בבא קמא

מסכת

בבא קמא

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפס מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראָם
שנת וילמדהו **באורח משפט** (ישעיה מ' י"ד) לפ"ק

ТАЛМУДЪ ВАВИЛОНСКІЙ
Трактатъ Бава Кама.
Талмудической Юриспруденціи
Отдѣлъ I.
Съ Виленскаго изданія 1882 г.
1886.

Дозволено цензурою. — 19 Февраля 1886 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ собст· домъ № 325/2631.

מסכת

בבא קמא

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש״י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא״ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז״ל, והגהות אשר״י מהג״מ ישראל מקרעמז ז״ל, ופירוש המשניות להרמב״ם ז״ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז״ל ופירוש רבינו אשר ז״ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז״ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע״י הג״מ יהודה אריה ליב ז״ל דיין בפפד״מ. מסורת הש״ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג״מ יהושע בועז ז״ל בעה״מ שלטי הגבורים להרי״ף. חלופי גרסאות. הגהות לש״ס והוספ׳ת במסורת הש״ס ועין משפט להג״מ יוסף שמואל ז״ל אבד״ק פפד״מ (כמש״נ בש״ס אמ״ד ופפד״מ בשנות תע״ד—תפ״א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג״מ ישעיה (פיק) ברלין ז״ל אבד״ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש״ל) להג״מ שלמה לוריא ז״ל.

ב) חדושי הלכות (מהרש״א) להג״מ שמואל אליעזר הלוי

ג) חדושי אגדות (מהרש״א) אידלש ז״ל אבד״ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר״ם לובלין) להג״מ מאיר מלובלין ז״ל.

ה) חדושי הלכות מהר״ם שיף להג״מ מאיר שיף ז״ל אבד״ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג״מ מרדכי מארדוש ז״ל אבד״ק פאריצק

ו) מעדני יום טוב {בתחלה נקרא מעדני מלך}

ז) דברי חמודות {בתחלה נקרא לחם חמודות}

(על הרא״ש למסכת ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה) (להג״מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז״ל (בעה״מ תוספות יו״ט).)

ח) פלפולא חריפתא על הרא״ש סדר נזיקין.

ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא״ש, להג״מ אהרן שמואל קאיידנוור ז״ל (מהרש״ק).

י) קרבן נתנאל על הרא״ש לסדר מועד ונשים, להג״מ נתנאל ווייל ז״ל אבד״ק קארלסרוא.

יא) חסד אברהם פי׳ על שמונה פרקים להרמב״ם ז״ל, מהג״מ אברהם הלוי הורוויץ ז״ל (אביו של בעל השל״ה).

יב) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג״מ מרדכי יפה ז״ל אבד״ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג״מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז״ל וגיסו הג״מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז״ל אבד״ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יג) הגהות הב״ח להג״מ יואל סירקש ז״ל אבד״ק קראקא (בעהמ״ס בית חדש).

יד) הגהות הגר״א להג״מ אליהו ז״ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע״פ כי״ק מגליון הש״ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

טו) מראה יחזקאל הגהות להג״מ יחזקאל הלוי לנדא ז״ל אבד״ק פראג (בעהמ״ס נודע ביהודה כו׳).

טז) מעשה ר״ב הגהות להג״מ בצלאל רנשבורג ז״ל (בעהמ״ס הורה גבר).

יז) גליון הש״ס להג״מ עקיבא איגר ז״ל אב״ד דק״ק פוזנן.

יח) גליון מהרש״א הגהות לבנו הג״מ שלמה איגר ז״ל אבד״ק פוזנן.

יט) הגהות הג״מ שאול קאצנעלנבוגן ז״ל מווילנא.

כ) הגהות הג״מ אלעזר לנדא ז״ל אבד״ק בראדי (בעהמ״ס יד המלך).

כא) חדושי והגהות הרש״ש להג״מ שמואל שטראשון ז״ל מווילנא. (ע׳ מעל״ד סי׳ פ״ז). וההשמטות שנשמטו ממקומן הושבו עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש״ס בלעדו כמש״נ בש״ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ״ה, ותוצאה השניה משנת תרי״ט).

וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה:

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת חמשת אלפים ושש מאות וארבעים ושש לב״ע

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה :

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות :

אלה מהם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף :

א) מסכת כלה רבתי — השלמה — מרובה בפרקים ובנוסחאות ישרות יתר על הנדפסת בכל ספרי הש"ס. (נמצאת בכ"י רבינו אברהם בר נתן הירחי ז"ל בעל המנהיג, עם הגהות רבות ומראה מקומות, ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) מסכתות קטנות נוספות : מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמצאו בכ"י ונדפסו בספר"מ בשנת תרי"א).

ג) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות.

ד) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי במסכת שקלים.

ה) נוסחת הירושלמי במסכת הוריות.

ו) נוסחאות כתבי יד במסכת סופרים.

ז) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא ;

ח) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרבותיו של הרי"ף), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד).

י) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

יא) [כ"י] — רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה ז"ל (רביה דרבי' דרש"י) למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבד זבחים.

יב) — רש"י למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) — הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ז, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א. שלא נדפס רק בדפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) פי' רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) — רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים ותמיד.

טז) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למס' קדושין (כך ייחסום לו רושמי הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בשני מקומות מוכח בהן ספר התרומה ומחברו הלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) פי' רבינו שמשון משאנץ (משאנזא) ז"ל, למס' עדיות לתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כ"י) תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למס' סוטה.

יט) (כ"י) תוספות ישנים למסכת יבמות.

כ) (כ"י) פי' ריב"ן השלם למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר וייחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בכ"י קדמון ומדוייק וההספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן.

כא) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.

כב) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כ"י] פי' רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) קובץ פירושי מהר"ם מרוטנבורג לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפסנוהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למס' אבות.

כו) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' כתובות ולמס' גיטין.

כז) [כ"י] תוס' חד מקמאי למס' יבמות, והוא ניהו נכדו של רבינו משלם ז"ל. וכלשון הספר כתוב בכתב וכת"י הרחיד"א ז"ל בזה"ל: „חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבת, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מעשה לפניהם. החיד"א ס"ט" עכ"ל.

כח) [כ"י] פי' הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקד הספרים של הרחיד"א ז"ל (והרחיד"א ז"ל התוס עליו בעצם כ"י קדשו).

כט) תוס' הרא"ש ז"ל למס' הוריות (ע"פ הנדפס בפעם הא' בפראג).

ל) פירוש הרא"ש למסכת קנים תמיד ומדות ;

לא) [כ"י] תוספי הרא"ש ז"ל למסכת נדה.

לב) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל ספרי הש"ס. (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים תוב"ב. והרחיד"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירן לשבח בזה"ל : הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל. ולמס' חולין נעתק בעצם כי"ק של תלמידו הג"מ שלמה בר ישועה עדני זצ"ל (בעה"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שמודפס בכ"י).

לג) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלו"ה.

לד) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרא"ש למס' שבת עירובין וגיטין.

לה) פירש"י והנ"י וכו' שעל הרא"ש, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת שפ"ח על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כ"י] הגהות הב"ח להל"ק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' תמת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות ;

לח) הגהות מס' ברכת הזבח ומס' צאן קדשים לסדר קדשים.

לט) תפארת שמואל, השגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח) (מלבד הגהותיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות) ;

מ) [כ"י] פסקי תוספות למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תוס' כ"י ישן על קלף.

מא) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תוס' שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' קרבן העדה למס' שקלים, להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא.

מג) פי' הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים) לאדר"נ ולמסכתות קטנות ;

מד) [כ"י] הוספות להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק.

מה) הגהות הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד באורו שנזכר לקמן שנדפס בסוף).

מו) מים טהורים הגהות למסכת כלים להג"מ יהודה ליב הלוי עדיל ז"ל מ"מ מסלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה).

מז) הגהות ותקונים בפי' הרא"ש למס' קנים מס' יעיר קנו.

מח) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"מ ישראל בהר"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסכת ההיא.

מט) [כ"י] נמוקי הגרי"ב הגהות על מהרש"א להג"מ יהודה בברך ז"ל אבד"ק סייני (מלבד חדושיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

נ) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל.

נא) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל.

נב) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפרשי הים ז"ל.

נג) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"מ שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס זרע קודש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות ;

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת :

נה) [כ"י] פירוש קדמון למס' מעילה, הובא בשיטה מקובצת כ"י בשם „פירוש לא נודע למי".

נו) אור זרוע הקצר על מסכת יבמות, להג"מ חיים מנוואשטט בן הריא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס דפוס וויניציאה).

נז) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מחתנו הג"מ משה בר' יצחק בר בונם ז"ל אבד"ק לובלין.

נח) חכמת מנוח, חדושים מהג"מ מנוח הענדיל ז"ל (בדורו של מהרש"ל).

נט) מים חיים, חדושים מהג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

ס) כללי התלמוד, להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (מספרו כנה"ג ושיורי כנה"ג).

סא) [כ"י] הגהות ישנות למס' נדה שנכתבו בכ"י ספרדי ישן על גליון המסכת דפוס וויניציאה שנת רפ"ז.

סב) [כ"י] חדושי הג"מ משה ב"ר אברהם ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

סג) הגהות הג"מ נתן בורגיל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כ"י] באור הגר"א ז"ל למס' ערכין ונקרא יד אליהו.

סה) [כ"י] הגהות חדשות מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבד אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כ"י] באור הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד אהלות) אשר קבל ממנו תלמידו הג"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרד"ל ז"ל, וחלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא בא"ר.

סז) ספר אורח מישור למס' נזיר, מהג"מ יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקרעמניץ.

סח) הגהות הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

סט) [כ"י] חדושים והגהות מהג"מ יעקב עמדין (הריעב"ץ) ז"ל (מעצם כי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כ"י] חדושים מהג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל, על איזה מסכתות מכי"ק, ומספרו רגל ישרה לאדר"נ ומס"ק ;

עא) חדושים מבנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל בעהמ"ס תפארת ישראל על משניות.

עב) [כ"י] חדושים מהג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכד לבעל חכם צבי ז"ל) ;

עג) חדושים מהג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר וכו').

עד) שדה צופים על הרא"ש להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).

עו) חדושים מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעה"מ ספר ברוך טעם וכו').

עז) [כ"י] חדושים מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין ומהג"מ נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כ"י) מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'). (עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס דפוס זיטאמיר).

פ) [כ"י] חדושים מהג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבד הנ"ל מעל"ד).

פא) חדושים מהג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כ"י] קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א וחדושי גפ"ת (טוסף עתה מכי"ק על הרבה מסכתות שנדפסו בלעדו).

פג) [כ"י] הגהות בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי.

פד) ארץ צבי הגהות על הגהות אשר"י מהג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פה) [כ"י] שער הלקוטות הגהות מהג"מ ישכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו').

פז) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, וחדושים מבנו הג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

פח) [כ"י] חדושים מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ שו"ת תפארת יוסף).

פט) [כ"י] הגהות למסכת נזיר מהג"מ אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בעהמ"ס ברכת ראש).

צ) [כ"י] חדושים מהג"מ שמחה ז"ל אבד"ק רעטוי (בנו של הג"מ צבי חריף ז"ל).

צא) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כ"י] בן אריה מהג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז.

צג) חדושים מהג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גריידץ (בעהמ"ס לפנת פנתג).

צד) [כ"י] חדושים מהג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בנין עולם).

צה) [כ"י] חדושים מהג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונא (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה).

צו) [כ"י] מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מו"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כ"י] חדושים מהג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

צח) [כ"י] פורת יוסף להג"מ יוסף שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

צט) הגהות אמרות טהורות על פי' הר"מ והר"ש והרא"ש לכל סדר טהרות להג"מ שמואל פריינד ז"ל הנ"ל.

ק) [כ"י] חשק שלמה להג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

קא) [כ"י] יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי ; (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב) ;

קב) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש.

קג) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה ;

גם הוספנו בו : א) הגהות מספר שיח יצחק על תוספות ישנים למסכת יומא. ובכ"מ שנדפס בהן מלפנים „עי' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. ב) מראה מקומות בפירש"י ורמב"ם למסכת אבות ; ג) ציוני הפרקים של התוספתא בר"מ ובר"ש. ד) שנוי נוסחאות בהקדמת הרמב"ם מכ"י ערבי ; ה) ציוני המסכתות בתוספות.

ועל כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא ניהו ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו. חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות הטובות שבה, שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה להמגיהים לעינים.

ארבעה

*אבות נזיקין *השור [ב]והבור והמבעה [ג]וההבער לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי המבעה כהרי השור ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק כהרי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק הצד השוה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך וכשהזיק [ד]חב המזיק לשלם תשלומי נזק [ה]במיטב הארץ:

גמ' מדקתני אבות מכלל [ו]דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לאו כיוצא בהן גבי שבת תנן *[ז]אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אבות [ח]מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן [ט]כיוצא בהן [י]לא שנא אב חטאת ולא שנא תולדה חטאת לא שנא אב סקילה ולא שנא תולדה סקילה ומאי איכא בין אב לתולדה נפקא מינה [יא]דאילו עביד שתי אבות בהדי הדדי אי נמי שתי תולדות בהדי הדדי מחייב אכל חדא וחדא ואילו עביד אב ותולדה דידיה לא מחייב אלא חדא *ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי ליה אב ואמאי קרי לה תולדה הך דהוה במשכן חשיבא קרי ליה אב הך דלא הוי במשכן חשיבא קרי לה תולדה גבי טומאות תנן *אבות הטומאות [ל]השרץ [מ]והשכבת זרע וטמא

רש"י

ארבעה אבות נזיקין · אבות קרי להנך דכתיבן בקרא בהדיא ובגמרא מפרש הי ניהו תולדות: השור והבור כו' · לסדר שהן כתובין בפרשה סדרן במשנה דפרשה ראשונה נאמרה בשור שניה בבור: מבעה · מפרש בגמ': הבער · כי תצא אש: לא הרי שור כהרי המבעה · כלומר אי כתב רחמנא שור לא נפיק מבעה מיניה ואמטו להכי איצטריכו למיכתב ולהכי נקט ברישא כהרי המבעה ולא נקט להו כסדר לא הרי השור להרי הבור משום דתו לא הוי מצי למיתני לא זה וזה שיש בהן רוח חיים דהא בור אין בו רוח חיים ועוד טעמא אחרינא דהא רבותא אשמעינן שאע"ג שיש לשניהם רוח חיים לא נפיק חד מחבריה ובגמ' מפרש מאי לא הרי דקאמר: כהרי האש שאין בו רוח חיים · ואי לא כתביה רחמנא הוה אמינא ליפטר: לא זה וזה כו' · אלו שלשתן דרכן לילך ולהזיק: הצד השוה כו' · מפרש בגמ' לאתויי מאי: במיטב הארץ · מעידית נכסיו יגבה דמי הזיקו אם רוצה לפרוע לו קרקע: **גמ'** חטאת · בשוגג: סקילה · במזיד: אי עביד שתי אבות · בשוגג: מיחייב · תרתי חטאות: לא מיחייב אלא חדא · אאב מלאכה אבל אתולדה דידיה לא מיחייב: ולר"א דמחייב תרתי כו'. דאי עביד אב ותולדה דידיה מחייב תרתי חטאות במס' כריתות בפ' אמרו לו (דף טז.) כולהו אבות מלאכות ממשכן גמרינן להו במסכת שבת (דף מט:): וטמא

תוספות

ארבעה אבות נזיקין · אית דוכתא דלא תני הן כמו הכא ובגמרא גבי שלש עשרה אבות נזיקין ובארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ח:) ואית דוכתא דקתני הן כדקתני ארבעה שומרין הן (שבועות ד' מט·) וארבעה ראשי שנים הן (ר"ה ד' ב· ושם): (גליון · וא"ת אמאי לא קאמר ארבעה אבות נזיקין הן כדקתני ד' ראשי שנים הן וי"ל שלא בא אלא להגיד ארבע אבות הללו לא ראי זה כראי זה וקצת קשה דבגמרא מוכח דנחית תנא למניינא מדפריך ותנא דידן מאי טעמא לא תני הני לכך י"ל דיש מקומות דלא תני הן כדאשכחן בארבעה מחוסרי כפרה* · ע"כ):

השור והבור · פי' בקונטרס כסדר שנכתבו בפרשה סדרן במשנה *ואע"ג דלמ"ד תנא שור לרגלו לא הוי כסדר הפרשה דרגל נפקא לן מושלח את בעירה דכתיב בתר בור מ"מ שם שור כתיב קודם בפרשה דהיינו נגיחה דקרן ולמ"ד מבעה זה אדם אע"ג דלבתר הבערה כתיב בפרשת אמור מכה בהמה ישלמנה דהיינו אדם דאזיק שור לא חש לשנותו כסדר הפרשה לפי שרחוק כל כך ושנאו כסדר לא הרי דסיפא שמבעה קודם להבער ור"ת פי' דשם אדם כתיב בפרשה קודם כי יגנוב איש שור והוא אחד מאבות נזיקין דקתני לה בברייתא בגמרא:

לא הרי השור כהרי המבעה · פירוש אין קולתו של שור כקולתו של מבעה כדמפרש לקמן בגמ' למ"ד תנא שור לקרנו ומבעה לשינו משום דשור כוונתו להזיק ומבעה אין כוונתו להזיק ולפיכך אי כתב רחמנא שור לא אתי מבעה מיניה שהוא קל מיניה ואין פירושו כשאר מקומות שבתלמוד לא ראי זה דהתם פירושו אין חומרא של זה כחומרא של זה ולכך אין החומרות גורמות זה הדין אלא הצד השוה שבהן גורם הדין ושינה כאן התלמוד פירושו מבשאר מקומות משום דהזכיר החמור תחילה בלא זה וזה שיש בהן רוח חיים:

ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש · גבי שור ומבעה לא הוצרך לפרש החומרא כי הכא משום דחד מחד קל למצוא חומר באחד מה שאין בחבירו והא דלא תני הכא לא הרי האש כהרי השור ומבעה כדקתני לעיל לא הרי המבעה כהרי השור משום שלא היה יכול למצוא חומרא מה שאין בשניהם דאי משום דכח אחר מעורב בו ואין הולך לדעתו כמו שורו אין זה חומרא [ס]מדלא חשיב לה גבי חומר באש מבשור *והא דאמרינן לקמן (דף ג: ודף ו.) גבי אבנו וסכינו מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו ואין הולך לדעתו ה"ק מאי שנא אש שאע"פ שכח אחר מעורב בו ראוי להתחייב בו משום שהוא ממונך ושמירתו כו' ובסיפא גבי בור הוה מצי למימר לא הרי הבור שתחילת עשייתו לנזק כהרי אלו ולא חש לפי שהפסיק באש ובור לא רצה לשנות קודם אש דא"כ הוי אתי אש מיניה דכולהו אתי מבור וחד מהנך כדאמרינן בגמ' (ד' ה:) והתנא האריך להגדיל תורה ויאדיר וקצת קשה דמשמע [ע]דעונשין ממון מן הדין *ובמכלתין תניא כי יפתח וכי יכרה אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן אלא ללמדך שאין עונשין ממון מן הדין ומיהו בפרק הפרה (לקמן מט: ושם) דריש ליה לדרשה אחרינא שעל עסקי פתיחה וכרייה באה לו או להביא כורה אחר כורה שסילק מעשה ראשון (לקמן נא·): [וע' תוס' לקמן ד: ד"ה ועדים]:

ולרבי אליעזר אמאי קרי ליה אב · וא"ת ונימא דנפקא מינה לענין התראה שצריך להתרות התולדה משום אב דידה כדאמרינן בפרק תולין (שבת דף קלח·) משמר משום מאי מתרין ביה רבה אמר משום בורר רבי זירא אמר משום מרקד וי"ל דהכי *פריך משום מאי מתרינן ביה שהוא חייב רבה אמר משום בורר אבל התרו בו משום מרקד פטור דכיון שהוא מתרה בדבר שאין דומה סבר שמלעיג בו ופטור אבל אם התרו בו ואמר אל תשמר חייב ועי"ל דזהו שמתרץ הך דהואי במשכן קרי ליה אב וצריך להתרות התולדה בשמה *ועוד דנוטע ומבשל אין צריך להתרותו משום אב ואם התרה משום התולדה חייב ואפ"ה לא חשיב ליה בפרק כלל גדול*):

***ה"ג** הך דהואי במשכן חשיבא קרי ליה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא קרי ליה תולדה · ולפי הך גירסא בא לאפוקי כמה מלאכות שלא היו חשובין והיו במשכן דתולדות נינהו ולא אבות מלאכות כדאמרינן בפרק במה טומנין (שבת דף מט:) הם העלו הקרשים מקרקע לעגלה דהיינו הכנסה ומושיט בדיוטא אחת ואית דגרסי הך דהוה במשכן וחשיבא קרי לה אב הך דלא הוה במשכן ולא חשיבא קרי לה תולדה ולפי גירסא זו צריך לומר דבעי תרתי אבל חשיבא ולא הוי במשכן או איפכא הוי תולדה: דאלו

*) [וע' תוס' שבת עג: ד"ה משום ועוד שם צו: ד"ה ולר"א דמחייב]

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הל' ו סמג עשין סו ולאוין רפט טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף א:

ב ב מיי' שם פי"ג הל' ג ופי"ב הלכה א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף א:

ג ג מיי' שם פי"ד הל' א סמג עשין סט טור ש"ע ח"מ סי' תיח סעיף א:

ד ד מיי' שם פ"א הל' ג סמג עשין סה טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף א:

[וע' תוס' ר"ה ב· ד"ה לארבעה ולצ"ק]

[עיין תוספות ר"ש שבת ד"ה יציאות]

ה ה מיי' שם ופ"ח הלכה ט סמג שם טור ש"ע שם סעיף ג ופי' תיט סעיף א:

ו ו מיי' שם פ"ב הלכה א וע"ש סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף יח:

ז ז מיי' פ"ז מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה:

ח ח מיי' שם הל' ס:

ט פ י כ מיי' שם הלכה ז:

י ל מיי' פ"ד מהל' שאר אבות הטומאה הל' ב סמג עשין רמו:

יא מ מיי' שם פ"ב הל' א סמג שם:

רבינו חננאל

ארבעה אבות נזיקין השור והבור והמבעה וההבער לא השור כהרי המבעה כו' ובעינן מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן אי לא · גבי שבת תנן אבות מלאכות תולדותיהן כיוצא בהן בשגגה בין אבות בין תולדות חטאת במזיד סקילה פי' אבות זורע תולדות נוטע וכיוצא בו וכן הארבעים חסר אחת כולן בענין הזה פירושם · ומאי טעמא קרי להאי אב ולהאי תולדה · ופשטי' דאי עביד ב' אבות או ב' תולדות חייב תרתי [ואילו] אב ותולדה דידיה אינו חייב אלא אחד ואקשי' ולר' אליעזר דמחייב על אב ותולדה דידיה תרתי מאי *) דתנן [כריתות טז·]א"ר עקיבא שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת מהו כו' עד חייב על כל אחת ואחת · ופשטי לה בגמרא [דשאלתו היה] תולדות מלאכות כמלאכות דמיין אי לאי ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכו' דמיין · ופרק' הך דהואי במשכן קרי ליה אב מלאכה · דלא הואי במשכן קרי ליה תולדה · (ודברי רבי אליעזר מפורשים הן בכריתות פרק אמרו לו) · גבי טומאות תנן אבות טומאות כו' תולדותיהן

*) כאן נ"ל מה שכתוב לקמן דברי ר' אליעזר מפורשים הם בכריתות בפ' אמרו לו דתנן.

מסורת הש"ס

שקלים ח. כריתות כ:

שבת מט: עג: [וש"נ] שקלים ח·

שבת עג: עה: כריתות טז·

כלים פ"א מ"א

נ"ל ובמכלתא

נ"ל פירושו

עיין מהרש"ל עיין מהרש"ל בגליון

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ולא · מדלא חשיב לה · לקמן י ע"א: בא"ד והא דאמרינן לקמן ג ע"ב: בא"ד דעונשין ממון מן הדין · עיין לקמן ד ע"ב תוס' ד"ה ועדים ועיין ברש"י חגיגה יא ע"ב ד"ה נגעו: בא"ד ובמכלתין תניא · וכן עוד במכילתא פרשת משפטים בפסוק וטבחו או מכרו אם על הטביחה חייב על המכירה לכ"ש אלא שאין עונשין מן הדין:

עין משפט
נר מצוה

יב א מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הל' ט:
יג ב מיי' שם הל' ז ופ"א שם הל' ה ופ"א מהל' שאר אבות הטומאה הל' א ופ"ד שם הל' ב ופ"ה שם הל' א ופ"י מהל' טומאת צרעת הל' יא ופ"א מה' מטמאי משכב ומושב הל' א סמג עשין רלא רמו:
יד ג מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הל' ז ופ"א מהל' שאר אבות הטומאה הל' א סמג שם:
טו ד מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' א ב סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף יח:
טז ה מיי' פ"א שם הלכה י סמג וטוש"ע שם:
יז ו מיי' שם הל"י טוש"ע שם סעיף יט:
יח ז מיי' שם פ"ב הל' ב טור ש"ע שם סעי' יח וסעיף יט:
יט ח טוש"ע ח"מ סי' שנ סעיף א:
כ ט טור ש"ע ח"מ סי' שצא סעיף א:

רבינו חננאל

תולדותיהן לאו כיוצא בהן הכא מאי · אמר ר' פפא יש מהן תולדות כיוצא באבותם ויש מהן לאו כיוצא בהן: ת"ר ג' אבות נאמרו בשור הקרן והשן והרגל· הקרן דת"ר כי יגח אין נגיחה אלא בקרן כו' מהו דתימא כי פליג רחמנא בין תמה למועדת בתלושה · פי' בקרן תלושה כמו קרני צדקיה בן כנענה שהן קרני ברזל · אבל קרן המחוברת שהוא קרן השור אימא מתחילה מועדת היא · ת"ש וקרני ראם קרניו וגו'. תולדה דקרן כל דבר שכוונת הבהמה להזיק ואין הזיקה מצוי · כגון נגיפה נשיכה רביצה ובעיטה · ופשטי' תולדה דקרן כקרן · כי קאמר רב פפא תולדות לאו כיוצא בהן אתולדה

דאילו אב מטמא אדם וכלים · גרס ולא גרסינן אדם ובגדים שלשון זה משמע מטמא אדם לטמא בגדים וא"ת והרי טמא מת עושה כלי מתכת כיוצא בו דחרב הרי הוא כחלל אלמא יש מהן כיוצא בהן. וי"ל דהכתי איתו עושה כיוצא בו שאותו כלי מתכת אין עושה כלי מתכת אחר כיוצא בו כמו שמדקדק ר"ת בריש מתני' דאהלות:

תנו רבנן שלשה אבות · הפסיק בברייתא זו לפרש תולדותיהן לאו כיוצא בהן דקאמר רב פפא אהייא: אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא · לשלם נזק שלם אפילו בפעם ראשונה וא"ת ומאי תיתי אי מתלושה דייה כתלושה אי משאר אבות התינח למ"ד (לקמן ד' ה:) קרן עדיפא דכוונתו להזיק ואפילו קרן אתי וכדמפרש ר"ת לקמן דהיינו למ"ד פלגא נזקא ממונא דאית ליה סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי אבל למ"ד פלגא נזקא קנסא דאית ליה סתם שוורים בחזקת שימור קיימי לא אתיא קרן מכולהו כדאמרינן לקמן (שם) כי שדית בור בינייהו אתי כולהו לבר מקרן דאיכא למיפרך שכן מועדין מתחילתן פי' דרכן להזיק משא"כ בקרן דבחזקת שימור קיימי וי"ל דלמ"ד פלגא דנזקא קנסא הא דקאמר אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא וישלם נזק שלם בפעם ראשונה לאו משום דאיצטריך קרא לאשמועינן דאין מועדת אלא הסנא הוצרך לאשמועינן להביא ראיה מן הפסוק דמחוברת נמי הוי בכלל נגיחה שלא תטעה לומר דנגיחה היינו בתלושה דומיא דקרני ברזל דצדקיה אבל במחוברת דרכו להזיק מתחילתו ונלמוד מבור ומחד מאבות לחייבו לכתחלה נזק שלם:

ומלתא אגב אורחיה קמ"ל · ואפילו לרב פפא דאמר לקמן בשור שנגח ד' וה' (דף לז·) דמועד לאדם סתמא לא הוי מועד לבהמה היינו דוקא שנגח ג' בני אדם דבהכי לא הוי מועד לבהמה אבל נגח אדם ושור וחמור דהוי מג' מינים הוי מועד לכל אבל נגח שור וחמור וגמל לא הוי מועד לאדם ואע"ג דלכל בהמה הוי מועד אפילו לרב פפא כדאיתא התם וה"ר מנחם פי' דה"ק מועד לאדם שהיה מועד לכל וחזר בו מבהמה ונשאר מועד לאדם הוי מועד לבהמה דחזרה דבהמה לאו חזרה היא אבל מועד לכל וחזרה מאדם לא הוי מועד לאדם דחזרה דאדם חזרה היא: באשר יבער הגלל · פי' ר"ח כמו נדבכין די אבן גלל (עזרא ו) שהשן דומה לאבן שיש: הא

וטמא מת · מי שנגע במת הוי אב הטומאה דמת עצמו אבי אבות הטומאה הוא והנוגע בו הוי אב הטומאה ומטמא אדם וכלים דהא כתיב כל אשר יגע בו הטמא יטמא וגו' (במדבר יט) והאי קרא בטמא מת כתיב ומשמע דמטמא אדם דהא כתיב והנפש הנוגעת וגו': הכא מאי · תולדות דשבת הוי כאבות תולדות דטומאה לא הוי כאבות והכא תולדות דנזקין מאי מי אמרינן תולדות כיוצא בהן לא שנא אב לא שנא תולדה אם הזיק משלם או דלמא לא: יש מהן כו' · ולקמן מפרש מילתיה דרב פפא בשמעתין: הקרן · לנגוח: השן · לאכול: רגל · דריסה לשבור את הכלים: באלה תנגח את ארם בהם עמים ינגח · אלמא נגיחה בקרן: דברי קבלה · נביאים וכתובים: והאי מילף הוא · בתמיה הא לא גמרי' מדברי קבלה לא חיוב ולא פטור אלא גלוי מילתא הוא דכל היכי דכתיב נגיחה בקרן הוא: אלא · להכי איצטריך ואומר דמהו דתימא כי חלק רחמנא בין תמה למועדת דבשור תם כתיב וחצו את כספו דלא משלם אלא חצי נזק ובמועד כתיב שלם ישלם שור תחת השור דמשלם נזק שלם ה"מ בקרן תלושה דומיא דקרני צדקיה בן כנענה וכגון שאחזה הבהמה הקרן בין שיניה ונגחה דהתם ודאי לא משלם תם כוליה נזק משום דאין דרכה בכך ולא היה לבעלים לשמור מדבר זה: אבל מחוברת · דאורחיה הוא: אימא כולה מועדת היא · אפילו בתחילה ומשלם נזק שלם: ת"ש · וקרני ראם כתיב בה נגיחה אלמא מחוברת נמי קרי נגיחה ובסתם נגיחה פליג רחמנא בין קרן תמה לקרן מועדת: נגיפה · שדחפה בגופה והזיקה בכוונה: רבילה · שראתה כלים בדרך והלכה ורבצה עליהן כדי לשברן: בעיטה · שבעטה ברגליה ושברה את הכלים ואהכי הוו תולדה דקרן דכוונתן להזיק כי קרן ואין הנאה להזיקה כי קרן ואין הזיקו מצוי תדיר והלכך הוו כי קרן דכל אימת דלא הועדה בב"ד ג' פעמים בכך אינה משלמת נזק שלם: מאי שנא נגיחה דקרי ליה אב דכתיב כי יגח נגיפה נמי כתיב כי יגוף שור איש את שור רעהו · וכיון דנגיפה כתיב תיהוי נמי אב: הך נגיפה נגיחה הוא · ולא דחיפת הגוף: פתח הכתוב בנגיפה · כי יגוף שור איש את שור רעהו: וסיים בנגיחה · או נודע כי שור נגח הוא ולא כתיב כי שור נגף הוא אלא נגח: לומר לך · דהך נגיפה לאו דחיפת הגוף היא אלא נגיחת קרן וליכא למימר דהכתי נגיפה הוי אב ונגיחה זו היא נגיפה דהיינו דחיפת הגוף דהא נגיחה אשכחן דבקרן היא: גבי אדם · כשהשור נגח אדם כתיב כי יגח שור את איש וגבי נגיחה שור בשור כתיב כי יגוף שור איש את שור רעהו: אדם דאית ליה מזלא · שיש לו דעת לשמור את גופו: כתיב כי יגח · דודאי נתכוון השור להרע ובא עליו בכח אבל נגיפה הוי משמע שמלאו עומד ודחפו בקרניו לישנא אחרינא °אית ליה מזלא ואינו נוח להמיתו בנגיפה דהיא דחיפת קרן מעט אלא בנגיחה בכח ובכוונה ובתחיבת קרן בגוף: ואגב אורחיה קמ"ל · קרא מדתלה נגיחה באדם ונגיפה בבהמה דמשמע נוחה היא הבהמה למות מן האדם משמיענו דשור המועד להרוג את הבהמה ג' פעמים לא חשיב העדאה לגבי אדם דאם נגח אדם ומת דינו כתם דאינו משלם את הכופר דבתם ההורג אדם כתיב סקול יסקל השור ובעל השור נקי (שמות כא) ובמועד כתיב וגם בעליו יומת והיא מיתה היינו ממון שמשלם את הכופר דמי נהרג ליורשיו ולא מיתה ממש דאמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף טו:) על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו אבל מועד לאדם הוי מועד לבהמה ומועד להרוג את האדם משכחת לה °כשלא עמד בדין עד שנגח שלש פעמים שלא נסקל מיד כשהמית הראשון: רבילה תולדה דרגל היא · דעל ידי כפיפת רגלים היא רובצת: רגל הזיקה מצוי · דכל שעה היא מהלכת ואם יש כלים תחת רגליה היא דורסת: הני אין הזיקן מצוי · הלכך תולדה דקרן הן דאין הזיקו מצוי ואין הנאה להזיקו ומשלמי חצי נזק כקרן: מאי שנא קרן · דמחייב דכוונתו להזיק כו': ושלח · את בעירה: הגלל

תורה אור

ונטמא מת תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאילו אב מטמא אדם וכלים ואילו תולדות אוכלין ומשקין מטמא אדם וכלים לא מטמא הכא מאי אמר רב פפא יש מהן כיוצא בהן ויש מהן לאו כיוצא בהן ת"ר ג' אבות נאמרו בשור הקרן והשן והרגל קרן מנלן דת"ר °כי יגח אין נגיחה אלא בקרן שנאמר *°ויעש לו צדקיה בן כנענה קרני ברזל ויאמר כה אמר ה' באלה תנגח את ארם וגו' ואומר °בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח מאי ואומר וכי תימא *דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן ת"ש בכור שורו הדר לו והאי מילף הוא גילוי מילתא בעלמא הוא דנגיחה בקרן הוא אלא מהו דתימא כי פליג רחמנא בין תם למועד ה"מ בתלושה אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא ת"ש בכור שורו הדר לו וגו' תולדה דקרן מאי היא נגיפה נשיכה רביצה ובעיטה מאי שנא נגיחה דקרי לה אב דכתיב כי יגח נגיפה נמי כתיב °כי יגוף האי נגיפה נגיחה היא דתניא פתח בנגיפה וסיים בנגיחה לומר לך זו היא נגיפה זו היא נגיחה מאי שנא גבי אדם דכתיב כי יגח ומאי שנא גבי בהמה דכתיב כי יגוף *אדם דאית ליה מזלא כתיב כי יגח בהמה דלית לה מזלא כתיב כי יגוף ומלתא אגב אורחיה קמ"ל *דמועד לאדם הוי מועד לבהמה ומועד לבהמה לא הוי מועד לאדם נשיכה תולדה דשן היא לא שן יש הנאה להזיקה הא אין הנאה להזיקה רביצה ובעיטה תולדה דרגל היא לא רגל הזיקה מצוי הני אין הזיקן מצוי אלא תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאמר רב פפא אהייא אילימא אהני מאי שנא קרן דכוונתו להזיק וממונך ושמירתו עליך הני נמי כוונתן להזיק וממונך ושמירתן עליך אלא תולדה דקרן כקרן וכי קאמר רב פפא אשן ורגל שן ורגל היכא כתיבי *דתניא °ושלח זה הרגל וכן הוא אומר °משלחי רגל השור והחמור ובער זו השן וכן הוא אומר °כאשר יבער הגלל

שמות כא · מ"א כב · דברים לג · שמות כא · שמות כב · ישעיה לב · מ"א יד

מסורת הש"ס

[ע' תוס' נדה כג: ד"ה ולכתוב]
[חגיגה י: נדה כג:]
[שבת נג:]
[לקמן לז:]
לקמן נב:

גליון הש"ס

גמ' דברי תורה מדברי קבלה. ע' חולין קלז ע"א תוס' ד"ה אתי: רש"י ד"ה כתיב כי יגח כו' איש ליס מזלא. עיין שבת נג ע"ב תוס' ד"ה מזלא. שם ד"ה ולאגב אורחיה: כשלא עמד בדין. לקמן ד"פ ע"א

גמרא

הגלל עד תומו אמר מר ושלח זו הרגל וכן הוא אומר משלחי רגל השור והחמור טעמא דכתב רחמנא משלחי רגל השור והחמור הא לאו הכי במאי מוקמת לה אי קרן כתיב אי שן כתיב איצטריך סד"א אידי ואידי אשן והא דמבליא קרנא הא דלא מבליא קרנא קמ"ל והשתא דאוקימנא ארגל שן דלא מבליא קרנא מנלן דומיא דרגל מה רגל לא שנא מבליא קרנא ולא שנא לא מבליא קרנא אף שן "לא שנא מבליא קרנא ולא שנא לא מבליא קרנא אמר מר °ובער זו השן וכן הוא אומר °כאשר יבער הגלל עד תומו טעמא דכתב רחמנא כאשר יבער הגלל עד תומו הא לאו הכי במאי אוקימנא לה °אי קרן כתיב אי רגל כתיב איצטריך סד"א אידי ואידי ארגל הא דאזיל ממילא הא דשלח שלוחי קמ"ל והשתא דאוקי אשן רגל דאזלה ממילא מנלן דומיא דשן מה שן לא שנא שלחה שלוחי ל"ש דאזל ממילא אף רגל לא שנא שלחה שלוחי לא שנא אזלה ממילא ולכתוב רחמנא ושילח ולא בעי וביער דמשמע רגל ומשמע שן משמע רגל דכתיב °משלחי רגל השור והחמור ומשמע שן דכתיב °ושן בהמות אשלח בם אי לאו קרא יתירה ה"א או הא או הא או רגל דהזיקו מצוי או שן דיש הנאה להזיקו *מכדי שקולין הן ויבאו שניהם דהי מנייהו מפקת אצטריך סד"א הני מילי היכי דשלח שלוחי אבל אזלא ממילא לא קמ"ל: תולדה דשן מאי היא [ג]נתחככה בכותל להנאתה וטינפה פירות להנאתה מאי שנא שן דיש הנאה להזיקו וממונך ושמירתו עליך הני נמי יש הנאה להזיקן וממונך ושמירתן עליך אלא [ד]תולדה דשן כשן וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל תולדה דרגל מאי היא *[ה]הזיקה בגופה דרך הילוכה בשערה דרך הילוכה בשליף שעליה *בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה מאי שנא רגל דהזיקו מצוי וממונך ושמירתו עליך הני נמי הזיקן מצוי וממונך ושמירתן עליך אלא [ו]תולדה דרגל כרגל וכי קאמר רב פפא אתולדה דבור תולדה דבור מאי ניהו אילימא אב י' ותולדה ט' לא ט' כתיבי ולא י' כתיבי הא לא קשיא °והמת יהיה לו אמר רחמנא וקים להו לרבנן י' עבדן מיתה ט' נזיקן עבדי מיתה לא עבדי סוף סוף [ז]זה אב למיתה וזה אב לנזקין אלא [ח]אאבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים והזיקו היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור ואי

(שמות כב; מ"א יד; ישעי' לב; דברים לב)

רש"י

הגלל. היינו שן שפעמים מגולה ופעמים מכוסה וכתיב ביה יבער לישנא אחרינא גלל זה רעי שהשן מבערת למאכל ונעשית גלל כמו גללי אדם וגללי בהמה: אידי ואידי. ושלח וביער תרוייהו אשן ושלח אתא לחיוביה היכא דלא כליא קרנא דמשמע כגון שאכלה ערוגה וסופו לחזור ולצמוח אבל לא כתחלה וביער היינו היכא דמכליא קרנא דמשמע וביער שמבער לגמרי °ואי קשיא היכא מצי למימר אידי ואידי אשן הא דמכליא קרנא והא דלא מכליא ליכתוב חד להיכא דלא מיכליא דליחייב וכ"ש היכא דכליא תרין אי מהאי קרא ה"א האי אתי להיכא דמכליא אבל לא מכליא לא הלכך איכא למימר ודאי אידי ואידי אשן אי לאו דכתב רחמנא משלחי רגל השור: מה רגל לא שנא כו'. דהא לא כתיב ביה ובער: מה שן לא שנא כו'. דהא לא כתיב ביה ושילח: או הא או הא או רגל משום דהזיקה מצוי. אבל שן לא: או שן משום דיש הנאה להיזיקה. אבל רגל לא: מכדי. שן ורגל שקולין הן שאין זה חמור מזה שהרי בשניהם יש בהן צד חמור: ויבאו שניהם. מושלח: דהי מינייהו מפקת. דלא ליתי מיניה הא שניהן שוין: איצטריך ליה ובער דאי מפקת מושלח הוה אמינא הני מילי היכא דשלחי איהו בכוונה לרעות בשדה חבירו אבל אזלא ממילא לא: קמ"ל. ובער וכיון דנפקא לן שן דממילא מובער אתיא רגל וילפה מיניה: נתחככה בכותל להנאתה. והפילתו או טינפה פירות להנאתה °שנתגלגלה עליהן כדרך סוסים וחמורים דהיינו דומיא דשן שיש הנאה להזיקה: ומאי שנא שן. מהכך דקא מוקמת מילתיה דרב פפא בתולדה דשן ורגל: כל היזק דרך הילוך שלא בכוונה הוי תולדה דרגל דהזיקו מצוי ואין כוונתו להזיק: ובשערה. שנדבקו כלים בשערה וגררתן ושברתן: מאי שנא רגל. דמיחייב דהיזק מצוי כו': אב עשרה. בור עמוק י' טפחים היינו אב דבכך דרכו להמית: וזה אב לנזקין. דאם נפל שור בבור תשעה ומת פטור בעל הבור ואם הוזק חייב ואב הוא דהא מדיוקא דקרא נפקא מדכתיב והמת יהיה לו דמשמע ביר עשרה דבר מקטיל הוא חייב במיתת השור הא בציר מהכי במיתה לא חייב הא בניזקין מתחייב לישנא אחרינא סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין דכי היכי דנפיק לן מקרא בור עשרה למיתה נפקא לן בור ט' לנזקין דכתיב ונפל שמה שור או חמור משמע בין מת ובין הוזק בעל הבור ישלם ומיהו אם מת השור אמור רבנן בבור תשעה פטור דלא מחמת הבור מת דאין בו כדי להמית אבל הוזק חייב דבור תשעה בר נזקין הוא: אבנו או סכינו שהניחן ברשות הרבים. ונתקלו בהן בני אדם והזיקו להם: דאפקרינהו. שהפקירן ונתנן ברשות הרבים: בין לרב בין לשמואל. דפליגי בפרק המניח את הכד (לקמן דף כח:): היינו בור. דתרוייהו אמרו כל תקלה שהפקיר נפקא לן מבור דחייב כי היכי דבור חיובא ברה"ר היא דהוי הפקר כדאמרינן לקמן בפ' שור שנגח את הפרה (דף מט: כי) שעל עסקי כרייה ופתיחה בא לו אף כל תקלה שהפקירה חייב:

תוספות

הא דלא מכליא קרנא. פ"ה שחת שעתיד לצמוח אבל לא כתחלה וקשה והא מכליא קרנא שגם הבעלים הם יכולים לקצור אלא י"ל שטנפה פירות להנאתה מכל מקום קרי ליה לקמן לטניפת פירות להנאתה תולדה כיון דפשטיה דקרא איירי באכילה דמכליא קרנא°:

והא דמכליא קרנא. וא"ת ולכתוב רחמנא ושילח ולא בעי וביער ויש לומר דהוה אמינא דוקא דשילח שלוחו כדלקמן:

דומיא דרגל. וא"ת ונימא איפכא דהא דמקשינן לחומרא הנ"מ באיסורא אבל בממונא לא ואומר ר"ת דמדה היא בתורה לא שנא באיסורא ול"ש בממונא:

ושן בהמות אשלח בם. אע"ג דאמרינן בעלמא [בספרי פרשת האזינו] בהמות שיש להן ארס כנחש ונשכות וממיתות דהוי נשיכה שהיא תולדה דקרן מכל מקום איירי נמי בחיות רעות שדרסו ואכלו להנאתן כדמתרגמינן ושן בהמות ושן דחיה ברא וחיה בכלל בהמה:

איצטריך. ס"ד אמינא ה"מ היכא דשלח שלוחי. וא"ת תיקשי השתא הא דפריך לעיל טעמא דכתב רחמנא כאשר יבער הגלל הא לאו הכי במאי מוקמית והשתא ליכא לשנויי כדלעיל וי"ל דה"ק בברייתא דאלו לא נאמר ושילח הוה מפקינן מכאשר יבער הגלל וכי האי גוונא איכא בריש איזהו נשך (ב"מ דף סא:):

לא י' כתיב ולא ט' כתיב. תימה דבפ' הפרה (לקמן דף נ: ושם) תנן מה בור יש בו כדי להמית עשרה פי' בקונטרס דסתם בור יש בו י' א"כ י' כתיב ועוד קשה דהכא דריש מוהמת יהיה לו ועוד דבסמוך פריך סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין ופי' הקונטרס דנפל שמה שור משמע בין מת בין הוזק א"כ כי דרשינן שור ולא אדם הוה ליה למעט נמי אדם מנזקין ע"כ נראה לפרש דסתם בור עמוק הרבה וצריכי בור והמת יהיה לו דאי לא כתיב בור הוה אמינא כל דקטיל ואפילו אין בו כדי להמית ואי כתיב בור הוה אמינא דוקא בור ולא שיח ומערה דגזירת הכתוב הוא ולהכי איצטריך תרוייהו והכי פריך לא ט' כתיב ולא י' כתיב בהדי' ומסיק סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין פירוש כיון דבור י' לא כתיב בהדיא אלא מפקי' מסברא מוהמת יהיה לו דבעינן כדי להמית וקים להו לרבנן דהיינו בור י' בור ט' נמי הוי סברא דהוי אב לנזקין כיון דיש בו כדי להזיק ומכל מקום לא ממעטינן אדם מנזקין דקרא דונפל שמה שור לא איירי אלא בבור י' ובירושלמי דריש דהוה ליה למיכתב כי יפתח איש כי יכרה איש בור למה כתיב בור בור אלא חד בור למיתה וחד בור לנזקין ומכל מקום לא ממעטינן אדם מנזקי' דקרא דונפל לא ממעט אלא אמאי דכתיב בקרא בהדיא דהיינו בור עשר ולא איתורא*):

בין לרב בין לשמואל היינו בור. וא"ת הא רב אית ליה לקמן (דף נ:) בור' שחייבתו תורה להבלו ולא לחבטו וי"ל דהתם משום דקרקע עולם הזיקתו אבל הכא חבטא דידיה הוא:

*) [עיין תוספות סנהדרין מה. ד"ה מה]

מסורו

אי

עין משפט נר מצוה

כא א (מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון) סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שצא סעיף א:

כב ב מיי' שם פ"א הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ שם:

כג ג מיי' שם ופ"ב שם הל' ב סמג שם וטור ש"ע שם וסי' שפט סעיף יח:

כד ד מיי' שם סמג שם טור ש"ע שם סי' שפט סעיף א:

כה ה מיי' שם פ"א הל' י טור ש"ע שם וסי' שפט סעיף יח:

כו ו מיי' פי"ב שם הלכה י סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף י:

כז ז מיי' פי"ג שם הל' ב ג סמג שם טוש"ע שם סי' תיא סעיף א:

רבינו חננאל

דשן ורגל. אמר מר ושלח זו הרגל וכן הוא אומר משלחי רגל השור והחמור. ולולי האי קרא משלחי רגל השור והחמור האי ושלח את בעירה במאי מוקמת לה אי קרן כתיב כי יגח. אי שן כתיב ובער בשדה אחר ואוקימנא בשן כדכתיב כאשר יבער הגלל פי' השן שהיא דומה א) לאבן גלל. מהו דתימא הני תרי קראי ושלח ובער תרווייהו אשן והא דאכל פירי לגמרי וקא מיכליא קרנא והא ב) דאפסדינהו לפירי דחייב ולא מיכליא קרנא. והשתא דאוקימנא ושלח זו הרגל שן אי לא מיכליא קרנא מנלן דחייב. ופריק דומיא דרגל כו'. אמר מר ובער זה השן כו' כעניינא דרגל. ואקשי' וליכתוב רחמנא ושלח דמשמע תרתי משמע רגל דכתיב משלחי רגל השור. ושן משמע דכתיב ושן בהמות אשלח בם ולא בעי ובער. ופריק אי לא הוה כתיב ובער הוה אמינא חד מינייהו אי רגל דהזיקה מצוי שמצויה הליכתה בכל עת והפסדתה בהליכתה אי שן דיש הנאה להזיקה אבל תרווייהו לא. ואמרי' מכדי שקול הוא יבואו שניהם. פי' מכדי דין השן והרגל שוה זה יש הנאה להזיקה וזו הזיקה מצוי. ואין אחד מכריע על חבירו באי זו דרך אתה יכול לרבות אחת מהן ולמעט האחר אי אפשר לך אלא לרבות את שניהן [ופריק] הוה אמינא דאע"ג דמרבה לתרווייהו הוה אמינא לעולם אינו חייב אלא אם [שילחה] הוא ואכלה אבל אם הלכה מעצמה ואכלה לא קמ"ל ובער בין שילחה ובין הלכה מעצמה. כיוצא בו בתחלת שחיטת קדשים [זבחים ד:] מה הפרט מפורש דבר המעון צפון וישנו בחטאות הפנימיות [כו'] שחיטה וקבלה אין הולכה וזריקה לא. איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי שקול הוא [ויבואו] שניהם' ג) ס"א מכדי שקול הוא. תוב גרסי' בפ' הכל מעריכין [ערכין ד:] ד"א נפשות להביא מנוול ומוכה שחין והא אפיקתיה להנך. הנך לא צריכי קרא מאי טעמא שקול הוא ויבאו כולן כי אצטריך למנוול ומוכה שחין. תולדה דשן כל שיש לבהמה הנאה בהזיקה כגון נתחככה בכותל להנאתה וטינפה פירות להנאתה פי' אילולי שעשתה צרכיה היתה מצטערת לפיכך חייב מפני שנהנית. ודחי' נמי בהא ואמרי' תולדה דשן כשן. כי קאמר רב פפא אתולדה דרגל: תולדה דרגל כל דבר שהזיקו מצוי ואין כוונתה להזיק כגון הזיקה בגופה דרך הילוכה או בשערה דרך הילוכה ודחי' נמי להא ואמר כי קאמר [ר"פ] אתולדה דבור דילפינן מן והמת יהיה לו וקים להו לרבנן [illegible]

גליון הש"ס

גמ' אי קרן כתיב. [illegible]

כתיב לאורויי דמיירי משן. וכן בהא דאמרינן ס"ד אידי ואידי ארגל לא מצי לכתוב ובער לחוד דלא הוינו יודעין מאי מיירי לזה כתיב ושלח לאורויי דמיירי מרגל וצ"ע: שם ד"ה נתחככה כו' שנתגלגלה עליהן. עיין לקמן יח ע"ב ברש"י ד"ה דדחיק: תד"ה הא דלא מכליא קרנא וכו' דקרא איירי באכילה דמכליא קרנא. עי' לקמן כג ע"ב:

ואי דלא אפקרינהו אי לשמואל דאמר *כולם מבורו למדנו היינו בור ואי לרב דאמר כולם משורו למדנו היינו שור מאי שנא בור שכן תחלת עשייתו לנזק וממונך ושמירתו עליך הני נמי תחלת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך אלא *תולדה דבור כבור וכי קאמר רב פפא אתולדה דמבעה מאי ניהו אי לשמואל דאמר מבעה זו שן הא אוקימנא תולדה דשן כשן אי לרב דאמר מבעה זה אדם מאי אבות ומאי תולדות אית ביה וכי תימא אב ניעור תולדה ישן והתנן* ג'אדם מועד לעולם בין ער בין ישן אלא אכיחו וניעו היכי דמי אי בהדי דאזלי קמזקי ז'כחו הוה אי בתר דנייח בין לרב בין לשמואל ה'היינו בור אלא תולדה דמבעה כמבעה וכי קאמר רב פפא אתולדה דאש תולדה דאש מאי ניהו אילימא אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו היכי דמי אי בהדי דאזלו קא מזקי היינו אש מ"ש אש דכח אחר מעורב *בהן וממונך ושמירתו עליך הני נמי כח אחר מעורב בהן וממונך ושמירתן עליך אלא ה'תולדה דאש כאש וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל רגל הא אוקימנא תולדה דרגל כרגל *ו'בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה ואמאי קרי לה תולדה דרגל ז'לשלם מן העלייה והא מבעיא בעי רבא *דבעי רבא חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העלייה משלם לרבא מבעיא ליה לרב פפא פשיטא ליה לרבא דמבעיא ליה אמאי קרי לה תולדה דרגל ח'לפוטרה ברה"ר: המבעה וההבער כו': מאי מבעה רב אמר מבעה זה אדם ושמואל אמר מבעה זה השן רב אמר מבעה זה אדם דכתיב °אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו ושמואל אמר מבעה זה השן דכתיב °איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו מאי משמע כדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש עשו אתגלין מטמרוהי ורב מאי טעמא לא אמר כשמואל אמר לך מי קתני נבעה ושמואל מ"ט לא אמר כרב אמר לך מי קתני בועה מכדי קראי לא כמר דייקי ולא כמר דייקי רב מ"ט לא אמר כשמואל תנא *שור וכל מילי דשור ושמואל נמי הא תנא ליה שור אמר רב יהודה תנא שור לקרנו ומבעה לשינו והכי קאמר לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו כראי השן שיש הנאה להזיקה ולא

ישעיה כא · עובדיה א · [לקמן יז:]

תורה אור

אי דלא אפקרינהו לשמואל דאמר · התם בהמניח את הכד (לקמן דף כח:) כל תקלה בור הוא ואע"ג דלא הפקיר היינו בור: ולרב דאמר · כל תקלה שלא הפקירה משור למדנו מה שור שהוא ממונו ואם הזיק חייב אף כל ממונו אם הזיק חייב: היינו שור · ולאו תולדה דבור נינהו ובשור אמרן לעיל תולדה דשור כי שור ואפי' לשמואל נמי דאמר תולדה דבור נינהו מאי חזית לאוקומי מילתא דרב פפא אתולדה דבור מאי שנא בור דחייב שכן תחילת עשייתו וכו': הני נמי תחלת עשייתן · תחילת מה שנעשו בור דהיינו כשהונחו לשם הין עומדים לנזק: וכי קאמר רב פפא· תולדה לאו כאב דידה· אתולדה דמבעה: פלוגתא דשמואל ורב במבעה לקמן בשמעתין: אדם ניעור· היינו אב: אדם מועד · ער ויושן בשילהי פ"ב: אלא · תולדה דאדם היינו כיחו וניעו · כיחו רוק הפה ניעו ליחת החוטם (רוק היוצא מתוך גופיה אגב כח): אי בהדי דאזלי מזקי שנפל על השיראים וטנפוה או לתוך המשקין ונמאסו: כחו הוא · והיינו אדם גופו וחייב: אי בתר דנייח · אחר נוח הרוק לארץ הזיקו שהוחלק אדם בהם: בין לרב בין לשמואל היינו בור · דהא ודאי תקלה דאפקרה היא: ברוח מצויה · דאי ברוח שאינה מצויה הוי אונס ולא מחייב אבל ברוח מצויה הוי תולדה דאש שהרי אש נמי הרוח מוליכה: דכח אחר מעורב בה · והוה ליה לאסוקי אדעתיה: בחצי נזק צרורות · שהיתה מהלכת והתיזה צרורות ברגליה ושיברו את הכלים דקי"ל דהלכתא גמירי לה למשה מסיני דממונא הוא ולא קנס ואע"ג דפלגא נזק של נגיחה הוי קנס כדאמרינן לקמן האי פלגא נזקא ממונא הוא והלכך לאו תולדה דקרן הוא אלא דרגל דמכח רגל הוא דאתו וכרגל לא הוי דרגל משלם נזק שלם והיינו דרב פפא: ואמאי קרי לה תולדה דרגל · הואיל ואינה משלמת כמותה: לשלם מן העלייה · שאם הזיקה יותר ממה שהיא שוה משלם הניזק מביתו כי רגל דכתיב בה ברגל מיטב שדהו וגו' ולא הויא כי קרן דאין המזיק משלם אלא מגופו כדכתיב (שמות כא) ומכרו את השור החי וחצו את כספו ואם הזיק יותר על כדי דמיו מפסיד הניזק: ולרבא אמאי קרי לה תולדה דרגל לפוטרו ברה"ר · כי רגל דרגל אינה חייבת אא"כ נכנסת לרשות הניזק והזיקה דכתיב בה ושילח את בעירה וביער בשדה אחר והיינו ברשות הניזק: אמר שומר · אמר הקב"ה: אתא בקר · גאולה לצדיקים: וגם לילה · חשך לרשעים אם תשובו בתשובה ותבקשו מחילה בעיו אלמא באדם כתיב בעיו: איגליין· תרגומו של נבעו אלמא נבעו לשון גילוי הלכך אמר מבעה זה השן דמבעה לשון מגולה הוא דהיינו שן שפעמים מגולה ופעמים מכוסה: נבעה · דמשמע הוא עצמו נבעה נגלה מבעה קתני שהוא מבעה דבר אחר: בועה · לשון בעיו: תנא שור לקרנו ומבעה לשינו · ולקמן פריך רגל מאי שייריה: לא ראי הקרן שאין הנאה כו' · בעל כרחיך הכי מפרש לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו כראי השן כו' כלומר דאי כתב רחמנא קרן דחייב לא אתיא שן מיניה דקרן אין הנאה להזיקו שן יש הנאה להזיקו: ולא

משורו למדנו · היינו קרן דשן ורגל פטורין ברה"ר ובאבנו וסכינו אין לחלק בין תמות למועדות דלא שייך לחלק אלא בבעלי חיים וא"ת היכי גמר משור מה לשור שכן ב"ח וטוגתו להזיק ומפרש רשב"ם דאתי מבור ושור ממה הצד ולקמן גבי הצד השוה דקאמר אביי לאתויי אבנו וסכינו לא גרס אי לרב דאמר כולם משורו למדנו היינו שור דלרב א"ש דבמה הצד אתי' כדפרשי' אבל קשה כיון דמבור נמי יליף לפטרו בהו כלים כבור ולקמן בהמניח (דף כח:) מחייב בהו רב כלים גבי נשבר כדו:

וממונך · לאו דוקא גבי בור דלאו ממונא הוא וכן גבי אש *דפשיטא דאם הדליק גדישו של חבירו באש של אחר דחייב:

תולדה ישן · הוה מצי למפרך דלקמן מוקי מתניתין בישן שדרכו להזיק וקרי ליה אב אלא דבלאו הכי פריך שפיר:

והתנן אדם מועד לעולם · לא פריך דישן נמי הוי אב כדדרש עלה בגמרא בפ' כיצד (לקמן דף כו:) מפצע תחת פצע דהא לא מייתי הכא קרא אלא מייתי דהוי כיוצא בו: **כיחו** וניעו · פירש הקונטרס מי האף וקשה לר"ת דבפ' דם הנדה(נדה דף נה: ושם) קתני כיחו וניעו ומי האף ונראה דכיחו הוא היוצא מן הגרון בכח וניעו הוא היוצא מן הפה על ידי נענוע*:

[נה] · [וכ"ה בערוך ערך כח]

לפוטרו ברה"ר · וא"ת אמאי פשיטא ליה טפי מלשלם מן העלייה וי"ל כיון דמן הדין היה משלם נזק שלם ואתי הלכתא דלא משלם אלא חצי נזק אם כן אתי הלכתא להקל ולא להחמיר: **אמאי** קרי לה תולדה דרגל · אע"ג דדמי לרגל כיון שדינה חלוק היה לו לקרות לה שם בפני עצמה: **כדמתרגם** רב יוסף · נקט רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום שיש כמה ענייני תרגום ולא כדפירש בעלמא לפי שהיה סגי נהור ודברים שבכתב אי אתה רשאי לומר על פה ולכך היה אומר תרגום דמשום עת לעשות אמר התם* דשרי ואין לך עת לעשות גדול מזה*°:

[גיטין פ'] · [ועי' תוס' שבת קטו: ד"ה וגידו ובתוס' מגילה כח: ד"ה במגילה]

לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו · ופשיטה פשע שהיה לו לשמור שורו שבקל היה יכול לשומרו שאין דחוקה להזיק כיון שאין הנאה להזיקה אבל שן שיש הנאה להזיקה הוי כעין אונס שלא היה יכול לשומרה כל כך כיון שהשן דחוק לאכול להנאתו ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק ואין יצרה תקפה ובקל יכול לשומרה כראי הקרן דכוונתו להזיק ויצרה תקפה ואין יכול לשומרה כל כך יפה:

מידי

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' ב סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעי' א וסי' תיא סעי' א:

כט ב מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעי' ג:

ל ג ד מיי' שם פ"ו הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפד סעי' א:

לא ה מיי' פרק י"ד מה' נזקי ממון הל' טו סמג עשין סז סח טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף א:

לב ו ז ח מיי' שם פרק א הלכה יא ופרק ב שם הלכה ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף יח וסי' שצ סעיף ג:

מסורת הש"ס

[לקמן ו: כח:] · לקמן כו: [סנהדרין עב.] · ס"א אין זה · [לקמן יז:] · לקמן יח

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וממונך כו' דפשיטא דאם הדליק. עיין לקמן כב ע"א תוס' ד"ה אשו משום ממונו: ד"ה כדמתרגם רב יוסף וכו'. ואין לך עת לעשות גדול מזה. עי' שבת דף קטו ע"א תד"ה לא נתנו ומהרש"א שם:

רבינו חננאל

ניהו אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים [והזיקו] ואמרי' היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור כו' חלוקת רב ושמואל בפ' המניח את הכד בהלכה דנשברה כדו כו' ודחינן נמי ואמרי' כי קאמר רב פפא אתולדה דמבעה כו' · אלא אכיחו וניעו פי' רוקי בליחה עבה או רכה כדאמר [ערכין לט ע"א] בענין תלמיד שרק בפני רבו ואמר כיח ורוק קאמרי'. אי בתר דנייח זה הרוק · ודאי הזורק רוק מפיו מפקיר אותו בין לרב ובין לשמואל היינו בור · [אלא] כי קאמר רב פפא אתולדה דאש והן אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו: ואקשי' הני כי אש דמו מה אש כח אחר מעורב בה והיא הרוח שמעבירה ומציתה ולולי הרוח לא היתה האש הולכת ומזקת הני נמי כח אחר מעורב בהן והוא הרוח כו' · ואוקימנא כי קאמר רב פפא בתולדה דרגל בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה כדתנן [לקמן יז:] היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזות מתחת רגליה ושיברה את הכלים משלם חצי נזק · ואמאי קרי ליה תולדה דרגל לשלם מן העליה · ולרבא דמבעיא ליה אמאי קרי ליה תולדה דרגל לפוטרה ברשות הרבים · פס' והמבעה רב אמר המבעה זה אדם שנאמר אם תבעיון בעיו וקיימא לן כרב דסוגיין דשמעתין כותיה · ולא עוד אלא אמוראי קיימי כותיה ואליבא דידיה שקלי וטרו · ושמואל אמר לך מי כתיב בועה · שמואל אמר זה השן [שנאמר] איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו וכדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש עשו אתגלין מטמרוהי · ורב אמר לך מי קתני נבעה · מכדי קראי לא דייקי לא כרב ולא כשמואל רב מאי טעמא לא אמר כשמואל · אמר תנא ליה [שור] במתני' וכלל קרנו ושנו ורגלו · ושמואל אמר לך תנא שור והוא הקרן תנא מבעה והוא

ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק כראי הקרן שכוונתו להזיק ולאו ק"ו הוא ומה שן שאין כוונתו להזיק חייב קרן שכוונתו להזיק לא כ"ש איצטריך ס"ד אמינא מידי דהוה אעבד ואמה עבד ואמה לאו אע"ג דכוונתן להזיק אפ"ה *פטירי ה"נ לא שנא אמר רב אשי אטו עבד ואמה לאו טעמא רבה איכא בהו *שמא *יקניטנו רבו וילך וידליק גדישו של חבירו ונמצא זה מחייב את רבו מאה מנה בכל יום אלא פריך הכי לא ראי הקרן שכוונתו להזיק כראי השן שאין כוונתו להזיק ולא ראי השן שיש הנאה להזיקו כראי הקרן שאין הנאה להזיקו ורגל מאי שייריה כשהזיק חב המזיק לאתויי רגל וליתנייה בהדיא אלא אמר רבא תנא שור לרגלו ומבעה לשינו וה"ק לא ראי הרגל שהזיקה מצוי כראי השן שאין הזיקה מצוי ולא ראי השן שיש הנאה להזיקו כראי הרגל שאין הנאה להזיקו וקרן מאי שייריה כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן וליתנייה בהדיא במועדין מתחילתן קמיירי בתמין ולבסוף מועדין לא קמיירי ושמואל מ"ט לא אמר כרב אמר לך אי סלקא דעתך אדם הא קתני סיפא שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם וליתני ברישא בנזקי ממון קמיירי בנזקי גופו לא קמיירי ורב נמי הא קתני אדם בסיפא אמר לך רב ההוא למחשביה בהדי מועדין הוא דאתא ומאי לא הרי ה"ק לא ראי השור שמשלם את הכופר כראי האדם שאין משלם את הכופר ולא ראי האדם שחייב בארבעה דברים כראי השור שאין בו ארבעה דברים הצד השוה שבהן שדרכן להזיק וכי שור דרכו להזיק במועד ומועד דרכו להזיק כיון דאייעד אורחיה הוא אדם דרכו להזיק בישן דרכו להזיק כיון דכייף ופשיט אורחיה הוא ושמירתן עליך אדם שמירת גופו עליו הוא ולטעמיך הא דתני קרנא ארבעה אבות נזיקין ואדם אחד מהן אדם שמירת גופו עליו הוא אלא כדאמר ליה רבי אבהו לתנא תני אדם שמירת גופו עליו

הבא

רש"י

ולא ראי השן שאין כוונתו כו'. דאי כתב רחמנא שן לא אתי קרן מיניה ולהכי פריך ולאו ק"ו הוא כל שכן דמשום האי טעמא נפיק קרן משן וה"ה נמי דקא פריך אטעמא קמא דאי כתב קרן הוה נפקא שן מיניה בק"ו ומה קרן שאין הנאה להזיקה חייב כו' והאי ליכא לתרוצי דהכי מיפרשא מילתא דרב יהודה לא ראי הקרן שאין הנאה כו' ואי כתב שן לא אתיא קרן מיניה ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק כו' ואי כתב קרן לא אתיא שן מיניה ולא תיקשי מידי האי לאו מילתא היא שאין זה לשון הש"ס אלא ההוא דבעי למיגמר חבריה מיניה נקיט ברישא כדקתני מתני' לא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ואי כתב הני תרתי לא אתי אש מתרווייהו אלמא כל היכא דקתני לא ראי זה כראי זה ההוא דבעי אגמורי חבריה מיניה נקיט ברישא כדקתני מתני' וה"ק לא ראי זה כראי זה אין דין הכתוב בזה ראוי לנהוג בזה: אילטריך. למיכתב קרן: אפ"ה פטורין. כדאמרינן בפ' החובל (לקמן דף פז.) העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין: לאו טעמא רבה אית בהו. דאי מיחייבת ליה כל שעה שיכעיסנו רבו ילך וידליק גדישו של חבירו כדי לחייב את רבו: אלא פריך ואימא הכי. לא ראי השור כראי המבעה דקתני במתני' ה"ק לא ראי הקרן שכוונתו להזיק כהרי השן שאין כוונתו להזיק אלא להנאתה מתכוונת הלכך אי כתב קרן לא הוה נפיק שן מינה: ולא הרי השן שיש הנאה להזיקה כהרי הקרן כו'. ואי כתב שן לא אתיא קרן מינה: ורגל מאי. עביד ליה תנא דמתני' דלא תני: שייריה. בתמיה: וה"ק. הך דקתני מתני' לא הרי השור כהרי המבעה ה"ק כו': רגל הזיקה מצוי. הלכך לא אתיא שן מינה: רגל ובור שן ואש מועדין מתחילתן לשלם נזק שלם דלא פליג רחמנא בין תם למועד אלא בנגיחה: שור המזיק ברשות הניזק. שנכנס לרשות הניזק ונגח שם את שורו ואע"ג דתם הוא משלם נזק שלם וסתמא כר"ט דאמר לקמן (דף כד:) משונה קרן ברשות הניזק נזק שלם משלם: בנזקי ממונו. בנזקין שממונו מזיק מיירי רישא: בנזקי גופו. שהוא עצמו מזיק לא מיירי: הא קתני אדם. בסיפא ולמה ליה למיתני ברישא: למיחשביה בהדי מועדין הוא דאתא. דקתני חמשה תמין וחמשה מועדין וקחשיב להו ואזיל: ומאי לא הרי. דקתני במתני' לא הרי השור כהרי המבעה לרב דאמר מבעה זה אדם: שור מועד שנגח אדם ומת משלם כופר הלכך אי כתב שור לא אתיא אדם מיניה דאדם שהרג את חבירו במזיד נהרג בשוגג גולה ואינו משלם כופר: אדם החובל בחבירו חייב בארבעה דברים לבד ריפוי שבת ובושת אבל נזק לא קא חשיב דשור נמי נזק משלם אבל בהנך ארבעה דברים אינו חייב כדמסיק בשילהי כילד הרגל מועדת (לקמן כו.) דאמרי' כי יתן איש מום בעמיתו איש בעמיתו ולא שור בעמיתו: וקא פריך הצד השוה כו'. לרב דאמר תנא שור וכל מילי דשור היכי מצי למיתני בקרן דרכו להזיק ולשמואל ליכא למיפרך דרגל ודאי דרכו לילך ולהזיק: דכייף ופשיט. את רגליו: אורחיה הוא. לשבר כלים שבצד מרגלותיו: וקא פריך מאי האי דקתני ושמירתן עליך לשון זה אינו שייך אלא בנזקי ממונו:

הכא

תוספות

מידי דהוה אעבד ואמה. ולא כפירוש רש"י שפירש משום דתנן בהחובל (לקמן דף פז.) עבד ואשה פגיעתן כו' דא"כ ה"ל למינקט עבד ואשה אלא מפרש ר"ת דנקט עבד ואמה משום דקאי אמתני' דסוף מסכת ידים וטעמא משום שמא יקניטנו רבו דבסמוך מפורש התם: לאו אע"ג דכוונתו להזיק אפ"ה פטורין. וא"ת עבד ואמה גופיה נילף מק"ו דשן להתחייב כיון דהכתי לא ידע טעמא דשמא יקניטנו רבו וע"ק כיון דידע רישא דמתניתין דמסכת ידים (פ"ד מ"ז) מדנקט עבד ואמה ולא נקט עבד ואשה א"כ *מסתמא ידע סיפא וע"ק דעבד ואמה כשאין כוונתן להזיק נמי פטירי וא"כ מאי מייתי וי"ל דשפיר הוה ידע המקשה טעמא דשמא יקניטנו רבו ואפ"ה פריך כיון דעבד ואמה פטורין ואפילו באין כוונתן להזיק ואע"ג דלא שייך טעמא דשמא יקניטנו רבו דאנוס הוא *דפעמים דנתכוונו ויאמרו לא נתכוונו לכך פטירי בכל ענין נמצא שכוונתן גורם הפטור ה"נ קרן שכונתו להזיק יש לנו לפוטרו ורב אשי פי' דאפילו באין כוונתו להזיק איכא טעמא רבה:

כשהזיק חב המזיק כו'. לא הייגו כשהזיק קמא *אלא מאידך כשהזיק מרבה לה:

למחשביה בהדי מועדין כו'. ושמואל ס"ל דלא ה"ל לאשמועינן בסיפא כיון דלא אשמעינן שום חידוש טפי מברישא אבל שן ורגל אע"ג דתנא ליה ברישא תנא ליה בסיפא גבי מועדין משום חידוש דמפרש השן מועדת לאכול את הראוי לה והרגל מועדת לשבר דרך הילוכה וקרן נמי תנא ואע"ג דתנא ברישא כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן מ"מ תנא ליה בסיפא משום דתני ליה גבי חמשה תמים מש"ה תנא ליה נמי בהדי מועדין וא"ת אמאי לא חשיב אש ובור גבי מועדים וי"ל דלא חשיב אלא בעלי חיים אבל בור ואש כך לי פעם ראשונה כמו פעם ג' וד':

כראי אדם שאין משלם את הכופר. הקשה ריב"א מאי חומרא היא זו האי דאין משלם את הכופר משום דקים ליה בדרבה מיניה ותירץ דשוגג נמי פטור מדתנא דבי חזקיה ואור"י דלאו פרכא היא כלל *דלא מפטר משום קים ליה בדרבה מיניה וכאן נמי אין שייך להזכיר תנא דבי חזקיה דלקמן בפ"ב (דף כו.) משמע *דאי לאו קרא דעליו ולא על האדם הוה ילפינן אדם משור שיתחייב מזיד מיתה וכופר ומעליו פטרי ליה אפילו שוגג דומיא דשור דאין מזיד לשור ותנא דבי חזקיה דפוטר אפילו שוגג היינו ממון שהזיק בשעת חיוב מיתה ולאפוקי ממאן דדריש בפ' אלו נערות (כתובות דף לה. ושם) הא אם יהיה אסון לא יענש דדוקא דין אסון אתא חזקיה ואשמועינן לאו דוקא דין אסון לא יענש אלא אפי' שוגג לא יענש:

כיון דכייף ופשיט אורחיה הוא. בירושלמי יש דישן לא מחייב אלא כשהשכיב עצמו אצל הכלים אבל אם ישן והביאו כלים אצלו ושברן פטור דהם גרמו לו וכן אם היה ישן והלך חבירו לישן אצלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והאחרון חייב:

ולטעמיך. פירוש אפילו תימא מבעה זה השן: אדם שמירת גופו עליו. מכאן משמע דלא גרסינן במתני' וממונא מדלא פריך נמי הכי אדם ממונו הוא *ומש"ה אין צריך למחקו כדפירשתי לעיל (ג: ד"ה וממונך):

והימר

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה ט סמג עשין קנה טור ש"ע ח"מ סי' שמט סעיף ד:

לד ב מיי' שם הלכה ט:

[עי' תוס' פסחים לז. ד"ה אלא]

ועי' במהרש"ח שהאריך בתירוצים של התוס' ובספר פ"י

רבינו חננאל

והוא השן שן אין כונתה להזיק אלא לאכול להנאתה. קרן כונתה להזיק ואין לה הנאה. ואתי למילף מעבד ואמה דפטרי מרייהו. ודחי לה רב אשי אטו עבד ואמה לאו טעמי' רבה אית בה במתניתין *) בסוף מסכת ידים תאמרו בעברו ואמתו שיש בהן דעה שאם יקניטנו ילך וידליק גרישו של חבירו ונמצא מחייבנו בכל יום. ולא עמד זה התירוץ ונדחה. ותירץ רבא הכי תנא שור לרגלו ומבעה לשינו כו' וקרן מאי שיירה מאי טעמא שן ורגל מועדין מתחילתן הן ותני להו ברישא קרן דהוא תם ולכי מייעד הוי ליה מועד תנא ליה בסיפא כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן. ושמואל מאי טעמא לא אמר כרב אמר לך אדם הא קתני ליה בסיפא דמתני' והאדם ואמאי לא תנא ליה ברישא דבנזקי ממונו קמיירי. בנזקי גופו לא קמיירי. פסק. ויש אומר הלכה כשמואל. ורב אמר לך אדם האי דקתני ליה בסיפא למיחשביה בהדי מועדין הוא דאתא מאי לא (ראי) [הרי] (לא ראי) [דקאמר] הכי קאמר לא ראי השור שמשלם את הכופר כו' הצד השוה שבהן שדרכן להזיק. שור דרכו להזיק במועד. אדם דרכו להזיק בישן. ושמירתן עליך אדם שמירת גופו עליו הוא. ופריק כר' אבהו דאמר לתנא תני אדם שמירת

*) [עי' תוס' ד"ה מידי דסוס].

[ומשום כור ואש נמי צריך למוחקו כצ"ל עי' מהר"מ]

מסורת הש"ס

[ידים פ"ד מ"ז]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כשהזיק כו' אלא מאידך. דלקמן דף ט ע"ב ועי' לקמן דף יג ע"ב בתוס' ד"ה כשהזיק: שם ד"ה כראי כו' דלא מפטר משום קלב"מ. עי' לקמן דף י ע"א ברש"י ד"ה מאא"כ כאש: בא"ד דאי לאו קרא דעליו. עי' בספר ירא"ם לרא"ם סי' רו:

תורה אור

הכא נמי תני אדם שמירת גופו עליו מתקיף לה רב מרי ואימא מבעה זה המים כדכתיב °כקדוח אש המסים מים תבעה אש מי כתיב מים נבעו תבעה אש כתיב מתקיף לה רב זביד ואימא מבעה זה האש דכי כתיב תבעה באש הוא דכתיב אי הכי מאי המבעה וההבער וכי תימא פרושי קמפרש אי הכי ארבעה שלשה הוו וכי תימא תנא שור דאית ביה תרתי אי הכי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים אש מאי רוח חיים אית ביה ותו מאי כהרי האש: *תני רב אושעיא שלשה עשר אבות נזיקין שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער וריפוי שבת ובושת וארבעה דמתני' הא תליסר ותנא דידן מ"ט לא תני הני בשלמא לשמואל בנזקי ממון קמיירי בנזקי גופו לא קמיירי אלא לרב ליתני תנא אדם וכל מילי דאדם ולר' אושעיא נמי הא תני ליה אדם תרי גווני אדם תנא אדם דאזיק אדם ותנא אדם דאזיק שור אי הכי שור נמי ליתני תרי גווני שור ליתני שור דאזיק שור וליתני שור דאזיק אדם האי מאי בשלמא אדם דאזיק שור נזק הוא דמשלם אדם דאזיק אדם משלם ארבעה דברים אלא שור מה לי שור דאזיק שור מה לי שור דאזיק אדם אידי ואידי נזק הוא דמשלם והא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דאדם דאזיק שור הוא וקתני תני הזיקא דבידים וקתני הזיקא דממילא *תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נזיקין תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה וגנב וגזלן ועדים זוממין והאונס והמפתה ומוציא שם רע והמטמא והמדמע והמנסך והני תליסר הא עשרים וארבעה ורבי אושעיא מאי טעמא לא תני הני בממונא קמיירי בקנסא לא קמיירי גנב וגזלן דממונא הוא ליתני הא קתני ליה שומר חנם והשואל ורבי חייא נמי הא תנא ליה שומר חנם והשואל תני ממונא דאתא לידיה בהיתירא וקתני ממונא דאתא לידיה באיסורא

עדים

ה"ג תני אדם שמירת גופו עליו. והאי דקתני ושמירתן עליך אשגרא: אימא מבעה זה המים. שאם שופך אדם מימיו לרה"ר ובא אחר ונטנפו כליו חייב השופכן: כקדוח אש המסים. כמו שהאש שורף דבר הנימס כגון זפת ושעוה וכל מיני רבב: מים תבעה אש. וכמים שמבעבעים את האש כשנותנין מים על האש נעשים כמין אבעבועות הרתיחות וסיפא דקרא הכי הוא להודיע שמך לצריך כן תודיע שמך לצריך כשהאבדם מן העולם: מי כתיב מים נבעו. לשון רבים דליהוי משמע דמבעה אמים קאי שהן מבעבעין את האש: תבעה אש כתיב. דמשמע שהאש מבעבע המים דתבעה לשון יחיד ולשון נקבה: פרושי קא מפרש. המבעה זה ההבער: דאית ביה תרתי. שן ורגל וקרן לא קחשיב דבתמין לא קמיירי: מאי לא זה וזה. דקתני מתני' אשור ומבעה לא זה וזה שיש בהן רוח חיים ואי מבעה היינו אש מי אית בו רוח חיים: אבות. קרי להנך דכתיבן בקרא: שומר חנם. חייב בפשיעה והשואל חייב אפילו באונסין ושוכר ונושא שכר חייבים בגניבה ואבידה וכ"ש בפשיעה וכולהו כתיבי כדתני בפרק השואל בבבא מציעא (דף צד:) פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם שניה בשומר שכר שלישית בשואל הלכך אבות נינהו ולקמן בעי מאי נינהו תולדות: נזק. החובל בחבירו נותן לו מה שהוא שוה עכשיו פחות מבתחילה: צער. אומדין כמה אדם העומד ידו ליקצץ ע"י חרב רוצה ליתן כדי שיתקצץ לו ע"י סם דלית ליה צער כולי האי: וריפוי ושבת ובושת. כולהו יליף מקראי בפרק החובל (לקמן דף פה.) וכיון דכתיבי אבות נינהו: כל הנך דר' אושעיא הוא עצמו מזיק דהנך ד' שומרים הן עצמם הזיקו הואיל ולא שמרו כראוי ובנזקין דאזיק גופו לא קמיירי מתני': אלא לרב. דאמר מבעה זה אדם הואיל ומיירי תנא דמתני' ליתני הני: תנא אדם. מבעה דמתני': תנא אדם דאזיק שור. כלומר נזקי ממון דהא מבעה דומיא דשור קתני ושור לא מיירי בנזקי אדם דרחמנא פטריה לגמרי כדתניא לקמן (דף נג:) שור ולא אדם חמור ולא כלים ואדם דאזיק שור היכא כתיב דקרי ליה אב דכתיב ומכה נפש בהמה ישלמנה: בשלמא אדם דאזיק שור כו'. וכיון דלא דמי חיוביהו להדדי תני להו בתרתי: אדם דאזיק אדם. כגון ה' דברים דחובל בחבירו ולקמיה פריך הא ד' שומרין דר' אושעיא אדם דאזיק שור הוא: וקתני. רבי אושעיא: אבות דמתני' הזיק דבידים ד' שומרין הזיק דממילא: תשלומי כפל. אם המצא תמצא בידו הגנבה: תשלומי ארבעה וחמשה. בטובח ומוכר: וגנב. שמשלם ע"פ עצמו ואינו משלם כפל אלא קרן בלבד וכגון שהודה מעצמו דמודה בקנס פטור כדאמרינן אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים והיינו קנס ואמרינן בפ' מרובה (לקמן דף סד:) פרט למרשיע את עצמו: וגזלן. נמי אב הוא דכתיב והשיב את הגזלה אשר גזל (ויקרא ה): אונס ומפתה. כתיבי חמשים כסף כתיב באונס (דברים כב) ובמפתה כתיב (שמות כב) כסף ישקל כמוהר הבתולות כמוהר בתולים של אונס דהיינו חמשים כסף: מוציא שם רע. כתיב וענשו אותו מאה כסף (דברים כב): מטמא. תרומה: מדמע. תרומה בחולין: ומנסך. יין לע"ז ובמס' גיטין (דף נב:) מפרש אמאי לא קס ליה בדרבה מיניה. מטמא מדמע ומנסך לא כתיבי בהדיא ואפ"ה הוו אבות שבכלל נזק הן ונזק ממון כתיב בתורה (ויקרא כד) מכה נפש בהמה ישלמנה ומנסך את היין ליכא למימר א] שניסכו ביין נסך שזרק בו דלא קמחסריה ולא מידי דהא מזבין ליה בר מדמי יין נסך שבו: ומטמא. שמגיע סרך בתרומת כהן דאפסדה מיניה: גנב. המודה מעצמו וגזלן דלא משלמי אלא קרן ליתני: תנא ליה שומר חנם והשואל. דהתם נמי שייך גניבה כגון שטען שנגנב הימנו והרי היא בידו ואמרינן בפרק מרובה (לקמן דף סג:) דטוען טענת גנב כגנב וטוען טענת גזלן כגזלן והא דנקט הכא והשואל לאו דוקא דהא לא משכחת ביה דנפטר לא בטוען טענת גנב ולא בטוען טענת גזלן שהרי הוא חייב בכולו: דאתא לידיה בהיתירא. שומר חנם אע"ג דהשתא טוען טענת גנב שנגנב הימנו מיהו מעיקרא כי אתא אתא לידיה בהיתירא וגנב וגזלן ממונא אתא לידיה באיסורא:

עדים

[סס]

ואימא מבעה זה המים. פי' כיון דקרא לא דייקי לא כמר ולא כמר וא"ת והיכן כתיב מים בתורה וי"ל מושלח וכן הוא אומר (איוב ה) ושולח מים על פני חוצות ואע"ג דשילח בעירה בבהמה איירי מ"מ מים נמי משתמעי מיניה מדאפקיה רחמנא בהמה בלשון ושלח ולעיל דבעי במאי מוקמינן לה לא מצי מוקמינן במים דכי נמי מוקמת במים אית לן לאוקומי במילי דשור מדכתיב בעירה וא"ת והני מים ה"ד אי דמסקיל עליה בדקא דמיא ובכח ראשון כחו הוא ואי בכח שני גרמא בעלמא הוא כדאמרינן בהנשרפין (סנהדרין דף עז:) וי"ל דמיירי בכח שני וקמ"ל דבכח שני נמי חייב א"נ בתר דנחו ולא דמי לבור כגון פותקין ביבותיהן דלקמן (דף ל.) ואע"ג דאתי במה הצד הוה אמינא דאיצטריך לכותבו להייב כלים דמבור לא הוה שמעינן והוה מצי למיפרך מאי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים אלא דבלאו הכי משני שפיר: מי כתיב מים נבעו. וא"ת כי כתיב נמי נבעו לא מיתוקמא מתניתי' במים דמי קתני נבעה כדדייק לעיל (דף ג:) גבי שן *וי"ל דלא שייך לאקשויי אלא גבי שן דליתני נבעה שהשן עצמו נבעה דמבעה משמע מגלה [דבר אחר שהיה מכוסה] אבל במים שייך שפיר לישנא דמבעה שהמים רותחים קרויים מבעבעים: שלשה עשר אבות נזיקין. ודינהם י"ב דשוכר כשומר שכר הוי או כשומר חנם הוי: שומר חנם והשואל. שומר חנם פטור מן הכל חוץ מן הפשיעה שואל חייב בכל חוץ ממתה מחמת מלאכה ונושא שכר חייב במקצת בגניבה ואבידה ופטור באונסין לכך נקט להו בזה הסדר ולא כסדר שנכתב בפרשה: תרי גווני אדם. וא"ת כיון דתני תרי גווני אדם ליתני נמי ג' אבות בשור הקרן והשן והרגל וי"ל דניחא ליה לכלול כולם בשור כמו תנא דמתני': ועדים זוממין. פירש ריב"א דאפילו שילם על פי העדים זוממין חייבין דלא שייך בממון כאשר זמם ולא כאשר עשה דאפשר בחזרה ור"י מפרש דלא צריך להאי טעמא דגבי ממון מחייבינן להו בק"ו דגבי ממון עונשין מן הדין והא דאמרינן במכות (דף ה:) הרגו אין נהרגים היינו משום דהתם אין עונשין מן הדין*: מנסך. פליגי בה בהנזקין (גיטין נב: ושם) חד אמר מנסך ממש וחד אמר מערב:

הא

רבינו חננאל

גופו עליו. ואתקיף רב מרי ואימא מבעה זה מים כדכתיב מים תבעה אש. ודחי ליה מי כתיב מים נבעו תבעה אש [כתיב] כלומר תבעה מלאכת אש היא. ואקשי אי הכי אימא מבעה זה האש ונדחת ולא עמדה. תני רב הושעיא י"ג אבות נזיקין שומר חנם ושואל כו' בשלמא לשמואל דאמר מבעה זה השן אמר לך מתני' בנזקי ממונו מיירי בנזקי גופו לא מיירי אלא לרב דמפרש מבעה זה אדם היה ליה למתני הני י"ג במתני'. ושפריק רב תנא מבעה שהוא אדם וכלל בו כל נזקי אדם ורב הושעיא תנא במתני' אדם דאזיק שור בידים דהוא משלם נזק והדר תנא אדם דאזיק אדם דמשלם ד' דברים והזיקה (דשור) [אדם דאזיק שור] דממילא. תני ר' חייא כ"ד אבות נזיקין תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' וגנב וגזלן וכו' פי' המדמע

רש"ל וא"כ אכתי לא דייק קרא

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה ומנסך וכו' שניסכו ביין נסך שזרק בו דלא קמחסרי'. עי' פני יהושע:

[עיין לעיל ג. תו' ד"ה ולא זהו]

עדים זוממין דממונא הוא ליתני סבר לה כר"ע *דאמר [א]אין משלמין על פי עצמן אי סבר ליה כר"ע °ליתני תרי גווני שור ליתני שור דאזיק שור וליתני שור דאזיק אדם *דתנן ר"ע אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם *הא תבריה ר"ע לגזיזיה דתניא ר"ע אומר יכול אף תם שחבל באדם ישלם מן העלייה תלמוד לומר °יעשה לו (שמות כא) מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה האונס והמפתה והמוציא שם רע דממונא הוא ליתני מה נפשך אי נזק תנא ליה אי צער תנא ליה אי בשת תנא ליה אי פגם היינו נזק מה אית לך למימר קנסא בקנסא לא קמיירי המטמא והמדמע והמנסך דממונא הוא ליתני מה נפשך אי *היזק שאינו ניכר שמיה היזק הא תנא ליה נזק אי *היזק שאינו ניכר [ב]לא שמיה היזק הוה ליה קנסא ובקנסא לא קמיירי לימא קסבר ר' חייא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק דאי שמיה היזק הא תנא ליה נזק תנא היזקא דמינכרא ותנא היזקא דלא מינכרא בשלמא לתנא דידן תנא מניינא *למעוטי דר' אושעיא ור' אושעיא תנא מניינא למעוטי דרבי חייא אלא מניינא דרבי חייא למעוטי מאי *למעוטי מוסר ומפגל וליתני בשלמא מפגל בקדשים לא קמיירי אלא מוסר מאי טעמא לא תני שאני מוסר דדיבורא ובדיבורא לא קמיירי והא מוציא שם רע דדיבורא הוא וקתני דיבורא דאית ביה מעשה הוא והא עדים זוממין דיבורא דלית ביה מעשה הוא וקתני התם אע"ג דלית ביה מעשה רחמנא קרייה מעשה דכתיב °ועשיתם לו כאשר זמם (דברים יט) לעשות לאחיו בשלמא לתנא דידן תנא אבות מכלל דאיכא תולדות אלא לרבי חייא ורבי אושעיא אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן מאי ניהו אמר רבי אבהו כולן כאבות לשלם ממיטב מאי טעמא אתיא תחת נתינה ישלם כסף: לא הרי השור כהרי המבעה: מאי קאמר אמר רב זביד משמיה דרבא הכי קאמר לכתוב רחמנא חדא ותיתי אידך מיניה הדר אמר חדא מחדא לא אתיא: ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים: מאי קאמר אמר רב משרשיא משמיה דרבא הכי קאמר לכתוב

רש"י

עדים זוממין דממונא הוא. דכל המשלם יותר ע"מ שהזיק כגון כפל ותשלומי ארבעה וחמשה קרי קנס כדלקמן בהך פירקין (ד' טו:) וכגון כל דבר קצוב האמור בתורה כגון חמשים של אונס ומפתה ומאה של מוציא שם רע כולהו הוי קנסא אבל מידי אחרינא ממונא: סבר לה כר"ע. דאמר במס' מכות בפ"ק (ד' ג.) עדים זוממין אין משלמים על פי עצמן כגון אם הוזמו בב"ד זה ולא הספיק בעל דין להעמידן בדין ולתובען והלכו למקום אחר והודו שם בב"ד ואמרו הוזמנו בבית דינו של פלוני פטורין אלמא קנסא הוא ומודה בקנס פטור: אי ר"ע ליתני תרי גווני שור. דהא לר"ע יש חילוק בין תשלומין של שור דאזיק שור דלא משלם אלא חצי נזק לתשלומי שור דאזיק אדם דתנן לקמן בפ' המניח את הכד (דף נג:) ר"ע אומר כו': במותר. אם חבל אדם בשור תם ותם באדם ושמו ב"ד חבלה שחבל שור באדם יותר מחבלה שחבל האדם בשור משלם בעל השור אותו עודף: לגזיזיה. לכח אגרופו כדאמר בסנהדרין בפ"ק (דף ז.) אדייה לגזיזה וקם: יכול ישלם תם שחבל באדם מן העלייה ת"ל כו'. ואשתכח דלא משלם נזק שלם אלא כמו שהשור שוה: אונס ומפתה דממונא הוא. שחמשים כסף לבד הוי קנס אבל יש בו פגם שהוא עכשיו פחות מדמעיקרא כדאמר בכתובות (דף מ.) ובושת דממונא הוא: ה"ג מה נפשך. משום מאי איצטריך ליה למיתני אי משום צער תנא ליה: מדמע. מערב תרומה עם חולין של חבירו דהשתא מזבנין להו בזול לפי שאין יכול לאוכלה אלא כהן: מנסך. שניסך יין חבירו לע"ז ואסרו בהנאה הואיל ועביד ביה מעשה בגופיה דיין: שאינו ניכר. כגון הכא דאין הנזק ניכר בתוך הפירות דלא חסר להו: לימא קסבר רבי חייא לא שמיה היזק. ומשום דקנס הוא תני דלא הוי בכלל אבות דרבי אושעיא: אלא מניינא דרבי חייא למעוטי מאי. דלא מחשיב בהדייהו: מוסר. מלשין שמוסר ממון חבירו לעובד כוכבים: ומפגל. *כהן ששחט קרבנו של ישראל חטאת א] לשום שלמים דאין הקרבן עולה לחובת בעליו וצריך אחר: וליתני ליה. ר' חייא האי מוסר: מוציא שם רע דיבורא דאית ביה מעשה. בעילה: מכלל דאיכא תולדות. כדפרשינן לעיל לכל חד וחד נגיפה ונשיכה לקרן נתחככה להנאתה תולדה דשן וכן לכולן: תחת נתינה כו'. דבכולהו כתיב או תחת וגמרינן תחת תחת משור מועד דכתיב ביה שור תחת השור מה התם ממיטב דגמר משן ורגל דכתיב ביה מיטב שדהו אף כאן מיטב שאם בא לשלם קרקע לניזק בשביל הזיקו מגביהו מן העידית או נתינה וגמר נתינה נתינה משור שנגח את העבד דכתיב ביה יתן לאדוניו או ישלם וגמר משן ורגל דכתיב בהן מיטב כרמו ישלם או כסף וגמרי משור דכתיב ביה כסף ישיב לבעליו וארבע אבות גמירי כולהו משן ורגל בשומר חנם כתיב אשר ירשיעון אלהים ישלם בשואל כתיב בעליו אין עמו שלם ישלם בנושא שכר כתיב אם גנוב יגנב מעמו ישלם שוכר איט כתוב בתורה אבל דינו כנושא שכר בנזק דחובל בחבירו כתיב נתינה כן ינתן בו והיינו ממון הניתן מיד ליד כדדרשינן בהחובל (לקמן דף פד.) בצער כתיב פצע תחת פצע ודרשינן ליה לקמן בהחובל (דף פה.) פצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק בריפוי ושבת כתיב נתינה שבתו יתן ורפא *ובשבת כתיב תחת גבי אונס ומפתה דכתיב תחת אשר עינה ודרשינן בכתובות בפרק אלו נערות (דף מ:) חמשים כסף תחת העינוי מכלל דאיכא בושת ופגם ליסנא אחרינא הואיל וכתיב בחובל בחבירו תחת דכתיב תחת פצע כולהו חמשה דברים דידיה מהתם גמרינן בתשלומי כפל כתיב ישלם שנים ובתשלומי ארבעה וחמשה כתיב חמשה בקר ישלם תחת וגו' וקרן דגנב בכלל כפל הוא ובגזל כתיב נתינה ונתן לאשר אשם לו (במדבר ה) בעדים זוממין כתיב בהו נפש בנפש (דברים יט) וכמאן דכתיב תחת דמי באונס ומפתה ומוציא שם רע כתיב כסף ונתן לאבי הנערה חמשים כסף (שם כב) היינו אונס מפתה כסף ישקול כמוהר הבתולות (שמות כב) במוציא שם רע וענשו אותו מאה כסף (דברים כב) מטמא ומדמע ומנסך בכלל נזק הן *ובנזק כתיב ביה תחת: מאי קאמר. למה לי למיתני כלל: ותיתי אידך מיניה. במה מצינו בשור שהוא מזיק וחייב אף המבעה שהוא מזיק יהא חייב: לא אתיא. כדמפרש לעיל רב לטעמיה ושמואל לטעמיה:

תוספות

הא תברא ר"ע לגזיזיה. אין לפרש לחזור בו מדקתני שמשלם מגופו דבפ' המניח (לקמן דף נג:) תני בהדיא ר"ע אומר כמשפט הזה כתחתון ולא כעליון יכול ישלם מן העלייה כו' ולפ"ה נמי קשה דפי' *אע"ג דזימנין ליכא נזק שלם כגון שהשור אין שוה כדי היזקו מכל מקום ליתני תרי גווני שור כיון דלפעמים איכא נזק שלם וי"ל דכיון דאין משלם אלא מגופו אי אפשר למיתני גבי אבות דאמרינן לקמן כולם כאבות הן לשלם ממיטב:

האונס והמפתה והמוציא ש"ר דממונא הוא. מוציא שם רע לית ביה ממונא כלל אלא מאה כסף אלא אגב אחריני נקטיה:

המטמא והמדמע. המ"ל דלא תנא להו משום דלא מיחייב בשוגג:

דאי שמיה היזק. ואע"ג דחזקיה דאמר שמיה היזק איתותב בהניזקין (גיטין דף נג:) מ"מ ניחא ליה לאוקומי ברייתא דרבי חייא אביו אליביה:

וקתני היזק דלא מינכרא. והא דקתני שלשה גווני לפי שהם שווין בפ' הניזקין (שם נג:) כדקתני שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דקתני גווני טובא:

תני מניינא למעוטי. האי למעוטי לאו משום דלית ליה דרבי חייא אלא כלומר למעוטי דלא איירי בהו:

למעוטי מוסר כו'. המ"ל למעוטי כופר ושלשים של עבד והא דלא קתני להו משום דקטלא לא מיירי ומוסר ומפגל אפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי מחייב משום קנס בהגוזל בתרא (לקמן דף קיז:):

דיבורא דאית ביה מעשה. דבכתובות בפ' נערה (דף מו.) א"ר אליעזר בן יעקב לא נאמרו דברים הללו אלא כשבעל ור' יהודה אית ליה התם עד שישכור עדים:

כולם כאבות לשלם ממיטב. ואע"ג דהולדות דאבות דמתניתין משלמין נמי ממיטב מ"מ הכי אי לאו דקרינא להו אבות לא הוי ידעי דמשלמי ממיטב:

תחת נתינה כו'. בספרי מפיק בושת מוקצתה את כפה ולא תחוס עיניך (דברים כה) ויליף מעדים זוממין דכתיב לא תחוס עיניך (שם יט) וא"ל שהוא גזירה שוה גמורה מדלא קאמר אתיא תחת נתינת עיניך ועדים זוממים פרש"י דכתיב בהו נפש בנפש וצ"ל דאפילו אם העידו על שור תם שהזיק או העידו פלוני חייב לפלוני מנה דדינו בזיבורית דמשלמי במיטב דאם רצו לחייב אחרים ממיטב לא צריך קרא דמכאשר זמם נפקא דיתחייבו ממיטב:

מאי קאמר. משום דלא מצי לפרושי האי לא הרי כשאר לא הרי שבש"ס קמתמה מאי קאמר:

כי

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פרק יח מהלכות עדות הלכה ח סמג עשין קי טור ח"מ סי' לח:

הספר חסר וצ"ל ואשתכח דלא משלם נזק שלם אלא כמו שהשור שוה דאף ע"ג וכו'. ר"מ

לו ב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפה סעיף א

רבינו חננאל

מערב תרומה וכיוצא בה בחולין. דברי ר' עקיבא דאמר בעדים זוממין אין משלמין על פי עצמן מפורש בתחלת פ' כיצד העדים נעשין זוממין. ת"ר ד' דברים נאמרו בעדים זוממין אין נעשין בני גרושה ובני חלוצה. ואין גולין לערי המקלט ואין משלמין כופר ואין נמכרין בעבד עברי משום ר' עקיבא אמרו אף אין משלמין על פי עצמן. פי' תבריה ר"ע לגזיזיה שיבר כלי זיינו שלוחם בהן כלומר *) חזר בו דתניא ר' עקיבא אומר יכול ישלם מן העלייה כו' וזה בפ' המניח את הכד. פי' מוסר המוסר את חבירו לעובדי כוכבים ונענש או מסר ממון חבירו לעובדי כוכבים אם יש עדים חייב לשלם. ודין מן הטוען טענת מסור ואין לו ראייה אני עתיד לפרשו במקומו בפ' הכונס צאן לדיר. אשכחן תני אבות נזיקין כו' בהדי מסור ומפגל ואית בהו ממונא וקנסא והזק בידים והזיקא דאתי מטילא. ואית בהו ממונא דאתא לידיה בהיתרא וממונא דאתא לידיה באיסורא. ואית בהו נמי היזק ניכר והיזק שאינו ניכר. ואית בהו דיבור שיש בו מעשה [כמו] המוציא שם רע. ודיבור שאין בו מעשה ורחמנא שוויי' מעשה עדים זוממין. ודיבור שאין בו מעשה מסור ותני אבות תולדותיהן כיוצא בהן בר מתולדה דרגל בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה ואמאי קרי ליה תולדה דרגל לשלם מן העלייה וכולן מועדין הן מתחילתן בר מן הקרן. ושן ורגל ברשות הרבים פטורים **) דאורחייהו הוא. אמר ר' אבהו כולן כאבות הן לשלם ממיטב. מאי טעמא אמר אביי אתיא תחת נתינה ישלם כסף פי' מצאנו בפירוש בשן ורגל דכתיב ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם וגמרינן מינה דכל מקום דכתיב תשלומין הוא ממיטב בשור כתיב שלם ישלם שור תחת השור בבור כתיב בעל הבור ישלם במבעה כתי' מכה בהמה ישלמנה בהבער כתיב שלם ישלם המבעיר בשומרים כתיב ישלם שנים לרעהו. ובשומר שכר כתיב ישלם לבעליו. ובשואל כתיב שלם ישלם. (או שכיר) [שוכר] או כשומר חנם או כשומר שכר גנב חיים שנים ישלם תשלומי ד' וה' כתיב חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. בגזלן כתיב ושלם אותו בראשו. ולמד עוד מי שאינו כתוב בו לשון תשלומין בתחת תחת. כתיב בנזקי שור שלם ישלם שור תחת השור מה תשלומי שור כתיב ביה תחת והוא ממיטב אף כל היכא דכתיב תחת ממיטב הוא. וילפי מיניה הניזקין דכתיב עין תחת עין והעדים זוממים בכלל. צער חבורה תחת חבורה ויליף מינה האונס (של) [דכתיב] ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה. ותוב ילפי אחריני מן האונס מה אונס דכתיב ביה נתינה וכסף ומשלם ממיטב אף כל היכא דכתיב נתינה או כסף ישלם ממיטב. (ז"לי וכ') ויליף מינה המפתה דכתיב כסף ישקל. ומוציא שם רע דכתיב וענשו אותו מאה כסף. ריפוי ושבת כתיב בהו נתינה שנאמר רק שבתו יתן ורפא ירפא. המטמא והמדמע והמנסך יין לע"ז. והמסור והמפגל כיון דקיימא לן היזק שאינו ניכר שמיה היזק שייכי כולהו בכלל נזק: פיס' לא השור כהרי המבעה כו'. אמר

*) עי' תוס' ד"ה הא תבריה. **) עי' ברא"ש ריש מכלתין מ"ש על הרי"ף בזה.

מסורת הש"ס

מכות ג. · לקמן לג. מב: ערכין יד: · לקמן מב: · [גיטין נג.] · [סנ' מד: נג. נג: מועד קטן יג. בכורות לג.] · [כריתות ג:] · [עיין בתוספ' ע"ז עד. ד"ה למעוטי] · עי' בס' פני יהושע במסכת ב"ק מ"ש בזה · אולי צ"ל ובושת · גי' ר"מ ובנזק כתיב ישלם דכתיב מכה בהמה ישלמנה

גליון הש"ס

גמ' ליתני תרי גווני שור. עי' לקמן דף ז ע"א תוס' ד"ה ור"ע:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה ומפגל וכו' חטאת לשום שלמים. עי' מנחות דף מט ע"א בלשון רש"י שם בד"ה ומחשב בהו לשום שלמים וכו' ובתוספות שם ד"ה וקמחשב בה ועי' פני יהושע ושיטה מקובצת ודו"ק:

לכתוב רחמנא תרתי ותיתי אידך מינייהו הדר אמר חדא מתרתי לא אתי אמר רבא וכולהו כי שדית בור בינייהו אתיא כולהו במה הצד לבר מקרן משום דאיכא למיפרך מה לכולהו שכן מועדין מתחילתן ולמאן דאמר אדרבה קרן עדיפא שבוונתו להזיק אפילו קרן נמי אתיא אלא למאי הלכתא כתבינהו רחמנא להלכותיהן קרן לחלק בין תמה למועדת שן ורגל לפוטרן ברשות הרבים בור לפטור בו את הכלים *ולרבי יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור לפטור בו את האדם אדם לחייבו בארבעה דברים אש לפטור בו את הטמון ולרבי יהודה דמחייב על נזקי טמון באש לאתויי מאי לאתויי

רש"י

לכתוב רחמנא תרתי: שור ומבעה ותיתי אש מינייהו דכי פרכת מה לקרן שכן כוונתו להזיק איכא למימר שן תוכיח מה לשן שיש הנאה להזיקו קרן יוכיח ולרב דאמר מבעה זה אדם תיתי הכי כי פרכת מה לשור שכן כוונתו להזיק תאמר באש אדם יוכיח שאפילו אין כוונתו להזיק חייב כדתנן (לקמן דף כו.) אדם מועד בין ער בין ישן מה לאדם שכן חייב בארבעה דברים שור יוכיח הלך הצד השוה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך אף אני אביא אש: הדר אמר חדא מתרתי נמי לא אתיא. דלא ראי קרן ומבעה שיש בהן רוח חיים כהרי אש כו': וכולהו כי שדית בור בינייהו אתיא. אי כתיב בור וחדא מהנך אתיא כולהו [מההוא ומאידך] בצד השוה דאי כתיב בור וקרן אתיא שן מינייהו הכי מה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב שן שדרכו לילך ולהזיק לא כל שכן מה לבור שכן תחילת עשייתו עומד לנזק תאמר בשן קרן יוכיח מה לקרן שכן כוונתו להזיק בור יוכיח וחזר הדין הצד השוה שבהן שדרכן להזיק וממונך כו' אף אני אביא שן וכן רגל מקרן ובור דכי פרכת מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר ברגל קרן יוכיח מה לקרן שכן כוונתו להזיק בור יוכיח וכן אש מקרן ובור בכולן תחילת הדין מה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב אלו כולן שדרכן לילך ולהזיק לא כ"ש מה לבור שכן תחילת עשייתו כו' וכן אי כתב רחמנא בור ושן אתו כולהו אינך נמי לבר מקרן בהאי דינא מה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב רגל ואש לא כל שכן וכן אדם מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר בכל אלו שן תוכיח מה לשן שכן יש הנאה להזיקו תאמר בכל אלו בור תוכיח הלך השוה כו' אף אני אביא כל אלו אבל קרן לא אתיא מינייהו דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבבור ושן שכן מועדים מתחילתן תאמר בקרן וכן אי כתיב בור ורגל אתיא כולהו מהאי דינא דבור לבר מקרן דכי פרכת מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר בשן ואש ואדם רגל יוכיח מה לרגל שכן היזקו מצוי דכל שעה היא מהלכת תאמר בכל אלו בור יוכיח וחזר הדין הצד השוה כו' אף אני אביא כל אלו אבל קרן לא אתיא דמה להצד השוה שבהן שמועדין מתחילתן תאמר בקרן וכן אי כתב בור ואש הוה אתו אינך בהאי דינא מבור וכי פרכת מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר ברגל ושן ואדם אש תוכיח מה לאש שכן מועדת לאכול בין שראוי לה בין שאינו ראוי לה כגון עצים כלים ואבנים תאמר בשן שאינה מועדת אלא לדבר הראוי לה בור יוכיח שאינו מועד אלא לדבר הראוי לה דבר שאינו ראוי לה מאי ניהו אדם דכתיב ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים דאם נפל בבור אדם וכלים פטור בעל הבור הצד השוה שבהן כו' אף אני אביא שן ואתו אדם ורגל בפלגי דינא דכי אמרת אש תוכיח ליכא למיפרך מה לאש מידי אבל קרן לא אתיא דמה להצד השוה בבור ואש שכן מועדים מתחילתן ולהכי נקט רבא בור דמחד מאידך לא מצי למימר כי שדית חד בינייהו אתו כולהו מההוא ומחד מאידך דהא מכל תרי מינייהו לא הוה אתו לא קרן ולא בור קרן מאש ורגל ושן ואדם לא דמה לכולהו שכן מועדין מתחילתן ובור נמי לא אתיא דמה לכולהו שכן דרכן לילך ולהזיק ואי קשיא לך לימא כי שדית קרן בינייהו אי נקט קרן איכא תרי דלא אתי מינה ומחד מאידך דאי נקט או רגל או שן או אדם בהדי קרן לא אתיא אש מינייהו דפרכינן מה להצד השוה שבהם שיש בהם רוח חיים וכן בור נמי לא אתיא מינייהו ואי נקט אש בהדי קרן לא אתיא שן ובור מינייהו דכי פרכינן מה לאש שכן אוכלת אפילו דבר שאין ראוי לה כגון כלים תאמר בשן דפטור על הכלים כדתנן במתניתין ליכא למימר קרן יוכיח ובור נמי לא אתי מינייהו שכן דרכן לילך ולהזיק מה שאין כן בבור: ולמאן דאמר כו'. לא איתפרש [א] היכא: להלכותיהן. למה שיש בזה מה שאין בזה: לפוטרן ברשות הרבים. דכתיב בהו ובער בשדה אחר דלא חייבין אלא ברשות הניזק: פלוגתא דרבי יהודה ורבנן לקמן בשילהי פרק שור שנגח את הפרה ודרשה דבור נראה בעיני דכדי נסיב לה דהא בור איצטריכא ליה למיכתב דהא מכל תרי מינייהו לא נפק דכולהו דרכן לילך ולהזיק לבר מבור אלא איידי דדריש להלכות האחרים נקט לה נמי: לפטור בו את האדם. כדדרשינן שור ולא אדם: לחייבו בארבעה דברים. לצער ריפוי שבת ובושת משא"כ בכל הני: לפטור בו את הטמון. שאם היו בגדים טמונים בגדיש פטור המבעיר דכתיב ביה (שמות כב) או הקמה ודרשינן בשילהי הכונס לאן לדיר (לקמן דף ס:) מה קמה בגלוי אף כל גלוי לאפוקי טמון דלא מה שאין כן בשור ובור ומבעה ורבי יהודה קא פליג התם:
לאתויי

תוספות

כי שדית בור בינייהו אתיא כולהו. מה שפי' הקונטרס דשן אתיא מבור ואש דכי פרכת מה לאש שכן מועדת לאכול בין ראוי לה בין שאין ראוי לה תאמר בשן שאין מועדת לאכול אלא בראוי לה וקשה דלא אשכחן שאינו ראוי בשן דאם אכלה דבר שאין ראוי לה לא הוי תולדה דשן אלא תולדה דקרן כיון דאין הנאה להזיקה ואי משכחת בשום ענין נילף מאש דמתחייב אף באין ראוי ונראה דשן נמי אתי בפלגא דדינא או מאש לחודיה ומיהו י"ל לפירוש הקונטרס דשפיר פרכינן פירכא דלא שייכא בשן דכהאי גוונא פריך בהחובל (לקמן דף פח.) גבי עבד ואשה מה לאשה שכן אינה במילה אך מה שפירש בור יוכיח שאין מועד לדבר שאין ראוי לו כגון אדם קשה חדא דלא פטר אדם אלא ממיתה ולא מנזקין ועוד אטו משום דפטר אדם חשוב אין ראוי והלא באש נמי פטור טמון ועוד דלקמן (דף ט:) גבי חומר בשור מבבור אין מולא לרבי יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור אין ראוי בבור והא משכחת ליה אדם אלא נראה דאדם נמי חשוב ראוי לבור דראוי למות בהבלא אבל כלים חשיב ליה לקמן אין ראוי דלא מזקא להו הבלא ואע"פ דכלים חדתי מפקעי בהבלא כדאמר בסוף פרק הפרה לקמן (דף נג:) מ"מ יש כלים שאין מתקלקלים בהבלא וא"ת והיכי אתי אש מבור וחד מאידך מה לאידך שכן אין כח אחר מעורב בו תאמר באש דכח אחר מעורב בו דהוי קולא מדפריך בסמוך גבי אבנו וסכינו ומשאו מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו וי"ל דבור שנעשה בלא כח אחר חמור מאבנו וסכינו שלא הזיקו בהליכתן אלא לבתר דנייחי ולא נעשו בור אלא ע"י כח אחר אבל אש שהולך ומזיק בהליכתו ע"י כח אחר חמור מבור שאין הולך ומזיק אלא במקומו והא דקאמר בסמוך אש תוכיח שכן כח אחר מעורב בו וחייב ה"פ אע"ג דכח אחר מעורב בו וחשיבי ליה כאילו בעצמו עושה את הכל וחייב משום חיציו ה"נ אע"ג דכח אחר מעורב בו חשובים כאילו בעצמו עושה את הבור הזה בלא כח אחר אי נמי היינו דפריך מה לאש שכן כח אחר מעורב בו דידיה *חמור יותר שע"י זה הולך ומזיק למרחוק מה שאין כן באבנו וסכינו ומשאו וא"ת והיכי אתו כולהו מאש ובור מה לאש ובור שכן מעשיו גרמו לו כדמפרש לקמן גבי בור המתגלגל ואש נמי מעשיו גרמו לו שהדליק האש וי"ל דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו כיון שהרוח מסייעו וא"ת מבור ואדם נמי היכי אתו מה לבור ואדם שכן מעשיו גרמו לו וי"ל דאתו מבור ואדם ישן או נופל מן הגג ברוח שאינה מצויה דחייב כדאמר לקמן בסוף פרק שני (דף כז:) וא"ת מבור ורגל היכי אתי מה לבור ורגל שכן היזקן מצוי דלקמן חשבינן בור היזקו מצוי וי"ל דאין בור היזקו מצוי טפי מאחרים ולא קאמר לקמן הכי אלא להזכיר חומרא אחת ששוה בבור וכותל ואילן: שכן מועדין וכו'. אין לפרש שמשלמין נזק שלם דאם כן קרן נמי אתיא כיון דלא כתיב אלא מפרש ר"ת דמועדין מתחילתן היינו שדרכן להזיק משא"כ בקרן דסתם שוורים בחזקת שימור קיימי למ"ד* פלגא דניזקא קנסא ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא היינו למ"ד דפלגא ניזקא ממונא שדרכו להזיק ולא קיימי בחזקת שימור ולא כמו שפירש הקונטרס דלא איתפרש היכא: (גי' להלכותיהן הוה מצי למימר דכולהו אילטריך למיכתב דאי לא כתיב אלא הוה נפקא מחד מהנך ובור הוה פטרי בהו כלים ואי יליף מחד מהנך ומאש הוה פטרי בהו טמון) ומתני' לא קתני אלא להגדיל תורה ויאדיר: בור לפטור בו את הכלים. אגב אורחיה נקטיה דבור לא אתי מכולהו: אש לפטור בו את הטמון. הוה מצי למימר לחייב בו את הכלים דאש לא אתי מבעלי חיים אלא מחד מינייהו ובור דפטר בו את הכלים:
אי

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ו:
לח ב מיי' שם פ"א הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעיף ב וסעיף ט:
לט ג מיי' שם הלכה ח טור ש"ע שם סעיף טו:
מ ד ה מיי' שם פי"ג הלכה א סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' תי סעיף כא:
מא ו מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ג:
מב ז מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף יג:

רבינו חננאל

אמר רבא וכולהו כי שדיית בור בינייהו אתיין [כולהו מבור ומקרן] ברמקרן כו': מה שור ובור שדרכן להזיק ושמירתן עליך אף אני אביא האש. מה לשור שכן יש בו רוח חיים בור יוכיח שאין בו רוח חיים. מה לבור שתחלת עשייתו לנזק שור יוכיח וחזר הדין כו' וכן כולן. ואלא למאי הלכתא פלגינהו רחמנא. ואוקמה רבא להלכותיהן. קרן לחלק בין [תמה] למועדת. שן ורגל לפוטרן ברשות הרבים בור לרבנן לפטור בו את הכלים. ולר' יהודה לפטור בו את האדם. אש לרבנן לפטור בו את הטמון כדבעינן למימר לקמן. לר' יהודה

פי' שכן דרכו לילך ולהזיק. רש"ל

מסורת הש"ס

רש"ל
לקמן י. כח: נג:
[לקמן טו.]
רש"ל מ"ז ועי' רש"א

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ולמאן דאמר כו' לא אתפרש היכא. נ"ב הוא בדף הקודם:

לאתויי *ליחכה נירו וסכסכה אבניו: הצד השוה שבהן: לאתויי מאי אמר אביי ^לאתויי אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו היכי דמי אי בהדי דקא אזלי קא מזקי היינו אש מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו וממונך ושמירתו עליך הני נמי כח אחר מעורב בהן וממונך ושמירתו עליך ואלא בתר דנייחי אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור מאי שנא בור שכן תחילת עשייתו לנזק וממונך ושמירתן עליך הני נמי תחילת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך אלא דלא אפקרינהו לשמואל *דאמר ^כולם מבורו למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמו לבור מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו תאמר בהני שכח אחר מעורב בהן אש תוכיח מה לאש שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח וחזור הדין רבא אמר לאתויי ^בור* המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה ה"ד אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור מאי שנא בור שכן תחילת עשייתו לנזק ושמירתו עליך הני נמי תחילת עשייתן לנזק ושמירתן עליך אלא דלא אפקרינהו לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור מה לבור שכן מעשיו גרמו לו תאמר בהני שאין מעשיו גרמו לו שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח *וחזר הדין לא ראי זה כראי זה רב אדא בר אהבה אמר לאתויי הא דתניא *^כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להם רשות בימות הגשמים יש להם רשות אע"פ שברשות אם הזיקו חייבים לשלם היכי דמי אי בהדי דקאזלי מזקי כחו הוא אלא בתר דנייח היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור מ"ש בור דתחילת עשייתו לנזק וממונך ושמירתו עליך הני נמי תחילת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך אלא דלא אפקרינהו לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור מה לבור שכן שלא ברשות תאמר בהני דברשות שור

רש"י

לאתויי ליחכה נירו. שאם ליחכה האש חרישתו של חבירו או שכסכה אבניו חייב באבנים שייך לשון שכסוך שלא נשרפו לגמרי אלא שכסכסה ונדבקה האש בהן ושכסכה מעט כדאמרינן (חולין דף יז:) גבי פגימת סכין מסוכסכת מרוח אחת שלא נפגמה מב' לדדין לגמרי ולהכי כתב אם לחייבו בהני דנפקא לן התם מאו השדה דלא שמעינן מהנך דמתניתין הא מילתא דליחייב בדבר שאינו ראוי לה כגון הכא שאין עיקר אש בכך: הצד השוה שבהן שדרכן להזיק כו'. דמשמע אף כל שדרכו להזיק ושמירתו עליך ומאי מלית לאתויי: היינו אש. דתולדה דאש היא דמאי שנא אש מינה שכן כח אחר מעורב בה הני נמי כח אחר כו': בתר דנייחי. מזקי בהן שור או חמור: אי דאפקריה בין לרב בין לשמואל. דפליגי בהפקר בפ' המניח את הכד (לקמן דף כח:): היינו בור. דתרוייהו אמרי כל תקלה שהפקיר נפקא לן מבור דחייב דכי היכי דחיובא דבור הוא ברה"ר דהוי הפקר כדאמרינן בפ' שור שנגח את הפרה (לקמן דף מט:) שעל עסקי כרייה ופתיחה בא לו אף כל תקלתו שהפקיר חייב דהא נמי תחילת עשייתן לנזק דהוה ליה לאסוקי אדעתיה דסופו ליפול ברוח מצויה: אש תוכיח. והייתו דנקט במתני' הלך השור: שכן דרכו לילך כו'. אבל אלו לא הזיקו בהליכתן אלא השור והחמור נתקל בהן: וחזר הדין. דאיכא למפרך מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו ואתיא בהלך השור דמתניתין: בורו המתגלגל. כגון הניח אבן ברה"ר ובעודה במקומה לא הזיקה ונגלגלה רגלי אדם ובהמה למקום אחר והזיקה שם: אי בהדי דאזלי מזקי כו'. לא גרס והכי גרסינן היכי דמי אי דאפקרה בין לרב בין לשמואל כו': מעשיו. כרייתו גרמה את ההיזק אבל מעשיו של זה לא הזיקו אלא רגלי אדם ובהמה שגלגלוהו: שור יוכיח. שאין מעשה בעלים גרמו ההיזק אלא ממונו הזיק והייתו הלך השור דנקט במתניתין: כל אלו שאמרו. וקחשיב ואזיל להו אלו הפותקים ביבותיהם וגורפים מערותיהם כלומר כל אלו שאמרו חכמים שיש להן רשות להשליך נזקיהן לרה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן פותחין צינורותיהן המקלחים שופכים ששופכין מחצריהן לר"ה: וגורפין מערותיהן. ומשליכין זבליהן לרה"ר: בימות החמה אין להם רשות. מפני שהרחוב נאה והוא מקלקלו אבל בימות הגשמים שהרחובות מלוכלכות יש להן רשות: ואע"פ שברשות. ב"ד משליכין אם הזיקו חייבין: כחו הוא. והיינו אדם ותנא ליה במתניתין: שור

תוספות

אי לרב דאמר כו' לא גרסינן כדפירשנו לעיל*: **מה** לבור שכן אין כח אחר מעורב בו. למאי *דפריך דלא חשיב אם מעשיו גרמו לו לפי שהרוח מסייע לו ה"מ למפרך הכא מה לבור שכן מעשיו גרמו לו תאמר באבנו וסכינו אלא לפי דפירכא שכן אין כח אחר מעורב בו חשיב טפי דהשתא ליכא למימר שור יוכיח אלא אש גרידא ולקמן גבי בור המתגלגל פריך מה לבור שכן מעשיו גרמו לו דלא שייך התם שכן אין כח אחר מעורב בו דהיכי נימא תאמר בור המתגלגל שכן כח אחר מעורב בו דמשמע דלא הוי בור אלא על ידי כח אחר וזה אינו שהרי נעשה בור בלא כח אחר משמניחו ברה"ר: **לאתויי** בור המתגלגל. בכל הספרים כתוב אי בהדי דקא אזלי קמזקי כחו הוא ופירש הקונטרס דלא גרס ליה וטעמא משום דאמרינן לקמן בהמניח (דף כז:) אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ובעל התקלה נמי אין לחייבו מטעם אדם המזיק אלא משום דחשיב כרוח מצויה והוי אשו ואין למוחקו בשביל כך דלענין כדי שלא ילכו כ"כ בחוזק שיתיזו ויזיקו דרכו להתבונן שפיר ולהכי פריך כחו הוא ויתחייב המגלגל הכל ולא בעל התקלה ואע"ג דלגבי כלב שנטל החררה והלך לגדיש כו'(לקמן ד' כא:) ופריך בגמרא (ד' כג·) וליחייב בעל הגחלת נמי שהוא בעל התקלה היינו משום דכלב לאו בר דעה הוא אבל הכא *המקלקל בר דעה הוא תדע דאם הדליק אש ובא אחר ושרף טלית חבירו או חפר בור ובא אחר ודחף שור חבירו לתוכו אין סברא שיתחייב בעל הבור או בעל האש והמגלגל ברגלי בהמה אם הזיק בהדי דאזלי יתחייבו שניהם בעל הבהמה ובעל התקלה והא דאמרינן לקמן בפרק הפרה (ד' נג:*) שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולן חייבין דמשמע אפילו בעל הבור צריך לומר דמיירי אדם בלא כוונה דכיון דאין בכוונה כלל חייב בעל הבור כמו האדם והא דאמרינן (שם) לענין ד' דברים ודמי ולדות אדם חייב האי ד' דברים היינו נזק צער וריפוי ושבת אבל בושת אין חייב עד שיתכוין כדאמר בהחובל (לקמן ד' פו·) ולא הוי כארבעה דברים דלעיל דהתם לא חשיב נזק והא דאמר (לקמן נג:) לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב נ"ל דהייתו דוקא בכוונה אע"ג דלא הוי דומיא דאדם דבשלא בכוונה ליכא כופר ושלשים של עבד כדאי' בשילהי שור שנגח ד' וה' (לקמן ד' מג·): **מה** לבור שכן שלא ברשות. *דאפילו עשאו ברשות ואח"כ הפקיר כיון שהפקיר הייתו שלא ברשות: **תאמר** בהני דברשות שור יוכיח. וא"ת למ"ד תנא שור לרגלו היכי קאמר שור יוכיח דברשות חייב והא רגל לא מיחייב אלא ברשות הניזק ושם אין לו רשות וי"ל כגון שהלך ברה"ר והתיז והזיק ברה"י דחייב כדאמרינן לקמן (דף יט·): (שייך לע"ב) ה"ג **הכותל** והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטור מלשלם וכן כתוב בספרים של רש"י וכן בספר רב אלפס וכן עיקר אבל אותם דכתוב בהו חייב לשלם לא נהירא דכיון דבשלא הזהירו חייב לא יתכן להקל עליו לפוטרו ממה שמזהירין אותו לקוץ ולסתור: **אי** דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל הייתו בור. וא"ת והא משמע לקמן בהמניח (ד' כט·) דלכ"ע המפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפטור והאי נמי אונס הוא דבבנין ונטיעה שעשה לא פשע כלום וי"ל כיון שהזהירו לקוץ ולסתור שלא יזיקו ועבר הזמן הוי פושע והוי כמפקיר *נכסיו לאחר נפילת פשיעה: **היינו** בור. לכאורה נראה דמיירי כשהזיקו כותל ואילן בשעת נפילה גופה ואפ"ה מדמה ליה לבור מדלא קאמר הכא אי בהדי דקאזלי קמזקי הייתו אש ועוד דאי בהיזק דלאחר נפילה מיירי אמאי פטור מלשלם הלא כיון שנפלו מיד היה לו לסלקן ועוד דא"כ לא הוה ליה למיתני לקוץ ולסתור אלא נתנו לו זמן לפנותו ולסלקו כיון דבהיזק דלאחר נפילה איירי אע"ג דבור אין הולך להזיק ואלו הולכים ומזיקין יש לנו ללמדם מבור דעדיף היזק דידהו שהולכים ומזיקין מבור שאינו הולך ומזיק אלא מזיק במקומו ונראה דבהיזק דלאחר נפילה נמי

עין משפט נר מצוה

[דף ג: ד"ה משורו]

נ"ל דפרישית

מד א מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף ב:

מה ב ג מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ג ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף א:

מו ד מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ג:

מז ה מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף ג:

[נ"ל המגלגלן]

[ע"ש בתוספות ד"ה שור]

רבינו חננאל

לאתויי ליחכה נירו וסיכסכה אבניו: פיס' הצד השוה שבהן כו' לאתויי מאי אמר אביי לאתויי אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו בתר דנייחי. אבל [אי] בהדי דקאזלי אזקי לא איצטריך לרבויי ליה דהיינו אש אלא אפי' בתר דנייחי. רבא אמר לאתויי בור המתגלגל כו' רב אדא בר אהבה אמר לאתויי הא דתניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להן רשות בימות הגשמים יש להם רשות אע"פ שיש להן רשות אם הזיקו חייב לשלם. ומקום חלוקת רב ושמואל כבר פירשנוהו

נזקיו

מסורת הש"ס

[לעיל ג: לקמן כח: לא: מח:]

[לקמן יט:]

[קדושין ה: כא: וש"נ]

לקמן ל.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה לבור שכן שלא ברשות דאפי' עשאו ברשות. עי' לקמן כח ע"ב תוס' ד"ה ס"מ:

שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח וחזר הדין רבינא אמר לאתויי הא דתנן **הכותל והאילן שנפלו לרה"ר והזיקו פטור מלשלם נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל ונפלו בתוך הזמן והזיקו פטור לאחר הזמן חייב היכי דמי אי דאפקרה בין לרב בין לשמואל היינו בור מאי שנא בור דהזיקו מצוי ושמירתו עליך הני נמי הזיקן מצוי ושמירתן עליך אי דלא אפקרינהו לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר בהני שאין תחילת עשייתן לנזק שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח וחזר הדין: כשהזיק חב המזיק: חב המזיק חייב המזיק מיבעי ליה אמר רב יהודה אמר רב האי תנא ירושלמי הוא דתני לישנא *קלילא: לשלם תשלומי נזק: *ת"ר °מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית וק"ו להקדש ור' ישמעאל אכל שמינה משלם שמינה אכל כחושה משלם שמינה אמר רב אידי בר אבין הכא במאי עסקינן כגון שאכל ערוגה בין הערוגות ולא ידעינן אי כחושה אכל אי שמינה אכל דמשלם שמינה אמר רבא ומה אילו ידעינן דכחושה אכל לא משלם אלא כחושה השתא דלא ידעינן אי כחושה אכל אי שמינה אכל משלם שמינה המוציא מחבירו עליו הראיה אלא אמר רב אחא בר יעקב הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק ובהא פליגי רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ורבי עקיבא סבר בדמזיק שיימינן מ"ט דרבי ישמעאל °נאמר שדה למטה ונאמר שדה למעלה מה שדה האמור למעלה דניזק אף שדה האמור למטה דניזק ורבי עקיבא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם דהאיך דקא משלם ורבי ישמעאל °אהני *גזרה שוה ואהני קרא אהני גזרה שוה כדקאמינא אהני קרא כגון *דאית ליה למזיק עידית וזיבורית ועידית לניזק וזיבורית דמזיק לא שויא כעידית דניזק דמשלם ליה ממיטב דידיה דלא מצי אמר ליה תא את גבי מזיבורית אלא גבי ממיטב ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וקל וחומר להקדש מאי קל וחומר להקדש אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהקדש °שור *רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש אלא לאומר הרי עלי מנה לבדק הבית דאתי גזבר ושקיל מעידית לא יהא אלא בעל חוב ובעל

תורה אור

שור יוכיח. שברשות ב"ד הוא מהלך ברה"ר שהרי כל אדם יש לו רשות בכך ואם הזיק חייב אף אני אביא כו' והיינו הצד השוה דמתני': נתנו לו זמן. ב"ד: מאי שנא בור שכן הזיקו מצוי. שדרך שנופלין שם בהמות ואי קשיא הא מילתא דאמרן לעיל דרגל הזיקה מצוי ולא בור לאו פירכא היא דבור הזיקו מצוי אבל איתו מצוי כ"כ כי רגל שכל שעה היא מהלכת: תחילת. בנין הכותל ונטיעת האילן לא היה לנזק: מיטב שדהו של ניזק. שאם אכלה ערוגה בשדהו שמין ערוגה משובחת של ניזק כמה יפה עכשיו עם פירותיה וכמה תהא יפה בלא פירות ונותן לו: לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית. של מזיק דשמין ערוגה של ניזק לפי מה שהיא ואם מזיק בא ליתן לו קרקע בדמי נזקו נותן לו מיטב שדותיו שוה אותן דמים: וקל וחומר להקדש. מפרש לקמן: וקפריך ורבי ישמעאל אכל ערוגה שמינה. ודאי דין הוא דלשלם שמינה: אכל כחושה. מי משלם שמינה בתמיה: בין הערוגות. ויש שם ערוגות שמינות וטעונות פירות הרבה וכחושות וטעונות מעט ולא ידעינן הך ערוגה הנאכלת מהי ניהו: השתא משום דלא ידעינן משלם שמינה. בתמיה הא ניזק הוא מוציא מחבירו ועליו הראיה: ה"ג אלא אמר רב אחא בר יעקב. מודה רבי ישמעאל דלא משלם אלא דמי ערוגה לפי מה שהיא ובהא פליג כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן דהא דכתיב בקרא שישלם לו בדמי נזקו מקרקע מיטב השדות דניזק קאי ומשלם ליה מזיק דמי נזקו קרקע מזיבורית שלו בשוה נזקו שהרי הוא כמיטב שדהו של ניזק: ורבי עקיבא סבר בדמזיק שיימינן. למיטב דקרא דיהיב ליה מעידית דידיה: נאמרה שדה למטה. מיטב שדהו ישלם: ונאמרה שדה למעלה. ובער בשדה אחר: אף שדה האמור למטה של ניזק. והכי קאמר קרא שאם יש למזיק קרקע הדומה לעידית דניזק ישלם לו הימנה שיעור דמי נזקו: מיטב שדהו של האיך דקא משלם. דהיינו שדה של מזיק ולא אתי גזרה שוה ועקר ליה לקרא: ואהני קרא. דמשמע מיטב דהאיך דקא משלם: משלם ליה ממיטב דידיה. הואיל וזבורית שלו לא הויא כעידית דניזק: שור רעהו אמר רחמנא ולא שור דהקדש. דאם נגח שור של הקדש פטור והוא הדין לכל שאר נזקין שאם מזיק את ההקדש פטור לישנא אחרינא להכי נקט שור הקדש ולא מוקי לה באכילת בהמתו שדה הקדש משום דלא משכחת לה דאי שדה חרם לכהנים הוי וכשדה הדיוט דמי וליכא למימר ק"ו להקדש ושדה הקדש נמי דהוי לצורך בדק הבית או המקדיש פודהו לאלתר או מוכרין אותו לאלתר לאחר וכשיוצא ביובל לכהנים הוי דכתיב (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל וגו' דלכהנים הוי ואי קודם פדייה אין מעילה בקרקעות דכל המחובר לקרקע כקרקע דמי:

ובעל

נמי מלי איירי ופטור מלשלם וכגון שלא נודע לבעליו שנפלו או ידעו ולא יכלו לסלקו כל כך מהר והא דלא קתני נתנו לו זמן לסלקו ולפטרו משום דבהיזק נפילה גופה נמי מיירי ונתנו לו זמן לקוץ ולסתור ולפטרו קאמר והשתא אתי שפיר דמדמה ליה לבור טפי מלאש ואף על גב דבשעת נפילה יש לדמותו לאש כמו לבור דמאש חלוק במה שאין כח אחר מעורב בו ומבור חלוק במה שאין תחלת עשייתן לנזק אלא לכך דימה אותו לבור משום דבהיזק דלאחר נפילה אין לדמותו כלל לאש אלא לבור:

חב חייב מיבעי ליה. בשאר דוכתין לא דייק הכי כגון *אין חבין לאדם אלא בפניו ותופס לב"ח במקום שחב לאחרים *דהתם לא שייך לשון חיוב אלא לשון חובה:

ורבי ישמעאל אכל שמינה. פירוש בשלמא אכל שמינה משלם שמינה אלא אכל כחושה אמאי משלם שמינה אי נמי ה"פ כיון דבשמינה אין משלם אלא שמינה כמו שהזיק ולא קנסינן ליה לשלם יותר ממה שהזיק א"כ כשאכל כחושה נמי לא לקנסיה לשלם יותר ממה שהזיק לשלם שמינה וא"ת אמאי טעי טפי בדברי ר' ישמעאל לומר שאם אכל כחושה משלם שמינה יותר מדברי ר' עקיבא דלמא רבי עקיבא קאמר נמי שאם אכל ערוגה כחושה משלם ערוגה שמינה שבשדותיו וי"ל לפיכך טעה בדברי רבי ישמעאל טפי משום דקאמר רבי עקיבא לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית משמע שמשמע מר' ישמעאל שבא הכתוב לחייב יותר ממה שהזיק כגון דאם אכל כחושה משלם שמינה:

כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ואיפכא לא מצי למימר דכ"ע מודו דאין משלם אלא עידית שיש לו ואין צריך לקנות כדאמרינן לקמן (ד' ז:) אין לו אלא זיבורית כולם גובין מן הזיבורית ומיהו אי בשל עולם הן שמין המ"ל כגון דזיבורית דמזיק כעידית דעלמא דלר' עקיבא גובין מן הזיבורית ולר' ישמעאל יהיב ליה מעידית דניזק ואפילו למ"ד בשלו הן שמין המ"ל דלית ליה למזיק כעידית דניזק דלמ"ד כסף או מיטב ישלם כסף להכי ישמעאל ולר' עקיבא לא ישלם אלא ממיטב שלו: **שור** רעהו כו'. תימה ולוקמה בשן ורגל שהזיק את ההקדש דהתם לא כתיב רעהו ומקרן ליכא למילף דאינה מועדת מתחילתה ובגזרה שוה דתחת נתינה ישלם כסף נמי לא ילפינן דלא נתקבלה אלא לענין תשלומי מיטב דאי לכל מילי ליפטרו כולהו מטמון וברה"ר וכלים ופסולי המוקדשין וי"ל דכולהו נזקין פטורין בהקדש כדמוכח בירושלמי בריש הניזקין דקאמר התם במה אנן קיימין אי בהכשר נזקין הא תנינא שור רעהו ולא שור של הקדש ואי בנזקי גופו הא תני רבי חייא נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה אלא בהומר הרי עלי מנה לבדק הבית משמע דלא משכחת נזקין בהקדש לא בשן ולא

ברגל

מח א ב מיי' פרק יג מהלכות נזקי ממון הלכה יט סמג עשין סו טור ש"ע ח"מ סי' תטז סעיף א:

מט ג ד טוש"ע ח"מ סי' תיט סעיף א:

נ ה מיי' פ"ח מהלכות נזקי ממון הלכה א סמג עשין סו:

[גיטין יא:]

[שם: כ"מ י.]

[עי' רש"י שבת קנג: ד"ה קלין]

דאית לי' למזיק עידית וזיבורית ועידית דניזק לא שויא כעידית דמזיק וזיבורית דמזיק לא שויא כעידית דניזק כו' כצ"ל מהרש"ל

ב"ק קיז:

לקמן נח. גיטין מח: [ושם כל הסוגיא]

שמות כב

גליון הש"ס

גמ' אהני ג"ש. עי' ערכין טו ע"א תוס' ד"ה סו"ל ר' כתובות:

[עי' תוספות ערכין טו. ד"ה כוו]

שם כא

[לקמן נג:]

רבינו חננאל

למעלה. רבינא אמר [לאתויי הא דתנן] הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטורין [מלשלם] נתנו לו זמן [לקוץ את האילן ולסתור את הכותל] ונפלו בתוך הזמן והזיקו פטור לאחר זמן חייב: לעולם דאפקרינהו ולא דמו לבור אלא אתו במה הצד. וקיימא לן כרבינא דבתרא הוא ויש אומרין בכולהו דלא פליגי אלא כל חד וחד דייק ומוקים: פיס' לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ: ת"ר מיטב שדהו של ניזק דברי ר' ישמעאל ואקשי עליה אכל ערוגה שמינה משלם שמינה. אבל אם אכל ערוגה רזה ישלם שמינה דקאמרת ממיטב של ניזק כלומר רואין ערוגה שהיא מיטב של ניזק ומשלם לו המזיק כמותה. ופריק לעולם אינו משלם אלא כשיעור מה שאכל בלא תוספת וכגון שהי' העידית שהיא מיטב דניזק כזיבורית של מזיק ר' ישמעאל אומר נותן לו המזיק הזיבורית שלו דלגבי ניזק מיטב הוא. ואמר מאי טעמא נאמר שדה למעלה שנאמר ובער בשדה אחר והיא השדה של ניזק ונאמר שדה למטה מיטב שדהו מה שדה האמור למעלה דניזק אף שדה האמור למטה דניזק. ר' עקיבא אומר מיטב שדהו של מזיק וקל וחומר להקדש. ואמרי' ר' עקיבא דייק מיטב שדהו [ישלם] של משלם והוא המזיק. ור' ישמעאל אהני גזירה שוה כדאמרן. ואהני דקדוקי דקרא דאי אית למזיק עידית וזיבורית וזיבורית דידיה לא שוה כעידית דניזק משלם לו ממיטב שלו. ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית וקל וחומר להקדש דסבר ליה כר' שמעון בן מנסיא.

דמי

מסורת הש"ס

לקמן לז: גיטין מט.

לקמן ס: יד: [ערכין כז.]

תורה אור

*ובעל חוב בבינונית וכי תימא סבר ר"ע כל בעל חוב נמי בעידית איכא למיפרך מה לבעל חוב שכן יפה כחו בנזקין תאמר בהקדש שהורע כחו בנזקין לעולם דנגח תורא דידן לתורא דהקדש ודקא קשיא לך שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש ר"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא דתניא *ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח שור של הדיוט פטור שור של הדיוט שנגח שור של הקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם אי הכי ר' ישמעאל ור"ע ממאי דבעידית דניזק וזיבורית דמזיק פליגי דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן והכא בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמפלגי ר"ע סבר כר"ש בן מנסיא ור' ישמעאל סבר כרבנן א"כ מאי לא בא הכתוב ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא אמר
שמות כב רב אשי תניא בהדיא °מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר *מיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של מזיק: רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב אין מידי אחרינא
שם כא לא והתניא *°ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין לא קשיא כאן מדעתו כאן בעל כרחו אמר עולא בריה דרב עילאי דיקא נמי דכתיב ישלם בעל כרחו א"ל אביי מי כתיב ישולם ישלם כתיב מדעתו משמע אלא אמר אביי כדמר דתניא *הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למוכרן מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה והוי בה מר היכי דמי אי הוזל ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זל בהדייהו אפילו טובא נמי ליספי ליה דהא זול דכ"ע נמי אלא דאוקיר ארעתא דכולי עלמא ודידיה איידי דעייל ונפיק אוזזי זל ארעיה אפילו

ובעל חוב דינו בבינונית. במס' גיטין בפרק הניזקין (ד' מח:): וכי תימא קסבר ר"ע כו'. אפילו הכי לא גמרינן הקדש מיניה דאיכא למיפרך מה לב"ח שכן יפה כחו בנזקין שההדיוט הוא נוטל בהזיקו מן העידית: תאמר בהקדש שהורע כחו בנזקין. דלא שקיל נזק מידי: דתניא ר"ש בן מנסיא כו'. בריש פירקין דשור שנגח [ארבעה וחמשה]: משלם נזק שלם. וקרינא ליה לרעהו הכי שור של רעהו הוא דכי הוי מזיק תם לא משלם אלא חצי נזק אבל אי מזיק שור של הקדש משלם מזיק נזק שלם ואפילו תם וקאמר ר"ע דשקיל הקדש שיעור דמי שורו מעידית קרקעות של מזיק: דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן. ולא משלם ליה מזיק אלא זיבורית הואיל והוא כעידית דניזק דמודה ר"ע לר' ישמעאל דאמר מיטב שדהו של ניזק ועידית דקאמר ר"ע עידית דניזק קאמר ולא אתי לאיפלוגי עליה אלא בהקדש: ובפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן פליגי. דשמעיה ר"ע לרבי ישמעאל דלא איירי אלא בהדיוט אבל בנזקי הקדש פטר ליה ואתי ר"ע לפלוגי עליה: א"כ מאי לא בא הכתוב. דמשמע דבקרא גופיה פליגי דלא בא הכתוב להכי אלמא בהדיוט נמי פליגי: ועוד מאי ק"ו להקדש. הואיל ומן העידית דקאמר ר' עקיבא אניזק קאי ולאקולי אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית מאי ק"ו להקדש גריעותא הוי ולר"ע יפה כחו דהקדש בנזקין דאמר דאפילו הוי מזיק תם שקיל הקדש נזק שלם ונפקא ליה מרעהו: ועוד. תניא בהדיא דמן העידית דקאמר ר"ע אמזיק קאי: ישיב. כסף ישיב לבעליו דהוה ליה למיכתב בעל הבור ישלם כסף לבעליו ישיב דכתב רחמנא למה לי הואיל וכבר כתיב ישלם לרבות כל השוות: מדעתו. אי משלם ליה מזיק נזקו מדעתו דלא אטרחיה לנעוק עליו בב"ד שקיל סובין אבל אם אינו רוצה המזיק לשלם נזקו לניזק אלא בב"ד דהיינו בעל כרחו אינו משלם אלא כסף: דיקא נמי. דגבי מיטב כתיב ישלם דמשמע ישלם בעל כרחו: ישולם. משמע על ידי אחרים דב"ד יורדין לנכסיו דמזיק אבל ישלם משמע נמי מדעתו: אלא אמר אביי. לא משכחת תירוצא להני קראי אלא כדמר כי האי גוונא דתרגה רבה להך דתניא כו': מי שהיו לו שדות בתים וכרמים. שוה מאתים זוז ותנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני דלאו עני הוא ונמצא גוזל עניים היו לו מאתים זוז חסר דינר ונתנו לו שוה אלף זוז בבת אחת הרי זה יטול וזה יש לו בתים שדות וכרמים שוה מאתים זוז אבל אינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה שוה מאה זוז וקרקעותיו ימכור במאה זוז דטפי מפלגא לא זיילי לעולם והרי יש לו מאתים זוז: והוי בה מר. והיינו רבה: אפילו טובא נמי ליספו ליה. שהרי עכשיו אין שוה מאתים זוז ותנן (שם) היו לו מאתים זוז חסר דינר אפילו נתנו לו שוה אלף זוז בבת אחת יטול:
אפילו

ברגל ולא באדם המזיק אלא באומר הרי עלי מנה וכן משמע במתני' דתנא (לקמן דף ט:) נכסים שאין בהם מעילה ואכולהו אבות קאי ואפילו אנזקין דאדם למאן דאמר מבעה זה אדם והא דאמר שמואל בהשואל (ב"מ ד' צט:) כי יאכל פרט למזיק דלא משלם חומש ומשמע הא קרן חייב היינו מדרבנן ונראה דשאר נזקין דפטירי בהקדש גמירי מקרן ומאדם ומבור דפטר בו פסולי המוקדשים וכ"ש הקדש וא"ת היכי ילפינן מכולהו מה לשן שיש הנאה להזיקה וי"ל דיותר ראוי להתחייב אדם המזיק בידים ממזיק ע"י שילוח בעירה וא"ת רעהו דכתב רחמנא למה לי הא מוכי יאכל נפקא כדאי' במסכת מעילה (דף יט.) מקיש רחמנא הקדש לתרומה מה תרומה כתיב כי יאכל פרט למזיק אף הקדש כל מילי דאכילה ומזיק ליה פטור ולאו דוקא מידי דאכילה כדאיתא התם וי"ל דאי לאו דאשכחן דפטור מזיק הקדש לא הוה דרשינן מכי יאכל פרט למזיק אלא למעט חומש לחודיה ואע"ג דכי יאכל בתרומה כתיב ושם חייב מזיק קרן דממון דכהן הוא מ"מ מהאי קרא דכי יאכל לא נפיק אלא מקרא אחרינא דהוי כגוזל חבירו ומזיקו ומיהו למ"ד (לקמן כו.) דאיכא כופר ברגל לא אתיא מכל הני דמה לקרן ואדם ובור דלא משלם כופר בפעם ראשונה ולרבי טרפון דאית ליה (שם) כופר שלם בתם ניחא:
ורבי עקיבא סבר לה כר' שמעון. תימה לעיל (דף ה:) כי מוקי לה עדים זוממין כר"ע ליקשי אי ר"ע ליתני תרי גווני שור שור דאזיק שור דהדיוט ושור דאזיק שור דהקדש וי"ל דבהקדש לא קמיירי אך קשה כי נמי סבר כר"ש לפרוך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ולמאי דפי' דלא דרשינן כי יאכל פרט למזיק דלא משלם כלל אלא משום דכתיב רעהו אתי שפיר אך קשה ולפרוך שכן יפה כחו בנזקי בור: ועוד מאי ק"ו להקדש. פירש הקונטרס הואיל ומן העידית דא"ר עקיבא אניזק קאי ולאקולא אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית מאי ק"ו להקדש גריעותא הוא וקשה לפי' דאין זה גריעותא אלא חומרא דר"י פוטר לגמרי מזיק את ההקדש ור"ע מחייבו כ"ש ולענין מיטב נמי חשיבות הוא דמשלם ממיטב דניזק ולא מגרוע דניזק ונראה לר"י דה"פ מאי ק"ו להקדש דלענין חיובא מזיק בהקדש לא קאמר דהא מקרא דר"ש נפקא אלא לענין מיטב קאמר ולא הוה לר"ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק"ו להקדש כיון דרבי ישמעאל היה מודה בכך אי לאו משום דפטר ליה לגמרי:
ישיב לרבות שוה כסף. בפ"ק דקדושין (דף ח. טז.) דרשינן נמי הכי גבי עבד עברי ויש [שוה] לגירותא (ע"ש דף ב: בתוספות ד"ה בפרוטה): ישלם מדעתו משמע. וא"ת דבפרק הזרוע (חולין ד' קל: ושם ד"ה תנא) ישלם בעל כרחו משמע דקאמר תנא תני ישלם דברי ר' אליעזר ואת אמרת מדת חסידות שנו כאן וי"ל דהתם לא קאמר אלא דלא הוי מדת חסידות אלא בדין חייב ועוד אמר ר"ת דה"ק תנא תני ישלם דברי רבי אליעזר ופליגי רבנן עליה ואת אמרת וכו' ועל מדת חסידות לא הוו פליגי רבנן ובלאו הכי צריך לפרש התם כן: מי שהיו לו בתים כו'. לא איירי בבתים שדר בהם דהא תנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) אין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו:
אי דאייקור ארעתא אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה. אף על גב שאינו מוצא ליתן עליהם מאתים זוז לא יטול כלל לפי שגרם לעצמו ופשע דלא הוי ליה למיעל ולמיפק אזוזי אבל אם לא פשע אפילו שוות יותר ממאתים זוז יכול ליטול קודם שימכור בפחות משויין ורב אלפס מפרש בעשיר ועד מחצה היינו [א] עד שימצא שיקנה אותם לכל הפחות בחצי דמיהן וגרסינן בתר הכי אילימא דזיל ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זל בהדייהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה פירוש אפילו הוזלו כל כך שאפילו המחצה לא יתנו לו לא ליספו ליה כיון דזל ארעתא דכ"ע ושוות מאתים זוז אף לפי הזול אלא דאייקור כ"ע אפילו טובא נמי ליספו ליה פי' אפילו מוצא שיתנו

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף א:

נב ב מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה א ופ"ח הלכה י סמג עשין סז טור ש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ב וסי' תיט סעיף א:

נג ג מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה טז טוש"ע יו"ד סי' רנג סעיף ג:

רבינו חננאל

רמי ליה אביי לרבא לר' עקיבא דקתני מיטב שדהו של מזיק והתניא כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף פי' ישיב כל מה שמשלם המזיק שוה היא דבדידיה תלה רחמנא דכתיב ישיב. ופריק אם בא המזיק לשלם מעצמו כל מה שירצה משלם ואם דוחה מלשלם וב"ד גובין ומוציאין ממנו אין גובין אלא מיטב. ודייק רב עולא מדכתיב ישלם ש"מ על כורחו. ואקשו עליה מי כתיב ישולם אדרבה ישלם מדעתו משמע. *) פי' מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה אם הוזלו נכסיו משום דדחיק לזבוני מאכילין אותו מעשר עד שיעור חצי נכסיו שביקש למכור שאין דרך לזול יתר מכן. אם הוזלו עד חצי דמיהן סת ששוה בניסן ק' זוזי לא משכח בה בתשרי [א"א] נ' זוזי מאכילין אותו מעשר עני ולא שבקינן ליה לזבוני בהכי. האי נמי לגבי נזיקין אם בא לגבות ממון בתשרי דזילא ארעא ואמר ליה הניזק דיני בעידית הב לי בינונית כמו ששוה עכשיו ואמר ליה המזיק אי שקלת מיטב שקול בזול כי השתא דלא יכילנא לדחותך דהא דינך בעידית ואי בעית בינוני' שקול כמו ששוה בניסן דקרינא ביה ישיב לרבות שוה כסף כי האי גונא מה ששוה בניסן. ודחי' לה כלומר אם כן הורעתה כחו של נזקין אלא אי איכא לדמויה להא דתניא הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה.

*) נ"ל אלא אמר אביי כדמר דתניא הרי שהיו לו וכו'.

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אי כו' ועד מחצה היינו כו' נ"ב ורמב"ם מפרש מחצה דמיהן ממש וכן פורתא טובא ממש:

אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה ואמר מר עלה לא צריכא *דביומי ניסן יקרא ארעתא וביומי תשרי זל ארעתא דכ"ע נטרי עד ניסן ומזבני והאי הואיל ואצטריכא ליה זוזי זבין כדהשתא עד פלגא אורחיה למיזל טפי לאו אורחיה למיזל והכא נמי גבי נזקין דיניה בעידית ואי א"ל איהו הב לי בינונית טפי פורתא א"ל אי שקלת כדינך שקול כדהשתא ואי לא שקיל כיוקרא דלקמיה מתקיף לה רב אחא בר יעקב א"כ הורעת כחן של נזקין אצל בינונית וזיבורית דרחמנא אמר ממיטב ואת אמרת מבינונית וזיבורית נמי לא אלא אמר רב אחא בר יעקב אי איכא לדמויי לב"ח מדמינן ליה *בעל חוב דיניה בבינונית ואי א"ל הב לי זיבורית טפי פורתא א"ל אי שקלת כדינך שקול כדהשתא ואי לא שקיל כי יוקרא דלקמיה מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא א"כ נעלת דלת בפני לוין דא"ל אילו הוו לי זוזי הוה שקלי כדהשתא השתא דזוזי גבך אשקול כיוקרא דלקמיה אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא אי איכא לדמויי לכתובת אשה מדמינן דהא *כתובת אשה דינה בזיבורית ואי אמרה ליה איהי הב לי בינונית בציר פורתא אמר לה אי שקלת כדינך שקול כדהשתא ואי לא שקלי כיוקרא דלקמיה מכל מקום קשיא אמר רבא כל דיהיב ליה ממיטב ליתיב ליה והא מיטב שדהו כתיב אלא כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה כל מילי מיטב הוא דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי לבר מארעא דליתיב ליה ממיטב כי היכי דלקפוץ עלה זבינא: בעא מיניה רב שמואל בר אבא מאקרוניא מרבי אבא כשהן שמין *בשלו הן שמין או בשל עולם הן שמין אליבא דרבי ישמעאל לא תבעי לך דאמר בדניזק שיימינן כי תבעי לך אליבא דרבי עקיבא דאמר בדמזיק שיימינן מאי מיטב שדהו אמר רחמנא למעוטי דניזק או דלמא למעוטי דעלמא נמי אמר ליה רחמנא אמר מיטב שדהו ואת אמרת בשל עולם הן שמין איתיביה אין לו אלא עידית כולם גובין מן העידית בינונית כולם גובין בינונית זיבורית כולם גובין זיבורית היו לו עידית ובינונית וזיבורית נזקין בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית עידית ובינונית נזקין בעידית ב"ח וכתובת אשה בבינונית בינונית וזיבורית נזקין ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית

עידית

שיתנו טפי ממחלה מ"מ ליספו ליה עד שימלא למוכרן בשויין דמה שאין מולא למוכרן בשויין לפי שרולין אותו שהוא דחוק ולית דגרס אי דזולי כו' אפילו טובא נמי לא ליספו ליה פי' אפילו הוזלו הרבה לא ליספו ליה כיון דשות מאתים זוז וזול נמי דכ"ע ואי דאייקור אפילו פורתא ליספו ליה פירוש אפילו הוזלו פורתא:

דביומי ניסן יקרי ארעתא. וא"ת התינח שדות כדפי' הקונטרס לפי שיחרוש בקיץ ויזרע במרחשון אלא בתים מאי חילוק יש בהן בין ניסן לתשרי וי"ל שרגילין שייקרו בזמן שרגילין לשכור הבתים ולאחר ששכרו זילו:

לבעל חוב מדמינן ליה. ולא שייך למפרך א"כ הורעת כחו שלא יפה הכתוב כח בעל חוב אלא אדרבה הורע כחו דמדאורייתא דינו בזיבורית: **הב** לי זיבורית טפי פורתא. לא גרסינן או עידית בציר פורתא דאם כן מאי קפריך א"כ נעלת דלת בפני לוין הלא אין דינו כלל בעידית דקיימא לן דינו בבינונית: **לכתובת** אשה מדמינן ליה. ה"ה דהוה מצי לאוקמי בבעל חוב דקאי ביה ודקאמר הב לי עידית בציר פורתא אלא לפי שהתחיל והעמיד בנזקין ואח"כ בב"ח ניחא ליה למנקט בתרייהו כתובת אשה: **אליבא** דר' ישמעאל לא תיבעי לך דאמר בדניזק שיימינן. כיון דיליף מג"ש דשדה שדה מוביער בשדה אחר דהוי דניזק אבל לר"ע אפשר דהא דקאמר דהאיך דקמשלם לא אתא אלא למעוטי דניזק:

ה"ג

אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה. שהרי שוות קרקעותיו מאתים זוז: דביומי ניסן יקרי ארעתא. מפני שהלוקח ניר חורש אותן בימות הקיץ וזורען בתשרי ובמרחשון וביומי תשרי זילי שאין סיפק לזורען באותה שנה: זבין כדהשתא. בתשרי משום דאיצטריך לזוזי הלכך עני לא הוי דיזול שוה אלף דיכר הואיל וביומי ניסן שוות קרקעותיו מאתים ועשיר לא הוי הואיל ולכולי עלמא נמי לא הוי שוין השתא מאתים הלכך משלימין לו עד מאתים והייני מחלה דעד פלגא אורחיה למיזל טפי לא: והכא נמי גבי נזקין. נמי בהכי מיתרלו קראי כגון דביומי ניסן יקרא ארעתא וביומי תשרי זול והזיק בתשרי שוה מנה ובא לגבות מנה מקרקעות המזיק ודינו בעידית כדכתיב מיטב: [שקול]. כי זול דהשתא: ואי א"ל ניזק הב לי מבינונית כדהשתא טפי פורתא ממאי דבעית למיתב לי בעידית לא מצי למכפייה אלא א"ל מזיק אי שקלת בעידית כי דינך שקול כי השתא ואי לא שקול מבינונית כיוקרא דלקמיה ולהכי אתי ישיב לרבות סובין דאי בעי למשקל ניזק סובין כגון שיש לו קרקע סמוך לאותה בינונית של מזיק וניחא ליה בה שקיל לה כיוקרא דלקמיה דהא שוה כסף הוא בניסן ולהכי איצטריך לאביי לאוקמא בהכי כדאמרן דסופה לייקר בניסן משום דאי אין סופה לייקר קרא למאי אתא פשיטא דאי בעי ניזק למישקל סובין שקיל בע"כ של מזיק שאפילו בעידית יפה כחו כל שכן בבינונית אלא להכי אתא קרא למימר דישיב לו שוה כסף כיוקרא דלקמיה: ליסנא אחרינא מאכילין אותו מעשר עני עד מחלה לאו אעני קאי אלא אכל אדם שצריך מעות למזונות והיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור אפילו בחצי דמיהן מאכילין אותו מעשר עני עד שיתייקרו קרקעותיו שיוכל למכרן בחצי דמיהן: אפילו טובא נמי. אפילו מצי לזבוניהו טובא יותר מחצי דמיהן ליספו ליה עד שיוכל למכור בשויהן דהא מכה דכולי עלמא הוא ולא פשע מידי: אפילו פורתא נמי. אפילו אין יכול למוכרן אלא פורתא לא ליספו ליה דפושע הוא: עד פלגא אורחיה למיזל טפי לא. הלכך אם יכול למכור בחצי דמיהן אין מאכילין אותו מעשר עני דזה דרכו ואם הוזלו טפי מאכילין ולא יפסיד. ותפוס לשון ראשון: ואת אמרת מבינונית וזיבורית לא שקיל. כי השתא: אי איכא לדמויי. להא דרבה: לבעל חוב מדמינן לה דבעל חוב דינו בבינונית. בפרק הניזקין במסכת גיטין (דף מח:) והשתא אם בא בעל חוב לגבות מן הלוה בתשרי וא"ל ללוה הב לי זיבורית טפי פורתא כי היכי דליהוי שוה מלוה דאית לי גבך כזולא דהשתא מצי אמר ליה אי שקלת כו' ואי לא שקלת בינונית שקול כיוקרא דלקמיה: לכתובת אשה מדמינן לה. וכגון שנתן לה גט בתשרי וזילו ארעתיה והיתה כתובתה מאתים ודינה למיגבי מזיבורית כדמסקינן התם בפרק הניזקין: מכל מקום קשיא. מיטב ויסיב דמרבי סובין: כל דיהיב ליה ממיטב יהיב ליה. וכי פרע ליה סובין יתן לו מסובין מעולין שלו: והא מיטב שדהו כתיב. ואי כדקאמרת לכתוב מיטב סתמא: כל מילי. דמטלטלין שיכול להוליכן ממקום זה למקום אחר הוי מיטב: דאי לא מיזדבן הכא. כולי האי: מיזדבן במתא אחריתי. ולהכי לא כתיב מיטב אלא לגבי שדות והכי מתרלי קראי בשדות יתן מיטב ובמטלטלים אפי' סובין: כשהן שמין. האי עידית וזיבורית: בשלו הן שמין. והאוא דהוי עידית לדידיה דמזיק יהיב ליה ואי אית ליה עידית וזיבורית ושוו' זיבורית דידיה כעידית דעלמא אפילו הכי לא יהיב ליה מזיק לניזק אלא מעידית דידיה דבתר ארעתא דידיה אזלינן: או בשל עולם הן שמין. ויהיב ליה מזיבורית שהרי לכל העולם הוא עידית: דאמר בניזק שיימינן. וכיון דשויא הך זיבורית כעידית דניזק יהיב ליה מזיבורית: למעוטי דניזק. דלא אזלינן בתר מיטב דניזק ואע"ג דהך זיבורית דמזיק הוא מיטב דניזק הואיל ולא הוי מיטב לעלמא לא יהיב ליה מינה אבל אי לעלמא הויא מיטב יהיב ליה מינה אע"ג דאית ליה עידית: או דלמא למעוטי נמי דעלמא. דשדהו דוקא והיא דלגביה הויא עידית יהיב ליה: א"ל מיטב שדהו אמר רחמנא. דאזלינן בתר ארעתא דידיה ויהיב ליה מעידית ארעתיה ולא שיימינן בשל עולם: אין לו אלא עידית. כמי שהיו עליו בעל חוב וכתובת אשה ונזקין: וכתובת אשה בזיבורית. במסכת גיטין בפרק הניזקין (דף מט:) תני טעמא דיותר משאים רוצה ליקח אשה רוצה לינשא:

עידית

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה טז טור ש"ע יו"ד סימן רנג ס"ג:

נה ב טוש"ע ח"מ סי' תיט סעיף ב:

נו ג טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף ב וסעיף ג וע"ש:

נז ד מיי' פט"ז מהלכות אישות הלכה ג ופי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף ב:

נח ה מיי' פ"ח מהלכות נזקי ממון הלכה י סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תיט סעיף א:

נט ו מיי' שם ופי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה א ופכ"ר שם הלכה י סמג שם ועשין לד טוש"ע שם וסי' קב סעיף א וע"ש בסמ"ע ובב"י:

ס ז מיי' פי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף ד:

סא ח מיי' שם הלכה ד סמג שם:

סב ט מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ שם:

רבינו חננאל

והוי בה רבה ופירשה כגון דביומי ניסן יקרא ארעא כו'. לבעל חוב מדמינן ליה בעל חוב דינו בבינונית. ואמר ליה הב לי זיבורית כשוי' דהשתא בתשרי כו' ודחי לה אם כן נעלת דלת בפני לוין כו' ופשוטה היא. והדרינן לשמעתין מכל [מקום] קשיא. ופרקי' ישיב מטלטלי נינהו וכל מטלטלין מיטב קרינא ביה דאי לא מזבין בהאי אתרא מזדבני באתרא אחרינא לבר מקרקע דליתן ליה ממיטב כי היכי דליקפוץ עליה זבינא. בעא מינה רב שמואל בר אבא מרבא בשלו הן שמין או בשל עולם הן שמין. פי' כגון שהיו בינונית שלו כעידית דעלמא אי אמרת בשל עולם הן שמין דינו בבינונית ופשט ליה בשלו הן שמין. ואותיב ליה מהא דתניא נזקין בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית היו לו בינונית וזיבורית נזקין ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית

מסורת הש"ס

[גיטין מח:]

[שם]

[כתובות ק.]

תורה אור

עידית וזיבורית נזקין בעידית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית קתני מיהא מציעא בינונית וזיבורית נזקין וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ואי אמרת בשלו הן שמין תעשה בינונית שלו כעידית וידחה ב"ח אצל זיבורית הכא במאי עסקינן [ג]כגון שהיתה לו עידית ומכרה וכן א"ר חסדא כגון שהיתה לו עידית ומכרה הכי נמי מסתברא מדקתני אחריתי בינונית וזיבורית נזקין בבינונית ב"ח וכתובת אשה בזיבורית קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ כאן שהיתה לו עידית ומכרה כאן שלא היתה לו עידית ומכרה *ואי בעית אימא *אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה ולא קשיא הא דשויא בינונית שלו כעידית דעלמא וכאן דלא שויא בינונית שלו כעידית דעלמא ואב"א אידי ואידי כגון שהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא והכא בהא פליגי מ"ס בשלו הן שמין ומ"ס בשל עולם הן שמין רבינא אמר בדעולא פליגי *דאמר עולא [ד]דבר תורה ב"ח בזיבורית שנאמר °בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה מה דרכו של אדם להוציא לחוץ פחות שבכלים ומה טעם אמרו ב"ח בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין מר אית ליה תקנתא דעולא ומר לית ליה תקנתא דעולא: *ת"ר [ה]מכר לאחד או לשלשה בני אדם כאחד כולן נכנסו תחת הבעלים [ו]בזה אחר זה כולן גובין מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו מכרן לאחד היכי דמי אילימא בבת אחת השתא לשלשה דאיכא למימר חד מינייהו קדים אמרת כולן נכנסו תחת הבעלים מכרן לאחד מיבעיא אלא פשיטא בזה אחר זה ומ"ש שלשה דכל חד וחד אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו האי נמי אכל חד וחד לימא ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו הכא במאי עסקינן [ז]כגון שלקח עידית באחרונה וכן אמר רב ששת כגון שלקח עידית באחרונה אי הכי ליתו כולהו וליגבו מעידית משום דאמר להו אי שתקיתו ושקליתו כדינייכו שקליתו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ושקליתו כולכו מזיבורית אי הכי

בנזקין

דברים כד (marginal source note beside "שנאמר בחוץ תעמוד")

רש"י

עידית וזיבורית נזקין בעידית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית · מדאורייתא ב"ח בזיבורית כדלקמן ורבנן הוא דתקון ליה בבינונית משום נעילת דלת ללוין והיכא דלית ליה בינונית ליתא לתקנתא: תעשה בינונית שלו כעידית · דהא מיטב הוא לו: ומכרה · לאחר שלוה דאישתעבדא ליה בינונית לב"ח מעיקרא בעוד שהיתה עידית בידו: אידי ואידי שלא היתה לו עידית · ודכ"ע בשל עולם הן שמין: ולא קשיא כו' · הא דקתני ב"ח וכתובת אשה בזיבורית דשויא בינונית דידיה כעידית דעלמא: אידי ואידי [כגון] שהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא· ולא היתה לו עידית מתחילה ובהא פליגי דתנא דמתניתא קמייתא סבר בשל עולם הן שמין ואמטו להכי שקיל ב"ח בבינונית כדיניה ואידך סבר בשלו הן שמין · ל"א גרסינן אידי ואידי כגון שהיתה בינונית שלו כעידית דעלמא ומפרשינן ליה הכי אידי ואידי כשהיתה לו עידית ומכרה ובהא פליגי דתנא דמתניתא קמייתא סבר בשלו הן שמין וכיון דלדידיה הואי בינונית אע"ג דלעלמא עידית מיניה משלם ותנא דברייתא סבר בשל עולם הן שמין ותפוס לשון ראשון: בדעולא קמיפלגי · תנא בתרא לית ליה תקנתא דעולא אלא בתר קרא אזיל ואפילו הוי ליה נמי עידית דהשתא הואי ליה בינונית גמורה בין לדידיה בין לעלמא אפילו הכי ס"ל דלשקול ב"ח מזיבורית: מכרן לא' או לג' בני אדם · ביום א' מי שהיה עליו נזקין וכתובת אשה וב"ח והיו לו עידית ובינונית וזיבורית: כולן נכנסו תחת הבעלים · נכנסו הלקוחות כדין המוכר ומי שלקח עידית יפרע לניזק ולוקח בינונית ישלם את החוב ולוקח זיבורית את הכתובה: מן האחרון · דאפי' שקלו קמאי עידית ובינונית מצי מדחן להו הלקוחות לנזקין וב"ח אצל זיבורית דאמר הנחתי לך מקום לגבות הימנו ותנן במסכת גיטין (דף מח:) אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית דכי זבון הני תרי קמאי אשתייר זיבורית בני חורין ואע"פ דהדר איזדבנא בתר בתרא אזלינן: אין לו · כדי סיפוק שלשתן שאין אותו קרקע שוה כל כך: גובה · המותר משלפניו: אילימא בבת אחת · בשטר אחד: השתא לג' דאיכא למימר חד מינייהו קדים · שזה לקח בבוקר והללו שניהם בערב ומצי למיטען הנחתי לך מקום: אמרת נכנסו תחת הבעלים · הואיל ואין ניכר בשטר המכר מי לקח ראשון: אלא בזה אחר זה · בג' ימים: לימא · האי לוקח אחד: הנחתי לך מקום לגבות · כי היכי דניזלו כולהו בתר זיבורית: שלקח עידית באחרונה · דניחא ליה למיתב להו כדינייהו ולא ליזלו בתר עידית: ליגבו מעידית · כלומר מעידית שנשארה בת חורין בג' הלקוחות והוטל שיעבודן עליה: ואי לא מהדרנא לשטרא דזיבורית למריה · כי היכי דתהדרו למיגבא מיניה דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין: אי הכי · דמשום האי טעמא הוא:

בנזקין

תוספות

ה"ג **אידי** ואידי בשלא היתה לו עידית ומכרה הא דשויא בינונית דידיה כעידית דעלמא הא דלא שויא כו' · והא דקאמר אידי ואידי כגון שלא היתה לו עידית ומכרה *)ולא בעי למימר דתרווייהו איירי שלא היה לו כלל דא"כ הוה דמיירי דשויא בינונית דידיה כעידית דעלמא אמאי קרי לה בינונית אלא ה"ק אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה כלומר לא איירי כשהיתה לו עידית ומכרה אלא בחדא איירי שלא היתה לו מעולם וחדא איירי כשהיתה לו ועדיין יש לו ואין צריך לאוקמי כשמכר שום שדה וסברי תרווייהו בשל עולם הן שמין:

ואי בעית אימא אידי ואידי כשהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא · ולא גרס כעידית דעלמא דכיון דקאי אשלא היתה לו עידית אמאי קרי ליה בינונית כיון דהוו עידית דידיה ודעלמא ועוד דא"כ היכי מתוקמא ההיא דקתני נזקין וב"ח בבינונית בין למ"ד בשלו הן שמין בין למ"ד בשל עולם הן שמין:

מר לית ליה תקנתא דעולא · דוקא היכא דלית ליה עידית דהוי האי בינונית עידית לדידיה מדנקט בינונית וזבורית משמע דאי אית ליה עידית גבי ב"ח מבינונית וקסבר כיון דלית ליה אלא בינונית וזיבורית [א] דשייך כאן טעמא דאמר בהניזקין (גיטין מט:) מפני מה ב"ח אין דינו בעידית כדי שלא יראה שדה נאה ודירה נאה לחבירו ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבה אותה בחובי:

מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכלים · אע"ג דשליח ב"ד היה מוציא לא היה מוציאו אלא מה שהלוה נותן לו:

להוציא פחות שבכלים · וא"ת אפי' פחות שבכלים מיטב הוא כדאמר לעיל כל מילי מיטב הוא וי"ל כשמוציא כלים דרכו להוציא הגרוע וכשמוציא קרקע נמי דרכו להוציא זיבורית ונראה דהלכה דבשלו הן שמין דהכי אית ליה לר"ג בכתובות (דף קי.):

כולן נכנסו תחת הבעלים · וא"ת[ב] והא נזקין מלוה על פה נינהו ומלוה על פה לא גבי ממשעבדי וי"ל דכשעמד בדין כמלוה בשטר דמיא כדאמר בהגוזל *בתרא (לקמן קיב) ובכמה דוכתין* אי נמי מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וחייב:

אין לו גובה משלפניו · אומר ריב"א שאם באו כולם בבת אחת כל הקודם בשטר גובה מן האחרון תחילה ואם נזקין קדמו גובה מן האחרון אפי' היא זיבורית ואם בא ב"ח אחריו יגבה נמי מן האחרון אם יש לו ואם אין לו גובה משלפניו ואפי' מן העידית והאשה משלפני פניו ואפי' הן עידי עידית:

דאיכא למימר דחד מינייהו קדים · דאין כותבין שעות אלא בירושלים:

מכרן לאחד בבת אחת מיבעיא · השתא לא אסיק אדעתיה טעמא דאי שתקת דאפילו כתוב הכל בשטר אחד יכול לכבוש השטר ולהחזיר הזיבורית לבעלים כאלו לא קנה מעולם:

אי שתקת כו' ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה · אע"ג דבלאו הכי אשה גביא מזיבורית מ"מ לא מציא למימר ליה לכי תהדר כיון שאין מפקיע כחה אבל ב"ח לא מצי למימר דלישקול בזיבורית מטעם דהאי שתקת דכיון דמפקיע כחו מצי א"ל לכי תהדר דהא השתא נמי מזיבורית אתה רוצה ליתן לי לכך לא פריך בסמוך אלא מנזקין ולא מב"ח כדפירש הקונטרס [ועי' תוספות יבמות לז: ד"ה דאמר]:

בדיתמי

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין צד טוש"ע חו"מ סי' קב סעיף ד: *)גי' מהרש"ל לא בעי כו' בלא וי"ו ועי' בספר פ"י

סד ב טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף ד ועיין שם בב"י:

סה ג מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד:

סו ד מיי' פי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קיז סעיף ג:

סז ה מיי' שם הלכה ה טור ח"מ שם סעי' ד:

סח ו מיי' שם הלכ' ו טור ח"מ שם סעי'.

רבינו חננאל

ואי אמרת בשלו הן שמין תיעשה בינונית דידיה עידית דהא לית ליה טובה ממנה וידחה בעל חוב בזיבורית · ופרקי' כגון דהוה ליה עידית ומכרה ותנן אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש בני חורין וכו' · ואמרי' הכי נמי מסתברא דתניא אחריתי בינונית וזיבורית נזיקין בבינונית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית קשיין אהדדי כו' ופשוטה היא · רבינא אמר בדעולא קמפלגי דאמר דבר תורה בעל חוב בזיבורית שנאמר בחוץ תעמוד וכו' מה דרכו של לוה להוציא פחות שבכלים · ומה טעם אמרו בעל חוב בבינונית שלא לנעול דלת בפני לוין · האי תנא דקתני בעל חוב בבינונית אית ליה דעולא והאי דקתני בעל חוב בזיבורית לית ליה דעולא · ת"ר מכרן לאחד או לשלשה כו' היו לו עידית ובינונית וזיבורית ומכרן לאחד או לשלשה כאחד כולן נכנסו תחת הבעלים מגבין לנזקין מן העידית ולבעל חוב בבינונית ולכתובת אשה בזיבורית ואקשי' אמאי נימא הנחתי לך מקום לגבות ממנו ופרק' כגון שלקח עידית באחרונה והיינו טעמא דלא גבו כולהו [ב"מ טו. ב"ב קעה: ערכין ז.]

מסורת הש"ס

ס"א רב אשי אמר נ"א אידי ואידי כשהיתה לו עידית ומכרה ועיין פ"ח וגי' ר"ח כך כאן שלא היתה לו עידית ומכרה לא אידי ואידי שלא היתה כו' גיטין נ. [כ"ב קמא:]

[תוספתא דכתובות פי"ב ע"ש]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מר כו' דשייך כאן כו'. נ"ב אבל הראב"ד פי' דכ"ע בשלו הן שמין ומ"ד בבינונית לית לי' דעולא וסבירא ליה כר"ש דאמר בהנזקין מ"מ כו' וכאן כיון שהיא כבינונית דעלמא ליכא חששא והוקמוה אדאורייי' ואנן קיימא לן כעולא · (ועבהגר"א חו"מ ס"ס ק"ב): [ב] ד"ה כולן וא"ת כו' נ"ב כל זה לשיטתם בקדושין יג ב אבל לפי' הרי"ף א"נ לזה דר"פ מודה במלוה הכתובה בתורה ועיין רשב"א (ועמ"ש רבינו ביו"ד סימן שם ס"ק כט):

עין משפט נר מצוה

סט א טור ש"ע ח"מ סימן קיט סעיף ה בהג"ה :

ע ב מיי' פי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין לד :

עא ג מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ד סמג עשין מח טור ש"ע אה"ע סימן סט סעיף ד וסימן פ סעיף טו בהג"ה וסי' פא סעיף א בהג"ה:

עב ד מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סימן קיט סעיף ו :

עג ה מיי' שם הלכה ב ופי"ח שם הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סימן קיא סעיף ח :

עד ו מיי' שם פי"ט הלכה ו ועיין שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קיט סעיף ו :

עה ז ח ט מיי' שם הלכה ג סמג שם טור ש"ע שם סעיף א :

עו י מיי' פי"ט מהלכות מכירה הלכה ט סמג עשין פב טור ש"ע ח"מ סימן רכו סעיף א :

בדיתמי דלאו בני פרעון נינהו · [א] אע"ג שזה מחזיר להם קרקע הוו להו כיתומים שקנו קרקע לאחר מיתת אביהן דאין בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן ואף על גב דכשגבו קרקע בחובת אביהן אמרינן בית נוטלין (ב"ב דף קכה.) דבעל חוב חוזר וגובה מהן : רצה מזה גובה ומזה גובה · ואע"ג דאמרינן אין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין אפי' הן זיבורית שאני הכא דכולהו משעבדי נינהו : אבל זבן עידית וזיבורית · נראה דאיירי שפיר אפי' דשביק בינונית מ"מ הוצרך טעמא דלהכי טרחי וזבני ארעא דלא חזי לך דלא מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו כדאמר בסמוך גבי שביק בינונית דכוותיה דשמא ב"ח אוהב זיבורית טפי מבינונית [ב] ובע"כ של שמעון היה יכול ליקח טפי פורתא כדאמרינן לעיל דאמר א"כ נעלת דלת בפני לוין ולא איצטריך לטעמא דלהכי טרחי וזבנא ארעא דלא חזי לך אלא משום דזבן זיבורית אבל משום דזבן עידית ושייר זיבורית ובינונית לא איצטריך דכמו שהיה שמעון יכול לדחותו אצל בינונית וזיבורית גם לוי יכול לדחותו דמה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו : מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות · לאו דוקא קאמר הא ליתנא דלא שייך למימר הכי אלא גבי בעלים ולא גבי לוקח ראשון ועיקר טעמא לא הוי אלא משום דמה מכר ראשון לשני כל זכות כו' והוא היה יכול לדחותו אצל בינונית אחריתי אבל אי לא שביק בינונית דכוותיה לא מצי לדחותו אצל זיבורית דראשון נמי לא היה יכול לדחותו אצל זיבורית דאי משום אי שתקת יאמר לו לכי תהדר : דינא הוא דאזיל ראובן וקא משתעי [דינא בהדיה] · וא"ת מאי נפקא מינה הא כל מה שיכול ראובן לטעון טענינן ליה לשמעון דטענינן ליה ללוקח וכן ליתומים בין פרוע בין מזוייף וצריכי עידי קיום *דאי לאו הכי לא שבקת חיים לכל בריה ובפרק גט פשוט (ב"ב דף קעד:) נמי מוכח כן דקאמר שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לו לא אמר תנו אין נותנין ומוקי לה בדנקט שטרא אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה משמע דטענינן להו ליתמי מזוייף ובפ"ק דב"מ (דף יד. ד"ה דינא) הארכתי וכן אין לומר דנ"מ שעדיו של ב"ח קרובים לראובן ורחוקים לשמעון דהא לשמעון נמי אין יכולין להעיד כיון דאי טריף ליה משמעון אזל בתר ראובן וכן אם יהיה לשמעון עדים שמעידין זכותו והם קרובים פסולין להעיד אפילו לראובן כיון דיש ריוח לשמעון שמעמיד הקרקע בידו כדמוכח סוף פרק קמא דמכות (דף ז.) גבי אילעא וטוביה קרובים דערב הוו פסיל להו אפילו לגבי לוה ומלוה משום דכי לית ליה ללוה אזל מלוה בתר ערבא א"כ מאי נפקא מיניה ויש לומר דנפקא מיניה לראיה אחרונה כגון שאמר שמעון אין לי עדים ואין לי ראיה ולאחר זמן מצא ראיה או עדים דשמעון אין יכול להביאם וראובן שלא אמר אין לי עדים יכול להביאם אי נמי כגון שטוען לבית דין גדול קאזילנא ושמעון לא מצי למטרח כמו ראובן : [ועיין בתוספות ב"מ יד. ד"ה דינא ובכתובות נג: ד"ה דינא] :

וא"ל דנ"מ לענין מזוייף שאין שמעון יכול לטעון מספק דפשיטא דהכא ליפרע מנכסי יתומים או ממשועבדים דצריך עידי קיום דאי לאו הכי כו'· כ"ה בס"א

בנזקין נמי נימא הכי אלא הכא במאי עסקינן *ביתמי דלאו בני פרעון נינהו ושיעבודא דיליה עליה דידיה רמיא הלכך ליכא למימר הכי אלא משום דאמר להו טעמא מאי אמור רבנן *אין נפרעין מנכסין משועבדים במקום שיש בני חורין משום תקנתא דידי [ג]אנא בהא תקנתא לא ניחא לי כדרבא *דאמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו מאי כגון זו כדרב הונא *דאמר רב הונא [י]יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה : [ה]פשיטא מכר לוקח בינונית וזיבורית ושייר עידית לפניו ליתו כולהו וליגבו מעידית דהא אחרונה היא ובינונית וזיבורית ליתנהו גביה דמצי למימר להו גבו מבינונית וזיבורית דלא ניחא לי בתקנתא דרבנן אבל מכר עידית ושייר בינונית וזיבורית מאי סבר אביי למימר אתו כולהו גבו מעידית א"ל רבא *מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וכיון דאילו אתו גבי לוקח ראשון מצי אגבי להו מבינונית וזיבורית ואע"פ דכי זבני בינונית וזיבורית אכתי עידית בני חורין הואי *[ו]ואין נפרעין מנכסים משועבדים כל זמן דאיכא בני חורין מצי א"ל לא ניחא לי בהאי תקנה לוקח שני נמי [ז]מצי א"ל גבי בינונית וזיבורית דכי זבין לוקח שני אדעתא דכל זכותא דה"ל לראשון בגוה זבין *אמר רבא [ח]ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון והלך שמעון ומכר שדה אחת ללוי ובא ב"ח דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה [ט]ולא אמרן אלא דזבן בינונית אבל זבן עידית וזיבורית לא דא"ל להכי דייקי וזבני עידית וזיבורית ארעא דלא חזיא לך ואפילו זבן בינונית נמי לא אמרן [ט]אלא דלא שייר בינונית דכוותיה דלא מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבי שמעון אבל שייר בינונית דכוותיה גבי שמעון לא גבי מיניה דמצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו *אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא ב"ח דראובן וטרף משמעון דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את דאמר ליה אי מפקת מיניה עלי הדר ואיכא דאמרי אפילו [י]שלא באחריות נמי דא"ל לא ניחא לי דתהוי לשמעון תרעומת עלי ואמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות

ויצאו

בנזקין נמי נימא הכי · אי בעית למישקל בינונית שקול ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ותשקול זיבורית בע"כ ואמאי יהיב ליה עידית אלא מדלא טעין הכי בע"כ בהאי עסקינן כגון שמת המוכר וכיון שלא הניח קרקע אין היתומים בני פרעון דמטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי ואע"פ שמחזיר להם קרקע הוו להו כיתמי שקנו קרקע לאחר מיתת אביהם ולהכי פריך מנזקין ולא פריך מב"ח דמאי לימא ליה אי שקלת זיבורית שקול ואי לא מהדרנא שטרא למריה ותשקול מיניה מלי א"ל האי לכשתחזיר דהא השתא נמי זיבורית קבעית למפרע לי : הלכך ליכא למימר הכי · לשון קושיא הוא : אלא · להכי לא גבי מעידית משום דאמר להו טעמא מאי אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין משום תקנתא דלוקח : אנא בהאי תקנתא לא ניחא לי · שקילו כדינייכו : דאמר רבא · במסכת כתובות : מאי כגון זו · על הי מלתא אמר רבא : האי מכלל דאיכא אחריתי לא גרסינן ליה : איני ניזונית · משלך : ואיני עושה · מלאכה דמשום תקנתא דידי דדלמא לא ספקי לי מזונות במעשה ידי תקינו לי רבנן מזונות משלך תחת מעשה ידי בההיא תקנתא לא ניחא לי : פשיטא · בניחותא : מכר לוקח · שלקח עידית באחרונה בינונית וזיבורית ושייר עידית לפניו כו' : דהא אחרונה היא · ושיעבודייהו עלה רמיא ובינונית הא לית ליה השתא דמצי למימר גבי מיניה דלא ניחא לי בתקנתא כו' : מאי · מי אזלי כולהו בתר לוקח ב' שהרי הוא לקח שיעבודייהו ומלוקח ראשון לא גבו דאמר בעינא בתקנתא דרבנן ועידית דהואי בת חורין בשתי לקוחות הראשונות שלכם היא : ראשון לשני · לוקח ראשון ללוקח שני : כל זכות שתבא לידו · וכיון דאי הואי עידית גבי לוקח ראשון הוה מגבי להו מבינונית בהאי טענה דאמרן אי אפשי בתקנת חכמים השתא נמי אמר להו לוקח שני זילו לגבי לוקח ראשון וגבו בינונית : ומכר שדה אחת ללוי · והיא שדה בינונית הואי ולא שייר שמעון בינונית אלגו דהכי מפרש לה לקמיה : רצה · מלוי גובה אותה שדה דא"ל שיעבודי שקלת : רצה · משמעון גובה מזיבורית דא"ל את בעל דברים דידי את דשקלת כולהו נכסי דראובן : ולא אמרן · דגובה מלוי : אלא דזבן · לוי בינונית : להכי דייקי · דקדקתי : וקמשתעי דינא בהדיה · דבעל חוב לסלקו מאותו קרקע בדברים אם יש לו לראובן שום תביעה על בעל חובו לומר פרעתיך דקיימא לן במסכת שבועות (דף מא.) דאע"ג דנקיט שטרא אי א"ל אישתבע לי דלא פרעתיך בעי אישתבועי : ולא מצי א"ל · ב"ח לראובן : לאו בעל דברים דידי את · בקרקע זו שכבר יצאה מרשותך ואנא שיעבודי שקילנא : משום דא"ל · ראובן : כי מפקת מיניה עלי הדר · מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי שהרי קבלתי עלי אחריות :

עסיקין

וילאו

מסורת הש"ס

[גיטין מח:]

שם עז. כתובות פג. ב"ב מט:

כתובות נח: ע: פג. קז: [ע"ש]

ערכין לא:

גיטין מח:

כתובות נב. [ע"ש]

שם ב"מ יד

הגהות הגר"א

[א] תום' ד"ה בדיתמי כו' אע"ג כו' · נ"ב ורשב"א פירש ביתומים קטנים :

[ב] ד"ה אבל כו' ובע"כ כו' · נ"ב וכ"ד הרשב"א, ואחרי פוסקים והרא"ש חולק על זה (ועכהגר"א סימן קי"ג ס"ק ג) :

רבינו חננאל

מן העידית משום דאמר להו אי שתקיתו ושקליתו כדינייכו שפיר ואי לא מהדרנא זיבורית למריה ואמינא לכו הנחתי לכם מקום לגבות ממנו ושקליתו כולהו מן הזיבורית · ואקשי' אי הכי בנזקין נמי נימא הכי וכל שכן לבעל חוב דתנן אין נפרעים מנכסים משועבדין במקום שיש בני חורין ואפילו הן זיבורית ונדחת · ואוקימנא כגון שמת הלוה ולא שבק מידי דיתמי לאו בני פירעון נינהו ושעבודא על הלוקח רמיא הלכך לא יכול למימר מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ולעולם כגון דזבן עידית באחרונה ואמאי לא גבו כולהו מן העידית דיכול למימר להו מאי טעמא אמור רבנן אין נפרעין מנכסין משועבדין כו' משום תקנתא דלקוחות דאמר לוקח הא תקנתא לא ניחא לי בה ודינא בהדאי כדרבא דאמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו ששומעין לו מאי כגון זו כדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה · פשיטא מכר לוקח זיבורית בינונית כו' · ואסיקנא מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו כך לוקח שני גבל וכותא דהוה ליה ללוקח בעת שקנה או דאתיא ליה בגווה בתר·(האידנא) [דנא] ובנא · יעי שמעתתא דאביי פשוטות הן

פי'

ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אין יכול להזור בו מ"ט דאמר ליה חייתא דקטרי סברת וקבלת מאימת הואי חזקה מכי דייש אמצרי ודוקא שלא באחריות אבל באחריות לא ואיכא דאמרי אפי' באחריות נמי דאמר ליה אחוי טירפך ואשלם לך רב הונא אמר או כסף או מיטב איתיביה רב נחמן לרב הונא ישיב (שמות כא) *לרבות שוה כסף אפילו סובין הכא במאי עסקינן בדלית ליה אי דלית ליה פשיטא מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה כסף קמ"ל אמר רב אסי כספים הרי הן כקרקע למאי הלכתא אילימא לענין מיטב היינו דרב הונא אלא לשני אחים שחלקו ונטל אחד קרקע ואחד כספים ובא בעל חוב ונטל קרקע דאזיל האי ושקיל פלגא בכספים בהדיה פשיטא האי ברא והאי לאו ברא איכא דאמרי אדרבה לאידך גיסא דא"ל להכי שקלי כספים דאי מגנבי לא משתלמנא מינך ולהכי שקלת ארעא דאי מטרפא לא משתלמא לך מידי מינאי אלא לשני אחים שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן והא אמרה רב אסי חדא זימנא דאיתמר *האחים שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר *ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות רב אמר בטלה מחלוקת קסבר האחים שחלקו כיורשים הוו ושמואל אמר ויתר קסבר האחים שחלקו לקוחות וכלוקח שלא באחריות דמי ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות מספקא ליה אי כיורשין דמו אי כלקוחות דמו הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות אלא מאי הרי הן כקרקע לענין מיטב אי הכי היינו דרב הונא אימא וכן אמר רב אסי א"ר זירא אמר רב הונא במצוה עד שליש מאי שליש אילימא

רש"י

עסיקין · עוררין לומר שלנו היא : חייתא דקיטרי · שק קשורה *מלא רוח : ואיכא דאמרי אפילו באחריות נמי · אפי' קבל אחריות עליו דיש לומר הואיל וסופו לחזור עליו עכשיו נמי יחזור ויטלנה אפ"ה אינו יכול לחזור בו : דאמר ליה · מוכר : אחוי טרפך · שכתבו לך ב"ד שטר טירפא שבדין נטלו ממך ואשלם לך : רב הונא אמר · לא קשיא קראי דלעיל כסף ומיטב דהכי קאמר רחמנא או כסף יתן לו או מיטב שדותיו והא דלא איירי רב הונא עד הכא משום דבעי לאסוקי למילתא דרבי ישמעאל ור"ע דבעו לעיל כשהן שמין אותו (*בינונית) בשלו הן שמין כו' ועד הכא קמיירי ואזיל : שוה כסף · ואת אמרת כסף : בדלית ליה · לא כסף ולא שדות : מהו דתימא אמרינן ליה · למזיק : זיל טרח וזבין · סובין בכסף ואייתי ליה כסף קמ"ל : לענין מיטב · דאפי' יש לו עידית מסלק בכסף אי בעי : הייט דרב הונא · והוה ליה למימר וכן אמר רב אסי : ונטל קרקע · בשביל חובות אביהם : דאזיל האי · אח : ושקיל פלגא בכספים · עם אחיו והיינו דקאמר הרי הן כקרקע דבעל כספים נמי יפרע חצי חובו של אביו : האי ברא והאי לא ברא · בתמיה כלומר בעל כספים לא הוי ברא לפרוע חוב אביו אבל בעל קרקע הוי ברא : איכא דאמרי · דלאידך גיסא פריכן דבעל כספים לא ליחייב דאמר ליה לבעל קרקע להכי שקלי כו' : לשני אחין שחלקו · קרקע : ובא ב"ח ונטל חלק האחד · דמשלם לו האחר חצי חלקו או קרקע או מסלק ליה בזוזי והיינו הרי הן כקרקע דמצי מסלק ליה בזוזי כבקרקע : בטלה מחלוקת · אותה חלוקה בטילה וחוזרים וחולקים בשוה החלק הנשאר : ויתר · אבד : רביע בקרקע · יחזיר לו רביע חלקו או קרקע או מעות : ורביע במעות · או רביעית במעות כמו דתנן ביבמות (דף כ:) חלץ ועשה בה מאמר ונתן גט ובעל : כיורשים דמו · ועל שניהם לפרוע הלכך מחצית חלקו יחזיר לו : אי כלקוחות דמו · ואין לו עליו כלום הלכך רביע מאותו חלק המגיעו יפרע דה"ל ספק ממון וכל ממון המוטל בספק חולקים ואין נוטל עמו אלא רביע והלה יכול לסלקו או בקרקע או במעות · ל"א ורביע במעות ממש לבד רביע בקרקע והיינו הרי הן כקרקע מספקא ליה אי כיורשין דמו וחייב להחזיר לו מחצית חלקו קרקע ולא יכול לסלקו במעות או כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות דמי וחייב להחזיר לו מחצית מה שאיבד אבל במעות יכול לסלקו הלכך יחזיר רביע בקרקע כיורשים ורביע במעות כמוכר באחריות ולשון ראשון שמעתי :

שליש

תוספות

ויצאו עליה עסיקין · פירוש עוררים אבל אין לפרש אנסים דא"כ אפי' באחריות משהחזיק בה אמאי יכול לחזור לימא ליה מזלך גרם : משהחזיק בה אין יכול לחזור · בפ"ק דב"מ (דף יד:) פרש"י אע"ג שלא נתן מעות דקרקע נקנית בחזקה וקשה אמאי נקט חזקה יותר מכסף ושטר ועוד מאי קבעי מאימת הוה חזקה מתניתין היא בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף מב.) נעל פרץ וגדר ועוד מאי קבעי הכא טפי מבשאר דוכתין ועוד דדייש אמצרים משמע דריסה בעלמא שהולך סביב המצרים ונראה לפרש דמיירי שקנאו בקנין גמור בחליפין או בשטר או בחזקה או רפק בה פורתא ודעתו של אדם אע"פ שקנאו בקנין גמור אם יצאו עוררין יכול לחזור בו [א] כל זמן שלא הלך אמצרי השדה לארכה ולרחבה לראות ענייני השדה והיינו דדייש אמצרי [ב] ובלא נתן מעות איירי דאי בנתן מעות איירי אפי' באחריות נמי אמאי יכול לחזור בו משהחזיק בה וכי לעולם יכול לחזור בו [ג] וא"ת ולימא ליה שקול ארעא בזוזך וי"ל כגון שהוזלו אי נמי כיון שיצאו עליה עוררין אין שוה כמו שהיתה שוה בשעה שקנאה :

רב הונא אמר או כסף או מיטב · פ"ה שבא לתרץ קראי דלעיל וצ"ל שלא הספיק לסיים דבריו עד שהקשה לו וא"ת דגרסי אמר רב הונא וקאי אמתניתין דתניא במיטב הארץ ואמר רב הונא דלאו דוקא מיטב אלא או כסף או מיטב ובספר רב אלפס פירש דרב הונא בריה דרב יהושע ורב פפא דלעיל [ז:] פליגי אדרב הונא דהכא דאינהו סברי כל מילי מיטב הוא ואפי' סובין ורב הונא סבר דלא הוי מיטב אלא או כסף או קרקע ופסק כרב פפא וכרב הונא בריה דרב יהושע שהם בתראי ור"ת אין סובר כן דמפרש שיש ג' דינין בנזקין או כסף או מיטב ואי לית ליה אפי' סובין וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלקו אלא בזוזי כדמוכח בהכותב (כתובות דף פו.) גבי ההוא תולה מעותיו בנכרי הוה ואי לית ליה זוזי לא יאמר ליה זיל טרח וזבין ואייתי זוזי כדאמר התם ולוקח שנמצא מקחו מקח טעות כמו כן דינו כדאמרינן לקמן בפרק הפרה (דף מו: ושם) ופועל אי לית ליה לבעל הבית זוזי אמר ליה זיל טרח וזבין ואייתי זוזי כדמוכח בהבית והעלייה (ב"מ דף קיח.) דאין יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך*) : פשיטא האי ברא והאי לאו ברא · וא"ת ואמאי פשיטא ליה והא שמואל אמר בסמוך בא ב"ח ונטל חלקו של אחד מהם ויתר וי"ל כשחלקו קרקע דוקא אית ליה דויתר דשניהם עומדים בספק זה כמו זה ועל דעת כן חלקו דמי שיפסיד יפסיד אבל הכא דבעל הקרקע בספק ולא בעל הכספים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח פשיטא דעל דעת כן חלקו שאם יפסיד בעל הקרקע שיחזור על בעל כספים :

וטרף חלקו של אחד מהם · ואם תאמר והא כל אחד חייב לפרוע חוב אביהן ואין יכול ליטול חלק האחד כדקתני בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכד.) יצא עליהם שטר חוב בכור נותן פי שנים ויש לומר דמיירי הכא שעשאו אפותיקי :

ורב אמר בטלה מחלוקת · משמע דלא מצי לסלוקי בזוזי מדקאמר בטלה מחלוקת ותימה מ"ש מדרב אסי דאית ליה שיכול לסלקו בזוזי באותו רביע שנטל מכח ירושה ויש לומר דרב אסי סבירא ליה דאפילו הוו יורשים מצי לסלוקי בזוזי משום דאמר ליה אנא לבעל חוב נמי מסלקנא בזוזי ורב אין חושש לאותה סברא ואע"ג דמיירי בשעשאו אפותיקי לא מיירי כעין אפותיקי דהמקבל (ב"מ דף קי:) דמשמע התם דלא מצי מסלק ליה בזוזי ואם תאמר מכל מקום יתן מעות ויפדה הקרקע מבעל חוב דקיימא לן פרק המפקיד (שם דף לה:) דשומא הדרא לעולם ויש לומר דנפקא מינה היכא דזבנה או אורתא דאמר התם דלא הדרא :

כיורשים הוו · דאי כלקוחות באחריות הוו אמאי בטלה מחלוקת ישלם לו מעות : רב אסי מספקא ליה כו' · בלשון ראשון פ"ה שנוטל חלקו בקרקע או במעות משום דמספקא ליה אי כיורשין הוו אי כלקוחות שלא באחריות הוו וקשה מנ"ל לגמרא שמספקא ליה לרב אסי כלל ביורשים דלמא פשיטא ליה דלאו כיורשים נינהו אלא מספקא ליה אי הוו כלקוחות באחריות או כלקוחות שלא באחריות לכך נראה כלשון אחרון : הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות · דלא שייך ביה המוציא מחבירו עליו הראיה :

*) [ועי' תוספות ב"ב לב: ד"ה אי דליכא ותוס' לקמן מו: ד"ה ס"ג]

אילימא

רבינו חננאל

פי' חייתא דקטירי נוד קשור מלא ולא ידוע אי מים או יין או שמן יש בו וקנית אותו במה שיש בו ונמצא מים כך זה · ורב הונא אמר [הא דאמרו ר"פ ור"ה בריה דר"י] כל מילי מיטב הוא לאו א)דוקא אלא או כסף או מיטב · ואותיב עליה רב נחמן ישיב לרבות שוה כסף ופריק ליה הכא במאי עסקינן בדלית ליה · ואמר ליה רב נחמן בדלית ליה פשיטא דאמרי אינשי ממרי רשותך [פארי] אפרע [לקמן דף מו:] . ואמר ליה רב הונא מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה [כסף] קמ"ל דלא · מהא שמעינן דלא מסלקינן לבעל חוב בארעא בשומא אלא היכא דקים לן דלית ליה ללוה מעות למיפרעיה אבל אי אית ליה מעות מחייבינן ליה למיפרעיה או לזבוני הוא ולאיתויי ליה מעותיו יש מי שאומר הני מילי בניזקין דכתיב בהו מיטב והאי דגרסי' בפרק הכותב לאשתו (דף פו.) אמר ליה ר"פ לרב חמא ודאי אמריתו משמיה דרבא מאן דמסיק זוזי בחבריה ואמר ליה שקול מן ארעתא אמרי' ליה זיל זבין ואייתי ליה ואמר ליה לא התם נמי בדקים לן ביה דלית ליה זוזי וכבר פירשנוהו בתחלת פרק המוכר פירות פי' יפה ומבוארי' אמר רב אסי כספים הרי הן כקרקע למאי הלכתא לענין מיטב היינו דרב הונא אימא וכן אמר רב אסי · איתמר ב) ג' אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלוקת וחוזרין וחולקין ב' החלקים הנשארים לג' חלקים · ושמואל אמר ויתר · רב אסי אמר נוטל האחד שנוטל חלקו רביע בקרקע ורביע במעות' ר' אסי מספקא ליה אי כרב ונוטל חלק כאחד מן השנים אי כשמואל ואינו נוטל כלום · וכיון דמספקא ליה קיימא לן ממון המוטל בספק חולקין הלכך נוטל חצי חלקו המגיעו וזה החצי עוד מספקא ליה אי יורש הוי כרב וקרקע נוטל אי לוקח הוי כשמואל ומעות יש לו · הלכך זה החצי שנוטל מקבל רביע של חלקו מעות ורביע קרקע נמצא שני רביעים חצי ורב אסי תרתי מספקא ליה אי לוקח באחריות ואית ליה מעותיו אי לוקח שלא באחריות ולית ליה ולא מידי · פרינן כולי האי לפרושי טעמא דרב אסי אבל בהדיא פסקינן באחרית פרק האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והלכתא בטלה מחלוקת · אמר ר' זירא להידור מצוה עד שליש במצוה פי' אם נזדמן לו לולב בכסף ולולב אחר מהודר בכסף וחצי יש עליך להוסיף שליש בדמיו ולהתנאות במצות בלולב נאה' בעי רב אשי שליש מלבר שיהא הוא והשליש שלשה

א) עי' תוספות כאן ד"ה רב הונא · ב) כן הגי' ברי"ף :

עין משפט נר מצוה

עז א ב ג מיי' פי"ח מהלכות מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רכו סעיף ב:

עח ד ה מיי' פ"ט מהל' נחלות הלכה ה סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סימן קעה סעיף ד :

עט ו מיי' פ"ב מהלכות שכנים הלכה יב ופ' יא מהלכות שלוחין ושותפין הלכה כ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קעה סעיף ג :

פ ז [רב אלפס פ"ג דסוכה דף רמו]:

מסורת הש"ס

[עי' פירש"י ב"מ יד: כתובות נג.]

מכות כ"ש מ"ז

לעיל ז. [וש"נ]

ב"ב קז.

[בכורות מח.]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה משהחזיק כו' כ"ז שלא הלך כו' כ"ב ורי"ף מפרש שעירכו עם שדותיו : [ב] שם בא"ד ובלא נתן מעות איירי · כ"ב ורמב"ם מפרש אפילו בנתן מעות : [ג] בא"ד וא"ת ולימא · כ"ב לפי מ"ש בתוס' לעיל דף ז ד"ה רב הונא כו' וקשה מידי ועי' תוספות ב"מ יד א ד"ה עד :

גליון הש"ס

גמ' מספקא ליה אי כיורשים. עי' ב"ב קז סע"ב תוספות ד"ה אמר :

אילימא שליש ביתו אלא מעתה אי איתרמי ליה תלתא מצותא ליתיב לכוליה ביתיה אלא אמר ר' זירא ^א^בהידור מצוה עד שליש במצוה בעי רב אשי ^ב^שליש מלגיו או שליש מלבר תיקו במערבא אמרי משמיה דרבי זירא עד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה: **מתני'** כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו נכסים שאין בהן מעילה נכסים שהן של בני ברית נכסים המיוחדים ובכל מקום חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק כשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ: **גמ'** ת"ר כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו כיצד ^ג^שור ^ד^ובור שמסרן לחרש שוטה וקטן והזיקו חייב לשלם ^ה^מה שאין כן באש במאי עסקינן אילימא בשור קשור ובור מכוסה דכוותה גבי אש גחלת מאי שנא הכא ומאי שנא הכא אלא בשור מותר ובור מגולה דכוותה גבי אש שלהבת מה שאין כן באש דפטור *והא אמר ריש לקיש משמיה דחזקיה ^ו^לא שנו אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל שלהבת חייב מ"ט דהא ברי היזקא לעולם ^ז^בשור קשור ^ח^ובור מכוסה ודכוותה גבי אש גחלת ודקא אמרת מאי שנא הכא ומ"ש הכא שור דרכיה לנתוקי בור דרכיה לנתורי גחלת כמה דשביק לה מעמיא עמיא ואזלא ולר' יוחנן דאמר אפילו מסר לו שלהבת נמי פטור דכוותה הכא בשור מותר ובור מגולה מ"ש הכא ומ"ש הכא התם צבתא דחרש קא גרים הכא לא צבתא דחרש קא גרים ת"ר חומר בשור מבבור חומר בבור מבשור חומר בשור מבבור ^ט^שהשור משלם את הכופר ^י^וחייב בשלשים של עבד ^כ^נגמר דינו אסור בהנאה ודרכו לילך ולהזיק מה שאין כן בבור חומר בבור מבשור שהבור תחילת עשייתו לנזק ומועד מתחילתו מה שאין כן בשור

חומר

שליש ביתו · שחייב אדם לבזבז במצות לולב או ציצית או ספר תורה שליש מה שיש לו: בהידור מצוה עד שליש במצוה · שאם מוצא ב' ספרי תורות לקנות ואחד הדור מחבירו יוסיף שליש הדמים ויקח את ההדור דתניא (שבת דף קלג:) זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לך ספר תורה נאה לולב נאה טלית נאה ציצית נאה: שליש מלגיו · וכגון אם הקטן נמכר בששה יוסיף שני דינרי דהייני שליש מלגיו שליש שבתוך הדמים ויקח את ההדור: או שליש מלבר · הדמים יחלוק לשנים ויוסיף חלק שלישי משלו דהיינו אם קטן נמכר בששה יוסיף שלשה דינרין ויקח את הגדול בתשעה: עד שליש משלו · דהיינו אותו שליש שיוסיף בהידור מצוה משלו הוא שאינו נפרע לו בחייו כדאמרינן היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם (ע"ז דף ג.): מכאן ואילך · מה שיוסיף בהידור יותר על שליש יפרע לו הקב"ה בחייו: **מתני'** שחבתי בשמירתו · שנתחייבתי לשומרו: הכשרתי את נזקו · כלומר אם הזיק הכשרתי וזימנתי אותו היזק שלא שמרתיו יפה כך מצאתי לישנא אחרינא הכשרתי את נזקו עלי להכשיר ולתקן את נזקו כלומר אני חייב לשלם · מפי מורי: הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי כו' · האי הכשרתי לא דמיא להכשרתי קמא דהא ודאי זימנתי הוא כלומר אם זימנתי את מקצת נזקו אע"פ שלא זימנתיו כולו חבתי לשלם את נזקו כהכשר כל נזקו כאלו זימנתיו כולו ובגמרא מפרש היכי דמי: נכסים שאין בהם מעילה · כלומר אם הזקתי נכסים שאין בהן מעילה אני חייב לשלם אבל אם הזקתי נכסי הקדש איני חייב דנפקא לן כולהו נזקין משור רעהו: של בני ברית · לאפוקי נכרי דאינו חייב בנזקיו: ונכסים המיוחדים · שיש להם בעלים לאפוקי דהפקר שאם הזקתי נכסים דהפקר פטור ובגמרא מפרש לה: ובכל מקום · חב המזיק כמו שהזיקו נכסיו את נכסי בני הברית ואת נכסיו המיוחדין: חוץ מרשות המיוחדת למזיק · שאם נכנס שורו של ניזק ברשות המזיק והזיקו שור של מזיק פטור דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי: ורשות הניזק והמזיק · מפרש בגמרא: כשהזיק חב המזיק · הא דרשינן ליה בריש פירקין לאתויי קרן וכשהזיק חב המזיק דרישא לא דרשינן ליה דלאו יתירה היא: **גמ'** מה שאין כן באש · כדמפרש לקמן: גחלת · שאינה בוערת אלא אם כן ליבה אותה: שלהבת · שמסר *אור מלובה לחרש דפטור בתמיה: והאמר ריש לקיש · בהכונס לאן לדיר (לקמן נט:): לא שנו · דהשולח הבעירה ביד חרש שוטה וקטן דפטור מדיני אדם: אלא כשמסר לו הגחלת וליבה · אותה החרש: ברי היזקא · מבורר היזקו לכל שהיא מזומנת להזיק: ברי · מזומן: שור דרכיה לנתוקי · והוה ליה לאסוקי אדעתיה שאפילו אין החרש מתירו סופו להתיר את עצמו הלכך שמירה רעועה היא ואפילו התירו חרש חייב בעל השור: לנתורי · לנפול הלכך שמירה רעה היא אפילו גילהו חרש בעל הבור חייב לשלם שלא שמרו כראוי: מעמיא עמיא ואזלא · ומאי דליבה חרש לא רמיא עליה דבעל גחלת לאסוקי אדעתיה: ולרבי יוחנן דאמר · בהכונס אפילו מסר לו שלהבת פטור דהשתא מוקי להא דקתני מה שאין כן באש בשלהבת ודכוותיה דמחייב גבי שור ובור בשור מותר ובור מגולה מאי שנא כו': התם · גבי בעירה: לצבתא דחרש קגרים · אחיזתו של חרש גרמה ההבער שהוא נטלה והוליכה לגדיש הכא לא לצבתא דחרש קגרים שהשור הלך והזיק וכן הבור ולא על ידי חרש הזיק: לצבתא · אחיזתו וכתו מלשון לצבתא שקורין טנייל"ש: ל"א גרס' צוותא יחודו של חרש שנתייחד עם השלהבת ונטלה ולשון צוותא שולא"ש כדאמרינן ליהוי צוותא לחברו (ב"ב דף כא.): כופר · במועד שהמית בן חורין: אסור בהנאה · אם המית אדם כדכתיב ובעל השור נקי כאדם שאומר לחבירו פלוני יצא נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה: מה שאין כן בבור · שאין בעל הבור חייב בתשלומי מיתת אדם כדאמרינן שור ולא אדם:

מה

אילימא שליש ביתו · משמע דאין צריך לבזבז כל ממונו לקנות אתרוג אפילו לא ימצא בפחות והויא מצוה עוברת ואפילו שליש ביתו משמע דלא מחייב ואמרינן נמי (כתובות דף נ.) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש ובסוכה (דף מא:) חשיב ליה רבותא דר"ג שקנה אתרוג באלף זוז:

אילן איתרמיא ליה · אפילו מיירי בעשורייתא דרבי כדאשכחן בפרק מציאת האשה (כתובות דף סח.) מ"מ ידוע שלא היה חייב לבזבז כל כך:

עד שליש במצוה · פירוש [א] שאם מצא אתרוג כאגוז כמו ששיערו חכמים ואחד גדול ממנו שליש יקנהו:

משל הקב"ה · אוכל פירות בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב: **בשור** קשור ובור מכוסה · פי' כראוי דאי בשלא כראוי לאו כלום היא ועוד מדפריך מ"ש הכא כלומר ובשניהם היה להם ליפטור מדהדר מוקי לה בשור מותר ובור מגולה:

שור עביד לנתוקי · פרש"י אפי' בלא חרש דרכו לנתוקי מאליו וכן בור דרכו לנתורי מאליו וקשה דע"כ בקשרו ובכסהו כראוי מיירי כדפירש ולקמן (דף נה.) תנן כסהו כראוי פטור ונראה לפרש דדרכו לנתוקי ע"י חרש קאמר דגרע משום דמסר לחרש אבל גחלת לא גרע כ"כ דאין דרכו ללבות גחלת כמו שדרכו לנתוקי שור ולנתורי בור דכמה דשביק לה חרש מעמיא עמיא ואזיל:

ולרבי יוחנן דאמר אפי' מסר לו שלהבת פטור כו' · תימה מאי קשה ליה הא שלהבת לרבי יוחנן כמו גחלת לר"ל ובשור קשור ובור מכוסה יכול להעמידו ומשום דחרש עביד לנתוקי ולנתורי כמו שאמר לר"ל וי"ל דמשמע ליה דטעמא דרבי יוחנן דפטר משום שהקטן שומרו ואין הקטן עושה היזק אלא אדרבה עושה שמירה והשתא ניחא דלא תיקשי לרבי יוחנן דמוקי לה בשור מותר ובור מגולה אמאי נקט שמסרו לחש"ו והא בלא מסרו נמי חייב דנקט מסרו לרבותא אע"פ שעשה שמירה קלת ובהאי סברא פליג אריש לקיש:

חומר בשור · האי שור היינו קרן כדמוכח בכולה שמעתין: **ודרכו** לילך ולהזיק · הא דלא חשיב שהוא בעלי חיים מה שאין כן בבור משום דהוי בכלל ודרכו לילך ולהזיק וכוונתו להזיק לא שייך למתני גבי בור שאין בעלי חיים:

מה שאין כן בבור · שאין משלם כופר וכן אש דקתני בסמוך משא"כ באש וא"ת וגילף מסור ונחייבו בכופר ואף על גב דאיכא למימר שכן ב"ח דהא מסקינן לקמן בפרק כיצד (דף כו.) דאיכא כופר ברגל שמע מינה דילפינן רגל מקרן ולא פרכינן מה לקרן שכן כוונתו להזיק וחייב ברה"ר ויש לומר דאש ובור פטורין דדרשינן עליו ולא על בור עליו ולא על האש כדדרשינן לקמן בסוף כיצד (שם) עליו ולא על האדם וא"ת שור ולא אדם דכתיב בבור למ"ל ת"ל מעליו ויש לומר דאיצטריך שור ולא אדם לפטור עבד שנפל בתוכו או עובד כוכבים הקנוי לישראל:

חומר

עין משפט נר מצוה

פ א ב סמג עשין מח טוש"ע א"ח סימן תרנו סעיף א ובהג"ה:

פא ג מיי' פ"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סז סח טוש"ע ח"מ סימן שנו סעיף ו:

פב ד מיי' שם פי"ב הל' ח ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף ל:

פג ה ו מיי' שם פי"ד הל' ה סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סימן תיח סעיף ז:

פד ז מיי' שם פ"ד הל' ו סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שנו סעיף ו:

פה ח מיי' שם פי"ב הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ל:

פו ט מיי' שם פ"י הלכה ב סמג עשין סו:

פז י מיי' שם פי"א הל' א סמג שם:

פח כ מיי' שם הל' ט:

רבינו חננאל

שלשה כגון שהוספתה על הכסף חצי נמצאו דמי לולב ג' חצאי כסף שהוא כסף וחצי · או שליש מלגיו שהוא כסף ושליש כסף ועלתה בתיקו' ועבדינן לחומרא *) מלבר · במערבא אמרי עד שליש משלו כלומר מוזהר הוא להתנאות במצוה עד שליש מכאן ואילך אם מוסיף יתר על שליש מדה יתירה עושה כגון המפרנס עני ומוסיף לו יתר שנמצא חינו ואין הקב"ה מקפח שכרו אלא משלם לו גמולו · משל הקב"ה שנאמר מלוה ה' חונן דל ופשוט הוא · ד"א מכאן ואילך משל הקב"ה שאם בא להדר המצוה ביתר משליש בדמיה [אינו חייב] כל זה מיגיעו שחייו *) קודמין להידור מצוה אבל אם זימן לו הקב"ה ממון שלא מיגיעו ובקש להדר המצוה ביותר משליש הרשות בידו · והמהדר המצוה משובח כדתנינן בנר חנוכה [שבת כא:] והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין וכו': פירוש כל שחבתי בשמירתו הכשרתי וכו': ת"ר כל שחבתי בשמירתו הכשרתי נזקו כיצד שור ובור שמסרן לחרש שוטה וקטן והזיקו חייב מה שאין כן באש · ולר' יוחנן אפי' מסר לחרש שוטה וקטן שלהבת והזיקו פטור המוסר מאי טעמא צבתא דידהו גרים: פי' לנתורי · יסר העפר והקירוי ויפתח פי הבור: ת"ר חומר בשור [מבבור] שהשור משלם הכופר ול' של עבד נגמר דינו אסור בהנאה ודרכו לילך ולהזיק מה שאין כן בבור · חומר בבור [מבשור] שהבור תחילת עשייתו לנזק ומועד מתחילתו מה שאין כן בשור ·

*) עי' ברא"ש וש"ע או"ח סי' תרנ"ו שפסקו לקולא · **) עי' בנמוקי יוסף שפירש כן ·

מסורת הש"ס

לקמן כב: נט: [ע"ש]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה עד · פי' כו'. נ"ב ודעת ש"ס כפירש"י:

יעב"ץ גורס אור

חומר בשור מבאש חומר באש מבשור חומר בשור מבאש שהשור משלם כופר וחייב בשלשים של עבד נגמר דינו אסור בהנאה מסרו לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש חומר באש מבשור שהאש מועדת מתחילתה מה שאין כן בשור חומר באש מבבור וחומר בבור מבאש שתחילת עשייתו לנזק מסרו לחרש שוטה וקטן חייב משא"כ באש *חומר באש מבבור שהאש דרכה לילך ולהזיק ומועדת לאכול בין דבר הראוי לה ובין דבר שאינו ראוי לה מה שאין כן בבור וליתני חומר בשור מבבור שהשור חייב בו את הכלים מה שאין כן בבור הא מני ר' יהודה היא *דמחייב על נזקי כלים בבור אי רבי יהודה אימא סיפא חומר באש מבבור שהאש דרכה לילך ולהזיק ומועד לאכול בין דבר הראוי לה ובין דבר שאינו ראוי לה מה שאין כן בבור דבר הראוי לה מאי ניהו עצים דבר שאין ראוי לה מאי ניהו כלים מה שאין כן בבור אי ר' יהודה הא אמרת מחייב היה ר' יהודה על נזקי כלים בבור אלא לעולם רבנן היא *ותנא ושייר מאי שייר דהאי שייר שייר טמון איבעית אימא לעולם ר' יהודה ודבר שאין ראוי לה לאו °לאתויי כלים אלא לאתויי ליחכה נירו וסכסכה אבניו מתקיף לה רב אשי ליתני חומר בשור מבבור שהשור *חייב בו שור פסולי המוקדשין מה שאין כן בבור אי אמרת בשלמא רבנן היא איידי דשייר הך שייר נמי הך אלא אי אמרת ר' יהודה מאי שייר דהאי שייר דש בנירו אי משום דש בנירו לאו שיורא הוא דהתנא שכן דרכו לילך ולהזיק: הכשרתי במקצת נזקו: תנו רבנן הכשרתי מקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו כיצד החופר בור תשעה ובא אחר והשלימו לעשרה האחרון חייב ודלא כרבי דתניא* החופר בור תשעה ובא אחר והשלימו לעשרה אחרון חייב רבי אומר אחר אחרון למיתה אחר שניהם לנזקין רב פפא אמר למיתה ודברי הכל איכא דאמרי לימא דלא כרבי אמר רב פפא למיתה ודברי הכל מתקיף לה רבי זירא ותו ליכא והא איכא מסר שורו לחמשה בני אדם ופשע בו אחד מהן והזיק חייב היכי דמי אילימא דבלאו איהו לא הוה מינטר פשיטא דאיהו קעביד אלא דבלאו איהו נמי מינטר מאי קעביד מתקיף לה רב ששת והא איכא מרבה בחבילה היכי דמי אי

רש"י

מה שאין כן באש · אש לא חייב בה שריפת אדם שהיה לו לברוח ואם כפות הוא המבעיר חייב מיתה וקם ליה בדרבה מיניה כדמפרש לקמן בפרק הכונס צאן לדיר (דף סא:) : ובין שאין ראוי · לקמן מפרש לה כל שור דקתני הכא בקרן קמיירי ולא בשן ורגל : חייב בו את הכלים · אם שיברן בנגיחה או בבעיטה שהיא תולדה דקרן כלים אין ראוין לאש שאין דרך להסיק בכלים : פלוגתא דרבי יהודה ורבנן בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף נג:) : אלא לעולם רבנן היא· ודקשיא לך ליתני חומר בשור שחייב בו את הכלים כו' תנא ושייר : שייר טמון · דהוה ליה למתני חומר בשור ובור מבאש שאם בעט שור בשק מלא כלים ושברן חייב או אם נפל חמור בבור ועליו שק מלא תבואה חייב ואע"ג דטמון בשק מה שאין כן באש דנפקא לן (לקמן דף ס·) מאו הקמה דאינו חייב אלא בגלוי : שור פסולי המוקדשין · שנפדה ונפל בבור פטור בעל הבור דכתיב (שמות כא) בעל הבור ישלם והמת יהיה לו יצא זה שאין המת שלו דאע"ג דנפדה אסור להאכילו לכלבים כדאמרינן בבכורות (דף טו·) תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלבים ובפסולי המוקדשין הכתוב מדבר ואם נגחו שור חייב דהא כתיב שור רעהו וכיון דנפדה שור רעהו קרינא ביה ואע"ג דבשור נמי כתיב והמת יהיה לו מוקמי' ליה לקמן לבעלים מטפלים בנבילה : הכי מאי לא גרסינן : אי אמרת בשלמא רבנן איידי דשייר · טמון וכלים שייר נמי הא : אלא אי אמרת ר' יהודה · ואין כאן שיור דהא כלים בבור וטמון באש רבי יהודה מחייב מאי שייר דהאי שייר : דש בנירו · שאם דש השור בנירו ונתכוון לכך שהרי השוורין מלומדין בדישה תולדה דקרן היא שכוונתה להזיק וחייב לשלם דמי נירו שקילקל מה שאין כן בבור דלא שייך ביה היזק קרקע : דהא קתני · לעיל בשור שדרכו לילך ולהזיק וכל נזקין בכלל : האחרון חייב · בין מת בו השור בין הוזק וטעמא מפרש לקמן מקראי בפרק שור שנגח את הפרה : אחר אחרון למיתה · אם מת השור לא ישלם הראשון כלום דט' טפחים אין בהם כדי להמית : אחר שניהם לנזקין · דאם הוזק השור ולא מת ישלמו בין שניהם : רב פפא אמר · מתניתין דקתני כהכשר כל נזקו דאין חייב אלא אחרון במיתה שמת השור קמיירי : ודברי הכל · דאפי' רבי קאמר אחר אחרון למיתה: ותו ליכא·למימר כהכשר כל נזקו: והא איכא · למימר נמי כגון אי אתרמי דמסר שורו כו' ומסברא קמקשי ליה רבי זירא ואינה משנה : ופשע בו · שהלך לו ולא שמרו : אי

תוספות

חומר בשור מבאש · הא דלא תני שהשור ב"ח משום דהוי בכלל מסרו לחש"ו דבהכי תלי טעמא דפטור באש : שייר טמון · דפטור באש ושור ובור חייב ופ"ה כגון בעט שור בשק מלא כלים ושברן וכן אם נפל בבור שק מלא תבואה חייב ולא דק דכל מילי דלאו בעלי חיים ממעטים מחמור דבור כמו כלים כדאמר *בסוף הפרה (דף מח:) גבי נפל לבור והבאיש מימיו לאחר נפילה שהוא פטור משום דהוי שור בור ומים כלים : ליחכה נירו וסכסכה אבניו · גבי דש בנירו פרש"י משא"כ בבור דלא שייך ביה היזק קרקע משמע דה"נ רוצה לפרש כן משא"כ בבור דלא שייך ביה היזק ניר ואבנים וקשה לפי' דאם כן היה יכול להזכיר כמה הזיקות שהאש עושה בדבר הקבוע ששורף ביתו ושאר דברים הקבועין אלא י"ל ליחכה נירו דחייב אף על פי שאין רגילות שתזיק אש ניר ואבנים כלל מה שאין כן בבור דפחות מי' פטור ממיתה כיון דאין רגילות להמית בפחות מי' : שהשור חייב בו פסולי המוקדשין מה שאין כן בבור · כדדרשינן מוהמת יהיה לו מי שהמת שלו °וא"ת למה לי שור ולא אדם תיפוק ליה מוהמת יהיה לו מי שהמת שלו כדפטרינן שור פסולי המוקדשין *דמת אסור בהנאה דדרשינן גזירה שוה שם שם מעגלה ערופה בפרק אין מעמידין (ע"ז כט:) °ואי משום שהשער מותר כדאמרינן בפ"ק דערכין (דף ז·) ה"נ שער שור פסולי המוקדשין מותר כדאמרינן בבכורות פ"ג (דף כה·) ואפילו הכי כיון שעיקרו אסור חשיב אין המת שלו וי"ל דוהמת יהיה לו משתעי בשור ולא ממעטי מיניה אדם תדע מדפריך בפ' הפרה (לקמן נג:) ואיפוך אנא פירוש והמת יהיה לו דשור נדרוש למי שהמת שלו והיכי מצי למימר הכי והא בשור משלם כופר ואע"פ שאין המת שלו אלא על כרחך לא חיישינן בהכי כדפרישית דאשור קאי ובלאו הכי לא קשיא מידי למאי דפרישית לעיל דשור ולא אדם איצטריך לעבד ולנכרי הקנוי לישראל שנפל לבור דההוא שרי בהנאה : אחרון חייב · גם אנזקין והראשון פטור מכולם ובפ' הפרה (לקמן נא·) מפרש טעם דכתיב כי יכרה אחד ולא שנים לחיובי בתרא אתי ולא קמא דאמר קרא והמת יהיה לו ההוא דקא עביד שיעור מיתה : ותו ליכא · וא"ת כהי כמי דאיכא טובא אטו כי רוכלא ליחשיב וליזיל וי"ל משום דדחיק לאוקמי מתני' דלא כרבי או כרב פפא ולמיתה והיה יכול להעמיד בניזקין וא"ת ולוקמה כגון שלא היה בו הכל למיתה ולא הכל לניזקין שהיה רוחבו יתר על עומקו ובא אחר וסייד וכייד דמודה רבי דהאחרון חייב בין למיתה בין לניזקין כדאמר רב פפא בפרק הפרה (לקמן דף נא·) וי"ל דאין זה מקצת נזקו דהאחרון עבד הכל :

*כגון פפא בר אבא · מפרש רשב"ם דנקט פפא בר אבא לפי שלפעמים בני אדם הוא שאול לכל הבא מאיליו לישב עליה כי סתם ספסל עשוי לכך והוי כמתה מחמת מלאכה אבל פפא בר אבא שהוא משונה וכבד משאר בני אדם כתמא אין שאול לו ולפי' נ"ל כגון פפא בר אבא אכולהו קאי מדקאמר בסמוך דא"ל אי לאו את הוה יתבינן פורתא וקיימין משמע דאם היה נשבר היו חייבין ומיהו לפי המסקנא דמשני דבהדי דקסמך עלייהו אין צריך לפרש *דחייב אלא אחרון בלבד ומתוך כך פטר ארבעה בני אדם שישבו על ספסל אחד של אלמנה ושברוהו והר"ר עזריאל חייב לשלם ור"ת מפרש דנקט פפא בר אבא משום דקאמר במסקנא דכחו כגופו דמי ודוקא פפא בר אבא שהוא אדם כבד ומתוך כבדו מוגען לעמוד אבל שאר בני אדם שאין כבידין כל כך ואין סמיכתן מעכב מלעמוד איכהו כמי פסעו שלא עמדו וכולן חייבין ולפי זה צריך לומר דרב פפא עצמו בא לתרץ מה שהקשה ותו ליכא : מאי

עין משפט נר מצוה

פט א מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סו :

צ ב מיי' פי"ב שם הלכה יז :

צא ג ד מיי' שם הלכה יב סמג עשין סח טור ש"ע ח"מ סי' תי סעיף טו :

נ"ל בפרק

צב ה מיי' פ"ד שם הלכה ז סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' שנו סעיף ז :

צג ו מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הל' יד ועיין במ"מ מ"ש בזה סמג עשין ט טור ש"ע ח"מ סי' שפג סעיף ד :

מסורת הש"ס

לקמן מג:[ע"ש]

[לעיל ס:ופ"נ]

[סוכה כד. וש"נ]

לקמן נא. [תוספתא פ"ו ע"ש]

שייך לע"ב

[עי' תוס' זבחים עא. ד"ה ונטרפה ותוס' נדה נג. ד"ה כמה ותוספות ערכין ז. ד"ה נעבות]

גליון הש"ס

גמ' לאתויי כלים. עי' לעיל ב ע"ב תוס' ד"ה כי שדית: תוס' ד"ה שהשור כו' וא"ת נ"ל. עי' תשובת חו"ל סי' קלו: בא"ד ואי משום וכו' · עי' זבחים דף מא ע"ב תוס' ד"ה ונטרפה:

רבינו חננאל

חומר בשור מבאש כו' עד מסר לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש · חומר באש [מבשור] שהאשמועדת מתחילתה מה שאין כן בשור. חומר בבור מבאש שהבור תחלת עשייתו לנזק ומסרו לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש. חומר באש [מבבור] שדרכה לילך ולהזיק ומועד לאכול בין דבר הראוי לה כגון עצים וכיוצא בהן ובין דבר שאין ראוי לה כגון כלים וכיוצא בהן מה שאין כן בבור וסתמא כרבנן דפטרי בנזקי כלים בבור והאי דלא תני שהשור חייב בו את הכלים מה שאין כן בבור שיירה כמו ששייר הטמון שחייב בו השור מה שאין כן באש. וזה מפורש בפרק הכונס צאן לדיר (דף סא:) משנה המדליק את הגדיש והיו בו כלים ר' יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חטין כו' ושייר נמי חומר בשור שחייב בו שור פסולי המוקדשין מה שאין כן בבור עיקרו בפ' שור שנגח את הפרה (דף נג:) דגרסי' התם פסולי המוקדשין אדם ושור חייבין ובור פטור מאי טעמא אמר קרא והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו. הני הוו שיורא אבל דש בנירו לא הוי שיורא דשמעינן ליה מדקתני ילך ולהזיק ודבריו פשוטין הן ולא הוצרכנו לכתבם בלשון קצרה אלא להיותם נוחים לעמוד בהן המפרש להיותם בידו כללות : פיסקא הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כו' : ת"ר הכשרתי מקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו . פי' היה הבור חפור ט' טפחים והוספתי לו טפח נתחייבתי לשלם נזק כאלו אני חפרתי הבור כולו . וזהו כיצד זה החופר בור ט' כו' ודלא כרבי דתניא [החופר ט' טפחים ובא אחר והשלימו לי' טפחים האחרון חייב] רבי אומר אחר אחרון למיתה אחר שניהן לנזקין. ואוקמה ר' פפא למיתה ודברי הכל : פי' מרבה בחבילות מרבה חבילי עצים לחזק הדליקה ואקשי' וכי

תורה אור

אי דבלאו איהו לא אזלא פשיטא אלא דבלאו איהו אזלא מאי קא עביד מתקיף לה רב פפא והא איכא הא דתניא *ה' שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחד וישב עליו ושברו האחרון חייב ואמר רב פפא כגון פפא בר אבא היכי דמי אילימא דבלאו איהו לא איתבר פשיטא אלא דבלאו איהו נמי איתבר מאי קעביד סוף סוף מתניתא היכא מתרצא לא צריכא דבלאו איהו הוי מיתבר בתרי שעי והשתא איתבר בחדא שעה דאמרי ליה אי לאו את הוי יתבינן טפי פורתא וקיימין [א] .ולימא להו אי לאו אתון בדידי לא הוה מיתבר לא צריכא דבהדי' דסמיך בהו תבר [ג] פשיטא מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי °קמ"ל דכחו כגופו דמי דכל היכא דגופו תבר כחו נמי תבר ותו ליכא והא איכא הא דתניא* הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה ומת כולן פטורין רבי יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב את מיתתו בקטלא לא קמיירי ואיבעית אימא בפלוגתא לא קמיירי ולא והא אוקימנן דלא כרבי דלא כר' וכרבנן מוקמינן כר' יהודה בן בתירא ולא כרבנן לא מוקמינן : חבתי בתשלומי נזקו : חבתי בנזקו לא קתני אלא בתשלומי נזקו תנינא להא דתנו רבנן *תשלומי נזק מלמד *שהבעלים מטפלין בנבילה מנא הני מילי אמר ר' אמי דאמר קרא °מכה נפש בהמה ישלמנה אל תקרי ישלמנה אלא ישלימנה (ויקרא כד) רב כהנא אמר מהכא °אם טרף יטרף יביאהו עד הטרפה לא ישלם עד טרפה ישלם (שמות כב) טרפה עצמה לא ישלם חזקיה אמר מהכא °והמת יהיה לו לניזק (שם כא) וכן תנא דבי חזקיה והמת יהיה לו לניזק אתה אומר לניזק או אינו אלא למזיק אמרת לא כך היה מאי לא כך היה אמר אביי אי ס"ד נבילה דמזיק הויא ליכתוב רחמנא שור תחת השור ולישתוק והמת יהיה לו למה לי ש"מ לניזק וצריכא דאי כתב רחמנא מכה בהמה ישלמנה משום דלא שכיחא אבל טרפה דשכיחא אימא לא צריכא ואי אשמועינן טרפה משום דממילא אבל מכה בהמה דבידים אימא לא ואי אשמועינן הני תרתי הא משום דלא שכיחא והא משום דממילא אבל והמת יהיה לו דשכיחא ובידים אימא לא ואי אשמועינן המת יהיה לו משום דממונא קא מזיק אבל הכא דבגופא מזיק אימא לא צריכא א"ל רב כהנא *לרב אלא טעמא דכתב רחמנא והמת יהיה לו הא לאו הכי הוה אמינא נבילה דמזיק הויא השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה דאמר מר °ישיב *לרבות שוה כסף ואפילו סובין דידיה מבעיא לא נצרכא אלא (שם) ילפחת נבילה לימא פחת נבילה תנאי היא דתניא אם טרף יטרף יביאהו עד

יביא

רש"י

אי דבלאו איהו לא מינטר · כגון שהיו עסקיו רעים : פשיטא · אין זו הכשרתי במקצת נזקו אלא כל נזקו ולא דמי להשלים בור לעשרה דאע"ג דקי"ל בור ט' דלא עבדי מיתה נזקין מיהא עבדי וסייע הראשון בהגרמת מיתתו ואיצטריכא למיתני דאחרון חייב : מאי קעביד · ואיתו חייב כלום : מרבה בחבילות · שריבה חבילות וזמורות בהדלקה של חבירו וקירבה ע"י החבילות לגדיש אחרים שהיה בדין שיהא הוא חייב ולא הראשון : פשיטא · ולמה הוה לן למיתנייה הרי הראשון לא סייע כלום דכל מה דשביק ליה מעמיא ואזיל אבל חופר בור תשעה רוב מיתתו הוא עושה אלא האחרון מקרבה: כגון פפא בר אבא · שהיה בעל בשר : פשיטא · דלא דמי לבור שהראשון גרם נזקין והרג אליו או רובו אלא משום הכי הוא דמפטר דאמר ליה אי לאו אתה הוה מתזיק ולא הוה מיית אבל אלו לא שברו כלום כל זמן שלא בא זה : מתניתא · דספסל : היכא מיתרצא · הואיל ומותבת הכי אבל מוסר שורו ומרבה בחבילות לא מתנייתא נינהו אלא מסברא הוו מקשי להו : דבלאו איהו הוה מיתבר בתרי שעי · ולהכי אצטריך למיתנייה לאשמועינן דאפי' הכי חייב ומיהו בהדי הייא דחופר בור לא מצי למיתנייה דתהוי הך כהכשר במקצת נזקו דמתני' דהאי לא מקצת נזק הוא אלא כל נזק שהראשונים לא התחילו לשברן כי היכי דחופר בור ט' הזיקתו הבל חוס של ט' והבל חוס של י' הרגו : ולימא להו אי לאו אתון בדידי · לחוד לא הוה מיתבר ואתם כשישבתי היה לכם לעמוד ומדלא עמדתם אתם כמוני שברתם וגבי משלים בור לעשרה ליכא לאקשויי הכי דמאי הוה ליה למיעבד : לא צריכא דבהדי דסמיך עלייהו · [ג] לעולם דבלאו איהו לא הוה מיתבר כלל ודקאמרת פשיטא לא צריכא דלא ישב עליו אלא עמד על רגליו ונסמך עליהם ואתא לאשמועינן דכחו כגופו דמי : סמך בהו · נסמך עליהם ולא יכלו לעמוד לישנא אחרינא דזגא מזגא גרסינן כדאמרינן בעלמא חזי למיזגא עליה (שבת דף מח·): פטורין · שאין ידוע על ידי מי נהרג : שקירב מיתתו · ופלוגתייהו דרבי יהודה בן בתירא ורבנן מפ' בסנהדרין בפרק אלו הן הנשרפין (דף עח·) ר' יהודה סבר כי יכה כל נפש אדם כתיב דמשמע כל דהו נפש ורבנן סברי כולה נפש משמע והיינו הכשרתי במקצת נזקו דומיא דחופר בור שהראשון הזיק והאחרון הרג : דלא כרבי וכרבנן מוקמינן · דהלכה כרבים : בנזקו לא קתני · דליהוי משמע שישלם שור גמור חי והוא יטול את הנבילה : אלא בתשלומי נזקו · דמשמע השלמה שיטול ניזק את הנבילה וזה משלים לו מה שפחתתו מיתה : תשלומי נזקו מלמד כו' · לשון השלמה משלים לו לניזק : הבעלים מטפלין בנבילה · כלומר נוטלין את הנבילה : ישלימנה · משמע שישלם המותר : יביאהו עד · דריש הכי אם טרוף יטרף השור בפשיעתו של שומר שכר דהאי קרא בשומר שכר כתיב כדאמרינן בהשואל (ב"מ דף צה:) פרשה שנייה נאמרה בשומר שכר יביאהו עד הטרפה ישלם כל ההיזק עד דמי הטרפה אבל דמי הטריפה עצמה לא ישלם דניזק מטפל וטורח בנבילה למוכרה : אי ס"ד נבילה דמזיק · והאי והמת יהיה לו למזיק קאמר : ולשתוק · קרא מיניה דלא אצטריך להכי דפשיטא לן כיון דשלם שור תחת השור נבילה שלו היא : לניזק · שיטלנה בדמים ועליו ישלים המזיק : מכה בהמה לא שכיחא · שיהא אדם מזיק בהמה של חבירו לפיכך לא החמיר עליו הכתוב לטרוח במכירת הנבילה : טריפה דממילא · שהזאב טרפה והשומר לא נתכוון אמטו להכי חס רחמנא עליה דלא למיטרח בנבילה : דבידים · קא מזיק אימא על המזיק לטרוח בנבילה ומשלם הדמים קמ"ל : והמת יהיה לו · משתעי בשור נגח דשכיח ובידים הוא ממש (*שהשור) שהוא (*ממונו של מזיק) נתכוון להזיק : שומר שכר · שפשע ונטרפה על ידי זאב כנזקי גופו חשיב ליה שהרי היה עליו לשומרה: השתא אי הוו ליה טריפות . למזיק כשיעור כל דמי נזקו הוה יהיב ליה בעל כרחיה דניזק דאמר מר ישיב לרבות כו' דידיה מיבעיא : לא נצרכא · הא דכתב קרא דניזק מטפל בנבילה : אלא לפחת נבילה · דהכי אמר רחמנא דמשעת מיתה קאי ברשותיה דניזק ואם הסריח ופחתה דמים משעת מיתה ועד שעת העמדה בדין פסידא דניזק הוא ומשלם ליה מזיק מה שהנזק הוי יתר על הדמים שהיתה נבילה שוה בשעת מיתה :

ופטור

תוספות

מאי קעביד · בכולה שמעתין ל"ל מאי קעביד טפי מאחריני וישלם כל אחד חלקו ואין לומר דליפטר דתניא פרק הפרה (לקמן נג·) אחד החופק בור לי' ובא אחר והשלימו לעשרים ובא אחר והשלימו לשלשים כולם חייבין אע"ג דבלאו איהו הוה מתה מיהו בזה צריך לדקדק וכי בשביל שהשליך איש עץ בתוך אש גדולה יתחייב הא לא דמי אלא לאחד שחופר בור י', ובא אחר והשלימו לי"א :

כולן פטורין · ובים לראשון כדי להמית דבשאין בו כדי להמית אפילו לרבנן אחרון חייב כדמוכח בפ' כל הנשרפין (סנהדרין דף עח·) :

ישלימנה · בעל הבור ישלם אין לדרוש ישלם ישלים אבל ישלמנה משמע שהבהמה עצמה ישלם וזה אי אפשר שכבר מתה לפיכך יש לדרוש ישלימנה :

לא ישלם · אע"ג דקרא בשומר שכר כתיב דפטור מאונסין מ"מ מדכתיב עד הטרפה לא ישלם יש ללמוד דהיכא דישלם לא ישלם כלום בשביל הטרפה עצמה :

הא משום דממילא כו' · כלומר מחד מינייהו לא אתיא אבל מתרוייהו אתיא במה הצד ולא חש להאריך ולדקדק בזה :

לא נצרכא אלא לפחת נבילה · אע"ג דבפ' המניח (לקמן לד·) אמרינן כיחסה כשעת העמדה בדין משום דקרנא דתורא קביצא בי' התם משום דלא מתה ויש לו להמתין עד שתתרפא אבל הכא מיד היה לו למוכרה :

יביא

עין משפט נר מצוה

צד א ב ג מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפח:

צה ד מיי' פ"ד מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ו סמג לאוין קסג :

צו ה מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הלכה יג סמג עשין סח טור ש"ע ח"מ סי' תג סעיף א :

צז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב :

רבינו חננאל

וכי אין מכשיר מקצת נזק וחייב בכל אלא זה והתניא חמשה שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחר וישב עמהן ושברו אחרון חייב . ואתינן לדחויה כדדחינן מסר שורו לה' בני אדם ומרבה בחבילות ואוקימנא דזגא מיזגא ובלא איהו לא מיתבר מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי קמ"ל . אוקימנא להא דת"ר הכשרתי מקצת נזקו כו' כרבנן ודלא כרבי ואקשי' והתניא הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה [ומת] פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר אחרון שקירב מיתתו [חייב] הנה ר"י בן בתירא סבר המכשיר במקצת נזק חייב בכולו נוקמיה לדידיה ומפרקינן דחינן לה מיחידאה ומוקמינן לה כרבים שפיר אבל לדחויה מרבנן ולוקמה כר' יהודה בן בתירא דהוא יחיד לא : פים' חבתי בתשלומי נזקו . דייקינן ממתני' שאינו חייב בכל הנזק אלא בתשלומו כגון האדתניא תשלומי נזק מלמד שהבעלין מטפלין בנבילה ואפקה ר' אמי ממכה [נפש] בהמה ישלמנה דריש ביה ישלימנה . רב כהנא מפיק לה מהא הטרפה לא ישלם כלומר מה שהיתה שוה עד שנעשית טרפה לא ישלם*) רב חזקיה אמר והמת יהיה לו לניזק . וכן תנא דבי חזקיה . ואתיקנא אי סלקא דעתך נבילה דמזיק הוי ליכתוב רחמנא שלם ישלם שור תחת השור ולישתוק והמת יהיה לו למה לי ש"מ לניזק . גימא פחת נבילה תנאי היא דתניא אם טרף יטרף

*) אולי צ"ל עד שנעשית טרפה ישלם טרפה עצמה לא ישלם .

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולימא להו אי לאו אתון בדידי לא הוה מיתבר) . קא"מ וכ"נ הרמב"ם ז"ל ולימא עד נ"ל: [ב] שם פשיטא: נ"ב הרמב"ם ז"ל כאן אלא קודם לזה . (ועי' בסנהדרין סימן שם"ה): [ג] רש"י ד"ה לא צריכא כו' לעולם כו' נ"ב רש"י מפרש קושית ולימא כו' קאי גם אקושיא דקא' דבלאו איהו לא מיתבר כלל דאי אדסמיך ליה

מסורת הש"ס

ס"יד לע"א · ע"ע · לקמן כו· סנהדרין עח · [תוספתא פ"ט] · [לקמן טו.נג:] · כ"א לרבא וכן הוא בהגר"א ועי' ר"מ · [לעיל ז. וש"נ] · רש"ל מ"ז

כו' תבר כו' קמ"ל כו' ל"ל כלל אף שנשבר על ידם לבד ובתרתי שעי . אבל אי קאי אריישא ע"כ צריך שבירתו גם כן וקמ"ל דאף שנשבר בסמיכה וז"ש פשיטא מהו דתימא כו' וז"ש רש"י לעולם כו' ודקאמרת כו' והוא תירוץ על קושיא שניה פשיטא ועל קושיא הראשונה ולימא תירץ רש"י בד"ה סמך כו' · אבל הטור פי' דקאי רק אדסמיך לא צריכא דבלאו כו' :

גליון הש"ס גמרא קמ"ל דכחו כגופו. לקמן דף יז ע"ב ·

יביא עדים שנטרפה באונס ופטור אבא שאול אומר יביא עדודה לב"ד מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר פחת נבילה דניזק הוי ומר סבר דמזיק הוי לא דכ"ע דניזק והכא בטורח נבילה קמיפלגי והתניא אחרים אומרים מניין שעל בעל הבור להעלות שור מבורו ת"ל כסף ישיב לבעליו והמת אמר ליה אביי לרבא האי טורח נבילה ה"ד אילימא דבבירא שויא זוזא ואגודא שויא ארבע כי טרח בדנפשיה טרח א"ל לא צריכא דבבירא שויא זוזא ואגודא נמי שויא זוזא ומי איכא כה"ג אין דהא אמרי אינשי כשורא במתא בזוזא כשורא בדברא בזוזא *אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין ואני אומר אף לשואל ואבא מודה לי איבעיא להו ה"ק אף לשואל שמין ואבא מודה לי או דלמא ה"ק ואני אומר אף לשואל אין שמין ואבא מודה לי ת"ש *דההוא גברא דשאיל נרגא מחבריה תברה אתא לקמיה דרב א"ל זיל שלים ליה נרגא מעליא ש"מ אין שמין אדרבה מדאמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי *ושתיק ש"מ שמין איתמר אמר עולא א"ר אלעזר *שמין לגנב ולגזלן רב פפי אמר אין שמין והלכתא אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אבל לשואל שמין כדרב כהנא ורב אסי ואמר עולא א"ר אלעזר שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני מונין לה מן הראשון א"ל רבא מה דעתך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא מטהרת לה מראשון אלא אמר רבא לחוש חוששת מימנא לא ממניא אלא לשני מאי קמ"ל דאין מקצת שליא בלא ולד תנינא *שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה סימן ולד באשה סימן ולד בבהמה אי ממתני' הוה אמינא

דיש

רש"י

ופטור · דשומר שכר פטור באונסין כדכתיב ביה ומת או נשבר או נשבה אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם (שמות כב) : יביא עדודה · נבילה : לב"ד · לשומה כמה היא שוה והכי משמע קרא יביאהו עד יביא העדודה כדכתיב (בראשית מט) בבקר יאכל עד דהיינו שלל כדמתרגמינן עדאה מפי מורי : מאי לאו בהא קמיפלגי · דבאונסין הא ודאי לא פליג אבא שאול למימר דאפי' נטרפה באונס הא חייב דאין שומר שכר חייב באונסין אלא ה"ק אם נטרפה בפשיעה שיהא בר תשלומין יביא עדודה ויוסיף מביתו על הדמים שהיא שוה בשעת מיתה דאי משום דמים דהשתא לא איצטריך דהשתא אי אית ליה נבילות אחרנייתא יהיב ליה כל שכן הא אלא לפחת נבילה אתא ות"ק דלא מפיק ליה להך דרשה סבר פחת נבילה דמזיק הוי הלכך לא מצי לאוקמי לקרא להך דרשה דאי משום דמים דהשתא לא איצטריך דהא תניא ישיב לרבות שוה כסף : בטורח נבילה · להביאה ממקום שמתה שם למקום שהיתה שם אבא שאול סבר על המזיק הוא : והתניא · בניחותא : כסף ישיב לבעליו והמת · משמע שאף המת ישיב לבעליו : ואגודא · שפת הבור : בדנפשיה קא טרח · וריוח דנפשיה קא עביד דשיים ליה לניזק בדמי יתירי ולמה לי קרא דוהמת : כשורא · קורה : בדברא · בשדה ואע"ג שמחוסר הבאה לעיר נמכר בזוז : אמר שמואל · מנהג דיינין הוא שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן שאם גנב וגזל בהמה או כלים ונפחתו אצלו אין שמין הנבילה והשברים לבעלים שיחזיר גנב הפחת אלא ישלם בהמה וכלים מעולים והשברים שלו : אלא לנזקין · שמין כדכתיב והמת יהיה לו : ואני אומר אף לשואל ואבא מודה לי · רב : אף לשואל שמין · ואניזקין קאי : או דלמא אף לשואל אין שמין · והאי אף אגנב וגזלן קאי : מדאמרי ליה רב כהנא ורב אסי · בבבא מציעא בפ' השואל (דף צו:) : שליא שיצתה כו' · דקי"ל המפלת שליא יושבת עליה ימי טומאה וימי טהרה שאין שליא בלא ולד אלא שנימוח בתוכה : מונין לה מן הראשון · דמיום ראשון טמאה ואפי' הואי לידה יבישתה : לחומרא · דמטמאין טהרות שנגעה בראשון משעת יציאת שליא : דקא מטהרת לה מראשון · שהיא סופרת י"ד של נקבה עם יום הראשון ודמים שתראה ביום ט"ו טהורין דהיינו קולא דאי הויא מניא משני לא חיילא ימי טהרה עד למחר : חוששת · לטמא טהרות שתגע בראשון : מימנא לא ממניא · שבועיים דנקבה אלא משני : מאי קמ"ל · עולא דאמר חוששת : דאין מקצת שליא בלא ולד · ומש"ה חוששת שמא רוב מיחוי הולד יצא באותו מקצת ומכי נפק רוב הוי ליה כילוד כדאמרינן במסכת נדה (דף כח·) יצא מחותך או מסורס עד שיצא רובו ומימנא ודאי לא מניא מראשון דשמא לא נפק רובא עד שני דאי יש מקצת שליא בלא ולד לא הוה חיישינן לטמא טהרות דכולי האי לא חיישינן דנימא תרי חומרי דלמא נפקא ורוב נפקא : שליא · של בהמה : שיצאת מקצתה · קודם שחיטת הבהמה : אסורה · כולה ואע"פ שאין בה ולד : ה"ג סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה · כלומר מפני שהשליא סימן ולד בין באשה בין בבהמה שאין שליא בלא ולד אלא שנימוח וחיישינן שמא באותו מקצת שיצא קודם שחיטה היה רובו של עובר וקיימא לן יצא רובו ה"ז כילוד ואינו ניתר בשחיטת האם :

דים

תוספות

יביא עדים שנטרפה באונס · ואיסי דורש בפרק האומנין (ב"מ פג·) אין רואה הא יש *רואה יביא עדים שנטרפה ופטור דמשמעות דורשין איכא ביניהו : יביא אדורה לב"ד · פי' שמתה בלא ברכה ואית דגרס עדורה כמו אחת מהנה לא נעדרה (ישעיה לד) ובקונטרס גרים עדודה כמו יאכל עד : בשאלתות דרב אחאי* גרי' אמר שמואל אמר לי אבא ולא כפ"ה דפירש דמנהג דיינין כך הוא : אין שמין לא לגנב ולא לגזלן · פ"ה אין שמין הנבילה והשברים לבעלים שיחזיר הגנב הפחת אלא ישלם בהמה שלימה וכלים מעולים והשברים שלו ואע"ג דקיימא לן ישיב לרבות שוה כסף ככסף ואפי' סובין גנב וגזלן שאני משום דכתיב אשר גזל כעין שגזל הלכך צריך להחזיר הגזילה או דמיה ולא סובין וכן משמע בירושלמי מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן א"ר אבא בר ממל חיים שנים ישלם ולא מתים עד כדון גניבה גזילה מנין א"ר אבא בר ממל והשיב הגזלה אשר גזל כאשר גזל והיינו טעמא דגנב וגזלן קנו מיד כשהוציאו מרשות בעלים אבל מזיק לא נתחייב אלא כמו שהזיק וה"ט דמ"ד אף לשואל כיון דחייב באונסין נמצא שקנאו משעה שהוציא מיד הבעלים והדמים הוא דנתחייב כמו גנב וגזלן*: דקא מטהרת לה מראשון · פירוש שסופרת י"ד של נקבה מראשון והדמים שתראה בט"ו יהיו טהורין וא"ת ואמאי לא יהיו טהורים דלמא ביום ראשון יצא ראשו או רובו ואפי' לא יצא דלמא הוא זכר וי"ל דלא מצי למישרי מספק ספיקא דהוו תרי קולי דסתרי אהדדי שאם תראה יום מ"א תסתרי נמי מספק ספיקא דשמא לא יצא רובו ביום ראשון ואפי' יצא רוב דלמא נקבה היא והשתא בתחילה התרנו משום דשמא זכר השתא נתירנו משום שמא נקבה הרי ממה נפשך נעשה איסור וכה"ג תנן בהמפלת (נדה כט·) תשב לזכר ולנקבה ולנדה אע"ג דכל איסור באפי נפשיה הוי ספק ספיקא : דאין מקצת שליא בלא ולד · וא"ת לר"א דאמר חוששין משום דאין מקצת שליא בלא ולד אבל אם היה מקצת שליא בלא ולד לא היתה חוששת ה"ד אי ברה"ר אפי' בחד ספיקא מטהרי' ואי ברה"י אפי' בספק ספיקא נמי טמא דהא תנן (טהרות פ"ו מ"ד) כל ספיקות שאתה יכול להרבות ברה"י אפי' ספק ספיקא טמא וי"ל דשמעתין איירי לענין לאוסרה לבעלה : שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה · פי' אסורה אפי' מה שבפנים דשמא באותו מקצת שיצא ראשו של ולד והוי כולו כילוד ולא קרינן ביה כל בבהמה תאכלו דאם יש מקצת שליא בלא ולד היה לנו להתיר מטעם ס"ס תימה דסוגיא דהכא מוכח דסבר ר' אלעזר בשליא שיצתה מקצתה אי הוי ס"ס באכילה ובסוף בהמה המקשה (חולין עז:) משמע דאפילו בס"ס אסר רבי אלעזר דעל הך משנה דשליא שיצתה מקצתה קאמר ר' אלעזר לא שנו אלא בשאינו קשורה בולד אבל קשורה בולד אין חוששין לולד אחר ובשאין קשורה ע"כ לא הוי אלא ס"ס כדקתני בברייתא דקתני התם שמא נימוח ספיר של שליא כו' וא"כ כשאין קשורה תסתרי דשמא אין שם ולד אחר ואפי' יש שם ולד אחר שמא לא יצא רובו וי"ל ברייתא דקתני התם שמא כו' מיירי בשליא של אחר הולד ור' אלעזר איירי בשליא שקודם הולד דודאי יש שם ולד אחר כשאין קשורה בה כדאמרינן בהמפלת (נדה דף כו:) דלא אמרינן תולין את השליא בולד אלא בשליא הבאה אחר הולד ועוד י"ל דהתם אסרי בס"ס גזירה מקצת אטו כולה כדאמרינן בשמעתין : בסימן ולד באשה [קך] סימן ולד בבהמה · וא"ת ואמאי תולה בהמה באשה ומתני' לא מיירי אלא בבהמה וי"ל משום דבאשה פשוט לו יותר מבבהמה דהרי ספיר שהוא סימן ולד באשה ולא בבהמה כדתנן בהלוקח (בכורות דף יט:) סימן ולד בבהמה שליא ובאשה ספיר ושליא :

גזירה

עין משפט נר מצוה

ס"א ראייה

צח א מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הל' יג סמג עשין סח טור ש"ע ח"מ סימן תג סעיף ג :

[פ' אמור סי' קיא]

צט ב מיי' פ"א מהל' גניבה הל' טו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין עא טור ש"ע ח"מ סי' שנד סעיף ה :

ק ג מיי' פ"ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה טו סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' שסב סעיף יג :

קא ד מיי' פ"א מהל' שאלה ופקדון הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף ג :

קב ה ו מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הלכה טו סמג לאוין קיא ועשין רמג טור ש"ע י"ד סי' קצד סעיף ו :

קג ז מיי' פ"ה מהלכות מאכלות אסורות הל' יג סמג לאוין קלו :

[ועי' תוס' ב"מ נו: ד"ה זיל שלים]

רבינו חננאל

יביאהו עד יביא עדים שנטרפה באונס ופטור אבא שאול אומר יביאהו עד יביא עדודה לבית דין פי' יביא הנבילה בב"ד לשומה לניזק בתשלומין ש"מ דכל מה שפחתה הנבלה בין מיתה לתשלומין על המזיק . ות"ק חולק ואמר פחת הנבילה לניזק ונדחת האי סברא ואוקמוה כולי עלמא פחת נבילה דניזק הוי ובטורח נבילה פליגי . ת"ק סבר טורח נבילה דניזק ואבא שאול סבר על המזיק להיטרח ולהביאו . והתניא אחרים אומרים מניין שעל בעל הבור להעלות שור מבורו כו' וקיימא הא דאחרים כאבא שאול . ואוקימנא דבבירא שויא זוזא [ואגודא נמי שויא זוזא] וכדאמרי אינשי כשורא במתא בזוזא ובדברא בזוזא . אמר [שמואל] אין שמין לא לגנב כו' פי' כגון שגנב ראובן משמעון כלי או גזל ושברו או בעלי חיים ומתו או נשברו אין שמין השבר וממלא לו הדמים שהיה שוה מקודם שבירתו אלא משלם לו כלי כעין הכלי שגנב או גזל וכן בהמה והשבורה נוטלו הגנב או הגזלן ואסיקנא כי הא דגרסי' בפרק השואל פרה מחבירו דההוא דשאיל נרגא מחבריה תבריה אתא לקמיה דרב אמר ליה שלים ליה נרגא מעליא אמר ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי ושתיק ש"מ שמין .

והלכתא אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לשואל · כיון שהזכיר שמועות דעולא משלימם . אמר עולא אמר ר' אלעזר שליא שיצאת מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני מונין לה מן הראשון פי' ז' ימי טומאה לזכר וי"ד לנקבה מונין מן היום הראשון ואקשי עליה האי חומרא קולא הוא דקא חשבת [לה] ליולדת מיום ראשון והיא לא ילדה אלא בשני ותטהרנה בח' שהוא ז' ליום ב' ועדיין טמאה היא היום כולו . ופריק רבא לחוש לטומאה חוששת אבל למנות ז' לזכר וי"ד לנקבה משני מונין . ומה בא עולא להודיענו דאין מקצת שליא בלא ולד תנינא בפ' בהמה שהיא מקשה לילד שליא שיצאת מקצתה אסורה

מסורת הש"ס

לקמן נד.

ב"מ צו:

[עי' תוס' ב"ב סב. ד"ה ומודים] [עי' תוספות לקמן סה. ד"ה מה. ותוס' ב"מ עו: ד"ה זיל]

חולין סח. עז.

גליון הש"ס

גמ' דאין מקצת שליא בלא ולד. עיין נדה יח ע"א תוס' ד"ה שליא בניה :

עין משפט
נר מצוה

קד א מיי' פ"א מהל' בכורים הלכה יז וכפירוש התוס' סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שם סעיף יב :
קה ב מיי' פ"ב מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלז סעיף א :
קו ג מיי' פ"י מהלכות נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפא סעיף א :
קז ד מיי' שם פ"ט הלכה טו סמג שם טוש"ע שם בהג"ה :
קח ה ו מיי' פ"א מהל' שכירות הלכה ד ופ"ד מהל' נזקי ממון הלכה יא ועיין בהשגות וכמ"מ ובל"מ ובטור סי' שא ובב"י סמג עשין פח פט טוש"ע ח"מ סי' רצא סעיף כו וסי' שם סעיף ה וסי' שא סעיף ט:
קט ז מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג עשין צד טור ש"ע ח"מ סי' קיז סעיף ה :
קי ח מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ג:

דיש מקצת שליא בלא ולד וגזירה מקצתה אטו כולה קמ"ל ואמר עולא אמר רבי אלעזר *בכור שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו וכן *תני רמי בר חמא מתוך שנאמר °פדה (במדבר יח) תפדה יכול אפי' נטרף בתוך ל' יום ת"ל *אך חלק ואמר עולא א"ר אלעזר *בהמה גסה נקנית במשיכה והא אנן תנן במסירה הוא דאמר כי האי תנא דתניא וחכ"א זו וזו במשיכה ר"ש אומר זו וזו בהגבהה ואמר עולא אמר ר' אלעזר האחין שחלקו מה שעליהן שמין ומה שעל בניהן ובנותיהן אין שמין אמר רב פפא פעמים אף מה שעליהן אין שמין משבחת לה בגדול אחי דניחא להו דלשתמעון מיליה ואמר עולא א"ר אלעזר *שומר שמסר לשומר פטור ולא מיבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם דהשתא גרועי גרעיה לשמירתו נמי פטור שהרי מסר לבן דעת *רבא אמר שומר שמסר לשומר חייב ולא מיבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעיה לשמירתו אלא אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר חייב דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה האי לא מהימן לי בשבועה ואמר עולא א"ר אלעזר *הלכתא גובין מן העבדים אמר ליה ר"נ לעולא אמר רבי אלעזר אפי' מיתמי לא מיניה *מיניה אפי' מגלימא דעל כתפיה הכא במאי עסקינן שעשאו אפותיקי כדרבא *דאמר רבא עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה הימנו שורו אפותיקי *ומכרו אין ב"ח גובה הימנו מ"ט הא אית ליה קלא והא לית ליה קלא

לבתר

גזירה מקצתה אטו כולה · לאו דוקא דאיך טוכל לטעות להתיר כולה שגם ביציאת מקצתה היולא אסור מדאורייתא ולא קאמרינן גזירה מה שבפנים אטו מה שבחוץ ועוד אי גזרינן אטו כולה באשה נמי נגזור אלא י"ל דאטו רובא קאמרינן דאי שרית ביציאת מקצת מה שבפנים משום כל אסר בבהמה אע"פ שיש לחוש שמא יצא ראשו בהותו מקצת יבא להתיר ביציאת רובו אותו מיעוט שבפנים מהאי טעמא ולא ידעו שבמקצת הוי ספק ספיקא אבל גבי אשה לא שייך למגזר דלא אתי למיטעי דליכא טעמא במה יטעו להשוות רוב למקצת אבל בבהמה יטעו לומר שמה שבפנים לעולם אינו כילוד כל זמן שלא יצא א"כ באשה לא גזרי' למנות מיום ראשון דחומרא דאתי לידי קולא היא דדלמא לא ימנו מיום ב' למיהב לה ימי טומאה א"כ באשה לא גזרינן דאפושי טומאה לא מפסיקן כדאמרינן בבילה (דף ז·) מיהו לעיל פירשנו דלא איירי לענין טומאה אלא לאוסרה לבעלה ופי' הקונט' דבאשה לא שייך למגזר דלא אתי למטעי דכיון דחזו דמכי ילדה בשני מטמינא לה וקשה דהא דחזינן דמטמאינן לה בשני אמרי משום דנפקא כולה :

בכור שנטרף בתוך ל' יום · פ"ה שנהרג ובמת מעצמו לא איצטריך קרא לאשמועינן דאין פודין דהא כתיב ופדויו מבן חדש תפדה אבל נהרג איצטריך לאשמועינן דלא אמרי' אי לאו דאקטיל הוי חי ולא נפל הוי ולפרקיה משמע קצת דאם קים לן בגויה דכלו לו חדשיו וחי היה חייב לפדותו וקשה דבפרק יש בכור (בכורות דף מט·) אמר גבי פודה בנו תוך ל' יום ונתאכלו המעות לאחר זמן אין בנו פדוי ואמאי והא אגלאי מילתא למפרע דלא נפל הוא אלא ודאי גזירת הכתוב היא מופדויו מבן חדש תפדה דאפי' קים לן שכלו חדשיו צריך ל' יום ואע"ג דמהאי קרא נפקא לן (שבת דף קלה:) כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל ה"נ דרשינן (שם) ח' ימים בבהמה אינו נפל מדכתיב מיום השמיני והלאה ירצה לקרבן ואפ"ה כי קים לן דכלו חדשיו הוי מחוסר זמן תוך שמנה כדמוכח בפ"ק דר"ה (דף ו:) דאמר [בכור] מאימתי מונין לו שנה חד אמר משעה [שנראה] להרצאה וחד אמר משעה שנולד ולא פליגי הא בתם הא בבעל מום ומוקמינן לה התם דקים ליה בגויה דכלו לו חדשיו ואפ"ה לא חזי להרצאה עד ח' ועוד דבסוף הקומץ רבה (מנחות דף לז·) מחייב גבי בכור שיש לו ב' ראשים ליתן לו י' סלעים לכהן ופריך עלה מבכור שנטרף דפטור ואי נטרף היינו נהרג היכי מדמי ליה להכי ועוד דלא הוה ליה למימר נטרף אלא נהרג ועוד דאסיק גמרא אך חלק הא כיון שנהרג תוך ל' יום מופדויו מבן חדש נפקא ומפ' ר"ת שנטרף היינו שנעשה טרפה והשתא מדמי ליה שפיר בהקומץ לבכור שיש לו ב' ראשים דהוי נמי טרפה* :

דיש מקצת שליא בלא ולד · ודקאסרי לה באכילה גזירה מקצתה אטו כולה והאי דקתני סימן ולד לאו אמקצתה קאי אלא ה"ק אסורה באכילה גזירה אטו היכא דנפקא כולה ואתו למימר אין כאן ולד ואם חזרה לפנים תשתרי בשחיטת האם וקאכלי נבילה דהיא ודאי תורה אור סימן ולד באשה כו' אבל גבי אשה לא ניחוש למקצת לטמא טהרות דראשון דהתם ליכא למיגזר אטו כולה דהא קחזי דמכי נפק ולד בשני מטמינא לה קמ"ל : בכור שנטרף · בכור אדם שנהרג בתוך ל' יום : אין פודין אותו · אין צריך לפדותו ואם מת מעצמו לא איצטריך לן למימר דהא כתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה אבל הכא איצטריך לאשמועי' דלא אמרינן אי לא איקטיל הוה חי ולא נפל הוה וליפרקיה : פדה תפדה · אך פדה תפדה את בכור האדם : במסירה תנן · בפ"ק דקדושין דכיון דמסר לו באפסר קנאה אע"פ שלא משכה מרשות מוכר : זו וזו · גסה ודקה בהגבהה וגסה מתרצינן בקדושין שנותן חבילי זמורות תחת רגליה והיא עולה עליהן : מה שעל בניהן ובנותיהן אין שמין · דכיון דבנים ובנות לא אתו לבי דינא לא מבזינן להו למיתי : בגדול אחי · גדול האחין העוסק בנכסים להכנים ולהוציא דעד השתא ניחא להו לאחין דליכסי מדידהו במלבושים נאים כי היכי דלשתמעון מיליה : שומר שמסר לשומר פטור · הראשון בכל אותן דינים שהיה פטור אם היתה אצלו פטור נמי השתא ולא אמרי' פשיעה היא זו שמסרה לאיש אחר: ולא מבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר · ונגנבה או שאבדה דפטור שומר חנם כי היכי דמיפטר אילו הואי גביה דלא פשע : דעלויי עלייה לשמירתו · דשומר שכר מסר נפשיה לנטורי טפי משומר חנם שהרי שומר שכר חייב בגניבה ואבידה : אלא אפי' שומר שכר שמסר לשומר חנם דהשתא גרעה לשמירתו פטור · שומר שכר בשבועה ולא מני א"ל בעל הבית פשעת שמסרת לאחר שהרי מסרה לבן דעת : חייב · אפי' באונסין : בשבועה · דשומר חנם נשבע שלא פשע : גובין · חוב מן העבדים : אפי' מיתמי · אם מת לוה ונפלו קמי יתמי מי א"ר אלעזר דבעל חוב גובה מן העבדים דכמקרקעי דמו : מיניה · מן הלוה עצמו א"ר אלעזר דב"ח גובה מן העבדים : וקפריך מיניה · אפי' מן גלימא דעל כתפיה : אפותיקי · אפה תהא קאי · כלומר מזה יהא לך פרעון ואשמעינן רבי אלעזר דאם מכרו גובה בעל חוב ממנו :

לבתר

בהמה גסה · אין עיקר הדבר כאן ובפ"ק דקדושין (דף כה:) הארכתי : מה שעל בניהן ובנותיהן אין שמין · שמתביישין להביאם לב"ד ומאלי אהדדי ופסק רב אלפס דוקא בגדי חול אבל בגדי שבת שמין והכי איתא בירושלמי* : בגדול אחי · אם מוחין הרשות בידם אבל כל זמן שלא מיחו מסתמא ניחא להו כי היכי דלשתמעי מיליה כדאמרינן בהניזקין (גיטין נב:) גבי עמרם לבעא :

לא מבעיא שומר חנם שמסר כו' · פי' דפטור אם נגנבה או נאבדה ומיהו שומר שכר, כי משלם משלם לבעלים כדאמרי' בהמפקיד (ב"מ לו:) דהלכה כר' יוסי דאמר אין הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו : דעלויי עלייה לשמירתו · אין לפרש עלייה שאם נגנב תחזור לבעלים דהא גרועי גרעיה לא אפשר לפרש בענין זה אלא העילוי והגרעון הוי דשומר שכר מסר נפשו טפי לשומרו משומר חנם : את מהימנת לי בשבועה · לפי טעם זה אם השני נאמן יותר מן הראשון נראה דפטור אבל בהמפקיד (שם) איכא טעמא אחרינא דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ואין שני טעמים הללו שוין כדמוכח התם ואין להקשות לעולא דהכא היכי פליג אההוא טעמא הא מתניתין היא בפ' כל הגט (גיטין כט·) אם אמר טול ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר וי"ל דההוא לכתחילה אבל לא מצינו שיתחייב בדיעבד על כך : אפילו מן גלימא דעל כתפיה · אם יש לו שנים דאם אין לו אלא אחד הא אמר בפ' המקבל (ב"מ קיד·) דמסדרים לב"ח א"כ בטלית שוה מאה מנה שמלבישין אותו בטלית הראוי לו ולא כר"ע דאמר בפ' המקבל (שם קיג:) כל ישראל ראוין לאותו איצטלא ור"ת פוסק הלכה דאין מסדרין :

כגון שעשאו אפותיקי · והשתא גבי מיתמי כמו מלוקח ואע"ג דמיתמי לא שייך טעמא משום קלא כמו בלוקח דלגבי דידהו אפותיקי ולא אפותיקי שוה מכל מקום היכא דגבי מלקוחות גבי נמי מיתמי מידי דהוה אמלוה בשטר דגבי מיתמי ומלקוחות אפילו למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא ומלוה על פה לא גבי ממשעבדי ולא מיתמי ובשלמא בלקוחות איכא לפלוגי

בין

רבינו חננאל

אסורה באכילה כסימן הולד באשה כך סימן הולד בבהמה. פי' השליא סימן ולד היא בין בזו בין בזו. ודחי' אי ממתני' הוה אמינא דיש מקצת שליא בלא ולד וגזירה מקצתה אטו כולה וכולה כסימן הולד באשה כך סימן הולד בבהמה. והני מילי לענין אבר מן החי. פי' שליא שיצאת מקצתה ונשחטה הבהמה אותה שליא כולה אסורה באכילה דחיישינן לולד עמה והילוד אסור ואין אני קורא בה כל שבבהמה תאכלו שזה כבר נולד והמקצת חשוב ככולו וכאילו פירש ואבר מן החי הוא אבל לענין טומאה לא חיישינן לולד קמ"ל · אמר ר' אלעזר בכור אדם שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו כי כמת הוא חשוב ותניא כל מי שלא שהה ל' יום באדם הרי זה נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה גרסי' במנחות סוף פ' הקומץ השני [דף לז·] איני והתני רמי בר חמא מתוך שנאמר אך פדה תפדה את בכור האדם שומע אני אפי' נטרף בתוך ל' ת"ל אך חלק וכו'. אמר עולא אמר ר' אלעזר בהמה גסה נקנית במשיכה כמאן כי האי תנא דתניא וחכמים אומרים זה וזה במשיכה ותוב אמרינן האחין שחלקו מה שעליהם שמין מה שעל נשיהן ועל בניהן אין שמין פי' שכבר זכו בהן דתנן בפ' שום היתומין [דף כד·] אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו כו' וכיון דחזא דשקל אחוה מתפוסת הבית ומלביש לאשתו ולבניו מחל לפיכך כשבאין לחלוק אין לו לחזור ואם הוא גדול אחי דניחא ליה להתהלך במלבושין

יקירין להיותי נשוא פנים במושב השרים שישמעו דבריו ויאמרו עליו אדם חשוב ויש גם לאחיו בדבריו הנאה זכה ואין עליו להחזיר ואשכו בתלמוד ארץ ישראל בהאשה נקנית ר' בון פשט כלי תל וכלי שבת כביאין באמצע והולקין · אמר עולא שומר שמסר לשומר פטור כו' רבא אמר אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר וטוען שנאנס חייב דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה איהו לא מהימן לי בשבועה. וכי"ל

מסורת הש"ס
מנחות לז.
[פסחים ס. וש"נ] קדושין כט: ב"ב סו.
ב"מ ט.
[לקמן נו: ב"מ לו:]
[ב"ב קלח.]
[שם קמ:]
לקמן נו: ב"ב מד: (גיטין מא.)
[עי' תוס' כתובות מט: בד"ה הוא ותוס' לקמן קה: ד"ה לוס]
[ועי' תוס' מנחות לז. ד"ה שומע]
[פ"א דקדושין סוף ס"ד]

לבתר דנפק אמר להו עולא הכי אמר רבי אלעזר אפי' מיתמי אמר ר"נ אשתמטין עולא הוה עובדא בנהרדעא ואגבו דייני דנהרדעא הוה עובדא בפומבדיתא ואגביה רב חנא בר ביזנא אמר להו ר"נ זילו אהדורו ואי לא מגבינן לכו לאפדנייכו א"ל רבא לר"נ הא עולא הא רבי אלעזר הא דייני דנהרדעא והא רב חנא בר ביזנא מר כמאן סבירא ליה א"ל אנא מתניתא ידענא דתני אבימי *פרוזבול חל על הקרקע ואינו חל על העבדים [ג]מטלטלין נקנין עם הקרקע [ד]ואינן נקנין עם העבדים לימא כתנאי [ה]מכר לו עבדים וקרקעות החזיק בעבדים לא קנה קרקעות בקרקעות לא קנה עבדים [ו]קרקעות ומטלטלין החזיק בקרקע קנה מטלטלין במטלטלין לא קנה קרקע עבדים ומטלטלין החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין במטלטלין לא קנה עבדים והתניא החזיק בעבדים קנה מטלטלין מאי לאו בהא קמפלגי דמר סבר *עבדים כמקרקעי דמי ומר סבר עבדים כמטלטלין דמי אמר רב איקא בריה דרב אמי דכ"ע עבדים כמקרקעי דמי והדתניא קנה שפיר והדתניא לא קנה בעינן קרקע דומיא דערים מצורות ביהודה דלא ניידי דתנן *נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה מנהני מילי אמר חזקיה דאמר קרא °ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות ביהודה איכא דאמרי אמר רב איקא בריה דרב *אידי [ז]דכ"ע עבדי כמטלטלין דמי והדתניא לא קנה שפיר הא דתניא קנה [ח]בעודן עליו וכי עודן עליו מאי הוי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא בעומד והא *אמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה [ט]והלכתא בכפות והתניא החזיק בקרקע קנה עבדים התם [י]בעומדין בתוכה הניחא להך לישנא דאמר רב איקא בריה דרב אמי עבדי כמטלטלי דמי היינו דאי עומדין בתוכה אין אי לא לא אלא להך לישנא דאמר עבדי כמקרקעי דמי למה לי עומדין בתוכה הא אמר שמואל *מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן וליטעמיך להך לישנא דאמר עבדי כמטלטלין דמי למה לי עומד בתוכה הא

תורה אור

°[דה"ב כא]

רש"י

לבתר דנפק · ר"נ: אמר להו עולא · ליושבין לפניו: הכי אמר ר' אלעזר אפילו מיתמי · דעבדא כמקרקעי דמי: אשתמטין עולא · נשמט ממני ויירא *משום דס"ל עבדא כמטלטלי דמי ומתיירא הוא שמא אקפחנו בהלכות ובקושיות: הוה עובדא ואגבו דייני דנהרדעא · אפי' מיתמי: הא עולא והא ר' אלעזר כו' · דכולהו סבירי להו כמקרקעי דמו: מר · דאמר כמטלטלי כמאן ס"ל: פרוזבול · מפרש בגיטין (דף לו·) שתיקן הלל הזקן פרוזבול כדי שלא תשמט שביעית המלוה: חל על הקרקע · דכיון דלא מחוסרי גוביינא וזה כתב לו עליהן שכל חוב שיש לו עליו שיגבנו כל זמן שירצה קיימי ברשותיה דמלוה: נקנין עם הקרקע · אם מכר לו קרקע ומטלטלין והחזיק בקרקע קנה מטלטלין אע"פ שלא משך: ואין נקנין עם העבדים · שאם החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין ויכול מוכר לחזור במטלטלין אלמא עבדא כמטלטלי: ה"ג בקרקע לא קנה עבדים · ואע"ג דס"ל להאי תנא עבדים כמטלטלין דמי אפ"ה לא קנה אלא א"כ עומד העבד בתוכה בשעה שהחזיק בה כדמתרץ לקמן שאני מטלטלי דניידי ממטלטלי דלא ניידי: דומיא דערים מצורות · דמהאי קרא נפקא לן במס' קדושין דמטלטלין נקנין בחזקת קרקעות דכתיב ויתן להם אביהם מתנות עם ערי מצורות הלכך בעינן מקרקעי דלא ניידי כי התם: חצר מהלכת היא · אינה קונה לבעליה כלום דלאו חצר היא במהלכת: והלכתא · הא דמתרצינן דקנה ליה עבד בעודן עליו כגון שהעבד כפות שאינו ראוי לילך דדמי לחצר: והתניא החזיק בקרקע קנה עבדים · ולעיל קתני דלא קנה: בעומדין בתוכה · והההיא דלעיל בשאין עומדין בתוכה: הניחא להך לישנא · דאוקי רב איקא לעיל להאי מתני' דעבדי כמטלטלי דמי כו':

תוספות

בין ע"פ לבשטר דבמלוה בשטר גובה משום נעילת דלת ובמלוה על פה לא גבי משום דליכא קלא ובשטר אית ליה קלא אבל מיתמי מה לי מלוה ע"פ מה לי מלוה בשטר אלא ודאי כל היכא דגבי מלקוחות משום נעילת דלת גבי נמי מיתמי כמו מלוה בשטר או מלוה הכתובה בתורה למ"ד *ככתובה בשטר דמי או כשעמד בדין גבי נמי מיתמי אבל במלוה על פה כיון דלא חש לעשות שטר לגבות מלקוחות כי לא גבי נמי מיתמי ליכא נעילת דלת וה"פ א"ר אלעזר אפי' מיתמי בלא אפותיקי משום דהוי כקרקע לא מיניה פי' בלא אפותיקי לא גבי אלא מיניה ופריך מיניה *לכול' ומשני באפותיקי וגבי נמי מיתמי ומלקוחות א"כ דקרי מיניה אע"ג דגבי נמי מיתמי כיון דמכח הלוה שעשאו אפותיקי קא גבי*:

זילו אהדורו · חשיב להו כטועה בדבר משנה:

אנא מתניתא ידענא · אע"ג דבכמה דוכתין אשכחן דכמקרקעי דמי לענין אונאה ושבועה אור"י דהכא לא איירי אלא במילי דרבנן ולגבות מיתמי ומלקוחות וסבר שעבודא לאו דאורייתא ולא גבי אלא מדרבנן ולענין פרוזבול °וקנין אגב דהוי נמי מדרבנן וקרא דערים מצורות אסמכתא בעלמא היא ולקמן דקאמר להך לישנא דאמר עבדא כמקרקעי דמי למה לי עומדים בתוכה למ"ד נמי כמטלטלי דמי °הוה מצי למיפרך דהא לא חשיב כמטלטלי אלא לענין מילי דרבנן אלא דבלאו הכי פריך שפיר והא דבעי למידק בפ' המוכר את הבית (ב"ב סח·) אי עבדא כמטלטלי דמי או כמקרקעי דמי ממתני' דהיו בה עבדים ובהמה כולן מכורין ומייתי לה נמי בפרק מי שמת (שם קנ·) גבי מטלטלין *של פלוני לא שייכא הכא כלל דהתם בלשון בני אדם תלינן:

[גליון: ונ"ל וכו'] [ועי' תוס' ב"ב קנה: ד"ה לא]

פרוזבול חל על הקרקע · אין כותבין פרוזבול אלא על דבר שאי אפשר לכלותו ואע"ג שכותבין על עציץ נקוב (גיטין לז.) כיון דחשיב קרקע לא פלוג רבנן:

מכר לו עבדים וקרקעות · בקנין אגב איירי דאי מטעם חצר אמאי מפליג בהחזיק בקרקע בין עבדים למטלטלין דאי משתמרת לדעתו בתרוייהו קני ואי באין משתמרת לדעתו בתרוייהו לא קנה:

בעינן דומיא דערים מצורות · דלא ניידי ולקמן דדייקינן והא קי"ל דלא בעינן צבורין ולהכי קנה דלא בעינן צבורין במטלטלין דלא ניידי:

והלכתא בכפות · [א] וצ"ל נמי דמיירי בישן דכפות מהני דלא הוי חצר מהלכת וישן מהני דהוי משתמרת לדעתו כדאמרינן בגיטין פרק הזורק (דף עח·) גבי כתב גט לאשתו ונתנו ביד *עבדו ישן ומשמרתו ה"ז גט ניעור אין גט משום דהוי חצר המשתמרת שלא מדעתה ופריך ישן אמאי הוי גט חצר מהלכת הוא וכ"ת ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות אלמא אע"ג דמוקי לה בכפות אפ"ה ניעור אינו גט ואין לפרש הלכתא בכפות כלומר לא חשיב מהלכת ולא דמי לעומד ויושב וכיון דכפות מועיל ישן נמי מועיל דא"כ דבשאין כפות איירי רבא אמאי קאמר רבא ניעור אין גט משום דהוי חצר המשתמרת שלא לדעתה תיפוק ליה דהוי חצר מהלכת וכן פ"ה פרק הזורק והלכתא בכפות ובההוא קאמר רבא דניעור אין גט וכן פסקו הלכות גדולות דכפות וישן בעינן:

בעומדין לתוכה · והא דקאמר לא קנה באין עומדין לתוכה ואפ"ה במטלטלין קנה דלא בעינן צבורין במטלטלין דלא ניידי ולקמן דדייקינן והא קי"ל דלא בעינן צבורין מגופה הוה מצי למידק:

למה לי עומדין בתוכה · פי' על כרחך לא מטעם חצר קנה דסתם עבדים אין משתמרין לדעתו ואפי' עומד בלא שדהו דהוי עבד כלבי רץ כדרכו ומטעם אגב נמי לא קנה דקרקע אין נקנית אגב קרקע ואפי' אמר קני קרקע הסמוכה לתהום ואגבה תקנה העליונה דהשתא הוי זו על גב זו לא קני באגב אלא ע"כ הא דקני היינו מחמת דחשיב כמחובר וא"כ אפי' אין עומדין בתוכה נמי דהוי כעשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן והא דקאמר שמואל בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נד·) לא קנה אלא מקום מכושו בלבד היינו בנכסי הגר דהפקר אבל אם דעת אחרת מקנה אותו קנה הכל והא דקאמר התם דמגר מפסיק היינו נמי בנכסי הגר או במכר ולא נתן להם דמי כולם דדמי כולם בעינן כדמוכח בפ"ק דקדושין (דף כז:) :

שאני

על קושיתם הא כתבו בסמוך ד"ה למה לי כו' פי' ע, כרחך כו'. ביאור דבריהם בכה דאמרי' מכלל דאי אין עומדין בתוכה ל"ק דמשמע בזה מדקתני עומדין בתוכה דקנה הוא דקשיא דגם באין עומדין בתוכה לקני. והיינו דבלא"ה ל"ק די"ל דעבד לא הוי כמחובר לקרקע ולא מהני בו חזקה דקרקע אלא מדקני בעומדין בתוכו ע"כ דהוי כמחובר ממילא גם באין עומדין לקני מדין י' שדות. וא"כ ממילא ניחא דאי עבדי כמטלטלין ניחא די"ל דלא הוי כמחובר ועומדין דקנה מדין אגב ובאין עומדין לא קני מדין חזקה. אף דבדאורייתא הוי כקרקע מ"מ לא הוי כמחובר. אבל למ"ד דכמקרקע א"כ מקני בעומדים בתוכה ע"כ מדין חזקה ומוכח דהוי כמחובר ב"ה קשה דגם באין עומדין לקני מדין י' שדות ודלע"ג:

עין משפט נר מצוה

קיא א מיי' פ"ט מהל' שמטה ויובל הלכה יט סמג לאוין רעא טור ש"ע ח"מ סימן סז סעיף כב:

[קידושין כט:]

קיב ב מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רב סעיף א:

קיג ג מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ט:

[נ"ל וכו']

קיד ד מיי' שם הל' יא ועי' בהשגות ובמ"מ טור ש"ע שם סעיף א:

[ועי' תוס' ב"ב קנה: ד"ה לא]

קטו ה מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעיף א:

קטז ו ז ח מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ט:

קיז ט מיי' שם הלכה יא ועיין שם טור ש"ע שם סעיף א:

קיח י מיי' שם פ"א הלכה יט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' קלב סעיף יב:

רבינו חננאל

וקיימא לן כרבא. אמר עולא הלכה גובין מן העבדים אפי' מן היתומים כו' אמר ליה רבא לרב נחמן הא עולא והא ר' אלעזר והא דייני דנהרדעא והא רב אחא בר ביזנא כולהו סבירא להו גובין מן העבדים מר כמאן סבירא ליה. אמר ליה אנא מתניתא ידענא דתני אבימי פרוזבול חל על הקרקע ואינו חל על העבדים מטלטלין נקנין עם הקרקע ואין נקנין עם העבדים וקי"ל כרב נחמן ואמר לימא כתנאי מכר לו עבדים וקרקעות החזיק בעבדים לא קנה קרקעות בקרקעות לא קנה עבדים כו'. ותניא אידך החזיק בעבדים קנה מטלטלין כו' והלכתא בכפות קשורות ידיו ורגליו שאינו יכול לזוז ממקומו ומכר לו העבד והכלים שעליו החזיק בזה העבד הכפות קנה מטלטלין שעליו וכו' והא דתניא החזיק בקרקעות קנה העבדים בעומדים

[נ"ל עבדים]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה והלכתא בכפות וצ"ל כו'. כ"כ ורמב"ם הולק (ועי' בהגר"א ח"מ סי' רב ס"ק טו ובאה"ע סימן קלט ס"ק יט):

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אנא כו' וקנין אגב דהוי נמי מדרבנן · עי' קדושין דף ה ע"א תוס' ד"ה ומנין שאף בשטר ולקמן קד ע"ב ד"ה אגב: בא"ד הוה מצי למפרך. קשה לי

מסורת הש"ס

ס"א גומר כספי

[יבמות לט. גיטין לט. ב"ב סח. קנ.]

קדושין כו.

[נ"ל אמי]

גיטין כא. עח. ב"מ ט:

קדושין כו. ב"ב סו.

הא קיימא לן ⁱדלא *בעינן צבורין °אלא מאי אית לך למימר שאני מטלטלי דניידי ממטלטלי דלא ניידי ה"נ שאני מקרקעי דניידי ממקרקעי דלא ניידי עבדא מקרקעי דניידי הוא התם סדנא דארעא חד הוא : ⁱנכסים שאין בהן מעילה וכו' : מעילה הוא דלית בהו הא מקדש קדשי מאן תנא א"ר יוחנן בקדשים קלים *ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הוא דתניא* °ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי והתנן *ⁱהמקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת לימא דלא כרבי יוסי הגלילי אפי' תימא ר' יוסי הגלילי כי אמר ר' יוסי הגלילי מחיים אבל לאחר שחיטה אפילו רבי יוסי הגלילי מודה *דכי קא זכו משלחן גבוה קא זכו ומחיים מי אמר והתנן *ⁱבכור מוכרין אותו תם חי (ולא שחוט) ובעל מום חי ושחוט ⁱומקדשין בו את האשה ואמר ר"נ אמר רבה בר אבוה לא שנו ⁱאלא בכור בזמן הזה דכיון דלא חזי להקרבה אית להו לכהנים זכייה בגוייהו אבל בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה לא ואיתיביה רבא לר"נ ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי ומשני רבינא בבכור בחו"ל ואליבא דר"ש דאמר *אם באו תמימים יקרבו אם באו אין לכתחלה לא ואםאיתא דכי א"ר יוסי הגלילי ממונו הוא מחיים

לישנ

רש"י

(תורה אור) דלא ניידי : מעילה הוא · דבעינן דלא להוי בהו בנכסים שאני חייב בנזקין הא אי לית בהו מעילה אע"ג דמקדש קדשי [אני] חייב בנזקין כגון קדשים קלים שאין בהן מעילה מחיים אלא באימורין לאחר זריקת דם כדגרסינן במסכת מעילה (דף ז:): מאן תנא · דמחייב בנזקין אם הזיק שורו שור שלמים של חבירו : ממון בעלים הן · ושור רעהו קרינן ביה : ומעלה מעל בה' · וכחש בעמיתו וגו' גבי שבועת הפקדון כתיב : לרבות קדשים קלים · הא דכתיב בה' לרבות קדשים קלים שאם הפקיד בהמת שלמים אצל חבירו וכפר ונשבע והודה משלם קרן וחומש ואשם ואע"ג דבקדשי שמים אין נשבעין עליהן כדגרסינן בפרק הזהב (ב"מ דף נו·) בקדשים קלים נשבעין : שהן ממונו · של חבירו וקרינן בהו בה' וכחש בעמיתו וכחש: המקדש · אשה בחלקו: כי אמר ר' יוסי הגלילי · ממון בעלים הוי : מחיים · שאחריות הוא עליו : אבל לאחר שחיטה · כי זכו בין כהנים בחזה ושוק בין בעלים בשאר הבשר משלחן גבוה זכו : בכור מוכרין אותו · בזמן הזה כדמוקי לה לקמן [והכהנים] מוכרין אותו לכהן : תם חי · ולוקח ימתין עד שיפול בו מום וישחטנו אבל תמים שחוט לא דאין לו תקנה אלא קבורה דאסור בהנאה דקדשים השחוטין בחוץ הוא : ומקדשין בו · כהנים : את האשה · דממונו הוא דבעליו של בכור היינו כהן דמשנולד הבכור שלו הוא : לא שנו · דבכור חי הוי ממון בעלים כשהוא תם אלא בזמן הזה : זכייה בגוייהו · מחיים : ואיתיביה גרסי' : שהן ממונו · אפי' בזמן שבית המקדש קיים דהא קרא דשבועת הפקדון בזמן שבית המקדש הוא דמחייב ליה אשם : ומשני רבינא · הכא דקתני דממון בעלים הם בבכור הנולד בחו"ל בזמן המקדש עסקינן דלא קאי להקרבה : ואליבא דר"ש דאמר · במסכת תמורה (דף כא·) : אם באו · בכורות מחו"ל לא"י תמימים יקרבו : באו אין לכתחילה לא · אלא ירעו עד שיסתאבו והלכך כיון דלאו להקרבה קאי הוי ממון כהן : ואם איתא · דמחיים אמר רבי יוסי הגלילי דממון בעלים הן כדקתני מתני' דחייבין על נזקן ואוקימנא כר' יוסי הגלילי :

ולישני

תוספות

שאני מטלטלי · פי' שיש להם דעת אבל בהמות לא חשיבי מטלטלי דניידי ונקנין באגב אפי' אין צבורים כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כו:) טפח על טפח לפלוני ועמו מאה צאן : **שאני** מקרקעי דניידי · וא"ת אפילו לא ניידי הא תרי תשמישי ניכהו *והוי כחולסית ומגולה דמחזיק באחד מהן לא קנה האחר כדאמרינן בפ' המוכר [את] הבית (ב"ב סו·) לחד לישנא וי"ל דעבד וקרקע חשיב חד תשמיש לפי שהעבד ראוי לעבודת קרקע : **מאן** תנא · כלומר פשיטא ליה דלא בא למעט ההקדשות דלית בהו מעילה כגון קרקע דכיון דהם נכסי גבוה מעילה לא מעלה ולא מורדת : **ומחיים** מי אמר · תימה מאי קס"ד אי מחיים לא אמר כ"ש לאחר שחיטה ואין לומר דה"פ ומחיים מי אמר אפילו היכא דחזיא להקרבה מדקמפלגת בין מחיים לאחר שחיטה מכלל דמחיים אפילו בחזי להקרבה חשבת ליה ממונו דומיא דלאחר שחיטה דאם כן כי פריך מבכור לסייעיה משלמים דקאמר בן עזאי לא בא הכתוב אלא לרבות שלמים ובן עזאי ואבא יוסי אתו לפרושי מילתיה דר"י הגלילי כדפ"ה ושלמים חזו להקרבה ואפילו לכתחילה יקרבו וי"ל דה"פ ומחיים מי אמר במתנות כהונה בחלק שיש לכהנים בשלמים מדלא קאמר מתנות כהונה שאני דהמקדש בחלקו היינו מתנות כהונה חלק שיש לכהנים בשלמים אלא קאמר משום דלאחר שחיטה משלחן גבוה זכו משמע אבל מחיים הוי ממון בעלים אע"ג דהוי מתנות כהונה וא"ת אי הוה משני מתנות כהונה שאני הוה משמע דחלק בעלים אפי' לאחר שחיטה הוי ממון בעלים וכפ"ב דיו"ט (ביצה כא·) נמי אמר דבעלים משלחן גבוה זכו וי"ל דה"מ לענין נדרים ונדבות דאינן קריבים בי"ט משום דעיקר שחיטה הוי בשביל גבוה ולא משום אכילת בעלים והוי לכם ולא לגבוה אבל פשיטא דחלק בעלים אפי' לאחר שחיטה הוי ממון בעלים לקדש בו אשה ולכל דבר וכן משמע דהמקדש בחלקו בחלק כהנים איירי דלשון המקדש בחלקו לא שייך אלא בחלק כהנים דבבעלים לא שייך בהן לשון חלק דעיקר הקרבן שלהן וקראי נמי דמייתי בפ' האיש מקדש (קדושין דף נג:) אמתני' דהמקדש בחלקו וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש לא כתיב אלא בכהנים והא דקאמר התם לימא מתני' דלא כר' יוסי ומסיק כי קאמר ר' יוסי מחיים דיקא נמי דקתני המקדש בחלקו דמשמע לאחר שחיטה לא הוי לפי המסקנא דהכא אלא לפי מה דסלקא דעתיה מעיקרא דלפי המסקנא במתנות כהונה אפי' מחיים הוי ממון גבוה : **תם** חי אבל לא שחוט . הא לא איצטריך לאשמועינן דבבכור בזמן הזה מוקמינן לה דאין שייך בו מכירה לאחר שחיטה דמיתסר בהנאה אבל קמ"ל דמוכרין אותו חי אע"ג דמעשר אין נמכר דנאמר בו לא ימכר ולא יגאל וכן איתא בפ"ק דתמורה (דף ה:) : **ואיתיביה** רבא לר"נ · ובזמן שבית המקדש קיים מיירי דומיא דשלמים כדאמרינן בפ"ק דתמורה (דף ח·) א"נ כדפ"ה דלענין לאתויי קרבן מעילה קדריש קרא דלא שייך אלא בזמן שבית המקדש קיים : **בבכור** בחו"ל · הא דלא תירץ בבכור בזמן הזה משום דדומיא דשלמים קתני כדפי' לעיל אבל ר"נ דלעיל המ"ל בבכור בחו"ל אבל זה הוא דוחק וניחא ליה להעמיד בבכור בזמן הזה : **ואליבא** דר"ש דאמר אם באו תמימים יקרבו · ור"ע פליג עליה בפ' אלו קדשים בתמורה (דף כא:) ואמר לא יקרבו דדריש מהקישא מקום שאי אתה מביא מעשר שני אי אתה מביא בכור וא"ת ואמאי קאמר ואליבא דר"ש כ"ש אליבא דר"ע דאמר לא יקרבו דהוי ממונו וי"ל דמוקי לה כר"ש משום דדומיא דשלמים קתני דקריבים ועוד י"ל דע"כ לא מתוקמא כר"ע מדמצריך קרא לרבויי שהוא ממון בעלים : **לכתחילה** לא · פי' אין צריך להביאם כדמפרש בפ' אלו קדשים (שם) אמר ר"ש מה טעם לפי שכל הקדשים אין להם פרנסה במקומן פי' אין להם התרה אלא במקדש חוץ מן הבכור ומעשר שיש להם פרנסה במקומן פי' שנאכלין במומן ולהכי תלי לה בר"ש דכולה ר"ש היא וקצת היה נראה לגרוס ר' ישמעאל דהתם פריך אמתני' שאמר יקרבו מבן אנטוניטוס שהביא בכורות מבבל ולא קבלם ומשני הא כר' ישמעאל הא כר"ע ומוכח התם שהמשנה כר' ישמעאל *וברייתא דבן אנטוניטוס כר"ע : **ואם** איתא לישני ליה · פי' ואם איתא דמחיים הוי ממונו לר' יוסי הגלילי אפי' במתנות כהונה דחזו להקרבה לישני ליה הא דר"נ אמר רבה בר אבוה כרבנן דממה נפשך לא הוי כר"י הגלילי ולפי סברא זו לא יהיה אמת הא דמשמע לקמן בסוף הפרה (דף נג: ושם) דבכור לא הוי בכלל רעהו אפי' בזמן הזה דפליגי אביי ורבא בשור ושור של פסולי המוקדשין שנגחו ופי' רבינו יהודאי גאון בבכור שור דלא פריך ליה וכפי' נ"ל כמו שאפרש שם בע"ה ומסתמא בימיהם פליגי *דבזמן הזה לכ"ע הוי ממון הדיוט ומשני אלא מתנות כהונה שאני וה"ג ר"ח ורש"י ל"ג כן והשתא מלתיה דר"נ לא מיתוקמא אלא כר' יוסי הגלילי ופלוגתא דאביי ורבא לקמן כרבנן נראה דדוקא מחיים הוי לרבנן ממון גבוה אפי' בעל מום דאסור בגיזה ועבודה אבל לאחר שחיטה למה יחשב ממון גבוה אפילו בזמן שבית המקדש קיים דהא אפילו לנכרי שרי להאכיל כדתני' בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לג·) דהתקש לצבי ואיל :

אי

רבינו חננאל

בתוכה ואע"ג דקי"ל צבורין לא בעינן הני מילי במטלטלי דלא ניידי אבל במטלטלי דניידי בעינן צבורין . והא דתניא החזיק בקרקעות לא קנה עבדים בדלא קיימי בגוה' הא דאמר שמואל מכר לו י' שדות בי' מדינות כיון שהחזיק באחד זכה בכולן דסדנא דארעא [חד] הוא קי"ל כוותיה דהא מותבינן מינה וליכא דפליג עליה : (מתני') נכסין שאין בהן מעילה כו' פי' המזיק אותם חייב לשלם ודייקי' טינה קדשין הן ואין בהן מעילה כלומר הנהנה מהם אינו חייב קרבן מעילה מאן תנא אמר ר' יוחנן ר' יוסי הגלילי היא דתניא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי פי' אם יפקיד אדם קדשים קלים שלו אצל אדם ויכפור בהן וישבע חייב קרן וחומש ואשם וכן הגוזל שנאמר בה' וכחש בעמיתו וגו' כלומר הן לה' ונקראין ממון עמיתך לדברי ר' יוסי הגלילי ואין זה ומעלה מעל שחייב קרבן מעילה אלא פירושו נפש כי תחטא וחטאה חטא בדבר שיש בו לה' והוא ממון בעלים כגון קדשים קלים . ואקשי' עליה מהא דתנן בקידושין פ"ב המקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת ואי קדשים קלים ממון בעלין הן אמאי אינה מקודשת לימא מתניתין דלא כר' יוסי הגלילי . ופרקינן כי אמר ר' יוסי ממון בעלים הם מחיים אבל לאחר שחיטה לא אמר ומתני' אחר שחיטה היא ואקשי' ומחיים מי אמר והתנן בתחילת מעשר שני בכור מוכרין אותו תמים חי ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה ומייתינן לה בשמעתא דרך גררה. בתמורה פ"א ואוקמה רב נחמן התם בבכור בזמן הזה דכיון דלא חזי להקרבה אית לכהנים זכייה בגויה אבל בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה דלית לכהנים זכייה בגויה אין מוכרין הבכור ומותיב רבא עליה דרב נחמן ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי ותנן הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים הנה הבכור ממון כהן הוא אפי' בזמן שבהמ"ק קיים וכיון דממונו הוא מצי מזבין ליה . ושני רבינא בבכור הבא מחוץ לארץ כלומר הא דאמרי' לרבות קדשים קלים שהן ממונו ואוקימנה בבכור ואפי' בזמן שבית המקדש קיים בבכור הבא מחוץ לארץ ואליבא דר' שמעון דאמר בתמורה פ"ג באו תמימין יקרבו ואם בעלי מומין יאכלו במומן לבעלים אמר ר' שמעון מה טעם שהבכור והמעשר יש להן פרנסה במקומן ושאר כל הקדשים אע"פ שנולד בהן מום הרי אלו בקדושתו ש"מ ואפי' ר' שמעון לא אמר אלא אם באו דיעבד אבל לכתחלה לא אמר דקלישא קדושה דידהו ומשום הכי קרי להן ממונו ומצי מזבין להו ואם איתא הא דאמרת דסבר ר' יוסי הגלילי כי אמינא ממונו הוא מחיים לישני רבינא הא ר' יוסי הגלילי כמעטיה . ותא דתנן בכור מוכרין אותו תמים חי כו' ואוקמה רב נחמן בזמן הזה אבל בזמן שבית המקדש קיים לית להו לכהנים זכייה בהו לרבנן ופרקי' הכי לא תימא כי אמר ר' יוסי מחיים אלא

עין משפט נר מצוה

קיט א מיי' פ"ג מהל' מכירה הלכה ט ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טור ש"ע ח"מ סי' רב ס"ב וע"ש :

נ"ל ואפילו בחולסית ומגולה כו' . רש"ל

קכ ב מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הל' א סמג עשין סו :

קכא ג מיי' פ"ה מהל' אישות הל' ה ופ"ג מהל' מע"ש הל' יז :

קכב ד מיי' פ"א מהל' בכורות הל' יח סמג עשין ריא ולאוין שמב טור ש"ע י"ד סי' שו סעיף ו וסי' שז ס"ג :

קכג ה טור ש"ע שם סי' שו סעיף ו :

קכד ו מיי' שם הל' יז סמג שם טוש"ע שם :

קדושין נב:

מסורת הש"ס

[קדושין כו.] [לקמן עו: וש"נ] קדושין נג: ב"ב קנג: זבחים קיד. בכורות נג: תמורה ח. ויקרא ה [ביצה כא. וש"נ] מעשר שני פ"א פ"ב תמורה ח: רש"ל [תמורה כא: וש"נ] [נ"ל ומשנה] נ"ל ובזמן

גליון הש"ס גמ' אלא מאי אית לך למימר. עבה"ג דף קי ע"א :

לישני הא רבי יוסי הגלילי הא רבנן (*אמר ליה) מתנות כהונה קאמרת שאני מתנות כהונה דכי קא זכו משלחן גבוה קא זכו : גופא °ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהם ממונו דברי רבי יוסי הגלילי בן עזאי אומר לרבות את השלמים אבא יוסי בן דוסתאי אומר לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד אמר מר בן עזאי אומר לרבות את השלמים למעוטי מאי אילימא למעוטי בכור השתא ומה שלמים שטעונים ^א^סמיכה ^ב^ונסכים ^ג^ותנופת חזה ושוק אמרת ממון בעלים הוא ^ד^בכור מבעיא אלא אמר רבי יוחנן למעוטי מעשר כדתניא* בבכור נאמר °לא תפדה ונמכר תם חי ובעל מום חי ושחוט במעשר נאמר °לא יגאל ^ה^ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום רבינא מתני לה אסיפא אבא יוסי בן דוסתאי אומר לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד למעוטי מאי אילימא למעוטי שלמים השתא ומה בכור שקדוש מרחם ממונו הוא שלמים מבעיא אמר רבי יוחנן למעוטי מעשר כדתניא בבכור נאמר לא תפדה ונמכר תם חי ובעל מום חי ושחוט במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום הא בבכור בלבד קאמר קשיא רבא אמר מאי נכסים שאין בהן מעילה נכסים שאין בהן דין מעילה ומאי נינהו דהדיוט וליתני דהדיוט קשיא אמר רבי אבא ^ו^שלמים שהזיקו גובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהן פשיטא אימורין לגבוה סלקי לא צריכא ^ז^*לגובה מבשרן כנגד אימורים אליבא דמאן אי °אליבא דרבנן פשיטא הא אמרי כי ליכא לאשתלומי מהאי לא משתלמא מהאי ואי אליבא דרבי נתן *הא אמר כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי אי בעית אימא רבי נתן איבעית אימא רבנן איבעית אימא רבנן ה"מ בתרי גופי אבל בחד גופא מצי אמר ליה מכל היכא דבעינן משתלמנא איבעית אימא רבי נתן התם הוא *דאמר ליה בעל שור לבעל הבור אנא תוראי בבירך אשכחתיה מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך משתלימנא מינך אבל

(מסורת בגליון: ויקרא ה · במדבר יח · ויקרא כז)

רש"י

ליסני · רבינא: הא רבי יוסי הגלילי · ורב נחמן דאמר כרבנן : מתנות כהונה קאמרת · בכור מעשרים וארבע מתנות כהונה והלכך אוקמה רבינא להא דרב נחמן כר"י הגלילי דאיהו נמי מודה בהא דכל זמן שהבית קיים משולחן גבוה זכו להו כהנים ואפילו מחיים וכי קאמר רבי יוסי הגלילי ממון בעלים הן בשלמים קאמר דבעלים ישראל לא זכו להו מחיים משלחן גבוה והא דתירץ רבינא לרבי יוסי הגלילי בבכור בחוצה לארץ ולא תירץ בשלמים משום דסיפא דברייתא מוכיח דבבכור קמיירי דקתני לא אמר בן עזאי אלא בבכור ובן עזאי מילתיה דרבי יוסי קמפרש ולקמיה מפרש מילתיה : שלמים · שטעונין סמיכה ונסכים מנחת נסכים שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש כדמפרש במנחות בפ' *כל [המנחות] (דף סא) אבל בכור לא : בכור מבעיא · ובבכור בחוצה לארץ קאמר דכיון דלאו להקרבה קאי לא זכו ליה משלחן גבוה דלא חזי לגבוה : למעוטי מעשר בהמה · שאע"פ שהוא קרב שלמים כדאמרינן בפ' בתרא דבכורות (דף ס·) אפי' הכי לא הוי מחיים ממון בעלים כשלמים: בבכור · תם נאמר אך בכור שור וגו' לא תפדה פדיון הוא דלית ליה דליפוק מקדושה בכור למכור באיטלז ולישקול בליטרא אבל נמכר הוא חי ולוקח יאכלנו בקדושתו כשיומם או אם הבית קיים יקריבנו . במעשר נאמר לא יגאל· וגמרינן בבכורות בפ' [חמישי] (דף נב·) האי לא יגאל מלא יגאל דחרמים דכתיב בהן לא ימכר ולא יגאל מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו הלכך אינו נמכר לא חי ולא שחוט כו' אלמא לאו ממון בעלים הוא: רבא אמר · מעילה דמתניתין לא תידוק מיניה הא מקדש קדשי אלא ה"ק שאין בהן דין מעילה שאין בהם שום קדושה לשמים דבקדושת שמים שייכא דין מעילה כגון קדשי קדשים: ומאי נינהו· כגון נכסים דהדיוט : גובה · חצי נזקו מבשרו דנזק שור תם משתלם מגופו : לא צריכא · הא דקתני אינו גובה מאימורין הא קמ"ל דאין גובה מבשרו כנגד אימורין כגון שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים אינו גובה אלא חציו דמי בשרו אף על גב דלא הוי מנה שלם ודמי חצי אימורין לא ישתלם מדמי חצי האחר של בשר : אי אליבא דרבנן · דפליגי עליה דרבי נתן בפרק שור שנגח את הפרה (דף נג·) גבי שור שדחף את חבירו לבור [*ואמרינן] בתם בעל השור משלם רביע ובעל הבור פטור מפני שזה הפילו ובמועד בעל השור משלם חצי ובעל הבור פטור אלמא כי ליכא לאשתלומי מבעל השור לא משתלם מבעל הבור ואע"פ שבו נמלא הנזק ופשיטא דאינו גובה מבשרן כנגד אימוריהן : ואי אליבא דרבי נתן הא אמר כי ליכא לאשתלומי · מבעל השור משתלם מבעל הבור דאמר בתם בעל השור משלם רביע ובעל הבור שלשה חלקים ובמועד בעל השור משלם מחצה ובעל הבור מחצה והכא נמי אמאי אינו גובה מבשרן כנגד אימוריהן הא הכא נמי תרוייהו אזיק חלק גבוה וחלק הדיוט וספרים דכתיב בהן אע"ג דאיכא לאשתלומי מהאי משלם מהאי שבשתא היא דהתם לא מצינו לאוקמי הכי : הני מילי · דלא אמרינן כי ליכא לאשתלומי מהאי ליסתלם מהאי : בתרי גופי · כגון שור ובור : אבל בחד גופא · אי לא אשמעינן ר' אבא דאינו גובה מאימוריהן הוה אמינא דמצי א"ל מכל היכא דבעינא משתלמנא : התם הוא דאמר ליה בעל השור · ההרוג לבעל הבור : אנא תוראי בבירך אשכחתיה · מת הלכך כל הנזק עליו מה דאית לי לאשתלומי מבעל השור משתלימנא אם תם הוא משלם רביע דאפילו הזיקו הוא לבדו לא היה משלם אלא חצי נזק ועכשיו שיש אחר עמו ישלם רביע והשאר משתלימנא מינך : אבל

תוספות

אי אליבא דרבנן · פי' בקונט' אי אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי נתן בפ' הפרה (לקמן נג· ושם) גבי שור שדחף חבירו לבור ואמר [בתם] דבעל השור משלם מחצה ובעל הבור פטור אלמא כי ליכא לאשתלומי מבעל השור לא משתלם מבעל הבור ואע"ג שהו נמלא ההיזק ופשיטא דאין גובה מבשרו כנגד אימורין עכ"ל משמע מפירושו שהשור עושה כל ההיזק ובעל הבור אין עושה כלום הלכך שור מועד משלם נזק שלם ותם חצי נזק ולכך לא מצי למידק אלא מתם ולא ממועד וכן פי' בהדיא לקמן בפ' הפרה (שם ד"ה את) וז"ל אבל רבנן בתר מעיקרא אזלי וסברי דבעל השור כוליה היזקא קעביד הלכך במועד בעל הבור משלם נ"ש ובתם משלם חצי נזק (ובעל השור) ופלגא מפסיד וקשה לר"י היכי דייק דאין גובה מבשרם כנגד אימוריהן מדלא משתלם מבעל הבור כלום בתם שמפסיד פלגא דהתם משום שהבור לא עשה היזק כלל אבל בשלמים שהבשר עשה כמו כן היזק כיון דליכא לאשתלומי מאימורין משתלם מן הבשר דעל כרחך ס"ל השתא שניס שהזיקו האי כוליה היזקא עבד והאי כוליה היזקא עבד כיון דלא אסיק אדעתיה טעמא דתורא בבירך אשכחתיה דאי כל חד וחד פלגא הזיקא עבד למה ישלם בתם לרבי נתן בעל הבור שלשה חלקים דהיינו יותר ממה שהזיקו ובלא טעם אין לנו לומר כדמוכח בהפרה ועוד מנא ליה לגמרא דלרבנן בתם משלם בעל השור מחצה ובעל הבור פטור דלמא בתם בעל השור משלם מחצה ובעל הבור משלם מחצה ורבנן דאמרי ובעל הבור פטור איירי במועד ונראה לר"י דרבנן דאמרי בעל השור חייב ובעל הבור פטור היינו דבעל השור משלם מחצה במועד ובתם רביע ובעל הבור פטור לגמרי שלא חייב הכתוב בור אלא היכא דנפל ממילא דכתיב ונפל שמה שור אבל אם אחרים מפילים אותו בבור פטור בעל הבור והכא ה"פ הא אמרי כי ליכא לאשתלומי מבעל הבור לא משתלם מבעל השור אע"ג דס"ל האי כולא הזיקא עבד והאי כו' ופשיטא דאין גובה מבשרן כנגד אימוריהן ומאי קמ"ל רבי אבא וא"ת מגליה דהא דקאמרי רבנן ובעל השור חייב לאו היינו דחייב הכל וי"ל דאי הוו פליגי רבי נתן ורבנן בתשלומי השור הוה להו לפרש ומדלא פירשו ש"מ מודו לרבי נתן בהא ועוד דאם איתא דמחייבי רבנן הכל לבעל השור ה"ל לר' נתן למימר דאין משלם אלא מחצה : אנא תורא' בבירך אשכחתיה · ודוקא גבי בור קאמר דמשלם אע"ג דכל חד וחד כולה הזיקא עבד שייך לחלק בין שור לבור מהאי טעמא ומיהו כיון דידע טעם דתוראי בבירך אשכחתיה מצי למסבר נמי דכל חד וחד פלגא דהזיקא עבד כדאמרינן בהפרה (שם) ושם אפרש בע"ה : אמר

רבינו חננאל

אלא הכי קאמר אפילו תימא ר' יוסי הגלילי ושאני מתנות כהונה דמשלחן גבוה קא זכו . לפיכך אינו ממונם וכי קאמר ר' יוסי הגלילי בקדשים קלים שלו כגון זבחי שלמים שלו. גופה ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי פי' לרבות כל קדשים קלים בן עזאי אומר לרבות שלמים · ואמרי' בן עזאי למעוטי מאי אילימא למעוטי בכור שאינו ממונו השתא שלמים שטעונין סמיכה ונסכין ותנופת חזה ושוק אמרת ממוניה הוא בכור מיבעיא . אמר ר' יוחנן למעוטי מעשר וכדתניא בבכור נאמר לא תפדה ונמכר הוא אוקמוה בתחלת תמורה בבעל מום . במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר כלל כו' רבינא מתני אסיפא אבא יוסי בן דוסתאי אמר לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד למעוטי מאי אילימא למעוטי שלמים כו' ואוקמ' ר' יוחנן למעוטי מעשר וכדתניא וכו' ועלתה בקשיא . רבא אמר מאי שאין בהן מעילה שאין בהם דין מעילה ומאי [נינהו] נכסי הדיוט . ואקשי' עליה וליתני נכסין של הדיוט קשיא. אמר רבא שלמים שהזיקו לדברי ר' יוסי הגלילי גובה מבשרן ולא מאימוריהן כו' כיון שאמר קדשים קלים ממון בעלים הן והמזיקן חייב לשלם הוצרך לומר כך אם הזיקו הן חייבין פי' שור של שלמים שחבל בשור של חולין בק' כספים חצי הנזק נ' כספים יכול למימר ליה המזיק תרי שותפי אנן בהא תורא בשרא דידי ותרבא דהקדש אנא משלימנא לך מן הבשר מנתא דמטי לי לפום חושבנא ודהקדש מטי לך או דלמא מצי אמר ליה נ' זוזי כולהו מבשרא משתלמנא דהא לא יכילנא לאשתלומי מן האימורין דלגבוה סלקי שקילנא כל קבל מנתא דמטי להו לאימורין לשלומי מבשרא ואי לא שוה הב לי בשרא אחרינא דהא את מתכפר באימורין . ואמרי אליבא דמאן

שיטת רבא להא שמעתא דשלמים שהזיקו כו' אי אליבא דרבנן פשוטה היא . אי אליבא דר' נתן פשוטה היא וחלוקתם בפ' שור שנגח את הפרה בסופו ואני עתיד לפרשו שם באר היטב .

אמר

עין משפט נר מצוה

קכה א מיי' פ"ג מהל' מעשה קרבנות הל' ו סמג עשין קפג :
קכו ב מיי' שם פ"ב הל' ב סמג שם :
קכז ג מיי' פ"ט שם הלכה ו :
קכח ד מיי' פ"ו מהל' בכורות הל' ה ו סמג עשין ריב ולאוין שדנ :
קכט ה ו מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הלכה ב ג :

מסורת הש"ס

[צריך תיקון ועי' במהרש"א סנ"י אמר לך]
[צ"ל שתי מדות לג:]
תמורה ה: מי' בכורות לה:לב.
[לקמן נג.]
[שם]
עיין מהרש"א

גליון הש"ס

גמרא אליבא דרבנן פשיטא· עי' לקמן נג ע"ב תוס' ד"ה כרבנן וצ"עק:

צ"ל לגבות יעב"ץ

קל א מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הל' ב ג :
קלא ב מיי' שם הל' ה ועיין בהשגות ובכ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תו סעיף א :
קלב ג ד מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ב :
קלג ה מיי' שם :
קלד ו מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ג :
קלה ז ח מיי' פ"א שם הלכה ז סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף י :
קלו ט י מיי' שם פ"ד הלכה א ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שצו סעיף ח :
קלז כ ל מ טוש"ע ח"מ סי' שמז :

אמר רבא תודה שהזיקה · אע"ג דרבא מפרש מתניתין דין מעילה ולא אוקי מתניתין כרבי יוסי הגלילי על כרחך הכא איירי לר' יוסי הגלילי : **שנאמר** והועד בבעליו והמית · נראה דלאו מוהועד קדריש דהאי והועד לא איירי בעדות שעושין לסקלו כ"א לייעדו אלא מסיפא דקרא קדריש דכתיב והשור יסקל וכן משמע לישנא דפריך והא השור יסקל בגמר דין הוא דכתיב : **חצר** השותפין חייב בה על השן ועל הרגל · במיוחד לפירות ולא לשוורים פליגי כדמוכח בסוף הסוגיא דפליגי בקושיא דרבי זירא ובפירוקא דאביי ולפי זה היה יכול רב חסדא לפרש המשנה כמו שמפרש ר' אלעזר ויפרש רשות הניזק והמזיק במיוחדת לפירות ולשוורים דמודה רב חסדא דפטור וגרסינן לקמן אמר לך רבי אלעזר ותסברא מתניתין מי לא פליגי ומיהו לספרים דגרסי לקמן ותסברא מתניתין מי פליגי ובסוף גרסי אלא כי תניא ההיא וכל זה מדברי רבי אלעזר וצ"ל דפליגי במיוחדת לפירות ולשוורים וה"פ ותסברא מי פליגי והתניא כו' אלא ודאי לא פליגי וכי קתני כו' ולפי גירסא זו לא יהיה תחילת הסוגיא כמו במסקנא דפליגי בקושיא דרבי זירא ובפירוקא דאביי : **כשהזיק** חב המזיק לאתויי קרן · וא"ת ולרב חסדא מנא ליה לאתויי קרן לשמואל וכל הני לרב ועוד דברייתא דקתני כשהזיק חב המזיק מייתר לאתויי כל הני קשיא לרב חסדא וי"ל דלדידיה נמי איכא יתורא דהוי מצי למיתני ורשות הניזק והמזיק חייב ולא ליתני כשהזיק חב המזיק אך קשה דלשמואל תיקשי הברייתא : **כגון** שקבל עליו שמירת גופו כו' · איפכא לא מצי למימר כגון דאזקיה תורא דשואל לתורא דמשאיל וכגון שקבל עליו שמירת נזקיו ולא קבל עליו שמירת גופו דמילתא דלא שכיח הוא ואע"ג דבהכיר בו שהוא נגחן אמרינן סוף [פרק שור] שנגח ד' וה' (לקמן מה:) סתמא דמילתא דלא אזיל איהו ומזיק אחריני קביל עליה דאתו אחרים ומזקי ליה לדידיה לא קביל עליה בשואל לא שייך למימר הכי דמסתמא שואל קבל עליה שמירה מעולה : ולא

אבל הכא מי מצי אמר בשר אזיק אימורין לא אזיק אמר רבא תודה שהזיקה גובה מבשרה ואינו גובה מלחמה לחם פשיטא סיפא אצטריך ליה ניזק אוכל בשר ומתכפר מביא לחם הא נמי פשיטא מהו דתימא כיון דלחם הכשירא דזבח הוא לימא ליה את אכלת בשר ואנא אייתי לחם קמ"ל דלחם חיובא דבעלים הוא : נכסים שהן של בני ברית : למעוטי מאי אי למעוטי דעובד כוכבים הא קתני לה לקמן *שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים פטור תנא והדר מפרש : נכסים המיוחדין : למעוטי מאי אמר רב יהודה למעוטי זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק הא תני לקמן *היו שנים רודפין אחר אחד זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק שניהם פטורין תני והדר מפרש במתניתא תנא פרט *לנכסי הפקר ה"ד אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהפקר מאן תבע ליה אלא דנגח תורא דהפקר לתורא דידן ליזיל וליתיה בשקדם וזכה בו אחר רבינא אמר למעוטי נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר תניא נמי הכי *יתר על כן אמר ר' יהודה אפי' נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר פטור שנאמר והועד בבעליו והמית איש וגו' עד שתהא מיתה והעמדה בדין שוין כאחד וגמר הדין לא בעינן הא השור יסקל בגמר דין הוא דכתיב אלא אימא עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד : חוץ מרשות המיוחדת למזיק : דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי : ורשות הניזק והמזיק : אמר רב חסדא אמר אבימי חצר השותפין חייב בה על השן ועל הרגל והכי קאמר חוץ מרשות המיוחדת למזיק דפטור ורשות הניזק והמזיק כשהזיק חב המזיק ור' אלעזר אמר פטור על השן ועל הרגל והכי קאמר חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק נמי פטור וכשהזיק חב המזיק לאתויי קרן הניחא לשמואל אלא לרב דאמר *תנא שור וכל מילי דשור חב המזיק לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר כשהזיק חב המזיק להביא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר שהזיקה בהמה ברשותן תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם נפרצה בלילה או שפרצוה לסטין ויצתה והזיקה פטור אמר מר כשהזיק חב המזיק להביא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר היכי דמי אילימא דאזקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל לימא ליה אילו אזיק בעלמא בעית לשלומי את השתא דאזקיה לתורא דידך בעינא לשלומי אלא דאזקיה תורא דשואל לתורא דמשאיל לימא ליה אילו איתזק מעלמא בעית לשלומי כוליה תורא השתא דאזקיה תורא דידך פלגא ניזקא הוא דמשלמת לי לעולם דאזקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל והכא במאי עסקינן שקבל עליו שמירת גופו ולא

אבל הכא מי מצי א"ל · על הבשר נמצא הנזק יותר מן האימורין הלכך שוה חצי האימורין יפסיד : לשון אחר לא צריכא לגבות מבשרן כנגד אימוריהן דודאי גובה מבשרן כנגד אימוריהן דהאי גובה מבשרן דקאמר רבי אבא אפי' חלק האימורין קאמר וקא פריך אי אליבא דרבנן אמאי הא אמרינן כו' אי אליבא דר' נתן פשיטא ולא שמעתיה ולשון ראשון עיקר דמסתברא דהאי דאותביה קא משני ליה דהא גמרא מסיפא דמילתיה דקאמר אינו גובה מאימוריהן פריך פשיטא אימורין לגבוה סלקי ועלה בעי לשנויי מה אינו גובה מאימוריהן דקאמר אינו גובה מבשרן כנגד אימוריהן : לחם פשיטא · הא לא אזיק : ניזק אוכל בשר · לאחר הקרבת אימורין : למעוטי זה אומר שורך הזיק · שאינו יודע שור של מי הזיקו שהיו עמו שוורים של אנשים הרבה ומיוחדין דמתניתין הכי משמע שיהו כל נכסים שהזיקו מיוחדים לאדם אחד שאין בהם ספק : שנים שהיו רודפין · שני שוורים של שני בני אדם שהיו רודפין אחר שור של אדם אחד : בשקדם וזכה בו אחר · לאחר שהזיק : למעוטי נגח ואח"כ הקדיש · דהכי משמע שיהיו מיוחדים לאדם אחד לעולם משעת נגיחה עד שעת העמדה בדין : והועד בבעליו והמית איש השור יסקל וגם בעליו יומת · דמשמע שיהא לו בעל אחד משעת העדאה ועד שעת העמדה בדין : שוין כאחד · בבעל אחד : חוץ מרשות המיוחדת למזיק · שאם נכנס שור ניזק בחצר המזיק והזיקו שור המזיק פטור : חצר השותפין חייב בה · הכתוב על השן ועל הרגל אם אכלה בהמתו של זה פירותיו של זה או דרסה על כליו חייב דבשדה אחר קרינן ביה ולא הוי כרשות הרבים וכ"ש על הקרן ותולדותיו דהא אפי' ברה"ר נמי חייב ודקתני מתניתין רשות הניזק והמזיק אדלבתריה קאי וה"ק רשות הניזק והמזיק כגון חצר השותפין כשהזיק חב המזיק ובשן וברגל קאמר דבקרן לא אצטריך למימר דהא ברה"ר דיש לשניהם רשות בה נמי חייב אלא בשן ורגל קאמר וקמ"ל דלאו כרה"ר דמיא : ורשות הניזק והמזיק נמי פטור · בשן וברגל קאמר דבעינן ובער בשדה אחר אבל קרן חייב דלא גרע מרה"ר : כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן · לר' אלעזר דאי משום מיטב הא תנא ליה רישא אלא לאתויי קרן דחייב עליו דלא תנייה לעיל בהדי ארבעה אבות : הניחא לשמואל · דאמר בריש פירקין מבעה זה השן ותנא שור לרגלו ומבעה לשינו אצטריך הא לאתויי קרן : אלא לרב דאמר · מבעה זה אדם ושור דתנא בהדי ארבעה אבות לכל מילי תנייה לאתויי מאי : תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם · מפרש לקמיה : נפרצה · כותל בלילה מאליה וכותל

שאינו רשע קאמר דהוה ליה אונס : לימא ליה · משאיל לשואל : אילו אזיק · *שורו שור של אדם אחר : בעית לשלומי ליה · שהרי שמירתו עליך השתא כו' : אלא דאזקיה תורא דשואל לתורא דמשאיל · וקתני חצי נזק : לימא ליה · בעלים : אילו איתזק מעלמא · אם הזיקו שור של אדם אחר : בעית לשלומי לי כולה נזיקא · דהא שואל חייב באונסין השתא דאזקיה כו' : לעולם דאזקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל · וקאמר חייב משאיל לשלם ודקשיא לך הרי השואל מוטל לשומרו שלא יזיק : השואל : כשקבל עליו · שמירת גופו · שלא יוזקנו אחר : ולא

רבינו חננאל

אמר רבא תודה שהזיקה ובא הניזק להשתלם מבשרה מי יביא הלחם המתנדב חייב להביא לחמה דחיובא עליה רמיא או דלמא לחמה הכשירה דזיבחא הוא והרוצה להכשיר הזבח לאכול הבשר והוא הניזק עליו להביא לחמה ואסיקנא המתנדב חייב דלחם חיוב בעלים הוא. כתב גאון זצ"ל אשכחן נוסחא עתיקתא בהאי לישנא אמר רבא תודה שהזיקה לר' יוסי הגלילי משתלם חצי נזק מבשרה אבל לא מאימוריה והניזק אוכל בשר ומתכפר מביא לחמה היינו קשייתא דרבא סיפא איצטריכא ליה מאי דתימא לימא ליה מזיק את אכלתא בישרא אנא אייתי לחמא קמ"ל דאמר ליה הניזק לחם למאי אתי ליה לכפרה אני מי אית לי כפרה בגווה. נכסין של בני ברית למעוטי דעובד כוכבים כו' נכסים המיוחדין למעוטי זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק. במתניתא תנא למעוטי דהפקר וכגון שקדם אחר וזכה בו. רבינא אמר למעוטי נגח ואחר כך הקדיש או הפקיר. ואסיקנא בעינן עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד. חוץ מרשות המיוחדת למזיק דיכיל למימר ליה תורך ברשותי מאי בעי. ורשות הניזק והמזיק. אמר רב חסדא אמר אבימי חצר השותפין חייב בה על השן ועל הרגל והכי קאמר כו' ר' אלעזר אמר פטור בה על השן ועל הרגל והכי קאמר כו' כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן אלא לרב לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר כשהזיק חב המזיק להביא שומר חנם והשואל שומר שכר והשוכר דאזיק תורא דמשאיל לתורא דהני וכגון דקבילו עלייהו נטירותא דגופיה ולא קבילו עלייהו נטירותא דנזקין דמדי תורא משלם לשוטרין תם חצי נזק ומועד נזק שלם

[דף לז:] [דף לה.] [תוספתא פ"א] לקמן מד: שמות כא [לעיל ג:]

ולא קבל עליו שמירת נזקיו אי הכי אימא סיפא נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצתה והזיקה פטור הא ביום חייב הא לא קבל עליו שמירת נזקיו הכי קאמר [א]אם קבל עליו שמירת נזקיו חייב נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצתה והזיקה פטור איני והא תני רב יוסף חצר השותפים והפונדק חייב בהן על השן ועל הרגל תיובתא דרבי אלעזר אמר לך רבי אלעזר ותסברא מתניתא מי לא פליגי והתניא *ארבעה כללות היה ר' שמעון בן אלעזר אומר בנזקין [ב]כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל [ג]דמזיק ולא לניזק פטור מכל [ד]לזה ולזה כגון חצר השותפים והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל על הנגיחה ועל הנגיפה ועל הנשיכה ועל הרביצה ועל הבעיטה תם משלם חצי נזק מועד משלם נזק שלם לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינו של שניהם חייב בו על השן ועל הרגל על הנגיחה ועל הנשיכה ועל הנגיפה ועל הרביצה ועל הבעיטה תם משלם חצי נזק מועד משלם נזק שלם קתני מיהת חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל קשיא אהדדי כי תניא ההיא [ה]בחצר מיוחדת לזה ולזה בין לפירות בין לשוורים ההיא דרב יוסף [ו]בחצר מיוחדת לפירות ואינה מיוחדת לשוורים דלגבי שן הויא לה חצר הניזק דיקא נמי דקתני הכא דומיא דפונדק וקתני התם דומיא דבקעה שמע מינה מתקיף לה רבי זירא כיון דמיוחדת לפירות הא בעינן °ובער בשדה אחר וליכא א"ל אביי כיון דאינה מיוחדת לשוורים שדה אחר קרינא ביה א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא לימא מדמתניתא לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי אמר ליה אין ואם תמצא לומר פליגי בקושיא דרבי זירא °ובפירוקא דאביי פליגי: גופא ארבעה כללות היה רבי שמעון בן אלעזר אומר בנזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל על הכל לא קתני אלא חייב בכל בכולי נזק מני *רבי טרפון היא דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם אימא סיפא לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינו של שניהם חייב בה על השן ועל הרגל מאי לא לזה ולא לזה אילימא לא לזה ולא לזה כלל אלא דאחר והא בעינא ובער בשדה אחר [ז]וליכא אלא פשיטא לא לזה ולא לזה אלא דחד וקתני סיפא תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם אתאן לרבנן דאמרי [ח]משונה קרן בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם רישא רבי טרפון וסיפא רבנן °אין דהא אמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא שבוק מתניתין ותא אבתראי רישא רבי טרפון וסיפא רבנן רבינא משמיה דרבא אמר כולה רבי טרפון היא ומאי לא לזה ולא לזה לפירות אלא דחד לזה ולזה לשוורים [ט]דלגבי שן הויא לה חצר הניזק לגבי קרן הויא לה רשות הרבים א"ה ארבעה שלשה הוו אמר רב נחמן בר יצחק שלשה

שמות כב

רש"י

ולא קבל עליו שמירת נזקיו · אם יזיק הוא את אחרים: איני והא תני רב יוסף · אדרבי אלעזר פריך: והפונדק · בית גדול שרגילין אורחים ואכסנאין ללון בו ואם הזיק זה את זה חייב אשן ורגל ולא הוי כרה"ר דהואיל ואינו מיוחד לבני רשות הרבים אלא לאותן הדרין בו כשדה אחר קרינן ביה שהרי ע"י שכירות הם דרים שם: ותסברא דמתניתא לא פליגי · דליכא ברייתא דקאי כוותי והתניא ד' כללות כו': חייב בכל · לקמן מפרש שאפילו קרן תמה משלם נזק שלם הואיל ונכנס לרשותו והזיקה: פטור מכל · דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי: על השן ורגל · דלא קרינן ביה בשדה אחר דמשמע שיהא מיוחד לניזק אבל על הנגיחה ועל הנגיפה והנשיכה והרביצה והבעיטה שהן תולדותיו של קרן תם משלם חצי נזק דכרה"ר הוא שהרי לשניהן רשות בו: לא לזה ולא לזה · מפרש לקמיה דאינו של שניהן אלא של אחד מהן של ניזק: חייב בה על השן ועל הרגל · כ"ש: ועל הנגיחה כו' · ולקמן פריך הא תנא רישא דבחצר הניזק אפילו קרן תמה משלם כ"ש: פטור בה על השן ועל הרגל · והיינו כר' אלעזר: וקפריך גמרא קשיא אהדדי: כי תניא ההיא · דפטור: בחצר המיוחדת לזה ולזה · לפירות ולשוורים דהויא ליה חצר השותפין לגבי שן ולגבי קרן הלכך בשן פטור ברה"ר ובקרן תמה ח"נ ברה"ר משלם: ודרב יוסף בחצר המיוחדת כו' · דהויא חצר הניזק שלא היה לו להכניס שם שוורים ולא דמי לרה"ר: פונדק אינו מיוחד לשוורים לפי ששם מונחת פרגמטיא של סוחרים ואין מניחין ליכנס שם שוורים שלא ידחפו ויטנפו כליהם: בתם בקעה רועים שם שוורים: בעינן שדה אחר וליכא · שהרי יש למזיק רשות בה להכניס פירותיו: שדה אחר קרינן ביה · שהרי נכנס שלא ברשות שלא היה לו רשות לשוורים: אמוראי נמי לא פליגי · דהא דרב חסדא בשאינה מיוחדת לשוורים ודרבי אלעזר במיוחדת אף לשוורים: בקושיא דר' זירא ופירוקא דאביי · ובחצר המיוחדת לפירות ולא לשוורים רב חסדא כאביי דכיון דאינה מיוחדת לשוורים שדה אחר קרינא ביה ורבי אלעזר כרבי זירא כיון דיש למזיק רשות בה לפירות לא קרינא ביה שדה אחר: חייב על הכל לא קתני · דליהוי משמע על השן והרגל ועל הקרן אלא חייב בכל דמשמע על הקרן אע"ג שהוא תם אתא לאשמועינן דחייב כ"ש: רבי טרפון היא דאמר · לקמן בפרק כיצד (דף כד:): משונה קרן בחצר הניזק כ"ש משלם · קרן תמה וכל תולדותיה קרי משונה הואיל ושינו את וסתן שלא היו דרכן לכך: אלא דאחר · שאינו לא ניזק ולא מזיק וקתני חייב על השן והא בעינן שדה אחר: אלא דחד מינייהו · כלומר דניזק: הא א"ל שמואל לרב יהודה כו' · לקמן גבי חמשה תמין: שבוק מתניתין · לא תטרח לשנויי כחד תנא: ותא אבתראי · ואימא כוותי דאוקי הנא רישא רבי טרפון וסיפא רבנן וד' כללות דקאמר ר"ש תרי מינייהו בחד דוכתא חד כר' טרפון וחד כרבנן: אלא דחד · דניזק: דלגבי שן הויא חצר הניזק · וחייב המזיק בנזקי שן שהרי לגבי פירות אינה אלא דניזק: ולגבי קרן הויא רה"ר · שהרי ברשות הכניס שם שורו ומשום הכי הוא משלם חצי נזק ותו לא: ג' כללות הוו · דהאי כללא בתרא שמעינן ליה מקמאי דכיון דלגבי שן הויא חצר הניזק למה ליה למתני חייב על השן הא תנא ליה רישא כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל וקרן בחצר השותפין הא תנא ליה רישא כגון חצר השותפין והבקעה על הנגיחה ועל הנגיפה תם משלם חצי נזק:

תוספות

ולא קבל עליה שמירת נזקיו · ואם תאמר כיון דלא קביל עליה פשיטא דתם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם ויש לומר דסלקא דעתך דשמירת נזקין דעלמא לא קביל אבל הנזקין לתורא דשואל גופיה סלקא דעתך שקבל וליפטר משאיל:

מי לא פליגי · הוי מצי לאוקמי ההיא דרב יוסף לא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות לחד:

לא לזה ולא לזה לפירות אלא לחד · ר"ת גרים לא לזה ולא לזה לשוורים לגבי שן הויא חצר הניזק שהזיק פירות אבל גבי שוורים ה"ל קרן ברה"ר כיון שלא היה להם רשות ליכנס ול"נ כמו שכתוב בספרים ולזה ולזה לשוורים דא"כ גבי שן לא היה לו ליחשב חצר הניזק כיון שיש רשות לכל חד וחד להכניס שם שורו כדמוכח לעיל ולא בעי לאוקמא לזה ולזה לפירות ולא לשוורים דלא כר' זירא ועוד דלישנא לא משמע הכי*:

אי הכי ארבעה שלשה הוו · בשלמא לשמואל דמוקי רישא רבי טרפון וסיפא רבנן אצטריך סיפא לאשמועינן לאפוקי מדרבי טרפון אלא לרבינא לא צריכא כלל דלגבי שן הוי חצר הניזק שמעינן מכל שהוא רשות לניזק וקרן ברה"ר שמעינן מחצר השותפין והבקעה:

עין משפט נר מצוה

קלח א מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה י סמג עשין סו סח טוש"ע ח"מ סימן שצו סעיף ח וסימן שמז:

קלט ב ג מיי' פ"א שם הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף י:

קמ ד ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף יא:

קמא ו מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף יב:

קמב ז מיי' שם הלכה ח ועיין במ"מ טוש"ע שם סעיף יא:

קמג ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף יט:

קמד ט מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף יג יד:

[ועיין תוספות לקמן טו. ד"ה כולה]

רבינו חננאל

ואם קיבלו עליהן גם שמירת ניזקין בעל השור פטור דיכול למימר להו אילו אזיק לאחריני אתון בעיתו לשלומי השתא דאזיק לתורא דידכו בעינא לשלומי לכו · וכיון שקיבלו השומרים שמירת ניזקין נפרץ ביום ויצתה חייבין השומרים נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצתה והזיקה פטור · ואקשינן על ר' אלעזר הא דתני ר' יוסף חצר השותפין והפונדק חייב בה על השן ועל הרגל ופריק במיוחדת לזה ולזה לפירות ולא לשוורים דאי לא תימא הכי הא דתניא ד' כללות היה ר' שמעון בן אלעזר אומר בנזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל · למזיק ולא לניזק פטור בכל · לזה ולזה כגון חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל · קתני סיפא פטור בה על השן ועל הרגל קשיין אהדדי · אלא הא דתני ר' שמעון בחצר המיוחדת לשניהן בין לפירות בין לשוורים והא דתני ר' יוסף בחצר המיוחדת לשניהם לפירות ולא לשוורים ופשוטה היא · ואמרינן כיון דשנית להו למתניתא שני נמי לאמוראי ואימא ר' חסדא דחייב על השן ועל הרגל בחצר המיוחדת לפירות ולא לשוורים ור' אלעזר דפטר בחצר המיוחדת לשתיהן לפירות ולשוורים · ואם תמצא לומר פליגי בקשיא דר' זירא דאמר כיון דמיוחדת לפירות הא בעינא ובער בשדה אחר וליכא · ופריק אביי כיון דאינה מיוחדת לשוורים שדה אחר קרינא ביה · ר' אלעזר כר' זירא ורב חסדא כאביי · גופא ד' כללות היה ר"ש בן ר' אלעזר אומר כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל דייקינן מדלא קתני חייב על הכל דמשמע על קרן ועל השן ועל הרגל אלא קתני חייב (על) בכל דמשמע בכל הנזק שמעינן מינה דלר' טרפון היא דאמר קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם והא דר' טרפון בפרק כיצד. ודייקינן תוב מסיפא דקתני לא לזה ולא לזה אלא לחד מינייהו והוא דניזק וקתני תם משלם חצי נזק רישא ר' טרפון וסיפא רבנן אין האמר ליה שמואל לר' יהודה שבוק מתני' ותא בתראי פירושו בשמועה שאחרי זאת כו' ובא רבינא ותירצה הכי כגון חצר המיוחדת לפירות לאחר ולשניהן לשוורים דלגבי שן הויא לה חצר הניזק לבדו ולגבי קרן הויא לה רשות הרבים · ואקשי' עליה אי הכי ד' כללות ג' הוו

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"א]

[לקמן טו: מ"י. כד: מח.]

[ברכות נו. וש"נ]

גליון הש"ס

גמ' ובפירוקא דאביי פליגי · עי' לקמן דף עז ע"א תוס' ד"ה כולה ר"ט: אין דהא א"ל שמואל כו' · לקמן דף מז ע"ב ודף צ ע"ב:

עין משפט נר מצוה

קמה א טוש"ע ח"מ סי' שפט סעי' יז:

קמו ב מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הל' י סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תיט סעיף א [וכל סוגיא זו איתא ברב אלפס במסכת זו וגם בב"מ פ"ד דף לד]:

קמז ג מיי' פי"ג מהל' מכירה הלכה ח סמג לאוין קיג וש"ע ח"מ סימן רכז סעיף כט:

קמח ד מיי' שם פ"ב הלכה א סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סימן קצו סעיף א וסימן קצח סעיף א:

קמט ה ו מיי' פ"ח מהלכות נזקי ממון הלכה יא סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סימן תיט סעיף ג:

קנ ז מיי' פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ח סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן א סעיף א:

קנא ח מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה ח סמג עשין עא:

מתני'

שלשה כללות בארבע מקומות: **מתני'** שום כסף שוה כסף בפני ב"ד ועל פי עדים בני חורין בני ברית והנשים בכלל הנזק והניזק והמזיק בתשלומין: **גמ'** מאי שום כסף אמר רב יהודה שום זה לא יהא אלא בכסף תנינא להא *דתנו רבנן [א]פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא פרה בטלית וטלית בפרה אלא שמין אותה בדמים: שוה כסף: דתנו רבנן שוה כסף מלמד [ב]שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות אבל אם קדם ניזק ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן אמר מר שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות מאי משמע אמר רבה בר עולא דבר השוה כל כסף מאי ניהו דבר שאין לו אונאה [ג]עבדים ושטרות נמי אין להן אונאה אלא אמר רבה בר עולא דבר הנקנה בכסף [ד]עבדים ושטרות נמי נקנין בכסף אלא אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף והני כולהו כסף נינהו רמי ליה רב יהודה בר חיננא לרב הונא בריה דרב יהושע תנא שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות והתניא *[ה]ישיב לרבות שוה כסף (שמות כא) ואפילו סובין הכא במאי עסקינן [ו]ביתמי אי ביתמי אימא סיפא אם קדם ניזק ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן אי ביתמי אמאי בית דין גובין לו מהן *כדאמר רבא אמר רב נחמן שתפס מחיים הכא נמי [ז]שתפס מחיים: בפני בית דין: פרט למוכר נכסיו ואחר כך הולך לבית דין שמע מינה לוה ומכר נכסיו ואחר כך בא לבית דין אין בית דין גובין לו מהן אלא [ח]פרט לב"ד הדיוטות: על פי עדים: [ט]פרט *למודה בקנס ואחר כך באו עדים שהוא פטור הניחא למאן דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור אלא למאן דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב מאי איכא למימר סיפא אצטריך ליה

בני

רש"י

שלשה כללות בד' מקומות · דאין כאן אלא ג' דינין ברשות הניזק חייב בכל ברשות המזיק פטור מכל בחצר השותפים חייב בה"ג בקרן ופטור על השן והרגל אבל ארבעה מקומות הן שאין דינן שוה דיש חצר השותפין שהוא חייב בה על השן כגון דמיוחדת לחד לפירות ולשניהן לשוורין: **מתני'** שום כסף · כולה מתניתין מפרש בגמרא: **גמ'** שום זה · של נזקין: לא יהא אלא בכסף · שיהו ב"ד שמין כמה שוה הנזק מנה או מאתים וכך ישלם לו: תנינא · במתניתין להא דת"כ בברייתא וש"מ דהא ברייתא עיקר היא: פרה שהזיקה טלית · שדרסה עליה בחצר הניזק (א) וטלית שהזיקה פרה ברה"ר כגון שנתקלה בהמה בטלית ונשבר רגל פרה: אין אומרין תצא פרה בטלית · יטול את הפרה שהזיקה טליתו ולא תהא כשומית אלא הן חסר והן יותר יטלנה: אלא שמין אותה בדמים · שמין הניזקין בכסף ולפי מה שהזיק את חבירו ישלם (ומי שהזיק את חבירו יותר ישלם): שוה כסף · כלומר שוה כסף יפרע לו: מלמד שאין ב"ד נזקקין · ליפרע מן המזיק אא"כ יש לו קרקע דהיינו שוה כסף דמתניתין ולקמן מפרש מאי משמע: דבר השוה כל כסף · שנותנין עליו וקפריך מאי ניהו דאין להן אונאה מאי כל כסף דקאמרת דאין להן אונאה שאפילו קנאן ביותר מדמיהן שתות אין מוכר חייב להחזיר לו כדקאמרינן בפרק הזהב (ב"מ דף נו.) העבדים והשטרות והקרקעות אין להן אונאה אפילו קנאן ביותר מדמיהן: שטרות · אם מכר שטרות לחבירו אין יכול לוקח לתבוע ממנו אונאה: דבר הנקנה בכסף · בלא משיכה דקרקע נקנה בכסף בפ"ק דקדושין (דף כו.): עבד נמי נקנה בכסף · כדקתני בקדושין (דף יד.): שטרות דנקנות בכסף °לא איתפרש היכא: אלא אמר רב אשי שוה כסף · דהיינו קרקעות והכי משמע שוה כסף ישלם ולא כסף עלמו והני כולהו מטלטלים ועבדים ושטרות כסף נינהו דמלי לאמטויינהו ממתא למתא ומזדבני: שוה כסף אפי' סובין · אלמא דמטלטלין נמי גבינן לניזקין: ביתמי · קאמרינן דאי שבק להו אבוהון המזיק מקרקעי גבי מינייהו אבל ממטלטלי לא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב דאיכא למימר לאחר מיתת אביהן קנאום: כדאמר רבא אמר רב נחמן · במסכתא כתובות בפרק הכותב: שתפס מחיים · דאבוהון: בפני ב"ד · הכי משמע מתניתין שוה כסף בפני ב"ד שיהו קרקעותיו בפני ב"ד: פרט למוכר נכסיו · וכילה המעות ובא לבית דין שאין בית דין נפרעין מן הלקוחות: ש"מ · בתמיה והא קי"ל דאתי מלוה וטריף: אלא · להכי אתא מתניתין דב"ד מומחין דנין דיני קנסות ולא בית דין הדיוטות: ע"פ עדים · שיעידו על הנזק בב"ד שזה הזיקו: הניחא למ"ד כו' · פלוגתא הוא לקמן בפרק מרובה (דף עה.):

תורה אור

תוספות

פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה · פי' הקונטרס שהזיקו זה את זה ושמין הנזק בכסף ומי שהזיק חבירו יותר ישלם העודף וקשה דע"כ פרה שהזיקה טלית היינו בחצר הניזק או בכוונתו להזיק והוי קרן או דרך הלוכו והוי רגל וטלית שהזיקה פרה היינו ברה"ר דהוי מטעם בור דאי אפשר לאוקמי פרה שהזיקה טלית נמי ברה"ר ומטעם קרן דאם כן היה פטור בעל פרה כדאמר לקמן בפרק ב' (דף כ.) דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ואפילו אם נפרש שכן אירע שפרה הזיקה טלית בחצר ברשות הניזק וטלית שהזיקה פרה ברה"ר אכתי מתניתין היא לקמן בפרק המניח (דף נג.) ב' שורין תמים שחבלו זה בזה משלמים במותר ח"נ מועדים משלמים במותר נ"ש וי"ל דתני והדר מפרש ור"ת מפרש דאו או קתני כמו חלץ ועשה מאמר ונתן גט ביבמות (דף נ.) ולא בא לאשמועינן שאין אומרים שיקח כל הטלית בשביל מה שהזיקו דהא טלית בור הוא ולא משלם מגופו ועוד נמי שמעינן הא ממתניתין דהמניח אלא אומר ר"ת דאין אומרין תלא פרה בטלית בא לאשמועינן דלא כר"ע דאמר לקמן בהמניח (שם) יוחלט שור לניזק אלא יושם כרבי ישמעאל ובקרן מיירי וטלית בפרה אתא לאשמועינן דלא גבי מיתמי דלא ס"ד דליגבי אף ע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי דמה שאמרה תורה מן העלייה זהו ליפות כחו של ניזק דאם אין המזיק שוה נזקו ישלם מן העלייה אבל ביתמי דאי משתלמי מן העלייה הוה פסידא דניזק דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי ואי משתלם מגופו יגבה אפי' מיתמי דהוי כאלו תפס מחיים וה"א דמשלם מגופו ול"ג פרה שהזיקה טלה דא"כ ליתני שוורים שחבלו זה בזה כדלקמן בהמניח (שם) ודרך הש"ס להזכיר פרה וטלית כדאמרינן (לקמן דף לד:) הניח להם אביהם פרה וטלית:

דבר השוה כל כסף · [א] לאו דוקא דיותר מפלגא *יש להם אונאה כדמשמע בפרק הזהב (ב"מ דף נז:) אלא שוה כל כסף יותר ממטלטלי: **עבדים** ושטרות נמי ניקנין בכסף · ול"ג שטרות דאין נקנין בכסף אלא במסירה ובשטר ואפילו בחליפין נמי ל"ע ובקונטרס פירש דלא אתפרש היכא שטרות נקנין בכסף:

ביתמי · וא"ת לרב ושמואל דאית להו בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעה.) דשיעבודא לאו דאורייתא ומלוה על פה לא גבי מיורשין אפי' נכסים שיש להן אחריות אין נזקקין ויש לומר דאיירי בשעמד בדין*:

שמע מינה לוה ומכר נכסיו כו' · פי' הקונטרס והא קיימא לן דאתי מלוה וטריף ותימה אי נזקין כמלוה בשטר הוא לא הוה ליה למימר ש"מ כו' אלא ה"ל למיפרך והתנן* המלוה חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ואי חשיב מלוה ע"פ א"כ מאי קאמר ש"מ אין ב"ד גובין לו מהן הא פשיטא דאין גובין דהתנן המלוה חבירו בעדים גובה מנכסים בני חורין ואי היא גופה קדייק ש"מ דאין גובין לו מהן והוי כמלוה על פה ואע"ג דנזקין מלוה הכתובה בתורה היא וקשה למ"ד בפ"ק דערכין (דף ז:) דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא א"כ אמאי אמר לוה ומכר נכסיו הוה ליה למימר ש"מ מלוה הכתובה בתורה לאו כשטר דמיא ומפרש ר"ת ש"מ לוה ומכר נכסיו אין ב"ד גובין לו מהם מן התורה דשיעבודא לאו דאורייתא א] ולהכי בנזקין נמי לא גבי דבמלוה בשטר דוקא תקון רבנן דליגבי ממשעבדי משום נעילת דלת דאי שיעבודא דאורייתא ובמלוה ע"פ מדרבנן הוא דלא גבי משום תקנת לקוחות א"כ תיקשי הכא אמאי לא גבי בנזקין דהכא ליכא תקנה דלקוחות ולא דמי למלוה על פה דהתם מאן דיזיף בלנעא יזיף אבל מזיק לא דייק ואית ליה קלא וקשה למ"ד שיעבודא דאורייתא פרק גט פשוט (ב"ב דף קעה:):

פרט לבית דין הדיוטות · פ"ה לענין דיני קנסות ואע"ג דמתניתין לא איירי בקנסות למ"ד תנא שור לרגלו ומבעה לשינו מ"מ מרמז לנו התנא במתני' אפי' במילי דלא איירי ברישא דה"נ מפרש בסמוך ע"פ עדים פרט למודה בקנס ואח"כ באו עדים:

אלא למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים דחייב מאי איכא למימר · למודה בקנס ולא באו עדים כלל לא אצטריך דמתניתין היא במרובה (לקמן דף עד:) דע"פ עצמו פטור דלא שייך תני והדר מפרש דאין מאריך שם יותר מבכאן:

השוה

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"א]

ס"א אינו

לעיל ז. [וש"נ]

כתובות פד:

[לקמן עה:]

שמות כא

[פי' תוספות קדושין מב: ד"ה ה"ג וכתובות לח. ד"ה אלמנה · ועוד שם ק. ד"ה א"ר נחמן]

[ועי' תוספות לעיל יא: ד"ה כגון]

[ב"ב קעה.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פרה וכו' בחצר הניזק(וטלית)· הו"מ וה"כ ס"א או טלית:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה דבר כו' לאו דוקא כו'· נ"ב ורי"ף ורמב"ם חולקין על זה:

רבינו חננאל

הוו לניזק ולא למזיק חייב בכל למזיק ולא לניזק פטור בכל · לזה לפירות *) חייב בכל ולשניהן לשוורים תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם הנה ג' דינים · ופריק ג' כללות בד' מקומות כלומר **) לזה לפירות ולזה לשוורים שני מקומות הן: **מתני'** שום כסף כו' אמר ר' יהודה שום כסף זה לא יהא אלא בכסף תנינא להא דתנו רבנן פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא זו בזו אלא שמין אותן בדמים ש"מ דכל בלא שומא לא גמר ומקני וכן הדין המחליף פרה בחמור וכיוצא בו וכן הדין במקח וממכר לא קנה אלא אם עשאן דמים · שוה כסף כדתניא שוה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות ואם קדם ותפס מטלטלין ב"ד גובין לו מהן · אוקימ' בקדם ותפס מטלטלי מחיים ב"ד גובין לו מהן והא דרב אשי דאמר שוה כסף ולא כסף פירוש איזהו דבר שהוא שוה כסף והוא עצמו אינו כסף זה קרקע אבל עבדים ושפחות ***) וכיוצא בהן כולן כסף הן ולא

*) נראה דצ"ל לא לזה ולא לזה לפירות אלא דחד חייב על השן ועל הרגל ולשניהן לשוורים וכו'. **) אולי צ"ל לא לזה ולא לזה לפירות ולזה ולזה לשוורים וכו'. ***) עי' בתוספות ד"ה עבדים

גליון הש"ס רש"י ד"ה שטרות כו' לא איתפרש · עי' ברכות דף כה ע"ב ברש"י ד"ה מאן שמעת ליה ושם נסמן:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] תוס' ד"ה ש"מ וכו' ולהכי בנזקין נמי לא גבי · עי' באור דבריהם היטב בשער המלך פי"ע מהל' מלוה ולוה הלכה ה ודוק היטב:

בני חורין ובני ברית בני חורין ״למעוטי עבדים בני ברית למעוטי ״עובדי כוכבים וצריכא דאי אשמעינן עבד משום דאין לו יחס אבל נכרי דיש לו יחס אימא לא ואי אשמעינן נכרי משום דלא שייך במצות אבל עבד דשייך במצות אימא לא צריכא: והנשים בכלל הנזק: מנהני מילי *אמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר׳ ישמעאל אמר קרא °איש או אשה כי יעשו מכל חטאת (א) ״השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה דבי רבי אלעזר תנא °ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה דבי חזקיה ורבי יוסי הגלילי תנא אמר קרא °והמית איש או אשה השוה הכתוב אשה לאיש לכל מיתות שבתורה °וצריכי דאי אשמעינן קמייתא התם הוא דחס רחמנא עלה כי היכי דתהוי לה כפרה אבל דינין איש דבר משא ומתן אין אשה לא ואי אשמעינן דינין כי היכי דתיהוי לה חיותא אבל כפרה איש דבר מצוה אין אשה דלאו בת מצוה לא ואי אשמעינן הני תרתי הכא משום כפרה והכא משום חיותא אבל לענין קטלא איש דבר מצוה (ב) לשלם כופר אשה לא ואי אשמעינן כופר משום דאיכא איבוד נשמה אבל הני תרתי דליכא איבוד נשמה אימא לא צריכא: הניזק והמזיק בתשלומין: *אתמר פלגא נזקא רב פפא אמר ממונא רב הונא בריה דרב יהושע אמר ״קנסא רב פפא אמר ממונא קסבר°*סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימן ובדין הוא דבעי לשלומי כוליה ורחמנא הוא דחס עליה דאכתי לא אייעד תוריה רב הונא בריה דרב יהושע אמר °קנסא קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לשלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דלנטריה לתוריה תנן הניזק והמזיק בתשלומין בשלמא למאן דאמר פלגא נזקא ממונא היינו דשייך ניזק בתשלומין אלא למ״ד פלגא נזקא קנסא השתא דלאו דידיה שקיל בתשלומין איתיה לא נצרכא ״אלא *לפחת נבילה פחת נבילה הא תנא ליה רישא *תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה חדא בתם וחדא במועד וצריכא דאי אשמעינן תם משום דאכתי לא אייעד אבל מועד אימא לא ואי אשמעינן מועד משום דקא משלם כוליה אבל תם אימא לא צריכא ת״ש ״מה בין תם למועד *שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה ואם איתא ליתני נמי הא ״תם אינו משלם ע״פ עצמו מועד משלם ע״פ עצמו *תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר ״שייר חצי כופר אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא הא מני *רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר ת״ש

רש״י

בני חורין · שיהו הצדדים בני חורין ובני ברית: עבד אין לו יחס · דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב.) הכל מודים בעבד שאין לו יחס כדכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומין לחמור: נכרי יש לו יחס · כדמפרש התם דכתיב הדרימון בן טברימון בן *חזאל: עבד כנעני שייך במצות שהנשים חייבות בהן דגמר לה לה מאשה: לפניהם · טולן בכלל: קמייתא · איש או אשה כי יעשו דמשתעי בקרבן: התם הוא דחס רחמנא עלה · דתיהוי כאיש לענין כפרה: כי היכי דתיהוי לה חיותא · דאי לא הואי בכלל דינין הוי פרשי תגרי מינה: איש דבר מצות · משלם בעל השור כופר ליורשים משום דבטליה ממצות: ממונא · דין הוא שישלמנו ואינו קנס ונפקא מינה דאי מודה מקמי דאתו סהדי לא מיפטר: לאו בחזקת שימור קיימי · שרגילין בנגיחה וצריכין שמירה: בתשלומין · משמע דשניהן מפסידי ממון בתשלומין שזה משלם מחצה וזה מפסיד מחצה: דשייך ניזק בתשלומין · כלומר מפסיד ממה שהיה ראוי לו דבעי למשקל כוליה שזה פשע בשורו שלא שמרו: בתשלומין איתיה · בתמיה דמשמע שמפסיד מדינו: לפחת נבילה · דכל פחת נבילה דניזק הוא והיינו דשייך ניזק בתשלומין שאפילו אותו קנס שזיכתה לו תורה אינו נוטל כולו: הא תנא ליה רישא · חכתי בתשלומי נזקו וקתני עלה תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה ואמרינן לא נצרכא אלא לפחת נבילה: מגופו · ואם אינו שוה חצי נזק מפסיד הניזק כדכתיב (שמות כא) וחצו את כספו: מן העלייה · אם אינו שוה כנגד כל הנזק נוטל נכסים מביתו: ואם איתא דקנסא: ליתני נמי הא · שחצי נזקו של תם קנס ואינו משלם ע״פ עצמו ומועד הוי ממון ומשלם ע״פ עצמו: חצי כופר · מועד שהמית את האדם משלם כופר ליורשים ותם אפילו חצי כופר לא משלם: רבי יוסי הגלילי היא דאמר · בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף מב.) תם* משלם חצי כופר וליכא שיורא דאי משום דהאי משלם כופר שלם והאי לא משלם אלא פלגא כופר לאו שיורא הוא דהא תני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל:

תוספות

השוה הכתוב אשה לאיש · הייתו דוקא היכא דהפרשה נאמרה בלשון זכר כי ההיא דריש תמורה (דף ב:) דפריך אמאי איצטריך רבוי לענין תמורה לפי שהפרשה נאמרה בלשון זכר והא השוה הכתוב אשה לאיש אבל היכא דכתיב איש בהדיא ודאי התם צריך רבוי כההיא דפרק ארבע מיתות (סנהדרין סו.) איש כי יקלל אין לי אלא איש אשה מניין וא״ת לקמן בשור שנגח ארבעה וחמשה (דף מד: ושם ד״ה שור האשה) דאמר שור שור שבעה להביא שור האשה גבי שור שהמית אמאי איצטריך רבוי הא התם לא כתיב איש ואע״ג דכתיב גם בעליו יומת אינו אלא לשון זכר בעלמא ואומר ר״ת [*דמקשינן] התם נגיחה למיתה ונגיחה לנזקין והוה ילפינן מנזקין דכתיב בהו (שמות כא) איש כי יגוף שור איש למעוטי אשה אי לאו רבוי דקרא:

אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש · תימה הא לפניהם לא איירי אלא בכשרים לדון דכן דרשינן בפרק בתרא דגיטין (דף פח: ושם) לפניהם ולא לפני הדיוטות ואשה פסולה לדון דתנן בפרק בא סימן (נדה דף מט: ושם) כל הכשר לדון כשר להעיד ואשה פסולה להעיד כדאמרינן בהחובל (לקמן דף פח.) ובפרק שבועת העדות (שבועות דף ל.) וי״ל דההיא דפרק בא סימן (נדה ד׳ מט:) באיש איירי כלומר כל איש הכשר לדון כשר להעיד ומדכתיב (שופטים ד) והיא שפטה את ישראל בדבורה אין להביא ראיה דאשה כשירה לדון דשמא היו מקבלין אותה עליהם משום שכינה וא״ת בגיטין (ד׳ פח:) דרשינן לפניהם למעוטי הדיוטות והכא דרשינן לרבות אשה וי״ל דהתם ממעט משום דלפניהם קאי אאלהים דכתיב בפרשה וא״ת בלא לפניהם תיפוק ליה דבעינן מומחים מאלהים ויש לומר דלפניהם איצטריך לכל דבר עישוי וכפייה אף על פי שאינו דין דבעי מומחין וכן מוכח בפ״ק דסנהדרין (דף ז:) דדריש מאשר תשים אלו כלי הדיינין*:

והמית איש או אשה · תימה דקרא קמא כי יגח שור את איש או את אשה ה״ל הכא לאתויי דמקרא דוהמית איש דרשינן בשור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מג:) מה איש נזקיו ליורשיו כו׳ והכי איתא התם והמית איש או אשה אמר ר׳ עקיבא וכי מה בא זה ללמדנו להייב על אשה כאיש הרי הוא אומר כי יגח שור וכו׳ אלא להקיש אשה לאיש מה איש נזקיו ליורשיו כו׳:

לכל מיתות · כלומר שחייבין עליהם מיתה או כופר כמו על האיש דבהכי איירי קרא דוהמית איש או אשה ובסמוך נמי קאמר משום כפרה חס רחמנא עלה · וא״ת אם לא משום איבוד נשמה חס רחמנא עלה ולא איירי באשה שהמיתה שתתחייב כמו איש: משום כפרה חס רחמנא עלה · וא״ת אם לא הוקשו לענין עונשין כלל כ״ש דהוה חס עלה טפי שלא היה בה עונש ולא היתה צריכה כפרה כלל וי״ל דאצטריך קרא לעונשים הכתובים בהדיא בנשים כגון עריות שיש להן כפרה:

לא נצרכא אלא לפחת נבילה · אע״ג דשקיל דלאו דידיה מ״מ כיון דזכייה ליה רחמנא חצי נזק חשבינן ליה דאיתיה בתשלומין מה שפחת נבילה עליו ולא מצי א״ל למזיק קרנא דתורך קבירא ביה כדפי׳ לעיל [י: ד״ה לא נצרכא]: אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא · פי׳ דליקשי למ״ד פלגא נזקא ממונא מאי שייר דהאי שייר דלא שייר אלא חצי כופר דהא מני ר׳ יוסי הגלילי היא ולא שייר כלום דכה״ג איכא פרק שלשה מינין (נזיר דף נח:) °ובפרק החליל (סוכה דף נד:): הא מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר · והא דמועד משלם כופר שלם ותם חצי כופר לאו שיורא הוא דהא תנא תם משלם חצי נזק ומועד משלם נ״ש וכופר בכלל וא״ת אכתי ליתני דמועד משלם כופר אף כשהשור בסקילה ותם כשהוא בסקילה פטור אפילו לרבי יוסי הגלילי דהביאהו לבית דין וישלם לך

רבינו חננאל

ולא מיתוקמא בפני ב״ד [אלא] פרט לב״ד הדיוטות · על פי עדים פרט למודה בקנס ואח״כ באו עדים דפטור ולמאן דאמר חייב משני סיפא איצטריכא ותני רישא אטו סיפא · בני חורין למעוטי עבדים · בני ברית למעוטי נכרים · וצריכא כו׳ · והנשים בכלל הנזק · מנהני מילי ופשטינן דמאוריי׳ השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ולכל דינין שבתורה ולכל מיתות שבתורה וצריכין כו׳ · והניזק והמזיק בתשלומין · איתמר רב פפא אמר פלגי ניזקא ממונא סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי פי׳ לאו בחזקת שמורין אלא צריכין שומר לשומרם וכיון שלא שמרם יש מן הדין לשלם מה שהזיק ורחמנא חס עליה דאכתי לא אייעד תוריה · רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגי נזקא קנסא סתם שוורים בחזקת שימור קיימי כלומר כשמורין הן אינם צריכים שומר לשמרם כי [הן בני] תרבות ולא הזהירה התורה לשמור אלא המועד שנאמר בו ולא ישמרנו בעליו ובדין דלא לישלם כלל ורחמנא קנסיה כי היכי דנינטריה לתוריה · תנן הניזק והמזיק בתשלומין קשיא למ״ד קנסא הלא הוא אמר קנסא קנס רחמנא המזיק למיהב פלגי ניזקא לניזק דמדינא לא מיחייב מידי והיאך תנן כי המזיק גם הניזק משלם השתא דלאו דידיה שקיל בתשלומין איתא · ופריק כי קתני דניזק איתיה בתשלומין בפחת נבילה · פי׳ כגון שנגח שור ששוה מאתים לשור שוה מאתים והנבילה יפה ק׳ וזו נמצא הנזק ק׳ וזו שחייב המזיק לשלם לניזק נ׳ זוז וזהו האמור ומכרו את השור החי וחצו את כספו של מת *) כלומר הנזק החי במת · ואם היתה הנבילה שוה בשעת נגיחתו (לה) ק׳ זוז ועכשיו בשעת התשלומין שוה פ׳ זוז הנה פחתה הנבילה כ׳ זוז זו הפחיתה על הניזק היא וזהו ששנינו הניזק איתיה בתשלומין · ואקשי׳ פחת נבילה תנינא תשלומי נזק מלמד שבעלים מטפלין בנבילה · ופרק׳ חדא בתם וחדא במועד וצריכא כו׳ · ת״ש מה בין תם למועד אלא שתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה ואם איתא דפלגי נזקא קנסא ליתני נמי הא . תם אינו משלם על פי עצמו דהא לדברי הכל היכא דליכא סהדי מודה בקנס פטור · ופרקי׳ תנא ושייר ומאי שייר דהאי שייר · שייר חצי כופר דתנן שור שנגח את האדם ומת מועד משלם כופר ותם פטור מן הכופר · אי משום הא לאו שיורא היא הא דתנינן לקמן מה בין תם למועד כו׳ ר׳ יוסי הגלילי היא

*) אינו מובן ואולי דצ״ל וחצו את כספו של מת כלומר נוטל חצי הנזק שעשה החי במת .

עין משפט נר מצוה

קנב א ב מיי׳ פ״א מהלכות נזקי ממון הלכה יג ועיין בהשגות ובמ״מ סמג עשין סו טוש״ע ח״מ סימן פח סעיף א:

קנג ג מיי׳ פ״ב מהל׳ שכירות הלכה ו ומיי׳ פ״א מהלכות גניבה הל״ז ופ׳ יז מהל׳ איסורי ביאה הלכה ס סמג לאוין קכה טור ש״ע ח״מ סי׳ שמט סעיף א וסימן שב סעיף א:

נ״א דדרשינן ר״ת

קנד ד מיי׳ פ״ב מהל׳ נזקי ממון הל׳ ז ופ״ה מהלכות סנהדרין הלכה ט סמג עשין סו לו טוש״ע ח״מ סימן א סעיף א:

קנה ה מיי׳ פ״ז מהל׳ נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סו סח טוש״ע ח״מ סימן תג סעיף ב:

קנו ו מיי׳ שם פ״א הלכה ז סמג שם טוש״ע ח״מ סימן שסט סעיף ט:

קנז ז מיי׳ שם פ״ב הלכה ח ופ״ג מהלכות גניבה הלכה ז:

קנח ח מיי׳ פ״י מהל׳ נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סו:

כתובות מא. [סנהדרין ג. שבועות לג.]

[לקמן מה:]

[עי׳ תוספות שבועות כט: ד״ה שבועות · ותוספות יבמות מה: ד״ה מי וגיטין פח: ד״ה ולא ונדה נ. ד״ה כל הכשר]

מסורת הש״ס

[נ״ל חזיון]

פסחים מג. סוכה כח. יבמות פד: קדושין לה. תמורה ב: נדה מח:

[לקמן לג.]

[לעיל י: לקמן נג:]

[לקמן טז:]

[סוכה נד. וש״נ] [לקמן כו. מח:]

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מכל חטאת האדם השוה: (ב) שם דבר מצוה משלם כופר:

גליון הש״ס

גמ׳ וצריכי · עי׳ תשובת מהרי״ל ח״א סימן כב ד״ה: שם סתם שוורים לאו בחזקת שימור · עי׳ לקמן דף מס ע״ב תוד״ה בחזקת שימור: שם קנסא קסבר סתם · עי׳ לקמן דף כד ע״א תוס׳ ד״ה בפתח: תוס׳ ד״ה אי וכו׳ ובפרק החליל · וע״ש ובתוס׳ ד״ה אי משום וצ״ע:

כוונתו מדדרש יהם נקי מדמי וולדות

תורה אור

*[א]המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו מאי לאו בתם לא במועד אבל תם מאי הכי נמי דאין משלם על פי עצמו אי הכי ארתני סיפא [ב]המית שורי את עבדו של פלוני אין משלם על פי עצמו לפלוג וליתני בדידיה בד"א במועד אבל בתם אינו משלם על פי עצמו כולה במועד קמיירי תא שמע [ג]זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו מאי לאו הא פחות ממה שהזיק משלם לא הא כמה שהזיק משלם אבל פחות מאי הכי נמי [ד]דלא משלם אי הכי ארתני זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו ליתני זה הכלל כל שאינו משלם כמה שהזיק דמשמע פחות ומשמע יותר תיובתא והלכתא פלגא נזקא קנסא *תיובתא והלכתא אין טעמא מאי הויא תיובתא משום דלא קתני כמו שהזיק לא פסיקא ליה כיון דאיכא חצי נזק צרורות [ה]דהלכתא גמירא לה דממונא הוא משום הכי לא קתני והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא [ו]האי כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכלה תרנגולא משונה הוא [ז]ולא מגבינן בבבל [ח]והני מילי ברברבי אבל בזוטרי אורחיה הוא [ט]ואי תפס לא מפקינן מיניה ואי אמר [י]קבעו לי זימנא דאזלינא לארעא דישראל קבעינן ליה [כ]ואי לא אזיל משמתינן ליה ובין כך ובין כך [ל]משמתינן ליה עד דמסלק הזיקא מדרבי נתן דתניא *רבי נתן אומר [מ]מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו ת"ל [נ]לא תשים דמים בביתך: **מתני'** [ס]חמשה תמין וחמשה מועדין הבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא ליגוף ולא לשוך ולא לרבוץ ולא לבעוט [ע]השן מועדת לאכול את הראוי לה הרגל מועדת לשבור בדרך הילוכה ושור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם [פ]הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו מועדין רבי אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין והנחש מועד לעולם: **גמ'** מדקתני השן מועדת לאכול מכלל דבחצר הניזק עסקינן וקתני בהמה אינה מועדת לשלם כוליה אבל חצי נזק משלמת מני רבנן היא *דאמרי משונה קרן בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם אימא סיפא שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם אתאן לרבי טרפון *דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם הוא דמשלם רישא רבנן וסיפא רבי טרפון [צ]אין דהאמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא שבוק מתני' ותא אבתראי רישא רבנן וסיפא רבי טרפון רבי אלעזר משמיה דרב אמר כולה

דברים כב

רש"י

המית שורי כו' מאי לאו בתם · וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר ע"פ עצמו ורבי יוסי הגלילי היא או שורו של פלוני המית משלם ע"פ עצמו חצי נזק אלמא ממונא הוא: עבדו של פלוני · הא קנסא הוא דמשלם ל' סלעים ואפילו אינו שוה אלא דינר: לפלוג וליתני בדידיה · בקמייתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני מאי לפלוגי: כולה במועד קמיירי · וחילוקים דמועד בעי לאשמועינן: יותר על מה שהזיק · כגון ל' של עבד: הא פחות · כגון חצי נזק דתם משלם ע"פ עצמו: כמה שהזיק · נזק שלם דמועד: משום דלא קתני כמה שהזיק · הא לאו תיובתא היא דלא פסיקא ליה למיתני כמה שהזיק דליהוי משמע דפחות אינו משלם ע"פ עצמו כיון דאיכא חצי נזק לצרורות דאינו משלם כמה שהזיק ואפילו הכי משלם ע"פ עצמו דהלכתא גמירי לה דממונא הוא: אימרי · כבשים: משונה הוא · דאין דרכן בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק: ולא מגבינן לה בבבל · דאין דנין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה: ברברבי · תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב וחתול להורגן: ואי תפיס · ניזק בבבל לא מפקינן מיניה: ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי זמן דליתי בהדי לארעא דישראל קבעינן ליה: ובין כך ובין כך משמתינן ליה · להרוג את הכלב ואת החתול: עד דמסלק הזיקא · שיהרגם: **מתני'** לא ליגח · בקרן: ולא ליגוף · דחיפת גוף וכולהו הוי תולדה דקרן ומשלמין חצי נזק הרי חמשה תמין: ושור המועד · ג' פעמים ליגח או לגוף או לרבוץ או לבעוט או לשוך הרי הן חמשה מועדין לשלם נזק שלם ולגבי מועד חשיב להו חד דע"י העדאה דעדים אתי בהו חיוב נ"ש הלכך חדא מילתא דכניסהוא: ושור המזיק ברשות הניזק · ואפי' קרן תמה הוי כמועד לשלם נזק שלם: והאדם · הרי חמשה ובבעלי חיים קמיירי להכי לא חשיב בור ואש ולקמן פריך אמאי לא חשיב הארי והדוב כו': הרי אלו מועדים · אפילו בנשיכה ובכל נזקין ומשלמין בעלים שלהן נזק שלם: שהן בני תרבות · שגידלן אדם בביתו: **גמ'** וקתני הבהמה אינה מועדת · לא ליגח ולא לגוף אלמא קרן בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם:
כולה

תוספות

לך וי"ל שהוא בכלל שהתם משלם חצי נזק מגופו וא"ת א"כ מהאי טעמא אמאי לא מוקי אפילו כר"ע דפוטר בתם מחצי כופר דכשהשור בסקילה לא איצטריך למיתני שפטור מחצי כופר דהתנן שהתם משלם מגופו וכיון דמשלם מגופו הביאהו לב"ד וישלם לך וכשאין השור בסקילה כגון ע"פ עד אחד וע"פ בעלים בין תם בין מועד שניהם פטורין מכופר מדרבה דאמר פרק שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מג.) שור שהמית בן חורין שלא בכוונה פטור שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמים כופר וי"ל דאין ה"נ דלר"ע נמי כופר לא הוי שיור והא דלא קאמר הא מני רבי עקיבא היא משום דדריש בשור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן מב.) נקי מדמי עבד ואי ר"ע ליתני שהתם פטור מדמי עבד ומאי שייר דהאי שייר למ"ד פלגא נזקא ממונא דאי משום חצי כופר לאו שיורא הוא דהתנן שהתם משלם ח"נ מגופו וא"ת ומנא ליה דאית ליה לרבי יוסי הגלילי תם משלם חצי כופר אי משום דדריש לקמן נקי מדמי ולדות ולא דריש נקי מחצי כופר דלמא לעולם ס"ל דפטור דכשהשור בסקילה הביאהו לב"ד וישלם לך וכשאין השור בסקילה פטור מדרבה וי"ל דהא דקאמר דתם משלם *חצי כופר לאו משום דשמעינן ליה הכי אלא כלומר דמאי סבר דמשלם חצי כופר ולא יסבור דרבה כר' טרפון דאית ליה נמי לקמן שלהי כיצד הרגל (דף כו.) דתם משלם כופר ואי נמי ס"ל רבי יוסי הגלילי דתם לא משלם חצי כופר משום דרבה לאו שיורא היא כדפרישית וה"ה דהוה מצי למימר הא מני ר"ש בן זומא היא דדריש התם נקי מדמי עורו ולדידיה נמי כופר לאו שיורא הוא*:

לפלוג וליתני בדידיה בד"א במועד אבל בתם כו' · תימה היכי הוה מצי למימר הכי אבל בתם אין משלם ע"פ עצמו דמשמע דע"פ עדים משלם כשהמית שורו את פלוני דלמא לא סבר כרבי יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי כופר:

והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא · נראה דדוקא למ"ד פלגא דנזקא קנסא אבל למ"ד פלגא דנזקא ממונא לא מיחייב כלל דמהי תיתי דמקרן לא אתיא דקרן אורחיה הוא דהתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי והאי משונה הוא דלאו אורחיה דכלבא למיכל אימרי רברבי אבל למ"ד פלגא נזקא קנסא הוי תולדה דקרן דתרוייהו משונים הם אע"ג דקרן כוונתו להזיק:

ואי תפס לא מפקינן מיניה·[א]אור"ת דוקא אי תפס [המזיק עצמו כגון] כלב או השונרא קאמר דלא מפקינן דבמזיק הקילו חכמים שיוכל להחזיק בו אם לקחו בשעת היזק אבל מידי אחרינא לא דאי בכל דבר שיתפוס לא מפקינן יבא לידי תקלה דהיום או למחר יגזול כל אשר לו ולא טוליא ממנו דאין אנו דנין דיני קנסות וזה יפסיד יותר ממה שהזיק והא דאמר בכילד הרגל (לקמן דף יט:) ההוא חמרא דאכל נהמא ופלסיה לסלא וחייביה רב יהודה אנהמא נזק שלם ואסלא חצי נזק מיירי בתפס או היה דוחקו ע"י שמתא דקבעיה זימנא לא"י:
כולה

עין משפט נר מצוה

קנט א מיי' פ"ח מהל' שבועות הלכה ד ופ"ה מהל' סנהדרין הל' יד:
קס ב מיי' פ"ח מהל' שבועות הלכה ג:
קסא ג ד מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סו:
קסב ה מיי' שם הלכה ז ופ"ה מהלכות סנהדרין הל' ט סמג עשין סו לו טוש"ע ח"מ סימן א סעיף א:
קסג ו מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שצא סעיף ו:
קסד ז מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה ט סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סימן א סעיף א:
קסה ח מיי' פרק ג מהלכות נזקי ממון הלכה ז סמג עשין עז טוש"ע ח"מ סימן שצא סעיף ו:
קסו ט מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה יז ופ"ב מהל' נזקי ממון ה"ו סמג עשין סו טור ש"ע ח"מ סימן א סעיף ה:
קסז י מיי' שם פ"ו הל' ז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן יד סעיף א:

פי' ברס"ך רש"ל

קסח כ מיי' שם ופכ"ה שם הלכה ח ופ"ו מהלכות ת"ת הי"ד סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' יא סעיף א וטוש"ע י"ד סי' שלד סעיף מג:
קסט ל מיי' פי"א מהל' ת"ת הל"ד סמג עשין כז טוש"ע י"ד סימן שלד סעיף מג:

[עי' תוספות כתובות מא: ד"ה אא]

קע מ מיי' פי"ה מהל' נזקי ממון הל"ט סמג עשין סח ומיי' פי"א מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה ד טור ש"ע ח"מ סימן תט סעיף ג וסימן תכז סעיף ח:
קעא נ מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הל"ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ו:
קעב ס מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' ח:

רבינו חננאל

היא דסבר תם משלם חצי כופר · ת"ש זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק אין משלם על פי עצמו · פי' כגון תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' שהן קנס אינו משלם על פי עצמו מאי לאו הא פחות ממה שהזיק משלם מפי עצמו וש"מ חצי נזק ממון הוא · ופריק לא כמה שהזיק כגון המועד שמשלם נזק שלם ודאי זה ממון הוא ומשלם על פי עצמו אבל פחות לא · ואקשי' אי הכי היה לו לתנא לשנות כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו דמשמע יתר כעין כפל וכיוצא בו ומשמע פחות והוא חצי נזק וכיון דלא קתני הכי שמעינן מינה דפחות ממה שהזיק ממונא הוא ומשלם על פי עצמו · ועלתה בתיובתא לרב הונא והלכתא פלגי נזקא קנסא · ומתמהינן תיובתא והלכתא כלומר מאן דאיתותב הלכתא כוותיה · ופרק בלא עיונא הוא דכיון דאיכא חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא ומשלם על פי עצמו לפיכך לא מיתני בה כמה שהזיק · השתא דאמר פלגי נזקא קנסא כלבא דאכל אימרא ושונרא דאכל תרנגולא משונה היא ולא מגבינן בבבל דקיימא לן אין גובין קנס בבבל ואם תפס ניזק לא מפקינן ואם אמר אזמנוה לדינא בארעא דישראל מזמנין ליה ואי לא אזיל משמתינן ליה ובין כך ובין כך משמתינן

מסורת הש"ס

[לקמן מג. כתובות מא.]

[עירובין י. מז:] [כתובות מא:]

לקמן מו.' [כתובות מא:]

[לקמן כד:]

[לעיל יד. וש"נ]
[ברכות לו. וש"נ]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ואי תפס כו' אור"ת דוקא · נ"ב אבל הרא"ש וש"פ חולקין עליו:

גליון הש"ס

מתני' השן מועדת לאכול · עיין לעיל דף ד ע"א תוס' ד"ה למחשביה: גמ' אין דהא א"ל שמואל · לעיל יד ע"א לקמן לו ע"ב: תוס' ד"ה ואי כו' תפס המזיק עצמו · עי' לקמן דף לו ע"ב ברש"י ד"ה ההוא דתקע:

כולה רבי טרפון היא רישא בחצר המיוחדת לפירות לאחד מהן ולזה ולזה לשורים דלגבי שן הויא לה חצר הניזק ולגבי קרן הויא רשות הרבים אמר רב כהנא אמריתה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא ואמר לי מי מצית מוקמת לה כולה כרבי טרפון הקתני השן מועדת לאכול את הראוי לה ראוי לה אין שאין ראוי לה לא ואי ר' טרפון האמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם אלא לעולם רבנן היא וחסורי מחסרא והכי קתני חמשה תמים הן ואם הועדו חמשתן מועדין ושן ורגל מועדין מתחילתן והיכן העדתן בחצר הניזק מתקיף לה רבינא הא קתני לקמן *שור המזיק ברשות הניזק כיצד אי אמרת בשלמא איירי בה משום הכי קתני כיצד אלא אי אמרת לא איירי בה מאי כיצד אלא אמר רבינא חסורי מחסרא והכי קתני חמשה תמים הן ואם הועדו חמשתן מועדין ושן ורגל מועדין מתחילתן וזהו שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת ר' טרפון ורבנן ויש מועדים אחרים כיוצא באלו הזאב והארי והדוב והברדלס והנמר והנחש תניא נמי הכי [א]חמשה תמים הן ואם הועדו חמשתן מועדין ושן ורגל מועדין מתחילתן וזהו שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת רבי טרפון ורבנן [ב]ויש מועדין אחרים כיוצא באלו הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש איכא דרמו לה מירמא תנן חמשה תמים וחמשה מועדים ותו ליכא והאיכא הזאב הארי והדוב והנמר והברדלס והנחש ומשני אמר רבינא חסורי מחסרא והכי קתני חמשה תמים הן ואם הועדו חמשתן מועדין ושן ורגל מועדין מתחילתן וזהו שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת רבי טרפון ורבנן ויש מועדין אחרים כיוצא באלו הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש:

ולא לרבוץ: אמר רבי אלעזר [ג]לא שנו אלא פכין גדולים אבל פכין קטנים אורחיה הוא לימא מסייע ליה הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים דלמא מן הצד איכא דאמרי א"ר אלעזר לא תימא פכין גדולים הוא דלאו אורחיה אבל פכין קטנים אורחיה הוא אלא אפילו פכין קטנים נמי לאו אורחיה הוא מיתיבי ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים אמר רבי אלעזר דלמא מן הצד איכא דרמי לה מירמא תנן ולא לרבוץ והתניא ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים אמר רבי אלעזר לא קשיא כאן בפכין גדולים כאן בפכין קטנים: הזאב והארי וכו': מאי ברדלס אמר רב יהודה נפרזא מאי נפרזא אמר רב יוסף אפא מיתיבי רבי מאיר אומר אף הצבוע רבי אלעזר אומר אף הנחש ואמר רב יוסף °צבוע זו אפא לא קשיא כאן בצבוע זכר כאן בצבוע נקיבה °דתניא צבוע זכר לאחר שבע שנים נעשה עטלף עטלף לאחר שבע שנים נעשה ערפד ערפד לאחר ז' שנים נעשה קימוש קימוש לאחר שבע שנים נעשה חוח חוח לאחר שבע שנים נעשה שד שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש והני מילי דלא כרע במודים אמר מר ר"מ אומר אף הצבוע רבי

כולה רבי טרפון היא · ורישא לאו בחצר הניזק גמורה עסקינן משום הכי קתני אינה מועדת ודקא מחייב ליה אשן ורגל בחצר המיוחדת לניזק לפירות ובקרן חצי נזק ותו לא משום דלשוורים הוא רשות לשניהם וכרה"ר דמיא: ראוי לה אין · כגון פירות וירקות: שאין ראוי לה · כסות וכלים: לא · דמשונה הוא ותצי נזק הוא דמשלם: ואי רבי טרפון כו' · הא ודאי לגבי שן רשות הניזק הוא דהא במיוחדת לניזק לפירות אוקימתה: חמשה תמין הן · נגיחה נגיפה נשיכה רביצה בעיטה: ואם הועדו חמשתן מועדין · והיינו דקתני חמשה מועדין והא דקתני השן מועדת לאכול כו' לאו אמניינא קאי אלא הכי קאמר ושן ורגל מועדין מתחילתן והא דקתני ושור המועד ושור המזיק ברשות הניזק הכי קאמר והיכן העדאתן דשן ורגל ברשות הניזק: ה"ג מתקיף לה רבינא הא קתני לקמן שור המזיק ברשות הניזק כיצד · ולא גרס חדא דחמשה תנן: הא קתני לקמן · בפרק כיצד· דקמפרש לכולהו מועדין דפ"ק וקמפרש נמי שור המזיק ברשות הניזק כיצד: אי אמרת בשלמא איירי · בקרן תמה ברשות הניזק בנזק שלם בפ"ק היינו דתני פירושא בפ"ב כיצד ומפרש פלוגתא דרבי טרפון ורבנן: אלא אי אמרת לא איירי בה · בהאי פירקא: מאי כיצד· אהיכא קאי: ואם הועדו חמשתן מועדין · היינו פירושא דחמשה מועדים דתנן במתניתין: ושן ורגל מועדין מתחילתן · לאו אמניינא קאי אלא מועדין קתני ואזיל: וזהו שור המועד · הא דאמרן ואם הועדו חמשתן מועדים זהו שור המועד הכתוב בפרשה: ושור המזיק כו' מחלוקת רבי טרפון ורבנן · בפרק שני והאדם: ויש מועדים כו' · סיפא דמתניתין קא מפרש (והא דלא מנו להו בהדי הני משום דלא כתיבן כי הנך): אבל פכים קטנים אורחיה · לרבוץ ואם רבצה עליהן ברה"ר פטור וברשות הניזק חייבת נזק שלם דתולדה דרגל הוא: לימא מסייע ליה הבהמה מועדת למעך כו' · ומתניתין קתני דאינה מועדת לרבוץ אלא ודאי דמתניתין בגדולים וברייתא בכלים קטנים ובילדים קטנים ובבהמה קטנה: דלמא מן הצד · האי דקתני מועדת למעך לאו ברביצה אלא מן הצד כשהיא מהלכת ויש בצידה כלים וממעכתן בינה לכותל וזו היא שאמרנו הזיקה בגופה דרך הלוכה דהויא תולדה דרגל: נפרזא אפא: אף הצבוע · אהני דמתניתין מוסיף: ואמר רב יוסף · בדוכתא אחריתי: צבוע זו אפא · ומדמוסיף ר"מ אפא מכלל דברדלס לאו אפא הוא: לא קשיא כו' · דברדלס דמתניתין הוא צבוע זכר ועליו קאמר רב יוסף צבוע זו אפא ור"מ מוסיף אף צבוע נקבה דלא שמיה אפא ודרב יוסף לאו אדר"מ איתמר אלא בעלמא איתמר כדתניא צבוע זכר נעשה כו' אלמא צבוע זכר משתנה לכמה מינין הלכך קרי לה ברדלס ונפרזא ואפא · כך מצאתי: לישנא אחרינא ועיקר הוא מתני' בצבוע נקבה ור"מ מוסיף צבוע זכר ותרווייהו מיקרו אפא דתניא צבוע זכר וכו' ומשום דמשתנה לבריה אחרת אצטריך לאוסופי בהדיא מפי מורי *) ולא שמעתי:

*) נ"ל ול"א והוא ר"ת ולישנא אחרינא.

כולה רבי טרפון היא · הכא נמי גרסינן במיוחדת לאחד מהן לפירות ולא לזה ולזה לשוורים תימה דמשמע הא לשניהם לפירות פטור וא"כ תיפשוט מהכא דפליגי בקושיא דר' זירא ובפירוקא דאביי ולעיל (דף יג.) הש"ס מסופק ולהספרים דגרסי לזה ולזה לשוורים קשיא איפכא דתיפשוט דלא פליגי במיוחדת לשניהם לפירות דחשיב ליה חצר הניזק אע"פ שיש רשות למזיק להניח שם שורו כ"ש היכא דאין מיוחדת לשוורים כלל חשיב חצר הניזק ואע"פ במיוחדת לשניהם לפירות:

ראוי לה אין שאין ראוי לה לא · אין להקשות דלמא הא דקאמר מועדת היינו לשלם מן העלייה ושאין ראוי לה אע"פ שמשלם כ"ש כר' טרפון אינו מועד לשלם מן העלייה כדאמרינן בפ"ב (דף יט:) ולשון מועד שייך על זה כדאמרינן הידוס אינו מועד ויש אומרים מועד ובהא קמיפלגי דמר סבר מגופו ומר סבר מן העלייה דע"כ שאין ראוי לה לא משלם כי אם חצי נזק דלקמן בפ"ב (דף יט:) בהדיא קתני גבי השן מועדת אכלה כסות או כלים משלמת חצי נזק: *והנחש הרי אלו מועדים · [א] לאו בכל עניני היזק חשיבי מועדים אלא כל אחד במידי דאורחיה כגון שבא זאב וטרף ארי ודרס או טרף להניח אבל במידי דלאו אורחיה כגון ארי שטרף ואכל וכן שאר היזקות דלאו אורחייהו לא הוו מועדים אלא משלמי' ח"נ ובמידי דאורחייהו דמשלם נ"ש היינו דוקא בחצר הניזק אבל ברה"ר פטור דהוי שן ברה"ר כדאמר שמואל בגמ' ארי ברה"ר דרס ואכל פטור ואפי' נחש שאין נהנה מנשיכתו כדאמרינן בפ"ק דתענית (דף ח.) שנתקבצו כל החיות אצל הנחש ואומרות לו מה הנאה יש לך מ"מ כיון דאורחיה בהכי הוי כמו רגל ופטור ברה"ר ולא הוי כמו קרן בתר דאייעד אע"פ דמתכוין להזיק מדחשיב ליה גבי אחריני:

אף

עין משפט נר מצוה

קעג א מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הל' ה סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ו:

קעד ב מיי' שם הלכה ו טור ש"ע שם סעיף ח:

קעה ג מיי' שם הלכה ה סמג שם טור ש"ע שם סעיף ז ועיין שם בטור:

רבינו חננאל

משמתינן ליה לסלוקי הזיקא מדר' נתן דתניא ר' נתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב בתוך ביתו וכו': מתני' ה' תמים וחמשה כו' ושקלינן וטרינן בהא מתני' ולא מתוקמא שפיר ותירצה רבינא הכי חסורי מיחסרא והכי קתני ה' תמים הן ואין משלמין אלא חצי נזק ואלו הן נגיחה נגיפה נשיכה רביצה בעיטה · ואם הועדו חמשתן מועדין לשלם נזק שלם מן העליה ושן ורגל מתחילתן מועדין הן השן בראוי לה והרגל לשבר בדרך הילוכה ושור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת ר' טרפון ורבנן והאדם המזיק ויש מועדין כיוצא באלו הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס. תניא נמי הכי חמשה תמים הן כו' · ולא לרבוץ אמר ר' אלעזר אינו מועד לרבוץ על פכין גדולים ומשונה הוא ומשלם חצי נזק אבל על פכים קטנים אורחיה הוא ונזק שלם משלם · ואמרינן נימא מסייעא ליה בהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים · ודחי' דלמא מן הצד הוא אורחיה דהוא חיכוך מתהפכת כעין חיכוך שדרך הבהמה להתחכך בצדדיה אבל לרבוץ על הכלים לא · ואסיק' איכא דרמי להו מידמא ופריק ר' אלעזר מתני' דתני תם בפכין גדולים מתניתא דתני מועדת בפכין קטנים: מפירוקיה דרב יוסף שמעינן דנפרזא וצבוע תרווייהו אפא נינהו מיהו נפרזא שם הנקבה וצבוע שם הזכר *) · ירושלמי בשבת פ"א (הל"ג) ר' יוסי ב"ר בון בשם ר' זביד אחת לשבע הקב"ה מחליף עולמו **) ממוחו דרישא מתעבד עקרב ודמעיא סמטא תולעתא דסוסיא מתעבדא אורעי · ודתורתא מתעבדא דברי עכברא דטורא מתעביד חזיר בר · שיזרתא דגונא מתעבדא נדל. דתניא צבוע זכר לאחר ז' שנים נעשה ערפד ערפד לאחר ז' שנים נעשה קימוש · קימוש לאחר ז' שנים נעשה חיה ויש אומרים חוח חוח לאחר ז' שנים נעשה שד שדרו של

*) פי' רבינו כוא כלישנא אחרינא שכ' רש"י ז"ל. **) לפנינו בירושלמי שם איתא מומיתא דליבא כו' ודמניא שממי ·

מסורת הש"ס

לקמן כד:

ס"א ל"ג

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה והנחש כו' לאו בכל כו' · נ"ב ומהרש"א חולק על זה:

גליון הש"ס

גמ' צבוע זו אפא · פיינן אפעה תוס' סנהדרין נט ע"ב ד"ה והברדלס וכ"כ ברד"ק שמואל א יג יח: שם דתניא צבוע · עיין ירושלמי פ"ק דשבת הלכה ג עלה דמתני' דלא יצא החייט:

תורה אור

רבי אלעזר אומר אף הנחש והא אנן תנן ר' אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדים והנחש מועד לעולם תני נחש אמר שמואל ארי ברה"ר דרס ואכל פטור טרף ואכל חייב דרס ואכל פטור כיון דאורחיה למידרס הוה ליה כמו שאכלה פירות וירקות דהוה ליה שן ברשות הרבים ופטור טרף לאו אורחיה הוא למימרא דטריפה לאו אורחיה הוא והכתיב °אריה טורף בדי גורותיו בשביל גורותיו ומחנק ללבאותיו בשביל לבאותיו וימלא טרף חוריו בשביל חוריו ומעונותיו טריפה בשביל מעונותיו והתניא *וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק טרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם הכא במאי עסקינן שטרפה להניח הא אכלה קתני בשנמלכה ואכלה מנא ידעינן ועוד דשמואל נמי דלמא הכי הוא אמר רב נחמן בר יצחק לצדדין קתני שטרפה להניח או דרסה ואכלה משלמת נזק שלם רבינא אמר כי קאמר שמואל בארי תרבות ואליבא דרבי אלעזר דאמר לאו אורחיה אי הכי אפי' דרסה נמי ליחייב אלא דרבינא לאו אשמואל אתמר אלא אמתניתא כי תני מתניתא בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר דאמר לאו אורחיה א"ה ח"נ בעי לשלומי דאייעד א"ה מאי האי דקתני לה גבי תולדה דשן גבי תולדה דקרן בעי למיתנייה קשיא: **מתני'** *מה בין תם למועד אלא שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה: **גמ'** *מאי עלייה אמר רבי אלעזר במעולה שבנכסיו וכן הוא אומר °וישכב חזקיהו עם אבותיו ויקברוהו במעלה קברי בני דוד ואמר ר' אלעזר במעלה אצל מעולים שבמשפחה ומאן נינהו דוד ושלמה °ויקברוהו בקברותיו אשר כרה לו בעיר דוד וישכיבוהו במשכב אשר מלא בשמים וזנים מאי בשמים וזנים רבי אלעזר אמר זיני זיני ר' שמואל בר נחמני אמר בשמים שכל המריח בהן בא לידי זימה: °כי כרו שוחה ללכדני ופחים טמנו לרגלי רבי אלעזר אמר שחשדוהו מזונה ר' שמואל בר נחמני אמר שחשדוהו מאשת איש בשלמא למ"ד שחשדוהו מזונה היינו דכתיב °כי שוחה עמוקה זונה אלא למ"ד שחשדוהו מאשת איש מאי *שוחה אטו אשת איש מי נפקא מכלל זונה בשלמא למ"ד שחשדוהו מאשת איש היינו דכתיב °ואתה ה' ידעת את כל עצתם עלי למות אלא למאן דאמר שחשדוהו מזונה מאי למות שהשליכוהו לבאר טיט *דרש רבא מאי דכתיב °יהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אפילו בשעה שעושין צדקה הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהן שכר: °וכבוד עשו לו במותו מלמד שהושיבו ישיבה על קברו פליגי בה ר' נתן ורבנן חד אמר שלשה וחד

אף הנחש · מדקתני אף מכלל דלר' אלעזר הוו איך מועדין: והא אנן תנן ר' אלעזר אומר · נחש הוא מועד אבל הני לא: דרס · שלא הרגה אלא מחיים אכלה פטור דאורחיה הוא ושן ברה"ר פטור: טרף · שהרגה ואכלה: חייב · דלאו אורחיה היא ותולדה דקרן הוא ומשלם חצי נזק ברה"ר: בדי גורותיו · די מאכל גורותיו ילדיו אלמא טורף הוא: ומשני בשביל גורותיו · אורחיה להרוג ולהביא ולהצניע אבל לטרוף ולאכול הוא עצמו כי הא לאו אורחיה: וקפריך והכתיב ומחנק ללבאותיו · אלמא אורחיה להרוג ומשני בשביל לבאותיו: והכתיב וימלא טרף חוריו ומשני בשביל חוריו · אורחיה להרוג ולהביא להוריו ולהצניע אבל לאכול מיד לאחר הריגה כי הא דשמואל לאו אורחיה הוא: טרפה בהמה · והרגתה ואכלה הבשר: משלם נזק שלם · מדמשלמת בחצר הניזק נזק שלם מכלל דאורחיה הוא ותולדה דשן היא וברה"ר ליפטר: להניח · להצניע אורחיה להרוג: ועוד דשמואל נמי · דאמר טרף ואכל חייב אמאי חייב דלמא הכי הוא דטרף על מנת להצניע ונמלך ואכל וליפטר: ה"ג אמר רב נחמן לצדדין קתני טרפה והניחה או דרסה ואכלה משלמת נזק שלם · כלומר הא דקתני ברייתא טרפה בהמה ואכלה בשר תרי מילי נינהו טרפה בהמה והניחה או אכלה בשר על ידי דריסה משלם נזק שלם: רבינא אמר · לעולם אורחיה הוא לטרוף ולאכול ושמואל דמחייב ליה ברה"ר בארי תרבות כו' ואליבא דר' אלעזר: אי הכי · אפי' דרס נמי לחייב אלא ודאי דרבינא לא אדשמואל אתמר אלא אי איכא לאוקמא לדרבינא אמתניתא הוא דמוקמת ליה והכי קאמר רבינא הא דקתני מתניתא נזק שלם לאו משום דאורחיה לטרוף דאפי' בארי תרבות נמי מתוקמה: ופרכינן מתניתא נמי היכי איתא לדרבינא חצי נזק בעי לשלומי: אי הכי · דתולדה דקרן היא אדתני להא מתניתא (לקמן דף יט:) גבי תולדה דשן גבי תולדה דקרן ליתני: **מתני'** מן העלייה · ואפי' אין הנוגח שוה שיעור הנזק דבמועד כתיב ישלם שור תחת השור ולא כתיב ביה דמגופו הנוגח יפרע: **גמ'** ויקברוהו במעלה וגו' · בחזקיה כתיב בספר דברי הימים: וישכיבוהו במשכב · באסא מלך יהודה: זני · מיני מיני בשמים הרבה כדמתרגמינן למיניהו לזנוהי (בראשית א): כי כרו שוחה ללכדני · בירמיה הנביא כתיב: עצתם עלי למות · דאשת איש אית ביה חיוב מיתה אבל בזונה פנויה ליכא מיתה: וכבוד עשו לו במותו · בחזקיה כתיב: ישיבה · תלמידים לעסוק שם בתורה: שלשה · ימים הושיבו שם ישיבה:

*רבי אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדים · תימה דברים פ"ק דסנהדרין (דף ב. ושם) תנן הארי והזאב והדוב כו' ר"א אומר כל הקודם להורגו זכה ומפרש ר' יוחנן בגמ' (שם טו:) אע"פ שלא המיתו דאין להם תרבות ואין להם בעלים ואור"י דהכא גרסינן ר' אלעזר שהוא אחר ר' מאיר והתם גרסינן ר' אליעזר שהוא קודם ר' עקיבא דקתני בתריה ר' עקיבא אומר מיהו אכתי קשה דהתנן והנחש מועד לעולם אליבא דכ"ע והתם מפרש ריש לקיש והוא שהמיתו אבל לא המיתו לא קסבר יש להם תרבות ויש להם בעלים אפי' אנחש ואומר ר"ת דהתם בקסורים בשלשלאות כגון ארי בגוהרקי שלו דבענין זה יש להם תרבות [ואין להם להרגם אא"כ המיתו ותרבות דהכא היינו שגידלם בביתו] ועוד יש לחלק דוקא לענין זה יש להם תרבות שאין להם להרגם כל הקודם אא"כ המיתו אבל לענין אם הזיקו לשלם נזק שלם או לא בהא לא איירי מידי אם חשיב תרבות שלהם תרבות:

*והוא דלא כרע במודים · לפי שמאוס לכרוע וכי זקיף זקיף כחויא כדאמרינן ברב ששת במסכת ברכות (דף יב: ושם) מדה כנגד מדה ונעשה נחש זהו עונשו שנגאי הוא לו במה שנעשה נחש: גליון · ויש מפרשים מטום דאמרינן במדרש *שיש עצם בשדרו של אדם שממנו עולה לעתיד לבא ואותו עצם חזק וקשה כל כך שאין האש יכול לשורפו והשתא כשאותו עצם נעשה נחש אינו חי לעתיד לבא ואין סברא לומר שיהא עונש גדול כל כך בשביל עון זה דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא:

דרס ואכל · פירוש שאוכל מחיים כדאמרינן בפרק אלו עוברין (פסחים דף מט: ושם *)מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שימות אף עם הארץ כו':

והתניא וכן חיה · תימה ולוקמה בזאב דאורחיה לטרוף וי"ל דחיה סתם קתני בין ארי בין בזאב ולא הוה מצי לשנויי דכרבי טרפון אתיא דאמר (לעיל יח.) משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם מדקתני לה גבי תולדה דשן כדמסיק:

כי תניא מתניתא בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר · לא נקט ר' אלעזר לאפוקי רבנן אלא לרבותא נקטיה וה"ק דלא תימא משום דאורחיה לטרוף משלמת נ"ש דאפילו בארי תרבות אליבא דר' אלעזר דודאי לאו אורחיה הוא איכא לאוקמי דהיינו בדאייעד כדמפרש ואזיל ומאותו הטעם שיתחייב לר' אלעזר יתחייב לרבנן ועוד י"ל דדוקא מוקי לה כרבי אלעזר משום דחיה סתם קתני בין בארי בין בזאב ולר' אלעזר כיון דהוו בני תרבות לאו אורחייהו לטרוף ומיירי תרוייהו בדאייעד אבל לרבנן דלאו בני תרבות נינהו ואורחיה דזאב לטרוף כי לא אייעד נמי משלם נ"ש וזהו דוחק להעמיד הברייתא לגדדים זאב בלא אייעד וארי באייעד וא"ת ולמאי דס"ד השתא דהוי תולדה דקרן אמאי נקט בברייתא שנכנסו בחצר הניזק וי"ל משום זאב נקט, דכיון דאייעד חוזר לקדמותו והוי שן דפטור ברה"ר:

שחשדוהו בזונה · דירמיה כהן הוה וזונה אסורה לכהן: **אפילו** בשעה שעוסין לדקה · ול"ג ישראל דאהנסי (א) ענתות קאי **לפניך** זו לדקה · שנאמר והלך לפניך לדקך (ישעיה נח): **שהושיבו** ישיבה על קברו · לפי שהרבה תורה בישראל כדאמר בחלק (סנהדרין דף לד: ע"ש) שבדקו מדן עד באר שבע ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בטומאה וטהרה ולא על קברו ממש אלא ברחוק ארבע אמות דליכא לועג לרש:

*) [לפנינו שם ליתא הכי אלא ר"ת מסרש כן דאינו ממתין עד שימות כמ"ש תוספות שם וע"ע תוספות חולין סא. ד"ה הדורס]

עין משפט נר מצוה

שייך לעיל במשנה

קעו א מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שנא סעיף ו:

קעז ב מיי' שם פ"א הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף ט:

רבינו חננאל

אדם לאחר ז' שנים נעשה נחש והני מילי בההוא דלא כרע במודים · אמר מר רבי אלעזר אומר אף הנחש ומקשי' קיימא לן דלא קתני אף אלא דהוא מודה על קמייתא · והתנן ר' אלעזר אומר בזמן שהן תרבות אין מועדין הא אם אינן תרבות מועדין הן · ופרקי' תני הנחש כדתנן והנחש מועד לעולם · אמר שמואל ארי ברשות הרבים דרס ואכל פטור · טרף ואכל חייב · פי' אם הכה זה הארי הבהמה בידיו ומתה באירום שלו אכלה פטור שכן דרכו בעת שרוצה לאכול וקיימא לן שן ברשות הרבים פטור · אבל אם טרף בפיו ובשיניו והמית הבהמה חייב ואע"פ שאחרי כן אוכל ויושב ששינה ודינו כדין הקרן ברשות הרבים דבהדיא תנינן דרך הארי לדרוס ודרך הזאב לטרוף · דתניא (בבא מציעא לג ע"ב) רועה שהניח עדרו ובא זאב וטרף ארי ודרס כו' ואקשינן על שמואל והכתי' אריה טורף בדי גורותיו ופירק בשביל גורותיו כלומר אין רצונו לאכול אלא להמית ולהאכיל לבניו · וכן שאר הפסוק · והתניא וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה ואכלה משלם נזק שלם · ופירק ר' נחמן בר יצחק טרפה והניחה ונמלכה*) ודרסה ואכלה משלם נזק שלם · רבינא אמר כי אמר שמואל בארי תרבות ונדחת ואמר אלא מתניתא בארי תרבות ואליבא, דר' אלעזר דאמר לאו אורחיה הוא ומשונה הוא. ואקשינן והא קיימא לן משונה בחצר הניזק לרבנן חצי נזק · ופריק דאייעד · ותוב אקשינן עליה אי הכי הא דקתני לה גבי תולדה דשן ותנינן בכיצד השן מועדת ת"ר כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה כו' גבי תולדה דקרן בעי למיתניה קשיא. (פיס') [מתני'] מה בין תם למועד שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם ומן העלייה · מה עלייה אמר רבי אלעזר מעולה שבנכסיו · במעלה קברי בית דוד אמר ר' אלעזר אצל המעולין שבמשפחה ומאי נינהו דוד ושלמה ·

*) לכאורה נראה דצ"ל ונמלכה ואכלה או שדרסה ואכלה אך קשה דהא הך תירוצא דנמלכה ואכלה נדחה ואולי דגי' אחרת היה לו בסוגיא וצ"ע.

מסורת הש"ס

לקמן יט:

לעיל טו.

[נדרים ט. מנחות קח:]

[ילקוט איתא מאי זונה]

כ"ג ט: [ושם איתא רבא]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אפילו וכו' ענתות קאי · נ"ב וכן פי' רש"י בב"ב דף ט ע"ב:

תורה אור

וחד אמר שבעה ואמרי לה שלשים ת"ר וכבוד עשו לו במותו זה חזקיה מלך יהודה שיצאו לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף דברי ר' יהודה א"ל ר' נחמיה והלא לפני אחאב עשו כן אלא שהניחו ס"ת על מטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה והאידנא נמי עבדינן הכי אפוקי מפקינן אנוחי לא מנחינן ואיבעית אימא אנוחי נמי מנחינן קיים לא אמרינן אמר רבה בר בר חנה הוה אזילנא בהדיה דר' יוחנן למשאל שמעתא כי הוה *עייל לבית הכסא והוה בעינא מיניה מלתא לא פשיט לן עד דמשי ידיה ומנח תפילין ומברך והדר אמר לן אפילו קיים אמרינן לימד לא אמרינן *והאמר מר *גדול למוד תורה שהלמוד מביא לידי מעשה ל"ק הא למיגמר הא לאגמורי *א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי מאי דכתיב
ישעיה לב °אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים שנאמר אשריכם זורעי ואין זריעה אלא צדקה
הושע י שנאמר °זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד *ואין מים אלא תורה שנאמר °הוי כל
ישעיה נה צמא לכו למים וזוכה לנחלת שני שבטים
בראשית מט זוכה לכילה כיוסף דכתיב °בן פורת יוסף בנות צעדה עלי שור וזוכה לנחלת יששכר
שם דכתיב °יששכר חמור גרם אית דאמרי
דברים לג אויביו נופלין לפניו כיוסף דכתיב °בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ וזוכה לבינה
ד"ה א יב כיששכר דכתיב °ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל :

הדרן עלך ארבעה אבות

כיצד [א]הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה [ב]הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר [ג]היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברה את הכלים משלם חצי נזק [ה]*דרסה על הכלי ושברתו ונפל על כלי ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק [ו]התרנגולין מועדין להלך כדרכן ולשבר היה דליל קשור ברגליו או שהיה מהדם ומשבר את הכלים משלם חצי נזק :

גמ'

רש"י

וחד אמר שבעה · ימים : זה חזקיה מלך יהודה · ליסנא דס"ס הוא ולא לאשמועינן דזהו חזקיה דהאי קרא בחזקיה כתיב אלא אגב אורחיה דמפרש מאי כבוד עשו לו במותו נקיט ואמר הכי : חלוצי כתף · כמו וחלצה נעלו (דברים כה) שקרעו בגדיהם עד שנראו כתפיהם : והאידנא מפקינן · ספר תורה קמי גברא רבה : אנוחי · על מטתו לא מנחינן : כי הוה עייל לבית הכסא · כלומר זימנא חדא כי הוה עייל לבית הכסא אמר לן הכי קיים אמרינן לימד לא אמרינן ולימד אמרו לחזקיה והאידנא לא משום כבודו דחזקיה דלימד עדיף מקיים : מביא לידי מעשה · אלמא מעשה עדיף : למיגמר · לעצמו מעשה עדיף אבל לאגמורי לאחריני עדיף ממעשה הלכך לימד לא אמרינן : זורעי · היינו צדקה וחסד כדמפרש לקמיה : לנחלת שני שבטים · דהכי משמע רגליכם ישולחו בנחלת השור והחמור יוסף ויששכר : בנות צעדה עלי שור · היינו כילה : חמור גרם · מתרגמא עתיר בניכסין : יוסף איקרי שור בכור שורו הדר לו (דברים לג) :

הדרן עלך ארבעה אבות

ביצד הרגל מועדת · כלומר במה הרגל מועדת : לשבר בדרך הלוכה · כלומר בכך היא מועדת שמשברת דרך הלוכה : הבהמה מועדת כו' · קפריך בגמ' היינו רגל היינו בהמה הא תנא ליה לשבר דרך הלוכה : היתה מבעטת · שינוי הוא זה ותולדה דקרן(א) הלכך חצי נזק ותו לא : או שהיו צרורות מנתזין כו' · אע"ג דלאו שינוי הוא אלא אורחיה הוא אפ"ה ח"נ ותו לא דהלכתא גמירי להו וברשות הניזק קאמר דברה"ר פטור כדאוקימנא בריש פ"ק (דף ג:) דצרורות תולדה דרגל לפוטרו בר"ה : ונפל על כלי אחר : ראשון · נזקי רגל הן ומשלמת כולה ואחרון ע"י צרורות נשבר הלכך חצי נזק : דליל קשור ברגלו · כל דבר הנקשר ברגל התרנגול קרי דליל ואית דגרסי דלי : מהדס · מרקד : משלם חצי נזק · דדליל היינו צרורות כדמפרש בגמ' דאדייה אדויי הידוס נמי כגון שהתיז והצרורות שברו את הכלים :

גמ'

תוספות

שלשים וששה אלף · לו בגימטריא הכי הוי : **והלא** לפני אחאב עשו כן · שעשו לו הספד גדול כדאמרינן במגילה (דף ג. ושם) כמספד הדרימון בן טברימון כדמתרגמינן כמספד אחאב בן עמרי דקטיל יתיה הדרימון בן טברימון ובמלחמה היה שהיו שם עם רב וכולן ספדו עליו ואע"ג דכתיב (מלכים א כב) ויעבור הרינה במחנה ואמרינן (סנהדרין דף לט:) באבוד רשעים רינה באבוד אחאב בן עמרי רינה היינו לצדיקים שבדור אבל עבדיו ואוהביו היו מספידין אותו :

אלא שהניחו ס"ת על מטתו · ואע"ג דבפ' בתרא דמ"ק (כה.) גבי רב הונא משמע דאסור לעשות כן משום דאסור לישב ע"ג מטה שס"ת מונחת עליה ובהקומץ רבה (מנחות דף לב:) איכא פלוגתא דאמוראי ליכא למיפרך מדר' נחמיה דהכא דשאני חזקיה דהוה גדול בתורה ובמעשים טובים ביותר :

והאמר מר גדול למוד תורה שמביא לידי מעשה · פי' בקונטרס אלמא מעשה עדיף וקשה לר"ת דאדרבה מהכא דייק ספ"ק דקדושין (דף מ: ושם) למוד גדול ממעשה גבי זקנים שהיו מסובין בעליית בית נתזה בלוד ונשאלה שאילה זו בפניהם למוד גדול או מעשה גדול ונמנו כולם ואמרו למוד גדול שמביא לידי מעשה ואומר ר"ת דה"פ והאמר מר שלמוד מביא לידי מעשה וכיון שאנו אומרים קיים הרי אנו אומרים שלמד דאי לא שלמד היאך קיים שהלמוד מביא לידי מעשה ולא מסיק אדעתיה השתא לחלק בין למד ללימד ומשני הא לאגמורי [דלימוד] ודאי לא אמרינן דהא ודאי עדיף שמביא את הרבים לידי מעשה כשמלמדם ובשאלתות דרב אחאי גאון *ל"ג קיים אמרינן לימד לא אמרינן אלא גרס ומנח תפילין והדר אמר לן ותו לא ופריך גמרא והיאך הוה מנח תפילין תחלה קודם שהיה אומר להם השמעתא והלא למוד גדול ממעשה ומשני הא למגמר הא לאגמורי דליגמר נפשיה למוד גדול שמביא לידי מעשה אבל לאגמורי לאחרים לא עדיף ולפיכך היה מניח תפילין תחלה* :

הדרן עלך ארבעה אבות

ביצד הרגל מועדת · אמתניתין דפ"ק (דף טו:) קאי ותימה אי אדפתח ליתני כילד השן ברישא ואי אדסליק הא תנינא ושור המזיק ברשות הניזק והאדם בסוף ואומר ר"י ודאי אדפתח ביה קאי ושן ורגל כחד חשיבי משום דשוין בהלכותיהן ומחד קרא נפקי ומשום דתנא רגל בתר שן נקט הכא רגל ברישא דסליק מיניה :

הבהמה מועדת · אית דגרס והבהמה בוי"ו וה"פ כילד העדאה דרגל לשבר דרך הלוכה פי' דרך הלוכה היא העדאתה וכן בסיפא גבי שן אבל קשה לר"י מה חידש כאן שלא שנאה בפרק קמא ונראה לר"י דל"ג בוי"ו וה"פ כילד הרגל מועדת לשבר דרך הלוכה שאמר בפרק קמא (דף טו:) הבהמה מועדת כו' ומ"מ דייק שפיר בגמרא שפיר היינו רגל היינו בהמה דהרגל מועדת והבהמה מועדת הכל אחד : **היתה** מבעטת · אגב דשוה לצרורות נקט לה הכא : **דרסה** על הכלי · אור"י דאיצטריך לאשמועינן דסד"א דמשונה הוא כיון דדרסה כ"כ בחוזק שניתז השבר על כלי אחר ושברו ומסתמא להזיק נתכוונה :
סד"א

מסורת הש"ס

[בי הוה נפיק כיה גירסת השאלתות פר' לך לך]

מגילה כז. קדושין מ:

ע"ז ה: ע"ש ספרי פ' עקב

[לקמן סב. ע"ז ה:]

[לקמן יט.]

[פי' לך לך סימן ז]

[עי' תוספות קדושין מ: ד"ה לימוד]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היתה וכו' דקרן היא הלכך :

עין משפט נר מצוה

קעח א מיי' פ"א מהל' ת"ת הלכה ג סמג עשין יב טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף יח :

א ב ג מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף א וסעיף ו וסימן שצ סעיף א :

ב ד מיי' שם פ"ב הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שצ סעיף ג :

ג ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ה :

ד ו מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף י :

רבינו חננאל

וכבוד עשו לו במותו (אמר רב) זה חזקיה מלך יהודה שהושיבו ישיבה על קברו · *) ואינו דבר גדול להושיב ישיבה בקבר אדם גדול ותפילין בראשיהן ור' נחמיה אמר שהושיבו ספר תורה על מטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה · והאידנא מפקינן ומנחינן קיים לא אמרינן · פי' חלוצי כתף כך שמעו שמוציא יד אחד מבית הצואר שלא ממקום הקרע כדי שיהא הקרע ברור ונמצא הכתף חלוץ מן החלוק · ר' יוחנן קיים אמרינן לימד לא אמרינן · **) והא אמר מר גדול תלמוד תורה שהתלמוד מביא לידי מעשה · ופרקי' לא קשיא למיגמר הוא תלמוד גדול שהתלמוד מביאו לידי מעשה לאגמורי הוא לאחריני מעשה גדול · ש"מ דלמיגמר הוא ולאיעסוקי קמיה רביה טפי עדיף וקדים על לאגמורי הוא לאחריני . אמר ר' יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים · והן יוסף ויששכר : הדרן עלך ארבעה אבות

כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה הבהמה מועדת להלך כדרכה כו' מקשי רבינא היינו רגל היינו בהמה · ופריק ליה רבא תנא הרגל שהיא אב וקתני הבהמה תולדות · אלא מעתה סיפא דקתני השן

*) אולי צ"ל וזהו כבוד גדול להושיב ישיבה וכו'. **) נראה ברור דרבינו היה לו גי' השאלתות שהובא בתוס' ד"ה והאמר והו"ק .

גמ' א"ל רבינא לרבא היינו רגל היינו בהמה א"ל תנא אבות וקתני תולדות אלא מעתה סיפא דקתני* השן מועדת הבהמה מועדת מאי אבות ומאי תולדות איכא הוה קמהדר ליה בבדיחותא וא"ל אנא שנאי חדא ואת שני חדא וטעמא מאי אמר רב אשי תנא שן דחיה וקתני שן דבהמה ס"ד אמינא °ושלח את בעירה כתיב בהמה אין חיה לא קמ"ל *דחיה בכלל בהמה אי הכי הא מבעי ליה למיתני ברישא האי* °דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה אי הכי רישא נמי ליתני ההיא דלא כתיבא ברישא הכי השתא התם אידי ואידי אבות נינהו הך דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה הכא שביק אב ותני תולדה איבעית אימא איידי דסליק מרגל פתח ברגל תנו רבנן בהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר כיצד [א]בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה ובשערה דרך הלוכה באוכף שעליה ובשליף שעליה ובפרומביא שבפיה ובזוג שבצוארה וחמור במשאו משלם נזק שלם סומכוס אומר צרורות וחזיר שהיה נובר באשפה והזיק משלם נזק שלם הזיק פשיטא אלא אימא התיז והזיק משלם נזק שלם צרורות מאן דכר שמיהו חסורי מחסרא והכי קתני [ב]צרורות כי אורחייהו חצי נזק [ג]וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז והזיק משלם חצי נזק סומכוס אומר צרורות וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז והזיק משלם נזק שלם: ת"ר *[ד]תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהן משלם נזק שלם [ה]ברוח שבכנפיהן משלמין חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם תניא אידך [ו]תרנגולין שהיו מהדסין ע"ג עיסה ועל גבי פירות וטינפו או ניקרו משלם נזק שלם [ז]העלו עפר או צרורות משלמין חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם תניא אידך תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום ויצתה רוח מתחת כנפיו ושיברה את הכלים משלם חצי נזק סתמא כרבנן אמר רבא בשלמא סומכוס קסבר כחו כגופו דמי אלא רבנן אי כגופו דמי כוליה נזק בעי לשלם ואי לאו כגופו דמי חצי נזק נמי לא לשלם הדר אמר רבא לעולם [ח]כגופו דמי *וחצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה: אמר רבא כל שבזב טמא בנזקין משלם נזק שלם כל שבזב טהור בנזקין משלם חצי נזק ורבא צרורות אתא לאשמועינן לא רבא [ט]עגלה מושכת בקרון קא משמע לן תניא כותיה דרבא בהמה מועדת לשבר בדרך הלוכה כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה *בגופה דרך הלוכה ובשערה דרך הלוכה באוכף שעליה ובשליף שעליה ובפרומביא שבפיה ובזוג שבצוארה וחמור במשאו ועגלה מושכת בקרון משלם נזק שלם תנו רבנן [י]תרנגולים שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נזק שלם בעי רבא דרסה על כלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו בתר מעיקרא אזלינא וגופיה הוא או דלמא בתר תבר מנא אזלינא וצרורות נינהו [כ]תפשוט ליה מדרבה *דאמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור דאמרינן ליה מנא תבירא תבר לרבה פשיטא ליה לרבא מבעיא ליה ת"ש הידוס אינו מועד וי"א ה"ז מועד הידוס ס"ד אלא לאו הידוס והתיז ובהא קמפלגי דמר סבר בתר מעיקרא אזלינן ומר סבר בתר תבר מנא אזלינן לא בהתיז

תורה אור: שמות כב

רש"י

גמ' הייטו רגל הייטו בהמה · מאי רגל ומאי בהמה דתני תרתי במתני' הא חדא היא ואמאי הדר תני הבהמה מועדת: תנא אבות · רגל ממש שדרסה ברגליה וסיפא קתני תולדות הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר בגופה ובשערה ובשליף שעליה דרך הלוכה דתולדות דרגל הן דהזיקה מצוי ואין כוונתה להזיק: מאי אבות ומאי תולדות איכא · (והא) ליכא למימר דהאי דתנא בהמה מועדת לאכול פירות וירקות הוי להו תולדה דהייטו שן ממש ותולדה דשן הייטו נתחככה בכותל להנאתה: הוה קמהדר ליה · רבא לרבינא: בבדיחותא · בשחוק: וא"ל אנא שנאי חדא · רישא ואת שני סיפא: וטעמא מאי · אסיפא קאי: בעירה · הייטו תרגום של בהמה: קמ"ל · מתני' דאשן דחיה נמי מיחייב: דחיה בכלל בהמה · דכתיב (דברים יד) זאת הבהמה אשר תאכלו ומפרש בתריה איל צבי ויחמור: אי הכי הא · שן בהמה מבעי ליה למיתני ברישא והדר שן חיה: רישא נמי ליתני · בהמה דהוי תולדה ברישא דלא כתיבא: אידי ואידי · שן דחיה ושן דבהמה: הכא · גבי רגל: שביק אב ותני תולדה · בתמיה: דסליק מרגל · בפ"ק (דף טו:) תנן הרגל מועדת ולא תנן הבהמה: אוכף · סול"א בלע"ז: שליף · משאוי שבאמתחת ובמרצופין: התיז · דהוה צרורות: סומכוס · לית ליה הלכתא דחצי נזק צרורות אלא נזק שלם ס"ל: נובר · בחוטמו ובלע"ז פורי"ר: צרורות כי אורחייהו · כלומר אע"ג דאורחייהו להתיז צרורות משלם חצי נזק כדמפרש לקמיה דהלכתא גמירי לה וכן חזיר הנובר ומתיז צרורות בחוטמו הוי נמי כצרורות דרגל דכל מה שהוא כחו ולא גופו קרי צרורות: בכנפיהם · שנגעו בכנפיהם בכלי: רוח שבכנפיהם · הייטו צרורות דכחו הוא: מהדסין · מרקדין: ונקרו · בחרטום שלהם שקורין בי"ק: העלו עפר · מן הארץ לעיסה: חצי נזק נמי לא · דלא אשכחן חצי נזק אלא במשונה אבל במידי דאורחיה לא: שבזב טמא · משמע נגיעה ממש: שבזב טהור · כגון שזורק חפץ על אדם הוי טהור ובנזקין כעין צרורות חצי נזק: צרורות אתא לאשמועינן · בתמיה: עגלה מושכת בקרון · אתא לאשמועינן דבזב טמא אם הלכה קרון שהזב עליה על גבי כלים טמאים משום מדרס הזב ובנזקין נמי עגלה שמשכה בקרון ע"ג כלים כגופה הוי ולא כצרורות ואם התיז צרורות מתחת הקרון דבזב טהור בנזקין נמי צרורות נינהו: בפרומביא · רסן: זוג · אישקליטא: מחטטין · מנקרין בחרטומיהן: בתר מעיקרא · שדחפתו ובגופה תבר מנא: ושברו במקל · קודם שנח: פטור · המשברו וחייב הזורק אלמא בתר מעיקרא אזלינן והואיל וסופו ליסבר לכשינוח כמי שסברו הוא דמי: הידוס · רקידת התרגולים: הידוס ס"ד · אמאי לא ליהוו מועד הא אורחיה הוא: הידוס והתיז · שנגלגל הכלי ברקידתו למקום אחר ונשבר מ"ד מועד לנזק שלם סבר בתר מעיקרו אזלינן: בהתיז

תוספות

סד"א ושלח את בעירה כתיב · אע"ג דכבר אשמועינן ברישא דאפי' תרנגולין מועדין מ"מ ניחא ליה לאשמועינן גבי שן וקשה קצת אמאי לא תנא נמי תולדה בשן כמו ברגל:

קמ"ל דחיה בכלל בהמה · לא מהיא דרשה דבהמה המקשה (חולין דף עא.) קאמר הכא דחיה בכלל בהמה דהא הכא אפילו עוף נמי הוי בכלל בהמה כדקתני התרנגולת מועדת אלא ילפינן בהמה משבת כדאמרינן בס"פ הפרה (לקמן דף נד:) דבעירה ובהמה הכל אחד דמתרגמינן בהמה בעירה:

וחמור במשאו · אע"ג דכבר שנה בשליף שעליה אצטריך לאשמועינן לפי שאין משאוי של חמור מהודק ומחובר בו כבשאר בהמה וס"ד דלא הוי כגופו:

נובר באשפה · יכרסמנה חזיר מיער (תהלים פ) מתרגמינן יטובריניה ואע"ג דתנא צרורות דרגל אשמועינן צרורות דשן דלהנאתו קעביד:

כל שבזב טהור · אין זה הכלל דוקא דהא קנה בקומטו של זב והסיט בו הטהור טהור* ולענין נזקין אין חילוק וכל עיקר האי כללא לא בא אלא למעט זורק:

בתר מעיקרא אזלינן כו' · ומדתנן דרסה על הכלי ושברתו דמשמע הא נתגלגל למקום אחר ונשבר שם חייב ח"נ ליכא למידק לאדרבה מדמפליג בין ראשון לשני ולא מפליג בראשון גופיה איכא למידק איפכא:

זרק כלי מראש הגג כו' · נראה דאם זרק אבן או חץ על הכלי ובא אחר וקדם ושברו דפשיטא דחייב ולא שייך כאן מנא תבירא תבר דאי אזלינן נמי הכא בתר מעיקרא לא משכחת בצרורות ח"נ וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו:

והא

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"א מהלכות נזקי ממון הלכה י סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שצ סעיף א:

ו ב ג מיי' פ"ב שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ג ד:

ז ד מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף א:

ח ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

ט ו מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף א:

י ז מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ד:

יא ח מיי' שם פ"א הל' י סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

[יבמות כ: וש"נ]

יב ט מיי' שם פ"ב הל' יד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף יא:

יג י טוש"ע שם סעיף ה בהג"ה ועי' במיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה י ובהשגות שם:

[נדה מג.]

רבינו חננאל

השן מועדת והבהמה מועדת כו' פי' בשלמא גבי רגל מפרש בעיסה והיא תולדה וקתני לה הכי גבי בהמה ש"מ דמשום תולדות קתני בהמה אלא לגבי שן מאי מן התולדות דשן א) דקתני בהמה לאתויי תולדה דשן · ופריק רב אשי רישא שן דחיה סיפא שן דבהמה וכולהו אבות נינהו ושאר השמועה פשוטה היא · ת"ר הבהמה מועדת להלך לדרכה ולשבר כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה או בשערה דרך הלוכה באיכוף שעליה או בשליף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה וחמור במשאו משלמין נזק שלם · וצרורות כי אורחייהו כגון שהיה פרה מהלכת וצרורות מנתזין מתחת פרסותיה וחזיר נובר באשפה והתיז והזיק משלמין חצי נזק · סומכוס אומר צרורות וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז והזיק משלם נזק שלם · ת"ר תרנגולין שהיו מהדסין בעיסה או על גבי פירות וטינפו או ניקרו משלם נזק שלם · העלו עפר או צרורות חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם · תניא אידך תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהם נזק שלם · ברוח שבכנפיהם חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם · וליתא לסומכוס דתניא תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום ויצאתהרוח מתחת כנפיו ושברה כלים משלם חצי נזק וסתמא כרבנן · אמר רבא במסקנא לעולם כחו כגופו דמי חצי נזק דצרורות הלכתא גמירי לה · אמר רבא כל שבזב טמא בנזקים משלם נזק שלם · וכל שבזב טהור בנזקין חצי נזק · ואמר רב אשי הא שמעתא דרבא בע"ז פרק ר' ישמעאל בסופו בהאי לישנא אמר רב אשי כל שבזב טמא בנכרי עושה יין נסך · כל שבזב טהור בנכרי אינו עושה יין נסך ב) מכאן אר"ש בן לקיש קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור והיינו ששנינו במשנתינו [זבים ספ"ג] טהור מכה את הטמא טהור · אבל קנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא כדתנן וטמא שמכה את הטהור טמא וכן אם זרק זב חפץ ונגע בטהור טהור דתנן [שם פ"ד] זב שהקיש על כסוסטרא ונפל ככר של תרומה טהור · ורבא קיימא ליה דכחו כגופו דמי · ומדחזינן דמותיב רב חייא בר אשי לרב אשי נפל החבית וזרקה בחמתו לבור זה היה מעשה והתירו ודייקינן מדקתני בחמתו דשרי הא שלא בחמתו אסור וכי האי גוונא בזב טהור · ופריק כגון דאזיל מיניה מיניה · אחר"י שפת"חנו ד"רך למבי"נים נחזו"ר לפר"ש שמו"עתנו אקשינן על רבא וכי צרורות אתא לאשמועינן ג) כל שבזב טמא דבר ידוע הוא כל נגיעה בזב טמא תנינא בהדיא כיוצא בו בנזקין בין הזיקה בגופה בין בשערה בין בשליף שעליה כל שהוא מכוחה נזק שלם · לא נשאר אלא כגון ההקשה שמקיש הזב ונפל ככר של תרומה שהוא טהור וכו' תניא [תוספתא דזבים פ"ד ובעירובין דף לה] זה הכלל הבאין מכח רעדה טהורין מכח הסטה טמאין כך בנזקין צרורות הניתזין מכח הליכת הבהמה חצי נזק גם שנינו זה. ופרקי' לא עגלה מושכת אתא לאשמועינן כלומר כשם שהזב היושב בספינה כדתנן [זבים פ"ג] הזב והטהור שישבו בספינה או באסדה או שרכבו על גבי בהמה אע"פ שאין בגדיהן נוגעים הרי אלו טמאין כיוצא בו היושב בעגלה המושכת עם הזב טמא כך אם היה בעגלה מושכת כלים ונשברו חייב ד) היושב בעגלה לשלם נזק שלם · ד"א ה) עגלה מושכת בבהמה בשליף שעליה כשם שזה נזק שלם כך זה נזק שלם · תניא כותיה דרבא הרגל מועדת לשבר עד ועגלה מושכת משלמין נזק שלם · תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נזק שלם · בעי רבא דרסה על כלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו בתר מעיקרא אזלינן וגופו הוא או דילמא בתר תבר מנא אזלינן וצרורות נינהו · תפשוט ליה מדרבה דאמר זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא תבר · ואמרינן לרבה פשיטא ליה ולרבא מבעיא ליה

מסורת הש"ס

[לקמן יט:]

[לקמן נד: נדרים פא. נזיר לה: זבחים קטו: חולין נט. עא. פד.]

[תוספתא פ"ב]

לעיל ג:

[שם.]

לקמן כו:

גליון הש"ס

גמ' דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה. ב"ב קח ע"ב:

א) נראה דצ"ל מאי מן התולדות דשן תנא במתני' דקתני בהמה וכו'. ב) אולי צ"ל וכן אמר ר"ש בן לקיש [בנדה דף מג] קנה בקומטו וכו'. ג) נראה דצ"ל דהא כל שבזב טמא דבר ידוע הוא דכל נגיעה דזב טמא וכו'. ד) גי' רבינו עגלה מושכת כגי' הרי"ף ופי' בזה הוא כפי' הרב המאירי ז"ל שהובא בש"מ כאן ע"ש. ה) נראה דצ"ל עגלה מושכת בבהמה המושכת בעגלה מיירי דהוי כמו שהזיקה בשליף שעליה כשם וכו'

בהתיז צרורות ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי ת"ש תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נזק שלם שמע מינה בתר מעיקרא אזלינן תרגמא *אחבל והא חבל משונה הוא דמאוס בלישה והא נשבר דלי קתני אלא סומכוס היא דאמר צרורות נזק שלם משלם אי סומכוס אימא סיפא ניתז ממנו שבר ונפל על כלי אחר ושברה על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק ואי סומכוס מי אית ליה חצי נזק וכי תימא שאני ליה לסומכוס בין נזק כחו לכח כחו ואלא הא *דבעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי או לאו ככחו דמי תפשוט ליה דלאו ככחו דמי אלא לאו רבנן היא ש"מ בתר מעיקרא אזלינן אמר רב ביבי בר אביי דקאזיל מיניה מיניה *בעי רבא חצי נזק צרורות מגופו משלם או מעלייה משלם מגופו משלם דלא אשכחן חצי נזק דמשלם מעלייה או דלמא מעלייה משלם דלא אשכחן כאורחיה דמשלם מגופיה ת"ש הידוס אינו מועד ויש אומרים הרי זה מועד הידוס סלקא דעתך אלא לאו הידוס והתיז ובהא קמיפלגי מאן דאמר אינו מועד קסבר מגופו משלם ומאן דאמר מועד קסבר מעלייה משלם לא בפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי ת"ש *הכלב שנטל חררה והלך לגדיש ואכל החררה והדליק את הגדיש על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק מאי טעמא לאו משום דהויא להו צרורות ותני עלה משלם חצי נזק מגופו ותסברא לר' אלעזר נזק שלם מגופיה מי אשכחן אלא כגון דשני בהא בגחלת ורבי אלעזר סבר לה כר' טרפון *דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם ולא היא מאי טעמא מוקמת לה כרבי טרפון משום נ"ש רבי אלעזר סבר כסומכוס דאמר צרורות נזק שלם משלם וסבר לה כרבי יהודה דאמר *צד תמות במקומה עומדת וכי קתני מגופו אצד תמות אמר ליה רב סמא בריה דרב אשי לרבינא אימור דשמעת ליה לרבי יהודה בתם ונעשה מועד מתחילתו מי

רש"י

בהתיז צרורות · והצרורות שברו הכלים והוא לא נגע בכלי מאן דאמר מועד סבר לה כסומכוס ומאן דאמר אינו מועד סבר לה כרבנן: ונשבר הדלי · קס"ד דעל ידי שהיה התרנגול מנקר את החבל נתגלגל הדלי ונשבר: תרגמא אחבל · הא דקתני נזק שלם אחבל: משונה הוא · שאין דרך שן לאכול את שאין ראוי לה וחצי נזק משלם: דמאוס בלישה · שמדובקת בו עיסה דמאוס לשון לכלוך: אלא סומכוס היא · ולעולם בתר תבר מנא אזלינן וצרורות הן וסומכוס היא: בין כחו לכח כחו · דלי שנתגלגל הוי כחו והאחר שנשבר בצרורות הדלי הוי כח כחו: דבעי רב אשי · לקמן בשמעתין: דקא אזיל · דלי: מיניה מיניה · דתרנגול ולא נשבר על ידי גלגול למקום אחר אלא הוא דוחפו כל שעה ובשעת שבירה נמי: קסבר מגופו משלם · והיינו אינו מועד דינו כתם לכל מילי: קסבר מעלייה משלם · והאי מועד דקאמר לאו לנזק שלם אלא לענין עלייה להאי נזק: לא בפלוגתא דסומכוס ורבנן · ומועד לנזק שלם קאמר: ועל החררה נ"ש · דהיינו שן והדלקת גדיש הוי צרורות דאינו אלא כחו שהוא מניח כאן הגחלת והוא הולך ודולק למקום אחר והא מתניתין היא בפירקין: ותני עלה · בתוספתא מגופו משלם להאי חצי נזק: ותסברא · משום צרורות כי אורחייהו מחייב לה: לר' אלעזר · דאמר בברייתא נזק שלם ואפילו אי סבירא ליה כסומכוס דאמר צרורות נ"ש מגופיה מי אשכחן נזק שלם וכל אורחיה כגון צרורות רבא גופיה לא קמיבעי ליה אלא אליבא דרבנן דאמרי חצי נזק מבעיא ליה אי הואי האי כשאר חצי נזק ומגופו או דלמא בתר כאורחיה אזלינן וכל כי אורחיה מעלייה הוא אבל אליבא דסומכוס פשיטא ליה לרבא דמעלייה משלם דהא לכל מילי כמועד משוי להו: אלא כגון דשני בגחלת · שנטלה בפיו והניחה דהיינו שינוי אלא בעיין מהכא לא תפשוט דאי בצרורות כאורחייהו דכולי עלמא מעלייה משלם והכא בצרורות שסיכה בהן קמיפלגי ובצרורות כי אורחייהו בין ר' אלעזר בין תנא קמא סבירא להו כסומכוס דנזק שלם משלם הלכך הכא דשני בצרורות קאמר ת"ק חצי נזק ומגופו משלם דמשונה הוא ותולדה דקרן: ורבי אלעזר סבר כרבי טרפון דאמר משונה קרן בחצר הניזק משלם נזק שלם · והואיל ומשונה הוא אע"ג דנזק שלם משלם מגופו הוא דמשלם כדאמרינן לקמן (דף כד:) בשמעתין לרבי טרפון משונה קרן בחצר הניזק מגופו משלם: ולא היא · האי ותסברא דקפרכת ובעית למידק מדרבי אלעזר דלאו בצרורות כי אורחייהו מצינן לאוקמיה לאו דוקא ודחייה הוא דמצי לדחויי ולמימר דלאו בכי אורחיה פליגי אלא בדשני אבל מגופה לא תידוק הכי דהא שפיר מצית לאוקמא בצרורות כי אורחייהו ותפשוט דצרורות מגופו משלם דמאי טעמא מוקמת לה בשינוי ורבי טרפון משום דנזק שלם במידי דאורחיה לא אשכחן מגופו הא לא תיקשי דלעולם בצרורות פליגי ורבי אלעזר כסומכוס: וס"ל כר"י דאמר · לקמן במועד צד תמות במקומה עומדת לקמן בפרק שור שנגח ארבעה (דף מה:) והלכך גבי צרורות נמי לסומכוס דהשיב ליה מועד משלם החצי מגופו וכי קתני מגופו אצד תמות: במועד מתחילתו · כגון צרורות דאורחייהו:

תוספות

והא חבל משונה הוא · בשלמא אי אדלי קאי איכא לאוקמא בחבל גרוע ויסן ובלוי דאורחיה הוא ליפסק בחטיטה מועטת שמחטטין למצוץ המים שבחבל אבל השתא דקאי אחבל ע"כ איירי בחבל חזק דשייכא ביה תשלום אי נמי אי אדלי קאי מצינו לפרש דנפסק היינו שהותר הקשר שהיה ביה הדלי קשור בחבל:

תפשוט דלאו ככחו דמי · הוה מצי למימר דזיל הכא קמדחי ליה וזיל הכא קמדחי ליה אלא דבלאו הכי משני שפיר:

ועל הגדיש משלם ח"נ · לקמן (דף כב:) מפרש למ"ד אשו משום חציו על כל הגדיש משלם חצי נזק דחציו דכלב הן והוי צרורות לבד ממקום גחלת ולמ"ד אשו משום ממונו על כל הגדיש פטור ועל מקום גחלת חצי נזק בדאדייה אדויי:

נזק שלם מגופו מי אשכחן · פירוש בכי אורחיה:

במועד מתחילתו מי שמעת ליה אלא כגון דשני ואייעד · זו גירסת הקונט' ומפרש כיון דאייעד הדר ה"ל כי אורחיה וכי היכי דבצרורות כי אורחייהו שמועדים מתחילתן ח"נ ותו לא הא נמי דשני ואייעד לא חמור ממועד מתחילתו ואין העדאה לצרורות שסיכה בהן ומדקתני דמשלם מגופו אלמא דצרורות כי אורחיה נמי מגופו ותפשוט דרבא וקשה דהיכי פשיט הא דרבא דלמא צרורות כי אורחיה מעלייה אבל היכא דשני אע"ג דאייעד משלם מגופו דצד תמות במקומה עומדת ואין לומר דאין הכי נמי דלא אתי למפשט בעיא דרבא אלא בא לומר שיש לייסב הברייתא בע"א דאין זה סוגית הש"ס ונראה כגירסא דגרס אלא כגון דאייעד ולעולם מצי למפשט בעיין ולא תקשה מידי דרבי אלעזר דלא פליגי בפלוגתא דסומכוס ורבנן ולא בדשני כדקאמרינן ובפלוגתא דרבי טרפון ורבנן אלא תרוייהו כרבנן דסומכוס והכא בצרורות כי אורחייהו ובדאייעד והשתא פשיט בעיא דרבא דיש העדאה לצרורות דאיירי בצרורות כי אורחייהו וכן משמע מדקאמר או דלמא תולדה דרגל היא משמע דאיירי בלא שינוי וכן מדמייתי עלה הידוס אינו מועד דאכי אורחיה מייתי לה לעיל ותימה דלקמן (דף יט:) מוכח דמיירי על ידי שינוי גבי הא דבעי רב אשי יש שינוי בצרורות וקאמר ותפשוט מדבעי רבא יש העדאה מכלל דאין שינוי פ"רוש דאי יש שינוי היכי אתי מרביע נזק לנזק שלם וכן לקמן פריך והא משונה הוא משמע דאי הוה מוקמא פלוגתייהו בהעדאה ניחא משמע דבעיא דרבא על ידי שינוי איירי ונראה דבתרוייהו מבעיא ליה אם יש העדאה או לאו דאי יש העדאה בצרורות כי אורחייהו גם על ידי שינוי יש העדאה דעיקר העדאה בקרן כתיבה ואי אין העדאה בכי אורחייהו גם ע"י שינוי אין העדאה דע"י העדאה לא הוי טפי מכי אורחיה ומה שפ"ה דבעי' דיש העדאה לא שייך לאוקמא בכי אורחיה דכיון דהוי אורחיה מה לי פעם ראשונה מה לי פעם רביעית לאו פירכא הוא כיון דדמייה רחמנא לקרן בחצי נזק שייכא ביה העדאה:

יד א ב ג מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הלכה יד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף יא וע"ש:

רבינו חננאל

ואמרי' ת"ש הידוס אינו מועד כו' ופשוטה היא · ת"ש תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נזק שלם · ואוקימנא דמאוס בלישה דלאו משונה ובדלי פשיט רב ביבי דקאזיל מיניה מיניה פי' מיניה *) (הדלי) כי התרנגול מנקר בלישה שבחבל ומגלגל הדלי עמו והקישו לאבן ונשבר הדלי ונפסק החבל בחיטוטו כהאי גוונא משלם נזק שלם דהכי ודאי בגופם הזיקו את הדלי ולא בכוחם אבל אם נפסק החבל שלא מחמת חיטוטו ונפל הדלי ונשבר זה דין צרורות הוא וחצי נזק הוא דמשלם ואמרי' כי האי גוונא כגון דקאזיל מיניה מיניה בע"ז פ' ר' ישמעאל ובין בזה בין בזה אחד הוא · ובעיא דרבא לא איפשיטא ודינא כדין תיקו · בעי רבא חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העלייה · ת"ש כלב שנטל את החררה והלך לגדיש אכל את החררה והדליק לגדיש על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק · על הגדיש חצי [נזק] מ"ט משום דהוו להו צרורות ותני עלה פי' תני בברייתא ועל הגדיש משלם חצי נזק מגופו · ש"מ מגופו משלם · ואקשי' אי הכי לר' אלעזר דאמר (על הגדיש) נזק שלם מגופו · והא דר' אלעזר לא אשכחנן לה בהדיא היכא איתמרא מיהו מסתברא דבגדיש מיירי · ופרקי' אלא כגון דשני בהא גחלת · פי' דאדייה אדיוה ור' אלעזר סבר לה כר' טרפון דאמר משונה [קרן] בחצר הניזק נזק שלם · ודחי' לה ואמר ולא היא אלא ר' אלעזר סבר לה כסומכוס דסבר צרורות נזק שלם · וסבר לה כר' יהודה דאמר צד תמות במקומה עומדת וכי קתני מגופו לדברי הכל לרבנן פשוטה היא ולר' אלעזר מצד תמות בלחוד קתני מגופו והחצי שהוא מועד מן העלייה כר' יהודה · והא דרבי יהודה בסוף פ' שור שנגח ד' וה' שוורים הלכה קשרו בעליו כו' עד ר' יהודה אומר תם חייב מועד פטור (גמ') אמר רב אדא בר אהבה לא פטר ר' יהודה אלא צד העדאה שבו אבל צד תמות במקומה עומדת · ודחי'**) רב חמא להאי סברא ואמר אימור דשמעת ליה לרב יהודה האי סברא בקרן (ליה) [דשייכא ביה] תמות ומועדות אבל בשן ואש דמועדין

[לקמן יט:]
לעיל ג:
לקמן כא:
[לעיל יד: וש"נ]
[לקמן לט: מה:]

גליון הש"ס

גמ' או לאו ככחו דמי · עי' לקמן כב ע"א תוס' ד"ה ור"י בדאנחה אנוחי: שם דקאזיל מיניה מיניה · לקמן מד ע"ב: שם ור"א סבר לה כר' טרפון · עי' לקמן דף כח ע"ב תוד"ה ומר סבר:

*) אולי צ"ל מיניה דתרנגול **) בגמ' רב סמא בריה דרב אשי

טו א מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' ג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף ג

רש"ל

טז ב ג טוש"ע שם סעיף ח:

יז ד ה מיי' שם הלכה ט י ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ט:

מי שמעת ליה אלא כי קאמר רבי אלעזר נזק שלם כגון דאייעד ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה לצרורות ומר סבר אין העדאה לצרורות אלא הא דבעי רבא יש העדאה לצרורות או [א]אין העדאה לצרורות אי לרבנן אין העדאה לצרורות אי לרבי אלעזר יש העדאה לצרורות אמר לך רבא כי מיבעיא לי לדידי אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס אבל הכא בין לרבנן בין לרבי אלעזר כסומכוס סבירא להו דאמר צרורות נזק שלם משלם וטעמא מאי אמור רבנן חצי נזק דשני ולא אייעד ובפלוגתא דרבי טרפון ורבנן קמיפלגי אימור דשמעת ליה לר' טרפון נזק שלם מגופו מי שמעת ליה אין מהיכא מייתי לה מקרן מרשות הרבים דיו לבא מן הדין להיות כנדון והא רבי טרפון לית ליה דיו *כי לית ליה דיו היכא דמפריך קל וחומר היכא דלא מפריך ק"ו אית ליה דיו גופא בעי רבא יש העדאה לצרורות או אין העדאה לצרורות לקרן מדמינן ליה או דלמא תולדה דרגל הוא ת"ש הידוס אינו מועד ויש אומרים הרי זה מועד הידוס ס"ד אלא הידוס והתיז מאי לאו כגון דעבד תלתא זימני ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה ומר סבר אין העדאה לא בחד זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי ת"ש בהמה שהטילה גללים לעיסה רב יהודה אומר משלם נזק שלם ורבי אלעזר אומר [ב]חצי נזק מאי לאו כגון דעבד תלתא זימני ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה ומר סבר אין העדאה לא בחד זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי והא משונה הוא [ג]דדחיק ליה עלמא *ולימא רב יהודה הלכה כסומכוס ולימא רבי אלעזר הלכה כרבנן גללים אצטריכא ליה ס"ד אמינא הואיל ובתר גופיה גרירין כגופיה דמי קמ"ל תא שמע *דתני רמי בר יחזקאל [ד]תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית °ותקע בו ושברו משלם נזק שלם *ואמר רב יוסף אמרי בי רב [ה]סוס שצנף וחמור שנער ושיבר את הכלים משלם חצי נזק מאי לאו כגון דעבד תלתא זימני ובהא

ד"ס [ע' תוס' מנחות נ: ד"ה ולימא]

קדושין כה:

ג"ז שם

אלא הא דבעי רבא יש העדאה כו' · ואע"ג דרבא לא הוה ידע הברייתא מדבעי מגופו משלם מ"מ דייק גמרא דנפשוט מינה תרוייהו ודחי לא נפשוט מינה לא הא ולא הא:

בין לרבנן בין לרבי אלעזר כסומכוס ס"ל · והייטו דיחוי דלמעלה ותסברא [אלא שלא האריך למעלה כל כך] וא"ת ולמה דחק לומר כסומכוס ס"ל וי"ל משום דאי כרבנן א"כ תפשוט דאין שינוי לצרורות לרביע נזק ועוד דאי בצרורו' כי אורחייהו יסבור רבי אלעזר א"כ כרבנן בצרורות ע"י שינוי לא יתחייב נזק שלם אע"ג דסבר כרבי טרפון דליכא ק"ו דכיון דבצרורות שן ורגל בחצר הניזק אין משלם אלא ח"נ גם צרורות דקרן לא ישלם כ"א ח"נ ולא רצה להעמיד כרבנן ובמקום גחלת וכגון דאנחה אנוחי על הגדיש בשינוי דניחא ליה למימר דמשלם ח"נ על כל הגדיש כרבי יוחנן:

היכא דלא מפריך ק"ו אית ליה דיו · וא"ת וכימא איפכא ק"ו לשלם מן העלייה ודיו לח"נ וי"ל דהכי שפיר טפי דכי אמר דיו לענין מגופו לא משנינן מח"נ כלל מכמו שהיה אלא שאנו מוסיפין עליו עוד ח"נ אחר אבל אי אמרת דיו לח"נ עקרת ליה לגמרי מח"נ קמא דמפקא ליה מתשלומי גופו ומוקמינן אתשלומי עלייה ובכל כד שאנו יכולין לעקור קל וחומר ולקיים דיו יש לנו לקיים:

ובהא

מי שמעת ליה · הא לא הוי לא תמות מעולם ואי בצרורות כי אורחיה מוקמת לה ולמפסט דצרורות מגופו משלם דר' אלעזר תיקשי: **אלא** · אי בעית לאוקמא בצרורות כי אורחייהו ולמפסט בעיא דרבא דמגופו משלם לא תוקמא בצרורות דחד זימנא וכי אורחיה דאם כן דר' אלעזר לא משכחת לה אלא בדשני בצרורות ואייעד שלשה זימני בהכי דהדר הוה ליה כאורחיה ואמרי רבנן חצי נזק כשאר צרורות דמועדין מתחילתן ואפ"ה חצי נזק ותו לא האי נמי דשני ואייעד לא חמור ממועד מתחילתו ואין העדאה לצרורות ששינה בהן ומדקתני מגופו אלמא צרורות כי אורחיה נמי מגופו ורבי אלעזר סבר דצרורות כי אורחייהו כרבנן דפליגי אסומכוס ושני ואייעד נפקא מתולדה דרגל ונעשה תולדה דקרן ויש להן העדאה לשלם נ"ש האי מגופו דלד תמות במקומה עומדת ואי מן העלייה לישנא אחרינא אלא בדאייעד בצרורות כי אורחייהו תלתא זימני והא פליגי רבי אלעזר סבר יש העדאה לצרורות כשאר חצי נזקין שבאין על ידי העדאה לכלל נ"ש האי נמי שתחילתו ח"נ כי אייעד תלתא זימני משלם נזק שלם ומגופו אלד תמות כך שמעתי *ועיקר אבל קשה לי כיון דמעיקרא הוי אורחיה ואפי' הכי ח"נ משלם מה לי חד זימנא מה לי מאה זימני: אלא הא דבעי רבא יש העדאה לצרורות·כי אורחייהו אם עשאן שלש פעמים מי אמרינן כיון דבזימנא קמייתא משלם חצי נזק כי קרן לקרן מדמינן ליה (ולגיר' קמיית' אלא הא דבעי רבא יש העדאה לצרורות אם שינה בהן ועשה ע"י שינוי ג' פעמים מי אמרינן כיון דשינוי הוא נפקא מדין צרורות דרגל וחל עלייהו דין קרן וכי אייעד משלם נזק שלם וכי גמיר הלכתא אצרורות כי אורחייהו שהן תולדה דרגל גמיר) א"ד כיון דתולדה דרגל היא דהא אורחיה הוא אין להם העדאה דהא מזימנא קמייתא אייעד ליה ואפי' הכי אינו משלם אלא חצי נזק: אמר לך רבא כי קמבעיא לי אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס · וכדפרשינן והכא ס"ל דבין רבנן ובין רבי אלעזר כסומכוס ובזימנא קמייתא קמיפלגי דקאמר רבי אלעזר נ"ש ורבנן אמרי חצי נזק ובדשני בצרורות כגון שזרק הכלב הגחלת בידו ע הגדיש דכיון דלאו הכי צרורות כי אורחייהו הוו תולדה דקרן הלכך לרבנן ח"נ ומגופו ור"א כרבי טרפון דמשונה בחצר הניזק משלם נ"ש וניחא ליה לרבא לאוקמינהו לרבנן ורבי אלעזר כסומכוס דאילו לרבנן לא פסיקא ליה לאוקמי להא בצרורות ע"י שינוי דכיון דבכי אורחיה סבירא להו לרבנן דפליגי עליה דסומכוס דח"נ הוא דמשלם ותו לא דלמא בצרורות ע"י שינוי סבירא להו דיש שינוי לרביע נזק וכדבעי רב אשי לקמן יש שינוי לרביע נזק כו': מהיכא קמייתי ליה · רבי טרפון למשונה בחצר הניזק: מקרן ברה"ר · כדמפרש במתניתין הלכך דיו לבא מן הדין להיות כנדון ומה להלן מגופו אף כאן מגופו: והא רבי טרפון לית ליה דיו · דאי אית ליה דיו לא ישלם אלא חצי נזק כקרן ברה"ר: כי לית ליה דיו היכא דמפריך ק"ו כו' · כגון אי הוה אמרינן דיו דלא משלם אלא פלגא מאי אהני לן ק"ו הא מקרא נמי שמעינן דברשות הניזק לא גרע דהא בקרא דנגיחות תם לא כתיב רה"ר אבל היכא דלא מפריך ק"ו אית ליה דיו כי הכא דאתי ק"ו לנזק שלם ואהני ליה דיו למגופו: לקרן מדמינן ליה · הואיל (ומשונה הוא) חצי נזק הוא דמשלם כי קרן: או דלמא · מעיקרא כי עבדא כי אורחיה תולדה דרגל היא דהא אורחה הוא והזיקא מצוי ואפ"ה ח"נ הוא דמשלמת הלכך זו היא העדאתה ואין לה העדאה אחרת: גללים · היינו צרורות: והא משונה הוא · דאין דרכה להטיל גללים לעיסה ותולדה דקרן היא: דדחיק לה עלמא · שעומדת במקום צר ואין לה מקום לזוז משם ובלא להנאתה עסקינן כגון במשלשלת דאי להנאתה תולדה דשן היא ונראה בעיני דכל גללים להנאתה הוא ואפ"ה לאו תולדה דשן נינהו דשן הזיקא דגופה הוא והני צרורות נינהו והא דאמרינן בפ"ק (דף ג') טנפה פירות להנאתה הוי תולדה דשן הייט כגון שנתגלגלה עליהן כדרך סוסים וחמורים שקורים בולטר וכן עיקר ואי קשיא דר"א אדר' אלעזר דלעיל אמר נזק שלם בצרורות גבי כלב שנטל חררה והכא תני ח"נ בעל כורחיה הסיא דלעיל מוקמי' כדאוקימנא ברישא כדשני בגחלת ובפלוגתא דרבי טרפון ורבנן ובמקום גחלת ולא בשאר הגדיש והא דשני רבא בין ר"א בין רבנן כסומכוס סבירי להו דחויי הוא דקא מדחי מפי מורי ובעיני נראה בהך מילתא בהמה שהטילה גללים אמוראי נינהו ורב יהודה גרסינן ור"א הייט ר"א בן פדת ולא תקשי דר"א אדרבי אלעזר ונראין הדברים דהא פרקינן ולימא רב יהודה הלכה כסומכוס ור"א הלכה כרבנן ואי תנאי נינהו היכי פרקינן הכי הא אין דרך תנאים לחלוק בלשון זה ועוד דלעיל גבי הידוס מועד אמאי לא פרקינן הכי: ובתר גופה גרירין · דבגופה טענה להו כגופה דמיין קמ"ל: ותקע בו ושברו · שנבקע הכלי מחמת הקול: סוס שצנף ושיבר כלים · בקולו וכל הני צרורות נינהו דכחו הוא:

משונה

[לקמן כ:]

הכ"ג מוס' בכ"א מחק תינת ועיקר ומהרנ"ש לא הכביס עמו

רש"ל מ"ז ובחילופי גרסאות כתוב וז"ל ואולי היה כתוב למטה כך ולגי' כו' אחר ד"ה אמר לך וגם מחק רש"ל אבל כאן כמ"ש לפניע הוא נכון עכ"ל

רש"ל מ"ז וצ"ל וחצי נזק

גליון הש"ס

גמ' ותקע בו ושברו · עיין ב"י יו"ד סי' קיג ד"ה פ' דגיסות:

רבינו חננאל

מתחילתן הן (אין) [מי] יש בהן צרורות*) אלא האי כלב כגון דאייעד פי' שעשה זה הכלב ג' פעמים כך נטל חררה והלך ואכלה על גבי הגדיש והדליק הגדיש ור' אלעזר סבר אע"פ שהן כצרורות מועד הוי ורבנן סברי כי האי גוונא לא הוי מועד · ואמר אלא הא דבעי (רבה)[רבא]יש העדאה לצרורות אי לא כו' אמר לך (רבה) [רבא] כי קמיבעי לי יש העדאה לצרורות אי לא אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס אבל הכא בין רבנן דאמרי חצי נזק ובין ר' אלעזר דאמר נזק שלם כסומכוס סבירא להו דאמר צרורות כי אורחייהו נזק שלם · ומתולדות דקרן מוקמי' להו והכא בדשני הכלב ולא אייעד ורבנן כרבנן ור' אלעזר כר"ט דאמר משונה [קרן] בחצר הניזק נזק שלם · ומקשינן עלה אימור דאמר ר' טרפון במשונה נזק שלם מגופו מי שמעת ליה דאמרת ר' אלעזר כר' טרפון · ומהדרינן אין מהיכא קטייתי לה מקרן ברשות הרבים והכי קאמר ומה קרן **) שמתחלתה חצי נזק חייב במשונה שן ורגל שמתחלתן נזק שלם אינו דין שחייבין במשונה דיו לשן ורגל הבאין מן הדין להיות כקרן הנדון · מה קרן במשונה מגופו משלם אף שן ורגל במשונה מגופו · ומקשי' והא ר' טרפון לית ליה [דיו]· ופרקינן כי לית ליה דיו היכא דמפריך ק"ו כגון שדן זה בנזק שלם וזה בחצי נזק. וא"ת דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה קרן חצי נזק אף שן ורגל חצי נזק כי עקר הדין שהקרן קל מפני שמשלם חצי נזק ושן ורגל חמורין שמשלמין נזק שלם ואם תעמיד זה חצי וזה חצי אין אחד מהן חמור על חברו ונתפרך הקל והומר אבל אם תדין דיו לבא מן הדין להיות כנדון לא מיפריך ק"ו אית ליה ולשלם מגופו לא איפריך ק"ו ואסיקנא לשמעתא בתחלת ד' אבות נזיקין הא דבעי(רבה)[רבא]חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העלייה דמן העלייה משלם' ליה לרב פפא פשיט' · גופא בעי (רבה)[רבא]יש העדאה לצרורות אי לא ת"ש הידוס אינו מועד וי"א הרי זה מועד ואוקים הידוס והתיז צרורות ש"מ חלוקה ודחינן לה ואמר לעולם בדלא אייעד ובפלוגתא דסומכוס ורבנן פליגי · ת"ש בהמה שהטילה גללים לעיסה (ר') [רב] יהודה אומר נזק שלם ור' אלעזר אומר חצי נזק מאי לאו דעביד ג' פעמים ובהא קמפלגי ר' יהודה סבר יש העדאה ור' אלעזר סבר אין העדאה ודחינן לא בחדא זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן פליגי גללים משונה היא ופרק דחיק ליה עלמא כלומר היה דחוק ונתזו הגללים בתוך העיסה כגון זה 'אינו שינוי כדבעי' למימר לקמן היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה וכו' · ולימא ר' יהודה הלכה כסומכוס ור' אלעזר הלכה כרבנן · גללים איצטריכא לה סד"א הואיל ובתר גופא גרירא כי גופא דמיא קמ"ל הכצרורות הן · ת"ש דתני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם · ואמרי בי רב (שור)[סוס]שצנף והזיק

*) נ"ל עד המות. **) עי' בגמ' וכפרש"י.

ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה ומר סבר אין העדאה לא בחד זמנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי והא משונה הוא *דאית ביה בזרני בעי רב אשי יש שנוי לצרורות לרביע נזק או אין שנוי לצרורות לרביע נזק תפשוט ליה מדרבא דבעי רבא יש העדאה לצרורות או אין העדאה לצרורות מכלל דאין שנוי דלמא רבא אם תמצי לומר קאמר אם תמצי לומר אין שנוי יש העדאה או אין העדאה תיקו *בעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי או לא מי גמיר הלכה ומוקי לה בכח כחו או דלמא לא גמיר הלכה כלל תיקו: היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברה את הכלים משלם חצי נזק: איבעיא להו היכי קאמר היתה מבעטת והזיקה בביעוטה או צרורות כאורחיהו משלם חצי נזק ורבנן היא או דלמא היתה מבעטת והזיקה בביעוטה או צרורות מחמת ביעוט משלם חצי נזק הא כי אורחיה משלם נזק שלם ומני סומכוס היא ת"ש מסיפא דרסה על הכלי ושברתו ונפל השבר על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון חצי נזק ואי סומכוס מי אית ליה חצי נזק וכי תימא ראשון ראשון להתזה ושני שני להתזה ושאני ליה לסומכוס בין כחו לכח כחו אלא הא דבעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי או לאו ככחו דמי תפשוט ליה דלאו ככחו דמי רב אשי כרבנן מוקי לה ובעי לה הכי היתה מבעטת והזיקה בביעוטה או צרורות כאורחיהו חצי נזק הא מחמת ביעוט רביע נזק ויש שנוי או דלמא היתה מבעטת והזיקה בביעוטה או צרורות מחמת ביעוט חצי נזק ואין שנוי תיקו: בעי מיניה רבי אבא בר ממל מרבי אמי ואמרי לה מרבי חייא בר אבא היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה אלא אם כן מנתזת ובעטה והתיזה והזיקה מהו כיון דאי אפשר לה אורחיה הוא או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט קמנתזה צרורות תיקו: בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא היתה מהלכת ברה"ר (*ובעטה) והתיזה והזיקה מהו לקרן מדמינן ליה וחייבת או דלמא תולדה דרגל הוא ופטורה אמר ליה מסתברא תולדה דרגל הוא התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י מהו א"ל עקירה אין כאן הנחה יש כאן איתיביה היתה מהלכת בדרך והתיזה בין ברה"י בין ברה"ר חייב מאי לאו התיזה ברשות הרבים והזיקה ברה"ר לא התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י והאמרת עקירה אין כאן הנחה יש כאן א"ל הדרי בי איתיביה *דרסה על הכלי ושברתו ונפל השבר על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק ותני עלה במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברה"ר על הראשון פטורה ועל האחרון חייבת מאי לאו התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות הרבים לא התיזה ברשות הרבים והזיקה ברה"י והאמרת עקירה אין כאן הנחה יש כאן אמר ליה הדרי בי איני והאמר

רש"י

משונה הוא · התרנגול שאין דרכו לתקוע בכלי : דשדו ביה בזרני · שיש זרעים בכלי דאורחיה להכניס ראשו בתוכו ולאכול וכיון דאורחיה לאכול אורחיה נמי לנעוק : יש שנוי לצרורות לרביע נזק · לרבנן דפליגי אסומכוס ואמרי צרורות כי אורחיה חצי נזק היכא דשינה בהן כגון בעטה ברגלה ומחמת ביעוט התיזה צרורות ושברה כלים מי חשיב שנוי והוי כתם ומשלם רביע נזק דהא אהעדאתן חצי נזק הלכך תמותן רביע נזק : או אין שנוי · לשלם רביע דלעולם חצי נזק שאין תמות והעדאה בהם דלא אשכחן הם דמשלם בציר מפלגא : מכלל דאין שנוי · דאי יש שנוי לרביע הוי ח"נ להעדאתן ומאי אצטריכא לרבא למיבעי ודאי אין העדאה לשלם נזק שלם דהא תמות רביע נזק והעדאה חצי נזק : [לעיל יח:] ומשני רב אשי דלמא רבא אם תמצי לומר קאמר ותרוייהו מספקי ליה והכי קא מבעיא ליה יש שנוי או אין שנוי ואם תמצי לומר אין שנוי וזו היא לד תמותו יש העדאה לתמות זו או אין העדאה : מי גמיר הלכה · למשה מסיני דחצי נזק צרורות ומוקים לה בכח כחו או לא גמיר : והזיקה בבעיטה · בלא צרורות ותולדה דקרן היא : ת"ש דקתני סיפא דמתני' : דרסה על הכלים כו' · מדחייב בצרורות חצי נזק ש"מ מתני' לאו סומכוס היא : ראשון להתזה · אותו כלי שנשבר מחמת התזת שברי כלים שדרסה עליו קרי ראשון ואע"ג דצרורות נינהו משלם נזק שלם דסומכוס היא : אחרון אחרון להתזה · כגון שמאותו כלי שנשבר ע"י צרורות התיזו שברים ושברו כלי שלישי דהוי כח כחו ומשו"ה משלם חצי נזק : תפשוט. בעיא דרב אשי : רב אשי כרבנן מוקי לה · והך בעיא דבעי רב אשי לעיל יש שנוי לצרורות או אין שנוי אהא מתניתין בעי לה והכי קבעי היתה מבעטת כו' : היתה מהלכת · בחצר הניזק מלאה צרורות וא"א שלא תהא מנתזת כו' : אורחיה הוא · וכצרורות דעלמא הוא ומשלם ח"נ : ר"מ מ"ו או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט הוא · וא"ת יש שנוי לצרורות לרביע נזק הא רביע נזק משלמת : לישנא אחרינא אורחיה הוא וצרורות נינהו ותולדה דרגל לעיל יז: אפילו אייעד בביעוט והתיזה הא לא משלם אלא חצי נזק דהא בלאו הכי הואי מנתזה או דלמא מחמת ביעוט אתי ואם הועדה בכך משלמת נזק שלם דכיון דמשונה הוא הוי תולדה דקרן מפי המורה אבל הראשון עיקר : לקרן מדמינן ליה · הואיל ר"מ מ"ז (*ובעיטה) וחייבת ח"נ כי קרן : או דלמא · כל צרורות כי אורחייהו תולדה דרגל נינהו ופטור ברה"ר : התיזה ברה"ר · כי אורחיה והלכו צרורות ברשות הניזק ושברו כלים : הנחה יש כאן · בתמיה כלומר פטור הואיל ועקירה הואי במקום פטור : והזיקה ברה"ר · חייבת אי אמרת בשלמא צרורות כי אורחייהו לקרן מדמינן להו לחייב ברה"ר כי קרן דהא דמי לקרן דמשלמת חצי נזק כי קרן ואע"ג דקרן משונה הוא וצרורות אורחה הוא הלכך ברשות הרבים חייבת חצי נזק אלא לדידך דאמרת כל צרורות כי אורחיה לרגל מדמינן להו משום דהוי תולדה דרגל ואע"ג דהתם נזק שלם וצרורות חצי נזק אמאי תני ברה"ר חייב : על הראשון פטור · דרגל הוי ועל האחרון חייב מאי לאו כו' :

והאמר

תוספות

ובהא קמיפלגי · תימה מגליה דפליגי דלמא רמי בר יחזקאל בדלא אייעד ואמרי בי רב בדלא אייעד וי"ל דא"כ מאי קמ"ל אמרי בי רב ואין לתמוה היכי פליג אברייתא דשתם אמרי בי רב מסמיה דרב ורב תנא ופליג א"כ משום דלא מיתני בי ר' חייא ור' אושעיא לא מותבינן מיניה תיובתא*:

וכי תימא ראשון להתזה · ואע"ג דלא שייך לפרש הכי ברייתא דלקמן דתני עלה בד"א ברשות הניזק אבל ברה"ר על הראשון פטור ועל האחרון חייב ואי ראשון להתזה כך יכול להיות ראשון להתזה או ברשות הניזק או ברה"ר כמו שני להתזה מכל מקום מתניתין מצי שפיר מיפרשא הכי :

רב אשי כרבנן מוקי לה ובעי לה הכי · הוה מצי למימר דאת"ל קאמר את"ל לאו ככחו דמי מתניתין רבנן היא או סומכוס היא אלא עדיפא ליה למיבעי ביש שנוי ואין שנוי ונראה דבעיא דלעיל לא היתה אלא אי מתניתין איירי בצרורות כי אורחיה או ע"י שנוי ותו לא והש"ס הוסיף מדעתו רבנן היא או סומכוס היא ורב אשי מפרש דאיבעיא להו אי יש שנוי לרביע או אין שנוי וכה"ג איכא פ' המקבל (ב"מ דף קיב: ושם ד"ה אומן) גבי בעיא דרב ששת דקבלן עובר בבל תלין או אין עובר שהוסיף הש"ס לומר אומן קונה בשבח כלי כו' ורב ששת שאלו סתם ובהגוזל קמא (לקמן דף צט: ושם ד"ה בשליחא) מוכח דמיירי בשליחא דאגרתא* :

במקום שאי אפשר לה אלא א"כ וכו' · אין לפרש דאיירי ברה"ר ומיבעיא ליה דהא אורחיה פטור מידי דהוה ארגל מדלא קאמר היתה מהלכת ברשות הרבים כמו בבעיא דבסמוך ופ"ה עיקר :

אבל

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' ט י ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף ט :

[כדאיתא חולין קמא:]

יט ב ג ד מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שצ סעיף ז ח :

כ ה מיי' שם הל' ה ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ג :

כא ו מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ד :

[ועיין תוס' נדה לד: ד"ה כי]

רבינו חננאל

וחמור שנער ושבר את הכלים משלמין חצי נזק מאי לאו כגון דעבר ג' פעמים וכו' והתינן לא בחדא זימנא וכו' והא משונה היא דשדו ביה בזרני פי' כגון שהיו זרעונין בכלי והכנים העוף ראשו בתוכו ואכלן שאינה משונה אלא כך דרכו · בעי רב אשי צרורות כי אורחייהו הא קיימא לן הלכתא חצי נזק יש שינוי בצרורות ואם ישנה לא יתחייב אלא חצי של חצי הנזק שהוא רביע לכל הנזק או אין שינוי ועלתה בתיקו · וכן בעא עוד רב אשי כח כחו לסומכוס דאמר צרורות נזק שלם מוקים לה בכוחו והא דגמירא לך הלכתא צרורות חצי נזק גםהוא גמיר הלכתא דא ומוקים לה בכח כחו או דלמא לא גמיר הלכתא ועלתה גם זו בתיקו · פי' כח כחו כגון שהיה פרה מהלכת ונתזה צרור מתחת רגלית ושברה כלים זה כחה אבל אם נתז עוד שבר מן הכלי ונפל על כלי אחר ושברו זו היא כחו כחו · פיס' היתה מבעטת או שהיו צרורות וכו' איבעיא להו מתני' היכי פירושא היתה מבעטת והזיקה בבעיטה דהיא תולדה דקרן וצרורות כי אורחיהו ובתרוייהו חצי נזק ורבנן היא או דלמא היתה מבעטת והזיקה בבעיטה שהיא תולדה דקרן אי נמי צרורות בבעיטה חצי נזק הא צרורות כי אורחייהו נזק שלם ומתני' רבנן א) היא. ת"ש מסיפא דמתני' דרסה על כלי ושברתו ונפל על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון חצי נזק ואי סומכוס מי אית ליה חצי נזק פי' דרסה על כלי ושברתו קיימא לן רגל ברשות הניזק נזק שלם אבל אם נתז מכח דריסתה השבר ההוא ונפל על כלי אחר ושברו דהיינו צרורות כי אורחייהו חצי נזק ש"מ מתני' רבנן היא דלסומכוס לית ליה חצי נזק · וכי תימא הא דתני דרסה לאו דרסה על הכלי ממש אלא דרסה על אבן והלכה ונפלה האבן מכח דריסתה על כלי ושברתו ועוד נתז שבר מן הכלי בעת שבירתו ונפל על כלי אחר ושברו שנמצא הכלי הראשון נשבר מכחה ולפיכך משלם נזק שלם ושני מכח כחה לפיכך חצי נזק אלא הא דבעא רב אשי כרבנן מוקי לה ובעי לה הכי היתה מבעטת והזיקה בבעיטה וצרורות כי אורחייהו בתרוייהו חצי נזק. הא צרורות מחמת ביעוט חציו של חצי שהוא רביע של נזק ויש שינוי לצרורות וכל דין משונה לשלם חצי מה שמשלם כדרכה או דלמא היתה מבעטת כו' ועלתה בתיקו. בעי ר' אבא בר ממל היתה מהלכת במקום צרורות שאי אפשר לה אא"כ מנתזת ובעטה והתיזה מהו כיון דלא אפשר לסגויי אא"כ מנתזת אורחה הוא ב) ורגל ברשות הניזק נזק שלם משלם או דלמא השתא מיהת מחמת ביעוט נתזן וצרורות נינהו ועלתה בתיקו. וכל הני שמעתתא דסלקא להו בתיקו קימא לן דממונא לקולא ולא מפקינן. בעי ר' ירמיה מר' זירא היתה מהלכת ברשות הרבים והתיזה מהו לקרן מדמינן ליה וחייב לשלם או דלמא תולדה דרגל היא והרגל ברה"ר פטורה · אמר ליה תולדה דרגל היא פשט ליה כרבא דאמר בריש פירקין קמא צרורות תולדה דרגל הן ופטורה ברה"ר · תוב בעא מיניה התיזה ברשות הרבים והלך הצרור והזיק ברשות היחיד מהו · אמר ליה עקירה אין כאן הנחה יש כאן כלומר במקום העקירה רשות הרבים ופטורה וכיון שאין חייב על העקירה בהנחה לא איכפת לן היכא היא · ואותיב עליה והדר ביה ואמר ליה הדרי בי · ש"מ : ת"ר התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד

א) נ"ל סומכוס. ב) פי' רבינו בבעיא זו אינו מובן לכאורה דהרי כל צרורות ג"כ הוי אורחיה ומ"מ הלמ"מ דאינו אלא חצי נזק והרי"ף ז"ל ג"כ נראה דמפרש כפי' רבינו והדבר צ"ע.

תורה אור

והאמר ר' יוחנן *אין חצי נזק חלוק לא לרשות היחיד ולא לרשות הרבים מאי לאו התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות הרבים לא התיזה ברה"ר והזיקה ברשות היחיד והאמרת עקירה אין כאן הנחה יש כאן א"ל הדרי בי איבעית אימא כי אמר רבי יוחנן אקרן יתיב רבי יהודה נשיאה ורבי אושעיא אקילעא דרבי יהודה נפק מילתא מבינייהו כשכשה בזנבה מהו א"ל אידך וכי יאחזנה בזנבה וילך אי הכי קרן נמי נימא וכי יאחזנה בקרן וילך הכי השתא קרן לאו אורחיה הא אורחיה וכי מאחר דאורחיה מאי מבעיא ליה *כשכוש יתירא מבעיא ליה : בעי רב עינא כשכשה באמתה מהו מי אמרינן מידי דהוה אקרן קרן לאו יצרא קתקיף ליה הכא נמי לא שנא או דלמא קרן כוונתו להזיק הא אין כוונתה להזיק ?תיקו: התרנגולין מועדין להלך כדרכן ולשבר וכו' : אמר רב הונא לא שנו ?אלא שנקשר מאליו אבל קשרו אדם חייב נקשר מאליו מאן חייב אילימא בעל הדליל היכי דמי אי דאצנעיה ?אנוס הוא ואי לא אצנעיה פושע הוא אלא חייב בעל תרנגול מאי שנא כוליה נזק דלא דכתיב °כי יפתח איש בור *ולא שור בור חצי נזק נמי איש בור ולא שור בור אלא ?מתני' *בדאדייה ארויי וכי אתמר דרב הונא בעלמא אתמר ?דליל הפקר אמר רב הונא נקשר מאליו פטור קשרו אדם חייב משום מאי חייב אמר רב הונא בר מנוח משום *בורו המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה : **מתני'** ?כיצד *השן מועדת לאכול את הראוי לה ?הבהמה מועדת לאכול פירות וירקות ?אכלה כסות או כלים משלם חצי נזק ?במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברשות הרבים פטור ?ואם נהנית משלמת מה שנהנית כיצד משלמת מה שנהנית אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית ?מצדי הרחבה משלמת מה שהזיקה מפתח החנות משלמת מה שנהנית מתוך החנות משלמת מה שהזיקה : **גמ'** תנו רבנן השן מועדת לאכול את הראוי לה כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה אוכלין הראויין לה ושתתה משקין הראויין לה משלם נזק שלם *וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם ?ופרה שאכלה שעורין וחמור שאכל כרשינן וכלב שליקק את השמן וחזיר שאכל חתיכה של בשר משלמין נזק שלם אמר רב פפא השתא דאמרת כל מידי דלאו אורחיה ואכלה ליה *ע"י הדחק ?שמיה אכילה האי שונרא דאכל תמרי וחמרא דאכיל ביניתא משלם נזק שלם ההוא חמרא דאכל נהמא ופלסיה לסלא ?חייבי הרב יהודה לשלם נזק שלם אנהמא ואסלא חצי נזק ואמאי כיון דאורחיה למיכל נהמא ?אורחיה נמי לפלוסי סלא ?דאכל והדר פלים ופת אורחיה הוא ורמינהו ?אכלה פת ובשר ותבשיל משלם חצי נזק מאי לאו בבהמה לא ?בחיה חיה בשר אורחיה הוא דמטוי ואיבעית אימא בטביא ואיבעית אימא לעולם בבהמה ובפתורא ההוא

רש"י

והא"ר יוחנן · לקמן בהאי פירקין (דף כו·): כי קאמר רבי יוחנן · אין חצי נזק חלוק על חצי נזק דקרן קאמר דכתיב ישלם וחצו תרי זימני לאפוקי ממאן דפריך לקמן ולא תהא קרן ברה"ר חייבת כלום מק"ו אבל חצי נזק דצרורות לעולם פטור ברה"ר : אקילעא · פרק"א שלפני הבית: כשכשה בזנבה מהו · אורחה הוא ופטורה ברה"ר או לא : וכי יאחזנה · בעלה בזנבה וילך ודאי פטור ברה"ר : הא אורחה היא · ותולדה דרגל היא : כשכוש יתירא קמבעיא ליה · אי אורחיה הוא או לא : לא שנו · דחצי נזק ותו לא : אלא שנקשר מאליו · הדליל ברגל התרנגול : אבל קשרו אדם חייב · הקושר נזק שלם דהוי בור ואם נתקל בו אדם חייב בנזקו : נקשר מאליו · דמתניתין : מאן חייב · לשלומי חצי נזק : אי בעל הדליל · שאין התרנגול שלו : פושע הוא · וכוליה נזק בעי לשלומי שהרי בורו הוא שהשליכו לרה"ר : אלא דאצנעיה · בביתו והוליאו תרנגול מביתו וחייב בעל התרנגול : איש בור ולא שור בור · כי יכרה איש בור אמר רחמנא ולא כי יכרה שור בור והאי דליל תרנגול כרהו : אלא מתני' · לא מתוקמא אלא באדייה אדויי שזרק התרנגול הדליל ושיבר בזריקתו כלים דהוו צרורות ואפילו קשרו אדם נמי לא משלם אלא ח"נ בעל התרנגול והקושר פטור שלא נתקל אדם בבורו ודרב הונא לא מתוקמא אמתני' אלא בעלמא אתמר והכי אתמר דליל הפקר כו' : נקשר מאליו · בתרנגול ונתקל בו אדם פטור דמאן ליחייב דליל לית ליה בעלים בעל התרנגול נמי איש בור אמר רחמנא ולא שור בור : קשרו אדם חייב · הקושר דקנייה בהגבהה ויש לו להאי דליל בעלים : משום מאי מחייב · דהא לאו בור מעליא הוא שהרי לא הזיק במקום שקשרו שם שהתרנגול גררו למקום אחר : בורו המתגלגל · דמייתינן ליה בפ"ק (ד' ו·) בהאך הסוה : **מתני'** כילד השן מועדת · ומשני לאכול את הראוי לה : משלמת ח"נ · דמשונה היא : אבל ברה"ר פטור · דבעינן ובער בשדה אחר ואכסות וכלים נמי פטור בגמרא מפרש לה: מה שנהנית· לאו תשלומין מעליא ניניהו כדמפרש בגמ' : מצדי הרחוב משלמת מה שהזיקה · כדין קרן תם חצי נזק ומועד נזק שלם ובגמ' מפרש לה : **גמ'** ופרה שאכלה שעורין · שאין מאכל חמור : וחמור שאכל כרשינין · שהן מאכל פרה וכן חזיר וכלב ואע"ג דאין רגילין בכך הואיל ואורחייהו למיכלינהו ע"י הדחק כשהן רעבין ראויין להן קרינן ביה : כל מידי דלאו אורחיה · למיכל כל שעה : ואכלה ע"י הדחק · כלומר ואורחיה למיכל ע"י הדחק כי הכי : שמיה אכילה · ואפילו שלא ע"י הדחק : שונרא דאכל תמרי · אורחיה למיכלינהו ע"י הדחק אבל כסות וכלים אפילו ע"י הדחק לאו אורחיה למיכלינהו אלא מתכוין להזיק : ופלסיה · נעשו ליסנא אחרינא פלסיה סדקו ולא שמעתי : אסלא חצי נזק · דמשונה הוא וכגון דתפס ניזק דאין דנין דיני קנסות בבבל ופלגא נזקא קנסא : אורחיה לפלוסי סלא · כשהוא לועס הפת לועס הסל עמו : בחיה · שאין דרכה בפת אפילו ע"י הדחק אבל חמור דרכו בכך : דמטוי · גלי אש : בטביא · צבי אין דרכו בפת ובשר : ובפתורא · שעל השלחן אכלו שאין דרכו בכך :

תוספות

אבל קשרו אדם חייב · פי' בתר דנייה ומשום בור ולאו דוקא קשרו אלא כל היכא דלא אצנעיה כקשרו דמי כדקאמר אי דלא אצנעיה פושע הוא :

אלא מתני' בדאדייה אדויי · ואיירי בדליל הפקר או דהבריה ואצנעיה : וכי אתמר דרב הונא בעלמא אתמר · דלא מתוקמא אמתני' דקשרו אדם חייב משמע הכל ובדאדייה אדויי °נמי חייב בעל תרנגול ובקונטרס פי' דלא מתוקמא אמתניתין משום שהקושר היה פטור כיון דאדייה אדויי שלא נתקל אדם בבורו וקשה לפי' מ"מ ליחייב משום אשו דהוי כאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו בהדי דאזלי דהאי תרנגול הוי כרוח מצויה מדפריך אי דלא אצנעיה פושע הוא :

נקשר מאליו פטור · דאיש בור ולא שור בור :

קשרו אדם חייב · לאו דוקא קשרו דה"ה אם היה במקום המוצנע והניחו במקום התורפה שפשע בו ואפי' לא הגביהו ולא קנאו ודלא כמו שפירש הקונטרס דקני' בהגבהה כשקשרו ויש לו להאי דליל בעלים דכל תקלה שהניחה ברה"ר מיחייב ביה משום בור אע"ג שלא זכה בה דעד כאן לא פליגי רב ושמואל (לקמן ד' כח:) אלא בדלא אפקרי' אבל באפקרי' בין לרב בין לשמואל הייתו בור :

וחזיר שאכל חתיכה של בשר · אכילה ע"י הדחק היא כדמסיק והא דתנן גבי מדורות הנכרים ומייתי לה בפרק קמא דפסחים (דף ט·) כל מקום שחזיר וחולדה יכולין להלך אין צריכין בדיקה אומר ר"ת דהתם נפלים דרכיכי :

מתגלגל

עין משפט נר מצוה

כב א ב מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הל' יא סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצ סעי' ב :

כג ג ד ה ו מיי' שם פ"ב הלכה י יא ועי' בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף י וע"ש בהגה"ה :

כד ז מיי' פ"א שם הל' ה ופ"ג שם הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ו :

כה ח ט מיי' שם פ"ג הלכה א ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שצא סעיף א ב :

כו י מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ז וסימן שפט סעיף טו :

כז כ מיי' שם הל' א סמג שם טוש"ע שם סימן שצא סעיף ח :

כח ל מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ט :

כט מ נ מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ג :

ל ס ע פ מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ד :

לא צ ק מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ג :

רבינו חננאל

היחיד חייב וזה שאמר ר' יוחנן אין חצי נזק חלוק לא ברשות היחיד ולא ברשות הרבים אוקימנא אקרן כרבנן ולא כר' טרפון · כשכשה בזנבה והזיקה כרגל דמי דהא אורחא היא וברשות הרבים פטורה כי מבעיא לן כשכוש יתירא · וכן כשכוש באמתו הני תרי איבעיין ולא ולא איפשיטן : **מתני'** התרנגולין מועדין להלך כדרכן . ולשבר וכו' אוקימנא למתני' דאדייה אדויי פי' שדידה התרנגול את הכלי בדליל שברגלו ושברו ש"א משונה בחצר הניזק שישלם בעל התרנגול חצי נזק כרבנן . דליל הפקר אמר רב הונא נקשר מאליו ברגלי התרנגול ודידה ושיבר כלי פטור בעל התרנגול מאי טעמא דכתיב כי יכרה איש בור ולא שור בור וזה הבור תרנגול עשאו' קשרו אדם ברגלי התרנגול ודידה ושיבר כלים חייב הקושרו מאי טעמא אמר רב הונא בר מנוח משום בור המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה וקיי"ל בבור נזק שלם : **מתני'** כיצד השן מועדת לאכול כו' ת"ר בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה אוכלין הראוין לה ושתתה משקין הראוין לה משלמת נזק שלם · וכן פרה שאכלה שעורים וחמור שאכל כרשינין וכלב שלקק שמן וחזיר שאכל חתיכה של בשר משלמין נזק שלם · וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה בהמה ואכלה בשר משלמין נזק שלם · דייק רב פפא מהא דקתני פרה שאכלה שעורים וחמור שאכל כרשינין וחזיר שאכל בשר . ואמר השתא דאמר כל מידי דלא אורחיה ואכלה על ידי הדחק שמה אכילה . שונרא דאכל תמרי וחמרא דאכל ביניתא משלם נזק שלם · ההוא חמרא דאכל נהמא ופלסיה לסלא חתך בשיניו הסל חייביה רב יהודה אנהמא נזק שלם שהשן ברשות הניזק נזק שלם משלם ואסלא חצי נזק דמשונה היא · ורמינן עליה אכלה פת ובשר ותבשיל משלמין חצי נזק · ופרקי' מתני' בחיה כגון ארי שאין דרכו לאכול פת · יאקשי' אי חיה (אי) [הא] בשר אורחיה היא · ואוקימנא בשר צלי, או כגון צבי שאין דרכו לאכול בשר · פי' פתורא א) פת (פתיחה) [פתותה] בתוך ההוא

מסורת הש"ס

[לקמן טו·]

[לקמן מז· נא·]

[עי' כ"מ לפי' פירש"י שם]

[לעיל ו·]

[לעיל יז:]

לעיל טז:

[שבת קנ ועי' לקמן קי·]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וכי כו' נמי חייב בעל תרנגול · עי' לקמן כב ע"א תוס' ד"ה ולחייב :

א) וכ"ה בשיטה מקובצת בשם רבינו דגרים בפתותא והוא פת הנטמס בקערה וזה אין דרכה לאכול ע"ש .

ההוא ברחא דחזא ליפתא אפומא דדנא סריך סליק אכלה לליפתא ותבריה לדנא *חייביה רבא אליפתא ואדנא נזק שלם מאי טעמא כיון דאורחיה למיכל ליפתא אורחיה נמי לסרוכי ולמסלק אמר אילפא *בהמה ברשות הרבים ופשטה צווארה ואכלה מעל גבי חברתה חייבת מאי טעמא גבי חברתה כחצר הניזק דמי לימא מסייע ליה היתה קופתו מופשלת לאחוריו ופשטה צווארה ואכלה ממנו חייבת כדאמר רבא בקופצת הכא נמי בקופצת והיכא איתמר דרבא אהא דאמר רבי אושעיא בהמה ברשות הרבים הלכה ואכלה פטורה עמדה ואכלה חייבת מאי שנא הלכה דאורחיה הוא עמדה נמי אורחיה הוא אמר רבא בקופצת בעי ר' זירא מתגלגל מהו היכי דמי כגון דקיימא *עמיר ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרשות היחיד לרה"ר מאי ת"ש דתני רבי חייא משוי מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ אכלה בפנים חייבת אכלה בחוץ פטורה מאי לאו מתגלגל ואתי לא אימא אכלה על מה שבפנים חייבת על מה שבחוץ פטורה איבעית אימא כי קאמר רבי חייא בפתילה דאספסתא: אכלה כסות וכו': אהייא אמר רב אכולהו מאי טעמא *כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ושמואל אמר לא שנו אלא פירות וירקות אבל כסות וכלים חייבת וכן אמר ריש לקיש אכולהו ואזדא ריש לקיש לטעמיה *דאמר ריש לקיש שתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה רבוצה במהלכת חייבת ורבי יוחנן אמר לא שנו אלא פירות וירקות אבל כסות וכלים חייבת לימא רבי יוחנן לית ליה דריש לקיש אפילו בשתי פרות לא לעולם אית ליה כסות עבדי אינשי דמנחי גלימי ומתפחי אבל בהמה לאו אורחה: ואם נהנית משלמת [וכו']: וכמה רבה אמר דמי עמיר רבא אמר *דמי שעורים בזול תניא כוותיה דרבה תניא כוותיה דרבא כוותיה דרבה רבי שמעון בן יוחי אמר אין משלמת אלא דמי עמיר בלבד תניא כוותיה דרבא אם נהנית משלמת מה שנהנית כיצד אכלה קב או קביים אין אומרים תשלם דמיהן אלא *אומדין כמה אדם רוצה להאכיל לבהמתו דבר הראוי לה אע"פ שאינו רגיל לפיכך אכלה חטין או דבר הרע לה פטורה א"ל רב חסדא לרמי בר חמא *) לא הוית גבן באורתא *בתחומא דאיבעיא לן מילי מעלייתא אמר מאי מילי מעלייתא א"ל הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או אין צריך היכי דמי אילימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר זה לא נהנה וזה לא חסר אלא בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר זה נהנה וזה חסר לא צריכא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר מאי מצי אמר ליה מאי חסרתיך או דלמא מצי אמר הא

*) ב"ב נא.

רש"י

ההוא ברחא. עז: בקופצת. שקפצה ואכלה על גוארה שאין דרכה בכך ותולדה דקרן הוא וחייבת חצי נזק קאמר: כגון דקיימא עמיר ברשות הניזק. ובהמה ברשות הרבים ומגלגלת ואתי מרשות היחיד לרשות הרבים: מאי. בתר אכילה אזלינן ופטורה או בתר דשקלה ליה אזלינן וחייבת והוא הדין כמי אי בהמה ברשות הניזק ועמיר ברשות הרבים וגילגלתו מרשות הרבים לרשות היחיד אי בתר אכילה אזלינן חייבת ואי בתר דשקלה ליה אזלינן פטורה: משוי. קס"ד אמתחת מלאה שעורין ואכלה בפנים חייבת: מאי לאו. כגון שאכלתו כולו והכי קאמר אכלתו בפנים כגון שגלגלה את כולו בפנים חייבת גילגלתו לחוץ פטורה אלמא בתר אכילה אזלינן: אימא אכלה על מה שבחוץ פטורה. על מה שהיה מונח מתחילה בחוץ פטורה ועל המונח בתחילה בפנים חייבת דבתר דשקלה ליה אזלינן בין היא בפנים בין היא בחוץ: ואיבעית אימא. לעולם כדקתני אכלתו בפנים חייבת על כולו אכלתו בחוץ פטורה על כולו ולא תפשוט דגלגול מלתא הוא דכי א"ר חייא בפתילה דאספסתא משוי של שחת שעליו ארוכין וראשו אחד בפנים וראשו אחד בחוץ דכיון דהאי רישא כי גריר ליה אזיל אידך בתריה כמאן דמנח כולו בחד דוכתא דמי הלכך אזלינן בתר בהמה כי קמיבעיא לן כגון שעורין דכוליה גרעין קאי בפנים או בחוץ וכי אכלה האי לא אזיל האי בתריה אי לא מגלגלה ליה: פתילה. על שם דארוך הוא קרי ליה פתילה: אכולהו. הא דקתני מתניתין ברה"ר פטורה אכולהו קאי ואפילו אכסות וכלים דשינוי הוה ותולדה דקרן: כל המשנה. כגון זה שהניח כסותו וכליו ברה"ר: ובא אחר ושינה בו. כגון זו שאכלתו: בעטה מהלכת ברבוצה פטורה. ואף על גב דברה"ר חייבת הכא פטורה דכל המשנה כגון זו שרבצה ברה"ר ובא אחר כו': מתפחי. עומדין לפוש: בהמה לאו אורחה. לרבוץ: דמי עמיר. שאם אכלה שעורין כדי שביעתה אינו משלם לו אלא דמים שהיה צריך ליתן בקשין ובתבן להאכילה דאמר ליה אי אפשי להאכילה שעורין אלא קשין ותבן: דמי שעורין בזול. כפי שהיה צריך ליקח שעורין למאכלה אם היה רוצה להאכילה שעורין ולא יתן לו כשער שבשוק דלמא איהו לא מאכיל לה שעורין אלא בזול יתן כדאמרינן בפרק מי שמת (ב"ב קמו:) וכל זוזא חשיב בארבע דנקי דהיינו שני שלישי הדמים: אע"פ שאינו רגיל. להאכילה שעורין אלא עמיר משלם לו דמי שעורין כפי מה שאדם אחר רגיל ליתן לבהמתו קב או קביים: לפיכך. כיון דמשערינן בדבר הראוי לה: אכלה חטים או כל דבר הרע לה. דלא נהנית פטורה ברשות הרבים: בתחומא. לא היית קרוב אצלנו שתוכל לבא. ל"א בתחומא בבית המדרש. ראשון שמעתי: ה"ג אי נימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר זה לא נהנה וזה לא חסר. דלא עביד למיגר זה שדר באותה חצר אינו עשוי לשכור חצרות לפי שמצויין לו בתים להשאיל או יש לו בית אחר: זה לא נהנה. דהא שכיחי ליה בתים בחנם: וזה לא חסר. דהא לא קיימא לאגרא ופשיטא דפטור: זה נהנה. שהרי היה לו לשכור בית אחר: וזה חסר. דהאלרו קיימא להשכיר והוה מוגר לאחריני: דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר. דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר: מאי חסרתיך. הא בלאו הכי לא מוגרת: הא

תוספות

מתגלגל מהו. פ"ה דמספקא ליה אי בתר אכילה אזלינן ואי בתר לקיחה וקשה דלקמן (דף כא:) גבי כלב שנטל חררה והלך לגדיש פשיטא לן *דאי אכליה בגדיש דעלמא דפטור ועוד דלשון מתגלגל לא משמע הכי ונראה לר"י כגון דקיימי פירות ברשות הניזק ומגלגלי ואתו לרשות הרבים דאי לאו שהבהמה מעכבתן בפיה ואכלתן שם היה סופן להניח ברשות הרבים וקמבעיא ליה אי חשיבי כמונחים ברשות הרבים או לאו וקאמר ת"ש משוי מקצתו בפנים כו' מאי לאו במתגלגל דאורחיה דמילתא כך היא במקצתו מבפנים ומקצתו מבחוץ וקתני אכלה בפנים חייבת אע"פ שסופו להתגלגל בחוץ אם לא שאכלתן ואכלה בחוץ פטורה תנא אגב רישא דמילתא דפשיטא היא אימא על מה שבפנים חייבת פירוש על מה שראוי להיות בפנים שאין סופו להתגלגל בחוץ חייבת ואיבעית אימא בפתילה דאספסתא שעליו ארוכים וסד"א ניזול בתר רוב עלה שבפנים או בחוץ:

ואזדא ריש לקיש לטעמיה. תרווייהו צריכי הך דהכא צריכא דלא נימא כסות עבדי אינשי דמנחי גלימא ומתפחי והיא דב' פרות אשמועינן דוקא בעטה רבוצה במהלכת חייבת הא הוזקה פטורה כדדייק לקמן פרק המניח (דף לב.) דאבעי לה לסגויי באידך גיסא:

זה אין נהנה וזה אין חסר הוא. אפילו [א] בחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר הו"מ למימר דפטור כיון שלא נהנה אע"פ שגרם הפסד לחבירו דאפילו גירשו חבירו מביתו ונעל דלת בפניו אין זה אלא גרמא בעלמא:

זה נהנה וזה חסר הוא. דכל זמן שרואין את זה עומד בביתו אין מבקשין ממנו להשכיר: הא

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שצא סעיף ה:

לג ב ג מיי' שם הלכה י ועי' בכ"מ שהאריך טוש"ע שם סעיף יא:

לד ד מיי' שם הלכה ד ועיין בהשגות ובכ"מ טוש"ע שם סעיף יב:

לה ה שם ש"ע בהג"ה:

לו ו מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג:

לז ז ח ט מיי' שם הלכה ג טור ש"ע שם סעיף ח:

רבינו חננאל

ההוא ברחא פי' איל וי"א שעיר עזים דחזא לפתא אפומא דדנא סריך סליק אכל ללפתא ותבריה לדנא חיביה רבא לתרויהו נזק שלם מאי טעמא כיון דאורחי' לאכול לפתא אורחיה נמי לסרוכי ולמיסק. אמר אילפא בהמה ברשות הרבים פשטה צוארה ואכלה מעל גבי חברתה חייבת מ"ט גבי חברתה כחצר הניזק דמי לימא מסייעא ליה כו' ונדחת. אמר ר' הושעיה בהמה ברשות הרבים הלכה ואכלה פטורה דאורחה הוא ושן ברשות הרבים פטורה. עמדה ואכלה חייבת ותרצה רבא בקופצת ואוכלת ממקום גבוה שאינו חשוב כרה"ר שאינה יכולה לאכול כשהיא מהלכת וכיון שלא שימרה בעלה וקפצה ואכלת חייבת אבל אם היה נמוך אפי' עמדה ואכלה פטורה דהיינו אורחה. בעי ר' זירא מתגלגל מהו כגון דקאי ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי *) מרשות הרבים לרשות היחיד מאי בתר עקירה אזלינן ופטור או בתר הזיקה וחייב. ת"ש דתני ר' חייא משוי מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ כו'. ודחי' לה ומתרצינן לה הכי אימא על מה שבפנים חייבת על מה שבחוץ פטורה. איבעית אימא בפתילה דאספסתא דנקראין דרזי כלומר אינו שעורין וכיוצא בהן אלא אספסתא ומוטלת כשלרא בפנים ובחוץ מה שבפנים רשות הניזק וחייב. מה שבחוץ רשות הרבים ופטורה. ובעיא דר' זירא לא איפשיטא ודינה כדין תיקו: מתני' אכלה כסות או כלים משלם חצי נזק. חלקו רב ושמואל בסיפא דמתני' דקתני אבל ברשות הרבים פטור רב אמר אכולהו פירות ירקות כסות וכלים כולם דינם שוה ברה"ר פטור מאי טעמא כי זה שהניח כליו וכסותו ברה"ר שינה שאין דרך בני אדם להניחם בדרכים ואם באת הבהמה ושינת ואכלתן שלא כדרך הבהמות פטורה. ושמואל אמר אין שן ורגל פטורין ברשות הרבים אלא בפירות וירקות שכן דרכן אבל אכלה כסות וכלים כקרן דיינינן ליה שהוא שינוי וחייב ברה"ר. פיסקא וקיימ' לן כשמואל ולא עוד אלא דר' יוחנן קאי כותיה ואע"ג דריש לקיש קאי כרב דבריו דחוין הן. אבל בשתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה. רבוצה במהלכת חייבת **) קיי"ל כותי' דהא ר' יוחנן מודה ליה ומפרש כסות וכלים עביד איניש דמנח ברה"ר ומתפחי והמניח אין אומר ששינה שכגון זה אינו שינוי בהמה לאו אורחה למרבץ ברשות הרבים ורבא נמי דהוא בתרא מחייב אפי' בביעוט מהלכת ברבוצה כדבעינן למימר לקמן (דף כד ע"ב): פיס' ואם נהנית משלמת מה שנהנית וכמה רבה אמר דמי עמיר תניא כותי' ר"ש אומר אינה משלמ' אלא דמי עמיר בלבד. רבא אמר דמי שעורין בזול. תניא כותיה כיצד משלמת מה שנהנית אכלה קב או קבים אין אומר משלם דמיהם אלא אומדין כמה אדם רוצה להאכיל לבהמתו דבר הראוי לה אע"פ שאינו רגיל לפיכך אכלה חטים או דבר רע לה פטור: ירושלמי רב אמר אכלה שעורין משלם תבן. וכיון דתניא כתרווייהו ורבה רבו של רבא קיימ' לן כותיה. הא דאמר ליה רב חסדא לרמי בר חמא לא הוית גבן באורתא בו' דבריך פשוטין הן חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר פטור דהא זה לא נהנה שכן כל מקום ששוכן אינו נותן שכר מפני שהוא חשוב ונשוא פנים ומבקשים הכל

*) וכ"ס ג"כ גי' הרמב"ס ז"ל. **) עי' לקמן דף ל"ב ע"א דכתב רבינו ויש אומרים כיון דרבא בתרא הוא הלכתא כוותיה.

מסורת הש"ס

[לקמן כא:]

[לקמן כד:]

לקמן נג. [כד:]

[לקמן קנ. ב"מ מב: ב"ב קמו: כתובות לד:]

[תוספ' פ"א]

[פי' בבית שהוא תחומה של תורה כ"ה בערוך]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה זה אין כו' אפי' בחצר כו'. נ"ב אבל הרי"ף כתבו דכה"ג חייב וכן הרא"ש:

גי' הרמב"ם והרא"ש פוסקים אליבא כגון דקיימא ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרה"ר לרה"י וע"ש

גליון הש"ס

גמ' לא הוית גבן באורתא. ועיין זבחים דף ב ע"ב:

עין משפט
נר מצוה

לח א ב ג מיי' פ"ג מהלכות שכנים הלכה ג סמג עשין פב טור ש"ע ח"מ סי' קנח סעיף ו וע"ש:

לט ד מיי' שם פ"ד הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסד סעיף ה:

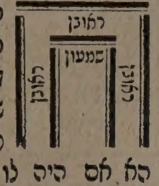
מ ה מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה ט סמג עשין עג טור ש"ע ח"מ סי' שסג סעיף ו:

מא ו מיי' פ"ו מהלכות מעילה הלכה ז ח וע"ש בכ"מ סמג עשין רי:

מב ז ח מיי' שם הלכה ה:

הא איתהנית א"ל מתניתין היא הי מתניתין א"ל °לכי תשמש לי שקל סודריה כרך ליה א"ל אם נהנית משלמת מה שנהנית אמר רבא *כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה דאע"ג דלא דמי למתניתין קבלה מיניה האי זה נהנה וזה חסר והאי זה נהנה וזה לא חסר הוא ורמי בר חמא סתם פירות ברשות הרבים אפקורי מפקר להו תנן *[א]המקיף חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב שאני התם דאמר ליה את גרמת לי הקיפא יתירא ת"ש א"ר יוסי [ב]אם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל טעמא דגדר ניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור שאני התם [ג]דאמר ליה לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא ת"ש *[ד]הבית והעלייה של שנים שנפלו אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה הרי בעל העלייה בונה בית ויושב בה עד שיתן לו יציאותיו יציאותיו הוא דמחייב ליה בעל הבית הא שכרו לא ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור שאני התם דביתא לעלייה משתעבד ת"ש רבי יהודה אומר אף זה (א) הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב שאני התם משום שהדוריתא דאשייתא שלחוה בי רבי אמי אמר וכי מה עשה לו ומה חסרו ומה הזיקו רבי חייא בר אבא אמר *נתיישב בדבר הדר שלחוה קמיה דרבי חייא בר אבא אמר *כוליה האי שלחו לי ואזלי אילו אשכחי בה טעמא *לא שלחנא להו אתמר רב כהנא א"ר יוחנן [ה]אינו צריך להעלות לו שכר רבי אבהו אמר רבי יוחנן צריך להעלות לו שכר אמר רב פפא הא דרבי אבהו *לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דתנן *[ו]נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל [ז]בנאה לתוך ביתו הרי זה לא מעל עד שידור תחתיה שוה פרוטה ואמר שמואל *[ח]והוא שהניחה על פי ארובה ויתיב רבי אבהו קמיה דר' יוחנן וקאמר משמיה דשמואל זאת אומרת הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ושתק ליה איהו סבר מדשתיק מודה ליה ולא היא אשגוחי לא אשגח ביה כדרבה דאמר *רבה הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי:

הא איתהנית. דאי לאו הכי דידי הות אוגר אחריני: לכי תשמש לי. כשתשמשני שימוש אחד אומר לך: כרך ליה סודרא. קיפל לו סודר שלו: משלמת מה שנהנית. אלמא בתר הנאה אזלינן: גברא דמריה סייעיה. רמי בר חמא: דאע"ג דלא דמיא. שהיא בעיא למתניתין: קיבלה. רב חסדא מיניה ולא אותביה מידי: מפקר להו. ולא חיסר מידי דהא סופן לאיבוד: משלש רוחותיו. שהיו לו לראובן שלש שדות אצל שדה שמעון משלש רוחותיו: וגדר. ראובן את הראשונה סמוך לשדה שמעון לבד מחיצות חיצונות שהיו לו בינו לשאר הבקעות: ואת השניה והשלישית כזה: אין מחייבין אותו. אין מחייבין את שמעון כלום

דמאי אהני ליה הרי שדהו פתוחה מצד רביעית: הא רביעית. הא אם היה לו לראובן ד' שדות מארבע רוחות של שמעון וגדרן מחייבין את שמעון לתת את חלקו במחיצות הפנימיות שבינו לראובן: זה נהנה. שמעון: וזה לא חסר. ראובן שהרי יש לו לגדור שדהו: הקיפא יתירא. דאי לאו שדה של שמעון בין שדותיו הוי סגי ליה במחיצות חיצונות והוו כל שדותיו גדורים והלכך חסר הוא בשבילו: אם עמד ניקף וגדר את הרביעית. גלי אדעתיה דניחא ליה בהקיפו של ראובן ומגלגלים עליו את הכל לתת את חלקו בג' מחיצות פנימיות של ראובן: הא מקיף. הא אם קנה מקיף עוד שדה רביעית אצל שמעון וגדרה פטור שמעון: לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא. לא היה יכולת בידי לגדור גדר של אבנים וסגי לי בגדר קוצים בר זוזא להבדיל ביני וביני: הבית והעלייה. בית של זה והעלייה שעל גבה הויא של אחר: יציאותיו. מה שהוציא על הבית אלמא מדיהיב ליה כל יציאותיו ואינו מנכה לו שכר מה שעמד בבית אלמא זה נהנה שהיה לו לשכור אחרת וזה לא חסר דבלאו הכי לא בעי היהו למבנייה פטור הנהנה: דבית לעלייה משתעבד. שבעל הבית לסבול העלייה הלכך הדין עם זה לדור בו: רבי יהודה אומר כו'. אתנא קמא פליג דבעל העלייה צריך להעלות שכר לבעל הבית: שחרוריתא דאשייתא. שמשחיר לו הכתלים הלכך חסר הוא אבל בית ישן לא: שלחוה בי רבי אמי. להא בעיא דלעיל זה נהנה וזה לא חסר מהו: מה חסרו. זה עמד בבית דלא קיימא לאגרא: נתיישב בדבר. נעיין בה: לאו בפירוש אתמר. יאו בהדיא שמעה רבי אבהו מיניה דר' יוחנן: נטל אבן או קורה. מפרש במסכת מעילה דבגזבר עסקינן: לא מעל. דמעיקרא נמי ברשותיה הוי כי השתא ולא שינוי הוא: נתנה לחבירו. קנייה חבירו דגזבר יש לו רשות ליתן וזה שהוציאו לחולין מעל: בנאה. גזבר בתוך ביתו לא מעל כו': והוא שהניחה ע"פ ארובה. ולא קבעה בבנין דלא הוי שינוי הלכך לא מעל עד שידור תחתיה: זאת אומרת. מדקתני דכי דר תחתיה חייב ואע"ג דשלא מדעת הקדש עבד: בהקדש ליכא למימר שלא מדעת דדעת שכינה איכא הלכך כהדיוט מדעת דמי: אין

הא איתהנית. אפילו למ"ד בפ"ק דב"ב (דף יב:) כופין אותו על מדת סדום ויהבינן ליה אחד מגרא שאני הכא שהיה יכול למונעו מתחילה מלדור בביתו ולמ"ד התם מעלינן ליה כנכסי דבר מורין משום דדמי למונע חבירו מתחילה לדור בביתו אבל הכא כבר דר ואם תאמר ההוא דתחב לו חבירו בבית הבליעה דרים אלו נערות (כתובות דף ל:) אמאי חייב האוכל זה נהנה וזה לא חסר הוא שאם היה מחזיר היתה נמאסת ואין שוה כלום וי"ל דלא דמי הואיל ונהנה מחמת החסרון שהיה מתחילה מידי דהוי אהא דתנן מתוך הרחבה משלם מה שנהנית דאצטיכה לא מחייב דהוי שן ברה"ר אלא אהנאה מעיו מחייב אע"פ שאם מחזירו אין שוה כלום: אפקורי מפקר להו. לא לגמרי דא"כ אפילו מה שנהנית לא משלם אלא מתייאש מהם שסבור שיתקלקלו מחמת שרבים דורסים עליהם *עד שלא יבואו לדמי מה שנהנית: את גרמת לי הקיפא יתירא. מתוך פירוש הקונטרס משמע דמיירי בגדר שבין שדהו לשדה ניקף וקשה דהיכי חשיב ליה זה נהנה וזה אין חסר הואיל שכל אותו הגדר לא נעשה אלא להפסיק בין שדותיו לשדה ניקף ועוד דהוה ליה למימר את גרמת לי כל זה ההיקף דהקיפא יתירא משמע שגרם ליה להרבות אלא נראה שמכוון סביב לד' רוחות הקיף והקיפא יתירא משום שמחמת שדה האמצעי ההיקף גדול יותר מדאי: אם עמד ניקף. בסדר המשנה ל"ג בהדיא ניקף אלא לישנא דמפרש התם דקאי אניקף דייק הכא: טעמא דניקף הא מקיף פטור. ואפילו רבנן לא פליגי אלא משום דה"ל את גרמת לי הקיפא יתירא וא"ת ואי זה נהנה וזה לא חסר פטור אפילו עמד ניקף נמי וי"ל שאני עמד ניקף דגלי אדעתיה דניחא ליה בהוצאה ולא דמי לדר בחצר חבירו דלא גלי אדעתיה אלא בחנם: ת"ש ר"י אומר. ואפילו רבנן לא פליגי אלא משום דביתא לעלייה משתעבד: נתנה לחבירו כו'. בפ"ק דחגיגה (דף י:) פריך מכדי מגזל גזליה מה לי הוא מה לי חבירו ומשני באבני בנין המסורות לגזבר עסקינן וא"ת מ"מ למעול דהוי מתכוון לקנות ואפילו למ"ד (ב"מ דף מא.) שליחות יד צריכה חסרון ה"מ כשאין מתכוון לקנות הכל וי"ל דאין אדם מועל אלא במתכוון להוציאו מרשות מי שהוא והכא הוא סבור שלו הוא: והוא שהניחה ע"פ ארובה. פ"ה דלא קבעה בבנין דלא הוי שינוי הלכך לא מעל עד שידור תחתיה ותימה כי קבעה נמי לא קני דשינוי החוזר לברייתו הוא כדאמר בהגוזל קמא (לקמן צו:) האי דגזל נסכא מהבריה עבדיה זוזי לא קני בשינוי מ"ט דהדר עביד להו נסכא: אשגוחי לא אשגח ביה. ושמואל עצמו הדר ביה כדאמרינן בפרק השואל (ב"מ דף צט:): כהדיוט

רבינו חננאל

הכל לדור אצלם בלא שכירות. וזה לא חיסר שאינה עומדת לשכירות חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר איבעיא להו ובתר דשמיש רב חסדא כתלמיד לרב לרמי בר חמא פשטיה ליה מהא דתנן אם נהנית משלמת מה שנהנית. ודחי' לה ואטרי' ולא היא בעיין זה נהנה וזה לא חיסר ומתני' זה נהנה וזה חיסר. והא דתנן במעילה נטל אבן או קורה של הקדש בנאה בתוך ביתו לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה ואמר שמואל והוא שהניחה על פי ארובה שאם רצה נוטלה אבל אם בנאה בתוך הבית חייב מיד. ודייק ר' אבהו מדברי שמואל ואמר זאת אומרת הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ושמעלי' ר' יוחנן ושתק קבעה בשטיה ולא היא אלא דשתיק ליה משום דלא אשגח ביה דסבר לה כדרבה דאמר שכירות הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת

ס"א עד שלא יבואו אלא לדמי

מסורת הש"ס

יומא כב: ועי' שם בפי' רש"י ד"ה כמה לא חלי

ב"ב ד:

ב"מ קיז. [ע"ש]

הגהות הב"ח
(א) גמ' ר' יהודה אומר אף זה דר כצ"ל ואות ה' נמחק:

[גיטין סג:]

[שבועות מח.]

[מילא שלחנ']

[כתובות ע. וש"נ] חגיגה י: ב"מ צט: מעילה יט:

[חגיגה יא. ע"ש מעילה כ. ע"ש]

[ב"מ צט: אי' רבא]

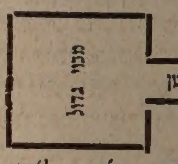
גליון הש"ס
גמ' לכי תשמש עי' מ"ע פ"ג מהלכות עבדים הלכה ח:

כהדריוט מדעת דמי *שלח ליה רבי אבא בר זבדא למרי בר מר בעי מיניה מרב הונא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או לא אדהכי נח נפשיה דרב הונא א"ל רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב *אינו צריך להעלות לו שכר והשוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעון שמעון מאי עבידתיה הכי קאמר נמצא הבית של שמעון מעלה לו שכר תרתי הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא אתמר נמי א"ר חייא בר אבין אמר רב ואמרי לה אמר ר' חייא בר אבין אמר רב הונא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר והשוכר בית מבני העיר מעלה שכר לבעלים בעלים מאי עבידתייהו הכי קאמר נמצאו לו בעלים מעלין להן שכר תרתי הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא אמר רב סחורה אמר רב הונא אמר רב הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר משום שנאמר (ישעיה כד) °ושאיה יוכת שער *אמר מר בר רב אשי לדידי חזי ליה ומנגח כי תורא רב יוסף אמר ביתא מיתבא יתיב מאי בינייהו איכא בינייהו דקא משתמש ביה בציבי ותיבנא ההוא גברא דבנה אפדנא אקילקלתא דיתמי אגביה רב נחמן לאפדניה מיניה לימא קסבר רב נחמן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ההוא מעיקרא קרמנאי הוו דיירי ביה ויהבי להו ליתמי דבר מועט א"ל זיל פייסינהו ליתמי ולא אשגח אגביה רב נחמן לאפדניה מיניה: כיצד משלמת מה שנהנית וכו': אמר רב ובמחזרת ושמואל אמר אפילו מחזרת נמי פטור ולשמואל היכי משכחת לה דמחייב כגון דשבקתה לרחבה ואזלה וקמה בצידי רחבה ואיכא דמתני להא שמעתא באפי נפשה מחזרת רב אמר חייבת ושמואל אמר פטורה ולשמואל משלמת מה שהזיקה היכי משכחת לה דמחייבא כגון דשבקה לרחבה ואזלה וקמה בצידי רחבה מתיב רב נחמן בר יצחק מפתח החנות משלמת מה שנהנית היכי משכחת לה פשיטא במחזרת וקאמר (מר) מה שנהנית אין מה שהזיקה לא הוא מותיב לה והוא מפרק לה דקיימא בקרן זוית איכא דאמרי מחזרת כולי עלמא לא פליגי דחייבת כי פליגי במקצה מקום מרשותו לרשות הרבים והכי אתמר אמר רב לא שנו אלא מחזרת אבל מקצה מקום מרשותו לרה"ר פטורה ושמואל אמר אפילו מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים חייבת לימא בבור ברשותו קמפלגי רב דאמר פטור °קסבר *בור ברשותו חייב ושמואל דאמר חייב קסבר בור ברשותו פטור אמר לך רב לעולם אימא לך

בעלמא

רש"י

אין צריך להעלות לו שכר. ועוד אמר אבא מרי דהשוכר בית מראובן כו' ונמצאת בית של שמעון והוא שכרה מראובן מעלה שכר לשמעון: תרתי. בתמיה כלומר תרתי מילי קאמר דסתרן אהדדי דהאי דשכר בית שמעון מראובן הוה ליה דר בחצר שמעון שלא מדעת שמעון וקאמר צריך להעלות לו שכר ורישא קאמר אין צריך: הא דקיימא לאגרא. מעלה שכר לשמעון דהוה ליה זה נהנה וזה חסר: הדר בחצר חבירו. דלא קיימא לאגרא שלא מדעת אין צריך להעלות שכר: שנאמר ושאיה יוכת שער. שד ששמו שאיה מכתת שער בית שאין בני אדם דרין בו והלכך זה שעמד בו ההנהו ליסנא אחריבא בית שהוא שאוי ויחיד מאין אדם יוכת שער מזיקין מכתתין אותו: ביתא מיתבא יתיב. בית שהוא מיושב בדירת בני אדם יתיב ישובו קיים לפי שהדרין בתוכו רואין מה שהוא צריך ומתקנין אותו: דקמשתמש בו. בעל הבית בציבי ותיבנא שהיו עליו ותבנו בתוכו וזה הלך ודר בו משום שאיה ליכא הואיל ומשתמשין בו משום ביתא מיתבא איכא דאין זה ישוב וזה שדר בו יפה עשה והנהו: אקילקלתא. (א) אשפה דמתרגמינן אקילקלתא מאשפות ירים אביון (תהלים קיג): קרמנאי. שם אומה נ"א קדמונאי קדמונים היו יושבין בו ומעלים שכר ליתומים והוה ליה קיימא לאגרא: אמר רב ובמחזרת. ראשה מרחבה לצידה של רחבה ואכלה פירות קהני מתניתין דמשלמת מה שהזיקה אע"ג דכולה קיימא ברחבה: פטורה. הואיל וגוף הבהמה קאי ברחבה דאורחה הוא להחזיר ראשה ושן ברה"ר היא: וקמה בצידי רחבה. שאין דרך שוורים ללכת שם הלכך לאו כרה"ר דמי: באפי נפשה. לאו אמתניתין: מחזרת. שהחזירה ראשה ואכלה בצידי רחבה: פשיטא במחזרת. דהא פתח חנות בתוך הרחבה ליכא ולא משכחת לה אלא במחזרת וקתני מה שנהנית כו': דקיימא. חנות בקרן זוית כגון מבוי קטן הכלה במבוי גדול וקיימא חנות בראש מבוי קטן ומשוך קצת כלפי פנים וכשנכנסה בהמה ממבוי גדול לקטן פגעה בפירות מיד דרך הלוכה דלאו מחזרת היא:

כ"ע לא פליגי. חייב. דלא היה לה להחזיר ראשה לצידי רחבה: במקצה מקום. שכנס לתוך שלו ובנה והניח מקרקעו לרה"ר ושטח שם פירות ונכנסה שם בהמה דרך הלוכה ואכלתן: לימא. רב ושמואל בחופר בור ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו קמפלגי ובפלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע דפליגי בה לקמן בפרק שור שנגח את הפרה (דף מט:) דרב סבר חייב ומשום הכי פטורה הך בהמה דזה ששטח שם פירותיו הוה ליה כמו בור שאם הוחלקה בהן בהמה חייב שהרי הפקיר רשותו הלכך לא היה לו לעשות כן וקי"ל בהמניח את הכד (לקמן דף ל.) כל המקלקלין ברשות הרבים שהזיקו חייבין לשלם וכל המחזיק בהן זכה: ושמואל סבר פטור. הלכך בהמה שאכלתן חייבת שהרי ברשות עשה ורשות הרבים נמי לא הוי שאין זה דרך הילוכה:

בעלמא

תוספות

כהדיוט מדעת דמי. פ"ה דדעת שכינה איכא וקשה דשלא מדעתו לאו דוקא אלא אורחיה דמילתא נקט וה"ה מדעתו אלא נראה כהדיוט מדעת דמי כלומר דדעת שכינה איכא שלא יהנה אדם בלא מעילה: ויהבי להו ליתמי דבר מועט. ומחמת כן חייב לשלם מה שנהנה אע"פ שלא חיסר כל כך וכן מוכח כולה שמעתין כדאמרינן לעיל משום שחרוריתא דאשייתא:

ובמחזרת. פי' בקונטרס דדוקא במחזרת אבל אכלה בלא חיזור כגון שלידי הרחבה בולטין ואכלה מאותה בליטה משלמת מה שנהנית בפי'* אחר של רש"י פירש דמחזרת חייבת משום קרן דמשונה הוא וקשה לפירושו דלעיל אמרינן כיון דאורחיה למיכל ליפתא אורחיה נמי לסרוכי ולמיסק הכא נמי אורחיה לחזור ואפילו לעלות בצידי רחבה ועוד דמשלמת מה שהזיקה משמע כ"ש ועוד דמשמע בסמוך דחיובא דמקצה מקום לרה"ר כחיוב מחזרת ונראה לר"י דצידי רחבה חשיבי חצר הניזק שכל אחד יש לו רשות להניח פירותיו כנגד פתח ביתו בצידי רחבה ולרב אפילו במקום שיכול לאכול בחיזור חשיב חצר הניזק וחייבת נזק שלם מטעם שן ולשמואל מקום שיכולה לאכול בחזרה חשיב לה כרשות הרבים:

מפתח החנות. הן תריסי החנויות שמניחין לפני החנויות כשפותחין אותן ונותנין שם פירות: מה שנהנית. לא רצה להעמיד כגון שפתח החנות בולט לתוך הרחבה ויכולה לאכול בלא חיזור דמודה רב דפטור לפי שאין דרך החנות להיות בולט כל כך:

דקיימא בקרן זוית. כגון מבוי עקום ושמגעת לעקמומיתה קודם שתפנה לצד אחר אוכלת מפתח החנות כנגדה בלא חיזור ובתוך החנות משלמת מה שהזיקה אע"פ שאוכלתן בלא חיזור דחצר הניזק ממש הוי ובירושלמי מפני כך פירכא דמפתח החנות אליבא דרב כגון שהיה חמור טעון גדיים ובשעת עמידתו פשטו צואריהן ואכלו לפ"ה אתי שפיר דלגבי חמור שאוכל בחיזור חשיב קרן ולגבי גדיים דאכלי כי אורחייהו חשיב שן ולפי' ר"י נ"ל דכל מה שהגדיים יכולין להגיע ולאכול חשיב רה"ר אפילו לחמור שאינו יכול לאכול בלי חיזור כי זה דוחק לומר דגבי חמור חשיב חצר הניזק ולגבי גדיים שעל גביו חשיב רשות הרבים:

כי פליגי במקצה מקום כו'. שכנס לתוך שלו והניח מקרקעו לבני רה"ר ולא שהפקיר רשותו דא"כ הוי רה"ר גמור אלא הניח לשטוח שם פירותיו אבל כ"ז שאין פירות שם יש רשות לבני רה"ר להלך שם ומסקינן פלוגתא דרב דאמר דחשיב שן ברה"ר אפילו אין יכולין לאכול בלא חיזור דלא דמי למחזרת בצידי הרחבה דחייב דצידי הרחבה הם גבוהים ורחבים ומובדלים ממנו וחשובים חצר הניזק אבל מקצה מקום שזה הוא לרשות הרבים ושמואל אמר חייבת משום שהפירות מונחין ברשותו והוי חצר הניזק אף על פי שיש רשות לבהמות לדרוס אגלה: דרב סבר בור ברשותו חייב. ולכך פטור דחשיב כמו כורה בור שאם הוחלקה בהמה בהוטס פירות חייב הלכך כל הקודם זכה כדין תקלה ברשות הרבים כדפירש בקונטרס ובהמה שאכלה פטורה ורב לטעמיה דאמר בפרק המניח (לקמן דף ל:) זכה בין בגופן בין בשבחן ואין לתמוה איך מפטר מפירות פנימיים

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה ט טוש"ע ח"מ סי' שסג סעיף ו:

מד ב מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבדה הלכה ט סמג עשין עג טור ש"ע ח"מ סי' שסג סעיף פ וסעיף י:

מה ג סמג עשין ג:

מו ד ה מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה ט סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שצא סעיף ט:

וכן פרש"י במתני'

מז ו טוש"ע שם סעי' י:

רבינו חננאל

דמי וחייב ובהדיוט שלא מדעת קיימא לן חצר דלא קיימא לאגרא פטור שנאמר ושאיה יוכת שער. השוכר בית מראובן ונמצא אותו הבית כי לשמעון הוא משלם הדר בו שכירות לשמעון וכן השוכר בית מבעלי העיר ונמצאו בעלים משלם השכירות לבעליו. ההוא גברא דבנה אפדנא אקילקלתא דיתמי ואגביה רב נחמן לאפדניה מיניה להשתלם השכירות ממנו. לימא קסבר הדר בחצר חבירו בלא דעתו צריך להעלות שכר לא אלא משום דמעיקרא קרמנאי הוו יתבי בההוא קילקלתא והוו יהבי ליתמי דבר מועט ואמר ליה ר' נחמן זיל פייסינהו ליתמי לא אשגח ביה ואגבא לאפדנא מיניה: מתני' מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה. אמר רב ובמחזרת כגון שיש חנויות פתוחות בצדדין של רשות הרבים והיתה מהלכת ומחזרת ראשה וחוטפת בפיה מן הפתחים ואוכלת. ושמואל אמר אפי' מחזרת פטורה ומשלמת מה שהזיקה היכי משכחת לה כגון דשבקה לרחבה ואולה וקמה בצידי רחבה ואותיב רב נחמן עליה דרב ממתני' מפתח החנות משלמת מה שנהנית מאי לאו במחזרת וקתני מה שנהנית אבל מה שהזיקה לא. ופריק מתני' כגון דקיימ' זה פתח החנות בקרן זוית כגון שהיה רחב הרחבה ו' אמות ובמקום אחר ד' אמות ובאותן ב' אמות פתח פתוח לחנות ובה פירות והבהמה בדרך הילוכה פשטה ואכלה מאותו הפתח בלא חורה והשן ברשות הרבים בלא שינוי פטורה. ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל רב אמר עקמה צווארה ואכלה משלמת מה שהזיקה והתנינן מפתח החנות משלמת מה שנהנית. תיפתר בשהיה חמור טעון גדיים ובשעת עברתן פשטו צואריהן ואכלו מפתח החנות פי' לפי דרכם אכלו הגדיים בלא עקימת הצואר ועל כגון זה שנינו מה שנהנית. איכא דאמרי מחזרת כולי עלמא לא פליגי דחייב כי פליגי במקצה מקום מרשותו ונתן בו פירות והניחה הבהמה רשות הרבים והלכה לה אל הפירות ואכלתם רב אמר פטור כרשות הרבים הוא השוב ושן ברשות הרבים פטור א) לרב ואלו

בו במקום זה שהקצהו לרשות הרבים כגון שהכנים כותלי חצירו בפנים והניח מחצירו מקום משוה לרשות הרבים בלא מחיצה ונפל באותו הבור שור חייב בעל המקום ההוא שחפר בור באותו מקום כי כחופר בור ברשות הרבים ב) דמו. ושמואל אמר מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים כי האי גונא חייב שהרי לא הפקירו וכחצירו הוא והשור שאכל פירות באותו מקום שהקצה מרשותו ג) ונפל שמה שור

א) נראה דצ"ל ולרב אי חסר בו ב) מדברי רבינו אלו נראה דלא גרס דלימא כבור ברשותו פליגי וצ"ע. ג) אולי צ"ל חייב לשלם ואם נפל שמה וכו'

מסורת הש"ס

[לקמן נז. ע"ש ב"מ סד:]

סוטה פה.

[לקמן ג.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אקילקלתא אשפה. נ"ב וכן הוא בפסי' עיין דף כח ע"א ובשבועות דף יג ע"א:

גליון הש"ס

גמ' קסבר בור ברשותו חייב. עי' לקמן דף כט ע"ב תוס' ד"ה שנ"ש:

תורה אור

בעלמא בור ברשותו פטור ושאני הכא דאמר לאו כל כמינך דמקרבת להו לפירותך לרה"ר ומחייבת להו לתוראי ושמואל אמר בעלמא בור ברשותו חייב דבשלמא בור איכא למימר לאו אדעתיה אלא פירות מי איכא למימר לאו אדעתיה הא חזי להו לימא מחזרת תנאי היא דתניא אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה דברי ר"מ ורבי יהודה רבי יוסי ור"א אומרים אין דרכה לאכול אלא להלך ר' יוסי היינו תנא קמא אלא מחזרת איכא בינייהו ת"ק סבר מחזרת נמי משלם מה שנהנית ורבי יוסי סבר משלמת מה שהזיקה לא דכולי עלמא מחזרת אי כרב אי כשמואל והכא בביער בשדה אחר קא מיפלגי מר סבר °ובער בשדה אחר *ולא ברה"ר ומר סבר ובער בשדה אחר ולא ברשות המזיק ברשות המזיק לימא פירך ברשותי מאי בעי אלא *דאילפא ורבי אושעיא איכא בינייהו: שמות כב

מתני' [א]הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלם נזק שלם מפני שהן מועדין *[ב]הכלב שנטל חררה והלך לגדיש אכל החררה והדליק הגדיש על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק:

גמ' טעמא דקפצו הא נפלו פטור אלמא קסבר תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור תניא נמי הכי הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלם נזק שלם נפלו פטורין הניחא למ"ד *תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד [ג]חייב מאי איכא למימר [ד]כגון דמקרבי כלים לגבי כותל דכי קפצי בקפיצה לא נפלי עלייהו ואפילו תחלתו בפשיעה ליכא אמר רב זביד משמיה דרבא פעמים שאפילו נפלו נמי חייב משכחת לה בכותל רעוע מאי ניהו דאבעי ליה לאסוקי דעתא דנפיל ארחי סוף סוף לא נפל ארחי ונפול אינהו תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא לא צריכא [ה]בכותל צר תנו רבנן [ו]הכלב והגדי שדלגו ממטה למעלה פטורין מלמעלה למטה חייבין [ז]אדם ותרנגול שדלגו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה חייבין והתניא

בעלמא בור ברשותו פטור. דלא חייבה תורה אלא על בור ברה"ר וכדיליף רבי ישמעאל טעמיה התם: בעלמא בור ברשותו חייב. הואיל והפקירו והכא מ"ט בהמה שאכלתן חייבת: דבשלמא בור איכא למימר לאו אדעתיה. דבור לנטורי נפשיה מבור וכיון דברשות נכנס דהא הפקיר רשותו חייב בעל הבור אבל פירות כו': הא קא חזי להו. ואפילו הוחלקה בהן פטור ואע"ג דכל תקלה בור הוא הנ"מ ברה"ר דאין לו רשות לתת שם תקלה: ר' יוסי היינו ת"ק. דקס"ד דלאו אתוך הרחבה קאי רבי יוסי דלבעי לחיוביה דהא כתיב ובער בשדה אחר ולא ברה"ר אלא אצידי רחבה קאי דאין דרכה לאכול אלא להלך וזו שאכלה חייבת הלכך היינו ת"ק: מחזרת איכא בינייהו. °דשמעינן לר"מ דאמר בצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה וכגון דאזלה וקמה בצידי רחבה אבל מחזרת לא וקאמר רבי יוסי אין דרכה להחזיר ראשה ולאכול אלא להלך וזו שהחזירה ואכלה חייבת: והכא בבער בשדה אחר פליגי. ואתוך הרחבה נמי מחייב ליה רבי יוסי: ולא ברשות המזיק. שאם הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור: לימא ליה מאי בעית ברשותאי. וקרא למה לי: דאילפא ורבי אושעיא. דאמר אילפא לעיל בהמה שפשטה צוארה ואכלה מעל גבי חבירתה חייבת ודר' אושעיא דאמר בהמה הקופצת ואכלה מתוך הקופה חייבת: איכא בינייהו. ר"מ סבר מתוך הרחבה לעולם פטור אלא לפי מה שנהנית ואפילו בדאילפא ור' אושעיא ואתא רבי יוסי למימר אין דרכה לפשוט צוארה על חבירתה ואין דרכה לקפוץ מדרך ולאכול אלא להלך ואית ליה דאילפא ודרבי אושעיא: **מתני'** מפני שהן מועדין. לקפוץ וברשות הניזק קאמר דתולדה דרגל היא: על החררה משלם נזק שלם. דהוי שן ברשות הניזק: ועל הגדיש חצי נזק. מפרש בגמ': **גמ'** תחלתו בפשיעה. דאיבעי לאסוקי אדעתיה דלמא קפצי דהא אורחייהו לקפוץ: וסופו באונס. דהא נפלו ונפילה לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה: הניחא למ"ד כו'. אמוראי פליגי בה בפרק [המפקיד] (ב"מ ד' מב:): דמקרבי כלים לגבי כותל. טובא דליכא תחלתו בפשיעה דאי הוו קפצי לברא ממאני הוו קפצי וכי נפול להדי כותל ואיתביר. מנא אנוס הוא: שאפילו נפלו חייבין. ואפילו למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור: משכחת לה בכותל רעוע. שמעקה הגג רעוע דאפילו לגבי נפילה הוי פשיעה: דאיבעי ליה לאסוקי. בתמיה: לא נפל ארחי ונפול אינהו כו'. כלומר כיון דסוף סוף לא נפל ארחי אין סופו בפשיעה: בכותל צר. שמעקה הגג צר ודחוק וכי הניחם בראש הגג הוה ליה לאסוקי אדעתיה דקפצי אמעקה כדרכן (ומן המעקה שהוא צר נפלי) לישנא אחרינא צר משופע: מלמטה למעלה פטורין. מנזק שלם וחייב בחצי נזק דמשונין הן: אדם ותרנגול כו'. אדם אי נמי לאו אורחיה לקפוץ מלמטה למעלה חייב דאין באדם צד תמות אלא בבהמה ותרנגול דרכו לדלג אפילו מלמטה למעלה:

בזקירה

פנימיים דלא הוו תקלה דכיון דיש רשות לבני רה"ר ללכת שם כשאין שם פירות א"כ כשיטלו חיצונים נמצא פנימיים סמוכים לרה"ר לפיכך כל המחזיק בכולן זכה והא דתנן מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית ולא אמר דפטורה מטעם דכל הקודם זכה מיירי שלא נתנו ברה"ר כדי להשביח דלא קנסו גופו כדמשמע בהמניח (לקמן דף ל:) וקשה לר"י על פי' זה דהא רב אמתניתין קאי ואמר לא שנו אלא במחזרת וא"כ רב נמי איירי בשלא נתנו להשביח ועוד דקאמר אלא פירות הא קחזי ליה ואי בור לאו אדעתיה פירות נמי לאו אדעתיה ונראה לר"י לפרש דרב סבר בור ברשותו חייב דכשהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו ונפל בו שור לא מצי א"ל תורא בבירא מאי בעי דאין אדם יכול ליזהר כל כך כשעובר ברה"ר שלא יכנס ברשות אחרים ולפיכך לא היה לו לקרב בורו ממש לרה"ר והא נמי פטורה שלא היה לו לקרב פירותיו ממש לרה"ר שאין בני רה"ר יכולין ליזהר עצמן ושמואל מחייב דמשום שלא היה לו לקרב פירותיו סמוך לרשות הרבים אין לפטור שיכול בעל הפירות לסמוך וגם בעל הבור יכול לסמוך ודאי דבעלמא פטר רב והכא אמר ליה נהי דכי מתזקא א"ל תורא בבירא מאי בעי מכל מקום לאו כל כמיניה לחיובי לי במאי דמקרבת לפירות ברשות הרבים ושמואל סבר נהי דבעלמא לאו אדעתיה כשנפל לבור הכא לא מצי למימר הכי למפטר בהמה שבכוונה אכלתן: **אי** כרב אי כשמואל. רבי יוסי לא מצי סבר כשמואל דהא מחייב ברה"ר אלא כלומר אי כרב דחשיב חצר הניזק אי כשמואל דחשיב ליה רה"ר אע"ג דלר' יוסי אין נפקותא ולפי' הקונטרס ניחא טפי אי כרב דחשיב ליה קרן אי כשמואל דחשיב ליה שן: **ומר** סבר. פי' ר"ח ובער בשדה אחר ולא בשדה המזיק אבל ברה"ר חייב וא"ת דהא לעיל (יח.) אמר דר"א ס"ל כרבי טרפון ועל כרחך מקרן ברה"ר מייתי לה וא"כ שן ורגל פטור ברה"ר וי"ל דלעיל מיירי לפי המסקנא דהכא: **דאילפא** ורבי אושעיא. לאו מענין אחד דרבי אושעיא מיירי בקופצת דהוי קרן ואילפא איירי על גבי חבירתה דחשיב שן: **הא** נפלו פטורין אלמא קסבר כו'. וא"ת היכי דמי אי מקרבי כלים לגבי כותל היכי מיתברי בקפיצה והא אמרינן בסמוך דכי קפצי מהבראי קפצי ואי מרחקי היכי משתברי בנפילה וי"ל כגון שהיו לא מרוחקות ולא מקורבות דמיתברי בין בנפילה בין בקפיצה אי נמי בכלי ארוך דאי נפלי לצד הסמוך לכותל מיתבר ואי קפצי מיתבר לצד המרוחק: **אדם** ותרנגול כו'. וא"ת ומה חידוש באדם דחייב וי"ל דנפקא מינה אם הפקיד ביתו לחבירו לשמור ויש שם חש"ו שיש לו ליזהר שלא ידלגו מלמטה למעלה וישברו כלים [ואומר ר"י] [א] מתוך כך נראה לפרש דהא דקתני הכלב והגדי שדלגו מלמטה למעלה פטורין דהיינו לגמרי דחשיב אונס להכי איצטריך לאשמועינן באדם דחייב דאי פטורין מנ"ש וחייבין ח"נ ואינו אלא משנה בעלמא אמאי אצטריך לאשמועינן באדם דחייב ואתי שפיר הא דמסיק ומאי פטורין ואית דגרסי אי הכי אמאי פטורין דמעיקרא ניחא ליה פטורין דס"ד פטורין לגמרי קאמר מלמעלה למטה כמו מלמטה למעלה דלאו אורחיה למיקפץ כלל אבל כיון דמוקי בדאפיך מיפך דאינו אלא משנה בעלמא אמאי פטורין ונראה דגם לפי המסקנא מלמטה למעלה פטורין לגמרי דאנוס הוא דלמה יחזור מסברא ראשונה:

והתניא

מח א מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה טו סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף יב:

מט ב מיי' שם הלכה יו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שצב:

נ ג מיי' שם הלכה טו סמ"ג שם טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף יב וסי' שצו סעיף א:

נא ד ה טוש"ע שם סי' שצ סעיף יא בהגה"ה:

נב ו ז מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע שם:

רבינו חננאל

שור פטור בעל הבור דיכיל למימר ליה תורך ברשותי מאי בעי ופשטינן לה לעולם אימא לך בור באותו מקום שהקצהו לרשות הרבים פטור דבור ברשותו הוא אי הכי אמאי פטר בו את השן משום דיכיל מרי דתורא למימר ליה לאו כל כמינך דמקרבת לפירך ברשות הרבים ומחייבת לתוראי. ולשמואל אימא לך לעולם בור כי האי גוונא חייב דכרשות הרבים הוא. אי הכי אמאי מחייב בו את השן אמר לך בשלמא בור איכא למימר דלאו ארעתיה אלא פירות מי איכא למימר לאו ארעתיה הא קא חזי להו ואתינן לאוקומה מחזרת כתנאי ודחי' לה ואמר לא כולי עלמא מחזרת אי כרב אי כשמואל והכא [בהא] פליגי ר"מ ור"י [ס"ל] שן ברשות הניזק הוא שהיא חייבת אבל ברשות הרבים אינה משלמת אלא מה שנהנית ורבי יוסי ור' אלעזר סברי אפי' ברשות הרבים השן חייבת וזה שכתוב ובער בשדה אחר למעוטי ברשות המזיק כגון שהכנים אדם פירות בחצר חבירו ובא שורו של בעל החצר ואכלם שהוא פטור ומתמהינן זה הוצרך שיאמר לימא לי' בעל החצר פירך ברשותאי מאי בעי והדרינן מהא ואמרינן אי דאילפא דמחייב בבהמ' הפושטת צוארה ואוכלת מעל גבי חברתה אי דר' הושעי' דמחייב בעומדת ברה"ר ואוכלת [איכא בינייהו] לר"מ ור' יהודה לא שנא להו (ברשות) בין מתוך הרחבה בין מעל גבי חברתה בין מהלכת בין עומדת ואפי' קופצת הכל ברשות הרבים אינה משלמת אלא מה שנהנית. ור' יוסי ור' אלעזר אומרים אינה פטורה ברשות הרבים אלא כעין דרכה במקום שמהלכת בלבד אבל אלו כולן חייב: מתני' הכלב והגדי שקפצו מראש הגג א) ותניא נמי הכי כי הא גוונא ומדברי שניהן דייקינן טעמא דקפצו בפשיעה הא בעו לקפוץ ונפלו פטורין שמעינן מינה דתחילתו במשיעת דאיבעי ליה אסוקי אדעתא דילמא קפצי וסופו באונס פטור ב) אלא למאן דאמר חייב מאי איכא למימר ופרקי' כגון הכלים שנשברו היו סמוכין לכותל כעין דבוקים שאפי' היו הגדיים נופלין מכח קפיצה חוץ לכלים היו נופלים ובין בתחילה ובין בסוף אנוסין הן. רב זביד אמר פעמים אפי' נפלו חייבין כגון שהיה הכותל רעוע ואמאי חייבין דאיבעי להו אסוקי אדעתא דילמא נפלי ארחי ותברי למאני ודא היא פשיעה ואע"ג דלא נפלי ארחי ונפלי אינהו הגדיים ושברו כלים חייבין האי נמי תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא וכדאמרי'. ואוקימנא בכותל צר שאינו יכול להלך עד שיפול והכל פשיעה: ת"ר הכלב והגדי שדילגו פי' שקפצו כגון זו ששנינו במשנתנו מלמטה למעלה פטורין אדם ותרנגול שדילגו בין כך ובין כך חייבין פי' אדם מועד לעולם ותרנגולין היינו אורחייהו ואקשינן והתניא

א) נראה דצ"ל ושברו את הכלים משלם נזק שלם. ב) נראה דחסר וצ"ל ופרכינן הניחא למ"ד דתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד חייב וכו'.

[לקמן כט:]

[לעיל כ.]

לעיל יח.

לקמן ט. [נח. ב"מ לו: מב: נג:]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אדם כו' מתוך כך נראה כו'. נ"ב אבל לגי' הרי"ף צ"ל משלם חצי נזק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מחזרת וכו' דשמעינן לר"מ. כעין זה ביומא דף סד ע"ב נכה"ג ד"ה כי קאמר:

ס"א ונפל כותל ונפל אינהו

עין משפט
נר מצוה

נג א ב מיי׳ פ״ב מהל׳ נזקי ממון הלכה טז סמג עשין סו טוש״ע ח״מ סי׳ שצ סעיף יב:

נד ג מיי׳ פי״ד מהלכות נזקי ממון הלכה טו סמג עשין סז טוש״ע ח״מ סי׳ תית סעיף א:

נה ד מיי׳ שם פ״ב הלכה יז סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ שנב:

נו ה ו מיי׳ שם פי״ד הלכה יג סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ תית סעיף יב ובהג״ה וע״ש בטור:

[לעיל כ.]

מסורת הש״ם

עיין בס׳ ת״ח שגרס חייבין

לקמן סב: שבת כא:

והתניא הכלב והגדי שדלגו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה [א] *פטורין תרגמא רב פפא דאפיך מיפך כלבא בזקירא וגדיא בסריכא אי הכי אמאי פטורים פטור מנזק שלם וחייבין בחצי נזק: הכלב שנטל: אתמר ר׳ יוחנן אמר אשו משום חציו וריש לקיש אמר אשו משום ממונו וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן אמר לך חציו מכחו קאזלי האי לא מכחו קאזיל ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש אמר לך ממונא אית ביה ממשא הא לית ביה ממשא תנן הכלב שנטל חררה כו׳ בשלמא למ״ד אשו משום חציו חציו דכלב הוא אלא למ״ד אשו משום ממונו האי אש לאו ממונו דבעל כלב הוא אמר לך ריש לקיש הכא במאי עסקינן דאדייה אדויי דעל חררה משלם נזק שלם ועל מקום גחלת משלם חצי נזק ועל גדיש כולה פטור ורבי יוחנן דאנחה אנוחי על חררה ועל מקום גחלת משלם נ״ש ועל הגדיש משלם חצי נזק תא שמע *גמל טעון פשתן ועבר ברשות הרבים נכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקו בנרו של חנווני והדליק את הבירה בעל גמל חייב הניח חנווני נרו מבחוץ חנווני חייב רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור בשלמא למ״ד אשו משום חציו חציו דגמל הוא אלא למ״ד משום ממונו האי אש לאו ממונא דבעל גמל הוא אמר לך ריש לקיש הכא במאי עסקינן במסכסכת כל הבירה כולה אי הכי אימא סיפא אם הניח חנווני נרו מבחוץ חנווני חייב ואי במסכסכת אמאי חייב בשעמדה עמדה וסכסכה כ״ש דחנווני פטור ובעל גמל חייב אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב איקא הכא במאי עסקינן כגון שעמדה להטיל מימיה

רישא

בזקירא. קפילה: סריכא. שעוטן לפרניו בכותל שאין דרכו בכך ומשונים הן: אשו. השולח את הבערה: משום חציו. חייבו הכתוב דאיהו קעביד דהוי כזורק חץ: משום ממונו. כשורו וכורו שהזיקו וקס״ד דאיכא בינייהו כגון שהדליק בגחלת שאינו שלו דלרבי יוחנן חייב דחציו הן ולר״ל פטור דלאו ממונו הוא: האי לאו מכחו. דאש מאליה הולכת ודולקת למרחוק: הא לית ביה ממשא. דשלהבת היא המזקת דאין לה ממש הלכך כי חייביה רחמנא משום חציו הוא דחייביה: חציו דכלב הן. דהוה ליה צרורות הלכך משלם ח״נ ואדם המדליק מש״ה חייב כ״ש שאין דין צרורות באדם: לאו ממונו דבעל כלב הוא. אלא דבעל חררה: דאדייה אדויי. שזרקו: ועל מקום גחלת. מקום שנפלה גחלת שם: משלם חצי נזק. דצרורות הן והכלב עשאן ושנא אחריכא דמשונה הוא: ועל גדיש כוליה פטור. דאשו משום ממונו והאי לאו ממונו הוא וצרורות ליכא למימר דהא ממקום גחלת ואילך דלקה אש מאליו ומשום הכי אוקמה בדאדייה אדויי דאי אנחה עם החררה כי אורחיה לא מצי למיתני ח״נ אמידי דאמקום גחלת חייב נזק שלם דאורחיה הוא ליטול חררה עם הגחלת: ור׳ יוחנן. דאמר אשו משום חציו מוקים לה בדאנחה כי אורחיה דעל חררה כ״ש דשן היא ואמקום גחלת נ״ש דאורחיה היא ובידים עבד: ואגדיש כוליה ח״נ. דחציו דכלב הוא והיינו צרורות: בירה. בית גדול: בנר חנוכה פטור. שמצוה להניחה ברה״ר לפרסומי ניסא: לאו ממונו דבעל גמל הוא. אלא דחנווני: במסכסכת את כל הבירה. שהגמל עובר בפני כל הבירה ומסכסכו דהא ודאי הוי כולו כמקום גחלת אבל בעלמא שהאש הולכת מאליה לאו חציו הן: מסכסכת. מדלקת: בשעמדה. עמד הגמל במקומו וסכסך את כל הבירה שהיתה חבילתו גדולה כנגד כל הבירה והגמרא לא שבק לאסוקי למילתיה ופרכיה: כל שכן. שהיה לו למהר ולנהגה שלא תסכסך: בעמדה להטיל מימיה. דאנוס הוא וסכסכה: ממונו כעין חציו שדרכו לילך ולהזיק אית ביה ממשות א״כ בור כמי חשיב אית ביה ממשא דע״י כריית הבור משתנה ממשות של קרקע לאפוקי

והתניא הכלב. אמתניתין הו״מ למפרך אלא נטר עד דמייתי ברייתא ופריך אתרוייהו: דאפיך מיפך. וא״ת למ״ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס [חייב] לחייב כ״ש דתחילתו בפשיעה דאורחיה וסופו באונס דלאו אורחיה וי״ל דלא אמר משום דתחילתו בפשיעה לגבי רגל לחייב כ״ש לגבי קרן דאפילו פושע גמור לענין קרן לא חייבתו תורה אלא חצי נזק דאי לאו הכי ארי שנכנס לחצר הניזק וטרף ואכל לחייב כ״ש דתחילתו בפשיעה לענין דריסה וכן כל קרן בחצר הניזק תחילתו בפשיעה לענין שן ורגל: גדיא בסריכא. שעוטן לפרניו בארץ וקופץ כמו הכלב ולא דמי לסרוכי וסליק *שנסרך בחבית עד שמגיע ללפת: ועל הגדיש ח״נ. ואע״ג דלגבי שולח בעירה לא מחייב עד דמסר לו שלהבת לר״ל ולר׳ יוחנן עד דמסר לו גווזא פעמים שיש גחלת הרבה בחררה דהוית כמו מסר לו גווזא לר״י ושלהבת לר״ל: אשו משום חציו. לא שיבעיר בעצמו האש אלא כל מקום שפשע ולא שמר גחלתו חציו נינהו: אשו משום ממונו. כלומר חיוב ממונו יש בו ולא שיהא האש שלו דאפילו הדליק באש של אחר חייב כדאשכחן בפ׳ הכונס (לקמן דף ס:) בכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה ומטיא ברוח מצויה וגבי גץ שיצא מתחת הפטיש *אע״ג דמסתמא מפקיר ליה ועוד דאין לך אדם שיתחייב בדליקה שיפקיר הגחלים וידליק גדיש של חבירו ולא כפ״ה דפי׳ דאיכא בינייהו דאדליק בגחלת שאין שלו: רבי יוחנן מ״ט לא אמר כר״ל. אע״ג דדריש טעמא דר׳ יוחנן מקראי הוה ליה לאוקמי קרא לדרשה אחריתי דסברא כריש לקיש א״כ קס״ד השתא דמאן דאית ליה משום חציו לית ליה משום ממונו וקבעי היכא דכלו לו חציו אמאי לא מחייב משום ממונו: ממונו אית ביה ממשא. אע״ג דבור לית ביה ממשא שחייבה תורה להבלו ולא לחבטו מ״מ ממונו כעין חציו שדרכו לילך ולהזיק אית ביה ממשות א״כ בור נמי חשיב אית ביה ממשא דע״י כריית הבור משתנה ממשות של קרקע ונעשה חלל אבל מקום הילוך שלהבת אינו משתנה ממשותו אלא שנעשה דולק ושורף וא״ת ממונו נמי לית ביה ממשא כגון צרורות ברוח שבכנפיהם בריש פירקין דאיכא לסומכוס כ״ש וי״ל דמ״מ גוף הממון שפשע בו אית ביה ממשא שיש לו לשמור ממונו שלא יזיק לא ברוח ולא בשום דבר ואין שום ממון שלא יהא בו ממשא במה שפשע אבל יש חץ שאין בו ממשות כגון שיבר כלי ברוח פיו ויש אש שאין בו ממשות כגון שלהבת בלא גחלת כדאמרינן בסוף בילה (דף לט:) הילכך דמו להדדי שאין בשניהם ממשות בהמזיק שפשע בו רק בגוף האדם: דאדייה אדויי. הו״מ לאוקמי באנח אנוחי ע״י שינוי כדאמרינן בריש פירקין: ורבי יוחנן בדאנחה אנוחי. לא מצי למימר באדייה אדויי ועל כל הגדיש ח״נ דאי כח [ב] כחו לאו ככחו דמי הוי על כל שאר הגדיש פטור: לאו ממונו דבעל כלב הוא. דהוא לא הדליקו ועל אש של כלבו לא חייבתו תורה ואע״ג דלגבי בור אצטריך מיעוט איש בור ולא שור בור כדאמרינן בשור שנגח את הפרה (לקמן דף מח: ושם) הרי איש כתיב מ״מ פשוט ליה לגמרא משום [איזה] דרשא דפטור על אש בהמתו דג׳ אבות נאמרו בשור ולא יותר: במסכסכת כל הבירה כולה. דהוי כולה מקום גחלת: ואי במסכסכת אמאי חייב. חנווני הכל גם בעל הגמל יתחייב עמו כיון שגם הוא פושע בסכסוך אבל אי בלא מסכסכת ניחא ליה דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שיהא נר מבחוץ אבל כיון דאוקמיה במסכסכת אי אפשר שלא יראה הדליקה כיון שדולקת כל כך שמסכסכת כל הבירה דרך הילוכה והיה לו להרחיק ולמונעה מלהיות הולכת ומסכסכת אבל אין לפרש אמאי חייב חנווני בעל הגמל יתחייב הכל דהא לקמן (דף כג.) פריך וליחייב בעל הגחלת ואע״פ שבעל הכלב פשע גם בעל הגחלת יש לו להתחייב שלא שמר גחלתו ומשני כשעמדה כלומר לאו במסכסכת דרך הילוכה אלא בעמדה במקום אחד והרבה כל כך במשאוי שמסכסכת כל הבירה בעמידה ופריך דכ״ש חנווני פטור לאו פטור לגמרי אלא כלומר פטור מחלקו של בעל הגמל דיותר מסכסכת בעמידה משאילו היתה הולכת ועוברת בלי עיכוב ומשני כשעמדה להטיל מימיה דאנוס הוא בעמידה זו:

רישא

[לקמן סב:]

רבינו חננאל

והתניא הכלב והגדי שדילגו בין כך ובין כך חייבין ותרגמה דאפיך מפיך כלבא בסיקרא וגדיא בסירכא. פי׳ *) דרך הגדי בסיקרא כדאמרינן [עירובין טז.] כדי שיזדקר הגדי בבת ראש והכלב בסירכא כדאמרי׳ דלמא אתי למיסרך וכיון שדילגו בשינוי דלאו כי אורחייהו הוה ליה משונה וקיימ׳ לן משונה בחצר הניזק פטורה מנזק שלם וחייבים חצי נזק כרבנן. איתמר ר׳ יוחנן אמר אשו משום חציו כאלו בידיו מכה והוא המזיק בעצמו ודינו כדין אדם המזיק בעצמו. ריש לקיש אמר משום ממונו כלומר כמו שמתחייב בנזק שורו וכיוצא בו שחייב בהזיקן כך באשו דהא אינו הולך מכחו ומזיק אלא מכח הרוח וכל מה שחייב בנזקי ממונו חייב באשו ור׳ יוחנן אמר אינו ממונו דהא השלהבת המזקת אין בה ממש להשמר כמו השור וכיוצא בו. ואקשי׳ על ריש לקיש ממתני׳ הכלב שנטל את החררה והלך לגדיש כו׳ בשלמא ר׳ יוחנן כו׳ דאמר אשו משום חציו חיצי דכלב הן לפיכך חייב בעל הכלב אלא לר״ל משום ממונו האי אש לאו דבעל הכלב הוא [אלא] לבעל החררה הוא. ״וראינו״ לר״בות״ינו ה״גא״ונים״ בשמ״ועה״ ז״ו פי׳ ונ״רא״ה לנ״ו ב״ו פ״ירכ״א ב״עיקר״ ה״ד״ין ו״לפ״יכך ג״מנ״ענו״ מ״לדבר״ ל״א בע״ין הפ״ירו״ש ול״א ב״פירכ״א. ופריק ריש לקיש כגון דאדייה אדויי כלומר לא הגביה את החררה אלא בדרך דידוי הובאה אל הגדיש ולא יצתה הגחלת מחזקת בעליה ועל החררה משלם נזק שלם שזה דרכו לחטוף ולאכול ועל מקום הגחלת משלם חצי נזק שמעשה עשה בידים אבל משונה היא ומשונה בחצר הניזק חצי נזק כרבנן. ועל שאר הגדיש פטור שאינו ממון בעל הכלב שהרי לא עקר והניח ובעל הגחלת נמי לא מיחייב דהא אוקימנא לקמן בששימר גחלתו והכלב התר והוציאה. ור׳ יוחנן אמר אפי׳ אנחה אנוחי כגון שעקר והניח על החררה ועל מקום גחלת נזק שלם שדרך הכלב לחטוף חררה בגחלת ולאכול ועל שאר הגדיש חצי נזק דמשונה היא. ת״ש גמל טעון [פשתן] עובר ברה״ר וכו׳ בשלמ׳ לר׳ יוחנן חציו של גמל הן אלא לריש לקיש לאו ממון בעל גמל הוא ופריק ר״ל במסכסכת כל הבירה כגון [ליחכה] נירו וסיכסכה אבניו שעמד הגמל והדליק כל הבירה בסיכסוך כעין חיכוך שנמצאת הדלקת כל הבירה כגון מקום גחלת בגדיש דלרב׳ הכל נזק שלם. ואקשי אהדין פירוקא סיפא דקתני הניח חנוני נרו מבחוץ חנוני חייב ואי במסכסכת אמאי חנוני חייב. הגמל הזיק בידים ופירק בשעמדה. ואקשי׳ כל שכן אם עמדה ומסכסכת ודאי היא הזיקה בידים הנוני אמאי חייב. ופרקי׳ אנוסה שעמדה

*) וכן גרס ג״כ בערוך ערך סקר.

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ בין מלמטה למעלה פטורין. נ״ב גירסת הרי״ף והרמב״ם חייבין ומפרשים תרגמא ר״פ לקמייתא כו׳. (ועכהגר״א ס״ס ש״ץ): [ב] תוס׳ ד״ה ורבי יוחנן כו׳ דאי כח כחו כו׳. נ״ב וכ״פ הרמב״ם.ורא״ש בסימן ב חולק (ועכהגר״א סימן ש״ץ ס״ק יג ובסי׳ שצ״ב ס״ק ב׳):

רישא בעל גמל חייב דלא איבעי ליה לאפושי בטעינה סיפא חנווני חייב דלא איבעי ליה לאנוחי נרו מאבראי תא שמע *המדליק את הגדיש והיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור בשלמא למ"ד אשו משום חציו משום הכי פטור אלא למאן דאמר אשו משום ממונו אמאי פטור אילו קטל תוריה עבדא הכי נמי דלא מיחייב אמר לך רבי שמעון בן לקיש הכא במאי עסקינן בשהצית בגופו של עבד דקם ליה בדרבה מיניה אי הכי מאי למימרא לא צריכא בגדי דחד ועבד דחד ת"ש *השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים בשלמא למ"ד אשו משום חציו חציו דחרש הוא אלא למאן דאמר אשו משום ממונו אילו מסר שורו לחרש שוטה וקטן הכי נמי דלא מיחייב הא אתמר עלה *אמר ריש לקיש משמיה דחזקיה לא שנו אלא כשמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב מאי טעמא ברי היזיקא ורבי יוחנן אמר אפילו שלהבת פטור קסבר צבתא דחרש קא גרים לא מיחייב עד דמסר ליה גווזא סילתא ושרגא אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לרבי יוחנן קרא דכתיב °כי תצא אש תצא מעצמה ישלם המבעיר את הבערה ש"מ אשו משום חציו מתניתא *דתניא פתח הכתוב בנזקי

תורה אור: שמות כב

רש"י: לאפושי. גמליה בטעינה עד שתכנס לתוך החנות: והיה גדי כפות לו. לגדיש: ועבד סמוך לו. לגדיש: ונשרף עמו חייב. אגדי ואגדיש לפי שאין לו דין מיתה בשביל העבד שהיה לו לברוח: עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרפו עמו פטור. אגדי ואגדיש דקם ליה בדרבה מיניה שההורג העבד נהרג דכתיב נקם ינקם (שמות כא) והאי דנקט גדי משום דמוקמינן לקמן בגדי דחד ועבד דחד דבגדיש ועבד ליכא לאוקמי הכי דאורחא דמלתא לשדורי איניש עבדיה לשמור גדישו ואיידי דנקט גבי עבד כפות וסמוך נקט גבי גדי כפות וסמוך ואע"ג דבגדי אין לומר היה לו לברוח שהרי אין בו דעת ואם אינו כפות וסמוך נמי חייב כדאמרינן בשילהי פרקין (דף כז.) שורו כממונו: אם קטל תוריה עבדא ה"נ דלא ליחייב. ממון הא כתיב כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו (שם): שהצית בגופו של עבד. דהא ודאי ממש הרגו: בגדי דחד ועבדא דחד. ואיצטריך לאשמועינן דאע"ג דאין חייב מיתה בשביל הגדי מפסיד בעל הגדי: אילו מסר שורו לחרש ה"נ דלא מיחייב. הא אמרינן בפ"ק (ד' י.) חומר בשור מבאש שאם מסרו לחרש חייב: גחלת וליבה. החרש דלא דמי לשור דשור מזומן להזיק אבל הא דגחלת חרש עביד ליה להיזק: ברי היזיקא. מזומן היזיקו והוי כשורו: ור' יוחנן אמר אפילו שלהבת פטור. ור' יוחנן לטעמיה דאמר אשו משום חציו והכא חציו דחרש הן: גווזא. עצים יבשים: וסילתא. עצים קטנים דקים דהאי ודאי פושע הוא: תצא מעצמה. משמע וליכא לאוקמי קרא כשהדליק הוא עצמו גדישו של חבירו אלא בתוך שלו הדליק והאש הלכה מעצמה ואפילו הכי קרי מבעיר את הבערה כאילו הדליקו בעצמו אלמא אשו משום חציו: בנזקי

תוספות: רישא בעל גמל חייב וכו'. אע"ג דמעיקרא נמי הוי טעמא דרישא וסיפא הכי אלא דמעיקרא היה הטעם פשוט יותר למאן דאמר אשו משום חציו דמתחייב בעל הגמל על תחלת הדלקת הפשתן ואע"פ שהאש הולכת מעצמה ע"י רוח מצויה אבל למ"ד משום ממונו דלא מחייב אלא על שמסכסכת הבירה ובזה לא פשע כ"כ שלא ראה הדליקה עד שעמדה סמוך לבירה ואז לא היה יכול לסלקה לפי שעמדה להטיל מימיה ולכך הוצרך לפרש דאפ"ה חייב דלא איבעי ליה לאפושי בטעיניה דהוה ליה לאסוקי אדעתיה כשיכנס פשתנו לתוך החנות ותדליק בנר ותעמוד להטיל מימיה לא יוכל לסלקה משם: והיה גדי כפות לו. תימה דליתני ברישא גדי ועבד סמוך ובסיפא גדי ועבד כפות דהוי רבותא טפי ופי' רשב"ם דגדי נמי היה לו לברוח ורישא דקתני גדי כפות ועבד סמוך דוקא בכה"ג חייב ובסיפא גדי סמוך ועבד כפות לו פי' או עבד כפות לו וה"פ גדי סמוך לו ועבד כמו שאמר ברישא שהיה סמוך לו פטור אע"ג דלא קם ליה בדרבה מיניה משום דהיה לו לברוח ועבד כפות לו וגדי כמו כן כפות כמו שאמר ברישא פטור אע"ג דלא היה לו לברוח דקים ליה בדרבה מיניה והאות דסוף פירקין (ד' כז.) עבדו כגופו שורו כממונו איירי בעבד ושור כפות והבעלים עומדים אצלם וכשהניח הגחלת על לב עבדו פטור שמחשב בלבו שהאדון יסירנה ולא יסמוך אתשלומין אבל כשהניח על לב שורו אינו חושש האדון להסירה לפי שישלם לו דמי שורו ור"ת מפרש דאיצטריך גדי כפות דחייב אע"ג דפטרינן טמון באש דדרשינן מה קמה בגלוי אף כל בגלוי וס"ד דכל דבר דלאו אורחיה הכי לאו כעין קמה הוא ופטור וגדי אין דרכו להיות כפות וס"ד למפטריה וקמ"ל השתא ברישא דאפ"ה חייב וסיפא קמ"ל דאע"ג דסמוך הוא דהוי כי אורחיה פטור לכך תניא הכא מתניתין דהכונס (לקמן דף סא:) בתר פלוגתא דטמון דר' יהודה ורבנן ובתר הך בבא דגדי כפות קתני ומודים חכמים לר' יהודה במדליק הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים והפסיק התנא בהאי בבא כדפרישית לאשמועינן דאע"ג דלאו אורחיה בגדי להיות כפות חייב ואפילו למ"ד אשו משום חציו דלא שייך בדידיה למפטר טמון מ"מ אצטריך לאשמועינן דחייב היכא דכלו לו חציו לאחר שריפת העבד ואע"ג דשריפת העבד מחמת חציו ושריפת גדי מחמת ממונו שייך ביה שפיר קם ליה בדרבה מיניה הואיל וע"י מעשה אחד בא הכל ותדע דלמ"ד משום ממונו מוקי כשהצית בגופו של עבד ופטרינן ליה אע"ג דלא הצית בגופו של גדי ולפי' ר"ת ורשב"ם אתי שפיר הא דנקט גדי ולא נקט גדיש ובקונטרס פי' משום דמסקינן בגדי דחד ועבדא דחד וסתמא העבד לבעל הגדיש שאדם מניח עבדו לשמור גדישו ולפירושו נ"ל הא דפריך מאי למימרא הוה מצי למימר ולטעמיך תיקשה לר' יוחנן אמאי נקט גדי: קטל תוריה עבדא ה"נ דלא מיחייב. פ"ה הא כתיב כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו וקשה דאם רצה לומר דה"ה לגבי אשו דמשלם שלשים של עבד הא אי אפשר לומר כן דבפ"ק (דף ט:) אמרינן דהשור משלם שלשים של עבד משא"כ באש ואם ר"ל דכי היכי דהתם משלם קנס ה"נ משלם דמי הגדי הא לא גמרינן ממון מקנס ונר' לר"י דהכי פריך ה"נ דלא מחייב בממון שהזיק עם הריגת העבד והא בדבר שממונו עושה לא שייך קם ליה בדרבה מיניה: בגדי דחד ועבדא דחד. וכן נמי אמר רבא בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו ושיבר הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור וקשה דבפ"ק דסנהדרין (דף י. ושם) אמר ממון לזה ונפשות לזה חייב ותירץ הר"ר יצחק בר מרדכי דכל רודף אחר חבירו חשיב מיתה ותשלומין לאחד משום דמחייב מיתה לכל אדם דהכל חייבין להורגו להציל הנרדף ור"ת מפרש דבכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה פטור לבד מעדים זוממין דבעינן שיתקיים כאשר זמם בכל אחד ואע"ג דבעדים זוממין נמי כשהוא מיתה ותשלומין לאחד פטור התם משום דבההוא גברא מתקיים כאשר זמם והביא ראיה דגמרינן (כתובות דף לה:) שאין מיתה ותשלומין מלא יהיה אסון ענש יענש הא אם יהיה אסון לא יענש והתם מיתה לאשה ותשלומין לבעל ומיהו אין זה ראיה דעל כרחך נ"ל דהא חשיב מיתה ותשלומין לאחד כיון שהן גוף אחד דאי לאו הכי למאי דבעי למימר מעיקרא בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) גבי רודף דמיתה לזה ותשלומין לזה חייב היכי הוה מסני ליה לקרא ועוד הביא ראיה דתנן במכילתין (דף לה:) דהוא שהדליק הגדיש או שחבל בחבירו בשבת פטור דקם ליה בדרבה מיניה אע"ג דהוי מיתה לשמים ותשלומין לחבירו ואין זה דיוקא דזה חשיב מיתה ותשלומין לאחד וקצת קשה לר"י מה חידוש יש בגדי דחד ועבדא דחד טפי ממה שהיה של אחד הלא אין מתחייב מיתה לפי שהפסיד לו עבדו דאפילו הרג עבד של עצמו חייב וצריך לדחוק דמ"מ נ"ל חידוש יותר*: חציו דחרש הן. תימה לר"י אי חשיב מסירה לחרש כרוח מצויה לר' יוחנן נמי מחייב ואי לא חשיב כרוח מצויה א"כ מה קשה לר"ל הא לא דמי למסר שורו דהא כ"ע מודו דאין חייבין כלל על האש אלא ביכולה להזיק ברוח מצויה ואומר ר"י דלמ"ד אשו משום חציו הוא לא מחייב אלא באש שיכול להזיק ברוח מצויה הרבה וקרוב לודאי היזק כעין חציו והכא אין במעשה השולח קרוב לודאי היזק הלכך לא דמי לחציו דחציו דחרש הן אבל למ"ד משום ממונו אע"ג דלא מזומן כולי האי מחייב מידי דהוי אמסר שורו קשור כראוי לחרש דחייב דדרכו(א) לנטורי ע"י עסקיו של חרש אע"ג דלא הוי קרוב לודאי כעין חציו והא דפוטר ר' יוחנן אפילו במסר לו שלהבת לאו משום דאזיל לטעמיה דאית ליה אשו משום חציו דהא מסיק דאית ליה נמי משום ממונו אלא משום דקסבר שלהבת לא ברי הזיקא כמו שור כדאמרינן בפרק קמא (דף ט:):

טמון

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה י סמג עשין סע:

רבינו חננאל

שעמדה להטיל מים *)ולא סכסכה רישא בעל גמל חייב דלא איבעי ליה לאפושי בטעינה דליעול בגו חנותא למיחך בדליקתא ודמי כמאן דאפיק תורא דמינטר ואזיק דחייב מן דאפקיה. סיפא חנוני חייב דלא איבעי ליה לאנוחי נרו מאבראי וכיון דאנחיה הוא ברא הזיקה. ת"ש המדליק את הגדיש כו' היה עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור. בשלמא לר' יוחנן פטור משום דקם ליה בדרבה מיניה שחייב על העבד דין מיתה אלא לריש לקיש הלא השור כשינח עבד משלם בעל השור ואע"פ שהשור חייב מיתה. ופריק ריש לקיש כגון שהצית המדליק אש בידיו בגופו של עבד והרגו וממנה יצאה האש והדליק הגדיש דהא ודאי חייב על העבד דין מיתה וקסליה בדרבה מיניה וקיימ' לן אין מת ומשלם. ואקשי' זה לא היה צריך לתנא לשנותו ופריק אפי' גדיש דחד **) וגברא דחד סד"א הני מילי אין מת ומשלם כגון דמיתה ותשלומין לחד אבל מיתה לחד ותשלומין לחד לא קמ"ל ת"ש השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור בשלמא לר' יוחנן חיצי חרש הן ולפיכך פטור אלא לריש לקיש אילו מסר שור נגח לחרש והזיק השור הכי נמי דבעל השור פטור ופרקי' לריש לקיש לא שנו שפטור השולח את הבעירה אלא בזמן שמסר לו גחלת וליבה החרש שהרי קנאה החרש בשנוי מעש' והאי הליבוי אבל אם מסר לו שלהבת שממונו כמות שהוא חייב בעל גחלת כמו שחייב בשורו ור' יוחנן דאמר אפי' מסר לו שלהבת פטור יאמר לך צבתא דחרש גרם. כלומר המעשה של חרש הוא ועד שימסור לו עצים מכותתין כעין קנה מרוסס שהאש כשמתאחזת בהן אינן צריכין ליבוי כגון זה ודאי מעשה השולח הן והילכתא כרבי יוחנן בכולהו ואע"ג דשני ר"ל אשינויה לא סמכינן. אמר רבא קרא מסייע ליה לר' יוחנן דכתיב כי תצא אש וגו' מתניתא דתניא פתח הכתוב

*) לכאורה נראה דצ"ל וכסכסה וכן פרש"י. **) נראה דצ"ל גדיש וגדי דחד ועבד דחד ועי' פרש"י ד"ה עבד כפות.

מסורת הש"ס

לקמן סא:

לקמן ט. נט: קדושין מב:

לעיל ט: נט: [ע"ש]

לקמן ס:

[עי' תוס' כתובות לג: ד"ה רב אמי]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חציו כו' דדרכו לנטורי על ידי עסקיו:

בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו לומר לך אשו משום חציו אמר רבא קשיא ליה לאביי למ"ד אשו משום חציו טמון באש דפטר רחמנא היכי משכחת לה וניחא ליה *כגון שנפלה דליקה לאותו חצר ונפלה גדר שלא מחמת דליקה והלכה והדליקה והזיקה בחצר אחרת דהתם כלו ליה חציו אי הכי לענין גלוי נמי כלו ליה חציו [א] אלא למאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו ³וכגון שהיה לו לגודרה ולא גדרה דהתם שורו הוא ולא טפח באפיה וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו מאי בינייהו איכא בינייהו ¹לחייבו בארבעה דברים: על החררה משלם כו': מאן חייב בעל כלב וליחייב נמי בעל גחלת ²בששימר גחלתו אי כששימר גחלתו מאי בעי כלב התם ³בשחתר אמר רב מרי בריה דרב כהנא זאת אומרת סתם דלתות חתורות הן אצל כלב דאכלה היכא אילימא דאכלה בגדיש דעלמא הא בעינן °וביער בשדה אחר (שמות כב) וליכא לא צריכא ⁴דאכלה בגדיש דבעל חררה תפשוט ⁵דפי פרה כחצר

רש"י

בנזקי ממונו. דכתיב כי תצא אש דמשמע מעצמה: בנזקי גופו. דקרי ליה מבעיר: היכי משכחת לה. אילו אדם זורק חץ והזיק בטמון (א) לא מיחייב בנזק הא קיימא לן בהאי פירקין (דף כו:) פצע תחת פצע לחייב את השוגג כמזיד ואונס כרצון לישנא אחרינא האי חץ לעולם בטמון הוא נכנס תורה אור ומזיק ולא שמעתי: וניחא ליה. ומשני לה הכי: ונפלה גדר. של חצר: שלא מחמת דליקה. דאי מחמת דליקה חציו הם: דכלו לו חציו. שבשעה שהדליק האש דהיינו זריקת חץ לא היה ראוי להזיק בחצר אחרת: אית ליה נמי משום ממונו. והיכא דליכא לחיוביה משום חציו ואיכא לחיוביה משום ממונו מחייבינן ליה הלכך לענין גלוי אע"ג דכלו לו חציו חייב משום ממונו: וכגון שהיה לו לגודרה. בטרם תעבור הדליקה שם היה לו שהות ויכול לגודרה: ולא גדרה. דאע"ג דליכא לחיוביה אהבער ראשון מתחייב על שם סופו שלא שימר גחלתו לגדור בפניה: שורו הוא ולא טפח באפיה. הרי זה כנוגס שורו לדיר ולא נעל בפניו ויצא והזיק: וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו מאי בינייהו. היכא דגחלת שלו היתה מאי איכא בין ר' יוחנן דמחייב ליה משום תרתי לר"ל דלא מחייב ליה אלא משום חדא דהא על כרחך היכא דגחלת שלו נמי פליגי דהא אמרן לעיל לרבי יוחנן אשו משום חציו אלמא באשו נמי פליגי היכא דגחלת שלו בשלמא עד השתא דשמעינן משום חציו דוקא ולאו משום ממונו וכדאמרת ממון אית ביה משמא הא לית ביה משמא איכא בינייהו היכא דאיתיה ממונו וליתיה חציו כי הך דנפלה גדר דכלו לו חציו דלמ"ד משום חציו דוקא פטור אבל השתא דלתרווייהו חייב מאי בינייהו: לחייבו בד' דברים. למ"ד משום חציו נמי מחייבינן ליה אם שרף אשו יד אדם חייב בארבעה דברים נזק וצער ריפוי ושבת אבל בבושת לא דאמרינן בשילהי פירקין איטו חייב על הבושת עד שיהא מתכוין אבל ד' דברים חייב דפשיעה היא דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שהרוח מוליכתה וכדאמרינן בשילהי פירקין נפל מן הגג ברוח מצויה חייב בד' דברים ופטור על הבושת למ"ד משום ממונו פטור והוא הדין נמי דאיכא בינייהו כל הני דלעיל כלב וגמל דלמ"ד משום חציו חייב דהא ממונו אע"ג דלאו חציו וחציו אע"ג דלאו ממונו אית ליה ולמאן דלית ליה חציו פטור אא"כ מסכסכת כדאוקימנא לעיל והאי דנקט ד' דברים משום דאפילו היכא דהגחלת שלו משמע לו דיש חילוק בדבריהם ועוד דמילתא דשכיח היא מפי המורה שמעתי *אבל לשון ראשון נראה לי: מאן חייב בעל הכלב. אמתניתין מהדר דקתני על הגדיש משלם חצי נזק: ה"ג וליחייב נמי בעל הגחלת. דהא בין מר ובין מר משום ממונו אית להו הלכך לר' יוחנן דאמר לעיל על הגדיש משלם חצי נזק דצרורות הן לשלם בעל הגחלת חצי האחר דהא ממונו הוא וריש לקיש דאמר על הגדיש כולו הוי פטור לשלם בעל הגחלת כוליה וקס"ד *דגחלת (ב) דחד וחררה וגדיש דחד: בששימר גחלתו. שנעל דלתות ביתו יפה ואונס הוא: זאת אומרת. מדחייב לבעל כלב אחררה נזק שלם אלמא לאו שינוי הוא זה שחתר את הדלת: דסתם דלתות חתורות הן אצל הכלב. °ולא תימא משונה הוא ופלגא נזקא משלם: בגדיש דעלמא. אמאי משלם (ג) חררה הא שן הוא ובעינן שדה אחר דניזק וליכא: תפשוט. דמדקא משלם חררה: דפי פרתו. של מזיק האוכלת בחצר הניזק: כחצר

תוספות

טמון באש דפטר רחמנא היכי משכחת לה. פי' בשלמא למ"ד אשו משום ממונו אין תימה דפטור טמון ואע"ג דבכל נזקי ממונו כמו קרן שן ורגל חייב טמון שבממון מליטו חילוקים בקרן שן ורגל להלכותיהן אבל באדם המזיק לא חלק הכתוב דכתיב פצע תחת פצע ודרשינן בסוף פירקין (דף כו:) לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון לפיכך אין סברא לדרוש אשו משום חציו: מאי בינייהו. הוה מצי למימר איכא בינייהו כל הני דלעיל כלב שנטל חררה ואנחי אנוחי בגדיש דלרבי יוחנן משלם על שאר הגדיש חצי נזק ולר"ל על שאר הגדיש פטור ולרבי יוחנן אפילו לא הלית בגופו של עבד קם ליה בדרבה מיניה וטמון היכא שלא כלו חציו חייב לרבי יוחנן: וליחייב בעל הגחלת. פירוש גם בעל הגחלת ולא שיפטר בעל הכלב לגמרי כדפ"ל (דף כב. ד"ה ואי) גבי חנוני אמאי חייב ועוד אי בשלא שמר גחלתו ומפטר בעל הכלב אמאי קאמר (לעיל יט:) מתני' באדייה אדויי ודרב הונא בעלמא איתמר לימא דרב הונא קאי אמתני' קשרו אדם חייב הקושר כ"ש ובעל התרנגול פטור כמו הכא דפטור בעל הכלב אלא ודאי בשלא שימר גחלתו חייב נמי בעל הכלב ולכך לא מיתוקמא דרב הונא אמתני' דקשרו אדם חייב משמע דחייב הכל הקושר ובעל התרנגול יש לו להתחייב כמו כן:

וליחייב בעל הגחלת. האי לישנא לאו דוקא דהא מיתוקמא דאכלה בגדיש דבעל החררה אלא כלומר שיפטר בעל הכלב מחלקו של בעל הגחלת ולא ישלם כי אם הרביע וא"ת ואמאי לא פריך וליפטר בעל הכלב מן החררה °ונראה מכאן לדקדק דיותר יש לאדם ליזהר עצמו שלא יזיק אחרים משלא יוזק שמחויב לשמור גחלתו מן הכלב אע"פ שאין לו רשות ליכנס לביתו כדי שלא יזיק אחרים והפסד לשמור עצמו כדי שלא יכנוס כלב כדי ליטול חררתו וכן משמע בהמניח (לקמן דף לא.) בשמעתין דקדרין דפריך אי נתקל פושע שני נמי ליחייב אלמא חשיב שני פושע לחייבו בנזק שלישי ואינו פושע לענין שיפטר ראשון בנזקיו: בששימר גחלתו. וא"ת ומה שמירה היא זו כיון שיכול הכלב ליכנס שם בחתירה דסתם דלתות חתורות הן אצל הכלב וי"ל כיון דנטר כדנטרי אינשי לא אטרחוהו רבנן טפי: בשחתר. ואם תאמר ולישני כגון דנפלה גודא בליליא וידע בעל הכלב ובעל הגחלת לא ידע ויש לומר דאין זה רגילות דבעל הכלב ידע ובעל הגחלת לא ידע ולקמן גבי עיזי דבשדות רגילות הוא לפעמים: סתם דלתות חתורות הן. תימה דלמא משום דהוי תחילתו בפשיעה וסופו באונס תחילתו בפשיעה משום פתיחה ויש לומר דא"כ לא מיחייב בחתירה כ"א רביע כי היכי דהוה מתחייב בפתיחה שהיה בעל הגחלת מתחייב מחצה אבל אין לתרץ דלא אמרינן תחלתו בפשיעה בבתים פתוחים וסופו באונס בנעולים כיון דגבי נעולים לא הוי שום פשיעה כדאמרינן בהפרה (לקמן דף נב:) דלא אמרינן מגו דהוי פושע לענין חרש הוי פושע לענין פקח כו' ומגו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין שוורים דלא דמי דהתם ודאי לא אמרינן מגו משום דלגבי פקח או לגבי שוורים הניזקין לא פשעי כלל אבל הכא פושע הוא בכלב זה לענין זה הגדיש להיות ניזוק בגחלתו בפשיעה היכא שלא שמר גחלתו לכך יש להתחייב אפילו נזוקין באונס למאן דמחייב תחילתו בפשיעה וסופו באונס: תפשוט דפי פרה כחצר הניזק דמי. תימה דאמאי לא פשיט מאחר בבי דמתני' דתנן השן מועדת לאכול הראוי לה ומהיא דאכלה מגידי הרחבה ומתוך החנות ועוד אותם שהיו מדקדקין מעיקרא בו את הכלב למה לא הביאו מתניתין כלב שנטל חררה דדייק מינה השתא ועוד מאי קאמר מאי בעי ריפתך בפומא דכלבאי כיון שהכלב לקחה ונראה לר"י דמכל הנהו דמתניתין לא מצי למפשט ולא מההיא דנטל חררה משום דס"ד דאם לקחה הבהמה פירות בחצר הניזק ואכלה ברשות הרבים [או בחצר המזיק] חייב °דמחייבינן בלקיחה לחודא וכן הסברא נוטה דכיון דפשע בלקיחה מה לנו באכילה והא דממעטינן משדה אחר רשות הרבים היינו לקיחה וקמבעיא ליה כגון אם הושיט פירות בפי פרה חש"ו ועכו"ם דלאו בני תשלומין ניהו וכגון שהבהמה לא היתה יכולה ליקח אם לא שהושיט לה ואי כחצר הניזק דמי חייב בעל הפרה ואי כחצר המזיק דמי פטור כיון שנתנו אחר לתוך פיה והא דקאמר תפשוט לאו ממתני' אלא מסוגיא דשמעתין דאוקמה אכלה בגדיש דבעל החררה שמע מינה דבעו לקיחה ואכילה בחצר [הניזק] אף על פי שאין טעם בדבר זה מה צורך באכילה אלא דגזירת הכתוב הוא ותפשוט כשנתן אחר לתוך פיה דחייב דכחצר הניזק דמיא דאי כחצר המזיק דמיא ומאי אמר ליה מאי בעי ריפתך בפומא דחיותאי ה"נ מצי א"ל מאי בעי ריפתך בפומא דכלבאי וזה

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ד טוש"ע ח"מ סי' תית סעיף יג ועיין במ"מ פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה טו:

נט ב מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ד סמג עשין סז טוש"ע שם סעיף ו וסעיף יג:

ס ג מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף יז:

סא ד ה ו מיי' פ"ב שם הלכה יז יח ועי' בהשגות ובמ"מ סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שצב:

סב ז טוש"ע ח"מ סי' תלג סעיף ז:

רבינו חננאל

בנזקי ממונו כי תצא וסיים בנזקי גופו המבעיר לומר לך אשו משום חציו. אמר רבא קשיא ליה לר' אמי לר' יוחנן דאמר אשו משום חציו טמון באש דפטרי חכמים שחולקין על ר' יהודה היכי משכחת לה ובאנו לומר כגון שהצית אש בחצר ונפלה גדר שלא מחמת הדליקה והלכה האש והזיקה בחצר אחרת דכלו חציו בחצר ראשונה ואילו לא נפלה הגדר לא היתה האש עוברת באותה החצר. ומקשי' אי הכי אפי' בגלוי פטור הוא דכלו חציו וכל שכן על הטמון. ופרקי' מאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו וכגון שהיה לו לגדור בפניה שלא תעבור ולא גדר. ואקשי' וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו בגלוי דכיון דהוה ליה לשמור ולגדור שלא תעבור הדליקה כמו שחייב לשמור בהמתו שלא תצא ותזיק ואם יצאה והזיקה חייב באשו שהוא כממונו. ואמרי' אי הכי מאי בינייהו איכא בינייהו לחייבו בד' דברים צער ריפוי שבת ובושת. ר' יוחנן דאמר אשו משום חציו אע"ג דאית ליה נמי אשו משום ממונו חייב בד' דברים הללו וכל שכן בנזק אבל ריש לקיש דאמר אשו משום ממונו אמר לך כשם שאינו חייב בנזקי שורו אלא בנזק בלבד כדבעינן למימר לקמן. כך אינו חייב באשו אלא נזק בלבד. בתר דאקשי' על ריש לקיש חני כולהו תיובתא ושנינהו ואוקימ' דר' יוחנן נמי אית ליה משום ממונו והלכה כר' יוחנן הדרינן לשמעתין ואמרי' תנינן במתני' על החררה משלם נזק שלם. מאן משלם בעל הכלב או בעל הגחלת ופשיטא לן דבעל הכלב [משלם] מפני שבעל הגחלת שימר גחלתו והכלב חתר והוציאה אורחיה הוא לחתור ולא שינה כי כן דרכו ואם לא חתר אלא לא שמר בעל הגחלת כראוי חייב בעל הגחלת ואוקי' דאכלה בגדיש דבעל חררה.גם נתברר מזו דפי פרה כחצר

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היכי וכו' והזיק בטמון מי לא מיחייב: (ב) ד"ה פ"ג וכו' וקס"ד דגחלת וחררה דחד וגדיש דחד: (ג) ד"ה בגדיש וכו' אמאי משלם חררה שן הוא:

עיין רש"ל

גי' רש"ל דגחלת וחררה דחד וגדיש דחד

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא למאן כו'. נ"ב הרי"ף והרמב"ם מפרשים שחזר מתי' ראשון כגון שנפלה כו' ומפרשים דמיחייב חציו הוא משום ממונו (ועבהגר"א סי' תי"ח ס"ק ל"ג):

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דסתם דלתות כו' ולא תימא משונה. עיין בהרא"ש בפרקי' סי' ג': תוס' ד"ה וליחייב כו' האי לישנא כו' ונראה מכאן לדקדק. עי' לקמן דף כז ע"ב תד"ה אמאי פטור: ד"ה תפשוט כו' דמחייבי' בלקיחה לחודא. עי' לעיל דף כ ע"א תוספות ד"ה מתגלגל:

כחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי רפתך בפומא דכלבאי דאיבעיא להו פי פרה כחצר הניזק דמי או כחצר המזיק דמי ואי אמרת כחצר המזיק דמי שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה אמר רב מרי בריה דרב כהנא כגון שנתחככה בכותל להנאתה וטנפה פירות להנאתה מתקיף לה מר זוטרא והא בעינא כאשר יבער הגלל עד תומו וליכא רבינא אמר דשף צלמי רב אשי אמר דפסעי פסועי ת"ש *שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור מאן פטור(א) משסה פטור וחייב בעל כלב ואי אמרת כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומיה דכלבאי אימא פטור אף משסה ואיבעית אימא דאפקיה לניביה וסרטיה ת"ש *השיך בו את הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרים *ואמר רב אחא בר יעקב כשתימצי לומר לדברי ר' יהודה ארס נחש בין שיניו הוא עומד לפיכך *מכיש בסייף ונחש פטור לדברי חכמים ארס נחש מעצמו מקיא לפיכך נחש בסקילה ומכיש פטור ואי אמרת פי פרה כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומא דחיוואי לענין קטלא לא אמרינן ומנא תימרא דתניא הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית ומת השור בסקילה ובעלים פטורים מן הכופר בעלים פטורין מן הכופר מ"ט דאמר ליה ברשותי מאי בעית שורו נמי לימא ליה מאי בעית ברשותי אלא לענין קטלא לא אמרינן הנהו עיזי דבי תרבו דהוו מפסדי ליה לרב יוסף א"ל לאביי זיל אימא להו למרייהו דליצנעינהו אמר ליה אמאי איזיל דאי אזילנא אמרי לי לגדור מר גדירא בארעיה ואי גדר שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה כשחתרה אי נמי דנפיל גודא בליליא מכריז רב יוסף ואיתימא רבה דסלקין לעילא ודנחתין לתתתאה הני עיזי דשוקא דמפסדי מתרינן במרייהו תרי ותלתא זמנין אי ציית ציית ואי לא אמרינן ליה תיב אמסחתא וקבל זוזך:

מתני' איזהו תם ואיזו מועד מועד כל *שהעידו בו שלשה ימים ותם משיחזור בו שלשה ימים דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר מועד שהעידו בו שלשה פעמים ותם כל שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח:

גמ' מאי טעמא דר' יהודה אמר אביי תמול (שמות כא) חד מתמול תרי שלשום תלתא ולא ישמרנו בעליו אתאן לנגיחה רביעית רבא אמר תמול מתמול חד שלשום תרי ולא ישמרנו האידנא חייב ור"מ מ"ט דתניא א"ר מאיר ריחק

תורה אור

רש"י

כחצר הניזק דמיא. ושדה אחר קרינא ביה: ואי אמרת כו'. גמרא קמהדר כלומר אמאי מספקא לך פשיטא דכחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי א"כ שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה: נתחככה בכותל. דתולדה דשן היא אבל שן ממש לא דאמר ליה פי פרתי רשותי היא: וטנפה פירות. ע"י גלגול כעין שעושין סוסים וחמורים ובלעז וולט"ר: והא בעינן עד תומו. דמכליא קרנא דהא ובער זה השן מיבער הגלל עד תומו נפקא לן בפ' קמא (דף ג:) והכא ליכא תומו שעדיין האבנים והפירות בעין: דשף צלמי. כשנתחככה בכותל מחקה צורה שעליו דאיכא תומו: דפסעי פסועי. כשנתגלגלה על הפירות תחבתן בטיט ואי אפשר ללקטן. לישנא אחרינא דפסאי פסואי כמו פסו אמונים (תהלים יב) כלומר שפשפה משקה בגלגולה דכליא ופסיא קרנא: פטור משסה. דגרמא בנזקין פטור: דאפקיה לניביה. שהוליא שיניו וסרטו דלא הכניס ידו לתוך פיו: השיך בו את הנחש. שנטל את הנחש בידו והגיע פיו ליד חבירו עד שנכנסה לתוכו ונשכו ומת: מחייב. מיתה: בין שיניו עומד. ובלא כוונת הנחש ילא הארס: לפיכך מכיש בסייף. דהוה ליה כאילו הרגו בסייף שהורג ממש הוא ולא גורם: נחש בסקילה. כדין שור הורג אדם דכתיב השור יסקל (שמות כא): לענין קטלא. הריגת נחש: לא אמרינן. מאי בעי ידך כו' ואפילו כחצר המזיק דמיא אינו פטור אלא נהרג. אבל לענין נזקין אמרינן מאי בעית ברשותי כדתנן בפ"ק (דף ט:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק ומיבעיא לן פי פרה אי כחצר המזיק דמי או לא עד דפשיטנא לה מכלב שנטל חררה: בי תרבו. שם משפחה: דסלקין לעילא. מבבל לארץ ישראל: ודנחתין לתתאה. מארץ ישראל לבבל הוו בקיאין בדין זה: עיזי דשוקא. דקצבי דקיימי לשחיטה אלא דמשהו להו עד יומא דשוקא: מתרינן במרייהו. אי מפסדן אפילו ברשות הרבים: תיב אמסחתא. מקום מעמד הקצבים: וקביל זוזך. אפילו ביומא דלאו דשוקא שחיט להו הואיל ולשחיטה קיימן: **מתני'** משיחזור בו שלשה ימים. שרואה שוורים ואינו נוגח חוזר לתמותו: שלשה פעמים. ואפילו ביום אחד: **גמ'** אתאן לנגיחה רביעית. שאם לא שמרו ונגח נגיחה רביעית משלם מעלייה נ"ש אבל אשלישית פלגא נזקא הוא דמשלם: ולא ישמרנו האידנא. בנגיחה שלישית חייב עליה נזק שלם: ריחק

תוספות

וזה הלשון לאו דוקא דהכא לא שייך לשון זה שהכלב לקח מעצמו אלא כלומר כיון דגזירת הכתוב דבעי' אכילה בחצר הניזק ואי פי פרה כחצר המזיק אפילו כי אכלה בגדים דבעל החררה הוי אכילה בחצר המזיק ואגב דשייך לשון זה בכאן אחר לתוך פיה נקט ליה ומייתי מסיסה בו את הכלב דשמי מיקרי *אפילו הכניס יד חבירו בפי הכלב או הנחש והשיך היינו דתחב ודחק שיני הכלב ונחש בבשר חבירו וא"כ אמאי חייב בעל הכלב והלא ידו בחצר המזיק הוא ולימא ליה מאי בעי ידך בפומא דכלבאי והא דקאמר שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה אף על גב דמשכחת לה שפיר כגון שהלקיחה היתה בחצר הניזק אלא משום דפשטיה דקרא משמע שהביעור היתה בחצר הניזק קבעי היכי משכחת לה וברים מסכת שבת(דף ג:) איכא נמי תפשוט מסוגיא דשמעתין דקאמר תפשוט מדבעי רב ביבי בר אביי: **תא** שמע שיסה בו את הכלב. ותימה דאמאי לא משני לענין קטלא לא אמרינן כדאמרינן בסמוך דהך משנה היא רישא דהשיך בו את הנחש דמייתי בתר הכי בפ' אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו: וסס) ושמא משמע ליה רישא בין לענין מיתה בין לענין נזקין ולקמן נמי מייתי לה גבי בעיא מססה כלבו של חבירו: **דאפקיה** לניביה וסרטיה. הו"מ לשנויי כגון שלא הכניס יד חבירו אלא הכלב עלמו לקחה כששיסהו אלא דמשני לפי מה שסבור דמיירי כשהושיט לו ידו: **יכלי** למימר לגדור מר גדירא בארעיה. היה נשמע אביי שלא היה חפץ לילך דהא דתנן (לעיל דף יט:) אכלה מתוך החנות משלמת כו' ולא אמרינן היה לו לנטול חנותו וכן אכלה מלידי הרחבה ולעיל נמי לא פריך דליפטר בעל הכלב מן החררה ורב אלפס פסק כרב יוסף וליתיה לדאביי דדחויא בעלמא הוא: **הנהו** עיזי דשוקא כו'. דוקא בהנהו דקיימי לשחיטה ואע"ג שישלמו מה שהזיקו לא בעי למיקם בהדייהו לדינא וזימנין נמי דליכא סהדי אבל עז לחלבה ורחל לגיזתה יכול לומר כשיזיק ישלם כדאשכחן גבי עיזי דבי תרבו דאמר ליה זיל אצנעינהו ולא אמר ליה זיל שחטינהו: **איזהו** מועד כו'. אומר ר"י דהא דאמרינן בהבא על יבמתו (יבמות דף סד:) דסתם לן תנא דשור המועד כרשב"ג דאמר בשלש זימנין הוי חזקה לא משום דתיהוי פלוגתייהו בשור המועד דמקראי דרשינן*): **שיהו** התינוקות כו'. אף על גב דאדם אית ליה מזלא מ"מ כיון שנעשה שפל כל כך שהתינוקות ממשמשין בו ודאי חזר לקדמותו ולא בא ר"מ למעט שלא תועיל חזרה שלשה ימים אלא השמיענו דאפילו ביום אחד פעמים דאיכא חזרה כגון ע"י תינוקות וג' פעמים ביום אחד נראה דאין מועיל לדידיה לחזרה אע"פ שמועיל להעדאה דה"נ אשכחן לר"ש דבשלשה פעמים הוי מועד ובחזרה בעי ג' ימים: **ולא** ישמרנו האידנא חייב. פי' בקונטרס בפי' ראשונה דלרבא בפעם ג' חייב נ"ש נ"ל לפי' הא דקאמר לקמן דאתו ג' כיתי סהדי בחד יומא דלמ"ד לייעודי תורא אייעד ומשלמין בעלים נ"ש אע"פ שלא ידעו תחלה ואינו נראה דוהועד בבעליו כתיב ואח"כ אם לא ישמרנו משלם נ"ש וברייתא דלקמן קתני דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בפני בעלים וא"כ אפילו למ"ד לייעודי תורא צריך שידעו הבעלים תחלה וכי אתו ג' כיתי סהדי בחד יומא והעידו בבעלים לא ישלמו בעלים נ"ש עד נגיחה ד' ורש"י עלמו חזר בו משום דבריש חזקת הבתים (ב"ב דף כח: וסס) קאמר סתמא דגמרא אי מה שור המועד עד נגיחה ד' לא מיחייב כו' ופי' דמשמעות דורשין איכא בינייהו והר"ר

*) [ועי' תוס' יבמות סה. ד"ה ושור]

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה יט ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצח:
סד ב ג ד מיי' שם פ"י הלכה ח סמג שם:
סה ה מיי' שם הלכה יא:
סו ו מיי' שם פ"ס הלכה א ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנו סעיף א וסעיף ג:
סז ז מיי' פ"ו שם הלכה א סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שסט סעיף ה:
סח ח מיי' שם הלכה ז:

רבינו חננאל

כחצר הניזק דמי דכר איבעיא ואפשיטא דכחצר הניזק דמי דחאה רב מרי ואמר שן דחייב רחמנא כגון שנתחככה בכותל להנאתה והפילה הכותל או טינפה פירות להנאתה שדומה היזיקו לשן דיש לה הנאה להזיקה שכשם שיש לה הנאה באכילתה כך יש הנא' כשנתחככה בכותל וכיוצא בה ואקשי' עלי' והא כתיב ובער זה השן וכתיב כאשר יבער הגלל עד תומו ש"מ דשן דחייב רחמנא כגון דבעיר ליה כוליה שנא' עד תומו. וזה שהפילה הכותל וטינפה הפירות לא ביערם לגמרי דהא קיימי ומתחזו. ופריק רב אשי כגון דשף צלמי. פי' כגון שהיו לו צורות מצויירים בכותל נתחככה בהן ושפשפה אותם*) מלשון [כתרגום דכרים ס] ושפית יתיה בשופינא ובערם מן הכותל לגמרי כדגרסי' בסוף יום הכפורים בענין שכבת זרע שישנו על בשרו אם מבערב ישפשף כלומר יחכך בבשרו עד שיבערו לגמרי ובא רב אשי ופירק [פירוק] אחר דפסע פסועי פי' כגון בצע המקום שנתחככה בהן שיברת האבנים ושחקתן והפירות בדריסה טינפתם ודרסתם [וכילתם] כדכתיב בצע אמרתו לשון כלייה והוא תמימות והשלמות ואתינן למיפשטיה מהא שיסה בו כלב כו' ופשוטה היא. דאפיק כלבא לניביה וסרטיה פי' שיני הכלב שהן ניבין גדולין יוצאין מפיו ולחוץ והכה בהן ולא הכנים [ידו] לתוך פיו. ת"ש השיך בו את הנחש כו' ופרקי' לענין קטלא דברי הכל חייב ולא יכיל מזיק למימר מאי בעית ברשותי כי קמיבעיא לן לענין ממונא ולא [איפשטא] אלא ממתני' דקתני על החררה משלם נזק שלם ש"מ דפי הכלב כחצר הניזק דמי. והשתא סלקא שמעתין כר' יוחנן דאמר אשו משו' חציו אית ליה נמי משום ממונו וקיימא לן כוותי'. הנהו עיזי דבי תרבו דהוו מפסדי לר' יוסף ואמר לאביי זיל אצנעינהו כלומר הזהר לבעליהן שישמרו אותן והשיבו אביי יאמרו דבעליהן יגדור גדר לשדהו והשיב רב יוסף אם כל שדות גדורות הן האי דכתיב ובער בשדה אחר היכי משכחת לה ופירק אביי בשחתרה הבהמה הגדר או נפל הגדר בלילה ונכנסה הבהמה ואכלה כי האי גונא השן חייבת אבל בשדה שאינה גדורה השן פטורה ועמדה הא דאביי ולא איפריכא והא דמכריז רבה ואיתימא ר' יוסף לאו דססכה היא דרב יוסף כשמעתיה ואביי הא אוקמיה בטעמא ואסתלק רב יוסף ושתק ולרבה לא איתברירה דדבריו נינהו דהא גרסי' ואיתימ' ר' יוסף לפיכך אין כח לפסוק הלכה כמותו. פי' עיזי דשוקא. העומדין לטביחה: **מתני'** איזהו תם ואיזהו מועד מועד שהעידו עליו ג' ימים. ותם שיחזור בו ג' ימים. דברי ר' יהודה ור' מאיר אומר מועד שהעידו בו ג' פעמים וכו'. ואמרינן מאי טעמא אמר אביי תמול חד מתמול תרי כלומר אילו היה כתיב תמול אינו אלא יום אחד השתא דשינה קרא וכתב מתמול תרי יומי ניהו שלשום תלתא ולא ישמרנו ונגח רביעית נעשה מועד ומשלם נזק שלם. רבא אמר לא שנא כתיב תמול ולא שנא כתיב מתמול תרוייהו חדא יומא משמע שלשום תרי ולא ישמרנו אלא נגח עוד יום שלישי מכאן ולהבא נעשה מועד וכל מה שיגח שלם ישלם שור תחת השור ולדברי הכל נגיחה רביעית נזק שלם. ואביי ורבא בקראי פליגי ולא בעיקר הנגיחות דבהדיא קתני כל שהעידו בו ג' ימים ועוד הלא תראה בתחלת חזקת הבתים דמותיב במתמיה בדבר ברור אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מיחייב הכא נמי עד שנה רביעית לא קמה ברשותיה ופריק הכי השתא התם מכי נגח ג' נגיחות הוה ליה מועד ואידך כי לא נגח מאי משלם הכא כיון דאכלה ג' שנים קמה ליה ברשותיה. ועוד שנינו משנה שלימה שור שנגח את האדם ומת מועד משלם את הכופר ותם פטור מן הכופר וזה וזה חייבין מיתה. ואקשי' בגמ' וכי מאחר דמתם קטלינן ליה מועד דקטל היכי משכחת לה. ופרש רבה פי' ודחאו רב אשי ופירש הוא כגון שסיכן ג' בני אדם. רב זביד אמר כגון שהרג ג' בהמות ומועד לבהמה הוי מועד לאדם הרי בפי' דבתלתא זימני תם הוא ונעשה מועד ואם הרג יהרג**) וזהו המועד שנסקל ומשלם הכופר ובטעמא הדא אזדו הני. ורב שימי בר אשי ור"ל ורב פפא ורב אחא בריה דרב איקא כולהו סבירא להו דבתלתא זמני תם הוא. ותוב גרסינן בפ' הבא על יבמתו וסתות ושור המועד הלכתא כרשב"ג דאמר בהדי' לשלישי תנשא לרביעי לא תנשא. והכא אמר ר"נ אמר רב ארא בר אהבה הל' כר' יהודה במועד שהרי ר' יוסי מודה לו. והוצרכנו לפרש כל זה שראינו במקצת פירושי רבותינו הגאונים שאמרו כי בנגיחה השלישית משלם נזק שלם וכמדומה עבר אגב שיטפא. אמרו

*) עי' ערוך ערך שף. **) נראה דל"ל אם הרג יהרג פעם רביעית וזהו המועד וכו'.

מסורת הש"ס

סנהדרין עו: לקמן כד.
סנהדרין עו
[שם עח.]
[מלה זו ליתא בערוך ולא במכתי' ואולי צ"ל ומשיך וכו' ערוך ע' אדם]
[יבמות סה. ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן פטור משסה וחייב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תפשוט וכו' אפי' הכניס יד חבירו. עי' לקמן ד' נו ע"א תוספות ד"ה אילימא:

תורה אור

*ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כל שכן אמרו ליה זבה תוכיח שריחקה ראיותיה טמאה קירבה ראיותיה טהורה אמר להן הרי הוא אומר °וזאת תהיה טמאתו בזובו (ויקרא טו) *תלה הכתוב את הזב בראיות ואת °הזובה בימים ממאי דהאי וזאת למעוטי זבה מראיות °אימא למעוטי זב מימים אמר קרא °והזב את זובו (שם) לזכר ולנקבה מקיש זכר לנקבה מה נקבה בימים אף זכר בימים ולקיש נקבה לזכר מה זכר בראיות אף נקבה בראיות הא מיעט רחמנא וזאת ומה ראית מסתברא קאי בראיות ממעט ראיות קאי בראיות ממעט ימים תנו רבנן איזהו מועד כל שהעידו בו שלשה ימים ותם שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח דברי ר' יוסי ר' שמעון אומר מועד כל שהעידו בו שלש פעמים ולא אמרו שלשה ימים אלא להזרה בלבד אמר רב נחמן אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר' יהודה במועד שהרי ר' יוסי מודה לו והלכה כרבי מאיר בתם שהרי ר' יוסי מודה לו אמר ליה רבא לרב נחמן ולימא מר הלכה כרבי מאיר במועד שהרי רבי שמעון מודה לו והלכה כרבי יהודה בתם שהרי רבי שמעון מודה לו אמר ליה אנא כרבי יוסי סבירא לי *דרבי יוסי נימוקו עמו °איבעיא להו שלשה ימים דקתני *לייעודי תורא או לייעודי גברא למאי נפקא מינה דאתו תלתא כיתי סהדי בחד יומא אי אמרת לייעודי תורא מייעד ואי אמרת לייעודי גברא לא מייעד מימר אמר השתא הוא דקמסהדו בי מאי תא שמע °אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו *בפני בעלים ובפני בית דין העידו בו בפני בית דין ושלא בפני בעלים בפני בעלים ושלא בפני בית דין אינו נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בית דין ובפני בעלים °העידוהו שנים בראשונה ושנים בשניה ושנים בשלישית הרי כאן שלש עדיות והן עדות אחת להזמה נמצאת כת ראשונה זוממת הרי כאן שתי עדיות והוא פטור והן פטורים נמצאת כת שניה זוממת הרי כאן עדות אחת והוא פטור והן פטורים נמצאת כת שלישית זוממת כולן חייבין ועל זה נאמר °ועשיתם לו כאשר זמם וגו' (דברים יט) אי אמרת לייעודי תורא שפיר אלא

רש"י

ריחק נגיחותיו · ג' ימים : חייב · כדכתיב תמול שלשום : ריחקה ראותיה · ג' ראיות בג' ימים טמאה ז' ימים כדכתיב כי יזוב זוב דמה ימים רבים ודרשינן (כת"כ פ' מצורע) ימים שנים רבים שלשה : קירבה ראיותיה · ביום אחד טהורה מטומאת שבעה אלא שומרת יום כנגד יום : הרי הוא אומר וזאת תורה כו' · ומשום גזירת הכתוב הוא דלא דרשינן ק"ו : הזב בראיות · דכתיב בהאי קרא זוב תלתא זימני וכתיב טומאתו היא דמשמע בהנך ג' הוי טמא וכתיב זאת דמשמע אין לך אלא מה שכתוב בו זב בראיות ולא זבה בראיות : קאי בראיות · האי וזאת גבי ראיות כתיב וממעט ראיות לזבה : ממעט ימים · בתמיה : אלא לחזרה · שאם חזר לאחר העדאתו שלשה ימים שראה שוורים ולא נגח חזר לתמותו : כרבי יהודה · דמתני' : נימוקו עמו · טעמיו וראיותיו עמו : לייעודי תורא · ולמעוטי היכא דנגח ביום אחד : או לייעודי גברא · לייעד בעל השור בעינן שלשה ימים : בחד יומא · והעידו על שלש נגיחות של ג' ימים : אי אמרת · לא בעינן ג' ימים אלא לייעודי תורא ולמעוטי קירב נגיחותיו הא מייעד דריחק בנגיחות : השתא הוא דקמסהדו בי · כל שלשתן הכיתות באו ביום אחד והתורה אמרה שלשה ימים : והועד בבעליו · ואין עדות אלא בב"ד : הרי כאן ג' עדיות · שאם בטלה אחת מהם לא בטלו השתים ומשלם עליהם חצי נזק ואם לא בטלה הרי הוא מועד : והן עדות אחת להזמה · שהרי על ידי שלשתן הוא מועד הלכך עדות אחת הן לכך שאם נמצאת כת ראשונה זוממת הוא פטור מלשלם על הנגיחה *שלישית אלא חצי נזק : והן · הזוממין : פטורין · מתשלומי נגיחה שלישית ואע"פ שהן היו גורמים לו לשלם עליה כ"ש פטורין שאין העדים משלמין ממון עד שיוזמו כולן : כולן חייבין · לשלם הח"נ של העדאת נגיחה שלישית בין כולן ולד' התמות משלמים שני עדים האחרונים שהעידו עליה : אי אמרת לייעודי תורא · בעינן ג' ימים אבל גברא ביום אחד מייעד מצי לאוקמא כשבאו כולן ביום אחד שהביאן ניזק שלישי להעיד על ג' נגיחות של ג' ימים ומשום הכי שייכי קמאי בכלל העדאה שרגלים לדבר דלשוייה מועד אתו דלא מצו למימר אגן לחיובי פלגא נזקא אתינן מקמייתא ולא לשוייה מועד דודאי הכי ידעי בהכי שהרי בעל נגיחה שלישית הביאן ומה לו ולנגיחות הראשונות אלא כדי לייעדו ובהדי הדדי אתו :

תוספות

והר"ר עזריאל פי' דאיכא בינייהו דלאביי דדריש לא ישמרנו לנגיחה ד' לא משלם נזק שלם עד יום ד' דלא ישמרנו הוי יום ד' דומיא דתמול שלשום אבל לרבא דלא כתיב נגיחה ד' אפילו נגח ד' בג' חייב *וקשה למאי דפי' דלא משלם ברביעית נ"ש אפי' למ"ד לייעודי תורא אא"כ העידו בבעלים בנגיחה ג' דאמרינן לקמן בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (דף מא. ושם) וכי מאחר דמתם קטלינן ליה מועד היכי משכחת לה ומשני כגון שהוזמו זוממי זוממין ופריך הניחא אי לייעודי תורא שפיר אלא אי לייעודי גברא בעינן מאי אמר ליה לא הוה ידענא דתוראי נגחן ולפי מה שפיר' אפילו אי לייעודי תורא נמי לא אתי שפיר וי"ל דלכתחילה כשהוזמו השלשה כיתות לקחו הבעלים את השור וכשבאו זוממי זוממין והעידו בבעליו בבית דין לא הספיקו לגמור את דינו עד שנגח נגיחה ד' בעוד שהיה בבית בעליו וכמ"ד גומרין דינו של שור שלא בפניו והו"מ למפרך הניחא למ"ד גומרין אלא בלאו הכי פריך שפיר הניחא אחר ור"ת מפרש שאין נאסר על ידי גמר דין כל זמן שהוא קיים *ועדיין שלו הוא *עד לאחר סקילה או לאחר שחיטה והשתא אתי שפיר אפי' נגמר דינו ואח"כ נגח והא דקתני לקמן בברייתא נמצאת כת שלישית זוממת כולן חייבין אע"ג דעדיין לא חייב נזק שלם מכל מקום כיון שמייעדין אותו וממילא מתחייב נזק שלם ברביעית כשהוזמו צריכין לשלם כפי מה שתעלה נגיחה ד' כשיגח אע"ג דבפרק הנחנקין (סנהדרין דף פו:) אמר עידי גניבה בנפש שהוזמו ועידי גניבה ראשונה של בן סורר אין נהרגין התם לאו משום דיכול להיות שלא יבאו לידי חיוב פטרינן להו אלא התם משום דמצו למימר להלקותו באנו ועידי גניבה בנפש שהוזמו לוקין כדפירש התם בקונטרס אבל הכא ע"כ לא באו· כי אם לייעדו ולחייבו נזק שלם כשיגח נגיחה ד' כדמסיק ואזיל דלא מצו למימר לחיובי פלגא נזקא קאתינן [בבא קמא לג] *א"כ אין חייבין אלו הכיתות אלא במה שעשאו מועד ואומדין כמה נפחת שורו מדמיו ולא צריכא השתא לנגיחה רביעית כלל :

הרי הוא אומר וזאת · ואם תאמר כל שכן השתא דאיכא למימר תוכיח דמיעט קרא בהדיא וי"ל דה"ק דהתם גלי קרא דלא שייכא התם סברא של קירוב וריחוק שאין שם הטעם תלוי משום דמוחזקת בכך רואה אלא דגזירת הכתוב הוא דבשלשה ימים היא זבה אפי' אם יבא אליהו ויאמר ודאי לא תראה עוד : **ודלמא** למעוטי זב מימים · ולא בעי למימר אבל לא זבה מראיות דאם כן לשתוק מוזאת אי נמי המקשה סמך אהיקישא וכדפריך בסמוך מה ראית : **קאי** בראיות ממעט ראיות · תימה אדרבה קאי בזב ממעט זב קאי בזב ממעט זבה כדדרשינן בפ"ק דשחיטת חולין (דף כד. ושם) שאין הלוים פסולים במומים דכתיב וזאת אשר ללוים ואין אחרת ללוים ויש לומר דהתם נמי הוה דרשינן וזאת ללוים ולא לכהנים שאין שנים פוסלין בכהנים אלא משום דדרשינן ליה מאשר ללוים : **אנא** כרבי יוסי ס"ל · והא דלא קאמר הלכה כרבי יוסי משום דניחא ליה למנקט תנאי דמתניתין : **אי** לייעודי גברא · לא שיהא מועד לעבור בהתראות דאם כן לא היה מתחייב עד נגיחה של חמישית כ"ש אלא לייעודי שיודיעו בכל פעם שנגח שורו וישמרנו : **תלתא** כיתי עדים · לאו דוקא דהוא הדין כת אחת : **השתא** הוא דקמסהדי בי · תימה לר"י *דמ"מ קנס לא הוי אפי' למ"ד (לעיל דף טו.) פלגא נזקא קנסא דמכי נגח שלש נגיחות יצא מחזקת שימור ונראה לתרץ דאין חצי נזק חלוק כיון דהוי קנס בחד דוכתא הוי קנס בכל דוכתי כדאשכחן גבי שלשים של עבד דאפי' העבד שוה שלשים לא פחות ולא יותר מכל מקום הוי קנס ואי מודה ביה מיפטר :

בפני ב"ד · זהו מסברא דמי יקבל עדות אם לא בפני בית דין : **הרי** כאן שלש עדיות · לענין שלש אין ואחד מן השוק מצטרף עמהן לימרו

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הלכה ז ח .

ועיין מהרי"ט מ"ש בזה גליון עוד תירוץ אחר

ע ב מיי' פ"ו מהלכות אסורי ביאה הלכה ז סמג עשין רמג :

עא ג מיי' פ"ו מהלכות נזקי ממון הל' ח :

עב ד מיי' שם הלכה ב ופ"ה מהל' סנהדרין הלכה יב :

עג ה מיי' פכ"א מהל' עדות הלכה ח :

מסורת הש"ס

שבועות כא: ב"ב כח:

[גיטין סו.] [לקמן מא.]

ס"א רביעית

נ"ל בפני ב"ד ובפני בעלים שנאמר והועד בבעליו וכו' מהרש"א

עי' מהרש"א

גליון הש"ס

גמ' אימא למעוטי זב מימים . עיין תשובת רשד"ס חלק י"ד סימן רלו ותשובת הר"מ אלשקר סימן עו : תום' ד"ה [בדף כג ע"ב] ולא ישמרנו כו' ועדיין שלו הוא · עיין זבחים דף עא ע"א תוס' ד"ה אפי' : בא"ד שלו הוא עד לאחר סקילה · עי' יש"ש לאוין סימן בסה"ד :

רבינו חננאל

אמרו לו לר' מאיר זבה תוכיח שריחקה ראיותיה טמאה קירבה ראיותיה טהורה' תורת הזב לטמא בג' ראיות שנאמר וזאת תהיה טומאתו בזובו טומאתו בזובו היא תלויה ואינה תלויה בימים בזובו רר זובו מלמד שמטמא בג' ראיות ותורת הזבה בימים שנאמר ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים ימים ב' רבים ג' ואם ראתה אשה כמה ראיות ביום אחד אינה זבה עד שתראה שלשה ימים וזהו שאמרו לרבי מאיר זבה תוכיח שאם קירבה ראיותיה ביום אחד אינה זבה כך השור אם נגח ביום אחד כמה נגיחות אינו מועד · פי' וזאת תהיה טומאתו בזובו לימד כי טומאת הזב בראיות · וכתיב וזאת למעוטי הזבה שאין טומאתה בראיות ולא יתכן למעט מוזאת הזב שליטמא בימים ולומר וזאת טומאתו בראיות ולא בימים דקיימא לן דכי ממעט קרא מן הענין דמרבה כותיה ממעטי וזהו פירושו מרבה טומאת הזב בראיות ביום אחד ממעט טומאת הזבה מראיות ביום אחד ולא יתכן לפרש דממעט הימים דהוא מרבה ראיותיו של זב שקובעין אותו לזיבה.*) אמר רב נחמן הלכה כר' יהודה במועד דאמר איזהו מועד כל שהעידו עליו שלשה ימים שהרי ר' יוסי מודה לו · והלכה כר"מ בתם דאמר איזהו תם שתינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח שהרי ר' יוסי מודה לו · ואסקינן לה דר' יוסי נמוקו עמו פי' תורתו עמו כלומר תורתו גמרא ברורה מסורת בידו · איבעיא להו שלשה ימים דקתני לייעודי תורא או לייעודי גברא למאי נפקא מינה דאיתו תלתא כיתי שהדי בחד יומא ביום רביעי ואשהידו דנגח האי תורא בחד בשבא ובתרין בשבא תורא אחרינא אע"פ שהג' כיתות ביום רביעי העידו נעשה השור מועד וכל מה שיגח מכאן ולהבא נזק שלם משלם אבל אי אמרת לייעודי גברא בעינן להיות זו העדות כעין התראה לו כדי להזהירו לשמור את שורו יכול בעל השור לומר שעד עתה לא הוגד לי ששורי מנגח מעכשיו אשמרנו ונמצאו שלשה הללו כאילו כת אחת הן שכולן ביום אחד באו ועדיין שור זה תם · ת"ש אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני ב"ד העידו בו בפני ב"ד שלא בפני בעלים בפני בעלים שלא בפני ב"ד אינו מועד עד שיעידוהו בפני ב"ד ובפני בעלים העידוהו ב' בראשונה ב' בשניה ב' בשלישית הרי ג' עדות והם עדות אחת להזמה נמצאת כת אחת זוממת הרי כאן שתי עדיות הוא פטור והן פטורין כו' פי' כגון דאתו תרי שהדי אשהידו בפני ב"ד ובפני בעלים דהדין תורא נגח תורא דראובן בחד בשבא במקום פלוני ואתו אחריני ואשהידו דבתרין בשבא נגח האי תורא תורא דשמעון במקום פלוני ואתו אחריני ואשהידו דבתלתא בשבא נגח תורא דלוי במקום פלוני נעשה השור מועד ומעכשיו כל מה שיגח משלם נזק שלם מן העלייה נמצאת כת ראשונה זוממת כגון שבאו עדים ואמרו לאלו העדים עמנו הייתם בההוא חד בשבא במקום פלוני רחוק מן המקום שהעידו כי ראו העדות באותו מקום יותר ממהלך יום בעל השור פטור הוא מלשלם נזק שעדיין אין השור מועד ונמצא שלא נגח אלא שתי נגיחות ועדיין תם הוא והעדים פטורין מלשלם צד המועדת כי לאחר שתתקיים עדות ג' כיתות מתחייב במועדות וכיון שמקצתן הוזמו ומקצתן לא הוזמו כשם שפטורין מי שלא הוזמו כך פטורין [מי] שהוזמו וזה דומה לב' עדים שהעידו והוזם אחד מהן והאחר לא הוזם ששניהן פטורין ולפיכך אמרה הברייתא והן עדות אחת להזמה כלומר אינן חייבין לשלם עד שיזומו שלשתן ובענין (וזה השניה והשלישית ואע"פ שהראשונה כשהוזמה פטורה מלשלם צד המועדת שבנגיחה רביעית משלמת התמות שחייבתו לשלם לראובן עומדת וכן דין השניה וכן דין השלישית אבל אם הוזמו אלו הג' כיתות כולן משלמ' הראשונה מה שחייבתו בעדותה לשלם לראובן והשניה משלמת מה שחייבתו לשלם לשמעון והשלישית משלמת מה שחייבתו לשלם ללוי ושלשתן משלמות (ומשלמות) צד מועדות שבנגיחה רביעית ועל זה נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשו"ת לאחיו ופעמים שמשלמות גם צד התמות שברביעית היכי דמי כגון שהודה בנגיחה רביעית וקיימא לן פלגי נזקא קנסא ואין אדם משלם קנס על פי עצמו וכיון שהעידו הללו שהוא מועד נתחייב על עדותם השתא

*) נראה שצ"ל שקובעין אותו לזיבה וממעט ימים בתמיה .

עין משפט נר מצוה

עד א ב ג מיי' פכ"א מהלכות עדות הלכה ח :

עה ד ה מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה יט ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין סו טור ש"ע ח"מ סימן שלה :

עו ו מיי' שם הלכה כ סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שפט סעיף כ :

עז ז ח מיי' שם פ"א הלכה ז ח סמג שם טוש"ע שם סעיף יא :

גמרא

אלא אי אמרת לייעודי גברא °לימרו הנך קמאי אנן מי הוה ידעינן דבתר שלשה יומי אתו הני ומייעדי ליה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמר לי ולייעודי תורא מי ניחא ולימרו הנך בתראי אנן מנא ידעינן דכל דקאי בי דינא לאסהודי בתורא קאתו אנן לחובי גברא פלגא נזקא אתינן *דקמרמזי רמוזי רב אשי אמר כשבאו רצופים *רבינא אמר במכירין בעל השור ואין מכירין את השור אלא היכי מייעדי ליה דאמרי תורא נגחנא אית לך בבקרך אבעי לך לנטורי לכוליה בקרא אבעיא להו המשסה כלבו של חבירו בחבירו מהו משסה ודאי פטור בעל כלב מאי מי אמרינן מצי א"ל אנא מאי עבידנא ליה או דלמא אמרינן ליה כיון דידעת בכלבך דמשסי ליה ומשתסי לא אבעי לך לאשהוייה אמר רבי זירא ת"ש ותם שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח הא נוגח חייב אמר אביי מי קתני נגח חייב דלמא הא נגח לא הוי תם ובההיא נגיחה לא מחייב ת"ש *שיסה בו את הכלב שיסה בו נחש פטור מאי לאו פטור משסה וחייב בעל כלב לא אימא פטור אף משסה אמר רבא אם תמצי לומר המשסה כלבו של חבירו בחבירו חייב שיסהו הוא בעצמו פטור מאי טעמא *כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור א"ל רב פפא לרבא איתמר משמיה דריש לקיש כוותיך *דאמר ריש לקיש שתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת ובעטה מהלכת ברבוצה פטורה רבוצה במהלכת חייבת א"ל אנא בההיא חיובי מחייבנא דאמרינן ליה °כי אית לך רשותא לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא : **מתני'** *שור המזיק ברשות הניזק כיצד נגח נגף נשך רבץ בעט ברשות הרבים משלם חצי נזק ברשות הניזק *רבי טרפון אומר נזק שלם וחכמים אומרים *חצי נזק אמר להם רבי טרפון ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברשות הרבים שהוא פטור החמיר עליהן ברשות הניזק לשלם נזק שלם מקום שהחמיר על הקרן ברה"ר לשלם חצי נזק אינו דין שנחמיר עליו ברשות הניזק לשלם נזק שלם אמרו לו דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ברה"ר חצי נזק אף ברשות הניזק חצי נזק אמר להם *אף אני

לא

רש"י

אלא אי אמרת לייעודי גברא · בעינן ג' ימים ועל כל נגיחה ונגיחה צריך להעיד ביומיה ולא משכחת לה דמשוו ליה מועד אלא בג' ימים לימרו הנך קמאי כו' : ולייעודי תורא מי ניחא · נהי דקמאי ודאי לייעודיה נתכוונו שהרי יודעים שאין על ניזק השלישי לתבוע נגיחות ראשונות אלא כדי לייעדו ולחייבו נ"ש אלא הנך בתראי שצריכים לו בלא עדות ב' הכתות ולחייבו ח"נ : לימרו אנן לאו לייעודי אתינן · ולא הוה ידעינן בהנך כיתות אלא לחיוביה פלגא נזקא(א) ואין עלינו לשלם אלא חצי הנזק : ה"ג דקא מרמזי רמוזי · כלומר לייעודי תורא ניחא וביום אחד וכגון דקא מרמזי רמוזי כת עידי ראשונה לעידי כת שלישית שיעידו הלכך ודאי אחרונים נמי לכך נתכוונו והיו יודעים בראשונים וכך שמעתי : רב אשי אמר · לעולם לאייעודי תורא ניחא דמוקמינן לה כשבאו רצופים כולם באו ביחד דהשתא ודאי ידעי הני בהני : ואין מכירים את השור · הלכך לא נתכוונו אלא לעשותו מועד שהיו יודעים בעדות הראשונים דמשום חצי נזק כיון דאין מכירים את השור לא אתו ומסהדי דתם אינו משלם אלא מגופו אבל לייעודי גברא לא ניחא דמצו למימר קמאי מי ידעינן דלבתר תלתא יומי אתו הני ומייעדי ליה אנן אפלגא נזקא אתינן וליכא למימר בהו אין מכירין את השור ולייעודי אתו דמי הוו ידעי דסופו לחזור לנגוח שניה ושלישית : כלבו של חבירו בחבירו · לוי המשסה כלב ראובן בשמעון : ודאי פטור · דגרמא בנזקין הוא : הא נגח · שור אחר על ידי משמוש התינוק חייב ואע"פ דשסוי הוא : דלמא · אע"פ דנגח תם הוא דלא הוי ובההיא נגיחה לא מחייב והאי דקתני ואינו נוגח לשוייה תם קתני : ששהו בעצמו · שנשך הכלב את המשסה בעל הכלב פטור : בעטה מהלכת ברבוצה פטורה · דלא היה לה לרבוץ ברשות הרבים וכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור : **מתני'** נגח נגף כו' · כולן תולדות קרן הן : שהוא פטור · כדכתיב ובער בשדה אחר : דיו לבא מן הדין להיות כנדון · קרן ברשות הניזק שאתה מביא מדין קרן ברשות הרבים דקאמרת קרן שהחמיר עליה ברה"ר אינו דין שנחמיר עליה ברשות הניזק :

לא

תוספות

לימרו הנך קמאי כו' · הוא הדין דהו"מ למפרך מבתראי שלא ידעו בראשונים כיון שבאו בג' ימים אלא מקמאי פריך בפשיטות טפי : לימרו הנך בתראי וכו' · מקמאי לא הו"מ למפרך דמוכח מילתא דלייעודי קאתו מדהמתינו עד נגיחה ג' וא"ת מאי קאמר מנא ידעינן דכל דקאי בבי דינא כו' לוקמא כגון שהיו אחרונים במעמד כשהעידו כת ראשונה וי"ל דעל כרחך איירי כשהעידו כת שלישית תחלה דאי כשהעידו לבסוף אם כן תקשה מקמאי דדלמא לחוביה פלגא נזקא קאתו דליכא הוכחה במה שהמתינו עד נגיחה שלישית דשמא לא היה להם פנאי לבא לב"ד להעיד אלא כשהמתינו עד כשהעידו כת שלישית אז מוכחא מלתא דלייעודי קאתו : אלא דקמרמזי רמוזי · לפי הספרים דגרסי אלא משמע דבעי לאוקמי הכא נמי דקמרמזי רמוזי וניחא אפי' אי לייעודי גברא וכגון שבכל שלשה ימים באו אלו עם אלו וקמרמזי ולא ברמיזה כההיא *דהניזקין דהתם מיירי ברמיזה גרועה דלאו מילתא היא א"נ דיני נפשות שאני וכל הנך שנויי בתראי אתו נמי לייעודי גברא* : במכירין בעל השור כו' · ואם תאמר אכתי מצו למימר לחיוביה פלגא נזקא קאתינן אקטן שבשוורים כדתנן בהמניח (לקמן דף לה:) גבי זה אומר קטן הזיק וי"ל דיכול לומר אחד מהם נאבד א"נ דנאבד אחד מהם (ג) אחר כל נגיחה *וא"ת דכיון דאין מכירין את השור שמא אותו שנגח ראשונה לא זהו שנגח שניה ושלישית וי"ל כגון שלאחר שהעידו כולם ראוהו והכירוהו שהיה עושה כל הנגיחות ואם תאמר לייעודי גברא אין העדים שהעידו ביום ראשון יכולין לייעד אלא שחוששין שמא יגח ב' וג' (ג) ויכירו ומטעם זה יכולים נמי לומר לחייבו חצי נזק בלאו כשיכירו ואפי' כי אמרינן לייעודי תורא דמצינו למימר דמיירי כשהכירוהו עד שנגח שלשה נגיחות ולאחר שלשה ימים כשבאו להעיד נתערב בין שוורים אחרים הדומים לו או שכחו מה שור היה ואין מכירין אותו בשעת העדות דהשתא ודאי לייעודי קאתו ואף על פי שאין מכירין אותו ישלם נ"ש כשיגח נגיחה רביעית כרבי אחא דאמר בריש המוכר פירות (ב"ב דף צג. ושם) בידוע שזה הרגו ומ"מ אותם *שהכירו תחילה יכולים הם לומר לחייבו חצי נזק בלאו כשיכירו דלייעודי גברא נמי לא מצי אמר אלא שחוששין שמא יגח שנים או שלשה ויכירוהו וי"ל דאי לחייבו ח"נ אתו לא היה להם להעיד כלל עד שיכירוהו אבל ודאי לייעודי אתו כי בין לייעודי תורא ובין לייעודי גברא צריכין להעיד קודם נגיחה רביעית דאין הבעלים מתחייבים עד שיודיעוהו תחילה ולכך צריכין למהר להעיד קודם הכרה וכן פר"ת דהך מתני' בין לייעודי תורא בין לייעודי גברא ובעיין לא אפשיט ותימה דלא משני שאין מכירין השור המועגח אי נמי שנגח שור של הפקר או של כנעני או שהעידו שנגח שוורים של עצמו ותור"י דשמא אין העדאה מועלת אלא *בפני חיוב ולכך לא מצי למימר שאין מכירים השור המועגח דאי אין מכירים שמא הוי דכנעני או דהפקר : **המשסה** כלבו של חבירו כו' · לא דמי לשור האצטדין (לקמן דף לט.) שהאדם נלחם עמו להורגו :

אני

[צ"ל דסנהדרין פו:]

[ועי' תוספות סנהדרין פו: ד"ה קמ"ל]

סוף גליון: רש"ל

צ"ל שמא ידעו מתחילה

צ"ל כנעני

מסורת הש"ס

[סנהדרין פו:] [לקמן מא.] [עי' כב: וש"נ] [לעיל כ.] [לעיל כ. לקמן לב.] [לעיל פז.] [לעיל יז. וש"נ] [לעיל פו:] [בס"מ לא גרס אף]

רבינו חננאל

השתא דייקינן מיהא ממתניתא אי אמרינן ליעודי תורא משכחת לה כגון דאשהידו כחדא כולהו אלא אי אמרת ליעודי גברא ולעולם לא הוי מועד עד שיעידו הללו שלש כיתות בשלשה ימים לימרו הנך שהרי קמאי דאשהידו עליה דנגח בחד בשבא לתורא דראובן מי הוינן ידעי דלמחר וליום אחרינא אתו שהדי אחריני ומשהדי עליה דחשבת לן לתלתא כיתי כי חד לחיובינן דייקינן מינה דליעודי תורא הוא · ואמר ליה רב כהנא לרב אשי וי"א א) כי רב אשי הוא האמר וליעודי תורא מי ניחא הא איכא למימר נימרו ב) קמאי מי ידעינן דכל דקאי בבי דינא לאשהודי להאי תורא אתא דחשבת לן כת אחת אנן לחיוביה פלגי ניזקא קא אתינן וכיון שהוזמו שילמנו צד תמות אבל בצד מועדות לא העדנו הנה אפילו ליעודי תורא לא משכחת לה אלא מאי אית לך למימר דאיכא שהדי דחזו להו בהתקבצם בב"ד מרמזי רמוזי אהדדי כלומר זאת אומרת לכת האחרת הגישו העידו והנה אנחנו עוד מעידין אחריכן דלא יכלי למימר לא הוינן ידעי דלמשהדי בהאי אתו אפילו תימא ליעודי ג) גברא שנזדמנה להללו שלש כיתות אחת שהעידה תמול והאחרת שהעידה שלשום ישיבה בב"ד כאחת עם הכת השלישית שבאה להעיד היום ומרמזי אהדדי ואמר אלו שתי הכיתות לכת השלישית העידו גם אתם כאשר העדנו אנו שנחשבין כולן עכשיו ככת אחת ואינן יכולין לומר מי הוינן ידעין דלמחר וליומא אחרא אתו אחרינא ומשהדי דהא איתבריר דהוו ידעי וכיון דאיתזמו חשבינן להו ככת אחת רב אשי אמר כגון שבאו רצופין דטעם חדא היא מיהו אמר לך רב אשי כיון דחזינן להו דאתו לבי דינא רצופין אע"ג דלא חזינן להו דמרמזי ככת אחת חשבינן להו וליעודי תורא וליעודי גברא הדא אורחא וחדא טעמא לתרווייהו · רבינא אמר במכירין בעל השור והעידו ב' ביום ראשון כי ראינו שור שפירש מן השוורים של פלוני ונגח שורו של ראובן מזהירין אותו ב"ד לשמור כל בקריו והעידו אחרים כי ביום שני ראינו שור שפירש מבקרו של פלוני ונגח ביום שני שורו של שמעון והעידו אחרים כי פירש שור מן השוורים של פלוני ונגח ביום שלישי שורו של לוי ונזדמן להן לאלו שלש כיתות שראו בבת אחת אחד מן השוורים שהעידו על בעליהן כי ראו בכלל בקרו שור נגח ואמרו הכת הראשונה שזהו השור שהעדנו על בעליו ביום ראשון והעידה הכת השנית כמוהו והשלישית כמוהו נמצאו שלש כיתות בעדות בעלים ובעדות אחת לגבי השור וכי היכי דאיכא למימר מיהא מתניתא ליעודי תורא הם הכי איכא למימר ליעודי גברא ובעיא לא אפשיטא ד) ועוד דברים הללו שפירשנו מבוארין למבינים בפ' שור שנגח ארבעה וחמשה שוורים · איבעיא להו המשסה כלבו של חבירו והזיקו מהו משסה ודאי פטור בעל הכלב חייב אי לא ולא אפשיטא ה) · ת"ש שיסה בו כלב שיסה בו נחש פטור אוקימנא פטור אף משסה אמר רבא אם תמצא לומר המשסה כלבו של חבירו בחבירו חייב בעל הכלב · שיסהו בעצמו פטור פי' כגון ראובן ששיסה כלבו של שמעון על עצמו והזיק הכלב ההוא את ראובן פטור שמעון בעל הכלב מאי טעמא כל המשנה כגון ראובן זה ששיסה הכלב ובא הכלב ושיסה והזיקו פטור בעל הכלב ואע"ג דרבא בבעטה מהלכת ברבוצה מחייב בהא פטור וקיימא לן שיסה בו כלב שיסה בו נחש פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים : מתני' שור המזיק ברשות הניזק כיצד נגח וכו' ור' טרפון לא דריש דיו והא דיו דאורייתא היא דתניא

א) נראה דצ"ל וי"א דרב אשי הוא דאמר לרב כהנא · ב) עי' ברש"י ובתוס' בסוגיא · ג) עי' תוס' ד"ה אלא · ד) עי' תוס' ד"ה במכירין שהביאו דברי ר"ח אלו · ה) עי' ברא"ש סי"ד ·

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה לימרו וכו' פלגא נזקא אתינן ואין עלינו : (ב) תוס' ד"ה במכירין וכו' דנאבד אחד מהם (אחר כל נגיחה) תא"מ ונ"ב ס"א אחר כל הנגיחות : (ג) בא"ד שמא יגח שנית ושלישית ויכירוהו ומטעם זה וכו' בלאו כשיכירוהו כצ"ל וכן לקמן :

גליון הש"ס גמרא לימרו הנך קמאי · עיין ב"ב דף נו ע"ב תוספות ד"ה מצלשין : שם כי אית לך רשותא כו' . עיין לקמן דף כז ע"ב תוספות ד"ה אמאי פטור :

תורה אור

לא אדון קרן מקרן אני אדון קרן מרגל ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברה"ר החמיר בקרן מקום שהחמיר על השן ועל הרגל ברשות הניזק אינו דין שנחמיר בקרן אמרו לו דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ברה"ר חצי נזק אף ברשות הניזק חצי נזק: **גמ'** ור"ט לית ליה דיו והא דיו דאורייתא הוא *דתניא מדין ק"ו כיצד °ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה ארבעה עשר יום אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון *כי לית ליה דיו היכא דמפריך ק"ו היכא דלא מפריך ק"ו אית ליה דיו התם שבעה דשכינה לא כתיבי אתא ק"ו אייתי ארבסר אתא דיו אפיק שבעה ואוקי שבעה אבל הכא חצי נזק כתיב ואתא ק"ו ואייתי חצי נזק אחרינא ונעשה נזק שלם אי דרשת דיו אפריך ליה ק"ו ורבנן שבעה דשכינה כתיבי תסגר שבעת ימים ור"ט ההוא תסגר דדרשינן דיו הוא ורבנן כתיב קרא אחרינא ותסגר מרים ור"ט ההוא דאפי' בעלמא דרשינן דיו ולא תאמר הכא משום כבודו של משה אבל בעלמא לא קמ"ל א"ל רב פפא לאביי והא האי תנא דלא דריש דיו ואע"ג דלא מפריך ק"ו דתניא קרי בזב מניין ודין הוא מה טהור בטהור טמא בטמא טמא בטהור אינו דין שיהא טמא בטמא וקא מייתי לה בין למגע בין למשא ואמאי נימא אהני ק"ו למגע אהני דיו לאפוקי משא וכי תימא למגע לא אצטריך ק"ו דלא גרע מגברא טהור איצטריך סד"א °מקרה לילה כתיב מי שקריו גורם לו יצא זה שאין קריו גורם לו אלא דבר אחר גרם לו קמ"ל מידי ולא ד"א כתיב ומאן תנא דשמעת ליה דאמר שכבת זרע של זב מטמא במשא לא ר"א ולא רבי יהושע *דתנן *שכבת זרע של זב מטמא במגע ואין מטמא במשא דברי רבי אליעזר ורבי יהושע אומר *אף מטמא במשא *לפי שאי אפשר בלא צחצוחי זיבה עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם אלא שאי אפשר בלא צחצוחי זיבה הא לאו הכי לא אלא האי תנא הוא דתנן *למעלה מהן זובו

רש"י

לא אדון קרן מקרן · כדאמרן לעיל אלא קרן מרגל מקום שהחמיר עליו בשן ורגל איטו דין שנחמיר בקרן : דיו לבא מן הדין להיות כנדון · דסוף סוף אי לאו קרן ברה"ר לא משתכחת לך *ק"ו : **גמ'** והא דיו דאורייתא הוא דתניא · גבי י"ג מדות בתורת כהנים מדין ק"ו וכו' : היכא דמפריך · ומתניתין אי דרשת דיו מיפרך ק"ו כוליה ולא גמרת בה מידי כדמפרשינן דהתם שבעה דשכינה כו' : הכא חצי נזק כתיב · ומשמע נמי ארשות הניזק ואי דרשת דיו ואוקמת ליה ברשות הניזק אחצי נזק לא אגמרינן ק"ו מידי : ור"ט ההוא תסגר · לאשמועינן דדרשינן דיו הוא דאתא דאי לא כתיב הכי הוה מוקמינן ליה אארבסר : דאפי' בעלמא דרשינן דיו · ומייתורא דקרא גמרינן ליה: קרי בזב מניין · קריו של זב מניין שתהא הטיפה מטמא במגע ובמשא כטיפה של זוב דקי"ל במסכת נדה (דף נה.) שמטמא במשא וקרי לא דמי לזוב כדאמר בפרק בנות כותים (שם דף לה:) זוב דומה ללובן ביצה המוזרת קרי דומה ללובן ביצה שאינה מוזרת : ומה · רוק שהוא טהור באדם טהור הוי טמא ומטמא במשא באדם טמא כגון זב כדכתיב וכי ירוק הזב בטהור דמשמע במה שביד הטהור כדדרשינן במסכת נדה (דף נה:) דהיינו משא וכתיב וכבס בגדיו כו' קרי שטמא בטהור הטיפה מטמא במגע כדכתיב וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו' ואדם נמי מטמא במגע כדכתיב או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וגו' ודרשינן במסכת נדה בפרק יוצא דופן (דף מג:) מנין לרבות את הנוגע בשכבת זרע ת"ל או איש איטו דין שיהא טמא בזב : וקמייתי לה בין למגע בין למשא · כי רוק : ואמאי נימא ק"ו אייתי מגע ודיו אפיק משא· דהא קרי של טהור איטו מטמא במשא : מידי ולא ד"א כתיב · מקרה לילה כתיב בין בטמא בין בטהור משמע הלכך למגע לא אצטריך ק"ו : ומאן תנא דשמעת ליה כו' · דקאמר דמהאי ק"ו מפיק מגע ומשא מני לא ר"א ולא רבי יהושע : למעלה מהן · משלשה אבות הטומאות דשרץ ושכבת זרע וטמא מת דקתני לעיל מהך מתני' במסכת כלים ואינם מטמאין אלא במגע : זובו

תוספות

אני לא אדון קרן מקרן · לדבריהם קאמר להו דלדידיה לית ליה דיו היכא דמפריך ק"ו וא"ת מה לשן ורגל שכן הזיקן מצוי תאמר בקרן שאין הזיקו מצוי כ"כ דבחזקת שימור קיימי למ"ד פלגא נזקא קנסא *ואין לומר מרשות לרשות גמרינן ומה רה"ר שהקיל בה לענין שן ורגל החמיר בה לענין קרן רשות הניזק לא כל שכן דמ"מ שייך למפרך שפיר כדמשמע לקמן דבעי למילף כופר שלם בתם בחצר הניזק מנזקין דרגל ופריך מה לנזקי' דרגל שכן ישנן בתם וי"ל דלאו פירכא היא דאין חומרא זו מועלת לחייבו ברה"ר והכי דייניגן ק"ו ומה שן ורגל שאין חומרות מועילות לחייבו ברה"ר(א)כ"ש כו' *ובפ"ק דזבחים (דף י.) גבי שוחט לשמה לזרוק דמה שלא לשמה דפסול מק"ו דשוחט חוץ לזמנו דכשר ופריך מה לחוץ לזמנו שכן כרת אע"פ שאין חומרא זו מועלת *לחוץ לזמנו לפסול חומרא שהחמירה תורה שאני דכיון שהחמירה תורה חומרא זו החמירה חומרא אחרת וא"ת והיכי קאמרי רבנן דיו כל ק"ו כך הוא דבשביל חומרא אחריתי קטנה שיש בזה מה שאין בזה יש ליתן בחמור כל החומרות שבקל וי"ל כיון שהחומרא מעין הדין שאנו באין ללמוד שייך לומר דיו שפיר וא"ת בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לה:) אמר ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת מק"ו ומה עבודה שהיא דוחה שבת קבורת מת מצוה דוחה אותה שבת שנדחית מפני עבודה איטו דין שתהא מת מצוה דוחה אותה והשתא נימא כמו שאינה דוחה את העבודה אלא בשב ואל תעשה כך אל תדחה שבת אלא בשב ואל תעשה וי"ל כיון דגוף העבודה נדחית מפני קבורת מת מצוה אין לנו לומר שתהא °חמורה ממנה בשום מקום :

קו"ן לשכינה י"ד יום · אור"ת משום דאמרינן *)בהמפלת (נדה דף לא.) שהאב והאם נותנין בו כל אחד ה' דברים והקב"ה נותן בו י' דברים וי"מ דנקט י"ד יום כנגד שני הסגרות דאין הסגר פחות מז' ימים וכן מוכח בתוספתא דמסכת אבות**) :

והא האי תנא דלא דריש דיו · וכולהו מידחו ותימה דבפרק השואל (ב"מ דף לה.) פריך הניחא למאן דאית ליה דיו אלא למאן דלית ליה דיו מאי איכא למימר ואף על גב דהתם לא מפריך קל וחומר ויש לומר דפריך למאי דס"ד מעיקרא להנך אמוראי :

מידי ולא ד"א כתיב · תימה דנימא דלהכי ק"ו למגע ומשא לטומאה גופיה ולהכי דיו לומר דלא מטמא אדם לטמא בגדים וברים מסכת כלים ובסוף מסכת זבים משמע דש"ז של זב מטמא אדם לטמא בגדים וכ"ת לא שייך דיו לחלק בטומאה שלא מליט שום דבר שמטמא במשא שלא יטמא אדם לטמא בגדים הא לעיל (דף יח:) אמרינן כי האי גוונא לר"ט אהני ק"ו לנ"ש ואהני דיו למגופו ואע"פ שלא מליט נ"ש מגופו וכן לקמן גבי מפץ אומר אהני ק"ו לטומאת ערב ואהני דיו לטומאת ז' ואע"פ דלא מליט דבר הנוגע במת שלא יטמא ז' ושמא יש לנו לחלק דנ"ש ומגופו שני דברים הן ואין זה לחלאין וכן לקמן יש דברים הנוגעים במת שאין להן טומאת ז' ואין נעשים אב הטומאה כגון אוכלין ומשקין וכלי חרס אבל הכא כיון שיש בו טומאת משא אי אפשר להיות לחלאין וכן בפ"ק דפסחים (דף יח: ושם) ילפינן משקין הבאין מחמת שרץ ממשקין הבאין מחמת כלי ולא אמר דיו שיהיו שניים כמותם דלא מליט דבר הנוגע בשרץ שלא יהא ראשון וא"ת ולימא דלהכי ק"ו למגע לטמא אדם לטמא בגדים כרוקו ואהני דיו לאפוקי ממשא וי"ל הא נמי הוי לחלאין דלא אשכחן מידי שמגעו מטמא אדם לטמא בגדים שלא יטמא במשא ואדרבה אשכחן מרכב ברים מסכת כלים שמגעו מטמא אדם ולא לטמא בגדים ומשאו מטמא אדם לטמא בגדים וא"ת ולימא אהני ק"ו למשא ואהני דיו לאפוקי מגעו שלא יטמא אלא אדם לחודיה ולא לטמא בגדים שיהא דינו כמרכב הא נמי ליתא ולאו פירכא היא דמשא דלא כתיב ביה כלל ילפינן מק"ו ומגע דכתיב ביה לא נביא לכל דין מגע רוק מק"ו : **אלא** האי תנא הוא · והני תנאי דלייתי פרק בתרא דנזיר (דף סו.) ותנא דמתני' דהתם קסברי ש"ז של זב מטמא במשא לא שייך לאתויי כלל הכא דהתם כולהו סברי דוקא קרוב לראיית זיבה מטמא לעת או יומו מטמא ש"ז והכא בעי לאתויי תנא שיטמא במשא כל ז' בק"ו מרוקו וא"ת בפרק בנות כותים (נדה דף לד:) דקבעי רב יוסף ראייה ראשונה של מצורע מהו שתטמא במשא כו' ואמאי לא פשיט דמטמא במשא מק"ו מרוקו דטהור בטהור כמו קרי של זב דהכא וי"ל דבעיין דהתם לאו אליבא דרבי טרפון אלא אליבא דרבנן דאית להו דיו היכא דמפריך קל וחומר : מפץ

רבינו חננאל

דתניא מדין ק"ו כיצד ואביה ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה י"ד · אשכחן נמי בשחיטת קדשים פ' חטאת העוף בסופו ולר' מאיר לית ליה דיו והא דיו דאורייתא הוא דכתיב ויאמר ה' אל משה ואביה ירק כו' ואמרינן לעולם אית לר' טרפון נמי דיו היכא דלא מיפרך ק"ו כגון נזיפת ז' שאין כתיב אפילו ז' ובא בק"ו מאביה שיש לו ז' והוא קל דין הוא להיות לשכינה שהיא חמורה ממנו י"ד יבא דין דיו לבא מן הדין להיות כנדון והוציא ז' מי"ד נשארו ז' אהני ק"ו ללמד ז' לשכינה כי האי גונא אית ליה לר' טרפון דיו אבל היכא דמפריך ק"ו לגמרי לא דריש ואיך מפריך הכא ק"ו דדרשינן הכא מה מקום שהיקל על הרגל ברשות הרבים שהיא פטורה החמיר בקרן שנאמר וחצו את כספו לא שנא רה"ר ולא שנא חצר הניזק (לא) דלא גרעא רשות הניזק מרשות הרבים מקום שהחמיר על הרגל בחצר הניזק נזק שלם אינו דין שנחמיר על הקרן ברשות הניזק נזק שלם ואם תאמר דיו לקרן ברשות הניזק להיות כקרן ברשות הרבים חצי נזק איפריך ק"ו וחזר הדין לתחילתו דהוא מקודם שנידון ק"ו אוקימנא חצי נזק דקרא אפילו ברשות הניזק דלא גרע מרשות הרבים · וראינו לרבותינו הגאונים פי' כך ומה הרגל שהיא קלה ברשות הרבים*) ושאינה חייבת נזק שלם חייבת ברשות הרבים חצי נזק צרורות ודכוותה הקרן ברשות הרבים **) נזק שלם וממילא למידין קרן מקרן ואמרו לו דיו לקרן ברשות הניזק להיותו כקרן ברשות הרבים וחצי נזק צרורות כשם שהקרן ברה"ר חצי נזק כך ברשות הניזק חצי נזק ואיכא על האי פירושא פירכא · ואקשינן וליכא תנא דלא דריש דיו ואע"ג דלא מפריך ק"ו והתניא קרויו בזב מנא לן דטמא ודין הוא מהור בטהור והוא הרוק של כל אדם שהוא טהור וגם רוקו טהור · בזב טמא שנאמר וכי ירוק הזב וכו' טמא בטהור והוא הקרי אינו דין שיהא טמא בזב פי' הרוק שהוא באדם טהור טהור · הנה רוקו של כל אדם שהוא טהור רוקו טהור אבל רוקו של זב טמא · קרי שהוא טמא בכל אדם טהור אינו [דין] שיהא טמא אפילו בזב · והעמיד קירויו של זב בזובו שמטמא אפילו במשא והיה לו לדרוש לדון דיו לקירויו של זב להיות כקרויו של טהור מה זה קרי של טהור מטמא במגע ולא במשא אף זה של זב כך וכיון שלא דרש כך ש"מ דלא דריש דיו ואע"ג דלא מיפריך ק"ו . ואוקימנא דלמגע לא איצטריך ק"ו דלא גרע מן גברא טהור דהוא בעל קרי דמטמא במגע ואע"ג דאמרינן איצטריך ק"ו למגע כבר נדחה האי סברא דאיתקשה מאן דאית ליה האי סברא ומייתי ליה מדבר אחר אקשי' עליה מידי דבר אחר כתיב ועמדה הברייתא דלמגע לא צריך ק"ו ולא גרע מגברא טהור · וכי איצטריך ק"ו לאיתויי קירויו של זב לטמא במשא ואי דריש דיו למעוטי מלטמא במשא איפריך ק"ו ומשום האי לא דריש האי תנא דיו דספר לה כר' טרפון . ומאן האי תנא דשמעת ליה דאמר שכבת זרעו של זב מטמא במגע ובמשא לא ר' אליעזר ולא ר' יהושע דתניא שכבת זרעו של זב כו' ואפילו ר' יהושע דמטמא אינו מטמא אלא בימים

*) דע דכפי' דברי הגאונים ז"ל אלו בוודאי נפל כמה ט"ס בהעתקה והדבר צריך תיקון וצ"ע. **) אולי צ"ל קרן דבר"ה חצי נזק אינו דין דבחצר הניזק נזק שלם.

*) [שם משמע שהאב והאם נותנין רק תשעה וכן הקב"ה ועי' בעין יעקב שם ל"ע קלת ועי' בתוס' ב"ב קיח. ובתוס' זבחים סט: ד"ה ק"ו וכפי מה דאיתא בשאלתות פרשה יתרו סימן נ"ו א"ש] · **) [עיין מ"ש בתוס' ב"ב קיח. ד"ה ק"ו]

עח א מיי' פ"א מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה יד :

עיין ר"מ

[ועיין תוספות קדושין ד' ד"ה מה ליכנה]

ס"א תמור

ב"ב קיח. זבחים סט:

[לעיל יח:] (ופ"נ)

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אי וכו' שאין חומרות מועילות לחייבו ברה"ר מועילות ברשות הניזק לחייב קרן נ"ש כו' :

נ"ל דתניא

[נדה סו.]

[נדה כב.]

כלים פ"א מ"ג

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אי וכו' בכה"ג חמורה ממנה בשום מקום · עיין יבמות דף ז ע"א תוס' ד"ה ומה עבודה ובמהרש"א שם:

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"א מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה יב סמג עשין רמא רמב:

פ ב מיי' שם הלכה יד:

פא ג מיי' שם הל' ח:

פב ד ה מיי' פ"א מהל' כלים הלכה יג ופכ"ג הלכה א:

פג ו מיי' פ"ה מהלכות טומאת מת הלכה א סמג עשין רלא:

זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ודם הנדה מטמאין בין במגע בין במשא ודלמא ה"נ לפי שא"א בלא צחצוחי זיבה א"כ לתנייה גבי זובו מ"ש דקתני לה גבי רוקו אלא משום דאתי מרוקו א"ל רב אחא מדפתי לרבינא והא האי תנא לא דריש דיו ואע"ג דלא מפריך ק"ו *דתניא מפץ במת מניין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורים בזב מטמא במת מפץ שמטמא בזב אינו דין שיטמא במת וקמייתי לה בין לטומאת ערב בין לטומאת שבעה ואמאי אימא אהני ק"ו לטומאת ערב ואהני דיו לאפוקי טומאת שבעה א"ל כבר רמא ניהליה ר"נ בר זכריה לאביי וא"ל אביי תנא ממפץ בשרץ מייתי לה וה"ק מפץ בשרץ מניין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורים בזב טמאין בשרץ מפץ שטמא בזב אינו דין שיהא טמא בשרץ אלא מפץ במת מניין נאמר °בגד ועור בשרץ ונאמר °בגד ועור במת מה בגד ועור האמור בשרץ מפץ טמא בו אף בגד ועור האמור במת מפץ טמא בו *מופנה דאי לא מופנה איכא למפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה תאמר במת שאין מטמא בכעדשה אלא בכזית לאיי אפנויי מופנה מכדי שרץ אתקש לשכבת זרע דכתיב °או איש אשר תצא וגו' וסמיך ליה או איש אשר יגע בכל שרץ וכתיב ביה בשכבת זרע °וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא בשרץ למה לי ש"מ לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא הניחא למ"ד *מופנה מצד אחד למידין ואין משיבין שפיר אלא למ"ד *למידין ומשיבין מאי איכא למימר דמת נמי אפנויי מופנה מכדי מת אתקש לשכבת זרע דכתיב °והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו וגו' וכתיב ביה בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי ש"מ לאפנויי והוי מופנה משני צדדין הניחא למ"ד *דון מינה ואוקי באתרא אלא למ"ד דון מינה ומינה מאי איכא למימר אמר רבא אמר קרא °וכבסתם בגדיכם ביום השביעי יכל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהו פחותין משבעה ותהא שן ורגל חייב ברשות הרבים מקל וחומר ומה קרן שברשות הניזק אינו משלם אלא חצי נזק ברשות הרבים חייבת שן ורגל שברשות הניזק משלם °נזק שלם אינו דין שברה"ר חייב אמר קרא °ובער בשדה אחר *ולא ברה"ר

מידי

רש"י

זובו של זב · וכולהו הנך מפרש בפ' דם הנדה (נדה דף נה:) דמטמאו במשא: א"כ לתני · ש"ז גבי זוב: דאתיא מרוקו · כדגמרינן לעיל מה טהור בטהור כו': מפץ במת מניין · שמטמא לפי שנאמר במת גבי מדין וכל בגד וכל כלי עור וגו' (במדבר לא) וזה אינו לא בכלל בגד ולא בכלל עור ולא בכלל כלי עץ מניין שאפי' הוא מטמא באהל המת: פכין קטנים טהורים בזב · בכל טומאותיו דכלי חרס אין מטמא אלא מאוירו ומתוך שפיו שלו צר אין יכול להכניס אצבעו לתוכו ולמדרס נמי לא חזי ובהיסט נמי להכי אפקיה רחמנא להיסט כלי חרס בזב בלשון מגע כדכתיב (ויקרא טו) (*וכל כלי) חרס אשר יגע בו הזב וגו' ומהכא נפקא לן דזב מטמא בהיסט למימר דכל שאינו ראוי לטמא במגעו אינו מטמא בהסיטו: מטמא באהל המת · דכתיב (*שם יט) וכל כלי פתוח וגו' ואי זהו כלי שטומאתו קודמת לפתחו הוי אומר זה כלי חרס וכתיב טמא הוא ואפי' פיו צר הרי הוא ראוי להאהיל עליו: מפץ שמטמא בזב · שראוי למשכב וכתיב המשכב אשר ישכב וגו' (שם טו): וקמייתי ליה · מפץ שיהא טמא במת ז' ימים כשאר כלים שבאהל המת: ליהני דיו למעוטי מטומאת שבעה · דהא זב לא מטמא ליה במשכבו אלא טומאת ערב: תנא ממפץ בשרץ מייתי ליה · מפץ במת ובג"ש כדלקמן נאמר בגד ועור כו' ולאו בק"ו מזב כדאמרת והך מפץ במת מנין ה"ק מפץ בשרץ מנא ליה ואית דגרסי תנא מפץ בשרץ מייתי כלומר והאי תנא מפץ בשרץ הוא דמייתי בק"ו מזב ולטומאת ערב ולא מפץ במת: טמא בשרץ · דשרץ מטמא בכעדשה וראוי הוא ליכנס בפי פך קטן: הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא · איכא למימר דלא איצטריכא בגד ועור דמת אלא לאפנויי דגמרינן לה מש"ז לקבולי טומאת מת ומוקמינן טומאת מת באתרא מה בשאר כלים טומאת שבעה אף גבי מפץ טומאת ז': אלא למ"ד דון מינה ומינה · דמילתא דילפינן ליה ממילתא אחריתי לכל מילי דיינינן ליה מינה מפץ במת לטומאת שבעה מנלן (השתא בגד ועור דמת איצטריך) דהי [משרץ הוה גמר] אמינא טומאת ערב הוא דאית ליה: וכבסתם בגדיכם וגו' · וגזירת הכתוב הוא דלא אמרינן ביה דון מינה ומינה:

חלי

תוספות

מפץ במת כו' · הא דאמרינן בכל דוכתין (נדה מט. סוכה כ.) כל המטמא מדרס מטמא טמא מת מהכא נפקא: ומה פכין קטנים שטהורין בזב · שאין יכול ליגע בהם בתוכם מפני שפיהם צר ובהיסט נמי לא מטמא כדפירש בקונט' מה שבא לכלל מגע בא לכלל היסט ושאין בא לכלל מגע כו' ואע"פ שראוי לנגיעת שער הזב לא מטמא (א)משום דבעינן ראוי לנגיעת בשר דטומאת שער נפקא לן מבשר הזב וא"ת דבפרק קמא דנדה (דף ה:) אמרינן דכלי חרס המוקף צמיד פתיל הניצול באהל המת אין ניצול במעת לעת שבנדה ובהנזקין (גיטין דף סא:) נמי פריך בסופו וניחוש שמא תסיטם אשתו נדה אלמא משמע דמטמא בהיסט אע"ג דאין בא לכלל מגע ואור"ת דצמיד פתיל בא לכלל מגע חשבינן ליה מפני שעומד להפתח ואע"ג דגבי קולית נבילה אמר בהעור והרוטב (חולין דף קכו:) דמחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי ואע"ג שחשב עליה לנוקבה אין מטמא במשא דהתם סתמא אין עומדת לנקיבה אלא ע"י מחשבתו אבל צמיד פתיל סתמו עומד להפתח וא"ת מה לפכין קטנים שכן מטמא מאוירן [א] שיכול לתלות שער של מת בפיהן ובסמוך נמי דייניק ק"ו מפכין קטנים דמטמא בשרץ ואם כן בכעדשה נמי יכול ליכנס בפיו וי"ל כלי עץ יוכיחו מה לשאר כלים שכן נעשין אב הטומאה תאמר במפץ כו' פכין קטנים יוכיחו וא"ת מפכין גדולים מאי גמר דלא מטמא מדרס כדנפקא לן בפרק ר' עקיבא (שבת פד: ושם) דכלי חרס אין מטמא מדרס ומטמא טמא מת ושמא ניחא ליה למינקט פכין קטנים שטהורין מכל טומאת זב:

שטהורין בזב · תימה מנ"ל שלא יטמא במעיינות הזב נהי דבשער הזב לא מטמא הנ"מ בשער שמבשר הזב גופיה נפקא לן טומאת שער הלכך בעינן ראוי לנגיעת בשר אבל רוקו דכתיב ביה בהדיא וכי ירוק הזב בטהור פשיטא דלא בעינן ביה ראוי לנגיעת בשר:

מפץ שמטמא בזב כו' · וא"ת כלי חרס המוקף צמיד פתיל יוכיח שמטמא בזב בהיסט כדפ"ל וטהור במת ואומר ר"ת דלא שייך למימר יוכיח מצמיד פתיל שהרי כענין שמטמא בזב היה מטמא במת דמה שמטמא בהיסט זהו משום דהוי כמו שהזב נגע בתוכו כדאמרינן (ת"כ פרשת מצורע) איזהו מגע שהוא ככולו הוי אומר זה הסיטו ובמת נמי אם היה כזית מן המת בתוכו היה טמא: וקמייתי ליה בין לטומאת ערב בין לטומאת שבעה · תימה דמה טומאת שבעה שייכא ביה דלית ליה טהרה במקוה כדאמרינן בפרק ר' עקיבא (שבת דף פד:) ואין לומר דין טומאת שבעה קאמר כלומר שנעשה אב הטומאה כדין דבר שמטמא טומאת שבעה הא כיון דלית ליה טהרה במקוה *אין נעשה אב הטומאה כדמוכח בסוף עירובין (דף קד:) וי"ל דהאי ק"ו נמי מהני לפשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס שטמא במת ומייתי להו לטומאת שבעה א"כ הברייתא מיירי בכל מפלים בין מפץ של עץ שיש לו טהרה במקוה בין מפץ של שיפה וגמי ובמסכת שבת (דף פד.) פריך ממפץ של שיפה וגמי והכא פריך ממפץ של עץ: ש"מ מופנה משני לדדין · תימה למה לי גז"ש כיון דאיתקש מת לשכבת זרע וש"ז לשרץ דבכל התורה כולה למידין למד מן הלמד חוץ מן הקדשים *)וי"ל דעל כרחך לאו לכל מילי גמרי מהדדי לא מהיקשא ולא מגזירה שוה כדאשכחן בריש פרק שני דחולין (דף לו:) גבי הכשר דחד לטומאת מת וחד לטומאת שרץ וצריכא ומדאיצטריך ג"ש הוא דשמעינן דלכל מילי לא גמירי מהדדי כי אם לגבי הך דהכא ובסוף פרק במה אשה (שבת דף סד.) לרבות דבר הבא מזגב הסוס ומזנב הפרה שענין אחד הם לטמא בשניהם וכן ידות הכלים והאוכלים דילפינן בהעור והרוטב (חולין דף קיח.) לא מצריך תרי קראי למת ולשרץ:

אמר קרא וכבסתם בגדיכם · וא"ת ולילף מק"ו כדמעיקרא וי"ל דאטומאה דכתיב בהדיא משמע ליה קרא והשתא דילפינן מת בגזירה שוה אע"ג דשרץ גופיה גמרינן מקל וחומר ככתוב בהדיא חשיב ביה:

*) [כדאיתא שבועות י. זבחים מט:]

רבינו חננאל

בימים שרואה בהן הזוב דחייש לצחצוחי זיבה אבל זב בימי ספירו וליכא למיחש משום צחצוחי זיבה לא אלא האי תנא הוא דתנן למעלה מהן זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ודם הנדה שמטמאין במגע ובמשא דדייקינן משום דאתנייא גבי רוקו ולא קתני ליה גבי זובו ש"מ דמרוקו מרבה ומייתי ליה וקתני בין במגע בין במשא · אמר ליה ר' אחא מדפתי לרבינא והא האי תנא דלא דריש דיו אע"ג דלא מפריך ק"ו דתניא מפץ במת מנין ודין הוא ומה פכים קטנים שטהורין בזב טמאין במת מפץ שמטמא בזוב דין הוא שיהא טמא במת וקתני לה בין לטומאת ערב ובין לטומאת ז' ואמאי להני ק"ו לטומאת ערב ולהני דיו למעוטי מטומאת ז' פי' פכים קטנים כלי חרש עגולין שאין בהן לא שכיבה ולא ישיבה דגרסי' במסכת שבת פ' אמר ר' עקיבא ומדרס כלי חרש מנא לן דטהור אמר חזקיה דאמר קרא ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא אית ליה טהרה במקוה אף משכבו דאית ליה טהרה במקוה לאפוקי כלי חרש דלית ליה טהרה במקוה · מתיב ר' אילעא מפץ במת מנין ודין הוא ומה פכים קטנים שטהורין בזב טמאין במת כו' · רבא אמר מדרס כלי חרש דטהור מהכא וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הא יש צמיד פתיל עליו טהור מאי לאו דיחדינהו לאשתו נדה וקאמר רחמנא טהור · ותנינן בתורת כהנים וכל אשר ישב עליו הזב יטמא יכול כפה סאה או תרקב יישב עליה יהא טמא ת"ל אשר ישב עליו המיוחד לישיבה פרט לזה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו נתברר תורת פכין קטנים · וכתב במת וכל בגד או עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו וכתיב נמי במת וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל וגו' והוא מפורש בשחיטת חולין אחרית פ"א איזהו כלי שטמאה קודמת לפתחו כלומר שטומאתו מאויר הוי אומר זה כלי חרש הרי למדנו שפכין קטנים טהורין במדרס זב וטמאין במת וילפינן למפץ מינייהו ומה פכין שטהורין בזב טמאים במת מפץ שהוא מכלל משכב ומושב וטמא בזוב כשאר כל משכב ומושב אינו דין שיהא טמא במת בק"ו אם המפץ הזה מטמא בזוב שהוא קל על אחת כמה וכמה שיטמא במת שהוא חמור שא... פכין קטנים טמאין במת כדאמרינן ועמדה כי המפץ טמא במת מתם כשאר טמאות שבו ומצאנו בתחלת מסכת אהלות במשנה כלים הנוגעין במת או בכלים הנוגעים במת טמאין טומאת ז' כלים בכ... וכלים אחרים בהן טמאין טומאת ערב נמצא טומאת המפץ לכאורה אם הוא נגע במת או בכלים שנגעו במת טמא טומאת ז' ואם נגע שלישי [בו טמא] טומאת ערב כטומאת כל הכלים אמאי כיון דמפץ במת מן ... למד נדין בו דיו לבא מן הדין להיותו כנדון והוא המפץ במת מה מפץ בזוב טומאת כלי בזוב טומאת ז' אף מפץ במת טומאת ערב ולא טומאת ז' ופרק' מפץ ב... בגזירה שוה למד ממפץ בשרץ . השרץ למד מן הזוב בק"ו והכי קאמר מפץ בשרץ מנין ודין הוא ומה פכין קטנים שטמאין בזוב טמאין בשרץ שנאמר וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו וגו' מפץ שט... בזוב שנאמר כל המשכב דין הוא שיהא טמא בשרץ דליכא הכא דין דיו דתרווייהו ליכא בכלים הממטאין בהן טומאת ז' ואחרי שלמד השרץ מן המפץ מן הזוב בק"ו חזר ולמד המת מן השרץ טומאת ... בגזירה שוה ולא בק"ו והוא מפורש *) בפ' איזהו מקומן של זבחים בתחילתו כי דבר הלמד בק"ו דין הוא שילמד בגזירה שוה והכא למד [בג"ש] נאמר במת וכל בגד וכל עור וגו' ובשרץ כתיב או בגד או ... או שק וגו' מה בגד ועור האמורין בשרץ מפץ טמא בו אף בגד ועור האמורין במת מפץ טימא בו וחזרנו להקשות על זה הדרך ולומר אם כן הוא דבר ברור הוא כי הלמד בגזירה שוה מופנה צ... להיות הדבר ההוא הלמד והמלמד שאם הוא מופנה בצד אחד לבדו ובצד אחד צריך קרא לגופו אמר רב יהודה אמר שמואל משום ר' ישמעאל לרבנן למדין ומשיבין מופנה משני צדדין לדברי הכל למ... ואין משיבין ואלו הדברים מבוארין במסכת נדה פ' המפלת חתיכה באר היטב ואוקימ' דמופנה משני צדדין הוא כי בגד ועור הכתוב בין בשרץ בין במת מופנה הוא ואין צריך כלל ודבריו פשוטין הן . השרץ איתקש לשכבת זרע דכתיב או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וכתיב או איש אשר יגע בכל שרץ וכתיב בשכבת זרע וכל בגד או עור וגו' דמת נמי מופנה הוא מכדי כתיב והנוגע בכל ט... נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע הנה איתקש טמא מת לשכבת זרע וכתיב בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי ש"מ לאפנויי ולמ... במפץ במת טמא והוא טומאת ז' . תוב אקשי' הניחא למאן דאמר דון מינה ואוקים באתרא אלא למאן דאמר דון מינה ומינה מאי איכא למימר ועיקר זו השמועה היא בפ' אחרון במנחות והביאות [אגב] גר...

בשחיטת

* דברי רבינו צ"ע לכאורה דהא בלא"ה כבר אמר ר"י שם דבכל התורה כולה למדין למד מלמד לבד בקדשים וע"ש.

מסורת הש"ס

שבת פד. [נ"י וכלי]

נ"י במדבר יט]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומה וכו' לא מטמא כדפי' בקונטרס [נמחק שבת]:

שבת פד.

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מה כו' שיכול לתלות שער של מת בפיכן. הל"ם (ועיין בכתובות רש"ל):

[שבת קלא. יבמות ע:]

רש"ל מ"ז ועי' רש"ל

[יבמות עח: וש"נ]

[לעיל כא:]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וקמייתי כו' אין נעשה אב טומאה. עיין פסחים דף יז ע"א תוספות ד"ה רביעי:

תורה אור

מידי כוליה קאמרינן פלגא קאמרינן אמר קרא °וחצו את כספו כספו של זה ולא כספו של אחר °ולא תהא שן ורגל חייבת ברשות הניזק אלא חצי נזק מק"ו מקרן ומה קרן שברה"ר חייבת ברשות הניזק אינה משלמת אלא חצי נזק שן ורגל שברשות הרבים פטורה אינו דין שברשות הניזק משלם חצי נזק אמר קרא ישלם תשלומין מעליא ולא תהא קרן ברה"ר חייב מק"ו ומה שן ורגל שברשות הניזק נזק שלם ברה"ר פטורה קרן שברשות הניזק חצי נזק אינו דין שברה"ר פטורה אמר רבי יוחנן *אמר קרא יחצון אין חצי נזק חלוק לא ברה"ר ולא ברה"י ויהא אדם חייב בכופר מק"ו ומה שור שאינו חייב בארבעה דברים חייב בכופר אדם שחייב בארבעה דברים אינו דין שיהא חייב בכופר אמר קרא °ככל אשר יושת עליו עליו ולא על אדם ויהא שור חייב בארבעה דברים מק"ו ומה אדם שאינו חייב בכופר חייב בארבעה דברים שור שחייב בכופר אינו דין שיהא חייב בארבעה דברים *אמר קרא °איש בעמיתו *ולא שור בעמיתו °איבעיא להו רגל *שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שתשלם כופר מי אמרינן מידי דהוה אקרן קרן כיון דעבד תרי ותלתא זמני אורחיה הוא ומשלם כופר ה"נ לא שנא או דלמא קרן כוונתו להזיק האי אין כוונתו להזיק ת"ש הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם בין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון כופר שלם בתם לרבי טרפון מנא ליה לאו °משום דסבר ליה כרבי יוסי הגלילי *דאמר תם משלם *חצי כופר ברה"ר ומייתי לה מק"ו מרגל אלמא *איכא כופר ברגל אמר רב שימי מנהרדעא תנא מניזקין דרגל מייתי לה ולפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן באש מטמון מה לטמון שכן ישנו בבור מכלים מה לכלים שישנן באש מכלים טמונים מה לכלים טמונים שישנן באדם אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מייתי לה אלמא איכא כופר ברגל ש"מ א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ה"נ מסתברא דאיכא כופר ברגל דאי ס"ד ליכא כופר ברגל ותנא מניזקין דרגל מייתי לה לפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן ברגל אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מייתי לה אלמא איכא כופר ברגל שמע מינה:

מתני' *)[ג]אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד *בין ער בין ישן סימא את עין חבירו ושיבר את הכלים [ג]משלם נזק שלם:

גמ' קתני סימא את עין חבירו דומיא דשיבר את הכלים מה התם נזק אין ארבעה דברים לא [ד]אף סימא את עין חבירו נזק אין ארבעה דברים לא מנא

*)סנהדרין עב. לעיל ג:

רש"י

(א) חצי נזק קאמר · דמחייב כי קרן דהא מקרן קא אתי לחיובי ביה ברשות הניזק נזק שלם אחר נזק שלם : כספו של זה · קרן : ישלם · מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם לגמרי משמע : אמר קרא יחצון · דקרא יתירא הוא דנכתוב וחצו את כספו וגם את המת אלא לדרשא אתא דאף ברשות הרבים נמי חייב : ויהא אדם חייב בכופר · כגון במזיד ולא אתרו ביה דליתיה בר קטלא ולא בר גלות : ומה שור שאינו חייב · בחבלה : ארבעה דברים · לבר ריפוי שבת ובושת אלא נזק לחודיה : חייב כופר · היכא דקטליה : אדם שחייב כו' : עליו ולא על האדם · על נזקי שור משלמין כופר אבל על נזקי אדם אין משלמין כופר אלא או מיתה או גלות : איש כי יתן מום בעמיתו איש בעמיתו · הוי בדין נתינת מומין ולא שור בעמיתו של בעליו : בחצר הניזק · דחיובא דרגל בחצר הניזק הוא : הכא נמי לא שנא · דרגל מועדת מתחילתו היא להלך ולדרוס : לאו משום דסבר כרבי יוסי הגלילי · דאמר בפירקין* דלקמן (דף מב.) תם משלם חצי כופר ברה"ר : ומייתי לה · רבי טרפון לרשות הניזק כופר שלם : מק"ו מרגל · כי היכי דגמר לקרן תם לענין נזקין במתניתין והכי גמר לה מה שן ורגל שפטורין ברשות הרבים לגמרי ברשות הניזק כופר שלם קרן שברה"ר חצי כופר כר' יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניזק כופר שלם מדגמר ר' טרפון הכי אלמא איכא כופר ברגל דאי לאו הכי במאי מייתי לה : מניזקין דרגל מייתי לה · ולעולם ליכא כופר ברגל והכי גמר ר' טרפון מה רגל שברשות הרבים פטור מנזקין ברשות הניזק נזק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר כר' יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניזק כופר שלם : שכן ישנו באש · תאמר בכופר שאינו באש כדאמרינן בפ"ק (דף י.) : מטמון · שפטור באש וחייב ברגל ומייתי לה הכי מה רגל שברשות הרבים פטורה מכלום חייבת ברשות הניזק אפילו על הטמון נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר כו' : שכן ישנו בבור · *שאם היה גדי טמון בשק או במרצוף ונתגלגל ונפל לבור חייב : מכלים · פטר בהו את הבור ומכלים דרגל מייתי לה וכדפרישית : מכלים טמונים · דרגל מייתי לה : א"ל רב אחא מדפתי כו' מה לניזקין דרגל שכן ישנו ברגל · תאמר בכופר שאינו ברגל : **מתני'** סימא את עין חבירו · אפי' בשוגג : **גמ'** מה כלים ארבעה דברים לא · דלא שייכי בהו : אף סימא את עין חבירו · בשוגג : נזק אין ארבעה דברים לא · דלא מחייבי ארבעה דברים אלא או מזיד או קרוב למזיד דומיא דכי יריבון אנשים (שמות כא) דהתם כתיב ריפוי ושבת : מנהני

תוספות

מידי כוליה ניזקא קאמרינן · וא"ת וביטר ע"כ לגמרי אתא לפטור דנזק שלם מהי תיתי לאו פירכא היא דאי לאו בשדה אחר ממילא חייבת נזק שלם ברשות הרבים בלא קל וחומר :

ולא תהא שן ורגל כו' · וא"ת הא אמר כספו של זה ולא כספו של אחר וי"ל דאין למעט מכספו אלא חצי נזק שמשתלם מגופו דכספו של זה חצי נזק מגופו ולא של אחר וכאן אם היה בחצר הניזק חצי נזק הוה משתלם מן העלייה אבל לעיל אי הוי מחייב שן ורגל ברה"ר הוה משתלם מגופו כמו קרן וא"ת היכי גמר הכא מקרן מה לקרן דין הוא שאפילו בחצר הניזק לא משלם אלא חצי נזק שכן אין משתלם מן העלייה ויש לומר צרורות יוכיחו שמשתלם מן העלייה לרב פפא (לעיל ג:) ואין משלם אלא חצי נזק וא"ת אי שן ורגל בחצר הניזק חצי נזק אמאי איצטריך כספו של זה ולא כספו של אחר דהשתא ק"ו דלעיל ליכא °וי"ל דאי לאו כספו הוה שבקינן ק"ו דהכא דמיקל בתשלומין והוה עבדינן קל וחומר דלעיל דמחמיר בתשלומין :

ויהא אדם חייב בכופר · מלא תקחו כופר לנפש רוצח לא נפקא דההיא (אמר) דאיצטריך דלא תשקול מיניה ממונא למפטריה כדאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף לז:) והכא איירי שיהרג וישלם כופר כמו השור ומדתנא דבי חזקיה (שם דף לה.) לא נפקא אלא לפטור בשוגג בלא מתכוין *כמו במזיד במתכוין שזה כזה אבל כופר באדם כל זמן דלא אשכחן דפטור בשום מקום °לא מצינן למילף מיניה כלל :

עליו ולא על האדם · בפרק החובל (לקמן דף פג:) דריש לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים ופריך והאי מבעי ליה דאמר רחמנא לא תעביד ביה תרתי דלא תשקול מיניה ממונא ונקטליה לאו בכופר דהכא איירי דא"כ הוה ליה לשנויי ההוא מעליו ולא על האדם נפקא אלא איירי בממון אחר בהדי מיתה וטעי גמרא כדטעי באלו נערות (כתובות דף לז:) דקבעי גבי דרשה דלא יהיה אסון לא תקחו כופר לנפש רוצח למה לי כלומר דמלא יהיה אסון נפקא אלמא ס"ד דמיירי בממון אחר בהדי מיתה :

אינו דין שחייב בד' דברים · וא"ת מה לאדם שכן מועד מתחילתו וי"ל דנזקי אדם מנזקי אדם יליף :

רגל שדרסה כו' · הוא הדין בשן דתיה דאורחיה הוא מלי למבעי אבל בור ואש ממעטה מעליו כמו אדם :

או דלמא קרן כוונתו להזיק · תימה מאי מספקא ליה פשיטא דקרן חמירא מהאי טעמא דליכא למימר דמקרן בק"ו יליף שאין מועד מתחילתו דהשתא לא שייך למפרך [כדפרישית] במתניתין דאדם יוכיח שמועד מתחילתו ופטור מכופר ועוד היכי בעי למילף מקרן שכן חייבת ברשות הרבים :

לאו משום דסבר לה כרבי יוסי הגלילי · וא"ת אפי' בלא רבי יוסי הגלילי מק"ו גמר ומה שן ורגל דפטורין ברה"ר חייבין בחצר הניזק כופר שלם קרן לא כ"ש וי"ל דאם היה כופר חלוק מדין נזק מדפטר ברה"ר לא הוה שייך למידן ק"ו :

אלמא איכא כופר ברגל · והא דפליגי אביי ורבא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מא. ושם) ברגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק דלרבא לא משלם כופר איכא דההוא תנא איירי ולא משום דסבר רבא הכי :

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פ"י מהלכות נזקי ממון הלכה יג סמג עשין סז :

פה ב מיי' פ"א מהלכות חובל ומזיק הלכה יא ופ"ו הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ג וסימן שעח סעיף א :

פו ג מיי' שם פ"ו הלכה א סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סימן שעח סעיף א :

פז ד מיי' שם פ"א הל' יא סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ג וסעיף י :

רבינו חננאל

בשחיטת קדשים בפ' כל התדיר וכך היא הצעה שמן לא יפחות מלוג · ר' אומר שלשה לוגין רבנן סברי דון מינה ומינה מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין ומינה מה מנחה בלוג אף שמן בלוג · ור' סבר דון מינה ואוקים באתרה מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין ואוקים באתרה כנסכין מה נסכין ג' לוגין אף שמן נמי ג' לוגין ובפרק שבועת העדות (דף לא ע"ב) אסקו חלוקה זו חלוקת ר"מ ורבנן · וכן פי' שמועה זו הניחא לר' דאמר דון מינה ואוקים באתרה כלומר שתלמוד מפץ במת שהוא טמא ממפץ בשרץ · ועמוד במקומך בכל טמאות המת כל כלי לפי ענינו אם נגע במת או בכלי שנגע במת אותו הכלי טומאתו ז' ואם נגע במגע שלישי טומאת ערב' אלא לרבנן דאמרי דון מינה ומינה וכך פירושו תלמד מפץ במת ממפץ בשרץ מה שרץ טמא אף במת טמא ומה שרץ טומאת ערב אף במת טומאת ערב מאי איכא למימר ופריק (רבא) הכי אמר רבא טומאת מפץ במת ז' מהכא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהיו פחותים מז' וקיימא לן מפץ אין לו טהרה במקוה ושהרתן כדתנינן בתוספתא דכלים (בכ"מ פי"א) מפץ שעשאו לקורות אע"פ שמשתמש בו טהור · היה טמא ועשאו לקורות טמא עד שיקבענו במסמר ובסיפא שנו מאימתי טהרתו ב"ש אומר משיחבל וב"ה אומר משיתחבר דברי ר' מאיר וכו' נמצא חבולו או חבורו מטהרו כגון כלי חרס שאין לו טהרה במקוה שבירתו מטהרתו · חזרנו לדקדק על דברי משנתנו ותהא שן ורגל חייבות ברה"ר מק"ו ופרקי' כספו של קרן ולא זולתו ולא תהא א) (שן ורגל) חייבת ברה"ר כלל . ופריק ר' יוחנן [יחצון] אין חצי נזק חלוק ויהא אדם חייב בכופר ופרקי' עליו ולא על אדם ויהא שור חייב בד' דברים ופרקי' אמר קרא איש בעמיתו ולא השור · השור אינו חייב אלא נזק בלבד · איבעיא להו רגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שתשלם כופר · ת"ש הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם ובין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון ואמרי' כופר שלם בתם לר' טרפון מנא ליה לאו דסבר לה כר' יוסי הגלילי דסבר תם משלם חצי כופר ודיו ב) ק"ו מרגל ומה רגל שברה"ר פטורה מן הכופר · ברשות הניזק משלם נזק שלם · קרן דברה"ר חצי כופר אינו דין שברשות הניזק כופר שלם · ודברי ר' יוסי הגלילי דתם משלם חצי כופר לא אשכחנן בהדיא ודייקי' מדבריו בפ' שור שנגח ד' וה' שוורים בעל השור נקי ר' יוסי הגלילי אומר נקי מדמי וולדות מכלל שאם נגח והמית זולתי וולדות חייב ואי אפשר לחייבו כופר שלם דאם כן היינו מועד והאי בעל השור נקי בתם הוא דכתיב · ובא ר' שימי ודחה האי סברא דלדברי הכל ליכא כופר ברגל ואמר ר"ט מייתי לה בק"ו [מניזקין דרגל] וה"ק ומה רגל שברה"ר פטורה בניזקין ברשות הניזק נזק שלם קרן שברה"ר חצי נזק אינו דין שברשות הניזק כופר שלם. ולא תימא דאיכא כופר ברגל יש ספרין כתו' בהן ולפרוך מה לנזקין שכן ישנו באש ויש שכתוב בהן מה לנזקין דרגל שכן ישנו בבור וטעמא חדא בתרווייהו ואנו מפרשין האחת והוא הדין ללשון אחרת. פי' אם מנזקין דרגל גמר ר' טרפון הכופר יש לדבריו פירכא מה לנזקין דרגל שהם חייבין ברשות הניזק נזק שלם שכן אותם הנזקין ישנן בנזק שלם בבור ואין בבור דין כופר דכתיב ונפל שמה שור ודרשינן שור ולא אדם (חמור) שאם יפול אדם בבור וימות אין על בעל הבור כלום דרחמנא פטריה וכשם שאין כופר בבור כך אין כופר שלם בקרן ברשות הניזק ואמרי' מנזקי כלים מייתי לה ר' טרפון והכי קאמר ומה רגל שברה"ר פטורה בנזקי כלים ברשות הניזק חייבת בנזקי כלים נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר ברה"ר כופר שלם · ומקשי' תוב איכא למיפרך מה לנזקי כלים שכן ישנן באש ואין כופר באש וכשם שאין כופר באש [כך אין כופר שלם בקרן] בחצר הניזק וה"מ בתם אבל במועד לא גרע חצר הניזק מרה"ר שחייב כופר שלם · ופרק' מטמון מייתי לה שפטור באש כדתנן המדליק את הגדיש והיו בו כלים וכו' כרבנן דפטרי אטמון והכי קאמר ומה רגל שפטורה בטמון ברה"ר ברשות הניזק

א) קרן כצ"ל · ב) ודאין כצ"ל .

מסורת הש"ס

[לעיל יט:]

[כוונתו מדרש התם נקי מדמי ולדות]

[לקמן נג.]

[עי' היטב תוס' לקמן מב. ד"ה גבי לקמן מא.]

[לעיל טו. לקמן מח:]

[עי' לעיל י. פירש פירוש אחר וכתוס' שם ... עליו]

[בסנהדרין ליתא בין שוגג בין אונס בין רצון ועיין תוספות יבמות נג: ד"ה ככא]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חצי נזק כו' כצ"ל פלגא קאמרינן חצי נזק קאמר :

גליון הש"ס

גמ' ולא תהא שן ורגל · עי' לקמן דף נה תוס' ד"ה ... : שם ... לכו רגל · עי' לקמן דף מד ע"א תוס' ד"ה ה"נ במתתכך : שם משום דסבר ליה כריה"ג . עי' לעיל טו . תד"ה הא מני : תוס' ד"ה ולא וכו' וי"ל דאי לאו כספו · עיין חולין דף כב ע"ב תוד"ה ותהא פרה : שם ד"ה ויהא כו' לא מצינן למילף מיניה כלל · עיין לעיל דף ד ע"א תוספות ד"ה כראי אדם :

עין משפט נר מצוה

פח א ב מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י :
פט ג מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ח סמג עשין ל ולאוין סה :
צ ד מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה יד סמג עשין עה :
צא ה מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה יג סמג עשין פו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לו :
צב ו ז מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י :
צג ח מיי' פ"ו מהל' רוצח הלכה טו :
קדושין כד:
צד ט מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ט :
צה י כ מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י :
צו ל מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ט :
צז מ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה י :
צח נ מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה יא ועי' בכ"מ סמג עשין פו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לו :
צט ס מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י :
ק ע מיי' פי"ג מהלכות שבת הלכה כא :
קא פ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה י :
קב צ מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף ד :
קג ק מיי' שם הלכה ז ועיין בהשגות ובכ"מ טוש"ע שם סעיף ג :
קד ר מיי' פ"ד מהלכות רוצח הלכה ו סמג לאוין קסב :

מסורת הש"ס

לקמן פה: · [לקמן פ. ביצה יג: חגיגה י: סנהדרין סב: זבחים מז. כריתות יט.] · [שבת עג. ע"ש] · מכות ז: · [שבת לא:] · [לעיל יז:] · לעיל י: סנהדרין עח. · [צ"ל מכבלי דעת] · גי' רש"א זה ע"ג זה · [ועיין תוספות סנהדרין עז: ד"ה פתם]

גמרא

מנא הני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא °פצע תחת פצע *לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון האי מבעי ליה ליתן צער במקום נזק א"כ לכתוב קרא פצע בפצע מאי תחת פצע ש"מ תרתי: אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב לענין ארבעה דברים פטור לענין שבת *מלאכת מחשבת אסרה תורה לענין גלות פטור לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן דתניא* הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול עיני וסימאה חתור לי שיני והפילה שיחק באדון ויצא לחרות רשב"ג אומר °ושחתה עד שיתכוין לשחתה הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין גלות חייב דאמר קרא °בשגגה מכלל דהוה ליה ידיעה והא הויא ליה ידיעה לענין שבת פטור לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן *נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת מלאכת מחשבת בעינן לענין גלות °אשר לא צדה אמר רחמנא *פרט לנתכוין לזרוק שתים וזרק ד' לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת באומר *כל מקום שתרצה תנוח אין אי לא לא לענין גלות אשר לא צדה פרט לנתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן *ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא תבר ואמר רבה זרק כלי מראש הגג °והיו תחתיו כרים או כסתות בא אחר וסלקן או קדם °וסלקן פטור מאי טעמא בעידנא דשדייה פסוקי מפסקי גיריה ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקבלו בסייף פלוגתא דר' יהודה בן בתירא ורבנן *דתניא יהכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה כולן פטורין

תורה אור: שמות כא · שם · במדבר לה · שמות כא

רש"י

מנהני מילי · דנזק חייב אפילו שוגג : פצע תחת פצע · קרא יתירא הוא לכך דרשה דהא כתיב כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה וגו' וכויה וחבורה דרשינן בהחובל (לקמן דף פד:) : במקום נזק · דאפי' היכא דאיכא נזק משלם נמי צער דלא תימא צער דכתבה רחמנא היינו בדליכא נזק כגון כוואו בשפוד על צפרנו דלא אפחתיה מכספיה ולהך דרשה מפקינן ליה בהחובל : לענין נזקין חייב · דהא אפקינן שוגג כמזיד ואונס כרצון : מלאכת מחשבת אסרה תורה · שנתכוין לעשות מלאכה אלא כסבור שהיום חול או סבור שמלאכה זו מותרת וכל הני דאמרינן הכא לא נתכוונו לעשות המלאכה הלכך פטור : לענין גלות · כגון אם נפלה על האדם ומת : פטור · דגבי גלות כתיב מכה נפש בשגגה (במדבר לה) ולא מיקרי שגגה אלא היכא דה"ל ידיעה מעיקרא וזה לא הכיר בה מעולם : לענין עבד · אם נפלה על עבדו וסימאה עינו פלוגת' דרשב"ג ורבנן : לענין ד' דברים פטורי · דאע"ג דהכיר בה הוית שכחה שוגג ולא פשיעה : לענין שבת פטור · ואע"ג דמקריא שגגה לענין גלות פטור בשבת דבעינן מלאכת מחשבת שנתכוין לעשות מלאכה וכסבור שהיום חול וזה לא נתכוין : לזרוק שתים וכו' · לענין שבת פטור דמלאכת מחשבת בעינן : לענין גלות · חייב דכתיב ואשר לא צדה ושמתי לך מקום וגו' פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שאינו בתורת וכי יזיד איש וגו' אלא בתורת ושמתי לך מקום וגו' לישנא אחרינא ואשר לא צדה פרט למתכוין כו' דפטור מגלות דהכי משמע שלא צדה שלא נתכוין לצדד ולזרוק אלו ינוס פרט לזה שצדה : אם אמר כל מקום שתרצה תנוח · חייב שהרי יש כאן מלאכת מחשבת דזרק ארבע אבל נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע אפילו אמר כל מקום שתרצה תנוח פטור שעיקר מחשבתו אינה למלאכה : זרק · בעל הכלי כלי מראש הגג : פטור · זה ששברו במקל קודם שבירתה שהרי סופה לישבר : זרק · מזיק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות כו' : פטור · שהרי מזריקתו אין סופו לישבר עד שינטלו הכרים וזה שנטל הכרים ואפילו הזורק עצמו נטלן פטור דגרמא בניזקין הוי :

פטורין

תוספות

האי מיבעי ליה ליתן צער במקום נזק · וריפוי ושבת ובושת כולהו מצער ילפינן דחייב במקום נזק כדמשמע בהחובל (לקמן דף פה.) דאמר תנא וכולן חייבין בתשלומין במקום נזק מנהני מילי אמר רב זביד משמיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע כו' משמע דכולהו ילפינן מצער ולרב פפא דאמר התם אמר קרא ורפא ירפא ליתן ריפוי במקום נזק כולהו ילפינן מריפוי וא"ת דהכא משמע דצער שלא במקום נזק פשוט טפי דאיצטריך קרא לצער במקום נזק ובפרק החובל (שם:) משמע איפכא דאמר צער שלא במקום נזק דמשלם מאן תנא וי"ל דשלא במקום נזק דלקמן היינו במקום שלא עשה רושם כדקתני כוואו על צפרנו וצער שלא במקום נזק דהכא היינו על בשרו שניכר רישומו ולא אפחתיה מכספיה וצער במקום נזק דהכא כגון קיטע ידו ושיבר רגלו דאפחתיה מכספיה דההוא לא שמעינן ליה לא מחבורה ולא מכווה :

ש"מ תרתי · וא"ת לעיל אמרינן סימא עינו של חבירו בשוגג או באונס נזק אין ד' דברים לא וצער נמי ליחייב דבההוא קרא דמרבינן נזק כתיב נמי צער וי"ל דכל מה דמצינן למיפטר שוגג פטרינן ולכך מוקמינן להאי קרא דמרבה שוגג דוקא בנזק דאיירי ביה עיקר קרא ולא בצער :

לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן · תימה דבפ"ק דקדושין (דף כד: ושם ד"ה מיבעי) מוקמי רבנן האי ושחתה להוציא ידו במעי שפחה וסימא עובר שבמעיה דפטור משום שלא נתכוון לעין וה"נ לא נתכוון וי"ל דלא פטרוהו רבנן אלא היכא דלא נתכוון לעין וגם נתכוון לטובתו של עבד כי התם אבל נתכוון לעין אע"פ שנתכוון לטובתו או לא נתכוון לטובתו אע"ג דלא נתכוון לעין לא :

בשגגה מכלל דה"ל ידיעה · משום דגבי גלות כתיב טובא בשגגה דריש לה דהא גבי חלב אע"ג דכתיב ביה בשגגה לא חיישינן להיתה לו ידיעה ומהאי טעמא נמי ממעטינן בריש אלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אלא) אומר מותר מבשגגה לגבי גלות אע"ג דגבי שבת וע"ז כתיב בשגגה ומחייבינן אומר מותר בפרק כלל גדול (שבת דף סח: ושם) :

נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע כו' · לענין שבת פטור ואפילו לאביי דמחייב בפרק כלל גדול (שבת דף עג.) היינו נתכוין לזרוק שתים ונמצאו ארבע דומיא דנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר דהיינו שסבור תלוש ונמצא מחובר דאי נתכוין לזה וחתך זה היינו מתעסק כדמוכח בפרק ספק אכל (כריתות דף יט:) :

פרט למתכוין לזרוק כו' · לשון ראשון פי' בקונטרס פרט למתכוין לזרוק ב' וזרק ארבע דלא הוי בכלל כי יזיד וטפי הוה ניחא לפרש דלא הוי בכלל מכה איש ומת דהוי לעיל מיניה מלפרש כי יזיד דהוי בתריה וא"ת אמאי איצטריך לחייב גלות נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור דלפטור ממיתה ודאי לא אתיא דפשיטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דמבלא לדייה דריש באלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אשר) פרט למתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר ומהאי קרא הוה פטרינן אפי' נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפטור מגלות קשה קצת דבפרק אלו הן הגולין אמר אם בפתע בלא איבה הדפו פרט לסוכה בלא לדייה פרט לנתכוין לזרוק בצד זה והלכה לצד אחר ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והשתא מאשר לא צדה דכתיב ברישא ואלה המשפטים הוה ליה למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור כגון נתכוין לזרוק בצד זה שלא נתכוין לצד הנרצח וי"ל משום דהתחיל התנא לדרוש קרא דבלא לדייה נקט ברישא נתכוין לזרוק בצד זה דרוצה להזכיר הפסוק תחילה וא"ת אמאי איצטריך באלו הן הגולין *מבשגגה לפטור נתכוין להרוג הבהמה והרג האדם ע"כ היינו או נתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר או נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטריך כגון שהיו הבהמה והאדם *זה בצד זה א"נ כסבור בהמה ונמצא אדם ותימה דהא פליגי רבי ורבנן בנשמט הברזל מקתו ומן העץ המתבקע דמר מחייב בהאי ומר מחייב בהאי בריש אלו הן הגולין אמאי חייב והא הוי כמו נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שנתכוין לבקע עצים שלפניו והלך למרחוק* :

ואמר רבה זרק כלי מראש הגג · רבה גרסינן דרבא מספקא ליה לעיל (דף יז:) אי בתר מעיקרא אזלינן אי לא וקאמר דנפשוט מרבה שהוא רבו :

קדם וסילקו · פירש רב אלפס דרבה לטעמיה דלית ליה דינא דגרמי בריש הגוזל קמא (לקמן דף צח.) ולר"י נראה דהא גרמא בניזקין הוא ופטור לכולי עלמא : זרק תינוק מראש כו' · לא דמי להרג טריפה דפטור לכולי עלמא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עח.) :

ככב

גליון הש"ס

גמ' לענין גלות חייב · עיין לקמן דף לב ע"ב תוס' ד"ה מאן: שם והיו תחתיו כרים · עיין לקמן דף לג ע"א תוס' ד"ה וכולא : שם וסלקן פטור . עי' סנהדרין עו ע"א תד"ה סוף :

רבינו חננאל

הניזק אם היו לו פירות טמונין בביתו ודרסה אותן והזיקם [משלם] נזק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר אינו דין שמשלם ברשות הניזק כופר שלם · ומקשינן תוב מה לטמון שכן ישנו בבור ואע"פ שאינו חייב לטמון באש חייב בטמון בבור ואין בבור כופר · איזה טמון חייב בבור י'ש מ'י ש'אומר' עובר במעי פרה שאם נפלה פרה מעוברת בבור משלם הפרה ועוברה · ו'קשי'א ו'ה'א קיימא לן דעובר ירך אמו הוא ולדברי הכל פחות שבן פ' מתכשר בשחיטת אמו ו'כמ'ה ר'איו'ת ו'ולת'י ז'ו מו'כיחו'ת ל'דחו'ת ז'ה ה'פי' · ו'יש מ'י ש'אומ'רים הבור עצמו אם הוא טמון כדתנן לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומתחייב הנה אע"פ שהבור אם הוזק בו שור חייב נזק שלם ואין בו כופר · ופירק מנזקי כלים טמונים א) מת' לה' ש'הן בבורי הכלים גלוים פטור דקיימא לן שור ולא אדם חמור ולא כלים טמונים מיבעיא ובאש נמי כלים טמונים פטור דמייתו להו מקמת מה קמה בגלוי אף כל בגלוי · והכי קאמר ומה רגל שפטורה ברשות הרבים בכלים טמונים ברשות הניזק נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר ברשות הניזק אינו דין שישלם כופר שלם · איכא למיפרך מה לנזקי כלים טמונים שכן ישנן באדם כדתנן אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן וכו' ואין כופר באדם כדאמרינן לעילא ונדחת הא דרב שימי ואסק' דר' טרפון מכופר דרגל גמר והכי קאמר ומה רגל שברה"ר פטור ברשות הניזק כופר שלם לדברי הכל קרן שברה"ר חצי כופר אינו דין שברשות הניזק כופר שלם ואיפשיטה בעיין דרגל שדרסה על תינוק בחצר הניזק והרגתו חייב כופר שלם : מתני' אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד כו' שמעינן ממתני' דקתני מי שסימא עין חבירו אינו חייב אלא נזק בלבד ולא ד' דברים דבשוגג הוא ועלה אמר' מנא הני מילי אמר חזקי' פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון · ואקשי' האי מיבעי לי שאע"פ שמשלם הנזק חייב גם צער הפצע ופרק' (גם) אם כן היה לכתוב פצע בפצע דדרשינן פצע זה הנזק בפצע זה הצער שבפצע והואיל ולא כתב כך אלא כתב פצע תחת פצע ש"מ לתת צער במקום נזק וש"מ לחייב השוגג כמזיד ב) שלא תאמר אם אין נזק משלם צער אבל נזק וצער לא קמ"ל · אמר רבא ג) היתה אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין נזקין חייב כדאמר אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד · ירושל' אמר ר' יצחק מתניתא כשהיו שניהן ישינים אבל אם היה אחד ישן ובא אחר וישן אצלו הבא לישן הוא המועד · ולענין ד' דברים פטור דכתיב והכה איש את רעהו באבן או באגרוף אבן דומיא דאגרוף מה אגרוף דאית ליה ידיעה אף אבן דאית ליה ידיעה · נקוט האי כללא בידך דלא מחייב בד' דברים אלא בתר ידיעה וכונה . לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה · פי' מלאכת מחשבת שמחשב עליה לעשותה · לענין גלות פטור דכתיב מכה נפש בשגגה מכלל דהויא ליה ידיעה והא לא הוה ליה ידיעה בה מעולם . לענין עבד כגון דנפלה אבן זו מחיקו ושיברה שן עבדו או סימת עינו לתנא קמא יצא לחירות לר'ש'ב'ג כיון דלא נתכוון

נתכוון

א) אולי צ"ל וליכא למימר דמה לניזקין שכן ישנם בבור דאפילו כלים גלוים כו' . ב) נראה דמתיבות שלא תאמר וכו' עד קמ"ל שייך בבורה הקודמת אצל תיבות גם צער הפצע . ג) בגמרא איתא רבה .

פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל בנו של יוחנן בן ברוקא ורבנן דתניא *ונתן פדיון נפשו "דמי ניזק ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר דמי מזיק *ואמר רבה נפל מראש הגג ונתקע באשה חייב בד' דברים "וביבמתו לא קנה חייב בנזק בצער בריפוי בשבת אבל בשת לא דתנן *"אינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין ואמר רבה "נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור בד' דברים "ברוח מצויה והזיק ובייש חייב בד' דברים ופטור על הבשת "ואם נתהפך חייב אף על הבשת דתניא ממשמע שנאמר "ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה לומר לך "כיון *שנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוין לבייש ואמר רבה "הניח לו גחלת על לבו ומת פטור "על בגדו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנינהי על לבו דתנן *"כבש עליו לתוך האור או לתוך המים ואינו יכול לעלות משם ומת חייב "דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן* "קרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור בעי רבה הניח גחלת על לב עבדו מהו כגופו דמי או כממונו דמי אם תמצא לומר כגופו דמי שורו מהו הדר "פשטה עבדו כגופו שורו כממונו:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח "את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו: **גמ'** פתח בכד וסיים בחבית *ותנן נמי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור פתח בחבית וסיים בכד *ותנן נמי "זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא שכרו פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית למאי נפקא מינה למקח וממכר היכי דמי אילימא באתרא דכדא לא קרו חבית וחבית לא קרו כדא הא לא קרו לה לא צריכא דרובא קרו לה לכדא כדא ולחביתא חביתא ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא מהו דתימא זיל בתר רובא קמ"ל

פטורין · דבעינן שיהא כל נפש אדם כל הנפש ואין כאן מכה כל הנפש ופטורים ממיתה לר' יהודה בן בתירא חייב זה שקיבלו בסייף מפני שקירב את מיתתו: בא שור · מועד: וקבלו בקרניו · ומת: פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן · לענין כופר לר' ישמעאל דאמר כופר במזיק שיימינן משלם כופר אבל לרבנן דשיימינן בניזק האי לא הוה ליה דמים ופטור: ונתקע באשה חייב בד' דברים · וכגון שנפל ברוח מצויה דהוה ליה קרוב למזיד: וביבמתו לא קנה · אע"פ ששנינו (יבמות דף נג:) הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה הני מילי היכא דנתכוין לביאת אשה אחרת אבל זה לא נתכוין לשום ביאה הלכך לא קנה ואם חזר ועשה אחד מן האחין בה מאמר פסלה עליו: ואם נתהפך · [לאחר] שהתחיל ליפול דנתכוין לנפול על האדם להנאתו: חייב אף על הבשת · אע"פ שלא נתכוין לשם בשת: על לבו ומת פטור · שהיה לו לסלקה: חייב · דהא דלא סלקה סבר אתבעיניה ליה בדינא ויפרע לי: כבש עליו · שתקפו שם עד שמת: חייב · דה"ק ליה אם תרצה קרע ושלם אבל פירש לו ע"מ פטור: עבדו כגופו דמי · ואם הניח אדם גחלת על לב עבדו פטור שהיה לו לעבד לסלקה: שורו כממונו · שאין בו דעת לסלקה וחייב:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח את הכד: ושברה פטור · בגמרא מפרש טעמא: ואם הוזק בה · הנתקל: בעל החבית חייב · מפרש בגמ': גמ' נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור · שלשניהן רשות להלך: פתח בחבית · דקתני זה בא בחביתו: וסיים בכד · דקתני נשברה כדו של זה כו': והציל את הדבש לתוכה · מפני שהדבש דמיו יקרים: שכרו · כשאר פועל ואין בעל הדבש משלם דמי היין: פתח בכד · דקתני וזה בא בכדו של דבש וסיים בחבית דקתני נסדקה חבית של דבש: למקח וממכר · שביד המוכר לתת לו איזה שירצה ואפילו התנה עמו חבית דמשמע גדולה נותן לו כד שהיא קטנה:

כבש עליו כו' · באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו: ושם) מפרש דרישא נקט כבש לרבותא וסיפא נקט דחפו לרבותא:

קרע כסותי חייב · תימה היכי מייתי ראיה דלמא שאני הכא שהיה לו להסיר הגחלת מעל בגדו תדע מדנקט רבה על בגדו חייב מכלל דעל בשרו פטור והתם לקמן (דף נג.) תנן סמא את עיני אפי' על מנת לפטור חייב אלא ע"כ על בשרו פטור משום שהיה לו להסיר כמו בעל לבו ומת וי"ל דהא פשיטא ליה דמעל בשרו יסיר הגחלת ומעל בגדו לא חייש ולא איצטריך לאתויי ראיה אלא שלא תאמר כיון שמניח על בגדו והוא שותק א"כ דעתו הוי שיפטר דהא אשכחן אפי' במלוה לקרוע דחייב:

הניח גחלת על לב עבדו כו' · כשעבד כפות ורבו עומד אצלו איירי כדפרישית לעיל (דף כב: ד"ה וסיה) ומיירי שלא מת העבד אלא הוזק ולהכי מספקא ליה שמא לא יחוש הרב לסלקו מפני שישלם לו דמי נזקו:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח. ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא · תרוייהו צריכי שאם התנה לתת לו כד והקנה לו בסודר ונתחייב הלוקח לתת דמים יכול הלוקח לומר לא אתן לך דמים אם לא תתן לי חבית דקרי ליה לחביתא כדא לפי שהוא מוחזק ולא אזלינן בתר רובא ואם התנה לתת לו חבית ונתן הלוקח דמים יכול לומר לו המוכר לא אתן לך אלא כד דקרי לכדא חביתא ולא אזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דאפי' רב דאמר בפרק המוכר פירות (ב"ב דף צב. ושם ד"ה וליחזי) ולקמן בהפרה (דף מו.) הולכין בממון אחר הרוב גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הכא מודה שיכול המוחזק לומר למוציא אע"פ שהרוב מסייעך לא תוציא ממני ממון דקים לי בנפשאי שאני מן המיעוט אבל בנמצא נגחן לא מצי אמר מוכר קים לי בנפשך שאתה מן המיעוט דזבני לנכסתא דאדרבה יאמר הלוקח למוכר אתה הטעתני דקים לי בנפשאי שאני מן הרוב דזבני לרדיא וא"ת ונחזי אי דמי כדא אי דמי חביתא כדפריך לקמן בריש הפרה (שם) ובהמוכר פירות (ב"ב דף צב.) וניחזי אי דמי רדיא לרדיא ושם אפרש בע"ה דאפילו לרבנן דפליגי אר' יהודה בהמוכר את הספינה (שם דף עז:) גבי מכר הצמד לא מכר הבקר דלית להו הדמים מודיעים פריך וי"ל דלא שייכא הכא הודעת דמים דקרובים דמי הכד לדמי החבית א"נ שמכר לו כדים או חביות שוה מאתים זוז ולא שייך לומר בזה הודעת דמים כלל ומיירי דלית ליה זוזי דלא שייך לומר שקול "כדך בזוזך ולספרים דגרסי בהפרה ובהמוכר פירות אי דליתנהו להנך זוזי לריך לאוקמי שיש ללוקח מעות המכר והקנה לו אגב קרקע או אחר כך הוזלו הכדים והחביות אי נמי הכי פירושו מהו דתימא זיל בתר רובא אע"פ שהדמים מסייעים למוחזק קמ"ל וה"ה דהוי מצי למימר איפכא מהו דתימא זיל בתר חזקה קמ"ל דאין הולכין בתר חזקה אלא אחר הרוב אם הדמים מסייעין לרוב אלא משום דמתניתין מוכחא דבא להשמיענו דלא אזלינן בתר רובא דכד והבית חדא ניהו ולפי זה אתי שפיר טפי אליבא דרב מאליבא דשמואל מדשמעינן דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא שהדמים מסייעים למוחזק ולא שמעינן זה במקום דאין הדמים מסייעים:

ג"' רש"ל כדא כו' ופירוש על המוכר קאי וה"ס שהלוקח יכול לומר שקול כדך בזוזי היכי שהוא מוחזק ועיין תשובת רלב"ח

לקמן מ. שמות כא / יבמות נג. / לקמן פו: / דברים כה / [לקמן נה.] / סנהדרין עו: [ע"ש] / לקמן נג. / לקמן נא: / לקמן קטו.

קה א מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סו:
קו ב מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה ד סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף ח:
קז ג מיי' פ"א מהלכות חובל ומזיק הלכה י סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף א:
קח ד ה ו ז מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף יא:
קט ח טוש"ע ח"מ סי' שפג סעיף א וסימן תיח סעיף יח:
קי ט מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה כב סמג עשין ע טוש"ע שם:
קיא י כ מיי' פ"ג מהל' רוצח הלכה ט:
קיב ל מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפ סעיף א:
קיג מ מיי' שם פ"ד הלכה כב ועיין בהשגות ובמ"מ ובכ"מ שהאריך סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפג סעיף א וסימן תיח סעיף יח:
א נ מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף א:
ב ס מיי' פי"ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה ה סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן רסד סעיף ס:

רבינו חננאל

נתכוון פטור. ותניא הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול לי עיני וסימאה כו'. הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב ואפילו אנוס לענין ד' דברים פטור כדאמרינן · לענין גלות חייב דהא הות ליה ידיעה · לענין שבת פטור דכל מלאכה הנעשית שלא במחשבתו פטור. לענין עבד חלוקת רשב"ג ורבנן · נתכוון לזרוק שתים וזרק ד' והזיק חייב אבל בד' דברים פטור דהא לא נתכוון · לענין גלות ואשר לא צדה פרט למתכוון לזרוק ב' וזרק ד' דקרוב למזיד ולא מתכפר א) לו בגלות לענין שבת פטור דבעינן עקירה והנחה בכוונה לענין עבד חלוקת רשב"ג ורבנן · נתכוון לזרוק ד' וזרק ח' כו' פשוטה היא ופירושא בשבת פרק הזורק (דף צז ע"ב) ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מנא תבירא תבר כלומר ואפי' לא שיברו בחיבוטו בקרקע היה ודאי נשבר · וכן אם זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וסילקן כגון שהיו קשורין בחבל והיה ראש החבל בידו בראש הגג ומשך החבל ונמשכו הכרים ונפל הכלי ונשבר פטור הזורק מפסק פסיק גירי · ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסייף חלוקת ר' יהודה בן בתירא ורבנן דתניא הכוהו י' בני אדם כו' לרבנן הזורקו והמקבלו בסייף שניהן פטורין הזורק מפני שלא הרג והמקבלו ב) בסייף אדם מת קיבל לר' יהודה בן בתירא המקבלו בסייף חייב שקירב מיתתו והזורקו פטור בא שור וקיבלו בקרניו והרגו חלוקת ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא · דתניא ונתן פדיון נפשו דמי ניזק · ר' ישמעאל אומר דמי מזיק לרבנן ג) דאמרי דמי ניזק בעל השור בכופר שהרי שורו הרג לר' ישמעאל דאמר דמי מזיק פי' המזיק הוא היה חייב מיתה מפני שלא שמר שורו כאילו הוא הרג ורחמנא חס עליה כופר לפי שלא עשה מעשה בידים והכא אפילו הוא בעצמו בכי האי גוונא לא היה מתחייב דהא רבנן דפליגי עליה דר' יהודה בן בתירא פטרי ליה וכל שכן על שורו · אמר רבה היה ישן בראש הגג ונפל ונתקע באשה או כיוצא בה והזיק חייב בד' דברים דקיימא לן אין קישוי אלא מדעת והוה כאלו יש כוונה וידיעה וחייב בכל חוץ מן הבושת דתנן אינו חייב בושת עד שיהא מתכוין וביבמתו לא קנה שנאמר יבמה יבא עליה וקיימא לן עד שיתכוונו שניהן לביאה. ואמר רבה נפל מן הגג ברוח גדולה וחזקה והזיק ובייש פטור בד' דברים דאנוס הוא וחייב בנזק אע"פ שהוא אנוס · נפל ברוח מצויה חייב בד' דברים דהא הוי ליה למידע וקרוב לכוונה ופושע הוא אבל בבושת פטור דבעינן כוונה מוכחת ואם נתהפך והזיק ובייש כיון שבהיפוכו נתכוון קיימא לן כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש חייב · אמר רבה הניח גחלת על לב חבירו ומת פטור מאי טעמא היה לו להשליכה מעל לבו · הניח גחלת על בגד חבירו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנינהו דתניא דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן קרע את כסותי ושבר את כדי חייב ש"מ דאפילו אם אמר לו קרע וקרע חייב וכל שכן הרואה אותו שורף את בגדיו ולא הציל שחייב השורף בנזקין ולא אמרינן היה לו להציל ממונו אלא למזיק אמרינן ליה לא היה לך להזיק ממון חבירך וכיון שהוזקתה נתחייבת · בעי רבא עבדו כגופו דמי או כממונו דמי והנותן גחלת בלבו ונשרף העבד כנותן גחלת בלב אדונו עצמו דמי מה בלב אדונו עצמו פטור דאמרינן כיון שיכול להסירה מעל לבו היה לו להסירה לא הסירה הוא הרג עצמו כן דין העבד ופטור או כממונו דמי כמו הנותן גחלת בכליו או בפירותיו או על גדי ונשרף שחייב כך דין העבד והייב בתר דבעיא הדר פשטה עבדו כגופו והנותן גחלת בלב העבד בדלא כפית ויכול להסירה ולא הסירה ונשרף ומת פטור שורו כממונו וחייב: הדרן עלך ביצד הרגל מועדת

המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב · פתח בכד וסיים בחבית · אמר רב פפא כד וחבית אחד הוא · למאי נפקא מינה כלומר מה צורך לדקדק בזה ואמר למקח וממכר · קיימא לן כי הכד הוא פחות מן החבית שהכד שואבין בו מים ד) מן המעיין כדכתיב וכדה על שכמה והחבית גדולה ממנה ואם אמר אדם לחבירו חבית אני מוכר לך ורוב אותו המקום קורין לגדולה חבית ולפחותה ממנה כד ומיעוטא קרו נמי לחביתא כדא ולכדא חביתא · והמוכר אומר כדא מכרתי לך והלוקח אומר חבית קניתי ממך מהו דתימא זיל בתר רובא ורובא לא

א) וכן אמרינן לקמן דף לב דשוגג קרוב למזיד לא סגי ליה בגלות ע"ש. ב) נ"ל והמקבלו פטור מפני שאדם מת קיבל. ג) וכן כתב הרשב"א בחידושיו כאן ובשיטה מקובצת בשם רבינו ז"ל והוא סיום פרש"י ז"ל. ד) עי' בערוך ערך כד א'.

קמ"ל *דאין הולכין בממון אחר הרוב: ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור: אמאי פטור איבעי ליה לעיוני ומיזל אמרי דבי רב משמיה דרב בממלא רה"ר כולה חביות שמואל אמר באפילה שנו רבי יוחנן אמר בקרן זוית אמר רב פפא לא דיקא מתניתין אלא או כשמואל או כרבי יוחנן דאי כרב מאי אריא נתקל אפילו שבר נמי *אמר רב זביד משמיה דרבא הוא הדין דאפי' שבר והאי דקתני נתקל איידי דבעי למתני סיפא ואם הוזק בה בעל חבית חייב בנזקו דדוקא נתקל אבל שבר לא מאי טעמא הוא דאזיק אנפשיה קתני רישא נתקל אמר ליה ר' אבא לרב אשי הכי אמרי במערבא משמיה דר' *עולא לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים הוה עובדא בנהרדעא וחייב שמואל בפומבדיתא וחייב *רבא בשלמא שמואל כשמעתיה אלא רבא לימא כשמואל ס"ל אמר רב פפא קרנא דעצרא הוי דכיון דברשות קעבדי איבעי ליה לעיוני ומיזל שלח ליה רב חסדא לר"נ הרי אמרו לרכובה שלש ולבעיטה חמש *ולסנוקרת שלש עשרה לפנדא דמרא ולקופינא דמרא מאי *שלח ליה חסדא חסדא קנסא קא מגבית בבבל אימא לי גופא דעובדא היכי הוה שלח ליה דההוא גרגותא דבי תרי דכל יומא הוה דלי חד מנייהו אתא חד קא דלי ביומא דלא דיליה א"ל יומא דידי הוא לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא מחייה א"ל מאה פנדי בפנדא למחייה אפילו למ"ד לא עביד איניש דינא לנפשיה במקום פסידא עביד איניש דינא לנפשיה דאתמר רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה היכא דאיכא פסידא כ"ע לא פליגי דעביד איניש דינא לנפשיה כי פליגי היכא דליכא פסידא רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה דכיון דליכא פסידא ליזיל קמיה דיינא ר"נ אמר עביד איניש דינא לנפשיה דכיון דבדין עביד לא טרח מתיב רב כהנא *בן בג בג אומר אל תיכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות שמא תראה עליו כגנב אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל א"ל

עמך

קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב · תימה מה טעם אין הולכין ליתי בק"ו מדיני נפשות כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ג:) ור' יאשיה מייתי ליה בק"ו מדיני נפשות ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כ"ש ואפי' רובא דליתיה קמן אזלינן בדיני נפשות בתר רובא כדאמר בבן סורר ומורה (סנהדרין דף סט.) *וי"ל דהתם גבי דיינים שאני דחשיב מיעוט דידהו כמי שאינו וליכא למימר התם אוקי ממונא בחזקת מריה דהא ב"ד מפקי מיניה אבל גבי שאר ממון דאיכא מיעוט וחזקה לא אזלינן בתר רובא: ה"ג אמאי פטור איבעי ליה לעיוני · אבל הך לא פריך אמאי חייב בנזקו כשהוזק איבעי ליה לעיוני כדפירשתי לעיל (דף כג. ד"ה ולחייב) דיותר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יוזק ◦ולא שייך כאן כל המשנה ובא אחר ושיבה בו פטור (לעיל כ. כד:) דגבי אדם לא אמר הכי והא דאמר (לעיל דף כג.) הניח חנוני נרו מבחוץ בעל הגמל פטור ולא אמר איבעי ליה לעיוני וי"ל דדוקא במקום הליכתו אמרינן איבעי ליה לעיוני וקצת קשה הא דאמר רבא לעיל כי אית לך רשות לסגויי עילאי ואמאי אית ליה רשות לסגויי הא בהמה נמי איבעי לה לעיוני כדמוכח בהפרה (לקמן דף נג:) דשור פקח ביום פטור וליכא למימר בממלא רה"ר שאינה יכולה לעבור אלא דרך עליה דא"כ לבעוטי נמי אית לה רשותא: ושמואל אמר באפילה שנו. והא דפליגי לקמן (דף כט.) אי נתקל פושע הוא או לא כגון שנתקל מעצמו ולא נתקל בשום דבר אבל הכא שנתקל מחמת מכשול ולא איבעי ליה לעיוני אנוס הוא ואע"ג דלעיל (דף כו:) מרבינן אונס כרצון באדם המזיק מפצע תחת פצע אונס גמור לא רבי רחמנא דהא בירושלמי פוטר אותו שישן ראשון אם הזיק לשני הבא אצלו לישן וכן בהגוזל בתרא (לקמן דף קיב.) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה כסבורים של אביהם היא וטבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול שכך *נהגו אבל מה שהזיקו לא דאנוסין הן ובמתניתין נמי תנן היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון דאם עמד בעל חבית ונשברה חבית בקורה פטור ונראה לדקדק דאדם המזיק דמפטר באונס (משום) שהוא כעין גניבה מדתניא בשלהי האומנים (ב"מ דף פב: ושם ד"ה וסבר) המעביר חבית ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם והשתא מדמחייב נושא שכר ופוטר שומר חנם ולא מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דבאונס דכעין גניבה אדם המזיק פטור ומדמה ר' יהודה נתקל לגניבה אבל באונס שהוא כעין אבידה שהיא קרובה לפשיעה יותר כדאמרינן בהשואל (ב"מ דף צד:) דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה נראה דאדם המזיק חייב דא"א לומר שלא יתחייב אלא בפשיעה וכן משמע לעיל דמחייב בנפל מן הגג ברוח שאינו מצויה ואע"ג דברוח שאינו מצויה מפטר בה שומר חנם כדאמרינן בסוף ארבעה וחמשה (לקמן דף נה.) גבי ארבעה נכנסו תחת הבעלים כו' וחייבין לשלם דמי שור לבעלים חוץ משומר חנם ומוקי לה כגון דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה לו שמירתו והנך לא כלתה שמירתן ומייתי מדר' יהודה דמועד סגי ליה בשמירה פחותה דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואין יכולה לעמוד בשאין מצויה אלמא אע"ג דמפטר שומר חנם מחייב בה אדם המזיק והיינו טעמא משום דהוי כעין אבידה ונתקל הוי כעין גניבה ופטור ביה אדם המזיק וכן מוכח בפרק הגוזל עצים (לקמן דף צט: ושם) גבי טבח אומן שקלקל דפריך למאן דפטר (בשומר) חנם מברייתא דקתני נתן בהמה לטבח ונבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר *אלמא ס"ד דמקשה אפי' בחנם חייב כמו שומר שכר שחייב על האבידה ומפני אימא מפני שהוא נושא שכר ולפיכך בשכר חייב בחנם פטור דהוי כעין גניבה [עי' תוס' ב"מ פב: ד"ה וסבר וב"ב לג: ד"ה חייב]:

לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים · והא דתני (לקמן דף נג:) שור פקח ביום פטור דשור עיניו למטה ומיבעי ליה לעיוני טפי מאדם: הרי אמרו לרכובה שלשה · י"מ דלעני שבישראל קאמר אבל אחרים הכל לפי המבייש והמתבייש ולר"י נראה דהיינו לגדול שבישראל דומיא דהסיא דתנן בהחובל (לקמן דף צ.) סטרו נותן לו מאתים זוז ומוקי לה (לקמן ד' צא.) לגדול שבישראל:

קנסא קמגבית בבבל · לאו קנסא אלא דין קנסא הוא כדאמרינן בהחובל (לקמן ד' פד:) דמילתא דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו: אלא שבור את שיניו · דליכא פסידא איירי מדאסר ליכנס שלא ברשות:

ולי

אין הולכין בממון אחר הרוב · היכא דמספקא לן מילתא כגון הכא וכגון (לקמן דף מו.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן לא אמרינן בתר רובא זיל ולחרישה קנאו והוי טעות אלא אמר המוציא מחבירו עליו הראיה ויכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך: בקרן זוית · כשנכנסין ממבוי למבוי מן הלד הניחה בצד המבוי אצל הקרן וכשהחזיר זה פניו לא ראה אותה: אלא או כשמואל או כר' יוחנן · שהמניח לא פשע הלכך דוקא נתקל אבל שבר ברצון חייב: דוקא נתקל אבל שבר · ברצון ואח"כ הוזק בחרסיו פטור בעל החבית דאיהו הוא דאזיק אנפשיה: תנא רישא · נמי נתקל: לפי שאין דרך בני אדם כו' · אמתני' מהדר דלא תימא באפילה או בקרן זוית אלא אפי' באורה פטור הנתקל ודקשיא לך איבעי ליה עיוני ומיזל אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים: וחייב שמואל · את הנתקל לשלם: בשלמא שמואל כשמעתיה · דמוקי למתניתין באפילה הא באורה חייב: קרנא דעצרי · קרן זוית הסמוכה לבית הבד: דהואיל וברשות קעבדי · שמנהגם היה כן כשהיתה בית הבד מליאה בני אדם היו הבאים מושיבין כליהם ברשות הרבים וממתינין עד שילכו אלו: הרי אמרו לרכובה שלש · מנהג הדיינין לגבות מן הבועט את חבירו בארכובתו של בועט ג' סלעים לבשת לפי שגדולה בשת מכת הארכובה מדחיפת היד: לבעיטה · ברגל: לסנוקרת · אוכף של חמור שהכה בו את חבירו: שלש עשרה · סלעים לבשתו לבד חיוב שאר הדברים: לפנדא דמרא · בית יד של פוסיי"ר: קופינא · הברזל עצמו אצל הנקב: בשת · קנס הוא: גופא דעובדא · דפנדא וקופינא: גרגותא · בור מים מכונסין להשקות שדות: מאה פנדי · ק' הכאות היה לו להכותו שהרי גזלו מימיו: בפנדא · היינו בית יד: לא עביד איניש דינא לנפשיה · ואפי' דין אמת לא יעשה הוא לעצמו אלא ילך אצל הדיין: במקום דאיכא פסידא · אי אזיל לבי דינא דאדאזיל לבי דינא ואתי קא דלי האי ולא ידע מאי דלי או שמא יכלו המים מן הבור ואין לו פרעון לזה דקא מפסיד כי האי גוונא עביד איניש דינא לנפשיה: אל תיכנס לחצר חבירך · בגניבה ובסתר שלא תראה עליו כגנב: אלא שבור את שיניו · כלומר קח בחזקה וקשיא לרב יהודה:

עמך

ג א מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף א:

ד ב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב:

[עי' תוספות יומא פה. ד"ה להחזיר וב"מ כ: ד"ה איסורא וכתובות טו: ד"ה להחזיר וסנהדרין ג: ד"ה דיני:]

ה ד מיי' פ"ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף מא:

ו ה מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יב סמג עשין לג טוש"ע ח"מ סי' ד וכהג"ה שם:

רבינו חננאל

לא קרו לבדא חביתא קמ"ל כד היינו חבית ולא אזלינן בממון אחר הרוב והדין עם הנתבע ועל התובע להביא ראיה וכן הדין: פיס' ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואקשי' אמאי משום דנתקל בה אם שברה פטור · הוה לעיוני ומיזל · ואוקמ' רב למתני' במלא רשות הרבים חביות שאין לו מאין לעבור אבל אם אינה מליאה אמרי' איבעי ליה לעיוני ומיזל ואם שיבר חייב וכן הדין ושמואל אמר באפילה פטור אבל באורה אם שיבר חייב · ר' יוחנן אמר בקרן זוית פטור · וסוגיין דשמעתין במלא רשות הרבים כולה אפילו אם שיבר פטור ובאפילה או קרן זוית נתקל פטור שיבר חייב וקיימא לן כר' יוחנן א) דהא אמר רב פפא מתני' דייקא כוותיה ותוב הא תנן סתמא אדם מועד לעולם ואפי' אנוס חייב בנזק ושמואל ורב דחייבי בכי האי גוונא בנתקל כל שכן דמחייב בה ר' יוחנן ואסיק' דכי הוה עובדא בקרנא דבי עצרי הוה דכיון דברשות קא עבדי מחייבינן לעוברין ושבין לעיוני ומיזל אבל זולתם באפילה או בקרן זוית לא דאמרי' אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים · שלח ליה רב חסדא לרב נחמן הרי אמרו לרכובה ג' פי' המכה את חבירו ברכובתו חייב לתת לו ג' סלעים · לסנוקרת פי' הכאה באגרוף תחת לחיו י"ג סלעים המכה את חבירו בפנדא דמרא פי' שופינא שהוא עץ המרא שחופר בו בקופינא דמרא כמה סלעין מחייבינן ליה שלח ליה רב נחמן חסדא חסדא קנסא אתה רוצה לגבות בבבל · הגד לי המעשה שבא לידך והגיד לו דגרגותא הוה לתרי דכל יומי דלי חד מינייהו אתא חד דלי ביומא דלאו דיליה וקם אירך לגביה · לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא ומחייה אמר ליה רב נחמן כל כי האי גוונא אפילו רב יהודה דפליג עלי בהא מודה לי דכיון דאיכא פסידא עביד איניש דינא לנפשיה ומחי ליה לכתחלה וכל שכן דאי כבר מחייה דפטור דדינא קא עביד אמר לא מצינא דאיפרח לבי דינא · במקום דאיכא פסידא דברי הכל עביד איניש דינא לנפשיה במקום דליכא פסידא איתמר רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה: פסק' והביאו ח' הלכות לברר הלכה כמאן מתרווייהו ושנינו לכולהו וקיימא לן כרב נחמן' והני כולהו בשינויא דרב נחמן הלכתא כותיה אמר הא דבן בג בג

אוסר

[לקמן מו: ב"ב צב:]

לקמן כח.

ס"א אלעאי וכן הוא בר"ף

ס"א רבה וכן לקמן

פי' כרמב"ם קבן אנכטוציף כמו אוגד אגודה לקמן סה.

[תוספתא פ"י]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמאי כו' ולא שייך כאן כל המשנה · ועי' לקמן לב ע"א תוספות ד"ה והא הכא:

עי' רש"י מ"ש בשם תוס' פרק האומנין

א) מכאן עד שאין דרך וכו' הובא גם בשיטה מקובצת על שם רבינו ז"ל ולכן כאן הוא משולל הבנה ונ"ע.

עמך בן בג בג יחידאה הוא ופליגי רבנן עליה רבי ינאי אמר מאי שבור את שיניו בדין אי הכי ואמור לו ואומרים לו מיבעי ליה שלי אני נוטל שלו הוא נוטל מיבעי ליה קשיא ת"ש שור שעלה ע"ג חבירו להורגו ובא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל עליון ומת פטור מאי לאו במועד דליכא פסידא לא בתם דאיכא פסידא אי הכי אימא סיפא דחפו לעליון ומת חייב ואי בתם אמאי חייב שהיה לו לשמטו ולא שמטו תא שמע הממלא חצר חבירו כדי יין וכדי שמן בעל החצר משבר ויוצא משבר ונכנס אמר ר"נ בר יצחק משבר ויוצא לב"ד משבר ונכנס להביא זכיותיו ת"ש מניין לנרצע שכלו לו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת והבל ועשה בו חבורה שהוא פטור ת"ל לא תקחו כופר לשוב לא תקחו כופר לשב הכא במאי עסקינן בעבדא גנבא עד האידנא לא גנב והשתא גנב עד האידנא הוה אימתיה דרביה עליה השתא לית ליה אימתא דרביה עליה ר"נ בר יצחק אמר בעבד שמסר לו רבו שפחה כנענית עד האידנא היתירא והשתא איסורא ת"ש המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור טעמא דנתקל בה הא שברה חייב אמר רב זביד משמיה דרבא הוא הדין אפי' שברה והאי דקתני נתקל איידי דקבעי למיתני סיפא אם הוזק בעל חבית חייב בנזקו דדוקא נתקל אבל שבר לא דהוא אזיק נפשיה קתני רישא נתקל ת"ש וקצתה את כפה ממון מאי לאו בשאינה יכולה להציל ע"י דבר אחר לא שיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה אי הכי אדתני סיפא ושלחה ידה פרט לשליח ב"ד לפלוג ולתני בדידה בד"א בשיכולה להציל ע"י ד"א אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה ה"נ קאמר בד"א בשיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר נעשה ידה כשליח ב"ד ופטורה ת"ש *הרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו ואי אמרת עביד איניש דינא לנפשיה לנקוט פזרא וליתיב *אמר רב זביד משמיה דרבא גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון רב משרשיא אמר בנותן להם דרך עקלתון רב אשי אמר כל מן הצד דרך עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה אי הכי אמאי שלו לא הגיעו לימא להו שקולו דידכו והבו לי דידי משום דרב יהודה *דאמר רב יהודה מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ת"ש בעל הבית שהניח פאה מצד אחד ובאו עניים ונטלו מצד אחר זה וזה פאה וא"א עביד איניש דינא לנפשיה אמאי זה וזה פאה לנקוט פזרא וליתיב אמר רבא מאי זה וזה פאה לפוטרן מן המעשר כדתניא* המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר:

מתני' נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב רבי יהודה אומר במתכוין חייב באינו מתכוין פטור:

גמ' אמר רב יהודה אמר רב *)לא שנו אלא שטינפו כליו במים אבל

*)[לקמן ל.]

עמך · בתמיה [כלומר] וכי [נראה] בעיניך שתשובה זו הוגנת היא ליטנא אחרינא עמך תהא תשובה זו שאינה כלום: בדין · תבעהו לדין: אומרים לו · ב"ד שלו הוא נוטל מבעי ליה: מאי לאו · דהוי עליון מועד דאי הוה שביק ליה ומיית דידיה ליכא פסידא דמשלם ליה כוליה: בתם · דאי הוה אזיל לבי דינא אדהכי מיית דיליה ולית ליה אלא פלגא נזקא: להביא זכיותיו · כגון אם היה זה טוענו שהחצר שלו וצריך זה להביא שטר מכירה שקנאה: שכלו ימיו · שהגיע יובל: מסרהב · מפציר: וחבל בו · הרב בעבד: לא תקחו כופר לשוב וגו' · דרוש בה לשב למי שרוצה לשוב לקלקולו ולהיות עבד ליטנא אחרינא לשב למי שדינו להיות שב אל משפחתו ואינו רוצה: לא תקחו · לצרכו שום ממון: בעבדא גנבא · דאיכא פסידא: עד האידנא היתירא · דכתיב אם אדוניו יתן לו אשה (שמות כא): והשתא · שהוא בן חורין: איסורא · ורשאי להלקותו ולהפרישו דהאי דינא לאו לנפשיה הוא: הא שברה חייב · ואוקמא רב לעיל במילא רה"ר כולה חביות אלמא לא עביד [איניש] דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא: בשאינה יכולה להציל ע"י דבר אחר · דבדין קא עבדא אלמא לא עביד איניש דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא כי הכא שבעלה מוכה כל שעה: כשיכולה להציל ע"י דבר אחר · דלא דינא עבדא: פרט לשליח ב"ד · שפטור על הבושת: לנקוט פזרא וליתיב · יקח מקל וישב על דרך הראשון דהא דינא הוא דהא אמרת מה שנתן נתן אלמא חילוף מעליא הוי: דרך עקלתון · דלאו דינא הוא: קרובה לזה · לעיירות היושבין סמוך לאותו צד: ורחוקה לזה · לאותן הסמוכין לצד האחר שיהו צריכין להקיף כל סביבות השדה וכשהיתה באמצע השדה לא היו מקיפין כל כך: א"ה · דלאו חילוף הוא[א]אמאי שלו לא הגיעו: לפוטרו מן המעשר · דאף פאה הנשארת הפקר חשיבא ואע"ג דנקט לה איהו פטורה ממעשר: חייב בפרט ובעוללות וכו' · אע"ג דהפקר פטור מפאה דתנן (פאה פ"א מ"ד) כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר ובפאה אפ"ה כי האי הפקר חייב בכל הני כדמפרש טעמא בהגוזל עצים (לקמן צד.) דכתיב ביה תעזוב יתירא: ופטור ממעשר · דלא כתיב ביה תעזוב יתירא אלמא הפקר כל דהו פטור ממעשר כדתנן כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר: אלא שטינפו כליו במים · דרב מוקי למתניתין כשלא הפקיר את מימיו הלכך נמצא שהזיקו כליו של זה בממונו של זה והוי כי בורו:

ואי בתם אמאי חייב · בשלמא אי איירי במועד יש לו להתחייב שאינו בהול והיה לו לשומטו אבל אי בתם איירי לא סלקא דעתך שהיה לו לשומטו לפי שהוא בהול שירא להפסיד ולא מסיק אדעתיה לשומטו:

משבר ויוצא · אע"ג דלעיל אמרינן שהיה לו לשומטו היינו משום דליכא טירחא בשמיטה יותר מבדחיפה אבל הכא לא אטרחוהו לסדרן זה על זה:

מניין לנרצע שכלו ימיו · אורחא דמילתא נקט שאז רגילות לסרהב לפי שאינו יכול להשתעבד עוד בו:

טעמא דנתקל הא שבר חייב · אליבא דרב פריך דמוקי לה בממלא דבלא ממלא מודה ר"נ דאין לו לשבר דאיבעי ליה לסגויי באידך גיסא דלא פליג אכולהו אמוראי דלעיל ולתרוייהו לא פריך דאע"ג דאיירי בממלא ליכא פסידא דלא דמי לחצר חבירו שאדם יכול להקיף ברה"ר ולילך בכל מקום שירצה:

לא בשיכולה להציל על ידי דבר אחר · וכיון דיכולה להציל על ידי דבר אחר אפילו דין אינו:

ולינקוט פזרא וליתיב · וס"ד השתא דשלו לא הגיעו לפי שאין יכול להזמין כל עוברי דרכים לבית דין:

אי הכי מה שנתן נתן אמאי · ולא גרסינן [אמאי] שלו לא הגיעו:

(אי הכי) אמאי זה וזה פאה · דבשלמא אותו שנטלו הוית פאה הואיל דנטלו מדעתו אלא אותו שהניח סתמא דמילתא היה בדעתו שאם יטלו מצד אחר שיחזור ויזכה בה:

זה וזה פאה לפוטרו מן המעשר כדתניא כו' · ומייתי ראיה דבשביל שחזר וזכה בו לא מחייבינן(א) כיון דמתחילה פאה גמורה היתה ונפטרה ופאה דמיפטרא מן המעשר לא מטעם הפקר דהא תנן במסכת פאה (פ"ו מ"א) ב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר וב"ה אומרים אין הפקר עד שיפקיר אף לעשירים כשמיטה אלא היינו טעמא דמיפטרא כדדרשינן בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא זה שיש לו חלק ונחלה עמך שאם הוא לוי עני נוטל פאה וטעמא דב"ש דילפי מפאה דכתיב לעני ולגר תעזוב אותם מה ת"ל תעזוב אותם יש לך עזיבה אחרת שהיא כזו כגון הפקר לעניים ולא לעשירים ובית הלל ילפי משביעית דכתיב תשמטנה ונטשתה מה תלמוד לומר ונטשתה יש לך נטישה אחרת שהיא כזו כגון הפקר לעניים ולעשירים:

אבל

עין משפט
נר מצוה

ז א ב ג ד ה מיי' פ"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ו ז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפג סעיף ב:

ח ו מיי' שם הלכה ה ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שעט סעיף ד וסי' תיב סעיף ב:

ט ז מיי' פ"ג מהלכות עבדים הלכה ה טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ו בהג"ה:

י ח מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין ה טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף א:

יא ט טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ב:

יב י מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה כז סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שעז:

יג כ מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע שם בהג"ה וסי' תטז סעיף ב:

יד ל מיי' פ"ב מהלכות מתנות עניים הל' יג:

טו מ מיי' שם פ"ה הלכה כז:

טז נ מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ד וסימן תי סעיף א:

רבינו חננאל

אומר שבור את שיניו ואמור לו את שלי אני נוטל כרב נחמן ודברי רבינא *) נידחו ב) שור שעלה על גבי חבירו ובא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל העליון ומת פטור הא נמי כרב נחמן ובשינויא אוקמוה בתם דאית ליה פסידא חצי נזק ובמקום דאיכא פסידא אפילו רב יהודה מודה דעביד איניש דינא לנפשיה ואפי' הכי כיון דיכול להציל שור בשמיטה ודחפו לעליון ומת חייב. ג) הממלא חצר חבירו כדי יין גם זו כרב נחמן ורב נחמן בר יצחק שינויא הוא דשני. ד) מניין לנרצע שכלו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת ואינו יוצא וחבל בו ועשה בו חבורה מניין שפטור ת"ל לא תקחו כופר לשוב · פי' לא תקח למסרב לשוב אל משפחתו כו' גם זו כרב נחמן ותיובתא לרב יהודה ומשני בעבדא גנבא דאית ליה פסידא · ורב נחמן בר יצחק משני כשרבו מסר לו שפחה כנענית ועד האידנא דהוא עבדא הות ליה התירא השתא דכלו ימיו ויצא לחירות איסורא ולאפרושי מאיסורא פטור החובל· ה) מתני' המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ודייקא מינה טעמא דנתקל הא שיבר חייב קשיא לרב נחמן ומשני רב זביד משמיה דרבא אליבא דרב נחמן הוא הדין אפילו שיבר פטור והאי דקתני נתקל משום סיפא דקתני אם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו פי' אם הוזק בה מי ששיבר את החבית דדוקא נתקל ושיבר הוא דחייב בעל החבית לשלם הנזק אבל שיבר מעצמו לא איתו דאזיק נפשיה אטו הכי קתני רישא נתקל והאי שינויה דסמכא היא ועבדינן כותיה · ו) הא וקצתה את כפה ממון קשיא לר' נחמן דהא הוא דאמר עביד איניש דינא לנפשיה וזו לא יכלה להציל אישה מיד מכהו אלא בהחזיקה במבושיו אמאי חייבת ממון (ממון) נימא עביד איניש דינא לנפשיה · ושני כגון שהיתה יכולה להציל בלא שליחות יד במבושיו בדחיפה או בהכאה וכיון שהיתה יכולה ולא עשתה חייבת וסלקה בהדין טעמא · ז) הרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להן מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו ואי דינא הוא דעביד איניש דינא לנפשיה לינקום פורא וליתיב · כלומר יטול בידו שבט כמו פורא ויקפח שוקים כל מי שבא לעבור בתוך שדהו קשיא לרב נחמן · ומשנינן כל גן הצד דרך עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה · אי הכי אמאי מה שנתן נתן יחזור ויטול את שלו ומשנינן משום דרב יהודה דאמר מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו · ח) בעל הבית שהניח פיאה מצד אחד ובאו עניים ולקחו מצד אחר זה וזה פיאה וקשיא לרב נחמן · ואוקמה רבא זה מן הצד שהניחו בעל הבית פיאה כיון שנטלו העניים פיאה מצד אחר זכה בעל הבית באותו הצד שהפרישו ולמה אמרה המשנה זה וזה פיאה לפטור בעל הבית מן המעשר במה שיזכה בו מאותו הצד שהפרישו פיאה בו · כיון שהפרישו פיאה כאלו הפקירו לעניים ועכשיו כשחוזר ונוטלו זוכה מן ההפקר לפיכך פטור כדתניא המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור

*) נ"ל דצ"ל ר' ינאי .

מסורת הש"ס

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה זה וכו' לא מחייבינן ליה במעשר כיון דמתחילה:

הגהות הגר"א
[א] רש"י ד"ה א"ה כו' אמאי שלו כו'. נ"ב צ"ע ועי' תוס' (ועי' נמג"א סימן שפו):

במדבר לה | דברים כה | ב"ב נט: | ג"ז שם | ב"ב יב. כו: ס: ק. | לקמן צד. נדרים מד: חולין קלד: תמורה ו. נדה נא.

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ה:

יח ג ד מיי' שם הלכה א ב סמג שם טוש"ע שם סימן תי סעיף כא וסימן תיג סעיף ה:

יט ה מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סימן תיא סעיף א:

כ ו מיי' פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה ט ופ"ו מהלכות רוצח הלכה ד:

לקמן נג.

תורה אור

אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי מכדי אבנו וסכינו ומשאו *מבורו למדנו וכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים והני מילי לענין קטלא אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורין ורב הני מילי היכא דאפקרינהו אבל היכא דלא אפקרינהו ממונו הוא מתיב רב אושעיא °ונפל שמה שור או (שמות כא) חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן אמרו *נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים הא למה זה דומה לאבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו אדרבה מה דומה לזה מבעי ליה אלא מאי דומה לזה אבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך אם הטיח צלוחיתו באבן חייב רישא קשיא לרב וסיפא קשיא לשמואל ולטעמיך תיקשי לך היא גופא (*קשיא) רישא פטור וסיפא חייב אלא רב מתרץ לטעמיה ושמואל מתרץ לטעמיה רב מתרץ לטעמיה במה דברים אמורים כשהפקירן אבל לא הפקירן חייב לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב ושמואל מתרץ לטעמיה השתא דאמרת אבנו סכינו ומשאו כבורו דמי לר' יהודה *דמחייב על נזקי כלים בבור לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב א"ר אלעזר לא שנו אלא שנתקל באבן ונשוף באבן אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור כמאן דלא *כר' נתן איכא דאמרי א"ר אלעזר לא תימא בנתקל באבן ונשוף באבן הוא דמחייב אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור אלא אפילו נתקל בקרקע ונשוף באבן חייב כמאן כר' נתן: ר' יהודה אומר במתכוין חייב [וכו']: ה"ד מתכוין אמר רבה במתכוין להורידה למטה מכתיפו א"ל אביי מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה א"ל אין מחייב היה ר"מ אפי' אזנה בידו אמאי אנוס הוא *ואונס רחמנא פטריה דכתיב °ולנערה לא תעשה דבר (דברים כב) וכי תימא ה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין חייב והתניא *נשברה כדו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ *מחייב בהזיקן וחכמים אומרים פטור

אבל· הוזק הוא עצמו פטור : קרקע עולם · שאין לה בעלים : הזיקתו · וממונו של זה גרמא בעלמא עבד ליה ורב לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו : מבורו למדנו · בפ"ק (דף ו.) : שור ולא אדם חמור ולא כלים · והני מילי היכא דמת האדם דקרא במיתה משתעי דכתיב והמת יהיה לו אבל בנזק אדם חייב בעל הבור דקרא מכופר (א)ממעטינן: וכלים פטורין· על נזקי כלים פטור בעל הבור דשבירתן זו היא מיתתן ומתניתין נמי מימיו בורו הוא הלכך כי חייב על נזקי הגוף חייביה ולא על הכלים : ורב ה"מ · דתקלתו למדנו מבורו : דאפקרינהו · כי בור דסבר רב בור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו הוא דחייבתו : אבל לא אפקרינהו ממונו הוא · ומשורו למדנו הלכך טינוף כלי ממונו דמזיק עבד אבל נזק הגוף קרקע עולם עבדה ושמואל סבר בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו נמי משתעי קרא ופטר בו את הכלים הלכך מתני' אע"ג דלא אפקרינהו בורו הוי ומאי דקתני חייב בהיזק גופו קמיירי ולא בכליו ואע"ג דקרקע עולם עבדה ליה חייב דשמואל לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבלו וכ"ש לחבטו ואע"ג דקרקע עולם אזקתיה: נשתברו · בכלי השור שייכא שבירה כגון עול וסולמנין קריעה שייכא במרדעת של חמור : הא למה זה דומה אדרבה · תולה כתיבא בלא כתיבא : אלא מה דומה לזה כו' · דאם הוזקו בהם כלים או נתקל בהן אדם ומת פטור : רישא · דקתני אבנו וסכינו דומין לבור : קשיא לרב · ס"ד אפי' בדלא אפקריה מיירי: וסיפא · דקתני אם הטיח אחר צלוחיתו באבן של זה חייב : קשיא לשמואל · דהשתא משמע דמשורו למדנו : בד"א · דאבנו דומה לבור כשהפקירו : לר' יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור · בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף נג:) : לא שנו · דהטיח צלוחיתו באבן חייב : אלא שנתקל באבן ונשוף · הכלי באבן : פטור · דקרקע גרמה לו : דלא כר' נתן · דאמר לקמן (דף נג.) בשור שדחף את חבירו לבור כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי שור משתלם מבור האי דעבד ליה הזיקא : במתכוין להורידה למטה מכתיפיו · ונתקל והוטחה בכותל חייב דנתקל פושע הוא: אמר אביי מכלל· דר"מ דמחמיר טפי מחייב: אפי' נפשרה· נימוחה הכד מעלמה על כתיפו דהוי אונס: נפשרה· נימוחה כדמתרגמינן (שמות טז) וחם השמש ונמס פשר: אפילו אוזנה בידו · אפילו נפשרה מעלמה שלא נפלה מידו אלא נימוחה ונשאר האוזן בידו :

אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו · ולא בעי למימר שהוזק הוא עצמו במים דליסנא משמע שהוחלק עצמו במים ולא שהוזק בהן ובאפקריה לא מצי לאוקמי דא"כ לא מחייב לא אכלים ולא על עצמו :

ה"מ היכא דאפקרינהו · פ"ה דסבר רב דבור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו וא"ת דבשמעתין דמחזרת (לעיל דף כט·) ר"ל דרב סבר בור ברשותו חייב ושמואל סבר דפטור ופי' שם בקונט' דפליגי בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו וי"ל דלא קיימא מסקנא דהתם הכי ומיהו נראה דרב מצי סבר שפיר דהפקיר רשותו ולא בורו נמי חייב אע"ג דאבנו וסכינו ומשאו דלא אפקרינהו לא הוי בור לרב היינו משום דעדיפי מבור ואיכא נמי לחיובינהו משום שור ולחייב בהן את הכלים אבל בור ברשותו ליכא לחיובי משור דשור ברשותו פטור כדתנן (לעיל דף ס:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק לכל הפחות בור הוי ופטור על הכלים ושמואל דסבר הכא דאפילו לא אפקרינהו הוי בור מצי סבר דבור ברשותו פטור לגמרי ואפילו בור לא הוי דמצי א"ל ברשותי מאי בעית ומה שבקונטרס רצה לחייב בהפקיר רשותו ובורו כמו בחופר בור ברה"ר אין נראה לר"י דחופר בור ברה"ר חפר בור באיסור וכן חפר בור ברשותו סמוך לרה"ר באיסור חפרו ואפילו חופר באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא בורו כיון דשלו הוא חייב להסיר התקלה כדאמרינן בהפרה (לקמן דף מח. ושם) דכיון דאית ליה לממלייה ולא מלייה כמאן דכרייה דמי °אבל הפקיר רשותו ובורו דחפר בהיתר וגם השתא דהפקיר לאו בעל הבור הוא לא מחייב תדע דבפ' הפרה (לקמן נא.) דחקינן לאשכוחי בור של שני שותפין :

ונשוף באבן · דוקא נקיט דנשוף באבן אבל נתקל באבן ונשוף בקרקע פטור דקרקע עולם הזיקתו ואפילו שמואל °מודה הכא דפטור כדפטר לקמן בהפרה (דף נג. ושם) נתקל בבור ונפל לאחורי הבור וההיא דלעיל דמחייב שמואל צריך לאוקמא כגון שנחבט בקרקע שהמים נשפכים עליה דדמי לקרקע הבור ואע"ג דשור שדחף חבירו לבור וגם הניח אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור מחייבין בהפרה (שם) יש לחלק כיון שיש שם תקלה על הבור ומיהו ודאי לרב קשה כי היכי דקאמר רב קרקע עולם הזיקתו ה"נ נימא בעל האבן בור של פלוני הזיקו :

אמר רבה במתכוין להורידה כו' · רבה לא בעי לאוקמי במתכוין לשבור כדמוקי לה אביי לקמן משום דנשברה כדו דקאמר ת"ק משמע דנשברה מאליו עלה קאתי ר' יהודה לחלק בין מתכוין לשאין מתכוין ,וא"ת והא ר' יהודה אית ליה בפרק האומנין (ב"מ דף פב: ושם*) דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביר חבית ממקום למקום ונשברה דקאמר ר' יהודה שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם ומפרש התם האי כדיניה והאי כדיניה ואין לומר דמתכוין להורידה דהכא הוי פושע טפי דא"כ היכי דייק מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה דלמא בנתקל דוקא מחייב אבל נפשרה דהוי אונס טפי לא וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שכר ה"נ לרבי יהודה תקנת חכמים היא בשומר חנם אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שכר לא רצו חכמים להקל : ואונס רחמנא פטריה · ומפצע תחת פצע לא מרבינן אונס גמור כדפירשתי לעיל (דף כז:*) :

והתניא נשברה כדו כו' · וא"ת והיכי מייתי מברייתא דפטר ר"מ בקנקנים ברוח שאינה מצויה דלמא ה"מ לענין שאר נזקין אבל מתני' איכא לאוקמי באדם המזיק דבדרך הלוכו נפלו החרסים על האדם מכחו ואדם המזיק חייב ברוח שאינה מצויה כדאמרינן לעיל סוף פרק שני (דף כז.) וי"ל דבמתניתין נמי קתני והוחלק אחד במים דתקלת מימיו הוא ולא אדם המזיק ולמה מחייב שם ר"מ יותר מבקנקנים וא"ת ומאי פריך מולנערה לא תעשה דבר דבנפשרה ודאי מחייב ר"מ אע"פ שהנפילה היתה באונס מ"מ אחר כך היה לו לסלק וי"ל דרבי מאיר מחייב בכל ענין אף על פי שלא היה לו פנאי לסלק :

פליגי

רבינו חננאל

ופטור מן המעשר : [מתני'] נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב · אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו אם הוזק פטור מאי טעמא קרקע עולם הזיקתו · אמר ליה שמואל מכדי אבנו סכינו ומשאו שהזיקו מבור למדנו ואלו כמו אבנו הן בכולן אני קורא בהן ונפל שמה שור שור ולא אדם חמור ולא כלים והני מילי לענין קטלא אבל לנזקים אדם חייב נמי וכלים פטורים דתניא למה זה דומה וכו' · ותריצנא מה דומה לזה מנית אבנו וצלוחיתו לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקי אדם ופטור בנזקי צלוחית · ומשני רב היכא דאפקרינהו להני אבנו סכינו ומשאו פטור בנזקי כלים אבל לא אפקרינהו ממוניה נינהו וכשורו הן חשובין שחייב בנזקי הכלים הלכך לרב הוי ממונית וחייב בכלים ושמואל כל תקלה ברה"ר בור חשיב ליה וחייב בנזקי אדם ופטור בנזקי כלים ואותבינן עלייהו ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן [אמרו] נפל לתוכו שור וכליו ונשברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים מה דומה לזה אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב · הא מתניתא קשיא לתרוייהו והיא גופה קשיא רישא אסיפא רישא קתני ופטור על הכלים וסיפא קתני הטיח צלוחיתו חייב. רב מתרץ לטעמיה חייב על הבהמה ופטור על הכלים בר"א כשהפקירן אבל לא הפקירן אפי' בכלים חייב דממוניה נינהו לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן שמואל מתרץ לטעמיה חייב על הבהמה (ופטור על הבהמה) ופטור על הכלים דכבור נינהו לפיכך פטור בכלים. ולר' יהודה דמחייב אנזקי כלים בבור הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן · חלוקת ר' יהודה ורבנן בסוף פרק שור שנגח את הפרה · אמר ר' אלעזר לא שנו כו' איכא דאמרי אמר ר' אלעזר לא תימא נתקל באבן הוא אבל נתקל בקרקע ונישף באבן פטור אלא אפילו נתקל בקרקע ונישף ב[...] חייב כמאן כר' נתן פי' כיון לדברי הכל אבנו כשהפקירו בור הוא · אמר ר' אלעזר נתקל שור וכיוצא בו בקרקע ונחבט באבן ונשבר חייב בעל האבן כי הוא בעל הבור ודומה הקרקע הזה ל[...] שור אחר לאבן שהוא בור ואמרי' כמאן כר' נתן · רבנן כי האי גוונא פטרי ליה לבעל הבור דתניא שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור ר' נתן אומר זה משלם מחצה וזה מ[...] מחצה · ואסיק' לר' נתן תמן בעיקר פלוגתייהו כל היכא דליכא לאשתלומי מהורא משתלם מריה דבירא כוליה הזיקו הלכך כיון דקאמר ר' אלעזר חייב כמאן כר' נתן כיון דליכא לאשתלומי מן הקרקע מש[...] כל הנזק מבעל האבן · וחלוקת ר' נתן ורבנן ופירוש טעמן בפ' שור שנגח את הפרה באחריתו וקיימא לן כשמואל דקי"ל כוותיה בדיני וכר' אלעזר אליבא דר' נתן: פיס' ר' יהודה אומר במתכוון חייב דייקינן מדקתני ר' יהודה במתכוון חייב ואוקמ' רבה במתכוון להורידה למטה מכתיפו ונפלה ונשברה מכלל דת"ק דהוא ר' מאיר מחייב אפי' אוזנו בידו ואמאי אנוס הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה ל[א] תעשה

מסורת הש"ס

[לעיל נ: ו. לקמן נג. מח:]

[לעיל: ו"ס]

[לקמן נג.]

[נדרים כז: ע"ז נד.]

[לקמן מ. נא: ב"מ פב:]

[עי' תוס' ב"מ קיח. ד"ה זמן]

[ד"ה ושבר]

[ד"ה ושמואל]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שור ולא וכו' מכופר ממעטינן: נ"ב ס"ד

גיטין מ"ו

גליון הש"ס תוס' ד"ה ה"מ כו' אבל הפקיר רשותו ובורו · עיין לעיל דף ו ע"א תוספות ד"ה מה לבור : שם ד"ה ונשוף כו' מודה הכא דפטור · עיין לקמן דף נ ע"ב תוספות ד"ה לשמואל :

פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ומודים חכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו שהוא חייב ומודה ר"מ לרבנן במעלה קנקנין על הגג ע"מ לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שהוא פטור אלא אמר אביי בתרתי פליגי פליגי בשעת נפילה ופליגי לאחר נפילה פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע מר סבר *נתקל פושע הוא ומ"ס נתקל לאו פושע הוא פליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו מר סבר מפקיר נזקיו חייב ומר סבר פטור וממאי °מדקתני תרתי הוחלק אחד במים או שלקה בחרסית היינו הך אלא לאו ה"ק הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה ומדמתניתין בתרתי ברייתא נמי בתרתי בשלמא כדו משכחת לה או בשעת נפילה או לאחר נפילה אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה אמר רב אחא כגון דעברה במיא דרך שרעתא דנהרא ה"ד אי דאיכא דרכא אחרינא פושע הוא ואי דליכא דרכא אחרינא אנוס הוא אלא משכחת לה דאתקיל ואתקילה ביה גמלא מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא אמר רב יוסף במתכוין לזכות בחרסיה וכן אמר רב אשי במתכוין לזכות בחרסיה רבי אלעזר אמר בשעת נפילה מחלוקת אבל לאחר נפילה מאי דברי הכל פטור והא איכא ר"מ דמחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא איכא רבנן דפטרי אלא מאי בשעת נפילה אף בשעת נפילה וקמשמע לן כדאביי ורבי

רש"י

פטור מדיני אדם כדמפרש לקמן: וחייב בדיני שמים · משום דלא סליק: ברוח שאין מצויה · דאנוס הוא: אלא אמר אביי בתרתי פליגי · במתני' כשהזיק הכד בשעת נפילה ופליגי כשהוזק בחרסי' לאחר נפילה: במפקיר נזקיו · כגון זה דמסתמא מפקיר לחרסיו ור"מ סבר מפקיר נזקיו חייב דבור שחייבה עליו תורה בבור ברה"ר דהפקר הוא חייבה ור' יהודה דסבר פטור [ס"ל] דהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור האמור בתורה ולקמן (דף מט:) פליגי ר' ישמעאל ור"ע בהא מילתא וה"ק רבי יהודה במתכוין לשוברה והזיק בנפילה חייב יבשאין מתכוין אלא מתכוין להורידה מכתיפו ונתקל ונשברה פטור דנתקל לאו פושע הוא ובהיזק דלאחר נפילה נמי לקמן מפרש מאי מתכוין איכא: ומדמתניתין בתרתי כו' · גמרא קפריך לה: אלא בשעת נפילה · היכי איכא למימר נתקל פושע הוא מה הוא יכול לעשות אם נתקלה בהמתו דבשלמא נתקל הוא ונשברה כדו איכא למימר איבעי ליה לעיוני ומיזל אלא גמלו מי איכא למימר הכי: שרעתא דנהרא · שגדל הנהר וכסה את עין הדרך ופושע הוא בכך שאילו היה הדרך מגולה לא נתקל גמלו: שרעתא · לשון שרוע וקלוט (ויקרא כב): פושע הוא · ואין לו דין נתקל: דאתקיל · בדרך יבשה ונתקל ביה בהמתו והוי ליה איהו פושע: לזכות בחרסיה · שלא הפקירן חייב ובשאין מתכוין שוב לזכות בהן פטור דמפקיר נזקיו פטור: והאיכא ר"מ דמחייב · מדקתני בברייתא ולא סלקה ולא העמידה מכלל דבהיזק דלאחר נפילה פליגי: אף בשעת נפילה · ומשום דלישנא דברייתא לא משתמע בשעת נפילה אצטריך לרבי אלעזר לאשמועינן דדייקינן לה ממתניתין דקתני תרתי כדאמר אביי לעיל: לא

תוספות

פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע · דלר"מ דפושע הוא חייב כל כמה דלא הוה ליה פנאי לסלק קרי שעת נפילה ולאחר נפילה פליגי במפקיר נזקיו *ואפי' לאחר נפילת פשיעה כגון שסיבר במתכוין דרבנן דפטרי ס"ל דלא חייבה תורה אלא בור דאית ליה בעלים כגון הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו או חפר בור סמוך לרה"ר וכן משמע ליטנא מר סבר מפקיר נזקיו חייב ומ"ס מפקיר נזקיו פטור משמע דבכל מפקיר נזקיו פליגי אפי' לאחר נפילת פשיעה ועוד דקאמר לקמן מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא הא איכא לפרש במתכוין ושיבר כמו שפירש על שעת נפילה ולא בעי לאוקמי אביי פלוגתייהו בלאחר נפילה בנתקל פושע דלרבי מאיר דפושע הוא חייב דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה ולרבנן דלאו פושע הוא פטור דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס וכן אית ליה לר' יוחנן בסמוך משום דמתני' מוכחא דבתרתי פליגי ולא היה זה בתרתי אלא בחד דחד טעמא הוא והשתא נמי תרי ומודים דקתני בברייתא חד קאי אשעת נפילה *)דמודים חכמים לר"מ באבנו וסכינו ומשאו דנפלו ברוח מצויה שהוא חייב אע"פ שלא היה לו פנאי לסלק אבל ברוח שאין מצויה היה פטור אע"ג דלא אפקריה דסתם אבנו כו' לא מפקר להו כי נפלו שאין מתקלקלין בנפילתם ומשום דלא היה לו פנאי לסלק מיפטר דאי היה לו פנאי לסלק הוה מחייב אפי' ברוח שאין מצויה דכיון דלא אפקרינהו עליה דידיה לסלוקינהו כדאמר בסמוך דמתכוין לזכות בחרסין ואפי' נתנו אחר שם כדאמרינן בהפרה (לקמן דף מח: ושם) בעל השור חייב בנזקי אגר ובעל אגר חייב בנזקי הבור ובשמעתין אמר גבי גלל דאם הפכה בפחות מג' אם נתכוין לזכות בה חייב אע"פ שהוא לא עשה בור זה כיון דדידיה הוא עליה דידיה רמי לסלקו ואידך מודים קאי אפלוגתייהו דלאחר נפילה ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקנין ונפלו ברוח שאין מצויה דפטור אע"פ שהיה לו פנאי לסלק דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ומאי אמר האי בירא לאו אנא כריתיה כיון דבאונס נעשה ולכך נקט קנקנין שמשתברין בנפילתם וסתמא מפקר להו:

מדקתני תרתי · וא"ת והיכי דייק אביי מדקתני תרתי דפליגי לאחר נפילת פשיעה הא אפי' אי לא פליגי אלא בנתקל אי פושע הוא אי לא איצטריך למיתני תרתי שלא תאמר דוקא בשעת נפילה מחייב ר"מ משום דנתקל פושע הוא והתקלה היתה שלו עדיין אבל אחר נפילה שכבר הפקיר התקלה פטר ר"מ אע"ג דפושע הוא כמאן דפטר בור ברשות הרבים וי"ל דאי לאו שרבי יהודה בא לחלוק עליו בזה לא היה צריך להשמיענו כיון דבהדיא תנן סתמא לקמן דבור ברשות הרבים חייב:

מדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי · וא"ת מברייתא נמי יש להוכיח דבתרתי פליגי דמדקתני ולא סלקה ולא העמידה משמע דלאחר נפילה פליגי ועוד דאי לא פליגי אלא בשעת נפילה אמאי חייב בדיני שמים לרבנן דאית להו נתקל אנוס הוא ובשעת נפילה נמי פליגי מדנקט מודים חכמים באבנו סכינו ומשאו דלא מצי קאי אלא אשעת נפילה דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקיר נזקיו א"כ אפי' נוקי בהפקיר אבנו סכינו ומשאו לא יתיישב דאי מודים ברוח מצויה דחייב ושאין מצויה דפטור א"כ לא פליגי כלל וי"ל דמברייתא לא מצי למידק כלל דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובחד טעמא כדפרישית לעיל והא דנקט בהאי מודים אבנו כו' ובהאי מודים קנקנים אורחא דמילתא נקט דאין אדם מקפיד באבנו אם תפול ברוח מצויה ובקנקנים כדי שלא ישברו מניחם בענין שלא יפלו ברוח מצויה:

הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסי' אחר הנפילה · ה"ה דמ"ל איפכא אלא דנקט הכי משום דסתם חרסים מפקיר להו כדמוכח ההיא דקנקנים ומים לא מפקר להו כולי האי ועוד דרב אוקי למים דמתניתין בדלא אפקרינהו וכי פליגי בדלא אפקרינהו דוקא בשעת נפילה פליגי דלאחר נפילה מודה ר"י שעליו לסלק כיון שהם שלו ויש לו פנאי לסלק אבל בפלוגתא דלאחר נפילה במפקיר נזקיו לאו דוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק פוטר ר"י משום דהוי בור דלית ליה בעלים ור"מ מחייב אף בשעת נפילה כיון דסבר דנתקל פושע הוא ומפקיר נזקיו חייב:

אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה · דפליגי כגון שהפקיר נבלתו אחר נפילתה בפשיעה כגון שהוליכה במקום שיש לחוש שתפול אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה דלפלגו כעין פלוגתא דפליגי בנתקל וא"ת ולוקי פלוגתייהו דשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מתניתין דהוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה וי"ל חדא משום דסתם חרסית מפקר להו וסתם נבילה לא מפקר לה כחרסית ועוד מדקתני ולא סלקה משמע דכדו נמי היה לו פנאי לסלק והואיל וכן הוא אי מוקמינן לכדו בשעת נפילה א"כ מיירי כדו בתרתי ומדכדו בתרתי גמלו נמי בתרתי:

אבל לאחר נפילה מאי · כי מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה מאי דברי הכל פטור הא איכא רבי מאיר דמחייב ע"כ אפילו הפקיר דאם לא הפקיר לא פטרי רבנן דעליה רמי לסלוקי: אלא מאי ד"ה חייב הא איכא רבנן דפטרי · הו"מ לדחויי דלא פטרי רבנן אלא היכא דאנוס הוא אבל לאחר נפילת פשיעה מחייבי אבל היה קשה דא"כ רבי יוחנן דאמר בסמוך לאחר נפילה מחלוקת לא הוה פליג במידי אדרבי אלעזר ומתוך הלשון משמע שבא לחלוק על רבי אלעזר:

*) עי' רש"ל מ"ש בשם תוס' ארוכים ועי' רש"א

[לקמן לא. נס: ב"מ פג:]

[עיין קדוש ד"ה מדמתני']

עי' רש"ל מ"ש בשם תוס' ארוכים

כא א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיא סעיף י וסימן תיב סעיף ד:

כב ב ג מיי' שם ופ"ו מהלכות חובל ומזיק הלכה א סמג שם טור ש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ד:

רבינו חננאל

תעשה דבר וכי תימא כי סבר ר"מ דפטר רחמנא לאנוס מקטלא אבל בנזקין אפי' אנוס חייב והתניא נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה כו' וקתני סיפא ומודה ר"מ לחכמים במעלה קנקנים לגג ע"מ לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שפטור לאו מכלל דסבור אנוס הוא ואנוס אפי' בנזקין פטור · ופריק אביי ר' מאיר ור' יהודה בתרתי פליגי בנתקל פושע הוא ובמפקיר נזקיו ודייק ממתני' דקתני הוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב · הוחלק אחד במים בשעת נפילה ובהא פליגי דר"מ סבר נתקל פושע הוא לפיכך חייב · ור' יהודה סבר נתקל לאו פושע הוא ופטור · או שלקה בחרסית לאחר נפילה ר' מאיר סבר נשברה כדו ולא סילקה אלא הפקירה מפקיר נזקיו חייב · ור' יהודה סבר מפקיר נזקיו פטור. ואם נתכוון לזכות בחרסיה חייב ולדברי הכל אנוס אפי' בנזיקין פטור. ואי קשיא לך הא דתני דבי חזקיה פצע תחת פצע לחייב על האונס כרצון התם בנזקי גופו אבל הכא דבנזקי ממונו לא. ומדמתני' בתרתי פליגי ברייתא נמי בתרתי פליגי · ואקש' בשלמא כדו משכחת לה בשעת נפילה שהוזק בטיטיה לאחר נפילה משכחת לה *) במפקיר נבלתו. אלא גמלו בשעת נפילה היכי משכחת לה ואמר כגון שהעביר גמלו · פי' על שפת הנהר דהוא בשרעתא דנהרא ונפל הגמל ובנפילתו התיז מים מן הנהר ומינף בגדים · ונדחת האי פירוקא ופרקי' פירוק אחר כגון דליכא דרכא אחריתי וכגון דנתקל הוא ונפל ונתקל הגמל עליו ונפל ובנפילתו התיז מים ואילולי שנתקל הגמל בגופו של אדם לא היה נופל לפיכך בהעברתו

*) נראה דחסר כאן וצ"ל לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נזקיו אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו וכו'.

גליון הש"ס

גמ' מדקתני תרתי קשה לי למאי דמבואר בתוס' ד"ה ותני' דלקה בחרס אפשר דבדרך הלוכו נפל החרס עליו בכה והוחלק במים משמע דתקלת מימיו אם כן הוצרך למנקט תרתי והיינו דהוחלק דמדין בורו הוא

חוס בשעת דר"מ ס"ל דנתקל פושע הוא וחרסים דמיירי דבדרך הלוכו נפל על האדם דבזה אף אם לאו פושע הוא ראוי לחייב מדין אדם המזיק דכל שהוא בכלל אבידה חייב ומדפטר ר"י מוכח דס"ל נתקל הוא כעין גניבה כדס"ל לר"י באמת כבס"ד דר"מ וא"כ מוכרח למתני תרווייהו לאשמעי' דלר"מ הוי פושע גמור ולר"י הוי אונס בדרך כעין גניבה וצלע"ג :

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מדקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מדקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל [א]דמפקיר נזקיו דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי איתמר מפקיר נזקיו רבי יוחנן ור"א חד אמר [ב]חייב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטר כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטר כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקיר נזקיו דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי תסתיים דר"א הוא דאמר חייב *דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן [ג]בור ברשות הרבים [ד]וחמץ משש [שעות] ולמעלה תסתיים ומי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן *ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר ר"א לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהן אבל לא נתכוין לזכות בהן פטור אלמא מפקיר נזקיו פטור אמר רב אדא בר אהבה שהחזירה למקומה אמר רבינא משל דרב אדא בר אהבה למה הדבר דומה למוצא בור מגולה וכסהו וחזר וגילהו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם [ה]לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מגולה וטממה וחזר וחפרה [ו]דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה כגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתכוין לזכות בה הא אין מתכוין לזכות בה לא לוקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתכוין לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשיתיה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור ומי א"ר יוחנן הכי והתנן *המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהויא ליה בור ברשותו מכלל דחיובא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקיר נזקיו חייב לא לעולם אימא לך מפקיר נזקיו פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ומי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן *הלכה כסתם משנה ותנן *החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א משום

לא תימא מתני' ר"מ היא · גבי שני קדרים קאי לקמן בהאי פרקין (דף נא.) : אלא הא קמ"ל · ר' יוחנן : דמפקיר נזקיו דהכא · דתחלתו אונס הוא דפטרי רבנן אבל מפקיר נזקיו דעלמא כגון שהשליכו מדעת וכגון בור ברשות הרבים מחייבי וה"ק לאחר נפילה מחלוקת כלומר האי מחלוקת דפליגי ר"מ ורבנן בהפקיר נזקיו לאחר נפילה הוא שתחלתו ע"י נפילה אבל ע"י השלכה לא פליגי ולא תידוק מדרבי יוחנן דבשעת נפילה לא פליגי : אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי · דהשתא בהפקיר נזקיו הבא ע"י אונס מתחלה מחייב כ"ש הפקר שתחלתו ברצון : בור ברה"ר · אלמא סבירא ליה לר"א דחובא דבור ברה"ר היא : משש שעות ולמעלה · אין חמץ ברשותו (*דאע"ג) דאיתיה אסור בהנאה ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא : ההופך את הגלל · זבל המופקר ברה"ר והפכו ממקום למקום : חייב בנזקו · דקנייה בהגבהה וממונו הוא : שנתכוין לזכות בו · כשהגביהו וחייב משום ממונו דלאחר שקנייה אע"פ שהניחו שם לא הפקירו אלא נתכוין ליטלו משם לאחר זמן : אבל לא נתכוין לזכות(א) בה · לכשהגביהו: פטור · ואע"ג דכרה בור ברה"ר כשהפכו ונתקל האדם במקום שזרקו שם ואם היה במקומו הראשון לא נתקל בו זה אלמא לר"א בור ברה"ר פטור והוא הדין למפקיר נזקיו דהא מאן דמחייב מבור ברה"ר יליף לה שלא היתה שלו מעולם: שהחזירה למקומה · דלא כרה בור והוי כמי שלא נגע בה מעולם דלאו כורה בור הוא : וחזר וגילהו · דפטור : וקמה ליה ברשותיה · ומחייב והאי נמי כשהגביהו אסתלקו(ב) מעשה ראשון ונסתם הבור וכשחזר והשליכו הוה ליה כורה : אלא אמר רב אשי · הא דמוקי רבי אלעזר למתניתין הכא לא נתכוין לזכות בה פטור : כשהפכה לפחות מג' · דמתחלה לא הגביה שלשה הלכך לאו הגבהה היא דכבור פתוח דמי ולא נסתם הבור מעולם וכיון דלא נתכוין לקנותה דליכא לחיוביה משום ממונו משום כורה (ג) בור נמי לא מחייביה ומיהו היכא דנתכוין לזכות מחייב משום ממונו דאיכא למ"ד *חבטה בהפקר קני בלא הגבהה בפרק הבית והעלייה (ב"מ דף קיח.) : ואע"ג דלא נתכוין · הואיל וסבירא ליה דמפקיר נזקיו חייב : המצניע את הקוץ ואת הזכוכית · ברה"ר : והגודר גדרו בקוצים · שעשה גדר של קוצים דסתם גדר של אבנים הוא דכתיב וגדר אבניו נהרסה (משלי כד): וגדר אבנים שנפל לרה"ר ט' : לא שנו · דגודר בקוצים חייב : אלא במפריח · ראש קוצותיה ברה"ר דה"ל בור ברה"ר : אבל למצמן · לתוך שלו דה"ל בור ברשותו ואע"ג דהפקיר רשותו שהקצהו לרה"ר פטור : להתחכך בכתלים · וזה שנתחכך והוזק משוגה הוא ומפריח הייט טעמא דחייב שהרי ממונו הוא ולא הפקירן והפריחן למקום מהלך בני אדם : ומי אמר רבי יוחנן הכי · דמפקיר נזקיו פטור : בור ברה"ר · אלמא חיובא דבור ברשות הרבים הוא :
משום

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי ד"ה פטור כו' · הו"מ למפרך מברייתא גופה כיון דבשעת נפילה פטור משום דאנוס הוא א"כ לאחר נפילה מחייב ר"מ אף על גב דהוו לאחר נפילת אונס וא"כ היכי קתני קנקנים כו' אמאי פטור והא ר"מ לאחר נפילת אונס נמי מחייב וליכא למימר דאיירי בשעת נפילה דא"כ מה לו להזכיר קנקנים לא הוה ליה למימר טפי אלא ומודה ר"מ בשעת נפילה דפטור משום דאנוס הוא :

כי פליגי אליבא דרבנן · לא בעי למימר איפכא דפליגי אליבא דר"מ ומאן דפטר אמר לך דע"כ לא מחייב ר"מ אלא משום דפושע הוא וכי פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר במפקיר נזקיו דאונס דקים ליה דבמפקיר נזקיו דפשיעה פליגי :

תסתיים דר' אלעזר הוא דאמר חייב · במסקנא לא קיימא הכי והא דלא פריך מההיא דרבי אלעזר דלעיל משום דאין להוכיח ממילתיה דר"א לחודיה דפטרי רבנן במפקיר נזקיו אפילו לאחר נפילת פשיעה אם לא מכח דפליג אדרבי יוחנן כדפ"ל ומיהו מר' יוחנן קשה אמאי לא פריך מההיא דלעיל דאית ליה מפקיר נזקיו דעלמא חייב לרבנן וי"ל משום דלא מפרשא בהדיא אלא מתוך קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן להכי שביק לה ומייתי מילתא דמפרשא טפי בהדיא :

אלא אמר רב אשי כשהפכה בפחות מג' · מכאן אין לדקדק דלא בעי הגבהה ג' טפחים דכי מתכוין קני בהגבהה פחות מג' דשאני הכא משום °דאפילו *חבטה בהפקר קני א"נ משום דהוי האי גלל בכליו וקני ליה כליו א"נ כשמגביה בידו דכיון שהוא בידו קני בפחות מג' וכך איתא בריש אלו נערות (כתובות דף לא.) והא דאמר בפרק חלון (עירובין דף עט: ושם*) גבי חבית של שתופי מבואות צריך שיגביה טפח שאני שתופי מבואות דרבנן תדע דהתם לא להשמיענו דין הגבהה בכל מקום קאתי* :

אלא ר' יוחנן דאמר חייב · מ"מ אילטריך לפרש לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים לפרש מתניתין אפילו כמאן דמחייב בור ברשותו ושמא רבי יוחנן בבור ברשותיה נמי מחייב דאיכא דסבר הכי בפרק הפרה (לקמן דף נ.) :
לא

כג א ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ד:

כד ג מיי' שם פי"ב הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ו:

כה ד מיי' פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ס סמג לאוין עז טוש"ע א"ח סימן תמג סעיף א:

כו ה ו מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה ו ועיין בהשגות ובכ"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ג:

פסחים ו: ע"ש

[לקמן נ.]

נ"ל הבטה

[ד"ה צריך]

[ועיין תוספות כתובות נא. ד"ה דאי וד"ה נימא ותוספות קדושין כו. ד"ה אי נמי]

רבינו חננאל

לגמל בשרעתא דנהרא אינו לא פושע ולא אנוס ור' יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת כו' ודברין פשוטין הן · ואסיק' אלא הא קמ"ל מפקיר נזקין דהכא פטרי רבנן משום דהוא אנוס אבל מפקיר נזקין דעלמא חיובי מחייבי. איתמר מפקיר נזקיו ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר חייב וחד אמר פטור תסתיים דר' אלעזר דאמר חייב דאמר ר' אלעזר משום ר' ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ מו' שעות ולמעלה · הנה בור זה אמר ר' אלעזר אינו ברשותו *) מכלל שהוא מופקר וחייבין בעליו ש"מ מפקיר נזקיו חייב · ואקשי' עלה והתנן ההופך את הגלל לרשות הרבים כגון שהוציא ראובן גלל ובא שמעון והפכה· פי' גלל זבל כדכתיב בגלל צואת אדם והוזק בהן אחר חייב בנזקו · ואמר ר' אלעזר לא שנו אלא שנתכוון לזכות בגלל להוציאה לגנו ולזבל בה אבל לא נתכוון לזכות בה פטור אלמא ר' אלעזר מפקיר נזקיו פטור סבירא ליה · ופירק ר' אדא בר אהבה כשהחזיר גלל זה למקומה **) ולא הפקירה אמר ר' אבינא משל דרב אדא למה הדבר דומה למוצא בור מגולה כו' רב אשי אמר כגון שהפכה פחות מג' טפחים פי' כגון שהוציא ראובן גלל לרשות הרבים ובא שמעון והפכו בפחות מג' ונמצא שלא הגביהה ולא קנה בהגבהה ולא קיימי ברשותו דפחות מג' סמוך לארץ כארץ דמי והלכך אם נתכוון לזכות בה בזה ההופך חייב ואם לאו פטור וכי האי גוונא פטור אבל המפקיר נזקיו חייב ודייקי' מדר' אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור איני והתנן המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והזיק חייב ואמר ר' יוחנן לא שנו דחייב אלא מי שהוא מפריח ומרחיבם ברה"ר אבל המצמצם אותן בכותל פטור ודייקי' מינה מצמצם אמאי פטור דהוה להו כי בור ברשותו מכלל שהמפריח מפני שעשה בור ברה"ר חייב ש"מ מפקיר נזקיו חייב ודחינן להאי דוקיא ואמרי' מאי טעמא מצמצם פטור לא מפני שהוא בור ברשותו אלא מפני שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלים ואקשי' והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן החופר בור ברה"ר ונפל שמה שור או חמור ומת חייב והא בור ברה"ר נזקיו מופקרין הוא ואמר ר' יוחנן חייב ואסיק' לעולם הוא דאמר מפקיר נזקיו חייב והלכה כמותו דקיי"ל כוותיה ור' אלעזר סבר פטור והאי דאמר ב' דברים אינן ברשותו
של

ס"א דכל סיבא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל וכו' לזכות בו : (ב) ד"ה וקמה וכו' אסתלקו להו מעשה ראשון: (ג) ד"ה כשהפכה וכו' משום כורה · נ"ב פי' דלא הרחיקו ג"כ ג' טפחים · ותבטיק ליה דלא סילק מעשה ראשון וכבור פתוח הוא ולא נסתם מעולם ועיין בסנהם אפר"י:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא וכו' דאפילו חבטה בהפקר קנה · עי' תוי"ט פ"ד מ"ו דשקלים ד"ה מתנדב :

נ"ל הבטה

לקמן נ.

[שבת מו. וש"נ]
[לקמן נ:]

*) לשון רבינו נ"ע דבלא"ה הכי מיירי בבור ברה"ר ופשיטא דהוא הפקר · **) לשון זה משולל הבנה דאדרבה אם לא הפקירה אמאי פטור ועי' ברש"י ונ"ע.

משום רבי ישמעאל כו' לא קשיא הא דידיה הא דרביה: **מתני'** השופך מים ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו *המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר את גדרו בקוצים וגדר שנפל לרה"ר והוזקו בהן אחרים חייב בנזקן: **גמ'** אמר רב *לא שנו אלא דנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו א"ל רב הונא לרב לא יהא אלא כרפשו מי סברת דלא תמו מיא בדתמו מיא ותרתי למה לי חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא *כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להן רשות ובימות הגשמים יש להם רשות ואע"פ שברשות אם הזיקו חייבין לשלם: המצניע את הקוץ [וכו']: א"ר יוחנן לא שנו אלא מפריח אבל מצמצם (א)לא מ"ט פטור אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ת"ר *המצניע קוצותיו וזכוכיותיו לתוך כותל של חבירו ובא בעל כותל וסתר כותלו ונפל לרה"ר והזיקו חייב המצניע א"ר יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא המצניע פטור וחייב בעל הכותל °אמר רבינא זאת אומרת המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל דלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא מהו דתימא התם הוא דלא הוי ידע ליה דלודעיה אבל הכא דידע ליה הוה ליה לאודועיה קמ"ל ת"ר חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהן ומעמיקים להן ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרישה רב ששת שדי להו בנורא רבא שדי להו בדגלת אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין *רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות: **מתני'** המוציא את תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן זכה ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו: **גמ'** לימא מתני' דלא כר' יהודה דתניא *ר' יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי יהודה מודה רבי יהודה שאם הזיק משלם מה שהזיק *והתנן רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מאי לאו משום רשות בית דין לא משום רשות מצוה דתניא רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא רשות מצוה ת"ש *כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ורבי יהודה פוטר אמר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא רב אשי אמר

תבנו

רש"י

משום ר' ישמעאל · שני דברים אינן ברשותו כו': לא יהא אלא כרפשו · המשליך זבלו ברה"ר מי לא מיחייב כי לא הפקירו ה"נ רפשו הוא דאזקיה שנתערבו המים והעפר ונעשה טיט ושלו הוא מדמוקי לה בטינוף כלים מכלל דלא אפקריה דהא בור לא חייב בו כלים: מי סברת דלא תמו מיא · אלא נתכנסו ונעשו רפש: בדתמו מיא · ונבלעו קמיירי ואין כאן רפש: ותרתי למה לי · לאשמעינן במתניתין טינוף כלים והא תנינא לעיל כשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים ואוקמה רב נמי בדלא אפקירן ובטינוף כלים: וחדא בימות הגשמים · ואיצטריך לאשמעינן דאע"ג דברשות קעבדי אם הזיקו חייב לשלם: כל אלו שאמרו · חכמים מותרין לקלקל ברה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן לקלח שופכין שלהם ברה"ר כו' ביב צינור המקלח שופכין של מי תשמיש הבית לרה"ר: בכותל רעוע · דה"ל למצניע לאסוקי אדעתיה שכותל זה עומד לסותרו*: וחייב בעל הכותל · דה"ל לאצנעינהו: בדליו של חבירו · כסוי בור של חבירו: חייב בעל הבור · כדאמרינן במצניע קוצותיו דהייט בור בכותל רעוע של חבירו וסתר זה את כותלו דחייב המצניע והכא נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שזה יטול את דליו: פשיטא · היא היא ומאי אשמעינן רבינא: מהו דתימא · לא דמי דהתם משום הכי ליכא לחוביה לבעל כותל דלא הוי ידע ליה למצניע דלודעיה שיבא ויטול קוצותיו (ב) אבל בעל הדלי דידע לבעל הבור איבעי ליה לאודעיה שהוא נוטל את דליו אשמעינן רבינא דלאו הייט טעמא: דגלת · חידקל: **מתני'** לזבלים · שירקבו התבן והקש ונעשים זבל לזבל שדות וכרמים: כל המקלקלין ברה"ר · רבן שמעון בן גמליאל שמעיה לת"ק דלא קניס אלא שבחא אבל גופא לא כדקתני בברייתא בגמרא ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דגוף נמי כל הקודם בו זכה לישנא אחרינא כל המקלקלין ואפי' עושין ברשות: **גמ'** כל שלשים יום · רשאי להניחן שם: שעל מנת כן כו' · שלא יהו מקפידין על כך: בנר חנוכה פטור · בפרק הכונס לקמן לדיר דקתני גמל שהיה טעון פשתן: מאי לאו משום דברשות ב"ד · הניח בחוץ משום פרסומי ניסא פטור: ה"ג דתניא רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור: מפני שהוא רשות מצוה · כלומר משום רשות ב"ד דמצוה מיפטר אבל ברשות ב"ד דלאו מצוה חייב: מותרין לקלקל · כגון פותקין ביבותיהן וגורפין מערות:

תבנו

תוספות

לא יהא אלא כרפשו · הא דלא דייק הכי לעיל (דף כח.) בהוחלק אחד במים משום דהתם לא איירי כששפכם בכוונה אבל הכא תנא השופך משמע ששפכם בכוונה במקום שנעשין רפש וטיט א"כ ברישא קתני הוחלקו משמע דלא עשו המים אלא החלקה אבל הכא קתני הוזק משמע שבמים עצמן הוזק: **בדתמו** מיא · פירוש בתמו מיא נמי איירי וניחא ליה לאוקמי בין תמו בין לא תמו ודוקא בכלים מלאוקמי דוקא בלא תמו ובין בכלים ובין בעצמו וא"ת ואי תמו מיא סתמא מפקר להו והוי בור ופטור בו הכלים וי"ל דלא תמו כל כך שלא יהא עדיין ראוין לשום דבר ואי הוה גרם איפכא הוה ניחא מי סברת דתמו מיא ונכנסו בעפר ונעשה טיט לא דלא תמו מיא שהמים צלולים עדיין דמסתמא לא אפקרינהו: **וחייב** בעל הכותל · וא"ת כותל רעוע נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שמא הצניעם שם כשהיה בריא וי"ל דמ"מ הוי המצניע להתחייב כיון שפשע ואין צריך להעמיד ברעוע מעיקרו: **שלא** תעכב המחרישה · בירושלמי מפרש כדי שלא תעלה המחרישה: **אפילו** תימא רבי יהודה כו' · וא"ת והא מתני' קתני כל הקודם בהן זכה וי"ל דכל הקודם בהן לאחר שלשים יום זכה ותימה למאי דס"ד דמתניתין בשעת הוצאת זבלים תקשה ליה דרשב"ג אדרשב"ג דקתני במתני' דחייב לשלם ובהבית והעלייה (ב"מ דף קיח:) תנא רשב"ג אומר אף מתקן מלאכתו כל שלשים יום ודייק מינה בגמ' דס"ל כל מקום שנתנו חכמים רשות להניח והזיק פטור מלשלם ולפי לשון אחר שפירש בקונטרס דרשב"ג פליג את"ק וס"ל דאפילו הניח ברשות חייבין לשלם קשה אפי' לפי המסקנא ושמא אין הענינים שוין אע"ג דבשמעתין דהתם כייל להו בהדי הדדי: **מתני'** שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא. תימה דלא משני הכי בהבית והעלייה (ב"מ קיח: ושם) דקתני המוציא זבלו לרה"ר המוציא מוציא והמזבל מזבל כו' ואם הזיק משלם מה שהזיק וקאמר בגמרא מתני' דלא כר' יהודה וי"ל דהתם כי יעמיד מתני' נמי שלא בשעת הוצאת זבלים אתיא דלא כר' יהודה דהא שרי להוציא ע"מ לזבל לאלתר ואפי' הכי קתני שמשלם מה שהזיק אלמא בדבר שיש לו רשות משלם מה שהזיק ולרבי יהודה משמע דלא משלם מדקאמר שעל מנת כן כו' ועוד מדלא קתני בהדיא ואם הזיק משלם מה שהזיק א"כ מתני' דהתם משמע ליה בשעת הוצאת זבלים מדקתני המזבל מזבל ושפיר אית ליה רשות להניח שלשים יום והא דלאמר המזבל מזבל עלה טובה קמ"ל כלומר מזבל לאלתר שלא יצטרך לשלם:

תבנו

רבינו חננאל

(פיסקא) [מתני'] המצניע את הקוץ כו'. אוקימנא במפריח אבל בצמצם פטור כו': ת"ר המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך כותל של חבירו ובא בעל הכותל וסתרו חייב המצניע אמר ר' יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא פטור המצניע וחייב בעל הכותל דייק רבינא מינה כשם שהמצניע קוציו בכותל חבירו ובא בעל הכותל וסתר כותלו ונגלו הקוצים והזיקו חייב המצניע כך המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל הדלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא היא היא מהו דתימא בכותל מאי טעמא פטור דלא הוה ידע ליה לבעל הקוץ לאודועי *) הא גונא סתר כותלי טול קוציך והצניעם אבל גבי דלי דידע ליה לבעל הבור איבעי לאודועי קמ"ל דכיון דשקיל דידיה לא חייש לבירא דחבריה: ת"ר חסידים הראשונים היו כו' רב ששת שדי להו לקוצין וכיוצא בהן לנורא וקלי להו. מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין. (דת"ר חסידין הראשונין כו') פי' החפץ להיות חסיד יקיים מילי דנזקין אפי' לרשות הרבים. רבינא אמר מילי דאבות מסכת אבות משה קיבל וגו' ואמרי לה מילי דברכות כדאמרי' אסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכיוצא בו: מתני' המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים והוזק בהן אחר חייב כו' לימא מתני' דלא כר' יהודה ושקלי וטרו ואסיק ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ור' יהודה פוטר. ולית הלכתא כר' יהודה דגרסי' בסוף בבא מציעא. אמר אביי רשב"ג ור' יהודה ור' טרפון כולהו סבירא להו כל שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם ואלו הן שיטה ולית הלכ' כחד מינייהו ואסיק' לשמעתין שלא בשעת הוצאת זבלין ודברי הכל חייב

*) אולי צ"ל לאודועי דסאידנא אנא סתר כותלי טול קוציך כו'.

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' יב סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיב סעיף ה:

כח ב מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תטו סעיף א:

כט ג מיי' שם הל' יב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיב סעיף ה ודלא כרב וע"ש:

ל ד ה מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תטו סעיף א:

לא ו ז מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ב:

לב ח מיי' שם פי"ב הלכה ט סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף כט:

לג ט י כ מיי' שם פי"ג הלכה כב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תטו סעיף ג:

לד ל מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף א:

לה מ נ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ב:

מסורת הש"ס

[לעיל כט:]

דלעיל כח.]

לעיל ו.

ס"א ולגבי כותל בריא חייב בעל הכותל משום דשני למיסתר כותל בריא

[תוספת' פ"ב]

[לקמן סה: ב"מ קיח: [תוספ' ב"מ פי"א]

לקמן סב: [וע"ש ואולי ברייתא הוא וצ"ל והתניא ועי' ב"מ קיח:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל מצמצם פטור: מ"ט פטור: (ב) רש"י ד"ה מהו דתימא וכו' ויטול קוצותיו. כ"ב ס"א ולגבי כותל בריא חייב בעל הכותל משום דשני למיסתר כותל בריא:

ס"א רבינא וכן הוא ברי"ף ובתוספ' רשב"א

גליון הש"ס גמרא אמר רבינא זאת אומרת. כעין זה לקמן דף לב ע"ב:

עין משפט
נר מצוה

לו א מיי' פי"א מהלכות נזקי ממון הלכה יד סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף א:
לז ב מיי' פ"ו מהלכות גזילה הל' ס טוש"ע שם:
לח ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
לט ד מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ו ועי' במשנה למלך סמג לאוין קצ ועשין עג טוש"ע ח"מ סי' נב סעיף א וטוש"ע י"ד סי' קסא סעיף יא:
מ ה טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף ב בהג"ה:

מסורת הש"ס

תבנו וקשו תנן משום דמשרקי: כל הקודם בהן זכה: אמר רב בין בגופן בין בשבחן וזעירי אמר בשבחן אבל לא בגופן במאי קמיפלגי רב סבר קנסו גופן משום שבחן וזעירי סבר לא קנסו גופן משום שבחן תנן ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואילו כל הקודם זכה לא קתני תנא לרישא וה"ה לסיפא והא תני עלה אסורין משום גזל כי קתני אסורין משום גזל אכולה מתני' קאי לאותו שקדם וזכה והא לא קתני הכי דתנן המוציא תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה ומותר משום גזל וההופך את הגלל לרה"ר והוזק בהן אחר חייב ואסור משום גזל אמר רב נחמן בר יצחק גלל קרמית דבר שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו דבר שאין בו שבח לא קנסו איבעיא להו לדברי האומר קנסו גופן משום שבחן לאלתר קנסינן או לכי מייתי שבחא קנסינן ת"ש מדקאיירינן גלל ותסברא כי איירינן גלל מיקמי דלשני רב נחמן לבתר דשני רב נחמן מי איכא למירמא גלל כלל לימא כתנאי *שטר שכתוב בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי ר"מ וחכמים אומרים גובה את הקרן אבל לא את הרבית לימא רב דאמר כרבי מאיר וזעירי דאמר כרבנן אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא קרן דבהתירא אבל הכא קרן גופא קמזיק וזעירי אמר לך אנא דאמרי אפי' לר"מ עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא דמשעת כתיבה דעבד ליה שומא אבל הכא מי יימר דמזיק לימא כהני תנאי המוציא תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה ואסורין משום גזל ר"ש בן גמליאל אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן זכה ומותרין משום גזל הא גופא קשיא אמרת כל הקודם בהן זכה והדר קאמר אסורין משום גזל אלא לאו הכי קאמר וכל הקודם בהן זכה בשבחן ואסורין משום גזל אגופן ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי' גופן נמי כל הקודם בהן זכה לזעירי ודאי תנאי היא לרב מי לימא תנאי היא אמר לך רב דכולי עלמא קנסו גופן משום שבחן והכא בהלכה ואין מורין כן קא מיפלגי דאתמר רב הונא אמר רב הלכה ואין מורין כן רב אדא בר אהבה אמר הלכה ומורין כן איני והא רב הונא אפקר חושלי רב אדא בר אהבה אפקר

סליקוסתא

רש"י

תבנו וקשו תנן · דמחייב דעדיין לא נעשו זבל וקשים הם ומחליקין בהן וכי קאמר רבי יהודה בזבל קאמר דמוליא אדם וזבלו שאינו טח להחליק כל כך: משרקי· מחליקין: בשבחן· במה (א) שהשביחן ברה"ר: ואילו כל הקודם זכה לא קתני · משום דגלל זהו רעי ואינו משביח ברה"ר דמושבח ועומד הוא וקשה לרב: והא קתני עלה· בברייתא אסורים משום גזל: אכולה מתניתין קאי · האי אסורין משום גזל ואפילו אתבן וקש והלכך הכי קאמר דלאחר שקדם וזכה בהם אחר אסור לגזלן הימנו: מדקא איירינן גלל· עליה דרב מכלל דאיהו סבר לאלתר קנסינן דאי לבתר דאייתי שבחא מאי רומיא דגלל הא (ב) לאו שבח בגלל: כי איירינן גלל מקמי דשני רב נחמן · דהוה סבירא לן דאע"ג דאין סופו להשביח קנים רב וכ"ש דבדבר שסופו להשביח קנים לאלתר: לבתר דשני מי איכא למירמי' [גלל] כלל · והשתא דקים לן דטעמא דקנסא משום שבח הוא מיבעיא אי לאלתר קנים או כי מייתי שבח: שיש בו רבית · שכתוב בו שלוה ברבית: קא מזקא . עתיד להזיק: עביד ליה שומא · שם עליו נשך ועבר בלא תשימון (שמות כב): לזעירי ודאי תנאי היא· דליכא למימר דכ"ע לא קנסו דהא רבן שמעון קנים: בהלכה ואין מורין כן קמיפלגי · תנא קמא סבר הלכה דקנסו גופן ואין מורין כן והכי קאמר [הלכה] כל הקודם בהן זכה ואפי' גופן דיעבד ואי אתי מרישא לקמן לאימלוכי אמרינן ליה אסורין משום גזל: אפקר חושלי · שעורין קלופין ששטח איש אחד ברה"ר כדי שיתייבשו והפקירן רב הונא והורה שהקודם בהן זכה:

סליקוסתא

תוספות

תבנו וקשו תנן משום דמשרקי · והא דמחייב מתני' בגללים אע"ג דלא שריק היינו משום דלית ביה שבחא ולא התירו להוציא בחנם: דבר שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו · מכאן יש להוכיח דל"ג כל הקודם בהן זכה גבי מצניע קוץ וזכוכית וגדר שנפלה לרה"ר דהתם ליכא שבחא: שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית · נראה לר"י שר"מ קונס להפסיד החוב לגמרי אפי' בהודאה ועדות אחרת כדמשמע לישנא דאין גובה לא את הקרן ולא את הרבית דמשמע דאין גובה כלל וכן משמע מדמדמי לקנסו גופו משום שבחו שמפסיד גוף הממון ואין להקשות דבפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב. ושם*) מדמי הך דהכא דשטר שיש בו רבית לשטרי חוב המוקדמין ומוקי ההיא דשטרי חוב כר"מ והיכי מדמי דהכא מפסיד גוף המלוה והתם אינו מפסיד אלא השטר דמה שאין מפסיד שם אלא השטר לפי שלא היה עבירה בגוף המלוה אלא בשטר אבל ברבית יש עבירה דהלואה ברבית אפי' בלא שטר אע"ג דאמרינן דמשעת כתיבה עבד ליה שומא בלא שטר נמי איכא איסורא בהלואה הקשה ריב"א אם יפסיד כל חובו לגמרי מצינו הלוה חוטא נשכר ואור"י דאין זה קושיא כי המלוה שמרויח קנסו בגוף מחמת השבח ומתוך כך יזהר אבל הלוה אין לנו במה לקנוס שתחילתו על מנת לפרוע הוא לוה: וחכמים אומרים גובה את הקרן כו' · משמע שגובה ע"פ השטר אפי' ממשעבדי וקשה לר"י למה השטר כשר כיון שהעדים עוברים על לא תשימון אע"ג דאינס עדי חמס דאין מרויחין כלום הא קי"ל כאביי (סנהדרין דף כז·) דמי שאוכל נבלות להכעיס פסול והא דלא תני לה בזה בורר (שם כד:) ה"נ לא תני לוה אלא בכלל מלוה איתיה כדמשמע התם בגמרא גבי מלוה ברבית מלוה הבאה ברבית ואין לומר דמיירי באין ניכר הרבית בשטר אלא כתוב סתמא פלוני חייב לפלוני מנה וסברו העדים שהכל קרן ואח"כ נודע שהוא רבית דבפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב· ושם*) מתרץ ר' יוחנן עלה דההיא דשטרי חוב המוקדמין פסולין אפילו תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון ואי אין ניכר בשטר שיש בו רבית נמי לגזור שמא יגבה רבית במקום קרן ואין לומר שלכך הן כשרים שלא עשו שומא כיון שניכר מתוך השטר הרבית לא יבא לגבות הרבית על ידי שטר זה והא דתנן באיזהו נשך (שם עה:) שהעדים עוברים בלא תעשה היינו כגון שאין ניכר הרבית מתוך השטר דהא אמרי' בשמעתין דמשעת כתיבה עבד ליה שומא א"כ בשטר זה עוברים בלא תעשה וי"ל דלא תשימון עליו נשך לאיכסי במלוה ולוה וערב משמע להו ולהכי לא מפסלי בהכי כדאמרינן (שם דף ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו א"נ כגון שיש עדים שהם אנוסין מחמת נפשות וכן נ"ל בשטרי חוב המוקדמים דיש מעמידין אותה כר"מ אבל לרבנן כשרים ואפי' רבי מאיר אין פוסל אלא מטעם קנס ואמאי הלא עדים פסולים הם שחתמו על שטר מוקדם אלא י"ל שיש עדים שהיו אנוסים מחמת נפשות א"נ כגון שאמרו טעינו בשנת המלך ואומר ר"י דהלכה כרבנן אע"ג דקי"ל (כתובות דף נז:) כר' מאיר בגזירותיו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו וכן פסקו הלכות גדולות כרבנן דר"מ מטעם זה במעוברת חבירו ומינקת חבירו (יבמות מב:): [עי' תוספות זבחים קד: ד"ה א"ר עקיבא]: דמשעת כתיבה עבד ליה שומא. תימה לרבינו יצחק מה שומא יש כאן ומה מזקת עדותן ללוה והלא לא יגבו ב"ד הרבית ע"י שטר זה כיון שניכר בתוכו רבית: לימא כהני תנאי כו'. מכאן יש להוכיח דל"ג במתני' במילתיה דרשב"ג כל הקודם בהן זכה דאי גרסינן ליה הוה ליה לאתויי (ג) דעל כרחך רשב"ג אגופן נמי קיים דאי לאו הכי במאי פליג אתנא קמא וי"ל דהוי מצי לאתויי דכולה רשב"ג היא וה"ק שהיה רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' א"כ ס"ד דוקא אתבנו וקשו דאיכא שבחא טובא אבל שאר דברים לא ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דכל המקלקלין שוין אפי' ליה בהו אלא שבחא פורתא: והדר קאמר דאסורין משום גזל · ולא בעי למימר דאסורין משום גזל לאותו שקדם וזכה ורשב"ג קאמר דמותרין דאין סברא לומר דפליגי בהלכה ומורין כן לענין שבחא דפשיטא דלכולי עלמא מורין: לזעירי ודאי תנאי היא · דאין סברא לומר דפליגי בהלכה ומורין כן לענין שבחא דפשיטא דלכולי עלמא מורין:

[ד"ס שנר]

רבינו חננאל

חייב . רב אשי אמר תבנו וקשו שאני אפי' ר' יהודה מודה שחייב משום דמשרקי פי' שרגלי בני אדם מחליקין בהן לפיכך חייב לדברי הכל: וכל הקודם בהן זכה. אמר רב זכה בין בגופן בין בשבחן קנסו גופן אטו שבחן והני מילי בדבר שיש בו שבח וזעירי אמר בשבחן זכה י לא קנסו גופן משום שבחן · פי' סבר רב זה שהוציא התבן לרשות הרבים לישוף ברגלי בני אדם ולהשביח ולהעשות זבל קנסוה אפילו בעיקר וכל הקודם זכה בכל ורמינן גלל דמתני' דלא קתני בה כל הקודם זכה. ומפרק תנא רישא דתבן והוא הדין לגללי ותתני אסור משום גזל . ומפרק אכולהו בין בתבן בין בגלל קתני בברייתא אסורין משום גזל . *) כלומר הברייתא חולקת על המשנה ואמרי' והא לא תני הכי והבריתא תני בברייתא בתבן וקש מותרין משום גזל . ובגלל אסורין משום גזל ומפרק רב נחמן בר יצחק דבר שיש בו שבח כגון התבן שהשבח כי נעשה גלל וכיוצא בו קנסו גופו משום שבחן דבר שאין בו שבח כגון גלל לא קנסו ומיבעיא לן דאמר קנסו גופן משום שבחן לאלתר קנים בעת שהוציאו מיד הקודם בו זכה או אם נשאר ברשות הרבים זמן ונישוף והשביחו אחר כן הקודם בו זכה בגופו וכל שכן בשבחו דקנסינן ליה משום דקלקל ברשות הרבים ואתינן למיפשטה מדאיירינן גלל דלית ליה שבחא ש"מ דמיד קנסה ודחי' לה ואתינן לאוקמא להא דרב וזעירי כתנאי דתנן שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה כו' כר' מאיר וזעירי כחכמים ודחו ואמרי כל חד אמר אנא דאמרי הכל אמרי כו' וקי"ל כרב דכל דבר שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו מיתו כי קנסינן ליה מיד קנסינן ליה או לכי מייתי שבחא קנסינן ליה איבעיא להו ולא איפשיטא וסוגיא דשמעתא כרב ריהטא . ותוב הא אמר רב הונא ורב אדא ותרוייהו משמיה דרב הלכה

**) מיתו הורה ואפקר חושלא כשמעתיה דאמר הלכה ומורין כן רב הונא אמר הלכה אבל אין מורין כן ולית דהתרו בהן דברי הכל הלכה בהן זכה כרב הונא דאפקר חושלא וכרב אדא דאפקר

סליקוסתא

*) מדברי רבינו הלו נראה שלא היה גורס בגמ' אכולה מתני' לאותו שקדם וזכה דלגי' שלפנינו אינה חולקת על המשנה כלל וצ"ע . **) נראה דצ"ל לאותו שקדם וזכה דלגי' שלפנינו אינה חולקת משמיה דרב הלכה ומיהו רב הונא אמר הלכה אבל אין מורין כן ורב אדא סבר הלכה ומורין כן ואם סתרו בהן וכו' .

ב"מ עב.
ב"ב נד:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בשבחן במה שהשביחו: (ב) שם ד"ה מדקא איירינן וכו' הא לא שבח בגלל: (ג) תוס' ד"ה לימא וכו' הוה ליה לאתויי למתני' דפ"ב דבבא מציעא:

גליון הש"ס

גמ' אמר רב"ה הלכה [illegible]

מסורת הש"ס

[לעיל כט:]

ציין בתדושי הרשב"א

[ד"ס וסס:]

סליקוסתא בשלמא רב אדא בר אהבה כשמעתיה אלא רב הונא לימא הדר ביה *הנהו מותרין הוו: **מתני'** ׳שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון הראשון חייב בנזקי שני: **גמ'** אמר רבי יוחנן לא תימא מתני' ר' מאיר היא דאמר *נתקל פושע הוא וחייב אלא אפילו לרבנן דאמרי אנוס הוא ופטור הכא חייב שהיה לו לעמוד ולא עמד רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לא היה לו לעמוד ׳היה לו להזהיר ולא הזהיר ורבי יוחנן אמר כיון דלא היה לו לעמוד לא היה לו להזהיר דטריד תנן ׳היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון נשברה חבית בקורה פטור ואם עמד בעל קורה חייב מאי לאו שעמד לכתף דאורחיה הוא וקתני חייב דהוה ליה להזהיר לא ׳כשעמד לפוש אבל עמד לכתף מאי ׳פטור אדתני סיפא ואם אמר לו לבעל חבית עמוד פטור לפלוג וליתני בדידה בד"א כשעמד לפוש אבל עמד לכתף פטור הא קמ"ל דאע"ג דעמד לפוש כי קאמר לו לבעל חבית עמוד פטור ת"ש ׳הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה נתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון והשלישי בשני ראשון חייב בנזקי שני ושני חייב בנזקי שלישי ׳ואם מחמת ראשון נפלו ראשון חייב בנזקי כולם ואם הזהירו זה את זה פטורין מאי לאו שלא היה להן לעמוד לא ׳שהיה להן לעמוד אבל לא היה להם לעמוד מאי פטור אי הכי אדתני סיפא אם הזהירו זה את זה פטור לפלוג וליתני בדידה במה דברים אמורים שהיה להן לעמוד אבל לא היה להן לעמוד פטורין הא קמ"ל דאע"ג דהיה להן לעמוד כי הזהירו זה את זה פטורין *אמר רבא ׳ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממונו ממה נפשך אי נתקל פושע הוא שני נמי ליחייב אי נתקל לאו פושע הוא אפילו ראשון נמי ליפטר ראשון

רש"י

סליקוסתא. פסולת עיזורי תמרים שעשו מהן שכר ל"א שמרי שכר תמרים ומנגבין אותן כעין יין קרוש ומאכילין לתמורים: כשמעתיה. דאמר הלכה ומורין כן: מותרין הוו. שהתרו כמה פעמים בבעלים: שהיה לו לעמוד. כלומר בהכי מתוקמא מתניתין שהיה בנפילתו כדי עמידה ולא עמד: לכתף. לתקן הקורה על כתיפו כדרך טעאי משאוי: לפוש. דמשוכה הוא ואין רה"ר עשויה לכך: והזגגין. מוכרי כלי זכוכית: ואם מחמת ראשון נפלו כולן. לקמן מפרש: ה"ג

תוספות

וקתני חייב. שהוה לו להזהיר אע"ג דטריד לכתף היה לו להזהיר וא"ת ומגליה דמשום שהיה לו להזהיר חייב דלמא משום דמוקמינן לקמן דרמי כשלא וחייב משום דלא ה"ל למירמייה כשלא וי"ל דכשלא נמי דרכו כשמכתף וא"ת אי אורחיה אמאי הוה ליה להזהיר הא לקמן מוכח דלאי לא רמי כשלא פטור דאיבעי ליה לבעל חבית לאסוקי אדעתיה שמא יעמוד בעל קורה וא"כ אפי' כשלא נמי ליפטר הכא דאיבעי ליה לבעל חבית לאסוקי אדעתיה שמא יעמוד כשלא כיון דדרך המכתפין בכך וי"ל כיון דלפעמים מכתף ואין מניח כשלא לא איבעי ליה לאזדהורי וא"ת כי מוקי לה נמי כשעמד לפוש אמאי חייב הא כיון דאיבעי ליה לאזדהורי במכתף בעומד לפוש נמי איבעי ליה לאזדהורי דמנא ידע אם עומד לכתף או לפוש ופושע הוא וי"ל דמינכר שפיר אם עומד לפוש או לכתף הלכך כשעומד לפוש אין לאחרון ליזהר משלא דלאו אורחיה כשלא כשעומד לפוש הלכך ההוא דעמד פושע הוא אם לא יזהיר אבל כשעמד לכתף אורחיה הוא להניח כשלא ואין לו להזהיר: **אמר** רבא ראשון חייב בנזקי שני. לשון שני פי' בקונטרס מפי המורה וכן נראה לר"י עיקר והכי פירושו ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דראשון ובנזקי גופו מחייב אף על ממונו דשני דהוי אדם המזיק ובנזקי ממונו מחייב אנזקי גופו דשני ולא על ממונו דקדירות הראשונות הוי בור ולא מחייב אכלים כדמפרש דראשון ודאי פושע הוא ולפיכך חייב על נזק שממונו עושה אבל שני לא פשע בשלישי כל כך ומ"מ כשגוף השני הזיק אפי' בממון השלישי חייב דהיה לו לעמוד ולא עמד אבל כשהזיק ממונו של שני אפילו גופו של שלישי פטור דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה דה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס מיתיבי כולן פטורין על נזקי ממונן אפילו ראשון אם הזיק ממונו אפילו את גוף השני ולא מצי אוקמה דברייתא כרבנן דאמרי נתקל אונס הוא דהוי ראשון כמי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ורבא כר"מ דאמר נתקל פושע הוא דקי"ל דברייתא ורבא לפרש הברייתא דקדרין וזגגין קאתו להכי ליכא למימר דפליגי ובקונט' פירש דרבא ס"ל דבין לר"מ ובין לרבנן נתקל פושע הוא ולא פליגי אלא במפקיר נזקיו אבל מכל מקום ה"ל לאוקמי ברייתא כרבנן דאית להו מפקיר נזקיו פטור ועוד דבהאומנים (ב"מ דף פב:וסס*) משמע דליכא מאן דפליג אמאי דאוקימנא לעיל פלוגתא דנתקל פושע דקאמר התם וקי"ל דבנתקל פושע פליגי ומשני אלא אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דשני והוא דהזיק בגופו אע"ג דאנוס מדפטר בברייתא כשהזיק ראשון בממונו מ"מ חייב על שהיה לו לעמוד או להזהיר ולא עמד והזהיר אבל שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו של שלישי ולא אממונו דגוף השני הוי בור משום דאנוס יותר מן הראשון ולכך מטעם שהיה לו לעמוד לא הוי אלא בור וראשון שאין אנוס כל כך אע"ג דבאונס זה מפטר אדם המזיק כדמשמע בהאומנים כיון שהיה לו לעמוד ולא עמד חשיב ליה אדם המזיק אע"פ שזה דוחק אין לחוש כיון דלא קאי מסקנא הכי א"כ י"ל דרבא סבירא ליה בנתקל פושע כר"מ ולכך הראשון הוי אדם המזיק ולא בור מ"מ פטר ליה בברייתא אנזקי ממונו משום דסבר מפקיר נזקיו פטור אפילו אחר נפילת פשיעה אע"ג דרבא סבר כר"מ בהא לא סבר כר"מ ופריך הניחא לשמואל אלא לרב אמאי חשיב ליה להאי שני בור תרגמה רב אדא כגון שהוזקו כלים בכלים והשתא הדר ביה ובא ליישב הברייתא לליסנא קמא דרבא וכולן חייבין על נזקי גופו שגופו הזיק את ממונו ופטורין על נזקי ממונו שממון הזיק את הממון ואע"ג דנתקל פושע הוא מ"מ הוי ממונו בור ופטור על כלי שני אבל כשהזיק ממונו את הגוף הראשון חייב והשני פטור וגרס ברישא האי בירא לאו אנא כריתיה ובאלא אמר רבא גרסינן ה"ל בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים ולשון ראשון פ"ה והיא גירסת ר"ח אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דשני כשהוזקו בגופו של ראשון כדמפרש דראשון ודאי פושע הוא לר"מ דמנפשיה נפיל והוי אדם המזיק ולרבנן משום שהיה לו לעמוד ולהזהיר ושני חייב בנזקי גופו של שלישי אבל לא בנזקי ממונו של שלישי כדמסיק דאגופו של שלישי מחייב דהיה לו לעמוד ולא עמד אממונו פטור דה"ל בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים ופריך ראשון נמי נחשב גופו בור ויפטר על ממון השני ומשני ראשון מנפשיה נפיל וה"ל פושע לר"מ ולרבנן משום דה"ל להזהיר לרב נחמן ולרבי יוחנן היה לו לעמוד אע"ג דלרבנן שניהם אנוסין מ"מ הראשון שאין אנוס כ"כ הוי אדם המזיק מטעם שהיה לו לעמוד או להזהיר והשני שהוא אנוס יותר אין נחשב מטעם זה כ"א בור ולפי זה הו"מ למפרך השתא הניחא לשמואל (א) כדאמרינן לקמן מיתיבי כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן של נזקין וחוזר בו רבא מתוך קושיא זו ותימה דלישני דגופו וממונו אמזיקין קאי וחייבין אנזקי גופו דראשון מטעם אדם המזיק וגופו של שני משום בור ופטור אנזקי שממונו הזיק כרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא והוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אלא אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דראשון אם הזיק בגוף השני יש ספרים שכתוב בהן בהדיא בין איתזק מגופו בין איתזק מממונו שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו דשני משום שהיה לו לעמוד אבל לא בנזקי ממונו דשני דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה דאנוס היה שהראשון גרם לו ליפול אבל ראשון ודאי פושע הוא ולהכי קתני בברייתא וכולן פטורין על נזקי ממונן פי' על ניזוקין שגוף הראשון נמי נחשב בור כיון שלא הזיקו בידים וקשה כיון דפושע הוא אמאי פטור כשגופו הזיק ממון השני ואע"פ שאין מזיק בידים אין לו ליחשב בור דהתנן אם עמד בעל קורה חייב בחבית של חבירו אלמא חשיב אדם

עין משפט נר מצוה

מא א טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף א בהג"ה:
מב ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיג סעיף א:
מג ג ש"ע שם בהג"ה:
מד ד ה ו מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה ה סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעט סעיף ב:
מה ז מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה י ועיין במ"מ ובל"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיג סעיף ב:
מו ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
מז ט י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו חננאל

סליקוסתא: מתני' שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון כו' אמר ר' יוחנן לא תימא מתני' ר' מאיר היא דאמר נתקל פושע הוא ומשום הכי חייב אלא אפילו רבנן דאמרי נתקל אנוס הוא הכא חייב שהיה לו לעמוד ולא עמד ור' נחמן בר יצחק אמר אפי' נשבר ואינו יכול לעמוד חייב שהיה לו להזהיר לבאין אחריו. ר' יוחנן אמר כיון שנשבר ואינו יכול לעמודטרוד הואלהזהיר. תנן היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון כו' וקתני חייב דהוה ליה להזהיר ולא הזהיר מאי לאו כשעמד לכתף לתקן המשאוי על כתיפו ואע"פ שהוא טרוד אמרי' היה לו להזהיר קשיא על ר' יוחנן ופריק כשעמד לנוח שאינו טרוד ואע"פ שעמד לפוש כי אמר לבעל החבית עמוד פטור: ת"ש הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל כו' ופריק ר' יוחנן בהא נמי אע"פ שהיה להם לעמוד ולא עמדו כי הזהירו זה את זה פטורין ודברים פשוטין הן: אמר רבא נתקל ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו שני חייב בנזקי שלישי כו'.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר רבא וכו' כדאמרינן לקמן. נ"ב נ"ל כדפריך:

[א]ראשון ודאי פושע הוא [ב]שני אגופו מחייב
דהוה לו לעמוד ולא עמד אממונו פטור
[ג]דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה מיתיבי
כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי
ממונן מאי לאו אפי' ראשון לא לבר מראשון
והא כולם קתני אמר רב אדא בר אהבה
כולן הניזקין האי מאי אי אמרת בשלמא
אפילו ראשון היינו דקתני כולן אלא
אי אמרת לבר מראשון מאי כולן ליתני
הניזקין *אלא אמר רבא ראשון חייב
בין בנזקי גופו דשני בין בנזקי ממונו דשני
ושני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא
בנזקי ממונו מ"ט דהוה ליה בור ולא מצינו
בור שחייב בו את הכלים הניחא לשמואל
דאמר כל תקלה *בור הוא אלא לרב דאמר
אי אפקריה אין אי לא לא מאי איכא למימר
לעולם כדאמר מעיקרא ודקשיא לך כולן
חייבין תרגמה רב אדא בר מניומי קמיה
דרבינא שהוזקו כלים בכלים אמר מר אם
מחמת ראשון נפלו ראשון חייב בנזקי כולם
מחמת ראשון היכי נפיל רב פפא אמר
*[ד]דפסקה לאורחיה כשלדא רב זביד אמר
[ה]כחוטרא דסמיותא: **מתני'** *[ו]זה בא בחביתו
וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו
של זה פטור שלזה רשות להלך ולזה רשות
להלך [ז]היה בעל הקורה ראשון ובעל חבית
אחרון נשברה חבית בקורה פטור בעל הקורה
ואם

ה"ג ראשון ודאי פושע הוא שני אגופו מיחייב שהיה לו לעמוד ולא עמד אממונו פטור דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה מיתיבי כולן חייבין על נזקי גופן כו' עד מאי טעמא דהוה ליה בור ולא מלינו בור שחייב בו את הכלים הניחא לשמואל דאמר כו' אלא לרב מאי איכא למימר תרגמה רב אדא כו' והכי פירושו ראשון חייב בנזקי שני בין שניזק בגופו של ראשון ובין שהוזק בממונו של ראשון גופו כדין מזיק וחייב אף על כלים דשני דגופו לא משוינן [ליה] כדין בור וממונו [הוה ליה] בתורת בור וחייב על גוף ב' ופטור על כליו אם הוזק ממון בממון פטור דבור חייב בו נזקי אדם דאמרינן לעיל דכי דרשינן שור ולא אדם לענין קטלא אבל לענין נזקין חייב ופטר בו את הכלים ושני חייב בנזקי שלישי כדין מזיק היכא דהוזק בגופו של שני אבל לא בנזקי ממונו שאם ממונו של שני הזיק את השלישי בגופו אינו חייב אפילו תורת בור אין לו על הקדירות של השני להתחייב במה שהזיק ואפילו הזיק בגופו של שלישי: מה נפשך. דמשוית לממונו של ראשון בור וממונו דשני פטור: אי נתקל פושע הוא. והוי כמשליך תקלותיו ברה"ר משום הכי ממון ראשון חייב: שני נמי נחייב. אנזקי שלישי דעביד ממונו לגופו של שלישי: ואי לאו פושע הוא: ואנוס משוית ליה: אפי' ראשון נפטר· אפי' אנזקין דהזיק בגופו כ"ש בממונו: ראשון ודאי פושע הוא. דמנפשיה נפל הלכך גופו הוי כמזיק ואממונו הוה ליה כורה בור ומחייב מיהא אגופו דשני °וקסבר רבא דרבנן לא פליגי עליה דר"מ בנתקל פושע הוא כדאוקי לעיל אביי דבתרתי פליגי אלא בהפקר נזקיו הוא דפליגי אבל נתקל מעצמו פושע הוא לדברי הכל: שני · בנפילתו אנוס הוא אגופו מיהא מיחייב כמזיק בידים שהיה לו לעמוד ולא עמד: אממונו פטור · לגמרי ואפי' היה לו לעמוד: דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה · אלא ראשון ומפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אמרן לעיל (דף כט·) דפטור: מיתיבי כולן חייבין על נזקי גופן · שהזיק גופן את אחרים בין בגוף בין בממון: ופטורין על נזקי ממונן · שהזיק ממונן את אחרים וקס"ד השתא דלגמרי פטר להו אפי' הזיק הממון את גוף חבירו: מאי לאו אפילו ראשון · וש"מ נתקל לאו פושע הוא ואגופו הוא דמיחייב דהוה ליה לעמוד ואע"ג דתחילתו אנוס חייב דבגופו לא משוינן ליה דין בור דנימא מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס הוא אלא מזיק ממש הוא דאדם לא הוי בור אבל אממונו פטור: לא לבר מראשון כו': אלא אמר רבא כו' · ע"כ רבא לא חייב הראשון בנזקי ממונו שהזיק בשני דלאו פושע הוא ולא חלק בין ראשון לשני אלא בנזקין שהזיק גופו והכי אמר רבא ראשון הוי גופו מזיק וחייב אפילו בנזקי ממונו של שני הואיל והיה לו לעמוד אבל שני אפילו היה לו לעמוד לא מיחייב כוליה האי כראשון דראשון הוי פושע טפי משני הלכך ראשון ודאי הוי מזיק ושני מיספייה אי משוית ליה לגופיה בור וחייב על נזקי גופו של שלישי אבל לא בנזקי ממונו דלא מלינו בור שחייב בו את הכלים ובריית' דקתני כולן חייבין על נזקי גופו דמשמע אפילו שני כגון שהזיק את גופו של שלישי: הניחא לשמואל · איכא למימר דגופו של שני אית ליה תורת בור: אלא לרב דאמר אי לא אפקריה לא הוה בור בשלמא ממון איכא למימר דמפקיר איניש אלא גוף מי מפקיר: תרגמה רב אדא בר מניומי · לברייתא דלעיל כגון שהוזקו כלים בכלים ולעולם מילתיה דרבא כדהוה שמעינן ליה מעיקרא דגופו דראשון ושני הוה כמזיקין בידים וחייבין על הכל ואפילו לשמואל דאמר דמידי דלא אפקריה הוי בור ה"מ בממון אבל בגופו אדם הוא ולא בור וחייב על נזקי כלים וממונו של ראשון לשמואל בין לא אפקריה בין אפקריה הוי בור ולרב אי לא אפקריה חייב בכל ואי אפקריה הוי בור דנתקל מעצמו פושע הוא וממונו של שני פטור אף על נזקי גוף השלישי דנזק המופקר על ידי אונס. הוא וא"נ לא אפקריה שורו הוא וטפח בהפיה שהרי אנוס הוא ומילתיה דרבא מתוקמא בין לרב בין לשמואל ודקשיא לך ברייתא דקתני שאפילו ראשון ממונו פטור היינו היכא דהוזקו כלים דשני בכליו דראשון דמיפטר משום דבור נינהו ולא חייב בו את הכלים ולרב בדאפקרינהו ולשמואל אפילו לא אפקרינהו והכי קתני כולן חייבין על נזקי שמזיק גופו ואפילו הזיק כלים דגופו דאדם מזיק הוא ופטורין על נזקי ממונן אם הזיק ממונן את כלי חביריהן דאפילו ממון הראשון טפי מבור לא משוית ליה שאין לך פושע יותר מכורה בור ופטר בו את הכלים אבל הזיק ממונו את הגוף יש מהן חייב ויש מהן פטור ראשון חייב ושני פטור וגירסא הכי איתא אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממונו מה נפשך אי נתקל פושע הוא שני נמי ליחייב ואי נתקל לאו פושע הוא ראשון נמי ליפטר ראשון ודאי פושע הוא ושני אגופו מיחייב דהוה ליה לעמוד ולא עמד אממונו פטור דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה ולא גרסינן הכא דהוה ליה בור מיתיבי כו' עד לבר מראשון והא כולן קתני כו' עד שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו ולא בנזקי ממונו דהוה ליה בור כו' ולא גרסינן הכא האי בירא לאו אנא כריתיה וכו': כשלדא · כנבילה המושלכת למעבר הדרך ברחבה וממלאה את כל הדרך שלדא נבילה כדאמרינן בעלמא שלדו קיימת (נדה דף כח.): כחוטרא דסמיותא · כמקל של סומין שמגשש הסומא בו ופעמים שהוא מושיטו לרוחב הדרך ומגשש: **מתני'** זה בא בחביתו כו' · ופגע זה בזה: פטור · שלשניהם רשות להלך: היה בעל קורה ראשון כו' פטור · שזה מהלך כדרכו והוא מיהר ללכת: **גמ'**
תרוייהו

אדם המזיק אע"פ שאינו מזיק בידים וכולן חייבין על נזקי גופן כמו אמר מר הוא הניחא לשמואל כו' ומשני כגון שהוזקו כלים בכלים והשתא כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן ע"כ לאו על נזקין קאי דאי קאי אנזקין כדס"ד השתא א"כ מיירי כשהוזקו בממון המזיקין כדמוקי כשהוזקו כלים בכלים דאי בגוף המזיק אמאי קאמר דפטורין על נזקי ממונן וכיון דהוזקו בממון מזיקין איירי אמאי חייב שני כשהזיק גוף שלישי בממונו והא האי בירא לאו איהו כרייה אלא אמזיקין קאי וכולן חייבין אנזקין שהזיק גופו בין בממון בין בגוף שאפי' גוף שני חייב על ממון שלישי דמטעם שהיה לו לעמוד ולהזהיר הוי אדם המזיק וחייב על הכלים אף לשמואל והשתא לא קשה מה שהקשה מאם עמד בעל קורה דכיון שיתחייב לפי המסקנא אין לחוש אם יכול לומר ולטעמיך ולשמואל מי ניחא דיש מקומות שאין הש"ס מקפיד ופטורין על נזקי ממונן פירוש שמזיק ממונו את הכלים אפי' ראשון דפושע הוא דהוה ליה ממונו בור ופטור על הכלים:

כחוטרא דסמיותא. ארב פפא פליג וס"ל לרב זביד דכי פסקה לאורחא כשלדא לא היה ראשון חייב בנזקי שלישי שהיה לו ליזהר כשראה השני שנפל אבל בחוטרא דסמיותא דהוי באלכסון כשנתקל הראשון בראש החוטרא אותו שבא אחר כך ונתקל בסוף החוטרא לא ראהו:
ואם

עין משפט נר מצוה

מח א ב ג מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה י ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיג סעיף ב:
מט ד מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ג:
נ ה טוש"ע שם בהג"ה:
נא ו מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הלכה ח סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעט סעיף א:
נב ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו חננאל

ומותבינן עליה כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן מאי לאו אפי' ראשון כו'. וכיון דאיתותב הדר אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין דאיתזק השני בגופו של ראשון בין דאיתזק בממונו של ראשון שני חייב בנזקי שלישי אי איתזק בגופיה דשני. אבל איתזק בממונו של שני לא[דא"ל]האי בירא לאו אנא כריתיה. פי' גאון זק"ל אלא ראשון הוא דחפרה שנתקל תחלה פי' תראשון חייב לשני אם הוזק שני בממונו של ראשון בכליו דאינון כגון אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים שאם הוזק בהן אדם חייב כדאמרי' *) לעילא וכל שכן אם הוזק השני בגופו של ראשון שהיה לו לעמוד ולא עמד ואם אינו יכול לעמוד היה לו להזהיר ולא הזהיר אבל שלישי בגופו של שני חייב השני שהיה לו לעמוד או להזהיר כמו שאמרנו ולא עשה לפיכך חייב אבל הוזק בכליו של שני פטור דאמר ליה הלא המניח כליו ברשות הרבים כאילו כרה בור ברשות הרבים וחייב אלו הכלים לא השלכתים אני ברשות הרבים הראשון שנתקל עליו כאלו הוא השליכם. והא דרבא הלכתא היא דלית מאן דפליג עליה ומסקנא כוותיה. אמר מר כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא ולענין קטלא אמר שור ולא אדם חמור ולא כלים אבל לענין נזקין אדם חייב וכלין פטורין. אלא לרב דאמר אי דאפקרינהו הוי בור ואי לא ממוניה נינהו וכשורו הן שחייב בזה ובזה גופו היכי מפקר לי' תרגמה אבא בר מניומי קמי רבינא שהוזקו כלים בכלים שיכול להפקירן. פי' כשלדא כגון שפשט ידיו ורגליו לרוחבה של דרך ופסקה מלעבר בה אדם וכן חוטרא דסמיותא פי' הסומא מגשש במטה שבידו הנה והנה בצדדין ובאמצע הדרך: [מתני'] זה בא בחביתו וזה בא בקורתו [כו']

*) נראה דל"ל כדאמרינן לעיל דף כח ע"ב:

מסורת הש"ס

עיין ברי"ף ובהרא"ש ובעל המאור ובמלחמות פירושים אחרים

[לעיל ג: ו. כח: לקמן מח.]

[לקמן לב. עיין שם] לעיל כו,

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ראשון ודאי כו' וקסבר רבא כו' קשה לי הא רבא אמר ספ"ג דב"מ האי כי דיניה והאי כי דיניה הסברי דס"ל לרבא דלר"י נתקל לאו פושע הוא מדפטר בב"מ ועי' לעיל דף כח ע"ב תוספות ד"ה אמר רבה דלרבה דסבר דלר"י נתקל פושע צ"ל דטעמא דפטר בב"מ משום תקנה"ע אבל רבא דאמר האי כי דיניה מוכח דסבר דלר"י נתקל לאו פושע ולע"ג:

מסורת הש"ס

ויקרא יח

[לעיל כ. כה:]

[לעיל לא: ע"ש]

[לעיל כח:]

[עי' רש"י לקמן מח: ד"ה מיירין]

[שבת קיט: וש"נ]

שם קיט. ע"ש

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הל' ח סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעט סעיף ג:

נד ב ג ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

נה ו ז מיי' שם פ"ד הלכה יז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף יב וטוש"ע א"ה סי' פג סעיף ג:

נו ח מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה כ סמג עשין סז סח טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף כ:

נז ט מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הל' ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעח סעיף ח:

נח י מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ז:

תורה אור

*ואם עמד בעל קורה חייב ואם אמר לבעל חבית עמוד פטור *היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון נשברה חבית בקורה חייב *ואם עמד בעל חבית פטור *ואם אמר לבעל קורה עמוד חייב *וכן זה בא בנרו וזה בפשתנו: **גמ'** בעא מיניה רבה בר נתן מרב הונא המזיק את אשתו בתשמיש המטה מהו כיון דברשות קעביד פטור או דלמא *איבעי ליה לעיוני א"ל תניתוה שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך אמר רבא ק"ו ומה יער שזה לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס נעשה כמי שנכנס לרשות חבירו וחייב זה שלרשות חבירו נכנס לא כל שכן אלא הא קתני שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך התם תרוייהו כהדדי נינהו *הכא איהו קעביד מעשה והיא לא והכתיב °ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם הנאה לתרוייהו אית להו איהו מעשה הוא דקעביד: היה בעל קורה ראשון כו': *אמר ריש לקיש שתי פרות ברה"ר אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה רבוצה במהלכת חייבת לימא מסייע ליה היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון נשברה חבית בקורה פטור ואם עמד בעל קורה חייב והא הכא דכרבוצה במהלכת דמי וקתני חייב ותסברא הא סייעי בעיא לא מסתייא דלא מסייעי אלא מקשה נמי קשיא טעמא דבעטה הא הוזקה ממילא פטור והא מתני' דממילא וקתני חייב מתני' *דפסקה לאורחא כשלדא הכא כגון דרבעה בחד גיסא איבעי לה לסגויי באידך גיסא אלא סיפא דמתני' מסייע ליה לר"ל דקתני היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון נשברה חבית בקורה חייב ואם עמד בעל חבית פטור והא הכא דכמהלכת ברבוצה דמי וקתני פטור מתני' דכי אורחיה קא מסגי הכא א"ל *נהי *דאית לך רשות לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא: **מתני'** שנים שהיו מהלכין ברה"ר אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהם רצין (א)*והזיקו זה את זה שניהם פטורין: **גמ'** מתני' דלא כאיסי בן יהודה דתניא איסי בן יהודה אומר רץ חייב מפני שהוא משונה ומודה איסי בע"ש בין השמשות שהוא פטור מפני שרץ ברשות א"ר יוחנן *הלכה כאיסי בן יהודה ומי אמר רבי יוחנן הכי *והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהם רצין פטורין מתני' בע"ש בין השמשות ממאי מדקתני או שהיו שניהם רצין פטורין הא תו ל"ל השתא אחד רץ ואחד מהלך פטור שניהם רצין מבעיא אלא הכי קאמר אחד רץ ואחד מהלך פטור בד"א בע"ש בין השמשות אבל בחול אחד רץ ואחד מהלך חייב *שניהם רצין אפי' בחול פטורין אמר מר ומודה איסי בע"ש בין השמשות שהוא פטור מפני שרץ ברשות בע"ש מאי ברשות איכא כדר' חנינא *דאמר ר' חנינא בואו

רש"י

תרוייהו כי הדדי נינהו. שניהן שוין בשבירתן שאף בעל חבית סייע בשבירתה: הנפשות העושות. טוקף וגואפת במשמע: כרבוצה במהלכת. דבעל קורה שעמד הוי משונה שאין דרך לפוש ברה"ר: הא סיועי בעיא. דרבוצה במהלכת חייבת: אלא מקשי נמי קשיא. מתניתין לריש לקיש דאמר בעטה רובלת חייבת: הא הוזקה ממילא. מהלכת ברבוצה פטורה והכא קתני במתניתין דממילא חייב: מתניתין דפסקה. קורה לאורחא כשלדא שהיו ראשיה לרוחב הדרך הלכך אפילו ממילא חייב שאין דרך לבעל החבית לנטות: לסגויי באידך גיסא. הלכך טעמא דבעטה אבל ממילא פטור: מתניתין. דקא מסגי בעל הקורה כי אורחיה ואין כאן שינוי הלכך פטור אבל מהלכת שבעטה ברבוצה שינתה את דרכה ואימא לך דחייבת: שניהן פטורין. כדמפרש בגמרא: מפני שרץ [ברשות]. מפרש לקמן: הא תו למה לי [השתא] אחד רץ ואחד מהלך. דרך שינה ומהלך לא שינה פטור שניהם רצים מבעיא: בואו

תוספות

ואם עמד בעל קורה חייב. בגמרא מוקי דרמיא לקורה כשלדא אבל אי לא רמיא כשלדא פטור דאיבעי ליה לבעל חבית כשראה שעמד בעל הקורה לסגויי באידך גיסא כדי שלא יוזק אבל כי הוי כשלדא לא פשע בעל החבית דלא ידע כשעומד כשלדא אע"פ שגוף האדם רואה כשעמד מה שעמד כשלדא אין רואה אבל קשה דבסיפא אם עמד בעל החבית אמאי פטור דחבית לא מסתבר דהוי כשלדא שהוא דבר קטן וה"ל לבעל הקורה לסגויי באידך גיסא כדי שלא יוזק בעל חבית דהא כשבעל חבית אחרון מוטל עליו לסגויי באידך גיסא כדי שלא [יוזק] כ"ש כשבעל קורה אחרון דאיבעי לסגויי באידך גיסא כדי שלא יזיק כדפי' (לעיל דף כג.) גבי כלב שנטל חררה ועוד דגם זה דוחק שהאדם רואה שהוא עומד ואין רואה שהוא עומד כשלדא ונראה לר"י דלאורחא דמילתא הוא כשהולכין בעל חבית ובעל קורה זה אחר זה דאין האחרון יכול לעיין באותו שהולך לפניו כל שעה ולכך כי לא הוית קורה כשלדא יש לאחרון ללכת בתחלת הלוכו באידך גיסא כדי שלא יזיק או שלא יוזק ע"י עמידת הראשון אבל כשנושא את הקורה כשלדא אין לאחרון להסתלק באידך גיסא בין שהוא בעל קורה בין שהוא בעל חבית ולכך אין פושע אלא הראשון כשעמד ומיירי מתני' בין רישא בין סיפא שהקורה כשלדא:

תרוייהו כי הדדי נינהו. שאף בעל חבית מסייע בשבירתה שבדרך הלוכו הטיח חביתו בקורת חבירו וא"ת ואם כן ל"ל שלזה רשות להלך אפי' אין רשות לא לזה ולא לזה פטור בעל הקורה מטעם זה וי"ל דבא למעוטי אם היה בעל קורה רץ ובעל חבית מהלך אע"פ שבעל חבית עצמו הטיח החבית אע"ג דפטר במתני' אחד רץ ואחד מהלך הייתו משום דקסבר יש לו לרוץ ברה"ר אבל כשנושא קורה על כתיפו אין לו רשות לרוץ א"נ מתניתין דאחד רץ ואחד מהלך מיירי בע"ש כדמוקי לה רבי יוחנן אי נמי י"ל דבא למעט במקום שאין לו רשות להלך כגון בחצר בעל החבית דכיון דאין לו רשות לבעל [הקורה] להלך אין לבעל חבית ליזהר ממנו מיהו כשעמד בעל חבית חייב בעל קורה אפי' שנכנס ברשות כיון שעשה כל ההיזק דדוקא משום דתרוייהו כי הדדי נינהו פטרינן ליה ולא דמי לעמד בעל חבית דמתניתין דכיון שהוא ידע שבא אחריו בעל קורה נושא כשלדא פשע בעמידה כדפי' במתני' ואי חבית נמי איירי דהויא כשלדא אתי נמי שפיר:

איהו קעביד מעשה. ומיהו לענין חטאת ולענין מלקות חייבת דרחמנא אחשביה להנאה מעשה: **דרמיא** כשלדא. וא"ת והלא בקדרין מחייב לעיל כשנתקל השני בראשון ולא אמרינן איבעי ליה לסגויי באידך גיסא והתם לא מיירי כשלדא דלא מוקמינן דפסקה לאורחא כשלדא אלא ההיא דאם מחמת הראשון נפלו כולם וי"ל כשנפל אין רואהו ולא מצי א"ל איבעי לך לסגויי באידך גיסא:

איבעי לה לסגויי באידך גיסא. שלא תהא ניזוק וא"ת והא אפי' להזיק אית לה רשות לסגויי עלה וי"ל משום דהוי רגל ברשות הרבים ואביעוט נמי לא מיחייב משום דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור: **והא** הכא דכמהלכת ברבוצה דמיא. תימה מאי ס"ד השתא וכי סובר הוא שאם שבר במתכוין שהוא פטור כמו בעטה מהלכת ברבוצה הא פשיטא לן בריש פירקין דשובר חייב דבאדם לא שייך כל המשנה כו' וי"ל דס"ד כי היכי דבמתני' פטרינן בעל הקורה לפי שבעל חבית גורם לו בעמידתו שאין לו לבעל קורה ליזהר שמא יעמוד בעל חבית ה"נ פרה רבוצה גרמה לה למהלכת שתבעוט בה ואין לבעל הפרה ליזהר שמא תמלא פרה רבוצה ברשות הרבים ותבעוט בה פרתו ומשני דבשביל שרבצה לא גרמה לה בכך שתבעוט בה דנהי דאית לך רשות לסגויי עלאי לבעוטי בי לית לך רשות: **שנים** שהיו מהלכין וכו' והזיקו זה את זה פטורין. שכל אחד גרם לעצמו חבלה זו ולא הזיקו [א] ממש במתכוין אלא כלומר הוזקו זה בזה כדאמרי' בהפרה (לקמן דף מח: ושם*) שניהם ברשות שניהם שלא ברשות הזיקו זה את זה חייבין הוזקו זה בזה פטורין: ונתזה

[ד"ה שניהם]

רבינו חננאל

הא דבעא רבה בר נתן מרב הונא המזיק את אשתו בתשמיש המטה מהו איפשטא דאע"ג דתרוייהו אית להו הנאה איהו לחודיה קא עביד מעשה ואם הזיקה חייב דאמרה ליה איבעי לך לעיוני. היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון. אמר ריש לקיש ב' פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה רבוצה במהלכת חייבת. לימא מתני' מסייעא ליה רישא לסיפא. וסיפא לרישא. רישא דקתני אם עמד בעל הקורה חייב דכיון שעמד בעל הקורה כרבוצה במהלכת דמי וקתני חייב כריש לקיש. ומתמהינן והא סיועא בעייא בעטה ודאי דאמר לך לא מסתייך דרבצת ברשות הרבים אלא תבעט עלי אלא מקשה קשיא טעמא דבעטה ולפיכך חייבת הא לא בעטה אלא הוזקה מהלכת ברבוצה פטור והא מתני' שבירת החבית בקורה דממילא היא וחייב ופריק מתני' דדמיא כי שורא עמד כקורה לרוחב הדרך ופסק הדרך הכא מיירי דרבעה פרה בחד גיסא איבעי לה לסגויי באידך גיסא סיפא לימא מסייעא ליה לרישא דריש לקיש היה בעל חבית ראשון כו' כיון דאמרי' בפרק כיצד הרגל מועדת בהא שמעתא דר"ל דר' יוחנן אית ליה הא דריש לקיש ש"מ דהלכתא כוותיה. ודברי רבא ורב פפא דאמר אנא פליגנא עליה לא משגחינן ביה. ויש אומרים כיון דרבא בתרא הלכתא כוותיה: מתני' שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהן רצין והזיקו זה את זה פטורין אוקימנא בערב שבת בין השמשות והכי קתני בד"א בערב שבת בין השמשות אבל בחול אחד רץ ואחד מהלך. וה שרץ חייב אפי' בחול שניהן רצין פטורין. א"ר יוחנן הלכה כאיסי דתניא איסי בן יהודה אומר רץ חייב מפני שהוא משנה ומודה איסי (בשבת)[בע"ש] בין השמשות שהוא פטור מפני שהוא רץ ברשות מאי ברשות פי' ברשות מצוה כר' חנינא דהוה מרקד ואזיל ואמר בואו ונצא לקראת כלה יאמרי לה לקראת מלכה. ר' ינאי מתעטף וקאי

הגהות הב"ח

(א) במשנה והזיקו זה את זה. נ"ב היינו הוזקו זה בזה שלא בכוונה אבל הזיקו בכוונה חייב כן פרש"י דף מח ע"ב ע"ש:

הגהות הגר"א [א] תוס' ד"ה שנים כו' ולא הזיקו כו'. נ"ב והרמ"ה כתב דהזיקו ממש ופטורים הואיל תרווייהו עבדי מעשה:

*בואו ונצא לקראת כלה מלכתא ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא רבי ינאי מתעטף וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה:

מתני' המבקע (א)*ברה"ר והזיק ברה"י ברה"י והזיק ברה"ר ברה"י והזיק ברה"י אחר חייב:

גמ' וצריכא דאי תנא המבקע ברה"י והזיק ברה"ר משום דשכיחי רבים אבל מרה"ר לרה"י דלא שכיחי רבים אימא לא ואי תנא מרה"ר לרה"י משום דמעיקרא שלא ברשות עביד אבל מרשות היחיד לרה"ר דברשות עביד אימא לא ואי תנא הנך תרתי הא משום דשכיחי רבים והא משום דשלא ברשות אבל מרה"י לרה"י אחר דלא שכיחי רבים ומעיקרא ברשות אימא לא צריכא: ת"ר הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה על פניו ומת פטור ואם נכנס ברשות חייב מאי חייב א"ר יוסי בר חנינא חייב בד' דברים ופטור מגלות לפי שאין דומה ליער יער זה לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס זה לרשות חבירו נכנס אמר (ב) רבא ק"ו ומה יער זה לדעתו נכנס וזה לדעתו נכנס נעשה כמי שנכנס לדעת חבירו וגולה זה שלדעת חבירו נכנס לא כל שכן אלא אמר רבא מאי פטור מגלות דלא סגי ליה בגלות והיינו טעמא דרבי יוסי בר חנינא משום דהוי ליה שוגג קרוב למזיד מתיב רבא *הוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה על ידו והא הכא דשוגג קרוב למזיד הוא דאיבעי אסוקי אדעתיה דמייתי אינשי בחדא רצועה וקתני הרי זה גולה אמר רב שימי מנהרדעא דטעי במנינא *טפח ליה רבא בסנדליה אמר ליה אטו הוא מני והתניא *גדול שבדיינין קורא והשני מונה והשלישי אומר הכהו אלא אמר רב שימי מנהרדעא דטעה דיינא גופיה מיתיבי *הזורק את האבן לרה"ר והרג הרי זה גולה והא הכא דשוגג קרוב למזיד הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה דברה"ר שכיחי אינשי וקתני הרי זה גולה *אמר רב שמואל בר יצחק בסותר את כותלו איבעי ליה עיוני בסותר בלילה נמי איבעי ליה עיוני בסותר את כותלו ביום לאשפה האי אשפה ה"ד אי דשכיחי רבים מזיד הוא ואי לא שכיחי רבים אנוס הוא אמר רב פפא [לא צריכא אלא] באשפה העשויה להפנות בלילה ואינה עשויה להפנות ביום ואיכא דמיקרי ויתיב מזיד לא הוי דהא אינה עשויה להפנות ביום אנוס נמי לא הוי דהא איכא דמיקרי ויתיב רב פפא משמיה דרבא מתני לה ארישא הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה לו בקעת וטפחה לו על פניו ומת פטור אמר רבי יוסי בר חנינא חייב בארבעה דברים ופטור מגלות מאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא ומאן דמתני לה ארישא אבל אסיפא כיון דברשות חייב גלות ומי חייב גלות והתניא הנכנס לחנותו של נפח ונתזה ניצוצות וטפחה לו על פניו ומת פטור ואפילו נכנס ברשות הכא במאי עסקינן בשוליא דנפחי שוליא דנפחי למקטלא קאי כשרבו מסרהב בו לצאת ואינו יוצא ומשום דרבו מסרהב בו לצאת למיקטליה קאי כסבור יצא אי הכי אחר נמי אחר

רש"י

בואו ונצא · כאדם המקבל פני מלך: **מתני'** המבקע · עצים: והזיק ברה"י · של אחרים: ברשות היחיד · שלו: והזיק ברשות היחיד אחר · של אחרים חייב: **גמ'** דשכיחי רבים · והוה ליה לעיוני: דלא שכיחי רבים · במקום הנזק: פטור · מגלות: חייב בד' דברים · אם לא מת אלא הוזק נותן לו נזק לער ורפוי ושבת דהוה ליה פושע אבל בושת לא דאינו חייב על הבושת עד שיתכוין ורישא דשלא ברשות פטור מד' דברים דליכא פשיעה אבל אנזק חייב כדקיימא לן פלע תחת פלע לחייב על האונס כרצון: לדעתו · שלא נטל רשות מחבירו: קרוב למזיד · דאיבעי ליה לעיוני: הוסיף לו · שליח ב"ד למי שחייב מלקות: רצועה אחת · יותר על מה שאמדוהו ב"ד שיכול לקבל ומת גולה על ידו: (ג) טפח רבא לרב שימי: בסנדליה · דרב שימי הכהו על סנדלו א"נ בעט בסנדלו לרב שימי: אטו הוא · השליח מני: קורא · והפלא ה' את מכותך וגו' (דברים כח): ה"ג בסותר את כותלו ביום לאשפה: להפנות · בני אדם נפנין בה לנקביהם: מתני לה · לדר"י בר חנינא: חייב בד' דברים · דהתם נמי פושע הוא כיון דחזייה דעייל איבעי ליה לעיוני: מאן דמתני לה אסיפא · פטור מגלות שאינו דומה ליער כ"ש ארישא: בשוליא דנפחי · תלמידו של אותו נפח: מסרהב · מפציר בו לצאת: אחר

תוספות

ונתזה בקעת וטפחה לו בפניו. לא גרסינן ומת דר"א מוקי לה לענין ארבעה דברים: **זה** שלדעת חבירו נכנס. משמע דאיירי כשראהו נכנס וא"ת בשלא ברשות אמאי פטור כיון שראהו שנכנס הא אמרינן בפ' הפרה (לקמן מח· ושם ד"ה היזקו) הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות דאפי' בעל הבית הזיקו חייב אי הוה ידע ביה ואפילו שלא בכוונה דומיא דלא הוה ידע דפטור התם וי"ל הא דקתני רישא פטור היינו מד' דברים אבל נזק חייב וכן פי' בקונטרס א"נ כולה ברייתא בשלא ראהו מ"מ חשיב לדעת חבירו שהיה לו לידע שלא על חנם שאל ממנו רשות אלא משום שרוצה ליכנס: **דלא** סגי ליה בגלות · וא"ת והא תנן באלו הן הגולין (מכות ח·) הזורק אבן לחצרו והרג אם יש לו רשות לניזק ליכנס לשם גולה ואם לאו אינו גולה ואמאי גולה כשנכנס ברשות וי"ל דהתם מיירי כגון שיש לו דרך בתוכו או במכר או במתנה או בשאלה או בשכירות שאין בעל החצר יכול לעכב עליו אבל הכא מיירי באדם ששואל רשות ליכנס לפי שעה דיודע הוא שיכנס לאלתר כיון ששאל ממנו רשות להכי הוי קרוב למזיד: **מיתיבי** הזורק אבן לרה"ר והא הכא דשוגג קרוב למזיד· בריש אלו הן הגולין (מכות דף ז:) דריש בשגגה פרט למזיד ומוקי לה באומר מותר וקרי ליה מזיד משום דאומר מותר קרוב למזיד והא דלא מייתי הך משנה התם דלא משמע ליה לאוויי האי קרוב למזיד להאוא אבל ההוא דלעיל לא הוי קרוב למזיד טפי מהאי והא דפריך בגמ' אהך משנה במכות והא מזיד הוא ומשני בסותר כותלו וכולה סוגיא כדהכא סמיך אהא דפטרינן הכא קרוב למזיד ולא אתיא הסיא סוגיא כמאן דמתני דר' יוסי בר חנינא ארישא: **חייב** בארבעה דברים · פי' בקונטרס כיון דחזייה דעייל איבעי ליה לעיוני וקשה לריב"א דאם ראהו היה לו להתחייב גלות אע"ג דלא נתן לו רשות ליכנס מידי דהוה אמסרהב בו לצאת גבי נפח בסמוך דחייב גלות אחר דלא הוי שוליא דנגרי ואע"פ שנכנס ברשות כיון שעתה מסרהב בו לצאת הוי כשלא ברשות וי"ל דשאני התם כיון שתחילת כניסתו ברשות לפיכך באחר יש לו לחוש שמא לא יצא ודמי טפי ליער כי בוטח הוא שלא למהר לצאת כיון שנתן לו רשות ליכנס והיה לו לנפח לעיין אם יצא אם לאו אבל הכא שתחלת כניסתו שלא ברשות אין לו לחוש כל כך ולא דמי ליער והביא ראיה מירושלמי דגר' א"ר יוסי בר חנינא היה עומד ומבקע עצים בחצירו ונכנס פועל לתבוע שכרו ונתזה בקעת והזיקו חייב ואם מת אינו גולה לפי שאין דומה ליער והתניא רבי חייא פטור נימא דלא פליג דהא דאמר ר' יוסי בר חנינא כשראהו ומה דתני ר' חייא בשלא ראהו הרי משמע אפי' דראהו פטור מגלות כיון דנכנס שלא ברשות אע"ג דמסרהב בו לצאת מחייבין גבי נפח היכא דנכנס ברשות וכי דחי בירושלמי ומוקי דר' חנינא כשאומר לו הכנס ודאי צריך להעמידה כשלא ראהו דלא תקשה דנפח על מה שהוא פטור מגלות: **מאן** דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא · משמע דיותר הרישא קרובה לאונס ממה שהסיפא קרובה למזיד ותימה אי מטעם אונס פטור מגלות כ"ש שהיה לו ליפטר מארבעה דברים כדמוכח לעיל בסוף פרק שני (דף כו:) בהכיר בה ושכחה דפטור מארבעה דברים וחייב גלות וי"ל דלאו מטעם אונס פטר ליה הכא אלא לפי שאין דומה ליער כשנכנס שלא ברשות והא דקאמר כל שכן ארישא משום דדמי סיפא טפי ליער מרישא וכן פירש בקונטרס: והואיל

עין משפט נר מצוה

נט א ב מיי' פ"ל מהל' שבת הל' ב סמג עשין ל טוש"ע א"ח סי' רסב סעיף ג:
ס ג מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה יז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף ט:
סא ד מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הלכה יב סמג לאוין קלט:
סב ה מיי' שם הל' יא סמג שם:
סג ו ז ח ט מיי' פ"ו מהלכות רוצח הל' ו:
סד י כ מיי' שם הל' ז:
סה ל מ מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הל' יז עי' מ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא ס"ט:
סו נ ס מיי' פ"ו מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה יא סמג עשין עה:

רבינו חננאל

וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה: **מתני'** המבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים כו' · הני תלתא בבי דקתני במתני' לא שמעינן חדא מגוחברתה אלא כולהו צריכן למיתנינהי בהדיא. ת"ר הנכנס לחנות של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו פטור. ואם נכנס ברשות חייב' מאי חייב דקתני אמר ר' יוסי בר' חנינא חייב בד' דברים דקי"ל אדם מועד לעולם א)ומתכוין לנגרותו חייב חוץ מן הבושת דבעינן עד שיהא מתכוין לו לבייש או אפילו להזיק. ופטור דקתני פטור מגלות ופירש רבה דלא סגי ליה בגלות משום דהוא שוגג קרוב למזיד. ומותיב רבה הא דתנן בפ' אלו הן הלוקין הוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה והא הכא שוגג קרוב למזיד הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה דמיית איניש בחדא רצועה. ופרקינן כגון דטעה הדיין במניינא. ת"ש הזורק אבן לרשות הרבים והרג הרי זה גולה והא הכא שוגג קרוב למזיד הוא ופרקי' האי זורק אבן בסותר כותלו לאשפה שאין דרך בני אדם ליפנות בה ביום אלא מעט ודרכה ליפנות בה בלילה וזה סותר כותלו וזרק אבן לאשפה והיה שם אדם עושה צרכיו והכהו האבן ומת מזיד לא הוי דאינה עשויה ליפנות בה ביום אנוס לא הוי דהאיכא דמקרי ויתיב; רב פפא הא דר' יוסי בר' חנינא מתני לה ארישא הנכנס לחנותו של נגר כו' ומחייב גלות והתנן הנכנס לחנותו של נפח ונתזו ניצוצות וטפחו לו על פניו ומת פטור ואפי' נכנס ברשות ופרקי' זה שנכנס וטפחו לו ניצוצות ומת בשולייא ב)דנגרי וכשרבו מסרהב בו לצאת מחנותו וכסבר שיצא ומשום דאית ליה אימתא עליה אע"ג דאמר ליה ג) לא הוה ליה אסוקי אדעתיה דלמא לא נפק. רב זביד מתני אהא ומצא פרס לממציא עצמו מכאן א"ר אלעזר בן יעקב משיצתה אבן מידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור מגלות וחייב בד' דברים מאן דמתני אהא חייב בד' דברים כל שכן אקמייתא דודאי חייב ומאן דמתני לה אקמייתא אבל אהא פטורין לגמרי מד' דברים וחייב בנזק וכדרבא דאמר בסוף פ' כיצד היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור ואפי' אנוס חייב בנזק הכין דאמור רבנן בהדיא פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון: ת"ר

א) אולי צ"ל ואפילו באינו מכוין להזיקו חייב. ב) ס"א דנפחי. ג) נראה דצ"ל אע"ג דאמר לא מ"מ לא הוי ליה לאסוקי אדעתיה וכו'.

מסורת הש"ס

[במשנה שבמשניות איתא לסיפך בתחלהמבקע ברה"י ואח"כ המבקע בר"ה וכזה מוכן סדר הצריכותא בגמרא]

מכות כב:

[מו"ק כה. ב"ב נג.] מכות כג. כריתות יא

מכות ח:

ג"ז שם

הגהות הב"ח

(א) במשנה המבקע ברה"י והזיק ברה"ר ברה"ר והזיק ברה"י: (ב) גמ' אמר רבה ק"ו ומה יער: (ג) רש"י ד"ה טפח וד"ה בסנדליה סד"א:

מסורת הש"ס

אחר לית ליה אימתא דרביה האי אית ליה אימתא דרביה רב זביד משמיה דרבא מתני לה אהא *ומצא פרט לממציא את עצמו מכאן א"ר אליעזר בן יעקב ^א^מי שיצתה אבן מתחת ידו והוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור א"ר יוסי בר חנינא פטור מגלות וחייב בארבעה דברים מאן דמתני לה אהא כ"ש אקמייתא ומאן דמתני לה אקמייתא אבל אהא ^ב^פטור לגמרי: ת"ר ^ג^פועלים שבאו לתבוע שכרן מבעל הבית ונגחן שורו של בעל הבית ונשכן כלבו של בעה"ב ומת פטור (א)אחרים אומרים רשאין פועלין לתבוע שכרן מבעל הבית ה"ד אי דשכיח במתא מ"ט דאחרים אי דשכיח בבית מ"ט דת"ק לא צריכא בגברא דשכיח ולא שכיח וקרי אבבא ואמר להו אין מר סבר אין עול תא משמע ומ"ס אין ^ד^קום אדוכתך משמע תניא כמ"ד אין קום אדוכתך משמע דתניא פועל שנכנס לתבוע שכרו מבעה"ב ונגחו שורו של בעה"ב או נשכו כלבו פטור אע"פ שנכנס ברשות אמאי פטור אלא לאו דקרי אבבא ואמר ליה אין וש"מ אין קום אדוכתך משמע:

מתני' ^ה^שני שוורין תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי נזק ^ו^שניהן מועדין משלמין במותר נזק שלם ^ז^אחד תם ואחד מועד מועד בתם משלם במותר נ"ש תם במועד משלם במותר חצי נזק ^ח^וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם ^ט^אדם במועד ומועד באדם משלם במותר נזק שלם אדם בתם ותם באדם ^י^אדם בתם משלם במותר נזק שלם ^כ^תם באדם משלם במותר חצי נזק *ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם:

גמ' ת"ר °כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם מה שור בשור תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם אף שור באדם תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם ר' עקיבא אומר כמשפט הזה כתחתון ולא כעליון יכול משלם מן העלייה ת"ל יעשה לו מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה ורבנן זה למה לי ^ל^לפוטרו מארבעה דברים ורבי עקיבא לפוטרו מארבעה דברים מנא ליה נפקא ליה °מאיש כי יתן מום בעמיתו *איש בעמיתו ולא שור בעמיתו ורבנן אי מהחיא הוה אמינא צער לחודיה אבל ריפוי ושבת אימא ליתן ליה קמ"ל:

מתני' שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור:

גמ' מתניתין מני רבי עקיבא היא דתניא יושם השור בב"ד דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר הוחלט השור במאי קמיפלגי ר' ישמעאל סבר *בעל חוב הוא ווזי הוא דמסיק ליה ור' עקיבא סבר ^מ^שותפי נינהו וקמיפלגי בהאי קרא °ומכרו את השור החי וחצו את כספו ר' ישמעאל סבר לבי דינא קמזהר רחמנא ור"ע סבר לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא מאי בינייהו הקדישו ניזק איכא בינייהו בעא מיניה רבא מר"נ מכרו מזיק לר' ישמעאל מהו כיון דא"ר ישמעאל בעל חוב הוא ווזי הוא דמסיק ליה מכור או דלמא

כיון

רש"י

אחר לית ליה אימתא · דנפח עליה והוה ליה לאסוקי אדעתיה שמא לא ילא: וחייב בד' דברים · דהוה ליה פושע שזרק למקום שבני אדם מלויים: מאן דמתני אהא · חייב בארבעה דברים: כל שכן אקמייתא · הנכנס לחנותו של נגר דכיון דחזייה דעייל איבעי ליה לעיוני: בבית · בביתו ולא בשוק: תורה אור

מתני' במותר · שמין מה הזיקו של זה יותר על נזקיו של זה ובאותו מותר משלם מי שהזיק יותר את החצי: מועד בתם משלם במותר · כלומר אם הוא הזיק את התם יותר משהזיקו תם: **גמ'** כמשפט הזה יעשה לו · רבנן לא דייקי הזה דמייתי ליה לדרשה כדלקמן: כך משפט שור באדם · דהאי קרא בשור באדם כתיב או בן יגח וגו': כתחתון ולא כעליון · משפט התחתון משתעי במועד וקרא קמא בתם רבי עקיבא הזה דייק כלומר דינא דסליק האי קרא מיניה: יכול · תם שחבל באדם יהא כמועד לכל דבריו אפי' לשלם מן העלייה: מגופו משלם · ואם אינו שוה כנגד כל *החבלה יפסיד ניזק ואינו נוטל אלא השור: לפוטרו מארבעה דברים · דהכי משמע משפט זה יש לו לשלם נזק שלם ולא משפט אדם החובל בחבירו: הני מילי לצער לחודיה · משום דלא חסר ביה ממונא: אבל רפוי ושבת · דחסר ביה ממונא אימא כי נזק נינהו ומיחייב: קמ"ל · יתורא: **מתני'** נוטל את השור · דהיינו חצי נזק: **גמ'** יושם שור · המזיק בב"ד ויתן לו מזיק מעות דמי השור שהוא חצי נזקו ובשוה מנה שנגח לשוה מאתים ואין הנבילה שוה כלום קמיירי: הוחלט השור · השור עצמו יקח ולקמן מפרש מאי בינייהו: שותפין נינהו · בההוא שור דמשתעי ביה קרא שוינהו רחמנא שותפין וקרא משתעי בשוה מאתים שנגח לשוה מאתים כדתנן במתניתין זהו שור האמור בתורה הלכך הכא דמזיק אינו שוה אלא מנה נוטל את השור: הקדישו ניזק איכא בינייהו · לרבי ישמעאל לא קדיש ליה לרבי עקיבא קדיש:

כיון

תוספות

והוציא הלה את ראשו · לא דמיא להיה תחתיו כרים וכסתות דפליגי כילד הרגל (לעיל כו:) דאין לו לחשוב שיסלקו הכרים ויסברו הכלים: **אי** דשכיח בשוקא מאי טעמא דאחרים · פירוש ימתינו עד שימצאהו בשוק חוץ לבית ואית ספרים דגרסי אי דשכיח במתא דכיון שאין רגיל לצאת חוץ מעירו הרבה פעמים ימצאהו חוץ לביתו אבל לא שכיח במתא כעין רוכל המחזר בעיירות יש להם רשות ליכנס שלא ילך לו:

בגברא דשכיח ולא שכיח · אי שכיח פשיטא ליה דקום אדוכתך משמע ואי לא שכיח א"כ ודאי עול תא משמע: **תניא** כמ"ד קום אדוכתך משמע · וע"כ בשכיח ולא שכיח דאי בשכיח זה לא היה קורא נכנס ברשות דפשיטא דקום אדוכתך משמע: **שני** שוורים תמים שחבלו זה בזה כו' · תימה דכולה מתניתין שאין צריכה היא וי"ל דלרבי עקיבא אצטריך שלא תאמר כיון דאית ליה יוחלט השור לניזק אם כן שורו של זה קנוי לזה *ואם הקדישו קדוש קמ"ל דלא אמרינן הכי ואפילו לרבי ישמעאל נמי כ"מ אם נאבד האחד שלא יאמרו הבעלים אגבה כל חצי נזקי משלך ואתה תפסיד נזקך שנאבד שורי שמשתלם מגופו:

ורבנן הזה למה לי לפוטרו כו' · וא"ת לרבנן כמשפט למה לי דבלא כמשפט ידעינן דתם באדם משלם ח"נ דמהיכא תיתי לשלם נ"ש וי"ל דכיון דהזה אצטריך למכתב לפוטרו מארבע' דברים אי לאו כמשפט שור בשור לא הוה דרשינן הזה לפוטרו מארבעה דברים אלא הוה דרשינן הזה כרבי עקיבא הזה כתחתון ולא כעליון דהכי מסתברא טפי: **לפוטרו** מארבעה דברים · תימה מכמשפט שור בשור כך משפט שור באדם שמעינן ליה וי"ל דזה אין ללמוד משום דגבי שור לא שייכי ארבעה דברים דצער ובושת ליכא ורפוי °ושבת הוי בכלל נזק דכששמוהו כמה היה שוה מתחילה וכמה הוא שוה עכשיו שאם ירצה בעליו לא ירפאהו אלא ימכרהו מיד ויקנה אחר נמצא כשמשלם לו יכול לקנות שור בשלו אבל אדם על כרחך צריך לרפאות עצמו ושבת נמי איכא: **הוה** אמינא צער לחודיה · יש ספרים דגרסי צער *ובושת אבל רפוי ושבת לא וא"ת מהיכא תיתי דליתב ליה אי °מק"ו דאדם שאין משלם כופר מה לאדם שמשלם צער וי"ל דלא שייך ביה פירכא דמאי דכתיב באדם שמשלם רפוי ושבת אין אלא גלוי מילתא בעלמא שכל זה חשיב נזק ונזק מלינו בהדיא בקרא שהשור משלם: **הקדישו** ניזק איכא בינייהו · ה"מ למימר דלמר יכול לסלקו ולמר אין יכול לסלקו וכן מכרו מזיק דלרבי ישמעאל מכור לרדיא כדאמרינן בשמעתא [א] ולרבי עקיבא אין מכור וכן שיבא מזיק או כיחש מזיק כדאמרינן לקמן ומילי טובא דדריש בשור שנגח ארבעה וחמשה (דף לו:) נמי איכא בינייהו אלא חד מינייהו נקט: **איכא** בינייהו · דלרבי ישמעאל אין קדוש ואם תאמר ואמאי אין קדוש למאן דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף ל:) למפרע הוא גובה וי"ל דלמאן דאמר למפרע הוא גובה היינו היכא דגבאו לבסוף אבל הכא אם נתרצה ניזק לבסוף לקבל המעות ולא גבאו לרבי ישמעאל אין קדוש ומכל מקום לרבי עקיבא קדוש דשותפין נינהו

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה ט סמג עשין פה:

סח ב מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הל' יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ל:

סט ג ד מיי' פ"י מהל' נזקי ממון הל' יא ועי"ש בכ"מ סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף י בהג"ה:

ע ה מיי' פ"ט שם הל' יד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תכ:

עא ו ז מיי' שם טוש"ע שם:

עב ח (מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק) סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף יג:

עג ט מיי' פ"ז מהלכות נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף א:

עד י מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעת סעיף א:

לשון תוספות שכן ואם הקדיש כל אחד שורו של חבירו כנגד כל חצי נזקו קדוש קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא כנגד חצי המותר מהרש"ל

עה כ ל מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תו סעיף א:

עו מ מיי' פ"ט שם הל' יב ועי"ש סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תו סעיף א:

רבינו חננאל

ת"ר פועלין שנכנסו לתבוע שכרן מבעל הבית כו'. סוגיא דשמעתא פועל שבא לתבוע שכרו מבעל הבית ונכנס בלא רשותו של בעל הבית והוזק מבהמתו של בעל הבית ואפי' אם מת פטור בעל הבית וכל שכן זולתי פועל ואם אמר לו בעל הבית הכנס ונכנס והוזק בעל הבית חייב ואם הוא בעל הבית שהוא פעמים מצוי בשוק פעמים אינו מצוי בשוק ובא ועמד בשער וקראו לבעל הבית והשיבו ואמר לו אין ונכנס והוזק פטור בעל הבית שלא היה לו להיכנס דאין לאו משמע עול אלא קום אדוכתיך משמע ותניא הכי א) סתמא דתניא פועל שנכנס לתבוע שכרו מבעל הבית ונגחו שורו של בעל הבית או נשכו כלבו של בעל הבית ומת פטור אף על פי שנכנס ברשות אמאי פטור אלא לאו כגון דקרא אבבא ואמר ליה אין (ועול) והוזק פטור. ש"מ אין קום אדוכתיך משמע ש"מ: מתני' ב' שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק כו' אדם בתם ותם באדם אדם בתם משלם במותר נזק שלם ותם באדם משלם במותר חצי נזק ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם: ת"ר או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כן משפט אדם באדם כו' פרשה זו תחילתה וכי יגח שור את איש מפרש בתם ואם שור נגח הוא מתמול מפרש במועד בתם הוא אומר ובעל השור נקי ובמועד כתיב וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו הנה במיתה פירש דין התם ודין המועד לנזקין לא פירש כשחזר וכתב או בן יגח או בת יגח למאי אתא לדברי הכל לנזיקין הוא דאתא ת"ק סבר כמשפט הזה יעשה לו כמשפט נזקי שור בשור תם חצי נזק מועד נזק שלם אף שור שהזיק אדם תם חצי נזק מועד נזק שלם כן יעשה לו. ור' עקיבא אומר אם כן הוה ליה לקרא לומר כמשפט יעשה לו מאי מטעמא כתב הזה ללמוד שזה דין כתחתון ולא כעליון לפי שבתחילת הפרשה תורת התם והוא נקרא עליון ואחריו כתיב ואם שור נגח הוא המועד והוא הנקרא תחתון שזה אחרי זה כתיב ודייק ר' עקיבא הזה הסמוך לו והוא תורת התחתון והוא המועד. יכול לשלם מן העלייה כיון שאע"פ שהוא תם באדם משלם נזק שלם כמועד נדין אותו בכל דבר כמועד ת"ל יעשה לו מגופו משלם ולא מן העלייה ורבנן דפליגי עליה דר' עקיבא אמרי הזה כשם שאין בזה ד' דברים אלא כופר בלבד כך אין שור באדם משלם ד' דברים אלא נזק בלבד. ור' עקיבא נפקא ליה מאיש בעמיתו איש בעמיתו משלם ד' דברים ולא שור ד' דברים ג) בעמיתו ממעט השור משלם ד' דברים ורבנן מאיש בעמיתו הוה אמינא צער לחודיה דהכין כתיב מום ומום צער לחודיה משמע אבל ריפוי שבת ובושת אימא כנזק דמי וליתן ליה קמ"ל והלכתא כרבנן דגרסינן בתחלת פרקין קמא ג) תבריה ר' עקיבא לגזיזיה: מתני' שור שוה מנה שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור מתני' ר' עקיבא דתניא יושם השור בב"ד דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר הוחלט השור קסבר ר' עקיבא שותפי נינהו וכי כתיב ומכרו את השור החי וחצו את כספו לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא והרשות ביד הניזק למכור שנאמר ומכרו וחצו את כספו הנוטל כסף הוא המוכר ר' ישמעאל סבר בעל חוב הוא ווזי הוא דמסיק ולבי דינא מזהר להו למכור השור ולפרוע את חובו של זה שנאמר ומכרו את השור החי וגו' מאי בינייהו אמר ר' יוחנן הקדיש ניזק לר'

א) נ"ל דברייתא בשנים פשם כת"ק דברייתא קמייתא דאין קום אדוכתך משמע. ב) אולי צ"ל אינו ממעט מדברי רבינו אלו דמפרש דתברים ר"ע לגזיזים היינו שחזר בו ושי' תוס' לעיל דף ס ד"ה הא תברא.

עז א ב ג מיי' פ"ח מהלכות נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תז סעיף א:

עח ד מיי' שם הל' ז:

עט ו מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ב:

פ ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ג:

פא ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

פב ט מיי' שם הל' ט סמג שם:

פג י כ מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעיף ב וע"ש בהגה"ה:

פד ל מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הל' יח ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפו סעיף אב וע"ש:

כיון דמשתעבד ליה · דאי לא יהיב ליה דמי שקיל ליה לשור דרחמנא שעבדיה ניהליה: והתניא מכרו מכור. אמר ליה חוזר וגובהו ניזק מלוקח: לרידיא·[א] שאם חרש בו לוקח אינו נותן דמי החרישה לניזק: ש"מ · בתמיה והא מטלטלין נינהו מידי דקאי בעיניה ולא סמיך מלוה עלייהו ואמאי טרפינן להו מלוקח: אפותיקי. רחמנא שוייה למיגבי מהאי שור: אין בעל חוב גובה ממנו · והכא אמאי גבי ליה מלוקח: ומשני עבד טעמא מאי· גובהו מלוקח משום דאית ליה קלא לשעבודיה כי שווי' אפותיקי: בר מערבא · מא"י הוה: מכרו אינו מכור · קס"ד אפי' לרדיא: לעולם מזיק · ומכרו אינו מכור לגופיה קאמר דהדר גבי ליה ואפילו לרבי ישמעאל: הקדישו מוקדש· לאו קדוש ממש אלא ליתן דבר מועט בפדיונו: כדרבי אבהו · דאמר במסכת ערכין (דף כג:) גבי מקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב וקתני התם דיהיב להקדש מידי פורתא וגבי בעל חוב דיליה ואמר ר' אבהו דהא דבעי למיתב להקדש מידי משום גזירה שמא יאמרו הקדש גמור יוצא לחולין בלא פדיון: מכרו מכור · כולה הך ברייתא מפרש לקמן: משעמד בדין · נשתעבד גופו לניזק ושלו הוא: מכרו · מזיק: אינו מכור · ואפי' לרדיא: הקדישו אינו מוקדש·ואפילו מידי לא יהיב להקדש: קדמו בעלי חובות כו'· מפרש טעמא לקמן: מכרו מכור · אשור תם קאי עד שלא עמד בדין: כדרבי אבהו · דיהיב דבר מועט: נתנו במתנה מה שעשה עשוי לרדיא · כמכירה: אלא שחטו · קס"ד מה שעשה עשוי לאפקועי מניזק קאמר דהתם ליכא למימר לרדיא: לפחת שחיטה · מה שנפחתו דמיו בשחיטתו אין המזיק משלם: שעבודו של חבירו · קרקע המשועבדת לחבירו: פשיטא · דמהכא שמעינן לה בלא מימרא דרב הונא: ה"ג הא נמי רבה אמרה דאמר רבה · רבה אדם חשוב היה ומאדם חשוב כגון רב או רבה פרכינן כאילו *כתיב במשנה או בברייתא: כמאן דחפר בה בורות שיחין ומערות דמי. שהרי השחיטה נראית וניכרת: בין הזיק עד שלא חב · עד שלא לוה בעליו המעות מבעלי חובין: ואפילו

ניהו ועוד דלרבי עקיבא קדוש הגוף והשבח משתעבדים אבל לרבי ישמעאל אפילו למ"ד למפרע הוא גובה שבח דמזיק הוי ולא קדיש עד שיגבנו ונראה דאע"ג דלרבי עקיבא קיימא ליה ברשותיה משעת הנזק קודם העמדה בדין וחשבינן כאילו בא חצי נזק לידו מאותה שעה ואע"ג דקי"ל פלגא נזקא קנסא מכל מקום אם העידו עדים ששורו נגח ביום א' ואתו עדים אחריני ואמרו ביום א' הייתם עמנו אלא בע"ש נגח דמשלמין דבעידנא דקמסהדי גברא לאו בר תשלומין הוא דכל זמן דלא נתגלה הדבר שלא העידו עליו חשיב לאו בר תשלומין אע"ג דקם ברשותו דניזק בשעת הנזק כדמוכח במרובה (לקמן דף עד· ושם*) גבי מעידנו באיש פלוני שהפיל [ד"ה והלכתי] שן עבדו (של פלוני) וסימא את עינו ואתו סהדי ואפכינהו ואזמינהו ומוקים לה דקדמי אקדומי ואפ"ה פריך אי דלא עמד בדין דמי כולו עבד בעי לשלומי דאכתי לא מחייב גברא אלמא לא חשבינן גברא בר תשלומין כל זמן שלא נודע אע"פ שהעבד זוכה בשחרורו לאלתר כדדרשינן תחת עינו ולא תחת עינו ושינו וא"ת דבפרק נערה (כתובות דף מא: ושם) תנן לא הספיק לעמוד בדין עד שבגרה קנסה לעצמה ואמאי והא משעת פתוי זכה בה האב אלמא משמע דבקנס לא זכי עד שעת העמדה בדין והכא סבר רבי עקיבא דזכי משעת הנזק וכן במרובה (דף עד: ושם) משמע דאי לא כתיב תחת עינו דמשמע ולא תחת עינו ושינו הוה אמרינן דסימא עינו והפיל שינו דיוצא בעינו ושינו אלמא לא זכי עד שיעמוד בדין והכא סבר רבי עקיבא דזכי משעת הנזק ועוד דר' עקיבא אית ליה בהשולח (גיטין מב:) דיוצא בשן ועין דצריך גט שחרור והתם אמר דמ"ד דצריך גט שחרור קסבר שיוצא בשינו ועינו וצמא י"ל דהיינו טעמא דזוכה משעת נגיחה משום דגלי לן קרא דמשמע לרבי עקיבא דמכרו המזיק והניזק קאי והיא דמרובה (דף עד:) נמי גלי קרא למאן דאית ליה: איבא בינייהו · דלרבי עקיבא קדוש אף על גב דאי מודה מפטר דקנס הוא מכל מקום השתא מיהא לא הודה:

משום דרבי אבהו · אבל בלא ר' אבהו לא קדיש משום דקדושת דמים אין מפקעת מידי שעבוד ומיירי הכא בבעל מום א"נ בתם וכגון שהקדישו לבדק הבית דקדוש קדושת דמים וכדאמרינן (תמורה דף ו·) המתפיס תמימים לבדק הבית מה שעשה עשוי °וקשה מכאן לר"ת שמפרש דבכל קדושת מטלטלין מפקעת מידי שעבוד ואפי' קדושת דמים ואומר ר"ת דאלמוה רבנן לשעבודא דניזק כדאמרינן בהחובל (לקמן צ. ושם) אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל: זאת אומרת המזיק שעבודו של חבירו פטור · ופליג אדרשב"ג דמחייב בהשולח (גיטין מא· ושם*) לחד מאמוראי דהתם: שמע מינה ב"ח מאוחר שקדם וגבה כו' · ולא כבן ננס בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צד·) דלדידיה כי היכי דבקרקעות עדיף ב"ח מאוחר משום נעילת דלת טפי מלוקח מאוחר הכי נמי אע"ג דמלוקח מאוחר גבי ליה ניזק כדאמר לעיל משום *דאית ליה קלא מב"ח מאוחר לא גבי ליה משום נעילת דלת: אילו

כיון דמשעבד ליה לניזק לאו כל כמיניה א"ל [א]אינו מכור והתניא מכרו מכור [ב]חוזר וגובהו וכי מאחר שחוזר וגובהו למה מכור לרידיא ש"מ לוה (א)ומוכר מטלטלין ב"ד גובין לו מהם שאני התם דכמאן דעשאו אפותיקי דמי *והאמר רבא עשה עבדו אפותיקי ומכרו ב"ח גובה הימנו שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה הימנו עבד מ"ט משום דאית ליה קלא האי נמי [ג]כיון דנגח קלא אית ליה דתורא נגחנא קרו ליה תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו מכרו אין מכור הקדישו מוקדש מכרו מאן אילימא מזיק מכרו אין מכור מני ר"ע היא דאמר הוחלט השור והקדישו מוקדש אתאן לרבי ישמעאל דאמר יושם השור בב"ד אלא ניזק מכרו אינו מכור מני רבי ישמעאל הקדישו מוקדש אתאן לר"ע לעולם מזיק ודברי הכל מכרו אינו מכור אפילו לרבי ישמעאל דהא משעבדא ליה לניזק [ד]הקדישו מוקדש אפילו לר"ע *משום דר' אבהו דא"ר אבהו [ה]גזירה *שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון: ת"ר *שור תם שהזיק [ו]עד שלא עמד בדין מכרו מכור הקדישו מוקדש שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי [ז]משעמד בדין מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש שחטו ונתנו במתנה לא עשה ולא כלום [ח]קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב לא עשו ולא כלום לפי שאין משתלם אלא מגופו [ט]מועד שהזיק בין שעמד בדין בין שלא עמד בדין מכרו מכור הקדישו מוקדש שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב מה שעשה עשוי לפי שאין משתלם אלא מן העלייה: אמר מר מכרו מכור לרדיא הקדישו מוקדש משום דרבי אבהו שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי בשלמא נתנו במתנה מה שעשה עשוי לרדיא אלא שחטו [י]ליתי ולשתלם מבשריה דתניא חי אין לי אלא חי [כ]שחטו מנין ת"ל ומכרו את השור מ"מ אמר רב שיזבי לא נצרכא אלא לפחת שחיטה אמר רב הונא בריה דרב יהושע °זאת אומרת *[ל]המזיק שעבודו של חבירו פטור פשיטא מהו דתימא התם הוא דא"ל לא חסרתיך ולא מידי דא"ל זיקא בעלמא הוא דשקלי מינך אבל בעלמא ליחייב קמ"ל הא נמי רבה אמרה *דאמר רבה השורף שטרותיו של חבירו פטור מהו דתימא התם הוא דא"ל ניירא בעלמא קלאי מינך אבל °היכא דחפר בה בורות שיחין ומערות ליחייב קמ"ל דהא הכא כמאן דחפר בה בורות שיחין ומערות דמי וקאמר מה שעשה עשוי קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב לא עשה ולא כלום לפי שאין משלם אלא מגופו בשלמא הזיק עד שלא חב ניזקין קדמו אבל חב עד שלא הזיק ב"ח קדים ואפילו

רבינו חננאל

לר' עקיבא מוקדש לר' ישמעאל אינו מוקדש. והלכתא כהא כר' עקיבא דסתם מתני' כותיה. בעא מיניה רבא מרב נחמן מכרו [מזיק] לר' ישמעאל מהו אמר ליה אינו מכור והתניא מכרו מכור א). פי' אמר לו הא דתניא מכור חשוב הוא כמכור שאם עשה בו מלאכה הלוקח אינו יכול להוציא מיד הקונה שכירות אותה מלאכה שמכירתו מכירה היא אבל חוזר וגובה אותו מכח השעבוד שיש לניזק עליו ודייקינן לדברי ר' ישמעאל הניזק בעל חוב הוא וכי יכול המלוה לטרוף המטלטלין שכבר מכר הלוה וכי יש אחריות למטלטלי וב"ד כי האי גוונא גובין למלוה במטלטלין. ודחי' שנייא האי דכיון דנגח אית ליה קלא דתורא נגחנא הוא וכעבד שעשאו אפותיקי דמי אבל בעלמא ב"ד לא מגבו מטלטלי ממכורין. תני ר' תחליפא מכרו אינו מכור הקדישו מוקדש ופשטנא מכרו המזיק אינו מכור ב) לר' עקיבא דהא כיון שהוחלט לניזק הוא. אלא לר' ישמעאל מכרו המזיק אינו מכור דהא משועבד ליה לניזק. הקדישו מוקדש אפילו לר' עקיבא גזירה כדר' אבהו כו'. שאם תאמר לא הוקדש ויוצא לחולין הרואה אינו יודע ששור נגח הוא והוחלט לניזק אלא אמר מכיר זה השור שהוא שורו של פלוני זה המזיק הוא וראוהו שהקדישו ואחר כך יצא לחולין יבוא לומר הקדש יוצא בלא פדיון לפיכך גזרו להיות מוקדש משום הא דרבי אבהו. והא דר' אבהו בערכין פ' שום היתומין. הלכך מכרו המזיק לדברי הכל אינו מכור הקדישו מוקדש לדברי הכל גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. מכרו ניזק לר' עקיבא מכור לרבי ישמעאל אינו מכור הקדישו נמי אינו מוקדש ולא חייש שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון דהא שור זה אינו ידוע לניזק אלא למזיק והרואה אומר מפני זה יצא לחולין שהקדיש שאינו שלו ולדברי הכל מקדיש דבר שאינו שלו והלכה כרבי עקיבא: ת"ר שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין מכרו מכור לרדייה הקדישו מוקדש כרבי אבהו: שחטו כאילו שלו שחט אבל הניזק משתלם מבשרו ואינו מש[illegible] דמי פחת שחיטה. נתנו במתנה לרדייה. ודייק מדתני שחטו מה שעשה עשוי ואינו חייב לשלם פי' חי הוא שוה מנה שחטו הוא שוה מנה פחות סלע ותנינן אינו חייב לשלם לרבי ישמעאל ד[illegible] של מזיק הוא והוא משועבד לניזק זאת אומרת המזיק שיעבודו של חבירו פטור אם חפר בשדה שהיתה משועבדת לחבירו בורות שיחין ומערות וכל שכן השורף שטרותיו של חבירו דשחיטת השור כ[illegible] בורות: קדמו בעלי חובות וגבו תם שמגופו משתלם, לא עשה כלום: דיכיל למימר ליה לבעל חוב בין חב קודם שיזיק בין חב אחר שיזיק. אילו תורך הוה ואזקן לאו מינך הוינא גבי ליה. מש[illegible] דברי הכל בחזקת הניזק ובין מכר ואפילו הקדיש או שחט או נתן לא עשה כלום והייב לשלם דמי פחת שחיטה ואם קדמו בעלי חוב המזיק ונטלוהו חייבין לחזיר בין קדם חובו להזיקו בין קדם הי[illegible] והני מילי בתם דמשעמד בדין ונתחייב בדבר להחזירו עמד הדבר ההוא בחזקת התובע ונעשה קניינו אבל דין המועד אפילו אחר שעמד בדין אם מכרו או הקדישו או שחטו או נתנו במתנה מה ש[illegible] ולא אמרינן בהא מכור לרדייה וחוזר וגובהו ואם קדמו בעלי החוב ונטלוהו ואפילו מה שלוה אחר שהזיק זכו ואין יכול הניזק להוציא מידם לדברי הכל מאי טעמא מטלטלי נינהו וש"מ בעל ח[illegible] שקדם וגבה מטלטלי מה שגבה גבה שדין שור המועד כיון דמן העלייה משלם זוזי הוא דמסיק ביה ולית ליה בתורא מידי אלא מלוה מסיק ביה והאי תורא כשאר מטלטלי דמזיק דמי וכל מה שעש[illegible]

הגהות הב"ח

(א) גמרא ש"מ לוה ומכר מטלטלין:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה לרדיא שאם כו'. נ"ב [illegible]

לעיל יח: ב"ב מד: (גיטין מא.) [ערכין כג:] [שם כג.] [תוספתא פ"ט ע"ש] [נ"ל תני] [גיטין מא.] לקמן צח. [ד"ה כמזיק] עיין מהרש"ל

א) נראה דצ"ל א"ל מכרו מכור לרדיא עי' וכו'. ב) נראה דצ"ל לא מבעיא לר"ע דהא כיון וכו' אלא אפילו לר' ישמעאל מכרו המזיק וכו'.

גליון הש"ס

גמ' זאת אומרת המזיק כו'. כעין זה לעיל ל' ע"א ועי' לקמן נח ע"א תד"ה אמר ר"ל: שם היכא דחפר [illegible] ולזה כתבו ועוד דר"ע אית ליה וכו' וא"כ נ"ל דטעמא דהכא דאמרינן דלר"ע זכה למפרע משום דילפינן [illegible]

רש"י

ואפי' הזיק עד שלא חב · נמי בעל חוב קדים לתפיסה וכיון דתפס אמאי מפקינן מיניה: ש"מ · בתמיה דפלוגתא היא בעלמא (כתובות דף נד·) דאיכא למ"ד מה שגבה גבה: אית דגרסי ואפי' הזיק עד שלא חב כמי דניזק קדים ש"מ כו'·כלומר אע"ג דניזק קדים שיעבודיה קשיא ליה הא: אילו גבך הוה · דכבר גבית ליה קודם שהזיק: לאו מינך משתלימנא · בתמיה: ושבח · ניזק ועמד על ד' מאות זוז: שאלמלא כו' · כלומר הועיל ואיכא למימר אלמלא לא הזיקו היה עומד על שמונה מאות זוז נותן לו כ"ה זוזים כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך הא שבח טפי משום דאמר ליה ניזק אי לא אזיקתן הוי שבח וקאי על תמני מאה · ל"א שאלמלא לא הזיקו כו' ועכשיו תובע ניזק מאתים חציין של ד' מאות חצי נזק שהפסידו אינו נותן לו אלא כ"ה כשעת הנזק ולשון ראשון עיקר: כחש · הניזק מחמת המכה ונראה עכשיו היזקו גדול יותר מתחילה בשעת הנזק נותן לו כפי נזק שבשעת העמדה בדין כדקאמר לקמן קרנא דתורך קבירא ביה: שבח מזיק · ועמד על ד' מאות: נותן לו · כ"ה זוז כשעת הנזק ואין יכול ניזק לומר לו תן לי חלק שמינית שבו שזכיתי בו משעת הנזק וברשותי השביח: כחש כשעת העמדה בדין · ונותן לו חלק שמינית שבו שברשותו כחש ולקמן פריך רישא לסיפא: ה"ג כולה ר' עקיבא היא וכשפיטמו · מזיק לשור וחסר ממונו לשבוחיה הלכך לא שקיל ניזק בשבחא: אימא רישא שיבח ניזק ועמד על ארבע מאות זוז · אפי' הכי נותן לו כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך משום דא"ל ניזק אלמלא לא הזיקו היה עומד על ח' מאות: ואי כשפיטמו · ניזק לשורו צריכא למימר דיהיב לו כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך הא האי דאשבח משום פיטומו הוא וחסר ביה ממונא לישנא אחרינא הכי משמע אימא רישא שבח ניזק נותן לו כשעת הנזק ותו לא ולא מצי למימר ניזק תן לי ב' מאות שאלמלא לא הזיקו כו' ואי בשפיטמו ניזק צריכא למימר דלא יהיב ליה מזיק ב' מאות האי דאשבח משום פיטומא הוא וקשיא לי הא ודאי אצטריך לאשמועינן *דאשתבח דאפסדיה דאי לא אזיק הוה קאי השתא בהאי פיטומא דפטמיה על תמני מאה ולשון ראשון שמעתי ועיקר: רישא נותן לו כשעת הנזק · ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך בין דפטומי פטמיה בין דשבח ממילא והיכא דפטמיה לא הוה אצטריך למיתנא אלא משום היכא דשבח ממילא אצטריך לאשמועינן: כחש כשעת העמדה בדין · אריש' מהדר: מתני' וחצו את כספו · דהיינו חצי נזק: וכן הלכה · ודאי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו ח"נ אבל אין זה שור האמור בתורה דקיימא ומכרו את השור החי וגו' ובגמ' מפרש במאי פליגי: והנבילה יפה נ' זוזי דה"ל הזיקו ק"נ ופלגא נזקא דהיינו ע"ה בעי ניזק להפסיד והלכך שקיל חצי(נזק)החי וחצי המת דשוו קכ"ה ומטי לכל אחד פסידא ע"ה: גמ' פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי · כלומר נבילה לא שייכא גבי מזיק כלל אלא שמין את הנבילה כמה פחותין דמיה עכשיו מטעה שהיה חי ונותן לו מזיק חצי הפחת: האי קכ"ה קא שקיל והאי קכ"ה קא שקיל · היכא דנבילה שוי נ' דהא לר"מ גופי' שקיל נ' דנבילה וע"ה מן החי דהיינו חצי הפחת שפחתה מיתה והוו קכ"ה ולרבי יהודה נמי נוטל הניזק חצי החי דהיינו ק' וחצי המת דהיינו כ"ה ובמאי פליגי: פחת נבילה · אם פחתו דמיה מטעת מיתה עד שעת מכירה לר"מ דאמר לא שייך מזיק בנבילה פחת דניזק הוי ולא יהיב ליה אלא חצי מה שפחתה מיתה:

תם

תוספות

אילו גבך הוה לאו מינך הוה גבי ליה · תימה אז הוא בדין שיגבה שפשע בשמירתו וי"ל דלא קאמר אלא כלומר דאין גוף השור משועבד לב"ח כמו שהוא משועבד לניזק שמשתלם מגופו וכן פירש בקונטרס בריש שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן ד' לו·):

שאלמלא לא הזיקו היה עומד על שמנה מאות זוז נותן כשעת הנזק · לא נקטיה לאשמועינן שלא ישלם כל מה שהיה ראוי להשביח אלמלא לא הוזק דמילתא דפשיטא הוא דאטו אם נגח שור קטן הייתי סבור שישלם דמי שור גדול לפי שהיה ראוי להיות גדול ומשביח ועוד אי להכי אצטריך מאי פריך בסמוך אי כשפטמו צריכא למימר אלא י"ל כפי' הקונט' בלשון אחר: הכא במאי עסקינן כשפטמו · וכגון שאין השבח יותר על היניקה שאם היה יותר כהי נמי דאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב ד' מב:) דשותף הוי כיורד ברשות מ"מ מה שאדם רוצה ליתן למפטם לפטם יטול המזיק והמותר יש לו להיות לניזק וא"ת א"כ אמאי אצטריך למיפרך מרישא מסיפא גופה לפרוך אי בשפטמו צריכא למימר וי"ל דסיפא אצטריך דסד"א כיון דאמר ר"ע הוחלט השור הוי ליה מזיק כשפטמו מניח מעותיו על קרן הצבי כמו בהלך למדינת הים ובא אחר ופרנס אשתו (כתובות ד' קז:) ועוד מצינו למימר דאיירי שפיר שהשבח יתר על היניאה והא דקאמר נותן כשעת הנזק לאו דוקא אלא בא להשמיענו שיטול יותר מדמי יציאותיו דכיורד ברשות דמי:

כשפיטמו · וא"ת אמאי מפליג בין שבח לכחש לפלוג בשבח גופיה דשבח ממילא כשעת העמדה בדין וי"ל דאגב דנקט ברישא שבח וכחש בסיפא נמי נקט הכי: זה נוטל חצי החי וחצי המת · האי לישנא לאו דוקא ולא אתי למימר אלא שמקבל עליו חצי הפחת ולפי המסקנא שקיל בשבחא: דרבי מאיר סבר פחת נבלה דניזק · אע"ג דבפ"ק (ד' י:) נפקא לן מוהמת יהיה לו מ"מ האי קרא דהכא אצטריך לאשמועינן דלא משלם אלא חצי נזק דאי מוחצו את כספו ה"א שהוא פעמים יותר ופעמים פחות כדמוכח בסמוך דפריך א"כ מצינו תם לר' יהודה דמשלם יותר מח"נ ומשני אית ליה לרבי יהודה פחת שפחתו מיתה מחצין אלמא נפקא לן מוגם את המת יחצון דלא משלם אלא חצי נזק:

מצינו

גמרא

תורה אור

ואפילו הזיק עד שלא חב בעל חוב קדים ש"מ **ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה לא לעולם אימא לך מה שגבה גבה ושאני התם דא"ל אילו גבך הוה לא מינך הוה גבי ליה דהאי תורא דאזקן מיניה משתלמנא: ת"ר ישור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים וחבל בו בחמשים זוז ושבח ועמד על ארבע מאות זוז שאלמלא (*לא) הזיקו היה עומד על שמנה מאות זוז ינותן כשעת הנזק יכחש כשעת העמדה בדין ישבח מזיק נותן לו כשעת הנזק כחש כשעת העמדה בדין אמר מר שבח מזיק נותן כשעת הנזק מני ר' ישמעאל היא דאמר *בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה אימא סיפא כחש כשעת העמדה בדין °אתאן לר"ע *דאמר שותפי נינהו רישא רבי ישמעאל וסיפא ר"ע לא כולה ר"ע היא והכא במאי עסקינן יכשפיטמו אי כשפיטמו אימא רישא שבח ועמד על ד' מאות זוז נותן לו כשעת הנזק אי כשפיטמו צריכא למימר אמר רב פפא ירישא משכחת לה בין דפטמה פטומי בין דשבחא ממילא ואצטריך לאשמועינן דהיכא דשבחא ממילא נותן לו כשעת הנזק סיפא לא משכחת לה אלא כשפטמו כחש כשעת העמדה בדין כחש מחמת מאי אילימא דכחשא מחמת מלאכה לימא ליה את מכחשת ואנא יהיבנא אמר רב אשי ידכחש מחמת מכה דא"ל °קרנא דתורך קבירא ביה:

מתני' שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום אמר ר"מ על זה נאמר °ומכרו את השור החי וחצו את כספו שמות כא א"ל רבי יהודה וכן הלכה קיימת ומכרו את השור החי וחצו את כספו ולא קיימת וגם המת יחצון ואיזה זה שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבילה יפה חמשים זוז שזה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת:

גמ' ת"ר שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבילה יפה חמשים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וזהו שור האמור בתורה דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר אין זהו שור האמור בתורה אלא שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו אלא מה אני מקיים וגם את המת יחצון פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי מכדי בין ר"מ בין רבי יהודה האי מאה ועשרים וחמשה שקיל והאי מאה ועשרים וחמשה שקיל מאי בינייהו אמר רבא *פחת נבילה איכא בינייהו רבי מאיר סבר פחת נבילה דניזק הוי ורבי יהודה סבר פחת נבילה דמזיק הוי פלגא א"ל אביי אם כן מצינו לרבי יהודה

תם

עין משפט נר מצוה

פה א מיי' פרק כ מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קד סעי' א:

פו ב ג מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הל' יא טוש"ע ח"מ סי' תד סעי' א:

פז ד ה ו מיי' שם הל' יא יב טוש"ע שם סעי' ב:

פח ז מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' א:

פט ח מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

רבינו חננאל

וקיימא כי הא מתניתא: ת"ר שור שוה ר' שנגח שור ששוה ר' וחבל בו בנ' זוז ולא תבעו הבעלים ושבח מעצמו וכל שכן אם פיטמו דאמר ליה המזיק אנת מפטם ליה לתורך ואנא יהיבנא לך אינו נותן לו אלא משעת הנזק ואפי' שבח ועמד על ת' מאות זוז ולולי הנגיחה היה שוה עתה ת"ת זוז נותן לו כשעת הנזק חצי ההיזק והוא כ"ה כספים כחש מחמת הנגיחה ולא מחמת מלאכה נותן לו כשעת העמדה בדין א) וכר' עקיבא דאמר שותפי נינהו · שמין כמה היה שוה השור בניזק מקודם שיזיקו וכמה שוה עתה בשעת העמדה בדין והפחית' הנגיחה משלם חצי נזק לניזק · שבח המזיק נותן לו כשעת הנזק סלקא דפטמיה המזיק לתוריה פי' שור שוה ג' שנגח שור שוה ג' מאות וחבל בו בר' דינו ליטול השור בנזקו שאינו משתלם אלא מגופו וישתלם נ' זוז ויפסיד ק"נ זוז · עמד המזיק ופיטם את שורו והשביחו ושוה ק' זוז אין לו לניזק לומר אטול השור כמות שהוא כי הוא עתה כשיעור הנזק דיכול למימר ליה מזיק אנא ספטימנא ואת שקיל ודוקא כשפיטמו המזיק אבל שבח ממילא לא אלא שקיל ניזק משבחה שיעור ניזקיה · כחש המזיק כגון שה יה ק' והיתה החבלה שוה ק"ק ועתה בשעת העמדה בדין שוה המזיק נ' ב) אין יכול הניזק לומר לו תן לי ק' שכך היה שוה שורך בשעת שהזיק אלא אומר לו קח השור כמות שהוא כר' עקיבא דאמר הוחלט השור וכן הדין: מתני' שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' כו': ת"ר שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' כו' ונבילה יפה נ' זוז זה נוטל החצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וזהו שור האמור בתורה דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר אין זה שור האמור בתורה אלא שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו ומה אני מקיים וגם את המת יחצון פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי. פי' אם נגח שור שוה ר' והנבילה יפה ק' רואין השור עכשיו בחייו היה שוה ר' המיתו פחת מדמיו ק' זוז ושוה נבילה ק' זוז מחצין ק' זוז שהן פחיתת השור המת חציים משלם המזיק מגופו של חי וחציים מפסיד הניזק . ואקשי' מכדי בין לדברי ר' יהודה בין לדברי ר' מאיר דאמר פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז לר' יהודה חולקין זה וזה זה נוטל חצי החי וזה נוטל חצי החי והצי המת ובין לר' מאיר דאמר פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז לר"י דאמר זה נוטל חציו של חי מנה נוטל מן הנבלה כ"ה הנבילה וכך נוטל המזיק · ולר' מאיר נוטל חצי פחת שפחתתו המיתה והוא ע"ה כספים והנבילה בנ' זוז הרי קכ"ה זוז · מאי בינייהו אמר רבא פחת-נבילה איכא בינייהו פי' כגון שהיתה שוה הנבילה מיתה נ' כספים ועכשיו שוה כ' ר' מאיר סבר הנבילה לניזק לא חייב התורה אלא חצי שפחתתו המיתה והוא ע"ה כספים · ור' יהודה סבר זה וזה חולקין והפסד הנבילה על שניהן נמצא לר' מאיר שנוטל

א) לכאורה נראה דכחש הניזק אפילו ר"י מודה דכשעת העמדה בדין וכדאמרינן לקמן דא"ל קרנא דתורך קבירא ביה וצ"ע. ב) לפי פי' רבינו דכחש"ג נראה דגם לר"י פטור דהא שור תם אינו משלם אלא מגופו ליישב ודע דדברי רבינו אלו סובא בשיטה מקובצת אות באות.

מסורת הש"ס

[כתובות נד·ערכין ז:]

[ע' מגילה כא: תוספות ד"ה אלמלא]

[לעיל ג.· לקמן לו·]

[שם]

[צ"ל דאשתבח]

[לעיל טו:]

גליון הש"ס

גמ' אתאן לר"ע · עי' לקמן דף מז ע"א תוס' ד"ה ליתא: שם קרנא דתורך כו' · עי' לעיל דף ... תוס' ד"ה לא ערבא:

עין משפט נר מצוה

צ א ב מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תג סעי' ב :

צא ג טוש"ע שם בהג"ה :

צב ד ה מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תח סעיף א וסעי' ב :

צג ו מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הל' ח ופ"א מהל' שבת הל' יז ופ"ח הלכה ז ופ"י הלכ' י ופי"ב הלכה א סמג לאוין סה ועשין עא :

צד ז מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ז :

צה ח מיי' שם פי"ב הל' א :

גמרא

תם חמור ממועד וכי תימא הכי נמי כדתנן *ר' יהודה אומר תם חייב ומועד פטור אימר דשמעת ליה לרבי יהודה לענין שמירה דכתיבי קראי לענין תשלומין מי שמעת ליה והתניא רבי יהודה אומר יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה חמש סלעים והנבילה יפה סלע זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת אמרת וכי מועד למה (א)יוצא להחמיר עליו או להקל עליו הוי אומר להחמיר עליו ומה מועד אינו משלם אלא מה שהזיק תם הקל לא כ"ש אלא א"ר יוחנן שבח נבילה איכא בינייהו דמ"ס דניזק הוי ומ"ס פלגא והיינו דקא קשיא ליה לר"י השתא דאמרת חס רחמנא עילויה דמזיק דשקיל בשבחא יכול שור שוה חמש סלעים שנגח שור שוה מנה והנבילה יפה חמשים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת אמרת היכן מצינו מזיק נשכר שזה נשכר ואומר שלם ישלם (שמות כא) בעלים משלמין ואין בעלים נוטלין מאי ואומר וכי תימא הני מילי היכא דאיכא פסידא לניזק אבל היכא דליכא פסידא לניזק כגון שור שוה חמש סלעים שנגח שור שוה חמש סלעים והנבילה יפה שלשים זוז שקיל נמי מזיק בשבחא ואומר שלם ישלם בעלים משלמין ואין בעלים נוטלין א"ל רב אחא בר תחליפא לרבא א"כ מצינו לרבי יהודה תם משלם יותר מחצי נזק והתורה אמרה ומכרו את השור החי וחצו את כספו (שם) אית ליה לר"י פחת שפחתה מיתה מחצין בחי מנא ליה וגם את המת יחצון (שם) והא אפקיה ר' יהודה לזה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת א"כ נכתוב קרא ואת המת מאי וגם ש"מ תרתי :

מתני' יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו פטור על מעשה שורו וחייב על מעשה עצמו כיצד שורו שבייש פטור והוא שבייש חייב שורו שסימא את עין עבדו והפיל את שינו פטור והוא שסימא את עין עבדו והפיל את שינו חייב שורו שחבל באביו ובאמו חייב והוא שחבל באביו ובאמו פטור שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב *והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שהוא מתחייב בנפשו :

גמ' *תני רבי אבהו קמיה דרבי יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל *פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואם תימצי לומר משנה חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו תנן שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור וקתני הוא דומיא דשורו מה שורו דלא קבעי ליה

אף

רש"י

תם חמור ממועד · דהא גבי מועד אמרינן בפ"ק (דף י:) בעלים מטפלים בנבילה דכתיב והמת יהיה לו וגו' לניזק: הכי נמי · דס"ל תם חמור: כדתנן · לקמן בפרק שור שנגח ד' וה' : ר"י אומר תם חייב · אם שמרו שמירה פחותה ויצא והזיק ומועד פטור : דכתיבי קראי · כדמפרש התם : זה נוטל חצי החי · שהוה חציו י"ב סלעין ופלגא בשביל תשלומין שלו שלא שוה אלא ה' סלעים : תם הקל לא כ"ש · אלמא לר' יהודה תם קל קרי ליה: ר"מ סבר שבח נבילה דניזק הוי · דלית להו שום שותפות : והיינו דקשיא ליה לר"י · דשמעינן ליה בברייתא דלקמן דקאמר יכול שור שוה ה' סלעים שנגח לשור שוה מנה כו' דהא דקאמר יכול משום דקשיא ליה הכי כיון דלדידיה ס"ל דחס רחמנא עליה דמזיק למשקל בשבחא יכול שור שוה חמש סלעים שנגח לשור שוה מנה והנבילה יפה כ' זוזים דשקיל מזיק חצי החי דהוו שני סלעים ופלגא וחצי המת דהוו שש סלעים ורביע : אמרת וכי היכן מצינו מזיק נשכר · שאינו מפסיד כלום דאע"ג דקאמר ר"י לעיל דמזיק שקיל בשבחא בתשלומי ח"נ מיהא איתא ומפסיד ע"ה משור החי : שלם ישלם · במועד כתיב אלא שני תשלומים כתב לך אחד לתם ואחד למועד לומר בעלים משלמין ואין הבעלים נוטלין : והנבילה יפה שלשים זוז · שהוקרה הנבילה משמתה דשקיל מזיק חמשה זוזי באותן י' זוזי שהשביחה דהא לא מטי פסידא לניזק דהוא נמי מרויח ה' דינר: אם כן מצינו לר"י תם משלם יותר מחצי נזק · א"כ דלא דריש ר"י פחת שפחתתו מיתה מחלין בחי מצינו בתם משלם יותר מחצי נזק והיכי דמי שור שוה כ' שנגח לשור שוה מ' והנבילה יפה כ' והוי נזק כ' ופלגא נזקא עשרה וכי פלגי חצי חי וחצי מת נוטל ניזק בחי כ"ה ובמת י' הרי [ל"ה] נמצא מזיק משלם יותר מחצי נזק דבשלמא לר"מ לא משלם אלא חצי מה שפחתתו מיתה אלא לר"י נהי נמי דהיכא דמטי חצי החי יותר מנזק שלם נפקא ליה האי דלא שקיל ניזק חצי החי מקל וחומר ממועד כדקתני לעיל מה מועד חמור אינו משלם אלא מה שהזיק תם הקל לא כ"ש אבל הכא דליכא למימר הכי דהא פחות ממה שהזיק משלם ומיהו טפי מחצי נזק איכא : אית ליה לרבי יהודה פחת שפחתתו מיתה · הלכך בההוא נמי מקרא נפקא ליה דלא שקיל אלא חצי נזק : א"כ · דלפחת שפחתתו מיתה לחוד אתא לכתוב את המת יחצון מאי וגם ש"מ תרתי דשקפיה רחמנא בשבחא : מתני' שורו שבייש פטור · כדקיימא לן (לעיל דף כו:) אדם בעמיתו ולא שור בעמיתו : שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב · חצי נזק דמשונה הוא : גמ' כל המקלקלין פטורין · לענין שבת : חוץ מחובל ומבעיר · כדמפרש טעמא במס' שבת בפרק האורג (ג) מדאצטריך קרא למישרי מילה מכלל דשאר חובל חייב ומדאסר רחמנא שריפת בת כהן בשבת דמקלקל הוא מכלל דמקלקל בהבערה חייב כגון השורף כלי דמקלקל הוא: אינה משנה · דהינהו נמי פטירי: בצריך לכלבו · דהוי מקלקל על מנת לתקן והא (*דתנן) נגרר הדס אע"פ שלא יצא משום צובע הוא דמחייב :

אף

תוספות

מצינו תם חמור ממועד · וא"ת והא ר"י אית ליה (לקמן דף מה:) צד תמות במקומה עומדת וי"ל דה"פ מצינו צד תמות חמור מצד מועד ומייתי מברייתא דשור שוה מנה כו' ומה צד מועד דחמור אין משלם אלא מה שהזיק צד תמות הקל לא כל שכן : והתורה אמרה ומכרו · לאו משום דלשתמע פשטיה דקרא ה"נ דקרא לא משמע כלל אלא י"ל דה"ק והתורה אמרה ומכרו וע"כ ר"י לא מפרש לקרא דלשלם כל שזה יותר מחצי דהא שמעינן ליה לר"י דאית ליה ה"נ לקמן בפ' שור שנגח ד' וה' (ד' לז:) אמר להן לשבתות משלם נזק שלם ולימי החול משלם חצי נזק: שורו שבייש פטור · צער ורפוי ושבת ודמי ולדות לא חשיב משום דשמעינן ממתניתין דהחובל (לקמן דף פז:) ואע"ג דבושת נמי קתני התם מ"מ תנא הכא לדקדק הוא דומיא דשורו או שורו דומיא דידיה וכן שור שהדליק הגדיש אצטריך להכי כדאיתא בגמרא דלמילתא אחריתי לא אצטריך דפשיטא דחייב דלענין שורו מה לי שבת ומה לי חול ואגב הדליק הגדיש דמיירי בנדון בנפשו קתני חבל באביו ואמו אבל שורו שסימא את עין עבדו אצטריך שאע"פ שבעצמו חייב בשורו פטור דהא לא אשמועינן בשום משנה : חובל וצריך לכלבו מבעיר וצריך לאפרו · רבינו שמואל פירש דר' אבהו סבר כר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ורבי יוחנן ס"ל כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה ובהבערה פטור וצריך לכלבו או לאפרו לא חשיב מקלקל אלא מתקן דחייב אפי' לר"י וקשה דא"כ אמאי א"ל פוק תני לברא אטו משום דס"ל כר"י מאן דמתני כרבי שמעון משתיקין ליה דכה"ג פריך בפ"ק דחולין (דף טו:) ע"כ נראה דר' אבהו ורבי יוחנן אליבא דר"ש פליגי דרבי אבהו כר"ש כדאיתא פרק האורג (שבת דף קו: ושם ד"ה חוץ) ורבי יוחנן סבר דאפי' רבי שמעון בעי תקון קצת ומיהו לא חשיב תקון שיתחייב בכך לרבי יהודה או לר"ש בשאר מלאכות דאין דרך לחבול בחבירו ליתן לכלבו ולשרוף גדיש בעבור אפר וטעמא בחובל ומבעיר כדמפרש התם בפרק האורג משום דגמר ממילה והבערת בת כהן וא"ת ואמאי מחייב רבי אבהו אע"פ שאין צריך לכלבו ולאפרו הא כיון דאין צריך כלל מלאכה שאינה צריכה לגופה היא דאע"ג דמחייב ר"ש מקלקל בחבורה מ"מ בעינן צריכה לגופה כדמוכח בריש הנחנקין (סנהדרין דף פד: ושם ד"ה מאן) ובשלהי כל כתבי (שבת דף קכא:) ובפרק כלל גדול (שם דף עה: ושם ד"ה ספי) ובשלהי ספק אכל (כריתות דף כ:) ואור"י דכל הנך סוגיות כרבי יוחנן והיא דספק אכל ופרק כל כתבי דהוי ברייתא איכא למימר דההוא תנא סבר כר"י בחדא וכרבי שמעון בחדא ועי"ל

מסורת הש"ס

לקמן מו:

שמות כא

שם

שם

[ע' תוס' כתובות ל: בד"ה רב אשי] שבת קו·

[שבת שם· ביצה יב: יבמות עז: סנהדרין פה:]

[נ"ל דהניא שבת קו:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' למה יצא להחמיר : (ב) רש"י ד"ה חוץ מחובל וכו' בפרק האורג · נ"ב ד' קו ע"א:

רבינו חננאל

שנוטל הניזק ע"ה מן החי וכ' דמי הנבילה הכל צ"ה ולר' יהודה נוטל חצי החי ק' וחצי הנבילה י' הכל ק"י · והקשה עליה אביי לדבריך שאתה אומר כי ר' יהודה מתחייב המזיק לשלם פחת הנבילה נמצא תם חמור ממועד כי המועד כתיב ביה שלם ישלם שור תחת השור לא ידענא דהמת מזיק שקיל ליה מאי טעמא כתיב והמת יהיה לו אלא ללמדך שהיא לניזק והמותר ממה שהיה שוה המת והוא בחיים משלם נמצא פחת הנבילה על הניזק ואין על המזיק כלום ואם תאמר בתם בפחת הנבילה משלם גם המזיק נמצא חומרא בתם מן המועד כי מה שאינו משלם המועד משלם התם · וכי תימא לר' יהודה תם חמור לזה דתנן ר' יהודה אומר תם חייב מועד פטור כו' ואסיק' שאני התם דכתיבי קראי אבל לעניין תשלומין לא אמר ר' יהודה ועוד והתניא ר' יהודה אומר יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה ה' סלעים והנבילה יפה סלע כו' ונדחו דברי רבא ופירק ר' יוחנן פחת נבילה דברי הכל דניזק הוי ושבח נבילה איכא בינייהו ר' מאיר סבר דניזק הוי ור' יהודה פלגי והיינו דתני בברייתא דקא קשיא לר' יהודה השתא דאמרי' חס רחמנא עליה דמזיק ולא שקיל בפחיתא ושקיל בשבחא יכול שור שוה ה' סלעים שנגח שור שוה ק' והנבילה יפה נ' זוז חולקין חצי החי וחצי המת שנמצא המזיק נוטל יותר מדמי שורו כולו היכן מצינו מזיק נשכר ואומר שלם ישלם מאי ואומר וכי תימא הני מילי דאמרת היכן מצינו מזיק נשכר הני מילי היכא דאית ליה פסידא לניזק שלא יהא מפסיד וזה נשכר אבל היכא דלית ליה פסידא לניזק כגון שור שוה ה' סלעים שהן כ' זוז שנגח שור שוה ה' סלעים ושבחה הנבילה ·פחת ל' זוז דשקיל האי כ"ה זוז והאי כ"ה זוז נמצא המזיק נוטל דמי שורו כולו ותוספת ה' זוז לפיכך כתיב שלם ישלם הבעלים משלמין ולא נוטלין . א) אמר ליה רב אחא בר תחליפא לרבא לדידך דאמרת דלמא כי חס רחמנא עליה דמזיק דשקיל בשבחא היכא דלית ליה פסידא לניזק אבל היכא דאית ליה פסידא לניזק לא מדגלי רחמנא גבי מועד שלם ישלם תשלומי מעליא מכלל דתם אע"ג דמפסיד ניזק תשלומי הוי . אימא אם משלם לו הד זוזא תשלומי הוו וחולק עמו במת ובחי ואע"פ שזה מפסיד יהיה זה נשכר . אמר ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי כלומר המזיק משלם ההיזק ואם אין שם ההיזק אין למזיק כלום אמר ר' אחא בר תחליפא לרבא לדידך דאמרת לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה פלגי נמצא תם משלם יתר מחצי נזק כגון שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז נמצא חצי נזק ע"ה פחתת הנבילה ואינה שוה עכשיו אלא ל' זוז לר' יהודה דאמר פלגי חייב המזיק לשלם לניזק פ"ה זוז נמצא משלם יתר על חצי נזק י' זוז ופריק כל כי האי גונא אית ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי . לישנא אחרינא א"כ שחולק הניזק והמזיק השור החי והמת פעמים שישוה השור החי ש' והמת היה שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז הניזק נוטל מן החי ק"נ ומן הנבילה כ"ה הכל קע"ה והנזק לא היה אלא ק"נ זוז שהנבילה היתה שוה נ' זוז ועכשיו נמצא תם משלם יותר מחצי נזק . ופרקי' אית ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי מנא ליה מוגם את המת יחצון . הא אפקיה ר' יוחנן אליבא דר' יהודה למזיק בשבח נבילה . ופרקי' א"כ לכתוב קרא ומכרו את החי וחצו את כספו וגם את המת ולישתוק והוה אמינא בזמן שנגח שור שוה ר' לשור שוה ר' והנבילה לא יפה כלום דמקיימ' חלוקה חצי ובמת אבל בזמן דלא מקיים האי והאי לא . כתב יחצון מכל מקום הנזק לאשמועינן פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי ואית מאן דמפיק האי סברא מוגם ואמר אתין וגמין רבויין אתא גם לרבות שור שוה ש' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז ומחצין בחי הנזק והוא פחת שפחתתו מיתה וכן כל נזק כיוצא בו זולתי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה כלום מחצין המת והחי בלבד : מתני' יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו כו' שורו שחבל באביו ובאמו חייב הוא שחבל באביו ובאמו פטור וכן שורו שהדליק את הגדיש כו' תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פי' בשבת פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה אלא כל המקלקלין פטורין אפי' חובל ומבעיר בכללם הכל פטורין . אם תמצא לומר משנה חובל כגון שהכה בהמה וכיוצא בה והרגה בצריך לכלבו . מבעיר בצריך לאפרו

ואינן

א) לפנינו בגמ' ליתא לכך מימרא כלל ואולי דגי' אחרת היה לרבינו ז"ל בסוגיא בכאן .

מסורת השש

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעח סעיף ח:

צז ב מיי' פ"א מהל' נערה בתולה הל' יג ופ"ג מהל' גניבה הל' א ופ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה ס סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכג סעיף ד:

צח ג מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן ת סעיף א:

צט ד מיי' שם הל' : טוש"ע שם סעי' ב

תורה אור

אף הוא נמי דלא קבעי ליה וקתני פטור מפני שהוא נדון בנפשו לא שורו דומיא דידיה מה הוא דקבעי ליה אף שורו דקבעי ליה שורו היכי משכחת לה א"ל רב אויא הכא במאי עסקינן בשור פקח שעלתה לו נשיכה בגבו וקא בעי למקלייה ואיגנדר בקוטמא ומנא ידעינן דלבתר דקלייה קמגנדר בקוטמא ומי איכא כי האי גוונא אין דההוא תורא דהוה בי רב פפא דהוה כיבין ליה חינכיה עייל° ופתקיה לנזייתא ושתי שיכרא ואיתסי אמרו רבנן קמיה דרב פפא מי מצית אמרת שורו דומיא דידיה והא קתני שורו שבייש פטור והוא שבייש חייב שורו דומיא דידיה נתכוון לבייש היכי משכחת לה כגון שנתכוון להזיק *דאמר מר נתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש רבא אמר מתניתין בשוגג וכדתנא (ויקרא כד) דבי חזקיה *דתנא דבי חזקיה °מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה [א]לא חלקת בה בין שוגג בין מזיד בין מתכוון לשאין מתכוון בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם [ב]לא תחלוק בו בין שוגג למזיד בין מתכוון לשאין מתכוון בין דרך ירידה לדרך עלייה לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון אמרו ליה רבנן לרבא מי מצית מוקמת לה בשוגג והא מפני שנדון בנפשו קתני הכי קאמר כיון דבמזיד נדון בנפשו והיכי דמי דקא בעי לאפרו השתא בשוגג פטור:

מתני' [ג]שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראיה *[ד]היו שנים רודפים אחר אחד זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק שניהם

רש"י

אף הוא נמי דלא קבעי · לאפרו ומקלקל הוא וקתני פטור מתשלומין אלמא חיוב מיתה איכא : אף שורו דקבעי ליה · לאו דוקא דאפי' לא בעי ליה נמי חייב לשלם אלא על כרחיה תרוייהו בחדא מילתא מוקמינן האי לחיובא והאי לפטורא דהכי משמע מתני' דבמקום שזה חייב זה פטור דאי שורו בלא קבעי ליה לא מתורץ יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו דהא איהו בדלא בעי ליה מחייב בתשלומין : בשור פקח · שהשור חכם : ומנא ידעינן · דלהכי איכוין דאצטריך לאשמועינן מתני' דאע"ג דמריה כי האי גוונא מפטר בתשלומין הוי שור חייב דאי מסתמא אפי' מריה נמי מיחייב אי לא ידעינן ביה דצריך לאפרו ואין כאן יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו : חינכיה · שיניו : ופתקיה לנזייתא · דחף כסוי הכלי שהשכר בתוכו : שורו · דפטור דומיא דחיובא דידיה היכי משכחת לה הא חיובא דידיה ליתא אלא במתכוין לבייש ושור אין בו דעת להתכוין לבושת : ומשני משכחת לה כגון שנתכוון השור להזיק. דגבי אדם כי האי גוונא מחייב אבושת דאמר מר כו' : רבא אמר · לעולם מתני' בדלא קבעי ליה לאפרו והאי דפטור מתשלומין לאו משום דליהוי ביה חיוב מיתה דהא מתני' אפי' בשוגג נמי דליכא חיוב מיתה מיתוקמא דפטור מתשלומין כדתני דבי חזקיה : מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת · הוקשו יחד דמה מכה בהמה לעולם משלם ואפי' בשוגג כדאמרי' (לעיל דף כו·) אדם מועד לעולם אף מכה אדם דפטריה קרא מתשלומין דכתיב יומת לעולם פטור ואפילו בשוגג הואיל ובמזיד שייכא מיתה : דרך עלייה · שהרגו כלאחר יד בהרימו הגרזן דקיימא לן (מכות דף ז:) דפטור מגלות אפ"ה פטור מתשלומין הלכך גבי חילול שבת נמי אפי' בשוגג פטור מלשלם : ה"ג הכי קאמר כיון דבמזיד נידון בנפשו · והיכי דמי בצריך לאפרו השתא דשוגג פטור : **מתני'** והוזק · הנרדף : בסלע לקה · מתחכך היה בסלע ולקה : היו שנים רודפין אחר אחד · ושלשתן של שלשה בני אדם : שניהם

תוספות

ועי"ל דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהיא צריכה לגופה כגון חובל באיסורי הנאה שסבור שיכול ליהנות ליתן לכלבו וכן מבעיר באיסורי הנאה שסבור שיכול לבשל בו קדירה וא"ת ורבי יוחנן מאי טעמא דלא מחייב מקלקל גמור דהא טעמא דמקלקלין פטורין היינו משום דבעינן מלאכת מחשבת כדמוכח בספ"ק דחגיגה (דף י:) ולענין חבורה לא חיישינן אמלאכת מחשבת כדמוכח בס"פ ספק אכל (כריתות דף יט:) דאמר הנח לחבורה הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי מחייב ומתעסק לא מפטר אלא מטעם מלאכת מחשבת וי"ל נהי דלא בעינן מלאכת מחשבת מיהו כיון דגמרינן ממילה ומהבערת בת כהן לא מחייבינן אלא דומיא דהנהו דלא הוי מקלקל גמור אלא תקון במקצת ור' אבהו נהי דלורך מלוה לא משוי ליה תקון מ"מ צריכה לגופה משוי ליה מה שהוא צריך למצוה וא"ת צריך לכלבו ולאפרו היכי חשיב צריכה לגופה מ"ש מחופר גומא ואין צריך אלא לאפרה * וי"ל דלא דמי דהכא צריך הוא לנטילת נשמה דהיינו הדם כי הדם הוא הנפש כדי לתת לכלבו ומבעיר נמי להבערה כדי לעשות אפר כמו מבעיר לבשל קדירה ולא דמי לחופר גומא דממילא ואין נהנה כלל ממנו וא"ת הא דאמר בפ"ק דיבמות (דף ו:) דאצטריך קרא למיסר הבערת בת כהן משום דהוה ס"ד למשרי מקל וחומר דעבודה דדחיא שבת תיפוק ליה דאי לא כתיב הבערת בת כהן הוה שרינן כל המקלקלין בהבערה וי"ל דהתם כר' יהודה דחשיב ליה תקון :

מה שורו דלא קבעי ליה · משמע דלא פריך אלא אליבא דר' יוחנן ותימה דלר' אבהו נמי תקשה מה שורו דלא צריך לגופו כו' ואם נאמר דרבי אבהו מחייב במקלקל גמור ולא בעי צריכה לגופה א"ש :

נתכוון לבייש היכי משכחת לה · תימה כיון דלא אסיק אדעתיה נתכוון להזיק אפילו הוא דומיא דשורו נמי תקשה ליה דבשור ליכא כוונה ובאדם בעי כוונה וי"ל דאי אמרת הוא דומיא דשורו אז משמע שפיר כוונתו להזיק ובא להשמיענו דלא בעינן כוונה לבייש אלא להזיק דומיא דשורו אבל שור דומיא דידיה משמע כוונה דשכיח טפי באדם מבשור דהיינו כוונה דידיה לבייש והתא להשמועינן שור דומיא דאדם דבעי' שיתכוין לבייש דאילו מתכוון להזיק שכיח יותר בשור מבאדם [ועוד] דליכא למימר דלהשמיענו דשור פטור במתכוין להזיק מבושת דלהא לא אצטריך דהא תנן בהחובל (לקמן דף פו·) דשור פטור בכל ארבעה דברים וכתם שור הוא קרן שמתכוון להזיק וא"כ ע"כ שורו דומיא דידיה שמתכוון לבייש וזה א"א שהשור אין מתכוון לבייש ועל כרחך אית לן למימר הוא דומיא דשורו וקמ"ל דלא בעינן מתכוון לבייש ומשני לעולם שורו דומיא דידיה שמתכוון וקמ"ל שיכול להיות ששורו דומיא דידיה וא"כ בדידיה לא בעינן שיתכוון לבייש שזה אי אפשר להיות בשור : *מתניתין בשוגג · פי' בקונט' דרבא מוקי מתניתין דלא בעי לאפרו ופטור מאותו טעם ששוגג פטור ואין הלשון משמע כן ועוד דלא דמי לשוגג שיש בו איסור מלאכה אבל כאן אין איסור מלאכה אלא י"ל מתני' בשוגג דבהא מלתא אשמועינן הוא דומיא דשורו מה שורו בשוגג אף הוא בשוגג ואפילו הכי פטור מדתנא דבי חזקיה :

מכה אדם ומכה בהמה · תימה דברים הנחנקין (סנהדרין דף פד:) מוקי האי קרא דתנא דבי חזקיה במכה אביו ואע"ג דבמסקנא נפקא לן חבורה מאם איתו ענין לנפש בהמה מ"מ מפיק מיניה התם דמותר להקיז דם לאביו ומה שייך כאן לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה וי"ל דמיירי בין במכה אביו בין במכה חבירו במכה אביו מדכתיב הכאה סתם ולא כתיב ומת ובמכה חבירו דבר הלמד מענינו דומיא דקרא דלעיל מיניה איש כי יכה כל נפש אדם דמיירי ברוצח כדמוכח בפרק יוצא דופן (נדה דף מד: ושם*) ולגרדים מיירי לענין חבירו במיתה ולענין אביו בחבורה בעלמא וכיון דבכולהו מיירי קרא גמרינן שפיר ממכה בהמה :

בין בשוגג בין במזיד · בג' ענייני ממון איירי תנא דבי חזקיה בין בשוגג בין במזיד איירי בממון אחר בהדי מיתה ונפקא לן מינה דחייבי מיתות שוגגים פטורים [מתשלומין] משום דלא חלקת דלהכי מייתי לה בשמעתין ובאלו נערות (כתובות דף לה· ושם) ולענין זה אית להו לכ"ע הקישא דתנא דבי חזקיה כדאמרינן בפ' אלו נערות ומי איכא למאן דלית להו דתנא דבי חזקיה אבל בין מתכוון לשאינו מתכוון לאו בממון אחר בהדי מיתה איירי דמקל וחומר משוגג נפקא אלא לפטור מדמי הנהרג לאפוקי מדרבי דדריש במתכוון להרוג זה והרג זה ונתת נפש תחת נפש ממון וקמ"ל תנא דבי חזקיה דכיון שנתכוון פטור הכא נמי שאין מתכוון פטור והכי מייתי לה בפרק הנשרפין (סנהדרין דף עט:) ובין דרך ירידה לדרך עלייה אתא כמו דדרך עלייה לא ניתן שגגתו לכפרה דלא שקלינן מיניה ממונא למפטריה הכא נמי דרך ירידתו אע"ג שניתנה שגגתו לכפרה ולפטור מזיד אצטריך ויש טועים לומר דלפטור שוגג דרך עלייה כמו דרך ירידה אצטריך אבל בפרק אלו נערות (כתובות דף לה· ושם) בשמעתא דלא יהיה אסון מוכיח סוגיא כדפרישית : זלא

רבינו חננאל

ואינן מקלקלין לפיכך חייבין אבל כל חובל ומבעיר שהוא מקלקל פטור ואקשי' ממתני' שורו שהדליק את הגדיש חייב כו' ופרקי' שורו דומיא דידיה מה הוא דקבעי ליה פי' מתכוין להדליק את הגדיש שצריך לאפרו כך השור מדליק את הגדיש בכוונה שצריך לאפרו לאיגנדורי ביה ומנא ידעינן שכך כוונת השור דחזינן ליה לבתר דקלייה קא מיגנדר בקיטמיה · פי' חינכיה למעלה בית העליסת קרוב לשינים · פתק לנזייתא פתח הקנקנים · ואקשי' על האי סברא מתני' דקתני שורו שבייש ואע"ג דנתכוון לבייש דומיא דאדם מה אדם אינו חייב בבושת עד שיתכוין לבייש · ואוקימתא למתני' שורו דומיא דידיה שורו דכוונתו לבייש היכי משכחת לה · ופרק' אע"ג דלא אשכחן כוונה לבהמה לבייש אשכחן ליה כוונה להזיק ואמר מר כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש חייב לגבי בהמתו כי האי גוונא פטור מן הבושת · רבא אמר מתני' כולה בשוגג וכדתנא דבי חזקיה כו' ופשוטה היא · ומיתוקמא בשורו דומיא *) דידיה מה שורו בלא מתכוין אף הוא בלא כוונה · דהא שוגג הוא עליה. וסלקא כר' יוחנן דאמר מתני' דתנינן בשבת כל המקלקלין פטורין ואפי' חובל ומבעיר חוץ מחובל דצריך לכלבו ומבעיר דצריך לאפרו כדאמרי': מתני' שור שהיה רודף אחר שור אחר זה אומר שורך הזיק והלה אומ' לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראייה כו' אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חביריו על סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין

הדברי סומכוס מפורשין בפ' שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה כו' ואמר ר' יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין והניא כהא בהריא שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע לולד דברי סומכוס וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה ואע"פ שבמקומות הרבה מקצירו בזה המקום עיקרו

*) אולי צ"ל ומיתוקמא בדידיה דומיא דשורו מה שורו כו'.

[שבת עג:]

לעיל כו·

כתובות לה: [סנהדרין עט: פד:]

לעיל יג:

רש"א

עיין רש"ל ותוס' גי' הגמרא

[ד"ה איש]

גליון הש"ס גמ' ופתקיה לנזייתא. עי' מו"ק דף יב ע"ב ברש"י ד"ה לנזי :

שניהם פטורים "אם היו שניהם של איש אחד שניהם חייבים היה ׳אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר לא כי אלא קטן הזיק ׳אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק והמזיק אומר *לא כי אלא תם הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה ׳היו הניזקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקין שנים אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק את הגדול וקטן את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא קטן את הגדול וגדול את הקטן ׳אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק את הגדול ותם את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא תם את הגדול ומועד את הקטן המוציא מחבירו עליו הראיה:

גמ׳ אמר רבי חייא בר אבא [זאת אומרת] חלוקים עליו חביריו על סומכוס *דאמר ממון המוטל בספק חולקין א״ל ר׳ אבא בר ממל לר׳ חייא בר אבא אמר סומכוס אפילו ברי וברי א״ל אין *אמר סומכוס אפילו ברי וברי וממאי דמתני׳ בברי וברי הוא דקתני זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי מתקיף לה רב פפא מדרישא ברי וברי סיפא נמי ברי וברי אימא סיפא היה אחד גדול ואחד קטן ניזק אומר גדול הזיק ומזיק אומר לא כי אלא קטן הזיק אחד תם ואחד מועד ניזק אומר מועד הזיק והמזיק אומר לא כי אלא תם הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה הא לא מייתי ראיה שקיל כדאמר מזיק נימא תהוי תיובתא דרבה בר נתן דאמר טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אלא בברי ושמא דקאמר ברי מאן דקאמר שמא מאן אי נימא דקאמר ניזק ברי וקאמר מזיק שמא אכתי לימא תהוי תיובתא דרבה בר נתן אלא דקאמר ניזק שמא וקאמר מזיק ברי ומדסיפא ניזק שמא ומזיק ברי רישא נמי ניזק שמא ומזיק ברי ואמר סומכוס אפי׳ בהא דאיצטריך לאשמועינן דלא לא ׳סיפא ניזק שמא ומזיק ברי ׳רישא ניזק ברי ומזיק שמא והא לא דמיא רישא לסיפא אמרי ברי ושמא שמא וברי חד מילתא היא ברי וברי שמא וברי תרי מילי נינהו: גופא אמר רבה בר נתן ׳טענו חטין והודה לו בשעורין פטור מאי קמ״ל תנינא *טענו חטין והודה לו בשעורין פטור אי מהתם הוה אמינא פטור מדמי חטין וחייב בדמי שעורין קמ״ל ׳דפטור לגמרי תנן היו הניזקין שנים אחד גדול ואחד קטן וכו׳ הא לא מייתי ראיה שקיל כדקאמר מזיק אמאי חטים ושעורים נינהו ראוי ליטול ואין לו והתניא הרי זה משתלם על הקטן מן הגדול ולגדול מן הקטן דתפס תנן היה אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק את הגדול ותם את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא תם את הגדול ומועד את הקטן המוציא מחבירו עליו הראיה הא לא מייתי ראיה שקיל כדקאמר מזיק ואמאי חטין ושעורין נינהו ראוי

רש״י

שניהם פטורים · דתרוייהו מדחו ליה: שניהם חייבין · מפרש בגמרא: גדול הזיק · ויש בגופו שוה חצי נזק: קטן הזיק · ודמי הקטן תקח ומותר חצי נזק תפסיד: וקטן הזיק את הגדול · ואע״ג שחצי נזקו של גדול מרובה לא תקח אלא קטן שלי וחצי נזק של קטן שלך קח מן הגדול: **גמ׳** על סומכוס · דאמר לקמן (דף מו·) בברייתא בגמ׳ בשור שנגח את הפרה ממון המוטל בספק חולקין וממתני׳ שמעינן דחלוקים עליו חביריו דקתני המוציא מחבירו כו׳: אמר סומכוס אפילו ברי וברי · דשניהם טוענים טענת ברי ואפילו היכא דנתבע טוען ברי לי שאיני חייב ואפילו הכי כיון דלבי דינא מספקא *אי קאמר קושטא חולקין דקאמרת מתניתין דלא כסומכוס: לא כי · משמע דפשיטא ליה דבסלע לקה: שקיל כדאמר מזיק · וגובה מן התם ואע״ג דקאמר ניזק ברי לי שזה לא הזיקני: פטור · אף מדמי שעורין דהא אמר ליה תובע לאו שעורין יהבי לך ואהולי מחיל גביה: דקאמר ניזק ברי לי · ואפ״ה שקיל מן התם כל שכן דהוה תיובתא דרבה בר נתן: אלא דקאמר ניזק שמא · הלכך מתרווייהו תבע וכי לא מייתי ראיה שקיל מן התם: רישא נמי ניזק · אומר שמא שורך הזיק ומזיק אומר ברי בסלע לקה וכי אפ״ה קאמר סומכוס דחולקין דאיצטריך לרבנן לאפלוגי ולאשמועינן דלא פלגי: רישא דקאמר מזיק שמא וניזק ברי · והתם אמר סומכוס שהורע כחו של נתבע וחולקין ואתו רבנן לאשמועינן דלעולם יד נתבע על העליונה: והא לא דמיא רישא לסיפא · וכיון דסוף סוף לאו בחדא מילתא מוקמת להו שפיר מצי ר׳ חייא בר אבא לאוקמי לרישא בברי וברי ולמפשט דסומכוס אפי׳ בברי וברי אמר ומאי אתקפתיה דרב פפא: ה״ג תנן היו ניזקין שנים כו׳: ראוי ליטול · אי מייתי ראיה ואין לו אי לא מייתי ולא תדוק מינה כדקדייקת ולהכי

תוספות

זאת אומרת חלוקים עליו חביריו על סומכוס · דוקא בכי האי גוונא פליג סומכוס שראוי להסתפק בדבר והיא (ב״מ דף ק׳ ושם) דמחליף פרה בחמור והמוכר שפחתו וילדה בכל הנך בלא טענותם ראוי להסתפק לב״ד אבל במקום שהספק בא ע״פ דבריהם לא פליג סומכוס דהרי למ״ד אמר סומכוס אפילו ברי וברי אטו אם אמר אדם לחבירו טלית זו שאתה לבוש שלי הוא מי אמר סומכוס חולקים ובשנים אוחזים בטלית אמר דאי אתו לקמן כי תפים חד וחד מיסרך סרוכי דאפי׳ לסומכוס סרוכי לאו כלום הוא:

ממאי דמתני׳ ברי וברי · וא״ת והיכי אמרינן דמתני׳ ברי וברי אי משום דאמר סומכוס ברי וברי הייתו משום דאי לא אמר סומכוס בברי וברי לא היה יכול לדקדק ממשנה דחולקים דהוי מצי לאוקמי בברי וברי ודברי הכל וי״ל דה״ק ממאי דמתני׳ מצי לאורויי כלל בברי וברי דלמא בברי ושמא דוקא איירי כדאמרינן בסמוך דרישא דומיא דסיפא *דקתני זה אומר לא כי ואף על גב דבפ״ק דכתובות (דף יב: ושם*) תנן והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך נאנסת והיה מקחי מקח טעות ומוכח התם דהייתו שמא התם ליכא למיטעי שאין הבעל רגיל לידע אבל הכא אי בשמא איירי לא ה״ל למיתני לא כי כיון דאיכא למיטעי:

הא לא מייתי ראייה שקיל כדאמר מזיק · וא״ת דלמא הא לא מייתי ראייה לא שקיל מידי וי״ל דלשון המוציא משמע במה שבא להוציא צריך ראייה אבל מה שהוא מודה לו לא ולקמן דמשני ראוי ליטול ואין לו הייתו בלא תפס אבל בתפס יש לו ולהכי א״ש לשון המוציא:

לימא תיהוי תיובתא דרבה בר נתן · וא״ת ואמאי לא מוקי לה כר״ג דאמר בפ׳ שבועת הדיינין (שבועות דף מ׳ ושם*) טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ור״ג מחייב וי״ל דמהדר לאוקמי כרבנן ועוד י״ל דרבה בר נתן אמרה למילתיה ככולי עלמא ולא מחייב ר״ג אלא שבועה דאי הוה מחייב בדמי שעורים מגליה לרבה בר נתן דרבנן פליגי עליה בהא דלמא לענין שבועה דוקא פליגי דכתיב כי הוא זה דבעינן הודאה ממין הטענה וכי תימא דרבה בר נתן סבר דמהאי טעמא דפטרי רבנן שבועה לא הויא נמי הודאה להתחייב שעורין הא ליתא דהא אמרינן בשבועת הדיינין (שם דף מ:) טענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן פטור והתם ודאי לכ״ע חייב במה שטענו ואפ״ה פטור משבועה ע״כ נראה דרבה בר נתן לכ״ע פוטר מדמי שעורים דמשמע ליה דסברא הוא שהוא פטור כיון שהודה לו שאין חייב לו שעורין ומחל לו ובשבועה דוקא פליגי אי בעינן ממין הטענה:

מדסיפא ניזק שמא ומזיק ברי רישא נמי כו׳ ואמר סומכוס כו׳ · אבל מסיפא גופה ליכא למיפרך דאיכא למימר כיון דאיכא הודאה במקצת שהרי מודה שהקטן הזיקו לכל הפחות הלכך איכא למימר דקאמר סומכוס חולקים אע״ג דניזק קאמר שמא ומזיק אמר ברי ואם תאמר דנימא ברי ושמא ברי עדיף כדקאמר רב יהודה בהגוזל בתרא (לקמן דף קיח·) גבי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע ויש לומר דהתם הוי ברי טוב שלא יהיה לו פנים לשקר כיון שחבירו יכול לידע בשקרו זה והשמא אינו טוב שאין זוכר אם חייב לו ומוכחא מילתא דחייב לו אבל הכא ברי שלו גרוע שיודע בחבירו שאין יכול להכחישו ולכך טוען ברי והאי נמי דקאמר שמא לפי שלא ראה המעשה הלכך לא אמרינן ברי עדיף: **רישא** במזיק שמא · ואם תאמר והא לא כי קתני וי״ל דבברי וברי נמי איירי: ראוי

רבינו חננאל

עיקרו ודייק ר׳ חייא בר אבא ממתני׳ דקתני המוציא מחבירו עליו הראייה ולא קתני חולקין ש״מ מתני׳ חכמים היא וחולקין על סומכוס · ואמר ליה רבי אבא בר אבא אמר סומכוס אפי׳ ברי וברי חולקין אמר ליה הין מתני׳ ברי וברי הוא ואוקימנא דלא כסומכוס׳ ואתקיף לה ר׳ פפא הכי מדרישא דמתני׳ ברי וברי סיפא נמי ברי וברי ואמרו רבנן המוציא מחבירו עליו הראייה ואי לא מייתי ראייה שקיל כדקאמר מזיק דמחייבינן ליה במה שהודה אמאי שקיל בעלים אפי׳ כדקאמר מזיק חטים ושעורין נינהו ואם איתא לדרבה פטור לגמרי הוא · נימא תהוי תיובתיה דרבה בר נתן דאמר טענו חטים והודה לו בשעורים פטור · וכיון דקיימא לן כרבה בר נתן פרק׳ הכי סיפא דמתני׳ אינה ברי וברי אלא בברי ושמא הוא ואמרי׳ היכי דמי *) אי נימא דטעין ניזק ואמ׳ שמא תורך הזיק ומזיק אמר ברי לי שבסלע לקה מתמהינן עלה כי האי גוונא כשתובע טעין שמא אמר סומכוס חולקין ומטענת שמא מיחייב דאיצטריך לרבנן המוציא מחבירו עליו הראייה · ודחי׳ לא דמי רישא לסיפא רישא ניזק אמר ברי לי ששורך הזיק והמזיק טוען שמא בסלע לקה ועל זה הוצרך סומכוס לומר חולקים ורבנן אמרי המוציא מחבירו עליו סיפא ניזק שמא ומזיק ברי ואי לא מייתי ראייה שקיל כדקאמר מזיק דהא ניזק מספקא ליה · ואקשי׳ והא לא דמי רישא לסיפא רישא ניזק ברי ומזיק שמא סיפא מזיק ברי וניזק שמא · ופריק ברי ושמא וברי חדא מילתא היא אבל רישא לאוקומה בברי וברי וסיפא ברי ושמא תרתי מילי נינהו ואסקי׳ דברי וברי אפי׳ סומכוס מודה שהמוציא מחבירו עליו הראייה וכי פליג בשמא ושמא או בברי ושמא או שמא וברי **) ובכולהו רבנן פליגי ואמרי המוציא מחבירו עליו הראייה · והלכ׳ כרבנן · גופא אמר רבה בר נתן טענו חטים והודה לו בשעורין פטור · נימא מסייעא ליה טענו חטים והודה לו בשעורין פטור ורבן מחייב · ודחי׳ אי מהתם הוה אמינא לעולם פטור משבועה דאורייתא׳ וחייב בשעורין שכבר הודה לו בהן · ורבה בר נתן פוטרו אפי׳ מן השעורין שהרי התובע אין טוען שיש לו אצלו שעורין ואין מחייבין בחטים לשלם שעורין · ואקשי׳ תנן היו הנזקין ב׳ אחד גדול ואחד קטן והמזיקין ב׳ כו׳ ואי לא מייתי ראייה משתלם מן הקטן והלא ניזק טוען כי הגדול הזיק ולא הקטן כטוען חטים ולא שעורין דמי · ואי לרבה פטור לגמרי הוא אלא נימא תיהוי תיובתיה · ופריק ראוי לישתלם קתני ולא שקיל ודאי · ואקשי׳ ומי מצית אמרת הכי והתניא בהדיא הרי זה משתלם לגדול מן הקטן ולקטן מן הגדול אלמא דשקיל ומשנינן דאי תפס פי׳ אם קדים ניזק ותפס תורא דאודי ביה כבר והשתא הדר ביה לא מפקינן מינה דניזק דהא איהו הוא דאודי ליה וכן הדין באחד תם ואחד מועד · וי״ש מ״י שאומר כרבה בר נתן לן דהא מקשי׳ ומפרקי׳ אליבא דידיה ש״מ הלכתא כוותיה · וכן הדין זה אומר גדול הזיק להשתלם חצי נזק מגופו וזה אומר קטן הזיק אין משתלם חצי נזק ולא אפי׳ מקטן אלא אי תפס הניזק לא מפקינן מיניה · וי״ש מ״י שאומר כיון דמתני׳ דשבועות לא מסייעא לרבה בר נתן ולא דייקא כוותיה ומתני׳ ומתניתא דהכא קשו עליה ובשינוי הוא דדחי ובהדיא קיימא לן אשינויא לא סמכינן ועוד אפי׳ בחטים משבועה

*) נראה דצ״ל היכי דמי אי נימא דטעין ניזק ואמר שמא ומזיק ברי א״כ רישא נמי דטעין ניזק ואמר וכו׳ . **) נראה דר״ל בסיפא כשהמזיק טוען דקטן הזיק ובכה״ג לסומכוס חולקין ואפילו בשמא וברי כמש״כ התוס׳ בד״ה מדסיפא וכ״ש בברי וברי ודו״ק .

עין משפט נר מצוה

ק א מיי׳ פ״ט מהל׳ מקח וממכר הל׳ ז סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רכג סעי׳ ב:
קא ב ג מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ ג ד:
קב ד ה מיי׳ שם הל׳ יא טוש״ע שם סעי׳ ד:
קג ו טוש״ע שם סעי׳ ג בהג״ה:
קד ז טוש״ע שם ס״א:
קה ח ט מיי׳ שם הל׳ יא ופ״ג מהל׳ טוען ונטען הלכה ב סמג עשין צה טוש״ע ח״מ סי׳ פח סעי׳ יב וסי׳ ת סעי׳ ד [והובא ברב אלפס במקומו ובכתובות פ״ו דף ס״ה]:

[כאן צ״ל ס״ד ואח״כ מה״ד דקתני]
[ד״ה ועוד]
[ד״ה והודה]

מסורת הש״ס

[ע׳ תוס׳ ב״מ נג. ד״ה רבי אלעא]
ס״א מאן
לקמן מו: ב״מ ב: ו׳ נ: [כ״ב קמא.]
[בבא מציעא כו ע״ש ק׳ פ״ש]
ב״מ ה: [ק:] שבועות לח:

*ראוי ליטול ואין לו והתניא הרי זה משתלם לקטן מן המועד ולגדול מן התם דתפס: היו שניהם של איש אחד שניהם חייבים: א"ל רבא מפרזיקא לרב אשי ש"מ שוורים תמים שהזיקו רצה מזה גובה רצה מזה גובה הכא במאי עסקינן במועדין אי במועדין אימא סיפא היה אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר לא כי אלא קטן הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה אי במועדין מאי נפקא ליה מיניה סוף סוף דמי תורא מעליא בעי לשלומי א"ל סיפא בתמין ורישא במועדין א"ל רב אחא סבא לרב אשי אי במועדין חייבים חייב גברא מיבעי ליה ותו מאי שניהם אלא לעולם בתמין ורבי עקיבא היא *דאמר שותפין נינהו וטעמא דאיתנהו לתרוייהו דלא מצי מדחי ליה אבל ליתנהו לתרוייהו מצי אמר ליה זיל אייתי ראיה דהאי תורא אזקך ואשלם לך:

הדרן עלך המניח

שור שנגח ארבעה וחמשה שוורים זה אחר זה ישלם לאחרון שבהם ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו ואם יש בו מותר יחזיר לשלפני פניו והאחרון אחרון נשכר דברי ר"מ רבי שמעון אומר שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום זה נוטל מנה וזה נוטל מנה חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו זה נוטל חמשים זוז וזה נוטל חמשים זוז חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו חמשים זוז ושנים הראשונים דינר זהב: **גמ'** מתניתין מני דלא כר' ישמעאל ודלא כר' עקיבא אי כר' ישמעאל *דאמר בעלי חובות נינהו האי אחרון אחרון נשכר ראשון ראשון נשכר מבעי ליה אי כר' עקיבא דאמר *תורא דשותפי הוא האי יש בו מותר יחזיר

רש"י

ולהכי מוקים לה הכי ולא מוקים לה בניזק שמא ומזיק ברי דאם כן היינו הך וסיפא אמאי אצטריך *ורבה דאוקמא למליעתא דניזק שמא ומזיק ברי ולא אוקמה בברי וברי ולישני ראוי ליטול ואין לו משום דס"ל דסומכוס לא אמר חולקין בברי וברי הלכך רישא דקתני לא כי אלא בסלע לקה לא אצטריך למיתני' בברי וברי לאשמועינן דמוליא מחבירו כו' להכי אוקמה למליעתא בשמא וברי דתיקו נמי רישא בברי ושמא: דתפס · שקדם ניזק ותפס השור: שמע מינה · מדקתני שניהם: רצה מזה גובה רצה מזה גובה · ואם אבד האחד קם חבירו במקומו ומשתלם הימנו: במועדין · דסוף סוף משלם מעליה לפיכך כל נכסיו אחראין לפרעון: ה"ג מאי נפקא ליה מינה סוף סוף דמי תורא מעליא בעי לשלומי: אלא לעולם בתמין · והאי דקתני שניהם לאו כדקאמרת דמאיזה שירצה יגבה אלא הא קמ"ל דכל זמן ששניהם בפניו גובה אבל אבד האחד אינו גובה: ור' עקיבא היא דאמר שותפין נינהו · בגוף של שור הלכך אבד השור אבד נזקו הלכך כי הוו שניהם הוא דמחייב ואי ליתנהו לתרוייהו אלא אחד אמר ליה אייתי ראיה כו' אבל לרבי ישמעאל כיון דאמר בעל חוב הוא וחזי הוא דאסיק ביה אבד האחד לא איבד את זכותו:

הדרן עלך המניח

שור שנגח ארבעה וחמשה · ובכולן היה תם דמשתלם מגופו והיכי דמי כגון ראה שור ונגח וראה שור ולא נגח וראה שור ונגח ואחר נגיחה שניה ראה ב' פעמים או ג' שור ולא נגח דאפי' מועד לסירוגין ליכא דשור אין נעשה מועד אא"כ נגח הג' נגיחות בשלשה שראה כסדרן או שלא כסדרן ונעשה מועד לסירוגין והיכא דסירוגין שוין כדתניא לקמן בפירקין: ישלם · א"כ תחילה לאחרון ובגמרא מפרש מני: ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו · כל חצי נזקו והראשונים יפסידו: רבי שמעון אומר · שותפין הן בנזקין כיצד שור [שוה] מאתים שנגח כו': ושלפניו · זה ניזק ראשון נוטל חמשים זוז והבעלים חמשים זוז דיש לניזק ראשון בו חצי הלכך משלם חצי תשלומי נזקו דסבר לה כר' עקיבא דאמר שותפים נינהו: חזר ונגח שור שוה מאתים האחרון נוטל מנה · החצי מכל מי שהוא דמגופו משתלם ונמצא אותו שלפניו שהיה החצי שלו משלם מחלקו חצי מנזק שנטל האחרון: ושנים הראשונים · ניזק ראשון והבעלים שהיה להן לכל אחד רביע משלמין כל אחד רביעית של נזקו: דינר זהב · עשרים וחמשה דינרים כסף בפרק הזהב (ב"מ דף מה:): **גמ'** ראשון נשכר מבעי ליה · והאחרון יפסיד שהרי אין ראשון שותף בו שהא שמירתו עליו להתחייב בנזקין והא לא דמיא לחב עד שלא הזיק דאמרינן בהמניח (לעיל דף לג:) קדמו בעלי חובות והגביהו לא עשו כלום דהתם הוא דאמר ליה ניזק לבעל חוב מהאי תורא דאזקן מיניה משתלימנא ובעל חוב לא מצי למימר ליה הכי הלכך ב"ח יטול נכסים אחרים אבל הכא האי ניזק והאי ניזק ולא משתלם אלא מגופו ומאי דשקיל האי מפסיד האי הלכך קמא קמא קדים:

תוספות

ראוי ליטול ואין לו · פירוש ראוי ליטול אם תפס ואין לו אם לא תפס[א] ודוקא היכא דיש לו תביעה על שני השוורים על הגדול ועל הקטן אם תפס משתלם אבל מתני' דלעיל דאין לו תביעה אלא על הגדול אפי' תפס הקטן אין משתלם מיניה ולא שייך לשנויי לעיל ראוי ליטול ואין לו כיון דאם תפס לא משתלם מיניה ובטעמו הטיס נראה דאם תפס שעורים לא משתלם וא"ת אמאי לא משני הכא כדלעיל דקאמר ניזק שמא ומזיק ברי וי"ל דא"כ הו"מ למיפרך הייינו הך כדפירש בקונטרס והשתא איכא נריבותא בכולהו בבי דמתניתין דרישא אשמעינן אפילו מזיק שמא וניזק ברי פליגי רבנן עליה דסומכוס ואמרי המוליא מחבירו עליו הראיה וההוא דקטן וגדול משמיענו אפילו ניזק שמא ומזיק ברי פליג סומכוס ואחד תם ואחד מועד אשמעינן דאפילו לר' אחא דאמר בריש פרק המוכר פירות (ב"ב דף צג·) גמל האוחר בין הגמלים בידוע שזה הרגו מודה הכא דלא תלינן במועד כיון דשניהם רלין וקך דהניזקין שנים אשמועינן *דנתפס שקיל כדאמר מזיק וסיפא דתם ומועד איידי דאיירי בבא דלעיל בגדול וקטן ותם ומועד איירי נמי הכא:

ש"מ · מדקתני שניהם רלה כו' ואם אבד האחד קם חברו תחתיו ומשלם הימנו כך פירש בקונטרס וקשה דלא הוה ליה למימר שמע מינה אלא מסיפא הוה ליה למפרך דקתני אחד גדול ואחד קטן המוליא מחבירו עליו הראיה ומשלם לגדול מן הקטן א"כ כשאבד אחד מהן לא משלם מאותו שנשאר ונראה לפרש דבשני שוורים שהזיקו שור בודאי איירי דחשיב כאילו הוי חד גופא ומשלם מן השני ואע"ג דמתניתין לא איירי אלא בענין שאנו מסופקים איזה מהן נגח מ"מ דייק מלישנא דקתני שניהם חייבים לאשמועינן שיכול להיות שיהיו שניהם חייבין כגון אי ידעינן בודאי שהזיקו שניהם יחד:

ורבי עקיבא היא דאמר שותפין נינהו · פירש בקונטרס דלר' ישמעאל דאמר ב"ח הוא וחזי הוא דמסיק ביה אם אבד האחד לא איבד זכותו וקשה דהא לעיל (דף לג·) אמר אפילו לר' ישמעאל שחטו מה שעשה עשוי ונראה לפרש דמשום הכי מוקי לה כר' עקיבא משום דלר' ישמעאל אין שום חידוש דפשיטא דאיבד זכותו כשאבד האחד כיון דב"ח הוא אבל לר' עקיבא דשותפי נינהו ס"ד דהוי כאילו האחד מן השנים בחזקת הניזק ומצי למימר ניזק שלך נאבד ולא שלי*:

הדרן עלך המניח

שור שנגח ארבעה וחמשה: אי כרבי עקיבא דאמר שותפין נינהו יחזיר לכולן מבעי ליה · תימה דלר' עקיבא נמי אמאי אין ראשון נשכר דלמה יהא מוטל עליו לשמור חלקו כל זמן שלא עמד בדין ולא באו עדים דמה הוא יודע אם יזכה וצריך לדחות דכיון שיש בידו להביא עדים לאלתר ולזכות מתחייב בשמירתו *ולא מצי לשנויי כגון שאין בידו דאם כן תיקשי ליה לרבי עקיבא ראשון נשכר מבעי ליה: כגון

מסורת הש"ס

[לעיל לג· לד·]

[לקמן לו:] ...

הס"ג מו"ס שכנא הגיה ורב ספא ומהרנ"ש לא הסכים עמו ופירש דקאי אסתמא דתלמודא דלוקמי לדרבה הכי אבל לר"פ לא קשי' דאפשר דלית ליה האי פי' ראוי ליטול

ב"ב צג· [לעיל לג·]

עין משפט נר מצוה

קו א ב מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הל' יא סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' ת סעי' ג בהג"ה וסעי' ד:

קז ג ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ב:

א ה מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הל' יב טוש"ע ח"מ סי' תא סעי' א:

רבינו חננאל

משבועה דאורייתא וחייב בדרבנן ויש לו לגלגל עליו גם על השעורין ליתה לדרבה בר נתן: **מתני'** היו שניהן לאיש אחד שניהן חייבין כו' · אוקימנא בשוורין תמין ור' עקיבא היא דאמר שותפי נינהו וטעמא דאיתנהו לתרוייהו דלא מצי מדחי ליה אבל ליתנהו לתרוייהו מצי אמר ליה זיל אייתי לי ראייה דהאי תורא אזקך ואשלם לך:

הדרן עלך המניח את הכד

שור שנגח ד' וה' שוורים זה אחר זה ישלם לאחרון כו' באנו לחקור משנתנו דתנן הבא אחרון נשכר דברי רבי מאיר אליבא דמאן לא כר' ישמעאל ולא כר' עקיבא משום דר' מאיר תלמיד ר' ישמעאל ור' עקיבא כדגרסי' בתחלת עירובין הוצרכנו לומר ר' מאיר למי מהן שנאה דתניא יושם השור בב"ד דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר הוחלט השור ועלה אמרי' אי כר' ישמעאל דאמר בעלי חובות נינהו אמאי תני אחרון נשכר ראשון ראשון נשכר מיבעי ליה *) (שנו דין) בעל חוב כל הקודם זכה ומעת שנגח נגיחה הראשונה נתחייב לשלם מגופו של חצי השור חצי נזק לניזק · פשע המזיק ולא שימר השור ויצא והזיק חייב לשלם לראשון ולשני אי כר' עקיבא שנה ר' מאיר משנתו יחזיר לכולם מיבעי ליה דכולהו שותפי נינהו ·

*) אולי צ"ל כדין בע"ח שכל הקודם זכה.

ועיין ברשב"א בשבע שיטות שמביא פירושים אחרים

הגהות הגר"א

[א] תד"ה ראוי כו'. ודיקא כו'. נ"ב ושאר פוסקים חולקין ע"ז:

גי' ר"ת דלא מצי ופי"ב

עין משפט נר מצוה

עיין מסר"ס

ב א מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הל' יג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תא סעי' ג :

ג ב מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף א :

ד ג מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הל' ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעי' מא : עיין במפרשי טוש' על ד"ז

ה ד מיי' שם הלכה י ופ"ג מהל' טוען ונטען הלכה ב ופ"א מהל' ערכין הלכה ד ופ"א מהל' בקלים הלכה א ב ג ד ופ"א מהל' נערה בתולה הל' א ופ"ג הל' א טוש"ע שם סעי' מב וסי' פח סעיף א וטוש"ע י"ד סי' שם סעי' א וסי' רלד סעי' ו :

ו ה טוש"ע י"ד סי' רנח סעיף ח וסעיף ט:

גמרא

יחזיר לשלפניו (א)לכולם מבעי ליה אמר רבא לעולם כר' ישמעאל דאמר בעלי חובות נינהו ודקשיא לך אחרון אחרון נשכר ראשון נשכר מבעי ליה הב"ע כגון שתפסו ניזק לגבות הימנו ׳ונעשה עליו כשומר שכר לנזקין אי הכי יש בו מותר יחזיר לשלפניו יחזיר לבעלים מבעי ליה אמר רבינא הכי קתני אם יש בו מותר בנזקיו יחזיר לשלפניו וכן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן משום פשיעת שומרין נגעו בה במאי אוקימתא כר' ישמעאל אי הכי אימא סיפא ר' שמעון אומר שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום זה נוטל מנה וזה נוטל מנה חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו זה נוטל חמשים זוז וזה נוטל חמשים זוז חזר ונגח שור שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו נוטל חמשים זוז ושנים הראשונים דינר זהב ׳אתאן לר' עקיבא דאמר תורא דשותפי הוא רישא ר' ישמעאל וסיפא ר' עקיבא אמרי אין דהא אמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא שבוק מתניתין ותא בתראי רישא ר' ישמעאל וסיפא ר' עקיבא (*אתמר נמי אמר ר' יוחנן הקדישו ניזק איכא בינייהו)תנן התם *׳התוקע לחבירו נותן לו סלע ר' יהודה אומר משום ר"י הגלילי מנה ההוא גברא דתקע לחבריה שלחיה רב טוביה בר מתנה לקמיה דרב יוסף סלע צורי תנן או סלע מדינה תנן אמר ליה תניתוה ושנים הראשונים דינר זהב ואי סלקא דעתך תני תנא סלע מדינה נפלוג ונתני עד תריסר וסלע א"ל תנא *כי רוכלא ליתני וליזיל מאי הוי עלה פשטוה מהא *דאמר רב יהודה אמר רב ׳כל כסף האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה אמר ליה ההוא גברא הואיל ופלגא דוזא הוא לא בעינא נתביה לענייםהדר אמר ליה נתביה ניהלי איזיל ואברי ביה נפשאי א"ל רב יוסף ׳כבר זכו ביה עניים ואף על גב דליכא עניים הכא אנן יד עניים אנן *דאמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אינן

תוספות

כגון שתפסו ניזק כו' · ודוקא לר' ישמעאל הוא נעשה שומר שכר *אבל לר' עקיבא דאמר שותפין נינהו וכיתא ושיבת הוי ברשות הניזק לא נעשה שומר שכר אלא מחלקו דעל כל אחד מוטל לשמור חלקו והשתא אתי שפיר דבין ר' מאיר ובין ר' שמעון איירי בשתפסו ניזק ולא כפירוש הקונטרס :

אם יש בו מותר בנזקיו כו' · והשתא אחרון אחרון נשכר דמתניתין האחרון שבכולם דהוא החמישי קאי אבל פעמים שהרביעי אין לו כלום והשלישי יש לו כגון שנזקי ד' וה' שוים ונזקי ג' יתרים *ואפי' חמישי נמי פעמים שאין לו כל נזקו אם נזקיו יתרים על של רביעי שאין נוטל אלא חלקו של רביעי ומיהו כשכל הנזקין שוין כולן מפסידין והאחרון נשכר :

נותן לו סלע · בסלע מדינה איירי כדמוכח בשמוך ומנה דר"י הגלילי הוא מנה צורי כדמוכח בהחובל (לקמן דף צ:) ותימה לומר שחלוקים כ"כ זה מזה דסלע מדינה אחד ממאתים במנה צורי ונראה לר"ת דלא פליגי אלא האי בעני והאי בעשיר ומיהו מדקאמר בהחובל (שם) הא אנא הא ר"י הגלילי משמע קצת דפליגי מ"מ אע"ג דפליגי מצינו למימר דזה דיבר בעשיר וזה דיבר בעני כר"ת דה"א שאם בושתו של עני סלע שלא יעלה בושתו של עשיר (ב) או פחות או יותר ממנה :

ושל דבריהם כסף מדינה · [א] נראה לר"י דרב יהודה לא איירי אלא בסלעים דומיא דכסף האמור בתורה דמפרש פ"ק דקדושין (דף יא·) כסף קצוב ולא מצינו כסף קצוב בתורה אלא סלעים כדמפרש התם ה' סלעים לפדיון הבן נ' של אונס ק' של מוציא ש"ר ול' של עבד ודומיא דהני הוי של דבריהם אבל שאר מטבעות של דבריהם הוי כסף צורי דהא מנה של ר"י הגלילי הוי צורי כדמוכח בהחובל (לקמן דף צ:) וכתובה נמי הוי מאתים זוז של צורי למ"ד כתובת אשה דרבנן כמו למ"ד דאורייתא דנפקא לן מכמוהר הבתולות דלא פליגי רשב"ג ורבנן בפרק בתרא דכתובות (ד' קי:) אלא אם נותן לה ממעות ארץ ישראל או ממעות קפוטקיא אבל לכ"ע נותן לה שוה מאתים זוז ממעות צורי ואפילו כתובת אלמנה שהיא דרבנן לכ"ע הוי מנה צורי דבפ"ק דכתובות (דף יב·) משמע קצת דשל בתולה כפלים משל אלמנה גבי אחד אלמנת כהן ואחד אלמנת ישראל :

יד עניים אנן · וא"ת בלא יד עניים נמי מחייב צדקה באמירה כדדרשינן בפ"ק דר"ה (דף ו·) בפיך זו צדקה וי"ל דכמו שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ה"נ אין אדם נותן צדקה דבר שלא בא לעולם וכשאמר ניתביה לעניים הוי זה החוב כמו שלא בא לעולם וכן אם היה אומר ניתביה להקדש לא היה הקדש קונה ונהי שאם היה אומר חוב זה לכשיבא לידי אתנהו להקדש או לצדקה דומה שמתחייב מטעם נדר אבל זה לא אמר כן אלא אמר תנהו לעניים ולא נדר ור"ת פירש שזה לא היה רוצה לחזור בו מן הצדקה אלא היה רוצה ללוותו לפי שעה ולהחזיר אחר לעניים תחתיו וה"ל רב יוסף דיד עניים אנן וזכינן בו במעמד שלשתן ואמרינן בפ"ק דערכין (ד' ו·) האומר סלע זו לצדקה עד שלא בא ליד גבאי מותר לשנותו משבא ליד גבאי אסור לשנותו* :

רש"י

יחזיר לשלפניו · כל חצי נזקו ושלפני פניו יפסידו : יחזיר לכולן · איש לפי מה שהיה לו בו מבעי ליה : שתפסו ניזק כו' · וכן שני וכן שלישי הלכך אין שמירתו אלא עליו : יחזיר לבעלים מבעי ליה · דאין על הבעלים להפסיד מנה שהיה להן בו משעת נזק הראשון שהרי לא היתה שמירתו עליהן אלא על הניזק וכשהזיק לשני איבד ראשון מנה שלו ותפסו שני ונעשה עליו שומר וכן כולן נעשו שומרי שכר לשמור חלק הבעלים בההיא הנאה דמשתלמי נזקייהו מהשור דלא אטריחו ליה בעלים לאגמא : אם יש בו מותר בנזקיו · כגון שהיה נזקו של רביעי מרובה משל חמישי כגון שור של רביעי שוה מנה יש לו במזיק חצי מנה ושל חמישי שוה נ' ואין לו על זה אלא דינר זהב יחזיר דינר זהב לשלפניו וכן כולן אם נזקו של ראשון יותר על של אחרון : משום פשיעה שומרי' נגעו בה · לחייב את הנזקין הראשונים ור' ישמעאל היא : שבוק מתני' · ולא תטרח לאוקמי פלוגתא דר"מ ור"ש אליבא דחד ואי קשיא טעמא לדר"מ נמי כר' עקיבא וכשתפסו ניזק וכדשנינן דמאי טעמא מפקינן לה מר' עקיבא משום דקתני יחזיר לשלפניו והא אוקמינן אם יש בו מותר בנזקין לא אפשר לאוקמא כר' עקיבא דאי אמרת ר' ישמעאל היא אצטריך לאשמועינן דאחרון אחרון נשכר דקמ"ל הואיל ותפסו ניזק נעשה עליו שומר [שכר] וקם ליה ברשותיה ואע"ג דלא נישום השור בב"ד כדקא בעינן לר' ישמעאל אלא לר"ע ל"ל למיתני כלל בלא תפיסה נמי הוי אחרון נשכר : הקדישו ניזק כו' · ל"ג (מאי בינייהו): התוקע · המכהו כנגד אזנו לשון מורי ל"א תקיעה ממש : נותן לו סלע · דמי בושתו לבד צער ונזק ורפוי אם ישנם שם : ההוא דתקע ליה · והיה זה תפוס משלו דאי לאו הכי לא מגבינן ליה בבבל : סלע צורי · ד' זוזים : סלע מדינה · שמינית שבסלע צורי והוא חצי דינר וכל מקום ששנינו שוה כסף מדינה בין סלע בין שקל הוי שמינית לצורי : לפלוג · הכתי וליתני במתני' חזר ונגח לשור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו חמשים זוז ולשלפניו דינר זהב ושנים הראשונים הבעלים וניזק ראשון י"ב דינר וסלע מדינה שהוא חצי דינר אלא ש"מ לא תני תנא סלע מדינה ולהכי לא פליג תו דלא בעי למיתני חצי דינר דבהלכין לא איירי : ושל דבריהם · כגון האי השיעורא דרבנן הוא : כסף צורי · הסלע ד' דינר והדינר משקלו זהב וכן קורין בקוסטנטינ"א לזהב דינר והוא שנים ומחצה למשקל הברזל : הואיל ופלגא דוזא הוא · דמיחייב לי ותו לא כסיפא לי מילתא למישקליה נתביה לעניים : אנן יד עניים אנן · רב יוסף הוה גבאי בשילהי החובל (לקמן ד' צג·) :

אין

רבינו חננאל

ואמר רבא לעולם ר' ישמעאל וכגון שתפסו ניזק בתורת משכון לגבות ממנו דנעשה עליו שומר שכר ונתחייב לנזקים דקיימ' לן המלוה על המשכון שומר שכר · ודחי' אי הכי יחזיר לשלפניו יחזיר לבעליו מיבעי ליה שאחריות השור על הניזק הוא ומשלו חייב לשלם והנותר לבעליו חייב להחזיר · ופירק רבינא לקיים דברי רבא ואמר הכי קתני אם יש בו מותר בנזיקין יחזיר וכן אמר ר' יוחנן משום פשיעת שומרין נגעו בה ופי' כגון שור שוה ר' שנגח לשור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום נתחייב המזיק לתת לניזק ק' שהוא חצי נזקו א) עוד חזר ונגח שור שוה ק' שנזקו עוד חזר ונגח שור שוה ק' נזקו נ' זוז משלם הניזק הראשון מן המנה שהוא נושא במזיק נ' זוז לאחרון ונ' הנשארים מחזירם לניזק השני נמצא השני שחסר מן המנה שלו נ' זוז שכיון שתפסו לשור הניזק השני נתחייב באחריותו ולעולם כך הן חולקין וחצי השור לעולם חוזר לבעלים שנכנסו הנזקין במקומו ונתחייבו לשלם דיכול למימר להו אלו שבקתון להוראי בהדאי הוינא נטריה ולא הוה נגח השתא דפשעתון ולא נטרתון ליה נזקין עליכו רמו. ואקשי' אימא סיפא (ר' ישמעאל) [ר"ש] אומר שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' עד האחרון נוטל מנה (והאחרון) [ושלפניו] נ' זוז ושנים הראשונים דינרי זהב הן הבעלים והניזק [illegible]

[illegible]

(ברכות נ"ו: ושם נסמן)

הגהות הב"ח

(א) גמ' לשלפניו יחזיר לכולם מבעי ליה: (ב) תוס' ד"ה נותן וכו' שאם בושתו של עני סלע שלא יעלה בושתו של עשיר [illegible]

הגהות הגר"א

[א] תוד"ה ושל כו' נראה לר"י כו' [illegible]

*אינן צריכין פרוזבול וכן תני רמי בר חמא היתומים אינן צריכין פרוזבול ר"ג ובית דינו אביהן של יתומין היו *°חנן בישא תקע ליה להוא גברא אתא לקמיה דרב הונא א"ל זיל °הב ליה פלגא דזוזא הוה ליה זוזא מכא(א)בעי למיתבה ליה מיניה פלגא דזוזא לא הוה משתקיל ליה תקע ליה אחרינא ויהביה נהליה : מתני' [ב]שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו מועד לאדם ואינו מועד לבהמה מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים את שהוא מועד לו משלם נזק שלם ואת שאינו מועד לו משלם חצי נזק אמרו לפני רבי יהודה *ה"ז מועד לשבתות ואינו מועד לחול אמר להם [ג]לשבתות משלם נזק שלם לימות החול משלם חצי נזק אימתי הוא תם משיחזור בו ג' ימי שבתות : גמ' איתמר רב זביד אמר ואינו מועד תנן רב פפא אמר [ד]אינו מועד תנן רב זביד אמר ואינו מועד תנן הא סתמא הוי מועד רב פפא אמר אינו מועד תנן דסתמא לא הוי מועד רב זביד דייק מסיפא רב פפא דייק מרישא רב זביד דייק מסיפא דקתני מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים אי אמרת בשלמא ואינו מועד קתני הא סתמיה הוי מועד הא קמ"ל דאפי' מקטנים לגדולים נמי מסתמא הוי מועד אלא אי אמרת אינו מועד קתני סתמא לא הוי מועד השתא י"ל מקטנים לקטנים דעלמא סתמא לא הוי מועד מקטנים לגדולים צריכא למימר דלא הוי מועד ורב פפא אמר לך אצטריך סלקא דעתיך אמינא הואיל ופריץ ביה בההוא מינא פריץ ביה לא שנא גדולים דידיה ולא שנא קטנים דידיה קמ"ל דלא הוי מועד ר"מ רב פפא דייק מרישא דקתני מועד לאדם אינו מועד לבהמה אי אמרת בשלמא אינו מועד תנן סתמא לא הוי מועד הא קמ"ל דאפילו מאדם לבהמה נמי סתמא לא הוי מועד אלא אי אמרת ואינו מועד קתני הא סתמא הוי מועד השתא י"ל מבהמה לבהמה סתמא הוי מועד מאדם לבהמה צריכא למימר דהוי מועד ורב זביד אמר לך רישא אחזרה קאי כגון דהוה מועד לאדם ומועד לבהמה והדר ביה מבהמה דקאי גבי בהמה תלתא זימני ולא נגח מהו דתימא כיון דלא הדר ביה מאדם חזרה דבהמה לאו חזרה היא קמ"ל דחזרה דבהמה מיהא חזרה היא מיתיבי סומכוס אומר*מועד לאדם מועד לבהמה מק"ו ומה לאדם מועד לבהמה לכ"ש מכלל דת"ק אינו מועד קאמר א"ל רב זביד סומכוס אחזרה קאי והכי קא"ל לת"ק דקאמרת חזרה דבהמה חזרה היא חזרה דבהמה לאו חזרה היא מק"ו מאדם ומה מאדם לא קא מהדר ביה מבהמה לא כ"ש אמר רב אשי ת"ש אמרו לפני רבי יהודה ה"ז מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול אמר להן לשבתות משלם נזק שלם לימות החול משלם חצי נזק אי אמרת בשלמא ואינו מועד קתני שולי הוא דקא משיילי [ליה] והוא נמי קמהדר להו אלא אי אמרת אינו מועד קתני אגמורי הוא דקא מגמרי ליה ותו איהו מאי קא מהדר להו אמר רב ינאי מרישא נמי דיקא דקתני את שמועד לו משלם נזק שלם ואת שאינו מועד לו [משלם] ח"נ אי אמרת בשלמא ואינו מועד קתני פרושי קא מפרש לה אלא אי אמרת אינו מועד קתני פסקה מאי תו את שמועד לו משלם נזק שלם ואת שאינו מועד לו משלם ח"נ עד השתא לא אשמעינן דהתם משלם ח"נ ומועד משלם נזק שלם ואת"ל נמי איתא לדרב פפא [ה]נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל : ת"ר [ו]ראה שור נגח שור לא נגח שור נגח שור לא נגח נעשה מועד לסירוגין לשוורים : ת"ר [ז]ראה שור נגח חמור לא נגח סוס נגח גמל לא נגח פרד נגח ערוד לא נגח נעשה מועד לסירוגין לכל איבעיא להו נגח שור

רש"י

אין צריכין פרוזבול · דבלאו הכי לא משמט שביעית לחוב שלהן דאבן ידייהו דיתמי אנן ורמי עלן להפוכי בזכותייהו הלכך שטרות שלהן כמסורים לב"ד דמי ותנן המוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין וזהו גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין במסכת גטין (דף לו:) להכי נקט ר"ג דנשיא הוה ובית דינו ב"ד חשוב : זוזא מכא· פחותה צורתו : ולא הוה משתקיל ליה · לא היה יכול להוציאו : מתני' לקטנים · לעגלים : הרי הוא מועד לשבתות · לפי שהוא בטל ממלאכה וזחה דעתו עליו : ואינו מועד לימות החול · מה משפטו של זה תלמידיו היו שואלין אותו : ג' ימי שבתות · לאחר שהועד לשבתות העבירו לפניו שוורים בג' שבתות ולא נגח חזר לתמותו ואם חזר ונגח אין משלם אלא חצי נזק : גמ' ואינו מועד תנן · ואין מועד לשאינו מינו דידעינן ביה דלא נגח וכגון דעברינהו להו קמיה ולא נגח הלכך למי שאינו מועד לו אם נגחו אחר זמן משלם חצי נזק אבל מסתמא אם הועד לזה מועד אף לזה וכן אם הועד לקטנים מועד לגדולים : השתא יש לומר מקטנים לקטנים · כגון ממינו לשאינו מינו אשמעינן רישא אינו מועד מקטנים לגדולים מבעיא : דאפילו מאדם · דאית ליה מזלא לא הוי סתמיה מועד לבהמה : אלא אי אמרת ואינו מועד· לשאינו מינו תנן : אבל סתמיה מועד · ממינו לשאינו מינו : השתא מבהמה לבהמה הוי מועד · ואפי' למין אחר : מאדם לבהמה מבעיא · והא ליכא למימר דהיא גופה אצטריך לאשמועינן דהיכא דחזינן דאינו מועד לבהמה אינו משלם על בהמה אלא חצי נזק דהא פשיטא לן דהם משלם חצי נזק : רישא אחזרה קאי · והיא גופה אצטריך דאבהמה לא משלם אלא חצי נזק ואע"ג דאייעד ליה הואיל והדר ביה חזר לתמותו ואע"ג דלא הדר ביה מאדם : שולי משיילי ליה · היכא דחזינן דהועד לשבתות ובימי החול לא נגח מאי דיניה : ותו איהו מאי קא מהדר להו · הא איהו נמי אינו מועד קאמרי: פרושי קא מפרש לה · איידי דנקט לה משום דוקיא דידיה דדייקינן הא סתמא הוי מועד על כרחיך חסקיה למילתיה : אלא אי אמרת אינו מועד תנן פסקה · למילתיה ואשמועינן דאינו מועד מאי תו דקתני למי שאינו מועד כו' : עד השתא כו' · בתמיה : ואם תמצא לומר נמי איתא לדרב פפא · דסתמיה לא הוי מועד לשאינו מינו : נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל · ולא בעינן ג' נגיחות לכל חד וחד מאחר שנתקיימה העדאתו ע"י ג' מינין : לסירוגין · אם יגח לצופין אינו משלם אלא חצי נזק על האחרון: ערוד · חמור הבר:

חמור

תוספות

אין צריכין פרוזבול · דשטרות שלהם דמי כמסורין לב"ד כך פירש בקונטרס וא"ת מלוה על פה מאי איכא למימר דכותבין עליה פרוזבול כדמוכח בהשולח (גיטין דף לז.) וי"ל דהוי כאילו החוב שלהם מסור לב"ד ואפי' אין ללוה קרקע מקנים לו חכמים קרקע בשביל תקנת היתומים שאין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע :

הרי הוא מועד לשבתות · מפרש בירושלמי לפי שרואה אותם במלבושים נאים אחרים ותשובים בעיניו נכרים ואינו מכירם :

משיחזור בו ג' שבתות · אע"ג דכבר אשמועינן רבי יהודה בפ"ב (דף כג:) אצטריך דס"ד הואיל ולאו מועד אלא לשבתות לא בעי חזרה כ"כ ולפ"ה ניחא דמפרש מועד לשבתות לפי שאין עושה מלאכה דקמ"ל דאפי' שבת ממלאכה בימי החול ולא נגח לא הוי חזרה :

רב זביד אמר ואינו מועד תנן · הא סתמא הוי מועד לשאין מינו ואפילו מבהמה לאדם כמי שמעי' לה לקמן בפירקין (דף מא·) דסתמא הוי מועד גבי הא דפריך וכי מאחר דמתם קטלינן ליה מועד היכי משכחת לה ומפרש רב זביד כגון שהרג ג' בהמות והוה מצי למיתני במתני' מועד לבהמה ואינו מועד לאדם לאשמועינן דסתמא הוי מועד ומיהו שמא חזר בו רב זביד מההיא דלקמן כדפריך עלה התם שאם לא תאמר כן קשי' ליה ההיא *דריש מכילתין (דף ב:) :

שור ולא נגח · בתרא דנקט (ב)כדי שאם יגח לאלתר משלם נ"ש :

נעשה מועד לסירוגין לשוורים · וא"ת לרב זביד אפי' לכל דבר הוי מועד וי"ל כגון שראה שאר בהמות ולא נגחן :

נעשה מועד לסירוגין לכל · ע"כ בשלא ראה בינתיים כלום דאי ראה לא הוי מועד[לכל] לסירוגין וא"ת כיון שלא ראה אחרים לשוורים להודיה הוי מועד לכל לסירוגין לרב זביד וי"ל דקסבר רב זביד דרבותא קמ"ל דס"ד בהנך מיני דחזא ולא נגח לא הוי מועד ולאו בסירוגין תליא מלתא ה"נ בשעה שנגח ג' מינים הללו היו לפניו מינים הרבה ולא נגח אלא אלו דהשתא אם היו שלשתן שוורים הייתי אומר כיון דלכל שעה מזומן ליגח השוורים ומניח שאר מינים אין מועד ליגח אלא שוורים אבל השתא דהוו ג' מינים האחד מהם נוגח ואינו חושש ליגח אלא האחד :

שור

מסורת הש"ס

[בכורו' כ: ע"ש]

[במשנה שבמשניות איתא הרי שהיה]

[לעיל כג:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוה ליה זוזא מכא ולא הוה משתקיל ליה בעי למיתבה ליה מיניה פלגא דזוזא לא הוה ליה תקע ליה אחריתא כצ"ל: (ב) תוס' ד"ה שור וכו' דנקט כדי נקט שאם:

גליון הש"ס

גמ' תקביה פלגא · ע' סנהדרין דף ג ע"א תוס' ד"ה שלא תנעול : שם הב ליה פלגא דזוזא · ע' סנהדרין דף נח ע"ב תוס' ד"ה קן ידא :

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ט מהל' שמיטה ויובל הלכה כד סמג לאוין רעא טור ש"ע ח"מ סי' סז סעיף כח :

ח ב ג ד מיי' פ"ו מהל' נזקי ממון הלכה ח :

ט ה ו מיי' שם הל' ט:

י ז מיי' שם הלכה י :

עי' רש"א נראה שצ"ל ההיא דמכילתין והיינו מתניתין דהכא ועי' מהר"ם

רבינו חננאל

בהשולח גט בגיטין · רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומין וכן הלכה : מתני' שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו · כו' רב זביד אמר ואינו מועד כגון שעומד יום עם מי שאינו מינו ואינו מנגחם אבל סתמא מועד הוי · ר' פפא אמר אינו מועד תנן · סתמיה לא הוי מועד · מועד למינו לא הוי מועד לשאינו מינו · ושקלינן וטרינן ואוקימנא למתני' כדוקי' דרב זביד שאם נגח ג' ימים ג' שוורים נעשה מועד מכאן ולהבא לכל בהמה ואפילו לחמורין ולגמלין וכיוצא בהן אבל אם נגח שור וראה חמור ומהלך עמו או עומד עמו ואינו נוגחו וכן שאר בהמה זולתי שור כי ראה שור מנגחו אינו מועד אלא לשוורים בלבד ואם עמד לנגח אפי' לנגח שאר בהמות תם הוא ואינו משלם נזק שלם עד שיעידו עליו שנגח ג' ימים לשאר בהמות· ודרב פפא נמי איתא דאסקינן לה ואם תימצא לומר נמי איתא לדרב פפא נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל וקיימא לן כל אם תמצא לומר הלכה היא · ת"ר ראה שור ונגח ראה שור ולא נגח ראה שור ונגח ראה שור ולא נגח ראה שור ונגח ראה שור ולא נגח ג' ימים נעשה מועד לסירוגין לשוורים· ת"ר ראה שור ונגח ראה חמור ולא נגח ראה סוס ונגח ראה גמל ולא נגח ראה פרד ונגח ראה ערוד ולא נגח נעשה מועד לסירוגין לכל. ואיברר לן פירושא (בנדה סד ע"א) דסירוגה ליום כ"ד דהכי קאמר לא הואי הב"נ: ותנאי הב"ד

שור שור ושור חמור וגמל · וכגון שבין שוורים ראשונים ראה בהמות אחרות ולא נגח ובבעיא שנייה בין שוורים אחרונים ואתי שפיר כולה סוגיא כרב זביד ולא כרב אלפס שפירש סוגיא דשמעתין כרב פפא ונראה לר"י דהכי תרי בעיות באם תמצא לומר דשור בתר שוורים שדינן ליה דאיכא תרי טעמי דסברא למשדייה בתר קמאי ובתר שוורים שהן מינו חמור וגמל שור שור ושור מהו משדינן ליה בתר קמאי או בתר שוורים שהן מינו :

יום ט"ו בחדש זה כו' · נראה דג' פעמים בט"ו בחדש לכ"ע הוי מועד וכנדה נמי קובעת וסתה אע"ג דליכא אלא שתי פעמים סוף ל' יום דלאו סוף ל' יום גרים אלא ט"ו בחדש גרים כמו ריש ירחא וריש ירחא וריש ירחא דקבע וסתה בג' ראיות הללו כדמשמע בשילהי בנות כותים (נדה ד' לט:) וכמו שבת שבת ושבת דסגי בשלש פעמים דלאו סוף ז' גרים אלא יום שבת והיכא דאין שם היום גורם ולא שם מנין החדש כגון אם ראתה היום ולסוף עשרים לראייתה זו ראתה וחזרה וראתה לסוף עשרים לכ"ע אין הראשונות מן המנין דהא סוף עשרים גרים וכן משמע בנדה בפ' האשה (ד' סג:) דתנן היתה למודה לראות ליום ט"ו ושינתה ליום עשרים זה וזה אסורים שינתה ג"פ ליום עשרים הותר יום ט"ו ונאסר יום כ' שאין האשה קובעת כו' אלמא בעי' ג"פ ליום כ' ואין הראשונים של ט"ו יום מן המנין ואין נראה לחלק משום דהתם למודה לראות ועוד מדקתני שאין האשה קובעת כו' משמע דפסיקא ליה הכי בכל הנשים ולפ"ז אם נגח יום א' ויום ב' לא נגח יום ג' נגח ויום ד' לא נגח יום ה' נגח ויום ו' לא נגח אין נעשה מועד לכ"ע עד שישלש בדלוג ואין הראשונים מן המנין ותימה דגבי ראה שור ונגח וראה שור ולא נגח הוי ראשון מן המנין וצריך לחלק בין סירוגים של ימים לסירוגים של שוורים :

דהס

תורה אור

שור שור ושור חמור וגמל [א]מהו האי שור בתרא בתר שוורים שדינן ליה ואכתי לשוורים הוא דאייעד למידי אחרינא לא אייעד או דילמא האי שור בתרא בתר חמור וגמל שדינן ליה ואייעד ליה לכולהו מיני חמור וגמל שור שור ושור [ב]מהו האי שור קמא בתר חמור וגמל שדינן ליה ואייעד ליה לכולהו מיני או דילמא בתר שוורים שדינן ליה ואכתי לשוורים הוא דאייעד למינא אחרינא לא אייעד שבת שבת ושבת אחד בשבת ושני בשבת [ג]מהו הא שבת בתרייתא בתר שבת הוא דשדינן ליה ואכתי לשבת הוא דאייעד לימות החול לא אייעד או דילמא בתר אחד בשבת ושני בשבת שדינן ליה ואייעד ליה לכולי יומא ה' בשבת וערב שבת ושבת שבת ושבת [ד]מהו הא שבת קמייתא בתר ה' בשבת וע"ש שדינן ליה ואייעד לכולהו יומי או דילמא הא שבת קמייתא בתר שבתות הוא דשדינן ליה ולשבתות הוא דאייעד [ה]תיקו : [ו]נגח שור יום ט"ו בחודש זה ויום ט"ז בחודש זה ויום י"ז בחודש זה פלוגתא דרב [ז]ושמואל *דאתמר ראתה יום ט"ו בחדש זה ויום ט"ז בחדש זה ויום י"ז בחדש זה רב אמר קבעה לה וסת ושמואל אמר [ח]עד שתשלש בדילוג אמר רבא [ט]שמע קול שופר ונגח קול שופר ונגח קול שופר ונגח נעשה מועד לשופרות פשיטא מהו דתימא הך שופר קמא סיוטא בעלמא הוא דנקטיה קמ"ל : **מתני'** [י]שור של (א)ישראל שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח לשור של הדיוט פטור שנאמר [ב]שור רעהו ולא שור של הקדש *[כ]שור של ישראל שנגח לשור של כנעני פטור [א] ושל כנעני שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם [ב] : **גמ'** מתניתין דלא כר"ש בן מנסיא דתניא שור של הדיוט שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח שור של הדיוט פטור שנאמר שור רעהו ולא שור של הקדש *ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח שור של הדיוט פטור ושל הדיוט שנגח שור של הקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם אמרי מאי קא סבר ר"ש אי רעהו דוקא אפילו של הדיוט שנגח של הקדש ליפטר ואי רעהו לאו דוקא אפילו דהקדש נמי כי נגח דהדיוט ליחייב וכי תימא לעולם קסבר רעהו דוקא ומיהו דהדיוט כי נגח דהקדש היינו טעמא דמיחייב משום דקא מייתי ליה מקל וחומר דהדיוט ומה הדיוט שנגח של הדיוט חייב כי נגח דהקדש לא כל שכן דמיחייב דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה להלן תם חצי נזק הכא נמי חצי נזק אלא אמר ר"ל לקיש הכל היו בכלל נזק שלם כשפרט לך הכתוב רעהו גבי תם רעהו הוא דתם משלם חצי נזק מכלל דהקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם

דאם

שמות כא

חמור וגמל שור שור ושור מהו · אם תמצא לומר היכא דהתחיל בשוורים שדינן לשור בתראה בתר מינו הכא מאי : ראתה יום ט"ו בחדש זה ויום ט"ז בחודש זה כו' · ומתחילה היתה למודה בימים אחרים : קבעה לה וסת · לדילוג וכי חזיא הך ראייה שלישית בי"ז בחדש שלישי דיה שעתה ואינה מטמאה טהרות מעת לעת כדתנן כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה : *ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג · אין לה וסת קבוע עד שתראה ראייה רביעית בי"ח דראייה קמייתא לאו ממניינא דלאו בדילוג חזית והכא נמי לרב בג' נגיחות נעשה מועד לדילוג ומשלם נזק שלם בשלישית ולשמואל עד שיגח רביעית בי"ח בחדש רביעי דקמייתא לאו ממניינא ונראה דהך ברייתא נמי דאייתינן לעיל [ראה] שור ונגח שור ולא נגח כו' לרב נעשה מועד דקתני אשלישית [קאי] ולשמואל ה"ק נעשה מועד לסירוגין דכי הדר נגח משלם נזק שלם אבל בהך שלישית תם הוא : סיוטא · ביעותא שנבעת מקול השופר : כי נגח דהקדש ליפטר · לגמרי : הכל היו בכלל נזק שלם · האמור במועד דכתיב במועד שלם ישלם שור ובמועד לא נאמר רעהו הלכך כולם במשמע הרי לך הדיוט חייב בהקדש הלכך כשפרט לך הכתוב רעהו בתם לא לפטור הדיוט בנזק הקדש בא אלא להחמיר עליו בא לשלם נזק שלם בהקדש לימדך שלא להוציא תם מכלל נזק שלם אלא גבי רעהו : דא"כ · דליפטר בא נכתביה גבי מועד אבל הקדש בהדיוט פטור דהקדש אפילו בכלל מועד לא היה דליכא למימר והועד בבעליו וכ"ש בתם דכתיב וכי יגוף שור איש · לשון אחר מפי המורה אלא אמר ר"ל הכל היו בכלל נזק שלם האי אלא לאו לאפוקי מכולה מלתא דלעיל קאתי אלא לאפוקי ק"ו קאתי וארעהו דוקא סמיך וה"ק אלא אמר ר"ל פטור דהקדש בהדיוט כדקאמרי' דרעהו דוקא אבל חיוב דהדיוט בהקדש לאו בק"ו אתיא דא"כ פרכינן דיו אלא היינו טעמא דחייב דאע"ג דרעהו דוקא ליכא למדרשיה גבי הדיוט תם שנגח הקדש לפטורא דהכל היו בכלל נזק שלם של מועד אחד הדיוט בהדיוט ואחד הדיוט בהקדש דכתיב במועד שלם ישלם שור וגו' ולא פרט הכתוב כאן רעהו לפטור הדיוט בהקדש ומדלא פרט לפטורא במועד ש"מ כשפרט לך רעהו בתם לא לפטור הדיוט בהקדש בא אלא להחמיר עליו לחייב הדיוט תם נזק שלם להקדש וללמדך שלא להוציא תם מכלל מועד אלא בשור רעהו דאי לפוטרו לגמרי בא נכתביה לפטורא גבי מועד אבל דהקדש בהדיוט כיון דרעהו דוקא לא היה בכלל נזק שלם דכיון דהקדש תם לגמרי פטור דהא ליכא למדרשיה כדדרשינן גבי הדיוט ולמימר רעהו הוא דתם משלם חצי נזק דהא אין רעהו להקדש ועל כרחך לגמרי קא ממעט ליה הלכך הקדש מועד נמי לא היה בכלל נזק שלם דכי היכי דתם פטור מועד נמי פטור דכי כתיב במועד נזק שלם היכא דמיחייב חצי נזק בתמותו כתיב דאתם דלעיל קאי או נודע כי שור נגח הוא:

הופיע

עין משפט
נר מצוה

יא א ב ג ד ה מיי' פ"ו מה' נזקי ממון הל' יב יג :
יב ו ז מיי' שם הל' יא:
יג ח מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הלכה ו סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קפט סעי' ז :
יד ט מיי' פ"ו מהל' נזקי ממון הל' יא :
טו י מיי' פ"ח שם הל' א סמג עשין סו :
טז כ מיי' שם הל' ה ועיין בהשגות ובמ"מ ובל"מ וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן תו סעי' א :

רבינו חננאל

בכ"ד · איבעיא להו נגח שור שור שור חמור וגמל מהו האי שור בתרא בתר שוורים שדינן ליה ואכתי לשוורים הוא דאייעד · למינא אחרינא לא אייעד ועלתה בתיקו · ותיקו דממונא לקולא · ובעיא זו אליבא דרב פפא הוא ש"מ איתא לדרב פפא · פי' רב אמר קבעה לה ווסת לדילוג. נגח ט"ו בניסן ט"ז באייר י"ז בסיון וחזר ונגח ט"ו בתמוז ויום י"ו באב ויום י"ז באלול וחזר ונגח יום ט"ו בתשרי ויום י"ו במרחשון ויום י"ז בכסלו זהו שילוש בדילוג · ובענין הזה גבי נדה כי האי גוונא ראתה בט"ו בתמוז ועוד ראתה בי"ו באב ועוד ראתה בי"ז באלול וחזרה *) וראתה ט"ו בתשרי וי"ו במרחשון וי"ז בכסלו · ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג פי' הראייה הראשונה שראתה בט"ו בניסן אינה מן החשבון אלא צריכה לראות י"ו באייר י"ז בסיון י"ח בתמוז י"ט באב וכן לכל חודש :

[מכאן ואילך לא נמצא פי' ר"ח בכ"י והכל על דאכדן]

*) דברי רבינו אלו ופירושו כדברי הגמ' הובא ברשב"א בתו"ס שארוך בשער הווסתות (דף קעד דפוס ברלין) בשמו וע"ש מה שכ' על דברי רבינו בזה .

א] כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות נ"מ פ"ח הלכה ה' וז"ל לפי שאין הכנענים מחייבין את האדם על בהמתו שהזיקה והרי אנו דנין להם כדיניהם . והוא מירושלמי ב"ק פ"ד ה"ג דאמרו עלה התם וז"ל ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר כדיניהם: ב] כתב הרטב"ם ז"ל שם וז"ל קנס זה הוא לכנענים לפי שאינן זהירין במצוה יאינן מסלקין הנזק . ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן אין משמרין אותה ומפסידין ממון הבריות עכ"ל :

מסורת
הש"ס

ע' רש"א ור"ש שרש"י חזר מפירוש זה

נדה סו:

לעיל יג:

לעיל ו: גיטין מט:

הגהות
הב"ח

(א) במשנה שור של הדיוט שנגח שור של הקדש :

יז א מיי' פ"ח מהלכות נ"ת הלכה יג סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף ו:

תורה אור

דאם כן נכתוב קרא להאי רעהו גבי מועד: שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור: אמרי ממה נפשך אי רעהו דוקא דכנעני כי נגח דישראל נמי ליפטר ואי רעהו לאו דוקא אפילו דישראל כי נגח דכנעני נחייב א"ר אבהו אמר קרא °עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ראה שבע מצות [א] שקיבלו עליהם בני נח כיון שלא קיימו עמד והתיר ממונן לישראל [ב] רבי יוחנן אמר מהכא °הופיע מהר פארן מפארן הופיע ממונם לישראל תניא נמי הכי שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור שור של כנעני שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם שנאמר עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ואומר הופיע מהר פארן מאי ואומר וכי תימא האי עמד וימודד ארץ מבעי' ליה לכדרב מתנה וכדרב יוסף ת"ש הופיע מהר פארן מפארן הופיע ממונן לישראל מאי דרב מתנה דא"ר מתנה עמד וימודד ארץ ראה וכו' מה ראה ראה שבע מצות שנצטוו עליהן בני נח ולא קיימום עמד והגלה אותם מעל אדמתם ומאי משמע דהאי ויתר לישנא דאגלויי הוא כתיב הכא ויתר גוים וכתיב התם °לנתר בהן על הארץ ומתרגם לקפצא בהון על ארעא מאי דרב יוסף *דא"ר יוסף עמד וימודד ארץ ראה וכו' מה ראה ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והתירן להם איתגורי אתגר א"כ מצינו חוטא נשכר אמר מר בריה דרבנא לומר שאפילו מקיימין אותן אין מקבלין עליהן שכר ולא *והתניא *ר"מ אומר מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול ת"ל °אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ולוים וישראלים לא נאמר אלא אדם הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול אמרי אין מקבלים עליהן שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה *דא"ר חנינא **גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה: ת"ר וכבר שלחה מלכות רומי שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל למדונו תורתכם קראו ושנו ושלשו בשעת פטירתן אמרו להם דקדקנו בכל תורתכם ואמת הוא חוץ מדבר זה שאתם אומרים שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור של כנעני שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם ממ"נ אי רעהו דוקא אפילו דכנעני כי נגח דישראל ליפטר ואי רעהו לאו דוקא אפילו דישראל כי נגח דכנעני לחייב ודבר זה אין אנו מודיעים אותו למלכות [ג] רב שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברתא אמרו ליה רבנן לעולא קום ניזל נינחמיה אמר להו מאי אית לי גבי נחמתא דבבלאי דגידופא הוא דאמרי מאי אפשר למיעבד הא אפשר למיעבד עבדי אזל הוא להודאי גביה א"ל °ויאמר ה' (*אל משה) אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא נשא משה ק"ו בעצמו אמר ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה °צרור את המדינים והכיתם אותם מואבים

חבקוק ג · דברים לג · ויקרא יא · ע"ז ב: · ע"ז ג. · סנהדרין נט. · ויקרא יח · לקמן פז. · ע"ז ג. · קדושין לא. · דברים ב [נ"ל אלי] · במדבר כה

רש"י

הופיע גילה ממונן והתירו: מפארן. כשסיבב והחזיר התורה על כל האומות ולא קיבלוה: והגלה אותם. כגון כפתורים היוצאים מכפתור (דברים ב) וכגון ובשעיר ישבו החורים וגו' (שם) וכן אומות הרבה: לומר שאפי' מקיימין אותן כו'. שהרי אינם מצווים אבל מעושין לא פטרן: למדונו תורתכם: חוץ מדבר זה. והם לא גילו להם טעמו של דבר שיהא ממונו של כנעני בחזקת הפקר מפני הסכנה: דגידופא הוא. כלפי מעלה: מואבים

תוספות

דאם כן לכתוב רחמנא גבי מועד. וליכא למימר דכי כתב רחמנא רעהו בתם לפטור תם דהדיוט בהקדש קאתי ומועד כדקאי קאי ולהכי לא כתביה גבי מועד °דלא חייביה רחמנא במועד אלא במקום שחייב בתם ולפטור לגמרי בשתיהם הדיוט בהקדש נמי לא אתי דא"כ לכתביה רחמנא גבי מועד דהוי רבותא טפי וגם ליכא למיטעי למדרשיה אלא לפטור וכ"ש בתם אלא ודאי מדלא כתב גבי מועד אתא רעהו לחייב תם בהקדש נזק שלם וה"ה שבא לפטור לגמרי תם דהקדש בהדיוט וכיון דתם פטור מועד נמי פטור וה"ק קרא רעהו הוא דאיכא חילוק בין תם למועד אבל כשאינו רעהו לא דהדיוט בהקדש חייב והקדש בהדיוט פטור:

עמד והתיר ממונן לישראל. משמע דוקא בענין זה שנגח *שור שלנו שור שלהם ולמ"ד בפ' בתרא (לקמן דף קיג.) גזל כנעני אסור ניחא אבל למ"ד מותר קשה:

מפארן הופיע ממונן לישראל. פי' הקונטרס שסיבב והחזיר התורה בכל האומות ולא קבלוה משמע שר"ל דבפארן נגלה לאומות וכן משמע בתרגום ירושלמי דמתרגם מטורא דגבלא אתגלי לבני ישמעאל ופארן ארץ ישמעאל היא כדכתיב בהגר ותשב במדבר פארן ובריש מסכת ע"ז (דף ב: ושם*) איכא דגרסי מאי בעי בשעיר מאי בעי בפארן וקשה דבשבת פ' ר"ע (ד' פט.) משמע דפארן הוא סיני דקאמר ה' שמות שנקרא לו מדבר צין מדבר קדש מדבר פארן מדבר סיני מדבר קדמות ונראה דמדבר סיני מדבר גדול ומצד אחד נקרא סיני ומצד אחר נקרא פארן וכל חמשה שמות דקאמר במסכת שבת חמשה חלקים היו בו שכל אחד שמו נקרא כן ואע"ג דקדרים התם לכל השמות אין להקפיד על זה ובאותו צד ששמו פארן נגלה לבני ישמעאל:

אלא האדם. תימה הא אין עובדי כוכבים קרויין אדם כדתניא בפ' המקבל (ב"מ קיד:) אמר רשב"י אין קברי העובדי כוכבים מטמאים באהל שנאמר אדם כי ימות באהל אתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרויים אדם ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט. ושם*) פי' בקונטרס דר"מ דהכא כרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון בן יוחי בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סא. ושם*) ורבינו תם מפרש דיש חילוק בין אדם להאדם [ד] תדע מדפריך ביבמות מקראי דנביאים ולא פריך מקראי דתורה דהאדם והבהמה אשר ימצא בשדה (שמות ט) אך התם הוי קודם מתן תורה וא"ת א"כ הוה ליה למימר אדם *ולא נאמר אלא האדם לאו פירכא היא דהך ברייתא מתניא בת"כ וטובא איכא התם בכי האי גוונא דקתני התם וכן הוא אומר (ישעיה כו) פתחו שערים (ראשיכם) ויבא גוי וגו' ויבאו כהנים לוים ישראלים לא נאמר אלא גוי צדיק וכן הוא אומר הטיבה [ה'] לטובים כהנים לוים וישראלים לא נאמר אלא לטובים הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול וא"ת והא עובדי כוכבים נמי קרויים אדם כדכתיב לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם וי"ל דבמקום שמזכיר השם מזכיר עובדי כוכבים בלשון אדם כלומר דבר חלש נולד מאדם וכן גבי חירם (יחזקאל כח) אתה אדם ולא אל וכן מה יעשה לי אדם (תהלים קיח) וריב"א הקשה מדכתיב (ישעיה מג) ואתן אדם תחתיך ותירץ דדרשינן ואתן אדום תחתיך גבי ההוא רומאה בפרק בתרא דברכות (דף סב:) והא דאמר בהשולח (גיטין דף מז:) יש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל לחפור בה בורות שיחין ומערות מדכתיב והארץ נתן לבני אדם בני אדם משמע אדם הראשון*:

הרי הוא ככהן גדול. הא דנקט כהן גדול משום דדרשינן בסוטה (דף ד:) יקרה היא מפנינים מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים:

קראו ושנו ושלשו. וא"ת והא אמרינן בחגיגה (דף יג.) המלמד תורה לעובד כוכבים עובר בעשה דמגיד דבריו ליעקב (תהלים קמז) ויש לומר דבע"כ עשו ע"פ דברי המושל ולא נתחייבו למסור עצמן אי נמי עשו עצמם גרים כדאי' בספרי דפרשה אף חובב עמים:

נשא משה קל וחומר. אור"ת דלאו דוקא אלא כלומר עתיד משה לישא ק"ו אם לא שהזהירו הכתוב תחילה דקודם נאמר אל תצר את מואב ממה שנאמר צרור את המדינים והכיתם אותם כדדרשינן עתה ילחכו שלא היה מתיירא בלק אלא מלחיכה בעלמא שלא היו מותרין אלא באנגריא וקרא דמדין אחר מעשה דבלק היה והא דקאמר נמי הקדוש ברוך הוא למשה לא כשעלתה על דעתך לאו דוקא הקשה הר"ר אלחנן דהכא משמע דאחר שנאמר צרור את המדינים עדיין היו מוזהרין שלא לצור מואב

רש"ל הגיה שור שלהם שור שלנו כו' וכתב מהרש"ל דא"ל להגיה דכוונת התוספות הוא דלענין נגיחה דוקא מותר גזל כנעני ונקט רישא דמילתא דמתיר. [ועי' מהרש"א ומהר"ם]:
[ד"ה מאי]
[עי' תוס' יבמות סא. ד"ה ואין וכ"כ בסנהדרין נט. ד"ה ספרים דבר' ר' ירמיה]
[עי' תוס' קדושין לא. ותוס' ע"ז ג. ד"ה גדול]
[ד"ה אלא]
[ד"ה ואין]
יומא נא.
[ועי' תוס' יבמות סא. ד"ה ואין ומ"ש עם על בגליון]

שיטה מקובצת

א) ראה שבע מצות וכו'. משמע דכל שמקיימין שבע מצות דינם אצלנו כדיננן אצלם. ומעתה אין צריך לומר באומות הגדורות בדרכי הדתות ונמוסים (מאירי ז"ל): ב) ממונן לישראל. כלומר ראה שאכזרים ולב רע להם והשודים על כל שהן מצווין משבע מצות וכ"ש שאינן מצרים בצרת אחיהם לפיכך קנסם הכתוב כדי שישמרו שוריהן וכ"ז ולא דברו אלא על ז' אומות דכתיב בהו לא תחי' כל נשמה כו' (ה"ר יהונתן ז"ל): ג) ודבר זה אין אנו מודיעים למלכות. כ"ז מדברי הסרדיוטות הוא כלומר ובדבר הזה נעשה חסד עמכם שלא להודיעו למלכות (תלמיד הר"פ ז"ל):

ד) בין אדם להאדם. והיינו טעמא דהאדם הוי מיעוט אחר מיעוט אדם הוי מיעוט האדם הוי מיעוט כאומר המיושר שבאדם כמו הירך הסמוכה שבירך ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות (הרא"ש ז"ל):

גליון הש"ס תוס' ד"ה דא"כ כו' דלא חייביה רחמנא במועד. עי' לקמן דף מב ע"א תוס' ד"ה כתב:

עין משפט
נר מצוה

יח א ב מיי' פ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה י :

רש"ל

יט ג מיי' פ"א מהל' נערה הלכה יא סמג עשין כד טוש"ע אה"ע סי' קעו :

מסורת הש"ס

מואבים עצמן לא כל שכן אמר לו הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן רות המואביה ונעמה העמונית והלא דברים ק"ו ומה בשביל שתי פרידות טובות חס הקב"ה על ב' אומות גדולות ולא החריבן בתו של רבי אם כשרה היא וראויה היא לצאת ממנה דבר טוב על אחת כמה וכמה דהוה חיה *אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה אפילו שכר שיחה נאה דאילו בכירה דקאמרה מואב אמר לו הקב"ה למשה °אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה מלחמה הוא דלא הא אנגריא עביד בהו צעירה דקאמרה בן עמי א"ל הקב"ה למשה °וקרבת מול בני עמון אל תצורם ואל תתגר בם כלל דאפילו אנגריא לא תעביד בהו *ואמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יהושע בן קרחה לעולם יקדים אדם לדבר מצוה שבשביל לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה קדמתה ארבע דורות לישראל עובד ישי ודוד ושלמה ואילו צעירה עד רחבעם דכתיב °ושם אמו נעמה העמונית ת"ר שור של ישראל שנגח °שור של כותי פטור ושל כותי שנגח שור של ישראל תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם ר"מ אומר שור של ישראל שנגח שור של כותי פטור ושל כותי שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם למימרא דסבר ר"מ *כותים גרי אריות הן ורמינהי **כל הכתמים הבאים מרקם טהורים רבי יהודה מטמא מפני שהן גרים וטועים מבין הנכרים טהורים מבין ישראל ומבין הכותים ר"מ מטמא וחכמים ג'מטהרין שלא נחשדו (*ישראל) על כתמיהן אלמא קסבר ר"מ כותים גרי אמת הם א"ר אבהו קנס הוא שקנס ר"מ בממונם שלא יטמעו בהם מתיב רבי זירא *ד'ואלו נערות שיש להם קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית ואי ס"ד קנס ר' מאיר בממונם ה"נ נקנוס כדי שלא יטמעו בהן אמר אביי כדי
שלא

תורה אור: דברים ב | שם | מ"א יד

רש"י

מואבים עצמן. שהתחילו בקלקול ושכרו את בלעם: פרידות. גוזלות: בתו של רבי אם ראויה. לזרע כשר על אחת כמה וכמה שתחיה: דקאמרה מואב. לשון פריצות שהוא מאביה: אנגריא. להשתעבד בהן להביא להם מים ומזון: שור של ישראל שנגח לשל כותי פטור. לקמן מוקי טעמא דקנס הוא שקנסו שלא יטמעו ישראל בבנותיהם ודיין בקנס זה אבל כולי האי לא קנסינן שיהא הם משלמים על התם נ"ש ור"מ חשיב כותי כנכרי: גרי אריות הן. בספר מלכים (ב יז) מפורש וישלח ה' בהם את האריות וכותים כתיבי התם ויבא מלך אשור (אנשים) מכותה וקא חשיב שאר מקומות: מרקם טהורים. עיר שרובה נכרים היא ודם נכרי' טהור מדאורייתא דכתיב (ויקרא יב) דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע וילדה בת ישראל מטמאה בלידה ובנדה ולא נכרית ואע"ג דרבנן גזרו עליהם שיהו כזבין על כתמיהן לא גזרו דהא כתמין דישראל גופייהו מדרבנן נינהו דמדאורייתא דם יהיה זובה בבשרה כתיב (שם טו) שתראהו מגופה ולא שתמצאהו בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרינן במס' נדה (דף נד.) שלא גזרו על דם נכרית טומאה אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש מטהרין וב"ה אומרים כרוקה וכמימי רגליה מטמאין לח ואינן מטמאין יבש: רבי יהודה מטמא מפני שהן. רובן גרים ודמן מטמא וכישראל הם אלא שהם טועין ונוהגין בחוקות הנכרים והרי הן כישראל מומר: מבין ישראל כו'. במס' נדה (דף נו:) פרכינן אי דישראל טהורין דמאן טמאין ותרצינן לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים והנמצאים בעורי ישראל במקום הפקר טהורים שלא נחשדו על כתמיהן להפקירן אלא מצניעין אותם שלא יטמאו בהן טהרות והנמצאין בין הכותים ר"מ מטמא שנחשדו על כתמיהן וחכמים מטהרין שלא נחשדו על כתמיהן להפקירן אלא מצניעים אותם עד שיכבסום אלמא מדאמר ר"מ דם כותים מטמא אלמא גרי אמת הן: קנס הוא כו'. וקניס ליה טפי מת"ק :
משום

תוספות

מואב ובבראשית רבה סוף פרשת וילא קאמר דכשסלה דוד יואב אל ארם נהרים ואל ארם צובה פגע במואבים ובקש לאבדם והביאו ט אסטראות שלהם אל תצר את מואב והשיב דוד שהם פירצו גדר תחילה דכתיב וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור משמע שמאותה שעה הותרו ותירץ ר"י דדיחויא בעלמא השיב וקרא דשופטים [שלחם] עגלון מלך מואב היה לו להביא אלא שמן התורה היה רוצה להביא [להם תשובה] מפני חילול השם אע"פ שעל אדומים מייתי קרא דקבלה ויאסוף אליו בני עמון ועמלק וילך [ויך את ישראל] וירשו את עיר התמרים מ"מ כל זמן דמשכח דברי תורה ניחא ליה לאתויי :

מואבים עצמן לא כל שכן. וא"ת תיכח מואב אדומי ועמון מאי איכא למימר וי"ל דאצטריך לאסור בהן אנגריא שהיו מותרים דאנגריא היה עושה שלא ברשות ואע"פ שמזכיר ב' פרידות על עמון לא אצטריך אלא משום מואב : **לעולם** יקדים אדם לדבר מצוה. לשם מצוה נתכוונו כדאיתא בפרק מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר דף כג.): **גרי** אריות הן. ואע"ג דפסקינן בסוף פ"ק דיבמות (דף טז.) הלכה (א) דגרי אמת כולן הני מילי היכא שמתגיירים לגמרי אבל גרי אריות דהכא לא נתגיירו לגמרי כדכתי' בקרא את ה' היו יראין ואת אלהיהם היו עובדין ומ"ד גרי אמת סבר דלבסוף נתגיירו לגמרי : **וחכמים** מטהרים. בפרק דם הנדה (נדה נו:) פריך אי דישראל מטהרין דמאן מטמו ומשני מבין ישראל ומבין הכותים בחדריהם טמאים לכ"ע דכותים גרי אמת הן והנמצאים בעורי ישראל טהורין שלא נחשדו על כתמיהם ואצנועי מצנעי להו והנמצאים בעורי הכותים ר"מ מטמא דנחשדו על כתמיהם וחכמים מטהרים דלא נחשדו : **על** הנתינה. בכתובות פרש"י דאצטריך לאשמועינן שיש להם קנס אע"פ שדוד גזר עליהם והקשה ר"ת דמדאורייתא אסירי בלאו דלא תתחתן כדמסיק רבא בפ' הערל (יבמות דף עו.) דבגיותן לית להו חתנות וכי מגיירי אית להו חתנות ובפרק אלו הן הלוקין (מכות יג.) קחשיב נתינה וסתם נתינה דקתני בכל מקום היינו בגיורת שיש לה קנס ותפסי בה קדושין ובפרקים מותרות (יבמות פה:) מכמע נמי דנתינה דאורייתא דאמר ממזרת ונתינה איכא בינייהו למ"ד דאורייתא הא נמי דאורייתא וברים אלו נערות (כתובות דף כט:) גבי פלוגתא דשמעון התימני ור"ש בן מנסיא ואור"ת דדוד לא גזר עליהם אלא שעבוד אבל מדאורייתא אסירי לבא בקהל מלא תתחתן בם וברים אלו נערות ראוי להאריך בזה יותר : **ועל** הכותית. סוגיא דשמעתין מוכחא דקסבר גרי אמת הן וא"ת א"כ מה חידוש לומר שיש להם קנס וכי תימא משום דאמר רבה בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עו.) ממזר מאחותו ומאשת איש נתערבו בהן מרישא שמעינן ליה דיש להן קנס ואפילו ודאי ממזר וכ"ש ספק ממזרת וי"ל דהיא גופה קמ"ל דגרי אמת הן דאם היו גרי אריות לא היו להן קנס וא"ת ולרבא דאמר בפרק עשרה יוחסין (שם) דעבד ושפחה נתערבו בהן אמאי יש להן קנס נימא לה אייתי ראיה דלאו שפחה את ושקול דהא שפחה אין לה קנס כדמוכח באלו נערות (כתובות ד' כט.) ועל כרחך לאו מטעם שהיא בחזקת בתולה אין לה קנס כדאמרינן בירושלמי דשפחה אפילו משומרת אין לה קנס ואע"ג דרובן לאו שפחה נינהו מ"מ תקשה לשמואל דאמר אין הולכין בממון אחר הרוב וי"ל משום דכל חדא מוקמינן לה בחזקת אביה שהשפחות נתערבו בהן ונשאו לכותים אף על גב דלרבא פסלו כותים משום איסור שפחה ולא מוקמינן להו בחזקת אביהן מ"מ לענין קנס לא מחשבינן להו כשפחה שלא יהא חוטא נשכר ואף על גב דנקט רבא עבד ושפחה לאו דוקא לפי מה שפירש שהשפחות נשאו לכותים והכותים לעבד ואם כן משום עבד אין לפוסלן דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר : **ה"נ** נקנוס. מדרבנן לדרבנן נמי הוי מצי למיפרך דמודו רבנן דקנסינן להו דקתני שור של ישראל שנגח שור של כותי פטור אלא משום דסתם מתניתין רבי מאיר פריך מרבי מאיר אדרבי מאיר :
שלא

[יבמות כד: קדושין עה: סנהדרין פה: חולין ג: נדה נו:]

נזיר כג: הוריות י: | נזיר שם הוריות יא. | יבמות טז. נדה נו: | מהרנ"ש מ"ז | כתובות יא. כט.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה גרי וכו' הלכה דכולן גרי אמת ס"ע :

גליון הש"ס

גמ' שור של כותי פטור. עי' סנהדרין דף פה ע"ב תוס' ד"ה ושורו כישראל:

שלא יהא חוטא נשכר ונתביה לעניים אמר רב מרי משום דהוי ממון שאין לו תובעים:

מתני' [א]שור של פקח שנגח שור של חרש שוטה וקטן חייב ושל חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח פטור [ב]שור של חרש שוטה וקטן שנגח בית דין מעמידין להן אפוטרופוס ומעידין להן בפני אפוטרופוס נתפקח החרש נשתפה השוטה והגדיל הקטן חזר לתמותו דברי ר"מ רבי יוסי אומר [ג]הרי הוא בחזקתו [ד]שור האצטדין אינו חייב מיתה שנאמר °כי יגח ולא שיגיחוהו:

גמ' הא גופא קשיא אמרת שור של חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח פטור אלמא אין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו אימא סיפא שור של חרש שוטה וקטן שנגח ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ומעידין להם בפני אפוטרופוס אלמא מעמידין להם אפוטרופוס לתם לגבות מגופו אמר רבא הכי קתני ואם הוחזקו נגחנין מעמידין להם אפוטרופוס ומעידין להן בפני אפוטרופוס ומשוינן להו מועד דכי הדר ונגח לשלם מעלייה מעליית מאן רבי יוחנן אמר מעליית יתומין רבי יוסי בר חנינא אמר [ה]מעליית אפוטרופוס ומי א"ר יוחנן הכי *והאמר רב יהודה אמר רב אסי [ו]אין נזקקין לנכסי יתומין אלא א"כ רבית אוכלת בהן ורבי יוחנן אמר או לשטר שיש בו רבית [ז]או לכתובת אשה משום מזוני איפוך רבי יוחנן אמר מעליית אפוטרופסין רבי יוסי בר חנינא אמר מעליית יתומין אמר רבא משום דקשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן משוית ליה לרבי יוסי בר חנינא טועה והא רבי יוסי בר חנינא *דיינא הוא ונחית לעומקיה דדינא אלא לעולם לא תיפוך ומזיק שאני רבי יוחנן אמר מעליית יתומים דאי אמרת מעליית אפוטרופוס ממנעי

רש"י

משום דהוי ליה ממון שאין לו תובעים. אי אמרת ליהוי דעניים מאן אתי תבע ליה לדינא אי תבע ליה עני א"ל לעני אחר יהיבנא ליה: מתני' שור של חרש שנגח לשור של פקח פטור. בגמ' מפרש דאין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו אבל בנזקי מועד מעמידין אפוטרופוס לשור היתומים תורה אור להיות במקום הבעלים לקיים והועד בבעליו וגובים הנזק מנכסי הקרקע של יתומים אבל תם דגבייתו מגופו הוא והוא מטלטלין אין מעמידין אפוטרופוס לכך כדאמרינן בפ"ק (דף יד:) שוה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות ואוקימנא ביתמי ואיכא דאמר טעמא משום דפלגא נזקא קנסא ויתמי לאו בני קנסא נינהו וקשיא לי א"כ מאי לגבות מגופו דנקט ועוד לקמן בשמעתין אמרינן במועד למ"ד לד תמות במקומה עומדת איכא נגבית מן היתומים מהאי טעמא ואי טעמא משום קנסא הוא במועד מי הוי קנסא הא לאו בחזקת שימור קיימי: ומעידין בהן בפני אפוטרופוס. וקס"ד השתא דהאי מעידין בהם דקאמר למגבי ח"כ תמות וקשיא רישא לסיפא ולאחר שלשה עדיות נעשה מועד ומשלם נ"ש מעלייה: חזר לתמותו. דקסבר רשות משנה מועד שיצא מרשות זה ונכנס ליד בעלים אחרים הרשות משנה את דין העדאתו: שור האצטדין. שמיוחד לנגיחות ומלמדין אותו לכך:

גמ' אין מעמידין אפוטרופוס. לשור תם של חש"ו להיות אפוטרופוס במקום בעלים לקיים והועד בבעליו ויגבה חצי נזקו מגופו: הכי קאמר. שור של חרש שוטה וקטן שנגחו והוחזקו נגחנין מעמידין להם אפוטרופוס ולא לגבות ח"כ אלא לשוייה מועד דכי הדר נגח משלם מעלייה: אין נזקקין. ב"ד לנכסי יתומין לגבות מהן כלום ואפילו שטר שכתב אביהם כדמפרש טעמא במס' ערכין דיתמי לאו בני מעבד מצוה נינהו אלא נטר עד דגדלי ומפקי ליה וגבי והתם מותבינן ליה כמה תיובת' ושנינהו בשטר שיש בו רבית: אלא אם כן רבית אוכלת בהן. שלוה אביהן מנכרי ברבית דחיישינן להפסד שלהן ומוכרין בית דין נכסיהן ופורעין אותו חוב: משום מזוני. שכל זמן שלא יתנו לה כתובה ניזונת משלהם: דיינא הוא. ולא קאמר דנזקקין לנכסי יתומים: ממנעי

תוספות

שלא יהא חוטא נשכר. והא דמשמע בפ"ק דכתובות (דף יא: ושם) דלית ליה לרבא האי טעמא גבי גיורת שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים דמשמע ליה לרבא שאם היתה יכולה למחות כשהגדילה לא היה לה קנס לא דמי דהתם הוא דמן הדין אין לה קנס כלל ומשום שלא יהא חוטא נשכר לא אמר דניתן לה הואיל ומן הדין אין לה אבל הכא דמן הדין יש לה אלא משום דבעיא למקנסה סברא הוא דמשום שלא יהא חוטא נשכר מוקמינן לה אדינא ובפרק אלו נערות (כתובות דף לו:) אית ליה שלא יהא חוטא נשכר בבת ישראל שבויה משום דמוקמינן לה אקדושתה:

אין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו. תימה מאי טעם דאין מעמידין דאין לומר משום דאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות כדאיתא בפ"ק (דף יד:) גבי שוה כסף ואוקמינן ביתמי דלא דמי כלל דהתם מיירי בהזיקו בחיי האב ומשום דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח ואין לומר נמי דהיינו טעם משום דפלגא נזקא קנסא ויתמי לאו בני קנסא נינהו דלמ"ד פלגא נזקא ממונא מאי איכא למימר ועוד אפילו במועד למ"ד לד תמות במקומה עומדת אינו גובה ח"כ של לד תמות °ואע"ג דהתם לאו קנסא אלא דינא וגם אין לומר משום דאיהו גופיה כי מזיק פטור דפגיעתו רעה ממונו לא כ"ש ובמועד עבדי רבנן תקנה מפני תיקון העולם דכשהלכו בעליו למדינת הים יהבינן ליה דין חרש ואע"ג דלא שייך האי טעמא וגם אין לומר משום דמשלם מגופו חשו חכמים שלא יפסיד שורו שהוא דבר מסויים אבל במועד דמשלם מכל דבר לא חשו דהא לר' ישמעאל ב"ח הוא ויכול לסלוקיה בזוזי וי"ל דהטעם הוא כיון דחס רחמנא על התם שלא ישלם נ"ש הלכך לגבי יתמי חשו עלייהו וכן מי שהלכו בעליו למדינת הים כיון שאין להם בעלים גמורים אלא ע"י תקנת ב"ד בהעמדת אפוטרופוס אקילו ביה רבנן וכן המועד נמי בלד תמות אין מעמידין אפוטרופוס כיון דחס רחמנא עליה למ"ד לד תמות במקומה עומדת שאם אין השור שוה חצי נזקו אין משלם אלא מגופו:

אלמא מעמידין אפוטרופוס. וא"ת וכימא דרישא כגון שלא היה אפוטרופוס בשעת נגיחה וי"ל דהא מילתא דפשיטא היא: ואם הוחזקו נגחנין. אין לפרש שנגחו שלש פעמים ומעמידין אפוטרופוס שאם יגח רביעית ישלם נ"ש דהניחא אי ליעודי תורא בעינן אלא אי ליעודי גברא בעינן לא מייעד *באותה נגיחה ועוד דהאי תנא סבר רשות משנה כדקתני סיפא חזר לתמותו וי"ל דהוחזקו נגחנים רשעים ומשתגעים ליגח כי ההיא דלקמן דשאלו בחזקת תם דמוקי כגון שהכיר בו שהוא נגחן ואפילו הוחזקו נגחנים ג' פעמים לא יעשה מועד עד שיחזור ויגח שלש פעמים ברשות אפוטרופוס: ורבי יוחנן אמר או לשטר שיש בו רבית. וא"ת והא טעמא דאין נזקקין משום דחיישינן לצררי כדמפרש רב הונא בריה דרב יהושע בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעד: ושם) והתם פסקינן הלכתא כוותיה והכא לא שייך טעמא דצררי ורבא דהכי נמי מפ' טעמא בפ' שום היתומים (ערכין דף כב: ושם) משום שובר והכא לא שייך כלל וא"כ אמאי הוי דרבי יוסי בר חנינא טועה וי"ל ר' יוחנן קאמר בכל ענין אין נזקקין בין במלוה הבאה מחמת עצמה ומשום דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין ויתומים כשלא בפני בעל דין דמי כדמוכח בהגוזל בתרא (לקמן דף קיב:) גבי *חמוה דרבי ירמיה ובין במלוה הבאה מחמת אביהם ואפילו בשטר המקויים אין נזקקין משום שובר וצררי וא"ת אדפריך משוית ליה לר' יוסי בר חנינא טועה תקשה מר' יוסי בר חנינא אדרבי יוסי בר חנינא דאמר בהגוזל בתרא (שם:) גבי הא דאמר ר' יוחנן וכי מקבלין עדות שלא בפני בעל דין קבלה מיניה ר' יוסי בר חנינא כגון שהיה חולה או עדים חולים או שהיו עדיו מבקשים ללכת למדינת הים ושלחו לו ולא בא אבל בענין אחר לא וי"ל דשמא הוא מדמה קטנים להא:

דאי אמרת מעליית אפוטרופוס ממנעי ולא עבדי. מכאן מדקדק הר"ר חיים דלאפוטרופסין לא משלמי אפילו פשעו בשל יתמי דהא הכא פשע בשור האפוטרופוס ואפ"ה מפטרי ומה שהאפוטרופוס נשבע ליתמי כדמשמע בהניזקין (גיטין דף נב. ושם) היינו שלא עכב כלום משלהם אבל אין נשבעין שלא פשעו דאפילו פשעו פטורים והר"ר שלמה בחור ב"ר יוסף דקדק דמשלמי בפשיעה מההיא דהמפקיד (ב"מ דף מב: ושם*) דההוא תורא דלא ה"ל ככי ושיני וקאמר נימא לאפוטרופוס זיל שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה משמע דאם פשע משלם והשתא קשה אהדדי ואור"י דודאי מחייב אפוטרופוס לשלם בפשיעה ולא ממנעי בין מינהו אבי יתומים בין מינהו בית דין כדמפרש טעמא

מסורת הש"ס

שמות כא

ערכין כב.

[לקמן נג. ב"מ קיז:]

[נאותן נגיחות כצ"ל]

[נ"ל בר חמוס]

[ד"ה נימא]

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ו מהלכות נ"מ הלכה ג סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' תו סעיף ה:

כא ב מיי' שם הלכה ג:

כב ג מיי' שם הלכה ו:

כג ד מיי' שם הלכה ה ועיין בהשגות ובמ"מ ופ"י הלכה ח:

כד ה מיי' שם הלכה ד:

כה ו ז מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה הלכה ג סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קי סעיף א:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אין כו' ואע"ג דהתם לאו קנסא. וכ"כ תוס' לקמן דף מה ע"ב ד"ה לא.

עין משפט
נר מצוה

כו א מיי' פ"ו מהלכות נזקי ממון הלכה ד:

כז ב ג מיי' שם הלכה ג:

כח ד מיי' שם הלכה ו ועיין במ"מ:

ממנעי ולא עבדי רבי יוסי בר חנינא אמר מעליית אפוטרופוס ״וחוזרין ונפרעין מן היתומים לכי גדלי ומעמידים להן אפוטרופין לתם לגבות מגופו תנאי היא דתניא שור שנתחרשו בעליו ושנשתטו בעליו ושהלכו בעליו למדינת הים יהודה בן נקוסא אמר סומכוס הרי הוא בתמותו עד שיעידו בו בפני הבעלים וחכ"א ״מעמידין להן אפוטרופין ומעידין בהן בפני אפוטרופין נתפקח החרש נשתפה השוטה והגדיל הקטן ובאו בעליו ממדינת הים יהודה בן נקוסא אמר סומכוס חזר לתמותו עד שיעידו בו בפני בעלים רבי יוסי אמר הרי הוא בחזקתו *אמרו מאי הרי הוא בתמותו דקאמר סומכוס אילימא דלא מייעד כלל הא מדקתני סיפא חזר לתמותו מכלל דאייעד אלא מאי הרי הוא בתמותו הרי הוא בתמימותו דלא מחסרינן ליה אלמא אין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו וחכמים אומרים מעמידין להן אפוטרופוס ומעידין להן בפני אפוטרופוס אלמא ״מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו וסיפא במאי קמיפלגי *רשות משנה איכא בינייהו סומכוס סבר ״רשות משנה ור' יוסי סבר רשות אינה משנה ת"ר שור חרש שוטה וקטן שנגח רבי יעקב משלם ח"נ ר' יעקב מאי עבידתיה אלא אימא רבי יעקב אומר משלם ח"נ במאי עסקינן אי בתם פשיטא דכ"ע נמי ח"נ הוא דמשלם ואי במועד אי דעבדי ליה שמירה כלל כלל לא בעי לשלומי ואי דלא עבדי ליה שמירה כוליה נזק בעי שלומי אמר רבא לעולם במועד והכא במאי עסקינן דעבדי שמירה פחותה ולא עבדי ליה שמירה מעולה ורבי יעקב *סבר לה כרבי יהודה דאמר צד תמות במקומה עומדת וסבר לה כרבי יהודה דאמר מועד סגי ליה בשמירה פחותה וסבר לה כרבנן דאמרי מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו א"ל אביי ולא פליגי והתניא שור של חרש שוטה וקטן שנגח ר' יהודה מחייב ור' יעקב אומר ח"נ הוא דמשלם אמר רבה בר עולא מה שמחייב ר' יהודה פירש ר' יעקב ולאביי דאמר פליגי במאי פליגי אמר לך הב"ע במועד ולא נטריה כלל ר' יעקב סבר לה כר' יהודה בחדא ופליג עליה בחדא סבר כר' יהודה בחדא דאילו ר' יהודה סבר צד תמות במקומה עומדת ופליג עליה בחדא דאילו רבי יהודה סבר מעמידין להן אפוטרופוס לתם לגבות מגופו ור' יעקב סבר אין מעמידין ולא משלם אלא פלגא דמועד אמר ליה רב אחא בר אביי לרבינא בשלמא לאביי דאמר פליגי שפיר אלא לרבא דאמר לא פליגי אדמוקי לה במועד נוקמא בתם אי

ממנעי ולא עבדי. אפוטרופוס: מעליית אפוטרופוס. שלא שמרהו כראוי: וחוזרין ונפרעין מן היתומים לכי גדלי. דאי לא ממנעי ולא עבדי: חזר לתמותו. לקמן מפרש מאי קאמר: מאי הרי הוא בתמותו דקאמר סומכוס. ברישא: אילימא דלא מייעד. בשלש נגיחות לשלש מעלייה כשהועד: הא מדקתני סיפא נתפקח החרש חזר לתמותו. דקסבר רשות משנה מכלל דמעיקרא אייעד ליה: הרי הוא בתמימותו. דלא גבי נגיחות תמות מיניה דאין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו: רשות משנה. הרשות שנשתנה לו שיצא מידי אפוטרופוס ונכנס לרשות בעלים משנה את העדאתו: ה"ג ר' יעקב משלם ח"נ: במאי עסקינן. דאצטריך ליה למיתני ח"נ ולא תנא רבי יעקב מחייב: אי דעבד ליה שמירה. מעולה ונפרצה בלילה או שפרצוה לסטין משום הכי פטר ליה מנזק שלם כלל כלל לא בעי לשלומי: ואי דלא עבד ליה שמירה. מעולה כוליה נזק בעי לשלומי: שמירה פחותה. נעל בפניה כראוי ואמרינן [לקמן] (ד' נה:) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה זהו כראוי והיינו שמירה פחותה אבל רוח שאינה מצויה ואצטריך לאשמועינן דמשלם ח"כ ולא כולו ולאפוקי מהני תנאי דפליגי בשילהי פירקין דאיכא למ"ד דפטור ואיכא דמחייב ליה נזק שלם ואשמועינן הכא דרבי יעקב סבר לה כרבי יהודה דאמר בשילהי פירקין במועד סגי ליה בשמירה פחותה דמייתרי ביה קראי ומפטר מנזק שלם ומיהו בחצי נזק מחייב כדאמרינן לקמן לא פטר ר' יהודה אלא על צד העדאה שבו אבל צד תמות במקומה עומדת ותם לא סגי ליה בשמירה פחותה דלא מייתרי ביה קראי ואע"ג דהך צד תמות מגופיה משתלם אית ליה לר' יעקב מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופיה כרבנן דפליגי עליה דסומכוס לעיל: ולא פליגי. ר' יעקב ורבי יהודה: ולאביי דאמר פליגי במאי פליגי. אי בתם לא קאמר רבי יהודה נ"ש ואי במועד ושמירה פחותה הא שמעינן ליה לרבי יהודה אפילו בשור של פיקח ח"כ ותו לא ואי בדלא נטריה כלל מאי טעם דר' יעקב: ולא נטריה כלל. וקאמר רבי יהודה נ"ש החצי מן העלייה והחצי מן גופו דשמעינן לרבי יהודה לקמן דכל תם ונעשה מועד צד תמות במקומה עומדת ומגופו נגבית והאי אע"ג דלית ליה בעלים בני דעה מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו צד תמות: ורבי יעקב סבר לה כרבי יהודה בחדא. דכל תם ונעשה מועד צד תמות במקומה עומדת לגבות מגופו הלכך הכא פטור מצד תמות דבהך פליג עליה דקסבר אין מעמידין אפוטרופוס לתם כו': בשלמא לאביי דאמר פליגי שפיר. מוקי לה במועד למתניתא קמייתא דבתם ליכא לאוקמא לאשמועינן דמעמידין אפוטרופוס לתם דאשמועינן ליה במתניתא בתרייתא דאמר אין מעמידין הלכך ע"כ קמייתא נמי במועד ולא נטריה כלל ומשלם ח"כ דמועדת: אלא לרבא דאמר לא פליגי. ואית ליה לר' יעקב מעמידין אפוטרופוס לתם: אדמוקי לה. לקמייתא במועד לוקמא בתם:
אי

טעמא בהניזקין (גיטין דף נב: ושם) אבל כאן דשלא בשביל היתומים ממנין אותו דטוב היה להם שלא היה להם אפוטרופוס אלא בשביל תקנת העולם ממנין אותו כדי שישמור השור שלא יגח אי אמרת דמשלם ממנעי ולא עבדי ובירושלמי בהנזקין אמר אתיא דר' יוחנן כרבנן בתמיה אפילו יסבור כאבא שאול דאמר מינוהו ב"ד ישבע בעי ההוא בר איגש למיתב זוזי בגין דמתקרי מהימן כלומר לא ימנע בשביל כך אם יהיה זקוק לפרוע אם יפשע דשמח הוא שנחשב בכך לנאמן כשב"ד ממנין אותו אבל גבי שור אין נחשב לנאמן בשביל מנוי זה שאין זה בשביל תקנת יתומים אלא בשביל שלא יזיק לעולם ואין נחשב אלא כשומר בעלמא ששומר השור שלא יזיק ודרבי יוסי ב"ח כאבא שאול אפילו יסבור כרבנן אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין אדם מבריח עצמו מן התשלומין כלומר בשביל השבועה יהיה נמנע שלעולם צריך לישבע שלא עיכב כלום משלהם ונראה דאפילו לאבד דבר משל יתומים שלא ישבע שלא פשע שאם כן יהיו נמנעים אבל בזה אין חושש אם יש עדים או אם מודה (א) הוא בעצמו שפשע לא ימנע אם מזיקין אותו לשלם: **אי** בתם פשיטא. וכ"ת דאשמועי' דמעמידין אפוטרופוס לתם א"כ ה"ל למתני ר' יעקב מחייב ותו לא ומדנקט ח"כ משמע דאיצטריך דלא נימא נזק שלם:

ולא משלם אלא פלגא דמועד. ורבא לא בעי לשנויי הכי מדלא קתני ר' יהודה אומר חייב נ"ש ור' יעקב אומר ח"כ ועוד דמשמע ליה לרבא דכיון דלא נטריה כלל ה"ל למתני אין משלם אלא חצי נזק שזהו העידוש ומדקאמר משלם ח"כ משמע דקמ"ל דמשלם אפילו ח"כ אבל השתא דנטריה שמירה פחותה חידוש הוא דקמ"ל דמשלם אפילו ח"כ ועוד דמשמע ליה ח"כ מגופו כשתם ח"כ דבכל מקום: **אדמוקי** לה במועד נוקמיה בתם. תימה דמעיקרא הוה פריך אי בתם פשיטא ולא הוה בעי למימר דאתא לאשמועינן דמעמידין אפוטרופוס לתם כדפי' לעיל דאם כן ה"ל למימר רבי יעקב מחייב והשתא פריך לאוקמיה בתם וי"ל דהשתא דאסיק אדעתיה דאמר צד תמות במקומה עומדת לא מצי למתני רבי יעקב מחייב דאיצטריך להזכיר ח"כ לאשמועינן דמעמידין אפוטרופוס לתם ואי הוה תני מחייב הוה מוקמינן לה במועד אבל תם פטור דאין מעמידין אפוטרופוס לתם ואיצטריך לאשמועינן דמועד משלם נ"ש לאפוקי ממ"ד צד תמות במקומה עומדת אבל מעיקרא דלא הוה אסיק אדעתיה צד תמות כו' פריך שפיר אי בתם פשיטא דאי לאשמועינן מעמידין אפוטרופוס לתם אתא לתני מחייב והוה מוקמינן ליה בתם דלמועד לא איצטריך:
שור

ל"נ אמרי יעב"ץ

מסורת הש"ס

[לקמן מ:]

[לעיל יח: לקמן מה:]

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה דאי אמרת וכו' או אם יודע הוא בעצמו שפשע:

אי לר"י דעבד ליה שמירה פחותה ולא עבד ליה שמירה מעולה אי לר"א בן יעקב דלא עביד ליה שמירה כלל דתניא ר"א בן יעקב אומר אחד תם ואחד מועד ששמרן שמירה פחותה פטורין והא קמ"ל ר' יעקב דמעמידין להן אפוטרופין לתם לגבות מגופו א"ל הכי קאמר חדא דאית ביה תרתי טעמא רבינא אמר רשות משנה איכא בינייהו כגון דהוה מועד ונתפקח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן ר"י סבר הרי הוא בחזקתו ר' יעקב סבר רשות משנה: ת"ר אפוטרופסים משלמין מן העלייה ואין משלמין כופר מאן תנא *כופרא כפרה ויתמי לאו בני כפרה נינהו א"ר חסדא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה היא דתניא *ונתן פדיון נפשו דמי ניזק ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר דמי מזיק מאי לאו בהא קמיפלגי דרבנן סברי כופרא ממונא הוא ור' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סבר כופרא כפרה א"ר פפא לא דכ"ע כופרא כפרה הוא והכא בהא קמיפלגי רבנן סברי בדניזק שיימינן ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סבר בדמזיק שיימינן מ"ט דרבנן נאמרה שיתה למטה ונאמרה שיתה למעלה מה להלן בדניזק אף כאן בדניזק ור' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סבר ונתן פדיון נפשו כתיב ורבנן אין פדיון נפשו כתיב מיהו כי שיימינן בדניזק שיימינן משבח ליה רבא לר"נ בדרב אחא בר יעקב דאדם גדול הוא א"ל לכשיבא לידך הביאהו לידי כי אתא לגביה א"ל בעי מינאי מילתא בעא מיניה שור של שני שותפין כיצד משלמין כופר משלם האי כופר והאי כופר כופר אחד אמר רחמנא ולא שני כופרין האי חצי כופר והאי חצי כופר כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר אדיתיב וקא מעיין בה א"ל *תנן חייבי ערכין ממשכנין אותן חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן חייבי כופרין מאי כיון דכפרה הוא כחטאת ואשם דמי מחמר חמיר עילויה ולא בעי משכוניה או דלמא כיון דלחבריה הוא דבעי מיתבא ליה ממונא הוא ולא לגבוה הוא ולא חמיר עליה ובעי משכוניה אי נמי כיון דהוא לא חטא וממוניה הוא דאזיק לא חמיר מילתא עילויה ובעי משכוניה א"ל שבקן *אסתגר בקמייתא: ת"ר שאלו בחזקת תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נזק ושואל משלם חצי נזק הועד בבית שואל והחזירו לבעלים בעלים משלמין חצי נזק ושואל פטור מכלום אמר מר שאלו בחזקת תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נזק ושואל חצי נזק ואמאי לימא ליה תורא שאילי אריא לא שאילי אמר רב הכא במאי עסקינן שהכיר בו שהוא נגחן ונימא ליה תם שאילי מועד לא שאילי משום דא"ל סוף סוף אי תם הוה פלגא נזקא בעית שלומי השתא נמי זיל שלים פלגא נזקא ונימא ליה אי תם הוה משתלם מגופו משום דא"ל סוף סוף את לאו תורא בעית שלומי לדידי ונימא ליה אם

תורה אור: שמות כא

רש"י

אי לר"י. כלומר אי כר"י סבירא ליה דאמר לקמן תם לא סגי ליה בשמירה פחותה כגון דעבד ליה שמירה פחותה: אי לר"א בן יעקב. דאמר תם סגי ליה בשמירה פחותה כגון דלא עבד ליה שמירה כלל ואיצטריך לר' יעקב לאשמועינן דמעמידין אפוטרופוס לתם ולהכי תנא ה"נ ולא תנא רבי יעקב מחייב סתמא דלא תימא במועד קמיירי וכולה נזקא קאמר אבל בתם אפילו פלגא נזקא נמי לא דאין מעמידין: א"ל חדא דאית ביה תרתי טעמא. הואיל וס"ל לרבא דלא פליגי ר' יעקב ור"י בכולהו סבירא ליה הכי ולהכי אוקמה רבא במועד ובשמירה פחותה דתשמע מינה דאית ליה לר' יעקב כרבי יהודה דסגי ליה לגד מועדת בשמירה פחותה וגד תמות במקומה עומדת ולדידיה לא סגי ליה בשמירה פחותה ותשמע נמי דמעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו: רשות משנה איכא בינייהו. בין רבי יעקב לר"י: הרי הוא בחזקתו. שהועד בבית אפוטרופוס ומשלמים בעלים כ"ש החצי מגופו וחצי מעלייה ככל תמים שהועדו: משלמין מן העלייה. נזק: ואין משלמין כופר. היכא דהמית את האדם: בדניזק שיימינן. בגופו של מת ובהכי מכפר מזיק: נאמרה שיתה למעלה. לענין דמי ולדות כאשר ישית עליו בעל האשה: ונאמרה שיתה למטה. במועד שהמית אם כופר יושת עליו: כיצד משלמין כופר. דבשלמא נזקין האי פלגא משלם והאי פלגא משלם דלהזיקא דניזק קפיד רחמנא והאי מטי ליה נזק שלם אבל כופרא כפרה דמזיק הוא ותרוייהו כפרה בעו ובחצי כופר לא מיכפר: ממשכנין אותו. גזבר הקדש דכיון דלאו לכפרה אתי משהי ליה: חייבי חטאות אין ממשכנין אותן. דכיון (א) לכפוריה חטאיה קבעי לה לא משהי ליה: אסתגר בקמייתא. הוסגרתי ונאלמתי בראשונה: ונמצא מועד. והזיק בבית שואל: בעלים משלמין ח"נ ושואל חצי נזק. דנטירותא דתם מיהא (ב) מקבל עליה ובעלים הואיל ולא הודיעוהו משלמין החצי: הועד בבית שואל. שהזיק בתוך ימי שאילתו ג' פעמים: והחזירו לבעלים. ואח"כ הזיק בעלים משלמין חצי נזק לקמן מפרש טעמא דקסבר רשות משנה ופרכינן רישא לסיפא: אריא לא שאילי. נטירותא דאריא לא קבילית עלי דאי אם הוה לא הוה נגח: שהכיר בו שהוא נגחן. אבל לא ידע שנגח ג' נגיחות הלכך נטירותא [דתם] נגח קביל עליה והוה לי' לנטורי: מגופו. ולא* משלי הוה

תוספות

שור של ב' שותפין. בשני שוורים של שנים לא מצי למיבעי דלר"י בן בתירא דאמר (סנהדרין דף עח:) בהכוהו עשרה בני אדם בזה אחר זה האחרון חייב ה"נ האחרון חייב ואי בבת אחת כולן פטורין ממיתה דכמיתת בעלים כך מיתת השור וכיון דפטורין ממיתה פטורין מכופר למ"ד לקמן אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר: כופר אחד אמר רחמנא ולא ב'. ואע"ג דלגבי חטאת אמר בפ' המצניע (שבת דף צג: ושם*) גבי המוציא ככר לרה"ר והוציאו שנים חייבין ומסתמא כל חד וחד חייב חטאת התם כיון דכל חד מיחייב אזדונו כרת מיחייב נמי אשגגתו חטאת ועוד חטאת דלגבוה אין להקפיד אי מביאין שתי חטאות אבל כופר דלחבירו למה ירויח זה במה שהשור לשנים: כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר. דוקא לענין כופר דכפרה היא דמסתמא כפרה שלימה צריכא °אבל לענין התשלומין אמר לקמן במרובה (דף עח:) ה' בקר ואפילו ה' חצאי בקר ושה אפילו מקצת שה דפ' אותו ואת בנו (חולין דף עט:) ודמו [אפילו] מקצת דמו דכיסוי הדם (שם דף פה:) וחצי מתנות דהזרוע (שם דף קלב:) ובכור ואפילו מקצת בכור דריש בכורות (דף ג: ושם*) לא שייך לאתויי הכא והיא *דחומש ולא חצי חומש דפ' יש בכור (שם דף מח:) שייך טפי והא דמשלם תם חצי כופר לר' יוסי הגלילי היינו כופר שלם דידיה וכן המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין דהשולח (גיטין דף מב:) דמשלם חצי כופר ליורשים היינו כופר שלם דידיה*: חייבי כופר מאי. ביורשי הניזק עצמו מבעיא ליה אם יכולין למשכנו: ולימא ליה אי תם הוה משתלם מגופו. הך פרכא לית ליה לר"י דאמר גד תמות במקומה עומדת וכן ההיא פירכא דהוה מערקנא ליה לאגמא אבל ההיא פירכא דמודינא ומפטרי אתיא אף אליבא דר"י °דכיון דאייעד לאו קנסא הוא: לאו תורא בעית לשלומי. וא"ת אי הוה תם לא הוה משתלם אלא כמו שהשור שוה והשתא משלם כל חצי נזק מהעלייה אע"פ שאין השור שוה כל כך וי"ל דהשתא נמי לא משלם אלא בשויו של שור: אי

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ז מהלכות נזקי ממון הלכה ד:
כט ב מיי' שם פ"י הל"ו:
ל ג מיי' שם והלכה ד:
לא ד מיי' שם הלכה ה:
לב ה מיי' פ"ג מהלכות ערכין הלכה יד:
[ד"ה זה]
לג ו מיי' פי"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז:
לד ז מיי' פ"י מהלכות נזקי ממון הלכה ד:
לה ח ט י מיי' שם פ"ד הלכה ח ט וע"ד בהשגות וכמ"מ:
[ד"ה ורבי]
[דחמש ולא חצי חמש כצ"ל]
[ועי' תוס' ב"ב נו: ד"ה ורבנן ובסנהדרין פו. ד"ה דבר]

מסורת הש"ס

[לקמן מח:]
לעיל כז. מכות ב:
לקמן קב: ערכין כא.
ס"א מעלייה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חייבי וכו' דכיון דלכפוריה: (ב) ד"ה בעלים כו' מיהא קיבל עליה:

גליון הש"ס

גמ' ונתן פדיון נפשו. עי' ערכין דף כ ע"א תוד"ה דמי: שם דמי ניזק. עי' ירושלמי ספ"ה דשבועות: שם דמי מזיק. עי' לקמן דף פד ע"א תוס' ד"ה אלא: שם משבח ליה רבא. כעין זה ברכות דף לח ע"א וש"נ: תוס' ד"ה כופר שלם כו' אבל לענין התשלומי'. עי' ב"ב דף נו ע"ב תוס' ד"ה ורבנן: ד"ה ולימא כו' דכיון דאייעד. עי' לעיל דף לט ע"א תוס' ד"ה אין. ולקמן דף מה ע"ב תוס' ד"ה לא:

[גי' הערוך איסתגיד פי' תליתי מזלת השאלה כגון אסתנים אני שהוא בלשון יון חולה]

תורה אור

אם תם הוה מודינא ומפטרינא ואפילו למ"ד *פלגא נזקא ממונא נימא ליה אי תם הוא הוה מעריקנא ליה לאגמא אלא הכא במאי עסקינן כגון דאקדים בי דינא ותפסיה אי הכי בעלים אמאי משלמים חצי נזק נימא ליה אתפסתיה לתוראי בידא מאן דלא מצינא לאשתעויי דינא בהדיה משום דא"ל אי אהדרתיה ניהלך לאו מינך הוו שקלי ליה ונימא ליה אי אהדרתיה ניהליה הוה מעריקנא ליה לאגמא משום דא"ל סוף סוף לאו מעלייה הוו משתלמי הניחא היכא דאית ליה נכסי היכא דלית ליה נכסי מאי איכא למימר משום דא"ל כי היכא דמשתעבדנא לדידך הכי נמי משתעבדנא להאיך מדר' נתן דתניא *רבי נתן אומר *מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנים לזה ת"ל °ונתן לאשר אשם לו (במדבר ה) הועד בבית שואל והחזירו לבעלים משלמין חצי נזק ושואל פטור מכלום סיפא *רשות משנה רישא רשות אינה משנה א"ר יוחנן תברא מי ששנה זו לא שנה זו °רבה אמר מדרישא רשות אינה משנה סיפא נמי רשות אינה משנה וסיפא היינו טעמא משום דא"ל לאו כל כמינך דמייעדת ליה לתוראי רב פפא אמר מדסיפא [ז]רשות משנה רישא נמי רשות משנה ורישא היינו טעמא משום דכל מקום שהולך שם בעליו עליו: [ג]שור האצטדין אינו חייב מיתה [וכו']: איבעיא להו מהו לגבי מזבח רב אמר [ד]כשר ושמואל אמר פסול רב אמר כשר אנוס הוא ושמואל אמר פסול הרי נעבד בו עבירה מיתיבי °מן הבהמה (ויקרא א) *[ה]להוציא את הרובע ואת הנרבע מן הבקר [ו]להוציא את הנעבד מן הצאן [ז]להוציא את המוקצה ומן הצאן [ח]להוציא את הנוגח אמר רבי שמעון אם נאמר רובע למה נאמר נוגח ואם נאמר נוגח למה נאמר רובע מפני שיש ברובע שאין בנוגח ויש בנוגח שאין ברובע רובע [ט]עשה בו אונס כרצון נוגח לא עשה בו אונס כרצון נוגח משלם כופר רובע אינו משלם את הכופר לפיכך הוצרך לומר רובע והוצרך לומר נוגח קתני מיהת רובע עשה בו אונס כרצון נוגח לא עשה בו אונס כרצון למאי הלכתא לאו לקרבן לא לקטלא הכי נמי מסתברא דאי אמרת לקרבן נוגח לא עשה בו אונס כרצון לאו אונס דידיה כתיב ולאו רצון דידיה כתיב אלא לאו לקטלא: אמר מר נוגח משלם את הכופר רובע אינו משלם את הכופר ה"ד אילימא דרבעה וקטלה מה לי קטלה בקרנא מה לי קטלה ברביעה ואלא דרבעה ולא קטלה האי דלא משלם כופר משום דלא קטלה הוא אמר אביי לעולם דרבעה ולא קטלה דאתיוה לבי דינא וקטלוה מהו דתימא

במאן

הוה מודינא ומפטרינא. דפלגא נזקא קנסא ומודה בקנס פטור: רישא אין רשות משנה. בתיובתא מייתי לה אמאי קתני רישא כשהועד בבית בעלים והזיק בבית שואל חייב באותה נגיחה נזק שלם: תברא. קשיא אהדדי ומי ששנה זו לא שנה זו: לאו כל כמינך כו'. לא שלך היה ולא נזהרת בשמירתו: רישא נמי רשות משנה. כלומר חד תנא הוא ולתנא דרישא ס"ל נמי הך דסיפא דרשות משנה ורישא משום הכי הרי הוא בחזקתו שאין כאן שינוי רשות שכל מקום שהולך שם בעליו עליו: מהו לגבי מזבח. שגבי נוגח ברצון והמית אדם פשיטא לן דפסול כדלקמן: מן הבהמה. ממקצת בהמות ולא כולן: להוציא רובע ונרבע. ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים שלא נסקל דפסול לגבי מזבח: את הנעבד. שעשאו ע"ז והשתחוה לו: המוקצה. שייחדו להקריב לע"ז: הנוגח. שהמית את האדם ע"פ עד אחד או ע"פ בעלים ונפטר מן הסקילה: אם נאמר רובע למה נאמר נוגח. הרי שניהן שוין בעבירה לענין סקילה במקום עדים: רובע עשה בו אונס כרצון. דנרבע אנוס הוא ונסקל כרובע דכתיב ואת הבהמה תהרוגו: נוגח לא עשה בו אונס כרצון. דכתיב כי יגח ולא שיגיחוהו: רובע אינו משלם כופר. לקמן מפרש: לאו לקרבן. דלענין קרבן מיירי: לא לקטלא. *ולהכי קאמר נוגח לא עשה בו אונס כרצון לענין סקילה במקום עדים הלכך אי לא מעטיה קרא לענין קרבן לא נפקא לן מרובע אפילו כי עבד ברצון דלפסול דהא קל הוא מרובע לענין קטלא: לא עשה. משמע לא עשה בו הכתוב אונס כרצון ומהיכא נפקא ליה דפשיטא ליה:

בחלר

אי תם הוה מודינא ומפטרינא. הך פירכא ליתא למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב וכי קאמר אפילו למ"ד פלגא נזקא ממונא ה"ה דהו"מ למפרך אפילו למ"ד פלגא נזקא קנסא ולמ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב לימא ליה אי תם הוה מעריקנא ליה לאגמא אלא חדא מינייהו נקט וא"ת והאיך יכול לטעון אי תם הוה מודינא אי תם הוה מעריקנא ליה הא קמן שלא הודה ולא הבריח אע"פ שהיה סבור שהיה תם וי"ל דמיד אחר נגיחה הוגד לו שהוא מועד וא"ת ליתני כגון שיש עדים שלא הוגד לו משעת נגיחה עד שילא לב"ד ואפ"ה לא הודה ולא הבריח הא לא שכיח ועדיפא מיניה קמשני דקדם ב"ד ותפסוה:

הוה מעריקנא ליה לאגמא. תימה מה טענה היא זו א"כ היה עושה שלא כדין ובשלמא לרבי ישמעאל דאמר* ב"ח נינהו ניחא קצת [לעיל נג.] דאיכא למימר דהוה אכלנא ליה התם או מזביננא ליה ולא הוה אלא כמזיק שעבודו של חבירו ופטור אבל לר"ע דאמר שותפין נינהו אי הוה מעריק היה גוזל לו שורו לניזק ועוד דב"ד ירדוהו אם לא ישלם אם יש לו וכ"ל שרוצה לומר מתוך דברים אלו שהייתי עושה היה ניזק מתפשר עמי בדבר מועט והיה מוחל לי ונמצא שהפסדתני כל היתרון:

אי הכי בעלים אמאי משלמין ח"נ לימא ליה אתפסתיה לתוראי כו'. וא"ת והרי הוא לא התפיסו בידים דהא קדים ב"ד ותפסוה והוא לא היה יודע שהוא מועד וי"ל דמיד כשנגח היה לו לחוש יותר שמא היה מועד דנהי דקודם נגיחה אין לו לחוש כ"כ לפי שאין הפסד מזומן דשמא לא יגח אבל לאחר שנגח מזומנין ב"ד לתופסו והיה לו לחוש להזהר שלא יפול ביד בית דין:

מן הבהמה להוציא הרובע כו'. בתמורה בפ' כל האסורין (דף כח: ושם) מפרש דגבי רביעה כתיב בהמה ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה וגבי נעבד כתיב לשון בקר כדכתיב וימירו את כבודם בתבנית שור ומוקי לה התם ע"פ עד אחד או על פי בעלים דאי איכא עדים בני קטלא נינהו והך ברייתא פליגא אתנא דבי רבי ישמעאל דנפקא ליה בפרק אין מעמידין (ע"ז דף כג:) מכי משחתם בהם מום כו' כל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה וע"ז וכן איתא בתמורה (דף כח:) דפליגי:

למה נאמר נוגח. הא דלא קאמר למה נאמר נעבד דהוה פשיטא דקיל מכולהו דלאו בר קטלא הוא ובעי קרא יתירא: ויש בנוגח כו'. בחד מנייהו סגי דכיון דלא מפרשי קראי בהדיא הוה אוקימנא ליה בדדמי °ולא שייך למימר שקולים הם ויבואו שניהם דהני חומרות אין שקולות ולא משכחת שיקול אלא בריש מכילתין: רובע עשה בו אונס כרצון. וא"ת רובע באונס היכי משכחת לה הא אין קישוי אלא לדעת וי"ל כגון שנתקשה למינו ותקפתו והביאתו עליה: לאו לקרבן. והשתא ה"ק נוגח לא עשה בו אונס כרצון כלומר השתא נמי שנכתב אין שייך להעמיד פסול קרבן שלו אלא ברצון כענין שיש בו חיוב מיתה הלכך כשלא היה כתוב כלל אין שייך ללמוד אפילו רצון שלו מרובע כיון דלא אפשר למילף בכל ענין בין באונס בין ברצון וא"ת אמאי ס"ד דלקרבן קאמר דפי' דחוק הוא כדמוכח בשמעתין ומה קשה ליה אי לקטלא קאמר דשייך שפיר לעשות קולא או חומרא פירכא מקטלא אקרבן כמו שעשה ק"ו מכופר אקרבן וי"ל כיון דלא מפרש בהדיא לענין מה עשה ולא עשה אונס כרצון משמע דלענין קרבן דאיירי ביה קרא קאמר דאי לענין קטלא הוה ליה למימר לא חייב בו אונס כרצון:

במאן

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ו ועיין במ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' פו סעיף א:

לז ב מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה ט:

לח ג מיי' שם פ"י הלכה ח ועיין במ"מ ופ"ו הלכה ה:

לט ד מיי' פ"ד מהלכות איסורי מזבח הלכה ג סמג לאוין שיו:

מ הוזח מיי' שם הלכה א ופ"ג הלכה ו סמג שם:

מא ט מיי' פ"ד שם הלכה ה:

מסורת הש"ס

[לעיל עו.וש"נ]

פסחים לא. גיטין לז. כתובות יט. פב. [קדושין טו.]

[לעיל לט:]

נ"ל וסכי

בכורות מח. תמורה כח. [נדה מא. זבחים פה:]

גליון הש"ס

גמ' רבה אמר מדרישא רשות. כעין זה בעירובין דף טז ע"ב [יבמות דף קג ע"א זבחים דף קג ע"ב]: תוס' ד"ה ויש כו' ולא שייך למימר. עיין זבחים ד ע"ב תוס' ד"ה שקולים:

כמאן דקטלה דמי קמ"ל רבא אמר לעולם דרבעה וקטלה ודקא קשיא לך מה לי קטלה (א)בקרנים מה לי קטלה ברביעה "קרן כוונתו להזיק האי כוונתו להנאת עצמו הוא במאי פליגי *ברגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק לאביי "משלם כופר לרבא לא משלם כופר תניא כוותיה דרבא שור האיצטדין אינו חייב מיתה וכשר לגבי מזבח מפני שהוא כמעושה: **מתני'** "שור שנגח את האדם ומת מועד משלם כופר ותם פטור מן הכופר וזה וזה חייבין מיתה וכן בבן וכן בבת נגח עבד או אמה "נותן שלשים סלעים בין שהוא יפה מאה מנה ובין שאינו יפה אלא דינר אחד: **גמ'** וכי מאחר דמתם קטלינן ליה מועד היכי משכחת לה אמר רבה הכא במאי עסקינן כגון שאמדוהו לשלשה בני אדם רב אשי אמר אומדנא לאו כלום הוא אלא הכא במאי עסקינן "כגון שסיכן לשלשה בני אדם רב זביד אמר "כגון שהרג שלשה בהמות ומועד לבהמה הוי מועד לאדם אלא אמר רב שימי "כגון שהרג שלשה עובדי כוכבים ומועד לעובדי כוכבים הוי מועד לישראל אלא אמר רשב"ל "כגון שהרג שלשה בני אדם טרפה ומועד לטרפה הוי מועד לשלם אלא אמר רב פפא "דקטל וערק לאגמא דקטל וערק לאגמא רב אחא בריה דרב איקא אמר כגון שהוזמו זוממי זוממין הניחא אי *לייעודי תורא בעינן שפיר אלא אי לייעודי גברא בעינן מימר אמר ליה לאו הוה ידענא כגון דאמרי כל אימת דקטיל תוריה גביה הוה קאי *רבינא אמר "במכירין את בעל השור ואין מכירין את השור מאי ה"ל למעבד משום דאמרי ליה תורא נגחנא אית לך בבקרך "איבעי לך נטורי כולי בקרך: וזה וזה חייבין מיתה כו': *ת"ר ממשמע שנאמר °סקל יסקל השור (שמות כא) איני יודע שנבילה היא ונבילה אסורה באכילה מה ת"ל לא יאכל את בשרו "מגיד לך הכתוב שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה אין לי אלא באכילה בהנאה מנין ת"ל "ובעל השור נקי (שם) מאי משמע שמעון בן זומא אומר כאדם שאומר לחבירו יצא איש פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום וממאי דלא יאכל את בשרו להיכא דשחטו לאחר שנגמר דינו שאסור באכילה אימא להיכא דשחטו לאחר שנגמר דינו שרי באכילה הוא והאי לא יאכל את בשרו להיכא דסקליה מסקל דאסור בהנאה הוא כדר' אבהו *דאמר רבי אבהו אמר ר' אלעזר "כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה "לגר *בנתינה ולעובד כוכבים במכירה אמרי הני מילי היכא דנפיק ליה איסור אכילה ואיסור הנאה מקרא מלא יאכל אבל הכא דאיסור אכילה מסקל יסקל נפקא אי סלקא דעתך האי לא יאכל את בשרו איסור הנאה הוא נכתוב רחמנא לא יהנה אי נמי לא יאכל את בשרו למה לי דאף על גב דעבדיה כעין בשר דשחטיה אסור מתקיף לה מר זוטרא אימא הני מילי היכא

[רש"י]

בחצר הניזק. דאילו ברה"ר אין חייב ברגל לדברי הכל דכתיב בשדה אחר בפ' קמא (דף ג:): לאביי משלם כופר. אע"פ שלא נתכוון להזיק דהא אוקי דרבעה ולא קטלה הא קטלה משלם כופר: **מתני'** וזה וזה חייבין מיתה. דבתם נמי כתיב סקל יסקל: וכן בבן וכן בבת. בן קטן ותינוקת קטנה חייב עליהן סקילה וכופר כגדולים: **גמ'** שאמדוהו לשלשה בני אדם. שרץ אחריהן זה אחר זה וברחו מפניו ואמדו שאם לא ברחו היה הורגן: שסיכן ג' בני אדם. לפיכך לא נסקל בשנים הראשונים וכשנגח שלישי מתו כולם הלכך משלם עליו כופר: הוי מועד לאדם. בתמיה: אטרפה לא קטלינן ליה דגברא קטילא קטיל: הוי מועד לשלם. בתמיה: דקטל וערק לאגמא. לאחר שהעידו בו ברח: שהוזמו זוממי זוממין. כשנגח ב' נגיחות ראשונות והעידו בו ב' כיתות עדים באו כת אחת והזימום ופטרוהו וכשנגח נגיחה שלישית והעידו בו באתה כת המזמת להזימן והוזמה אותה הכת אף על הזמות ראשונות ונמצא השור מועד ומשלם כופר על השלישית: הניחא אי לייעודי תורא בעינן. ג' ימים דכתיבי בקרא: שפיר. הרי נגח שלש נגיחות בג' ימים ואע"ג שלא נתקיימה העדאתו אלא *בכת אחת לא איכפת לן: אלא אי לייעודי גברא בעינן. שלשה ימים: אמר לא הוה ידענא. ב' נגיחות הראשונות דאיגטריה שהמזימין הטעוני: גביה הוה קאי. שהמזימין העידו דגביה הוה קאי ורואה בנגיחותיו: רבינא אמר. משכחת לה דלא נסקל בשתים הראשונות כגון שהעדים המעידים עליו אין מכירין את השור ובג' הוכר: מאי הוה ליה. לבעלים למיעבד ואמאי מחייבת ליה כופר: לאחר שנגמר דינו. דהכי משמע קרא משבא שור לידי סקילה יסקל ושוב לא יאכל את בשרו: להיכא דסקליה מסקל. ואתא לא יאכל לאוסרו בהנאה וכדרבי אבהו ונקי מבעיא ליה לדרשה אחריתי לחצי כופר ולדמי ולדות כדלקמן: כדרך שפרט לך בנבילה. שכתב לך בה לא תאכלו והוצרך הכתוב לפרש לך בה היתר הנאה לגר אשר בשעריך וגו' אלמא לא תאכלו איסור הנאה הוי משמע: ה"מ. דמפיק קרא לאיסור הנאה בלשון אכילה: היכא דנפיק לן אכילה והנאה מלא יאכל. אגב דמורי לן נמי האכילה מפיק ליה בלשון אכילה: אבל הכא דאכילה נפקא לן מסקול יסקל. אי להנאה גרידתא אתא לכתוב לא יהנה: אי נמי. אפילו לדידך לכתוב לא יאכל ותו לא: את בשרו למה לי. אלא לאו לאשמועינן אע"ג דעבדיה כעין בשר שחוטה בהכשר אסור באכילה ובהנאה דהשתא אצטריך ליה לקרא לאפוקי בלשון אכילה: אימא ה"מ. דלאסור אם שחטו: היכא

[תורה אור]

[לעיל כו.] | נ"א בכת | [לעיל כד.] | לעיל כד: | פסחים כב: קדושין נו: | פסחים כא: ע"ש קדושין נו: חולין קיד: | [עי' רש"י קדושין נו. ד"ה לגר]

[הגהות הב"ח]

(א) גמ' מה לי קטלה בקרנא מה :

[תוספות]

כמאן דקטלה דמי. וא"ת ומה פשע השור היא הרגה עצמה שהרי הביאתו עליה וי"ל כמו שפירש ר"ח שקפץ עליה השור לרבעה ואלבשה בה יצרה ונתרצה ואפילו למ"ד בכתובות פ' נערה (דף נא:) תחילתה באונס וסופה ברצון דמותר היינו תחילת ביאה באונס אבל הכא תחילת ביאה זו ברצון ואסורה לכ"ע וה"ה שנהרגה: **הא** אין כוונתו להזיק. ואע"ג דכשכשה באמתה מבעיא בפ' כילד הרגל (לעיל דף יט:) לפי שיש שם שינוי קצת ודמי טפי לקרן אבל רביעה לאו שינוי הוא ולא דמי לקרן וכאן גמורה היא שמוזקת ע"י אכילה: **ברגל** שדרסה. שן הוה שייך למנקט הכא אלא אגב דנקט רגל ספ"ב (דף כו.) נקטיה הכא: **לרבא** לא משלם כופר. אליבא דהך ברייתא קאמר כדפי' בספ"ב (דף כו.*): **מאחר** דמתם קטלינן כו'. לא מצי לאוקמי כגון שבשלש נגיחות ראשונות נתכוון להרוג הבהמה והרג את האדם °דכה"ג לא הוי מועד לאדם הואיל ולא נתכוון לאדם וגם בהרג ג' פעמים על פי בעליו לא הוי מועד כדאמרינן בפרק שני (דף כד.) אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני ב"ד: **כגון** שאמדוהו לג' בני אדם. כולה סוגיא מוכחא דלא מיחייב בשלישי כ"ש כדפרישית בפ"ב (דף כד.*): **איני** יודע שהיא נבילה. א] וא"ת אצטריך לבן פקועה לרבנן דרבי מאיר דלא בעי שחיטה (חולין דף עד.) וכ"ת דלא אקרי שור הא לענין פטר חמור מקרי שה בפ"ק דבכורות (דף יב.) ובפרק בהמה המקשה (חולין דף עד:) ואפילו שחוט מוכח ביומא (דף מט: נ.) דמקרי פר וכ"ש בן פקועה וי"ל בלאו הכי פריך שפיר ולפי המסקנא ניחא דנפקא לן מבשרו אע"ג דשחטיה ועבדיה כעין בשר: **והאי** לא יאכל להיכא דסקליה מסקל דאסור בהנאה. ובעל השור נקי להנאת עורו וכי תימא לשתוק מלא יאכל אם כן לא הוה מוקמינן נקי אלא להנאת בשר דוקא: **כדרבי** אבהו. לרווחא דמלתא נקט דבלאו רבי אבהו לא הוה מצי למימר אלא להנאה דלאכילה לא צריך: **כל** מקום שנאמר לא יאכל. ואם תאמר חמץ בפסח הנאתו יהיה בכרת דכתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכ"ת הכי נמי א"כ בפרק כל שעה (פסחים דף כג:) דבעי מאי איכא בין חזקיה לרבי אבהו הוה ליה למימר דהא איכא בינייהו וי"ל דלא יאכל או לא תאכל ילפינן מלא תאכלו אבל כי כל אוכל מלא תאכלו לא ילפינן: היכא

[עין משפט נר מצוה]

מב א מיי' פ"י מהלכות נזקי ממון הלכה ט י סמג עשין סח:

מג ב מיי' שם הלכה יג סמג שם:

מד ג מיי' שם הלכה א והלכה ב סמג שם:

מה ד מיי' שם פי"א הלכה א סמג עשין סו:

מו הוזחטיכ מיי' שם פ"י הלכה ג סמג עשין סח ועי' כמ"מ:

מז ל מיי' שם פי"א הלכה ט ופ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה כב סמג לאוין קלב ועשין סח:

[ד"ה אלמא]

מח מ מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הלכה טו סמג לאוין קלט:

מט נ מיי' פ"י מהלכות ע"ז הלכה ד:

[ד"ה ולא]

[גליון הש"ס]

גמ' כגון שהרג ג' בהמות. עי' לעיל דף לג ע"א תוס' ד"ה רב זביד: תוס' ד"ה מאחר וכו' דכה"ג לא הוי מועד לאדם. עיין לקמן דף מד ע"א תוס' ד"ה והא תם סוף המקבן וכו':

[הגהות מהר"ב רנשבורג]

א] תוס' ד"ה איני יודע וכו'. וא"ת אצטריך לבן פקועה. עי' שיטה מקובצת ודו"ק:

עין משפט
נר מצוה

נ א מיי' פ"א מהלכות שחיטה הלכה יד סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' ו סעיף א:

נא ב מיי' פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה כב ופ"ד מהל' אסורי מזבח הלכה א ב:

נב ג מיי' פ"י מהל' נזקי ממון הלכה ב והלכה יג:

היכא דבדק צור ושחט בו דעבדיה כעין סקילה אבל היכא דשחטיה בסכין לא אמרי אטו סכין.כתיבא באורייתא והתנן *השוחט במגל יד בצור ובקנה שחיטתו כשירה והשתא דנפקא ליה איסור אכילה ואיסור הנאה מלא יאכל את בשרו בעל השור נקי למה לי להנאת עורו דסלקא דעתך אמינא בשרו הוא דאסור בהנאה אבל עורו נשתרי בהנאה קמשמע לן בעל השור נקי ולהנך תנאי דמפקי ליה להאי בעל השור נקי לדרשה אחרינא [כדבעינן למימר קמן] הנאת עורו מנא להו נפקא להו מאת בשרו את הטפל לבשרו מאי ניהו עורו והאי תנא *את לא דריש כדתניא* שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע °לאת ה' אלהיך תירא פירש אמרו לו תלמידיו רבי כל אתין שדרשת מה תהא עליהן אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי שכר על הפרישה עד שבא ר' עקיבא ולימד את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים: ת"ר ובעל השור נקי רבי אליעזר אומר נקי מחצי כופר אמר לו ר' עקיבא והלא הוא עצמו אין משתלם אלא מגופו הביאהו לבית דין וישלם לך אמר לו רבי אליעזר כך אני בעיניך שדיני בזה שחייב מיתה אין דיני אלא כשהמית את האדם על פי עד אחד או על פי בעלים על פי בעלים מודה בקנס הוא קסבר *כופרא כפרה תניא אידך אמר לו רבי אליעזר עקיבא כך אני בעיניך שדיני בזה שחייב מיתה אין דיני אלא במתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם למצרי והרג ישראל לנפלים והרג בן קיימא יהי אמר ליה ברישא רב כהנא משמיה דרבא אמר מתכוון אמר ליה ברישא רב טביומי משמיה דרבא אמר המית אמר ליה ברישא רב כהנא משמיה דרבא אמר מתכוון אמר ליה ברישא משל לצייד ששולה דגים מן הים

משכח

היכא דבדק צור. דהיינו כעין סקילה (בא) באבנים: אטו סכין כתיבא באורייתא. שתהא שחיטתו חשיבא להתיר יותר משחיטת צור: והשתא דנפקא ליה אכילה והנאה מלא יאכל. כרבי אבהו להיכא דשחטיה וכ"ש להיכא דסקליה בעל השור נקי למה לי: את תורה אור לא דריש. כדתניא דפירש מהן נחמיה: אתין וגמין ריבויין: שהגיע לאת ה' אלהיך תירא. לא ידע מה לרבות: נקי מחצי כופר. דלא תימא כשהמית משלם חצי כופר כי היכי דבנזקין ח"נ: אמר לו רבי עקיבא. פשיטא דפטור והלא אם חייב היה אין תשלומיו אלא מגופו וזה שנסקל ממה משלם יאמרו לו בעלים הביאהו לב"ד וישלמו לך הימנו: אין דיני. אין מדרשי זה שאני דורש אלא כשהמית על פי עד אחד שאינו נסקל אבל ממונא אימא לשלם להכי אצטריך קרא: מודה בקנס. פטור וכי היכי דמפטר מקטלא מפטר נמי מכופר ולמה לי קרא והוא הדין דהוה מצי למפרך אעד אחד פשיטא דפטור: קסבר כופרא כפרה. לפיכך אי לא מעטיה הוה אמינא ליחייב בין בעד אחד בין ע"פ עצמו כי היכי דתיהוי ליה כפרה: אלא במתכוון להרוג כו'. דפטור מסקילה כדתנן במתני' (לקמן דף מד.): מתכוון אמר ליה ברישא. דראיה גדולה היא דלהאי ודאי אצטריך קרא אבל המית על פי עד אחד כו' ראיה קטנה היא דאיכא לאותוביה מודה בקנס פטור ובעד אחד נמי איכא למימר פשיטא דלא מחייב דהא תרי בעינן לאפוקי ממונא ואפילו גבי מועד נמי פטור:

משכח

היכא דבדק צור כו'. אע"ג דשחיטה בצור כשירה מכל מקום כיון דהך שחיטה כעין סקילה אסרה תורה ומשני אטו סכין כתיב בהדיא ולא אתיא צור אלא מריבויא כך הוא עיקר שחיטה בצור אפילו לשחוט לכתחילה כמו בסכין ולפיכך אין לחלק כלל בין צור לסכין ובדין הוא דליבעי לאתויי ברייתא דבכל שוחטין בין בצור בין בקרומית כו' (חולין דף טו:) דמשמע לכתחילה אלא דניחא ליה להביא המשנה ומ"מ סמיך אברייתא דשריא אפילו לכתחילה ובהאיש מקדש (קדושין דף נו:) מייתי הברייתא אהך מילתא גופה: נפקא להו מאת בשרו. משמע דרבי יוסי הגלילי דריש אתין דאיהו דריש לקמן נקי מדמי ולדות ותימה דבפרק המקשה (חולין דף ע: ושם*) גבי הא דתנן רבי יוסי הגלילי אומר בטמאה טמא בטהורה טהור דדריש מהלכי כפים בחיה טמאתי לך ופריך קלוטה במעי קלוטה ליטמא דמהלכי ד' [במהלכי] ד' היא ומאי קשה הא קתני בטמאה טמא והאי בטמאה הוא דרבי יוסי הגלילי וכיון דדריש אתין ע"כ כר"ש ס"ל דאוסר גמל במעי פרה כדמוכח בפ"ק דבכורות (ד' ו:) דמאן דשרי לא דריש אתין וי"ל דבחולין פריך מקלוט שראשו ורובו דומה לאמו דמודה ר"ש דשרי כדמוכח פרק קמא דבכורות (שם) °א"כ רוצה ליישב דברי רבי יוסי הגלילי דבחולין אפילו לרבנן דבכורות*: כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש. אע"ג דבפ"ק דקדושין (ד' ל:) דריש נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר את ה' אלהיך תירא השוה הכתוב מורא אב ואם למורא שמים לא הוה ניחא ליה למדרשיה לאוקמי לעשה יתירא: לרבות ת"ח. וא"ת מפני שיבה תקום למה לי תיפוק ליה מהכא וי"ל דהכא ברבו מובהק כדתנן (אבות פ"ד משנה י"ב) מורא רבך כמורא שמים או ברב מופלג דהוי כעין רבו: נקי מחצי כופר. לא בעי למימר נקי מדמי ולדות כרבי יוסי הגלילי משום קושיא דאגשים ומדמי עבד דהיינו שלשים של עבד לא קאמר דכריש לקיש ס"ל דאמר לקמן (ד' מג.) כשאין השור בסקילה דלא משלם קנס ואע"ג דכופר מחייב רבי אליעזר היינו משום דדריש אם כופר לרבות כופר שלא בכוונה כרבי יוחנן דלקמן אבל אם עבד לא דריש דה"ק ר"ל לקמן וסברא דרבי עקיבא דס"ד דתם משלם דמי עבד מן העלייה כדלקמן לית ליה לרבי אליעזר וא"ת ולימא נקי מדמי עבד ממש משוה *דבמקום דלא משלם קנס משלם דמים כדמשמע לקמן הלכך אצטריך למפטר תם וי"ל כיון דבתם ליכא קנס בכוונה שלא בכוונה נמי פשיטא דלא משלם דמים א"נ אין סברא להעמיד פטור דנקי אלא אחיובא דכתיב בפרשה בהדיא כגון כופר וקנס ודמי ולדות ולפי הטעמים הללו א"ש נמי לרבי עקיבא דדריש לקמן נקי מדמי עבד כלומר משלשים של עבד ולא בעי למנקט נקי מחצי כופר משום דאפילו מועד נמי פטור שלא בכוונה ולא בעי לאוקמי נקי מדמי בן חורין דמועד איכא דמים שלא בכוונה כדמוכח לקמן אלא היינו טעמא כדפרישית או משום דדמים לא כתיבי או משום דכיון דלא אשכחן כופר בתם לא אצטריך למעט הדמים וא"ת והא לקמן ילפינן אשו שלא בכוונה משור שלא בכוונה אע"ג דליכא כופר באש וי"ל דלא דמי דבאש לא שייך כופר כלל הלכך משום כופר לא שבקינן דמים אבל שור דשייך ביה כופר ואפ"ה ליכא כופר בתם אין סברא לחייבו דמים שלא בכוונה ועי"ל טעם אחר לר"א דמסתבר ליה לאוקמי בכופר מבכל דבר דהכי משמע ליה פשטיה דקרא מדכתיב בתריה ואם שור נגח הוא שישלם כופר וא"ת לרבי יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי כופר וקאמר נקי מדמי ולדות טפי הוה ליה למימר נקי מחצי כופר מטעמא דפרישית וי"ל דאין דומה לו סברא לפוטרו מחצי כופר מאחר שחייבו הכתוב ח"כ: הביאהו לבית דין וישלם לך. וא"ת והא לרבי יהודה מועד משלם כופר שלם אע"פ שהשור נסקל דכתיב והשור יסקל וכתיב אם כופר יושת עליו א"כ משלם מן העלייה אע"ג דלענין ניזקין משתלם מגופו דלד תמות במקומו עומדת וי"ל דשאני מועד דגלי ביה קרא ושמא מגד מועדת מחייבו הכתוב כופר שלם אבל תם דלא כתיב בהדיא לא מצי למילף אלא מניזקין וניזקין גופייהו מגופו: על פי עד אחד או על פי בעלים. בריש פרק התערובת (זבחים ד' עא: ושם*) ובריש פרק כל האסורים (תמורה ד' כח. ושם) פי' הקונטרס דשור אין נהרג על פי בעלים לא נוגח ולא רובע משום דמודה בקנס הוא ותימה לר"י היכן מצינו דהריגת שור הוא קנס ובפ"ק דסנהדרין (ד' י.) נמי דקאמר פלוני רבע שורי הוא ואחר מצטרפין להורגו משום דאין אדם קרוב אצל ממונו ומה בכך מ"מ יפטר מטעם דמודה בקנס ונראה דהיינו טעמא דלא מחייב על פי הבעלים אפילו יהיו ב' כגון של שני שותפין ומעידין עליו משום דאדם קרוב אצל ממונו דהא דאמרינן בסנהדרין דאין אדם קרוב אצל ממונו ה"מ כשבאין להעיד ג"כ על חבירו דמתוך שנאמן על חבירו נאמן גם על שורו כדמוכח סוגיא התם אבל אמר שורי נרבע לא מבעיא לן דפשיטא דקרוב אצל ממונו הוא כיון שלא בא להעיד על חבירו: מודה בקנס הוא. דקיימא לן פלגא נזקא קנסא ונראה דהוה מצי למפרך אעד אחד דאין סברא לומר שלא יחשוב מרשיע עצמו כשמודה ואין רוצה לישבע ואף על גב דעל ידי העד בא עליו חיוב זה אלא הפשוט יותר נקט:

[ד"ה קלוט]
ר"מ
[עי' תוס' מנחות יח: ד"ה ור"ש]
גי' ר"מ דבמועד
[ד"ה עד]

מסורת הש"ס
חולין טו: קדושין נו: ע"ש
רש"ל
[פסחים כב: וש"נ]
קדושין נז. בכורות ו: ע"ש פסחים כב: [ועי' חגיגה יב.]
[לעיל מ.]

גליון הש"ס
גמ' יהי אמר ליה ברישא. כעין זה נדה דף יג ע"א: תוס' ד"ה נפקא כו' אי נמי רוצה ליישב. כעין זה עי' לקמן מז ע"א בתוס' ד"ה מאי טעמא גופה וכו':

משכח דרברבי שקיל זוטרי שקיל רב טביומי משמיה דרבא אמר המית אמר ליה ברישא משל לצייד ששולה דגים מן הים משכה זוטרי שקיל משכח רברבי שדי זוטרי ושקיל רברבי תניא אידך °בעל השור נקי רבי יוסי הגלילי אומר נקי [א]מדמי ולדות אמר לו ר"ע הרי הוא אומר °כי ינצו אנשים (ונגפו אשה) אנשים [ב]ולא שוורים שפיר קאמר ר"ע אמר רב עולא בריה דרב אידי איצטריך ס"ד אמינא אנשים ולא שוורים הדומין לאנשים מה אנשים מועדין אף שוורים מועדין הא תם מיחייב כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור אמר רבא *יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא אלא אמר רבא איצטריך ס"ד אמינא אנשים ולא שוורים הדומין לאנשים מה אנשים מועדין אף שוורים מועדין וק"ו לתמין דפטירי הדר כתב רחמנא בעל השור נקי תם פטור ומועד חייב א"ל אביי אלא מעתה גבי בושת נמי נימא הכי אנשים ולא שוורים הדומין לאנשים מה אנשים מועדין אף שוורים מועדין וקל וחומר לתמין דפטירי הדר כתב רחמנא בעל השור נקי תם פטור ומועד חייב וכ"ת ה"נ אי הכי ליתני בעל השור נקי רבי יוסי הגלילי אומר פטור מדמי ולדות ומבושת אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו [ג]אנשים אין אסון באשה יענשו [ד]יש אסון באשה לא יענשו ולא שוורים דאע"ג דיש אסון יענשו הדר כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור מתקיף לה רב אדא בר אהבה אטו באסון תליא מילתא בכוונה תליא מילתא אלא *אמר רב אדא בר אהבה אנשים [ה]כי נתכונו זה לזה אע"ג שיש אסון באשה יענשו כי נתכונו לאשה עצמה לא יענשו ולא שוורים דאפילו נתכונו לאשה עצמה יענשו כתב רחמנא בעל השור נקי דפטירי וכן כי אתא רב חגי מדרומא אתא ואייתי מתניתא בידיה כוותיה דרב אדא בר אהבה תניא אידך בעל השור נקי ר"ע אומר נקי מדמי עבד ונימא

משכח רברבי. ברישא שקיל להו וכי הדר משכח זוטרי שקיל הכא נמי אע"ג דראייה גדולה אמר ליה ברישא כי הדר משכח ראייה זוטרתי אמרה ניהליה: משכח זוטרי. ברישא שקיל להו סבר דלמא לא משכח אחריני וכי הדר משכח רברבי ולית ליה מנא כולי האי דליחזקינהו לכולהו שדי זוטרי ושקיל רברבי ה"נ המית אמר ליה ברישא דאכתי לא הוה ידע ליה מילתא דעדיפא מיניה כי הדר משכח הך הדר ביה מקמייתא: מדמי ולדות. נגח את האשה ויצאו ילדיה: כי ינצו אנשים. ונגפו אשה הרה ולא שוורים: אף שוורים. דפטר להו קרא מועדים הוא דפטר אבל תמין ליחייבו: כתב רחמנא ובעל השור נקי. למימר דלא דרשינן אנשים ולא שוורים הדומין לאנשים אלא תם פטור ומועד חייב: גבי בושת נמי. דקיימא לן (לקמן דף פז·) שורו שבייש פטור ונפקא לן מכי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו וקרבה אשת וגו' וקצותה את כפה ממון דהיינו בושת נימא הכי כו': וכ"ת ה"נ. דלרבי יוסי הגלילי משלם מועד ממון בושת: אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו. להכי אצטריך דאי מדר"ע הוה אמינא אנשים ולא שוורים הכי מידרש אנשים הוא דכי יש אסון באשה לא יענשו בדמי ולדות דקם ליה בדרבה מיניה אבל שוורים אפילו יש אסון יענשו בדמי ולדות דליכא בה חיוב מיתה כתב רחמנא כו': אטו באסון תליא מילתא בכוונה תליא מילתא. ואפילו יש אסון באשה יענשו אם נתכוין לחבירו דסבירא ליה לרב אדא כר' שמעון דאמר במס' סנהדרין באלו הן הנשרפין (דף עט·) נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה וחייב ממון ולית ליה דתנא דבי חזקיה דאמר לא חלקת בו בין מתכוין לשאין מתכוין לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון ולא יהיה אסון דקרא בחבירו קדריש ליה אם אין אסון בחבירו אפילו יש אסון באשה יענש וכיון דאנשים אהיכא דיש אסון נמי יענשו אשתכח דאמעיט שוורים בין ביש אסון בין בשאין אסון ובעל השור נקי למה לי: ונימא

הא תם מיחייב. לא בעי למימר תם שמחויב ממה שהמועד פטור דאטו משום דאייעד יהיה פטור יותר אלא ה"ק דמועד יהיה פטור שלא לחייבו בהעדאה יותר מתם והא דקאמר יציבא בארעא משום לד תמות הקל שאין משלם אלא מגופו חייב לד מועדת לא כ"ש:

כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור. ואצטריך למיכתב אנשים דאי לא כתב אלא בעל השור נקי הוה מוקמינן נקי מחצי כופר והוה מחייבינן בין תם בין מועד בדמי ולדות אבל השתא דכתיב אנשים למעוטי מועד אית לן לאוקמי פטור דנקי אתם דלא להוי יציבא בארעא וכו': כתב רחמנא בעל השור נקי תם פטור ומועד חייב. ונקי מדמי ולדות דקתני לאו לפוטרו מדמי ולדות אצטריך אלא כלומר דוקא תם פטור מדמי ולדות ואי לא כתב אנשים כלל הוי פטרינן נמי במועד דלא מחייב הכתוב במועד אלא במקום שחייב בתם °כדפירשתי לעיל (לח.) ולהכי כתב אנשים דליתי נקי לגלויי עליה דלא משתעי אנשים ולא שוורים אלא בתם והא דתניא בהחובל (לקמן דף פז·) שור אין משלם אלא נזק ופטור מדמי ולדות משמע דאיירי במועד דמשלם נ"ש ועוד דומיא דאדם ואפילו הכי פטור מדמי ולדות ההיא כר"ע אתיא:

גבי בושת נמי נימא הכי אנשים כו'. דגבי בושת כתיב כי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו דמאיש בעמיתו לא נפקא אלא נזק לחודיה וריפוי ושבת נפקא מהזה כדאמרינן בהמניח (לעיל דף כו·) ואפילו לר"ע דמאיש בעמיתו נפקי כולהו מודה הוא דבושת לא נפיק מיניה אלא נזק וריפוי ושבת שרגילין להיות ע"י חבלה דומיא דנתינת מום אבל בושת דרגיל להיות רוב פעמים בלא חבלה לא נפיק מאיש אלא מאנשים (א) וא"ת וריפוי ושבת בין לר"ע ובין לרבנן נילף מאנשים דכתיב גבי ריפוי ושבת וכי יריבון אנשים וי"ל דקים ליה לגמרא דההוא אנשים אתא לדרשה אחרינא ומהאי טעמא נמי א"ש דלא פריך גבי ריפוי ושבת נמי נימא הכי אבל ההוא דבושת קים לן דלמעוטי שוורים אתא והא דלא פריך גבי נזק נמי נימא הכי דכתיב איש בעמיתו ולא שור בעמיתו שור דומיא דאיש כו' משום דניחא ליה למפרך מקרא דאנשים דומיא דההיא דאיירי בה: בכוונה תליא מילתא. פ"ה דס"ל כר"ש דאמר באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עט. ושם) נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה וכיון דפטור ממיתה חייב בדמי ולדות דלית ליה דתנא דבי חזקיה וקשה לר"י וכי היה תמה רב אדא בר אהבה על אביי ורבא אם סבורין כרבנן ועוד דאריכא למימר דרב אדא וברייתא דרב חגי דרומאה פליגי אתנא דבי חזקיה וה"ל למפרך הכא כדפריך רבא עליה דרב דימי פרק אלו נערות (כתובות דף לה· ושם*) ומי איכא מאן דלית ליה דתנא דבי חזקיה ונראה לר"י דרבא ואביי לא היו פוטרין שוורים מדמי ולדות מנקי אלא דוקא היכא דלא נתכוונו לאשה דומיא דאנשים דמשתעי בהו קרא אבל נתכוון לאשה עצמה חייב מדלא קאמר אנשים אין אסון יענש הא יש אסון לא יענש בין נתכוונו זה לזה בין לא נתכוונו זה לזה אלא לאשה עצמה ולא שוורים דבין הכי ובין הכי יענש כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור והוה משמע שפיר דפטור בכל ענין אלא ודאי בנתכוונו לאשה עצמה חייבין לאביי ורבא ואע"ג דבאנשים פטירי טפי כשמתכוונים לאשה היינו משום דשייך בהו קם ליה בדרבה מיניה אבל בשור לא שייך ופריך רב אדא בר אהבה והא ע"כ בכוונה תליא מלתא לרבי דדריש בהנשרפין (סנהדרין דף עט· ושם) ונתתה נפש תחת נפש ממון ולית ליה לא חלקת בין מתכוין לשאין מתכוין לענין דמי הנהרג וסובר רב אדא דהוא הדין לענין דמי ולדות דכיון דגלי קרא שיש לחלק בין מתכוין לשאין מתכוין לענין דמי הנהרג לא נלמוד עוד שום פטור ממון כשאין מתכוין מכח הקישא ואע"ג דאית ליה הקישא לענין שאר דברים וא"כ לדידיה אנשים אפילו יש אסון באשה יענשו ולדידיה יש לנו לפטור בשוורים אפילו נתכוונו לאשה שאי אפשר לרבי לדרוש אלא כמו שדורש אחרי כן ומדרבי נשמע לכולהו תנאי שלא מצינו מחלוקת זה ביניהם ואביי ורבא סבירי להו דדוקא למאי דגלי קרא כגון לדמי הנהרג לרבי גלי אבל בשאר ממון לא גלי וכן מוכח בהפרה (לקמן דף מט.) דאביי ורבא סבירי להו שהוא חייב בשוורים כשנתכוין לאשה עצמה דתנן שור שהיה מתכוין לחבירו והכה אשה ויצאו ילדיה פטור מדמי ולדות ודייקינן בגמרא טעמא דנתכוון לחבירו אבל נתכוון לאשה משלם נימא תהוי תיובתא דרב אדא בר אהבה משמע דלרבא ואביי ניחא דמחייבי ומתניתין דהחובל (לקמן דף פז.) דפטר שור מדמי ולדות דוקא כשלא נתכוון לאשה דומיא דאנשים דקרא: וגימא

נג א ב מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ג:

נד ג ד ה מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה ה ו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכג סעיף א וסעיף ד:

שמות כא | שם | [עירובין ס. יומא מז.] | לקמן מט.

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה גבי וכו' לא נפיק מאיש אלא מאנשים. נ"ב ס"א ולעיל בהמניח גרסי' אי מסברא ה"א נזק לחודיה ול"ג נזק ובושת דבושת נפק מאנשים:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה כתב וכו' כדפי' לעיל דף לח ע"א תוס' ד"ה דא"כ:

עין משפט
נר מצוה

נה א מיי' פ"י מהלכות נזקי ממון הלכה ב והלכה יג ופי"א הל' א:

נו ב ג מיי' שם פי"א הלכה ב סמג עשין סח:

נז ד מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה א ופ"א מהל' נחלות הלכה ח סמג לאוין רא ועשין נו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף א:

נח ה מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סז:

נט ו מיי' פ"א מהלכות נחלות הלכה יא סמג עשין נו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף א:

ס ז ח מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה א ב סמג עשין ע טור ש"ע ח"מ סי' תכג סעיף א:

סא ט מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ג:

מסורת הש"ס

תורה אור

*ונימא רבי עקיבא לנפשיה והלא עצמו אין משלם אלא מגופו הביאהו לבית דין וישלם לך אמר רב שמואל בר רב יצחק כשקדם בעליו ושחטו מהו דתימא לישתלם מיניה קמ"ל הואיל ובר קטלא הוא אע"ג דשחטיה לא לישתלם מיניה אי הכי לרבי אליעזר נמי כשקדם ושחטו ה"נ וסבר דלמא אית ליה טעמא אחרינא דעדיף מהאי ונימא ליה ורבי אליעזר נמי לישני ליה שקדם ושחטו אמר לך התם הוא דנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם דשור לאו בר קטלא הוא כלל דס"ד אמינא ניחייב אצטריך קרא למעוטי אבל הכא דמעיקרא בר קטלא הוה לא צריך קרא אע"ג דשחטיה ולר"ע נמי ודאי הכי הוה אלא אמר רב אסי האי מילתא מפי דגברא רבה שמיע לי ומנו רבי יוסי ברבי חנינא סלקא דעתך אמינא הואיל *ואמר ר"ע אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם משתלם נמי [דמי עבד] מעלייה כתב רחמנא בעל השור נקי אמר ליה רבי זירא לרב אסי *והא תבריה ר"ע לגזיזיה דתניא ר"ע אומר יכול יישלם מן העלייה ת"ל °כמשפט הזה יעשה לו (שמות כא) מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה אלא אמר רבא אצטריך ס"ד אמינא הואיל ומחמירני בעבד יותר מבן חורין שבן חורין יפה סלע נותן סלע שלשים נותן שלשים ועבד יפה סלע נותן שלשים משתלם נמי דמי עבד מן העלייה כתב רחמנא °בעל השור נקי (שם) תניא כותיה דרבא בעל השור נקי ר"ע אומר נקי מדמי עבד והלא דין הוא הואיל וחייב בעבד וחייב בבן חורין מה כשחייב בבן חורין חלקת בו בין תם למועד אף כשחייב בעבד נחלק בו בין תם למועד ועוד ק"ו ומה בן חורין שנותן כל שוויו חלקת בו בין תם למועד עבד שאינו נותן אלא שלשים אינו דין שנחלוק בו בין תם למועד לא מחמירני בעבד יותר מבן חורין שבן חורין יפה סלע נותן סלע שלשים נותן שלשים ועבד יפה סלע נותן שלשים יכול יהא חייב ת"ל בעל השור נקי [א]נקי מדמי עבד: תנו רבנן °והמית איש או אשה (שם) אמר ר"ע וכי מה בא זה ללמדנו אם [ב]לחייב על האשה כאיש הרי כבר נאמר °כי יגח (שם) שור את איש או את אשה אלא להקיש אשה לאיש מה איש [ג]נזקיו ליורשיו אף אשה [ג]נזקיה ליורשיה וסבר ר"ע לא ירית לה בעל *והתניא °וירש אותה (במדבר כז) [ד]מכאן שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע (כדפו"י אמר ר"ע) אמר ריש לקיש [ה]לא *אמר אלא בכופר [ו]הואיל ואין משלם אלא לאחר מיתה והוה ליה ראוי *[ז]ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ([ב"ב קיג. קכה:]) מאי טעמא אמר קרא °והמית איש או אשה השור יסקל (שמות כא) וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ובנזקין לא אמר ר"ע והתניא* (לקמן מט.) [ח]הכה את האשה ויצאו ילדיה נותן נזק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל (א) [ט]אין הבעל נותן ליורשיו אין האשה *נותנת (נ"ל נותן) ליורשיה [י]היתה שפחה ונשתחררה
או

וניטא רבי עקיבא לנפשיה. ולא בעי למימר שלא היה יודע אותם תירוצים וכשאמר לו רבי אליעזר קבלם דפשוט לו לגמרא דמסתמא היה יודע ומה שלא היה חושש משום דאית ליה דרבה דאי אין השור בסקילה אין הבעלים משלמים כופר וא"ת ודלמא אם כופר לא דריש ואם עבד דריש וי"ל כיון דלא דריש אם כופר כ"ש דלא דריש אם עבד כדמוכח לקמן: אלא אמר רב אסי כו'. וא"ת ומה דוחקו לתרץ נימא דגם ר"ע היה יודע וסובר אותו תירוץ שהשיב לו ר"א וסבר דלמא אית ליה טעמא אחרינא כדאמר לעיל אקדם ושחטו וי"ל דגבי טעם דקדם ושחטו שייך לומר הכי שאינו טעם טוב כדפרישית לעיל אבל אטעם דהמית על פי עד אחד וגבי טעמא דנתכוין לא שייך למימר דלמא אית ליה טעמא אחרינא דטעמים חשובין הן וליכא למפרך עליהו מידי: ועבד יפה סלע נותן ל'. אע"ג דשוה ק' אין נותן אלא שלשים מ"מ כיון שנותן קצבה של שלשים אע"פ שאין שוה אלא סלע או יותר שלעולם הקצבה עומדת א"כ גם כשהשור אין שוה כלום קיימת: מה כשחייב בן חורין חלקת בין תם למועד. ברייתא זו מוכחא דר"ע לא קבל תשובה דר"א דהא לא דריש ר"ע נקי מחצי כופר ואפילו הכי פוטר כאן בתם והיינו משום דכי לא מיחייב סקילה פשיטא דפטור מכופר: נקי מדמי עבד. פירוש משלשים של עבד ויש מפרשים דאפילו דמים לא משלם וכ"ש קנס: והוה ליה ראוי. אף על גב דבים נוחלין (ב"ב דף קיג.) דריש דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק מקרא אחרינא מהכא לא נפקא דהוה אמינא דשאני כופר דלעולם הוי ראוי ולא אתי מיניה שאר ראוי וכופר נמי לא נפיק מהתם דהתם בירושה שנפלה לאחר מיתת האשה אין הבעל נוטל בראוי אבל כופר דמחייב נעשה החבלה שהכופר בא על ידה הוה אמינא דנוטל*: נותן נזק וצער לאשה. נקט נזק וצער לפי שרגילות הוא שמצטערת יותר וגם נפחתין דמיה כשמפלת ע"י הכאה מכשיולדת בזמנה אבל ריפוי ושבת אורחא דמילתא הוא שאין צריכה ריפוי וגם אינה מתבטלת יותר ממלאכה משאר יולדת וכזה היה סופה כשתלד וא"ת ובושת מ"ט לא חשיב וי"ל נתכוין לזה וביש זה פטור לר"ש בהחובל (לקמן דף פו.) ומיירי דנתכוון להכות חבירו והכה האשה כפשטיה דקרא: היתה שפחה ונשתחררה או גיורת זכה. פ"ה נתעברה מן הגר ומן המשוחרר וכן משמע בהפרה (לקמן דף מט.) דקאמר לא שנו אלא שחבל בה בחיי הגר ואין לומר כריב"א שנתעברה בעודה שפחה דאין לבעל כלום דשל אדון נינהו ועכשיו נשתחררה כדמשמע לישנא דהיתה שפחה דהא בהפרה (שם) משמע כדפ"ה והא דנקט היתה שפחה ונשתחררה ולא נקט היתה משוחררת משום דע"כ כשאין לה בנים קאמר ולהכי נקט ונשתחררה דמשמע עתה מקרוב וה"ה לישראלית נשואה לגר ומת הגר דפטור דהא דמי ולדות לבעלה והא דנקט שפחה וגיורת משום דאורחא דמילתא כך דסתם משוחררת נשואה למשוחרר וסתמא גיורת לגר:

וניטא ר"ע לנפשיה. כדאקשי ליה לר' אליעזר לעיל: כשקדם בעליו ושחטו. קודם שנגמר דינו אצטריך ליה קרא למפטריה: אי הכי. אמאי מותיב ר"ע לרבי אליעזר לעיל הביאהו לב"ד ולא אסיק אדעתיה דמצי לשנויי ליה כשקדם ושחטו אי לית ליה טעמא אחרינא: אמר לך. ר' אליעזר שקדם ושחטו לא אצטריך קרא דהתם כי הרגו שלא בכוונה אצטריך למפטריה מכופר: דשור לאו בר קטלא הוא כלל ואי לא מיעטיה הוה אמינא עיקר חיובו כופר הוא: אבל הכא. דשור בר קטלא הוא תחילת דינו נפטר מממון ולא חלה עליו תשלומין דאיכא למימר הביאהו לב"ד הלכך כי קדים ושחטו נמי בלא קרא מיפטר ולא צריך קרא: לר"ע נמי ודאי הכי הוא. קושיא היא: נשלם דמי עבד מעלייה. ואע"ג דמקטיל דהא לגבי חבלת אדם אין תורת תם עליו ואינו נפטר בטענת הביאהו לב"ד כתב רחמנא נקי: והא תבריה רבי עקיבא לגזיזיה. דאשמעינן בהדיא דאין משלם אלא מגופו ואכתי איכא למימר הביאהו לב"ד: הואיל ומחמירני בעבד. לגבי מועד: חלקת בו בין תם למועד. דמועד משלם כופר ותם פטור: שאינו נותן אלא שלשים. אפילו שוה ק' מנה: והמית איש וגו'. במועד כתיב: נזקיה ליורשיה. ולא לבעלה: [וירש אותה]. ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו וגו' שארו זו אשתו והא ליכא למימר דלדידה ניתיב ירושה דידיה דהא ממשפחתו כתיב אלא ה"ק ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו ושארו שהיא אשתו הוא יורש אותה: לא אמר ר"ע. נזקיה ליורשיה: אלא בכופר הואיל ואין משלם אלא לאחר מיתתה. הלכך לא זכתה בו מחיים: והוה ליה ראוי. ולא מוחזק וקיימא לן בים נוחלין (ב"ב דף קיג:) דאין הבעל יורש את אשתו בראוי לבוא לאחר מיתתה כבמוחזק לה מחיים: מאי טעמא. אין כופר משלם אלא לאחר מיתה אע"ג דכתיב והמית נימא דכיון שאמדוהו למיתה לישתלם מחיים: [והמית כו']. שור אינו בסקילה עד שימות הניזק דכתיב והמית איש והשור יסקל: ודמי ולדות לבעל. התורה זכתה לו כדכתיב בעל האשה (שמות כא): אין האשה *נותנת ליורשיה. נזק וצער: היתה שפחה ונשתחררה כו'. כלומר היתה משוחררת מעוברת ממשוחרר:
או

[עי' פסחי' כ:]
לעיל ס. לג.
[ערכין יד:]
רש"ל
[לעיל ס.]
נ"ל נותן
[ועי' תוס' ב"ב קיד: ד"ה מה]
ב"ב קיח:

הגהות הב"ח
(א) גמ' אין הבעל נותן ליורשיו. נ"ב פירוש אם אין הבעל קיים נותן המזיק דמי ולדות ליורשיו ולא לאשה ואם אין האשה קיימת נותן המזיק נזק וצער ליורשיה אלמא דאף בשאר נזקין דלאו כופר נמי הוי נזקים ליורשיה ולא לבעל [והשאר חסר]:

גליון הש"ס
גמ' לחייב על האשה כאיש. עי' לעיל טו ע"א: שם הואיל ואין כו'. גיטין דף מג ע"א:

גרוסה

תורה אור

או גיורת זכה אמר רבה בגרושה וכן אמר ר"נ בגרושה אמרי °גרושה נמי תיפלוג בדמי ולדות אמר רב פפא התורה זכתה דמי ולדות לבעל אפילו בא עליה בזנות מאי טעמא אמר קרא °כאשר ישית עליו בעל האשה (שמות כא) ונוקמה לרבה כגון שגבו מעות ולר"נ כגון שגבו קרקע *דאמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ור"נ אמר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו אמרי הני מילי לבני מערבא אליבא דרבנן כי קאמרי הכא כרבי: אמר ר"ש בן לקיש שור שהמית את העבד שלא בכוונה פטור משלשים שקלים שנאמר °כסף (שם) שלשים שקלים יתן לאדוניו והשור יסקל כל זמן שהשור בסקילה הבעלים משלמין שלשים שקלים אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין שלשים שקלים אמר רבה שור שהמית בן חורין שלא בכוונה פטור מכופר שנאמר °השור יסקל וגם בעליו יומת אם (שם) כופר יושת עליו כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר אין השור בסקילה אין בעלים משלמין כופר איתיביה אביי *המית שורי את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם ע"פ עצמו מאי לאו כופר לא דמים אי דמים אימא סיפא המית שורי את עבדו של פלוני אינו משלם על פי עצמו ואי דמים אמאי לא אמר ליה יכילנא לשנויי לך רישא דמים וסיפא קנס מיהו *שנוייא דחיקא לא משנינא לך אידי ואידי דמים מיהו

או גיורת. מעוברת מגר ומתו שניהם פטור מן הכל שהוא קודם הואיל ואין לה יורשין כל הקודם בשלה זכה וזה שישנו בידו קודם לכל אדם אבל ישראלית מעוברת מישראל אפילו אין להם בנים יש לה יורשין לירש חלקה ויש לו יורשין לירש חלקו ודוקא נשתחררה קודם חבלה אבל היתה שפחה כשחבל בה חייב בכל אפילו בדמי ולדות ויתן לאדוניה דדמי ולדות שפחה אינם אלא לבעלים שלה כדאמרינן לקמן בשור שנגח את הפרה (דף מט.) דאמר ליה המרתא מעברתא אזקת מינאי: בגרושה. עסקינן ומש"ה נותן ליורשיה שגירשה אחר החבלה: בעל האשה. אבועל הקפיד: ונוקמה לרבה כו'. למה להו לרבה ולר"נ לאוקמה בגרושה לוקמה מר כדאית ליה ומר כדאית ליה בים נוחלין נוקמה לרבה כגון שגבו ב"ד מעות מן המזיק לשלם נזק ולער ואע"פ שנתחייב לה מחיים לא עדיף ממלוה בשטר: דאמר רבה גבו. יורשין קרקע במלוה שהלוה אביהם יש לו לבכור פי שנים דהוה ליה כמוחזק דהאי קרקע אשתעבד ליה לאבוהון: גבו מעות אין לו. פי שנים דלאו הני מעות הניח אביהן והוי ראוי: ור"נ אמר גבו מעות יש לו. דכמוחזק דמי שהרי מעות הלוה אביהם ומעות נטלו: גבו קרקע אין לו. דקרקע לא הניח אביהם והוי ראוי והכא נמי לוקמא ר"נ כגון שגבו קרקע דהוי ראוי: אמרי. הני מילי דאפלוג רבה ור"נ בים נוחלין: אליבא דבני מערבא. דשלחו בכור נוטל פי שנים במלוה ולא ברבית ואוקימנא אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי דאמרי אין בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן דאי רבי אפילו ברבית נמי שקיל פי שנים דשבחא דממילא הוא ופרשוה רבה ור"נ להא דבני מערבא דאמרי לרבנן בכור נוטל פי שנים במלוה מר בגבו מעות ומר בגבו קרקע: וכי אמרי הכא. בגרושה ולא מוקמינן לה בהכי: כרבי. דאמר בכור נוטל פי שנים בשבח דכמוחזק דמי וכ"ש במלוה דכמאן דגביא דמי לא שנא גבו קרקע ולא שנא גבו מעות הלכך אי לאו דגירשה שקיל דבעל כבכור ומיהו בכופר אפילו רבי מודה דראוי הוא דהואיל ואין בו שום חיוב מחיים לא הוי כשבחא דממילא: ה"ג [א] ה"מ לבני מערבא אליבא דרבנן כי קאמר הכא כרבי: שור שלא בכוונה פטור מסקילה כדתנן במתני' (לקמן דף מד.) נתכוין להרוג את הבהמה כו' וילפינן לה בגמרא כמיתת בעלים כך מיתת השור: אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר. ור"א דאמר לעיל (דף מא:) אין דיני אלא במתכוין להרוג כו' פליג עליה דמדאיצטריך קרא למפטריה בתם שלא בכוונה מכלל דמועד שלא בכוונה (בר כופר הוא ועוד מתניתין בהדיא תנא לקמן דפליגי עליה דקתני מועד שלא בכוונה) פטור ממיתה וחייב בכופר ורבה אקרא סמיך ומוקמינן למתני' דלקמן כוותיה דהאי דקתני מתני' פטור מכופר ומסקילה קאמר: או שורו של פלוני. במועד אוקימנא בפירקא קמא: קתני מיהא המית שורי את פלוני משלם ע"פ עצמו: מאי לאו כופר. ואע"ג דאין השור בסקילה שהרי הודה ואמרו כמיתת בעלים כך מיתת השור והאדם בהודאתו אינו נהרג: לא דמים. הא דקתני משלם לאו בתורת כופר דניבעי כפרה דאפילו לא משלם נמי כגון אי לית ליה נכסי לאו בכלל עונש הוא דאין כופר בלא סקילה דשור אבל היכא דאית ליה נכסי ע"כ משלם דמים דלא גרעה מיתה מנזקין דאילו אזקיה אע"ג דאינו בסקילה בעי לשלומי ליה פחת דמיו ה"נ משלם דמיו ליורשיו: אינו משלם ע"פ עצמו. דשלשים של עבד קנס הן: ואי דמים. כלומר ואי ס"ד יש תורת נזקין להיכא דקטליה וע"כ כי היכי דבן חורין במקום שאין כופר משלם דמיו עבד נמי במקום שאין קנס משלם דמיו ואמאי קתני דלא: שנוייא דחיקא. בתרי טעמא: מיהו

גרושה נמי תפלוג בדמי ולדות. דקס"ד דלא אקרי בעל האשה אלא כשהאשה תחתיו וק"ק דמאי פריך דתפלוג בדמי ולדות אטו ולדות לררי ניניהו דזכיה בהו דהכי פריך לקמן (דף מט.) דבעל גופיה לא הוה זכי בהו אי לאו דאשכחן דזכי ליה רחמנא ולאשה לא אשכחן דזכי:

אפילו בא עליה בזנות. בירושלמי בעי ר"ע בא על אמו בא על אחותו יכול אף הוא בעל ההריון ת"ל בעל אותו שראוי לקרות בעל יצאו אלו שאינם ראויים לקרות בעל:

ונוקמה לרבה כגון שגבו מעות. הוה מצי למימר לרבה אליבא דנפשיה לוקמיה בין בגבו מעות בין בגבו קרקע דבסוף גט פשוט (ב"ב דף קכה:) מוכח דס"ל אליבא דנפשיה אפילו גבו קרקע אין לו דשעבודא לאו דאורייתא אלא לא חש לדקדק כל כך ולהאריך שיהיה צריך להקשות ההיא דשעבודא לאו דאורייתא אההיא דגבו קרקע יש לו ולתרצם: ולרב נחמן שגבו קרקע. פי' כגון שגבו נמי קרקע ולא בא למעוטי מעות דהא דחשיב התם ר"נ מעות כמוחזקין היינו גבי מלוה כדפ"ה משום דזוזי יהיב וזוזי שקיל אבל הכא לא שייך האי טעמא ור"י מפרש לפי שדרך בני אדם לפרוע מעות חשיב ר"נ מעות מוחזקים: אמר רבה שור שהמית בן חורין. כר"ע ס"ל דלר"א ודאי חייב כדאמרינן לעיל ואביי דפריך סבר דאפילו ר"ע מודה דחייב כופר מועד שלא בכוונה מאם כופר לרבות שלא בכוונה והא דאצטריך ליה לר"ע לאוקמי בעל השור נקי לדמי עבד ולא בעי לאוקמי נקי לחצי כופר שלא בכוונה היינו משום דמאם כופר לא מרבינן אלא דבשלא בכוונה מחייב כבכוונה והיינו דוקא מועד דמחייב ע"פ עדים בכוונה אבל תם ע"פ עדים ליכא כופר בכוונה משום דהביאהו לב"ד וישלם לך שלא בכוונה נמי או ע"פ עצמו ליכא לרבויי מאם כופר ולהכי פריך שפיר ר"ע לר"א אפילו לאביי דמכח הביאהו לב"ד וישלם לך יש לפוטרו אפילו שלא בכוונה בלאו קרא דנקי וכן (אמר) רב דימי א"ר יוחנן לקמן דאמר אם כופר לרבות כופר שלא בכוונה אפילו לר"ע נמי קאמר הכי *כדפריך אביי ורב ושמואל דפליגי נמי לקמן (דף מד.) אמתני' דשור שהיה מתחכך בכותל בכופר שלא בכוונה נראה לר"י אליבא דר"ע פליגי והא דאיתותב רב מברייתא דמייתי תניא כוותיה דשמואל ותיובתא דרב או תיובתא דרבה לגירסת רשב"ם י"ל דחשיב ליה גמרא תיובתא גמורה משום דאיירי בסיפא רבי יהודה ור"ש שהם תלמידי ר"ע כדאמרינן בסנהדרין (דף פו.) וכולן אליבא דר"ע וביבמות (דף סב:) נמי אמר עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנה להם ור"א ס"ל דאיכא כופר שלא בכוונה בלא ריבוי דאם כופר ולהכי אצטריך קרא דנקי למעוטי תם שלא בכוונה מחצי כופר ואת"ל דמרבויא דאם כופר נפקא ליה כופר שלא בכוונה נמי לר"א נ"ל דבהך סברא דפריך לא מרבינן מאם כופר שלא בכוונה אלא היכא דאיכא כופר בכוונה פליג איהו אדר"ע:

מאי לאו כופר לא דמים. וא"ת למ"ד (לעיל דף מ.) כופר דמי ניזק מאי איכא בין דמים לכופר ונראה לר"י כגון שמת המזיק דאין כפרה לאחר מיתה כמו חטאת ואשם דאין באין לאחר מיתה אבל דמים משלם ולפ"ז חמורה שלא בכוונה מבכוונה והכי נמי יש חומרא אחרת שלא בכוונה מבכוונה למ"ד כופר דמי מזיק דפעמים שהניזק שוה יותר מן המזיק ועוד י"ל דנפקא מינה בין דמים לכופר דדמים יכול למחול וכופר אין יכול למחול ואי הוה פשיטא לן דכופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר הוה כ"מ נמי להא: רישא דמים וסיפא קנס. תימה מה תירוץ הוא זה ואומר ר"י דמגי ליישב פירוש המשנה כן המית שורי את פלוני הרי זה משלם תשלומין שחייבו הכתוב כגון כופר על פי עצמו ומשלמו בתורת דמים אבל עבדו של פלוני תשלומין שחייבו הכתוב דהיינו שלשים של עבד לעולם לא ישלם על פי עצמו:

אטו

(פסחי' ד' לה.) ב"ב דף קכד: ודף קכה:

לעיל דף טו: [כתובות מא.]

[לקמן קו. כתובות מב:]

ס"א נ"ג

הגהות הגר"א

[א] רש"י סד"ה כרבי דאמר כו' ה"ג כו'. נ"ב לאפוקי מגירסת הרי"ת אבל בעלמא כרבי (ועי' בהגר"א אה"ע סי' נ סק"ה):

נ"ל כדפרישית לאביי. מהר"ם

גליון הש"ס

גמ' גרושה נמי תפלוג בדמי ולדות. ק"ל דהא בל"ז יקשה על הריבא דאין בעל נוהן ליורשיו דתפלוג היא בדמי ולדות דמאי שנא אלמנה מגרושה לענין זה וצ"ע:

עין משפט
נר מצוה

סב א ב מיי' פ"י מהל' נזקי ממון הל' ופל' יג סמג עשין מז:

אשו שלא בכוונה . על פי עדים לשלם דמים כיון דשורו שלא בכוונה אע"פ שאין יכול לבא בשום ענין לידי כופר וקנס משלם דמים אם כן באש נמי משלם דמים אע"פ שאין יכול לבא בשום ענין לידי כופר ולאו דוקא אשו שלא בכוונה דכ"ש אשו בכוונה דאי בכוונה פשיטא ליה דלא משלם דמים היכי דייק מההוא דעבד כפות לו דפטור דלמא ההיא בכוונה ודוקא אליבא דמ"ד אשו משום ממונו פריך דהויא דומיא דשור אבל למ"ד אשו משום חציו היינו אדם המזיק :
וכי

תורה אור

מיהו בן חורין דמשלם כופר ע"פ עצמו והיכי דמי דאי אתו סהדי ואסהידו ביה דקטל ולא ידעי אי תם הוה אי מועד הוה ואמר מריה דמועד הוא דמשלם כופר על פי עצמו היכא דליכא עדים משלם דמים גבי עבד שאינו משלם קנס ע"פ עצמו והיכי דמי דאי אתו עדים ואסהידו ביה דקטל ולא ידעי אי תם הוה אי מועד הוה ואמר מריה מועד הוא לא משתלם קנס ע"פ עצמו היכא דליכא עדים לא משלם דמים מתיב רב שמואל בר רב יצחק כל שחייב בבן חורין חייב בעבד בין בכופר בין במיתה כופר בעבד מי איכא אלא לאו דמים איכא דאמרי הוא מותיב לה והוא מפרק לה איכא דאמרי אמר ליה רבה הכי קתני כל שחייב בבן חורין בכוונה על פי עדים כופר חייב בעבד קנס וכל שחייב בבן חורין שלא בכוונה ע"פ עדים דמים חייב בעבד שלא בכוונה על פי עדים דמים א"ל רבא אי הכי אשו שלא בכוונה ע"פ עדים נשלם דמים ומנא ליה לרבא דלא משלם אילימא מדתנן *היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור האמר ריש לקיש כגון שהצית בגופו של עבד דקם ליה בדרבה מיניה ואלא מהא דתניא *חומר באש מבבור שהאש מועדת לאכול בין דבר הראוי לה בין דבר שאין ראוי לה מה שאין כן בבור ואילו שהאש משלמת שלא בכוונה דמים מה שאין כן בבור לא קתני דלמא *תנא ושייר אלא רבא גופיה אבעויי מבעיא ליה אשו שלא בכוונה מי משלם דמים או לא מי אמרינן גבי שור הוא דבכוונה משלם כופר שלא בכוונה משלם דמים אבל אשו דבכוונה לא משלם כופר שלא בכוונה נמי לא משלם דמים או דלמא כיון דגבי שורו שלא בכוונה אע"ג דליכא כופר משלם דמים גבי אשו נמי אע"ג דבכוונה לא משלם כופר שלא בכוונה מיהת משלם דמים ולא ידעינן תיקו : כי אתא רב דימי א"ר יוחנן כופר מה ת"ל °אם כופר *לרבות כופר שלא בכוונה ככופר בכוונה שמות כא
א"ל אביי אלא מעתה עבד נמי מה ת"ל °אם עבד לרבות עבד שלא שם
בכוונה כעבד בכוונה וכי תימא הכי נמי והאמר ריש לקיש שור שהמית את העבד שלא בכוונה פטור משלשים שקלים א"ל *גברא אגברא קא רמית כי אתא רבין א"ר יוחנן עבד מה תלמוד לומר אם עבד ילרבות עבד שלא בכוונה כעבד בכוונה ולריש לקיש נמי נימא מדעבד אם עבד לא דריש כופר אם כופר נמי לא דריש אמרי לא עבד אם עבד לא דריש כופר אם כופר דריש ומאי שנא עבד אם עבד לא כתיב במקום תשלומין כופר אם כופר כתיב במקום תשלומין : וכן בבן או בבת : ת"ר °או בן יגח או בת שם
יגח לחייב על הקטנים כגדולים והלא דין הוא הואיל וחייב אדם באדם וחייב שור באדם מה כשחייב אדם באדם לא שנא בין קטנים לגדולים אף כשחייב שור באדם לא תחלוק בו בין קטנים לגדולים ועוד קל וחומר הוא ומה אדם באדם שלא עשה בו קטנים כגדולים חייב בו על הקטנים כגדולים
שור

מיהו בן חורין . דאשכחן ביה כופר ע"פ עצמו : והיכי דמי כגון דאתו סהדי כו' . דהכא ודאי משלם כופר דכופרא כפרה ולא קנסא דליפטר משום הודאת עצמו והיכא דליכא עדים כלל הוא דפטרנא מכופר משום גזירת הכתוב דאין השור בסקילה והכא הרי השור בסקילה בהעדאת העדים דאי נמי תם הוי בר סקילה הוא הלכך היכא דליכא עדים כלל דאינו בר כופר משלם דמים אבל עבד דלא משכחת ביה קנס ע"פ עצמו דאי נמי אתו סהדי ואמרי קטל עבד ולא ידעינן אי תם אי מועד ואמר מריה מועד הוא דפטור מקנס אע"ג דהשור בסקילה ואפילו תם כדאמרינן לקמן כל שחייב מיתה בבן חורין חייב בעבד מיהו מודה בקנס פטור הלכך כי ליכא עדים כלל אפילו דמים לא משלם : אלא לאו דמים . וקתני כל שחייב בבן חורין חייב בעבד וכיון דאמרת בן חורין ע"פ עצמו משלם דמים אמאי קתני לגבי עבד אינו משלם ע"פ עצמו : הכי קאמר כל שחייב כו' . הכי פירושא דברייתא דקתני כל לאו במודה מפי עצמו(א) קאי אלא בהעדאת עדים כשהם כל באי לב"ד והעדאת עדים ליכא מידי דמחייבת בבן חורין דלא מיחייב בעבד והכי קאמר כל שחייב בבן חורין בכוונה ע"פ עדים כופר כלומר כל שחייב בבן חורין כופר כגון בכוונה וע"פ עדים חייב נמי בעבד בכוונה ע"פ עדים קנס שלשים דהא השור בסקילה וכל שחייב בבן חורין דמים והיכי דמי כגון שלא בכוונה ע"פ עדים חייב נמי בעבד דמים אבל ע"פ עצמו אע"ג דבבן חורין משלם דמים בעבד פטור כדאמרן הואיל ומלינו חילוק בע"פ עצמו בין כופר דבן חורין לקנס דעבד אבל בעדים שלא בכוונה לא אשכחן חומרא בכופר מבקנס דהכא והכא פטור הלכך לגבי דמים תרוייהו כי הדדי נינהו : אי הכי . דשורו שלא בכוונה ע"פ עדים דליתיה בתורת כופר משלם דמים כיון שיש דמים למיתת אדם במקום שאין כופר וקנס אשו נמי דליתיה בתורת כופר לשלם דמים שלא בכוונה דהא ישנה בתורת נזקין ומיהו בכוונה פשיטא לן דפטור דקם ליה בדרבה מיניה : היה גדי כפות לו . לגדים : חייב . אגדי ואגדים ופטור על העבד דהיה לו לברוח : עבד כפות לו וגדי סמוך לו . ונשרפו עמו פטור וקסבר רבא האי פטור אעבד וגדי קאמר אעבד משום דאין תשלומין לעבד אלא במקום קנס בשור המועד ואגדי משום דהיה לו לברוח אבל משום דקם ליה בדרבה מיניה לא פטר ליה דקסבר אשו משום ממונו ואין כאן חיוב מיתה : האמר ר"ל . בפ' כילד : כגון שהצית בגופו של עבד . דאיכא עליה חיוב מיתה ואפילו אגדים נמי פטר ליה משום דקם ליה בדרבה מיניה : בין דבר שאין ראוי לה . ליחכה נירו וסכסכה אבניו : ואילו שהאש משלמת שלא בכוונה . דליכא דרבה מיניה דמים : מה שאין כן בבור . דפטר ביה מיתת אדם דכתיב שור ולא אדם לא קתני : אלא רבא גופיה . הא דאותיב לעיל אשו שלא בכוונה לאו דפשיטא ליה דלא משלם ובתיובתא מייתי לה אלא בלשון בעיא אייתי לה והכי קאמר ליה רבא לרבה אי הכי דשור שלא בכוונה שאין כופר יש דמים אשו שלא בכוונה מאי : אבל אש דבכוונה לא משלם (ב) כופר . חדא דאין כופר באש ועוד דקם ליה בדרבה מיניה : לרבות כופר שלא בכוונה . אע"ג דאין השור בסקילה ופליגא אדרבה : לרבות עבד שלא בכוונה . לקנס : אם כופר כתיב במקום תשלומים . דסברא דלרבויי אחריני אתא לתשלומין דלגופיה לא אצטריך דהוה ליה למכתב כופר : אם עבד לא כתיב גבי תשלומין . אלא גבי נגיחה אם עבד יגח ולגופיה אצטריך לחלק בין עבד לבן חורין : לחייב על הקטנים . סקילה : והלא דין הוא . ולא צריך קרא : הואיל וחייב . מיתה באדם ההורג את האדם : וחייב . מיתה שור באדם : לא חלקת בין נהרגים קטנים לגדולים . דכתיב כי יכה כל נפש אדם אפילו קטנים במשמע : מה אדם באדם שלא עשה כו' . רוצח קטן כגדול דכתיב (ויקרא כד) ואיש כי יכה איש ולא קטן : חייב בו . על הנהרגין קטנים כגדולים :
שור

מסורת הש"ס

לעיל דף כב: לקמן דף סא:
לעיל דף י. ע"ש
[סוכה נד. וש"נ]
[תענית ה וש"נ]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה הכי קאמר וכו' מפי עצמו קאמר אלא בהעדאת : (ב) ד"ה וכו' לא משלם דמים חדא :

שור באדם שעשה בו קטנים כגדולים אינו דין שחייב על הקטנים כגדולים לא אם אמרת אדם באדם שכן חייב בארבעה דברים תאמר בשור שאינו חייב בד' דברים ת"ל °או בן יגח או בת יגח לחייב על הקטנים כגדולים ואין לי אלא במועדין בתם מנין (א) דין הוא הואיל וחייב באיש ואשה וחייב בבן ובת מה כשחייב באיש ואשה לא חלקת בו בין תם למועד אף כשחייב בבן ובת לא תחלוק בו בין תם למועד ועוד קל וחומר מה איש ואשה שכן הורע כחם בנזקין לא חלקת בו בין תם למועד בן ובת שיפה כחם בנזקין אינו דין שלא תחלוק בהן בין תם למועד אמרת וכי דנין קל מחמור להחמיר (*עליו אם החמיר במועד החמור תחמיר בתם הקל ועוד) אם אמרת באיש ואשה שכן חייבין במצות תאמר בבן ובת שפטורין מן המצות ת"ל או בן יגח או בת יגח נגיחה *בתם נגיחה במועד נגיחה למיתה נגיחה לנזקין:

מתני' אשור שהיה מתחכך בכותל ונפל על האדם נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לכנעני*) והרג בן ישראל לנפלים והרג בן קיימא פטור:

גמ' אמר שמואל בפטור ממיתה וחייב בכופר ורב אמר פטור מזה ומזה ואמאי הא תם הוא *כדאמר רב גבמועד ליפול על בני אדם בבורות הכא נמי במועד להתחכך על בני אדם בכתלים אי הכי בר קטלא הוא בשלמא התם דדחזא ירוקא ונפל אלא הכא מאי איכא למימר הכא נמי במתחכך בכותל להנאתו ומנא ידעינן הדבתר דנפל קא מתחכך ביה ואכתי

רש"י

שור באדם שעשה בו. שור קטן ההורג כשור גדול ההורג °דהא שור בן יומו קרוי שור דכתיב (ויקרא כב) שור או כשב כי יולד: אינו דין. שחייב בו סקילה על תינוק קטן כעל אדם גדול: שכן חייב. בנזקין ארבעה דברים שהשור פטור מהן ונזק לא חשיב דהא שור נמי נזקא משלם: ת"ל בן ובת. קטנים משמע דלעיל מיניה כתיב והמית איש או אשה: ואין לי אלא במועד. דקרא במועד כתיב: לא חלקת בין תם למועד. לענין סקילה: שהורע כחן בנזקין. דאם הזיקו משלמין: יפה כחן. °דחרש שוטה וקטן פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין: וכי דנין קל מחמור. תם ממועד להחמיר. על הקל דנימא כי היכי דחמור חייב קל נמי חייב דקדרשת תם ממועד במה מצינו דקתני חייב באיש ואשה וחייב בבן ובת במועד דהא חיוב דבן ובת במועד הוא דכתיב וקאמרת מה חיוב דאיש ואשה (במועד) עשה בו תם כמועד אף בן ובת נעשה בו תם כמועד ואשכחת דקא ילפת תם ממועד דאי לא אשכחת חיוב דבן ובת במועד לא הוה ילפת ליה בתם מאיש ואשה דהא במועד גופיה אי לאו דרבינהו קרא לא מצית לאתויינהו מדינא לעיל: אם החמיר. הכתוב בבן ובת *באיש ואשה במועד כתב לך שהרי חמור הוא לענין כופר: נחמיר. אנן מדינא בתם הקל בתמיה: אם אמרת באיש ואשה. כלומר וק"ו דדרשת נמי בסיפא פירכא הוא דאם אמרת באיש ואשה כו' ל"א וכי דנין קל (ב) וחומר בן ובת שפטורין מן המצות מאיש ואשה וזה שמעתי וראשון מצאתי וכשר הוא מן האחרון דהיכי פשיטא ליה הך קולא והך חומרא דקמתמה וכי דנין כו' והא תנא אשכח חומרא בבן ובת דיפה כחן בנזקין מאיש ואשה: ת"ל או בן יגח או בת יגח. יגח יגח תרי זמני דריבה לה נגיחה למועד ולתם למיתה ולנזקין: פטור ממיתה. דהא לא נתכוין דאמרינן לקמן (ע"ב) כמיתת בעלים אם הרג כן מיתת השור שהרג: וחייב בכופר. דדרשינן כופר אם כופר להביא שלא בכוונה: ורב אמר פטור מזה ומזה. כדדריש *רבא לעיל השור יסקל וגו' כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר: והא תם הוא. אפילו למאן דדריש אם כופר ה"מ למועד שלא בכוונה והאי תם הוא בחיכוך זה: במועד ליפול על בני אדם בבורות. לקמן בשור שנגח את הפרה (דף מח:): בשלמא התם. גבי שור שנפל על האדם בבור איכא לתרולי כדמתרלינן התם דהאי דלא קטלינן ליה בנגיחות ראשונות כגון דחזא ירוקא ונפל שלא בכוונה על זה שראה עשב בתוך פי הבור ובא לאוכלה ונפל: אלא הכא. הואיל ומועד לכך מאי שלא מתכוין איכא: הכא נמי. דחזינן ליה דמתחכך להנאתו ולא להפילו עליו: ואכתי

תוספות

וכי דנין קל מחמור. פ"ה דהך פירכא אדין ראשון דבדין שני דק"ו דאיש ואשה שהורע כחן בנזקין לא דנין קל מחמור דאפילו אי לא הוה כתיב מועד כלל הוה ילפינן בהאי קל וחומר אע"ג דבק"ו נמי קאמר לא חלקת האי לישנא לאו דוקא ולכך אצטריך לא אם אמרת לעשות פירכא בדין שני שהוא ק"ו: **נגיחה** לנזקין. אצטריך לרבות נזקין משום דדרשינן בסיפיה דהאי קרא בנזקין בהמניח (לעיל דף נג.) כמשפט שור בשור וכן בסוף פרקין לענין שמירה מעולה דנזקין דריש מלא ישמרנו אע"ג דלא ישמרנו גבי מיתה כתיב: **והא** תם הוא. לא בעי למימר דמתני' כר"י הגלילי כדמוקי שמואל מתני' בהפרה (לקמן דף מח:) גבי היה אביו או בנו בתוכו דמאי דוחקיה דשמואל לאוקמי מתניתין כר"י הגלילי ומה פלוגתא הוה שייך בזה דהוו פליגי רב ושמואל מתני' כמאן ועוד דרישא דמתני' דקתני מועד דמשלם כופר ותם פטור מן הכופר לא אתיא כר"י הגלילי והא דלא מוקי שמואל מתני' דלקמן במועד ליפול על בני אדם בבורות כדמפרש מילתא דהכא במועד להתחכך על בני אדם בכתלים משום דההוא לא שכיחא כי האי: **והא** תם הוא. המקשן סבור שמתחכך בכותל להפילו ולא מתכוין להפילו על בני אדם דא"כ לא היה פטור ממיתה ועל זה מקשה והא תם הוא שאפילו עשה כן כמה פעמים והרג בני אדם שלא בכוונה אין מועד להרוג אדם °כדפי' לעיל מדלא אשכחן מועד במתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם ומשני במועד להתחכך על בני אדם פירוש במתחכך להנאתו כדמפרש ואזיל דהוי מועד מתחילתו והוי כאורחיה וא"ת ומי דוחקו לשמואל לומר שחייב כופר יעמידנו במתכוין להפיל הכותל ולא נתכוין להפיל על בני אדם ופטור גם מכופר לפי שהוא תם וי"ל דלרב ושמואל משמע להו לישנא דמתני' דקתני ונפל על האדם שלא היה מתכוין להפילו אלא ממילא אירע שנפל ע"י שהיה מתחכך בו להנאתו ולכך קאמר שמואל היכא דמתחכך בכותל להנאתו כדמשמע לישנא דמתני' דפטור ממיתה וחייב כופר ורב אמר פטור מזה ומזה כדמשמע לישנא דפטור שפטור לגמרי והמקשן היה סבור דהא דנקט במתני' ונפל על האדם ולא קתני להפילו על האדם משום דלא מתכוין להפילו על האדם מיירי אבל מ"מ במתכוין להפילו ושלא על האדם משמע ליה שמיירי: **הכא** נמי במתחכך להנאתו. תימה דהכא אמר רב דפטור מזה ומזה ולקמן בהפרה (ד' מח:) מוקי רב מתניתין דקתני משלם הכופר במועד ליפול על בני אדם בבורות וחזא ירוקא ותירץ רבינו תם דלקמן הוי רגל בכוונה כשמניח עצמו בבור כדי לאכול הירק שבבור ויודע שמתמעך האדם כמו רגל שדרסה ע"ג תינוק שיודע שיהרוג התינוק ולפיכך משלם כופר אע"פ שאין השור בסקילה

ר"מ הואיל ואינו מתכוין להזיק דילפינן רגל בכוונה מקרן בכוונה אבל הכא שמתחכך בכותל להנאתו (*שלא בכוונה) הויא שן [שלא בכוונה] שאינו יודע שיפול הכותל על האדם לפיכך פטור מן הכופר כקרן שלא בכוונה ומועד דהכא ולקמן לאו דוקא מועד בשלש פעמים אלא כלומר בדבר שנעשה מועד מתחילתו כגון שן ורגל והא דפריך לקמן כדמוקי לה במועד ליפול על בני אדם בבורות אי הכי בר קטלא הוא דייק ממתני' דקתני משלם הכופר ולא קתני חייב מיתה ומשלם הכופר משמע דפטור הוא מן המיתה ורש"י פירש כל הסוגיא דלקמן בע"א אבל דוחק הוא וגם אפרש בע"ה ועל פי' ר"ת נמי קשה דפטר רגל בכוונה לדרוס על האדם ממיתה כיון שלא נתכוין להרוג א"כ ר"ש דיליף במעתין נזקין מקטלא פטר רגל מנזקין בכוונת דריסה על הכלים כשלא נתכוין להזיק וזה אי אפשר דעל כרחך לאו בכוונת היזק חייביה רחמנא דאי בכוונת היזק א"כ היינו קרן והואיל וכן על כרחך ליכא למילף נזקין מקטלא לענין כוונה ורבינו שמואל מגה בספר ישן דלא גרסינן מילתא דרב דפטר מזה ומזה ולקמן גרסינן תניא כוותיה דשמואל ותיובתא *דרב דפטר לעיל מכופר כשאין השור בסקילה:

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ט סמג עשין סו:

סד ב ג ד ה מיי' שם הלכה י והלכה יג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בתם מנין והלא דין הוא: (ב) רש"י ד"ה אם אמרת וכו' לישנא אחרינא וכי דנין קל מחמור בן ובת:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שור באדם וכו' דהא שור בן יומו קרוי שור. לקמן סה ע"ב: שם ד"ה יפה כחן דחרש שוטה וקטן וכו'. לקמן פז ע"א: תוס' ד"ה והא תם הוא המקשן כו' כדפי' לעיל דף מג ע"א ד"ה מאחר:

מסורת הש"ס

[לקמן מח:]

נ"ל בא"ש

לקמן מח:

[נ"ל רבה]

ר"מ מ"ז

[נ"ל דרבה]

*) דאינהו הוו סברי בדידיהו אם שנתכוין להרוג את זה והרג את זה.

סה [א] מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ו]:
סה א מיי' פ"י מהלכות נזקי ממון הלכה ט סמג עשין סז:
סו ב ג מיי' פ"ד מהל' רוצח הלכה א סמג לאוין קסג ופ"ב בכ"מ:
[מכות טז.]
סז ד מיי' פ"י מהלכות נזקי ממון הלכה ו סמג שם:
סח ה מיי' שם פי"א הלכה ט סמג שם:
סט ו מיי' שם פ"ד הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנו סעיף ח:
ע ז מיי' שם פי"א הלכה ט סמג שם:
[לא מצאתי כן בערכין ובשאר דוכתי חוץ בסנהדרין]

הוה ליה פלגא ופלגא וספק נפשות להקל. תימה למ"ד התראה ספק לא שמיה התראה בלא טעמא דספק נפשות להקל פטרינן ליה מהאי טעמא דלא שמיה התראה אפילו ס"ל דספיקא לחומרא ואי אליבא דמ"ד שמיה התראה היכי פטרינן ליה מהאי טעמא הכא אם נמצא שישראל הרג הא מחייבינן ליה בהכה את זה וחזר והכה את זה *אע"ג דספק הוא ובנותר שאמר לו אל תותיר וי"ל דשאני התם דיודע בבירור דיבא לידי איסור ודאי אם יותיר או אם יכה את שניהם משום הכי שמיה התראה אבל הכא כשזורק אבן לגו אין ידוע שיבא לידי איסור ודאי שאין יודע את מי יכה: **כל** קבוע כמחצה על מחצה דמי. מהכא נפקא בכל דוכתי כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף טו.) ותימה לר' שמעון קבוע מנא ליה ואין לומר הכא כדמסיק *בערכין (דף ז) ובהנשרפין (סנהדרין דף עט.) דר' שמעון יליף נתינה נתינה אייתר ליה וארב לו לקבוע דאכתי לתנא דבי חזקיה קשה מנא ליה דכל קבוע כו' ועוד כיון דפטר ר"ש אפילו בכולן ישראל עד שיאמר לפלוני אני מכוין לא שייך למדרשיה כלל וי"ל דלר' שמעון בכולן ישראל וכנעני אחד ואמר לאותו שעומד שם אני מכוין דפטור מטעם קבוע מוארב לו דכהאי גוונא כולן ישראל חייבין*: **שור** שור שבעה כו'. חד לגופיה ושית לאתויי: **שור** האשה. אצטריך (ב) לאתויי משום דאמר לעיל (ע"א) כי יגח נגיחה למיתה נגיחה לנזקין ובנזקין כתיב איש דוקא לכך אצטריך ריבוי:

[עיין תוספות כתובות טו. ד"ה פרט ותוס' נדה יח. ד"ה ספיקו]

תורה אור

ואכתי צרורות נינהו אמר רב מרי בריה דרב כהנא °דקאזיל מיניה מיניה תניא כוותיה דשמואל ותיובתא דרב *יש חייב במיתה ובכופר ויש חייב בכופר ופטור ממיתה ויש חייב במיתה ופטור מן הכופר ויש פטור מזה ומזה הא כיצד מועד בכוונה חייב במיתה ובכופר מועד שלא בכוונה חייב בכופר ופטור ממיתה תם בכוונה חייב במיתה ופטור מכופר תם שלא בכוונה פטור מזה ומזה והנזקין שלא בכוונה ר' יהודה [א] מחייב ור' שמעון פוטר מאי טעמא דרבי יהודה יליף מכופרו מה כופרו שלא בכוונה חייב אף הנזקין נמי שלא בכוונה חייב ורבי שמעון יליף מקטליה דשור מה קטליה שלא בכוונה פטור אף נזקין שלא בכוונה פטור ור' יהודה נמי נילף מקטליה דנין תשלומין מתשלומין ואין דנין תשלומין ממיתה ור' שמעון נמי נילף מכופרו דנין חיוביה דשור מחיוביה דשור לאפוקי כופר דחיוביה דבעלים הוא: נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם [וכו'] פטור: *הא נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב מתניתין דלא כר' שמעון דתניא ר' שמעון אומר אפילו נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור מ"ט דרבי שמעון דאמר קרא °השור יסקל וגם בעליו יומת *כמיתת בעלים כך מיתת השור מה בעלים עד דמיכוין ליה אף שור נמי עד דמיכוין ליה ובעלים גופייהו מנלן *דאמר קרא °וארב לו וקם עליו [ב] עד שיתכוין לו ורבנן האי וארב לו מאי עבדי ליה אמרי דבי רבי ינאי [ג] פרט לזורק אבן לגו *היכי דמי אילימא דאיכא תשעה כנענים ואחד ישראל ביניהם תיפוק ליה דרובא כנענים נינהו*) אי נמי פלגא ופלגא ספק נפשות להקל לא צריכא דאיכא תשעה ישראלים ואחד כנעני דאע"ג דרובא ישראלים נינהו כיון דאיכא חדא כנעני בינייהו הוי ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי *וספק נפשות להקל: **מתני'** [ד] שור האשה ושור היתומים שור האפוטרופוס שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשין הרי אלו חייבין מיתה ר' יהודה אומר שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת °פטורין מן המיתה לפי שאין להם בעלים: **גמ'** ת"ר שור שור שבעה להביא שור האשה שור היתומים שור האפוטרופוס שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשין ר' יהודה אומר שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשין פטורין מן המיתה לפי שאין להם בעלים אמר רב הונא פוטר היה רבי יהודה אפילו נגח ולבסוף הקדיש נגח ולבסוף הפקיר ממאי מדקתני תרתי שור המדבר ושור הגר שמת ואין לו יורשין שור הגר שמת מאי ניהו דכיון דאין לו יורשין הוה ליה שור הפקר היינו שור המדבר היינו שור הגר שמת ואין לו יורשין אלא לאו הא קמשמע לן דאפילו נגח ולבסוף הקדיש נגח ולבסוף הפקיר שמע מינה *תניא נמי הכי יתר על כן אמר ר' יהודה אפילו נגח ולבסוף הקדיש נגח ולבסוף הפקיר פטור שנאמר *°והועד בבעליו והמית וגו' עד שתהא מיתה והעמדה בדין שוין כאחד וגמר דין לא בעינן והא השור יסקל גמר דין הוא אלא אימא עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד: **מתני'** [ה] שור שהוא יוצא ליסקל והקדישו בעליו אינו מוקדש שחטו בשרו אסור ואם עד שלא נגמר דינו הקדישו בעליו מוקדש ואם שחטו בשרו מותר *[ו] מסרו לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר נכנסו תחת הבעלים מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק: **גמ'** תנו רבנן *[ז] שור שהמית עד שלא נגמר דינו מכרו

מכור

ואכתי צרורות נינהו. ואין כופר כתוב אלא בנגיחה דהוי גופו ממש: דקאזיל. כותל: מיניה מיניה. ע"י דחיפתו וגלגולו כל שעה עד שמפילו עליו ומיהו אינו מתכוין להרוג: חייב בכופר ופטור מן המיתה. דדרשינן כופר אם כופר והיינו כותיה דשמואל: והנזקין. (א) שהזיק שור שלא בכוונה ולא הרג: מכופרו. דאמרינן שלא בכוונה חייב מרבויא דאם כופר: חיוביה דשור. תשלומי נזקיו מחמת *הבור באין: מחיובי' דשור. קטליה: כופר חיובא דבעלים. כפרת נפשו: מה בעלים עד דמכוין ליה. ר' שמעון אית ליה הך סברא גבי רוצח באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עט:) ורבנן פליגי עליה ואמרי אף בעליו נמי מתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב דהאי וארב לו אמרי דבי רבי ינאי רבנן מוקמי ליה פרט לזורק אבן לגו לתוך חבורת אנשים ויש שם כנענים וישראלים ואיכא למימר לכנענים נתכוין: תיפוק ליה דרובא כנענים נינהו*). ולא איצטריך קרא למפטריה: ואי נמי. חמשה כנענים וחמשה ישראלים לא איצטריך קרא למפטריה דרחמנא אמר (במדבר לה) ושפטו העדה והצילו העדה דהא ספק נפשות להקל: לא צריכא דאיכא תשעה ישראלים. דאי לאו קרא הוה אמינא זיל בתר רובא ולישראל איכוין ואע"ג דדלמא לאו להאי איכוין נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב קא משמע לן קרא דהואיל והוה ליה כנעני קבוע ביניהן כמחצה על מחצה דמי וספק נפשות להקל ולכל מילי דקיימא לן קבוע כמחצה על מחצה דמי מהאי קרא נפקא לן: **מתני'** שור היתומים. שאין להן אפוטרופוס או שור אפוטרופוס של יתומין אלא שעל אפוטרופוס לשומרו: **גמ'** שור שור ז'. ז' שור כתובין בפרשה בנוגח אדם: שור האשה. דלא תימא בעל השור כתיב לשון זכר: מדקתני תרתי. שור הפקר תרי זמני: הא קמ"ל. הא דהדר תנא שור הגר לר' יהודה דאע"ג דנגח בחיי הגר ומת והוי ליה הפקר פטור: והועד בבעליו. היינו בב"ד דאין העדאה אלא בב"ד: **מתני'** מסרו לשומר חנם. עד שלא נגח ולאו ארישא קאי אלא מילתא אחריתי היא: תחת הבעלים. מתחייבין בנזקין כבעלים: **גמ'** אם עד שלא נגמר דינו מכרו מכור. ואפילו לרבנן דלא דרשי בבעליו דנהוי מיתה והעמדה בדין כא' ומיחייב קטלא:

מכור

[נ"ל הבור]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה והנזקין שור שהזיק שלא: (ב) תוס' ד"ה שור האשה איצטריך. נ"ב עי' בפ"ד מיתות סו ע"א [תוד"ה לרבות]:

סנהדרין סו. עט: לקמן מה.
שמות כא
כתובות טו. סנהדרין עט
דברים יט
[יומא פד:]
[שבת קכט. וש"נ]
לעיל יג:
שמות כא
לקמן נו:
לקמן נח:

גליון הש"ס
גמ' דקאזיל מיניה מיניה. לעיל יח ע"א: מתני' פטורין מן המיתה. עיין תשובת הרשב"א סי' קי"ד:

מלשון רש"י שפי' דאין העדאה אלא בב"ד משמע דמוהועד יליף אבל מלשון התוס' לעיל [יג:] דפי' דלאו מוהועד קדרים נריכין להגיה והמית וגו'

*) ואינהו כדיניהו הוו פטרי את שנתכוין להרוג את זה והרג את זה.

מכור. הוא לרדיא: הקדישו מוקדש. ונפקא מיניה דאי מיתהני מיניה מעל: מוחזר. ואע"ג דשקלי ליה בי דינא הוי שומר פטור דהא כשהחזירו שור מעליא הוא: אינו מוקדש. דלאו ברשותיה דמריה קאי לאקדושיה: אין אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך. ונפקא מיניה לגזל חמץ ועבר עליו הפסח והחזירו אינו מוחזר: דא"כ. דלרבנן אין אומרין: ליפלגו. רבנן בחמץ בפסח ולימרו דחייב ואנן קיימא לן בהגוזל עצים (לקמן ד' צח:) דלרבנן אומר לו הרי שלך לפניך דקתני גזל חמץ ועבר עליו הפסח והחזירו וכן שור עד שלא נגמר דינו אומרין לו הרי שלך לפניך אבל משנגמר לא והא סברא לרבנן הוא דשמיעא להו וקתני דבחמץ בפסח מודו דאמרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אלא דכולי עלמא אמרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך היכא דאיסורא ממילא אתא ליה כגון חמץ בפסח ולא מצי א"ל אנא לאו מידי הוא אבל הכא משום הכי אמרי רבנן אינו מוחזר דאמר ליה אתפסתיה לתוראי כו' והזיקא דבידים הוא שהביאו לבי דינא והאי דנקט אי אהדרתיה ניהליה לאו משום דחיובא דלא אהדריה הוא דא"כ בחמץ בפסח נמי לימא ליה אי אהדרתיה ניהלי הוה אכילנא ליה ועוד לר' יעקב נמי נהי דגומרים דינו של שור שלא בפניו נימא ליה אי אהדרתיה ניהלי הוה שחיטנא ליה אלא אדלא אהדריה לא מחייבי ליה רבנן דהא קמהדר ליה השתא ואמרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אלא חיוביה משום דהוליכו לב"ד בידים והכי קאמר ליה לא היה לך להוליכו לב"ד דאי הוה בידי הוה מערקנא ליה מינייהו: סוף סוף מיגמר הוה. גמרי ליה לדיניה. הלכך הוה ליה הזיקא דממילא ולא בידים: מה בעלים בפניהם. כדכתיב עד עמדו לפני העדה למשפט (במדבר לה): אי דנטריה. שמירה מעולה: כולהו נמי ניפטרו. מדמי שור בר מסואל דהא אנוסין הם: שמירה פחותה. דלא שיכולה לעמוד ברוח מצויה: כלתה ליה שמירתו. דאין עליו להתחזק בשמירתו ודי בכך ולאו פשיעה היא הלכך לגבי בעלים פטור מדמי שור דהא סגי ליה בשמירה פחותה ובעי כפרה: והני לא כלתה שמירתן. שחייבין היו להתחזק בשמירתו שיהא שמור לבעליו ופשיעה היא מידי דהוה אגניבה ואבידה: כמאן אי כר"מ. דאמר במתניתין מועד לא סגי ליה בשמירה פחותה ומשום הכי נמי קתני משלמין כופר:

מכור. פי' בקונטרס לרדיא ומשנגמר דינו אינו מכור דאסור בהנאה ואפילו ר"ת דמפרש ∘*דמחייס לא מיתסר מ"מ הרי אסור להשהותו לטעות דינו ובמהדורא אחת פרש"י מכרו מכור דאמר ליה מוכר היה לך לשוחטו כיון שידעת שהרג ואת הוא דאפסדת אנפשך ולא הוי מקח טעות וא"ת וסיפא כשנגמר דינו דקתני אינו מכור מסתמא יודע שנגח ושנגמר דינו דומיא דרישא שיודע שהרג וא"כ ליהוי מעות מתנה כמו במקדש אחותו* וי"ל שאין הכל בקיאין בדין שור הנסקל וסבור שיכול להשהותו לעשות בו מלאכתו או אפילו לשחטו סבור דשרי: **דאם** כן ליפלוג בחמץ בפסח. פ"ה ואנן קי"ל בהגוזל [עצים] (לקמן דף צח:) דלרבנן אומר הרי שלך לפניך דקתני בברייתא גזל חמץ ועבר עליו הפסח שור והחזירו עד שלא נגמר דינו אומר לו הרי שלך לפניך אבל משנגמר דינו לא והאי סברא לרבנן הוא דשמעינן להו וקתני דבחמץ בפסח מודו וקשה לפירושו דסוגיא דהכא איתא נמי התם בהאי שמעתא ומוכח התם דרבה שדחה ואמר דכ"ע אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך מדלא פליגי בחמץ בפסח לא היה יודע אותה ברייתא אלא רבה בר שמואל הביאה ואמר ליה רב חסדא אי משכחת להו לא תימא להו ואור"י דדייק מדלא פליגי בחמץ שלא הייתי יכול לטעות ולהעמיד מחלוקתם במילתא אחריתי:

השתא אתפסתיה לתוראי. פי' הקונטרס אתפסתיה בידים שמסרו לב"ד לדונו בסקילה ולכך אין יכול לומר לו הרי שלך לפניך לפי שהתפיסו בידים והשתא לפי זה נוכל להעמיד כל הבבא דמתני' בהגוזל קמא (לקמן ד' צו:) כרבנן דרבי יעקב לפי דחוי (א) דרבא ושור היוצא ליסקל דקתני במתני' דהתם דא"ל הרי שלך לפניך כגון שתפסוהו ב"ד מאליהן ומיהו רש"י פי' שם שאין מעמיד כרבנן רק רישא אבל הסיפא דשור היוצא ליסקל דמתניתין לא אתיא כרבנן אלא כר' יעקב דוקא וזה פי' משום שרוצה להעמיד שור היוצא ליסקל דמתניתין בתפיסה בידים ליד ב"ד דומיא דברייתא דהיינו בהתפיסו בידים וקשה לפירושו דאם זה ההיזק לא הוי היזק ניכר אפילו אתפסיה בידים לא יתחייב ואם הוא ניכר אפילו תפסו ב"ד מאליהן למה יפטר וכי לא היה לו לשומרו שלא יבא לידי כך ועוד דאם הוא פטור כשתופסים אותו מאליהן *כשתופסים אותו בידים נמי פטור דסוף סוף אפילו לא היה מתפיסו בידים היו תופסים אותו מאליהן ולא הפסידו בעלים בהתפסתו כלום ונראה לר"י דבתפסוהו מאליהן נמי חייב דמה שנופל ליד ב"ד חשוב היזק ניכר וכיון דעל ידי פשיעה נפל ליד ב"ד חייב ולא יכול לומר הרי שלך לפניך כמו בחמץ ועבר עליו הפסח שהוא היזק שאינו ניכר הלכך יכול לומר שם הרי שלך לפניך ור' יעקב לא חשיב היזק ניכר מה שנופל ליד ב"ד וגמרו את דינו כיון שאפילו לא בא לידם היו גומרין את דינו ונמצא שאינו מפסיד ע"י שבא לידם אלא כאילו גמרו דינו שלא בפניו חשיב לפי שגם אז היה נאסר והוי היזק שאין ניכר ולכך יכול לומר לו הרי שלך לפניך כמו בחמץ ועבר עליו הפסח ואי אהדרתיה לאו נקיטת טעם הוא שהיה יכול להצילו ע"י כך שאין תלוי בזה כמו שפ"ה אלא כלומר לא היו גומרין דינו שלא בפניו ועכשיו גרמת שנתפס בידים וגומרין דינו ע"י מה שנפל בידם וכיון שנפסד ע"י מה שנפל בידם חשיב היזק ניכר ולא תוכל לומר הרי שלך לפניך וכן משמע בהניזקין (גיטין ד' נג.) דבהיזק ניכר אין יכול לומר הרי שלך לפניך דפריך ממתני' דגזל מטבע ונפסל כו' ואי אמרת היזק שאין ניכר שמיה היזק פי' משום דחשיב כאילו ניכר אמאי אומר ליה הרי שלך לפניך גזל הוא וממונא מעליא בעי לשלומי כי אין זה ממון שגזל כיון שחשוב כאילו ההיזק ניכר בו שאין לך שינוי גדול מזה אילו היה ניכר ושור תם דמזיק ברשות שומר אפילו קודם גמר דין אם יחזירנו שומר לבעלים לא יפטר בכך כיון דמזיק ע"י פשיעת שומר ונפל ברשות ניזק להחליט לו מיד לר"ע להשתעבד בו ולרבי ישמעאל לגבות מגופו והוה ליה היזק ניכר שהוא מופסד שנפל ברשות אחרים ולא יכול לומר הרי שלך לפניך כמו שיכול לומר בשור שהרג אפילו לאחר גמר דין לר' יעקב ולרבנן קודם גמר דין ובחמץ לכ"ע: **אלא** שור בר טענה הוא. ואפילו דרשינן בעלמא כמיתת בעלים כך מיתת השור להך מילתא אין סברא לדורשו: **חוץ** משומר חנם. הוא הדין דהוה מצי למימר כולן פטורין בשמרו שמירה מעולה חוץ משואל דחייב באונסים: **אפילו** כולהו נמי ליפטרו. ושואל גופיה נהי דחייב לשלם דמי שור לבעלים מ"מ כופר אין משלם: בהוקת

תורה אור

מכור הקדישו מוקדש שחטו בשרו מותר החזירו שומר לבית בעליו מוחזר משנגמר דינו מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש שחטו בשרו אסור החזירו שומר לבית בעליו אינו מוחזר *ר' יעקב אומר אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעליו מוחזר לימא בהא קמיפלגי דרבנן סברי אין אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך ורבי יעקב סבר אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אמר רבה דכולי עלמא [א]אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך דא"כ נפלוג לענין חמץ בפסח אלא הכא בגומרין דינו של שור שלא בפניו קמיפלגי דרבנן סברי [ב]אין גומרין דינו של שור אלא בפניו דאמר ליה אי אהדרתיה ניהלי הוה מערקנא ליה לאגמא השתא אתפשתיה לתוראי בידא דלא יכילנא לאשתעויי דינא בהדיה ור' יעקב סבר גומרין דינו של שור שלא בפניו דאמר ליה סוף סוף מיגמר הוו גמרי ליה לדינא מאי טעמא דרבנן °השור יסקל וגם בעליו יומת *כמיתת הבעלים כך מיתת השור מה בעלים בפניהם אף שור בפניו ור' יעקב בשלמא בעלים בני טענה נינהו אלא שור בר טענתא הוא: [ג]מסרו לשומר חנם ולשואל כו': תנו רבנן ארבעה נכנסו תחת הבעלים ואלו הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר הרגו תמין נהרגין ופטורין מן הכופר מועדין נהרגין ומשלמין את הכופר והייבין להחזיר דמי שור לבעליו חוץ משומר חנם אמרי היכי דמי אי דנטריה אפילו כולהו נמי ליפטרו ואי דלא נטריה אפילו שומר חנם ניחייב אמרי הכא במאי עסקינן [ד]דנטריה שמירה פחותה ולא נטריה שמירה מעולה שומר חנם כלתה לו שמירתו הנך לא כלתה שמירתן אמרי כמאן אי כרבי מאיר דאמר

שמות כא

לקמן עא: נח: ירושלמי לד.]
[לעיל מד: וש"נ]

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה השתא וכו' לפי דחוי דרבה ושור:

[עי' תוס' סנהדרין [עט:] ד"ה כשור ותוספות זבחים עג: ד"ה אפי']

א א מיי' פ"ג מהל' גזילה ואבידה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסג סעיף א:

[קדושין מו:]

ב ב מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה י סמג עשין סז:

ג ג ד מיי' שם פ"ד הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שצו סעיף ח:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה מכור כו'. דמחייס לא מתסר. עי' זבחים עא ע"א תוד"ה אפילו:

נ"ל כשתופסים

עין משפט
נר מצוה

עד א מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה ב סמג עשין פ פט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף א:

עה ב טוש"ע ח"מ סי' שלו סעיף ח ועיין מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה י ובהשגות ובמ"מ ובל"מ:

עו ג מיי' פ"ז מהלכות נזקי ממון הלכה א סמג עשין סז טור ש"ע ח"מ שם סעיף א:

עז ד מיי' שם הלכה ב ועיין בהשגות ובמ"מ ובל"מ סמג שם:

מסורת הש"ס

[לקמן נו: וש"נ]

ב"מ פ: צג. צה: לקמן נו: שבועות מג:

לקמן נה: נו: [ועי' תוס' שבת נג. ד"ה קשרו]

[לעיל טו.]

[לעיל טז.]

[פסחים כג.]

[לעיל יח. לט:]

תורה אור

דאמר *שוכר כשומר חנם דמי ליתני חוץ משומר חנם והשוכר ואי כר"י דאמר שוכר כנושא שכר דמי ניתני חוץ משומר חנם וכולן במועדין פטורין לענין כופר אמר רב הונא בר חיננא הא מני ר"א היא דאמר אין לו שמירה אלא סכין ולענין שוכר סבר לה כר"י דאמר שוכר כנושא שכר דמי אביי אמר לעולם כר' מאיר וכדמחליף רבה בר אבוה ותני *שוכר כיצד משלם ר"מ אומר [א]כשומר שכר רבי יהודה אומר כשומר חנם א"ר אלעזר מסר שורו לשומר חנם הזיק חייב הוזק פטור אמרי היכי דמי אי דקביל עליה שמירת נזקיו אפילו הוזק נמי ליחייב ואי דלא קביל עליה שמירת נזקיו אפילו הזיק נמי ליפטר אמר רבא לעולם שקיבל עליו שמירת נזקיו והכא במאי עסקינן [ב]כגון שהכיר בו שהוא נגחן וסתמא דמילתא דלא אזיל איהו ומזיק אחריני קביל עליה דאתי אחריני ומזקי ליה לדידיה לא אסיק אדעתיה:

מתני' *קשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו כראוי ויצא והזיק אחד תם ואחד מועד חייב דברי ר"מ *רבי יהודה אומר [ג]תם חייב ומועד פטור שנאמר °ולא ישמרנו בעליו (שמות כא) ושמור הוא זה ר"א אומר אין לו שמירה אלא סכין:

גמ' מאי טעמא דר"מ קסבר *סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי ואמר רחמנא תם ניחייב דניבעי ליה שמירה פחותה הדר אמר רחמנא ולא ישמרנו גבי מועד דנבעי ליה שמירה מעולה ויליף *נגיחה לתם נגיחה למועד ר"י סבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי אמר רחמנא תם נשלם דניבעי ליה שמירה מעולה הדר אמר רחמנא ולא ישמרנו גבי מועד דנעביד ליה שמירה מעולה *הוי ריבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט מיעט הכתוב לשמירה מעולה וכי תימא נגיחה לתם נגיחה למועד הא מיעט רחמנא ולא ישמרנו לזה ולא לאחר והא מיבעי ליה ללאו אם כן נכתוב רחמנא ולא ישמור מאי ולא ישמרנו לזה ולא לאחר תניא ר"א בן יעקב אומר אחד תם ואחד מועד ששמרו שמירה פחותה פטור מאי טעמא סבר לה כר"י דאמר מועד בשמירה פחותה סגי ליה ויליף נגיחה לתם ונגיחה למועד אמר רב אדא בר אהבה לא פטר ר"י אלא צד העדאה שבו אבל *צד תמות במקומה עומדת אמר רב [ד]מועד לקרן ימין אינו מועד לקרן שמאל אמרי אליבא דמאן אי אליבא דר"מ האמר אחד תם ואחד מועד שמירה מעולה בעי אי אליבא דרבי יהודה מאי אריא קרן שמאל אפילו בימין נמי אית ביה צד תמות ואית ביה צד מועדת אמרי לעולם כרבי יהודה ולא סבירא ליה דרב אדא בר אהבה והכי קאמר כי האי גוונא הוא דמשכחת ביה צד תמות ומועדת

אבל

דאמר שוכר כשומר חנם דמי. בבבא מציעא בהשואל (ד' צג:) ונתני חוץ משומר חנם והשוכר: ואי כר"י. היכא דשמרו שמירה פחותה אמאי משלמים כופר האמר ר"י מועד סגי ליה בשמירה פחותה: ר"א היא דאמר. במתניתין אין לו שמירה למועד אלא סכין ואפילו שמירה מעולה וכ"ש האי דשמירה פחותה נטריה ומשום הכי משלמין כופר ולענין דמי שור נמי חייבין דעליהן לשומרו שמירה מעולה הואיל ונושאי שכר הן ובדנטריה שמירה מעולה לא מצי מוקים לה אפילו לר"א דאע"ג דלענין כופר חייבין דלא סגי ליה בשמירה מעולה לענין דמי שור לבעלים פטורין דהא נטרוהו ומאי הוה להו למיעבד: וסתמא דמילתא. שור נגחן כי מקבל אינש נטירותיה עליה למה שהוא מוחזק מקבל עליה דלא ליזק אחריני אבל דלא ליזקיה אחריני לא מסיק אדעתיה שהרי אין שור מתיצב לנגדו מפחדו: מתני' ונעל בפניו כראוי. היינו שמירה פחותה דלא יכולה לעמוד ברוח מצויה לקמן בהכונס (דף נה:): ולא ישמרנו בעליו. במועד כתיב מיעט הכתוב לשמירה מועטת כדמפרש בגמרא: אין לו שמירה. למועד: אלא סכין. ואפילו שמרו שמירה מעולה והפיל הכותל ויצא חייב ושלש מחלוקות בדבר לר"מ בשמירה פחותה חייב ובמעולה פטור ולר"י בפחותה נמי פטור ולר"א במעולה נמי חייב: גמ' לאו בחזקת שימור קיימי. אין אדם משמר שורו כלל אלא מניחו ויוצא: נגיחה לתם נגיחה למועד. מגזירה שוה דלבעי נמי תם שמירה מעולה: סתם שוורים בחזקת שימור קיימי. אין לך אדם שאינו משמר שורו שמירה פחותה וחייב הכתוב בתם אלמא שמירה מעולה בעי הדר כתב כו': וכי תימא. נילף נגיחה נגיחה דתם נמי לסגי ליה בפחותה: והא. לא ישמרנו מבעי ליה ללאו כלומר לגופיה דאם לא שמרו שמירה מעולה ליחייב ודרשינן ביה ריבוי אחר ריבוי ומיעוטא דתם מנא ליה: לזה. מיעטתי לפחותה ולא לאחר: אבל צד תמות במקומה עומדת. דלא סגי ליה בפחותה ומשלם חצי נזק: אליבא דמאן. כלומר הא ודאי לענין תשלומין לא אצטריך ליה לרב לאשמועינן דלימין נזק שלם ולשמאל שלא הועד לה משלם חצי נזק דהא כי האי גוונא טובא תנן דאפילו מועד לאדם אינו מועד לבהמה וכ"ש מועד לקרן ימין שהוא צד חזקה שבו אינו מועד לשמאל אלא ודאי רב לענין שמירה אשמועינן ואי אליבא דר"מ הא תם ומועד לענין שמירה כי הדדי נינהו לא גרסינן אי אליבא דר"מ פשיטא ואי גרסינן הכי מפרש אי אליבא דר"מ ולענין שמירה לא אשמעינן רב דהא אין חילוק בשמירתו אלא לענין תשלומין אשמעינן פשיטא דהא כי האי גוונא טובא תנן: אלא אליבא דר"י. ואשמועינן רב דאם שמרו שמירה פחותה ויצא והזיק בקרן ימין שהועד לה פטור דמועד בשמירה פחותה סגיא ליה ואם נגח בשמאל חייב דתם לא אמעיט לשמירה פחותה: מאי אריא קרן שמאל. דאי נגח בה חייב חצי נזק כי נגח בימין נמי איכא צד תמות ומועדת לחציו פטור ולחציו חייב דהא צד תמות במקומה עומדת ואשכח דהכא נמי חצי נזק משלם ומאי נפקא לן מדרב: לית ליה דרב אדא. אלא לגמרי פטר ביה ר"י ואשמעינן רב דכי האי גוונא משכחת צד תמות ומועדת בחד קרנא ולענין שמירה דאם שמרו שמירה פחותה והזיק בקרן ימין פטור לגמרי ואם בשמאל משלם חצי נזק:

אבל

בחזקת שימור קיימי. אין הפירוש כההיא דפ"ק (ד' טו.) גבי פלוגתא דפלגא נזקא קנסא דבחזקת שימור דהתם היינו דאין צריכין שימור שאין דרכו להזיק כמו שן ורגל אבל חזקת שימור דהכא היינו שדרך בני אדם לשומרו וסתם עביד להו שמירה פחותה ור"ת גרס בדר' מאיר בחזקת שימור ובדרבי יהודה לאו בחזקת שימור ולפי הגיר' הכי פירושו מאי טעמא דר' מאיר קסבר סתם שוורים בחזקת שימור חשיבי לבעלים שסבורין הבעלים שאין דרכן להזיק ועל כן אינם חוששין לשומרם וטעמא דר"י סתם שוורים לאו בחזקת שימור חשיבי לבעלים ונטרי להו שמירה פחותה ולהך גירסא הוי פירוש חזקת שימור דהכא כחזקת שימור דפ"ק ומיהו בין לר"מ בין לר"י סברי שפיר פלגא נזקא קנסא: והא מיבעי ליה ללאו. נראה כגירסת הספרים דגרסי והא מיבעי ליה לגופיה כלומר לריבוי אחר ריבוי: לא פטר ר"י אלא צד העדאה שבו. מסברא אומר כן דאטו משום שנעשה מועד גרע ויפטר אפילו מח"נ בשמירה פחותה וא"ת התינח לחומרא דאית לן למימר צד תמות במקומה עומדת מסברא כדפרישית אלא לקולא דאין משתלם אלא מגופו *ואין מעמידין אפוטרופוס *מנלן וי"ל הואיל דצריכין אנו לומר צד תמות במקומה עומדת לחומרא ה"ה לקולא ומיהו ליפטר בהודאתו למ"ד פלגא נזקא קנסא לא אמרינן במקומה עומדת °דכיון דאייעד לאו קנסא הוא: מועד לקרן ימין. מצינו למימר דדוקא נקט לפי שקרן ימין מזומן להזיק יותר מקרן של שמאל אבל מועד לקרן שמאל כ"ש דמועד לקרן ימין או שמא אין מועד ואורחא דמילתא נקט:

אלא

[לעיל יח.]
[לעיל לט.]
לעיל לד:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא פטר כו' דכיון דאייעד לאו קנסא הוא. וכ"כ רש"י לעיל לט ע"א ד"ה שור של חרש ותוס' שם ד"ה אין מעמידין ולעיל מ ע"א תוס' ד"ה ולימא ליה:

אבל מועד לגמרי לא משכחת ביה צד תמות כלל: ר"א אומר אין לו שמירה אלא סכין (כו'): אמר רבה מאי טעמא דר"א דאמר קרא °ולא ישמרנו שוב אין לו שמירה לזה א"ל אביי אלא מעתה דכתיב °ולא יכסנו נמי שוב אין לו כיסוי לזה וכי תימא הכי נמי והתנן *כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור אלא אמר אביי היינו טעמיה דר"א כדתניא *ר' נתן אומר מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר °ולא תשים דמים בביתך:

תורה אור: שמות כא — שם — דברים כב

הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

שור *שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד וכן פרה שנגחה את השור ונמצא ולדה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משתלם חצי נזק מן הפרה ורביע נזק מן הולד: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס *דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל חכמים אומרים *זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה למה לי למימר זה כלל גדול בדין אצטריך דאפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא המוציא מחבירו עליו הראיה אי נמי לכי הא דאתמר *המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות ושמואל אמר יכול שיאמר לו לשחיטה מכרתיו לך אמאי וניחזי אי גברא דזבין לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא לא צריכא בגברא דזבין להא ולהא וניחזי אי דמי רדיא לרדיא אי דמי נכסתא לנכסתא לא צריכא דאוקיר בישרא וקאי בדמי רדיא אמרי ואי

רש"י

אבל מועד לגמרי לא משכחת לה לגד תמות כלל · דליחייב חצי נזק: שלא יגדל אדם כו' · הכי נמי האי לא ישמרנו לא יקיימנו הוא:

הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה · ומת: ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה · ולא מת מחמת הנגיחה: אם משנגחה · ומחמת הנגיחה הפילתו: ורביע נזק · דהא חייב חצי נזק והאי ולד מוטל בספק הוא וחולקין: וכן פרה שנגחה כו' · מפרש בגמ': **גמ'** אי נמי לכי הא · דיכול לומר לשחיטה מכרתיו לך ואף על גב דאיכא למימר זיל בתר רובא ורובא לרדיא קזבני והוי מקח טעות אשמעינן מתניתין דהואיל ונקיט מוכר דמי הוה ליה אידך מוציא מחבירו ועליו הראיה: לנכסתא · לשחיטה: דמי רדיא · יקרין:

בעל

תוספות

אלא טעמא דר"א כדתניא · תימה מהאי טעמא נמי לא תסגי בור בכסוי משום דרבי נתן וי"ל דבור אית ליה תקנתא טפי כשמכסהו כראוי משור נגחן ועי"ל דמעיקרא ודאי ס"ד דר"א לענין תשלומין קאמר אבל השתא דמסקינן טעמא כדר' נתן לאו לענין תשלומין איירי אלא לגבי איסור בעלמא דאסור לקיימו ואיכא למימר דגבי בור נמי איכא אבל מודה שאם שמרו שמירה מעולה והזיק פטור מיהו בשמירה פחותה ודאי לא סגיא מדאוסר לקיימו ולהכי אמר לעיל (דף מה:) הא מני ר"א היא:

הדרן עלך שור שנגח ד' וה'

שור שנגח את הפרה · זו דברי סומכוס · תימה דבפרק השואל (ב"מ דף ק. ושם*) משמע דלא אמר סומכוס יחלוקו אלא בטומד באגם גבי המחליף פרה בחמור דפריך בגמרא אמאי יחלוקו ונחזי ברשות דמאן קיימא אמר שמואל בעומדת באגם ופריך ונוקמה בחזקת מרא קמא הא מני סומכוס היא מדלא אמר אלא משמע דלא הדר ביה משנויא קמא והך דהכא איכא לאוקמי בעומדת באגם לר"ע דאמר יוחלט השור אבל לר' ישמעאל דמלי לסלק ליה בזוזי לא תתיישב אקמהיא דהמניח (לעיל דף לה:) קשה דדייק זאת אומרת חלוקים עליו חביריו על סומכוס דמשמע התם דאפילו בברי וברי קאמר סומכוס דחולקין ואפילו עומד בביתו מדלא אוקי מתניתין בעומד בביתו או כרבי ישמעאל דאמר ב"ח הוא ומלי לסלוקי' בזוזי ותיתי אפילו כסומכוס:

דאפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא · וא"ת והא מחויב שבועה הוא שזה מודה במקצת בנזק הפרה ובנזק הולד אומר איני יודע ומתוך שאין יכול לישבע משלם כדאמר רבא בפרק השואל (ב"מ דף לח. ושם) ומיהו שמואל לית ליה האי סברא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם*) °ועוד י"ל דלמ"ד פלגא נזקא קנסא לא יהא מחויב שבועה גדולה מהודאת עצמו דמודה בקנס פטור [א] ועוד אומר ר"י דלא דמי כלל דהא טעמא דמחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם מפרש בפרק כל הנשבעין (שם) משום דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים ומפרש התם כגון שאמר ליה מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה חמשים ידענא וחמשים לא ידענא דבאבוה כה"ג מיחייב ועל כרחך צריך ליתן טעם למה באב חייב וביורשים פטור דבלא טעמא אין לומר כדאמר התם אי דאמר ליה נ' אית ליה ונ' לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה אלא היינו טעמא דבאב חייב לא ידענא דהיה לו לידע אם חייב לו מנה אם לאו אבל יורשיו לא היה להם לידע במילי דאבוהון ומהאי טעמא אית ליה נמי למיפטר במתניתין שאין לו לידע דבר זה אם משנגחה ילדה או קודם וא"ת דהכא משמע דלית ליה לרב יהודה ברי עדיף ולקמן בפרק בתרא (דף קיח.) ובהשואל (ב"מ דף צז: ושם*) אמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב יהודה ורב הונא מחייבי דברי עדיף ואין לתרץ דהכא משמיה דשמואל קאמר דהא בספ"ק דכתובות (דף יב: ושם*) בעי למימר הא דרב יהודה ורב הונא דשמואל היא ולפי אותה סברא תקשה דשמואל אדשמואל וי"ל כדפרישית לעיל דהתם ברי שלו טוב שיודע שיכחישנו אם הוא משקר וגם אותו יש לו לידע אם חייב לו אם לאו הלכך מדטעין שמא מוכחא מלתא דברי דהאי אמת הוא וברי עדיף אבל הכא מה שטוען ברי לפי שיודע שזה לא היה בשעת נגיחה וזה טוען שמא טוב שאין לו לידע מש"ה אין ברי עדיף ובספ"ק דכתובות (שם) דבעי למימר הא דרב הונא ורב יהודה דשמואל היא ולא מסיק אדעתיה הא דדחי התם במסקנא היה יכול להקשות התם דשמואל אדשמואל דהתם פסיק שמואל כר"ג דאמר נאמנת בההיא דמשארסתני נאנסתי אע"ג דהתם אין לבעל לידע מתי נאנסת והכא במתניתין מודה שמואל דלא אמר ברי עדיף במקום שהברי גרוע אלא שבכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך ולא קאמר וההיא דהבית והעלייה (ב"מ דף קטז: ושם*) דהיה אחד מכיר מקצת אבניו נוטלן ואמר [בגמ'] דאידך קאמר איני יודע ופריך לימא תיהוי תיובתא דר"נ ומשמע דלרב יהודה ניחא התם י"ל דרגילות הוא שכל אחד מכיר מקצת אבניו וכן מוכח דמוקי לה כגון שיש עסק שבועה ביניהם ואם לא היה לו להכיר אבניו לא הייתי אומר מתוך שאין יכול לישבע משלם כדפרישית לעיל וההיא דתנן בית טוחלין (ב"ב דף קלד. ושם קלה) זה אחי אין נאמן ויטול עמו בחלקו ומוקי בגמ' דאמרי איך אין אנו יודעין ודייק זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אע"ג דברי גרוע הוא שאין להם לאחין לידע אם הוא אחיהם דמה יודעים באותו שבא ממדינת הים התם בלאו הכי דחי שפיר ואין חושש לומר וליטעמיך ועוד י"ל דהתם מלי למימר דהכי קאמר זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור היכא דהוי ברי גרוע והשמא טוב כעין ההיא דמתני' דהתם:

המוציא מחבירו עליו הראיה · משמע מהכא דאין הלכה כסומכוס מדלא ס"ל שמואל כוותיה ובמתניתין דכל דאלים גבר בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף לה. ושם*) יש להאריך בזה: **וניחזי** אי דמי רדיא לרדיא · פי' הרר"י בר מרדכי דהכא אפי' כרבנן דאמרי בהמוכר את הספינה (שם דף עז:) מכר הצמד לא מכר הבקר ולית להו הדמים מודיעים הכא מודו דהני מילי גבי צמד דאיכא רובא וחזקה דרובא קרו לצמד צמד ולבקר בקר וגם הוא מוחזק ואפילו לפי הספרים דלא גרסי רובא מ"מ לא אתיא דמים לחודייהו ומפקי מחזקה אבל הכא רובא לרדיא זבני ואיכא חזקה כנגד אותו הרוב שהמוכר מוחזק אמרינן הדמים מודיעים לסייע או לרוב או לחזקה ורשב"ם פירש בהמוכר פירות (שם דף צב. ושם*) בענין אחר:

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הל' ג ג והלכה ו סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שצט סעיף ג ג וסימן ת סעיף א:

ב ג ד ה מיי' פט"ו מהלכות מכירה הל' ה סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלב סעי' כג:

[ד"ה כאן] [ד"ה מחון] [ד"ה רב הונא] [ד"ה רב הונא] [ד"ה לימא] [ד"ה ומאי] [ד"ה ולהאי]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה דאפילו כו' ועוד אר"י כו' כ"ב וכ"כ הראב"ד והרא"ש ספ"ו וש"פ·אבל הרמב"ם חולק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דאפילו וכו' ועי"ל דלמ"ד פלגא נזקא קנסא· עיין לעיל דף מא ע"ב תוספות ד"ה מודה:

מסורת הש"ס

לקמן נב. — לעיל סו: [כתובות מא:] — ב"ב נג. — לעיל לה: ב"מ ב: לח: ק, [ב"ב קמא.] — ב"ב נב.

עין משפט
נר מצוה

ג א מיי' שם טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף כג:

ד ב ג מיי' פ"ב מהל' חובל ומזיק הלכה כ כפי' התוס' בשם י"מ סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סימן כד:

מסורת
הש"ס

°ואי ליבא לאשתלומי מיניה לישקליה לתורא בזוזי *דאמרי אנשי ממרי רשותך פארי אפרע לא צריכא דאיכא לאשתלומי מיניה רב אמר הרי זה מקח טעות זיל בתר רובא ורובא דאינשי לרדיא הוא דזבני ושמואל אמר יכול שיאמר לו לשחיטה מכרתיו לך °ולא אזלינן בתר רובא כי אזלינן בתר רובא באיסורא אבל *בממונא לא אזלינן בתר רובא אלא המוציא מחבירו עליו הראיה תניא נמי הכי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואינו יודע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד דברי סומכוס וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה *א"ר שמואל בר נחמני מניין להמוציא מחבירו עליו הראיה שנאמר °מי בעל דברים יגש (שמות כד) אליהם יגיש ראיה אליהם מתקיף לה רב אשי הא °למה לי קרא *סברא הוא דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא אלא קרא לכדר"נ אמר רבה בר אבוה דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה °מניין שאין נזקקין אלא לתובע תחלה שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם יגיש דבריו אליהם אמרי נהרדעי °פעמים שנזקקין לנתבע תחלה והיכי דמי דקא זילי נכסיה: וכן פרה שנגחה את השור [וכו']: חצי נזק ורביע נזק פלגא נזקא הוא דבעי שלומי כולי נזקא נכי רבעא מאי עבידתיה אמר אביי חצי נזק אחד מארבעה בנזק ורביע נזק אחד משמנה בנזק ואי פרה וולד דחד נינהו ה"נ דמצי א"ל לבעל פרה ממה נפשך חצי נזק הב לי אלא לא צריכא דפרה דחד וולד דחד ואי דקדים תבעיה לבעל פרה תחלה הכי נמי דאמר ליה לבעל פרה פרה דידך אזיקתן הב לי ראיה דאית לך שותפי אלא דקדים תבעיה לבעל ולד תחלה דאמר ליה גלית אדעתך דשותפא אית לי איכא דאמרי אף על גב דקדים תבעיה לבעל פרה תחלה מצי מדחי ליה דאמר ליה מידע ידעי (אנא) דשותפא אית לי אמר רבא אטו אחד מארבעה בנזק ואחד משמנה בנזק קתני חצי נזק ורביע נזק קתני אלא אמר רבא לעולם בפרה וולד דחד והכי קאמרינן איתה לפרה משתלם חצי נזק מפרה
ליתא

בעל דברים · תובע: שאין נזקקין אלא לתובע תחילה · כגון ראובן תובע משמעון מנה שהלוהו (בעדים או בשטר) ושמעון משיבו תפסת משלי החזר לי מה שתפסת או משכון היה בידך ונפחת מדמיו שנשתמשת בו בתחילה נזקקין לטענת ראובן ומוציאים לו המנה משמעון ואחר כך נזקקין לו לטענת שמעון לדון על דבר התפיסה והמשכון: דקא זילי נכסיה · שיש כאן תגרין שקנוהו בדמים יקרים ומחר ילכו להם אי נמי שקרקעותיו זלות ע"י תביעה זו שרואין אותו דחוק ואם יוציאו לו תפיסתו או משכונו ימכרם וישלם לו מהן: חצי נזק ורביע נזק · הרי כל הנזק חסר רביע ואמאי הא תם הוא ופלגא נזקא הוא דבעי שלומי ותו לא והאי כל נזקא נכי רבעא דמחייבת ליה לשלומי מאי עבידתיה: אמר אביי חצי נזק · דקתני היינו חצי תשלומין שישנו על הפרה אם אין ולד דהא איהי משלמת ח"נ השתא משלם רבעא משום דאית ליה שותפות וכדמפרש ואזיל דולד דאיניש אחרינא הוא: ורביע נזק · דקתני אולד רביע חצי נזק שהיה חייב אם הוא לבדו נגח דהיינו אחד משמנה בנזק כדמפרש טעמא: ואי פרה וולד כו' · דפרה דחד וולד דחד · כגון שמכר לו פרה חוץ מעוברה: דא"ל · בעל הפרה: גלית אדעתיך דשותפא אית לי · ורבעא דנזקא הוא דמחייבנא לך ובעל ולד אמר ליה אי ודאי עם ולד נגחה הואי אנא שותפא ומחייבנא לך רבעא דנזקא השתא דמספקא לך שמינית מסתלמת מינאי:
ליתא

תורה אור

ה"ג אי דליכא לאשתלומי מיניה לשקול תורא בזוזי לא צריכא דאיכא לאשתלומי מיניה ואית דגרסי אי דליתא להני זוזי משמע שאם אין אותן מעות בעין שנתן לוקח למוכר אפי' אית ליה זוזי אחריני לא יהיב ליה זוזי ואין נראה לר"ת מאחר שמקח טעות הוא סברא הוא שדינו כדין ב"ח וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי כדמוכח בהכותב (כתובות דף פו. ושם) בההוא דקאמר תולה מעותיו בנכרי הוה ואור"ת שיש ג' דינים לב"ח ולנזקין ולשכיר דבעל חוב אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי כדפי' ואי לית ליה זוזי לא מצי א"ל זיל טרח וזבין ואייתי זוזי כדמוכח בהכותב והכא בשמעתין דקאמר ממרי רשותך פארי אפרע ונזקין אפי' אית ליה זוזי מצי לסלוקי בארעא לרב הונא דאמר בפ"ק (דף ט.) או כסף או מיטב ולרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע כל מילי מיטב הוא ובשכיר אפי' לית ליה זוזי אמרינן ליה זיל טרח ואייתי זוזי דגבי פועל לא אמרינן ממרי רשותך פארי אפרע כדמוכח בהבית והעלייה (ב"מ דף קיח.):

שאין נזקקין אלא לתובע תחילה · פ"ה כגון ראובן תובע לשמעון מנה שהלוהו ושמעון משיבו תפסת משלי החזר לי מה שתפסת או משכון היה בידך ונפחת מדמיו שנשתמשת בו בתחילה נזקקין לטענת ראובן ומוציאין לו המנה משמעון ואח"כ נזקקין לשמעון לדון על דבר התפיסה והמשכון והשתא נ"ל לפ"ה דמיירי כגון שיש לראובן שטר על המנה דאי לאו הכי נאמן שמעון אפי' יש עדים לראובן דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים וא"ת היכי דמי אי יש לשמעון עדים מוכנים או טוען שיביא עדים תוך ל' יום שתפס ראובן משלו למה יגבה ראובן תחילה והלא אם שואל ל' יום לפרוע חובו נותנים לו שהוא זמן ב"ד ואם שמעון אומר שיביא עדים שלו לאחר ל' יום אפי' בלא קרא נמי לא היינו שומעין לו ואפי' זילו נכסיה דאטו אם אומר שלאחר שנה או שנתים יביא עדים מי שומעים ליה כלל וי"ל כגון דשמעון אומר פלוני ופלוני בשעת מעשה היו יודעים שכדברי כן הוא ואנו יודעים שהוא אומר אמת בזה שהיו בשעת המעשה ואי לאו קרא ה"א שראוי להמתין להם אפי' סופן לבא לזמן מרובה וי"מ כגון שזה תובע שחבל בו ושמעון אומר יש לי שאר תביעות עליו ומגבינן לראובן דמי חבלתו אע"פ ששמעון אומר שהיום או למחר יביא עדים ואין ממתינין לו כלל דקי"ל בהחובל (לקמן דף צא.) *דאין נותנין זמן לחבלות ויותר משמע לפרש לענין חבלה מלענין מלוה מדמייתי עליה קרא דאסרו חמוץ בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לה. ושם*):

ורביע נזק אחד משמונה בנזק · תימה היאך משוה הולד לפרה פשיטא שלא עשה הולד נזק כמו הפרה דאטו אם יש לו לאחד ט' חלקים ולאחד חלק אחד מי ישלם זה כמו זה כאילו היתה חציה שלו והא תניא בהדיא בפרק ארבעה וחמשה (לעיל דף לו.) האחרון נוטל מנה ושלפניו [חמשים זוז ושנים] הראשונים דינר זהב משמע שכל אחד מפסיד כפי מה שיש לו ומפרש ריב"א דכולה מלתא נקט לסימנא בעלמא כאילו הולד עשה חצי נזק אבל לעולם לא משלם אלא רביע נזקו שאם שוה הפרה שמונים זוז בלא הולד ועם הולד מנה וחצי כל נזק שעשתה מנה כגון שנגחה שור שוה מאתים ונמלא חלק חמישית לולד ואם היה ודאי שותף היה נוטל הפרה עם הולד ועכשיו שהוא ספק נוטל חצי הולד שהוא עשר זוז שהוא רביע נזקו של ולד:

גלית אדעתיך דשותפא אית לי · ומאחר שהודה שיש לו שותף לא ישלם רק חצי התשלומין ואידך פלגא לא משלם כולו בעל הולד דשמא ילדה ואח"כ נגחה וחולקין ואפי' לר' נתן דאמר (לקמן דף נג.) כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי מודה הכא דעד כאן לא קאמר רבי נתן אלא בשור תם שדחף את חבירו לבור שבעל השור אין לחייבו אלא רביע אע"פ שודאי הזיק לפיכך משתלם כל השאר מבעל הבור כיון שהבור הרגו לשור אבל כאן שאם הולד במעי אמו בשעת נגיחה יש לו להתחייב בתשלומין אין לחייב הפרה תשלומין שהם על הולד לשלם אם נגח:

מידע ידעי דשותפות אית לי · פי' שיש לנו להעמיד הפרה בחזקת שהיא מעוברת והשתא היא דילדה ומודה סומכוס כיון דאיכא תרתי שהוא מוחזק וגם איכא חזקת גופה דאמרינן המע"ה הלכך לא משלם בעל הפרה אלא רביע כאילו ודאי אית ליה שותפי ומיהו להוציא ממון מיד בעל הולד אין מועלת חזקה הלכך לא משלם בעל הולד אלא אחד משמינית נזק ואידך אחד משמינית נזק מפסיד וה"נ אשכחן בההוא דהמחליף פרה בחמור דמוקי בהשואל (ב"מ דף ק. ושם*) כסומכוס ולא אמרינן אוקי אחזקתיה והשתא הוא דילדה להוציא ממון מחזקת מרה קמא וקשה לר"י דבפרק השואל (שם דף צז: ושם צח:) תנן זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו גבי שאלה היום ושכרה למחר ומוקמא לה כסומכוס ואמאי לא אמרינן אוקמיה אחזקתה והשתא היא דמתה להעמיד הממון ביד השואל ויפטר מלשלם ואור"י דשמא יחלוקו לאו אשאלה היום ושכרה למחר קאי אלא אשאל אחת ושכר אחת:
ליתא

גליון הש"ס
גמ' ואי ליכא לאשתלומי כו' · עיין לעיל דף כז ע"א תוספות ד"ה ואיכא נמי ועיין מהרש"א שם: שם למה לי קרא · כתובות כב ע"א נדה כה ע"א:

רש"ל מ"ז

ב"מ קיח. ב"ב לג:

[לעיל כז: ב"ב לג:]

סנהדרין לה.

[עיין תוספות שבועות כב: ד"ה איבעית אימא]

רש"ל מ"ז

[ד"ה אמנון]

[עי' ש"ך חו"מ סימן כ"ד סק"ב מ"ש על דברי תוס' אלו]

[ד"ה פא]

ליתא לפרה משתלם רביע נזק מולד טעמא דלא ידעינן אי הוה ולד בהדה כי נגחה אי לא הוה אבל אי פשיטא לן דהוה ולד בהדה כי נגחה משתלם כוליה חצי נזק מולד רבא לטעמיה דאמר רבא פרה שהזיקה גובה מולדה מאי טעמא גופה היא תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה מ"ט פירשא בעלמא הוא ואמר רבא אין שמין לפרה בפני עצמה ולולד בפני עצמו אלא שמין לולד על גב פרה שאם אי אתה אומר כן נמצא אתה מכחיש את המזיק וכן אתה מוצא בקוטע יד עבדו של חבירו וכן אתה מוצא במזיק שדה של חבירו א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ואי דינא הוא ליכחוש מזיק משום דאמר ליה פרה מעברתא אזיקתך פרה מעברתא שיימנא לך פשיטא פרה דחד וולד דחד פיטמא לבעל פרה נפחא מאי רב פפא אמר לבעל פרה רב אחא בריה דרב איקא אמר חולקין והלכתא חולקין: **מתני'** הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ושברה בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל הקדרות חייב ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב הכניס פירותיו לחצר בעה"ב שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל הפירות חייב ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות

רש"י

ליתא לפרה · ותם אין (א) משלם אלא מגופו ואמר ליה הב לי כולה פלגא היזקא מולד דאיהו נמי אזקן בהדי פרה ורבא ס"ל דחד גופא הוא והוי כאחד מאבריה כדמפרש בסיפא דמילתיה משלם ליה מינה רבעא דנזקא ואידך רבעא מפסיד ואפי' שוה הולד כל פלגא נזקא: משתלם כוליה חצי נזקא מולד · כי ליתא לפרה: פרשא · דבר המופרש ממנה: אין שמין · ארישא קאי שור שנגח את הפרה והפילה אין שמין כל אחד בפני עצמו שעולין דמי הנזק הרבה אבל שמין פרה מעוברת כמה היתה יפה תחלה וכמה היא שוה עכשיו אם מתה אם חיה: מכחיש · מפסיד ולקמיה פריך אי דינא הוא לכחוש: בקוטע יד עבדו של חבירו · אין שמין היד בפני עצמה לומר כמה אדם רוצה ליטול לקטוע יד עבד כזה דודאי הרוצה עבדו שלם אין קוטע ידיו אלא בדמים מרובים אבל שמין עבד זה כמה הוא שוה עכשיו וכמה היה שוה תחלה: המזיק שדה חבירו · קוצץ נטיעותיו או אכל ערוגה אחת אין שמין אותה לבדה אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה תחלה ומה פחתו דמיה בשביל ערוגה זו: פטומא · מה שמין אותה שהיתה יפה מפני שומנה הוי דבעל פרה דהא ולד מחמתיה לא אתי שומנה: נפחא מהי · מה שהיתה יפה מפני נפחא למי ישלם:

תוספות

ליתא לפרה משלם רביע נזק כו' · לדברי רבא לא אתיא מתניתין כר"ע דכיון דשותפין נינהו הא אמרינן בהמניח (לעיל דף לג.) אם ליתא המזיק או שבח ברשותן דתרווייהו אלא כר' ישמעאל אתיא*: **מאי** טעמא גופה היא · מדאמר רבא בפרק כל האסורין בתמורה (דף ל: ושם) ובסנהדרין בפרק הנשרפין (דף פ. ושם) ולד הנרבעת והנוגחת אסור היא וולדה נגחו והיא וולדה נרבעו אין להוכיח דעובר ירך אמו הוא דהתם היינו טעמא שהולד עצמו נהנה מרביעה והיא וולדה נגחו ונרבעו אך משמעתין יש להוכיח כי ליתא לפרה להשתלם משתלם מן הולד ואם לאו ירך אמו למה משתלם מולד חלקו וחלק הפרה אטו שני שוורים תמים שהזיקו אם נאבד אחד מהן מי הוה משלם חלקו וחלק חבירו ותימה דרבא גופיה אית ליה בפרק בהמה המקשה (חולין דף עה.) השוחט את הטריפה ומצא בה בן ט' חי דמותר דארבע סימנין אכשר ביה רחמנא ואור"י דבכל מקום עובר ירך אמו הוא לבד לענין טריפה דכיון שיש לו חיות בפני עצמו ליכא למימר שנטרף עם אמו וכן הלכה דבכ"מ עובר ירך אמו הוא לבר מטריפה אע"ג דבפרק כל האסורין (תמורה דף ל: ושם) אמר רב הונא בר חיננא א"ר נחמן מחלוקת כשעיברו ולבסוף נרבעו דר"א סובר עובר ירך אמו הוא ורבנן סברי לאו ירך אמו הוא אע"פ שהולד עצמו נהנה ברביעה אין הלכה כן אלא כדאמר רבא אמר רב נחמן התם כשנרבעו ולבסוף עברו פליגי בזה וזה גורם אבל עברו ולבסוף נרבעו אסור ואותו לשון דרבא אמר רב נחמן הוא עיקר דמייתי לה בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מו:) גבי המשתחוה לקמה וכן משמע בתמורה בפרק כילד מערימין (דף כה.) דמסיק אדר' יוחנן דאמר עובר לאו ירך אמו תיובתא דרבי יוחנן תיובתא אע"ג דאמר בתר הכי לימא תנאי היא *כן דרך הגמ' כשאין הדבר עיקר אומר תיובתא אע"ג שיכול למצוא תנאי דפליגי כדאשכחן בהניזקין (גיטין דף נג:) דמסיק תיובתא דמאן דאמר היזק שאינו ניכר שמיה היזק ובתר הכי קאמר לימא תנאי היא ואע"ג דבפרק הערל (יבמות דף עח. ושם*) מייתי מילתיה דר' יוחנן דתמורה ופריך עלה הא דאמר רבא נכרית מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה כו' ודחיק לשנויי שאני עובר כו' לא משום שהיה מילתיה דרבי יוחנן עיקר *אלא משום דבעי לאוקמי מילתיה דרבא דנכרית כו' לדברי הכל [דהא] רבא גופיה אית ליה הכא עובר ירך אמו:

מאי טעמא פירשא בעלמא הוא · והא דאמר באלו טריפות (חולין דף נח: ושם) גבי פלוגתא דר"א ורבי יהושע בולד טריפה הכל מודים בבילת טריפה שהיא אסורה מאי טעמא כיון דאגידה בגופה כגופה דמיא היינו דוקא אותם שמעורות בגידין שנמצאו אדומות במעי תרנגולת חשיב כגוף התרנגולת ולכך אין גובה מבילתה דמי יימר שהיו מעורות בשעה שהזיקה התרנגולת ואפילו לסומכוס לכל הפחות מאותה דמתיילדא האידנא אין גובה דמאתמול גמרה לה אבל לענין טריפה אסורה דשמא בשעה שנטרפה היתה מחוברת ואפילו אותם שנולדו מיד אחר שנטרפה אסורה מגזירה דרבנן כמו שאסרו ביצה דתרנגולת נבילה דתנן במסכת עדיות (פ"ה מ"א) דב"ה אוסרין ונראה דטעם דבילת תרנגולת נבילה אסורה אטו בילת טריפה שהגדילה באיסור אע"פ שהיא גמורה*:

וכן אתה מוצא בקוטע יד עבדו כו' · וא"ת אמאי לא קאמר נמי וכן אתה מוצא בשומת דמי ולדות דתנן במתני' לקמן (ד' מח:) שמין אותה כמה היתה שוה האשה עד שלא ילדה מחמת ולדות וכמה היא יפה משילדה ואין שמין דמי ולדות בפני עצמן שהיה נכחש מזיק ביותר אלא שמין הכל ביחד ורשב"ג לא נחלק על רבנן אלא בזה שאם שמין כך פטור המזיק שהאשה משבחת יותר לאחר לידה אבל לא בא לחלוק לומר שישומו הולדות בפני עצמם כי בזה לא נתן טעם למה יחלוק בכך אלא לרשב"ג שמין ולדות אגב אשה כמה שוה אשה מעוברת למכור גופה בלא ולדות פחות מלמכור הכל ביחד ונראה לר"י דבין לרבנן ובין לרשב"ג שמין ולדות בפני עצמם ולא אגב האשה משום דכיון דגוף האשה לאו ממון בעלים הוא וגם לענין שאר תשלומי חבלות אינו שלו אינו ראוי לשום ולדות אגב האשה כמו ולד אגב פרה ומתני' לא איירי כלל בשומת הולד אלא בשומת שבח ולדות ולכך לא מייתי הכא ראיה מדמי ולדות וכן משמע דמתניתין לא איירי בשומת ולד כלל למאן דמפרש מילתיה דרשב"ג וכי אשה משבחת יותר קודם שתלד מלאחר שתלד והא ודאי סברא גדולה הוא שדמיה עם הולדות מרובין מדמיה שלאחר לידה אלא ודאי לא דברו רבנן ורשב"ג אלא בשומת שבח ולדות אבל ולדות שמין לכ"ע בפני עצמם וה"פ דמתניתין כילד משלם דמי ולדות ולא תימא דמי ולדות לבדן אלא שמין את האשה כו' ומוסיפין הדמים הללו על דמי הולדות ודמי ולדות גופייהו לא אצטריך לפרש מידי והא דמקשה בגמרא האי דמי ולדות שבח ולדות הוא לאו משום דבכלל שומת האשה דמתניתין ליהוי דמי ולדות אלא להיות נתוסף על דמי ולדות הוא דקתני לה במתניתין כדפרישית וכי משני כילד משלם דמי ולדות ושבח ולדות שמין את האשה כו' היינו פי' שבח ולדות אבל דמי ולדות א"ל לפרשו:

אי דינא הוא ליכחוש מזיק כו' · סובר המקשה כיון שפרה וולד שני גופין הן שמין ולד בפני עצמו ולא דמי לקוטע יד עבד שכל העבד גוף אחד וכן כל השדה שהיא הכל של ניזק כגוף אחד דמי ולהכי מקשה אי דינא הוא כלאשר נראה מתוך הסברא לפי שהן שני גופין לכחוש מזיק ומשני הא נמי כגוף אחד דמי דאמר ליה פרה מעוברת כו': **נפחא** מאי רב פפא אמר לבעל הפרה · ולא דמי לשבח ולדות דהוי כולה לבעל לרבנן ולרשב"ג חולקין דהכא כיון שבעל הפרה יכול למכור פרתו בלא ולד נמצא כשמפסידו מפסיד כל מה שדמיה נפחת אבל אשה דאינה יכולה למכור אותו שבח אין ליפות כחה בשבח ולדות אע"ג דבשאר מזקין גופה יש לה אע"פ שאין יכולה למכור עצמה מטעם זה יפה כח בעל הפרה בנפחא מכח האשה בין לרבנן בין לרשב"ג וכן למ"ד דבנפחא חולקין יפה מטעם זה כח בעל הפרה בנפחא מכח האשה בשבח ולדות לרבנן:

הקדר שהכניס קדרותיו כו' · הנך תלתא בבי צריכי ולא זו אף זו קתני דאי תנא קדירות הוה אמינא ברשות חייב לפי שעומות ליסבר ובסתמא קבל עליה נטירותא אבל פירות לא ואי תנא פירות שעומות להתקלקל אבל בהמה לא:

אימא

עין משפט נר מצוה

ה א ב מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שצט סעיף א:

[עי' תוי"ט ר"פ זה ד"ה ורביע נזק]

ו ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ד:

ז ד מיי' פ"א מהלכות חובל ומזיק הלכה ב סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף טו:

ח ה מיי' פ"ד מהלכות נזקי ממון הלכה יג סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שלד סעיף ו:

ט ו ז מיי' פ"ט שם הלכה ה סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שצט סעיף ה:

י ח ט מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הל' יג יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנג סעיף א:

יא י מיי' שם פ"ז הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שנח סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ליתא וכו' אין משתלם אלא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מאי טעמא גופה היא וכו' בסה"ד אלא משום דבעי לאוקמי· כעין זה לעיל דף מה ע"ב בתוס' ד"ה נפקא:

[עיין תוספות ביצה ז. ד"ה בינים]

מסורת הש"ס

[עיין תוספות זבחים קיד. ד"ה וקסבר] [ד"ה אלא]

רש"ל

עין משפט
נר מצוה

יב א מיי' פ"ז מהלכות נזקי ממון הלכה ד סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שנח סעיף ב:

יג ב מיי' שם הלכה ה ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ד:

יד ג מיי' שם ופ"ג הל' יג סמג שם טוש"ע שם סעיף ה ועיין בהג"ה וסימן רנא סעיף ג וסי' שצג סעיף א:

טו ד מיי' שם פ"ג הלכה יד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שצג סעיף א:

טז ה מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ב:

יז ו מיי' שם פ"ד הלכה ב סמג שם:

יח ז מיי' שם פ"ג הלכה יד טוש"ע ח"מ סי' שצג סעיף א בהג"ה:

יט ח טור ש"ע ח"מ סי' שנח סעיף ה בהג"ה עיין בטור ובב"י שם ובסימן רנא:

לקמן נו:

[ועיין תוספות לקמן מח: ד"ה ושמואל]

הגהות הב"ח
(א) במשנה עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור: (ב) תוס' ד"ה אימא וכו' דין הוא שיפטר לרבי: (ג) ד"ה ואפילו וכו' דאינו אלא מראה:

מסורת הש"ס

לקמן נט: ב"מ פא: ב"ב מ.

[שבת לב: וש"נ ועי' תוס' כתובות עה: ד"ה תברא]

[יבמות כד: וש"נ]

לקמן ע.

ברשות ונגחו שורו של בעל הבית או שנשכו כלבו של בעל הבית פטור *נגח הוא שורו של בעל הבית חייב נפל לבורו והבאיש מימיו חייב היה אביו או בנו לתוכו משלם את הכופר *ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב רבי אומר בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו (א) לשמור: **גמ'** טעמא דשלא ברשות הא ברשות לא מיחייב בעל קדירות בנזקי בהמתו דבעל חצר ולא אמרינן קבולי קביל בעל קדירות נטירותא דבהמתו דבעל חצר מני רבי היא דאמר כל בסתמא לא קביל עליה נטירותא אימא סיפא אם הכניס ברשות בעל חצר חייב אתאן לרבנן דאמרי בסתמא נמי קבולי קביל עליה נטירותא ותו רבי אומר בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור רישא וסיפא רבי ומציעתא רבנן אמר ר' זירא *תברא מי ששנה זו לא שנה זו רבא אמר כולה רבנן היא וברשות שמירת קדירות קבל עליו בעל החצר ואפילו נשברו ברוח: הכניס פירותיו לחצר בעל הבית וכו': אמר רב לא שנו אלא שהוחלקה בהן אבל אכלה פטור מאי טעמא *הוה לה שלא תאכל אמר רב ששת אמינא *כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא דתניא *הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים סם המות הוא דלא עבידא דאכלה אבל פירות דעבידא דאכלה בדיני אדם נמי מיחייב ואמאי הויא לה שלא תאכל אמרי הוא הדין אפילו פירות נמי פטור מדיני אדם והא קמ"ל דאפי' סם המות נמי דלא עבידא דאכלה חייב בדיני שמים ואיבעית אימא סם המות נמי באפרזתא דהיינו פירי: מיתיבי האשה שנכנסה לטחון חטים אצל בעל הבית שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור אם הוזקה חייבת ואמאי נימא הוה לה שלא תאכל אמרי ומי עדיפא ממתניתין דאוקימנא שהוחלקה בהן ודקארי לה מאי קארי לה אמר לך בשלמא מתניתין קתני אם הוזקה בהן שהוחלקה בהן הוא אבל הכא קתני אם הוזקה ולא קתני בהן אכילה הוא דקתני ואידך אמר לך לא שנא ת"ש הכניס שורו לחצר בעה"ב שלא ברשות ואכל חטין והתריז ומת פטור ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב ואמאי ה"ל שלא יאכל אמר רבא אשלא ברשות קרמית ברשות שמירת שורו קבל עליו ואפי' חנק את עצמו: איבעיא להו היכא דקביל עליה נטירותא מהו דנפשיה הוא דקביל עליה או דלמא אפילו נטירותא דעלמא קביל עליה ת"ש דתני רב יהודה בר סימון בנזקין דבי קרנא הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ובא שור ממקום אחר ואכלן פטור ואם הכניס ברשות חייב מאן פטור ומאן חייב לאו פטור בעל חצר [וחייב בעל חצר] אמרי לא פטור בעל השור וחייב בעל השור ואי בעל השור מאי

מתני' היה אביו או בנו · של בעל הבית בתוכו: משלם את הכופר · בגמ' פריך הא תם הוא ואמאי נקט הכי: **גמ'** טעמא דשלא ברשות · משום הכי אם הוזקה בהם בעל קדירות חייב: מני רבי היא · דאמר בסיפא בכולן אינו חייב כו' דקס"ד דלרבנן כי היכי דבעל חצר ברשות מיחייב בנזקי קדירות דבסתמא קביל עליה נטירותא הכי נמי מיחייב בעל קדירות בנזקי בעל הבית דבסתמא כי יהיב ליה בעל הבית רשותא למיעל קביל עליה קדר נטירותא דלא ליזקו קדירותיו לבעל החצר: תברא · קשה אהדדי רישא וסיפא דת"ק ומי ששנה זו לא שנה זו ותנאי היא אליבא דרבנן מר סבר פליגי רבנן עליה דרבי ומר סבר לא פליגי: אפי' נשברו ברוח · דעול ואנטריה לך קאמר ליה אבל בעל קדירות לא קביל עליה מידי: לא שנו · הא דקתני אם הוזקה בהן בעל הפירות חייב: אבל אכלה · יותר מדאי ומתה: באפרזתא · עשב דעבידא למיכליה והוא סם המות לבהמה: והתריז · אנפורד"א בלע"ז: היכא דקביל עליה נטירותא · כגון לרבנן סתמא ולרבי דאמר ליה כנוס שורך ואני אשמרנו: דנפשיה · שלא יגחנו שורו ולא ישכנו כלבו: הויא

אימא סיפא אם הכניס ברשות כו' · תימה לר"י אמאי לא דייק מתחלת הבבא דקתני שלא ברשות ושברתן בהמתו של בעל הבית פטור ברשות חייב דבסתמא קביל עליה נטירותא כרבנן וקשה להוזקה בהן בעל הקדירות חייב כרבי ועל הבבא בפני עצמה היה יכול להקשות רישא וסיפא רבנן ומציעתא רבי וי"ל דמרישא אין יכול לדקדק דשפיר מתוקמא כרבי ושלא ברשות דנקט משום דבעי למתני ואם הוזקה בהם בעל הקדירות חייב אבל לא מצי למימר דכולה רבנן ושלא ברשות דנקט משום שברתן בהמה של בעל הבית פטור דמשום הא לא אצטריך דהא בהדיא קתני סיפא ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב וא"ת בבא דהכניס שורו היכי מצי למימר נגח לשורו של בעל הבית חייב דוקא שלא ברשות הא ברשות פטור בשלמא קדירות ופירות פטור דכיון דמאליה הוזקה בהמתו של בעל הבית דין (ב) שיפטר לרבי דאמר בסתמא לא קביל עליה נטירותא אבל כשנגח שורו לשורו של בעל הבית אפילו לרבי דלא מקבל עליה נטירותא אמאי פטור ברשות לא יהא אלא חצר השותפין ובחצר השותפין חייב וי"ל דעכשיו סובר דלרבי כשמכניס שורו ברשות הרי הוא כאילו מפרש בהדיא שיפטר כל אחד ואחד בנגיחות שורו ובכל נזקין ולפי האמת לרבי אם הכניס שורו ברשות הזיק חייב הוזק פטור כדאמרינן לקמן גבי כנוס שורך ואשמרנו:

ואפילו נשברו ברוח · ולא דמי להא ביתא קמך דפרק הזהב (ב"מ מט: ושם.) (ג) דאין אלא מראה מקום הוא לו ואפילו נותן לו שכר אמר התם דלא מקבל עליה נטירותא ואין נוטל שכר שמירה אלא שכר בית*:

הוה לה שלא תאכל · אין לפרש דלכך פטור דחשיב כרוח שאינה מצויה דהא לקמיה אמרינן דברשות חייב גבי היה אוכל חטין והתריז ומת משום דברשות מקבל עליה נטירותא ומה בכך והלא ש"מ פטור ברוח שאינה מצויה כדפי' בריש המניח (לעיל דף כז:) אלא היינו טעמא כיון שבמתכוין מביא עליו דבר שמזיקו אינו ראוי זה להתחייב בכך:

באפרזתא · והא דלא אשמעינן בשאר פירות לרבותא נקט סם המות אע"פ שהיתה אבודה לגמרי מן העולם אפ"ה פטור מדיני אדם: **שנכנסה** לטחון · רבותא נקט שאף על גב שזה משתכר ברחיים צריך רשות:

או דלמא אפילו מעלמא נמי · וא"ת דאפילו נשברו ברוח מצויה אמר לעיל דקביל וי"ל דמבעיא ליה אי הוי דהוי בעלמא או לא ועי"ל נטירותא דעלמא כגון בבהמות של אחרים דלא מסיק אדעתיה שיכנסו בחצרו ויגחו את שורו של זה מבעיא ליה אבל אם יצא השור חוץ מחצרו של בעל הבית ובאו שוורים ונגחוהו לא מבעיא ליה דהא פשיטא דמקבל עליה נטירותא אפילו מעלמא כיון שיצא חוץ לחצר:

מאי לאו פטור בעל החצר וחייב בעל החצר · וא"ת וילך ויתבע מבעל השור ויש לומר כגון דההוא שור הוי של חרש שוטה וקטן דלאו בני תשלומין נינהו א"נ זה יתבע מבעל החצר ובעל החצר יתבע מבעל השור;

מאי ברשות ומאי שלא ברשות איכא אמרי ברשות הויא לה שן ברשות הניזק ושן ברשות הניזק חייבת שלא ברשות הויא לה שן ברה"ר ושן ברשות הרבים פטורה ת"ש הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ובא שור ממקום אחר ונגחו פטור ואם הכנים ברשות חייב מאן פטור ומאן חייב לאו פטור בעל חצר וחייב בעל חצר לא פטור בעל השור וחייב בעל השור אי הכי מאי ברשות ומאי שלא ברשות איכא אמרי הא מני *ר' טרפון היא דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם ברשות הויא לה קרן בחצר הניזק ומשלם נזק שלם שלא ברשות הויא לה קרן ברה"ר ולא משלמא אלא חצי נזק: ההיא איתתא דעלתה למיפא בההוא ביתא אתא ברחא דמרי דביתא אכלה ללישא חביל ומית [א]חייבה רבא לשלומי דמי ברחא לימא פליגא אדרב דאמר רב הויא לה שלא תאכל אמרי הכי השתא התם שלא ברשות לא קביל עליה נטירותא הכא ברשות קביל עליה נטירותא ומאי שנא מהאשה שנכנסה לטחון חטין אצל בעל הבית שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה חייבת טעמא שלא ברשות הא ברשות פטור אמרי לטחון חטים כיון דלא בעיא צניעותא מידי לא בעי מסלקי מרוותא דחצר נפשייהו ועליה דידיה רמי נטירותא אבל למיפא [ב]כיון דבעיא היא צניעותא מרוותא דחצר מסלקי נפשייהו הלכך עלה דידה רמיא נטירותא: הכנים שורו לחצר בעל הבית: אמר רבא [ג]הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וחפר בה בורות שיחין ומערות בעל השור חייב בנזקי חצר ובעל חצר חייב בנזקי הבור אף על גב *דאמר מר °כי יכרה איש בור *[ד]ולא שור בור הכא [ה]כיון דאית ליה להאיך למלוייה ולא קא מלייה כמאן דכרייה דמי ואמר רבא [ו]הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות והזיק את בעל הבית או בעל הבית הוזק בו חייב רבץ פטור ומשום דרבץ פטור אמר רב פפא מאי רבץ [ז]שהרביץ גללים ונטנפו כליו של בעל הבית דהויא גללים בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים הניחא לשמואל *דאמר כל תקלה בור הוא אלא לרב דאמר עד דמפקר ליה מאי איכא למימר (א) אמרי סתם *גללים אפקורי מפקיר להו ואמר רבא [ח]נכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות והזיק את בעל הבית או בעל הבית הוזק בו חייב הזיקו בעל הבית פטור א"ר פפא [ט]לא אמרן אלא דלא הוה ידע ביה אבל הוה ידע ביה הזיקו בעל הבית חייב מ"ט משום דאמר ליה [י]נהי דאית לך רשותא לאפוקי לאזוקי לית לך רשותא ואזדו לטעמייהו דאמר רבא ואיתימא רב פפא

שניהם

רש"י

הויא שן בחצר הניזק · דכיון דיהיב ליה בעל חצר רשותא לעיולי דוכתא אקני ליה בגוה והויא ליה חצר הניזק וחצר השותפין דפטור בה על השן ועל הרגל *ה"מ משותף לחבריה דחצר של שניהם אבל שור מעלמא דעל ואזיק לחד מינייהו ובער בשדה אחר קרינן ביה: ברשות הרבים · לאו דוקא כלומר לאו בשדה אחר דניזק קרינא ביה: מאי ברשות ומאי שלא ברשות · בקרן אין חילוק בין חצר הניזק לרה"ר אי אמרת בשלמא פטור וחייב בעל החצר היינו דשלא ברשות פטור דאין עליו לשמרו: ולא משלמא אלא חצי נזק · והאי פטור מנזק שלם קאמר וברשות חייב נ"ש: ברחא · עז: חביל · נתחמם: הכא ברשות קביל עליה נטירותא · דבהמתו וטעמא דרבא לאו משום דקסבר דמאן דעל ברשות קביל עליה נטירותא דבהמות בעל חצר דהא איהו הוא דשני לעיל כולה רבנן היא ואוקי דבעל קדירות כי על ברשות לא קביל עליו נטירותא והכא כדמפרש טעמא לקמיה דלמיפא בעיא צניעותא ואסתלקו מרוותא דחצר וגמרא דאותביה מהאשה שנכנסה לטחון משום דלא אסיק למילתיה הוא: למיפא בעיא צניעותא · שמגלה זרועותיה: ובעל חצר חייב בנזקי הבור · אם הפקיר רשותו ואף על גב דכתיב כי יכרה איש בור ולא [כי] יכרה שור בור ה"מ בבור ברה"ר דלאו עליה דידיה רמייה למלויי: הכא כיון דאית ליה למלוייה · מקמי דליפקריה דהא בור דידיה הוא וכי אפקר בתר הכי טפן תקלה ברה"ר: הוזק בו · שנתקל בו: רבץ פטור · קס"ד השתא רבץ ושיבר כלים או נתקל בו בע"ה לאחר שרבץ: ונטנפו כליו · לאחר מיכן ודוקא כליו אבל הוא עצמו הוזק חייב בעל השור ולא פטרינן ליה משום איש בור ולא שור בור דכל מידי דהוו דידיה בשעת נפילה כגון גללים וכגון שנפלה גמלו ולא העמידה מחייבינן ליה משום בור ואע"ג דאיהו לא כרייה אלא הגמל כרהו כיון דבשעת נפילה דידיה הוא ועליה לסלוקיה כמו דכרייה איהו דמי ואף על גב דמפקר ליה בתר שעתא ולא דמי לשורו שחפר בור ברשות הרבים דחפירה לאו דידיה היא ולדליל הנקשר ברגל התרנגול מאליו דדליל לאו דידיה הוא: והזיק · קרי בין מתכוין בין שאין מתכוין ומיהו בידים הזיקו: הוזק · שזה היה עומד במקומו ובא בעל הבית ונתקל בו:

שניהם

תוספות

הבא ברשות קביל עליה נטירותא · אע"ג דלעיל אמר רבא לאדרבה משום דברשות הוא דמקבל בע"ה נטירותא טפי ואפי' חנק את עצמו אלמא הורע כחו של בעל הבית ברשות הכא היינו טעמא כדמסיק משום דבעיא צניעותא שמגלה זרועותיה בשעת לישה ומסלק מרוותא נפשיה ומש"ה פריך עליה מהאשה שנכנסה לטחון ולא רצה להקשות מכל הנך דמתניתין קדירות ופירות ושור דמאשה ניחא ליה למפרך דס"ד דאשה מסלקי מרוותא נפשייהו טפי משום יחוד:

אע"ג דאמר מר איש בור ולא שור בור · כלומר ומתוך כך היה לנו לפטור בעל החצר וא"ת כ"ש דאי לא ממעטינן שור שהיה ראוי לפטור בעל החצר דהוה ליה למירמי חיובא אבעל השור וי"ל דה"ק אע"ג דאמר מר איש בור ולא שור בור והיה (ב)ראוי לפטור כל אדם בבור שכרה שור כלומר ומתוך כך היה לנו לפטור בעל החצר דה"ל למידרש מפסוק זה שלא יתחייב שום אדם בבור שכרה שור זה אין סברא לדרוש כך אלא כיון דעליה למלוייה כמאן דכרייה דמי ונראה °דאפי' אם חפרו אדם דבר חיובא הוא חייב בעל החצר בנזקי בור ועליה דידיה למלוייה והחופר משלם בנזקי החצר ול"ע: איש בור ולא שור בור · וא"ת והא לעיל (דף כח.) פטרינן בעל הגמל כשלא סכסכה למ"ד אשו משום ממונו אע"ג דלא כתיב איש אש ולא שור אש וי"ל דהתם נמי כתיב שלם ישלם המבעיר את הבערה דמשמע דוקא כשמבעיר עצמו הוא משלם:

ונטנפו כליו · פ"ה דוקא כליו אבל הוא עצמו [הוזק] חייב בעל השור ולא פטרינן ליה משום איש בור ולא שור בור דכל מידי דהוה דיליה בשעת נפילה כגון בגללים וכן נפלה גמלו ולא העמידה דמחייבת ליה משום בור אע"ג דאיהו לא כרייה אלא הגמל כרהו כיון דבשעת כרייה דידיה הוא ועליה רמי לסלוקיה ולא סלקיה כמאן דכרייה דמי אף על גב דמפקיר להו בתר שעתא ולא דמי לשורו שחפר בור ברה"ר דחפירה לאו דידיה הוא ודליל הקשור ברגל התרנגול מאליו דדליל לאו דידיה הוא עכ"ל משמע מתוך פ"ה למאי דמסקינן סתם גללים אפקורי מפקר להו דלא פטרינן אלא כליו דוקא אבל הוא עצמו חייב ולר"י נראה דודאי מעיקרא דס"ד דלא אפקריה לא פטר אלא כליו אבל לפי המסקנא דאמר דמפקר להו אפי' הוא עצמו פטור מידי דהוה אמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ונפילת גמלו מוקמינן דאתקל ואתקלא ביה גמליה או דרך שרעתא דנהרא דהוי פושע אבל הכא דלא פשע אע"פ שאם לא היה מפקיר היה חייב לסלק מ"מ השתא דהפקירה פטור ופ"ה נראה יותר שאין נראה שחוזר ממה שלא פטר אלא כליו וחשיב האי מפקיר נזקין לאחר נפילת פשיעה שפושע הוא שמכניס שורו שלא ברשות שדרכו להרבין גללים:

הזיקו ב"ה פטור · וא"ת מתניתין היא בפרק המניח (לעיל דף לב: ושם) גבי מבקע דחייב כשמבקע ברה"י והזיק ברה"י אחר אבל הזיק בתוך רשות היחיד פטור וי"ל דהוה סלקא דעתך התם משום דאיכא תרי ספיקי שמא לא תהא בקעת נתות וגם לא יבא שום אדם שם ויוזק:

שניהם

[לעיל יז.]
[לעיל יד. וש"נ]
לקמן נא.
[לעיל יט:]
[לעיל כח: וש"נ]
[ב"מ כו. פח:]

תורה אור
שמות כא

עין משפט נר מצוה

כ א ב מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה יד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שנג סעיף ג:

כא ג מיי' שם פ"ז הלכה ו ופי"ב הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שנח סעיף ג וסימן תי סעיף ד:

כב ד טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ס:

כג ה מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעי' ד וסימן שנח סעיף ג:

כד ו מיי' שם פ"ז הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שנח סעיף ב:

כה ז מיי' שם פי"ג הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תיא סעיף ז:

כו ח ט י מיי' פ"ז שם הלכה ו ופ"א הלכה ז ופ"ו מהלכות חובל ומזיק הלכה ג סמג שם וסימן ע טוש"ע ח"מ סימן שעח סעיף ד וסעיף ו וסימן שנח סעיף א וסימן תכא סעיף ז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרי סתם גללים· נ"ב עי' מ"ש מזה בב"מ דף פח ע"ב:
(ב) תום' ד"ה אע"ג דאמר וכו' והיה דומה לפטור כל אדם בבור:

גליון הש"ס

תום' ד"ה אע"ג וכו' דאפילו אם חפרו · עיין לעיל דף כט ע"א תוס' ד"ה פליגי ולקמן דף מט ע"ב תוספות ד"ה ברה"י:

עין משפט
נר מצוה

כז א מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה יא ופ"ו הלכה ג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעח סעיף ז וסימן תכא סעיף ח:

כח ב מיי' פ"ז מהלכות נזקי ממון הלכה ה ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שנח סעיף ד:

כט ג ד מיי' פ"י שם הלכה י סמג שם:

ל ה מיי' פי"א מהלכות נזקי ממון הלכה ג סמג שם טור ש"ע ח"מ סימן תט סעיף ג:

לא ו ז מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה א ב סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכג סעיף א:

ועיין בספר כוס ישועות

שניהםברשות או שניהם שלא ברשות הזיקו זה את זה חייבין הוזקו זה בזה פטורין טעמא דשניהם ברשות או שניהם שלא ברשות אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות דברשות פטור ושלא ברשות חייב: נפל לבור והבאיש מימיו חייב: אמר רבא לא שנו אלא שהבאיש בשעת נפילה אבל לאחר נפילה פטור מ"ט הוי שור בור ומים כלים ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא אלא לרב דאמר עד דמפקר ליה מאי איכא למימר אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבא לא שנו אלא שהבאיש מגופו אבל הבאיש מריחו פטור מאי טעמא גרמא בעלמא הוא וגרמא בעלמא לא מיחייב: היה אביו או בנו לתוכו משלם את הכופר: ואמאי הא תם הוא *אמר רב במועד ליפול על בני אדם בבורות עסקינן א"ה בר קטלא הוא אמר רב יוסף דחזא ירוקא ונפל שמואל אמר *הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר עולא אמר ר' יוסי הגלילי היא דאמר כר' טרפון *דאמר קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם ה"נ כופר שלם משלם בשלמא לעולא היינו דקתני היה אביו או בנו לתוכו אלא לשמואל מאי איריא אביו או בנו אפילו אחר נמי אורחיה דמילתא קתני: ואם הכניס ברשות בעל חצר חייב [כו']: איתמר רב אמר הלכתא כת"ק ושמואל אמר הלכתא כרבי תנו רבנן כנוס שורך ושמרו הזיק חייב הוזק פטור כנוס שורך ואני אשמרנו הוזק חייב הזיק פטור הא גופא קשיא אמרת כנוס שורך ושמרו הזיק חייב הוזק פטור טעמא דא"ל שמרו דחייב בעל השור ופטור בעל חצר הא סתמא חייב בעל חצר ופטור בעל השור דבסתמא מקבל עליה נטירותא אימא סיפא כנוס שורך ואני אשמרנו הוזק חייב הזיק פטור טעמא דאמר ליה ואני אשמרנו הוא דמחייב בעל החצר ופטור בעל השור הא סתמא חייב בעל השור ופטור בעל חצר דבסתמא לא מקבל עליה נטירותא אתאן לרבי דאמר עד שיקבל עליה(א) נטירותא בעל הבית לשמור רישא רבנן וסיפא רבי א"ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו רבא אמר כולה רבנן היא איידי דנסיב רישא שמרו תנא סיפא ואני אשמרנו רב פפא אמר כולה רבי היא וסבר לה כר' טרפון דאמר קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם הלכך אמר ליה שמרו לא מקני ליה מקום בחצר והויא ליה קרן בחצר הניזק וקרן בחצר הניזק משלם נזק שלם לא אמר ליה שמרו אקנויי אקני ליה מקום בחצר והויא ליה חצר השותפין וקרן בחצר השותפין אינו משלם אלא חצי נזק: **מתני'** שור שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה פטור מדמי ולדות ואדם שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות כיצד משלם דמי ולדות שמין את האשה כמה היא יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה אמר רבן שמעון בן גמליאל
אם

תוספות

שניהם ברשות. פ"ה כגון ברה"ר שלא ברשות כגון שהכניסם ללים ברה"ר וקשה דהיינו מתניתין בפרק המניח (לעיל דף לב.) ונראה לפרש כגון שנכנס לחצר בע"ה שלא ברשות או ברשות דאית ליה לאסוקי אדעתיה כמו שנתנו לו רשות כמו כן נתנו לאחר רשות או כמו שהוא נכנס שלא ברשות שמא גם אחר נכנס שלא ברשות ולכך חייבין כשהזיקו זה את זה אפי' הזיקו שלא מדעת אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות האי אית ליה לאסוקי אדעתיה בהאי והאי לית ליה לאסוקי אדעתיה בהאי ואם שלא מדעת הזיקו ברשות פטור שלא ברשות חייב:

דחזא ירוקא ונפל. רש"י מוקי הסיא דהיה מתחכך בכותל בג' פעמים הראשונים לא היתה כונתו להתחכך אלא בכוונה להפיל על האדם ופטור דקתני התם אהך אחרונה שהיתה להתחכך והראשונות אהנו שנעשה מתוך כך מועד ובהך אחריתא חשיב ליה משונה אלא שהרג בנפילת הכותל ולכך לא נחשב מועד אלא מחמת הראשונות וזהו דוחק דחשיב משונה מה שטושה להנאתו לאכול ירוקא או להתחכך *וגם תימה הוא לומר דהוי מועד בהפלת כותל אחרונה שהיתה שלא בכוונה על ידי הראשונות שהיו בכוונה ולפירושו נ"ל דהא דקאמר הכא במועד ליפול על בני אדם בבורות לא הזכיר בני אדם אלא בשביל אחרונה דבג' הראשונות לא חיישינן אלא שיהא מועד ויעשה אורחיה להפיל עצמו בבור לאכול הירק:

ושמואל אמר הלכתא כרבי. לכאורה נראה דהלכתא כשמואל בדיני ול"ע דרבא קאמר לעיל הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וחפר בו בורות שיחין ומערות בעל השור חייב בנזקי חצר משמע אבל ברשות פטור ואי כרבי אפי' ברשות חייב דלרבי סתמא חייב בעל השור וכולה סוגיא דלעיל מסיק רבא כרבנן ואפי' נשברו ברוח ואפי' חנק עצמו*:

טעמא דאמר ליה שמרו. כולה הך סוגיא כרבא דלעיל דלר' זירא לא קשה כלל רישא לסיפא וכולה רבי היא והוי סתמא שניהם פטורין בין ברישא בין בסיפא דאין כל אחד מקבל עליו שמירת חבירו ולרבנן הא סתמא שניהם חייבים:

אימא סיפא כו'. הכא לא משני נעשה כדמשני בפרק קמא דקדושין (דף ה:) גבי נתן הוא *ואמרה היא מקודשת נתנה היא *ואמר הוא אין מקודשת משום דהכא אית ליה שנויא אחרינא דקאמר תברא אבל התם ליכא למימר תברא דליכא פלוגתא במילתא:
חמרתא

רש"י

שניהם ברשות. כגון ברה"ר או חצר השותפין או שנתן לו בעל הבית רשות ליכנס: או שניהן שלא ברשות. כגון שניהן רלין ברה"ר: הזיקו. בידים זה את זה ואפי' שלא במתכוין: חייבין. דבנזקין לא שני לן בין מתכוין לשאין מתכוין והא דתנן בהמניח (לעיל דף לב.) שנים שהיו מהלכין ברה"ר והזיקו זה את זה פטורין ההוא הזיקו הוזקו הוא ולא דק בלישניה: דברשות פטור. בין היזק דבידים בין היזק דממילא ובדלא ידע ליה: שהבאיש בשעת נפילה. דהוי מזיק ממש ולא דמי לבור: ומים כלים. כל הפלים ככלים דלא חייב בבור (*עלה מיתה אלא על נזקי בהמה) ושאר הפלים הזיקן זו היא מיתתן: מאי איכא למימר. הא לית ליה תורת בור וממונו הוא ומשורו למדנו ולא פטר ביה כלים: מגופו. שהיה מלוכלך בטיט: אבל מריחיה. לאו גופיה הוא דסרחון דנבילה ממילא אתי לה ונבילה גרמא הוא שגורמת לסרחון שיבא: בר קטלא הוא. בנפילה קמייתא והיאך בא לידי מועד בשלמא גבי מועד דנגיחות איכא למימר כדאמרינן בפירקין דלעיל (דף מא.) דקטל וערק א"נ בשאין מכירין את השור אי נמי שהוזמו זוממי זוממין אבל זה לא עלה מן הבור מאליו וליכא למימר ערק ולא אין מכירין ולא הוזמו דמילתא דאית ליה קלא היא: דחזא ירוקא. עשב על פי הבור ובא לאכול ונפל דההך נפילה לא איכוין ומיהו כופר שלא בכוונה משלם בנפילה אחרונה ואע"פ שאין השור בסקילה ושמעינן לרב (לעיל דף מד.) דאמר פטור מזה ומזה ה"מ במועד לנגיחות בכוונה ועקר לאגמא בראשונה *ונגח ד' שלא בכוונה פטר ליה מגזירת הכתוב דכתיב השור יסקל וגם בעליו וגו' כל זמן שאין השור בסקילה אין בעלים משלמין כופר אבל זה שלא היתה בו חיוב סקילה כלל אין העדאתו אלא לכופר של שן ורגל בחצר הניזק דאוקמינן ברגל שדרסה ע"ג תינוק בחצר הניזק דאיכא כופר ברגל ואף על גב דשלא בכוונה הוא ואין השור בסקילה וה"נ דחזא ירוקא ונפל תולדה דשן היא דמתכוין להנאתו וא"ת משונה הוא ואין זו שן כיון דאייעד ליה אורחא הוא ולאוקמי להך נפילה אחרונה במתכוין והשור בסקילה לא מצינן דלגבי כוונה תם הוא וליכא כופר דהא כל כמה דלא חזי ירוקא לא אייעד: ושמואל אמר. לעולם בתם ומתניתין חצי כופר קאמר ור' יוסי היא: עולא מוקים לה נמי בתם וכופר שלם: היינו דקתני אביו או בנו. דהוי קרן בחצר הניזק דמשלם כופר שלם אלא לשמואל דאמר חצי כופר מאי איריא כו': מי ששנה זו כו'. רישא רבנן וסיפא רבי: כולה רבי היא. וסיפא דוקא ורישא לא תידוק מינה הא סתמא הוזק חייב דודאי סתמא נמי הזיק חייב הוזק פטור והאי דנקט ושמרו לחיוביה נזק שלם קאמר אם הוזק שורו של בעל חצר הא סתמא חצי נזק: **מתני'** שור שהיה מתכוין לחבירו. הוא הדין למתכוין לאשה נמי פטור כדאמרינן בפירקין דלעיל (דף מב.) נקי מדמי ולדות ובגמ' מפרש אמאי נקט מתכוין לחבירו:
א"כ

אוני' נ"ל על המיתה אלא על הבהמה

[לעיל נח:]

לעיל מד.

[לעיל טו. כו.]

[לעיל יח. וש"נ]

פיין ר"מ

הגהות הב"ח
(א) גמ' אתאן לרבי דאמר עד שיקבל עליה בעל הבית נטירותא רישא רבנן כצ"ל:

גליון הש"ס
גמ' ריה"ג היא דאמר כר"ט. קשה לי הא להדיא אר"ט כן בכופר דמשלם ברשות ניזק כופר שלם לעיל דף כו ע"א וא"כ למאי צריך ללמוד ממה דאמר ר"ט כן בנזק וגם הו"ל לומר בקיצור ר"ט היא דאמר תם משלם כופר שלם ברשות הניזק וצ"ע:

[ועי' תוספות ב"מ מט. ד"ה כל הא]

[צ"ל ואמר הוא]

[צ"ל ואמרה היא]

א"כ משהאשה יולדת משבחת אלא שמין את הולדות כמה הן יפין ונותן לבעל *ואם אין לה בעל נותן ליורשיו היתה שפחה ונשתחררה או גיורת פטור: **גמ'** טעמא דמתכוין לחבירו הא מתכוין לאשה משלם דמי ולדות לימא תיהוי תיובתא דרב אדא בר אהבה *דאמר רב אדא בר אהבה שוורים שנתכוונו לאשה פטורים מדמי ולדות אמר לך רב אדא בר אהבה הוא הדין ב'דאפי' נתכוונו לאשה נמי פטורים מדמי ולדות והא דקתני שור שהיה מתכוין לחבירו *אידי דקא בעי למיתנא סיפא אדם שהיה מתכוין לחבירו דהכי כתיב קרא קתני רישא נמי שור שהיה מתכוין לחבירו אמר רב פפא ג'שור שנגח את השפחה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות מאי טעמא חמרתא מעברתא בעלמא הוא דאזיק דאמר קרא °שבו לכם פה עם החמור *עם הדומה לחמור: °כיצד משלם דמי ולדות: דמי ולדות (א) שבח ולדות מיבעי ליה הכי נמי קאמר כיצד משלם דמי ולדות ושבח ולדות שמין את האשה כמה היא יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה: אמר רשב"ג א"כ משהאשה יולדת משבחת: מאי קאמר אמר רבה ה"ק וכי אשה משבחת קודם שתלד יותר מלאחר שתלד והלא אשה משבחת לאחר שתלד יותר מקודם שתלד אלא שמין את הולדות ונותנין לבעל תניא נמי הכי וכי אשה משבחת קודם שתלד יותר מלאחר שתלד והלא אשה משבחת לאחר שתלד יותר מקודם שתלד אלא שמין את הולדות ונותנין לבעל רבא אמר הכי קתני וכי אשה למי שיולדת משבחת ואין לעצמה בשבח ולדות כלום אלא שמין את הולדות ונותנין לבעל ושבח ולדות חולקין תניא נמי הכי אמר רשב"ג וכי אשה למי שיולדת משבחת ואין לעצמה בשבח ולדות כלום אלא שמין נזק בפני עצמו וצער בפני עצמו ושמין את הולדות ונותנין לבעל ושבח ולדות חולקין קשיא דרשב"ג אדרשב"ג ל"ק כאן במבכרת כאן בשאינה מבכרת ורבנן דאמרי שבח ולדות נמי לבעל מאי טעמא *כדתנן ממשמע שנאמר °ויצאו ילדיה איני יודע שהיא הרה מה ת"ל הרה לומר לך שבח הריון לבעל ורשב"ג האי הרה מאי דריש ביה מבעי ליה לכדתניא ר"א בן יעקב אומר לעולם אינו חייב עד שיכנה כנגד בית ההריון אמר רב פפא לא תימא כנגד בית הריון ממש אלא כל היכא דסליק ביה שיחמא לולד לאפוקי יד ורגל דלא: ד'היתה שפחה ונשתחררה או גיורת פטור: אמר רבה לא שנו ה'אלא שחבל בה בחיי הגר ומת הגר דכיון דחבל בה בחיי הגר זכה בהו גר וכיון דמת הגר זכה בהו מן הגר אבל חבל בה לאחר מיתת הגר זכיא לה איהי בגוייהו ומיחייב לשלומי לה לדידה א"ר חסדא מרי דיכי אטו ולדות צררי נינהו וזכיא בהו אלא איתיה לבעל זכה ליה רחמנא ליתיה לבעל לא מיתיבי *הכה את האשה ויצאו ילדיה נותן נזק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין הבעל נותן ליורשיו אין האשה נותן ליורשיה היתה שפחה ונשתחררה או גיורת זכה אמרי ומי עדיפא ממתניתין דאוקימנא שחבל בה בחיי הגר ומת הגר הכא נמי שחבל בה בחיי הגר ומת הגר ואיבעית אימא לאחר מיתת הגר ותני

רש"י

א"כ משהאשה יולדת כו' · מפרש בגמרא: ונותן לבעל · שהתורה זכתה לו דכתיב בעל האשה (שמות כא): היתה שפחה ונשתחררה · כלומר היתה משוחררת או גיורת נשואה לגר או לעבד משוחרר ואין לה בעל שמת פטור דהמחזיק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשין זכה וזה קודם לזכות במה שבידו והאי דנקט האי לישנא היתה שפחה ונשתחררה ולא נקט היתה משוחררת משום דע"כ בשאין לה בנים הימנו קאמר והיינו דקאמר היתה שפחה ונשתחררה דמשמע עתה מקרוב דעדיין לא היו להם בנים והוא הדין נמי לישראלית הנשואה לגר ומת הגר דפטור דהא דמי ולדות לבעל והאי דנקט שפחה וגיורת משום דסתם שפחה משוחררת נשואה למשוחרר וסתם גיורת לגר: **גמ'** דרב אדא בר אהבה · בשור שנגח ארבעה וחמשה (לעיל דף מד.): דהכי כתיב קרא · כי ינצו אנשים אלמא במתכוין לחבירו משתעי: דמי ולדות שבח ולדות הוא · דקתני שמין את האשה כו' ויש בכלל שומא זו דמי ולדות ובמה שהאשה נראית משובחת ובעלת אברים מפני העובר ודמיה יקרין: ה"כ קאמר כיצד משלם דמי ולדות ושבח ולדות · שהן משביחין את האשה: שמין את האשה · כמה האשה יפה בשביל ולדות הללו עד שלא ילדה וכמה היא יפה עכשיו כשנתרוקנה ונפחתו דמיה ונותן לבעל ונזקה של אשה אינו בכלל שומא זו דאין כאן אלא פחת ריקון העובר אבל כחש גופה מחמת המכה ונפחתו דמיה משהיתה ראויה לימכר כשהיתה בריאה ריקנית הוא נזק ואינו של בעל אלא כשאר חבלה הוא והדין כתוב בכתובות (דף סה:) בזמן שבסתר לה שני חלקים ולו אחד ובזמן שבגלוי לו ב' חלקים כו': מאי קאמר · דמשמע דהכי קאמר ליה דא"כ לדידך אית לך דמשהאשה יולדת משבחת ות"ק הא קאמר דמפחתא: והלא אשה משבחת · בדמים לאחר שתלד דמתחילה דמיה פחותין לימכר שמסוכנת היא למות בצער לידה והכי משמע מתניתין א"כ דכך שמין כדקאמרת אשתכח דלא יהיב ליה מידי דמשהאשה יולדת משבחת: וכי למי שהאשה יולדת · למי שזכתה תורה דמי ולדות יהבינן נמי שבח דמי כפחא שדמי גופה מתעלין הא ודאי שבח דמי כפחא מחמת גופה נמי אתי ונזק הוא: חולקין · שדמי הנפח מחמת שניהן באין: אלא שמין נזק בפני עצמו · היינו כחש הגוף מחמת מכה ודמיה פחותים משהיתה ריקנית בריאה ואין כאן שומת פחת ריקון: וצער בפני עצמו · ונזקא דהכא כחבלה דעלמא הקצוב במסכת כתובות כדפרישית לעיל: ושמין ולדות · (ב) ונותן כל דמיהן לבעל: ושבח ולדות · דהיינו פחת דמי נפח גופה מחמת ריקון הולד חולקין: קשיא דרשב"ג כו' · דהכא קתני ושבח ולדות חולקין אלמא אשה משבחת לימכר כשהיא הרה יותר מריקנית ולעיל קתני אשה משבחת משתלד יותר מקודם לכן: במבכרת · דמיה פחותין קודם לידה מלאחר לידה דמסוכנת היא: שיחמא · חמימות והיינו כנגד כל החלל כולו: זכיא בהו איהי · דהא ולדות נכסי בעליהן (ג) וכשמת הגר ועדיין היא מעוברת היא החזיקה בהן והיא קודם לכל אדם הלכך כי חבל בה בתר הכי משלם לה לדידה: מרי דיכי · בעל שמועה זו הלזה מתרגמינן דיכי (בראשית לז): צררי נינהו · קשרי מעות וכספים הן שתזכה בהן מן ההפקר: איתיה לבעל · או ליורשיו זכי להו רחמנא: ליתיה לבעל כו' · דחיובא אימת אתי לה בשעת חבלה והרי אין לה תובעין: אין האשה נותן ליורשיה · הא אוקימנא בגרושה לפיכך אין הבעל יורשה בפרק שור שנגח ד' וה' (דף מג.): זכה · החובל במה שבידו ואפי' לאחר מיתת הגר חבל בה זכה בה: לרבה

תוספות

חמרתא מעברתא כו' · וא"ת הא גבי בור תנן בשלהי פרקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור ולא אמרינן דהוי כחמרתא מעברתא ולא נמעטיה משור ולא אדם וי"ל דהכא לא מיעט הכתוב שור(ד) בדמי ולדות אלא במקום שהולדות של בעל כדכתי' בעל האשה אבל כאן הולדות לאדון דכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה: **אטו** ולדות צררי נינהו · [א] ביורשים לא פליג רב חסדא ומודה הוא דזכו דהא בכתובות בפרק נערה (דף מג:) אצטריך קרא למעוטי שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו והכא ליכא מיעוט ועוד מדפריך לרבה מברייתא דהכה את האשה ומוקי לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא משמע דניחא לאחר מיתת הגר ודווקא גר אבל כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשים: **ומי** עדיף ממתניתין · וא"ת ומאי ס"ד דמקשן וכי לא ידע דלא עדיף ויש לומר משום דבהך ברייתא קתני נזק וצער וכי היכי דנזק וצער איירי בכל ענין כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין: ותני

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה ב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכג סעיף א:

לג ב ג מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ג ד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תה סעיף ג:

לד ד ה מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה ג ד סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכג סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ושבח ולדות מיבעי ליה: (ב) רש"י ד"ה ושמין ולדות ונותנין כל: (ג) ד"ה זכיא וכו' בעליהן הן וכשמת: (ד) תוס' ד"ה חמרתא וכו' הכתוב שור מדמי ולדות·

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אטו וולדות כו' ביורשים לא כו' כ"ב וכ"ד ש"פ ורמב"ם חולק (ועבהגר"א סימן תכ"ג ס"ק ד):

גליון הש"ס

גמ' כיצד משלם דמי ולדות· עיין לעיל דף מז ע"א תוספות ד"ה וכן:

מסורת הש"ס

לעיל מג.

שבת ל. וש"נ

קדושין סח. [יבמות סב. כתובות קיא. נדה יז.]

נ"ל כדתניא

לעיל מב:

ותני זכתה לימא כתנאי בת ישראל שנשאת לגר ונתעברה ממנו וחבל בה בחיי הגר נותן דמי ולדות לגר לאחר מיתת הגר תני חדא חייב ותני חדא פטור מאי לאו תנאי נינהו לרבה ודאי תנאי היא אלא לרב חסדא מי לימא *תנאי היא ל"ק הא רבנן הא רשב"ג אי רשב"ג מאי אריא לאחר מיתה אפי' מחיים נמי אית לה פלגא מחיים אית לה פלגא לאחר מיתה כוליה ואיבעית אימא הא והא רשב"ג כאן בשבח ולדות כאן בדמי ולדות אמרי משבח ולדות לישמע דמי ולדות ומדרשב"ג לישמע לרבנן אמרי לא שבח ולדות דשייכא ידה בגוייהו זכיא בהו בכולהו דמי ולדות דלא שייכא ידה בגוייהו לא זכיא בהו כלל: בעי מיניה רב ייבא סבא מר"נ המחזיק בשטרותיו של גר מהו מאן דמחזיק בשטרא אדעתיה דארעא הוא דמחזיק [א]ובארעא הא לא אחזיק *ושטרא נמי לא קנה דלאו דעתיה אשטרא או דלמא [ב]דעתיה נמי אשטרא א"ל *עני מורי *וכי לצור ע"פ צלוחיתו הוא צריך א"ל [ג]לצור ולצור אמר רבה [ד]משכונו של ישראל ביד גר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו מ"ט כיון דמית ליה גר פקע ליה שעבודיה [ה]משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה את השאר ואמאי תקני ליה חצירו *דהאמר רבי יוסי בר חנינא [ו]חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אמרי הכא במאי עסקינן דליתיה כל היכא דאיתא לדידיה דאי בעי מקני [מצי] קני קניא ליה [נמי] חצירו כל היכא דליתיה לדידיה דאי בעי הוא למיקני לא מצי קני חצירו נמי לא קניא [ז]והלכתא דליתיה בחצירו דלא קנה: **מתני'** [ח]החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר או ברה"ר ופתחו לרה"י ברה"י ופתחו לרה"י אחר חייב: **גמ'** ת"ר החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר (*ברה"ר ופתחו לרה"י) חייב וזהו בור האמור בתורה דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר [ט]הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור האמור בתורה אמר רבה בבור ברה"ר כ"ע לא פליגי דמיחייב מ"ט אמר קרא °כי יפתח וכי יכרה *אם על פתיחה חייב על כרייה לא כל שכן אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו לא נחלקו אלא בבור

תורה אור: שמות כא

רש"י

לרבה ודאי · ע"כ מוקי למילתיה כתנאי דהוא אמר חייב והא דתני פטור לא מצי מוקי ליה כוותיה וע"כ הכי מתרץ אנא דאמרי כתנא דמחייב: אלא לרב חסדא מי לימא · מי מיבעיא ליה לאוקמיה מילתא בפלוגתא כתנאי ולמימר אנא דאמרי כתנא דפטר או מצי לתרוצי האי דתנא חייב במילתא אחריתי דלא תקשי ליה: לא קשיא · כלומר אמר לך רב חסדא תרווייהו תנאי כוותי קיימי דבדמי ולדות פטור והא דתניא חייב בשבח ולדות ואליבא דר"ש דאמר אשה פלגא בהו והיא קיימת: והא · דתני פטור רבנן היא דאמרי כולהו דבעל והרי הוא מת וזכה זה מן ההפקר אבל רבה לא מצי לתרוצי מידי דהא איהו אמר אשה זכתה בחלק בעלה מן ההפקר הואיל והיא היתה מעוברת ומוחזקת בהן בשעת מיתה ואמאי פטור משבח ולדות ודמי ולדות דידה נינהו: מאי אריא לאחר מיתת · הגר דתני חייב ליתן לה חלקה: מחיים · דגר: נמי · חייב ליתן לה חלקה: לאחר מיתה · הגר: כוליה · דזכיא בחלק שבח ולדות של בעלה: אמרי · א"כ קשיא לרב חסדא דמשבח ולדות המגיע חליו בחיי הגר לגר וקאמר ר"ש דכשמת והיא מעוברת זכתה היא בחלקו נשמע דזכתה נמי בדמי ולדות דבעלה דמאי שנא דמי ולדות משבח ולדות: ומדר"ש · דאשמעינן דזכתה בחלקו נשמע נמי לרבנן דזכתה בכולן דרבנן לא פליגי אלא במחיים אבל בזכיה דמיתה לא פליגי רבנן ור"ש: אמרי · לא דמו דמי ולדות לשבח ולדות: שבח ולדות · לר"ש דשייכא בהו מחיים בפלגא כי מיית זכייא בכולהו: בשטרות של גר · שנשתעבד לו ישראל אחר קרקעותיו: מהו · לקנות את הגוייר: ושטרא נמי לא קני · ואי אתא ישראל אחר והחזיק בה לצור על פי צלוחיתו קנייה: עני מורי · ענני אדוני: וכי לצור על פי צלוחיתו · דליהוי דעתיה אשטרא מעיקרא (ולאו דעתיה אארעא): פקע ליה שעבודיה · וקם ליה ברשותי' דמריה: דליתיה · שאין המלוה בעיר: והלכתא · הא דאמרינן זה קנה את השאר: בדליתיה · למשכון בחצירו של מלוה בשעת מיתת הגר אבל איתיה למשכון בחצירו קני ליה חצירו: **מתני'** ופתחו לרה"ר · וכ"ש אם חפר ברה"ר ופתחו לרשות הרבים ולא תימא דוקא חופר ברשותיה דהוה ליה בור דאית ליה בעלים אבל חפר ברה"ר פטור דהא תני סיפא החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו כו': ברה"ר ופתחו לרה"י · דהוה ליה בור ברה"י והפקיר רשותו דלא מצי למימר מאי בעית ברשותי ונפל דרך פיו לתוכו: חייב · דקסבר חובא דבור בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד היא ובלבד שיפקיר רשותו: ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד · אף על גב דאין כאן לד רשות הרבים: חייב · ובלבד אם הפקיר רשותו אותה שפי הבור לתוכה: **גמ'** ופתחו לרשות הרבים · כיון שהתקלה ברשות הרבים הוה ליה כמי שחפרו ברה"ר: וזהו בור כו' · לקמיה מפרש מאי זהו: שתם לא גרסינן: כ"ע לא פליגי דמיחייב · ור"ע מודה ליה לרבי ישמעאל בבור ברשות הרבים דהוא אמור בתורה אבל רבי ישמעאל לא מודי ליה לרבי עקיבא בבור ברשותו דקסבר כי אפקרנא לך רשותי לאו לאחויבי אלא בהזיקא אפקרתיה: אם על פותח · שחפרו אחר וכסהו ובא אחר וגילהו: באה לו · שאין לו חלק בו אלא שכרהו או שפתחו דהיינו ברשות הרבים שאין הקרקע שלו:

בעל

תוספות

ותני זכתה · ואין מגיה הברייתא אלא כלומר זכה מי שיש לו זכות:

משכונו של ישראל ביד גר כו' מוציאין אותו מידו · ואפילו משכנו שלא בשעת הלואתו ואפילו למ"ד בעל חוב קונה משכון דע"כ אין לו אלא שעבוד עליו כיון שהיה יכול לפדותו הישראל ולסלקו בדמים:

והלכתא דליתיה בחצר · פ"ה דאמשכון קאי דאם איתיה בחצר קני אע"פ שאין עומד בצד שדהו וצריך לומר דאיירי בחצר המשתמרת דאי בחצר שאין משתמרת לא קנה אלא אם כן עומד בצד שדהו כדאיתא בפ"ק דב"מ (דף יא. ושם*) ולמאי דס"ד דאיירי כשהמשכון בחצר ובעל החצר אין כאן זה אינו כפי המסקנא של ב"מ ולר"י נראה דמעיקרא נמי הכי ס"ל דאיירי בחצר שאין משתמרת ולא קנה אלא אם כן עומד בצד שדהו וכן משמע נמי מבא זה והחזיק בה אם כן לא היתה משתמרת אצל זה והא דקאמר והלכתא דליתיה בחצר אבעל חצר קאי כלומר שינויא דשנינן שינויא הוא:

החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר · כללא דמילתא בכל הך שמעתא בור בתר פתחו אזלינן דנחשב הבור כאילו הוא במקום שהפתח שם:

ברה"ר ופתחו לרה"י · פירש בקונט' והפקיר רשותו וה"ה אם מתחילה סמכיה לרה"ר ולא הוצרך לפרש בהפקיר רשותו אלא משום דמשמע ליה לישנא דפתחו לרה"י באמצע רה"י כדמוכח בגמרא דקתני ברה"ר ופתחו לרה"י פטור דמוקי שלא הפקיר לא רשותו ולא בורו ומעיקרא ס"ד כשהפקיר רשותו ולא בורו והיינו משום דמשמע ליה ופתחו לרה"י באמצע רה"י:

ברה"י ופתחו לרה"י אחר · פ"ה שהפקיר רשותו אותה שפי הבור בתוכה אין נראה שר"ל שפתחו לרה"י של אדם אחר ובא אותו אדם והפקיר רשותו שלא היה לו לומר אותה בלשון נקבה אלא משמע שרוצה לפרש הכל ברשות עצמו ולשון אחר אינו מיושב לפירוש זה ואין להקשות אמאי אצטריך למתני ברה"י ופתחו לרה"י אחר ה"ל למימר החופר בור ברה"י ותו לא דאגב אחריני נקט הכי ופירש לנו שהבור והפתח הכל עושה ברשותו ור"י מפרש ברה"י ופתחו לרה"י אחר דהיינו שחפר בור ברשות עצמו ופתחו לרשות חבירו ואצטריך דלא תימא פתחו לרה"ר הוא דחייב דשכיחי רבים (א) ומזקי אבל ברה"י דליכא למיחש אלא לנזק יחידי פטור וכה"ג תניא בהמניח (לעיל לג:) גבי המבקע ולפי פי' ר"י קשה למה הוא חייב בנזקי בעל חצר אם נפל שורו לבור כיון שהחופר משלם נזקי החצר °על בעל חצר למלוייה:

ת"ר החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר · וי"ס שכתוב בהן ברה"ר ופתחו לרה"ר והכי מתניא בתוספתא (פ"ו) וק"ק דה"ל למימר החופר בור ברה"ר אבל אין להקפיד משום דקאי אהנך דמתניתין דאיירי שהפתח ברשות אחרת אצטריך לאשמועינן דאיירי באותו ענין שהבור והפתח במקום אחד ברשות הרבים:

על הכרייה לא כ"ש · *במכילתין אמרינן מכאן שאין עונשין מן הדין אבל בש"ס שלנו אין סובר כן כדפרישית בריש המסכת (דף ב.*): [עיין תוס' לעיל ד': ד"ה ועדים]

עין משפט נר מצוה

לה א ב ג מיי' פ"א מהלכות זכייה ומתנה הלכה ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן רעה סעיף יא:

לו ד מיי' שם פ"ב הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף כו [רב אלפס ב"ב פ"ג דף קס"ד]:

[ד"ה ה"מ]

גי' רש"ל מי לימא תנאי היא ל"ק כאן בדמי ולדות כאן בשבח ולדות ואב"א הא והא בשבח ולדות ול"ק הא רבנן הא רשב"ג אי רשב"ג מאי ארי' כו' לאחר מיתה כולי' לישנא אחרינא הא והא בשבח ולדות הא רשב"ג והא רבנן ואב"א הא והא רשב"ג וכו' ומהרש"ם כתב וז"ל ל"ק הא רבנן הא רשב"ג ואב"א הא והא רשב"ג כאן בשבח ולדות כאן בדמי ולדות אי רשב"ג מאי ארי' כו' לאחר מיתהכוליה אמרי משבח ולדות לישמע כצ"ל וכן גיה מהו' שכנא עכ"ל:

לז ה מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף כח [רב אלפס שם]:

[ב"מ ז: יג. ב"ב עו:]

לח ו מיי' שם הלכה טז ופ"ד שם הלכה ח ופט"ז מהלכות אבידה הלכה ח ופי"ז הלכה ח סמג שם וסימן עד טוש"ע ח"מ סימן רמג סעיף כא וסימן רסח סעיף ג וסימן רעה סעי' כח [רב אלפס שם]:

לט ז מיי' פ"ב מהלכות זכייה ומתנה הלכה טז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רעה סעיף כח:

מ ח ט מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ברה"י וכו' דשכיחי רבים ומזקי אבל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ברה"י וכו' על בעל חצר למלוייה · עיין לעיל דף כט ע"א תוספות ד"ה פליגי ודף מח ע"א תוספות ד"ה אע"ג:

[צ"ע במכילתא]

[ד"ה ולא]

מסורת הש"ס

[עיין תוספות ב"ב נד. ד"ה אדעתא] [סנהדרין כו: מנחות יז. פה.]

ב"מ יא. קא. קיח. חולין קמא:

ס"א ל"ג

רש"א מ"ז

[לקמן נ. נא.]

בבור ברשותו ר"ע סבר *בור ברשותו נמי חייב דכתיב °בעל הבור בבור דאית ליה בעלים קאמר רחמנא ור' ישמעאל סבר בעל התקלה אלא מאי זהו בור האמור בתורה דקאמר ר"ע זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לתשלומין ורב יוסף אמר בבור ברה"י כולי עלמא לא פליגי דמחייב מאי טעמא בעל הבור אמר רחמנא בבור דאית ליה בעלים עסקינן כי פליגי בבור ברה"ר רבי ישמעאל סבר [י]בור ברה"ר נמי חייב דכתיב כי יפתח וכי יכרה *אם על פתיחה חייב על כרייה לא כ"ש אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו ור"ע הנהו מיצרך צריכי דאי כתב רחמנא כי יפתח הוה אמינא פותח הוא דסגי ליה בכסוי כורה לא סגי ליה בכסוי עד דטאים ליה ואי כתב רחמנא כי יכרה הוה אמינא כרייה הוא דבעי כסוי משום דעבד מעשה אבל פותח דלא עבד מעשה אימא כסוי נמי לא בעי קמ"ל ואלא מאי זהו בור האמור בתורה דקאמר ר' ישמעאל זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לניזקין מיתיבי החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י פטור ואף על פי שאינו רשאי לעשות כן לפי [ג]שאין עושין חלל תחת רה"ר החופר בורות שיחין ומערות ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב [ד]והחופר בורות ברה"י הסמוכה לרשות הרבים כגון אלו [ה]החופרים לאושין פטור ור' יוסי בר' יהודה מחייב עד שיעשה מחיצה עשרה או עד שירחיק ממקום דריסת רגלי אדם וממקום דריסת רגלי בהמה ארבעה *טפחים טעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב הא מני בשלמא לרבה רישא ר' ישמעאל וסיפא ר"ע אלא לרב יוסף בשלמא סיפא דברי הכל אלא רישא מני לא רבי ישמעאל ולא ר"ע אמר לך רב יוסף כולה דברי הכל היא ורישא שלא הפקיר לא רשותו ולא בורו אמר רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לדברי הכל לרבה נמי לא תוקמה כתנאי מדרישא ר' ישמעאל סיפא נמי ר' ישמעאל וטעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב כגון דארווח ארווחי לרה"ר מיתיבי החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב ברה"י הסמוכה לרה"ר פטור בשלמא לרבה כולה ר' ישמעאל היא אלא לרב יוסף בשלמא רישא רבי ישמעאל אלא סיפא מני לא ר' ישמעאל ולא ר"ע אמר לך בחופר לאושין ודברי הכל: *ת"ר [ו]חפר ופתח ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים חייב וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר ופותח ומוסר לרבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו: *תנו רבנן מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם עלתה אמרו לה מי העלך אמרה להם זכר של רחלים נזדמן לי וזקן אחד מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו זרעו אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שנאמר °וסביביו נשערה מאד מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה ר' *נחוניא אמר מהכא °אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו אמר ר' חנינא כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו חייו שנאמר °הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט *א"ר חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב

ארך

תורה אור: שמות כא | תהלים נ | תהלים פט | דברים לב

רש"י

בעל התקלה · ולעולם ברה"ר אבל ברשותו אע"פ שהפקיר פטור כדפרישית האי דנקט ולא הפקיר בורו דאם הפקיר אף בורו הוה ליה בור ברה"ר: ומאי זהו דר"ע · בשלמא זהו דרבי ישמעאל למעוטי מאי הא בור ברה"ר נמי למעוטי דר"ע אלא זהו דר"ע למעוטי מאי הא בור ברה"ר נמי אמור בתורה כדדרשינן: לתשלומין · בור דאית ליה בעלים נאמר אלא תשלומין כדכתיב בעל הבור ישלם ובור ברה"ר נאמר אלא הניזקין כדכתיב כי יפתח איש וכי יכרה ונפל שמה וגו' והכי קאמר ר"ע אמאי פטרת בבור ברשותו והלא זהו בור האמור בתורה אלא תשלומין: הנהו מיצרך צריכי · ולעולם ברשות היחיד והפקיר רשותו ולא בורו דהוה ליה ממונו שהזיק חייב משום דקרינן ביה בעל הבור אבל ברה"ר דלאו ממונו הוא פטור: דטאים · ישתום *וימלא עפר: ומאי זהו דר' ישמעאל · הואיל ולדידיה תרוייהו כתיבי: לנזקין · בור ברה"ר פתח בו הכתוב תחלה כשדבר בנזקו ונפל שמה שור או חמור בור ברשות הרבים דבר בו הכתוב כי יפתח וכי יכרה ונפל ואי קשיא מתני' מני רבה מוקי לה כר"ע דמחייב אתרווייהו ורב יוסף מוקי לה כר' ישמעאל: פטור · אם נפל דרך פיו שברשותו וקס"ד אפילו הפקיר רשותו פטור אבל אם נפחתה הקמירה שקמר וכסה ברה"ר חייב דהאי תנא סבר חיובא דבור ברה"ר הוא: לאושין · יסוד לחומת ביתו על פני כל רוחב הבית אלא רה"ר וחבירו בספר עזרא (ד) ואשיא יחיטו ובגמרא נפל אשיתא (ברכות דף נו·): פטור · והייט נמי כחופר בור ברשותו דאית ליה בעלים והפקיר רשותו דלא מצי למימר ליה מאי בעית ברשותי הכא נמי לא מצי למימר ליה למה הלכה בהמתך על שפתו דהא ברשות הרבים היא: וטעמא דלאושין · שדרך לעשות כן ואינו פושע: הא לאו לאושין חייב · אלמא בור ברשותו חייב וקשיא רישא לסיפא: רישא · דקתני בור ברשותו פטור ר' ישמעאל: וסיפא · דמיחייב דדייקינן הא לאו לאושין חייב ר"ע: אלא לרב יוסף · דאמר בור ברשותו דכולי עלמא חייב רישא דקתני פטור מני: לא רשותו ולא בורו · דא"ל ברשותאי מאי בעית ואצטריך לאשמועי' דאע"ג דאינו רשאי לעשות כן דאין עושין חלל תחת רשות הרבים מיהו הואיל ולרשותו פתח ופטור: דארווח בה ארווחי לרה"ר · (א) דהוה ליה חופר בור ברה"ר והלכך טעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב: ברה"י הסמוכה לרה"ר · (ב) כגון מקלה מקום מרשותו לרשות הרבים דהוה ליה הפקיר רשותו פטור: ומסר לרבים · דאמר לבני עירו הבור זה שחפרתי לא צריך לכם לשתות מי גשמים המתכנסין שם ורואיה לשתות בהמות מהן הרי הוא מסור לכם: חופר שיחין · לעולי רגלים בדרכים: שעה ראשונה · שעדיין היא ראויה להיות חיה בתוך המים: אמר להם שלום · תעלה וכן שניה: שלישית · דהוה לה שהות שתלא נפשה אם ישנה שם: אמר להן · כבר עלתה ודאי כדאמרינן לקמן דפשיטא ליה דלא תמות שם: זכר של רחלים · אילו של יצחק: וזקן מנהיגו · אברהם: מצטער בו · לחפור בורות ומערות לעולי רגלים: עם סביביו · לדיקים הדבקים בו: נשערה מאד · לשון חוט השערה: ונורא על כל סביביו · ותרן · לעבור על כל פשעם: יותרו חייו · יופקרו חייו וגופו שמורה אל הבריות לחטוא:

תוספות

בבור ברשותו · פי' בקונט' (ג) דקסבר [ר"י] דכי אפקרינא רשותאי לא ליחייב אנא בהזיקא אפקריניה משמע דרוצה לומר אם סמך הבור מתחילה לרה"ר חייב לכולי עלמא ואין משמע כן ועוד דבסמוך אמר הא לאו לאושין חייב ואוקמה רבה כר"ע אבל לרבי ישמעאל משמע דפטור וי"ל דהייט טעמא משום דא"ל תורך ברשותי מאי בעי שלא היה לו להתקרב כל כך אצל רשותי שתפול בבור: **אמר** לך רב יוסף כולה דברי הכל היא · לאו דוקא כולה אלא רישא וסיפא דאקשי מינייהו אבל מציעתא דקתני ברה"י ופתחו לרשות הרבים חייב לא אתיא אלא כרבי ישמעאל: **כגון** דארווח ארווחי לרה"ר · והשתא כולה דברי הכל רישא כשלא הפקיר לא רשותו ולא בורו וסיפא דארווח ארווחי ומיהו רבי יוסי בר יהודה דבעי הרחקה לא מתוקמא כרבי ישמעאל: **דבר** שנצטער בו · וא"ת אכתי מנא ליה הא מת בנו בצמא וי"ל דמ"מ באותו דבר עצמו לא היה ראוי ליכשל בירושלמי (שקלים פ"ה הל"א ע"ש) מלאך בדמות רבי חנינא נזדמן לה:

אלך

מסורת הש"ס: [לעיל כח.] | [עיין פרש"י לקמן נא: ד"ה שם] | תוספתא פ"ו | שקלים ה: יבמות קכא: [ע"ש] | [ביבמות איתא חנינא] | עירובין כב. [ע"ש] | [לעיל מט: לקמן נא.] | גי' רש"ל אמות

עין משפט נר מצוה

מא א ב מיי' פי"ב מהלכות נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף ו:

מב ג מיי' פי"ג שם הלכה כג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיז סעיף א ועי"ש בהגה"ה:

מג ד ה טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף ט:

מד ו מיי' שם הלכה כג סמג שם טור ש"ע שם סעיף ז וסימן פיז סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דארווח בה ארווחי לרה"ר כגון מקלה מקום מרשותו לרה"ר דהוה ליה חופר: (ב) ד"ה ברה"י הסמוכה לרשות הרבים דהוה ליה הפקיר כנ"ל ותיבות כגון מקלה וכו' נמחק: (ג) תוס' ד"ה בבור וכו' פי' בקונטרס לעיל דקסבר:

עין משפט
נר מצוה

כה א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כג סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיז סעיף א :

כו ב מיי' שם פי"ב הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף ו :

כז ג ד ה מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף י :

כח ו מיי' שם הל' א וי"ד טוש"ע שם סעיף יג :

כט ז מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף יח :

ל ח מיי' פ"ט מהלכות שחיטה הלכה יט סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' נח סעיף ג :

גליון הש"ס
תוס' ד"ה לשמואל וכו' ונחבט בקרקע מודה שמואל. עיין לעיל דף כח ע"ב תוספות ד"ה ונשוף :

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ו]

הגהות הב"ח
(א) גמ' דרך נפילה ושמואל ונפל :

לעיל כט:

לקמן נג.
סנהדרין מה.

לקמן נג. נד.

תורה אור

שמות לג

ארך אפים ולא כתיב ארך אף ארך אפים לצדיקים ולרשעים : ת"ר לא יסקל אדם מרשותו לרה"ר *מעשה באדם אחד שהיה מסקל מרשותו לרה"ר ומצאו חסיד אחד אמר לו ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך לגלג עליו לימים נצרך למכור שדהו והיה מהלך באותו רה"ר ונכשל באותן אבנים אמר יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך : **מתני'** ב*החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור חייב ג אחד החופר בור שיח ומערה חריצין ונעיצין חייב א"כ למה נאמר בור *ד מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים, ה היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואם הוזק בו חייב : **גמ'** *אמר רב בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו אלמא קסבר חבטה קרקע עולם הוא דמזקא ליה ושמואל אמר ו להבלו וכ"ש לחבטו וא"ת לחבטו אמרה תורה ולא להבלו התורה העידה על הבור ואפילו מלא ספוגין של צמר מאי בינייהו איכא בינייהו דעבד גובה ברה"ר לרב אגובה לא מיחייב לשמואל ז אגובה נמי מיחייב מ"ט דרב דאמר קרא ונפל עד שיפול דרך נפילה (א) ולשמואל ונפל כל דהו משמע תנן א"כ למה נאמר בור מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים בשלמא לשמואל אף כל לאתויי גובה אלא לרב אף כל לאתויי מאי לאתויי חריצין ונעיצין חריצין ונעיצין בהדיא קתני להו תני והדר מפרש והני כולהו דקתני למה לי צריכא דאי תנא בור הוה אמינא בור עשרה הוא דאית ביה הבלא משום דקטין וכריכא אבל שיח דאריך אימא בעשרה לית ביה הבלא ואי תנא שיח הוה אמינא שיח עשרה הוא דאית ביה הבלא משום דקטין אבל מערה דמרבעא אימא בעשרה לית בה הבלא ואי תני מערה הוה אמינא מערה בעשרה הוא דאית בה הבלא משום דמטללא אבל חריצין דלא מטללי אימא בעשרה לית בהו הבלא ואי תנא חריצין הוה אמינא חריצין עשרה הוא דאית בהו הבלא משום דלית בהו רויחא מלעיל טפי מתתאי אבל נעיצין דרויחי מלעיל טפי מתתאי אימא בעשרה לית בהו הבלא קמ"ל : תנן היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואם הוזק בו חייב נפל לתוכו שור או חמור ומת פטור מ"ט לאו משום דלית ביה חבטה לא משום דלית ביה הבלא אי הכי אם הוזק בו חייב הא לית ביה הבלא אמרי אין הבלא למיתה ויש הבלא לנזקין ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי שחטיה מריה טרפיה רב נחמן אמר רב נחמן אי שקיל מריה דהאי תורא קבא דקמחא ואזל תנא בי מדרשא ח אם שהתה מעת לעת כשירה לא אפסדיה לתורא דשוה כמה קבי אלמא קסבר ר"נ יש חבטה בפחות מעשרה איתיביה רבא לרב נחמן היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור מאי טעמא לאו משום דלית ביה חבטה לא

ארך אפים לצדיקים ולרשעים· בשוטין פסין (עירובין דף כב· ושם) משמע לרשעים להאבידם מן העוה"ב ובחלק (סנהדרין דף קיא·) משמע לטובה וי"ל כשאין סופו לעשות תשובה הוא לרעה אבל כסופו לעשות תשובה הוא לטובה : **איכא** בינייהו דעבד גובה· ה"נ הוה מצי למימר דנפל דרך אחוריו דלרב לא מיחייב אלא דרך פניו דאיכא הבל אי נמי בבור שרחבה יותר על עומקה דליכא הבל כדאמרינן (לקמן נא:) וחדא נקט : **לשמואל** אגובה נמי מיחייב· ע"כ בנתקל בגובה ונחבט בקרקע דאי בנחבט בגובה מודה רב דחייב כמו באבנו וסכינו ומשאו דאמר (לעיל דף ג·) אי דאפקריה בין לרב בין לשמואל היינו בור והיינו משום דחבטה דידיה הוא וקשה דבנתקל בגובה °ונחבט בקרקע מודה שמואל דפטור דקרקע עולם הזיקתו כדמוכח לקמן (דף נג·) אמר שמואל היכי דמי לאחוריו דפטור כגון שנתקל בבור ונפל אחורי הבור וי"ל כגון דעבד גובה ה' טפחים וסביב הגובה חפר בעומק ה' טפחים ונתקל בגובה ונחבט בעומק בור א"כ דוקא התם גבי נפל מקול הכרייה פטר שמואל שקול הכרייה גרם לו ליפול וחבטה נמי לא גרם לו מעשיו שנחבט בקרקע שחוץ לבור ואין להקשות דליחייב בעל הבור החצי שעשה חצי התקלה ובכל נמי ליחייב דהא מוקי לה כרבי נתן דכי ליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי י"ל דקסבר שמואל שאין לחייב בעל הבור לעולם אפי' לרבי נתן אלא כשעשה כל התקלה אז יתחייב בעל הבור כשנחבט ואפי' נחבט בקרקע עולם או כשעשה ההיזק אע"ג שלא עשה התקלה אבל בחצי התקלה לא יתחייב בור כשנחבט בקרקע עולם ולפי זה אתי שפיר הא דמשמע לקמן (שם) נתקל באבן ונפל לבור דמחייב בעל האבן אע"ג דהאי בור לאו איהו כרייה : **תני** והדר מפרש· פי' תני והדר מפרש מהיכא נפקא לן : **אם** שהתה מעת לעת ושחטה כשירה· בפרק אלו טריפות (חולין נא: ושם) אומר עמדה אין צריכה מעת לעת בדיקה ודאי בעי הלכה אפילו בדיקה לא בעי אבל כששהתה מעת לעת אין להוכיח משם אי בעי בדיקה אי לא ומתוך ה"ג משמע דבעי בדיקה שפירש אנן לא בקיאינן בבדיקה ולדידן בעי י"ב חדש : אמרי

ארך אף· משמע מאריך רוגז וממתין מליפרע ארך אפים משמע שני רצונים אחת של טובה ואחת של רעה: לצדיקים· מלשלם שכר טוב לאלתר : ולרשעים· מלפרע מהן לאלתר : לא יסקל· לפנות אבנים : מרשות שאינה שלך· שמא אתה עתיד למוכרה: לרשות שלך· רשות הרבים כל ימיו הוא שלו : לגלג עליו· לא היה מכיר טעמו של דבר : **מתני'** חריצין ונעיצין· בור עגול הוא שיח ארוכה וקצרה מערה מרובעת ומכוסה בקרוי אלא שיש לה פה חריצין רחבין ומרובעין כמערה ואינן מקורין אלא כל פיו פתוח : נעיצין· קצרין מלמטה ורחבין מלמעלה: סתם בור עשרה טפחים : מה בור שיש בו כדי להמית· דהיינו י' טפחים : **גמ'** להבלו· משום דעבד ליה הבל לבור ולא משום חבטו : קרקע עולם· ואינו שלו : שמואל אמר להבלו· חייבה תורה כדקאמרינן ואע"ג דהבלא ממילא אתי ליה וכ"ש לחבטו דאיהו עבד ליה חבטה : ואם תאמר· דוקא לחבטו ולא להבלו דהא ממילא הוא ואיהו לא עבדיה : התורה העידה על הבור· דכתיב בור סתם : ואפילו מלא ספוגין של צמר· דליכא חבטה : מאי בינייהו· מכדי היכא דמת בו בין לרב בין לשמואל חייב ואפילו נבקעת כריסו או נשברה מפרקתו מחייב נמי רב דאיכא למימר הבלא נמי קטליה ואפי' נשברה רגלו וכיחש איכא למימר מחמת הבל הבור חלה וכיחש מה לי אי טעמא דחיובא משום חבטה מה לי משום הבל : דעבד גובה· תל גבוה עשרה ברה"ר ועלה שם שור ונפל דהכא ליכא הבלא אלא חבט : דרך נפילה· בעומק משמע ועל פניו : תני· חריצין ונעיצין ברישא: והדר מפרש· מהיכא נפקי : דקטין וכריכא· קצר ועגול : אבל חריצין· דרחבין ולא מטללי אימא לא : לאו משום דלית ביה חבט· ואע"ג דאית ביה הבל וקשיא לתרוייהו : לא משום דלית ביה הבלא· וכ"ש דחבטה לית ליה : לנזקין· חלה מחמת הבל וכיחש : אריתא· יאור : דדלאי· משקה שדות והיא עמוקה אמה ולפיכך היא נקראת אמת המים דעמוקה אמה ורחבה אמה : טרפיה רב נחמן· משום ריסוקי אברים דהיא אחת מי"ח טריפות דתנן (חולין דף מב·) נפלה מן הגג ואע"פ דלא חזינן ביה מכה אלא שאין יכול לעמוד ואמרינן התם (דף נא:) אם שהתה מעת לעת ושחטה כשירה ואם עמדה והלכה אינה צריכה מעת לעת ושור זה לא עמד : קבא דקמחא· להוצאותיו עד שיבא לפני חכמים לשאול ויורוהו אם שהתה מעת לעת ושחטה כשירה : לא אפסיד· בהיה ממתין : לא

תורה אור

לא משום דלית ביה הבלא אי הכי (א)הוזק בו חייב הא לית ביה הבלא אמר ליה אין הבל למיתה ויש הבל לנזקין איתיביה *א בית הסקילה היה גבוה שתי קומות ותני עלה וקומה שלו הרי כאן שלש ואי סלקא דעתך יש חבטה בפחות מי' למה לי כולי האי ולטעמיך נעביד עשרה אלא כר"נ דאמר ר"נ אמר רבה בר אבוה *אמר קרא (ויקרא יט) °ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה אי הכי נגבה טפי משום דמינוול איתיביה (דברים כב) °כי יפול הנופל ממנו ממנו ולא (ב) בתוכו כיצד ב היתה רה"ר גבוה ממנו עשרה טפחים ונפל מתוכה לתוכו פטור עמוקה ממנו עשרה טפחים ונפל מתוכו לתוכה חייב ואי ס"ד יש חבטה בפחות מי' למה לי עשרה א"ל שאני בית דכל פחות מעשרה לאו בית הוא אי הכי השתא נמי דהוי מאבראי עשרה דל מיניה תקרה ומעזיבה מגואי לא הוי עשרה א"ל כגון דחק מגואי אי הכי כי לא הוי נמי מאבראי עשרה משכחת לה דהוי מגואי עשרה כגון דחק בה טפי אלא היינו טעמא דר"נ סבר ג מכריסא דתורא לארעא כמה הוי ארבעה אריתא דדלאי כמה הוי שיתא הא עשרה ד אישתכח דכי קא מחבט מעשרה הוא דקא מחבט אלא מתני' דקתני מה בור שהוא כדי להמית י' טפחים אף כל שיש בו כדי להמית י' טפחים בשיתא נמי סגיא אמרי מתני' דאיגנדר לבור:

מתני' ה בור של שני שותפין עבר עליו הראשון ולא כסהו והשני ולא כסהו *השני חייב: **גמ'** אמרי בור של שני שותפין היכי משכחת לה הניחא אי סבירא לן כר"ע *דאמר בור ברשותו חייב משכחת לה בחצר של שניהם ובור של שניהם והפקירו רשותן ולא הפקירו בורן אלא אי סבירא לן בור ברשותו פטור היכי משכחת לה דחייב עליה ברה"ר וברה"ר בור של שני שותפין היכי משכחת לה אי דשוו שליח תרוייהו ואמרי ליה זיל כרי לן ואזל כרה להו °*ו אין שליח לדבר עבירה ואי דכרה האי חמשה והאי חמשה נסתלקו להו מעשה ראשון הניחא לרבי ולנזקין משכחת לה אלא לרבי ולמיתה ולרבנן בין למיתה בין לנזקין היכי משכחת לה אמר רבי יוחנן כגון שעקרו שניהן חוליא בבת אחת והשלימו לעשרה מאי רבי ומאי רבנן דתניא *אחד החופר בור תשעה ובא אחר והשלימה לעשרה האחרון חייב רבי אומר אחר אחרון למיתה ואחר שניהם לנזקין מאי טעמא דרבנן דאמר קרא (שמות כא) °כי יפתח וכי יכרה *אם על פתיחה חייב על כרייה לא כל שכן אלא להביא כורה אחר כורה שסילק מעשה ראשון ורבי אמר לך הנהו מיצרך צריכי כדאמרינן ורבנן נמי מיצרך צריכי אלא היינו טעמא דרבנן אמר קרא כי יכרה איש בור אחד ולא שנים ורבי ההוא מיבעי ליה °*כי יכרה איש בור ולא שור בור ורבנן תרי איש בור כתיבי ורבי *אידי דכתב האי כתב האי וממאי דלחיובי בתרא דלמא לחיובי קמא לא סלקא דעתך דאמר קרא (שם) °והמת יהיה לו ההוא דקא עביד מיתה והאי והמת יהיה לו מבעי ליה לכדרבא *דאמר רבא ז שור פסולי המוקדשין שנפל לבור פטור שנאמר והמת יהיה לו במי שהמת שלו אמרי ולאו ממילא שמעת מינה דבההוא דעבד מיתה עסקינן: ת"ר ח אחד החופר בור עשרה ובא אחר והשלימה לכ' ובא אחר והשלימה לשלשים כולן חייבין ורמינהו אחד החופר בור עשרה ובא אחר וסייד וכייד האחרון חייב

לימא

רש"י

לא משום דלית ביה הבלא · אבל חבטה אית ביה ואפ"ה פטור כרב: ולטעמיך נעביד י' · דהא בעשרה מיהא מודית דיש חבטה: מיתה יפה · שימות מהר: דמגול · שנעשה אברים: ממנו ולא לתוכו · בית גבוה מרה"ר שראוי ליפול ממנו לרה"ר חייב במעקה ולא בית עמוק מרה"ר שהנופל נופל על גגו: גבוה ממנו י' טפחים ונופל מתוכה לתוכו · כלומר שהנופל נופל מתוך רה"ר לתוכו על גגו: פטור · מן המעקה: ונפל מתוכו לתוכה · כלומר שהנופל נופל מגגו לרה"ר: חייב · במעקה: למה לי · בית גבוה י' דמשמע הא בליר מהכי פטור ממעקה: לאו בית הוא · ותורה לא חייבה במעקה אלא בית ואע"ג דיש חבטה: אי הכי · דטעמא משום דאינו קרוי בית הוא אמאי קתני עמוקה ממנו י' טפחים חייב כי הוי נמי עשרה לגד רה"ר: דל תקרה ומעזיבה לא הוי גואי י' · ולא חזי לדירה ולא הוי בית: משכחת לה · דהוי בית: דחק ליה מגואי · עד דהוי מגואי י' טפחים והוי בית וחייב: אלא · טעמא ודאי משום דאין חבטה פחות מעשרה הוא ולרב נחמן לא תקשי דקסבר ר"נ כו': דאיגנדר · שוכב היה ונתגלגל ונפל:

מתני' השני חייב · והראשון פטור ובגמרא מוקי לה בשהניחו ראשון לשני משתמש ודולה כשהלך לו: **גמ'** אין שליח לדבר עבירה · להתחייב שולחו אלא שליח מיחייב וסברא הוא דאמרי' ליה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין: הניחא לרבי · דאמר לקמן אחר שניהן לנזקין: ובנזקין משכחת לה · דתרוייהו מיחייבי: אלא לרבי ולמיתה · דבמיתה מודה דאחרון חייב ולא ראשון היכי משכחת לה: שעקרו שניהם · שחפר האחד תשעה ובא חבירו וסייעו ועקרו בבת אחת חוליא מקרקעותיו: והשלימה לעשרה · דאין כאן אחרון (*לנזקין) דתרוייהו כי הדדי משוו ליה בור ובין לרבי ובין לרבנן חייבין במיתה וכ"ש בנזקין: מיצרך צריכי · כדאמרן לעיל בפירקין (דף נ.): אחד ולא ב' · מעטיה קרא לראשון כדמפרש לקמיה וכי מעטיה לנזקין מעטיה דאי ממיתה לא אצטריך קרא דהא לא עבד שיעור מיתה: שור פסולי המוקדשין · כגון בכור בעל מום שהוא של כהן (ג)דקרינן ביה שור רעהו או שור קרבן שנפל בו מום ונפדה דקרינא ביה שור רעהו ואפ"ה לענין בור פטור דכתיב והמת יהיה לו מי שראוי לו להאכיל נבילתו לכלבים יצא זה כו' דהכי אמרינן בבכורות (דף טו·) גבי פסולי המוקדשין שנפדו תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך אבל שור שנגחו חייב כדמפרש לקמיה בפירקין ולהכי נקט פסולי המוקדשים דאילו קדשים תמים מאי אריא בור אפי' שור שנגחו נמי פטור דכתיב שור רעהו ולא שור הקדש: לאו ממילא כו' · כלומר תרתי שמעת מיניה: סייד וכייד · שמתחילה רחב היה ולא היה בו הבל כל כך וזה שסיידו קצרו: כייד · עשה בו ציורין בכתלים בטיח הסיד שטח בו:

לימא

תוספות

אמרי אין הבל למיתה כו' · והמקשה היה סובר דלענין חבט שייך שפיר אין חבט למיתה אבל יש חבט לנזקין אבל לענין הבל היה סובר דאי יש הבל למיתה יש הבל לנזקין ואי אין הבל למיתה לנזקין נמי אין הבל: **נעביד** פחותה מעשרה · והשתא מדמה טריפות דאדם לטריפות דבהמה וכן באלו טריפות (חולין דף מג· ושם) ומייתי ראיה מאיוב וקשה לר"ת דמחלק בינייהו*:

בור של שני שותפין היכי משכחת לה · ולא בעי למימר שהפקירו רשותן ובורן דפטור לכולי עלמא כדפרישית בהמניח (לעיל דף כח: ושם) ולא בעי למימר כגון שחפר זה עשרה וזה עשרים דאמר לקמן דכולם חייבין דאבור עשרה דמתניתין קאי:

האחרון חייב · דוקא הוא בשביל שחידש מיתה שלא היה מתחילה אבל ראשון ח' וזה ט' כולם חייבין בנזקין כמו זה י' וזה עשרים:

בור י' ובא אחר והשלימו לעשרים · °והוא הדין לי"א למאי דפריך עלה מסייד וכייד ומשני הא רבי והא רבנן:

סלא

נא א מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הל' א סמג עשין קד:

נב ב מיי' פי"א מהל' רוצח הלכה ג סמג עשין עט טוש"ע ח"מ סי' תכז סעיף ד:

[עיין תוספות עירובין ז. ד"ה כגון ותוספות זבחים קטז. ד"ה ודלמא ותוספות גיטין נו. ד"ה וניקר ותוספות חולין מב: ד"ה ואמר ותוספות בכורות לז: ד"ה כדי]

נג ג ד טוש"ע י"ד סי' נח סעיף א ועי' בכ"מ פ"ט מהלכות שחיטה הלכה ח:

נד ה מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף כה:

נה ו מיי' פ"ז מהלכות מעילה הל' ב טוש"ע ח"מ שם סעיף ח:

נו ז מיי' פי"ב מהלכות נזקי ממון הלכה יז:

נז ח מיי' שם הל' יב סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף יד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי הכי ואם הוזק בו כצ"ל: (ב) שם ממנו ולא לתוכו כיצד וכו' ונופל מתוכה וכו' ונופל מתוכו: (ג) רש"י ד"ה שור פסולי וכו' של כהן (דקרינא ביה שור רעהו) תא"מ ונ"ב עיין רש"י לקמן דף נג ע"ב:

גליון הש"ס

גמרא אין שליח לדבר עבירה. עיין כמ"ל פ"ב מהלכות רוצח הלכה ב ובטורי אבן חגיגה דף י ד"ה וכי זה חוטא: שם כי יכרה איש בור ולא שור בור. לעיל דף יט ע"ב: תוס' ד"ה בור י' וכו' וה"ה לי"א. עיין לעיל דף י ע"ב תוס' ד"ה מאי קעביד:

מסורת הש"ס

סנהדרין מה.

[סנהדרין מה. נב. פסחים עה. כתובות לז:]

ג"י הרי"ף והרמב"ם הראשון חייב לעיל נ.

[קדושין מב: וש"נ]

ס"א ל"ג

לעיל י.

[לעיל מט: נ.]

לעיל מח.

[יבמות נד: וש"נ]

לקמן נג: נד.

לימא הא רבי הא רבנן אמר רב זביד הא
והא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן אחרון
חייב אלא היכא דלא עבד קמא שיעור
מיתה אבל היכא דעבד קמא שיעור מיתה
אפילו רבנן מודו דכולן חייבין והא סייד
וכייד דקא עבד קמא שיעור מיתה וקתני
אחרון חייב אמרי התם שלא היה בו הבל
למיתה ובא אחר והוסיף בה הבל למיתה
איכא דאמרי אמר רב זביד הא והא רבי הך
דקתני כולן חייבין שפיר הא דקתני אחרון
חייב כגון שלא היה בו הבל לא למיתה ולא
לנזקין ובא אחר והוסיף בו הבל בין
למיתה בין לנזקין אמר רבא *הניח אבן
ע"פ הבור והשלימה לעשרה באנו למחלוקת
רבי ורבנן פשיטא מהו דתימא למטה הוא
דהבלא דידיה קא קטיל ליה אבל למעלה
דלא הבלא דידיה קא קטיל אימא לא קמ"ל
בעי רבא טם טפח וסילק אבניו מהו מי
אמרינן מאי דעבד שקליה או דלמא נסתלקו
מעשה ראשון וקמה ליה כוליה ברשותיה
תיקו: אמר רבה בר בר חנה אמר שמואל
בר מרתא בור שמונה ומהן שני טפחים
מים חייב מ"ט כל טפח דמיא כתרי דיבשה
דמי איבעיא להו בור תשעה ומהן טפח
אחד מים מהו מי אמרינן כיון דלא נפישי
מיא לית ביה הבלא או דלמא כיון דעמיק
טפי אית ביה הבלא בור שבעה ומהן שלשה
טפחים מים מהו מי אמרינן כיון דנפישי
מים טפי אית ביה הבלא או דלמא כיון
דלא עמקא לית ביה הבלא תיקו: בעא
מיניה רב שיזבי מרבה הרחיבה מהו א"ל
הרי מיעט הבלא א"ל אדרבה הרי קירב
הזיקא אלא אמר רב אשי ניחזי אנן אי
בהבלא מיית הרי מיעט הבלא אי בחבטה
מיית הרי קירב הזיקא איכא דאמרי אמר
רב אשי ניחזי אנן אי מהדיא גיסא נפל הרי קירב הזיקא ואי מאידך
גיסא נפל הרי מיעט הבלא: איתמר בור שעומקה כרחבה רבה ורב יוסף
דאמרי *תרוייהו משמיה דרבה בר בר חנה דאמר משמיה דרבי מני חד
אמר לעולם יש בה הבל עד שיהא רחבה יתר על עומקה וחד אמר לעולם
אין בה הבל עד שיהא עומקה יתר על רחבה: *עבר עליו הראשון ולא
כסהו: וראשון מאימת מיפטר רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו משמיה
דרבה בר בר חנה דאמר משמיה דרבי מני חד אמר משמניחו משתמש
וחד אמר משימסור לו דליו כתנאי המדלה מים מן הבור ובא חבירו
ואמר לו הנח לי ואני אדלה מים כיון שהניחו משתמש פטור רבי אליעזר
בן יעקב אומר משימסור לו דליו במאי קמיפלגי רבי אליעזר בן יעקב
סבר יש ברירה האי מדידיה קא ממלא והאי מדידיה קא ממלא ורבנן
סברי אין ברירה אמר רבינא ואזדו לטעמייהו דתנן *השותפין שנדרו הנאה
זה מזה אסורין ליכנס לחצר ר"א בן יעקב אומר זה נכנס לתוך שלו וזה
נכנס לתוך שלו במאי קמיפלגי ר"א בן יעקב סבר יש ברירה האי לדנפשיה
עייל והאי לדנפשיה עייל ורבנן סברי אין ברירה א"ר אלעזר המוכר בור
לחבירו כיון שמסר לו דליו קנה היכי דמי אי בכספא ליקני בכספא אי
בחזקה ליקני בחזקה לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקני וכיון שמסר
לו דליו כמאן דאמ' ליה לך חזוקוקני דמי: א"ר יהושע בן לוי המוכר בית לחבירו
כיון

לימא הא · דקתני חייבין רבי היא דאמר לעיל גבי חופר בור תשעה והאיל ועבד בו שיעור נזקין דהוי שותף בנזקין והכא דעבדי קמאי שיעור מיתה הוו כולם שותפין בתשלומי מיתה: והא · רבנן · דדייקי איש אחד ולא שנים: אפילו רבנן מודו · דכי כתיב מיעוטא אחופר בור ט' כתיב דליכא לחיוביה מן והמת יהיה לו דהא מסקנא דמילתא מן והמת יהיה לו נפקא לן דההוא דעבד שיעור מיתה מחייב ומיהו כולה מילתא לא מצינו למילף מינה דעיקר קרא לכדרבא אתא: שלא היה בה הבל למיתה · שהיתה רחבה הרבה מש"ה פטור אף בנזקין כדאמרינן איש אחד ולא שנים דהוה ליה כחופר בור ט' ובא אחר והשלימה לעשרה: הא והא רבי · דאילו רבנן כי היכי דפטרי חופר ט' מנזקין פטרי נמי הכא לקמאי: כגון שלא היה בו הבל לא למיתה ולא לנזקין · הלכך ראשון פטור אף בנזקין ואליבא דרב דאמר להבלו ולא לחבטו ואליבא דרבי אצטריך לשנויי שלא היה בו הבל אפי' לנזקין דאילו היה בו הבל לנזקין הוי ראשון שותף לנזקין ולשמואל דאמר אף על החבטה חייבה תורה מוקי לה במלא ספוגות בקרקעותיו דאין כאן חבט: באנו למחלוקת רבי ורבנן · לרבנן אחרון חייב בין לנזקין בין למיתה לרבי אחר אחרון למיתה אחר שניהן לנזקין: פשיטא · מה לי הוסיף למטה מה לי הוסיף למעלה: מהו דתימא · בין לרבי בין לרבנן אחרון פטור דלאו הבלא דידיה קטליה: טם טפח · החופר בור ט' ואחר השלימו לעשרה וחזר אחרון וסתם ומילא עפר אותו טפח שהוסיף: טם · סתם בלשון ארמי [סתמום] טמונין פלשתאי (בראשית כו): מאי דעבד שקליה · וראשון חייב בנזקין: קמה ליה ברשותיה · והוה ליה השתא בור תשעה דאחרון וחייב מיהא בנזקין: מיא: מוסיף הבלא: הרחיבה · אחד חופר בור י' ובא חבירו והרחיב פיו: הרי מיעט הבלא · ותבא לו ברכה: הרי קירב הזיקא · שמיעט מקום מעמד רגלים ושמא לא היה הולך השור עד מקום פי הבור שבתחילה: וראשון מאימת מיפטר · דניטעון על השני היתה השמירה דפשיטא לן דהכי עבר דקתני מתני' נשתמש קאמר דאי כדקתני מתני' שעברו עליו שניהן זה אחר זה אמאי ראשון פטור הרי גם הוא פשע: דליו · כסוי הבור לכסותו שהראשון פתחו ודלה ובא שני ומלאו ומסר לו ראשון את כיסוי הבור: והאי מדידיה קממלא · ולא הוי ליה שני שואל על חלקו של ראשון שיהא כולו מוטל עליו לשומרו הלכך אם הזיק שניהם חייבין אבל מסר לו את הדלי נעשה זה שומר שקיבל עליו לכסותו: לחצר · של שניהן: לתוך שלו · כל היכא דעייל יכול לומר זה חלקי שאני בורר ומהני ליה ברירה: ליקנייה בחזקה · משנשתמש בו שהרי קרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה: לעולם בחזקה · לבד מסירת דליו בעי לאחזוקי ביה ומיהו להכי מהני מסירה דאי בחזקה נחודה בעי למימר ליה לך חזק וקני כו':
משכוכית

שלא היה בו הבל למיתה · שהיה רחבו יותר מעמקו: אי בהבלא מיית · הרבה הוא תימה דנהי דמיעט הבלא מכל מקום אם לא דהרחיב לא היה נופל: השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורים ליכנס בחצר · בנדרים (דף מו:) מפרש בין יש בה דין חלוקה ובין אין בה דין חלוקה אסורים ואע"פ שאין יכול למחות ליכנס כשאין בו דין חלוקה מ"מ יכול לאסור עליו מידי דהוי אמשכיר בית לחבירו שיכול המשכיר להקדיש כדאיתא במסכת ערכין בפ' האומר משקלי (דף כא: ושם) אע"פ שאין יכול למחות ביד השוכר שלא ליכנס וא"ת ומ"ש מב"ח דאתי וטריף אפי' הקדיש שדהו אלא משום דר' אבהו מוסיף דיגר שלא יאמר כו' (שם דף כג:) וי"ל דשאני ב"ח דגוף הקרקע יוצא מתחת יד המקדיש אבל גבי שוכר לעולם אין גוף הקרקע יוצא מתחת יד המשכיר: זה נכנס בתוך שלו · השתא משמע דדריסת הרגל אסור במודר הנאה ואפילו ר"א בן יעקב לא שרי אלא שותפין משום דבשלו נכנס אבל בלא שותפים מודה דאסור דקפדי אדריסת רגל כדמשמע בסוף חזקת הבתים (ב"ב דף נז: ושם*) וקשה דבפ"ק דמגילה (דף ח· ושם*) תנן אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת רגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש ופריך בגמרא דריסת הרגל הא לא קפדי ומאי קפריך הא משמע הכא דקפדי ומפרש ר"ת דהכי פריך התם דע"כ בדריסת הרגל דלא קפדי כמו בבקעה מיירי דאי בההיא דקפדי כגון בחצר א"כ אפי' נודר הימנו מאכל יהא אסור כיון דקפדי א"כ כיוצא בו משכירין ותניא בנדרים בפ' אין בין המודר (דף לג·) וכל דבר שאין עושה בו אוכל נפש מקום שמשכירין כיוצא בו אסור וכיון דלא קפדי אמאי אסור והוא הדין דהוה מצי (א) למימר כלים הא לא קפדי:
כיון

עין משפט נר מצוה

נח א ב ג מיי' פי"ב מהלכות נזקי ממון הלכה יב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף טו:

נט ד מיי' שם הל' יא ונגרסתם להיפך כמו שכתוב בכ"ם שלפנינו ועיין במ"מ טוש"ע שם סעיף יא:

ס ה מיי' שם טור ש"ע שם סעיף יג:

סא ו ז מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף טז ועיין בהג"ה:

סב ח מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יז ועיין ברא"ש:

סג ט מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף כה:

סד י מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכו סעיף א:

סה כ ל מ נ מיי' פ"א מהלכות מכירה הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצב סעיף ב:

[ד"ה רבינא]

[ד"ה דריסת]

מסורת הש"ס

[בהרא"ש ליתא מלת תרוייהו]

עיין בספר ה"ה

ב"מ לט: נדרים מה: ב"ב נז:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה זה וכו' וה"ה דה"מ למיפרך כלים:

כיון שמסר לו מפתח קנה ה"ד אי בכספא ליקני בכספא אי בחזקה ליקני בחזקה לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקני וכיון שמסר לו מפתח כמאן דאמר ליה לך חזק וקני דמי אמר ריש לקיש משום ר' ינאי *המוכר עדר לחבירו כיון שמסר לו משכוכית קנה ה"ד אי במשיכה ליקני במשיכה אי במסירה ליקני במסירה לעולם במשיכה ובעי למימר ליה לך משוך וקני וכיון דמסר לו משכוכית [ג]כמאן דאמר ליה לך משוך וקני דמי מאי משכוכית הכא תרגמו קרקשתא ר' יעקב אומר עיזא דאזלא בריש עדרא כדדרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא כד רגיז רעיא על ענא עביד לנגדא סמותא: **מתני'** [ד]כסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה ולא כסהו השני חייב *[ה]כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב [ו]נפל לפניו מקול הכרייה חייב לאחריו מקול הכרייה פטור *[ז]נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים [ח]נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן חייב [ט]בן או בת עבד או אמה פטור: **גמ'** וראשון עד אימת מיפטר אמר רב בכדי שידע ושמואל אמר בכדי שיודיעוהו ורבי יוחנן אמר [א][י]בכדי שיודיעוהו וישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו: כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור: כיון דכסהו כראוי היכי נפל אמר ר' יצחק בר בר חנה [כ]שהתליע מתוכו איבעיא להו כסהו כסוי שיכול לעמוד לפני שוורים ואין יכול לעמוד בפני גמלים ואתו גמלים וארעוה ואתו שוורים ונפלי ביה מאי אמרי היכי דמי אי דשכיחי גמלים פושע הוא ואי דלא שכיחי גמלים אנוס הוא לא צריכא דאתו לפרקים מי אמרינן כיון דאתיין לפרקים פושע הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה או דלמא כיון דהשתא מיהת ליכא אנוס הוא ת"ש כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ה"ד אילימא כראוי לשוורים וכראוי לגמלים היכי נפול אלא לאו כראוי לשוורים ולא

משכוכית · לקמיה מפרש דבר המושך כל העדר אחריו: ה"ד אי במשיכה · שהכישה במקל ורצתה לפניו שכן דרך בהמה דקה: ליקני במשיכה · למה לי מסירת משכוכית: אי במסירה · קני להו שהיה רה"ר או חצר שאינה של שניהן שאין משיכה קונה שם דאין משיכה אלא בסמטא או בחצר של שניהן כדאמרינן בהמוכר את הספינה בבבא בתרא (דף עו:): קרקשתא · גרסינן זוג שמקרקש בה לפני העדר והולך כולו אחריו: עיזא דאזלא בריש עדרא · יש לבעל העדר עז חריף ודרך העזים להלך בראש והעדר הולך אחריהם: עביד לנגדא סמותא · לעז המושכת מנקר עיניה ונכשלת ונופלת בבורות והעדר אחריה כך כשהמקום נפרע משונאי ישראל ממכה להן פרנסים שאינן מהוגנין: **מתני'** כסהו הראשון · כשנשתמש בו: ובא השני · להשתמש בו: ומצאו מגולה · כגון שהתליע ונשבר הכסוי: השני חייב · והראשון פטור ובגמרא מפרש עד מתי ראשון פטור אבל לא כסהו ראשון ובא שני ומצאו מגולה ולא כסהו שניהן חייבין ודקתני השני חייב הא אוקימנא שהניחו ראשון לשני משתמש וסמך עליו שיכסנו: כסהו כראוי · ועבר עליו השור או חמור ונפל ומת: פטור · ובגמרא פריך הואיל וכראוי הוא היכי נפל: נפל לפניו מקול הכרייה · בור כרוייה ונכנס כורה שכיר לתוכו להרחיב או להעמיק ושור הולך על שפת הבור ושמע קול הפטיש ונבעת ונפל על פניו בבור (א): חייב · בעל הבור ואפילו שור שהוא פקח דאמר לקמן (דף נה:) במתניתא דבעל הבור פטור דאיבעי עיוני ומיזל הכא חייב שקול הכרייה ביעתתו ובגמרא פריך נימא כורה גרם ליה. ל"א לפניו מקול הכרייה בעל הבור חייב דאע"ג דאיכא למימר כורה גרם ליה וכורה גרמא בעלמא הוא דעבד דקי"ל *המבעית את חבירו פטור מדיני אדם ותרווייהו ליפטרו אפ"ה בעל הבור חייב כר' נתן כדמפרש בגמ' וזה שמעתי: לאחריו מקול הכרייה פטור · כדמפרש בגמרא ואיידי דנקט ברישא מקול הכרייה תנא סיפא לאחריו מקול הכרייה: בכלי שור שייכא שבירה העול והמחרישה בכלי חמור שייכא קריעה חבילת בגדים ומרדעת שעל גביו: ופטור על הכלים · כדמפרש בגמרא: שור חרש שוטה וקטן כו' · מפרש בגמ': בן או בת · כלומר אע"ג דקטנים הן וליכא למימר איבעי להו עיוני ומיזל אפ"ה פטור מגזירת הכתוב שור ולא אדם חמור ולא כלים: **גמ'** וראשון עד אימת מיפטר · היכא דבא השני ונשתמש בו ולא כסהו עד אימת רמיא כולה חיובא אשני וראשון פטור: בכדי שידע · שיבא גם הראשון אחרי כן ויראנו מגולה הואיל ושניהן יודעין שהוא מגולה רמיא חיובא אתרוייהו: ושמואל אמר בכדי שיודיעוהו · אע"פ שלא בא ורואהו חייב בחלקו ולא רמיא כולה אשני דהא לא גילהו דנחייביה משום פותח לשון מורי לשון אחר עד כדי שיודיעוהו אפי' בא ורואהו פטור עד שיודיעוהו ולשון ראשון כשר: ויכרות ארזים כו' · אבל לשני שבא ונשתמש בו לא יהבינן שיעורא כולי האי דהוה ליה לאותובי שומרים עילויה: וארעוה · קלקלוה ועשאה רעועה: ואתו שוורים ונפלו ביה · דאי נפלו ביה גמלים לא מבעיא לן דחייב דהא לגבי גמלים פושע הוא: אי שכיחי גמלים פושע הוא · אף לגבי שוורים דאית ליה לאסוקי אדעתיה דגמלים מרעי ליה: ולא

כיון דמסר לו מפתח קנה ה"ד [אי] בכספא כו' · רשב"ם מפרש בפ' חזקת הבתים (ב"ב ד' נב: ושם ד"ה נעל) גבי נעל וגדר כל שהוא בנכסי הגר דנעל היינו שקבע מנעול בדלת לנעלו דהוי בנין אבל סגר הדלת בנכסי הגר אין חזקה דאין זה אלא כמבריח ארי מנכסי חבירו ואע"ג דגבי שכירות הבתים אמר בריש מסכת פסחים (דף ד. ושם*) דכשמסר לו מפתחות הוי בחזקת השוכר לבדוק וה"ה לקנותו ה"מ מוכר ומשכיר בית לחבירו אבל בנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני וקשה לר"י דהכא משמע בהדיא דמסירת מפתח לא קני אלא הוי כאומר לך חזק וקני ודוקא גבי חמץ הוא דתלוי במסירת מפתח דמי שמפתח בידו עליו לבדוק כיון שהוא יכול ליכנס בזה הבית לבדוק ומה שפי' דלא קני בנעילת דלת אין נראה דבגיטין בפרק הזורק (דף עז:) אומר גבי גט דתיזיל איהי ותיחוד ותפתח אלמא נעילה לחוד קניא שלא היה יכול לעשות שום מנעול דשבת היה ואע"פ שאסור לקנות בשבת בשכיב מרע שרי שלא תטרוף דעתו כדאמרי' בפרק מי שמת (ב"ב דף קנו: ושם) ובחזקת הבתים (שם דף נז·) נמי מוכח גבי ההוא דתנן אלו דברים שיש להם חזקה ואלו שאין להם חזקה ופריך הגמרא מ"ש רישא ומ"ש סיפא ומשני אמר רבא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו (ב) קנה בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו לא קנה א"כ הא דקתני סיפא הכניס תרנגולין לתוך הבית הרי זו חזקה בנכסי הגר נמי קנה והיינו טעמא דקנה דמסתמא כשנתן שם תרנגולין נעל דלת כדי לשמרם אלמא בנעילת דלת סגי ואין לדמות נעילת דלת למבריח ארי דדוקא נתן צרור דסכר מיניה מיא הוא דאמרי' בחזקת הבתים (ב"ב דף נג·) דהוי כמבריח ארי אבל נעל שנעל דלת בפני כל אדם ואין מניח אדם ליכנס מוכחא מילתא שהבית שלו וקני בנעילה לחודה והא דאמר התם הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להם דלתות קנה אורחא דמילתא נקט שאותו שמעמיד דלתות רגיל לנעלם וה"ה נעל ולא העמיד: **בכדי** שידע. כלומר שהקול יצא שהבור מגולה דמסתמא שמע ושמואל אמר בשמיעה בעלמא לא מחייב דאין סומך אשמיעה עד שיודיעוהו ורבי יוחנן אמר עד שיודיעוהו וישכור פועלים ויכרות ארזים וה"ה השני שנותנין לו שיעור זה אלא דלא בעינן שיודיעוהו שכבר ידע ושמואל סבר דמיד יש לו להושיב שם שומרים שלא יפול שום דבר בבור: **ואתו** שוורים ונפלו ביה · פ"ה דאי נפלו בו גמלים לא מיבעיא לן דחייב דהא לגבי גמלים פושע הוא וכן משמע הלשון ויש ליתן טעם בדבר דאפילו לא שכיחי גמלים כלל יש לחוש שמא יבאו גמלים ויפלו אבל אין לחוש שירעו גמלים ויפלו אחרי כן שוורים: תא

מסורת הש"ס
לעיל מו.
לעיל כח:
לקמן דף ט.

הגהות הגר"א
[א] גמ' בכדי שיודיעוהו. נ"ב גי' הרמב"ם שידע. וכ"ה גי' הרא"ש וטור:

עין משפט נר מצוה
סו א ב מיי' פ"ב מהל' מכירה הלכה ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצו סעיף ד:
סז ג מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הל' ז סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף כו:
[ד"ה אם]
סח ד מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף כב:
סט ה מיי' שם הלכה יח ועי' בהשגות ובמ"מ טור ש"ע שם סעיף לא:
ע ו מיי' שם פי"ג הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעיף כא:
עא ז מיי' שם פי"ב הלכה טז סמג שם טוש"ע שם סעיף יט:
עב ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ:
עג ט מיי' שם הלכה. טוש"ע שם סעיף כו:
עד י מיי' שם הלכה ד ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף כב:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה נפל לפניו וד"ה חייב הד"א: (ב) תוס' ד"ה כיון וכו' בנכסי חבירו נמי קנה כל שאילו בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו נמי לא קנה:

עין משפט
נר מצוה

עה א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ד סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף כג :

עו ב ג מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף יט :

עז ד מיי' שם הלכה ה ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף כד :

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה (לעולם כראוי לשורים וכו' פושע הוא) איידי דנסיב רישא וכו' איכא דאמרי (הא נמי ודאי וכו' כי איבעי לן) תא"מ ונ"ב ס"א לעולם לא כראוי לשורים ולא כראוי לגמלים ודקא קשיא לך כו' : (ב) שם לענין התלעה אמרי (לא לעולם כראוי וכו' פושע הוא) תא"מ ונ"ב ס"א לא כראוי לשורים ולא כראוי וכו' : (ג) תוס' ד"ה ושכיחי וכו' וחזו שורים פקחים ומזהרי ולא נפלי :

ולא כראוי לגמלים ואי דשכיחי גמלים אמאי פטור פושע הוא ואי דלא שכיחי גמלים פשיטא אנוס הוא אלא לאו דאתיין לפרקים ואתו גמלים וארעוה ואתו שוורים ונפלו ביה וקתני פטור אלמא כיון דהשתא ליכא אנוס הוא אמרי לא לעולם כראוי לשוורים וכראוי לגמלים ודקא קשיא לך היכי נפול א"ר יצחק בר בר חנה שהתליע מתוכו ת"ש לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב היכי דמי אילימא לא כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים פשיטא צריכא למימר דחייב אלא לאו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים היכי דמי אי דשכיחי גמלים פושע הוא ואי דלא שכיחי גמלים אנוס הוא אלא לאו דאתיין לפרקים ואתו גמלים וארעוהו ואתו שוורים ונפלו ביה וקתני חייב אלמא כיון דאתיין לפרקים פושע הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה (א) לעולם כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים ודקא קשיא לך פושע הוא איידי דנסיב רישא כסהו כראוי נסיב סיפא נמי לא כסהו כראוי איכא דאמרי *הא נמי ודאי לא איבעיא לן דכיון דאתיין לפרקים פושע הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה כי איבעי לן הכי הוא דאיבעיא לן כסהו כסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ואינו יכול לעמוד בפני גמלים ושכיחי גמלים והתליע מתוכו מהו מי אמרינן מגו דהוי פושע אצל גמלים הוי פושע נמי לענין התלעה או דלמא לא אמרינן מגו ת"ש כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואתמר עלה אמר רבי יצחק בר בר חנה שהתליע מתוכו היכי דמי אלימא כראוי לשוורים וכראוי לגמלים והתליע מתוכו פשיטא דפטור מאי הוה ליה למעבד אלא לאו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים והתליע מתוכו וקתני פטור אלמא לא אמרינן מגו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין התלעה לא לעולם כראוי לגמלים וכראוי לשוורים והתליע מתוכו ודקא קשיא לך כי התליע מאי הוה ליה למעבד מהו דתימא איבעי ליה למיזל ומנקש עליה קמ"ל ת"ש לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב היכי דמי אילימא לא כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים צריכא למימר דחייב אלא לאו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ואי דשכיחי גמלים פושע הוא ואי דלא שכיחי גמלים אנוס הוא אלא לאו דשכיחי גמלים והתליע מתוכו וקתני חייב אלמא אמרינן מגו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין התלעה אמרי לא (ב) לעולם כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים ואתו גמלים וארעוהו ואתו שוורים ונפלו ביה ודקא קשיא לך פשיטא פושע הוא איידי דנסיב רישא כסהו כראוי נסיב סיפא נמי לא כסהו ת"ש *[ג]נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן סומא ומהלך בלילה חייב [ו]פקח ומהלך ביום פטור ואמאי נימא מדהוי פושע לענין חרש הוי נמי פושע לענין פקח אלא לאו שמע מיניה [ד]לא אמרינן מגו שמע מיניה : נפל לפניו כו' : אמר רב לפניו *לפניו ממש לאחריו אחריו ממש וזה

ולא כראוי לגמלים · ואתו גמלים וארעוה : הכי הוא דאיבעיא לן ט' ושכיחי גמלים · ומיהו גמלים לא ארעוה אלא מתוכו התליע ועבר עליו שור ונפחת : אבעי לך למיזל · תדיר ולמנקש עילויה ברגליך בכח ולבדוק שלא התליע : ואי דשכיחי גמלים · ואתו וארעוה פשיטא פושע הוא : שור חרש · שור שהוא חרש או שור שהוא מהלך בלילה אפילו הוא פקח חייב : פקח · ונפל לתוכו ביום פטור (האי פקח) דאיבעי לעיוני ומיזל : *לפניו ממש · על פניו נפל ומת מן ההבל :

תא שמע לא כסהו כראוי כו' · תימה דמתחילה רצה להוכיח מרישא דפטור א"כ ע"כ סיפא איידי דתנא רישא כסהו כראוי תנא סיפא לא כסהו כראוי ולא אתא לאשמועינן מידי א"כ היכי בעי להוכיח מידי מסיפא וי"ל דמעיקרא ודאי שלא היה יכול לומר טעם אחר צריך לומר איידי אבל השתא שיכול למצוא חידוש סברא הוא דלית לן למימר איידי :

ושכיחי גמלים והתליע מתוכו מהו · כלומר אם מתחילה עברו גמלים ואח"כ באו שוורים ונפלו פשיטא דחייב דפושע הוא כיון דשכיחי גמלים או אפי' אתו לפרקים איבעי ליה לאסוקי אדעתיה וכי מיבעיא לן היכא דלא אתו גמלים אלא באו שוורים ונפלו מחמת שהתליע מתוכו מאי אמרינן מגו או לא ומסיק דלא אמרינן מגו וא"ת כי לא אמרי' מגו נמי מתחייב דתחילתו בפשיעה הוא לענין שוורים אם יעברו גמלים תחילה ואח"כ שוורים וסופו באונס שהתליע ותירץ ריב"א דלא אמרינן תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב אלא היכא שמחמת הפשיעה בא האונס אבל הכא לא בא האונס מחמת הפשיעה דאפי' היה מכוסה כראוי לשוורים ולגמלים היה מתליע וכן משמע בהמפקיד (ב"מ לו: ושם) גבי פשע בה ויצאה לאגם דאפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב התם פטור דמלאך המות קטלה מה לי הכא מה לי התם וא"ת בהכונס (לקמן דף נו: ושם) גבי נפרצה בלילה קאמר בכותל רעוע כי חתרה אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא והתם לא בא אונס מתוך הפשיעה דאפי' כותל בריא יכול לחתור וי"ל דלקמן פרש"י שחתרה והפילה הכותל ע"י חתירה הרי דמחמת הפשיעה שהיתה רעועה בא האונס דאם היה בריא לא היה נופל בחתירה ובסוף הפועלים (ב"מ דף צג: ושם) גבי רועה שהניח עדרו ובא לעיר ובא ארי ודרס דפריך אביי תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא דאי על בעידנא דלא עיילי איכסי אפילו לא היה יכול להציל אם היה שם חייב והתם לא בא האונס מחמת הפשיעה דמה לי הכא ומה לי התם כיון שאינו יכול להציל אומר ריב"ם [דפי' רב אלפס] דלאביי ודאי חייב אע"פ שלא בא האונס מחמת הפשיעה כדמשמע בהמפקיד (שם) דקאמר לא מבעיא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כו' מכלל דלמ"ד חייב ניחא ליה לאביי בלאו טעמא דהבלא דאגמא קטלה [א] ועוד דבלאו הכי מפרש שפיר התם ר"י דלא קשה כלום ואין להאריך כאן יותר אבל קשה לר"י דהיכי פשיט מנפל לתוכו שור חש"ו הא לא דמי כלל דהא לענין פקח בדין הוא שלא יחשב פושע ע"י מגו שהרי אין פושע לגבי שור פקח כלל אבל בבעיא דידן הוא פושע לענין שוורים כי מרעי (לגבי) גמלים לכיסוי ולכך יש להועיל שם המגו להחשב פושע לענין שוורים אף לענין התלעה ונראה לר"י דכסהו שלא כראוי לגמלים איירי בכה"ג שמיד שהגמלים עוברים נפחת תחתיהן הכיסוי דהשתא ליכא פשיעה בשוורים כלל ותחילתו וסופו באונס דאי לא אתו גמלים ראוי הוא לשוורים ואי אתו גמלים נפחת מכל וכל וחזו שוורים פקחים (ג) ומזהרים ולא נפלי ומ"מ מגו ודאי איכא ושפיר מיבעיא לן אי אמרי' מגו דהוי פושע לגמלים הוי פושע לשוורים בהתלעה ולפ"ז לא שייך תחילתו בפשיעה וסופו באונס דתחילתו וסופו באונס הוא וא"ת כיון שיודע דשור פקח פטור דלאו פושע הוא א"כ מאי קמיבעיא ליה תפשוט ממתני' דתנן שור חש"ו חייב הא פקח פטור ולא אמרינן מגו וי"ל דס"ד השתא דכל השוורים בין שוטים בין פקחים פטורין ביום וחייבין בלילה ומתני' מיירי בלילה וחרש דנקט לרבותא דס"ד דחרש לא מחייב כדבעי למימר לקמן דחרשותו גרמה לו ומהא דלא אמר מגו דהוי פושע בלילה הוי פושע ביום לא מצי למפשט מידי דלא דמיא כיון דבההיא שעתא הוא אנוס ועוד אור"י דמצי למימר דשפיר ידע האמת דפקח פטור וחרש חייב ונהי דלא אמר התם מגו משום דחשיב לפקח כמזיק עצמו וכמתכוין להפיל את עצמו לבור והתורה לא חייבה בתקלת הבור אלא כשאין לו לעיין ולילך אבל כשנפל ע"י התלעה אז יש להתחייב ע"י מגו כיון דלא שייך ביה טעמא דאיבעי ליה לעיוני ובמסקנא כשפושט הש"ס אין חושש בזה החילוק וא"ת אמאי נקט בעיא שלו בשכיחי גמלים אפילו לא שכיחי גמלים כלל יכול לשאול דלענין גמלים עצמן חשיב פושע וחייב עליו אם היו נופלים אפילו לא שכיחי כדמוכח בבעיא קמייתא וי"ל דבלא שכיחי או אפילו אתיין לפרקים פשיטא דלא אמרינן מגו כיון דלא שכיחי ביה חיובא דגמלים : שמואל

מסורת הש"ס

רש"ל מ"ז
נ"ל פניו רש"ל

לקמן נה:

נ"ל פניו רש"ל

ר"מ מ"א

ב"ע

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ושכיחי כו' ועוד דבלא"ה מפרש כו' · נ"ב עיין תוס' דב"מ צח ע"א ד"ה הוהמה כו' וי"ל כו' ור"א פירש כו' :

וזה וזה בבור רב לטעמיה *דאמר רב בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו ושמואל אמר [א]בבור בין מלפניו בין מלאחריו חייב שמואל לטעמיה דאמר להבלו וכל שכן לחבטו אלא היכי דמי לאחריו מקול הכרייה דפטור [ב]כגון דנתקל בבור ונפל לאחורי הבור חוץ לבור איתיביה בבור בין לפניו בין לאחריו חייב תיובתא דרב אמר רב חסדא מודה רב בבור ברשותו דחייב משום דאמר ליה ממה נפשך אי בהבלא מית הבלא דידך הוא אי בחבטא מית חבטא דידך הוא רבה אמר הכא במאי עסקינן במתהפך דנפל אאפיה ואתהפיך ונפל אגביה דהבלא דאהני ביה אהני ביה רב יוסף אמר הכא בנזקי בור בשור עסקינן מאי ניהו שהבאיש את מימיו דלא שנא לפניו ולא שנא לאחריו מיחייב תני רב חנניה לסיועי לרב ונפל עד שיפול דרך נפילה מכאן אמרו נפל לפניו מקול הכרייה חייב לאחריו מקול הכרייה פטור וזה וזה בבור אמר מר נפל לפניו מקול הכרייה חייב ואמאי נימא כורה גרם ליה אמר רב שימי בר אשי הא מני רבי נתן היא דאמר [ג]בעל הבור הזיקא קא עביד *[ד]וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מהאי משתלם מהאי דתניא שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור *רבי נתן אומר [ה]בעל השור משלם מחצה ובעל הבור משלם מחצה והתניא רבי נתן אומר [ו]בעל הבור משלם ג' חלקים ובעל השור רביע לא קשיא [ז]הא בתם הא במועד ובתם מאי אי קסבר האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד האי משלם פלגא והאי משלם פלגא ואי קסבר האי פלגא הזיקא עבד והאי פלגא הזיקא עבד בעל הבור משלם פלגא ובעל השור רביע ואידך ריבעא מפסיד אמר רבא *רבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא לעולם קסבר האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד ודקא קשיא לך לשלם האי פלגא והאי פלגא משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור שותפותאי מאי אהניא לי איבעית אימא לעולם קסבר האי פלגא הזיקא עבד והאי פלגא הזיקא עבד ודקא קשיא לך בעל הבור משלם פלגא ובעל השור משלם רביע ואידך ריבעא נפסיד [ח]משום *דאמר ליה בעל השור לבעל הבור אנא תוראי בבירך אשכחיתיה את קטלתיה מאי דאית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא ממך: אמר רבא [ט]הניח אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל בבור באנו למחלוקת ר' נתן ורבנן פשיטא מהו דתימא התם הוא דאמר בעל הבור לבעל השור אי לאו בירא דידי תורא דידך הוה קטיל ליה אבל הכא מצי א"ל בעל אבן לבעל הבור אי לאו בירא דידך אבנא דידי מאי הוה עבדא אי הוה מיתקל בה הוה נפל וקאי קמ"ל דאמר ליה אי לאו אבן לא הוה נפיל לבירא איתמר

שור

רש"י

וזה וזה בבור · ואפילו הכי אשמועינן מתניתין דפטור הואיל ולא מהבלא מית אלא מחבטא וקרקע עולם דבני רה"ר הזיקתו : רבה אמר הכא במאי עסקינן · דקתני לאחריו חייב : במתהפך דנפל על אפיה · ברישא ומקמי דמטא לקרקעיתה נתהפך ונפל על גביה : דאהני ביה · הבלא שנכנס בו בתחילת נפילתו והועילה בו להמית היא המיתתו : הכא בנזקי בור בשור · שהשור נכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות ולא הפקיר לא רשותו ולא בורו ונפל לבור והבאיש את מימיו : דרך נפילה · על פניו משמע דרוב בהמות הנופלין בעומק על פניהם נופלים : נפל לפניו מקול הכרייה חייב ואמאי נימא כורה גרם ליה · וכורה פטור הוא דגרמא בעלמא הוא (*ואפילו הכורה בעל הבור איכא למיפטריה מהאי טעמא דכיון דמשום גרמא נפל אסתלק חובא דבור מיניה ורמי אפשיעותא דקול הכורה והוא גרמא בעלמא דפטור ע"א) וכשאין הכורה בעל הבור עסקינן אלא שהוא שכירו וכגון שהיתה בור כרויה ועומדת קודם לכן דאי האי כרייה הוי כורה חייב דאין שליח לדבר עבירה דאשור לקלקל רה"ר: בעל הבור הזיקא עביד · כלומר בתוך שלו נמצא הנזק וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מכורה דקול גרמא בעלמא הוא משתלם מיניה דבעל הבור: בעל הבור פטור · בין שהשור הניזק שוטה בין שהוא פקח דאמר ליה בעל הבור אי לאו תורך לא נפל והאי דחיפה מעשה בידים הואי ולא גרמא : רבי נתן אומר בעל הבור משלם מחצה · שהרי בין שניהם המיתוהו אפי' הוי שור הניזק פיקח חייב דליכא למימר אבעי לך עיוני ומיזל דהא חבירו דחפו : הא בתם · בעל השור משלם רביע וטעמא מפרש לקמיה : הא במועד · דמיחייב כ"ש דכל חד משלם מחצה ממה נפשך אי תרוייהו כוליה הזיקא עביד דעל ידי חד מינייהו מיית השתא דעבדי תרוייהו משלם כל חד פלגא אי כל חד וחד פלגא הזיקא עביד מאי דעבד משלם דהא מועד הוא : אי קסבר האי כוליה הזיקא עבד · הואיל דבלאו בור נמי מיית הוי כאילו המיתו כולו וכן גבי בור הואיל ובלאו מכת נגיחות השור הוי מיית כאילו המיתו כולו ומשום הכי מחמיר ג' חלקים על בעל הבור : האי משלם פלגא והאי פלגא · כיון דבעל השור נמי כוליה הזיקא עבד ושור תם משלם חצי נזק שהוא עושה : ואי קסבר · הואיל ושניהם עשאוה יחד האי פלגא עבד והאי פלגא עבד ומשום הכי שור רביע הוא דמשלם דהא תם הוא ופלגא מאי דעבד משלם : ובעל השור · דתם הוא לשלם רביע ובעל הבור דמועד הוא לשלם פלגא ואידך מפסיד ניזק : רבי נתן אב בית דין · במסכת הוריות בסופה : שותפותאי מאי אהניא לי · בלאו שותפות נמי פלגא הוא דמשלמנא וכיון דבעל הבור נמי כוליה הזיקא עביד משלם ג' חלקים : את קטלתיה . בתוך שלך מצאתי : מאי דאית לי כו'. אבל רבנן בתר מעיקרא אזלי וסברי דבעל השור כולה הזיקא עבד הלכך במועד בעל השור משלם כוליה ובתם בעל השור משלם פלגא ופלגא מפסיד וגבי מתניתין נמי בתר כורה אזלינן ושניהם פטורין : הניח אבן · בור כרויה ואדם אחר בא והניח אבן על שפתה : באנו למחלוקת כו' · לרבנן בעל האבן חייב דהוא גרם כל הנפילה ומשום גרמא בנזקין ליכא למיפטריה *דאבן נמי היינו בור והזיקא בידים הוא כדתניא בפ"ג (דף כח:) הא מה דומה לזה אבנו וסכינו כו' ולרבי נתן בין שניהם משלמי :

תוספות

שמואל לטעמיה דאמר להבלו וכ"ש לחבטו · וא"ת דלמא כי מחייב בחבטו היינו כשנתקל בבור אבל הכא הכרייה גרם לו ליפול וגם נחבט בקרקע עולם בהא הוה פטור וי"ל דשפיר הוי לטעמיה דאשכחן דמחייב בחבטה כשנחבט על ידי מעשיו :

בעל השור חייב · פי' מחצה ובעל הבור פטור לגמרי גזירת הכתוב מוכפל שמה שור או חמור מעצמו ולא שיפילוהו אחרים כדפרישית פרק קמא (דף יג· ושם*) :

ובעל הבור משלם מחצה · בשוטה או מהלך בלילה קאמר דאי בפקח ביום הא תניא לעיל דפטור וכי תימא ה"מ כשנופל מעצמו אבל הפילוהו אחרים חייב א"כ כשנופל נמי מעצמו ליחייב דתחילתו בפשיעה פן יפול ע"י שוורים וסופו באונס חייב אלא על כרחיך שור פקח נשמר יפה (א) ומרחק כל כך מן הבור שאין שוורים אחרים יכולין להפילו בתוכו :

לעולם קסבר האי פלגא נזקא כו' אנא תוראי בבירך אשכחיתיה · וא"ת כיון דפלגא נזקא עבד מה סברא היא זו דמשום דאשכחיה בבור משלם יותר ממה שהזיק והיה רוצה ר"י לפרש דה"ק האי פלגא הזיקא עביד בעלמא כגון בשני שוורים שהזיקו אבל הכא בשור שדחף חבירו לבור הבור כוליה הזיקא עבד כדאמר את קטלתיה דבבירך אשכחיתי' ולכך מאי דלית לי לאשתלומי מיניה משתלמנא מינך וחזר בו ר"י מפירוש זה דא"כ מועד לר' נתן אמאי משלם מחצה כי היכי דמהני שותפות לבור שאין הבור משלם אלא חצי ממה שהזיק כמו כן יועיל שותפות הבור לשור ולא ישלם השור מחצה ובתם נמי איכא להקשות אמאי משלם רביע ע"כ נראה דבור נמי פלגא נזקא עבד ומשום שגמר ההיזק ודומה כמי שעשאו כולו אמרינן כי ליכא לאשתלומי מבעל השור משתלם מבעל הבור :

סור

עין משפט נר מצוה

עח א ב ג ד מיי' פי"ג מהלכות נ"מ הלכה יח סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף לא ועי' במ"מ ובהשגות :

עט ה ו ז ח מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף לב :

פ ט י מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף לג :

[ד"ה אי]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ובעל וכו' יפה ומתרחק כל כך :

גליון הש"ס

רש"י ד"ה באנו למחלוקת וכו' דאבן נמי היינו בור . עיין לעיל דף כח ע"ב תוס' ד"ה ונישוף :

מסורת הש"ס

לעיל ב: נ.

רש"ל מ"ז

ולעיל יג.]

[לעיל כח:]

[לעיל לס. ב"מ קיז:]

[לעיל יג.]

תורה אור

אשור ושור פסולי המוקדשין שנגחו (מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה) אביי אמר במשלם ח"נ *רבינא אמר משלם רביע נזק הא והא בתם הא כרבנן והא גכרבי נתן איבעית אימא הא והא כרבנן הא בתם הא במועד איכא דאמרי אביי אמר ח"נ רבינא אמר כוליה נזק הא והא במועד הא כרבנן והא כר' נתן איבעית אימא הא והא כרבי נתן הא במועד והא בתם אמר רבא דשור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולן חייבין הלענין ארבעה דברים ודמי ולדות אדם חייב ושור ובור פטור זלענין כופר ושלשים של עבד שור חייב אדם ובור פטורים חלענין כלים טושור פסולי המוקדשין אדם ושור חייבין ובור פטור מאי טעמא *אמר קרא °והמת יהיה לו במי שהמת שלו *יצא זה שאין המת שלו למימרא דפשיטא ליה לרבא והא מיבעיא בעי ליה לרבא דבעי רבא שור פסולי המוקדשין שנפל לבור מהו האי והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו או דילמא והמת יהיה לו *לבעלים מטפלין בנבילה הוא דאתא בתר דבעיא הדר פשטה אלא בעלים מטפלין בנבילה מנא ליה נפקא ליה מן והמת יהיה לו דשור מאי חזית דוהמת יהיה לו דשור מפקת ליה לבעלים מטפלין בנבילה והמת יהיה לו דבור מפקת ליה למי שהמת שלו איפוך אנא מסתברא פטור גבי בור הואיל ופטר בו את הכלים אדרבה פטור גבי שור שכן פטר בו חצי נזק כוליה נזק מיהת לא אשכחן: נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו כו': מתניתין דלא כר' יהודה דתניא *ר"י מחייב על נזקי כלים בבור מאי טעמא דרבנן דאמר קרא °ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים ורבי יהודה או לרבות את הכלים ורבנן

או

(*ה"ג מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה · בכור בעל מום שאין בר פדיון דכיון דלאו בר פדיון הוא לא נפק מקדושה קמייתא הלכך שור הקדש קרינא ביה ואע"פ שהכהן אוכלו לא קרינא ביה שור רעהו דמשלחן גבוה קזכו והאי דנקט פסולי המוקדשים ולא נקט שור ושור הקדש שנגחו רבותא אשמעינן דאף לבכור בעל מום פטור הואיל ולא נפדה אבל פסולי המוקדשין שנפדו חייב לשלם אם נגחו דשור רעהו קרינא ביה מדאמר לקמן בשמעתין דשור הדיוט שנגח לשור פסולי המוקדשין חייב אלמא שור רעהו הוי): שור הדיוט ושור פסולי המוקדשים שנגחו · בין שניהם שור: אביי אמר ח"נ משלם · בעל השור והשאר מפסיד הניזק ובתם מוקמינן לה וכדרבי נתן דאמר מה דלית ליה לאשתלומי מהאי לשתלם מהאי והוי כמי שאין לו שותף ומשלם ח"נ כדינו: כרבנן · רביע נזק הואיל ויש לו שותף וזה שאינו יכול להשתלם מן הקדשים יפסיד: ואיבעית אימא · תרוייהו כרבנן ולא פליגי: בתם · רביע נזק הואיל ויש לו שותף ומועד חצי נזק והשאר יפסיד: שור ואדם שדחפו · דבר אחד לבור ונמצאו שלשתן שותפין בנזק השור והבור והאדם: לענין נזקין · כגון אם דחפו שם אדם והוזק משלמין בין כולן פחת דמיו דכולן חייבין בנזקי אדם דהא דקיימא לן לגבי בור שור ולא אדם בקטלא קיימא לן כגון אם נפל לתוכו עבד ומת אבל בנזקין חייב וכרבי נתן היא דלא אזיל בתר דחיפה לחודה: ארבעה דברים · שהן לבד מנזק: אדם · שדחפו חייב אבל השור והבור פטורים דקיימא לן (לעיל ד' כו·) איש בעמיתו ולא שור בעמיתו וכן בדמי ולדות אנשים כתיב (גבי ולדות) ולא שוורים: לענין כופר · אם מת: שור חייב · כדינו ובמועד: אדם ובור פטורין · אדם דהא בר קטלא הוא ואי נמי לא אתרו ביה פטור מדתנא דבי חזקיה בהמכה את הכד (לעיל לה·) ובור דכתיב שור ולא אדם: ושור פסולי המוקדשין · אם דחפו לתוכו שור פסולי המוקדשין שנפדה דקרינא ביה שור רעהו אחר שפדאו: מאי טעמא · בור פטור: דכתיב והמת יהיה לו · גבי בור: מי שהמת שלו · שיכול למכור הנבילה יצא זו שאף על פי שנפדה טעון קבורה דאמרינן גבי פסולי המוקדשין שנפדו במס' בכורות בפ' שני (ד' טו·) תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך מכאן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים: לבעלים מטפלין בנבילה · כדאמרינן בפ"ק (ד' י:) והמת יהיה לו לניזק אתה אומר לניזק כו': ומאי חזית דהאי והמת יהיה לו דשור מפקת ליה לבעלים מטפלין בנבילה · ומחייבת ליה אנגיחת פסולי המוקדשין: איפוך אנא · ואוקימנא חיובא דפסולי המוקדשין אבור: שור ולא אדם · מדלא כתיב ונפל שמה הנופל אלמא למעוטי אתא ולקמיה פריך שאר בהמות מנא ליה דלמא כולם ממעטינן:

לחלק

שור ושור פסולי המוקדשים שנגחו · פירש רב יהודאי גאון דהיינו שור בכור דלא פריק ליה ולפי שאין לו פדיון אעפ"י שדינו להיות נשחט במדינה ונאכל לכהנים במומו כצבי וכאיל דאפילו להאכילו לנכרים מתיר ר' עקיבא בבכורות (דף לג:) מטעם דאיתקש לצבי ואיל אפי' הכי לא חשיב בחייו ממון הדיוט ושור רעהו וכן כל פסולי המוקדשים שלא נפדו אבל במוקדשין שנפדו ליכא לאוקמי דשור רעהו מקרו אע"פ שאסורים בגיזה ועבודה דהא לקמן בשמעתין מחייבינן שור הדיוט שהמית שור פסולי המוקדשין ובור נמי הוה מחייבינן אי לאו משום דכתיב והמת יהיה לו*:

הא כרבנן הא כר' נתן · וקמ"ל דאפי' בשני שוורים יהיה הדין כמו בשור ובור אע"ג דבשור ובור לר' נתן שייך טפי למימר כי ליכא לאשתלומי משור משתלם מבור מטעם דאמר אנא תוראי בבירך אשכחיתיה את קטלתיה ובשור ושור ליכא למימר הכי ולרבנן הא קמ"ל דלא תימא דוקא בשור ובור אמרינן הכי דכי ליכא לאשתלומי מבור לא משתלם משור דהיינו משום דבור עושה עיקר המעשה ואיהו קטל בהבליה לכך לא נטיל חיובו על השור אע"ג דליכא לאשתלומי מיניה אבל בשור ושור שאין בזה עיקר ההיזק יותר מבזה הוה אמינא דאפילו לרבנן כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי ונראה לר"י דאביי ורבינא ס"ל האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד דאי ס"ל פלגא נזקא עבד למה יאמר רבי נתן דכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי הא לא שייך הכא טעמא דהכא תוראי ולא קאמר הא והא כרבי נתן הא כמ"ד פלגא נזקא עבד והא כמאן דאמר כולה נזקא עבד משום דנראה לו לגמרא טעם ראשון שאמר רבא עיקר דהא כולה נזקא עבד ולהכי מוקי כולהו כוותיה:

שור ואדם שדחפו לבור · °לא שדחף אדם בכוונה דא"כ בעל הבור אמאי מחייב דאטו אם ישים אדם טליתו של חבירו באש של חבירו וכי יתחייב בעל האש ואם תאמר אי שלא בכוונה אמאי יתחייב בבושת ויש לומר כגון שידע האדם בשעת* נפילת חבירו וחשיב בכוונה מידי דהוה אנתהפך דסוף פ"ב (לעיל ד' כז·): לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב · וא"ת והא שור פטור ממיתה כיון שהוא ואדם דחפו דהוי כמו (לעיל י:) הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות דבבת אחת דברי הכל פטור וכיון דלא מיחייב מיתה לא מיחייב כופר דלעיל בפ' ד' וה' (ד' מג· ושם) משמע דרבא ס"ל כרבה דאמר דאי אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר דאמר בהדיא דשלא בכוונה משלם דמים ונראה דלא איירי כשדחפוהו שניהם בבת אחת אלא כל אחד בפני עצמו: לענין כלים ושור פסולי המוקדשין · כשנפדו מיירי דאי לא נפדו אדם ושור נמי פטורין מדכתיב רעהו תימה דבבור אמאי פטור כיון שנפדו והא הוי המיתה שלו למ"ד פודין הקדשים להאכילן לכלבים ואי הוה מיירי בשלא נפדו ניחא שלא יכולים לפדותו לאחר מיתה דבעינן העמדה והערכה ואפילו למ"ד אין פודין קשה דמוכח בפרק כל שעה (פסחים דף כט:) דהיינו דווקא להאכילן לכלבים אבל להסיקן תחת תבשילו פודין לכ"ע בשמעתא דאוכל חמץ של הקדש במועד מעל ומסיק רב אשי לכ"ע אין פודין כו' ודכ"ע דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ובפלוגתא דר' יוסי הגלילי ורבנן קמפלגי אלמא מדמעל פודין להסיקו תחת תבשילו או לצורך הנאה אחרת וכן פי' שם הקונט' ואין לתמוה מ"ש אכילת כלב משאר הנאות דדלמא כיון דמיעטיה מואכלת ולא לכלביך לית לן למעוטי אלא כיוצא בה אכילה ומיהו אליבא דרב יוסף דמפרש התם לעולם בפודין הקדשים להאכילן לכלבים קמפלגי נ"ל ודאי דאין חילוק בין אכילת כלב לשאר הנאות ושמא רבא כרב יוסף ס"ל: נפקא ליה מוהמת יהיה לו דשור · ואע"ג דלא ילפינן שור מבור לפטור היכא שאין המיתה שלו מ"מ ילפינן בור משור לבעלים מטפלים בנבילה דג' קראי כתיבי כדאמרינן בפ"ק (דף י:): איפוך אנא · וא"ת אם כן רעהו דכתב רחמנא למה לי לאפוקי הקדש וי"ל דאצטריך להקדש שנגח הדיוט אך קשה דמשור איש נפקא:

או

עין משפט
נר מצוה

פא א ב ג מיי' פי"ב מהל' נ"מ הל' כא:

פב מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה עז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף לד:

[עי' תוס' לעיל יב: ד"ה ואם איתא וכו' גרסי רבא]

פג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף לו:

[עי' תוס' לעיל יב: ד"ה ואם]

פד ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף לה:

פה ז מיי' שם הל' עז:

פו ח מיי' שם וסמג שם טור ש"ע שם סעיף לו:

פז ט מיי' שם הל' עז:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שור ואדם וכו' לא שדחף אדם. עיין לעיל ד' ו ע"א תוס' ד"ה לאתויי:

מסורת הש"ס

רש"ל מ"ז ופי' דגם מתוספות משמע שרב יהודאי פירש כן ולא רש"י וכ' מהרנ"ש מ"ש ברש"י ס"ג ר"ל הלכות גדולות בא לומר שכן נמצא בהלכות גדולות שחבר רב יהודאי גאון ומ"א נראה שאינו מלשון רש"י שהרי כתב לעיל בפסיקות דלא כוותיה וכאן לא הזכיר שחולק עליו אלא שתלמיד אחד כתבו בגליון

[לעיל נא. כד.]

[עי' תוס' זבחים עא: ד"ה ובטריפה]

[לעיל י: וש"נ]

רש"ל מ"ז

לעיל כ: וש"נ

רש"ג מ"ז

שמות כא

שם

תורה אור

או מבעי ליה לחלק ורבי יהודה לחלק מונפל נפקא ורבנן ונפל טובא משמע אימא ונפל כלל שור וחמור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שור וחמור אין מידי אחרינא לא אמרי בעל הבור ישלם חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל בעלי חיים אי מה הפרט מפורש דבר שנבלתה מטמאה במגע ובמשא אף כל דבר שנבלתה מטמאה במגע ובמשא *אבל עופות לא א"כ נכתוב רחמנא חד פרטא הי נכתוב אי כתב שור הוה אמינא קרב לגבי מזבח אין שאינו קרב לגבי מזבח לא (א) ואי כתב רחמנא חמור ה"א קדוש בבכורה אין שאין קדוש בבכורה לא אלא אמר קרא °והמת יהיה לו כל דבר מיתה בין לרבנן דקא ממעטי להו לכלים ובין לר' יהודה דקא מרבי להו לכלים כלים בני מיתה נינהו אמרי שבירתן זו היא מיתתן *ולרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו בין לרבנן בין לרבי יהודה כלים בני הבלא נינהו אמרי בהדתי דמיפקעי מהבלא האי והמת יהיה לו מבעי ליה לכדרבא *דאמר רבא שור פסולי המוקדשין שנפל לבור פטור שנאמר והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו אלא אמר קרא °כסף ישיב לבעליו לרבות *כל דאית ליה בעלים א"ה אפילו כלים ואדם נמי אמר קרא שור ולא אדם חמור ולא כלים ולרבי יהודה דקא מרבי להו לכלים בשלמא שור ממעט ביה אדם אלא חמור מאי ממעט ביה *אלא אמר רבא חמור דבור לרבי יהודה ושה דאבידה לדברי הכל קשיא : נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן חייב : מאי שור חרש שוטה וקטן אילימא שור של חרש שור של שוטה שור של קטן הא שור של פקח פטור אמר רבי יוחנן שור שהוא חרש שור שהוא שוטה שור שהוא קטן

הא

שמות כא | שם

לחלק · דלא תימא אינו חייב עד שיפול שם שור וחמור ביחד : ונפל. לשון יחיד : ונפל טובא משמע · [כמו ועשה בצלאל ואהליאב] (שמות לו) ובא האות והמופת (דברים יג) ובא הארי ואת הדוב (שמואל א יז) : מידי אחרינא לא · ושאר מילי מנלן : אף כל בעלי חיים · לרבנן קמתרץ לה ולר' יהודה אתא או ורבי אף שאר מטלטלין : עופות אין מטמאין במגע ובמשא : א"כ · דלא רבי אלא מאי דדמי ליה לפרטא משני צדדין : לכתוב רחמנא חד פרט · או שור או חמור ודרשינן כל כעין הפרט ומדכתב אידך אם אינו ענין לדבר שנבלתו מטמאה דהא אתי בכללא תנהו ענין לעופות דדמו לפרטא בחד צד דהוו בעלי חיים ואיכא למפרך השתא דתרוייהו צריכי מהיכא ממעט אדם אלא מהך מלתא דעופות מקשי ואזיל עד דמפיק ליה מכוליה טעמא : שאין קדוש בבכורה לא · כגון סוסים וגמלים כתב רחמנא שור דלא איצטריכא דהא מכלל אתי לרבויי אפי' סוסים וגמלים הואיל ודמו לפרטא משני צדדין בעלי חיים ונבלתן מטמאה אבל עופות דלא דמו אלא בחד צד לא : אלא · לא תימא חזר וכלל למדרשיה בכלל ופרט וכלל אלא אימא אמר קרא והמת יהיה לו כו' : כלים בני מיתה נינהו · בתמיה ול"ל קרא למעטינהו לרבנן ורבי יהודה היכי מצי לרבוייהו הא לא קרינן בהו והמת יהיה לו : שבירתן זו היא מיתתן · הלכך לרבנן אתא חמור למעוטינהו הואיל ולאו מיתה ממש היא ושור למעוטי אדם שאינו מין בהמה ואי כתב רחמנא חד הוה אמינא למעוטי אדם אבל כלים לא דכי קא ממעט בעלי חיים דכוותיה קא ממעט להכי איצטריך חמור ולרבי יהודה או לרבויי כלים אתא אף ע"ג דלאו בני מיתה נינהו ממש ושור למעוטי אדם בעלי חיים דכוותיה ולקמן פריך לר' יהודה חמור למה לי : בהדתי · חדשים : שור פסולי המוקדשין · שנפדה אין המיתה שלו דקיימא לן בבכורות בפרק ב' (דף טו·) גבי פסולי המוקדשין לאחר פדיונן תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך : שור ולא אדם · שאינו מין בהמה : ושה דאבידה · כיון דכתיב לכל אבדת אחיך למה לי דכתב רחמנא חמור ושור ושה ושלמה ובפרק אלו מציאות דרשינן להו לכולהו בר משה : הא של פקח פטור · בתמיה היכא פטריה קרא : הא לאו בני מיתה נינהו : הא

רש"ל | [לקמן סג.] | [לעיל כ: נג.] | לעיל נג. [נג:] | ב"מ כז.

אף מבעי ליה לחלק · האי סוגיא כר' יאשיה דמצריך או לחלק בכל דוכתין אבל לרבי יונתן אין צריך או לחלק ותימה א"כ סוגיא זו דלא כהלכתא דבפ' השואל (ב"מ דף צה:) מוקי אביי כרבי יאשיה ורבא כרבי יונתן וקי"ל כרבא לגבי דאביי ובפ' אותו ואת בנו (חולין דף עח:) גבי פלוגתא דחוששין לזרע האב משמע דתליא בפלוגתא דרבי יונתן ור' יאשיה נמי יש לתמוה למה אין אנו פוסקין כמ"ד כר' יונתן מכח מילתיה דרבא בפרק השואל : הוה אמינא קרב לגבי מזבח אין · תימה למה לא ילפינן הכא שור שור משבת ובמסקנא נמי דמרבינן עופות מדכתיב ישיב לבעליו כל דאית ליה בעלים ל"ל נילף משור שור או חמור חמור משבת כמו חסימה ופריקה לקמן וממילא אמעיט אדם דליכא למילף משבת כדאמרינן לקמן (ע"ב) גבי כלאים להנהגה הקשתיו ולא לדבר אחר וכן גבי תשלומי כפל והשבת אבידה מה צריך ריבוי לקמן נילף משבת ומיהו להפרשה דהר סיני ניחא דלא שייך למילף משבת דעדיין לא נאמרו עשרת הדברות וי"ל דבמקום ששייך לדרוש בכלל ופרט לא ילפינן שור שור משבת וכן כל הני דהוה דרשינן בכלל ופרט דתשלומי כפל דרשינן ליה בהדיא במרובה (לקמן דף סג.) אי לאו רבויא דכל וכן יש לפרש בהשבת אבידה אבל בכל אחריני י"ל דלא מדרים בכלל ופרט וכלל : קרב לגבי מזבח · בפ"ק דקדושין (דף יז·) גבי הענקה דכתיב מגרנך ומיקבך לא ממעט כל דבר שאין קרב לגבי מזבח משום דבכלל גורן הוי כמה דברים שאין קריבים לגבי מזבח אבל בפ"ק דחולין (דף כב:) ק"ע דכתיב כל מעשה עזים תתחטאו דאמר עזים למעוטי עופות ואמאי לא ממעטינן כל דבר שאין קרב לגבי מזבח ומיהו להאי ליכא דאמר לקמן כל ריבויא הוא לא קשה מהתם : בין לרבי יהודה דמרבה כלים כלים בני מיתה נינהו · וא"ת ומאי פריך כ"ש משום דלאו בני מיתה נינהו צריכי ריבויא לרבי יהודה וי"ל דלר' יהודה נמי הוה ממעט כלים מחמור אי לאו ריבויא ולהכי פריך בין לרבנן דממעטי להו כלים מחמור ובין לרבי יהודה דמרבה להו כלים מאו לאפוקי ממיעוטא דחמור : בין לרבנן בין לר' יהודה כלים בני הבלא נינהו · אפילו למאן דאית ליה בפ' המניח (לעיל דף כט·) דלרבי יהודה מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה פטור וא"כ לא מחייב רבי יהודה אלא בבור ברשותו ובבור ברשותו אצטריך שפיר למיפטר כלים בחבטה דחבטה דידיה הוא מ"מ פריך שפיר דבהיזק הבל משתעי קרא מדדריש רב ונפל עד שיפול דרך נפילה וחבטה היכא דהוי דידיה אתיא בק"ו ובהבל דמשתעי ביה קרא אית לן לאשכוחי ריבויא דכלים לר"י ומיהו אין נראה שידרוש ר' יהודה אפיל לרב עד שיפול דרך נפילה דכיון דלא מחייב אלא בבור ברשותו אין לו לדורשו כמו שמואל אין דורשו משום דבכל מקום שיתחייב בהבל מתחייב בחבטה : חמור דבור לר' יהודה כו' · והא דלא קאמר נמי גם לב"ה דברים הגוזל קמא לקמן (דף צד·) (ב) דלא חשיב אלא הנך דדמו °דהוו בעלי חיים הקשה הר"ר משה מפונטייז"א ואימא דחמור אתא למעט שטרות ואור"י דלמאן דלא דאין דינא דגרמי אפי' הוא עצמו פטור ולמאן דדאין דינא דגרמי נמי לא מחייב אלא מדרבנן כדמוכח *בפרק הכונס (לקמן דף סב·) דמיבעיא ליה אי עשו תקנת גזל במסור או לא ואי דינא דגרמי דאורייתא למה לא עשו תקנת גזל במסור כמו בגזל : שה דאבידה לדברי הכל קשיא : וא"ת לגופיה אצטריך למהוי פרט וכלל ונעשה כלל מוסיף על הפרט ואתרבו כל מילי דשור וחמור ושלמה אצטריך כל חד וחד למילתיה כדדרים בפ' אלו מציאות (ב"מ דף כז·) ואי לא שה דמייתר הוה משיירי חד מינייהו לפרט וכלל ולא הוה דרשינן ביה מידי וי"ל דבכל מקום שיש פרט וכלל רגיל רבינו שמואל ליתן טעם למה לי לפרט כיון דאתרבי כל מילי ומפרש דשמא יש דברים שלא היה מתרבי מהכלל אם לא שקדמו פרט להיות כלל מוסיף עליו ולרבות כל דבר והכא קים ליה לבעל הש"ס דמאבידה סתם הוה שמעינן שפיר כל אבידה כאילו יש פרט וכלל שאין למעט שום אבידה מבנין אב או מק"ו או בשום ענין וא"ל כאן פרט כדי שלא למעט מן הכלל שום דבר על ידי שום דין א"כ לכל אבידה כתיב והוי לכל ריבויא לרבות כל אבידה כאילו יש פרט וכלל אף על גב דדרשינן מיניה בע"ז (דף כו:) לרבות המומר מכל מקום איכא למדרש נמי כל אבידה דאתרווייהו קאי ריבויא אאבידה ואאחיך ומרבינן כל אבידה דכל אחד ולכאחיך :

[עיי' תוס' לקמן עא: ד"ה וסבר והוספות כתובות לד. ד"ה כבר]

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף א :

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאינו קרב לגבי מזבח לא כתב רחמנא חמור ואי כתב רחמנא חמור וכו' שאין קדוש בבכורה לא כתב רחמנא שור אלא אמר קרא : (ב) תוס' ד"ה חמור וכו' הגוזל קמא קשיא דלא חשיב :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חמור וכו' דהוו בעלי חיים. עיין מנחות דף יד ע"ב :

עין משפט
נר מצוה

פט א מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה טז ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף יט :

צ ב מיי' שם הלכה א סמג שם טוח"מ שם :

צא ג מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה ו :

צב ד מיי' פי"ד מהל' אבידה הל' א טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף א :

צג ה מיי' פי"ג מהל' רוצח הלכה א סמג עשין פ טוש"ע ח"מ סי' רעב סעיף א :

צד ו מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ב סמג לאוין קסד טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ב :

[עי' תוס' שבת עג: ותוספות כתובות ס. ד"ה מפרק]

צה ז מיי' פ"ט מהל' כלאים הל' א סמג לאוין רסא טוש"ע י"ד סי' רצז סעיף א וסעיף י :

צו ח מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה א טוש"ע א"ח סי' שה סעיף א :

צז ט מיי' שם וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רצז סעיף א י :

צח י מיי' פ"ז מהל' מעשר שני הלכה ג סמג עשין קלו :

צט כ מיי' פ"ט מהל' כלאים הלכה י סמג לאוין רפא טוש"ע י"ד סי' רצז סעיף עז

הא שור שהוא פקח פטור אמר ר' ירמיה לא מבעיא קאמר לא מבעיא שור שהוא פקח דחייב אבל שור חרש שוטה וקטן אימא חרשותו גרמה לו קטנותו גרמה לו וליפטר קמ"ל א"ל רב אחא לרבינא והתניא נפל לתוכו בר דעת פטור מאי לאו שור בר דעת א"ל לא אדם אלא מעתה אדם בן דעת הוא דפטור הא לאו בן דעת הוא דחייב שור ולא אדם כתיב אלא מאי בן דעת מין בן דעת א"ל והתניא נפל לתוכו שור בן דעת פטור אלא אמר רבא *שור והוא חרש שור והוא שוטה שור והוא קטן דוקא אבל שור והוא פקח פטור מאי טעמא דבעי ליה עיוני ומיזל תניא נמי הכי *נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן וסומא ומהלך בלילה חייב פקח ומהלך ביום פטור: **מתני'** אחד שור ואחד כל בהמה [ג]לנפילת הבור ולהפרשת הר סיני [ג]ולתשלומי כפל [ד]ולהשבת אבידה [ה]לפריקה [ו]לחסימה [ז]לכלאים [ח]ולשבת [ט]וכן *חיה ועוף כיוצא בהן א"כ למה נאמר שור או חמור אלא שדבר הכתוב בהווה: **גמ'** לנפילת הבור °כסף ישיב לבעליו כתיב כל דאית ליה בעלים כדאמרן להפרשת הר סיני °אם בהמה אם איש לא יחיה *וחיה בכלל בהמה הויא אם לרבות את העופות לתשלומי כפל כדאמרינן °על כל דבר פשע כלל כל דבר פשיעה להשבת אבידה °לכל אבדת אחיך לפריקה יליף חמור חמור משבת *לחסימה יליף שור שור משבת לכלאים אי כלאים דהרישה יליף שור שור משבת אי כלאים דהרבעה יליף בהמתך בהמתך משבת וגבי שבת מנלן דתניא ר' יוסי אומר משום ר' ישמעאל בדברות הראשונות נאמר °עבדך ואמתך ובהמתך ובדברות האחרונות נאמר °ושורך וחמורך וכל בהמתך והלא שור וחמור בכלל כל בהמה היו ולמה יצאו לומר לך מה שור וחמור האמור כאן חיה ועוף כיוצא בהן אף כל חיה ועוף כיוצא בהן אימא בהמה דדברות הראשונות כלל שורך וחמורך דדברות האחרונות פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שור וחמור אין מידי אחרינא לא אמרי וכל בהמתך דדברות האחרונות חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל בעלי חיים ואימא מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אף כל דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא *אבל עופות לא אמרי א"כ נכתוב רחמנא חד פרטא הי נכתוב רחמנא אי כתב רחמנא שור ה"א קרב לגבי מזבח אין שאינו קרב לגבי מזבח לא כתב רחמנא חמור ואי כתב רחמנא חמור ה"א קדוש בבכורה אין שאין קדוש בבכורה לא כתב רחמנא שור אלא וכל בהמתך ריבויא הוא וכל היכא דכתב רחמנא כל ריבויא הוא והא גבי מעשר דכתיב כל וקא דרשינן ליה בכלל ופרט דתניא *°ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט [י]מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע אמרי בכל כללא כל ריבויא איבעית אימא כל נמי כללא הוא מיהו האי כל דהכא ריבויא הוא מדהוה ליה למכתב ובהמתך כדכתיב בדברות הראשונות וכתב וכל בהמתך ש"מ ריבויא השתא דאמרת כל ריבויא הוא בהמתך דדברות הראשונות ושור וחמור דדברות האחרונות ל"ל אמרי שור לאגמורי שור שור לחסימה חמור לאגמורי חמור חמור לפריקה בהמתך לאגמורי בהמתך בהמתך לכלאים אי הכי אפילו אדם ליתסר אלמה תנן *[כ]אדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך אמר רב פפא *פפונאי ידעי טעמא דהא מילתא ומנו רב אחא בר יעקב אמר קרא °למען ינוח עבדך ואמתך כמוך להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר: שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייא בר אבא מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב ובדברות האחרונות נאמר

הא שור והוא פקח פטור · בתמיה: מין בן דעת · הייט אדם ואפי' הוא שוטה מין בן דעת הוא: שור חרש שוטה וקטן · שור שהוא חרש או שוטה או קטן או סומא או מהלך בדרך בלילה ואפילו הוא פקח: **מתני'** ולהפרשת הר סיני · אם בהמה אם איש כתיב תורה אור ואנן מרבינן חיה ועוף בגמרא: ולתשלומי כפל · ואע"ג דכתיב משור ועד חמור אשר בהמה וחיה מרבינן בגמ' וכן בכולהו: לפריקה · עזוב תעזוב עמו (שמות כג): לכלאים · דהרבעה אע"ג דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים הוי נמי חיה ועוף בכלל כדיליף בגמרא וכן לענין כלאים דהנהגה דלא תחרוש בשור וחמור: בהווה · בדבר הרגיל להיות: **גמ'** חיה בכלל בהמה · דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו וכתיב בתריה איל וצבי (דברים יד): לתשלומי כפל על כל דבר פשע על שור כו' כל דבר פשיעה ואפי' דבר שאין בו רוח חיים בפרק מרובה (לקמן סג:): משבת · דכתיב שורך וחמורך וכל בהמתך (דברים ה): יליף בהמתך בהמתך משבת · מה להלן חיה ועוף בכלל כדמפרש לקמי': בדברות הראשונות נאמר בהמתך · ולא נאמר בהן שור וחמור ובדברות האחרונות הוסיף להזכיר שור וחמור: והלא · אף הן בכלל כל בהמתך האמור בלידן הוי: מה שור וחמור האמור כאן חיה ועוף כיוצא בהן · ולקמיה מפרש טעמא מוכל דמשמע ריבוי: אף כל · מקום שנאמר שור וחמור כגון פריקה וחסימה ודומין להן חיה ועוף כיוצא בהן: נכתוב רחמנא חד פרטא · ודרשינן כל דדמי ליה משני לדדין מדכתב אידך אם איט ענין לדבר שנבלתו מטמאה תנהו לענין עופות דדמי לפרטא בחד צד דהוו בעלי חיים דכוותיה: כתב רחמנא שור · דלא אצטריך דהא קדוש הוא בבכורה ומחמור קאתי תנהו לענין סוסים וגמלים דדמי לפרטא משני לדדין נבלתו מטמאה ובעלי חיים הן אבל עופות לא: ריבויא הוא · ולא מדרש בכלל ופרט וריבה הכל: פרי מפרי · ולד מולד יין מענבים ושכר מתמרים למעוטי כמהין ופטריות ומים ומלח דאינו פרי מפרי וגדולי קרקע למעוטי דגים שאינן נקחין בכסף מעשר: השתא דאמרת כל ריבויא הוא · ואפי' עופות למה לי דפרט בהמה ושור וחמור: אי הכי · דכלאים משבת ילפינן: אדם נמי ליתסר · למשוך בקרון עם הבהמה דהא גבי שבת מוזהר כבהמה דכתיב ועבדך ואמתך ובהמתך: פפונאי · בני פפונאי שם מקום: רב אחא בר יעקב · מפפונאי היה דאמרינן בהשותפין (ב"ב דף טז·) דריש רב אחא בר יעקב מפפונאי דשטן ופנינה לשם שמים נתכוונו: להנחה הקשתיו · עבד ואמה לבהמה אבל לא לענין איסור אחר: נאמר

בהמתך דדברות הראשונות כלל · לא חשיב ליה כלל ופרט המרוחקים זה מזה דאחרונות וראשונות חדא מילתא היא דזכור ושמור בדבור אחד נאמרו [ר"ה כז: שבועות כ:]: ואימא מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא · תימה [א"כ] פרט ל"ל דבכלל בהמתך נמי כתיב ועוד כשאומר מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל בעלי חיים ועופות בכלל היכי ס"ד דאתרבו עופות לימא דכללא גופיה ממעט להו: פרי מפרי וגדולי קרקע · הכא משמע דבקר וצאן אקרי גידולי קרקע ותימה דבפ"ק דקדושין (דף יז·) גבי הענקה אמר דאי כתב רחמנא גורן ה"א גידולי קרקע אין בעלי חיים לא כתב רחמנא צאן וי"ל דלענין דבר היוצא ממש מן הארץ לא חשיב בהמה גידולי קרקע ואין להאריך כאן יותר*: אמר

מסורת הש"ס

לעיל נב:

[כריתות כא:]

[לעיל יז: וש"נ]

[ב"מ ספ.]

לקמן סג.

שם נזיר לה: עירובין כח:

[קידושין לב

כלאים פ"ח מ"ו [שבת נד.]

נאמר בהם טוב אמר לו עד שאתה שואלני למה נאמר בהם טוב *שאלני אם נאמר בהן טוב °אם לאו שאיני יודע אם נאמר בהן טוב אם לאו כלך אצל ר' תנחום בר חנילאי שהיה רגיל אצל ר' יהושע בן לוי שהיה בקי באגדה אזל לגביה א"ל ממנו לא שמעתי אלא כך אמר לי שמואל בר נחום אחי אמו של רב אחא ברבי חנינא ואמרי לה אבי אמו של רב אחי ברבי חנינא הואיל וסופן להשתבר וכי סופן להשתבר מאי הוי אמר רב אשי חס ושלום פסקה טובה מישראל א"ר *יהושע הרואה ט"ת בחלומו סימן יפה לו מ"ט אילימא משום דכתיב טוב אימא °וטאטאתיה במטאטי השמד חד ט"ת קאמרינן אימא °טומאתה בשוליה ט"ת ב"ת קאמרינן אימא °טבעו בארץ שעריה אלא הואיל ופתח בו הכתוב לטובה תחילה שמבראשית עד °וירא אלהים את האור לא כתיב ט"ת *וא"ר יהושע בן לוי הרואה הספר בחלומו חסו עליו מן השמים ופדאוהו הני מילי בכתבא: וכן חיה ועוף כיוצא בהן וכו': אמר ר"ל *כאן שנה רבי *תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה פשיטא אמר רב חביבא משום דרבו בהדי הדדי מהו דתימא מין חד הוא קמ"ל: *אמר שמואל [ב]אווז ואווז הבר כלאים זה בזה מתקיף לה רבא בר רב חנן מאי טעמא אילימא משום דהאי אריך קועיה והאי זוטר קועיה אלא מעתה גמלא פרסא וגמלא טייעא דהאי אלים קועיה והאי קטין קועיה הכי נמי דהוו כלאים זה בזה אלא אמר אביי [ג]זה ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים רב פפא אמר הא טעונה חדא ביעתא בשיחלא והא טעונה כמה ביעתא בשיחלא א"ר ירמיה אמר ר"ש לקיש [ד]המרביע שני מינים שבים לוקה מאי טעמא אמר רב אדא בר אהבה משמיה דעולא אתיא למינהו למינהו מיבשה בעי רחבה °*המנהיג בעיזא ושיבוטא מהו מי אמרינן כיון דעיזא לא נחית בים ושיבוטא לא סליק ליבשה לא כלום עביד או דלמא השתא מיהת קא מנהיג מתקיף לה רבינא אלא מעתה חיבר חטה ושעורה בידו וזרע חטה בארץ ושעורה בחוצה לארץ הכי נמי דמחייב אמרי הכי השתא התם ארץ מקום חיובא חוצה לארץ לא מקום חיובא [ה]הכא אידי ואידי חיובא הוא:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

רש"י

נאמר בהן טוב. גבי כיבוד אב ואם דכתיב בהן למען ייטב לך: ופתח בו. ט"ת שכתובה ראשון בתורה נאמרה לטובה: הספר. תיבה זו לבדה הראוהו: כאן שנה. במשנה זו דקתני כלאים נוהג בעופות לימדנו דכל עופות כלאים זה בזה מין בשאינו מינו: טווס. פוא"ן בלע"ז: פסיוני. מין תורה אור שליו שקורין פירדי"ך: קועיה. חרטומו בי"ק בלע"ז: טייעא. ערבי: אלים קועיה. צוארו עב: קטין. דק: ביציו מבחוץ. ביצי הזכרות ניכרין באווז הבר מבחוץ: בשיחלא. בטעינה אחת אווז בר איכו טוען ביצה שניה עד שתלד את הראשונה: המנהיג בעיזא ושיבוטא. קשר קרון לעז ודג זה לף על המים וזה מושך עמו על שפת הים: כלאים בחוצה לארץ לא נהגה דמצוה התלויה בארץ היא וכל חובת קרקע אין נוהג אלא בארץ מן התורה: אידי ואידי מקום חיובא. אם היה מנהיג ספינה בים בשני דגים של שני מינין חייב דהא דרשינן למינהו למינהו מיבשה:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

תוספות

אמר ר"ל כאן שנה רבי תרנגול טווס ופסיוני כו' מהו דתימא מין אחד הוא קמ"ל. ואע"ג דלא אשמעי' ממתניתין דליהוו תרי מיני אע"ג דרבו בהדי הדדי ולא שמעינן אלא דאיסור כלאים שייך בעופות מ"מ אתי שפיר דהכי קאמר ר"ל כאן שנה רבי כלומר כיון ששנה רבי דיש כלאים בעופות א"כ תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה כי מסברא דנפשין יש לנו לדעת שאלו המינים חלוקים זה מזה ואיגס מין אחד ואע"ג דרבו בהדי הדדי וכיוצא בזה יש ביבמות בפרק חרש (דף קיג:) ובהנזקין (גיטין נה:) אמר רבא מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא שהעיד על חרשת שהשיאה אביה שיוצאת בגט אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה מגורשת מי לא א"ר יוחנן בן גודגדא לא בעינן דעת ה"נ כו' פשיטא מהו דתימא כיון דאמר כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה קמ"ל אע"ג דלא ידע רבא ממילתיה דרבי יוחנן בן גודגדא דלא בטליה במה שאמר כנסי שטר חוב זה אלא מסברא דנפשיה אפ"ה קאמר מעדותו שמעי' ליה וכיוצא בזה יש הרבה בגמרא: המרביע שני מינים. ר"י ב"ר יהודה היה מגיה המנהיג ב' מינים שבים לוקה משום דבבראשית רבה (פ"ז) ובירושלמי דכלאים (פ"ח) משמע דאי אפשר להרביע דגים ומיהו אין צריך להגיה דדגים דוקא הוא דמשמע דאין להרביעם אבל מין חיות הים שייך ביה איסור הרבעה והכא איכא לאוקמי במין חיה שיכול אדם להרביע דקאמר בבראשית רבה המרביע מין חית הים לוקה ובתר הכי קאמר כל מקום שנאמר בו למינהו כלאים נוהג בו ופריך אהך ברייתא והרי דגים שנאמר בהו למינהו וכי כלאים הרבעה בהם והיאך יכול להרביעם ומשני דהא דקאמר בדגים כלאים נוהג בהם היינו דוקא בהנהגה אבל בהרבעה לא משכחת לה משמע דבחיות הים משכחת שפיר הרבעה להכי לא פריך שם אמרביע חיות הים היאך לוקה אלא אמאן דאמר כל מקום שנאמר בו למינהו דהיינו אפילו שם דגים כלאים נוהג בהם: אתיא למינהו למינהו מיבשה. ומשבת לא מצי למילף דמרבוי דוכל בהמתך לית לן לרבויי אלא כל מילי דיבשה שאדם רגיל לאמר אחריהם (א) דבאמר כתיב קרא דבהמתך גבי שבת: למינהו מיבשה. וא"ת ומה צריך ללמוד מיבשה תיפוק ליה מדכתיב בגופיה למינהו דבאלו טריפות (חולין דף ס. ושם*) משמע דאי הוה כתיב למינהו בלווי של דשאים אסור להרכיב שני דשאים זה בזה וי"ל דלמינהו לחודיה לא הוה משמע שנכתב איסור כלאים אי לאו חוקותי תשמרו דדריש שמואל חוקות שחקקתי לך כבר ומפרש ר"ת שחקק במעשה בראשית שכתוב בו למינהו והיינו למינהו דיבשה דבהמה ואילן דאיירי ביה קרא דחוקותי אבל מלמינהו דים לחודיה ליכא למילף מיניה דגים וא"ת דסוגיא דגמרא דלא כרבנן דפ' ד' מיתות (סנהדרין דף ס. ושם*) דלא מיחייבי בני נח לא בכלאים ולא בהרבעה אלמא לא דרשינן למינהו וי"ל נהי דלא דרשינן למינהו לגבי בני נח דלא אשכחן דמזהר בהו רחמנא לגבי ישראל דהוזהרו גבי כלאים דרשינן ליה וכ"מ לגבי דגים א"כ להרכבת אילן דקרא דשדך לא מיירי אלא בזרעים והשתא דכתיב למינהו באילן דרשינן מיניה מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבת אילן ובהא פליגי ר"א ורבנן דר"א יליף מחוקותי שחקקתי לך כבר שהוזהרו בני נח על הכלאים כלומר מלמינהו ורבנן לא ילפי מיניה אלא שנרמזו מלמינהו דמעשה בראשית ומ"מ לא נאסרו לבני נח ואתי שפיר דאתיא אפילו כרבנן מילתיה דשמואל וא"ת ל"ל למילף כלאים דהרבעה בהמתך בהמתך משבת לרבויי עופות תיפוק ליה מלמינהו כי היכי דילפינן דגים וי"ל דאי לאו ג"ש לא הוי מפקי קרא דבהמתך ממשמעותא אבל השתא דאתי ג"ש ומפקא לקרא ממשמעותא מרבינן אפילו דגים למינהו למינהו מיבשה: המנהיג בעיזא ושיבוטא. וא"ת דמשמע דפשיטא ליה דבשני מינים שבים חייב והא למינהו גבי הרבעה והרכבה כתיב ולא גבי זריעה והנהגה כדמוכח בפ' ד' מיתות (שם) דלא מיתסרי בני נח בחרישה וזריעה ולא אוקמינן חוקות שחקקתי לך כבר כלומר בלמינהו דמעשה בראשית אלא דומיא דבהמתך לא תרביע מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה וי"ל דסברא דמוקמינן למינהו בין בישראל בין לבני נח לכל אחד כמו שמצינו איסורו במקום אחר לבני נח בהרבעה ולישראל אף בהנהגה ועי"ל כי היכי דילפינן כולהו משבת ה"נ ילפינן שבת בהמתך בהמתך מהרבעה לאסור דגים בשבת במלאכה והדר ילפינן כלאים דהנהגה משבת: אלא מעתה חיבר חטה ושעורה וזרע חטה בארץ ושעורה בחוצה לארץ. כגון בערוגה אחת בסמוך בפחות מג' טפחים דצריך להרחיק בין זרע לזרע כדמוכח במס' שבת פרק א"ר עקיבא (דף פה.) והא דבעי ר' יאשיה חטה ושעורה וחרצן במפולת יד להתחייב בכלאי הכרם קאמר אבל בכלאי זרעים חייב בחטה ושעורה לחודה והך סוגיא נקט כרבנן דלא בעו אלא ב' מינין אבל ר"י פליג ומצריך שלשה זרעים או מב' מינין או מג' מינין דתנן (כלאים פ"א מ"ט) הזורע חטה ושעורה כאחד חייב ר"י אומר שני חטין ושעורה אחת או שני שעורים וחטה אחת או חטה ושעורה וכוסמת ובלבד שיהיו שלשה:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פ"ט מהלכות כלאים הלכה ה סמג לאוין רפא רפב טוש"ע י"ד סי' רצז סעיף ו:

קא ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

קב ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף א:

קג ה מיי' שם הל' ח:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אתיא וכו' דבאמר כתיב קרא:

גליון הש"ס

גמ' אם לאו שאיני יודע כו'. עי' ב"ב קיג ע"א תוד"ה תרוייהו: שם המנהיג בעיזא ושיבוטא. עי' ע"ז דף נט ע"א תוס' ד"ה וסימנך:

מסורת הש"ס

[עי' תוס' ב"ב קיג. ד"ה תרוייהו]

[בעין יעקב איתא ר' יהושע בן לוי]

ישעיה יד

איכה א

שם ב

בראשית א

ברכות נז.

[תוספתא דכלאים פ"א]

[בכורות ח.]

סנהדרין נט:

[ד"ה תרביע]

[ד"ה חקים]

הכונס *צאן לדיר ונעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה פטור ׳לא נעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה חייב ׳נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצאה והזיקה פטור ׳הוציאוה לסטים לסטים חייבין ׳הניחה בחמה ׳או שמסרה לחרש שוטה וקטן ויצאה והזיקה חייב ׳מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו *׳נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית ׳ירדה כדרכה והזיקה משלמת מה שהזיקה ׳כיצד משלמת מה שהזיקה *שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה ר׳ שמעון אומר ׳אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים אם סאה סאה אם סאתים סאתים :

גמ׳ ת״ר ׳איזהו כראוי ואיזהו שלא כראוי דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה זהו כראוי שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה זהו שלא כראוי א״ר מני בר פטיש מאן תנא מועד דסגי ליה בשמירה פחותה ר״י היא דתנן *קשרו בעליו במוסירה ונעל לפניו כראוי ויצא והזיק אחד תם ואחד מועד חייב דברי ר״מ ר׳ יהודה אומר תם חייב מועד פטור שנאמר °ולא ישמרנו בעליו ושמור הוא זה ר״א אומר אין לו שמירה אלא סכין אפילו תימא ר״מ שאני שן ורגל דהתורה מיעטה בשמירתן דאמר ר׳ אלעזר ואמרי לה במתניתא תנא ארבעה דברים ׳התורה מיעטה בשמירתן ואלו הן בור ואש שן ורגל בור דכתיב °כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו הא כסהו פטור אש דכתיב °שלם ישלם המבעיר את הבערה עד דעביד כעין מבעיר שן דכתיב °ובער בשדה אחר עד דעביד כעין ובער רגל דכתיב ושלח עד דעביד כעין ושלח ותניא *ושלח זה הרגל וכן הוא אומר °משלחי רגל השור והחמור ובער זה השן וכן הוא אומר °כאשר יבער הגלל עד תומו טעמא דעביד כעין ושלח ובער הא לא עביד לא אמר רבה מתניתין נמי דיקא דקתני צאן מכדי בשור קא עסקינן ואתי ניתני שור מאי שנא דקתני צאן לאו משום דהתורה מיעטה בשמירתן לאו משום דכאן קרן לא כתיבא בה שן ורגל הוא דכתיב ביה וקמ״ל דשן ורגל דמועדין הוא ש״מ : תניא *אמר ר׳ יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הפורץ גדר בפני בהמת חבירו והכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה והשוכר עדי שקר להעיד והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו : אמר מר ׳הפורץ גדר בפני בהמת חבירו ה״ד אילימא בכותל בריא ׳בדיני אדם נמי ניחייב ׳אלא

בכותל

שמות כב | שם | שם כב | שם | ישעיה לב | מלכים א יד

רש״י

הכונס· פטור · דהא נטרה ומאי הוי ליה למעבד : הניחה בחמה. מצטערא לה שמשא ולא סגי ליה בנעילה כראוי דמוקמינן בגמרא דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה : נכנס הרועה תחתיו· להתחייב בנזקין : נפלה לגינה· כאונס מגג בעלה הסמוך לגינת חבירו או שהיתה רה״ר גבוה מן הגינה ונפלה : מה שנהנית · לפי הנאתה ולא לפי הזיקה : שמין בית סאה באותה שדה · אין שמין את הערוגה לבדה מפני שמפסיד מזיק ששמין אותה בכל שוויה ורחמנא אמר ובער בשדה אחר ודרשינן בגמ׳ מלמד ששמין אותו על גב שדה אחרת אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה קודם שנאכלה ממנה הערוגה הזאת וכמה היא יפה עכשיו והשתא לא משלם כולהו דמיה דמי שלוקח בית סאה כשהיא בתבואתה אינו מזלזל בה בשביל הפסד ערוגה אחת כי אם דבר מועט : ר״ש אומר אכלה פירות גמורין · שכבר בישלו כל צרכן : משלמת · כל ההיזק והיכא שיימינן אגב שדה היכא דעדיין לא נגמרו : גמ׳ מאן תנא מועד בשמירה פחותה סגי ליה · מני מתני׳ דאמר לאן שהזיקה בשן ורגל הוא דהייט מועד בתחילתו סגי לה בנעילה כראוי דהיינו שמירה פחותה כדאוקימנא שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואי אתי רוח שאין מצויה לא קאי : קשרו בעליו · לשור : ונעל בפניו כראוי גרסי׳ : תם חייב · דלא סגי ליה בפחותה וטעמא דר׳ יהודה בפרק שור שנגח ד׳ וה׳ (לעיל דף מה:) : ר״א. פליג אתרוייהו דאילו ר״מ מיהו בשמירה מעולה סגי ליה ור״א סבר לית ליה נטירותא למועד : הא כסהו · אפי׳ פורתא ולא בעי עד דטאים ליה בעפרא : כעין מבעיר · בפשיעה : כעין ובער · כעין שאכילנה לבהמתו בידים כלומר בפשיעה : מתני׳ נמי דיקא · דטעמא משום דהתורה מיעטה אבל בקרן מועדת לאו כר״י ס״ל : מדקתני לאן · דאין הזיקה אלא בשן ורגל : עסקינן ואתי · כולהו פירקי עד השתא : פטור מדיני אדם · קסבר גרמא בנזקין פטור : הפורץ גדר · ויצאתה הבהמה וברחה : הכופף קמתו · לגד הדליקה כדי שתבער בה האש : אי בכותל בריא בדיני אדם נמי ניחייב · מיהא אכותל דהא בידים עבד [א] ואבהמה ליכא למימר דמחייב דהא תנן פרצוה לסטים פטור :

בכותל

תוספות

הכונס לאן לדיר · זה היה ראוי לשנות לעיל בהדי מילי דשור דלא היה לו להפסיק במילי דבור אלא אגב דתנא נפל לבור והבאיש מימיו תנא בתריה מילי דבור א״כ מילי דבור ראוי לשנות תחילה קודם שישנה דיני שמירה וגם דיני אש היה ראוי לשנות תחילה אלא אגב דתנן כסהו כראוי בבור דהוצרך להזכיר דין פותח וכורה שבו דבר הכתוב תנא נמי הך דנעל בפניה כראוי : נפרצה בלילה · אע״פ דתנא נעל בפניה כראוי פטור אצטריך למתני נפרצה בלילה פטור כדדייק בפ״ק (דף יד·) הא ביום חייב דקלא אית ליה למילתא ומסתמא ידע שנפרצה אי נמי בלילה אפילו נודע לו שנפרצה ויצתה הבהמה אין לו לטרוח יותר מדאי לחזר אחריה באפילה : או שפרצוה לסטים · ואצטריך לאשמועינן דאפילו הלסטים פטורים כשלא הוציאוה :

מאן תנא מועד בשמירה פחותה סגי ליה · לא בעי למימר דמתני׳ בין בתם בין במועד וכדר״א בן יעקב בפרק ד׳ וה׳ (לעיל דף מה:) דמשמע ליה דמתני׳ במועד לחודיה איירי מדנקט לאן דאין רגילות להיות בהן קרן אלא שן ורגל שאין רגילות שיתכוונו להזיק דהכי דייק בסמוך וס״ל לגמרא השתא דמועד דשן ורגל כמועד דקרן ולהכי קאמר ר״י היא דלר״מ כי היכי דבעי שמירה מעולה במועד דקרן ה״נ בעי בשן ורגל אע״ג דבקרן קרא כתיב נלמוד סתום מן המפורש ועוד דכולהו נזקין כתיב בתר קרן וקיימא אההוא דין שמירה המפורש בה : רבי יהודה היא · קצת תימה דר״י דריש לעיל (דף מה:) ולא ישמרנו לזה ולא לאחר :

התורה מיעטה בשמירתם · ואע״ג דלעיל בפ״ב (דף כה:) הוה בעי למילף דשן ורגל חייב ברשות הרבים מק״ו מקרן וכן בעי למילף למפטר קרן ברה״ר משן ורגל בק״ו אי לאו קראי ולא פרכינן שכן מיעטה בשמירתם משום דאין שייך להקשות משמירה אתשלומין אי נמי כר״א בן יעקב דאמר אחד תם ואחד מועד סגי ליה בשמירה פחותה:

הא כסהו פטור · וא״ת ולמא בכסוי מעולה הרבה קאמר וכ״ת למה לי קרא דסד״א עד דטאים ליה כדאמר לעיל (דף י·) וי״ל דפשיטא ליה דכסוי מעולה כטאים ליה חשיב אי נמי השוה הכתוב הכורה לפותח ופותח שמלאו מכוסה בכיסוי כעין שמירה פחותה מסתמא לא החמירה עליו לכסותו בכיסוי מעולה יותר מן הראשון ולא אמר הכתוב לא יכסנו אלא בכסוי הראשון ואפותח ואכורה קאי בשוה ובקונטרס משמע דכל כיסוי עד דטאים ליה חשיב כשמירה פחותה:

עד דעביד כעין וביער · אף על גב דברים מכילתין (דף ג·) דרשינן מיניה אזלא ממילא מ״מ מדלא כתיב ובערה ש״מ (א) לאדם נמי קאי :

אילימא בכותל בריא בדיני אדם נמי ליחייב · פי׳ אכותל דאבהמה ודאי לא מיחייב בפרילת גדר בעלמא דאין זה אלא גרמא בעלמא וי״ס שכתוב בהן בהדיא אכותל וא״ת נהי דחייב אכותל נימא דפטור מדיני אדם קאי אבהמה וי״ל דלא שייך למתני פטור מדיני אדם אם היה שום חיוב או בבהמה או בכותל אבל כשמתרץ בכותל רעוע אע״ג דאין דומה שיתחייב בדיני שמים על הכותל שהוא רעוע כל כך שיפול ברוח מצויה או אפילו ברוח שאינה מצויה מ״מ שייך למתני חייב בדיני שמים כיון שיש דבר שהוא חייב בו כגון הבהמה והשתא א״ש דנקט בפני בהמת חבירו ולא נקט הפורץ גדר של חבירו דאכותל לא מיחייב כדפרישית והא דקאמר לקמן מהו דתימא דכיון דלמסתר קאי מאי קעביד משמע דחייב בידי שמים קאי נמי אכותל י״ל דה״ק כיון דלמסתר קאי שהבעלים מצווין לסותרו שלא יפול על בני אדם ס״ד דכל הקודם במצוה זכה ואין לזה להניח מלסתור בשביל בהמת חבירו ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ״ל אי נמי כלומר למסתר ולמיפל קאי : [ועי׳ תוס׳ סנהדרין עז· ד״ה בנזקין]

אילימא

עין משפט
נר מצוה

א א מיי׳ פ״ד מהלכות נזקי ממון הל׳ א סמג עשין סו סח טוש״ע ח״מ סי׳ שצו סעיף ב :

ב ב מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף א :

ג ג מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ב :

ד ד מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג :

ה ה מיי׳ שם הלכה ה טוש״ע שם סעיף ה :

ו ו מיי׳ שם הלכה ו טוש״ע שם סעיף ו :

ז ז מיי׳ שם הלכה ד טוש״ע שם סעיף ח :

ח ח ט מיי׳ שם פ״ג הלכה יא סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ שצד סעיף א :

ט י מיי׳ פ״ד שם הלכה יג טוש״ע שם סעיף ד :

י כ מיי׳ שם הלכה יד טוש״ע שם סעיף ה :

יא ל מיי׳ שם פ״ד הל׳ א סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ שצו סעיף א :

יב מ מיי׳ שם פ״ז הל׳ א סמג שם טוש״ע שם :

יג נ ס ע מיי׳ פ״ד מהל׳ נזקי ממון הל׳ ג ועיין בהשגות ובמ״מ סמג שם טוש״ע שם סעיף ד :

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה עד וכו׳ ש״מ דלאדם נמי :

הגהות הגר״א

[א] רש״י ד״ה אי בכותל כו׳ ואבהמה כו׳. נ״ב וכן פי׳ תוספות כאן ובסנהדרין אבל כתבו שם די״ל דגם אבהמה חייב ול״ד למתני׳ דמיירי בנזקיה וכ״ד הרמ״ה · והרמב״ם כ׳ דאף בנזקים מיחייב כאן משום דמתכוין (ועי׳ בהגר״א סי׳ שצו סק״ת וס״ק י״) :

מסורת
הש״ס

[עי׳ תוס׳ לקמן נז: ד״ה נפלה]

[עי׳ לקמן נח: תוס׳ ד״ה שמין ותוס׳ ב״מ לט: ד״ה שמין]

לעיל מה: לקמן נט:[ועי׳ תוס׳ שבת נג. ד״ה קשרה]

לעיל ג·

[תוספתא שבועות פ״ג ע״ש]

בכותל רעוע אמר מר "הכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה היכי דמי אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה ‏בדיני אדם נמי נחייב ‏אלא דמטיא ברוח שאינה מצויה ורב אשי אמר ‏טמון אתמר משום דשויה טמון באש: אמר מר ‏השוכר עדי שקר ה"ד אילימא לנפשיה ‏ממונא בעי שלומי ובדיני אדם נמי ניחייב ‏אלא לחבריה ‏והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו במאי עסקינן אילימא בבי תרי פשיטא ‏דאורייתא הוא °אם לא יגיד ונשא עונו ‏אלא בחד ותו ליכא והאיכא (סימן העושה בסם ושליח חבירו נשבר) *‏העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והאיכא *הנותן סם המות בפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והאיכא *‏השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והאיכא *‏המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והאיכא *נשברה כדו ברה"ר ולא סלקה נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב בהזיקן וחכ"א פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים אין מיהא איכא טובא והני אצטריכא ליה מהו דתימא בדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל הפורץ גדר בפני בהמת חבירו מהו דתימא כיון דלמסתריה קאי מה עביד בדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל הכופף קמתו של חבירו נמי מהו דתימא לימא מי הוה ידענא דאתיא רוח שאינה מצויה ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל ולרב אשי דאמר נמי טמון איתמר מהו דתימא אנא כסויי כסיתיה ניהלך ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל והשוכר עדי שקר נמי מהו דתימא לימא *דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו נמי מהו דתימא מי יימר דכי הוה (*אתינא) מסהדינא ליה הוה מודה דלמא הוה משתבע לשקרא ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל: נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים כו': אמר רבה והוא שחתרה אבל לא חתרה מאי חייב היכי דמי אילימא בכותל בריא כי לא חתרה אמאי חייב מאי ה"ל למעבד אלא בכותל רעוע כי חתרה ‏אמאי פטור תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא הניחא למ"ד *תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב מאי איכא למימר אלא מתני' בכותל בריא ואפילו לא התרה וכי איתמר דרבה אסיפא איתמר הניחה בחמה או שמסרה לחרש שוטה וקטן ויצתה והזיקה חייב אמר רבה °ואפי' חתרה לא מבעיא היכא דלא חתרה דכולה בפשיעה הוא אלא אפי' חתרה נמי מהו דתימא הויא לה תחילתו בפשיעה וסופו באונס קמ"ל דכולה פשיעה היא מ"ט דאמר ליה מידע ידעת דכיון דשבקתה בחמה כל *טצדקא דאית לה למיעבד עבדא ונפקא: הוציאוה לסטים לסטים חייבין:

פשיטא

בכותל רעוע · דלא אפסדיה דלמסתר קאי: דמטי ליה · כשכפפה הגיע בה הדליקה: ברוח מצויה · הרי בידים הבעיר ובדיני אדם ניחייב: ברוח שאינה מצויה · דמידי דלא סלקא אדעתיה היא: טמון איתמר · שכיסה קמת חבירו בסדינין כשראה דליקה אצלה והוא לא שלח את הבערה ושוייה טמון וגרם להפסיד את הניזק ולפטור את המבעיר דפטור על טמון באש: לנפשיה · להוציא ממון מחבירו לעצמו: ממונא בעי לשלומי · אותו ממון שהוציא חייב להחזיר: לחבריה · שכר עדי שקר להוציא מנה מראובן לשמעון: פשיטא דאורייתא הוא · דחייב בדיני שמים: אם לא יגיד · בתרי קא משתעי מדקפיד אהגדה משמע שאילו מגידין מתחייב זה ממון °ועוד קי"ל (סוטה דף ב:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שני עדים עד שיפרט לך הכתוב אחד כדכתיב לא יקום עד אחד באיש (דברים יט): אלא בחד · שמחייבו שבועה ובדיני שמים מיחייב דאי הוה מסהיד מחייב ליה שבועה ודלמא לא הוי משתבע בשיקרא ומשלם: ותו ליכא · דחייבינן בדיני שמים: העושה מלאכה במי חטאת · ששקל כנגדן משקלות במסכת גיטין (דף נג.) והן נפסלין במלאכה: פטור מדיני אדם · °דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וכולהו הני תיובתי מתנייתא נינהו: המבעית · תקע לו באזנו פתאום ובעתו דלא עבד ביה מעשה בגופו: ר"מ מחייב בהזיקן · פלוגתייהו מיפרשא בהמניח את הכד (דף כט.) בנתקל פושע ובמפקיר נזקיו: אנא כסויי כסיתיה · שלא תבעיר בה האש מסר: דברי הרב שומעין · והיה להם שלא יעידו: והוא שחתרה · הא דתנן נפרצה בלילה פטור כגון שחתרה הבהמה והפילה הכותל דאנוס הוא: אבל לא חתרה · אלא מעצמה נפלה: תחילתו בפשיעה · אצל נפילה דעביד למיפל: וסופו באונס · דהא לא נפלה אלא חתרה: הניחא למאן דאמר כו' · פלוגתא היא בסוף המפקיד (ב"מ דף מב:) תרי לישני דש"ס אליבא דרב יוסף: ה"ג אלא מתני' בכותל בריא ואפילו לא חתרה: הניחה בחמה כו' אמר רבה ואפילו חתרה · ובכותל בריא: תחלתו בפשיעה · שהניחה בחמה ופשיעה היא אצל פתיחת הדלת דאמרינן לקמיה כל תחבולות שיכולה לעשות עושה אגב צערה: וסופו באונס · שחתרה: טצדקא · תחבולות:

כיון

אילימא דמטיל ליה ברוח מצויה בדיני אדם נמי ליחייב · וא"ת כיון שאין חילוק בין מקרב דבר אצל האש ובין מקרב האש אצל הדבר אמאי אמרינן בפרק כל הנשרפין (סנהדרין דף עז: ושם*) כפתו במקום שסוף חמה או ליכנס לבא פטור ליחייב למ"ד אשו משום חציו וכן כפתו לפני ארי וי"ל דודאי אי כפתו והביאו במקום שסוף חמה או ליכנס לבא או ארי חייב אבל התם איירי שכפתו במקום שהיה ולא הזיזו ממקומו ולא הוי מגלגל הואיל והחמה והצינה והארי אין עליו בשעת כפיתה והויא דאתקיל עליה בדקא דמיא אפילו כפתו והביאו שם ואח"כ אתקיל פטור דדמי לזורק חץ ותריס בידו ואפילו קדם הוא ונטלו פטור וא"ת ההיא דהסיך בו את הנחש דפטור למ"ד מעצמו הוא *מכיש אמאי פטור לפי מה שפירש במתניתין דפי פרה (דף כג:) ששם ידו לתוך פיו והסיך ליחייב משום אשו דודאי הנחש יזיק האדם וי"ל דשאני התם שאין הארס עדיין בעולם:

ממונא בעי לשלומי · וכי תימא פטור מדיני אדם משום דלא ידעי' שהם עדי שקר מ"מ כיון שאם היינו יודעין שהם עדות שקר משלם אין שייך למיתני פטור מדיני אדם: אלא לחבריה · כגון שאין לחבריה מה לשלם או שהלך למדינת הים או כגון שאין אנו יודעים שהם עדי שקר ודוקא שוכר אבל אמר פטור מדיני שמים דסבור שלא ישמעו לו דאין נראה לומר דנקט שוכר לאשמועינן דאפי' שוכר פטור מדיני אדם שאין זה שום חידוש ולקמן לא עביד צריכותא אלא מדיני שמים ועוד דבפירקין תנן (דף נט:) השולח את הבערה ביד חש"ו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים שלא ביד פקח הפקח חייב משמע דשולח פטור אף מדיני שמים: פשיטא אם לא יגיד וכו' · וא"ת ה"מ כשעבר על שבועתו כדכתיב ושמעה קול אלה וי"ל דה"ק קרא כשעובר (א) בדבר שאם לא יגיד היה נושא עון אז יביא קרבן שבועה אבל בלא שבועה נמי איכא נשיאות עון כדמוכח במתני' באחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז:) ודוקא בב"ד דכשאומרים אין אנו יודעים להעיד שוב אינם יכולין להעיד דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד והייט אם לא יגיד דקרא אבל חוץ לב"ד אין לחוש שיכול לחזור ולהעיד:

העושה מלאכה במי חטאת · עד שלא נתן האפר כדתניא במס' פרה (פ"ד מ"ד) פרה נפסלת במלאכה עד שתעשה אפר והמלאכה פוסלת במים עד שיטיל האפר לתוכה ובספרי יליף מקרא יכול אף קדבן ת"ל למשמרת למי נדה ולא שכבר מי נדה: פטור מדיני אדם · בפ' הניזקין (גיטין נג·) פריך מיניה למ"ד היזק שאין ניכר שמיה היזק: אבל הני אצטריך ליה · וא"ת הנותן סם המות נמי חידוש הוא למיתני כדאמרינן לעיל (דף מז:) דאפילו סם המות דלא עבידא דאכלה חייב בדיני שמים ושמא אין כל כך חידוש: בסויי כסיתיה · וא"ת גלוי וידוע למקום למה נתכוין אם לטובה אם לרעה וי"ל דאפי' במתכוין לטובה שלא ימהר לשרוף ויוכל להציל בעל הבית בתוך כך מ"מ בדיני שמים חייב דאיבעי ליה לאזדהורי ולאסוקי אדעתיה שלא יבא לו הפסד בכך: מהו דתימא הויא לה תחלתו בפשיעה וסופו באונס · ק"ק דה"ל למימר מהו דתימא כולה אונס הוא וכגון שנעל כל כך יפה שאינה יכולה לצאת אלא בחתירה קמשמע לן דפושע הוא אצל חתירה שהניחה בחמה:

פשיטא

יד א ב ג מיי' פ"ד מהלכות נ"מ הל' יד סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף יא:
[ד"ה סוף]
טו ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף טז:
טז ה מיי' פי"ז מהלכות עדות הלכה ז סמג לאוין כח טוש"ע ח"מ סי' לב סעיף ב:
יז ו מיי' שם טוש"ע שם בהג"ה:
יח ז מיי' שם סמג שם וטוש"ע שם:
יט ח מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף א:
[נ"ל מקיא]
כ ט מיי' פ"א מהלכות עדות הלכה א סמג עשין קה טוש"ע שם ועיין בכ"מ ובב"י שם:
כא י מיי' שם פי"ז הל' ז סמג שם טוש"ע שם:
כב כ מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה ה ועיין במ"מ:
כג ל מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ט סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף ז:
כד,מ מיי' פ"ב מהלכות חובל ומזיק הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף לב:
כה נ מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שצו סעיף א:
כו ס מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה פשיטא וכו' כשעובר על שבועתו בדבר שאם לא יגיד:

גליון הש"ס
רש"י ד"ה אם לא יגיד וכו' ועוד קי"ל. תמוה לי הא באמת היכא דעד אחד מועיל בעדותו לחייב ממון חייב קרבן שבועה כדאמרי' בשבועות רפ"ד הכל מודים בעד סוטה וכו' ובתוס' ריש סוטה ד"ה כל הקנו באמת אמאי לא אמרינן דוכות עד היינו ב' דוקא. וע"ש מה שתירצו אבל לרש"י דכ"כ לקושטא דמילתא דוכות עד היינו ב' דוקא צ"ע: ד"ה פטור וכו' דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק. קשה למ"ש רש"י תהלה שעושה מלאכה בשקל כנגן משקלות ובזה אף למ"ד דשמיה היזק פטור ע"ש בגיטין וצ"ע:

ויקרא ה
לקמן נח. גיטין נג.
לעיל מז:
לקמן נט:
קדושין כד: לקמן נח.
לעיל כה: לקמן נט: ב"מ סב:
[קדושין מב: סנהדרין כט: תמורה כה. נדה יד:]
רש"ל מ"ז
לעיל כה: וש"נ
[מנחות מח.]

עין משפט נר מצוה

כז א ב מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה ג ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שצד סעיף ג:

כח ג מיי' שם סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שצו סעיף ג:

כט ד ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם ס"ע:

ל ו ז מיי' פי"א מהלכות אבידה הלכה י סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף טז:

פשיטא כיון דאפקוה קיימא לה ברשותייהו לכל מילי לא צריכא דקמו לה באפה כי הא דאמר רבה אמר רב מתנה אמר רב [א]המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב מעמיד פשיטא לא צריכא דקם לה באפה אמר ליה אביי לרב יוסף [ב]הכישה אמרת לן [ג]ולסטים נמי דהכישוה: מסרה לרועה נכנס הרועה כו': אמרי תחתיו דמאן אילימא תחתיו דבעל בהמה תנינא חדא זמנא *מסרו לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר כולן נכנסו תחת הבעלים אלא תחתיו דשומר ושומר קמא אפטר ליה לגמרי לימא תיהוי תיובתא דרבא *דאמר רבא [ד]שומר שמסר לשומר חייב אמר לך רבא [ה]מאי מסרו לרועה לברזיליה דאורחיה דרועה למימסר לברזיליה איכא דאמרי מדקתני מסרה לרועה ולא קתני מסרה לאחר ש"מ מאי מסרה לרועה מסר רועה לברזיליה דאורחיה דרועה למימסר לברזיליה אבל לאחר לא לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא [ד]שומר שמסר לשומר חייב אמרי לא דלמא אורחא דמילתא קתני והוא הדין לאחר: איתמר *שומר אבידה רבה אמר כשומר חנם דמי רב יוסף אמר [ו]כש"ש דמי רבה אמר כשומר חנם דמי מאי הנאה קא מטי ליה רב יוסף אמר כש"ש דמי [ז]בההיא הנאה דלא בעיא למיתבי ליה ריפתא לעניא הוי כש"ש איכא דמפרשי הכי רב יוסף אמר כש"ש דמי כיון דרחמנא שעבדיה בעל כורחיה הלכך כש"ש דמי (סימן החזירה לעולם השב חייא אמרת נשבר שכר) איתיביה רב יוסף לרבה

החזירה

רש"י

כיון דאפקוה · היכא משיכה ושינוי רשות דהוי קנויה לכל מילי: דקמו לה באפה · שלא משכוה אלא עמדו בפניה לכל צד שלא תלך אנה ואנה אלא לקמה לאכול: מעמיד · משמע שאוחזה בידו ומוליכה לקמה: הכישה · במקל אמרת לן בההיא דהמעמיד ומשום הכי מיחייב: ולסטים נמי דהכישוה · במקל ואשמועינן מתני' דהכישה במקל זו היא משיכה: אלא תחתיו דשומר · והכי משמע מסרה שומר לרועה נכנס הרועה תחתיו ואזלי בעלים ומשתעו דינא בהדי שני והראשון מסתלק: שומר שמסר לשומר חייב · אפילו באונסין דאמר ליה מפקיד את מהימנת לי בשבועה איהו לא מהימן לי בשבועה שנאנסה כפ' המפקיד (ב"מ לו:): לברזיליה · לתלמידו: שומר אבידה · הכניס אבידת חבירו לביתו כדכתיב ואספתו אל תוך ביתך וגו' (דברים כב): דלא בעי למיתב ריפתא לעניא · דהעוסק במצוה פטור מן המצוה מובלכתך בדרך נפקא לן במס' סוכה (ד' כה·):

החזירה

תוספות

פשיטא כיון דאפקוה קיימא לה ברשותייהו לכל מילי · בהוציאוה לגזלה איירי מתני' כדמוקי לה בירושלמי וא"ת ומנליה דקיימא ברשותייהו אפי' להתחייב על מה שהיא מזקת דאהכי קאי דקתני ויצאתה והזיקה דליכא למימר דכי היכי דמסרה לשומר חנם והשואל נכנסו תחת בעלים ה"ה גזלן דדלמא שומר הוא דמחייב אבל גזלן לא דמצינו דברים שהשומר חייב והגזלן פטור שהרי בכחשה בהמה הכחשה דהדרא ופירות שהרקיבו מקצת מוכח בהגוזל קמא (לקמן ד' לח:) דגזלן אומר לו הרי שלך לפניך משום דלא חשיב שינוי ולא קנינהו ופטור אפילו בפשיעה דלא קבל עליו שמירה אבל שומר כיון שמתחייב בכחשה דלא הדר' ובהרקיבו כולם אם נעשו בפשיעה כמו כן יתחייב בכחשה דהדרא ובהרקיבו מקצתם כיון דקבל עליו שמירה דלמה לא יתחייב בזה כמו בזה שאין השומר קונה בשינוי ואפילו שואל דקי"ל דאף לשואל שמין כדרב כהנא ורב אסי (לעיל ד' יא·) ואין לומר דמתחייבי לפי שאין יכולין לקיים בה מצות השבה דמשתלם מגופו דבשן ורגל איירי מתני' ויש כאן השבה מעליא כשמחזירים אותה לבעלים וי"ל דסברא הוא דגזלן נכנס תחת הבעלים דכיון שהוציא מרשות בעלים שהיו חייבין בשמירתה ואין הבעלים יכולים לשומרה לפי שנגזלה מהם יש על הגזלן לשומרה דלענין נזקין אקרו בעלים כל מי שבידו לשומרה ולא דמי לתפסו ניזק לר"ע (לעיל ד' לו:) דאפי' שומר חנם אינו על חלק חבירו דשותף אין מתכוין להחזיק רק בשלו ואינו בא להוציא חלק חבירו מרשותו כמו גזלן ועוד כיון דגזלן קמה ליה ברשותיה גם לענין אונסין יש לחשב בעלים יותר משותף והכי משמע לישנא דקמה ברשותייהו לכל מילי (א) מה שהוא ברשותו לכל מילי יש לו להועיל כאן:

המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב · ואע"פ שאין הבהמה שלו חייב מטעם שן ורגל דאע"ג דכתיב בעירה כדידיה חשיבא הואיל והוא עשה כמו מדליק פשתנו של חבירו בנרו של חבירו אבל אין לפרש דמחייב מטעם אש דברי הזיקא והוי כאילו נותן לשם אש ואע"ג דפטרינן נותן סם המות לפני בהמת חברו שאני התם או משום דלא עבידא דאכלה או משום דה"ל שלא כדרך אכילה כדאמר לעיל (דף מז:) דא"כ מטעם זה ה"ל להתחייב [א] אפילו ברה"ר ולא משתמע בשום דוכתא דלחייב ברשות הרבים שן אפילו מקרב בהמתו אצל הפירות ומעמידה עלייהו: הכישה אמרת לן · ותחילה היה סובר דמעמיד בהמה היינו שמחזיק בידו האפסר ומוליכה ממש על הקמה ומעמידה שם ולהכי הוה פשיטא טפי: ולסטים נמי שהכישוה · בגזלה מיירי כדמוקי לה בירושלמי ולא חשיב לה מילתא דפשיטא כמו שהיה חושב המקשה ולא חייש לפרש למה אין פשיטא לפי שקל להבין: בההיא הנאה דלא בעי למיתב ריפתא לעניא · משום דעוסק במצוה ודוקא בשעה דמתעסק בה כגון שוטח לצורכה או משום עסק שצריך לה לאבידה אבל בשביל שאבידה בביתו לא יפטר מלמיתב ריפתא לעניא כיון שיכול לקיים שתיהם כדמוכח בסוכה (דף כה· ושם*) דלא נפקא לן מקרא דעוסק במצוה פטור מן המצוה [ב] אלא דוקא היכא שאינו יכול לקיים שתיהם וסברא הוא דאטו אדם שיש לו תפילין בראשו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו יפטר מן המצות ועוד דבפרק אין בין המודר (נדרים לג:) אמר דפרוטה דרב יוסף לא שכיח ואי פטרת ליה כל זמן שהאבידה בביתו שכיח ושכיח הוא פסק ר"ח וה"ג דהלכה כרב יוסף משום דאמרינן באין בין המודר (שם) דכ"ע אית להו פרוטה דרב יוסף ואפילו מאן דשרי למודר להחזיר אבידה לא שרי אלא משום דפרוטה דרב יוסף לא שכיח ואור"י דאינה ראיה כלל דגם רבה מודה לרב יוסף דעוסק במצוה פטור מן המצוה אלא דס"ל דלא נעשה שומר שכר בכך ומ"מ הוא נהנה לכך אסור למודר אבל לא הוה שומר שכר ואין לדקדק נמי במתניתין דהלכה כרב יוסף דמשני רב יוסף לעולם בגניבתו המשתמרת וקמ"ל דלא בעינן דעת בעלים כדרבי אלעזר והכי מוקי לה סוגיא דאלו מציאות (ב"מ ד' כט· ושם) כי נראה דרבה קבלה מרב יוסף דקרא כדר"א אתי ורבה נמי שהיה מדקדק מתחילה דכשומר חנם דמי לא משמע ליה קרא אלא אסמכתא בעלמא דהא טעמא משום דמאי הנאה קא מטי ליה כדלעיל ולא פליגי רבה ורב יוסף אלא בסברא בעלמא וה"פ דההיא דאלו מציאות (שם ד' לא·) אי דמנטרא לרבה כדאית ליה מפשיעה לרב יוסף כדאית ליה מגניבה ואבידה פשיטא דלהא לא צריך קרא [ג] ונראה לר"י דהלכה כרבה בכל מקום לגבי רב יוסף בר משדה ענין ומחצה כדאיתא במי שמת (ב"ב ד' קמג:) ואין לפרש דהיינו דוקא בבבא בתרא כמו שיש מפרשים מדאמר במי שאחזו (גיטין ד' עד: ושם*) ותסברא והא קי"ל כרבה ובהא אין הלכה כרשב"ג ואין לומר דשמא בההיא מילתא קיימא לן דהלכה כרבה דהוה ליה למימר והא קי"ל בהא הלכתא כרבה כדאמר ובהא אין הלכה כרשב"ג ועוד דבפרק המפקיד (ב"מ מג·) גבי מפקיד מעות אצל שולחני מותרים ישתמש בהן (*צרורים לא ישתמש בהן) לפיכך אם אבדו חייב באחריותם קאמר רב נחמן דקי"ל כוותיה בדיני נאנסו לא דמשום שהתירו לו חכמים להשתמש בהן אינו נעשה רק שומר שכר א"כ באלו מציאות (שם דף כט·) גבי מה יהא בדמים רבי טרפון אומר ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן לא הוי אלא ש"ש כמו שאמר שם לרבה ואין לומר דהתם מודה רב נחמן דחייב באונסין משום היתר תשמיש משום דבלאו הכי היה שומר שכר שהיה שומר אבידה דאין זה סברא דמשום שני *סברות דפטור מלמיתב ריפתא לעניא ועוד דמותר להשתמש לא יעשה בשביל כך שואל אלא ש"ש בעלמא ועוד יש להביא ראיה דהלכתא כרבה מדמוקי סתמא דגמרא מתניתין דהאומנין (ב"מ דף פ:) הלוהו על המשכון שומר שכר מחוורתא דלא כרבי אליעזר דאמר במלוה חבירו על המשכון ואבד ישבע ויטול מעותיו ולרב יוסף הו"מ לאוקמה אפילו כרבי אליעזר דלמסקנא מוקי כולהו אליביה ופלוגתייהו במלוה צריך למשכון אי מלוה קעביד אי לא פי' שצריך למשכון להשתמש בו ופוחת לו והולך מהלואתו כך פירש התם בקונטרס וא"כ הו"מ לאוקמה מתניתין באין צריך למשכון דכ"ע מלוה

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה פשיטא וכו' דמה שהוא ברשותו:

הגהות הגר"א
[א] תוס' ד"ה המעמיד כו' אפילו ברה"ר כו'. נ"ב אבל הרשב"א פסק דחייב: [ב] ד"ה בההיא כו' אלא דוקא כו'. נ"ב וכן"א (פ"ב דסוכה וע"ש בר"ן) וש"פ כתבו דבשעה שעוסק אפילו יכול לקיים שתיהם פטור ע"ש: [ג] בא"ד ונראה לר"י דהלכה כו'. נ"ב ורי"ף ורמב"ם חולקין ע"ז:

מהרש"ל בשם מה' שכנא הגיה דמלת סברות צ"ל שבירות

מסורת הש"ס
לעיל מד:
לעיל יא: ב"מ לו:
ב"מ כט: סב. שבועות מד. נדרים לג:
[ד"ה שלוחי]
[ד"ה הא]
[עי' ב"מ מג.]

*החזירה למקום שיראנה אינו חייב לטפל בה נגנבה או אבדה חייב באחריותה מאי נגנבה או אבדה לאו נגנבה מביתו ואבדה מביתו לא ממקום שהחזירה והא קתני אינו חייב ליטפל בה א"ל הכא במאי עסקינן כגון שהחזירה בצהרים ותרתי קתני והכי קתני החזירה שחרית למקום שיראנה (א) ושכיח דעייל ונפיק וחזי לה אינו חייב ליטפל בה החזירה בצהרים למקום שיראנה דלא שכיח דעייל ונפיק דלא חזי לה ונגנבה או אבדה חייב באחריותה איתיביה *לעולם הוא חייב עד שיחזירנה לרשותו מאי לעולם לאו אפילו מביתו ש"מ כשומר שכר דמי [א] א"ל מודינא לך בבעלי חיים דכיון *דנקטי להו ניגרא ברייתא בעי נטירותא יתירתא איתיביה רבה לרב יוסף °השב *אין לי אלא בביתו לגינתו ולחורבתו מנין ת"ל תשיבם מכל מקום מאי לגינתו ולחורבתו אילימא לגינתו המשתמרת ולחורבתו המשתמרת היינו ביתו אלא פשיטא לגינתו שאינה משתמרת ולחורבתו שאינה משתמרת ש"מ כשומר חנם דמי א"ל לעולם לגינתו המשתמרת ולחורבתו המשתמרת ודקא קשיא לך היינו ביתו הא קא משמע לן דלא בעינן דעת בעלים כדרבי אלעזר *דא"ר אלעזר הכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה שהרי ריבתה בו תורה השבות הרבה א"ל אביי לרב יוסף ואת לא תסברא דשומר אבידה כשומר חנם דמי והא *אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל ואי ס"ד שומר שכר הוי אמאי משלם תשלומי כפל קרנא בעי שלומי א"ל הכא במאי עסקינן כגון שטוען טענת לסטים מזוין א"ל *ליסטים מזוין גזלן הוא א"ל שאני אומר לסטים מזוין *כיון דמיטמר מאינשי גנב הוא איתיביה

לא

תורה אור: דברים כב

רש"י

החזירה. לאבידה: למקום שיראנה. בעליה: שומר חנם פטור מגניבה ואבידה ושומר שכר חייב בפ' השואל (ב"מ דף צג:): שחרית. שכיח אינש בביתיה אבל בצהרים מצוי במלאכתו בשדה: עד שיחזירנו לרשותו. של בעלים: מאי לעולם לאו אפילו. הניחה מונח בביתו וקתני חייב: מודינא לך. באבידת בעלי חיים דחייב המוצא בגניבה ואבידה ולאו משום שכר מצוה אלא משום דגניבה ואבידה דידהו פשיעותא היא: דכיון דנקטו נגרי ברייתא. כיון שרגלה שמלומדות הן לצאת בעי נטירותא יתירתא ואפי' הוי שומר חנם חייב אבל שומר אבידה דמטלטלי פטור מגניבה ואבידה: נגרי. פסיעות: השב. השבה מעלייתא משמע: לגינתו ולחורבתו מנין. דסגי ליה למוצא בהשבתו לגינתן דבעלים: הכל צריכין דעת בעלים. גונב וגוזל או אחד מארבעה שומרין שהחזירו צריך להודיעו לבעלים ואם לא הודיעו חייב המחזיר באחריותן: טענת גנב. לפטור עצמו ע"י גנב שטוען נגנבה הימנו האבידה שמצאתי ונמצא שבידו הוא משלם תשלומי כפל כגנב עצמו דדרשינן בפרק מרובה (לקמן דף סג:) ואם לא ימצא הגנב אם לא ימצא כמו שאמר אלא הוא עצמו גנבו וכתיב בתריה ישלם שנים אי אמרת בשלמא שומר אבידה כשומר חנם דמי משום הכי משלם כפל דהוי בעי למפטר נפשיה בטענת גנב: קרנא בעי שלומי. מעיקרא כי טעין נגנבה הוה מחייב נפשיה לשלומי קרנא: טענת לסטים מזוין. גנב מזוין נטל הימנו בחזקה דקא פטר נפשיה בטענת אונס: לסטים מזוין גזלן הוא. ובטענת אונס פטר נפשיה וכפל בטוען טענת גנב הוא דכתב ביה רחמנא (דכתיב) וגונב מבית האיש (שמות כב): גנב הוא. ומשלם כפל וכן הפוטר עצמו בטענת לסטים מזוין ולענין חיוב לא מיחייב שומר שכר עליה אם אמת אתו דהא אנים:

לא

תוספות

מצוה קעביד ולכל הוי כשומר שכר והא דבעי לאוקמא פלוגתייהו בדרבה ורב יוסף והוי רבה כר"א שהוא שמותי ועוד קאמר לימא דרב יוסף תנאי היא ומסיק דרב יוסף ככולי עלמא ומשמע דרבה ודאי תנאי היא ואינו יכול להעמיד אלא כר"א ולא כרבי עקיבא דאי לרבי עקיבא ודאי הוי שומר שכר אי אפשר לומר כן דעל כרחך לרבה אפי' לרבי עקיבא שומר חנם הוי דבאלו מציאות (ב"מ דף כט. ושם) לרבה לא הוי לרבי טרפון דמתיר להשתמש אלא שומר שכר א"כ לר"ע לא הוי אלא שומר חנם לכך נראה דרבה לא יעמיד כלל פלוגתייהו בשומר אבידה אלא יאמר דלכולי עלמא שומר חנם הוי ופלוגתייהו בדשמואל דר"ע אית ליה דשמואל אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי ור"א לית ליה דשמואל ורב יוסף כי מוקי פלוגתייהו בדשמואל לא קאי רבי אליעזר כוותיה שהוא פוטר את המלוה באבידה אף מדמי המשכון ולכך מוקי פלוגתייהו בשומר אבידה והוי כר"ע וקאמר לימא דרב יוסף תנאי היא דרבה ודאי לאו תנאי דמוקי פלוגתייהו בדשמואל ומסיק דכולי עלמא אית להו דרב יוסף כו' והא דתנן בשבועות (ד' מג. ושם) סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה דמשמע שחייב לשלם המשכון כשאבד מיירי שאבד בפשיעה לרבה דאמר שומר חנם הוי:

לא ממקום שהחזירה. ואפילו שומר חנם חייב דפושע הוא:

לעולם הוא חייב עד שיחזירנה כו'. היא סיפא דברייתא דלעיל בתוספתא דב"מ (פ"ב ע"ש) ולהכי דייק מינה שפיר דחייב בגניבה ואבידה קאמר: **אמר** ליה מודינא לך בבעלי חיים דכיון דנקטי להו נגרי ברייתא ט'. וכגון שנגנבה באותו ענין שנגרי ברייתא גרמו לה להגנב ולעיל לא אסיק אדעתיה האי שינויא דהשתא מצי למימר דנגנבה או שאבדה דלעיל מביתו קאמר אי נמי הך סיפא דאבידה דוקא קאי שניגרי ברייתא גרמו לה להאבד אבל לענין גניבה פטור שאין גורמין לה ליגנב ומשום הכי ברישא דקתני בהדיא נגנבה לא מצי לשנויי הכי:

קרנא בעי לשלומי. וכיון שחייב עצמו לשלומי בשויו אפילו כמאן שגנבו פטור מכפל: **כגון** שטענו טענת לסטים מזוין. תימה אמאי מוקי לה בלסטים מזוין ודחיק למימר דגנב הוא לוקמיה כגון שטענו טענת גניבה באונס שנגנבה ממנו באונס גדול כגון ששמר כספים בחפירה בקרקע שאי אפשר לגנבם אלא במחילות תחת הקרקע דהוי אונס כליסטים מזוין או אם בא עליו חולי של טירוף הדעת או שינה נפלה עליו באונס או אונס אחר שאינו יכול לשמור ולרבה דפטר בסוף הפועלים (ב"מ דף צג:) על בעידנא דעיילי אינשי או דנס בעידנא דניימי אינשי משכחת כפל שטוען טענת גנב בעידנא דעיילי או בעידנא דניימי אינשי ולהנהו אמוראי דפליגי עליה התם מ"מ משכחת כדפרישית ומיהו איכא למימר דהכא לא חייש כיון דמשני שפיר בלסטים מזוין וס"ל דגנב הוא ובסמוך נמי אברייתא דפריך לא אם אמרת הוה מצי למימר נמי וליטעמיך דגזלן הוא אלא אכתי תקשי לך דמליט שומר שכר משלם כפל בטוען טענת גנב באונס אך בההוא ק"ו דאין עליו תשובה קשה דבפרק השואל (ב"מ דף צה.) מסיק עלה דקסבר האי תנא לסטים מזוין גזלן הוא ומה בכך אכתי יש עליו תשובה דמה לשומר שכר שכן משלם כפל בטוען טענת גנב באונס ואין לומר דכיון דגניבה באונס לא שכיח לא חשיב פירכא אבל לסטים מזוין שכיח טפי דבכמה מקומות פריך מחומרות דלא שכיחי ועוד אע"ג דלא שכיח יכול לטעון כן ונראה לר"י דכיון שחייב הכתוב שומר שכר בגניבה ושם גניבה קרובה לאונס כדאמרינן בהשואל (שם) סברא הוא דבכל ענין שתהיה הגניבה יתחייב מגזרת הכתוב אפילו באונס גמור ואף על גב דבלסטים מזוין דהייט שבויה דקרא פטר בו הכתוב אף על פי שאין אונסו גדול יותר ודוחק [ועי' תוס' ב"מ מב. ד"ה אמר שמואל]:

לה

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג ד מיי' פי"א מהל' גזילה ואבידה הלכה יד טו ועיין כמ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף א:

לב ה מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה י ועיין שם ופי"א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה סעיף א:

לג ו מיי' פי"א מהלכות גזילה ואבידה הל' טז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף א:

לד ז ח מיי' פ"ד מהל' גניבה הל"ד (וטוש"ע ח"מ סי' שנג):

לה ט מיי' שם פ"א הל' ג סמג עשין עא (טוש"ע ח"מ שם):

הגהות הב"ח

(א) גמ' דשכיח דעייל ונפיק: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' פי' שאינה משתמרת אלא ברות מצויה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' א"ל מודינא כו'. נ"ב וגירסת הרמב"ם (א"ל) הכות (בבע"ח) כו' ור"ל דמיירי ג"כ ממקום שהחזירה אבל הרא"ש כתב כגירסא שלנו (ועבהגר"א סימן רסז ס"ק ה' ומ"ש ועוד דקאמר משמע דידוע דמשתעי בב"ח, היאך פשיטא ליה כ"כ. עיין בתוספתא פ"ב דב"מ המוצא בהמת חבירו חייב כו' לעולם כו' ועתוס' כאן ד"ה לעולם כו'):

מסורת הש"ס

[תוספתא דב"מ פ"ב]
[תוספתא שם]
[לקמן קיח:]
ב"מ לא. ע"ש חולין סז.
ב"מ לא.
לקמן סג. קו:
[ב"מ כב. לה.]
[לקמן עט:]

תורה אור

לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל תאמר בשומר שכר שאינו משלם תשלומי כפל ואי ס"ד לסטים מזוין גנב הוא נמצא בשומר שכר משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזוין א"ל הכי קאמר לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל *בכל טענותיו תאמר בשומר שכר שאינו משלם תשלומי כפל אלא בטוען טענת לסטים מזוין איתיביה °ונשבר או מת *אין לי אלא שבורה ומתה גניבה ואבידה מנין אמרת ק"ו ומה שומר שכר שפטר בו שבורה ומתה חייב בגניבה ואבידה שואל שחייב בשבורה ומתה אינו דין שחייב בגניבה ואבידה וזהו ק"ו שאין עליו תשובה ואי ס"ד לסטים מזוין גנב הוא אמאי אין עליו תשובה איכא למפרך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזוין א"ל קסבר האי תנא *קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה לימא מסייע ליה *השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר הלה הריני משלם ואיני נשבע ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר סברוה כרבי יהודה דאמר שוכר כנושא שכר דמי ומדקתני ואמר הריני משלם ואיני נשבע מכלל דאי בעי פטר ליה נפשיה בשבועה ה"ד כגון דקא טעין טענת לסטים מזוין וקתני ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר ש"מ לסטים מזוין גנב הוא אמרי מי סברת כר"י דאמר *שוכר כנושא שכר דמי דלמא כר"מ ס"ל דאמר (א) שוכר כשומר חנם דמי איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה ותני *שוכר כיצד משלם ר"מ אומר כשומר שכר ר"י אומר כשומר חנם רבי זירא אמר הכא במאי עסקינן בטוען טענת לסטים מזוין ונמצא לסטים שאינו מזוין: נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית: אמר רב בנחבטה אבל אכלה אפילו מה שנהנית אינה משלמת לימא רב לטעמיה *דאמר רב היה לה שלא תאכל אמרי הכי השתא אימור דאמר רב התם היה לה שלא תאכל היכא דאיתזקא היא דמצי א"ל מריה דפירי לא משלמנא היה לה שלא תאכל לאזוקי היא אחריני דפטירה לשלומי מי אמר אלא

לא

רש"י

לא אם אמרת כו' · מתניתא היא [°ולא ידענא היכא תניא]: בכל טענותיו · כלומר כל טענות שעל ידי גנב בין מזוין ובין שאינו מזוין דהא שומר חנם פטור בגניבה ואבידה הלכך כשנמצא שקרן משלם כפל: תאמר בשומר שכר שאינו משלם כפל · בטענת גנב שאינו מזוין אפי' נמצאת בידו דהא מעיקרא לא הוה פטר נפשיה מקרנא: אין לי · שיהא שואל חייב: אלא בשבורה ומתה · שהן אונס: שפטר בו שבורה ומתה · דכתיב ביה ומת או נשבר או נשבה וכתיב בתריה שבועת ה' תהיה בין שניהם (שמות כב): חייב בגניבה ואבידה · דכתיב ביה אם גנב יגנב וגו': מה לשומר שכר כו' · תאמר בשואל שאין בו כפל לעולם דהא מיחייב באונסין דכתיב ונשבר או מת וכי כמי טעין לסטים מזוין נטלו הימנו הוה מיחייב נפשיה בקרנא ומי שאינו בא לגנוב את הקרן לא ישלם כפל: קסבר האי תנא · דונשבר או מת: קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה · שואל עדיף שמתחייב בשבורה ומתה בלא שום שבועת שקר משומר שכר שפטור עליהן ואע"פ שיש בשומר שכר כפל בטוען טענת לסטים מזוין אין זה חומר דכפל אינו בשומרין עד שישבע לשקר שנגנבה הימנו ואח"כ באו עדים בפרק מרובה (לקמן דף סג:) הלכך קנסא משום שבועה הוא דקנסיה רחמנא: מסייע ליה · דלסטים מזוין גנב הוא: ואיני נשבע · דאי בעינא משתבע דנגנבה מפטרינא: לשוכר · דכיון דשילם כמאת הגניבה שלו: סברוה · רבנן דבעו לסייעיה לרב יוסף מהא ר"י היא דאמר שוכר כשומר שכר דמי בהשוכר את הפועלים (ב"מ צג·) ומחייב בגניבה: ומדקתני · איני נשבע מכלל דאי בעי אשתבועי דנגנבה כדקטעין הוה מפטר והיכי דמי דמפטר הא מיחייב בגניבה אלא ודאי דקטעין לסטים מזוין גנבה בחזקה וקתני דכי נמצא אותו לסטים משלם כפל: שוכר כשומר חנם דמי · ובגנב שאינו מזוין הוה פטר נפשיה מעיקרא: ואי בעית אימא · לעולם ר"י היא ובגנב שאינו מזוין: וכדמחליף רבה בר אבוה · בהשוכר את הפועלים: ר' זירא אמר · לעולם כשומר שכר דמי ואפי' הכי לא תסייעיה דהאי דקתני כפל בלסטים שאינו מזוין קאמר וקתני רישא איני נשבע מכלל דאי בעי פטר נפשיה (ג)במאי עסקינן בטוען טענת לסטים מזוין הלכך אי בעי איפטר וכשנמצא הגנב נמצא שאינו מזוין ובר כפל הוא: אמר רב · האי דקתני מה שנהנית משלמת שנחבטה קאמר כשחבטה על התבואה שיקעתן בקרקע והפסידם והיא נהנית שלא נקתה מקרקע: ופרכינן אבל אכלה אפי' מה שנהנית לא משלמת בתמיה: לימא רב לטעמיה דאמר · גבי הכניס פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות בשור שנגח את הפרה (לעיל דף מז:) דקתני הוזקה בהם בהמה של בעה"ב חייב בעל הפירות ואמר רב כשהוחלקה בהן שט אבל אכלה והתריזה פטור המכניס דהוה לה שלא תאכל והכא נמי אמר בעל הבהמה בירידתה אנוסה היא שהרי נפלה ובאכילתה היה לה שלא תאכל ומה אני יכול לעשות:

לא

תוספות

לא אם אמרת בשומר חנם · נראה דקאי אהא דבעי למילף בשלהי המפקיד (ב"מ דף מא: ושם*) שליחות יד בשומר שכר משומר חנם אע"ג דשומר שכר מתחייב קרנא בלא שבועה *קסבר האי תנא כפילא בשבועה עדיפא מקרנא בלא שבועה ותימה להאי תנא מנלן דפרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם ושניה בשומר שכר איפוך אנא דבפרק השואל (שם דף צד:) לא קיימא לן אלא משום דקרנא בלא שבועה עדיפא ועוד קשה דבסמוך גבי ק"ו שאין עליו תשובה דפריך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל כו' כלומר ולכך דין הוא שיתחייב בגניבה ואבידה אדרבה כיון דחמור הוא ה"ל לומר שלא יתחייב כדי שיתחייב כפל וי"ל דהא פשיטא דעדיפא חומרא דקרנא בלא שבועה מחומרא דכפילא בשבועה דמי יודע שיבא לידי כך ולכך יש לנו להעמיד פרשה שניה שחייב קרן בגניבה בשומר שכר שהוא חמור ופרשה ראשונה שפטור בשומר חנם דדבר פשוט הוא שזה חמור מזה אבל לעשות פירכא על ק"ו שפיר פרכינא מכפל אע"פ שהוא חומרא קטנה כיון שאין בלמד אע"פ שיש בלמד חומרא אחרת חמורה ממנה והאי תנא דבסמוך דקסבר קרנא בלא שבועה עדיף מכפילא בשבועה ס"ל דאפי' פירכא אין לעשות ממנה מפני שזה קולתו גרמה לו שמתחייב בכפל וזה חומרתו גורמת לו שפטור מכפל וכה"ג איכא בריש ב"מ (דף ד· ושם) גבי ר' חייא תורת הזמה לא פריך: **נמצא** ש"ש משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזוין · אבל אי גזלן הוא ניחא דטוען טענת גזלן ונמצא שהוא בידו לא משלם כפל וא"ת אכתי נמצא ש"ש משלם כפל בטוען טענת גנב בבעלים ושמא אין שייך כפל בטוען טענת גנב בענין זה ואפי' שייך אין לחוש אי המ"ל ולטעמיך ולא קאמר: **קסבר** האי תנא קרנא בלא שבועה עדיפא · וא"ת ורב יוסף דס"ל לעיל אליבא דההוא תנא דלסטים מזוין *הוא וגם סובר אותו תנא כפילא בשבועה עדיף א"כ מנלן גניבה ואבידה בשואל דמשומר שכר לא יליף וכן יש להקשות לרבי יוחנן דאסיקנא לעיל אליביה דקסבר לסטים מזוין גנב הוא ובהמפקיד (ב"מ דף מא:) מוכח דקסבר כפילא בשבועה עדיפא בשמעתא דשליחות יד צריכה חסרון וכן סבר התם ר"א ובמרובה (לקמן דף עט: ושם*) ס"ל דכי מיטמר מאינשי גנב הוא אע"פ שבעלים רואין ומסתמא ס"ל הכי בלסטים מזוין וי"ל דנפקא להו מוכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון כדמסיק בפרק השואל (ב"מ דף צה· ושם) ולאותה מסקנא לא נצטרך ק"ו של ברייתא זו והא דמייתי ליה התם הייתו מקמי דתיקו ליה מוכי ישאל וילמד תחתון מעליון: **סברוה** כר' יהודה דאמר שוכר כנושא שכר דמי · משום דהכי קי"ל כסתם מתני' בפ' בתרא דשבועות (דף מט·) דקתני נושא שכר והשוכר משלמים את הגניבה ואת האבידה ורבי ירמיה נמי אית ליה הכי בהמפקיד (ב"מ דף לו· ושם*) גבי פעמים שניהם בחטאת כו' וביבמות בריש פרק אלמנה (ד' סו: ושם*) גבי כהן ששכר פרה מישראל דמסיק דנהי דמיחייב בגניבה ובאבידה ובהשואל (ב"מ דף נז·) נמי גבי מר בר חיננא אגר ליה סודנייתא לבי חוזאי וחייבינהו רבא ומסיק דגנבה: **ואי** בעית אימא כדמחליף כו' · לא כ"מ מידי אלא לפי דבריו דבעי לאוקמא כר"י רוצה להשיב לו ובהאומנים (ב"מ ד' פ:) איכא כה"ג ואי בעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה והתם יתיישב טפי שאומר כן כדי להעמיד התם מתני' כר"מ ושמא אגב שהביאו שם הביאו כאן: *__נפלה__ לגינה *והזיקה משלמת מה שנהנית · [א] והוא שאינה יכולה לירד דא"כ אפי' נפלה משלמת מה שהזיקה דתחלתה בפשיעה וסופה באונס הוא וסיפא דקתני ירדה אורחא דמילתא נקט והוא הדין נפלה כיון שיכולה לירד:

אי

עין משפט נר מצוה

ד"ה קרנא דפלקא דעתא דכפילא כצ"ל רש"ל

לו א מיי' פ"ד מהלכות גניבה הלכה א:

לז ב מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף יב:

לח ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

לט ד ה מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף א:

מ ו מיי' פ"א מהלכות שאלה ופקדון הל' א:

מא ז מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הלכה יא סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שצד סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שוכר כשומר חנם דמי נ"ב אע"ג דהכא הסיב לעיל דמודה כבעלי חיים אף בזוא ש"מ דחייב בגניבה כיון דאנקטה נגרי ברייתא מ"מ היינו דוקא שנגנבה כאותו ענין שנגרי ברייתא גכמו כו' כדכתבו תוס' לעיל ע"א ד"ה א"ל מודינא לך כו' ע"ש: (ג) רש"י ד"ה רבי זירא וכו' פטר נפשיה הכא במאי:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה נפלה כו' והוא כו' · נ"ב והרא"ש חולק על זה וכתב דאין זה פשיעה וכי יאחזנה בזנבה כו':

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לא אם אמרת וכו' ולא ידענא · עי' ברכות דף כ"ה ע"ב רש"י ד"ה מאן שמעת וצ"ע:

נ"ל גנב הוא וגם ס"ד דכפילא כצ"ל רש"ל

[ד"ה שוכר]
[ד"ה דמחייב]
[עיין למתני' לעיל נח:]

מסורת הש"ס

רש"ל
שמות כב
ב"מ לט.
[ב"מ מא: לד:]
שם לה:
[לעיל מז:]
לעיל מז: ב"מ פ: לג. לה:
שבועות מט:
לעיל מח:
[ב"מ וש"נ]

רש"י

לא מבעיא אכלה דמשלמת · מיהא מה שנהנית אע"ג דלא פשע בשמירתה דהא נהנית : אבל נחבטה · דאפי' בההיא הזיקא אנוסה הואי : אימא · האי בעל השדה מבריח ארי מנכסי חבירו הוא שהציל את בהמת חבירו שלא נחבטה בקרקע ומצוה הוא דעבד ומידי לא לשקול קמ"ל : שהוחלקה במימי רגליה · מהר"ר לגינה דאונסא דלא סלקא אדעתיה הוא : לא שנו · דמה שנהנית הוא דמשלמת ולא מה שהזיקה : אלא · שאכלה מיד באותה ערוגה שנפלה שם דכיון דאנוסה היא בנפילה אנוסה היא נמי באכילתה דכיון דחזיא לתבואה תותה לא מוקמה אנפשה : אבל · הלכה מערוגה לערוגה ואכלה משלמת מה שהזיקה : לא תימא עד שתלא לדעת · שידעו הבעלים שיצאת : ותחזור לדעת · שלא נעל בפניה כראוי : אלא כיון שיצאת לדעת · שידעו ביציאתה : אף על גב שחזרה שלא לדעת · דהשתא לא סגי לה בשמירה פחותה דאמר ליה כיון דילפא כו' : תחלתו בפשיעה · כלאו לידה היה לו לשומרה שלא תכנס ותאכל : וסופו באונס · לא היה יודע שתלד :
ולאסטמורי

[נדרים לג. ב"ב נג.] [ב"מ צג:]

גמרא

לא מבעיא קאמר לא מבעיא אכלה [א]דמשלמת מה שנהנית אבל נחבטה אימא *מבריח ארי מנכסי חבירו הוא ומה שנהנית נמי לא משלם קמ"ל ואימא ה"נ מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו הוא האי לאו מדעתו אי נמי מבריח ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא האי אית ליה פסידא היכי נפל רב כהנא אמר [ב]שהוחלקה במימי רגליה רבא אמר שדחפתה חברתה מ"ד שדחפתה חברתה כל שכן שהוחלקה במימי רגליה ומאן דאמר שהוחלקה במימי רגליה [ג]אבל דחפתה חברתה פשעה ומשלמת מה שהזיקה דא"ל *°איבעי לך עבורי חדא חדא אמר רב כהנא לא שנו אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה משלמת מה שהזיקה ורבי יוחנן אמר [ד]אפי' מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור לדעת א"ר פפא לא תימא עד שתצא לדעת ותחזור לדעת אלא [ה]כיון שיצתה לדעת אע"פ שחזרה שלא לדעת מ"ט דא"ל כיון דילפא כל אימת דמשתמטא להתם רהטא : ירדה כדרכה והזיקה משלמת מה שהזיקה : בעי רבי ירמיה ירדה כדרכה והזיקה במי לידה מהו אליבא דמאן דאמר *תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור מאי מי אמרינן כיון דתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור או דלמא הכא כולה בפשיעה הוא דכיון דקא חזי דקריבה לה למילד איבעי ליה לנטורה ולאסטמורי

[לעיל כא. וש"נ]

תוספות

א"נ מבריח ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא · וא"ת והרי פורע חובו דחשבינן ליה מבריח ארי בריש אין בין המודר (נדרים ד' לג.) אע"ג דאית ליה פסידא וי"ל דהכי פי' מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו וכיון דמדעתו אפי' אית ליה פסידא כמו פורע חובו חשיב מבריח ארי האי שלא מדעתו א"נ מבריח ארי מנכסי חבירו אפי' כשאינו מדעתו אלא חבירו מבריחו להבריח ארי מעדרו לית ליה פסידא למבריח האי אית ליה פסידא וכיון דאיכא תרתי שלא מדעתו ואית ליה פסידא לא חשיב מבריח ארי אבל מדעתו אפי' אית ליה פסידא או שלא מדעתו ולית ליה פסידא חשיב מבריח ארי ואין נותן לו אפי' שכרו וא"ת דבסוף השוכר [את] הפועלים (ב"מ צג:) אמר דשומר חנם שהיה לו לקדם ברועים ומקלות ולא קדם חייב ומפרש שומר חנם בחנם וש"ש בשכר ומסיק דחוזר ונוטל מב"ה ומשמע דשומר חנם לא מחייב לקדם בשכר אבל כ"ש אם קדם בשכר דשפיר עבד ונותנים לו מה שהוציא ומסתברא דה"ה אינש דעלמא שאינו שומר וגם שכר עצמו נוטל ואין סברא לחלק בין רועה עצמו שמוטל עליו להתעסק ולשמור לאינש דעלמא ועוד אמרינן בהגוזל בתרא (לקמן דף קטו:) שטף נהר חמורו וחמור חבירו והניח שלו והציל של חבירו אין לו אלא שכרו ושכרו מיהא שקיל ולא אמרינן מבריח ארי בעלמא הוא וכן משיב אבידה שנותנין לו שכר כפועל בטל (ב"מ דף לא: ושם) לא אמר דליהוי כמבריח ארי בעלמא ולא יטול כלום ואין לומר דבכל הנהו אע"ג דמן הדין היה פטור מ"מ תקנת חכמים הוא שישלם לו כדי שישיב אבידתו של חבירו אבל פורע חובו אין לנו לעשות תקנה ע"י זה דהא הכא במתניתין משמע דאי הוה מדעתו הוה חשיב מבריח ארי ולא היה נוטל כלום אעפ"י שהוא מציל חבירו מן ההפסד לא עשו תקנה ונראה לר"י דמבריח ארי שאינו נוטל שכר היינו כשאין הדבר ברור שיבא לידי הפסד כגון שהארי רחוק ואין יודע אם יבא כאן הארי אם לאו ואין מצילו אלא מדאגה ומן הפחד שדואג שמא יבא אבל אם הדבר ברור שיבא לידי הפסד ולידי דריסת הארי או מציל מפי הארי עצמו אז ודאי נוטל שכרו כמו שטף נהר חמור חבירו והך דמתניתין מיירי שהצילו ירקות מצער בעלמא שאין בעל הבהמה רוצה שתחבט בהמתו בארץ ותצטער אע"פ שלא היו דמיה נפחתין בכך ולכך היה נחשב מבריח ארי אי הוה מדעתו ופורע חובו אין מצילו מהפסד דמה שהיה הלוה זקוק לפרעו אין זה הפסד שהרי נתחייב לו ואינו מצילו אלא מצער בעלמא וחשיב מבריח ארי א"נ כדמפרש טעמא בירושלמי דכתובות (פי"ג) ובנדרים (פ"ד) מפייסא הוינא ליה ומחיל לי ואפי' במשכון מפיים הוינא ליה ויהיב לי משכוני ואפי' בב"ח דוחק עצמו מסיק לה בירושלמי ונראה דהטעם משום שיכול לומר לו הייתי מוצא הרבה בני אדם שהיו פורעין עבורי כי דרך אהובים שמרחמים על אהוביהם להציל מן הצער הזה דהיינו מעין אותו טעם והא דקרי בחזקת הבתים (ב"ב דף נג.) מבריח ארי נתן לרור והועיל נטל לרור והועיל דסכר מיגה מיא והוליא מיגה מיא אע"פ שמצילה מהפסד שהיה נהר שוטפה לא נקט לשון מבריח ארי לענין שיפטר חבירו משכר הברחתו אלא כלומר דאין זה חזקה דאין זה תיקון כמו רפק בה פורתא או נעל וגדר ופרץ אלא מגין עליה פורתא שלא תבא לידי קלקול ורבינו גרשון פסק בתשובה אחת על אנס עכו"ם שאנס ביתו של ישראל ובא ישראל אחר ולקחו ממנו שלא יחזיר לבעלים בחנם אבל רש"י פי' בהנזקין (גיטין דף נח:*) גבי עכו"ם הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון שאם החזיק עכו"ם בקרקע של ישראל מחמת חוב שהיה לו עליו או מחמת אנפרות בגזל בעלמא ואינו מסור בידו להרגו אין בו דין סיקריקון אפילו אם שהתה י"ב חדש לתת רביע לבעלים כתיקון חכמים אלא מחזיר לו הקרקע בחנם דכיון דאין כאן סיקריקון לא גמר ומקני מידי ואע"ג דששהה י"ב חדש לא בא לו שעה לכופו הלכך אין מכירת העכו"ם מכירה כלל ור"י אמר דלא מבעיא במקום שאם לא קנאו ישראל לא היה חוזר לבעלים לעולם שהיה מוכרו או נותנו לעכו"ם אחר והיה אבוד מן הבעלים לגמרי דלא חשיב מבריח ארי כיון שמצילו מן ההפסד ואפי' קנאו בשויו מצילו מהפסד הוא כמו מקדים ברועים ובמקלות בשכר דאמרינן שנותן שכר עד כדי דמיהם וכ"מ לכושרא דחיותא או לטרחא יתירתא אלא אפי' יודע ודאי שאם לא מהדך זה לקנות היה חוזר לבעלים בדמים הללו כל שעה שירצו דהשתא אין מצילו מן ההפסד אעפ"כ אין לדמותו כלל למבריח ארי דכיון שילא הבית מחזקת ישראל ובא ליד הנכרי וזה מוליאו מיד הנכרי ומחזירו ליד ישראל לא דמי למבריח ארי ונוטל מה שההגהו ואותם היהודים הבורחים מעירם והשר מחזיק קרקעותיהם שאין בהן טעסקאות ואפי' יש בהן טעסקא אם הניח הקרקעות ביד אחרים לפרוע מהן טעסקא אומר ר"י שאם בא ישראל וקנאו מיד השר מחזירם לבעלים ונוטל מה שההגהו דאין זה דינא דמלכותא אלא גזילה כי ראינו במדינה שסביבותינו שמשפט היהודים לעמוד כמו פרסים בכל מקום שירצו ובדין מלכותא היו תופסין שלא יחזיק המושל בנחלת היהודים כשילאו מעירו וכן היו נוהגין בכל ארץ בורגוני"א ואם יש שר שבא לשנות את הדין ולעשות דין לעצמו אין זה דינא דמלכותא שהרי זה הדין אין הגון כלל ודמיא למוכס שאין לו קצבה (לקמן דף קיג.) והיכא שמשביח נכסי חבירו אין דומה כלל למבריח ארי כגון יורד לתוך שדה חבירו ונטעו שלא ברשות ומקיף את חבירו משלם רוחותיה וכגון ההוא דהאומנין (ב"מ דף עו.) השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו דנוטל מבעל הבית מה שההגהו ואין להקשות בשטף נהר חמור חבירו למה אין לו אלא שכרו למה אין לו כל הפסדו דכיון דבעל חמור עומד שם מה לנו לעשות לו תקנה שלא מדעתו אם ירצה* יתנה (עם) המציל לשלם חמורו ועוד דע"כ מיירי ביכול להציל על ידי הדחק דאל"כ לימא ליה מהפקר קזכינא כדאמרינן התם על חבית של דבש ומ"מ שכרו נותן לו דמסתמא ניחא ליה שכל מי שיציל יטול שכר כל זמן שלא ימחה בידו כיון שאין יכול להציל אלא ע"י הדחק: **לא** שנו אלא באותה ערוגה · דכיון שתחלת נפילתה באותה ערוגה באונס אינו חייב להעלותה מאותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה הוי כשדה אחר :
שמין

[ד"ה אין מן]

נ"א יאמר

עין משפט נר מצוה

מב א ב ג ד מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הלכה יא סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סימן שלד סעיף א :

מג ה מיי' שם הלכה יב ועי' בהשגות וכמ"מ טוש"ע שם סעיף ג :

גליון הש"ס

גמ' איבעי לך עבורי · עיין בב"מ דף לג ע"ב תוספות ד"ה איבעי לך :

תורה אור

ולאסטמורי בגוה תיקו: כיצד משלמת מה שהזיקה וכו': מנה"מ אמר רב מתנה דאמר קרא °ובער בשדה אחר *מלמד ששמין על גב שדה אחר האי ובער בשדה אחר מבעי ליה לאפוקי רה"ר א"כ לכתוב רחמנא ובער בשדה חבירו א"נ שדה אחר מאי בשדה אחר ששמין על גב שדה אחר ואימא כוליה להכי הוא דאתא לאפוקי רה"ר מנלן אם כן לכתביה רחמנא גבי תשלומין °מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם בשדה אחר ל"ל דכתביה רחמנא גבי ובער ש"מ תרתי היכי שיימינן א"ר יוסי בר חנינא [א]סאה בששים סאין ר' ינאי אמר [ב]תרקב בששים תרקבים חזקיה אמר [ג]קלח בששים קלחים מיתיבי אכלה קב או קביים אין אומרים תשלם דמיהן אלא רואין אותה כאילו היא ערוגה קטנה ומשערים אותה מאי לאו בפני עצמה לא בששים ת"ר אין שמין קב מפני שמשביחו ולא בית כור מפני שפוגמו מאי קאמר א"ר פפא ה"ק אין שמין קב בששים קבים מפני שמשביח מזיק ולא כור בששים כורין מפני שפוגם מזיק מתקיף לה רב הונא בר מנוח האי ולא בית כור ולא כור מבעי ליה אלא אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא הכי קתני אין שמין קב בפני עצמו מפני שמשביח ניזק ולא קב בבית כור מפני שפוגם ניזק אלא בששים ההוא גברא דקץ קשבא מחבריה אתא לקמיה דריש גלותא א"ל לדידי חזי לי ותלתא תאלתא בקינא הוו קיימי והוו שוו מאה זוזי זיל הב ליה תלתין ותלתא ותילתא אמר גבי ריש גלותא דדאין דינא דפרסאה למה לי אתא לקמיה דר"נ א"ל בששים א"ל רבא אם אמרו בנזקי ממונו יאמרו בנזקי גופו אמר ליה אביי לרבא בנזקי גופו מאי דעתיך דתניא המבכיר כרמו של חבירו סמדר רואין אותו כמה *היתה יפה קודם לכן וכמה *היא יפה לאחר מכאן ואילו בששים לא קתני אטו גבי בהמתו נמי מי לא תניא כי האי גוונא דתניא *קטמה נטיעה רבי יוסי אומר גוזרי גזירות שבירושלים אומרים נטיעה בת שנתה שתי כסף בת שתי שנים ארבעה כסף אכלה חזיז רבי יוסי הגלילי אומר נידון במשוייר שבו וחכמים אומרים רואין אותה כמה היתה יפה וכמה היא יפה

אכלה

רש"י

ולאסטמורי בגוה · להשמר ולהזהר בה: היכי שיימינן · לבית סאה דמתני': סאה בס' סאין · האי בית סאה דקתני במתני' דבשביל ערוגה אחת שמין בית סאה לאו בית סאה באנפי נפשה שיימינן דמכחשין ליה למזיק לפי שבית סאה נמכרת ביוקר לפי שמועט הוא ואינו מצוי לימכר ועני שאין ידו משגת לדמי קרקע גדולה קונה אותו ביותר מדמיו וקרחת ערוגה של קב או קביים חשיב לו לפי דמיו אלא שמין ששים סאים כמה שוין ורואין כמה דמים מגיעין לבית סאה וחוזרין ושמין כמה נפחתו דמיו בשביל קרחת ערוגה זו וא"ת למה הוזכר בית סאה שאם היה שמין מתחלה הערוגה בששים סאין כמה היו יפין וכמה הן יפין לא היה משלם כלום שאין קרחת ערוגה קטנה ניכרת בששים סאין אבל בבית סאה ניכרת: תרקב בששים תרקבין · שלשים סאין שמין ולא ששים דא"כ מפסדת ליה לניזק שאין קונין מצויין לששים סאין לפי שמרובין הן לאדם בינוני ומועטין הן למשופע בנכסים: קלח בס' קלחים · מה שאכלה בס' שיעורין כמותו: משלם דמיהן · כמו שנמכרין קב או קביים בשוק: מאי לאו בפני עצמו · וקשיא לכולהו: לא בששים · ולכל חד כדאית ליה: אין שמין קב בששים קבים · אם אכלה קב אין שמין בששים קבים: מפני שמשביח מזיק · דששים קבים אין להם מכר מפני שמרובין הן לעני ומועטין לבינוני וכל שכן לעשיר ועוד שאין קרחת קב ניכרת בששים קבים: ולא כור בששים כורין · אכלה כור תבואה אין שמין אותה בששים כורין: מפני שפוגם מזיק · לפי שאדם המשופע בנכסים ותאב לקנות קרקע גדולה קונה אותה כשהוא מוצאה בהרבה יותר מדמיו ועוד קרחת כור גדולה היא מאד אלא כל סאה שמין בששים: ולא כור מבעי ליה · כדקתני אין שמין קב ולא קתני בית קב: קב בבית כור · אין קרחתו נראית: כור · שלשים סאה: קשבא · דקל: אמר ליה · ריש גלותא אני ראיתי: ותלתא תאלתא בקינא הוו · שלשה דקלים זה אצל זה: דינא דפרסאה · שאינו דין תורה: אם אמרו · בס' להקל על המזיק: בנזקי ממונו · במה שאכלה בהמתו והזיקה: יאמרו בנזקי גופו · שמזיק בעצמו בידים שקצץ לדקל: המבכיר כרמו · שיחת וכילה: קטמה נטיעה גרסינן בהמה שקטמה נטיעה: גוזרי גזירות · קונסי קנסות אדמון וחנן בן אבשלום בפרק בתרא דכתובות: חזיז · שחת: במשוייר שבה · רואין את הנותר לפי מה שתעלה כל ערוגה וערוגה בימי הקציר ומשלם: כמה היתה יפה · הקרקע לימכר כשהיא עם השחת:

תוספות

*שמין בית סאה באותה שדה · פי' בקונטרס (בריש פירקין) שאם אכלה ערוגה אחת שמין אותה אגב בית סאה כמה היתה יפה קודם שאכלה ממנה וכמה היא יפה עכשיו וקשה לר"י דאי אבית סאה קאי ה"ל למימר כמה היה יפה וכמה הוא יפה בלשון זכר ועוד דקבעי בגמ' היכי שיימינן הלא פירשה יפה משנתינו ששמין ערוגה בבית סאה ומה שפ"ה בגמ' היכי שיימינן דבית סאה באנפי נפשה לא שיימינן דמכחישין ליה למזיק דקרחת ערוגה של קב או קביים חשובה לפי דמיו אלא שמין ס' סאין ורואין כמה דמים מגיעים לבית סאה וחוזרין ושמין כמה נפחתה בשביל הערוגה וקשה דהיכן מצינו שתי שומות הללו דבקרא לא כתיב אלא בשדה אחר ששמין מה שהזיק אגב שדה אחרת ומן המשנה לא משתמע כלל ועוד דלמ"ד בגמ' קלח בששים קלחים כלומר בששים שיעורים כמותו אמאי נקט במתניתין בית סאה ועוד קשה דפריך בגמרא אכולהו אמוראי מהא דתניא אכלה קב או קביים רואין אותה כאלו היא ערוגה קטנה ומשערין אותה מאי לאו בפני עצמה תקשי ליה *ממתני' דקתני שמשערינן אותה בבית סאה[א] ונראה לפרש דשמין בית סאה דקתני היינו בית סאה הנאכל שמין באותה שדה כדקתני סיפא במילתא דר"ש אם סאה סאה אם סאתים סאתים ולפי שלא פי' משנתינו בכמה שמין אותה אלא שבאותה שדה שמין אותה מפרש בגמרא היכי שיימינן ומפרש ר' יוסי בר חנינא סאה בששים סאין בין אכלה פחות בין אכלה יותר לעולם שמין סאה בששים ומשלם לפי החשבון חזקיה אומר קלח בששים קלחים כלומר לעולם מה שאכלה בששים שיעורין כמותן ר' ינאי אומר תרקב בששים תרקבין ובין אכלה פחות או יותר משלם לפי חשבון ולר' ינאי משביח יותר מזיק מלר' יוסי בר חנינא דקרחת תרקב אינה ניכרת בשלשים סאין כמו קרחת סאה בס' סאין כדאמר רב פפא דאין שמין כור בס' כורים מפני שפוגם מזיק ואע"ג דקתני במתניתין בית סאה באותה שדה לרבי ינאי לא לשיעורא נקטינן שאין משערין בו כלל אלא בתרקב משערין ונראה לר"י דכי משערין למר בתרקב ולמר בסאה לאו בבית סאה זרע קאמר דהוי נ' על נ' דאין דומה שדברה משנתינו בזה דבבהמה אחת איירי ומתי אכלה כל זה אלא בסאה פירות קאמר דמשערין כדקתני אם סאה סאה ואין לתמוה על לשון בית סאה דקתני במתניתין דכיון שהפירות מחוברין לקרקע שייך שפיר לקרות לסאה פירות הנאכל בית סאה והא דפריך בגמרא אברייתא האי ולא בית כור ולא כור מבעי ליה היינו משום דברישא קתני קב ובסיפא בית כור ומיהו אי הוה מפרשינן דבבית סאה זרע קאמר כגון נ' על נ' הוי ניחא טפי אע"ג דבגמרא נקט לכולהו בלא בית כדקאמר סאה תרקב קב וכור אין להקפיד דלפעמים קרי נמי לבית כור זרע כור סתם כדאשכחן בפרק המקבל (ב"מ דף קה:) נותן ארבעה קבין לכור ומסיק דארבעה קבין לכור זרע קאמר:

קשבא פי' בקונטרס דקל וכן משמע דקאמר ותלתא תאלתא בקינא הוו קיימי ואלי הם דקלים כדמוכח בהחובל (לקמן דף צב.) חזא תאלי בי גופני וקאמר גופני קטו דקלי וקשה דבפ"ק דע"ז (דף יד:) תנן דקל טב וחלב ונקלבא ומפרש בגמ' חלב קשבא ושמא יש מיני דקלים הרבה שאחד קרוי דקל סתם ואחד קרוי חלב דהיינו קשבא ובערוך פירש דקשבא הוא דקלא פרסאה:

דדאין דינא דפרסאה · י"מ של דקל פרסאי דאמר לקמן הלכתא כוותיה דריש גלותא בדקלא פרסאה ולפי מה שפירש בערוך דקשבא דקלא פרסאה אי אפשר לפרש כן:

עין משפט נר מצוה

סייך לעיל במשנה

מד אבג מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הל' יג סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שצד סעיף ד:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה שמין כו' וכ"ל דשמין בית סאה · נ"ב והרא"ש פי' דהכי קאמר שאם אכלה פחות מסאה שמין כפ"ע ולר"י בפחות מתרקב:

גי' פ"ת ממתני' וכן הוא בס' השולח נט: וע"ש

נ"א היה רש"ל

מסורת הש"ס

[לקמן נט.]

נ"א הוא רש"ל

כתובות קה.

שמות כב

שם

תורה אור

אכלה סמדר רבי יהושע אומר רואין אותן כאילו הן ענבים עומדות ליבצר וחכ"א רואין כמה היתה יפה וכמה היא יפה רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון בד"א בזמן שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים אבל אכלה פגים או בוסר רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר קתני מיהת וחכ"א רואין אותן כמה היתה יפה וכמה היא יפה ולא קתני בששים אלא מאי אית לך למימר בששים ה"נ בששים אמר אביי ר' יוסי הגלילי ור' ישמעאל אמרו דבר אחד ר' יוסי הגלילי הא דאמרן רבי ישמעאל דתניא* °מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וק"ו להקדש ולא תימא כרב אידי בר אבין דאמר רב אידי בר אבין כגון שאכלה ערוגה בין הערוגות ולא ידעינן אי כחושה הואי אי שמינה הואי דאמר קום שלים שמינה במיטב דאיכא השתא דהכי לא אמרינן מאי טעמא המוציא מחבירו עליו הראיה אלא במיטב דלקמיה ומאי ניהו כי היאך דסליק אמר מר ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש במה דברים אמורים שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים הא סמדר רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר אימא סיפא אכלה פגים או בוסר הוא דרואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר הא סמדר רואין אותן כמה היא יפה וכמה היתה יפה אמר רבינא ברוך ותני בד"א בזמן שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים אבל אכלה סמדר פגין או בוסר רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר אי הכי ר"ש בן יהודה היינו רבי יהושע איכא בינייהו °כחש גופנא ולא מסיימי אביי אמר מסיימי ומסיימי מאן תנא דחייש לכחש גופנא ר"ש בן יהודה היא דתניא* ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש בן מנסיא אונס אינו משלם את הצער מפני שסופה להצטער תחת בעלה אמרו לו אינו דומה נבעלת ברצון לנבעלת באונס אמר אביי הני תנאי ור"ש בן יהודה אמרו דבר אחד רבי שמעון בן יהודה הא דאמרן הני תנאי מאי היא דתניא רבי יוסי אומר נכי חיה בן עזאי אומר נכי מזונות מ"ד נכי חיה כ"ש נכי מזונות ומ"ד נכי מזונות אבל נכי חיה לא דאמר ליה אתתא דידי פקיחא היא ולא מבעיא חיה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבוד עובדא כוותיה דר"נ בששים לישנא אחרינא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שמו דקלא אגב קטינא דארעא °והלכתא כוותיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע בדקלא דארמאה °והלכתא כוותיה דריש גלותא בדקלא פרסאה אליעזר זעירא הוה

רש"י

סמדר · ענבים דקין בהתחלתן לאחר שפרחו מיד: (א) וכמה היא יפה · הקרקע לימכר כשהיא סמדר ולהקל באו: בד"א · (ב) בנישומין אגב קרקע: בזמן שאכלה לולבי גפנים · *האשכולות נראה בחניטת הגפנים וניכר ועדיין לא פרח להיות הענבים גמורים והוא לולב וכן יחור בתאנים: אבל אכלה פגים · בתאנה או בוסר בענבים שהן כפול הלבן והוו כפירות גמורים רואין אותן כו': לנזקין מן העידית · אותה שומא ששמו ב"ד מאה או מאתים יגבה קרקע במאה או במאתים מן העידית שבנכסיו: ולא תימא דהאי מיטב של ניזק דקאמר ר' ישמעאל וקשיא לן בפ"ק* אכלה כחושה משלם שמינה ותרלה רב אידי כגון שאכלה כו' דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכחושה הוא דמשלם אלא מאי מיטב דניזק דקאמר ר' ישמעאל לאו בספיקא מיירי וה"ק אותה ערוגה שאכלה ישלם כפי מה שהיתה ראויה להטיב ולהשביח לקמיה: כי היאך דסליק · בימות הקציר: סמדר · לאחר שפרחו הענבים מיד ולולבין קודם שפרחו: ברוך ותני · הוסיף סמדר עמהם במשנה: כחש גופנא · לנכות מן התשלומין מה שיכחישו הענבים בגפנים אם יעמדו שם עד הבציר שתמיד יונקים מלחות הגפן: אביי אמר מסיימי ומאן תנא דחייש לכחש גופנא ר"ש · דשמעינא ליה בדוכתא אחריתי: שסופה להצטער · אלמא מנכין מן התשלומין כפי מה שעתידה להכחיש: נכי חיה · בדמי ולדות קמיירי דמנכה לו מה שהבעל עתיד ליתן בשכר המיילדת ונזק האשה שהיא נזוקה ומצטערת עכשיו יותר משים לה חיה הרי הוא משלם לאשה נזק וצער ונמצא הכל בכלל ומדמי ולדות שהוא נותן לבעל מנכין שכר חיה: נכי מזונות · שהוא צריך להוסיף על מזונות אשתו בימי קישויה והשתא אין קישוי אלמא מנכינן מה שהוא עתיד להוציא: דקלא פרסאה · חשוב הוא מאד וניסום בפני עצמו: מסאני

תוספות

אכלה סמדר ר' יהושע אומר רואין אותן כאילו הן ענבים עומדות ליבצר · ואפילו אם נתקלקל המשויירת משלם כענבים העומדות ליבצר ודוקא בסמדר דענבים פעמים שאלו מתקלקלים ואלו ניצולים לפיכך אין נידונין במשוייר אבל תבואה רגילה להתקלקל כולה יחד ובחזיז מודה ר' יהושע או כרבי יוסי הגלילי או כרבנן ובתבואה גדולה כמו סמדר בענבים יסבור כמשוייר שבו אי נמי בתבואה לא קנסו כל כך כמו בענבים ולא יהא נידון כמשוייר שבו לרבי יהושע ונראה דאע"ג דאמר ר' יהושע רואין אותן כאילו עומדות ליבצר מ"מ שמין אותן אגב קרקע דהא ר"ש נמי קאמר הכי בפגים או בוסר וע"כ אגב קרקע שמין אותן כיון דצריכי לשדה (ג) ובפירות גמורים דוקא קאמר רבי שמעון דמשלם פירות גמורים במשנתנו:

ומאי ניהו כי היאך דסליק · הכא משמע דסבר אביי דפליגי דנידון במשוייר שבו והקשה ר"ת דבריש הניזקין (גיטין דף מח: ושם) ס"ל לאביי דפליגי אי שיימינן בניזק או במזיק וי"ל אע"ג דמשמע דפליגי אי במזיק אי בניזק דהא תניא פ"ק (דף ו:) בהדיא מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר כו' מ"מ משמע ליה לאביי דבמשוייר נמי פליגי מדקאמר ר"ע לא בא הכתוב דמשמע שרוצה לומר לא בא הכתוב להחמיר על המזיק כמו שאמרת אלא דוקא לגבות לנזקין מן העידית לבד ואי בעידית לחודיה פליגי א"כ לא היה ר' ישמעאל מחמיר על המזיק טפי מר"ע אלא אדרבה היה ר"ע מחמיר טפי דאין חייב לקנות מעידית דניזק אם אין לו כדפרישית בפ"ק (דף ו: ושם ד"ה כגון): ר' שמעון בר יהודה היינו רבי יהושע · תימה אמאי לא קאמר ברוך ותני בד"א בזמן שאכלה לולבי גפנים וסמדר וי"ל משום דאין שייך לכלול סמדר בהדי לולבים דלא הוה ליה להזכיר לולבים אלא הכי ה"ל למימר בד"א בזמן שאכלה סמדר אבל בהדי פגים ובוסר שייך לכוללו שפיר דטעמא משום דחשיב כפגין:

איכא בינייהו כחש גופנא ולא מסיימי · וא"ת לימא תנא בתרא לטפויי ולהחמיר בתשלומין קאתי כדאמר בריש המוכר פירות (ב"ב דף צג:) וי"ל דשאני הכא דדלמא לא בא לטפויי כי אם על חכמים דאמילתייהו דרבנן קאי:

מאן תנא דחייש לכחש גופנא ר"ש היא · אביי בא לומר דמסיימי שפיר ולא לאפוקי רבנן דפליגי עליה דר"ש באונס קאתי דאינהו נמי חיישי וטעמייהו משום דאינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון כדקאמרי: אונס אינו משלם את הצער · בפרק אלו נערות (כתובות דף לט. ושם*) גבי הא דתנן האונס נותן את הצער בעי בגמרא צער דמאי אע"פ דדבר פשוט הוא שיש צער גדול לבתולה שנבעלה מתחילה כשמשיר בתוליה ורוב קטנות חולות מזה היינו משום דצער דהסרת בתולים פשיטא ליה דלא משלם לפי שסופה להצטער תחת בעלה דתנא דמתניתין דהתם חייש לכחש גופנא מדקתני שהאונס נותן את הצער ומפתה פטור ומדפטרינן מפתה אלמא חייש לכחש גופנא מה שסופה להצטער תחת בעלה הלכך בעי צער דמאי:

מה א ב מיי' פ"ד מהלכות נזקי ממון הלכה יד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שלד סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כמה היתה יפה: (ב) ד"ה בד"א דנישומין אגב: (ג) תוס' ד"ה אכלה כו' דצריכי לשדה דבפירות:

גליון הש"ס

גמ' כחש גופנא · עיין בב"מ דף קד ע"ב ובתוספות שם ד"ה סבר

צ"ל האשכול יעב"ץ

[דף ו:]

שמות כב

לעיל ו: גיטין מח:

כתובות לט. [ע"ש]

[ד"ה צער]

עין משפט
נר מצוה

מו א מיי' פי"ז מהל' אישות הלכה יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן נ סעיף יז וסימן ק סעיף ג :

מז ב ג מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה טו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שנג סעי' ד ·

מח ד מיי' שם פי"ד הלכה ה סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סימן תיח סעיף ז :

[ד"ה אפילו]

מט ה מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ח :

נ ו ז ח מיי' שם הלכה ז ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ט :

נא ט מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעי' ז:

[ד"ה כתבה]

[ד"ה אבל]

תורה אור

הוה סיים מסאני אוכמי וקאי בשוקא דנהרדעא אשכחוהו דבי ריש גלותא וא"ל מאי שנא הני מסאני אמר להו דקא מאבילנא אירושלים אמרו ליה את חשיבת לאיתאבולי אירושלים סבור יוהרא הוה אתיוה וחבשוה אמר להו גברא רבה אנא אמרו ליה מנא ידעינן אמר להו או אתון בעו מינאי מילתא או אנא איבעי מינייכו מילתא אמרו ליה בעי את אמר להו האי מאן דקץ כופרא מאי משלם אמרו ליה משלם דמי כופרא והא הוו תמרי א"ל משלם דמי תמרי אמר להו והא לאו תמרי שקל מיניה אמרו ליה אימא לן את אמר להו בששים אמרו ליה מאן אמר כוותיך אמר להו הא שמואל חי ובית דינו קיים שדרו קמיה דשמואל אמר להו שפיר קאמר לכו בששים ושבקוהו : ר"ש אומר אכלה פירות גמורים כו' : מ"ט הא דאמר רחמנא °ובער בשדה אחר *מלמד ששמין על גב השדה ה"מ מידי דצריך לשדה הני כיון דלא צריכי לשדה בעינייהו בעי שלומי אמר רב הונא בר חייא א"ר ירמיה בר אבא דן רב כר"מ ופסק הלכתא כר"ש דן רב כר"מ דתניא* אכתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אבדה כתובתה דברי ר"מ רבי יהודה אומר יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם עלי ופסק הלכתא כר"ש כי הא דתנן ר"ש אומר אכלה פירות גמורין משלמת פירות גמורין אם סאה סאה אם סאתים סאתים : **מתני'** בהמגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל השדה פטור ואם הוזקה בהן בעל הגדיש חייב ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב : **גמ'** לימא תנן דלא כרבי דאי כרבי *האמר עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור אמר רב פפא הכא גבנטר בי דרי עסקינן דכיון דא"ל עייל וגדוש עייל ואנטר לך הוא : **מתני'** *דהשולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים השלח ביד פקח הפקח חייב ואחד הביא את האור ואחד הביא את העצים המביא את העצים חייב זאחד הביא את העצים ואחד הביא את האור המביא את האור חייב חבא אחר וליבה המלבה חייב ליבתה הרוח כולן פטורין : **גמ'** *אמר ר"ל משמיה דחזקיה טלא שנו אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב מ"ט מעשיו קא גרמו לו ורבי יוחנן אמר אפילו מסר לו שלהבת פטור מ"ט צבתא דחרש גרמה לו ולא מחייב עד שימסור לו גווזא סלתא

מסאני אוכמי · מנהג אבלים : כופרא · בתמרים כבוסר בעצים : דמי כופרא · אינו כלוס לימכר עכשיו : והא הוו תמרי · לאחר זמן : בששים · עם הקרקע דהכל בכלל שהקונה קרקע בפירותיה טוחן עיניו קנא בשבח של אחר זמן : דן רב · מעשה עבד : פסק הלכתא · כלומר לימד לתלמידים שהלכה כר"ש הלכה פסוקה לדורות : לא חתמה לו · שדה המיוחדת לכתובה: אבדה כתובתה · ולא מצית נומר נחת רוח עשיתי לבעלי דא"כ הוה לה למעבד לראשון אלא ודאי גמרה ומקניא : נטר בי דרי · שומר הגרנות שמנהגן היה לעשות כל בני הבקעה בגורן אחד זה גדישו וזה גדישו וממנין שומר ובהסיא אפי' רבי מודה : **מתני'** המביא את העצים חייב · דאי לאו אחרון קמא לא עביד מידי : **גמ'** גבתא · צבת טנליי"ש : גווזא · קוצים : סלתא

הוה סיים מסאני אוכמי · משמע שלא היו רגילין במנעלים שחורין וכן משמע בסדר תעניות אלו (תענית כב. ושם) דקאמר אדהכי אתא ההוא גברא דסיים מסאני אוכמי ולא רמי חוטי כדי שלא יכירו בו שהוא יהודי ותימה דבפ"ק דביצה (דף טו.) תנן אין מסלאין מנעל לבן ביו"ט מפני שצריך בילת הגיר להשחירו משמע שלא היו נועלים אלא שחור ואומר ר"ת דהמנעל ודאי היה שחור אבל הרצועות היו לבנות ומסאני אוכמי דהכא ודמסכת תענית היינו המנעל והרצועות הכל היה שחור [א] והיינו דאמרינן בפרק בן סורר (סנהדרין דף עד: ושם*) בשעת השמד אפי' לשנויי ערקתא דמסאני אסור שהרצועות היו משונות משל נכרים ואבילות דאליעזר היה כזה שהיה לבוש שחורים ומתכסה שחורים והיה רוצה שאפי' הרצועות יהיו שחורים שלא יהא עליו כלל צד לבנונית מפני חיבתה של ירושלים :

כתב לראשון ולא חתמה לו כו' · בסוף מי שהיה נשוי (כתובות דף נה. ושם*) מפרש רב אשי דאפילו ר"מ לא קאמר אלא בשני לקוחות דאם איתא דנחת רוח עבדה מקמא אבעי לה למעבד אבל בלוקח אחד אפילו ר"מ מודה וא"ת דבפ' הניזקין (גיטין נח. ושם*) גבי לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אמר רב לא שנו אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה ואלקח מן האיש וחזר ולקח מהאשה קאי כדמוכח בסוגיא ואור"י שיש לחלק בין כתבה בשטר עצמו של בעל לכתבה שטר בפני עצמו ועוד אומר ר"י דאפילו בשטר של בעל איירי התם אלא שכתבה שהיא עצמה מכרה ללקוחות אבל חתמה לו דהכא היינו שמחלה שעבוד כתובתה שיש לה על שדה זו וכן משמע לשון חתמה כלומר שנתרצית במקח ולא מחתה בו וה"ר אלעזר משנ"ץ פי' דטעמא דרב התם דבשטר קונה משום דס"ל אחריות טעות סופר הוא והוי כאילו קבל עליה אחריות אבל אם פירש בלא אחריות לא קנה אפי' בשטר ושמואל דאמר עד שתכתוב לו אחריות משום דקסבר אחריות לאו טעות סופר הוא דפליגי בהכי בפ"ק דבבא מציעא (דף יד.) דשמואל קאמר בהדיא דשעבוד צריך לימלך ורב נמי אמר התם גמלא שאינו שלו רב אמר יש לו מעות ויש לו שבח ומשמע דפשיטא ליה דאפי' לא פירש לו את השבח קאמר רב דיש לו שבח והיינו משום דאית ליה דאחריות טעות סופר הוא :

ופסק הלכה כר"ש דאמר אכלה פירות גמורין כו' · פי' ר"ח דמהכא פשיטא לן בפרק נערה בכתובות (דף נא. ושם*) דכל העומד לגזוז כגזוז דמי לענין בעל חוב דלא טריף להו אע"ג דפלוגתא לענין שבועה בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף מג. ושם*) בענבים העומדים ליבצר אי כבצורות דמיין אי לא : **המגדיש** בתוך שדה חבירו וכו' · אצטריך למיתנייה או למסקנא דלא כרבי או לאשמועינן דאפילו רבי מודה בהא כדמפרש בגמרא :

ליבתה הרוח כולן פטורין · פר"י דברוח מצויה איירי כדמשמע בגמ' דשם ליבוי דרוח מיירי ברוח מצויה מדפריך עלה דברייתא וליהוי כזורה ורוח מסייעתו ואי ברוח שאין מצויה הא לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה וא"ת כיון דמתלבה ברוח מצויה יתחייב האחרון של הנחת עצים [ואור] דבכל דוכתי אשכחן שמתחייב לענין אש בשיכול להזיק ברוח מצויה כגון אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו וכופף קמת חבירו בפני הדליקה דמחייה ליה ברוח מצויה ואין לחלק משום דבהגהו אין מחוסר אלא הולכת האש בעצמה ע"י רוח מצויה אבל כאן מחוסר ליבוי ואין שם אש עליו ולא קרינא ביה המבעיר את הבערה דהא בפ"ק (דף ט:) אמר גחלת כמה דשביק ליה מעמיא עמיא ואזלא אע"פ שמתגנדדת בטלטולו מעמיא עמיא ואזלא הא אם דרכה להתלבות ע"י נדנודו של חרש המטלטלה היה המוסר לו חייב הכא נמי יהיה האחרון חייב אע"פ שמחוסר ליבוי וי"ל דלבתו הרוח דמתני' קאי אבא אחר וליבה דהשתא הוי ליבה וליבתה הרוח כברייתא דגמ' וכן משמע לישנא דכולן ובאין בליבויו כדי ללבות ולא ברוח בפני עצמו כדי ללבות כמו שמפרש בגמ' ובהגס דחק לפרש דליבתו הרוח היינו ליבה וליבתו הרוח אלא נראה לפרש דליבתו הרוח היינו שליבתה הרוח בפני עצמה ברוח שאין מצויה וליבה וליבתו הרוח בגמ' בין מצויה בין אין מצויה וכגון שקודם ליבוי כבר בא הרוח שליבתו לבסוף איזה רוח שיהיה דמאחר שבא כבר כך לי שאינו מצויה כמצויה וכן משמע מתוך תירוצו של רבא שתירץ כגון שליבה ברוח מצויה וליבתו הרוח ברוח שאינה מצויה מכלל דמעיקרא ס"ד שמעיקרא בא הרוח שלבסוף ליבה וכן משמע בירושלמי דמתניתין איירי ברוח שאינה מצויה דגרסינן התם ליבתו הרוח כולן פטורין תמן אמרינן ברוח של אטסים אבל ברוח שהעולם מתנהג בו חייב ר' יוחנן ור"ל תרוייהו אמרי אפי' ברוח שהעולם מתנהג בו שפעמים הוא בא ופעמים אין בא :

מסורת הש"ס

שמות כב [לעיל נח:]

כתובות נה.

לעיל מז: ב"מ פא: בילה מ.

לעיל כב: ט קדושין מב:

לעיל ט: [ע"ש] כנז [ע"ש]

[ד"ה סוף]

[ד"ה בבצורות]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הוה כו' והיינו דאמרינן כו'. נ"ב אבל הרי"ף והרא"ש (בסנהדרין שם) כתבו של ישראל היו שחורות ושלהם אדומות :

יש"ל

ליבה

סלתא שרגא דההוא ודאי מעשה דידיה גרמו: שלח ביד פקח הפקח חייב וכו' : אמר ר"נ בר יצחק מאן דתני ליבה לא משתבש ומאן דתני ניבה לא משתבש מאן דתני ליבה לא משתבש דכתיב °בלבת אש ומאן דתני ניבה לא משתבש דכתיב °בורא ניב שפתים : לבתה הרוח כולן פטורין : ת"ר [א]ליבה ולבתה הרוח אם יש בלבויו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור אמאי ליהוי *כזורה ורוח מסייעתו אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שליבה מצד אחד ולבתו הרוח מצד אחר רבא אמר כגון שליבה ברוח מצויה ולבתו הרוח ברוח שאינה מצויה ר' זירא אמר כגון דצמרה צמורי רב אשי אמר [א] כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת *דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור : **מתני'** [ב]השולח את הבערה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב שנאמר °כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה : **גמ'** אמר רבא למה לי דכתב רחמנא קוצים גדיש קמה ושדה צריכי דאי כתב רחמנא קוצים ה"א קוצים הוא דחייב רחמנא משום דשכיח אש גבייהו ושכיח דפשע אבל גדיש דלא שכיח אש גבייהו ולא שכיח דפשע אימא לא ואי כתב רחמנא גדיש הוה אמינא גדיש חייב רחמנא משום דהפסד מרובה הוא אבל קוצים דהפסד מועט אימא לא קמה למה לי מה קמה בגלוי אף כל בגלוי ולר' יהודה *דמחייב אנזקי טמון באש קמה למה לי לרבות כל בעלי קומה ורבנן לרבות כל בעלי קומה מנא להו נפקא להו מאו הקמה ורבי יהודה °או מיבעי ליה לחלק ורבנן לחלק מנא להו נפקא להו מאו השדה ורבי יהודה *איידי דכתב רחמנא או הקמה כתב או השדה שדה למה לי לאתויי [ג]לחכה נירו וסכסכה אבניו ולכתוב רחמנא שדה ולא בעי הנך צריכא דאי כתב רחמנא שדה הוה אמינא מה שבשדה אין מידי אחרינא לא קמ"ל אר"ש בר נחמני א"ר יונתן אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים אימתי אש יוצאה בזמן שקוצים מצוין לה ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר ונאכל גדיש ואבל גדיש לא נאמר אלא ונאכל גדיש שנאכל גדיש כבר : תאני רב יוסף מאי דכתיב °ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחלה שנאמר °והכרתי ממך צדיק ורשע בכי רב יוסף כולי האי נמי לאין דומין א"ל אביי טיבותא הוא לגבייהו דכתיב °כי מפני הרעה נאסף הצדיק אמר רב יהודה אמר רב לעולם

שמות ג · ישעיה נז · שמות כב · שמות יב · יחזקאל כא · ישעיה נז

רש"י

סלתא · עלים דקים : ניבה · כשאדם מדבר מנענע שפתיו ורוח יוצא : ליהוי כזורה · דחייב משום מלאכה בשבת אע"פ שהרוח מסייעתו כשהוא מגביה התבואה ברחת שקורין פליי"א : מצד אחד · דלא אהני איהו : כגון שליבה ברוח מצויה · כשמתחיל ללבות לא היתה הרוח נושבת בחזקה ולא היה מבעיר בכך ובאתה רוח שאינה מצויה ולבתו דמילתא דלא סליק אדעתא הוא אבל זורה לענין שבת סגי לה ברוח מצויה ולהכי איכוון : צמרה צמורי · לשון איסתא צמירתא (שבת דף סו.) חמימות כלומר שלא נפח ממש אלא בנשימה כדרך המחמם בנשימתו את ידיו דאין זה ליבוי כלל : מלאכת מחשבת · נתקיימה מחשבתו דניחא ליה ברוח מסייעתו: **מתני'** או עפר · לחכה נירו ונתקלקל: **גמ'** דשכיח אש גבייהו · אין בני אדם מזדהרין בהן דלכך עומדין הלכך איכא למימר זה פשע : אבל גדיש כו' · דאיכא למימר אנוס היה : [ולר"י] · פלוגתא דרבי יהודה בהאי פירקא (ד' סא:) : כל בעלי קומה · אף בעלי חיים ואילנות : נירו · חרישה שלא נזרע · סכסוך סייך באבנים לחיכה בשאר דברים : הוה אמינא מה שבשדה · תבואה קאמר קרא ולא קרקע ממש להכי כתב קמה בהדיא דהשתא אתרבי שדה לגופה של קרקע : הכי גרסינן כולי האי נמי לאין דומין · כלומר להכל חשובים הצדיקים שקודמים לפורענות : טיבותא הוא · שלא יראו ברעה העתידה לבא דכתיב כו' :

בכי

תוספות

ליבה ולבתה הרוח אם יש בליבויו כדי ללבות חייב ואם לאו פטור · בשאין ברוח בפני עצמו כדי ללבות מיירי דאי בשיש בו כדי ללבות אפילו בשיש בליבוי המלבה כדי ללבות למה יתחייב דבלאו איהו נמי היה הולך ומזיק אלא ודאי כשאין ברוח כדי ללבות מיירי ולכך בשיש בליבויו כדי ללבות חייב המלבה כי הוא עשה הכל דהוה ליה כמו זה יכול וזה אינו יכול דחשיב אינו יכול מסייע שאין בו ממש בפרק המצניע (שבת ד' צג. ושם*) ואם אין בליבויו כדי ללבות אע"פ שגם ברוח אין כדי ללבות פטור דלא מיחייב משום אשו אלא אם כן עשה כל כך בפני עצמו בלא סיוע הרוח או דבר אחר שיוכל להזיק ברוח מצויה אחר גמר המעשה שלו דהכי משמע המבעיר את הבערה שבפני עצמו עשה את הבערה שיכול להזיק ברוח מצויה ולכך כאן פטור דבלאו ליבוי לא היתה יכולה להזיק והליבוי דהיינו גמר עשייתה לא עשה המלבה בפני עצמו ופריך אמאי פטור ליהוי כשעושה הליבוי ע"י סיוע הרוח כאילו עשאה בפני עצמו כמו לענין שבת דחשיב זורה ורוח מסייעתו כעושה בפני עצמו ומשני אביי הכא במאי עסקינן כגון שליבה מצד אחד שבענין זה אין דרך הרוח לסייעו ולכך כי מתרמי שנסתייע בליבוי הרוח פטור דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שילטרף ליבוי הרוח עם ליבויו דלא שכיח שילטרפו ולא הו"ל להזהר בכך יותר מברוח שאין מצויה כך פר"י ועוד יש לפרש כגון שליבה מצד אחד שאין בליבויו ללבות כל המדורה ולא ברוח אלא צד אחד דמדורה ליבה הוא וצד אחר ליבה הרוח ואם לא היתה המדורה מתלבה כי אם מצד אחד היה הולך וכבה מחמת שהוא מועט ומחמת שהאשות מתחברות יחד מתגדלת האש ומזקת ולא דמי השתא לזורה ורוח מסייעתו דמה שליבה לא סייע הרוח כלום : **רבא** אמר כגון שליבה ברוח מצויה וליבתה הרוח ברוח שאין מצויה · וה"פ אם יש בליבויו כדי ללבות עם רוח מצויה חייב דחשיב כאילו עושה הכל בפני עצמו ואם לאו שאין בליבויו בהדי רוח מצויה כדי ללבות אלא ע"י רוח שאין מצויה שסייעתו נעשה המלבה פטור דברוח שאינה מצויה לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה : **רבי** זירא אמר כגון דצמרה צמורי · לא נפח באור כעין נשיבת הרוח אלא חום הבל פיו הוציא על האור ללבותו והכי קאמר אם יש בליבויו בפני עצמו כדי ללבות חייב ואם לאו פטור אע"פ שבסיוע הרוח מלבה דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שתצטרף נשיבת הרוח לצימור שלו ויסתייע על ידה ללבות דלא שכיח שתצטרף נשיבת הרוח עם הצימור לסייעו כי הם מקלקלים זה את זה אע"פ ששניהם מצד אחד כי הצימור חם והרוח קר :

רב אשי אמר כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה · וכשגורם לזרות הרוח המסייעתו הוי מלאכת מחשבת ולהכי חייב בגרמת זרייה זו אבל עושה מעשה של זרייה בפני עצמו לא אקרי (זורה) לכך הכא לא מקרי מבעיר אלא גורם והתורה לא חייבה אלא מבעיר ולא הגורם (אלא) הבערה ע"י רוח המסייעתו ולהכי חשיבא הא גרמא לענין האש ככל שאר גרמות דקי"ל גרמא בנזקין פטור ומר בר רב אשי דפריך גבי רקתא בלא יחפור (ב"ב דף כו. ושם*) מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו מלי סבר כרב אשי דהכא דהתם לענין חיוב הרחקה חשיב גירי דיליה וצריך להרחיק ואפי' *ר' יוסי כמו הרחקת סולם מהשובך חשיב גירי דיליה לענין הרחקה אע"ג דלא חשיב ליה התם אלא גרמא דפטור מתשלומין מ"מ אסור וצריך להרחיק וגם היוצא מתחת הפטיש דחשיב מזיק משום דניחא ליה דתיזל ומכה בכח כל כך שאחר גמר כחו יזיק ברוח מצויה וכך משני בלא יחפור ולא רצה להעמיד שמכה כל כך בכח עד שמזיק בכח אדם לבדו בלא רוח דאם כן לא הוה תני לה גבי נזקין דאש אלא גבי נזקין דאדם :

והבא גרמא בנזקין · מתוך כך נראה דאם שנים הביאו עצים ואור וליבו שניהם ואין בכל אחד כדי ללבות פטור ותימה הוא :

לרבות כל בעלי קומה · בקונטרס פירש כל ב"ח אבל בירושלמי משמע דמרבי אילנות וכל דבר המחובר והכי איתא התם אי מה הגדיש מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע אף כל שהוא תלוש מן הקרקע ת"ל או הקמה :

לעולם

מסורת הש"ס

[ב"ב כו.]

[לעיל כו: ביצה יג: חגיגה י: סנהדרין סב: זבחים מז. כריתות יט:]

[לעיל ה: לקמן סא:]

[לעיל נו. ושם נסמן]

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ז ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סימן תיח סעיף ט ועיין שם בהג"ה ובב"י :

[א] [רב אלפס במקומו ועוד בב"ב פ"ב דף קסו]:

[ד"ה אמר]

נג ב ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ג :

גליון הש"ס

גמ' או מיבעי ליה לחלק· עיין חולין דף פו ע"ב תוס' ד"ה לחלק וצ"ע :

ר"מ מ"ז

[ד"ה זיקא]

צ"ל גר' יוסי יעב"ץ

עין משפט
נר מצוה

[ד"ה שנאמר]

נר א מיי' פ"ח מהלכות חובל ומזיק הלכה ב ג סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סימן שפח סעיף ב :

נה ב מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה ג :

[עי' תוספות פסחים ב. ד"ה יכנס ותוספות יומא כח. ד"ה אמר וחולין נא: ד"ה מהכא]

הגהות הב"ח
(א) גמ' דפלשתים הוו וקא מיבעיא :

[סנהדרין לט.]

איכה ד

גליון הש"ס
גמ' רבא בעידן רתחא · עיין תשובת רשב"ש סימן קנ"ח : שם מהו ליטול גדישין וכו'· עי' סנהדרין דף כ ע"ב תוד"ה מלך : תוס' ד"ה שמלאך וכו' לא גרסי' · עי' בגן המלך שבסוף תשובת גינת ורדים חא"ח וי"ד אות כה:

[לפמ"ש תוס' גיטין סח. ד"ה וכתיב ט' דאע"פ שהפסוק לא נכתב עדיין היו יודעין ניחא ג"כ הכא ועי' סנהדרין פב.]

מסורת הש"ס

פסחים ב. [וע"ש] תענית י: [וע"ש]

לעולם יכנס אדם בכי טוב · מדקדק ר"ת מלמקדים כניסה ליציאה דבנכנס מעיר אחרת איירי מדליף בריש פסחים (דף ד. ושם*) מאברהם דמקדים סגי לזרוז מצות דכתיב וישכם אברהם בבקר ולמאי משום כי טוב הוא דלא השכים אלא ודאי מביתו לא שייך למימר שילא בכי טוב שמכיר המוקשים והפחתים ואע"ג דהכא מייתי קרא ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר משמע דמביתו נמי איירי יש לומר דכיון דהוא סכנתא חשיב כמו לעיר אחרת ובפ"ק דתענית (דף י:) מייתי קרא דהבקר אור ור"י אומר דאין לדקדק בזה דאורחיה דגמרא בהכי בפרק במה מדליקין (שבת דף לד:) בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא ובפרק עושין פסין (עירובין דף כא.) נמי אמרינן אבל אדם מטפס ועולה מטפס ויורד והא דיליף מוישכם אברהם בבקר שפיר יליף דמשום כי טוב לא היה צריך לאחר כיון דאזל לדבר מצוה דשלוחי מצוה אין נזוקין*: שמלאך המות מפקיד שם כליו · *לא גרסינן שנאמר למכמש יפקיד כליו דגבי עשרה מסעות של סנחריב כתיב האי קרא (ישעיה י) בא על עית עבר במגרון למכמש יפקיד כליו : מהו להציל עצמו בממון חבירו · איבעיא ליה אי חייב לשלם כשהציל עצמו מפני פקוח נפש : דלא שביק להו לאחלופי בתרוייהו כתיב ויצילה של שעורים שלא נטלוה ע"מ לשלם עדשים ושל עדשים שלא לקחום ממי שזכה בה :

בכי טוב · בעוד חמה זורחת ילין במלון ולא ימתין עד שתחשך ולבקר לא ישכים לצאת עד שיאיר כי טוב לישנא מעליא האור כי טוב כלומר טוב הוא לצאת בו וליכנס בו מפני המזיקין והליסטין : חרב · חרבו של מלאך המות : אימה · אימת מות של מלאך ולא בגלוי כל כך : רתחא · דבר : סבר כוי · שתים חלונות: אם אמרנו כו' · בארבעה אנשים מצורעים: דליכא ספק נפשות· במקום שתגלה שם : תא שמע · וסיפיה דקרא ועתה לכו ונפלה אל מחנה ארם אם יחיונו נחיה וגו' : וה"מ דלית בהו נקבה · דהתם משום נקבה הוא דעבדי : דשויא לתרוייכו · אגדתא ושמעתתא בדבר אחד שניכם שוין בה שתתרצו ותחפצו בה : כי תצא מעצמה · אנחנו גרמנו לו שקלקלנו והבטיח הקב"ה לשלם כאילו הוא הבעירה : פתח הכתוב בנזקי · שהזיק ממונו דכתיב כי תצא משמע מעצמה שהדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חבירו : וסיים בנזקי גופו · שקראו מבעיר בידים : משום כזורק חץ שמזיק למרחוק דאיהו גופיה עביד הכא נמי איהו גופיה עביד ונפקא מיניה לחייבו בד' דברים אם הוזק בה אדם כדאמרינן בפ"ב (דף כב.): אשר בשער· סנהדרין זקני השער : טמון באש קמיבעיא ליה · מעשה בא לפניו במחנה ששרפו אנשיו גדיש של ישראל ונצרך לשאול הלכה אם חייבין לשלם כלים הטמונים בתוכו כר' יהודה או פטורין כרבנן : גדישין דשעורין הוו · אקרא סמיך דכתיב ותהי חלקת השדה מלאה שעורין : מלך פורץ· גדר שדה אחרים לעשות לו דרך ולאוכלוסין שלו דאמרי' בב"ב (דף ק:) דרך המלך אין לה שיעור : מלאה שעורים כו' · בדברי הימים : מלאה עדשים· בספר שמואל: ויצילה · שלא ישרפוה הואיל ואסור להציל את עצמו בממון חבירו :
ה"ג

תורה אור

שמות יב · ישעיה כו · דברים לב · ירמיה ט · בראשית יב · מלכים ב ז

*לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב שנאמר °ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ת"ר דבר בעיר כנס רגליך שנאמר ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ואומר °לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיך בעדך ואומר °מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה מאי ואומר וכי תימא ה"מ בליליא אבל ביממא לא תא שמע לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיך וכי תימא ה"מ [היכא] דליכא אימה מגואי אבל היכא דאיכא אימה מגואי כי נפיק יתיב ביני אינשי בצוותא בעלמא טפי מעלי ת"ש מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה אע"ג דמחדרים אימה מחוץ תשכל חרב °רבא בעידן רתחא הוי סכר כוי דכתי' °כי עלה מות בחלונינו ת"ר רעב בעיר פזר רגליך שנא' °ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה [לגור] (ויגר) שם ואומר °אם אמרנו נבא העיר והרעב בעיר ומתנו שם מאי ואומר וכי תימא ה"מ היכא דליכא ספק נפשות אבל היכא דאיכא ספק נפשות לא ת"ש °לכו ונפלה אל מחנה ארם אם יחיונו נחיה ת"ר דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרך מפני שמלאך המות מהלך באמצע הדרכים דכיון דיהיבא ליה רשותא מסגי להדיא שלום בעיר אל יהלך בצדי דרכים דכיון דלית ליה רשותא מחבי חבויי ומסגי ת"ר דבר בעיר אל יכנס אדם יחיד לבית הכנסת שמלאך המות מפקיד שם כליו וה"מ היכא דלא קרו ביה דרדקי ולא מצלו ביה עשרה ת"ר כלבים בוכים מלאך המות בא לעיר כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר וה"מ דלית בהו נקבה : יתיב רב אמי ורב אסי קמיה דר' יצחק נפחא מר א"ל לימא מר שמעתתא ומר א"ל לימא מר אגדתא פתח למימר אגדתא ולא שביק מר פתח למימר שמעתתא ולא שביק מר אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה לאדם שיש לו שתי נשים אחת ילדה ואחת זקינה ילדה מלקטת לו לבנות זקינה מלקטת לו שחורות נמצא קרח מכאן ומכאן אמר להן אי הכי *אימא לכו מלתא דשויא לתרוייכו °כי תצא אש ומצאה קוצים תצא מעצמה שלם ישלם המבעיר את הבערה אמר הקב"ה עלי לשלם את הבערה שהבערתי אני הציתי אש בציון שנאמר °ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה ואני עתיד לבנותה באש שנאמר °ואני אהיה לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה שמעתתא *פתח הכתוב בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו לומר לך אשו משום חציו : °ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער ויבקעו שלשת הגבורים במחנה פלשתים וישאבו מים מבור בית לחם אשר בשער [וגו'] מאי קא מיבעיא ליה אמר רבא אמר ר"נ טמון באש קמיבעיא ליה אי כר' *יהודה אי כרבנן ופשטו ליה מאי דפשטו ליה רב הונא אמר גדישים דשעורים דישראל הוו דהוו מטמרי פלשתים בהו וקא מיבעיא ליה מהו להציל עצמו בממון חבירו שלחו ליה **אסור להציל עצמו בממון חבירו אבל אתה מלך אתה [ומלך] *פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו ורבנן ואיתימא רבה בר מרי אמרו גדישים דשעורין דישראל הוו וגדישין דעדשים דפלשתים (א) וקא מיבעיא להו °מהו ליטול גדישין של שעורין דישראל ליתן לפני בהמתו על מנת לשלם גדישין של עדשים דפלשתים שלחו ליה *°חבול ישיב רשע גזילה ישלם אע"פ שגזילה משלם רשע הוא אבל אתה מלך אתה ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו בשלמא למאן דאמר לאחלופי היינו דכתיב חד קרא °ותהי שם חלקת השדה מלאה עדשים וכתיב חד קרא °ותהי חלקת השדה מלאה שעורים אלא למאן דאמר למקלי מאי איבעיא להו להני תרי קראי אמר לך דהוו נמי גדישים דעדשים דישראל דהוו מיטמרו בהו פלשתים בשלמא למאן דאמר למקלי היינו דכתיב °ויתיצב בתוך החלקה ויצילה אלא למ"ד לאחלופי מאי ויצילה דלא שבק להו לאחלופי בשלמא הני תרתי היינו דכתיב תרי קראי
אלא

שמות כב · זכריה ב · לעיל כב: · שמואל ב כג · [לקמן סא:] · [לקמן קיז:] ב"ב ק: סנהדרין כ: [יבמות עו:] · יחזקאל לג · שמואל ב כג דה"א יא · שמואל ב כג

גמרא

אלא למ"ד טמון באש קמיבעיא ליה מאי איבעי ליה קראי אמר לך טמון והדא מהנך קמיבעיא ליה בשלמא למ"ד הני תרתי היינו דכתיב °ולא אבה דוד לשתותם אמר כיון דאיכא איסורא לא ניחא לי אלא למ"ד טמון באש קא מבעיא ליה מכדי גמרא הוא דשלחו ליה מאי לא אבה דוד לשתותם דלא אמרינהו משמייהו אמר כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו °ויסך אותם לה' בשלמא למ"ד הני תרתי משום דעבד לשם שמים אלא למ"ד טמון באש מאי ויסך אותם לה' דאמרינהו משמא דגמרא: **מתני'** [א]עברה גדר שהוא גבוה ד' אמות או דרך הרבים או נהר פטור: **גמ'** והתניא עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות חייב אמר רב פפא *תנא דידן קא חשיב מלמעלה למטה שש אמות פטור חמש אמות פטור עד ארבע אמות פטור תנא ברא מלמטה למעלה קא חשיב שתי אמות חייב שלש אמות חייב עד ארבע אמות חייב אמר רבא ד' אמות שאמרו דפטור אפילו בשדה קוצים אמר רב פפא ומשפת קוצים ולמעלה ד' אמות אמר רב [ב]לא שנו אלא *בקולחת אבל בנכפפת אפילו עד מאה אמה חייב ושמואל אמר מתני' בנכפפת אבל בקולחת אפי' כל שהוא פטור תניא כוותיה דרב בד"א בקולחת אבל בנכפפת ועצים מצויין לה אפילו עד מאה מיל חייב [ג]עברה נהר או שלולית שהם רחבים ח' אמות פטור: דרך הרבים: מאן תנא אמר רבא ר"א היא *דתנן רבי אליעזר אומר שש עשרה אמות כדרך רה"ר (פטור): או נהר: רב אמר נהר ממש ושמואל אמר אריתא דדלאי מ"ד נהר ממש אע"ג דליכא מיא ומ"ד אריתא דדלאי אי אית ביה מיא אין אבל לית ביה מיא לא תנן התם *[ד]ואלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית [ה]ודרך היחיד ודרך הרבים מאי שלולית אמר רב יהודה אמר שמואל מקום שמי גשמים שוללין שם רב ביבי א"ר יוחנן אמת המים שמחלקת שלל לאגפיה מאן דאמר מקום שמי גשמים שוללין שם כ"ש אמת המים ומאן דאמר אמת המים אבל מקום שמי גשמים שוללין שם לא מפסקי דהנהו באגני

רש"י

ה"ג קראי למה לי ולא גרסינן תרי: מכדי גמרא שלחו ליה · לא נצרך אלא ללמוד הלכה כמו ששלחו לו ומאי ולא אבה: דעבד לשם שמים · כיון דאיכא איסורא גבי אינש דעלמא: **מתני'** דרך הרבים · י"ו אמות מעגלות דדגלי מדבר ילפינן במסכת שבת (ד' נט.): **גמ'** תנא דידן קא חשיב מלמעלה למטה שש אמות או חמש אמות או ד' אמות פטור · דס"ל עד ועד בכלל: ותנא ברא קחשיב מלמטה למעלה שתי אמות או שלש אמות חייב · וד' אמות פטור דס"ל עד ולא עד בכלל וכולן שוין בד' אמות דפטור לתנא דידן עד ועד בכלל לתנא ברא עד ולא עד בכלל: ואפילו בשדה קוצים · אפילו היתה שדה שקופלת [*לשם] האור מעל לגדר מלאה קוצים שנוח האש לבער בה ולדלג פטור: לא שנו · דפטור: אלא בקולחת · אש שקולה מתמר ועולה למעלה: אבל נכפפת · שהרוח מטה אותה וכופה לצדדין ומפסיק השלהבת ודולגת לשון מורי · לישנא אחרינא נכפפת אש נמוכה הולכת ונסרכת בעשבים ובקסמים שעל גבי קרקע הלכך אפילו עברה דרך רה"ר רחב מאד חייב: במה דברים אמורים · דאם עברה דרך רה"ר פטור: שלולית · לקמיה מפרש: ר"א · במתניתין: אריתא דדלאי · יאור קטן שדולין ממנו ומשקין שדות: מאן דאמר נהר ממש אע"ג דלית ביה מיא · דהואיל ורחב הוי כדרך הרבים: מפסיקין לפאה · להניח פאה מכל אחד ואחד: הנחל · שדה מכאן ושדה מכאן ונחל עמוק באמצע חייב להניח פאה מכל אחד ואחד: דרך היחיד · ארבע אמות: שוללין · מתקבלין כמו מן השלל של בילים (ביצה דף ז.) דבר אחר לשון שלל ומלקוח (במדבר לא) דבר המקובץ: שמחלקת שלל לאגפיה · שמשקין אותן ממנה והן עושין פירות: באגני

תוספות

ה"ג אלא למאן דאמר טמון באש תרתי קראי למה לי · אבל הא לא בעי דלמה לי כלל קראי דחד קרא אצטריך לכל הפחות משום בעיא דטמון והא דכתיב ויליה לר"י הגילה שלא הניח לשרוף כדי שלא יתחייב בטמון ולרבנן שהציל את המזיק שלא נתחייב לשלם אבל תרי קראי למה לי דלמ"ד לאחלופי אע"פ שאם לא היו עדשים היו צריכים לשאל אם מותר ליטול שעורים על מנת לשלם דמים מ"מ הזכיר עדשים לפי שהיו מזומנים שם והיו רוצים לפרעם תחתיהן ולמ"ד להציל עצמו בממון חבירו מיבעיא ליה בשעורין דלא חשיבי כל כך ובעדשים דחשיבי טובא אלא למ"ד טמון תרוייהו למה לי ובקונטרס גרס קראי למה לי: **מאי** ולא אבה דוד לשתותם · הוה מצי למימר אחד מהנך דמיבעיא ליה עם טמון אלא משמע ליה דאכל מילתא דאיבעיא ליה קאי ומכאן קשה לפי פירוש הקונטרס דמעשה בא לפניו ששרפו אנשיו גדיש והיו בה כלים טמונים דלפירושו הוה ליה למימר שלא אבה דוד לשתות הייט שלא רצה להפטר מחמת שהוא מלך:

עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות · בגמרא מפרש ארבע אמות משפת קוצים ולמעלה ונראה לר"י דאיירי שאין הגדר גבוה מן השלהבת שאם היה גבוה יותר מאי קמפליג בין קולחת לנכפפת מה לי זה ומה לי זה כיון שהגדר גבוה מן השלהבת מה יכולה להזיק אלא ודאי בשאין גבוה מן השלהבת איירי ומיהו כשאין עצי הדליקה גבוהין מן הגדר איירי שאם היו גבוהין מן הגדר מה מועיל שהגדר גבוה מן הקוצים הרי הוא כאילו היתה המדורה על הגדר אלא כשעצי הדליקה שוים לגדר איירי או נמוכים מן הגדר ועוד נראה דגבוה ד' אמות דקתני אעצי הדליקה קאי שהגדר גבוה מעצי הדליקה ארבע אמות ורב פפא בא להוסיף בגמ' שמשפת קוצים ולמעלה נמי בעינן ארבע אמות אבל פשיטא דמתניתין אעצי הדליקה קאי ולשון עבר לא שייך אם לא היה הגדר גבוה מעצי הדליקה אע"פ שהשלהבת עולה למעלה מן הגדר:

והתניא עברה גדר כו' · אומר ר"י דאי גרסי' בברייתא עד ובמתניתין לא גרסינן עד לא ניחא דלא שייך למפרך כלל דפשיטא דברייתא מלמטה למעלה קא חשיב דבעינן אחר לא מיפרש אלא עד ולא עד בכלל דבכל מקום ד' אמות כלמעלה מד' אמות ובמתניתין לא קתני עד דבארבע אמות פטור ואפילו קתני במתניתין עד כמו בברייתא אין שייך להקשות דפשיטא דמתניתין לא מיפרשא אלא מלמעלה למטה וברייתא לא מיפרשא אלא מלמטה למעלה אבל אי במתניתין קתני עד ובברייתא לא קתני עד או שייך למפרך שפיר אי נמי בשניהם אין עד שייך למפרך שפיר דמתניתין קתני בד' אמות פטור וברייתא קתני חייב וא"ת אי בשניהם אין עד אמאי אצטריך לשנויי מתניתין מלמעלה למטה וברייתא מלמטה למעלה לימא מתניתין ד' אמות דוקא בלא עד וברייתא מיפרשא בעד וי"ל דכיון דלא קתני עד לא כאן ולא כאן סברא הוא דכי היכי דהך מיפרשא בעד הך נמי מיפרשא בעד*:

לא שנו אלא בקולחת · אגדר קאי וגרס אבל בנכפפת אפי' עד מאה אמה ולא גרס מאה מיל דמיל לא שייך בגובה ולפי הספרים דגרסי מאה מיל נ"ל דקאי אדרך רה"ר ואין נראה דהא בסמוך מייתי משנה דדרך הרבים ואמרינן עלה מאן תנא משמע דעד השתא לא איירי בה אע"ג דברייתא דתניא כוותיה גרס מיל דברוחב איירי ולא בגובה כדקתני ועצים מצויין לה מ"מ שפיר קאמר תניא כוותיה דברייתא מוקמה למתניתין בקולחת: **דרך** הרבים מאן תנא רבי אליעזר היא · אמתניתין קאי והוי סתם ואח"כ מחלוקת:

מאן דאמר נהר ממש אע"ג דלית ביה מיא · ואע"ג דברשות הרבים בעי ט"ז אמות הכא סגי בח' אמות מתוך שהנהר עמוק וגם יש בו קרירות מים שעוברים בו תמיד: **אלו** מפסיקין לפאה כו' · במסכת פאה (פ"ב מ"א) גרס בסדר המשנה דרך היחיד ואח"כ דרך הרבים ומפרש בירושלמי דמשום סיפא איצטריך למיתני דקתני הכל מפסיקין לזרעים ואינו מפסיק לאילן דקמ"ל דאפילו דרך הרבים אינו מפסיק לאילנות ועוד [קא] חשיב שם שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים והשתא שביל היחיד איצטריך לאשמועינן דאע"פ שהוא קטן מדרך מפסיק מאחר שהוא קבוע ודרך היחיד אצטריך דס"ד כיון שאין קבוע לא מפסיק אע"פ שהוא רחב ושביל הרבים אצטריך דס"ד אמינא דבשביל היחיד הוא דבעינן קבוע בימות החמה ובימות הגשמים אבל שביל הרבים אע"פ שאין קבוע בימות הגשמים מפסיק קא משמע לן:

שמחלקת שלל לאגפיה · כשגדלה החמה מתמלאה מים בורות שיחין ומערות שסביבותיה שמשקין בהם השדות:

ולית

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' תיח סעי' ג ד:

נז ב מיי' שם וגרס בקודחת ועיין במ"מ טור ש"ע שם סעיף ה:

נח ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:

נט ד מיי' פ"ג מהל' מתנות עניים הל' ב:

ס ה מיי' שם הלכה ג:

נ"י הרמב"ם בקודחת

ס"א דתניא ועיין רש"ל

[וע' תוספות חולין נד: ד"ה כפלע]

מסורת הש"ס

שמואל ב כג

סס

ר"א עליו

[כ"מ כג. ע"ש]

מסכת"ש מ"ז

פאה פ"ב [מ"א] ב"ב נה. מנחות עא: מ"כ פ' קדושים

תורה אור

באגני דארעא מקרו : **מתני'** המדליק בתוך שלו עד כמה תעבור הדליקה רבי אלעזר בן עזריה אומר רואין אותו כאילו הוא באמצע בית כור ר"א אומר ט"ז אמות כדרך רה"ר רבי עקיבא אומר חמשים אמה ר"ש אומר °שלם ישלם המבעיר את הבערה ^אהכל לפי הדליקה : **גמ'** ולית ליה לר"ש שיעורא בדליקה והתנן *^בלא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא אם כן יש על גבו גובה ד' אמות היה מעמידו בעלייה עד שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח ^גואם הזיק משלם מה שהזיק ר' שמעון אומר לא נאמרו שיעורין הללו אלא שאם הזיק פטור מלשלם אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכל לפי גובה הדליקה אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה *כר' שמעון וכן אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר"ש : **מתני'** ^דהמדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו ר"י אומר משלם מה שבתוכו וחכ"א אינו משלם אלא גדיש של חטין או של שעורין *^ההיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור *^וומודים חכמים לר"י במדליק את הבירה שהוא משלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים : **גמ'** אמר רב כהנא מחלוקת במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו דר"י *מחייב אנזקי טמון באש ורבנן פטרי אבל במדליק בתוך של חבירו דברי הכל משלם כל מה שבתוכו א"ל רבא אי הכי אדתני סיפא מודים חכמים לר"י במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים לפלוג וליתני בדידה בד"א במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו אבל מדליק בתוך של חבירו דברי הכל משלם כל מה שהיה בתוכו אלא אמר רבא בתרתי פליגי פליגי במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו דר"י מחייב אטמון באש ורבנן סברי לא מחייב ופליגי נמי במדליק בשל חבירו דר"י סבר משלם כל מה שבתוכו ואפילו ארנקי ורבנן סברי ^זכלים שדרכן להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם כלים שאין דרכן להטמין בגדיש לא משלם תנו רבנן המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו ר"י אומר משלם כל מה שהיה בתוכו וחכמים אומרים ^חאינו משלם אלא גדיש של חטין או גדיש של שעורין ורואין מקום כלים כאילו הוא מלא תבואה

במה

באגני · כמו באגנות (שמות כד) קוניי"ש בלע"ז: **מתני'** באמצע בית כור · אם יש לו חצי בית כור לכל רוח פטור ובקולחת שדילגה וכדאוקימנא אבל כנפפת בוערת והולכת כל שעה אפילו עד מאה מיל חייב : הכל לפי הדליקה · קס"ד ה"ק הכל ישלם כל כמה שהדליק בין רחוק בין קרוב : **גמ'** לא יעמיד · בני העיר מעכבין עליו שלא תבער האש בתקרה : מעזיבה · טיח של סיד על תקרה ודומה לו בספר עזרא (נחמיה ג) ויעזבו (את) ירושלים עד החומה : ובכירה · שפחותה מתנור ואין מבעירין בתוכה אש גדול : לפי גובה · כשהאש גבוהה וגדולה קופלת למרחוק : **מתני'** אלא גדיש של חטין או גדיש של שעורין · אם חטין חטין אם שעורין שעורין : היה גדי כפות לו כו' חייב · על הגדי דבעלי חיים נמי אתרבו מאו הקמה ומשום דקם ליה בדרבה מיניה ליכא למפטריה דאינו חייב מיתה על העבד דהואיל ואינו כפות היה לו לברוח ופטור עליו ממיתה ומתשלומים אבל היה עבד כפות לו פטור אפילו על הגדי ועל הגדיש דחייב מיתה על העבד דכתיב נקם ינקם (שמות כא) וקם ליה בדרבה מיניה ואפי' לא התרו בו שאינו נהרג הא קי"ל (כתובות ד' לד:) דחייבי מיתות שוגגין פטורין ובגדי לא שני לן בין כפות לשאינו כפות ואיידי דנקט בעבד נקט בגדי *ואיכא דאמרי בגדי נמי דוקא נקט סמוך פטור דהיה לו לברוח והכי קאמר היה עבד כפות לו או גדי סמוך לו פטור ואע"ג דפשיט בשילהי פ' שני (כז.) שורו כממונו דאם הניח גחלת עליו ונשרף חייב התם הוא דהניח על גבי שור דלא היה לו לשור ליטול אבל הכא היה לו לברוח : **גמ'** בתוך של חבירו · אין לו רשות והוי כמאבד בידים : במדליק את הבירה · בתוך של חבירו הוא ואפ"ה יהיב טעם משום דדרך בני אדם להניח כלים בבתים אבל גדיש לא : בדידה · בגדיש ולשמעינן אע"פ שאין דרך להטמין בו חייב הואיל והדליק לתוך של חבירו וכ"ש בירה : בתרתי פליגי [פליגי] במדליק בתוך שלו כו'· ופטרי רבנן אפילו כלים שדרכן להטמין בגדיש דהא גזירת הכתוב הוא דטמון באש פטור ור' יהודה מחייב אטמון ובכלים ל"ש אותן שאין דרכן להטמין ול"ש אותן שדרכן להטמין : בבירה · מגדל גדול : מוריגין · קרשים [נקובים] ובהן (א) יתידות ודשין בהן את התבואה :

דברי

ולית ליה לר"ש שיעורא · קס"ד הכל לפי היזק הדליקה ישלם אפילו אין ראוי לעבור : **לא** יעמיד אדם תנור בתוך ביתו כו' · שיכול לעכב עליו בעל העלייה אם הבית של אחד והעלייה של אחר היה מעמידו בעלייה בעל הבית מעכב ובקונטרס פירש לענין בני העיר שמעכבין עליו וכמו שפירש ניחא דהוי דומיא דאיך מתניתין דהתם בפרק לא יחפור (ב"ב דף כ:) :

לפלוג וליתני בדידה·וא"ת השתא נמי קא מפליג בדידה במדליק בתוך שלו וי"ל דע"כ סיפא בתוך ביתו של חבירו מדליק דאי במדליק בתוך שלו אע"פ שדרך בני אדם להניח בבתים היה פטור דהא קתני רישא וחכ"א אינו משלם אלא גדיש של חטין או גדיש של שעורין משמע דאפילו מוריגים וכלי בקר שדרך להניח בגדיש לא משלם אלא גדיש לבדו והשתא בכל ענין שנעמיד דברי רב כהנא פריך רבא עליה שפיר דאם ר"ל רב כהנא מחלוקת בתוך שלו ופליגי במוריגין וכלי בקר דר"י מחייב וחכמים פוטרין אבל במדליק בשל חבירו אפילו רבנן מחייבי אמוריגין וכלי בקר אם כן שפיר פריך דליפלוג בדידה בגדיש עצמה דהא בירה נמי לא מיתוקמא אלא במדליק בשל חבירו ואם ר"ל רב כהנא מחלוקת במדליק בתוך שלו דפליגי אפילו בארנקי דר' יהודה מחייב אע"פ דאין דרך ארנקי להניח בגדיש ורבנן פטרי אפי' במוריגין כדפרישית מ"מ כשמסיים אבל במדליק בתוך של חבירו ד"ה משלם כל מה שבתוכו אפילו אארנקי נמי קאי דמשמע ד"ה משלם כל מה שבתוכו לרבנן כמו לר"י הלכך פריך שפיר לפלוג וליתני בדידה דלשמעינן אפי' ארנקי בגדיש דאין דרכו להניח דהוי רבותא טפי ועוד שקשה לשון המשנה דקתני שדרך בני אדם להניח בבתים דאפי' אין דרך נמי מחייבי רבנן במדליק בתוך של חבירו :

אלא אמר רבא בתרתי פליגי [פליגי] במדליק בתוך שלו כו' · דר"י מחייב אפי' ארנקי בגדיש שאין דרך להניח מדנקט מודים חכמים במדליק את הבירה דלכך נקט בירה שרוצה למנות שיחייבו רבנן אפי' בארנקי כמו ר"י ואי רבי יהודה לא מחייב במדליק בתוך שלו אלא דוקא במוריגין הוה ליה לפלוגי בדידה ולימא דמודים חכמים במדליק גדיש של חבירו דחייב במוריגין אלא ודאי מחייב ר"י במדליק בתוך שלו אפי' בארנקי בגדיש ורבנן לא מחייבי אפי' במוריגין דקתני אינו משלם אלא גדיש של חטים כו' ופליגי נמי במדליק בתוך של חבירו דר' יהודה מחייב אפי' בארנקי בגדיש ורבנן לא מחייבי אלא במוריגין של חבירו שדרכו להניח בגדיש או ארנקי בבית שדרך להניח כל דבר בבתים וטעמייהו יש לפרש דר' יהודה לא פטר בטמון כלל ורבנן במדליק בתוך שלו פטרי כדמשמע קרא כי תצא אש (ומשמע) דאיירי דמדליק בתוך שלו אבל במדליק בתוך של חבירו מחייב בדבר שדרכו להטמין דלא אשכחן דפטר ביה קרא טמון ובדבר שאין דרכו פטרי מסברא דלא אבעי ליה לאסוקי אדעתיה שיניח אדם ארנקי בגדיש :

במה

עין משפט
נר מצוה

סא א מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סימן תיח סעיף ג :

סב ב ג מיי' פ"ט מהל' שכנים הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קנה סעיף א :

סג ד מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף יג :

סד ה מיי' שם הל' י :

סה ו ז ח מיי' שם הל' יב והל' ח ט סמג שם טוש"ע שם :

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה מוריגין וכו' יתידות · נ"ב ובע"ז דף כד ע"ב איתא דנקרשים עצמם הן פגימות ע"ש :

[עי' בתוס' ב"ב כט: ד"ה ומודה]

מסורת
הש"ס

שמות כב

ב"מ קיח: ב"ב כ:

פי' ר"ש דמתני' רפ"ל

לעיל כב: מג:

הוא פי' רשב"ם לעיל בפ' שני כב:

[לעיל כ: ס.]

במה דברים אמורים במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חבירו אבל מדליק בתוך של חבירו (*דברי הכל) משלם כל מה שהיה בתוכו ומודה ר' יהודה לחכמים [א]במשאיל מקום לחבירו להגדיש גדיש והגדיש והטמין שאין משלם אלא דמי גדיש בלבד [ב]להגדיש חטין והגדיש שעורין והגדיש חטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחטים שאינו משלם אלא דמי שעורין בלבד אמר רבא [ג]הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא הזיקתו משלמת דינר זהב משום דאמר לה מאי הוה ליך גביה דאזקתיה [ד]פשעה בו משלמת של כסף דאמרה ליה נטירותא דכספא קבילי עלי נטירותא דדהבא לא קבילי עלי א"ל רב מרדכי לרב אשי אתון בדרבא מתניתו לה אנן ממתניתא פשיטא לן חטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחטין אינו משלם אלא דמי שעורין בלבד אלמא אמר ליה נטירותא דשערי קבילי עלי הכא נמי אמרה ליה נטירותא דדהבא לא קבילי עלי אמר רב שמעית מילתא לר' יהודה ולא ידענא מאי היא אמר שמואל ולא ידע אבא מאי שמיע ליה לר' יהודה דמחייב על נזקי טמון באש [ה]עשו תקנת נגזל באשו בעי אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לא אליבא דמ"ד לא דיינינן דינא דגרמי לא תבעי לך דמסירות נמי לא דיינינן אלא כי תבעי לך אליבא דמ"ד [ו]דיינינן דינא דגרמי °עשו תקנת נגזל במסור דמשתבע ושקיל או לא [ז]תיקו ההוא גברא [ח]דבטש בכספתא דחבריה שדייה בנהרא אתא מריה ואמר הכי והכי הוה לי בגוה יתיב רב אשי וקא מעיין ביה כי האי גוונא מאי א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי לאו היינו מתניתין דתנן ומודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכו שכן דרך בני אדם להניח בבתים אמר ליה [ט]אי דקא טעין זוזי הכא נמי הכא (במאי עסקינן) דקא טעין מרגניתא מאי מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא [י]תיקו *א"ל רב יימר לרב אשי טעין כסא דכספא בבירה מאי אמר ליה [כ]חזינא אי איניש אמיד הוא דאית ליה כסא דכספא אי נמי איניש מהימנא הוא דמפקדי אינשי גביה משתבע ושקיל ואי לא לאו כל כמיניה א"ל רב אדא בריה דרב אויא לרב אשי מה בין גזלן לחמסן א"ל [ל]חמסן יהיב דמי [מ]גזלן לא יהיב דמי א"ל אי יהיב דמי חמסן קרית ליה *והאמר רב הונא [נ]תלוה וזבין זביניה זביני לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא [ס]דלא אמר רוצה אני :

מתני'

רש"י

ד"ה משלם מה שבתוכו · רבא מתרץ לה לטעמיה בכלים שדרכן להטמין בגדים : אלא דמי גדיש · אם הבעירו בעל השדה דלא קביל עליה אלא נטירותא דגדיש : חטין וחיפן בשעורים · אע"פ שנותן לו רשות לחטין אינו משלם אלא שעורין דאמר ליה לא ראיתי אלא שעורין לפיכך לא נזהרתי בהן כל כך : מאי הוה ליך גביה דאזקתיה · בידים שטרפתו או שהשלכתו ליס ולא דמי למשאיל מקום לחבירו להגדיש שעורין והגדיש חטים דאמרן לעיל אינו משלם אלא דמי שעורין דמבעיר לא מזיק בידים הוא אלא פושע כדכתיב כי תצא אש מעצמה מפי המורה : פשעה בו · לא שמרתו כדרך השומרים ואבד : [בדרבא] מתניתו לה · משמיה דרבא אמריתו לה : שעורין וחיפן בחטין · נותן לו רשות להגדיש שעורין ולא חטין : שמעית מילתא לר' יהודה · אליבא דר' יהודה דמתני' : עשו תקנת נגזל באשו · כי היכי דתקנו רבנן לנגזל לישבע כמה גזלו ויטול דתנן במסכת שבועות (דף מה:) אלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל כך תקנו באשו שישבע מה הטמין ויטול : אליבא דמ"ד לא דיינינן דינא דגרמי · בפרק הגוזל ומאכיל (לקמן דף קיז:) : בכספתא · ארגז שמניחין בו כספים : אמיד · עשיר שאומדין אותו לכלי כסף :

תוספות

במה דברים אמורים במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חברו אבל במדליק בתוך של חבירו משלם כל מה שבתוכו · כלומר בדבר שדרכו כגון מוריגים וכלי בקר אבל ארנקי בגדים לא מחייבי רבנן אע"פ שדקדקנו *בכל הני דלעיל שיהא משלם כל מה שבתוכו לרבנן כמו לר' יהודה הני מילי היכא דקתני ומודים או היכא דקתני דברי הכל אבל הכא במה דברים אמורים קתני ורבנן מילתייהו מפרשי ולאו אמילתא דרבי יהודה קיימי :

שאינו משלם אלא דמי שעורים · במדליק בתוך שלו איירי דאי במדליק בתוך של חבירו שעורין והגדיש חטין למה לא ישלם חטין כיון דחזי להו ובסמוך מדמי להו נמי לנותן דינר זהב לאשה ופשעה בו משמע דהיינו מדליק בתוך שלו והלכה בתוך של חברו :

לרבי יהודה דמחייב על נזקי טמון באש כו' · לרבנן נמי הוה מצי למימר דעשו תקנה בבירה בכל דבר ובגדים במוריגין אלא רבותא אשמועי' דלרבי יהודה אפי' אתקין בגדים עשו תקנת נגזל :

עשו תקנת נגזל במסור או לא · כתב רב אלפס כגון שיש עדים שמסרו ואיבד ממונו ואין יודעין כמה תיקו וכל תיקו דממונא לקולא ובשם רב האי גאון כתוב שישבע ויטול מחלה שכל תיקו דממונא חולקין ואין נראה לר"י לחייב כלל משום תיקו ור"ת מפרש דהך בעיא כשהמוסר מכחיש את הנמסר דומיא דנגזל בשבועות דגזלן מכחישו אבל אם המוסר עצמו אינו יודע כמה ישבע נמסר כמה הפסיד ויטול ולר"י נראה דהך בעיא אפילו אין המוסר יודע דומיא דתקנת נגזל באשו שאין המבעיר יודע כמה הפסיד הניזק דמבעי ליה במסור אי עשו תקנתא או לא :

מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא · אפילו יש עדים שהיה בו מרגניתא מבעיא ליה דשמא לא אבעי ליה לאסוקי אדעתיה להאי ולא אמרינן מאי הוה ליה גביה דאזקיה כיון דלא רגילי אינשי לאנוחי כלל ולא דמי לדינר זהב דלעיל דאבעי לה לאסוקי אדעתא טפי דפעמים שאומר כן דירא שאם היתה יודעת שהוא של זהב לא היתה שומרתו ולא דמי נמי לארנקי בגדים דרגילין טפי דמנחי מרגניתא בכספתא ואין לפרש דלענין שבועה מבעיא ליה אי עשו תקנת נגזל ויהא נאמן לומר שהיה בו מרגניתא דא"כ מה היה אומר לרב אשי לאו היינו מתני' מה ענין זה למשנתינו :

מה בין גזלן לחמסן · בלישנא דקרא אין חילוק ביניהם והכא קבעי מה בין גזלן דרבנן לחמסן דרבנן דתניא בפ' זה בורר (סנהדרין דף כה:) הוסיפו עליהם הגזלנים והחמסנים ומפרש גזלן לא יהיב דמי ובמגילת חרש שוטה וקטן כדמוקי ליה התם דאין פסול מן התורה אלא משום דרכי שלום : חמסן יהיב דמי · וכשלא אמר רוצה אני כדמפרש אבל מן התורה אינו פסול אלא היכא דלא יהיב דמי אבל היכא דיהיב דמי כשר אע"ג דלא אמר רוצה אני אע"פ שעובר על לאו דלא תחמוד הא אמרי' בפרק שנים אוחזין (ב"מ דף ה: ושם ד"ה בלא) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו והאיך דסוף מכילתין (דף קיט·) דמייתי מחמס בני יהודה דאפילו היכא דיהיב דמי הוה כאלו נטל נשמתו לאו דרשה גמורה היא אלא אסמכתא בעלמא דחמסן דקרא היינו גזלן דלא יהיב דמי וא"ת כיון דחמסן דיהיב דמי פסול מדרבנן א"כ כי אמרי' בפ' שנים אוחזין (ב"מ ד' ה: ושם ד"ה בלא) אלא הא דאמר רב הונא משביעים אותו שבועה שאינה ברשותו נימא מיגו דחשיד כו' ומשני מורה ואומר דמי קיסיבנא מ"מ מה תירץ בכך אם הוא מעכב הפקדון בידו ורוצה ליפטר בדמים בעל כרחו של בעלים הרי הוא חמסן ופסול לשבועה מדרבנן ואכתי נימא מיגו דחשיד כו' וי"ל דמ"מ בגזלן דאורייתא אין להוכיח שלא יהא חשוד אשבועתו ועוד דחמסן דרבנן כשר הוא ואינו פסול עד שיכריזו עליו כדאמר בפ' זה בורר (סנהדרין ד' כו:) ואפילו אם הוא ידוע שנעשה חמסן בענין זה שמא לא ראו חכמים לפוסלו בכך וגם לא להכריז אלא דוקא כי שקיל וחטיף בזרוע בעל כרחייהו דבעלים והמקשה דקא פריך נימא מיגו דחשיד כו' אע"ג דהא ודאי קים לן דגזלן דרבנן בעי הכרזה ואינו נפסל עד אחר הכרזה כל עיקר לא הביא דברי רב הונא אלא משום דמקשה והא קעבר בלא תחמוד א"כ הכי מקשה כיון שפטר עצמו במה שטען נגנבו או נאבדו ואינו משלם דמים אלא לפי שאינו רוצה לישבע ואם היה פוטרו מן השבועה לא היה משלם כלום א"כ נימא מיגו כו' ומשני מורה ואומר כו' וגם אם היה פוטרו מן השבועה שמא כמו כן היה משלם דמים לפי שמעכב הפקדון בידו ולהכי לא חשיד אממונא :

פסולה

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פי"ד מהל' נ"מ הל' יא סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' תיח סעי' יד : ג"י רש"ל לרב כהנא דלעיל

סז ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' טו :

סח ג ד טוש"ע ח"מ סי' רלא סעי' ד :

סט ה מיי' פי"ד מהל' נ"מ הל' יב ופ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה יז סמג עשין סט וסי' ע טוש"ע ח"מ סי' תיח סעי' יג וסי' ל סעי' ז וסי' שפח סעי' א :

ע ו מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הל' ז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפו סעי' א :

עא ז מיי' שם פ"ח הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפח סעי' ז [רב אלפס במקומו ועוד בפ' י' דף מט] :

עב ח ט י כ מיי' שם פ"ז הל' יח סמג שם טוש"ע שם סעי' א :

עג ל מיי' פ"י מהל' עדות הל' ד ופ"י מהל' מכירה הל' ה סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לד סעי' יג וסי' רס סעי' ח :

עד מ מיי' פ"א מהל' גזילה הלכה ג סמג לאוין קפו טוש"ע ח"מ סי' שנט סעי' ז :

עה נ מיי' פ"י מהל' מכירה הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רס סעי' א :

עו ס מיי' פ"י מהל' עדות הלכה ד סמג לאוין ריט טוש"ע ח"מ סי' לד סעי' יג :

מסורת הש"ס

רש"ל מ"ז וכו' רכ"ש דא"צ למוחקו וכמ"ש תוס' לעיל ד"ס לפלוג

רש"ל מ"ז

שבועות מז:

ב"ג מז·

גליון הש"ס

גמ' עשו תקנת נגזל במסור· עיין לעיל דף כד ע"א תוס' ד"ה תמור · ולקמן ע"ב תוס' ד"ה יצאו שערות :

מצוה להניחה בתוך עשרה אמרי לא לעולם אימא לך אפי' למעלה מעשרה מאי אמרת אבעי לך לאנוחה למעלה מגמל ורוכבו כיון דבמצוה קא עסיק כולי האי לא אטרחוה רבנן *אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום [ה]נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי:

הדרן עלך הכונס

מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה [ו]שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים [ז]ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד שנאמר °כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו וגו' *[ח]אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל [ט]ולא הטובח ולא המוכר אחר הגנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה: **גמ'** ואילו מדת תשלומי כפל נוהגת בין בגנב בין בטוען טענת גנב ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בגנב בלבד לא קתני מסייע ליה לרבי חייא בר אבא *דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [י]הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה איכא דאמרי לימא מסייע ליה לרבי חייא בר אבא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מי קתני אין בין מרובה קתני *תנא ושייר: שמדת תשלומי כפל נוהגת כו': מנה"מ דת"ר *°על כל דבר פשע כלל על שור על חמור על שה ועל שלמה פרט על כל אבידה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט [כ]מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון *[ל]יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון יצא הקדש רעהו כתיב אי מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אף כל דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אבל עופות לא ומי מצית אמרת הכי והא שלמה כתיב אמרי אנן בבעלי חיים קאמרינן אימא בבעלי חיים דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אין דבר שאין נבלתו מטמא במגע ובמשא לא

דהא

רש"י

מתני' גץ· אשטנצל"א: **גמ'** למעלה מעשרים אמה· לא חזו לה אינשי ולא מפרסם ניסא ואנן לפרסומי ניסא בעינן:

הדרן עלך הכונס

מרובה· אין הגונב אחר הגנב כו'· דכתיב וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב: **גמ'** בטוען טענת גנב· גנב בא וגנבו ודרשינן לקמן בשמעתין דחייבו רחמנא כפילא אם נשבע ונמצא שקרן: לא קתני· אלמא נהגי ד' וה' בטוען טענת גנב אם טבח ומכר: מי קתני אין בין· דהוי דוקא ולא שייר מידי: קתני· קצת דברים שזו מרובה על זו ושייר: שהוקשו לקרקעות· דכתיב והתנחלתם אותם וגו' (ויקרא כה): אין גופן ממון· אלא גורמין לגבות ממון:

תוספות

פסולה כסוכה וכמבוי· תימה דהוה ליה למימר ימעט כדאמרי' בריש מסכת סוכה (דף ב·) מבוי דרבנן תני תקנתא וי"ל משום דבעי למימר כסוכה נקט לשון פסולה אי נמי לפי שהיה צריך להאריך בלשון ולומר יכבה וימעט ויחזור וידליק דלמעט כמו שהיא מודלקת לא סגי כדאמרינן בפ' במה מדליקין (שבת דף כג:) הדליקה בפנים והוציאה בחוץ לא עשה ולא כלום והכא נמי לא שנא:

הדרן עלך הכונס

מרובה· מי קתני אין בין כו'· משמע הכא היכא דתני אין בין לא שייך למימר תנא ושייר והקשה הר"י מאורלינ"ש מהא דתנן בפ"ק דמגילה (ד' ח· ושם ד"ה אין) אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים חייב באחריותן ונדבות אינו חייב באחריותן ולכתי הא איכא שהנדבה באה מן המעשר ונדר שהוא דבר שבחובה אין באה אלא מן החולין כדתנן בהתודה (מנחות ד' פא·) וי"ל דהתם לא בא לשנות כל ענין שנדר ונדבה חלוקים זה מזה אלא בא לומר שאין חיוב הבאה בזה יותר מבזה אלא אחריות אבל לענין כל תאחר זה וזה שוין וכן אין בין שבת ליום הכפורים לא איירי לכל דברים שביניהם כגון איסור אכילה וכן אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד לא איירי בחומר שבשניהם כגון לאו ומיתה אלא בדבר האסור או מותר לעשות בהן ועוד י"ל דהך משנה דמגילה שנויה במסכת קנים (פ"א מ"א) גבי עולת העוף ועולה בין נדר בין נדבה אין באה מן המעשר כיון דאין בה אכילת אדם כדדריש בסיפרי בפ' עשר תעשר ת"ל ואכלת ושמחת שמחה שיש בה אכילה יצאו עולות שאין עמהן אכילה ואין להאריך כאן יותר*:

מרובה קתני תנא ושייר· לשון ראשון דמייתי סייעתא לא בעי למימר דשייר דסבר ההוא לישנא דכיון דקתני מרובה אין לומר שייר כמו באין בין וכן משמע הלשון דקאמר ללישנא בתרא מי קתני אין בין מרובה קתני משמע שתחילה היה סבור דמרובה הוי כמו אין בין וא"ת ומאי שייר דהאי שייר וי"ל דשייר טענת גנב באבידה דדריש לקמן רבי יוחנן דמשלם כפל ואי טעין טענת גנב בפקדון לא משלם ארבעה וחמשה בטבח ומכר הכי נמי טוען טענת גנב באבידה ועוד שמשייר שותף שגנב מחבירו ושותפין שגנבו לא משלם ארבעה וחמשה כדאמר לקמן בפירקין (ד' עח:) ועוד יש מפרשים דאין לחוש הכא אם איט משייר כי אם דבר אחד כיון דלא נחת למנייינא אלא דגלי לן שיש ריבוי בכפל מארבעה וחמשה:

יצאו קרקעות כו'· וא"ת כיון דאמעיטי משבועה כדאמרינן בפרק הזהב (ב"מ ד' נז:) תיפוק ליה דאין בהם כפל בטוען טענת גנב דלא משלם אלא בשבועה כדאמרינן לקמן בשמעתין וליכא למימר דאצטריך לקופץ ונשבע דבהגוזל קמא (לקמן ד' קו·) מוכח דלא משלם אא"כ ב"ד משביעין אותו וי"ל דאצטריך להיכא דנשבע ע"י גלגול כדתנן (קדושין ד' כו·) זוקקין הנכסים שיש להם אחריות עם הנכסים כו' לישבע עליהן ומיהו לפי מאי דמסקינן לקמן האי כל ריבוי הוא מדלא כתיב הני פרטי גבי כסף וכלים וס"ל דכפל ושבועה הכל אחד ניחא דליכא אלא חד קרא לתרוייהו וא"ת וגניבה בקרקע היכי שייכא וי"ל במסיג גבול א"נ במחובר לקרקע כי הסיג די' גפנים טעונות וטוען שנגנבו לו ה' ונמצא שהוא גנבם (שבועות ד' מב:): **יצאו** שטרות· ואם תאמר למה לי קרא למעט מכפל והא אפי' אבדו בידים לא משלם קרן למאן דלא דאין דינא דגרמי ואפי' מאן דדאין לא הוו אלא מדרבנן כדפרישית בסוף [הפרה] (ד' נג· ד"ה חמור) וי"ל כיון דלאי איתיה לשטר בעין חייב להחזיר (משלם) סלקא דעתך דכשמחזיר [משלם] (מחזיר) הכפל עמו: ר"ם

רעהו

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הל' יא טוש"ע ח"מ סי' שפד סעי' ג:

עח ב ג מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הל' יג סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תית סעי' יב:

עט ד מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרעא סעי' ו:

פ ה מיי' פ"ד מהל' חנוכה הלכה ז סמג עשין מד סי' ה טוש"ע שם:

א ו ז מיי' פ"א מהל' גניבה הל' ו:

ב ח ט מיי' שם הל' יז סמג עשין מא טוח"מ סי' שנ:

ג י מיי' פ"ד שם הל' א סמג שם טוח"מ סי' שנב:

ד כ ל מיי' שם פ"ב הל' א והל' ב טוח"מ סי' שנ:

מסורת הש"ס

[ב"ב כו· שבת כא:]

לעיל כב· שבת כא:

לעיל ל· [שבת כא:]

שבת כא:

[לקמן סג: ועי' תוס' לקמן סו· ד"ה אין]

[לקמן סג: קו:]

שמות כב ב"מ נו: שבועו' מב·

[לקמן קיז:]

[סוכה נד· וש"נ]

[פי' תוס' חגיגה ח· ד"ה אמאי ותוס' תענית יג: ד"ה מאי]

תורה אור

שמות כא

גליון הש"ס

מתני' החנוני חייב· עיין לעיל דף כז ע"ב תוס' ד"ה ס"ג אמאי:

דהא כל חד וחד כלל ופרט באפי נפשיה דרשינן ליה אבל עופות לא א"כ נכתוב רחמנא חד פרטא הי נכתוב רחמנא אי כתב רחמנא שור הוה אמינא קרב לגבי מזבח אין שאין קרב לגבי מזבח לא ואי כתב רחמנא חמור הוה אמינא קדוש בבכורה אין שאין קדוש בבכורה לא אמרי א"כ נכתוב רחמנא שור וחמור שה למה לי ש"מ לאתויי עופות ואימא לאתויי עופות טהורים דומיא דשה דמטמא בגדים אבית הבליעה אבל עופות טמאים דלית בהו טומאה דלא מטמאי בגדים אבית הבליעה לא כל ריבויא הוא וכל היכא דכתב כל ריבויא הוא והא גבי מעשר דכתיב כל וקא דרשינן ליה בכלל ופרט דתני'* °ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע אמרי בכל כללא כל ריבויא הוא ואיבעית אימא כל כללא הוא מיהו כל דהכא ריבויא הוא מכדי כתיב מעיקרא כלל ופרט וכלל דכתיב *°כי יתן איש אל רעהו כלל כסף או כלים פרט לשמור הדר וכלל ואי סלקא דעתך האי על כל דבר פשע נמי לכלל ופרט הוא דאתא נכתוב רחמנא להני פרטי גבי האיך כלל ופרט על כל דבר פשע למה לי ש"מ ריבויא הוא השתא דאמרת כל ריבויא כל הני פרטי למה לי חד למעוטי קרקע וחד למעוטי עבדים וחד למעוטי שטרות שלמה למעוטי דבר שאינו מסוים על כל אבידה לכדר' חייא בר אבא *דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הטוען טענת גנב באבידה

תורה אור: דברים יד · שמות כב

רש"י

דהא כל חד וחד כלל ופרט באפיה נפשיה דרשינן ליה · כלומר היכא דאיכא פרטי יתירי כל חד וחד מרבי כעין דידיה ולא דרשינן כולהו בהדי הדדי דליהוי כעין הפרט דשלמה לרבות בעלי חיים שאין נבילתן מטמאה כדאמר לקמן כדתני דבי חזקיה שדי שור בין המלא לתמלא כו' שדי חמור בין המלא לתמלא אלמא כל חד וחד באפי נפשיה מדריש: א"כ · דכעין הפרט בכל לדדין הוא דמייתי לא נכתוב אלא חד מהני פרטי דבעלי חיים ומתרבי כעין הפרט כל שנבלתו מטמאה ומדכתב פרטי יתירי תנס ענין לרבות שאר בעלי חיים: קדוש בבכורה · כעין שור ושה הוא דמתרבי מכעין הפרט דחמור דדמי ליה בתלת לדדין בעלי חיים ובבכורה ונבלתו מטמאה אבל נבי וא"ל דלא דמי ליה אלא בתרתי לא להכי כתב שור דאם אינו ענין לו תנהו ענין לשאינו קדוש בבכורה דדמי מיהת בתרתי לפרטא ב"ח ונבלתו מטמא ולעולם עופות לא: ה"ג א"כ לכתוב רחמנא שור וחמור שה למה לי לאתויי עופות: ואימא טהורין · דדמי לפרטא קלא דים טומאה בנבלתם קלא לטמא בבית הבליעה: אבל עופות טמאים לא · דלית בהו טומאה כדאיתא בחולין (ד' ק:) יכול תהא נבלת עוף טמא מטמא בגדים אבית הבליעה ת"ל נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה וטריפה יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבילה וטריפה אלא משום בל תאכל טמא: פרי מפרי · ולד מולד וגפן מחרצן למעוטי מים ומלח וכמיהין ופטריות: גידולי קרקע · למעוטי דגים: מכדי כתיב · ברהש הפרשה כלל ופרט כי יתן איש ודרשינן ליה בפרק הזהב לענין שבועת שומרין למימר דאין נשבעין אלא על כעין הפרט שמטלטל וגופו ממון: ואי ס"ד האי על כל דבר פשע · דאתא לענין כפל למידרשיה בכלל ופרט אתא ולא מתרבי לכפל אלא כעין הפרט לכתבינהו להני פרטי בקרא קמא ולדרוש כל חד באפי נפשיה כדקאמרת דהא בקרא קמא נמי כפילא כתיב אלא ש"מ האי כללא דקרא בתרא ריבויא הוא ולענין כפל [לא] דרשינן כלל ופרט וקרא קמא דכתיב ביה כלל ופרט לענין שבועה הוא דאתא כדכתיב בתריה ונקרב בעל הבית וגו': שלמה · יש לה סימנים כדאמרינן באלו מציאות (ב"מ דף כז·) מה שלמה מיוחדת שיש לה סימנים כו': למעוטי דבר שאינו מסוים · שאין לבעלים סימן בו שפטור מכפל: באבידה

תוספות

רעהו אמר רחמנא · ולא הקדש תימה לר"י ומאי איצטריך רעהו למעוטי הקדש מכפל בטוען טענת גנב הא ליכא שבועה בהקדש ולמסקנא דנפיק כפל ושבועה מחד קרא א"ש וא"ת דלקמן נפקא לן בפרקין (ד' עו·) למעט הקדש מוגונב מבית האיש ולא מבית הקדש וי"ל דהתם נמי לא מהיש קדרים דגבי הקדש נמי שייך לשון איש ולא משום דכתיב (שמות טו) ה' איש מלחמה אלא משום דבכל דבר שהוא לשון זכר שייך לשון איש ואשה על לשון נקבה כגון אשה אל אחותה בקרסים (שם כו) אלא התם ה"פ מבית איש דשייך ביה רעהו כדכתיב ולא מבית הקדש והגנב דגבי גנב *איצטריך למנקט האי לישנא למידרש ולא מבית הגנב נקט ליה נמי לענין הקדש*: דהא כל חד וחד דרשינן כלל ופרט באפי נפשיה · וא"ת והא לקמן גבי ונתת הכסף דרשינן כולהו פרטי באחת ובפרק קמא דקדושין (ד' יז· ושם) גבי הענקה וי"ל כיון דכתיב על אכל פרטא כדכתיב על שור על חמור על שה על שלמה ש"מ למידרש כל חד וחד פרטא באפי נפשיה אי נמי ע"כ אית לן למידרש כל חד פרטא באפי נפשיה ולמעט עופות דאי לאו הכי לשתוק מכולהו פרטי ולכתוב שלמה לחודיה ותו לא דמשלמה אתי כל מילי בין בעלי חיים בין אינם ב"ח מכלל ופרט וכלל דמשום דהוו ב"ח לא גריעי והשתא בתחילה כשהקשה ואימא מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמאה כו' הו"מ למפרך קושיא אחריתי לפי מה שסובר דאמרינן מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון לא לכתוב אלא שלמה לחודיה ולשתוק מכל שאר פרטי אלא הא עדיפא ליה למיפרך שמקשה דאפי' מה שאמר אין אמת: דלא מטמא נבלתו · כדממעט להו בתורת כהנים ובזבחים בפ' חטאת [העוף] (ד' סט:): למה לי · למהדר למכתב כללא אחרינא אלא לאו ש"מ כל ריבויא הוא לפי מאי דמסיק השתא (כל ריבויא הוא השתא) נפיק מקרא דהכא כפל ושבועה וא"ת ל"ל דכתב רחמנא כל הני פרטי לא לכתוב אלא כסף ומינה שמעינן דבר המטלטל וגופו ממון מכלל ופרט וכלל וכי תימא שלא הייתי דורשו לכלל ופרט משום דאיצטריך כדדרשינן בשבועות (דף מג: ושם ד"ה מה) מה כלים שנים והא ע"כ כלל ופרט דרשינן ליה בהזהב (ב"מ דף נז: ושם ד"ה כי) לענין שבועה דאין נשבעין על הקרקעות ועל עבדים ושטרות וכפל ושבועה הכל אחד מדקאמר לכתבינהו להנך פרטי התם והיכי הוה מצי למכתבינהו א"כ הייתי ממעט עופות טמאים משבועה אלא ע"כ אם תמעטם מכפל ג"כ משבועה תמעטם ועוד אי הוה כתיב להו התם לא הוה דרשינן להו גבי כפל אלא גבי שבועה אלא פשיטא לן דהני קראי קיימי אכפל ושבועה וי"ל כסף או כלים איצטריך *לכדדרשינן בשבועות מה כלים שנים כו' והא דדרשינן ליה בפ' הזהב (שם) לכללי ופרטי וכללי אילו לא נאמר קאמר כלומר אילו לא נאמר על כל דבר פשע היינו דורשין מיעוט קרקעות ועבדים ושטרות מקרא דכי יתן אבל השתא דכתיב על כל דבר פשע אייתר ליה כסף או כלים למה כלים שנים ולפי מה שפירשתי דכפל ושבועה הכל אחד כי היכי דדרשינן לענין שבועה מה כלים שנים הכי נמי לענין כפל וכן הא דממעטינן דבר שאינו מסויים הוי *בין לענין שבועה בין לענין כפל ואפי' היכא דנשבע על ידי גלגול בדבר שאינו מסויים פטור הוא מכפל: אלא כל ריבויא · אע"ג דבברייתא דריש להו כלל ופרט וכלל לאו משום דדריש לקרא הכי אלא מאיזה טעם שיהיה מרבינן כל דבר המטלטל וגופו ממון ולפי שדרשה זו שגורה בגמרא נקט בענין זה: חד למעוטי קרקעות · שטרות הוה ליה למעוטי בריתא דדמי טפי למעוטי כדמוכח לקמן בפ' בתרא (ד' קיז:) דלמאן דדריש ריבויי ומיעוטי לא הוה ממעט אלא שטרות: וחד למעוטי עבדים · אע"ג דלעיל ילפינן עבדים מדאתקוש לקרקעות הכא כיון דכתיב כל ריבויא בעי לכל חד מיעוט באפי נפשיה: דבר שאינו מסויים · פירש הקונטרס דבר שאין לבעלים סימן בו וקשה מה לי יש בו סימן מה לי אין בו סימן ומפרש ריב"א כגון ההיא דתנן בשבועות הדיינין (שבועות ד' מב: ושם ד"ה על) אין נשבעין אלא על דבר שבמדה שבמשקל ושבמנין לאפוקי בית מלא מסרתי לך וכיס מלא והלה אומר מה שהנחת אתה נוטל אבל זה אומר עד החלון וזה אומר עד הזיז חייב ומנא ליה הא סברא אי לא משום דדרשינן משלמה ועוד היינו יכולין לפרש דבר המסויים כי ההיא דפרק הזהב (ב"מ ד' מז·) מה נעל דבר מסויים כו' °לאפוקי חלי רימון וחלי אגוז דלא וכן אמרינן לקמן (דף סד:) גבי דרשה דהמלא תמלא דאמר שדי חמור בין המלא תמלא למעוטי דבר שאינו מסויים היינו חצי רימון וחלי אגוז דממעט להו מכפל ודבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין דמרבי גבי חיוב שבועה תיפוק ליה ממשמעות דכי הוא זה ויש ספרים °דגרסי לקמן לאתויי דבר שאינו מסויים ואין נראה דמהיכא הוה ס"ד למעוטי דאיצטריך קרא לאתויי דאף על גב דממעטינן ליה לענין טוען טענת גנב מכפל בגנב עצמו מהיכא אתי אלא למעוטי גרס ואף על פי שנתמעט מגנב עצמו בפסוק הראשון אין למעט בכך בפסוק האחרון עד שימעט הכתוב בהדיא דהא קרקעות עבדים ושטרות איצטריך למעוטי ולא ילפינן מהדדי:

אהודים

מסורת הש"ס

לעיל נד: נזיר לה: ערכין כז:

ב"מ נז: שבועות מג·

לעיל מי· לקמן קו:

שייך לעיל:

[לקמן סט:]

[ועיין תוספות בכורות יא· ד"ה וגונב]

ס"א ני

ע ין בר"מ

פיין.. ס"א

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דבר וכו' לאפוקי חלי רימון· עי' שבת דף נג ע"ב תוס' ד"ה אמאי: בא"ד דגרסי לקמן לאתויי דבר שאינו מסויים· עיין בסה"ש פ"ק דקדושין סי' ב':

עין משפט
נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' גניבה הל' ג ועיין במ"מ טוש"ע סי' שנב :

ו ב מיי' פ"א מהל' שבועות הל' ח ט סמג לאוין רמ :

ז ג מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה א טוש"מ שם :

ח ד מיי' פ"א מהל' שבועות הל' ט י יא סמג שם :

ט ה מיי' פ"ד גניבה הלכה הלכ' טוש"מ שם :

י ו מיי' שם הלכה א טוש"מ שם :

יא ז מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רצא סעיף א :

באבידה משלם תשלומי כפל שנאמר °על כל אבידה אשר יאמר תנן התם *איהיכן פקדוני אמר ליה אבד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן יהודה על פי עצמו משלם קרן וחומש ואשם יהיכן פקדוני אמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל יהודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם קתני מיהא בטוען טענת גנב דמשלם תשלומי כפל יאבל בטוען טענת אבד לא משלם תשלומי כפל ואפי' טוען טענת גנב בשבועה הוא דמשלם תשלומי כפל אבל שלא בשבועה אינו משלם תשלומי כפל מנהני מילי דתנו רבנן °אם ימצא הגנב בטוען טענת גנב הכתוב מדבר אתה אומר בטוען טענת גנב או אינו אלא בגנב עצמו כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב(א)בטוען טענת גנב הכתוב מדבר תניא אידך אם ימצא הגנב בגנב עצמו הכתוב מדבר אתה אומר בגנב עצמו או אינו אלא בטוען טענת גנב כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב הרי טוען טענת גנב אמור הא מה אני מקיים אם ימצא הגנב בגנב עצמו הכתוב מדבר דכולי עלמא מיהת אם לא ימצא הגנב בטוען טענת גנב כתיב מאי משמע אמר רבא אם לא ימצא כמה שאמר אלא שהוא עצמו גנבו ישלם שנים ומנלן דבשבועה דתניא *°ונקרב בעל הבית אל האלהים ילשבועה אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין נאמר שליחות יד למטה ונאמר שליחות יד למעלה מה להלן לשבועה אף כאן לשבועה בשלמא למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב היינו דכתיבי תרי קראי אלא למאן דאמר תרוייהו בטוען טענת גנב תרי קראי למה לי אמרי חד למעוטי טענת אבד ולמאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דלא מייתר למעוטי טענת אבד מנא ליה מגנב הגנב ולמאן דאמר תרוייהו בטוען טענת גנב דמיעט ליה טוען טענת אבד גנב הגנב מאי דריש ביה אמר לך מבעי ליה לכדרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דהאי גנב הגנב אפקיה למעוטי טענת אבד דר' חייא בר אבא מנא ליה אמר לך הקישא הוא *ואין משיבין על הקישא בשלמא למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב שפיר אלא למאן דאמר תרוייהו בטוען טענת גנב גנב עצמו מנא ליה וכי תימא ליתי בק"ו מטוען טענת גנב דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה להלן בשבועה אף כאן בשבועה נפקא ליה מדתנא דבי חזקיה *דתנא דבי חזקיה יאמר שור וגניבה והכל בכלל אילו כך הייתי אומר מה הפרט מפורש קרב לגבי מזבח אף כל קרב לגבי מזבח מה יש לך להביא שה

כשהוא

והעדים מעידים אותו שאכלו · אכלו נקט לרבותא אף על פי שאבדו מן העולם פטור מן הכפל בטענת אבד וסיפא נקט שגנבו לרבותא דאע"פ שהוא בעין חייב כפל כיון שטוען טענת גנב : **הוי** אומר בטוען טענת גנב דבר הכתוב · דבא זה ולימד על זה : **מגנב** הגנב · דהגנב משמע המיוחד כמו העולה עולה ראשונה (פסחים דף נח:) היכך המיומנת שבידך (חולין דף נא·) : **ואידך** (ב)הגנב לכדר' חייא בר אבא · אע"ג דהאי דריש ריבוי והאי למיעוט אין לחוש דהכל לפי סברת הדרש :

כשהוא

באבידה · מואי אבידה שטוען נגנבה הימני לאחר שמצאתיה : שנאמר על כל אבידה וגו' ובטוען טענת גנב מוקמינן ליה להאי קרא לקמן בשמעתין : תנן התם · בהגוזל עצים : משלם את הקרן · דאין כפל אלא בטענת גנב : הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם · דכתיב (ויקרא ה) או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' וזהו אשם גזילות ואינו בא אלא על הודאת פיו דאע"פ דלא כתב בהאי פרשה הודאה כתב רחמנא באשם גזל הגר בפרשת נשא והתודו את חטאתם וגו' וחומש נמי אינו בלא אשם : טענת אבדה · אבד הימנו : בשבועה · לאחר שנשבע לשקר כדקתני משביעך אני : בטוען טענת גנב · בבעל הבית שטוען טענת גנב בפקדון זה כדכתיב וגונב מבית האיש וגו' הכתוב מדבר וקאמר דאם ימצא שהוא גנב שישלם שנים : או אינו אלא בגנב עצמו · שבעל הבית אמת טען ונמצא הגנב שגנבו : כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב · ולקמיה מוקמינן לה בטוען טענת גנב שנמצא הוא בעצמו *גנב הוי אומר דהאי קרא דלעיל נמי כשנמצא בעל הבית שקרן קאמר ולקמיה פרכינן תרי קראי למה לי : בגנב עצמו · מגיד הכתוב שגנב משלם כפל : או אינו אלא בטוען טענת גנב קאמר · דאם נמצא הוא גנב משלם כפל : ה"ג כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב הרי טוען טענת גנב אמור הא מה אני מקיים כו' : אם לא ימצא כמו שאמר · שטוען נגנבה כדכתיב וגונב מבית האיש : אלא הוא עצמו גנבו · ונקרב בעל הבית כלומר והוא כבר נשבע בדבר שלא שלח ידו מה כתיב אחריו על כל דבר פשע וגו' ישלם שנים : וממאי · דהאי ונקרב בעל הבית לשבועה קאמר : לשבועה · שכיון שטוען וגונב מבית האיש ישבע שנגנבה ויפטר : או אינו אלא לדין · *לפרעון דשומר חנם שטוען נגנבה ישלם דהאי קרא בשומר חנם כתיב כדאמרי' בהשואל (ב"מ דף נד:) : שליחות יד למטה · בשומר שכר שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח וגו' : שליחות יד למעלה · ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו : למעוטי טענת אבד · אם טען נאבדה הימנו ועדים מעידים שגנבו פטור מכפל אפילו נשבע : משלם תשלומי ארבעה וחמשה · כגנב עצמו דנפקא ליה מגנב הגנב : הקישא הוא · כיון דסמיכי להדדי הני קראי איתקש גנב וטוען טענת גנב להדדי מה גנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה אם טבח ומכר אף טוען טענת גנב משלם ארבעה וחמשה ואע"ג דאיכא למיפרך מה לגנב עצמו שכן חייב כפל בלא שבועה תאמר בטוען טענת גנב שצריך שבועה אין משיבין על ההיקש כדאמרינן להא מילתא בהגוזל עצים (לקמן דף קס·)ואיכא דאמרי הקישא כדמפרש התם הואיל וגנב משלם כפל וטוען טענת גנב משלם כפל מה גנב טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה אף טוען טענת גנב טבח ומכר משלם ארבעה וחמשה ולאו מילתא היא דהאי מה מצינו בנין אב הוא ולא הקישא אלא סמיכות המקראות קרי היקש והכי נמי שמעינן התם : הניחא למ"ד חד בגנב וחד בטוען [טענת גנב] שפיר · נפקא ליה גנב מהכא אלא למ"ד כו' : מדתנא דבי חזקיה · דדריש קרא אחרינא דמשתעי בגנב עצמו אם המצא תמצא בידו הגניבה וגו' והאי דנקט דרשה ולא נקט קרא משום דמקרא לא נפקא לן בהדיא אלא בעלי חיים כדכתיב משור ועד חמור עד שה חיים ומדרשה מרבה להו תנא דבי חזקיה לכולהו : יאמר שור וגניבה והכל בכלל · דמרבינן כל כעין הפרט דבר המטלטל וגופו ממון חמור ושה למה לי ומשני אילו כן וכו' ולקמיה מפרש מאי קאמר הא לאו כלל ופרט וכלל הוא דקדריש ליה כעין הפרט : אף כל קרב · ולא מתרבי מכעין הפרט אלא הקרב למזבח להכי כתב שה דלא תימא כל· לאתויי קרב למזבח קאתי דמה יש לך להביא שקרב למזבח ולא נכתב בפירוש שה כשהוא אומר שה הרי שה אמור הא מה אני מקיים גניבה שאני דורש בכעין הפרט :

לרבות

תורה אור
שמות כב

הגהות הב"ח
(א) גמ' אם לא ימצא הגנב הוי אומר בטוען טענת גנב : (ב) תוס' ד"ה ואידך גנב הגנב כו' :

מסורת הש"ס
לקמן קו· קח: שבועות מט·
[ס"א גנבו יעב"ץ]
ב"מ מא:
[לקמן קו: לעיל סב:]
[לקמן קו: מנחות פב:]
פי' רש"א וכר"מ
[לקמן עס·]

כשהוא אומר שה הרי שה אמור הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר יאמר שור שה וגניבה והכל בכלל אילו כך הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר הקדוש בבכורה אף כל דבר הקדוש בבכורה מה יש לך להביא חמור כשהוא אומר חמור הרי חמור אמור הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר יאמר שור והמור שה וגניבה והכל בכלל אילו כך הייתי אומר מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל ב"ח מה יש לך להביא שאר בעלי חיים כשהוא אומר חיים הרי *חיים אמור הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר אמר מר יאמר שור וגניבה מי כתיב שור וגניבה גניבה ושור הוא דכתיב וכי תימא אילו נאמר קאמר אילו נאמר שור וגניבה ומי מצית אמרת מה הפרט מפורש הוה שור פרט וגניבה כלל פרט וכלל נעשה כלל מוסיף על הפרט ואיתרבו להו כל מילי אלא כדכתיב קאמרי גניבה ושור מי מצית אמרת הכל בכלל או מה הפרט מפורש הוה ליה גניבה כלל ושור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שור אין מידי אחרינא לא אמר רבא תנא אחיים קא סמיך ליה וכלל ופרט וכלל קא"ל והא לא דמי כללא בתרא לכללא קמא הא תנא *דבי רבי ישמעאל הוא דכה"ג דריש כללי ופרטי והכי קא קשיא ליה אם המצא תמצא למה לי יאמר שור וגניבה וחיים והכל בכלל אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר הקרב לגבי מזבח אף כל הקרב לגבי מזבח מה יש(א) להביא שה כשהוא אומר שה הרי שה אמור הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר יאמר גניבה ושור ושה וחיים והכל בכלל אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר הקדוש בבכורה אף כל דבר הקדוש בבכורה מה יש לך להביא חמור [כשהוא אומר חמור]הרי חמור אמור הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר יאמר גניבה ושור ושה וחמור וחיים והכל בכלל אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל ב"ח מה יש לך להביא שאר ב"ח כשהוא אומר חיים הרי(ב)חיים אמור הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר אם המצא תמצא ל"ל אי

רש"י

לרבות שאר דברים · כל הני : אילו כן : לשון תשובת שאילה הן : אף כל קדוש בבכורה · ולא מתרבי מדרשא אלא חמור הלכך מה היה לך להביא שלא נכתב חמור להכי כתב חמור דע"כ כלל ופרט(ג) לשאר דברים אתי : והכל בכלל · חיים דמשמע לרבות כל בעלי חיים למה לי : מי כתיב שור · ברישא והדר גניבה דהוה ליה פרט וכלל דנימא הכל בכלל דנעשה כלל מוסיף על הפרט גניבה ושור כתיב דהוה ליה כלל ופרט ושור אין מידי אחרינא לא:וכי תימא אילו נאמר קאמר· אילו נאמר שור ברישא והדר גניבה לא היה צריך לכתוב יותר ולמה לא נכתב כן : אילו נאמר שור וגניבה · בתמיה הא ודאי ה"ל פרט וכלל ושפיר קשיא לי' ומאי אילו כן קמהדר ליה : אלא כדכתיב קאמרי · בתמי' גניבה ושור הא הוה ליה כלל ופרט ומאי הכל בכלל דקא קשי' לי' ומאי מה הפרט מפורש דמהדר ליה הא כלל ופרט לא מרבי מידי : אחיים סמיך · גניבה דה"ל כללא קמא סמיך ליה אחיים דהוי כללא בתרא ודריש בכלל ופרט וכלל וסיפא דקתני ויאמר גניבה שור ושה וחמור והכל בכלל הוא"ל ואחיים סמיך ליה מאי קשיא לי' הא טפי לא כתיב אם המצא תמצא קשיא ליה כדאמר במסקנא ומיהו אפסקיה גמרא למילתי' דרבא בפרכי אחריתי ולא שבק לאסוקיה למילתי' : והא לא דמי כללא בתרא · דלא כייל אלא בעלי חיים לכללא קמא דמשמע כל דבר : הא תנא דבי רבי ישמעאל·בשילהי אלו טריפו': והכי קא קשיא ליה · לתנא דבי חזקיה בסיפא דמילתא : אם המצא תמצא · דמשמע ריבויי למה לי והשת' קא מפרש לה רבא לכולא מתני' : הכל בכלל · דמתרבי כל כעין הפרט דבר המטלטל וגופו ממון : הא מה אני מקיים גניבה · דדרשינן בכלל ופרט לרבות כל דבר : יאמר גניבה ושור ושה וחמור וחיים והכל בכלל · אם המצא תמצא ל"ל ומשני אילו כן הייתי אומר אף כל ב"ח להכי איצטריך אם המצא תמצא למימר דלאו מגניבה וחיים דרשינהו לכלל אלא מאם המצא תמצא ושדינהו לכל הני פרטי בינייהו כדמפרש לקמן : הדר פריך תנא דבי חזקיה מה יש לך להביא שאר ב"ח כשהוא אומר חיים הרי בעלי חיים אמור · כלומר מקרא בהדיא נפקי ולאו מכלל ופרט הלכך מה אני מקיים כלל ופרט לרבות כל דבר ואכתי המצא תמצא למה לי והכי מסקנא דתנא דבי חזקיה :

תוספות

כשהוא אומר שה כו' · אף על גב דחמור כתיב ברישא נקט כי האי גוונא משום דהכי מסיק מילתיה שפיר : **יאמר** גניבה ושור וחיים והכל בכלל · שאל הר"ר אשר מלוני"ל את ר"י היכי ס"ד דמגניבה שור וחיים מרבינן כל דבר ולא (ד) יהיה אלא פרט וכלל דלא הוה מרבינן מיניה אלא ב"ח והשתא בעי לרבויי בכלל ופרט וכלל טפי ממאי דמשמע כללא בתרא והשיב לו ר"י כיון דלא מסיק אכתי אדעתיה לד קדושה בבכורות וקרב לגבי מזבח א"כ אם נאמר מה הפרט מפורש בעלי חיים נמצא שאין כלום בכלל בתרא דחיים יותר מכעין הפרט והואיל וכן הוא אית לן למימר דחיים כלל הוא להיות משמע כל דבר כמו גניבה באם איתו ענין לחיים ממש תניהו לענין כל דבר או נפרש חיים לשון חשיבות כמו אחייה לקרן כעין שגנב דלקמן ולהכי קאמר והכל בכלל דאם לא בא לרבות מכעין הפרט אלא בעלי חיים לא יכתוב שום פרט אלא גניבה וחיים וליהוי גניבה כלל וחיים פרט וכ"מ בעלי חיים והא דפריך הא לא דמיא כללא בתרא לכללא קמא אע"ג [דפרישית] דחיים משמע כל דבר כמו כלל דגניבה מ"מ הואיל ומשמעות פשט שלהן אין שוה אין לעשות כלל ופרט וכלל מהם ומשני ה"א קרב לגבי מזבח אין וכלל חיים כמשמעותיה ומכעין הפרט אנו ממעטינן שאר ב"ח שאין קריבין לגבי מזבח כמו בכל מקום דכעין הפרט אתא למעוטי מכללא בתרא והכל מתיישב(ה)כפי' ר"י אך האחרון דקאמר יאמר גניבה שור ושה וחמור וחיים והכל בכלל דכיון דמכח פרטי בעי למימר שיהיה הכל בכלל מאי קמשני אילו כןהייתי אומר מה הפרט מפורש בעלי חיים והא מכח פרטות בא לרבות אפי' לאו בעלי חיים ואור"י דהמתרץ לא הבין דברי המקשן וחוזר ומקשה לו אותה קושיא עצמה ומפרש דבריו ואין נראה דאין זו סוגיית הגמ' אלא תנא אחד הוא שואל ומשיב לעצמו לכך נראה לפרש דהתנא לרווחא דמילתא בא לפרש דאפילו תאמר שאין חילוק בין ב"ח לשאין בעלי חיים ולא ממעטינן מחיים דלאו ב"ח אפ"ה מפרטא דשור לא תרבה כל דבר המטלטל וגופו ממון ותקשה לך המצא תמצא ל"ל דהא לא מרבינן מפרטא דשור אלא דבר הקרב לגבי מזבח ומסיק ויאמר גניבה ושור וחמור שה וחיים והכל בכלל וא"כ המצא תמצא למה לי ומשני אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש ב"ח עתה שאין מולא טעם אחר מחלק בין בעלי חיים לשאין בעלי חיים אבל בתחלה שהיו לו טעמים אחרים לא חושש אם לא נחלק והשתא איצטריך המצא תמצא לרבות שאין בעלי חיים ופריך מה יש לך להביא בעלי חיים כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור ולמה לי כל הני פרטי הא מה אני מקיים גניבה פירוש כלל ופרט וכלל לרבות כל דבר ועוד שאלו דאמאי הוצרך לומר מה הפרט מפורש ב"ח ה"ל למימר אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא לאתויי עופות טהורים ולא הוי מצי לאקשויי תו כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור כו' ושפיר איצטריך המצא תמצא ואור"י דסובר זה התנא שאין לנו לתלות זה הדבר בכל טומאה *כיון שטומאה חלוקה יותר מדאי שזה במגע ובמשא וזה בבית הבליעה דוקא ועוד שאלו למה ליה לרבא למימר דאם המצא תמצא קא קשיא ליה וצריך להפוך דברי הברייתא ולומר גניבה ושור לימא דחזקיה אתא לפרושי למה כל הני פרטי ואאם המצא תמצא סמיך וכבני מערבא ס"ל דאמרי בשני כללות הסמוכי' זה לזה הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט וה"ק יאמר המצא ושור וגניבה והכל בכלל אבל המצא תמצא לא חשיב להו שני כללות דדברה תורה כלשון בני אדם ומשני דמשור לחודיה ועם שני כללות לא אתי ומסיק ויאמר המצא ושור וחמור ושה וגניבה והכל בכלל אילו כןהייתי אומר מה הפרט מפורש ב"ח והשתא מסיים שפיר כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור הא מה אני מקיים כלל ופרט לרבות כל דבר והוי אתי מסקנא דברייתא שפיר דלפי מה שמפרש רבא דהמצא תמצא קא קשיא ליה אין מתרץ בברייתא עצמה כלום וגם מה שמזכיר שור קודם לגניבה הוה אתי נמי שפיר והשיב לו ר"י חדא דאין לומר *דברה תורה כלשון בני אדם אלא במקום שאי אפשר לומר בע"א ואין להאריך כאן בזה ועוד דא"כ היאך היה יכול לומר אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש קרב לגבי מזבח וקדוש בבכורה הא ע"כ כיון דסבר האי תנא דשני כללות הסמוכים זה לזה בריבה ומיעט וריבה דיינינן ליה א"כ משני כללות הוה מרבינן כל דבר דהא ליכא למימר הטל פרט ביניהם כבני מערבא דא"כ תקשה ליה שה למה לי כדפריך בסמוך :

[בעלי חיים]

זבחים ד: חולין סו: [כריתות כא:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מה יש לך להביא שה : (ב) שם כשהוא אומר חיים הרי בעלי חיים : (ג) רש"י ד"ה אף כל וכו' כלל ופרט וכלל לשאר : (ד) תוס' ד"ה יאמר וכו' ולא יהא אלא פרט : (ה) בא"ד מתיישב לפי' ר"י וכו' למימר שיהיה הכל בכלל חיים מאי קמשני וכו' והא מכח פרטות בא לרבות בכלל חיים אפילו לאו :

וגי' רש"ל אינו יכול לומר הצד השוה שבהם. העתק מחילופי גרסאות

ותימה דלא הוי צריך לומר דברה וכו' דמבעי' ליה לכדתני' ידו כו' ולימוד דהמצא המצא או המצא המצא לא משמע ליה וכדפירשו התוספות לקמן. העתק מחילופי גרסאות ;

תורה אור

אי הכי שפיר קשיא· ליה משום דאית ליה פירכא לרבות כל דבר מהיכא קמייתי ליה מכלל בתרא כללא גופיה חיים כתיב ביה כלל ופרט וכלל מאי קא מהני ליה אי לאתויי כל דבר הא חיים כתיב בעלי חיים אין מידי אחרינא לא משום הכא איצטריך אם המצא אמרי והא שני כללות דסמיכי אהדדי נינהו אמר רבינא *כדאמרי במערבא כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכים זה לזה הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט שדי שור בין המצא לתמצא לאתויי מאי אי לאתויי ב"ח מחיים נפקא אלא לאתויי דבר שאינבעלי חיים ודרוש הכי מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יתו שדי חמור בין המצא לתמצא לאתויי מאי אי לאתויי דבר שאין בעלי חיים משור נפקא אלא לאתויי דבר מסויים א"ה שה למה לי אלא ריבה ומיעט וריבה הוא כדתנא דבי רבי ישמעאל *דתנא דבי ר' ישמעאל במים במים ב' פעמים אין זה כלל ופרט אלא *ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי אי הכי כל הני פרטי למה לי חד למעוטי קרקע וחד למעוטי עבדים וחד למעוטי שטרות גניבה וחיים לכדרב דאמר אחייה לקרן כעין שגנב ולמ"ד חד בגנב וחד בטוען טענת גנב וגנב עצמו נפקא ליה מאם ימצא הגנב האי אם המצא תמצא מאי דריש ביה מבעי לי' לכדרבא בר אהילאי *דאמר רבא בר אהילאי מאי טעמא דרב דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור דכתיב אם המצא תמצא אם המצא בעדים תמצא בדיינים פרט למרשיע את עצמו ולמ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב דהאי אם המצא תמצא מפיק ליה לגנב עצמו מרשיע עצמו מנלן °מאשר ירשיעון אלהים ולא המרשיע את עצמו ולמ"ד חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דאייתי ליה מהמצא תמצא למרשיע את עצמו האי אשר ירשיעון מאי דריש ביה אמר לך ההוא מיבעי ליה למודה בקנס דפטור ומ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב קסבר מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב ולמ"ד חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דנפקא ליה גנב מהתם בשלמא אם המצא תמצא לכדרבא בר אהילאי אבל כל הני פרטי למה לי כדתנא דבי רבי ישמעאל *דתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא לדבר שנתחדש בה ואימא גנב עצמו בשבועה לא ס"ד דתניא רבי יעקב אומר שנים ישלם *שלא בשבועה אתה אומר שלא בשבועה או אינו אלא בשבועה אמרת לא כך היה מאי לא כך היה אמר אביי לא לכתוב רחמנא שנים ישלם בגנב וליתי בק"ו מטוען טענת גנב ומה טוען טענת גנב דבהיתירא אתא לידיה אמר קרא לישלם תרי גנב עצמו דבאיסורא אתא לידיה לא כל שכן אלא שנים ישלם דכתב רחמנא בגנב עצמו למה לי דאפילו שלא בשבועה והאי אם המצא להכי הוא דאתא הא מיבעי ליה *לכדתניא ידו

אין

שמות כב

הכי שפיר קא קשיא ליה · ומאי תשובה יש בדבר: ה"ג לרבות כל דבר מהיכא מייתי לה מכלל בתרא כללא גופא חיים כתיב ביה · כלומר אילטריך אם המלא תמלא דאי מגניבה וחיים דרשת לכלל איכא למיפרך שאר דברים מהיכא מייתית להו מכללא בתרא ·אף כל כללא גופיה חיים כתיב ביה דכל היכא דדרשינן כלל ופרט וכלל אף כל מכללא בתרא מידרש דכללא קמא למעוטי הוא דאתי דבלאו איהו הוי פרט וכלל דאיתרבו כל מילי ומהני כללא קמא למעוטי מאי דלא דמי ליה לפרטא וכללא בתרא לרבויי אתי דאי לאו איהו ה"ל כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט הלכך לא דרשינן מיניה אלא בעלי חיים ובטיל ליה כלל ופרט דאע"ג דדריש תנא דבי ר' ישמעאל בעלמא כללא דלא דמי (ליה פרטא) הני מילי לרבויי מידי דהוי בכללא בתרא: להכי אילטריך אם המלא תמלא · למידרש כללי מיניה כדמפרש ואזיל: והא תרי כללי דסמיכי נינהו · המלא תמלא והיכי מלי למדרש מינייהו כלל ופרט וכלל: הטל פרט · הכתוב בלידן ביניהן: אלא לאתויי דבר המסויים · אין אבל דבר שאינו מסויים לא ומריבויא דרשינן לה ולא ממשמעותא דיש בהמות הרבה שאין בהן סימן דאי ממשמעותא דקרא נפקא היפוק מכעין הפרט דשור: ה"ג דתנא דבי ר' ישמעאל במים במים ב' פעמים · ולא גרס כל מקום שנאמר במים במים תאכלו כל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים הואיל וכללים סמוכים הם והפרט אינו ביניהן אלא אחריהם כתיב בימים ובנחלים דמשמע דימים ונחלים הוא דבעינן סנפיר וקשקשת אבל שיחין ומערות לא אין זה נדרש בכלל ופרט דלא ליתרבי אלא כעין הפרט אלא בריבה ומיעט וריבה ואתרבי כל מילי אלא דמיעוט מהני למעוטי פורתא חדא מילתא ותו לא: חד למעוטי קרקע כו' · ועד השתא לא מלי לתרולי הכי דכי הוה דיינינן להו בכלל ופרט לא הוה מתרבי כעין הפרט אלא דבר המטלטל וגופו ממון וממילא הוי ממעטי כל הני: אחייה לקרן כעין שגנב · לקמן היא במתניתין דאם גנב בהמה והוכחשה או הוזלה משלם כשעת הגניבה דכתיב חיים החייהו לקרן של גניבה שיהא שלם: מ"ט דרב · לקמיה היא בהאי פירקא: אם המלא בעדים · אם תחלה תמלא בעדים תמלא הכפל שהוא קנס בדיינין: פרט למרשיע את עלמו · אע"פ שבאו עדים אחרי כן אין משלם כפל: ההוא מיבעי לי' למודה בקנס דפטור · אם לא באו עדים אחרי כן ואייתר ליה אם המלא תמלא לפטור אפילו באו עדים דאי לא כתיב אלא חד קרא הוה מוקמינן ליה בלא באו עדים: כל הני פרטי למה לי · אי למעוטי קרקעות ועבדים ושטרות כדאמרן הא אימעיטו להו להנך מהנך פרטי דכתיבי בעל כל דבר פשע: שנתחדש בה · אם המלא בעדים תמלא בדיינין פרט למודה בקנס: ואימא גנב עלמו · לא ישלם כפל עד שישבע לשקר הואיל ומקראי דלעיל נפקא לן גנב עלמו:

כחושה

אי הכי שפיר קשיא ליה · ומשני משום דאית ליה פירכא אע"ג דהאי פירכא ליתא בברייתא היינו משום דלא חש לפרשה: מהיכא קמייתי ליה מכללא בתרא כללא גופי' חיים כתיב ביה· גם זה שאל ה"ר אשר מלוני"ל את ר"י דאכתי תקשה המלא תמלא ל"ל דהא כיון דלא מלי לרבויי בכלל ופרט וכלל טפי אלא בעלי חיים משום דכללא גופיה חיים כתיב ביה א"כ ע"כ חיים לכללא לא אתיא דאי כללא אמאי אילטריך כל הנהו פרטי לא לכתוב אלא גניבה וחיים והוה מרבינן נמי כל בעלי חיים אלמא לאו כללא הוא אלא פרטא ומפרט דחיים לחוד נרבה כל ב"ח ומכל הני פרטי נרבה כל דבר והכי איתא בסמוך אי לאתויי בעלי חיים מחיים נפקא והשיב ר"י דלקמן ודאי דאיכא כללא ופרטא וכללא כדאמר שדי שור בין המלא תמלא קאמר שפיר דמכעין הפרט דשור מרבינן אפילו דלאו ב"ח דכל ב"ח מפרטא דחיים נפקא אבל הכא בלא המלא תמלא אי חיים לא הוי כלל היכי מתרבו דלאו ב"ח מפרטי כיון דליכא כלל בתרא לרבויי מיניה כעין הפרט והואיל שאין לרבות מהן כלום אם נעשה חיים פרט ע"כ לריכין אנו לעשות מחיים כלל ויבואו הפרטות למעט מן הכלל ונאמר מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמאה ונמעט מהם עופות טמאים ואע"ג דהאי תנא אין נראה לו לתפוס לד טומאה היינו דוקא לפי מה שהיה יכול לתפוס לד ב"ח ורולה לעשות כלל דחיים כמו כלל דגניבה אבל השתא דמסיק דמחיים לא משמע אלא ב"ח ואין יכול לתפוס לד ב"ח דא"כ פרטי למה לי ע"כ היה לריך לתפוס לד טומאה להכי אילטריך המלא תמלא לרבות כל דבר כדמסיק: למעוטי דבר שאין מסוים · אית ספרים דגרסי *לאתויי ולעיל (דף סג· ד"ה דבר) מפורש: אי הכי שה ל"ל· °ה"מ לאקשויי שור ושה ל"ל *דמכעין הפרט דחיים לחוד מרבינן כל דבר אפילו דלאו ב"ח ולפי שהגמרא התחיל דבריו בשור שהוא ראשון נקט הכי אבל באמת הוא שניהם מיותרים:

אין

יב א מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה ד סמג עשין עא:

שבועות דף ה· חולין דף סו· בכורות נא·

[עיין בהרא"ש ריש קידושין סי' ב']

דאל"כ כללא בתרא למה לי לרבות כעין הפרט הא בפרט עצמו משמע כל · העתק מחילופי גרסאות

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אי הכי שה למה לי ה"מ לאקשויי· עיין תשובת מהר"י אדריבי סי' שלד:

שבועות ה· [חולין סו: זבחים מד· בכורות נא· ע"ש] ס"א ל"ג ותוס' שכתב הגיה דלא דמי ליה לכללא קמא ומהרש"ם הגיה דלא דמי לפרטי ס"מ כו' וכ"פ דדריש בעלמא כללא דלא דמי להדדי לפרטי כלומר לכלל ופרט וכלל לומר בהן מה בפרט עכ"ל

[עי' תוס' שבועות ה: ד"ה דתנא]

לקמן עה·

סוטה ג· שבועות ד· [מנחות יט·]

גיטין ד' עז· ב"מ י: נו:

תורה אור

אין לי אלא ידו גגו חצירו וקרפיפו מנין ת"ל °אם המצא תמצא מ"מ א"ב לימא קרא או המצא המצא או תמצא תמצא מדשני קרא ש"מ תרתי: גופא אמר רב קרן כעין שגנב תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין מאי טעמא דרב אמר קרא גניבה וחיים אמאי קאמר רחמנא חיים בגניבה אחייה לקרן כעין שגנב °אמר רב ששת אמינא *כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא דתניא כחושה והשמינה משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב אמרי משום דא"ל אנא פטימנא ואת שקלת ת"ש שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב התם נמי משום דאמרינן ליה מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא כי קאמר רב ביוקרא וזולא הוא דקאמר היכי דמי אילימא דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' זוזי קרן כעין שגנב לימא פליגא דרב אדרבה *דאמר *רבה האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' זוזי תברה או שתייה משלם ד' איתבר ממילא משלם זוזא אמרי כי קאמר רב כגון דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא קרן כעין שגנב תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כשעתה עמדה בדין תני רבי חנינא לסייעיה לרב* בעה"ב שטען טענת גנב בפקדון ונשבע והודה ובאו עדים אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואשם ואם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם וחומשו עולה לו בכפילו דברי רבי יעקב וחכמים

כחושה והשמינה כו'· הגנב פטמה וקשיא לרב דאמר תשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין וקס"ד בין שבחה בין הכחישה הגנב בידים: ומשני משום דא"ל כו'· אבל שבחה בדמים שהוקרו בהמות בשוק או שנתפטמה מאליה משלם כפל כי השתא: והכחישה· הגנב הכחישה בידים בטורח מלאכה או במקל: מה לי קטלה פלגא· הלכך מההיא שעתא דהכחשה אתחלה לה טביחה: ולבסוף שויא ד'· בשעה שאבדה מן העולם: תברה· בידים או שתייה משלם ד' ובהמפקיד (ב"מ דף מג·) מפרש טעמא דכל כמה דאיתיה בעינא ברשותא דמרה קיימא דהא בעי לאהדורה הלכך ברשותא דמרה הוקרה והיא שעתא דתברה ושתייה הוא דקא גזיל לה אבל איתבר ממילא אמאי מחייבת ליה אההיא שעתא דגזלה והיא שעתא זוזא הוא דשויא וגבי טביחה ומכירה הוי כי תברה או שתייה: משלם קרן וחומש ואשם· משום שבועה ואין כאן כפל דמודה בקנס פטור: ואם משבאו עדים· והחזיק בכפל הודה: משלם כפל ואשם וחומש עולה לו בתוך הכפל· שהרי חומש לבעלים הוא והוא שקל ועכ"ל הא דר' יעקב בששוין כאחד החומש והכפל קמיירי דאי הוה כפילא טפי מחומשא לאו חומשא הוי ולא מיפטר ליה עד דמשלם חומש דחומש כפרה דשבועה הוא: וחכ"א

אין לי אלא בידו · פי' שגנבו בידו ממש גגו חצירו כלומר שהכישה במקל מחצירו של בעה"ב ונכנסה לגגו חצירו וקרפיפו ואיצטריך לרבויי חצר לאשמועינן דחצר קונה אף לחובתו דלא תימא כשליח דמיא ואין שליח לדבר עבירה קמ"ל דקונה כדמפרש בפ"ק דב"מ (דף י:) דיש שליח לדבר עבירה היכא דשליח לאו בר חיובא הוא וכן מוכח התם כדפרישית:

ליכתוב או אם המצא המצא או תמצא תמצא · משמע דאורחיה דקרא ליכתוב ב' פעמים תיבה אחת °וכן בהחובל (לקמן פה·) גבי ורפא ירפא וקשה *דבריש היו בודקין (סנהדרין דף מ: ושם ד"ה מדהוה) קאמר גבי גז"ש דהיטב היטב דמופנה מדה"ל למכתב או דרוש תדרוש או חקור תחקור מדשני קרא בדבוריה בהיטב כו' משמע דאי הוה כתב הכי לא הוה מופנה ואמאי אכתי הוה מופנה מדהוי ליה למיכתב או דרוש דרוש או תחקור תחקור וי"ל דאין ה"נ אלא משום דאין יורד לאותה סברא וניחא ליה למנקט כפל לשון השגור בכמה מקומות כמו העניק תעניק נתון תתן (דברים טו):

גופא אמר רב קרן כעין שגנב· במסקנא דמילתא אמרינן דרב איירי לענין יוקרא וזולא וא"ת ומאי קמ"ל מתניתין היא בריש הגוזל קמא (לקמן דף צג:) כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה ואע"ג דמתני' משמע דלענין שינוי איירי כגון עצים ועשאן כלים והתם (דף צו:) נמי קאמר בגמ' כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה לאתויי דר' אלעאי גזל טלה ונעשה איל נעשה שינוי בידו וקנאו מ"מ לענין יוקרא וזולא נמי איירי כדמוכח בסוף המפקיד (ב"מ דף מג·) דמייתי לה איוקרא וזולא וכן פרק כל שעה (פסחים דף לב·) גבי אוכל תרומה דקאמר היכא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא לא תבעי לך דודאי לפי דמים משלם דלא גרע מגזלן דתנן כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה וי"ל דעיקר רב לא אתא לאשמועינן אלא תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין והא דקאמר מ"ט דרב אתשלומי כפל ותשלומי ד' וה' קא בעי וה"פ אמר קרא גניבה וחיים אחייה לקרן כעין שגנב ומשמע ליה דוקא לקרן ולא תשלומי ד' וה' וא"ת בהגוזל קמא (לקמן דף קה·) דאמר רבא גזל שלש אגודות בג' פרוטות והוזלו ועמדו על ב' והחזיר לו ב' חייב להחזיר לו אחת ותנא תונא גזל חמץ ועבר עליו הפסח אמאי לא מייתי ראיה ממתני' דכל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה כיון דלענין יוקרא וזולא נמי איירי וי"ל דממתניתין דכל הגזלנים לא מצי מייתי דהתם אם איתא לגזילה בעין הויא בת השבה ולהכי כי ליתא נמי בעין משלם כשעת הגזילה אבל גבי אגודה דאם איתא בעין לא הויא בת השבה דהשתא לא שויא פרוטה הוה אמינא דכי ליתא נמי לא משלם אבל מההיא דחמץ ועבר עליו הפסח מייתי שפיר דאילו הוי בעין לא שוי מידי אפ"ה היכא דליתא בעין משלם כדמעיקרא ובפרק כל שעה (פסחים דף לב·) הוי מצי לאתויי מההוא דגזל חמץ דמשלם כדמעיקרא אלא דניחא ליה להביא ההיא דכל הגזלנים שהיא שנויה תחילה ועוד אור"י דמגזל חמץ לא מצי למידק כלל דלפי דמים משלם היכא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא דה"א דגבי חמץ כי ליתא בעין בעי לשלומי ליה חמץ מעליא כאותה חתיכה שגזל דלפי מדה משלם אבל לא כדמים של שעת הגזילה:

דתניא כחושה והשמינה כו'· תימה היכי ס"ד דרב ששת שדבר רב בכחושה והשמינה דא"כ היה מגרע כחו של קרן וממילתיה דרב משמע שבא ליפות כחו של קרן ולגרע כח כפל וד' וה' דקאמר אחייה לקרן דוקא כעין שגנב ואחייה משמע לשון יפוי כח וי"ל דאחייה אין לשון יפוי אלא לשון תשלומים וכל דבר שמשלים החסרון שגנב או גזל קרי אחייה וכן משמע בסוף שמעתין דקאמר *טלאים כדמעיקרא [משלם] כפל ד' וה' כשל עכשיו משמע אפי' מעיקרא שויא זוזא ולבסוף ד' דומיא דטלה ונעשה איל משלם כפל כי השתא לפי' ר"י דלקמן ושם אפרש בע"ה ומיהו ר"ת פי' בע"א לקמן דלגרע כח הכפל קאמר רב כשעת העמדה בדין ולא ליפות:

אנא מפטימנא ואת שקלת· משמע דכשנתפטמה מאליה הוי כשעת העמדה בדין ולפי זה הוה מצי לאוקמי מילתיה דרב כשנתפטמה מאליה ולא הוה צריך לאוקמיה ביוקרא וזולא ומיהו לפי האמת אפי' כשנתפטמה מאליה משלם כפל ד' וה' כעין שגנב כמו בטלה ונעשה איל דאמר לקמן דמשלם כפל ד' וה' כעין שגנב ואפי' שינוי לא קני משום דאמר ליה אטו תורא גנבי מינך דיכרא גנבי מינך הכא נמי כשנתפטמה מאליה מצי אמר ליה אטו שמינה גנבי מינך ודוקא ביוקרא וזולא הוא דקאמר רב כפל ד' וה' כשעת העמדה בדין דלא שייך למימר אטו יוקרא גנבי מינך וטעמא אפרש לקמן בע"ה גבי הא דקאמר טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו:

מה לי קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא· פ"ה משום דהכחשה אתחלה דטביחה היא וקשה לר"י דלא שייכא הכחשה לטביחה מידי כיון שאם היה הורגה כולה בענין זה לא היה בה דין ד' וה' אלא הכי פריך מה לי קטלה כולה דאין הולכין בתר הדמים דהשתא דקנאה בשינוי ואינה של נגנב אלא בתר מעיקרא שהיתה שלו וה"ה בקטלה פלגא ולפי זה ה"ה בהוכחשה ממילא דמשלם כדמעיקרא דמה לי מתה כולה מה לי מתה פלגא ודאי מתה כולה מאליה יש לחייבו כדמעיקרא שהיתה של נגנב ולא בתר השתא וכי קא משני ומוקי מילתא דרב ביוקרא וזולא לא הוה מצי לאוקמי בכחשה דממילא ועוד אר"י דמצי לפרש בע"א מ"ל קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא כלומר אפי' למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף ולא מחייב ד' וה' עד משהו אחרון אפ"ה לא אזלינן בתר חשיבותא דההיא שעתא כפי מה שהוא שוה במשהו אחרון אלא כפי מה ששוה קודם שחיטה א"כ כי קטלה פלגא נמי דהיינו הכחישה לא אזלינן בתר השתא אלא בתר מעיקרא ולפי טעם זה ה"מ לאוקמיה מילתי' דרב בהוכחשה ממילא:

כפילא

מסורת הש"ס

שמות כב

[יבמות כד: ושם נסמן]

בתוספות ב"מ מג: ד"ה אלא שגי' רבא

[לקמן קו: שבועות לז:]

גי' רש"א טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו משמע וכו' וכן הוא גי' הר"מ ע"ש

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"א מהל' גניבה הל' יד סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנד סעיף ג:

יד ב מיי' שם סמג שם טוש"ע שם:

טו ג מיי' שם הלכ' יג סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ד:

טז ד טוש"ע שם בהג"ה ובסעי' א:

יז ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד:

יח ו טוש"ע שם ס"ג:

[ע' בתוס' פסחים מא: ד"ה א"כ ותוס' מנחות יז: ד"ה לכתוב ותוס' כתובות לט: ד"ה אין]

יט ז מיי' שם הלכה יד ופ"ג מהל' גזילה הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעי' ג וסי' שסב סעי' י:

כ ח מיי' פ"א מהלכות גניבה הל"ד ופ"ג מהלכות גזילה ה"ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנד ס"ג וסי' שסב סעי' יא:

כא ט מיי' פ"א מהל' גניבה הל' יד סמג שם טוח"מ סי' שנד:

כב י מיי' פ"א מהל' שבועות הלכה ח והל' ט ופ"ז שם הל' א והל' ב סמג לאוין רמח: ב"מ מג·

כג כ מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה א סמג עשין עא טוח"מ סי' שנב:

גליון הש"ס

גמרא אמר רב ששת אמינא כי ניים. לעיל דף מז ע"ב וש"נ: תוס' ד"ה לכתוב וכו' וכן בהחובל גבי ורפא ירפא. וכן תענית ג ע"א מנחות יז ע"ב:

עין משפט
נר מצוה

כד א מיי׳ פ״ד מהל׳ גניבה הלכה ה והלכה ו :
כה ב מיי׳ פ״ז מהל׳ שבועות הלכה טו ופ״ז מהל׳ גזילה הלכה יב והל׳ יג :
כו ג ד מיי׳ פ״א מהל׳ גניבה הל׳ יג ופ״ב מהל׳ גזילה ואבידה הלכה יד טוח״מ סי׳ שג :
כז ה מיי׳ פ״ד מהל׳ איסורי מזבח הלכה טו והל׳ יח סמג לאוין שיו :

תורה אור

וחכמים אומרים *°בראשו וחמישיתו ממון[ויקרא ה] המשתלם בראש מוסיף חומש ממון שאין משתלם בראש אין מוסיף חומש ר״ש בן יוחאי אומר אין חומש ואשם משתלם במקום שיש כפל קתני מיהת חומשו עולה לו בכפילו דברי רבי יעקב ה״ד אילימא דמעיקרא שויא ד׳ ולבסוף שויא ארבעה חומשו עולה לו בכפילו כפילא ארבעה וחומשא זוזא אלא לאו דמעיקרא שויא ארבעה ולבסוף שויא זוזא דכפילא זוזא וחומשיה זוזא אלמא קרן כעין שגנב תשלומי כפל ותשלומי ד׳ וה׳ כשעת העמדה בדין אמר רבא לעולם דמעיקרא שויא ארבעה והשתא נמי שויא ארבעה ודקא קשיא כפילא ד׳ וחומשיה זוזא הב״ע כגון שנשבע וחזר ונשבע ארבע פעמים והודה והתורה אמרה וחמישיתיו *ב התורה ריבתה חמישיות הרבה בקרן אחת אמר מר וחכמים אומרים בראשו וחמישיתו ממון המשתלם בראש מוסיף חומש ממון שאין משתלם בראש אין מוסיף חומש אבל אשם מייתי מאי שנא חומש דלא משלם דכתיב בראשו וחמישיתו אשם נמי לא משלם דהא כתיב בראשו וחמישיתו ואת אשמו אמרי לך רבנן *את פסקיה קרא ור״ש בן יוחאי ואת ערביה קרא ורבנן אמרי לך לא ליכתוב רחמנא לא וי״ו ולא את ור״ש בן יוחאי אמר לך את לא סגיא דלא כתב לאפסוקי בין ממון גבוה לממון הדיוט הלכך אתא וי״ו ערביה קרא *אמר רבי אילעא ג גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח שלו הוא מוכר איתיביה רבי חנינא לר׳ אילעא ד גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב ואי ס״ד קנייה בשינוי אמאי משלם שלו הוא טובח שלו הוא מוכר אמר ליה ואלא מאי שינוי לא קני אמאי משלם כעין שגנב לשלם כי השתא אמר ליה כי השתא היינו טעמא דלא משלם משום דא״ל תורא גנבי ממך דיכרא גנבי ממך א״ל *רחמנא ניצלן מהאי דעתא אמר ליה אדרבה רחמנא ניצלן מדעתא דידך : מתקיף לה רבי זירא וניקנינהו בשינוי השם אמר רבא °שור בן יומו קרוי שור איל בן יומו קרוי איל שור בן יומו קרוי שור דכתיב °שור או כשב או עז כי יולד איל בן יומו קרוי איל דכתיב °ואילי צאנך לא אכלתי אילים הוא דלא אכל כבשים אכל אלא לאו ש״מ איל בן יומו קרוי איל מ״מ קשיא א״ר ששת הא מני ב״ש היא *דאמרי שינוי במקומו (א) עומדת ולא קני דתניא *נתן לה באתננה °חיטין ועשאן סולת זיתים ועשאן שמן ענבים ועשאן יין תני חדא אסור ותני חדא ה מותר ואמר רב יוסף תני גוריון דמאספורק ב״ש אוסרין ובית הלל מתירין מאי טעמא דבית שמאי דכתיב גם לרבות שינוייהם ובית הלל הם ולא שינוייהם ובית שמאי ההוא הם

וחכ״א ממון המשתלם בראש · שאינו משלם אלא קרן והשיב את אשמו היינו קרן שהוא אשם ותוטא עליו ובקרא אחרינא כתיב התם ואת אשמו יביא לה׳ וגו׳ : ושאינו משתלם בראש · כי הכא דאיכא כפל לא שייך בה דין חומש כלל ואפי׳ לא שוין חומשא וכפילא פטור ור״ש אשם קאתי לאסופי לפטורא : כפילא ד׳ וחומשא זוזא · וכיון דאינן שוין לא חומש מקרי ולא סליק ליה : דכפילא זוזא וחומשא זוזא · דחומש בתר קרנא שיימינן וקרן משלם כעין שגנב נמצא קרן ד׳ וחומשו מוסיף עליו מבחוץ זוזא וכפילא זוזא וכפל כשעת העמדה בדין והייט כרב דאי לאו קרן כעין שגנב לא הוי זוזא חומש ואי כפל כעין שגנב הוי ד׳ אלא ש״מ כרב : ורבנן אמרי לך · אי לערבינהו קבעי לא ליכתוב לא וי״ו ולא את : לאפסוקי בין ממון גבוה · אשם: לממון הדיוט · חומש דלאו אורח ארעא לערובינהו להדיא : נעשה שינוי בידו וקנאו · בשינוי להא מילתא דאם טבח ומכר שלו הוא טובח וכו׳ ופטור מד׳ וה׳ אבל קרן וכפל משלם קרן כי השתא וכפל כעין שגנב או כשעת העמדה בדין : כעין שגנב · לקמן אותבינן לרב מהא דאמר תשלומי כפל ד׳ וה׳ כשעת העמדה בדין ולרבה דאמר תברה או שתייה משלם ד׳ [כדהשתא] ליכא לאותובי דיכול לשנויי דהך מתניתא כפל ד׳ וה׳ דוקא נקט אבל קרן היכא *דאפכח כי השתא משלם: תורא גנבי מיניך · בתמיה : ונקנינהו בשינוי השם · נהי דשבח דגופיה לא הוי שינוי דממילא קשבח ואזל ומיהו בשמא ודאי אישתני : מ״מ קשיא · לר׳ אילעא : שינוי במקומו עומד · אע״ג דאישתני לא נפיק מרשות בעלים : תני חדא אסור · לקרבן : עד

כפילא ארבע וחומשא זוזא · לפי מה שפ״ה דחומשא עולה לו בכפילא שמשלם את הכפל ונפטר בכך מן החומש קשה קצת מה בכך אי כפילא ארבע וחומשא זוזא ומיהו בקונט׳ פי׳ דלית ליה כפרה בחומש כיון שאין ניכר ומובלע בתוך הכפל ואי הוה מפרש דחומשו עולה לו בכפילו שמשלם את החומש ועולה לו לכפל הוה ניחא דהוה פריך שפיר אבל לשון בכפילו לא משמע הכי ובתוספתא נמי גרסי׳ וחומשו עולה לו מתוך כפילו וריב״א מפרש דאלשון ברייתא קפריך דמשמע דחומשו עולה בכל כפילו :

אלמא קרן כעין שגנב · תימה אמאי לא דחי כגון דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד׳ וכפילא זוזא כעין שגנב דלא כרב וחומשא זוזא כשעת העמדה בדין כדאמר דתברה או שתייה משלם ד׳ וי״ל דליכא למימר הכי כלל דמהיכא תיתי דקרן יהא כשעת העמדה בדין וכפל ד׳ וה׳ יהי׳ כעין שגנב דאין לחלק בין כפל ד׳ וה׳ לקרן אם לא מכח הפסוק ובזה אין לנו שום פסוק ורב נמי דמחלק היינו משום דקרא קדריש ועוד דבלאו הכי דחי שפיר ונוח לו כפי האמת ובלאותו ענין שהיה המסייע אומר שאין להעמידה :

ואי אמרת שינוי קונה · פירוש כי האי דטלה ונעשה איל אבל הא פשיטא דשינוי קני כדאמר בסמוך דשינוי קונה לבע״ה :

איל בן יומו קרוי איל · מיהו ודאי לענין קרבן אמרינן *דאיל בן שתי שנים מדכתיב במקום אחר כבש בן שנתו (ויקרא יב) :

הא מני בית שמאי היא · האי שנויא ליתא לרבא דאית ליה בריש הגוזל קמא (לקמן דף צד׳) דוקא לגבוה אסרי ב״ש משום דאמאים וא״ת היכי מדמה ליה דמה ענין אתנן אצל שינוי וי״ל דקסבר דאי שינוי קונה א״כ ראוי הוא להתיר שינוי באתנן דחשיב כאחר ואין זה אותו שבא לידה בתורת אתנן וממאים נמי לא מאים :

הן ולא שינוייהם · תימה דבסמוך נפקא ליה לרבה דשינוי קונה מקרא אחרינא דכתיב אשר גזל כעין שגזל יחזיר ועוד קשה דרב חסדא קאמר *דשינוי אין קונה דדרים אשר גזל מ״מ ובהגוזל קמא (צד:) קאמר רבי יוחנן דבר תורה גזילה המשתנית חוזרת בעיניה מדכתיב והשיב את הגזילה מ״מ וכי פליגי אבית הלל וכרא׳ לר״י דלקמן מיירי בשינוי החוזר לברייתו ואהכי מייתי בריש הגוזל קמא מלתיה דר׳ יוחנן ורבה דבסמוך סבר דאפי׳ שינוי החוזר לברייתו נמי קני וצריכי תרי קראי דאי לאו אלא חד קרא הוה מוקמינן ליה בשינוי שאין חוזר והא דמייתי רבה סיוע לדבריו ממתניתין דהגוזל עצים (לקמן ד׳ צג:) משום דמיירי בשינוי חוזר לברייתו כדמוקי לי׳ התם בריש פרקין (שם) בעצים משופים ולמר טווי והיא דלא הספיק ליתן לו עד שלבעו נראה לרבה דאיירי נמי בשינוי החוזר שיכול להעבירו ע״י לפון כדאמר בריש הגוזל (שם) ואע״פ דלר׳ יוחנן מיירי בשינוי שאינו חוזר ומוקי לה בקלא אילן דלא עבר לה לרבה נראה לו דוחק להעמידה בקלא אילן (דלא עבר) ולהכי מייתי מיניה סייעתא : הם

הגהות הב״ח
(א) גמ׳ שינוי במקומו עומד כצ״ל :

[פרה פ״א מ״ג]

גליון הש״ס
גמ׳ שור בן יומו קרוי שור. עי׳ מנחות נא ע״ב ותוס׳ שם ד״ה ת״ל : שם חיטין ועשאן סולת. עיין בספר יראים לרא״מ סי׳ ר״ו :

[לקמן סו׳ ע״ש]

מסורת הש״ס
לקמן קח׳
נ״ל דלהכא
[מגילה כו: ע״ז נב׳]
לקמן סו:
[שבת פד: כתובות מה:]
ויקרא כב
ברכות לא
[לקמן סח׳]
לקמן צג: תמורה ל:

הם ולא ולדותיהם הוא דאתא ובית הלל תרתי שמעית מינה הם ולא שינויהם [א]הם ולא ולדותיהם א] ובית הלל הכתיב גם גם לבית הלל קשיא עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר שינוי קונה ומ"ס אין שינוי קונה אבל לענין שלומי כ"ע כדמעיקרא משלם דקתני משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה והמשה כעין שגנב לימא תיהוי תיובתא דרב דאמר רב קרן כעין שגנב משלם תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין אמר רבא טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו אמר רבה [ב]שינוי קונה כתיבא ותנינא כתיבא °והשיב את הגזלה אשר גזל *מה ת"ל אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי תנינא *הגוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים משלם כשעת הגזילה א"נ לא *הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור אלמא שינוי קונה יאוש אמרי רבנן דניקני מיהו לא ידעינן אי דאורייתא אי דרבנן אי דאורייתא מידי דהוה אמוצא אבידה מוצא אבידה לאו כיון דמייאש מרה מינה מקמי דתיתי לידיה קני ליה האי נמי כיון דמייאש מרה קני ליה אלמא קני או דלמא לא דמיא לאבידה אבידה הוא דכי אתאי לידיה בהתירא אתיא לידיה אבל האי כיון דבאיסורא אתאי לידיה מדרבנן הוא דאמור רבנן ניקני מפני תקנת השבים ורב יוסף אמר [ג]יאוש אינו קונה ואפילו מדרבנן: איתיביה רב יוסף לרבה *גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר

ויקרא ה

תורה אור

עד כאן לא פליגי · ר' אילעא ור' חנינא: אבל לענין שלומי · כגון כפל לר' אילעא וד' וה' לר' חנינא א"נ ביוקרא וזולא בלא שינוי דטולי עלמא כדמעיקרא משלם דקתני כעין שגנב: לימא תיהוי תיובתא דרב · דאמר לעיל כשעת העמדה בדין כשהוזלה וכ"ש כשהוקרה דהתם אפי' קרן מחייב ליה רב כי השתא דהא כרבה ס"ל דאמר תברה או שחייה משלם ד': טלאים כדמעיקרא · כלומר בא לשלם טלאים כדמעיקרא סגי דטלה גנב וטלה משלם: שינוי קונה · היכא דשני להו בידים פשיטא ליה דמדאורייתא ודאי קנה וכי מהדר לא בעי לאהדרינהו בעינייהו אלא דמים משלם כגון צמר ועשאו בגדים דהא כתיבא בהדיא ותנינא כו' אבל יאוש מספקא ליה הא דאמור רבנן קני אי דאורייתא אי דרבנן: לא הספיק ליתנו לו · לראשית הגז לכהן: עד שצבעו פטור · מראשית הגז דקנייה בשינוי ואפילו דמים לא משלם דאין כהן יכול להזמינו בדין דיכול לומר לאחר אתננו אבל קודם שצבעו °מי שחטפו זכה בו: יאוש · שנתייאשו הבעלים אמור רבנן דנקני ודיו אם משלם דמיו: מוצא אבדה לאו כיון דמייאש ליה מרה · מקמי דתיתי לידיה קני לה אם נתייאשו בעלים קודם שמצאה זה קנה דתניא באלו מציאות (ב"מ דף כב:) מנין לאבידה ששטפה נהר הואיל ונתייאשו הבעלים שהיא מותרת ת"ל אשר תאבד ממנו שאבודה ממנו ומצויה לשאר בני אדם יצתה זו אלמא קני והכא בגזילה דאתי לידיה מקמי יאוש והדר אייאוש סגי ליה בדמים: מפני תקנת השבים · שלא יהא צריך לחזר ולטרוח אחר הגזילה עצמה: אינו קונה · והיא עצמה ישלם: אומר

הם ולא ולדותיהם · משמע הכא דטפי מסתבר לאסור חטין ועשאן סולת יותר מולדותיהם ותימה דבפ' כל הצלמים (ע"ז דף מז· ושם ד"ה הכא) משמע איפכא גבי יש שינוי לנעבד או לא דבעי למימר דמשתחוה לחטין קמחן מותר למנחות ואע"ג דאמרינן בעיברו ולבסוף נרבעו דברי הכל אסורים דהתם מעיקרא בהמה והשתא בהמה (א)ובבא הוא דאחידה באפה הכא מעיקרא חטין והשתא קמח ואין לומר דהא דשרינן ולד אתנן היינו בנותן לה ואח"כ עיברה דהא משמע בפ' כל האסורין (תמורה דף ל: ושם ד"ה דניחא) דדומיא דולד (ב) הנרבעת שרינן ולד אתנן וי"ל דהתם ודאי יש להתיר יותר חטין שנשתנה שנעשה סולת מולד נרבעת דהיא וולדה נרבעו (ג)ובבא בעלמא דאחידה באפה אבל גבי אתנן עיקר דעתה משום קמח וגבי בהמה עיקר דעתה אפרה ולא אולד:

טלאים כדמעיקרא · נראה לר"י דה"פ דלענין טלה ונעשה איל או כחושה ונתפטמה או איפכא לשלם כפל נמי וכן ד' וה' כדמעיקרא כמו קרן אבל דמים דהיינו יוקרא וזולא כשל עכשיו שמשמין אותו טלה של שעת גניבה לפי גדלותו או קטנותו שהיה בשעת גניבה לפי יוקרא וזולא דהשתא וטעמא דטלאים משום דא"ל תורא גנבי ממך והוא הדין כחושה והשמינה דא"ל שמינה גנבי ממך אבל לגבי דמים אין שייך למימר יוקרא גנבי מינך ובלישנא דקרא נמי גוף לאו ובקר נזכרים בפסוק ודרשי' מינה (לקמן דף סז:) שאם גנב שור שוה מנה לא ישלם תחתיו ה' נגידים דכתיב תחתיו דמשמע תחת גוף השור ומשום דלשון גוף השור נזכר בפסוק משום הכי אמרינן טלאים כדמעיקרא ואע"פ שעל שעת טביחה בא ד' וה' מ"מ כמו כן שעת גניבה גרמה לו שאם אין גניבה אין טביחה ומכירה אבל דמים שכל עיקרם תלוים בשומת ב"ד וגם אין נזכרין בפסוק סברא הוא דמוקמינן בהו אחייה לקרן דוקא כעין שגנב ולא ד' וה' אלא כשעת העמדה בדין שב"ד שמין אותה באותה שעה ור"ת מפרש דאין חילוק בין טלאים ליוקרא וזולא וה"פ טלאים שדבר בהן הבריית' דהיינו טלה ונעשה איל שנשתנו למעליותא כדמעיקרא וה"ה ביוקרא וזולא דמעיקרא שוין זוזא ולבסוף ארבעה דהיינו כדמעיקרא דלהחמיר על ד' וה' לא אמר רב דמים פי' דמים דאיירי בהו רב כגון דמעיקרא שוים ארבעה ולבסוף שוים זוזא דנשתנו לגריעותא בההיא קאמר רב כשל עכשיו וה"ה בטלאים כגון שמינה והכחישה דהוי כשל עכשיו והא דאמר לעיל שמינה והכחישה כעין שגנב צ"ל [?]דוקא בהכחישה בידים:

לא הספיק ליתנו עד שצבעו פטור · אפי' כשגזז שיעור חמשה רחילות יחד שחל עליו חיוב ראשית הגז פטור כשצבעו כדאשכחן בריש הגוזל קמא (לקמן דף צד· ושם) גבי פיאה דמלותה בקמה וכשנשתנית למ"ד שינוי קונה פטור וא"ת הא דמייתי התם גזז ראשון (ד) וצבעו פטור מאי אריא ראשון ראשון אפי' הכל יחד נמי וי"ל דהתם אפי' צבע מקצת והניח מקצת פטור אפי' מה שלא צבע שלא חל עליו חיוב ראשית הגז כיון שאין מצטרף אבל הכא שגזז כשיעור תחלה ונתחייב לכהן דוקא צבעו כולו פטור אבל הניח מקצת מה שהניח חייב אע"פ שאין בו שיעור שכבר נתחייב:

עד שצבעו · אין לפרש שצבע חלקו של כהן מה שהפריש לו מן הגיזה דלא שייכא ביה הפרשה כמו גבי תרומה דהפרשה שייכא ביה [אבל] הפרשת ראשית הגז אין כלום מה שמפריש לצד אחד וכאילו לא הפרישו: מוצא אבידה לאו כיון דאייאש מרה מינה כו' · אור"י דנפקא לן דיאוש קונה באבידה מהא דאמר באלו מציאות (ב"מ דף כז· ושם)(ה)מה שמלה מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעים פי' ע"י שיש לה סימנין יש לה תובעים שאין הבעלים מתייאשין כיון שיש בהם סימן ולא כמו שפ"ה שם שיש לה תובעין שאינה של הפקר דשמלה דבר הנעשה בידי אדם הוא דהא ל"ל קרא להכי פשיטא דשל הפקר פטור דלמי ישיב וקשה לר"ת למ"ד סימנין לאו דאורייתא א"כ בין בדבר שיש בו סימן בין בדבר שאין בו סימן אין מחזיר לבעלים מן התורה אלא ע"י עדים ואי מתייאש מדבר שאין בו סימן כך מתייאש מדבר שיש בו סימן דזה וזה אין מחזיר לבעלים אלא ע"י עדים וא"כ לא יחזיר אבידה לעולם ותירץ דאע"ג דסימן לאו דאורייתא ואין מחזיר כ"א בעדים מ"מ אין מתייאש מדבר שיש בו סימן ששואל לבני אדם ראיתם טלית שלי שאבדתי שהיה בו כך וכך סימנין אבל כשאין בה סימנין מתייאש שאין יודע מה לשאול ואין סבור למצוא עדים לעולם וא"ת א"כ מה דוחק לשנויי התם למ"ד סימנין לאו דאורייתא סימנין כדי נסבה הא איכא למימר דלא נקט סימן אלא לומר דע"י כך יש לה תובעין וי"ל דאי לאו דסימנין דאורייתא לא היה לו כלל להזכירם ולא הוה ליה למימר טפי אלא מה שמלה מיוחדת שיש לה תובעים וממילא ידעינן דמשום סימנים הוא:

הכא נמי כיון דמייאש כו' · אע"פ שאין יאוש מועיל באבידה בתר דאתי לידיה כדקאמר לאו כיון דמייאש מרה מינה מקמי דאתי לידיה קני ליה וכדאמר באלו מציאות (ב"מ דף כא:) בהדיא מ"מ בעי למילף שפיר דיאוש קני בגזל בתר דאתי לידיה דבמציאה נמי נהי שלא היה קונה לענין זה שלא יצטרך להשיב ולהפטר לגמרי הואיל וכבר נתחייב בהשבה מ"מ היה קונה לענין זה שלא יתחייב לשלם כי אם דמים כמו לגבי גזל:

כיון דבאיסורא אתי לידיה · מכאן משמע שיאוש (ו)אין כהפקר גמור דא"כ אפי' בתר דאתא לידיה באיסורא יוכל לקנות מן ההפקר והא דאמר בהשולח (גיטין דף לט:) *נתייאשתי מפלוני עבדי דלא בעי גט שחרור אי אמרי' המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור לא משום דכי מתייאש הרי הוא מפקירו דאי יאוש הוי הפקר א"כ אפי' אתא לידיה באיסורא כיון שמפקיר זכה בהן אלא התם היינו טעמא דכי היכי דבהפקר אין צריך גט שחרור לפי שאין רשות לרבו עליו ה"נ כשנתייאש אין לרבו רשות עליו:

אילימא

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הלכה יד סמג לאוין שמז:

כט ב מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה יב ופ"ב מהל' גזילה הלכה א סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנג סעיף א וסי' שס סעיף א וסעי' ה וסי' שסא סעיף ד וסי' שסב סעיף א:

ל ג מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה יב ופ"ב מהל' גזילה הלכה א וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנג סעיף ב וסי' שסא סעיף א ועיין בטור ובב"י ריש סי' שנג:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הם כו' ודשא הוא כו' כצ"ל: (ב) בא"ד דנרבעת כו' דאתנן כו' כצ"ל: (ג) שם ודשא בעלמא הוא דאחידה· כצ"ל: (ד) ד"ה לא כו'. ראשון ראשון וצבעו כצ"ל: (ה) ד"ה מוצא כו' דאמר באלו מציאות כו' ועי"ש דבירושלמי נפקא לן יאוש מאשר תאבד ממנו: (ו) ד"ה כיון כו' אינו כהפקר גמור כצ"ל:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה עד שצבעו וכו' מי שחטפו זכה בו· עיין תוס' ב"מ דף ו ע"א ד"ה והא הכא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' וב"ה הכתיב גם גם לב"ה קשיא· הא דלא קאמר דאתיא לאתנן אסרה תורה ואפי' בא על אמו כדלקמן דף ע ע"ב מתרן בשו"ת מהר"ש בר ברוך הקלרים ס"ס ה' דף ו ע"א דלהא לא איצטריך דנפקא לן מג"ש תועבה תועבה מעריות עכ"ל ועיין לקמן דף ע ע"ב תוס' ד"ה אתנן וכו' וגם בב"מ דף נא ע"א תוס' ד"ה אתנן:

מסורת הש"ס

[לקמן סו: לח: קיג·]

לקמן נג:

[שם וחולין קלה· לקמן צד:]

לקמן צו:

ב"מ ושם

[פ"ש ופי' עוד לא· וכו']

אומר לו הרי שלך לפניך והאי כיון דמטא עידן איסורא ודאי מייאש ואי ס"ד יאוש קנה אמאי אומר לו הרי שלך לפניך דמי מעליא בעי שלומי ליה א"ל כי קאמינא אנא זה מתייאש וזה רוצה לקנות האי זה מתייאש וזה אינו רוצה לקנות איתיבי' אביי *לרבה °קרבנו *[א]ולא הגזול היכי דמי אילימא לפני יאוש למה לי קרא פשיטא אלא לאו לאחר יאוש ש"מ יאוש לא קני אמר ליה *רבא וליטעמיך הא דתניא °[ב]משכבו ולא הגזול ה"ד אילימא דגזל עמרא ועבדיה משכב מי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני אלא מאי אית לך למימר [ג]דגזל משכב דחבריה ה"נ דגזל קרבן דחבריה: איתיביה אביי לרב יוסף *[ד]עורות של בעל הבית מחשבה מטמאתן [ה]ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן [ו]של גנב מחשבה מטמאתן [ז]של גזלן אין מחשבה מטמאתן רבי שמעון אומר חילוף הדברים של גזלן מחשבה מטמאתן ושל גנב אין מחשבה מטמאתן לפי שלא נתייאשו הבעלים וש"מ יאוש קנה א"ל הכא במאי עסקינן כגון שקיצען מתקיף לה רבה בר רב חנן והלא עיצבא שנו כאן ועיצבא אין צריכה קיצוע *דתנן [ח]כל מקום שאין חסרון מלאכה מחשבה מטמאתו יש חסרון מלאכה אין מחשבה מטמאתו חוץ מן העיצבא אלא *אמר רבא האי מילתא קשי בה רבה לרב יוסף עשרין ותרתין שנין ולא איפרקה עד דיתיב רב יוסף ברישא ופרקה [ט]שינוי השם כשינוי מעשה דמי שינוי מעשה מאי טעמא התם מעיקרא עצים השתא כלים שינוי השם נמי מעיקרא קרו ליה משכא והשתא אברזין והרי מריש דאיכא שינוי השם °דמעיקרא כשורא °והשתא טללא ותנן *[י]על המריש הגזול שבנאו בבירה שנוטל דמיו מפני תקנת השבים טעמא מפני תקנת השבים הא

תורה אור: ויקרא א — קרבנו; שם טו — משכבו

אומר לו · לנגזל: הרי שלך לפניך · בעין כמות שהוא דהיזק שאינו ניכר הוא: קרבנו · אם עולה קרבנו (ויקרא א): ולא הגזול · דגזול לאו לרצון אתי קס"ד דגזל בהמת חולין ואייתי ה"ד אי נימא דגזל חולין ואקדשינהו: הא דתניא · גבי זב: משכבו · איש אשר יגע במשכבו (שם טו) גזירת הכתוב להוציא את המשכב הגזול שאינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם: מי איכא למ"ד · חד מהני אמוראי שינוי לא קני הא ביאוש הוא דפליגי: דגזל קרבן דחבריה · שהקדיש חבירו ולעולם לפני יאוש ואיצטריך לאשמועינן דאינו עולה לרצון כלל ואפי' לבעלים הראשונים ואע"ג דלא הוה יאוש · א"נ דגזל קרבן דחבריה הלכך אפי' לאחר יאוש לא קנייה דקרבן אינו נגזל דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה: מחשבה מטמאתן · בעל הבית אינו עשוי למוכרן ועושה מהן מטות ודולבקאות וקטבלאות ומחשב עליהן לדבר שראוי לו בלא חסרון מלאכה מקבלין טומאה מיד: ושל עבדן · העשוי למכור אין מחשבתו מטמאתו דעביד דממליך ומזבין והלוקח יעשה מהם מנעלים ועדיין לא נגמרה מלאכתן לכך: של גנב מחשבתו מטמאתם · דקננהו ביאוש דקסבר סתם גניבה יאוש בעלים היא דלא ידע למאן לתבעו: ושל גזלן אין מחשבה מטמאתן · ואע"פ שחישב עליהן לדבר שאין בו חסרון מלאכה כגון לכיסוי חבילות סוסים ופרדים כמו שעושין מעורות דובין מ"ט דסתם גזילות ליכא יאוש דכיון דידע מאן שקליה אזיל ותבע ליה לדינא: חילוף הדברים · סתם גזילה איכא יאוש דכיון דלעיניה גזלה מיניה אנים אלמא הוא אבל סתם גניבה ליכא יאוש דסבר משכחנא ליה לגנב: שקלען · דרומי"ר בלעז דאיכא תרתי שינוי מעשה ויאוש ולעולם יאוש גרידא לא קני: והלא עיצבא שני כאן · שחשב עליהן לעיצבא דולבקי שאוכלין עליו וכעין שולחן הוא: ועיצבא אינה צריכה קיצוע · דבלאו קיצוע נמי מטמאה דהא חזיא למילתיה שהקיצוע אינו עשוי אלא לייפות ומנא תימרא דבעיצבא קפסיק דתנן גבי דההיא במס' כלים כל מקום שאין חסרון מלאכה כו': ח' ן מן העיצבא · שאע"פ שמחסר קיצוע מחשבה מטמאתה: אברזין · הוא עיצבא בלשון ארמי אבל יאוש גרידא לא קני: דמעיקרא כשורא · קודם שניתן בבנין: והשתא טללא · גג לאחר שנתנו בבירה ונותן עליו תקרת נסרים ועלייה: על המריש · קורה ותקנות קתשיב ואזיל במס' גיטין: גלעות

אילימא לפני יאוש ל"ל קרא פשיטא · דאפילו קדשינהו אינו קדוש דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אין יכולין להקדיש: שמע מינה דיאוש לא קני · דאי קני א"כ חשיב שפיר קרבנו ולא מיפסיל משום מצוה הבאה בעבירה הואיל והוא קנוי לו קודם שהקדישו כמו שאפרש לקמן (דף סז. ד"ה אמר עולא) בע"ה אבל אי לא קני ביאוש מיפסיל ומ"מ קדוש הוא *אע"ג דאכתי לא ידע טעמא דשינוי השם דקאמר לקמן מעיקרא חולין והשתא הקדש (א) מ"מ יש כאן יאוש ושינוי רשות *באותן קרבנות דאין [הגזלן] חייב באחריותן: מי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני · ולא בעי לאוקמיה כב"ש דאמר שינוי במקומו עומד אף על גב דאיכא נמי תנאי דסברי הכי בהגוזל קמא (לקמן דף צג:) מ"מ הלכה כב"ה דשינוי קונה והתם נמי דחי רבא דכולהו תנאי מצו סברי כב"ה ובכל הגמרא סובר כולא בעי לאוקמי בשינוי החוזר לברייתו דאיכא למ"ד דלא קני דרב יוסף לא פליג עליה דרבה אלא ביאוש להודיה אבל שינוי מעשה אפי' בחוזר לברייתו דאיירי ביה רבה כדפרישית לעיל לא פליג עליה: דגזל משכב דחבריה · משמע מתוך פ"ה שר"ל משכב גמור של חבירו אם גזלו אין מטמא משכב דגזירת הכתוב הוא וזהו תימה ועוד קשה לרשב"ם דבטהרות (פ"ז מ"ו) גבי גנבים שנכנסו לבית תנן המשכבות ומושבות טהורים ואם יש עמהם כנעני או אשה הכל טמא כי שמא נדה היא וכנעני כזב לכל דבריו משמע שמטמא משכב ומושב שאין שלו ומיהו יש לדחות דהתם מדרבנן ועוד קשה דהתם (בתורת כהנים פרשת מצורע) מייתי עלה פלוגתא דר"ש ורבנן דגנב וגזלן דבסמוך והכי איתא התם משכבו ולא הגזול יכול שאני מוציא אף הגנוב ת"ל טמא [ר' שמעון אומר במשכבו ולא הגנוב יכול שאני מוציא את הגזול ת"ל טמא] אמרו לו ומה ראית לרבות את זה ולהוציא את זה אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני את אלו שנתייאשו הבעלים ממנו כו' ומדמייתי עלה פלוגתא דר"ש ורבנן משמע דהוי טעם משום דאין מחשבה מטמאתו כי ההיא דבסמוך דאין יחוד של גזלן יחוד ומפרש ר"י דגזל משכב דחבריה שגזל עורות של בעל הבית שאינן מחוסרין אלא יחוד ואין צריך שום תיקון ואין חסר רק מחשבה והוי שפיר דומיא דגזל קרבן דחבריה שאם היה גוזל בהמה של חולין שמחוסרת קדושה זה היה כמו מחוסר מעשה גמור כעין עמרא ועבדיה משכב אבל גזל או גנב משכב גמור דחבריה מטמא משכב לכ"ע ואע"ג דהך משכבו ולא הגזול איירי קודם יאוש והך דקרבנו ולא הגזול איירי אף בתר יאוש אין להקפיד אע"ג דאין דומה זה לזה: דגזל קרבן דחבריה · תימה ל"ל קרא דאי בחטאת הא אפי' הוא עצמו אם אכל חלב אתמול והפריש קרבן אין מתכפר באותו קרבן על חלב שאכל היום ואי בעולה ושלמים הא אמרי' בפסחים (דף פט:) המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום והיה נראה לאוקמי בפסח שיכול למנות אחרים עמו על פסחו ולמוכרו כדמוכח התם אבל קשה דהאי קרא בעולה כתיב אם לא שיעמיד בפסח באם אינו ענין ואין לומר שבא הכתוב לפסול הקרבן דהא אמרינן לקמן (דף עו:) גבי גנב שאם שחט תמימים לפנים לשם בעלים *יחזרו קרן לבעלים: כגון שקילען · ומועיל עם היאוש אבל לחודיה לא קני דלאו שינוי מעשה הוא: ועיצבא אינה צריכה קילוע · ומיהו היכא דחשיב עליה לקולעה אמרינן בפ' דם חטאת (זבחים דף צד:) דטהורה עד שיקליענה מ"מ דייק הכא שפיר דכיון דראויה להשתמש בלא קילוע אין קילוע שלה חשוב שינוי מעשה כלל: כל שאין בו חסרון מלאכה מחשבה מטמאתה · וא"ת בלאו ההוא דעיצבא אמאי לא פריך ליה מהכא דמחשבה מועלת אלמא יאוש קני וי"ל דלמא הך דהכא איירי בבעל הבית: שינוי השם כשינוי מעשה דמי · לאו כשינוי מעשה ממש דשינוי מעשה לחודיה קני כדמוכח לעיל ולקמן (דף סח:) גבי גנב וטבח ובא אחר וגנבו דפריך ושינוי מעשה מי איכא למ"ד דלא קני אבל שינוי השם גרידא לא קני בלא יאוש או שינוי מעשה: הא

לא א מיי' פ"ה מהל' איסורי מזבח הלכה ז סמג לאוין שיח שיט ועי' בכ"מ:
לב ב ג מיי' פכ"ד מהל' כלים הלכה ז:
לג ד ה מיי' שם הל' ו:
לד ו ז מיי' שם הלכה ז:
לה ח מיי' שם הלכה ו:
לו ט מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה יג ופ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' יד סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנג סעיף א וסי' שם סעיף י בהג"ה:
לז י מיי' פ"א מהל' גזילה ואבידה הלכה ה סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף א:

מש"ה אצטריך קרא להורות שאינו עולה משום מצוה הבאה בעבירה · הועתק מחילופי גרסאות

דאף אם יאוש כדי לא קני הועיל למכרה או להקדישה ועי' לקמן סז: בתו' ד"ה רבא ולקמן קיא: הועתק מחילופי גרסאות

הגהות הב"ח
(א) תוד"ה ש"מ כו' מ"מ יש כאן יאוש כו' · פי' תוס' לקמן ש ע"א ד"ה והשתא:

גליון הש"ס
גמ' דמעיקרא כשורא · תרגום של קורתי (בראשית יט ח) שריתי: שם והשתא טללא · על שם שעושה צל תרגום של בצל (שם) בטללי:

נ"ל לרבא רש"ל [לקמן סז:]
[עי' תוס' לקמן סז: ד"ה רבא]
לקמן קיד· כלים פכ"ו מ"ח
כלים פכ"ו מ"ט
[כתובות מב:]
לקמן נה· גיטין נה· [עדיות פרק ז מ"ט]
נ"ל לאחר רש"ל

הא לאו הכי הדר בעיניה אמר רב יוסף מריש שמו עליו דתניא °צלעות הבית אלו המלטטין והעובים אלו המרישות רבי זירא אמר *שינוי החוזר לברייתו בשינוי השם לא הוי שינוי ושינוי השם שאינו חוזר לברייתו מי הוי* שינוי והרי צינור דמעיקרא קציצתא והשתא צינורא ותניא* בצינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה ואי אמרת שינוי השם מילתא היא אפי' קבעו ולבסוף חקקו נמי ליפסל *שאני שאיבה גדמדרבנן היא אי הכי אפילו דרישא נמי התם איכא תורת כלי עליו בתלוש הכא אין תורת כלי עליו בתלוש מיתיבי *דהגנב והגזלן והאנס הקדישן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר אמרי התם איכא שינוי השם דמעיקרא טיבלא והשתא תרומה הקדש מעיקרא חולין והשתא הקדש אמר רב חסדא א"ר יונתן מניין לשנוי שהוא קונה שנאמר °והשיב את הגזלה *מה ת"ל אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי האי אשר גזל מיבעי *הלמעוטי גזל אביו שאינו מוסיף חומש על גזל אביו א"כ *ניכתוב רחמנא והשיב את גזילו אשר גזל למה לי למכתב ש"מ תרתי ואיכא דאמרי אמר רב חסדא א"ר יונתן מניין לשנויי *שאינו קונה שנאמר והשיב את הגזילה מ"מ והא כתיב אשר גזל ההוא מיבעי ליה *על גזילו שלו מוסיף חומש ואין מוסיף חומש על גזל אביו: אמר עולא מניין ליאוש שאינו קונה שנאמר °והבאתם גזול את הפסח ואת החולה *גזול דומיא דפסח מה פסח דלית ליה תקנתא כלל אף

רש"י

צלעות הבית והעובים · קרא כתיב גבי בית עולמים: המלטטים · המלטי כדאמרינן בהשותפין (ב"ב דף ו·) שנותנים נסרים סביב פתחי חלונות ופתחין ובמקום חורי קיבוע הקורות: אלו המרישות · אלמא בתר הכי קרי להו נמי מרישות: ר' זירא אמר · מריש היינו טעמא דלא מקניא בשינוי השם משום דחוזר לברייתו הוא אם יסתר הוי כשורא כדמעיקרא °אבל אברזין תו לא מקרי משכא: דמעיקרא קלילתא · שקודם שחקקו נקרא קלילת עץ בעלמא: ולבסוף קבעו · והמשיך בו מי גשמים או מי נהר למקוה פסלו משום מים שאובין: קבעו ולבסוף חקקו · לאו כלי הוא אלא ארעא סמיכתא היא: שאיבה · מה שמקוה נפסל בג' לוגין מים שאובין מדרבנן הוא: אנס · חמסן דיהיב דמי: הקדישן הקדש · ואסור ליהנות: ותרומתן · אסור לזרים אלמא קני ליה לגזילה ביאוש: על גזל אביו · בהגוזל (לקמן ד' קד:) מפרש לה אפילו נשבע אביו לשקר אבל אקרן מחייב ליה קרא כדאמרינן התם: את גזילו · וממילא אימעוט גזל אביו:

ה"ג

תוספות

הא לאו הכי הדרא בעיניה · ושם מריש כיון שבנאו בבירה מתייאשים הבעלים ממנו וא"ת דמשמע דלא מקשה אלא לרב יוסף אדרבה כ"ש דקשה לרבה טפי דלדידיה יאוש גרידא קני ולמאי דמשני דמריש שמו עליו אכתי תקשה לרבה דמהכא משמע דיאוש לא קנה ונראה לפרש דבלא יאוש איירי ולהכי פריך לרב יוסף א"א בשלמא דשינוי השם לא כלום הוא שפיר אלא אי אמרת דשינוי השם קטן עם יאוש קני א"כ שינוי השם גדול כי האי דמריש יש לו לקנותו בפני עצמו וכן משמע לעיל דשינוי השם חשוב גרידא קני דפריך גבי גנב טלה ונעשה איל וקניה בשינוי השם דהוי שינוי השם חשוב ועוד יש לומר דבכל מקום הוי שינוי השם גרידא קני לרב יוסף בלא יאוש ולכך יש להועיל לו במריש בלא יאוש דמה שצריך יאוש בעורות לאו משום קנין דקנין הוי משום שינוי השם לחודיה והיאוש אין צריך אלא כדי שיועיל מחשבת יהודו לשוייה אברזין דאם לאו היאוש אין כאן שינוי השם וכן בהקדש בעי עמו יאוש שאם אין יאוש אין שם הקדש חל עליו ואין כאן שינוי השם וכן שינוי רשות אם אין יאוש אין שינוי רשות אבל מריש בלא יאוש נמי איכא שינוי השם ויש לו להועיל בפני עצמו וכן גבי טלה ונעשה איל דאמרי' לעיל וניקני בשינוי השם: צנור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה · כשיש לו לבזבז מד' רוחותיו איירי שאם הוא פרוץ אפי' מרוח אחד לא היה פוסל המקוה כדמוכח במסכת מקואות (פ"ד מ"ד) דדוקא טבלא שיש לה לבזבז פוסל והר"י מסימפונ"ט פירש דאפילו פרוץ משני רוחות איירי כדרך צנור וכגון שחטטו לקבל צרורות שלא יעכבו את הגשמים כי ההיא דפ"ד דמקואות (מ"ג) החוטט בצנור לקבל צרורות בשל עץ בכל שהוא ובשל חרס ברביעית וא"ת א"כ מאי קאמר מעיקרא קלילתא והשתא צנור דמשמע דאפי' קבע תחילה יש לפסול המקוה לפי שמשתנה שמו ע"י חקיקה והלא אין משתנה שמו ע"י הטיטה שעושה לקבל צרורות דאותה היא שגורמת לפסול את המקוה וי"ל כיון שמשתנה שמו ע"י *חטיטה יש לחשבו כתלוש והחטיטה שעושה כאילו עושה אותה בתלוש: שאני שאיבה דרבנן · מפורש בפרק המוכר [את] הבית (ב"ב ד' סו· ושם ד"ה מכלל): הגנב והגזלן · בהגוזל בתרא (לקמן קיד·) פריך אי רבנן קשה גזלן אי רבי שמעון קשה גנב ומשני לה שפיר: מעיקרא טיבלא · ולאע"ג דשינוי שחוזר לברייתו על ידי שאלה כדאמרינן בהאשה רבה (יבמות ד' פח·) ובסוף הנודר מן הירק (נדרים ד' נט·) מ"מ לא חשיב להו שינוי החוזר לברייתו כיון דלא שכיחא: מעיקרא חולין והשתא הקדש · בקדשים שאין חייב באחריות לא הוה צריך ליתן טעם זה דיש כאן שינוי רשות אלא בעי לאוקומי אפי' בחטאת ובאשם ואע"ג דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן (א) מכל מקום שינוי השם יש כאן: אמר עולא מניין ליאוש שאין קונה · משמע הכא דסבר עולא דיאוש לא קני וכן בהניזקין (גיטין ד' נה· ושם ד"ה מאי) דאמר עולא דבר תורה בין נודע בין לא נודע אין מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קני וקשה לר"ת דבהגוזל בתרא (לקמן ד' קיד·) גבי פלוגתא דרבי שמעון ורבנן דגנב וגזלן קאמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע ד"ה יאוש קני ואור"ת דבכל מקום יאוש קונה רק לענין קרבן משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ומביא ראיה מההיא דהניזקין (גיטין ד' נה: ושם) דפריך התם לעולא מההיא דגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואין משלם ד' וה' ותני עלה כה"ג בחוץ ענוש כרת ואי אמרת יאוש לא קני כרת מאי עבידתיה והשתא בלאו ההיא דתני עלה הוה ליה למפרך מגופה דאי יאוש לא קני אם כן אין לו כח להקדיש ואמאי פטור מד' וה' הא לא טבח דהקדש אלא ודאי לכל מילי מודה עולא דיאוש קני רק לענין הקרבה ולהכי פריך מדתני עלה דבחוץ ענוש כרת אלמא ראוי לפתח אוהל מועד ועוד מייתי ראיה ר"ת מריש לולב הגזול (סוכה ד' ל· ושם) דפסלינן לולב הגזול אפי' בי"ט שני ומפרש רבי יוחנן משום מצוה הבאה בעבירה שנאמר והבאתם גזול את הפסח גזול דומיא דפסח בין לפני יאוש בין לאחר יאוש בשלמא לפני יאוש דלאו דידיה היא אלא לאחר יאוש הא קנייה ביאוש מ"ט לא לאו משום מצוה הבאה בעבירה משמע דסבר בכל דוכתי דיאוש קני רק לענין מצוה וקשה לר"י לפי' דאם כן מאי פריך לעיל אביי לרבה מקרבנו ולא הגזול דלמא בקרבנו מודה רבה כמו עולא וכ"ת דסבר אביי אין חילוק כמ"ד בסוכה (שם·) מתוך שעולא בשאול יולא בגזול דלית ליה טעמא דמצוה הבאה בעבירה הא ע"כ אית ליה דאי לאו הכי כי אמרת נמי יאוש לא קני תקשה ליה אמאי אסור להקריבו כיון דשם הקדש חל עליו כדאמר דהוי יאוש ושינוי השם אלא ודאי משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ועוד בההיא דגיטין (ד' נה: ושם) דבעי רבא כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדישה ומאי כ"מ לגיזותיה וולדותיה ואליבא דעולא בעי לה כדמוכח סוגיא דהתם ואי בעלמא קני הא ע"כ משעת יאוש גיזותיה וולדות דידיה הוו ע"כ נראה לר"י דבכל מקום לעולא יאוש לא קני והיא דהגוזל בתרא (לקמן ד' קיד·) הוי יאוש ושינוי השם דמעיקרא משכא והשתא אברזין ואע"ג דגבי קרבן נמי הוי יאוש ושינוי השם כדאמר לעיל דמעיקרא חולין והשתא הקדש מכל מקום כיון דאין קנוי לו אלא מחמת שהקדיש ולא (ב) היו לו קנוי קודם פסליה רחמנא להקרבה משום מצוה הבאה בעבירה *כדמוכח בפרק לולב הגזול (סוכה ד' ל· ושם) דאמר להו רב להנהו אוונכרי כי זבניתו אסא מן הנכרים לגזוז איניהו כו' ופריך ולקנינהו בשינוי השם משמע דאי קנו ליה תו לא הוי מצוה הבאה בעבירה ודוחק לומר דסבר כרבי יצחק בר נחמני דלא חייש התם למצוה הבאה בעבירה ועוד אמר התם (ד' לא·) האי כשורא דמטללתא עבדו ביה רבנן תקנתא מפני תקנת השבים וסוכה לא בעינן משלכם ולא מיפסל אלא משום מצוה הבאה בעבירה וכי קנייה בתקנתא דרבנן לא חשיב מצוה הבאה בעבירה כ"ש אי קנה קנין גמור והא דאמר בריש הגוזל קמא (לקמן ד' צד·) הרי שגזל סאה חטין טחנה לשה אפאה והרים ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ ודחי ליה התם דמאי סבר בעלמא דשינוי קונה והכא משום מצוה הבאה בעבירה אע"ג דקנה קודם לכן לענין ברכה להזכיר שם שמים עליו ראוי להחמיר יותר אי נמי התם דחוי בעלמא הוא והשתא לעיל פריך אביי שפיר מקרבנו ולא הגזול דאי יאוש קנה אמאי מיפסל הא לא חשיב מצוה הבאה בעבירה כיון דקודם שהקדישה קנאה אלא ודאי יאוש גרידא לא קני אלא מחמת שהקדישה דה"ל יאוש ושינוי רשות או יאוש ושינוי השם כדמסיק לבסוף ולכך מפסל משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה ובהניזקין (גיטין ד' נה: ושם) נמי אי לא דתני עלה מגופה דברייתא לא מצי פריך לעולא דאע"ג דיאוש לא קני שפיר חל הקדש משום דה"ל יאוש ושינוי השם ואדרבה מגופה דברייתא הוי סייעתא לעולא דאי יאוש קני כי לא הקדיש נמי פטור מד' וה' דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר כדפריך מינה לקמן (ד' סח:) רבי יוחנן לריש לקיש דאמר יאוש קני ואדרבה תימה דלא פריך מינה לרב יהודה דפליג התם

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"א מהל' גניבה הל' ג ופ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' י סמג עשין עא עג טוש"ע ח"מ סי' שנ"ג סעי' א וסי' שם ס"ה:

לט ב מיי' פ"ו מהל' מקואות הל' ו סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעי' לד וסעי' לו: [רב אלפס ב"ב פ"ד דף ק"נ ובשבועות פ"ב ד' רנ"א]

ס"א ושינוי השם מילתא היא והרי וכו' מהרש"ם וכן הגיה הס"ג מוס' שכנה

מ ג מיי' שם פ"ד הל' כ סמג שם:

מא ד מיי' פ"ד מהל' תרומות הל' יא:

מב ה מיי' פ"ז מהל' גזלה הל' ג סמג עשין עג:

מסורת הש"ס

ב"ב סה: [תוספתא מקוא' פ"ד] · [ב"ב סו:] · לקמן קיד· [תוספתא תרומות פ"א] · ויקרא ה · לקמן קד: · [לקמן לד:] · תמורה ו· · מלאכי א · סוכה ל· [ע' תוספות לקמן קיא: ד"ה גזל] · צ"ל חקיקה · יחזקאל מא · לקמן קיד. [לעיל סו יש"נ]

גי' רש"ל כך נכתוב רחמנא והשיב את גזילו והשיב את הגזילה אשר גזל ל"ל

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מעיקרא חולין וכו' תורא דראובן· נ"ב לקמן דף עו ע"א: (ב) ד"ה אמר וכו' ולא היה קנוי לו קודם פסליה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ר"ז אמר וכו' אבל אברזין. עי' סוכה דף ל ע"ב תוס' ד"ה ולקנייה:

ומיהו אם היה קנוי לו קודם ההקדש לא הוי חשיב מצוה הבאה בעבירה כדמוכח כו' כן הגי' מהרש"ם וכן הוא בתוס' גיטין

אף גזול דלית ליה תקנתא לא שנא לפני יאוש ולא שנא אחר יאוש רבא אמר מהכא קרבנו *ולא הגזול אימת אילימא לפני יאוש פשיטא למה לי קרא אלא לאו לאחר יאוש וש"מ יאוש לא קני ש"מ והא רבא הוא דאמר דגזל קרבן דחבריה איבעית אימא הדר ביה ואיבעית אימא *חד מינייהו (א)רב פפא אמרה: ומדת תשלומי ארבעה וחמשה וכו': ואמאי נילף שור שור משבת מה להלן חיה ועוף כיוצא בהן אף כאן חיה ועוף כיוצא בהן אמר רבא אמר קרא °שור ושה שור ושה שני פעמים שור ושה אין מידי אחרינא לא אמרי הי מייתר אילימא שור ושה דסיפא מייתר דניכתוב רחמנא כי יגנב שור או שה וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחתיו אי כתב רחמנא הכי הוה אמינא בעי שלומי תשעה לכל אחד ואחד וכי תימא הא כתיב תחתיו תחתיו חד תחתיו מייתר ההוא מיבעי ליה לדרשה אחרינא דתניא יכול גנב שור שוה מנה ישלם תחתיו נגידין ת"ל תחתיו תחתיו אלא שור ושה דרישא מיותר דנכתוב רחמנא כי יגנב איש וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה אי כתב רחמנא הכי הוה אמינא עד דגניב תרי וטבח להו וטבחו כתיב לחד ואימא עד דגניב תרוייהו ומזבין להו ומכרו כתיב לחד ואימא הוה אמינא עד דגניב תרי וטבח חד ומזבין חד או מכרו כתיב ואכתי הוה אמינא עד דגניב תרוייהו וטבח חד או מזבין חד ומשייר חד אלא שור דסיפא ושה דרישא מייתר דניכתוב רחמנא כי יגנב איש שור וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחת השה שור דסיפא ושה דרישא למה לי שמע מינה שור ושה אין מידי אחרינא לא: אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל: אמר רב לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנאו גנב ראשון וגנב שני משלם תשלומי כפל לגנב ראשון *אמר רב ששת אמינא כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא דתניא אמר ר' עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מפני שנשתרש בחטא אימת אילימא לפני יאוש

מי

תורה אור: שמות כא

ה"ג וכ"ת הא כתיב תחתיו תחתיו חד תחתיו מייתר ט'· וכ"ת הא כתיב תרי זימני תחתיו דמשתמעי חד אשור וחד אשה דאי תרוייהו אחד קיימי הכי איבעי ליה למיכתב ה' בקר וד' צאן ישלם תחתיו לאו מילתא היא דאיכא למימר חד תחתיו אייתר לדרשה אחרינא ואכתי תשעה משתמעי בין אשור בין אשה: נגידים· גויעים כדמתרגמינן ויגוע ואיתנגיד (בראשית כ) כלומר כחושין וקרובין למות: ה"א עד דגנב תרתי וטבח לחד ומזבין לחד· להכי אצטריך שור או שה דרישא למימר דאע"ג דחד הוא דגנב מחייב: או מכרו כתיב· דמשמע או טביחה או מכירה דהא כתיב או לחלק: ואימא עד דגנב תרתי· כדכתיב בסיפא תחת השור תחת השה ולהכי אצטריך שור או שה דרישא: שנשתרש· עשה שרשין כלומר נתחזק בחטא שקנאו ומהנו מעשיו: אילימא לפני יאוש· מכרו:

מי

התם אטולא וסבר דיאוש כדי הוי יאוש וליכא לשנויי כדמשני לקמן לריש לקיש כגון שהקדישו בעלים ביד גנב דאם כן מאי פריך התם לטולא כרת מאי עבידתיה הא מתחייב כרת שפיר דראוי לפתח אהל מועד כיון שהקדישו בעלים וי"ל דהמ"ל ולטעמיך אי נמי דרב יהודה נמי אית ליה דיאוש לא קני וטעמא דרב יהודה דאמר בין נודעה בין לא נודעה מכפרת משום דלא חייש לטעמא דמצוה הבאה בעבירה ולא גרסינן התם מאי טעמא קסבר יאוש כדי קני ובסוכה (ד' ל· ושם) דקאמר אלא לאחר יאוש הא קנייה ביאוש ה"פ הא קנייה ביאוש ושינוי השם ומה שאין מזכיר אלא יאוש משום דע"י יאוש שקודם לכן קנאה בשינוי השם ואית ספרים דלא גרסי ביאוש אלא הא קנייה ותדע דהא התם ר' יוחנן קאמר ליה ור' יוחנן אית ליה דיאוש לא קני דאמר לקמן חזרה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ואי סבר דיאוש קני אמאי חייב לאחר יאוש שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ובהגוזל בתרא קאמר רבי יוחנן משמיה דרבי ינאי דשינוי רשות ואחר כך יאוש לא קני ור"ת הקשה דבהגוזל בתרא (לקמן ד' קיד·) משמע דלטולא יאוש כדי קני דפריך ממתניתין דנטלו מוכסים חמורו ונתנו לו חמור אחר הרי זה שלו וקאמר בשלמא לטולא בידוע ודברי הכל ונתנו לו חמור אחר חשיב ליה התם יאוש כדי דקאמר התם תנא ואם נטל מחזיר לבעלים הראשונים ומפרש דקסבר יאוש כדי לא קני וטעמא נראה דלא חשיב ליה שינוי רשות משום דע"כ נותנים לו ותירץ ר"י דברייתא ע"כ לא איירי כמתני' דהא במתניתין קתני הרי הוא שלו וברייתא קתני מחזיר לבעלים הראשונים ועוד דא"כ דאמתניתין קיימא תקשי מברייתא לרבה דאמר יאוש כדי קני אלא ברייתא איירי שהבעלים עומדים ולא נתייאשו עדיין כשנתנו לזה אע"ג דלסוף אחר דאתא לידיה נתייאשו לא קני דשינוי רשות דקודם יאוש לא קני כדמשמע לקמן ויאוש גרידא נמי לא קני אפי' לרבה כיון דבאיסורא אתא לידיה וצריך להחזיר הדמים אבל מתניתין איירי לטולא בידוע שנתייאשו מקמי דאתא לידיה וכי אתא לידיה הוה ליה יאוש ושינוי רשות:

אף גזול דלית ליה תקנתא· אע"ג דאמר לעיל (דף סה:) גנב טלה ונעשה איל נעשה שינוי בידו וקנאו מ"מ כמו שהוא לית ליה תקנתא: **רבא** אמר מהכא קרבנו ולא הגזול· רבא גרסינן ולא רבה מדקאמר חד מינייהו רב פפא אמר ולא היו טועים אלא בין רב פפא *לרבא שהיה רבו ופעמים כשהיה אומר רב פפא דברים בשתם היו סבורים שדברי רבא הן אבל בין דברי רב פפא לדברי רבה לא היו יכולין לטעות ולעיל (דף סו:) גרס אמר ליה רבא משכבו ולא הגזול כו' אע"ג דרבה הוה בר פלוגתיה דרב יוסף ולרבה הקשה אביי צריך לומר דרבה עצמו לא השיב לו כלום אלא רבא השיב לו מדפריך הכא והא רבא הוא דאמר דגזל קרבן דחבריה וקאמר דחד מינייהו רב פפא אמרה וכן משמע דבכל הספרים גרס לעיל אמר ליה רבא ואי רבה השיבו הל"ל אמר ליה ולא היה צריך להזכיר רבה כיון דמקשה לרבה וכן משמע בהניזקין (גיטין דף נה: ושם) דרבא אית ליה דיאוש כדי לא קני דבעי רבא כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדש למאי נ"מ כו' ואי יאוש קני לכל הפחות משעת יאוש כבר הוא ברשותיה ובפרק בתרא (דף קיא: ושם) קאמר רבא לעולם רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי משמע התם דאית ליה דיאוש לא קני והתם רבא דהוא בר פלוגתיה דרמי בר חמא והא דאמר רבא בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כו:) גבי מציאה נטלה לפני יאוש על מנת לגזלה עובר בכולן ואע"ג דאהדריה בתר יאוש מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה אע"ג דיאוש לא קני מ"מ כיון דהואיל יאוש למוכרה או להקדישה חשיב גזלן: **שור** ושה שני פעמים· וא"ת ושה דכתיב ב' פעמים למה לי הא בשבת לא כתיב שה °וי"ל דאי לא כתיב שה שני פעמים הוה אמינא שבא שור למעוטי שאר מילי מדין שור דלא הוו בתשלומין ה' ולוקמיה אדין שה להכי כתיב שה למעוטי לגמרי:

חמשה בקר ישלם תחתיו· ומסברא הוה ידענא דחמשה בקר קיימא אשור וארבע לאן קיימי אשה: **אין** הגונב כו'· בגמרא (דף סט:) דריש לה מוגונב מבית האיש ולא מבית הגנב ולמאן דמוקי חד בגנב וחד בטוען טענת גנב א"ש אבל למאן דמוקי תרוייהו לטוען טענת גנב לא שייך כלל למדרש הכי וצריך לומר דלדידיה נפקא ליה למעוטי גנב אחר הגנב מקרא אחרינא:

דתניא אמר רבי עקיבא כו'· מכל הנהו דפריך הכא לרב *ה"מ למפרך לעיל לרבה ומהנהו דפריך לעיל לרבה ה"מ למפרך לרב אלא דרבה דאיירי בגזלן פריך ליה ממילי דגזלן ולרב דמיירי בגנב ניחא ליה למיפרך ממילי דגנב אע"פ שאין סברא לחלק ועוד דכמו שהוקשו בבית המדרש נקבעו בגמרא ולתרוייהו הוה מצי למפרך מהאי דגנב והקדיש דפריך מינה לקמן רבי יוחנן לריש לקיש:

אי

(א) גמ' רב פפא אמרה· נ"ב משום דמלך בתר אביי ורבא כ"כ תוס' בשבועות דף כו ע"א וכה"ג כתבו תוס' בפ' במה מדליקין ד' כו ע"ב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שור כו' וי"ל דאי לא כתיב· עיין תשובת מהר"י אדריכי סי' אלם:

[פי' תוס' בכורות נד: ד"ה הדא ותוס' שבועות כו· ד"ה הדא]

עיין תוס'

[לעיל סו:]

[שבת כו· שבועות כו· בכורות נד:]

[יבמות כה: הו"ג]

מי איכא נשתרש אלא לאחר יאוש ואי ס"ד יאוש קני אמאי משלם תשלומי ארבעה וחמשה שלו הוא טובח שלו הוא מוכר אמרי כדאמר רבא מפני ששנה בחטא הכא נמי מפני ששנה בחטא ת"ש °וטבחו או מכרו *מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת אימת אילימא לפני יאוש אמאי אינה חוזרת אלא לאחר יאוש ואי ס"ד קנייה אמאי משלם ד' וה' שלו הוא טובח שלו הוא מוכר כדאמר רב נחמן ^א^פרט לשהקנה לשלשים יום הכא נמי פרט לשהקנה לשלשים יום מיתיבי גנב ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי כפל והשני אינו משלם אלא קרן בלבד גנב ומכר ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני משלם תשלומי כפל גנב וטבח ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי ד' וה' והשני אינו משלם תשלומי כפל אלא קרן בלבד קתני מיהא מציעתא ^ב^גנב ומכר ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי ד' וה' והשני משלם תשלומי כפל אימת אילימא לפני יאוש שני אמאי משלם תשלומי כפל שינוי רשות בלא יאוש מי איכא למ"ד דקני אלא פשיטא ^ג^לאחר יאוש ואי ס"ד יאוש קונה אמאי משלם תשלומי ד' וה' דידיה הוא דזבין ותו דקתני רישא גנב ובא אחר וגנבו ראשון משלם תשלומי כפל והשני אין משלם אלא קרן מכדי לאחר יאוש קיימינן ואי ס"ד יאוש קונה שני אמאי אינו משלם אלא קרן אלא לאו ^ד^ש"מ יאוש לא קני וקשיא לרב אמר רבא ותסברא הא מתרצתא היא אלא דקתני סיפא גנב וטבח ובא אחר וגנבו ראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה ושני אינו משלם אלא קרן ומי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני אלא לעולם כולה לפני יאוש ואיפוך סיפא למציעתא ומציעתא לסיפא ואימא הכי ^ה^גנב ומכר ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני אינו משלם אלא קרן ^ו^דשינוי רשות בלא יאוש לא קני ^ז^גנב וטבח ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני משלם תשלומי כפל דקנייה בשינוי מעשה רב פפא אמר לעולם לא תיפוך סיפא *ב"ש היא דאמרי שינוי(א) במקומה עומד אי הכי קשיא רישא ומציעתא לרב א"ר זביד לעולם כולה לפני יאוש והב"ע שנתייאשו הבעלים בלוקח ולא נתייאשו בגנב [א] דה"ל יאוש (ושינוי רשות) ולא תימא משום דבעינן יאוש ושינוי רשות אלא אפילו ביאוש לחודיה נמי קני גבי גנב אלא דלא משכחת דמשלמי תרוויהו גנב ראשון וגנב שני אלא בהכי: איתמר המוכר לפני יאוש רב נחמן אמר ^ח^חייב רב ששת אמר פטור רב נחמן אמר חייב ומכרו אמר רחמנא והא זבין לא שנא לפני יאוש לא שנא לאחר יאוש רב ששת אמר פטור חוביה לאחר יאוש הוא דאהנו מעשיו אבל לפני יאוש דלא אהנו מעשיו לא מיחייב דומיא דטביחה בעינן דאהנו מעשיו א"ר ששת מנא אמינא לה דתניא א"ר עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם ד' וה' מפני שנשתרש בחטא אימת אילימא לפני יאוש מי איכא נשתרש אלא לאו לאחר יאוש הוא אמר רבא מפני ששנה בחטא ת"ש וטבחו ומכרו מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת אימת אילימא לפני יאוש אמאי אינה חוזרת אלא לאחר יאוש וש"מ חובא לאחר יאוש הוא תרגמה רב נחמן פרט לשהקנה לו לשלשים יום ואף ר' אלעזר סבר חוביה לאחר יאוש הוא דאמר ר' אלעזר

תדע

רש"י

מי איכא נשתרש · הא לא אהנו מעשיו לשינוי רשות שהיינו מרשותו לרשות לוקח בלא יאוש ליכא למ"ד דקני : לאחר יאוש · דאהנו מעשיו דהשתא קני לוקח בתרתי יאוש ושינוי רשות : ואי ס"ד יאוש · גרידא קניה גנב אמאי משלם ארבעה וחמשה הא דמי בעלמא הוא דאית להו לבעלים גביה ושלו טבח ומכר : כדאמר רבא · לקמן במתניתין: ששנה בחטא· ולעולם לפני יאוש ואע"פ דלא אהנו מעשיו מחייב : שאינה חוזרת · קס"ד דה"ק דלא מחייב אלא היכא דמכירתו מכירה גמורה וקנייה לוקח : אמאי אינה חוזרת · שינוי רשות בלא יאוש מי קני : לאחר יאוש · דכי מטא ביד לוקח איכא תרתי יאוש ושינוי רשות וקנייה : ואי ס"ד קנייה . גנב ביאוש גרידא אמאי משלם כו' : כדאמר רב נחמן · לקמן במתניתין : פרט לשהקנה לו לשלשים יום · כלומר לעולם לפני יאוש והאי אינה חוזרת דקתני לא למעוטי היכא דלא אהנו מעשיו דאע"ג דלא אהנו חייביה רחמנא הואיל ושנה בחטא אלא למעוטי היכא דלא מכר גנב ללוקח אלא לעשות בה מלאכה שלשים יום דהוא כשכירות בעלמא : ושני אינו משלם אלא קרן · לגנב ראשון דכתיב וגונב מבית האיש: גנב ומכר · קנייה לוקח בשינוי רשות הלכך (ראשון משלם ד' וה') שני משלם כפל ללוקח : ושני אינו משלם אלא קרן·ולקמן פריך אמאי לא משלם כפל הא קנייה גנב ראשון בשינוי מעשה : אימת · מכרה אילימא לפני יאוש השני אמאי משלם כפל : אלא פשיטא לאחר יאוש · דאיכא תרתי ביד לוקח : ואי ס"ד כו' · ואי קשיא הא יכול לתרולה כגון שנתייאשו בעלים לאחר מכירת גנב דקונה לוקח וביד גנב לא היה יאוש לקטוה ה"נ מפני ליה לקמן : מכדי לאחר יאוש קיימינן· דע"כ הכי מוקמת לה משום מציעתא : אלא כולה לפני יאוש · ומש"ה רישא שני פטור מכפל : ואיפוך סיפא למציעתא כו'· ותני במציעתא שני אין משלם אלא קרן דלא קנייה לוקח בשינוי רשות בלא יאוש : א"ה· דלאחר יאוש מוקמת לה קשיא רישא ומציעתא לרב : א"ר זביד כולה לפני יאוש · ואפוכי נמי לא תפכה וסיפא כדאוקימנא כב"ש ומציעתא דקתני שני משלם כפל כגון שנתייאשו הבעלים לאחר מכירה ולא נתייאשו ביד גנב ולהכי ראשון משלם ד' וה' דלא הוי יאוש גבי' דליקנייה ורישא נמי לפיכך שני פטור מכפל : ולא תימא · הא דנקט מתני' חיובא דשני גבי לוקח ולא נקט לה לחיוב דשני גבי ראשון ותוקמה נמי בלאחר יאוש כדמשני בלוקח מסום דבעי יאוש ושינוי רשות אלא ביאוש לחודיה נמי קני כרב ואם גנבה מראשון לאחר יאוש משלם לו כפל : אלא · להכי נקט תנא לכוליה מלתא בדליכא יאוש גבי גנב מסום דלא משכחת לה דמשלמי תרווייהו הני תשלומי ד' וה' והאי כפל : אלא בהכי · דאי הוי יאוש ביד גנב לא מיחייב קמא במכירתו ד' וה' וכיון דמציעתא לא שני (ג) לה אלא לפני יאוש תנא נמי לרישא בלפני יאוש ופטרו מכפל : חיובא לאחר יאוש הוא דאהנו מעשיו · מסקנא לוקח ותלתא אמוראי ניהו רב סבר יאוש קני הלכך לא מיחייב אלא בלפני יאוש דאי לאחר יאוש שלו הוא טובח ומוכר ורב נחמן ורב ששת סברי יאוש גרידא לא קני ומשום הכי לאחר יאוש מיחייב ומיהו בהא פליגי דרב נחמן לא בעי אהנו מעשיו הלכך אפילו לפני יאוש גרידא נמי חייב ורב ששת בעי מכירה גמורה : נשתרש · עשה שרשין משמע דאהנו מעשיו :

תדע

תוספות

אי הכי קשה מציעתא לרב · דאין להופכו כיון דברייתא לא מוכחא מידי שצריך לתרולה ולהפכה :

מה טביחה דאהנו מעשיו · משמע דסבר ר"א דשינוי קונה דאהנו מעשיו משמע לאפוקי מרשות בעלים דומיא דאהנו מעשיו דמכירה וקשה לפי' רשב"ם דמפרש בפ"ק (ד' יא·) ההא דאמר עולא א"ר אלעזר סימן לגנב ולגזלן דהיינו לענין פחת נבילה דהוי דנגזל משום דלא קני לה גזלן בשינוי וי"ל דדוקא בשינוי שאין הגזלן עושה בידים לא קני כגון שמתה הבהמה אבל שינוי שעושה הגזלן בידים כגון טביחה מודה ר"א דקני א"נ אהנו מעשיו דטביחה היינו שמחסרה מן הבעלים ולאו דקני ליה ולא הוי כאהנו מעשיו דמכירה :

מה

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ב מהל' גניבה הל' יא טוח"מ סי' שנ : [שייך לע"ב]

מד ב ג מיי' שם פ"א הל' יח טוח"מ שם:

מה ד מיי' שם הל' יז טוח"מ שם :

מו ה מיי' שם הל' יח · טוח"מ שם :

מז ו מיי' שם ופ"ה שם הלכה ג ועיין בהשגות ובמ"מ ופ"ב מהלכות גזילה הלכה א טוש"ע ח"מ סימן שנג סעי' ג וסי' שמא סעי' ד וסי' שסב סעי' ג' טוח"מ סי' שנ :

מח ז מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה יח טוח"מ סי' שנ :

[ועי' תוס' ב"מ נו: ד"ה זיל שליש]

מט ח מיי' פ"א מהל' גניבה הל' יז טוח"מ שם :

מהרי"ם מ"ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' שינוי במקומו עומד כצ"ל : (ב) רש"י ד"ה אלא כו' לא שני דלאו לפני יאוש כצ"ל :

הגהות הגר"א

[א] גמ' (דהוי ליה יאוש ושינוי רשות) מח"מ :

מסורת הש"ס

שמות כא

[מכילתא משפטים פ' יב]

ס"א ל"ג

[לעיל סה:]

תדע ששתם גניבה יאוש בעלים הוא שהרי אמרה תורה טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה ודלמא לא אייאש אלא לאו משום דאמרי' סתם גניבה יאוש בעלים היא ודלמא אף על גב דלא אייאש אמרי לא סלקא דעתך דומיא דטביחה מה טביחה דאהנו מעשיו אף מכירה דאהנו מעשיו ואי לפני יאוש מאי אהנו °ודלמא דשמעיניה דאייאש אמרי לא סלקא דעתך דומיא דטביחה מה טביחה לאלתר אף מכירה לאלתר א"ל ר' יוחנן גניבה בנפש תוכיח שאין יאוש בעלים [ו]חייב מכלל דסבר רבי יוחנן לפני יאוש חייב לאחר יאוש מאי ר' יוחנן אמר [ג]חייב וריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ריש לקיש אמר פטור חיוביה לפני יאוש הוא אבל לאחר יאוש קנה ושלו הוא טובח ושלו הוא מוכר *איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש [ד]גנב והקדיש ואחר כך טבח משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה אימת אלימא לפני יאוש מי קדוש °איש כי יקדיש את ביתו קדש אמר רחמנא *[ה]מה ביתו שלו אף כל שלו אלא פשיטא לאחר יאוש וטעמא דהקדיש הוא דאינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה דכי קא טבח דהקדש קא טבח אבל לא הקדיש טבח משלם תשלומי ארבעה וחמשה ואי סלקא דעתך יאוש קונה אמאי משלם שלו הוא טובח שלו הוא מוכר א"ל הכא במאי עסקינן כגון שהקדישוהו בעלים ביד גנב ומי קדוש *והאמר ר' יוחנן [ו]גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו אמרי הוא דאמר כצנועין דתנן *[ז]הצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות האלו והרי חוזרה קרן לבעלים כשעמד בדין היכי דמי אי דאמרי צא תן לו מאי איריא הקדיש אפילו לא הקדיש נמי לא ליחייביה *דאמר רבא [ח]צא תן לו טבח ומכר פטור מ"ט כיון דפסקוה למילתיה וטבח ומכר הוה ליה גזלן וגזלן אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה

חייב

רש"י

תדע ששתם גניבה · מיד מתייאשין ואם מכרן גנב לאחר מיד קנה דאיכא תרתי יאוש ושינוי רשות וממאי שהרי אמרה תורה גנב ומכר משלם ד' וה' והא דלמא לא אייאוש מרה ולאו מכירה היא: אלא לאו משום דסתם גניבה יאוש בעלים היא · אלמא תורה אור מדיליף ר' אלעזר טעמא מהאי ש"מ כרב ששת ס"ל דאי שמעינא ליה למרה בהדיא דלא אייאש פטור המוכר מד' וה': ודלמא · חייביה רחמנא ואע"ג דלא אייאוש לר"א פריך דיליף מהכא יאוש לסתם גניבה: ודלמא דשמעיניה דאייאש · בהכי משתעי קרא אבל סתם גניבה לא יליף מינה: גניבה בנפש · הגונב נפש ומכרו אין כאן יאוש שאין אדם מתייאש על עצמו ורחמנא חייביה אע"ג דלא אהנו מעשיו: לאחר יאוש מאי · מי ס"ל יאוש גרידא קני כרב ושלו טובח ומוכר או דלמא יאוש לא קני וכ"ש דלאחר יאוש מחייב דאהנו מעשיו: גנב והקדיש משלם כפל · לבעלים: ואינו משלם ד' וה' · דהא כי טבח דהקדש טבח ורעהו אמר רחמנא ישלם שנים לרעהו ולא להקדש וכיון דפטריה מכפל תו לא מחייב בטביחה ומכירה דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא שלשה וארבעה וכי מדלית כפל מינייהו הוו ליה שלשה וארבעה: מה ביתו שלו אף כל שלו גרסי': שהקדישו בעלים · ולעולם לפני יאוש: הוא דאמר · ר"ל דתרלה כשהקדישוהו בעלים: סבר לה כצנועין · דאמרינן לקמן (ד' סט·) בכרם רבעי הנוטעים מניחין כו' בני אדם חסידים שרוצין לסלק ידי כל אדם מן העבירה כשיש להן כרם רבעי והושבין שמא אוכלין ממנו עוברי דרכים בלא פדיון: מניחין מעות ואומרים כל הנלקט מזה · כל מה שלקטו בני אדם היום מכאן יהא מחולל אלמא אע"ג דליתיה ברשותייהו מיפרק ותפים להו למעות בקדושה: והרי חוזרה קרן לבעלים · אי כשהקדישו בעלים כפל אמאי משלם הרי חוזרה קרן לידם דאקדשוה כל היכא דאיתיה וכפל לא מחייב אלא כשנמצאת ביד גנב שבאו עדים כדכתיב אם המצא תמצא בידו: כשעמד בדין · שבאו עדים קודם שהקדישוהו בעלים: בקזוות

תוספות

מה טביחה לאלתר אף מכירה לאלתר · וא"ת והא ממש לאלתר קודם ידיעת בעלים אי אפשר להיות דומיא דטביחה דה"ל יאוש שלא מדעת וקיימא לן כאביי דלא הוי יאוש וי"ל דטביחה כמי אין דרך לטבוח לאלתר עד שיבוא לביתו ובתוך כך מסתמא יודעין הבעלים:

גניבה בנפש תוכיח · וא"ת גניבה בנפש שאני דלא איתקש לטביחה וי"ל דהכא נמי לא איתקש לטביחה אלא בלא היקישא יליף לה מטביחה ולהכי קאמר ר' יוחנן דאדרבה אית לן למילף מכירה ממכירה: רבי יוחנן סבר חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש · תימה דלכאורה קי"ל כרבה דיאוש כדי קני וקי"ל כר' יוחנן לגבי ר"ל דחיוביה אף לאחר יאוש ואמאי חייב אחר יאוש כיון דיאוש קני שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר וי"ל דאפשר דלא קי"ל לא כרבה ולא כר' יוחנן דכמה אמוראי נחלקו בשני אלו הדברים:

הוא דאמר כצנועין · וא"ת והא צנועים מחללין אף אחר יאוש דהא סתם גניבה הוי יאוש בעלים כרבנן דר"ש* א"כ קסברי צנועין דיאוש לא קני ור"ל מודה דאין יכול להקדיש אחר היאוש דסבר יאוש קונה וכ"ת דהוי יאוש שלא מדעת שאינם יודעים אם לקטו אם לאו הא גבי תמרי דזיקא אמרי' באלו מציאות (ב"מ ד' כב: ושם*) כיון דשכיחי דנתרי חשיב יאוש מדעת וי"ל דהכא לא שכיח כולי האי שילקטו שיראים מן הבעלים ולא דמי לתמרי דזיקא וחשיב יאוש שלא מדעת ואפי' למ"ד יאוש שלא מדעת הוי יאוש איכא למימר דצנועין סברי כר"ש דאמר דסתם גניבה לא הוי יאוש בעלים וא"ת והיכי מדמי הקדש לחילול שכמו שיכול לחלל מה שביד חבירו כן יכול להקדיש והלא אע"פ שאין יכול להקדיש פירות של חבירו יכול לחלל הקדש של חבירו כדמשמע בריש האשה רבה (יבמות ד' פח·) דקאמר אי קדושת דמים משום דבידו לפדותו ואי קדושת הגוף אי דידיה כו' משמע דבקדושת דמים אין חילוק בין דידיה לחבריה וי"ל דלא דמי דהקדש מאחר שהוקדש יצא מרשות בעלים וכמו שהבעלים יכולין לפדותו כמו כן אחר אבל כרם רבעי *הבעלים זכאים לאוכלה בירושלים וא"ת אכתי הרי יכול לחלל מעשר שני של חבירו דאמרינן בפרק האיש מקדש (קדושין דף נה: ושם) אין לוקחין בהמה טמאה עבדים וקרקעות ממעות מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן בירושלים ופריך אמאי יחזרו דמים למקומן ומשני כשברח אלמא מחללין מעות שביד המוכר וי"ל דהתם הוי כמו גזלן דאי לא ברח הוי המקח חוזר בו והוי כמו גזל ולא נתייאשו הבעלים וכצנועין דהכא אי נמי התם קנסא בעלמא וכן משמע התם מתוך הסוגיא ומיהו בפרק לולב הגזול (סוכה ד' לט· ושם) משמע שיכול אדם לחלל [דמי] פירות שביעית של חבירו שלא מדעתו דתניא אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות ואם מסר אומר הרי מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי ובא ואוכלן בתורת שביעית וי"ל דאפקינהו רבנן מרשות עם הארץ כדי שלא יהא נכשל ואוקמינהו ברשות זה שיכול לחלל דהפקר ב"ד הפקר ומיהו קשה דבפ"ק דבכורות (דף יא· ושם ד"ה הפודה) משמע דהפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי ואפילו שלא מדעתו מדבעי ליה פדיונו פדוי לפודה או דלמא פדיונו פדוי לבעלים ואי מדעת בעלים דומה היה דפדיונו פדוי לבעלים ויש לומר דפטר חמור לא דמי לכרם רבעי דכיון דלאסור בהנאה הוי כמו הקדש לענין זה שיכול כל אדם לפדותו ולא ממש הוי כהקדש דבהקדש פשיטא לן דפדיונו פדוי לפודה ובפטר חמור מסקינן דפדוי לבעלים ומיהו דבר תימה דהיכי מדמי הקדש כלל לחילול דלמה לא יוכל לחלל נטע רבעי ומעשר שני של חבירו שלא מדעתו כיון דזכות הוא לו דזכין לאדם שלא בפניו דהא דמבעי לן באין בין המודר (נדרים ד' לו:) התורם משלו על של חבירו צריך דעת בעלים או לאו הייט טעמא כדקאמר התם דדלמא ניחא ליה למעבד מלוה בממוניה אבל הכא וכי אין טוב להם למלקטים שיאכלו אותם הבעלים ממה שיאכלו בלא חילול [וע' תוס' קדושין נו· ד"ה מתקיף]:

חייב

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פכ"ד מהל' כלים הל' ז ופ"ו מהל' גזילה הלכה ג טוש"ע ח"מ סי' שסח בהג"ה:
נא ב מיי' פ"ט מהל' גניבה הל' א סמג לאוין קנד:
נב ג מיי' שם פ"א הל' טו סמג עשין פא טוח"מ סי' שנ:
נג ד מיי' שם פ"ב הל' ו סמג שם:
נד ה מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' כא סמג עשין קלג:
נה ו מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנד סעי' ז וטוש"ע י"ד סי' רנח ס"ו:
נו ז מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הלכה ז וע"ש בכ"מ:
נז ח מיי' פ"ב מהל' גניבה הל' טו:

[לקמן קיד·]

[ד"ה מאחר]

גליון הש"ס

גמ' ודלמא דשמעיניה דאייאש · עי' לקמן דף קיד ע"א תוס' ד"ה רבה אומר:

אפ"ג ז נמון גבוה הוא מ"מ הו עלים כו' העתק מחילופי גרסאות

מסורת הש"ס

ויקרא כז

גיטין נה: [לקמן עד:]

[לקמן סט: ב"מ כו· ע"ז סג· חולין קלט· תמורה ס· כט: ערכין כח· פ"ש]

[לקמן סט· ע' קדושין נב· ב"מ ז·]

מעשר שני פ"ה מ"ה

לקמן קו:

גמרא

*חייב אתה ליתן לו טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מ"ט כיון דלא (א)פסקה מילתא אכתי גנב הוא לא צריכא דאמרי ליה חייב אתה ליתן לו: גופא *אמר רבי יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ומי אמר ר' יוחנן הכי *והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה *ותנן [ב]כרם רבעי היו מציינין אותו בקוזות אדמה סימנא כי אדמה מה אדמה איכא הנאה מינה אף האי נמי כי מפרקא שרי לאיתהנויי מינה [ג]ושל ערלה בחרסית סימנא כחרסית מה חרסית שאין הנאה מינה אף האי דלית ביה הנאה מיניה ושל קברות בסיד סימנא דחיור בעצמות [ד]וממחה ושופך כי היכי דניחוור טפי אמר רבן שמעון בן גמליאל [ה]בד"א בשביעית דהפקר נינהו אבל בשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות [ו]והצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה מחולל על המעות הללו וכי תימא מאן תנא צנועין רשב"ג (ורבי יוחנן בסתם יחידאה לא אמר) והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה אמרי לא תימא כל הנלקט מזה אלא אימא כל המתלקט מזה ומי א"ר יוחנן הכי והא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד ורבי דוסא נלקט קאמר דתניא *רבי יהודה אומר שחרית בעל הבית עומד ואומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר רבי דוסא אומר לעיתותי ערב אומר כל שלקטו עניים יהא הפקר איפוך דר' יהודה לר' דוסא ורבי דוסא לרבי יהודה אמאי אפכת מתניתא אפכה לרבי יוחנן ואימא צנועין ורבי יהודה אמרו דבר אחד אמרי לא סגיא דלא מתהפכת מתניתא דבהא *מתניתין קתני דאית ליה לרבי יהודה ברירה ושמעינן ליה לרבי יהודה בעלמא *דלית ליה ברירה *דתנן

הלוקח

רש"י

בקוזות · מוט"ש טתן פיסת גנבים סביבות הגטולים להודיע שהוא כרם רבעי ואסור בלא פדיון: דאיכא הנאה מיניה · לאחר זמן בחרישה וזריעה וקצירה: אף האי נמי איכא הנאה מיניה · בפדיון: חרסית · כתותי רעפים טיבל"ש בלע"ז: וממחה ושופך · ממחה את הסיד במים ושופך סביבות הקבר: בד"א · דעבדינן להו היכרא לעוברים ושבים: בשביעית · שהוא הפקר ובהיתר הן באין לאכול: אבל בשאר שני שבוע · שהן באים לגזול יניחם ויאכלו דבר האסור והלעיטהו לרשע וימות: כל הנלקט כו' · אלמא אע"ג דליתיה ברשותיה מפריק ותופס פדיונו: וכי תימא צנועין · לאו סתמא היא אלא רשב"ג מסיים ואזיל ליה למילתיה: ערב · בגט פשוט: צידן · במי שאחזו קורדיקוס: וראיה. בפרק שני דסנהדרין: המתלקט · שעתידין ללקוט: רבי דוסא · לענין לקט קציר קמיירי דקיימא לן שני שבולין לקט שלש אינו לקט ואין כל העניים בקיאין בהלכה לפיכך צריך בעל הבית להפקיר: דאית ליה לר' יהודה ברירה · דקאמר כל שילקטו וכי לקיט אמרינן הוברר שזה הפקר ואע"פ שאין בעל הבית יודע בשחרית דשמא לא ילקטו יותר על דינם:

הלוקח

תוספות

חייב אתה ליתן לו כו' · משמע דחייב אתה ליתן לו לא הוי גמר דין עד שיאמר לא תן לו והא דאמר בפרק קמא דסנהדרין (ד' ו: ושם ד"ה נגמר) נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע ומפרש היכי דמי גמר דין פלוני אתה זכאי פלוני אתה חייב *אע"ג דלא הוי גמר דין ממש כיון שקרוב הדין לגמור אסור להטעות את הזכאי [ועי' תוס' ב"מ יז: ד"ה חייב]:

כרם רבעי כו' · ק"ק דלא נקט ערלה תחלה:

חרסית · פירש הקונטרס כתותי רעפים וקשה דבפרק כסוי הדם (חולין דף פח: ושם ד"ה חרסית) חשיב חרסית ולבינה כתושה:

מה חרסית דלית ביה הנאה · תימה לר"י דבסוף כסוי הדם (שם:) אומר דאין מכסים אלא בדבר שזורעים בו ומצמיח ומשמע התם דמכסין בחרסית ותירץ ר"ת דחרסית זורעים בו ומצמיח אבל אין מוציאה *כדי נפילה לכך קרי דלית ביה הנאה ואפילו מוציאה יותר מכדי נפילה הואיל ופירותיה מועטים חשיב לית בה הנאה:

והצנועין מניחין את המעות כו' · אי שביעית נוהג בכרם רבעי כדמשמע [דאמילתיה] דת"ק [קאי] צריך לומר דצנועין אשאר שני שבוע קיימי דאי אשביעית כיון שהיו זוכים מן ההפקר לא היו יכולים לחלל:

כל הנלקט מזה יהא מחולל · תימה מתי היו אומרים דלמה שמלקטים אחר אמירה לא היה מועיל ואם כן וכי בכל שעה היו אומרים כן בלי הפסק וכ"ת שבכל ערב היו אומרים כן כמו גבי עניים בסמוך מ"מ לא היתה תקנה למה שאכלו קודם אמירה ואור"י דכל הנלקט לאו דוקא ממש אחר לקיטה אלא מניח מעות בטוח שלא נלקט ואומר כרם רבעי זה לכשיהיה נלקט יהיה מחולל אחר הלקיטה והא דקאמר ר' דוסא לעיתותי ערב אפילו מן השחרית היה יכול לעשות כן כמו שפירשתי אלא עצה טובה קמ"ל שלא יתפקרו עניים ללקט הרבה כיון שהפקיר אי נמי לעיתותי ערב דוקא אבל שחרית גזרינן שמא לא יפריש דלאחר לקיטה יחול ההפקר וא"ת וכיון שיש חילול במחובר לקרקע כדמשמע בסמוך למה היו הנוטעים דוחקים למה לא היו מחללים כל הכרם בבת אחת וי"ל דשמא היו רוצים להוליך שאר הפירות לירושלים לפיכך לא היו רוצים לחלל הכל בבת אחת אי נמי לפי שלא היה מועיל חילול למה שיגדל אחרי כן וא"ת כי קאמר כל המתלקט הא לא היה מועיל למה שגדל אחר כך וי"ל דמ"מ מה שהיו יכולין לתקן היו מתקנים ועוד דשמא היה בטל ברוב א) ואע"ג דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל מכל מקום מדאורייתא בטיל:

אימא כל המתלקט · משמע דחל פדיון במחובר לקרקע שהרי קודם לקיטה היה מתחלל שהרי אחר שנלקט שבא לרשות אחרים אין לבעלים כח בהן לחלל ותימה דבתוספתא משמע דאין חילול במחובר דתניא בסוף מעשר שני כרם רבעי ב"ש אומרים אין פודין אותם ענבים אלא יין וב"ה אומרים ענבים ויין והכל מודים שאין פודין במחובר לקרקע ונראה דטעמא דילפינן קדש קדש ממעשר ויש לומר דהתם לא הוי טעמא אלא משום דמחובר אין דמיו ידועין ולכך אין פודין אפילו על פי שלשה והיינו נמי טעמא דב"ש:

כל שלקטו עניים היום יהא הפקר · תקנה עושה לעניים לפוטרם מן המעשר כשמלקטין יותר מדינם כגון ג' שבולים ואוכלין בלא מעשר לפי שלקט שכחה ופאה פטורים מן המעשר לכך אומר בעה"ב כל שלקטו יהיה הפקר כדי שיפטור הכל ממעשר דהפקר פטור ממעשר וצריך לומר דבעל הבית אין מתייאש דאם היה מתייאש ותשיב יאוש מדעת כמו תמרי דזיקא וא"כ למ"ד יאוש כדי קני תקשה ליה מה מועיל הפקר לפוטרו מן המעשר והלא כבר זכו בהן עניים בתורת גזל על ידי יאוש ומיהו זה אין להקשות אם בעל הבית מתייאש למה צריך להפקיר כדי לפוטרו מן המעשר והלא יאוש חשוב הוא כהפקר לפוטרו מן המעשר כדמוכח באלו מציאות (ב"מ ד' כא:) ועוד דלמה לא יועיל כל שלקטו לכ"ע דאטו מי גרע מיאוש דהא לא דמי יאוש דהכא דגבי גזלן ליאוש דמציאה דאי יאוש קני בכל ענין אפילו אם אין הגזילה ברשות הגזלן בשעת יאוש אם כן יאוש דהכא לא הוי אלא כלפי דידיה והוי כמתנה בעלמא ואין לו לפטור מן המעשר ואפילו את"ל דלא קני אא"כ הגזילה ברשות הגזלן אבל אם היא ברשות הרבים בשעת יאוש כל המחזיק בה זכה בה אי נמי למ"ד יאוש כדי לא קני כלל וכל המחזיק בה זכה בה *מ"מ אין זה יאוש פוטר מן המעשר דנהי דנגזל אין יכול לתבוע מן המחזיק בה אחר יאוש כדאמרינן בהגוזל בתרא (לקמן ד' קיא:) דדוקא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה אבל אחר יאוש אין יכול לגבות כלום מן השני מ"מ כיון שכל אדם אסור להחזיק בה מפני שהיא צריכה לגזלן ליפטר *מן הנגזל ואם כבר זכה בה אחר לכל הפחות חייב לשלם דמים לגזלן כדאמר לעיל דאפילו למ"ד יאוש לא קני חייב גנב שני לשלם קרן לגנב ראשון לא חשיב כהפקר לפטור מן המעשר דטעמא דהפקר פטור מן המעשר משום דכתיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא לקט ושכחה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמך והיינו טעמא דהפקר והכא אין לו חלק בה שאסור לזכות בה ואם זכה חייב לשלם לכל הפחות דמים ועוד דבסתמא אין מתייאש אלא לגבי עניים ואין מועיל לפטור מן המעשר עד שיהיה הפקר לעניים ולעשירים כשמיטה:

הלוקח

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' עו:
נט ב ג מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הל' ו:
פיין ר"מ
ס ד ה מיי' פ"ח מהל' טומאת מת הל' ט:
סא ו ז מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הלכה ז:
מעשר שני פ"ה מ"א
יותר מכדי גי' ר"ת [בפי' הברטנורא ותוי"ט וכן בפי' הר"ש איתא כדי נפילה ופירוש של כדי נפילה פי' רש"י ב"מ קה: זרע שמפזרים במלואת יד]
רש"א
[תוספתי' פאה פ"ב]
נ"ל מתניתא
[נ"ל דתניא וכ"כ תוספו' ביומא וכתולין ובעירובין]
וא"כ הוי הפקר לכל. הפעות מתילוכי ברשותו
שהרי מחויב לשלם להנגזל הפעות מה"ע

מסורת הש"ס

ב"מ ז: קדושין נב: [לעיל סח: לקמן ע.]
[שבת מ: וש"נ]
כר"מ מ"ז
גיטין עה. עה. כתובות עז: ב"מ לח: ב"ב קעד: סנהדרין לא: [בכורות כד:]
[עירובין לז: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא פסקה מילתא כצ"ל:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוד"ה כל הנלקט וכו' ואע"ג דדבר שיש לו מתירין וכו'. עי' שיטה מקובצת שתירץ עוד דהיינו דלא מכר לא הוי דבר שיש לו מתירין:

עין משפט
נר מצוה

סב א מיי' פ"ז מהל' מעשר הל' א סמג עשין קלה :
סג ב מיי' פי"א מהל' שמיטה ויובל הל' כ:
סד ג מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' יז סמג לאוין רסד :

תורה אור

*הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון ט' מעשר שני ומיחל ושותה מיד דברי ר"מ ר' יהודה ור' יוסי ור"ש "אוסרין אמרי סוף סוף אמאי קא אפכת לה למתניתין משום דקשיא דר' יהודה אדר' יהודה השתא נמי קשיא דר' יוחנן אדרבי יוחנן דאמרת לר' יוחנן לא תימא כל הנלקט אלא אימא כל המתלקט אלמא אית ליה ברירה והא רבי יוחנן לית ליה ברירה *דאמר רב אסי א"ר יוחנן האחין "שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל אלא לעולם כל הנלקט ורבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח דתנן *אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל אמאי בשלמא לגנב ראשון לא משלם °וגונב מבית האיש [שמות כב] ולא מבית הגנב אלא לבעלים נשלם אלא לאו ש"מ זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ומאי חזית דאזיל בתר ההיא סתמא ליעביד כי האי סתמא דצנועין משום דמסייע ליה קרא °ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה' [ויקרא כז] *מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו אמר אביי אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה אמינא צנועין אית להו דרבי דוסא ורבי דוסא לית ליה דצנועין צנועין אית להו דרבי דוסא ומה בגנב עבדו רבנן תקנתא עניים צריכא למימר ר' דוסא לית ליה דצנועין עניים הוא דעבדו להו רבנן תקנתא אבל גנב לא עבדו ליה רבנן תקנתא אמר רבא אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה אמינא מאן תנא צנועין ר"מ היא לאו *אמר ר"מ "מעשר ממון גבוה הוא ואפילו הכי לענין פרייה אוקמיה רחמנא ברשותיה דכתיב °ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יוסף עליו קרייה רחמנא מעשרו ומוסיף חומש כרם רבעי נמי גמר קדש קדש ממעשר כתיב הכא °קדש הלולים וכתיב גבי מעשר °וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש מה קדש דכתיב גבי מעשר אע"ג דממון גבוה הוא לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה אף האי קדש נמי דכתיב גבי כרם רבעי אע"ג דלאו ממון דידיה הוא לענין אחולי אוקמיה רחמנא ברשותיה דהא כי איתיה ברשותיה נמי הא לאו דידיה הוא והא מצי מחיל משום הכי מצי מחיל אבל גבי לקט כיון דממונא דידיה כי איתיה ברשותיה הוא דמצי מפקר ליה כי ליתיה ברשותיה לא מצי מפקר ליה אמר רבינא אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה אמינא מאן תנא צנועין רבי דוסא היא כי היכי דלא תקשי סתם משנה לרבי יוחנן ורבי יוחנן כסתם

רש"י

הלוקח יין מבין הכותים · בערב שבת בין השמשות כדתניא בתוספתא וקדש עליו היום ואין לו מה לשתות בשבת ואין לו פנאי להפריש : שני לוגין · ממאה : מיחל · מוליא מעשר שני לחולין על מעות שיש לו בבית דמה שיש לו פנאי לתקן יתקן דהא באמירה בעלמא סגי כדאמרי' לקמן: אוסרין · דלית להו ברירה לומר מן החולין הוא שותה ותרומה ומעשר ראשון נותרין בנוד : לקוחות הן · ולא אמרינן הוברר הדבר שזה חלק המגיע לכל אחד וירושה לא קאמר רחמנא דתיהדר אלא אמרינן חלקו של זה היה ראוי לזה והחליפו והרי הוא כמקח וחוזרין ומחליפין ביובל : אלא לעולם כל הנלקט · אמרו צנועין ורבי דוסא ודקא קשיא סתם משנה דצנועין לרבי יוחנן : ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח · ואי קשיא והא לא סגיא דלא מתהפכא מתני' משום ברירה לא תיפוך דאית ליה לרבי יהודה ברירה וטעמא דלוקח יין קתני התם משום שמא יבקע הנוד ולא משום ברירה: מה ביתו ברשותו · הכי גרסינן הכא : מאן תנא צנועין רבי מאיר · דאמר בקדושין מעשר ממון גבוה הוא דכל היכא דאיתיה למעשר לאו דידיה הוא אלא דגבוה הוא ולענין פדייה אוקמיה ברשותו דמחייב ליה חומשא ואי לאו דידיה הוא לא הוה יהיב חומש שאין מוסיף חומש אלא בעלים דכתיב ממעשרו : הכא נמי בכרם רבעי אע"ג דלאו דידיה הוא קדש קדש ממעשר יליף אבל לקט והקדש בעלמא לא אבל השתא דאמר רבי יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד ש"מ טעמייהו משום דלא בעי ברשותו ואפילו במילתא דעלמא דכל כמה דלא אייאוש יכול להפקיר ולהקדיש ולחלל :

תוספות

הלוקח יין מן הכותים · הכל מפורש בפרק כל הגט (גיטין דף כה: ושם) :

אלא לעולם כל הנלקט · הקשה רבינו טוביה תקשה דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דלית ליה לרבי יוחנן ברירה והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה וסתם מתניתין בהלוקח כר"מ דאית ליה ברירה ואע"ג דבסתמא דצנועים לית ליה ברירה מ"מ תקשה מאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא ושמא רבי יוחנן היכא שמתנה בפירוש לא קאמר ר' יוחנן דאין ברירה ובריש כל הגט (שם) דקאמר רבי יוחנן אף אחרון אינו פוסל משום דאין ברירה שאני התם דכתיב וכתב לה דמשמע שיהיה צריך שיהיה מבורר בשעת כתיבה כמו שמפורש בריש כל הגט :

ה"א צנועים אית להו דר' דוסא · ולא מן הדין דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אין יכולין להקדיש ולחלל ולהפקיר אלא מחמת תקנה הוא דאוקמי רבנן ברשותיה לחלל ולהפקיר שלא יכשלו עניים וגנב ורבי דוסא לית ליה דצנועין דבעניים עבוד רבנן תקנה ולא בגנב אבל השתא דקאמר ר' יוחנן צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד א"כ סובר הוא דלא מחמת תקנה אלא מן הדין ולא בעי למימר דלענין ברירה דוקא קאמרי דבר אחד דתרווייהו לית להו ברירה שהרי דבר אחד משמע ממש דבר אחד וקשה דבפרק העור והרוטב (חולין דף קכח:) אמר רבי יוחנן ר' ישמעאל ורבי דוסא בן הרכינס אמרו דבר אחד דלאו ממש דבר אחד דבמגע דוקא אמרו דבר אחד אבל במשא פליגי דהתם תנן שני חלאי זיתים מטמאים במשא ולא במגע דברי רבי ישמעאל ובההיא דרבי דוסא תנן במסכת אהלות בפרק ג' (משנה א) כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לבית רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין כילד הנוגע בשני חלאי זיתים מנבילה או נושאן כו' משמע דר' דוסא בן הרכינס מטהר במגע ובמשא ויש לומר כיון דבמגע אמרו דבר אחד אין חושש אע"ג דלא שוו במשא ועוד אומר ר"י דלגמרי מצית למימר דסבר רבי דוסא כרבי ישמעאל והא דלרבי ישמעאל מצטרפים היינו במרודד ור' דוסא איירי במפוזר לגמרי דלגבי משא בעי נושא והוא דנישא שיהא מחובר יחד כדקאמר עולא בההיא שמעתא ואוקי עולא כרבי דוסא ולא כרבנן דבלאו הכי פליגי בה תנאי בדעולא *ומה שיכול לתרץ אליביה מתרץ אי נמי עולא מוקי פלוגתייהו במרודד ואתי כרבנן ולית ליה דאמרו דבר אחד :

קרייה רחמנא מעשרו ומוסיף חומש · תימה לר"י דבלא חומש יכול לדקדק דאוקמיה רחמנא ברשותיה מכיון שיכול לפדותו ואין שום אדם יכול לעכב עליו אבל אחר אין יכול לפדות בע"כ וי"ל דהא מה שהוא יכול לפדותו ולא אחר היינו לפי שהוא בידו אבל כשהוא ביד אחרים כמו כרם רבעי דלעיל אז לא יוכל לפדותו אבל השתא דאשכחן שיהיה חשוב כ"כ שלו שמוסיף חומש ואחר אפילו בשפודה מדעתו אין מוסיף חומש ש"מ דלגמרי אוקמיה רחמנא ברשותיה ואפילו הוא ברשות אחרים :

קדש קדש יליף ממעשר · תימה דל"ל למידרש בפרק כילד מברכין (ברכות ד' לה. ושם ד"ה אחליה) מדכתיב קדש הלולים אחליה והדר אכליה פירוש כרם רבעי טעון חילול תיפוק ליה מקדש קדש דמעשר וי"ל דאי לאו דאשכחן ביה פדיון הוה ילפינן קדש קדש משביעית שאין לו פדיון כלל ואין להקשות כלל למה לי קדש תיפוק ליה מהלולים דגזירה שוה דקדש אצטריך למימר דיש לו חומש כדאמר בפ"ב דקדושין (ד' נד: ושם ד"ה גמר) ורבינו חיים תירץ דאי לאו הלולים מגזירה שוה לא הוה ידעינן שצריך חילול (א) *בשביעית שאין מעשר שני נוהג בשביעית והביא ראיה מירושלמי דמעשר שני פ"ה דקאמר מה דאת אמרת אין מעשר שני נוהג בשביעית דכוותיה אין נטע רבעי בשביעית וכו' ודייק התם שגם שלישית וששית שאין בהם מעשר שני לא יהיה בהן נטע רבעי אמר רבי יוסי שלישית וששית יש בהם מעשרות ושביעית אין בה מעשר כל עיקר :

אבל לקט דממון דידיה הוא · לא הוה צריך למימר אלא דגבי לקט ליכא קרא אלא לרווחא דמילתיה נקטיה דאפי' איכא קרא לא דמי אהדדי :

מסורת הש"ס

דמאי פ"ז מ"ד סוכה כג: יומא כה: עירובין לו: מעילה כב: חולין יד: [גיטין כה:כח: תוס' דדמאי פ"ח]
ביצה לז: בכורות נב: נז. [גיטין כה: מח:]
לעיל סב:
[לעיל סח: ע"ש ב"מ ו: ע"ז סג: חולין קלט: תמורה ט: כט: ערכין כח:]
קידושין כד: וש"נ
ויקרא כז
שם יט
שם כז
אבל בתוס' ברכות וקדושין הגי' בשלישית ובששית ועיין ר"מ ובכ"מ פי"

הגהות הב"ח

(א) תוד"ה קדש וכו' שצריך הילול בשלישית שאין מעשר שני נוהג בשלישית והביא ראיה :

ופולא ס"ל כר"א והא דמקשי התם על עולא ולא משני דס"ל כר' דוסא לז"א ומה שיכול לתרץ כו' העתק מחילופי גרסאות

מסורת הש"ס: שבועות לג: בכורות מט. | קדושין נב. ב"מ ז. ע"ש סח: ספ"... | ב"ב נו: [תוספתא דב"ב פ"ב] | [ד"ה היכא] | עיין רש"א | נ"ל קמא

כסתם יחידאה לא אמר *אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי אמר רב אשי לאמימר מאי טעמא אמר ליה משום דרבי יוחנן *דא"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו איכא דאמרי אמרי נהרדעי [א]לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה טעמא דכפריה דמיחזי כשיקרא אבל לא כפריה כתבינן ואמרי נהרדעי [ב]אורכתא דלא כתיב ביה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך לית ביה משש‍א מ"ט [ג]משום דא"ל האיך לאו בעל דברים דידי את אמר אביי [ד]ואי כתיב ביה למחצה לשליש ולרביע מיגו דמשתעי דינא אפלגא משתעי דינא אכולה אמר אמימר אי תפס לא מפקינן מיניה רב אשי אמר [ה]כיון דכתביה ליה כל דמתעני מן דינא קבילית עלי שליח שויה ואיכא דאמר שותפא שויה למאי נפקא מינה למיתפס פלגא (א) [ו]והלכתא שליח שויה:

מתני' [ז]גנב ע"פ שנים וטבח ומכר על פיהם או על פי שנים אחרים משלם תשלומי ארבעה וחמשה [ח]גנב ומכר בשבת גנב ומכר לע"ז [ט]גנב וטבח ביום הכפורים [י]גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו [כ]גנב וטבח ואחר כך הקדיש משלם תשלומי ארבעה וחמשה [ל]גנב וטבח לרפואה או לכלבים [מ]השוחט ונמצאת טריפה [נ]השוחט חולין בעזרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה רבי שמעון פוטר בשני אלו:

גמ' לימא מתניתין דלא כרבי עקיבא דאי ר' עקיבא האמר דבר ולא חצי דבר דתניא *אמר רבי יוסי כשהלך אבא חלפתא אצל ר' יוחנן בן נורי ללמוד תורה ואמרי לה רבי יוחנן בן נורי אצל אבא חלפתא

רש"י

אורכתא · הרשאה: משום דר' יוחנן · דהואיל ואינו ברשות הבעלים אינו יכול להקנותו לשליח הלכך אם אבד יכול לחזור ולתבוע מיד הנאמן: דכפריה · אם תבעיה מפקיד לנאמן בבית דין וכפר בו: דמיחזי · דהתמינן אשיקרא דיהיב ליה לשליח מידי דלית ליה גבי האיך: דאמר ליה האיך · נאמן לשליח לאו בעל דברים דידי את: ואי כתב בה למחצה ולשליש · דון וזכי לנפשך והמותר שלי: מיגו דמשתעי · נאמן דינא בהדי שליח אפלגא על כרחיה דלא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את משתעי אכולה: ואי תפס · שליח משל נאמן: לא מפקינן מיניה · אף על גב דלא כתיב ביה אפיק לנפשך ל"א ואי תפס שליח ממון שהוציא ועיכבו לעצמו לא מפקינן מיניה כך מצאתי כתוב בתשובות הגאונים וזה עיקר רב אשי פליג עליה דאמימר: כיון דכתיב קבילית עלאי · אלמא שליח שויה הלכך אי תפיס מפקינן מיניה וללישנא קמא נמי אי תפס משל נאמן מפקינן מיניה דהא שליח בעלמא הוא והוי כתופס לבעל חוב: למיתפס פלגא · ממון שהביא אם רוצה לעכב חציו · ה"ג והלכתא שליח שוייה ולא שקיל מידי: **מתני'** על פי שנים · כלומר שנים מעידין אותו שגנב: גנב ומכר בשבת · אבל טבח קם ליה בדרבה מיניה: וטבח ביום הכפורים · דאין זדונו אלא כרת: וטבח ומכר ואחר כך מת אביו · אבל מת אביו ואח"כ טבח ומכר תנא בסיפא דפטור שהרי ירש את אביו ושלו הוא טובח ומוכר: בשני אלו · בטרפה ובחולין בעזרה דקא סבר רבי שמעון שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה אבל לרפואה ולכלבים שחיטה ראויה היא דאי בעי מצי אכיל מיניה: **גמ'** דבר ולא חצי דבר · על פי שנים עדים יקום דבר והני עדי טביחה דקתני במתני' או על פי שנים עדים אחרים חצי דבר קמסהדי דאי לאו עדי גניבה איכא למימר דידיה קא טבח:

תוספות

כסתם יחידאה לא אמר · תימה דבכמה מקומות משמע דאמר אפילו כסתם יחידאה דבסוף המוציא (שבת דף פא:) פריך והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק ואע"ג דבפ' ג' מינים (נזיר ד' מבי ושם) מוקמינן ליה כר"ש ובפרק החולץ (יבמות דף מב:) גבי אהת בתולות דפריך נמי והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה אע"ג דאתי כרבי מאיר וכן בכמה מקומות וי"ל דה"פ ה"א מאן תנא לנוטעים ר' דוסא כי היכי דלא תקשה סתם משנה לרבי יוחנן כלומר דלא תקשה מאי אולמיה האי סתמא מהאי סתמא דכיון דאיכא למימר דיחידאה היא לא חשיבא כי ההיא סתם משנה דאתי כרבים וא"ת והא האי סתמא נמי דאין הגונב אחר הגנב יחידאה היא דהיינו רבי יהודה בר פלוגתיה דרבי דוסא דאמר כל שילקטו דוקא ולא כל מה שלקטו ויש לומר דדלמא רבי יהודה כל שלקטו נמי שרי ולא נקט כל שילקטו אלא לרבותא דאע"ג דלא שרי אלא על ידי ברירה ועי"ל דה"ק ה"א דכסתמא יחידאה לא אמר כי היכי דלא תקשה ליה סתם משנה אבל השתא שהוצרכו לעשות תירוץ אחר לא נאמר יותר אלא אפי' (ב) משנה יחידאה נמי אמר: **לא** כתבינן אורכתא אמטלטלי · דוקא אמטלטלין דגזליה אבל אמטלטלין דפקדון כתבינן דהא תלי טעמא בהקדש ויש כח לאדם להקדיש פקדון שיש לו ביד חבירו כדמוכח בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פח·) גבי ההוא גברא דאייתי קרי לפומבדיתא אתו כ"ע שקלי חדא חדא אמר הרי הן מוקדשין לשמים ומשמע התם דאי לא קיצו דמייהו הוו קדשי ועוד דלעיל אמר אין הגונב אחר הגנב משלם כפל משום דאין בעלים יכולין להקדיש וגונב מבית הנפקד משלם כפל לבעלים כדתניא בהמפקיד (ב"מ דף נג:) ועיקר קרא בגונב מבית שומר כתיב: **אמטלטלין** דכפריה · כתב ר"ח דהאידנא נהגו לכתוב אורכתא אפילו אמטלטלי דכפריה וטעמא לא ידענא ור"ת מפרש דטעמא דהלכתא כלישנא בתרא דסוגיא דגמרא כוותיה דבשבועות (דף לג: ושם*) דייק טעמא דמשביע (ג) עליכם דאיש פלוני כהן הוא הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין והא קתני סיפא עד שישמעו מפי התובע אמר שמואל בבא בהרשאה והא אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי הני מילי (ד) דכפריה אבל לא כפריה כתבינן וכן בפרק יש בכור (בכורות דף מט·) וכיון דהלכתא כלישנא בתרא אם כן אפילו כפריה כתבינן דהא לישנא בתרא מפרש טעמא דלא כתבינן אמטלטלין דכפריה משום דמיחזי כשיקרא ולמיחזא כשיקרא לא חיישינן כדמסיק בהכותב (כתובות דף פה·) ובפרק כל הגט (גיטין דף כו:) דליתא לדרב פפי דאמר האי אשרתא דדייני דמיכתבא מקמי דלסהדו סהדי אחתימות ידייהו פסולה משום דמיחזי כשיקרא וא"ת כיון דלא חיישינן למיחזי כשיקרא אם כן בשבועות (דף לג:) ובבכורות (דף מט·) כי פריך מנהרדעי דאמרי לא כתבינן לימא דליתא וי"ל דאורחא דגמרא למיפרך ממילתא אע"ג דליתא דבפרק ב' דכתובות (ד' כח:) נמי פריך מדרב פפי אמילתיה דרב הונא וחוזר בה מחמת זה ומגיה דברים אע"ג דאמר בהכותב (כתובות ד' פה·) דליתיה ומיהו לפי המפרש התם דהא דקאמר ליתא לא קאי ארב פפי אלא כלומר ליתא לקושיא דאין קושיא דבקיום שטרות דוקא חיישינן למיחזי כשיקרא דבית דין אבל בשאר מילי לא מדרב נחמן אז אין זה ראיה משום דפריך מדרב פפי וא"ת וללישנא קמא דנהרדעי מאי הוה משני אמתניתין דשבועות ודבכורות ומיהו אמתניתין דשבועות מצי לאוקמי *בקרקעות וכמ"ד נשבעין אבל בההיא דבכורות דאיירי בפדיון בכור ליכא לאוקמי כמ"ד פודין בקרקעות דהא קתני בההיא משנה דאין פודין ויש לומר דאיכא לאוקמינה שהאחד חייב לחבירו ושאל מדרבי נתן אי נמי שנתן לו במעמד שלשתן ומיהו בההיא דבכורות צריך לדקדק אם יכול ליתן במעמד שלשתן כיון דהוא עצמו לא היה יכול להוציא מידו כמו שבכתובה אין יכולה ליתן במעמד שלשתן כיון דלא ניתנה לגבות מחיים כמו שמפורש בהחובל (לקמן ד' פט·) ואין לתמוה על מה שאנו נוהגין לכתוב הרשאה אפי' במלוה אע"פ שאין אדם יכול להקנות הלואתו לחבירו כדמוכח במי שמת (ב"ב ד' קמח·) שדוחק למצוא דהלואתו לפלוני איתא בבריא ולא מצי לאשכוחי אלא הואיל ויורש יורשה אי נמי במעמד שלשתן משמע דבשום ענין לא מצי מקני ליה דכיון דקי"ל כאיכא דאמרי ולהך לישנא אמטלטלין דגזילה נמי כתבינן אורכתא אע"פ שאין יכול להקנותו כמו שאין יכול להקדיש דקיימא לן כרבי יוחנן דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש כדמשמע בפ"ק דב"מ (ד' ז· ע"ש) דפריך מיניה לרב ומשמע נמי התם דסבר סתמא דגמרא דאם המסותא מטלטלין לא היה נגזל יכול להקדיש ה"ה הלואה אע"פ שאין יכול להקנותה כתבינן הרשאה וטעמא דלהאי לישנא מסקינן דשליח שויה ועשו תקנה לענין שליחות כאילו היה קונה קנין גמור ויש סמך למנהג בהגוזל *(בתרא) (לקמן ד' קד:) דרב פפא הוה מסיק זוזי בי חוזאי אקנינהו לרב שמואל בר יהודה אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך ומסיק משמע לשון הלואה ויש לדחוק דמסיק בעיסקא מיירי שלא ניתן להוצאה ועוד דבזהב (ב"מ ד' מו·) ובהמוכר את הספינה (ב"ב ד' עז:) ל"ג ומסיק אלא הוה ליה זוזי בי חוזאי בכל הספרים ואין לדקדק מההיא דבכורות (ד' מט·) גבי פדיון הבן שיכול להרשות אע"פ שניתן לכהן ע"מ להוציא דלא מסקי אדעתייהו שימות תוך שלשים אלמא יכול להרשות במלוה דהתם ע"כ לאו ע"מ להוציא נתנו לו דקיימא לן כשמואל דאמר התם בסמוך להאי מעתא (שם) דפודה בנו בתוך שלשים °ונתאכלו המעות דאין בנו פדוי:

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"ג מהל' שלוחין הל' ו ועיין בהשגות וכמ"מ סמג עשין פב טוש"מ וש"ע סי' קכג סעיף א [רב אלפס כאן ובפ' הגוזל עצים דף מ:]

סו ב ג מיי' שם הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קכג סעיף ד:

סז ד מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ה:

סח ה מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ו:

סט ו מיי' שם טוש"ע שם בהג"ה:

ע ז מיי' פ"א מהלכות גניבה הלכה ו ופ"ג הל' ז טוח"מ סי' שנ:

עא ח מיי' שם פ"ג הל' ה טוח"מ שם:

עב ט מיי' שם הל' ג טור ח"מ שם:

עג י כ מיי' שם פ"ג הל' ו טוח"מ שם:

עד ל מ נ מיי' שם הל' ט טוח"מ שם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' למיתפס פלגא (והלכתא שליח שויה). תא"מ וכ"ב עיין באשר"י כתב דלא גרסי' ליה: (ב) תוס' ד"ה כסתם וכו' כסתם משנה דיחידאה: (ג) ד"ה אמטלטלין וכו' טעמא דמשביע אני עליכם: (ד) בא"ד ה"מ הכא דכפריה אבל:

גליון הש"ס

גמ' והלכתא שליח שויה· עיין ב"ב דף קכז ע"א תוס' ד"ה מדדרש: תוס' ד"ה אמטלטלין וכו' בסה"ד ונתאכלו המעות דאין בנו פדוי. ועיין ב"ב דף קכז ע"א תוספות ד"ה מדדרש:

דלא

עין משפט
נר מצוה

עה א ב מיי' פי"ד מהל' עדות הלכה ז סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף יג :
עו ג טוח"מ סימן שנ :

עז ד ה מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה ה טור ח"מ שם :

עח ו מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל' ח סמג לאוין שטו

גליון הש"ס
גמ' דבר ולא חצי דברי עיין סוריות דף ד ע"א תוס' ד"ה קרי : רש"י ד"ה בדינא לומר החזר לי תאינים. עיין סנהדרין דף עב ע"א וצ"ע :

ב"ב נו: סנהדרין ל:

רב"ל מ"ז

[ב"מ מו.]

דאף על גב דעדי ביאה צריכין לעדי קדושין · פירוש כל זמן שלא הוחזקה באשת איש :

למעוטי שנים אומרים אחד בגבה כו' · ולא דמי לשנה ראשונה בפני שנים כו' דהתם ראו כל מה שהיו יכולין לראות באותה שנה ורב אלפס פירש משום דהתם מהני סהדותייהו לענין פירות שאכל בשנה ראשונה שחייב לשלם אם לא ימצא יותר עדים וטעם ראשון נראה לר"י עיקר דתנן בפרק התקבל (גיטין דף סג:) האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע אלמא לא חשיב כי האי גוונא חצי דבר אע"ג דצריכי אלו לאלו דאפי' למאן דאמר שליש נאמן כשגט בידו ולא צריכי עדי אמירה לעדי קבלה מ"מ כיון שצריך שנראה הגט בידו חצי דבר הוא אלא ע"כ משום שכל כת רואה כל מה שיכולה [לראות] באותה שעה ואתיא מתניתין [דגיטין] כרבנן :

באומר לו עקוץ תאינה מתאינתי כו' · וא"ת והיכי דמי אי דקיימא גניבה בחצירו של לוקח בשעת עקירה מאי פריך עלה וכיון דאי קתבע ליה כו' מכירה נמי לא הוי מכירה נהי דמחייב בנפשו מכל מקום קנייה ליה חצירו ללוקח ואלא דליתא בחצירו של לוקח דל חיוב שבת מהכא לאו מכירה היא דהא קי"ל כרב נחמן דאמר *פירות לא עבדי חליפין ומיהו לפר"ת ניחא דמפרש דהא דפירי לא עבדי חליפין הייטו בתורת קנין סודר שמחזיר לו הסודר ולא יהיב לו אלא לקנין בעלמא אבל במכוין להקנות זה תחת זה שוה בשוה בתורת דמים קני ואומר ר"י דהכא לא דייק אלא אלשון מכר דאפי' קאי בחצר הלוקח כיון דלא אמר זיל שלים אין זו מכירה אלא מתנה ואף על גב דבתשלומי ארבעה וחמשה מתחייב על המתנה כמו על המכר כדאמרינן לקמן מ"מ גנב ומכר בשבת קתני ואין זו מכירה וקך לן עקוץ תאינה מתאינתי כמו עקוץ תאינה מתאינתיך :

במאן כרבי עקיבא דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא · ואם תאמר לרבי עקיבא נמי כיון דמטא לאויר חצירו חייב לענין שבת דרשות היחיד עולה עד לרקיע ולענין קנין לא קני באויר עד דמטי לתוך המחיצות כדמוכח בגיטין בהזורק (דף עט. ושם) גבי הוא מלמעלה והיא מלמטה כיון שיצא מרשות הגג מגורשת ומוקי לה כגון שמחיצות התחתונות עודפות על העליונות וי"ל דהכא איירי שזרק לחצר דרך פתח או דרך חלון ולא מעל מחיצת החצר וא"ת ומ"ש דבגיטין נקט רבי והכא נקט רבי עקיבא וי"ל דהכא נקט רבי עקיבא משום דאיירי בכהאי חצר שאין מקורה דרבי לא אמר קלוטה כמי שהונחה דמיא אלא ברה"י מקורה כדאמרינן בריש שבת (דף ה. ושם*) דאמר ביתא כמאן דמליא דמיא אבל רבי עקיבא אית ליה אפילו ברשות הרבים שאין מקורה ובגיטין נקט רבי משום דאוקמא כשמחיצות התחתונות עודפות דלרבי עקיבא לא מצי למינקט דלדידיה אפי' בלא מחיצות כלל כמו ברה"ר אית ליה כמי שהונחה דמיא בריש שבת וס"ד דלרבי אפילו במחיצות בלא קרוי אמרינן כמאן דמליא דמיא אי נמי למאי דבעי לאוקמי כרבי איירי בחצר מקורה :

לענין שבת לא מחייב עד דניחה בחצר. וא"ת וכיון שהקנין בא בין עקירה להנחה אית לן למימר קם ליה בדרבה מיניה כדאמרינן בריש אלו נערות (כתובות דף לא. ושם*) דאמר רבי אבין זרק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכתו פטור עקירה לורך הנחה הוא ולפי מה שמפרש רבינו תם דאי אפשר לניסוך בלא הגבהה ורבי ירמיה דאמר בהניזקין (גיטין דף נב: ושם*) גבי מנסך משעת הגבהה קני מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך לית ליה הגבהה לורך ניסוך הוא הדין דלית ליה עקירה לורך הנחה אתי שפיר דפריך הכא אליבא דרבי ירמיה ונראה לר"י דהוי מצי לשנויי דעקירה לורך הנחה הוא אלא לדברי המקשן שלא היה סובר טעם זה משיב ליה דמשכחת ליה שפיר באומר לא תקנה גניבותיך עד שתנוח :

אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו . תימה דמנ"ל הא וי"מ משום דאמר בהבא על יבמתו (יבמות דף נט: ושם) דאתנן כלב ומחיר זונה מותרין מדכתיב גם שניהם ולא ארבעה ומדמיעט אתנן כלב שהוא במיתה ש"מ באשה כה"ג הוי אתנן ואין נראה פירוש זה דאטו מי כתיב ולא ארבעה שניהם כתיב ונאמר שניהם ולא שלשה ולא אתא למעוטי אלא מחיר זונה ונראה לפרש משום דעיקר אתנן בעריות הוא דכתיב כדמוכח בפ' כל האסורים (תמורה דף כט: ושם) דזונה דגבי אתנן בחייבי כריתות משתעי וא"ת דלמא כי אסר הכתוב אתנן כגון שאמר לה אדם אחר הא לך טלה זה ושכבי עם בנך דבההוא לא מחייב מיתה ושייך אתנן כה"ג כדתנן בפרק כל האסורים (שם דף כט: ושם:*) האומר הא לך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי ר"מ אומר אינו אתנן וחכמים אומרים הרי זה אתנן ואפילו ר"מ לא קאמר אלא משום דשפחה בעבד שריא כדמפרש התם דיש לו אשה ובניס רבו מוסר לו שפחה כנענית ותירץ ר"י דפשטי' דקרא דלא תביא אתנן זונה משמע בשהם אתנן שהבועל הוא הנותן אתנן : [ועי' תוס' בכורות נו: ד"ה זונה] : **אילו** תבעה ליה כו'. אע"ג דמוקמינן בע"ז (דף סג. ושם) דקאי אתנן בחלרה מטעם זה לא היה נאסר ולא חשיב אתנן אלא מתנה בעלמא ועיקר טעמא דאתנן כדמסיק הכא משום

חלפתא אמר לו הרי שאכלה שנה ראשונה בפני שנים שניה בפני שנים שלישית בפני שנים מהו אמר לו הרי זו חזקה אמר לו אף אני אומר כן אלא שרבי עקיבא חולק בדבר שהיה *רבי עקיבא אומר °°דבר ולא חצי[דברים יט] דבר אמר אביי אפילו תימא רבי עקיבא מי לא מודה רבי עקיבא בשנים אומרים קידש ושנים אומרים בעל דאע"ג דעדי ביאה צריכי לעדי קדושין כיון דעדי קדושין לא צריכי לעדי ביאה דבר קרינא ביה ה"נ אע"ג דעדי טביחה צריכי לעדי גניבה כיון דעדי גניבה לא צריכי לעדי טביחה דבר קרינא ביה ורבנן האי דבר ולא חצי דבר למעוטי מאי *אלמעוטי *אחד אומר אחד בגבה ואחד אומר אחד בכריסה האי חצי דבר וחצי עדות הוא בלא למעוטי שנים אומרים אחד בגבה ושנים אומרים אחד בכריסה הני אמרי קטנה היא והני אמרי קטנה היא : גנב ומכר בשבת [וכו']: והתניא פטור אמר רמי בר חמא כי תניא ההיא דפטור גבאומר לו עקוץ (לך) תאינה מתאינתי ותיקני לי גניבותיך אמרי וכיון דכי תבע ליה קמן בדינא לא אמרינן ליה זיל שלים דמחייב בנפשו הוא הא מכירה נמי לאו מכירה היא אלא אמר רב פפא דבאומר לו זרוק גניבותיך לחצרי ותיקני לי גניבותיך כמאן כר"ע דאמר *קלוטה כמי שהונחה דמיא דאי כרבנן כיון דמטיא לחצר ביתו קנה לענין שבת לא מחייב עד דמטיא לארעא הבאומר לא תיקני לי גניבותיך עד שתנוח רבא אמר לעולם כרמי בר חמא *ואתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו ואי תבעה ליה קמן בדינא מי אמרינן ליה קום הב לה אתנן אלא אע"ג דכי קא תבעה ליה בדינא לא אמרינן ליה זיל הב לה כיון דכי יהיב לה הוי אתנן הכא נמי אע"ג דלענין תשלומין אי תבע בדינא קמן לא אמרינן ליה זיל שלים אפילו

חלפתא · שם אביו של רבי יוסי : בשנים אומרים קידש · פלוני את האשה בניסן : ושנים אומרים בעל · איש אחר באייר : דאע"ג דעדי ביאה · הבאים להמית צריכין לעדות קדושין דאי לא קידשה אינה למימר פטורה היא : כיון דעדי קדושין לא צריכין לעדי ביאה · דבלאו אינהו שוו לה קמאי אשת איש ליאסר על כל העולם : דבר הוא · אף עדות של ביאה קיים ונהרגת : הכא נמי כו' · עדי גניבה חייבו ליה כפילא בלאו עדי טביחה אבל הני דעדות חזקה שלשתן הכיתות צריכות זו לזו : למעוטי אחד אומר אחת בגבה וכו' · וקאתו לשויה גדולה לענין עונשין או לענין שיהו קידושיה קדושין : בגבה · שיער ראיתי בקשרי אצבעותיה : חצי דבר · שיער אחד : וחצי עדות · עד אחד יש לשער ופשיטא דלאו עדות היא : אכתי קטנה היא כו' · הלכך לא מצטרפין אבל לגבי חזקה כולן מעידין שהיה מוחזק בה : עקוץ תאינה · לקוט תאינים מתאינתי בדמי הגניבה בשבת וכן עשה ונתחייב מיתה : והא אי תבע ליה · בעל התאינה ללוקח : °בדינא · לומר החזר לי תאינים שלקטת או תן לי מה שמכרת לי בדמיהן : לא אמרינן · לגנב זיל שלים אשתכח דלאו מכירה הוא (*ואמאי משלם ד' וה') : זרוק גניבה לחצרי. בשבת ואני אתן לך מעות וכן עשה קנאה לוקח וזה נתחייב מיתה : כרבי עקיבא דאמר · בהזורק (שבת דף צז·) : קלוטה כמי שהונחה · הזורק מרשות לרשות כיון שקלטה האויר נתחייב משום שבת נמלא חיוב שבת וחיוב מכירה באין כאחד שאויר חצר קנה ללוקח דכיון דסופו לנוח כמונח דמי : אסרה תורה. להביא לבית המקדש לכל נדר : ואפילו בא על אמו · ונתן לה טלה באתננה אסור ואף על גב דאי לא הוה יהיב לה ניהלה *והואיל תבעה ליה בדינא לא אמרינן ליה קיים לה תנאה דהא מתחייב בנפשיה הוא :

מסורת הש"ס

[ב"ב נו: סנהדרין ל: פו:]

[ועי' נדרים נב: ובפרש"י דהכא]

ס"א ואמאי קתני מכר הא לאו מכירה היא

[שבת ד: לא. גיטין עט.]

כת"י והיא אילו

ב"מ נא.

[ד"ה נא]

[ד"ה שעקירה]

[ד"ה מנסך]

ד"ה כגון

אפילו הכי כיון דקא מקני ליה בהכי הויא מכירה: גנב וטבח ביום הכפורים וכו': אמרי אמאי נהי דקטלא ליכא מלקות מיהא איכא *וקי"ל דאינו לוקה ומשלם אמרי הא מני ר"מ היא דאמר *לוקה ומשלם אי ר"מ אפילו טבח בשבת וכי תימא לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם לית ליה ולא והתניא גנב וטבח בשבת גנב וטבח לע"ז גנב שור הנסקל וטבחו משלם ארבעה וחמשה דברי ר"מ וחכמים פוטרין אמרי בר מינה דההיא דהא אתמר עלה א"ר יעקב א"ר יוחנן ואמרי לה א"ר ירמיה אמר רבי שמעון בן לקיש רבי אבין ורבי אלעא וכל חבורתא משמיה דרבי יוחנן אמרי בטובח ע"י אחר וכי זה חוטא וזה מתחייב אמר רבא שאני הכא דאמר קרא °וטבחו *ומכרו *מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר דבי ר' ישמעאל תנא או לרבות את השליח דבי חזקיה תנא תחת לרבות את השליח *מתקיף לה מר זוטרא מי איכא מידי דאילו עביד איהו לא מיחייב ועביד שליח ומיחייב א"ל רב אשי התם לאו משום דלא מיחייב הוא אלא דקם ליה בדרבה מיניה ואי בטובח על ידי אחר מ"ט דרבנן דפטרי אמרי *מאן חכמים ר"ש דאמר *שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה אמרי בשלמא ע"ז ושור הנסקל שחיטה שאינה ראויה היא אלא שבת שחיטה ראויה היא דתנן* השוחט בשבת וביום הכפורים אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשירה אמרי סבר לה כרבי יוחנן הסנדלר דתנן* המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר"מ רבי יהודה אומר בשוגג יאכל במוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית רבי יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים מ"ט דר' יוחנן הסנדלר כדדריש רבי חייא אפיתחא דבי נשיאה °ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסורין באכילה אי מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה ת"ל לכם שלכם יהא יכול אפילו בשוגג ת"ל °מחלליה מות יומת במזיד אמרתי לך ולא בשוגג פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר מעשה שבת דרבנן מ"ד דאורייתא כדאמרן ומ"ד דרבנן אמר קרא *קדש היא היא קדש *ואין מעשיו קדש בשלמא למ"ד דאורייתא אמטו להכי

רש"י

אפי' הכי · כי יהיב לה חייל עליה דטלה איסור אתנן הכא נמי כו': מלקות איכא · משום לאו: ר' מאיר היא · במסכת מכות (דף ד·) מעידים אנו בפלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין: גנב וטבח בשבת · ואע"ג דאיכא חיוב מיתה: גנב שור הנסקל · אע"ג דאיסורי הנאה הוא חייב וכדתני לקמן טעמא: וכי. שליח חוטא ושולח מתחייב בתשלומי ד' וה' והא קיימא לן דאין שליח לדבר עבירה במסכת קדושין (דף מב:): אין מכירה אלא בשנים מוכר ולוקח: התם · כי עביד איהו *דפטרה ליה לאו משום דלא מיחייב אלא משום דקם ליה בדרבה מיניה: ר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה כו' · כדתנן בפרקין רבי שמעון פוטר בשני אלו: בשלמא ע"ז ושור הנסקל · איסורי הנאה נינהו דאמר במסכת ע"ז (דף נד·) אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה: בשוגג יאכל · אפי' הוא עצמו ואפילו בו ביום: במזיד לא יאכל· בו ביום והוא הדין לאחרים ואיידי דתנא רישא בדידיה תנא נמי סיפא בדידיה והכי איבעי לן לפרושי בהכל שוחטין: רבי יהודה אומר בשוגג יאכל · הוא בעצמו למוצאי שבת ובו ביום לא הוא ולא אחרים ואיידי דבעי למיתנא סיפא בדידיה תנא נמי ברישא בדידיה: במזיד לא יאכל · הוא עולמית אבל אחרים אוכלים: בדר' יוחנן הסנדלר גרסינן יאכל: יכול אפי' בשוגג · יאסר באכילה: במזיד אמרתי לך · קודש הוא היכא דשייך דין מיתה ולא בשוגג: מעשה שבת דאורייתא · אסורין באכילה:

נהכי

תורה אור: שמות כא · שמות לא · שם

תוספות

משום דקא יהיב לה הוי אתנן פי' כיון שצריך לתת לה לצאת ידי שמים אפי' לא היה עומד בחצירה חשיב אתנן ולא מתנה ה"נ הויא מכירה וכן משמע בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף צא· ושם) דחייב ליתן לצאת ידי שמים דאמר התם החוסם את הפרה ודש בה לוקה ומשלם ד' קבים לפרה וג' קבים לחמור ופריך והא קיימא לן דאין לוקה ומשלם ומשני רבא אתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו וא"ת דבפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עב· ושם*) אמרינן רבא איגניבו ליה [דיכרי] במחתרת אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו הואיל ונפק מפומיה דרב לדמים קנינהו ואם היו חייבין לצאת ידי שמים אמאי לא קבלינהו וי"ל שהם לא היו מחזירים אלא משום שהיו סבורים שחייבין להחזיר מן הדין:

והא קי"ל דאין לוקה ומשלם · הכי נמי פריך אמתניתין דאלו נערות (כתובות דף לב. ושם*) ותימה דהא בקנס משמע דמודו כולי עלמא דלוקה ומשלם דילפינן ממוציא שם רע כדמוכח בפ"ק דמכות (דף ד· ושם) דהוי גמרינן בכל דוכתין ממוציא שם רע אי לאו דאיכא למפרך מה למוציא שם רע שכן קנס וכדי רשעתו נוקי בשאר ממון דלאו קנס ודוחק לומר דרבנן פליגי אדרבי מאיר וסברי עדים זוממים קנסא הוא וכדי רשעתו בעדים זוממים כתיב למימרא דאפי' בקנס משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות וי"ל דודאי אי לאו דאיכא למפרך מה למוציא שם רע שכן קנס הוה ילפינן בכל דוכתא דלוקה ומשלם והוה דרשינן כדי רשעתו לדרשה אחרת כדדרשינן באלו נערות אבל השתא דאיכא למפרך ומוקמי כדי רשעתו דאין לוקה ומשלם מהשתא ילפינן בכל דוכתין מהתם דאין עדים זוממים לוקין ומשלמין אפילו בקנס דבכל ענין אמרה תורה דאין עדים זוממים לוקין ומשלמין אפי' בשעה שהעידו שקר טבחו ומכרו דהוי קנס ומעדים זוממין ילפינן טפי ממוציא ש"ר דעיקר מלקות כתיב בהן ומלאו דחסימה דסמיך ליה ילפינן לכל המלקיות: **בטובח** ע"י אחר · ואם תאמר ולרבה דאמר בפרק אלו נערות (כתובות דף לד: ושם*) דלרבי מאיר חידוש הוא שחדשה תורה בקנס דאף ע"ג דמקטל משלם היכי הוה משני מתני' דאי כר"מ אפי' טובח בשבת נמי וי"ל דהוה מוקים מתני' בדלא אתרו ביה וכרבי יוחנן דאמר חייבי מלקיות שוגגין חייבין בתשלומין והכי משני רבה התם מתניתין דאלו נערות: **או** לרבות את השליח · ומאן דמצריך או לחלק דריש מתחת לרבות את השליח: **בשלמא** ע"ז ושור הנסקל שחיטה שאין ראויה היא · הך סוגיא אתיא כמ"ד בהשוחט (חולין דף מ·) אדם אוסר דבר שאין שלו בעשה בה מעשה דפלוגתא דתנאי היא וא"ת והא אמר התם דאפילו למ"ד אדם אוסר הני מילי עובד כוכבים אבל ישראל לצעורי קמכוין ואכתי שחיטה ראויה היא וי"ל (א) כשנתן רשות לשליח לשחוט כרצונו ואפי' לע"ז דאין שייך לומר לצעורי בעלים קמכוין שהשליח סבור שהוא של גנב: **המבשל** בשבת · מפורש בפרק הניזקין (גיטין דף נג: ושם*): **מה** קדש אסור אף מעשה שבת אסורים · וא"ת ולא ליכתוב לא קדש ולא לכם ואנא ידענא דאסירי מלא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל וי"ל דאי מהתם ה"א אפי' שוגג להכי איצטריך למיכתב הכא ולסמכיה למחלליה לומר במזיד אמרתי לך ולא בשוגג: **היא** קדש ואין מעשיה קדש · ולא סגי דלא ליכתוב לא היא ולא קדש דמכל שתעבתי לך הוה אסרינן באכילה והכי איתא בהדיא בפרק כל הבשר (חולין דף קטו. ושם*): **אלא** *למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן · הוה מצי למימר דלא דרשי או ותחת לרבות את השליח אלא דלא ניחא ליה למימר דפליגי בשליח ואם תאמר והא משמע לקמן דאפי' בדרבנן פטרינן שחיטה שאין ראויה דהא בעי למימר אליבא דמתני' דקסבר ר' יוחנן דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא וקתני רבי שמעון פוטר בשני אלו וי"ל דעל כרחך לא בעי למימר דלאו דאורייתא אלא לת"ק דבפרק כיסוי הדם (חולין דף פה: ושם) דייקינן בהדיא דסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא מדתנן בפרק בתרא דתמורה (דף לג:) רבי שמעון אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו וכן חיה וכי דייק התם ממתניתין דתמורה הוא הדין דהוה מצי למידק ממתניתין דקתני רבי שמעון פוטר בשני אלו:

כיון

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה א ופ"א מהלכות נערה הלכה יא ופי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב ופ"ו מהלכות תרומות הל' ו ופ"ד מהל' חובל הלכה ט טוח"מ סי' שנ:

פ ב מיי' פ"ג מהלכות גניבה הלכה ג סמג עשין פא טוח"מ סי' שנ טוש"ע ח"מ סי' שנא:

[ד"ה ולא]

פא ג ד מיי' שם הל' ו טוח"מ סי' שנ:

פב ה מיי' פי"ב מהל' שחיטה הל' ו ועיין בלח"מ ופי"ד הל' י ופ"ב מהל' גניבה הל' ח סמג עשין סד עא טוש"ע י"ד סי' טז סעיף ט וסי' כח סעיף יז וטוח"מ סי' שנ:

[ד"ה דאין]

[כתובות לג: קדושין מג. לקמן עט.]

פג ו מיי' פ"א מהל' שחיטה הלכה כט סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' יא סעיף ג:

פד ז ח מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיח סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בשלמא וכו' וי"ל דמיירי כשנתן:

כתובות לד· חולין יד.

שבת לח. ביצה יז: תרומות פ"ב מ"ג כתובות לד. גיטין נג: ע"ש חולין טו. [תוספתא דשבת פ"ג]

[ד"ה ור"מ]

[כתובות לד. חולין קטו.]

[ד"ה המבשל]

[ד"ה היא]

מסורת הש"ס

כתובות לג: ב"מ צא. וש"נ

נ"ל דפטרינן יעב"ץ

[נ"ל או מכרו וכ"א בכתובות]

כתובות שם

ערובין פא. [וש"נ] חולין פ. פא. פה: כתובות לד. קדושין מז. [לקמן עו.]

שמות לא

שם

[קדש היא היא קדש ואין מעשיה כצ"ל]

עין משפט
נר מצוה

פה א מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' י סמ"ג (צ"ל: טוש"ע) ח"מ סי' שנ :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חייב לשלם כפל ד' וה' דאע"ג :

גליון הש"ס

גמ' ואפילו חמשה חצאי בקר. עיין לעיל דף מ ע"א תוספות ד"ה כופר שלם :

[ד"ה דיין]

מסורת הש"ס

[כתובות וש"נ]

ונגנב מבית שומר כצ"ל

לעיל מה. לקמן לח: [כתובות לז.]

[פסחים כט: וש"נ] לקמן עד:

[עי' תוס' כתובות לח: ד"ה יש נגר]

[עי' תוס' ב"מ נו. ד"ה ונשאל]

תורה אור

להכי פטרי רבנן אלא למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן אשארא אע"ז ושור הנסקל ורבי מאיר אמאי מחייב שוחט לע"ז כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך איסורי הנאה הוא ולא דמריה קא טבח (ולא דידיה קא טבח) אמר רבא *באומר בגמר זביחה הוא עובדה שור הנסקל איסורי הנאה נינהו לאו דמריה קא טבח (ולאו דידיה קא טבח) אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שמסרו לשומר והזיק בבית שומר והועד בבית שומר ונגמר דינו בבית שומר* ור"מ סבר לה כרבי יעקב וס"ל כר' שמעון סבר לה כרבי יעקב דאמר* אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעלים מוחזר וסבר לה כרבי שמעון דאמר *דבר הגורם לממון כממון דמי דתנן *ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן חייב אלמא דבר הגורם לממון כממון דמי אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא מי מצית מוקמת מתניתין כר"מ ולא כר"ש והא קתני סיפא רבי שמעון פוטר בשני אלו מכלל דבכולה מתניתין מודה א"ל לא מכלל דמודה בטבח ומכר לרפואה ולכלבים : גנב משל אביו וטבח ומכר וכו' : בעא מיניה רבא מרב נחמן גנב שור של שני שותפין וטבחו והודה לאחד מהן מהו °חמשה בקר אמר (שמות כא) רחמנא ולא חמשה חצאי בקר או דלמא חמשה בקר אמר רחמנא •ואפילו חמשה חצאי בקר א"ל חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר איתיביה גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו משלם תשלומי ארבעה וחמשה והא הכא כיון דמת אביו כמו שקדם והודה לאחד מהן דמי וקתני משלם תשלומי ארבעה וחמשה א"ל הכא במאי עסקינן *כגון שעמד אביו בדין אבל לא עמד בדין מאי אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה אי הכי אדתני סיפא גנב משל אביו ומת ואח"כ טבח ומכר אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ניפלוג בדידיה במה דברים אמורים כשעמד בדין אבל לא עמד בדין אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה א"ל הכי נמי אידי דנסיב רישא גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו נסיב סיפא נמי גנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר לצפרא א"ל חמשה בקר אמר רחמנא **ואפי' חמשה חצאי בקר והאי דלא אמרי לך באורתא
דלא

להכי פטרי רבנן · דשחיטה שאינה ראויה היא וכדברי ר' שמעון : כיון דשחיט בה פורתא איתסרא . משום זבחי מתים דקא סלקא דעתך ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ומתחילתה נאסרה משום זבחי מתים ולענין תשלומין ד' וה' וטבחו כולו בעינן כדאמרינן לקמן כי גמר לה לאו דמריה קטבח שכבר איבדה ממנו קודם שחיטה ונאסרה עליו והוה ליה כמו שהשליכה לאור קודם שחיטה דמשלם קרן וכפל ותו לא : בגמר זביחה הוא עובדה · לע"ז הוא עובד בגמר זביחה ולא בתחילה : שמסרו בעליו לשומר · קודם שהזיק והזיק בבית שומר כו' : דר' יעקב . בשילהי שור שנגח ד' וה' : מוחזר · ואומר לו הרי שלך לפניך כמלאת שאע"פ שאינו שוה כלום גורם לממון הוא דכל זמן שהוא קיים שומר פוטר את עצמו בו ואם יאבד ישלם דמיו : קדשים שחייב באחריותן · גנב שגנב קדשים מבית בעלים אם קיבלם בעליו עליו באחריות כגון דאמר הרי עלי עולה והפרים זו: חייב· לשלם כפל (א) דאע"ג דלאו דידיה הוה אלא דהקדש כיון דגורם לממון הוא דאי מית בידו בעי לשלומי כדידיה דמיא: מי מצית מוקמת למתניתין · דגנב וטבח ביום הכפורים כרבי מאיר למודיה דאמר לוקה ומשלם והא מדקתני כו' : לרפואה ולכלבים · ואיצטריך לאשמועינן אע"ג דלרבי שמעון שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה הך שחיטה ראויה קא חשיב לה אבל ביום הכפורים פליג משום דאין לוקה ומשלם : והודה לאחד מהן · על חלקו ומודה בקנס פטור : מהו · לחייבו לשלם לחבירו את חלקו כשיבאו עדים :
דלא

כיון שנשחט בה פורתא אסרה · ואפילו למ"ד אין לשחיטה אלא בסוף נאסרת בפורתא קמא שהאיסור תלוי במעשה ולא בשחיטה כדקאמרינן בהשוחט (חולין דף מ·) אע"ג שאמר המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה ואההוא פורתא לא מחייב בתשלומי ד' וה' ואפילו למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כדאמרינן לקמן דבעינן וטבחו כוליה באיסורא : איסורי הנאה ולא דמריה קשחיט · וא"ת ולמה לי טעמא דלא דמריה קשחיט תיפוק ליה דאין זה טביחה דמחתך בעפר בעלמא הוא כדאמרינן בהשוחט (שם) גבי השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז חייב שלשה חטאות ופריך אשחוטי חוץ לא ליחייב מחתך בעפר הוא דאסרה בשחיטה פורתא לע"ז ויש לומר דהתם נמי לא פריך אלא משום דבעי ראויה לפתח אהל מועד וכיון דנאסרה בשחיטה פורתא תו לא חזי לפתח אהל מועד ואם תאמר ומה בכך דלאו דמרה קטבח הא כל טובח נמי לאו דמריה קטבח דמכי שחט בה פורתא קנייה בשינוי מעשה ויש לומר דלא חשיב שינוי מעשה לקנות בכך ואם תאמר ומ"ט דרבי מאיר דמחייב הכא והא בפרק כיסוי הדם (חולין דף פה. ושם*) מפרש טעמא דר' מאיר דלא בעי שחיטה ראויה משום דגמר שחיטה משחוטי חוץ דדנין שחיטה משחיטה ואין דנין שחיטה מטביחה מטבוח טבח והכן אבל הכא דכתיב וטבחו אדרבה אית לן למילף טפי טביחה מטביחה ממאי דנילף טביחה משחיטה וי"ל דהכא איכא למימר דנין שחיטה דעבירה משחיטה דעבירה שאסור לו לגנוב ולשחוט משחוטי חוץ ואין דנין טביחה מטבוח טבח והכן שהיא שחיטת היתר והא דלא משני הכי בפרק כיסוי הדם (שם) משום דבשוחט אותו ואת בנו פעמים ששוחט את הטריפה קודם שהוא (שוחט השנית) שחיטת היתר ועי"ל דדנין דבר הנאמר בסיני מדבר הנאמר בסיני אבל וטבוח טבח לא נאמר בסיני והא דלא משני התם הכי משום דאית ליה שינויי אחריני ומיהו קשה בריש פ"ב דיבמות (דף יז:) אמר דנין אחים מאחים ואין דנין אחים מאחיך אע"ג דשנים עשר עבדיך אחים אנחנו לא נאמר בסיני וי"ל כיון דילפינן כבר בחד דוכתא דשמה שחיטה כגון באותו ואת בנו משום דהוי שחיטה משחיטה קסבר רבי מאיר יש לנו לומר בכל מקום ולהכי בתשלומי ארבעה וחמשה נמי שמה שחיטה וליכא למימר דאדרבה נילף בתשלומי ארבעה וחמשה טביחה מטביחה דשחיטה שאין ראויה לא שמה שחיטה ונימא הוא הדין באותו ואת בנו דהא כיון דאיכא למימר הכי והכי סברא דדנין דבר הנאמר בסיני מדבר הנאמר בסיני :

וסבר לה כרבי שמעון דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי · תימה דל"ל למימר דסבר כרבי שמעון לימא דר' מאיר לטעמיה דדאין דינא דגרמי דכל שכן דמחייב בדבר הגורם לממון דהא אמר בהגוזל קמא (לקמן דף נח:) אימור דאמר ר' שמעון דכממון דמי דבר שעיקרו ממון דבר שאין עיקרו ממון כגון שורף שטרותיו של חבירו מי שמעת ליה אם כן רבי מאיר דמחייב בשורף שטרותיו כדאמרינן התם (לקמן דף נח: ושם) דמאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא כ"ש דמחייב בדבר הגורם לממון וי"ל דאיכא נמי סברא למימר איפכא דע"כ לא מחייב רבי מאיר אלא בדינא דגרמי כגון בשורף שטרות של חבירו וכיוצא בו שראוי השטר לכל העולם למכור ולגבות בו וכן במסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו ראויה התבואה לכל העולם אבל דבר הגורם לממון כמו שור הנסקל וקדשים שחייב באחריותן אינו ראוי אלא לזה שיפטר בו עצמו לא יחייב רבי מאיר להכי קאמר דסבר לה כרבי שמעון וי"מ דלהכי קאמר דסבר לה כרבי שמעון משום דרבי שמעון קאמר בהדיא דחייב ארבעה וחמשה בדבר הגורם לממון אבל ממאי דמחייב רבי מאיר בדינא דגרמי אין להוכיח שיחייב ארבעה וחמשה בדבר הגורם לממון וריב"א מפרש דבדינא דגרמי לא מחייב רבי מאיר אלא מדרבנן כדמוכח בסוף הכונס (לעיל דף סב·) [ע' תוס' לעיל נד· ד"ה חמור] : מכלל דבכולה מתניתין מודה · קצת קשה דמה דיוק הוא זה : טבח והודה לאחד מהם מהו · אליבא דמ"ד (לקמן דף עה·) מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור מיבעי ליה דע"כ בשיש עדים בדבר מיירי דאי באין עדים בהודאה לא יתחייב בשום ענין :
דלא

דלא אכלי בשרא דתורא ואלא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא א״ל רישא קרינא ביה וטבחו כולו באיסורא סיפא לא קרינא ביה וטבחו כולו באיסורא: השוחט ונמצאת טריפה וכו׳ : א״ל רב חביבי מחוזנאה לרב אשי ש״מ *אינה לשחיטה אלא לבסוף דאי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך לא דמריה קא טבח א״ל רב הונא בריה דרבא כי קא מחייב אההוא פורתא א״ל רב אשי לא תידחי וטבחו כולו בעינן וליכא אלא קשיא א״ל הכי אמר רב גמדא משמיה דרבא כגון ששחט מקצת סימנין בחוץ וגמרן בפנים איכא דמתני לה אהא *א״ר שמעון משום דרבי לוי סבא אינה לשחיטה אלא לבסוף ור׳ יוחנן אמר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף א״ל רב חביבי מחוזנאה לרב אשי לימא קסבר רבי יוחנן *חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא

דאי

רש״י

דלא אכלי בשרא דתורא · לא דקדקתי טעמו של דבר: ומאי שנא סיפא · כיון דרישא אפי׳ לא עמד בדין [קאמר רחמנא] דחמשה בקר ואפי׳ חמשה חלאי בקר סיפא כשמת אביו ואחר כך טבח ומכר למה לא ישלם לאחיו את חלקם: וטבחו · כולו משמע: ש״מ · מדקתני מתניתין השוחט חולין בעזרה פטור: אינה לשחיטה אלא לבסוף · הלכך כל כמה דטבח דמריה קא טבח ובגמר שחיטה הוא דמיתסר בהנאה: כגון ששחט מיעוט סימנין בחוץ וגמרן בפנים · או השלימן לרוב דבגמר טביחה הוא דאיתסרא ועד השתא דמריה קא טבח: אינה לשחיטה · אין שחיטה נקראת אלא לבסוף ונפקא מינה לענין המחשב בקדשים חוץ למקומם או חוץ לזמנן או מחשב שלא לשמן אינה מחשבה אא״כ חישב בסוף שחיטה: מתחילה ועד סוף · וכל כמה דחשיב הויא מחשבה: חולין שנשחטו בעזרה · פלוגתא היא במסכת קדושין (דף נח·) אי דאורייתא היא אי דרבנן:

דאי

תוספות

דלא אכלי בשרא דתורא · שרוי בתענית היה: סיפא לא קרינא ביה וטבחו כולו באיסורא · משמע אבל כפל מחייב אע״ג דלא עמד בדין ואפי׳ ארבעה וחמשה הוה מחייב אי לאו דבעינן וטבחו כולו באיסורא ורישא נמי קתני חייב בארבעה וחמשה ואע״ג דאיירי בלא עמד בדין כמו בסיפא דאין חילוק בין רישא לסיפא אלא דברישא טבח ואח״כ מת אביו ובסיפא מת אביו ואח״כ טבח ולמאי דס״ל מעיקרא לרב נחמן ולא חמשה חלאי בקר לא מוקי כשעמד בדין אלא משום דלא ליהוי ה׳ חלאי בקר אם כן משמע כל הסוגיא דאדם מוריש קנס לבניו והקשה ריב״א דבריש נערה שנתפתתה (כתובות דף מב: ושם) אמרינן כי קאמרינן ממונא הוי להורישו לבניו בשאר קנסות והתם הוי פי׳ משום שעמד בדין אבל לא עמד בדין משמע כולה שמעתא דלא מצי להוריש וי״ל דרבא ורב נחמן דהכא לית להו סוגיא דהתם דס״ל דיכול להוריש בשאר קנסות אע״ג שלא עמד בדין דנהי דקנס של אונס ופיתוי אין יכול להוריש בשום ענין כדקתני במתני׳ דהתם הייטו משום דאותו דבר שהקנס יוצא ממנו דהייטו הבת אין יכול להורישו לבניו כדאמרינן התם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם אבל ממון דהכא שהכפל ד׳ וה׳ יוצאין ממנו דהייטו בהמה הוא מוריש לבניו לפיכך זה הקנס מוריש לבניו ועוד נראה לר״י דרבא ורב נחמן דהכא לא פליגי אסוגיא דרבה ואביי דפרק נערה (שם·) דמיירי הכא כולה מתניתין כשעמד בדין ואמרו ליה חייב אתה ליתן לו דכה״ג אדם מוריש לבניו קנס כיון דא״ל חייב אתה ליתן לו ולא שייך השתא למפרך ארישא ליפלוג בדידיה בטבח ומכר בחיי אביו בין עמד בדין ללא עמד דניחא ליה למתני כולה בעמד בדין דהו לא הוי קנס דאפ״ה בסיפא מת אביו ואח״כ טבח דפטור משום דבעינן וטבחו כולו באיסורא וליכא וחידוש זה אינו יכול להשמיענו אלא במת אביו ואח״כ טבח ומכר אבל מעיקרא דסבירא ליה חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חלאי בקר והיינו טעמא דמפטר בסיפא פריך שפיר דליפלוג וליתני בדידיה במה דברים אמורים כשעמד בדין ואמר לו לא תן לו אבל לא עמד בדין פירוש שלא אמר לו לא תן לו אלא חייב אתה ליתן לו וטבח ומכר ואח״כ מת אביו פטור מטעם ולא ה׳ חלאי בקר *דהייטו טעמא דסיפא דסיפא נמי מיירי בלא עמד בדין בחיי אביו שלא אמר לו לא תן לו אלא חייב אתה לו אם כן בחנם נקט בסיפא מת אביו ואחר כך טבח דבזה הענין אפי׳ טבח ואחר כך מת נמי וקצת נראה דוחק פירוש זה דמאחר דמועלת העמדה בדין דחייב אתה ליתן לו לענין שחשוב כאילו זכה שיכול להוריש לבניו אם כן גם לענין זה תועיל שיחשוב כאילו נתחייב לאביו ה׳ בקר שלמים שמכה האב הוא מתחייב לשלם לאחיו ולא מכחם ור״י הלבן מפרש דבכל קנס אדם מוריש לבניו *והא דפרק נערה (שם) לענין קרבן שבועה איירי כמו שמוכח תחילת הסוגיא דלענין קרבן שבועה שאל אביי לרבה ועל זה השיבו כי קאמינא ממון הוי לרבי שמעון להתחייב עליו קרבן שבועה להורישו לבניו שאם מת ותבעוהו אחר מיתת אביהם קנס שהיית חייב לאבינו והעמידך בדין ונתחייבת לו בדין וכפר ונשבע ואחר כך הודה הואיל ואגלאי מילתא דבשעת שנפל ליד היורשים כבר היה ממון אלא אביהם שהרי כבר עמד עליו בדין ונתחייב לו ולא היה יכול להודות ולהפטר מהן אם כן לגבי דידהו אין עקרו קנס וה״ל דומיא דפקדון דקרא ומתחייב עליה קרבן שבועה אבל אם לא עמד בדין אע״פ שהיורש יורשו מכל מקום אין דומיא דפקדון ולא מחייב בטענתו קרבן שבועה אפי׳ העמידוהו בדין ונתחייב להו בדין ואחר כך עתה כשתבעוהו כפר ונשבע והודה שהרי עיקרו קנס והא דאמר בתר הכי דאיצטריך קרא וכיחש לעמדה בדין ובגרה ואחר כך מתה דהתם כי קא ירית מינה קא ירית *מכל מקום אין דומיא דפקדון אע״פ שע״י ירושה בא ליד האב עכשיו הואיל ותחילתו קנס לגבי דידה ודידיה *אפי׳ מתה אחר שבגרה עיקרו קנס מיקרי לגבי האב ולא מתחייב קרבן שבועה ואם תאמר בפרק אלו נערות (שם דף לח: ושם ד״ה יש) דקבעי יש בגר בקבר ופקע אב או אין בגר ולא פקע אב ומאי פקע אב כשיש בגר בקבר נהי דאין לו מכחו יהיה לו מכח ירושה שיורש את בתו כיון דקנס נמי בר ירושה הוא ויש לומר דהתם אין יכול לזכות מכחה שהבת לא היתה ראויה לזכות בו מעולם* ואם תאמר וכי בעי מעיקרא יש בגר בקבר ודבנה הוי היאך יכול להיות של בנה הלא אינה יכולה להורישה כדקאמר בבעיא בתרייתא יש בגר בקבר ופקע אב ויש לומר דבעיא קמייתא הויא בבושת ופגם דהוי ממונא ומורשת שפיר לבנה אע״ג דבושת ופגם איתקש לקנס כדתנן בפרק נערה (שם דף מא:) לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה משמע דאבושת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן לשון רבים היינו דוקא לענין גביית האב איתקוש לקנס כדכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים וגו׳ ודרשינן הנאת שכיבה נ׳ מכלל דאיכא בושת ופגם ואית דדריש תחת אשר עינה מכלל דאיכא בושת ופגם אבל הכא נהי דמפטר המאנס מן הקנס לפי שאין יכולה להוריש שלא זכתה בו מבושת ופגם דהוי ממונא לא מפטר: דאי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מכי שחיט פורתא כו׳ · ממאי דחייב רחמנא אחולין בעזרה ואשחוטי חוץ לא מצי למפרך אי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מכי שחטה פורתא אסרה ואידך מחתך עפר בעלמא הוא אע״ג דליכא למימר דמחייב אההוא פורתא כמו שמפרש בסמוך דכיון דאין שם פסול אחר אלא דשחוטי חוץ לבדו איכא למימר דבהכי חייב רחמנא אבל כשיש פסול אחר עמו אז יש לפטור אפילו למ״ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כיון דבסוף שחיטה הוי כמחתך עפר בעלמא: כי קמחייב אההוא פורתא מחייב · תימה כיון דסוף השחיטה פוסלת אין לו להתחייב אפורתא קמא אפילו למ״ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כדמשמע בפ״ב דחולין (דף כט:) דפריך מהסיא דאירע בה פסול בשחיטה בין קודם פסולה בין לאחר פסולה אין מטמאה בגדים בהזאתה קודם פסולה מטמאה בגדים לאחר פסולה אין מטמאה בגדים ואי אמרת ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ניפלוג נמי בשחיטתה ומשני נתקלקלה בשחיטה קאמרת כיון דנתקלקלה בשחיטה לבסוף איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא לאו שחיטה היא כלל ואותו קלקול מפ׳ ר״ת דלאו דוקא נתקלקלה בגוף השחיטה כגון שוהה ומעקר אלא אפי׳ נתקלקלה ע״י מלאכה שעשה בשעת שחיטה דומיא דאירע בה פסול בהזאתה דמיירי בפסול מלאכה דאי לאו הכי אכתי תקשה לו ניפלוג נמי בשחיטתה בפסול מלאכה אלמא משמע התם דאפי׳ למ״ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כשאירע פסול באמצע אין תחילת השחיטה שחיטה וי״ל דהכא נמי ה״מ לאקשויי ליה אלא בלאו הכי מסלק ליה שפיר: לימא קסבר רבי יוחנן חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא · ותקשה דידיה אדידיה דאיהו גופיה אמר בפרק האיש מקדש (קדושין דף נז:) חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ויליף לה מקרא :

דאי

עין משפט נר מצוה

פו א מיי׳ פ״ב מהלכות גניבה הלכה ח ופ״ב מהלכות שחיטה הל׳ ג וע״ש בכ״מ :

מסורת הש״ס

[illegible]

פסחים סג. חולין כט: [לו. קכח. זבחים ל.]

[חולין כט: וצ״ל ר״ש בן לקיש]

הגהות

אבל כפל משלם שהרי עמד בדין וא״ל חייב אתה ליתן ויכול להוריש לבניו · העתק מחילופי גרסאות

אפי׳ לא עמד בדין וא״כ סוגיא דהכא איירי בלא עמד בדין · העתק מחילופי גרסאות

ואעפ״כ יליף מוכחש דפטור מקרבן שבועה · העתק מחילופי גרסאות

שקודם שבגרה לאחר שעמדה בדין היתה שלו בתורת קנסא ומשבגרה היא שלה ע״י קנס · העתק מהנ״ל

שהרי מתה כשהיא נערה · העתק מהנ״ל

דאי ס"ד דאורייתא מכי שחיט לה פורתא אסרה אידך לאו דמרה קא טבח א"ל רב אחא בריה דרבא כי קא מחייב נמי אההוא פורתא א"ל רב אשי לא תידחיה וטבחו כולו בעינן וליכא אלא קשיא א"ל הכי אמר רב גמדא משמיה דרבא כי קא מחייב כגון ששחט מקצת סימנין בחוץ וגמרן בפנים:

מתני' גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהן ונמצאו זוממים [א]משלמין הכל גנב על פי שנים וטבח ומכר על פי שנים אחרים אלו ואלו נמצאו זוממין [ב]הראשונים משלמין תשלומי כפל ואחרונים משלמין תשלומי ג' נמצאו אחרונים זוממין [ג]הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי ג' אחד מן אחרונים זוממין בטלה עדות שניה אחד מן הראשונים זוממין [ד]בטלה כל העדות שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה:

גמ' איתמר *עד זומם אביי אמר [ה]למפרע הוא נפסל רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל אביי אמר למפרע הוא נפסל מההוא שעתא דאסהיד הוה ליה רשע והתורה אמרה °אל תשת רשע עד רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל עד זומם חידוש הוא דהא תרי ותרי נינהו מאי חזית דציית להני ציית להני הלכך אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך איכא דאמרי רבא נמי כאביי סבירא ליה דאמר למפרע הוא נפסל והבא היינו טעמיה דרבא משום

תורה אור: שמות כג

דאי ס"ד דאורייתא · היכי מתרץ רבי יוחנן למתני' הא בפורתא קא מחסרא לה: כי קא מחייב · בתשלומין: אההוא פורתא · מחייב דכי היכי דהוי שחיטה לענין חולין בעזרה בתחילתה הוי נמי טביחה לענין תשלומין: וגמרן בפנים · דאיכא וטבחו כולו קודש שנאסרה בהנאה: מתני' משלמין לו את הכל · ובגמ' מוקי לה כשהוזמו תחלה על הטביחה: והאחרונים משלמים ג' · לשור וכגון שהוזמו אחרונים תחילה דאי עדי גניבה הוזמו תחילה בטלה לה עדות טביחה דדלמא בעלים מכרוהו לו וכי מיתזמי אמאי משלמי: בטלה עדות שניה · והוא משלם כפל משום ראשונים והן פטורין דאין עדים משלמין ממון עד שיוזמו שניהן: בטלה כל העדות · והוא פטור והן פטורין ואפי' חזרו והוזמו אחרונים אחרי כן אין משלמין שהרי בטלה עדותן כבר והוכחשו דכיון דלא גנב לא טבח ואהכי לא מחייבו אלא אעמנו הייתם שסתרו גופה של עדות וכ"ש אם הוזמו שנים הראשונים תחילה שעדות שניה בטלה אלא שבזמן שלא הוזמו אלא אחד בטלו שתיהן אבל כשהוזמו שניהם לא בטלה עדות ראשונה אלא משלמין כפל: גמ' למפרע נפסל · העיד בניסן והוזם על עדות זו באייר כל העדיות שהעיד בינתים פסולות דמשעה שהעיד עדות זו נפסל: מכאן ולהבא · משהוזם: אל תשת ידך עם רשע:

פסידא

דאי ס"ד דאורייתא מכי שחיט בה כו' · משמע דאי הוה מדרבנן חשיב דמרה שפיר ומתוך כך היה נראה לדקדק דתקרובת ע"ז אסורה בהנאה דאורייתא מדקאמר לעיל ור"מ שוחט לע"ז אמאי מחייב כיון דשחט פורתא אסרה אידך לא דמרה קטבח ואי דרבנן הוה חשיב שפיר דמרה ומיהו יש לדחות דתקרובת ע"ז *אפי' לא אסורה בהנאה אלא מדרבנן חשיב ליה שפיר לאו דידיה כיון דאסרו חכמים בכל הנאות דאפילו קידש בו אין האשה מקודשת כדתנן בתוספתא דקדושין (פ"ד) המקדש ביין נסך (ובע"ז) בשורות לבובים כו' אע"פ שקדש בדמיהן אינה מקודשת אבל חולין בעזרה אי הוי דרבנן וקידש בו את האשה מקודשת לכך חשיב דמריה דבסוף האיש מקדש (קדושין דף נח·) קתני גבי חולין שנשחטו בעזרה רבי שמעון אומר מקודשת ופריך אלמא קסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא כו' ומיהו איסור אכילה דהויא ודאי דאורייתא יש לדקדק ממתניתין דלעיל דפטרי רבנן שוחט לע"ז משום שחיטה שאין ראויה ואי איסור אכילה לא הויא אלא מדרבנן לא היה נחשב בכך שחיטה שאינה ראויה כמו מעשה דשבת למאן דאמר דרבנן וא"ל דאי אסור באכילה דאורייתא היינו על כרחך משום דהוקשו למת מהאי טעמא נמי מיאסר בהנאה כמת וי"ל כיון דכתיב ויאכלו זבחי מתים לאכילה איתקוש ולא להנאה: רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל · תימה [דבריש] חזקת הבתים (ב"ב דף לא· ושם*) אמר זה אומר של אבותי (א) וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר רב נחמן אוקי אכילתא בהדי אכילתא ואוקי ארעא בחזקת אבהתיה אמר ליה רבא והא עדות מוכחשת היא והשתא אמאי הוי מוכחשת הא רבא אית ליה הכא מכאן ולהבא הוא נפסל ואית לן למימר לדידיה אכילה דאיתכחוש איתכחוש ואבהתא דלא איתכחוש לא איתכחוש מידי דהוי אשנים מעידים אותו שגנב וטבח והוזמו אטביחה דלרבא דאמר מכאן ולהבא הוא נפסל אע"ג דתוך כדי דיבור כדיבור *דמי כיון דמההיא שעתא דקא מתזמי הוא דפסלי אטביחה דקמיתזום איתזום אגניבה דלא איתזום לא איתזום כדמוכח לקמן ולהאי טעמא דמפרש משום חידוש ניחא *אבל טעמא דהוי משום פסידא דלקוחות קשה דאין נראה דנקט לקוחות דוקא מדלא קאמר איכא בינייהו כל עדות שאין לענין לקוחות וי"ל דלמאי דמחלק התם בין אותו עדות לעדות אחרת ניחא דכיון דהוחזקו משקרים על אותה קרקע תו לא מהימני עלה אבל הכא אע"פ שהוחזקו משקרים על הטביחה לא הוחזקו משקרים על הגניבה דלא חשיב ליה כאותה עדות: אין לך בו אלא משעת חידושו ואילך · אין להקשות מנא ליה דמהימני המזימין לפוסלן נימא דאין לך לרבויי אלא חידושו ועשיתם לו כאשר זמם אבל אין נפסלין דודאי כיון דמשלמין ממון ונהרגים כ"ש נפסלין דלא המניהו רחמנא לאלאין אבל קשה דלרב חסדא דאמר בחזקת הבתים (ב"ב שם:) שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו בהדי סהדי שקרי למה לי אם כן אין חידוש מה שנפסלין אדרבה מה שהמזימין כשרים הוי חידוש לרב חסדא והתם בעי למימר דרבא כרב חסדא וי"ל דלמאי דבעי למימר התם דרבא כרב חסדא לא הוי טעמא דרבא משום חידוש אלא משום פסידא דלקוחות ומסקנא דהתם דמוקי לה כרב הונא דאמר זו באה בפני עצמה כו' הוי חידוש מה שנפסלין קמאי והא דמשני רבא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז· ושם) אליבא דרב חסדא מתניתין דראם השנה לאו משום דס"ל כוותיה ועי"ל דלרב חסדא נמי הוי חידוש מה שנפסלין ודאי והאי דחשיב להו סהדי שקרי בשתי כיתי עדים איטו אלא מספיקא ואם היו שנים מן השוק מעידין פלוני לוה מפלוני מנה ואחת משתי כיתי עדים הללו המכחישות זו את זו אומרת לא לוה לא הייתי מוציא ממון מספק ואלו המזימים פסולים לגמרי אפי' להחזיק הממון על פיהן הלכך חידוש הוא ולגבי הכי אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך לחושבם כודאי פסולין *ולפי זה הוה מצי למימר דאיכא בינייהו כל שטרי מלוה ומקח הבאין להוציא דלטעמא דפסידא דלקוחות נאמנים להוציא אלא דלא חשיב אלא מילתא דאיכא בינייהו בין לרב הונא בין לרב חסדא ואם תאמר ולמה הוי חידוש כלל והלא מן הדין יש להאמין בתראי במיגו דאי בעו הוו פסלי לקמאי בגזלנותא ובשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו ליהמני בתראי במיגו בין לרב הונא בין לרב חסדא ואור"י דלא שייך מיגו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא שייך מיגו דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה לטעון זה לא יטעון זה ועוד נראה דקלת דמי האי מיגו למיגו במקום עדים שהרי יש עדים כנגד האי מיגו להכחישם ואע"פ שיש כמו כן עדים עם המיגו אין בכך כלום [*ועוד] דלא עדיף מיגו מעדים שאם היו עדים מסייעים לאלו לא היה להם כח להכחיש את אלו דהא תרי כמאה וכ"ש מיגו והא דאמר בפ"ב דכתובות (דף יח: ושם) שנים החתומים על השטר ואמרו קטנים או אנוסים הייתו כו' אם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר הרי אלו נאמנים האי לאו מיגו הוא שאין השטר מתקיים אלא על פיהם והפה שאסר הוא הפה שהתיר כדאמרינן התם בההוא פירקא (דף כב:) מנין להפה שאסור הוא הפה שהתיר ופריך הא למ"ל קרא סברא הוא ובשנים החתומים על השטר ומתו ובאו ב' מן השוק ואמרו קטנים או אנוסים או פסולי עדות היו דאמר התם דאי כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים אלא הוו תרי ותרי נ"ל דפסולי עדות דקאמר היינו קרובים דאי גזלנים הוי אלו נאמנים אפילו היו בפנינו ועוד יש תירוצים אחרים ואין להאריך כאן: מכאן ולהבא הוא נפסל · נראה שאם לא נראה השטר עד לאחר הזמה אף על פי שזמנו מוקדם להזמה מודה רבא דלא משגחינן בהו דמי' יודע שמא אחר הזמה כתבו אלו המזימים זה השטר והקדימו זמנו והא דאמר דאין נפסל למפרע היינו בשטר שנראה קודם הזמה:

משום

עין משפט נר מצוה

פו א ב ג ד מיי' פי"א מהל' עדות הל' ו:

פח ה מיי' פ"י מהל' עדות הלכה ד סמג לאוין ריד טור ש"ע ח"מ סי' לד סעיף ח:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה רבא וכו' זה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה וזה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה בלא אייתי סהדי:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דאי וכו' אפי' לא אסורה בהנאה אלא מדרבנן. עיין חולין דף קטו ע"א תד"ה הדא מתרתי:

[ד"ה אין]

כוונתם ליישב דלא נימא הכא דה"ס איירי דהעידו תוך כדי דיבור: העתק מחילופי גרסאות

מסורת הש"ס

סנהדרין כז·

דדוקא גבי הזמה אמרינן מכאן ולהבא דחדוש ולא גבי הכחשה: העתק מחילופי גרסאות

ומשעת העדות עד הזמה כמוכחשים ואז ספק פסולין: העתק מהנ"ל

ג"י' ת"מ וכן הוא בתוס' פרק ח"ס

משום פסידא דלקוחות מאי בינייהו *דאסהידו ביה תרי לחד ותרי לחד אי נמי דפסלינהו בגזלנותא להך לישנא דאמרת משום חידוש ליכא להך לישנא דאמרת משום פסידא דלקוחות איכא אמר רבי ירמיה מדפתי עבד רב פפא עובדא כוותיה דרבא רב אשי אמר הלכתא כוותיה דאביי *והלכתא כוותיה דאביי °ביע"ל קג"ם: תנן גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין את הכל מאי לאו שהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על הטביחה ואי סלקא דעתך למפרע הוא נפסל הני כיון דאיתזמו להו אגניבה איגלאי מילתא למפרע דכי אסהדו אטביחה פסולין הוו אמאי משלמין אטביחה אמרי הכא במאי עסקינן כגון שהוזמו על הטביחה תחילה אמרי סוף סוף כי הדרי מיתזמי אגניבה איגלאי מילתא דכי אסהדו אטביחה פסולין הוו אמאי משלמי אטביחה והלכתא שהעידו בבת אחת והוזמו לימא כתנאי היו שנים מעידין אותו שגנב והן מעידין אותו שטבח והוזמו על הגניבה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הוזמו על הטביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה א"ר יוסי בר"א בשתי עדיות אבל בעדות אחת עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מאי בשתי עדיות ומאי בעדות אחת אילימא בשתי עדיות בשתי עדיות ממש בשתי כתות בעדות אחת בבת אחת בזה אחר זה וא"ר יוסי בעדות אחת בבת אחת בזה אחר זה כי מסהדי אגניבה והדר מסהדי אטביחה כי מתזמי אטביחה "עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואיתזמו להו אגניבה מהיכא תיתי הך אלא לאו בשתי עדיות בעדות אחת כעין שתי עדיות ומאי נינהו כת אחת בזה אחר זה אבל בעדות אחת בבת אחת לא וסברוה דכולי עלמא *נתוך כדי דיבור כדיבור דמי מאי לאו בהא קמיפלגי דרבנן סברי מכאן ולהבא הוא נפסל וכיון דמהה"יא שעתא קא מיתזמי אטביחה דקא מיתזמי איתזום אגניבה דלא מיתזמי לא איתזום ר' יוסי סבר למפרע הוא נפסל וכיון דמיד כי אסהידו הוא דמיפסלי כי איתזמו להו אטביחה איתזמו להו נמי אגניבה דהא תוך כדי דיבור כדיבור דמי אמרי אי תוך כדי דיבור כדיבור דמי דכולי עלמא למפרע הוא נפסל אלא הכא בתוך כדי דיבור כדיבור דמי קא מיפלגי רבנן סברי תוך כדי דיבור לאו

רש"י

פסידא דלקוחות · שחתמוהו על שטר מכירה בינתים: מאי בינייהו · בין הני תרתי לישנא דרבא: תרי לחד · עמנו הייתם ותרי אחריני לחד דליכא חידושא: בגזלנותא · שלא הזימוהו אלא העידו שניהם על אלו שהן גזלנין והכא ליכא למימר סמוך אהני דהא מילתא אחריתא היא: יע"ל קג"ם · סימני שמועות הן וזו אחד מהן עד זומם: פסולין הוו · ואין עדותן עדות: אמאי · משלמי על הטביחה: כי הדרי מיתזמי אגניבה · כשחוזרין וניזומין על הגניבה איגלאי מילתא כו': ה"ג והלכתא שהעידו בבת אחת והוזמו · ולא גרסינן והוזמו בבת אחת דכיון דהעידו בבת אחת ליכא למימר בשעת עדות טביחה פסולין הוו ואפילו אי אמרינן למפרע נפסל דהא תוך כדי דיבור הוה והזמה לא איכפת לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה ובלבד שיוזמו על הטביחה תחילה: היו שנים מעידים אותו שגנב והן · עצמם מעידים אותו שטבח: בטלה כולה · ומשלמי כפל והוא פטור דכיון דלא גנב לא טבח ואפילו חזרו והוזמו על הטביחה *פטורין: הוזמו על הטביחה · ולא על הגניבה: במה דברים אמורים · דהוא משלם כפל ולא בטל עדות גניבה בשתי עדיות: בכת אחת בזה אחר זה · שהעידו היום על הגניבה ואמרו באחד בשבת גנב ולמחר על הטביחה ואמרו בשני בשבת טבח: וא"ר יוסי · דכי אמרי להו סהדי עמנו הייתם ביום שני הוזמו אף על הגניבה שביום ראשון מהיכא תיתי הא: ומאי נינהו כו' אבל בעדות אחת בבת אחת · שהעידו על שתיהן זו בתוך כדי דיבור של זו ואמרו באחד בשבת גנב ובשני בשבת טבח והוזמו על שני בשבת ואע"ג דאאחד בשבת לא איתזום מיהו איגלאי מלתא דכי אסהוד פסולין הוו דסבר ר' יוסי למפרע הוא נפסל ובטלה כל עדות אותה שעה שכולה עדות אחת היא: כדי דיבור · לקמן מפרש: מכאן ולהבא · מיום שהוזמו ולא מיום שהעידו: אגניבה דלא מיתזמי לא איתזום · ואע"ג דבהדדי אסהידו ליה הא לא אתחיל פסולייהו מההיא שעתא דנימא אע"ג דאאחד בשבת לא איתזום מיהו שעת עדותן שעת פסלות היתה: איתזמו להו [נמי] אגניבה · האי איתזמו לאו הזמה דוקא (*נקט) לשלם ממון אלא איפסלו להו אגניבה משום פסול עדות: לאו

תוספות

משום פסידא דלקוחות · וי"מ דהא דחיישינן לפסידא דלקוחות היינו דוקא היכא דאיכא עדי מסירה דידעי שהשטר אמת ואין נראה דא"כ איכא בינייהו טובא היכא דאין עדים אלא החתומים על השטר:

דאסהידו ביה תרי בחד ותרי בחד · משמע לפי שיש שני מזומים על כל אחד ואחד לא הוי חידוש ותימה מה בכך הרי תרי כמאה הוו ונראה לפרש דאסהידו ביה תרי בחד כגון שאין הניזומין מסייע אחד לחבירו שאין האחד יודע כלום בעדותו של חבירו שראה אחד מחלון זה ואחד מחלון זה או בהודאה אחר הודאה ואלו שנים מזימים את שניהם שבכך שוים אלו כמו אחרים ולא נקט האי לישנא אלא משום דמשתמע מיניה שאין המוזמין מסייעין זה את זה:

אי נמי דפסלינהו בגזלנותא · והא דאמרי' בפרק זה בורר (סנהדרין דף כו:) דההיא מתנה דהוו חתים עליה תרי גזלנין סבר רב פפא בר שמואל לאכשוריה משום דהא לא אכריזנא עלייהו ומסיק דגזלן דאורייתא לא בעי הכרזה ולא חיישינן לפסידא דמקבל מתנה אע"ג דפסידא דלקוחות לאו דוקא דה"ה דיש לחוש לפסידא דמקבל מתנה מ"מ פסלינן להאי מתנה דמיירי שכבר העידו עליהן בב"ד קודם שחתמו בשטר מתנה או לא נראית ההיא שטר מתנה עד אחר שנודע פסולן בב"ד ואע"ג דזמנה קודם יש לחוש שמא הקדימו כדפרישית לעיל *ומיהו ההוא עובדא דפרק זה בורר (שם דף כז·) דהד אמר קמאי דידי גנב כו' לדיני נפשות פשיטא שיש לפוסלו למפרע והוי מצי למימר איכא בינייהו לענין דיני נפשות או לאסור אשה לבעלה ולענין גיטין וקדושין ועדות החדש דלטעמא דחידוש אין לפוסלן למפרע ולטעמא דפסידא דלקוחות פוסלין למפרע לכל אלו אלא דדחיק לאשכוחי דאיכא בינייהו לענין ממון:

והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על הטביחה · וא"ת אפי' למאן דאמר מכאן ולהבא הוא נפסל תקשה דמכל מקום אם אין גניבה אין טביחה ומכירה וכשחזרו והוזמו על הטביחה אמאי משלמין וי"ל משום דקסבר הכחשה תחילת הזמה היא:

שהעידו בבת אחת והוזמו · דכיון שהעידו בבת אחת ליכא למימר בשעת עדות טביחה פסולין היו אע"ג דלמפרע הוא נפסל דכיון שהעידו בבת אחת כשרים היו כשהעידו על הטביחה כיון שהיו יכולין לחזור בהן על העדות של גניבה דתוך כדי דיבור הוה ועל מה שפירש בקונטרס דלא גרסינן והוזמו בבת אחת דבהזמה לא איכפת לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה היה ובלבד שהוזמו על הטביחה תחילה וקשה לר"י דמה מרויח בקונט' בהזמת טביחה תחילה דאי משום שאם הוזמו על הגניבה תחילה הוו מוכחשים על הטביחה ואנן אליביה דאביי משנינן דס"ל לקמן דהכחשה לאו תחילת הזמה היא א"כ גם כשהוזמו על הטביחה תחילה הוו מוכחשים על הגניבה מאחר שהעידו בבת אחת ותוך כדי דיבור כדיבור דמי כדאמר בסמוך לרבי יוסי דכי העידו בבת אחת והוזמו על הטביחה בטלה כל העדות משום דתוך כדי דיבור כדיבור דמי ואם באנו ליישב תירוץ זה לסברת אביי דלקמן דסבר הכחשה לאו תחילת הזמה היא צריך לגרוס והוזמו בבת אחת אבל אין לחוש שאין הגמרא חושש עתה ליישב דברי אביי אלא במה שאמר למפרע הוא נפסל והולך ומתרץ לפי שיטת המקשה הסובר דהכחשה תחילת הזמה היא כדפרישית לעיל וכן לקמן כי משני מתני' לאביי אהא דאמר הכחשה לאו תחילת הזמה היא ומוקי לה כשהוזמו תחילה על הטביחה אין חושש לתרץ למאי דאמר אביי למפרע הוא נפסל כי לפי זה היה צריך להעמידה כגון שהעידו בבת אחת אלא דדרך הגמרא הוא שאין חושש לתרץ אלא הקושיא שמקשה לו:
הרי

מסורת הש"ס

פ"א דאיתו

[קדושין נג. ב"מ כב: סנהדרין כז.]

פ"א פטור

[נדרים פז· נזיר כ: ב"ב קכט. מכות ו. שבועות לב. תמורה כה:] רש"ל מ"ז

[דף עב ע"ב ד"ה מכאן]

עין משפט נר מצוה

פט א מיי' פ"כ מהל' עדות הלכה ג:

צ ב מיי' פ"ח מהלכות אבל הל' ח וע"ש ופ"ב מהלכות שבועות הל' יח ועיין בהשגות ובכ"מ ופ"כ מהל' עדות הל' ג ועיין בהשגות ובכ"מ ופי"ז מהל' נחלות הל' ו ופ"ב מהל' תמורה הל' ד סמג עשין נו קז ולאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף לא לב לג וסי' שמ סעיף כד כה וטוש"ע ח"מ סי' כט סעיף א וסי' רפא סעיף ו:

גליון הש"ס

גמ' ביע"ל קג"ס. עיין מג"א סימן שמ ס"ק טו:

לאו כדיבור דמי ורבי יוסי סבר תוך כדי דיבור כדיבור דמי וסבר ר' יוסי תוך כדי דיבור כדיבור דמי והתנן *הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ ר' יוסי אומר [א]אם לכך נתכוון מתחילה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין ואם אמר תמורת עולה ונמלך ואמר תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה והוינן בה נמלך פשיטא *ואמר רב פפא [ב]נמלך בתוך כדי דיבור קאמרינן אמרי תרי תוך כדי דיבור הוי חד [ג]כדי שאילת תלמיד לרב וחד כדי שאילת הרב לתלמיד כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי דנפיש כדי שאילת הרב לתלמיד שלום עליך אית ליה: אמר רבא [ד]עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין *דהכחשה תחילת הזמה היא אלא שלא נגמרה אמר רבא מנא אמינא לה *דתניא מעידני באיש פלוני שסימא את עין עבדו והפיל את שינו שהרי הרב אומר כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לעבד היכי דמי אילימא כדקתני דליכא כת אחרינא משלמין דמי עין לעבד בתר דמפקי ליה לחירות דמי עינו קבעי שלומי ועוד [ה]דמי כוליה עבד לרב בעי לשלומי ועוד שהרי הרב אומר כן הרב מי ניחא ליה אלא לאו כגון דאתו בי תרי ואמרי הפיל את שינו סימא את עינו דבעי מיתיב ליה הרב דמי עינו ואתו בי תרי מציעאי ואמרי עינו והדר שינו דלא בעי למיתב ליה אלא דמי שינו דקא מכחשי ליה קמאי למציעאי והיינו שהרי הרב אומר כן דניחא ליה במאי דקאמרי וקתני ונמצאו זוממין מציעאי משלמין דמי עין לעבד שמע מינה הכחשה תחילת הזמה היא אמר אביי לא דאפכינהו [ו]ואזמינהו ממאי מדסיפא

רש"י

לאו כדיבור דמי · והוו ליה שני עדיות ומשום חדא לא אתכחש אידך דמשעת דיבור אחרון נפסלו ולא משעת דיבור ראשון: כדיבור דמי · וכחד עדות דמי והרי פסולין היו באותה שעה: ה"ג הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים ולא גרסינן ותמורת שלמים: הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ · דאית ליה לר"מ תפוס לשון ראשון: דבריו קיימין · ותרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים: שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין · וכשנגמר הדין על פיהם קודם שהוכחשו אמרה רבא שאם לא נגמר הדין עדיין אפילו הוזמו מתחילה אין נהרגין שאין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין והכי מיתוקמא בסיפא דשמעתין כגון דאתו בי תרי ואמרי הכי ופסקוה לדינא אפומייהו: שהוכחשו · שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג: ולבסוף הוזמו · שבאת כת שלישית ואמרה עמנו הייתם נהרגין: שסימא את עין עבדו · ויצא לחירות ואח"כ הפיל את שינו וחייב ליתן לו דמי שינו: שהרי הרב אומר כן · כלומר דניחא ליה לרב בסהדותא דהני ולקמן מפרש מאי ניחותא: ש"מ הכחשה תחילת הזמה היא · דאי לאו תחילת הזמה היא מאחר שבטלה עדותן מי אית בהו דין הזמה: אמר ליה אביי לא · אי דהוכחשו על ידי כת ראשונה שוב אין כת שלישית מזימתן והכא כשאין שם כת ראשונה אלא הם ודקשיא לך דמי עבד לרב בעי לשלומי הכא כגון שכת שניה אפכינהו ואזמינהו שאמרו להם אותו היום שאתם אומרים עמנו הייתם במקום פלוני אבל ביום אחר הוה ואיפכא הוה דממה נפשך עבד נפיק לחירות והן משלמין לו דמי עין שרצו להפסידו וניחא ליה לרב דניפוק בעינו ויתן לו דמי שינו ואי קשיא הואיל וראשונים הם מאי הוי מפסדי ליה הא לחירות הוי מפקי ליה ואכתי דמי עבד לרב בעי לשלומי לקמיה פריך ליה ומוקמינן לה בשעמד בדין: מדסיפא

תוספות

הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ · בפ"ב דזבחים (ד' ל· ושם) אמרי' הרי זו תמורת עולה ושלמים מהו אמר אביי בהא ודאי מודה ר"מ וטעמא דאביי כדמפרש בפ' כיצד מערימין (תמורה ד' כו· ושם) דטעמא דר"מ משום דהוי כמו תחול זו ואח"כ תחול זו מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים אבל רבא פליג עליה וקאמר דעדיין היא מחלוקת דקסבר רבא דטעמא של ר"מ · משום דדעתו של אדם אם יכולין שניהם לחול יחולו ואם לאו תפוס לשון ראשון דדעתיה אקמא: ונמלך תוך כדי דיבור כו'· למאי דסבר כמי השתא דרבי יוסי סבר תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי נראה דכשמתכוין לכך ואמר היום תמורת שלמים ולמחר תמורת עולה דאין דבריו קיימים והוו כמו דברים שבלב ודוקא תוך כדי דיבור הוא דמהני דלענין לפרש דבריו מהני תוך כדי דיבור: תרי תוך כדי דיבור הוו · השתא תוך כדי דיבור דתמורה איירי תוך כדי דיבור גדול וכיון דתוך כדי דיבור קטן אית ליה ותוך כדי דיבור גדול לית ליה נראה דתוך כדי דיבור גדול אין מועיל כלום אפי' לפרש דבריו דלא הוי אלא כאומר היום תמורת עולה ולמחר תמורת שלמים דהוו דברים שבלב וה"פ דברייתא אם לכך נתכוין תחילה כלומר שאומר תוך כדי דיבור קטן שדומה לנתכוין תחילה לכך דבריו קיימים ואפי' לא נתכוין נמי כיון דכדיבור דמי אבל בנמלך כלומר שאומר תוך כדי דיבור גדול שדומה כמו נמלך הרי זו תמורת עולה אפי' נתכוין תחילה לשניהם:

כדי שאילת תלמיד לרב · והא דאמר בפרק תפלת השחר (ברכות ד' כז: ושם*) הנותן שלום והמחזיר שלום לרבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל היינו כשנותן שלום לרבו כמו לחבירו כמו שאומר ליה שלום עליך ולא אמר רבי והא דאמר בפ' ר"ע (שבת ד' פט·) כלום יש עבד שנותן שלום לרבו עבד שאני שאימת רבו עליו ובשום ענין אין ליתן לו שלום:

כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב · תימה דרב אחא מדיפתי דאמר בפ"ק דמכות (דף ו·) ובפרק שבועת העדות (שבועות דף לב· ושם) תוך כדי דיבור כדי שאילת תלמיד לרב כמאן דלרבנן לית להו כלל כדי דיבור אפי' כדי דיבור קטן ור' יוסי נמי כתלמיד לרב מודי דלאו כדיבור דמי וי"ל דסבר לה כברייתא דמי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר דף כא· ושם) וכן הלכתא דתוך כדי דיבור כדיבור דמי והכי פסקינן הלכתא בנדרים בפרק בתרא (דף פז·) דתוך כדי דבור כדיבור דמי חוץ ממגדף ועובד ע"ז ומקדש ומגרש ואפי' בכדי שאילת תלמיד לרב כריש לקיש וכרב אחא דמכות (דף ו·) ודשבועת העדות (שבועות דף לב·) ושיעור כדי שאילת שלום תלמיד לרב מפרש ר"ת דהייני טעמא דכשאדם מעיד עדות או עוסק במקח וממכר וחבירו נותן לו שלום או רבו ע"כ יש לו להשיב ולהפסיק כדאמר ברכות (ד' ג:) הנותן שלום לחבירו ואין מחזיר נקרא גזלן שנאמר גזילת העני בבתיכם ולכך תיקנו חכמים שלא יהיה זה חשוב הפסק וכן מוכח בנזיר (ד' כ:) דקאמר תוך לא שבקת רווחא לתלמיד ומיהו בפ' בתרא דנדרים (ד' פז·) אין מתיישב טעם זה לענין קריעה דכשבור שמת וקרע ואח"כ מת אם מת תוך כדי דיבור יצא ידי קריעה ואם לאו לא יצא ידי קריעה והתם מאי שייך שיעור זה *ושמא לענין קריעה הקילו: אמר ליה אביי לא דאפכינהו ואזמינהו ממאי מדסיפא כו'· נראה לר"י דכל סוגיא זו כפי מאי דס"ד השתא דדיוקא דרבא הוי מרישא אבל לפי האמת מסקנא דדיוקא דרבא מסיפא ולא אמר אביי זה מעולם אלא בני הישיבה היו מתרצים כן אליביה דאביי לפי מה שהיו סוברים דדיוקא דרבא מרישא אבל לפי המסקנא (א) דאמר אביי דרישא בשלש כתות כדאוקמא רבא בלא מיפך והזמה ובסיפא בשתים במיפך ובהזמה ולאו דוקא נקט אביי אפכינהו תחילה דאם כן איתכחשו להו אלא מעיקרא אזמינהו והדר אפכינהו א"נ מעיקרא אפכינהו ואזמינהו תוך כדי דיבור ונראה לר"י דאביי מוקי לה בג' כתות כדמוכח לקמן דקאמר ואביי אמר לך בשלמא רישא לא סגי בלא ג' כתות דקתני שהרי הרב אומר כן ואיירי דמציעאי נמי אפכינהו ואזמינהו לקמאי דהשתא לא איתכחשי מציעאי כלל וליכא למידק מינה דהכחשה תחילת הזמה היא דמשלמי וכי קתני נמצאו זוממין מציעאי משלמין דמי עין לעבד ה"ה דמי עין לקמאי שהרי היו מחייבין אותם דמי עין לרב משום כאשר זמם אלא לפי שלא הוזכרו ראשונים בברייתא לא חש למיתני ומיהו אין אנו צריכין כלל להיפוך בתראי למציעאי דכיון דהוזמו ממילא קיימא עדות קמאי ובקונט' פי' דאביי מוקי רישא בב' כתות כמו סיפא ויש ליישב הא דקתני שהרי הרב אומר כן דמעיקרא ודאי דלא ידעינן דאפכינהו והוה קשה לן מאי שהרב אומר כן אבל השתא דאפכינהו שמח הרב בעדותן של אלו שאין מחייבים אותו כ"א דמי שן לפי שיודע שיבאו עדים שיחייבו אותו דמי עין ולפי זה איכא לאוקמי כל סוגיא זו לפי האמת דרבא לא הביא הרישא אלא לדקדק הימנה דסיפא איירי בשלש כתות כמו רישא ואביי מהדר ליה דוק לאידך גיסא מדסיפא סגי בב' כתות ובמיפך והזמה רישא נמי סגי בב' כיתות ואין לך ראיה מסיפא מכח רישא דאיכא לאוקמי כולה בב' כתות והא דקאמר לקמן בשלמא רישא לא סגי בלא שלש כתות ה"ק אי נמי לא תתיישב לך שהרי הרב אומר כן אי לא מוקמת לה בשלש כתות מכל מקום סיפא איירי בב' כתות ואם תאמר אי בב' כתות מוקמת לה לרישא אמאי משלמי דמי עין לעבד תקשה ליה כדפרכינן

צא א ב מיי' פ"ב מהל' תמורה הל' ד סמג לאוין שמה:
צב ג מיי' פ"ב מהלכות שבועות הלכה טז ופ"כ מהל' עדות הל' ג:
צג ד מיי' פי"ח מהל' עדות הלכה ד סמג עשין קי טוש"מ סי' לח:
צד ה ו מיי' פרק כא מהל' עדות הל' ד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר וכו' לפי המסקנא קאמר אביי דרישא בשלש כיתות וכו' לא סגי דבלאו ג' וכו' תחלת הזמה היא מדמשלמי וכי:

זבחים ל. תמורה כה: נדרים סע:
[ע"ש בתמורה כה: דמילתא דרב פפא איתמר אמשנה סקודמת שם]
[כתובות יט:]
תוספ' דמכות פ"א
[ד"ה והנותן]
ועי' בר"ן בנדרים שם ד"ה והלכתא ובתוס' ב"ב קכט: ד"ה והלכתא

מדסיפא במיפך והזמה רישא נמי במיפך והזמה דקתני סיפא מעידנו את איש פלוני שהפיל את שן עבדו וסימא את עינו שהרי העבד אומר כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לרב היכי דמי אי דלא קא מודו להו בתראי בחבלא כלל דמי כוליה עבד לרב בעי שלומי ליה אלא פשיטא דקא מודו כולהו בחבלא ודקא (א) אפכינן ואזמינהו והיכי דמי אי דקא מאחרי אחורי הני בתראי "אכתי דמי עבד לרב בעי שלומי דכי מחייבי ליה לגברא אכתי גברא לאו בר חיובא הוא אלא דקא מקדמי קדומי הני בתראי ואי דלא עמד בדין אכתי דמי כוליה עבד לרב בעי שלומי ליה דאכתי גברא לא מיחייב אלא דעמד בדין א"ל רב אחא בריה דרב איקא לרב אשי דוקיא דרבא מהיכא אילימא מרישא רישא מי קא מתכחשי מציעאי כיון דאי לא מתזמי סהדותא כוותייהו קא קיימא דדינא כוותיידו פסקינן דיש בכלל מאתים מנה הלכך קמאי הוא דקא מתכחשי מציעאי לא מתכחשי מידי אמר ליה רבא סבר מדרישא בשלש כיתות סיפא נמי בשלש ודייק מסיפא כגון דאתו בי תרי ואמרי הפיל את שינו וסימא עינו ופסקיניה לדינא אפומייהו ואתו בי תרי אחריני ואמרי סימא את עינו והפיל את שינו דקא מכחשי להו להני קמאי ונמצאו זוממין קמאי משלמין דמי עין לרב ואי סלקא דעתך הכחשה לאו תחילת הזמה היא אמאי משלמי הא אתכחשו להו מעיקרא אלא שמע מינה הכחשה תחילת הזמה היא ואביי אמר לך בשלמא רישא לא סגי דלא שלש כיתות שהרי קתני הרב אומר כן אלא סיפא למה לי שלש כיתות שהרי העבד אומר כן עבד כל דהו מימר אמר דניחא ליה דניפוק לחירות מתקיף לה ר' זירא אימא סימא את עינו ניפוק

מדסיפא · בשתי כיתות להכי תלי רישא בסיפא דרישא לא ניחא לן לאוקמה בשתי כיתות אלא בג' משום דקתני שהרי הרב אומר כן ואי דלא אתאי כת אחריתי מקמי דידהו ואמרו איפכא לא הוה ניחא ליה בהכי דמפקי ליה לעבד לחירות אלא מדסיפא מיתוקמא בשתי כיתות ועל כרחך במיפך והזמה מוקמית ליה הלכך רישא נמי אוקי במיפך והזמה: שהרי העבד אומר כן · דניחא ליה דמפקי ליה לחירות ויהבי לה דמי עין: בתראי · אותן שמזימין: אילימא דלא קמודו · הנך בתראי בחבלא דעבד כלל אלא דקאמרי עמנו הייתם ותו לא מידי: כוליה עבד · בעי קמאי לשלומי: ואפכינהו · והאמר ליה לרב לפוטרו מדמי עין שהן מרובין מדמי שן ומיהו עבד נפיק לחירות: ואזמינהו · והכא ליכא למימר כדאמר רבא ברישא דאתאי כת אחריתי מקמי דידהו ואמרי איפכא סימא את עינו והפיל את שינו דאי אתאי כת אחריתי ברישא והדר אמרי הני הפיל את שינו וסימא את עינו כיון דלא אפומייהו פסקינן דינא אלא בראשונים שמזיקים את הרב לדמי שן שישנו בכלל דמי עין של אחרונים אפילו נמצאו זוממין אלו האחרונים לא הוי מחייבו דאין עדים זוממים מתחייבים עד שיגמר הדין על פיהם הלכך הך סיפא מוכחא לפום ריהטא בשתי כיתות ומיפך והזמה: והיכי דמי · בין רישא ובין סיפא כיון דהשתא מוקמת לה במיפך והזמה ובשתי כיתות עדים היכי דמי: אי דמאחרי אחורי הני בתראי · כגון דאמרי קמאי יום ראשון הוה מעשה ואתו בתראי ואמרי *יום שני הוה מעשה ואיפכא הוה: אכתי כוליה עבד בעי לשלומי לרב · דכי מחייבי ליה מיום ראשון להוציא עבדו לחירות אכתי לא הוה בר חיובא דהא ביום שני הוה מעשה ואכתי כוליה עבד בעי לשלומי לרב דכי אתו לאסהודי לחיוביה לרב אכתי לאו בר חיובא הוא: דמקדמי אקדומי הני בתראי. שהם מודים דקודם שבאת כת ראשונה להעיד נעשה מעשה:ואי דלא העמידו. העבד לרבו בדין קודם שבאת כת ראשונה להעיד אכתי כולי דמי עבד בעי שלומי דהא כוליה בעי אפסודיה מיניה דאכתי גברא לא מיחייב דאי הוה בעי הוה אתא לבי דינא ומודה ומפטר דמודה בקנס פטור וחירות דשן ועין קנסא הוא: כשעמד בדין · על החבלות הללו ע"י עדים אחרים בב"ד אחר וחייבוהו להניח העבד וברח דהשתא אי קאתי בעלים קמן הא לא מהניא ליה הודאה וקתבע ליה האי עבד הפלת את שיני וסימת את עיני והעמדתיך בדין ונתחייבת לי דמי עיני והביא עדים אלו על כך ואתו סהדי אחריני ואפכינהו ואמרו לא חייבינהו ב"ד אלא דמי שן ואזמינהו הלכך בין רישא ובין סיפא אדמי עבד לא מחייבי דהא מב"ד קמא נפק עבד לחירות אלא שזה היה מחזיק בו אבל דמי עין משלמי לעבד בבבא דרישא דהא ממונא דעין אית ליה גביה מבית דין קמא וקבעו הני למיפטריה ובסיפא משלמי דמי עין לרב דקא מחייבי ליה אעקרא ועל כרחך בדאפכינהו מוקמת ליה דאי לאו הכי כיון דליכא סהדי אבי דינא קמא כוליה עבד בעי שלומי: דוקיא דרבא · דהכחשה תחילת הזמה היא מהיכא: אילימא מרישא · דמוקי לה בשלש כיתות סוף סוף מי קא איתכחשו דתיהוי עדותן בטילה בהכחשה דקמאי הא אי לאו מיתזמי דינא כוותייהו פסקינן ויהיב דמי שן דישנו בכלל עדות הראשונים ומשום הכי מהניא בהן תורת הזמה אבל גבי שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג דאיתכחוש קמאי ולא קטלינן ליה ולעולם אימא לך כיון דבטיל סהדותייהו לא מהניא בהו תורת הזמה: מדרישא · מוכחא בשלש כיתות דקתני שהרי הרב אומר כן אלמא דאתו כת אחריתי ברישא דהוה מחייב ליה דמי עין: סיפא נמי בשלש · כיתות ונהי דלא אפשר דתהוי כת אחריתי קודמת דא"כ דקמאי אמרי סימא והדר הפיל והני אמרי הפיל והדר סימא לא מיגמר דינא אפומייהו למיתן דמי עינא אלא דמי שן והוי בכללא דתרווייהו וכיון דלא נגמר הדין על פיהם לא מחייבי הני מציעאי בהזמה דכת שלישית מיהו הכי מוקי לה דאתו הני בי תרי ברישא ואמרי הפיל והדר סימא ופסקינן לדינא אפומייהו כו': דקא מכחשי לקמאי · ובטלה עדותן דלא יהיב דמים היתירים וקתני דכי נמצאו זוממים על ידי כת שלישית משלמין: אלא סיפא למה לי · לאוקמה בדוחקא בשלש כיתות הא בתרי סגיא ובדאפכינהו ואזמינהו ורישא כדמשמע בפשטה ודלא בדאפכינהו ומיהו מינה ליכא למידק מידי:

כדפרכינן לעיל בתר דמפקי ליה לחירות דמי עין בעי לשלומי ליה ויכולין לומר לטובתו באנו כדאמר בפ' היו בודקין (סנהדרין מא:) דיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו וי"ל דלמאי דמוקי לה השתא במיפך והזמה מסקינן דאיירי כשעמד כבר בדין ומסתמא כבר נתפרסם הדבר שילא העבד לחירות והרב בעצמו מודה כדקתני שהרב אומר כך שעמד בדין וכל עיקר שבאין לדין עכשיו לפי שהעבד תובע דמי עינו ומזמין את הרב לדין ורבו מודה לו דמי שינו לכך כי אתו סהדי לא אתו אלא לגרע כחו של עבד שאם יבאו עדים על דמי עינו לא יהיה ממש בדבריהם ויודעים הם שיבאו עדים אבל מעיקרא לא הוה ידעינן דמיירי כשעמד בדין אפי' הרב מודה כמה פעמים צריך העבד לעדים דמודה בקנס פטור משום הכי פריך שפיר בתר דמפקי ליה לחירות כו' וא"ת למה דחק אביי לאוקמי לסיפא במיפך והזמה כיון דבעמד בדין מוקמינן לה יאמר שהעבד תובעו דמי עינו והרב מודה לו דמי שינו והביא עבד עדים דהפיל את שינו וסימא את עינו ובאו עדים והזימום וי"ל דודאי ה"ה כך שוה אם מיפך הוה ע"י הודאת הרב כמו על פי עדים אלא אורחא דמילתא נקט שאין רגילות הרב להודות כלל אלא כשיש עדים בדבר:

דאכתי גברא לא מחייב · אין הטעם משום דאי הוה בעי הוה אתי לב"ד ומודה ומיפטר דאפי' לשמואל דאמר לקמן (דף עה:) מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב הכא כיון דלא עמד בדינא חשבינן לגברא בר חיובא לענין קנס כדפרישית בסוף המניח (לעיל לג: ושם: ד"ה איכא) בשמעתין דהוחלט השור:

ונמצאו זוממים קמאי · בהך סיפא הוצרך לומר שהעדים שהוזכרו בברייתא שהוזמו הם היו ראשונים משום דצריך לומר דפסקינן לדינא אפומייהו דאין העדים זוממים משלמים עד שיגמר הדין על פיהם ואם לא שבאו תחילה לא ה"מ למפסק דינא אפומייהו אבל ברישא אע"פ שבאו לסוף פסקינן דינא אפומייהו:

עבד כל דהו מימר אמר · הרבה יש לתמוה אמאי קאמר כל דהו דלגמרי באין לסיועיה הוה:

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פי"ט מהל' עדות הלכה ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ודקא אפכינהו ואזמינהו:

[ד"ה איכא]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אי דמאחרי כו' יום שני הוה. וקשה לי הא בזה לא בעי שלומי דכי העידו היה באמת חייב וזהו בכלל מה דמשני אלא דאקדמי אקדומי וכמ"ש רש"י ד"ה דמקדמי דכל שקודם שבאת כת שניה להעיד נעשה מעשה סגי' והו"ל לרש"י לפרש דמאחרי שאומרים שאחר שהעידו נעשה המעשה וצ"ע:

ניפוק בעינו הפיל את שינו ניפוק בשינו סימא את עינו והפיל את שינו ניפוק בעינו ושינו אמר אביי עליך אמר קרא °תחת עינו [שמות כא] ^אולא תחת עינו ושינו תחת שינו ולא תחת שינו ועינו אמר רב אידי בר אבין אף אנן נמי תנינא גנב ע"פ שנים וטבח ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל מאי לאו דהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על הטביחה והא כיון שהוזמו על הגניבה לגבי טביחה הוה להו מוכחשין וקתני משלמין לו את הכל ואי ס"ד הכחשה לאו תחילת הזמה היא אטביחה אמאי משלמין אלא לאו ש"מ הכחשה תחילת הזמה היא אמרי הכא במאי עסקינן כגון שהוזמו על הטביחה תחילה ובפלוגתא עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו ר' יוחנן ור"א חד אמר נהרגין וחד אמר אין נהרגין תסתיים דר"א הוא דאמר אין נהרגין דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד ר"א הוא דאמר נהרגין אמאי לוקין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד *^זכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ^גאין לוקין עליו אלא לאו ש"מ ר"א הוא דאמר אין נהרגין תסתיים לוקין תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אמר אביי °בבא הרוג ברגליו: **מתני'** ^גגנב ע"פ שנים °וטבח ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' ^יגנב וטבח בשבת גנב וטבח לע"ז ^יגנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר *^וגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' *ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם משלם תשלומי ד' וה' שאין חייב באחריותם פטור: **גמ'** על פי עד אחד פשיטא אמרי הא קמ"ל ע"פ עצמו דומיא דע"פ עד אחד מה ע"פ [עד] אחד כי אתי עד אחד מצטרף בהדיה מיחייב ע"פ עצמו נמי כי אתו עדים מיחייב לאפוקי מדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב *^זמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור: גופא אמר רב הונא אמר רב מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור: איתיביה רב חסדא לרב הונא מעשה בר"ג שסימא את עין טבי עבדו והיה שמח שמחה גדולה מצאו לר' יהושע אמר לו אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות אמר לו למה א"ל שסמיתי את עינו אמר לו אין בדבריך כלום [א] שכבר אין לו עדים הא יש לו עדים חייב ושמעינן מינה מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"ל שאני ר"ג [ב] ^חדלא בפני ב"ד אודי והא ר' יהושע אב בית דין הוה שלא

תורה אור

ניפוק בעינו ובשינו · ולעולם דמי לא ניתב ליה: מאי לאו שהעידו על הגניבה · שגנב באחד בשבת: וחזרו והעידו · שטבח בשני בשבת והוזמו על יום ראשון בשלישי בשבת: וחזרו והוזמו · ברביעי בשבת על יום שני: וקתני משלמין ד' וה' · ואע"ג דמשלישי בשבת היו מוכחשים על הטביחה דכיון דלא גנב לא טבח: על הטביחה תחילה. ונתחייבו בתשלומי שלשה ועדיין עדות גניבה קיימת וכשהוזמו ונתחייבו בכפל הרי חמשה: ובפלוגתא · דאביי ורבא פליגי נמי ר' יוחנן ור' אלעזר: דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש · ולא הוזמו: לוקין · משום לא תענה ואע"ג דלאו שאין בו מעשה הוא הא מייתי בהדיא במס' מכות (ד' ב:) דמלקות בעדים זוממין כתיב מוהצדיקו [את] הצדיק [וגו']: ואי ס"ד · לר"א אם הוזמו אחרי כן נהרגין כי לא הוזמו אמאי לוקין: הוה ליה לאו שניתן לאזהרת [כו'] · שלא יעשה כך שלא ימיתוהו בית דין: ואין לוקין עליו · דמיתת ב"ד הוא עונשו של לאו: מאי חזית דסמכת כו' · בשלמא הזמה חידוש גזירת הכתוב הוא אבל הכחשה לאו חידוש [*כשתסרה] גופה של עדות הוא דכתביה רחמנא: בבא הרוג ברגליו · אותו שאמר עליו שהוא נהרג בא חי ברגליו לפנינו: **מתני'** משלם תשלומי כפל · דהאיכא סהדי אגניבה: ואינו משלם ד' וה' · על הודאת עצמו דמודה בקנס פטור: וגנב וטבח בשבת · פטור אטביחה דהוי מתחייב בנפשו: ומת אביו · והוא יורשו ולא הויא טביחה כולה באיסורא: גנב והקדיש · כי קא טבח דהקדש טבח ולא דבעלים: ר"ש אומר כו' · בגמרא מפ' אהייא: **גמ'** ע"פ עד אחד פשיטא · בשלמא ע"פ עצמו אצטריך לאשמועינן דמודה בקנס פטור אלא ע"פ עד אחד למה לי: כי אתי עד אחד מצטרף · דהלכה *כר' יהושע בן קרחה דאמר סנהדרין (ד' ל·) שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו: כי אתו עדים מחייב · וכי אמרי' דמודה בקנס פטור היכא דלא באו עדים אחרי כן: טבי · שם העבד: והיה שמח · לפי שעבד כשר היה והיה מתאוה לשחררו אלא שהמשחרר עבדו עובר בעשה: שכבר אין לך עדים · ועל פי עצמך לא תשלם קנס: הא יש לו עדים · ואתו בתר הודאה חייב: שלא

הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד · אבל אי אין נהרגין לא חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ותימה לר"י דבכל גמרא משמע °אפי' התרו בו למלקות ולא למיתה דאע"ג שלעולם לא יבא לידי חיוב מיתה כיון שלא התרו בו למיתה חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ובפרק מי שהחשיך (שבת דף קנד· ושם ד"ה בלאו) אמר דאין לוקין על לאו דמחמר משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לשאר מלאכות אע"ג דבמחמר אין בו חיוב מיתה ובפ"ק דעירובין (דף יז:) אמר דאין לוקין בתחומין דהוי אזהרה נמי להוצאה ואפי' מאן דפליג נמי לא קאמר אלא משום דמי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב אע"פ שאין מיתה בתחומין אפילו למ"ד דאורייתא ותי' ר"י דשאני לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דלקי מוהיה אם בן הכות הרשע כדאמרינן בריש מכות (דף ב: ושם) ובפ"ק דסנהדרין (דף י· ושם*) וכיון דגלי קרא מוקמינן ליה לקרא במקום שאין יכול לבא לידי חיוב מיתה כי ההיא דהתם דמעידין שהוא בן גרושה או בן חלוצה או כמו עדים שהוכחשו בנפש למ"ד אין נהרגין כשהוזמו לבסוף אבל למ"ד נהרגין אין סברא להעמיד בו הפסוק כיון שיכול לבא לידי חיוב מיתה וכי פריך התם דת"ל מלא תענה פי' ולמ"ל קרא דוהיה אם בן הכות הרשע ומשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה הוה מצי לשנויי דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כה"ג בעלמא לא לקי אלא דבעי לשנויי לכ"ע אפי' אליבא דר"מ דנפקא ליה אזהרה לעדים זוממים מקרא אחרינא בפ"ק דמכות (ד' ד:) וא"ת והשתא דמשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה לא אתי אליבא דר' יהודה דאמר (שם) לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וי"ל דדחיק טפי לשנויי כר"מ משום דאיירי התם (שם·) בסיפא גבי מאתים זוז וגבי מלקות משמע דבבן גרושה או בן חלוצה מודה א"כ אתי ההוא שינויא כרבי יהודה דהא טעמא דרבי יהודה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו משום דגמר ממוציא ש"ר ומעדים זוממין בבנין אב ואי לאו דגלי בעדים זוממין מוהיה אם בן הכות הרשע הוה אמרי' בכל דוכתי דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וא"ת דההיא שינויא היכי אתי אליבא דר"מ והא לר"מ בלא והיה אם בין הכות הרשע ידעינן דלקו עדים זוממין אע"פ שאין בו מעשה דגמריגן ממוציא ש"ר כי היכי דגמר בפ"ק דמכות (שם:) ממוציא ש"ר דעדים זוממין לוקין ומשלמין וי"ל דאע"ג דגמר ממוציא ש"ר היינו דוקא לענין שלוקין ומשלמין משום דהיכא לאוקמי כדי רשעתו לדרשה אחריתי *כדאיתא באלו נערות (כתובות דף לב·) אבל לענין לאו שאין בו מעשה דילפינן מלעשות באלו הן הלוקין (מכות ד' יג:) דבעינן לאו שיש בו מעשה לא הוה גמרינן ממוציא ש"ר אי לאו דגלי קרא בהדיא ועוד י"ל דמוציא ש"ר גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיה אם בן הכות הרשע כדאמר בכתובות פרק נערה (ד' מו·) דגמר ויסרו מויסרו כו' והא דאמר בפ"ק דמכות (ד' ד:) ורבנן האי לא תענה מאי דרשי ביה ההוא מיבעי ליה לאזהרת עדים זוממין פי' ולהכי לא לקי אלא הרבעים במעידים על פלוני שחייב מלקות לא בעי למימר דלא לקי אלא תענה משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דהא במעידים עליו שהוא בן גרושה אמרי רבנן דלקי ובמעידים שחייב לפלוני מאתים זוז אי לאו כדי רשעתו היו לוקין ומשלמין אלא ה"פ ההוא מבעי ליה לאזהרת עדים זוממין דמשום כאשר זמם לא לקו כשמעידים על פלוני שחייב מלקות אלא משום לא תענה דלא עניש הכתוב אא"כ הזהיר הלכך אלאו דלא תענה לא לקי שמוגים פי' שילקו משום עדות שקר שהעידו ומשום כאשר זמם ותרוייהו משום לאו אחד אבל במעידים שחייב מאה זוז דבלאו קרא דלא תענה היה מתחייב לשלם משום כאשר זמם דממון לא בעי אזהרה התם ודאי אי לאו כדי רשעתו הוה לקי מלא תענה וכן במעידים שהוא בן גרושה או בן חלוצה: **כי** אתא עד אחד מצטרף בהדיה · למ"ד סנהדרין (ד' ל·) אין עדותן מצטרפת עד שיעידו שניהם כאחד הוי הכא השני מצטרף בהדיה הייט שיעידו שניהם (א) בב"ד: משום

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' יד ועיין בהשגות ובכ"מ ופ"ד מהלכות חובל ומזיק הל' יא ועי"ש סמג עשין עא פז טור ש"ע י"ד סימן רסז סעיף לט:

צז ב מיי' פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב:

צח ג מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה ז סמג עשין עא טוח"מ סי' שנ:

צט ד מיי' שם הל' ג סמג שם טוח"מ שם:

ק ה ו מיי' שם פ"ב הלכה ו:

קא ז ח מיי' שם פ"ג הלכה ח סמג שם טוח"מ שם:

[ד"ה משום]

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה כי אתא וכו' שניהם כאחד בב"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' שכבר אין לו עדים·יל"ב ש"מ דאפקנלאת ידי שמים אין צריך בקנס בלא עדים · ירושלמי פ"ג דכתובות · וה"ה לאבק רביתי רשב"א · וכ"י חולק (ועי' בהגר"א יו"ד סימן קסא סק"ז): [ב] שם דלא בפני ב"ד אודי. נ"ב וה"ה האידנא דליכא ב"ד מומחין:

[לעיל סח: גיטין נה:]

[לעיל עא:]

גליון הש"ס

גמ' בבא הרוג ברגליו · כריתות כד ע"א: מתני' וטבח ומכר ע"פ עד אחד. וקא דלא אמרינן דנתחייב שבועה להכחיש העד וא"י לישבע דהא נעשה פסול ע"י שניםשמעידים שגנב.והו"ל חשוד דכנגדו נשבע ונוטל היינו דבקנס אינו צריך לישבע נגד העד כיון דאילו מודה מיפטר וכמ"ש תוס' לעיל דף מא ע"ב ד"ה מודה וכו' דאין סברא לומר וכו': תד"ה ה"ל כו' אפי' התרו בו למלקות. עי' סנהדרין דף סג ע"א תד"ה משום:

[נראה דצ"ל כדפריש באלו נערות ור"ל כד"ס דאין]

מסורת הש"ס

רש"ל ועי' מכות ס·

[שבת קנד· עירובין יז: סנהדרין פו: מכות יג: שבועות ד·]

נראה שיש למחוק כריב"ק ולהגיה במקומו כרבי נתן אך מאחר שמבואר שם בסנהדרין ל. דריב"ק מודה לרבי נתן נראה דאין למחקו מסרב"ש

[לעיל יד:]

תורה אור

שלא בבית דין הוה קאי והתניא אמר לו אין בדבריך כלום שכבר הודית מאי לאו תנאי היא האי תנא דאמר שכבר אין לך עדים סבר מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב והאי תנא דאמר שכבר הודית סבר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור לא דכ"ע מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ובהא קמיפלגי האי תנא דאמר שכבר אין לך עדים סבר חוץ לב"ד הוה והך תנא דאמר שכבר הודית סבר בבית דין הוה: איתמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים רב אמר פטור ושמואל אמר חייב *אמר רבא בר אהילאי מאי טעמא דרב °אם המצא בעדים תמצא בדיינין פרט למרשיע את עצמו למה לי °מאשר ירשיעון נפקא אלא ש"מ מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ושמואל אמר לך ההוא מבעי ליה לגנב עצמו *כדתנא דבי חזקיה איתיביה רב לשמואל *ראה עדים שממשמשים ובאים ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי אינו משלם אלא קרן אמר ליה הכא במאי עסקינן כגון שחזרו עדים לאחוריהם והא מדתני סיפא רבי אלעזר בר' שמעון אומר יבואו עדים ויעידו מכלל דתנא קמא סבר לא אמר ליה שמואל לאו איכא ר' אלעזר בר' שמעון דקאי כוותי אנא דאמרי כר' אלעזר בר' שמעון לשמואל ודאי תנאי היא לרב מי לימא תנאי היא אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לרבי אלעזר בר' שמעון עד כאן לא קאמר ר' אלעזר בר' שמעון התם אלא משום דקא מודי מחמת ביעתותא דעדים אבל הכא דמודה מעצמו אפי' ר' אלעזר בר' שמעון מודה אמר רב המנונא מסתברא מילתיה דרב *באומר גנבתי ובאו עדים שגנב פטור שהרי חייב עצמו בקרן אבל אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב [ג]שהרי פטר עצמו מכלום אמר (א) רבא [קפחתי] לסבי דבי רב דהא רבן גמליאל פוטר עצמו מכלום הוה וקאמר ליה רב חסדא לרב הונא ולא קא משני ליה איתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן גנבתי ובאו עדים שגנב פטור שהרי חייב עצמו בקרן אבל אמר לא (ב) גנב ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב שהרי פטר עצמו מכלום אמר רב אשי מתניתין וברייתא נמי דיקא מתניתין דתנן גנב על פי שנים וטבח ומכר ע"פ עד אחד או על פי עצמו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה למה לי דתני גנב על פי שנים ליתני גנב וטבח [ומכר] על פי עד אחד או על פי עצמו אינו משלם אלא הקרן אלא

שמות כב
שם

רש"י

שלא בבית דין הוה · לא היו בית דין יושבין ולא מקום ישיבת ב"ד הוה אלא בשוק הודה לו: שכבר הודית · משמע אפילו אתו עדים בתר הכי פטור: תמצא בדיינין פרט למרשיע את עצמו · והאי קרא למ"ל מאשר ירשיעון אלהים נפקא פרט למרשיע את עצמו אלא לאו שמע מינה חד למודה בקנס ולא *בעדים וחד למודה בקנס ואחרי כן באו עדים: מיבעי ליה לגנב עצמו · לחייב כפל לגנב עצמו דדרשינן כלל ופרט מהמצא תמצא כדתנא דבי חזקיה (ג): גנבתי · וחייב עצמו בקרן: אבל לא טבחתי ולא מכרתי · רבותא אשמעי' כדאמרינן לקמן דאע"ג דאטביחה לא הודה וגמלא שטבח או מכר דבאו עדים פטור דכיון דמכפל איפטר ליה בהודאה דגנבתי תו לא מחייב ארבעה וחמשה דכיון דמדלית כפל מינייהו הוי ליה תשלומי שלשה וארבעה והני לא כתיבי: ויעידו · לאחר שהודה ויתחייב קנסא: לשמואל ודאי תנאי היא · דהא לא מצי למימר דתנא קמא קאי כוותיה דהשתא ומה הכא דשמע שממשמשין ובאין ומחמת ביעתותייהו אודי פטר ליה ואף ע"ג דהדרו אתו כל שכן מודה מעצמו ואח"כ באו: לרב מי לימא · מי אצטריכא ליה לאוקמי מילתיה כתנאי או דלמא מצי לשנויי לר' אלעזר בר ר' שמעון אליביה ולמימר דשני ליה לר' אלעזר בין ראה עדים שממשמשין ובאין למודה מעצמו בלא פחד עדים: מסתברא מילתיה דרב · דפטר אפילו אם באו עדים: באומר גנבתי · דחייב עצמו לשלם קרן מיהא בהודאה הלכך הודאה גמורה היא ופטור מכפל ומארבעה וחמשה: שהרי פטר עצמו מכלום · בהודאה דטביחה לא היה מחייב עצמו בכלום שהיה יודע שהמודה בקנס פטור הלכך לאו הודאה היא ומשלם אם באו עדים ולא אמרינן מודה בקנס ובאו עדים פטור אלא היכא דאיכא קרן וקנס דאיחייב ליה ממונא בהודאתו ומתכוין להחזיר ממון: (ד) אמר רבא גרסינן ולא גרסינן אמר ליה קפחתינהו לסבי דבי רב רב המנונא קרי סבי דבי רב כדאמר בפ"ק דסנהדרין (דף יז:): [קפחתי] · *יש בידי תשובה לקפח דבריו: דהא רבן גמליאל · בהודאה שסימא את עין עבדו פטר עצמו מכלום היה דאין כאן אלא קנס וכי מודה מפטר מאיליו והא חזינן לעיל דאותביה רב חסדא לרב הונא מינה מדוקיא דכבר אין לך עדים הא אתו עדים מחייב: ולא שני ליה · רב הונא למימר דשאני רבן גמליאל דפוטר עצמו מכלום הוה וכי האי גוונא צריכא ליה לאוקמי בחוץ לבית דין הא בבית דין מיפטר ליה בההיא הודאה אליבא דרב: שהרי חייב עצמו בקרן · בהודאה ראשונה הלכך נפטר מן הכפל וכיון דליכא כפל תו לא מחייב בארבעה וחמשה: שהרי פטר עצמו מכלום · כלומר אין זה הודאה שהרי אינו בא להשיב כלום בהודאתו דיודע הוא דמודה בקנס פטור הלכך לפטור עצמו נתכוון: למה לי דקתני . הכי הוא"ל ואתא לאשמועינן דמודה בקנס פטור לשמעינן בין בכפל ובין בד' וחמשה וניתני גנב וטבח ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו אינו משלם אלא קרן אלא לאו ש"מ להכי לא נקט הודאה גבי קרן וכפל דבעי למיתני ע"פ עצמו דומיא דעד אחד ולמימר דאי הדר אתו עדים חייב ואי הוה תני הודאה גבי גניבה תו לא מיתני ליה ע"פ עצמו דומיא דעד אחד דא"כ אתו עדים פטור אבל השתא דלא אודי בקרן דשני עדים שהעידו על הגניבה חייבוהו מחייב אף בארבעה וחמשה לכי אתו סהדי כר' יוחנן:

ה"ג

תוספות

משום ביעתותא דעדים קא מודה · והא דאמר בפרק שבועת העדות (שבועות ד' לג:) דלרבי אלעזר בר' שמעון לא משכחת לה למודה מפי עצמו דפטור אלא היכא דליכא עדים כלל היינו אליבא דשמואל: אמר ליה רבא (ה) *קפחת לסבי דבי רב · פי' בקונטרס ליערת תלמידים שבבית המדרש שאמר דבר שאינו דהא רב הונא דידע מילתיה דרב גדול ממך אין לו זה החילוק וקשה דבכל דוכתי הוי קיפוח לשון נילוח כמו לקפחני בהלכות הן באין בפ' שני דקדושין (ד' נב:) ודנזיר (ד' מט:) וכמו קפחינהו לתלתא רבנן סמיכי בטעותא גיטין (ד' כט:) ורשב"ם פי' דל"ג אמר ליה רבא אלא אמר רבא קפחתי לסבי דבי רב פירוש נלחתי את רב המנונא שהוא סבי דבי רב והוכחתי לו מכח דברי רב הונא שהיה יודע דברי רב יותר ממנו שאין לחלק כמו שחילק והביא ראיה מפ"ק דסנהדרין (ד' יז: ושם*) דאמר התם אמרי בי רב רב הונא ופריך והאמר רב הונא אמרי בי רב ומשני אלא אימא רב המנונא ולהכי קרי ליה סבי דבי רב וקשה חדא שמוחק כאן בספרים אמר ליה ועוד דאין דרך לומר איתמר נמי אחרי שסתר את דבריו ועוד דכוותיה דרב המנונא דייק מתני' וברייתא כדאמר בסמוך ולרב הונא מפקא מתני' מדברי רב ונראה לפרש אמר ליה רבא (ו) קפחת לסבי דבי רב כלומר אמר ליה רבא לרב המנונא נלחת את רב הונא שהוא סבי דבי רב שהוא לא ידע לחלק כאשר חלקת ובסנהדרין מפרש ר"ת אימא רב המנונא פירוש לא תימא אמר רב הונא אמרי בי רב אלא אמר רב המנונא אמרי בי רב וכן משמע דלפי האמת נמי הוי אמרי בי רב רב הונא דבהערל (יבמות ד' פג: ושם*) קאמר בי רב מני רב הונא ורב הונא אין הלכה קאמר ובקונט' דחק שם לפרש דהא דאמר בסנהדרין אימא רב המנונא דוקא היכא דמוכח דהיינו היכא דאיכא אמר רב הונא אמרי בי רב התם הוי רב המנונא וקשה דא"כ כי קאמר בסנהדרין שלחו מתם רבי יוסי בר חנינא מחכו עליה במערבא ר' אלעזר ופריך הא שלחו מתם לרבי יוסי בר חנינא מונא כו' ומשני אלא איפוך ה"ל לשנויי היכא דמוכח שאני ועוד דלא יתכן כלל שיאמר רב הונא משום רב המנונא שהיה תלמיד תלמידו כדמשמע בריש הדר (עירובין ד' סג:) ואין להאריך כאן בזה: ברייתא

[ד"ה אלא]
[ד"ה אמרי]

עין משפט נר מצוה

קב א ב מיי' פ"ג מהלכות גניבה הל' ט סמג עשין עא:

נ"א קפחתינהו רש"א

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה רבא קפחתינהו לסבי דבי רב: (ב) שם אבל אמר לא גנבתי ובאו: (ג) רש"י ד"ה מבעי ליה וכו' דבי חזקיה. נ"ב לעיל סוף דף ס"ג: (ד) ד"ה (אמר רבא גרסי' ולא גרסינן אמר ליה). תא"מ ונ"ב זהו מפי' רשב"ם ואח"כ מה"ד קפחתינהו לסבי דבי רב ליערת והכעסת והריעות לכל בני הישיבה של בית המדרש באמרך לפניהם דבר שאינו ותשובתו בצדו זהו פי' רש"י ולפי זה שפיר גרסי' אמר ליה ואח"כ מה"ד *(רב המנונא קרי וכו' דבריו) תא"מ ונ"ב גם זה מפרשב"ם: (ה) תוס' ד"ה אמר ליה רבא קפחתינהו לסבי וכו' שאמרת דבר: (ו) בא"ד ונראה לפרש אמר ליה רבא קפחתינהו לסבי:

מסורת הש"ס

נ"ל ולא באו עדים

לעיל סד:

לעיל סג:

שבועות מט. [ועי' בתוס' שם ד"ה ראה ולקמן ע"ב ד"ה ברייתא]

רש"ל ס"א קפחינהו לסבי דבי רב ליערת והכעסת לכל בני הישיבה שאמרת לפניהם דבר שאינו ותשובתו בצידו ופ"ש כפנים אינו מפי' רש"י ועיין רש"א

קג א מיי' פכ"א מהל' עדות הלכה ו:

קד ב מיי' פ"כ מהל' עדות הלכה ז ופ"ג מהל' גנבה הלכה ט סמג לאוין קסא:

ה"ג אלא לאו הא קמ"ל גנב על פי שנים וטבח ומכר ע"פ עצמו או ע"פ אחד דלא חייב עצמו בקרן הוא דאמרינן ע"פ עצמו כו' • כלומר בכי האי גוונא הוא דאמר דומיא דעד אחד לחייביה כי הדר אתו סהדי אבל היכא דגניבה (ד) עצמו מודה לא אמרינן דומיא דעד אחד: ניתני גנבתי או שאמר טבחתי ומכרתי • פטור מתשלומי ד' וה' ושמעינן מינה תרתי דאע"ג דלא הודה אלא אטביחה ופטר עצמו מכלום הויא הודאה אלא מדלא תני הכי ש"מ טעמא דאמר גנבתי כו': לימא כתנאי • הודאה דטביחה אי הודאה הויא בלא הודאה דגניבה דלא מחייב עצמו בקרן לפוטרו אם באו עדים או לא: בטלה כולה • דכיון דלא גנב לא טבח והראשונים משלמין כפל והוא פטור והאחרונים פטורין: הוזמו עדי טביחה • ולא עדי גניבה: והן משלמין תשלומי שלשה • לגנב: אילימא ארישא • דהוזמו עדי גניבה וקאמר סומכוס הן משלמין כפל בשבילו לבעלים כמשפטו והוא משלם שלשה משום טביחה דעדי טביחה לא הוזמו: ולית ליה לסומכוס כו' • הא ודאי כיון דלא גנב לא טבח: אלא לאו על כרחך מילתא אחריתי • אמור רבנן דקאי סומכוס עלה ולא משכחת דתיקו מילתא דסומכוס אתנא קמא שפיר אלא הכי כגון דאתו כו': אין גנבתי • והך הודאה דגנב לאו הודאה היא דהא מחמת הני עדים דקאמרי ליה גנבת הוא דמודה אבל הודאה דטביחה ומכירה לאו מחמת ביעתותייהו אודי דהא לא אמרי ליה [טבחת] אלא גנבת: ואייתי בעל הבית סהדי • אחריני דגנב וטבח ומכר וקאמרי רבנן דהן משלמין תשלומי כפל לגנב והגנב לבעלים והוא פטור מד' וה' דהא אודי אטביחה והודאה היא ואע"ג דאייתי בעל הבית סהדי דגנב פטור דהודאה גמורה היא אף ע"פ שלא חייב עצמו בקרן וקאמר להו סומכוס הן משלמין כפל והוא משלם תשלומי שלשה דהודאה דטביחה לאו הודאה היא שהרי פטר עצמו מכלום: רבנן סברי אע"ג דגניבה מחמת עדים קא מודה• ואינה הודאה וחייב לשלם לבעלים אותו כפל שנטל מאלו: הודאה דטביחה • דלאו מחמת ביעתותא אודי מיהא הודאה היא ופטור מד' וה' אע"ג דפטר עצמו מכלום בהודאה זו דהא הודאה שגנבתי כמאן דאמר לא גנבתי דמי דמחמת קמאי אודי ומה דמחייב בקרן וכפל משום עדות האחרונים הוא ולאו משום הודאתו: לא דכולי עלמא הודאה דטביחה • בלא הודאה דגניבה לאו כלום היא לפוטרו במקום עדים כרבי יוחנן ואי הני סהדי בתראי סהדותא מעליותא הויא לא הוי פטרי ליה רבנן אלא הכא בעדות שאי אתה יכול להזימה עסקינן וכגון דהני עדים אחרונים הכשרים שהביא בעל הבית להעיד שגנב וטבח ומכר על פי הגנב הביאם שאמר הגנב בבית דין בפני פלוני ופלוני גנבתי כדמפרש ואזיל ואתו פלוני ופלוני כו': רבנן פטרי ליה לגנב מארבעה וחמשה אלא משלם לבעלים קרן לבדו והוא נוטל כפל מן הראשונים שרצו להפסידו כפל וקנסא לא משלם מאי טעמא דהני סהדי בתראי אינן עדים דאיך יכול להזימם ולקיים בעדות זו דין הזמה שהרי הוא הודה תחילה שבפניהם גנב ועל פיו באו להעיד ולאו עדות היא הלכך אמאי מחייבת ליה אהודאת פיו על פי עצמו לא ישלם קנס והא מילתא קאי סומכוס וסבר עדות שאי אתה יכול להזימה עדות היא ועדים המוזמין משלמין תשלומי כפל לבעלים במקום גנב והוא משלם שלשה לפר דהא אתו סהדי דטבח ומכר: הני מילי • דלא הויא עדות: היכא דאמרי לא ידעינן באיזו יום באיזו שעה • דאיכא למימר דלהכי עבדי דמסתפו דלא ליתו סהדי דלזמינהו והלא באותה שעה עמנו הייתם ועדים שקרנים הם: אבל הכא • דהא דאין אתה יכול להזימה היינו משום דקושטא קא מסהדי מכל שכן דעדותן עדות דסיועי קא מסייעי להו הלכך הך ראשונים שהוזמו משלמים בשבילו כפל והוא משלם שלשה לתשלומי חמשה דפר ושנים לאיל דעדות איכא והודאה ליכא דהודאה דגניבה מחמת ביעתותא דקמאי אודי והודאה דטביחה פוטר עצמו מכלום הוה: תשלומי כפל • אמר סומכוס בכי האי גוונא דקמאי משלמין כפל דמשמע קרן וכפל ואמאי כיון דקא מודי ואמר גנבתי איהו קרן קא בעי לשלומי דבשלמא קנסא דכפל הוו קא בעי לאפסודי בעדות שקר דידהו דהכתי לא עמד בדין ואיכא למימר דמודה ומיפטר אלא קרן הוא מחוייב וקאי ולא מפסדי ליה מידי:

אלא לאו הא קמ"ל גנב על פי שנים וטבח על פי עד אחד או על פי עצמו (א) הוא דלא מחייב עצמו בקרן הוא דאמרינן ע"פ עצמו דומיא דע"פ עד אחד מה ע"פ עד אחד כי אתי עד אחד מצטרף בהדיה מחייב על פי עצמו נמי כי אתו עדים מחייב אבל גנב וטבח ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו דחייב עצמו בקרן לא אמרינן על פי עצמו דומיא דעל פי עד אחד ברייתא דתניא ראה עדים שממשמשין ובאין ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי אינו משלם אלא קרן למה לי למיתנא ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי ניתני (ב) או גנבתי או טבחתי ומכרתי אלא הא קמ"ל טעמא דאמר גנבתי (ג) הוא דחייב עצמו בקרן דפטור אבל אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר דלא חייב עצמו בקרן חייב אלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אמרי לא היא גופה קמ"ל דכיון דאמר גנבתי אע"ג דאמר לא טבחתי ולא מכרתי ובאו עדים שטבח ומכר פטור מאי טעמא תשלומי (ארבע) חמשה אמר רחמנא ולא תשלומי ארבעה ולא תשלומי שלשה לימא כתנאי *היו שנים מעידין שגנב והיו שנים מעידים אותו שטבח ומכר הוזמו עדי גניבה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הוזמו עדי טביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה משום סומכוס אמרו הן משלמין תשלומי כפל והוא משלם תשלומי שלשה לפר ושנים לאיל אהייא קאי סומכוס אילימא ארישא לית ליה לסומכוס עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואלא אסיפא שפיר קאמרי רבנן הוא משלם תשלומי כפל והם משלמין תשלומי שלשה אלא מילתא אחריתי איכא בינייהו כגון דאתו בי תרי אמרי ליה גנבת אמר להו אין גנבתי וטבחתי ומכרתי מיהו לא בפניכם גנבתי ואייתי סהדי ואזמינהו דלא באפייהו גנב ואייתי בעל הבית סהדי ואסהידו ביה דגנב וטבח ומכר ובהודאת טביחה קמיפלגי דרבנן סברי אע"ג דהודאה דגניבה מחמת עדים הוא דקא מודה הודאה דטביחה הודאה היא ופטור וסומכוס סבר כיון דהודאה דגניבה מחמת עדים הוא דקא מודה דטביחה לאו הודאה והנך עדים קמאי דאזמינהו משלמין תשלומי כפל והוא משלם שלשה לפר ושנים לאיל אמר רב אחא בריה דרב איקא לא דכולי עלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אלא בעדות שאי אתה יכול להזימה קמיפלגי כגון דאתו סהדי ואמרי ליה גנבת ואמר להו גנבתי וטבחתי ומכרתי מיהו לא בפניכם גנבתי אלא בפני פלוני ופלוני ואייתי סהדי ואזמינהו דלא באפייהו גנב ואתו פלוני ופלוני ואסהידו ביה דגנב וטבח ומכר ובהא קמיפלגי דרבנן סברי הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל עדות שאי אתה יכול להזימה לא הויא עדות וסומכוס סבר עדות שאי אתה יכול להזימה הויא עדות והא [ב]קיימא לן *דעדות שאי אתה יכול להזימה לא הויא עדות הני מילי היכא דלא ידעי באיזה יום באיזה שעה דליכא לעדות כלל אבל הכא סיועי הוא דקא *מסייעי ליה אמר מר הן משלמין תשלומי כפל מדקא מודה דגנב קרן בעי שלומי אמר רבי אלעזר משמיה דרב תני תשלום

בריית' דקתני ראה עדים כו' • תימה דאמאי לא הביא מתניתין דפרק בתרא דשבועות (דף מט. ושם*) דלעיל ודאי ניחא שהביא ברייתא לפי שצריך לדקדק מסיפא דר"א בר' שמעון דלא מתניא במתני' דשבועות אבל הכא אין צריך לדקדק כלל מסיפא וי"ל דאמתני' דשבועות ידע שפיר דאיכא לדחויי דהיא גופה קמ"ל כדקאמר בסמוך אבל ברייתא שמוספת על המשנה סבור דקמ"ל דהודאה דטביחה לאו הודאה היא:

תשלום

[ר"ס ראה]

[סנהדרין מא: עת·]

[מסייע לחד כג"ן]

הגהות הב"ח

(א) גמ' על פי עצמו דלא מיחייב כצ"ל ותיבת הוא נמחק: (ב) שם ניתני גנבתי כצ"ל ותיבת או נמחק: (ג) שם טעמא דאמר גנבתי דחייב עצמו בקרן הוא תספור: (ד) רש"י ד"ה ס"ג אלא וכו' אבל היכא דגניבה מחמת נלמו עדים:

תורה אור

תשלום דכפל: גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר כו': אמרי בשלמא אטביחה לא מחייב דכי קא טבח דהקדש קא טבח ולא דמריה קא טבח אלא אהקדש ליחייב *מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים הא מני ר"ש היא דאמר קדשים שחייב באחריותן ברשותיה דמריה קיימי הא מדסיפא ר"ש הוי רישא לאו ר"ש אלא הכא במאי עסקינן בקדשים קלים *ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא וברשותיה קיימי אבל קדשי קדשים מאי משלם תשלומי ד' וחמשה אדתני רישא גנב וטבח ואח"כ הקדיש משלם תשלומי ד' וה' ליפלוג וליתני בדידה במה דברים אמורים בקדשים קלים אבל בקדשי קדשים משלם תשלומי ארבעה והמשה אלא לעולם לא שנא קדשי קדשים ולא שנא קדשים קלים ודקשיא לך מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים מכרו להדיוט מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דשמעון מכרו לשמים מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן: רבי שמעון אומר וכו': אמרי נהי דסבר ר"ש מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים איפכא מיבעי ליה קדשים שחייב באחריותן פטור דאכתי לא נפק מרשותיה קדשים שאינו חייב באחריותן חייב דמפקי ליה מרשותיה אמרי ר"ש אמילתא אחריתי קאי והכי קתני אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי ד' וה' *וכן גונב הקדש מבית בעלים פטור מ"ט °וגונב מבית האיש *ולא מבית הקדש רבי שמעון אומר קדשים שחייב באחריותן חייב מאי טעמא קרינא ביה וגונב מבית האיש ושאינו חייב באחריותן פטור דלא קרינן ביה וגונב מבית האיש מכדי שמעינן ליה לר"ש *דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן בשוחט תמימים מבפנים לשם בעלים והרי חזרה קרן לבעלים אמר רבי יצחק בר אבין שנשפך הדם כי אתא רבין אמר רבי יוחנן בשוחט תמימים בפנים שלא לשם בעלים

וריש

שמות כב

תשלום דכפל. משלמין את הכפל והוא משלם שלשה לבד הקרן: כי קא טבח דהקדש קא טבח. דהא בלאחר יאוש קיימינן דאי לפני יאוש לא קדשה וכיון דאייאוש קנייה הקדש ביאוש ושינוי רשות הלכך לאו דמריה קטבח: ר"ש היא. וכגון שאמר הרי עלי עולה והפריש גניבה זו לנדרו דכיון דחייב באחריותו ודבר הגורם לממון הוא כממון דמי ולאו מכירה היא ומיהו לענין טביחה פטור דאע"ג דברשות גנב קיימא דהא אבדו חייב באחריותה להקדש חל עליה מיהא שם הקדש לאפוקי מרשות מרה קמא ולאו דמרה קא טבח: בקדשים קלים. שהקדישו לשלמים: דר' יוסי הגלילי. בפ"ק (דף יב:) הלכך לאו מכירה היא ומיהו מרשות מרה קמא אפקינהו שם הקדש וכי קא טבח לאו דמרה קא טבח ל"א בטביחה משום הכי לא מחייב דבשעת טביחה דהקדש נינהו דאמר בפ"ק דכי אמר רבי יוסי הגלילי ממון בעלים מחיים אבל לאחר טביחה לא אלא משלחן גבוה קא זכו ולא נהירא לי דבכי האי שחיטה לא אמר ר' יוסי הגלילי דמשלחן גבוה קא זכו אלא במקדש בחלקו שחלקו בקדשים דהויא התם שחיטה וזריקה והקטרת חלבים אבל בשעת טביחה אכתי ממון בעלים הם: אדתני רישא כו'. דמשמע דלא מצי למיתני חיובא בתר דאקדיש: לפלוג וליתני. בסיפא ולאשמועינן חיובא אפילו היכא דאקדיש קודם טביחה: מכרו להדיוט מעיקרא תורא דראובן. קודם שמכרו קרוי השור על שמו של גנב ומשמכרו קרוי על שם לוקח אבל מכרו לשמים עדיין שם המקדישו עליו שקרוי עולתו של פלוני: אמרי נהי דסבר רבי שמעון כו'. דקא סלקא דעתך משום טביחה לא מחייב ליה ר"ש *דאפילו הפרישו לשם נדר המוטל עליו אחריות נפק מרשות מריה קמא ונעשה זה שומר להקדש וכי טבח לאו דמריה קא טבח וכי מחייב ליה ר"ש אשעתא דהקדש קמחייב ליה דהויא מכירה הלכך מיבעי ליה למימר איפכא: דאכתי לא נפיק מרשותיה. הלכך לאו מכירה היא ואטביחה נמי לא מחייב דמרשות מריה קמא נפיק: שאין חייב באחריותן חייב. אשעת הקדש דמכירה היא: אמילתא אחריתי קאי. דהיכא דאקדיש גנב בין לנדר בין לנדבה לא מחייב ליה ר"ש לאו אשעתא דהקדש משום דעדיין שמו עליו נדבתו של פלוני ולאו אטביחה דהא מרשות מריה קמא נפק אלא אגונב הקדש שהקדישו בעלים קאי דכיון דחייב בעלים באחריות כי קא טבח דמריה קא טבח דדבר הגורם לממון כממון דמי: שמעינן ליה לרבי שמעון. דמתני' דפטר אטביחת טריפה: קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא. דקדשים הנשחטין בחוץ פסולין ומאי טעמא דרבי שמעון דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב דמשמע שאם גנב קדשים וטבחן דחייב בתשלומי ד' וה': והרי חזרה קרן לבעלים. הואיל ולשם בעלים נזבחו: שנשפך הדם. ומיהו בשעת שחיטה ראויה היא: שלא לשם בעליהן. דשחיטה ראויה היא דקיימא לן (זבחים ד' ב:) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים וקרן לא חזרה לבעלים דקיימא לן שלא עלו לבעלים לשם חובה:

בעלי

תשלום דכפל. ולעיל (דף סח:) דמוקי ר"ל לקיש מתני' דגנב והקדיש ואח"כ טבח משלם תשלומי כפל כשהקדיש בעלים ביד גנב צריך לומר נמי תשלום דכפל: אלא אהקדש ליחייב. כולה הך סוגיא כר' יוחנן ודלא כר"ל לקיש דמוקי לה לעיל (דף סח:) כשהקדישו בעלים ביד גנב:

והשתא תורא דשמעון. והא דאמר לקמן (א) גנב והקדיש חייב ד' וה' דהוי כמוכרו להדיוט היינו בקדשי בדק הבית דלא מיקרו על שם בעלים וקדשי מזבח אומר ר"י אע"ג דמיקרו על שם בעלים ולא הוי הקדש כמכירה מ"מ למ"ד יאוש לא קני חשיב כיאוש ושינוי רשות לענין דחל הקדש אחר יאוש כדמשמע לעיל (דף סו:) דבעי לאוכוחי אביי לרבה דיאוש לא קני מקרבנו ולא הגזול ואפילו הכי אמר שם דחל הקדש אע"ג דאכתי לא אסיק אדעתיה דהוי יאוש ושינוי השם אלא משום דהוי יאוש ושינוי רשות:

ורבי שמעון הא אמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. הא לא איצטריך אלא משום מ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף דלמ"ד דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מצי למפרך אפילו סבר ר"ש שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אמאי חייב אשחוטי חוץ ד' וה' מכי שחט ביה פורתא אסרה ואידך לאו דמרה קטבח: שחיטה שאינה ראויה היא ולא שמה שחיטה. לגבי ארבעה וחמשה דגמר מוטבוח טבח והכן בר מלגבי לאו דשחוטי חוץ דבהכי חייב רחמנא וא"ת ואמאי חשיב ליה שחיטה שאינה ראויה הא יכול לפדות בשעת פירכוס דבר העמדה והערכה היא כדאמרינן בפ"ב דחולין (דף ל:) ואין לך מום גדול יותר משחיטה ואין סברא לומר דלפי שנפסל שוב אין לו פדיון דבשלמא פסול שהוא בשריפה כגון פיגול אין לו פדייה משום דמצוה לשורפו כדאמרינן בפרק כל שעה (פסחים ד' כד.) כל שבקדש פסול באש ישרף אבל שחיטת חוץ אינה בשריפה אלא בקבורה כדאמרינן בפרק עד כמה (בכורות דף כה:) מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר ומיהו לדברי המפרש דלא חשיב המפרכסת כחיה אלא כגון ישראל בטמאה ונכרי בטהורה דלאו שחיטה היא דהיא דשחט בה שנים או רוב שנים ועדיין מפרכסת הרי היא כחיה דבפ"ב דחולין (ד' ל. *ושם) אין משנה בשום מקום אלא היינו ההיא דהעור והרוטב (שם ד' קכא:) דשוחט ישראל בטמאה כו' אבל היכא דשחטה כתיקונה לא חשיב מפרכסת כחיה מתיישב כאן דשחיטת חוץ לאו בת פדייה היא כיון דשחיטה גמורה היא להוציא מידי נבילה וגם להתירה באכילה אם היה לה פדיון דהכא אליבא דר"ש קיימי דבין רבי יוחנן ובין ר"ל מודו דקדשי מזבח לר"ש היו בכלל העמדה והערכה כדאמרינן בפרק בתרא דתמורה (ד' לב:) ולא פליגי אלא אליבא דרבנן אבל מ"מ קשה לר"ל לקיש אליבא דרבנן דקדשי מזבח לא הוי בכלל העמדה והערכה כדאמר התם דלא משתמיט בשום מקום לשום תנא שיהיו נפדין ודוחק לומר דמדרבנן הוא דאין נפדין לפי שעשה מום זה בידים כשאר מטיל מום שאין נשחט וניתר על ידי אותו מום וי"ל דמום שהוא מחיים חשיב מום לפדות על ידו אבל מום °דלאחר מיתה לא חשיב מום כדתניא בסוף תמורה (לג.) בהדיא מתו תמימים יקברו בעלי מומים יפדו דלא בעי העמדה והערכה ואפילו הכי תמימים יקברו: שלא לשם בעליהן. וה"ה שלא לשמן אי נמי ההוא נמי קרי ליה שלא לשם בעליהן משום שלא עלו לבעלים לשם חובה ונראה לו דוחק להעמיד בנשפך הדם ורב דימי דאוקמא כשנשפך הדם משום דניחא ליה לאוקמא בכל קדשים שחייב באחריותן [דבשלא] לשם בעליהן לא מתוקמא בפסח וחטאת דמפסלי שלא לשמן:

ור"ל

עין משפט נר מצוה

קה א מיי' פ"ב מהל' גניבה הלכה א סמג עשין עא:

מסורת הש"ס

[לקמן עט.]

[לעיל יב: פסחים ל. סנהדרין קיב:]

רש"ל גורס ואפילו

לעיל דף עח. [וש"נ]

בכורות יא: [עי' תוס' לעיל סב. ד"ה רעסו]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והשתא וכו' לקמן. נ"ב תחילה דף עט ועי"ש בתוס' ד"ה גנב:

[עי' בתוספות ד"ה והתנן ועוד שם סד. ד"ה בעינן ותוס' בכורות לג. ד"ה הא לאחר שחיטה]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שחיטה וכו' דלאחר מיתה לא חשיב מום. עי' ברש"י ר"ש מעילה ד"ה כמאן דמתקיימין:

וריש לקיש אמר בשוחט בעלי מומין בחוץ תהי בה רבי אלעזר לר' יוחנן שחיטה מתרת והלא זריקה מתרת לריש לקיש שחיטה מתרת והלא פדייה מתרת אישתמיטתיה הא דרבי שמעון *כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכל העומד לפדות כפדוי דמי כל העומד לזרוק כזרוק דמי דתניא *רבי שמעון אומר יש נותר שהוא מטמא טומאת אוכלין ויש נותר שאינו מטמא טומאת אוכלין כיצד לן לפני זריקה אינו מטמא טומאת אוכלין לאחר זריקה מטמא טומאת אוכלין וקיימא לן מאי לפני זריקה קודם שנראה לזריקה לאחר זריקה לאחר שנראה לזריקה קודם שנראה לזריקה לן מאי היא דלא הויא שהות ביום למזרקיה דשחטיה סמוך לשקיעת החמה ואינו מטמא טומאת אוכלין לאחר שנראה לזריקה לן דהויא שהות ביום למזרקיה מטמא טומאת אוכלין אלמא כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכל העומד לפדות כפדוי דמי דתניא רבי שמעון אומר

פרה

בעלי מומין. שחיטתן היתר בחוץ: תהי. לשון מריח בקנקן כמו תהי ליה אקנקניה (ב"ב ד' כב.) כלומר דייק לה רבי אלעזר ופריך לרבין אליבא דרבי יוחנן וכי שחיטתו מתרת והלא זריקה מתרת ובשעת טביחה שחיטה שאינה ראויה היא: אישתמיטתיה. לרבי אלעזר הא דלר' שמעון כל העומד כו': וכל העומד לפדות כו'. ובעלי מומין כפדוים דמו הואיל וסופן לכך ובבעלי מומין מעיקרן עסקינן דאי בשקדם הקדישן את מומן תו לא חזו לפדיון משנשחטו דשמעינן ליה לרבי שמעון בן לקיש אליבא דר' שמעון בשמעתא בתרייתא דמסכת תמורה (ד' לג:) קדשי מזבח בכלל העמדה והערכה ומשנשחטה אינה יכולה לעמוד אבל בבעל מום מעיקרו מודה: יש נותר שמטמא כו'. לרבי שמעון איסורי הנאה אין מטמאין טומאת אוכלין דדריש מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים או לנכרי או לישראל קרוי אוכל בפרק קמא דבכורות (ד' ט:) ואם היתה לה שעת היתר הנאה משנשחטה ירדה עליו דין קבלת טומאה ואפילו נאסר לאחר כן מקבלת טומאה: לן לפני זריקה. קדשים הנפסלין להיות נותר בלילה אחת כגון תודה וקדשי קדשים כולן אם לא נזרק דמן ולא ניתר באכילה אין מטמא טומאת אוכלין: וקיימא לן. בפרק המנחות והנסכים דהאי לפני זריקה קודם שנראה לזריקה קאמר דלא הוה ליה שהות ביום דלאו עומד לזרוק ביום הוה דליכא למימר כזרוק דמי לשויה אוכלא: לן לאחר שנראה לזריקה דהוי שהות ביום אוכלא הוא אלמא כזרוק דמי:

פרה

ור"ל אמר כו'. ר"ל לקיש לא קאי אסוגיא דידן דלדידיה לא צריך למימר דרבי שמעון קאי אמילתא אחריתי אלא לפי דבריו דמוקי מתניתין לעיל (ד' סח:) כשהקדישו בעלים ביד גנב מוקי לה בשוחט בעלי מומין בחוץ: בשוחט בעלי מומין בחוץ. פי' בקונטרס דבבעלי מומין מעיקרא עסקינן דאי בשקדם הקדשן למומן תו לא חזו לפדיון משנשחטו דשמעינן ליה לר"ל אליבא דרבי שמעון בשמעתא בתרייתא דתמורה (ד' לג:) דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה ומשנשחטה אין יכולה לעמוד ובבעל מום מעיקרו מודה ורבינו תם מפרש דבשעת פירכוס בעודן יכולין לעמוד בני העמדה והערכה נינהו כדאמרינן בפ"ב דחולין (ד' ל. ושם) ומיהו לאותן המפרשים דבשחיטה גמורה אין מועיל פירכוס כמו שפירשתי לעיל (עמוד א*) צריך לאוקמי בבעל מום מעיקרו כמו שפי' בקונטרס: והלא זריקה מתרת. למאן דמוקי לה כשנשפך הדם פריך דאי למאן דאמר שלא לשם בעליהן כיון דנשחט ונזרק בהכשר שחיטה ראויה היא בלא טעם כל העומד לזרוק כזרוק דמי ואף על גב דבפרק אותו ואת בנו (חולין ד' פ: ושם*) בעי למימר דכל שחיטת קדשים שחיטה שאין ראויה היא לא קיימא מסקנא הכי אלא במסקנא משמע היכא דנזרק הדם לבסוף שחיטה ראויה היא אע"פ שלא היה עומד לזרוק כגון באותו ואת בנו דהוי מחוסר זמן דלא אמרינן לרבי שמעון כזרוק דמי אלא במקום שמצוה לזרוק כדאמר בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קא: ושם) בשלמא פרה עומדת לפדותה פירוש דאם מצא נאה ממנה מצוה לפדותה אלא הכי מנחות אין מצוה לפדותן ובכריתות בפ' אשם תלוי (ד' כד:) אמר בהדיא איסור דאמר רבי שמעון במידי דעומד לזרוק והכי איתא הגירסא בספרים אלא אמר רבא ה"ק רב המנונא אין מלקות אותו ואת בנו נוהג בקדשים (א) דכיון דכל כמה דלא נזרק דם לא משתרי בשר בעידנא דקא שחיט הויא התראת ספק ולא שמיה התראה ולא לקי משמע למאן דאמר שמה התראה לקי אם כן שחיטה ראויה היא היכא דנזרק לבסוף ובקונטרס פי' התם דגרס אין מלקות אותו ואת בנו בקדשים ולא יותר ולא משום דהוו התראת ספק אלא משום דמחוסר זמן הוא דשחיטה שאינה ראויה היא וקשה לר"י אי חשיב מחוסר זמן ואסור לשוחטו משום אותו ואת בנו אם כן הוא לוקה משום לא תשחטו כיון דאמר רחמנא אותו ואת בנו נוהג בקדשים וא"ת אלא בשחיטה שאין ראויה בעל כרחך כך היא שהיא כשחיטה הראויה להתחייב עליה מידי דהוה אשחוטי חוץ (ב) ואע"ג דלמידי אחרינא חשיב שחיטה שאינה ראויה לענין שחוטי חוץ מיהא מחייב כיון שאין האיסור מחמת דבר אחר ה"נ באותו ואת בנו וא"ת ואמאי צריך בפרק בתרא דזבחים (דף קיג:) למעוטי רובע ונרבע דלא מחייב משום שחוטי חוץ מדכתיב ואל פתח אהל כו' תיפוק ליה דשחיטה שאין ראויה היא מחמת איסור אחר ודוחק לומר דלרבנן איצטריך קרא ולא לרבי שמעון ויש שהיו רוצים לתרץ דאע"ג דבעלמא ילפינן מטבוח טבח והכן בשחוטי חוץ גופיה סברא הוא דילפינן מגופייהו ואין נראה לר"י דאם כן שוחט טריפת חולין בעזרה אמאי מתיר רבי שמעון בהנאה בספ"ב דקדושין (דף נח. ושם) ובכיסוי הדם (חולין דף פה: ושם) משום דהויא שחיטה שאינה ראויה נילף מגופה דלעולם שחיטת חולין בעזרה שחיטה שאין ראויה היא דקסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא אלא משום דאפילו הכי בעינן שלא יהא בה פסול אחר: והלא פדייה מתרת. תימה מה פריך דלמא כשנפדית איירי שהרי יכול לפדות אחר שחיטה לפי' הקונטרס דאיירי בבעל מום מעיקרו וכיון דלבסוף נפדה הויא שחיטה ראויה כדמוכח בחולין (דף פ: ושם) ומיהו לפר"ת דמיירי בהקדישו קודם למומו אע"ג דבשעת פירכוס היה יכול לפדות סתמא דמילתא דגנב אין נודע לו שהוא דקדשים עד אחר זמן שכבר אין מפרכס אבל לפירוש הקונטרס קשה מיהו לפירושו נמי מצי למימר דסתם גנב שחיטה וכל מעשיה בסתר ומיד אחר השחיטה רגילין לאוכלה וסתמא דמילתא לא נודע לו שהיא דהקדש עד שנאכלה דתו לא מיפרקא: כל העומד לזרוק כזרוק דמי. תימה דבפרק אותו ואת בנו (חולין דף פ. ושם) אמר רבי אושעיא כולה מתניתין דלא כרבי שמעון כו' עד קדשים בפנים מכדי שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא דכל כמה דלא זרק הדם לא משתרי בשר שני אמאי סופג את הארבעים ופסול כלומר דחשבינן ליה לקמא כאילו קטליה והוה ליה שני כשר גמור ואמאי חשיב ליה שחיטה שאין ראויה נהי דלא משתרי בשר אלא בזריקת הדם הלא משעת שחיטה הוי כזרוק דכל העומד לזרוק כזרוק דמי ומפרש רבינו תם דרבי אושעיא לית ליה כל העומד לזרוק כזרוק דמי אלא סבירא ליה כתנא קמא דמתניתין דהתם (ד' פא:) דתנן השוחט ונמצאת טריפה השוחט פרת חטאת רבי שמעון פוטר דלא מחייב משום אותו ואת בנו דשחיטה שאין ראויה היא ולית ליה כל העומד לפדות כפדוי דמי והתם בגמרא פריך עלה מההיא דפרה מטמא טומאת אוכלין ומשני פרת חטאת אינה משנה אבל ר' אושעיא סבר דאדרבה מתניתין דהתם עיקר והאי דפרה ליתא ועוד י"ל דקסבר ר' אושעיא כיון דלא אמרינן כזרוק דמי עד שיתקבל בכוס כדמשמע בפ"ק דפסחים (דף יג: ושם) דמצוה הוא להמתין מלזרוק עד שתקבל כל דם הנפש הלכך בגמר השחיטה שעדיין לא נתקבל כל הדם לא אמרינן כזרוק דמי ועי"ל דקסבר ר' אושעיא דאפילו הוי כזרוק בשעת שחיטה כיון דבשחיטה לחודה לא משתרי בשר אלא מחמת דהוי כזרוק לא הוי דומיא דטבוח טבח והכן ושחיטה שאין ראויה היא וא"ש דברים המנחות והנסכים (מנחות דף קא: ושם) פריך ליה לר' אושעיא מכדי שמעינן ליה לר' שמעון כל העומד לזרוק כזרוק דמי כו' ומיהו סוגיא דשמעתין חשיב ליה שפיר שחיטה ראויה וכן במסקנא דהתם וכי היכי דפריך התם אדרב המנונא הוי מצי למפרך לר' אושעיא וכי היכי דמתרץ לרב המנונא הוי מצי לתרץ לרבי אושעיא דהא דלא מוקי מתניתין כרבי שמעון משום דלרבי שמעון שני אין סופג את הארבעים דה"ל התראת ספק ור"ת לא גרס ושני אמאי סופג את הארבעים ופסול דשני *כבר נפסל דשחיטה ראשונה שחיטה ראויה היא כיון דנזרק הדם בהכשר והוי שני מחוסר זמן אלא גרסינן אמאי סופג את הארבעים ותו לא ומן השני דייק דשחיטה שאינה ראויה היא ואמאי סופג את הארבעים הא ה"ל התראת ספק דשמא לא יזרוק וכזרוק לא הוי כיון דאין מצוה לזורקו ופריך פשיטא דהכי איתא דהיאך ילקה דהא התראת ספק היא ועוד דאסור לזרוק הדם ופשיטא דלא תגמר השחיטה ומשני קדשים כו' והשתא ארבי אושעיא לא מצי פריך מידי אלא לרב המנונא:

פרה

מסורת הש"ס

פסחים דף יג: [מנחות עט: קב: כריתות כד: תמורה כג:]

מנחות דף קא: [תוספתא דעוקצין פ"ג]

[ד"ה שחיטה]

[ד"ה דכמה]

גי' כ"י שמא נפסל

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והלא זריקה וכו' נוהג בקדשים מ"ע דכיון דכל כמה וכו' משמע דלמאן דאמר: (ב) בא"ד דאע"ג דלמידי אחריני:

מסורת הש"ס

שבועות יא:
חולין פא:
מנחות קא:
[תוספתא פרה פ"ו]

*פרה מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר

ואמר

פרה. אדומה מטמאה טומאת אוכלין: דהוית לה שעת הכושר. לאכול משנשחטה וילדה לה תורת אוכל: ואמר

פרה מטמא טומאת אוכלין כו'. תימה דמדקאמר הואיל והיתה לה שעת הכושר מכלל דהשתא לאו בת פדייה היא ואמאי והא אית ליה לר"ש בשבועות (דף יא: ושם) דפרה קדשי בדק הבית היא ולר"ש אית ליה דקדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה בההיא שמעתא גופא ונראה לפרש דהא דקתני הואיל והיתה לה שעת הכושר מיירי לאחר הזאה דאין סברא שתהא בת פדייה אחר שהוזה דמה ולפ"ה מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר קודם הזאה וא"ת והא כל העומד להזות כמוזה דמי וי"ל דקודם קבלה (א) לאו כמוזה דמי כדפרישית לעיל הקשה רבינו שמואל בר חיים למה לי דהיתה לה שעת הכושר תיפוק ליה דחיבת הקדש מכשרתו ומשויא לה אוכלא כדדרשינן בפ"ב דחולין (דף לו: ושם) והבשר לרבות עצים ולבונה וכ"ת דפרה לר"ש כיון דקדשי בדק הבית היא לא שייך בה חיבת הקדש דאפילו בקדשי מזבח לא מהני חיבת הקדש אלא כשקדשו קדושת הגוף בכלי שרת כדמוכח בריש המנחות והנסכים (מנחות דף קב:) ובפ' כל הפסולין (זבחים דף לד.) הא ע"כ שייך בפרה חיבת הקדש אפילו לר"ש דבריש המנחות והנסכים פריך לר"ש נותר ופרה אמאי מטמא טומאת אוכלין עפרא בעלמא הוא דכל העומד לשרוף כשרוף דמי ומשני חיבת הקדש מכשרתו והיינו טעמא דאע"ג דאין בה קידוש כלי כיון דקדשי בדק הבית היא מ"מ שייך ביה חיבת הקדש כיון דחטאת קרייה רחמנא וכל ענייניה כעין עבודת הגוף שיש בה הזאה ופסולה שלא לשמה ותירץ ר"י דאין חיבת הקדש מועלת אלא לשוייה שאין אוכל כאוכל כגון נותר ופרה שהן חשובים כעפרא ועצים ולבונה אבל דבר שהוא אוכל אלא שאין מקבל טומאה לר"ש משום (ב) אוכל שאין אתה יכול להאכילו לאחרים לא יועיל חיבת הקדש לעשות האיסור כמותר והא דמשמע בריש כל הפסולין דאוכל בשר שנטמא לפני זריקה ה"א דלא לקי על ידי דרשה דכל שאין ניתר לטהורים אין חייבין עליו משום טומאה אי לאו משום דמרבינן מוהבשר כמו עצים ולבונה התם כיון דלא בעי פטר ליה אלא משום דבעי למילף מטומאת הגוף יש לנו לרבות מוהבשר מק"ו דעצים ולבונה וא"ת אמאי לא אמר דכל קדשים יקבלו טומאה מחיים כיון דמגוה לשוחטן וכימא כל העומד לשחוט כשחוט דמי וי"ל דאפילו נשחט לא אמרינן דכזרוק דמי עד שיקבל בכוס כ"ש כשעדיין לא נשחט ומיהו שעיר המשתלח קשה לר"י שיטמא מחיים טומאת אוכלין לר"ש למ"ד (יומא סו.) דשרו (ג) איבריו בהנאה דכיון שעומד לדחות כדחוי דמי וי"ל דכל העומד לעשות לא אמר דכעשוי דמי אלא באוכל האסור להיות כמותר וקרינן ביה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים אבל לא מהני לשאין אוכל כמו ב"ח ליחשב כאוכל אע"ג דהוה מהני על האוכל כגון נותר ופרה ליחשב כעפרא אי לאו דמכשר להו חיבת הקדש מידי דהוה אבן פקועה ודגים שהן מותרין בלא שחיטה ואפ"ה חיותן מטהרתן לרבנן דפליגי אר' יוסי הגלילי בפ' בהמה המקשה (חולין דף עה.): פרה מטמא טומאת אוכלין. הקשה בקונטרס בפ' אותו ואת בנו (חולין דף פא: ושם) למה לי קבלת טומאה תיפוק ליה דהיא גופה מטמאה אדם ובגדים ותירץ דבכה"ג מפרש בכריתות בפ' דם שחיטה (דף כא.) כגון (ד) שחיפהו פחות מכבילה בבצק אי משוית לה אוכל מצטרף בהדי בצק ומקבל האי בצק טומאה ומטמא שאר אוכלים ואי לאו אוכל הוא לא מקבל האי בצק טומאה דלית ביה שיעורא וכי נגעו ביה אוכלין אחרים טהורין הן שאין נוגעין בנבילה אלא בבצק עכ"ל ומה שהזכיר נבילה משום דעלה דכריתות קאמר ומה שאמר ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה נראה לר"י דלא דק דההיא דחיפהו בבצק דכריתות מיירי כשיש כזית מן הנבילה ונראה שטמא הבצק מן הנבילה ע"י צרופו לנבילה כמו שמיטמא ממקום אחר שהכזית יכול להיות מטמא ומצטרף ונראה שחזר בו מטעמו שהיה רגיל לפרש בכל מקום דאוכל פחות מכבילה מקבל טומאה מן התורה שהרי פירש בהדיא דלא מקבל האי בצק טומאה דלית ביה שיעורא ואין לתרץ קושיית הקונטרס דבלא צירוף בצק צריך הוא לטעם של שעת הכושר משום דלא מצינו שמטמאה אלא מתעסקין כדתנן במס' פרה (פ"ח מ"ג) השורף פרה ופרים והמשלח את השעיר מטמא בגדים והן עצמם אין מטמא בגדים הרי זה אומר [מטמאיך] לא טימאוני ואת טמאתני דמ"מ מטמאה היא אוכלין ומשקין מאחר שסופה לטמא טומאה חמורה את מתעסקין ולא בעי לא הכשר מים ולא הכשר שרץ כדתני דבי ר' ישמעאל בפ' בא סימן (נדה דף נא. ושם) מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר כו' ור"י מתרץ דמה שסופו לטמא טומאה חמורה לא מהני אלא לענין זה דחשבינן ליה כאילו הוכשר במים וכאילו נגע בשרץ אבל אין מועיל לעשות שאין אוכל כאוכל הלכך לר"ש דבעי אוכל שאתה יכול להאכיל לאחרים מה שסופו לטמא טומאה חמורה לא יעשנו [כאוכל] להאכילו לאחרים ולכך לא מטמא אלא משום שהיה לה שעת הכושר וכן מוכח בזבחים בס"פ טבול יום (דף קה.) דת"ר השורף הפרה ופרים והמשלח השעיר מטמא בגדים והם [עצמם] אינם מטמא בגדים אלא מטמא אוכל ומשקה דברי ר"מ וחכמים אומרים פרה ופרים מטמא טומאת אוכלין ומשקין אבל לא שעיר המשתלח מפני שהוא חי ופריך בשלמא ר"מ כדתנא דבי ר' ישמעאל מה זרעים כו' אלא לרבנן אי אית להו דתנא דבי ר' ישמעאל אפילו שעיר המשתלח נמי ואי לית להו פרה ופרים מנליה ומשני אין צריכין הכשר טומאה ממקום אחר פי' נהי דהאי דסופו לטמא טומאה חמורה אין צריכין הכשר טומאה אבל הכשר אוכל בעי ומש"ה שעיר המשתלח דלא חזי לאכילה שהוא חי לא מטמא והשתא פליגי דר"מ סבר דמה שסופו לטמא טומאה חמורה מועיל ליחשב אכילה ורבנן סברי דפרה ופרים דוקא מטמא ולא שעיר המשתלח משום דאינו מועיל ליחשב אוכל ור"ש סבר דוקא פרה הואיל והיתה לה שעת הכושר קרינן ביה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים ולא פרים ושעיר המשתלח שלא היתה להן שעת הכושר וכן מוכח בתוספתא דפרה דבתר מילתייהו דר"מ ורבנן קתני ר"ש אומר פרה מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין אין מטמאין טומאת אוכלין הואיל ולא היה להן שעת הכושר ועוד מייתי ר"י ראייה דבכמה דוכתי קתני צריכין מחשבה ואין צריכין הכשר בפ' דם שחיטה (כריתות דף כא.) גבי נבלת בהמה טמאה בכל מקום ונבלת העוף בכפרים ובפ' בא סימן (נדה דף נ:) גבי גוזל שנפל לגת וכרים טהרות גבי נבלת עוף טהור דאע"פ שאין צריכין הכשר לפי שסופו לטמא טומאה חמורה צריכין מחשבה דלגבי הא [לשווי אוכל] לא מהני מה שסופו לטמא טומאה חמורה ותימה אי פליג ר"מ אכל הני °ועוד *דבפ' ג"ה (חולין דף קכ.) ובפ' טבול יום (זבחים ד' קה:) בעי למידק דההיא דצריכה מחשבה ואין צריכה הכשר דטהרות אתיא כר"מ מדסיפא ר"מ דקתני שחיטה ומליקה מטהרת טריפתה מטומאתה ומשני מידי אריא סיפא ר"מ ורישא רבנן והיכי הוה בעי לאוכוחי הא ע"כ צריכה מחשבה אתא דלא כר"מ ועוד דבהעור והרוטב (חולין ד' קכח: ושם) גבי חתך בשר מן אבר מן החי חתכו ואח"כ חישב עליו טהור חישב עליו ואח"כ חתכו טמא ומוקמינן לה התם כר"מ ופריך התם למאן דמוקי לה בשהוכשר ל"ל הוכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו משמע אע"ג דמוקמינן לה כר"מ ניחא ליה מה שמועיל לטמא טומאה חמורה אגב אביו לענין דלא בעי הכשר ולענין מחשבה לא מהני ואור"י דיש לחלק בין שעיר המשתלח דמילא אם היה נשחט הוי חזי לאכילה בלא מחשבה מה שאין בנבלת עוף טהור ובאבר מן החי שאין סופו לעשות אוכל מודה ר"מ דבעינן מחשבה וגרסינן פרה מטמא ול"ג מיטמאה דלמאי כ"מ קבלת טומאה שלה אי לטמא אחרים כיון שהיתה לה שעת הכושר תורת אוכל יש לה ובלא קבלת טומאה היא מטמא אחרים משום דסופה לטמא טומאה חמורה ובתוספתא נמי מוכח דגרסינן מטמא ולא מיטמאה דקתני מטמא אוכלין ומשקין ואי גרסינן מיטמא צ"ל כמו שתירץ רש"י כשצירפה (ה) פחות מכבילה בבצק שאי אפשר לפרה לטמא בבצק שאין מועיל מה שסופו לטמא טומאה חמורה אלא דהוי כנוגע בשרץ ואילו נגע בשרץ לא היה מטמא את הבצק כיון שבשר פרה הוא פחות מכבילה לכך צריך קבלת טומאה ממקום אחר כדי שיטמא הבצק וקשה דלמאי כ"מ במה שמצטרף לפחות מכבילה הא בלא"ה אוכל מקבל טומאה בכל שהוא ואי לענין קבלת טומאה דאורייתא לשרוף עליו את הקדשים ניחא אי חיבת הקדש דפרה דאורייתא אע"פ שאין בה קידוש כלי אבל אם מדרבנן ע"כ לא מקבלי טומאה הני אוכלין אלא מדרבנן דמדאורייתא כשרוף דמי ועפרא בעלמא נינהו ועוד מפרש ר"י מה שמיטמא ע"י קבלת טומאה מן השרץ (ו) ונפסלת בכך אי לאו דהיתה לה שעת הכושר לא היתה מקבלת טומאה ולא היתה נפסלת דאע"ג דקפיד רחמנא בעוסקין בה שיהיו טהורים לאו משום דהוה מטמאו לה אלא משום גזירת הכתוב הוא דאפילו בעוסקין בה בקנה או בפשוטי כלי עץ בעינן שיהיו טהורין וא"ת דאי לאפסולי [היא] עצמה גם האפר יהיה נפסל בנגיעת הטומאה כדאמר בפרק חומר בקדש (חגיגה דף כג. ושם) לא ישא אדם אפר חטאת ומי חטאת ויעבירם בספינה משום מעשה שהיה וי"ל דאי חשיבא אוכל מקבל טומאה משני ומשלישי ואי לא לא ואין לומר דנ"מ מה שמטמא טומאת אוכלין דמאחר שנפסל ואין עליה עוד טומאה חמורה אכתי אשתייר בה טומאת אוכלין אי נמי הכי קאמר אחר שנפסלה אם נגע בה שרץ מיטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר דמה שכבר טמא טומאה חמורה אין מועיל לו מאחר דהשתא מיהא אין עוד סופו לטמא טומאה חמורה ולהייה מפרק בהמה המקשה (חולין דף עב:) ואין להאריך כאן בזה דלא יתכן לפרש כאן כלל מדפריך במנחות (דף קב:) כיון דכל העומד לשרוף כשרוף דמי נותר ופרה אמאי מטמא טומאת אוכלין ומאי קושיא והא לאחר שקבלה הפרה טומאה אין עומדת לישרף דנפסלה ונשתייר בה מגע טומאה ואפילו לא נגע בה שרץ אלא פעם אחת מכל מקום בתחילת נגיעה כבר נפסלה הפרה ובסוף נגיעה מטמאה טומאת אוכלין דאז כבר אין עומדת לישרף:

אומר

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה פרה וכו' וי"ל דקודם קבלה בכוס לאו כמוזה: (ב) בא"ד לר"ש משום דבעי אוכל שאתה יכול כצ"ל: (ג) בא"ד למ"ד דשרו אברים בהנאה דכיון שעומד לדחות לצוק כדחוי דמי וי"ל דלא אמרינן דכל העומד לעשות דכעשוי דמי אלא כצ"ל: (ד) ד"ה פרה וכו' בפרק דם שחיטה כגון בשר שחיפהו כצ"ל: (ה) בא"ד שתירץ רש"י כשצירפה לפחות: (ו) בא"ד מן השרץ נפסלת בכך ואי לאו וכו' משום דגזירת הכתוב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה פרה וכו' ועוד דבפ' גיד הנשה דף קכ ובפ' טבול יום דף קה בעי למידק. בפ' גה"נ לא נזכר מזה ובפ' טבול יום מבואר דקאמר דרישא דצריכא מחשב' אתיא כר"מ וקיימא כן במסקנא אלא דמציעתא דמטמא בכבילה רבנן ובהכרח דתו' סיה להם גי' אחרת שם:

ואמר ריש לקיש אומר היה רבי שמעון פרה נפדית ע"ג מערכתה אלמא כל העומד לפדות כפדוי דמי בשלמא רבי יוחנן לא אמר כרבי שמעון בן לקיש דקא בעי לאוקמה למתניתין אפילו בתמימין אלא ריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן אמר לך °וטבחו *ומכרו כל היכא דאיתיה במכירה איתיה בטביחה *וכל היכא דליתיה במכירה ליתיה בטביחה והני קדשים הואיל דכי מזבין קדשים לא הויא מכירה ליתנהו בטביחה ואזדו לטעמייהו דאתמר המוכר טריפה לדברי ר' שמעון רבי יוחנן אמר חייב וריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב אע"ג דליתיה בטביחה איתיה במכירה וריש לקיש אמר פטור כיון דליתיה בטביחה ליתיה במכירה איתיביה רבי יוחנן לר"ש בן לקיש *גנב כלאים וטבחה טריפה ומכרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה מאי לאו ר"ש היא אלמא אע"ג דליתיה בטביחה איתיה במכירה אמר ליה לא רבנן אי רבנן טריפה במכירה איתא בזביחה ליתא ואלא מאי ר"ש כלאים בטביחה איתא במכירה ליתא אלא תנא טביחה והוא הדין למכירה אימא לרבנן נמי תנא מכירה והוא הדין לטביחה ורבי יוחנן אמר לך האי מאי אי אמרת בשלמא ר"ש איידי דתנא טריפה בחדא תנא כלאים בחדא אלא אי אמרת רבנן נערבינהו וניתנינהו גנב כלאים וטריפה טבחן ומכרן משלם תשלומי ארבעה וחמשה קשיא כלאים שה כתיב *ואמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים שאני הכא דאמר קרא או לרבות את הכלאים וכל או לרבות הוא והתניא °שור או כשב *פרט לכלאים או עז פרט לנדמה אמר רבא הכא מענייניה דקרא והכא מענייניה דקרא הכא גבי גניבה דכתיב שור או שה שאי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם או לרבות כלאים גבי קדשים דכתיב כשב ועז שאתה יכול להוציא כלאים מביניהם או למעט הוא

והא

ואמר ריש לקיש. איזו שעת הכושר היתה לה דאומר היה ר"ש פרה נפדית אפילו נשחטה על (א) המערכה כמשפט אם מצא אחרת יפה ממנה וזהו שעת הכושר שלה ואע"פ דלא נפדית אפילו הכי משוי לה אוכלא הואיל וראויה לפדות: אפילו בתמימין. וכ"ש בבעלי מומין בחוץ דשיטיא דחיקא הוא: לא הויא מכירה. דאין קדשים תמימים יוצאים לחולין הלכך בבעלי מומין עסקינן דאיתנהו בתרוייהו: ואזדו לטעמייהו. דאיפליגו בה אי בעינן תרוייהו אי לא: לדברי ר"ש. שפוטר על טביחתה: גנב כלאים. מכבשה ותיש בא ואע"ג דכתיב גבי טביחה שה ואמר רבא לקמן כל מקום שנאמר שה אין כלאים במשמע הכא מחייב דאיתרבי בהדיא כדלקמן: מאי לאו ר"ש היא. מדנקט בטריפה מכירה ולא נקט טביחה: דתנא טריפה בחדא. דלא מצי לערובי כלאים וטריפה ולמיתני טביחה ומכירה בתרוייהו בהדדי ואצטריך למיתני טריפה בחדא במכירה ולא בטביחה: תנא נמי כלאים בחדא. ואף על גב דאיתיה בתרוייהו ונקט ביה טביחה דפתח ביה קרא ברישא: או. שור או שה דאמר בפ' דלעיל (דף סז:) שור דסיפא ושה דרישא מייתר הלכך או נמי מייתר: פרט לכלאים. דפסול לקרבן: נדמה. דאינו דומה לאביו ולא לאמו שבא מאיל ורחל ודומה לעז: גבי גניבה דכתיב שור או שה. דאי לא הוה כתיב או לרבות לא משתמע כלאים מינייהו שהרי אין מתעברין זה מזה שאין עיבורן שוה דבהמה גסה יולדת לתשעה ודקה לחמשה הלכך או לרבויי אתא ולא להוציא דהא בלאו הכי לא אתי כלאים במשמעות דקרא: להוציא

אומר היה ר"ש פרה נפדית כו'. נרא' שר"ל דאפילו מדרבנן מותר לפדותה דבספ"ק דשבועות (דף יא:) דייק אמתניתא (תוספתא פ"א) דמסכת פרה דקתני שחטה על גב מערכתה אין לה פדייה עולמית דלא אתי כר"ש דלר"ש נפדית היא כדאשכחן הכא ותימה דע"כ מה שאין נפדית לרבנן אין זה מן התורה דהא בת העמדה והערכה היא כל זמן שמפרכסת לפי פי' אחד דלעיל (ד' עו.*) ואם כן מכ"ל *נר"ל דר"ש פליג ארבנן דלמא מודה ר"ש דמדרבנן לאו בת פדייה היא אלא מדאורייתא ולהכי מטמא טומאת אוכלים הואיל והיתה לה שעת הכושר וזה דוחק לומר דאף על גב דמדאורייתא בת פדייה היא כיון דמדרבנן לאו בת פדייה לא חשיב אוכל שאתה יכול להאכיל לאחרים וי"ל דמאן דאסר אסר אפילו מדאורייתא כיון ששחט נעשה כבשר קרבן ומאן דשרי שרי אפילו מדרבנן עד שיעשו הזיותיה כדפרישית לעיל ואם הייתי אומרים דלרבנן פרה קדשי מזבח היא הוי א"ש אך אין נראה שיסבור שום תנא דפרה קדשי מזבח היא מדקא מתמה גמרא בריש אין מעמידין (ע"ז ד' כג: ושם) שמע מינה דפרה קדשי מזבח היא ובכמה מקומות קאמר דחטאת קרייה רחמנא משמע דקדשי בדק הבית היא אע"ג דתנן בשקלים (ד' ו) שהיא מתרומת הלשכה היינו לפי שצריכין לה כהנים העובדים קרבנות חשיב צורך קרבן ולב ב"ד מתנה עליהן דאפילו מלמדי הלכות קמילה לכהנים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ואפילו בלא ב"ד מתנה על הלשכה יכול להיות שבאה ממנה מן התורה הואיל וצורך קרבנות היא והא דאמר דקדשי בדק הבית היא לא שתהא קנויה מקדשי בדק הבית אלא דינה כקדשי בדק הבית דקדושה קדושת דמים ולא קדושת הגוף כקדשי מזבח: כל היכא דאיתיה במכירה איתיה בטביחה כו'. ומוכר בשבת דחייב אע"ג דאם טבח פטור היינו בהמה איתא בטביחה בחול: זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים.

[ד"ה זה] בפרק אותו ואת בנו (חולין ד' עח: ושם*) פי' בקונטרס דעביד בנין אב מדכתיב שור שה כשבים ושה עזים וקשה לר"י דלקמן אמר דלרבי אליעזר אתאי דרבא לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא דלא כר' יהושע דאי כר' יהושע משה כשבים ומשה עזים נפקא כלומר ולא צריך לבנין אב דרבא ואדרבה מההוא קרא הוי בנין אב דרבא ונראה לר"י דבנין אב דרבא הוי משה דפסח דכתיב (שמות יב) שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם תדע דהא מסקינן כי איתמר דרבא לענין פטר חמור איתמר דתנן אין פודין כו' ובספ"ק דבכורות (ד' יב. ושם) מפיק ליה משה שה דפסח וא"ת ומ"ש דהכא קרי ליה בנין אב ובבכורות קרי ליה ג"ש דקאמר נאמר כאן שה ונאמר להלן שה ועוד מ"ש דנקט רבא כלאים טפי מעגל וחיה טריפה ושחוטה דכל הני נפקא לן דאין פודין פטר חמור משה דפסח דקאמר התם מה להלן פרט לכל השמות הללו ועוד אמאי לא פריך טריפה שה כתיב כי היכא דפריך כלאים שה כתיב ועוד דלרבי אליעזר דשרי לפדות בכלאים פטר חמור אמאי לא שרי בשחוטה וטריפה כיון דמוקי לה בנין אב לטמא שנולד כו' כדאמרינן לקמן בשמעתין ועוד כי בעי לקמן לרבי אליעזר בנין אב דרבא למאי הלכתא לימא למעוטי אחריני אתא דאין פודין וכ"ת דטריפה ושחוטה ממשמעותיה דשה נפקא כמו עגל וחיה דהא אמר בפרק הוציאו

[ד"ה שאני] לו (יומא ד' מט: ושם*) דפר אפילו שחוט קרוי פר וכן שה דפסח אי לאו דכתיב מהיות משה מחיותיה דשה ונראה לר"י דבנין אב דרבא וג"ש דבכורות לאו חדא מילתא היא דודאי תרווייהו נפקי משה דפסח ובנין אב דרבא אתי מיתורא דכשבים ומן העזים תקחו דמשמע עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה ולגופיה לא איצטריך דמשאר קדשים נפקא דתניא בסמוך שור או כשב או עז פרט לכלאים אלא ללמוד בעלמא אתי דכל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא כלאים ואי לאו בנין אב מגזירה שוה דשה שה לא הוה ממעטינן כלאים משום דה"א תפדה תפדה ריבה כי היכי דלא ממעטינן התם שאינו זכר תמים ובן שנה מג"ש משום תפדה תפדה ריבה וסברא הוא למעט כולה מגזירה שוה דשה טפי מכלאים [דאיהו נמי מקרי שה] ומש"ה רבי אליעזר דמוקי בנין אב דרבא לטמא שנולד כו' שרי בכלאים ולקמן דקאמר אי לקדשים בהדיא כתיב בהו משמע דאי לא הוה כתיב בהדיא הוה אתי ליה שפיר אע"ג דעיקר בנין אב לא הוה מייתר בפסח אלא משום דבפסח גופיה לא איצטריך דמקדשים נפקא כן דרך הגמרא שעושה כאילו קים ליה ממקום אחר וה"ק אי לקדשים ואמר דמקרא אחרינא נפקא לן

[ד"ה וכי] בפסח למעוטי כלאים כו' וכענין זה יש בריש קדושין (דף ג: ושם*) ובפרק נערה (כתובות דף מו:) גבי קידושי הבת לאביה דקאמר וכ"ת נילף מבושת ופגם אע"ג דבושת ופגם גופיה לא קים לן דלאבוה הוא אלא מקדושין בס"פ אלו נערות (שם דף מ: ושם*):

גבי גניבה דכתיב שור או שה שאין אתה יכול להוציא כלאים מביניהם. ואם תאמר בלאו הכי נמי המ"ל גבי גניבה דכתיב שה למעט כלאים כדרבא אתי או לרבויי וי"ל דמילתא דרבא לא איתמר אלא היכא דכתיב שה לחוד אבל הכא כתיב נמי שור:

והא

עין משפט נר מצוה

קו א מיי' פ"ב מהלכות גניבה הלכה ט טור ח"מ סי' שנ:

קז ב מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ד והלכה יא:

קח ג מיי' שם הלכה ה:

[ד"ה שחיטה] עיין רש"א ובספר כ"י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמר ריש לקיש וכו' נשחטה על גבי מערכתה:

מסורת הש"ס

שמות כא

[אומכרו"ל]

[עי' תוס' כתובות לג: ד"ס גנב]

חולין עח:

ויקרא כב

נדה מח. בכורות יב. יז. נו. חולין נח:

תורה אור

והא גבי קדשים נמי נאמר שור או כשב שאין אתה יכול להוציא כלאים מביניהם ונרבי מדסיפא למעט רישא נמי למעט אדרבה מדרישא לרבות סיפא נמי לרבות האי מאי אי אמרת בשלמא למעט הוא דאיצטריך תרי מיעוטי דאע"ג דאימעט כלאים איצטריך למעוטי נדמה אלא אי אמרת לרבות תרי ריבויי למה השתא כלאים אירבי ליה נדמה מבעיא *אלא הא דאמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים למאי הלכתא אי לקדשים בהדיא ויקרא כבכתיב בהו °שור או כשב פרט לכלאים אי *למעשר תחת תחת יליף מקדשים °אי לבכור העברה העברה יליף ממעשר אי נמי נדמה במדבר יחאמרת לא דכתיב °אך בכור שור *בעד שיהא הוא שור ובכורו שור כלאים מבעיא אלא כי איתמר דרבא לענין פטר חמור כדתנן *גאין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי ולרבי אלעזר דמתיר בכלאים דתנן *ר"א מתיר בכלאים מפני שהוא שה למאי הלכתא אמר לך ר"א כי איתמר דרבא לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ודלא כרבי יהושע דאי ר' יהושע משה כשבים ושה עזים נפקא ליה *עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה וטהורה מטמאה מי מיעברא אינדקיי"ל דאיעבר

רש"י

להוציא כלאים מביניהם · אין כלאים באים מביניהם: מדסיפא למעט · או דסיפא דקרא כשב או עז ודאי למעט אתא שהרי כלאים באים מהם וממילא משתמע (א)לרבות לא איצטריך ואי לרבות נדמה כל שכן דלא איצטריך דכיון דמרישא הוא מתרבי כלאים כל שכן נדמה דקיל: אי לקדשים · למימרא דפסול לקרבן דכתיב בהו שה בנדבות בפרשת נסכים (במדבר טו) או לשה בכבשים וגו': הא בהדיא כתיב בהו · מרבויא דאו כשב פרט לכלאים דפסול: אי למעשר בהמה · ואע"ג דלא כתיב ביה שה אלא נאן קאמר רבא דפסול הא אמרינן בבכורות לענין מילי טובא דגמר תחת השבט מתחת אמו הלכך להא מלתא יליף נמי ופסול: העברה העברה · והעברת כל פטר רחם לה' (שמות יג) וכל אשר יעבור (ויקרא כז): לענין פדיון פטר חמור · דכתיב שה וקא אשמעינן רבא טעמא דמתני' דקתני אין פודין בכלאים מהכא הוא: ולא בחיה · צבי ואיל: ולא בשה שחוטה · דלאו שה קרינא בה: כלאים · משני מיני בהמות: כוי · מבהמה וחיה: לטמא שנולד מן הטהור · פרה שילדה סוס ואביו סוס או רחל שילדה חזיר ואביו חזיר דאסור באכילה דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה כשבים (דברים יד) וכיון דכתיב שה פרט לכלאים כה"ג הוא: דר' יהושע · בפרק קמא דבכורות (דף ז.): וטהורה מטמאה מי מיעברא · דאיצטריך למעוטי והא קיימא לן בפ"ק דבכורות (דף ז.) לעולם אין מתעברת לא טמאה מן הטהורה ולא טהורה מן הטמאה: דאיעבר

תוספות

והא גבי קדשים דכתיב שור או כשב נרבייה · תימה מה ריבוי צריך נהי דמשור וכשב לא מצי לרבויי כלאים מכשב ועז שאתה יכול להוציא כלאים מביניייהו אתי ואור"י דאע"ג דאתי כלאים מדסמך כשב לעז מכל מקום יש למעטם מדסמך שור לכשב דלחומרא מקשינן וכיון דאי לא הוי כתיב שום או לא בסיפא ולא ברישא הייתי ממעט כלאים יש לי לומר דאתא או לרבות ומשני מדסיפא למעט כלומר או דכתיב גבי כשב ועז כיוצא בו במקום אחר אית לן למימר למעוטי הלכך ה"נ דרשינן למעוטי וה"ה או דרישא למעוטי דרשינן ליה ולא לרבויי ופריך אדרבה אימא איפכא דאו ראשון כתיב במקום שכיוצא בו במקום אחר ראוי לדרשו לרבות ודרשי ליה נמי הכא לרבות וה"ה נמי שני ומשני כו' ואם תאמר ולא ליכתוב אלא תהוא או דבין כשב ועז דמשור וכשב הוה ממעטינן כלאים ומאו דכשב ועז הוה ממעטינן נדמה וי"ל דאי לא כתיב אלא חד אפילו הוה כתיב גבי כשב ועז הוה דרשינן לרבות כלאים כיון דאי לא כתיב או כלל הוה ממעטינן כלאים משור וכשב כדפרישית לעיל:

השתא כלאים איתרבו כו' · וא"ת בלא ק"ו דכלאים איכא למפרך דמה צריך לרבות דממילא מתרבי כל כמה דלא מעטיה קרא דהא כי אמר דאתו אוין למעט צריך קרא למעוטי ואע"ג דממעטינן כלאים לא הוה ממעטינן נדמה אי לאו דמעטיה קרא וי"ל דבלא שום קרא הוה מרבינן נדמה שדומה במקצת סימנין וממעטינן נדמה שאין דומה כלל דהוה ילפינן בתחת תחת ממעשר ומעשר בהעברה העברה דבכור והשתא כי אמר דאתי או למעט ממעט נדמה אפילו אותו שנדמה במקצת סימנים וכי אמרי אתא לרבויי בעי לרבויי נדמה אפילו אותו שאין דומה כלל ולהכי דייק השתא כלאים איתרבי נדמה אפילו אין דומה כלל מבעיא:

אי למעשר · פירוש דהוי כאילו כתיב ביה שה מג"ש דהעברה העברה מבכור דכתיב ביה שה (ויקרא כו) אם שור אם שה ובקונטרס פי' דבמעשר כתיב נאן דהוי כמו שה ואין נראה ועוד בפרק בתרא דבכורות (דף נז.) פריך אי גמר מעשר תחת תחת מקדשים אפי' הכך נמי פי' יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום לא יכנסו לדיר להתעשר ואי לא גמר מקדשים בשלמא טריפה כל אשר יעבור פרט לטריפה אלא כלאים מנ"ל ומאי קושיא לימא ליה דמבנין אב דרבא נפקא ליה כלאים כיון דבמעשר כתיב [נאן] *כדפירש בקונטרס הכא ולפי מה שפירשתי דאשה דבכור סמיך א"ש דלא מצי למימר התם דיליף מעשר מבכור דמיעט ביה כלאים דאם כן יוצא דופן נמי נמעט במעשר דנילף מבכור:

עד שיהא הוא שור ובכורו שור · אומר ר"י דבפרק קמא דבכורות (דף ה:) מוקי לה דוקא בשאין דומה כלל אבל דומה במקצת סימנין יליף התם מאך דקדיש בבכור וצריך למעט נדמה בקדשים ובכור דאי לא כתיב אלא בקדשים הוה ילפינן בכור מקדשים והוה ממעטינן בבכורות אפילו יש בו מקצת סימן ואי הוה כתיב ריבוי לחודיה בבכורות לרבות נדמה שיש בו מקצת סימן הוה מרבינן ליה נמי בקדשים דילפינן מהדדי בג"ש וכן אי לא הוה כתיב בקדשים כלל אלא בבכור מיעוט וריבוי הוה ילפינן קדשים מבכור אבל השתא דכתיב בקדשים וכתיב נמי מיעוט וריבוי בבכור ליכא למילף קדשים מבכור דאם כן לישתוק קרא ממיעוט דקדשים:

לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ודלא כר' יהושע · פי' בקונטרס דר' יהושע פליג אדר"ש ושרי גמל הבא מן הפרה שעיברתו משור בסימן אחד של טהרה מעלה גרה או מפרים פרסה ודריש את זה לא תאכלו את הגמל גמל אי אתה אוכל בסימן אחד אבל אחר אתה אוכל בסימן אחד ואיזה זה זה טמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטהור יכול אפי' עיבורו מן הטמא כלומר כגון שאני מכשיר בו כך אני מכשיר בבנו אם נתעברה הימנו פרה ת"ל שה כשבים כו' ועיבורו מן הטמא לאו דוקא דלדידיה הוי טהור אלא דומה לטמא וכולה סוגיא דבכורות (דף ו: ושם) לא משתמע כפירושו אלא משמע דמודה ר' יהושע לר"ש דגמל גמור הנולד מפרה ומשור שהוא אסור ואם יש בו סימן אחד שדומה מקצת לפרה מותר ולא קאי כלל אסימנים דקרא (ב) ממעלה גרה או ממפריסי פרסה והכי איתא התם (שם) רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנין חייבת ר"ש אומר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו ועלה דהיא מבעיא ליה לר"ש בגמרא בן פרה מי בעי שיהא ראשו ורובו דומה לאמו להתירו באכילה או אפי' במקצת ובעי למפשט מדר' יהושע דסבר כר"ש מדקרי לה טמא וקאמר אבל אתה אוכל בסימן אחד כו' אלמא לא בעי ראשו ורובו להתירו באכילה ודחי ודלמא סבר לה כר"ש בחדא ופליג עליה בחדא ועוד משמע התם *דטעמא דר' יהושע משום דקסבר זה וזה גורם אסור ולפי זה אפי' טהור שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא אסור והך דמתניתין דמוקי רבא לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא מיירי נמי שדומה קצת לאמו כההיא דרבי יהושע שאם היה דומה לגמרי לגמל אפילו עיבורו מן הטהור היה אסור דהא ס"ל כר"ש כדאוקמא דאיעבר מקלוט וכר"ש וה"ה דה"מ למנקט טהור שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא דאסור כיון דשה להוציא כלאים ואסור משום זה וזה גורם אלא משום דנקט במילתיה דר' יהושע טמא שנולד נקט נמי הכי במילתיה דרבא ובמילתיה דר' יהושע נקט משום דרישא קתני אבל אתה אוכל בסימן אחד טמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטהור להכי נקט בסיפא נמי יכול שאתה אוכל טמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא וה"ה אפילו טהור שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא דאסור משום זה וזה גורם והא דקאמר הכא ודלא כר' יהושע כ"ש דהוי דלא כר"א בר פלוגתיה דשרי ליה לגמרי וה"ג ר' אלעזר ולא ר' אליעזר:

עין משפט נר מצוה

קט א מיי' פ"ו מהל' בכורות הלכה יד סמג עשין ריב:

קי ב מיי' בס פ"ב הל' ו סמג עשין ריא ולאוין רמג טוש"ע י"ד סימן סטו סעיף ה:

קיא ג מיי' פי"ב מהל' בכורים הלכה ח סמג עשין קמא טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מדסיפא וכו' ולרבות לא אצטריך וכו' דמרישא הוה מתרבי: (ב) תוס' ד"ה לטמא וכו' אמעלה גרה או אמפריסי וכו' איתא התם ת"ר רחל שילדה וכו' לר"ש בגמל בן פרה מי בעי ר' שמעון שיהא ראשו ורובו וכו' וקאמר אבל אחר אתה אוכל:

דה"ל כאלו כתיב שה והכא ליכא לאקשויי תחת תחת יליף שהרי לפי סברא לא גמר מקדשים · העתק מחלופי גרסאות

גליון הש"ס

גמ' אי לבכור העברה · עיין נדה דף מ ע"א תוספות ד"ה גמר לידה:

מסורת הש"ס

חולין פח: לעיל עו:

[בכורות ה: וש"נ]

יומא מט: פ"ש בכורות יב.

בכורות שם

[בכורות ז.]

ועיין בספר פני יהושע

דאיעבר מקלוט כר' שמעון בעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנב מי פטר גנב נפשיה בכבש לרבנן בעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה דתנן *[א]הרי עלי עולה יביא כבש ר"א בן עזריה אומר יביא תור או בן יונה מאי מי אמרינן שם עולה קביל עילויה או דלמא מצי א"ל אנא מצוה מן המובחר בעינא למיעבד בתר דאיבעיא [ב]הדר פשט גנב פטר עצמו בכבש לרבנן בעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה רב אחא בריה דרב איקא מתני לה בהדיא אמר רבא *הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנבו פטר עצמו בכבש לרבנן ובעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה: **מתני'** [ג]מכרו חוץ מאחד ממאה שבו או שהיתה לו בו שותפות [ד]השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה: **גמ'** מאי חוץ מאחד ממאה שבו אמר רב [ה]חוץ מדבר הניתר עמו בשחיטה ולוי אמר חוץ מגיזותיה וכן תניא במתניתא חוץ מגיזותיה מיתיבי מכרה חוץ מידה חוץ מרגלה חוץ מקרנה חוץ מגיזותיה אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה רבי אומר [ו]דבר המעכב בשחיטה אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ושאינו מעכב בשחיטה משלם תשלומי ארבעה וחמשה ר"ש בן אלעזר אומר חוץ מקרנה אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה חוץ מגיזותיה משלם תשלומי ארבעה וחמשה בשלמא ללוי כתנא קמא אלא לרב כמאן אמרי רב דאמר כי האי תנא דתניא ר"ש בן אלעזר אומר מכרה חוץ מידה וחוץ מרגלה אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה [ז]חוץ מקרנה חוץ מגיזותיה משלם תשלומי ארבעה וחמשה במאי קמיפלגי תנא קמא סבר °וטבחו כולו בעינן *ומכרו (שמות כא) כולו בעינן ורבי סבר וטבחו מידי דהוי בטביחה לאפוקי מידי דלא הויא בטביחה ומכרו דומיא (א) דטביחה ור' שמעון בן אלעזר סבר קרנא דלא למגזא קיימא הוי שיור ואינו משלם תשלום ארבעה וחמשה גיזותיה דלמיגז קיימי לא הוי שיור ומשלם תשלום ארבעה וחמשה ואידך תנא דבי ר' שמעון בן אלעזר סבר ידיו ורגליו דצריכי טביחה הוי שיור ולא משלם תשלומי ארבעה וחמשה קרניה וגיזותיה דלא צריכי טביחה לא הוי שיור קשיא דר' שמעון בן אלעזר אדר' שמעון בן אלעזר תרי תנאי ואליבא דר"ש בן אלעזר ת"ר *[ח]הגונב הקיטעת ואת החיגרת ואת הסומא וכן הגונב בהמת השותפין חייב ושותפים שגנבו פטורים והתניא *שותפין שגנבו חייבין אמר רב נחמן לא קשיא כאן בשותף שגנב מחבירו כאן בשותף שגנב מעלמא איתיביה רבא לרב נחמן יכול שותף שגנב מחבירו ושותפין שגנבו יהו חייבין תלמוד לומר וטבחו כולו בעינן וליכא אלא אמר רב נחמן לא קשיא [ט]כאן בשותף שטבח לדעת חבירו כאן בשותף שטבח שלא לדעת חבירו [י]בעי רבי ירמיה מכרה חוץ משלשים יום חוץ ממלאכתה חוץ מעוברה מהו אליבא דמאן דאמר *עובר ירך אמו הוא לא תבעי לך דהא שייר בה כי תבעי לך אליבא דמאן דאמר דעובר לאו ירך אמו מאי מימר אמרינן כיון דמחובר בה הוי שיור או דלמא כיון דלמפרש מינה קאי לא הוי שיור איכא דאמרי כיון דלאו ירך אמו הוא לא הוי שיור או דלמא כיון דצריך לאישתרויי בהדה בשחיטה כמאן דשייר בגופה דמי תיקו: בעי רב פפא [כ]גנבה קטעה ומכרה מהו מי אמרינן מאי דגנב הא לא זבין או דלמא מה דזבין הא לא שייר תיקו: תנו רבנן *[ל]גנב ונתן לאחר וטבח גנב ונתן לאחר ומכר גנב

תוספות

מי פטר נפשיה כו'· אבל הנודר עצמו פשיטא דמצי פטר נפשיה אי לא בעי למיעבד מצוה מן המובחר:

רש"י

דאיעבר מקלוט כרבי שמעון· קלוט פרסותיו קלוטות וולד מן הטהור ורבי שמעון קרי ליה טמא דתניא בכורות (דף ו:) רבי שמעון אומר גמל גמל שני פעמים אחד גמל הנולד מן הגמלה ואחד גמל הנולד מן הפרה ואפילו עברתו מן הטהור משור גמור קאסר ליה ר"ש ופליג עליה רבי יהושע היכא דעברתו מן הטהור משור שאינו קלוט ומתירו בסימן אחד של טהרה או מעלה גרה או מפרים פרסה ודורש את זה לא תאכלו את הגמל זה אי אתה אוכל בסימן אחד אבל יש אחר שאתה אוכל בסימן אחד ואי זה זה טמא הנולד מן הטהור תורה אור ועיבורו מן הטהור יכול אף עיבורו מן הטמא כלומר יכול כשם שאני מכשיר בו כך אני מכשיר בבנו אם נתעברה פרה הימנו ת"ל שה כשבים ושה עזים עד שיהא נולד משני כבשים שיהו אביו ואמו כבשים והיא פסולא דבנו דנפקא ליה לר' יהושע מכבשים משמע ליה לרבא מזה: מי פטר גנב נפשיה· גבי בעלים: בכבש· דאמר ליה עולה קא מחייבת ועולה משלימנא לך (ב)ולא אפסדתך תו מידי דהא יוצא בה אתה ידי נדרך: גנב פטר עצמו· דאתשלומין דבעלים מחייב והרי הוציאו ידי נדרו ואפסידא דהקדש מיפטר דמבית האיש כתיב ולא הקדש ואליבא דר' שמעון נקט לה דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב פלוגתייהו דרבנן ור"א וטעמייהו בפרק בתרא דמנחות: **מתני'** או שהיתה לו בו שותפות· קודם שגנבו לא קרינן ביה ומכרו כולו באיסורא: הנוחר· *קורעו מנחיריו עד לבו: והמעקר· עוקר סימנין: פטור· ואפי' לרבנן דהא לאו שחיטה היא כלל: **גמ'** מאי חוץ מאחד ממאה· כלומר ממאי קאמרינן דאי שייריה הוי שיורא: הניתר עמו· כגון מבשרו אבל שיורת עורה וקרניה וגיזותיה לא הוי שיור: ולוי אמר· אפילו גיזותיה הוי שיור: המעכב בשחיטה· דבר שאם ניטל הימנה נעשית בו נבילה מחיים כגון וושט או קנה או הירך *וחלל שלה או כבד או אחד מבני מעיים דלא מתיר לה שחיטה אבל ידה ורגלה מן הארכובה ולמטה לא וטעמא דכולהו מפרש לקמן: אלא לרב דאמר כמאן· אי כת"ק אפי' חוץ מגיזותיה אי כרבי אפילו ידה נמי לא: מידי דהוי בטביחה· הוי שיור במכירה: ור"ש בן אלעזר· לא דריש דומיא דטביחה ומיהו גיזותיה לא הוי שיור דלמיגז קיימי: את הקיטעת· אע"ג דליכא כולה חייב דמאי דגנב הא זבין כוליה: שותף שגנב מחבירו· פטור מארבעה וחמשה אפי' מחלק חבירו דליכא וטבחו כולו באיסורא: שותף שטבח לדעת חבירו· משלמין בין שניהם דאיכא וטבחו כולה בחיובא דהטובח חייב על חלקו וחבירו נמי עשאו שליח והא רבינן לעיל (דף עא.) דיש שליח לדבר עבירה הכא דאמרינן תחת לרבות את השליח: שותף שטבח שלא לדעת חבירו· פטור דליכא וטבחו כולו בחיובא דבההוא פלגא דחבריה לא נעשה שליח והוה ליה כטובח ומוכר אחר הגנב דפטור ועל חלקו נמי פטור הואיל וליכא וטבחו כולו בחיובא °ואף על גב דאמרן לעיל חמשה בקר ואפי' חמשה חצאי בקר הני מילי היכא שגנב בהמת השותפין וטבחו ואחר כך הודה לאחד מהם על חלקו דבשעת טביחה הואי כוליה בחיובא והכי אמרינן בהגוזל (לקמן דף קו:) דשותף שטבח שלא לדעת חבירו פטור: חוץ משלשים יום· אעשה בה מלאכתי: חוץ ממלאכתה· אם תרצה לשוחטה שחוט מיד ואם תעשה בה מלאכה המלאכה היא שלי מי הוי שיור או לא: עובר ירך אמו הוא· פלוגתא בתמורה (ל: ל.): גנב ונתן לאחר וטבח· לא נתן במתנה דא"כ אפילו לא טבח מחייב אנתינה משום מכירה כדקתני סיפא אלא עשאו שליח לטביחה או למכירה: והקיף

קיב א מיי' פט"ז מהל' מעשה הקרבנות הלכה ג:

קיג ב מיי' שם הלכה ז:

קיד ג מיי' פ"ב מהל' גניבה הלכה יא טור ח"מ סימן שנ סמג עשין עא:

קטו ד מיי' שם הל' ח:

קטז ה ו ז מיי' שם הלכה יא:

קיז ח מיי' שם הל' ט:

קיח ט מיי' שם הי"ד:

קיט י כ מיי' שם הי"ב:

קכ ל מיי' שם הל' י:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דומיא דוטבחו ור' שמעון וכו' דלא למיגז קיימא: (ב) רש"י ד"ה בכבש וכו' משלימנא לך גבי הקדש ולא אפסדתך:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שותף שטבח כו' ואע"ג דאמרן לעיל· עי' רש"י לקמן דף קו ע"ב ד"ה בשותף שטבח וצ"ע:

מסורת הש"ס

מנחות קח. קז. תמורה כ.

עי' בשלטי הגבורים פ"ק דב"ב קנס.

בפרש"י חולין סח ע"ב פירש תוחבו (תו"י)

[או טברו כצ"ל]

שמות כא

ס"א או חלל

[תוספתא פ"ז]

[שבת נג: ע"ש לע"ק ב"מ ח.]

[חולין נח. וש"נ]

[תוספתא פ"ז]

גנב והקדיש גנב והקיף גנב והחליף גנב ונתן במתנה גנב ופרע (א) חובו גנב ופרע בהקיפו גנב ושלח סבלונות בבית חמיו משלם תשלומי ארבעה וחמשה מאי קמ"ל אשמעינן רישא גנב ונתן לאחר וטבח דיש שליח לדבר עבירה אע"ג דבכל התורה כולה *אין שליח לדבר עבירה הכא יש שליח לדבר עבירה מאי טעמא וטבחו ומכרו *מה מכירה דלא אפשר דלאו על ידי אחר אף טביחה ע"י אחר מחייב ואשמעינן סיפא גנב והקדיש *מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים: **מתני'** גנב ברשות הבעלים וטבח ומכר חוץ מרשותם או שגנב חוץ מרשותם וטבח ומכר ברשותם או שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותם משלם תשלומי ארבעה וחמשה אבל גנב וטבח ומכר ברשותם פטור *היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור הגביהו או הוציאו מרשות בעלים ומת חייב נתנו לבכורות בנו או לבעל חובו לשומר חנם לשואל לנושא שכר ולשוכר והיה מושכו ומת ברשות הבעלים פטור הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים ומת חייב: **גמ'** בעי אמימר תיקנו משיכה בשומרים או לא אמר רב יימר ת"ש נתנו לבכורות בנו או לבעל חובו לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור מאי לאו שומר וש"מ תיקנו משיכה בשומרין אמר ליה לא גנב הא תנא ליה רישא תנא גנב שגנב מבית הבעלים ותנא גנב שגנב מבית שומר אמר ליה רב אשי לא תדחייה מה לי גנב שגנב מבית שומר מה לי גנב שגנב מבית בעלים אלא לאו שומר וש"מ תיקנו משיכה בשומרין ש"מ *איתמר נמי אמר ר' אלעזר כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות כך תיקנו משיכה בשומרין תניא נמי הכי כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות כך תיקנו משיכה בשומרין וכשם שהקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה *כך שכירות נקנית בכסף בשטר ובחזקה *שכירות דמאי אילימא שכירות

רש"י

והקיף · מכר באמנה ואשראי ולא קיבל דמים : גנב ופרע בהקיפו · שהקיפו חבירו פרקמטיא באשראי ופרע לו בהמה זו : **מתני'** (ב) וטבחו ומכרו חוץ מרשותו · כשהוציא מרשותו נעשה עליו גנב (לרב יהודה) וקנאו : או שגנב חוץ מרשותו · קנאו במשיכה מיד ונעשה גנב עליו אבל גנב וטבח ומכר ברשותו פטור דלא נעשה עליו גנב : היה · גנב מושכו ויוצא פטור *מכלום: הגביהו · אפי' ברשות בעלים שהרי הגבהה קונה בכל מקום במסכת קדושין (דף כה:) : נתנו · בעליו לבכורות בנו לכהן בה' סלעים של פדיון הבן ל"א נתנו גנב לבכורות בנו ונתנו לו שם במקום שגנבו לשומר חנם ולשואל : היה מושכו · הכהן או בעל חוב או השומר ומת ברשות בעלים : פטור · הגנב מכלום ולשון אחרינא עיקר האי חייב אגנב קאי דמחייב גנב בקנין שלוחיו דאי בנותנו בעליו מאי חייב נהי דשואל מצי למימר חייב באונסין אלא שאר שומרים מי חייבי במתה כדרכה ועוד לגבי כהן ובעל חוב מאי חייב ופטור איכא הפסיד ולא הפסיד מבעי ליה : **גמ'** תיקנו משיכה בשומרים · שלא יתחייב שומר בשמירה עד שימשוך : מאי לאו · היה מושכו שומר ומת חייב גנב במשיכת שומר : לא גנב · והכי קאמר נתן בעל הבית לבכורות בנו כו' ובא גנב לגונבו משם היה מושכו ויוצא כו' :

שכירות

תוספות

גנב והקדיש משלם ד' וה' · כדמפרש מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים ואיירי בקדשי בדק הבית דלא שייך למימר מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן כמו בקדשי מזבח שקרבן קרב לכפר על הבעלים ונשחט לשמו ושם בעליו עליו ואין להקשות אמאי לא פריך לעיל (דף עו.) וליפלוג וליתני בדידיה בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית משלם תשלומי ארבעה וחמשה כדפריך לעיל ולפלוג וליתני בדידיה בד"א בקדשים קלים דלעיל פריך שפיר דהוי הכל קדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית לא בעי לפלוגי דהתם קדושה דשור ושה דמחיים הוי למזבח אע"ג דהתם מפליג וקאמר (ג) טבח ואח"כ הקדיש משלם ארבעה וחמשה ואותו הקדש הוי קדשי בדק הבית התם לא הוי מחיים ולמ"ד יאוש לא קני א"ש שכשמקדיש לאחר יאוש לאו דידיה קמקדיש ולמ"ד יאוש קני וחיובו הוה דוקא לפני יאוש אבל אחר יאוש שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר אפ"ה מחייב אהקדש אע"ג דלא חייל הקדש מקמי יאוש כי היכי דמחייב במכר ומתנה קודם יאוש אע"ג דלא אהנו מעשיו שלא חל המכר והמתנה כיון דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט בדבר שבידו להקדיש :

אבל גנב וטבח ומכר ברשותו פטור · בשלא הגביהו עסקינן דבהגביהו הוי קני וחייב כדלקמן :

אן שהוציאו מרשות בעלים כו' · ברים אלו נערות (כתובות דף לא: ושם*) פליגי רב אחא ורבינא חד אמר שהוציאו לסמטא אבל לרה"ר לא קני ודייק מסיפא הוציאו דומיא דהגביהו דאתי לרשותיה ואידך אמר אפילו הוציאו לרה"ר קנה ודייק מרישא דמת ברשות בעלים פטור הא חוץ לרשות חייב אפי' הוציאוהו לרה"ר ונראה דהוא פליג אאביי ורבא דאמרי בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פד:) משיכה קונה בסמטא אבל לא ברה"ר ואין נראה לחלק כלל בין קניית גנב שאין אלא להתחייב באונסין ולשאר קניות מדדרשינן לעיל (דף סה.) גבי גנב אין לי אלא ידו גגו חצירו וקרפיפו מנין משמע דלא מחייב אלא במקום שראוי לקנות כי היכי דדרשינן גיטין (דף עז.) ונתן בידה ונראה דהלכה כאביי ורבא מדמייתי מילתייהו בהמוכר [את] הספינה (שם) משמע שהם עיקר ולא שייך כאן כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כרבינא לקולא :

נתנו לבכורות בנו או לב"ח · אותו לשון שפירש בקונטרס דאבעלים קאי רחוק מאד חדא שצריך לפרש לאותו לשון שמת בפשיעה ולא כי אורחיה ועוד דלשון חיוב ופטור לא שייך אבכורות בנו וב"ח וצריך לדחות דמשום אחרינא נקט חיוב ופטור ועוד דבתוספתא (פ"ז) קתני הגביהו או נתנו לבכורות בנו משמע דאגנב קאי דאי אבעלים מה צריך הגבהה והא דידיה הוא ועוד דראיה דמייתי ממתני' בגמרא אבעיא דתקנו משיכה בשומרים אי אפשר לייטבה להאי לישנא לפי מה שמפרש בגמ' ול"א שפירש בקונטרס נתנו הגנב לבכורות בנו הוא עיקר דמתחייב הגנב במשיכת הני וא"ת ואמאי מחייב במשיכה והא אין שליח לדבר עבירה וי"ל דהנהו לא ידעי דאתי לידיה באיסורא אלא סבורין שהיה שלו ובין ללישנא דמפרש בפ"ק דבבא מציעא (דף י: ושם*) טעמא דאין שליח לדבר עבירה משום דשליח בר חיובא הוא ודברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ובין ללישנא דאי בעי עביד אי בעי לא עביד אין שייך לכאן דהתם אין יודע שהשליח יעבור אבל כאן יודע הוא שיקח מאחר שהוא סבור שהוא שלו ולעיל (עא.) גבי גנב וטבח בשבת דמוקי לה בטובח על ידי אחר ופריך וכי היכן מצינו שזה חוטא וזה מתחייב הוי מצי למימר דסבור שהוא שלו אבל משני שפיר והאמת אבל ק"ק היכי יליף מה מכירה ע"י אחר אף טביחה כו' דלמא דוקא כשסבור שהוא שלו כיון דליכא יתור: [ועיין תוס' קדושין מב: ד"ה אמאי] :

תיקנו משיכה בשומרין או לא · הא לא מבעי ליה אי משעת משיכה [או משעת מלאכה] מתחייבים כל חד וחד כדיניה שומר חנם בפשיעה ושומר שכר בגניבה ואבידה ושואל באונסין דפשיטא דמשעת משיכה מתחייבים דאם לא כן מאימתי דבהשואל (ב"מ דף צח: ושם) תנן אם אמר לו השואל שלח ושלחה ומתה חייב ובגמרא אמר פרה במשיכה ובמתניתין דשואל קורדום (שם צט.) אמר אי לאונסים מ"ש פרה דמשעת שאלה אלא אור"י דמבעי ליה בשואל ושוכר אי מצי משאיל ומשכיר למיהדר ביה אפי' מסך עד שיתחיל במלאכה או לא דאיכא למ"ד גבי שואל קורדום מחבירו ביקע בו קנאו לא ביקע בו לא קנאו ומצי משאיל הדר ביה וכן בפרה עד שיעשה בה מלאכה ופשיט ליה ממתניתין דנתנו לבכורות בנו דקתני הגביהו או שהוציאו מרשות בעלים ומת חייב מאי לאו שומר ומדמחייב גנב אמשיכת שומר ש"מ דמשיכה גמורה הוא שאין יכול לחזור בו שאם היה יכול לחזור בו לא היה מתחייב במשיכתו ומשני לא גנב שהיה גנב מושכה מבית שומרים ותנא גנב שגנבו מבית שומרים ומיירי שלא נתן לבכורות בנו ולבעל חובו לגמרי דא"כ הוו בעלים ולא שומר אלא אפותיקי בעלמא עשה להם שאם לא יפרע עד יום פלוני שיהא קנוי להם ורב הונא דאמר בפרק השואל דלא ביקע בו מצי משאיל הדר ביה הוה דחי הכי ולא חייש לפירכא דבסמוך מה לי גנב מרשות שומר מה לי גנב מרשות בעלים ובהא"ש מקדש (קדושין דף מז: ושם) איכא תנא כרב הונא דאפי' במלוה יכול לחזור כל זמן שלא הוציאו כ"ש שאלה וג' מחלוקות בדבר דלרב הונא לא תקנו משיכה בשומר ולר"א תקנו כדקאמר התם ופליגא דר"א ולר' אלעזר נמי מדאורייתא יכול לחזור אלא שחכמים תקנו דלא מצי הדר ביה משעת משיכה ועוד קאמר התם ופליגא אדרבי אמי דאמר ר' אמי המשאיל קורדום של הקדש לחבירו מעל וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה משמע דסבר דקנה מדאורייתא דאי מדרבנן ומעל משום דמדרבנן אין יכול לחזור °כמו נתנה לבלן בפרק הזהב (ב"מ דף מח. ושם) א"כ הוי חומרא דאתי לידי קולא דחבירו מותר לבקע בו לכתחילה :

שהטמין

עין משפט נר מצוה

קכא א מיי' פ"ז מהל' מעילה הלכה ב :

קכב ב מיי' פ"ב מהל' גניבה הלכה י טור ח"מ סימן שנ :

קכג ג מיי' שם הל' יח:

קכד ד ה ו ז מיי' שם הלכה טז ועיין במ"מ :

קכה ח מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה א סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שז סעיף ב :

קכו ט מיי' פ"א מהל' מכירה הלכה יח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קצה סעיף ט וסימן שז סעיף ב וסימן שטו סעיף א :

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופרע בחובו : (ב) רש"י ד"ה וטבח ומכר חוץ מרשותו דכשהוציאו חוץ מרשותו : (ג) תוס' ד"ה גנב וכו' מפליג וקאמר גנב וטבח ואח"כ :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תיקנו וכו' כמו נתנה לבלן בפ' הזהב. לענ"ד נראה דזה צ"ל בסוף הדיבור הזה והביאו ראיה דלקולא לא אזלינן בתר קנין דרבנן והיינו מדאמרינן שם גבי בלן דלר"י דמעות קונות ד"ת נתן לספר מעל אף דמדרבנן לא קני ה"נ הכא אם מה"ת ל"ק אף דמדרבנן קני מ"מ לא יהא מותר לבקע בו :

[ד"ה וברשות] [עי' ב"מ לט:] [ד"ה אי]

מסורת הש"ס

ס"א ל"ג

ס"א מכפל

[לעיל נא. וש"נ] [לעיל עא. וש"נ]

[לעיל עו.]

כתובות לא:

[ב"מ לט.]

[עי' תוספות קדושין כו. ד"ה ומקומו]

ב"מ לט.

שכירות דמטלטלין מטלטלי בני שטרא נינהו אמר רב חסדא אשכירות דקרקע : אמר ר' אלעזר בראוהו שהטמין בחורשין וטבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה אמאי הא לא משך א"ר חסדא גשהכישה במקל אמרי וכיון דראוהו גזלן הוא *כיון דקא מטמרי מנייהו גנב הוא ואלא גזלן היכי דמי אמר ר' אבהו דכגון בניהו בן יהוידע שנאמר °ויגזל את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו ר' יוחנן אמר כגון בעלי שכם שנאמר °וישימו לו בעלי שכם מארבים על ראשי ההרים ויגזלו [את] כל אשר יעבר עליהם בדרך ור' אבהו מאי טעמא לא אמר מהאי אמר לך כיון דמטמרי איטמורי לא גזלני נינהו ור' יוחנן הא דקא מטמרי דלא ניחזינהו אינשי וניערקו מנייהו שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי מפני מה החמירה תורה בגנב יותר(א) מגזלן אמר להן זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו *כביכול עשה עין של מטה כאילו אינה רואה ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת שנאמר °הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם וגו' וכתיב °ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב וכתיב °כי [אמרו] עזב ה' את הארץ ואין ה' רואה (תניא) אמר ר' מאיר משלו משל משום רבן גמליאל למה הדבר דומה לשני בני אדם שהיו בעיר ועשו משתה אחד זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך ואחד לא זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה שזימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך אמר רבי מאיר בא וראה כמה גדול כח של מלאכה שור שביטלו ממלאכתו חמשה שה שלא ביטלו ממלאכתו ארבעה אמר רבן יוחנן בן זכאי בא וראה כמה גדול כבוד הבריות שור שהלך ברגליו חמשה שה שהרכיבו על כתיפו ארבעה : **מתני'** *האין מגדלין בהמה דקה בא"י ואבל מגדלין בסוריא ובמדברות של ארץ ישראל זאין מגדלין תרנגולין בירושלים מפני הקדשים חולא כהנים בארץ ישראל מפני הטהרות *טאין מגדלין חזירין בכל מקום ילא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת *כאין פורסין נישובים ליונים אלא אם כן היה רחוק מן הישוב ל' רים : **גמ'** ת"ר אין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין בחורשין שבארץ ישראל בסוריא אפילו בישוב ואין צריך לומר בחוצה לארץ תניא אידך אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל אבל מגדלין במדבר שביהודה ובמדבר שבספר עכו ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה דקה אבל מגדלין בהמה גסה לפי *לשאין גוזרין גזרה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה בהמה דקה אפשר להביא מחוצה לארץ בהמה גסה אי אפשר להביא מחוצה לארץ ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה דקה מאבל *משהה הוא קודם לרגל שלשים יום וקודם משתה בנו ל' יום ובלבד שלא ישהה את האחרונה שלשים יום דסד"א דאי נפק ליה רגל ומכי זבנה עד השתא אכתי לא מלו ליה תלתין יומין לא נימא תלתין משרא שרי ליה לשהויי אלא כיון דנפק ליה רגל לא מבעי ליה לשהויי

והטבח

רש"י

שכירות דמטלטלי · שהשכיר לו כליו : בני שטרא נינהו · בתמיה הא לא מקנו מטלטלין אלא במשיכה כדאמרינן בקדושין (דף כו.) והני נמי דמקנו בכספא לענין קבולי מי שפרע מיהו בשטר לא מיקנו מידי דדברים בעלמא נינהו כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף מט.) דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה : שהטמין בחורשין · שנטמן ביער לגנוב בהמות הרועות שם : וכיון דראוהו גזלן הוא ולא דומה לגנב בפני שנים דהתם אע"ג דחזו ליה שאר אינשי לא מיסתפי מינייהו דמימר אמר לא מינייהו שקילנא מידי אבל חורשין מרעה לכל היא ולא ידע דמאן נינהו הך בהמה וכיון דלא מיסתפי מכולי עלמא גזלן הוא : החמירה תורה · לשלם כפל ארבעה וחמשה : השוה כבוד עבד · לא ירא מבני אדם כדרך שלא ירא מהקב"ה אבל גנב לא השוה עבד לקונו אלא כיבד העבד יותר מקונו שהוא ירא מבני אדם ומעין של מעלה לא נזהר : לסתיר עצה · כמו להסתיר יועץ במסתרים לגנוב להרע:שה שהרכיבו· הגנב על כתיפו וזלזל את עצמו בו לפיכך היקל הקב"ה עליו בתשלומין : **מתני'** אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל · משום ישוב א"י שמבעיר את השדות וכל שדות א"י סתמן דישראל : אבל מגדלין בסוריא· ארם צובה דדוד כיבשה וקסבר דלא שמיה כיבוש והויא כחוצה לארץ ובחוצה לארץ מותר לגדל דלא חיישינן לישוב אם יפסידו שדות אחרים ישלמנה : אין מגדלין תרנגולין בירושלים· אפי' ישראל : מפני הקדשים · שישראל אוכלים שם בשר שלמים ותודה ומעשר בהמה ודרך תרנגולים לנקר באשפה שמא יביאו א] עצם כעדשה מן השרץ ויטמאו את הקדשים : ולא יגדלו כהנים תרנגולין· בכל א"י: מפני הטהרות · שהכהנים אוכלין תרומה הן צריכין להזהר בטהרתן : חזירין · טעמא מפרש בגמרא : את הכלב · מפני שנושך ומנבח ומפלת אשה מיראתו : נישובים · פחים שלא ילכדו בהן יוני בני הישוב : שלשים רים · ארבע מילין : **גמ'** בחורשין · ביערות כדמתרגמינן ביער חורשא : בהמה גסה · צריכה בישוב למשאוי ולחרישה : שלא ישהה האחרונה שבהן שלשים יום · לקח בהמות קודם לרגל שלשים יום וסמוך לרגל לא יאמר הריני שוחט את המוקדמות ומאחר את האחרונות אף לאחר הרגל עד מלאות שלשים יום למקחן :

והטבח

תוספות

שהטמין בחורשין · פי' הטמין עצמו וה"ד שהלך בחשאי וטבח הבהמה במקום שהוא ומש"ה פריך והא לא משך : **כיון** דראוהו גזלן הוא · כלומר שעושה במקום גלוי ולא דמי לגונב בבית או בחצר : **ורבי** יוחנן הא דמטמרי כו' · למ"ד בהכונס (לעיל דף נז. ושם) דלר' יוחנן לסטים מזויין כיון דמטמר מאינשי גנב הוא אלטריך להאי טעמא דלמ"ד דגזלן הוא לר' יוחנן לא צריך להאי טעמא כלל : **מפני** מה החמירה תורה כו' · בטוען טענת גנב וטענת גזלן לא שייך האי טעמא כלל : **אין** מגדלין בהמה דקה · אפי' בבית קאמר דלרעות אפי' בהמה גסה אסור כדאמרינן בזה בורר (סנהדרין דף כה:) רועה שאמרו אחד רועה בהמה גסה ואחד רועה בהמה דקה וא"ת והא דמסיק התם דרבא מגדלין איתמר דמגדלי בהמה דקה בארץ ישראל פסולין בחוצה לארץ כשרים מגדלי בהמה גסה אפי' בא"י כשרים מאי קמשמע לן דהא דבחו"ל כשרים מתני' היא דאפי' בסוריא שרי כ"ש בחו"ל ויש לומר דודאי לא אלטריך אלא איידי דאמר דבא"י פסולין קמסיים דבחו"ל כשרים ומגדלי בהמה גסה דאפי' בא"י כשרים אלטריך לאשמועינן דאי ממתניתין הוה אמינא דאפי' גסה אסור והא דנקט דקה לאשמועינן דאפי' דקה שרי בסוריא ונראה דהא דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף ה:) דרועה בהמות של אחרים כשר דאין אדם חוטא ולא לו הייני דוקא גסה שמותר לגדל אבל דקה בא"י או בבבל לרב אין נראה לחלק בין מגדל שלו לשל אחרים דהא אפי' קשורה בכרעי המטה אסור ולא כדברי המפרש לקמן דסבר רב הונא שמותר למסור לאשתו כמו שמותר לרועה ולכך היתה מגטרת להו חובה דהא כיון דבבל כא"י לבהמה דקה אין לו לחלק בין על ידי עצמו בין ע"י אחרים והנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא בחזקת הבתים (ב"ב דף נו.) וקאמר שאני עיזי דמסירי לרועה אף על גב דנהרדעא היא בבל שמא לא היו כל כך נזהרים על דברי רב שאמר בבל כא"י לבהמה דקה שגם רב הונא לא החמיר וכן משמע דאפי' ע"י אחרים אסור מדלא מסר ההוא חסיד בהמה לרועה וכן בעלי בתים שבגליל מסתמא לא היו מרעין בעצמן את הצאן ורועה שעשה תשובה מי לא עסקינן שמוצא אחרים שירעו לו ואפי' הכי קאמר ימכור על יד :

והטבח

עין משפט נר מצוה

קכז א מיי' פ"א מהל' מכירה הלכה יח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קלה סעיף ט וסימן קז סעיף ב וסימן קטו סעיף א :

קכח ב ג מיי' פ"ג מהלכות גניבה הלכה יז :

קכט ד מיי' שם פ"א הלכה ג ועיין בהשגות ובמ"מ ופ"א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ג. ועיין במ"מ ובל"מ סמג לאוין קנה טוש"ע ח"מ סימן שנט סעיף ז :

קל ה ו מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תט סעיף א :

קלא ז ח מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד :

קלב ט מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ט סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תט סעיף ב :

קלג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג :

קלד כ מיי' פ"ו מהל' גזילה ואבידה הל' ח סמג עשין עג טור ח"מ סימן שע :

קלה ל מיי' פ"ב מהל' ממרים הלכה ה סמג עשין קיא :

קלו מ מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סו טור ח"מ סימן תט :

הגהות הב"ח

(א) גמ' יותר מגזלן :

מסורת הש"ס

[לעיל נז.]

[עיין פרש"י ביומא ג: ד"ה כביכול]

רש"ל מ"ז

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה מפני הקדשים וכו' עצם כעדשה · מלת עצם נמחק :

[תענית כה. תמורה טו:]

[עי' תוספות לקמן פכ: ד"ה לא]

[ב"ב כג. ועי' רש"י חולין קטז. ותענית י. ד"ה ריבבא משמע דגרס הכא ריבביס]

[ב"ב ס: ע"ז לו. הוריות ג:]

[תוספתא פ"ח]

^א^והטבח לוקח ושוחט לוקח ושוהה ובלבד שלא ישהה העגונה שבהן ל' יום: *שאלו תלמידיו את ר"ג מהו לגדל אמר להן מותר והתנן אין מגדלין אלא הכי קא בעו מיניה מהו לשהות אמר להן מותר ^ב^ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר אלא קושרה בכרעי המטה: *ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שינק חלב רותח משחרית לשחרית והביאו לו עז וקשרו לו בכרעי המטה והיה יונק ממנה משחרית לשחרית לימים נכנסו חביריו לבקרו כיון שראו אותה העז קשורה בכרעי המטה חזרו לאחוריהם ואמרו לסטים מזוין בביתו של זה ואנו נכנסין אצלו ישבו ובדקו ולא מצאו בו אלא אותו עון של אותה העז ואף הוא בשעת מיתתו אמר יודע אני [א] שאין בי עון אלא עון אותה העז שעברתי על דברי חברי: אמר ר' *ישמעאל מבעלי בתים שבגליל העליון היו בית אבא ומפני מה חרבו שהיו מרעין בחורשין ודנין דיני ממונות ביחיד ואע"פ שהיו להם חורשים סמוך לבתיהם שדה קטנה היתה ומעבירין דרך עליה *^ג^ת"ר רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד ^ד^וכן גר שנפלו לו כלבים וחזירים בירושתו אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד וכן ^ה^מי שנדר ליקח בית וליקח אשה בארץ ישראל אין מחייבין אותו ליקח מיד עד שימצא את ההוגנת לו ^ו^ומעשה באשה אחת שהיה בנה מיצר לה וקפצה ונשבעה כל מי שיבא איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנין וכשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגון לה כשם שאמרו אין מגדלין בהמה דקה כך אמרו ^ז^אין מגדלין חיה דקה *ר' ישמעאל אומר מגדלין כלבים כופרין והתולים וקופין והולדות סנאים מפני שעשויים לנקר את הבית מאי חולדות סנאים אמר רב יהודה שרצא חרצא ואיכא דאמרי *חרזא דקטיני שקיה ורעיא ביני וורדיני ומאי שרצא דמתתאי שקיה אמר רב יהודה אמר רב ^ח^עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לבהמה דקה *א"ל רב אדא בר אהבה לרב הונא דידך מאי א"ל דידן קא מינטרא להו חובה א"ל חובה תקברינהו לבנה כולה שניה דרב אדא בר אהבה לא אקיים זרעא לרב הונא מחובה איכא דאמרי אמר רב הונא (א) אמר רב עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לבהמה דקה *מכי אתא רב לבבל רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן רב לא עייל קמיה דשמואל שמואל

רש"י

והטבח · המקבץ את הבהמות ליום השוק: לוקח ושוחט או לוקח ושוהה · עד יום השוק שלשים יום למקחו: ובלבד שלא ישהה את העגונה · המאוחרת למקחו שלקח סמוך לעת השוק לא ישהה אותה לאחר יום השוק להשלים שלשים יום למקחה: העגונה · מאוחרת כמו הלהן תעגנה (רות א) תאחרנה מלהנשא: אלא קושרה · ורבנן פליגי עליה דרבן גמליאל: גונח · פלידר"א צועק מפני כאב הלב לא היה יכול להשיב רוחו: לסטים מזוין · רועה בשדות אחרים וגוזל את הרבים: שהיו מרעין · בהמה דקה שלהן בחורשין: ואע"פ שהיו חורשין סמוך לבתיהם · ולא היו רועין בשדות אחרים ומשום חורשין ליכא גזל דאמר לעיל אבל מגדלין בחורשין ולקמן (דף פא.) נמי בתקנת יהושע תיקן שלא יקפיד בעל היער על כך אפי' הכי נענשו מפני שסדה קטנה היתה ביניהם ושל אחרים היתה: רועה · בהמות שלו: שעשה תשובה · שלא לגדל בהמה דקה עוד: כלבים וחזירים · תנן במתניתין דאסור לגדלן: חיה דקה · צביים ושועלין: כלבים כופריים · קטנים וננסים הם ל"א כלבים גדולים של ציידים ואין מזיקין: חולדות סנאין · גדילות בסנה: לנקר את הבית · מן העכברים: וורדני · סנה: דקטיני · דקים: דמתתאי שקיה · שוקיה גוצין: בבבל כארץ ישראל · שמיום גלות יכניה רבו שם תלמידים ונתיישבו שם בישוב קבוע: דידך מאי · הלא יש לך בהמה דקה: חובה · שם אשתו: תקברינהו לבנה · שאתה סומך עליה והיא אינה יכולה לשמור: מכי אתא רב לבבל · רבו מתיישבין שם מפני ישיבתו נישנא אחרינא הוא בא ולמדנו להזהר בכך שראה שם רוב ישראל וישוב קבוע: שבוע הבן · ברית מילה על שם שעברו עליו שבעה ימים: ישוע הבן · משתה שעושין לפדיון הבן בכור °ישוע מתרגמינן פורקן כמו פדיון: רב לא עייל קמיה דשמואל · טעמא אמרינן לקמן: שמואל

תוספות

והטבח לוקח ושוחט · פי' בקונטרס עד יום השוק ובלבד שלא ישהה העגונה שבהם שלשים יום אותה שלקח באחרונה לא ישהה לה שלשים יום אחר השוק וקשה דבתוספתא (פ"ח) גרס יותר מל' יום ומ"מ לפי התוספתא יכול להשהות אחר יום השוק ועוד קשה דלעיל גבי רגל קרי לה אחרונה והכא קרי לה עגונה ועוד שלא הזכיר התנא יום השוק כלל ונראה לר"י לפי שהטבח רגיל לקנות כמה בהמות ביחד ומותר להשהות ובלבד שאפי' העגונה שבהן אותה שנשארה יחידה אחר חברותיה שלא ישהה יותר מל' יום אף על פי שהיא יחידה ומיהו בכל הספרים גרסינן שלשים יום ולא גרסינן יותר:

מהו להשהות קבעו מיניה · אין נ"ל דפליגי רבנן עליה דר"ג כדפי' בקונטרס דמהו להשהות קודם הרגל קבעו מיניה ואמר להן מותר ולאו דוקא נקט קושרה אלא אורחא דמילתא נקט שדרכן היה לקשור בהמה דקה לכרעי המטה כדאמר באלו טריפות (חולין דף נד:) חבל היוצא מן המטה עד תשעה טפחים *טהור ופירש שם בקונטרס שבכך הוא ראוי לקשור בהמה דקה בכרעי המטה כדכתי' אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח שהיו קושרין הקרבנות בכרעי המטה עד שיביאוהו לקרנות המזבח אי נמי נקט קשרו לאשמועינן דאפילו בקשורים אסור לגדל כ"א להשהות ובתוספתא (פ"ח) נמי משמע דאף קודם הרגל לא שרי להשהות אלא בבית דהכי קתני בהדיא אבל מגדלים קודם הרגל ל' יום ולא שתהא יוצאה ורועה בשוק אלא קושרה בכרעי המטה שאלו לר"ג כו':

דקטיני שקיה · פי' שוקיו דקין ולהכי נקרא חרגא שהחרגין ניכר בין השוקים מתוך שהן דקים ונראין גבוהים ומשום הכי תנן *בפ"א דאהלות חולדות הסנאים רבי יוסי אומר ב"ש מטמא כזית במשא וכעדשה במגע דמתוך שרגליה גבוהים ודקים מספקא להן שמא לאו היינו חולדה דקרא ויש לה תורת נבילה או שמא היינו היא ויש לה תורת שרץ והאי דמסיים ומאי שרצא דמתתאי שקיה ה"ק ומאי שרצא חולדה דכתיב בקרא שאין ספק דמתתאי שקיה שהי' רגליה קצרות ושורצת על הארץ וכן נראה לר"ת:

חובה תקברינהו לבנה · פר"ח בתמיה וכי דרכה לקבור בניה שאין עוסקת לגדלן אלא עוסקת לגדל צאן והוי כשגגה היוצאת מלפני השליט ומיהו בפרק שני נזירים (נזיר דף נז: ושם) גבי הקפת הראש אין שייך לפרש כן דקאמר ליה רב אדא בר אהבה לרב הונא לדידך מאן מקיף להו אמר ליה חובה א"ל חובה תקברינהו לבנה ואין שייך לפרש שם אלא לשון קללה אי נמי יש לומר אין יראה שתענש בקבורת בניה:

מכי אתא רב לבבל · פי' בקונטרס והיו מתישבין שם מפני ישיבתו והיו רוב שדותיהן מישראל וכענין זה פי' בפרק קמא דגיטין (דף ו. ושם*) עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לגיטין מכי אתא רב לבבל ועשינו בקיאין לשמה מתוך שהרבה ישיבות וקשה לר"ת דא"כ מאי פריך התם ממתני' דעכו כארץ ישראל לגיטין אבל בבל לא והלא המשניות נשנו קודם דאתא רב לבבל ומפר"ת התם מכי אתא רב לבבל והורה לנו שמימות יכניה והחרש והמסגר שגלו לבבל דינה להיות כארץ ישראל לגיטין שבקיאין לשמה וכן כאן לענין בהמה דקה שיש שם רוב ישראל וכן יש ברים בכל מערבין (עירובין דף כח.):

לבי ישוע הבן · פ"ה פדיון הבן וכן הערוך וקשה לאע"ג דמתרגמינן פדיון פורקן מ"מ אין שייך לשון ישועה ור"ת פי' שנולד שם בן ועל שם שהולד נושע ונמלט ממעי אמו כדכתיב והמליטה זכר (ישעיה סו) נקט לשון ישועה והיו רגילין לעשות סעודה:
נפק

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ח | תמורה טו: | ס"א שמעון שזורי | [תוספתא פ"ח] | ס"א חרצא | נזיר נז: | [גיטין ו.] | [ד"ה מכי]

עין משפט נר מצוה

קלז א ב מיי' פ"ה מהלכות נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סו טוש"מ סי' תט:

קלח ג ד מיי' שם הל' י סמג שם טור וש"ע ח"מ סימן תט סעיף ד:

קלט ה ו מיי' פ"ח מהלכות נדרים הלכה יג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן ריט סעיף א:

קמ ז מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תט סעיף א ועיין בטור:

קמא ח מיי' שם הלכה ה סמג שם טור ח"מ סימן תט:

[נ"ל טמא וע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' הונא עשינו עצמנו כצ"ל ותיבת אמר רב נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ישוע הבן כו'. ישוע מתרגמינן. נ"ל ויושע מתרגמינן ופרק (שמות יד) ועי' רש"י ע"ז דף ד' ע"א ד"ה להם שוע:

נ"ל בפ"ח דכלאים מ"ט

[לקמן ע"ב איתא ר"ש בן אלעזר וכ"ה בתוספ' פ"ח ובערוך ערך חלד א]

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' שאין בי עון אלא עון אותה העז · עיין שיטה מקובצת ומהרש"א בח"א כתב בענין אחר ודבריו תמוהים קצת מסוגיא דכתובות דף ס ע"א דגונח יונק בשבת:

קמב א ב מיי' פט"ו מהלכות גזלה ואבדה הלכה יז סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סימן רסו סעיף ד :

קמג ג מיי' פ"ב מהל' תענית הלכה יג טוש"ע א"ח סימן תקעו סעיף ס :

קמד ד מיי' שם הלכה ט י ועי' בהשגות וכמ"מ טוש"ע שם סעי' ז:

קמה ה מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ה :

קמו ו ז מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה יא [טוש"ע א"ח סימן שו סעיף יא] :

קמז ח מיי' פ"ו מהל' שכנים הלכה ב :

קמח ט מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן רעד סעיף א בהג"ה :

שמואל לא עייל קמיה דרב אסי רב אסי לא
עייל קמיה דרב אמרי מאן נתרח נתרח
שמואל וניתי רב ורב אסי [א] ונתרח רב או
רב אסי רב מילתא בעלמא הוא דעבד ליה
לשמואל משום ההוא מעשה דלטייה אדבריה
רב עליה אדהכי והכי אתא שונרא קטעיה
לידא דינוקא נפק רב ודרש *חתול מותר
להורגו ואסור לקיימו ואין בו משום גזל ואין
בו משום השב אבידה לבעלים וכיון דאמרת
מותר להורגו מאי ניהו תו אסור לקיימו מהו
דתימא מותר להורגו איסורא ליכא קמ"ל
אמרי וכיון דאמרת אין בו משום גזל מאי
ניהו תו אין בו משום השב אבידה לבעלים
אמר רבינא [ג]לעורו מיתיבי רבי שמעון בן
אלעזר אומר מגדלין כלבים כופרין והתולין
וקופין וחולדות סנאים מפני שעשויין לנקר
את הבית לא קשיא הא באוכמא הא בחיורא
והא מעשה דרב אוכמא הוה התם אוכמא
בר חיורא הוה והא מבעיא בעיא ליה רבינא
דבעי רבינא אוכמא בר חיורא מהו כי קמבעיא ליה לרבינא באוכמא
בר חיורא בר אוכמא מעשה דרב באוכמא בר חיורא הוה (חב"ד
בי"ח בח"ן סימן) אמר רבי אחא בר פפא משום רבי אבא בר פפא משום
רבי אדא בר פפא ואמרי לה אמר ר' אבא בר פפא משום רבי חייא בר
פפא משום רבי אחא בר פפא ואמרי לה אמר ר' אבא בר פפא משום
רבי אחא בר פפא משום רבי חנינא בר פפא [ג]מתריעין °על החיכוך בשבת
ודלת הננעלת לא במהרה תפתח והלוקח בית בארץ ישראל כותבין עליו
אונו אפילו בשבת מיתיבי *[י]ושאר פורעניות המתרגשות ובאות על הצבור תענית יד.
כגון חיכוך חגב זבוב צירעה ויתוש ושילוח נחשים ועקרבים לא היו
מתריעין אלא צועקים לא קשיא [ה]כאן בלח כאן ביבש דאמר רבי יהושע
בן לוי *שחין שהביא הקב"ה על המצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים שנאמר בכורות מא.
°ויהי שחין אבעבועות פורח באדם ובבהמה ודלת הננעלת לא במהרה תפתח שמות ט
מאי היא מר זוטרא אמר סמיכה רב אשי אמר *כל המריעין לו לא במהרה ב"ב יב:
מטיבין לו רב אחא מדיפתי אמר לעולם אין מטיבין לו ולא היא רב אחא
מדיפתי מילתא דנפשיה הוא דאמר [ו]והלוקח בית בארץ ישראל *כותבין עליו גיטין ח:
אונו אפילו בשבת בשבת סלקא דעתך אלא כדאמר רבא התם *אומר [שבת קכט. ביצה כב.]
לנכרי ועושה ה"נ [ז]אומר לנכרי ועושה ואע"ג *דאמירה לנכרי שבות היא [שבת קנ.
משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו ביה רבנן אמר רבי שמואל בר נחמני עירובין סז:
אמר רבי יונתן [ח]הלוקח עיר בארץ ישראל כופין אותו ליקח לה דרך גיטין ח: ב"מ ל.]
מארבע רוחותיה משום ישוב ארץ ישראל : ת"ר *[ט]עשרה תנאין התנה יהושע עירובין יז.
שיהו

שמואל לא עייל קמיה דרב אסי · שהיה גדול ממנו ורב אסי תלמיד של רב הוה : °מאן נתרח · מי יתאחר מבחוץ ויבא אחרונה יחידי : נתרח שמואל · בחוץ ויבואו רב ורב אסי רב ואח"כ תלמידו : מלתא בעלמא הוא דעבד לשמואל · שמואל קטן שבכולן היה וזה שאין רב נכנס לפניו טיבותא ויקרא הוא דקא עבד ליה משום מעשה דלטייה לשמואל בשמונה שרצים (שבת דף קח.) : אדבריה עליה · הטעינו עליה לנהוג בו כבוד : אדהכי והכי · דהוו מסרבי אתא שונרא וקטעיה לידא דההוא ינוקא : חיורא · מועד להזיק אדם : מתריעים · בצבור ובתענה ובשופרות ובחצוצרות במסכת תענית : חיכוך · שחין שמתחכך האדם עליה פרוטי"ר בלע"ז : ודלת הננעלת · על האדם מהיות מצליח : לא במהרה תפתח · ונפקא מינה לאפושי ברחמי: (א)מלתא דנפשיה · בב"ב בהשותפין (דף יב:) דאימנוה לאושפיזיה ברישא ולא איסתייעא מילתא: והלוקח בית · מנכרי: אונו · שטר מכירה : לא היו מתריעין · בשבת: צועקין · ביחיד: יבש · קשה מלח: אבעבועות פורח · בפריחתו דהיינו מבחוץ הוא מבעבע דהיינו לח מכלל דבפנים הוי יבש : שיהו

תורה אור

נפק רב ודרש · לא עתה על זה המעשה תיקן דהא פריך עלה מברייתא אלא דרש דמקודם נתקן :

מותר להורגו ואסור לקיימו · והא דאמר ר"ל בפ"ק דסנהדרין (דף טו: ושם) גבי ארי ונמר ודוב וזאב וברדלס ונחש דאפי' ר"א דאמר כל הקודם להורגו זכה הייני דוקא כשהמיתו אבל לא המיתו לא הייני בקשורין בשלשלת שכן דרך לגדלן והכא בחתול שאין קשורה א"כ מהנהו רגילים בני אדם להזהר ולא אתי לידי היזק אבל מחתול אין נזהרין שאין יודעים אם היא בר אוכמא או בר חיורא שאין מכירים באבותיהם :

אמר רבינא לעורו · שאם (ב)מצאו מת אין חייב בהשבת העור °וקצת תימה כיון דאשמועינן דאין בו משום גזל למאי איצטריך הך דמותר להורגו וי"ל דאין לחוש כיון דמתחילה קאמר דמותר להורגו :

מתריעין על החיכוך בשבת · ע"כ לאו היינו התרעה בשופר דשופר בשבת מי איכא כדדייק בספ"ק דתענית (דף יד. ושם) אלא התרעה בפה בעננו וסבר כמ"ד התם דעננו קרי ליה התרעה ותימה דמאי פריך מהניא דבשאר מיני פורעניות דקתני לא היו מתריעין על החיכוך אלא צועקים דילמא ה"ק לא היו מתריעין בשופר אלא צועקים בפה בעננו ואין לומר אע"ג דתרוייהו בפה התרעה לחוד וצעקה לחוד דהתם משמע דלמ"ד עננו קרי ליה התרעה חדא היא וי"ל דה"פ מדקאמר שבשבת מתריעין לכל הפחות בעננו א"כ ראוי לעשות על החיכוך התרעה אפי' בשופר בחול כיון שהוא דבר גדול כל כך דבשבת צועקים :

על החגב · ל"ג ועל הגובאי דהא במתני' דסדר תעניות האלו (תענית יט.) תנן שמתריעין על הארבה ועל החסיל ועל הגובאי וי"ל דהתם בפה ועי"ל דשפיר גרסינן ליה והתם בגובאי המזיק לשדות דומיא דארבה *וחתול דקתני התם וגובאי דהכא במזיק לבני אדם דומיא דצרעים ושילוח נחשים · פירוש ר"י :

לעולם אין מטיבין לו · והא דקאמר איהו גופיה בעובדא דידיה לא במהרה מטיבין לו בפרק קמא דבבא בתרא (דף יב:) זה אמר בשעה שהיה סבור עדיין שיחזירו וימנו אותו ראש ישיבה אבל לבסוף שלא החזירוהו אמר לעולם אין מטיבין לו :

אומר לנכרי ועושה · דוקא משום מצוה זו דישוב דא"י אבל לצורך מצוה אחרת לא שרי אמירה לנכרי ואפי' לצורך מילה משמע בפרק הדר (עירובין דף סח.) דלא שרי אמירה לנכרי באיסורא דאורייתא גבי ההוא ינוקא דאישתפיך חמימיה דקאמר נשיילה לאימיה אי צריכה נחים ליה אגב אימיה משמע דאי לא צריכה אימיה לא שרי אפילו על ידי נכרי וי"ס שכתוב בהדיא נחים ליה נכרי אגב אימיה ולכאורה משמע שלפני המילה היה והיו צריכין לחמימי כדי למולו ולא שרי אפילו ע"י נכרי אלא אגב אימיה כדשריא הכא והתם בעובדא דלעיל דקאמר (ג) גבי ינוקא אחרינא נימא ליה לנכרי דניתי מגו ביתא ההוא דלעיל איסורא דרבנן הוה להביא דרך חצר שלא עירב ואפילו איסורא דרבנן אור"י שאין להתיר משום מצוה אחרת על ידי נכרי כגון להביא ספר דרך כרמלית כדי ללמוד בו דדוקא מילה דהיא גופא דחי שבת שרי על ידי נכרי איסור דרבנן ומיהו בה"ג משמע דאפילו איסורא דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך מילה שפירש דאפי' דניתי נכרי מתוך ביתו דהיא דרך רשות הרבים דהוי איסורא דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך מילה כמו הכא משום ישוב ארץ ישראל ולדבריהם בעובדא בתרא דקאמר נחים ליה נכרי אגב אימיה לאחר המילה הוה ולאחר שלשה שכבר נתרפא הולד יפה ולספרים דל"ג נכרי נוכל לומר דע"י ישראל קאמר ותוך שבעה דמחללין עליה השבת אם אמרה צריכה אני כדאמרינן בפרק מפנין (שבת דף קכט. ושם) אבל אין נראה דעל ידי ישראל הוה אסור להרבות בשביל התינוק כדאמרינן בפ"ק דחולין (דף טו:) ולפי ה"ג טפי אית לן למישרי על ידי נכרי איסורא דאורייתא מאיסורא דרבנן על ידי ישראל כדמסיק התם אהאי עובדא ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה ואמרינן נמי בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קל:) כשם שאין מביאין דרך רשות הרבים כך אין מביאין דרך גגות חצירות וקרפיפות והיה נראה מתוך ה"ג להתיר ביום שני אפילו של ר"ה לעשות כל צרכי מילה אפילו לכרות עצים לעשות ברזל ע"י ישראל שהרי מת דלא שרי לקבור על ידי נכרי כדמוכח בפ"ק דר"ה (דף כ.) אפילו
הכי

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מלתא דנפשיה נ"ל אחר ד"ה אבעבועות : (ב) תום' ד"ה אמר וכו' שאם מצאו מת : (ג) ד"ה אומר וכו' דקאמר רבה גבי ינוקא :

גליון הש"ס

גמ' על החיכוך בשבת· עי' בכורות דף לח ע"ב תוספות ד"ה וסימניך : רש"י ד"ה מאן נתרח מי יתאחר וכן תרתיה גבי ה גיטין דף סח ע"ב וכן מתרגמא ע"ז דף יח ע"א: תום' ד"ה אמר וכו' וקצת תימה · עיין תשו' רשד"ם תי"ד סימן רלב ותשובת מהרי"י אדריבי סימן של"ו :

[צ"ל ותסיל]

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' ונתרח רב או רב אסי רב מילתא · עיין שיטה מקובצת :

שיהו מרעין בחורשין ומלקטין עצים בשדותיהם ומלקטים עשבים בכל מקום חוץ מתלתן וקוטמים נטיעות בכל מקום חוץ מגרופיות של זית ומעין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין ממנו ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה מליאה כרכום *ומהלכים בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה ומסתלקין לצידי הדרכים מפני יתידות הדרכים והתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד *ומת מצוה קונה מקומו: שיהו מרעין בחורשין אמר רב פפא [א]לא אמרן אלא דקה בגסה אבל דקה בדקה וגסה בגסה לא וכל שכן גסה בדקה דלא: ומלקטין עצים משדותיהם [ב]לא אמרן אלא בהיזמי והיגי אבל בשאר עצים לא ואפילו בהיזמי והיגי [ג]לא אמרן אלא במחוברין אבל בתלושין לא ואפי' במחוברין [ד]לא אמרן אלא בלח אבל ביבשים לא ובלבד שלא ישרש: ומלקטין עשבים בכל מקום חוץ משדה תלתן למימרא דתלתן מעלו לה עשבים ורמינהי *[ה]תלתן שעלתה עם מיני עשבים אין מחייבין אותו לעקור אמר רב ירמיה לא קשיא כאן לזרע כאן לזירין לזרע קשו לה עשבים דמכחשי לה לזירין (א) מעלי לה דכי קיימי ביני עשבים מירכבא איבעית אימא [ו]כאן לאדם כאן לבהמה דכיון דלבהמה הוא דזרעה עשבים נמי מיבעי להומנא ידעינן א"ר פפא [ז]שאריה משארי לאדם לא שאריה משארי לבהמה: וקוטמין נטיעה בכל מקום חוץ מגרופיות של זית פי' ר' תנחום ור' ברייס משום זקן אחד [ח]בזית כביצה בקנים °ובגפנים מן הפקק ולמעלה ושאר כל האילנות מן אובו של אילן ולא מן חודו של אילן מן חדש שאינו עושה פירות ולא מן ישן שהוא עושה פירות ממקום שאינו רואה את החמה

רש"י

שיהו מרעין · בהמות בחורשין ושלא יקפיד בעל היער על כך: ומלקטין עצים · משדה חבירו וכן עשבים °למאכל בהמה: חוץ משדה תלתן · דמעלו לה עשבים הגדילות עמה והתולשן מפסיד את התלתן תלתן מין (ב) קטנית ושמה פנגרי"ק: וקוטמין נטיעות · מן האילן קוטם בד ליטע או להרכיב ולא יקפיד בעל האילן: חוץ מגרופיות של זית · הקוצץ זיתיו לשרוף מניח שתי גרופיות מלא שני אגרופין כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פ.) והן מחליפות ומוציאות בדין ומשם אין לקטוס נטיעה מפני שמפסיד את הגרופיות: בתחילה · מחדש וכל שכן מעיינות ישנים שהיו מימות יהושע: ומחכין · ומטילין חכה לצוד דגים: בימה של טבריא · ואע"פ שבחלק נפתלי היתה כולה כדאמרינן לקמן: שלא יפרוס קלע · דרך ציידים לתקוע יתידות ולעשות גדרי קנים במים להלכד שם דגים וקורין לו במקומינו גזר ובארץ אשכנז קורין לו ווכ"א (*שלא יפרוס קלע) מפני שמעכב ומעמיד את הספינה: לאחורי הגדר · לקמן מפרש לה לא נצרכה אלא ליטול הימנה צרור לקנח ואע"פ שפורץ את הגדר: ומהלכין בשבילי הרשות · שהם בני אדם משהכניסו תבואתם עד שעת הזריעה מפקירים שדותיהם ליכנס בהן כל אדם לקצר את הדרך שלא יקיף והן נקראין שבילי הרשות לפי שברשות עושין והתנה יהושע שלא יקפידו על כך*: עד שתרד רביעה שניה · זמנה בי"ז במרחשון כדאמרינן בתענית (דף ו.) ומאז והלאה הזרעים נוממות וקשה לה דריסת הרגל: ומסתלקין לצידי הדרכים · בכל עת ואפי' בזמן שהתבואה בשדות הפקיר לכל אדם להסתלק מן הדרך מפני היתידות וליכנס לגבול שדה חבירו ולילך על המיצר אצל הדרך: מפני יתידות הדרכים · בימות החמה יבש הטיט ונעשה כיתידות מקום דריסת האדם ובהמה שדרסו שם בימות החורף ונעשו כשתיתות: מפסיג · מנתק זמורות הטשבות המעכבות אותו ועולה ויורד עד שמוצא את הדרך: מקומו · מקום שנפל שם בעת מותו קנאו לקבורה ואין בעל השדה מעכב עליו: דקה · בהמה דקה ביער גסה שאינה מכלה את האילנות: אבל בתלושין · אחרי שטרח עליהן בעל השדה ותלשן אסור ליטלן דדעתיה עלייהו: יבשין · דעתו עליהם לאור: אין מחייבין אותו לעקור · העשבים ממנה משום כלאים לפי דבעל כרחו עתיד ליטלו שמפסיד את התלתן: כאן · שהתלתן עומדת ליזרע: כאן · שזרעה לאכול הזירין טודילי"ש בלע"ז: דמירכבא · מתפשטת וגודלת על העשבים ונעשין לה סמיכה כעין דלת של כרם: ומנא ידעינן · אם זרעה לאדם דשרי ליה למלקט מן העשבים בתנאי יהושע: משארי · עשויים כערוגות: בזית כביצה · כשיעור גובה ביצה צריך להניח מן הזית מלמטה סמוך לגזע: מן הפקק ולמעלה · מותר לקטוס פקק קשר: מאיבו של אילן · מפריו כלומר מענפין הרכין ודקין: ולא מחודו · מענפין גדולים וגסין כאילן גמור ל"א מחובו של אילן ממחבואתו מקום שיש ענפין הרבה דהיינו באמצע גבהו ולא מחודו מלמעלה ענף האמצעי שהוא עליון ועיקר האילן מתשובות הגאונים: מן החדש · בד שגדל וניתוסף בשנה זו שעדיין אין עושה פרי: ולא

תוספות

הכי אמר בפ"ק דביצה (דף ו. ושם) ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל אפילו ביו"ט שני של ר"ה כ"ש מילה דשרי ע"י נכרי איסורא דאורייתא בשבת כדפי' בהלכות גדולות ושרי נמי ע"י ישראל ביו"ט שני של ר"ה ומיהו אין זה ק"ו דמן הדין הוה ליה למישרי לקבור מת בשבת אלא לפי שהוא מכוער ומגונה ומתביישׁ שנקבר בשבת שנעשה באיסור שבת אפילו ע"י נכרי מידי דהוה אההיא דתנן בפרק השואל (שבת דף קנא.) עשה נכרי ארון וחפר קבר אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ולא שרי בכדי שיעשו כמו בחי מטעם דפריסית ותדע דהא במת שריא כרמלית כדאמרינן בהמצניע (שם דף צד:) דגדול כבוד הבריות א"כ כ"ש דהוה ליה למישרי לקבור ע"י נכרי אלא על כרחך טעמא הוי כדפרישית וא"ש נמי הא דאמרינן בפ"ב דביצה (דף כב.) אמימר שרא למיכחל עינא אפי' ביו"ט שני של ר"ה ופריך והאמר *רבה מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל מה שאין כן בבילה והשתא מאי פריך מבילה והא לרבי חולה אית לן למשרי טפי אפי' ממת דבסוף מפנין (שבת דף קכט.) אמר דכל צרכי חולה נעשין על ידי ארמאי בשבת ומיכחל עינא מדמה התם לחולה שאין בו סכנה ואומר לנכרי ועושה אפי' איסורא דאורייתא א"כ אית לן למישרי בק"ו ממת אפי' לכתוס סממנין ביום טוב שני של ראש השנה על ידי ישראל ולמאי דפרישנא אתי שפיר דליכא ק"ו:

חוץ מגרופיות של זית · פירש בקונטרס מלא שני אגרופין ובערוך פירש מגרופיים ענפים וענפי הזית קרויין גרופיים כמו יחור בתאנה וזמורה בגפנים שכל אחד יש לו שם לבדו והביא הא דאמר בבראשית רבה ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל זמורות לנטיעות יחורי לתאנים גרופיות לזיתים:

ומעין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין [ממנו] · למאי דאמר לקמן דתנאים שהתנה יהושע אפי' בחו"ל יש לתמוה הא דאמר בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מז. ושם) המשתחוה למעין מימיו מהו לנסכים ופשיט ליה מהא דאמר מים של רבים אין נאסרים ומשני דנבעי מארעיה והשתא אכתי של רבים הם מתנאי יהושע ויש לחלק בין יוצא מאליו לטרח בו וחפרו:

ומחכין בימה של טבריא · כל אדם ובלבד שלא יפרוס קלע נמי לכל אדם ואפי' הבעלים עצמן כדתניא לקמן שהתנו השבטים זה עם זה אבל נד הוא במכמורות וברשת והיינו הבעלים שהוא שלהם:

אין מחייבין אותו לעקור · פירש בקונטרס שע"כ עתיד ליטלם לפי שמפסידין את התלתן וקשה לפירושו דאין מחייבין משמע שאין אסור בהנאתו ועוד דאם מתייאש ומתעצל לעוקרו למה לא נחייבנו דהא היכא איסור כשמתייאש כדתנן במסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הרואה ירק בכרמו ואמר לכשאגיע שם אלקטנו מותרין לכשאחזור אלקטנו והוסיף מאתים אסור ונראה לר"י דאין מחייבין אותו לעקור דליכא איסורא שהרי הוא לא זרעו אלא מאליהן באו ומשום מקיים בכלאים ליכא כיון דקשו להו עשבים ולר"ע אילטריך דאמר בפרק בתרא דע"ז (דף סד.) ובמכות (דף כא:) המקיים בכלאים לוקה ולאו מלקות ממש דלאו שאין בו מעשה הוא אלא איסורא בעלמא הוא א"כ אפי' לרבנן אילטריך והיכא דניחא ליה חייבוהו חכמים שלא יחשדוהו שזרעם והא דנקט תלתן שעלתה עם מיני עשבים ולא נקט תלתן שעלו עמו עשבים רבותא נקט אפילו שמתכוין לזרוע תחילה שאר זרעים והתלתן עלה מאליו אפ"ה כיון דהשתא מיהא לא ניחא ליה בזרעים מחמת התלתן שעלה אין מחייבין אותו לעקור:

כאן לזירין · °ההיא דחוץ משדה תלתן לזירים דמעלו ליה וא"ת כיון דאיכא איסור כלאים אמאי אסור ללקט והאמר בפ"ק דמו"ק (דף ו:) שתקנו שיהיו מפקירין כל השדה שיש בו כלאים וי"ל דהכא בדליכא שיעורא כדתנן במסכת כלאים (פ"ב מ"א) ומייתי לה בהמוכר פירות (ב"ב דף צד.) כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעט:

אין

עין משפט נר מצוה

קמט א מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הל' ג סי' א סמג עשין סו טור ח"מ סימן רעד:

קנ ב ג ד מיי' שם סי' כ טוח"מ שם:

קנא ה ו ז מיי' פ"ב מהלכות כלאים הלכה ז והלכה ח והלכה ט והלכה י סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סימן רצז סעיף ט:

קנב ח מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הל' ג סי' ד סמג עשין סו טוח"מ סימן רעד:

[נ"ל רבא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעלו לה עשבים דכי: (ב) רש"י ד"ה חוץ משדה וכו' מין קטנית. נ"ב ובמסכת ר"ה דף יב ע"ב פרש"י דהוא מין תבלין:

גליון הש"ס

גמ' ובגפנים מן הפקק ולמעלה · עיין ב"ב דף פ ע"ב תוס' ד"ה בקנים: רש"י ד"ה ומלקטין עצים וכו' למאכל בהמה. עיין בב"מ דף קז ע"א תוספות ד"ה כני תתלי: תוס' ד"ה כאן וכו' ההיא דחוץ משדה תלתן. עיין תשובת מהרשד"ם סימן רלג:

מסורת הש"ס

[תענית ו:]

[עירובין יז. סוטה מה: סנהדרין מז:]

רש"ל מוחק זה

[כלאים פ"ב מ"ה]

אבל בערוך פי' שבילי הרשות היינו שבילין שהן רשות לבני אדם כלומר אינן מופקרין לרבים אלא יש להם בעלים ועיין בספר ת ח

עין משפט
נר מצוה

קנג א מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ג סימן ז סמג עשין סו טוח"מ סימן רעד:

קנד ב (מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ג ופ"י ופכ"א) סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיב סעיף ג:

קנה ג מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טור ח"מ סימן רעד:

[פי' ע"ש וצ"ע]

קנו ד מיי' שם הלכה ה סמג שם טור ח"מ שם:

קנז ה מיי' שם הלכה ג סימן ח:

קנח ו מיי' פ"א מהל' רוצח הל' יג סמג לאוין קסה טוש"ע ח"מ סימן תכו:

קנט ז ח מיי' פ"ח מהלכות טומאת מת הלכה ז ופ"ה מהל' נזקי ממון הל' ג סי' י טוש"ע י"ד סימן שסד סעי' ג וטוח"מ סי' רעד:

ס"א אינו וגם רש"ל מ"ז

קס ט מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ד סמג עשין סו טוח"מ סימן רעד:

[קס י כ] כל זה איתא כרב אלפס ב"ק פ"י דף מד:

ולא ממקום שהוא רואה את החמה שנאמר °וממגד תבואות שמש: ומעין היוצא תחילה בני העיר מסתפקין ממנו אמר רבה בר רב הונא ונותן לו דמים ולית הלכתא כוותיה: ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה [א]אבל צד הוא ברשתות ובמכמרות ת"ר *בראשונה התנו שבטים זה עם זה שלא יפרוס קליעה ויעמיד את הספינה אבל צד הוא ברשתות ובמכמרות תנו רבנן ימה של טבריא בחלקו של נפתלי היתה ולא עוד אלא שנטל מלא חבל חרם בדרומה לקיים מה שנאמר °ים ודרום ירשה. תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר תלושין שבהרים בחזקת כל השבטים הן עומדים ומחוברים בחזקת אותו השבט *ואין לך כל שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק שנאמר °פנו וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר בשפלה ובנגב ובחוף הים וגו' וכן אתה מוצא בכנענים ובפריזים (א)ובאמוריים שלפניהם שנאמר ואל כל שכניו אלמא שכניו הכי הוו: ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה שהיא מלאה כרכום אמר רב אחא בר יעקב *לא נצרכה אלא ליטול הימנו צרור אמר רב חסדא ואפילו בשבת מר זוטרא חסידא שקיל ומהדר וא"ל לשמעיה *(למחר) זיל שירקיה: *ומהלכין בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה אמר רב פפא והאי דידן אפילו טל קשי לה: ומסלקין לצידי הדרכים מפני יתידות הדרכים שמואל ורב יהודה הוו שקלי ואזלי באורחא הוה מסתלק שמואל לצידי הדרכים א"ל רב יהודה תנאין שהתנה יהושע אפילו בבבל א"ל שאני אומר אפילו בחוצה לארץ רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא אסתלקו לצידי הדרכים הוה קא מפסיע ואזיל ר' יהודה בן קנוסא קמיהו א"ל רבי לרבי חייא מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו א"ל ר' חייא שמא ר' יהודה בן קנוסא תלמידי הוא וכל מעשיו לשם שמים כי מטו לגביה חזייה א"ל אי לאו יהודה בן קנוסא את גזרתינהו לשקך בגיזרא דפרזלא: התועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד: ת"ר *הרואה חבירו תועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שמעלהו לעיר או לדרך וכן הוא שתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שיעלה לעיר או לדרך מאי וכן מהו דתימא חבירו הוא דידע להיכא מסלק דניפסוג אבל הוא דלא ידע להיכא קא סליק לא ניפסוג נהדריה נהדר בי מיצרי קמ"ל הא דאורייתא הוא דתניא *השבת גופו מניין ת"ל °והשבותו לו דאורייתא הוא דקאי בי מיצרי אתא הוא תקין דמפסיג ועולה מפסיג ויורד: ומת מצוה קנה מקומו: ורמינהי *המוצא מת מוטל באיסרטיא מפנהו לימין איסרטיא או לשמאל איסרטיא שדה בור ושדה ניר מפנהו לשדה בור שדה ניר ושדה זרע מפנהו לשדה ניר היו שתיהן בורות נירות שתיהן זרועות מפנהו למקום שירצה אמר רב ביבי במוטל על המיצר מתוך שניתן לפנותו מפנהו לכל מקום שירצה אמרי עשרה הני חד סרי הוין מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה כדתניא הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם ליכנס בתוך שדהו מה הבריות אומרות עליו מה הנאה יש לפלוני ומה הבריות מזיקות לו עליו הכתוב אומר *מהיות טוב אל תקרי רע ומי כתיב מהיות טוב אל תקרי רע אין כתיב כי האי גוונא °אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות [ו] ותו ליכא והא איכא דרבי יהודה *דתניא רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ והא איכא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה *דתניא רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ שוכו של חבירו להציל נחיל שלו ונותן לו דמי שוכו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך יינו ומציל דובשנו של חבירו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה מפרק את עציו וטוען פשתנו של חבירו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ [ז] ביחידאי לא קאמרינן והא

אין לך כל שבט ושבט מישראל (ג) גרסינן. ובפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכב. ושם) גבי חלוקת העולם (ד) הכא גרסינן אין לך כל אחד ואחד מישראל כן נראה לר"ת: ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו. ע"כ מיירי כשעקל בית הבד כרוך עליה דאל"כ לימא ליה מהפקירא קזכינא כדאמר לקמן בפרק בתרא (דף קטו:) וא"ת ואמאי נוטל דמי יינו הא אמר לקמן בפרק בתרא (שם) דאין לו אלא שכרו ומצי' למימר דהך דר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה פליג כדאמר בסמוך ביחידאה לא קאמר וכן משמע בתוספתא* דבתר הך דלא יקוץ קתני הך אבל אין נראה דלמה יטול דמי יינו הלא יכול לומר אני הייתי דוחק ומציל כיון

ולא ממקום הרואה את החמה. סביבות לגדין מבחוץ מפני שהוא עיקר האילן שהחמה מבשלת שם את הפרי וממתיקו: מלא חבל חרם. מלא חבל של מצודה היה לו בדרומה מן היבשה למשוך רשתו חרם כמו מצודים וחרמים (קהלת ז): בחזקת כל השבטים. כל מי שירצה יטול דהא כמטלטלי ושאר השלל והמלקוח היו: וכן אתה מוצא בכנעני. אע"פ שכתוב כאן הר האמורי אף כנעני ופריזי כדהיו להם וישראל שירשו היה להם לכל אחד הר ושפלה ונגב ועמק (ב) ארץ שדות ובקעות שקורין כנפיי"ה לכן נקראת נגב שכל שטה היא נגובה שאין שם לא אילנות וחמה זורחת ומנגבתה: אמר ליה לשמעיה. בחול: שרקיה. טחיהו בטיט וחברהו יפה: והאי. קרקע דידן: אפילו טל. ירד עליה בלילה קשה לה דריסת הרגל ממחרתו: אפילו בחוצה לארץ. וכ"ש בבבל שמצויין שם שיירות ועוברין ושבים והולכך להתנות: מפסע ואזיל. מיתד ליתד פסיעות גסות ולא היה רוצה להסתלק אל מצר השדה: גדולתו. שהוא מראה לנו שהוא ירא שמים מאד ואינו חושש לתנאי שהתנה יהושע ומחזי כיוהרא: בגיזרא דפרזלא. כלומר נדוי: מאי וכן. פשיטא מאי שנא איהו מחבריה: והשבותו. את גופו משמע שאם טעה חבירך אתה צריך להעלותו לדרך: דאורייתא בי מצרי. יקיף סביבות מצרי הכרמים ולא יעבור בתוכם ויפסידם: איסרטיא. רה"ר ע"ז אמה: שדה בור. מכאן לאיסרטיא ושדה ניר מכאן מפנהו לשדה בור ניר חרוש ולא זרוע: מפנהו. אלמא לא קנה מקומו דאי קנה מקומו נולי בעל השדה של ימין ושל שמאל לעכוביה: על המצר. מוטל ברוחב הדרך ועוברין ומאהילין עליו עושי טהרות ומטמאות: כל שלשים יום. שלשים יום רשאי להניחו שם: דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה. בפרק הגוזל בתרא: נחיל. של דבורים שהלכו לשדה חבירו ונתיישבו על שוכתה של אילן ואם יטול אחד אחד הן פורחות ואובדות מאחר שנתנו עיניהן באותה שוכה לפיכך קוצצה ונותן לו דמים: ומציל דובשנו. זה בא בכדו של יין וזה בא בכדו של דבש ונסדקה חבית של דבש וכן זה בא בחבילת פשתן על חמורו וזה בא בחבילת עצים ומת חמורו של בעל פשתן יפרק זה את עציו וטוענו: דר' יהודה ודרבי ישמעאל יחידאי נינהו וגברייתא דעשרה תנאים סתמא היא:
והא

הגהות הב"ח
(א) גמ' בכנענים ובפריזים (שלפניהם) תו"מ ונ"ב ס"א אין זה: (ב) רש"י ד"ה וכן אתה וכו' ונגב ועמק הס"ד ואח"כ מה"ד נגב ארץ: (ג) תוס' ד"ה אין וכו' מישראל ובפ' כצ"ל ותיבת גרסינן נמחק: (ד) בא"ד העולם גרסי' כצ"ל ותיבת הכא נמחק:

הגהות הגר"א
[א] ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה (אבל צד הוא ברשתות ובמכמרות) תא"מ:

מסורת הש"ס
[תוספתא פ"ח] | ב"ב קכב. | תענית ו: | [תוספתא ב"מ פ"ב] | סנהדרין עג. | עירובין יז: | [ברכות ל.] | [תוספתא דב"מ פי"א] לעיל ל. ב"מ קיח: | לקמן קיד:

והא *כי אתא ר' אבין א"ר יוחנן °אחד אילן הנוטה לתוך שדה חבירו ואחד אילן הסמוך למצר מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ אלא מאן תנא עשרה תנאין שהתנה יהושע ר' יהושע בן לוי הוא רב גביהה מבי כתיל מתני לה בהדיא ר' תנחום ור' ברייס אמרי משום זקן אחד ומנו ר' יהושע בן לוי עשרה תנאין התנה יהושע: עשרה תקנות תיקן עזרא שקורין במנחה בשבת וקורין בשני ובחמישי ודנין בשני ובחמישי ומכבסים בחמישי בשבת ואוכלין שום בערב שבת ושתהא אשה משכמת ואופה ושתהא אשה חוגרת בסינר ושתהא אשה חופפת וטובלת ושיהו רוכלין מחזירין בעיירות *ותיקן טבילה לבעלי קריין: שיהו קוראין במנחה בשבת משום יושבי קרנות: ושיהו קוראין בשני ובחמישי עזרא תיקן והא מעיקרא הוה מיתקנא דתניא °וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים דורשי רשומות אמרו *אין מים אלא תורה שנאמר °הוי כל צמא לכו למים כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה (א) נלאו °עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה °מעיקרא תקנו חד גברא תלתא פסוקי אי נמי תלתא גברי תלתא פסוקי כנגד כהנים לוים וישראלים אתא הוא תיקן תלתא גברי ועשרה פסוקי *כנגד עשרה בטלנין: °ודנין בשני ובחמישי דשכיחי דאתו למקרא בסיפרא: °ושיהו מכבסין בחמישי בשבת משום כבוד שבת: ושיהו אוכלין שום בע"ש משום עונה דכתיב °אשר פריו יתן בעתו *וא"ר יהודה ואיתימא רב נחמן ואיתימא רב כהנא ואיתימא ר' יוחנן °זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש ת"ר חמשה דברים נאמרו בשום משביע ומשחין ומצהיל פנים ומרבה הזרע והורג כנים שבבני מעיים וי"א מכנים אהבה ומוציא את הקנאה: °ושתהא אשה משכמת ואופה כדי שתהא פת מצויה לעניים: ושתהא אשה חוגרת בסינר משום צניעותא: °ושתהא אשה חופפת וטובלת דאורייתא היא דתניא °ורחץ את בשרו במים *°שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים את בשרו את הטפל לבשרו ומאי ניהו שער אמרי דאורייתא לעיוני °דלמא מיקטר אי נמי מאוס מידי משום חציצה ואתא

שמות טו | ישעיה נה | תהלים א | ויקרא יד

רש"י

והא כי אתא וכו'. ומתניתא הויא תיובתא דקתני עשרה ותו לא ור' יוחנן אמורא הוא וקשיא ליה מתניתא: רבי יהושע בן לוי. אמרינהו ולא מתניתא דרבי יהושע בן לוי אמורא הוה ורבי יוחנן פליג עליה: ומכבסים. בגדיהם לכבוד שבת: ואוכלים שום. לקמן מפרש טעמא: ושתהא אשה משכמת. ביום שהיא צריכה לאפות ואופה שחרית כדמפרש שתהא פת מצויה לעני המחזר: סינר. דוגמת מכנסים קטנים: האשה חופפת. במסרק ביום טבילתה משום חציצה לקמן פריך הא דאורייתא היא: רוכלין. מביאים בשמים לנשים להתקשט בהם: מחזירין בעיירות. ולא יוכלו בני העיירות לעכב עליהם: משום יושבי קרנות. יושבי חניות כל ימות החול עוסקין בסחורה ואין קורין בשני ובחמישי תקון בגינייהו קריאה יתירה: רשומות. מקראות: עשרה בטלנין. בני אדם כשירים בטלין ממלאכתן לעסוק בצרכי ציבור (ב) ולבא קודמין לבית הכנסת כדי שיהיו מנוין עשרה לעת התפלה ומתפרנסים משל צבור: משום עונה. שמלות עונה בלילי שבת כדרב יהודה והשום מרבה את הזרע כדלקמן: משחין. מחמם את הגוף: מכנים את האהבה. מתוך שמשמח את הלב: משום צניעותא. להתרחק מן העבירה: בשרו במים. משמע שיגע בשרו למים: דמאוס. מלוכלך: חפיפה

ב"ק כו: | כרתות כב: | [לעיל יז. צ"ז ס:] | [מגילה כא:] | כתובות סב: [ע"ש] | תורה אור

תוספות

כיון דאוקמה כשעקל בית הבד כרוך עליה שיכול להציל ע"י הדחק ונראה לר"י דההיא דלקמן שבעל היין שפך את יינו מדעתו שיכול לומר בעל הדבש למה שפכת אני הייתי דוחק ומציל אבל הכא מיירי שבא בעל הדבש לשפוך את היין שתנאי ב"ד הוא שאין בעל היין יכול לעכב אלא שופך יינו של חבירו בע"כ של חבירו אלא שנותן לו דמי יינו מתוך דובשו והשתא הוי כעין ההיא דנחיל של דבורים שקצצו בע"כ להציל נחילו וכעין זה נמי ההיא דפשתן והאי דמשני כיחידאה לא קאמר משום דמסתמא כי היכי דפליגי בההיא דנחיל כדתנן לקמן בפרק בתרא (דף קיד.) פליגי נמי באחריני דחד טעמא הוא:

כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה. וא"ת מ"ש שתיקנו שני וחמישי וי"ל משום דאמר במדרש* משה רבינו ע"ה עלה בחמישי לקבל לוחות האחרונות וירד בשני ונתרצה לו המקום ולפי שהיה עת רצון בעלייתו וירידתו קבעו בשני וחמישי ולכך נמי נהגו להתענות בב' וה' ואף ע"פ שעלה בהשכמה כדכתיב (שמות לד) ועלית בבקר שדומה שכל העליות היו בבקר ולא בלילה ולא תמצא כ"א מ' יום חסירים לילה אחד אין להקפיד בכך ולפי סדר עולם נמי כן הוא דתניא בסדר עולם נמצא עלה בו' בסיון וירד בי"ז בתמוז ושבר הלוחות ובי"ח בתמוז עלה ובקש רחמים עליהם שנאמר ואתנפל לפני ה' מ' יום וגו' ובכ"ט באב נתרצה המקום וירד משה לפסול הלוחות ועשה עוד מ' יום מל' באב עד י' בתשרי ונתרצה המקום וירד משה בי' בתשרי והלוחות בידו באותו יום נתרצה המקום לישראל שנאמר ויאמר ה' סלחתי כדברך לפיכך סליחה וכפרה הוא לדורות נמצא דמ' יום אחרונים חסירים לילה שהרי ביום ל' באב עלה בהשכמה וירד ביום הכפורים אם לא תאמר דעברוה לאלול והא דכתיב בפרשת עקב ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים שהן מ' יום ומ' לילה הכי קאמר כימים הראשונים ולא כלילות דאחרונות היו חסירים לילה אחד ואף על גב דאיצטריך כימים לומר מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אבל הא..נעייס בכעס הו"מ למיכתב כראשונים וכתיב כימים לומר כימים ולא כלילות ואי להך דרשה לחודא אתא ה"ל למיכתב ואנכי עמדתי בהר מ' יום ותו לא וא"ת ובסוף כי תשא כתיב ויהי שם עם ה' מ' יום ומ' לילה ובלוחות אחרונות כתיב וי"ל דאימים שהתנפל קאי ולפי שלא פי' מעשה דאולי אכפרה בעד חטאתכם כמה עמד משה בתפלה מפרש לה הכא והא דכתיב בתר הכי ויכתוב על הלוחות היינו אחר אותם מ' יום ומ' לילה דאותם אחרונים היו חסירים לילה וא"ת בשלמא לר' יוסי דאמר בשבת פרק רבי עקיבא (דף פו:) (ג) דסיון דההיא שתא הוה באחד בשבת ניחא דעלה בה' לפי חשבון דאחד מלא ואחד חסר דיום ל' באב יום ה' הוה אבל לרבנן דאמרי דביום ב' הוה ר"ח סיון נמצא יום ל' באב ביום ו' אם לא נאמר דלרבנן בי"ז בתמוז שרף את העגל ודן החוטאים ובו ביום עלה וביום כ"ח באב ירד בהשכמה ופסל לוחות ובכ"ט באב שהיה יום ה' עלה או נאמר שכ"ט באב ירד ובו ביום עלה ונאמר שהיה אב חסר כדי שיבא יום הירידה ביוה"כ כדאמר בית טהלין (ב"ב דף קכא.) שבו ניתנו לוחות אחרונות אבל לפי מדרש תנחומא* שאומר דבי"ז בתמוז ירד ובי"ח בו שרף את העגל ודן את החוטאים ובי"ט עלה ונמצא יום עלייה של מ' אחרונים (ד) בהא באלול לא יבא בה' לא לרבנן ולא לר' יוסי וגם לא תמצא ירידה ביום הכפורים אם לא נאמר דעברוה לאלול: [ועי' תוס' שבת פט. ד"ה לסוף]: **ודנין** בב' ובה'. וא"ת והלא קודם תקנת עזרא היו בית דין קבועין בכל יום כדאמר בכתובות (דף ג. ושם*) א"כ מה תיקן עזרא וכי תיקן שלא יהו קבועין אלא בב' ובה' ואומר *ר"ת שלא היו קבועין תחילה בכל יום אלא בעיר אחת והוא תיקן בכל עיר ועיר בב' ובה':

ושתהא אשה חופפת. אור"ת שלא תיקן חפיפה אלא בראש וכן משמע מדקאמר בסמוך דאורייתא דלמא מקטר וחפיפה נמי לא שייכא אלא בראש כדתנן בנזיר (דף מב.) נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק אבל בשאר הגוף שייך לשון הדחה כדאמרינן בפרק בתרא דנדה (דף סו: ושם*) לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים ומהתם נמי משמע דבשאר הגוף אין צריך הדחה אלא דוקא בית קמטיה אף על גב דאיכא למימר דבית קמטיה נקט לרבותא דאע"ג דביאת מים לא בעינן ראוי לביאת מים בעינן מכל מקום מדלא קאמר אפילו קמטיה משמע דוקא לקמטיה ולא בשאר הגוף והאיא דדודי חסרת כו' (שם דף סח.) אף על פי שאין חובה היתה רגילה לרחוץ כמו שנוהגין גם עכשיו לרחוץ כל גופה במים חמין: [ועי' תוספות נדה סו: ד"ה אם]:

אתא

[פ' תשא ועי"ש היטב] | [ד"ה שבתי] | [ד"ה אם]

עין משפט נר מצוה

קסא א מיי' פ"ב מהל' בכורים הלכה יא סמג עשין קלט:

קסב ב מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה א סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רלב סעי' א וסי' קלה סעיף א:

קסג ג מיי' שם סמג שם:

קסד ד סמג עשין כה טוח"מ סי' א וסי' ה:

קסה ה מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' רמב:

במדרש תנחומא בפסוק וה' המטיר על סדום. כ"כ ברוקח

קסו ו מיי' פי"ד מהל' איסות הלכה א סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' עו סעיף ב וטוש"ע א"ח סי' רמ סעיף א:

קסז ז מיי' פכ"א שם הלכה ה סמג עשין עה:

קסח ח מיי' פ"ב מהל' מקואות הלכה טז סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קלט סעיף א:

קסט ט מיי' שם פ"א הלכה יב סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' קלח סעיף א:

קע י מיי' פ"ב שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ט:

עירובין ד: סוכה ו. [וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בלא תורה מיד נלאו: (ב) רש"י ד"ה עשרה וכו'. בצרכי צבור וקודמין לבא לבית הכנסת: (ג) תוס' ד"ה כדי וכו' פ' ר' עקיבא דר"ת סיון דההיא: (ד) בא"ד מ' אחרונים באחד באלול:

גי' רש"ל ר"י

עין משפט
נר מצוה

קעא א מיי' פ"ו מהל' שכנים הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ו:

קעב ב מיי' פ"א מהל' מקואות הלכה א סמג עשין רמח:

קעג ג מיי' פ"ד מהלכות קריאת שמע הלכה ח טוש"ע א"ח סי' פח:

קעד ד מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה יד סמג עשין קסד:

קעה ה מיי' שם (ופי"ד מהלכות טומאת צרעת הלכה יא):

קעו ו מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד ופ"ט מהל' רוצח הלכה ד:

קעז ז מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד ופ"ד מהלכות ע"ז הלכה ד:

קעח ח מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה יד ופי"ד מהלכות טומאת צרעת הלכה יא:

קעט ט י כ ל מ נ מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד:

קפ ס מיי' פ"ה מהלכות נזקי ממון הלכה ט טוש"ע ח"מ סי' תט סעי' ג:

ואתא איהו תיקן חפיפה: *[א]ושיהו רוכלין מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים כדי שלא יתגנו על בעליהם: ותיקן טבילה לבעלי קריין [ב]דאורייתא הוא דכתיב °ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ* את בשרו במים דאורייתא הוא לתרומה וקדשים אתא הוא [ג]תיקן אפילו לדברי תורה: *עשרה דברים [ד]נאמרו בירושלים [ה]אין הבית חלוט בה [ו]ואינה מביאה עגלה ערופה [ז]ואינה נעשית עיר הנדחת [ח]ואינה מטמאה בנגעים [ט]ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות [י]ואין עושין בה אשפתות *[כ]ואין עושין בה כבשונות [ל]ואין עושין בה גנות ופרדסות חוץ מגנות וורדין שהיו מימות נביאים הראשונים [מ]ואין מגדלים בה תרנגולין [נ]ואין מלינין בה את המת אין הבית חלוט בה דכתיב °וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים *ואינה מביאה עגלה ערופה דכתיב °כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך לרשתה וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואינה נעשית עיר הנדחת דכתיב °עריך וירושלים לא נתחלקה לשבטים *ואינה מטמאה בנגעים דכתיב °ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות מפני אהל הטומאה ומשום דלא ליתזקו עולי רגלים ואין עושין בה אשפתות משום שקצים ואין עושין בה כבשונות משום קוטרא ואין עושין בה גנות ופרדסין משום סירחא ואין מגדלין בה תרנגולין משום קדשים ואין מלינין בה את המת גמרא: אין מגדלין חזירים בכל מקום *תנו רבנן כשצרו בית חשמונאי זה על זה היה °הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ ובכל יום היו משלשים להם בקופה דינרין והיו מעלין להם תמידים היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית *אמר להם כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם למחר שילשלו דינרין בקופה והעלו להם חזיר כיון שהגיע לחצי החומה נעץ צפרניו בחומה ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה באותה שעה אמרו [ס]ארור האיש שיגדל חזירים וארור האדם שילמד את בנו חכמת יוונית ועל אותה שעה שנינו *מעשה שבא עומר מגנות הצריפין ושתי הלחם מבקעת עין סוכר: וחכמת יוונית מי אסירא והתניא אמר רבי בארץ ישראל

לשון

רש"י

חפיפה. במסרק להרחקה דמילתא: לדברי תורה. שלא ישנה עד שיטבול: אין הבית חלוט בה. כדין בתי ערי חומה אלא גאולה תהיה לו אם ירצה לגאול ואם יגיע יובל יוצא ביובל כבתי ערי חצרים: זיזין. קורות יוצאין מן הכתלים: גזוזטראות. אולדוי"ר בלע"ז על פני העלייה מבחוץ: כבשונות. משרפות סיד לקדירות: גינת ורדין. כך שמה והיא היתה צריכה לקטורת והיינו כיפת הירדן כריתות (דף ו.) על שם שדרך הורד לגדל על שפת הירדן: אין מלינין בה את המת. מת בה אדם באותו היום קוברים אותו מיד: עריך. משמע שאתה יודע למי מיוחדת היא: אהל הטומאה. שמא יהא כזית מן המת מוטל בארץ והגזוזטראות מאהילות עליו ועל אנשים הרבה ונמצאת מרבה את הטומאה: משום שרצים. דרכן ליגדל באשפה ומרבים טומאה לפי שמתים שם ומטמאים הקדשים שבירושלים: קוטרא. עשן שמשחיר את החומה וגנאי הוא: סרחון. עשבים רעים הגדילים שם וזורקין בחוץ ועוד דרך גנות לזבלן ויש סרחון: משום קדשים. שתרנגולין מנקרין באשפה ומביאים בשר שרצים בפיהם ומטמאין את הקדשים: גמרא. מסורת היא בידינו ואין טעם *לדבר: הורקנוס ואריסטובלוס. אחים היו ומריבין על דבר המלוכה: היו משלשין. אותם שבפנים מורידין מעל החומה דינרין מתרומת הלשכה בקופה לאותן שבחוץ לקנות תמידין: נעץ צפרניו. תקע *שכן דרך חזיר כשגוררין אותו: ועל אותה שעה שנינו. במנחות (דף סד:) מעשה שבא העומר שהיה רגיל לבא מן הקרוב לירושלים אותה שעה בא מגנות צריפין רחוק מירושלים לפי שהחריבו בני המצור את תבואות השדה: מבקעת עין סוכר. שם מקום:

לשון

תוספות

אתא איהו ותיקן אפילו לדברי תורה. לא קיימא לן הכי אלא כר' יהודה בן בתירא דאמר דברי תורה אין מקבלין טומאה כדאמר בראשית הגז (חולין דף קלו: ושם*) ובמי שמתו (ברכות דף כב.) הלכתא נהוג עלמא כתלתא סבי וא"ת דהיכי אלים ר' יהודה לבטל תקנת עזרא וי"ל דדלמא סבר דלא תיקן עזרא דבר זה אי נמי התנה שכל מי שרוצה לבטל יבטל דבכי האי גוונא מותר כדאמר בריש מועד קטן (דף ג:) אי נמי לא פשט איסורו ברוב ישראל כדאמרינן גבי שמן בפ' אין מעמידין (ע"ז דף לו.) ואע"ג דמשמע התם דאי דניאל גזר עליו לא היה ר' יהודה נשיאה יכול לבטלו אע"פ שלא פשט הייט במילתא דכתיב בקרא אבל תקנת עזרא לא כתיב בקרא והא דדריש במי שמתו (ברכות דף כא:) מדכתיב והודעת לבניך וסמיך ליה יום אשר עמדת מה להלן בעלי קריין אסורין כו' אסמכתא היא דהא עזרא תיקן והא דאמר במי שמתו (שם דף יח:) גבי בניהו דתבר גזיזא דברדא ונחת וטבל לא לדברי תורה דאכתי עזרא לא הוה אלא לאכול חולין בטהרה: ואינה מביאה עגלה ערופה. וא"ת מאי איריא משום דלא נתחלקה תיפוק ליה משום דאית לן למיזל בתר רובא דעלמא כדאמר בלא יחפור (ב"ב דף כג:) ואע"ג דאמר התם דביושבת בין ההרים לא אזלינן בתר רובא וירושלים הרים סביב לה מכל מקום היו ישראל נכנסין ויוצאין לה לעלות לרגל ובשאר ימות השנה נמי לשלם נדרים ונדבות וגם אומות העולם היו באין לה לסחורה שקרויה רוכלת עמים וי"ל דמ"מ היו שם מקומות שלא היו מצויים כי אם יושבי ירושלים לבדם אי נמי בימי חזקיה שכל ישראל היו בירושלים ולא היו באין לסחורה: ואין מטמא בנגעים דכתיב אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים. אין לפרש שנתחלקה אלא שנתנו דושנה של יריחו תחתיה ולפיכך אין מטמא דבפ"ק דיומא (דף יב.) משמע דלמ"ד לא נתחלקה לא נתחלקה ממש וא"ת מגליה דלא נתחלקה ממש דלמא סבר נתחלקה אלא שנתנו דושנה של יריחו תחתיה כמו לר' יהודה דאמר נתחלקה ומטמא ובית המקדש עצמו אין מטמא אע"ג דנתחלק אלא משום שנתנו דושנה של יריחו תחתיו כדאמר התם וי"ל דבית המקדש סברא הוא אע"ג דנתחלק דחזרו וקנו אותו כדי שיהא לכל ישראל חלק בו אבל ירושלים אם מתחילה נתחלקה למה היו חוזרין וקונין אותה: לא יגדל אדם חזירין. וא"ת ת"ל דאסור לעשות סחורה בכל דברים טמאים כדתנן במסכת שביעית (פ"ז מ"ג) אין עושין סחורה בנבילות וטריפות ובפ' כל שעה (פסחים דף כג. ושם*) נמי אומר ציידי חיה ועוף שנזדמנו להם מינים טמאים דוקא נזדמנו אבל לכתחילה לא כדדריש התם יהיו בהווייתן יהא ובת"כ נמי דרשינן שקץ הוא לכם שלא לעשות סחורה בהן ותירץ ר"ת דהייט דוקא בדבר העומד לאכילה אבל אם מגדלן למשוח עורות בשומנן או למוכרן לישראל שימשה בהן שרי וכל חלב מותר למכור היכא דלא קאי לאכילה ובירושלמי נמי מפרש בהאי פירקא דסוסים וחמורים שרי לעשות בהן סחורה משום דסתמן למלאכה: ואסור לאדם שילמד בנו חכמת יוונית. וא"ת והלא בפולמוס של טיטוס גזרו כדאמרינן בפרק בתרא דסוטה (דף מט.) וטיטוס היה בשעת חורבן כדאמרינן בהניזקין (גיטין דף נו:) ומלכות בית חשמונאי קדמי טובא כדאמרינן בפ"ק דע"ז (דף ט.) וי"ל דמעיקרא גזרו ולא קבלו מינייהו א"נ אי הוה בעי למיקם בארור לא היה מיקרי עבריין אבל לבסוף איכא גזירה דרבנן ונראה דלא יגדל דמתני' היא היתה גזירה דפולמוס של טיטוס: ועל אותה שעה שנינו מעשה שבא. (כולה) משנה היא במנחות בפ' ר' ישמעאל (דף סד: ושם*) וא"ת והא בימי מרדכי הוה המעשה כדאמר התם בגמ' דאתא חרשא אותיב ידיה אגגא כו' אמר להן מרדכי ותימה גדולה היא אם חיה מרדכי כל כך דבית חשמונאי לא היה כי אם ר"ם שנים קודם החורבן כדאמר בפ"ק דע"ז (דף ט.) ונראה לר"י דכל אותן שהיו בקיאים ברמזים ובלשונות היו נקראים על שם מרדכי לפי שהוא היה ראש וחכם להכיר ואותו מעשה דג' נשים דמייתי התם נראה שהיה מרדכי ממש דקאמר והייט דתנן (שקלים פרק ה' משנה א') פתחיה על הקינין:

לשון

מסורת הש"ס

ב"ב כב.

[נ"ל במים את כל בשרו]

[יומא כג. ערכין לב: אבות דר"נ פ' לה תוספתא דנגעים פ"ו]

[חגיגה כו. זבחים נו.]

סוטה מט:

עיין הטעם בזוהר נשא

יומא יב: [מגילה כו.]

ס"א ושח

גליון הש"ס

גמ' הורקנוס מבפנים. במנחות דף סד ע"ב ובסוטה דף מט ע"ב איתא בהיפך הורקנוס מבחוץ ואריסטובלוס מבפנים:

[מנחות סד:]

[ד"ס כרכי]

סוטה מט: מנחות סד:

לעז לשון בחכמת יוונית רש"ל

[ד"ס אמר]

[ד"ס ארור]

תורה אור: ויקרא טו; ויקרא כה; דברים כא; דברים יג; ויקרא יד

לשון סורסי למה או לשון הקדיש או לשון יונית וא"ר יוסי בבל לשון ארמי למה או לשון הקדש °או לשון פרסי אמרי לשון יוני לחוד חכמת יונית לחוד וחכמת יונית מי אסירא *והאמר רב יהודה אמר שמואל ^איכה^ גמשום *רשב"ג °עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי אלף ילדים היו בבית אבא חמש מאות מהם למדו תורה חמש מאות למדו חכמת יונית ולא נשתייר מהם אלא אני כאן ובן אחי אבא בעסיא אמרי שאני בית רבן גמליאל שהיו קרובים למלכות וכדתניא *המספר קומי הרי זה מדרכי האמורי אבטולמוס בר ראובן יהתירו לו לספר קומי מפני שהוא קרוב למלכות *של בית רבן גמליאל התירו להם לספר בחכמת יונית מפני שקרובים למלכות: לא יגדל אדם את הכלב אא"כ קשור בשלשלאות כו': תנו רבנן ילא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלת יאבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר וקושרו ביום ומתירו בלילה תניא רבי אליעזר הגדול אומר המגדל כלבים כמגדל חזירים למאי נפקא מינה ילמיקם עליה בארור *אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בבל כעיר הסמוכה לספר דמי תרגמה נהרדעא דריש ר' דוסתאי ^במדבר י^ דמן בירי °ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל *ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות(א) חסר אחת והיתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים ונבח בה כלב והפילה נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל *ההיא איתתא דעלת למיפא בההוא ביתא נבח בה כלבא אמר לה מריה לא תיסתפי מיניה ^[שבת סג וש"נ]^ שקולי ניביה אמרה ליה *שקולי טיבותיך ושדיא אחיזרי כבר נד ולד: אין ^ב"ב כג.^ פורסין נישבין ליונים וכו': ומי אזלי כולי האי והתנן *ימרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה אמר אביי מישט שייטי טובא כרסייהו בחמשים אמה מליא ומישט שלשים ריס ותו לא והתניא יבישוב אפילו מאה מיל לא יפרוס רב יוסף אמר חבישוב כרמים רבה אמר בישוב שובכין ותיפוק ליה משום שובכין גופייהו איבעית אימא טבדעובד כוכבים ואיבעית אימא יבדהפקר ואיבעית אימא יבדידיה:

הדרן עלך מרובה

רש"י

לשון סורסי למה אלא או לשון הקודש או לשון יוני. הוא לשון נח וסורסי לשון נלעג הוא: פרסי. לשון נאה מארמי בארץ ישראל הסמוכה ליון נקט יוני ובבל הסמוך לפרס נקט לשון פרסי: חכמת יונית. בני פלטין הקרובים למלכות מספרין בה: עיני עוללה לנפשי. לא גרסינן מאי דכתיב כלומר כך אמר רבן שמעון קורא אני על עצמי המקרא הזה שיש עלי לעולל עיני בבכי ודמעה מכל משפחות העיר: ילדים. בחורים: המספר קומי. לפנים במצח: מדרכי האמורי. ^סוטה מט: גיטין נח. [ע"ש]^ שמספרים מלפניהם ומשיירין בלורית מאחריהן ל"א דרך רומיים לגלח שער שלמעלה מן האוזן בתשובת הגאונים: לספר. מרקא בין ישראל לעובדי כוכבי' וצריכה שימור: בארור. כדתניא לעיל ארור ישראל שיגדל חזירים: בבל. שם המדינה ועיר אחת שבה נקראת נהרדעא ואותה העיר סמוכה לספר ואשמועינן רב נחמן דהואיל ויש בבבל ישוב קבוע וישראל הרבה ^[תוספתא דסוטה פט"ו]^ מותר לגדל כלבים בעיר הסמוכה לספר כאילו היא מארץ ישראל: ניבי. ינייבי"ש ל"א ארבע שיני הכלב הארוכות שבהן נושך כך שמעתי (חולין דף נט.) (בבכורות): שקילי טיבותיך. נטולה היא טובתך ^ס"א אימו^ ומוטלת על הקוצים (שלא קשרת את הכלב) מה שאתה מנחמני הבל: כבר נד. ונעקר ממקומו: מרחיקין ^ס"א שבתוך^ את השובך. שלא יפסידו תבואה ופירות *שסביב העיר: כרסייהו ^[ע"ש]^ בחמשים מליא. במה שהן מלקטות ומנקרות בקרקע מלאין בחמשין אמה הלכך לגבי אכילת תבואת עיר ^יבמות סד. [ע"ש]^ אין לחוש ביותר: בישוב כרמים. שהולך מכרם לכרם עד למרחוק: בדידיה. שאותן שובכין שלו ומשום יוני שובכין שלא ילכדו בפחין אין לחוש ^שבת סג:^ דשלו הן אבל יש לחוש ליוני הישוב שבאין דרך השובכין למרחוק:

הדרן עלך מרובה

תוספות

לשון סורסי. נראה דלשון סורסי הוא לשון ארמי כדאמר (בראשית רבה פ' עה) אל יהי לשון סורסי קל בעיניך שהרי בתורה ובנביאים ובכתובים חלק לו הכתוב כבוד תורה דכתיב *יגר שהדותא בנביאים דכתיב *כדנן תימרון להון בכתובים דניאל ועזרא ולבן היה מארם נהרים *ודניאל נמי קורהו לשון סורסי אף על גב דכתיב ביה וידברו הכשדים למלך ארמית והא דנקט הכא בארץ ישראל לשון סורסי ובבבל נקט לשון ארמי אור"ת לפי שמעט משתנה כעין לשון לעז שמדברים אותו לשון לא במדינה אחת יותר מבאחרת כי אונקלוס הגר תירגם עד הגל הזה שהיל דגורא הדין ולבן קרא ליה יגר שהדותא וה"ל לשון שדיבר לבן הוא לשון סורסי ועל שם סוריא נקרא סורסי דסוריא היא ארם נהרים וארם צובה שכבש דוד ועל שם שקרובה לארץ ישראל °אין לשון ארמי שלה לא כל כך:

התירו לספר קומי. מתחילה לא גזרו על קרובים למלכות והוא היה רגיל כדאשכחן במעילה (דף יז.) שהלך אבטולמוס בן ראובן וסיפר קומי שלא יכירו שהוא יהודי והטעה אותם:

שני אלפים ושני רבבות גרסינן ולא גרסינן שני אלפים רבבות דבמדבר לא היו כי אם ס' ריבוא ושרתה שכינה ולא שייך כאן הא דאחד דיני ממונות (סנהדרין דף לט.) דכל בי עשרה שכינה שריא דהכא אנביאים ואמשכן קאמר:

והתניא ובישוב אפילו ק' מיל לא יפרוס. ע"כ השתא לא ידע פירוש הברייתא [וקשה] דהא משמע דק' מיל לאו דוקא אלא אפילו אלף לא יפרוס וא"כ האי ישוב היכי דמי אי קרי העיר ישוב א"כ לא יפרוס בשום מקום אפילו במדבר דאפילו המדבר רחוק אלף מיל דהא אמר דק' מיל לאו דוקא ואפילו נאמר דק' מיל דוקא אכתי תקשה רישא לסיפא דהא רישא קתני דרחוק שלשים ריס מן הישוב פורסין ובסיפא קתני אפילו ק' מיל לא יפרוס דהכי תניא בתוספתא בפירקין (פ"ח) אין פורסין נשבים ליונים אא"כ הרחיק מן הישוב שלשים ריס בד"א במדבר אבל בישוב אפילו ק' מיל לא יפרוס וליכא למימר נמי דס"ד דבישוב של זרעים שייטי טובא ורישא דברייתא מיירי בישוב עיר וקרי ליה מדבר משום דליכא זרעים דא"כ מאי קשה ליה ונראה לריב"א דודאי ס"ד דאיירי בישוב זרעים וה"פ ומישט שייטי שלשים ריס ותו לא אפילו בישוב זרעים והא מוכחא סיפא דבישוב זרעים שייטי טובא ואין זה אלא משום אכילה אלמא דלא מליא כריסה בחמשים אמה ומשני דלא איירי בישוב זרעים אלא בישוב כרמים ובישוב שובכין וקרי מדבר היכא דליכא ישוב כרמים וישוב שובכין: הדרן עלך מרובה

עין משפט נר מצוה

קפא א מיי' פי"א מהל' ע"ז הלכה א סמג לאוין כ טוש"ע י"ד סי' קעח סעיף א:

בראשית לא | ירמיה י

[עי' בתוס' ב"ב נ: ד"ה לסוריא]

קפב ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג:

[עי' תוס' ע"ז לבי ד"ה אבל]

קפג ג ד מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ט סמג עשין כו טוש"ע ח"מ סי' תט סעיף ג:

קפד ה מיי' שם הלכה ט:

קפה ו מיי' פ"ו מהל' גזלה ואבדה הלכה ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כד וטוח"מ סי' שע:

קפו ז ח ט י כ מיי' שם הלכה ח סמג שם טוח"מ סי' שע:

[עירובין סג.]

[רש"א]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ושני רבבות הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד והיתה אשה:

גליון הש"ס

גמ' או לשון פרסי. בתוס' ב"ב דף נ ע"ב ד"ה לסוריא הגי' או לשון סורסי: תוס' ד"ה לשון וכו' אין לשון ארמי שלה לא כל כך. ועיין ב"ב דף נ ע"ב תוס' ד"ה לסוריא:

תורה אור

החובל בחבירו [א]חייב עליו משום חמשה דברים [ב]בנזק בצער בריפוי בשבת ובושת: בנזק כיצד סימא את עינו קטע את ידו שיבר את רגלו רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק ושמין כמה היה יפה וכמה הוא יפה: צער [ג]כואו (או) בשפוד או במסמר ואפילו על ציפורנו מקום שאינו עושה חבורה [ד]אומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצטער כך: [ה]ריפוי הכהו חייב לרפאותו (א) [ו]עלה בו צמחים אם מחמת המכה חייב שלא מחמת המכה פטור [ז]חייתה ונסתרה חייתה ונסתרה חייב לרפאותו חייתה כל צורכה אינו חייב לרפאותו: [ח]שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו: *[ט]בושת הכל לפי המבייש והמתבייש: **גמ'** אמאי °עין תחת עין אמר רחמנא אימא עין ממש לא סלקא דעתך דתניא יכול סימא את עינו מסמא את עינו קטע את ידו מקטע את ידו שיבר את רגלו משבר את רגלו ת"ל °מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לתשלומין אף מכה אדם לתשלומין ואם נפשך לומר הרי הוא אומר °לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאין חוזרין *הי מכה אילימא °מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת ההוא בקטלא כתיב אלא מהכא °מכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש וסמיך ליה °ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו האי לאו מכה הוא (ב) הכאה הכאה קאמרינן מה הכאה האמורה בבהמה לתשלומין אף הכאה האמורה באדם לתשלומין והא כתיב °ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת בממון ממאי דבממון אימא במיתה ממש לא סלקא דעתך חדא דהא איתקש למכה בהמה ישלמנה ועוד כתיב בתריה כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו ושמע מינה ממון ומאי אם נפשך לומר תו קא קשיא לתנא מאי חזית דילפת ממכה בהמה לילף ממכה אדם אמרי דנין ניזקין מניזקין ואין דנין ניזקין ממיתה אדרבה דנין אדם מאדם ואין דנין אדם מבהמה היינו דקתני אם נפשך לומר הרי הוא אומר לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאינן חוזרין והאי לא תקחו כופר לנפש רוצח למעוטי ראשי אברים הוא דאתא האי מבעי ליה דאמר רחמנא לא תעביד ביה תרתי לא תשקול מיניה ממון ותקטליה האי °מכדי רשעתו נפקא *רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתי רשעיות ואכתי מבעי ליה דקאמר רחמנא [י]לא תשקול ממון ותפטריה א"כ לכתוב רחמנא לא תקחו כופר לאשר הוא רשע למות לנפש רוצח למה לי ש"מ לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאינן חוזרין וכי מאחר דכתיב לא תקחו כופר מכה מכה למה לי אמרי אי מהאי הוה אמינא *אי בעי עינו ניתיב ואי בעי דמי עינו ניתיב קמ"ל מבהמה מה מכה בהמה לתשלומין אף מכה אדם לתשלומין: תניא ר' דוסתאי בן יהודה אומר עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין ממש אמרת הרי שהיתה עינו של זה גדולה ועינו של זה קטנה היאך אני קורא ביה עין תחת עין וכי תימא כל כי האי שקיל מיניה ממונא התורה אמרה °משפט אחד יהיה לכם *משפט השוה לכולכם אמרי מאי קושיא דלמא נהורא שקיל מיניה נהורא אמר רחמנא נישקול מיניה דאי לא תימא הכי

קטן

רש"י

החובל. וכמה הוא יפה. שהרי הזיקו והפסידו ממון זה שאם היה נלכך היה מוכר עצמו בעבד עברי: במסמר. כאב המכה: כיוצא בזה. לפי מה שהוא מעונג רב לצערו וכאיבו: נמחין. מלנ"ט: שבת. כל ימי החולי רואים אותו כאילו הוא שומר קישואין ונותן שכירתו של כל יום שהרי אין ראוי למלאכה כבידה אפילו בלא חולי שהרי נקטעה ידו ורגלו והוא כבר נתן לו דמיהן: הכל לפי המבייש. אדם קל שבייש בושתו מרובה: והמתבייש. אדם חשוב שנתבייש בושתו מרובה וכולהו חמשה דברים מקרא נפקי נזק דכתיב *עין תחת עין צער פצע תחת פצע דהכי דרשינן בגמ' ריפוי ושבת רק שבתו יתן ורפא ירפא בושת דכתיב *וקצותה את כפה ממון: **גמ'** מכה אדם ומכה בהמה. לקמן מפרש לקראי הי מכה קאמר: ואם נפשך לומר. ואם יש לך להשיב ולהקשות כלום על טעם זה לא ולמד ממדרש אחר: הרי הוא אומר כו'. ולקמן בעי מאי הוי ליה לאקשויי: שאין חוזרין. לאחר שנקטעו: בקטלא כתיב. ותשלומין אין שם: הכאה הכאה גמרינן. אע"ג דקראי לא דמו גמרינן ג"ש כדתנא דבי ר' ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן עירובין (דף נא.) ומכה אדם דקתני הכא הכאה הוא דקאמר ומכי יתן מום גמר דמום ע"י הכאה בא: והכתיב איש כי יכה כל נפש אדם. ולקטלא לא אתא קרא אלא לראשי אברים כדכתיב בתריה עין תחת עין וכתיב יומת כלומר יטול אברו וימות אותו אבר: מאי אם נפשך לומר. מאי הוה ליה לאקשויי: נילף ממכה אדם. שנהרג ממש והכא נמי (ג) (כתיב) כי יתן מום מום ממש: אמרי דנין ניזקין כו'. כלומר משום האי פירכא לא הוה מדחיק תנא למילף מלא תקחו הא מצי לשנויי הכי דנין ניזקין מניזקין כו': ואכתי מבעי ליה לא תשקול ממונא ותפטריה. מקטלא ולגופיה איצטריך ולא למעוטי אחריני: לנפש רוצח. דלא איצטריך אתי למעוטי ראשי אברים שאין נפש:

קטן

תוספות

החובל. מכה בהמה ישלמנה וסמיך ליה ואיש כי יתן. נראה לר"י דל"ג וסמיך ליה דהא מכח סמוכים לא דריש אלא מכח ג"ש כדאמר לקמן אנן הכאה הכאה קאמרינן ואמר נמי לקמן וכי מאחר דכתיב לא תקחו כופר לנפש רוצח האי מכה מכה למה לי משמע דג"ש היא ולא סמוכים ועוד כי פריך בסמוך מאי חזית דילפת ממכה בהמה נילף ממכה אדם ומאי קושיא והלא מכח סמוכים הוא בא ומכה אדם אין סמוך לאיש כי יתן מום וא"ת וכיון דמג"ש קא יליף למה הוצרך לאתויי קרא דמכה נפש בהמה ישלמנה ושביק קרא דמכה בהמה דמייתי לעיל וי"ל דמכה בהמה איצטריך לתנא דבי חזקיה ומאן דלית ליה דריש בריש הנחנקין (סנהדרין דף פד:) מה מכה בהמה לרפואה פטור כו' א"נ כיון דהדר ליה ממכה אדם דהוי בקטלא הדר ביה לגמרי ונקט האי קרא דמכה נפש בהמה דסמיך לאיש כי יתן מום ולפי זה מצי למגרס וסמיך ליה דמשום דסמיך ליה נקט האי קרא ולא משום סמוכים:

אף הכאה האמורה באדם לתשלומין. י"ס דגרסי בתר הכי והכתיב איש כי יכה כל נפש אדם מות יומת פירוש שימיתו אברו תחת אברו של חבירו ומשני יומת בממון וממאי דבממון אימא מיתה ממש לא ס"ד חדא דהא איתקש למכה נפש בהמה ועוד דכתיב התם כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו ש"מ ממון ואין נראה לר"י אותה גירסא כלל חדא דאיש כי יכה כל נפש אדם מוקמינן בהנשרפין (סנהדרין דף עח.) בקטלא גבי פלוגתא דרבי יהודה בן בתירה ורבנן גבי הכוהו י' בני אדם בי' מקלות ועוד דלממון לא אצטריך ועוד מאי פריך מעיקרא והכתיב איש כי יכה כל נפש אדם מי אלים מקרא דעין תחת עין דמוקמינן ליה בממון בג"ש דהכאה הכאה ועוד מכיון דכתיב כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו למה לי הך ג"ש דהכאה הכאה ע"כ נראה דל"ג ליה כלל:

__מכדי__ רשעתו נפקא. פירושו בסוף פ"ב (דף כו.):

מאי חזית דילפת ממכה בהמה נילף ממכה אדם. אע"ג דלהא לא איצטריך דממילא הוה אמרינן עין תחת עין ממש מ"מ איצטריך דלא נילף ממכה בהמה:

מכה מכה למ"ל. וא"ת דרבא דריש מיניה בפרק אלו נערות (כתובות דף לה.) בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות לתשלומין מג"ש דמכה מכה וי"ל דרבא לטעמיה דדריש לקמן עין תחת עין ממון מקרא אחרינא:

רב

[דיבור זה צ"ל אחר ד"ה מאי]
[ד"ה עליו]

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ג:

ב ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:

ג ג מיי' שם פ"ב הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:

ד ד מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף טז:

ה ה ו ז מיי' שם הלכה יד והלכה יט טוש"ע שם סעיף יט:

ו ח מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יז:

ז ט מיי' שם פ"ג הלכה א טוש"ע שם סעיף כד:

ח י מיי' פ"א מהלכות חובל הלכה ג ד ה:

ט כ מיי' פ"א מהלכות רוצח הלכה ד סמג לאוין קסא:

הגהות הב"ח

(א) במשנה עלו בו למחים: (ב) גמ' לאו מכה הוא אנן הכאה הכאה: (ג) רש"י ד"ה נילף וכו' והכא נמי כי כתיב כי יתן:

מסורת הש"ס

[שמות כא] [דברים כה] [כתובות מ.] שם לח. דברים כה [מכות ד: יג: כתובו' לב:לג.] אי בעית סיב דמי עינא ואי בעית עיור עינא לישנא אחרינא אי בעי כו' רש"ל [לקמן פד. כתובות לג. סנהדרין כח.]

שמות כא, ויקרא כד, במדבר לה, ויקרא כד, שם, שם, שם, ויקרא כד

קטן שהרג את הגדול וגדול שהרג את הקטן היכי קטלינן ליה התורה אמרה °משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם אלא נשמה שקיל מיניה נשמה אמר רחמנא נשקול מיניה ה"נ נהורא שקיל מיניה נהורא אמר רחמנא נשקול מיניה תניא אידך רבי שמעון בן יוחי אומר עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין ממש (א) הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקיטע חיגר וחיגר היאך אני מקיים בזה עין תחת עין והתורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם אמרי ומאי קושיא דלמא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ופטרינן ליה דאי לא תימא הכי טרפה שהרג את השלם מאי עבדינן ליה אלא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר *ופטרינן ליה דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא °כן ינתן בו ואין נתינה אלא ממון אלא מעתה °כאשר יתן מום באדם הכי נמי דממון הוא אמרי דבי רבי ישמעאל קרא יתירא דרשי מכדי כתיב °ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו כן ינתן בו למה לי ש"מ ממון כאשר יתן מום באדם למה לי *אידי דבעי מיכתב כן ינתן בו כתב נמי כאשר יתן מום באדם דבי רבי חייא תנא אמר קרא °יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אלא מעתה °רגל ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא יתירא קא דרשי מכדי כתיב °ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למה לי ש"מ ממון רגל ברגל למה לי אידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל אביי (ב) אומר אתיא מדתני דבי חזקיה *דתנא דבי חזקיה °עין תחת עין נפש תחת נפש ולא נפש ועין תחת עין ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשכחת לה עין ונפש תחת עין דבהדי דעויר ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא מימד אמדינן ליה אי מצי מקבל עבדינן ואי לא מצי מקבל לא עבדינן ואי אמדינן דמצי מקבל ועבדינן ביה ונפק רוחיה אי מיית לימות מי לא תנן גבי מלקות *[ג]אמדוהו ומת תחת ידו פטור רב זביד משמיה *) דרבה אמר אמר קרא °פצע תחת פצע *ליתן צער במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דלהאי הוי ליה צערא להאי נמי אית ליה צערא ומאי קושיא דלמא איכא איניש דמפנק אית ליה צערא טפי ואיכא איניש דלא מפנק לית ליה צערא למאי נפקא מינה למתבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר קרא °ורפא ירפא ליתן רפואה במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשריה הייא ואיכא דלא סליק בשריה הייא למאי נפקא מינה למיתב ליה היאך דביני ביני רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור כתיב הכא °עין תחת עין וכתיב התם °שלם ישלם שור תחת השור מה להלן ממון אף כאן ממון מאי חזית דילפת תחת תחת משור נילף תחת תחת מאדם דכתיב °ונתת נפש תחת נפש מה להלן ממש אף כאן ממש אמרי דנין נזקין מנזקין ואין דנין נזקין ממיתה אדרבה דנין אדם מאדם ואין דנין אדם מבהמה אלא אמר רב אשי °מתחת אשר ענה יליף ליה אדם מאדם ונזיקין מנזיקין תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש ממש סלקא דעתך רבי אליעזר לית ליה ככל הני תנאי אמר *רבה לומר שאין שמין אותו כעבד א"ל אביי אלא כמאן כבן חורין בן חורין מי אית ליה דמי אלא אמר רב אשי לומר שאין שמין אותו בניזק אלא במזיק: ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר להו זילו שומו ליה ארבעה דברים אמר ליה רבא והא אנן חמשה תנן א"ל לבר מנזק קאמינא אמר ליה אביי והא חמור הוא וחמור אינו משלם אלא נזק אמר להו זילו שומו ליה נזקיה והא כעבדא בעי למשיימיה אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמר להו אבוה דינוקא לא בעינא דזילא ביה מילתא אמרו ליה והא קא מחייבת ליה לינוקא אמר להו לכי גדיל מפייסנא ליה מדידי: ההוא תורא דאלס ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר °כל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר להו לא צריכא °דאי תפס רבא לטעמיה דאמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין גובין אותו בבבל מ"ש נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור דלא אלהים בעינן וליכא נזקי שור בשור ושור באדם נמי אלהים

*) [ס"א דרבא וכן הגיה יעב"ץ]

רש"י

קטן שהרג. אדם גדול שהרג את הגדול: קיטע וקיטע היאך אני קורא כו'. וכי תימא הכא נשקול ממונא התורה אמרה משפט שוה: ופטרינן ליה · בולא כלום והוי משפט שוה או ליטול אבר ממש או לפטור לגמרי: מאי עבדינן ליה הא גברא קטילא הוא והוה ליה °עדות שאי אתה יכול להזימה דהא אי משתכחי עדים זוממים פטורים דגברי קטילא בעו למקטל והלכך איהו נמי פטור והכי אמרינן בר"ו בן הנשרפין (סנהדרין דף עח.): ביד. גבי עד זומם כתיב ותשמועינן דאם העיד באיש פלוני שקיטע יד חבירו משלם ממון הניתן מיד ליד: במקום נזק. ואע"פ שיש שם תשלומי הנזק משלם אף הצער ומקרא יתירא קדריש דהא כתיב כויה תחת כויה למה לי פצע תחת פצע וכויה וחבורה מדריש לקמן: ואיכא איניש דלא מפנק כו' נפקא מינה. מפצע תחת פצע למיתב ליה היאך דביני ביני: הייא. מהר כיי אסור הייא במסכת שבת (דף קיט.) אלא במזיק. עינו של מזיק שיימינן כמה הוא שוה לימכר עכשיו וכמה הוא יפה בלא עין והיינו ממש דקאמר עינו של מזיק נישומה תחת עינו של ניזק: וחמור אין משלם אלא נזק. כדאמרינן בפ' ב' (דף כו.) איש בעמיתו ולא שור בעמיתו: והא קמחייבת ליה לינוקא. אתה חב ומריע לו שמוחל אתה על חבלותיו דהא תשלומין של תינוק הן ולא שלך כדתניא לקמן (דף פז:) קטנים יעשה להם סגולה: דאלם. נעם וכסס: כל הנישום כעבד. הואיל ודבר שאין קצוב הוא אין גובין אותו בבבל וטעמא מפרש לקמן: דאי תפס. הכי אמר להו שומו ליה והיום או למחר אם יתפס משלו יעכבנו: נזקי שור בשור. נזקי שור שבאו לו על ידי השור: נזקי שור באדם. נזקין שבאו לשור על ידי אדם: נזקי אדם בשור. אדם שהוזק על ידי שור דבעי למשיימיה כעבדא: אלהים

תוספות

רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור. ושאר אמוראי סברי דאותה ג"ש לענין מיטב* ואין להוציא מג"ש עין תחת עין מפשטיה דמשמע עין ממש אלא מדרשא אחריתא: אלא בדמזיק. דס"ל לרבי אליעזר דהוי ככופר °דמשלם דמי מזיק דרחמנא קרייה כופר אבל אתה לוקח כופר כו' *ותנאי דלעיל ס"ל דדוקא בכופר משלם דמי מזיק משום פדיון נפשו: זילו שומו ליה ד' דברים היה סבור דאדם הזיקו ואותו קטן כל כך גדול היה דמכלמי ליה ומכלם: קנסא

מסורת הש"ס

ויקרא כד | [לעיל כח. וש"נ] | דברים יט | כתובות נח. | שמות כא | מכות כב: | [לעיל כו: לקמן פה.] | שם | דברים כב | גי' רש"ל רבא

עין משפט נר מצוה

[לעיל ס.]

י א מיי' פ"ב מהלכות רוצח הלכה ט ופ"כ מהל' עדות הלכה ז:

עיין רש"א

יא ב מיי' פט"ז מהלכות סנהדרין הלכה יב:

יב ג מיי' פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה י סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' א:

יג ד מיי' שם הלכה יז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' א סעיף ה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' עין ממש אמרת הרי שהיה סומא: (ב) שם אביי אמר אתיא:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מאי עבדינן ליה וכו' עדות שאי אתה יכול להזימה. ק"ל כיון דהוא עדות שא"א יכול להזימה לא מיקרי עדות ואמרי שמא באמת לא הרג. א"כ מאי פרכינן הא שפיר מתקיים משפט אחד אלא דפטרינן ליה דליכא עדות דהרג וצ"ע: תוד"ה אלא בדמזיק וכו' דמשלם דמי מזיק. לעיל דף מ ע"א:

עין משפט
נר מצוה

יד א ב ג מיי' פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ח והלכה ט סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' א' סעיף א:

רב"ל מ"ז

[ד"ה אי]

טו ד מיי' שם הלכה י ועיין בכ"מ ובל"מ טוש"ע שם סעיף ב:

טז ה ו ז מיי' שם הלכה יא סמג שם טוח"מ שם:

יז ח מיי' שם ועי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

רש"ל

אלהים בעינן וליכא אלא מאי שנא שור בשור ושור באדם דשליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלוואות אדם באדם ואדם בשור נמי שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות אמרי כי קא עבדינן שליחותייהו במידי דקים לן בגויה במידי דלא קים לן בגויה לא עבדינן שליחותייהו אמרי שור בשור ושור באדם נמי לא קים לן בגויה אלא פוק חזי (א)היכא מזדבני תורא בשוקא אדם באדם ואדם בשור נמי פוק חזי היכא מזדבני עבדי בשוקא ועוד תשלום כפל ותשלום ארבעה וחמשה דקיצי נעבד שליחותייהו אמרי כי קא עבדינן שליחותייהו בממונא בקנסא לא עבדינן שליחותייהו אדם באדם(ב) דממונא הוא נעבד שליחותייהו *כי קא עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא אדם באדם דלא שכיחא לא עבדינן שליחותיהו הרי בושת (ג) ופגם דשכיח נעביד שליחותייהו אמרי הכי נמי דהא רב פפא אגבי ארבע מאה זוזי לבושת והא ליתיה לדרב פפא *דשלח ליה רב חסדא לרב נחמן ושלח ליה חסדא חסדא קנסא קא מגבית בבבל אלא כי עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא ואית ביה הסרון כיס אבל מילתא דשכיחא ולית ביה חסרון כיס אי נמי מילתא דלא שכיחא ואית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו הלכך אדם באדם אע"ג דאית ביה חסרון כיס כיון דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו בושת אע"ג דשכיחא כיון דלית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו ושור בשור גובין בבבל והאמר רבא שור שהזיק אין גובין אותו בבבל דאזיק מאן אילימא דאזיק אדם מאי איריא שור דאזיק אדם אפילו אדם דאזיק אדם נמי אין גובין אותו בבבל אלא פשיטא דאזיק שור וקתני אין גובין אותו בבבל אמרי התם בתם הכא במועד והאמר רבא אין מועד בבבל אמרי דאייעד התם ואייתוה להכא והא מילתא דלא שכיחא היא ומילתא דלא שכיחא הא אמרת דלא עבדינן שליחותייהו דאתו רבנן דהתם וייעדוה הכא סוף סוף מילתא דלא שכיחא היא ואת אמרת מילתא דלא שכיחא לא קא עבדינן שליחותייהו אלא כי קאמר רבא בשן ורגל דמועדין מתחילתן נינהו: צער כוואו בשפוד או במסמר וכו': צער שלא במקום נזק משתלם מאן תנא אמר רבא בן עזאי היא דתניא רבי אומר כויה נאמרה תחילה בן עזאי אומר חבורה נאמרה תחילה במאי קא מיפלגי רבי סבר כויה דלית בה חבורה משמע כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דאית בה חבורה אין אי לא לא ובן עזאי סבר כויה דאית בה חבורה משמע כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דלית בה חבורה מתקיף לה רב פפא אדרבה איפכא מסתברא רבי אומר כויה נאמרה תחילה סבר כויה דאית בה חבורה משמע כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דלית בה חבורה בן עזאי אומר חבורה נאמרה תחילה סבר כויה דלית בה חבורה משמע כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דאית בה חבורה אין אי לא לא ואמסקנא קיימי אי נמי דכולי עלמא כויה בין דאית בה חבורה בין דלית בה חבורה משמע והכא

בכלל

קנסא קמגבית בבבל. לאו דוקא קנס אלא משום דלית ביה חסרון כיס קרי ליה קנס: אי נמי אית ביה חסרון כיס ולא שכיח לא עבדינן שליחותייהו וגזלות וחבלות דבעי מומחים כדאמר בפרק קמא דסנהדרין (דף ב:) איכא למימר דגזלות וחבלות מילתא דלא שכיח היא *(טפי) אבל הודאות והלואות שכיחי וכן יש בהמגרש (גיטין דף פח: ושם*) ותימה דבכמה מקומות שהיו דנין דיני גזלות בהגוזל (לקמן דף צו:) ההוא גברא דגזל פדנא דתורא ובהגוזל בתרא (לקמן דף קטו·) נרשאה גנב ספרא וההוא דגנב גלימא ובהרבה מקומות יש לדחות דכל הנהו איירי בתפס או ע"י דא"ל אקבעו דינא לא"י כדאמר בפרק קמא (דף טו:) וי"מ דדוקא גזילות שע"י חבלות כגון דמנגו בי תרי ומחו אהדדי עד שתקף אחד מהן וגזל את חבירו דכי האי גוונא לא שכיח [טפי] ולא עבדינן שליחותייהו ומעשים בכל יום שאנו דנין דיני גזילות צער שלא במקום נזק דמשתלם מאן תנא. פירשתי בסוף פרק ב' (דף כו: ושם ד"ה הא):

כלל

אלהים בעינן. דהא כולהו בפרשת אלה המשפטים כתיבי אדם באדם וכי יריבון אדם בשור וכי יגח ובההיא פרשה כתיב עד האלהים יבא דבר שניהם וקסבר אכולהו קאי והיינו מומחין וסמוכין ובבבל אין סמיכה כדאמר בסנהדרין פ' קמא (דף יד·) שור בשור ושור באדם ומי התם כתיבי שור בשור וכי יגוף שור וגו' שור באדם ארבעה שומרים התם כתיבי ושליחות יד התם כתיב: מידי דהוה אהודאות והלואות. דאמר בפרק קמא דסנהדרין (ד' ג·) דלא בעינן מומחין שלא תנעול דלת בפני לווין הודאות הבא לידון בעדי הודאה שאמרו בפנינו הודה לו והלואות שבא לידון בעדי הלואה שאומרים בפנינו הלוה לו. דלא קים לן כגון הכא דבעינן לשיימיה: תשלומי כפל נעבד שליחותיה. אלמה קיימא לן דאין דנין דיני קנסות בבבל: אדם באדם דממונא הוא. דקא מפחתיה מדמיה: ופגם. שייך באונס ומפתה והוא במקום נזק דאומדים כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לבעולה להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח ממנו אלמא ממונא הוא דאפחתה מכספא בושת לאו קנס הוא שהרי אין קצוב אלא לפי המבייש והמתבייש. ד' מאה זוזי. כדתנן גרס באזנו תלש בשערו כו' במתני' (לקמן דף צ.): דשלח ליה רב חסדא. בהמניח את הכד (לעיל דף כז:): חסרון כיס ושכיח. הודאה והלואה: מאי איריא שור דאזיק אדם. דלא שכיח לגמרי: אפילו אדם דאזיק אדם. דשכיח טפי קאמר רבא דאין דנין: בתם. אין גובין דקיימא לן פלגא נזקא קנסא בפ"ק (ד' טו:): אין מועד בבבל. דכיון דמנגיחות דתמות לא מייתינן ליה לבי דינא היכי מייעד ליה: והא לא שכיחא הוא. לבא שור מועד מארץ ישראל לבבל ואמרינן לעיל במילתא דלא שכיח לא עבדינן שליחותייהו: אלא כי קאמר רבא. דשור בשור גובין בבבל· בשן ורגל קאמר. כגון שנתחכך בחבירו להנאתו והזיקו (*ואפילו על שור אחר) דהיינו תולדה דשן או שהזיק את שור חבירו בגופו דרך הילוכו שדחפו ולא כוון דהוי תולדה דרגל: צער שלא במקום נזק. כי מתניתי' על צפורנו דלא אפחתיה: ה"ג רבי אומר כויה נאמרה תחילה בן עזאי אומר חבורה נאמרה תחילה. כויה דלית בה חבורה משמע. והיינו דקאמר כויה לחודה נאמרה תחילה כלומר כויה שנאמר בפסוק תחילה היינו שומעין שיהא חייב על כויה גרידא אפילו בלא חבורה דליכא אלא צער לכך הוצרכה חבורה ללמד שאין חייב כלום עד שיהא חבורה עמה דכיון דמשלם רפוי משום חבורה משלם נמי צער אבל שלא במקום חבורה כגון על צפורן פטור דצער בלא נזק לא משלם דאי לאו משום הכי לא אצטריך חבורה דהשתא כויה בלא חבורה שמעינן דחייב כל שכן חבורה שיש בה נזק: בן עזאי סבר כויה דאית בה חבורה משמע. והיינו דקאמר חבורה נאמרה תחילה כלומר מכויה האמורה ראשונה היינו שומעין שאין חייב אלא במקום שיש בה חבורה דסתם כויה יש בה חבורה לפיכך הוצרכה תורה לכתוב חבורה בהדיא דהשתא על ברחך כויה דרישא בלא חבורה היא וחייב בצער בלא נזק כמתניתין: איפכא מסתברא. ומתניתין רבי היא ולא בן עזאי דלא עקרינן ליה מרבי דהוא סדרה ועוד דהכי מסתברא טפי דהא נאמרה דקאמרי רבי ובן עזאי אמסקנא דמילתא קיימי דמתוקמא בה דרשא דקרא ולאו אמשמעות קמא קאי דסוף המקרא עתיד להוליאו· והכי קאמר רבי סוף המקרא מוכיח לנו דכויה בלא חבורה חייב הכתוב בתחילתו וצער משלם שלא במקום נזק מאי טעמא כויה דאית בה חבורה משמע כתב רחמנא כו' ובן עזאי אומר סוף המקרא מוכיח לנו דחבורה נאמרה תחילה כלומר מסוף המקרא אנו למדין שכויה שחייב הכתוב בתחלתו אינה אלא אם כן יש עמה חבורה מאי טעמא כויה (נאמרה תחילה) דלית בה חבורה משמע כו': ואמסקנא קיימי. האי נאמרה דקאמרי אסוף הדרשה ועיקרה שהיא עומדת קיימי:

רבי

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא פוק חזי (היכא).תז"מ ונ"ב ס"א כמה וכן בסמוך: (ב) שם אדם באדם ופגם דממונא הוא: (ג) שם הרי בושת דשכיח כנ"ל ותיבת ופגם נמחק·

מסורת הש"ס

גיטין פח:

לעיל כז:

רב"ל מ"ז

רש"ל מ"ז

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

בכלל ופרט המרוחקים זה מזה קמפלגי רבי סבר אין דנין אותו בכלל ופרט ובן עזאי סבר דנין אותו בכלל ופרט וכי תימא חבורה לרבי למה לי לדמים יתרים: אומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול וכו': צער במקום נזק היכי שיימינן אמר אבוה דשמואל אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו לקטוע לו ידו לא צער להודיה הוא הא כולהו חמשה דברים איכא ועוד בשופטני עסקינן אלא לקטוע ידו הקטועה ידו הקטועה נמי לא צער להודיה איכא הא צער ובושת איכא דכסיפא ליה מילתא למשקל מבשרו למשדייה לכלבים אלא אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סם לסייף אמרי הכא נמי לא שקיל ומצער נפשיה אלא "אומדין כמה אדם רוצה ליתן לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סייף לסם האי ליטול ליתן מבעי ליה אמר רב הונא בריה דרב יהושע ליטול זה מזה מה שנתן זה: רפוי הכהו חייב לרפאותו וכו': [ת"ר] "עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה חייב לרפאותו וחייב ליתן לו דמי שבתו שלא מחמת המכה אינו חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו ר' יהודה אומר אף מחמת המכה חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו וחכמים אומרים שבתו ורפואתו כל שחייב בשבת חייב בריפוי ושאינו חייב בשבת אינו חייב בריפוי במאי קא מיפלגי °אמר רבה אשכחתינהו לרבנן בבי רב דיתבי וקאמרי הכא במכה ניתנה לאגד קמיפלגי רבנן סברי מכה ניתנה לאגד ורבי יהודה סבר מכה לא ניתנה לאגד ריפוי דתנא ביה קרא מיחייב שבת דלא תנא ביה קרא לא מיחייב ואמינא להו אנא אי מכה לא ניתנה לאגד ריפוי נמי לא מיחייב אלא דכולי עלמא מכה ניתנה לאגד ולא ניתנה לאגד יתירה ר' יהודה סבר כיון דלא ניתנה לאגד יתירה ריפוי דתנא ביה קרא מיחייב שבת דלא תנא ביה קרא לא מיחייב ורבנן סברי כיון דתנא ביה קרא בריפוי אשבת נמי מיחייב דאיתקש לריפוי ור' יהודה סבר שבת לא מיחייב דמעטיה רחמנא רק ורבנן רק לשלא מחמת המכה הוא דאתא ולרבנן בתראי דאמרי כל שחייב בשבת חייב בריפוי וכל שאינו חייב בשבת אינו חייב בריפוי ריפוי דתנא ביה קרא למה לי מיבעי ליה לכדתנא דבי ר' ישמעאל דתניא *דבי ר' ישמעאל אומר °ורפא ירפא "מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות ת"ר מנין שאם עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה שחייב לרפאותו וחייב ליתן לו שבתו ת"ל רק שבתו יתן ורפא ירפא יכול אפילו שלא מחמת המכה ת"ל רק ר' יוסי בר יהודה אומר אף מחמת המכה פטור שנאמר רק איכא דאמרי אף מחמת המכה פטור לגמרי כרבנן בתראי ואיכא דאמרי אף מחמת המכה פטור משבת וחייב בריפוי כמאן כאבוה: אמר מר יכול אפילו שלא מחמת המכה ת"ל רק שלא מחמת המכה בעי קרא אמרי מאי שלא מחמת המכה כדתניא "הרי שעבר על דברי רופא ואכל דבש או כל מיני מתיקה מפני שדבש וכל מיני מתיקה קשין למכה והעלה מכתו גרגותני יכול יהא חייב לרפאותו ת"ל רק מאי גרגותני אמר אביי נאתא כריכתא מאי אסותיה אהלא וקירא וקלבא ואי א"ל אסייך אנא א] א"ל *"דמית עלי כאריא ארבא ואי א"ל מייתינא אסיא דמגן במגן א"ל 'אסיא דמגן במגן מגן שוה ואי אמר מייתינא לך אסיא רחיקא אמר ליה 'אסיא רחיקא עינא עוירא ואי א"ל היאך הב לי לדידי ואנא מסינא נפשאי "א"ל פשעת בנפשך ושקלת מינאי טפי ואי א"ל קוץ לי מקץ א"ל °כל שכן דפשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק תנא 'וכולן משתלמין במקום נזק מנהני מילי אמר רב זביד משמיה דרבא אמר קרא °פצע תחת פצע *ליתן צער במקום נזק האי מבעי ליה לרבות

תורה אור: שמות כא | ברכות ס. | [ב"מ קה: ב"ב קסח.] | שמות כא | לעיל כו: סד.

רש"י

רבי סבר אין דנין. הכא נמי כויה נאמרה תחילה כלל דכויה משמע בין שיש עמה חבורה בין שאין עמה חבורה ואי הוי חבורה סמיך ליה הוי דרשי חבורה פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט יש עמה חבורה אין אין עמה חבורה לא השתא דכתיב פצע בינתים לא דייניגן ולקמן פריך חבורה לרבי למה לי והייט דקאמר כויה נאמרה תחילה כלומר מתחילת הפסוק אנו למדין שהוא חייב בכויה גרידא ולא נאמר סופו מוכיח שמתחילתו לא חייב אלא כשיש חבורה ואין דנין ומתני' רבי היא: למה לי. הואיל ומרישא שמעינן לתרוייהו: לדמים יתרים. דאי לא כתיב אלא כויה תחת כויה הוה אמרינן בין אית ביה חבורה בין לית ביה חבורה דמי כויה משלם אבל תרתי לא משלם קמ"ל דמשלם תרוייהו: צער במקום נזק. היכא דקטע את ידו ונתן לו דמיה: היכי שיימינן. את הצער הלא יש לו לקוצצה בשביל הדמים שנוטל: ידו הקטועה. ומחוברת בגידין למותין ואינה ראויה לו למלאכה: בין סם לסייף. ידו המוכתבת למלך לקוצצה בסם שאין שם צער כלל כמה רוצה ליטול לקוצצה בסייף: הא לא שקיל. כל ממון שבעולם לצער נפשיה לקוצצה וכאן כבר נעשה מעשה: כמה אדם רוצה ליתן. לשליח המלך מידו המוכתבת למלכות לקוטעה בסייף ויקטענה השליח בסם: ליטול. מן המזיק מה שנתן זה למלך: דמי שבתו. דמחמת הצמחים נפל למשכב: ה"ג וחכמים אומרים שבתו ורפואתו כל שישנו כו'. הקישן הכתוב וזה שאין חייב בשבת אינו חייב בריפוי ורבנן קמאי מחייבי ליה לתרוייהו: נתנה לאגד. נתנה רשות לנחבל לאוגדה ולעטפה מפני צער הצנה ועולין הצמחים מחמת הבל וחום האגד: לא נתנה. רשות לאגד וזה להנאתו אגד הלכך צמחים שעלו בה אין על המזיק להתחייב עליהן: דתנא ביה. דשנה עליו הכתוב: ורבנן. ת"ק: רק לשלא מחמת המכה אתא. שעבר על דברי רופא כדמפרש לקמן: נתנה רשות לרופאים לרפאות. ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי: תלמוד לומר שבתו יתן ורפא ירפא. שינה הכתוב בריפוי לחייבו אף על הצמחים והקיש שבת לריפוי: נאתא כריכתא. בשר מת: אהלא. אהלמ"י בלע"ז: וקירא. שעוה: וקלבא. רשינ"א שבחביות של יין: ואי אמר ליה. מזיק אסייך אנא אני מרפא אותך ואיני נותן דמי אסייך: אסיא רחיקא. ומוזיל גבי: עינא עוירא. שעתיד לילך לדרכו ואין חושש אם עיור עינו של זה: (א)אסיא דמגן. שירפא בחנם וקרובו הוא: כ"ש. דלא ניחא לי בהכי דאי פשעת בנפשך גנאי גדול הוא לי דקרו לי שור המזיק:

לרבות

תוספות

בכלל ופרט המרוחקין זה מזה. נראה לר"י דבכלל ופרט המרוחקין זה מזה דפליגי תנאי דהכא וההוא דפליגי נמי אביי ורבא בריש בנות כותים (נדה דף לג.) היינו דוקא בחד עניינא אבל בתרי עניני לכ"ע אין דנין כדמוכח בפ"ק דפסחים (דף ו: ושם) ובכל המנחות (מנחות נה: ושם) וההיא דנגמר הדין (סנהדרין דף מו: ושם) גבי והומת ותלית אם נחשבנו כתרי עניני לפי שמרוחקין יותר מאותם שבכאן ושבנדה אתיא ההיא דנגמר הדין ככ"ע אבל אם נחשביה כחד עניינא אתי סוגיא דהתם כמ"ד אין דנין: לדמים יתרים. פי' בקונטרס דאי לא כתיב אלא כויה ה"א אפילו אית ליה חבורה דמי כויה הוא דמשלם אבל תרתי לא משלם קמ"ל דמשלם תרוייהו *צער במקום נזק ואין נראה לר"י דהא צער במקום נזק נפקא לן מפצע תחת פצע ועוד דלמה היה לנו לומר שהצער יפטר את הנזק ואת הרפוי ונראה לר"י לדמים יתרים שמשלם בצער שיש בו רושם יותר מבצער שאין בו רושם אע"פ שאין מצטער בזה יותר מבזה משלם יותר לפי שמתגנה מחמת הרושם: עלו בו צמחים כו'. כשלא אמדוהו מיירי דאי באמדוהו הא אמרינן לקמן (דף צא.) אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו: שניתנה רשות לרופא לרפאות. וא"ת והא מרפא לחודיה שמעינן ליה וי"ל דה"א ה"מ מכה בידי אדם אבל חולי הבא בידי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי: עבר על דברי הרופא. לא חשיב ליה פושע כ"כ: פשעת בנפשך ומפסדת לי. היכא דלא אמדוהו:

רואין

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ב מהל' חובל ומזיק הלכה י סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף טו:

יט ב מיי' שם הלכה יט ועיין בהשגות ובכ"מ טוש"ע שם סעיף יט:

כ ג טוש"ע י"ד סי' שלו סעיף א:

כא ד מיי' שם הלכה כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף כ:

כב ה ו מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף כא:

אין זה לשון הקונטרס ועיין רש"א

כג ז מיי' שם ועיין בל"מ טוש"ע שם סעיף כב:

כד ח ט מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף כג:

כה י מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ג ד:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אסיא דמגן נ"ל קודם ד"ה אסיא רחיקא:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבה אשכחתינהו לרבנן. סוכה יז ע"א וש"נ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' א"ל דמית עלי כאריא ארבא כארי. אורב ועיין בערוך ערך ארב:

עין משפט
נר מצוה

כו א מיי' פ"ב מהלכות חובל ומזיק הלכה ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ט:

כז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

כח ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:

כט ד מיי' פ"ג שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ח:

ל ה ו ז מיי' פ"ב שם הלכה יא יג טוש"ע שם סעיף יז:

לא ח מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף כה:

לב ט מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף כו בהג"ה:

לג י כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף כו:

לד ל מיי' שם פ"ד הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תכד סעיף א:

לה מ מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ג:

[ד"ה תרש]

*לרבות; שוגג כמזיד ואונס כרצון אם כן נכתוב קרא פצע בפצע מאי פצע תחת פצע ש"מ תרתי רב פפא משמיה דרבא אמר אמר קרא ורפא ירפא ליתן רפואה במקום נזק האי מבעי ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות א"כ נכתוב קרא ורופא ירפא ש"מ ליתן רפואה במקום נזק ואכתי מבעי ליה לכדאמרן למיתני ביה קרא בריפוי °א"כ לימא קרא או רפא רפא או ירפא ירפא מאי ורפא ירפא ש"מ ליתן רפואה במקום נזק מכלל דמשכחת להו שלא במקום נזק שלא במקום נזק היכי משכחת להו צער "כדקתני צער כוואו בשפוד או במסמר ואפילו על צפורנו מקום שאינו עושה חבורה ריפוי ידהוה כאיב ליה מידי וסליק ואייתי ליה סמא חריפא ואחווריה לבישריה דצריך לאותבי ליה סמא לאנקוטיה גוונא דבישריה שבת ידהדקיה באינדרונא ובטליה יבושת דרק ליה באפיה: שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין: תנו רבנן שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין ואם תאמר לקתה מדת הדין דכי מיתפח האי גברא לאו אגרא דשומר קישואים הוא שקיל אלא דלי דוולא ושקיל אגרא אי נמי אזיל בשליח ושקיל אגרא מדת הדין לא לקתה שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו אמר רבא "קטע את ידו נותן לו דמי ידו ושבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין ישיבר את רגלו נותן לו דמי רגלו ושבת רואין אותו כאילו הוא שומר את הפתח 'סימא את עינו נותן לו דמי עינו ושבת רואין אותו כאילו הוא מטחינו בריחים "חירשו נותן לו דמי כולו בעי רבא קטע את ידו ולא אמדוהו שיבר את רגלו ולא אמדוהו סימא את עינו ולא אמדוהו ולבסוף חירשו מהו מי אמרינן כיון דלא אמדוהו בחד אומדנא סגי ליה ויהיב ליה דמי כוליה בהדי הדדי או דלמא חדא חדא אמדינן ויהבינן ליה נפקא מיניה °דבעי למיתב ליה צער ובושת דכל חדא וחדא נהי דנזק וריפוי ושבת דכל חדא וחדא לא יהבינן ליה דכיון דקא יהיב ליה דמי כוליה כמאן דקטליה דמי והא יהיב ליה דמי כוליה צער ובושת מיהת דכל חדא וחדא יהיב דהא הוה ליה צער ובושת ואם תימצי לומר כיון דלא אמדוהו 'קא יהיב ליה דמי כוליה בהדי הדדי אמדוהו מהו מי אמרינן כיון דאמדוהו חדא חדא בעי למיתב ליה או דלמא כיון דלא שלים יהיב ליה דמי כוליה 'תיקו בעי רבה שבת הפוחתתו ברמים מהו היכי דמי כגון שהכהו על ידו וצמתה ידו וסופה לחזור מאי כיון דסופה לחזור לא יהיב ליה ולא מידי או דלמא השתא מיהת אפחתיה תא שמע *'המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה °והחובל בחבירו ביום הכפורים חייב

רואין אותו כאילו שומר קישואין. שכבר נתן לו דמי ידו או דמי רגלו שומר קישואין לא קאי ארגל דברגלו קאמר בגמרא שבת כשומר הפתח אבל קישואין אין יכול לשמור א"כ בגמ' איירי בשיבר שני רגליו דומיא דסימא את עינו דאיירי בסימא שתי עיניו דאי עינו אחת עדיין הוא ראוי לכל זה שהיה ראוי בתחילה ובתוספתא (פ"ט) נמי קתני רואין אותו כאילו הוא חיגר שומר קישואין משמע דחיגר יכול לשמור ונראה דאם היה מלמד תינוקות לא נאמר כאילו הוא שומר קישואין ובשיבר רגלו אם היה עושה מעשה מחט או נוקב מרגליות לא נאמר כאילו הוא שומר הפתח דאם כן לקתה מדת הדין אלא הכא בסתם בני אדם שאין בעלי אומנות:

דכי מתפח האי גברא. כלומר בתחילה כשהיה בריא:

חרשו נותן לו דמי כולו. ע"כ לא מיירי באותו שקיטע את ידו ושיבר את רגלו וסימא עינו אלא אפילו באדם שלם דומיא דסימא עינו דלא איירי באותו שקיטע ידו ושיבר רגלו דהא בשיבר רגלו אין נותן אלא כשומר הפתח שהוא פחות מטחינת הריחים ותימה דמשמע הכא דחרש לא שוי מידי מדנותן לו דמי כולו ובפ"ק דערכין (דף ב: ושם*) תנן חש"ו נידרין ונערכין ואור"ת דיש לחלק בין חרש בידי אדם לחרש בידי שמים ולר"י נראה דהכא באדם שאין בר אומנות כדפי' לעיל וכן משמע מדנקט דלי דוולא ואזיל בשליחות הלכך כשנתחרש אין שוה כלום והתם מיירי כשיש לו אומנות:

נהי דנזק וריפוי ושבת דכל חדא וחדא לא יהיב ליה. תימה בשלמא נזק ושבת דין שלא יתן שכל זה בכלל דמי כולו אלא ריפוי למה פשיטא ליה שיהיה בכלל דמי כולו יותר מצער ובושת ונראה דגרס ריפוי בהדי צער ובושת ולא (הכא) בהדי נזק ושבת אך אכתי קשה דמאי קמיבעיא ליה דלמה יפטר מריפוי וצער ובושת דכל חדא וחדא בשביל שחרשו לבסוף ונתן לו דמי כולו מ"ש מקיטע ידו שאע"פ שהוא נותן נזק שהוא דמי ידו נותן ריפוי צער ובושת ועוד אטו אם חבל בחרש וכי יפטר מריפוי צער ובושת מיהו מהא דתנן לקמן (דף פו.) החובל בחרש חייב אין לדקדק דמצי"ל דהתם בחרש בידי שמים כדברי ר"ת או הוא בר אומנות ועוד דלעיל אשכחן דחייב ריפוי שלא במקום נזק ועוד תימה דפעמים מרויח במה שחרשו לבסוף כגון שהצער והריפוי היה עולה יותר מדמי כולו ונראה לר"י דפשיטא דמשלם צער ובושת וריפוי דכל חדא וחדא ומבעי ליה כגון שקיטע ידו יום ראשון ולא אמדוהו וביום שני שיבר רגלו ולא אמדוהו וביום השלישי חרשו מי אמרינן דחשיב כאילו עשה הכל בפעם אחת ואומדין הכל ביחד או דלמא כיון שהחבלות היו בזה אחר זה אומדין לכל אחת ריפוי וצער ובושת שלה בפני עצמה ונ"מ שאין עולה כ"כ כשאומדין הכל ביחד כמו שעולה כשאומדין כל אחת בפני עצמה:

שבת הפוחתתו בדמים מהו. כגון שהכהו על ידו ולמחה וסופה לחזור שמלבד שבתו שבכל יום ויום עד שיתרפא נפחתו דמיו שאין בני אדם בקיאין להכיר בידו אם סופה לחזור ולא יכניסו עצמן בספק לקנותו כבריא ושולט בשתי ידיו וסבורין שלא יתרפא עוד אבל בדבר הידוע שסופו לחזור מודה 'אביי שאין נותן לו אלא שבת שבכל יום ויום:

לרבות שוגג כמזיד. בפ' שני (דף כו:): דהוה כאיב ליה מידי וסליק. שהיה לו מכה בבשרו והיתה מתרפאת: ואחווריה לבשריה. הפכו למראה צרעת: דהדקיה. סגרו במסגר: לקתה מדת הדין. כלומר לא שלם לו כל צרכו דהא כי מתפח האי גברא מחולי זה שנקטע (רגלו) לא אגרא דשומר קישואין שקיל אלא דויל דוולא ושקיל אגרא יתירא ונמצא שכל ימי חליו אבד את זאת: א"כ. כי נקטעה (ידו): אזיל בשליחותא ושקיל אגרא. יתירא ואיגלאי מילתא דלאו בר שימור קישואין: מדת הדין לא לקתה שכבר נתן לו כו'. ולכשיתרפא (א) אינו ראוי לדלות ולילך בשליחות: קיטע ידו. עדיין הוא ראוי (ב) לשומר קישואין הלכך שבת כל ימי חליו נותן לו שכר שימור קישואין: שיבר את רגלו. ושוב אינו ראוי לשמור קישואין שצריך להלך סביב הגנה: חירשו. אין ראוי לכלום: קיטע את ידו ולא אמדוהו. בית דין ולא אמרו למזיק תן לו כך וכך ריפוי כך וכך שבת צער ובושת ואחרי כן שיבר את רגלו קודם שיתרפא: חדא חדא אמרינן. ואע"ג דבנזק לא נפקא לן מינה מידי דהא סוף סוף כל שעה הולכין ופוחתין את דמיו הלכך בין אומד כולה בין אומד כל אחד בפני עצמו מדה אחת היא: נפקא מינה למיתב ליה צער ובשת דכל אחד. אבל ריפוי לא שהרי לא נתרפא בינתים ושבת לא שהרי נותן לו דמי כל מה שהיה שוה מתחילה והרי הוא עבדו: שבת הפוחתתו מדמים. הכהו מכה שהוא צריך לשבות ממלאכתו וסופו להיות שלם כבתחילה ואין כאן אלא שבת אבל פוחתו עכשיו בדמים שאם היה בא לימכר עכשיו היו דמיו פוחתין: מהו. מי מחייב אפחת דמיו דהשתא או לא: צמתה. דשטריר"ט בלע"ז לשון צומת הגידין מקום שהגידין צומתין (חולין דף עו.): כיון דסופה לחזור לא יהיב ליה. דמי ידו: ולא עשה בהן חבורה. דאין עליו חיוב מיתה עד שיעשה בהם חבורה באלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פה:):

מסורת
השים

נ"ל ידו. רש"ל

[לעיל כו:]

נ"ל רגלו. רש"ל ועיין רש"א

נקמן פו.

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה מדת הדין וכו' ולכשיתרפא נמי אינו ראוי: (ב) ד"ה קיטע וכו' ראוי לשמור קישואין:

גליון הש"ס
גמ' א"כ לימא קרא או רפא רפא. וכן לעיל דף סה ע"א וש"נ:

יגון

חייב בבולן האי לא עשה חבורה היכי דמי לאו כגון שהכהו על ידו וסופו לחזור וקתני חייב בבולן אמרי הכא במאי עסקינן כגון שחירשו ולא עשה בו חבורה *והאמר רבה "החורש את אביו נהרג לפי שאי אפשר לחרישה בלא חבורה טיפתא דדמא נפלה ליה באודניה אלא הכא במאי עסקינן כגון שגילחו גילחו מהדר הדר 'והיינו בעיין אמרי הכא במאי עסקינן 'כגון שסכו *נשא דלא הדר צער דאית ליה קרטופני ברישיה וצווחי מהנהו קרטופני ריפוי דבעיא אסויי שבת דהוה מרקיד בי כובי דבעיא מחוי גוני ארישא ולא מחוי מהנהו קרטופני בושת אין לך בושת גדול מזה ומילתא דבעיא ליה לרבה פשיטא ליה לאביי להך גיסא ולרבא להך גיסא דאתמר *הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור אביי אמר נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה ורבא אמר 'אינו נותן לו אלא דמי שבתו שבכל יום ויום איתמר הקוטע יד עבד עברי של חבירו אביי אמר נותן לו שבת גדולה לעבד °ושבת קטנה לרב רבא אמר 'הכל ינתן לעבד וילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות 'פשיטא פיחת אצל עצמו ואצל רבו לא פיחת היכי דמי דפסקיה לריש אוניה או לריש נחיריה הכל לעצמו פיחת אצל רבו פלוגתא דאביי ורבא: בושת הכל לפי המבייש והמתבייש: מני מתניתין לא רבי מאיר ולא ר' יהודה אלא ר' שמעון היא *דתנן וכולן רואין אותן כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם שהן בני אברהם יצחק ויעקב דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר הגדול לפי גודלו והקטן לפי קטנו רבי שמעון אומר עשירים *רואין אותן כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם עניים כפחותין שבהן (א) מני (*השתא) אי רבי מאיר מתניתין קתני הכל לפי המבייש והמתבייש ורבי מאיר כולהו בהדי הדדי נינהו ואי ר' יהודה מתניתין קתני המבייש את הסומא חייב ואילו ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת אלא לאו רבי שמעון היא אפי' תימא ר' יהודה כי אמר ר' יהודה סומא אין לו בושת למשקל מיניה אבל למיתבא ליה יהבינן ליה והא מדקתני סיפא המבייש את הישן חייב וישן שבייש פטור ולא קתני סומא שבייש פטור מכלל דלא שנא הכי ולא שנא הכי אלא מחוורתא מתניתין רבי שמעון היא: מאן תנא להא דתנו רבנן 'נתכוון לבייש את הקטן ובייש את הגדול נותן לגדול דמי בושתו של קטן לבייש את העבד ובייש את בן חורין נותן לבן חורין דמי בושתו של עבד מני לא רבי מאיר ולא רבי יהודה ולא רבי שמעון קא סלקא דעתך קטן קטן בנכסים גדול גדול בנכסים אי רבי מאיר האמר כולהו בהדי הדדי נינהו ואי רבי יהודה האמר *אין לעבדים בושת ואי ר"ש האמר נתכוון לבייש את זה ובייש את זה פטור מאי טעמא כקטלא מה קטלא עד דמתכוון ליה דכתיב °וארב לו וקם עליו עד שיתכוון לו *בושת נמי עד דמיכוין ליה דכתיב °ושלחה ידה והחזיקה במבושיו עד שיתכוון לו לעולם ר' יהודה וכי קאמר ר' יהודה אין לעבדים בושת למיתבא להו אבל למישם שיימינן בהו ואי בעית אימא אפילו תימא רבי מאיר מי סברת גדול גדול בנכסים קטן קטן בנכסים לא גדול גדול ממש וקטן קטן ממש וקטן בר בושת הוא אין כדאמר רב פפא דמיכלמו ליה ומיכלם הכא נמי דמיכלמו

רש"י

חייב בבולן · חמשה דברים: היכי דמי · שיהא היזק בלא חבורה: לאו כגון שהכהו כו' · דבאין סופו לחזור ליכא למימר דכל בלא חבורה סופו לחזור הוא: שגלחו · דאפחתיה מכספיה בלא חבורה: ה"ג גלחו מהדר הדר היינו בעיין · כלומר מה לי שיער מה לי יד הא בסופו לחזור מחייבת ליה: נשא · תורה אור סם המשיר את השער ואינו חוזר ואיכא נזק דהא אפחתיה מכספיה דמום הוא: קרטופני · בקעים בקעים קטנים: מצווחי ליה · מכאיבים לו מחמת חוזק הסם: דבעי לאסויי · לגערא דהנך קרטופני: שבת דהוי מרקד בי כובי · לשון מרקד בחטיות: דבעי אחוויי גווני · מראה ניענוע בראשו להראות מיני שחוק כדרך הליצנים דהשתא עד שיתרפא הנך קרטופני לא מצי מחוי ואע"פ שלא בטלו משאר מלאכה נותן לו שבת זו הואיל ומלאכתו בכך: שבת גדולה · דמי ידו: ושבת קטנה · כל ימים שיפול למשכב רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין: שבכל יום ויום · עד שיחזור לקדמותו נותן לו בכל יום כמו שנשכרים פועלים בשוק ולא כשומר קישואין דהא לרבא לא יהיב ליה דמי ידו: ה"ג הקוטע יד עבד עברי של חבירו · קוטע ממש דאין סופו לחזור: ואצל רבו לא פיחת · שלא בטלו ממלאכה: פיחת אצל רבו · אף אצל רבו כגון קיטע את ידו: וכולן · עניים ועשירים: רואין אותן · ואפילו את העשירים: כאילו ירדו כו' · ואין שמין את העני לפי עניותו להקל ולא את העשיר לפי עשרו שהרי אין לדמי בשתו סוף אלא כולן שוין בכך: כפחותים שבהן · פחותים שבעניים להקל דכיון דעני הוא בושתו קלה: סומא אין לו בושת · לקמן בשמעתין: אלא רבי שמעון היא · דאיהו נמי לאו כי הדדי משוי להו: אין לעבדים בושת · במתניתין היא (דף פח.): נתכוון לבייש את זה כו' פטור · מדשמעינן ליה לר' שמעון גבי קטלא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עט.) נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור הכא נמי לאו שנא דטעמא דהתם משום וארב לו הכא נמי כתיב במבושיו: שיימינן בהו · בכמה יתרצה עבד זה ויעשו לו בושת זה ואותו שומא יתן לבן חורין זה: כדאמר רב פפא · לקמן (ע"ב): דמיכלמו

תוספות

בגון שחרשו · וא"ת ואמאי חייב בכולן הא דמי כולו נותן ולפי' ר"י דלעיל ניחא דמכל מקום יש כאן צער בושת וריפוי אף על גב דשבת בכלל דמי כולו שייך לשנות חייב בכולן משום אחריני:

שבת גדולה לעבד · כדי שילא מבית רבו בידו שלימה ושבת קטנה לרב אע"פ שמפסיד הרב שאם לא נקטעה ידו או רגלו היה דלי דוולא ואזיל בשליחותיה ועכשיו אין יכול כי אם לשמור קישואין ופחת חשבינן ליה השתא כמו חלה דאמר בפרק קמא דקדושין (דף יז. ושם) דאין חייב להשלים דנסתחפה שדהו ואף על גב דחלה ארבע שנים חייב להשלים התם אין עושה שום מלאכה אבל הכא יכול לשמור קישואין או פתח:

רבא אמר ינתן הכל לרב גרסינן וכן גרס ר"חא] ובספרים היה כתוב הכל לעבד וקשה שבת קטנה למה לא יהיה הכל לרב אלא הכל לרב גרסינן שבת קטנה הכל לעצמו ושבת גדולה ילקח קרקע והרב אוכל פירות שמפסיד הוא בקטיעת ידו דלא מצי למידלי דוולא ולמיזל בשליחותא אלא לשמור קישואין או פתח:

פיחת אצל רבו · ל"ג ואצל עצמו לא פיחת פלוגתא דאביי ורבא דהתם כ"ע מודו דינתן הכל לרב אלא גרסינן פיחת אצל עצמו ואצל רבו פלוגתא דאביי ורבא ומיהו גם אגירסא זו קשה לר"י דכבר אמר זה דפליגי בקוטע יד עבד עברי ואור"י דיש ליישב בדוחק אצל עצמו לא פיחת שהא בזה פלוגתא דאביי ורבא כגון הכהו על ידו ולמתה וסופה לחזור קודם שילא לחירות דלאביי נותנין שבת קטנה לרב ושבת גדולה לעבד ואע"ג דלא מפסיד העבד מידי אלא כל ההפסד של הרב הוא מ"מ כיון דשם נזק הוא זה ובנזק של קטיעת ידו אין לרב אפי' פירות לאביי גם בהיזק זה לא יטול כלום ולרבא נותן הכל לרב שבתו שבכל יום ויום:

באילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם· כי יש עשירים שאין מתביישין יותר מבני חורין שירדו וכן עניים ואין יכולין לדקדק עליהם כ"כ איזה מהן מתבייש כאילו ירד ואיזה מתבייש יותר או פחות וכיוצא בזה מצינו במתניתין *גבי העביר טליתו ופרע ראש של אשה בשוק דאין מדקדקין בדבר אם היו שם בני אדם שרגיל להתבייש יותר מפניהם כגון בני אדם חשובים או לא אלא שוים לשומא אחת:

עד שיתכוין לו · וא"ת לרבנן במבושיו מאי דרשי ביה ושמא מבעי ליה לשום דרשה:

אבל למישם שיימינן בהו · ולא דמי לנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם לכותי והרג את ישראל דהתם איכא קרא דדרשינן בפרק ב' דמכות (דף ז:) בבלי דעת פרט למתכוין להרוג את הבהמה כו' והכא ליכא קרא ולא ילפינן מהתם דהא מבעי לן קרא הכא לרבי שמעון לפטור נתכוון לבייש את זה ובייש את זה אף על גב דאיכא קרא בדיני נפשות:

ערום

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ה מהלכות ממרים הלכה ו סמג לאוין ריט טוש"ע י"ד סימן רמא סעיף ב:

לז ב ג מיי' פ"ב מהלכות חובל ומזיק הלכה ד סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף יב:

לח ד מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ה:

לט ה ו מיי' שם פ"ד הלכה יג סמג שם:

מ ז מיי' שם פ"א הלכה יד סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כפחותין שבהן השתא מני אי ר"מ:

גליון הש"ס

גמ' ושבת קטנה לרב · עיין כתובות דף סט ע"ב תוספות ד"ה שלא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה רבא אמר וכו' ובספרים היה כתוב הכל לעבד · והא דלא הקשו לגירסא זו ממתני' דלקמן דף פט ע"א דקתני חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו י"ל כמ"ש התוספות לענין עבד כנעני בגיטין דף יב ע"ב ד"ה רפואתו וכו' יעוש"ה ודו"ק:

מסורת הש"ס

נ"א חוזר · לקמן נח. · [מכות כ:] · [קדושין כד: גיטין מב:] · נ"ל דתניא רש"ל · [לקמן נ:] · רש"ל נותן זה · [לקמן פח. סנהדרין פו.] · דברים יט · [יבמות כד.] · דברים כה · [לקמן ע.]

דמיכלמו ליה ומיכלם: **מתני'** המבייש את הערום המבייש את הסומא והמבייש את הישן חייב ויישן שבייש פטור *נפל מן הגג והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור על הבושת(א) *עד שיהא מתכוין: **גמ'** ת"ר ביישו ערום חייב ואינו דומה ביישו ערום לביישו לבוש ביישו בבית המרחץ חייב ואינו דומה ביישו בבית המרחץ לביישו בשוק אמר מר ביישו ערום חייב ערום בר בושת הוא אמר רב פפא מאי ערום דאתא זיקא כרכינהו למאניה ואתא הוא דלינהו טפי ובייש‍יה ביישו בבית המרחץ חייב בית המרחץ בר בושת הוא א] אמר רב פפא שביישו על גב הנהר בעי ר' אבא בר ממל *ביישו ישן ומת מהו מאי קמבעיא ליה אמר רב זביד הכי קמבעיא ליה משום כיסופא הוא והא מית ליה ולית ליה כיסופא או דלמא משום זילותא הוא והא אוזליה ת"ש ר"מ אומר חרש וקטן יש להן בושת שוטה אין לו בושת אא"ב משום זילותא היינו דקתני קטן אלא אי אמרת משום כיסופא קטן בר בושת הוא אלא מאי משום זילותא אפילו שוטה נמי אמרי שוטה אין לך בושת גדולה מזו מכל מקום ניפשוט מינה דמשום זילותא הוא דאי משום כיסופא קטן בר כיסופא הוא כדאמר רב פפא דמיכלמו ליה ומיכלם הכא נמי דמיכלמו ליה ומיכלם רב פפא אמר הכי קמבעיא ליה משום כיסופא דידיה הוא והא מיית ליה או דלמא משום בושת משפחה תא שמע חרש וקטן יש לו בושת שוטה אין לו בושת אי אמרת בשלמא משום בושת משפחה היינו דקתני קטן אלא אי אמרת משום כיסופא דידיה קטן בר בושת הוא אלא מאי משום בושת דבני משפחה אפי' שוטה נמי שוטה אין לך בושת גדולה מזו מ"מ ניפשוט מינה דמשום בושת משפחה דאי משום כיסופא קטן בר כיסופא הוא אמר רב פפא אין דמיכלמו ליה ומיכלם והתניא ר' אומר חרש יש לו בושת שוטה אין לו בושת קטן פעמים יש לו פעמים אין לו *הא דמיכלמו ליה ומיכלם הא דמיכלמו ליה ולא מיכלם: המבייש את הסומא וכו': מתניתין דלא כר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכך היה ר' יהודה פוטר מחייבי גליות ומחייבי מלקיות ומחייבי מיתות ב"ד מ"ט דר' יהודה גמר עיניך עיניך מעדים זוממין מה התם סומין לא אף הכא סומין לא מחייבי גליות דתניא *)°בלא ראות פרט לסומא דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר לרבות את הסומא מ"ט דר' יהודה אמר לך °ואשר יבא את רעהו ביער לחטוב עצים ואפי' סומא כתב רחמנא בלא ראות למעוטי ור' מאיר כתב רחמנא בלא ראות למעוטי וכתב רחמנא °בבלי דעת למעוטי הוי מיעוט אחר מיעוט *ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ור' יהודה ההוא בבלי דעת פרט למתכוין הוא דאתא חייבי מיתות ב"ד אתיא רוצח רוצח מחייבי גליות חייבי מלקיות אתיא רשע רשע מחייבי מיתות בית דין תניא אידך ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן

*)מכות ט: נדרים פז:

רש"י

דמיכלמו ליה ומיכלם: כשמזכירין לו בושת ומכלימין אותו בה מצטער: ערום בר בושת הוא: בתמיה כיון דאין מקפיד לילך ערום בפני בני אדם מי הוי בר בושת: בית המרחץ: בני אדם עומדים ערומים ואין להם בושת: ביישו ישן: בייש אדם ישן: ומת: מתוך שנתו ולא הכיר בבשתו שעשה לו זה מהו: כיסופא: חפיית פנים: זילותא: שמזלזל בו בפני רבים ואף על פי שאינו שם על לבו: והתניא בניחותא: דלא כרבי יהודה: דאמר סומא אין לו בושת אם בייש חבירו פטור ומתניתין קתני ישן שבייש פטור ובסומא לא תנא הכי *הלכך סומא חייב: בעדים זוממין כתיב (דברים יט) לא תחוס עינך עליו בבושת נמי כתיב (שם כה) וקצותה את כפה לא תחוס עינך עדים אי אפשר בסומין דבעינן ראיה דאם לא ראה שקטע ידו של חבירו °היאך יעיד: בלא ראות: משמע שהוא רואה במקום אחר וכאן היה בלא ראות: אתיא רוצח רוצח מחייבי גליות: במיתה כתיב (במדבר לה) לא תקחו כופר לנפש רוצח ובגלות כתיב (שם) לנוס שמה רוצח: במלקות כתיב (דברים כה) אם בן הכות הרשע ובמיתה כתיב (במדבר לה) אשר הוא רשע למות:

תורה אור

תוספות

ערום בר בושת הוא · פי' בקונטרס כיון דאין מקפיד להלוך ערום בפני בני אדם מי הוי כלל בר בושת וק' לפירושו מ"ש דפריך אברייתא הוה ליה למפרך אמתניתין דקתני המבייש את הערום חייב ונראה לפרש דאמתניתין לא פריך דפשיטא דערום בר בושת הוא אם רוקק בו או סטרו אבל לשון הברייתא משמע ליה ביישו ערום שמביישו במה שמגלהו ומערימו ועוד דקתני אין דומה ביישו ערום לביישו לבוש ואם רוקק בו או סוטרו כך מתבייש כשהוא ערום כמו כשהוא לבוש ולכך פריך ערום בר בושת הוא אם הוא ערום היאך הערימו והא דקתני נמי בברייתא ביישו בבית המרחץ חייב אביישו ערום נמי קאי שהערימו בבית המרחץ והשתא א"ש הא דפריך בית המרחץ בר בושת הוא בערמומי' והלא דרך בני אדם להיות ערומים במרחץ:

דאתא זיקא כו' · אבל אם הוא עצמו דלינהו ובא חבירו ודלינהו טפי פטור כיון שזה אין מקפיד או שמא אורחא דמילתא נקט דאתא זיקא: **ביישו** ישן ומת מהו · תימה דלא מייתי הכא מילתיה דרב ששת דברים הנקנין (סנהדרין דף פה. ושם*) פריך בפשיטות והאמר רב ששת ביישו ישן ומת חייב ויש ספרים שכתוב בהן והאמר רב ששת ביישו ישן חייב ול"ג ומת ולא נהירא כלל דמה ענין ישן לגברא קטילא שיולא ליהרג ועוד מאי קמ"ל רב ששת מתניתין היא המבייש את הישן חייב ומיהו אין תימה כ"כ שלא הביא כאן מילתא דרב ששת למיפשט בעיין דכה"ג אשכחן באין בין המודר (נדרים דף לה: ושם*) דאיבעיא הני כהני שלוחי דידן הוו או שלוחי דשמיא הוו ולא מייתי מילתיה דרב הונא בריה דרב יהושע דאמר בפרק קמא דקדושין (דף כג: ושם*) הני כהני שלוחי דרחמנא ניניהו דאי שלוחי דידן מי איכא מידי דאנן לא מצי עבדי ואינהו מצו עבדי* אך קשה דבמסקנא דהכא משמע דביישו ישן ומת פטור דמסיק דמשום כיסופא דידיה הוא ור"ת גריס התם והאמר רב ששת ביישו חייב ואיוצא ליהרג קאי:

סומא אין לו בושת · דסומא שבייש פטור אבל המבייש את הסומא חייב דהא לא משתמע מעינך שיהא פטור וכן משמע מתוך פירוש הקונטרס דפי' דדייק מתניתין דלא כרבי יהודה מדלא קתני סומא שבייש פטור כדקתני ישן שבייש פטור משמע דלא מלי דייק מדקתני המבייש את הסומא חייב דמודה רבי יהודה דמבייש את הסומא חייב:

מה להלן סומא לא · וא"ת אי מה להלן גזלנים ועבדים לא אף גבי בושת ליפטרו וכ"ת אשה תוכיח דפסולה לעדות וחייבת בבושת כדכתיב והחזיקה במבושיו א"כ סומא נמי לא אתי וי"ל כיון דעיניך עיניך גמר אע"ג דעיניך אבית דין קאי סברא הוא דלענין דבר התלוי בראיה ניתנה ג"ש: **ואין** מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות · תימה לא ליכתוב שום מיעוט וממילא אתרבי וכן יש להקשות גבי אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט*: **חייבי** מלקיות מנין אתיא רשע רשע · רבי יהודה דריש הכא ג"ש דרשע רשע ורבנן לא פליגי אלא דלא פטרי סומא אפילו בחייבי גליות ובאחד דיני ממונות (סנהדרין דף לג: ושם ד"ה אתיא) גבי דיני נפשות מחזירין לזכות נמי אמר חייבי מלקיות מנין אתיא רשע רשע תניא נמי הכי כו' וסתמא דגמרא דריש לה בפ"ק דמכות (דף ה:) גבי אין העדים זוממין נהרגים עד שיגמר הדין על פיהם והא דאמר בפרק קמא דסנהדרין (דף י.) מאי טעמא דרבי ישמעאל דאמר מכות בכ"ג אמר אביי אתיא רשע רשע רבא אמר מלקות תחת מיתה עומדת לאו משום דלית ליה לרבא רשע רשע אלא משום דלא צריך דמגופ המלקות שמעינן דהוי בכ"ג דמלקות תחת מיתה ומיתה בכ"ג ולענין מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה לא שייך כל כך מלקות תחת מיתה עומדת דשמא במיתה דוקא משום ושפטו העדה והצילו העדה וכן בפרק קמא דמכות (דף ה.) גבי משלשים בממון ואין משלשים במכות דאמר מנא הני מילי אמר אביי אתיא רשע רשע רבא אמר בעינן כאשר זמם וליכא לאו משום

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף לו וסימן תכא סעיף א:

מב ב ג ד מיי' שם פ"ג הלכה ג ד ה סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף לד:

מג ה מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' לה:

שנאמר ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבושת· רש"ל

מד ו ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף לג:

מה ח מיי' פ"ו מהל' רוצח הלכה יד:

[ד"ה והאמר]

הגהות הב"ח

(א) במשנה ופטור על הבושת שנא' ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבושת עד שיהא מתכוין:

[ד"ה א"נ]

[ד"ה דאמר]

[וע' היטב תוספות יומא יט: ד"ה מי ותוספו' ב"מ יז: ד"ה מן]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בעדים זוממין וכו' היאך יעיד · תמוה לי הא יכול להעיד שראה קודם שנסתמא שזה קטע ידו והחיוב על מעשה שלו שהיה בעידן סומא וה"נ בבושת וצ"ע · ולמ"ש תוספות ב"ב דף קכט ע"א ד"ה אי דלמסקנא סומא פסול להעיד בהלואה ובהרא"ש שם דסומא פסול דכתיב או ראה פרט לסומא ניחא סוגיא דהכא: תום' ד"ה ביישו וכו' · ומיהו אין תימה כ"כ· עי' ברמב"ן במלחמות פ"ג דברכות דאיבעיא דנשים בבהמ"ז דאורייתא:

מסורת הש"ס

לעיל כז.

ס"א אלמא

סנהדרין פה.

אין זה מברייתא אלא רב פפא הוא דמסיכי' הטעות מחילופי גרסאות

במדבר לה

דברים יט

[יומא מג. וש"נ]

[גם במנחות ט: ד"ה אין הניחו בתימה וביומא ס. ד"ה תרי כתבו ייתור ע"ז ע"ש]

הגהות מהר"ב רנשבורג א] גמ' אמר רב פפא שביישו · עיין היטב מקובלת:

תורה אור

וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל דינים שבתורה מ"ט דרבי יהודה אמר קרא °ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה כל שישנו במכה ובגואל הדם ישנו במשפטים כל שאינו במכה ובגואל הדם אינו במשפטים תניא אידך ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל מצות האמורות בתורה אמר רב שישא בריה דרב אידי מאי טעמא דר' יהודה אמר קרא °*ואלה המצות החקים והמשפטים כל שישנו במשפטים ישנו במצות וחקים וכל שאינו במשפטים אינו במצות וחקים *אמר רב יוסף מריש הוה אמינא מאן דאמר הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצות קא עבדינא יומא טבא לרבנן מ"ט דלא מפקדינא וקא עבדינא מצות והשתא דשמעית להא דר' חנינא *דאמר ר' חנינא *גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה מאן דאמר לי אין הלכה כרבי יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקדינא אית לי אגרא טפי: **מתני'** זה חומר באדם מבשור שהאדם משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת ומשלם דמי ולדות ושור אינו משלם אלא נזק ופטור מדמי ולדות *המכה את אביו ואת אמו ולא עשה בהן חבורה והחובל בחבירו ביום הכפורים חייב בכולן *החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת א) בזמן שהוא שלו *החובל בעבד כנעני של אחרים חייב בכולן °*רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת *חש"ו פגיעתן רעה °החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין *העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורין אבל משלמין לאחר זמן *נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם *המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה והחובל בחבירו בשבת פטור מכולן מפני שהוא נדון בנפשו *והחובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן: **גמ'** בעא מיניה רבי אלעזר מרב החובל בבת קטנה של אחרים חבלה למי מי אמרינן כיון דאקני ליה רחמנא שבח נעורים לאב חבלה נמי דאבוה הוי מאי טעמא דהא אפחתה מכספה או דילמא שבח נעורים הוא דאקני ליה רחמנא דאי בעי למימסר לה למוכה שחין מצי מסר אבל חבלה כיון דאי בעי מתחבל בה לא מצי חביל לא קנייה ליה רחמנא אמר

רש"י

כל שאינו במכה כו' · וסומא הא אפיקתיה מדין מיתת בית דין: כל שישנו במשפט כו' · דהא אפיקתיה מכלל ושפטו: רב יוסף · סגי נהור הוה: **מתני'** ושור אינו משלם אלא נזק · כדאמר בפ"ב (דף כו.) איש בעמיתו ולא שור בעמיתו: ופטור מדמי ולדות · כדאמר בשור שנגח את הפרה (לעיל דף מב.) אנשים ולא שוורים: מכה אביו ואמו אין חייב עד שיעשה בהן חבורה באלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פה:): עבד ואשה שחבלו באחרים פטורים · שאין להם מה לשלם: נתגרשה האשה ונשתחרר העבד · וקנו נכסים: חייבין לשלם · שהרי מתחלה הן חייבין אלא שאין להם מה לשלם שנכסי מלוג של אשה משועבדים לבעל לפירות ולירושה: **גמ'** בבת קטנה של אחרים חבלה למי · גדולה ודאי דידה הויא: [שבח נעורים לאב · דכתיב] בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה אפי' כסף קדושין שלו: דאי בעי מסר לה אביה למוכה שחין · דכתיב (דברים כב) את בתי נתתי לאיש הזה אלמא בידו לתתה למי שירצה הלכך כסף קדושין נמי לאביה: לא מצי חביל בה · דאין

תוספות

רשע אלא משום שאין צריך דמגופיה דקרא שמעינן דאין משלשים במכות ובאלו נערות (כתובות דף לה. ושם) גבי חייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר דאמר ר"ל בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות היכן ריבתה תורה אביי אמר רשע רשע רבא אמר מכה מכה משום דלית ליה לרבא רשע רשע התם ודאי לא דריש רבא רשע רשע וכן ר' יוחנן פליג אר"ל ומחייב חייבי מלקיות שוגגין בתשלומין לא דריש רשע רשע וכן בההוא פירקא (דף לז.) אמר גבי לא יהיה אסון ענוש יענש והא מהכא נפקא מהתם נפקא כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו כו' ומסיק חדא במיתה וממון וחדא במלקות וממון לא דריש רשע רשע והיינו טעמא דרבא ור' יוחנן והתיא סוגיא סברי דלא דרשי רשע רשע אלא לענין דברים שהן בגוף המלקות דקרא דרשע בגוף המלקות כתיב והיה אם בן הכות הרשע אבל לפטור ממון שהוא בהדי מיתה ומלקות שאין בגוף המלקות לא דרשינן אבל ממכה יליף לה רבא שפיר דבתשלומין כתיב מכה בהמה ישלמנה ואביי אית ליה אפי' התם ג"ש דרשע רשע וסוגיא דהתם גבי רשעתו אליבא דרבא אתיא ואביי הוה מוקי כרבי מאיר במיתה ומלקות דמלקות וממון לא צריך קרא דאתיא רשע רשע:

וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל דינים שבתורה · תימה א"כ מאי איריא דפטר ר' יהודה בבושת לעיל ולמה לי ג"ש דעיניך עיניך ונראה לר"י שלבסוף חזר בו ר' יהודה ממה שהיה פוטרו מבושת לבד כשמצא דרשה לפוטרו ממיתה וגלות א"נ אי לאו דגלי ג"ש דעיניך לפטור סומא הוה סברא למדרש גבי גלות כר' מאיר:

וכן היה ר' יהודה פוטרו מכל המצות [האמורות] בתורה · תימה הא דתנן בפרק הקורא את המגילה (מגילה דף כד. ושם*) רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע אפי' ראה וכסמא נמי אמר הכא דפטור מכל המצות והיאך יפרוס על שמע להוציא אחרים ובירושלמי דמוקי שלא ראה מאורות מימיו ביושב בבית אפל [או] שנולד במערה ואינו סומא א"ש אבל בגמרא דידן משמע דמיירי בסומא ממש ומפרש טעמא דרבי יהודה דאמר אין פורס משום דאין נהנה מן המאורות ורבנן [סברי] אית ליה הנאה כר' יוסי שראה סומא ואבוקה בידו אמר ליה בני אבוקה זו למה אמר ליה כל זמן שאבוקה זו בידי בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתים והאי טעמא לא שייך אלא בסומא ממש ונראה דאף ע"ג דפטר ר' יהודה סומא מכל המצות מ"מ מדרבנן חייב דאע"ג דאשה מיפטרא במצות עשה שהזמן גרמא ולא מחייבינן אפילו מדרבנן משום שיש מצות הרבה דמחייבת בהו אבל סומא אי פטרת ליה מכל המצות אפי' מדרבנן א"כ ה"ל כמו נכרי שאין נוהג בתורת ישראל כלל ולכך אותו שלא ראה מאורות מימיו אפילו מדרבנן לא יפרוס על שמע כיון דלית ליה הנאה אבל אם ראה ונסתמא חייב מדרבנן ומוציא אחרים ידי חובתן דאחרים נמי לא מחייבי אלא מדרבנן דק"ש דרבנן היא כדאמר במי שמתו (ברכות דף כא.) ולא דמי חיוב דסומא לחיובא דקטן שהגיע לחינוך(א) שאין אלא לחנכו דאע"ג דחייב מדרבנן אין פורס על שמע להוציא אחרים ידי חובתן*:

בעבד כנעני שלו פטור מכולם · וא"ת והא ברפואתו חייב כדקאמר בפ"ק דגיטין (דף יב: ושם*) גבי קיטע יד עבדו של חבירו נותן שבתו ורפואתו לרבו ופריך רפואתו דידיה היא דבעי איתסויי ביה ומשני לא צריכא דאמדוהו לה' יומי ועבדו סמא חריפא ואיתסי בתלתא יומי וי"ל דה"נ פטור מכולם היינו מן היתרון דאמדוהו בה' ואיתסי בג' ואם תאמר ותפשוט ממתני' דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך מדפטור משבת וי"ל דהכא מיירי בזן את העבד ומיהו קשה מאי קמ"ל רבי יוחנן שנותן רפואתו לרבו דהיינו היתרון דאתסי בג' מתני' היא דפטור מכולם ע"כ נראה שיש לחלק בין אחרים חובלין בו בין להרב עצמו חובל בו שכבר זכה בכל*:

כיון דאקני ליה רחמנא שבח נעורים לאב · פי' בקונטרס דכתיב בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה ובשנים אוחזין (ב"מ דף יב. ושם) גבי מציאת בנו ובתו הקטנים נמי פי' דבתו מציאתה לאביה משום דשבח נעורים לאביה וקשה לפירושו דבריש פרק קמא דקדושין (דף ג: ושם) ובאלו נערות (כתובות דף מו:) אמר דההוא בהפרת נדרים הוא דכתיב ולא ילפינן מהתם שאר דברים ונראה דבכל דוכתי דנקיט שבח נעורים לסימנא בעלמא נקטיה ולא משום דמפיק מבנעוריה ובשמעתין נמי פירש בקונטרס בסוף דבריו דכסף קדושין שלו דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין ומציאתה נמי ילאב משום איבה כדמפרש גמרא בפרק נערה שנתפתתה (שם דף מו: ושם) דחיישינן שמא מתוך שנאה שלא תתן לו מציאה ימסרנה למנוול ומוכה שחין ומבעיא ליה בחבלה לרבי אלעזר דאע"ג דאין שייך בה איבה דלא קפיד במידי דאית להו נטרא בגופייהו כדאמר לקמן מ"מ ראוי הוא להיות של אב משום דאפחתה מכספה: א"ל

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הל' י סמג עשין ע:

מז ב מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תכד סעיף ג:

מח ג מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סע"ח:

מט ד ה מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ט:

נ ו מיי' שם הלכה ו ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף א ב:

נא ז מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סע"ג:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכן וכו' שהגיע לחינוך שאינו אלא לחנכו:

[וע"ש בתוס' ע"ז ג. ובקדושין לא. ד"ה גדול]

גליון הש"ס

מתני' רי"א אין לעבדים בושת · עיין נדה דף מז ע"א תוספות ד"ה בדק: שם החובל בהן חייב · עיין לעיל דף פה ע"ב תוספות ד"ה נסי דנזק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] מתני' בזמן שהוא שלו · עי' פני יהושע ולפמ"ש לעיל דף פו ע"א לק"מ יעוש"ה ודו"ק:

[ד"ה מי]

[ועיין תוספות עירובין צו. ד"ה דילמא]

[ועי' תוספות גיטין יב: ד"ה רפואתו]

מסורת הש"ס

[נ"ל ואת המצוה]

קדושין לא.

שם. לעיל לח. ע"ז ג.

לעיל פה:

סנהדרין פו.

ב"מ י:

[ד"ה שבתו]

נב א מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה יד ופ"ש סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכד סעיף ו:

[ד"ה שפלעה]

[בכתובות מג: תוספות ד"ה שפלעה איתא שעד ימי נערות והוא נכון]

נג ב ג מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף ז:

נד ד מיי' פ"ט מהל' עבדים הלכה ז ועיין שם סמג עשין פב טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף כ כא:

נה ה מיי' שם פ"א הלכה ט סמג שם:

נו ו מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יט ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכד סעיף ז:

נז ז מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ו:

אמר ליה לא זכתה התורה לאב אלא שבח נעורים בלבד איתיביה החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו אמר אביי *מודה רב בשבת דמעשה ידיה עד שעת בגרות דאבוה הוי איתיביה החובל בבנו גדול יתן לו מיד בבנו קטן יעשה לו סגולה החובל בבתו קטנה פטור ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה ה"נ בשבת: ובבנו גדול יתן לו מיד ורמינהו החובל בבניו ובבנותיו של אחרים גדולים יתן להם מיד קטנים יעשה להם סגולה בבניו ובבנותיו שלו פטור אמרי לא קשיא כאן כשסמוכים על שלחנו כאן כשאין סמוכין על שלחנו במאי אוקימתא לקמייתא בשאין סמוכין על שלחנו אי הכי אימא סיפא החובל בבתו הקטנה פטור ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה לדידה בעי למיתב לה דבעיא מזוני ואפי' למ"ד *דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הני מילי בעבד כנעני דאמר ליה עביד עבידתא כולי יומא ולאורתא זיל סחר ואכול אבל עבד עברי דכתיב °כי טוב לו עמך *עמך במאכל עמך במשתה לא כל שכן בתו *כדאמר רבא בריה דרב עולא לא נצרכה אלא להעדפה ה"נ לא נצרכה אלא להעדפה במאי אוקימתא לבתרייתא בסמוכין על שלחנו גדולים יתן להם מיד קטנים יעשה להם סגולה אמאי לאביהם בעי למיתבי אמרי כי קא קפיד במידי דקא חסר במידי דאתא מעלמא לא קפיד והא מציאה דמעלמא קאתי להו וקא קפיד אמרי רווחא דקאתי להו מעלמא ולית להו צערא דגופייהו בגווה קפיד אבל חבלה דאית להו צערא דגופייהו ומעלמא קאתי להו לא קפיד והא התם דאית לה צערא דגופא ומעלמא קאתי לה וקא קפיד דקתני ולא עוד אלא (אפילו) אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה אמרי התם דגברא קפדנא הוא דהא אין סמוכין על שלחנו אפילו במידי דאתי להו מעלמא קפיד הכא דלאו גברא קפדנא הוא דהא סמוכין על שלחנו כי קא קפיד במידי דקא חסר ליה במידי דאתי להו מעלמא לא קפיד *מאי סגולה רב חסדא אמר ספר תורה רבה בר רב הונא אמר דיקלא דאכיל מיניה תמרי וכן אמר ריש לקיש לא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד ורבי יוחנן אמר אפילו פציעה פציעה ס"ד אפילו רבי אלעזר לא קמיבעיא ליה אלא חבלה דאפחתה

רש"י

דאין אדם רשאי לחבול בבתו דהא ישראלית היא ועבר על לא יוסיף פן יוסיף (דברים כה): מן השבת בזמן שהעבד שלו · ולא בעבד דאחר דנותן שבתו לרבו קתני מיהא דעבד עברי שלו פטור הואיל ומעשה ידיו שלו וה"נ כיון דבתו מעשה ידיה שלו לסקול שבת דידה וקשה לרב דאמר לא זיכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד דודאי אפי' חבלות זיכתה לו: מודה רב בשבת · דיהבינן ליה לאב: בבנו · לא זכי ליה רחמנא מידי אבל בבתו קטנה זכי ליה: אפי' למ"ד יכול הרב כו' · פלוגתא במסכת גיטין *בפרק שני: סחר · סבב ואכול חזור על הפתחים ל"א סחר סבב לפתחי העיר: להעדפה · המותר על מזונותיה: דרבא בריה דרב עולא · בפ' נערה שנתפתתה (דף מג.): לאבוה בעי למיתבא ליה · דמאי שנא כי חבל בהו איהו דמפטר משבת משום דסמוכין על שולחנו כי חבלי בהו אחריני נמי ליתבו ליה: במידי דחסר ביה · ממונא כגון היכא דחבל בהו איהו דנימא ליה אכן זיל שלים: והרי מציאה · דתנן בשנים אוחזין (ב"מ דף יב:) מציאת בנו ובתו הקטנים הרי אלו שלו ואוקימנא התם גדול וסמוך על שולחנו זהו קטן: דאפחתיה

תוספות

א"ל לא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד · לסימנא בעלמא נקט האי לישנא כדפי' ואפי' פלעה בפניה דאפחתה מכספה קסבר רב דלית ליה לאב מידי וכן ר"ל לקמן ור"י פליג וס"ל דאם פלעה בפניה חבלתה של אב וא"ת והיכי פליגי רב ור"ל אר' יוחנן והא בריש נערה [שנתפתתה] (כתובות ד' מג: ושם*) משמע בברייתא דחבלה דפלעה בפניה הויא לאב וי"ל דהתם מיירי בפחיתת כסף שעד ימי *בגרות שתלא מרשות אב שהיתה נפחתה דבר מועט אם היה רוצה למוכרה אותו דבר מועט כ"ע מודו דלאב הויא דהיינו שבח נעורים גמורים והכא נחלקו בכל הפחיתה שהיא נפחתת כל ימיה בפליעה זו אף לאחר שכלו ימי הנעורים דס"ל לרב ולר"ל דדידה הוי ור' יוחנן סבר דהואיל ואירע פחיתה זו בנערותה תהא כולה לאב א"נ הכא במה שהיא נפחתת לקדושין דס"ל לרב ולר"ל דלא זכי ליה אלא קדושין ממש והתם בהפסד מעשה ידיה דלא תמצא לה קונים:

כאן בסמוכין על שלחנו כו' · אור"י למ"ד בפרק קמא דב"מ (ד' יב: ושם) גבי מציאת בנו ובתו הקטנים שהוא לאב לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן וקטן שאין סמוך על שלחן אביו זהו גדול אין חילוק בין חבלה שהאב חובל בו למציאה אבל חבלה שאחרים חובלין בהן הוי דידהו ואפילו בסמוכים כדמפרש לקמן דכיון דאית להו צערא דגופייהו ולא חסר לא קפיד אבל לשמואל דאמר התם קטן קטן ממש הוי מציאת קטן לאביו אפי' אין סמוך על שולחנו כדמפרש טעמא התם שבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו וגדול אפי' סמוך על שלחנו מציאתו לעצמו דכיון דלא חסר לא קפיד וגם אין מריצה אצלו אבל הכא שהאב חובל אם הוא סמוך אפי' גדול הוי לאב דכיון דחסר קפיד ואם אין סמוך אפי' קטן הוי לעצמו דכיון דאית ליה צערא דגופא אין מריצה לאביו ובחבלו בהן אחרים אפי' סמוכים וקטנים הוי דידהו כיון דלא חסר וגם אין מריצין:

דכתיב כי טוב לו עמך · הר"ר אליהו בהר"י היה גורס כשכיר כתושב יהיה עמך (ויקרא כה) דמהאי קרא דריש ליה בספרי וכן נראה דההוא קרא בלווי כתיב אבל כי טוב לו עמך אינו אלא סיפור דברים בעלמא כדכתיב והיה כי יאמר העבד לא אצא מעמך כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך ור"י אומר דאפילו גרסי כי טוב לו עמך ניחא דמדקאמר כי טוב לו עמך ש"מ שכך צריך לעשות*:

והא מציאה דמעלמא קאתי וקפיד · האי פירכא לא הוי אלא למ"ד לא גדול גדול ממש אבל לשמואל איכא טעמי טובא גבי מציאה דמריצה אצל אביו דגבי חבלה לא שייך האי טעמא א"נ אפי' לשמואל בעי אמאי לא אמר בחבלה שמריצה אצל אביו ומשני כיון דאית ליה צערא דגופא לא קפיד אב וקטן נמי לא ירילנה אצלו:

וקתני ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה · וא"ת מאי קושיא הא אוקמא קמייתא בשבת ובתרייתא דקתני בבנותיו של אחרים קטנים יעשה להם סגולה דילמא מיירי בשאר דברים כגון נזק וצער וי"ל דמסתמא הוי דומיא דזכרים דיעשה להם סגולה דידהו מיירי אפי' בשבת שאין מעשה ידיהם לאב ועוד טוכל לפרש דהא דקתני בבניו ובבנותיו פטור היינו דוקא בשבת וסברא הוא דלית לן למפטריה משום דסמוכים על שולחנו אלא משבת ולא משאר דברים דבכל מקום מעשה ידיה לאב תחת מזונות דגבי אשה ועבד עברי וכנעני ובתו שמזכיר בכל מקום עשה עמי ואיני זנך ולפ"ז א"ש דלא מצי לאוקמא בתרייתא בשאר דברים דבשאר דברים חוץ משבת דבשאר דברים אפי' בניו ובנותיו שלו חייב וכן משמע דמטעם סמוכים על שולחנו אין לפוטרו אלא משבת דפריך לעיל אי בסמוכים גדולים יתן להם מיד וכו' לאביהן בעי למיתב משמע דמשום דאוקמא בסמוך פריך דלאבוהון בעי למיתב ומגין לו זה אי משום דמדמה ליה למציאהא לשמואל אין מציאת גדול לאב אבל אי מיירי בשבת ניחא דסברא הוא כיון שהוא זן אותן דשבת שלהם יהיה לאב כדפרישית וסבר המקשה דאפי' לא יהיו מעשה גדולים לאב אע"פ שהוא זן אותן מ"מ היכא דאתי מעלמא כשבת סברא הוא שיהיה לאב והא דפריך והא מציאה דמשמע דאי הו"א דשבת לאב הוה ניחא ולא הוה קשה ליה ממציאה הנזק וצער וריפוי ובשת דלא הוי לאב משום דמציאה דמיא טפי למעשה ידיה כדאמר בריש מציאת האשה (כתובות דף סו. ושם) מציאתה כהעדפה שע"י הדחק דמי אך מצי למימר דהא דקאמר אי בסמוכים היינו אליבא דמ"ד לאו גדול גדול ממש ומדמי למציאה:

הכא דלאו איניש דקפיד כו' · וא"ת וכיון דמן הדין שבת לאב כדקאמר דבאינש קפדנא חייבין ליתן שבת לאב אפילו כשאינם סמוכים לפחות להעדפה ומן התורה היא של אב כדדרשינן בריש קדושין (ד' ג:) ובסוף אלו נערות (כתובות ד' מ:) ובנערה שנתפתתה (שם ד' מו:) כי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה א"כ מה ראו חכמים דבגברא דלא קפדן אמר בבת קטנה של אחרים יעשה לה סגולה אפילו בשבת ושמא אמדו חכמים דעתו של אב ויודעים שמוחל להם משום צערא דגופייהו במידי דלא חסר ביה ואתו להו מעלמא:

[צ"ל בפ"ק יב.]

כתובות מג. נח: גטין יב [ב"מ נג.]

דברים טו

כתובות מג.

ב"ב נג.

[ועי' בתוספות כתובות מג. קדושין טו. ד"ה כי טוב]

דאפחתה מכספה אבל פציעה דלא אפחתה מכספה לא קמיבעיא ליה *א"ר יוסי בר חנינא אשפצעה בפניה ואפחתה מכספה: החובל בעבד כנעני של אחרים חייב וכו': *מאי טעמא דרבי יהודה אמר קרא °כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו במי שיש לו אחוה יצא עבד בשאין לו אחוה °ורבנן אחיו הוא במצות אלא מעתה לר' יהודה זוממי עבד לא יהרגו דכתיב °ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אמר רבא אמר רב ששת אמר קרא °ובערת הרע מקרבך מכל מקום אלא מעתה לרבנן עבד יהא כשר למלכות אמרי ולטעמיך תיקשי לך גר לדברי הכל אלא אמר קרא °מקרב אחיך גממובחר שבאחיך אלא מעתה לרבנן יהא עבד כשר לעדות דכתיב °והנה עד שקר העד שקר ענה באחיו אמר עולא עדות לא מצית אמרת אתיא עדות בקל וחומר מאשה ומה אשה שהיא ראויה לבא בקהל דפסולה לעדות עבד שאינו ראוי לבא בקהל אינו דין השפסול לעדות מה לאשה שכן אינה ראויה למילה תאמר בעבד שהוא ראוי למילה קטן יוכיח שישנו במילה ופסול לעדות מה לקטן שאינו במצות תאמר בעבד שהוא במצות אשה תוכיח שישנה במצות ופסולה לעדות וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שכן אינן בכל המצות ופסולין להעיד אף אני אביא את העבד שאינו בכל המצות ופסול להעיד מה להצד השוה שבהם שכן אינו איש תאמר בעבד שהוא איש אלא תיתי מגזלן מה לגזלן שכן מעשיו גרמו לו תאמר בעבד שאין מעשיו גרמו לו אלא תיתי מגזלן ומחד מהנך מר בריה דרבינא אמר אמר קרא °לא יומתו אבות על בנים לא יומתו על פי אבות שאין להם חיים בנים דאי ס"ד כדאמרינן לא יומתו אבות על בנים *בעדות בנים לכתוב רחמנא לא יומתו אבות על בניהם מאי בנים ש"מ דלא יומתו ע"פ אבות שאין להם חיים בנים אלא מעתה ובנים לא יומתו על אבות ה"נ לא יומתו ע"פ בנים שאין להם חיים אבות אלא גר ה"נ דפסול לעדות אמרי הכי השתא גר נהי דאין לו חיים למעלה למטה יש לו חיים לאפוקי עבד דאין לו חיים לא למעלה ולא למטה דאי סלקא דעתך גר פסול לעדות לכתוב רחמנא לא יומתו אבות על בניהם לכדאמרינן לא יומתו בעדות בנים ונכתוב רחמנא ובנים לא יומתו על אבות דשמעת מינה תרי חדא לא יומתו בנים בעדות אבות ואידך לא יומתו על פי בנים שאין להם חיים אבות ועבד נפקא ליה בקל וחומר מגר ומה גר דלמעלה הוא דאין לו חיים אבל למטה יש לו חיים פסול לעדות עבד שאין לו חיים לא למעלה ולא למטה אינו דין שיהא פסול לעדות אלא מדכתב רחמנא לא יומתו אבות על בנים דמשמע לא יומתו על פי אבות שאין לו חיים בנים שמע מינה עבד שאין לו חיים לא למעלה ולא למטה הוא דפסול לעדות אבל גר יכיון דיש לו חיים למטה כשר לעדות וכ"ת לכתוב רחמנא ובנים לא יומתו על אבותיהם למה לי דכתב רחמנא ובנים לא יומתו על אבות דמשמע לא יומתו על פי בנים שאין להם חיים אבות *אידי דכתב לא יומתו אבות על בנים כתב נמי ובנים לא יומתו על אבות: חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה: אימיה דרב שמואל בר אבא מהגרוניא הות נסיבא ליה לר' אבא כתבתינהו לנכסי לרב שמואל בר אבא ברה בתר דשכיבא אזל

רש"י

דאפחתיה מכספיה · והרי בידו למוכרה: עם ישראל שאין בא בקהל*: במצות · עבד חייב בה דגמר לה לה מאשה: זוממי עבד · עדים שחייבוהו מיתת בית דין ונמצאו זוממין לא יהרגו אלמה קיים לן דעבד כישראל לענין מיתת *)ב"ד דתנן תורה אור במסכת מכות (דף ח:) וישראל לוקה [וגולה] על ידי עבד: תיקשי לך גר · שלידתו והורתו בקדושה אפילו לרבי יהודה יש לו אחוה ופסול למלכות ואפילו לשוטר בעלמא אא"כ אמו מישראל בפרק החולץ ביבמות (דף מה:): עדות לא מצית אמרת · דאי לא נפקא לן פסולא מאחיך תיתי מק"ו: פסולה לעדות · דכתיב גבי עדים זוממין ועמדו שני האנשים ותניא בשבועות (דף ל.) בעדים זוממין הכתוב מדבר דמשמע אנשים ולא נשים °קטן נמי מהכא נפקא לן דכתיב אנשים ולא קטנים ועוד דעדות שאי אתה יכול להזימה היא דלאו בר עונשין הוא: אינן בכל המצות · אלא במקצת דהא אשה מחוייבת בלאוין ועונשין וקטן ישנו במילה: שאין איש · ולא קרינא בהו שני אנשים: מגזלן · דראוי לבא בקהל ופסול לעדות דכתיב (שמות כג) אל תשת ידך וגו' כלומר אל תשת רשע דחמס עד: מגזלן וחד מהנך · והצד השוה שבהן שאינם זהירים בכל המצות זה מפני רשעו וזה מפני שלא נצטוה: חיים בנים · יחס בנים: לא יומתו אבות על בנים · לא יומת שום אדם על פי מי שאין בנו מיוחס ונקרא על שם אביו והיינו עבד: דאי ס"ד · כוליה קרא לכדאמר בסנהדרין (דף כז:) אתא לפסול קרובים: לכתוב על בניהם · מדשני למכתב בנים סתמא ש"מ תרתי: גר אין לו חיים דכתיב וזרמת סוסים זרמתם · ואע"ג דכתיב בלאדן בן בלאדן ה"מ בגיותן אבל נתגיירו הבנים לא נתיחסו אחר אביהם בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב.): יש לו חיים למטה · בנו נקרא על שמו: דאי ס"ד גר נמי פסול · דדרשינן על אבות על בנים שאין להם חיים אבות למה לי לאשתנוי בתרווייהו לכתוב ברישיה על בניהם לפסול קרובים ובסיפיה לישתני ולכתוב סתמא על אבות ושמעינן תרתי מדלא כתיב על אבותיהם: אלא מדכתב רחמנא על בנים · למפסל לעבד שמע מינה גר כשר דהו ליכא קל וחומר: כתבתינהו לנכסי מלוג · לאחר שניסאת לר' אבא: בתר דשכיבא אזל רב שמואל כו': הבעל

תוספות

יצא עבד שאין לו אחוה · פי' אין יואלי חלליו קרויין אחים מה שאין כן בגר *ביואלא מחלליו רואה הקונטרס לפרש: זוממי עבד לא יהרגו · וכיון דהם לא יהרגו גם העבד לא יהרג דה"ל עדות שאין אתה יכול להזימה:

דכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו · תימה דתקשה ליה לרבי יהודה מרבית ואונאה וגונב נפש דבכולהו כתיב אחיו ובצדקה נמי כתיב אחיך האביון ומיהו קצת משמע בפרק קמא דגיטין (דף יב.) דאין כל כך חובה ליתן צדקה לעבד דאמר דרשב"ג סבר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמי עלאי וגונב נפש נמי לא מחייב בעבד אפי' לרבנן דמבני ישראל כתיב ובהנחנקין (סנהדרין דף פו.) מייתי התם פלוגתא דר' יהודה ורבנן דהכא ורבית ואונאה נמי אין קנין לעבד בלא רבו:

יהא עבד כשר לעדות · תימה הא ילפינן בכל דוכתא ג"ש דלה לה מאשה וכ"ת דאתי *אחין ומרבה עבד ומפיק מג"ש א"כ גם מק"ו דקאמר נפיק *וי"ל דכי גמרינן לה לה מאשה היינו להחמיר על העבד לעשותו כישראל לכל הפחות במצות שהאשה חייבת אבל לגרעו מאיש ולפוסלו לעדות כאשה לא נלמוד דמן הדין כשר הוא לעדות דכתיב ועמדו שני האנשים והאי איש הוא ועובד כוכבים אע"ג דאיש הוא מ"מ אין אחיו אבל עבד שהוא איש ואחיו במצות ליתכשר א] ורש"י פירש בפ"ק דגיטין (דף יא) גבי שטרות העולין בערכאות של נכרים כשרים לעדות מן התורה ושמעתין לא מוכחא הכי:

שכן אינה במילה · אע"ג דלא שייכא במילה פירכא היא* וי"מ דאין מצווה למול את בנה וליתא דא"כ מאי קאמר קטן יוכיח:

אלא תיתי מגזלן ומחד מהנך · אין להקשות נילף דממזר ופצוע דכא וכרות שפכה שפסולים לקהל שיהיו פסולין לעדות מגזלן וחד מהנך דמה להצד השוה שבהן שאין זהירים בכל המצות זה מפני רשעו וזה מפני שאין מצווה:

ועבד נפקא לן מק"ו · נראה דלרווחא דמילתא נקטיה כלומר דאפי' תמצא לומר דלא נפיק מגופא דקרא מ"מ אתי בק"ו: רבי

עין משפט נר מצוה

ואע"פ שבקונט' פי' אין לו אחוה שמותר באחותו ובאשת אחיו דכתיב עם החמור עם הדומה לחמור

נח א מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה יד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכד סעיף ו:

נט ב מיי' פי"ד מהל' איסורי ביאה הלכה יז:

ס ג מיי' פ"א מהלכות מלכים הלכה ד סמג לאוין קלא:

סא ד מיי' פ"ט מהל' עדות הל' א סמג לאוין רד טוש"ע ח"מ סימן לה סעיף יד:

סב ה מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סימן לד סעיף יט:

[נ"ל אחין]

[ועיין תוספות זבחים קנ. ד"ה אין]

סג ו טוש"ע שם סימן לג סעיף יא:

[ועיין לעיל ה: תוספות ד"ה כי שדים]

מסורת הש"ס

נ"א עבד אין לו אחוה שמותר באחותו ובאשת אחיו דכתיב עם החמור וזה שמעתי

*)ס"א מיתת זוממין בב"ד

סנהדרין פו.

כתובות לג.

[שם כז:]

[לעיל נא. וש"נ]

גליון הש"ס

גמ' ורבנן אחיו הוא במצות · עי' רש"י סוטה דף מא ע"א ד"ה אחינו אתה ולע"ק: רש"י ד"ה פסולה · קטן נמי מהכא נפקא · כדאיתא ב"ב דף קנה ע"ב והא דלא נקט בב"ב שם טעם הב' דרש"י דהוא עדות שא"א יכול להזימה י"ל דכיון דתיקנו חז"ל דדיני ממונות ל"צ דרישה וחקירה נכלל בזה דבממון ל"צ שיהא יכול להזימה עי' סמ"ע ח"מ סימן ל"ג ס"ק כ"ו א"כ לאחר תקנת חז"ל דל"צ בממון עדות שיכול להזימה גם קטן ראוי לעדות מש"ה נקט הטעם רק דקטן בעצמותו פסול דאנשים כתיב אבל הכא דמיירי בדאורייתא שפיר נקט רש"י דיש עוד טעם דהוא עדות שאי אתה יכול להזימה ואולם ק"ל דעל טעם שני האיך שייך לומר קטן יוכיח הא אין הפסול בעצמותו משום קטנות אלא מטעם דא"א יכול להזימה וזה הכלל בעדות דצריך יכול להזימה ובא"י להזימה גם בגדולים פסול וא"כ לא שייך לומר קטן יוכיח וצ"ע:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] תוס' ד"ה יהא עבד וכו' ורש"י פירש בפ"ק דגיטין דף יא נמחק ד' יא וצ"ב דף ט ע"ב ד"ה כשרין וכו' וכד"ה פסולא דרבנן:

אזל רב שמואל בר אבא קמיה דרבי ירמיה בר אבא אוקמיה בנכסי אזל ר' אבא אמרה למילתא קמיה דרב הושעיא אזל רב הושעיא אמרה קמיה דרב יהודה א"ל הכי אמר שמואל *[א]האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אמרוה קמיה דרבי ירמיה בר אבא אמר להו אנא מתניתא ידענא דתנן *הכותב [ב]נכסיו לבנו לאחר מותו הבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב והאב אינו יכול למכור מפני שהן כתובין לבן [ג]מכר האב מכורים עד שימות [ד]מכר הבן אין לו ללוקח עד שימות האב כי מיית אב מיהא אית ליה ללוקח ואע"ג דמת הבן בחיי אב דלא אתו לידי הבן כרבי שמעון בן לקיש דאמר לא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן לא שנא מת האב בחיי הבן דאתו לידיה דבן קנה לוקח דאתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח ר"ל אמר [ה]קנה לוקח ר"י אמר לא קנה לוקח אמר לך כי קתני מתני' מכר הבן לא קנה לוקח עד שימות האב וכי מיית האב אית ליה ללוקח דלא מת הבן בחיי האב דאתו לידי הבן אבל מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן כי מיית אב נמי לית ליה ללוקח אלמא קא סבר *קנין פירות בקנין הגוף דמי וכי זבין לאו דידיה זבין ר' שמעון בן לקיש אומר קנה לוקח כי קתני מתני' מכר הבן אין ללוקח עד שימות האב כי מיית אב מיהת אית ליה ללוקח לא שנא לא מת הבן בחיי האב דאתו לידיה דבן ולא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן קנה לוקח אלמא קסבר קנין פירות [ו]לאו בקנין הגוף דמי וכי קא זבין דידיה קא זבין ואנן השתא בין ר' ירמיה בר אבא ובין רב יהודה כר' שמעון בן לקיש סבירא להו וקאמר ר' ירמיה בר אבא אי סלקא דעתך קנין פירות בקנין הגוף דמי כי מיית אב ומיית הבן בחיי האב אמאי אית ליה ללוקח כי קא זבין האי לאו דידיה קא זבין אלא לאו שמע מינה קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי אהדרוה לקמיה דרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל זו אינה דומה למשנתנו מאי טעמא אמר רב יוסף בשלמא אי תני איפכא הכותב נכסיו לאביו איכא למפשט מינה דקנין פירות לאו בקנין הגוף דמי אלא השתא דקתני הכותב נכסיו לבנו משום דראוי ליורשו הוא אמר ליה אביי אטו ברא ירית אבא אבא לא ירית ברא אלא לאברוחינהו לנכסי מבריה קא אתי הכא נמי לאברוחינהו לנכסי מאחוה אתי אלא מאי אינה דומה למשנתנו משום תקנת אושא *דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אמר רב אידי בר אבין אף אנן נמי תנינא מעידים אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ונתן כתובתה

והרי

הבעל מוציא · שהבעל יורש את אשתו והוא היה לוקח ראשון: לאחר מותו · מהיום ולאחר מותו שהגוף קנוי לבן מהיום אלא שהאב אוכל הפירות עד יום מותו: מכורין עד שימות · לוקח אוכל פירות עד שימות האב וכשימות האב הולך הבן ומוציא מיד הלקוחות: דלא מת הבן בחיי האב דאתו ליד הבן · דמה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: קנין פירות · שהיו קנוין לאב לפירות: כריש לקיש סבירא לן · דפסקינן הלכתא כריש לקיש בתלת חדא הא והחולץ למעוברת ומתנה באמצע בפרק החולץ (יבמות דף לו.): אלא לאו שמע מינה [כו'] לאו כקנין הגוף דמי · הני נכסי מלוג הקנויין בחייה לבעל לפירות לאו כקנין הגוף דמי ומתנתה מתנה ואע"ג דמתה בחייו: הכותב נכסיו לאביו · לאחר מותו ומכר האב בחיי הבן ומת האב בחיי הבן ואמר לן ריש לקיש דקנה לוקח שמעינן מינה משום דקנין פירות שהן קנויין לבן לאו כקנין הגוף דמי אבל השתא דלמא היינו טעמא דקנה לוקח אע"ג דלא אתי לידי דבן משום דראוי ליורשו הוא ואע"ג דבעלמא כקנין הגוף דמי הכא גופא ודאי אקני אב לבן בחייו למוכרן כשירצה דאי משום לאחר מיתה בלאו הכי הוה ירית ליה אבל רב שמואל בר אבא לא היה ראוי לירש את אמו אלא רבי אבא בעלה היה ראוי ליורשה: אבא לא ירית ברא · ואי הוה תני נמי איפכא הוה אמרת נמי טעמא משום דראוי ליורשו הוא: אלא · על כרחך ברא דכתב נכסי לאבוה בני אית ליה והאי דכתב נכסי לאבוה לאברוחינהו מבני קאתי דכי מיית לא ירתו ליה בני אלא אבוה וכי הוה תני איפכא הוה אמרת התם דקני לוקח שלקחו מן האב הוה טעמא משום דקנין פירות שיש לו לבן לאו כקנין הגוף הוא וכי זבין אב דידיה קזבין: הכא נמי · הכותב נכסיו לבנו ודאי בני אחריני אית ליה ולאברוחינהו מאחיו משאר בניו של אב הוא דכתב ליה ומדאמרינן קנה לוקח שמע מינה קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי: באושא התקינו · דאע"ג דבעלמא לאו כקנין הגוף דמי בעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום איבה והוי כלוקח ראשון:

והרי

רבי ירמיה בר אבא ורב יהודה כר"ל ס"ל · דכותיה פסקינן בריש החולץ (יבמות דף לו:): הכי אמר שמואל זו אינו דומה למשנתנו · כדמסיק משום תקנת אושא משמע דאי לאו תקנת אושא מודה שמואל דאין הבעל מוציא מיד הלקוחות דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וא"ת והיאך מלא ידיו ורגליו דס"ל לעיל פ"ק (דף ט.) האחין שחלקו לקוחות הן וס"ל הכא דלאו כקנין הגוף דמי א"כ לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון כדקאמר בסוף השולח (גיטין דף מח. ושם*) וכן קשה לרבא דפסק כר"ל בריש החולץ (יבמות דף לו. ושם) דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וס"ל האחין שחלקו לקוחות הן בפרק ב' דקדושין (דף מב:) והיאך מלא ידיו ורגליו וגם אנו היאך מלאנו ידינו ורגלינו דקיי"ל כר"ל וקיי"ל דאין ברירה דבסוף ביצה (דף לח.) פסקינן כר' אושעיא דבדאורייתא אין ברירה ומפרש ר"י דכל הנהו דאית להו דאין ברירה לא יאמרו דהאחין שחלקו מחזירין זה לזה ביובל רק ר' יוחנן לחודיה להכי דייק עלה רבי יוחנן דלא מלא ידיו ורגליו אבל אנן לא ס"ל שיהא תלוי חזרת יובל בכך דהא רבי יוחנן גופיה מודה דבימי יהושע היו מביאין ביכורים אפילו אמרינן דלאו כקנין הגוף דמי כדאמרינן אלא חד בר חד עד יהושע בן נון וחלוקת יהושע נמי אמר בים נוחלין (ב"ב דף קיט:) דירושה היא להם מאבותיהם ואפ"ה לא חזרה אותה חלוקה ביובל דסברא הוא כיון שחלקו על פי נביא ואורים ותומים ובגזירת הכתוב ולפיכך הביאו ביכורים והשתא בהא סברא פליגי ר' יוחנן ושאר אמוראי דרבי יוחנן סבר דמההיא לא ילפינן דגזירת הכתוב היתה ושאר אמוראי סברי דמהתם ילפינן בכל חלוקת ירושה דאין מחזירין ביובל אף על גב דלקוחות הן:

באושא התקינו האשה שמכרה · וא"ת לר' יוחנן למה הוצרך לתקן כיון דקנין הגוף דמי וי"ל דאצטריך להיכא דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד סוף העולם דאין זה אוכל פירות כדאמר בהכותב (כתובות דף פג.) ומיהו אם לא כתב אלא דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן לא סגי בהכי דאכתי בפירות עצמן ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות*:

אמר רב אידי בר אבין אף אנן נמי כו' · תימה לר"י דשביק מתניתין דמסכת מכות (דף ג. ושם) ומייתי ברייתא דתנן מעידין אנו את איש פלוני שגירש את אשתו* והלא בין היום בין מחר סופו ליתן לה כתובה (ולא נתן לה כתובה) אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם נתארמלה או נתגרשה ואם מתה ירשנה בעלה ופליגי אמוראי בגמרא דאיכא מ"ד שמין באשה כמה אדם רוצה ליתן על זכות ספיקה של אשה והמותר ישלמו העדים ואיכא למ"ד שמין בבעל כמה היה אדם נותן על זכות ספיקו של בעל ומ"מ לכולהו יש לדקדק אמאי בטובת הנאה דאם מתה ירשנה בעלה דשמא היא תמכור ולא ירשנה וי"ל דההיא אמנה ואמאתים קאמר דפשיטא בהנהו דאפי' מכרה אין הלקוחות גובין מנה או מאתים מבעל מאחר שמתה בחיי בעלה אבל הך דהכא אין לדחות דאמנה ומאתים קאי

דיש

עין משפט
נר מצוה

סד א מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן צ סעיף ט:

סה ב מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רנז סעיף א:

סו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

סז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

[ד"ה אין]

סח ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

[ועיין תוספות יבמות לו: ד"ה קנין ותוס' כתובות נ. ד"ה הבעל]

נ"ל ולא נתן לה כתובה

מסורת הש"ס

יבמות לו. ב"ב קלו׳

[ב"ב קלט: וש"נ]

כתובות נ. פח: ב"מ לה. צו: ב"ב נ. קלט:

והרי היא תחתיו ומשמשתו ונמצאו זוממין אין אומרים ישלמו כל כתובתה אלא טובת הנאת כתובתה איזהו טובת הנאת כתובתה *אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה של זו שאם נתארמלה או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה ואי סלקא דעתך ליתא לתקנת אושא אמאי יירשנה בעלה תזבין כתובתה לגמרי אמר אביי אם אמרו בנכסי מלוג יאמרו בנכסי צאן ברזל אמר אביי טובת הנאה °הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא טובת הנאה לאשה הויא דאי ס"ד לבעל הויא לימרו לה עדים מאי אפסדינך אי הות מזבנת לה לטובת הנאה בעל הוה שקיל מינך אמר רב שלמן משום דאיכא רווח ביתא אמר רבא [ב]הלכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות מאי טעמא *פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב אמרי תנינא לתקנת אושא העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין *ואי ס"ד ליתא לתקנת אושא תזבין נכסי מלוג ותתן ליה ולטעמיך נהי נמי דאיתיה לתקנת אושא ולא מצי מזבנה לגמרי תזבין לנכסי מלוג בטובת הנאה ותתן ליה אלא דלית לה ה"נ דלית לה ותזבין כתובתה בטובת הנאה ותתן ליה הא מני רבי מאיר היא דאמר *[ג]אסור לו לאדם שישהא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה וטעמא מאי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הכא לא מגרש לה דאי מגרש לה אתו הנך דזבני גבו לה לכתובתה מיניה אלא טובת הנאה מילי נינהו ומילי לא משתעבדי אלמה לא מילי דמזדבני בדינרי נינהו אלא משום דשמואל *דאמר שמואל [ד]המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל אמרי זבוני זבין ותתן ליה ואי מחלה ליה לגבי בעל תמחלה אמרי כל לגבי בעל ודאי מחלה ליה ואפסדיניה לההוא זבינא בידים לא אפסדינהו וכי תימא זבינא ניהליה להחוא דחבלה ביה בטובת הנאה דאי

והרי היא תחתיו · דאי ודאי נתגרשה ע"י עדים אחרים כי משתכחי הנך עדים זוממין הוו משלמין לה כל כתובתה דהא בעו לאפסודי כולה מינה דקאמרי נתן לה אבל השתא שמא אינה עתידה ליטול כתובתה לעולם שמא תמות ויירשנה בעלה ונמצא שלא היו מפסידין אותה כלום לפיכך אין אומרים ישלמו לה כתובתה אלא אומדים כמה אדם רוצה ליתן לה מיד בכתובתה על הספק שאם נתארמלה או נתגרשה יטלנה הוא ואם תמות יירשנה בעלה והוא יפסיד מה שנתן ודמים הללו יתנו לה העדים דטובת הנאה זו מפסידין אותה מיד שאם תבא למוכרה בטובת הנאה זו לא תוכל. טובת הנאה כלומר דבר מועט: אם אמרו בנכסי מלוג · שתוכל למוכרן ואין הבעל מוציא מיד הלקוחות שהרי אם פיתתו פיתתו לה ואם הותירו הותירו לה: יאמרו בנכסי צאן ברזל · בכתובתה דהיינו נדוניא שהכניסה לו בשומא מבית אביה וכותבין אותה בכתובתה ומקבל עליו חתן אחריות ואם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו כדאמרינן [ביבמות באלמנה לכהן גדול (דף סו.)]נכסי צאן ברזל נכסים העומדים באחריות המקבל לשלם כעין ברזל זה שהוא קשה להיות פוחת והתם ודאי לא מצי מזבנה: טובת הנאה · אשה המוכרת כתובתה לאחרים בטובת הנאה והדמים שלה הן ואין לבעל בהן כלום: רווח ביתא · אפילו אם הבעל נוטלן נוח לאשה למוכרה בחייה כדי שתהא פרנסתה מצויה בביתה בריוח: ואין הבעל אוכל פירות · לא אמרינן יקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: ומילי לא משתעבדי · לניזק: וחזר המוכר ומחל לו מחול · הלכך אי אמרינן לה תזבן מפסדינן ליה ללוקח דהיא הדרה ומחלה לכתובתה לבעל הואיל ועל כרחה היא מוכרתה:

ה"ג

דיש לו לתנא לשנות ריבוי תשלומין גבי עדים זוממין כמו שיכול להרבות אגלם ואת"ל דנכסי צאן ברזל יכולה למכור אם כן יותר היו מפסידים הזוממין לאשה כשהיו אומרין שגירשה ונתן לה כתובתה על נכסי צאן ברזל שהיתה יכולה למכור לגמרי מעל מנה ומאתים שאין יכולה למכור לגמרי אבל בההיא [דמכות] (דמכורה) שבאין להעיד ולהפסיד לבעל שאומרין שגירשה ולא נתן כתובה יותר היו מפסידין לו על מנה ומאתים שהיו מחייבין אותו ליתן ושמא היה נפטר מליתן אם תמות האשה בחייו מעל נכסי צאן ברזל דשמא תמכור האשה ולא יפטר במיתתה ולכך נקט הזומתן על דבר שיש בו ריבוי תשלומין אגלם:

פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן · הייני במילי דאתו מעלמא כגון טובת הנאה דכתובה וכגון גונב ולד בהמת מלוג דמשלם כפל לאשה כדאמרינן בריש האשה שנפלו לה נכסים (כתובות דף עט:) משום דלא תקינו ליה רבנן פירא דפירא אבל פירא דפירא דאתי מגופיה כגון ולד ולדות בהמת מלוג פשיטא דתקינו ליה רבנן כדתנן לעולם הוא אוכל פירי פירות ונראה דפירי דפירי לא תקינו ליה רבנן דהתם לא הוי כי האי דהכא דנהי דמשלם כפל לאשה נראה דבאותו כפל ילקח קרקע והוא אוכל פירות ונראה נמי דכ"ש גונב בהמת מלוג עצמה דמשלם כפל לאשה:

טעמא מאי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה · ותימה דבריש אע"פ (כתובות ד' נד:) משמע דלאו הייני טעמא דר"מ גבי הא דתנן רבי מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זה בעילתו בעילת זנות ודייק בגמרא כל הפוחת אפילו בתנאה אלמא קסבר תנאו בטל ואית לה וכיון דאמר לה לית לך אלא מנה לא סמכה דעתה והוי בעילתו בעילת זנות הא שמעינן ליה לר"מ דבדרבנן תנאו קיים משמע דמשום שיש לה ולא סמכה דעתה כשאמר לה לית לך אלא מנה הוא דהויא בעילתו בעילת זנות הא אם הוה תנאו קיים ולא היה לה כלל לא היה בעילתו בעילת זנות וי"ל דכ"ש אי תנאו קיים ולית לה דהויא בעילתו בעילת זנות אלא התם דייק דקסבר תנאו בטל מדלא קתני בתולה שאין לה מאתים ואלמנה שאין לה מנה כו' ש"מ דה"ק כל הפוחת אפי' בלותו ענין שיש לה אפי' הכי הויא בעילתו בעילת זנות וא"ת מנא ליה דמיירי בתנאה דלמא מודה ר"מ דתנאו קיים וה"ק כל הפוחת אפי' בלותו ענין שיש לה כגון בסוף ביאה דאמר התם בסוף שמעתין דדברי הכל אינה מוחלת וי"ל דלשון כל הפוחת משמע שהוא פוחת לה ובסוף ביאה אין יכול לפחות אלא היא פוחתת לעצמה ולא שייך לשון פוחת אלא בתנאה אי נמי מדקתני כל דייק:

כל לגבי בעלה ודאי מחלה · וא"ת ותזבין לבעל גופיה ותיתיב ליה לנחבל וי"ל שהבעל לא ירצה לקנות שלא להפסיד לאשתו אע"ג הא מוקמי לה בסמוך כר"מ דאמר לשהות עם אשתו בלא כתובה אסור וא"ת והיאך יכולה למחול האמר בריש אע"פ (כתובות דף נו.) דבסוף ביאה אינה יכולה למחול וכ"ת דכתבה ליה התקבלתי הא משמע בפרק נערה (שם דף נא.) דלר"מ אפי' בהתקבלתי אין יכולה למחול וי"ל ה"מ בתחילת הסוגיא אבל לפי המסקנא דהתם דמפליג ר' יהודה בין כתבה ליה התקבלתי ובין לא כתבה ליה התקבלתי ה"ה לר"מ וא"ת ואכתי היאך תמחול הא מוקמינן לה כר"מ דאמר אסור לשהות עם אשתו בלא כתובה וי"ל לאחר שתמחול יחזור ויכתוב לה כתובה ועי"ל דאפילו את"ל שאין יכולה למחול בעודה תחתיו אכתי יעשה קנוניא ויגרשנה ותמחול לו ואח"כ יחזירנה וא"ת כיון דאתיא כר"מ דדאין דינא דגרמי א"כ לא תהא רשאה למחול מפני שתצטרך לשלם ללקוחות כדאמר בהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואמרינן התם (כתובות דף פו.) דלמאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא ומיהו מצי למימר דאפ"ה לא תחוש ותמחול כיון דהשתא לית לה מידי לשלומי אע"ג דלכשתתאלמן תצטרך לשלם יותר מ"מ חשיב ליה אטרוחי בי דינא בכדי כיון דסוף סוף השתא מיהא לא משלמין מידי ולמאי דרגיל ר"ת לפרש דאין חייבת לשלם אפילו לר"מ אלא מה שקבלה א"ש טפי ואין להאריך כאן בדבר זה הקשה הר"ר שמואל ב"ר חיים ותזבין כתובתה במעמד שלשתן דאז אין יכולה למחול כמו שרגיל ר"י לדקדק מההיא דתניא בהאיש מקדש (קדושין דף מז:) התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים והירשה עליהם רבי מאיר אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומסיק דבמלוה בשטר קמפלגי באשה סמכה דעתה ודכולי עלמא אית להו דשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ובמלוה על פה פליגי בדרב הונא דאמר תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה דרבנן לית להו שיועיל מעמד שלשתן במלוה אלא בפקדון ואם היה יכול למחול מהו חושש אי אית להו דרב הונא במלוה כיון דסבירא ליה דלא סמכה דעתה ותירץ ר"י °דמעמד שלשתן אין מועיל בכתובה בעודה תחת בעלה כיון דעדיין לא ניתנה לגבות וא"ת וניכתוב שטרא בשמיה דאז לא מצי מחלה כדאמר בהכותב (כתובות דף פו.) והכא ניחא דשמא הבעל לא ירצה אבל בסמוך גבי היא

סט א מיי' פכ"א מהל' עדות הלכה א סמג עשין קי טוח"מ סימן לח:

ע ב טוש"ע אה"ע סימן פה סעיף ז:

עא ג מיי' פ"י מהלכות אישות הלכה י ופ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יח סמג עשין מח וסימן ע טוש"ע אה"ע סימן סו סעיף ג וסימן קה סעיף א וטוש"ע ח"מ סימן תכד סעיף י:

עב ד מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה יא וע"ש סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן סו סעיף כג:

גליון הש"ס

גמ' הואיל ואתא לידן · שבת דף פא ע"ב וש"נ: תוס' ד"ה כל וכו' דמעמד ג' אינו מועיל בכתובה · עיין לעיל דף ע ע"א תוספות ד"ה אמטלטלין:

[מכות ג.]

[כתובות עט:]

[עי' תוספות ב"ב קלט: ד"ה סתם]

[כתובות נו.]

ב"מ כ. כתובות פה: פו. קדושין מח. ב"ב קמז:

דאי מחלה לגבי בעל לא קא מפסיד דהשתא נמי לא מידי קא יהבה ליה סוף סוף כל לגבי בעל ודאי מחלה ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן אלא הא דתניא *וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה אמאי תזבנינה ניהליה לכתובתה לבעלה בטובת הנאה בהא חבלה דאי מחלה לגבי בעל ליכא פסידא הא ודאי ר"מ היא °דאמר *אסור לאדם שישהא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה וטעמא מאי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הכא מגרש לה וגבי ליה בחבליה מינה אי הכי השתא נמי "מגרש לה וגבי ליה בחבליה מינה כגון דנפיש כתובתה דמשום ההוא פורתא לא מפסיד טובא ואי דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא נוקמא אכתובה דאורייתא ואידך ᵗתזבנה ניהליה בחבליה כגון דלא נפישא כתובתה מכתובה דאורייתא דהוי חבליה ארבעה זוזי דמשום ארבעה זוזי לא מפסיד עשרים וחמשה אלא הא דתניא *כשם שלא תמכור והיא תחתיו כך לא תפסיד והיא תחתיו והא זימנין משכח לה דמפסדא והיכי דמי כגון דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא אמר רבא סיפא אתאן לכתובת בנין דכרין והכי קתני כשם שהמוכרת כתובתה לאחרים ᶻלא הפסידה כתובת בנין דכרין מאי טעמא זוזי הוא דאנסוה ᶦכך מוכרת כתובתה לבעלה לא הפסידה כתובת בנין דכרין מ"ט זוזי הוא דאנסוה לימא תקנת אושא תנאי היא דתני חדא עבדי מלוג יוצאין בשן ועין לאשה אבל לא לאיש ותניא אידך ᵏלא לאיש ולא לאשה סברוה דכולי עלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מאי לאו בהא קא מיפלגי דמאן דאמר לאשה לית ליה תקנת אושא ומ"ד לא לאיש ולא לאשה אית ליה תקנת אושא לא דכולי עלמא אית להו תקנת אושא אלא כאן קודם תקנה כאן לאחר תקנה ואי בעית אימא אידי ואידי לאחר תקנה ואית להו תקנת אושא אלא למאן דאמר לאשה ולא לאיש מאי טעמא כדרבא דאמר רבא

הקדש

ה"ג דהשתא נמי לא מידי קא יהבה ליה: אי דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא · שכתב לבתולה יותר ממאתים ולאלמנה יותר ממאה הראויה לה מן התורה אמאי לא הפסידה: נוקמא אכתובה דאורייתא · משום דרבי מאיר אסר לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה ותוספת תזבין לבעלה בטובת הנאה ותיתב ליה בחבליה: כ"ה · סלעים והוא מנה מאה זוז כתובת אלמנה ופחותה שבכתובות נקט: כשם שלא תמכור · קס"ד הכי קאמר כשם שאינה יכולה למכור בעודה תחתיו כך לא תפסיד מכתובתה כלום בשביל שום חבלה ונזק שתזיק בעודה תחתיו: כתובת בנין דכרין · בפרק נערה שנתפתתה (כתובות ד' נב:) בנין דכרין דיהוו ליכי מנאי אינון יהוון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקיהון דעם אחוהון היו לו שתי נשים וכתובת האחת גדולה משל חבירתה ומתו שתיהן בחייו וירשן או אחת בחייו וירשה אעפ"כ לא בטלה כתובתה אלא בניה אם יש לה בן זכר הימנו וכשבאין לחלוק בניו בנכסיו אחר מותו נוטלין אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן והשאר חולקין בשוה ואין יכולין בני הקיימת לומר אנו ניטול כתובת אמנו שהיא כבעלת חוב ואתם אל תטלו שאין לאמכם כתובה שהרי בעלה ירשה וקיי"ל התם דהמוכרת כתובתה לאחר בטובת הנאה ומתה בחיי בעלה וירשה מפסיד הלוקח אעפ"כ לא הפסידו בניה כתובת בנין דכרין ולא יאמרו בני חבירתה אמכם פשעה בה שאילו היתה קיימת לא היתה גובה שהרי לקוחות היו גובין אותה משום דאמרי להו זוזי אנסוה שהיתה צריכה למעות ולא לאפסדינהו נתכוונה: בשן ועין לאשה · הפילה היא את שינו וסימאה את עינו: אבל לא לאיש · סימא בעלה את עין העבד או הפיל את שינו לא יצא לחירות לפי שאין גופו קנוי לו: סברוה · בעלמא תרוייהו הני תנאי סבירא להו קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והכא היינו טעמא דמאן דאמר לא לאיש ולא לאשה דאית ליה תקנת אושא הלכך משום איש לא נפקי דלא קני להם לגופייהו ממש משום אשה נמי לא נפקי דאלים שעבודיה למהוי כקנין הגוף: קודם תקנה · הוי שעבודיה קיל כשאר קנין פירות דקים לן דלאו כקנין הגוף דמי:

הקדש

היא שחבלה בבעלה קשה דתזבין לאחר והבעל יכתוב ברצון שטר בשמו כדי שיגבה חבלתו ותירץ ר"י דכיון שאין הכתובה בשם האשה הרי הוא כאילו משהה אשתו בלא כתובה אע"פ שאין קלה בעיניו להוציאה וא"ת כיון דכל גבי בעלה ודאי מחלה מאי קאמר לעיל אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה של זו כו' שום אדם לא יקנה אותה כיון דודאי מחלה ויכולין עדים לומר מאי אפסדינך כדקאמר לעיל אם טובת הנאה לבעל וי"ל דיכולה לעשות קיום במשכונות או בערבות או בנדר או בשבועה שלא תמחול אבל כאן אם יש לה תשלם ואם אין לה אין משועבדת לניזק לעשות לו קיומים ל"ע:

ואפי' מחלה לגבי בעל לא מיפסד קמפסיד · וא"ת והא ודאי מיפסד קמפסיד דכי לא תמכור יגבה חבלתו אם תתאלמן או תתגרש וכשתמכור ותמחול לבעלה יפסיד הכל וי"ל כיון שעכשיו לא היתה נותנת לו כלום אפילו לא מחלה ממה שמחלה אינו כל כך הפסד כיון שלא יהיה לו כלום עכשיו ולאחר זמן נמי שמא תמות וירשנה בעלה:

בדנפישא כתובתה מחבלה · וא"ת מעיקרא נמי איירי בנפישא כתובתה מחבלה דקאמר תזבין כתובתה בטובת הנאה ותיתיב ליה בחבלה וי"ל דבמקלת חבלה קאמר ואם תתאלמן או תתגרש יגבה השאר ממקום אחר:

כגון דלא נפישא כתובתה מכתובה דאורייתא · וא"ת והשתא היכי מתוקמא כר"מ והלא פוחת לה ממנה או ממאתים ובעילתו בעילת זנות לרבי מאיר (כתובות נד:) וי"ל (כגון) דהיא גורמת להפסיד לעצמה:

לא מפסיד עשרים וחמשה זוזי · ל"ג זוזי דלמאי דגרס זוזי צ"ל דאיירי בכתובת בתולה וכ"ה זוזי צוריים הם מאתים זוז מדינה וליתא דבריש ארבעה וחמשה (לעיל ד' לו: ושם*) הוכחנו דמאתים של בתולה הם מאתים זוזי צורי (*והכא ל"ג זוזי) ולא מפסיד כ"ה היינו כ"ה סלעים של אלמנה ואף על גב דכתובתה דרבנן אין להקפיד על הא דנקט כתובה דאורייתא:

כשם שלא תמכור והיא תחתיו · פרש"י כשם שאין יכולה למכור כתובתה בעודה תחתיו כך לא תפסיד מכתובתה כלום בשביל שום חבלה ונזק שתזיק בעודה תחתיו ואין נראה לר"י דהא לעיל אמר ובכל דוכת' תזבין לכתובתה בטובת הנאה ואפילו כשהיא תחת בעלה ונראה לר"י כשם שלא תמכור בשביל שחבלה באחרים בעודה תחתיו כדאמר לעיל דלגבי בעלה ודאי מחלה כך לא תפסיד והיא תחתיו כלומר לא תמכור כתובתה לבעלה בשביל שחבלה בו והא דנקט מכירה גבי אחרים והפסד גבי בעלה משום דלגבי אחרים אין יכולה להפסיד כשמוכרת לכן בטובת הנאה של כתובה אבל לגבי בעל שמכרה לבעלה בטובת הנאה יגרשנה מיד וירויח הכל והיא תפסיד:

אמר רבא סיפא אתאן לכתובת בנין דכרין · תימה דלא מייתי הך ברייתא בסוף נערה שנתפתתה (כתובות דף נג.) דבעי רבא מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי או לא מיהו התם נמי קאמר בתר דבעי הדר פשטה דכמוכרת לאחרים דמי ושמא מתוך ברייתא זו פשטה ולפי שאין כ"כ פשוטה לא הביאה שם:

כך מוכרת כתובתה לבעלה לא הפסידה כתובת בנין דיכרין · אע"ג דאינה יכולה למחול כתובתה לבעלה לרבי מאיר מ"מ יכולה היא למכור ואע"ג דאסור להשהותה לרבי מאיר בלא כתובה וכן קי"ל מ"מ השמיענו בברייתא את הדין דאם אירע כן שמכרתה לבעלה לא הפסידה כתובת בנין דכרין א"נ במכרה התוספת איירי:

מאי טעמא כדרבא כו' · השתא משמע דשחרור דשן ועין מפקיע מידי שעבוד כמו שטר שחרור ותימה דביבמות פרק אלמנה (דף סו: ושם) פליגי במכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן רב יהודה אמר הדין עמה משום שבח בית אביה רבי אמי אומר הדין עמו וקאמר תניא כוותיה דרבי אמי עבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין לאיש אבל לא לאשה ומה ראיה היא לר' אמי בהא אפי' רב יהודה מודה כיון דמחוסרת גוביינא אתי שחרור מפקיע מידי שעבוד כדאמר התם גבי איצטלא דמילתא דפרסוה אמיתנא דמודה רב יהודה דקנייה מיתנא דכיון דמחסרא גוביינא אתי הקדש מפקיע שעבוד ושמא אותו שהביא הניא כוותיה דר' אמי היה (א) בנאה בריה דרבא שלא היה חושבה מחוסרת גוביינא כיון דאין יכול לסלקה במילתא אחריתי:

הקדש

עין משפט נר מצוה

עג א ב מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יח סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכד סעיף י:

עד ג ד מיי' פי"ז מהלכות אישות הלכה יט סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קה סעיף ד:

עה ה מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה טז סמג עשין כו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לח:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מאי טעמא וכו' כוותיה דר' אמי היה סבור כנאתי בריה דר' יוסף בריה דרבא שלא:

גליון הש"ס

גמ' דאמר אסור לאדם שישהא. עיין כתובות דף נט ע"ב תוד"ה טעמא:

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ט]

[כתובות נו.]

[תוספתא פ"ט]

[ד"ה וכן] ג"א וכ"ג

הקדש · עשה שורו אפותיקי לבעל חובו וחזר לוה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח הפקיע שיעבודיה דמלוה ומותר למזבח ואין בו משום גזל (א) שבשא הקדש מפקיעו הואיל ולא היה קנוי לו ממש אלא עומד לגבות הימנו ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים לא אלימי לאפקועי שיעבוד מלוה דתנן מוסיף מלוה עוד דינר ופודה את הנכסים הללו על מנת לשלם לאשה את כתובתה כו' במסכת ערכין (דף כג:) ותכריכי המת כקדושת הגוף דמי ומפקעי ונאסרין בהנאה: חמץ · נכרי שהלוה את ישראל על חמצו ולא הרהינו אצלו דמחוסר גוביינא שהיה עומד החמץ בביתו של ישראל ואין לנכרי עליו אלא שיעבוד כשבא עת ביעורו מפקיע איסור החמץ את שיעבוד הנכרי וחייב ישראל לבערו והא דתנן בפסחים (דף ל:) נכרי שהלוה לישראל על חמצו מותר בהנאה לאחר הפסח מוקי לה רבא התם* בשהרהינו אצלו שנתנו במשכון ביד נכרי דלא מחוסר גוביינא ולאו שיעבוד אלא קנייה ממש: שחרור · עשה עבדו אפותיקי ושחררו הלוה משוחרר וגובה זה חובו ממקום אחר: לית להו תקנתא דאושא · ושיעבודיה דבעל כשאר קנין פירות דעלמא הוא ובקנין פירות דעלמא פליגי: המוכר עבדו · עבד כנעני לאחר: ופסק · המוכר עם הלוקח ע"מ שישמשנו עוד שלשים יום: ראשון ישנו בדין יום או יומים · אם הכהו בתוך שלשים יום הללו ולא מת תחת ידו אלא עמד יום או יומים חי אינו נהרג דכתיב (שמות כא) אך אם יום או יומים וגו' אבל שני אם הכהו בתוך שלשים יום הללו שהיה בבית ראשון אינו בדין יום או יומים ונהרג עליו אפי' מת מחולי זה לסוף שלש שנים דקנין פירות שהוא קנין לראשון כקנין הגוף דמי ולאו דשני הוא: איש ואשה · אפי' מכרו שניהם כאחד: לא עשו ולא כלום · שאינו לא לזה ולא לזה ואם מת אחד מהם זה הנשאר מוציא מידי הלקוחות ולא דמו לשותפין דעלמא דהתם יש לזה חלק בכולו ליטול חצי וכן לזה אבל הכא כולן קנויין לה לגוף וכולן קנויין לו לפירות וליכא מיוחד לא לזה ולא לזה: ראשי אברים · כ"ד הן שהעבד יוצא בהן לחירות בפ"ק דקדושין (דף כה·): מתני' התוקע לחבירו · הכהו על אזנו לשון מורי ל"א תוקע ממש: נותן לו סלע · משום בושת: סטרו · על הלחי כמו הסוטר לועו של ישראל בסנהדרין (דף נח:): צרם · משך ובבכורות (דף לד·) שמעתי לשון פוגם:

תורה אור

*אהקדש חמץ בושחרור מפקיעין מידי שיעבוד לימא דרבא תנאי היא לא דכולי עלמא אית להו דרבא והכא אלמוה רבנן לשיעבודא דבעל ואיבעית אימא דכולי עלמא לית להו להני תנאי תקנת אושא והכא בקנין פירות כקנין הגוף דמי קמיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי דתניא *המוכר עבדו לאחר ופסק עמו על מנת שישמשנו שלשים יום ר"מ אומר ראשון ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא תחתיו קסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי רבי יהודה אומר שני ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא כספו קסבר *קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי רבי יוסי אומר שניהם ישנן בדין יום או יומים זה מפני שהוא תחתיו וזה מפני שהוא כספו מספקא ליה קנין פירות אי כקנין הגוף דמי אי לאו כקנין הגוף דמי *וספק נפשות להקל רבי אליעזר אומר גשניהם אינן בדין יום או יומים זה לפי שאינו תחתיו וזה לפי שאינו כספו אמר רבא מ"ט דרבי אליעזר אמר קרא °כי כספו הוא כספו המיוחד לו כמאן אזלא הא *דאמר אמימר דאיש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כמאן כרבי אליעזר מאן תנא להא דת"ר המי שחציו עבד וחציו בן חורין וכן עבד של שני שותפין אין יוצאין בראשי אברים שאינן חוזרין אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמרי משמיה דרבא ר' אליעזר היא מי לא אמר ר' אליעזר כספו המיוחד לו הכא נמי ועבדו המיוחד לו: **מתני'** *זהתוקע לחבירו נותן לו סלע רבי יהודה אומר משום ר' יוסי הגלילי מנה חסטרו נותן לו מאתים זוז לאחר ידו נותן לו ארבע מאות זוז צרם באזנו תלש בשערו *רקק והגיע בו רוקו העביר טליתו ממנו פרע ראש האשה בשוק נותן לו ארבע מאות זוז זה

שמות כא

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד · אם עשה שורו אפותיקי והקדישו למזבח ולאו דוקא הקדש דה"ה כל איסורין שהן ראויים לפקוע כגון אילטלא דמילתא דפרסוה אמיתנא דיבמות (ד' סו: ושם*) וכגון קונמות דפרק אע"פ (כתובות ד' נט: ושם*) דכיון שיש לאיסור כח לחול שעה אחת דרבא לטעמיה דאמר בפרק כל שעה (פסחים ד' ל·) ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה ושפיר מקדיש [הלוה] ותו לא פקע בטריפת ב"ח אבל קדושת דמים כי היכי דפקעה על ידי פדיון פקע נמי בטריפת ב"ח כדאשכחן בשדה [מקנה] כשהקדישה לוקח חוזרת לבעלים ביובל שאין כח להקדש בקדושת דמים יותר מן המקדיש וכי פקע כח מקדיש פקע כח הקדש והיינו טעמא דחמץ והיינו טעמא דשחרור וריב"א מביא ראיה מירושלמי דקאמר לא מצינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד ובשעת איסור חמץ ושחרור היה החמץ והעבד ברשות בעלים ותו לא פקע ובכלל הקדש הוי קונמות ודבר המקלה למת וכן עשה ביתו אפותיקי והשתחוה לו בכלל הקדש הוא והא דלא חשיב רבא מכר שמפקיע מידי שיעבוד בעשה שורו אפותיקי ומכרו כדאמר לעיל בפ"ק (דף יא:) משום דלא הוי כטעמא דאחריני דמן הדין לא מפקע אלא תקנתא דרבנן הוא משום פסידא דלקוחות דלית ליה קלא דהא עשה עבדו אפותיקי דאית ליה קלא אם מכרו ב"ח גובה ממנו אי נמי לא חשיב רבא אלא הני תלת דשנויים במתני' או בברייתא דהקדש איתמר אברייתא דקונמות באף על פי* ושיחרור אמתניתין דהשולח *דשורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו וחמץ אמתני' דכל שעה *דנכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה דמהאי טעמא מוקמינן לה בשהרהינו אצלו הלכך לא חש למנות לא איסור מת ולא איסור ע"ז ולא איסור (ב) קונמות ומכר*:

אלמוה רבנן לשיעבודיה דבעל הכא הוי פלוגתא בהכי ובפרק אע"פ (כתובות דף נט: ושם*) אמר דאין קונמות מפקיעין מידי שיעבוד דבעל דאלמוה וכן בריש המדיר (שם דף ע·) אלמוה רבנן לשיעבודה דאשה ואין יכול להדירה דפריך וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה והתנן קונם שאני עושה לפיך כו' וביבמות פרק אלמנה (דף סו:) גבי אילטלא דמילתא לא אלמוה רבנן לשיעבודה דאשה אלא אמרינן דנאסר כי פרסוה אמיתנא וצ"ל דיש מקומות שצריך לאלם כח הבעל וכח האשה יותר ממקום אחר:

רבי מאיר אומר ראשון ישנו בדין יום או יומים קסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי · ואע"ג דגבי שן ועין אין יוצא לא לאיש ולא לאשה משום דאין לו כח לשחרר קנין הגוף של אשה אבל בדין יום או יומים שהוא תחתיו ויש לו כח לרדותו לעשות מלאכתו סברא הוא שיהא בדין יום או יומים מאחר דקנין פירות כקנין הגוף דמי והר"ר יצחק בר' ברוך מפרש דלר"מ נמי יוצא בשן ועין לאיש ולעיל גרסי' ואיבעית אימא דכ"ע לית להו תקנתא דאושא ובפלוגתא דהני תנאי כו' *והיא דקתני לאשה ולא לאיש כר' יהודה והיא דקתני לא לאיש ולא לאשה כר"א דאמר שניהם אינן בדין יום או יומים דדריש כספו המיוחד לו וה"נ עבד המיוחד לו ועבד מלוג אין מיוחד לשניהם שלזה יש פירות ולזה יש גוף ואין זה קרוי בעלים ואפילו שניהם יחד אינם יכולין למוכרו וכמו כן אין יכולין לשחררו ומשום ה"ק *דלית להו תקנה דאושא דאפי' מכרו שניהם יחד אין מכירה כלל ואם מכרה האשה ונתגרשה אע"פ שהכל לאשה אין ללוקח כלום בה שהרי כשמכרה הוי כאדם המוכר דבר שאין שלו הלכך לא שייך אליבא דר"א כלל תקנה דאושא דלר"א לא צריכא לתקנה דאושא דלא שייך תקנת אושא אלא היכא שאם מכרה ונתגרשה הוה ללוקח ואם מתה הבעל מוציא דשויוהו קודם ללוקחים כדאיתא בים טהלין (ב"ב דף קלט: ושם*):

כמאן אזלא הא דאמר אמימר כו' · נראה דמכירה יליף משחרור דשחרור הוא כעין מכירה דאי מדין יום או יומים יליף אמאי איצטריך בסמוך גבי שחרור עבדו המיוחד לו:

איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג · פירש בקונטרס דלא דמי לשותפות דעלמא דהתם יש לזה חלק בכולו ליטול חצי וכן לזה אבל הכא כולן קנויין לה לגוף וכולן קנויין לו לפירות וליכא מיוחד לא לו ולא לה ובענין זה י"ל עבד של שני שותפין דבסמוך שלזה הגוף ולזה הפירות וכן חציו עבד וחציו בן חורין נמי כגון שנתן לו כל דמיו ואין מעוכב אלא גט שחרור להיות מותר בבת חורין:

מסורת הש"ס: יבמות סו. סו: כתובות נט: גיטין מ: נדרים פו: | בבא בתרא ג. | [דף ל:] | [שבת קכט. וש"נ] | [ב"ב ג.] | לעיל נו: קדושין יא: בכורות נ: | כתובות סו.

[ד"ה עבדי] [ד"ה קונמות]

עו א מיי' פ"ז מהלכות ערכין הל' יד ופי"ח מהלכות מלוה ולוה הל' ו ז ופי"ב מהלכות נדרים הלכה י סמג עשין לד קלב טוש"ע ח"מ סי' קיז סעיף ז:

עז ב מיי' פ"ח מהלכות עבדים הלכה טו סמג עשין פז טוש"ע שם סעיף ו וטוש"ע י"ד סי' רסז סעיף סח:

עח ג מיי' פ"ב מהל' רוצח הלכה טו:

[שבת קלה: וש"נ]

עט ד מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה טז ופוסק מכרן קיים וע"ש סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף יג:

פ ה ו מיי' פ"ט מהל' עבדים הלכה טו סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף לז:

פא ז ח מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף מא:

[כתובות דף נט:] [גיטין דף מ.] [פסחים דף ל:] [וע"ע תוס' גיטין מ: ד"ה הקדש] [ד"ה קונמות]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה הקדש וכו' משום גזל שבא הקדש מפקיע: (ב) תוס' ד"ה הקדש וכו' ולא איסור ע"ז ולא איסור אחר הס"ד:

ולא גרס והכא בקנין פירות כו'. העתק מח"ג

אליבא דר"א והיה יכול לומר דינו אף אם אית ליה תקנת אושא. העתק מחלופי גרסאות

[ד"ה התם]

פב א מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הל' א:

פג ב מיי' פ"ה מהלכות עדות הלכה ח סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ז סעיף ס:

פד ג מיי' פ"ב מהל' קידוש החדש הל' ט טוש"ע שם:

פה ד מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל רבי לזו הני נותן ד': (ב) תוס' ד"ה כגון וכו' דע"פ הנחלתו ביום ששמעו מבקרי החולה:

[ד"ה סנה]

גליון הש"ס

גמ' מאי הוי ליהדר ולדייניה. ק"ל הא מבואר בפ"ק דף יג ע"ב דלר"י נגח ואח"כ הפקיר או הקדיש פטור דבעי' שיהא מיתה והעמדה בדין כאחד ועי' בהרא"ש דרבנן פליגי רק במיתה אבל בנזקים מודים א"כ אחר שנגמר דינו הוי ספקר וכדאיתא בכריתות דף כד ע"א וא"א למיהדר למידייניה אח"כ. גם יש לעיין בסוגיא דלעיל דף לג ע"ב מכרו מכור לרדיא נימא דמכור לגמרי דהא בעי' בשעת העמדה בדין הבעלים הראשונים. ואולם דעת הרבה ראשונים דבעי' רק שיהיו לו בעלים לאפוקי הפקר והקדש ולדעת רש"י דמשמע דבעי' בעלים ראשונים י"ל דס"ל כהפוסקים דלרבנן דר"י גם בנזקים לא בעי' שיהא הכל כאחד· אולם עדיין כמה דאיתא שם הקדישו מוקדש משום דרבי אבהו הא כיון דהקדישו פקע חיובו נגמרי כמו נגח ואח"כ הקדיש ולא מני טריף מהקדש ולע"ג:

כגון שראוה בלילה· אם ראוה ביום דנין ע"פ ראיה דלא תהא שמיעה גדולה מראייה אבל ראו בלילה אין יכולין לדון ע"פ ראיית לילה דראייה כקבלת עדות וקבלת עדות כתחילת דין כדמוכח בר"ה (ד' כה: ושם ד"ה כגון) ותחילת דין ביום אפי' בדיני ממונות כדאמר בפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין ד' לד:) הלכך צריכין לחזור ולהעיד ביום וכיון שצריכין להעיד אין המעיד נעשה דיין אבל עד הרואה שאין מעיד כגון שיש עדים אחרים מעידין לפניהם נעשה דיין אפי' בדיני נפשות לרבנן ולא כרשב"ם שפירש בי"ש נוחלין (ב"ב ד' קיג: ושם) ג' שנכנסו לבקר דוקא לבקר אבל אם נתכוונו להעיד כותבין ואין עושין דין דהוו ליה עדים ואין עד נעשה דיין ולר"ע אפי' עד הרואה אין נעשה דיין בדיני נפשות כדמשמע הכא וטעמא כדמפרש בפ"ב דמכות (ד' יב·) ר"ע אומר מנין לסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו מיד עד שיעמוד בב"ד ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר וא"ת והא בפרק ראוהו (ר"ה ד' כו. ושם) מפרש טעמא משום דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה וכיון דחזו ליה דקטליה לא חזו ליה זכותא וי"ל דהיא דמכות עיקר אבל בר"ה בא לפרש דלא גמרינן מינה דשאני דיני נפשות דבעינן והצילו העדה ובדרבנן אפילו עד המעיד נעשה דיין כדמוכח בפ"ק דגיטין (ד' ה:) ובפרק שני דכתובות (ד' כא: ושם*) וטעם דאין המעיד נעשה דיין יש מפרשים משום דה"ל עדות שאין אתה יכול להזימה דכיון שהוא עצמו עד ודיין לא יקבל הזמה על עצמו ועל טעם זה קשה להר"י דאורלינש דאלא מעתה עדים הקרובים לדיינים לא יעידו בפניהם דה"ל עדות שאי אתה יכול להזימה אלא ע"כ יכולין להזימם בב"ד אחר ה"נ בני הזמה נינהו בב"ד אחר ורשב"ם מפרש משום דכתיב ועמדו שני האנשים דאמרינן שבועות (ד' ל·) אלו העדים לפני ה' אלו דיינין משמע שיעמדו העדים לפני הדיינין ולא שיהיו עדים בעצמן יושבין ודנין ועוד פי' ר"י טעם אחר דאין עד נעשה דיין משום דנפקא לן מביום הנחילו את בניו דע"פ (ב) הנחלת יום ששמעו מבקרי החולה שנתן לכל אחד מבניו יעמידו כל אחד בחלקו אבל ע"פ שמועתו בלילה לא יעמידו כל אחד בחלקו לפי ששמיעתו בלילה אין ראויה לדון על פיהם כדפי' וכיון שאין יכול לדון ע"פ ראיית לילה עד שיעידו עליהם ביום ה"ל עדים ולכך אין יכול לדון דאין עד נעשה דיין אלמא מהכא הוא דשמעינן דאין עד נעשה דיין והיינו דקאמר בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין ד' לד:) ור"מ דנפקא ליה שאין דנין אפי' גמר דין אלא ביום מדאיתקש דינין לנגעים ביום הנחילו מאי עביד ביה ומוקי ליה ביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה דבלילה כותבין ואין עושין דין ומסיק ואזיל כולה סוגיא עד ה"ל עדים ואין עד נעשה דיין ולהכי אילטריך להתויי עלה אמר רב חסדא דכל עיקר לא מייתי דרשה דביום הנחילו אלא משום דבעי לאפוקי מינה דאין עד נעשה דיין כדמפרש רב חסדא דאי לאו דלהכי אתא אמאי אילטריך כלל [ביום הנחילו] לר"מ וא"ש הא דמייתי עלה ואמר רב חסדא ולא קאמר אמר רב חסדא בלא וי"ו: כגון שראוה בלילה· פי' בקונטרס ורבי יהודה נשיאה כרבי טרפון ס"ל ותימה פירש כן דאפילו כרבי עקיבא ניחא דלא גמר *מדיני נפשות כדפירשתי לעיל:

והתלמוד מוכרח לאוקמי כשראוה בלילה כדי ליתוקם לר' יהודה נשיאה גם כר' טרפון ולר' טרפון אין חילוק בין דיני ממונות לדיני נפשות. העתק מתלופי גרסאות

תורה אור (דברים כ)

זה הכלל הכל לפי כבודו אמר ר' עקיבא אפי' עניים שבישראל *רואין אותם כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב *ומעשה באחד שפרע ראש האשה בשוק באת לפני רבי עקיבא וחייבו ליתן לה ארבע מאות זוז אמר לו רבי תן לי זמן ונתן לו זמן שמרה עומדת על פתח חצרה ושבר את הכד בפניה ובו כאיסר שמן גילתה את ראשה והיתה מטפחת ומנחת ידה על ראשה העמיד עליה עדים ובא לפני רבי עקיבא א"ל (א) לזו אני נותן ד' מאות זוז א"ל לא אמרת כלום *החובל בעצמו אף על פי *שאינו רשאי פטור אחרים שחבלו בו חייבים והקוצץ נטיעותיו אף על פי שאינו רשאי פטור אחרים חייבין:

גמ' איבעיא להו מנה צורי תנן או מנה מדינה תנן תא שמע דההוא גברא דתקע ליה לחבריה אתא לקמיה דר' יהודה נשיאה אמר ליה הא אנא הא ר' יוסי הגלילי הב ליה מנה צורי ש"מ מנה צורי תנן ש"מ מאי הא אנא הא רבי יוסי הגלילי אילימא ה"ק ליה הא אנא דחזיתך והא ר' יוסי הגלילי דאמר מנה צורי זיל הב ליה מנה צורי למימרא דעד נעשה דיין והתניא *סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש מקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשו דיינין דברי רבי טרפון ר' עקיבא אומר כולם עדים הם *ב)ואין עד נעשה דיין עד כאן לא קאמר ר' טרפון אלא דמקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשו דיינין אבל עד נעשה דיין לא קאמר כי תניא ההיא ג)כגון שראו בלילה דלא למעבד דינא נינהו ואיבעית אימא הכי קאמר ליה הא אנא דסבירא לי כרבי יוסי הגלילי דאמר מנה צורי והא סהדי דמסהדי בך זיל הב ליה מנה צורי וסבר רבי עקיבא דאין עד נעשה דיין והתניא °והכה איש את רעהו באבן או באגרוף *שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים אף כל שמסור לעדה ולעדים פרט לשיצתה מתחת יד העדים אמר לו ר"ע וכי בפני ב"ד הכהו שיודעין כמה הכהו ועל מה הכהו אם על שוקו או ציפר נפשו ועוד הרי שדחף את חבירו מראש הגג או מראש הבירה ומת בית דין הולכין אצל בירה או בירה הולכת אצל בית דין ועוד אם נפלה חוזר ובונה אלא מה אגרוף מיוחד שהוא מסור לעדים אף כל שהוא מסור לעדים פרט לכשיצתה אבן מתחת ידו של מכה פטור קתני מיהת אמר לו רבי עקיבא וכי בפני ב"ד הכהו שיודעין כמה הכהו הא הכהו בפניהם עד נעשה דיין לדבריו דרבי שמעון התימני קאמר וליה לא סבירא ליה: ד)תנו רבנן שור תם שהמית והזיק דנין אותו דיני נפשות ואין דנין אותו דיני ממונות מועד שהמית והזיק דנין אותו דיני ממונות והוזרין ודנין אותו דיני נפשות קדמו ודנוהו דיני נפשות אין חוזרין ודנין אותו דיני ממונות וכי קדמו ודנוהו דיני נפשות °מאי הוי ליהדר ולידייניה נמי ממונות אמר רבא אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי הא מני ר"ש התימני היא דאמר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים אלמא

שמות כא

זה הכלל הכל לפי כבודו · בגמרא מפרש קולא היא או חומרא: שמרה · המתין לה עד שראתה עומדת על פתח חצירה: ובו כאיסר שמן · שמן קנוי באיסר: אע"פ שאינו רשאי · כדמפרש טעמא בגמרא וכן קוצץ בנטיעות אין רשאי דעובר בבל תשחית (דברים כ): חייבין · נטיעה בת שנה שתי כסף כדאמר בהכונס (לעיל נח:): גמ' מנה צורי · כ"ה סלעים ק' זוז: מנה מדינה · שמינית שבמנה צורי סלע של מדינה חצי זוז כדאמר בשור שנגח (לעיל ד' לו·) תנן בישא תקע ליה כו': שראו בלילה · ולמחרת כשבאין לדון אין דנין אלא ע"פ שמועה לפיכך צריך למקצתן להעיד ואם אין שם אלא ג' צריך להושיב אחרים ולהעיד בפניהם אבל ראו ביום עושין ע"פ הראייה לרבי טרפון מיד ורבי יהודה *הנשיא כרבי טרפון ס"ל: שמסור לעדה ולעדים · שיכול להביאו לב"ד לאומדו אם ראוי אגרוף זה לעשות חבלה זו ואם אין ראוי לא ישלם שמחמת חלשותו של זה ורכותו נחבל: לשיצתה אבן מתחת ידי עדים · שנאבדה מהן וב"ד לא ראוה אע"פ שראוה עדים פטור דבעינן אומדנא בב"ד: א"ל ר"ע · וגבי נמי דאבן בא בב"ד: וכי בפני ב"ד הכהו שיודעין כמה הכהו · כלומר חשבון המכות שהכהו שיכול לאמוד: או על מה · על איזה מאבריו: ציפר נפשו · תנוך שכנגד הלב ונוח הוא לחבל משם: ב"ד הולכין אצל בירה · בתמיה וכי הטריח הכתוב ב"ד ללאת מלשכה ולראות אותה: או אם נפלה הבירה · קודם שראוה בית דין כלום מצריך הכתוב לחזור ולבנות להראות גבהה לב"ד אלא אעדים סמכינן וכיון דראו עדים סמכינן אעדותייהו שאומרים לנו כך וכך היה ולא בעינן מסור לעדה אלא לעדים: פרט לשילתה אבן מתחת ידי מכה · כלומר שנאבד מיד ולא ראוה עדים: והוליא הלה את ראשו וקבלה ל"ג: שהמית אדם · ואחר כן הזיק: ואין דנין אותו דיני ממונות · דתם אין משלם אלא מגופו והרי הוא נסקל: וחוזרין ודנין אותו דיני נפשות · ומשלם מן העלייה:

[לעיל סו.]

[הדר"נ פ"ג ע"ב]

נ"ל נשיאה

[עי' לקמן לא: תוספות ד"ה החובל]

ר"ה כה:

שם כו·גיטין ה: כתובות כא: סנהדרין לד: ב"ב קיד:

[תוספתא דסנהדרין פי"ב לקמן לא.]

אלמא בעינן אומדנא דבי דינא והא כיון דגמר דינא לקטלא לא משהינן ליה לאומדנא דבי דינא ולא מענינן לדיניה ואמינא להו אנא אפילו תימא רבי עקיבא הכא במאי עסקינן כגון שברח אי ברח כי לא דנוהו דיני נפשות היכי דיינינא ליה דיני ממונות בלא בעלים דקביל סהדי וברח סוף סוף מהיכא משתלם *מרידיא אי הכי תם נדייניה דיני ממונות ברישא ונשתלם מרידיא והדר נדייניה דיני נפשות אמר רב מרי בריה דרב כהנא זאת אומרת רידייא עלייה דמרה הוא: איבעיא להו יש אומד לנזקין או אין אומד לנזקין מי אמרינן לקטלא הוא [ג]דאמרינן בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא נשמה אבל לנזקין כל דהו או דלמא לא שנא ת"ש *מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור הוזק בו חייב מאי לאו ממטה למעלה קא חשיב והכי קאמר מטפח ועד עשרה מיתה ליכא נזקין איכא אלמא לנזקין כל דהו שמע מינה אין אומדין לנזקין לא ממעלה למטה קא חשיב והכי קאמר עשרה מיתה איכא פחות מעשרה פורתא נזקין איתא מיתה ליכא ולעולם אימא לך יש אומד לנזקין וכל מידי ומידי כי היכי דמיתזקה ביה בעינן תא שמע *[ג]הכהו על עינו וסימאו על אזנו וחירשו עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות מאי טעמא לאו משום דבעינן אומדנא ושמע מינה יש אומדנא לנזקין לא משום דאמרינן הוא (א) דאבעית נפשיה כדתניא *[ד]המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחירשו פטור [ה]אחזו ותקע באזנו וחירשו חייב ת"ש [ו]חמשה דברים אומדין אותו ונותנין לו מיד ריפוי ושבת עד שיתרפא (ב) אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו ש"מ יש אומד לנזקין למימד גברא כמה ליקצר מיהא מכה כמה לא מקצר לא קא מבעי לן דודאי אמרינן כי קא מבעיא לן למימד חפצא אי עביד האי נזקא או לא מאי ת"ש *שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים אף כל מיוחד שמסור לעדה ולעדים שמע מינה [ז]יש אומד לנזקין שמע מינה: אמר מר [ח]אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו מסייע ליה לרבא דאמר רבא האי מאן דאמדוהו לכולי יומא ואיתפח לפלגא דיומא וקא עביד עבידתא יהבינן ליה דכולי יומא מן שמיא הוא דרחמי עליה: רקק והגיע בו הרוק והעביר כו': אמר רב פפא *לא שנו אלא בו [ט]אבל בבגדו לא וניהוי כי בייש בדברים אמרי במערבא [א] משמיה דרבי יוסי בר אבין זאת אומרת [י]ביישו בדברים פטור מכלום: הכל לפי כבודו [וכו']: איבעיא להו תנא קמא לקולא קאמר או לחומרא קאמר [כ]לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי למשקל כולי האי או דלמא לחומרא קאמר דאיכא עשיר דבעי למיתב ליה טפי תא שמע מדקאמר ר' עקיבא אפילו עניים שבישראל רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב שמע מינה תנא קמא לקולא קאמר ש"מ: ומעשה באחד שפרע ראש האשה [וכו']: ומי יהבינן זמן והאמר רבי *חנינא [ל]אין נותנין זמן לחבלות כי לא יהבינן ליה זמן לחבלה דחסריה ממונא [מ]אבל לבושת דלא חסריה ממונא יהבינן: שמרה עומדת על פתח חצירה וכו': והתניא אמר לו ר' עקיבא צללת במים אדירים והעלית חרס בידך אדם רשאי לחבל בעצמו אמר רבא לא קשיא כאן בחבלה כאן בבושת והא מתניתין בבושת הוא וקתני

רש"י

אלמא בעינן אומדנא דב"ד · אף לנזקין דהא האי קרא בנזקין קאי דכתיב והכה איש את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות וה"נ צריך לאומדו אם ראוי לנגיחות זו: כגון שברח · בעליו ואין חבין לו לאדם שלא בפניו: דקביל סהדי · על נגיחות וברח הלכך אין לנו ממה לשלם וכגון דלית ליה נכסי: סוף סוף · כי לא דנוהו דיני נפשות מהיכא משתלם הואיל וברח: ומשני מרידיא · משהין את השור לחרישה לשכירות ומשלם לניזק ואחרי כן ידינוהו דיני נפשות אבל קדמו ודנוהו ליסקל לא מענין בדיניה לשהויי לרידיא: עלייה דמרה הוא · ואין בגופו של שור אלא כשאר נכסי בעליו ותם אין משלם מן העלייה: לקטלא הוא דאמדינן · דכתיב באבן יד אשר ימות בה הכהו (במדבר לה): אבל לנזקין · אין אומדין דאפי' אין חפץ זה ראוי להיזק זה חייב דזמנין דאתזק בכל דהו: [מה בור] · סתם בור י' טפחים: מאי לאו · הא דקתני אם היו פחותים אם הוזק בו חייב: מלמטה למעלה קחשיב · אלמא בטפח הוי היזק: כנגד עינו · הכהו בכותל כנגד עינו של זה: דבעינן אומדנא · ובהכי לא בעי לאסתמויי אלא מזליה הוא דאתרע ליה: אחזו · מעשה דידיה הוא: ת"ש חמשה דברים אומדין ונותנין לו כו' · לא גרסינן נזק וצער ובושת: וריפוי ושבת עד שיתרפא · כלומר צריכין ב"ד לאמוד כמה ראוי להיות נופל למשכב בחולי זה ומחייבין את זה ליתן לו מיד כל ריפוי ושבתו ומזונות הצריכין לו עד שיתרפא: והבריא · לזמן מועט והם אמדוהו לזמן מרובה: נותן לו כל מה שאמדוהו · דמשמיא רחימו עליה: מקצר · נופל למשכב כמו אקצירי (ר"ה דף מז׳): אתפח · נתרפא: מדקאמר ר"ע אפי' לעניים כו' · וחזינא דלא חייב לתת לפורע ראש האשה אלא ארבע מאות זוז כת"ק שמע מינה תנא קמא לקולא קאמר דלעני לא יהבינא כולי האי וקאמר ליה ר' עקיבא לעני נמי יהבינא הכי ומעשה באחד שפרע ראש האשה עניה כו' דאי ס"ד האי שיעורא דארבע מאות דת"ק אפחות שבעניים קאמר והכל לפי כבודו לחומרא קאמר למיתב טפי לעשירים וקאתי ר"ע למימר אפילו עני שבישראל יטול יותר מארבע מאות זוז אמאי לא מחייב ליה לפורע ראש האשה למיתב טפי: צללת במים אדירים · כלו׳ יגעת לפטור עצמך ולא העלית בידך כלום שברי חרסים אין ראוים לכלום: חבלה · אין רשאי: לא

תוספות

זאת אומרת רידייא עלייה דמרה הוא · תימה ליגבו את השור גובהו לגמרי לניזק ולא תקרי יותר עלייה דמרה וי"ל דאם הוא גובהו לגמרי לא היו ממתינין לו עד שישלם מן הרידיא כמו שאין ממתינין לבעלים אם היו אומרים המתינו לי עד שאחרוש בו מעט ואח"כ תסקלוהו: **לא** משום דאמרי' איהו דאבעית אנפשיה · תימה א"כ אמאי נקט על עינו ועל אזנו אפילו כנגד עינו ואזנו נמי אם אחזו ועוד תניא בתוספתא (פ"ט) הכהו כנגד אזנו ועינו לא יצא בן חורין שנאמר והכה עד שיעשה בו מעשה משמע דטעם משום גזירת הכתוב היא ולא משום דאיבעית אנפשיה: **חמשה** דברים אומדים (ג)ונותנין לו מיד רפוי ושבת עד שיתרפא · זו היא גירסא נכונה וקמ"ל שאומדים אותו כמה ראוי לעלות שבתו ורפואתו עד שיתרפא ונותנין לו מיד וכן ה' דברים כמו שפי' בקונטרס *וכן מוכיח בתוספתא (פ"ט) דתני אמדוהו והיה מתנונה והולך אלמא יש אומד בריפוי:

החובל

לקמן נח. קדושין כד: | **[לעיל נו. קדושין כד:]** | **[לעיל נ:]** | **[כתובות סו.]** | **[כרא"ש איתא רבי יוחנן]**

עין משפט נר מצוה

פו א מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ח:

פז ב מיי' פ"ג מהלכות רוצח הלכה א סמג לאוין קסח.

פח ג מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' ז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף לד:

פט ד ה מיי' פ"ב מהל' חובל ומזיק הלכה ז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף כה וסעיף לב:

צ ו מיי' שם הלכה יד והלכה טו טוש"ע שם סעיף יח:

צא ז מיי' שם פ"א הלכה יח ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף כח:

צב ח מיי' שם פ"ב הלכה טו טוש"ע שם סעיף יח:

וכן מוכיח בתוספות מדתני אמדוהו כו' כצ"ל רש"א וע"ש

לעיל נ: סנהדרין מה.

צג ט מיי' שם פ"ג הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעיף לח:

צד י מיי' שם טוש"ע שם וסעיף לט:

צה כ מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף כד וסעיף מג:

צו ל מ מיי' שם פ"ב הלכה כ סמג שם טוש"ע שם סעיף כז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוא ניהו דאבעית נפשיה: (ב) שם עד שיתרפא (אמדוהו והיה מתנונה וכו' כמו שאמדוהו) · תא"מ ונ"ב התוס' ל"ג לכך בבא בגמרא: (ג) תוס' ד"ה חמשה דברים אומדים אותו ונותנין:

הגהות הגר"א

[א] גמ' משמיה דר"י בר אבין (זאת אומרת) תא"מ (דמתני' דקתני בו לאפוקי בגדו י"ל רק דאין לחייבו ד' מאות זוז):

גליון הש"ס

גמ' אין נותנין · זמן לחבלות. עיין לעיל דף מו ע"ב תוס' ד"ה שאין:

וקתני החובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור הכי קאמר ליה לא מבעיא בושת דאדם רשאי לבייש את עצמו אלא אפי' חבלה דאין אדם רשאי לחבל בעצמו אחרים שחבלו בו חייבין ואין אדם רשאי לחבל בעצמו והתניא *יכול נשבע להרע בעצמו ולא הרע יהא פטור ת"ל °להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות *אביא נשבע להרע בעצמו ולא הרע °אמר שמואל באשב בתענית דכוותה גבי הרעת אחרים להשיבם בתענית אחרים מי מותיב להו בתעניתא אין דמהדק להו באנדרונא והתניא איזהו *הרעת אחרים אכה פלוני ואפצע את מוחו אלא תנאי היא דאיכא למ"ד ב‏אין אדם רשאי לחבל בעצמו ואיכא מ"ד אדם רשאי לחבל בעצמו מאן תנא דשמעת ליה דאמר אין אדם רשאי לחבל בעצמו אילימא האי תנא הוא דתניא °ואך את דמכם לנפשותיכם אדרש ר' אלעזר אומר מיד נפשותיכם אדרש את דמכם ודלמא קטלא שאני אלא האי תנא הוא דתניא ג‏מקרעין על המת ולא מדרכי האמורי אמר רבי אלעזר שמעתי שהמקרע על המת יותר מדאי *לוקה משום בל תשחית וכ"ש גופו ודלמא בגדים שאני דפסידא דלא הדר הוא כי הא דרבי יוחנן *קרי למאני מכבדותא ורב חסדא כד הוה מסגי ביני היזמי והגא מדלי להו למאניה אמר *זה מעלה ארוכה וזה אינו מעלה ארוכה אלא האי תנא הוא דתניא *אמר ר"א הקפר ברבי מה ת"ל °וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה: הקוצץ נטיעותיו [וכו']: תני רבה בר בר חנה קמיה דרב ד‏שורי הרגת נטיעותי קצצת אתה אמרת לי להורגו אתה אמרת לי לקוצצו פטור א"ל א"כ לא שבקת חיי לברייתא כל כמיניה א"ל איסמייה א"ל לא תתרגם מתניתך ה‏בשור העומד להריגה ובאילן העומד לקציצה אי הכי מאי קא טעין ליה דא"ל ו‏אנא בעינא למיעבד הא מצוה *דתניא °ושפך וכסה מי ששפך יכסה ומעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה ז‏וחייבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים: א] אמר רב דיקלא דטעין קבא אסור למקציה מיתיבי *ח‏כמה יהא בזית ולא יקצצו רובע ט‏שאני זיתים דחשיבי א"ר חנינא לא *שכיב שיבחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמנה אמר רבינא °ואם היה מעולה בדמים מותר תניא נמי הכי °רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל כי לא עץ מאכל הוא י‏זה אילן סרק וכי מאחר (א) שסופו לרבות כל דבר מה ת"ל כי לא עץ מאכל להקדים סרק למאכל יכול

החובל בעצמו אע"פ שאין רשאי פטור · תימה מאי חיוב שייך ואי פטור ממלקות קאמר ע"כ הקוצץ נטיעותיו אע"פ שאין רשאי פטור לאו היינו פטור ממלקות דהא חייב משום קוצץ אילנות טובות ואזהרתיה מואתו לא תכרות כדאיתא בפ' בתרא דמכות (דף כב.) וצריך לדחוק ולומר (ב) פטור אע"פ שאין בו לד חיוב שאין הם על גופו אחרים שחבלו בו חייבין ואחרים שקללו נטיעה חייבין לריך לאוקמה כר"מ דאמר (כתובות דף לג:) לוקה ומשלם דלוקה משום לא תכרות אי נמי בדלא אתרו ביה:

אלא תנאי היא · כלומר ר' עקיבא דמתני' ורבי עקיבא דברייתא פליגי ושויי דלעיל ליתנהו והשתא ניחא דמשום דאמר תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא קבעי מאן תנא דמתני' דאמר אליבא דר' עקיבא אין אדם רשאי לחבול בעצמו:

אלא האי תנא הוא דתניא מקרעין כו' · וא"ת ומאי ס"ד השתא וכי על זה צריך להביא ראיה דמקרע בגדים עובר משום בל תשחית ואור"י דאין מביא ראיה אלא שאסור לחבול אפי' לצורך כגון אשה שטפחה על ראשה וכן ההיא דאך את דמכם שהרג את עצמו בשביל שום דבר שירא וכן מקרע על המת זהו לצורך:

עובר משום בל תשחית · והא דאמר במו"ק (דף כד:) שמואל קרע עליה דרב *תליסר אצטלי דמילתא יש לומר דצורבא מדרבנן שאני ולא היה יותר מדאי:

אלא שציער עצמו מן היין · לכאורה משמע דבנזיר טהור נמי קאמר דנקרא חוטא בפרק מי שאמר הריני נזיר מגלח (נזיר דף יט.) קסבר רבי אליעזר הקפר נזיר טהור חוטא והיינו טעמא דכתיב קרא בנזיר טמא מפני ששנה בחטא וכן בפ"ק דנדרים (דף י.) ותימה דבפ"ק דנזיר (דף ג.) פריך נזירות מילתא דעבירה ואמרינן ליה נהי ומשני אפי' לרבי אליעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא ה"מ טמא דאיידי דבעי מיסתר דלמא אתי למעבר על נזירותיה אבל נזיר טהור לאו חוטא קרי ליה ואור"ת דהא דקאמר דלא הוי חוטא הייט שמצוה גדולה מן העבירה דמצוה לידור כדאמר (ריש סוטה) הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין ומכל מקום קצת יש חטא מידי דהוי *אמתענה תענית חלום בשבת שקורעין גזר דינו (ג) ונפרעין ממנו תענית של שבת מאי תקנתיה ליתיב תענית לתעניתא שהמצוה גדולה מן העבירה וה"ק בנזיר אפי' ר' אליעזר דאמר נזיר חוטא ה"מ נזיר טמא שהוא עיקר חוטא אבל נזיר טהור לא חשיב רבי אליעזר כ"כ חוטא:

כל כמיניה כו' · והא דאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף נו:) האי מאן דנקט מגלא ותובילא ואמר איזיל ואגזריה לדיקלא דפלניא דזבניה ניהלי מהימן דלא חציף איניש למיגזר דיקלא דלאו דיליה התם בלקיטת פירות איירי מדנקט גזירה ונקט נמי מגלא ותובילא שהם כלי אומנות של לוקטי תמרים ודרך אדם למכור פירות אבל אין דרך למכור הדקל לקוץ ואם בקציצת הדקל היה מדבר הוה ליה למינקט נרגא וה"ל למימר ואקטליה כדאמר התם בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מו: ושם*) דאמר רב נחמן האי מאן דנקט נרגא ואמר איזיל ואקטליה לדיקלא דפלניא ואשכח דקטיל ושדי לא אמרינן ההוא קטליה דעביד איניש דגזים ולא עביד:

וחייבו רבן גמליאל ליתן י' זהובים · בפרק כסוי הדם (חולין דף פז: ושם) מוכח שזהו שכר ברכה ואם תאמר שכר דמצוה עצמה היכא אזיל וי"ל דמצוה וברכה הכל אחד ואע"ג דשור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה יש שכר מצוה אע"פ שאין ברכה מכל מקום התם שכר מצות כיסוי וברכה לא היה כי אם י' זהובים ושכר ברכת המזון ארבע ברכות מ' זהובים ומעשה באחד שקראו ש"ל לקרות בס"ת ובא אחר וקדם וקרא ושאל לר"ת ואמר לו שיתן לו תרנגולת לשחוט אותה שתי ברכות ואין נראה לר"י טעם זה דאם כן למה חייבו ר"ג עשרה זהובים ועוד פטרו ר"ת משום שיענה אמן וגדול העונה אמן יותר מן המברך ועוד אמר ר"ת דבבבל אין דנין מילתא דלית ביה חסרון כיס כדאמר לעיל (דף פד:): למחר

לא מבעיא בושת · דהואיל ואדם רשאי לחבול בעצמו כי בייש בעצמו וביישו ביה אחרים לא מפטרי בהכי: אלא אפי' החובל בעצמו · חבלה ממש דאין רשאי בה ואיכא למימר הואיל ומקולקל הוא דאין מקפיד לא נחייבו אחריני עלוי' אפ"ה חייבין: מה הטבה רשות · בשבועות (דף כז.) מפרש ליה לקרא דלא מתוקמא אלא בדבר הרשות: דכוותיה גבי הרעה אחרים · דקתני התם יכול נשבע להרע לאחרים ולא עשה יהא חייב ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות בשבועות (שם) כו': דמהדק להו · סוגרן בחדר ואין להם מה לאכול: לנפשותיכם אדרוש · מיד עצמכם אדרוש: וכפר עליו · בנזיר כתיב: על הנפש · משמע שחטא בנפש אדם: מכל דבר · המסגף עצמו בתענית: עומד להריגה · שור שהמית: עומד לקציצה · אשירה או כל עץ הנוטה לרה"ר ומתיירא שמא יפול על אדם וימות: אנא בעינא למיעבד הא מצוה · וכי טוען ליה היאך אתה אמרת לי להרגו מסתמא קושטא קאמר דכיון דלהכי קאי לא קפיד טלי האי ואינשי הוא דאינשי: רובע · הקב: ואם היה מעולה בדמים · דמיו יקרים לבנין יותר משבח פירותיו: רק עץ אשר תדע · קרא יתירא הוא דהוה לי' למכתב רק אשר לא הוא מאכל: זה עץ מאכל · וה"ק רק עץ אשר תדע אם אינך יודע קרוב למצור אלה הוא קחנו ואפילו הוא של מאכל: יכול

צז א מיי' פ"ה מהלכות שבועות הלכה יז סמג לאוין רלח:
צח ב מיי' שם ופ"ה מהל' חובל ומזיק הל' א סמג שם וסי' ע:
צט ג מיי' פ"ח מהלכות אבל הלכה א סמג עשין ב טוש"ע י"ד סי' שמ:
ק ד ה ו ז מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הל' יג והל' יד סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפב סעיף א:
קא ח מיי' פ"ו מהלכות מלכים הל' ט סמג לאוין רכט:
קב ט מיי' שם הל' ח:
קג י מיי' שם הל' ט:

הגהות הב"ח
(א) גמ' וכי מאחר שסופו לרבות כל דבר: (ב) תוס' ד"ה החובל וכו' לדחוק ולומר דפטור ה"ק אע"פ שאין בו לד: (ג) ד"ה אלא שציער וכו' גזר דינו של ע' שנה ונפרעין ממנו:

שם איתא תריסר מני ור' יוחנן קרע עליה דר' חנינא תליסר איצטלי [שבת קיג: סנהדרין לד.]

גליון הש"ס
גמ' אמר שמואל באשב בתענית · עיין סוטה דף טו ע"א תוס' ד"ה ס"ל:

חולין פז.

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] גמ' אמר רב דיקלא דטעין קבא אסור · תימה לי שלא נזכר דין זה בטור ושו"ע ושוב ראיתי להט"ז בי"ד סי' קטז ס"ק ז נרגש מזה ויעוש"ה:

ברכות נא:

שבועות כז.
שבועות שם
[פסו' בתוס' עובר וכו' סנהדרין]
[תענית פג.]
מיר יט. כב. נדרים י. קענית יא. שבועות ח. סוטה טו. [כריתות כו.]
ויקרא יז
שביעית פ"ד מ"י
ב"ב כו.
דברים כ
[ד"ה עביד]
בראשית ט
ויקרא ה
במדבר ו

יכול אפילו מעולה בדמים ת"ל רק שמואל אייתי ליה אריסיה תמרי אכיל טעים בהו טעמא דחמרא א"ל מאי האי א"ל ביני גופני קיימי אמר *מכחשי בחמרא כולי האי למחר אייתי לי מקורייהו: רב חסדא חזא תאלי בי גופני אמר ליה לאריסיה עקרינהו גופני קני דקלי דקלי לא קני גופני:

מתני' אע"פ שהוא נותן לו אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר °ועתה השב אשת וגו' ומנין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי שנאמר °ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך וגו' האומר סמא את עיני קטע את ידי שבר את רגלי חייב ע"מ לפטור חייב *קרע את כסותי שבר את כדי חייב *ע"מ לפטור פטור עשה כן לאיש פלוני על מנת לפטור חייב בין בגופו בין בממונו:

גמ' ת"ר כל אלו שאמרו דמי בושתו אבל צערו אפי' הביא כל אילי נביות שבעולם אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר °השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך *דאשת נביא בעי אהדורי אשת אחר לא בעי אהדורי אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן השב אשת האיש מכל מקום ודקא אמרת °הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא והיא גם היא אמרה אחי הוא נביא הוא וכבר לימד אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו אשתך היא אחותך היא מכאן לבן נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: °כי עצר עצר ה' אמר ר' אלעזר שתי עצירות הללו למה אחת באיש שכבת זרע שתים באשה שכבת זרע ולידה במתניתא תנא שתים באיש שכבת זרע וקטנים שלשה באשה שכבת זרע וקטנים ולידה רבינא אמר שלש באיש שכבת זרע וקטנים ופי טבעת ארבעה באשה שכבת זרע ולידה וקטנים ופי טבעת: °בעד כל רחם אמרי דבי ר' ינאי אפילו תרנגולת של בית אבימלך לא הטילה ביצתה א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה א"ל דכתיב °וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא °ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו [וגו'] וכתיב °וה' פקד את שרה כאשר אמר וגו' כאשר אמר אברהם *אל אבימלך אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בהדי הוצא לקי כרבא א"ל דכתיב °למה תריבו אלי כלכם פשעתם בי נאם ה' אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא °עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי אמר ליה רבא לרבה בר מרי כתיב °ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים מאן נינהו חמשה א"ל הכי א"ר יוחנן אותן שהוכפלו בשמות יהודה נמי איכפולי מיכפל אמר ליה למילתיה הוא דאיכפל *דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב °יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר וזאת ליהודה כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון עד שבא משה ובקש רחמים אמר לפניו רבונו של עולם מי גרם לראובן שיודה יהודה (א) מיד שמע ה' קול יהודה על איבריה לשפא לא הוו קא מסקי למתיבתא דרקיעא °ואל עמו תביאנו לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן ולמשקל ומיטרח בהדי רבנן °ידיו רב לו לא הוה סליק ליה שמעתתא אליבא דהלכתא °ועזר מצריו תהיה אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא *דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא אמר ליה דתנן* עשירים מביאין בכורים בקלתות של כסף ושל זהב ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה והסלים והבכורים נותנים לכהנים אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא וטמא

רש"י

יכול אפי' מעולה בדמים · לקורה יותר מפירות יהא סרק קודם לו : ת"ל רק· מיעט הקדמה : מקורייהו· מקור שלהן ועיקרן (ב) ל"א הבא לי קור שהוא רך לאכול וגדל סביב שרשיו כלומר כלה עיקרם מפני שמפסיד ונאכל את הקור : גופני קני דיקלי · מדמי היין יכולין אנו לקנות קרקעות ואילו דקלי לא קני גופני אין שבחן עולה אלא לדבר מועט : **מתני'** אע"פ שהוא נותן לו כו' · סתמא היא ולא ר' עקיבא קאמר לה : על מנת לפטור · בגמ' מפרש לה : **גמ'** כל אלו שאמרו · סלע מנה ומאתים וד' מאות דמי בושת הן : אבל צער · שדואג על בושתו אינו נמחל לו : שהיה לו ללמוד · דרך ארץ ולא למד מדקאמר ליה רחמנא נביא הוא דמשמע אינו צריך ממש בדבריך וראוי אתה ליהרג : שכבת זרע · שבמעי אשה לא יכולה לפלוט : פי טבעת · נקב הגדולים לפנות : פקד · מדלא כתיב ויפקוד את שרה וכתיב פקד משמע פקד כבר תחילה לאבימלך · בהדי הוצא לקי כרבא · קוץ הגדל אצל הכרוב כשבא לעקרו פעמים שנעקר הכרוב עמו ונמצא לוקה בשבילו כלומר שכיני רשע לוקין עמו: כולכם פשעתם· אף הנביא במשמע: עד אנה מאנתם · ומשה ואהרן בכלל : אותם שהוכפלו שמותם · בברכת משה דן זבולון גד ואשר ונפתלי הודיעך הכתוב שחלשים שבכולן היו וצריכין חיזוק לפיכך כפל את שמם לחזקם ואותן הביא יוסף לפני פרעה כדי שלא יבחור אותם להיות ראשי גייסות ולהטריחם : כל השבטים עלו עצמותיהם ממצרים ונקברו בארץ ישראל שנאמר והעליתם את עצמותי מזה אתכם (שמות יג) משמע שאף עצמותם העלו ולא נכתב יוסף אלא להודיעך שבחו של משה שכל ישראל נתעסקו בביזה והוא עסק במצוה : מגולגלין בארון · לא היה שלדו קיימת ומחוברת מפני נידוי דקאמר ליה ליעקב אם לא *אביאנו אליך וחטאתי לך כל הימים (בראשית מג) ואע"פ שנתקיים התנאי נפקא לן במסכת מכות (דף יא:) *קללת חכם אפי' על תנאי היא באה : מי גרם לראובן כו' · מדרש אגדה הוא בתנחומא מכיון שהודה יהודה ואמר צדקה ממני עמד ראובן ואמר אני בלבלתי יצועי אבי : לשפא · נכנס כל עצם ונתחבר למקומו שסף משם . לשפא אשלוייה שדוגא בלע"ז כמו שף מדוכתיה (חולין דף מב:) : אליבא דהלכתא · לא הוה מסתייעא מילתא למימר מילתא דתהוי הלכתא כוותיה : לא הוה סלקא ליה · כלומר לא היה עולה בידו למימר שמעתתא אליבא דהלכתא : הסלין והבכורין נותנין לכהן · והעשירים לא היו נותנין קלתותיהן לכהן: נצרים· שבטים:

תוספות

למחר אייתי לי מקורייהו · משמע דגופני עדיפי מדיקלי ותימה דבהאשה שנפלו לה נכסים (כתובות עט. ושם ד"ה אילני) אמר גבי נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע דיקלי ואילני דקלי אילני וגופני אילני אלמא גופני גריעי אפילו מאילני דגריעי מדיקלי וי"ל דבגפנים כשאדם טורח לזמר ולתקן הכרם יש בהן ריוח גדול אבל בנכסי אשתו אם היה קונה גפנים מתוך שצריכים הוצאה מרובה לא היה הבעל חושש להוציא על נכסי' והיו הולכין לאיבוד לפיכך טוב לקנות דקלים שאין צריכין יציאה וממילא אתי בהו שבחא וטוב הוא לשניהם ועוד מפרש ר"ת בהמוכר את הספינה (ב"ב פב. ושם ד"ה מתקיף) דפירי דדיקלא מתקיימין טפי מאילני וגופני ובנכסי מלוג של אשה בעינן דבר המתקיים יותר :

כאשר אמר אברהם אל אבימלך · לאו בהריון משתעי שהרי המלאכים בישרו את שרה מפסח שלפניו אלא ילדה בריוח כמו שהתפלל על אבימלך : **אלו** הנכפלין בשמות . בבראשית רבה יש איפכא שהנכפלים גבורים היו כמו יהודה שנכפל : **מי** גרם לראובן שהודה יהודה · אע"ג דאמר במדרש וישב ראובן אל הבור מלמד ששב משקו ומתעניתו שבלבל יצועי אביו וזה היה קודם דמעשה תמר מכל מקום לא הודה ברבים עד אחר שהודה יהודה :

סיתין

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פ"ו מהל' מלכים הלכה ח סמג לאוין רכט :

קה ב מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הל' ט ופ"ב מהל' תשובה הל' ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכב סעיף א :

קו ג מיי' שם הלכה י ופ"ו מהלכות דעות הלכה ו ופ"ב מהלכות תשובה הלכה י טוש"ע שם וטוש"ע א"ח סי' תרו סעיף א בהג"ה :

קז ד ה מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף יב :

קח ו ז מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף א :

קט ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ב :

קי ט מיי' פ"י מהלכות מלכים הל' א סמג לאוין רלב :

קיא י מיי' פ"ג מהל' בכורים הל' ה סמג עשין קלט :

הגהות הב"ח

(א) גמ' לראובן שיודה יהודה שמע כצ"ל והיבת מיד נמחק : (ב) רש"י ד"ה מקורייהו מקור שלהן ועיקרן כלומר כלה עיקרם מפני שמפסיד ל"א הבא לי וכו' שרשיו ונאכל את הקור כצ"ל :

מסורת הש"ס

לעיל כו.

[עי' תוס' גיטין פד: ד"ה ותיפוק כתובות מ. ד"ה הרי]

מכות ט:

[צ"ל כשיאתיו]

[נידוי על תנאי צריך הפרה כנ"ל]

נ"א על

מכות יא: סוטה ז: [ע"ש]

בכורים פ"ג מ"ח

ב"ב קעד: [חולין קה:] ערכין כב.

°וטמא טמא יקרא א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא *דאמור רבנן °השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה ואמרי אינשי שיתין רהוטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא כרך *דכתיב °לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא °ועבדתם את ה' אלהיכם זו קרית שמע ותפלה וברך [את] לחמך ואת מימיך זו פת במלח וקיתון של מים מכאן ואילך והסירותי מחלה מקרבך ותניא *מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה מחלה ששמונים ושלשה חלאין יש בה מחלה בגימטריא הכי הוו וכולן פת במלח שחרית וקיתון של מים מבטלן א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא *דאמור רבנן חברך קרייך חמרא אוכפא לגביך מוש א"ל דכתיב °ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי מילתא גנאה דאית ביך קדים אמרה א"ל דכתיב °ויאמר עבד אברהם אנכי א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי *שפיל ואזיל בר אווזא ועיניה מטייפי אמר ליה דכתיב °והטיב ה' לארני וזכרת [את] אמתך אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי שיתין תכלי מטייה *לכבא דקל חבריה שמע ולא אכל אמר ליה דכתיב °ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא °ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו וכתיב בתריה °ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי חמרא למריה טיבותא לשקייה אמר ליה דכתיב °וסמכת את ידך עליו למען (א) ישמעון ויראון כל עדת בני ישראל וכתיב °ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו (ב) כל בני ישראל וגו' אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי כלבא בכפניה גללי מבלע *דכתיב °נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוק א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי מטייל ואזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרכי* אמר ליה דבר זה כתוב בתורה שנוי בנביאים ומשולש בכתובים ותנן במתניתין ותנינא בברייתא כתוב בתורה דכתיב °וילך עשו אל ישמעאל שנוי בנביאים דכתיב °ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים *ויהיו עמו ומשולש בכתובים דכתיב °כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו תנן במתני' *כל המחובר לטמא טמא כל המחובר לטהור טהור ותנינא בברייתא *רבי אליעזר אומר לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי קרית חברך ולא ענך *רמי גודא רבה שדי ביה א"ל *°יען טהרתיך ולא טהרת מטומאתך לא תטהרי עוד אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בירא דשתית מיניה לא תשדי ביה קלא א"ל דכתיב °לא תתעב אדומי כי אחיך הוא ולא תתעב מצרי כי גר היית בארצו אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי אי דלית דורא דלינא ואי לא לא דלינא אמר ליה דכתיב °ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי כד הוינן זוטרי לגברי השתא דקשישנא לדרדקי אמר ליה מעיקרא כתיב וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ולבסוף כתיב

הנה

רש"י

וטמא טמא · לא די לו נגעו אלא שמביים את עצמו על כרחו הטיל עליו הכתוב חובה: שיתין רהוטי רהוט · ששים איש רצו ולא הגיעו לאוכל שחרית: אוכפא לגביך מוש · כלומר טול אוכף של חמור והסירהו אליך ושים אותו על גביך כלומר הודה לדבריו תורה אור ואל תענהו. מוש לשון לא ימיש (שמות יג) כלומר הסירהו אליך כמו סורו נא (בראשית יט): שפחת שרי · אמר לה והיא ענתה שרי גברתי: ועיניה מטייפי · עיניו מצפות למעלה למרחוק למזונותיו והבירו בכתובות (דף ס·) נטוף עיניך: שפיל ואזיל · כלומר מחמת ענותנותו של אדם לא יהא בוש מלשאול דבר הצריך לו בין לתורה בין לפרנסתו ולתבוע חובו: *כאשר ייטב וגו' · באביגיל כתיב שהיתה מתנבאה שימות נבל בעלה ובתוך דבריה מרמזת לדוד שיזכיר את יפיה: תכלי · אבלות ומכאובות: ולי אני עבדך · אלמא קובל היה עליו שלא זימנו למשתה: שיתין · לאו מקרא נפקי אלא מילתא בעלמא הוא דקאמרי אינשי ולאו דוקא הוא: ויוסף אברהם · נתקנא בילחק: חמרא למריה וטיבותא לשקייה · היין של מלך הוא והשותין אותו מחזיקין טובה לשר המשקה ולא למלך (ג): ויסמוך את ידיו · תלה החכמה והגדולה במשה כאילו הוא נותנה ליהושע והיא אינה אלא מפי הקב"ה: גללי · אבנים לשון מורי ל"א גללים ממש ורלשון ישר דגללים ממש אורחיה הוא: קינא דשרכי · אילנות בטלים ואין עושים פרי כמו *גברא דשרכא בטל כלומר דרך דקל רע ליגדל בצד אילן סרק: המחובר לטמא טמא כו' · במסכת כלים היא בפרק טבעת אדם דקתני אונקלי של דרגש ושל שולחן טמאה ושל מנורת עץ טהורה זה הכלל המחובר לטמא טמא לטהור טהור אונקלי מסמר של מתכת עשוי כמזלג לתלות שם בהמה בשעת הפשטה ותחוב בכותל כדאמרינן בתמיד נשחט (פסחים סד·) אונקליות של ברזל היו התובין בעמודים כו' והם תחבו במנורת עץ דפשוטי כלי עץ (ד) בטל מסמר לגבה ואינה מקבלת טומאה ואפי' נגעה בו טומאה אבל בדרגש ובשולחן שמקבלין טומאה הן אף הוא מקבל טומאה: לא לחנם הלך זרזיר · רבי אליעזר סבר זרזיר עוף טמא הוא ורבנן פליגי עליה בשחיטת חולין באלו טריפות (ד' סה·): זרזיר · אשטורנו"ל: קרית חברך · להוכיחו ולא ענך: דמי גודא · כותל הפל עליו כלומר הניחו ויפול ברשעו דחהו בידים: דשתית מיניה · ששתית מינה כבר בלמא: לא תשדי ביה קלא · מוט"א בלע"ז כלומר דבר הנלרך לך פעם אחת שוב לא תבזהו: אי דלית דורא דלינא · אם תדלה ותגביה המשוי עמי דלינא. דורא משוי משל הוא שאין אדם רוצה ליכנס בסכנת היזק ממון ותחת עול דבר אלא אם כן משתתף חבירו עמו: כי הוינן זוטרי לגברי · כשהיינו קטנים היינו חשובים כגברי: השתא דקשישנא · עכשיו שהזקנו הננו שפלים כתינוקות:

אחד

תוספות

שיתין רהוטי רהוט · פירש הר"ר משולם שיש בשנה ששה עתים זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ומפרש בפרק המקבל (ב"מ דף קו:) שכל אחד שני חדשים והם ס' יום ובחנם דחק דאורחא דגמרא בהכי כמו שיתין תיכלי מטי לככא דבשמוך ובאלו טריפות (חולין דף נח:) שיתין מאני דפרזלא תלו ליה בקורנסיה*:

חמרא למריה וטיבותא לשקייה · כלומר המשקה נותן בעין יפה למי שהוא רוצה כדאמר במדרש טוב עין יבורך זה משה רבינו ע"ה שא"ל הקב"ה וסמכת ידך והוא סמך בב' ידיו כדכתיב ויסמוך ידיו עליו ובקונטרס פי' בע"א:

גבי קינא דשרכי · כלומר מקום הבטלנים ופי' קינא היינו מקום כמו תלתא תאלי בחדא קינא דהכונס (לעיל דף נח:) וכן מפרש בסוכה (דף לג: ושם*) תלתא טרפי בחד קינא במקום אחד שלשה עלין סמוכין זה על זה שכן דרך ההדסים ובקונט' פי' שכל ג' עלים (ה) בקנה אחד ואם כן לא ימלא לעולם הדס כשר:

דשרכי · בטלנים וכן בשרכא בסוף יש נוחלין (ב"ב דף קלט· ושם*) כמו איש יודע ציד (בראשית כה) ומתרגמינן גברא נחשירכן ומפ' ר"ת נח ובטל ובערוך גורס שידכן בדלי"ת ומפרש לשון שקט ותשקוט הארץ תרגומו ושדוכת ארעא (שופטים ה):[עי' תוס' ב"ב קלט·*]

משולש בכתובים · כל עוף כנף למינהו ישכון אין זה מקרא בכל התורה ושמא בספר בן סירא הוא וכן *סלסלה ותרוממך ובין נגידים תושיבך: דהיכא

מסורת הש"ס

[פסחים קיב· ב"מ קז: ע"ש]

[אמר ליה דכתיב כצ"ל]

[נ"ל וסטיב]

[ב"מ קז: ע"ש]

דאמרי אינשי כו' כצ"ל ח"ח בשם ס"א וע"ש

מגילה יד:

ב"ב קלט.

[עי' תוס' ע"ז כח. ד"ה ככי]

[א"ל דכתיב כצ"ל]

[הערוך בערך שדך א' גרס דשדכי בדל"ם]

נ"א דחי גודא

עין משפט נר מצוה

קיב א טוש"ע א"ח סי' קנה סעיף ב:

[ועי' רש"י שבת לג: ד"ה שיתין]

[ד"ה תלתא]

[ד"ה מתניתין]

[ד"ה מתניתין]

[ברכות מח. ע"ש ובתוס' עירובין סס. ד"ה בלר]

בראשית כח

[ויצאו עמו כצ"ל]

כלים פי"ב מ"ב

חולין סה.

[דכתיב יען כצ"ל]

הגהות הב"ח

(א) גמ' למען ישמעו כל עדת כצ"ל ותיבת ויראון נמחק: (ב) שם וישמעו אליו בני כצ"ל ותיבת כל נמחק: (ג) רש"י ד"ה חמרא וכו' למלך הס"ד ואח"כ מ"ה כי סמך משה את ידיו עליו תלה החכמה: (ד) ד"ה המחובר וכו' כלי עץ הוא בטל: (ה) תוס' ד"ה גבי וכו' ובקונטרס פי' שכל ג' עלים בעוקץ אחד:

תורה אור

°הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר מרי ניכסי *ציבי (א) משך א"ל דכתיב °וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים אמר רב חנן **המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה שנאמר °ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב °ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה והני מילי דאית ליה דינא בארעא אמר רבי יצחק אוי לו לצועק יותר מן הנצעק תניא נמי הכי אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע אלא שממהרין לצועק יותר מן הנצעק *ואמר רבי יצחק לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה ונתקיים בזרעה שנאמר °הנה הוא לך כסות עינים אמר לה הואיל וכסית ממני ולא גילית שהוא אישך וגרמת אלי הצער הזה יהי רצון (ב) שיהו לך בני כסויי עינים ונתקיים בזרעה דכתיב °ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות אמר רבי אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפין שאין לך נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי מזבח: האומר סמא את עיני כו': א"ל רב אסי בר חמא (ג)*לרבא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר ליה רישא לפי שאין אדם מוחל על ראשי אברים א"ל וכי אדם מוחל על צערו דתניא הכני פצעני על מנת לפטור פטור אישתיק אמר מידי שמיע לך בהא אמר ליה הכי אמר רב ששת משום פגם משפחה איתמר ר' אושעיא אמר משום פגם משפחה רבא אמר משום שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו רבי יוחנן אמר יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן תניא נמי הכי הכני פצעני על מנת לפטור ואמר לו הן הרי יש הן שהוא כלאו קרע את כסותי על מנת לפטור ואמר לו לאו הרי לאו שהוא כהן: שבר את כדי קרע את כסותי חייב: ורמינהי °לשמור ולא לאבד לשמור ולא לקרוע לשמור ולא לחלק לעניים אמר רב הונא לא קשיא הא דאתי לידיה הא דלא אתי לידיה אמר ליה רבה לשמור דאתי לידיה משמע אלא אמר רבה הא והא דאתא לידיה ולא קשיא הא דאתא לידיה בתורת שמירה הא דאתא לידיה בתורת קריעה *ההוא ארנקא דצדקה דאתי לפומבדיתא אפקדה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע בה אתו גנבי גנבוה חייביה רב יוסף א"ל אביי והתניא לשמור °ולא לחלק לעניים אמר ליה עניי דפומבדיתא מיקץ קיץ להו ולשמור הוא:

הדרן עלך החובל

אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע · וחרה אפי והרגתי אתכם (שמות כב) שניהם במשמע: אלא שממהרין מן הצועק תחילה · כדאמרינן בשרה: על מנת לפטור · על מנת שתהא פטור: רבא אמר לפי שאין אדם מוחל על ראשי אבריו · וברייתא לא תקשי דעל צערו מוחל אדם: צערו · כאב מכה: ורבי יוחנן אמר · אדם מוחל על הכל ומתניתין לאו דא"ל נחבל לחובל קטע את ידי על מנת שתהא פטור אלא קטע את ידי שתמא וא"ל חובל על מנת לפטור כלומר אמור לי אתה על מנת שתהיה פטור וא"ל הילך הן וקמ"ל מתני' דיש הן שהוא כלאו וכגון דמתמה אתמוהי: הכני פצעני · וא"ל זה ע"מ לפטור ואמר נחבל הן יש הן שהוא כלאו אי אתמה חייב ואי בניחותא אהדריה פטור וברייתא דלעיל דקתני הכני ופצעני ע"מ לפטור פטור בדאמר נחבל כולה מילתא הכני ופצעני ע"מ לפטור דהא ודאי דוקא אמר ליה: יש לאו שהוא כהן. אי אתמה פטור והאי דנקט חובלא לגבי מכה ופוצע ופטורה לגבי ממונא אורחיה דמילתא נקט דמחיל איניש אממוניה טפי מגופיה: לשמור ולא לאבד · כי יתן וגו' לשמור דהפקידו אצלו לשמור חייב בפשיעה ולא כשהפקידו אצלו ע"מ לאבד או ע"מ לחלק לעניים דלא קרינא ביה לשמור דכיון דאמר ליה חלקהו תו לא דמפקיד ניהו ומאן קתבע ועניים לא מצו תבעי דלכל חד וחד מצי אמר לאו לדידך יהיבנא אלא לאחריני: דאתא לידיה · וקרע בידי' חייב אי לא א"ל על מנת לפטור ואפילו אתא לידיה מעיקרא ע"מ לאבד: לשמור דאתא לידיה משמע · דכתיב (ד) וכי יתן ואפי' הכי קממעט ליה: הא דאתא לידיה · מעיקרא בתורת שמירה והדר אמר ליה קרע חייב אי לא אמר ליה ע"מ לפטור: רב יוסף · גבאי הוה: קיץ להו · ממון כך וכך לשבת לכל אחד הוה ליה ממון שיש לו תובעין וקרינא ביה לשמור:

הדרן עלך החובל

דאיכא דיינא בארעא · ובימי שרה היה ב"ד של שם קיים: אחד הצועק ואחד הנצעק · אומר רבינו שמואל דבסיפרי מתני בע"א אחד הצועק ואחד שאין צועק במשמע פירוש בין אותו שהעני צועק עליו בין אותו שאין העני צועק עליו שניהם נענשים עליו מסתברא כיון שאין מחזיר עבוטו זה כמו זה אלא *להכי כתיב שמוע אשמע (את) צעקתו וחרה אפי שממהרי' לצועק יותר ממי שאינו צועק ולפי גירסא זו לא נפק מסרה כמו שפי' בקונטרס לפי גירסת הספרים:

משום פגם משפחה · ומשלם הכל אפילו צער:

ורבי יוחנן אמר יש לאו שהוא כהן ויש הן שהוא כלאו · לשנויי מתני' קאתי מ"ש רישא ומ"ש סיפא ופירש בקונט' בין רישא ובין סיפא אם א"ל לאו בתמיה הוי כהן ואם א"ל הן בתמיה הוי כלאו והו"מ למיתני ברישא תרוייהו נזקי גופו וממונו וכן בסיפא אלא אורחא דמילתא נקט שדרך למחול על נזקי ממון ואין דרך למחול על נזקי גוף ודוחק הוא אלא נראה לפרש דנזקי גופו אפי' א"ל הן שדומה כאומר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר ובנזקי ממונא אמר ליה לאו ודומה כאומר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר כיון שמתחילה א"ל קרע את כסותי ושבור את כדי וי"ס שכתוב בהן כילד ול"ג ליה:

ורמינהי לשמור ולא לאבד לשמור ולא לקרוע · תימה מאי קפריך נהי דפטר ליה קרא מפשיעה לא מצינו שפטרו אם קרע ואיבד בידים וי"ל דדייק מדקתני ולא לקרוע דאי לא בעי אלא לפטור כשנאבד בפשיעה מאי אריא דא"ל ע"מ לקרוע אפילו לא א"ל ע"מ לקרוע אלא שלא אמר ליה בלשון שמירה פטור כדדרים במכלתין לשמור ר"ש אומר עד שיפקיד אצלו ויאמר הילך ושמור לי אבל אם אמר ליה עיניך בו פטור ומשני מתני' בדאתא לידיה וכי קתני ע"מ לפטור פטור ה"ה בלא על מנת הו"מ לאשמועינן דפטור בדלא אתא לידיה אלא כל עיקר התנא לא בא אלא להשמיענו דבנזקי ממונו מהני ע"מ לפטור ובנזקי גופו לא מהני ור"י מפ' דה"פ לשמור ולא לקרוע פי' כשנתן לו לשמור ולא הרשהו לא לקרוע ולא לאבד אז חייב בכל דין שומר אבל אם הרשהו לקרוע ולאבד אם ירצה אין עליו דין שומר להתחייב בכולם במה שמקבלו לשמור כיון שנותן לו רשות גם לקרוע ולאבד אם ירצה ואם נתינת רשות לקרוע אין פוטרתו מן הקריעה א"כ היה לו ליחשב שומר כשנתן לו רשות גם לקרוע כאילו לא נתן לו אלא לשמור סתם(ה): הא דאתא לידיה · פי' מתני' שנתן לידו וא"ל שמור ואם תרצה לקרוע עשה כרצונך דכיון שתם על החפץ שלא א"ל קרעו עד שבא לידו שהפקידו אצלו תחילה מה שנותן לו רשות לקרעו בסיום דבריו אין אומר כן כדי לפטרו אלא פטומי מילי הוא דהוי כדי שישמור לו ברצון ולא ידאג שמא ידקדק עמו יותר מדאי אם תקרע ויעמוד בדין הוא דקא"ל ואע"ג דאתא לידיה בתורת קריעה שא"ל בשעת נתינה חייב על הקריעה וברייתא בדלא אתא לידיה שא"ל טול חפץ פלוני המונח שם תשמרהו לי ואם רצונך תקרעהו ואח"כ נטלו וקרעו דכיון שאינו חס עליו אלא שנותן לו רשות קודם שיתנהו לידו אם כן אין חושש אם יאבדהו ולפוטרו לגמרי נתן לו רשות א"ל רבה לשמור דאתא לידיה משמע דהכי משמע קרא שנתן לו רשות לשמור בלבד אבל נתן לו גם לאבד אין עליו דין שומר אלא אמר רבה מתני' בדאתא לידיה בתורת שמירה בלבד ושוב נמלך ונתן לו רשות לקרוע שכיון שמתחילת נתינתו נתנו לו לשמור ולא לקרוע והנפקד קיבל עליו מה שאומר אח"כ לקרוע אם ירצה אינו אלא מסטה ופטומי מילי וברייתא בדאתא לידיה בתורת קריעה שמשעת נתינה א"ל כן דכיון שאומר לו כן קודם שנעשה שומר אין חושש אם יקרע וכ"ש אם לא עשאו שומר אלא א"ל קרע כסותי ושבור כדי המונח לפניך שהוא פטור:

עין משפט
נר מצוה

קיג א ב ג טוש"ע ח"מ סי' תכב סעיף א בהג"ה:

קיד ד מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה יג:

נ"ל דלהכי כתיב והיה כי יצעק אלי ושמעתי שממהרין; כו' ת"ח וכספ' כ"י

קטו ה מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף יב:

[ר"ה טז: וע"ש]

קטז ו מיי' שם ועיין במ"מ טור ש"ע שם בהג"ה:

קיז ז ח מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף א:

קיח ט י מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' שא סעיף ו

[רב אלפס כאן ובב"מ פרק ג' דף פו]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ציבי משוך: (ב) שם יהי רצון שיהא לך כסיות עינים ונתקיים בזרעה כצ"ל: (ג) שם א"ל ר' אסי בר חמא לרבה מאי שנא רישא ומ"ש סיפא (א"ל רישא וכו' דתניא) תא"מ וכ"ב ס"א א"ל רישא לפי שאין אדם מוחל על צערו והתניא: (ד) רש"י ד"ה לשמור וכו' דכתיב כי יתן: (ה) תוס' ד"ה ורמינהו וד"ה הא כד"א:

מסורת
הש"ס

(שמות כב) · (בראשית יג) · (שם טז) · (שם כג) · (שם כ) · (שם כז) · (שמות כב)

[פי' ציבי מל' בומן כמו הנוגע בזיב היוצא ממנו בחולין קכד. וע"ד שאמרו שבועות מז: קרב לגבי דהינא ואידהן. מהרש"א במ"א]

[מגילה טו. כח. ע"ש]

[בהרא"ש איתי' לרב ובזה ניחא דרב אישתיק ובסמוך אמר רבא משום שאין אדם מוחל כו' ועי' רש"י ד"ה רבא מיהו מדהשיב לו הכי א"ר ששת נראה דטוב לגרוס לרבה בה"א וכן ברב אלפס נ"ל לרבה]

[עי' תשו' ח"י סי' קלט]

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהלכות גזילה הלכה יב סמג לאוין סי' קנו קנז טוש"ע ח"מ סי' שס סעיף ה:

ב ב מיי' שם הל' ז ופי' בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שסב סעיף ח:

ג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

ד ד מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף א וסי' שם סעיף ה וסי' שנג סעיף א:

ה ה ו מיי' שם הל' יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף ו:

ו ז מיי' פ"י מהלכות בכורים הלכה ו סמג עשין קמג טוש"ע י"ד סי' שלג סעיף ג:

ז ח מיי' פ"ב מהלכות גזילה ואבידה הל' יב סמג עשין קנו טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף ו וע"ש:

הגהות הב"ח
(א) גמ' השתא (יש לומר). נ"ב התוס' לא גרסי ליה: (ב) תוס' ד"ה עצים וכו' וכן כשורא ועבדיה נסרים:

הגוזל *עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים *משלם כשעת הגזלה [ב]גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז *[ג]גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזלה [ד]זה הכלל *כל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה: **גמ'** אמרי עצים ועשאן כלים אין שיפן לא צמר ועשאן בגדים אין ליבנן לא ורמינהי [ה]גזל עצים ושיפן אבנים וסיתתן צמר וליבנן פשתן ונקהו משלם כשעת הגזלה אמר אביי תנא דידן קתני שינוי דרבנן דהדרא וכל שכן שינוי דאורייתא עצים ועשאן כלים בעצים משופין ומאי נינהו נסרים דשינוי דהדר לברייתא הוא דאי בעי משליף להו צמר ועשאן בגדים בצמר טווי דשינוי דהדר לברייתא הוא דאי בעי סתר ליה וכל שכן שינוי דאורייתא ותנא ברא שינוי דאורייתא קתני ושינוי דרבנן לא קתני רב אשי אמר [ו]תנא דידן נמי שינוי דאורייתא קתני עצים ועשאן כלים בוכאני דהיינו שיפן צמר ועשאן בגדים נמטי דהיינו שינוי דלא הדר וליבון מי הוי שינוי ורמינהי *[ז]לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור לבנו ולא צבעו חייב אמר אביי לא קשיא הא רבי שמעון הא רבנן דתניא גזזו טוואו וארגו אין מצטרף לבנו רבי שמעון אומר אין מצטרף וחכמים אומרים מצטרף רבא אמר הא והא רבי שמעון ולא קשיא [ח]הא דנפציה נפוצי הא דסרקיה סרוקי רבי חייא בר אבין אמר הא דחווריה חוורי הא דכבריה כברויי השתא (א) יש לומר צבע לרבי שמעון לא הוי שינוי ליבון הוי שינוי דתניא *גזז ראשון ראשון וצבעו ראשון ראשון וטוואו ראשון ראשון וארגו אין מצטרף רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון צבעו מצטרף אמר אביי לא קשיא הא רבנן אליבא דר"ש הא ר"ש בן יהודה אליבא דר"ש רבא אמר לעולם לא פליגי רבנן עליה דרבי שמעון בן יהודה ושאני צבע הואיל ויכול להעבירו ע"י צפון וכי קתני התם לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור ואוקימנא כדברי הכל בקלא אילן דלא עבר אמר אביי ר' שמעון בן יהודה ובית שמאי ור' אליעזר בן יעקב ור"ש בן אלעזר ורבי ישמעאל כולהו סבירא להו שינוי במקומו עומד רבי שמעון בן יהודה הא דאמרן ב"ש מאי היא דתני' *נתן לה חטין באתננה ועשאן סולת זיתים ועשאן שמן ענבים ועשאן יין תני חדא אסור ותניא אידך מותר ואמר רב יוסף תני גוריון דמאספורק

הגוזל עצים · משלם כשעת הגזילה · דמי עצים וצמר ואין חייב להחזיר לו כלים דקני בשינוי: ודמי רחל הטעונה ליגזז · והעודף שהוה עכשיו הולד והגיזה יותר שלו הוא דקנינהו בשינוי: **גמ'** שפוי שייך בעצים ושתיתה באבנים ושניהן לשון תיקון שמתקנן ומחליקן: ונקהו · מן הנעורת: משלם כשעת הגזלה · ומתניתין אמאי נקט כלים ובגדים הא איטו חוקקס עד שישפס תחלה וכן צמר מלבנו תחלה ואחרי כן טווהו ומשעת שפוי וליבון קנה מיד ולמה לי כולי האי: ה"ג אמר אביי תנא דידן תני שינוי דרבנן · עצים ועשאן כלים בעצים משופים ומאי נינהו כו': וכ"ש שינוי דאורייתא · כלומר להכי נקט כלים לאשמועינן דהני עצים דקתני בנסרים משופים עסקינן ועשאן תיבות וקתדראות דהוי שינוי קל שחוזר לברייתו דאי בעי משליף ומנתק הנסרים זו מזו והרי הן נסרים כבתחילה ואפי' הכי קני וכ"ש עצים ושיפן דהוי שינוי גמור ומדאורייתא קני כדאמר במרובה (לעיל דף סו.) שינוי קונה כתיבא ותניא והשיב את הגזלה מה תלמוד לומר אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמי בעלמא בעי לשלומי: צמר ועשאן בגדים · להכי לא נקט ליבנו דלא מבעי' צמר וליבנו דשינוי שאין חוזר הוא אלא אפילו גזל צמר טווי וארגו דהדר לברייתו דאי בעי סתר לה והוי חוטין כמעיקרא אפי' הכי קני: נמי שינוי דאורייתא · דלא הדר קתני דקני אבל שינוי דרבנן לא קני ודקשיא לך משיפוי וליבון הוא דקנה וכלים ובגדים למה לי הכי נמי קאמר: כלים בוכאני · לכתוש דהייט שיפן וליכא חקיקה: בגדים נמטי · פלטי"ר בלע"ז דאין מלבנים אותו הצמר אבל היכא דלבנן קנייה: נמטי · אין הצמר חוזר עוד לברייתו להיות כל נימא ונימא בפני עצמה: לא הספיק ליתנו · לראשית הגז לכהן עד שצבעו: פטור · דקנייה בשינוי ודמים נמי לא משלם דלאו גזל גמור הוא דלא מטא לידיה: אין מצטרף · דתנן בשחיטת חולין חמש רחלות גוזזות כל אחת מנה ופרס חייבות בראשית הגז וראשית הגז מהו הגוזז רחל לאחר שגוזזה נותן מן הגיזה לכהן לפי מה שירצה ובלבד שתהא נתינה חשובה וקתני דאם גזז אחת *וצבעה וכן שניה וכן שלישית אין מצטרפות למנה ופרס להתחייב דקננהו בשינוי: נפציה · ביד ירפי"ר בלע"ז ולא הוי שינוי כולי האי: סרקיה · במסרק: דכבריה · בגפרית להתלבן יפה: גזז ראשון ראשון וצבעו · לבד או שגזז ראשון ראשון וטוואו וכל שעה כשהוא גוזז היה משנהו: צפון · סיו"ן אבל ליבון לא הדר לברייתו: קלא אילן · דומה לתכלת: במקומו עומד · אין זו מרשות בעלים הראשונים ואפילו נשתנה: אסור · למזבח: מאספורק

הגוזל עצים · תנא דידן תנא שינוי דרבנן · וא"ת ולרבה דאית ליה אפילו שינוי החוזר לברייתו הוי דאורייתא כדפי' במרובה (לעיל דף סה: ושם) היכי משני מתניתין כדאביי לא מצי לשנויי וכרב אשי נמי לא דרב אשי מוקי לה דוקא בשינוי שאין חוזר ויש לומר דהוה משני דמתני' לרבותא נקט עצים משופים ועשאן כלים לאשמועינן דאפי' שינוי החוזר לברייתו קני וברייתא קמשמע לן דשינוי בעלמא הוי שינוי אף על פי שאין שם כלי עליהן:

עצים ועשאן כלים בוכני · דוקא שיפוי כי האי שנעשה בכך בוכני מועיל דחשיב שינוי מעשה וכן (ב) עבדיה נסרים נמי מהני אבל שיפוי שאין משתנה שמו בכך לא מהני וכן אמרינן לקמן (דף צו:) גזל דיקלא וקטליה לא קני דיקלא ועבדיה גופי לא קני דגופי דדיקלא מקרי אבל גופי ועבדינהו כשורי קני מעיקרא גופי והשתא כשורי:

לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו · פירשתי במרובה (לעיל דף סו:):

טוואו וארגו · וא"ת ארגו תיפוק ליה משום טוויה וי"ל מאי אריגה תיכי דכה"ג מפרש בסוף מכילתין (דף קיט:): **הא** דחווריה חוורי והא דכווריה כוורויי · ותרווייהו אליבא דכ"ע דחווריה חוורי אפילו לר"ש לא הוי שינוי וכווריה כוריי אפי' לרבנן הוי שינוי ורבא לא רצה לתרץ כן דקסבר כווריה כוריי לא מקרי ליבון אלא לביעה והא דלא נקט רבי חייא בר אבין הא דנפציה נפוצי הא דכווריה כוורייי דהא בנפיצה אפילו ר"ש מודה דלא הוי שינוי כדמוכח במילתיה דרבא יש לומר אורחא דמי לתא נקט כל חד וחד דקודם סירוק עושין ניפוץ ואין משהין זה אחר זה אלא מיד מסרקין וקודם כווריה עושין חיוורי והשתא בנפוצי וחיוורי לכ"ע לא הוי שינוי ובכוורי לכולי עלמא הוי שינוי ובסירוק פליגי וי"ם שכתוב בהן במילתיה דרבי חייא בר אבין הא והא רבנן ולגיר' זו צריך לומר דבחיוורי נמי פליגי כמו בסרוקי ותימה למה לא העמיד תרווייהו כב"ע והא דנפציה נפוצי והא דכווריה כוורייי ושמא קסבר רבי חייא בר אבין בדנפוצי נמי פליגי:

השתא צבעו לר"ש לא הוי שינוי לרבא דשני הא והא כר"ש הוי מצי למיפרך מצבע אצבע:

בקלא אילן דלא עבר · והא דמפליג בין ליבון לצביעה בצביעה גופא הו"מ לפלוגי בין עוברת לשאין עוברת אלא דעדיפא ליה לאיפלוגי בין קלא אילן לליבון דתרווייהו לא הדרי לברייתן ולרבא לרבי שמעון עדיף ליבון דלא הדר מצבע דהדר ורבנן עדיף להו צבע אע"ג דהדרא לפי שהוא שינוי מרובה מליבון שהוא שינוי מועט אע"ג דלא הדר:

רבי שמעון בן יהודה הא דאמרן · תימה הא בטוואו וארגו מודה ולא פליג אלא בצבעו משום דלא חשיב ליה שינוי לפי שלא נשתנה גוף הצמר וי"ל דלאו דוקא אמרו דבר אחד אלא כלומר בשיטה אחת הן וכה"ג איכא בכמה דוכתי:

ואפאה

מסורת הש"ס
לעיל סו. [תמורה ו.]
[לקמן צה:]
[פסחים לב. לקמן קו. ב"מ מג.]
לעיל סו [לקמן קד:] חולין קלה.
[עי' תוספות לעיל סו. ד"ה לא]
[גי' וטוואו מסכ"ש]
לעיל סה: תמורה ל:

ואפאה (והרים) [והפריש] ממנה חלה · משעת גלגול מתחייב בחלה אלא רבותא קמ"ל דאע"פ שעשה כל השינויים הללו אין אלא מנאץ א"נ משום דהיכא דאין תחילתו עיסה אין מתחייב בחלה עד אחר אפייה נקטה הכי :

דמאספורק בית שמאי אוסרין וב"ה מתירין מאי טעמיה דבית שמאי אמר קרא °גם שניהם לרבות שינוייהם ובית הלל אמר קרא הם ולא שינוייהם ובית שמאי הא כתיב הם ההוא מיבעי ליה הם ולא ולדותיהם ובית הלל תרתי שמעת מינה הם ולא שינוייהם הם ולא ולדותיהם ובית הלל נמי הכתיב גם °גם לב"ה קשיא רבי אליעזר בן יעקב מאי היא דתניא *ר' אליעזר בן יעקב אומר הרי שגזל סאה של חטין טחנה לשה ואפאה °והפריש ממנה חלה כיצד מברך ^אאין זה מברך אלא מנאץ ועל זה נאמר °בוצע ברך נאץ ה' ר' שמעון בן אלעזר מאי היא דתניא כלל זה אמר ר' שמעון בן אלעזר כל שבח שהשביח גזלן ידו על העליונה רצה נוטל שבחו רצה אומר לו הרי שלך לפניך מאי קאמר אמר רב ששת ה"ק ^בהשביחה נוטל שבחו כחש אומר לו הרי שלך לפניך דשינוי במקומו עומד אי הכי אפילו השביח נמי אמרי ^גמפני תקנת השבים ר' ישמעאל מאי היא דתניא* ^דמצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרים לא הפריש מן העומרים מפריש מן הכרי עד שלא מרחו מרחו מעשר ונותן לו משום ר' ישמעאל אמרו ^האף מפריש מן העיסה ונותן לו א"ל רב פפא לאביי איכפל כל הני תנאי לאשמועינן כב"ש א"ל הכי קאמרי *לא נחלקו בית שמאי וב"ה בדבר זה אמר רבא ממאי דלמא עד כאן לא קאמר רבי שמעון בן יהודה התם אלא בצבע הואיל ויכול להעבירו על ידי צפון ועד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא לגבוה משום דאימאיס ועד כאן לא קאמר ר' אליעזר בן יעקב התם אלא לענין ברכה משום *דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה ועד כאן לא קאמר ר"ש בן אלעזר התם אלא בהכחשה דהדר ועד כאן לא קאמר ר' ישמעאל התם אלא לענין פאה משום דכתיב °תעזוב יתירא וכי תימא ליגמר מיניה מתנות עניים שאני כדבעי ר' יונתן דבעי ר' יונתן מאי טעמא דר' ישמעאל משום דקסבר שינוי אינו קונה או דלמא בעלמא קסבר שינוי קונה והכא משום דכתיב תעזוב יתירא ואם תמצי לומר טעמא דר' ישמעאל משום דקסבר שינוי אינו קונה תעזוב יתירא דכתב רחמנא למה לי ותו לרבנן תעזוב יתירא דכתב רחמנא למה לי מבעי ליה לכדתניא *המפקיר כרמו והשכים לבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ומי אמר שמואל הכי *והאמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין בשלמא לרבא דאמר כי קאמר ר' שמעון בן אלעזר התם בהכחשה דהדר לא קשיא כי קאמר הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דשינוי במקומו עומד בהכחשה דהדר וכי קאמר שמואל התם אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין בהכחשה דלא הדר אלא לאביי דאמר כי קאמר רשב"א בהכחשה דלא הדר קאמר מאי איכא למימר אביי מתני הכי אמר רב יהודה אמר שמואל אמרו

מאספורק · שם מקום : בוצע ברך · גוזל ומברך בוצע כמו כל בוצע בצע (משלי א) : מאי קאמר · איירי בשבחה וקתני הרי שלך לפניך והאי לישנא לא שייך למימר אלא בדבר שכיחם מקדמותו שאמר לו טלנו כמות שהוא כחוש : מצות פאה להפריש מן הקמה · דכתיב לא תכלה פאת שדך לקצור (ויקרא יט) : מרחו · מחליק את הכרי ברחת ומירוח הוי גמר מלאכה למעשר הלכך מעשר כל מעשרותיו תחלה ואחר כך נותן לו פאה כדי שלא יפסיד עני שאילו היה נותנו קודם מירוח אע"פ שעני מגרף לקט שכחה ופאה הרבה ועושה מהן כרי פטור מן המעשר שהרי הפקר הוא אבל עכשיו שנתמרח ביד בעל הבית נתחייב במעשר דהכי אמרינן במסכת ברכות (דף מ:) לקט שכחה ופאה שעשאן בגורן הוקבעו : אף מפריש מן העיסה · פאה אם לא נתנה כבר ואילו לת"ק מן העיסה לא דקנייה בשינוי והוי ממון שאין לו תובעים דעד השתא דישה לאו שינוי הוא דאוכל הוא כמו שהיה: איכפל תנאי · טרחו ועמלו ונתקבצו לכך : בהכחשה דהדר · מפטמו וחוזר לקדמותו : תעזוב יתירא · בקדושים תהיו כתיב לא תכלה פאת שדך לקצור ובשור או כשב כתיב לא תכלה פאת שדך בקוצרך תרי קראי תעזוב אותו למה לי שמע מינה לאתויי שינוי דלא קני הכא : תעזוב יתירא למה לי · הא בעלמא נמי לא קני שינוי : ה"ג ותו לרבנן תעזוב יתירא למה לי : המפקיר והשכים לבקר · קודם שיבאו עניים לבצרה שיזכו בהפקר אם היו קודמין : פרט בכרם ולקט בקמה : חייב בפרט כו' · דאע"ג דהפקר פטור מכולם דכתיב ארצך שדך וכרמך מהני תעזוב יתירא למעוטי כי האי גוונא דלא הוי הפקר לפטור ואע"ג שפטור מן המעשר ובכל הני כתיב תעזוב יתירא בקדושים כתיב כרמך לא תעולל ופרט כו' ובמשנה תורה (כד) כתיב כי תבצור כרמך לא תעולל וכן לא תפאר אחריך דהיינו פרט תפאר היסקוביי"ר ופאה נמי מהכא משמע דתנא דבי ר' ישמעאל (חולין דף קלא·) שלא תטול תפארתו ממנו שכחה כתיב במשנה תורה (שם) לא תשוב לקחתו וגו' ובאילן כתיב לא תפאר אחריך ואמר מר בפרק י' דחולין (שם) אחריך זו שכחה ולא בעי למיהדר ומכתב באילן לגר ליתום אלא לא תפאר אחריך והא ידענא דלעניים הוא כדאשכחן בעמרים אבל במעשר לא כתיב תעזוב יתירא : אין שמין · בפרק ראשון (דף יא·) גבי בעלים מטפלין בנבילה אמר שמואל דלנזקין הוא דשמין את הנבילה לניזק ומוסיף עליה מזיק עד שמשלים לו נזקו אבל גנב וגזלן שנטלו בהמה ומתה או כחשה אין שמין את הנבילה אלא שלהם תהא והם ישלמו בהמה מעליא אלמא שינוי קני : פלוגתא דאביי ורבא לעיל במתניתין : בהכחשה דלא הדר · כגון מתה או נשברה רגלה :

לא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרים · אביי לטעמי' דאמר בריש תמורה (ד' ו· ושם ד"ה אמר) כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ומפרש התם דטעמא דיפריש מן העומרים משום תעזוב יתירא דבלא תעזוב יתירא לא היה מיחייב דכיון דעבר על לא תכלה הוה אמינא דלהני ופטור ולהכי אצטריך אביי בשמעתין ע"כ לר' ישמעאל למימר שינוי במקומה עומדת אבל לרבא דאמר התם כל דאמר רחמנא לא תעביד כי עביד לא מהני בלא תעזוב יתירא מפריש מן העומרין ולא מבעי ליה תעזוב יתירא אלא למפקיר כרמו או לרבי ישמעאל אי שינוי קונה אצטריך דמפריש מןהעיסה ואם תאמר לאביי דאצטריך תעזוב יתירא לחייב מן העומרים מפקיר כרמו מנליה דחייב בפאה וי"ל דתרתי ש"מ וכן צ"ל לרבא אליבא דרבי ישמעאל אי סבר רבי ישמעאל דשינוי קונה ודריש תעזוב יתירא לחייב מן העיסה אם כן המפקיר כרמו מנליה דמשמע דההיא דרשה אתיא ככ"ע מדדייק בפרק בא סימן (נדה ד' נא· ושם ד"ה מין) דהא דתנן התם כל שחייב בפאה חייב במעשר היינו כל מין שחייב בפאה חייב במעשר דאי לאו הכי הרי מפקיר כרמו דחייב בפאה ופטור מן המעשר ומאי ראיה היא דלמא מתני' כרבי ישמעאל דמוקי תעזוב יתירא לחייב מן העיסה ולא מייתי למדרש שיתחייב בפאה אלא ודאי ליכא דפליג אההוא תנא דמפקיר כרמו ותרתי ש"מ כדפרישית : מרחו מעשר ונותן לו · ואפילו למאן דאית ליה ברירה כל זמן שלא הפריש פאה ולא ברירה היה הכל שלו ונתחייב הכל במעשר ושוב לא יפטר ואם תאמר תרומה נמי לתני שתורם ונותן לו ואין לומר דתרומה בלאו הכי יפריש העני וכל פאה חייבת בתרומה חדא דא"כ מקדים מעשר לתרומה גדולה ועוד דתנן במסכת תרומות בפ"ק (מ"ה) אין תורמין מן הלקט ומן השכחה כו' ונראה לפרש משום דתרומה דבר קל לתרום לא חש להזכיר ויש מפרשים דלהכי אין תורם משום דבגורן רגילין לתרום *כדתנן במסכת מעשר (פ"ב) מנא פירות ממורחין בשדה מכונסין אסורים משום גזל מפוזרין מותרין משום גזל בין כך ובין כך חייבין במעשר ופטורין מן התרומה לפי שאי אפשר לגורן שתעקר אלא אם כן ניטלה תרומה גדולה :

והתנן

ח א מיי' פ"א מהל' ברכות הל' יט וע"ש בכ"מ סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' קצו סעיף א :

ט ב ג מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסב סעי' ב :

י ד ה מיי' פ"א מהל' מתנות עניים הל' א והלכה ב :

גליון הש"ס
גמ' גם לב"ה קשיא · עיין לעיל דף נד ע"א תוספות ד"ה חמור : שם והפריש ממנה חלה · עיין ברכות דף מה ע"א תוס' ד"ה אבל שכל :

[כדתני בירושלמי במס' מעשרות פ"ב כצ"ל וכן הגיה מהרש"א בסנהדרין פח· ד"ה מרחו]

דברים כג | תהלים י | ויקרא יט וכג

סנהדרין ו: [ע"ש]

[לעיל כח: נדרים מד: חולין קלד: תמורה ו' נדה נא·]

עין משפט
נר מצוה

יא א מיי' פ"ב מהל' גזלה ואבדה הלכה ב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסב סעי' ב:
יב ב מיי' שם הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שם סעי' ה:
יג ג מיי' פ"א מהל' גזלה ואבידה הלכה יג ופ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קצג ועשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסו סעי' א:
יד ד מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קסא סעי' ז:
טו ה ו ז טוש"ע ח"מ סי' שסו סעיף ב:
טז ח מיי' פ"א מהל' גזלה ואבדה הל' יג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסו סעיף א:

אמרו הלכה כרבי שמעון בן אלעזר וליה לא סבירא ליה א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן דבר תורה גזילה הנשתנית חוזרת בעיניה *שנאמר °והשיב את הגזלה אשר גזל מכל (ויקרא ה) מקום ואם תאמר משנתנו [א]משום תקנת השבים ומי אמר ר' יוחנן הכי *והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן *לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור אמר להו ההוא מדרבנן ורבי יעקב שמיה לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן כגון שגזל עצים משופין ועשאן כלים [ב]דהוה ליה שינוי החוזר לברייתו: *תנו רבנן [ג]הגזלנין [ד]ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהן והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו אמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו דתניא מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה א"ל אשתו ריקה אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך ונמנע ולא עשה תשובה באותה שעה אמרו הגזלנין ומלוי רביות שהחזירו אין מקבלין מהם והמקבל מהם אין רוח חכמים נוחה הימנו מיתיבי *הניח להם אביהם מעות של רבית אע"פ שהן יודעין שהן רבית אין חייבין להחזיר אינהו הוא דלא הא אביהם חייב להחזיר בדין הוא דאביהם נמי אינו חייב להחזיר והא דקתני בדידהו *משום דקא בעי למתני סיפא הניח להם אביהם פרה וטלית וכל דבר המסויים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם תנא רישא נמי בדידהו ומפני כבוד אביהם חייבין להחזיר אקרי כאן °ונשיא בעמך לא תאור (שמות כב) *בעושה מעשה עמך *כדאמר רב פנחס בשעשה תשובה הכא נמי בשעשה תשובה אי עשה תשובה מאי בעי גביה איבעי ליה לאהדורי שלא הספיק להחזיר עד שמת תא שמע *הגזלנים ומלוי ברבית אע"פ שגבו מחזירין גזלנין מאי שגבו איכא אי גזול גזול ואי לא גזול לא גזול אלא אימא הגזלנין ומאי ניהו מלוי רביות אע"פ שגבו מחזירין אמרי מחזירין ואין מקבלין מהם אלא למה מחזירין לצאת ידי שמים ת"ש *°הרועים והגבאין והמוכסין תשובתן קשה ומחזירין למכירין אמרי מחזירין ואין מקבלין מהם ואלא למה מחזירין לצאת ידי שמים אי הכי אמאי תשובתן קשה ועוד אימא סיפא *[ה]ושאין מכירין יעשה בהן צרכי ציבור ואמר רב חסדא [ו]בורות שיחין ומערות אלא לא קשיא כאן קודם תקנה כאן לאחר תקנה והשתא דאמר רב נחמן [ז]בשאין גזילה קיימת אפילו תימא אידי ואידי לאחר תקנה ולא קשיא כאן

רש"י

אמרו הלכה כרבי שמעון בן אלעזר · כלומר הכי אמר שמואל יש שאומר הלכה כרבי שמעון בן אלעזר וליה לא סבירא ליה: הנשתנית · אע"פ שנשתנה חוזרת בעיניה כמות שהיא עכשיו ואפי' השביחה דשינוי לא קני: וא"ת משנתנו · דקתני דלא משלם כלים אלא דמי עצים אלמא קני בשינוי: עד שצבעו פטור · לגמרי והכא תקנת השבים איכא ואפי' הכי קני בשינוי: מתניתין מוקי לה רבי יוחנן בגוזל עצים משופים כו' · משום הכי קאמר רבי יוחנן דטעמא משום תקנת השבים הוא דשינוי כי האי לאו שינוי הוא: אין רוח חכמים נוחה הימנו · °אין רוח חכמה וחסידות בקרבו: אין חייבין להחזיר · דכתיב והשיב את הגזלה אשר גזל והני לא גזול מידי דקנינהו בשינוי רשות וקסבר רשות (א) יורש כרשות לוקח דמי: המסויים · דבר הניכר לרבים זו היא שגזל פלוני והניחה ליורשיו: בעושה מעשה עמך · וזה לא עשה מעשה עמו ואין חייבין בכבודו: רב פנחס · בתומר בקודש (חגיגה כו.): ואי לא גזול לא גזול · ואמאי קרי להו גזלנין: אע"פ שגבו · וכל שכן לא גבו דמקרעינא שטרא: הרועים · גזלנים הם לרעות בהמות בשדות אחרים: גבאים · של מלך לגבות כסף גולגלתא וארנונא ושקלי טפי: תשובתם קשה · שגזלו הרבים ואין יודעים למי להחזיר: ומחזירין למכירין · למי שמכיר שלו שגזלוהו: בורות שיחין ומערות · להכניס בהן מים לשתות דהוי דבר הצריך לכל ויהנו מהן הנגזלים אלמא אהדורי בעי: קודם תקנה · שבימי רבי נשנית משנה זו דמחייב למהדר גזילה

תוספות

ותנן לא הספיק ליתנו לו כו' · תימה דלא מייתי מתני' דבהמה והזקינה עבדים והזקינו דמשלם כשעת הגזילה לקמן (דף צו:) ואפי' ר"מ לא פליג אלא בעבדים דליכא למימר דלדבריהם דרבנן קאמר להו כדבעי למימר לקמן (דף צה·) דהא ר"מ אית ליה דשינוי קונה גבי נותן צמר לצבע (לקמן ק:) ועוד הא קתני גזל מטבע ונסדק משלם כשעת הגזילה (לקמן צו:) וי"ל דכל הני הוי מצי למימר דהוה סתם ואח"כ מחלוקת דפליגי לקמן (ק:) ר"מ ור"י בצבעו לו אדום וצבעו שחור ואע"ג דטעמא דר' יהודה לא משום דסבר שינוי אין קונה כמו שאפרש לקמן (ב) מ"מ היינו יכולים לדחות כן אבל ההיא דלא הספיק ליתנו אין לדחות דאפי' הוי סתם בחדא מסכת ומחלוקת במסכת אחריתי אית ליה לר' יוחנן הלכה כסתם משנה:

בימי רבי נשנית משנה זו · אור"ת דלא לפניו ולא לאחריו אלא לדורו דוקא תקן משום מעשה שהיה ולא לדורות הבאין דהא מעשים בכל יום שמקבלים מן הגזלנים ודנין דיני גזילות כי ההוא דגזל פדנא דתורא לקמן (דף צו:) וההוא כרשא דגנב סיפרא (לקמן דף קטו·) וההוא רעיא דבפ"ק דב"מ (דף ה·) ונסכא דרבי אבא (ב"ב דף לג:) ואמר נמי באיזהו נשך (ב"מ דף סא:) דרבית קצוצה יוצאה בדיינין ולכך לא פריך לקמן אלא מברייתות דהוה שונה ר' חייא שהיה תלמידו של רבי ולא הקשה ממתני' דקתני משלם כשעת הגזילה לפי שהמשניות היו קודם רבי אלא שרבי סדרם אבל ברייתות היה שונה ר' חייא מה שהיה מוסיף רבי על המשניות ור"י אומר דממתני' לא ה"מ למפרך דלא תקן רבי דאין מקבלים אלא מאותן בני אדם שרוב עסקם ומחייתם בכך והיו ניזונים בגזל ורבית ומתפרנסים בכך כל ימיהם כדקתני הגזלנין ומלוי ברבית דמשמע שאומנותם בכך וכן רועים וכל הנהו דמייתי אבל ממתניתין לא פריך שלא עשו תקנה מלקבל מאדם שגוזל ומלוה ברבית באקראי בעלמא אבל אין לפרש דלהכי לא פריך ממתני' משום דרבי לא תיקן אלא באותם שעשו תשובה ובריית' דמוכח מינה מיירי בעבד תשובה מדקתני וחייבים להחזיר מפני כבוד אביהם מ"מ ההיא דגזלנים ומלוי ברבית לא משמע דאיירי בעבדי תשובה ועוד שכל אדם יכול להערים שיעשה תשובה ויחזור מעצמו ולא יקבלו ממנו וכן ההיא דכל הכלים (שבת דף קכג:) דאמר ר' חנינא בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו וההיא דסוף אלו מציאות (ב"מ דף לג:) דקאמר בימי רבי נשנית משנה זו הכל מפרש ר"ת דלא נשנית אלא להיות דרא וכן ההיא דהוריות (דף יג:) ואין להאריך:

הא אביהם חייב להחזיר · ואם תאמר לצאת ידי שמים קאמר ויש לומר דדייק מדנקט לשון חייבין דהוה ליה למימר אין מחזירין דהוה משמע הא אביהן מחזיר לצאת ידי שמים: אי עשה תשובה כו' · וא"ת ולימא כגון שלא קיבלו ממנו דאין מקבלין מהם וי"ל דאם החזיר ולא קיבלו ממנו לא מחייבין בנים להחזיר מפני כבוד אביהן דתו ליכא גנאי א"נ בדבר המסוים ומקבלין מהן מפני כבודו ומשני בשלא הספיק להחזיר עד שמת לפיכך חייבים בנים להחזיר מפני כבוד אביהן ומקבלין מהן דלא שייכא תקנה גבי בנים ועי"ל מאי בעי גביה דאיבעי ליה למוכרו או להוציא מתחת ידו ומדלא חשש לכבודו א"כ אמאי חייבין בנים להחזיר וכן נ"ל באיזהו נשך (ב"מ דף סב· ושם ד"ה תנאי) דשם לא יתכן לפרש בע"א דפריך מהא ברייתא למ"ד רבית קצוצה אין יוצאה בדיינין דמשמע הא אביהן חייב להחזיר ומשני כי הכא ופריך אי עבד תשובה מאי בעי גביה ומאי קושיא אי רבית קצוצה אין יוצאה בדיינין אין חייב להחזירה אפילו לצאת ידי שמים כדמוכח התם דפריך מההיא דמייתי בסמוך הגזלנים ומלוי רביות אע"פ שגבו מחזירין ומשני תנאי היא ולא משני בבא לצאת ידי שמים כדמשני הכא בסמוך דכיון דדרשינן למיתה ניתן ולא להשבון או למורא ניתן ולא להשבון אפי' לצאת ידי שמים לא מחייב ולא כפי' ריב"ן שפירש למורא ניתן (ג) שירא את ה' והחרד מיראתו ולא להשבון על פי ב"ד אלא נ"ל דהכי פריך מאי בעי גביה דכיון דלא חשש למוכרה ולהוציאה או להחזירה מפני כבודו תו לא מחייבי בנים משום כבוד אביהן: לצאת ידי שמים · בפרק איזהו נשך לא ה"מ לשנויי הכי למ"ד רבית קצוצה אינה יוצאה בדיינין דלדידיה אפי' לצאת ידי שמים לא מחייב כדפרישית וסוגיא דהכא כמ"ד רבית קצוצה יוצאה בדיינין אלא דתיקנו דאין מקבלין מדרבנן ולא שייך לשנויי הכא תנאי היא כדמשני התם דהנהו תנאי דהתם קדמו: כאן

מסורת הש"ס

לעיל סו·
[שבת מו: ע"ש]
[חולין קלג· לעיל סו· לג:]
[תוס' שביעית פ"ח]
ב"מ סב· [תוס' דב"מ ספ"ה] לקמן קיב·
[שבת ל· וש"נ נדרים כח: וש"נ]
שמות כב
חגיגה כו·
ב"מ סב.
[תוספתא דב"מ פ"ח]
ב"ק כפי' פ"ש

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אין חייבין וכו' וקסבר רשות· נ"ב ע"ל בפ' בתרא ריש דף קיב: (ב) תוס' ד"ה ותנן וכו' שאפרש לקמן · נ"ב בדף לה ע"ב בד"ה בשבת לפי פר"ת: (ג) ד"ה אי עשה וכו' כפי' ריב"ן שפירש למורא ניתן לירא את ה' שיש לו להחזיר מיראתו:

ב"מ [מח:] סב· יבמות כב: סנהדרין פה· [ב"ב די מכות ח:]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אין רוח חכמים כו' אין רוח חכמה · עי' תוי"ט פ"ג משנה י' דאבות:

כאן בגזילה קיימת כאן בשאין גזילה קיימת והא אבנט דגזילה קיימת היא מאי אבנט דמי אבנט וכל היכא דגזילה קיימת לא עבוד רבנן תקנתא והרי מריש דגזילה קיימת היא ותנן *על המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול דמיו מפני תקנת השבים שאני התם דכיון דאיכא פסידא דבירה שויוה רבנן כדליתא: גזל פרה מעוברת וילדה וכו': *תנו רבנן הגוזל רחל (א)וגזזה פרה וילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דברי רבי מאיר *ר' יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה רבי שמעון אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף איבעיא להו מאי טעמיה דרבי מאיר (ב)משום דקסבר שינוי במקומו עומד או דילמא בעלמא שינוי קונה והכא קנסא הוא דקא קניס למאי נפקא מינה להיכא דכחשא מכחש תא שמע *גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה רבי מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך ואילו בהמה כשעת הגזילה ואי סלקא דעתך סבר רבי מאיר שינוי במקומו עומד אפי' בהמה נמי אלא לאו ש"מ קסבר ר' מאיר שינוי קונה והכא קנסא הוא דקא קניס אמרי רבי מאיר לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי שינוי אין קונה ואפילו בהמה נמי אלא לדידכו דאמריתו שינוי קונה אודו לי מיהת בעבדא דכמקרקעי דמי *וקרקע אינה נגזלת ואמרי ליה רבנן לא עבדא כמטלטלי דמי ת"ש *לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו דמי צמרו אין דמי צמרו ושבחו לא ואי סלקא דעתך סבר רבי מאיר שינוי אין קונה דמי צמרו ושבחו בעי למיתב ליה אלא לאו ש"מ קסבר ר"מ שינוי קונה והכא קנסא הוא דקא קניס שמע מינה איכא דאמרי הא לא איבעי לן מדאפיך רב ותני גזל *פרה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך ודאי לרבי מאיר שינוי קונה והכא קנסא הוא דקא קניס ליה כי קא איבעי לן הכי איבעי לן כי קא קניס במזיד אבל בשוגג לא קניס או דילמא אפי' בשוגג נמי קניס תא שמע *חמשה גובין מן המחוררין ואלו הן *פירות [ו]שבח פירות [ו]והמקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו וגט חוב שאין בו אחריות וכתובת אשה שאין בה אחריות מאן שמעת ליה דאמר *אחריות לאו טעות סופר הוא רבי מאיר וקתני פירות ושבח פירות שבח פירות היכי דמי [ו]כגון שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה

גובה

רש"י

גזילה קיימת · חייב להחזירה: והא אבנט דגזילה קיימת הוא · ועליו נשנית תקנה שבימי רבי שלא להחזירו: ועל המריש · מסכת גיטין מריש קורה: משום פסידא דבירה שויוה רבנן כדליתא · ומיהו דמי בעי לאהדורי הואיל וגזילה קיימת בבירה: משלם אותה ואת (ג) גיזותיה · כל מה שנטל ממנה ומה שהשביחה: גזילה חוזרת בעיניה · כמות שהיא עכשיו ריקנית יחזירנה והדר משלם דמי גיזות ועובר כמו שהיה בשעת הגזילה ולא שבח הגיזה שהשביחה אצלו ולא שבח הולד דלא קניס רבי יהודה אבל דמים שבשעת הגזילה משלם דליכא למאן דאמר כל הגזלנים בציר משעת הגזילה ישלמו: רואים אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף · משעת הגזילה ומשלם דמים כשעת הגזילה ולקמן מפרש במאי פליגי ר' יהודה ור"ש: קנסא קניס · שלא יהא חוטא נשכר בגזילה ליטול את השבח: ונפקא מינה · להיכא דלא השביחה אלא הכחשה אי אמרת טעמא משום דשינוי במקומו עומד כחשה נמי הדר כדאיתא השתא ואי טעמא משום קנס' הוא ושינוי קני משלם כדמעיקר' (היכא דליכא קנסא ה"נ איכא שינוי ומשלם כמעיקרא): והזקינה · דאשתני לגריעותא והיינו כחשה: בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך · דעבדא כמקרקעי דמי וקרקע הדרא בעינה ואינה נגזלת לקנות לגזלן בשינוי ולהיות ברשותו: דמי צמרו · כדמעיקרא ואע"פ דמהשתא שוי טפי לצריכים צמר אדום: והכא קנסא קא קניס · במתני' ובצבע דלאו גזלן הוא ולאו חוטא הוא לא קניס דהא שוגג הוא: מדאפיך רב · לקמן בפרקין (דף צו:): בשוגג · כגון לוקח שלקח מגזלן והשביחה ולא ידע שהיא גזולה: מן המחוררין · מנכסים בני חורין ולא מנכסים משועבדים: פירות ושבח פירות · תנן במסכת גיטין (דף מח:) אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם הפסד לקוחות אכילת פירות ושבח קרקעו' מפרש להו בשנים אוחזין (ב"מ ד' יד:): גט חוב · שטר חוב: שאין בו אחריות · שלא שיעבד לו לוה בשעת הלואה את נכסיו ולא כתב לו כל נכסי אחראין לך לפרוע מלוה זה: לאו טעות סופר הוא · ואינו גובה מנכסי' משועבדים ולא אמרינן אין לך אדם המלוה מעותיו בלא שעבוד נכסי לוה והסופר טעה ולא כתב בו אחריות אלא דוקא אזלינן בתר שטר: רבי מאיר · בשנים אוחזין (שם דף יג:) מלא שטרי חוב אין בהן אחריות נכסים יחזיר לפי שאין ב"ד נפרעין מהן: כשהוא גובה · הלוקח חוזר על הגזלן שהנגזל בא ונוטל שדהו כמות שהוא והלוקח חוזר על הגזלן שמכרה לו באחריות:

גובה

תוספות

כאן בגזילה קיימת · תימה רועים מאי גזלה קיימת איכא וי"ל דאיירי ברועה בהמה של אחרים וגנב מהן גיזה וחלב ולאו משום דחשוד להרעות בשדות של אחרים · דכיון שאין הבהמה שלו אין אדם חוטא ולא לו כדאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף ה:):

*משלם דמי פרה העומדת לילד · (ד) וכל שבח שמשעת גזלה עד שתלד [א] לגזלן:

חמשה גובין מן המחוררים · אע"ג דתנא מנינא תנא ושייר הנך דתנן בהניזקין (גיטין דף מח: ושם נ:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם והתם נמי שייר המקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו וגט חוב שאין בו אחריות ומהכא קשה לשמואל דאמר בפ"ק דב"מ (דף יג·) אומר היה ר"מ שטר חוב שאין בו אחריות נכסים אין גובה לא מנכסים משועבדים ולא מבני חורין והכא משמע דגבי מבני חורין ומיהו בלאו הכי איתותב שמואל התם מברייתא אחריתי ויש לדחות דשמואל הוה מפרש שאין בו אחריות היינו שמפורש שלא קבל עליו אחריות והא דמוקי לה הכא כר"מ משום דלכאורה כוותיה אתיא:

מאן שמעת ליה דאמר אחריות לאו טעות סופר כו' · וא"ת [ב] בלאו האי טעמא ה"מ למפרך מאן שמעת ליה דקניס ר"מ וש"מ דבשוגג קניס ואז לא הוה צריך לאתויי ברייתא אלא מתני' דהניזקין (גיטין דף מח: ושם) דאין מוציאין לאכילת פירות וי"ל דמכח זה לא ה"מ לאוכוחי דאתיא כר"מ דהא רבי יהודה נמי מצינן למימר דקניס לרב זביד דאמר דלרבי יהודה שבח שעל גבי הגזילה הוי דנגזל אע"ג דנשתנית ע"י כגון נטענה או נתעברה אצל גזלן והאי שבח שהשביח הלוקח היינו נמי שבח שעל גבי הגזלה ויקנוס בו ר' יהודה כמו בההיא דלקמן (ע"ב) לרב זביד ואע"ג דכי נוקי לה נמי כרבי יהודה אכתי מצי לאוכוחי דהשתא ר' יהודה דלא קניס ליה כולי האי קניס בשבח זה שע"ג קרקע ר"מ דקניס טפי לא כ"ש מכל מקום טפי ניחא ליה לאוכוחי מר' מאיר גופיה ר"י:

*דאתא בעל ארעא ושקיל ארעא ושבחא ש"מ בשוגג נמי קניס · ה"מ לשנויי דשבח היתר על היציאה מיירי דההוא לא הוה קנס דכיון דקרקע אין נגזלת ברשותיה דמריה אשבחיה ולא דמי למטלטלי ואפילו לשמואל דאמר בפ"ק דב"מ (דף יד: ושם) דלוקח מגזלן לית ליה שבחא איכא לאוקמי כגון שקנו מידו כדאמר התם אלא דבלאו הכי משני שפיר [ג] אבל ליכא למימר דהתם שבח משמע הכל בין כנגד היציאה בין מה שיתר על היציאה דהא התם גבי פלוגתא דרב ושמואל במוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו דפליגי אם יש לו שבח אם לאו היינו ע"כ בשבח היתר על היציאה דיציאה למה לא יטול מן הנגזל מי גרע מיורד בשדה חבירו שלא ברשות ועוד דעדיפא מיניה משנינן בפ' מי שמת (ב"ב דף קנז:) מאי שבח חצי שבח ומיהו המקשה ודאי ס"ד דטריף כל השבח אף שכנגד היציאה ולפי סברתו הא דתניא בפ"ק דב"מ (דף טו·) אם השבח יותר על היציאה נוטל השבח מבעל הקרקע והיציאה מב"ח ואוקמינן בגזל ונגזל לא אתיא כר' מאיר דלר"מ אפי' יציאה מנגזל לית ליה משום דקניס א"כ יש לחלק דהתם איירי בלא ידע שהיא גזולה דבשוגג כי האי לא קניס:

דילמא

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ט מהל' גזילה הל' ז ופכ"א מהלכות מלוה הלכה א סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעב סעי' א:

[שייך למתני' כדף צג:]

יח ב מיי' וסמג שם טור ש"ע ח"מ שעג סעי' א וסי' קטו סעי' א:

יט ג מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכ' יח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיד סעיף ד:

כ ד מיי' פ"ט מהלכות גזילה ואבידה הלכה ו סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעג סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ר הגוזל רחל וגזזה וילדה כצ"ל ותיבת פרה נמחק: (ב) שם משום דקסבר שינוי במקומו עומד · בע"ז מז ע"א משמע דילדה לא מקרי שינוי כלל · (והבאר חסר): (ג) רש"י ד"ה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה כל כו' כצ"ל: (ד) תוד"ה משלם כו' וכל שבחי' וכ"כ האשר"י וע"ש שהאריך:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה משלם כו' לגזלן (רשום קו על תיבת לגזלן) · נ"ב לנגזל כצ"ל דלא כרא"ש: [ב] ד"ה מאן כו' וא"ת כו' . נ"ב אבל להרמב"ם ניחא דס"ל דוקא לאחר יאוש לר"י וקרקע אין לה יאוש דר"י ס"ל דשינוי אינו קונה כאן וכמש"ל ק"ב ב וז"ש ת"ש לצבוע כו' ואולי לשיטתייהו (ועבהגר"א סימן שנ"ד ס"ק א'): [ג] ד"ה דאתא כו' אבל ליכא למימר כו' · נ"ב אבל הרי"ף והרמב"ם מפרשים הכל בשבחא דממילא וניחא דסתם שבח משמע כל השבח ולכן לא פריך לר"י משום דלדידיה לא קני אלא לאחר יאוש בשבחא דממילא כנ"ל ·

שייך לע"ב

עין משפט
נר מצוה

כא א מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ו ז וע"ש וסמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שע"ג ס"א ובהג"ה :

כב ב ג ד מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ו סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסב סעי' ב וסעי' ז :

כג ה מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' ד סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ו :

כד ו מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' ז וע"ש סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ה :

כה ז מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעי' א

גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין דאתא בעל ארעא ושקיל(א)ארעיה ושבחיה מאי לאו בעם הארץ דלא ידע דקרקע נגזלת או אינה נגזלת ואפי' הכי קאתי בעל קרקע ושקיל לארעא ושבחה ושמע מינה בשוגג נמי קנים אמרי א לא בלוקח תלמיד חכם וידע תא שמע *לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו דמי צמרו אין דמי צמרו ושבחו לא ואי סלקא דעתך בשוגג נמי קנים דמי צמרו ושבחו בעי למיתבא ליה אלא לאו ש"מ במזיד קנים בשוגג לא קנים ש"מ : רבי יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה ר"ש אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף *מאי בינייהו אמר רב זביד בשבח שעל גבי גזילה קמיפלגי ר' יהודה סבר דנגזל הוי ור"ש סבר דגזלן הוי רב פפא אמר דכ"ע ב שבח שעל גבי גזילה דגזלן הוי והכא למחצה לשליש ולרביע קמיפלגי רבי יהודה סבר שבח שעל גבי גזילה ג כוליה דגזלן הוי ורבי שמעון סבר למחצה לשליש ולרביע הוא דשקיל גזלן תנן *גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזילה ילדה אין לא ילדה הדרא בעינא בשלמא לרב זביד דאמר שבח שעל גבי גזילה דנגזל הוי לר' יהודה הא מני רבי יהודה היא אלא לרב פפא דאמר דגזלן הוי הא מני לא רבי יהודה ולא ר"ש אמר לך רב פפא הוא הדין ד אפילו לא ילדה נמי כשעת הגזילה הוא דמשלם והא דקתני ילדה איידי דנסיב רישא ילדה נסיב סיפא נמי ילדה תניא כוותיה דרב פפא ר' שמעון אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף למחצה לשליש ולרביע אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן לר' שמעון דאמר למחצה לשליש ולרביע הוא דשקיל גזלן כי מסלקינן ליה בדמי מסלקינן ליה או דילמא מבשרא שקול ופשטנא מהא *דאמר רב נחמן אמר שמואל שלשה שמין להן השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן ה בכור לפשוט ובעל חוב ללוקח ו ובעל חוב ליתומים אמר ליה רבינא לרב אשי מי אמר שמואל בעל חוב ללוקח יהיב ליה שבח *והאמר שמואל ז בעל חוב גובה את השבח א"ל לא קשיא כאן בשבח המגיע לכתפים וכאן בשבח שאין מגיע לכתפים אמר ליה *והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפי' שבח המגיע לכתפים אמר ליה לא קשיא
הא

גובה מנכסים משועבדים · שהוא קדם והויא כמלוה בשטר שהרי כתב לו בשטר המכירה שאם יטרפוה ממנו יחזור ויגבה מנכסיו : קנים · דלהדר שבח לנגזל : לצבעו · שוגג חשיב ליה דאיכא אינשי טובא דלא ידעי דאסור לשנות בדבור של בעל הבית : בשבח שעל גבי גזילה · כגון שהשביחה אצלו ועדיין לא נטלה הימנו כגון (ב)ריקנית ונתעברה או טעונה גיזה : דרבי יהודה סבר דנגזל הוי · והכי קאמר רבי יהודה גזלה חוזרת בעיניה לבעליה בין לשבח בין לגריעותא כמו שהיא בשעת תביעה בב"ד היא חוזרת והיכא דגרעה כגון גזזה וילדה משלם פחתה ודאי דהדר קתבע ליה נגזל דמי גזיזה ועובר שגזל ממנו ופליגא אדר' מאיר דאמר כוליה שבחא יהיב ליה ואע"ג דקנה גיזה וולד בשינוי חזינא ליה כמאן דכוליה שבחא אכתי עלה כמי שלא נגזזה ומשלם כולה משום קנסא וקאמר ליה רבי יהודה כדאיתא השתא הדרא ואי הדר תבע נמי מיניה גיזה וולד יהיב ליה דמי דמעיקר' דקנה גיזה וולד בשינוי והיכא דעדיין כל השבח עליה חוזרת כמות שהיא ואתא ר"ש למימר אפילו שבחא עליה נוטלו גזלן דשינוי קונה ולא ישלם אלא דמים ראשונים כאילו היא שומא אצלו בכסף : דכ"ע שבח גזילה דגזלן הוי · ובעיניה דקאמר ר' יהודה כדמעיקרא קאמר : למחצה לשליש כו' · כדרך מנהג המדינה למקבלי בהמות להשביחן לזמן גדול כזה : לא ר' יהודה ולא ר"ש · וכ"ש דכר"מ לא מתוקמא דקתני רישא גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד כו' ולר"מ משלם גיזות וולדות כדהשתא איידי דנסב רישא ילדה · לאשמועינן דלא משלם גיזות וולדות כדהשתא אלא דמי פרה העומדת לילד נקט נמי סיפא ילדה : בכור לפשוט · שהשביחו את הנכסים קודם חלוקה ובשעת חלוקה נוטל הבכור פי שנים בקרקעות צריך להחזיר לפשוט רביע השבח של חלק בכורה במעות שאין לו ליטול פי שנים במה שהשביח זה ואם השביח בי"ב זוז כשנטל זה פי שנים בקרקע נוטל מן השבח ח' זוזים צריך להחזיר לו ב' זוזים ומעלה לו בדמים ואין נותן לו מן הקרקע אלא אם רצה מסלקו בדמים ונותן לו שני זוזים ואין יכול לומר לו הפשוט תן לי קרקע כזה שוה ב' זוזים : ובעל חוב ללוקח · ב"ח הטורף לקוחות בשביל חוב שיש לו על המוכר אין לו כח במה שהשביח לוקח ומסלקו ב"ח בדמים ונותן לו דמי שבחו ואין נותן לו קרקע בשיעור שבחו : וב"ח ליתומים · ב"ח שיורד לנכסי יתומים בשביל חוב אביהן אין לו במה שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן כלום ומעלה להן לשבחן בדמים ונותן מעות אם ירצה : גובה את השבח ואינו מחזיר ללוקח כלום : המגיע לכתפים · כגון תבואה שגדלה כל צרכה נותנה ללוקח או דמיה :
לא

דילמא בלוקח ת"ח דידע · וא"ת ואמאי גובה שבח מנכסים בני חורין דבפ"ק דב"מ (דף טו:) איפליגו בהכיר בה שאין שלו ולקחה אם מעות מתנה או פקדון אבל לכ"ע אין לו שבח וי"ל דהתם שלא באחריות והכא באחריות דבאחריות לא שייך למימר לא מתנה ולא פקדון :

בשבח שעל גבי גזילה קמפלגי דרבי יהודה סבר דנגזל הוי · אבל שבח שלא ע"ג גזילה הוי דגזלן או משום דהוי שינוי גמור או משום תקנת השבים ואם גזל עצים ועשאן כלים או אפי' נסרים ועשאן כלים דהוי שינוי דהדר שמא מודה ר' יהודה דמשלם כשעת הגזילה אף על גב דהוי שבח שע"ג הגזילה דכיון דטרח בהאי שינוי שייך ביה תקנת השבים ואף על גב דגבי נתן לצבוע לו אדום וצבעו שחור קאמר רבי יהודה דאם השבח יתר על היציאה כו' התם דלא נתן בתורת גזילה לא שייך תקנת השבים וכן צ"ל לרב פפא ע"כ דאמר לרבי יהודה שבח שעל גבי גזילה דגזלן הוי דהיינו משום תקנת השבים דהא ס"ל בההיא דלצבוע לו אדום שינוי לא קני ובההיא לא שייך תקנת השבים כדפי' [א] והשתא הוי סברא הפוכה דר' יהודה מדר"מ דבצבע לר"מ שינוי קונה ובגזלן אין קונה משום דקנים ולרבי יהודה בצבע שינוי לא קני ובגזלן קני משום תקנת השבים ור"ת מפרש דאין אנו צריכים לר' יהודה טעמא דתקנת השבים אלא סברא דר"י שינוי קונה ולרב זביד שבח שלא ע"ג גזילה דלא הדרא הוי דגזלן אבל שבח שע"ג גזילה דשינוי דהדר הוא ולא קני הוי דנגזל ולרב פפא אפי' דע"ג גזילה דשינוי דהדר הוא קני והוי דגזלן והא דלא קני בצבע לפי שאין מתכוין לקנותו וכן נראה דלא צריכי השתא לאוקמא ר"י כב"ש וא"ש נמי דלא חשיב ר' יהודה לעיל (דף צג:) בהדי הני תנאי דסברי שינוי אין קונה כי היכי דחשיב ר"ש דלביעא :

מני לא ר' יהודה ולא ר"ש · וא"ת לעולם ר"ש היא לרב פפא ונימא הכי ילדה אין לא ילדה לא אלא הוי למחצה לשליש ולרביע וי"ל דלר"ש אפילו ילדה קאמר דלמחצה ושליש ורביע קשקיל גזלן דקאי אר"מ דאיירי בילדה :

לר"ש כי מסלק כו' · לא בעי לר' יהודה כיון דמתקנת השבים מוקמי' לה כולה שבחא ביד גזלן פשיטא דמגופיה שקיל(ג):

שלשה שמין להן השבח · אע"ג דקתני ג' תנא ושייר *גזלן ושייר נמי אריס שאם בא לסלקו מאריסותו מסלקו מן השבח בדמים :

שבח המגיע לכתפים · כאן פ"ה כגון תבואה שגדלה כל צרכה ושאין מגיע לכתפים שצריכה לקרקע וקשה דאם כן לפירושו גבי ב"ח אפי' מתבואה שאין צריכה לקרקע כדאמר והא מעשים בכל יום וקמגבי שמואל אפי' בשבח המגיע לכתפים ובפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף נ:) משמע דלא גבי ב"ח אלא ממידי דצריכא לקרקע גבי הא דקאמר זיל הב ליה מתמרי דעל בודיא דפריך לא יהא אלא ב"ח וכה"ג מי הוי שקיל אלא דחזו לבודיא קאמינא סוף סוף כל העומד ליגזז כגזוז דמי דצריכי לדיקלא קאמינא וי"ל דשבח המגיע לכתפים קורא דבר שסופו ליתלש ולישא בכתפים אפי' כגון פגין או בוסר דצריכי לארעא ור"ת מפרש דשבח המגיע לכתפים כגון דבר הבא בטורח ובחזקת הבתים (ב"ב דף מב: ושם ד"ה שבח) מפורש :
הא

הגהות הב"ח
(א) גמ' ארעא ושבחא כו' לארעא ושבחא כו' למיתב ליה : (ב) רש"י ד"ה בשבח כו' כגון שגזלה ריקנית כצ"ל : (ג) תוס' סד"ה לר"ש כו' דמגופיה שקיל· עי' באשר"י כתב בסיפך :

הגהות הגר"א
[א] תד"ה בשבח כו' והשתא הוי סברא כו' · נ"ב אבל להרמב"ם ניחא ואזלי לשיטתייהו כנ"ל :

[עי' מ"ש על הגליון סוט' יבמות ג: ד"ה להשוטי]

מסורת הש"ס
[כרי' פורנרא' איתא כמאי קמיפלגי]
לעיל צג:
ב"מ קי:
שם יד: עי' [קי: בכורות נב:]
[סוכה מח: כתובות פח: נה: ב"מ סו: קי: ב"ב קעג:]

האא דמסיק ביה כשיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק ביה אלא כשיעור ארעא אמר ליה *הניחא למאן דאמר אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה לבעל חוב שפיר אלא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח [א]מצי מסלק ליה לבעל חוב לימא ליה אי הוו לי זוזי הוה מסלקינא לך מכוליה ארעא השתא הב לי גריוא דארעא שיעור שבחאי אמר ליה הכא במאי עסקינן [ב]כגון דשויה ניהליה אפותיקי *דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזה: אמר רבא [ג]גזל והשביח ומכר וגזל והשביח והוריש מה שהשביח מכר מה שהשביח הוריש: בעי רבא השביח לוקח מהו בתר דבעיא [ד]הדר פשטה מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: בעי רבא השביח עובד כוכבים מהו א"ל רב אחא מדפתי לרבינא [ה]תקנתא לעובד כוכבים ניקו ונעבוד אמר ליה לא צריכא כגון דזבניה לישראל סוף הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים לא צריכא כגון דגזל ישראל וזבנה ניהליה והשביחה עובד כוכבים והדר עובד כוכבים וזבנה לישראל מאי מי אמרינן כיון דמעיקרא ישראל והדר ישראל עבדי רבנן תקנתא או דלמא כיון דאיכא עובד כוכבים באמצע לא עבדו ליה רבנן תקנתא [ו]תיקו: אמר רב פפא [ז]האי מאן דגזל דיקלא מחבריה וקטליה אע"ג דשדיא מארעא לארעא דידיה לא קני מאי טעמא מעיקרא דיקלא מיקרי והשתא נמי דיקלא מיקרי [ח]דיקלא ועביד *גובי לא קני השתא מיהת גובי דדיקלא מיקרי [ט]גובי ועבדינהו כשורי קני כשורי [י]רברבי ועבדינהו כשורי זוטרי לא קני [כ]עבדינהו קצוצייתא קני אמר רבא [ל]האי מאן דגזל לוליבא ועבדינהו הוצי קני דמעיקרא לוליבא מיקרי והשתא הוצי ועבדינהו הופיא קני מעיקרא הוצי והשתא חופיא ועבדיה שרשורא לא קני מאי טעמא דהדר סתר ליה והוי חופיא *בעי רב פפא נחלקה התיומת מהו תא שמע דאמר רבי מתון אמר רבי יהושע בן לוי ניטלה התיומת פסול מאי

לא יהא לך פרעון אלא מזה · ולאי נמי הוו ליה זוזי ללוקח לא מלי מסלק ליה: מה שהשביח מכר · ושקיל לוקח מחצה או שליש או רביע וכן יורש אי נמי כוליה שבחא כמתניתין מפני תקנת השבים כדאמרן לעיל בשמעתא קמייתא: כל זכות שתבא לידו · וכי היכי דגזלן אי אשבח הוה שקיל מחצה או שליש או רביע הכי נמי כי אשבח לוקח שקיל מחצה או שליש או רביע ואליבא דר"ש: וקטליה · קצצו: לא קני · לשלומי דמי אלא יהיב ליה דיקלא גופיה דליכא שנוי השם למקנייה: גובי · בלע"ז טרינקי"ש: קצוייתא · קרשים: הוצי · שנתקן עלה עלה מן השדרה: חופיא · אשקוב"א שבו מכבדים את הבית וחולק כל הוצא לשנים דתו לא הדרא: שרשרא · חבל: *התיומת · כף תומר האמצעי העליון תיומת היא: מאי

הא דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא · פירוש הא דקאמר שמואל ב"ח גובה את השבח דכיון דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא גובה את השבח בחנם מן הלקוחות ונראה דגם מיתמי גבי ב"ח השבח בחנם ואין נותן דמים כמו מן הלקוחות ואע"ג דאין להם על מי לחזור והוי כמו מתנה דלא גבי מינה ב"ח שבחא כדמשמע בפ"ק דב"מ (דף טו. ושם ד"ה ב"ח) דדוקא מלקוחות גובה לפי שכתב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי ואדכי ואמריק זביני אלין אינון ועמליהון ושבחיהון אבל מתנה דלא כתב ליה הכי ואין לו על מי לחזור לא מכל מקום גובה מן היתומים משום דכרעיה דאבוהון ניהו כדמוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נב.) דתנן אין הבכור נוטל בראוי ולא בשבח ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהם ופריך בגמרא והאמר שמואל ב"ח גובה את השבח ומשני מקולי כתובה שנו כאן ומזונות בנות נמי תנאי כתובה ככתובה דמי והתם משבח יתומים מיירי דאי משבח לקוחות א"כ מאי איריא דלא טרפי בנות משבח והא מגוף הקרקע נמי לא טרפי דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים אלא בשבח יתומים מיירי ודוקא כתובת אשה ומזונות דקילי לא גבי משבח אבל שאר ב"ח גבי ובקונטרס פירש התם מזון הבנות כגון נשא אשה ופסק לזון בתה ה' שנים ולפירושו אין ראיה דמלי מיירי שפיר בשבח לקוחות אבל לא נהירא דא"כ ה"ל למיתני ולא בת אשתו למזונות ועוד דלא שייך בהו תנאי כתובה והא דאמר בהמקבל (ב"מ דף קי.) יתומים אומרים אנו השבחנו ואין השבח שלך משמע דלא גבי משבח יתומים התם מיירי בעשה אפותיקי ואמרי אנו השבחנו ותן לנו ילאה כדין היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות וכן מוקי לה במסקנא בעשאו אפותיקי וגם בתחילה משמע דמיירי בעשאו אפותיקי דקאמר על היתומים להביא ראיה מ"ט ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ואי לא מיירי דשויה אפותיקי אמאי הויא בחזקת ב"ח ויתמי נייתו ראיה אדרבה ארעא בחזקת יתמי קיימא דאי בעי מסלקי ליה בזוזי ועל ב"ח להביא ראיה אלא ודאי בעשאוהו אפותיקי איירי וגרע כחו של בעל חוב טפי במה שעשה לו הלוה אפותיקי דהויא כאחת מסדותיו דמשלם יציאה למי שמשביח ואילו לא עשאו אפותיקי היה גובה הכל מן היתומים בלא פריעת יציאה כמו מלקוחות כדפירשתי והשתא מגינו למימר דבלקוחות נמי אם עשה אפותיקי יש לו לשלם ללוקח היציאה אפי' מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא ולמסקנא דמוקי לה הכא בעשאה אפותיקי לא נחלק עוד בין מסיק ביה שיעור ארעא ולא מסיק ובטל במסקנא אותו חילוק דכיון שעשאו אפותיקי משלם יציאה אע"ג דמסיק שיעור ארעא ושבחא ומיהו יש לחלק דבלקוחות כיון שיש להם על מי לחזור היכא דמסיק שיעור ארעא ושבחא אינו פורע יציאה אפי' עשאה אפותיקי דמשום דעשה אפותיקי לא יגרע כח ב"ח בכך כיון שיש ללוקח על מי לחזור דדוחק לומר דבמסקנא דמוקי לה בעשאה אפותיקי לא צריך למה שהיה מחלק בין מסיק ביה שיעור ארעא ללא מסיק שהרי כל אלו דברי רב אסי שהיה משיב לרבינא דבכל הספרים כתוב אמר ליה הא דמסיק ביה שיעור ארעא כו' א"ל הכא במאי עסקינן דשויה ניהליה אפותיקי ואין דומה שהיה חוזר מדבריו הראשונים ומיהו אור"י לפי הספרים שכתוב בהן אמר ליה כאן בשבח המגיע לכתפים כאן כו' אותו תירוץ ודאי לא קאי ומיהו ברוב הספרים גרסינן וכי תימא כאן בשבח המגיע לכתפים כו': הניחא למאן דאמר כו' · פלוגתא היא בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צא: ושם) גבי ההוא גברא דהוו מסקי ביה אלפא זוזי ומאן דאית ליה דלא מצי מסלק ליה היינו רמי בר חמא דסבר התם למימר דהיינו מתניתין:

כל זכות שתבא לידו · [א]אע"ג דבפ"ק דב"מ (דף טו: ושם) משמע דאפי' לרב דאמר יש לו שבח בגזלה הכיר בה שאינו שלו ולקחה היינו מגזלן אבל נגזל לא יהיב שבח היינו בקרקע שאין נגזלת דגזלן גופיה לית ליה שבח אבל הכא במטלטלין שיש שבח לגזלן מפני תקנת השבים גם ללוקח ממנו יש לו: דגזל דיקלא וקטליה · אע"ג דגזל בהמה וקטלה קני התם הוי שינוי דמיכר טפי:

נחלקה התיומת כו' · מלא ר"י בתשובת הגאונים (א) ניטלה התיומת אותו הוצא העליון בראש הלולב שאין הולא למעלה הימנה והוא כשני הוצין דבוקין זה בזה ונקראין תיומת וכן משמע מתוך ה"ג שרולים לפרש כן ולדבריהם לא ימלא לנו לולב כשר כי בטורח נמלאין אותן שיש להם תיומת כזה אפי' אחד בה' מאות ויש לומר שאף לדבריהם אין פסול אלא שהיה מתחילה כענין זה ונחלק שנשתנה מברייתו ובקונטרס פירש נחלקה תיומת שני עלים עליונים האמצעיים שבהם כלה השדרה נחלקה זה מזה ונסדקה השדרה עד העלין של מטה מהן ומתוך פירושו משמע שנסדק השדרה כל כך שנראה העלין העליונים חלוקין ומפוזרין זה מזה ועוד אור"י דיש מפרשים שכל עלי הלולב כפולין כל אחד לשנים ויש בראש הלולב בסוף השדרה ב' עלין יולאין ממנה שכל אחד כפול לשנים כשאר עלי הלולב ואותם שנים עלין היולאין מראש השדרה נקראין תיומת ולהכהו בעי נחלקה התיומת מהו אם נחלקו זה מזה דהיינו קלת מן השדרה ומיהו אין רוב הלולבין נמלאין כענין זה ומכל מקום יש לומר דבעי דאי משתכח כה"ג תיומת ונחלקה מהו: ניטלה התיומת פסול · נראה לר"י דהא דאמר נקטם ראשו פסול היינו שנקטמו הרבה מן העלין תדע דאין לך נקטם יותר מבניטלה התיומת ומשמע דוקא ניטלה אבל נקטם כשר ועוד אר"י דמלי למימר דניטלה אצטריכא ליה דס"ד דהוי הדר טפי כשניטלה כולה יותר מנקטם:

ועבדיה

עין משפט נר מצוה

כו א ב מיי' פכ"א מהלכות מלוה ולוה הל' ז סמג עשין צ טוש"ע ח"מ סימן קטו סעיף ב:

כז ג ד מיי' פ"ב מהל' גזילה הלכה ד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שסב סעיף ד:

כח ה מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה:

כט ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' ו:

ל ז ח ט מיי' שם הלכה יד סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שם סעיף ח:

[כ"מ סו:]

לא י כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

לב ל מיי' שם טוש"ע שם סעי' י:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נחלקה וכו' בתשובות הגאונים נחלקה התיומת:

הגהות הגר"א

[א] תוד"ה כל כו' אע"ג כו' · נ"ב ורי"ף תירץ דשם בשבחא דממילא וכאן מחמת הוצאה ועי' (אולי צ"ל ומתורץ) בזה קושית המ"מ על הרמב"ם מגמ' דכאן וכן הביא דס"פ המפקיד (ועי' בהגר"א ריש סי' שנ"ד):

מסורת הש"ס

[ב"מ סו: קי: ע"ש ועיין תוספות ב"ב נג. ד"ה שניתא]

אבל בסוכה פי' רש"י פירוש אחר

פי' חוליות

סוכה לב.

מאי לאו הוא הדין לנחלקה לא ניטלה שאני דהא חסר לה איכא דאמרי ת"ש דא"ר מתון א"ר יהושע בן לוי [א]נחלקה התיומת נעשה כמי שנטלה ופסול ש"מ אמר רב פפא [ב]האי מאן דגזל עפרא מחבריה ועבדיה לבינתא לא קני מאי טעמא [ג]דהדר משוי ליה עפרא [ד]לבינתא ועבדיה עפרא קני מאי אמרת דלמא הדר ועביד ליה לבינתא האי לבינתא אחריתי הוא ופנים חדשות באו לכאן ואמר רב פפא [ה]האי מאן דגזל נסכא מחבריה ועביד זוזי לא קני מאי טעמא הדר עביד להו נסכא [ו]זוזי ועבדינהו נסכא קני(א) מאי אמרת הדר עביד להו זוזי פנים חדשות באו לכאן [ז]שחימי ועבדינהו חדתי לא קני [ח]חדתי ועבדינהו שחימי קני מאי אמרת הדר עביד להו חדתי *מידע ידיע שיחמייהו : זה הכלל כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה : (*זה הכלל) לאתויי מאי לאתויי הא *דאמר ר' אלעא גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח שלו הוא מוכר ההוא גברא [ט]דגזל פדנא דתורי מחבריה אזל כרב בהו כרבא זרע בהו זרעא לסוף אהדרינהו למריה אתא לקמיה דרב נחמן אמר להו זילו שומו שבחא דאשבח אמר ליה רבא תורי אשבח ארעא לא אשבח אמר מי קאמינא נשיימו כוליה פלגא קאמינא א"ל [ס]סוף סוף גזילה הוא וקא הדרה בעינא דתנן *כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה אמר ליה לא אמינא לך כי יתיבנא בדינא לא תימא לי מידי דאמר הונא חברין עלאי אנא ושבור מלכא אחי בדינא האי איניש גזלנא עתיקא הוא [ע]ובעינא דאיקנסיה : **מתני'** *[פ]גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזלה רבי מאיר אומר [צ]בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך [ק]גזל מטבע ונסדק פירות והרקיבו יין והחמיץ משלם כשעת הגזלה *[ר]מטבע ונפסל תרומה ונטמאת *חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונתעבדה בה עבירה או *שנפסלה מעל גבי המזבח או שהיתה יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך : **גמ'** אמר רב פפא לא הזקינה הזקינה ממש אלא אפי' כחשה והא אנן הזקינה תנן (ב) כחשה כגון הזקינה [ש]דלא הדר בריא אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי הכי קאמרי משמיה דרבי יוחנן אפילו גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח שלו הוא מוכר אמר ליה לאו אמינא לך לא תחליף גברי ההוא משמיה דרבי אלעא איתמר : רבי מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך : אמר רב חנינא בר אבדימי אמר רב הלכה כרבי מאיר ורב שביק רבנן ועביד כרבי מאיר אמרי [ת]משום דברייתא איפכא תניא ורב שביק מתניתין ועביד כברייתא רב מתניתין נמי איפכא תני ומאי (ג) טעמיה דרב דאפיך מתני' מקמי דברייתא אדרבה ניפוך לברייתא מקמי מתניתין אמרי רב נמי מתניתין איפכא אתניה ואי בעית אימא כי לא אפיך הדא מקמי הדא [א]חדא מקמי תרתי אפיך דתניא *[ב]המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר ברשותי ילדה והלה שותק זכה בה [ג]זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו [ד]זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה לפי *[ה]שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי ר' מאיר והחכמים אומרים [ו]אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות האי הלכה כר' מאיר הלכה כרבנן מיבעי ליה הכי קאמר למאי דאפכיתו ותניתו הלכה כרבי מאיר

ומי

ועבדיה זוזי לא קני · דוקא עבדיה זוזי אבל עשה מן הנסכא כלי כגון כוס של כסף קני אע"ג דהדר עביד ליה נסכא דלא גרע מנסרים ועשאן כלים אבל זוזי ולבינה אין תורת חשיבות עליהן כ"כ : **המחליף** פרה בחמור · אורחא דמילתא נקט שדרך להחליף פרה בחמור ולמכור שפחה בדמים אבל אין לפרש דלא מצי למינקט המוכר פרה וילדה לפי שאין פרה נקנית בכסף אלא במשיכה ובשעת משיכה רואה אם ילדה אם לאו אבל שפחה נקנית בכסף דעבדים הוקשו לקרקעות דהא רבי מאיר קתני לה ורבי מאיר לא מקים דהא קאמר דנשבעים על העבדים ועל הקרקעות אית ליה דאין נשבעין כדמוכח בשבועות (דף מג. ושם) גבי יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע וכיון דלא מקיש לענין שבועה ה"ה לענין קנין דהא מייתי ראיה הכא משבועה אגזל ומיהו קצת יש לחלק דלענין גזל ושבועה נראה לגמרא להשוות דתרוייהו נפקי על ידי כלל ופרט גזל לקמן בפ' בתרא (דף קיז:) ושבועות בפרק [שבועת הדיינים] (שבועות דף מב:) : **והלה** שותק זכה בה · למ"ד* דברי ושמא ברי עדיף ניחא ולמאן דאמר לא ברי עדיף אור"י שהוא מפרש דשתיקה כהודאה דמיא ולא כאומר איני יודע :

ומי

מאי לאו ה"ה לנחלקה · וכיון דלענין פסול מפסלא לענין מקנה נמי שינוי הוא וקני : פנים חדשות באו לכאן · לא זו היא לבינה הראשונה אלא זו לבינה אחרת שהולך תיקון וגיבול בפני עצמה ומשונה היא (ד) מהראשונים דאי אפשר לצמצם או גדולה או קטנה : נסכא · פלטא של כסף : הדר עביד להו נסכא · אם ירצה ושינוי החוזר לברייתו הוא והכא ליכא למימר פנים חדשות דאין אדם מקפיד על רבועה ותקונה אלא שתהא חתיכה בעלמא : שחימי · שחורין כעין ישנים : ועבדיה חדתי · שליבנה : לא קני · שסופן לחזור ליושנן : נעשה שינוי בידו וקנאו · *לכך דאם טבח ומכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ואין משלם אלא כפל : פדנא · תרגום של צמד בקר ופדן ארם על שם ששני ארמים היו ארם נהריים וארם צובה : כרבא · חרישה : דאמר הונא חברין עלאי דאנא ושבור מלכא · שמואל אחי בדינא : **מתני'** בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך · דלקרקע דמי וברשותיה דמריה קיימי : גזל מטבע ונסדק · שינוי הניכר הוא(ה) : ונעבדה בה עבירה · נרבעת או נעבדה פסולה לקרבן כדתניא בשור שנגח ארבעה וחמשה (לעיל דף מ:) : שנפסלה מעל גבי המזבח · במום (ו) שאין ניכר כדוקין שבעין : פטורין · דכל בהמות לאו למזבח קיימי : **גמ'** אלא אפילו כחשה · דלא הוי שינוי כולי האי דלא אישתני כולי גופה : איפכא תניא · רבי מאיר אומר כשעת הגזלה וחכמים אומרים בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך וקאמר רב הלכה כר' מאיר דמתניתין דהיינו רבנן דברייתא : איפכא אתנייה · רבותיו : ואב"א כי לא מפכינא · מתני' מקמי ברייתא : חדא מקמי חדא · אבל חדא משנה מקמי תרתי ברייתא מפיך והכא תרתי איכא חדא הא דאמרן לעיל ברייתא איפכא תניא ואידך הא דתניא כו' : המחליף כו' · להכי נקט מחליף גבי בהמה ולא תנא מוכר כדנקט בשפחה דבהמה אינה נקנית בכסף עד שימשוך וכי משך דבר הנראה לעינים הוא אם ילדה אם לאו ואין כאן ספק אבל בחליפין מתוקמא כגון שלא משך בעל החמור את הפרה אלא בעל הפרה משך את החמור ונקנית הפרה אל בעל החמור במשיכת החמור בכל מקום שהיא כדתנן קדושין (ד' כח.) כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין ולא ידעינן השתא אי כבר ילדה פרה בשעת משיכת החמור וברשות מוכר ילדה או לאחר משיכת החמור וברשות לוקח [ילדה]: וכן המוכר שפחתו · עבד כנעני נקנה בכסף ואע"ג שאין לפניו בשעת מתן מעות : והלה שותק · ברי ושמא ברי עדיף : ישבע המוכר · דאיכא הודאה במקצת ואיכא שבועה דאורייתא' (ז) דקטע לידיה דאם קתבע ליה האי לוקח שפחה שלימה יש לי בידך עם ולדה וזה אומר אין שפחה שלימה יש לך בידי אבל לא ולדה דמודה ליה במקצת ומשום הילך לא מפטר דהא קטע ידה ולאו הילך הוא והכי מוקי לה בהשואל : נשבעין ולא משלמין · מי שתובעים אותו ישבע ויפטר דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע ולא נשבע התובע ויטול : אין נשבעין · וברשות מוכר תעמוד עד שיביא לוקח ראיה אלמא לרבנן עבדא כמקרקעי דמי : אין נשבעין על הקרקעות · בפרק הזהב (ב"מ דף נו.) : אי הכי · דמתניתין נמי בעינן למיתנא איפכא הלכה כרבנן מבעי ליה :

פטור

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ח מהל' לולב הלכה ד סמג עשין מד טוש"ע א"ח סימן תרמט סעיף ג :

לד ב ג מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' יא סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שם סעיף ה :

לה ד מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ו :

לו ה מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ה :

לז ו מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ו :

לח ז ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ז :

לט ט י מיי' שם פ"ג הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שנג סעיף ג :

מ כ ל מ נ ס מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף א :

ברא"ש איתא פנים חדשות באו לכאן

[לקמן קיח.]

מא ע מיי' פ"כ מהל' מכירה הלכה י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רכג סעיף א:

מב פ צ מיי' שם הלכה יא וע"ש טוש"ע שם סעיף ב :

מג ק מיי' פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ד סמג עשין פה טוש"ע ח"מ סימן פט סעיף א :

מד ר מיי' שם פ"ה הלכה א ופ"כ מהל' מכירה הלכה י סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סימן לה סעיף א :

גיטין נג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' נסכא קני (מאי אמרת) תא"מ ונ"ב ס"א וכי תימא וכן בסמוך : (ב) שם והא אנן הזקינה תנן אמרי כחשה כעין הזקינה כצ"ל : (ג) שם איפכא תני ומאי (טעמיה) תז"מ ונ"ב ס"א דוחקיה : (ד) רש"י ד"ה פנים וכו' ומשונה היא מהראשונה : (ה) ד"ה גזל וכו' הניכר הוא וקנייה בשינוי הס"ד ואח"כ מ"ה והחמיץ נמי נשתנה ריחו וטעמו ולא מצי למימר ליה הרי שלך לפניך הס"ד : (ו) ד"ה שנפסלה וכו' במום אע"פ שניכר בדוקין שבעין פטור דכל : (ז) ד"ה ישבע וכו' דאורייתא כגון דקטע לידה דאם וקתבע:

גליון הש"ס

גמ' האי מאן דגזל נסכא מחבריה. עיין מנחות דף קז ע"א תוס' ד"ה ודלמא : שם דגזל פדנא ויקח צמד בקר (ש"א י"א פסוק ז) מתורגם פדנא דתורי : שם משום דברייתא איפכא תניא · עיין שבת דף קמג ע"ב תוספות ד"ה ורי"א : שם חדא מקמי תרתי אפיך · עיין יומא דף נו ע"ב תוספות ד"ה מ"ש :

מסורת הש"ס

עיין בספר פני יהושע

גי' רש"ל כל

לעיל סה:

[לעיל לג: וש"נ]

ב"מ ק: [לעיל לה.]

לעיל סו. לקמן קס.

[עיין תוספות לקמן דף קח. ד"ה פטור]

ב"מ ק.

[שבועות מה: וש"נ]

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

מה א ב ג מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה ז סמג עשין סג ולאוין קנג טוש"ע ח"מ סימן שסג סעיף ד:

מו ד ה מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הלכה ב סמג שם טוש"ע י"ד סימן קסו סעיף א:

מז ו ז מיי' פ"ג מהל' גזילה ואבידה הלכה ח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שסג סעיף ה:

מח ח ט מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף א:

ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי והאמר *רב דניאל בר רב קטינא אמר רב אהתוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור ואי ס"ד עבדא כמקרקעי דמי אמאי פטור ברשותא דמריה קאי הכא במאי עסקינן בשלא בשעת מלאכה כי הא *דשלח ליה רבי אבא למרי בר מר בעי מיניה מרב הונא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או אין צריך להעלות לו שכר ושלחו ליה אינו צריך להעלות לו שכר הכי השתא בשלמא התם בין למ"ד ביתא מיתבא יתיב ניחא ליה בין למ"ד °ושאיה יוכת שער ניחא ליה (ישעיה כד) אלא הכא מי ניחא ליה דנכחוש עבדיה אמרי ה"נ ניחא ליה גדלא ליסתרי עבדיה *בי רב יוסף בר חמא הוו תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי ועבדי בהו מלאכה א"ל *רבה בריה מ"ט עביד מר הכי א"ל דאמר רב נחמן עבדא נהום כריסיה לא שוי אמר ליה אימא דאמר רב נחמן כגון דארו עבדיה דמרקיד בי כובי כולהו עבדי מעבר עבדי א"ל אנא כרב דניאל סבירא לי דאמר רב דניאל בר רב קטינא אמר רב התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור אלמא ניחא ליה דלא ליסתרי עבדיה אמר ליה הני מילי היכא דדלא מסיק בהו זוזי מר כיון דמסיק בהו זוזי מיחזי כרבית דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אף על פי שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר ההלוהו ודר בחצר חבירו צריך להעלות לו שכר א"ל הדרי בי: איתמר התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה אמר רב רצה שכרה נוטל רצה פחתה נוטל ושמואל אמר אינו נוטל אלא פחתה אמר רב פפא לא פליגי והא דעבידא לאגרא הא דלא עבידא לאגרא ואיבעית אימא הא והא דעבידא לאגרא זהא דנחית ליה אדעתא דאגרא והא דנחית ליה אדעתא דגזלנותא: גזל מטבע ונסדק [וכו']: אמר רב הונא נסדק נסדק ממש נפסל פסלתו מלכות ורב יהודה אמר פסלתו מלכות נמי חהיינו נסדק אלא ה"ד נפסל טשפסלתו מדינה זו ויוצאה במדינה אחרת א"ל רב חסדא לרב הונא לדידך דאמרת נפסל פסלתו מלכות הרי פירות והרקיבו יין והחמיץ דכי פסלתו מלכות דמי וקתני משלם כשעת הגזילה א"ל התם נשתנה טעמו וריחו הכא לא נשתנה א"ל *רבא לרב יהודה לדידך דאמרת פסלתו מלכות נמי היינו נסדק הרי תרומה ונטמאת דכי פסלתו מלכות דמי וקתני אומר לו הרי שלך לפניך א"ל התם לא מינכר היזיקה הכא מינכר היזיקה איתמר המלוה את חבירו על המטבע ונפסלה המטבע רב אמר

נותן

[ב"מ סד:] · לעיל כא. [ע"ש] ב"מ סד: · ב"מ שם [וע"ש ברש"י ותוס'] · [דלא נפיק לגמרי כצ"ל] · [נ"ל רבה דהא מסקת רב יהודה עלך רבא כמבואר קדושין עג:]

רש"י

פטור · מלשלם לבעליו שכרו: שלא בשעת מלאכה · בשעה [שאינו רגיל] לעשות מלאכה או שאין עכשיו לבעליו מלאכה לעשות דזה נהנה וזה אין חסר הוא ופטור: כדשלח ליה כו' הדר בחצר חבירו · ומוקמינא לה בפ"ב (דף כא.) בחצר דלא קיימא לאגרא: ביתא מיתבא יתיב · זה הדר בתוכה ההנהו לבית זה שהוא מיושב בדיורין: יתיב · אין חרב לפי שהדר בתוכה טש ומשפין סדקיה תמיד: ושאיה יוכת שער · שד הוא ושמו שאיה מכתת שערים וכותלי בית שאין אדם דר בתוכה: דלא נסתרי · שלא ילמד דרכי הבטלה: פחתה · אם נשברה או נתקלקלה ודמי פחתה יתירין על שכרה נוטל דמי פחתה: עביד לאגרא · מסתמא כי נחית לה אדעתא דאגרא נחית הלכך לאו בתורת גזלן דיינינן ליה ונותן שכרה על כרחו אם רבין הן על דמי פחתה: הא דלא עבידא לאגרא · לא יהיב ליה אלא פחתה: נחת לה אדעתא דאגרא · רצה שכרה נוטל ואם פחתה יתר על שכרה נוטל דמי פחתה דהא ע"כ שקלה וגזל הוא: נחית לה אדעתא דגזלנותא · אפי' שכרה גדול מפחתה לא יהיב אלא פחתה דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה: פסלתו מלכות · המלך גזר שלא יצא לא במדינה זו ולא במדינה אחרת: היינו נסדק · דכיון דלא *נסדק לגמרי היזק גמור הוא ומשלם כשעת הגזלה: אלא היכי דמי נפסל · דקתני מתניתין הרי שלך לפניך כגון שפסלתו מדינה זו בני מדינה פסלוהו מעצמן: ויוצא במדינה אחרת · שיכול לומר לו לך להוציאו שם: תרומה לא מינכר היזיקה · לא נשתנה מראיתה משאר חטים: הכא מינכרא היזיקה · שאין צורה זו דומה לצורה של כל היוצאים עכשיו וכשנגזלה הימנו היו כל צורות המדינות שוות לה: המלוה את חבירו · שוה פרגמטיא: על המטבע · שקנה לו מעות:

נותן

תוספות

ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי והאמר רב דניאל בר רב קטינא כו' · ואם היה כמקרקעי דמי אפי' נחת ליה בתורת גזלנות לא נפק מרשותיה דמריה דהוי כקרקע דאין נגזלת ומשלם אגרא היכא דקאי לאגרא כמו ספינה דלקמן היכא דלא נחת ליה בתורת גזלנות: **הלוהו** ודר בחצירו · כולה סוגיא דהכא כלישנא קמא דאיזהו נשך (ב"מ דף סד: ושם) ל"ע היאך הלוה מותר לעשות שום טובה למלוה אפי' דברים שהיה עושה לו בלא הלואה ואפילו דברים שאין רגילות ליטול מהן שכר יהא אסור דומיא דחצר דלא קיימא לאגרא וכ"ש דברים שאין רגילות להשאיל בחנם כגון להשאיל סוסו שיהא אסור אפי' הוא כ"כ אוהבו שבלאו הכי היה משאילו וא"כ יותר מדאי יש לו ליזהר ללוה שלא יעשה למלוה שום הנאה וי"ל דדוקא מילי דפרהסיא ואוושא טובא כגון לדור בחצירו ולתקוף בעבדו אבל להשאיל לו כליו או אפי' סוסו כיון דבלאו הכי משאילו מותר ודיקא נמי דנקט במתני' חצירו ולא נקט לא ישכיר לו כליו או בהמתו בפחות ועוד שמא י"ל דכל היכא דקודם הלואה היו אוהבים זה את זה שהיו משאילין חצר זה לזה אם היו צריכין מותר להשאיל אף לאחר הלואה ומתני' דאיזהו נשך (שם) בסתם בני אדם שאין רגילות שיהא עושה לוה למלוה אותה הנאה בלא הלואה דומיא דהקדמת שלום שאין אסור אלא באותו שלא היה רגיל להקדים לו מקודם לכן ומיהו אפילו דבר שהיה משאילו בלאו הכי כגון חצר דלא קיימא לאגרא אם נכנס שלא מדעת חבירו חייב אע"פ שאם לא הלוהו לא היה חייב לתת לו שכר כדמשמע הכא ולפי זה ההיא דאיזהו נשך (שם) איירי דוקא בחצר דקיימא לאגרא דהתם איירי מדעתו כדקאמר לא ישכור הימנו בפחות אבל בלא קיימא לאגרא היה מותר כיון דברשותו נכנס וגם בלא הלואה היה מניח לו לדור בחנם והאי דקאמר התם עלה דמילתא דהכא מאי קמ"ל תנינא ומשני מהו דתימא ה"מ חצר דקיימא לאגרא כו' קמ"ל לא בעי למימר קמ"ל דמתניתין איירי אפילו בדלא קיימא לאגרא דמתניתין ודאי לא מיירי אלא דוקא בדקיימא לאגרא כיון דמיירי מדעתו אלא ה"פ קמ"ל דאפי' לא קיימא לאגרא אסור היכא דלא הוי מדעתו ופירוש זה דחוק דהפשט משמע דאמתניתין קאי וקמ"ל דמתני' איירי אפי' בדלא קיימא לאגרא אע"ג דאיירי שנכנס מדעתו:

(נ"ל רבא)

המלוה את חבירו על המטבע · פ"ה הלוה לחבירו שוה פרקמטיא על המטבע שקבל לו במעות נותן לו מעות שיוצאין בשעת פרעון דהא קבל עליו לתת מטבע ודוקא הלוהו פרקמטיא אבל הלוהו מעות מה שהלוהו משלם לו עכ"ל הקונטרס ולפירושו נראה דאם הלוהו מעות נמי וקבל לו שישלם לו מעות דמשלם מטבע היוצא באותה שעה דמעות שנפסלו לאו מטבע נינהו ולא נקט בקונטרס פרקמטיא אלא משום דכשמלוה אדם מעותיו אין רגילין להזכיר דבר אבל כשמוכר פרקמטיא אפי' אמר סתם כך וכך מעות התן צריך לשלם לו מטבע היוצא וקשה לפירושו דה"ל למימר המוכר לחבירו על המטבע או ה"ל למינקט הקיף ועוד כיון דמעות פרקמטיא זוקף עליו במלוה אין סברא כלל לחלק בין הלוהו מעות לפרקמטיא שמכר במעות ונראה לפרש דאין חילוק בין מכר לו פרקמטיא בין הלוהו מעות ומיירי כשהתנה עמו ע"מ שישלם לו מעות וכיון שפירש לו כך סתמא דמילתא לכך פירש שאם יפסל יתן לו מטבע דאותו שנפסל אין שמו מטבע ושמואל סבר דכיון שיוצא במישן שם מטבע עליו ועוד אור"י די"ל כגון שהלוהו סלע חטין ואמר תחזור לי סלע או כך וכך מעות ואילו במעות לחודייהו קבל היה משלם לו מטבע שנפסל אבל הכא שלא זקף עליו במלוה שיכול לפרוע לו חטין אם ירצה נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ולכל הפירושים אם הלוהו מעות סתם מעות שהלוה לו

יפרע

נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ושמואל אמר [א]יכול לומר לו לך הוציאו במישן אמר רב נחמן [ב]מסתברא מילתיה דשמואל דאית ליה אורחא למיזל למישן אבל לית ליה אורחא לא איתיביה רבא לרב נחמן *[ג]אין מחללין על המעות שאינם יוצאות כיצד היו לו מעות כוזביות ירושלמיות או של מלכים הראשונים אין מחללין הא של אחרונים דומיא דראשונים מחללין א"ל הכא במאי עסקינן כשאין מלכיות מקפידות זו על זו אלא כי אמר שמואל כשמלכיות מקפידות זו על זו היכי מצי ממטי להו (א)דממטי לה ע"י הדחק דלא בחשיואי משכחי קפדי ת"ש [ד]אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל ושל בבל והן כאן של בבל והן בבבל מחללין קתני מיהת אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל אע"ג דסופו למיסק להתם הכא במאי עסקינן כשמלכיות מקפידות זו על זו אי הכי של בבל והן בבבל למאי חזו דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים והתניא התקינו שיהו (ב) המעות יוצאות בירושלים מפני כך א"ר זירא לא קשיא כאן בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם כאן בזמן שיד אומות העולם תקיפה על עצמן ת"ר איזהו מטבע של ירושלים דוד ושלמה מצד אחד וירושלים עיר הקודש מצד אחר ואיזהו מטבע של אברהם אבינו זקן וזקינה מצד אחד ובחור ובתולה מצד אחר בעא מיניה רבא מרב חסדא המלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו מהו אמר לו [ה]נותן לו מטבע היוצא באותה שעה א"ל ואפילו כי נפיא א"ל אין א"ל אפי' כי תרטיא א"ל אין והא קא זיילין פירי אמר רב אשי [ו]חזינן אי מחמת טיבעא זיל מנכינן ליה ואי

נותן לו מטבע היוצא · בשעת פרעון דהא קיבל עליו לתת לו מטבע והאי לאו מטבע הוא ודוקא הלוהו פרגמטיא אבל הלוהו מעות את שהלוהו משלם לו: על מעות שאין יוצאות · כלל בירושלים דלאו כסף צורה קרינא ביה: כוזביות · מטבע של בן כוזיבא וירושלמיות הוו וה"ג כוזביות ירושלמיות או של מלכים הראשונים וכוזביות וירושלמיות לא נפקי כלל ל"א כוזביות של כזיב וה"ג כוזביות או ירושלמיות או של מלכים הראשונים: הא של אחרונים · דנפקי במדינה אחרת ודומיא דראשונים הוא בכך דאין יוצאות כאן במקומו של בעל הבית שנפסלו בכאן: מחללין · ואף על גב דלית ליה אורחא להתם במקום שיוצאין שהרי בירושלים צריך לילך ולהוציאן וקשיא לרב נחמן אליבא דשמואל דאמר אבל לית ליה אורחא למישן לא: אלא כי אמר · רב נחמן אליבא דשמואל דכי לית ליה אורחא למישן לא: כשמלכיות מקפידות · בתמיה אי הכי כי אית ליה אורחא למישן היכי מצי ממטי להו הא כי בדקי להו בני מדינה זו ומשכחי ליה אותן מעות מפסדי ליה: ומשני דלא בחשי · שאין מקפידין כל כך שיהו בודקין ומחפשין על דבר זה ואי אשכחי קפדי הלכך אית ליה אורחא שנצרך לילך שם יקבלם ויוציא לשם בסחורה ואי לאו הואיל ואין יכול להראותם בכאן בפרהסיא לבני מישן הבאים כאן אם רוצה לא יקבלם: אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל · אין מחללין מעשר שני על מעות של כאן ירושלים והמעות והבעלים בבבל הואיל ואינן יוצאות מיד במקום שהן שם דבעינן מצוי בידך וליכא ולא על של בבל והן בכאן בירושלים והפירות לא שני לן כל היכא דאיתנהו יכול לחללן והן חוץ לירושלים קתני מיהא אין מחללין על המעות של כאן והן בבבל אלמא אע"ג דאית ליה אורחא למישן כגון הכא דסופו לעלות כאן ולהוציאן ואפ"ה לא קרי להו מעות היוצאות: מקפידות זו על זו · יתר מדאי דבחשי ובדקי הלכך מסוכנות הן של בבל במלכות ירושלים דמקפדת ובחשי טפי: למאי חזי · הא לא מצי לאמטוייהו (ג)להכא. והתניא התקינו כו' · ואמאי תני לעיל ולא על של בבל והן כאן: דוד ושלמה · כתוב מלך אחד ומלך שני כתוב ירושלים עיר הקדש: בחור ובתולה · יצחק ורבקה: זקן וזקינה · אברהם ושרה: והוסיפו עליהן מהו · אליבא דרב דאומר נותן לו מטבע של אותה שעה היכא דהוסיפו עליו מאי אמר רב: באותה שעה · בשעת פרעון: כי תרטיא · סלע גדול במדה מחזקת רובע: והא קזיילין פירות · לגבי מטבע זו כמלא שמשתכר זה בתוספת ואינה דומה לראשונים והוי רבית: מחמת

יפרע לו אפי' שנפסל ואם תאמר ומ"ש מגזלן דתניא גזל מטבע ונפסל אומר לו הרי שלך לפניך משמע משום דישנו בעין אבל ליתנהו בעין משלם כשעת הגזילה והכא גבי הלואה אפי' איתנהו בעין כי ליתנהו דמי דמלוה להוצאה ניתנה וי"ל דיש לחלק בין הלואה לגזילה דמטבע שנפסל חשיב כהוזל וכמעיקרא שוין ד' ולבסוף שוין זוזא גבי גזלן אמרינן דכי ליתנהו בעין דמשלם כדמעיקרא אבל גבי הלואה היכא דהוזל משלם כי זולא דהשתא כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עה.) מלוה אדם כור חטין הוזלו נותן חטין הוקרו נותן דמיהן ומטבע שנפסל ודאי הוי כהוזל ונראה דרב ושמואל סברי כרב הונא דלעיל דלרב יהודה דחשיב מטבע שנפסל כנסדק גבי הלואה לא מצי פטר נפשיה במטבע שנפסל אבל לרב הונא דלא חשיב ליה כנסדק מצי פטר ליה נפשיה בנפסל אע"פ דרב הונא מדמה מטבע שנפסל לתרומה ונטמאת וחמץ שעבר עליו הפסח והא פשיטא דאין לוה יכול לשלם תרומה טמאה תחת תרומה טהורה וחמץ אסור בתשלומין היתר לא דמי לגמרי דמטבע שנפסל דמי להוזל והנהו לא דמו להוזל ומכל מקום כשהוא בעין יכול לומר הרי שלך לפניך וכשאינו בעין אפי' בהוזל משלם כדמעיקרא:

*אי הכי של בבל והן בבבל למאי חזי · קצת משמע דלא פריך אלא לרב נחמן דאוקי מילתא דשמואל דוקא בדאית ליה אורחא למישן מדפריך א"ה של בבל כו' משמע דאי לאו דאוקמא כשמלכיות מקפידות לא הוה קשה ולא מידי וקשה לר"י דבלאו רב נחמן צריך ע"כ לאוקמי ברייתא בתרייתא כשמלכיות מקפידות דלא תיקשי מינה לשמואל דחשיב ליה מטבע אפילו לית ליה אורחא למישן אי ליתא לדרב נחמן והכא קתני דאין מחללין על מעות של כאן והן בבבל ואע"ג דאית ליה אורחא לירושלים ותקשי נמי עלה דברייתא בתרייתא מההיא דלעיל דשל מלכים אחרונים מחללין אע"ג דאין יוצאות שם במקום שעומד לפי שיוצאת במקום אחר והכא קתני דעל מעות של כאן והן בבבל אין מחללין אע"ג דיוצאות בירושלים אלא התם איירי כשאין מלכיות מקפידות אם נראות מטבע של מלך האחד במדינתו של זה הלכך [באים] בני מלכיות אחרת כאן ומוכרין בהמתם במטבע שלהם ויכול הוא להוציאם בירושלים לבני שאר מדינות הבאות לכאן והכא איירי במקפידות ונראה לר"י דודאי אי לאו מילתיה דרב נחמן הוה א"ש הכל ולא הוה צריך לאוקמא ברייתא בתרייתא כשהמלכיות מקפידות דלא קשה מיניה לשמואל ולא להניא ברייתא דלעיל דיש לחלק בין מעות של כאן והן בבבל להנהו דלעיל דאיירי במטבע שנפסל במקום אחד ויוצא במקום אחר דהתם ודאי חשוב מטבע דקודם שנפסלה היה שם חשוב מטבע ועדיין מטבע קיים לבני אותו מקום עצמו שנפסל שם שיכולין להוציאו במקום אחר אבל של כאן והן בבבל לא היה עליו שם מטבע בבבל מעולם ולכך אין מחללין אע"ג דאית ליה אורחא לירושלים אבל לרב נחמן דאוקי מילתא דשמואל דוקא בדאית ליה אורחא למישן אבל כי לית ליה אורחא למישן לא חשיב מטבע מטעם שהיה כבר מטבע באותו מקום ועדיין יכול להוציא במישן ולא תלי אלא באית ליה אורחא להתם א"כ כך יש לו מטבע שהיה כבר במקום זה כמו מטבע של מקום אחר שלא בא מעולם כאן א"כ של כאן והן בבבל נמי ליהוייה ליה מטבע דהא אית ליה אורחא לירושלים:

דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים · ואם תאמר והתניא בפרק האיש מקדש (קדושין דף נה:) אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני ויש לומר דפלוגתא היא בפרק לולב הגזול (סוכה דף מ:) דתניא אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין על בהמה חיה דברי ר"מ וחכמים אומרים על שחוטין מחללין על חיין אין מחללין ולר"מ אפי' לכתחילה שרי כדמוכח בתוספתא דהתם דקתני בהדיא מחללין והא דקתני בסוכה מתחללין משום רבנן דאפי' בדיעבד אין מתחללין ועוד י"ל דבשמעתין כיון דאי אפשר בענין אחר שאין יכול להעלות המעות בירושלים שרי למיזבן בהו בהמה לכולי עלמא וטעמא דאין לוקחין בהמה ממעות מעשר שני פירש בקונטרס בקדושין (דף נה:) משום כחשא ואין הטעם בשביל כן אלא כדמפרש בסוכה (דף מ:) דאמר התם מחלוקת בזכרים אבל בנקבות דברי הכל בשחוטין מתחללין ועל חיין אין מתחללין שמא יגדל מהם עדרים ובזכרים פליגי אי גזרינן זכרים אטו נקבות אי לא וכן מפרש בירושלמי דמסכת מעשר שני דטעמא דאסור לקנות זכרים גזירה אטו נקבות: **שיהו** כל המעות יוצאות בירושלים · טעמא מפרש במסכת שקלים (דף ח) דתקנו משום שקלים שהיו מביאין לירושלים מכל המקומות:

מטבע של אברהם אביטו זקן וזקינה מצד אחד · בבראשית רבה דריש והגדלה שמך שיצא לו מוניטי"ן בעולם ומהו מוניטי"ן זקן וזקינה מכאן בחור ובחורה מכאן ונראה לא שהיה בו צורת זקן וזקינה מכאן בחור ובחורה מכאן דאסור לעשות צורת אדם אלא כך היה כתוב מלך אחד זקן וזקינה ומלך אחר בחור ובתולה וכן פירש בקונטרס גבי דוד ושלמה וירושלים עיר הקודש שכך היה כתוב במטבע*:

עד

מט א ב מיי' פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה יב סמג לאוין קסג טוש"ע ח"מ סימן עד סעיף ז וטוש"ע י"ד סימן קסה:

נ ג מיי' פ"ד מהלכות מעשר שני הלכה י סמג עשין קלו טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קלח

נא ד מיי' שם הל' יד:

נב ה ו מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה יא סמג לאוין קסג טוש"ע י"ד סימן קסה:

עיין במהרש"ל מה שכתבו בדיבור זה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ממטי להו (דממטי לה ע"י הדחק תא"מ ונ"ב רש"י לא גרים ליה: (ב) שם התקינו שיהיו כל המעות: (ג) רש"י ד"ה למאי וכו' לאמטויינהו להתם כצ"ל:

פ"ק דתוספתא דמעשר שני

[ועי' תוספות ע"ז נב: ד"ה דינרי ובכתוב' ג. ד"ה דינרא]

תורה אור

ואי מחמת תרעא זיל לא מנכינן ליה והא קא שבח לענין נסכא אלא *כי הא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי עובדא בזוזי דאגרדמים טייעא עד י' בתמניא אמר רבה [ב]הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור מאי טעמא אמר הא מנח קמך אי בעית שקליה והני מילי בצלולין דקא חזי ליה אבל עכורין דלא קחזי ליה לא והני מילי דאדייה אדויי אבל שקליה בידיה מיגזל גזליה השבה בעי מיעבד מתיב רבא *[ג]אין מחללין על מעות שאינן ברשותו *כיצד היו לו מעות בקסטרא או בהר המלך או שנפל כיסו לים הגדול אין מחללין אמר רבה שאני לענין מעשר דבעינן מצוי בידך דרחמנא אמר °וצרת הכסף בידך וליכא ואמר רבה [ד]השף מטבע של חבירו פטור מאי טעמא דהא לא עבד ולא מידי וה"מ דמחייה בקורנסא וטרשיה אבל שייפא בשופינא חסורי הסריה מתיב רבא *הכהו על עינו וסמאה על אזנו והרשו עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות רבה לטעמיה *דאמר רבה חרשו לאביו נהרג שאי אפשר לחרישה בלא חבורה דטפתא דדמא נפלת ליה (א) באוניה ואמר רבה [ה]הצורם אוזן פרתו של חבירו פטור מאי טעמא פרה כדקיימא קיימא דלא עבד ולא מידי *וכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי מתיב רבא *העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים מלאכה הוא דלא מינכר היזיקה אבל צורם דמינכר היזיקה הכי נמי דמחייב בדיני אדם אמרי הוא הדין דאפילו צורם פטור והא קא משמע לן דאפילו מלאכה דלא מינכר היזיקה חייב בדיני שמים *ואמר רבה השורף [ו]שטרו של חבירו פטור דאמר ליה ניירא קלאי מינך מתקיף לה רמי בר חמא היכי דמי אי

°[דברים יד]

מחמת תרעא · שבאו גשמים ונמצאו רוב התבואות בעולם והוזלו הפירות : לענין נסכא · אם בא להתיכן ולעשות מהן גרוטאות יש יותר מן הראשונים והוי רבית : עבדו עובדא · באדם שהלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו והלכו אצל אגרדימוס סוחר ישמעאל והיה לו מן הראשונה ומן השניה ומצאו בח' של מטבע שניה י' מן הראשונה ונתן לו שמנה : אמר רבה גרסינן בכולהו : הזורק מטבע של חבירו בים · אע"ג שאין יכול ליטלו : פטור · כדמפרש ואזיל דלא שקליה בידיה אלא דאדייה שהיתה ביד בעלים והכהו זה תחת ידו וניתזה לים הואיל וצלולים הן וקא חזו ליה אמר ליה הא מנח קמך ואינה אבודה ואי משום דבעי למיתב זוזא לבר אמוראה למישט ולמישקליה גרמא הוא שגורם להפסידו אותו שכר וגרמא בנזקין פטור : אבל עכורין · בשעת התזה דהוה ליה מעשה בידים אבוד הוא ואין זה גורם אלא ממש דהא ממש התיזו : היה לו מעות בקיסטרא · מקום והוא רחוק מאד ויש בו סכנת דרכים ואין שיירות מצויות שם : אין מחללין · אלמא אבוד חשיב ליה בים הגדול : השף · אשפריי"ר בלע"ז שפחת את הצורה : בקורנסא · מרטי"ל בלע"ז : וטרשיה · עשאו כאבן חלקה לשון טרשים : בשופינא · לימ"א בלע"ז של נפחים : חסורי חסריה · וממש הוא ולא גרמא טעמא דרבה בכולהו משום גרמא בנזקין הוא ופטור : על אזנו וחרשו · אלמא אף על גב דלא חסריה כיון דעשה מעשה בגופו לאו גרמא קחשיב ליה אלא ממש והכא נמי כיון דמחייה בקורנסיה ופחתיה *ועל ככה חסרו דמים מעשה הוא : רבה לטעמיה · הלכך גבי עבד נמי חסרון הוא [וכנגד אזנו פטור משום דבהכי לא הוי ליה למיחש והאי ודאי גרמא הוא] : הצורם · אשקרניי"ר בלע"ז פוגם : במי חטאת · שקל כנגדן משקולות ופרה וכל מעשיה נפסלים במלאכה :

[מפ"ש פ' א משנה כ] [ירושלמי פ"ב דמע"ש] · לעיל נח. קדושין כד: · לעיל סו. · [קדושין סו.] · גיטין נג. לעיל נו. · רש"ל · לעיל נג:

עד י' בתמניא · פי' בקונטרס ונותן לו שמונה ולפירושו חשיב ממעלה למטה כלומר י"ב או י"א בתמניא עד י' בתמניא א]יהיב ליה תמניא אבל הא תשעה מן הראשונים בתמניא בשניים יהיב ליה ט' מן השניים תחת ט' של ראשונים או י' בי' ור"ח פי' עד י' בתמניא ויהיב ליה י' ולפירושו הוי מלמטה למעלה :

עכורין וצלולין · לאו דוקא אלא אפי' עכורין אי מצי בר אמוראה למשקלינהו הוו כצלולין ואפי' צלולין אי לא מצי למשקלינהו חייב והא דנקט צלולין ועכורין משום דסתם צלולין מצי שקיל להו בר אמוראה וסתם עכורין לא מצי שקיל בר אמוראה :

וה"מ דאדייה אדויי · משמע הכא דלא חשיב הגבהה כי אדייה אדויי בלא נטילה בידו אע"פ שעומד באויר למעלה מג' קודם שיפול לגמרי וכן בהניזקין (גיטין דף נט:) גבי עני המנקף בראש הזית וקשה דבפ"ק דב"מ (דף ט. ושם*) אמר גבי טלית שראשו אחד על העמוד וראשו אחד מונח ע"ג קרקע שאם הגביה אדם ראשו המונח ע"ג קרקע ונתק ראש שע"ג העמוד להביאו אצלו שהוא קונה מטעם הגבהה ואי משיכה קאמר התם אמאי נקט ראשו אחד ע"ג העמוד אלמא חשיב הגבהה הואיל ומביאו על האויר למעלה מג' וי"ל דהתם חשיבא הגבהה טפי לפי שראשו אחד אוחז בידו א"כ התם מיירי כגון שידו כ"כ בגובה כשינתקנו לא יפול ראשו לארץ אלא יהא מוגבה ג' מעל הארץ וא"ת דבסוף שילוח הקן (חולין דף קמא:) משמע דכי טריף אקן ומתגבהי יונים דחשיבא הגבהה לקנות אע"פ שאין תופסם בידו וי"ל דדוקא הכא ובהניזקין לא חשיבא הגבהה דאיכא תרתי לגריעותא דלא תפסם וגם אין מגביה אלא מפיל אבל יונים דמתגבהי חשיבא הגבהה אבל אם היו נופלין למטה ע"י טריפת הקן לא היה קונה כיון שאין תפוס בידו כלל ולפי' זה הו"מ לפלוגי הכא באדייה אדויי בין דרך ירידה לדרך עלייה אלא דניחא ליה לפלוגי בדרך ירידה גופיה בין אדייה אדויי בין שקליה בידיה אי נמי אין חילוק בין דרך ירידה לדרך עליה דאפילו דרך עליה לא קני הכא באדייה אדויי לפי שאין דרך הגבהה בזה הענין אבל ביונים שהן בעלי חיים דרך הגבהה בכך כמו קורא לה והיא באה או הכישה במקל ורצתה לפניו דחשיב משיכה אף על פי שהלכה מאליה ומיהו אם היו היונים יורדים ע"י טריפת הקן לא חשיב הגבהה אלא עלייתם דוקא :

השף מטבע של חבירו פטור · נראה דרבה סבר פסלתו מלכות לא הוי כנסדק דאי הוי כנסדק אם כן כ"ש דשף מטבע הוי כנסדק והרי חסריה טובא ואמאי פטור : **מתיב** רבא הכהו על עינו וסמאה על אזנו וחרשה עבד יוצא בהן לחירות · ואמאי והא לא חסריה דאין בו פגם וחסרון אלא כיון שקלקלו חייב אע"פ שאין בו שום פגם וחסרון והואיל וכן הוא ה"נ ליחייב ומשני רבה לטעמיה כו' ויש שם חסרון טיפתא דדמא דנפלה באזניה וכיון דיש חסרון באותו קלקול חייב על כל הקלקול כמו בשפייה דחייב בכל הקלקול דליחייביה על מה שחסריה לא היה צריך רבה להשמיענו דחייב וא"ת ואמאי עבד יוצא בהן לחירות הא בעינן מומין שבגלוי דומיא דשן ועין ובחרשו היכי הוי בגלוי וי"ל נהי שאין ניכר בו כלום כשהוא ישן או עומד במקום אחד ושותק מכ"מ כיון דלפי מנהגו שמתנהג והולך ניכר שהוא חרש חשיב מום שבגלוי ועי"ל דאין צריך שיהא קלקול בגלוי אלא שהאבר שיש בו קלקול יהא בגלוי :

הצורם אוזן פרתו של חבירו פטור · והא דתנן לעיל (דף נו:) גזל בהמה ונתעבדה בה עבירה או שנפסלה מעל גבי המזבח אומר לו הרי שלך לפניך ונפסלה היינו שנפל בה מום דאי נרבעה היינו שנעבדה בה עבירה ומשמע דוקא שנפסלה מאיליה אבל הטיל בה מום בידים חייב וי"ל דמתני' איירי בבהמה קדושה דודאי לגבי מזבח קיימא : **הא** קמ"ל דאפי' מלאכה דלא מינכר היזיקה · תימה דבפרק הניזקין (גיטין דף נג. ושם*) פריך מהכא למ"ד היזק שאין ניכר שמיה היזק דעושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור ואי שמיה היזק אמאי פטור ומאי קושיא הא אפי' בצורם אוזן דמינכר פטור משום דסתם שורים לאו לגבי מזבח קיימי וא"ל דהתם פריך מפרת חטאת דפרה אדומה דדמיה יקרים פשיטא דלגבי מזבח קיימא והכא בשמעתין פריך לרבה ממי חטאת דסתם מים לאו למי חטאת קיימי דקודם קידושן דוקא פסלה בהן מלאכה כדתנן במסכת פרה (פ"ד מ"ד) ומים המלאכה פוסלת בהן עד שיטילו את אפר לתוכן ותניא נמי בספרי יכול אף משיקדשו בכלי תלמוד לומר למי נדה וכבר הם מי נדה דע"כ בגיטין (דף נג. ושם) ממי חטאת נמי פריך מדמשני התם מי חטאת ששקל בהן משקלות וי"ל דכיון דנקט מלאכה לרבותא כדקאמר הכא דאפי' מלאכה דלא מינכר היזיקה חייב בדיני שמים א"כ דייק שפיר התם דהיזק שאין ניכר לא שמיה היזק דאי שמיה היזק אין כאן שום רבותא במאי דנקט מלאכה כיון דבכל מקום חשיב שאינו ניכר כניכר ועוד יש לומר דרבה סבר דהיזק שאין ניכר לא שמיה היזק אבל למ"ד שמיה היזק כ"ש דמחייב בצורם דמינכר טפי ורבא דפריך בשמעתין לרבה סבר בצורם הוי מינכר היזיקה וחייב אפי' למ"ד היזק שאין ניכר לא שמיה היזק כדאמר מלאכה דלא מינכר היזיקו אבל צורם דמינכר היזיקו הכי נמי דמחייב וא"ת והיאך יכול אדם לפסול פרתו של חבירו והא בעינן עובד דומיא דעבד דניחא ליה ויש לומר הני מילי בנעשית המלאכה ממילא אבל בעושה המלאכה בידים לא בעיא אלא שיהא ניחא ליה לעושה וכן בהכשר דבעינן יותן דומיא דכי יתן :

נכתוב

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פ"ד מהלכות מלוה הלכה יב סמג לאוין קפג טוש"ע יו"ד סימן קסה :

נד ב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף א וסעיף ג בהג"ה :

נה ג מיי' פ"ד מהלכות מעשר שני הלכה יא סמג עשין קלו טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קלח:

נו ד מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין קע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף א ועיין שם בסעיף ג בהג"ה :

נז ה מיי' שם הל' יא :

נח ו מיי' שם הלכה ט סמג שם טור ש"ע שם סעיף ב [רב אלפס כאן ובסוף פ"ב דף יג:]:

[ד"ה הואיל]

הגהות הב"ח

(א) גמרא נפלת ליה באודניה :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה עד י' וכו' עד עשר בתמניא יהיב ליה תמניא · עיין ים של שלמה בפירקין סי' טו ובשו"ת מהר"א ששון ר"ס קנג בביאור דבריהם :

[ד"ה נהי]

עין משפט
נר מצוה

נט א מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה ט סמג עשין קע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף ב:

[ד"ה ור"י] [ועיין תוספות ב"ב קע: ד"ה אין]

[ד"ה ועוד]

[ועיין תוספות בכורות לא: ד"ה א"כ]

ס ב מיי' פי"ג מהלכות גזילה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שסג סעיף ב·

סא ג מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף ג [רב אלפס כאן ובסוף פ"ב דף יג:]:

סב ד מיי' פ"ג מהל' גזילה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסג סעיף א:

סג ה מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין פ"ט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ב:

סד ו מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הל' יא סמג עשין פט טוש"ע ח"מ שם בהג"ה וסי' שפד סעיף ג:

סה ז מיי' פ"י מהלכות שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ב:

נכתוב ליה שטרא · לא שייך הכא מפיהם ולא מפי כתבם ולא בההיא דתנן בגט פשוט (ב"ב דף קסח.) מי שנמחק שטר חובו דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד והוי כאילו אמרי הני עדים לאיטס שנחקרו עדותן בב"ד ובפ"ב דכתובות (דף כ.*) האריכתי*:

פרושי קמפרש כיצד כו' · תימה דלא פריך אי הכי תייבין תרי זימני למ"ל כדפריך בפרק קמא דסנהדרין (דף ג. ושם*) אי הכי שלשה שלשה למה לי ובכמה מקומות דייק ובכמה מקומות לא דייק*:

הכא

אי דאיכא סהדי דידעי מאי הוה בשטרא ליכתבו ליה שטרא מעליא ואי דליכא סהדי אנן מנא ידעינן אמר רבא **תהא במאמינו אמר רב דימי בר חנינא הא דרבה מחלוקת ר"ש ורבנן היא לר"ש דאמר *דבר הגורם לממון כממון דמי מחייב לרבנן דאמרי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי לא מחייב מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע אימר דשמעת ליה לרבי שמעון דבר הגורם לממון כממון דמי בדבר שעיקרו ממון כדרבה דאמר רבה גזל חמץ לפני הפסח ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצווים עליו לבערו לאחר הפסח מחלוקת ר' שמעון ורבנן לרבי שמעון דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי [ב]חייב לרבנן דאמרי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי פטור בדבר שאין עיקרו ממון מי אמרינן *אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא ומאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי ניירא בעלמא הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי [ג]ואגבי ביה כי כשורא לצלמא: חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך: מאן תנא אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אמר רב חסדא ר' יעקב היא דתניא *שור שהמית עד שלא נגמר דינו מכרו מכור הקדישו מוקדש שחטו בשרו מותר החזירו שומר לבעליו מוחזר משנגמר דינו מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש שחטו בשרו אסור החזירו שומר לבעליו אינו מוחזר רבי יעקב אומר *אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעליו מוחזר מאי לאו בהא קמיפלגי דרבי יעקב סבר אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך ורבנן סברי אין אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך א"ל רבה לא דכולי עלמא אמרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך דאם כן נפלגו בחמץ בפסח אלא אמר רבה הכא בגומרין דינו של שור שלא בפניו קא מיפלגי רבנן סברי אין גומרין דינו של שור שלא בפניו דאמר ליה אי איתיתיה ניהליה הוה מעריקנא ליה לאגמא השתא מסרתיה ביד מאן דלא מצינא לאישתעויי דינא בהדיה ור' יעקב סבר גומרין דינו של שור שלא בפניו דאמר ליה מאי עבדי ליה סוף סוף הוה גמרי ליה דינא שלא בפניו אשכחיה רב חסדא לרבה בר שמואל א"ל תנית מידי באיסורי הנאה אמר ליה אין תנינא *°והשיב את[ויקרא ה] הגזלה מה תלמוד לומר אשר גזל יחזיר כעין שגזל מכאן אמרו גזל מטבע ונפסל פירות והרקיבו יין[א] *והחמיץ תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונעבדה בה עבירה ושור עד שלא נגמר דינו אומר לו הרי שלך לפניך מאן שמעת ליה דאמר עד שלא נגמר דינו אין משנגמר דינו לא רבנן וקתני חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך א"ל *אי משכחת להו לא תימא להו ולא מידי: פירות והרקיבו אומר לו הרי שלך לפניך: והתנן פירות והרקיבו משלם כשעת הגזילה אמר רב פפא [ד]כאן שהרקיבו כולן כאן שהרקיבו מקצתן: מתני' [ה]נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבין לשלם נתן לחרש שידה תיבה ומגדל לתקן וקלקל חייב לשלם [ו]והבנאי שקיבל עליו לסתור את הכותל ושיבר האבנים או שהזיקן חייב לשלם היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור ואם מחמת המכה חייב: גמ' אמר רב אסי לא שנו אלא שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל לנעץ בהן מסמר ונעץ בהן מסמר ושיברן אבל נתן לחרש עצים לעשות שידה תיבה ומגדל ועשה מהן שידה תיבה ומגדל ושיברן פטור מאי טעמא אומן קונה בשבח כלי תנן נתן לאומנין וקלקלו חייבין לשלם מאי לאו [ז]דיהיב להו עצים לא שידה תיבה ומגדל הא מדקתני סיפא שידה תיבה ומגדל מכלל דרישא עצים אמרי פרושי קא מפרש לה כיצד נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבין לשלם כגון שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל והכי נמי מסתברא דכיצד קתני דאי סלקא דעתך רישא עצים השתא אשמעינן עצים חייבין לשלם ולא אמרינן אומן קונה בשבח כלים שידה תיבה ומגדל מבעיא אי משום הא לא איריא תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא שידה תיבה ומגדל אבל עצים לא תנא סיפא שידה תיבה ומגדל מכלל דרישא עצים ואפ"ה חייב לשלם לימא מסייע ליה *הנותן צמר לצבע [לקמן ק:]
והקדיחו

מנא ידעינן · מאי הוי כתיב ביה ומאי בעי למיתבי ולא אצטריך ליה למימר דפטור: במאמינו · *בעל השטר לשורף בכל מה שאומר שכך היה כתוב ביה ואפ"ה פטור: דר"ש· בפרק מרובה (לעיל דף עד:) גבי קדשים שחייב באחריותן כו': במועד · בזמן ביעורו הורה אור כו' שעות ודכוותה בפסחים (דף י:) לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד: לר"ש חייב · האי ששרפו לשלם לגזלן דמיהם דדבר הגורם לממון הוא שאם היה בעין היה מחזירו גזלן לבעליו ופטור דתנן לעיל (דף צו:) גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך ועכשיו שאין בעין יחזיר דמים לבעליו ובחמץ בפסח הוא דאמרינן הכי משום דעיקרו כלומר בתחלתו ממון הוי ועכשיו אע"פ שאינו שוה לכלום גורם לממון הוא אבל בשטרי דמעולם לא היה גופו ממון מי שמעת ליה: מאן דדאין דינא דגרמי · ר"מ היא (בהגוזל בתרא) [לקמן (דף ק.)]: מגבי ליה · מן השורף כל השטר שהרי גרמו להפסיד: ואכפייה רפרם לרב אשי · ששרף שטר חבירו בילדותו: ואגבי מיניה · גובייתא מעליא כל מה שכתוב בשטר: כי כשורא לצלמא · פרעון גמור מן העידית כקורה זו הנבחרת מאחר קורות לתקן בה צורה ודיוקנאות: שור שהמית · את האדם ומכרו עד שלא נגמר דינו: מכור · ולא יסקל דבעינן מיתה והעמדה בדין שיהא שוין כאחד בפרק שור שנגח ד' וה' (א): החזירו שומר לבעליו מוחזר· ופטור שומר: דכ"ע אומרים באיסורי הנאה כו' · ומתניתין דחמץ בפסח אפי' לרבנן: דאם כן · דלרבנן אין אומרים אדמפלגי בשור לגבי שומר ליפלגו נמי לגבי גזל חמץ ועבר עליו הפסח (ב) אבל הכא בשור שהמית הוא דאמר אין מוחזר משום דאמר ליה האי איסור הנאה לאו איסור דאתי עליה ממילא הוא כגון חמץ בפסח אלא את קטלתיה בידים שהבאתו לב"ד דאי הוה גבאי אנא מעריקנא ליה לאגמא כו' אבל סיפא דמתניתין ודאי רבי יעקב היא ולא רבנן דקתני או שהיתה יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך: אשכחיה רב חסדא כו' · רב חסדא מהדר אמתני' דניהוי בה פלוגתא אחמץ בפסח לאוקמא למילתיה דטעמא דרבנן משום דאין אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך: אי משכחת להו · לבני הישיבה: לא תימא להו ולא מידי · משום דהדו למשכחי תיובתא למילתי: שידה · ארגז של עגלה העשויה למרכב נשים:

והקדיחו

מסורת הש"ס

ביש"ש גרס השורף לבעל השטר

[ב"מ לה.]

[לעיל עא: לקמן קב: פסחים ה: וש"נ]

כתובות פו. [לקמן ק.]

[לעיל מד:]

לעיל [מה.] עא:

[כתובות לד.]

[לעיל סו. וש"נ]

גי' ס' ת"ח בשם תוספתא ונתנסך וע"ש

[עירובין יח. נט:]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה מכור וכו' מיתה והעמדה בדין וכו' בפרק שור שנגח· נ"ב סוף דף מד ופ"ק דף יג: (ב) ד"ה דאם כן וכו' הפסח הס"ד ואח"כ מה"ד אלא הכא:

הגהות הגר"א
[א] גמ' יין והחמיץ· רבוס קו על תיבת והחמיץ ונ"ב והקרים:

מסורת הש"ס

והקדיחו יורה נותן לו דמי צמרו דמי צמרו אין דמי צמרו ושבחו לא לאו שהקדיחו לאחר נפילה דאיכא שבחא ושמע מינה אומן קונה בשבח כלי אמר שמואל הכא במאי עסקינן כגון שהקדיחו בשעת נפילה דליכא שבחא אבל הקדיחו לאחר נפילה מאי נותן לו דמי צמרו ושבחו לימא שמואל לית ליה דרב אסי אמר לך שמואל הכא במאי עסקינן כגון דצמר וסמנין דבעל הבית וצבע אגר ידיה הוא דשקיל אי הכי נותן לו דמי צמרו וסמנין מיבעי ליה אלא שמואל דחויי קא מדחי ליה תא שמע **הנותן טליתו לאומן גמרו והודיעו אפילו מכאן ועד עשרה ימים אינו עובר עליו משום °לא תלין נתנה לו בחצי היום כיון ששקעה עליו החמה עובר עליו משום בל תלין ואי ס"ד אומן קונה בשבח כלי אמאי עובר משום בל תלין אמר רב מרי בריה דרב כהנא בגרדא דסרבלא דליכא שבחא סוף סוף למאי יהבה נהליה לרכוכי כיון דרככיה היינו שבחא לא צריכא דאגריה לביטשי ביטשא במעתא דהיינו שכירות ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דלא אגריה לביטשי מסייע ליה לרב ששת דבעו מיניה מרב ששת *קבלנות עובר עליו משום בל תלין או אינו עובר ואמר להו רב ששת ב)עובר לימא דרב ששת פליגא אדרב אסי אמר שמואל בר אחא בשליחא דאיגרתא לימא כתנאי *עשה לי שירים נזמין וטבעות ואקדש לך כיון שעשאן מקודשת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים ג)אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה מאי ממון אילימא אותו ממון מכלל דר"מ סבר אותו ממון לא אלא במאי מקדשא אלא פשיטא מאי ממון ד)ממון אחר וסברוה דכולי עלמא ה)ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ודכולי עלמא ו)המקדש במלוה אינה מקודשת מאי לאו באומן קונה בשבח כלי קמיפלגי דר"מ סבר אומן קונה בשבח כלי ורבנן סברי ז)אין אומן קונה בשבח כלי לא דכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי אלא הכא בישנה לשכירות מתחילה ועד סוף קא מיפלגי רבי מאיר סבר אין לשכירות אלא לבסוף ורבנן סברי יש לשכירות מתחילה ועד סוף ואי בעית אימא דכולי עלמא ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף והכא במקדש במלוה קמיפלגי דרבי מאיר סבר המקדש במלוה מקודשת ורבנן סברי *המקדש במלוה אינה מקודשת

רבא

רש"י

והקדיחו יורה · נתקלקל הצבע מעצמו : לאחר נפילה · לאחר שקלט הצבע ונעשה שבח בצמר : לימא שמואל לית ליה דרב אסי · הואיל ומהדר לאוקמי בהכי מתניתין ומהשתא לא עבדינן כרב אסי דהא קיימא לן כשמואל בדיני : אמר לך · הא מתניתין דמשמע דאי הקדיח לאחר נפילה יהיב ליה נמי דמי שבחיה כגון שצמר וסמנין דבעל הבית דהא ליכא למימר אומן קונה בשבח כלי דסמנין הוא דמשבחי ליה וצבע שכיר בעלמא הוא ודאי אומן שהסמנין שלו קונה בשבח כלי ואין משלם אלא דמי צמרו : דחויי מדחי ליה · כלומר ממתניתין לא תסייעיה ולא משום דנשמע מינה דשמואל פליג אדרב אסי : אמאי עובר · הא זבוני קא מזבן ליה ניהליה ולא שכירות היא : בגרדא דסרבלא · פלוקי"ר בגדים : לבטושי · פלאר"ש בלע"ז ושכרו לדרכה והתנה עמו שכוס הדריכות כל דריכה במעה דשכיר יום הוא ולא קבלן דליקני בשבחא : ולמאי דסליק אדעתאייקרא מעיקרא דלא אגריה למנין בטשי · וקבלנות הוא וקתני עובר : מסייע ליה לרב ששת · לא גרסינן לימא : לימא פליגא דרב ששת אדרב אסי · דמדקאמר עובר קסבר אין אומן קונה בשבח כלי ולא זביני נינהו וכיון דלא קני בשבחא היכא דנתן לו עלים לעשות מהן תיבה ועשאה ושיברה משלם תיבה : בשליחא דאיגרתא · דקבלנות היא שלא שכרו ליום אלא להוליך לו אגרת למקום פלוני בההיא קאמר רב ששת דעובר דליכא שבחא דליקני : עשה לי שירין · למידין משלי ואקדש לך בשכר פעולתך : ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף · כיון שעלה שכרו לפרוטה נתחייבה לו מיד פרוטה והויא ליה מלוה גבה ואי לאו דאומן קונה בשבח כלי משום שכירות לא לימא ר"מ דתתקדש דהמקדש במלוה אינה מקודשת דמלוה להוצאה ניתנה ואינה בעין אלא משום דקסבר אומן קונה בשבח כלי וכי יהיב (א) לה ניהליה מקדשה בשבחא [מה] דאית ליה בגוויה אף על פי שלא נתן לה ממון אחר ורבנן סברי לא קני ואינה מקודשת עד שיגיע ממון אחר לידה : אינה לשכירות אלא לבסוף · כי מהדר להו ניהלה הלכך לאו מלוה הוא :

רבא

תוספות

הכא במאי עסקינן בצמר וסמנין דבעל הבית · הו"מ למפרך מאי דוחקיה לאוקמי בצמר וסממנין דבעל הבית ודוקא בשעת נפילה לוקמה בסממנין דפועל ואפילו לאחר נפילה אלא משום דאית ליה עדיפות למיפרך :

דאגריה לביטשי · פי' בקונטרס שהתנה עמו שכוס הדריכות כל דריכה במעה דשכיר יום הוא ולא קבלן דליקני בשבחא תימה מה ר"ל דמ"מ הרי קבלן הוא ולא שכיר יום ובהמקבל (ב"מ דף קיב. ושם*) פירשה בע"א דאגריה לבטשי כשבא לבית הגרדי בוטשין ברגלים בתוך הכלי במים ומיהו לא בקבלנות עסקינן אלא בשכירות בין ישביח בין לא ישביח שכרו לפי מנין בטישות כך וכך בטישות בכך וכך מעות עכ"ל וי"מ דכי אגריה לבטשי עובר משום בל תלין אביטשא קמייתא דבההיא ליכא שבחא וא"ת אמאי לא תירץ דבשכיר יום עסקינן ויש לומר משום דקתני וגמר והודיעו ובשכיר יום מאי הודעה שייכא :

בשליחא דאגרתא · ששוא דלעיל לא מצי לאוקמי בשליחא דאיגרתא דהא בהדיא קתני הנותן טליתו אבל בענין דרב ששת דהכא ה"מ לאוקמי דאגריה לביטשא וא"ת והיכי מוקי לה בשליחא דאגרתא והא בהדיא בהמקבל (שם) פירש בעייתו דמספקא ליה אי אומן קונה בשבח כלי אי לא דקאמר בעו מיניה מרב ששת קבלן עובר בבל תלין או אין עובר אומן קונה בשבח כלי ואין עובר או אין אומן קונה בשבח כלי ועובר וי"ל ששם שאלו סתם וגמרא הוא שמפרש שאילתו כן שסבור שבזה מסתפק וכן אורחיה דגמרא לעיל בריש פ"ב (דף יט.) ובכמה מקומות ואין להאריך* :

אלא במאי מקדשא · אור"י דסברא הוא שאין מקודשת במה שמוחל לה שכרו אפי' לא יהא אומן קונה בשבח כלי אלא מלוה יש לו עליה והוא מוחל לה אין מקודשת שאין דעתה להתקדש עד שיבאו השירים והנזמים לידה ועוד אור"י ונראה לו עיקר שאפי' שניהם רוצים שיחולו קודם הגעת ממון לידה אינה מקודשת אע"פ שמתחייבת לו ראשון ראשון לפי שישנה לשכירות מתחילה ועד סוף כיון שאין יכול לתובעה בדין שכרו עד שיגיע הממון לידה ואין חשוב כנותן לה כלום בתחילתו עד שתבא שעה שיכול לתובעה בדין :

ואיבעית אימא דכ"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף · דאי אינה אלא בסוף (ב) כיון שנגמרה כל המלאכה שאין מתחייב שכרו אלא הכל יחד ואז מוחל לה בתורת קדושין לא חשיב מלוה ואין לדקדק מכאן דכן הלכה דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף כיון דלא מצי למימר בע"א אבל יש להביא ראיה מפ"ק דע"ז (דף יט: ושם*) גבי הגיע לכיפה שמעמידין בה ע"ז אסור לבנותה וקאמר בגמרא אם בנה שכרו מותר ומפרש טעמא משום דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף אימת מיתסרא במכוש אחרון מכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה וליכא דפליג התם משמע דהכי הלכתא ואע"ג דקיי"ל דשכירות אין משתלמת אלא לבסוף כדנפקא לן באיזהו נשך (ב"מ דף סה. ושם) מדכתיב כשכיר שנה בשנה שכירות של שנה זו אין משתלמת אלא לשנה אחרת והא דאמר נמי דפועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום הוי אפי' למ"ד אינה אלא לבסוף דכשחוזר בו ואין רוצה לפעול יותר אז הוא הסוף ולא כ"מ בפלוגתא דישנה לשכירות ואין לשכירות אלא לענין הך דשמעתא אי הויא מלוה אי לאו ולענין ההיא דע"ז :

רבי מאיר סבר המקדש במלוה מקודשת · ותימה בפרק ב' דקדושין (דף מז.) אמר רבי שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר מלוה הרי היא כפקדון ואם לא נשתייר הימנו כלום אינה מקודשת משום דאין בעין ואין סברא לומר דמה שהחזיר לה הנזמים חשיב כמלוה בעין כיון דאין אומן קונה בשבח כלי ועוד דאם כן אמאי אין מקודשת לרבי מאיר ללישנא דלעיל :

אימא

עין משפט נר מצוה

סו א ב מיי' פ"א מהלכות שכירות הלכה ג סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סימן שלט סעיף ו :

סז ג ד מיי' פ"ה מהל' אישות הלכה כ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן כח סעיף טו ובהג"ה שם :

סח ה מיי' שם הלכה כ סמג שם טוש"ע אה"ע שם :

[ד"ה אומן]

סט ו מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעי' ז:

ע ז מיי' פ"י מהלכות שכירות הלכה ד ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ג [רב אלפס ב"מ פ"ט דף קלד ועיין בטוש"ע אה"ע סימן כח סעיף טו בהג"ה] :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ישנה וכו' וכי יהיב לה ניהלה מקדשה : (ב) תוס' ד"ה ואיבעית אימא וכו' אלא בסוף כיון שאין מתחייב שכרו אלא הכל ביחד כשנגמרה כל המלאכה ואז מוחל כנ"ל :

[ועיין תוספות נדה לד: ד"ה כי]

[ד"ה אלמא]

ב"מ קיב.

ג"ז שם

קדושין מו.

[קדושין ז: ג"י]

תורה אור

רבא אמר דכ"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ודכולי עלמא המקדש במלוה אינה מקודשת ודכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי אלא הכא במאי עסקינן כגון שהוסיף לה נופך משלו רבי מאיר סבר *מלוה ופרוטה ״דעתה אפרוטה ורבנן סברי מלוה ופרוטה דעתה אמלוה ובפלוגתא דהני תנאי *דתניא בשכר שעשיתי עמך אינה מקודשת בשכר שאעשה עמך מקודשת רבי נתן אומר בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת וכל שכן בשכר שעשיתי עמך ורבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו ״בין בשכר שעשיתי עמך ובין בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת ואם הוסיף לה נופך משלו מקודשת (מאי איכא) בין ת"ק לרבי נתן איכא בינייהו שכירות בין רבי נתן לר' יהודה הנשיא איכא בינייהו מלוה ופרוטה אמר שמואל טבח אומן שקלקל חייב לשלם מזיק הוא פושע הוא נעשה כאומר לו שחוט לי מכאן ושחט לו מכאן למה ליה למימר מזיק הוא פושע הוא אי אמר מזיק הוא הוה אמינא הני מילי היכא דקא עביד בשכר אבל היכא דקא עביד בחנם לא קמ"ל פושע הוא איתיביה רב חמא בר גוריא לשמואל ״הנותן בהמה לטבח וניבלה אומן פטור הדיוט חייב ״ואם נותן שכר בין הדיוט בין אומן חייב אמר ליה לעבר מוחך אתא ההוא מרבנן קא מותיב ליה א"ל השתא שקלת מאי דשקל חברך קאמינא לכו אנא רבי מאיר וקאמריתו לי רבנן אמאי לא דייקת מילי שאני אומר מזיק הוא פושע הוא נעשה כאומר לו שחוט לי מכאן ושחט לו מכאן מאן אית ליה האי סברא רבי מאיר דאמר מבעי ליה למירמי אנפשיה הי רבי מאיר אילימא [הא] רבי מאיר (קל"ן סימן) דתנן *קשרו בעליו במוסירה ונעל בפניו כראוי ויצא והזיק בין תם בין מועד חייב דברי רבי מאיר התם בקראי פליגי אלא הא רבי מאיר דתנן *לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו התם בידים קלאו מיניה אלא הא רבי מאיר *דתנן *נשברה כדו ולא סילקה נפלה גמלו ולא העמידה רבי מאיר אומר חייב בנזקן וחכמים אומרים פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקיימא לן *דבנתקל פושע הוא פליגי אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן טבח אומן שקלקל חייב ואפילו הוא אומן כטבחי ציפורי ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בכנישתא דמעון ואמר ליה זיל ״אייתי ראיה דממחית לתרנגולים ואפטרך לא קשיא ״כאן בחנם כאן בשכר כי הא דאמר רבי זירא הרוצה שיתחייב לו טבח יקדים לו דינר מיתיבי *״המוליך חטים לטחון ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן קמח לנתתום ועשאו פת ניפולין בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר אימא מפני שהוא נושא שכר ההוא ״מגרומתא דאתאי לקמיה דרב טרפיה ״ופטריה לטבח מלשלומי דמי פגעו ביה רב כהנא ורב אסי בההוא גברא אמרו ליה עביד בך רב תרתי מאי תרתי אילימא תרתי לגריעותא דאיבעי ליה לאכשורי *כר' יוסי בר' יהודה וטרפה כרבנן ואי נמי כרבנן דאיבעי ליה חיובא לטבחא ומי שרי למימר כי האי גונא והתניא *״לכשיצא לא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבין אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי ועל זה נאמר °הולך רכיל מגלה סוד אלא תרתי למעליותא דלא אוכלך ספק איסורא ומנעך מספק גזילה איתמר ״המראה דינר לשולחני ונמצא רע תני חדא אומן פטור הדיוט חייב ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייב אמר רב פפא ״כי תניא אומן פטור כגון דנכו ואיסור דלא צריכי למיגמר כלל אלא במאי טעו טעו בסיכתא חדתא א]דההיא שעתא דנפק מתותי סיכתא ההיא איתתא דאחזיא דינרא לרבי חייא אמר לה מעליא הוא למחר אתאי לקמיה ואמרה ליה אחזיתיה ואמרו לי בישא הוא ולא קא נפיק לי אמר ליה לרב זיל חלפיה ניהלה וכתוב אפנקסי דין עסק ביש ומאי שנא דנכו ואיסור דפטירי משום דלא צריכי למיגמר רבי חייא נמי לאו למיגמר קא בעי רבי חייא *לפנים משורת הדין הוא דעבד *כדתני רב יוסף °והודעת להם זה בית

רבא אמר דכ"ע כו' ודכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי ה"ג: מלוה ופרוטה · כי יהיב לה פרוטה מדידיה: דעתה אפרוטה · ומיקדשא להכי נקט פרוטה דקדושי אשה דיו להו בכך: בשכר שעשיתי עמך · התקדש לי: אינה מקודשת · הואיל וכבר החזירו לה והוא מלוה גבה: בשכר שאעשה עמך מקודשת · דאינה לשכירות אלא לבסוף וכי מהדר להו ניהלה מיקדשא ליה בשכרו: בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת · דקסבר ר' נתן ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף וכל פרוטה ופרוטה הוה ליה מלוה: וכל שכן שעשיתי · דמיום שהחזירו לה נזקף שכרו עליה במלוה: ואם הוסיף כו' מקודשת · דקסבר מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ואילו לרבי נתן אע"ג דהוסיף לה אינה מקודשת דדעתה אמלוה: טבח אומן שקלקל חייב · וכ"ש הדיוט דלא היה לו לשוחטה הואיל ואינו בקי: דקעביד בשכר · דמזיק חייב באונסין דאדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד מדקרי ליה מזיק לחייבו באונס ש"מ (א) באותו שכר קאמר וקמ"ל דפושע הוא דלא חשיב ליה אונס אלא פשיעה דהוה ליה למירמיה אנפשיה שמא תפרכס הבהמה ויזהר בה: אומן פטור · דאנוס הוא: לעבר מוחך · כמו מים עכורים: קא מותיב ליה · הא מילתא: התם בקראי פליגי · וגזירת הכתוב הוא בפ' שור שנגח ארבעה וחמשה (ב): בידים קלאו מיניה · שנתכוון לשנות: לטחון · אדם הממונה על כך ועליו ללותתן במים וכותשן במכתשת להסיר הקליפה החיצונה כדי שתהא סולת נקיה: סובין · גסין ממורסן: ניפולי · נשבר ונופל כשאוחזין אותו: כנושא שכר · אף זה חייב כנושא שכר ואף על פי שאין נושא אלמא פשיעה היא ולא אונס גבי שומר חנם נמי חייב: מגרומתא · שחט מתוך אחת הט בעות והגריס חוץ בין טבעת לטבעת ושייר מלא החוט על פני רובה ורבי יוסי ברבי יהודה מכשר ליה במלא החוט על פני רובה ורבנן בעו על פני כולה בהכל שוחטין (חולין דף יח.): בההוא גברא · בעל הבהמה: לכשיצא כו' · בדיין קמיירי בסנהדרין: דלא אוכלך ספק איסורא · דמספקא ליה הלכתא כמאן אי כרבנן דאסרי אי כרבי יוסי ברבי יהודה דמכשר: ומנעך מספק גזילה · דאי כשרה היא הוי טבח פטור: המראה דינר · לדעת אם טוב הוא ויקבלנו מחבירו: דנכו ואיסור · שולחנין אומנין היו: טעו בסיכתא חדתי · שנפסל המטבע והעמידו צורה אחרת ועדיין לא היו בקיאין בה: סיכתא · קויי"ן בלע"ז: רב שומר גנזיו של רבי חייא דודו הוה: דין עסק ביש · סחורה רעה היא שנל עסקי חנם אני מפסיד שלא היה לי לראותה:

אימא מפני שהוא נושא שכר · אבל בחנם פטור אף על גב דאדם מועד לעולם באונס כי האי לא מחייב אדם המזיק כדפרישית בריש המניח (לעיל דף כז: ושם*):

מנעך מספק איסורא · אור"ת דמשום הכי קרי ליה ספק איסורא משום דרב פסיק בפ"ק דחולין (דף יח.) כרבי יוסי בר' יהודה בטבעת הגדולה והיה רב מחמיר עליו לפי שהיה עם הארץ שלא יבא להקל בשאר טבעות כדאמרינן בפרק קמא דחולין (דף טו.) גבי מבשל בשבת כי מורי [*רבא] לתלמידיו מורי להו כר"מ וכי דריש להו בפירקא דריש כר' יהודה משום עמי הארץ ולהכי קרי ליה ספק גזילה ולא ודאי גזילה דאותו האיש ששחט לעם הארץ ה"ל לאסוקי אדעתיה שיחמירו עליו ור"י מפרש דהיא עובדא בשאר טבעות הוה ורב דקאמר בפרק קמא דחולין (דף יח:) ואין הלכה כמותו בשאר טבעות משום דמספקא ליה אי הלכה כמותו אי לאו:

ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייב · לא שייך הכא לשנויי כאן בשכר כאן בחנם כדמשני גבי שחיטה דבהכרת מטבע צריך בקיאות גדול ולית ליה למיחזי אם אין בקי כדנכו ואיסור:

לפנים

[ד"ס ובמולא]

עא א מיי' פ"ה מהל' אישות הלכה טז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף יד:

עב ב מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעי' טו:

[נ"ל רבא]

עג ג ד מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ד:

עד ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' ז:

עה ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד:

עו ח ט טוש"ע שם סעיף ה:

עז י מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הלכה ז סמג לאוין ט טוש"ע ח"מ סימן יט סעיף א:

עח כ ל מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ו:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה דקעביד וכו' ש"מ בעושה בשכר קאמר: (ב) ד"ה התם וכו' בפ' שור שנגח · נ"ב סוף דף מה:

לקמן ק: וש"נ

[נ"ל דתניא]

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] גמ' דההיא שעתא דנפק מתותי סיכתא · עיין שיטה מקובצת:

[קדושין מו. מח: סנהדרין יט:] קדושין מח:

רש"ל ת"ז

לעיל מא. נס:

לעיל כח: נב. ב"מ פב:

[לעיל כט.]

ב"ב לג: [תוספתא פ"ו]

[חולין יח.]

סנהדרין כט.

משלי יא

ב"מ ל: שמות יח

בית חייהם את הדרך זו גמילות חסדים ילכו זו ביקור חולים בה זו קבורה את המעשה זה הדין אשר יעשון זו לפנים משורת הדין ריש לקיש אחוי ליה דינרא לרבי אלעזר אמר מעליא הוא אמר ליה *חזי דעלך קא סמכינא א"ל כי סמכת עלי מאי למימרא דאי משתכח בישא בעינא לאיחלופי לך והא את הוא דאמרת רבי מאיר הוא *דדאין דינא דגרמי מאי לאו ר' מאיר ולא סבירא לן כוותיה א"ל לא ר' מאיר וסבירא לן כוותיה הי רבי מאיר אילימא רבי מאיר (ד' ל' מ' פ' סימן) דתנן *דן את הדין זיכה את החייב חייב את הזכאי טימא את הטהור טיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו הא איתמר עלה אמר רבי אילעא אמר רב יהוא שנטל ונתן ביד אלא הא ר' מאיר דתנן לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו התם קא עביד בידים אלא הא ר' מאיר דתנן *המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו הרי זה קידש וחייב התם נמי קא עביד בידים אלא הא ר"מ דתניא *מחיצת הכרם שנפרצה אומר

בית חייהם. *תלמוד תורה: ביקור חולים וקבורה. פרכינן באלו מציאות היינו גמילות חסדים ומוקי לה ביקור חולים בבן גילו ונוטל אחד מששים בחליו וקבורה בזקן ואינו לפי כבודו ואפילו הכי חייב: שנשא ונתן ביד. וזיכה את החייב שהיה לו משכון למלוה ממנו ונטל דיין למשכון והחזירו ללוה וחייב את הזכאי נטל ביד ממון מן הנתבע ושילם לתובע וטימא את הטהור נטל שרץ בידים וזרקו עליה לטמאו ודאי להחזיק דבריו וטיהר את הטמא נטל הדיין לפירות טמאים וערבן עם שאר פירות האיש השואלו והוה ליה עושה מעשה בידים ומזיק והכי מפרש בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות (דף לג.): קידש. אסר את התבואה: מחיצת הכרם. קיימא לן היה גדר בנתיים זה סומך זרעים לגדר מכאן וזה סומך גפנים לגדר מכאן בלא יתפור (ב"ב דף ט.): גדור

לפנים משורת הדין עבד כדתני [רב יוסף] והודעת להם וגו'. והך ברייתא מייתי נמי בפרק אלו מציאות (ב"מ דף ל:) גבי זקן ואינו לפי כבודו ורבי ישמעאל בר' יוסי לפנים משורת הדין עבד כדתני כו' אבל בסוף פרק האומנים (שם דף פג.) גבי רבה בר רב הונא דשקלינהו לגלימייהו דהנהו שקולאי לא מייתי לה אלא מייתי למען תלך בדרך טובי' ומפ' הר"י מאורלייניי"ש דלא שייך לפנים משורת הדין אלא בדבר שאחרים חייבין וזה פטור כמו רבי חייא דהכא ור' ישמעאל ברבי יוסי באלו מציאות (שם דף ל:) אבל בההיא דרבה בר רב הונא אין חילוק בינו לבין אחרים ואין נראה דבפרק אלו מציאות (שם דף כד: ושם*) אמר דעבד לפנים משורת הדין גבי הא [דאבוה] דשמואל אשכחינהו להנך חמרי במדברא אהדרינהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא ובההיא פטרי כ"ע וי"ל דבהנהו שקולאי לא שייך לפנים משורת הדין כיון שעשו לו היזק גדול בפשיעה ששיברו לו חבית של יין: **אחוי** דינר לר' אלעזר. אכתי הוה צריך למיגמר דאי לא הוה צריך למיגמר לא היה מחויב כדמשמע גבי ר' חייא דעבד לפנים משורת הדין והא דקאמר (*מר) חזי דעלך קסמיכנא אפילו לא אמר הוה מחייב כמו ר' חייא דאע"ג דלא אמרה ליה הוה מחייב אי לאו משום דלא הוה צריך למילף ורב אלפס כתב דלעולם לא מחייב עד שיאמרו לו: **טימא** את הטהור. אע"ג דאמר בהניזקין (גיטין דף נג:) המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור הכא אית ליה לחיובי אע"ג דשוגג הוא מההיא טעמא דמחייב התם במזיד למ"ד היזק שאין ניכר לא שמיה היזק כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו הכא נמי חייב כדי שידקדק בדין יפה ולמ"ד נמי שמיה היזק ושוגג פטור כדי שיודיעו הכא חייב דליכא למיחש להכי דאפילו טיהר את הטמא ועירבו עם פירותיו ליכא למיחש שמא אח"כ לא יודיענו שהן טמאים דכיון שדיין זה חכם ובעל הוראה ודאי יודיענו: **טיהר** את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו. ה"ה לייתב טיהר את הטמא בשום ענין אלא כשעירבו עם פירותיו כדמפרש במסקנא בפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לג: ושם*) ובפרק עד כמה (בכורות דף כח: ושם) דאם הן בעין לא מה שעשה עשוי ולא ישלם מביתו שייך בהן והא דלא מפרש הכי אלא כי מוקי לה כשנשא ונתן ביד לאו משום דמעיקרא לאו בהכי עסקינן אלא דמעיקרא לא איירי כשעירבן חכם אלא הבעלים אבל במסקנא קאמר שהחכם בעצמו עירבן ובבכורות שבא לייתב וישלם מביתו בטיהר את הטמא כשערבו עם פירותיו איירי כשעירב עם פירות מועטים ובסנהדרין שבא לייתב מה שעשה עשוי איירי כשעירבו עם פירות מרובים ונתבטלו הטמאים ברוב דתרוייהו ליכא לאוקמי בענין אחד דפשיטא דבמקום מה שעשה עשוי שהוא טהור לא שייך ישלם מביתו וא"ת למאי דבעי לאוקמי כר"מ היכי מתבטלים הטמאים ברוב והא ס"ל לר"מ בהניזקין (גיטין דף נד:) גבי אגוזי פרך ורימוני באדן נפלו ונתפלעו אפילו שוגג לא יעלו וי"ל דשוגג כי האי שעשה ע"פ חכם לא קנים ר' מאיר א"נ התם דוקא שנתפלעו אחר הנפילה שנאסרו בתחילת תערובתן קאמר ר' מאיר דלא יעלו אבל אם נתפלעו קודם שנתערבו מודה ר"מ דשרי א"נ בכך מילתא דוקא דדאין דינא דגרמי אתיא כר"מ ותימה מאי בעי לאתויי מהכא דר' מאיר (א) דדאין דינא דגרמי ואמאי מוקי לה נמי כשנשא ונתן ביד בלא נשא ונתן ביד חייב אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי כיון דבאמירה בעלמא קם דינא כדמוכח בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לג. ושם*) דקאמר אי אמרת בשלמא טעה בדבר משנה אין חוזר אלמא קם דינא היינו דקמפחד ר"ט אלא אי אמרת חוזר לימא ליה כיון דאילו הואי פרה [קמן] הוה הדרא השתא נמי דינך לאו דינא ולאו כלום עבדת והתם ע"כ אתי כרבנן דלר"מ דדאין דינא דגרמי אע"ג דאילו הואי קמן הוה הדר היה לו להתחייב כמו מראה דינר לשולחני דחייב אע"ג דאילו הוה קמן הוה מהדר ליה וי"ל דלעולם ההיא סוגיא כר"מ ולא דמי למראה דינר לשולחני דכיון שהראהו לשולחני שוב לא היה לו להראותו לאחר אבל גבי פרה כשאסרה לו חכם זה לא היה לו למהר להאכילה לכלבים או לערבם עם פירות והיה לו לישאל עדיין לחכם אחר ומיהו קשה מטיהר (ב) הטמא אמאי מחייב חכם אפילו לר"מ במה שעירבו בעל הבית עם פירות נימא כיון דאילו לא עירבו הוה הדר השתא נמי לאו כלום עבד וכן בריש' דהך דדן את הדין בפ' עד כמה (בכורות דף כח.) דתנן מי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו ואמאי נימא כיון דאילו לא נשחט היה מותר השתא נמי לאו כלום עבד וע"ק דע"כ סוגיא דהכא ודבכורות דלא כרב חסדא דהא משמע דאליבא דר"מ ניחא ליה בלא נשא ונתן ביד אלא כרב ששת וא"כ כיון דמה שעשה עשוי משום דאיירי דטעה בשיקול הדעת כדמוקי לה רב ששת בריש סנהדרין (דף ו.) למה נתחייב הדיין לרבנן במאי דנגע ביה שרץ הלא בלאו הכי מה שעשה עשוי ועוד היכא דקם דינא למה לא יתחייב אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי מ"ש מכהנים שפיגלו במקדש דמזידין חייבין בין לר"מ בין לרבנן אע"ג דבדבור בעלמא מיפסל ולא חשיב דינא דגרמי ונראה לפרש דכל היכא דקם דינא אפילו בדבור חשיב כמעשה ולא כגרמא ומחייב אפילו לרבנן אבל היכא דאילו הוה קמן הוה הדר כגון מראה דינר וכגון טעה בדבר משנה לר"מ חייב ולרבנן פטור דהא ודאי גרמא הוא מה שהאכילו אחרי כן על פיו או מה שעירבו עם פירותיו וסוגיא דסנהדרין כרבנן והא דבעי הכא לאוכוחי דר"מ (ג) דאין דינא דגרמי מטיהר את הטמא דייק דחייב חכם במה שעירבם בעל הבית עם פירותיו ומחייב את הזכאי דחייב חכם אמאי דשילם זכאי אחר כך אבל טימא את הטהור וזיכה את החייב דבדבורו של חכם מה שעשה עשוי חייב לשלם אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי וכן בפרק עד כמה (בכורות דף כח:) דקאמר לימא תנן סתמא כר"מ משום טיהר את הטמא וחייב את הזכאי קאמר ולא משום טימא את הטהור וזיכה את החייב והא דמפרש התם לשנויי מתני' כרבנן טימא את הטהור דנגע בה שרץ זיכה את החייב שהיה לו משכון ונטלו הימנו אגב אחריני מפרש להו א"נ סוגיא דהתם כרב חסדא ומפרש האמת וראה את הבכור ונשחט על פיו לאו דוקא אלא הוא עצמו שחטו ול"ע לרבנן מ"ש דפטרי בשורף שטרות חבירו מטימא הטהור וכהנים שפיגלו דלא חשיב דינא דגרמי דמה לי אם גורם לו הפסד ע"י ששורף שטרותיו ומה לי ע"י דיבורו ול"ל דדיבור חשיב כמעשה והוי מזיק בגוף הממון בידים אבל בשורף שטר אינו נוגע בגוף הממון ונייר' בעלמא הוא דקלי מיניה ואין (ד) אלא גרס בעלמא ועוד י"ל דסוגיא דהכא ודבכורות דלא כרב ששת אלא כרב חסדא דלא קם דינא בדיבורי' בעלמא ואיירי בנשא ונתן ביד כדמוקי התם רב חסדא אלא דס"ד דגמ' דנשא ונתן בעלי דינין ודחי דאיירי בנשא ונתן ביד הדיין עצמו: **שאני** התם דבידים עביד. תימה ודקארי לה מאי קארי לה וי"ל משום דאין הנאמר מתנה מיד כשנוטן בסממנים דאין קולט הצבע מיד עד ב' ימים או ג' וגרמא בעלמא הוא ודומה למסכך גפנו שאין מזיק עד אחר זמן ובתרוייהו משני בידים קעביד ומ"מ מסכך גפנו לא מזיק כל כך בידים כמו בנמר לגבע לפיכך הביאה אחר כך: **מחיצת** הכרם שנפרצה כו'. תור"ת שאין (ה) משנה בשום מקום אלא ברייתא היא ומ"מ דייק דאתיא כר"מ משום דהיא משנה דהמסכך דלעיל דפליגי התם בסיפא ר' יוסי ור"ש ואמרי אין אדם אוסר דבר שאין שלו וא"כ ברייתא דמחיצת הכרם כר' יוסי ור"ש לא אתיא אלא כת"ק דידהו דהיינו כר"מ דהתם משנה ר"מ היא וא"ת ומאן תנא דפליג אדר"מ בדינא דגרמי דרבי יוסי ור"ש לא פליגי אלא משום דאין אדם אוסר דבר שאין שלו ורבנן דפליגי אדר"ש בדבר הגורם לממון ליכא למימר דיש חילוקין כדפרישית במרובה (לעיל דף עא:*) וי"ל דהאי תנא דפרק המניח (לעיל דף לג:) דקתני שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי פליג אר"מ דמשמע דיש לפטור יותר בשורף שטרותיו מבשחטו ולמאן דדאין דינא דגרמי אמר לעיל דמגבי ביה דמי שטרא מעליא:
תומר

מסורת הש"ס
בפ' אלו מציאו' דף ל: פי' רש"י בית חייהם ללמוד להן אומנות להתפרנס בו וחוקות ותורות כתיבי בריש' דקרא
[לעיל נח: כתובות פו.]
סנהדרין ו. לג. לקמן קיז: בכורות כח:
כלאים פ"ז מ"ד וה' יבמות פג. ב"ב ב. [וש"נ]

עין משפט נר מצוה
עט א מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף ו:
פ ב מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה יא ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפו סעיף א:
פא ג ד מיי' פ"ו מהלכות סנהדרין הלכה ד סמג עשין צז טוש"ע ח"מ סי' כה סעיף ד:
[ד"ה לפנים]
פב ה מיי' פ"ז מהל' כלאים הלכה יז סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף מז:

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה טיהר וכו' דר"מ היא דדאין וכו': (ב) בא"ד מיהו קשה מטיהר את הטמא כצ"ל: (ג) בא"ד והא דבעי הכא לאוכוחי דר"מ דדאין וכו': (ד) בא"ד ואין זה אלא גרס: (ה) ד"ה מחיצת וכו' שאין זה משנה:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה מחיצת וכו' מכח הסיא משנה דהמסכך. עי' לקמן דף קטז ע"ב תוס' ד"ה ל"ל הכי:

[ד"ה שעירבן]
[ד"ה הפחא]
[ד"ה וסבר]

אומר לו גדור נפרצה אומר לו גדור נתייאש ממנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריותו:

מתני' *[א]הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה נותן לו דמי צמרו צבעו כאור אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח *לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו ר' יהודה אומר [ב]אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח:

גמ' מאי כאור אמר ר"נ אמר רבה בר בר חנה כלבוס מאי כלבוס אמר רבה בר שמואל כפרא

רש"י

גדור. שלא יוסיף התבואה אחד ממאתים בעוד המחילה פרוצה ותאסר: נתייאש ולא גדרה. ובתוך כך הוליא הזרע אחד מן המאתים שהיו בה בהיתר: א] הרי זה קידש. ואין בטל אלא באחד ומאתים וכאן יש קנ"ט מן ההיתר וחד באיסור: מתני' והקדיחו יורה. שרפתו יורה שהרתיחו יותר מדאי: נותן לו דמי צמרו. והכא ליכא שבחא כלל דהא נשרף לגמרי וליכא למימר אם השבח יותר: צבעו כאור. כמו כעור בגמ' מפרש שצבעו בשירי צבע ומזיק בכוונה הוא לפיכך ידו על התחתונה דברי הכל: ואם השבח. שהשביח הצמר יותר על היציאה של צבע: נותן לו. לצבע את היציאה ולא שכר שלם ומקבל צמרו ודמי צמרו לא אמר דניתיב דלקני איהו שבחא דצמר דהא בצבע שהתנה עמו צבע וליכא שנויא דנקנייה: לצבוע לו אדום כו'. קני בשינוי לר"מ ולא יהיב ליה אלא דמי צמרו אבל לא דמי שבחו או זה יתן שכרו משלם ויקח הצמר: ר' יהודה אומר כו'. דקניס ליה להאי דשינה להיות ידו על התחתונה ולא נתהני משבחא ואגרא נמי כוליה לא ישקול אלא יציאה ואם יציאה יתירה על השבח יתן לו את השבח שהשביח את הצמר ואם ירצה לתת את שכרו כגון שהשבח יותר על השכר יתן שכרו: גמ' כפרא

תוספות

אומר לו גדור. פי' לבעל הכרם דהוא המזיק דד' אמות שאמרו להרחיק הוא בשביל עבודת הכרם כדתנן בלא יחפור (ב"ב דף כו. ושם) לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות אחד גפנים ואחד כל אילן ומפרש בגמ' ד' אמות שאמרו כנגד עבודת הכרם ואפילו ר' יוסי דאמר התם על הניזק להרחיק את עצמו הא א"ר אשי התם מודה ר"י בגירי דיליה והכא גירי דבעל כרם הם דהשדין ליה שלא יביא מחרישתו בשדה חבירו לפיכך צריך לעשות כותל או להרחיק ארבע אמות והא דנקט אומרין לו גדור ולא נקט חייב לגדור נראה לר"י לפי שצריך להתרות בו ואם לא התרו בו לגדור אין חייב באחריותו ולהכי נקט נמי תרי זימני נפרצה אומר לו גדור דאף פעם שנית דנפרצה צריך להתרות בו ואם לא התרו בו לגדור אין חייב באחריותו שאין סבור להיות חייב לגדור כל שעה שנפרצה ונפרצה פעם שלישית מספקא לר"י אם צריך להתרות בו בכל פעם או שמא שני בתרי זימני ור"ת מפרש דלהכי נקט תרי זימני לאשמועינן שאם יש תוספת מאתים בין מה שהוסיף כשנפרצה ראשונה ובין מה שהוסיף כשנפרצה שניה דאין מצטרפין לאסור דקמא קמא בטלה ודוקא כשיש הפסק בינתיים אבל בעלמא כלאים נאסרין במאתים *ולא אמרינן כל פורתא כשהוא גדל מתבטל והא דאמר בפ' בתרא דע"ז (דף עג. ושם*) המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו קמא קמא בטל מפרש ר"ת בדפסיק פסוקי אבל אם מערה בלא הפסק אסור מידי דהוה אכלאים הנאסרין בתוספת מאתים לפי שגדל בלא הפסק והא דאמר בבמה אשה (שבת דף סה: ושם*) שמואל עביד לבנתיה מקוואות ביומי ניסן כו' שמא ירבו הנוטפים על הזוחלים היינו שמא ירבה בלא הפסק וכן בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף נז:) גבי בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו מותר ולא אמרינן קמא קמא בטיל לפי שגדל בלא הפסק ורבי יוחנן גופיה דקאמר בפרק בתרא דע"ז (דף עג. ושם) ראשון ראשון בטל אית ליה התם בנדרים דגידולי היתר מעלין את האיסור ור"י בן רבינו מאיר פירש בתוספתא בנדרים דבצל וכלאים וגבי נוטפין דווסתן בכך ליגדל מעט מעט לא בטיל קמא קמא כמו ביין נסך דהתם לא שייך למימר הכי אבל קשה דאמר בפ' הערל (יבמות דף פב: ושם*) נתן סאה ונטל סאה עד רובו וברובו מיהא מיפסל ולא אמר קמא קמא בטיל וי"ל דהתם במי פירות איירי דהחמירו טפי וא"ת אי במי פירות איירי היכי מדמה לה לתרומה דרבנן דמי פירות דפסולין דאורייתא כדמוכח בפרק כיסוי הדם (חולין דף פד. ושם) מדכתיב מים יתירא והילך יהיו כשרים במקוה על מקוה דאורייתא וי"ל בדוחק דאע"ג דמיפסלי מדאורייתא מקוה מחלה על מקוה כשרים להטביל בהם מחטין וצינוריות דאין צריכין ארבעים סאה מדאורייתא אלא מדרבנן ומיהו אכתי קשה מהא דמסיק רב דימי בפרק שלישי דבכורות (דף כג. ושם*) גבי הנוקה ציר מעם הארץ משיקו במים והוא טהור אי רובא מיא ניניהו סלקא להו השקה ואי רובא ציר ניניהו לא בעי השקה דמים בטלים בציר ומסיק לא שנו אלא לטבל בו פיתו אבל לקדירה לא דמצא מין את מינו וניעור אלמא התם אע"ג שהיו כבר מבוטלות חוזרות וניעור בתוך הקדירה וכל שכן דלא אמרינן קמא קמא בטיל וי"ל דהתם חומרא הוא שהחמירו גבי טומאה דאע"ג דפסיק פסוקי לא בטלה ואע"ג דבכמה דברים איסור חמור מטומאה כדאמרינן בפרק כיסוי הדם (חולין דף פו: ושם) אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר התם החמירו חכמים בטומאה יותר ואין ראיה משמעתא בתרייתא דנדה (דף עא: ושם) דמחלק גבי דם תבוסה בין פסק ללא פסק דשאני דם תבוסה דרבנן ויש להקל בו יותר ומהא דאמר בפ' כיסוי הדם (חולין דף פז. ושם*) ובפרק התערובת (זבחים דף עז: ושם*) גבי הא דתנן דם שנתערב במים אם יש (א) מראית דם בו כשר וקאמר בגמ' לא שנו אלא כשנפלו מים לתוך דם אבל דם שנתערב במים ראשון ראשון בטל התם בלא שינויא ספיר' אתי שפיר דהתם גבי דם הייט טעמא דכיון שנדחה שוב אין נראה שכן הוא הדין בכל דבר הקרב ואפילו למ"ד אין דיחוי בבעלי חיים בשחוטין יש דיחוי וכן מוכח בפרק כיסוי הדם (חולין דף פז: ושם) דטעמא משום דיחוי הוא דמסיק בתר הכי ולענין כיסוי אין בו דיחוי דאין דיחוי אלא למצות מכלל דלענין דם הוי טעמא משום דיחוי ואין להקשות מהא דאמר בפרק נוטל (שבת דף קמב·) סאה תרומה שנפלה למאה של חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת לא תעלה ולא אמרינן ראשון ראשון בטל אע"ג דנפל ע"י הפסק דהתם צריך להרים ובענין אחר אין ק' סאה שנפלה בהן מתירין ולא שייך התם ראשון ראשון בטל: נתייאש ממנה ולא גדרה. דוקא נתייאש אבל אם לא נתייאש ועוסק כל שעה לגדור אע"פ שהוסיף מאתים מותר כדתנן במס' כלאים (פ"ה מ"ו) הרואה ירק בתוך כרמו ואמר כשאגיע שם אלקטנו מותר לכשאחזור שם אלקטנו והוסיף מאתים אסור אלמא כשהוא מחזר אחר לקיטתו כל שעה אפילו הוסיף מאתים מותר וטעמא י"ל משום דכתיב לא תזרע כרמך משמע זריעה דניחא ליה: חייב באחריותו. אע"ג דהיזק שאין ניכר לא שמיה היזק נראה לר"י דהא חשיב היזק ניכר שהרי ניכר שהוא כלאים כשרואה הגפנים בשדה אבל מטמא טהרות חבירו אע"פ שרואין השרץ על הטהרות לא חשיב היזק ניכר דמי יודע אם הוכשרו אבל אין לומר הכא נמי הוי היזק שאין ניכר וקנסוהו כמו במטמא שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו דהכא ליכא למיחש כיון שבעל כרם נמי מפסיד ועוד *אי קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב: אם השבח יתר על היציאה. מפרש בירושלמי מהו השבח יתר על היציאה בר נש דיהיב לחבריה חמש מנוי למר וחמש מנוי סממנין ועשרה מנוי אגרא ואמר ליה זיל לבעיה סומקי ואזל ולבעיה אוכם ה"ל אילו לבעתיה סומקא הוה שוה עשרים וחמש מנוי השתא דלבעתיה אוכם לית הוא שוי אלא עשרים מנוי את אבדת דידך והנא לא אבדנא דידי עד כאן לשון הירושלמי בפירקא ואור"י דהכי *פי' דרבי יהודה לפי הירושלמי אם השבח שהושבח הצמר יותר על ט"ו מנים והיתר על ט"ו [א] מנים קרי שבח יתר על הוצאה והוצאה קרי עשרה מנים של שכר הצבע שמוציא הצבע וטורח ויהיה בשכרו י' מנים דהשתא אם השבח על ט"ו מנים שהם יציאה יותר מי' מנים שהם יציאה נותן לו היציאה דהיינו י' מנים ולא יתן לו יותר ואם היציאה יתירה על השבח שלא הושבח על ט"ו מנים אלא ד' או ה' יתן לו השבח מה שהושבח על ט"ו ואין נותן לו כל י' מנים שהתנה עמו דא"ל את אפסדת דידך והנא לא אפסדנא דידי ויש ליתן טעם לדברי הירושלמי למה לא יהיה כאן הדין כמו *בנוטע שלא ברשות דנעשה כאן כאילו כן התנה עמו א"כ קנסא הוא משום דשינה ממה שצוה לו ומיהו אם השבח יתר על היציאה דתנן גבי צבע כעור לא הוי פירוש כי הסיא דירושלמי כי איך יהיה השבח של צבע כעור יותר משבח של צבע גמור וגבי כשא כעור דגמרא אפשר ודאי שיהא טוב מן הנאה כגון שהנאה אין חזק כמו הכעור ע"י כך דמי הכעור יתירה על הנאה ואין לשון ירושלמי משמע כפי' ר"י שהרי משמע שבא לפרש מהו אם השבח יתר על היציאה ולדברי ר"י הוא מפרש היציאה יתירה על השבח והר"ר אלחנן פי' בע"א ולא מצאתי כתוב*: הא

עין משפט נר מצוה

סג א ב מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף ג:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אומר וכו' אם יש בו מראית דם כשר:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אם כו' ט"ו מנים קרי שבח (יתר על הוצאה) תא"מ (וכן מחקו רש"ל):

[ספ"ז דכלאים] [ד"ה כי] [ד"ה שמא]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חייב וכו' אי קנס הוא במזיד דוקא. ק"ל הא הברייתא מוקמינן כר"מ ור"מ הא סבור בדרבנן קנסו שוגג אטו מזיד וא"כ י"ל דסבר כת"ק דר"ע דמקיים כלאים לא הוי דאורייתא והאיך דמסכך גפנו י"ל במזיד דהרי תוס' לא הקדימו קושייתם אהאיך דהמסכך(למה)[אלא]בהא דנתייאש משמע אף בשבת וא"כ קשה כנ"ל והיינו מרויחים בזה קושית תוס' ד"ה מחילת כרם די"ל דמוכח דהברייתא כר"מ מדקניס גם בשוגג:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה הרי זה קידש וכו' ומאתים וכאן כו'. עיין רש"י ותוס' בחולין דף צט ע"ב ד"ה לא במאה ובשבת דף קמב ע"א בתוס' ד"ה שנפלה ודוק היטב:

כ' מהרש"ם ז"ל בקו"ה הר"י בא לפרש התיבות אם השבח יתר על היוצאה ומציין תחלה אם השבח ומפ' והיתר על ט"ו מנים קרי שבח וא"כ מציין יתר על היוצאה ומפ' והוצאה קרי וכזה א"ש לשון התוס' וא"צ למחוק תיבות יתר על יציאה שמחק מהרש"ל. העתק מחילופי גרסאות

מסורת הש"ס

לעיל נח:

[לעיל לה. לה: לקמן קב.] ב"מ עח: קיז: ע"ז ו: [וע"ש ז. בתוס' ד"ה ר"מ]

[ד"ה אמר]

[ד"ה יתיב]

[ד"ה רוזין]

כתובות פ. ב"מ קא.

עיין בהגהות הרא"ש

כפרא דודי: תנו רבנן הנותן עצים להרש לעשות מהן כסא ועשה מהן ספסל ספסל ועשה מהן כסא ר' מאיר אומר נותן לו דמי עציו רבי יהודה אומר [א]אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח ומודה רבי מאיר [ב]אם נתן עצים לחרש לעשות מהן כסא נאה ועשה מהן כסא כעור ספסל נאה ועשה ספסל כעור אם השבח יתר על היציאה נותן לו דמי היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו דמי השבח: [ג]איבעיא להו יש שבח סמנין על הצמר או אין שבח סמנין על הצמר היכי דמי אילימא דגזל סמנין ודקינהו ותרנהו וצבע בהן תיפוק ליה משום דקנינהו בשינוי לא צריכא דגזל סמנין שרויין וצבע בהו מאי יש שבח סמנין על גבי צמר דאמר ליה הב לי סמנאי דשקלתינהו או דלמא אין שבח סמנין על גבי הצמר דא"ל לית לך גבאי ולא מידי אמרי ואי אין שבח סמנין על גבי צמר מי מצי אמר ליה לית לך גבאי ולא מידי נימא ליה הב לי סמנאי דאפסדתינהו אלא להך גיסא אין שבח סמנין על גבי הצמר ובעי שלומי ליה או דלמא יש שבח סמנין על גבי צמר וא"ל הא מנחי קמך שקלינהו שקלינהו במאי שקליה בצפון צפון עבורי מיעבר השבה לא עביד [ד]אלא הב"ע כגון דגזל צמר וסמנין דחד וצבעיה להאי צמר בהנך סמנין וקא מהדר ליה ניהליה לצמר יש שבח סמנין ע"ג הצמר וקא מהדר ליה סמנין וצמר או דלמא אין שבח סמנין על גבי צמר וצמר מהדר ליה סמנין לא מהדר ליה אמרי תיפוק ליה דאייקר ליה ניהליה בדמי לא צריכא דזל ציבעא ואיבעית אימא כגון שצבע בהו קופא רבינא אמר הכא במאי עסקינן כגון דצמר דחד וסמנין דחד וקאתי קוף וצבעיה להאוא צמר בהנך סמנין יש שבח סמנין על גבי צמר דאמר ליה הב לי סמנאי דגבך נינהו או דלמא אין שבח סמנין על גבי צמר ואמר ליה לית לך גבאי כלום תא שמע *[ה]בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא חזותא מילתא היא אמר רבא *הנאה הנראה לעינים אסרה תורה דתניא °ערלים לא יאכל *אין לי אלא איסור אכילה [ו]מנין שלא יהנה ממנו ולא יצבע [בו] ולא ידליק בו את הנר תלמוד לומר °וערלתם ערלתו את פריו ערלים לא יאכל לרבות את כולם תא שמע [ז]בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק שאני התם דאמר קרא °תהיה בהויתה תהא

רבא

כפרא דודי. קינה בו את היורה כלומר בשירי לבע שנשתיירו ביורה לבעו כופרא לשון קיטוח *כמו בליתא דפרסא למכפריה בהכל שוחטין (חולין דף ח.): נותן לו דמי עליו. דקנינהו בשינוי אבל נתן עלים כו' דלא שינה ולא קני ידו על התחתונה: יש שבח כו'. כלומר חזותא מילתא היא או לאו מילתא: ותרנהו. שראן במים כדרכן: ולבע בהן. למר שלו מבעיא לן יש שבח סמנין על הלמר דחזותא מילתא היא ואמר ליה הב לי סמנאי דשקלתינהו כו' כדבעיא למימר קמן: אמרי ואי אין שבח כו' מי מלי אמר ליה לית לך גבאי ולא מידי. בתמיה נהי נמי דחזותא לאו מילתא היא לימא ליה הב לי סמנאי דאפסדתינהו: לפון. שוו"ן: וקא מהדר ליה. ללמר כשהוא לבוע מאי: יש שבח סמנים על גבי למר. דחזותא מילתא היא וקמהדר ליה למר וקמהדר ליה סמנים כלומר בהך השבה דלמר קמהדר (א): דזול ליבעא. למר לבוע הוזל בעולם ואין (ב)מגיעין שבח לדמי סמנים ואמר ליה נגזל °אני הייתי מוכר סמנים או הייתי לובע בגד ועכשיו הפסדתני דהא לא השביחו בלמר: א"נ דלבע בהו קופא. גזל קוף וסמנים ולבע את הקוף ומחזירו לו דלא אייקר ליה *ואמרי לה קופה של נגרים: כגון דלמר דחד וסמנין דחד כו'. ולאו לענין גזלן קבעי לה דאין כאן גזל: בקליפי ערלה. קליפי אגוזים או שאר פירות אבל קליפת העץ לא דאין ערלה אלא בפירות: הנראה לעינים. מראה בעלמא אע"פ שאין בו ממש כגון נר ולבע: שביעית. אסור לעשות סחורה בפירותיה וקליפי פירות קאמר ולא קליפי עלים דעלים אין שביעית חלה עליהן כדלקמן דסתם עלים להסקה ניתנו:

רביעית

הא מנחי קמך שקלינהו. ומ"מ אגרא בעי למיתב למישקל להו דכיון דאתי לידיה בעי למיעבד השבה כדאמר לעיל (דף נח.) גבי זורק מטבע לים: דזל ליבעא. ומכל מקום איירי דגזל סממנים שרויין דאי דקינהו ושרנהו קננהו בשינוי: דצבע בהו קופא. פירש בקונטרס שגזל קוף וסממנים שרויין ולבע את הקוף ותימה דאם כן אפסדיה בידים וכה"ג היזק ניכר הוא ומחייב ונראה לפרש דלבע בהו קופא כלומר בגריעות ובכיעור כעין קוף שהוא מכוער: או דלמא אין שבח של סממנין על גבי למר. תימה הרי נהנה שנמרו מעולה בדמים יותר וישלם מה שנהנה כמו אכלה *מלידי רחבה דפ"ב (דף יט:) *וירדה לגינה דהכונס (לעיל דף נה:) ובפרק אלו נערות (כתובות דף ל: ושם) אמר תחב לו חבירו משקין של אחרים בבית הבליעה דמשלם מה שנהנה ויש לחלק דהנאה דהכא אין באה ע"י מעשיו ולא ע"י מעשה בהמתו ובתחב לו חבירו אע"פ שאין זה ע"י מעשיו מכל מקום נהנה גופו אי נמי הנאה דהכא לא חשיבא הנאה שאין °אלא נוי בעלמא יותר:

מנין שלא יהנה ממנו. בפרק כל שעה (פסחים דף כב: ושם ד"ה מנין) פריך אמאי לא נפקא לן איסור הנאה מלא יאכל:

ולא יצבע בו ולא ידליק בו הנר. אע"ג דאסר שאר הנאות אצטריך לרבויי לביעה והדלקה לביעה משום דחזותא בעלמא הוא והדלקה משום שכלה האיסור בשעת הדלקה ואם תאמר והא בפרק כל שעה (שם דף כז:) שרינן עלים להדלקה למאן דאמר אין שבח עלים בפת ולא משכחי עלים דאיסורא אלא כעין כסא ושרשיפא ויש לומר דשמן הוי בעין בשעה שהוא דולק אבל עלים נעשים גחלת והשלהבת אין באה אלא מן הגחלת ואם תאמר ומ"ש דהכא מצריכין קרא להדלקה וגבי תרומה טמאה מצריכין קרא להתיר כדדרשינן שלך תהא להסיקה תחת תבשילך וי"ל משום דס"ד דנילף תרומה ממעשר הקל דאמרה תורה לא בערתי ממנו בטמא כדאמר בבמה מדליקין (שבת דף כה.) ור"ת מפרש דאיצטריך קרא הכא לאסור לביעה והדלקה שלא כדרך הנאתו כגון לביעה דתאנים ורמונים ודברים דלאו אורחייהו והדלקה איצטריך למאן שאין עומד להדלקה כלל וההוא דפרק כל שעה (פסחים דף כה:) דהוה *שייף לברתיה *בגוהרקי דערלה וקאמר מידי דרך הנאה קעבידנא התם לא הוה דרך הנאה כלל וקשה לפי' דהא בעי למפשט מהכא דחזותא מילתא היא ודחי דשאני הכא דגלי קרא משמע דלא אתא קרא למיסר שלא כדרך הנאה אלא למיסר אע"ג דליכא אלא חזותא בעלמא וא"ת אם כן תיפשוט לאידך גיסא מדאיצטריך למיסר שמע מינה דחזותא לאו מילתא היא ויש לומר דאיכא למילף מהכא דחשיב כאילו הוא בעין ותימה לרבי יהושע דגמר בערלה פרי מפרי מבכורים בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ: ושם) וסבר דאין סופגין את הארבעים על הערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים אבל היוצא משאר פירות מותר היאך יאסר ללבוע במשקין מן התורה וכל שכן במים שניסורו בהם הקליפין ויש לומר דלא איצטריך קרא אלא שלא ילבע בזיתים וענבים וביוצא מהם או בממשות של עפרורית הקליפין הנטחנין ומיהו לא ילבע דקתני בברייתא מיירי שפיר בכל עניני לביעה דערלה ומשקין בכל ענין ומדרבנן ומיהו קרא לא אתיא אלא כדפרישית אי נמי יש לומר דפרי דערלה דוקא גמר פרי מפרי דביכורים ולהכי אימעוט משקה דידהו אבל שומר לפרי דאיתרבו מאת פריו את הטפל לפריו לא אמעיט משקה דידהו וליכא למעוטי מפרי דביכורים דביכורים ליתנהו בשומר לפרי כלל ואע"ג דהוי השתא טפל חמור מן העיקר יש ליתן טעם שלא יקשה מזה על שמעתא דריש איזהו מקומן (זבחים דף מח:) אבל אין לומר דאף על גב דליכא מלקות ביוצא משאר פירות. עשה דערלתם ערלתו איכא דהא אכל מאי דכתיב וערלתם קאי לא יאכל דכתיב בתר הכי ועוד אם היה במשקה דשאר פירות דערלה איסור עשה אם כן מנא ליה שלא ילבע בו הא איצטריך לאסור המשקין בשתיה ובהנאה כשהן בעין ואין להקשות כיון דאיתרבי שומר לפרי דלא חזי לאכילה אם כן על כרחך מיתסרא ערלה בהנאה ולמאי איצטריך קרא שלא יהנה דהא איכא שומרין טובא דחזו לאכילה:

רבא

פד א ב מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף ג:

פה ג ד מיי' פ"ג מהל' גזילה ואבידה הלכה י טוש"ע ח"מ סי' שסג סעיף יא:

פו ה מיי' פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ:

פז ו מיי' שם פ"י הלכה ט סמג לאוין קמד טוש"ע י"ד סי' רצד סעיף א:

[נ"ל מתוך הרחבה]

[נ"ל ונפלה לגינה]

פח ז מיי' פ"ז מהלכות שמיטין הלכה ב:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דזול וכו' אני הייתי מוכר סמנים. לפ"ז דזול ליבעא היינו דלמר לבוע הוזל אבל הסמנים עצמן לא הוזלו ותמוה לי דלמאי נריכי לזה ולמאי ל"א בפשיטות דהוזלו סמנים ואף דגם אלו מכרן לא היה מוכרן ביוקר מ"מ כיון דאין שבח סמני' ולא מקרי השבה הוי כנאבד הגזילה דמשלם כשעת הגזילה ונ"ע. ובאמת ק"ל גם על הגמרא דלמאי לריך לאוקמא דגזל לבע וסמנים דחד לוקי כדמעיקרא דגזל סמנים שרויים ולבע למר שלו והוזל הרבה עד שהלמר עם הלבע שעליו אין עולים לדמי הלבע כשהיה בעידן הגזילה ואי יש סמנים מהדר ליה הסמנים ואומר הרי שלך לפניך ואי דמאי כשקליה יאמר בהמת החזק לך גם בלמרי ואי אין שבח סמנים לא הוי השבה על הסמנים ולריך לשלם כדמעיקרא ולע"ג: תוס' ד"ה או וכו' אלא נוי בעלמא יותר. עייך ש"ך סי' שלא סק"ב:

פסחים כב: קדושין נו: [ע"ש]

פי' מוסר זיתים קטנים מבוס רפואה. רש"ל בשם רש"י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יש שבח וכו' קמהדר סמנים כה"ד: (ב) ד"ה דזול וכו' ואין מגיע השבח:

פט א ב מיי' פ"ד מהלכות טומאת מת הלכה יד:
צ ג מיי' שם הלכה יג:
צא ד מיי' שם פ"ב הלכה יג:
צב ה מיי' פ"ז מהלכות שמיטין הלכה יג:
צג ו מיי' פ"ה שם הלכה יא:

תורה אור

רבא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא חזותא מילתא היא ורמינהי *רביעית דם שנבלעה בבית הבית טמא ואמרי לה הבית טהור ולא פליגי הא בכלים דהוו מעיקרא הא בכלים דאתו לבסוף נבלעה בכסות רואין אם מתכבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם (א) טמאה ואם לאו טהורה אמר רב כהנא מקולי רביעיות שנו כאן בדם תבוסה דרבנן: רבא רמי *תנן ממין הצובעין ספיחי סטים וקוצה יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור אלמא עצים יש בהן משום קדושת שביעית ורמינהי *עלי קנים ועלי גפנים שגיבבן בחבא על פני השדה ילקטן לאכילה יש בהן משום קדושת שביעית לעצים אין בהן משום קדושת שביעית ומשני אמר קרא (ויקרא כה) לאכלה במי שהנאתו וביעורו שוין יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן והא איכא עצים דמשחן דהנאתן וביעורן שוין אמר רבא סתם

רש"י

רביעית דם. מטמאה באהל דכתיב על כל נפשות מת לא יבא (ויקרא כא) ודם הוא הנפש וקים להו לרבנן דברביעית דם חי: נבלעה בקרקע הבית טמא. כלים שבבית דבית לא מקבל טומאה דקרקע היא: בכלים. דהוו בבית קודם שנבלעה שהיתה בעין והאהיל הבית עליה ועל הכלים ונטמאו: לבסוף. לאחר שנבלעה: אם מתכבסת הכסות ויוצא הימנה [רביעית דם]. שבתחילה נבלעה בו יותר מרביעית והכניס הכסות לבית הבית (ב) טמאה: ויוצא הימנה רביעית דם. שאם יתנו מים במדה ימצאו רביעית יותר: ואם לאו טהור. הבית שלא האהיל על רביעית שכבר חסר בהבלעו בכסות אבל הכסות טמא שתחלת נגיעה ברביעית מצומצם נטמאה וקתני מיהת ואם לאו טהור אע"ג דחזותא דרביעית איכא שהדם שנשאר בבגד שאי אפשר לסוחטו נראה לנו בבגד אלמא חזותא לאו מילתא היא: מקולי רביעיות. של דם קל כגון דם תבוסה (ג) שאינו מטמא באהל אלא מדרבנן: דם תבוסה. הרוג שיצא ממנו רביעית דם בחייו ובמותו ספק כולה בחייו ספק כולה במותו בפ' תינוקת (נדה דף עא.): ספיחי סטים וקוצה. סטים קרוג"א בלע"ז כרכום קוצה *גווד"א בלע"ז ולהכי נקט ספיחי דבשביעית ליכא אלא ספיחים: יש להן ולדמיהן שביעית. שאין עושין מהן סחורה דרחמנא אמר לאכלה ולא לסחורה ואסור לצבוע בהן דהיינו סחורה אבל מותרים הן להסיקן קודם זמן הביעור דהיינו דומיא דלאכלה: יש להן ביעור. כשמגיע זמן הביעור חייב לבערן כדכתיב ולבהמתך ולחיה וגו' (ויקרא כה) כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך שבביתך והני ספיחי עץ בעלמא נינהו: בחבא. לעשות מהן מחבוא אוצר לימות החורף: אין בהן משום קדושת שביעית. ויהנה מהן אף לאחר זמן הביעור: שהנאתן וביעורן שוה. דבר שבשעת הנאתו כלה מן העולם: יצאו עצים. שלאחר ביעורן שנעשים גחלים הוא דהוית עיקר הנאתן אבל מיני צבעים בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע נמצאו הנאתן וביעורן שוה הלכך חיילא עלייהו שביעית: והא איכא עצים דמשחן. שמאירין כנר אבוקה לנושאן בידו והנאתן וביעורן שוה תיחול עלייהו שביעית:

תוספות

רבא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה כו'. תימה דהא רבא שני לעיל שאני ערלה דכתיב קראי ומהתם לא ילפינן ואם כן מאי פריך מערלה אטומאה ונראה כספרים דגר' לעיל רבה ואי גרס רבא יש לומר דדיחוי הוא: רואין אם מתכבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם. פירש בקונטרס שאם יתנו מים במדה ימצא רביעית יותר וקשה לפי' אפילו אם לא ימצאו רביעית אמאי טהורה דאי אפשר לעולם אם לא ישתייר בבגד מן המים אלא י"ל כדאמר בתוספתא בפ' ד' דאהלות רביעית דם שנבלעה בכסות כיצד משערין אותה מביא מים במדה ומכבס בה ומביא מים אחרים ונותן לתוכן רביעית דם אם היה מראיהן שוה טמאה ואם לאו טהורה והשתא אין מזיק כלום מה שמשתייר מן המים בבגד דכשם שנשתייר מן המים כך נשתייר מן הדם שמ"מ היה הכל מעורב יחד מה שיצא ומה שנשתייר ומראה אחד הן כאילו יצא הכל וטהורה וטמאה דקתני היינו לענין אם תטמא את הבית שתנתן בו אבל כסות עצמה טמאה היא שנבלע בה רביעית דם מתחילה כדפי' בקונטרס ומיהו קשה דאין סברא שיסייע הדם שמשתייר בבגד כיון שאין יכול לצאת בכיבוס זה ומיהו אין לחוש כל כך אם תולין הדבר להחמיר ועוד מצינן לפרש שאומדין כמה נשתייר מן המים הראשונים בבגד ומביא מים אחרים כמדת הראשון רק שיחסר מהן כשיעור שנבלע מהן בבגד אבל יש תימה דמי יכול לכוין זה ועוד קשה דמאי צריך למדידת מים הראשונים בלא מדידת מים הראשונים יכול הוא לדעת אם יש רביעית דם במה שיצא ע"י כיבוס שיסחוט לתוך כלי כל מה שיצא מן הכסות וימדוד כמה יש בין מים לדם ויביא רביעית דם מעלמא ויוסיף עליו מים עד שיהא בין מים ובין דם כשיעור מים ודם שיצאו מן הכסות ואם מראיהן שוה טמאה ונראה לפרש דלא נקט מים במדה אלא משום שאם ימצאו יותר מן המדה שנתנו רביעית שלא יצטרכו להביא מים אחרים דודאי יצא מן הכסות רביעית דם אבל אם אין רביעית דם יותר אז יביא רביעית דם ומוסיף עליו מים עד שיהא בין מים ודם כמדת הראשונה אחר שתכבס בה הכסות ואם מראיהן שוה טמאה ואם לאו טהורה ומיהו קשה דהא קתני בתוספתא ברישא ומביא מים אחרים ואחר כך קתני ונותן לתוכו רביעית דם: ואם לאו טהורה. אע"פ שעל ידי הדחק היה יוצא מהן רביעית דם כגון על ידי היסק התנור או על ידי צפון כיון דבכתם כיבוס אין יכול לצאת רביעית דם טהורה לר"ל משום דדם תבוסה דרבנן ולר' יוחנן משום שאין דרך להקפיד עליה כשאין יכול לצאת בכיבוס סתם כך נ"ל במסכת נדה בפרק האשה (דף סב: ושם*) מתוך הסוגיא ואין צריך להביאה כאן: [ד"ה אם] מקולי רביעיות שנו כאן. כך סוגיא מסיק רב כהנא בנדה אליבא דר"ל וה"כ דוקא לר"ל צריך האי שינויא דלר' יוחנן לא קשה מידי מערלה אטומאה דלדידיה בקפידא תליא מילתא ומ"מ צבעו בקליפי ערלה ידלק דלא שייך להתירו מטעם דאין מקפיד דנהנה הוא בצבע וניחא ליה: ספיחי סטים וקוצה. מה שפי' בקונטרס כאן משום דבשביעית אין זורעין ואין בה אלא ספיחים אין מיושב היא טעמא אלא הכא אבל גבי מעשר ופאה דקאמר כל שהוא אוכל ונשמר כו' אוכל למעוטי ספיחי סטים וקוצה אין מיושב למה נקט ספיחים ע"כ נראה כמו שפי' בפסחים (דף נא: ושם*) דלהכי נקט ספיחים לפי שאין דרך ללקטן בשנה שנזרעים אלא לבסוף ד' או ה' שנים שהשרשים מתפשטים בארץ ומשביחין ושורש שלהן עיקר: ד"ה כל ממין הצובעין. רישא דמתניתין הכי איתא במס' שביעית (פ"ז מ"א) כלל גדול אמרו כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין כו': ולדמיהן ביעור. כגון שלקט מתחילה לאכילה דיכול למוכרן ויש לשניהם ביעור להן ולדמיהן דפרי עצמו לעולם אסור כדנפקא לן מקודש תהיה לכם (בע"ז דף נד:): שהנאתן אחר ביעורן. כשנעשית גחלת אע"ג דזימנין הנאתן וביעורן שוה כגון להתחמם כנגדו או לבשל מ"מ עיקרו לא קיימא להכי אלא לאחר שנעשית גחלת כגון להסיק תנור לאפות אבל צבע הנאתן וביעורן שוה דהנאתן כשלובשן ואז הוא כלה ומתבער הצבע מיום אל יום ובקונטרס פי' דבשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע ואין נראה דהא אמרן דלענין שביעית חזותא מילתא היא ולא הוי ביעורו בקליטת הצבע: והאיכא עצים דמשחן. לפי' הקונטרס דפי' עצים שמאירים בהן כמו נר נ"ל הא דמתרץ עצים להסקה ניתנו כלומר אף עצים דמשחן דאין לפרש סתם שאר עצים להסקה ניתנו והנך דמשחן בטלים לגבייהו דהא בסוכה (דף מ. ושם*) משמע דלולב נוהג בו שביעית משום דהנאתו וביעורו שוה שראוי לכבד בו הבית ולא אמר דבטל לגבי שאר עצים וה"נ עצים [ד"ה יצאו] דמשחן אלא נ"ל דסתם עצים דמשחן נמי להסקה הן עומדין ולא דמי ללולב דסתמו עומד לכבד בו את הבית ור"ח פירש והא איכא עצים דמשחן שמחממין בו כגון במדורה שעשויה להתחמם דהנאתן וביעורן שוה דבשעת ביעורן מתחמם כנגדן פי' משחן כמו תמרי משחן כתובות (דף י:) וכן טלולה *או שחונה ביומא (דף נג:) ומשני רבא סתם עצים להסקה ניתנו פי' להסקת תנור ניתנו דהוי הנאתן אחר ביעורן הלכך אפילו להתחמם מותר דלא חל עליהם שם שביעית ואע"ג דחשיב הכא עצים דמשחן הנאתן וביעורן שוה מ"מ לענין עצי איסור לא היו אוסרין רבנן אפילו להתחמם כנגדן או להאיר בהן אלא דוקא בשרשיפא כדדרשינן בפרק כל שעה (פסחים דף כז: ושם*) דהנאה מיהא איכא מתחלת עד לאחר שמתחיל האיסור להיות כלה הלכך לא אסרי רבנן אלא בשרשיפא אבל הנאתו וביעורו שוה קרינן ביה דעדיין האיסור קיים כשנהנה ממנו וא"ת בפ"ק דנדה (דף ח. ושם*) דקאמר אי קטפא פירא הוי אית ביה שביעית ואי לאו פירי הוי לית ביה שביעית ואמאי אי הנאתו וביעורו שוה הלא אפילו לא הוי פירא יהא אסור בשביעית ואי אין הנאה וביעורו שוה אפילו הוי פירא יהא מותר ותו אמאי קמפלגי בין קטפא דפירא לקטפא דגווזא ונראה ודאי קטפא הוי הנאתו וביעורו שוה ואפילו הכי אי לא הוי פירא בטיל לגבי עץ והרי הוא כאילו הוא בתוך העצין ולא יצא לחוץ אבל אי הוי פירא חשיב באפי נפשיה ולא בטיל לגבי עץ ואית ביה קדושת שביעית:

ה"ג

הגהות הב"ח
(א) גמ' ויוצא ממנה רביעית דם טמא ואם לאו טהור כנ"ל: (ב) רש"י ד"ה אם וכו' הבית טמא: (ג) ד"ה מקולי כו' כגון דם תבוסה דקי"ל שאינו כנ"ל:

מסורת הש"ס: נדה סב: אהלות פ"ג מ"ב | שביעית פ"ז מ"א | סוכה מ. | הוא אחד ממיני צבעים. רש"י בכתב פרמב"ם | [ד"ה מכלן] | [ד"ה מאן] | נ"ל אם

*סתם עצים להסקה הן עומדין אמר רב כהנא ועצים להסקה תנאי היא דתניא *[א]אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכבוסה ור׳ יוסי אומר נותנין פירות שביעית לתוך המשרה ולתוך הכבוסה מאי טעמא דרבנן אמר קרא °לאכלה ולא למשרה לאכלה ולא לכבוסה ורבי יוסי אומר אמר קרא לכם *לכל צרכיכם ורבנן נמי הכתיב לכם לכם דומיא דלאכלה במי שהנאתו וביעורו שוין °יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן ור״י נמי הכתיב לאכלה אמר לך ההוא מיבעי ליה לכדתניא דתניא לאכלה ולא למלוגמא אתה אומר לאכלה ולא למלוגמא או אינו אלא לאכלה ולא לכבוסה כשהוא אומר לכם הרי כבוסה אמור הא מה אני מקיים לאכלה לאכלה ולא למלוגמא ומה ראית לרבות הכבוסה ולהוציא את המלוגמא מרבה אני את הכבוסה ששוה בכל אדם ומוציא אני את המלוגמא שאינו שוה בכל אדם כמאן אזלא הא דתניא [ב]לאכלה ולא למלוגמא לאכלה ולא לזילוף לאכלה ולא לעשות ממנה אפיקטויזין כמאן כר׳ יוסי דאי כרבנן [ג]איכא נמי משרה וכבוסה: רבי יהודה אומר אם השבח כו׳:(סימן סבן) *יתיב רב יוסף אחורי דרבי אבא קמיה דרב הונא ויתיב רב הונא וקאמר הלכה כרבי יהושע בן קרחה והלכה כרבי יהודה *אהדרינהו רב יוסף לאפיה אמר בשלמא רבי יהושע בן קרחה אצטריך סלקא דעתך אמינא *יחיד ורבים הלכה כרבים קמ״ל הלכה כיחיד ר׳ יהושע בן קרחה מאי היא דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר [ד]מלוה בשטר אין נפרעין מהן מלוה על פה נפרעין מהן מפני שהוא כמציל מידם אלא הלכה כר׳ יהודה למה לי מחלוקת ואחר כך סתם היא *ומחלוקת ואח״כ סתם הלכה כסתם מחלוקת בבבא קמא *לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו רבי יהודה אומר אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח וסתם בבבא מציעא דתנן *כל המשנה ידו על התחתונה [ה]וכל החוזר בו ידו על התחתונה ורב הונא אצטריך סלקא דעתך אמינא אין סדר למשנה וסתם ואחר כך מחלוקת היא [ו]ורב יוסף אי הכי כל מחלוקת ואח״כ סתמא נימא אין סדר למשנה וסתם ואח״כ מחלוקת היא ורב הונא כי לא אמרינן אין סדר למשנה בחדא מסכתא אבל בתרי מסכתות אמרינן ורב יוסף כולה נזיקין חדא מסכתא היא ואיבעית אימא משום דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה: תנו רבנן הנותן מעות לשלוחו ליקח

רש״י

סתם עצים להסקה ניתנו. ולא להאיר הלכך עצים ניהו ומעיקרא לא חל עלייהו שביעית אבל ספיחי סטים סתמן לצביעה הלכך חל עלייהו קדושה ואסירי לאחר הביעור אף להיסק ועצי קנים וגפנים יש שאוכלין אותן ויש שמסיקין אותן הלכך בתר מחשבת לקיטה אזלינן: תנאי היא. איכא למאן דאמר סתם עצים להסקה ניתנו ולא חיילא שביעית אפילו אעצים דמשחן ואיכא למאן דלית ליה ואעצים דמשחן מיהא חיילא: לתוך המשרה. אין שורין פשתן ביין של שביעית וכן אין מכבסין בגדים דהוי סחורה: מי שהנאתו וביעורו שוה. הנאה שהיא בשעה שהוא כלה מן העולם אתה יכול ליהנות מפירות שביעית קודם זמן הביעור: [ז]יצאו משרה וכבוסה. שמשעה שמטילין פשתן או בגד ביין נתקלקל ונבער והנאתו אינו אלא עד שלשה ימים וד׳ עד שיהא הפשתן שרוי וכן הבגד והיינו תנאי דרבנן סברי סתם פירות לאכילה וחיילא עלייהו קדושת שביעית כדאמרן לעיל דכל דבר שהנאתו וביעורו שוה חיילא הלכך אפילו לקטן למשרה וכבישה לא מהניא מחשבה לאפקועי איסורן למיהוי כעצי קנים שלקטן לעצים דמשתרו דהתם סתמייהו להכי ולהכי אבל פירות סתמן לאכילה ומשעת יצירתן חייל קדושתן ותו לא מהני מחשבה לאפקועי ואסורין למשרה וכביסה דאין נהגין בקדושת שביעית אלא הנאה הדומה לאכילה וגבי עצים נמי סתם עצים להסקה ניתנו ולא חיילא אפילו אעצים דמשחן ור׳ יוסי סבר לא אמרינן סתם פירות לאכילה ניתנו ומהניא בהו מחשבה כעצי קנים וגפנים דהיכא דליקטן למשרה הוי דבר שהנאתו אחר ביעורו ולא חל עלייהו שביעית כך מלאתי ויש לשונות אחרים וזו שמעתי והגון: למלוגמא. אלנפשט״ר: אינה שוה בכל אדם. אינה צריכה אלא לחולים: לזלף. שמזלפין יין בבית והאי נמי אין שוה בכל אדם שא״ל זילוף אלא אדם מעונג ומעודן: אפיקטויזין. ושי״ע להקיא: איכא נמי משרה וכביסה. והכא לא נקט אלא דבר שאין שוה בכל אדם: מלוה בשטר אין נפרעין מהן. לפני אידיהן מפני שמחה היא לו ואזיל ומודה לעכו״ם ביום חגם ורבנן סברי אסור לפורען וליפרע מהן כלל: ואיבעית אימא. הך סתמא ודאי עיקר הוא דקתני לה התם בב״מ (עו:) גבי הלכתא פסיקתא דהא לא שייכא התם ולא תני אלא משום פיסוק הלכה שפסקה התנא עם כל החוזר בו שלא נחלק אדם עליהן:

תוספות

ה״ג בקונטרס במס׳ סוכה (דף מ. ושם*) אמר רב כהנא ועצים להסקה תנאי היא כו׳ וכן עיקר פי׳ כל עצים בשביעית הויא פלוגתא דתנאי אי אית בהו קדושת שביעית דכיון דטעמא דשריגא להו היינו משום דהנאתן אחר ביעורן אם כן לרבי יוסי דלית ליה דרשה דהנאתו וביעורו שוה לענין פירות שביעית ה״נ לא דריש לה לענין דלא לחול קדושת שביעית ואם תאמר לר׳ יוסי היאך מותרין עצים בארץ ישראל להסיק בהן תנור והלא יש בהן איסור שביעית לאחר הביעור וי״ל דבטלי בשאר עצים דשאר שנים ועוד י״ל לפי גירסת הספרים ועצים דהסקה תנאי היא פירוש עצים שיש בהם קדושת שביעית כגון לולב דהנאתו וביעורו שוה דסתמיה קאי לכבד בו את הבית אם מותר להסיקו דהוי הנאה לאחר ביעורו או לא דתניא אין מוכרין פירות שביעית כו׳ הרי לרבנן אסור להסיקו מידי דהוי אמשרה וכביסה ולר׳ יוסי מותר אבל שאר עצים לדברי הכל אין בהן קדושת שביעית אבל הטעם אין מיושב דכי היכי דר׳ יוסי דריש לכם לכל צרכיכם אפירות שביעית ולא בעי לכם דומיא דלאכלה הכי נמי לענין לחול קדושת שביעית על כל דבר שהוא לכם דמ״מ דהא כוליה חד קרא הוא והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו׳: **אין** סדר למשנה. דפעמים היה שונה שלא על הסדר ושמא תחילה שנה ב״מ ואחר כך ב״ק אבל ודאי אח״כ סדרן רבי על הסדר כדדייק בריש (פרק) שבועות (דף ב:) מכדי תנא ממכות קסליק כו׳*: **גבי** הלכתא פסיקתא. תימה אמאי קרי לה הלכתא פסיקתא להסיא דכל החוזר בו ידו על התחתונה הא בפרק האומנין (ב״מ דף עז:) מוקמינן לה כיחידאה כרבי דוסא ורבנן פליגי עליה ומוכח התם דרב לא סבר לה כרבי דוסא בההוא דכל החוזר בו וי״ל דהכא סבר כאיבעית אימא דהתם דאמר כל החוזר בו ידו על התחתונה לאתויי כדקתני וי״מ דקתני לה בלשון הלכתא פסיקתא דליסנא דכל החוזר וכל המשנה משמע לפסוק הלכתא*: **הנותן** מעות לשלוחו. נראה דמיירי שנותן למחצית שכר אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע מכאן יש להביא ראיה אם אדם נותן מעות לחבירו למחצית שכר ואמר ע״מ שלא תלוה אלא על משכונות של כסף וזהב ותשמרם בקרקע ואם תשנה יהא ברשותך לחייב בכל דבר ואם פחתו פחתו לך שאין זה רבית דהא הכא אם שינה מדעתו אמר אם פחתו פחתו לו אפ״ה אם הותירו הותירו לאמצע ולא הוי רבית כיון דאם לא היה משנה דעתו לא היו כולן ברשותו אלא השכר וההפסד לאמצע כדין פלגא מלוה ופלגא פקדון:

הא

מסורת הש״ס

[נדה נג. סוכה מ. נדרים סב:] סוכה מ. | מכות יג. [וש״נ] עיין כרש״י במס׳ סוכה שכתב פי׳ אחר | ע״ז ו: | [סוכה יא.] | [ברכות ט וש״נ] | [יבמות מב:] | לעיל ק: [וש״נ] | ב״מ עו. [ע״ז ז.]

עין משפט נר מצוה

[ד״ה ועצים]

צד א ב ג מיי׳ פ״ה מהל׳ שמיטין הלכה י׳:

צה ד מיי׳ פ״ט מהלכות ע״ז הלכה א סמג לאוין מה טוש״ע י״ד סי׳ קמח סעיף א:

צו ה מיי׳ פ״ח מהלכות מכירה הלכה ב סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ קנ סעי׳ י יא:

[ועי״ע תוס׳ ריש ב״מ וריש ב״ב]

[ועי׳ תוס׳ מנחות סו. ד״ה זכר]

גליון הש״ס

גמ׳ יצאו משרה וכבוסה. עיין בכורות דף יב ע״ב תוס׳ ד״ה ודאי:

ליקח לו חטין ולקח מהם שעורין שעורין ולקח מהם הטין תניא חדא אם פתחו פתחו לו ואם הותירו הותירו לו ותני חדא "אם פתחו פתחו לו ואם הותירו הותירו לאמצע אמר רבי יוחנן לא קשיא הא ר"מ והא רבי יהודה הא ר"מ דאמר שינוי קונה והא רבי יהודה דאמר שינוי אינו קונה מתקיף לה ר' אלעזר ממאי דלמא עד כאן לא קאמר ר"מ אלא במידי דחזי ליה לגופיה אבל לסחורה לא אמר אלא א"ר אלעזר הא והא ר' מאיר ולא קשיא כאן לאכילה כאן לסחורה °*מחכו עלה במערבא לר' יוחנן אליבא דר' יהודה וכי מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל מעות מתקיף לה רב שמואל בר ססרטי אי הכי אפילו הטין וחטין נמי לא אמר רבי אבהו שאני חטין וחטין דשליחותיה קא עביד וכי בעל הבית דמי תדע דתנן *"אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקחן לשמן ואמאי לימא הכא נמי מי הודיעו לצבע שיקנה צבעו לאשה אלא לאו משום דאמרינן [דשליחותיה קא עביד וכיד אשתו דמי הכא נמי] שליחותיה קא עביד וכיד בעה"ב דמי א"ר אבא °לא כל המקדיש נכסיו אין דעתו על כסות אשתו ובניו מתקיף לה רבי זירא וכי דעתו של אדם על תפיליו *ותנן "המקדיש נכסיו מעלין לו תפילין א"ל אביי אין דעתו של אדם על תפילין המקדיש נכסיו סבר *מצוה קא עבידנא ואין דעתו של אדם על כסות אשתו ובניו משום איבה מתקיף לה רב אושעיא והלא חייבי ערכין שנו כאן *ותנן "חייבי ערכין ממשכנין אותן וכי דעתו של אדם על עצמו למשכנו אלא אמר רבי אבא כל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה להן כסות אשתו ובניו מעיקרא תנו רבנן הלוקח שדה בשם חבירו אין כופין אותו למכור ואם אמר לו על מנת כופין אותו למכור מאי קאמר אמר רב ששת ה"ק הלוקח שדה מחבירו בשם ריש גלותא אין כופין אותו ריש גלותא למכור ואם אמר על מנת כופין את ריש גלותא למכור אמר מר הלוקח שדה בשם ריש גלותא אין כופין אותו ריש גלותא למכור מכלל דמקנא קניא ליה לימא פליגא דבני מערבא דאמרי וכי מי הודיעו לבעל הטין שיקנה חטין לבעל הבית אי משום הא לא קשיא כגון דאודעיה לבעל שדה ואודעינהו לסהדי אלא אימא סיפא על מנת כופין אותו ריש גלותא למכור אמאי ולימא ריש גלותא לא יקרייכו בעינא ולא זילותייכו בעינא אלא אמר אביי "ה"ק הלוקח שדה בשם חבירו (ריש גלותא) אין

ליקח בהן חטין. למחלית שכר: [הא ר"מ]. קמייתא ר"מ [דאמר] שינוי קונה בתרייתא ר' יהודה [דאמר] שינוי אינו קונה ומיהו אם פתחו פתחו לו דלאו לעוותיה שדריה: לגופיה. למר ללבוש ופספל להשתמש: אבל לסחורה. בכל מידי דאיכא רווחא ניחא ליה וכי הותירו לאו שינוי הוא: מי הודיעו. למוכר החטין שלצורך בעל המעות הן שיקנה לו דקתני הותירו לאמצע בשלמא לר' אלעזר אליבא דר"מ דאמר בכל דהו ניחא ליה לאו משנה הוא ושליחותיה דבעל הבית קעביד וקני בעל מעות מחצית השכר אלא לר' יוחנן דאמר משנה הוא ולא הוי שליחות ומיהו שינוי לא קני קשיא דממאן קבעי למקני הא לא קנינהו בעל מעות מעולם: אין לו. לגזבר לא בכסות אשתו למשכנו בשביל הערך וכן לגבי מקדיש לא הוו בכלל נכסים להקדישו: לשמן. דאשתו ובניו: חדשים. רבותא נקט: מעלין לו תפילין. ולוה המעות ויתן בשבילם להקדש: מעלין. שמין: אמר ליה אביי אין. ודאי דעתו של אדם על תפילין להקדישן דכבר האי נמי מצוה קעבידנא דיהיבנא להקדש: והלא חייבי ערכין שנו כאן. דקתני המעריך את עצמו: ממשכנין. בעל כרחו אלמא לאו משום דעתו הוא: הלוקח שדה מחבירו בשם ריש גלותא. שאמר לו למוכר לצורך ריש גלותא אני לוקחה ונתכוון להטיל אימה שלא יבאו עליה עסיקין וכתב המוכר שטר המכירה בשם ריש גלותא: אין כופין ריש גלותא. לחזור ולכתוב שטר מכירה שהוא מכרה ללוקח ואם אומר לו לוקח למוכר על מנת שיכתוב לי ריש גלותא בשמו לשמי שטר אחר כופין ריש גלותא למכור: לא יקרייכו. שעשיתם אותי ראש להטיל אימה: ולא זילותייכו. שאתם באים לעשות אותי למוכר שדות: הכי קאמר הלוקח שדה בשם חבירו ריש גלותא אין

הא רבי יהודה דאמר שינוי אין קונה. הלכך אם הותירו לאמצע שכך נותן לו למחלית שכר ואם פתחו פתחו לו דמצי אמר ליה לא היה לך לשנות מדעתי ואת הוא דפשעת: **מי** הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל מעות. אם נפרש דמהאי טעמא אין קונה אותו המשלח אבל לוקח דהיינו שליח קנה להו איכא למפרך נמי לר' אלעזר אמאי לא אוקי נמי הא והא כרבי יהודה כאן לאכילה כאן לסחורה ההיא דקתני אם פתחו פתחו לו ואם הותירו הותירו לו היינו לאכילה דקפיד ולא שליחותיה קעביד הלכך לא קני להו לבעל המעות כלל משום טעמא דמי הודיעו לבעל חטין וההיא דקתני אם הותירו הותירו לאמצע לסחורה דלא קפיד ושליחותיה קעביד הלכך קני להו בעל המעות ואם הותירו הותירו לאמצע ומיהו אם פתחו פתחו לו דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ומיהו אין קושיא כ"כ לר"א כמו לר' יוחנן הלכך לא פריך אלא לר' יוחנן ואם נפרש מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל מעות הרי בעל מעות לא קנה ושליח נמי לא קנה שלא נתכוון לקנות לעצמו וחוזר המקח כמו מקח טעות אז ליכא למפרך לר' אלעזר דלא מצי לאוקמי תרוייהו כרבי יהודה דכיון דשינוי לא קני לרבי יהודה אם כן אמאי אם פתחו פתחו לו אפילו לאכילה הא כיון דקמקפיד ולא שליחותיה קעביד ואיכא למימר מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל מעות אם כן חוזר המקח ואם כן אמאי אם פתחו פתחו לו ואם הותירו הותירו לו דמשמע שקונה אותו השליח:

שאני חטין וחטין דשליחותיה קעביד תדע דתנן כו'. תימה אמאי איצטריך לאתויי מהא דתנן והלא מגופא דברייתא משמע הכי דדוקא נקט ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורים הא חטין וחטין משמע דפשיטא דאם הותירו הותירו לאמצע וה"נ משמע דתירוצא דרבי אלעזר דמתרץ כאן לסחורה משמע משום דלסחורה לא קפיד והוי כחטין וחטין והותירו הותירו לאמצע וי"ל דברייתא מצינן לאוקמי כגון שהודיעו שהוא קונה לבעל המעות והא דפריך מי הודיעו בעי למימר דמסתמא מיירי הברייתא בכל ענין אפילו לא הודיעו ואהא פריך רב שמואל אי הכי אפילו חטין וחטין נמי אי מיירי שלא הודיעו אלא ע"כ מיירי כשהודיעו ומשני שאני חטין וחטין דשליחותיה קעביד דתנן כו' והשתא ודאי צריך להביא מהא דתנן דמגופא דברייתא ליכא למשמע מידי דאיכא לאוקמי כשהודיעו וה"ת מאי מוכח טפי מהא דתנן הא איכא לאוקמא נמי כשהודיעו לצבע דהאי נמי דאשתו היא ונראה דלא דמי דלעיל ודאי איכא למימר הוא מודיע כדי שיקנה לבעל המעות אבל הכא למה יש להודיעו הלא דעתו ליתן לאחר כך ומן ההקדש לא מסיק אדעתיה: **מי** הודיעו לצבע שיקנה צבע לאשה. תימה מאי פריך תינח אם יש שבח סממנין על גבי צמר אבל אם אין שבח סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע מקנה צבעו לאשה וי"ל דהכי פריך כיון דאין הצבע מקנה צבעו לאשה ויכול הצבע לתבוע שבח מן האשה דאע"ג דאין שבח סממנים ע"ג הצמר מ"מ היא נהנית ממעשה ידיו וצריכה ליתן לו שכר וכיון דיכול ליקח שכר מאשה א"כ מעות שקיבל מבעל האשה הן הקדש דאינן שכירות כיון שהאשה חייבת שכירות ולפי מה שפירשתי לעיל דכיון דלא הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל המעות חוזר המקח ע"כ לא פריך הכא אלא ממעות שקיבל הצבע שיהיו הקדש אפילו אם יש שבח סממנין על גבי הצמר לא קנתה האשה והבעל נמי לא קנה וחוזר הצבע לצבע בכ"מ שהוא ואין לו להקדש בצבע כלום אלא המעות שקיבל הצבע כיון שחוזרין לבעל יהו הקדש והצבע יחזור ויתבע השכירות מן האשה ואמאי קתני אין לו לבעל בכסות אשתו משמע שבחנם בא לה: **אין** דעתו של אדם על כסות אשתו. הלכך אין דעתו להקדיש אותן מעות שנתן לצבע שלא יחזור ויתבע מן האשה ולפי האי טעמא הוה ליה למפרך תינח הקדש דתלוי בדעתו וכיון שאין רוצה להקדיש לא הוי הקדש אלא ערכין כיון שהעריך עצמו מה מועיל שאין דעתו עליהם מ"מ בע"כ נערך מכל מה שיש לו אלא משום דאית ליה פירכא אחריתי לא חש למפרך:
כגון

צז א מיי' פ"ח מהלכות שלוחין הלכה ה ופ"ב הלכה ב סמג עשין קעד טוש"ע ח"מ סי' קפג סעיף ה וסי' קעו סעיף יא וע"ש:
צח ב מיי' פ"ג מהל' ערכין הלכה יד סמג עשין קלא:
צט ג מיי' שם פ"ו הלכה ג סמג עשין קלב:
ק ד מיי' שם פ"ג הלכה יד:
קא ה מיי' פ"ב מהלכות שלוחין הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפד סעי' ב:

[סנהדרין יז: וש"נ]
כתובות נד. ערכין כד
ב"ב קנא. ערכין כג:
[ערכין כד.]
שם כא. לעיל מ.
נרא"ש אינו

גליון הש"ס
גמ' מחכו עלה במערבא. ב"מ דף לח ע"ב שבועות דף כו ע"א: שם לא כל המקדיש. עי' נדרים דף מג ע"ב:

אין כופין את המוכר למכור זימנא אחריתי ואם אמר לו על מנת כופין את המוכר למכור אמר מר הלוקח שדה בשם חבירו אין כופין את המוכר למכור זימנא אחריתי פשיטא מהו דתימא מצי א"ל מידע ידעת דאנא לנפשאי שקילנא ופנחיא בעלמא הוא דקבעינא וזוזי בבדי לא שרינא אלא אדעתא דכתב ליה שטרא אחרינא קא משמע לן דאמר ליה עניינא עבדי לך בהדי ההוא דזבנת ליה בשמיה ויכתוב לך שטרא אחרינא ואם אמר לו על מנת כופין את המוכר למכור פשיטא *לא צריכא דאמר להו לסהדי קמיה דידיה חזו דשטרא אחרינא קא בעינא מהו דתימא מצי א"ל אמינא שטרא מהיאך דקא שקלת בשמיה קאמרת קא משמע לן דאמר ליה להכי טרחי ואמרי להו לעדים קמך דמינך הוא דקא בעינא רב כהנא יהב זוזא אכיתנא לסוף אייקר כיתנא זבניה מרוותיה דכיתנא אתא לקמיה דרב א"ל מה אעביד איזיל אישקיל זוזאי א"ל אי כי קא זבני אמרי האי כיתנא דכהנא הוא זיל שקול ואי לא לא תשקול כמאן כבני מערבא דאמרי מי הודיעו לבעל חטין שיקנה הטין לבעל מעות אטו מי יהיב רב כהנא ארבע ושקיל תמני כיתנא ממילא הוא דאייקר מיגזל גזלוה ותנן *כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה אמרי התם אמנה הואי ולא משביה רב כהנא לכיתנא ורב לטעמיה *דאמר רב [ג]עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים:

מתני' *[ד]הגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו (א) למדי [ו]לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו [ז]אבל נותן לשליח בית דין [ח]ואם מת יחזיר ליורשיו [ט]נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש *מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש מחל לו על זה ועל זה *חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן [י]אינו צריך לילך אחריו [ט]נתן לו את החומש ולא נתן לו את הקרן מחל לו על החומש ולא מחל לו על הקרן מחל לו על זה ועל זה חוץ משוה פרוטה בקרן [י]צריך לילך אחריו *נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש הרי

רש"י

אין כופין את המוכר. לחזור ולכתוב שטר מכירה אחר ללוקח שהיה לו להתנות ולהודיעו כתוב שטרי בשם ריש גלותא שאם יבאו עסיקין אראה להם שהוא של ריש גלותא וכתוב לי שטר אחר בשמי שלא יבאו היום או למחר יורשי ראש גולה לתובעה ממני: ופנחיא בעלמא הוא דבעינא. כלומר להגלה נתכוונתי פנחיא לשון חוזק וחבירו בהאשה [שלום] ביבמות (דף קטו:) לפנחיא שבקיה גבי מגא כלי וכתוב עליו קו"ף קרבן מ"ם מעשר תי"ו תרומה: עניינא. תנאי: דאמר להו לוקח לסהדי קמי מוכר חזו כו'. ובהדי מוכר גופיה לא אתני: אמינא שטרא אחרינא מהיאך כו'. אני הייתי סובר שאתה אומר לעדים בעינא דנכתוב לי שטרא אחרינא ריש גלותא: זבניה מרוותא דכיתנא. על מנת ליתן דמיהן שהן לוקחין לרב כהנא: לא תשקול. משום רבית: כמאן כבני מערבא. בתמיה כלומר דאמרינן מי הודיען ללוקחין שיקנו מעותיהן לרב כהנא לפיכך לא זכה בהן: אטו. מאי איכפת לן בהקנאתן וכי רב כהנא עתיד ליטול מעות היה ויטול רבית שנתן לו ד' ויטול ח' והלא פשתנו היה נוטל וכל מקום שהיה שם שלו היה ואלו שמכרוהו גזלוהו מיניה ומשלמים כל דמיו ביוקר כשעת הגזילה ובשעת הגזילה כבר הוקר: אמנה הואי. שנתן להם מעות באמנה ולא היה להם פשתן כשקבלו דמים והתנו עמו כשער הזול ליתן לו כל השנה בשער זה דתנן ב"מ (דף עב:) יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה: ורב. דאסר ליה למשקל זוזי: לטעמיה דא"ר. באיזהו נשך (ב"מ סג.) עושין אמנה ליתן מעות על השער של זול של עכשיו: בפירות. לקבל פירות בשער היוקר: ואין עושין אמנה בדמים. כשבא לשער היוקר לקבל פירותיו אסור ליתן לו מוכר דמים של עכשיו דמיחזי כרבית דיהיב ליה תרתי סלעים ושקיל ארבע:

מתני' ונשבע לו. על שקר והודה: יוליכנו אחריו אפילו למדי. דאין לו כפרה עד שיחזיר לנגזל עצמו דכתיב לאשר הוא לו וגו' (ויקרא ה) וגבי נשבע לשקר כתיב: לא יתן לא לבנו. של נגזל להוליכו לנגזל שאם יאנסוהו חייב להחזיר דלא הוי השבה עד דמטי לידיה כדאמרן: לשליח ב"ד. תקנתא הוא דעבוד רבנן מפני תקנת השבים שלא נחייב לזה להוליך מנה בהוצאת הדרך: ואם מת. נגזל יחזיר גזלן ליורשיו דנגזל: ולא נתן לו את החומש. או שמחל לו נגזל על הקרן לאחר שהודה לו ולא מחל לו על החומש. או שמחל לו על זה ועל זה כו': נתן לו את הקרן. לאחר שנשבע והודה ונתחייב קרן וחומש נשבע לו שבועה שניה על החומש שנתנו לו והודה: הרי

תוספות

*כגון דאודעינהו לדידיה ואודעינהו נמי לסהדי. תימה אם כן אמאי צריך לדחוק את ריש גלותא שיכתוב לו שטר יכתבו לו עדים כיון שיודעין שהוא קונה לעצמו וי"ל כגון דלא בעו עדים למיכתב ליה שטרא אחרינא:

יהב זוזי אכיתנא. השתא ס"ד דאיירי דמשך נמי ופקדון בעלמא הוא דהוי גביה: **כמאן** כבני מערבא דאמרי מי הודיעו לבעל חטין כו'. כלומר ומשום הכי אי לאו דאודעיה ללוקח כי קמזבין דהאי כיתנא דכהנא הוא נמצא דכהנא לא קני להנהו מעות דאינהו לאו אדעתא דהכי יהבו ליה מעותיו ואי שקיל כהנא מידי דמרווחייהו ה"ל כאילו מדידהו יהבו ליה ומחזי כרבית:

התם אמנה הוא. פי' בקונטרס שנתן להם המעות באמנה ולא היה להם פשתן כשקבלו המעות וקשה דאם כן היכי מסיק רב לטעמיה והא בכה"ג אפילו רבי ינאי מודה דאסור לקבל המעות כיון שלא היה לו פירות באותה שעה שהוא פוסק עמו דהא דאמר ר' ינאי מה לי הן מה לי דמיהן הייט דוקא כשיש לו פירות באותה שעה שהוא פוסק עמו ורב אפילו בכה"ג אוסר לקבל מעות אלא פירות דוקא דהא בפרק איזהו נשך (ב"מ דף סג. ושם*) מייתי דרבי ינאי אברייתא דרבי אושעיא דהיה נושה בחבירו מנה והלך על גורנו ואמר לו תן לי מעות שאני רוצה ליקח בהן חטין אמר ליה חטין יש לי כו' עד וכולן יש לו מותר אין לו אסור וקאמר התם ש"מ איתא לר' ינאי דאמר מה לי הן מה לי דמיהן משמע דר' ינאי דוקא כי יש לו מותר ובכה"ג פליג רב ומיהו יש ליישב פי' הקונטרס דהתם דוקא דאיירי בהלואה לא שרי רבי ינאי אלא כשיש לו פירות דוקא אבל זביני אמר התם דפוסקין על שער שבשוק אפילו אין לו והיינו אמנה בפירות ומה שפירש בקונטרס [התם] דרבי ינאי מתיר דמיהן שאין מעות ממש אלא דוקא פירות דומיא דההיא דברייתא יין דמי חטים וכן יין דמי שמן שמן דמי יין דלא מחזי כרבית אבל מעות אסור אין נראה דהכא בשמעתין מוכחא דאפילו זוזי מותר לקבל והלכה כרבי ינאי כדמוכח התם:

הגוזל מחבירו שוה פרוטה ונשבע כו'. כגון שנשבע מעצמו דאין ב"ד משביעין אלא בטענת שתי כסף והודאה שוה פרוטה ואפילו *בשבועה עצמו מיחייב חומש כדמוכח בשילהי פירקין ובמס' שבועות (דף לו:) תנן נמי שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד [מפי עצמו] א"כ מיירי בטענו שתי כסף והודה לו שוה פרוטה*: **אבל** נותן לשליח ב"ד. פי' הקונטרס מפני תקנת השבים שלא נחייבנו להוליך מנה בהוצאת הדרך משמע מתוך פירושו דנותנו לשליח ב"ד והוא שומרו בידו עד שיבא הנגזל ואין נראה חדא דלישנא לא משמע הכי דאמאי נקט שליח ב"ד הל"ל אם יש ב"ד שם נותן לב"ד ועוד דאמר בגמ' (דף קד.) שליח ב"ד פסיקא ליה מילתא ל"ש עשאו נגזל ל"ש עשאו גזלן להוליך לנגזל ועוד אמאי קאמר בגמ' דלא מיתוקמא מתני' כר' טרפון והא בפרק המפקיד (ב"מ דף לז: ושם) פריך אמילתא דר' טרפון ושקלי ליה כולהו ואזלי ומשני תני ויניח וע"כ ביד בית דין קאמר כי הא דר' אלעזר בר צדוק דמסיק אליבא דר' טרפון ועוד בגמ' אמאי איצטריך לאתויי דרבי אלעזר ממתניתין ה"מ לאתויי ע"כ נראה דמתני' איירי לענין אחריות הדרך דמיפטר כשיתן לשליח ב"ד ויש לו כפרה מיד ואין צריך לו להמתין עד שיגיע ליד הנגזל כיון שקבלו שליח ב"ד אבל בתקנתא זו לא איירי מתניתין כלל: **ואם** מת יחזיר לבניו. נראה דאתא לאשמועינן דאפילו ליורשים יוליך למדי א"כ אתא למימר דאין חילוק בין שהנגזל קיים בין שהוא מת לענין קרן חומש ואם כי היכי דיש חילוק בגזלן בין הוא לבניו דבניו אין משלמין חומש על גזל אביהם קמ"ל דלענין נגזל אין חילוק:

מניח

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"ב מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפב סעיף ב:

קג ב טוש"ע י"ד סי' קעה סעיף ו:

קד ג מיי' פ"ז מהלכות גזילה הלכה ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסז סעיף א:

קה ד ה מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ג:

קו ו מיי' שם פ"ח הל"א טוש"ע שם סעיף ד.

קז ז ח מיי' שם פ"ז הל' יא סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

קח ט י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

[ד"ה דאמר]

הגהות הב"ח

(א) במשנה אחריו אפילו למדי:

[נ"ל כשבועת עצמו]

ונשבע על השתי כסף וא"כ הודה על פרוטה יתר על הפרוטה שהודה כבר א"כ איירי שטענו ב' כסף והודה הכל וכפר פרוטה אחת ונשבע א"כ על הפרוטה שכפר. העתק מחילופי גרסאות

מסורת הש"ס

[לעיל דף נג: ע: ב"מ מג. פסחים לב.]

ב"מ סג.

שם סה.

[לקמן קט.]

[עי' תוס' לקמן קד: ד"ה אוזן]

ב"מ נד: [ועי' לקמן קד: תוס' ד"ה נתן]

עין משפט
נר מצוה

קט א מיי' פ"ז מהל' גזילה הלכה יב סמג עשין עג:

קי ב מיי' שם הלכה יג סמג שם:

קיא ג מיי' שם הלכה א ב ופרק א מהלכות שבועות הלכה ח ט סמג לאוין רמ:

קיב ד מיי' פ"ז מהל' גזילה הלכה א סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסז סעיף א:

קיג ה מיי' שם פ"ד הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שסה סעיף א:

קיד ו מיי' שם פ"ז הלכה י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שסז סעיף ב:

קטו ז מיי' פ"כ מהלכות מכירה הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכב סעיף ב:

קטז ח מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג:

[עיין במפרשי פ"ם מה שכתבו בדיבור זה]

קיז ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

קיח י מיי' פ"ד מהל' גזילה הלכה ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסה סעיף א:

קיט כ מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ב:

תורה אור

*הרי זה משלם חומש על חומש עד שיתמעט הקרן משוה פרוטה [ב]וכן בפקדון שנאמר °או בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר [ג]הרי זה משלם קרן וחומש ואשם: **גמ'** נשבע לו אין [ד]לא נשבע לו לא מני לא רבי טרפון ולא רבי עקיבא *דתניא גזל אחד מחמשה ואינו יודע (א) איזה מהן וכל אחד אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהם ומסתלק דברי רבי טרפון ר"ע אומר [ה]לא זו דרך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל אחד [ואחד] מני אי ר"ט אע"ג דאישתבע אמר מניח גזילה ביניהם ומסתלק אי רבי עקיבא אע"ג דלא אישתבע אמר עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד לעולם רבי עקיבא היא וכי קאמר רבי עקיבא עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד היכא דאישתבע הוא דקאמר מאי טעמא דאמר קרא °לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ורבי טרפון אע"ג דאישתבע עבוד רבנן תקנתא דתניא ר' אלעזר ברבי צדוק אומר [ו]°תקנה גדולה התקינו שאם היתה הוצאה יתירה על הקרן משלם קרן וחומש לבית דין ומביא אשמו ומתכפר לו ור' עקיבא כי עבוד רבנן תקנתא היכא דידע למאן גזליה דקא מהדר ליה ממונא למריה (ב) גזל אחד מחמשה דלא ידע למאן גזליה דלא הדר ממונא למריה לא עבוד רבנן תקנתא מתיב רב הונא בר יהודה *א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא על שלקח אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה מהן לקח [ז]שמניח דמי מקח ביניהם ומסתלק על מה נחלקו שגזל אחד מחמשה בני אדם ואינו יודע מאיזה מהן גזל שר' טרפון אומר מניח דמי גזילה ביניהם ומסתלק ורבי עקיבא אומר אין לו תקנה עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד ואי סלקא דעתך דאישתבע [ח]מה לי לקח מה לי גזל ועוד מתיב רבא מעשה בחסיד אחד שלקח משני בני אדם ולא היה יודע מאיזה מהן לקח ובא לפני רבי טרפון אמר לו הנח דמי מקחך ביניהם והסתלק בא לפני רבי עקיבא אמר לו [ט]אין לך תקנה עד שתשלם לכל אחד ואחד ואי סלקא דעתך דמישתבע חסיד מי מישתבע בשיקרא וכי תימא דמישתבע והדר הוי חסיד והא *כל היכא דאמרינן מעשה בחסיד אחד או רבי יהודה בן בבא או רבי יהודה ברבי אילעאי ורבי יהודה בן בבא ורבי יהודה ברבי אילעאי חסידים דמעיקרא הוו אלא לעולם ר' טרפון היא ומודה ר' טרפון היכא דאישתבע מאי טעמא דאמר קרא לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ורבי עקיבא (דאמר) [י]אע"ג דלא מישתבע קניס ור' טרפון מכדי היכא דמישתבע לא סגיא דלא הודה מאי איריא ונשבע אפילו בלא שבועה נמי דתניא *מודה רבי טרפון [כ]באומר לשנים גזלתי אחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם נותן לזה מנה ולזה מנה שכבר

רש"י

הרי זה משלם חומש על חומש. חומשו של חומש דחומש ראשון נעשה קרן: עד שיתמעט כו'. שאם חזר ונתן לו חומש ראשון ונשבע על השני והודה משלם חומשו וחומשו של חומש שני וכן לעולם עד שיתמעט הקרן של חומש שלא יכפור לו שוה פרוטה: או עשק את עמיתו. שכר שכיר: תשומת יד. הלואה: **גמ'** לא נשבע. לא בעי להוליך אחריו עד דמטי לידיה: עד שישלם לכל אחד. דהשבה לידיה בעינן ולא סגי במניח לפניו לומר מי שהוא שלו יטלנה: מניח גזילה. ולא בעי לאמטויי לידיה וסגי במניח לפניו שהרי הבעלים שם הוא: לעולם רבי עקיבא. כר"ע מעיקרא מהדרינן לאוקמי משום דכולהו תנאי סתימתאה אליבא דר"ע סתם כדאמר באלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פו.): עבוד רבנן תקנתא. תקנת השבים והכא דמספקא ליה תסגי להו במניח כדתניא עבוד תקנות גבי גוזל ונשבע והודה ואין הנגזל כאן דאע"פ דכתיב לאשר הוא לו תקון רבנן דנתביה לשליח בית דין ויהא תחת ידם עד שיבא נגזל ויטלנו: דקא מהדר ממונא למריה. לאחר זמן יחזירנו בית דין: לא נחלקו על שלקח. דכיון דליכא איסורא סגי ליה בהכי דלא כתיב לאשר הוא לו אלא במקום שחטא דבעי כפרה: מה לי לוקח כו'. הרי נשבע לשקר ואשבועת שקר כתיב לאשר הוא לו בין אגזל בין אתשומת יד דבהיתר אתא לידיה: תנא דחסיד אחד פליג אדר' שמעון בן אלעזר: רבי טרפון היא. מתני' דקתני נשבע דאי ר"ע אפילו לא נשבע נמי: ור' טרפון מכדי כו'. אמתניתין פריך דאמר נשבע אין לא נשבע לא ואוקימנא כר' טרפון: לא סגיא דלא הודה. דכפרה והשבון דקרא אהודה כתיב דכתיב בגזל הגר והתודו את חטאתם וגו' (במדבר ה): שכבר

תוספות

מניח גזילה ביניהם ומסתלק. בפרק המפקיד (ב"מ לז:) מוקי לה דלאו דוקא ביניהם דשקלי להו כולהו ואזלי אלא יניח עד שיתברר הדבר מי הם הבעלים: **דברי** רבי טרפון. ואפילו לרב הונא ולרב יהודה דאמרי בהגוזל בתרא (לקמן דף קיח.) גבי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דשמא וברי ברי עדיף ומפקינן ממונא הכא מודו דאין צריך לשלם לכל אחד דהא לדידיה נמי ברי שארבעה משקרין שבודאי לא גזל אלא האחד הלכך ברי דידהו לא חשיב לגבי שמא דידיה לאפוקי ממונא ואפילו רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי התם פטור דלאו ברי עדיף אלא מוקמינן ממונא בחזקת מריה מלו סברי הכא אפילו כרבי עקיבא דאמר עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד דהכא מיהא מנה מודה דאית ליה לשלומי אבל התם לא מודי מידי: **לעולם** ר"ע. משום הכי מוקי פלוגתייהו בנשבע וכר"ע ולא מוקי לה בשלא נשבע ותיתי כר' טרפון משום דבכל דוכתא מהדרי לאוקמי מתני' כר' עקיבא כדאשכחן בסוף השוכר את האומנין (ב"מ דף פג.) דפריך אי הכי קמה לה מתני' דלא כרבי עקיבא: ***ורבי** טרפון אע"ג דנשבע עבוד רבנן תקנתא כו'. תימה דמשמע הא אין הוצאת הדרך יתירה מוליכה אחריו למדי ואמאי והאמר ר' טרפון מניח גזילה ביניהם ומסתלק וכ"ת ה' בני אדם היינו הוצאה מרובה על הקרן הא בשנים נמי קתני לקמן בברייתא דחסיד ושמא השתא אכתי לא שמיע ליה ומיהו תימה כיון דמודה ר"א היכא דאין הוצאה יתירה אמאי קאמר ר"ע היא כר' טרפון נמי אתיא דאפילו למאן דמוקי לה כר"ע לא מיתוקמא מתניתין אלא באין הוצאה יתירה וי"ל דמתני' איירי אפילו בהוצאה יתירה שצריך להוליך עד מדי כשאינו מוצא ב"ד עד מדי אע"ג דלא שכיח ולא נקט מתניתין מדי אלא לפרושי דאפילו בהוצאה יתירה איירי וצריך להוליך עד מדי או עד מקום ב"ד אם יש קרוב יותר אע"ג דהוצאה יתירה עד שם ומש"ה מתוקמא כר"ע ולא כר' טרפון דלר' טרפון אפילו כי אין מוצא ב"ד לעולם אין צריך לעשות הוצאה יתירה על הקרן אלא מניח בידו עד שמוצא ב"ד במקום קרוב וא"ת מנלן דס"ל הכי לרבי טרפון דלמא כשאין ב"ד מודה וי"ל דסברא הוא דאי הוה מצריך הולכה למדי כשאין ב"ד כ"ש בגזל אחד מחמשה דלא הוי סגי במסירה לב"ד כיון דלא הדר ממונא למריה אלא עד שישלם לכל אחד ואחד והוה מני ר"א בן צדוק לאשמועינן רבותא שאם הוצאה יתירה עד ב"ד דמניח בידו אלא ההא לאשמועינן כשב"ד קרוב טוב יותר להניח בידם ועוד י"ל דודאי מדלא תני תקנתא במתני' שמע מינה דליכא תקנתא כלל בנשבע הלכך דוקא מוקי לה כר"ע ולא כר' טרפון דאית ליה תקנתא ור"ע לית ליה תקנתא אפילו בגזל מאחד היכא דנשבע והא דקאמר ר"ע כי עבוד רבנן תקנתא היכא דידע כו' לדבריו דר' טרפון קאמר כלומר לדידי לית ליה תקנתא כלל בנשבע אלא אפילו לדידך דאית לך דרבי אלעזר בר' צדוק אפילו בנשבע אכתי איכא למימר הני מילי היכא דידע למאן גזל: **כל** היכא דנשבע לא סגי דלאו הודה. וכיון שהודה מסתמא בא לצאת ידי שמים כיון שלא תבעוהו וה"נ צריך להוליכו למדי כי היכי דצריך ליתן מנה לכל אחד ואחד: שכבר

מסורת הש"ס

יבמות קיח: ב"מ לז. [וע"ל דתנן]

יבמות קיח: [תוספתא דיבמות פי"ד]

[תמורה טו:]

רפ"ל מ"ח

ב"מ לז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואינו יודע מאיזה וכו' לא זו הדרך: (ב) שם ממונא למריה הד"א גזל:

גליון הש"ס

גמ' תקנה גדולה התקינו. עי' שבועות ד' מח ע"א תוס' ד"ה גדולות:

גמרא

שבבר הודה מפי עצמו אלא אמר רבא שאני מתני' דכיון דידע למאן גזליה ואודי ליה כיון דאפשר לאהדורי ממונא למריה הוה ליה כמאן דאמר ליה יהיו לי בידך הלכך נשבע אע"ג דקאמר ליה יהיו לי בידך כיון דבעי כפרה לא סגי עד דמטי לידיה *הא לא אישתבע הוי גביה פקדון עד דאתי ושקיל ליה: לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו: איתמר שליח שעשאו בעדים רב חסדא אמר הוי שליח רבה אמר לא הוי שליח רב חסדא אמר הוי שליח להכי טרחי ואוקמיה בעדים דליקו ברשותיה רבה אמר לא הוי שליח ה"ק איניש מהימנא הוא אי סמכת סמוך אי בעית לשדוריה בידיה שדר בידיה תנן *השואל את הפרה ושילחה ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו או ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו של שואל ומתה פטור האי שלוחו היכי דמי אי דלא עשה בעדים מנא ידעינן אלא דעשה בעדים וקתני דפטור קשיא לרב חסדא כדאמר רב חסדא בשכירו ולקיטו הכא נמי בשכירו ולקיטו תנן *לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו האי שלוחו היכי דמי אי דלא עשאו בעדים מנא ידעינן אלא לאו דעשאו בעדים תרגמא רב חסדא בשכירו ולקיטו אבל שליח שעשאו בעדים מאי הכי נמי דהוי שליח אדתני סיפא אבל נותן הוא לשליח בית דין לפלוג וליתני בדידיה(א) שליח שעשאו בעדים הכי נמי דהוי שליח אמרי לא פסיקא ליה שליח ב"ד לא שנא עשאו נגזל ולא שנא עשאו גזלן הוי שליח פסיקא ליה שליח שעשאו בעדים דכי עשאו נגזל הוא דהוי שליח עשאו גזלן לא הוי שליח לא פסיקא ליה ולאפוקי מהאי תנא דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר שליח בית דין שעשאו נגזל ולא עשאו גזלן או עשאו גזלן ושלח הלה ונטל את שלו מידו פטור רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו שליח שעשאו בעדים הוי שליח וא"ת משנתנו במציא לו שליח דאמר ליה אית לי זוזי גבי פלניא ולא קא משדר להו איתחזי ליה דלמא איניש הוא דלא משכח לשדורי ליה א"נ כדרב חסדא בשכירו ולקיטו א"ר יהודה אמר שמואל אין

רש"י

שכבר הודה מפי עצמו. ובא לצאת ידי שמים ולאע"ג דבי דינא לא מלו מחייבי ליה אלא מניח לפניהם מיהו ידי עונש אין יוצא עד שישלם לשניהם דהא לאו לבעלים אהדריה כו': אלא אמר רבא. מתני' דברי הכל היא ולא דמיא לאין יודע דהתם בין נשבע בין לא נשבע הוא דפליגי ר' טרפון ור"ע לענין דינא דר' טרפון לא מחייב להחזיר ליד הנגזל ור"ע מחייב אע"ג דלא נשבע והאי דפרכת לעיל ואי ר"ע אע"ג דלא אשתבע לאו פירכא היא דהתם דין הוא דאע"ג דלא משתבע דיחזיר לכל אחד שהרי אין יודע למי גזל ולא נפיק ידי שמים כלל אבל הכא במתני' דידע למאן גזל ומודי ליה משעת הודאה דמזומן הוא להשיב הוי גביה כפקדון הלכך נשבע תחילה קודם הודאה אע"ג כו': שליח שעשאו בעדים. ראובן שיש לו מעות ביד שמעון ומינה שליח בעדים לקבלם הימנו ונתנם לו: הוי שליח. ואם נאנסו בדרך פטור בעל הבית שנתנם לו: פטור. דלא קמה ברשות שואל להתחייב באונסים עד שיאמר לו מפיו לשלחה לו ביד בנו כו': מנא ידעינן. דשלוחו הוא דקרי ליה מתני' שלוחו (ב): לקיטו. שלקטו אצלו לדור עמו בביתו לצוותא בעלמא לשון מורי: ושכירו. נשכר עמו ליום ולחדש ולשנה ולשבת ליסנא אחרינא לקיטו לוקט תבואתו: ולאפוקי מהאי תנא. הא מתניתין דאוקימנא שליח ב"ד אפילו עשאו גזלן ולא נגזל הוה שליח והוי באחריותו דנגזל לאפוקי מהאי תנא: שליח ב"ד. דמשמע מתני' דמשנתן לו נפטר גזלן כשעשאו נגזל קאמר ולא כשעשאו גזלן: ושלח הלה ונטל שלו. מיד השליח: פטור. מאונס הדרך טעמא דנטל הנגזל הא נאנסו מן השליח הראשון חייב: וא"ת משנתנו. דקתני לא יתן לשלוחו ואי דלא עשאו בעדים מנא ידעינן [לא] תוקמא בשעשאו בעדים אלא בממציא לו שליח ביקש מחבירו שימציא לו לגזלן את עצמו לומר לו אם תרצה לשלח כלום לפלוני שלח בידי: בדיוקני

תוספות

שכבר הודה מפי עצמו. מהאי לישנא דייק בהמפקיד (ב"מ דף לז:) וגם מחמת פירכא אחריתי מוקי לה בבא לצאת ידי שמים ותימה א"כ ההוא מעשה דחסיד אחד אמאי אמר ליה רבי טרפון הנח דמי מקחך ביניהם הא כיון דחסיד הוה מסתמא היה בא לצאת ידי שמים וי"ל דלכתחילה בא עמו לדין אם הוא חייב מן הדין ושוב מה שעשה עשה א"כ אפילו לצאת ידי שמים אין חייב לר' טרפון אלא בגזל אבל בפקדון ומקח דלא עשה איסורא לא וכן משמע בהמפקיד (שם דף לז: ושם*) דכי רמי התם גזל אגזל משני הכא בבא לצאת ידי שמים ולעיל מיניה כי רמי פקדון אפקדון לא בעי לשנויי הכי ואין להאריך כאן בסוגיא דהתם: אמר רבא שאני מתני' כו'. לפי הספרים דל"ג אלא משמע דאתא רבא לתרוצי פירכא דפרכינן לר' טרפון ולעולם רבי טרפון היא וקאמר כיון דאודי ליה כמ"ד יהא בידך דמי א"כ מסתמא מיירי כשהודה בפניו דאם לא כן אמאי הוי כמ"ד יהא בידך וכיון דבהודאה (ג) מיירי מתניתין אכתי תקשה אמאי לא מוקי מתני' נמי כר"ע ולאע"ג דקנים ר"ע אפילו היכא דלא נשבע ה"מ דלא הדר ממונא למריה אבל במתני' היכא דלא נשבע והודה לו בפניו הדר ממונא למריה דכיון דהודה לו בפניו מה לי תופס בידו מ"ל נתן ביד ב"ד הלכך לא יקנוס ר"ע וי"ל דסברת גמרא היה כיון דקנים ר"ע בכל מקום קנים כיון דעבד איסורא ולא יחלק ומיהו אין נראה דמיירי הכא בשהודה בפניו דא"כ אפילו נשבע נמי אין צריך להוליכו אחריו למדי ויכול להביא כפרה דכיון דהודה לו בפניו והניחו בידו והלך הרי הוא כהפקידו בידו ואמאי יהא צריך להוליכו אחריו אלא ודאי מיירי כשהודה שלא בפניו אלא בפני עדים והשתא א"ש דלא מתוקמא מתני' כר"ע דלא מהדר ממונא למריה כיון שלא נתן ביד ב"ד ולפי מה שפי' בקונטרס אלא אמר רבא א"ש דרבא לא בא לתרץ פירכא (ד) אלא טעמא דמתני' מפרש בכה"ג דמצי לאוקמי בין כר"ע בין כרבי טרפון: שליח שעשאו כו'. לכאורה נראה דאיירי כגון דלא אמר לו (ה) שלח לי על ידו רק עדים מעידים שעשאו שליח אבל אם היה אומר שלח לי על ידו פשיטא דהוי שליח דהא תנן בהשואל (ב"מ דף צח: ושם) אמר ליה השואל שלח לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך או ביד עבדך או ביד שלוחך ושלחה חייב ומ"ל א"ל בפניו שלח ומ"ל אמר ליה שלח בפניו שלח *ומיהו לקמן לא משמע הכי דבעי לשמואל מאי תקנתיה הו"ל ששלח ליה שלח לי ע"י זה דלאו הוי שליח לכך נ"ל דבכל ענין שלא בפניו לא הוי שליח עד שיאמר לו בפניו שלח לי על ידו כההיא דהשואל דאיירי בפניו וכן מוכיח מתוך הקונטרס: רבה אמר לא הוי שליח. יש מקשים דרבה אדרבה דהכא קאמר רבה דלא הוי שליח ובפ' המוכר את הספינה (ב"ב דף פז:) אמרינן רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הלכה בחנוני מוכר לגוחית עסקינן ואזדא ר' יהודה לטעמיה דאמר לאתויי סדריה הרי לרבה אליבא דר' יהודה הוי שליח וי"ל דשאני התם דכיון שנתן לו פונדיון וצוה לו להביא באיסר שמן הוי כאילו א"ל בהדיא שלח לי על ידו ופטור ולפי מה שפירשתי דדוקא שאמר ליה בפניו אית לן למימר דכיון דנתן הפונדיון הוי כאילו אמר ליה בפניו שלח הלכך אמר לר' יהודה לאתויי סדריה: הכי קא"ל אינים מהימנא הוא. תימה אמאי חייב הוא מן הדין באחריות אונס הדרך והא אין יכול לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר כיון דתפיס ליה באינים מהימנא וי"ל דנראה דאפילו הוא עצמו הביאו בדרך ונאנס חייב דפשיטה הוא עושה שמוליכו בדרך במקום פלוני שיש בו סכנה ובע"כ חייב לשמור עד שיחזירנו לו ביסוב במקום שהפקידו אצלו כדאמרינן לקמן (דף קיח.) (ו) בהמפקיד אצל חבירו ביסוב לא יחזיר לו במדבר משמע דבעל כרחו חייב לשמור עד שיחזירנו ביסוב במקום שהפקידו ולאו כל כמיניה להחזיר לו במדבר במקום סכנה:

אי דלא עשאו בעדים מנא ידעינן. כלומר היכי מסר לו משאיל כיון דלא ידע אי האי שליח של שואל הוא: בשכירו ולקיטו. תימה אמאי לא אמר רב חסדא נמי ההא ועוד תימה אמאי לא פריך ליה מעיקרא ממתני' והדר הוה ליה למפרך מההיא דפ' השואל:

אין

מסורת הש"ס

ב"מ נח:

לעיל קג.

עין משפט נר מצוה

קכ א מיי' פ"ז מהל' גזילה הלכה ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסז סעיף א:

קכא ב מיי' שם הלכה י ופ"ג מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' שסז סעיף ב וסי' קכא סעיף א וסעיף ב וסי' קכב סעיף א וע"ש:

[ד"ס ומי]

קכב ג מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף ה:

קכג ד (מיי' שם) טוש"ע ח"מ סי' קכא סעיף ג:

ובב"מ פ' השואל כתבו לחיסך ע"ש

הגהות הב"ח

(א) גמ' לפלוג וליתני בדידיה כד"א בשליח שלא עשאו בעדים אבל שליח שעשאו בעדים: (ב) רש"י ד"ה מנא ידעינן וכו' שלוחו הס"ד ואח"כ מ"ה שכירו נשכר וכו' ולשנה לקיטו שלקטו וכו' לשון מורי ליסנא אחרינא כצ"ל: (ג) תוס' ד"ה אמר וכו' וכיון דבהודאה בפניו מיירי: (ד) בא"ד לא בא לתרץ פירכא דפרכי' לר"ט אלא טעמא: (ה) ד"ה שליח וכו' כגון דלא אמר לו המוד לפלוני ישלח לי על ידך רק עדים מעידים שעשאו שליח להביא לו אבל אם היה אומר לו אמור לפלוני ישלח לי על ידך פשיטא דהוי: (ו) ד"ה הכי וכו' דהמפקיד אצל חבירו:

עין משפט
נר מצוה

קכד א מיי' פ"ה מהל' שלוחין ושותפין הלכה ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קכא סעיף ג:

קכה ב ג ד (מיי' שם) טוש"ע ח"מ סי' קכב סעיף א:

קכו ה מיי' פ"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ד:

קכז ו מיי' שם הלכה ו:

קכח ז מיי' שם הלכה ג:

קכט ח מיי' שם הלכה ס ו:

קל ט מיי' שם הלכה ד:

קלא י מיי' פי"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קיא סעיף א:

רש"ל מ"ז

הגהות הב"ח
(א) גמ' דליכא אחריות נכסים וכי: (ב) רש"י ד"ה בדיוקני וכו' בידו הס"ד ואח"כ מה"ד מי כתב לך: (ג) ד"ה ונחייב בנו חומש:

*אין משלחין מעות בדיוקני ואפילו עדים חתומים עליה ורבי יוחנן אמר אם עדים חתומים עליה משלחין אמרי לשמואל מאי תקנתא כי הא דרבי אבא הוי מסיק זוזי בדרב יוסף בר חמא א"ל לרב ספרא בהדי דאתית אייתינהו ניהלי כי אזל להתם אמר ליה רבא בריה מי כתב לך התקבלתי א"ל לא אי הכי זיל ברישא ויכתוב לך התקבלתי לסוף אמר ליה אי כתב לך נמי התקבלתי [ב]לאו כלום הוא דלמא אדאתית שכיב רבי אבא ונפלו זוזי קמי יתמי והתקבלתי דרבי אבא לאו כלום הוא א"ל ואלא מאי תקנתא [ג]זיל נקנינהו לך אגב ארעא ותא את כתוב לן התקבלתי [ד]כי *הא דרב פפא הוה מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אבא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תואך: נתן לו את הקרן וכו': אלמא חומש ממונא הוא ואם מית משלמי ליה יורשין ותנן נמי נתן את הקרן ונשבע על החומש הרי מוסיף חומש על חומש אלמא חומשא ממונא הוא ותניא נמי הכי הגוזל את חבירו ונשבע לו ומת [ה]יורשין משלמים קרן וחומש [ו]ופטורין מן האשם ויורשין בני שלומי חומשא דאבוהון הוו (אלמא חומש ממונא הוא ובעי שלומי יורשין) ורמינהו עדיין אני אומר אימתי אינו משלם חומש על גזל אביו בזמן שלא נשבע לא הוא ולא אביו הוא ולא אביו אביו ולא הוא הוא ואביו [ז]מנין ת"ל °אשר גזל ואשר עשק והוא לא גזל ולא עשק אמר רב נחמן לא קשיא כאן שהודה כאן שלא הודה אי לא הודה קרן נמי לא משלם וכי תימא הכי נמי דלא משלם והא מדקא מהדר אחומש למימרא דקרן משלם ועוד תניא ועדיין אני אומר אימתי הוא משלם קרן על גזל אביו בזמן שנשבע הוא ואביו אביו ולא הוא הוא ולא אביו לא הוא ולא אביו מנין ת"ל גזילה ועושק אבידה ופקדון יש תלמוד ויתיב רב הונא וקאמר להא שמעתא א"ל רבה בריה יש תלמוד קאמר מר או ישתלמו קאמר מר א"ל יש תלמוד קאמינא ומריבויא דקראי אמרי אלא מאי לא הודה [ח]לא הודה אביו והודה בנו ונחייב בנו חומש אשבועה דידיה אמרי °בשאין גזילה קיימת אי בשאין גזילה קיימת אפילו קרן נמי לא משלם לא צריכא דאיכא אחריות (א) וכי איכא אחריות נכסים מאי הוי מלוה על פה היא *ומלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין [ט]ולא מן הלקוחות אמרי בשעמד

ויקרא ה

רש"י

בדיוקני. מסר לו בעל הפקדון לשליח סימנין וכתב לו חותמו באגרת ומסרה לו ואמר לו לך *והתראה לפלוני ויתן לך מעות שיש לי בידו (ב): אי כתב לך. ר' אבא: התקבלתי. מעותי בקבלתו של רב ספרא: אדאתית. בעוד שתהיה בדרך בשובך אצלנו: שכיב רבי אבא. דזקן הוא וכבר בטל שליחותו קודם שתקבלם ואי הוו אנסי להו מינך באורחא תבעי לן יתמי: נקנינהו ניהלך אגב ארעא. ויהיו שלך בכל מקום שהן דקיימא לן קדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות: אסיפא דביתיה. מפתן ביתו דמחובר לקרקע הוא וכקרקע הוא כך שמעתי ל"א סיפא דביתיה סוף בית הקנה לו זוית אחת: נפק לאפיה עד תווך. הלך לקראתו עד תווך שם מקום שהיה שמח שהביא לו מעותיו: אלמא חומשא ממונא הוא. מדאיצטריך ליה למתני א"ל נילך אחריו אלמא ממונא הוא גביה: ואי מיית. גזלן משלמי יורשין ועוד מדקתני הרי זה מוסיף חומש על חומש ש"מ ממונא כפריה: ופטורין מן האשם. דהא מתו בעליו דאם הפרישו בחייו היה טעון [רעיה] וכי לא הפרישו פטורין דאשם כפרה הוא ולאו ממונא ואין כפרה למתים: עדיין אני אומר. רישא בתורת כהנים אשר גזל על גזילו הוא מוסיף חומש ולא על גזילת אביו: כאן שהודה. אביו בחייו אחר שנשבע ונתחייב לו חומשא משלמי יורשין וברייתא בת"כ בשלא הודה וקס"ד השתא בלא הודה לא אב ולא בן: ה"ג ויתיב רב הונא: יש תלמוד קאמר מר. ותנא מקרא מייתי לה מדכתיב כל הני ריבויא הוא שהבן חייב לשלם או ישתלמו קאמר מר ומסברא הוא משלם ולא מקראי: לא הודה אביו והודה בנו. קרן משלם אבל חומש לא דמעטיה קרא מחומש על גזל אביו: ונחייב (ג) חומש אשבועתא דידיה. דקתני נשבע הוא ואביו לפטורא דכיון דבן נשבע והודה אמאי פטור: בשאין גזילה קיימת. דלאו עליה רמיא לשלומי דתנן (לקמן דף קיא:) הגוזל ומאכיל את בניו פטורים מלשלם הלכך אי כפר כפירת דברים בעלמא היא ושבועת בטוי הוא דליכא חומש: לא צריכא דאיכא אחריות נכסים. ואמרינן לקמן (שם) דאם הניח אביהן אחריות נכסים קרקעות חייבים להחזיר מפני כבוד אביהן: וכי איכא אחריות נכסים מאי הוי כו'. ל"ג חדא דהא תני התם דמשום כבוד אביהם חייבים להחזיר ועוד

תוספות

אין משלחין מעות בדיוקני אפילו עדים חתומים עליה. פי' אם אמר לסופר כתוב לפלוני שישלח לי מעות ע"י פלוני ואחר כך חתם בדיוקני שלו ואפילו עדים חתומים עליה שהיא דיוקני שלו אינו מועיל אבל אם היו חתומים על זה שאמר ליה לשלוח על ידו אז הוי שליח אי נמי אם כתב בכתב ידו שלח על ידי פלוני וא"ת ואמאי לא מהני דיוקני דידיה והא אמרינן בהשולח (גיטין דף לו.) ובהמגרש (שם דף פז:) דמר חתים כוורא ומר חתים מכותא וי"ל דהני מילי בשמות חכמים דפקיעי אבל איניש אחרינא לא ולפי מאי שפירשנו לעיל אפילו כתב בכתב ידו וחתם בדיוקני אין מועיל כל זמן שלא אמר ליה בפניו: ורבי יוחנן אמר אם עדים חתומים עליו שולחין. וה"ה לרבי יוחנן בלא דיוקני בשליח שעשאו בעדים כדאמר רבי יוחנן לעיל דהוי שליח והכא אתא לאשמועינן דדיוקני בלא עדים לא מהני ולא מידי ונראה דהלכתא כרב חסדא דשליח שעשאו בעדים הוי שליח דהא ר' יוחנן ור' אלעזר קיימי כוותיה ואע"ג דשמואל קאי כרבה קי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וה"ה דלגבי שמואל הלכה כר' יוחנן: אגב אסיפא דביתיה. ומה שכותבין בהרשאה והקניתי לו ד' אמות בחצרי לאו דוקא דהא אמרינן בפ"ק דקדושין (דף כו: ושם) דקרקע כל שהו חייב בפאה כו' וקונין עמה נכסים שאין להם אחריות ומה שכותבין הרשאה אפילו אותם שאין להם קרקע י"מ משום דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי וקשה דבפרק חזקת הבתים (ב"ב דף מד: ושם) דפריך וליחוש דילמא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי ומשני לא צריכא דאמרי עדים ידענא ביה בהאי גברא דלא הוה ליה ארעא מעולם ובפרק מי שמת (שם דף קמט.) גבי טובלא דאיסור גיורא דקאמר במאי ליקני רב מרי בריה להנהו זוזי אי דליקני ליה איסור גיורא אגב קרקע לית ליה קרקע וי"ל דההוא דאיסור גיורא מעיקרא ודאי לא אסיק אדעתיה טעמא דהודאה אבל במסקנא קאמר אדהכי נפק אודיתא מבי איסור וההיא דח"ה כיון שאין אלא חששא בעלמא דלמא אקני ליה כיון דלית ליה ארעא לא חיישינן וההיא דפ' הזהב (ב"מ דף מו. ושם*) גבי היה עומד בגורן דפריך וליקני ליה אגב ארעא ומשני דלית ליה ארעא התם מדאורייתא בעינן דאית ליה ארעא דאי לית ליה ארעא לא היו קרוין מעותיו מדאורייתא שיוכל לפדות בהן פירות מעשר שני אבל לענין לגבות כיון שהודה שיש לו והקנה לו אגב קרקע למה לא יגבה: [עי' תוס' כתובות נד: ד"ה אע"פ וב"ב מד: ד"ה דלא]: *חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן. תימה אמאי איצטריך למיתני הא כיון דברישא תנן שוה פרוטה משמע אבל פחות לא*: נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש. הוא הדין אם לא נתן לו את הקרן ונשבע אתרוייהו אקרן ואחומש היה מוסיף חומש על חומש אלא אורחא דמילתא נקט דאקרן אין נשבעין שני פעמים והוא הדין אם נשבע על החומש דיוליכנו אחריו למדי דכיון שנשבע עליו נעשה כגזלן: יש תלמוד קאמינא ומריבויא דקראי. תימה אמאי איצטריך קרא לקרן דאמאי לא ישלם קרן כיון דאיכא אחריות נכסים ועמד בדין דבהכי מוקמינן לה בסמוך: מלוה על פה היא ואין גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות. למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא פריך דהכא משמע דמדאורייתא גובין מיורשין ומההיא ברייתא דהגוזל ומאכיל (לקמן דף קיא:) אם הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבים לשלם ליכא למפרך ליה מידי דאיהו מוקי ליה מדרבנן כדי שלא תנעול דלת בפני לוין כדפסיק רב פפא בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעו. ושם) ומיהו לרב ושמואל דאמרי מלוה ע"פ אין גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות ואפילו מדרבנן כדמוכח בח"ה (שם דף מב.) ובסוף מי שמת (שם דף קנז:) איכא לאקשויי מההיא ברייתא דלקמן ואיכא למימר דאינהו מוקמי לה בשעמד בדין ומה שהקשה בקונט' דהך העמדה בדין מאי מהני הרי כפר ונשבע דהא אוקימנא לעיל בשלא הודה אביו והודה בנו וי"ל בעמד בדין לאחר שבועה ע"י עדים דלא מיחייב האב חומש כדתנן לקמן במתניתין דהיכא דאיכא עדים לא מיחייב חומש:

אמר

מסורת הש"ס

[נ"ל וכראה]

ב"מ מו: ב"ב עז: [ע"ז] קג: [ע"ש] [ועי' תוס' ב"ב עז: ד"ה רב פפא]

[ר"ש וקנינסו]

[קידושין יג: ב"ב מב. קנו. קעה. ערכין ו: ז. כ. בכורות מח:]

[צ"ל למתני' לעיל קג.]

[התוי"ט כתב יישוב לזה ע"ש]

בשעמד בדין אי בשעמד בדין אפילו חומש נמי משלם אמר רב הונא בריה דרב יהושע לפי [א]שאין משלמין חומש על כפירת שעבוד קרקעות רבא אמר הכא במאי עסקינן כגון שהיתה דיסקייא של אביו מופקדת ביד אחרים קרן משלם דהא איתיה חומש לא משלם דכי אישתבע בקושטא אישתבע דהא לא הוה ידע: חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן כו': אמר רב פפא לא שנו אלא שאין גזילה קיימת אבל גזילה קיימת צריך לילך אחריו חיישינן שמא תייקר איכא דאמרי אמר רב פפא [ב]לא שנא גזילה קיימת ולא שנא שאין גזילה קיימת אינו צריך לילך אחריו לשמא תייקר לא חיישינן אמר רבא [ג]גזל שלש אגודות בשלש פרוטות והוזלו ועמדו על שתים אם החזיר לו שתים חייב להחזיר לו אחרת ותנא תונא *גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך טעמא דאיתיה בעיניה הא ליתיה בעיניה אע"ג דהשתא לאו ממונא (א) כיון דמעיקרא ממונא הוא בעי שלומי הכא נמי אף על גב דהשתא לא שוה פרוטה [כיון דמעיקרא הוי שוה פרוטה] בעי שלומי בעי רבא גזל שתי אגודות בפרוטה והחזיר לו אחת מהן מהו מי אמרינן השתא ליכא גזילה (ב) או דלמא הא לא הדר גזילה דהואי גביה [ד]הדר פשטה גזילה אין כאן השבה אין כאן אי גזילה אין כאן השבה יש כאן [ה]הכי קאמר אף על פי שגזילה אין כאן מצות השבה אין כאן *ואמר רבא הרי אמרו [ו]נזיר שגילח ושייר שתי שערות לא עשה ולא כלום בעי רבא גילח אחת ונשרה אחת מהו [ז]אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא נזיר שגילח אחת אחת קא מבעיא ליה לרבא אמר ליה לא צריכא כגון שנשר אחת מהן וגילח אחת מי אמרינן השתא מיהת הא ליכא שיעור או דלמא הא לאו גילוח הוא דמעיקרא הא שייר שתי שערות והשתא כי גילה לא הוי ב' שערות הדר פשטה שער אין כאן גילוח אין כאן אי שער אין כאן גילוח יש כאן הכי קאמר אע"פ ששער אין כאן [ח]מצות גילוח אין כאן ואמר רבא הרי אמרו [ט]חבית שניקבה וסתמוה שמרים הצילוה [י]בעי רבא אגף חציה מהו א"ל רב ייסר לרב אשי לאו משנתנו היא זו דתנן *חבית שניקבה וסתמוה שמרים הצילוה [כ]פקקה בזמורה עד שימרח [ל]היו בה שתים עד שימרח מן הצדדים ובין זמורה לחבירתה טעמא דמרח הא לא מרח לא אמאי ותיהוי כי אגף חציה אמרי הכי השתא התם אי לא מרח לא קאי אגף חציה במידי דקאי קאי ואמר רבא הרי אמרו *גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך בעי רבא נשבע

רש"י

ועוד דקמשני ליה כשעמד בדין קודם מיתתו והך העמדה מאי מהני הרי כפר ונשבע ולא הודה דהא אוקמינן דלא הודה אב והודה בנו ועוד דקמשני כשעמד בדין מכלל דעד השתא בשלא עמד בדין והא נשבע הוא ואביו קתני מכלל דבב"ד הוה הלכך ל"ג ליה וה"ג אי הכי חומש נמי משלם א"ר הונא כו'. אי הכי ממון גמור הוא וחומש נמי לשלם: לפי שאין משלמין חומש על כפירת שעבוד קרקעות. דחומש אמאי קאתי אשבועתא לאו שבועה היא דקי"ל שבועות (דף מב:) אין נשבעין על הקרקעות והאי בן כי אישתבע כפר לה שעבוד הקרקעות דאי לאו משום אחריות נכסים לאו עליה רמיא לשלומי: רבא אמר. לעולם בגזילה קיימת ודקשיא לך ולחייב הבן חומש על שבועת עצמו כיון דהודה הכא כשהיתה דסקיא שממון אביו נתון בה מופקדת ביד אחרים וגזילה זו בתוכה דכי אשתבע האי בקושטא אשתבע (*ולא תימא בשיקרא אשתבע כדסברת לעיל) ותנן במס' שבועות (דף לו:) וחייבים על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון ואין חייבין על שגגתה גרידתא כי הכא דליביה אנסיה: לא שנו אלא שאין. אותה חצי פרוטה קיימת מן הגזילה עצמה וחצי פרוטה הוא דמחייב ליה ולאו ממונא איכא אבל אם קיימת היא מן הגזילה עצמה צריך לילך: חיישינן שמא תייקר. ותעמוד על הפרוטה: חייב להחזיר לו. אגודה אחרת ואע"פ דהשתא לא שויא פרוטה כיון דבשעת גזילה הוי שוה פרוטה בעי לאהדוריה ולהוליכה אחריו: ותנא תונא. תנא דידן סייעתו: שגילח. אחת מהשתים ששייר: ונשרה השניה מהו. הוי גילוח או לא: אמר ליה רב אחא לרבינא נזיר שגילח. כל השערות אחת אחת קמבעיא ליה בתמיה כלומר הא ודאי גילוח הוי כיון שכשעה שבא לגלח האי שיור הוה ביה שיעור גילוח וגילח אחת ואע"פ דנשרה שניה גילוח הוא: שנשרה אחת. שכשבא לגלח אין כאן שיעור גילוח: ה"ג מי אמרינן השתא מיהא ליכא שיעור: חבית שניקבה וסתמוה שמרים. ונתנוה ע"פ ארובה (ג) וממרחת יפה סביבותיה וטומאה בבית מגלת על העלייה כולה מלבא בה שום טומאה דסתימת שמרים סתימה היא ולא שלטה ביה טומאה במסכת כלים בפרק (ד) ואלו מצילין: אגף. לשון מגופה אגף חציה היה בה תחתיה שיעור נקב לטמא וכלי המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה ואגף בטיט חציה מהו מי אמרינן השתא מיהא ליכא שיעור נקב או דלמא הא לא הוה שיעור סתימה: פקקה בזמורה. ואין שם שמרים: עד שימרח. בטיט מן הצדדין של זמורה לסותמו היטב:

תוספות

אמר רבא גזל שלש אגודות בג' פרוטות והוזלו ועמדו על שתים חייב להחזיר לו אחרת. פי' אם ישנה בעין מחזיר אותה ואם לאו משלם ליה שוה פרוטה כמו שהיתה שוה בשעת הגזילה והוא הדין באחת שגזלה והוזלה שמחזיר לו אגודה או דמיה אלא רבותא נקט דאפילו בשלשה דקיים מצות השבה בתרתי אפ"ה חייב להחזיר לו אחת אע"ג דמהאי ותנא תונא דמייתי לא משמע מינה אלא היכא דגזל אחת והוזלה דההיא דמיא לגזל חמץ ועבר עליו הפסח ההיא רבותא דג' קאמר רבא מסברא ומדנקט והוזלו משמע דפשיטא ליה דאם גזל ג' אגודות שוות שתי פרוטות והחזיר לו ב' מהן דלא מיחייב להחזיר לו שלישית כיון דמעיקרא בשעת גזלה לא הוי ממונא ולשמא תייקר לא חיישינן:

ה"ג בעי רבא גזל ב' אגודות בפרוטה והחזיר אחת מהן מהו מי אמרי' השתא מיהא ליכא גזילה גביה או דלמא הא לא אהדר גזילה ול"ג הא דגרס בספרים הוקרו ועמדה כו': מצות השבה אין כאן. נראה דלא בעי למיפשט אלא דלא מעכב מצות השבה ומצות השבה מיהא לא קיים: מצות גילוח אין כאן. ומעכב מלשתות יין ומלטמא למתים כאלו לא גילח כלומר כמ"ד גילוח מעכב דאחר ישתה הנזיר יין אחר כולם א"נ לענין מצוה קאמר דלא קיים מצות גילוח ואליבא דכ"ע דפלוגתא היא בנזיר בפ' ג' מינין (דף מו.): הרי אמרו חבית שנקבה וסתמוה שמרים כו'. מה שפירש בקונטרס חבית שנתנה ע"פ ארובה ומגלת על העלייה אין נראה דההיא משנה דמייתי בסמוך חבית שנקבה היא במס' כלים בפ"י (מ"ו) דמשמע דמיירי להציל מה שבתוכה אם היא באהל המת דאי הוה מיירי ע"פ ארובה היה לו לשנותה במס' אהלות ועוד דלשון הציל לא הוה משמע הכי דה"ל למימר חוצצת ונראה לפרש דאיירי בחבית המוקפת צמיד פתיל שאין טומאה נכנסת בה באהל המת ונקבה בכונס משקה דהכי הויא שיעורא כדאמר במס' כלים (פ"ט מ"ח) וסתמוה שמרים מצלת על כל מה שבתוכה והא דאמר בסוף המצניע (שבת דף צו.) ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובו היינו בסתומה שאם נקבה וסתמה הוי שם כלי עליה עד שיפחות רובה דאז לא מהני לה סתימה דהוי כאוכלים שגיבלן בטיט כיון דאין שם כלי עליו ולא כמו שפי' בקונטרס בהמצניע ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובו דכלי חרס המוקף צמיד פתיל אין טומאה נכנסת דרך נקביו עד שיפחת רובו כדמוכח במסכת כלים בפרק שלשה דשיעורו בכונס משקה וכן משמע בההיא שמביא התם בקונטרס נתנה קדירה ע"פ ארובה דאמר ב"ש הכל טמאים בכונס משקה ואפילו ב"ה לא מטהרי אלא עלייה אבל קדירה טמאה אלמא טומאה נכנסת בתוכו בכונס משקה: אגף חציה. תימה היכי דמיא הך בעיא להנך בעיות דלעיל דכיון דגף אין כאן נקב ולמה לא תועיל הסתימה דמ"ל אם לא נקבה מעולם אלא כך ומ"ל שאגף חציה [ועוד] תימה דהכא אמר בסתמוה שמרים שמה סתימה ובספ"ק דיבמות (דף טו:) אמרינן חבית של זיתים מגולגלים ב"ש אומרים אין צריכה לינקב ומודים שאם נקבה וסתמוה שמרים שהיא טהורה וי"ל דהתם ודאי לענין הכשר מסתמא לא ניחא להו לבעלים במה שיוצא ממנה כיון שנקבה אף על פי שסתמוה שמרים לאו סתימה מעלייתא היא אבל לענין להציל מטומאה הויא סתימה מעלייתא:

וכמואל

עין משפט נר מצוה

קלב א מיי' פ"ח מהל' גזילה ואבידה הלכ' יד ופ"ז מהל' שבועות הלכה ג ד סמג לאוין רס ועשין עג:

קלג ב מיי' פ"ד מהל' גזילה ואבידה הלכה יא סמג עשין עג טור ש"ע ח"מ סי' שסו סעיף ג:

קלד ג מיי' שם פ"א הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף ג:

קלה דה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

קלו ו מיי' פ"ח מהלכות נזירות הלכה ו:

קלז ז ח מיי' שם הלכ' ז:

קלח ט י כ ל מיי' פכ"ב מהלכות טומאת מת הלכה ח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דהשתא לאו ממונא הוא כיון: (ב) שם ליכא גזילה גביה או דלמא: (ג) רש"י ד"ה חבית וכו' וממרחת יפה וכו' בפ' אלו כלים מצילין:

מסורת הש"ס

ס"א ל"ג
לעיל נו:
נזיר מב.
כלים פ"י מ"ו
לעיל נו:

נשבע עליו מהו מי אמרינן כיון דאי מיגנב בעי שלומי ליה ממונא קא כפר ליה או דלמא השתא מיהת הא מנח ועפרא בעלמא הוא ולא כפר ליה ממונא מילתא דאיבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרבה דאמר רבה שורי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך שומר חנם אני עליו חייב שהרי פטר עצמו מגניבה ואבידה שומר שכר אני עליו חייב שהרי פטר עצמו משבורה ומתה שואל אני עליו חייב שהרי פטר עצמו ממתה מחמת מלאכה אלמא אע"ג דהא קאים כיון דאי מיגניב ממונא קא כפר השתא נמי ממונא קא כפר הכא נמי אף על גב דעפרא בעלמא הוא כיון דאי מיגניב בעי שלומי ליה ממונא מעליא השתא נמי ממונא קא כפר ליה יתיב (א) רבא וקאמר להא שמעתא איתיביה רב עמרם לרבא וכחש בה פרט למודה בעיקר כיצד שורי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה אביך מכרו לי אביך נתנו לי במתנה אחר פרתי רץ מאליו בא אצלי תועה בדרך מצאתיו שומר חנם אני עליו שומר שכר אני עליו שואל אני עליו ונשבע והודה יכול יהא חייב תלמוד לומר וכחש בה פרט למודה בעיקר א"ל תדורא כי תניא ההיא דקאמר ליה הילך כי קאמינא דקיימא באגם אתה מכרתו לי מאי מודה בעיקר איכא לא צריכא דא"ל לא נתתי לך דמי שקיל תורך וזיל אתה נתתו לי אביך נתנו לי מאי מודה בעיקר איכא דאמר ליה על מנת דעבידנא לך נייח דנפשא ולא עבדי לך שקיל תורך וזיל תועה בדרך מצאתיו לימא איבעי לך לאהדוריה לי אמר אבוה דשמואל באומר שבועה אבידה מצאתי ולא הייתי יודע שהיא שלך שאחזירנה לך תניא אמר בן עזאי ג' שבועות הן הכיר בה ולא במוצאה ולא בה ולא במוצאה לא בה ולא במוצאה קושטא אשתבע אימא בה ובמוצאה למאי הלכתא רב אמי אמר רבי חנינא לפטור ושמואל אמר לחיוב ובפלוגתא דהני תנאי דתניא *המשביע עד אחד פטור ורבי אלעזר בר' שמעון מחייב במאי קא מיפלגי מר סבר *דבר הגורם לממון כממון דמי ומר סבר לאו כממון דמי אמר רב ששת הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסין ותנא תונא וכחש בה למדנו עונש אזהרה מנין תלמוד לומר לא תכחשו מאי לאו לעונש ממון לא לעונש שבועה הא מדקתני סיפא (ב) ואישתבע מכלל דרישא דלא אישתבע דקתני סיפא ונשבע על שקר למדנו עונש אזהרה מנין ת"ל לא תשקרו ומדסיפא דאישתבע רישא דלא אישתבע אמרי אידי ואידי דאישתבע כאן שהודה כאן שבאו עדים אתו עדים חייב באונסין אודויי אודי חייב בקרן וחומש ואשם: מתיב רמי בר חמא *ושכנגדו חשוד על השבועה כיצד אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ואפילו שבועת שוא ואם איתא בכפירה הוא דאיפסיל ליה אמרי הכא במאי עסקינן דקאי באגם דלאו כפירה הוא דסבר אשתמיטנא ליה אדאזילנא ומייתינא ליה תדע *דאמר רב אידי בר אבין הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון

תורה אור

רש"י

נשבע עליו. לאחר שנאסר נשבע שאין אצלו ולא גזלו ממנו: מהו. מי אמרינן הא מנח ויכול לפטור בו את עצמו ואשתכח דלאו מידי כפריה: שומר חנם אני עליו. ונשבע והודה: חייב. קרבן שבועה אע"פ שהודה קודם שבועה בגוף הממון: שהרי פטר עצמו. בשבועה: מגניבה ואבידה. שאם היה נגנב ממנו משבועה ואילך היה נפטר בדברי שקר שהרי הוא עצמו גנבו וחייב בכל אונסין עד שיחזירנו: שואל פטור במתה מחמת מלאכה ומכחש בשר מחמת מלאכה דלמעבד מלאכה שייליה ולאו לאוקמה בכילתא: אע"ג דהא קאים. ומודה ליה בגויה והשתא איהו לא כפר מידי אפ"ה כיון דשמא סוף השבועה לבא לידי כפירת ממון חייב: הכא נמי. אע"ג דכפירה דהמן כהודאה הוא דהא עפרא בעלמא הוא כיון דשמא יאבד ויתחייב לו ממון ונמצא שתועיל לו שבועה זו להפטר חייב: אתה מכרתו. לקמן פריך מאי מודה בעיקר איכא: תועה בדרך מצאתיו. והביאותיו לבית: *תדורא. אין לב: הילך. וליכא למימר אילו מיגניב דהא קמיה קאי ושקיל ליה: איבעיא לך לאהדוריה ניהלי. כשמצאתו לא היה לך לאוספו אל ביתך שהרי מכיר היית בו ואין לך גנב גדול מזה: שלש שבועות הן. בעדות אבידה שהשביע את העד אם ראית את אבידתי ואמר לאו ואח"כ הודה: הכיר בה ולא במוצאה. האבידה שאמר שראה אותה מהלכת ברשות אחרת ואינו יודע מי הוא או הודה שהכיר במוצאה ולא בה והיה לו לומר איש פלוני מצא אבידה ואיני יודע אם שלך הוא ובעד אחד קמיירי: לפטור. על כולן פטור העד: המשביע עד אחד. וכפר ואמר שבועה שאיני יודע לך עדות: פטור. העד מקרבן שבועת העדות דהא אי הוה מסהיד ליה לא הוה מחייב להיאך אלא שבועה ואע"ג דאיכא למימר דלמא לא משתבע גורם לממון פטור והכי נמי גורם לממון ניהו: בה ולא במוצאה. אי הוה מסהיד ליה ראיתיה שנמצא בזוית פלוני ואיני יודע מי מצאה היה מחזר באותה שכונה עד שיודיעוהו *וכ"ש במוצאה ולא בה [ומיהו ממון ממש לא מפסדו דאי נמי אסהידו ליה ראינו שמצא פלוני זה היה יכול לומר נאנסה ממני ופוטר עצמו משבועה]: הכופר בפקדון. ובאו עדים: נעשה עליו גזלן. משעת כפירה ואע"פ שלא נשבע ומכאן ואילך אין לו דין דשומר חנם אלא חייב באונסים אם יאנס: וכחש בה למדנו לעונש. דכתיב בתריה והשיב את הגזילה אלמא קמה ליה ברשותיה משעת וכחש עד דעביד השבה וזהו עונשה: ה"ג מאי לאו עונש כפירה. כלומר עונש דמאי לאו דאיענים אכפירה אף על גב דלא אשתבע: לא עונש שבועה. האי עונש דענשיה קרא להתחייב באונסין משום שבועת שקר היא אבל אי לא אשתבע לא: ונשבע על שקר למדנו לעונש. דכתיב בתריה חומש ואשם: ת"ל לא תשקרו. דהיינו אזהרת שבועת שקר דסמיך ליה לא תשבעו בשמי לשקר ומלא תשקרו נפקא לן דבשבועת כפירת ממון משתעי כדכתיב איש בעמיתו כמו וכחש בעמיתו בפקדון: כאן שהודה. בסיפא כשהודה שיש חומש ואשם: ושכנגדו חשוד. במסכת שבועות (דף מד:) גבי ואלו נשבעין ונוטלין דזה אחד מהן מי שהיה לו חבירו חייב שבועה והוא חשוד על השבועה שנמצא שקרן בשבועתו שכנגדו נשבע ונוטל: אחד. שנחשד על שבועת העדות: ואחד. *שנשבע על שבועת הפקדון שראינוהו שנשבע לשקר ואפילו לא נחשד אלא לשבועת שוא שאין בה כפירת ממון ורע לשמים הוא ולא רע לבריות נפסל לשבועת ממון: ואם איתא. לדרב ששת דמשעת כפירתו נעשה גזלן למה לי למתנייה גבי הנך דמשמע דלא אפסיל עד שעת שבועה כי הנך הא משעת כפירה אפסיל ליה משום דהוי גזלן: דקאי באגם. וכי אמר רב ששת כגון דאמרי סהדי דכי כפר ליה בידיה נקט ליה (תדע) דהיכא דאיכא למימר לאשתמוטי איכוין עד דמייתי ליה לא מפסיל בלא שבועה: דאמר רב אידי הכופר במלוה. ולא נשבע ובאו עדים כשר לעדות דמלוה להוצאה ניתנה ואינה עכשיו בידו ורוצה לדחותו עד שתשיג ידו:

בפקדון

תוספות

ושמואל אמר לחיוב. תימה היכי מ"ל לחיוב דאם כן הויא ברייתא זו ואין ל"ל זו: מאי לאו עונש דממון. תימה בממון מה שייך לומר לא ענש אלא א"כ הזהיר דבשלמא בעונש שבועה דהיינו קרבן שייך לבפסח ומילה ליכא קרבן משום דלית בהו לאו אע"ג דאיכא כרת: כאן שהודה כאן שבאו עדים. ואיצטריך שתי אזהרות משום דעונשן אין שוין דבהודה שייך חומש ואשם ובעדים לא שייך אלא חיוב עונשין ומיהו תימה אמאי קאמר ברישא מוכחש עונש שמענו ובסיפא אומר מוכחש על שקר דכיון דלא מיירי אלא לאחר שבועה תרוייהו ה"ל למימר מוכחש על שקר: אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון. וא"ת אמאי לא חשיב שבועת מלוה וי"ל משום דשבועה במלוה לא כתיב אלא מפקדון אתיא:

איתיביה

מסורת הש"ס

ס"א תדרא מטועמס [וכן פי' רש"י ב"מ כ: ועי' פרש"י כריתות יח: וזבחים כב:]

שבועות לג

[לעיל עא: לח: פסחי' ה: וש"נ]

ס"א כ"ש בה ובמוצאה

שבועות מ: ב"מ ד. ה: [ע"ש]

נ"ל שנחשד

רש"ל מוחק זה

עין משפט נר מצוה

קלט א מיי' פ"ח מהל' שבועות הלכה ח:

קם ב ג מיי' שם הלכה ט:

קמא ד ה ו ז מיי' שם הלכ' י והלכ' יא:

קמב ח מיי' שם פ"ו הלכה ה:

קמג ט מיי' פ"ג מהל' גזילה הלכה יד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רלד סעיף א [רב אלפס כאן ובב"מ פ"א דף סג. ובפ"ג דף עט.]:

קמד י מיי' פ"ב מהל' טוען ונטען הלכה ב סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' לב סעיף ב:

קמה כ ל מטוש"ע שם סעיף ד עיין בב"י:

שבועות מד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' יתיב רבה וקאמר וכו' רב עמרם לרבה: (ב) שם מדקתני סיפא דאישתבע:

בפקדון פסול לעדות והאמר אילפא שבועה קונה שבועה היא דקניא אבל כפירה לא קניא הכא נמי דקיימא באגם ואיבעית אימא מאי שבועה קונה כדרב הונא דאמר רב הונא אמר רב *מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ונשבע ואח"כ באו עדים פטור שנאמר °ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו הבעלים שבועה שוב אין משלם ממון גופא אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ונשבע ובאו עדים פטור שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו בעלים שבועה שוב אין משלמין ממון °אמר רבא מסתברא מילתיה דרב במלוה דלהוצאה ניתנה אבל פקדון ברשותיה דמריה קאי והאלהים אמר רב אפילו בפקדון דכי כתיב קרא בפקדון כתיב יתיב רב נחמן וקאמר להא שמעתא איתיביה רב אחא בר מניומי לרב נחמן *היכן פקדוני א"ל אבד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן °הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם א"ל רב נחמן הכא במאי עסקינן כגון דנשבע חוץ לב"ד א"ל אי הכי אימא סיפא היכן פקדוני אמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם ואי סלקא דעתך חוץ לב"ד מי איכא כפל א"ל יכילנא לשנויי לך רישא חוץ לבית דין וסיפא בבית דין *מיהו שינויא דחיקא לא משנינן לך אידי ואידי בבית דין ולא קשיא כאן בקפץ כאן בשלא קפץ א"ל רמי בר חמא לרב נחמן מכדי דרב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך אמר ליה לפרושה לדרב דרב הכי מתרץ לה למתניתין והא רב קרא קאמר אמרי קרא *לכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין הוא דאתא ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע מתיב רב המנונא *השביע עליו חמשה פעמים בין בפני ב"ד ובין שלא בפני בית דין וכפר עליו חייב על כל אחת ואחת ואמר ר' שמעון מה טעם הואיל ויכול לחזור ולהודות והכא קפץ לא מצית אמרת השביע עליו קתני חוץ לב"ד לא מצית אמרת בפני ב"ד קתני הוא מותיב לה והוא מפרק לה לצדדין קתני השביע עליו חוץ לבית דין ובב"ד קפץ מתיב רבא *בעל הבית שטען טענת גנב בפקדון ונשבע והודה ובאו עדים אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואשם ואם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם והכא חוץ לב"ד וקפץ לא מצית אמרת כפל קתני אלא אמר רבא כל הודה לא שנא טוען טענת אבד ולא שנא טוען טענת גנב (נמי) לא אמר רב דהא כתיב והתודה דבעי שלומי קרן וחומש טוען טענת גנב ובאו עדים נמי לא אמר רב דהא כתיב תשלומי כפל כי קאמר (א)כגון שטוען טענת אבד ונשבע ולא הודה ובאו עדים אזל רב גמדא ואמרה לשמעתא קמיה דרב אשי אמר ליה השתא ומה רב המנונא תלמידיה דרב וידע דאמר רב הודה וקמותיב הודה ואת אמרת הודה לא אמר רב אמר ליה רב אחא סבא לרב אשי רב המנונא הכי קא קשיא ליה

אי

בפקדון פסול לעדות · ומוקמינן לה ברים שני אוחזין כגון דאמרי סהדי דהוה שטרא דכפר ליה נקיט בידיה ומפסיל אף ע"ג דלא אשתבע דאי באשתבע מה לי מלוה מה לי פקדון: שבועה קונה · קס"ד להתחייב באונסים משעה שנשבע לשקר קאמר: ואיבעית אימא שבועה קונה · דקאמר אילפא לגמרי קאמר דתו לא משלם כדרב הונא: דלהוצאה ניתנה · ובעיא תשלומין ואיכא למימר דבשבועה אפטר ליה מתשלומין כדכתיב ולא ישלם: אבל פקדון ברשותיה דמריה קאי · ואין כאן ולא ישלם דהא כל היכא דאיתיה דמריה הוא: בפקדון כתיב · גבי שומר שכר: להא שמעתא דרב הונא: משלם את הקרן · וכפל לא דאין כפל אלא בטוען טענת גנב וחומש ואשם נמי לא שייכי אלא כשהודה דכתיב בגזל הגר והתוודו: הודה מעצמו · לאחר שבועה קתני מיהא רישא משלם קרן על ידי עדים וקשיא לרב דאמר כיון שנשבע לא ישלם אפי' באו עדים ומסיפא לא פריך דבהודה לא קאמר רב דהא כתיב והשיב את הגזלה ובנשבע והודה משתעי קרא: חוץ לב"ד · לא אלימא שבועה לאפקועי ממונא: כאן בקפץ · ברישא דקתני משלם כשקפץ זה והשביעו קודם שחייבוהו בית דין וכי קאמר רב בלא קפץ והדיינין השביעוהו וקנייה אותה שבועה דקרא בשבועת הדיינין כתיב ואע"ג דסיפא לא מתוקמא בקפץ דקתני כפל וכפל לא איתי' אלא בשבועת הדיינין מ"מ רישא בקפץ וניחא ליה לאוקמי בתרי גווני ובחד דוכתא ולא לאוקמי בשני מקומות וסיפא לא קשיא ליה לרב דאע"ג דקתני משלם כפל לאחר שבועה וכל שכן קרן דמודה רב בטוען טענת גנב כדלקמן בשמעתין דשבועה דקא מחייב ליה כפל לא מקנייה ליה קרנא: משכוני נפשך · לבא במקומו לתרץ קושיות ולהעמיד דבריו: נשבעין ולא משלמין · הנתבע ישבע ויפטר ולא ישבע התובע ויטול: חייב על כל אחת ואחת · חומש ואשם: הואיל ויכול לחזור ולהודות · ונמצא דבכולן כופר ממון: השביע עליו קתני · ומדלא תני השביעו שמע מינה על ידי דיינין הטיל עליו שבועה וקיבל על כרחו וקתני יכול לחזור ולהודות אלמא אכתי ממונא אית ליה גביה: לצדדין קתני השביעו עליו חוץ לב"ד · דאע"ג דחייבוהו ב"ד שבועה כיון דמחוץ לב"ד השביעו לא קנייה ובפני ב"ד דקתני לא אהשביע עליו קאי: אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואשם · ולא כפל דאין משלם קנס על פי עצמו: משלם כפל ואשם · אבל חומש לא דחומשו עולה לו בכפלו כדאמרינן בפרק מרובה (לעיל דף סה:) אלמא בין נשבע ובאו עדים בין נשבע והודה חייב: אלא אמר רבא · לא תשנייה לתיובתיה דרב המנונא לצדדין דיכול לחזור ולהודות לאו תיובתא הוא לרב הונא דכיון דהודה לא קאמר רב דכל הודה לא שנא טוען טענת גנב ונשבע והודה ולא שנא טוען טענת אבד ונשבע והודה לא אמר רב דפטור: דהא כתיב והתודה · בגזל הגר כתיב (במדבר ה) ובנשבע דהא קרן וחומש כתיב: וטוען טענת גנב ובאו עדים נמי לא אמר רב · דכפל כי כתיב בהכי כתיב בנשבע ובאו עדים כדאמר בפרק מרובה: אמרה לשמעתא · להא דרבא דאמר כל הודה לא אמר רב: רב המנונא תלמידו דרב הוה · דקיימא לן אמרי בי רב רב המנונא בפ"ק דסנהדרין (דף יז:) ואי לאו דידע דאפילו בהודה פטר רב לא הוה מותיב ליה מהואיל דיכול לחזור ולהודות:

איתיביה רב אחא בר מניומי · פי' בקונט' דלא פריך אלא מרישא והעדים מעידין כו' ולא מסיפא ואין נראה דהא רבא מקשה לקמן בהדיא מהודה דאכתי לא מחלק בין הודה לעדות עד דמתרץ לקמן הכי וא"ת א"כ אמאי לא פריך נמי מסיפא ונראה דהא ודאי פשיטא דלא אמר בטוען טענת גנב ונשבע ובאו עדים שיהא פטור דא"כ לא משכחת כפל דכתיב באורייתא אבל בהודה ס"ד דרב פוטר ואע"ג דבשבועה והודאה כתיב חומש רב הוה מוקי לקרא בקפץ ונשבע דחומש ואשם מחייב אף אשבועת עצמו אבל בנשבע ע"פ ב"ד והודה בעי למימר רב דפטור דאשבועת ב"ד כתיב ולקח בעליו ולא ישלם: כאן שקפץ · תימה אם כן אמאי נקט ברישא טוען טענת אבד אפי' בטוען טענת גנב ה"מ למנקט דלא מחייב כפל כיון שקפץ: קפץ לא מצית אמרת דהשביע עליו קתני · ותימה דלעיל קתני משביעך אני ומוקי לה בקפץ ויש לומר דהשביע עליו משמע ע"י ב"ד אבל משביעך אני משמע שקפץ והשביעו:

וליסני

מסורת הש"ס

[לעיל סג:] לקמן קח: שבועות מט.

[לעיל מג. כתובות מב:]

שבועות מה.

שם לו:

[לעיל סה. שבועות לז:

תורה אור

שמות כב

עין משפט נר מצוה

קמו א ב מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הלכה יא סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף כט וסעיף ל [ודלא כרב אלפס כאן ובשבועות סוף פ"ז דף שיט]:

קמז ג מיי' פ"א שם הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' סט סעיף א:

קמח ד מיי' פ"ז מהל' שבועות הלכה ט סמג לאוין רמה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כי קאמר רב כגון שטוען:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא מסתברא מילתיה דרב. גיטין דף יג ע"ב וש"נ: שם הודה מעצמו. עיין לקמן דף קח ע"א תוס' ד"ה ובאו עדים:

אי אמרת בשלמא נשבע כי אתו עדים מיחייב אמטו להכי מחייבינן ליה קרבן אשבועה בתרייתא הואיל ויכול לחזור ולהודות אלא אי אמרת כי אתו עדים פטור מי איכא מידי דאילו אתי סהדי ומסהדי ביה פטור ואנן ניקו ניחייביה קרבן אשבועה הואיל ויכול לחזור ולהודות השתא מיהת (א) לא אודי: *אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן ⁰הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה הואיל וגנב משלם תשלומי כפל וטוען טענת גנב משלם תשלומי כפל מה גנב שהוא משלם כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה אף טוען טענת גנב בפקדון כשהוא משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מה לגנב שכן משלם תשלומי כפל שלא בשבועה תאמר בטוען טענת גנב שאין משלם תשלומי כפל ⁰אלא בשבועה אמרי היקישא היא *ואין משיבין על היקישא הניחא למ"ד חד בגנב וחד בטוען טענת גנב שפיר אלא למ"ד האי אם ימצא הגנב ואם לא ימצא תרוייהו בטוען טענת גנב מאי איכא למימר אמרי גנב הגנב איתיביה רבי חייא בר אבא לר' יוחנן *היכן שורי נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו *שאכלו משלם תשלומי כפל והא הכא דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה וקתני משלם תשלומי כפל תשלומי כפל אין תשלומי ד' וה' לא הכא במאי עסקינן כגון שאכלו נבילה ולישני ליה כגון שאכלו טריפה כר"מ דאמר *שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ולישני ליה בבן פקועה כר"מ דאמר *בן פקועה טעון שחיטה ולישני ליה כגון שעמד בדין ואמרו לו צא תן לו דהא אמר רבא *צא תן לו טבח ומכר פטור מאי טעמא כיון דפסקיה למילתיה וטבח ומכר הוי גזלן וגזלן לא משלם תשלומי ארבעה וחמשה חייב אתה ליתן לו וטבח ומכר חייב מאי טעמא כל כמה דלא פסיקא ליה מילתא אכתי גנב הוא אמרי וליטעמיך לישני ליה בשותף שטבח שלא מדעת חבירו אלא *חדא מתרי ותלתא נקט *ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל מאי טעמא דכתיב ⁰על כל אבדה אשר יאמר איתיביה רבי אבא בר ממל לרבי חייא בר אבא ⁰כי יתן איש ⁰אין נתינת קטן כלום ואין לי אלא שנתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא קטן ⁰נתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול מנין ת"ל ⁰עד האלהים יבא דבר שניהם עד שתהא נתינה ותביעה שוין כאחד ואם איתא תיהוי נמי כאבידה א"ל הכא במאי עסקינן כגון שאכלו כשהוא קטן אבל כשהוא גדול מאי הכי נמי דמשלם אי הכי אדתנא עד שתהא נתינה ותביעה שוין כאחד ליתני עד שתהא אכילה ותביעה שוין כאחד א"ל תני עד שתהא אכילה ותביעה שוין כאחד רב אשי אמר לא דמי אבידה קא אתיא מכח בן דעת והא לא אתיא מכח בן דעת ואמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת מאי טעמא דאמר קרא ⁰כי הוא זה אופליגא דר' חייא בר יוסף דאמר ר' חייא בר יוסף

תורה אור

אי אמרת בשלמא אי אתו עדים · אחר שבועה קמייתא מחייב לשלומי קרנא אשתכח דהכתי ממונא הוא גביה ואמטו להכי מחייבינן ליה קרבן שבועה אשבועה שניה דמשום דאין שבועה חלה על שבועה לא תפטריה דהואיל ויכול לחזור ולהודות בין זו לזו נמצא דכל אחת שבועת כפירה בפני עצמה היא: השתא מיהת הא לא אודי · בין זו לזו ואשתכח דכפירת דברים בעלמא הוא ולאו ממונא הוא גביה שהרי אין יכול להוציאו בעדים: טוען טענת גנב אינו משלם כפל עד שישבע ואחר כך יבאו עדים כדילפינן במרובה: היקישא הוא · דאיתקש גנב וטוען טענת גנב דסמיכי קראי אהדדי אם ימצא הגנב הרי גנב ואם לא ימצא הגנב כמו שאמר אלא הוא עצמו גנבו הייתו טוען טענת גנב ונמצא שהוא גנבו: אלא למאן דאמרי בפרק מרובה (דף סג:): תרווייהו בטוען טענת גנב · דגנב עצמו נפקא לן מאם המצא (ב) בידו דכתיב בפרשה אחריתי היכי איתקוש: גנב הגנב · מרבוייא דה"א דאתרבאי בטוען טענת גנב [ילפינן לה כל דיני גניבה לרבות] תשלומי [כפל] וד' וה': משלם תשלומי כפל · דטוען טענת גנב: ולישני ליה כגון שאכלו טריפה · דאיכא ר"ש דפטר בהשוחט ונמצאת טריפה מתשלומי ד' וה' לעיל (דף ע׳) ומשני רבי יוחנן כר"מ ס"ל דאמר שחיטה שאינה ראויה לאכילה הואיל ונשחטה כהלכתה שמה שחיטה: ולישני ליה בגונב בן פקועה · שנמצא במעי אמו ופקעה לאחר שחיטה והוציאהו דאיכא למאן דמכשר ליה בלא שחיטה בפ' בהמה המקשה (חולין דף עד:) דתנן ר"ש שזורי אומר אפילו הוא בן חמש שנים וחורש בשדה שחיטת אמו מטהרתו: כר"מ · בשחיטת חולין דתנן השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי כו': ולישני ליה כגון שעמד בדין · קודם לכן ואמר נגנב ונשבע ובאו עדים שגנבו הוא עצמו וחייבוהו ב"ד ואמרו לא תן לו קרן וכפל ואח"כ שחטו ואכלו (וחזר ונשבע עליו) דמשלם כפל אשבועה קמייתא ופטור מטביחה כדרבא כו': בשותף שטבח · שותפין שגנבו וטבחו האחד שלא מדעת חבירו אמרינן בפרק מרובה (לעיל ד' עח:) שפטור מד' וה' דחמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר ⁰והכא לא קרינא וטבחו כולו בחיובא דעל החצי של חבירו הוה טובח ומוכר אחר הגנב דפטור אבל לדעת חבירו משלמין שניהם דשלוחו הוא ואמרינן שחת לרבות את השליח: על כל אבדה · וגו' ישלם שנים: אין נתינת קטן כלום · דכתיב איש פרט לקטן דאין נשבעין על טענת נתינתו ואין באין לידי כפל על ידו דהכא כפל כתיב: אין לי אלא כשנתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא קטן · דאיכא למימר דהאי איש אהשתא קאי וה"ק כי יתן מי שהוא עכשיו איש בשעת טענה פרט לנתינת מי שהוא עדיין קטן אבל אי הוי עכשיו איש לא ממעט ליה: נתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול מנין · דפטור: ת"ל יבא דבר שניהם · איתקוש נתינה והעמדה בדין להדדי דבתרווייהו בעינן איש: תהוי נמי כאבידה · דליכא נתינה והוי טענה להשביע ולהתחייב כפל וכי תבעו כשהוא גדול ליחייביה להאיך שבועה וכפילא אע"ג דנתינה ליכא: שאכלו · בעל הבית לפקדון בעוד שהמפקיד קטן דלא ירד פקדון זה לתורת טענה מעולם אבל אבידה מכי מטא לידיה דהאי איחייב ליה שהרי יש לה בעלים בני טענתא: הכי נמי דמשלם · דמשהגדיל קטן ונעשה בר טענה נתחייב זה לבא עמו לדין ואע"ג דנתינה לא הואי: דאמר קרא כי הוא זה · היינו הודה במקצת ובפרשת טוען טענת גנב כתיב:

ולישני ליה כגון שעמד בדין ואמרו ליה לא תן לו · והשתא צריך להוסיף על הברייתא ולפרש הכי היכן שורי א"ל נגנב משביעך אני ואמר אמן ואח"כ באו עדים ואמרו שיש בידו ועמד בדין וא"ל לא ותן לו ואח"כ טבחו והעדים מעידים אותו שאכלו משלם תשלומי כפל ואף ע"ג דהשתא צריך להוסיף על הברייתא ולפרש בדוחק ניחא ליה לגמרא לאוקמי הכי מלאוקמי כשאכלו נבלה שזה נראה לו דוחק יותר:

אבל אכלו כשהוא גדול מאי הכי נמי דמשלם כו' · משמע אם נשבע ובאו עדים שאכלו משלם תשלומי כפל ותימה אמאי בעי שבועה מעיקרא כשאמר נגנב יהא נאמן במגו דאי בעי אמר החזרתיו לך כשהייתי קטן יהא נמי נאמן לומר נגנב בלא שבועה וי"ל דהכא מיירי שטוען זה הקטן כשהגדיל נתתי לך פקדון כשהייתי קטן ויודע אני שיש בידך עכשיו דהשתא לא שייך למימר *מגו דהאכלתיו כשהיה קטן דא"כ הוה כפר במה שאמר ליה עדיין ישנה בידך ואין זה מגו כדאמר לקמן דאין מעיז פניו לומר להד"ם:

הא לא אתי מכח בן דעת · ואליבא דרב אשי דאמר אין יכול להשביע כלל כל מה שהפקידו בקטנותו אפילו הפקדון בעין אבל לשינויא קמא יכול להשביעו כשהוא בעין:

עין משפט נר מצוה

קמט א ב מיי' פ"ד מהלכות גניבה הלכה א סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנ:

קנ ג מיי' פ"ה מהל' טוען ונטען הלכה י ופ"ב מהל' שכירות הל' ז ועיין בהשגות ובמ"מ ופ"ד מהל' גניבה הל' ט סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' נו סעיף א:

קנא ד מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה ט טוש"ע ח"מ סי' שנ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיהת הא לא אודי: (ב) רש"י ד"ה תרווייהו וכו' המצא תמצא בידו:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בשותף וכו' והכא לא קרינא וטבחו כולו. לא ידעתי אמאי נקיט רש"י תרתי הא בטעם אחד סגי כדמפורש בפ' מרובה דף עח ע"ב ואולי יש להגיה א"נ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' ופליגא דר' חייא בר יוסף. כאן נרשם אות · פ' מסימני עין משפט. מגויין עליו מיי' פ"ב מהלכות שכירות הלכה ח וע"ש בהס"מ:

[יומא עט: יבמות מח: סוטה ח. זבחים יז: ל. לד: מנחות סט: כריתות ג:]

מסורת הש"ס

לעיל סג: סג:

רש"ל

[לעיל סג: מנחות סג:]

לקמן קח: [ע"ש] שבועות מט. [ע"ש] [עי' בשבועות שם בתוס' ד"ה והעדים] [חולין סה.] [שם עד:]

לעיל סח: [דומה לזבכ"מ סז: יז:]

לעיל נו: סג. רש"ל מ"ז

שמות כב

שם

שם

שם

עירוב

עירוב פרשיות כתוב כאן וכי כתיב °כי הוא זה *אמלוה הוא דכתיב ומאי שנא מלוה כדרבה *דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכולי בעי דנכפריה והאי דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו ובכולי בעי דלודי ליה והאי דכפר ליה במקצת סבר אי מודינא ליה בכוליה תבע לי בכוליה אישתמיט לי מיהא השתא אדהוו לי זוזי ופרענא הלכך רמא רחמנא שבועה עילויה כי היכי דלודי ליה בכוליה וגבי מלוה הוא דאיכא למימר הכי אבל גבי פקדון מעיז ומעיז *תני רמי בר חמא ארבעה שומרין צריכין

עירוב פרשיות · פסוק שהוא מפרשה אחרת נתערב בזו שאינו מקומו דהאי כי הוא זה בהאם כסף תלוה הוה ליה למכתביה דהתם קאי דאילו בהך פרשתא דפקדון בלא הודאה במקצת מחייב : ומאי שנא מלוה · דעקרינן לקרא מדוכתיה ומוקמינן ליה עלה : כדרבה דאמר רבה · אין אדם מעיז פניו תורה אור בפני זה שעושה לו טובה הלכך היכא דכפר הכל פטור משבועה דאי לאו קושטא בהדיה לא הוה מצי למכפר ביה והיכא דמודה מקצת בכולה בעי למכפריה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז : אבל בפקדון · דאין כאן טובה: מעיז ומעיז · הלכך אפי' כפר בכוליה רמיא רחמנא שבועה עליה : צריכין

עירוב פרשיות כתוב כאן וכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב · פי' בקונט' דפסוק זה דכי הוא זה מפרשה אחרת דבואם כסף תלוה את עמי הוה ליה למיכתב דהתם קאי דאי בהך פרשתא דפקדון בלא הודאה במקצת נמי מחייב וטעמא דעקרינן ליה מדוכתא כדמסיק ומ"ש מלוה כדרבה דאין אדם מעיז פניו לכך כופר הכל פטור אבל בפקדון שלא עשה לו טובה מעיז ומעיז הלכך אפי' כופר הכל חייב וקשה דבריש סנהדרין (דף ב: ושם) משמע דאפילו למ"ד עירוב פרשיות כתוב כאן לא עקרינן ליה לגמרי מפקדון לענין שלשה ומומחין ומיהו יש לדחות דלענין מודה מקצת דאיכא טעמא עקרינן ליה מפקדון לגמרי אבל לענין שלשה ומומחין דליכא טעמא קאי אתרוייהו אבל קשה דבפרק השואל (ב"מ דף צז:) גבי הא דמוקי מתניתין דהתם כשיש עסק שבועה ביניהם ומוקי רישא בתרתי וסיפא בתלת משמע דלא מחייב שבועה אלא א"כ יש חדא דקמודה והתם כרבי חייא בר יוסף מדקאמר בתר הכי ולרמי בר חמא אלמא דלא מחייב רבי חייא בר יוסף בלא הודאה מקצת אלמא לא עקר לגמרי כי הוא זה מפקדון ועוד דבכמה משניות משמע דלא מתחייב בפקדון אלא במודה מקצת כי ההיא דשבועות (דף מג.) דסלע הלויתני עליו ושתים היה שוה וכן ההיא דמנורה בת עשרה ליטרין (שם) וההיא דעשר גפנות טעונות מסרתי לך (שם דף מב:) ובהניזקין (גיטין דף נא· ושם) גבי שני כיסין קשורים מנאת לי דמחייבינן מודה מקצת ופטרינן כופר הכל אע"ג שלא עשה לו שום טובה ובפרק שני דכתובות (דף יח· ושם) ובשבועת הדיינים (שבועות דף מב·) פטרינן מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס במגו דאי בעי כופר הכל משום דבכנו מעיז ולפירוש הקונטרס אדרבה כופר הכל ה"ל לחיובי התם וכן בפ"ק דב"מ (דף ד:) בשמעתא דהילך גבי סלעין דנרין ומפרש ר"ת דה"ק דכי כתיב כי הוא זה אמלוה נמי הוא דכתיב דבעינן הודאה בהדי שבועה דכפירה והכי נמי בעינן הודאה בהדי שבועה דנאנסו אבל כפירה לא בעינן בההיא דנאנסו ובאותו ענין דקאי כי הוא זה אמלוה קאי נמי אפקדון וכי היכי דמלוה מחייב אשתי פרות לחוד חדא דהודאה וחדא דכפירה מחייב נמי אפקדון אשתי פרות חדא דהודאה וחדא דנאנסו אבל רבי חייא בר אבא ורמי בר חמא בעו שלש פרות חדא להודאה וחדא דכפירה וחדא דנאנסו דכי הוא זה אפקדון דוקא כתיב ולא אמלוה והא דבעיא כפירה והודאה במלוה שמא במה מצינו ילפינן מפקדון אע"ג דלענין שלשה ומומחין לא ילפינן מלוה מפקדון במסכת סנהדרין (דף ב: ושם) למאן דלית ליה עירוב פרשיות לענין מודה מקצת מסתבר למילף טפי והוא הדין דבפקדון מחייב בכפירה והודאה לחוד בלא נאנסו אבל בנאנסו בלא כי הוא זה לא מחייב דהכי משמע ליה פשטיה דקרא לאצרוכי כי הוא זה בהדי נאנסו ולא נאנסו בהדי כי הוא זה אבל כופר הכל פטור לכ"ע בכל מקום אפילו במקום שיכול להעיז דגזירת הכתוב הוא כי הוא זה דוקא ולא כופר הכל והא דקאמר מ"ש מלוה מפרש ר"ת מאי טעמא דמלוה פירוש [מאי] טעמא דמודה מקצת חייב ולא מהימן במגו דאי בעי כפר הכל והוי כי ההוא דסוף כל הנשבעין (שבועות דף מח:) גבי נשבעין שלא בטענה דקאמר מאי שנא הני ופירוש מאי טעמא דהני ומה שכתוב בספרים גבי מלוה הוא דאיכא למימר הכי אבל בפקדון מעיז ומעיז לא גרים ליה רבינו תם ובספרים ישנים ליתא והא דאמר בסוף המוכר את הבית (ב"ב דף ע:) גבי המפקיד אצל חבירו בשטר אילו אמר נאנסו לאו שבועה בעי דמשמע דנאנסו לחוד בלא הודאה כלל מחייב שבועה אור"ת דההיא שבועה דרבנן שנתקנה קודם שבועת היסת כי הנהו דפרק הכותב (כתובות דף פז:) הפוגמת כתובתה ואיך דסבר רמי בר חמא שבועה דאורייתא ומסיק אלא מדרבנן והא דתנן בפרק השואל (ב"מ דף צז:) זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע ופריך בגמרא ואמאי מה שטענו לא הודה לו והך פירכא ליתא אליבא דרב נחמן דמוקמא התם מתני' אליביה כשיש עסק שבועה ביניהם ורישא בתרתי וסיפא בתלת או רישא בתלת וסיפא בארבע ויש כאן מה שטענו הודה לו אלא לרב הונא ורב יהודה פריך דליכא אלא הך דשאלה ושכירות ומשני ע"י גלגול דכדרכה מתה ההיא שבועה נמי מדרבנן דמדאורייתא לא מחייב כיון דאין כאן הודאה ומיהו בין לפ"ה ובין לפי' ר"ת קשה מהא דאמרינן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם) דאם שכרו בלא עדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך ופריך אלא שבועת שומרים דחייב רחמנא היכי משכחת לה מתוך שיכול לומר להד"ם יכול לומר נאנסו והשתא לפירוש ר"ת אההיא קאי אי אמר לא היו דברים מעולם א"כ היה כופר הכל ואין זה מגו דאל"כ ליפרוך אכל מודה מקצת דליפטר במגו דאי בעי כופר הכל ואי אההיא דנאנסו קאי כי קאמר נמי להד"ם מחייב שבועה כיון דאיכא כפירה והודאה ולפי' הקונטרס נמי דליכא הודאה כי אמר אההיא דנאנסו נמי להד"ם בעי שבועה דהא מחייב שבועה בפקדון אכופר הכל ואי הוה אמרינן דלרבי יוחנן ולרמי בר חמא לא מחייב אפקדון אכפירה והודאה בלא נאנסו הוה ניחא דפריך לה התם אבל לא יתכן כלל דע"כ על כפירה והודאה לחוד מחייב אפילו אפקדון כדמוכח במשניות טובא בההיא דסלע הלויתני ומנורה ועשר גפנים ואע"ג דמוקמינן מתניתין דהשואל בכמה פרות אע"ג דלא מהני במתני' הנהו לא מסתבר לאוקמי הכי וכן בהלואה דילפינן מפקדון גבי סלעים דנרים ובשבועות גבי סלע הלויתיך ונראה כפירוש ריב"א דמפרש כי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב והלכך בפקדון נמי לא מוקמינן ליה אלא בטענה דשייכא במלוה דהיינו בכפירה והודאה אבל טענת נאנסו לא והכי קאמר מאי שנא טענה דשייכא במלוה מטענת נאנסו ומסיק כדרבה וגבי מלוה הוא דאיכא למימר הכי כלומר בטענה השייכא במלוה כגון כפירה והודאה דאין מעיז פניו לכפור במידי דידע בה חבריה אבל בפקדון כלומר טענה השייכא בפקדון כגון נאנסו דלא ידע ביה חבריה מעיז ומעיז ומחייב בלא הודאה דאם כופר הכל היה פטור במקצת נמי יפטר במגו דאי בעי כפר הכל ומיהו בטענות כפירה אפילו במקום שיכול להעיז פטור דגזירת הכתוב היא והשתא ניחא ההיא דכל הנשבעין דקאמר מתוך שיכול לומר להד"ם יכול לומר נאנסו אע"ג דאין זה מגו לגמרי דהאי חשוב העזה והאי לא חשוב דבהאי ידע ובהאי לא ידע מכל מקום מדמה ליה למגו דלעיל דההוא נמי לאו מגו הוא דניחא ליה למימר טפי שכרתיך ונתתי לך שכרך דחושבו טועה משום דטרוד בפועליו ולא כמשקר במזיד ממאי דנימא לא שכרתיך מעולם דליכא למיתלי בטרוד בפועליו וההיא דח"ה (ב"ב דף לו·) גבי הנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא דיכול לטעון עד כדי דמיהם במגו שיכול לומר לקוחים הן בידי ובפ"ב דכתובות (דף *יח) גבי שדה זה של אביך היה ולקחתיו ממנו דאפילו טענו הבן שהיה של אביו אלא שאין לו עדים מהימן לומר לקחתיו במגו שיכול לומר לא היה של אביך מעולם אע"ג דבהאי ידע ובהאי לא ידע לא דמי למידי דכפירה דלכפור ודאי אינו מעיז במידי דידע ביה חבריה והנהו דהתם לאו מידי דכפירה נינהו ומיהו ההיא דהשואל קשה לפירושו דמשמע דר' חייא ב"ר יוסף נמי בעי הודאה בהדי נאנסו דמוקי רישא בתרתי וסיפא בתלתא אם לא נאמר סוגיא דהתם לא כר' חייא בר אבא ולא כר' חייא ב"ר יוסף וא"ת למאן דבעי שלש פרות ליפטריה במגו דאי בעי אמר נאנסו אההיא דכפירה וי"ל כגון דההיא דכפירה קמן וא"ת דליפטריה במגו דאי בעי מודה בה ואההיא דטען דמתה בפשיעה יכפור ובאידך נאנסה דהשתא ה"ל בההיא דמודה בה הילך ופטור משבועה לאו פירכא היא דאם הילך הוא א"כ ה"ל כופר הכל ואין אדם מעיז אי נמי כגון דההיא דקיימא קמן עדיפא ואין רוצה להודות בה ואין להקשות יהא נאמן במגו דאי בעי אמר להד"ם נמי אההיא דנאנסו דברים כל הנשבעים (שבועות דף מה:) משני לה דאפקיד ליה בשטר : חזקה אין אדם מעיז · הכל מפורש בכמה מקומות :

עין משפט נר מצוה

קנב א מיי' פ"א מהל' טוען ונטען הל"א סמג עשין סה טוש"ע ח"מ סי' פו סעיף א :

מסורת הש"ס

[סנהדרין ב:]

שבועות מב: ב"מ ג· ה: כתובות יח· גיטין נא:

ב"מ ה: נח.

[ד"ה ומודה וכמבואר שם בתוס' ד"ה ומודה ר"י]

צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת ואלו הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר אמר רבא מאי טעמא דרמי בר חמא שומר חנם בהדיא כתיב ביה °כי הוא זה [שמות כב] שומר שכר יליף נתינה נתינה משומר חנם שואל °וכי ישאל וי"ו מוסיף [שם] על ענין ראשון שוכר אי למ"ד כשומר שכר היינו שומר שכר אי למ"ד כשומר חנם היינו שומר חנם וא"ר חייא בר יוסף הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שישלח בו יד מאי טעמא (א) °ונקרב בעל [שם] הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו מכלל דאי שלח בה יד מיחייב למימרא דבשלח בה יד עסקינן אמר להו ר' חייא בר אבא הכי א"ר יוחנן בעומדת על אבוסה שנו א"ל ר' זירא לר' חייא בר אבא דוקא בעומדת על אבוסה קאמר אבל שלח בה יד קנה ושבועה לא מהניא ביה כלום או דלמא אפי' עומדת על אבוסה קאמר א"ל זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דא"ר אסי א"ר יוחנן הטוען טענת אבד ונשבע וחזר וטען טענת גנב ונשבע ובאו עדים פטור מ"ט לאו משום דקנה בשבועה ראשונה א"ל לא הואיל ויצא ידי בעלים בשבועה ראשונה איתמר נמי א"ר אבין א"ר אילעא א"ר יוחנן *הטוען טענת אבידה בפקדון ונשבע וחזר וטען טענת גניבה ונשבע ובאו עדים פטור הואיל ויצא ידי בעלים בשבועה ראשונה אמר רב ששת הטוען טענת גנב בפקדון כיון ששלח בו יד פטור מאי טעמא הכי קאמר רחמנא ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו וגו' הא שלח ידו פטור אמר ליה רב נחמן והלא *שלש שבועות משביעין אותו שבועה שלא פשעתי בה שבועה שלא שלחתי בה יד שבועה שאינה ברשותי מאי לאו שבועה שלא שלחתי בה יד דומיא דשבועה שאינה ברשותי מה שבועה שאינה ברשותי כי מיגליא מילתא דאיתיה ברשותיה חייב אף שבועה שלא שלחתי בה יד כי מיגליא מילתא דשלח בה יד חייב אמר ליה לא שבועה שלא שלחתי בה יד דומיא דשלא פשעתי בה מה שבועה שלא פשעתי בה כי מיגליא מילתא דפשע בה פטור מכפל אף שבועה שלא שלחתי בה יד כי מיגליא מילתא דשלח בה יד פטור מכפל בעי רמי בר חמא ממון המחייבו כפל פוטרו מן החומש או דלמא שבועה המחייבתו כפל פוטרתו מן החומש היכי דמי כגון שטען טענת גנב ונשבע וחזר וטען טענת אבד ונשבע ובאו

תורה אור

צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת · קודם שיתחייבו שבועה ואם נשבעו בלא כפירה והודאה אין שבועתו של ש"ח כלום ולא מחייבתו כפל ודרמי בר חמא פליג אדרבי חייא בר יוסף: פרשה ראשונה נאמרה בש"ח ושניה בשומר שכר: שוכר · פלוגתא דר"מ ורבי יהודה לעיל (דף נז:): אינו חייב · כפל: עד שישלח בה יד · קודם שבועה כגון שעשה בה מלאכה: ה"ג דאמר קרא ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח: למימרא · דהאי דכתיב בתריה אשר ירשיעון אלהים וגו': בששלח בה יד עסקינן · דנמצא רשע בכך שנשבע לשקר שהרי שלח בה יד: בעומדת על אבוסה · שלא שלח בה יד שנו דחייב כפל: אבל שלח בה יד · קודם שבועה קנאה בתורת גזילה ושומר חנם אינו נעשה גנב אלא בטענת גנב וזה קודם שטען טענת גנב קנאה וקמה ליה ברשותיה שאם מתה ישלמנה ואשתכח דכי כפר דידיה קא כפר: או דלמא אפילו עומדת על אבוסה קאמר · וכל שכן כי שלח בה יד דבהכי קאי קרא כדאמר ר' חייא בר יוסף: הטוען טענת אבידה ונשבע · ל"ג והודה: פטור · מן הכפל: מ"ט לאו משום דקנה בשבועה ראשונה · להתחייב באונסין כדרב ששת דאמר לעיל הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן אפי' בלא שבועה והיכא דאשתבע כל שכן דכ"ע מודו אלמא כיון דקמה ליה ברשותיה כי כפר דידיה קא כפר ולא מיחייב ליה כפל וה"ה לשולח בה יד כיון דפסיקא לן בפ' המפקיד (ב"מ מא:) דקמה ליה ברשותיה תו לא מיחייב עליה כפל: לא · התם לאו משום דקמה ליה ברשותיה הוא אלא הואיל ויצא שומר זה ידי בעלים בשבועה ראשונה שמבית דין ראשון נסתלק מידם ושבועה אחרונה זו לאו שבועת הדיינים הוא לחייבו כפל (ב)דכיון דנשבע בתחילה שוב לא היה מחויב שבועה לבעלים: כיון ששלח בה יד · קודם שבועה: ה"ק אם לא שלח · ונקרב בעל הבית וקיימא לן בהמפקיד (שם) דהאי ונקרב לשבועה הוא וכתיב בתריה ישלם שנים אם נמצא רשע: הא שלח יד פטור: מכל הדין הזה: שלש שבועות משביעין · את שומר חנם האומר נגנבה: שבועה שלא פשעתי · בשמירתו כשנגנבה דאי פשע בה חייב דכתיב על כל דבר פשע: שבועה שלא שלחתי בה יד · ליהנות בה קודם לכן דאם שלח בה יד קמה ליה ברשותיה דנעשה גזלן עליה ומיחייב באונסין וכ"ש בגניבה ואבידה: כי מגליא מילתא דאיתיה ברשותיה · והוא גנב עליה מחייב כפל דהיינו טוען טענת גנב: אף שבועה שלא שלחתי בה יד · כי משתכח שקרן נמי חייב כפל משום שבועה שאין ברשותו: כי מגליא מילתא דפשע בה · ונגנבה: פטור מכפל · דהא אינו גנב עליה: אף שבועה דשלח בה יד כי מגליא מילתא דשלח בה יד פטור מכפל · אפילו עדיין היא אצלו: בעי רמי בר חמא · דקיימא לן בפרק מרובה (לעיל דף סה:) ממון שאין משלם ברא"ש דאיכא כפל בהדיה אין מוסיף חומש ולעיל (דף קו·) נמי תנינן לה אם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם אבל חומש לא מאן פטר ליה מחומשא ממונא או שבועה: והיכי דמי · כלומר למאי נ"מ כגון שטען טענת גנב כו': ובאו

עד שישלח בו יד · והא דקתני לעיל (דף קו·) והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל היינו ששלח בו יד: הואיל ויצא ידי בעלים בשבועה ראשונה · דאע"ג שהודה שלשקר נשבע אין חייב מן הדין לישבע פעם שניה שנגנב כמו שחוזר וטוען אלא נאמן שלא בשבועה לומר שנגנב במגו דאי בעי אמר באמת נשבעתי והיה פטור והא קמ"ל אע"ג שמושבע מפי ב"ד כגון שטענו בפני ב"ד אחר שלא היו יודעים שנשבע כבר קודם והשביעוהו עתה דפטור כיון שמן הדין לא היה לו לישבע: ושלח בו יד פטור · והא דאמר לעיל והעדים מעידים אותו שאכלו משלם תשלומי כפל נ"ל כגון שאכלו לאחר שבועה ונראה דדוקא קאמר ושלח דגזירת הכתוב היא כדקאמר אם לא שלח הא שלח פטור אבל כופר בפקדון אע"ג דאמר רב ששת לעיל הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן כפל מיהא מחייב דהא דקאמר נעשה עליו גזלן היינו להתחייב באונסין: והלא שלש שבועות משביעין אותו · וצריך כולהו דאי נשבע שלא פשעתי אכתי חיישינן שמא ברשותו הוא ובאמת נשבע וכשנשבע שאינה ברשותו איכא למיחש שמא שלח בה יד ומתחייב אע"פ שלא פשע ואינה ברשותו*: מאי לאו שלא שלחתי כו' · ה"ג ה"מ לאותובי לרבי חייא ב"ר יוסף ולימא מאי לאו [שלא] שלחתי דומיא דלא פשעתי ולשנויי לא דומיא דאין ברשותי: מה שבועה שלא פשעתי בה כי מגליא מילתא דפשע בה פטורי · דהא מהכא דרשינן טוען טענת גנב מדכתיב אם לא ימצא הגנב אלא הוא עצמו גנבו וזה שפשע בה לא גנבו: כגון שטוען טענת גנב וחזר וטוען טענת אבד · ואיפכא לא מצי למימר דאם כן לא מיחייב כפל כדאמר לעיל שכבר יצא ידי בעלים בשבועה ראשונה והכי פירושו וחזר וטוען טענת אבד והומר מה שנשבעתי שנגנב לא כי אלא אבד והיה לי לישבע שאבד אבל אין לפרש שאמר אחר שבועה אבד שא"כ לא ה"מ למפטר נפשיה באבד כיון שהיא ברשותו בשעה שנשבע דאהיא שעה שנשבע לשקר מתחייב באונסין ולא מחייב אהך שבועה חומש ואפס דלא הויא כפירת ממון אלא כשבועת ביטוי בעלמא:

ובאו

[ועי' תוס' ב"מ ו. ד"ה שבועה]

קנג א מיי' פ"ד מהלכות גניבה הל' ג טוש"מ סי' שנ שנב:

קנד ב מיי' שם הל' ג:

קנה ג מיי' פ"ו מהל' שאלה ופקדון הל' א סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצו סעיף ח וסי' רצה סעיף ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי טעמא דאמר קרא ונקרב: (ב) רש"י ד"ה לא התם וכו' לחייבו כפל ואי קשיא הא דאמרינן לעיל משביע עליו ה' פעמים בין בפני ב"ד בין שלא בפני ב"ד חייב על כל אחת ואחת והכא אמרינן פטור איכא לתרוצי דהתם ודאי חייב דהא בקרבן שבועה קמיירי ולא שני לן בין בפני ב"ד בין שלא בפני ב"ד דסתמא כתיב מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' אבל הכא בכפל קאמר דפטור דהא שבועה בתרייתא לאו שבועת הדיינין היא ואע"פ שנעשית בב"ד שלא היה לנס לב"ד להשביעו שהרי כבר נפטר מכפל משבועה ראשונה דטוען טענת אבידה ונשבע לא משלם כפל וכפל לא משלם אלא בשבועת הדיינין דבהכי כתיב ונקרב בעל הבית וגו' לשבועה לשלם שנים ואין אלהים אלא דיינין דכיון דנשבע בתחילה שוב לא היה מחויב שבועה לבעלים כנ"ל:

[ב"מ ו.]

ובאו עדים אקמייתא והודה אבתרייתא מאי ממון המחייבתו כפל פוטרו מן החומש והא איחייב ליה עילויה כפילא או דלמא שבועה המחייבתו כפל פוטרתו מן החומש והא שבועה בתרייתא הואיל דלא קא מחייבא ליה כפילא תחייביה חומשא אמר רבא ת"ש *אמר לאחד מן השוק היכן שורי שגנבת והוא אומר לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל ואם הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם והא הכא עדים הוא דמחייבי ליה כפילא הודה מעצמו אין אבל הודה אחר עדים לא ואי סלקא דעתך שבועה המחייבתו כפל פוטרתו מן החומש אמאי הודה אחר עדים לא מכדי הא שבועה לא קא מיחייבא ליה כפילא תחייביה חומשא אלא לאו שמע מינה *ממון המחייבו כפל פוטרתו מן החומש ש"מ בעי רבינא חומש וכפילא בתרי גברי מאי היכי דמי כגון שמסר שורו לשני בני אדם וטענו בו טענת גנב חד נשבע והודה וחד נשבע ובאו עדים מאי מי אמרינן בחד גברא קפיד רחמנא דלא משלם חומשא וכפילא (א) האי נשלם כפילא והאי נשלם חומשא או דלמא עלויה חד ממונא קפיד רחמנא דלא נשלם עלה חומשא וכפילא והכא נמי חד ממונא הוא תיקו: בעי רב פפא תרי חומשי או תרי כפילי בחד גברא מאי היכי דמי (ב) שטען טענת אבד ונשבע והודה וחזר וטען טענת אבד ונשבע והודה אי נמי כגון שטען טענת גנב ונשבע ובאו עדים וחזר וטען טענת גנב ונשבע ובאו עדים מאי מי אמרינן תרי גווני ממונא קאמר רחמנא דלא נשתלמו עילוי חד ממונא והכא חד גוונא הוא או דלמא תרי ממונא אמר רחמנא דלא לשתלמו עילוי חד ממונא והכא נמי תרי ממונא נינהו תא שמע *דאמר רבא °וחמישיתו יוסף עליו התורה ריבתה חמישיות הרבה לקרן אחת ישמע מינה: תבעוהו בעלים לשומר ונשבע ושילם והוכר הגנב כפל למי אביי אמר לבעל הפקדון רבא אמר למי שהפקדון אצלו אביי אמר לבעל הפקדון כיון דאטרחיה בשבועה לא מקני ליה כפילא רבא אמר למי שהפקדון אצלו כיון דשילם מקני ליה כפילא וקא מיפלגי בדיוקא דמתניתין דתנן *המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או שאבדו שילם ולא רצה לישבע שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי הוא משלם למי שהפקדון אצלו נשבע ולא רצה לשלם ונמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי הוא משלם לבעל הפקדון אביי דייק מרישא רבא דייק מסיפא אביי דייק מרישא דקתני שילם ולא רצה לישבע טעמא דלא רצה לישבע הא

לעיל קו. [ע"ש] שבועות מט.
לעיל סס: ויקרא ה
ב"מ לג:

רש"י

ובאו עדים · דכשנשבע היתה אלא לחייב כפל והדר הודה איהו אבתרייתא: מאי · מיחייב חומש אהך שבועה בתרייתא או לא: והא איחייב ליה כפילא · עליה דהאי ממון: או דלמא שבועה המחייבתו כפל פוטרתו מן החומש · כגון אי הוה מודה השתא אקמייתא אחר העדאת עדים הוה מיפטר מחומש אבל השתא דאבתרייתא אודי והך שבועה לא חייבתיה כפילא תחייביה חומשא והכא ליכא למימר יצא ידי בעלים בשבועה ראשונה דכי אמרינן ליה היכא דאתו סהדי אשבועה שניה דאמרינן אשבועת הנם לא מחייבי כפילא אבל היכא דאודי עלה קיימא לן לעיל (דף קו·) השביע עליו חמשה פעמים כו' דלענין חומש ואשם לא שני ליה בין שבועת עצמו לשבועת דיינין ובלבד שיכפור ממון: אמר לאחד מן השוק · שאין שומר על שורו: משביעך אני · משום הודה מעצמו דסיפא נקט אבל משום כפל בלאו שבועה נמי מיחייב: תרי חומשי או תרי כפילי בחד גברא מאי הכי גרסינן: לקרן אחת · אם כפר וחזר וכפר וה"ה לתרין כפילי: תבעוהו בעלים לשומר חנם ונשבע · שנגנבה ונפטר ואח"כ שילם לפנים משורת הדין: כיון דאטרחיה · שומר לבעלים עד שהביאוהו לבית דין ונשבע אע"ג דהדר שילם לא מקנו ליה בעלים לשומר כפילא בשעת תשלומים: שהרי אמרו וכו'· ויכול היה ליפטר בשבועה:

תוספות

ובאו עדים אקמייתא · תימה דע"כ כשבאו עדים אקמייתא ואומרים באותה שעה דאיתיהו ברשותו וגמלא שמכחישין גם שבועה שניה שנשבע שאבד וכשהודה אחר עדים אמאי משלם חומש הא קתני לעיל *בברייתא דהיכן פקדוני כו' הודה מעצמו משלם קרן וחומש משמע דוקא הודה מעצמו אבל אחר עדים לא ויש לומר דלעולם בטענת אבד הודה לאחר עדים נמי משלם חומש כדמשמע בסמוך דקאמר מכדי האי שבועה לא מחייבא ליה כפל תחייביה חומש אלא שמע מינה ממון המחייבו כפל פוטרו מן החומש משמע הא היכא דליכא כפל בהעדאת עדים כמו בטענת אבד דמתחייב חומש בהודה אחר עדים ולעיל לאו דוקא נקט מעצמו אלא הוא הדין אחר עדים ואיידי דתנא בסיפא הודה מעצמו גבי טוען טענת גנב תנא נמי ברישא:

חד [נשבע] והודה וחד [נשבע] ובאו עדים · נראה דוקא נקט מתחילה הודה דאי מתחילה כפר חד ובאו עדים ואח"כ הודה חד הוו עדים קודמין להודאה ומחייבין תרוייהו כפילא דעדים כשבאו להעיד על שניהם העידו אבל כשהודה חד קודם אע"פ שאח"כ באו עדים יש לומר דפטור והכי משמע בכולה הך שמעתא דמודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור:

טען טענת אבד ונשבע והודה וחזר וטען טענת אבד. נראה דל"ג והודה דאם הודה מיד הויא ברשותו להתחייב באונסים משעה שנשבע לשקר ומה שיחזור ויטעון שוב אבד אין כופר כלום ואפי' אמר לאחר שבועה אבד אלא נראה דלא הודה אלא לאחר שבועה שניה ומיהו תימא מאי קמבעיא ליה לרב פפא הא מתניתין היא דמייתי לעיל (דף קו·) השביע עליו ה' פעמים בין בפני ב"ד בין שלא בפני ב"ד וכפר עליו חייב על כל אחת ואחת:

וחזר וטען טענת גנב ונשבע · תימה היאך השביעוהו בית דין כיון שנפטר בבית דין בשבועה ראשונה ואפילו חזר וטען שאחר שבועה ראשונה נגנב מ"מ למה השביעוהו והלא משבועה ראשונה שנשבע לשקר חייב באונסים נמצא שלא כפר כלום במה שטען שנגנב אחר שבועה ראשונה ואין לומר שבאו לפני בית דין אחר שלא ידעו שכבר נפטר והשביעוהו וכיון שנשבע על פי בית דין (אע"ג) שלא ידעו מיחייב כפל והא דאמרינן לעיל שכבר יצא בשבועה ראשונה היינו שאותו בית דין עצמו השביעוהו וטעו דאין סברא לחלק כלל ונראה דמיירי דאמר ליה בעל הפקדון שוב לאחר שנמצא שקרן בשבועה ראשונה רצוני שתהא עליו שומר חנם כבתחילה וחזר וטען לאחר שעשיתני שומר חנם נגנב ופוטר עצמו שהרי לא נתחייב באונסין במה שעשאו בפירוש ש"ח אבל תימה דא"כ לא הוי חד ממונא דהשתא הפקידו אצלו פעם שניה ומה לי לקחו בידו ונתן לו ומ"ל שלא לקחו אלא אמר ליה בעודו בידו תהא עליו שומר חנם: *ותרי כפילי · מחמת שנעשה פסול בשבועה שניה משעה שנמצא שקרן בראשונה אין לפוטרו משום דחשוד על השבועה מדרבנן הוא דמיפסל כדמוכח בשבועות (דף מה·) דקתני ושכנגדו חשוד על השבועה ומשמע התם דמדרבנן הוא וכיון דמדאורייתא שבועתו שבועה מחייב כפל: רבא אמר למי שהפקדון אצלו · וא"ת דהכא סבר רבא דאע"ג דאטרחיה לבי דינא מקני ליה כפילא ובפרק המפקיד (ב"מ דף לה·) גבי ההוא גברא דאפקיד כיפי גבי חבריה קאמר רבא שפיר עבד דלא אהדר ליה הכא אטרחיה לבי דינא התם לא אטרחיה לבי דינא ויש לומר דהתם שאני דאטרחיה לבי דינא ולא פרע ליה מידי אלא רב נחמן אגבייה לאפדנא מיניה אבל הכא אע"ג דאטרחיה לבי דינא קלא שנשבע לו תחילה מכל מקום הרי שילם לו לבסוף ולא אטרח בי דינא הלכך מקני ליה כפילא:

עיין קוס ד"ס סטן

עין משפט נר מצוה

קנו א מיי' פ"ד מהל' גניבה הל' ו:

קנז ב מיי' שם הל' ז:

מתניתין היא לקמן מע"ל וכן בשבועות ועיין בספר כ"י

קנח ג ד מיי' שם הל' ה [רב אלפס ב"מ פ"ג דף עט.]:

קנט ה מיי' פ"ח מהל' שאלה ופקדון הל' ד טוש"מ סי' רנד וסי' רנה:

קס ו מיי' שם הל' א טוש"מ שם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא משלם חומשא וכפילא אבל בתרי גברי האי נשלם כפילא: (ב) שם היכי דמי כגון שטען:

הא נשבע אע"פ ששילם למי משלם לבעל הפקדון רבא דייק מסיפא (א) נשבע ולא רצה לשלם טעמא דלא רצה לשלם הא שילם אע"פ שנשבע למי משלם למי שהפקדון אצלו לאביי קשיא סיפא אמר לך אביי הכי קתני נשבע ולא רצה לשלם קודם השבועה אלא לאחר השבועה למי משלם לבעל הפקדון לרבא קשיא רישא אמר לך רבא הכי קתני שילם ולא רצה לעמוד בשבועתו אלא שילם למי משלם למי שהפקדון אצלו תבעוהו בעלים לשומר ונשבע והוכר הגנב תבעו שומר והודה *תבעוהו בעלים וכפר והביאו עדים מי נפטר הגנב בהודאת שומר או לא נפטר הגנב בהודאת שומר אמר רבא ²אם באמת נשבע נפטר הגנב בהודאת שומר אם בשקר נשבע לא נפטר הגנב בהודאת שומר בעי רבא עמד לישבע בשקר ולא הניחוהו מהו תיקו רב כהנא מתני הכי רב טביומי מתני (ב) ³בעי רבא נשבע לשקר מהו תיקו תבעוהו בעלים לשומר ושילם והוכר הגנב ⁴תבעוהו בעלים והודה תבעו שומר וכפר והביא עדים נפטר גנב בהודאת בעלים או לא מי אמרינן מצי אמר ליה שומר לבעלים אתון כיון דשקליתו לכו דמי אסתליקתו לכו מהכא או דלמא מצי אמרי ליה כי היכי דאת עבדת לן מילתא אנן נמי עבדינן לך טרחינן בתר גנבא שקלנא אנן דידן ושקול את דידך ⁵תיקו *אתמר נגנבה באונס והוכר הגנב אמר אביי אם שומר חנם הוא רצה עושה עמו דין רצה נשבע אם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע רבא אמר אחד זה ואחד זה ⁶עושה עמו דין ואינו נשבע לימא פליגא אדרב הונא בר אבין דשלח רב הונא בר אבין נגנבה באונס והוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה עושה עמו דין רצה נשבע ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע אמר לך רבא הכא במאי עסקינן ⁷כגון שקדם ונשבע והא רצה עושה עמו דין רצה נשבע קאמר הכי קאמר ⁸רצה שומר חנם עומד בשבועתו רצה עושה עמו דין רבה זוטי בעי לה הכי ⁹נגנבה באונס והחזיר גנב בבית שומר ומתה בפשיעה מהו מי אמרינן כיון דנגנבה באונס כליא ליה שמירתו או דלמא כיון דהדרה הדרה לשמירתו ¹⁰תיקו:

מתני' *היכן פקדוני אמר לו אבד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם קרן [הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם] היכן פקדוני אמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל הודה מעצמו משלם קרן חומש ואשם ¹הגוזל [א] את אביו ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש *ואשם לבניו או לאחיו ואם אינו רוצה או שאין לו לוה ובעלי חוב באין ונפרעים *האומר ²לבנו קונם אי אתה נהנה משלי אם מת ירשנו בחייו

רש"י

הא נשבע אע"פ ששילם · כיון דאטרחיה בשבועה למי משלם גנב כפל לבעל הפקדון כטעמיה דאביי דלעיל: מי נפטר הגנב · מן הכפל כשאר מודה בקנס: בהודאה · שהודה לשומר: או לא נפטר · דכיון דנשבע שומר תחילה נסתלק ושוב אינה בשמירתו ולא הויא הודאה:

אם באמת נשבע · השומר שטען נגנבה באונס ונמצא כן: נפטר הגנב בהודאת שומר · דכיון דנאמן הוא אכן סהדי דאי הוה משתכחא בהמה ניחא ליה למריה דתיהוי בידיה דהאיך הלכך על שומר זה לחזר אחריה ותביעתו תביעה והודאת גנב הודאה: ואם נשבע לשקר · שטוען מת או נשבר או נשבה או נגנבה באונס ובא ומצא שאינו כן דכיון דמגליא מילתא דשקרן הוה אכן סהדי דלא ניחא ליה למרה דליהוי תו שומר עלה ותביעתו אינה תביעה: ולא הניחוהו מאי · מדלא נשבע נאמן הוא עדיין לבעלים או דלמא כיון דעמד לישבע תו לא מהימני ליה (ג) בעלים: נשבע לשקר מהו · מי אמרינן אכתי עליה רמיא דכיון דלשקר נשבע סופו להתחרט ולשלם הלכך תביעתו תביעה או לא: אית דגרס אם באמת נשבע דלא פשע לא נפטר הגנב דכיון דבאמת נשבע אפטר ליה שומר ותו לא רמיא עליה למתבעיה לגנב ואם לשקר נשבע כגון דפשע נפטר הגנב בהודאת שומר דאכתי עליה רמיא לשלומי ולאשון שמעתי ועיקר הוא דהכא היכא לאקשויי א"כ מאי בעי רבא עמד לישבע לשקר ולא הניחוהו מהו השתא נשבע ממש דאסתלק ליה מבי דינא דתו לא רמיא עליה לא שבועה ולא פרעון עד שיבאו עדים שפשע אמרינן דנפטר הגנב דאכתי אשומר רמיא למתבעיה כל שכן היכא דלא נשבע דעליה רמיא לשלומי: את עבדת לן מילתא · טובה שפילמת לפנים משורת הדין הלכך על דידן נמי רמיא למיעבד מילתא דטיבותא לאהדורי בתר גנבא ולמתבעיה ותביעתן תביעה: נגנבה באונס · בלסטים מזוין דשומר שכר פטור בו ואח"כ הוכר הגנב ויכול לכופו ולהוציא מידו: רצה נשבע · והבעלים יפרעו מן הגנב: עושה עמו דין · משלם לבעלים והוא יפרע מן הגנב: ואם שומר שכר הוא · אע"ג דפטור בלסטים מזוין הכא הואיל והוכר הגנב ולא יפסיד כלום עליו לטרוח אחריה לפיכך הוא ישלם לבעלים ויחזור ויפרע מן הגנב: עושה עמו דין · ישלם דמלוה עליו לחזר אחר האבידה: לימא פליגא · דרבא אדרב הונא בר אבין: כגון שקדם ונשבע · קודם שהוכר הגנב:

מתני' משלם קרן · דאין חומש ואשם אלא אם הודה דכתיב בגזל הגר בפרשת נשא והתוודה: (ד) ואחר כך מת אביו · *ואחר מיתת האב הודה: הרי זה משלם קרן וחומש לבניו · של אביו או לאחיו של אביו אם אין לו בנים ואף על גב דנפלה ירושה קמיה דהאיך בעי למעבד השבה ואין מעכב אפילו כנגד חלקו: אין לו · נכסים כל כך שיכול לוותר על חלקו או שאין רוצה להפסיד חלקו: לוה · מאחרים ומשיב לאחיו לקיים מצות השבה: ובעלי החוב באין ונפרעין · מן *ההשבה את חלקו כגון אם היו שנים אחין והוא שלישי נפרעים בעלי חובים מן (*ההשבה שליש החוב) והשאר יגבו ממנו:

בחייו

תוספות

תבעו שומר והודה תבעוהו בעלים והביא עדים · משמע דהודה לאחר שאין בעל הדבר דלא הויא הודאה ותימה אמאי לא בעי לענין קרן גופיה בשלא באו עדים אי הויא הודאה אי לאו ואמאי נקט והביא עדים משמע דלא מבעיא אלא לענין כפל וי"ל דמשום דאקרן לא הוי מצי למיפשט הא דפשיט אם בשקר נשבע לא נפטר הגנב כו': ולא הניחוהו מהו · הקשה בקונט' אהך גירסא דגרסינן אם באמת נשבע לא נפטר גנב וכו' דא"כ מאי בעי רבא עמד לישבע לשקר ולא הניחוהו מהו השתא נשבע לשקר ממש דאיסתליק ליה מבי דינא דתו לא רמיא עליה כ"ש היכא דלא נשבע דעליה רמיא לשלומי ויש מתרצים דכיון (*דלא הניחוהו לישבע מחל לו והרי נפטר כמי שומר כאילו) שומר נשבע באמת ותו לא רמיא עליה ולהכי קבעי ולאו מילתא היא דמשום דלא הניחוהו לישבע לא מחל לו ולא מיפטר שומר בהכי וכן פוסק בה"ג דאע"פ שמחל לו השבועה לנתבע בשביל כך לא מחל לו ממון לגמרי וכל שכן היכא דלא מחל לו שבועה אלא שלא הניחו לישבע באותה שעה:

נגנבה באונס · נראה דאין שום גניבה קרויה אונס אלא בלסטים מזוין כדפירש בקונט' וכן מוכח לעיל בהכונס (דף נו:):

לבניו או לאחיו · נראה לבניו של גזלן או לאחיו של גזלן כלומר בתחילה לבניו אם יש לו דהם קודמים לכל אדם בחלק המגיעו ונחשב אותו כאילו מת הוא והרי בניו יורשים חלקו עם אחיו והם אין באים מכחו אלא מכח אבוה דאבא כדאמר בסוף מי שמת (ב"ב דף קנט.) תחת אבותיך יהיו בניך הלכך אע"פ שאין לאביהן בהן כלום שהרי יש לו להחזיר גזילה אפ"ה הם קודמין בחלקו מההוא טעמא דב"ב או לאחיו כשאין לו בנים: לוה וב"ח באין ונפרעין · נראה לפרש לוה על הקרקע שלו מאחרים אפי' בלא אפותיקי דקרקע משועבד לבעל חוב ואח"כ נותן קרקע שלו לבניו או לאחיו בעבור הגזילה וכגון שאין הגזילה קיימת וחוזרים ב"ח ונפרעין מאותה קרקע אע"ג דיש לו שאר נכסים במה לפרוע ונראה דאין צריך לומר בשעת נתינתו לבניו או לאחיו ע"מ שיפרעו בעלי חוב מכם דבלאו הכי אין יכולין לזכות שלא מדעתו ואם הגזילה בעין צריך לפרש שילוה עליה או יעשנה אפותיקי למלוה ויחזירנה לבניו

עין משפט נר מצוה

קסא א ב ג ד ה מיי' פ"ד מהלכות גניבה הלכה ח טוש"מ סי' שנב:

קסב ו ז ח מיי' פ"ח מהל' שאלה ופקדון הלכה ו סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצד סעיף ו:

קסג ט י מיי' שם סמג שם:

קסד כ מיי' פ"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ב סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסז סעיף ה:

רש"ל מ"ז וגורס דכיון דשומר נשבע

קסה ל מיי' פ"ה מהל' נדרים הלכה ו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רט"ז סעיף ז וסי' רנג סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דייק מסיפא דקתני נשבע: (ב) שם רב טביומי מתני' הכי בעי: (ג) רש"י ד"ה ולא הניחוהו וכו' לבעלים הס"ד: (ד) ד"ה ונשבע לו ואח"כ מת אביו:

הגהות הגר"א

[א] מתני' הגוזל כו' לבניו כ"ב גירסת הרמב"ם לאחיו או לבניו ואם אין לו לוה כו' ור"ל שאין לו אחים ובנים ולא מצריך אלא שיצא מתחת ידו ואף באחיו מחשב עמהם אח"כ וכל זה בגזילה קיימת:

[צריך תיקון ובפרש"י וכן בברטנורא ליתא תיבת ואשם]

ס"א מן שליש הירושה

ב"מ לג:

לעיל סב: קו. שבועות מט.

עיין רש"א ובספר ס"י

[נדרים מב. מז.]

ס"א

בחייו ובמותו אם מת לא ירשנו "ויחזיר לבניו או לאחיו "ואם אין לו לוה ובעלי חוב באים ונפרעים: **גמ'** אמר רב יוסף "אפילו לארנקי של צדקה אמר רב פפא "וצריך שיאמר זה גזל אבי אמאי נמחליה לנפשיה מי לא תנן *מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש אלמא בר מחילה הוא אמר רבי יוחנן לא קשיא הא רבי יוסי הגלילי הא רבי עקיבא דתניא *°ואם אין לאיש גואל להשיב האשם וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים אלא בגזל הגר הכתוב מדבר הרי שגזל הגר ונשבע לו ושמע שמת הגר והיה מעלה כספו ואשמו לירושלים ופגע באותו הגר וזקפו עליו במלוה ומת זכה הלה במה שבידו דברי רבי יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר "אין לו תקנה עד שיוציא גזילו מתחת ידו לרבי יוסי הגלילי לא שנא לנפשיה ל"ש לאחרים מצי מחיל ולרבי עקיבא ל"ש לאחרים ולא שנא לנפשיה לא מצי מחיל ולר' יוסי הוא הדין דאפי' לא זקפו במלוה והאי דקתני זקפו עליו במלוה להודיעך כחו דרבי עקיבא דאפילו זקפן עליו במלוה אין לו תקנה עד שיוציא גזילה מתחת ידו מתקיף לה רב ששת אי הכי לרבי יוסי הגלילי לשמעינן לנפשיה וכל שכן לאחרים לרבי עקיבא לשמעינן לאחרים דלא מצי מחיל וכ"ש לנפשיה דלא מצי מחיל אלא אמר רב ששת הא והא רבי יוסי הגלילי כי קאמר רבי יוסי הגלילי דמצי מחיל לאחרים אבל לנפשיה לא מצי מחיל אלא אמאי זכה הלה במה שבידו משום דזקפן עליו במלוה רבא אמר הא והא רבי עקיבא כי אמר רבי עקיבא דלא מצי מחיל לנפשיה אבל לאחרים מצי מחיל מכלל

תורה אור

במדבר ה

רש"י

בחייו ובמותו אם מת לא ירשנו: ואם אין לו · מה יאכל לוה והוכל ובעלי חוב באין ונפרעין מן הירושה את חלקו: **גמ'** ואפי' לארנקי של צדקה · אם אינו מוצא יורש לאביו למי ישיב יתן אותה לארנקי של צדקה ולא יעכבנו בידו: וצריך שיאמר · כשהוא משיב לארנקי של צדקה זה גזל אבא: ונמחליה לנפשיה · היכא דאין יורש אלא הוא וכולה שלו: מי לא תנן מחל לו על הקרן · ולא מקיימא מצות השבה אלמא למיפק ידי גזילה בעינן והא נפקא ליה במחילה הכא נמי כיון דירושה קמיה נפלה נפק ליה מידי גזילה: להשיב האשם · זה קרן של גזילה כדתניא לקמן בפרקין (דף קי·): גואל · יורש: וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים · אם אין לו בן או בת או אח יש לו קרוב עד יעקב אבינו הקרוב קרוב יורש: אלא בגזל הגר · ונשבע לשקר דכתיב למעול מעל בה': והיה מעלה כספו ואשמו לירושלים · לכהנים כדכתיב האשם המושב לה' לכהן ואמרינן לקמן בשמעתין אשם זה קרן: וזקפו עליו · גר במלוה נפק ליה מתורת גזילה ולכי מיית גר הוה ליה האי מוחזק וזכה מן ההפקר: לא שנא לנפשיה · כגון הכא דמחיל ליה האי גברא גזל הגר לנפשיה וה"ה גוזל את אביו ונשבע לו ומת אביו דמחיל לנפשיה: ול"ש לאחרים · נגזל לגוזל מצי מחיל ומתני' דקתני מחל לו על הקרן רבי יוסי הגלילי היא ואשמעינן לאחרים וה"ה לנפשיה היכא דנפק מידי גזילה כגון יורש או גזל הגר וקס"ד האי זקפו לאו דוקא כדמפרש ואזיל: לר' עקיבא לא שנא כו' · ומתני' דקתני משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו ר' עקיבא היא ולאשמועינן לנפשיה דלא מצי מחיל וה"ה לאחרים דאפילו מחיל ליה נגזל גופיה לאו מחילה היא: ה"ה אפי' לא זקפן · הלכך יורש את אביו נמי אע"ג דלא זקפו עליו במלוה ולא יצא מתורת גזילה בחיי אביו כיון דמת אביו ונפלו נכסים לפניו מחיל לנפשיה ולקמן (ע"ב) פריך א"כ גזל הגר דנפיק לכהנים היכי משכחת לה: א"ה · דבלא זקפו נמי קא מחיל מתני' דמחל לו על הקרן דאמרת לנפשיה מצי מחיל לשמעי' ביורש את אביו פטור ולוקמה כר' יוסי וכ"ש דנגזל גופיה לו על הקרן דאוקמיה כר' יוסי ליתני אי עקיבא דלשמעינן מתני' לרבי עקיבא דלאחרים שמעינן שפיר דכל שכן לנפשיה דזקפו במלוה היינו אחרים וקאמר ר' עקיבא דלא מצי מחיל אבל השתא דאשמועינן לאחרים הויא מחילה ולנפשיה לא הויא מחילה איכא למימר דדוקא קתני וחד תנא הוא רישא דמתני' וסיפא: הא והא ר' יוסי · הא דאמר בזקפו במלוה דכיון דאפקה גר גופיה דהוה נגזל מתורת גזילה דהוי כמוחל לאחרים הוי מחילה ולכי מיית קנייה האי הלכך מחל לו על הקרן דמתני' ר' יוסי היא דאי לרבי עקיבא בעי השבה משלו כדקתני אין לו תקנה עד שיוציא גזילה וסיפא נמי רבי יוסי היא דמודי רבי יוסי (א) לנפשיה דלא מצי מחיל כיון דלא אפקיה נגזל מתורת גזילה: רבא אמר הא והא רבי עקיבא · דלרבי יוסי לנפשיה נמי מצי מחיל דזקפו לאו דוקא וכי אמר רבי עקיבא דלא מצי מחיל לנפשיה הוא דקאמר דאע"ג דגר זקפו כיון דלא מחיל מחילה גמורה לא נפקא ליה מתורת גזילה אבל נגזל לגזלן מודה ר' עקיבא דמחיל: ורבא דמוקי לה כרבי עקיבא סבר דזקפו במלוה אינו מועיל כלום לכ"ע אי לא מצי מחיל לנפשיה הלכך רבי יוסי דקאמר זכה הלה במה שבידו ע"כ משום דסבר דמצי מחיל לנפשיה הלכך מתני' לא מיתוקמא כוותיה אלא כרבי עקיבא ומודה רבי עקיבא דלאחריני מצי מחיל והשתא הא דנקט זקפו במלוה להודיעך כחו דרבי עקיבא דאפי' זקפו במלוה לא מצי מחיל לנפשיה כיון דליכא מחילה דאחריני:

[לעיל קג.]

קדושין כא. סנהדרין סח:

תוספות

לבניו או לאחיו ויחזור ויטרפנה מהם ב"ח אע"ג דאמרינן לעיל (דף יא:) עשה שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה הימנו היינו דוקא מכרו דכיון דליכא קלא לא (ב) אפסדינא ללקוחות *אבל נתנו במתנה דלא שייך פסידא ללקוחות ב"ח גובה הימנו דאין יכול ליתן מה שמשועבד לאחרים אבל לא עשאו אפותיקי לא היה ב"ח חוזר וטורף מהם דכי היכי דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח *ה"נ לא משתעבדי מטלטלי דמקבל מתנה לבעל חוב והוי כאילו נותן להם במתנה כיון שהוא עצמו אינו יכול לחזור ולטרוף מהן ומיהו נראה דלא חשיב הכא מה שמחזיר להן כאילו נתן להם דאינו נותן להם לשם מתנה אלא סתמא בשתיקה מחזיר להם ואין דעתו אלא לקיים מצות השבה בעלמא הלכך לא הויא מתנה ויכול ב"ח לטרוף מהם והוא ודאי אינו יכול לחזור וליקח מהן דאז לא היתה מתקיים השבה כלל אם היה לוקח בעצמו מה שנתן אבל מה שב"ח נוטל מתקיימא שפיר מצות השבה כיון שבעצמו אין נוטל ומיירי אפי' בלא אפותיקי:

ב"ח באין ונפרעין · אחר מיתה ואפילו בחייו הוי שרי בהנ"ג כדאמרינן (נדרים דף מג·) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל ילך אצל חנוני הרגיל אצלו ויאמר לו איש פלוני מודר הנאה ממני ואין לו מה יאכל ואיני יודע מה אעשה לו נותן לו ובא ונוטל מזה אלא לפי שזה אין רוצה שיהנה ממנו כלל בחייו ואין יכול לעשות תקנה אלא מדעתו והא דלא תני הכא ואם אין רוצה כדקתני רישא משום שהרי ודאי [אינו] רוצה או שמא דוקא אין לו מה יאכל שרי כדקתני גבי המודר הנאה מחבירו אבל אם יש לו מה יאכל אפי' [אינו] רוצה אין לו תקנה בכך וא"ת והיאך נפרע ממנו והא תנן בפרק אין בין המודר (שם דף לג·) המודר הנאה מחבירו שוקל לו שקלו ופורע לו חובו ופר"ת דדוקא במזונות אשתו אבל שאר חובות אסור לפרוע דודאי קא משרשי ליה ואסור וה"נ משרשי ליה וי"ל דלא דמי דהתם כיון שמתחייב למי שפרע בעבורו אם יפרע בחנם בעבורו א"כ מהנהו ואסור אבל הכא מה שבאים ב"ח ונפרעין מן הנכסים אין זה נהנה מן הנכסים והיא דהולך אצל חנוני לא תקשה דהתם דרך מתנה מיירי שהחנוני נותן לזה פירות במתנה וחוזר ומקבל מזה מעות דרך מתנה אבל הא דאמר בפרק השותפין (שם דף מז:*) (ג) קונם אשתי שאני נהנית לך כו' לוה וב"ח באין ונפרעין מבעל בשלמא קונם שאני נהנה לאשתי איכא למימר במזונות אשתו ואליבא דחנן אלא קונם שאני נהנה לך משמע שאומר לחבירו נמלא שהוא פורע חובו ויש לומר כגון שלוה הימנו על מנת שלא לפרוע דהשתא אין נהנה כלום במה שפורע חובו וא"ת וכי בשופטני עסקינן שילוה ע"מ שלא לפרוע וי"ל שהוא אוהבו שלא יניח מלפרוע בעבורו: **אלא** אמר רב ששת הא והא ר' יוסי הגלילי · וא"ת ואמאי לא מוקי מתני' כר' עקיבא ומודה דלאחרים מצי מחיל ולנפשיה לא מצי מחיל ובזקפו עליו במלוה הוא דפליג עליו רבי עקיבא ארבי יוסי דלא חשיב ליה זקיפה כמו מחילה דאחריני וי"ל דרב ששת סבר כיון דמחילה דאחריני מועלת זקפו נמי מועיל לכ"ע וכיון דאמר ר' עקיבא דזקפו במלוה אינו מועיל א"כ ודאי ס"ל דמחילת אחרים נמי אינו מועיל הלכך לא מתוקמא מתני' כר' עקיבא דקתני במתניתין מחל לו את הקרן משמע דמחילת אחריני מועלת אלא

רש"ל

[וע"ע שם]

עין משפט נר מצוה

קטו א ב מיי' פ"ט מהלכות נדרים הל' ו ועיין בכ"מ סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכג סעיף ד:

קטז ג ד מיי' פ"ח מהל' גזילה ואבידה הלכה ג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסו סעיף ה:

קטח ה מיי' שם הלכה ד ה ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' ו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הא והא וכו' דמודי ר' יוסי דלנפשיה לא מצי: (ב) תוס' ד"ה לוה וכו' דכיון דליכא קלא לא מפסידינן ללקוחות: (ג) ד"ה ב"ח וכו' בפ' השותפין האומר לאשתו קונם שאני נהנית לך:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לוה וכו' אבל נתנו במתנה. עיין כתובות דף מט ע"ב תוס' ד"ה הוא ועיין בתשובת הרשב"א סי' תרי"ח דחולק ע"ז: בא"ד הכי נמי לא משתעבדי מטלטלי. עיין יבמות לט ע"א תוס' ד"ה כתב ובכתובות דף מט ע"ב תוס' ד"ה הוא:

מכלל דרבי יוסי הגלילי סבר אפילו לנפשיה נמי מצי מחיל אלא גזל הגר דקאמר רחמנא נתינה לכהנים היכי משכחת לה אמר רבא *הכא במאי עסקינן *כשגזל את הגר ונשבע לו ומת הגר והודה לאחר מיתה דבעידנא דאודי קנאו השם ונתנו לכהנים בעי רבינא גזל הגיורת מהו °איש אמר רחמנא ולא אשה או דלמא אורחיה דקרא הוא אמר ליה רב אהרן לרבינא תא שמע דתניא איש אין לי אלא איש אשה מנין כשהוא אומר °המושב הרי כאן שנים א"כ מה ת"ל איש *איש אתה צריך לחזור אחריו אם יש לו גואלים אם לאו קטן אי אתה צריך לחזור אחריו בידוע שאין לו גואלין *תנו רבנן °לה' לכהן *קנאו השם ונתנו לכהן שבאותו משמר אתה אומר לכהן שבאותו משמר או אינו אלא לכל כהן שירצה כשהוא אומר °מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו הרי לכהן שבאותו משמר הכתוב מדבר ת"ר הרי שהיה גוזל כהן מנין שלא יאמר הואיל ויוצא לכהנים והרי הוא תחת ידי יהא שלי ודין הוא אי בשל אחרים הוא זוכה בשל עצמו לא כ"ש רבי נתן אומר בלשון אחר ומה דבר שאין לו חלק בו עד שיכנס ברשותו כשיכנס לרשותו אינו יכול להוציאו מידו דבר שיש לו חלק בו עד שלא יכנס ברשותו משנכנס לרשותו אינו דין דאין אחר יכול להוציאו מידו לא אם אמרת בדבר שאין לו חלק בו שכשם שאין לו חלק בו כך אין לאחרים חלק בו תאמר בגזל שכשם שיש לו חלק בו כך יש לאחרים חלק בו *אלא גזילו יוצא מתחת ידו ומתחלק לכל אחיו הכהנים והכתיב °ואיש את קדשיו לו יהיו הכא במאי עסקינן בכהן טמא אי בכהן טמא דבר שיש לו חלק בו מי אית ליה אלא אתיא לכהן לכהן משדה אחוזה דתניא *°אחוזתו מה ת"ל מנין לשדה היוצאה לכהנים ביובל וגאלה אחד מן הכהנים מנין שלא יאמר הואיל ויוצאה לכהנים ביובל והרי היא תחת ידי תהא שלי ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כ"ש ת"ל °כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו אחוזה שלו ואין זו שלו הא כיצד *יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכל אחיו הכהנים: תנו רבנן *מנין *לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובבל שעה שירצה תלמוד לומר °ובא בכל אות נפשו ושרת *ומניין שעבודתה ועורה שלו תלמוד לומר °ואיש את קדשיו לו יהיו הא כיצד *אם היה בעל מום נותנה לכהן שבאותו משמר ועבודתה ועורה שלו ואם

מכלל דרבי יוסי הגלילי סבר מצי מחיל לנפשיה · אפי' לא זקפו לרבא פרכינן: קנאו השם · הקב"ה כדכתיב המושב לה' לכהן: קנאו השם ונתנו לכהנים · אבל הודה בחיי הגר נעשה אצלו כמלוה וכי מיית גר מחיל לנפשיה: גזל הגיורת · שגזל אותה וכשבע והודה לאחר מיתה: מהו · מי נפיק לכהנים או זכה בה איהו: איש אמר רחמנא · אם אין לאיש גואל: הרי כאן שנים · תרי השבות כתיב להשיב המושב לישנא אחרינא תרי אשמות כתיבי להשיב האשם האשם המושב: צריכין לחזור אחריו · ולשאול אם יש לו בנים קודם שתתנהו לכהן: קטן · שאין איש בידוע שאין לו בנים יתנהו לכהנים ומהכא נפקא לן דקטן לאו בר אולודי הוא בסנהדרין בבן סורר ומורה (דף סט·): לכהן שבאותו משמר · שהוא בא להתכפר בו: כשהוא אומר מלבד איל הכפורים · משמע למי שזה ניתן זה ניתן ואיל הכפורים אין יכול להקריב אלא כהן שבאותו משמר כדכתיב (דברים יח) לבד ממכריו על האבות אני בשבתי ואתה בשבתך: הרי שהיה כהן גוזל · את הגר וכשהגיע משמר שלו בא והודה לאחר מיתת הגר: בשל אחרים · אם היה ישראל מביא גזל הגר במשמר זה הריני נוטל חלקי עם אחיי הכהנים בני המשמר: בשל עצמי לא כ"ש · שאטול את הכל: מה דבר שאין לו חלק בו · כגון כהן שהתנדב קרבן דאמרינן לקמן במתניתין כהן בא ומקריב קרבנותיו בכל שעה שירצה ובשרה ועורה שלו דכתיב ואיש את קדשיו לו יהיו נמצא שאין לבני משמר חלק בו: (א) משנכנס לרשותו אין אחר יכול כו' · שאם נהנה לכהן אחר של אותו משמר שוב אין יכול להוציא מידו שנאמר ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה: דבר שיש לו חלק בו עד שלא נכנס ברשותו · שכיון שבא ישראל והביא גזל הגר למשמר זה אע"פ שנתנו לאחד מאחיו יש לו חלק בו: ל"א מה דבר (שלא נכנס ברשותו) כגון תרומות ומעשרות מפי עוקר הרים: כך אין לאחרים חלק בו · לפיכך משנתנו לך מי יעכב עליך: תאמר בגזל · הגר שהוא לכל בני משמר וכולם תובעין: והכתיב ואיש את קדשיו [וגו']· ונפקא לן לקמן מיניה שכהן מקריב קרבנותיו בכל עת שירצה ובשרה ועורה שלו והכא נמי האי איל אשם קרבנות דכהן הוא וזכי ביה וכיון דמקריב ליה וזכי ביה גזל נמי דידיה הוא כדאמרינן מלבד איל הכפורים למי שזה ניתן זה ניתן: בכהן טמא · דאין ראוי להקריב איל האשם: אי [בכהן] טמא · היכי מצי למימר דבר שיש לו חלק בו והא קיימא לן בזבחים (דף צח:) דאין טמא חולק בקדשי המקדש ואפילו בעורות (ב) וגזל הגר נמי קדשי המקדש הוא:

אלא · לעולם בכהן טהור והאי דמוציאין מידו משום דילפינן ג"ש כהן כהן משדה אחוזה ואיש את קדשיו במילי אחריני מתוקמא: אחוזתו · לכהן תהיה היה לו למימר ודיו ומה ת"ל אחוזתו: לשדה היוצאה לכהנים · מקדיש שדה אחוזה ולא גאלה מן ההקדש ומכרה גזבר לאחרים כשהיא יוצאה מיד הלוקח ביובל מתחלקת לכהנים משמר שנכנס בו יובל שנאמר ואם לא יגאל את השדה בעלים ואם מכר את השדה גזבר לא יגאל עוד בעלים אלא והיה השדה וגו' והכי תניא בת"כ ובערכין: וגאלה אחד מן הכהנים · כלומר והלוקח מן הגזבר כהן היה ומבני המשמר של יובל היה: שבא ומקריב · אם נדר קרבן או שהיה מוטל עליו חטאת ואשם חובה מקריב אף במשמר שאינו שלו: שעבודתה. שכר עבודתה דהיינו בשרה: אם היה בעל מום · ראוי לאכול ואין ראוי להקריב אין יכול לעשות שליח להקרבה מי שירצה אלא נותנה לבני המשמר והואיל והוא ראוי לאכילה קרינן ביה ואיש את קדשיו לפיכך עבודה ועורה שלו לשון אחר גרסינן עבודה ועורה לאנשי משמר כיון דהם הקריבוהו:
ואם

אלא גזל הגר דקאמר (א) היכי משכחת לה · ה"ה דה"מ למפרך בתחילת סוגיא כי קאמר ר' יוסי הגלילי לא שנא לנפשיה ולא שנא לאחריני מצי מחיל אלא משום דהוו ליה פירכי אחריני לא חש למפרך: קטן אי אתה צריך לחזור עליו · וא"ת גזל גר קטן היכי משכחת לה והא אין זכיה לקטן כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף יב·) דגזל קטן מדבריהם ולא מדאורייתא ובירושה ליכא למימר דגר אין יורש אביו דבר תורה *וי"ל דדוקא מציאה דאין דעת אחרת מקנה אותו לא הוה אלא מדבריהם אבל כשדעת אחרת מקנה אותו קני מדאורייתא ובקטן שנתגייר עם אביו איירי דלכ"ע מטבילין אותו אבל בלא אביו פלוגתא היא בפרק קמא דכתובות (דף יא·) אם מטבילים אותו על דעת בית דין: [ועי' תוס' סנהדרין סח: ד"ה קטן]

לכהן שבאותו משמר · אין נראה לפרש דבשעת הודאה כשמתחייב אלא למשמר שהיה בשעת הבאה שהרי בכל הקרבנות חטאות ואשמות נדרים ונדבות אין אנו הולכים אחר שעת החיוב ליתנו לאותו משמר שהיה באותה שעה שנדר או נדב או חטא שהוא מתחייב בה אלא אחר הבאה אנו הולכים וכמו כן בכאן:

מנין שלא יאמר · תימה דנקיט האי לישנא כיון דלא מקרא מייתי לה אלא מדינא:

ומה דבר שאין לו חלק בו עד שיכנס לרשותו · כגון תרומה וחלה וראשית הגז שטובת הנאה לבעלים ליתן לאיזה כהן שירצה משנכנס לרשותו אין אחר יכול להוציא מידו שיתחלק לבני משמר דאין מתחלק לאנשי משמר אלא מתנות:

לא אם אמרת בדבר שאין כו' · ללשון ראשון נמי דקאמר ודין הוא בשל אחרים אני זוכה יכול להקשות דיו לבא מן הדין להיות כנדון שלא יזכה בשל עצמו אלא כפי חלקו כמו בשל אחרים:

אחוזתו מה ת"ל · תימה להרשב"א למ"ל אחוזתו לומר שיוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכל אחיו הכהנים דהיכי הוה אמינא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כ"ש הא הכא שייך נמי למפרך כמו לעיל דיו לבא כו' ויש לומר דאיצטריך אחוזתו משום דה"א כיון שהיא תחת ידו תהא שלו דהוה ילפינן כהן כהן מגזל הגר ובגזל הגר ה"א דהוי שלו כדקאמר ואיש את קדשיו לו יהיו משום הכי איצטריך אחוזתו:

מנין ליוצאה לכהנים כו' · ברייתא היא בערכין בפרק אין מקדישין (דף כה:):
דכי

עין משפט נר מצוה

קסט א מיי' פ"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ה ועי' בהשגות ובמ"מ:

קע ב מיי' שם הל' ז:

קעא ג מיי' שם הל' ה:

קעב ד מיי' שם הל' ט:

קעג ה מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה כג סמג עשין קלא:

[כדאי' בקדושין יז:]

קעד ו ז מיי' פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג ועי"ש בהשגות ובכ"מ:

קעה ח מיי' שם הל' ח:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה משנכנס וכו'. נ"ב עיין בסמוך במשנה דף קי ע"א: (ב) ד"ה אי [בכהן] טמא וכו' וגזל הגר. נ"ב עיין לקמן סוף דף קי: (ג) תוס' ד"ה אלא גזל הגר דקאמר רחמנא נתינה לכהנים היכי משכחת:

מסורת הש"ס

ס"א משכחת לה כשגזל רש"א

[סנהדר' סט.]

ערכין כח:

[מנחות פה:]

ס"א שאין לו חלק בו

ערכין כה:

[מנחות עג.]

תורה אור

ואם היה זקן או חולה נותנה לכל כהן שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר האי זקן או חולה היכי דמי אי דמצי עביד עבודה עבודתה ועורה נמי תיהוי דידיה ואי דלא מצי עביד עבודה שליח היכי משוי אמר רב פפא שיכול לעשות על ידי הדחק עבודה דכי עביד ליה ע"י הדחק עבודה היא ומשוי שליח אכילה *דכי אכיל על ידי הדחק אכילה גסה היא ואכילה גסה לאו כלום הוא משום הכי עבודתה ועורה לאנשי משמר אמר רב ששת אם היה כהן טמא בקרבן צבור נותנה לכל מי שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר היכי דמי אי דאיכא טהורים טמאים מי מצו עבדי ואי דליכא טהורים עבודתה ועורה לאנשי משמר הא טמאים נינהו ולא מצו אכלי אמר רבא אימא לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר אמר רב אשי אם היה כהן גדול אונן נותנה לכל כהן שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר מאי קמ"ל תנינא* כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל ואינו חולק לאכול לערב ס"ד אמינא כי חס רחמנא עליה דכהן גדול לקרובי הוא אבל לשוויי שליח לא מצי משוי קמ"ל: **מתני'** הגוזל את הגר ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח שנאמר (במדבר ה) ואם אין לאיש גואל להשיב האשם אליו האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו היה מעלה את הכסף ואת האשם ומת הכסף ינתן לבניו והאשם ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה (א) נתן הכסף לאנשי משמר ומת אין היורשין יכולין להוציא מידם שנאמר (שם) ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה נתן הכסף ליהויריב ואשם לידעיה יצא אשם ליהויריב וכסף לידעיה אם קיים האשם יקריבוהו בני ידעיה ואם לא יחזיר ויביא אשם אחר שהמביא גזילו עד שלא הביא אשמו יצא הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא נתן את הקרן ולא נתן את החומש אין החומש מעכב: **גמ'** ת"ר אשם זה קרן המושב זה חומש או אינו אלא אשם זה איל ולמאי נפקא מינה לאפוקי מדרבא דאמר רבא גזל הגר שהחזירו בלילה לא יצא החזירו חצאין לא יצא מ"ט אשם קרייה רחמנא כשהוא אומר מלבד איל הכפורים הוי אומר אשם זה קרן תניא אידך אשם זה קרן המושב זה חומש או אינו אלא אשם זה חומש למאי נפקא מינה לאפוקי ממתניתין דתנן נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש אין החומש מעכב אדרבה חומש מעכב כשהוא אומר (שם) והשיב את אשמו בראשו וחמישיתו הוי אומר אשם זה קרן תניא אידך אשם זה קרן המושב זה חומש ובגזל הגר הכתוב מדבר או אינו אלא המושב זה כפל ובגניבת הגר הכתוב מדבר כשהוא אומר והשיב את אשמו בראשו וחמישיתו הרי בממון המשתלם בראש הכתוב מדבר גופא אמר רבא גזל הגר שהחזירו בלילה לא יצא החזירוהו חצאין לא יצא מאי טעמא אשם קרייה רחמנא ואמר רבא גזל הגר שאין בו שוה פרוטה לכל כהן וכהן לא יצא ידי חובתו מ"ט דכתיב האשם המושב עד שיהא השבה לכל כהן וכהן בעי רבא אין בו למשמרת יהויריב ויש בו למשמרת

רש"י

ואם היה זקן · וראוי לעבודה כדמפרש לקמן ואין ראוי לאכילה: נותנה · להקריב : לכל כהן שירצה · דהואיל דהוא חזי לעבודה מצי לשוייה שליח : ועבודתה ועורה לאנשי משמר · דכיון דלא חזי לאכילה לא משוי שליח לאכילה : אכילה גסה · שנפשו קצה בה : אם היה הכהן · של המשמר טמא ויש לו קרבן צבור להקריב : נותנו לכל כהן שירצה · דהואיל דהוא יכול להקריבו דהא קרבן צבור דוחה את הטומאה שליח נמי מצי עביד קרבן צבור בא בטומאה ואין נאכל בטומאה בכילד צולין (פסחים ד' עו:) : אי דאיכא טהורין · בההוא משמר : טמאים מי מצו עבדי · וכיון דלא מצו עבדי שליח היכי משוי : לבעלי מומין טהורין · מתחלקת דקיימא לן זבחים (ד' צח:) איש חולק ואפי' בעל מום בקדשים ובמנחות : אם היה כהן גדול אונן · ויש לו קרבן עצמו להקריב : נותנו לכל כהן שירצה · דכיון דכהן גדול מקריב אונן(ב)דכתיב לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא אם מת אביו ואמו דהוי אונן אפילו הכי מקדושתו לא יצא ולא יחלל כלומר דעבודתו שיעבוד באנינות לא תתחלל הא אחר הדיוט שלא יצא חילל : ואינו חולק לאכול לערב · כשתסתלק אנינותו דאנינות לילה דרבנן דאנינות דאורייתא אינו אלא יום מיתה דכתיב (עמוס ח) ואחריתה כיום מר אלמא אין מרירות אלא יום אחד : **מתני'** היה מעלה את הכסף ומת · בדרך : הכסף ינתן לבניו · של גזלן דהא זכה ביה ממיתת הגר אלא דבעי למעבד השבה כי היכי דתיהוי ליה כפרה אשבועתיה והשתא תו ליכא כפרה כיון דמית ליה : והאשם ירעה · דהוי אשם שמתו בעליו וקיי"ל (ג) לקמן כל שבחטאת מתה באשם רועה : לנדבה · לשופרות קיץ המזבח עולות בשר לשם ועורות לכהנים : משמרת יהויריב · ראשונה לכל המשמרות ושל ידעיה אחריה : נתן · הגזלן את הכסף ליהויריב במשמרתו ואח"כ נתן אשם לידעיה במשמרתו : יצא · כדמפרש ואזיל שהמביא גזילו עד שלא הביא קרבן אשמו יצא וזה זכה בשלו וזה בשלו : אם קיים האשם יקריבוהו בני ידעיה · דקנסינהו ליהויריב להחזיר האשם דשלא כדין עבוד בני יהויריב דקבול אשם מקמי כסף ולידעיה ליכא למקנס מידי דבמשמר דידהו קבילי ור' יהודה דפליג אברייתא בגמרא במתניתין מודה : נתן הקרן · לכהנים אין החומש מעכב מלהקריב את האשם אם לא נתן עדיין ולבסוף *נתן : **גמ'** או אינו אלא אשם זה איל · אשם ומושב זה קרן : ולמאי נ"מ · דהא ממה נפשך תרוייהו קאמר קרא תיפוק ליה מינה לאפוקי מדרבא דאמר דאשם קרייה רחמנא לקרן ומה אשם אינו בא בלילה דכתיב (ויקרא ז) ביום צותו ואינו בא לחצאין אף קרן כו' : כשהוא אומר מלבד איל הכפורים הוי אומר אשם · דריישא קרן הוא : או אינו אלא אשם זה חומש · ומושב זה קרן ונ"מ לאפוקי ממתניתין דתנן אין החומש מעכב נימא אדרבה חומש מעכב דאשם קרייה רחמנא לשון קרבן כשהוא אומר כו' : משתלם בראשו · קרן לבדו שהוא ראש : לכל כהן וכהן · שבמשמר ומוסיף משלו עוד להשלים : אין בו · שוה פרוטה לכל משמר יהויריב ויש בו שוה פרוטה לכל משמר ידעיה הכהן מוטעין מהו :

תוספות

דכי עביד ע"י הדחק עבודה היא · דלא מלינו בכהנים פסול בשנים אלא דנתנו, חכמים שיעור עד שירתת בהכל שוחטין (חולין ד' כד:) : אכילה גסה לאו כלום היא · מפיק (ד)מדריש לקיש דאמר בהחולץ (יבמות ד' מ. ושם*) האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור מלא *תענו וא"ת דבפרק מי שאמר הריני נזיר ושמע (נזיר דף כג. ושם) גבי הא דאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מאי דכתיב (ה) צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם משל לשני בני אדם שצלו פסחיהם אחד אכלו לשם מצוה ואחד אכלו לשם אכילה גסה זה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בם א"ל ריש לקיש רשע קרית ליה נהי דלא עבד מצוה מן המובחר מצוה מיהא עביד משמע דיצא ידי חובה וי"ל דהתם לא קאמר דיצא אלא דלא מיקרי רשע ועוד דהתם לא מיירי באוכלו אכילה גסה ממש אלא כלומר שאין אוכלו לשם פסח אלא כדי להיות שבע תדע דלא קאמר אכילה גסה אלא לשם אכילה גסה ועי"ל דשתי אכילות גסות הן*: אי דאיכא טהורין טמאין מי מצו עבדי · לרב ששת פריך דשמעינן ליה לרב ששת דאמר בפ"ק דיומא (דף ו:) טומאה דחויה בצבור ואי איכא טמאים וטהורין לא מצו עבדי טמאים ואיכא דפליג התם ואמר דטומאה הותרה בצבור ואפי' איכא טמאים וטהורים מצו עבדי טמאים : [א]לבעלי מומין טהורין · תימה ועורה אמאי הויא לבעלי מומין : תנינא כ"ג מקריב אונן · תימה אמאי לא פריך נמי לרב ששת תנינא טמא מותר בקרבן ציבור : למאי נ"מ לאפוקי ממתניתין · תימה אמאי לא קאמר לאפוקי מדרבא כדקאמר לעיל : או איתו אלא המושב זה כפל · תימה היכי ס"ל זה כפל והלא אין מתחייב כאן אלא בהודאתו א] דכתיב והתודה וכפל לא מחייב בהודאה : או

עין משפט נר מצוה

קעו א מיי' פ"ד מהל' כלי המקדש הל' ח:
[ד"ה אכילה]
קעז ב מיי' פ"י מהל' מעשה הקרבנות הלכה יא :
קעח ג ד מיי' פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ט ועיין בהשגות ובכ"מ :
קעט ה מיי' שם הלכה י סמג עשין קעג:
קפ ו מיי' פ"ב מהלכות ביאת המקדש הלכה ו ופרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה י :
קפא ז ח מיי' פ"ב מהל' ביאת המקדש הלכה ח :
קפב ט מיי' פ"ח מהל' גזילה הלכה ה:
קפג י מיי' שם הל' י :
קפד כ מיי' שם הלכה יא :
[ועי' תוספות פסחים קז: ד"ה דלמא ותוספות יבמות מ. ד"ה אכילה ותוס' נזיר כג. ד"ה פסח]
קפה ל מיי' שם הלכה יב :
קפו מ נ מיי' שם הלכה יג :
קפז ס מיי' שם ס"ו :
קפח ע מיי' שם ס"ט :

הגהות הב"ח

(א) במשנה נתן הכסף לאנשי משמר ומת · נ"ב פירוש מת קודם שהקריבו הקרבן : (ב) רש"י ד"ה נותנו לכל כהן שירצה דכיון דכ"ג מקריב אונן נמי שליח הס"ד ואח"כ מ"ה ועבודתה ועורה לאנשי משמר דהוא אינו ראוי לאכול שליח נמי לא מצי משוי הס"ד ואח"כ מ"ה מקריב אונן דכתיב : (ג) ד"ה האשם וכו' וקיימא לן כ"כ ע"י סוף דף זה : (ד) תוס' ד"ה אכילה וכו' מפיק לה ריש לקיש בהחולץ וקאמר האוכל : (ה) בא"ד מאי דכתיב כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו :

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא גזל הגר שהחזירו בלילה · עיין בכ"מ דף קט ע"ב גופא א"ר מניומי וכו' ובשיטה מקובצת שם כתב בשם הרא"ש דמ"ש גופא הוא דבר קאמר גופא משום דבעי מימר לאחריני ודכוותא בפרק קמא דסוטה וכו' :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה או אינו וכו' דכתיב והתודה וכפל לא מחייב · עיין שיטה מקובצת ודו"ק :

מסורת הש"ס

[לעיל יט: פסח עו.]
זבחים לט. [יומא יג: מ"ק יד: הוריות יב: תוס' דזבחים פי"א]
[נ"ל עמן ועי' תוי"ט]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה לבעלי וכו' עד כמ"ש מוסגר ע"כ ומלתא שגוגה למחקו (ועיין תוי"ט ולא פסח"ש) :

גמרא

למשמרת ידעיה מהו היכי דמי אילימא דיהביה לידעיה במשמרת ידעיה הא *אית ביה לא צריכא דיהביה לידעיה במשמרתו דיהויריב מאי מי אמרינן כיון דלאו משמרתו הוא ולא כלום הוא או דלמא כיון דלא חזי ליה מעיקרא לידעיה קאי תיקו בעי רבא כהנים מהו שיחלקו גזל הגר כנגד גזל הגר מי אמרינן אשם קרייה רחמנא מה אשם [א]אין חולקין אשם כנגד אשם אף גזל (א) אין חולקין גזל הגר כנגד גזל הגר או דלמא גזל הגר ממונא הוא הדר פשטה אשם קרייה רחמנא רב אחא בריה דרבא מתני לה בהדיא אמר רבא [ב]כהנים אין חולקין גזל הגר כנגד גזל הגר מ"ט אשם קרייה רחמנא: בעי רבא כהנים בגזל הגר יורשין הוו או מקבלי מתנות הוו למאי נפקא מינה כגון [א]שגזל חמץ (ב)שעבר עליו הפסח אי אמרת יורשין הוו היינו האי דירתי מורית ואי אמרת מקבלי מתנות הוו מתנה קאמר רחמנא דניתיב להו והא לא קא יהיב להו מידי דעפרא בעלמא הוא רב זעירא בעי הכי אפילו אם תימצי לומר [ג]מקבלי מתנה הוו הא לא איבעיא לן דההיא מתנה אמר רחמנא דניתיב להו אלא כי קמבעיא לן כגון שנפלו לו עשר בהמות בגזל הגר מחייבי לאפרושי מינייהו מעשר או [ד]לא יורשין הוו (ג)דאמר מר [ה]קנו בתפיסת הבית חייבין או דלמא מקבלי מתנות הוו ותנן *[ו]הלוקח והניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה מאי ת"ש *[ז]עשרים וארבע מתנות כהונה ניתנו לאהרן ולבניו וכולן ניתנו בכלל ופרט וכלל וברית מלח כל המקיימן כאילו מקיים כלל ופרט וכלל וברית מלח כל העובר עליהם כאילו עובר על כלל ופרט וכלל וברית מלח [ח]ואלו הן עשר במקדש וד' בירושלים ועשר בגבולים [ט]עשר במקדש חטאת בהמה וחטאת העוף ואשם ודאי ואשם תלוי וזבחי שלמי צבור ולוג שמן של מצורע ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות [י]וארבע בירושלים הבכורה והביכורים והמורם מן התודה ואיל נזיר ועורות קדשים [כ]ועשרה בגבולין תרומה ותרומת מעשר וחלה וראשית הגז והמתנות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור ושדה אחוזה ושדה חרמים וגזל הגר וקא קרי מיהת מתנה ש"מ [ל]מקבלי מתנות הוו ש"מ: נתן את הכסף לאנשי משמר [וכו']: אמר אביי ש"מ כסף מכפר מחצה דאי לא מכפר הוה אמינא מהדר ליורשין מ"ט אדעתא דהכי לא יהב ליה אלא מעתה חטאת שמתו בעליה תיפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשה אמרי חטאת שמתו בעליה [מ]הלכתא גמירי לה דלמיתה אזלא אלא מעתה אשם שמתו בעליו ליפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשיה אשם נמי *הלכתא גמירי לה [נ]כל שבחטאת מתה באשם רועה אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה עצמה התם אנן סהדי דמינח

תוספות

או דלמא כיון דלא חזי ליהויריב לידעיה קאי · ויכול להביא אשם מיד וליתבה לפני יהויריב להתכפר אע"פ שהכסף נתון לידעיה כדקתני בפירקין נתן את הכסף ליהויריב והאשם לידעיה יצא:

למאי נ"מ לגזל חמץ ועבר עליו הפסח · תימה אמאי לא פשיט ליה מדידיה דאמר לעיל גזל הגר שאין בו שוה פרוטה לכל אחד ואחד לא יצא אלמא מקבלי מתנות הווא] דאי יורשין הוו אמאי לא יצא מאי דשבק להון אבוהון יהב להון ונראה דבחד מנהון גרסינן רבה:

בכלל ופרט וכלל וברית מלח · הך שמעתא מפורש בפרק הזרוע (חולין דף קלג:):

וגזל הגר · תימה אמאי חשיב גזל הגר מעשרה בגבולין דכי היכי דאמר רבא החזירו בלילה ולחלאין לא יצא דאשם קרייה רחמנא ה"נ אם החזירו בגבולין לא יצא כדין אשם:

כסף מכפר מחצה · מכאן נראה דכהן אין יכול למחול כיון דהוי כפרה:

דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה · נראה דבנפלה מן האירוסין איירי דאי מן הנישואין ודאי מקדשה נפשה כדי שתהא נשואה לבעלה דמשום אחר מיתת בעלה לא מסקא אנפשה מלהיות נשואה אלא מן האירוסין איירי דמקדושין אין לה שום טובה וא"ת אדם שקנה מחבירו שום דבר ונתקלקל יבטל המקח דאדעתא דהכי לא קנה וי"ל דהתם לאו בלוקח לחודיה תליא מילתא אלא כמו כן בדעת מוכר ומוכר אקנה ליה אדעתא דהכי אבל הכא דקדושין בדידה קיימא והוא אינו חושש היאך דעתה להתקדש וכן גבי מקדיש נמי בדידיה קאי וכן נותן הגזל בדידיה קאי: [וע' בתוספות כתובות מז: ד"ה שלא]

רש"י

אין חולקים מנחות כנגד מנחות וקרבן כנגד קרבן מלכל בני אהרן תהיה איש כאחיו נפקא לן בקדושין (דף נג.) ובמנחות פרק אלו מנחות (דף עג.): יורשין · הגר הן או מקבלי מתנות גבוה הן: היינו האי דירתי · ירושה זאת נפלה להן והרי היא לפניהן שאילו היה הגר קיים היה זה אומר לו הרי שלך לפניך: רב זעירי בעי לה הכי אפילו אם תמצי לומר מקבלי מתנות הוו הא לא מבעיא לן דהא מתנה יהיב להו רחמנא · והרי הן לפניהן: כגון שנפלו לו · לכהן: קנו · יתומים שקנו בהמות: בתפיסת הבית · כלומר נפלו להן בהמות בירושה עד שלא חלקו: הלוקח · לקח עשרה טלאים שלא נתעשרו מן השוק: פטור · ובמסכת בכורות* מפרש טעמא: בכלל ופרט וכלל · לכל קדשי בני ישראל לך *נתונים למשחה כלל וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש פרט כל מתנה בפני עצמה וכל תרומת קדשים חזר וכלל והדר כתיב ברית מלח עולם הוא וגו' בסוף הפרשה (במדבר יח): כל המקיימן כאילו קיים · כל התורה כולה שניתנה לדרוש בכלל ופרט וכלל וכאילו קיים כל הקרבנות שניתנה בהן ברית מלח: עשר במקדש · נאכל לפנים מן הקלעים: ארבע בירושלים · בכל העיר: ועשר בגבולים · בערי ארץ ישראל: אשם ודאי · חמשה הן גזילות מעילות שפחה חרופה נזיר ומצורע וחד חשיב להו: אשם תלוי · בא על ספק כרת שלא נודע לו שעבר ודאי שיביא חטאת: וזבחי שלמי צבור · כבשי עצרת שנקראו שלמים כדכתיב (ויקרא כג) ושני כבשים בני שנה(ד) וקדשי קדשים הן כדכתיב (שם) קדש יהיו לה' לכהן ונאכלים לפנים מן הקלעים: ולוג שמן של מצורע · מה שנשאר בלוג מיציקה לכף כהן של השמאלית נאכל לכהנים דתניא במנחות (דף עג.) ובזבחים (דף מד:) לכל קרבנם לרבות לוג שמן של מצורע דהוא נמי קרוי קרבן דכתיב והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן וסמיך ליה לקרא קמא בקדש הקדשים תאכלנו בזיקת קרח: מותר העומר · מנחת העומר נקמצת ושיריה נאכלים (ה)וכל המנחות קדשי הקדשים הן כדכתיב לא (*תאכל עליו חמץ) וגו': ושירי מנחות · כל מנחות הנקמצות מנחת נדבה ומנחת חוטא ומנחת סוטה: הבכורה · בכור תם נאכל בכל העיר וכן הבכורים נריכין חומה כדכתיב (דברים יב) ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם וגו' ואמר מר תרומת ידך אלו בכורים מכות (דף יז.): והמורם מתודה · חזה ושוק ולארבע חלות מארבע מינים שבה חלות ורקיקין חמץ ורבוכה וכתיב (ויקרא ז) והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לכהן הזורק וגו': והמורם מאיל נזיר · זרוע בשלה וחלה ורקיק וחזה ושוק של שלמים בכלל תודה הוא דתודה שלמים אקרי והנך תרתי תודה ואיל נזיר משום דדמיין להדדי חשיב להו בחדא כדאמר בשחיטת חולין בפרק הזרוע*: ועורות קדשים · עורות עולה וחטאות ואשמות אבל קדשים קלים עורותיהן לבעלים כדאמר בזבחים פרק טבול יום (דף קג.) ומש"ה קא חשיב להו בהדי הנך דבירושלים למעוטי דאין נחשבים בהדי הנך דגבולים דהני עורות לא מתייהבי להו אלא בירושלים ובהדי הנך דבמקדש לא חשיב אלא הנהו דאי נפקי חוץ לקלעים מפסלי ביוצא: ושדה אחוזה · שהקדישוה בעליה ולא גאלה ומכרה גזבר כשהלוקח מחזירה ביובל מתחלקת לכהנים: ושדה חרמים · ישראל שהחרימו שדיהן: וגזל הגר · נמי קרי ליה מתנת גבולין שאם נתנו לכהן המשמר חוץ לירושלים יצא ואיל אשמו יעלה לירושלים להקריב: אדעתא דהכי · דלא תיהוי ליה כפרה: תיפוק לחולין · ולא תיזל למיתה: באשם רועה · עד שיומם וימכר ויפלו דמיו לקיץ המזבח עולה (ו) לשם ועורה לכהנים זה מדרש דרש יהוידע הכהן בשקלים (דף ט:) ובתמורה (דף כג:) וכל זמן שהוא תם אין יוצא לחולין לימכר לפיכך ירעה והוא מעצמו אין יכול להשתנות מאשם לעולה:

דמינח

עין משפט נר מצוה

קפט א מיי' פ"י מהלכות מעשה קרבנות הלכה טו טז:

קצ ב מיי' פ"ח מהל' גזילה הלכה ו סמג עשין עג:

קצא ג מיי' שם הל' ח:

קצב ד מיי' פ"ו מהל' בכורות הלכה יג סמג עשין ריב:

קצג ה ו מיי' שם הלכה י:

קצד ז מיי' פ"א מהל' ביכורים הל' א:

קצה ח מיי' שם הלכה יב:

קצו ט מיי' שם הלכה יג:

קצז י מיי' שם הלכה יד:

קצח כ מיי' שם הלכה טו:

קצט ל מיי' פ"ח מהלכות גזילה הלכה ח ופ"ג מהלכות בכורות הלכה יג:

ר מ מיי' פ"ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א:

רא נ מיי' שם הלכה יד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אף גזל הגר אין חולקין: (ב) שם שגזל המקועבר עליו הפסח וכו' האי דירתי דקא מורית לשון אבוהון ואי אמרת מקבלי: (ג) שם יורשין הוו ואמר מר: (ד) רש"י ד"ה וזבחי וכו' בני שנה לזבח שלמים וקדשי: (ה) ד"ה מותר העומר · נ"ב אבל מותר עומר דחשיב פ"א דחלה משנה ג דנפדה ונאכל לכל אדם היינו המותר מהשני שאין שלוקח ומוציא ממנו עשירית איפה כדאיתא במנחות פרק ר' ישמעאל במשנה: (ו) ד"ה באשם רועה וכו' עולה בשר לשם ועורה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' שגזל חמץ ועבר · כצ"ל:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה למאי נ"מ וכו' דאי יורשין הוו אמאי לא יצא · עיין מהרש"א ושיטה מקובצת ודו"ק:

מסורת הש"ס

ג"א וכו

[דף נג:]

[נ"ל נתונים]

בכורות נג: [ודף יא.] חולין קלג: [תוספתא חלה פ"ב]

פ"א חלקה ממך חלקו וגו' רש"א

[נזיר כה: תמורה יח. בכורות עו.]

[דף קלג:]

דמינה ניחא לה בכל דהו (א)כריש לקיש *דאמר
ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו : נתן
את הכסף ליהויריב וכו' : תנו רבנן נתן אשם
ליהויריב וכסף לידעיה א יחזיר כסף אצל אשם
דברי רבי יהודה וחכמים אומרים יחזיר אשם
אצל כסף היכי דמי אילימא דיהיב ליה אשם
ליהויריב במשמרתו דיהויריב וכסף לידעיה
במשמרתו דידעיה זה זכה בשלו וזה זכה
בשלו אמר רבא ב הכא במאי עסקינן דיהיב
אשם ליהויריב במשמרתו דיהויריב וכסף
לידעיה במשמרתו דיהויריב ר' יהודה סבר
כיון דלאו משמרת דידעיה היא לידעיה
קנסינן ליה הלכך יחזיר כסף אצל אשם
ורבנן סברי שלא כדין הוא עבוד בני יהויריב
דקיבלו אשם מקמי כסף הלכך לדידהו
קנסינן להו ויחזור אשם אצל כסף תניא
אמר רבי לדברי רבי יהודה אם קדמו בני
יהויריב והקריבו את האשם יחזור ויביא
אשם אחר ויקריבוהו בני ידעיה וזכו הללו
במה שבידן אמרי למאי חזי אשם פסול
הוא אמר רבא לעורו תניא אמר רבי לדברי
רבי יהודה אם קיים אשם יחזיר אשם אצל
כסף והא רבי יהודה יחזיר כסף אצל אשם
אית ליה הכא במאי עסקינן כגון דנפק
משמרתו דיהויריב ולא תבעו והא קמ"ל
דאחולי אחילו גבייהו תניא אידך אמר רבי
לדברי רבי יהודה אם קיים אשם יחזור כסף
אצל אשם פשיטא הכי אית ליה הכא במאי
עסקינן כגון דנפיק משמרתם דהני ודהני ולא
תבעו מהו דתימא אחולי גבי הדדי קמ"ל דאמרינן כיון דלא תבעי להדרו
ברישא : שהמביא גזילו עד שלא הביא אשמו [וכו'] : מנהני מילי אמר רבא
דאמר קרא °האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו
מכלל דכסף ברישא אמר ההוא מרבנן לרבא אלא מעתה °מלבד עולת
הבקר הכי נמי מכלל דמוספין ברישא והתניא *ג מנין שלא יהא דבר
קודם לתמיד של שחר תלמוד לומר °וערך עליה העולה ואמר רבא העולה עולה ראשונה אמר ליה אנא
°מאשר יכפר בו נפקא ליה ועדיין לא כיפר : נתן לו את הקרן וכו' : ת"ר מנין שאם הביא מעילתו ולא
הביא אשמו אשמו ולא הביא מעילתו שלא יצא תלמוד לומר °באיל האשם ונסלח לו ומנין שאם הביא
אשמו עד שלא הביא מעילתו שלא יצא תלמוד לומר באיל האשם האשם בכבר יכול כשם שאיל ואשם
מעכבים כך חומש מעכב תלמוד לומר באיל האשם ונסלח לו ד איל ואשם מעכבים בהקדש ה ואין חומש
מעכב וילמד הקדש מהדיוט והדיוט מהקדש הקדש מהדיוט מה אשם דהתם קרן אף אשם דהכא קרן
והדיוט מהקדש מה הקדש אין חומש מעכב אף הדיוט נמי אין חומש מעכב :

הדרן עלך הגוזל עצים

דמינה ניחא לה · להתקדש לראשון שהוא שלם על ספק זה שאם ימות תזקק לאחיו : טן דו · גוף שנים כלומר אשה בכל דהו ניחא לה : זה זכה בשלו וזה זכה בשלו · והכי נמי לרבנן דקנסו ליהויריב דקבול אשם מקמי כסף אלא לרבי יהודה מ"ט דקניס לידעיה : לדברי רבי יהודה · ואע"ג דקניס ליה לידעיה ה"מ היכא דאשם ראשון קיים דיכולין בני יהויריב להקריבו בעוד משמרתן קיימת ובהכשר אבל אם קדמו והקריבוהו בפסול דאשם הבא קודם הקרן פסול הוא כדמפורש לקמן יתן אשם השני לידעיה : למאי חזי · דקתני זכו : כגון דנפק משמרתם · דהני ודהני ולא תבעו בני יהויריב את הכסף במשמרתם ולא בני ידעיה את האשם במשמרתם ואיצטריך לאשמועינן דלא תימא טעמא דרבי יהודה בדתבעו בני יהויריב שיחזור בעוד משמרתן קיימת אבל היכא דלא תבעו מחלו לבני ידעיה : קמ"ל · דכיון דבני ידעיה נמי לא תבעו לאשם במשמרתן יחזור כסף אצל אשם ויקריבוהו בני יהויריב כשיחזיר שבת משמרתם : האשם המושב [לה'] לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו · כלומר לא קרב האיל עדיין : הא מאשר יכפר קאמינא · דכתיב בלשון עתיד מדלא כתיב אשר כיפר ומשמע דכשהשיב לכהן את האשם דהיינו קרן הכסף עדיין לא כיפר : מנין שאם הביא מעילתו · גבי נהנה מן ההקדש קאמר : מעילתו · קרן דהקדש שמעל בו : באיל האשם ונסלח · משמע אין סליחה אלא בשניהם איל כמשמעו האשם קרן כדיליף לקמיה הקדש מהדיוט מה האשם דכתיב בגזל הגר קרן הוא כדאמר לעיל (דף קי.) אף אשם דכתיב בהקדש קרן הוא: באיל האשם · משמע באיל שהוא בא חובה לאשם שהוא קרן אלמא קרן ברישא מייתי : אין החומש מעכב · את הכפרה :

הדרן עלך הגוזל עצים

אמר רבא לעורו · תימה דהכא משמע אפילו בפסול קודם זריקה וגם כשהעור מחובר עדיין בבשר ונעשה בו פסול קודם שחיטה שהביא קודם הכסף שרי בהגאה ובזבחים בפרק טבול יום (דף קד. ושם) אמר רבי דם מרלה על העור בפני עצמו פי' כשהוא מופשט ואירע פסול בבשר הדם מרלה על העור וכשהוא עם הבשר *ונולד בו פסול קודם זריקה הרי הוא כיוצא בו אחר זריקה הורצה בשר שעה אחת יפשיטנו ועורו לכהנים אלמא כשהוא עם הבשר ונפסל קודם זריקה יוצא לשריפה והכא אירע בו פסול קודם שחיטה שהובא קודם הכסף ואמאי לא יצא העור לשריפה :

ת"ל העולה עולה ראשונה · פי' ראשונה שבפרשת פנחס וכי היכי דמלבד עולת הבקר גלי לך בהדיא דמלבד דבר הקודם לו קאמר הכי נמי מלבד איל הכפורים דבר הקודם לו קאמר ותימה דיליף הכא מהעולה ובפרק כל התדיר (זבחים דף פט. ושם*) יליף ממלבד עולת הבקר לחודיה וי"ל דהתם נמי אהעולה קסמיך ועוד יש תירוץ אחר ואין להאריך כאן* :

וילמד הקדש מהדיוט והדיוט מהקדש · תימה אמאי איצטריך קרא לעיל גבי הדיוט שאם הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא נילף מהקדש ויש לומר דאי לאו דאשכחן שהשוה הכתוב הדיוט להקדש להך מילתא לא הוה ילפינן האי מהאי לענין שאר דברים אבל השתא דאשכחן שהשוה אותן דבתרוייהו אם הביא אשמו תחילה לא יצא כמו כן יש להשוותם לענין שאר דברים :

הדרן עלך הגוזל עצים

עין משפט
נר מצוה

רב א ב מיי' פ"ח מהל' גזילה ואבידה הלכה יב :

רג ג מיי' פ"א מהלכות תמידין הלכה ג :

ומלד בו פסול בין קודם זריקה בין לאחר זריקה הרי הוא כיוצא בו (ולהרב"א) [ולרא"ש] כשהוא עם הבשר ונולד בו פסול קודם כצ"ל · הטעק מחילופי גרסאות

רד ד מיי' פ"א מהל' מעילה הל' ה' [ועי' בהשגות ובכ"מ] :

רה ה ו שם הל' ד סמג עשין רי :

[ד"ה כאן]

[ועיין תוספות כתובות קו: ד"ה כדאמר ותוספות זבחים פט. ד"ה כל ומנחות מט. ד"ה מ"ל ופסחים נח: ויומא לד ד"ה העולה]

הגהות הב"ח
(א) גמ' כבריש לקיש :

מסורת
הש"ס

יבמות קיח: כתובות עה. קדושין ז. מא.

פסחים נט: יומא לג: כתובות קו: ב"מ נה. [זבחים קג.] מנחות מט. תמיד כח:

נמדבר ה
שם כח

ויקרא ו
במדבר ה
ויקרא ה

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פ"ה מהלכות גזילה ואבידה הלכה ה סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שסא סעיף ז:
ב ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ה ו:
ג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
ד ד מיי' שם פ"ב הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שנג סעיף ד וסימן שסא סעיף ז וסי' שסב סעיף א:
ה ה ו מיי' פ"ה שם הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סימן שסא סעיף ז:
ו ז מיי' שם ופ"ב שם הלכה א סמג שם טוש"ע שם וסימן שסב סעיף א:

מסורת הש"ס

ב"ב מד. | חולין קלד. [לקמן קטו.] | בריי"ף וברא"ש ליתא תיבת ממנו | [ב"ב מד.] | [לקמן קיג. קיד:] | [ב"מ סב:] | ס"א

הגוזל *ומאכיל את בניו והניח לפניהם *פטורין מלשלם ואם היה דבר שיש בו אחריות חייבין לשלם: **גמ'** °*אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו *ממנו רצה מזה גובה רצה מזה גובה מאי טעמא כל כמה דלא נתייאשו הבעלים ברשותיה דמריה קאי תנן הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורין מלשלם תיובתא דרב חסדא אמר לך רב חסדא כי תניא ההיא לאחר יאוש: אם הניח לפניהם פטורין מלשלם: אמר רמי בר חמא זאת אומרת *רשות יורש כרשות לוקח דמי רבא אמר רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי והכא במאי עסקינן כשאכלום(א) הא מדקתני סיפא אם היה דבר שיש בו אחריות חייבין לשלם מכלל דרישא בגזילה קיימת עסקינן אמר לך רבא הכי קאמר אם הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבין לשלם והא *מתני ליה רבי לרבי שמעון בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן אלא אמר רבא *כי שכיבנא ר' אושעיא נפיק לוותי דתריצנא מתני' כוותיה דתני רבי אושעיא הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם גזילה קיימת חייבין אין הגזילה קיימת פטורין הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבין לשלם אמר מר אין הגזילה קיימת פטורין נימא תיהוי תיובתא דרב חסדא אמר לך רב חסדא כי תניא ההיא לאחר יאוש אמר מר גזילה קיימת חייבין לשלם נימא תיהוי תיובתא דרמי בר חמא אמר לך רמי בר חמא כי תניא ההיא לפני

הגוזל ומאכיל והניח לפניהם · או שהניח לפניהם (ב) הגזילה קיימת: פטורים מלשלם · בגמרא מפרש טעמא: אם היה דבר כו' · בגמ' מפרשי לה מר הכי ומר הכי: **גמ'** ברשותיה דמריה קאי · וחס שאכלו נעשה כגוזלו מבעליו: זאת אומרת · דקתני והניח לפניהם פטורין: רשות יורש כרשות לוקח דמי · והויא לה כרשות אחרת וכיון דאוקימנא למתניתין לאחר יאוש קני להו יתמי ביאוש ושינוי רשות דאי ביאוש כדי לא קני מדלא קתני פטורא באבוהון: כשאכלום · לאחר מיתת אביהן ונגזל אין יכול לתובען שהרי לא גזלוהו: והא מדקתני סיפא אם היה דבר שיש בו אחריות · כגון דבר הניכר לרבים ונראה כל שעה כעין קרקע או כגון טלית וכסות: חייבים להחזירה · מפני כבוד אביהן שהבריות אומרות זו טלית שגזל פלוני: מכלל דבגזילה קיימת עסקינן · ואפ"ה היכא דלאו משום כבוד פטר להו ברישא במתני': הכי קאמר אם הניח להן אביהן · קרקעות משלו אפילו אכלו את הגזילה חייבין דאשתעביד נכסים דאבוהון מחיים: לא דבר שיש בו אחריות ממש · לא שגזל קרקע והניחה לפניהן: אלא אפילו גזל פרה וחרש בה או חמור ומחמר אחריו · והכל מעידין שהיה דגזל חייבין אלמא בגזילה קיימת עסקינן: אמר רבא כי שכיבנא רבי אושעיא נפק לוותי יצא לקראתי: דמתריצנא למתניתין כוותיה באחריות ממש ובשאין גזילה קיימת וחסורי מיחסרא ולא מוקי לה בדבר המסויים ובגזילה קיימת כרבי [דכיון דאשכחן (ג) הכי מתריצנא לה מתניתין כברייתא ולא חיישינן למאי דמתני רבי לר' שמעון בריה דברייתא קיימא כוותיה]: גזילה קיימת · שלא אכלוה אחרי מותו ותבען הנגזל: חייבין · דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ויאוש כדי לא קני: אין גזילה קיימת · שאכלוה אחרי מותו: פטורין · דאינהו לא גזול מידי: הניח להן אביהן אחריות נכסים · קרקע משלו: חייבין לשלם · דאשתעבוד נכסיה: דרב חסדא · דאמר לעיל רצה מזה גובה: לאחר יאוש · ואכלוה: תיהוי תיובתא דרמי בר חמא · כיון דלאחר יאוש אוקימתה:

הגוזל ומאכיל · לאו דוקא מאכיל דה"ה נותן להם דפטורין לרב חסדא דמוקי בגמרא מתניתין לאחר יאוש דהוה ליה יאוש ושינוי רשות אלא אורחא דמילתא נקט אי נמי דוקא נקט מאכיל אפי' לרב חסדא דלא חשיב שינוי רשות במה שנותן לבניו הסמוכין על שולחנו אפילו לשמואל דאמר בבבא מציעא (דף יב.) דמציאתן לעצמן כיון דלאכילה נותן להם ומזונותיו עליו לא חשיב שינוי רשות ומיהו לרב דאית ליה יאוש כדי קני ואמר נמי בפירקין (דף קטו.) דאית ליה דרב חסדא וא"כ לדידיה נמי צריך לאוקמי מתניתין לאחר יאוש כדמוקי רב חסדא לדידיה ולאו מאכיל לאו דוקא דה"ה נותן ועוד י"ל דלרב נמי מאכיל דוקא ובדבר המסויים:

גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר כו' · אבל נתייאשו אין גובה אלא מן הראשון כיון דאכלו האחרון ואפי' היכא דאילו לא אכלו היה חייב להחזיר כגון היכא דליכא שינוי רשות שנתייאש אחר שבא ליד השני וכן משמע לקמן דאוקים רב חסדא ברייתא דר' אושעיא דקתני גזילה קיימת חייבין אחר יאוש משום דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי כדרבא ואפ"ה אין גזילה קיימת קתני דפטור ותימה כיון דכי הגזילה קיימת חייבין אמאי פטורין כשאכלום וכן קשה לרמי בר חמא דמוקי לה לפני יאוש ועוד לרב חסדא ולרבא כיון דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי מה לי לפני יאוש מה לי לאחר יאוש אפי' אין גזילה קיימת חייבין וי"ל דדרשינן מקרא לקמן בשמעתין דפטור באין גזילה קיימת אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר מכאן אמרו הגוזל ומאכיל כו' ומסתברא ליה לרב חסדא לאוקמי קרא דדוקא לאחר יאוש ורמי בר חמא מוקי לה אף לפני יאוש ומיהו לרב דאמר יאוש כדי קני וסבר נמי כרב חסדא לדידיה נ"ל דאסמכתא היא דבלאו קרא נמי פטורין כיון דביאוש כדי קני ומה שבגזילה קיימת חייבין נפרש בסמוך בע"ה ומיהו קשה למ"ד במרובה (לעיל דף סו.) דשינוי לא קני ודריש והשיב הגזילה מ"מ ולא דריש אשר גזל אם כעין אשר גזל יחזיר אלא למעוטי גזל אביו מנא ליה האי דרשה ואין לומר דאותו אמורא יסבור דיאוש כדי קני דהשתא לא צריך להאי דרשה ואסמכתא היא דהא ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן דריש ברים הגוזל (לעיל דף נד:) דבר תורה גזילה המשתנית חוזרת בעין מוהשיב את הגזילה מ"מ ולית ליה דרשה כעין שגזל וסובר במרובה (לעיל דף סה:) ובפירקין דיאוש כדי לא קני וא"כ מנליה באין גזילה קיימת דפטורין מלשלם לכך נראה דהך דרשה דלקמן אסמכתא היא לכ"ע ומסברא מחלק רב חסדא בין לפני יאוש בין לאחר יאוש דלא הוי כל כך ברשות מריה אחר יאוש כמו לפני יאוש שנקל לגאת מרשות בעלים בשינוי רשות או בשינוי השם ואין זה דוחק דכי הוה מפקינן נמי מקרא צריך סברא זו דאמאי מוקמינן קרא טפי אחר יאוש מלפני יאוש כיון דגם אחר יאוש חשיבא ברשות מריה ולרמי בר חמא ניחא טפי דאיהו לית ליה טעמא דרשות מריה כלל דכיון שהוא לא גזלן אינו יכול לתובעו כלל שהרי אין לגמרי ברשות מריה שהרי אינו יכול (לו) להקדישו וגם הגזלן יכול לקנותו בשינוי מעשה ותדע דהא רב חסדא הוצרך לפרש מ"ט כו' וגמרא נמי פריך ליה ממתניתין:

ואם הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין לשלם · למ"ד מלוה על פה אין גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות בגט פשוט (ב"ב דף קעה:) איכא לאוקמי כשעמד בדין דהוה כמלוה בשטר כדמוכח בכמה דוכתי: [ועי' תוס' לעיל קד: ד"ה מלוה ע"פ]:

דמתריצנא מתניתין כוותיה · כך היה רגיל לתרץ משניות כמותו כדאשכחן באיזהו נשך (ב"מ דף סב:) גבי כילד לקח הימנו חיטים אבל בשביל שהיה מתרץ משנה אחת לא היה אומר כן: **אין** גזילה קיימת פטורין נימא תיהוי תיובתא דרב חסדא · מרישא דקתני הגוזל ומאכיל את בניו פטורין ה"מ למפרך לרב חסדא כל כמה דלא ידע דלאחר יאוש איירי כי היכי דפריך ליה לעיל ממתניתין אלא משום דניחא ליה למפרך מסיפא משום דפריך מינה לתרווייהו לרמי בר חמא ולרב חסדא:

רב חסדא מוקי לה לאחר יאוש · וא"ת רב דסבר יאוש כדי קני וסבר נמי כרב חסדא וע"כ צריך לאוקמי נמי לאחר יאוש א"כ כי גזילה קיימת אמאי חייבין כיון דיאוש כדי קני וי"ל דרב מוקי לה בדבר המסויים והא דקתני אין גזילה קיימת פטורין ה"ה דה"מ לפלוגי בגזילה קיימת גופה בין דבר המסויים לשאין מסויים אלא דניחא ליה לאשמועינן דאפילו בדבר המסויים באין גזילה קיימת פטורין אע"ג דאוושא מילתא שאכלו מה שגזל אביהן וכן ברייתא דלקמן דקתני הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם ומיבעי ליה לאוקמי אליבא דרב חסדא לאחר יאוש לרב צריך לאוקמי בדבר המסויים מדקתני אם הניח לבניו גדולים חייבין לשלם וכן באידך קתני בין גדולים בין קטנים חייבין ואי בדבר שאינו מסויים אמאי חייבין לרב כיון דאיירי לאחר יאוש ופליגי הני ברייתות אליבא דרב אם קטנים חייבין משום כבוד אביהן אי לאו והא כסומכוס והא כרבנן דפלוגתא דסומכוס ורבנן בסמוך מיבעי ליה לאוקמי אליבא דרב דפליגי בהכי אי שייך בקטנים טעמא דכבוד אביהן אי לא אבל לרמי בר חמא דמיירי ברייתות לפני יאוש ולרב חסדא דאיירי לאחר יאוש פליגי בגזילה גמורה שביד קטן ולא קנאה קטן אם מקבלין עדים להוציא מידו או לא וכן פלוגתא דסומכוס ורבנן:
אע"פ

הגהות הב"ח
(א) גמ' והא מדקתני סיפא: (ב) רש"י ד"ה הגוזל וכו' שהגזילה קיימת: (ג) ד"ה דמתריצנא וכו' דאשכחן לברייתא הכי מתריצנא וכו' כוותי:

גליון הש"ס
גמ' אמר רב חסדא גזל · עיין פ"ז משנה ג' דתרומות ובירושלמי שם:

לפני יאוש רב אדא בר אהבה מתני להא דרמי בר חמא אהא *הניח להן אביהן מעות של רבית אע"פ שיודעין שהן של רבית אין חייבין להחזיר אמר רמי בר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי רבא אמר לעולם אימא לך רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ושאני הכא דאמר קרא °אל תקח מאתו נשך ותרבית אהדר ליה כי היכי דנחי בהדך לדידיה קא מזהר ליה רחמנא לבריה לא מזהר ליה רחמנא (א)מאן דמתני לה אברייתא כ"ש אמתניתין מאן דמתני לה אמתניתין אבל אברייתא רמי בר חמא כרבא מתני לה ת"ר הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם גדולים חייבין לשלם קטנים פטורין מלשלם ואם אמרו גדולים אין אנו יודעין חשבונות שחשב אבינו עמך פטורין משום דאמרי אין אנו יודעין פטורים אמר רבא הכי קאמר גדולים שאמרו יודעים אנו חשבונות שחשב אבינו עמך ולא פש לך גביה ולא מידי פטורין תניא אידך הגוזל ומאכיל(ב) בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם ואכלום בין גדולים בין קטנים חייבין קטנים מי מיחייבי לא יהא אלא דאזיק אזוקי א"ר פפא הכי קאמר הניח לפניהם ועדיין לא אכלום בין גדולים בין קטנים חייבין *אמר רבא הניח להם אביהם °פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה מתה אין חייבין באונסיה כסבורים של אביהם היא וטבחוה ואכלוה משלמין *דמי בשר בזול הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבין לשלם איכא דמתני לה ארישא ואיכא דמתני לה אסיפא מאן דמתני לה ארישא כל שכן אסיפא ופליגא דרב פפא מאן דמתני לה אסיפא אבל ארישא לא והיינו דרב פפא דא"ר פפא *היתה פרה גנובה לו וטבחה בשבת חייב שכבר חייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד ת"ר °והשיב את הגזילה אשר גזל *מה ת"ל אשר גזל יחזיר כעין שגזל מכאן אמרו הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם בין גדולים בין קטנים חייבין משום סומכוס אמרו גדולים חייבין קטנים פטורין בר חמוה דרבי ירמיה טרק גלי באפיה דרבי ירמיה אתא לקמיה דרבי אבין אמר שלו הוא תובע א"ל והא מייתינא סהדי דאחזקי ביה בחיי דאבוה א"ל וכי מקבלין עדים שלא

לפני יאוש · דשינוי רשות בלא יאוש לא קני וכי אין גזילה קיימת שאכלוה אחרי מות אביהן פטורין דלית ליה דרב חסדא: מאן דמתני לה · להא דרמי בר חמא אברייתא כ"ש אמתניתין דליכא טעמא אחרינא למפטריה אלא האי כל כמה דלא מחסרת לה למתניתין משמע דגזילה קיימת: מאן דמתני לה אמתניתין אבל אברייתא רמי בר חמא · משום טעמא דקרא מתני לה כרבא ל"א איפכא גרסינן מאן דמתני לה אמתני' כ"ש אברייתא דמתניתין איכא לאוקמא בשאכלום אבל ברייתא קתני שיודעין שהן של רבית אלמא דקיימי בעין וקתני פטורים דרשות יורש כרשות לוקח ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין רמי בר חמא בשאכלום מתני לה כרבא (ג)ראשון שמעתיו ועיקר: גדולים חייבים · ורמי בר חמא מוקי לה לפני יאוש: קטנים פטורים · דלאו בני דינא נינהו ואע"פ דגזילה קיימת מיהו מחסרא גובינא וסומכוס הוא דפטר קטנים לקמן: ואין אנו יודעין חשבונות · ושמא אבינו חשב לך דמים: משום דאין יודעים פטורים · בתמיה הואיל ויודעים שבגזילה באה לידו דברי ושמא הוא וברי עדיף: לא יהא אלא דאזיק אזוקי · נכנס לחצר דנגזל והזיקו מי מחייבי קטנים לשלם והא אנן תנן לעיל (דף פז.) והם שחבלו באחרים פטורים והכא כיון דאכלום מאן כפי להו לשלומי: הניח לפניהם · ועדיין לא אכלום אפילו קטנים חייבים כיון דגזילה קיימת ברשותא דמרה הוא ורבנן הוא דפליגי עליה דסומכוס ולא תקשי אברייתא דלעיל דאמר גדולים חייבין קטנים פטורים: אין חייבין באונסיה · דלא קבילו עלייהו נטירותא: בזול · כל זוזא חשבינא בארבע דנקי וכן כל היכא דתני בזול בפרק מי שמת (ב"ב דף קמו:) והיינו שני שלישי דמים וכולהו דמים לא משלמו דאי הוו ידעי דבעו שלומי לא הוו אכלי בשרא והטור יחזירו כמות שהוא: איכא דמתני(ד) להא · הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין: ארישא · דקאמר מתה אין חייבין באונסיה ואם הניח להן אביהן קרקעות חייבין לשלם דאשתעבוד נכסים מחיים דאבוהון דקסבר רבא חיוב אונסים משעת שאלה מוטל על השואל ופליגא דרב פפא דאמר לקמן לא רמי חיוב אונסים אשואל עד שעה שתיאנס: ואיכא דמתני לה אסיפא · טבחוה ואכלוה משלמים דמי בשר בזול ואם הניח להן אביהן קרקע משלמין פרעון שלם דהוו איהו במקום אבוהון והואיל והן אכלוה משלמין: אבל ארישא · דמתה כדרכה לא דלא אמרינן אשתעבוד נכסים דלא רמי חיוב אונסין על השואל עד שעת אונסין והכא כי אתניסא ליתיה לשואל והני לא קבול עלייהו מידי: והיינו דרב פפא דאמר היתה פרה גנובה לו · כלומר גנב פרה מערב שבת וטבח בשבת חייב אף בתשלומין ארבעה וחמשה שהרי נתחייב בקרן קודם שיבא לידי איסור סקילה ואף על גב דקנסא לא אתי עליה עד שבת לא פטרינא ליה מקנסא משום חיוב מיתה דאמר באלו נערות (כתובות דף לד:) קנס חידוש הוא שחידשה תורה הלכך אע"ג דמקטיל משלם: היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור · מן הכל דלא אמרינן משעת שאלה מחייב ליה אקרנא וקמה ברשותיה אפילו למלאך המות אלא בשעת טביחה הוא דגזליה ואיסור שבת וגניבה באין כאחד ונפטר מן הקרן משום דקם ליה בדרבה מיניה וקנסא ליכא דהא אין כפל ולא ארבעה וחמשה אלא בגנב עצמו שגנב מבית בעלים או בשומר חנם הבא לפטור עצמו בטענת גניבה אבל שואל ונושא שכר ושוכר שאין יכולין להפטר בטענת גנב אין בהן כפל כדאמר בכמה דוכתי לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל תאמר בש"ש כו': שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה לא גרס ליה ואנן שמעינן כאן ובכתובות וכן פירש לנו רבינו שאם אין גניבה אחר שפטור מן הקרן משום דקם ליה בדרבה מיניה אין טביחה קנס נמי לא משלם ואף על גב דחידוש הוא ואין מיתה פוטרתו הכא דליכא קרן פטור דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד' וכי מדלית מהכא קרנא הוו להו ג' לצאן וד' לבקר ולא היה לי לב להבין את מושל שטעם זה אין צריך לכאן שהרי אין קנס בשואל הטובח ואפילו אמרינן כרב פפא דעד השתא קם ברשותא דמרה אפילו הכי גזלן נעשה עליה ולא גנב שאין דין גנב אלא בטוען טענת גנב והוא שומר חנם וכי גרס ליה בכתובות גרסינן ליה ובמלתא *דרבא דאמר התם גנב וטבח בשבת פטור שאם אין גניבה כו' דהתם בגנב עצמו קאי וליכא למיפטריה מקנסא אלא משום האי טעמא אבל בדרב פפא ליכא למגרסא לא התם ולא הכא ואיידי דמילתא דרב פפא איתמר התם גבי מלתא דרבא איגרסא נמי אגב שמעתא בדרב פפא ותשובות רב האי גאון מסייעא לי: כעין שגזל · כלומר אם גזילה קיימת יחזיר אבל אין גזילה קיימת פטור ובדידיה ליכא לאוקמה אלא בבניו: בר חמוה דרבי ירמיה · קטן הוה: טרק גלי · דלת פתוחה בבית אביו סגר ולא הניח ליכנס לפי שהיה רוצה רבי ירמיה להחזיק בה: דאחזקי בה בחיי דאבוה · והיה טוען שאביו מכרה לו או נתנה לו: שלא

אע"פ שהן יודעין שהם של רבית כו' · וא"ת והיכי מדקדק מינה דכרשות לוקח דמי דאפילו לאו כרשות לוקח דמי א"ש דפטורין כיון דמדעת נתן לו ליתנהו גביה בתורת גזילה אלא בתורת הלואה א] ולכך אין חייבין להחזיר דמלוה על פה אינו גובה מן היורשין וי"ל דאע"ג דמדעת נתנם לו איתנייהו גביה בתורת גזילה דהוי כנתינה בטעות דלא נתן לשם מתנה אלא בתורת רבית ומיקרי גזילה בעיניה כיון שהמעות בעין והיו חייבין להחזיר אי לאו דכרשות לוקח דמי והוי שנוי רשות:

ולא פש לך גביה ולא מידי פטורין · מגו שהיו יכולין לומר החזרנו לך א"נ כגון שאין עדי גזילה אלא הודאת הבנים בלבד:

קטנים והא אמר קטנים פטורי' · ל"ג דהא לאו קושיא היא דההיא דלעיל כסומכוס והך כרבנן כדפירש בקונטרס אלא ה"ג בכל הספרים ואכילת קטן מידי ממשא אית ביה לא יהא אלא מזיק ותנן חש"ו פגיעתן רעה כו' וה"נ ה"מ למפרך מאכילת גדולים אמאי חייבין כי אכלו לרב חסדא לאחר יאוש ולרמי בר חמא לפני יאוש אע"ג דכי גזילה קיימת חייבין כי אכלו פטורים כדפ"ל אלא פריך טפי להדיא אקטנים וליכא לאוקמי כגון שהניח להן אביהן אחריות נכסים ולהכי א"ש הא דגדולים חייבין לשלם אבל קטנים קשה דמ"מ יש לפטור מטעם דאין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין דהא לא פטורים מהאי טעמא אלא לסומכוס ולא לרבנן:

אבל

מסורת הש"ס

ב"מ סב. לעיל לד: [תוספתא דב"מ ספ"ה]

ויק' כה

כתובות לד:

[לעיל ל. ב"מ מב: ב"ב קמו:]

כתובות לד:

[לעיל סו. וש"נ]

שם ה

[ורבה וכן בסמוך]

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין קצג טוש"ע י"ד סימן קסא סעיף ו:

ח ב ג ד טוש"ע ח"מ סימן שסא סעיף ז:

ט ה ו מיי' פ"א מהל' שאלה ופקדון הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן שמא סעיף א וסעיף ג [רב אלפס כאן ובכ"מ פ"ח דף קכא]:

י ז ח מיי' שם ועיין במ"מ טוש"ע שם סעיף ד:

יא ט מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' א טוש"ע ח"מ סימן שנא:

יב י מיי' שם הלכה ד:

יג כ ל מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן קי סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא מזהר ליה רחמנא (מאן דמתני וכו' מתני לה) תא"מ ונ"ב ס"א מאן דמתני אמתניתין כ"ש אברייתא ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין רמי בר חמא כרבא מתני לה: (ב) שם ומאכיל את בניו: (ג) רש"י ד"ה מאן דמתני וכו' כרבא (וראשון שמעתי ועיקר) תא"מ ונ"ב ס"א ראשון שמעתי ואחרון עיקר: (ד) ד"ה איכא דמתני לה לתא דהניח:

גליון הש"ס

גמ' פרה שאולה משתמשים בה כל ימי שאלתה. עיין שיטה מקובצת בב"מ דף קט ע"א ד"ה א"ר עד שאידנא בשם הרשב"א והר"ן:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה אע"פ וכו' ולכך אין חייבין להחזיר דמלוה על פה · עיין שער המלך פי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ס' ד"ה וראיתי:

שלא בפני בעל דין ולא והא קתני בין גדולים בין קטנים חייבין א"ל הרי מחלוקת סומכוס בצידך אמר איכפל כולי עלמא וקאי כסומכוס לאפקועין לדידי אדהכי איגלגל מילתא אתא ומטא לקמיה דרבי אבהו אמר לא שמיע לכו הא דרב יוסף בר חמא א"ר אושעיא דאמר רב יוסף בר חמא אמר רבי אושעיא תינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה של חבירו ואמר שלי הוא אין אומרים נמתין עד שיגדיל אלא מוציאין מידו מיד ולכשיגדיל יביא עדים ונראה מי דמי התם הוא דמפקינן מיניה דלא קיימא ליה (א)אחזקה דאבוה אבל היכא דאית ליה חזקה דאבוה לא אמר רב *אשי א"ר שבתאי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין *תהי בה ר' יוחנן וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין קיבלה מיניה ר' יוסי בר חנינא כגון שהיה הוא חולה או עדיו חולים או שהיו עדיו מבקשין לילך למדינת הים ושלחו לו ולא בא אמר רב יהודה אמר שמואל מקבלין עדים שלא בפני בעל דין אמר מר עוקבא לדידי מיפרשא לי מיניה דשמואל כגון דפתחו ליה בדיניה ושלחו ליה ולא אתא אבל לא פתחו ליה בדינא מצי א"ל אנא לב"ד הגדול אזילנא אי הכי כי פתחו ליה נמי מצי א"ל לב"ד הגדול אזילנא אמר רבינא כגון דנקט דיסקא מבית דין הגדול אמר רב מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ור' יוחנן אמר אין מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין א"ל רב ששת לרבי יוסי בר אבהו אסברה לך טעמיה דרבי יוחנן אמר קרא והועד בבעליו ולא ישמרנו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו אמר רבא הלכתא מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ואפי' עומד וצווח ואי אמר נקיטו לי זימנא עד דמייתינא סהדי ומרענא ליה לשטרא נקטינן ליה אי אתא אתא אי לא אתא נטרינן ליה בה"ב אי לא אתא כתבינן פתיחא עלויה תשעין יומין תלתין קמאי לא נחתינן לנכסיה (ב)דאמר קא טרח בזוזי וניזוף מציעאי נמי לא נחתינן ליה לנכסיה דאמר דלמא לא אשכח למיזף וקא טרח ומזבין בתראי נמי לא נחתינן לנכסיה דאמר לוקח גופיה קא טרח בזוזי לא אתא כתבינן אדרכתא אניכסיה והני מילי דאמר אתינא אבל אמר לא אתינא לאלתר כתבינן והני מילי במלוה אבל בפקדון לאלתר כתבינן וכי כתבינן אמקרקעי אבל אמטלטלי לא דלמא שמיט ואכיל להו מלוה למטלטלי וכי אתי לוה ומייתי סהדי ומרע ליה לשטרא לא משכח מידי למיגבה ואי אית ליה מקרקעי למלוה כתבינן ולא היא אדרכתא אמטלטלי לא כתבינן אף על גב דאית ליה מקרקעי חיישינן שמא תכסיף וכי כתבינן אדרכתא מודעינן ליה והני מילי דמיקרב אבל מירחק לא ואי מירחק ואיכא קרובים אי נמי איכא שיירתא דאזלי ואתו התם משהינן ליה תריסר ירחי שתא עד דאזלא ואתי שיירתא כי הא דרבינא שהא למר אחא תריסר ירחי שתא עד דאזלא ואתייא שיירתא מבי חוזאי ולא היא התם איניש אלימא הוה אי הויא מטיא אדרכתא לידיה לא הוה אפשר לאפוקי מיניה אבל הכא לא נטרינן ליה אלא עד דאזיל שליחא בתלתא בשבתא ואתא בארבעה בשבתא ולחמשא בשבתא קאי בדיניה אמר רבינא האי שלוחא דרבנן מהימנינן ליה כבי תרי וה"מ לשמתא אבל לפתיחא כיון דממונא קא מחסר ליה דקא בעי ליה למיתב ליה זוזי לספרא לא אמר רבינא יהבינן זימנא אפומא דאיתתא ואפומא דשיבבי ולא אמרן אלא דליתיה במתא
אבל

תוספות

אבל היכא דאית ליה חזקה דאבהתא כו' · משמע דהייתו אפי' היה רבי ירמיה בתוך הבית מדלא מפליג התם בעל השדה מוחזק בשדה הכא רבי ירמיה לא היה מוחזק משמע דלא תלי בהכי מידי אלא במה דאית ליה חזקה מאבות אפילו היה רבי ירמיה מוחזק בבית:

ושלחו לו ולא בא· אור"י דמשמע דבעי שלחו לו ולא בא בהדי שהיו עדיו חולים או שהיו מבקשין לילך למדינת הים מדלא קאמר או שלחו כדקאמר או שהיו עדיו חולים או שהיו כו' ומיהו בסמוך משמע דבעי למימר או ושלחו דקאמר כגון דפתחו ליה בדיניה ושלחו ליה ולא אתא משמע דמשום האי מילתא לחודיה דשלחו לו ולא אתא מקבלין עדים שלא בפני בעל דין ויש לדחות דשאני התם דפתחו ליה בדיניה ודין גדול הוא זה [וי"ס ספרים שכתוב בהן או שלחו אחריו ולא בא] וכ"ע בספרים ישנים ובפי' ר"ח ובספר ישן נמלא כתוב ושלחו לו:

מצי טעין לב"ד הגדול קאזילנא כו' · פירש בה"ג ומאי נתבע לאשתמוטי בהכי והיה נראה לומר דדוקא נתבע יכול לפטור עצמו בכך אבל לא תובע דא"כ כל אדם יאמר לחבירו או תן לי מנה או בא עמי לב"ד הגדול אבל נראה לר"ת דכ"ש תובע דהשתא נתבע שנראה עושה ערמה כדי לפטור עצמו ממה שזה תובעו מצי למימר הכי כ"ש תובע שמתחילה תובע כך ואין נראה כמערים ועוד דאפילו לוה דעבד לוה לאיש מלוה מצי למימר לב"ד הגדול קאזילנא כ"ש מלוה ואע"ג דאמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף לא: ושם) אמר אמימר הלכתא כופין אותו והולך עמו למקום הועד ומסיק דהני מילי מלוה אבל לוה עבד לאיש מלוה ולא מ"ל נלך למקום הועד בית הועד לאו היינו ב"ד הגדול דבית הועד היינו מקום ב"ד קבוע אבל יש ב"ד הגדול ממנו בחכמה והילכתא אפילו לוה מצי למימר לב"ד הגדול קאזילנא אבל לבית הועד לא מצי אמר אלא כופין אותו ודן בעירו:

מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין · פי' בקונט' אם עדיו מבקשין לילך למדינת הים ואין נראה לר"י דא"כ אמאי נקט קיום השטר הא קבלת עדים אמר נמי לעיל דבכה"ג מקבלין שלא בפני בעל דין ונראה לר"י דבכל ענין קאמר דמקיימין דקיום שטר דרבנן ועדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי ואין צריך קיום ומדרבנן הוא דצריך הלכך מקיימינן שלא בפני בעל דין ורבי יוחנן דאמר אין מקיימין סבר דלא פלוג רבנן בין קיום שטרות לקבלת עדות והא דקאמר אסברה לך טעמא דר' יוחנן ה"ק דאפילו בקיום שטרות אית ליה לר' יוחנן יבא בעל השור ויעמוד על שורו ומיהו רב נמי אית ליה בעלמא יבא בעל השור כו':

עד דאזיל שליח בתלתא בשבתא · דמסתמא בשני דנהו:

דקבעי למיתב זוזא לפתיחא · כשקורעין אותה משלם הוא שכר הסופר:
ומר

רש"י

שלא בפני בעל דין · והאי קטן כמאן דליתיה דמי: שתקף בעבדיו · שלקח עבדיו עמו שיסייעוהו [לישנא אחרינא שתקף בעבדיו ואמר שלי הן]: ונראה · אם שלו הוא: התם · הוא דירד לתוך שדה חבירו דלית ליה להך תינוק בהך שדה חזקה דאבוה אבל היכא דאית ליה להאי תינוק בבית זה חזקה דאבוה לא מפקינן ליה מיניה ולכשיגדיל יביא רבי ירמיה עדיו וידון עמו: חולים · מסוכנים למות ואם לא עכשיו אימתי: לב"ד הגדול · שבארץ ישראל: כגון דנקט · בעל דין חבירו: דסקא · אגרת מב"ד הגדול שצוהו לב"ד של כאן [לכופו]: מקיימים את השטר · היו עדים החתומים מבקשים לילך למדינת הים מביאן מלוה לב"ד ומעידין על כתב ידן ובית דין כותבין תחתיו במותב תלתא הוינא ואתו פלוני ופלוני ואסהידו אחתימת ידייהו ואשרנוהי וקיימנוהי כדחזי: ואע"פ שעומד · בעל דין וצווח אל תקיימוהו מזויף הוא אין חוששין: פתיחא · שטר שמתא על שאין פורע החוב: אדרכתא · פסק דין לירד המלוה לתוך נכסים של לוה וליטלם בשומא בחובו: שמא תכסיף · קרקעות של מלוה תבור ותפחות מדמיה: מר אחא · זה שמו והיה לו חוב על חבירו ולא היה הלוה בעיר: שני וחמישי בתי דינין קבועים בעיירות תקנת עזרא בפרק מרובה (לעיל דף פב.): שליח דרבנן · שהלך להזמין איש לדין וחזר ואמר לב"ד אינו רוצה לבא: מהימנינן ליה כבי תרי · דלא משקר בבי דינא: פתיחא · שטר שמתא וכי שרו ליה שמתא לא שרו ליה עד דיהיב זוזא דפתיחא לספרא: יהבינן זמנא · מזמנין בעל דין ליום פלוני לדין: על פי אשה · ההולכת אצלו לפי דרכה או ע"פ שכיניו וסמכינן עלייהו דעבדין שליחותייהו אי לא אתי מחזקינן באפקרותא ומשמתינן ליה: אלא דליתיה במתא · שאין אותו פלוני עכשיו בעיר שב"ד בה ואמר לשכניו כשישוב פלוני אמרו לו לבא:
אבל

תורה אור

שמות כב

רש"ל

[פירושו תמצא בכרש"י עירובין סו. ובכרש"י לעיל עו: ד"ה תהי]

יד א מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין סד טוש"ע ח"מ סימן קי סעיף ה:

טו ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ו:

טז ג מיי' פ"ג מהלכות עדות הלכה יא סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף טו טז:

יז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף טז:

יח ה טוש"ע שם בהג"ה:

יט ו מיי' פ"ו מהלכות סנהדרין הלכה ו ועי' בכ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן יד סעיף א בהג"ה:

כ ז מיי' פ"ג מהלכות עדות הלכה יא סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף ה:

[אולי רב אשי קדמון הוא או סיומא דהכי בה רבי יוחנן רב אשי אמרה]

כא ח מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה הלכה ב סמג שם טוש"ע ח"מ סימן נא סעיף ד:

כב ט י מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' ה:

כג כ ל מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ו:

כד מ מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעי' ז:

כה נ ס מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ה:

כו ע פ מיי' פכ"ה מהל' סנהדרין הלכה ה סמג לאוין רח טוש"ע ח"מ סימן ח סעיף ה וסימן יא סעיף א [רב אלפס כאן ובמו"ק פ"ג (דף רפ"ו) והתם והכא גרים אמר רבא]

כז צ מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סימן יא סעיף ד:

כח ק מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעי' ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא קיימא ליה חזקה כנ"ל ואות א' נמחק: (ב) שם לנכסיה דאימור קא טרח בזוזי וניזוף וכו' לנכסיה דאימור דלמא לא אשכח:

גליון הש"ס

גמ' הלכתא מקיימי' · עי' בכ"מ דף טו ע"ב ברש"י ד"ה כל מעשה ב"ד וצ"ע: תוס' ד"ה ושלחו לו כו' ולא בא בהדי וכו' . עי' לעיל דף לט ע"א תוד"ה ורי"א ·

אבל איתיה במתא לא דאמרינן אימר לא אמרו ליה דאמרי אשכחינהו שליחא דב"ד ואמר ליה ולא אמרן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא אבל חליף אבבא דבי דינא לא אמרי אשכחוה בי דינא ואמרי ליה ולא אמרן אלא דאתי ביומיה אבל לא אתי ביומיה לא אימא אישתלויי אישתלי אמר רבא האי מאן דכתיב עליה פתיחא על דלא אתי לדינא עד דאתי לדינא לא מקרעינן ליה על דלא ציית לדינא עד דציית לא מקרעינן ליה ולא היא כיון דאמר צייתנא קרעינן ליה: אמר רב חסדא קובעים זמן שני וחמישי ושני זמנא וזמנא בתר זמנא ולמחר כתבינן רב *אסי איקלע בי רב כהנא חזא ההיא איתתא דאזמנה לדינא בפניא ובצפרא כתיב עלה פתיחא א"ל לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא קובעין זמן שני וחמישי ושני א"ל ה"מ גברא דאניס וליתיה במתא אבל איתתא כיון דאיתה במתא ולא אתיא מורדת היא: אמר רב יהודה לא יהבינא זמנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי לא במעלי יומא טבא ולא במעלי שבתא אבל מניסן לבתר יומי ניסן וביומי תשרי לבתר תשרי קבעינן ממעלי שבתא לבתר מעלי שבתא לא קבעינן מאי טעמא בעבידתיה דשבתא טריד אמר רב נחמן לא יהבינן זמנא לא לבני כלה בכלה ולא לבני ריגלא בריגלא כי הוו אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו וכי לדידכו כנופייכו והאידנא דאיכא רמאי חיישינן: אם היה דבר שיש בו אחריות *חייב לשלם: *מתני ליה רבי לר"ש בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן בעי מיניה רב כהנא מרב מטה ומיסב עליה שולחן ואוכל עליו מהו אמר לו תן לחכם ויחכם עוד:

מתני׳ אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכיס של גבאין ואין נוטלין מהם צדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק:

גמ׳ תנא אבל נותן לו דינר ונותן לו את השאר: ומוכסין *והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רב חנינא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו איכא דמתני לה אהא *לא ילבש אדם כלאים אפי' על גבי עשרה בגדים להבריח בו את המכס מתני' דלא כר"ע דתניא] אסור להבריח את המכס ר"ש אומר משום *ר"ע מותר להבריח את המכס(א) בשלמא לענין כלאים בהא קמיפלגי דמר סבר דבר שאין מתכוין מותר ומר סבר דבר שאין מתכוין אסור אלא להבריח בו את המכס מי שרי והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר חנינא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו ואיכא דמתני(א) אהא *נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהיא של תרומה שהיא של בית מלך אע"פ שאינה של תרומה אע"פ שאינה של מלך ולמוכסין והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר חנינא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו רב אשי אמר במוכס כנעני דתניא ישראל וכנעני אנס שבאו לדין אם אתה יכול לזכהו בדיני ישראל זכהו ואמור לו כך דינינו בדיני כנענים זכהו ואמור לו כך דיניכם ואם לאו באין עליו בעקיפין א) דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם ור"ע טעמא דאיכא קידוש השם הא ליכא קידוש השם באין וגזל כנעני מי שרי והתניא אמר ר' שמעון דבר זה דרש ר"ע כשבא מזפירין מנין לגזל כנעני שהוא אסור ת"ל אחרי נמכר גאולה תהיה לו שלא

תורה אור: ויקרא כה

רש"י

אבל איתיה במתא לא · משמתינן ליה דהנהו איתתא ושיבבי לא עבדי שליחותם: דאמרי שליחא דבי דינא אשכחיה ואמר ליה · אלא משדרינן ליה עוד שליחות אחרינא בתריה: ולא אמרן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא · כי אתי ההוא פלוני לביתיה לית ליה אורחא לבבא דבי דינא אבל חליף אבבא דבי דינא לא סמכינן אשיבבי דאמרי בי דינא אמרי ליה: אישתלי · שכחו שליחותם קודם שבא אותו פלוני לביתו: עד דאתא לבי דינא לא קרעינא ליה · ואע"ג דאמר אתינא: על דלא ציית לבי דינא · שאמרו [לו] לא תן לו ולא קיים: עד דציית דינא · ויפרע לו: לא מקרעינן ליה · ואע"ג דאמר פרענא: ולא היא כיון דאמר דצייתנא קרענא · דאמר דדלמא לית ליה זוזי השתא וטרח אבל בהתא לדינא כל כמה דלא אתי אפקרותא הוא: קובעין זמן · ליום שני בשבת ואם לא יבא מזמנין אותו ליום חמישי ואם לא יבא מזמנין אותו ליום שני ועד למחר לא כתבינן פתיחא שכל היום ממתינין שמא יבא: לא יהבינן זימנא ביומי ניסן · אין מזמנין אדם לדין בניסן ובתשרי שהן זמן קציר ובציר: אבל *לבתר ניסן · שולחים שיבא ביום פלוני באייר: לבני כלה בכלה · באין לשמוע הדרשה בכל שבת אין אומרים לו בא ביום שני לדין דממנע ולא אתי לכלה: בריגלא · באין לשמוע הלכות הרגל קודם הרגל ל' יום: כי אתו · תובעין לקמיה דרב נחמן ביום כלה להזמין בעלי דינין לדין: אמר להו וכי לדידכו כנופייכו · לצורך דינכם הקהלתי אתכם: מטה ושלחן מהו · כיון דמידי דקאי בגו ביתי' הוא ולא מתחזי לעלמא כי פרה וחמור וליכא זילותא דאבוהון או דלמא כיון דנפקי ועיילי אינשי לביתייהו וחזו להו איכא זילותא: ויחכם עוד · כפרה וחמור כן מטה ושלחן:

מתני׳ אין פורטין · להחליף סלעים בפרוטות מיד מוכסים ליטול הפרוטות מתיבתן שנותנין בה מעות המכס וכן מכיס של גבאי המכס שגובה כסף גולגלת וארנונא לפי שהן של גזל: מתוך ביתו · של מוכס ממעות שלו: או מן השוק · אם יש לו מעות בשוק שאין לוקח מתיבת המכס:

גמ׳ אבל נותן לו דינר · היה חייב לו פרוטות למוכס מן המכס בשוה חצי דינר ואין לו הפרוטות נותן לו דינר כסף ומקבל הימנו פרוטות בשוה חציו מפני שהוא כמציל מידו: דינא דמלכותא דינא · וזה שקיבל את המכס מן המלך בדבר קצוב כך וכך לשנה אין(ב) גזלן: שאין לו קצבה · אלא נוטל ככל חפצו: מאליו · שלא מאת המלך אפי' יש לו קצבה: כדי להבריח את המכס · ואע"פ שאין כוונתו להנאת לבישה אלא להבריח בו בלבישת כלאים: דינא דמלכותא דינא · ונמצא שגוזל את המוכס ישראל זה שקיבל את המכס מיד המלך נכרי בהיתר: נודרין · קונם כל פירות עלי אם אין תבואה זו של בית המלך: הורגים · רוצחים: חרמים . בעלי תיגרה ומריבה וגוזלי ממון: במוכס שהוא כנעני אנס · ואין לחוש אם גוזלו היכא דליכא חילול השם שאין מבין שזה מכזב: באין עליו בעקיפין · בחכמה עד שפוטרין את הישראל: אחרי נמכר · בעבד עברי הנמכר לנכרי בשוק משתעי: שלא

תוספות

*) ומר סבר דבר שאין מתכוין מותר · ושרי אפי' ללבוש והא נמי (ג)דתניא מוכרי כסות מוכרין כדרכן ומוקי בבמה מדליקין (שבת דף כט: ושם) כרבי שמעון דשרי דבר שאין מתכוין התם נמי שרי אף ללבוש ולא שישאם דוקא על כתיפיו:

אין פורטין לא מתיבת המוכסין · לרבנן דאמרי סתם גזילה לא הוי יאוש בעלים א"ש ומ"מ קתני דנותן דינר ויחזיר לו השאר הואיל ואין ידוע בברור שהם של גזל ור"ש נמי דאמר סתם גזילה הוי יאוש בעלים דהשתא ה"ל יאוש ושינוי רשות מ"מ אין פורטין משום דדבר מגונה הוא דתיבה וכיס מיוחדת להניח שם גזילות שלהם ודרכו כל שעה להניח שם:

נודרין להרגים · בנדרים (דף כח.) מפרש דאמר בשפתיו כתם יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינם של תרומה ומחשב בלבו היום דאין נאסר אלא אותו יום בלבד ואע"ג דדברים שבלב אין דברים משום אונסא שרו ליה הכי מפרש התם וה"ה שיכול לחשוב בלבו שעה אחת או רגע וכן נוהגים כשהאנסים מדירים היהודים הדרים תחתיהם שלא יצאו לדור בעיר אחרת יכולין לידור סתם שלא יצאו ובלבם יחשבו היום ואפי' הוא מפרש בשפתיו שלא יצא ממנו כל ימי חייו יכול להערים ולחשוב בלבו שום תנאי ואם מבטל בשפתיו בלחש כ"ש דהוי ביטול גמור*:

*) עיין אתר ד"ה אין פורטין שלא

מסורת הש"ס

[נ"ל אשי]

[מניסן לבתר ניסן כצ"ל]

[נ"ל חייבין] [לעיל קיא: לקמן קיד:]

גיטין י: נדרים כח: נ"ב נד: נג:

כלאים פ"ט מ"ב

[פ' פוס' זבחים נח: ד"ה בה ר' יהודה]

נדרים כז:

עין משפט נר מצוה

כט א (מיי' פ' כה מהל' סנהדרין הל' י) טוש"ע ח"מ סי' יא סעי' ג בהג"ה:

ל ב ג מיי' פכ"ה מהל' סנהדרין הלכה י סמג עשין קח טוש"ע שם ס"ג:

לא ד ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ד:

לב ו מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעי' ה:

לג ח ט י מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ה סעי' א ב:

לד כ ל (מיי' שם) טוש"ע שם סעי' ב בהג"ה:

לה מ נ ס מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' ט ועיין ח"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט ס"ד:

לו ע מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעי' ב וסעי' ז ח ט:

לז פ צ מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

לח ק מיי' פי' מהל' כלאים הלכה יח סמג לאוין רפג טוש"ע יו"ד סי' שא סעי' ס:

לט ר מיי' פ"ה מהל' גזילה הלכה יא סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ו:

מ ש ת א מיי' פ"ג מהל' שבועות הל' א ב ופ"ד מה' נדרים הל"א סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רל"ב סעי' יד:

מא ב מיי' שם ופ"ה מהל' גזילה הל' יא סמג שם ועשין עג טוש"ע שם וטוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ו:

וכ"ז דוקא להציל מן האנסים אבל בלא"ה אסור לגנוב דעת הבריות מ"ו כל שכן אפי' שלא בשעת נדר

מב ג מיי' פי' מהל' מלכים הל' יב:

מג ד מיי' פ"א מהל' גזילה הלכה ב ופ"א מהל' גניבה ה"א סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' שמח סעי' ב וסי' שנט סעי' א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דמתני לה אהא נודרין וכו' של תרומה אע"פ שאינה של תרומה שהיא של בית מלך אע"פ שאינה של מלך: (ב) רש"י ד"ה דינא וכו' אין זה גזלן: (ג) תוספות ד"ה ומר וכו' והא נמי דתנן בפ' בתרא דכלאים מוכרי כסות:

גליון הש"ס

גמ' א"ל תן לחכם וכו' · עירובין סה ע"ב: שם אסור להבריח · עיין פסחים דף קיב ע"ב: שם דמ"ס דבר שאין מתכוין מותר. זבחים נא ע"ב תוד"ה כא ריי:

שיטה מקובצת

א) כתב הרב המאירי ז"ל וזה דוקא בכנענים עובדי אלילים אנשים שאינם גדורים בדרכי הדתות כו'(ועי' לעיל דף ל"ח ע"א מה שמובא שם בשיטה מקובצת בזה) אבל באותן הגדורים בדרכי הדתות לא נאמר כן אלא אם באו לפנינו לדין אין מעבירין להם את הדרך כשלא מחם אלא יקוב הדין את ההר:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] גמ' דתניא אסור להבריח בהם כנ"ל וכ"ה בהרי"ף וכ"ל בכלאים ובנימוקי יוסף [illegible] אסור ללבוש עשרה בגדים כלאים זה על זה להבריח בו את המכס [illegible] מוכה וע' פני יהושע ודו"ק:

א) גרסינן במס' שמחות פ"ב הלכה ט' [illegible] עריות ומגלה שבתות:

שלא ימשכנו ויצא יכול יגלום עליו ת"ל וחשב עם קונהו ידקדק עם קונהו אמר רב יוסף לא קשיא הא בכנעני הא בגר תושב אמר ליה אביי והא תרוייהו גבי הדדי כתיבי *לא לך אלא לגר שנאמר לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב *משפחת גר זה העובד כוכבים כשהוא אומר או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים אלא אמר רבא לא קשיא כאן בגזילו וכאן בהפקעת הלוואתו א) א"ל אביי עבד עברי הפקעת הלוואתו הוא רבא לטעמיה *דאמר רבא עבד עברי גופו קנוי אמר רב ביבי בר גידל אמר ר"ש חסידא *גזל כנעני אסור אבידתו מותרת א) גזילו אסור דאמר רב הונא מנין לגזל הכנעני שהוא אסור שנאמר ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שהן מסורים בידך ולא בזמן שאינם מסורין בידך אבידתו מותרת דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת שנאמר לכל אבדת אחיך לאחיך *אתה מחזיר ואי אתה מחזיר *לכנעני ואימא הני מילי היכא דלא אתי לידיה דלא מחייב לאהדורי בתרה אבל היכא דאתי לידיה אימא ליהדרה *אמר רבינא ומצאתה דאתאי לידיה משמע : תניא ר' פנחס בן יאיר אומר במקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסור אמר שמואל טעותו מותרת א) כי הא דשמואל זבן מכותי ב) לקנא דדהבא במר דפרזלא בד' זוזי ואבלע ליה חד זוזא רב כהנא זבן מכותי מאה ועשרים חביתא במאה ואבלע ליה חד זוזא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא רבינא זבן דיקלא הוא וכותי לצלחא א"ל לשמעיה קדם ואייתי מעיקרו דכותי מניינא ידע רב אשי הוה קאזיל באורחא חזא שיבשא דגופנא בפרדיסא ותלי בה קיטופי דעינבי אמר ליה לשמעיה זיל חזי אי דכותי נינהו אייתי אי דישראל נינהו לא אייתי לי שמע ההוא כותי דהוה יתיב בפרדיסא אמר ליה דכותי שרי א"ל כותי שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי גופא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע דקטלי דיקלי וגשרי גישרי ועברינן עלייהו א"ל אביי ודלמא משום דאייאוש להו מינייהו מרייהו אמר ליה אי לא דינא דמלכותא דינא היכי מייאשי והא לא קא עבדי כדאמר מלכא מלכא אמר זילו וקטלו מכל באגי ואינהו אזלו וקטלו מחד באגא שלוחא דמלכא כמלכא ולא טרח ואינהו אפסיד אנפשייהו דאיבעי להו דאינקוט מכוליה באגי ומשקל דמי אמר רבא מאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא וה"מ שותפא אבל אריסא אריסותיה הוא דקא מפיק ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעבט וה"מ *דברלא ארעא וכרגא דהאי שתא אבל שתא דחליף הואיל ואפייס מלכא חליף ואמר רבא הני דדיירי דרי בתוך התחום אסור ליקח מהן מאי טעמא משום דמערבא חיותא דמתא בהדייהו חוץ לתחום מותר ליקח מהם אמר רבינא אם היו בעלים מרדפים אחריהם אפילו חוץ לתחום אסור מכריז רבא ואיתימא רב הונא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דידע סהדותא לכותי [א] ולא תבעו מיניה ואזל ואסהיד ליה בדיני דכותי על ישראל חבריה משמתינן ליה מאי טעמא דאינהו מפקי ממונא אפומא

רש"י

שלא ימשכנו ויצא · כלומר שלא יוציאוהו בית דין מיד הכותי אלא בגאולה : יגלום · יכול יניח את הכנעני לכפול ולהוסיף ולתבוע מה שלא נתן : גר תושב · אין עובד ע"ז ואוכל נבילות : ולא לך אלא לגר · בקדושין היא (ד' כ.) ובערכין (דף ל:) כמה קשה אבקה של שביעית אדם שנושא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר את עצמו שנאמר ונמכר לך לא לך אלא לכנעני כו' ולע"ז עצמה לחטוב עצים ולשאוב מים ואכולהו קאי גאולה שתהיה לו אלמא גזל כנעני אסור: בהפקעת הלואתו · שאין גזל ממש שרי א) כי ליכא חילול השם ולהבריח המכס הוי כהפקעת הלואתו: הפקעת הלואתו הוא. שהלוהו על עבודתו ואפי' הכי אמר ר' עקיבא לא יצא על כרחו: גופו קנוי · כל שש שנים ונמצא שגזלו ממש: טעותו · היה חייב לו לישראל וטעה בחשבון דליכא חילול השם : לקנא דדהבא במר דפרזלא · מזרק של זהב בחזקת של נחושת : ואיבלע ליה זוזא · ועוד טעות אחרת שעיכב זוז מדמיו והטעהו בחשבון שלקח ג' במקום ד' : ואמר · רב כהנא לכותי חזי דעלך סמיכנא איני מוגה אותם כדי להוציא עצמו מן החשד ל"א כותי א"ל לרב כהנא חזי דעלך סמיכנא זו שמעתי : לצלחא · לבקע : מעיקרו · פסקית של צד העיקר קח לצרכי שהן עבים : דכותי מניינא ידע · מנין הפסקים מנה אבל לא נתן עיניו כמה דקים יש וכמה גסים יש : שיבשא · זמורות : קטופי · אשכולות : היכי מיאשי · כלומר מי הוי יאוש הא יאוש כדי הוי (א)ואין כאן שנוי רשות שברה"ר הן ושינוי מעשה נמי ליכא דהשתא נמי גובא דדיקלא מקרו : והא לא עבדי שליחותיה כדקאמר מלכא · ואשתכח דלאו דינא דמלכותא הוא ואמאי עברינן עלייהו : ולא טרח · אין עליו לטרוח וליקח מזה אחד ומזה אחד : באגא · בקעה: דמשתכח בבי דרי · היו ארבעה שותפין בגורן והביאו שלשה חלקן בביתן והרביעי' נמצא בגורן : פרע מנתא דמלכא · בשביל כולם ולכשיבאו חביריו אין יכולין לומר שלך היה ולא שלנו ואם גבאי זה ישראל הוא שקנה מן המלך את המס אין כאן משום גזל דדינא דמלכותא דינא ואם כותי הוא מותר לקנות ממנו : אריסותיה מפיק · דאין לו חלק בגופו של קרקע ואין עליו לפרוע חלק על הבית ולענין זבוני לא מזבנינן מיניה דגזל הוא מה שנטלו מן האחרים : בר מתא אבר מתא מיעבט · רשות ביד ישראל גבאי המלך למשכן בן העיר על מס בן עיר חבירו דדינא דמלכותא דינא : והכי מילי דבורלא · (ב)אברול ארעא מס קרקע שאכל פירות : וכרגא · כסף גולגולת דשתא דא : אבל שתא דחליף חליף · (ג) והוא הגבאי כבר פרע למלך כל קצבה שקיבל עליו שנה שעברה ומעתה המס שלו ולו אין כח למשכן את זה על חבירו : דדיירי דרי · עכו"ם שיש להם בהמות ומזבלין מהן שדות בשכר : אסור ליקח מהן · בהמה שמא נתחברה עם בהמותיהם של ישראל ושל בני ישראל הוא :

אפומא

תוספות

שלא ימשכנו ויצא כו' · והכי תנאי דפרק המקבל (ב"מ דף קיא: ושם) דסברי דגזל הכנעני מותר מוקמי לה להאי קרא לדרשה אחריתי :

יכול יגלום עליו פי' בקונטרס יכול יניח(ד)הכנעני לכפול ולהוסיף על הלואתו לתבוע מה שלא נתן ותימה לר"י דאמאי אצטריך קרא להכי דאטו יפסיד ויניח את הכנעני להטעות את עצמו ונראה לר"י דה"פ יכול יגלום עליו שיטעה את הכנעני ויתן לו פחות ממה שנתן לו ת"ל וחשב עם קונהו וכן פי' בערוך בערך גלם אע"ג דטעות כנעני היה מותר אסור להטעותו במקום שהכנעני יודע שגוזל ועושה עצמו כלא ידע :

הכי קאמינא אי דכותי נינהו · נראה לר"י שכן היה דעתו מתחילה כמו שהשיב להכותי ולא כמו שהיה הכותי סובר דא"כ היה סובר דגזל הכותי מותר דאין חילוק בין גניבה לגזילה דבגניבה איכא(ה)חילול השם כשידע לבסוף וכל הנך שמעתא לא אייתי אלא הנהו דאסרי גזל כנעני ולא מייתי תנאי דהמקבל (שם) דשרי :

היכי מייאשי · היה להם לתבוע בדין את כל אדם העוברים עליהם אלא ודאי לכך מתייאשים לפי שבדין אין משלמין להם כלום משום דדינא דמלכותא דינא ובקונטרס פי' היכי מייאשי כלומר מי הוי יאוש והא יאוש כדי הוא ולא קני דאין כאן שינוי רשות שהרי הן מונחים ברשות הרבים ושינוי מעשה נמי ליכא דהשתא נמי הוי גובי דדיקלי מיקרו כדאמר לעיל בהגוזל קמא (דף צו: ושם) :

ולא

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ז מהל' גניבה הל' ח סמג לאוין קנב :
מה ב טוש"ע ח"מ סי' שמח סעי' ב בהג"ה :
מו ג מיי' פ"ב מהל' נזירות הל' יח :
מז ד ה מיי' פי"א מהל' גזלה ואבדה הלכה ג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסו סעי' א :
מח ו ז מיי' שם הלכה ד וה סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שמח וש"ע שם סעי' ב בהג"ה :
מט ח ט י מיי' פ"ה שם הלכה יד והל' טו והל' יז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ב :
נ כ מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעי' ז:
נא ל טור ח"מ שם :
נב מ מיי' שם ופ"ח מהל' חובל ומזיק הלכה ו סמג שם טוש"ע שם וסי' קכח סעי' ב וסימן שפח סעי' ו :
נג נ מיי' שם ועי' בהגהות מיימוני שם סמג שם טוש"ע שם סי' קכח סעי' ב בהג"ה :

יש גם לו כמוך נמוסים ומשפטים צדיקים בדברים שבין אדם לחבירו

נד ס מיי' פ"ו מהל' ת"ת הלכות קטנות הלכה ט סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' כח סעי' ג וטוש"ע י"ד סי' שלד סעי' מג :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היכי מיאשי וכו' דאין כאן וכו' נמי גובי · נ"ב ע"ל דף נו ע"א : (ב) ד"ה והכי מילי דבורלא ארעא כצ"ל ותיבת אברול נמחק : (ג) ד"ה אבל וכו' חליף הוא"ל דהגבאי כבר וכו' משנה שעברה: (ד) תוס' ד"ה יכול וכו' יניח את הכנעני : (ה) ד"ה הכי וכו' דבגניבה איכא נמי חילול :

הגהות הגר"א

[א] גמרא (ולא תבעו מיניה) תא"מ :

גליון הש"ס

גמ' ידקדק עם קונהו · עיין פי' המשניות להרמב"ם פי"ב מ"ז דכלים: שם עבד עברי גופו קנוי · עיין יבמות דף מו ע"א ובנ"י שם : שם זיל חזי אי דכותי · עיין בב"מ דף מה ע"א תוס' ד"ה נתנה לסיטון:

מסורת הש"ס

קדושין כ· ב"מ עא· [ערכין ל:]
[יבמות מו·]
קדושין טו·כח·
[ב"מ ·פו: בכורות יג:]
שנוהגים הסקר בקניני אחרים
[ב"מ כ· מ·]
[גי' הערוך בלר ג' וה"מ בבולרא פירוש יכול הלכך כלומר מס הלכך]

א) לפי שנהגו הכנעניים מנהג הפקר בקניני אחרים . לכן מדדו להם במדתם ודנום כדיניהם (ועי' לעיל דף ל"ח ע"א מה שמובא שם בשיטה מקובצת)'. ב) לפי שנלמדו הכותים לאלילי ז' אומות ולמנהגיהם לכן דנום בדיני ממונות כדין ז' אומות ,

אפומא דחד ולא אמרן אלא חד °אבל בתרי לא וחד נמי לא אמרן אלא בדיני דמגיסתא אבל בי דוואר ²אינהו נמי(א)חד אמומתא שדו ליה אמר רב אשי כי הוינא בי *רב הונא איבעיא לן אדם חשוב דסמכי עליה כבי תרי מפקי ממונא אפומיה ולא איבעי ליה לאסהודי או דלמא כיון דאדם חשוב הוא לא מצי משתמיט להו ומצי לאסהודי תיקו אמר רב אשי האי בר ישראל דזבינליה ארעא לעובד כוכבים אמצרא דבר ישראל חבריה משמתינן ליה מאי טעמא אי נימא משום דינא דבר מצרא *והאמר מר ³זבין מעכו"ם ¹זבין לעכו"ם ליכא משום דינא דבר מצרא אלא *דאמרי' ליה ארבעית לי אריא אמצראי ²משמתינן ליה עד דקביל עליה כל אונסא דאתי מחמתיה : **מתני'** ¹נטלו מוכסין את חמורו ונתנו לו חמור אחר נטלו לסטים את כסותו ונתנו לו כסות אחרת הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן : ¹המציל מן הנהר או מן הגייס או מן הלסטין אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו וכן נחיל של דבורים אם נתייאשו הרי אלו שלו א"ר יוחנן בן ברוקה ²נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל זה °ומהלך בתוך שדה חבירו להציל את נחילו ואם הזיק משלם מה שהזיק אבל ¹לא יקוץ את סוכו על מנת ליתן את הדמים ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר אף קוצץ ונותן את הדמים : **גמ'** תנא אם נטל מחזיר לבעלים הראשונים קסבר °יאוש כדי לא קני ומעיקרא באיסורא אתא לידיה ואיכא דאמרי ²אם בא להחזיר יחזיר לבעלים ראשונים מ"ט *יאוש כדי קני מיהו אי אמר אי אפשי בממון שאינו שלי מחזיר לבעלים הראשונים : הרי אלו שלו מפני שהבעלים כו' : אמר *רב אשי °לא שנו אלא לסטים עובד כוכבים אבל ליסטים ישראל לא סבר למחר נקיטנא ליה בדינא מתקיף לה רב יוסף ¹אדרבה איפכא מסתברא עכו"ם דדייני *בגיתי לא מייאש ישראל כיון דאמרי מימר מייאש אלא אי איתמר אסיפא איתמר המציל מן העכו"ם ומן הלסטים אם נתייאשו הבעלים אין °סתמא לא לא שנו אלא עכו"ם משום דדייני בגיתי אבל לסטים ישראל כיון דאמרי מימר מייאש *תנן התם עורות של בעל הבית מחשבה מטמאתן ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן של גזלן אין מחשבה מטמאתן ושל גנב מחשבה מטמאתן ר"ש אומר *חילוף הדברים של גזלן מחשבה מטמאתן של גנב אין מחשבה מטמאתן לפי שלא נתייאשו הבעלים אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש קני רבה אמר בידוע נמי מחלוקת א"ל אביי לרבה לא תיפלוג עליה דעולא דתנן במתני' כוותיה לפי שלא נתייאשו הבעלים טעמא דלא נתייאשו הבעלים אבל נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו אמר ליה אנן לפי שאין יאוש לבעלים מתנינן לה תנן נטלו מוכסין חמורו כו' מני אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב בשלמא לעולא דאמר בידוע קני הכא נמי בידוע ודברי הכל אלא לרבה דאמר בידוע נמי מחלוקת הא מני לא רבנן ולא ר"ש בלסטים מזויין ור"ש היא אי הכי היינו גזלן תרי גווני גזלן ת"ש *הגנב והגזלן והאנס הקדשן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר מני אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב בשלמא לעולא דאמר בידוע קני הכא נמי בידוע ודברי הכל היא אלא לרבה דאמר בידוע נמי מחלוקת הא מני לא רבנן ולא ר"ש הכא נמי בלסטים מזויין ור' שמעון היא אי הכי היינו גזלן תרי גווני גזלן ואי בעית אימא הא מתניתא רבי היא דתניא רבי אמר גנב כגזלן

וקיימא

אפומא דחד · וגמלא שהפסידו שלא כדין : דמגיסתא · בני כפר שאין יודעין לדון במשפט : בי דוואר · שלטון : חד אמומתא שדו ליה · על פי עד אחד אין מוציאין ממון אבל מחייבין בעל דין שבועה להכחיש העד כדין תורה לשון אחר דמגוזתא אנסין בחזקה כמו אתו גוזאי וקא מחו ליה (מגילה כח·) סריסים (של בית רבי) העומדין לרדות בחזקה: והאמר מר זבין מעכו"ם כו' · בבבא מציעא בהמקבל: ארבעית · הרבעת: **מתני'** הרי אלו שלו · דמסתמא נתייאשו הבעלים מיד וקננהו היאך ביאוש °ושינוי רשות: אם נתייאשו · הבעלים דשמעינן דאייאוש דאמר ווי לחסרון כיס אבל סתמא לא וקשיא לסטים דסיפא אלסטים דרישא ובגמרא פריך ומשני לה חדא בלסטים עכו"ם וחדא בליסטים ישראל דמייאש מסתמא: נחיל · גיור"א: לא יקוץ את הסוכה · נתיישבו דבורים על סוכת חבירו וירא ליטלן אחת אחת שלא יברחו לא יקוץ את הסוכה להוליכן כולן ביחד ואפילו ע"מ ליתן דמים: **גמ'** אם נטל · חמור מן המוכסין: יחזיר לראשונים · ופליגא ברייתא אמתני': יאוש כדי · שנתייאשו הבעלים ביד מוכס לא קנה המוכס ביאוש לבדו בלא נתינת דמים או שינוי מעשה וכי אתא ליד שני באיסור אתא לידיה: אם בא להחזיר · שחסיד הוא: יחזיר לבעלים הראשונים· ולא למוכס: בגיותא · °בגאוה ובזרוע: אמרי מימר · לא ותן לו ואין חובטין במקלות לשון אחר דאמרי לנגזל מי יימר כדקאמרת הבא עדים שגנבו ממך : מחשבתו מטמאתן · חישב עליהם בדבר שאין בו חסרון מלאכה כגון(ב) לטובלא ולמטה ירדו לטומאה מיד : ושל עבדן · שאומנותו בכך סתמיה למכירה הלכך אין מחשבתו מחשבה שאם יבאו בני אדם לקנותו ימכרנו להן ונמצא שסופן למנעלין ועדיין לא נגמרה מלאכתן לכך : של גזלן אין מחשבתו מטמאתן · דלאו דידיה הוא דכיון דידע מאן שקליה מיניה לא מייאש : ושל גנב מחשבתו מטמאתן · דאייאוש מרייהו דלא ידעי למאן יתבעו : חילוף הדברים · גזלן כיון דשקליה מיניה בהדיא ולא מצי קאי באפיה מייאש גנב סבר בחישנא ליה ומשכחינא ליה : בסתם · דלא שמעינן דמייאש דבהא פליגי דמר סבר סתם גניבה יאוש בעלים הוא ולא סתם גזילה ומר סבר חילוף הדברים כדפרישית : אבל בידוע · דשמעינן דמייאש : דברי הכל יאוש כדי קני · ואפי' גנב לר"ש וגזלן לרבנן : בידוע נמי מחלוקת · דאי נמי דשמעינן דמייאש אמרי רבנן בגזלן דלא הוי יאוש דכל שעתא דעתיה למנקטיה בדינא וכן גנב לרבי שמעון : דתנן במתניתין · הך מתניתין דעורות דטהרות דקתני לפי שלא נתייאשו הבעלים : שאין יאוש לבעלים · אין יאושן יאוש : מוכס גזלן לסטים גנב : ומשני בלסטים מזויין · דגזלן הוא : הייתו גזלן · והא תנא ליה מוכס : אנס . דקתני גבי גזלן הוי אמסן דיהיב זוזי : ורבי שמעון היא · דאמר גזלן קני :

וקיימא

ולא אמרן אלא חד אבל בתרי לא · וא"ת והא לעיל שרי להפקעת הלואה וא"כ מפסידים אותו הרבה שאם היה רוצה יכול לכפור וי"ל דמכל מקום לא משמתינן ליה כיון שאין משלם על ידם אלא מה שחייב לו: **ליכא** משום דינא דבר מצרא · פירשתי בפרק המקבל (ב"מ דף קח:) : **עד** דמקבל עילויה כו' · אומר ר"ת דהייט דוקא כשישראל רוצה ליתן לו כמו שנותן לו העכו"ם אבל אם העכו"ם רוצה ליתן לו יותר °אין להפסיד בשביל כן : **תנא** ואם נטל כו': מפורש לעיל במרובה (דף סז.*) : **רבה** אומר בידוע נמי מחלוקת · והא דאמר במרובה (לעיל דף סח·) ואף רבי אלעזר סבר חיוביה לאחר יאוש כו' עד דפריך ולמאי דשמעי' דאייאש האי פירכא לא אתי אליבא דרבה דאיהו לא מפליג מידי בין סתם לידוע : **לפי** שאין יאוש לבעלים מתנינן לה· אין מגיה המשנה אלא כך מפרש שלא נתייאשו הבעלים בלבם אפילו אומרים שנתייאשו : **היינו** גזלן · ואפי' למ"ד א] לסטים מזויין גנב הוא לענין שמשלם כפל אבל מ"מ גזלן הוא דמקרי : **ת"ש** הגנב והגזלן · ומשום דמיטמר מאינשי קרי ליה גנב אע"ג דלא משלם כפל למ"ד (שם) גזלן הוא :

דתקנה

עין משפט
נר מצוה

נה א ב טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ד בהג"ה :

נו ג מיי' פי"ב מהל' שכנים הלכה ו סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' קעה סעיף לח :

נז ד (מיי' שם) טוש"ע שם סעיף לט :

נח ה מיי' שם הלכה ו ופ"ו מהל' ת"ת הל' יד סי' ח סמג שם וסי' קז טוש"ע ח"מ שם סעיף מ וטוש"ע י"ד סי' שלד סעיף מג :

[ד"ה אמר]

נט ו מיי' פ"ה מהלכות גזילה ואבידה הל' י סמג עשין מב טוש"ע ח"מ סי' שסט סעיף ה :

ס ז מיי' שם פ"ו הל' ב ועיין בהשגות ובמ"מ ופי"א הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ז וסימן שסח סעיף א :

סא ח מיי' פ"ו שם הל' טו סמג שם טוח"מ סי' שע :

סב ט י מיי' שם הל' יד סמג שם טוח"מ שם:

סג כ מיי' פ"ה שם הלכה י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שסט סעיף ה :

סד ל מ מיי' שם פ"ו הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שסח :

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינהו נמי אחד מומחא שדי : (ב) רש"י ד"ה מחשבתו וכו' לטובלא. נ"ב ע"ל בדף סו ע"ב :

[מפירש"י ב"מ ל: ד"ה דיני דמגיזתא נראה דגרס הכא בגזתיא ע"ש ופירש"י דהכא וצ"ע קצת וגי' הערוך בערך גס ג' דדיני בגיתי פי' נכת בגיאות בלי טענה]

גליון הש"ס

גמ' קסבר יאוש כדי לא קני . תמוה לי בסוגיא דלעיל דף סו ע"ב דהקשה אביי לר"י מעורות של בעה"ב וכו' הא ממתניתין דהכא מוכח כר"י דעכ"פ יאוש יהוד לא קני : שם ל"ש אלא לסטים עכו"ס . עיין ערוכין דף סב ע"א תוד"ה בן נח : רש"י ד"ה הרי אלו שלו וכו' ושינוי רשות . ק"ל דא"כ האיך אמרי' בגמ' קסבר יאוש כדי ל"ק הא הוי יאוש ושינוי רשות אלא ע"כ דלא מקרי שינוי רשות כמ"ש תוס' לעיל דף סז ואי דכסברא זו דתוספ' פליגי מתני' וברייתא מתני' ס"ל דמקרי שינוי רשות א"כ איך אמרי' א"ד אם בא וכו' מ"מ יאוש כדי קני הא י"ל דס"ל כמתני' דמקרי ש"ר וצ"ע : שם ד"ה בגיותא בגאוה. ברש"י בב"מ דף ל ע"ב הביא הגי' כאן גזתיא ובערוך ערך מגסתא הגיר' בדיני דמגוסתא ופי' דדנין בגסות : תוס' ד"ה עד וכו' אין להפסיד בשביל כן. עיין כ"ב דף כא ע"א תוס' ד"ה ולא לסופר :

מסורת הש"ס

[ס"א אינו]

נ"ל רב כהנא וכן הוא גירסת הרא"ש

ב"מ קח:

[נ"ל דאמר יעב"ץ]

לעיל סו.

נ"ל רב אסי וכן הוא גירס' הרא"ש

לעיל סו: כלים פכ"ו מ"ח

[קדושין נב:]

לעיל סו.

הגהות מהר"ב רנשבורג א] תד"ה הייט גזלן ואפילו למ"ד · נ"ב לעיל נז ודף עט :

וקיימא לן כגזלן לר"ש:גופא רבי אומר אומר אני גנב כגזלן איבעיא להו כגזלן דרבנן קאמר ולא קני או דלמא כגזלן דר"ש קאמר וקני ת"ש נטלו מוכסין חמורו וכו' מני אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב אי אמרת בשלמא רבי כגזלן דר"ש קאמר וקני הא מני רבי היא משום הכי קני אלא אי אמרת כגזלן דרבנן קאמר ולא קני הא מני לא רבי ולא ר"ש ולא רבנן הב"ע בלסטים מזויין ור"ש היא אי הכי היינו גזלן תרי גווני גזלן ת"ש הגנב והגזלן והאנס הקדשן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר מני אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב אי אמרת בשלמא (א) גנב כגזלן דר"ש קאמר משום הכי קני אלא אי אמרת גנב כגזלן דרבנן הא מני בלסטים מזויין ור"ש היא אי הכי היינו גזלן תרי גווני גזלן א"ל רב אשי לרבה ת"ש *דמתני רבי לרבי שמעון בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן טעמא מפני כבוד אביהן הא לאו כבוד אביהן לא ש"מ רבי גזלן דר"ש קאמר ש"מ: וכן נחיל של דבורים: מאי וכן הכי קאמר אפילו נחיל של דבורים *דקנין דרבנן הוא סד"א האי כיון דרבנן בעלמא הוא דקני ליה אפילו סתמא נמי מייאש קמ"ל אם נתייאשו הבעלים אין אי לא לא: א"ר יוחנן בן ברוקה נאמנת אשה וקטן כו': אשה וקטן בני עדות נינהו אמר רב יהודה אמר שמואל הכא במאי עסקינן [ג]כגון שהיו בעלים מרדפין אחריהם ואשה וקטן *מסיחין לפי תומם ואומר מכאן יצא נחיל זה אמר רב אשי אין מסיח לפי תומו כשר [ג]אלא לעדות אשה בלבד א"ל רבינא לרב אשי ולא והרי נחיל של דבורים מסיח לפי תומו הוא שאני נחיל של דבורים דקנין דרבנן הוא ודאורייתא לא *והאמר רב יהודה אמר שמואל [ד]מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואומר זכורני כשאני תינוק ומורכבני על כתיפו של אבא והוציאוני מבית הספר והפשיטוני את כתנתי והטבילוני לאכול בתרומה לערב ורבי חנינא מסיים בה הכי וחבירי בדילין ממני והיו קורין אותי יוחנן אוכל חלות והעלהו רבי לכהונה על פיו [ה]בתרומה דרבנן ואכתי דאורייתא לא והא *כי אתא רב דימי אמר רב חנא קרטיגנא ואמרי לה רב אחא קרטיגנא משתעי מעשה בא לפני ריב"ל ואמרי לה מעשה בא לפני רבי בתינוק אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשבינו לבין העכו"ם יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקוט עצים דעתי על אמי [ו]והשיאה רבי על פיו לכהונה *בשבויה הקילו: אבל לא יקוץ את סוכו [וכו']: *תניא ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא יורד לתוך שדה של חבירו וקוצץ סוכו של חבירו להציל את נחילו ונוטל דמי סוכו מתוך נחילו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא שופך יינו ומציל את דובשנו של חבירו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא מפרק את עציו וטוען פשתנו של חבירו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ: **מתני'** [ז]המכיר כליו וספריו ביד אחר ויצא לו שם גניבה בעיר ישבע לו לוקח כמה נתן ויטול ואם לאו לאו כל המנו שאני אומר מכרן לאחר ולקחן זה הימנו: **גמ'** וכי יצא לו שם גניבה בעיר מאי הוי ליחוש דילמא זבנינהו והוא ניהו קא מפיק שמא א"ר יהודה אמר רב [ח]כגון שבאו בני אדם בתוך ביתו ועמד והפגין בלילה ואמר נגנבו כליי כ"ש עילא מצא רב כהנא מסיים בה משמיה דרב [ט]כגון שהיתה מחתרת חתורה בתוך ביתו ובני אדם שלנו בתוך ביתו יצאו ואנבורקראות של כלים על כתפיהם [א] והכל אומרים נגנבו כליו של פלוני ודלמא כלים הוו ספרים לא הוו א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כגון דקאמרי נמי ספרים וליחוש דלמא זוטרי וקא טעין רברבי א"ר יוסי בר חנינא דקאמרי ספר פלוני ופלוני ודלמא הוו עתיקי וקא טעין חדתי *אמר רב [י]כגון דאמרי הללו כליו של פלוני הללו ספריו של פלוני ומי אמר רב הכי והאמר רב *בא במחתרת ונטל כלים ויצא פטור מ"ט בדמי קננהו ה"מ דקננהו בבא במחתרת דמעיקרא מסר נפשיה לקטלא אבל הני כיון דלא מסרו נפשייהו לקטלא לא אמר רבא [כ]לא שנו אלא בעל הבית העשוי למכור כליו אבל בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו

לא

דתקנה בעלמא תקנו ליה · משום דרכי שלום כמו יוני שובך ותימה דאמאי לא קני להו מדאורייתא בהגבהת הכוורת:

המכיר כליו וספריו ביד אחר כו' · לפני יאוש איירי כדפירש הקונטרס דאי לאחר יאוש דאיכא יאוש ושינוי רשות לא היה מתחייב להחזיר ונראה דבספרים הוי לעולם לפני יאוש שאין רגילות להתייאש מספרים ולא מיבעיא מגנבים עובדי כוכבים דלא מייאש אפי' מכלים כיון דדייני בגיותא כדאמר לעיל אלא אפי' בגנב ישראל אין רגילות להתייאש מספרים דסוף יבאו ליד ישראל דאין גנבים מוכרין אותן רק לישראל ולסוף חוזרין לבעלים ובכלים נמי מיירי לפני יאוש ואפילו לרבנן נמי דאמרי סתם גניבה יאוש בעלים הוא מיירי כגון שהבעלים רודפין אחריו וידוע שלא נתייאשו מהן מעולם מ"מ נוטל מה שנתן מפני תקנת השוק כדאמר בגמרא וא"ת בלא תקנה יטול מה שנתן דמאי אמר להציל נתכוונתי ולהשיב אבידה וי"ל דמיירי שהיה יכול לתבוע מבני אדם שלנו בתוך ביתו אפילו לא היה זה קונה אותם ועי"ל דלא שייך למימר הכי כלל שהרי הלוקח טוען שקנה מאדם אחר נאמן ולא מאותם שלנו בתוך ביתו כדקתני סיפא שאני אומר מכרן לאחר ולקחן זה ממנו והא דלא קאמר שאני אומר שהוא מכרן לו משום שאין הלוקח טוען שזה מכרן ומה שמקש' אמאי נאמן נומר לקוחין הן בידי והלא ספרים עשויין להשאיל ולהשכיר מפורש בסוף המקבל (ב"מ דף קטז· ושם*):

דקאמרי הללו כליו של פלוני · כלומר כשיצא הקול אומרים אלו כליו וספריו של פלוני שבני אדם הללו נושאין והן מכירין שהם חדשים:

אמר

וקיימא לן · לקמן דהא גנב כגזלן דקאמר רבי כגזלן דר"ש קאמר דקני ולא כגזלן דרבנן דלא קני: הא לאו מפני כבוד אביהם לא · אלמא גזלן לרבי קני כר"ש וקאמר גנב כגזלן אלמא תרוייהו קני: מאי וכן · (ב) פשיטא דקני ביאוש דמ"ש נחיל מכסות: קנין דרבנן הוא · דאין כאן גזל אלא מפני דרכי שלום דהא דהפקר נינהו ותניא (חולין דף קמא:) יוני שובך ויוני עלייה אין בהן משום גזל אלא מפני דרכי שלום: מרדפין אחריהם · קודם דיבור הקטן דרגלים לדבר דשלו הם: לעדות אשה · שמע מן התינוקות שהיו אומרים הרי אנו הולכין לספוד ולקבור איש פלוני כפ' בתרא דיבמות (דף קכא:): והטבילוני · לפי שדרכו של תינוק לטפח בשרצים ובטומאות: בדילין ממני · מפני תרומתי: בתרומה דרבנן · בזמן הזה דרבי לאחר חורבן היה ואיכא מ"ד לא קידשה לעתיד לבא: והשיאה רבי לכהונה · ואע"ג דאיסורא דאורייתא היא משום זונה: בשבויה הקילו · דספיקא בעלמא היא: שיהא שופך יינו · במתני' הוא זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש: וטוען פשתנו · אם מת חמור חבירו הטעון פשתן בדרך וחמורו של זה טעון עצים: **מתני'** שם גניבה · שיצא קול שנגנבו כליו: נשבע לוקח כמה נתן ויטול · ויחזיר לו כליו ולפני יאוש קמיירי: **גמ'** הפגין · צעק: עילא מצא · פירכא היא כלומר עילה מצא כשמכר כליו ונתחרט וידע שמכרן לוקח לאחר עמד והפגין וצעק בלילה להאמין דבריו כשיערער: אנברקראות · חבילות: בדמי קננהו · דהבא במחתרת בר מיתה הוא כדכתיב אם במחתרת ימצא הגנב וגו' וכיון דאי הוה בידיה פטור כי מכרן לאחר אמאי מהדר להו לוקח:

לא

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"ו מהלכות גזילה הל' יד טוש"ע ח"מ סי' שע:

סו ב מיי' שם הל' טו:

סז ג מיי' פי"ב מהלכות גירושין הל' טו והל' יז ופי"ג שם הלכה כט סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יז סעיף ג:

סח ד מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הל' יד סמג לאוין קנב טוש"ע אה"ע סי' ג סעיף א:

סט ה מיי' שם הל' א:

ע ו מיי' שם פי"ח הל' יח סמג שם טוש"ע אה"ע סי' ז סעיף א:

עא ז ח ט י כ מיי' פ"ו מהלכות גניבה הל' י והלכה יא ועיין בהשגות ובמ"מ ובכ"מ סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנו סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) גמרא אי אמרת בשלמא גזלן דר' שמעון קאמר משום הכי קני אלא אי אמרת גזלן דרבנן קאמר מני כצ"ל ותיבת גנב נמחק ב' פעמים: (ב) רש"י ד"ה מאי וכן. נ"ב עיין פרשב"ם ב"ב דף נג ע"ב:

[ד"ה והא]

הגהות הגר"א

[א] גמ' והכל (רשום עליו אות א') אומרים כו' כגון (רשום עליו אות ב') דאמרי הללו כו'. נ"ב למסקנא (רשום על תיבת למסקנא אות א"ב) כגון דאמרי הללו כו' א"ל נכ"ז מכאן עד שם ועי' רמב"ם:

מסורת

[לעיל קיח: קיג.]

[יבמות קכא: גיטין יט: כח:]

כתובות כו.

שם כב

[כתובות כב. וש"נ] לעיל פא:

גי' הרי"ף א"ר אבהו [סנהדרין עב.]

לא צריך לאהדורי עליה כולי האי ודלמא איצטריך ליה זוזי וזבין אמר רב אשי הרי יצא לו שם גניבה בעיר: איתמר גנב ומכר ואח"כ הוכר הגנב רב משמיה דרבי חייא אמר הדין עם הראשון ר' יוחנן משמיה דרבי ינאי אמר הדין עם השני אמר רב יוסף (א) לא פליגי כאן לפני יאוש הדין עם השני כאן לאחר יאוש הדין עם הראשון *ותרוייהו אית להו דרב חסדא א"ל אביי ולא פליגי הא מתנות כהונה כלפני יאוש דמי ופליגי דתנן **אמר לו מכור לי מעיה של פרה והיו בהן מתנות נותנן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים לקח הימנו במשקל (ב) נותנו לכהן ומנכה לו מן הדמים *ואמר רב לא שנו אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו הטבח הדין עם הטבח אימא אף דין עם הטבח מהו דתימא (ג) אין מתנות כהונה נגזלות קמ"ל ולאביי דאמר פליגי במאי פליגי בדרב חסדא רב זביד אמר כגון שנתייאשו הבעלים ביד לוקח ולא נתייאשו ביד גנב ובהא פליגי מר סבר יאוש ואח"כ שינוי רשות קני שינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני ומ"ס לא שנא רב פפא אמר בגלימא דכ"ע לא פליגי דהדר למריה והכא בעשו בו תקנת השוק קמיפלגי רב משמיה דר' חייא אמר הדין עם הראשון דינא דלוקח דלישקול זוזי מגנב ולא עשו בו תקנת השוק ור' יוחנן משום דר' ינאי אמר הדין עם השני דינא דלוקח דלישקול מבעל הבית ועשו בו תקנת השוק וסבר רב לא עשו בו תקנת השוק °והא רב הונא תלמידיה דרב הוה וחנן בישא גנב גלימא וזבנה אתא לקמיה דרב הונא א"ל להוא גברא זיל שרי עביטך שאני חנן בישא כיון דליכא לאישתלומי מיניה כלא הוכר (ד) דמי אמר רבא אם גנב מפורסם הוא לא עשו בו תקנת השוק והא חנן בישא דמפורסם הוה ועשו בו תקנת השוק נהי דמפורסם לבישותא לגניבותא לא מפורסם איתמר גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו לא עשו בו תקנת השוק דאמרי לא אדעתא דהנהו יהיבת ליה מידי משכנתא שוי מאתן במאה עשו בו תקנת השוק שוה בשוה אמימר אמר לא עשו בו תקנת השוק מר זוטרא אמר עשו בו תקנת השוק (והלכתא עשו בו תקנת השוק) זבינא שוה בשוה עשו בו תקנת השוק שוה מאה במאתן רב ששת אמר לא עשו בו תקנת השוק רבא אמר עשו בו תקנת השוק והלכתא בכולהו עשו בו תקנת השוק לבר מגנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו: אבימי בר נאזי חמוה דרבינא הוה מסיק בההוא גברא ארבעה זוזי גנב גלימא אתיא ניהליה אוזפיה ארבעה זוזי אחריני לסוף הוכר הגנב אתא לקמיה דרבינא אמר קמאי גנב ופרע בחובו ולא בעי למיתב ליה ולא מידי הנך ארבעה זוזי אחריני שקול זוזך והדר גלימי מתקיף לה רב כהן ודלמא גלימא בהני זוזי קמאי יהבה ניהליה גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו וארבעה זוזי בתראי הימוני הימניה כי היכי דהימניה מעיקרא איגלגל מילתא מטא לקמיה דרבי אבהו אמר הלכתא כרב כהן נרשאה גנב ספרא זבניה לפפונאה בתמנן זוזי אזל פפונאה זבניה לבר מחוזאה במאה ועשרין זוזי לסוף הוכר הגנב אמר אביי ליזיל מרי דספרא ויהב ליה לבר מחוזא תמנן זוזי ושקיל ספריה ואזיל בר מחוזאה ושקיל ארבעין מפפונאה מתקיף לה רבא השתא לוקח מגנב עשו בו תקנת השוק לוקח מלוקח מיבעיא אלא אמר רבא ליזיל מריה דספרא ויהיב ליה לבר מחוזאה מאה ועשרין זוזי ושקיל ספריה וליזיל מרי דספרא ולישקול ארבעין מפפונאה ותמנן מנרשאה: **מתני'** *זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו אין

רש"י

לא צריך לאהדורי כולי האי · [א] דנימא ספר פלוני ופלוני: הדין עם הראשון · דינו של בע"ה ותביעתו על הגנב היא ואין הלוקח בעל דינו ואם בא לגבותו הימנו יתן דמים ואע"ג שהוכר הגנב לא אמרינן יחזיר לוקח הכלים בחנם ויפרע מן הגנב: הדין עם השני · דינו של בעל הבית עם הלוקח הוא ויוליא הימנו כליו בחנם: לפני יאוש · לקחו מן הגנב לפני יאוש: דרב חסדא · גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה כו' בריש פירקין והאי נמי אע"ג דיהיב דמי לגנב לגבי האי מיהא גזלן הוא ומיהו היכא דלא הוכר הגנב עבוד ליה רבנן תקנת השוק ליטול מה שנתן אבל היכא דהוכר הגנב עליו להחזיר אחריו: כלפני יאוש דמי · דכהן לא מייאש מינייהו: ופליגי · כלומר ואמר רב הדין עם הראשון: מתנות · קיבה: נותן הלוקח · קיבה לכהן דמסתמא מתנות לא זבין ליה: לא שנו · לקח הימנו במשקל נותנן לכהן דמשמע דהלוקח ע"כ נותנן לכהן והוא יתבע דמים מן המוכר: אלא ששקל · הוא לעצמו: הדין עם הטבח · דינו של כהן וערעורו על הטבח הוא רב לטעמיה דאמר הדין עם הראשון דטבח כגנב ראשון ולוקח הוי שני וקאמר הדין עם הטבח אלמא רב לית ליה דרב חסדא: אין נגזלות · דאלימא קנייה דידהו דמכח גבוה קאתו ליה וכל היכא דאיתנהו אימא דכהן נינהו ואפילו שקל לו הטבח יגבה הכהן נמי מן הלוקח קמ"ל: פליגי בלפני יאוש ובדרב חסדא · דרב לית ליה דרב חסדא: רב זביד אמר · היכא דלא אייאוש בעלים דכ"ע אית להו דרב חסדא והדין עם השני והכא כגון שנתייאשו כו': לא שנא · דקני לגמרי ואפילו בדמי לא מהדר לו: רב פפא אמר · לעולם בדלפני יאוש פליגי ותרוייהו אית להו דרב חסדא ובגלימא דגניבה כ"ע לא פליגי דהדרא למרה מיד בחנם ואין הלוקח יכול לעכבה על מעותיו וכדרב חסדא והדין עם הראשון דאמר רב לא בדין הבעל הבית קאמר אלא בדינו של לוקח קאמר (ה): תקנת השוק · על שקנאו לוקח בשוק בפרהסיא ולא הבין בו שנגנב עשו לו תקנה שישלם לו בעל הבית מעותיו: ורבי יוחנן סבר עשו תקנה · ונהי דאית לן דרב חסדא ולא מצי לוקח למימר לבעל הבית לאו בעל דברים דידי את מיהו לאחר שישלם הגניבה יתבע מעותיו מבעל הבית ואי קשיא מ"מ דמי שקיל מה לי משום תקנה מה לי משום טענת לאו בעל דברים דידי את נפקא מינה היכא דגזל ובא אחר ואכל בלא דמים דאמרינן כדרב חסדא ואם השני נוח לו מן הראשון גובה הימנו: שרי עביטך · התר משכונך כלומר פדה משכונך שבידו: חוב · מלוה: הקף · לחנוני: לאו אדעתא · דהאי גניבה יהבתה ליה זוזי דמקמי הכא אוזפת ליה: משכנתא שוה בשוה · אין דרך לעשות כן להלוות על המשכון כל שויו הלכך לאו אדעתא דהאי משכנתא אוזפיה אלא הימוני הימניה: רב ששת אמר לא עשו · ואפילו ליטול מאה דכי היכי דמאה יתירין מתנה היא מאה דשויה נמי מתנה הוו: ורבא אמר עשו תקנה · אפילו ליטול מאתים דאורחיה למזבין בדמים יקרים: בר מגנב ופרע בחובו ובהיקיפו · דלא יהיב זוזי אהאי חפץ: הלכתא כרב כהן · דכיון דהימניה מעיקרא השתא נמי הימניה: נרשאה ופפונאה ובני מחוזאה · על שם מקומן נקראו: **מתני'** אין

תוספות

אמר ליה אביי הרי מתנות כהונה כלפני יאוש דמי ופליגי · דמשמע ליה לאביי דהדין עם הטבח דוקא וה"ה הדין עם הראשון מכאן קשה על פי' הקונטרס דפרק הזרוע (חולין דף קלד·) ואין להאריך בזה: **והלכתא** בכולהו עשו בו תקנת השוק · נ"ל דלא קאי אלא אהני דפליגי בהו אמוראי(ו) אמימר ומר זוטרא [רבא ורב ששת] דאתו לפסוק כמ"ד עשו בו תקנת השוק אבל אמילתא דרבא דגנב מפורסם דלא פליג עליה שום אמורא לא קאי: הרי

מסורת הש"ס

[לעיל קיא:]

חולין קלא. קלב. קלח.

[שם קלד·]

רש"ל מ"ז

לעיל כז.

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פ"ט מהל' בכורים הלכה טו סמג עשין קמב טוש"ע י"ד סי' סא סעיף לב:

עג ב ג מיי' פ"ה מהל' גניבה הל' ג ועיין כמ"מ ובכ"מ סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנו סעיף ג:

עד ד מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ב:

עה ה מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ:

עו ו מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ח:

עז ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ט:

עח ח מיי' שם הל' ט ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף י:

עט ט מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ה סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף ה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא פליגי: (ב) שם במשקל נותן לכהן: (ג) שם מהו דתימא מתנות כהונה אין נגזלות: (ד) שם כלא הוכר הגנב דמי: (ה) רש"י ד"ה רב פפא וכו' קאמר הס"ד ואח"כ מ"ה ולא עשו בו תקנת השוק וכו' שנגנב לא עשו לו: (ו) תוס' ד"ה והלכתא וכו' אמוראי (אמימר וכו' השוק) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה לא כו' דנימא כו' · נ"ב אבל הרמב"ם כתב דא"צ לכל (ועבהגר"א סי' שנ"ז ס"ק ב'):

גליון הש"ס

גמ' והא רב הונא תלמידיה דרב. עיין שבת קכח ע"א ב"מה דף מ ע"א סנהדרין דף ו ע"ב:

א] אין לו אלא שכרו ואם אמר אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו שטף נחל חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו מאתים והניח זה את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו ואם אמר לו אני אציל את שלך ואתה נותן לי את שלי חייב ליתן לו: **גמ'** ואמאי לימא ליה מהפקירא קא זכינא מי לא תניא הרי שהיה טעון כדי יין וכדי שמן וראה שהן משתברות לא יאמר הרי זה תרומה ומעשר על פירות שיש לי בתוך ביתי ואם אמר לא אמר כלום כדא"ר ירמיה כשעקל בית הבד כרוך עליה ה"נ כשעקל בית הבד כרוך עליה ואם אמר לא אמר כלום והתניא מי שבא בדרך ומעות בידו ואנס כנגדו לא יאמר הרי פירות שיש לי בתוך ביתי מחוללים על מעות הללו ואם אמר דבריו קיימין הכא במאי עסקינן בשיכול להציל אי בשיכול להציל לכתחלה אמאי לא יאמר בשיכול להציל על ידי הדחק (א) וכל היכא דאיכא הפסידא לכתחלה לא יאמר והתניא הרי שהיו לו עשר חביות של טבל טמא וראה אחת מהן שנשברה או שנתגלתה אומר הרי היא תרומת מעשר על תשע חברותיה ובשמן לא יעשה כן מפני הפסד כהן א"ר ירמיה כשעקל בית הבד כרוך עליה בשלמא שנשברה חזיא אלא נתגלתה למאי חזיא וכ"ת חזיא לזילוף והתניא *מים שנתגלו הרי זה לא ישפכם ברשות הרבים ולא יגבל בהן את הטיט ולא ירבץ בהן את הבית ולא ישקה מהם את בהמתו ולא בהמת חבירו דעבר לה במסננת כר' נחמיה דתניא *מסננת יש בה משום גילוי אמר רבי נחמיה אימתי בזמן שהתחתונה מגולה אבל בזמן שהתחתונה מכוסה אף על פי שהעליונה מגולה אין בה משום גילוי לפי שארס של נחש דומה לספוג וצף ועומד במקומו לאו איתמר עלה א"ר סימון אריב"ל לא שנו אלא שלא טרקו אבל טרקו אסור התם נמי אפשר דמנח מידי אפומא דחביתא *דשפי ליה ורבי נחמיה (מטמא אטמא) מי תרמינן והתניא תורמין מן הטמא על הטמא ומן הטהור על הטהור ומן הטהור על הטמא אבל לא מן הטמא על הטהור ר' נחמיה אומר אף מן הטמא על הטמא לא התירו לתרום אלא בשל דמאי הכא נמי בשל דמאי אמר מר ובשמן לא יעשה כן מפני הפסד כהן *מאי שנא שמן דראוי להדליק יין נמי ראוי לזילוף וכי תימא זילוף לאו מילתא היא והאמר שמואל משום רבי חייא שותין מלוג בסלע ומזלפין מלוג בשתים הכא במאי עסקינן בחדש והא ראוי לישנו *אתי ביה לידי תקלה שמן נמי אתי ביה לידי תקלה דמנח בכלי מאוס יין נמי מנח ליה בבלי מאוס השתא לזילוף קא בעי ליה בבלי מאוס קא מנח ליה ותקלה עצמה תנאי היא דתניא חבית של יין של תרומה שנטמאת בית שמאי אומרים תשפך

אין לו אלא שכרו · שכר כלי ושכר פעולה: **גמ'** ולימא ליה מהפקירא זכינא. דכשהלך היה הולך כולו לאיבוד והריני כמציל מן ההפקר ואמאי אין לו אלא שכרו כוליה דבש לישקול וגבי חמור ליכא למימר הכי דיכול להצילה הוא : משתברות · והכל נשפך ביחד : לא אמר כלום · אלמא כיון דלאיבוד אזל לית בהו זכייה והפקירא הוא: כדאמר ר' ירמיה · לקמן : בעקל · דדובשא כרוך עליה חבית של דבש קשורה בעקל ולא ישפך הכל אלא מנטף מעט מעט וליכא הפקר: הרי פירות · של מעשר שני שיש לי בתוך ביתי מחוללין כו': (ב) וכל היכא דאיכא·קלא הפסד וליכא איבוד לגמרי כי הכא דמוקמת לה בשיכול להציל ע"י הדחק ושמא יציל : לכתחלה לא יאמר · בתמיה : הרי שהיו לו · ללוי : עשר חביות של טבל · הטבול לתרומת מעשר והוא טמא דתרומת מעשר דידיה לא חזיא לכהן לשתיה אלא לזלף ולקמיה מוקי לה ביין חדש דלא חזי כולי האי לזלף דלא אליס ריחא ופסידא פורתא הוא דאיכא (ג) כמו זה שיכול להציל על ידי הדחק : ה"ג אומר הרי היא תרומת מעשר על תשע חברותיה (ד) : שמן דתרומה טמאה · חזי להדליק וכי מפסיד לה לכהן איכא פסידא טובא : כשעקל בית הבד כרוך עליה· (ה) דלא חשיב פסידא כולי האי כגון זה שאין יכול להציל אלא ע"י הדחק : למאי חזיא · ואפ"ה קתני אומר הרי הוא תרומה אלמא להפסד מועט לא חששו : לא ישפכם · שלא יעבור עליהם אדם יחף ויכנס ארס של נחש ברגלו ע"י מכה לרור וימות : (*ולא יגבל בהן את הטיט) ולא ישקה בהן לבהמתו · משום סכנת נפשות שמא ישחטנה אחרי כן : מסננת · כלי ע"ג כלי ונותנין השמרים בתוך העליון והוא ככברה והיין מסתנן מאליו : יש בה משום גילוי · צריך לכסות העליון כדי שלא ישתה בו נחש ואף על פי שהיין מסתנן והולך חיישינן שמא יעבור הארס עם היין לתוך הכלי וכ"ש כשהתחתון מגולה : שלא טרקו · בשלא עירבו אדם וכגון הך מסננת שאין איש נוגע בה : אבל טרקו אסור · והכא בהך חבית כי מערה ושדי ליה מחבית למסננת מטריק ומתבלבל הארס עם היין ויוצא דרך המסננת לכלי : דמנח מידי · בגד או שולי כברה על פי חבית ושפי ליה ומסננו בנחת שפי לשון שופך כמו השופה יין (לאמרי) [לחבירו] בבא מציעא (דף ס: ע"ש) רודיי"ר : ורבי נחמיה · ואי ההיא די' חביות רבי נחמיה היא: מי תרמינן מן הטמא על הטמא : אלא בשל דמאי · הקילו משום דרוב עמי הארץ מעשרין הן וכבר נתעשר : שותין מלוג בסלע ומזלפין מלוג בשתים · לשתיה אם ימצא יין בזול לוג בסלע יקח אבל לזלף יקח אפי' ביוקר הלוג בשתים סלעים דהנאה יתירה היא : תקלה · לשותן והרי היא טמאה : תשפך

הרי שהיה טעון כדי יין וכדי שמן לא יאמר הרי הן כו' · וא"ת אפי' אין משתבר נמי לא יאמר דאסור לתרום אלא מן המוקף וי"ל דנקט משתברות משום דבעי למיתני סיפא ואם אמר לא אמר כלום א"כ בשבתות וימים טובים איירי שמותר לתרום שלא מן המוקף כדאמר בהאשה רבה (יבמות דף צג:) :

וכל היכא דאיכא פסידא לכתחלה לא · ל"ג ליה כדפי' הקונט' דהא בברייתא דמייתי נמי אסור לכתחלה היכא דאיכא הפסד כהן דקתני ובשמן לא יעשה וא"כ לעיל נמי דאיכא הפסד כהן שפיר אסור לכתחלה אלא אמאי דקאמר לעיל דאפי' דיעבד לא אמר כלום פריך :

אלא נתגלתה למאי חזיא · אבל משמן לא פריך דקתני בשמן לא יעשה אבל התרומה אלה וכי נתגלתה למאי חזיא דאיכא למימר דחזיא להדלקה ומ"מ איכא הפסד כהן כיון שאין יכול להדליק בו כי נתגלתה אלא בטורח כי צריך שלא יגע בשמן כלל ולא בכלי במקום שיש שמן: **ולא** ישקה מהן לבהמה · פי' בקונטרס שמא ישחטנה ואיכא סכנת נפשות·ואין נראה דאפי' לבהמה טמאה לא ישקה משום בל תשחית כדמשמע בפרק ב' דע"ז (דף ל: ושם) דמוקי התם הא דתניא שמותר להשקות לבהמתו בשוגרא שאין קשה לה ופריך א"ה דחבירו נמי ומשני כחיש דידיה נמי כחש הדר בריא מדפריך דידיה נמי כחיש משמע דאסור משום בל תשחית ועוד מדלא מוקי לה בכל בהמה טמאה שאין לחוש שמא ישחטנה משמע דבשאר בהמות טמאות דקשה לה אסור משום בל תשחית ומיהו י"ל דבשאר בהמות טמאות לא בעי לאוקומי משום דאטו בשופטני עסקינן שמשקין לבהמה דבר שמתה על ידן: **אימתי** בזמן שהתחתונה מגולה · וא"ת א"כ פשיטא דיש בהן משום גילוי דהוי כשאר מגולין וי"ל דס"ד שהנחש ירא לבא מפני הקול שהוא שומע שנופל היין ממסננת לתחתונה כדאמרינן בפ"ב דע"ז (דף ל:) טיף טיף אין בו משום גילוי קמ"ל דכה"ג שרואה היין שנשפך בבת אחת לכלי התחתון אין מתיירא להיות סבור שהוא קול בני אדם אלא סבור שכך מסננין את היין :

אתי לידי תקלה · ומסיק אי חיישי' לתקלה תנאי היא והא דאמר בפ"ק דשבת (דף יז: ושם) גבי י"ח דבר גידולי תרומה כתרומה בו ביום גזרו ומפרש התם טעמא משום תרומה טמאה ביד כהן דילמא משהי לה ואתי לידי תקלה והתם ליכא מאן דפליג דכ"ע אית להו י"ח דבר אור"י דשאני התם דפעמים שמשהה אותה ביותר ואין זורעה באותה שנה שאירע שום דבר שלא יזרע בעת הזרע וימתין עד שנה אחרת אבל הכא לעולם יכול הוא לעשות

פו א מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ה סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף ה :

פא ב ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ג :

פב ד מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה יז :

פג ה מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ה ועיין במ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף ה :

פד ו ז מיי' פ"ד מהלכות מעשר שני הל' יב :

פה ח מיי' פי"א מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה טו סמג עשין עט טוי"ד סי' קטז :

פו ט מיי' שם הל' יד :

פז י מיי' פ"ה מהלכות תרומות הלכה ח :

הגהות הב"ח

(א) גמ' על ידי הדחק . (וכל היכא וכו' לא יאמר)· תא"מ ונ"ב רש"י ותוס' לא גרסי ליה : (ב) רש"י ד"ה (וכל היכא וכו' לכתחלה לא יאמר) · תא"מ ונ"ב זהו פי' למאן דגרס לכתחלה לא יאמר ואחר כך מתחיל הדיבור ה"ג והתניא וכו' ואמתניתין דלעיל קרמי דקתני ואם אמר לא אמר כלום ול"ג לכתחלה לא יאמר בתמיה הס"ד ואח"כ מ"ה הרי שהיו : (ג) ד"ה עשר וכו' לכהן לשתיה וכו' הוא דאיכא (כמו זה וכו' הדחק)· תא"מ ונ"ב גם זה למאן דגרים לכתחלה לא יאמר : (ד) ד"ה ה"ג אומר וכו' חברותיה וקס"ד חבית המשתברת כאבודה דמיא דקתני לעיל ואם אמר לא אמר כלום הכא היכי מתקן טבלים במידי דליתיה בעין בשלמא אי תנא לעיל ואם אמר דבריו קיימים איכא למימר הכא דליכא הפסד כולי האי אומר לכתחלה אבל השתא דקתני לא אמר כלום וקשרי הסיא חבית לזרים דלא חל שם מעשר עליה הכא במאי מתקן האי טיבלא הס"ד : (ה) ד"ה (כשעקל בית וכו' לא חששו) · תא"מ ונ"ב גם זה למאן דגרס לכתחלה לא יאמר :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אין לו אלא שכרו · עיין לעיל דף נח ע"א תוס' ד"ה אי נמי וכו' בסוף הדבור מה שכתבו בזה :

פ"ו ל: [תוספתא תרומות פ"ז]

סוכה נ. [ועי' ב"ב נז: מ"ש שם]

[נ"ל ושפי]

פסחים ב.

[שם נג: וע"ש חולין נג:]

*תשפך הכל וב"ה אומרים תעשה זילוף אמר ר' ישמעאל ב"ר יוסי אני אכריע בבית תעשה זילוף ובשדה תשפך הכל איכא דאמרי בישן תעשה זילוף ובחדש תשפך הכל אמרו לו *אין הכרעה שלישית מכרעת: אם אמר לו אציל את שלך וכו': אמאי ונימא ליה משטה אני בך מי לא תניא *[ג]הרי שהיה בורח מבית האסורין והיתה מעבורת לפניו אמר לו טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו אלמא אמר ליה משטה אני בך הכא נמי לימא ליה משטה אני בך הא לא דמי אלא לסיפא ואם אמר לו טול דינר זה בשכרך והעבירני נותן לו שכרו משלם מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רמי בר חמא [ג]בצייד השולה דגים מן הים(א)°וא"ל אפסדתני כוורי בזוזא: שטף נהר חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה וכו': וצריכא דאי אשמעינן קמייתא התם הוא דכי פירש יהיב ליה דמי כוליה משום דבידים קא פסיד אבל הכא דממילא נימא אין לו אלא שכרו ואי אשמעינן סיפא הכא הוא דבסתמא אין לו אלא שכרו משום דממילא אבל התם דבידים אימא אפילו בסתמא יהיב ליה דמי כולה צריכא בעא מיניה רב כהנא מרב ירד להציל ועלה שלו מאליו מהו א"ל [ד]משמיא רחימו עליה כי הא דרב ספרא הוה קא אזיל בשיירתא לוינהו ההוא ארי כל לילא קא *שדר ליה חמרא דחד מינייהו וקא אכיל כי מטא זמניה דרב ספרא שדר ליה חמרא ולא אכליה קדים רב ספרא וזכה ביה א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא למה ליה למיזכי ביה נהי דכי אפקריה °ארעתא דאריה אפקריה ארעתא דכ"ע לא אפקריה א"ל רב ספרא לרווחא דמילתא הוא דעבד בעא מיניה רב מרבי ירד להציל ולא הציל מהו אמר לו *וזו שאילה [ה]אין לו אלא שכרו איתיביה [ו]השוכר את הפועל להביא

רש"י

תשפך הכל · כולה ביחד : בשדה תשפך הכל · דאדממטי ליה לגו ביתא אתי ביה לידי תקלה : אין הכרעה שלישית מכרעת · טעם עצמך אתה אומר ולא כדברי אחד מהן שכניהם לא הזכירו בית ושדה והיכי דמי הכרעה כגון אי הוה תני ב"ש בין נטמאת בבית בין בשדה תשפך הכל וב"ה אומרים בין בבית ובין בשדה תעשה זילוף *ר"ש אומר נטמא בשדה תשפך הכל בבית תעשה זילוף דטעמא דתרווייהו קמכרע והוו להו לגבי בית תרי ולגבי שדה תרי והלכתא כתרי שאין עומדין דברי יחיד במקום שנים דאחרי רבים להטות כתיב (שמות כג) כי ההוא דקולי מטלניות דבמה מדליקין (שבת דף כט·) אבל הכא דאינהו לא גלו דעתייהו דליהוי שום מידי חילוק בין בית לשדה טעמא דנפשיה קאמר : מעבורת · ספינה רחבה שעוברים בה רוחב הנהר : דאפסדתן כוורי בזוזא · והיינו בשכרו דקתני טול דינר בשכר שאתה מפסיד כאן והעבירני נותן לו אותו שכר משלם ומתני' נמי הרי הפסידו ניכר : דבידים קא פסיד · שופך את יינו בידים בשבילו : ירד להציל · ע"מ שיתן לו דמי שלו : ועלה שלו מאליו מהו · מי אמרינן מעיקרא דאפקריה כאבוד דמי ומחייב לו הילך לשלומי והדר זכה ביה מריה מהפקירא או דלמא כיון דסליק סליק : מן שמיא רחימו עליה · ויהיב ליה דמי כאילו מת : לוינהו · נתחבר עמהם ארי והיה משמר בהמותיהם מחיות וליסטים : קדים רב ספרא · קודם שיחזיק בהן אחר שהרי הפקר היה : לרווחא דמילתא · שלא יהא ערעור בדבר :

דורמסקין

תוספות

לעשות זילוף אחר שיהיישן מעט ועוד יש מתרץ דשאני התם דבההיא גזירה ליכא הפסד כהן דכי היכי דהויא תרומה מעיקרא ה"נ הויא אחר שזורעה ולכך לכ"ע חיישינן לתקלה אבל הכא דאיכא הפסד לגמרי שתשפך הכל איכא מאן דלא חייש לתקלה ולפי' זה קשה דקאמר בפרק כל שעה (פסחים דף לג: ושם) מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאה ואמר אביי עלה משמיה דרבי יצחק בר מרתא אמר רב הונא לא שנו אלא פת אבל חיטין לא שמא יבא בהן לידי תקלה ורבי יוחנן אמר אפי' חיטין ומוקמינן לה בשליקתא ומאיסתא מכלל דרב הונא אפילו בשליקתא ומאיסתא לא הוה שרי אלמא משום תקלה מפסדי ליה לכהן לגמרי וי"ל דלא פליגי דרב הונא לא איירי בשליקתא ואיהו נמי שרי בענין זה והשתא ליכא פסידא כיון דיכול לשלקו ולמאסו ולהחזיק בהן :

הכרעה שלישית · נראה לר"י עיקר כפ"ה דדעת ג' הוא דתנאי קמאי לא גילו בדעתם שיש שום חילוק בין בית לשדה אבל ההוא דקולי מטלניות דבמה מדליקין (שבת דף כט· ושם ד"ה בין) הויא הכרעה דרבי אליעזר קאמר בין מן המוכן בין שלא מן המוכן טמא רבי יהושע אומר בין מן המוכן כו' טהור ר"ע אומר מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור ובכירה (שם דף לט:) בהדיא חשיב ליה הכרעה אי לאו משום דר"ע תלמיד הוה ועוד דהדר ביה ר"ע לגבי רבי יהושע וההיא דהתם לא ישתטף גופו בין בחמין בין בצונן השיבא הכרעה דתנאי קמאי גילו בדעתם דשייך לפלוגי בין חמין לצונן אבל הך דשמעתין לא גילו בדעתם חשיב ליה הכרעה שלישית וכן בנזיר פ' כ"ג (דף נג· ושם ד"ה ב"ד) גבי ר"א אומר [זקינים] הראשונים [מקלתן היו] אומרים חצי קב עצמות כו' התם נמי קרי ליה הכרעה שלישית דתנאי קמאי לא גילו בדעתם דשייך לפלוגי בין תרומה לקדשים לנזיר ועושה פסח ובראשית הגז (חולין דף קלה·) גבי ראשית הגז אין נוהג אלא במרובה וכמה מרובה ב"ש אומרים שתים ב"ה אומרים חמש ורבי ישמעאל אומר ארבעה וקרי נמי התם (דף קלז·) לרבי ישמעאל הכרעה שלישית ואותה הכרעה אין חשובה אפילו כההכא ודנזיר דבהני סבירא ליה למכריע פלגא כמר ופלגא כמר אבל התם לא ס"ל לא כמר ולא כמר והא דפריך בכל הני והא הכרעה שלישית אין הכרעה ה"מ למיפרך תלמיד הוא ואין הלכה כהכרעת תלמיד אבל עדיפא קפריך דלאו הכרעה היא כלל ואור"י הא דתניא בכילד מברכין (ברכות דף מג:) ב"ש אומר מברך על השמן ואח"כ על ההדס וב"ה אומרים מברך על ההדס תחילה וקאמר רשב"ג אני אכריע שמן זכינו לריחו ולסיכתו הדס לא זכינו אלא לריחו הלכך שמן עדיף וקאמר רבי יוחנן בגמרא הלכה כדברי המכריע לא שייכא ההיא הכרעה לשאר הכרעות שהבאתי דלא סבירא ליה פלגא כמר ופלגא כמר אלא דמפרש טעמא דחד מינייהו וס"ל כוותיה לגמרי וכן בכל מקום שאם תנא אחד יסבור כתנא אחר לא יקרא בכך מכריע תדע מדאיצטריך ר' יוחנן עלה למימר הלכה כדברי המכריע אע"ג דאיהו גופיה כבר אמר בכירה (שבת דף לט:) כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקים ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע ש"מ דודאי לא שייכא להיא הכרעה דשבת ודהכא ולא קרי ליה הכרעה אלא מפני שהכריע דברי ב"ש על דברי ב"ה *ור"ת פי' הכרעה שלישית דור שלישית כלומר תלמיד אתה ואין זו הכרעה כדאמר ר"ע תלמיד הוה וה"נ הוה מ"ל דור שני דהיינו נמי תלמיד אלא כך היה המעשה ובנזיר (דף נג·) דקרי ליה הגמרא לב"ד של אחרים הכרעה שלישית לישנא דהך ברייתא דהכא נקט וה"ת בפ"ק דפסחים (דף יג·) גבי ר' מאיר אומר אוכלין כל המש רבי יהודה אומר אוכלים כל כו' ר"ג אומר חולין אוכלין כל ארבע ותרומה כל המש וקאמר בגמרא ר"ג לאו מכריע הוא דטעמא דנפשיה קאמר ולפי' הקו' ניחא אלא לפי' *ר"ת אמאי לא מכריע הוא והא לאו תלמיד הוה וי"ל דלאו מכריע הוא דלא עלייהו קאי שלפניהם היה ופ"ה נראה לר"י עיקר וי"מ הכא טעמא דתשפך משום דריחא מילתא היא והסור לזלף משום דהוי כשתיה ולא משום חשש תקלה ואין נראה דא"כ לא הוי רבי ישמעאל מכריע אלא טעמא דנפשיה קאמר דקמאי לא איפליגי במיחש לתקלה ואין להקשות לפי' זה לאביי דאית ליה (ע"ז דף סו:) גבי בת תיהא ריחא מילתא היא לימא דאמר כר"מ אמאי לא מייתי נמי התם אפלוגתא דאביי ורבא פלוגתא דב"ש וב"ה דהכא איכא למימר דאביי א"ש כב"ה ומודו בה דריחא מילתא היא ליחשב הנאה והתם לענין איסור הנאת יין נסך איירי ודוקא לענין תרומה טמאה הכא המותרת בהנאה ריחא לאו מילתא ליחשב כשתיה ואע"ג דמייתי התם ההיא דתנור שהסיקו בכמון של תרומה וההיא דהרודה פת חמה והניחה ע"פ חבית של יין של תרומה התם ודאי אי ריחא מילתא ואסור בהנאה יש לנו כמו כן לאסור הפת לאכול לזרים שנקלט מן הכמון או היין של תרומה אבל ריחא לחודיה כגון בת תיהא וזילוף לא הוי כשתיה ומותר בתרומה : [וע' תוס' ע"ז סו: ד"ה אמר רבא]

ארעתא דאריה אפקריה כו' · לא דמי להא דאמר באלו מציאות (ב"מ ד' כד·) המציל מן הארי ומן הדוב כו' הרי הוא שלו מפני שהבעלים מתייאשים מהן דהתם ודאי שהארי בא לטרוף כדמשמע המציל מן הארי מתייאש לגמרי אבל הכא הארי היה עמהם והיה מלוה אותם לשמור בהמותיהם מחיות וליסטים רק שהיו נותנים לו לאכול חמור בכל לילה ואפשר שפעמים היה שבע ולא אכיל הלכך אין מפקיר אלא אדעתא דאכיל ליה אריה והא לא אכיל ליה :

להביא

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' יג :

פט ב ג מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסד סעי' ז :

צ ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ג:

צא ה מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ד :

צב ו מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' ח ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טור ש"ע ח"מ סי' שלה סעי' ג :

הגהות הב"ח

(א) גמ' מן הים דא"ל כצ"ל :

גליון הש"ס

גמ' וא"ל אפסדתני כוורי· עיין בהרא"ש פ"ב דב"מ סי' כח : שם אדעתא דאריה· עיין ב"ב דף קלח ע"א תוס' ד"ה כאן בעוה :

נ"ל שדר

[נ"ל ור"ת]

[נ"ל ר"ת]

מסורת הש"ס

[נ"ל ר' ישמעאל]

[פסחים כ:· נזיר נו· חולין קלז]

יבמות ק·

[זבחים ל: נב:]

עין משפט נר מצוה

צג א ב מיי' פי"ב מהל' אבידה הל' יא סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רעב סעי' טו :
צד ג ד ה מיי' שם הל' יב יג טוש"ע שם סעיף טז :
צה ו מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעי' יז :
צו ז ח ט מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' יח :
צז י מיי' שם הלכה ח ופ"ה מהל' שותפין הל' ז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' קפא ס"א:
צח כ מיי' פי"ב מהל' אבידה הל' י טוש"ע שם סעי' ג וסי' קעו סעי' כח :
צט ל מיי' שם טוש"ע ח"מ סי' קפא ס"ג :

נ"ל הנה כסה וכו' (במדבר כ"ב) רש"ש

ק מ נ מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלג סעי' ג :
קא ס מיי' פי"ב מהל' אבידה הל' ט ופ"ה מהל' שלוחי' ושותפין הל' ז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' קפא סעי' א :
קב ע מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ב טוש"ע ח"מ סי' שעא סעי' ג :
קג פ מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' ד :

*להביא כרוב ודורמסקנין לחולה והלך ומצאו שמת או שהבריא נותן לו שכרו משלם א"ל מי דמי התם עביד שליח שליחותיה הכא לא עביד שליח שליחותיה: ת"ר *[א]שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות [ב]ואם שכרו תייר ההולך לפניהם מחשבין אף לפי נפשות ולא ישנו ממנהג החמרין *[ג]רשאין החמרין להתנות שכל מי שיאבד לו חמורו יעמיד לו חמור אחר [ד]בכוסיא אין מעמידין שלא בכוסיא מעמידין לו ואם אמר תנו לי *[ז]ואני אשמור אין שומעין לו פשיטא לא צריכא [ח]דאית ליה חמרא אחרינא מהו דתימא הא קא מינטר ליה קמ"ל שאני נטירותא דחד מנטירותא דבי תרי: ת"ר *[ט]ספינה שהיתה מהלכת בים עמד עליה נחשול לטובעה והקילו ממשאה מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי ממון ולא ישנו ממנהג הספנים *[י]ורשאין הספנים להתנות שכל מי שאבדה לו ספינה יעמיד לו ספינה אחרת [כ]אבדה לו בכוסיא אין מעמידין שלא בכוסיא מעמידין לו ואי פירש למקום שאין הספינות הולכין אין מעמידין פשיטא [ל]לא צריכא דבניסן מרחקי חד אשלא ובתשרי מרחקי תרי אשלי וקא אזיל ביומי ניסן למקום תשרי מהו דתימא דוושיה נקיט ואזיל קמ"ל ת"ר *[מ]שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד גיים וטרפה ועמד אחד מהן והציל הציל לאמצע ואם אמר אני אציל לעצמי הציל לעצמו היכי דמי אי דיכול להציל אפילו סיפא נמי לאמצע ואי דלא יכול להציל אפילו רישא נמי לעצמו אמר רמי בר חמא הכא [נ]בשותפין עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו אמר פליג לא אמר לא פליג רבא אמר הכא [ס]בפועלין עסקינן וכרב *דאמר רב [מ]פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום וכמה דלא הדר ביה ברשותיה דבעל הבית דמי וכי הדר ביה [ע]טעמא אחרינא הוא דכתיב °כי לי בני ישראל עבדים *ולא עבדים לעבדים רב אשי אמר [פ]כשיכול להציל ע"י הדחק גלי דעתיה לעצמו לא גלי דעתיה לאמצע: **מתני'** [צ]הגוזל שדה מחבירו ונטלוה מסיקין אם מכת מדינה היא אומר לו הרי שלך לפניך *אם מחמת הגוזל חייב להעמיד לו שדה אחר: **גמ'** אמר רב נחמן בר יצחק מאן דתני מסיקין לא משתבש ומאן דתני מציקין לא משתבש מאן דתני מציקין לא משתבש דכתיב °במצור ובמצוק ומאן דתני מסיקין לא משתבש דכתיב °יירש הצלצל ומתרגמינן יחסניניה סקאה: אם מחמת הגוזל חייב: היכי דמי אילימא דאנסוה לארעא דידיה ולא אנסוה כולי ארעתא הא מרישא שמעת מינה אם מכת מדינה היא כו' אי לא לאלא צריכא דאחוי אחוויי לישנא אחרינא הב"ע [פ]כגון דאנסוה עכו"ם ואמרי ליה אחויי ארעתיה ואחוי ההוא בהדיידהו ההוא גברא דאחוי אכריא דחטי דבי ריש גלותא אתא לקמיה דרב נחמן חייביה רב נחמן לשלומי יתיב רב יוסף אחוריה דרב הונא בר חייא ויתיב רב הונא בר חייא קמיה דרב נחמן א"ל רב הונא בר חייא לרב נחמן דינא או קנסא א"ל מתניתין היא דתנן אם מחמת הגוזל חייב להעמיד לו שדה (א) ואוקימנא דאחוי אחוויי בתר דנפק א"ל רב יוסף לרב הונא בר חייא מאי נפקא לך מיניה

אי

תורה אור: ויקרא כה; דברים כח

להביא כרוב ודורמסקנין לחולה · שכרוהו בשביל החולה יותר ממה שהיה ראוי לשוכרו דהכי משמע לשון נותן לו שכרו משלם וצ"ל דמיירי כגון דליכא למימר משטה אני בך שהוא מפסיד במקום אחר כיוצא בזה : **ורשאים** החמרים להתנות ביניהם · פירוש רשאים להסיע ממון אם כבר עשו תנאי קודם כמו ורשאין בני העיר להסיע על קצתן דב"ב (דף ח:) :

יחסנינה סקאה · פי' בקונ' ארבה כמו [ומעלה את] הסקאין דבתענית (דף ו·) שהוא מין ארבה ואין נראה לר"ת דלשון ירושה ואחסנתא משמע דאבני אדם איירי ונטלוה מסיקין נמי איירי בבני אדם ונראה שאויב קרי סקאה שעולין ומכסין את הארץ כדכתיב (שמות י) *והנה כסה את עין הארץ ועל שם כך נקרא צלצל שמכסה כל הארץ כלל כמו הוי ארץ צלצל כנפים (ישעיה יח) ר"ת ונראה דירושה שייכא שפיר בעופות וחיות כמו וירשוה קאת וקפוד (שם לד) :

הא מרישא שמעי' מינה · תימה דבכמה מקומות איכא הכי שכופל דבריו וי"ל דדייק מדה"ל למיתני ואם לאו חייב מדקתני ואם מחמת הגוזל חייב להעמיד לו שדה אחר משמע דמילתא באפי' נפשה היא:

לא צריכא דאחוי אחויי· פי' בקונט' שמע מבית המלך שהיו רוצין לגזול (ב) לו קרקע והראה להם זה קרקע פלוני אמת הוא כמו שפי' דאפילו בענין זה מחייבים ליה אע"ג שאינו ברור שיטלוה שלא אמרו תחילה הראה לנו ונגזול אלא מעצמו הראה להם דהא ה"נ אמר לקמן (קיז.) ואם הראה מעצמו כמו שנשא ונתן דמי וי"ס דגרס הכא כגון שאנסוהו עכו"ם ואחוי ארעא ואחוי נמי הא בהדייהו ואין להקשות (ג)לפ"ז מדאמר לקמן נאנס פטור דהתם אנסוהו להראות קרקעותיו של פלוני אבל הכא דאנסוהו להראות שלו חייב שלא היה לו להראות אותה שגזל שאין שלו :

לא צריכא דאחוי אחויי וחייב משום דינא דגרמי כדמשמע לקמן בשמעתין דקאמר ז"ל לגביה ר' שמעון בן אליקים ור' אלעזר בן פדת דדאין דינא דגרמי וחייבוהו ממתניתין ואם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר ותימה לרשב"א דלעיל בהגוזל קמא (דף ק· ושם) לא משכחת דר"מ דאין דינא דגרמי אלא ברייתא דמחילת הכרם שנפרצה דלא שמעינן דאתא כר"מ אלא מכח ההיא משנה דהמסכך ואמאי לא מייתי התם ממתני' דהכא דמחייבינן בדינא דגרמי ואומר ר"י דלא ניחא ליה לאתויי ממתניתין דהכא דלא קתני בה בהדיא דאחוי אלא מיגורא דמתני' מוקי לה הכי

לאו

*דורמסקנין פרוסים לשון מורי לשון אחר אדרופיי"ש ועשב הוא הנאכל בשלקות קדירה : לטורפה · לבוזזה ונתפשרו עמהן בממון : תייר · מראה להם הדרך : אף לפי נפשות · שטעות הדרך במדבר סכנת נפשות היא : ולא ישנו ממנהג החמרים · שאם נהגו לתייר לפי ממון או לפי נפשות עושין : בכוסיא · בפשיעה : אין שומעין לו · שמא לא יקח החמור והם לא התנו אלא כדי שיקח החמור ויהיה מוסר נפשו לשמור עמהן בלילות מן החיות וליסטים : קא מנטר ליה · ואפילו אם יאמר האחד אני יכול לשמור יפה אבל שנים איני יכול לשמור : קמ"ל · דאמרי ליה לא כ"ש דהשתא מסרת נפשך טפי : מחשבין לפי משוי · אם השליך זה מאה ליטרין זהב ישליך זה מאה ליטרין ברזל : בניסן · שגדל הנהר מהפשרת שלגים ומן הגשמים מרחקים חד אשלא מלא חבל משפת הנהר לתוך המים ובתשרי שהמים חסרים והספינה גוששת אצל שפת הנהר רגילים להתרחק לתוך עומק המים תרי אשלי : ואזל היאך בניסן למקום תשרי · באמצע המים ומתוך שהנהר גדול וחזק נטבעה : הציל לאמצע · כל אחד מכיר את שלו ונוטל : אי שיכולים · בעלים להציל לא אייאוש ואפי' אמר לעצמו גזלן הוא : הכא בשותף · ובין יכולים להציל ובין אין יכולין להציל : וכגון זה · במקום איבוד ממון : שותף חולק · ואפי' לא ירצה חבירו : אמר פליג · ומעכב חלקו את מה שהציל : לא אמר לא פליג · ושפיר עבד דמסר נפשי' אעיסקא דתרוייהו הואיל והוא שותף עמו אורחיה למטרח אכולה עיסקא : בפועל · שהיה שכיר לבעלי ספינה וכשאין יכולין להציל : הדר ביה · וזכי מהפקירא : רב אשי אומר · לעולם באינים דעלמא וכגון דיכולין להציל ע"י הדחק : אמר לעצמי · ושמעו בעלים ושתקו ולא מסרו עצמן אסח דעתייהו וגלו דאייאוש ולא בעו ממסר נפשייהו ומיהו היכא דיכולין להציל להדיא אפילו שמעו ושתקו לא קני דמסתמא לא אייאוש : **מתני'** ונטלוה מסיקין · אנסין גזלוה מן הגזלן : מכת מדינה היא · דאנסוה ארעתא דאחריני והאיך : ואם מחמת הגזלן · מפרש בגמרא: **גמ'** צלצל · ארבה גזלן הוא שאוכל תבואות כל אדם : דאחוי אחויי · שלא גזלה הוא עצמו אלא שמע מבית המלך שמבקשין לגזול שדות והראה להם טלו קרקע זו של פלוני :

אי

מסורת הש"ס

[תוספתא דב"מ פ"ז]
[תוספתא דב"מ פ' יא]
ג"י ת"ת תנו לי ואני ליקח
[תוספת' שם פ"י]
[תוספתא שם פ"א]
[תוספתא דב"מ פ"ח]
ב"מ י· פו
[ב"מ י· פ"ש קידושין כב: ושם איתא עבדי הם ולא עבדים כו']
[לקמן קיז:]
דברים כח

הגהות הב"ח

(א) גמ' שדה אחר ואוקימנא : (ב) תוס' ד"ה לא צריכא וכו' לגזול קרקע כצ"ל ותיבת לו נמחק : (ג)בא"ד ואין להקשות לפי גירסא זו :

גליון הש"ס

גמ' להביא כרוב וכו'. עיין יבמות דף קו ע"א תוד"ה אין לו : רש"י ד"ה דורמסקנין. עיין ברכות לט ע"א ברש"י ד"ה דורמסקין :

תורה אור

אי דינא אי קנסא א"ל אי דינא גמרינן מיניה אי קנסא לא גמרינן מיניה ומנא תימרא דמקנסא לא גמרינן דתניא *בראשונה היו אומרים ^א המטמא והמנסך חזרו לומר אף ^ב המדמע חזרו אין לא חזרו לא מאי טעמא לאו משום דקנסא הוא וקנסא לא גמרינן מיניה לא מעיקרא סברי *להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו ולבסוף סברי להפסד מועט נמי חששו איני והא תני אבוה דרבי אבין *בראשונה היו אומרים המטמא והמדמע חזרו לומר אף המנסך חזרו אין לא חזרו לא מאי טעמא לאו משום דלא גמרינן מקנסא לא מעיקרא סברי כרבי אבין ולבסוף סברי כרבי ירמיה מעיקרא סברי כרבי אבין *דאמר רבי אבין ^ג זרק חץ מתחילת ארבע *ולבסוף ארבע וקרע שיראין בהליכתו פטור שהרי עקירה צורך הנחה היא ומתחייב בנפשו ולבסוף סברי כר' ירמיה *דא"ר ירמיה משעת הגבהה קנייה איחייב ליה ממון מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך רב הונא בר יהודה איקלע לבי אביוני אתא לקמיה דרבא א"ל כלום מעשה בא לידך א"ל ישראל שאנסוהו עובדי כוכבים והראה ממון חבירו בא לידי וחייבתיו א"ל אהדר עובדא למריה דתניא ^ד ישראל שאנסוהו עובדי כוכבים והראה ממון חבירו פטור ואם נטל ונתן ביד חייב אמר רבה ^ה אם הראה מעצמו כנשא ונתן ביד דמי ההוא גברא דאנסוהו עובדי כוכבים ואחוי אחמרא דרב מרי בריה דרב פנחס בריה דרב חסדא א"ל דרי ואמטי בהדן דרא ואמטי בהדייהו אתא לקמיה דרב אשי פטריניה א"ל רבנן לרב אשי והתניא אם נשא ונתן ביד חייב א"ל הני מילי היכא דלא אוקמיה עילויה מעיקרא ^ו אבל היכא דאוקמיה עילויה מעיקרא מיקלי קלייה איתיביה רבי אבהו לרב אשי אמר לו אנס הושיט לי פקיע עמיר זה או אשכול ענבים זה והושיט לו חייב הכא במאי עסקינן *כגון דקאי בתרי עברי נהרא °דיקא נמי דקתני הושיט ולא תני תן ש"מ : ההוא שותא דהוו מנצו עלה בי תרי האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא אזל חד מנייהו ומסרה לפרהגנא דמלכא אמר אביי יכול לומר אנא כי מסרי דידי מסרי א"ל רבא וכל כמיניה אלא אמר רבא ^ז משמתינן ליה עד דמייתי ליה וקאי בדינא ההוא גברא דהוה בעי אחוויי אתיבנא דחבריה אתא לקמיה דרב א"ל לא תחוי ולא תחוי א"ל מחוינא ומחוינא יתיב רב כהנא קמיה דרב שמטיה ^ח לקועיה מיניה קרי רב עילויה
ישעיה נא °בניך עולפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר מה תוא זה כיון שנפל במכמר אין מרחמין עליו אף ממון של ישראל כיון שנפל ביד עובדי כוכבים אין מרחמין עליו א"ל רב כהנא עד האידנא הוו *פרסאי דלא קפדי אשפיכות דמים והשתא איכא *יוונאי דקפדו אשפיכות דמים ואמרי *מרדין מרדין קום סק לארעא דישראל וקביל עלך דלא תקשי לרבי יוחנן שבע שנין אזיל אשכחיה לריש לקיש דיתיב וקא מסיים מתיבתא דיומא לרבנן אמר להו ריש לקיש היכא אמרו ליה אמאי אמר להו האי קושיא והאי קושיא והאי פירוקא והאי פירוקא אמרו ליה לריש לקיש אזל ריש לקיש א"ל לרבי יוחנן ארי עלה מבבל לעיין מר במתיבתא דלמחר למחר אותבוה בדרא קמא קמיה דר' יוחנן אמר שמעתתא ולא אקשי שמעתתא ולא אקשי אנחתיה אחורי שבע דרי עד דאותביה בדרא בתרא א"ל רבי יוחנן לר"ש בן לקיש ארי שאמרת נעשה שועל אמר יהא רעוא דהני שבע דרי להוו חילוף שבע שנין דאמר לי רב קם אכרעיה א"ל נהדר מר ברישא אמר שמעתתא ואקשי אוקמיה בדרא קמא אמר שמעתתא ואקשי ר' יוחנן הוה יתיב אשבע *בסתרקי שלפי ליה חדא בסתרקא מתותיה אמר שמעתתא ואקשי ליה עד דשלפי ליה כולהו בסתרקי מתותיה עד דיתיב על ארעא רבי יוחנן גברא סבא הוה ומסרחי גביניה אמר להו דלו לי עיני ואחזייה דלו ליה במכחלתא דכספא חזא דפרטיה שפוותיה סבר אחוך קמחייך ביה חלש דעתיה ונח נפשיה למחר אמר להו רבי יוחנן לרבנן חזיתו לבבלאה היכי עביד אמרו ליה דרכיה הכי על לגבי מערתא חזא דהות
הדרא

אי דינא · הוא שמסור ישלם : גמרינן · מהאי מעשה דרב נחמן לשאר גרמי דנזקין דעלמא : ואי קנסא · הוא דקנסיה רב נחמן משום דרגיל היה בכך לא גמרינן מיניה : המטמא · טהרותיו של חבירו או מנסך יינו של חבירו לע"ז דלאע"ג דקמיה מנח ואין הזיקו ניכר משלם : לא חזרו לא היינו גמרי' מדמע ממנסך : המדמע · ערב חולין בתרומה דהפחית דמי החולין דלא חזו מהשתא אלא להמכר לכהנים : להפסד מרובה · מטמא תרומה הפסד מרובה הוא דתו לא חזיא לאכילה מדמע הפסד מועט הוא דהא מזדבן לכהנים בדמי תרומה : אף המנסך [כו'] לא חזרו לא גמרינן מנסך אע"ג דהפסידו מרובה ממדמע ומטמא דהפסידן מועט לגבי מנסך : זרק חץ · בשבת : עקירה צורך הנחה · דכיון דבין עקירה להנחה קרע נמצא מעשה שבת ומעשה (א) עקירה באין כאחד ולא אמרינן משעת עקירה חייב ממון ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת הנחת חץ והכא נמי הגבהת יין צורך ניסוך הוא ותשלומין וחיוב מיתה דע"ז באין כאחד : לבי אביוני · מקום : נשא ונתן ביד חייב · דהציל עצמו בממון חברו : מעצמו · בלא אונס : דרי ואמטי · שאי והולך עמנו לבית המלך : ה"מ · דאם נשא ונתן ביד חייב : היכא דלא אוקמינהו · העובדי כוכבים על הממון מעיקרא ע"י האונס אלא הלך ונטל ונתנו להם אבל הכא דאוקמינהו על היין קלייה ואההיא שעתא פטור כי אמטי תו דידהו אמטי : פקיע · קשר : חייב · ואע"ג דקאי עכו"ם ע"ג הממון הואיל ונשא ונתן ביד חייב : בתרי עיברי נהרא · עכו"ס מצד זה והעמיר מצד זה דאי לא יהביה נהליה לא מצי אנס למשקליה : שותא · מכמורת לדגים או לחיות : לקועיה · לצואריה שבר מפרקתו : תוא · חיה והוא שור הבר כדמתרגם (דברים יד) תוא וזמר תורבלא תור שור בלא יער : אין מרחמין עליו · ושפיר עבדת דקטלתיה : מסיים מתיבתא דיומא לרבנן · היה מחזר ושונה להם מה שדרש רבי יוחנן אותו היום לפי שר"ל חכם גדול היה ולאחר ששמעו כונן מפי הרב חוזר ומכוונה בידם : בדרא קמא · שבע שורות תלמידים יושבים לפניו זו לפנים מזו : בסתרקי · תפי"ד בלעז : מסרחי גביניה · גבות עיניו גדולים ומכסין עיניו : פריטא ספתיה · נקרעה ספתו על ידי מכה :
הדרא

לאו משום דקנס הוא · והא דמעיקרא לא גזרו על זה כמו על זה למאי דלא מסיק אדעתיה השתא טעמא דהפסד מועט איכא למימר דמעשה אירע במטמא ובמנסך לכך גזרו עליהם בשעת מעשה : כיון שנפל בידי עובדי כוכבים אין מרחמים עליו · כלומר שפיר מיקרי מסור שדבר ברור הוא שיקחו מאחר שהראהו : השתא יווני ניכאו כו' · קשה לר"י דבפ"ב דגיטין (דף טז: ושם יז· ד"ה הא) אמר רבה בר בר חנה חלש על לגביה כו' אמר רחמנא או בטולך וכו' ופריך למימרא דרומאי מעלי מפרסאי אלמא משמע שאז עדיין היו פרסיים בבבל ולכאורה משמע שאותו מעשה היה אחר מעשה שבכאן ואור"י שהשרים והפקידים היו משתנים והיו פעמים מפרסיים ופעמים מיוונים :
דילכון

קד א ב מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הל' א ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפח סעי' א :

קה ג מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' ג :

קו ד ה ו מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הל' ג ד ועיין בהשגות וכמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפח סעי' ג :

קז ז מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעי' ה :

קח ח מיי' שם הל' י טוש"ע ש סעי' י :

[נ"ל לסוף יעב"ץ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עקירה וכו' מעשה שבת ומעשה קריעה באין כאחד ולא אמרינן משעת קריעה חייב :

גליון הש"ס

גמ' דיקא נמי דקתני הושיט כו' · כעין זה ע"ז דף ו ע"ב :

[עי' פרש"י כ"מ לפי ד"ה מחמת מרדין]

פי' כרים וכסתות

גיטין נג. ע"ש

[שבת קנד: וש"נ]

[גיטין נג· וע"ש בתוס' ד"ה כתאונה ותוס' מנחות נח: ד"ה ולא"ד ודע דבתוספתא דגיטין פ"ג תני' כמו דאיתא הכא]

גיטין נג:

[ע"ז ו:]

פ"א יוונאי

ב"א פרסאי

הדרא ליה עכנא א"ל עכנא עכנא פתח פומיך ויכנס הרב אצל תלמיד ולא פתח יכנס חבר אצל חבר ולא פתח יכנס תלמיד אצל הרב פתח ליה בעא רחמי ואוקמיה א"ל אי הוה ידענא דדרכיה דמר הכי לא חלשא דעתי השתא ליתי מר בהדן א"ל אי מצית למיבעי רחמי דתו לא שכיבנא אזילנא ואי לא לא אזילנא הואיל וחליף שעתא חליף תיריה אוקמיה שייליה כל ספיקא דהוה ליה ופשטינהו ניהליה היינו *דאמר ר' יוחנן דילכון אמרי דילהון היא: ההוא דאחוי אמטכסא דר' אבא יתיב ר' אבהו ור' חנינא בר פפי ור' יצחק נפחא ויתיב ר' אילעא גבייהו סבור לחיוביה מהא דתנן *דן את הדין זיכה את החייב וחייב את הזכאי טימא את הטהור וטיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו א"ל ר' אילעא הכי אמר רב והוא שנשא ונתן ביד אמרי ליה זיל לגבי דר"ש בן אליקים ורבי אלעזר בן פדת דדייני דינא דגרמי אזל לגבייהו חייבי' ממתני' *אם מחמת הגוזלן חייב להעמיד לו שדה אחר ואוקימנא דאחוי אחווי: ההוא גברא דהוה מפקיד ליה כסא דכספא סליקו גנבי עילויה שקלה יהבה להו אתא לקמיה דרבה פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא אלא אמר רב אשי *חזינן אי איניש אמיד הוא אדעתא דידיה אתו ואי לא אדעתא דכספא אתו: ההוא גברא דהוה מפקיד גביה ארנקא דפדיון שבויים סליקו גנבי עילויה שקלה יהבה ניהלייהו אתא לקמיה (א) דרבא פטריה א"ל אביי והא מציל עצמו בממון חבירו הוא א"ל אין לך פדיון שבויים גדול מזה: ההוא גברא *דאקדים ואסיק חמרא למברא קמי דסליקו אינשי במברא בעי לאטבועי אתא ההוא גברא מלח ליה לחמרא דההוא גברא ושדייה לנהרא וטבע אתא לקמיה דרבה פטריה אמר ליה אביי והא מציל עצמו בממון חבירו הוא א"ל האי מעיקרא רודף הוה רבה לטעמיה *דאמר רבה רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו ושיבר את הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור שהרי מתחייב בנפשו ונרדף ששיבר את הכלים של רודף פטור *שלא יהא ממונו חביב עליו מגופו אבל של כל אדם חייב *דאסור להציל עצמו בממון חבירו ורודף שהיה רודף אחר רודף להציל ושבר כלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור ולא מן הדין אלא שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם שמציל את חבירו מן הרודף: **מתני'** שטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך: **גמ'** *ת"ר הגוזל שדה מחבירו ושטפה נהר חייב להעמיד לו שדה אחר דברי ר' אלעזר וחכ"א אומר לו הרי שלך לפניך במאי קא מיפלגי ר"א דרש ריבויי ומיעוטי °וכחש בעמיתו ריבוי בפקדון מיעט (ב) °כל אשר ישבע עליו לשקר חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל ומאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות ורבנן דרשי כללי ופרטי וכחש כלל בפקדון פרט או מכל חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון והדתניא הגוזל את הפרה ושטפה נהר חייב להעמיד לו פרה דברי ר' אלעזר וחכמים אומרים אומר לו הרי שלך לפניך התם במאי קמיפלגי אמר רב פפא התם במאי עסקינן כגון שגזל שדה מחבירו והיתה פרה

תוספות

דילכון אמרי דילהון היא. פי' הקונטרס התורה היא של בני בבל וקשה בפרק לולב וערבה (סוכה דף מד. ושם ד"ה והא) גבי הא דקאמר ערבה יסוד נביאים היא ושכחום וחזרו ויסדום ופריך מי א"ר יוחנן הכי והא"ר יוחנן דילכון אמרי דילהון הוא ופירש בקונטרס אלמא לא שכחוה בגולה ומאי פירכא היא וכי מפני שהיו בעלי תורה אין יכול להיות ששכחו תורת ערבה ועוד בכמה דוכתין אמר ששכחום וחזרו ויסדום ולא פריך עלה הכי ואור"ת כפר"ח שתלמידיו מבבל שהיו בפניו היה מדבר וה"ק דילכון אמרי רב כהנא שהיה שלכם אמר שערבה דילהון הוא כלומר מנהג של נביאים ופריך אמאי דקאמר התם לעיל תסתייס דרבי יוחנן דאמר יסוד נביאים היא והאמר ר' יוחנן דילכון אמרי דילהון הוא ולשון דילהון משמע ליה מנהג נביאים ולא יסוד נביאים וכן נ"ל בהמגרש (גיטין פד: ושם ד"ה ר"י) גבי ההיא דא"ר יוחנן דילכון אמר הואיל וקנאתו להתגרש בו שלתלמידיו מבבל היה אומר כן על רב כהנא ובקונט' פי' שם דלחזקיה רבו שהיה חולק שם עליו היה אומר כן ואין נראה [לומר] שבשעה שלמד רב כהנא לפני ר' יוחנן היה רבי יוחנן ראש ישיבה בעוד שרבו חזקיה היה בחיים: [ועיין תוספות מנחות כג: ד"ה כי]:

ואי לאו אדעתא דכספא אתו. ואע"ג דאמר לעיל נשא ונתן ביד חייב אור"י דהכי שומר שלדעת כן הפקידוהו שיציל עצמו בו אם יבואו עליו אדעתא דכסא דכספא:

אין לך פדיון שבויים גדול מזה. אע"ג דמשמע דהוי אמיד מדלא מפליג כדמפליג לעיל מ"מ הואיל ולא היה לו באותה שעה מה ליתן להם חשיב פדיון שבויים: והלה

רש"י

הדרא ליה עכנא. נחש גדול עשה עצמו כגלגל ומקיף את פי המערה ונותן זנבו לתוך פיו ואין אדם יכול ליכנס: פתח פיך. הרחיבי פתחיך להסיר זנביך מפיך ועשה פתח ליכנס: אי מצית למבעי רחמי דתו לא שכיבנא. אי אקשינא לך אזלינא בהדך ולעמוד אלך בבית המדרש: ואי לא הואיל וחליף שעתא. ואתרחיש ניסא חליף ולא אלך עוד עמך שמא תכעוס עלי ואמות עוד פעם אחרת אלא אלך לביתי חי ולא אעמוד עוד אלך פן אמות פעם אחרת ואית דמפרש הואיל וחליף שעתא וקבלתי צער מיתה לא אקבל עוד פעם אחרת נילך מכאן ובפסחים (דף מט.) מוכח שהלך לביתו דאמר רב כהנא אי לאו דנסיבנא כהנתא לאו אנא גלאי אמרי ליה והא למקום תורה גלית א"ל לאו אנא גלאי כדגלו שאר אינשי שהרי לא בעבור מקום תורה גליתי אלא מאימת מלכות ברחתי אלמא בתר הכי חי הוה ועוד אמרי' בברכות ירושלמי א]דפגע ביה ההוא גברא אמר ליה מאי עביד בשמיא כלומר שליעג עליו שהיה מת וחיה א"ל גזר דיניה דההוא גברא מהתם ומת ההוא גברא פגע ביה אחרינא אמר ליה הכי נמי ומית אתי לקמיה דר' יוחנן אמר ליה בר אינש דאמיה מבשרא ליה ואנתתיה דאבוה מיקרא כו': תיריה. הקיפו משנתו: א"ל דילכון אמרי. שלכם הייתי אומר תורה של בני א"י היא: דילהון היא. של בני בבל: מטכסא. תכשיט משי: וישלם מביתו. דאדבורא בעלמא חייב: שנשא ונתן ביד. ובכולם מפרש שנשא ונתן ביד באחד דיני ממונות בסנהדרין*: אמיד. עשיר: אסיק חמריה למברא. מכנים חמורו לספינה מעבר הנהר והיו בה אנשים: בעא. חמרא לטבועי מעברא: מלח ליה. דחפו לחמור והשליכו למים לשון אחר מלח ליה כמו המלחים (יונה א) התחיל המלח להציל הספינה ודחפו והשליכו: [האי]. בעל החמור רודף הוא להרוג נפשות: ושיבר את הכלים. בין של נרדף בין של כל אדם פטור מלשלם שהרי מתחייב בנפשו הוא ברדיפה זו ואפילו אין הורגו דתנן בפרק בן סורר ומורה ואלו ניתנו להציל בנפשו הרודף אחר חבירו להרגו ונמצא תשלומין וחיוב מיתה באין כאחד: מגופו. שהרי נרדף זה רשאי להרוג את רודפו שנאמר (שמות כב) אם במחתרת ימצא הגנב התורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגו: ולא מן הדין. שהרי המציל עצמו בממון חבירו חייב כ"ש מציל אחרים בממון חבירו: שטפה נהר. שהיתה על שפת הנהר והגביה שפתו והמים שוחקים וכורין תחת השפה ומתפשט בתוך השדה: רבי כל מילי. ואפילו קרקעות לשבועה ולהשבון: מיעט שטרות. שאין גופן ממון דיהיב ליה ניירא בעלמא: פרה

עין משפט נר מצוה

קט א מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הל' ג סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצב סעיף א:

קי ב מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעי' ט וסי' שא סעי' ז:

קיא ג מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הל' טו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שם סעי' ד ובהג"ה:

קיב ד ה ו מיי' שם הלכה יג הל' יד טוש"ע שם סעי' ג:

קיג ז מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' א ועיין שם טוש"ע ח"מ סי' שעא סעי' ב:

קיד ח מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' ד וס"ה מהל' טוען ונטען הל' א סמג לאוין רמח ועשין לה טוש"ע ח"מ סי' לה סעי' א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דפדיון שבוים וכו' לקמיה דרבה פטריה: (ב) שם בפקדון מיעט או מכל אשר ישבע:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ואי לא כו' בברכות ירושלמי • נ"ב פ"ב הלכה ח יעו"ש:

מסורת הש"ס

סוכה מד.

לעיל ק: סנהדרין ו: בכורות כח:

[לעיל קטז:]

דף לג:

[עיין נדה"ש גרס' אחרת]

[לקמן קיט:]

סנהדרין עג: [ועי' תוס' כתובות לא: ד"ה רב אבין]

[לעיל פ:]

שבועות לג: [ע"ש]

ויקרא ה

פרה רבוצה בו ושטפה נהר דר' אלעזר לטעמיה ורבנן לטעמייהו: **מתני'** אהגוזל את חבירו באו שהלוה הימנו גאו שהפקיד לו בישוב לא יחזיר לו במדבר על מנת לצאת במדבר יחזיר לו במדבר: **גמ'** ורמינהו מלוה משתלמת בכל מקום אבידה ופקדון אין משתלמין אלא במקומן אמר אביי ה"ק דמלוה ניתנה ליתבע בכל מקום האבידה ופקדון לא ניתנו ליתבע אלא במקומן: על מנת לצאת במדבר: פשיטא ולא צריכא דא"ל ליהוי האי פקדון גבך דאנא למדבר נפיקנא וא"ל איהו אנא למדבר נמי בעינא למיפק אי בעינא לאהדרינהו לך התם מהדרנא לך: **מתני'** זהאומר לחבירו גזלתיך הלויתני הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך אם לא החזרתי לך חייב לשלם האבל אם אמר לו איני יודע אם גזלתיך אם הלויתני אם הפקדת אצלי פטור מלשלם: **גמ'** *איתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ור"נ ור' יוחנן אמרי טפטור רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף ר"נ ור' יוחנן אמרי פטור *אוקי ממונא בחזקת מריה תנן אבל אם אמר לו איני יודע אם הלויתני פטור ה"ד אילימא דלא קא תבע ליה רישא נמי דלא קא תבע ליה אמאי חייב אלא דקתבע ליה וקתני סיפא פטור מלשלם לא כלעולם דלא קא תבע ליה ורישא בבא לצאת ידי שמים איתמר נמי א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן להאומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב בבא לצאת ידי שמים: **מתני'** מהגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו לא ידעו בעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו ומנו את הצאן ושלימה היא פטור: **גמ'** אמר רב לדעת צריך דעת שלא לדעת מנין פוטר וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה אסיפא ושמואל אמר בין לדעת בין שלא לדעת מנין פוטר וכי קתני ומנו והיא שלימה פטור אכולה ורבי יוחנן אומר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפי' מנין נמי לא צריך וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה ארישא רב חסדא אמר נלדעת מנין פוטר שלא לדעת צריך דעת וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה ארישא אמר *רבא

מ"ט

פרה רבוצה בו · וגזלן לא משכה והוי כקרקעות ולר"א דאמר שדה נגזלת קונה פרה עמה וחייב לשלם דמטלטלין נקנין אגב קרקע ולרבנן לא קנה שדה ולא פרה שבה: **מתני'** לא יחזיר לו במדבר · אם אין זה תובעו אין זה יכול לכופו לקבל חובו או פקדונו במדבר דלאו מקום שימור הוא: על מנת לצאת למדבר · קס"ד שאמר לו לוה זה על מנת שנלא למדבר ושם אפרע לך להכי פריך פשיטא והא מתנה בהדיא לקבלו במדבר: **גמ'** ניתנה ליתבע · אם ירצה מלוה דידו על העליונה: *אי בעיין לאהדוריה ניהלך התם מהדרנא לך · ואשמועינן תנא דאע"ג דלא תנאי גמור הוא דהא אי בעית קאמר אפ"ה כיון דידע דאיהו נמי למדבר נפיק על כרחו יקבלם: רב הונא ורב יהודה אמרי חייב · לשלם: פטור · ומיהו ישבע כדאמר שאין יודע שחייב לו כלום דלא עדיף שמא מברי דהא א"נ הוה טעין ליה אין לך בידי כלום הוי משביעין ליה שבועת היסת: דקא תבע ליה · וא"ל גזלתני דהוי טענת ברי: לצאת ידי שמים · וכיון דקא מודי דודאי גזליה לא נפיק ידי שמים עד דעביד השבה אבל סיפא הואיל ולא גזלן ידע ולא נגזל ידע ליכא שום טענת ברי לא צריך למיפק ידי שמים: אתמר נמי · דהיכא דבא לצאת ידי שמים אפילו מאן דפטר ליה מדיני אדם מודה דחייב היכא דאיכא קנא טענת ברי הלכך רב הונא דאוקמה רישא בדלא תבע הואיל ואיכא קנא ברי דהא גזלן ידע דגזליה מעיקרא חייב בבא לצאת ידי שמים: **מתני'** חייב באחריותו · דמכי נגנבה קם ליה ברשותיה והשבה דעבד לאו השבה היא עד שמודע להו לבעלים: ומנו את הצאן · אחר שהחזירו והיא שלימה הרי יש כאן דעת בעלים: **גמ'** לדעת צריך דעת · אם הכירו הבעלים שנגנב מהן טלה צריך שיודיעם כשיחזירנה ואי לא הודע להו אע"ג דמנו את הצאן והיא שלימה עדיין חייב באחריותה דכיון דידע הויא ליה גזילה גמורה ובעינן השבה מעליותא: שלא לדעת · לא הכירו בעלים קודם חזרה שתהא לאנס חסירה כלום ולאחר חזרה מנו את הצאן והיא שלימה פוטר מנין: אסיפא · לא ידעו הבעלים בגניבתו ובחזרתו ומנו את הצאן והיא שלימה פטור אבל ידעו לא מהני מנין: ושמואל אמר בין לדעת בין שלא לדעת מנין פוטר וכי קתני מנו את הצאן אכולה · בין ידעו בין שלא ידעו והכי משמע מתני' הגונב טלה ורישא בשהכירו בה הבעלים וידעו שנגנבה מהן קאי מדקתני סיפא לא ידעו מכלל דרישא בידעו והחזירה ומת חייב באחריותו וכן לא ידעו בגניבתו ובחזירתו נמי חייב אבל מנו את הצאן והיא שלימה פטור בין רישא דידעו בין סיפא דלא ידעו: ור' יוחנן אומר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין לא צריך ומנו את הצאן ארישא · והכי קתני הגונב טלה דהיינו ידעו אחרי כן והחזירו חייב באחריותן היכא דלא מנו אבל לא ידעו הבעלים בגניבתו ובחזרתו אפי' אין מנין או שמנו אפילו הוא ידיעה פטור: ורב חסדא אמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת צריך להודיעו · אם לא הודיעו אע"ג דמנו חייב ומנו את הצאן ארישא והכי משמע מתני' חייב באחריות בין מנו בין לא מנו אימתי בזמן שלא ידעו בעלים בחזרתו ובגניבתו ואם מנו הנך דרישא את הצאן לאחר חזרה פטור:

מ"ט

והלה אומר איני יודע · פי' אם הפקיד אצלי אבל איני יודע אם החזרתי לך חייב לכ"ע כמו רישא דמתני' ולסיפא דמתני' הוא דמדמה לה בסמוך:

רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור · וקי"ל כרב נחמן בדיני ופירש בקונטרס דמשביעין אותו שבועת היסת שאין יודע דלא עדיף מאילו היה כופר לגמרי ונראה דסובר בקונטרס כלישנא קמא דרב נחמן דפרק שבועת הדיינין (שבועות מ: ושם מא· ד"ה מאן) דאהרישא דקתני התם מנה לי בידך אין לך בידי כלום פטור קאמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת אבל איכא דמתני לה אסיפא אמנה לי בידך וא"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור דדוקא בסיפא דאיכא דררא דממונא קאמר ר"נ דמשביעין אותו שבועת היסת אבל ארישא לא וכן נראה הלכה כלשון הראשון דלישנא קמא סתמא דגמרא קאמר אבל לישנא בתרא רב חביבא הוא דמתני לה ובפ"ק דב"מ (דף ה· ושם ד"ה אין) גבי ההוא רעיא מייתי כמי לישנא קמא דר"נ אבל ר"ת אומר דמספק אין לחייבו שבועה היכא דליכא דררא דממונא כיון שיש ב' לשונות ובפ"ק דב"מ (שם) לאו דוקא נקט לישנא קמא דהא התם איכא דררא דממונא דאתו סהדי דאכיל תרי מינייהו ושמע ר"י שר"ת היה מניח לדיינין לחייב היכא דליכא דררא דממונא רק שהוא לא היה רוצה לדון כן היכא דמודה שחייב לו אלא שטוען לו פרעתי ראה ר"י (א) ר"ת לחייב שבועה אע"ג דליכא עדים בההיא הודאה והיה יכול לכפור בשעה שטען שפרעתי ואמר דחשיב שפיר דררא דממונא כמו ההיא דנתתיו לך אע"ג דבהך הודאה יש עדים ולפי פשט הלכה משמע דלמאן דמתני אסיפא חשיב לה דררא דממונא משום דאיכא עדים בהודאה שא"ל אתמול הן ואין יכול עתה לכפור ורב האי גאון פי' כמו כן דלא משביעין ליה היכא דליכא דררא דממונא ומיהו משמתינן ליה על תנאי שיהא בשמתא אם הוא חייב ואינו מודה לו:

שלא לדעת מנין נמי לא צריך · והא דאמר ר' אלעזר לעיל בהכונס (ד' נו·) הכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה אין צ"ל דפליג אהא אלא יש לפרש הכל צריכין דעת בעלים היכא דהוי לדעת חוץ מהשבת אבידה שאין צריך אפי' הוי לדעת שידוע שאבדה לו אותה אבידה:

מאי

עין משפט נר מצוה

קטו א מיי' פ"א מהל' גזילה ואבידה הל' ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסו סעי' ד [רב אלפס כאן ובב"מ פ"ג דף פו· ושם כל הסוגיא]:

קטז ב מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' עד ס"א

קיז ג מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הל' יא סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצג סעיף ב:

קיח ד מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' עד סעיף א:

קיט ה מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הל' יא סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצג סעיף א:

קכ ו (מיי' שם) טוש"ע ח"מ סי' עד סעיף א בהג"ה וסי' רצג סעיף ב:

קכא ז ח מיי' פ"א מה' טוען ונטען הל' ט סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' עה סעי' י וסי' שסה סעיף ב בהג"ה:

קכב ט י מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' עה סעיף ט:

קכג כ ל מיי' פ"ד מהל' גניבה הל' יב סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה רב נחמן וכו' ראה ר"י את ר"ת שחייב:

מסורת הש"ס

כן העתיק הר"י בגמרא וברש"י וכ"ה הש"ס דפוס רש"ע

כתובות יב: ב"מ לז: קטז: ע"ש ב"ב קלד·

[קידושין מה: וש"נ]

ברי"ף איתא רבה]

עין משפט
נר מצוה

קכד א [עיין במגיד משנה בפ"ד מהל' גניבה הל' יב] [רב אלפס כאן ובב"מ פ"ג דף פה׳]:

עיין ברש"א

קכה ב מיי' פ"א מהל' גזילה ואבידה הל' ח ופ"ד מהל' גניבה הל' י ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה סעיף א:

קכו ג ד מיי' פ"ד מהל' גניבה הל' י ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ג:

קכז ה ו מיי' פ"א מהל' גזילה ואבידה הל' ח טוש"ע שם סעיף א וסי' שסו סעי' ב בהג"ה:

קכח ז מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' א סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעיף א:

קכט ח מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב:

קל ט מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ה:

קלא י מיי' שם טוש"ע שם ובסעיף ג:

קלב כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

קלג ל מ נ מיי' שם הל' א והל' ב טוש"ע שם סעיף א:

מ"ט דרב חסדא · בשלמא טעמא דכולהו ניחא דעדיף להו לדעת משלא לדעת ועוד מתני' ניחא לתרולי כוותייהו טפי: הואיל ואנקטה נגרי ברייתא · למדה לצאת חוץ ומעתה צריכה שימור יפה וכיון דלא ידעו בעלים לא מזדהרי בה אבל לדעת מנין פוטר שהרי הכירו שנגנבה והחזירה ומעכשיו יזהרו בה: האי מאן דחזייה לחבריה דאגבה אימרא מעדרא דידיה · כדי לגונבה: אע"ג דמני · אלמא לדעת צריך דעת: החזירו לעדר · שיש לו לבעל הבית במדבר יצא ואע"ג דליכא לא לדעת ולא מנין ורב לא סגי ליה בלאו חד מהני: ברקועתא · שהטלה ניכר הוא כשנגנב וניכר הוא לרועה במדבר כשניתוסף על צאנו ואפי' לא מנה: אית להו דרבי יצחק · והבעלים יודעין בגניבתו שמנו והיא חסירה ולאחר חזרה מנו והיא שלימה: מאי לאו בסלע פליגי לדעת כדפרישית וידעו הבעלים בגניבתו וקאמר רבי ישמעאל מנין פוטר שאדם עשוי למשמש בכיסו ומנה והיא שלימה פטור וכשמואל דאמר לדעת מנין פוטר ור"ע כרב דאמר לדעת צריך דעת: בטלה פליגי שלא לדעת ובפלוגתא דרב חסדא ור' יוחנן · דרבי ישמעאל דאמר למקום שגנב יחזיר כרבי יוחנן דאמר שלא לדעת אפילו מנין לא צריך ור"ע כרב חסדא דאמר שלא לדעת צריך דעת: ה"ג א"ר זביד משמיה דרבא בגונב מרשות בעלים דכ"ע לא פליגי · דסבירא להו כרב חסדא כדמפרש טעמא משום דאנקטה ניגרי ברייתא והכא בשומר שגנב מרשות עצמו עסקינן ובעי למפטר נפשיה מן הבעלים בטענת גניבה או אבידה וכ"ע כרב חסדא דאמר שלא מדעת צריך דעת: ר"ע סבר · כיון שנעשה גנב כלתה שמירתו דתו לא מהימן להו לבעלים דהא ה"ל גונב שלא לדעת צריך דעת ולא אמרינן סגיא בדעת שומר והא איהו ידע בחזירתו: ורבי ישמעאל סבר · עדיין הוא שומר עליו וסגי בדעת דידיה: והבליע לו בחשבון · לאחר זמן לקח הימנו מקח וכשנתן לו דמים הוסיף עליהם מעות הגזילה והבליע בחשבון שהיה בוש לומר הרי גזילתך יצא: אדם עשוי למשמש · ולמנות כמה בכיסו וזה מיד מנה אחריו ומצא יותר מדמי המקח והכיר שהחזיר לו גזילתו: לית ליה דר' יצחק · וליכא מנין: הא · דקתני לא יצא דמני גזלן ורמא לידיה דנגזל הלכך איכא למימר דהשליכו זה לתיבתו ולא מנאן: והא · דקתני יצא דמני גזלן ורמא לכיסיה דנגזל וכיון דאית לן דר' יצחק מנין פוטר: אית ליה זוזי אחריני בכיסיה · ולא ידע כמה: מתני' אין לוקחין מן הרועים · דאיכא למימר שמא גנבו מצאנו של בעל הבית המסור להם: צמר ביהודה ופשתן בגליל · זו היא מלאכת הנשים והן עצמן עושות ומוכרות ולדעת בעליהן הוא: ועגלים · הרועים בשרון ברחבה לעין כל מאחר שמוכרין בפרהסיא לא גנבום ל"א שרון שם מקום ומקום גידול עגלים הוא ולוקחין עגלים בזול ומגדלין אותן ושלהן הן לשון זה עיקר דתניא במנחות בפרק כל קרבנות (דף פז·) אילים ממואב וכבשים מחברון עגלים משרון: גמ' ולא תלושין · שנתלש הצמר שעל הרחל מעט מעט: תפורים · בגדים תפורים דאי נמי גנבו קנגהו בשינוי: חלב וגבינה במדבר · דאין דרך בעלים לילך שם וליטלם והרועה גנבן: אבל לא בישוב · שדרך להביאו לבית בעל הבית: ארבע וחמש צאן · שחסרונן ניכר בעדר ואין יכול ליסמט ולומר זאב טרפה: בייתות לוקחין מהן · שהרי בעל הבית יודע מנייניהם: מרגיש · מבין: ארבע מתוך חמש · אם לא היה לו בעדר אלא חמש צאן ומוכר מהן ארבע מותר ליקח דכולי האי לא גניב מדבר מועט: בברייתא · בריאות עין בעל הבית תמיד עליהן ומרגיש בשלם: בכחושות · אין חשובות לו ואין עינו עליהם לפיכך אין מרגיש כלומר אין יודע כשמוכרם זה: ארישא קאי · ארבע וחמש דשרי ת"ק: אסיפא · שתי צאן דקאסר ת"ק מדקאמר

ימאי לאו בסלע כו' ובטלה שלא לדעת · שהם כיס רגיל להיות לדעת כיון שעשוי למשמש בכיסו וכתם טלה רגיל להיות שלא לדעת להכי נקט בהא לדעת ובהא שלא לדעת:

חמש מבעיא · מפורש במס' שבת בפרק במה אשה (דף ס: ושם ד"ה השתא) גבי שמעתא דסנדל המסומר:

הדרן עלך הגוזל בתרא
וסליקא מסכת בבא קמא

מ"ט דרב חסדא הואיל *ואנקטה נגרי ברייתא ומי אמר רבא הכי והאמר רבא האי מאן דחזייה לחבריה דאגבה אימרא מעדרא דידיה ורמא ביה קלא ושדייה ולא ידע אי הדריה אי לא הדריה ומת או נגנב חייב באחריותו מאי לאו אע"ג דמני לא דלא מני ומי אמר רב הכי והאמר רב ההזירו לעדר שבמדבר יצא אמר רב חנן בר אבא מודה רב(א) "ברקועתא לימא כתנאי *הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר צריך דעת בעלים סברוה דכולי עלמא אית להו דרבי יצחק דאמר רבי יצחק *גאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה מאי לאו בסלע לדעת ובפלוגתא דרב ושמואל (לא) בטלה שלא לדעת ובפלוגתא דרב חסדא ור' יוחנן אמר רב זביד משמיה דרבא יבשומר שגנב מרשות בעלים כ"ע לא פליגי כדרב חסדא והכא בשומר שגנב מרשותו (ב)שיחזיר למקום שגנב קמיפלגי ר"ע סבר דכלתה לו שמירתו ור' ישמעאל סבר לא כלתה לו שמירתו לימא מנין פוטר תנאי היא דתניא *ההגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון תני חדא ויצא ותניא אידך לא יצא סברוה דכ"ע אית להו *דר' יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ד יצא סבר מנין פוטר ומאן דאמר לא יצא סבר מנין אינו פוטר אמרי אי סבירא לן כר' יצחק כ"ע לא פליגי דמנין פוטר אלא בדרבי יצחק קמיפלגי מר אית ליה דר' יצחק ומר לית ליה דר' יצחק ואי בעית אימא דכ"ע אית להו דר' יצחק ולא קשיא הא דמני ורמא ליה בכיסיה והא דמני ורמא לידיה ואיבעית אימא אידי ואידי דמני ורמא בכיסיה הא דאית ליה זוזי אחריני בכיסיה הא דלית ליה זוזי אחריני בכיסיה: מתני' יאין לוקחין מן הרועים צמר וחלב וגדיים יולא משומרי פירות עצים ופירות טאבל לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה וכלי פשתן בגליל ועגלים בשרון יוכולן שאמרו להטמין אסור ילוקחין ביצים ותרנגולין מכל מקום: גמ' ת"ר לאין לוקחין מן הרועים לא עזים ולא גדיים ולא גיזין ולא תלושין של צמר אבל לוקחין מהן תפורין מפני שהן שלהן ולוקחין מהן חלב וגבינה במדבר ולא בישוב ולוקחין מהן ד' וה' צאן ד' וה' גיזין אבל לא שתי צאן ולא שתי גיזין ר"י אומר בייתות לוקחין מהן מדבריות אין לוקחין מהן סכללו של דבר כל שהרועה מוכר ובעל הבית מרגיש בו לוקחין מהן אין מרגיש בו אין לוקחין מהן אמר מר לוקחין מהן ד' וה' צאן ד' וה' גיזין השתא ארבעה זבנינן חמשה מיבעיא א"ר חסדא ארבעה מתוך חמשה ואיכא דאמרי א"ר חסדא יארבעה מעדר קטן וחמש מעדר גדול הא גופא קשיא אמרת ד' וה' צאן ד' וה' גיזין ד' וה' אין אבל שלש לא אימא סיפא אבל לא שתי צאן הא שלש זבנינן לא קשיא הא בברייתא הא בכחישתא: ר"י אומר בייתות לוקחין מהן מדבריות אין לוקחין מהן כו': איבעיא להו ר"י ארישא קאי ולחומרא או דלמא אסיפא קאי ולקולא ארישא קאי ולחומרא דאמר לוקחין מהן ארבעה וחמשה צאן הני מילי בייתות אבל מדבריות אפילו ארבעה וחמשה לא או דלמא אסיפא קאי ולקולא דאמר אבל לא שתי צאן ולא שתי גיזין הני מילי מדבריות אבל בייתות שתים נמי לוקחין ת"ש דתניא ר"י אומר לוקחין בייתות מהן ואין לוקחין מהן מדבריות ובכל מקום לוקחין מהן ארבעה וחמשה צאן מדאמר

[לעיל מ׳] [שם כח:] ס"א ל"ג שם סד׳ שם כא: ב"מ מ:

הגהות הב"ח
(א) גמ' מודה רב ברקועתא · נ"ב עלוא תרגום אונקלוס רקוע וכן הוא במסכת שבת דף קז: (ב) שם שהחזיר למקום שגנב קמיפלגי:

תורה אור

מדאמר בכל מקום ש"מ אסיפא קאי ולקולא ש"מ: ולא משומרי פירות כו': *רב זבין שבישתא מאריסא א"ל אביי והא תנן ולא משומרי פירות עצים ופירות א"ל ה"מ בשומר דלית ליה בגופא דארעא מידי ᵃאבל אריס דאית ליה בגווה(א)אימא מדנפשיה קא מזבין ת"ר ᵇשומרי פירות לוקחין מהן כשהן יושבין ומוכרין והסלין לפניהם וטורטני לפניהם וכולן שאמרו הטמן אסור ᶜלוקחין מהן מפתח הגינה אבל לא מאחורי הגינה איתמר גזלן מאימת מותר *לקנות הימנו רב אמר עד שתהא רוב משלו ושמואל אמר אפילו מיעוט שלו ᵈאורי ליה רב יהודה לאדא דיילא כדברי האומר אפילו מיעוט שלו ממון מסור רב הונא ורב יהודה חד אמר מותר לאבדו ביד וח"א אסור לאבדו ביד מ"ד מותר לאבדו ביד *לא יהא ממונו חמור מגופו ומ"ד *) ᵉאסור לאבדו דלמא הוה ליה זרעא מעליא וכתיב (איוב כז) °יכין *רשע וצדיק ילבש: רב חסדא הוה ליה ההוא אריסא דהוה תקיל ויהיב תקיל ושקיל סלקיה קרא אנפשיה (משלי יג) °וצפון לצדיק חיל חוטא (איוב כז) °כי מה תקות חנף כי יבצע כי ישל אלוה נפשו *רב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו דנגזל וח"א נפשו של גזלן מ"ד נפשו של נגזל דכתיב (משלי א) °כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח מ"ד נפשו של גזלן דכתיב (שם כב) °אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש ואידך נמי הכתיב נפש בעליו יקח מאי בעליו בעליו דהשתא ואידך נמי הכתיב וקבע את קובעיהם נפש מה טעם קאמר מה טעם וקבע את קובעיהם משום דקבעי נפש א"ר יוחנן ᶠ°כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו שנאמר (ירמיה ה) כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח ואומר °ואכל קצירך ולחמך *בניך ובנותיך ואומר °מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם (יואל ד) ואומר (ש"ב כא) °אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים מאי ואומר וכ"ת נפש דידיה אבל נפש בניו ובנותיו לא ת"ש בשר בניו ובנותיו וכ"ת הני מילי *היכא דלא יהיב דמי אבל היכא דיהיב דמי לא ת"ש מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי (בארצכם) [בארצם] וכ"ת ה"מ היכא דקעביד בידים אבל גרמא לא ת"ש אל שאול ואל בית הדמים [על] אשר המית את הגבעונים *וכי היכן מצינו שהרג שאול את הגבעונים אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להן מים ומזון מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן: אבל לוקחין מן הנשים: ת"ר לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה וכלי פשתן בגליל אבל לא יינות ושמנים וסלתות ᵍולא מן העבדים ולא מן התינוקות אבא שאול אומר מוכרת אשה בארבעה וחמשה דינר כדי לעשות כפה לראשה וכולן שאמרו להטמין אסור ʰגבאי צדקה לוקחין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה °והבדדין לוקחין מהן זתים במדה ושמן במדה אבל לא זיתים במועט ושמן במועט רשב"ג אומר לוקחין מנשים זיתים *במועד בגליל העליון שפעמים אדם בוש למכור על פתח ביתו ונותן לאשתו ומוכרת רבינא איקלע לבי מחוזא אתו נשי דבי מחוזא רמו קמיה כבלי ושירי קביל מינייהו א"ל רבה תוספאה לרבינא והתניא ⁱגבאי צדקה מקבלין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה א"ל ʲהני לבני מחוזא דבר מועט נינהו: **מתני'** ᵏמוכין שהכובס מוציא הרי אלו שלו *והסורק מוציא הרי אלו של בעה"ב ˡכובס נוטל ג' חוטין והן שלו יתר מכן הרי אלו של בעה"ב ᵐאם היה שחור ע"ג הלבן נוטל את הכל והן שלו °החייט ששייר את החוט כדי לתפור בו ומטלית שהיא ג' על ג' הרי אלו של בעה"ב ⁿמה שהחרש מוציא במעצד הרי אלו שלו ובכשיל של בעל הבית ואם היה עושה אצל בעה"ב אף *הנסרים של בעה"ב: **גמ'** ת"ר לוקחין מוכין מן הכובס מפני שהן שלו הכובס נוטל שני חוטין העליונים והן שלו ולא

*) [עי' תוס' ע"ז כו: ד"ה אני]

מדקאמר בכל מקום. לוקחין ארבעה וחמשה אלמא האי דקמפליג בין בייתות למדבריות אשה׳ לאו פליג ולקולא קאי: שבישתא. חבילי זמורות: שומר שכרו הוא נוטל במעות ואין לו חלק בעלים אבל אריס חולק בזמורות ובעלים וביין: והטורטני. מאזנים גדולים ומוכרין פירות במשקל כדרך התגרים דכיון דמוכרין בפרהסיא לאו גנבוס: רוב. ממונו משלו בלא גזילה הולכין אחר הרוב ונהנין ממנו: אפילו מיעוט משלו. תלינן ואמרינן האי מידי דיהיב ליה מדידיה הוא: אדא. שם האיש: דיילא. שמש דרבנן: חמור מגופו. דקיימא לן בפרק שני דע"ז (דף כו:) דמותר לאבד גופו בידים דקתני המינין והמסורות מורידין אותן לבור ולא מעלין: מבור. מלשין המוסר ממון חבירו לאנסים: תקיל ויהיב. לרב חסדא: תקיל ושקיל. לנפשיה מדקדק בחלוקה ואינו מוותר מחלקו כלום לשון אחר מחלה היה נוטל ודרך שאר האריסין ליטול שליש: [קרא אנפשיה]. רב חסדא לדיק והאריס חוטא ונלפן חילו לרב חסדא דסלקו ונטל חלקו: כי ישל אלוה נפשו. משליך הקב"ה נשמתו ומאבד ממנו נשמה אחת: אל תגזל דל כי דל הוא. אע"פ שדל הוא ואין לו מה לגוזלו: אל תדכא עני בשער. מעשר עני ולקט שכחה ופאה המתחלקין בשעריך אל תדכאהו בם: וקבע את קובעיהם נפש. גוזל נפש גוזליהם: בעליו דהשתא. גזלן שנעשה עכשיו בעלים לממון: ואכל קצירך ולחמך. ודומה לך כאוכל בניך ובנותיך לפי שאין לך שוב במה לפרנסם: מחמס בני יהודה. מגזל שעשו מעלה אני עליהם כאילו שפכו דם נקי: המית הגבעונים. כדמפרש לקמיה שהמית כהני נב שהיו מספקים מים ומזון לגבעונים שהגבעונים היו משמשין למזבח חוטבי עצים ושואבי מים ומעלה עליו כאילו המית הגבעוני׳(ב): [אבל נפש בניו ובנותיו לא]. הא מאת נפש בעליו יקח לא נפקא לן אלא נפש הגוזל אבל בניו ובנותיו לא נענש גזלן אנפש בני הנגזל: [דלא יהיב דמי]. חמסן יהיב דמי וזה לא היה רוצה למכור: אבל לא ייינות ושמנים וסלתות. שדרך האיש למוכרן ואין עושה את אשתו שליח לכך ושמא גנבתו מבעלה: כפה. לניף ואין הבעל מקפיד: והבדדין. בעלי בית הבד שתגרין הן בשמן לוקחין מן נשיהם זיתים ושמן במדה כלומר דרך מכירה בפרהסיא ודבר מרובה דאין יכולה לגנוב כל זאת ולעשות בלינעא אבל לא במועט דגנבתו ויכולה לעשות בלינעא ולא ירגיש בעלה ל"א במועט במעטן שנוטלתן מן המעטן ואין דרך למוכרן כך: בגליל העליון. שהשמן שם ביוקר ומקפיד על דבר מועט: רבינא. גבאי לדקה היה: כבלי. שרשרות זהב: ושירי. צמידין: לבני מחוזא. עשירים הם: **מתני'** הכובס מוליא. מבגד למר דבר מועט על ידי שטיפה ואין הבע"ה מקפיד ומן הדין הן שלו והמקפיד לא הוי קפידא: שהסורק מוליא. ע"י הקולים שקורין קרדונ"ש: סורק. פילונ"ש כדשם האומנות על שם שהוא סורקו בקולים כעין מסרק: של בעל הבית. שדבר חשוב הוא ולא מחיל: הכובס נוטל ג' חוטין. דרך אורגי בגדי למר לארוג שלשה חוטין ממין אחר בסוף הבגד והכובס נוטלן ומשוה הבגד ומייפהו: ואם היה החוט שחור. שארגו בבגד לבן רשאי ליטול הכל לפי שהשחור מגנה את הלבן: החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו. ובגמרא מפרש שיעור תפירה: ה"ג ומטלית שהוא ג' על ג'. חייט שהשוה את תפירתו וקילע הימנה מטלית קטנה שלש אצבעות על שלש אצבעות הרי אלו של בעה"ב: מעצד. דולדוי"ר בלע"ז קטנה ומחליק בה את הנסרים ושפאין שהוא משוה דקין הן טשב"ש בלע"ז: בכשיל. קרדוס ומפיל שפאין גסין: אצל בעל הבית. שכיר יום: נסורת. אפי' דק דק היוצא מתחת המקדח שהיא דק מאד של בעל הבית וריש' בקבלן שקיבל לבנות הבית בדמים קצובים: **גמ'** ולא

נ"ל רבא דבר פלוגתא דאביי הוא ועי' בהלכות [וכ"ה בתוס' ב"מ כב. ד"ה מר זוטרא וברי"ף איתא רבה]
גי' הרי"ף ליובות
[לעיל קיז: סנהדרין עד.]
ב"מ קיב.
[יאכלו בניך כצ"ל]
[לעיל סב.]
יבמות עח:
ס"א במועט
[נ"ל ושהסורק]
גרסי' הנ' הנסורת

קלד א מיי' פ"ו מהל' גניבה הלכה ג סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעיף ד:
קלה ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
קלו ד מיי' פ"ה מהל' גזילה ואבידה הל' ח ועיין במ"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעיף ג:
קלז ה מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הל' יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפח סעי' יג:
קלח ו מיי' פ"א מהל' גזלה ואבדה הל' יג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שנט סעי' ג:
קלט ז מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שנח סעיף ה:
קמ ח מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ד:
קמא ט מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' ה ועיין במ"מ סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעי' ו:
[בקרא ליתא. תיבת רשע רק הש"ס מפרש לקרא הכי אבן בפסחים מט: מייתי הש"ס קרא כדכתיב ע"ש וע' מהרש"א ח"א]
קמב י כ מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ד:
קמג ל מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' ו סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעי' ז:
קמד מ נ מיי' שם טוש"ע שם סעי' ח:
קמה ס מיי' שם הל' ז ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם ס"ט:
קמו ע מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' י:

הגהות הב"ח
(א) גמ' אימא מדנפשיה קא מזבין נ"ב עיין פרק אלו מגילות דף כב בתו' ד"ה מר זוטרא: (ב) רש"י ד"ה המית וכו' הגבעונים הס"ד ואח"כ מ"ה וכ"ת נפש דידיה דהא מאת נפש:

גליון הש"ס
גמ' כל הגוזל את חבירו. עיין בב"מ ד' נח ע"ב תוס' ד"ה זה בגופו:

עין משפט
נר מצות

קמז א מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' ט סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעי' יב :

קמח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא :

קמט ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' יב :

קנ ד טוש"ע א"ח סי' יא סעי' יא :

סדר הש"ס

°ולא יטיל בו יותר משלשה חובין ולא יסרוק הבגד לשתיו אלא לערבו ומשויהו לארכו אבל לא לרחבו ואם בא להשוותו עד טפח רשאי אמר מר שני חוטין והאנן תנן שלש לא קשיא הא באלימי והא בקטיני: ולא יסרוק הבגד לשתיו אלא לערבו והתניא איפכא לא קשיא הא בגלימא הא בסרבלא: ולא יטיל בו יותר משלשה חובין: בעי רבי ירמיה °*אמטויי ואתויי חד או דלמא אמטויי ואתויי תרי תיקו: ומשויהו לארכו אבל לא לרחבו והתניא איפכא לא קשיא הא בגלימא הא בהמיוני ת"ר אאין לוקחין מן הסורק מוכין מפני שאינו שלו בובמקום שנהגו להיות שלו לוקחין גובכל מקום לוקחין מהן כר מלא מוכין וכסת מלאה מוכין מאי טעמא קננהו בשינוי ת"ר אין לוקחין מגרדי לא אירין ולא נירין ולא פונקלין ולא שיורי פקיעות אבל לוקחין מהן בגד מנומר ערב ושתי טווי וארוג אמרי השתא טווי שקלי ארוג מבעיא מאי אריג תיכי ת"ר אין לוקחין מן הצבע לא אותות ולא דוגמות ולא תלושים של צמר אבל לוקחין מהן בגד צבוע טווי(א) בגדים השתא טווי שקיל בגדים מיבעיא מאי בגדים נמטי ת"ר הנותן עורות לעבדן הקיצועין והתלושין הרי אלו של בעל הבית והעולה ומשטף במים הרי אלו שלו: אם היה שחור [וכו']: א"ר יהודה *קצרא שמיה וקצרא שקיל ליה אמר רב יהודה דהכל עולין למנין תכלת ויצחק ברי קפיד עלייהו: החייט ששייר (מן) [את] החוט כו': וכמה לתפור אמר רב אסי מלא מחט (ב)חוץ למחט °איבעיא להו מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט או דלמא מלא מחט וחוץ למחט משהו ת"ש דתניא החייט ששייר את החוט פחות מכדי לתפור בו ומטלית שהיא פחותה משלש על שלש בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו של בעל הבית אין בעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו שלו אי אמרת בשלמא מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט פחות מכאן חזי לסיכתא אלא אי אמרת מלא מחט וחוץ למחט משהו פחות מכאן למאי חזי אלא ש"מ מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט שמע מינה: מה שהחרש כו': ורמינהי מה שהחרש מוציא במעצד והנפסק במגירה הרי אלו של בעל הבית והיוצא מתחת מקדח ומתחת רהיטני והנגרר במגירה הרי אלו שלו אמר רבא באתרא דתנא דידן איכא תרתי חציני לרבתי קרי לה כשיל ולזוטרתי קרי לה מעצד באתרא דתנא ברא חד הוא דאיכא וקרו לה מעצד: ואם היה עושה אצל כו': ת"ר מסתתי אבנים אין בהם משום גזל מפסגי אילנות מפסגי גפנים מנקפי היגי מנכשי זרעים ועודרי ירקות בזמן שבעה"ב מקפיד עליהם יש בהן משום גזל אין בעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו שלו א"ר יהודה כשות וחזיז אין בהם משום גזל באתרא דקפדי יש בהן משום גזל אמר רבינא ומתא מחסיא אתרא דקפדי הוא:

ולא יטיל בו יותר מג' חוטין · דרך הסורקים לתת לולאות של טוי במחט לאורכו של בגד שמותחו בהן כשהוא נסרק וחובטו במקלות וכשנגמר ובולטין אותו מקום הלולאות שנמתח שם משוה אותן ונוטל אותן הקלועים לעצמו כדאמר לקמן ואשמועינן תנא שלא יתפרס לאותן לולאות בחוקה כדי שלא יכול למתחו יותר מדאי אלא ג' חבין יפייכ"ן בלעז ג' תפירות במחט : ומשויהו · מקום הבליטות שנמתח שם נוטל במספרים : אפילו עד טפח · ליטול ממנו רצועות רחבות טפח : אלימי · גסין שנים : גלימא · טלית העשויה לכל יום וכשהוא סורק לשתיו נוחה ליקרע מהר : סרבלא · עשוי לכבוד ולנוי וכשהוא סורק לשתיו נאה יותר : גלימא משויהו לארכו · כדפרישית לעיל : המיונא · אינו נראה אלא שני ראשיה התלויין לכך משוה לרחבה ב' ראשיה התלויין : ה"ג אמטויי ואתויי חד או דלמא אמטויי ואתויי תרי · מנהג תופר אומן להוליך ולהביא המחט בבגד קודם שימשוך כל החוט וקא מבעיא ליה הנך ג' חוטין דקתני מי חשיבא הולכה והובאה חד דהוו להו ג' הולכות וג' הובאות א"ד הולכה והובאה תרי חשיב להו : אירין · דרך הגרדי להניח נמר בקנה של ערב כדי שלא יצא הערב מן הקנה לכאן ולכאן והוא של בעה"ב: נירין · ליצ"ן : פקעיות · לוסיי"ל : פונקלין · טריימ"ש שעושין ליריעות הנארגות מעומד ואין עושין להו קנה כדרך הגרדין : בגד מנומר · כלומר אפילו מנומר בצבעים הרבה אע"פ שרגלים לדבר שגנב הנמר מן בגדים שארג לוקחין מהן דקנינהו בשינוי : טווי(ג) אריג והיינו אירין דאמרן לא יקח אם טלאן הגרדי לוקחין דקנינהו בשינוי : ארוג מבעי · הא ה"ל טווי קודם לאריג: תיכי · שרשרות שרימ"ש דלא טוואן קודם לכן : אותות · כשמביאין לו בגד לצבוע חותך ממנו מעט לפני בעליו לידע אם יקלוט את הצבע ופעמים שמעכבו אצלו ושכחו בעלים : דוגמאות שמביאין לו הבעלים נמר לצבוע ומביא עמו מעט נמר לצבוע ואומר כזה צבע לי : תלושי נמר · שתלש מן הגיזה הנמר מעט מעט : אבל לוקחין ממנו בגד צבוע · דבגד שלם לא גנב ואי נמי גנבו קנייה בשינוי : טווי ובגדים · והכך דוגמאות שטוואן או עשה מהן בגדים לוקחין : השתא טווי שקלינן בגדים מבעיא · הא אין בגדים אא"כ טוואן : נמטי · לבדין פליטר"ש בלע"ז ואין בהם טווי : הקיצועין · רונייור"ש בלע"ז שמקצע מן העור סביב : והתלושין · נמר התלוש מן העור : נמר העולה מן שטף המים שלו · דדבר מועט הוא ואפקורי מפקר ליה : קצרא שמיה וקצרא שקיל ליה · הכובס נקרא קצרי בלשון ארמי וקצרא שהוא מקצר מן הבגד איהו שקיל ליה ודידיה הוא : הכל עולין למנין תכלת · אותן שלשה חוטין אם לא קצרן הכובס עולין למדת מלא קשר גודל שצריך להרחיק את תכלת של ציצית משפת הבגד במסכת מנחות (דף מב·) : קפיד עלייהו · ונוטלן : מלא המחט · מלא אורך המחט : וחוץ למחט · שכל זמן שאין מן החוט אלא מלא המחט מנומנם אין יכול לתוחבו בבגד : בברייתא גרסינן ומטלית שהיא פחותה מג' על ג' : לסיכתא · חבין שפירשנו למעלה : פחות מכאן למאי חזי · הא אין יכול להפוך המחט ולתוחבו : מגירה · שייר"ה בלע"ז וסכין הוא שיש בו פגימות הרבה וקוצצת מהר : הנפסק במגירה · פסקי עצים שהעץ ארוך ופוסקו : מקדח · טרייד"א והיוצא משם דק כעפר : רהיטני · פלייג"א : והנגרר במגירה · דק דק שהיא משרת במקום החך דק כעפר : חד הוא דאיכא · ורבתי היא ומשרת ספאי גסין : מסתתי אבנים · מרבע אותן ומחליק אותן : מפסגי אילנות · כשיש בהן ענפים יותר מדאי קוצץ אחת מבינתים והיינו פיסוג לשון דילוג והרחבה : ניקוף · שייך בהיגא כמו ונקף סבכי היער בברזל (ישעיה י) : היגא · סנה : ומנכשי זרעים · נוטלים ירקות מביניהם : ועודרי ירקות · כשהן תכופות יותר מדאי נוטל אחת מבינתים כדי שיהא מקום להרחיב ולהתפשט : חזיז · שחת של תבואה חטין ושעורין בעודן ירק : מתא מחסיא · מקום בהמות הוא וצריכין למרעה טוב ·

[מנחות מב· נדה סג·]

[עי' רש"י תענית כו: ד"ה קצרי]

הדרן עלך הגוזל בתרא וסליקא לה מסכת בבא קמא

הגהות הב"ח
(א) גמ' טווי ובגדים:
(ב) שם וחוץ למחט :
(ג) רש"י ד"ה טו ואריג והכי אירין דאמרן:

גליון הש"ס
גמ' ולא יטיל יותר מן שלש חובין · מפירוש רש"י הוטע ו' ח' נראה דהגירסא כאן חוכים : שם אמטויי ואתויי חד · ועיין זה מנחות דף ע"ו ע"א ועיין זה ירושלמי פ"ג דסוכה הלכה ח' : שם איבעיא להו מלא מחט · עיין זה חולין ד' נ"א ע"א :

הדרן עלך הגוזל בתרא וסליקא לה מסכת בבא קמא

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך :

*)הדרן עלך מסכת בבא קמא והדרך עלן דעתן עלך מסכת בבא קמא ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת בבא קמא ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר זה :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנתנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא **)חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא :

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל יראי שמך ולומדי תורתך : מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי : יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש : לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני : ברוך אתה יי למדני חקיך. אא"א סלה ועד :

מודים אנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקינו מיושבי בית המדרש ולא מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלין שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי עולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך :

יהי רצון לפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת בבא קמא כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ויתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך ; כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים ; אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד ; ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום ;

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן ; יהא שמיה רבא וכו' יתברך וכו' על ישראל וכו' יהא שלמא וכו' עושה שלום וכו' ;

*) [פי' הגון על זה תמצא בספר סמי-ב שמיבר אמי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג] : **) [בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הוספת שמות האלו] ;

הקדמת בעל המחבר במעלת הספר מדבר

אמר יום טוב בן לא"א האלוף כהר"ר נתן ז"ל ה"ה בן אמ"ז האלוף המרומם כמוהר"ר משה וולרשטיין לוי העלר זצ"ל רבינו אשר בסוף פרק ואלו מציאות הביא מדרש שזה לשונו לא שידלג אדם ממקרא למדרש וממדרש לתלמוד אלא שילמוד מקרא ואח"כ משנה ואח"כ תלמוד ע"כ. ומצאתיו במסכת סופרים פרק י"ח בנוסחא אחרת קצת:

והן אמת כי שם מדרש נאמר על שני פנים. הא' על מדרשי האגדות וזה מפורסם א"צ לראיה. והב' על מדרשי הדינים כאותה ששנינו בפ"ק דשקלים שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן עוד שם פ"ו זה מדרש דרש יהוידע כ"ג אשם הוא וגו' וגדולה מכולן בתחלת תורת כהנים ר' ישמעאל אומר בי"ג מדות התורה נדרשת כו' ועל משפטי ודיני התורה הן אמורין:

ומעתה קשה לי ממה נפשך אם בעל המדרש באמרו מדרש נתכוין לפן הא' והוא מדרש האגדה ודאי דקשיא טובא למאי צריכא למימרא שלא ידלג ממדרש לתלמוד דהיאך אפשר שידלג אל התלמוד שאינו אלא פירוש המשנה ואם משנה לא שנה תלמוד מנא ליה ודאי שהוא סתום יותר מספר החתום. ואם בעל המדרש נתכוין אל הפן הב' והוא מדרש הדינים ויהיה אזהרתו באמרו לא שידלג היינו לומר שישלים כל המקרא וישלים כל המדרש לא יחסר בו כמו שהוא לשון דילוג ג"כ כי נאמר על ענין א' בעצמו שמדלגים מיניה וביה כאותה ששנינו במסכת מגילה פרק הקורא למפרע מדלגים בנביא וכו'. ויאמר נא לא שידלג כו' כי אין המצוה נקראת אלא על שם הגומרה. שאם אתה אומר כן קשיא נמי. והוא בשנותו את טעמו ודבורו דברישא אמר מדרש ובסיפא שנה בל' משנה: **אבל** ברוך שבחר בהם ובמשנתם דתנא דידן תנא דייקנא הוא ולעולם מדרש דקאמר אל הפן הב' הוא שנתכוון דהיינו מדרש הדינים אלא דאיכא בינייהו שזה הוא שם הכלל וזה הוא שם הפרט רצוני לומר שהמשנה הוא שם הכלל לכל הששה סדרים והמדרש הוא שם פרט לכל מדרש ומדרש שבעניני משפטי ודיני התורה לכל אחד ואחד בפני עצמו:

ולפי זה הכי קאמר לא שידלג אדם ממקרא למדרש ר"ל שידלג ולא ישלים כל המקרא אבל ילמוד פרשה מן הפרשיות וידלג הזולת וילמוד מדרש היינו המשנה שעל אותה הפרשה ומהמדרש ההוא אל התלמוד שעליו לא כן יעשה אלא שילמוד מקרא כולו ואח"כ משנה כולה (כי המשנה שם הכלל) ואח"כ תלמוד. ודיקא נמי דאין כוונת בעל המדרש אל הפן הא' דא"כ ה"ל לומר בסיפא ואח"כ מדרש דהא ודאי דלא סגיא בלא"ה שהרי לא בא להזהיר שלא ללמוד מדרש אגדה כלל. אבל למאי דפרישית ניחא והשתא במדרשי האגדות תנא לא קמיירי. כך נ"ל פי' המדרש הזה:

ועל כן גם אנכי בעמדי על דעתי בינותי בספרים העשרים וארבע שהם אמנם מפורשים ע"י מפרשיהם המפורסמים זכר כולם לחיי העולם הבא. אך ורק זכיתי לבבי וארחץ בנקיון כפי בראותי עיר האלהים והקדש שיבנה בתוכה במהרה בימינו שבסוף נבואת יחזקאל ע"ה והיא מושפלת עד שאול לא ישאלו עליה וכן התמו כי חתומה וסתומה הנבואה ההיא שעם היות שהמפרשים פרשוה עדיין צריכין למודעא רבא ומפני כן היתה מונחת בקרן זוית עד כי בעזרי מעם ה' עשיתי צורה מוחשת עם ספר קצר ביאור מבואר לכל יודע ספר אשר ממנו דעת לנבון נקל וקראתיו בשם צורת הבית ותשלם המלאכה מלאכת הקדש המקרא קדש כולו: **ופניתי** אני עם לבבי אח"כ אל המשנה וברוך ה' אלהי ישראל על כל הטובה אשר הטיב עמדי לתת לי כח וחיל לאסוף ולהוסיף **תוספות יו"ט** על כל הסדרים הששה: והנה הנם בכל המון ישראל נתונים המה: **ומאז** באתי אל התלמוד ובבואי עמדתי מרעיד ומשתומם. יען וביען חכמי דור ודור. קמו אחריו לסדור. זה בכה וזה בכה. מהם ראו ללמד לתלמידים בלשון קצרה אך לא נטו מלשונו וסדרו של התלמוד בעצמו והמפורסם שבהם הרי"ף ז"ל. ומהם בל' אחרת ידברו אל העם כמו חבור הרמב"ם ז"ל שהעתיק התלמוד כולו ללשון המשנה ועם זה נתחכם ג"כ שלא שמר סדר התלמוד אבל חיברו על הלכותיו כידוע. ואלו אבות רכבי ישראל שהם שהן ארבע. כי אמנם הרב המובהק רבינו אשר וירא ראשית לו ספר הרי"ף והעתיקו ועליו הוסיף בתוספת ברכה ורב טוב מטובייני דחכימייא בעלי התוספות זלה"ה מלבד מה שהחכים בעיון עצמו עד כי הגדיל הפליא תושיה: וקם בנו תחתיו הוא הרב המפורסם רבינו יעקב בעל הטורים זלה"ה עשה לו ראשונה קצור לכל פסקי אביו הרא"ש זלה"ה ונקל לו מאז ללכת בעקבי הרמב"ם זלה"ה לחבר חבור כיוצא בו אך בשנוי סדרי ההלכות כאשר ראה הבינה וגם חקרה ובהוספת דברי המחברים זולתו. אלו הן אבות ותולדותיהן כיוצא בהם כולם שוים לטובה: **ארבעה** המה מטיבי לכת לך לך לטובתך ולהנאתך את אשר תבחר ותקרב כי אין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ אך אם אתה לו שמעני כי אני עם לבבי חשבתי את דרכי אנה פני מועדות ואולם זו חזיתי ואספרה שאלו המחברים שזכרתי אשר המה יושבים ראשונה במלכות שמים למפורסמים שבהבורים שהתפשטו ללמדם בישראל לכל אחד מענה לאמר לכו אלי אלי כתיב. וזה יצא ראשונה הנה ספר הרי"ף מפני שדרכו כדרך התלמוד ולמודו בדרך קצרה לו נאה לו יאה ללמוד וללמד ממנו. שנייה לו ספר הרא"ש שעם הייתו מאריך יותר מהרי"ף תחשב לו לצדקה כי צדקת ה' עשה עם ישראל כאשר הזכרתי למעלה. וכמדה זו כן כיוצא בה לחבורו של הרמב"ם ושל בעל הטורים. כי כערך הרא"ש להרי"ף כן ערך הטורים לחבורו של הרמב"ם. ונשאר עלינו לחובה אל מי מקדושים נפנה אם בהעריך מערכה מול מערכה היינו אבות מול בנים ותולדותיהן. ואם בהעריך אב אל אב ותולדה אל תולדה. ויצאתי לקראת מערכה ראשונה וראיתיה כי הרמב"ם ובעל הטורים שניהם נתכוונו בחבורם לעשות דוגמא אל חבור המשנה קולעים אל השערה ולא יחטיאו ואלו הרי"ף והרא"ש שניהם נתכוונו לעשות דוגמא אל התלמוד כאשר עינינו הרואות וכבר ידענו כי התלמוד אין לך מדה גדולה הימנה ואחרי שהרא"ש בתראה להרי"ף כבר נשלמה ההכרעה שאל המדה הגדולה שמה יהיה הרוח ללכת ואחרי אחרון אני בא הוא ספר הרא"ש כאשר גם מצורף לזה בהכרח התלמוד בעצמו נלמד כי א"א זולתו להבין ולהשכיל בדבריו בשלמות: **ואל** תשיבני דבר מאחרי א"כ איפא מה ראו על ככה ומה הגיע עליהם להרמב"ם ובעל הטורים לנטות מדרך התלמוד ולעשות חבור בדרך המשנה והחזיקו במדה שאינה מדה כי אמנם לא מחכמה שאלת על זה כי לא דרכם ומחשבותם להספיק ע"י חבורם לבדם וכי לא ידעו שלשונם סתום וחתום. אמנם כן דרכיהם ומחשבותיהם. שעשו חבור לכלול הדינים כולם יחד איש איש על מקומו ובל' קצרה להועיל למי שלמד כבר ועיין הרבה בתלמוד או בחבורים הנזכרים ואז דעת לנבון ההוא נקל לחזור על משנתו במעט זמן וכבר הרמב"ם בעצמו בתשובותיו צוה לשואלו שילמוד ספרו עם ספר הרי"ף צא ולמד מעתה שגם כיוצא בו אילו שאל שואל לבעל הטורים שכן היה משיבו בלי ספק ג"כ שילמוד ספרו עם ספר הרא"ש: **וכבר** הודעתי נאמנה כי יש דין קדימה להרי"ף והרא"ש על הרמב"ם והטורים וכמו כן להרא"ש כנגד הרי"ף. לכן בחרתי אנכי בספר הרא"ש מאשר ידעתי נאמנה שכן גם כוונת בעל הטורים בעצמו וכל משכיל יבין אף ישכיל שאף ע"פ שנעשו פירושים על ספר הטורים עכ"ז אינו דומה השונה פרקו כפי משא ומתן של הלכה ויודע מקור הדין והמסתעף ממנו. לשונה פרקו מן הכללים שיצאו מתוך משא ומתן ויפול לרחבו אחור לעיין מאין ומבטן מי יצא. ומבואר הוא לכל יודעי בינה שהידיעה מןהסבה אל המסובב היא יותר מעולה ונכבדת ויותר מבוארת וברורה מהידיעה שמן המסובב אל הסיבה יען כי בידיעת הסיבה כבר נכללת בה ידיעת המסובב ולא יבצר ממנו מאז כי אם ידיעה הפרטית היא המסובבת וכשידעה כבר ידעה על שלמותה מה שלא יתכן לומר כן כשתקדם ידיעת המסובב הפרטית וממנה אל הכללית היא הסבה:

ובכן אבא ואראה כשם שבא לראות כך בא ליראות להודיע ולהגלות לכל באי ספר רבינו אשר שיש בו דברים הדברים אלה הדברים אשר תשים ותשומם דעת המשכיל עליהם אם מפני שצריכים ביאור ואם מפני שנראין לפעמים כסותרים זה את זה ואם כי יש הרבה עד אין לספור מטעיות ושגיאות שנפלו בו מהסופר או מהמדפיס את כל אלה נתתי אל לבי ואוספה לי בעלי אסופות חברה נאה אף יאה על דברת החכם שאמר מחבירי יותר מרבותי וכו'. ועלתה לי השערה זה השער לה' אבא בו אודה את ה' אשר יעצני והחזיקני והחלימני ועד הלום הביאני אין הלום אלא מלכות לעדן נפשי ולרוות צמאי לבאר ולפרש גם לתרוצי ולפרוקי וכן לתקן ולישר ולסקל ספר רבינו אשר כאשר עיניכם תחזינה מישרים:

עוד זאת לא זו בלבו בספר רבינו אשר כי אף גם זאת בהיות ספר קצור פסקי הרא"ש יקר הערך יען וביען הוא ספר הזכרון ליראי ה' ולחושבי ללמוד תורה לשמה ע"כ המו מעי עליו בראותו אותו כולו מקשה כספר החתום על כל גדותיו מלא מטעיות הסופר ושגיאות מי יבין וגם פעמים רבות נראה בכותב שלא כמסקנת אביו ז"ל בפנים. וגם זמנין סגיאין דאשתמיטתיה הכא וקא חזינא דאדכריה לשמעתתיה בספרו ספר הטורים על הכל הגדלתיו ורוממתיו ועל מכונו כוננתיו:

ואחזה אשית עצות בנפשי לחלק חבורו של רבינו אשר להלקי ארבעה כי כן יאות מפני המסכתות הנפרדות הנמצאות בחבורו שהם מקובצים מסדרים נפרדים את כולם היו לאחדים בידי בחלק אחד ואלו הן ברכות הלכות קטנות חולין בכורות נדה והחלק השני סדר מועד. והשלישי סדר נשים והרביעי הוא סדר נזיקין. ועי"ז ובשביל כן נתתי שמות בארץ שם הסוג ושם המין ואולם שם הסוג הוא הכולל כולם יחד בשם אקרא עש"ה מאשר שמנה לחמו והוא יתן וגו'. וע"צ הלצה יפורש הענין כי מורינו ורבינו אשר שמנה לחמו בלחמה של תורה וגם הוא יתן להולכים בו והם מאוכלי שולחנו נתן יתן מעדנים [מלכו של עולם]: ושם המין הנה הנם ארבעה להלק הראשון והוא הסובב כל מסכתות הנפרדות קראתיו בשם פרי מגדים כמו כן עש"ה בשיר ד' בשענינו פרי של מגדים מינים ממינים שונים באשר אלו המסכתות מסדרים נפרדים המה נגשו יחד וחלק השני והוא הסובב כל סדר מועד זה שמו יקראו לו נופת צופים עש"ה הנחמדים וגו' ומתוקים מדבש ונופת צופים ומה מתוק זה השם לסדר הזה כי בכתובים הקודמים נאמר תורת ה' תמימה עדות ה' נאמנה וגו' ופרש"י שהן על הש"ס אמורים וכשנסבב פני אלו הכתובים הנחמדים וגו' אל מול פני אותן הכתובים תמצא אמרו ומתוקים וגו' כלפי הסדר השני הוא סדר מועד ואם היות מדרש ר' תנחום שממנו למד רש"י לפרש תורת ה' וגומר על הש"ס שם באותו מדרש מסודרים נשים וזרעים ומועד. הרי המקרא כפטיש יפוצץ מתחלק לכמה טעמים ונוכל לפרש תורת ה' וגו' כמו שסדרם ריש לקיש בפ' ב"מ זרעים ומועד כו' ומפורשים אצלי יפה בעזרת ית' אלא שאין כאן מקום לזה. גם כולנו יודעים מלבד כל אלה כי מועדי ה' אשר תקראו אתם בספר עזרא אכלו מעדנים ושתו ממתקים וגו' שעל יום הכסא הוא יום הדין נאמר צא ולמד מעתה לרגלים אחרים ששים ושמחים שיצדק ג"כ זה השם ע"ז החלק אשר בו דברו במועדי ה':

ולחלק השלישי הסובב הולדקדמת סדר נשים ההוא יקרא אשישות כי מאיש לוקחה זאת ונאמר בשיר ב' סמכוני באשישות וגו' וע"ש כ"י הנמשלת לאשה כמו התורה שהיא ג"כ נמשלת לה במשלי והנה תמכתיה אף סמכתיה באשישות כי חולת אהבה אני. הרביעי הוא סדר נזקין שמו נאה לו והוא נאה לשמו פלפולא חריפתא כאותה ששנינו בסוף ב"ב אר"י הרוצה שיחכים יעסוק בד"מ שאין לך מקצוע בתורה גדול מהן שהן כמעין הנובע. וכן אתה מוצא בגמ' דספ"ק דחגיגה דרבא ואיתימא רב נחמן בר יצחק קרו ליה לשמואל פלפולא חריפתא ואין ספק אצלי שהוא מזה הטעם דשמואל הלכתא כוותיה בדיני וכתב הרא"ש בפ' שור שנגח ד' וה' דטעמא לפי שידעו חכמי התלמוד ששמואל היה רגיל תמיד לפסוק דינין ולכך היה מדקדק בהן וירד לעומקן ומשכיל על כל דבר אמת עכ"ל. ולפיכך זה שמו נאה לו להקרא פלפולא חריפתא אחרי שבקי היה והעמיק כמעין הנובע המחכים ליורדים בו. ודכוותיה נאה אף יאה לחלק הזה: **ומפני** זה עצמו אע"פ שזה הסדר נכנס אחרון יצא ראשון בדפוס לפי שיש לו דין קדימה להקדימו כדי להחכים העוסקים בתורה לשמה גם אין זה יוצא מסדרין שכבר נמצא תשובה לרב שרירא גאון כתובה בס' יוחסין ד' ק"י שנותן סדר לכל המסכתות וכתב אח"כ וז"ל הכי רגילין רבנן למיתני ואי איתא דניחא ליה לאקדומי ולאחורי הרשות בידו ע"כ. מצורף לזה כי זה לי פעמים. שהשלמתיו עם חבורות שתים. ואקוה כי יצא מנופה ונקי. וכל באי שעריו יהיה חריף ובקי. ויקוים בנו ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים אכי"ר:

אמר יום טוב ה' לכל אשר יגרע ויחסר ירחיב פיהו וימלאהו וכחסדו כל המצטרך לו ימציאהו לתת לאיש איש כדרכיו וכמעלליהו כל יחסר המתעסק בעסקי שמים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו ויגדלהו וינשאהו להראות העמים והשרים היושבים ראשונה במלכות שמים את יופיה ואת טובה בהטיב את הנערות הראויות לתת לה מאת המלך ה' צבאות להשלים הכוונה המכוון מעושה ופועלה וכוננה במעשי אצבעותיו אשר כוננו לירות ולהורות לבית ישראל את הדרך דרך גבר בעלומות וסתורות סתירות תסירות ויתירות ואם בהיסח הדעת מצא את מינו וגר יאיר לו בחורין ובסדקים לאיש אשר אלה לו כלומר אליו יובל שי ומנחה שלוחה ממרחק יובא לחמו הלא לאלהים פתרונים ומאתו היתה זאת נפלאת היא בעיני כל שומע ורואה יגיד עליו ריעו מתת אלהים היא זו כאשר קרה לי מאז ומה גם אתה עתה ברוך ה' שמע נא את אשר אגידה ואדברה הלא שמעתיך מאז בחיבורי התוספות יום טוב בפתיחתי לסדר קדשים כי ה' היה בעזרי ובסבות רחוקות הובאו לי פי' המשניות להרמב"ם על ג' סדרים בנוסחא אחרת מדויקת וכאלה ספרתי נפלאותיו יתברך בפתיחתי לסדר טהרות כי המציא לידי נימוקי מהר"ם רוטנבורק על אותו הסדר. כן גם עתה ואני למדתי במס' קדושין כרגע נראה לי מתנה גנוזה באוצרות כלי חמדה ק"ק פראג ספר כתוב בקלף ישן נושן והנה הוא קצור פסקי הרא"ש מדויק בתכלית הדיוק ועברתי על מה שעשיתי כבר מהמסכתות שעברו ומצאתי און לי כל עמל אשר עמלתי ויגעתי להגיהו הנה רובא דרובא פה הוא כתוב כהלכתו וכתקונו על כן אחת היא אמרתי כל מקום שאכתוב בקיצור פסקי הרא"ש בסתמו דהכי גרסי' תדע נאמנה כי מאת הספר הנז' היתה זאת:

וזאת שנית מצאתי ראיתי בחבור ההוא סימנים קצרים על כל דיני ספר הרא"ש מראש ועד סוף ותועלתם מפורסם מאוד לזכרון טוב ליראי ה' ולחושבי מחשבות לבנים ולאבות כי קל הוא מהרה יהיה למודם בפיהם ובלבבם כי מרגלא בפומייהו הנהו סימני דאורייתא הלא ידעו אף יבינו באיזו מסכתא ובאיזה פרק ישכון אור כל דין ודין לכן כדי לזכות הרבים אדפיסם אחר כל חלק וחלק חלקו המגיע ושייך לו. ואברך את ה' אשר בכך זיכני הוא בחסדו הגדול אם שגיתי ימחל ואם עויתי יסלח וישלח מלאכו לפני. אל כל אשר יחפוץ יטני. ולראות בנחמות ציון ובבנינה יזכני. אמן:

(רא"ש ב"ק)

אמר יום טוב טוב הדבר אשר דברתי ונדרתי בהקדמה להדפיס הסימנים שמצאתי על כל פסקי הרא"ש ז"ל ועתה מוצא שפתי לא אשנה וגם לרבות יען כי ראיתי שהמחבר לסימנים הללו שלרוב קצרו כשמעו לפעמים איזה בבות מידו היתה זאת ועל כן דחקתי את עצמי בין הקולרים ולקטתי השכחה והשגתיה בין האמרים והדיבורים בסמנים שעשיתי לפניהם ולאחריהם כמו חצי עגולה :

ואומר אני דהני סימני דאורייתא שבעל פה מה טובים ומה יופים ללמדם בעל פה כי היכי דלא ליתנשו מינן כולהו דיני דנהיגי האידנא כי לאיש נלבב ילבב להיות לו למזכרת גם מילתא בטעמא ולפחות ידעו מקטנם עד גדולם מוצא דבר על אופניו איזהו מקומו וה' ממרומו ישפות שלום בעולמו ועל מעשה ידינו יהי נועמו :

ארבעה אבות פרק א

א שמה אבות נזיקין ותולדותיהן . ושור כ"א נזיקין . מעמא מדמע מנסך קנסא . מקור לאנסים דינא הוא . היזק שאינו ניכר :
ב בדמזיק שיימינן . המזיק להקדש . נזקין וכתובת אשה וב"ח . הילכתא בשלו הן שמין :
ג אם מכר לג' בני אדם זה אחר זה או בבת אחת קרקעות המשועבדים לניזקין לבעל חוב ולכתובת אשה . דין עדיות בינונית וזיבורית . האומר אי אפשי בתקנת חכמים :
ד לאובן מכר כל שדותיו לשמעון ושמעון מכר בינונית ללוי . מכר שדה בלא אחריות ישמעון עם הטורף :
ה יצא עליו ערעור אם המזיק בקרקע צריך ליתן המעות . אם יש לו אמתלא צריך להשביעם . ב"ד מצווין לעכב ממון פלוני על דין ישראל. כל מילי מיטב הוא אפי' סובין . אם יש ללוה מעות או מטלטלין ישומו וימכרם מיד אין צריך ל' יום . [וכן במוכר ונמצא מקח טעות]. האומר לשכיר טול מה שעשית בשכרך:
ו שני אחין שחלקו ונטל אחד קרקע ואחד כסף או שניהם קרקע ובא ב"ח או שני לקוחות ובא ב"ח :
ז הדור מצוה :
ח המוסר שלהבת או שור [ובור] ביד חש"ו :
ט המוסר בור ט' ובא אחר והשלימה לי' . מסר שורו לה' בני אדם :
י השוטה אש ובא אחר והוסיף בו עצים. חמשה שישבו על ספסל :
יא פחת נבילה והעולה . שמין השברים :
יב שליא שיצאתה . בכור [שנולד בו טרפות] :
יג האחים השותפין וגדול אחין . ואם שמין מה שעליהן . ואם לקחו שלא ברשות :
יד שומר שמסר לשומר. המעביר על דעת בעלים. עבדי כמקרקעי או כמטלטלי. אפותיקי . יתומים דין אגב. [מטלטלי' נקנין עם העבדים] :
טו כהן שקדש אשה בבכור :
טז המחזיק בנכסי העכו"ם . שור של הפקר שור שנכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות . מקום חיוב קרן ושן ורגל :
יז ד' שומרים :
יח חצר המיוחדת לשוורים :
יט אין נזקקין לגבות מן היתומים . והאידנא מטלטלין דיתמי . דיני קנסות . אדם באדם. שור של עכו"ם שנגח לשל ישראל . אשה שוה לאיש :
כ דיני קנסות מודה בקנס בזמן הזה . ואם תפס ומה תפס ואם תפס יותר מכדי נזקו . מתי מקבלין עדות של קנס. אסור לגדל כלב רע :
כא אינה מועדת לרבוץ . דין זאב ארי ברדלס והנחש :

כיצד הרגל פרק ב

א כיצד הרגל מועדת ותולדתה :
ב דיני צרורות . אם תפיס. דין דליל הפקר או שיש לו בעלים :
ג כלבא דאכיל אימרי . מה הבהמה מועדת לאכול. [לחם שהיה מונח בסל ושברה הסל ואכלה הלחם וכן אוכלים על המכית]:
ד בהמה שאכלה מעל גבי חברתה :
ה עמיר המתגלגל . דמי שעורים בזול :
ו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו :
ז בהמה שאכלה מתוך הרחבה . מן החנות . הכלב והגדי שקפצו :
ח דין אש משום חציו :
ט [צריך שתאכל בחצר הניזק] . פי פרה בחצר הניזק :
י [הנהו עזי דמפסדי] :
יא הנהו עזי דמזקי וקיימי למשחט או למלוב :
יב הנכנס לחצר חבירו שלא ברשות :
יג מתי שור מועד :
יד המשסה כלבו. [שתי פרות אחת רבוצה ואחת מהלכת] :
טו יש כופר בשן ורגל. אדם מועד לעולם. שוגג קרוב למזיד בין לענין ד' דברים או שבת או גלות או נזקין [או עבד] וכן נתכוין לזרוק ב' וזרק ד' :
טז זרק כלי מראש הגג :
יז הניח גחלת על לב חבירו או על בגדו או על עבדו ושורו :

המניח פרק ג

א יש אונס דאדם פטור :
ב לרכובה שלש כו' :
ג עביד איניש דינא לנפשיה :
ד דין נתקל מתי פושע הוא . [המניח אבנו וסכינו ברה"ר] :
ה השופך מים ברה"ר. הגודר גדרו בקוצים :
ו המצניע קוציו בכותל רעוע של חבירו.] המכסה בורו בדליו של חבירו נטלו ואין צריך להודיע . [יצניע קוציו]:
ז המוציא תבנו לרה"ר מתי הם הפקר. [ההופך הגלל] :
ח שטר שיש בו רבית :
ט דיני קדרין . חיוב להזהיר חבירו :
י זה בא בחביתו וזה בא בקדו . המזיק אשתו בתשמיש המטה :
יא רץ ברה"ר . המבקע ברה"י והזיק ברה"ר . [הנכנס לחנותו של נגר. הזורק אבן והוציא הלה ראשו :
יב פועלין שנכנסו לתבוע שכרן] :
יג שני שורין תמין ומועדין כו'. או שני אנשים שחבלו זה בזה . ואם התחיל א' :
יד [שור שוה מנה שנגח שור שוה ר'] המזיק שעבודו של חבירו . פחת נבילה דניזק. חילוקים בין שור לאדם :
טו דין ממון המוטל בספק המע"ה . מתי מועיל תפיסה :
טז טען חיטין והודה לו בשעורין ואם תפס המגלה מקצת טענותיו [אמר יום טוב לא ידענא עליה מאי כמיז בדין] :

שור שנגח ד' וה' פרק ד

א שור שוה ר' שנגח לשור שוה ר' וחזר ונגח שור שוה ר' :
ב כסף האמור בתורה או של דבריהם . מנה דכתובה :
ג האומר סלע שחייב לי פלוני אתננה לעניים . או במעמד הגבאי :
ד דין כיצד נעשה השור מועד :
ה שור של הקדש או שור של הדיוט או של עכו"ם שור של חש"ו [ושהלכו בעליו למ"ה] :
ו אפוטרופוס שפשע. שור האיצטדין. שור שהמית:
ז שמירה פחותה לתם או למועד :

שור שנגח את הפרה פרק ה

א דין ממון המוטל בספק . אם הולכין בממון אחר הרוב . הדמים מודיעים . נזקקין לתובע תחילה :
ב דין ולד בהמה וביצת תרנגולת לנזקין ולטרפות . אין שמין ולד בפני עצמו :
ג המכניס פירותיו לחצר בעה"ב :
ד אין להסתכל בזרועות אשה . ודין שמירת הבית עליה . הכניס שורו לחצר בעה"ב . [הנכנס לחצר חבירו שלא ברשות] :
ה דין דמי וולדות :
ו משכונו של ישראל ביד גר או ביד עכו"ם או נפל ממנו . או החזיק בו אחר . [משכונו של גר ביד ישראל]:
ז כל דין בור לרב ושמואל :
ח החופר בור ט' או ח' או י' . [בור של ב' שותפין ועבר הראשון ולא כסהו]:
ט קניית בור ובית ומסירת מפתח [ומסירת משכוכית] :
י השותפין שנדרו הנאה זה מזה . מי שהשכיר או השכין ביתו והקדישו :
יא [בור של שני שותפין שכסהו האחד ומצאו השני מגולה] :
יב דין כיסוי הבור . שור שדחף חבירו לבור :
יג [המניח אבן על פי הבור] . דין על מה חייב בבור . דין בהמה חיה ועוף לענין מה שוין :
יד דין שני מינים כלאים זה בזה . אסור להרכיב בעיזא ושבועא :

הכונס פרק ו

א שן ורגל סגי להו בשמירה פחותה. וכן בור ואש:
ב הפורץ גדר או כותף [או טומן קמתו או שוכר עדי שקר] או יודע עדות ואינו מעיד. דין גרמא בניזקין הוא :
ג המניח בהמה בחמה . מסרה לחש"ו [נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים] הוציאוה לסטים . העמידה על קמת חבירו. מסרה רועה לרועה:
ד שומר אבדה . מה צריך דעת בעלים :
ה דין שומר שכר . שוכר כנושא שכר :
ו מתי משלם מה שנהנית . תחילתו בפשיעה וסופו באונס מבריח ארי . והפורע חובו :
ז עכו"ם שאנס קרקע מישראל או מחזיק בו לפי שיצא מן העיר והקנהו לישראל אחר :
ח כיצד משלמת מה שהזיקה :
ט החובל בחבירו כיצד משלם הצער :
י השוטה גדיש בחצר חבירו שלא ברשות :
יא המוסר גחלת לחש"ו ולבהו האחרון חייב . דין המלבה :
יב המציל עצמו בממון חבירו .
יג שיעור הטבלת הדליקה . פטור טמון כל דינו. [עשו תקנת נגזל כאשו] :
יד האומר לאשה הזהרי בדינר זה של כסף הוא ופשעה או הזיקתו :
טו דין תקנת הנגזל במסור לאנסין או בפקדון :
טז ההוא גברא דבעש בכספתא ושדי בנהרא :
יז דין חמסן :
יח דין נר חנוכה :

מרובה פרק ז

א תשלומי כפל . הטוען טענת גנב בפקדון :
ב דין גנב ומתי משלם כדמעיקרא או כי השתא . כל דין יאוש ושינוי השם ושינוי מעשה :
ג דין מקוה . לגזר שחקקו ולבסוף קבעו . ג' לוגין מים שאובין דאורייתא. המשכה. ורביה:
ד גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדישו . דין אורכתא פי' הרשאה :
ה כל דיני הרשאה :
ו גנב טבח ומכר בשבת או ביוה"כ . המבשל בשבת פלוגתא דרי"ף ואשר"י . גנב שור השותפין . חילוקי עדי גניבה או טביחה או מכירה תשלומיהן והזמתן והכחשתן. עד זומם למפרע נפסל :
ז תוך כדי דיבור כדיבור חוץ מעכו"ם מגדף גירושין וקדושין :
ח מודה בקנס ואחר כך באו עדים :
ט מתי מוכר וטובח פטור או חייב . גנב והקדיש והיקף והחליף חשיב מכירה :
י הגבהה קונה ברשות בעלים :
יא תיקנו משיכה בשותפין . שכירות הקרקע נקנה בכסף שטר וחזקה :
יב כאותו שהשמין עצמו בשותפין :
יג דין גידול הבהמות והיכן מגדלין . לא יגדל חזירים אפי' בח"ל אפי' למשוח עורות . אין עושין סחורה בנבילות וטריפות . לא יגדל כלב בתוך ביתו . אין פורסין נשבין ליונים :
יד רועה שעשה תשובה . וכן מי שנפלו לו חזירים בירושה מוכרו על יד על יד . מי שנדר ליקח בית בא"י או ליקח אשה :
טו אמירה לעכו"ם שבות מתי מותר או אסור :
טז יז התנאים שהתנה יהושע :
יח איזהו תנאי ב"ד :
יט עשרה דברים שתקן עזרא . קריאה. דנין בב' וה'. כבוס . שום בע"ש . משכמת ואופה . חוגרת בסינר . חופפת וטובלת . רוכלים . טבילה לבעלי קריין . סמוך לספר , מותר לגדל כלבים :

החובל פרק ח

א החובל בחבירו באיזו מקום שהוא . וכל דין ד' דברים . ושכירות הרופא וכל דיניו :
ב איזו דברים דנין בזמן הזה :
ג ואי תפס מנדין אותו . ומתירין לו :
ד קטע שתי רגליו או ידיו :
ה חרשו . סמא עינו וחרשו ולא אמדוהו :
ו שבת שיימינן ליה כפועל בטל . קטע ראש אוצ עבד עברי . קטע יד עבד עברי. קטע יד עבד של חבירו :
ז המבייש ערום ישן סומא שוטה וקטן או שבייש . נפל מן הגג והזיק וביים . החובל בבת קטנה של אחרים . פלטה בפניה:
ח המכה באביו ואדון בעבד עברי או כנעני ביוה"כ החובל בבנו גדול או קטן . גר כשר לעדות עבד פסול ויש להם בושת :
ט דין חש"ו עבד ואשה בין שחבלו או שחבל בהן או שחבלה בעלה בין גרושה או נשואה . אשה שמכרה מנכסי מלוג או בעלה עמה :
י התוקע לחבירו או המבעיתו או חרשו :
יא כיצד אומדין :
יב סטרו לאחר ידו :
יג גרם אזנו תלש שערו. רקקו. העביר טליתו . פרע ראש האשה . עני או עשיר . החובל בעצמו או באחרים :
יד המבייש בדברים . המבייש ת"ח . נותנין זמן לבושת ולא לחבלה :
טו הקוצץ נטיעות . הנוטל מחבירו מטתו . מתי מותר לקצץ אילן :
טז דין ביוש ופיוס בתחילה . נענה תחלה :
יז דין קרבן ב"ד . נענש תחלה . לעולם יהא מן הנרדפין :
יח האומר סמא עיני קטע כסותי והשיב ע"מ לפטור ואומר הן או לאו . עשה כן לפלוני. מי שפשע במעות של צדקה ונגנבו :

הגוזל פרק ט

א הגוזל עצים ועשאן כלים או עשאן כלי. אבנים. צמר . קמח ועשה הפרים חלה ובירך עליה :
ב דין הגזלנים ומלוי ברבית. והגבאים והרועים והמוכסים מתי מקבלים מהן כשעושין תשובה:
ג הגוזל פרה מעוברת או שנתעברה ותשלומיה. גזל והשביח ומכר והוריש . השביח הלוקח מכר לעכו"ם :
ד מתי קנה הגזלה . נחלקה התיומת הלולב . כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה :
ה מי רשאי לקנות לצורך שעה :
ו עבדים לפעמים כמקרקעי ולפעמים כמטלטלי:
ז התוקף בעבדו של חבירו :
ח מתי הלוה מותר לעשות למלוה או אסור משום רבית :
ט התוקף ספינתו של חבירו ועושה בו מלאכה וקיימא לאגרא או לא. בתורת גזילה או לא :
י מטבע ונסדק או פסלה מלכות :
יא דין המלוה לחבירו מעות ונפסל המטבע היאך ישלם לו . או מכר לו סחורה והתנה עמו לשלם לו מעות :
יב מטבע שהוסיפו עליה או פחתו ממנו השומע או יותר :
יג ג' חילוקי דינא דגרמי גרמא בניזקין וגרמי ודבר הגורם לממון :
יד הלכתא אין אומן קונה בשבח כלי :
טו אומן שקלקל ונוטל שכר :
טז המראה דינר לחנוני [נ"ל שצ"ל לשולחני] :
יז הנותן דבר לאומן לעשות לו הכי ושינה ועשה לו דבר אחר :
יח הנותן מעות לשלוחו לקנות חיטין וקנה שעורין: דין מחלית שכר . ומנהג צרפת והיתר חגות :
יט לאובן קנה שדה וכתב בשטר לוי ואחר כך אמר לעצמו קניתי :
כ רב כהנא יהיב זוזי אכיתנא ואייקר :
כא דין הגוזל שוה פרוטה ונשבע או לא נשבע . דין שליח ואם הנפקד יכול לומר לשליח הבא לי הרשאה :
כב אין משלחין מעות בדיוקנא וכל דיניו :
כג או שאמר לנפקד שלח לי מעותי על ידי פלוני או כתב לו כתבו . בעל בנכסי אשתו מתי צריך הרשאה :
כד כה גזלה פחות משוה פרוטה :
כו הכופר בפקדון :
כז לאובן נשבע להכחיש העד ואח"כ מביא שמעון עד אחר או נשבע ואח"כ באו עדים :
כח כופר הכל או מודה במקצת בד' שומרין :
כט טוען טענת גנב . הוכר הגנב או נשבע ואח"כ הוכר :

הגוזל בתרא פרק י

א הגוזל ומאכיל את בניו לאחר יאוש או קודם. גזלה קיימת או לא . האידנא מטלטלי משתעבדי . הלכתא רשות יורש לאו כרשות לוקח . טענו היתומים שעשה אביהן תשובה: הניח להן אביהן פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאילתה :
ב קטן שהזיק בקרקעות אחרים :
ג דין מתי מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וקטנים :
ד שני שמזמין עשיר :
ה מקיימין השטר שלא בפני בעל דין . האומר אבית ראיה ששטר זה מזוייף . זמן ב"ד ל' יום . דין מתי כותבין אדרכתא אמטלטלי או אמקרקעי :
ו למתי שליח בית דין נאמן . קרבן ב"ד משלם ההוצאה :
ז דין פתיחא והזמנה :
ח מתי היו משמתין איש או אשה . לא קבעינן זימנא בניסן ותשרי :
ט (אין פורעין מתיבת גבאי או מוכס) . אין מקבלין צדקה מיד הגזלנים :
י מתי מותר ליקבע בפה ולבטל בלב . דינא דמלכותא דינא. מוכס ישראל שיש לו קצבה :
יא שלא ילבש כלאים להבריח המכס או להראות כעכו"ם :
יב גזל כנעני ומעות. חילול השם :
יג בר מתא אבר מתא מיעבש :
יד ישראל היודע עדות לעכו"ם על ישראל חבירו . המוכר שדה או בית לעכו"ם אצל ישראל חבירו :
טו מה שנטלו לסטים הוי יאוש.המציל מן הלסטים:
טז דין מסיח לפי תומו :
יז המכיר כליו ביד אחר ויצא לו שם גניבה בעיר:
יח דין יאוש . דין תקנות השוק. הגונב מפן ולוה עליו מעות :
יט גנב שמכר לראובן בעשרים וראובן לשמעון בשלשים :
כ שפך יינו והציל הדבש :
כא הניח חמור שלו והציל של חבירו . משמיה רחימו עליה. עכו"ם ששכח מעות ביד שמעון:
כב מתי מחשבין לפי ממון או לפי נפשות ורשאין החמרין להתנות :
כג מנהג עוקר הלכה :
כד מתי יכול להציל לעצמו . מתי שותף חולק :
כה מתי מחול לאמצע :
כו הגוזל שדה ונטלוה מסיקין :
כז דין מסור :
כח הנפקד שנתן הפקדון לגנבים :
כט נתן כיס של צדקה לגנבים :
ל רודף אחר הרודף ושבר כלים :
לא דין גזילה מלוה ופקדון באיזה מקום יחזיר או לא [או באיזה מקום] ניתנה ליתבע :
לב דין מנה לי בידך והלה אומר איני יודע :
לג מהו צריך דעת בעלים . ומתי מנין פוטר :
לד רועה ושומר פירות וגנים מתי ומה מותר ליקח מהם ובאיזה מקום : גזלן מתי מותר ליהנות ממנו . ממון מסור לאנסים . מה לוקחין מן הנשים . אין לוקחין מן העבדים [וקטנים] . גבאי צדקה לוקח מהם מעט :
לה מה של פועל ומה של בעה"ב :

סליק מסכת בבא קמא

ארבעה אבות פרק ראשון

א [דף ב ע"א] **ארבעה** אבות נזיקין א(כן) השור והבור והמבעה וההבער לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי המבעה כהרי השור ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ולא הרי אלו שדרכן לילך ולהזיק כהרי בור שאין דרכו לילך ולהזיק הצד השוה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך ושהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ : **גמ'** מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לא. כתב רב אלפס כיון דקיימא לן דנזק שלם ממונא הוא ופלגא נזקא קנסא ומועד שהזיק משלם נזק שלם מן העלייה ותם שהזיק משלם [ב] חצי נזק ומגופו בעינן למידע תולדות דהני אבות אי כיוצא בהן נינהו דכל מועד מינייהו תולדה דידיה כוותיה דמשלם נזק שלם מן העלייה ותם שהזיק תולדה דידיה כוותיה משלם חצי נזק ומגופו או דלמא תולדותיהן לאו כיוצא בהן. ונראה לו ²לרבינו יצחק שאם לא מצינו חילוק בתשלומי נזקין לא היה הספר מסתפק. [ג] כיון דידעינן מסברא כל תולדות האבות כיון שדומים להן בכל צד למה נחלק בתשלומין אלא כיון דחזינא קצת חילוק בתשלומי נזקין בין תם למועד ואע"ג דתרוייהו אבות נינהו עלה על לבו לספק וליודע אם התולדות כיוצא באבות [דף ג ע"ב] *ואסיקנא דכולהו תולדותיהן כיוצא בהן לבר מתולדה דרגל. ומאי ניהו חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא ולא משלם אלא חצי נזק. [ד] הא דקאמר הלכתא גמירי לה דממונא הוא [ה] להא לא בעי הלכתא דממילא ממונא הוא כיון דתולדה דרגל הוי ועיקר הלכה לחצי נזק גמירי אלא ה"ק דאע"ג דתולדה דרגל הוי וממונא הוי הלכה גמירי לה דלא משלם אלא חצי נזק ואמרי לה תולדה דרגל [ו] לשלם מן העלייה ולפוטרו ברה"ר. כיון דקאמר גמרא דלרב פפא פשיטא ליה ולרבא מיבעיא ליה [ז] עבדינן כרב פפא דפשיטא ליה ועוד דרב פפא בתרא הוא והלכתא כוותיה. ושן ורגל פטורין ברה"ר [ח] דאורחייהו הוא תמיה לי מה הוצרך לפרש טעמא דפטירי משום דאורחייהו הוא הא קרא כתיב ובער בשדה אחר ודרשינן ולא ברה"ר. ואפשר שבא לפרש טעם הפסוק למה פטרתו תורה ברה"ר לפי שדרכן לילך ברה"ר ולא אפשר שילכו בעלים אחריהן תמיד. אבל קרן חייבת ברה"ר אע"פ שדרכו לילך שם דכיון דלאייעד ויודע שהוא נגחן הוה ליה למנטריה לגמוריה ³(והכי) קי"ל דקנסא הוא כי היכי דלינטריה לתוריה [ט] ונפקא מינה מטעם זה שאם היה עץ ארוך מונח מקצתו ברה"ר ומקצתו ברה"י ודרסה עליו ברה"ר והתיזה והזיקה ברה"י פטור כיון דאורחיה הוא. ופירש כן לקמן גבי שור יוכיח שברשות: [דף ד ע"ב] תני רבי חייא עשרים וארבע אבות נזיקין וכו' [דף ה ע"א] ומסקינן דכולהו כאבות לשלם ממיטב ומייתי לה מג"ש דתחת תחת נתינה ישלם כסף. ומטמא ומדמע ומנסך אע"פ דקנסא דרבנן בעלמא נינהו כיון דקנס דאורייתא קנסינהו לשלם ממיטב. תני היזקא דמינכר ותני היזקא דלא מינכר. אף על גב דמטמא ומדמע ומנסך מסיק דרבי חייא סבר היזק שאינו ניכר שמיה היזק לא קיימא לן הכי דאמרי' בפ' הגוזל (דף נד) אמר אביי נקטינן טומאה ודמוע וניסוך לדידיה קנסוה רבנן דעביד איסורא אבל בנו דלא עביד איסורא לא קנסו רבנן ובפ' הניזקין (דף נג.) פליגי חזקיה ור' יוחנן חזקיה סבר היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ור' יוחנן סבר שמיה היזק ואיתותב חזקיה התם. *ואם תמצא לומר דר' חייא סבר שמיה היזק משום דהוה קשה ליה הכי פליג חזקיה אברייתא דרבי חייא אבין : [דף ו ע"א] הצד השוה שבהן שדרכן להזיק וכו'. [י] רב אלפס ז"ל לא הביא בחבורו כל הני אוקימתא דהני אמוראי אף על גב דהלכות פסוקות נינהו ולא פליגי אהדדי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. דהא אוקימתא דרבא בר אהבה ברייתא היא ואוקימתא דאביי ורבא ליכא לאקשויי מידי ומסקינן דיליפין אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו לרה"ר ברוח מצויה והזיקו בתר דנייחי מבור ומאש ויש מן הגדולים שכתבו ⁵דלא מחייב אלא מה שחייב בשניהם ופטורי מנזקי כלים וממיתת אדם כמו בור וממון [כמו באש דטמון] ויש שנסתפקו בדבר ולי נראה דכל דין בור יש להם תדע דהכי איך שלש אוקימתות דילפינן להו מבור ושור לשמואל דאמר תנא שור לרגלו ומה הצד דמתני' קאי אד' אבות השנויין במשנתינו דסקיל וטרי בהו לא הרי זה כהרי זה הצד השוה שבהן ואלו קרן ⁶תניא בסיפא כשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק לאתויי קרן והיכי מצי שמואל לאיתויינהו מבור ורגל לחייבינהו ברה"ר כיון דיהבינא להו הקל שבהן הלכך נראה דעיקר תלמודא הוא מבור לחודיה דבור גמור הם אבנו וסכינו ומשאו לבתר דנייחי בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו לשמואל דאמר כולו מבור למדנו [כ] ולרב בדאפקרינהו. וכן בור המתגלגל וכן כותל ואילן שנפלו לרה"ר והזיקו בתר דנייחי וכן פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן אע"ג דברשות קעבדי [ל] לשמואל דאמר בור ברשותו חייב וקי"ל כוותיה בור גמור הוא אלא דלא מלינו למילף מבור לחודיה משום ⁷דלא דמי לגמרי לבור [מ] בתחלת עשייתו לנזק [נ] או משום דכח אחר מעורב בהן בעשייתן [ס] או שלא גרמו לו מעשיו [ע] [פ] או שעשייתן ברשותו הוצרך להביא יוכיח משאר נזיקין שאין לחלק ביניהם ובין בור משום הני פירכות שאינם מונעות חיוב בהם הלכך גם אלו לא יצאו מכלל בור בשביל אלו פירכות ובור גמור הוא וכל דין בור להם קולות וחומרות שבהן ולא יהבינן להו קולות של אש ורגל וכן מוכח מתוך התוספות שהקשו היאך קאמר שור יוכיח שכן ברשות הא אליבא דשמואל שור דמתני' היינו [צ] רגלו במקום שהוא מהלך ברשות דהיינו ברה"ר הוא פטור [ק] (א) ותירץ בעץ ארוך שדרסה עליו ברה"ר והזיקה ברה"י [ר] אבל הא לא הוה קשיא להו היכי ילפינן מרגל לחייבינהו ברה"ר [ש] אלא ודאי כדפרישית דעיקר חיובינהו מבור הלכך אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דרך הילוכן הוו תולדה דאש ולבתר דנייחי הוי בור בין אפקרינהו ובין לא אפקרינהו כשמואל ואם הניחם ברה"ר ולא הזיקו במקומן וגלגלתן רגלי אדם ורגלי בהמה למקום אחר אם הזיקו דרך הלוכן ע"י רגלי אדם חייב המגלגל הכל. *אע"ג דאמרינן לקמן בריש פרק המניח ⁸אין דרכו של אדם להתבונן בדרכים היינו לענין זה שאם שבר כלי שהיה מונח לפניו בלא התבוננות פטור אבל כולי האי אין לו להשתגע בהליכתו שיתיז הכלי ממקומו ויזיק דרך הליכתו ופושע הוא בהיזק זה ובעל התקלה פטור ואע"ג דלקמן פרק כילד (דף יט:) גבי דליל הנקשר ברגל התרנגול וכלב שנטל חררה (לקמן כא:) ובא גחלת והדליק בה הגדיש מחייבין בעל הדליל ובעל הגחלת מחלה שאני התם דהכלב והתרנגול לאו בני דעה נינהו אבל אדם דבר דעת הוא ופושע והזיק מיפטר בעל התקלה לגמרי. תדע אדם אחד שכרה בור ואדם אחר דחף שור לתוכו או אחד שהדליק אש ובא אחר וזרק עליתו של חברו לתוך האש מי מחייבי בעל הבור ובעל האש. ואם גלגלוהו רגלי בהמה והזיקו דרך הלוכן ברגלי הבהמה מיחייב בעל הבהמה חצי ובעל התקלה חצי ואם התיזם הבהמה והזיקו דרך הילוכן בשאין הבהמה נוגעת בהן חלק הבהמה משלמין בעליה חצי נזקו דהיינו רביע הנזק והשלום בעל התקלה תלוי במחלוקת ר' נתן ורבנן (לקמן דף נג.) גבי שור שדחף את חבירו לבור ולקמן נדקדק בו בע"ה ולבתר דנייחי הוי בור גמור וחייב בעל התקלה הכל. וכותל ואילן שנפלו לרה"ר והזיקו או שהזהירו ב"ד לסתור הכותל ולקוץ האילן ונתנו לו זמן ונפלו בתוך הזמן והזיקו בשעת נפילה או אחר נפילה קודם שנודע לבעלים שנפלו או נודע להם ולא היה להם פנאי לסלק [או שהיה להם פנאי] והפקירום ולא סילקום פטורין דהוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דאמרינן לקמן פרק המניח (דף כט.) דפטור *ואם נפלו אחר הזמן והזיקו אחר הנפילה בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו בור גמור הוי ואין זה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפושע הוי במה שלא קללו [ולא סתרו] בתוך הזמן ואם הזיקו בשעת נפילה [ת] נסתפקו בתוספות אם יש להם דין אש או דין בור ונראה דיש להם דין בור ולא דמי לאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דרך הילוכן. דהנך נעשו *בור על ידי כח אחרים אבל כותל ואילן מחמת ריעותא נפלו מעצמן כי ראו שלא היו יכולין לעמוד יותר והזהירו ב"ד הבעלים להפילו ואם משום דהולכין ומזיקין מה שאין כן בבור [א] לא גריעי מחמת זה וכל שכן דיש לחייבו יותר [ב] מידי דהוי אקושר אבן ברגלי בהמתו והלכה לרשות הרבים והזיקה ואי משום דאין תחלת עשייתן לנזק שור יוכיח :

ב [דף ו ע"ב] **ת"ר** מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית וקל וחומר להקדש. ואסיקנא דבהא פליגי דרבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ואם היתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק יהיב ליה זיבורית ור"ע סבר בדמזיק שיימינן ויהיב ליה עידית [דידיה] וקי"ל הלכה כר"ע מחבירו [ג] (ג) אהכי קרא דאי אית ליה למזיק עידית וזיבורית וזיבורית דידיה לא שויא כעידית דניזק משלם ליה ממיטב ואי אית ליה למזיק עידית ובינונית וזיבורית ולא שויא זיבורית דמזיק כעידית דניזק [ד] ובינונית שויא טפי מעידית [דניזק] אית דאמרי דיהיב ליה בינונית ומדקדק מדשבק גמרא בינונית אלמא אי הויא ליה בינונית דשויא טפי מעידית דניזק יהיב ליה בינונית ואית דאמרי

הגהות הב"ח א תו"מ וכ"ב ס"א אין זה וכן מפורש בתוס': ב לרבינו יצחק אלפסי שאם כו' ועי' פירושו בשו"ת ב"ח סי' ר"ו: ג לנטורי ותלי נזק קי"ל: ד ורבי' יצחק בר' שמואל. כ"ב עיין בתוס' שלנו בדף ו' סוף ע"א בד"ה תאמר בהני דלא כתב כלל עץ ארוך אלא בהלך ברה"ר והתיז והזיק ברה"י דאסיקנא לקמן בדף י"ט דחייב אבל בעץ ארוך מסתברא דפטור כיון דדרסה כי אורחיה ברה"ר ועיין בספר יש"ש כתב כן והאריך וכל דבריו כוס נכונים : ה דלא מחייב באבנו וסכינו אלא מה שחייב : ו תני ליה בסיפא : ז דלא דמי לגמרי לבור או משום דתחלת עשייתו ל זק הוא או משום דכח אחר מעורב בו או כנ"ל ותיבת בעשייתן נמחק: ח אין דרכן של בני אדם להסתכל:

תפארת שמואל

פרק ראשון (א) ותירץ בעץ ארוך וכו'. כ"ב אין זה בתוס' שלנו בדף ו' ע"א ד"ה שור יוכיח ע"ש אלא תירצו דמשכחת בהתיזה צרורות ברשות היחיד דקי"ל דחייבת ע"ש ועיין בס' יש"ש :

(ג) אהכי קרא דאי אית ליה למזיק וכו'. בספר יש"ש תמה בזה על רבינו למה הביאו דהא לפי מאי דפסק כר"ע אין נפקותא באוקימתא זו שהוא אליביה דר"י דלר"י לעולם בדמזיק שיימינן ע"ש. ואפשר דמדר"י נשמע לרבי עקיבא דאי זיבורית דמזיק לא שויא כעידית דניזק ויש לו בינונית שחשובים יותר מעידית דניזק ודעלמא ועידית דידיה הן עידי עידית דסד"א דיהיב ליה מבינונית דידיה שאף הם נקראים מיטב דהיאך דקא משלם כיון שחשובים יותר מעידית דניזק ודעלמא לכך יליף הרא"ש כשם דלר"י בעינן מיטב דניזק או דמזיק כן לר"ע לעולם בעינן דוקא מיטב דמזיק דהיאך דקא משלם אף שהן עידי עידית ולא

פלפולא חריפתא

פרק ראשון [א] וממונך כרוב הנוסחאות ל"ג במשנה. והתוס' כתבו דלאו דוקא גבי בור דלאו ממונו הוא וכן גבי אש דפשיטא דאם הדליק גדישו של חבירו באש של אחר דחייב. כ"כ התוספות דף ג' ע"ב. והר"ן כתב דבור קרייה ממונו מדקרי ליה קרא בעל הבור. ואשו נמי כ"ע ס"ל משום ממונו לקמן בפרק כילד : [ב] ה"ג חצי נזק מגופו : [ג] **כיון** דידעינן מסברא כל תולדות האבות כיון שדומים להן בכל צד. ומעתה אין לדמותן לאבות דטומאה דהתם התולדות אינן משום דדומות לאבות אלא משום דנולדו מן האבות ומכיון שמהם נולדו תורת הדין נותן שלא יהיו כיוצא בהן אלא למטה מהן משא"כ תולדות דנזקין שדומין לאבות בכל צד ולא מהן נולדו למה נחלק בתשלומין אלא כיון דחזינא וכו' העלה על לבו לספס וספס ומצא אבות דשבת ואבות דטומאה כדאיתא בגמרא : [ד] **הא** דקאמר הלכתא גמירי לה דממונא הוא להא לא בעי הלכתא כו'. גם הר"ן גורס בדברי הרי"ף הלכתא גמירי לה דממונא.

אבל בגמרא דפוס ישן וכן בספר הרי"ף שבידינו ליתא · ונראה לי שנשתבשו לגרוס כאן דממונא ממאי דבסוף פירקין דף ע"ו אמרינן כיון דאיכא חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא מש"ה לא קתני והתם פ"ס דהלכתא גמירי לה בה"ג מ"מ ממונא הוא מש"ה לא קתני כל שאינו משלם כמה שהזיק כו' ומהתם נשתבשו לגרוס כאן וגדולה מזו כתבו התוס' בפ"ב דכתובות דף כ"ה שנשתבשה שם גירסת הספרים מגירסא דבפרק י' יוחסין ועיין עוד לקמן : [ה] **להא** לא בעי הלכתא. ועוד דלעולם הלכתא לגרועי אתא כמ"ש רבינו בפרק כילד גבי כח כחו : [ו] **לשלם** מן העלייה ולפוטרו ברה"ר. ולא אשתמיט תלמודא למימרא דממונו הוא משום דהכא אליבא דרב פפא ואיהו ס"ל בסוף פרקין דף ע"ו דאף פלגא נזקא דקרן ממונא הוא ומהשתא נמי מוכח מכלא מה שכתבתי לעיל דבשבוש גרסי הכא הלכתא כו' דממונא : [ז] **עבדינן** כרב פפא דפשיטא ליה. היינו לשלם מן העלייה אבל לפוטרו ברה"ר רבא נמי ס"ל וכ"מ רב פפא ועיין בתוס' אמאי מודה רבא : [ח] **דאורחי'** הוא. כ"כ הרי"ף : [ט] **ונפקא** מיניה מטעם זה שאם היה עץ ארוך כו'. והוסיף בעל שלטי הגבורים וכתב וז"ל ובודאי דהכי הוא דעת רבינו דבפ' כילד הרגל השמיט בעיא דר' ירמיה לר' זירא דבעא מיניה התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י מהו ואסיקנא התם דחייב ורבינו השמיטו משמע דס"ל דלאו הלכתא היא אלא התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י פטור דאורחיה הוא עכ"ל. ואני מתמיה מאוד על כל זה דמנין לו להרי"ף לפרש טעמא דקרא מלבו ולהוציא דין מכח אותו הטעם שהוא דלא כמסקנא דגמרא. ועוד אכתוב בזה לקמן גבי ארבע כללות כו' ועוד בפרק כילד הרגל גבי דאכלה היכא . ועיין בדברי רבינו במסכת ע"ז בסוף פרק רבי ישמעאל שכתב בזה דלא כהרי"ף : [י] **רב** אלפס ז"ל לא הביא בחבורו כל הני אוקימתות כו'. אבל בספרו שבידינו הובאו אוקימתות דאביי ודרבא וכך היא גי' שלטי הגבורים וכתב דאינך אוקימתות פשוטות ממקום אחר לכך לא הביאום : [כ] **ולרב** בדאפקרינהו . בהנס נקט לרב דהא הלכתא כשמואל : [ל] **לשמואל** דאמר בור ברשותו חייב (וכן הוא בקצור הפסקים) בפרק כילד הרגל דף כ"ח ע"ב פליגי רב ושמואל במקלה מקום מרשותו לרה"ר וטנח שם פירות ונכנסה בהמה ואכלתן וקאמר לימא כבור ברשותו פליגי רב מחייב ושמואל פוטר ודחי לעולם אימא לך בור ברשותו לרב פטור ולשמואל חייב ומהכא ודאי דליכא למשמע דהא ליתא אלא דחייה ומש"ה נמי אצטריך ליה לרבינו בפרק המניח להוכיח דהרי"ף ס"ל בור ברשותו חייב מדמפרש טעמא דמנאנס שאין דרכן כו' ואי איתא דהסיא דפרק כילד מסקנא גמורה היא שמעינן לה מהתם דהא הלכתא כשמואל בדיני אלא ודאי דמהתם ליכא למשמע ולפי זה לא שמעינן בהדיא דלשמואל בור ברשותו חייב ועוד קשיא לי למאי נקט כלל הכא בור ברשותו דהא הגמרא ה"ק ואי בדלא אפקרינהו לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור ולא נקט טעמא דס"ל בור ברשותו חייב. ולגרוס בור ברשות ודאי דליתא כלל דלרב נמי הא לא פליג על ברשות ואפשר לי לדחוק ולפרש דה"ק בור ברשותו חייב כלומר כשעדיין ברשותו ולא הפקירו עיין בפרק הפרה גבי החופר בור ברה"י וכו' : [מ] **בתחלת** עשייתן לנזק לא דמו כותל ואילן כו' : [נ] **או** משום דכח אחר כו'. היינו אבנו סכינו כו' : [ס] **או** שלא גרמו כו'. היינו בור המתגלגל : [ע] **או** שעשייתן ברשות. היינו פותקין כו' : [פ] **או** שעשייתן ברשות . דאילו בור ברשותו דקי"ל בפרק המניח דחייב דוקא כשהפקיר רשותו ומכיון שהפקיר היינו שלא ברשות. תוס' : [צ] **ה"ג** רגל ובמקום : [ק] **ותירץ** בעץ ארוך כו'. כבר כתבתי לעיל שכך סתם רבינו בס"פ רבי ישמעאל במסכת ע"ז : [ר] **אבל** הא לא הוה קשיא להו כו'. כלומר אפילו לפי תירוצם : [ש] **אלא** ודאי כדפרישית דעיקר חיובינהו מבור ולי עוד ראיה מדברי התוספות דסוף פירקין בד"ה והשתא דאמר פלגא ניזקא קנסא דכתבו בסופו דכלבא דאכל אמרי כו' משונה והוי תולדה דקרן ואע"ג דקרן כוונתו להזיק ע"כ. וצריך לומר דשן ורגל יוכיחו דאין כוונתם להזיק. ואם כן היה להם לכתוב דפטירי ברה"ר כקל שבשן ורגל נמי אלא ודאי דאעיקר חיובינהו אזלינן והכי מחייבינן להו והוו תולדה דקרן לכל דבר ומכל זה קשה דהתוס' בר"פ לרב כולן מבורו למדנו פירשב"ם במה הצד משור ובור ותמהו התוס' דלפטור כלים ומאי קושיא דעיקר לימוד מבורו : [ת] **נסתפקו** בתוס'. ולא כן בתוס' שבידינו דמפשיט פשיטא להו דהיינו בור וכדמסיק רבינו ועוד מטעם אחר משום דבהיזק דלאחר נפילה אין לדמותן כלל לאש אלא לבור : [א] **לא** גריעי מחמת זה וכ"ש דיש לחייבו יותר. ואע"ג דלפי זה יש לדמותן לאש כיון דהולכין ומזיקין כמו אש ואי משום דאין כח אחר מעורב בהן לא גריעי מחמת זה וכ"ש דיש לו לחייבו יותר דמאי דחשבי להו התוס' בדף ה' ע"ב בדבור כי שדית כו' דהוה חומרא דאש מבבור לפי שבאש כח אחר מעורב ומזיק בהליכתו . לאו משום כח אחר אלא מה שע"י כן מזיק בהליכתו . ומכיון דהכי נמי מזיקין בהליכתן לא גריעי משום שאין כח אחר מעורב בהן אבל כ"ש דיש לחייבן יותר והאפשר דהיינו דהתוס' בכאן כתבו על טעם אחר שכתבתי לעיל בשמם דהשתא אתי שפיר כו' משום דעל טעם הראשון והוא זה שכתב גם כן רבינו קשיא להו הך ומ"מ נ"ל לתרץ דסברא בעלמא הוא לדמות כל תקלות לבור בשיש להתקלה שום דמיון לבור אע"ג שיש לה דמיון ג"כ לשאר נזיקין : [ב] **מידי** דהוה אקושר אבן כו'. עיין לקמן כפ"ב : [ג] **אהני** קרא כו'. תמיהא טובא דלענין הלכה לא נפקא מינה מידי דכיון דכר"ע קים לן לעולם יהיב ליה עידית דמזיק ואמאי כתב רבינו לדברים הללו כלל . דהא דייק לקמן גבי גופא ד' כללות כו' שהביא הרי"ף שקלא וטריא כו' משום דנ"מ וכו' וכן בכמה מקומות : [ד] **ובינונית** שויא טפי כו'. לרבותא דאית דאמרי בתרא דמסיק כדבריהם מש"ה נקט טפי. ועי"ל דאי הוה שוה ממש כעידית דאפילו לאידך אית דאמרי יהיב דהא מקיים מיטב דניזק. נ"ל ,

אי

הא"ה יהיב ליה עידית ודבריהם נראה לי דהאי ג"ש והאי קרא תרוייהו לשלם ממיטב. האי גזירה שוה לשלם לו מזיבורית דמזיק כשהיא עידית דניזק והאי קרא כשאינה כמיטב דניזק לשלם ממיטב דמזיק דלעולם בעינן מיטב או דמזיק או דניזק והאי דנקט עידית וזיבורית ושבק בינונית משום דלא הזכיר אלא הנך דמשתלמין מהם מעיקרא מזיבורית דמזיק והשתא מעידית ולעולם אפילו אי אית ליה גם בינונית ישלם ממיטב שלו :

שור רעהו אמר רחמנא ולא שור דהקדש. *והוא הדין בכל שאר נזקין שהזיק הדיוט להקדש דפטור כדמוכח מתני' נכסים שאין בהן מעילה וקאי אכל ארבעה אבות דמתני' אף לרב דאמר מבעה זה אדם ואמרינן נמי בירושלמי דפרק הניזקין א[ק"ו להקדש] כרמו פרע להקדש מה אנן קיימא [ה] אי להכשיר נזקין הדא היא דתניא שור רעהו ולא שור הקדש ואם לנזקי גופו הדא היא דתני ר' חייא נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה אלמא אפילו אדם דמזיק הקדש פטור ובמעילה פרק הנהנה (דף יט.) יליף לה מקרא דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה ובתרומה איירי ואפקה בלשון קודש ודרשינן מיניה דהיתקש קודש לתרומה ומה תרומה פרט למזיק אף הקדש מידי דבר אכילה כי מזיק ליה פטור ופרש"י התם האי דנקט מידי דבר אכילה לאו דוקא דהוא הדין לכל מילי אלא משום דבתרומה דרשינן כי יאכל פרט למזיק וכיון דאדם דמזיק בגופו את ההקדש פטור כל שכן ממונו שהזיק [דיותר ראוי לחייב אדם דמזיק בידים] מאם הזיק בגרמת כריית בורו [או שילח בעירו] ואי לא דכתב שור רעהו [לא ילפינן מכי יאכל] דאי לאו דאשמעינן בשום דוכתא דמזיק הקדש פטור הוה דרשינן כי יאכל פרט למזיק שאין משלם את החומש אבל קרן משלם בין בתרומה בין בהקדש אבל השתא דחזינן דמיעט רחמנא הקדש מנזקי קרן מהשתא ממעטינן אדם המזיק אף מן הקרן ולהכי מייתי הכא קרא דשור רעהו ולא מייתי איש כי יאכל משום דאי לאו האי קרא [ו] לא הוה שמעינן ליה מהתם.[דף ז ע"א] ר"ש סבר לה כר"ש בן מנסיא דשור של הדיוט שנגח לשור של הקדש בין תם ובין מועד משלם נזק שלם ושור של הקדש שנגח לשור של הדיוט פטור*. ולית הלכתא כר"ש בהא דקי"ל כרבנן דר"ש בן מנסיא:[דף ז ע"ב] הכי נמי גבי נזקין דיניה בעידית ואי אמר ליה הב לי ב בינונית טפי פורתא א"ל אי שקלת כדינך ג שקול כדהשתא ואי לא שקול כיוקרא דלקמיה ופריך ליה רב אחא בר יעקב אם כן הורעת כוחן של נזקין אלא בינונית וזיבורית כו' אלא דבעי למיתב ליה בינונית וזיבורית כזולא דהשתא ונראה לי דוקא כדאמר ליה אי בעית למשקל בינונית וזיבורית כיוקרא דלקמי' יהיבנא לך דכיון דגלי דעתיה למתנה לו אם ירצה לקחת כיוקרא דלקמי' צריך ליתנה לו כזולא דהשתא כיון דאפילו עידית צריך ליתן לו כזולא דהשתא כ"ש בינונית כיון שאין בדעתו לעכב לעצמו שהרי אם ירצה ליקחנה כיוקרא דלקמי' יתננה לו אבל אם אמר קרקע זו חביבה עלי ואיני רוצה ליתנה לך כלל לא כייפינן ליה שהרי כל מה שמוטל עליו לפרוע בין לנזקין בין לב"ח בין לכתובת אשה יפרע לפי דעתו ולא לפי דעת הנוגש [ז] א] כגון אם יש לו כמה קרקעות שכולן עידית יתן לו איזה קרקע שירצה ולא יכול לומר לו בקרקע זו אני חפץ וכן לב"ח בבינונית ולכתובת אשה בזיבורית וכן נמי אם אמר הניזק תן לי בינונית או זיבורית והמזיק אומר איני חפץ ליתן לך מהם כי הם חביבים עלי אין כופין ליתנם לו ולא שייך בו הורעת כחו של נזקין אלא בינונית וזיבורית דרחמנא אמר מעידית וכו' דלא הורע כחו יותר מבעידית אלא הם שוין לו וכי היכי דיכול לדחותו מעידית אל עידית ה"נ יכול לדחותו מבינונית אל עידית* ולעולם אין כופין למשלם ליתן מנכסים אלא מה שלבו חפץ ובלבד שלא יפחות לו מדינו לנזקין בעידית ולב"ח בבינונית ולכתובת אשה בזיבורית ולא יבררו מנכסין שום קרקע לומר בזה אנחנו חפצים וכן לענין מטלטלין נותן לו מאיזה חפץ שירצה אבל כיון שגילה דעתו שאין חפץ לשייר קרקע זה לעצמו אלא שרוצה לדוחקו שיקחנו כיוקרא דלקמי' מחמת שהניזק חפץ בה צריך ליתנה לו כזולא דהשתא דאל"כ הורע כחו של נזקין אלא בינונית וזיבורית וכן ב"ח אי א"ל שקול כיוקרא דלקמי' זיבורית ג]טפי פורתא לחד גירסא [ח] או עידית בציר פורתא לאידך גירסא בעי למיתב ליה כזולא דהשתא [ט] משום דלא תנעול דלת בפני לווין משום דאמר ליה אילו הוו לי זוזי הוה שקילנא כדהשתא וגם אתה חפץ ליתנה לי אלא שאתה חפץ לדוחקני מחמת שמעותי בידך שאקחנה כיוקרא דלקמיה ד] אבל גבי כתובת אשה דלא שייך נעילת דלת דיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא אפילו אמר לה אי בעית למישקל בינונית שקול כיוקרא דלקמיה לא כייפינן למיתב כזולא דהשתא: ואמר ליה רחמנא אמר מיטב שדהו ואת אמרת ד בשל עולם הן שמין וכן הלכה דרב חסדא מהדר לשנויי ברייתא אליביה ועוד דבפרק בתרא דכתובות (דף קי.) מוקי פלוגתא דרב נחמן ורב ששת בהאי ה דרב נחמן סבר בשלו הן שמין ורב ששת סבר בשל עולם הן שמין וקיימא לן הלכתא כרב נחמן בדיני :

הגה"ה
*מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה. אם אין לו ונותנין לו בפעם אחת אלף זוז נוטל הכל. ואם יש לו בתים ושדות ואינו מוצא למכור דזייל נכסיה מחמת פשיעתו דעייל ונפיק אזוזי לא ספינא ליה מידי. אבל אם לא פשע אפי' שוות יותר ממאתים זוז יכול ליטול קודם שימכור בפחות מכדי שוייה ואע"ג דזל נמי ארעא דכ"ע. פר"י לשון רש"י. ורב אלפס כתב דאי זיילו דכ"ע נמי ואפילו הוזלו כ"כ דאף עד מאה לא הגיעו לא ספינא ליה כיון דגם דכ"ע זיל ובלבד ששוים מאתים זוז אפילו לפי הזול אבל אי דכ"ע לא זיילי ולדידיה כיון דעייל ונפיק אזוזי זיל אפילו מוצא למכור ואין צריך להוזיל רק מעט ספינא ליה. ודוקא בית שאין דר בו אבל בית שדר בו תנן בשילהי מס' פאה דאין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו. מהרי"ח :

הגה"ה
*אבל ב] התוספות וכן בא"ז וכן מהרי"ח לא חלקו בזה אלא לעולם יגבה מזיק מבינונית אם ירצה וכן ב"ח מזיבורית :

ג [דף ח ע"א] אין *לו גובה משלפניו. *היה אומר ריב"ס ז"ל שאם באו כולם בבת אחת כל הקודם בשטר יגבה מהאחרון תחלה בין עידית בין בינונית בין זיבורית. והמאוחר ממנו גובה אחריו משלפניו. והמאוחר יותר גובה משלפני פניו. ואם הנזקין קדמו וב"ח אחריו וכתובת אשה באחרונה ובאו לגבות כאחד הנזקין קודמין לגבות מן האחרון ואפילו הן זיבורית. וב"ח משלפניו ואפילו הן עידית. וכתובת אשה משלפני פניו ואפילו הן עידי עידית. ואין נזקין יכולין לומר א"כ הורעת כוחי. שכך הוא דין מי שקדם שעבודו צריך לגבות תחלה ואין יכול לגבות אלא מן האחרון. ואם בא לגבות משלפניו יאמר הנחתי לך מקום לגבות ממנו. מיהו נראה לי אם נזקין יפייסו הלקוחות הראשונים שיניחום לגבות תחלה מהן ולא יאמר הנחתי לך מקום לגבות מהן לא מצי ב"ח וכתובת אשה למימר לנזקין כבר נסתלק שעבודך מהם כיון שהניחו בני חרי אצל המוכר וכיון ששטרך מוקדם אתה צריך לגבות מבני חרי שהניחו ביד המוכר. משום דאמר להו ניזק כולהו משעבדי דידי ניהו אלא שחכמים תקנו לטובת הלקוחות שאין נפרעין מהן כל זמן שהניחו בני חורין וכיון שהם מוחלין על תקנה שהתקינו לטובתם אתם מה לכם עמי. אני אקח מאיזה מהן שארצה*: דאמר להו אי שקליתו כדינכם שקליתו. ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה. הא דקאמר מהדרנא לאו דוקא שאם היה מחזיר לו השטר לא נתבטל המקח בשביל זה אם לא שיקנה השדה בקנין [י] או שימסור לו השטר ויכתוב לו שטר מכירה עליו קני לך איהו וכל שיעבודיה. כדתנן בפרק בתרא דבבא בתרא (דף קסח:) מי שבא ואמר אבד שטר חובי אף ע"פ שבאו עדים ואמרו אנחנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו השטר אין כותבין. בד"א בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו. רשב"ג אומר אף בשטרי מקח וממכר אין כותבין. ומפרש התם דבאותיות נקנות במסירה קמיפלגי. רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה וחיישינן דלמא החזיר לו השטר ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה ואף אם החזיר לו השטר לא נתבטל המקח. וקיימא לן אין אותיות נקנות במסירה: ואזליתו כולכו ושקליתו מזיבורית. ולא מצו למימר ליה לכי תיהדר. ואפילו האשה שרוצה ליתן לה זיבורית. משום שכל דבר שאדם יכול לטעון רואין אותו כאילו הוא כבר עשוי. כדאמרינן פרק בתרא דכתובות (דף קט:) מי שאבדה לו דרך שדהו בחד דאתי מכח ארבעה יקח לו דרך במאה מנה או יפרח באויר. משום דא"ל אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו. *ודלא כפרש"י שפירש התם אי שתקת ואזילנא גבך [כ] דיקח לו דרך ו במאה מנה קאמר. אלא כל דבר שיכול לטעון פסקינן ביה כאילו כבר (טען בו) [עשוי] [ל] וכן משמע הכא אפילו אי לא טען אי שתקיתו כו' אנן טענינן ליה ופוסקין להן הדין כך דכולן נכנסו תחת הבעלים ללוקח בזה אחר זה [מ] כמו לשלשה בני אדם כאחד. וכן לשנויא אחרינא דמוקי לה ביתמי ומשום דאמר ללוקח אי אפשי בתקנת חכמים אף אי לא טעין [נ] כגון זה פתח פיך לאלם וטענינן להו (ג) והא דקאמר אי הכי בנזקין נמי ז] ה"ה דה"מ למיפרך מב"ח שיטול בזיבורית ולא מצי למימר ליה לכי תיהדר אלא נקט נזקין דדינו בעידית לרבותא שאף הכא לא יטלו אלא בזיבורית והא דאמר הכא דנזקין שקלי מזיבורית בני חרי ולא מעידית דלקוחות היינו כדרב נחמן בפרק הניזקין (דף נ.) דאמר מר זוטרא [בריה דרב נחמן] משמיה דר"נ שטר חוב היוצא על היתומין אף ע"פ שכתוב בו שבח אין גובה אלא מן הזיבורית [ותנא אברס חוזאה [ס] אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזבורית] ואפילו הן נזקין. ואף על גב דדחי ליה רבא ומוקי ליה כרבי ישמעאל. שנויא דחיקא הוא לאוקמא ברייתא דאברס חוזאה דלא כהלכתא דקיימא לן כרבי עקיבא. וגם אביי סבירא ליה כרב נחמן. וגם רב אלפס ז"ל כתב בהלכות גיטין היכא לאמימר כיון דאביי ורב נחמן קיימי בחדא שיטתא הוה ליה רבא יחיד לגבייהו ולית הלכתא כוותיה. ומה שכתב רב אלפס ז"ל כגון שלקח עידית באחרונה והיינו טעמא דלא אתו כולהו וגבו מעידית משום דאמר להו לוקח טעמא מאי אמור רבנן [ע] ולא הזכיר בדבריו דאיירי בדיתמי ח] כתב הראב"ד ז"ל דשגגה היתה או סמך על מה שמפורש בגמרא דע"כ בדיתמי איירי דאי לאו הכי אמר להו אי שתקיתו ושקליתו כו' ואפילו נזקין וב"ח הוו שקלי מזיבורית. והראב"ד ט] וה"ר יונה ז"ל חלקו בין יתומין ובין לקוחות. [פ] ואפילו רבא דאית ליה שטר שכתוב בו שבח גובה מעידית דיתמי וכן נזקין מודה דאין גובה מלקוחות דחשו חכמים טפי לפסידא דלקוחות:

הגה"ה
*מי שהיו עליו נזקין וב"ח וכתובת אשה והיו לו עידית ובינונית וזיבורית ומכרו אפילו לג' בני אדם ביום אחד דאין ניכר מתוך שטרו מי הקודם כולם נכנסו תחת הבעלים מי שלקח עידית יפרע לניזק ומי שלקח בינונית יפרע לב"ח ומי שלקח זיבורית יפרע הכתובה. מכאן (לאחד) בזה אחר זה כולן גובין מן האחרון כשזיבורית אחרונה אין לו גובין וכו'. מא"ז :

הגה"ה
*מכרן לאחד או לג' כאחת ואפילו בזה אחר זה בג' ימים ולקח עידית באחרונה אף ע"ג דהוי להו למיגבי מאחרון אין גובין נזקין וב"ח אלא מבינונית משום דאמר ליה אי שקלית וכו' ואין יכול לדחותם אל זיבורית מהאי טעמא כיון דלא גזים א"ל לכי תיהדר אבל כתובת אשה אין גובה אלא מן הזיבורית כדינה דקודם שיתן לה יותר מדינה ודאי מיהדר שטרא דזיבורית למריה והשיב כאילו החזיר. מהרי"ח : וביתמי שהמוכר מת דליכא למימר הדרנא שטרא למריה גבו כולהו כדינן אם לקח עידית באחרונה דאמר להו טעמא מאי אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין משום תקנה דידי בהאי תקנה לא ניחא לי ואם לקח זיבורית באחרונה גבו כולהו מזיבורית.מהרי"ח: מלוה הכתובה ה] בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא ו] והא דנזקין גובה מן העידית דלוקח היינו דוקא כשעמד בדין וקיימא לן דמלוה על פה גובה מן היורשין. מא"ז : ולוקח ראשון שמכר ללוקח שני כל זכות שהיה בידו לדחות לנזקין ולב"ח מכר לו אבל לגבי לוקח שני לא אמרינן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש וכו' דלגבי לוקח ראשון נמי משועבדים הם אא"כ הניחו לו בינונית דכותיה ואם לא זכן לוקח שני אלא עידית או זיבורית מצי אמר ליה להכי טרחי וזבני ארעא דלא חזי למיקם קמך. מהרי"ח :

ד [דף ח ע"ב] אמר רבא ראובן* שמכר כל שדותיו לשמעון [צ] י] בשטר אחד והלך שמעון ומכר שדה אחת ללוי. ואותה שדה בינונית היתה [ק] ולא נשאר ביד שמעון בינונית אלא עידית וזיבורית. ובא ב"ח דראובן רצה מבינונית

הגה"ה
*האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה וב"ח וזמנן שוה ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי לב"ח מסלקינן ליה בזוזי ולכתובה בארעא משום דיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא. וכי ליכא לא זוזי ולא ארעא אלא שעורא לפרוע או לאשה או לבע"ח לבע"ח יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה מידי מהאי טעמא דלעיל. ודין זה הוא בשתי שטרות שיוצאין ביום אחד משום שודא דדייני אבל לוה וחזר וקנה נכסים

הגהות הב"ח א וק"ו להקדש מה אנן קיימין כנ"ל והשאר נמחק: ב בינונית וזיבורית טפי : ג שקול כזולא דהשתא : ד בשל עולם הן שמין והלכה כר' אבא דרב חסדא מהדר : ה בהאי מלתא דר"נ סבר : ו במאה מנה קאמר משמע כמו שירצה מוכר אלא כו' כאילו כבר עשוי וכן משמע :

הגהות הגר"א א] כגון אם י"ל כמה קרקעות כו'. כ"ב עתוס' ח' ב' ד"ה מאי כו' : ב] בהגה"ה אבל התוס' כו'. כ"ב ועתוס' ח' ב' ד"ה אבל כו' : ג] טפי פורתא לחד גירסא. כ"ב עתוס' ד"ה הב וד"ה לכתובת : ד] אבל גבי כתובת אשה כו'. כ"ב ר"ל אפי' לאידך גירסא או עידית : ה] בהגה"ה מלוה הכתובה כו'. כ"ב וכ"פ בי"ד סימן ש"ה סע"ז : ו] והא דנזקין כו'. כ"ב אבל הרשב"א ומ"מ כתבו אפי' לא עמד בדין וכפי' הרי"ף דשעבודא דאורייתא וכ"פ בש"ע סימן ק"ד סי"ג עי"ש : ז] ה"ה דה"מ למיפרך כו'. כ"ב ותוס' ד"ה אי לא כ"כ ועהג"א ד"ה מכרן כו' ותוס' ח' ב' ד"ה מאי כו' (ועבהגר"א סי' קי"ט ס"ק יג): ח] כתב הראב"ד דשגגה כו'. כ"ב אבל הרשב"א כתב דסוגיא דכאן כר' ירמיה דפרק החולץ וקי"ל כר"א : ט] וה"ר יונה כו'. כ"ב כשיטתו (עברא"ש פ"ה דגיטין סימן ב') דס"ל יתומים גדולים גובין מעידית משא"כ בלקוחות : י] בשטר אחד. כ"ב עתוס' דכתובות נ"ב א' ד"ה ראובן כו' :

פלפולא חריפתא

[ה] אי להכשר נזקין גרסינן. וכלו' לנזקי ממונו כי הא דתנן הכשרתי את נזקו: [ו] לא הוה שמעינן ליה מהתם. ואע"ג דכי יאכל בתרומה כתיב ושם חייב מזיק קרן דממון דכהן הוא מ"מ מהאי קרא דכי יאכל לא נפיק אלא מקרא אחרינא דהוה כגוזל חבירו ומזיקו. תוס' : [ז] כגון אם יש לו כמה קרקעות כו'. עיין לקמן גבי אמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון כו' : [ח] או עידית בציר פורתא. התוס' ל"ג לה שהרי אין דינו דב"ת בעידית והראב"ד מקיים הגירסא דמ"מ שייך לומר אלו הוה לי זוזי כו' כמ"ש הב"י בטח"מ סי ק"ב: [ט] משום שלא תנעול דלת כו'. אפילו לגי' דזבורית טפי פורתא אצטריך להך טעמא ולא שייך א"כ הורעת כח דב"ת דלעולם הכתוב לא יפה כחו דמדאורייתא דינו בזיבורית. תוספות : [י] או שימסור לו השטר. בשטר אקנייתא כמ"ש רבינו שם בבבא בתרא. וע"ש : [כ] דיקח לו דרך במאה מנה קאמר. משמע כמו שירצה מוכר. תוס' דכתובות : [ל] וכן משמע כו'. כמו ועוד משמע: [מ] כמו לג' כו'. דהתם ודאי דאגן מכניסים אותן תחת הבעלים בלא טענותיהן ה"נ לאחד דהא בחד מחתא מחתינהו : [נ] כגון זה פתח פיך וכו'. דכל מאי דיזכה מצד הדין דדינא הכי ולא תלי בעובדא היכא הוה לאו כו"ע דיני גמירי וא"כ גמר דלמא לאו אדעתיה ואשתמיטתיה והוה כאלם משא"כ בעובדא דביה דנין ודאי דרמיא אנפשיה ודכיר ליה וביה נמי אי איתא דחזי דיינא דמחמת כעס נשתבש כמ"ש בחה"מ סימן י"ז בשם הרמב"ם : [ס] אין נפרעין כו' אפי' הן נזקין. ומ"מ אינם שוים ממש דיני הלקוחות לדין היתומים דהא באחד שקנה בבת אחת דדומה ממש ליתומים דאילו בזה אחר זה היכא להפלוגי בין לוקח ליתומים דכיון שהניח עידית לאחרונה נעשו ב"ת לגבי מה שקנה אע"ג דקנה אח"כ גם את זו דמניין דביתמי מיירי דלא מצי למהדר איכא למימר דאקרו בני חורין דשעבודא עלה הוא. אבל כשלקח בבת אחת דליכא למימר הכי ותני דכולן נכנסו תחת הבעלים שמעינן שלא הושוו ליתומים וכן בפ"ק דב"מ בשיטה דב"ת גובה השבח כתב רבינו דיפה כח יתומים מלקוחות אך לקמן בפירקין גבי עשה עבדו אפותיקי כתב רבינו שלא רצו ליפות כח יתומים מלקוחות בשום דבר : [ע] ולא הזכיר בדבריו דאיירי בדיתמי. צריך לומר שלא היתה גירסא שלהם כרי"ף כמו שהוא בידינו. שלטי הגבורים : [פ] ואפי' רבא כו' מודה כו'. וגם רב אלפס ז"ל דכתב היכא למימר כו' ס"ל רבא יחיד כו' דלעיל לא כתב אלא דאיכא למימר אבל קודם לכן כתב בפשיטות דכל דמקשו אדרבא פריך ליה הלכך הלכתא כוותיה : [צ] בשטר אחד. דאילו בב' שטרות ולקח זיבורית באחרונה א"ל להכי טרח כו' דודאי שהיה שמעון מגבהו זיבורית. תוס' דפ' מי שהיה נשוי דף נב. [ק] ולא נשאר ביד שמעון בינונית דכשנשאר בינונית יכול לוי לדחותו אצל שמעון וטעמא שלוי קנה כל זכותו של שמעון בשדה זו והרי שמעון היה יכול לדחותו לב"ח אצל בינונית אחרת כמו כן יכול לוי לדחותו אבל כי לא שביק בינונית דכוותיה לא מצי לדחותו אצל זיבורית דשמעון נמי לא היה יכול לדחותו אצל זבורית דאי משום מהדרנא שטרא כו' הא מוקמינן להא דלעיל בדיתמי וכך דהכא מייתי בתר הכי ומסתמא מיירי נמי בדיתמי. כ"כ התוס' דפ' מי שהיה נשוי דף נ"ב. אע"ג דבפירקין דהכא כתבו דיכול לומר לכי תהדר. הכא ס"ל כשיטת רש"י והתם פליגי עליה וכשיטת רבינו דלא

מצי

תפארת שמואל

מבינונית שלו כנ"ל. ודו"ק : (ג) והא דקאמר א"ה בניזקין ה"ה דה"מ למיפרך מב"ח וכו'. וכ"כ התוספות בכתובות דף נ"ב ולפ"ז הא דאמרינן לקמן ראובן שמכר כו' רצה גובה בינונית מלוי דא"ל את שקלת שעבודי אע"ג דאילו היה ביד שמעון לא היה גובה דהיה יכול לחזור השטר של זיבורית נ"ל דלקמן איירי ביתמי

שמת

שביד לוי גובה ולא מצי למימר הנחתי לך מקום לגבות אלא שמעון רצה משמעון גובה מזיבורית דאמר ליה את בעל דין דידי את . [*דאת] שקלת כולהו נכסי מראובן. ומשמע בשביל שמכר שמעון בינונית ללוי הוא דנוטל ב"ח זיבורית הנשאר ביד שמעון בע"כ דשמעון . ולא מצי שמעון למימר ליה לך אצל שיעבודך שביד לוי משום דאמר ליה ב"ח את בעל דין דידי כי לקחת שיעבודי מראובן ואתה הרחקת שיעבודי ומכרת ללוי איני רוצה לטרוח וללכת אחרי לוי אלא אקח זיבורית הנמצא בידך אבל אם לא מכר בינונית אין הב"ח יכול ליקח זיבורית בע"כ דשמעון . משום דמצי א"ל קרקע זו חביבא לי איני רוצה להוציאה מתחת ידי [ר] ולא שייך למימר הכא א"כ הורעת כחו של ב"ח אלא [זיבורית] כדפרישית לעיל א] ודוקא (ד) פרש"י דרצה גובה מזיבורית שביד שמעון אבל מעידית לא גבי . אף ע"ג שהרחיק שיעבודו דשמעון נכנס תחת ראובן בכל זכות שהיה לו בשדותיו . וכשהיו ביד ראובן אם מכר בינונית ב"ח גובה מזיבורית ה"ה שמעון נמי. מיהו צריך לדקדק אם מכר בינונית וזיבורית ושייר עידית ביד שמעון אי מצי גבי מעידית [ש] כי מה שפרש"י רצה גובה משמעון מזיבורית איכא למימר בדאית ליה לשמעון עידית וזיבורית אבל אי לא אישתייר גביה אלא עידית גבי מיניה כיון דהרחיק שיעבודו . או דלמא מהאי טעמא דהרחיק שיעבודו לא נייפה כח ב"ח כל כך ליטול יותר מדינו כיון ששיעבודו ביד לוי . ובדבר זה יפה כח שמעון מכח ראובן . דאילו ראובן אם מכר בינונית וזיבורית גבי ב"ח מעידית הנשאר ביד ראובן משום דאין יכול לגבות שיעבודו מן הלוקח משום דאמר ליה הנחתי לך מקום לגבות הימנו אבל בנידון זה דלא מצי אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות הימנו איכא למימר דשקיל ב"ח שיעבודו שביד לוי . מיהו נראה כיון ששמעון לקח כל שיעבודו של ב"ח אין לבעל חוב לטרוח ולחזור אחר לקוחות אחרים אלא כל הנמצא ביד שמעון יקח ואפילו עידית :

וכן מטלטלין בזמן הזה הואיל וב"ח שוין ויחלוקו לפי מעות כך פר"ת . ורבינו אלפס פסק דגם לוה ואחר כך קנה נכסים ומטלטלין בזמן הזה לב"ח יהבינן ליה ולאשה לא יהבינן לה . מי שמת והיה לו פקדון ביד אחרים והיה עליו מלוה בשטר ומלוה בעדים יתן למלוה בעדים . מא"ז :

ה [דף ט ע"א] **איכא** דאמרי *(עפ"ק דב"מ) אפילו באחריות נמי דאמר ליה אחוי טירפך ואשלם לך [ת] אלפי שכל המעוררים אין זכאין בדין . ונראה דמיירי שלא נתברר הערעור עדיין אלא בא אדם וערער ואמר שדה זו גזלה ראובן ממני ואני רוצה להביא עדים או יש לי חוב על ראובן ב] ואני רוצה להביא השטר . ומשום דברים בעלמא לא יבטל שמעון כחו של ראובן . אבל אם ראו ב"ד אמתלא בדברי המערער כגון שהביא שטר שאין מקוים ואומר שרוצה לקיימו . [א] באו אם הוא אומר שיביא העדים בתוך שלשים יום . לא יוציא שמעון המעות מתחת ידו אלא ימתין עד שיעבור זמן שלשים יום דהפוכי גבי מטרתא למה לי . אבל אם המערער ירחיק זמן הבאת עדים אי אית ליה לראובן מקרקעי [ב] או אמיד במטלטלי שיוכל שמעון לחזור עליו אם יוציא המערער הקרקע מתחת ידו צריך ליתן לראובן מעותיו ולא לבטל כוחו בשביל הערעור . אבל אי לא אמיד הוא ואין לו קרקע כיון שיש אמתלא בערעור אין לו לדיין להוציא המעות משמעון עד שיהא בטוח שלא יפסיד מעותיו אם יוציא המערער הקרקע מתחת ידו ועל זה וכל כיוצא בזה נאמר אין לדיין אלא מה שעיניו רואות הכל לפי הענין וכן נמי מי שבא לפני ב"ד ואומר יש לי תביעה על פלוני ומצאתי לנכסיו במקום ידוע ואני ירא שאם יבואו לידו יבריחם ולא אמצא מקום לגבות ממנו חובי ומבקש שיעכבו ב"ד הנכסים עד שיתברר תביעתו וכן ראובן שיש לו שטר על שמעון ולא הגיע זמנו עדיין ובא בתוך הזמן וטען כזאת הכל לפי הענין ואם רואה הדיין אמתלא בדברי התובע או שלא יוכל ראובן לגבות חובו משמעון כשיגיע הזמן [ג] מצווה הדיין לעכב ממון הנתבע עד שיברר התובע תביעתו או עד שיגיע זמן השטר וכן מצאתי בשם הגאון ז"ל כתוב דתקנתא דרבנן הוא באינים דמפסיד נכסיה משום השבת אבידה . ולי נראה דלא צריכנא לתקנתא דרבנן אלא דין גמור הוא שחייב אדם להציל עשוק מיד עושקו בכל טצדקי דמצי למיעבד . וכן נמצא תשובה לרב אלפס ז"ל דלא מצי למימר אחוי טירפך ואשלם לך אלא היכא דאית ליה נכסי דסמיך עלייהו הא לאו הכי יכול לחזור בו דמצי א"ל אדהכי והכי אכלת לזוזא וליכא לאישתלומי מינך : רב הונא אמר או כסף או מיטב . פרש"י שבא לתרץ קראי דלעיל . *ולא הספיק לסיים דבריו עד שהקשה לו רב נחמן . ואז א"ל דקראי הכי מיתרצי אם אין לו כסף או מיטב כל מילי מיטב הוא ולא מצי א"ל זיל טרח וזבין ואי אית ליה כסף או מיטב לא יתן לו שוה כסף וכן כתב רב אלפס דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע (לעיל דף ז:) פליגי אדרב הונא דהכא וסברי דכל מילי מיטב הוא ואפילו סובין ופסק כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאינון בתראי . ור"ת פסק כרב הונא [בדאית ליה] . וכ' בס' הישר שלשה דינין בפרעון בנזקין או כסף או מיטב כרב הונא בדאית ליה ואי לית ליה כל מילי מיטב הוא [ד] וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקיה אלא בזוזי כדמוכח בכתובות פרק הכותב (דף פו.) גבי ההוא תולה מעותיו בנכרי הוה . אבל אי לית ליה זוזי לא אמרינן זיל טרח ואייתי ליה זוזי כדאיתא התם ולוקח שנמצא טעות במקחו נמי דינא הכי כדמשמע לקמן פרק

הגה"ה

*ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עוררים עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו אע"פ שנתן המעות ובאתרא דלא קנו בכספא שכותבין את השטר אפילו מי שפרע ליכא דלאו משום יוקרא וזולא הדר ביה . ודוקא עוררין אבל אנסין אפילו באחריות נמי אין יכול לחזור בו דמזלו גורם . משהחזיק בה חזקה גמורה של קנין אין יכול לחזור אפילו כלא נתן מעות דקרקע נקנית בחזקה ולא מצי אמר ליה שקול ארעך בזוזי לפי שנפחתו דמיה מחמת עוררין פר"ת . ור"י פי' אפילו אם קנייה קנין גמור בחזקה או בחליפין כל זמן שלא הלך על מצרי השדה לראות עניני השדה מה היא צריכה יכול לחזור בו אם יצאו עליה עוררין בתוך כל זמן שלא נתן המעות אבל נתן המעות והחזיק בה אין יכול לחזור בו . מהרי"ת :

הפרה (דף מו:) ופועל אי לית לבעל הבית זוזי א"ל זיל טרח ואייתי כדמוכח בפרק הבית והעלייה (דף קיח.) דאין יכול לומר טול מה שעשית בשכרך . ומה שלא פסק ר"ת כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאינון בתראי צריך לומר דסבר דלא פליגי אדרב הונא ולא אתו אלא לשנויי רומיא דקראי אהדדי וה"ק לא קשיא הא דכתיב מיטב וכתיב קרא אחרינא ישיב אפילו סובין דאי לית ליה מיטב שדה אפילו יהיב ליה סובין מיטב הוא ואין צריך ליתן לו מיטב מטלטלין ולעולם אין מקרא יוצא מידי פשוטו דכתיב מיטב שדהו ישלם ואי אית ליה בעי למיתב ליה (זוזי) וכסף נמי כמיטב דכתיב כסף ישיב לבעליו א"כ פליגי אהדדי [ה] ומדקבע רב אשי שמעתא דרב הונא באחרונה ואיהו קדים לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע חשיב ליה עיקר . ונראין דברי רב אלפס עיקר [ו] דרב כהנא תלמידיה דרבא דבתרא הוא סבר כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאמרינן לקמן (דף י:) א"ל רב כהנא לרבא טעמא דכתב רחמנא והמת יהיה לו הא לאו הכי ה"א נבילה דמזיק הוי השתא אי אית ליה לדידיה ד יהיב ליה דאמר מר ישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין נבילה דידיה מיבעי ואי איתא לדרב הונא לימא ליה דאצטריך קרא היכא (דאין) [דאית] ליה כסף או מיטב [ז] אלמא רבא ורב כהנא סברי כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע והמחוור שבכולן כספרים דגרסי אמר רב הונא או כסף או מיטב ואמתניתין קאי דקתני תשלומי נזק במיטב הארץ ואתא לאשמועינן דכסף כמיטב . והשתא אין ראיה לפסק ר"ת ז"ל מה שסדר אותו רב אשי באחרונה דאמתני' אמר למלתיה [ח] והכתי לא רמו קראי אהדדי עד שהקשה אביי לרבא . ולענין פריעת ב"ח נראה לי אי אית ליה ללוה מטלטלי ומקרקעי כפינן ליה למיתב ליה מטלטלי אם חפץ בהכי המלוה יותר מבקרקעי כיון דזוזי יהיב שקיל כל מילי דמקרב טפי לזוזי והיינו מטלטלי דאי לא מזדבן בהאי מתא מזדבן במתא אחריתא ובדיהיב ליה מטלטלי אף על גב דאמרינן כל מילי מיטב הוא ואפילו סובין [*דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתא] יש לשום כל מה שנותן לו בשומא שיוכל המלוה למוכרו מיד באותה שומא אפילו בביתו ולא יצטרך לחזר בעיירות ובשווקים כדי למוכרם דאל"כ נעלת דלת בפני לווין שיתן לו הפחות שבביתו אם אין לו מעות והמלוה לא יוכל למוכרו לאלתר : ו **שני** אחים שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל כספים ובא ב"ח ונטל קרקע אזיל האי ושקיל פלגא דכספים . פשיטא האי ברא והאי לאו ברא איכא דאמרי אדרבה לאידך גיסא דאמר ליה להכי שקלי כספים דאי מיגנבי מינאי לא משתלימנא מינך ולהכי שקלת ארעא דאי מיטרפא מינך לא משתלמת מינאי . פסק רב אלפס ז"ל כלישנא קמא דשקיל פלגא בכספים [ט] ואף על גב דבכל דוכתי רגיל רב אלפס לפסוק כלישנא בתרא הייינו היכא דאיכא תרי לישני אחדא מימרא דלישנא קמא מפרש דהכי אתמר הדא מימרא ולישנא בתרא מפרש דאתמר בע"א מסתבר דאותו לשון שקבעו רב אשי באחרונה נראה בעיניו עיקר דכיון דאחריתא היא הדרי בהו מקמייתא אבל הני תרי לישני לאו מימרות אמוראי נינהו אלא גמרא הוא דשקיל וטרי לפרש דרב אסי דאמר כספים הרי הן כקרקע לאיזה ענין נאמר ובעי למימר דלענין שני אחין שחלקו וכו' נאמר ובעי למימר דלענין זה לא אצטריך האי מימרא דפשיטא האי ברא והאי לאו ברא ואיכא דאמרי דמטעמא אחרינא לא אמרה לענין זה דאדרבה לענין זה לא הוו כספים כקרקע הלכך לית הכא תרי לישני למיזל בתר בתרא [י] אלא שתי סברות חלוקות זו על זו וסברא ראשונה עיקר הוא מדחזינן גמרא דבפרק בית כור (דף קז.) דפסק והלכתא כרב דאמר בטלה מחלוקת אף על גב דבכל דוכתי הלכה כוותיה דשמואל בדיני דמטעם [כ] דאיהו סבר דיש ברירה לא אפסיק כוותיה דקי"ל דבדאורייתא [ל] אין ברירה אלא דסברא מוחלטת היא דיתמי כרעא דאבוהון אינון לפרוע חובת אביהן בשוה בין נטלו שניהם קרקע בין נטל אחד קרקע ואחד כספים הלכך תלה [*הרי"ף] פסק הכרע בין אלו שתי הסברות בההיא פיסקא דבית כור דפסיק הלכה (*כרב נחמן) דאמר בטלה מחלוקת : שני אחין שחלקו ובא ב"ח ונטל חלקו של אחד מהם . פירשו התוס' שעשאו אפותיקי [מ] ג] ולא אפותיקי מפורש כההיא דפ' שנים אוחזין (דף טו:) דאמר ליה אם לא אפרע לך לא יהא לך פרעון אלא מזה . אלא שיעבד לו כל קרקעותיו וסיים לו קרקע זו במגריה להיות לו תחלה לפרעון אם ירצה המלוה דאי לאו הכי לא היה יכול ליטול חלק אחד מהם אלא מכל אחד ואחד יטול חלקו כדתניא פרק יש נוחלין (דף קכד.) יצא עליהן שטר חוב בכור נוטל פי שנים [נ] ונראה דהיינו דוקא היכא דיכול לגבות שדה שלימה מכל אחד כגון שירשו ד' שדות וכל אחד נטל שתים יטול מזה שדה ומזה שדה אבל אם לא ירשו אלא שתי שדות לא יטול חצי שדה מזה וחצי שדה מזה דאילו היה בא לגבות מאביהן לא היה יכול לומר לו טול מכל שדותי [ס] חלק אחד משדה זו וחלק אחד משדה זו דאם כן נעלת דלת בפני לווין דלאו פרעון יפה הוא אלא בית דין מגבין לו חובו משדה אחת ויתמי נמי אף על פי שחלקו לא הורע שיעבודו בשביל זה וגובה שדה אחת מאיזה מהן שירצה וכן מצאתי כתוב בשם רב יהודאי גאון ז"ל שני לקוחות שלקחו שתי שדות כאחת ובא ב"ח גובה מאחת מהן [ע] ואין ללוקח על חבירו כלום והא דקתני בפ' יש נוחלין בכור נוטל פי שנים דינא קמ"ל דמחויב לפרוע פי שנים בחובת אביו כפי מה שנטל דלא תימא מתנה הוא דיהיב ליה רחמנא ולענין פרעון חובת אביהן לא יהא אלא כאחד מן האחין ולא לענין זה שיצטרך בעל חוב לגבות ממנו שני חלקים* :

ז [דף ט ע"ב] **הדור** מלוה עד שליש במצוה. אם ד] מצא אתרוג שהוא ראוי לצאת בו [פ] שהוא כאגוז יוסיף שליש לקנות יפה ממנו ולא שיהיה מחויב לקנות

הגה"ה

*ראובן שיש שטר מתנה בידו ספרים פלוני ופלוני נתן לו אביו במתנה ושמעון אחיו הביא עדים שאביהם בשעת מיתתו נתן לו ה דאמר האב בשעת מיתה שקנאם מראובן או שראובן הפסיד לאביו כמה ענינים בשיווי הספרים נראה ה] לרבינו יצחק ברבי יהודה שצריך

הגהות הב"ח א לפי שאין כל המעוררין זכאין בדין ונראה וכ"כ בטור ח"מ סימן רכ"ו העתיק דברים אלו באופן אחר וכמו שנמצא בתשובה כלל לז : ב שרוצה לקיימו אם הוא כנ"ל ותיבת או נמחק: ג דהפוכי מטרתא כנ"ל ותיבת בי נמחק: ד לדידיה כמה טריפות יהיב ליה : ה בהגה"ה ראובן וכו' נתן לו וקאמר דהאב בשעת מיתה חזר וקנאם מראובן :

הגהות הגר"א א] ודוקא פרש"י (רשום קו על תיבת ודוקא למחקו) : ב] ואני רוצה להביא השטר . כ"ב שאם לא יצא אלא קול אפי' לא נתקיים המקח לגמרי א"י לבטל המקח דמשום דברים כו' כ"ה גירסת הטור : ג] ולא אפותיקי מפורש כו'. כ"ב עתוס' ד"ה ורב כו' ואע"ג כו' : ד] אם מצא אתרוג כו'. כ"ב תוס' וסמ"ג ע"ש אבל בפ"ג דסוכה כתב כפרש"י ורי"ף : ה] בהגה"ה. נראה לר"י בר"י כו'. כ"ב כמ"ש בב"ב דף נב כלום טענינן כו' :

תפארת שמואל

שמת ראובן והוא דוחק ועיין ביש"ש ודבריו נכונים : (ד) **פרש"י** דרצה גובה וכו' אבל מעידית לא גבי אע"ג שהרחיק וכו' . והילך לשון רש"י דכתובות רצה מזה גובה וכו' דזבן לוי משמעון בינונית וכו' ולא שבק בינונית משל ראובן אצל שמעון הלכך רצה לגבות משמעון עידית גובה דמצי א"ל כו' רצה מלוי גובה כגון אם לא ימצא אצל שמעון משל ראובן אלא זיבורית וכו' וע"ש ומלשון זה מוכח דאפילו יש לשמעון עידית וזיבורית יכול לגבות ממנו עידית מטעם דאינו יכול לדחותו לזיבורית כיון שהרחיק שיעבוד בינונית שלו ודו"ק . ויש לתמוה על הרא"ש דלא ראה דברי רש"י בכתובות ויותר יש לתמוה ארש"ל ביש"ש שהשיג עליו גם כן

פלפולא חריפתא

מצי למימר לכי תהדר. ולכך אני תמה על בעל הטורים דבחה"מ בר"ס קי"ע התחיל בכך דינא דרצה מזה גובה ולא פי' דמיירי בדיתמי ובסוף הסי' כתב דיכול לומר אי שתקת כו' ואין הלה יכול לומר לכי תהדר . וא"ל דס"ל דבשטר אחד שאני דודאי דאין חילוק לענין זה דגם בשטר א' יכול לחזור ולהקנות לו קצת מה שירצה וכ"כ בהדיא בתוס' דהכא בד"ה (מכיון) [מכרן] וכו' דיכול לכבוש וגם בטור עצמו כתב דלא נקטיה בשטר א' אלא לאפוקי בזה אחר זה: [ר] **ולא** שייך למימר א"כ הורעת כו'. כלומר משום נעילת דלת כדלעיל : [ש] **כי** מה שפרש"י וכו' . ובפ' מי שהיה נשוי מפ' רש"י עצמו דגבי מעידית כדמסיק רבינו : [ת] **לפי** שכל המערערין אין זכאין . לשון מסורס הוא וכלומר שאין כל המערערין זכאין בדין . אבל אין להגיה כך שכן נמצא גם כן בגמרא דפ' הגוזל קמא דף נ"ח ע"א כולהו שוורים להו לגבי מזבח קיימי ובריש אלו מציאות כתב רבינו וכ"ע לא ידעי : [א] **או** אם הוא אומר כו'. כלפי שאמר תרתי שדה זו גזולה כו' או יש לי חוב כו' קאמר נמי הכא תרתי שהביא שטר כו' היינו כאומר יש לי חוב כו' ודקאמר שיביא העדים היינו כאומר שדה זו גזולה כו' אך בטור סימן רכ"ו לא העתיק או ומשמע ודאי דהדא מלתא היא שאף אם יביא שטר כיון שאינו מקוים לא הוי אמתלא אלא כאומר שיביא עדים לקיימו בתוך שלשים : [ב] **או** אמיד במטלטלי. עיין מ"ש בפ' בתרא גבי דינא דאדרכתא : [ג] **מצווה** הדיין כו' שחייב אדם להציל כו'. אבל גבי השתא דפן ימות ויפול קמי יתמי לא אמרינן הכי בפ' בתרא : [ד] **וב"ח** אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי אלא בזוזי. עיין בפ' מי שהיה נשוי גבי ראובן שמכר כו' וזקפו עליו במלוה : [ה] **ומדקבע** רב אשי. דאיהו מרא דתלמודא ובתרא : [ו] **דרב** כהנא תלמידו דרבא. ואינו רב כהנא שבימי רב בפ"ג דסנהדרין דף ל"ו : [ז] **אלמא** רבא ורב כהנא כו'. ומ"מ רב אשי בתראה ולכך כתב והמחוור כו' : [ח] **ואכתי** לא רמי קראי אהדדי . דלימא נמי או סובין דר"כ הקשה לו ישיב כו' אחר שאמר דבריו או כסף או מיטב : [ט] **ואע"ג** דבכל דוכתי רגיל רב אלפס לפסוק כלישנא בתרא . וכן סתם רבי' בפ' המוכר פירות עי' פ' חזקת גבי וכולן שאמרו בשעת מיתתן ובריש מס' מכות ובריש מס' ע"ז וספ"ב דע"ז ובפ' אלו טריפות ובפרק כיסוי הדם בסופו ועיין מ"ש לקמן פ"ג גבי הנכנס לחנותו של נגר כו' : [י] **אלא** שתי סברות חלוקות. ויש להכריע לפסוק כאיזה מהן שהסברא מכרעת כמותה והכא סברא ראשונה עיקר מדחזינן כו' : [כ] **דאיהו** סבר . פי' רב סבר יש ברירה שזה נטל חלק ירושתו ויורשים הן ולא הוו כלקוחות מהדדי : [ל] **אין** ברירה והוו כלקוחות מהדדי . ועיין בפ' השותפין דמס' נדרים דסברא מוחלטת היא דיתמי כרעא כו' וכיוצא בזה בפ"ק דב"מ גבי ב"ח גובה שבח שהשביחו היתומים ועיין בפ' בית כור דסתם רבינו ומצינו למימר שיסלקנו בדמים כו' אבל בטח"מ סימן קע"ה פסק כדהכא : [מ] **ולא** אפותיקי מפורש. דא"כ אמאי סבר רב אסי דיכול לסלקו בזוזי . ללישנא קמא דרש"י ותוספות דמס' ב"ב . ובענין אפותיקי מפורש כתבתי בפ"ק דב"מ גבי ב"ח גובה שבח : [נ] **ונראה** דהיינו דוקא כו' . ואין צריך לאוקמי בשעשאו אפותיקי דהיכא למימר דמיירי כגון שאינו יכול לגבות שדה שלימה : [ס] **חלק** א' משדה זו כו'. נ"ל דהיינו כשאין באותו חלק שיעור שדה שהוא בת ט' קבין כדאיתא פ' בית כור וכן מצאתי למהר"ו כ"ן בסימן ק"ז סעיף ז': **דלאו** פרעון יפה הוא עיין מ"ש בזה בפרק האומנין : [ע] **ואין** ללוקח על חבירו כלום. דיכול לומר אני לקחתי בשעה שלקחת אתה ואין שדה שלי בני חורין לגבך כך נ"ל ובשלטי הגבורים פרק בית כור מייתי לה וכתב דיכול לומר אנחנו נכנסנו תחת הבעלים וכיון דאם היה הב"ח תפס בשדה א' צריך ליתנו לך עתה כשבא לטרוף ממנו ע"כ . ואין זה מספיק אלא כדכתבתי : [פ] **שהוא** כאגוז לדוגמא

אתרוג *היפה [ממנו] שימלא בתוס' [צ] שליש על אתרוג שחפץ לקנות. ועד שליש מלגיו [ק] כיון דלא איפשיטא הבעיא ומדאמר אילו מתרמי ליה תלתא מצותא יהיב לכולי ביתיה שמעינן שאין אדם מחויב לבזבז הון רב בשביל מצוה אחת ואפילו היא מצוה עוברת כגון אתרוג ולולב וגמרא (בסוכה דף מא:) חשיב גוזמא על ר"ג שהיה נשיא ישראל מה שנתן אלף זוז באתרוג אחד וגם תיקנו חכמים המבזבז אל יבזבז יותר מחומש (כתובות דף נ.) :

שמעון להביא ראיה שאביו קנאם או שראובן הפסיד לאביו ממון ואם לא ימצא עדים לאו כל כמיניה לומר אפילו אם אביו היה בחיים קניתי אחרי שיש שטר מתנה בידו אע"פ שאביו היה מוחזק בספרים · מהרי"ח :

ח והאמר ר"ל משמיה דחזקיה לא שנו אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב. הך מימרא איתא לקמן בפ' הכונס לאן לדיר (דף נט:) ורבי יוחנן אמר אף על פי שמסר לו שלהבת פטור עד דמסר ליה גווזא סילתא ושרגא. וכתב רב אלפס ז"ל לקמן דמסתברא לן דהלכתא כר"ל משמיה דחזקיה (ס) דחזקיה רביה דרבי יוחנן הוה. ואיכא מ"ד כיון דלא אשכחן דפליג חזקיה בהדיא בהדי רבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ולא מיסתבר לי האי טעמא וכי אין כדי לסמוך על ר"ל שהעיד דחזקיה אמרה ונחלק על רבי יוחנן בזה והא דלא חשיב ליה רבא (יבמות לו.) בהדי הנך תלת דהלכה כר"ל משום דלא אמר משמיה דנפשיה וכן לא חשיב נמי ההיא דפ"ב דחולין (דף כט:) דאמר ר"ל משמיה דלוי סבא אינה לשחיטה אלא לבסוף ורבי יוחנן אמר ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ורבא גופיה סבר בפ"ב דזבחים (דף ל.) דאין לשחיטה אלא לבסוף והר"מ הלוי ז"ל כתב דסוגיא דשמעתין מוכחא דהלכה כר"ל דקאמר סתמא דגמרא דכוותיה גבי אש שלהבת משא"כ באש דפטור והאמר ר"ל משמיה דחזקיה וכו' ולא קאמר הניחא לרבי יוחנן דאמר אפילו מסר לו שלהבת פטור אלא לר"ל מאי איכא למימר אלא דסתמא דגמרא מהדר לפרושי מעיקרא הברייתא אליבא דר"ל משמיה דחזקיה משום דהלכה כוותיה ובתר הכי מפרש לה אליבא דרבי יוחנן :

ט [דף י ע"א] והא איכא מסר שורו לחמשה בני אדם ופשע בו אחד מהן והזיק חייב היכי דמי אילימא דבלאו איהו לא מינטר פשיטא אלא דבלאו איהו נמי מינטר מאי קעביד כלומר ופטור לגמרי. וכגון שאחרים לא סלקו עצמם משמירת השור כשפשע האחד ולא רצו לשמור יותר וכיון שנשארו בשמירת השור ויכולין לשומרו בלא האחד הן חייבין והוא פטור שהרי מסר לכולן שורו לכל מי שיכול לשומרו ונתרצו לשומרו אפילו בלא חברם אבל אם אמרו לו אם אינך רוצה לשמור גם אנו מסלקים עצמינו משמירתו כולן חייבין ואתקפתא דרבי זירא ורב ששת הלכתא ניהו וכן ברייתא דמייתי רב פפא :

י [דף י ע"ב] ואמר רב פפא *כגון פפא בר אבא פירש רשב"ם ז"ל דדוקא אדם עב ושמן וכבד כגון פפא בר אבא חייב אם נשבר הספסל תחתיו אבל שאר כל אדם פטורים דסתם ספסל עשוי לכך לשבת עליו כל הנכנס לחצר ואין אדם מקפיד על כך והוה ליה כשואל [שפטור] כשמתה הבהמה מחמת מלאכה וכן עשה מעשה ונחלק עליו ה"ר עזריאל והחולק צריך לפרש כמו שפירש ר"ת דנקט כגון פפא בר אבא משום מסקנא דמילתא דסמך בהו דוקא פפא בר אבא שהיה אדם חזק והיה יכול לעכב את כולם ורב פפא שהקשה והא איכא הא דתניא תירץ קושייתו כגון פפא בר אבא דהיינו מסקנת התירוץ וסוגיית גמרא הולכת ומפרשת לבאר התירוץ. ואין משמעות הסוגיא סובלת פירוש זה ועוד מאי אצטריך ליה למימר כגון פפא בר אבא שהיה יכול לסמוך כולן ממילא ידענא אם היו יכולים לעמוד ולא עמדו פשעו כולם הלכך נראה כפרשב"ם :

הגה"ה
*חמשה שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחד וישב עליו ושברו אי דבלאו איהו לא מיתבר האחרון חייב ואי דבלאו איהו נמי מיתבר כולהו חייבין ואף על גב דבלאו איהו לא הוה מיתבר אלא בתרתי שעי והשתא מיתבר בחדא שעתא נמי כולן חייבין וכן מרבה תבילות אע"ג דבלאו איהו אזלא כולן חייבין וכן חופר בור י' ובא אחר והשלימו לכ' כולן חייבין מיהו צריך לדקדק וכי בשביל שהשליך עץ אחד במדורה גדולה מתחייב הא לא דמי אלא לחופר בור י' ובא אחר והשלימו לי"א דהראשון חייב והשני פטור. פר"י מהרי"ח :

יא [דף יא ע"א] והבא בטורח נבילה קמיפלגי. והלכתא כאבא שאול דאמר על המזיק מוטל להביא הנבילה מדתנו אחרים כוותיה ופחת נבילה על הניזק משעה שנודע לו הזיק *ומשנודע לו היה מוטל עליו להשתדל ולהעלותו מן הבור ושכר העלאה יפרע המזיק [ר] וכן לכל כ"ד אבות ומסור ומפגל ומכפר ושלשים של עבד בר מגנב וגזלן שצריך לשלם לו בהמה וכלים שלימים והנבילה והשברים לגנב ולגזלן דבגנב כתיב חיים שנים ישלם בגזלן כתיב והשיב את הגזילה [ש] אשר גזל כעין שגזל ומיהו מעות יכול ליתן לו [ת] דמה לי הן ומה לי דמיהן כיון שיכול לקנות בהן כעין שגזל (ו) אבל לא דבר שיצטרך לטרוח ולמוכרו ולקנות בדמים כעין שגזל*:

הגה"ה
*ורבינו שמואל פירש דיכול ליתן לו אפילו סובין או נבילות או השברים אלא שהנגזל אין מקבל עליו הפחת אלא הגזלן והגנב והמשאיל מקבלים עליהם הפחת שנפחתה משעת שבירה עד שעת העמדה בדין ורבינו יצחק מיישב פירוש רש"י מן הירושלמי דיליף מקרא מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן אמר רבי אבא בר ממל שנאמר עד שם חיים שנים ישלם ולא מתים עד כדון גניבה גזילה מנין אמר רבי בון והשיב את הגזילה אשר גזל כעין שגזל. מהרי"ח :

יב שליא שילאה מקצתה אסורה באכילה אף מה שהיה בפנים בשעת שחיטת האם ואף אם חזר מה שיצא והיה בפנים בשעת שחיטת האם לפי שאין מקצת שליא בלא ולד *דחיישינן שמא יצא רובו [או] ראשו בתוכו מקצת והוה ליה כילוד ותו לא מהניא ליה חזרה וכן לענין אשה תלינן לחומרא וטמאה מיד אפילו לא ראתה דם ומונין לה ימי טומאה מיום שני שילאה כל השליא וימי טוהר מיום ראשון שילאה מקצתה : [דף יא ע"ב] בכור שנולד לו סימן טריפה בתוך שלשים יום ומת זמן גדול לאחר שלשים יום אין האב חייב לפדותו ואפי' למ"ד טריפה חיה דגזירת הכתוב הוא דדרשינן פדה תפדה יכול אפילו נטרף בתוך שלשים יום ת"ל [א] אך חלק :

יג האחין שחלקו שמין מה שעליהם מה שקנו מתפיסת הבית [ב] ועדיין לא בלו שמין אותן כמה הן שוין עתה והמותר יחלקו אבל אם נאבדו או בלו אין מנכין להן מחלקן דמעיקרא מחלי אהדדי בכהאי גוונא שלא ידקדקו זה אחר זה אלא בדבר הנראה לעינים וכל זה שקנו סתם אבל מתחלה יכולין למחות שלא יקנה אחד מהם מתפיסת הבית אם לא שינכו מחלקו. מה שעל נשיהם בניהם ובנותיהם אין שמין שמתביישין להביאם לבית דין ומחלי אהדדי *ומהאי טעמא דוקא בגדי חול אבל בגדי שבת שיוכלו להביא הבגדים לבית דין ואין צריכים הם עצמן לבוא שמין והכי איתא בירושלמי. ובגדול אחים אין שמין מה שעליו דניחא להו דמכסי בהו כי היכי דליסתמעו מיליה. ומיהו לכתחלה יכולין למחות בו אבל כל זמן שלא מיחו מסתמא ניחא להו*:

הגה"ה
*וכאן האריך בא"ז וכנא להעתיק יעתיק. מא"ז :

יד [ג] שומר שמסר לשומר חייב אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר דעילויי עלייה לשמירתו חייב. שומר חנם לשלם אפילו נאנסה משום דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה היאך לא מהימן לי בשבועה *ואם יש עדים שנאנסה [ד] או שיודע ש"ח שנאנסה ורוצה לישבע פטור ולא אמרי' דמיחייב מתוך שפשע מתחלה שמסר פקדונו ביד אחר *ואע"ג דתנן בגיטין פרק [כל הגט] (דף כט.) אם אמר ליטול ממנה חפץ הרי זה לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ואמר עלה ר"ל כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר ה"מ לכתחלה אבל דיעבד לא מיקרי פושע בהכי דהא גבי השוכר פרה מחבירו והשאילו לאחר ומתה כדרכה לא מיחייב שוכר מדיליה אע"ג דהשאילה לאחר [ה] דלא קי"ל כר"מ דאמר כל המעביר על דעת בעלים נקרא גזלן : [דף יב ע"א] בעל חוב* אינו גובה חובו מן היתומין מעבדים שהניח להם אביהם דהלכה כר"נ בדיני דאמר עבדא כמטלטלי דמי בכל מילי דרבנן [ו] *לגבות מן היתומים ולענין פרוזבול [ז] ולענין קנין אגב אבל אם עשה עבדו אפותיקי בשטר גובה אפילו מיתמי משום דאית ליה קלא וכיון דגבי מלקוחות גובה נמי מיתמי אע"ג דלא שייך בהו טעמא דקלא משום [ח] דלא רצו חכמים ליפות כח יתומים יותר מכח לקוחות בשום דבר ואע"ג דעבדי כמטלטלי דמי אין נקנין אגב קרקע משום דניידי ויש בהן דעת ולא דמי לבהמה דאמרינן בפרק קמא דקדושין (דף כו:) דנקנין אגב קרקע [ט] כעובדא דמדוני דאע"ג דניידי אין בהן דעת ואם העבדים עומדים בתוך הקרקע נקנין עם הקרקע בקנין אגב וגם בקנין חזקה אם החזיק בקרקע קנה עבדים כההוא דשמואל דאמר מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולם* ועבדים דניידי בעינן שיהו עומדין בתוך הקרקע [י] ואף על גב דקי"ל כרב נחמן דאמר עבדא כמטלטלי דמי במילי דאורייתא מודה רב נחמן דעבדא כמקרקעי דמי. וקנין חזקה דאורייתא ומטלטלי נקנים עם העבדים בעודן עליו אם העבד כפות ויש *מטעם חצר :

הגה"ה
*או שידוע שהשני מהימן טפי פטור הראשון מכל מה שאם היה נעשה בביתו היה פטור ושומר שכר שמסר לשומר חנם לא היה פטור רק באונסים וכרבנא פוסק ר"י. מהרי"ח :

הגה"ה
*ומאי גבי אפילו מן גלימא דעל כתפיה וכגון שיש לו אחרת או ששוה יותר מן החוב וקונין לו גרוע ור"ת פוסק דאין מסדרין לב"ח. מהרי"ח : הלוה שטוען אין לי במה לפרוע וכן כל החייב לישבע משביעין אותו פעם אחת כך אם יש לו עכשיו שיפרע ואם אין לו עתה כשיהיה לו יותר מכדי פרנסתו שיפרע ושוב לא ישבע יותר אך אם יעידו שכיניו שיש לו יכפוהו בשוטים דלא מנע דמא. מא"ז :

הגה"ה
*כיון שנתן דמי כולן אבל בנכסי הגר לא קנה אלא מקום מכושו בלבד לשמואל. פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*ולי נראה דאם היה כפות ידיו ורגליו ומשתמר לדעת הבעלים שפיר קני אפילו ניעור. מהרי"ח :

טו [דף יב ע"ב] מאן תנא אמר רבי יוחנן רבי יוסי הגלילי היא ומסקי' דלרבי יוסי הגלילי במתנות כהונה בזמן הבית מודה (רבי יוסי הגלילי) דלא הוי ממון בעלים אבל בכור בזמן הזה אפילו תם הוי ממון בעלים לקדש בו את האשה ולרבנן אפילו בכור בעל מום חי בזמן הזה לא הוי ממון בעלים לקדש בו את האשה כדאמרינן התם בפרק הפרה (דף נג:) שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו אביי אמר משלם חצי נזק *רבינא אמר משלם נזק שלם ופירש רב יהודאי גאון דמיירי בבכור שור דלא פריק ליה ומסתמא בימיהם נחלקו אלמא לא הוי ממון בעלים מחיים [כ] לפי שאסור בגיזה ועבודה [ל] וחלב ויש שפסקו הלכה כרבי יוסי הגלילי משום דסתם מתניתין מוכח כוותיה ורבא גופיה דמוקי מתני' כרבנן חזר בו משום *דאותביניה ליתני נכסים דהדיוט וקאמר בתר הכי שלמים שהזיקו גובה מבשרן תודה שהזיקה גובה מבשרה ומיהו נראה לי מדפליגי אביי ורבינא אליבא דרבנן סברי כרבנן ורבנן בתראי ניהו משמע דהלכה כרבנן וכהן שקדש האשה בבכור חי לא הויא מקודשת וצריך עיון :

טז [דף יג ע"ב] נכסים המיוחדים למעוטי זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק ולמעוטי אם נגח שור *של הפקר (שור) שיש לו בעלים וקדם אחר וזכה בו דלא מפקינן ליה מדידיה ולא אמרינן משעה שנגח הוחלט לניזק. רבינא אמר למעוטי נגח ואחר כך הקדיש [מ] נגח ואחר כך הפקיר. תנ"ה יתר על כן אמר רבי יהודה אפילו נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר פטור ואף על גב דפליגי רבנן עליה דרבי יהודה מוקי רבינא מתני' כיחידאה משום דרבנן לא פליגי עליה אלא בשור שהמית אדם אבל בשור שהמית שור לא פליגי עליה כמו שכתבתי בפירושי בשם הרב ר' מאיר ז"ל: חוץ מרשות המיוחדת למזיק שפטור המזיק מכל היזק שעשתה בהמתו ברשותו דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי : [דף יד ע"א] חצר השותפין [נ] המיוחדת לשניהם לפירות ולשוורים פטור בה על השן ועל הרגל וחייב על הקרן וחצר המיוחדת לשותפין לפירות ולא לשוורים חייב בה על השן ועל הרגל דכיון דאין מיוחדת לשוורים שדה אחר קרינא ביה וכן אם נגח שור ראובן לשור שמעון [ס] בחצר לוי חייב דלא מיפטר אלא ברשות המזיק אבל חצר שאינו של שניהם כרה"ר הויא לענין קרן :

יז שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר שהזיקה בהמה ברשותם אם היתה השאלה והשכירות בסתם אי דאזקיה תורא דשואל לתורא דמשאיל אפילו תם משלם כולא ניזקא דאפילו איתזק מעלמא בעי לשלומי ליה כולא תורא ואם קבל עליו שמירת נזקין ולא (אמר) שמירת גופו תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם. ואי אזקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל והשאילה היה בסתם בין תם בין מועד פטור. ואי אזיק תורא דעלמא שואל בעי לשלומי [ע] כי עליו מוטל לשומרו שלא יזיק ואם קבל עליו שמירת גופו ולא שמירת נזקין תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וקמ"ל דלא תימא נהי דלא קביל עליה שמירת נזקין היינו לענין זה שאם יזיק שור דעלמא שלא יתחייב לשלם אבל אם יזיק

הגהות הב"ח א יפה ממנו אלא שיימינן בתוספת שליש : ב דמשנודע לו : ג וחיישינן : ד רבא אמר כו' : ה דאותבינן ליה ליתני : ו של הפקר שיש לו בעלים דקדש :

פלפולא חריפתא

לדוגמא בעלמא נקטיה אליבא דר"מ וממילא דלר"י כביצה. ב"י א"ח סי' תרנ"ו : [צ] שליש על אתרוג שחפץ לקנות. דא"כ אין לדבר סוף: [ק] כיון דלא איפשיטא. וטעמא דהדור מצוה מדרבנן ולקולא : [ר] וכן לכל כ"ד אבות. שמשלם להם שברי כלים : [ש] אשר גזל כעין שגזל. וכר"פ בתרא דרשינן ליה לענין שינוי וצריך לומר דתרתי שמעינן מיניה : [ת] דמה לי הן כו'. בפ' איזהו נשך : [א] ה"ג אך חלק. והכי פדה תפדה לרבויי גוסס ויוצא ליהרג דלא נילף מערכין דתנן התם גבי ערכין הגוסס והיוצא ליהרג אינו נערך ולא נידר. נמוקי יוסף : [ב] ועדיין לא בלו כו'. ומיהו לכתחלה יכולים למחות. ועיין בס"פ יש נוחלין : [ג] שומר שמסר לשומר. עיין בפ' המפקיד : [ד] או שיודע ש"ח שנאנסה כו'. עיין פ"ק דב"מ דש"ש פוטרו בעדותו והכא דינא קאמר כדאיתא התם בכה"ג : [ה] דלא קי"ל כר"מ. עיין בהגוזל קמא גבי מי הודיעו לבעל הטיס כו' ובהמפקיד : [ו] לגבות מן היתומים. דשעבודא לאו דאורייתא כ"כ רבינו בהגוזל קמא אמתניתין רמי"א בעבדים א"ל הרי שלך לפניך והן הן דברי התוס' דהכא. אבל בפ"ק דב"מ אמתניתין דמנא ש"ח כתב רבינו דשעבודא דאורייתא וכן מסיק בסוף ב"ב והוא שיטת הרי"ף ולדידיה לרב נחמן טעמא אחרינא כדכתב הר"ן בהגוזל קמא לפי שאין דעתו של מלוה עליהן שיכול הלוה להבריחן דומיא דמטלטלים וכו' וכ"כ הרשב"ם בפ' יש נוחלין ד' קכ"ח ועיין בסוף פ' שבועות הפקדון : [ז] ולענין קנין אגב. וקרא דעריס מנורות אסמכתא. תוס' וכן כתב רבינו בפ' הגוזל קמא : [ח] דלא רצו חכמים ליפות כח יתומים כו'. נ"ע לעיל אדכתב והא דאמר הכא דשקלי ניזקין מזבורית כו'. כמ"ש שם : [ט] כעובדא דמדוני. ופירש רש"י ממדון כדכתיב מלך מדון אחד : [י] ואע"ג דקי"ל כרב נחמן כו'. לרווחא דמלתא מפרש כך דא"כ כמטלטלי דמי נקנין עם חזקת הקרקע אלא במפרש האמת : [כ] לפי שאסור כו'. כלומר שעדיין נשאר אסור כו' : [ל] וחלב. כדאשכחן בסוף מכשירין רשב"א אומר חלב הזכר טהור : [מ] נגח ואחר כך הפקיר. נ"ע דאם כן לא משכחת מועד שמשלם מן העלייה דפשיטא שיפקירו ואע"ג דאם יחזור ויזכה בו חייב כמ"ש הטור סימן ת"ו מכל מקום ודאי יפקירהו ולא יזכה בו וכי הא דייקי התוס' בפרק כיצד דף כ"ב אשו משום ממונו כלומר חיוב ממונו יש בו ולא שיהא כאש שלו כו' דאין לך אדם שיתחייב בדליקה שיפקיר הגחלים וידליק גדישו של חבירו עכ"ל : [נ] המיוחדת לשניהם לפירות ולשוורים. וכן אם מיוחד לזה לפירות ולשניהם לשוורים כדלקמן : [ס] בחצר לוי כו' כרה"ר הוי לענין קרן. ולענין שן ורגל יתבאר לקמן גבי ד' כללות כו' : [ע] כי עליו מוטל לשומרו. וה"ה לשאר השומרים דכולן נכנסו תחת הבעלים עיין בפרק הפרה . ולא נקט שואל

תפארת שמואל

וס"ל דלעולם אין יכול לגבות מעידית לרש"י אפילו אין לשמעון אלא עידית וז"א וכמ"ש רש"י להדיא אכן כדי שלא יהיו דברי רש"י סותרין זה את זה כדאי הם דברי הרא"ש ז"ל לסמוך עליהם ודלא כרש"ל ודלא כמ"ש לדעת רש"י ודו"ק : (ס) דחזקיה רבי' דרבי יוחנן וכו'. עיין בהרא"ש בע"ז פ' אין מעמידין דף ל"ט בילה גלויה מאי א"ל חזקי' ובר קפרא שרו ורבי יוחנן אסר ואין דבריו של אחד במקום שנים דמשמע דמטעם דהוי רבים לא פסקינן כותיה והאשר"י שם מוסיף ועוד שהיו רבותיו ולגבי כבשים שדרכן כו' לא פסק כרבי יוחנן מטעם דרביה בלבד : (ו) אבל לא דבר שיצטרך לטרוח ולמוכרו וכו'. כאן פסק הרא"ש כדעת התוס' וסייעתי' ולא כדעת ר' שמואל שהביא בהגהת אשר"י ובתוס' פ' השואל ד' צ"ז ע"ב ד"ה זיל שלים דס"ל אף כגנב וגזלן יכול ליתן השברים ונבילה אלא לענין הפחת יש לחלק ביניהם ונ"ע דבפרק השואל דין ה' העתיק הרא"ש פי' רש"י וע"ש ואפשר כיון דלענין דינא דשואל קי"ל כפרש"י לכך העתיקו לקמן אבל לענין גנב וגזלן ודאי לא ס"ל כר"ש וצריך לשלם לו דוקא כלי או מעות ולא שברים אפילו בהשלמת פחת ודו"ק :

הדרן עלך פרק ראשון

אלא

שורו מזה יש לו לשומרו כיון שהוא בביתו קמ"ל דלא : גופא ארבע כללות היה רשב"א אומר וכו' כל זאת הסוגיא הביא רב אלפס בהלכותיו עד מתני' דשוה כסף אף על גב דלית ביה נפקותא לענין פסק הלכה דמאי נפקא מינה אי רישא ר' טרפון וסיפא רבנן אי כולה ר' טרפון לית הלכה כר' טרפון אע"ג דרבינא מוקי כולה כר' טרפון היינו כדי לתרץ הברייתא כדי דלא מתוקמא כתרי תנאי. לא לקבוע הלכה כמותו. מכל מקום הביא רב אלפס ז"ל לענין פסקי הלכות דנפקי משקלא וטריא דשמעתין הא דקאמר אילימא לא לזה ולא לזה אלא לאחר הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא [פ] ושמעי' מינה [צ] דחצר שאין של שניהם פטור בה על השן ועל הרגל ולא תימא וביער בשדה אחר אתא לאפוקי רה"ר לפי שהבהמה הולכת שם ברשות אבל אם הכניס ראובן פירותיו לחצר שמעון שלא בידיעת שמעון ונכנס שור של לוי ואכלתן שדה אחר קרינן ביה כיון שאין לו רשות ליכנס שם ובירושלמי פליגי תנאי חד תנא מחייב ליה ובפירושי כתבתי פירוש הירושלמי וטעמא דגמרא דידן דפטר ליה. וגם שמעינן *ליה מינה דקרן חייב בחצר שאין של שניהם מדפריך דוקא משן ורגל ולא מקרן ושמעינן מינה משנוייא דרבינא דחצר המיוחדת לאחד לפירות ולזה ולזה לשוורים חייב בה על השן ועל הרגל אע"פ ששור המזיק נכנס שם ברשות קרינא ביה חצר הניזק כיון דמיוחדת רק לאחד לפירות* :

הגה"ה
*והמיוחדת לשניהם לשוורים ולאחד מהן לפירות גם גבי שן הוה רה"ר . מהרי"ח :

יח [דף יד ע"ב] **שום** זה לא יהא אלא בכסף תנינא להא דת"ר פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תלא פרה בטלית וטלית בפרה אלא שמין אותם בדמים *פירוש אם הזיקה פרה טלית בחצר הניזק וטלית הזיקה פרה ברה"ר [ק] [א] או בחצר המיוחדת לזה ולזה לשוורים ולא לזה ולא לזה למטלטלין אלא לחד דלגבי חיובי דשור לא מצי אמר תורך ברשותאי מאי בעי דהא מיוחדת לשוורים [ר] לגבי רגל נמי כיון דאין מיוחדת למטלטלין אלא לניזק חצר הניזק הוא וחייב אין אומרים שילאו שני ההיזקות זה בזה אלא שמין שני הנזקין ומה שהזיק יותר ישלם ור"ת ז"ל פי' אין אומרים תלא פרה בטלית אתי לאפוקי מר"ע דאמר (לקמן דף לג.) יוחלט השור אלא יושם השור כרבי ישמעאל ובקרן איירי וטלית בפרה אתי לאשמועינן בדיתמי כגון אחר שהזיקה הטלית מת בעל הטלית ותפס הניזק הטלית לאחר המיתה דסד"א דמה שאמרה תורה מן העלייה זהו ליפות כחו של ניזק דפעמים שאין המזיק שוה כדי נזקו אבל היכא דאיכא פסידא לניזק כמו ביתמי דאי משתלם מן העלייה הוו מטלטלי דיתמי ואי אמרת מגופו הוי כאילו תפס מחיים ה"א [ב]דמשלם מגופו קמ"ל תפיסתו לאו כלום היא [ש] כל זמן שלא נתחייב בב"ד :

יט **שוה** כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות וקרקעות שוה כסף הוא ולא כסף דמטלטלי חשיבי ככסף דאי לא מיזדבנא בהאי מתא מזדבנא במתא אחריתי ומסקינן דביתמי איירי ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח ואם קדם הניזק ותפס מטלטלין מחיים ב"ד גובין לו מהם כתב רב אלפס ז"ל והשתא דתקינו רבנן לב"ח לגבות מן המטלטלין גובה מיתמי בין מקרקעי בין מטלטלי וכן הלכה [ת] וכתב עליו רבינו אפרים תלמידו ז"ל ליתא להאי סברא דנזקין מלתא דלא שכיחא היא וכי תקון רבנן לב"ח משום נעילת דלת בפני לוין [א] אי נמי לאשה משום פריה ורביה אבל לנזקין לא תקון מידי א]ונראה לי דבדורות הללו מטלטלי כמקרקעי לכל מילי שיעבוד מדינא דגמרא אף בלא תקנה דהוי כגמלא לערביא ואשלי דקמחוניא [ב] דאמרינן בכתובות (דף סז.) אשה גובה [ג] פורנא מהם : בפני ב"ד פרט לב"ד הדיוטות לענין דיני קנסות אי נמי [ד] בנזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור דמן התורה אפילו בדיני ממונות בעינא מומחים אלא מפני התקנה שלא ירבו גזלנים וחמסנים עבדינן שליחותייהו : ע"פ עדים פרט למודה בקנס ואחר כך באו עדים [ה] למ"ד פטור ולמ"ד חייב *למודה בקנס בלא עדים לא איצטריכא דמתני' היא לקמן (דף עד:) ולא האריך בה לפרש יותר ממה שפירש בכאן ובשביל סיפא נקטיה: [דף טו ע"א] בני חורין ובני ברית למעוטי עבדים ועובדי כוכבים* דסד"א דלענין נזקין ראוי להאמין לכל אדם כדי שישתלם לניזק דמי נזקו אי נמי דשור של נכרי שנגח לשור של ישראל דאין מוציאין מן הנכרי אלא בעדים כשרים : והנשים בכלל הנזק דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה :

הגה"ה
*מיהו אם קבלו אותן בעלי דינים עדותם עדות . וישראל ערל שמתו אחיו מחמת מילה כשר להעיד . ושאינו רוצה למול אלא מחמת נער המילה ולבו לשמים אם היה יכול למול אך דואג על הנער כשר לעדות לפי דברי רבינו הם . מא"ז :

כ **אתמר** פלגא נזקא . רב פפא אמר ממונא ורב הונא בריה דרב יהושע אמר קנסא [דף טו ע"ב] והלכתא דקנסא הוי [ו] הלכך כל דבר משונה אע"פ שיש הנאה להזיקן נפק לה מתורת שן והוי קרן כגון כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכלה תרנגולי רברבי [ז] ומשלם חצי נזק אבל לצרורות אע"ג דמשלם חצי נזק ממונא הוא דכי אורחיה הוא אלא דהלכה גמירי לה דמשלם חצי נזק . ואף ע"ג דפלגא נזקא קנסא הוא ולא מגבינן ליה בבבל אי תפיס לא מפקינן מיניה *ופי' ר"ת ז"ל דוקא תפס דבר המזיק עצמו דבו הקילו חכמים [ח] אי תפס בשעת היזק אבל מידי אחרינא לא דאי אמרת דבכל (מילי) מידי דתפיס מדידיה קאמר דלא מפקינן מיניה אתי לידי תקלה דהיום או למחר יגזול כל אשר יש לו ולא מפקינן משום דאין דנין דיני קנסות וזה יפסיד יותר על מה שהזיק ולא יכולתי לעמוד על דבריו דאם לקח יותר מכדי נזקיו יכולין ב"ד לדון כדי שיחזיר לו המותר ולא מיקרי דיני קנסות בבבל שהרי כבר נפרע מנזקו בתקנת חכמים שאמרו לא מפקינן מיניה ואין אנו דנין אלא להחזיר את המותר הלכך נראה דבכל מידי דתפס לא מפקינן מיניה ואי תפס יותר מכדי נזקו שמין לו ב"ד דמי נזקו ומוציאין מידו המותר* ב] והראב"ד ז"ל כתב ואף על גב דלא מגבינן האידנא קנסות אמור רבנן דמשמתינן ליה עד דמפייס לניזק כראות ב"ד ואם יש להם קצבה מן התורה כחמשים של אונס ומפתה עד דיהיב אותה קצבה [ט] ולא נהירא דהא אמרינן דלא משמתינן אלא אי אזמניה לדינא לא"י ולא בעי אזיל ועוד לדבריו הרי גובין דיני קנסות בבבל דאין לך גוביינא גדולה מזו הא דמשמתינן ליה דלינקטיה בכובסיה דליסבקיה לגלימיה ג] ועוד כתב [י] דאם הודה ואחר כך באו עדים קי"ל כרב דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ואי תפס מפקינן מיניה [כ] ואי תפס מקמי הודאתו ואחר כך הודה מפקינן מיניה ולא אמרינן דתפיסה מקמי הודאה כעדים דמיא מדא"ל ר"ג לר' יהושע (לקמן דף עד:) אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות אמר ליה רבי יהושע אין בדבריך כלום שכבר הודית והרי טבי כתופס מקמי הודאה הוה שהרי גופו אצלו היה ואפילו הכי לא יצא לחירות מפני הודאתו של ר"ג אלמא לאו כעדים דמיא ומפקינן מיניה והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דהודאה בב"ד דוקא בעינן [ל] כדאמרינן התם שאני ר"ג דשלא בב"ד אודי והא רבי יהושע אב ב"ד הוה חוץ לב"ד הוה והאידנא ליכא ב"ד והוה ליה כמודה חוץ לב"ד שאין פטור מקנסות כדאמרינן לקמן (דף פד:) דאין מועד בבבל משום [מ] דבעי העדאה בב"ד וליכא הלכך אי תפס לא מפקינן מיניה בין תפס מקמי הודאה בין תפס לאחר הודאה [נ] והא דאמרינן לקמן בפרק כילד (דף יט:) ההוא חמרא דאכל נהמא ופלסיה לסלא וחייביה רב יהודה אנהמא נזק שלם ואסלא חצי נזק מיירי בתפס או בדאזמני' לדינא לארעא דישראל והאידנא דאין מומחין בא"י לא קביעינא ליה זמנא התם והר"מ הלוי ז"ל כתב הא דאמרינן אי תפס לא מפקינן מיניה היינו דוקא כשיעור נזקיה או בציר מנזקיה אבל טפי מנזקיה כגון תשלומי כפל וד' וה' אי תפס מפקינן מיניה דלא אשכחן דאמור רבנן גבי נזקין דאי תפס לא מפקינן מיניה אלא במאן דלא תפס טפי מנזקיה כגון פלגא נזקא או כגון ההוא תורא דאלים ידיה דינוקא לקמן בפרק החובל (דף פד.) ועוד תקנתא דעבדו ליה לניזק הוא וכי עבדו ליה לניזק תקנתא בקרנא דלא ליפסוד ממוניה אבל לארווחיה מידי ממונא דאחריני לא תקינו ליה ולא נראה לי דלאו תקנתא היא אלא דינא הוא דמדאורייתא מחייב ליה אלא שאין לו דיין בבבל שיכופנו ליתן לו בכל כה"ג עביד איניש [דינא] לנפשיה ולא מפקינן מיניה עד דיהיב כל דמחוייב ליה מדאורייתא ונראה לי שאם בא הניזק לפני ב"ד ואמר קבלו עדותי שאם אתפוש ממונו היום או מחר שלא יוציאנו מידי שאין ב"ד נזקקין לקבל עדותו דכיון דאין דנין דיני קנסות בבבל גם אין נזקקין לקבל עדותו לזכותו אם יתפוש כדאמרינן דאין מועד בבבל דאין ב"ד נזקקין לקבל העדאה אע"פ שאין עתה הוצאת ממון אבל אם תפס הניזק ותבעו המזיק לדין אמרינן לניזק שיביא עדים ואם יראה לדיינים שבדין תפס אומרים למזיק אין אנו דנין לחייבך קנס אבל אם תרצה לפדות מה שתפס מסלך תן לו כך וכך ממון דהכי אמור רבנן אי תפיס לא מפקינן מיניה ואם תפס יותר אמרינן לו להחזיר המותר ואם לא הביא עדים שראוי לזכות בהם אומרים לו שיחזיר מה שתפס . בין כך ובין כך משמתינן ליה עד דמסלק היזיקא מדרבי נתן וכו' לכאורה משמע דקאי אכלבא דאכל אימרי ד] רברבי אפילו פעם אחת דהא קרי ליה משונה ומשלם חצי נזק ותימה אם כן שור המועד היכי משכחת ליה כיון דמשמתינן ליה בפעם ראשונה ודוחק לומר כגון דקביל עליה שמתא דרבנן וי"ל אף ע"ג דקרי ליה משונה ומדמי לקרן שינויו גדול משינוי דקרן שהוא נלחם עם מי שגדול ממנו אבל שור בעודו תם לא משמתינן ליה אבל הועד ודאי משמתינן ליה [ס] אי נמי מועד לבהמה לא משמתינן ליה כיון דאם הזיק משלם נזק שלם מן העלייה :

הגה"ה
*וכן כתב מהר"א בהג"ה אבל בא"ז וכן מהרי"ח כתבו שאם תופס שאר ממון מפקינן מיניה והר"י דגזילות שע"י חבלות שמכהו וחובל בו עד שהכית את שלו אין דנין בבבל הגזילות כי האי דלא שכיחא אבל שאר גזילה דנין דשכיחי ועבדינן שליחותייהו. מא"ז: אם חבל ראובן בשמעון חבלה שיש בו הכאה ולא הרבה עליו רעים ועמד שמעון מעצמו ומחל לו יכול לומר משטה אני בך דלצערא דגופיה לא מחיל . תשובת ר"י כר מהרי"ח ע"כ :

כא [דף טו ע"א] **ולא** לרבוץ אר"א לא שנו אלא פכין גדולים וכו' רב אלפס ז"ל לא הביא כל הני תלת ליסני דר"א משום דמשמע ליה דברייתא ומתניתין כצורתן וכפשטן דמתני' קתני סתמא ולא לרבוץ ולא מפלגא בין פכין גדולים לקטנים וברייתא קתני ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים סתמא ולא מפלגא בין קטנים לגדולים הלכך מתני' איירי ברובצת עליהם ובין גדולים ובין קטנים לאו אורחיה הוא וברייתא איירי בדרך הילוכה מן הצד ובין גדולים ובין קטנים אורחיה הוא זה והיינו כליסנא מציעא דר"א והוא ליסנא בתרא דליסנא קמא ובתרא חדא סגנון דבתרוייהו מפליג ר"א בין גדולים לקטנים אלא בליסנא בתרא אמרה למלתיה ארומיא דברייתא אמתני' וליסנא מציעא בתראה הוא ופליג אתרוייהו ועיקר הוא* : **מתני'** הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו מועדין *לאו בכל ענייני היזק שיעשו חשיבי מועדין דהא אמר שמואל בגמרא ארי ברה"ר דרס ואכל פטור משום דחשיב שן ברה"ר טרף ואכל חייב פירוש חצי נזק כדין קרן דטרף לאכול לאו אורחיה הלכך כל חד וחד מועד במידי דאורחיה זאב לטרוף וארי לדרוס [ע] או לטרוף ולהניח כדאמרינן בב"מ (דף לג:) בא זאב וטרף ארי ודרס ונחש אע"פ שאין נהנה בנשיכתו כדאמר בפ"ק דתענית (דף ח.) שמתקבצות כל החיות אצל הנחש ואומרות מה הנאה יש לך מ"מ כיון דאורחיה בהכי הוי רגל בחצר הניזק וחייב נזק שלם ופטור ברה"ר ואין לחשבו כקרן בתר דאייעד שהרי כוונתו להזיק דמשמע שהוא כיוצא באחריני מדחשיב ליה בהדייהו ודוב ונמר וברדלס נ"ל דאורחייהו בטריפה כזאב דדוקא ארי שהוא מלך ולא ישוב מפני כל אין ממתין לה עד שתמות אבל זאב ושאר חיות מפני מורך לבבם אינם אוכלים בעוד טרפם חי ומנענע :

הגה"ה
*אבל בא"ז פסק כליסנא קמא . הגס"ס :

הדרן עלך ארבעה אבות

פרק שני

א [דף יז ע"א] **כיצד** הרגל מועדת . לשבר בדרך הילוכה והיינו אם דרסה על הכלי ושברתו והבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר [דף יז ע"ב] היינו תולדה כגון שהזיקה בגופה דרך הילוכה או בשערה באוכף שעליה בשליף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה [א] וחמור במשאו וכן כל דבר המחובר בגופה* כגון עגלה מושכת בקרון והוליכה הקרון על הכלים ושברו או דליל שנקשר ברגל תרנגול ושיבר בו את הכלים דרך הלוכו הוי רגל ומשלם נזק שלם אבל אם דבר המזיק אין מחובר לגוף הבהמה

הגה"ה
*עגלה מושכת בקרון כגופו הוי ולא כצרורות ואם התיזו צרורות מתחת הקרון ושברו את הכלים משלם חצי נזק . מא"ז :

הגהות הב"ח א וגם שמעינן מינה כצ"ל ותיבת ליה נמחק : ב ה"א דמשתלם מגופו קמ"ל דתפיסתו :

הגהות הגר"א א]ונראה לי דבדורות כו' נ"ב אבל בפ"ו דכתובות לא כתב כן ועתוס' שם : ב] והראב"ד כו' ולא נהירא. נ"ב ע"ל ר"פ החובל : ג] ועוד כתב דאם הודה כו' . נ"ב נ"ע דהא פטר עצמו בקרן ועיין טור וב"י סימן שמ"ח (וכן הקשה עליו הרמב"ן בספר הזכות) : ד] דאכל אימרי רברבי (רשום קו על תיבת רברבי למחקו וע"ל פ"ב ס"ג) :

הגהות הגרי"פ [א] הוא לשיטתו דלעיל דלא כתוס' דף יד ע"א :

פלפולא חריפתא

אלא משום ריבא דאפילו אתזק מעלמא ומשום דהכא נקט שואל להכי לא מקשה רבינו מדהכא על פי' רש"י בבעי' דפ' הפרה היכא דקביל עליה נטירותא דאפילו לר' בעי לה ע"ש : [פ] **ושמעינן** מינה דחצר שאין של שניהם כו'. עיין מה שאכתוב לקמן פ' כילד גבי דאכלה : [צ] **דחצר** שאין של שניהם פטור . מכאן קשה על מ"ש רבינו בריש פירקין על דברי הרי"ף במ"ש ושן ורגל פטורים ברה"ר דאורחייהו הוא דלא פטרתו תורה אלא במקום שיש לו רשות להלך והכא הרי בחצר של שניהם אין לו רשות להלך ואפ"ה פטור. ומיהו י"ל דס"ל דברה"ר פטרתו התורה מהך טעמא דיש לו רשות להלך ומש"ה נמי כשהכניס הלה פירותיו בחצר אחר מכיון שיש רשות לשור בעל אותו חצר להלך שם והניח שם שלא מדעת אותו בעל חצר הוי כמו אבידה מדעת ופטורים כל השורים אך מדלקמן פ' כילד גבי דאכלה בגדים דעלמא קשיא כמו שאכתוב שם בס"ד ושם אארך בס"ד דהתם ודהכא : [ק] **או** בחצר המיוחדת כו'. אתרוייהו קאי : [ר] **לגבי** רגל כו'. דאילו משום קרן אף ברה"ר הא קי"ל כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור : [ש] **כל** זמן שלא נתחייב בב"ד. אבל כשנתחייב בדין הוה כמלוה הכתובה בשטר ואה"נ דאמרינן ליפות כחו אמרה תורה מהעלייה והיכא דאיכא פסידא כו' משתלם מגופו ותפיסתו תפיסה : [ת] **וכתב** עליו רבינו אפרים . וכמ' הרי"ף שבידינו איתא בפנים : [א] **א"נ** לאשה משום פריה ורביה. דנעילת דלת ליכא דיותר ממה שהאיש כו' כדאיתא בריש הניזקין ואע"ג דמש"ה גבית מזיבורית אשכחן נמי משום חינא שהקילו עליה : [ב] **דאמר** בכתובות. פי' מגילת האשה ושם נחלק על זה כמ"ש שם רבינו ועיין מ"ש שם בס"ד : [ג] **פורנא**. פירש שם רבינו בשם ר"ת כתובה : [ד] **בנזקי** אדם באדם.עיין ריש החובל : [ה] **למ"ד** פטור. עיין בפ' מרובה ולק' בסמוך : [ו] **הלכך** כל דבר משונה. דלמ"ד ממונא ליכא לדמויי אף לקרן. תוס' : [ז] **ומשלם** חצי נזק. עיין בפ' כילד גבי אכלה כסות כו' : [ח] **אי** תפס בשעת היזק. כלומר קודם שבא ליד בעלים אבל לאחר שבא ליד בעלים לא וראיה מפ' הכותב דלר"ע מהני תפיסה דלאחר מיתה ומפרש לה רב ושמואל בצבורים ומונחים ברה"ר. הה"מ פ"ה מהל' סנהדרין: [ט] **ולא** נהירא עי' בפ' החובל [סי' ב ג]:[י]**דאם** הודה ואח"כ באו עדים. עי' בפ' מרובה מסתברא מלתא דרב באומר גנבתי וכו': [כ] **ואי** תפיס מקמי הודאה. פירוש שתפס בעדים דהשתא שייך למימר פרט למרשיע עצמו דאי לאו דהרשיע עצמו ודאי דתפיסתו שבעדים לאו כלום היא אבל כשתפס שלא בעדים שיש לו מיגו דלהד"ם וא"צ להרשעתו תפיסתו תפיסה ועובדא דר"ג תפיסה בעדים היא דאנן ידעינן שהוא עבד : [ל] **כדאמר** התם . בחד ליסנא דגרסינן אמר ליה רבי יהושע כו' שכבר אין לו עדים ועיין גם כן לקמן : [מ] **דבעי** העדאה בב"ד. הלכך אי תפיס לא מפקינן מיניה אפילו כשתפס בעדים דבהכי מיירי כדפי' לעיל ומש"ה אמרינן בגמרא שכבר אין לו עדים דאילו ה"ל עדים הוי תפיסת העבד שבעדים תפיסה מעליא . אבל כשאין לו עדים ודאי דלא מהניא כלום תפיסה שבעדים : [נ] **והא** דקאמר לקמן בפ' כילד . אדלעיל קאי ואע"ג דפלגא נזקא כו' אי תפיס כו' ולא תלי מידי בדינא דר"ת והראב"ד וכן נ"ל בתוס' : [ס] **א"נ** מועד לבהמה כו'. דינא קאמר ולא לתרוצי להתימה : [ע] **או** לטרוף ולהניח . והוי שן : הדרן עלך פרק ראשון

פרק שני [א] **וחמור** במשאו אע"ג דכבר שנה בשליף שעליה אצטריך לאשמועינן לפי שאין משאוי של

בהמה שהזיק הוא הנקרא צרורות בין שהיה בו ממש בדבר המזיק כגון שדרך הילוכה נתזו אבנים מתחת רגליה ושברו את הכלים או שאין בו ממש כגון תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים ברוח שבכנפיהם או שהושיט ראשו [ב] לכלי זכוכית שיש בו זרעונים כדי לאכלן ותקע בו ושברו וסוס שלנף וחמור שניער ושברו את הכלים אף על גב דכחו כגופו דמי דהלכה למשה מסיני שאין משלם אלא חצי נזק ומיבעיא ליה לרבא אם דרסה על הכלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו מי אמרינן בתר מעיקרא אזלינן כשדרסה עליו וכאילו נשבר באותה שעה או דלמא בתר תבר מנא אזלינן והוי צרורות וקאמר גמרא ותפשוט ליה מדרבה דאמר זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מ"ט מנא תבירא תבר אלמא בתר מעיקרא אזלינן וחזינן כאילו שבר ובסוף פירקין פסק רב אלפס ז"ל כרבה ואע"ג דרבא מספקא ליה כיון דלרבה פשיטא ליה ודאי דרבה מוליא מידי ספק דרבא [ג] ועוד דרבא תלמידו דרבה הוא [ד] הלכך בבעיא דרבא אזלינן בתר מעיקרא ומשלם נזק שלם [דף יח ע"א] והא דמוקי רב ביבי בר אביי ההיא דתרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי בדאזיל מיניה לאוקמי בעיא דרבא הוא דמשני הכי. לא אליבא דהלכתא דהא קי"ל בתר מעיקרא אזלינן ובעל המאור תמה על רב אלפס ז"ל שפסק כרבה בסוף פירקין ובהסיא דתרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי כתב והוא דקאזיל מיניה אלמא בתר תבר מנא אזלינן והראב"ד ז"ל כתב אפשר שסובר הרב מה שתירץ רב ביבי בר אביי דקאזיל מיניה לא מוקי לה במאוסי בלישה אלא אפילו בלא מאוסי בלישה על שבירת כלי משלם נזק שלם כדאזיל מיניה שרולה לשתות מן הכלי ואף על גב דלגבי חבל משונה הוא ומשלם חצי נזק לגבי שבירת הכלי מיהא אורחיה הוא ומשלם נזק שלם והשתא ודאי אי לא אזיל מיניה אף על גב דבתר מעיקרא אזלינן לא הוה משלם נזק שלם שהרי (א) על ידי חטיטת החבל נשבר ומשונה הוא אי נמי כיון דאזיל מיניה והוא רולה לשתות מן הדלי אפילו על החבל נמי משלם נזק שלם שהיה כוונתו לשתות מים מן הדלי ורולה להפסיק החבל כדי שיפול הדלי וישתה מן המים שבו הלכך כיון דאורחיה למישתי מן הכלי אורחיה נמי למיחטט בחבל כדאמרינן גבי נהמא וסלא (לקמן דף יט:) :

ב בעי רבא צרורות מגופו משלם וכו' לא איפשוט הך בעיא. ובריש מכילתין כתבתי דהלכה כרב פפא דפשיטא ליה דמעלייה משלם [דף יח ע"ב] בעי רבא יש העדאה לצרורות וכו' [ה] תימה שרב אלפס ז"ל לא הביא הך בעיא דרבא ואפשר משום דאין נפקותא בבעיא זו האידנא דאמרינן לקמן בפרק החובל (דף פד:) דאין העדאה בבבל מיהו תימה למה לא הביא הך דרב אשי (דף יט.) אם יש שינוי לצרורות לרביע נזק וסלקא בתיקו ואפשר דסבר דאין נפקותא בהך בעיא משום דלא מלינו בבבל [ו] צרורות דביעוט דהוה משונה וקנסא הוא אא"כ תפס וכי תפס לא מפקינן מיניה עד דמשלם חצי נזק כיון שעלתה בתיקו והוא מוחזק (ב) הלכך אין נפקותא בבעיא זו דבלא תפיסה לא דיינינן וכי תפס גובה חצי נזק. מיהו תימה כיון דספיקא דדינא הוא מאי מהניא תפיסה כיון דלא איפשיט הבעיא אוקי ממונא בחזקת מריה ושלא כדין תפס ודמיא להיא דפ"ק דבבא מליעא (דף ו:) גבי ספק בכור דאם תקפו כהן מוליאין מידו כיון דאין לו אלא טענת ספק לא מהניא תפיסה וכן נוטה דעת רבינו ילחק בעל התוס' ז"ל בפ"ב דכתובות [ז] הלכך נראה דאם בעטה והתיזה [ח] אפילו אם תפס לא גבי [אלא] רביע נזק ואידך מפקינן מיניה: תני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם. והוא דחזי ביה בזרוני אבל לא חזי ביה בזרוני משונה הוא וחצי נזק הוא דמשלם. אמר רב יוסף אמרי בי רב סוס שלנף וחמור שניער ושברו את הכלים משלם חצי נזק כל זה כתב רב אלפס ז"ל בהלכותיו וכתב עליו בעל המאור ז"ל ולא היא בין דהוו ביה בזרוני ובין דלא הוו ביה בזרוני לא משלם אלא חצי נזק דהא אוקימנא כסומכוס ולית הלכתא כוותיה ול"נ שלא עמד בעל המאור ז"ל על דעתו של רב אלפס ז"ל כי גם רב אלפס ז"ל מודה דאין הלכה כרמי בר יחזקאל דאי לקבוע הלכה כמותו הביא דבריו לא היה לו להביא דברי רב יוסף דאמרי בי רב אלא הביא דברי כולם להודיענו דבכל כה"ג חשיב כחו כגופו והוי צרורות וממילא ידענא דהלכה כרבנן (נ"א ואי אית ביה בזרוני משלם חצי נזק מהעלייה) [ט] ואי לית ביה בזרוני משלם רביע נזק (ומגופו) [י] את"ל יש שינוי לצרורות לרביע נזק: [דף יט ע"א] בעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי וכו' רב אלפס ז"ל לא הביא הך בעיא משום דלסומכוס מבעיא ליה ולית הלכתא כוותיה ולי נראה דיש נפקותא גדולה בבעיא זו דמתוך בעייתו משמע דפשיטא ליה כח כחו ככחו דמי לכ"ע ולרבנן משלם על כח כחו חצי נזק כמו על כחו ומבעיא ליה אי סומכוס גמר הלכתא דצרורות לכח כחו לחצי נזק כמו לרבנן כחו או דלמא לא גמר הלכתא כלל ואף על כח כחו משלם נזק שלם אבל הא לא מיבעיא ליה אי גמר הלכתא ומוקי לה בכח כחו ולחייב חצי נזק ואע"ג דמן הדין פטור דכח כחו לאו כגופו דמי דהא ליכא לאיסתפוקי דפשיטא דהלכתא לגרועי תשלומין אתא ולא לחייב במקום שראוי לפטור ומשום הכי לא קאמר לעיל (דף יז:) : [כ] לא דכ"ע כחו לאו כגופו דמי וחצי נזק צרורות הלכתא גמירא לה דמשלם חצי נזק משום דפשיטא ליה דהלכתא לגרועי אתא כדאמרינן גבי סוכה אתאי הלכתא וגרעתא לשליסית ואוקימתא אטפח (סוכה דף ו:) וקרוב לענין זה מלאתי בפי' הר"ז הלוי ז"ל אובשמעתין דכלב שנטל חררה (לקמן דף כה:) לא פי' התוס' כן: היתה מהלכת במקום שא"א לה אא"כ מנתזת ובעטה והתיזה מהו כיון דלא אפשר לה אורחה הוא והוה לה צרורות כי אורחייהו ופטור ברה"ר או דלמא השתא מיהת מחמת ביעוט קאתי והויא לה קרן ומשלם חצי נזק אם אין שינוי לצרורות ברביע נזק וסלקא בתיקו ולדברי האומר דכל תיקו דתפס לא מפקינן מיניה הכא נמי [ל] אי תפס הבהמה משתלם ממנה חצי נזק ואע"ג דיש ספק ספיקא לחצי נזק דדלמא אורחיה הוא ופטור לגמרי ואת"ל השתא מיהת מחמת ביעוט קאתי דלמא יש שינוי בצרורות לרביע נזק. ולמאי דפרישית דכל תיקו אי תפס מפקינן מיניה אין נפקותא בבעיא זו אם התיזה ברה"ר. אבל אם התיזה בחצר הניזק [מ] אי תפס מגבינן ליה רביע נזק [נ] ומסקינן דהתיזה ברה"ר והזיקה ברשות היחיד חייב. ואע"ג דגבי דרסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר [ס] אסיקנא לעיל כרבא דבתר מעיקרא אזלינן הכא לא אזלינן בתר מעיקרא אלא אחר המקום שנעשה בו הנזק [ע] דגלי קרא ברגל ובער בשדה אחר והביעור היה בחצר הניזק: [דף יט ע"ב] כשכשה בזנבה מהו. כשכוש יתירא קמיבעיא ליה אי הוה אורחיה ופטור ברה"ר כרגל או שמא כשכוש יתירא הוי שינוי ומשלם חצי נזק וא"ל אידך וכי יאחזנה בזנבה וילך ודאי אורחיה הוא כמו רגל שאין מחוייב לילך אחר בהמתו ולשומרה שלא תזיק דרך הילוכה ברה"ר אי הכי קרן נמי וכי יאחזנה בקרנה וילך ואפ"ה חייב והאי נמי משונה הוא ונדמייה לקרן ומשני ליה דלא הוי שינוי כלל והוי כמו רגל והכי הלכתא: כשכשה באמתה מהו מיבעיא ליה אי חשיב שינוי דלאו אורחיה בכך אלא לפעמים כשילרו תוקפו או דלמא כיון דאין כוונתו להזיק לא דמי לקרן הלכך הוי כרגל דכיון דאין כוונתו להזיק א"כ למה תעשה כשכוש זה אלא דאורחיה בכך ועלתה בתיקו ולרבותי האומרים דכל תיקו אי תפס לא מפקינן מיניה בחצר הניזק אי תפס מגבינן ליה נזק שלם. וברה"ר אי תפס הבהמה מגבינן ליה חצי נזקו ולמאי דפרישית דבתיקו אי תפס מפקינן מיניה בחצר הניזק אי תפס גוף הבהמה מגבינן ליה חצי נזק ממה נפשך וברה"ר פטור לגמרי: **מתני'** היה דליל קשור ברגלו או שהיה מהדס ושבר את הכלים משלם חצי נזק. ומוקי לה בגמרא בנקשר מאליו [פ] ובאדייה אדויי דהוה ליה צרורות *ובדליל של הפקר [צ] או בדליל של בעל התרנגול ואגנעיה דאי לא אגנעיה אף על גב דאדייה אדויי הוא משלם נזק שלם דהא [ב] דצרורות משלם חצי נזק היינו כשהתיזה דבר הפקר אבל אם התיזה ממון הבעלים [ק] משלם נזק שלם דצרורות אורחיה הוא [והוה] כאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו [ר] ונפלו ברוח מצויה [ש] והזיקו ודוקא בדאדייה אדויי אבל אם הזיק התרנגול בדליל דרך הלוכו משלם נזק שלם דדבר המחובר לגופו כגופו דמי כמו עגלה המושכת בקרון ואם הזיק הדליל אחר שנח פטור בעל התרנגול דאמר קרא כי יכרה איש בור ולא שור בור [ת] ודליל דאית ליה בעלים ולא אגנעיה ונקשר ברגל תרנגול דהפקר בעל הדליל חייב ובתרנגול דאית ליה בעלים והזיק דרך הילוכו משלם בעל הדליל חצי ובעל התרנגול חצי ואי אדייה אדויי משלם בעל התרנגול רביע דאית ליה שותפות ובעל הדליל ג' חלקים כר' נתן דאמר כי ליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי ודליל של הפקר וקשרו אדם ברגל תרנגול חייב הקושר אפילו לא נתכוין לזכות בו [א] משום בור המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה וכן נמי דליל דאית ליה בעלים אפילו לא אגנעיה בעלים וקשרו אדם [ב] חייב הקושר הכל ובעל הדליל פטור מידי דהוה אהופך את הגלל דאפילו לא נתכוין לזכות בו חייב [ג] אם הגביהו למעלה משלשה או שסלקו ממקומו שהיה מונח אפילו החזירו למקומו חייב דאיסתליקו ליה מעשה ראשון וזה כורה בור חדש והאי דקאמר רב הונא דליל של הפקר משום דבעי למימר נקשר מאליו פטור ואי בדליל דאית ליה בעלים ולא אגנעיה חייב בעל הדליל:

ג אכלה כסות או כלים משלם חצי נזק. קשיא לי ולמאי לא קתני אכלה בהמה מה שאין דרכה לאכול כגון כנב שאכ' [א] אימרי רברבי ושונרא דאכלה תרנגולי דהוי רבותא טפי דאף על גב דאכילה גמורה היא ויש הנאה להזיקה אין משלם אלא חצי נזק ועוד לעיל בפ"ק (דף טו:) קתני הבהמה אין מועדת לא ליגח ולא ליגוף ולא ליסוך ולא לרבוץ ולא לבעוט ואמאי לא קתני ששה תמן וליתני אין מועדת לאכול (בהמה) מה שאין דרכה לאכול הלכך נראה לי לפרש הא דאמרינן לעיל האי כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכלה תרנגולי משונה הוא ולא מגבינן ליה בבבל אפחת שפחתה המיתה קאמר דלא מגבינן בבבל אבל דמי הנבילה משלם אם אכל בחצר הניזק ואם ברה"ר מה שנהנה דאכילה לא הוי שינוי דדרכם לאכול כל נבילות אפילו של בהמות גדולות והאי דקאמר האי כלבא דאכל לפי שאין דרכו להמית אלא לצורך אכילה [ד] ואע"ג דתחלת ההיזק היה שינוי מיחייב על האכילה דהוי אורחיה והא דאמר בפרקין לקמן (דף כג.) זאת אומרת סתם דלתות חתורות הן אכל הכלב ופרש"י דאי לא היו סתם דלתות חתורות הוי משונה ולא משלם אלא חצי נזק אחררה אף על גב דאין שינוי באכילה אלא שתחלת המעשה היה בשינוי מצי לפרש אי לא היו סתם דלתות חתורות אכל הכלב הוי אנוס ופטור לגמרי כההיא דריש הכונס (דף נה:) נפרלה בלילה או שפרלוה לסטים וילתה והזיקה פטור והכא נמי כיון דאין דרך כלב לחתור אין לך אונס גדול מזה: מסקינן דבהמה שאכלה דברים שאין דרכה לאכול אלא ע"י הדחק כגון פרה שאכלה שעורים וחמור שאכל כרשינים וכלב שלקק השמן וחזיר שאכל חתיכת בשר ושונרא שאכלה תמרים וחמור שאכל דגים משלם נזק שלם ולחם שהיה מונח בסל ושברה בהמה לאכול לחם משלם נזק שלם אף על הסל שכן דרכה לשבר הסל כדי לאכול הלחם אבל אם אכלה תחלה הלחם ואח"כ שברה הסל משלם על הסל חצי נזק דלאו אורחיה הוא כיון שכבר אכלה הלחם [דף כ ע"א] וכן נמי אם ראתה בהמה אוכלים על החבית ועלתה עליה לאכלן ושברה החבית משלם אף על החבית נזק שלם דאורחה בכך :

ד אמר אילפא בהמה ברשות הרבים פשטה צוארה ואכלה מעל גבי חבירתה חייב. מאי טעמא על גבי חבירתה כחצר הניזק דמי והוא דקפלה אבל עמדה לא דהיינו אורחה דאתמר א"ר אושעיא בהמה ברה"ר הלכה ואכלה פטורה עמדה ואכלה חייבת ואמר מאי שנא הלכה ואכלה דאורחה הוא עמדה ואכלה נמי אורחה הוא בקופלת כך כתב רב אלפס ז"ל וכתב בעל המאור ז"ל מה שפסק הרב לא מסתבר אלא כל על גבי חבירתה [ה] חייבת בין שקפלה בין שעמדה והיינו דאילפא וברשות הרבים בלא על גבי

הגהות הב"ח א ובשמעתין דכלב. נ"ב ע"ש דף כ"ב בד"ה ורבי יוחנן : ב דהא דצרורות לא משלם אלא ח"נ :

הגהות הגר"א א] אימרי רברבי (רשום עליו ב') ושונרא דאכלה תרנגולי (רשום עליו א'). ור"ל דתיבת רברבי צ"ל אחר תרנגולי ועבהגר"א סימן שנ"א ס"ק ט') :

פלפולא חריפתא

של תמור מהודק ומחובר בו כבשאר בהמה וס"ד דלא הוי כגופו. תוס' : [ב] **לכלי** זכוכית שיש בו זרעונים. ועי' לקמן גבי תני רמי בר יחזקאל : [ג] **ועוד** דרבא תלמידו דרבה הוא ובספ"ק דב"מ כתב דמאביי ורבא ואילך הלכה כתלמיד במקום הרב וכן כתב רב אלפס ז"ל בכמה מקומות ולקמן בפ' זה כתב הרי"ף בעלמו שתי הסברות כמ"ש רבינו גבי וכמה אמר רבה דמי עמיר ועיין בפ' האיש מקדש בשם ר' חננאל ועיין בפ' כלל גדול פסק כאביי לגבי רבה ובפ' עושין פסין בהספך ובפ' המדיר כתב שהגאונים נסתפקו בזה וצ"ע : [ד] **הלכך** בבעיא דרבא אזלינן. עיין לקמן גבי מתגלגל מהו : [ה] תימה שרב אלפס ז"ל לא הביא כו'. ובס' הרי"ף שבידינו איתא : [ו] **צרורות** דביעוט. דבהכי מיירי כדפי' רש"י : [ז] **הלכך** נראה דאם בעטה כו'. ואע"ג דאמרינן דרבא דבעי יש העדאה כאת"ל יש שינוי בעי לה ולקמן כאבעי' דהמשסה פסק כאת"ל וכן בכמה דוכתי משום דחזינן שסברתו נוטה כן שאני הכא דאע"ג דסברת רבא נוטה כן. הא מבעי ליה לרב אשי. ועי' בריש מס' שבועות : [ח] **אפילו** אם תפס כו'. פי' גוף המזיק דהא דלמא יש שינוי והוי כתם דקרן דאין משתלם אלא מגופו וכמ"ש רבינו בדין היתה מהלכת כו' והטור סי' ש"ן כתב כן בדין הסמוך גם כן אף ע"ג דהכא לא דקדק לכתוב כך : [ט] **ואי** לית ביה בזרוני משלם רביע נזק כו' לסברא דנפשיה אבל להרי"ף הא כתב לעיל תפס משלם חצי נזק : [י] **את"ל** יש שינוי כו'. ולא דיינינן ליה בשתא ואם תפס גוף המזיק גובין הימנו רביע. טור סי' ש"נ : [כ] **לא** דכ"ע כחו לאו כגופו דמי. וכן העתיק בעל שלטי הגבורים וצ"ע דלסומכוס ודאי ליכא למימר דלאו כגופו דמי דהא ס"ל דנזק שלם משלם. ואף אם נגיה ונמחק דכ"ע אכתי ליכא דיוקא דדלמא מש"ה לא מוקי לרבנן דס"ל דלאו כגופו משום דניחא ליה טפי לאוקמי דלרבנן נמי ס"ל דכגופו דמי ואפילו הכי פליגי עם סומכוס. ולעולם הלכתא לתוספי קאתי וצ"ע : [ל] **אי** תפיס הבהמה. דדלמא קרן היא ואינו משתלם אלא מגופו : [מ] **אי** תפס גוף המזיק. טור סי' ש"נ : [נ] **ומסקינן** דהתיזה ברה"ר כו'. הרי"ף לא הביאה ועיין לעיל כרבה. עיין לקמן גבי מתגלגל מהו : [ס] **אסיקנא** לעיל כרבה. [ע] **דגלי** קרא. פי' לענין רשות הניזק : [פ] **ובאדייה** אדויי. דה"ל צרורות ומהדס נמי כשהתיזה צרורות כדפי' רש"י במתני' : [צ] **או** בדליל של בעל התרנגול. משום דבעי למימר בדלא אגנעיה שהוא משלם נזק שלם מש"ה נקט של בעל התרנגול. מיהו כל שיש לו בעל משתלם הניזק נזק שלם בין מבעל התרנגול בין מבעל הדליל וכדמסקינן לקמן. ומש"ה בתוס' כתבו סתמא או דהכריה ואגנעיה : [ק] **ה"ג** משלם נזק שלם כאבנו. וי"א דה"ג משלם כ"ש דצרורות אורחיה הוא והוה כאבנו וה"פ דכיון דצרורות אורחיה הוא כאבנו כו' ברוח מצויה אבל מדברי התוס' שהעתיק לקמן משמע דל"ג דצרורות אורחה הוא : [ר] **ונפלו** ברוח מצויה. והאי תרנגול הוה כרוח מצויה מדפריך אי דלא אגנעיה פושע הוא. תוס' : [ש] **ה"ג** והזיקו וכ"ל דה"ה קודם דנח אלא דבההוא חייב משום אש : [ת] **ודליל** דאית ליה בעלים וכו'. בעל הדליל חייב בין שיבר בו דרך גרירה בין זרקו ושיבר בו וכתב הרמ"ה ז"ל אלא שיש לחלק שאם הזיק אחר שנח חייב משום בור המתגלגל וכ"ת לפטור את הכלים ואם בהדי דאזיל אזיק חייב בו משום אשו. טור סי' ש"ן : [א] **משום** בור המתגלגל ובתר דנייח כדמוקמי' בפ"ק. תוס' ועיין לקמן בסמוך : [ב] **חייב** הקושר הכל ובעל הדליל פטור. ובדלא אדייה אדויי אף בעל התרנגול חייב. ומש"ה לא אמר רב הונא למלתיה אמתני' דהיינו חייב הכל קאמר. ומתני' באדייה אדויי. כ"פ התוספות : [ג] **אם** הגביהו למעלה מג' כדאיתא פי' דלקמן : [ד] **ואע"ג** דתחלת הנזק היה שינוי. דאין דרכם כלל להמית בהמות גדולות ולא דמי לחטיטת חבל דלעיל : [ה] **חייבת** בין שקפלה בין שעמדה והיינו דאילפא. הא דכתב והיינו דאילפא לא קאי אלא על בין שעמדה. אבל קפלה ודאי אינה משלמת אלא חצי נזק דהא ס"ל דקופלת משונה הוא לכ"ע והא דמסיק וברה"ר בלא

גבי

תפארת שמואל

פרק שני (א) **על** ידי חטיטת החבל וכו'. ולפי זה דחטיטת החבל הוי שינוי אצל הדלי עד שגם על הדלי לא משלם אלא חצי נזק אם כן מאי מקשה בגמרא חבל משונה הוא הוי מצי להקשות גם כן אי קאי אדלי אלא שהראב"ד יתרץ זה כמו שתירצו תוס' שם דאיירי בחבל גרוע או בנפסק הקשר וא"כ לפ"ז קילר הרי"ף מאוד כמה שכתב התם שחייב על הדלי ע"ש ולא התנה אלו תנאים ודו"ק היטב : (ב) **הלכך** אין נפקותא בבעיא זו דבלאו תפיסה וכו'. וצ"ע דהא איכא נפקותא בלא תפס אי אזמני' לדינא לא"י דיכול להיות שם סמוכין על פי הוראת הרמב"ם וכ"כ הרא"ש להדיא ר"פ המפקיד ע"ש ואפשר

חבירתה חייבת חצי נזק בקופצת והיינו דרבי הושעיא ולא פליגי אהדדי. לכאורה משמע כדברי בעל המאור ז"ל (דהא) דאילפא איירי בלא קפילה מדפרים טעמא על גבי חבירתה כחצר הניזק דמי וגמרא בעי לאתויי סייעתא לאילפא מהיתה קופתו מופשלת ודחי לה דאיירי בקופצת כההיא דרבי הושעיא דמוקי לה בקופצת והוי שינוי מדקאמר גמרא מ"ש הלכה דאורחה הוא עמדה נמי אורחה הוא אמר רבא בקופצת משמע דקופצת לא הוי אורחה הלכך חייבת ברשות הרבים וליכא סייעתא מינה. דאילפא איירי בלא קפילה ומשום דהוי כחצר הניזק. ומיהו כי מעיינת ביה שפיר דברי רב אלפס ז"ל עיקר דבהמה שקופצת למקום גבוה ואוכלת לאו שינוי הוא דאמר לעיל כיון דאורחה למיכל ליפתא אורחה נמי לסרוכי ולמיסק אלא הך דאילפא ודר' הושעיא וברייתא דהיתה קופתו מופשלת טעם אחד להם דכל היכא דיכולה בהמה לאכול כדרכה דרך הילוכה בלא קפילה אין לו לאדם רשות להניח שם פירותיו והוי רשות הרבים ופטורה אבל היכא דאין יכולה לאכול אלא בקפילה יש לו רשות להניח פירותיו ומיקרי חצר הניזק. ומעיקרא כדאמר אילפא למילתיה ופירש טעם לדבריו משום דעל גבי חברתה כחצר הניזק דמי הוה סלקא דעתך דכל על גבי חבירתה כחצר הניזק דמי ואפילו אכלה כדרכה ואהא בעי לאתויי ראיה וקאמר גמרא כדמפרש רבא ההיא דרבי הושעיא בקופצת הכי נמי איירי ברייתא בקופצת [ו] ומלתא דאילפא בקופצת דבעינן אחר לא מיקרי חצר הניזק. והיינו דקאמר מ"ש הלכה דאורחה הוא כיון שאכלה כי אורחה דרך הילוכה אין לו רשות להניח פירותיו שם עמדה נמי אורחה הוא אמר רבא בקופצת. וכיון שאין יכולה לאכול אלא בקפילה לאו אורחה הוא ויש לו רשות להניח שם פירותיו וכמו מחזרת לרב ושבקה לרחבה לשמואל. וכן מוכח לקמן (דף כא:) דקאמר דאילפא ורבי הושעיא איכא בינייהו ורבי יוסי ורבי אלעזר אמרי אין דרכה לאכול אלא להלך וכיון שאין יכולה לאכול אלא בקפילה קרינא ביה שדה אחר כי יש לו רשות להניח שם פירותיו :

ה מתגלגל מהו פירש רש"י אם גלגלתו בהמה מרה"י לרה"ר [ז] ואכלתו שם *ור"י פירש עמיר שהיה מתגלגל מחצר הניזק לרה"ר ועכבתו בהמה ואכלתו בחצר הניזק [ח] ואם לא עכבתו היה סופו לנוח ברה"ר. ולא איפשיטא ואזלינן לקולא : שמואל אמר לא שנו אלא פירות וירקות אבל כסות וכלים חייבת והלכה כשמואל בדיני וגם רבי יוחנן סבר כוותיה. וכמה רבה אמר דמי עמיר. רבא אמר דמי שעורין בזול. כתב רב אלפס ז"ל איכא מאן דפסיק כרבה דהוי רביה דרבא [ט] [א] ואיכא מאן דפסיק כרבא דהוי בתרא והראב"ד ז"ל כתב דהלכה כרבא דברייתא דתניא כותיה [י] דרבים היא :

ו אילימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר זה לא נהנה וזה לא חסר הוא. *פר"י דה"ה נמי בחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דפטור א) כיון דלא נהנה אף על פי שגרם הפסד לחבירו [כ] דאפילו גירש חבירו מביתו ונעל הדלת בפניו אין זה אלא גרמא בעלמא [ל] ולא מיחייב אלא כשעת הגזילה [מ] וכן המקבל שדה והובירה אין חייב אלא משום דדרשינן לשון הדיוט. ואומר בירושלמי זאת אומרת המבטל כיסו של חבירו פטור ורב אלפס ז"ל כתב אבל בחצר דקיימא לאגרא צריך להעלות לו שכר ואף על גב דלא עביד למיגר דהא חסריה ממונא. וכדבריו מוכח בשמעתין *שלחוה בי רבי אמי אמר וכי מה עשה זה מה חסרו ומה הזיקו משמע הא חסרו והזיקו פשיטא שחייב ומיהו כבר הוכחתי שעל החסרון אין חייב דלא הוי אלא גרמא בעלמא ואי איכא לחיוביה מהאי טעמא איכא לחיוביה משום שאכל חסרונו של זה ולא דמי לנועל ביתו של חבירו ולא דר בו או המוביר שדה של חבירו שלא בא לידו כלום מחסרון חבירו אבל זה אף על גב שלא נהנה שהיה מוצא דירה אחרת בחנם [נ] מ"מ השתא מיהא קאכל מה שחבירו נפסד וכ"כ ב). [דף כא ע"א] אמר רב סחורה אמר רב הונא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר שנאמר ושאיה יוכת שער מייתי מהך קרא אסמכתא ושעד לדבריו לא מיבעיא שהוא פטור משום דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר אלא אפילו טובה נמי עושה עמו שמגע ביתו מליסתר : והוו יהבי ליתמי דבר מועט כי לא היה שם דירה ממש אלא אהלים לסחורה היו נוטים שם והלך זה ובנה בית [על חורבות] היתומים [ס] ולא היה להם כדי לפרוע דמי בניינו וא"ל רב נחמן שיפייס היתומים במידי דאפייסו ולא הם לדבריו ואגביה לאפדניה עד שנתן ליתומים שכר הראוי ליתן מחורבה אחת לבנות עליו בית והוא יותר ממה שהיו נותנים להן קדמנאי כיון שהיו חסרים בו דבר מועט צריך הנהנה לפרוע כל הנאתו וכן הדר בבית חדש דכיון דמחסרו שחרתא דאשיתא צריך לפרוע [ע] כל הנאתו :

הגה"ה

א) וכן פסק מהרי"ח אבל בא"ז פסק כרב אלפס דצריך להעלות לו שכר היכא דקיימא לאגרא. ופסק ראבי"ה ז"ל דאם אין מתעדל לשוכרו או להשכירו אע"ג דאילו הוו בעלים הכא הוו מוגרי ליה כיון דליתנהו הכא לא הוא ולא שלוחו הדר בו פטור דהוי כמו דלא קיימא לאגרא ויש משיבין עליו. לאה ורחל היה להם בית בשותפות ונכנס בעל לאה עם אשתו ודר בו והכניס גם את שמעון אחיו עם אשתו וכשהגיע זמן לפרוע המס לנכרי לא נתן ראובן כלום שלא חשש ראובן לחקור אימתי היה הזמן והעליל הנכרי דלא ניתן לו מס בזמנו ורצה להחליט הבית עד אשר נתפשרו זקני העיר בכך וכך. אין עלילת זמן המס של רחל מוטל לא על ראובן ולא על שמעון וגם אין ראובן חייב להעלות שכר לרחל מחצי הבית אבל שמעון חייב לתת שכרו לרחל כפי שהבתים נשכרים. וריב"א אומר ששניהם ראובן ושמעון חייבין להעלות שכר לרחל מחלקה. טען שמעון אני לא נכנסתי בבית אלא אשתי נכנסה בו חוץ מדעתי ואני הייתי בבית אחד שמושכר בידי ולא עבר חדש מיום שנכנסה אשתי בבית רחל עד שיצאתי דרך רחוקה אלא שעתה מקרוב באתי ומצאתי אשתי בבית רחל ונכנסתי עמה חייב שמעון ליתן שכירות לרחל מחצי הבית דשמעון זה הוה גברא דעביד למיגר שהרי ששכירה אשתו בית האחר לשוכר שנזדמן לה תחלה וכיון שבפניו נכנסה אשתו לבית ולא שמענו עליו שמיחה ועוד שבשובו נכנס עם אשתו בבית רחל ולא חזר לבית הראשון גילה בדעתו דניחא ליה וליכא למימר כיון שהיתה אשת שמעון בבית שנה אחת ואין רחל מוחה בידה הרי היא כמשאלת חלק ביתה והוי לה כעומד אחד ופרנס את אשתו בשתיקת רחל מחילה אבל שמעון. זה אין לומר משום דרחל קטנה הוית ואין שתיקתה מחילה. וכן מצינו בכל מקום בזה נהנה וזה מהנה אע"פ שאין המהנה יודע כשהנאתו מגעת לידו חייב לשלם דמי הנאתו למהנה ובלבד שיהא בו חסרון כים למהנה וה"ל זה חסר וזה נהנה. מא"ז :

הגה"ה

ב) וכן כתב מהרי"ח וגם מתחלה יכול לעכב על ידו שלא יכנס בביתו אע"פ שאינו חסר כלום ואין בזה משום מדת סדום אלא במה שכבר דר אין צריך להעלות לו שכר אע"פ שדר שם בע"כ פרש"י ובסמוך גבי הקדש שלא מדעת והיכא דתחב ליה חבריה בבית הבליעה אע"פ שאם היה מחזיר היה נמאס ולא היה שוה כלום אע"פ דבההיא שעתא לא חסר בה כיון דהנאתו בא לו ע"י חסרונו של זה חייב פר"י ודוקא הדר בחצר חבירו ולא גילה דעתיה דניחא ליה בההוא הנאה אלא בחנם אבל אי גלי בדעתיה דניחא ליה בההיא הנאה חייב פר"י גבי אם עמד ניקף. מהרי"ח :

ז אמר רב במחזרת ושמואל אמר אף במחזרת נמי פטור דכיון דיכולה לאכול ע"י חיזור אין לו רשות לשטוח שם פירות וחשיב כרה"ר. והלכתא כשמואל בדיני ואע"ג דאיכא דאמר במחזרת כ"ע ל"פ דחייבת. הלכה כלישנא קמא מדקאמר סתמא דגמרא בתר הכי לא דכ"ע מחזרת אי כרב אי כשמואל. וכיון דלישנא קמא עיקר נראה לי דמקלה מקום מרשותו לרה"ר פטור דלישנא קמא לית ליה להך פלוגתא דמקלה מקום שהרי מקלה מקום יותר ראוי לפטור ממחזרת. דהא רב מחייב מחזרת ופוטר במקלה מקום ללישנא בתרא ושמואל אמר דמקלה מקום חייב כמו מחזרת. אבל ללישנא קמא דשמואל פטר במחזרת כ"ש במקלה מקום וראיתי מן הגדולים שפסקו הלכה כשמואל במקלה מקום. והנראה בעיני כתבתי וכן משמע מתוך רב אלפס ז"ל שלא הביא בהלכותיו פלוגתא דמקלה מקום :

[דף כא ע"ב] מתני' הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלמין נזק שלם :

גמ' ואם נפלו פטורים *היכא דמקרבי כלים לגבי כותל דהוי תחלתו וסופו באונס שלא היו ראויים לשבר בקפילה. ואם הכלי ארוך וראשו אחד רחוק מן הכותל וראשו אחד קרוב לכותל ונפל ושברוהו בקרוב לכותל חייבין. דהוי תחלתו בפשיעה לישבר ברחוק בקפילה וסופו באונס בנפילה וחייב*. ואם היה הכותל צר אפילו נפלו חייבין דגם לענין נפילה פשע. ואם דלגו מלמטה למעלה פטורים לגמרי דהוה ליה אונס שאין דרכו בכך כלל. ואם הפכו שיטתן שהכלב דילג בזקירה וגדיא בסריכה [פ] מלמטה למעלה פטורין דאונס הוי. מלמעלה למטה משלמים חצי נזק דמשונין נינהו. ואדם והתרנגול בין מלמטה למעלה בין מלמעלה למטה משלמים נזק שלם. *וכ"מ דמי שמסר ביתו לחבירו לשומרו [צ] ויש בו חש"ו צריך לשומרו שלא ידלגו מלמטה למעלה ולא מלמעלה למטה. [ק] ורב אלפס ז"ל כתב דאם דלגו מלמטה למעלה משלמים חצי נזק. ואני כתבתי כדברי ר"י וכ"כ דאי לאו אונס מאי איצטריך למימר גבי אדם דחייב. [ר] דמחמת שינוי אין ראוי לפטור באדם :

הגה"ה

*ודוקא מאב אחד אבל תחלתו בפשיעה לגבי אורחיה דהיינו שן וסופו באונס דלאו אורחיה דהיינו קרן לא. פר"י מהרי"ח :

ח [דף כב ע"א] איתמר אשו רבי יוחנן אמר משום חציו. ואפילו הדליק האש בתוך שלו ופשע בשמירתו והלך ודלק בתוך של חבירו חשבי' ליה כאילו ירה חץ בידים והזיק. ואם נשרפה יד חבירו חייב ד' דברים. ואם נשרף אדם חייב עליו כאילו הרגו בידים. ור"ל אמר משום ממונו פירוש התורה חייבתו אם לא שמר גחלתו כאילו ממונו מזיק [ש] ואפילו הדליק בגחלת שאין שלו ומסקינן (לקמן דף כג.) דרבי יוחנן אית ליה נמי משום ממונו היכא דכלו ליה חציו כגון שנפלה דליקה באותה חצר [ת] ונפל גדר שלא מחמת הדליקה והלכה והזיקה בחצר אחרת והתם הוא דפטור לרבי יוחנן טמון. דכל זמן שלא כלו חציו לא פטרה תורה טמון. והלכה כרבי יוחנן לגבי ר"ל ועוד דהא קאמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לר"י : [דף כב ע"ב] גדי כפות לו ועבד סמוך לו פירש רש"י דאיידי דנקט גבי עבד כפות וסמוך נקט נמי בגדי כפות וסמוך. דגדי אפילו סמוך נמי חייב דלא אמרינן בגדי היה לו לברוח כדאמרינן בסוף פירקין דשורו כממונו. *והקשה עליו רשב"ם ז"ל דא"כ ליתני ברישא גדי ועבד סמוך ובסיפא גדי ועבד כפות דהוי רבותא טפי ופי' דרישא דוקא גדי כפות ועבד סמוך דחייב. דאם לא היה הגדי כפות היה לו לברוח. וסיפא הכי מיפרשא עבד כפות לו או גדי סמוך לו פירוש עבד כפות וגדי כדאמר ברישא שהוא כמו כן כפות פטור משום דקים ליה בדרבה מיניה*. או גדי סמוך לו ועבד כדאמר ברישא שהוא כמו כן סמוך פטור משום דהיה לו לברוח. והיא דשילהי פירקין (דף כז.) דעבדו כגופו ושורו כממונו מיירי בעבד ושור כפות והאדון עומד אצלם. ואם הניח גחלת על לב עבדו פטור המניח שמחשב בדעתו שיסירנה האדון ולא יסמוך על תשלומי של זה אבל כשמניח על לב שורו אין חושש האדון להסירה לפי שישלם לו זה שורו ומסתבר כפירוש זה :

הגה"ה

*ממון לזה ונפשות לזה פטור מלבד בעדים זוממין גרידא דממון לזה ותשלומין לזה חייב וריב"ם אומר דבכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה חייב חוץ מרודף דחשיב מתחייב בנפשו לגבי כל אדם וחיוב שבת וחיוב תרומה דמתחייב מיתה לשמים וממון לחבירו חשיב הכל לאחד ופטור :

ט [דף כג ע"א] דאכלה* היכא. אילימא דאכלה בגדים דעלמא [א] הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא לא צריכא דאכלה בגדים דבעל חררה. מהכא שמעינן דאף על גב דנטלתו בהמה מחצר הניזק. [ב] בעינן שתהא גם האכילה בחצר הניזק. [ג] וה"מ נמי דפי פרה כחצר הניזק. וכ"מ אם הושיט ראובן פירות של שמעון בחצר שמעון לתוך פי פרה דלוי דחייב לוי דפי פרה

הגה"ה

*הכלב שנטל חררה והלך לגדיש ואכל את החררה והדליק את הגדיש על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק וכגון ששמר גחלתו אע"ג דסתם דלתות תהורות הן אגל הכלב מ"מ הרי שמר כדרך השומרים ולא הטריחוהו יותר מדאי אבל אם לא שימר גחלתו חייב נמי בעל הגחלת עם בעל הכלב אבל על החררה חייב בעל הכלב הכל אע"ג דלא שימר גחלתו שאין אדם צריך לשמור חפציו שלא יבואו אחרים ויזיקו ואפילו לקח הכלב גחלת ממקום שמור היטב לא הוי התור אגל הכלב מ"מ חייב בעל הכלב הכל דתחלתו בפשיעה שלא שמר כלבו והיה יכול ליקח ממקום שאין שמור כל כך וסופו באונס וחייב ולא דמי

הגהות הב"ח א מוכח בשמעתין דקאמר שלחוה בי ר"א :

הגהות הגרי"פ [א] ועי' מ"ש בהרא"ש פ' הזהב סי' י"ט על הגליון :

פלפולא

גבי חברתה. כלומר אפי' בלא ע"ג חברתה ומיהו בקופצת דאי בעמדה אורחה ופטורה לגמרי וכן פי' בש"ג : [ו] ומלתא דאילפא בקופצת. כלומר ולא תקשה לימא מסייע ליה וכלומר מאי קמ"ל דהא קמ"ל דדוקא בקופצת. ולשון הרמב"ן בס' המלחמות וכי דתי בגמרא בקופצת ה"ק בקופצת מחייבי בברייתא ואילפא בלא קופצת ולא תפשוט סיוע אבל אנן אמרינן דאילפא וברייתא תרוייהו בקופצת ותפשוט סיוע ע"כ : [ז] ואכלתו שם הקשה בש"ג דהא פסק בר"פ כרבה דבתר מעיקרא אזלינן וכן גבי התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י דאזלינן בתר מקום שנעשה הנזק וא"כ ה"ה לנזק שן דדומה לרגל לענין חיוב ופטור וא"כ אי איירי מרה"י לרה"ר הוה כרבה ואי מרשות הרבים לרשות היחיד הוה כהתיזה. וכתב עוד דהרי"ף לא הביאה מטעם שלא הביא התיזה כמ"ש בשמו ברפ"ק ועוד הקשה מדלקמן דאכלה היכא כו' דהתם כתב דבעינן שתהא האכילה בחצר הניזק וזהו שהקשו התוספות על פרש"י וא"כ לא ה"ל לרבינו לכתוב דברי רש"י ובזה י"ל דרבינו מתרץ דרש"י ס"ל דהתם קולא למזיק דגביה כתיב ובער בשדה אחר דוקא אבל בשהות תומרא על המזיק לא דרשי' אבל מההיא דהתיזה קשיא ע"כ : [ח] ואם לא עכבתו היה סופו לנוח ברה"ר. גם בזה תמה בש"ג דהא בתר מעיקרא אזלינן וכיון דסופו לנוח ברה"ר הוי כאילו מונחין שם ואפילו כי עכבתן לא הוי שן בחצר הניזק. ועוד הקשה מזורק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו דפטור והאריך בפלפולא אריכתא שאין להלך : [ט] ואיבא מאן דפסק כרבה דהוא בתרא. כל זה מדברי הרי"ף ובר"פ לא כתב כן וע"ש : [י] דרבים היא. וברייתא דכוותיה דרבה דרשב"י היא : [כ] דאפילו גירש חבירו מביתו כו'. עיין בפ' האומנין גבי בד"א שלא הלכו וכו' : [ל] ולא מיחייב אלא כשעת הגזילה. קשה דהא לאו גזילה היא אלא גרמא בעלמא ובתוס' לא אמרו זה הלשון כלל אבל במרדכי איתא נמי ובש"ג העתיק גם כן זה הלשון. ויש לפרש דה"ק וא"כ גזלן הוא לא מיחייב אלא כשעת הגזילה והא מהדר ליה ביתא. עיין בפ' התובל גבי דהדקיה באנדרונא : [מ] וכן המקבל שדה וכו'. בב"מ פר' המקבל : [נ] מ"מ השתא מיהא קאכל כו'. ודוקא בחצר ושאר קרקעות דקרקע ברשותא דמריה קיימא אבל במטלטלי אפילו דעביד למיגר כי גזלן ואכל החסרון שחיסר לבעליהן שהיו יכולין להשתכר בהן פטור מתשלומין של החסרון שאין משלם אלא כשעת הגזילה. והכי איתא בהדיא בפ' הגוזל קמא בתוקף הספינה ע"ש ועוד מתני' דהתם גזל עבדי' והזקינו משלם כשעת הגזילה ואילו שכר פעולתם לא וטעמא דס"ל ת"ק דכמטלטלי דמי כדמוכח סוגיא דהתם : [ס] ולא היה להם כדי לפרוע כו'. עיין בפ' השואל גבי אתמר ביורד לתוך חורבתו של חבירו כו' : [ע] כל הנאתו. ועיין כיוצא בזה בפ"ב דב"מ גבי פריקה : [פ] מלמטה למעלה פטורין דאונס הוי. ולא אמרינן תחלתו בפשיעה כו' אלא דוקא מאב אחד כו' כדאיתא בהג"ה : [צ] ויש בו חש"ו. דאלת"ה פשיטא דאדם חייב דמנא ידעינן דאונס הוא בדילוגו ממטה למעלה. תוס' : [ק] ורב אלפס ז"ל כתב דאם דלגו מלמטה למעלה משלמין חצי נזק. ובדאפיך מיפך אלא דלא חש להביא רק מה שחולק עם

חריפתא

ר"י דלר"י פטור לגמרי ולרי"ף משלם חצי נזק ולא כמ"ש בש"ג דהרא"ש ס"ל דלהרי"ף פטורים אף בדלא אפיך. והרי בהדיא כתוב בדברי הרי"ף בדאפיך מיפך. ויש לדקדק להרי"ף דס"ל דאונס פטורים מנ"ש אלא בממטה למעלה ובדאפיך מיפך הך ברייתא דקתני בה בין מלמעלה למטה פטורה היכא מיפרשא ולפיכך י"ל דרי"ף גורס בה חייבים ודתרגמא רב פפא בדאפיך מיפך אברייתא קמייתא קאי דקתני מלמטה למעלה פטורים : [ר] דמחמת שינוי אין ראוי לפטור באדם. ואפילו בחש"ו דכל באדם לא שייך שינוי אבל אונס מצינו דפטור כדאשכחן ריש המניח. תוספות. [ש] ואפילו הדליק בגחלת שאין שלו. כדאשכחן בהכונס בכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה ומטיא ברוח מצויה תוס'. ועיין מ"ש שם בהכונס : [ת] ונפל גדר שלא מחמת דליקה. וה"ל פנאי לגודרה ולא גדרה. גמרא : [א] הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא. ומשום הכי הקשתי לשאול בפ"ק אדכתב רבינו דהרי"ף כתב לארבע כללות כו' וכל הסוגיא משום דשמעינן מינה דבחצר שאינה של שניהם פטור דאי משום הא לא היה מן הצורך לכתבו דהא מהכא שמעינן לה שפיר ומיהו י"ל דה"א דלעיל חייב טפי הואיל ובעל הפירות הניח הפירות שם אע"ג דשלא מדעת בעל החצר הניחן שם ולאו רשותו הוא מ"מ לגבי שור דאחר להוי מיקרי כשדה שלו קמ"ל נעיל דבעינן לעולם שיהא שדה שלו ממש ותו קשיא מהכא הא דהקשתי התם על מ"ש ג"כ רבינו בסברת הרי"ף דטעמא דפטורים שן ורגל ברה"ר משום דאורחייהו הוא והא הכא פטרינן ליה אף על גב דלאו אורחייהו הוא למיזל בגדים דעלמא והכא ליכא לתרוצי כדתרצינן לעיל דאבידה מדעת היא דהא הכא בעל החררה שימר גחלתו כדאיתא בגמרא וממילא נשמר חררתו ומיהו גם בזה כ"ל לתרץ דלעולם בעינן ובער בשדה אחר והיינו דניזק והא לא קאמר הרי"ף טעמא ומש"ה הכא פטור וכן לעיל נמי בחצר שאינו של שניהם וא"ל לתרץ דאבידה מדעת. אבל מה שהרי"ף יהיב טעמא לפטורא דרה"ר דלא תקשה לך כיון דרשות הרבים רשות לכל הוא להוי לגבי נזקין כשדה אחר דהרי יש רשות לניזק ברה"ר דרשות לכל הוא וכן נמי כרשות לשניהם וא"מר כיון דאורחייהו להלך ברשות הרבים להכי פטרתו התורה ברשות הרבים וכן ברשות דשניהם ולא דתשמע מינה דכל היכא דלאו אורחייהו הוא דחייב דבחצר של שניהם כדלעיל ובגדים דעלמא כדהכא אע"ג דלאו אורחייהו אפ"ה חייב משום דקרא קאמר ובער בשדה אחר וליכא ולא אמרן דטעמא דברשות הרבים פטור משום דאורחייהו הוא דתידוק מינה היכא דלאו אורחייהו דחייב אלא אמרינן טעמא אמאי לא מחייבינן נמי ברה"ר אע"ג דלאו שדה אחר לבדו הוא מ"מ האחר יש לו רשות בו אהכא אמרינן טעמא לפטור משום דאורחייהו ומ"מ כי ליכא אורחייהו מסכחת נמי דפטור וכגון חצר שאינו של שניהם ובגדים דעלמא אבל רה"ר ה"א סברא דאפ"ה ליחייב דהא יש בו רשות לאחר להכי יהיב טעמא דלהכי פטריה קרא אף ברה"ר משום דאורחייהו הוא : [ב] בעינן שתהא גם האכילה בחצר הניזק. עיין מ"ש לעיל גבי מתגלגל מהו : [ג] וש"מ נמי דפי פרה כחצר הניזק. מדמדקדקינן דאכילה

כחצר הניזק דמי [ד] והמושיט היה [ה] חרש או שוטה או קטן או פיקח ואין לו לשלם*:

י [דף כג ע"ב] **הנהו** עיזי דבי תרבו דהוו מפסדו ליה לרב יוסף.

א"ל לאביי *זיל אימא להו למרייהו דלינגעינהו א"ל למאי איזיל דאי אזלי' אמרי לי נגדר מר גדרא לארעיה כתבו התוספות איסתמוטי הוה משתמט אביי שלא היה חפץ לילך דהא תנן אכלה מתוך החנות משלמת מה שהזיקה ולא אמרינן שהיה לו לנעול חנותו וכן פסק רב אלפס ז"ל דליתא לדאביי . ומצאתי כתוב בשם ר"ח ז"ל דפסק הלכה כאביי . ומודה אביי דבעיר אם נכנסה לחצר הניזק ואכלה שחייבת שאין אדם יכול לנעול דלתי ביתו כל היום . והרועה יש לו לשמור הבהמה כשמוליכה דרך העיר שלא תיכנס לבית ותזיק אבל כשמתפשטים בשדה אינו יכול לשמור את כולם שלא יכנסו לשדות אחרים הלכך צריך אדם לגדור שדהו . והא דפריך שן דחייב היכי משכחת לה פי' שן דכתיב בקרא ובער בשדה אחר היכי משכחת לה : יא **הנהו** עיזי דשוקא *כיון דבלאו הכי עומדים לישחט ביום השוק אי מזקי אפי' ברה"ר מתרי' במרייהו*. אבל עז לחלבה ורחל לגיזתה אי אפסידו משלמין. כדאשכחן גבי עיזי דתרבו [ו] דא"ל זיל נגעינהו ולא אמר זיל שחטינהו* [ג] :

יד [דף כד ע"ב] **איבעי'** להו המשסה כלבו של חבירו בחבירו מהו משסה ודאי פטור אבל בעל כלב מאי . מי מצי א"ל מאי עבדי לך או דלמא א"ל כיון דידעת בכלבך דמשסי ליה ומישתסי לא איבעי לך לשהויי . ואסיק רבא את"ל המשסה כלבו של חבירו בחבירו פטור משסה וחייב בעל כלב . ששהו בעצמו פטור . מ"ט כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור . הא דקאמר רבא את"ל משסה כלבו של חבירו בחבירו [חייב] חשיב ליה רב אלפס ז"ל מסקנא דהלכתא דכיון [ז] דבעיא דששהו בעצמו לא שייכא למיבעי אי לאו דאמר המשסה כלבו של חבירו בחבירו חייב [ח] משמע דסברת רבא נוטה לומר כן אלא שלא היה רוצה לומר כן בפירוש [דפשיטא] (ג) שלא היה שואל בעיא אחרת אי הוה מסתבר למימר דאף משסה כלבו של חבירו בחבירו פטור . א"ל אנא בההוא חיובי מחייבנא. דא"ל נהי דאית לך רשותא לסגויי עלי . לבעוטי בי לית לך רשותא . [ט] וכן הלכה כרבא דבתראה הוא . ומה שכתב רב אלפס ז"ל לעיל אכלה כסות וכלים חייבת דלאו משנה הוא דעביד איניש דמנח גלימיה ברה"ר ומיתפח . דמשמע הא אי הוה משנה פטור אף אם בעטה בהן . דמה לי שינוי ביעוט מה לי שינוי נשיכה תרווייהו תולדות קרן נינהו . ולא אמר לית לך רשותא לבעוטי בהן כדאמר גבי פרה. כי יש חלוק בין בעלי חיים לדבר אחר [י] דכלים עשויין לידרס ברגלי אדם וברגלי בהמה הלכך אי הוה משנה פטורה :

טו [דף כו ע"א] **איבעיא** להו רגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שישלם כופר . עיקר טעם הבעיא [כ] אי דרשינן עליו דוקא על הקרן דכתיב ביה ולא על השן ורגל או דלמא עליו על השור קאמר ובכל חיובי שור ואסקי' דיש כופר ברגל דמסתבר למימר דעליו אכל חיובי דשור קאי וה"ה נמי ארגל*:

מתני' אדם מועד לעולם [בין שוגג בין מזיד] בין ער ובין ישן . ירושלמי אמר רבי יצחק מתני' כשהיו שניהם ישינים אבל אם היה אחד מהן ישן ובא השני וישן אצלו זה שישן אצלו הוא המועד . והא דאמרי' אדם מועד לעולם היינו דוקא לענין נזק דילפינן מפצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון ועיקר ההוא קרא בנזק איירי . אבל בשאר ד' דברים לא מחייב אלא במזיד* או בשוגג קרוב למזיד . הלכך [דף כו ע"ב] היתה אבן מונחת לו בחיקו בין לא הכיר בה מעולם בין הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה מחיקו לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת פטור . לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן . לענין גלות אם לא הכיר בה מעולם פטור** דכמה פעמים כתב בשגגה גבי גלות הלכך דרשינן מיתורא דקרא דבעי ידיעה מתחלה . אבל אם הכיר בה ושכחה חייב דהא הויא ליה ידיעה . וכן אם נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבעה או נתכוין לזרוק ד' וזרק שמנה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור*. ולענין גלות אשר לא צדה פרט לנתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע או נתכוין לזרוק ד' וזרק ח' . ופירש רש"י בלשון אחד פרט לזורק וכו' דפטור מגלות דלא הוי בכלל ושמתי לך מקום אלא בכלל וכי יזיד איש . ובלשון אחר פירש דחייב בגלות דכתיב ואשר לא צדה ושמתי לך מקום פרט למתכוין [לזרוק] וכו' שאינו בתורת כי יזיד אלא בתורת ושמתי לך מקום . ולענין שבת לענין לזרוק ב' וזרק ד' פטור ואפילו אמר בכל מקום שתרצה תנוח פטור כיון שלא נתכוין למלאכה . אבל לזרוק ד' וזרק ח' אם אמר בכל מקום שתרצה תנוח חייב . וכן אם נפל מן הגג ברוח שאין מצויה חייב בנזק ופטור מד' דברים ואי ברוח מצויה נפל חייב בארבעה דברים דהוי קרוב למזיד דלא היה לו לעלות לגג בלא מעקה כיון דיכול ליפול ממנו ברוח מצויה . ופטור מן הבושת כיון דלא כוון לבייש* . ואם נתהפך דרך נפילתו כדי ליפול על האדם להנאתו חייב אף על הבושת . דתניא ממשמע שנאמר ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לביישו וזה שנתכוון להנאתו אע"פ שלא נתכוון להזיק כיון דאי אפשר שלא יזיקנו אם יפול עליו הוי כמכוון להזיק :

טז **אמר** רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא תבר . דכיון דודאי ישבר חשיב כשבור משעת זריקה וחייב הזורקו והמשבר פטור . ורש"י פי' שזרקו בעל הכלי . לפי שהיה קשה לו למה לא פירש רבה דין הזורק . ולא נהירא דמילתא דפשיטא היא דפטור המשבר דאבידה מדעת היא. ועוד היכי פסיק (לעיל דף יז:) מהכא דבתר מעיקרא אזלינן אפילו אי אזלינן בתר בסוף פטור דאבידה מדעת היא והוי כאילו הפקירוהו בעלים. הלכך בזרקו אחר מיירי וכיון דמפרש רבה טעמא משום דמנא תבירא תבר ממילא ידענא דהזורק חייב כיון דבודאי היה עומד לישבר : אמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן או שבא אחר וסילקן פטור . דבעידנא דשדא פסוקי מיפסקו גיריה . כתב רב אלפס ז"ל מסתברא לן דלית הלכתא כרבה בהא . דרבה לטעמיה דאית ליה לקמן בפ' הגוזל קמא (דף לג.) השורף שטרותיו של חבירו פטור דלא דאין דינא דגרמי וקי"ל דלית הלכתא הכי . *ור"י פיר' דגרמא בנזקין הוי [ל] כיון שלא עשה מעשה בגוף דבר הנזוק* . והכי מסתברא :

יז [דף כז ע"א] **אמר** רבה הניח גחלת על לבו של חבירו ומת פטור . ואפילו אם התרוהו וקבל עליו התראה דלפי סברת העולם היה לו לסלק ולא להניח לעצמו למות כדי שיהרג חבירו. על בגדו ונשרף חייב דאין חושש לסלק כיון דחבירו חייב . ומסיק דעבדו כגופו ושורו כממונו שאם היה העבד כפות והאדון עומד אצלו והניח גחלת על לב העבד ונשרף פטור [מ] כיון דהעבד (נ"א) חייב במתת סמך על זה שלא יניחנו לישרף כדי שישלם לו זה עבדו . [נ] אבל שורו כממונו וחייב* :

הגה"ה

לההיא דהספה דלא אמרי' מיגו דפשע לגבי גמלים חייב גם על השוורים אם נפלו על ידי הפלטה . פר"י מהרי"ח :

*אבל פיקח ויש לו לשלם פשיטא דאיהו חייב ואם הפירות היו מונחים [במקום] שהפרה היתה יכולה ליקח פשיטא דחייב בעל הפרה היכא דהש"ו נתנו לתוך פיה ואם פיקח נתן בפיה והפירות מונחים במקום שהפרה היתה יכולה ליקחם נראה דאותו פיקח חייב כיון דאגבהיה קנייה ואם לא הגביהן אלא קירב אצלה א"כ לאו מידי עביד כיון דגם במקומם היתה אוכלת . לשון מהרי"ח :

הגה"ה

* תרי ותלת זימני אי צייה צייה ואי לא אמרינן תיב אמסחתא וקביל דמך אפילו אי לאו יומא דשוקא ואע"פ שישלם מה שהזיקה לא בעי למיקם עלייהו לדינא וזימנין דליכא עדים . פר"י מהרי"ח :

*איזהו מועד כל שהעידו בו ג' ימים ותם משהתינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח ושור המועד לא מיחייב עד נגיחה רביעית . לא איפשיטא הא דבעינן ג' ימים אי ליעודי תורא או ליעודי גברא . מא"ז :

הגה"ה

*וקיימא לן דכופרא כפרה ואין האפוטרופוס ועדים זוממין משלמין את הכופר דיתמי לאו בני כפרה נינהו :

הגה"ה

* כגון שלא התרו בו ואפילו במקום נזק משלם נער. גוסס ויוצא ליהרג שהזיקו אין גובה מן היורשים דמלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא והוה כמלוה על פה ומלוה על פה כהאי אין גובה מן היורשים כיון שאין שייך בה נעילת דלת ואם תפס ניזק מטלטלי מחיים מה שתפס תפס וכן הדין בבריא שהזיק ומת ולא עמד בדין ואם עמד בדין גובה ממקרקעי ולא ממטלטלי אא"כ תפס דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי. מא"ז :

הגה"ה

* אבל האוכל חתיכת חלב אע"פ שלא הכיר בה מעולם חייב . מא"ז :

* משמע דאם נתכוין לזרוק ד' וזרק ד' חייב בד' דברים אע"פ שלא נתכוין להזיק אבל בושת אין חייב וכו' . מהרי"ח :

הגה"ה

* נפל מן הגג ונתקע באשה ברוח מצויה חייב בד' דברים ופטור על הבושת וכיבמתו לא קנה נפל מן הגג ברוח שאין מצויה חייב בנזק ופטור מד' דברים ואם נתהפך לאחר שהתחיל ליפול על האדם להנאתו חייב אף על הבושת . מא"ז :

הגה"ה

* ופטור לכ"ע ודינא דגרמי היינו היכא דהוא עצמו עושה היזק לממון חבירו כגון השורף שטרותיו של חבירו ומחילת כרם שנפרצה ונתייאש ממנו ולא גדרה דע"י יאוש אוסר את הזרעים לענין כלאים והוי כמו מעשה אי נמי הכא דבשעת מעשה הזיק הוי דינא דגרמי וקי"ל דחייב אבל היכא דאין מזיק לחבירו אלא לאחר מעשה כגון זרק מראש הגג ושיסה בו את הכלב וכל הנהו דחשיב בפרק הכונס הוי גרמא בנזקין ופטור . מא"ז :

הגה"ה

* אע"ג דחזי ליה ושתיק לא אמרינן שתקא דמלתא מחיל ליה דהא אשכחן אפי' כשמצוה לו לקרוע דחייב . אם הניח גחלת על בגדו ונשרף פטור דהיה לו להסיר ואם אמר הכני ופצעני חייב המכה היינו משום דלאחר שהכהו אינו יכול להסיר. מהרי"ח : השורף שטרות של חבירו חייב לשלם כל חוב שבשטר . וקטן א] שהזיק חייב לשלם לכי גדל מה שהזיק בקטנות . אמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל ומודה שמואל במכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול דידו כידה ומודה שמואל שאם נתנו במתנת ש"מ שאין היורש מוחל אבל ש"מ הוא בעצמו יכול למחול פר"ח ור"ת שוין במוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו שחייב המוחל לפרוע ללוקח כל מה שכתוב בשטר משום דינא דגרמי לכך מוכרת כתובתה מחזרת לו מעותיו משום דבשעת המקח לא קיימא למיגבי ביה ורבינו שמואל סובר דאף במוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו אין חייב להחזיר לו אלא מעותיו וכן אר"י ירושלמי דין דמחיל ש"ח לחבירו ר' חנינא ור' מנא חד אמר מחיל וחד אמר לא מחיל ליה עד דמהדר ליה שטרי' . פר"ת דלית ליה תקנה לקונה ש"ח שלא יהא יכול למחול . מא"ז :

הדרן עלך כיצד

פרק שלישי

א **המניח** את *הכד ברה"ר · ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור :

גמ' [דף כז ע"ב] ופריך עליה בגמרא ואמאי איבעי ליה לעיוני ומיזל. אמרי בי רב משמיה דרב בממלא רה"ר כולה חביות. שמואל אמר באפילה שנו [א] וכיון דאפל הוא לא מצי לעיוני . *ואע"ג דאדם מועד לעולם . באונס גדול כזה פטור אדם . ושנים הישנים במטה נמי [ב] פוטר הירושלמי הראשון בנזק השני . וכן בפר' הגוזל בתרא (דף קיב.) ובפ' אלו נערות (דף לד:) אמרינן הניח להן אביהן פרה שאולה וטבחוה משלמים דמי בשר בזול דהיינו לפי הנאתן . אבל דמי בשר כולו לא משום דאנוסים הוו שלא היה להן לידע שאינה של אביהם . ולקמן נמי בפירקין אמרינן אם היה בעל חבית ראשון ובעל הקורה אחרון ונשברה חבית בקורה חייב ואם עמד בעל החבית פטור וכן בפרק שור שנגח את הפרה (דף מח.) אם נכנס לחצר של בעל הבית שלא ברשות והזיקו בעל הבית פטור היכא דלא ידע ביה . [ג] וכללא דמלתא אדם המזיק באונס שהוא כעין גניבה ואבידה פטור . מדתני בשילהי האומנים (דף פב:) גבי מעביר חבית ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר חנם ישבע

הגה"ה

* איכא דקרו לחביתא כדא אם התנה לתת לו כד והקנה לו בקנין סודר ונתחייב הלוקח לתת לו דמים יכול הלוקח לומר לא אתן לך דמים אם לא תתן לי חביתא דקרינא לחביתא כדא הואיל והוא מוחזק ולא אזלינן בתר רובא דקרו לכדא כדא ואם התנה לתת לו חבית יכול המוכר לומר לא אתן לך אלא כדא דקרינא לכדא חביתא ולא אזלינן בתר רובא מיהו גם הלוקח יכול לומר לא קניתי אלא חבית ולא אתן לך מעות עד שתתן לי חבית אבל אם כבר נתן מעות לא יוכל לומר כן והדמים אינם ראיה דקי"ל כרבנן דאמרי אין הדמים ראיה . ור"ת מפרש דאם אין עיקר הלשון מכחיש את הדמים כגון מוכר שור ונמצא נגחן מודו רבנן דאזלינן בתר דמים אם כן לפי זה אם היו הדמים מסייעין לחבית או לכדא לא יתן לו רק כמו שהתנה מיהא היכא דהדמים קרובים להיות אחד אין ראיה והריב"ם פי' דהא דאמרינן אין הדמים ראיה היינו דמכחישין רובא או חזקה אבל אם יש רובא כנגד חזקה אמרינן הדמים מודיעים לסייע לחזקה או לרובא ולגבי בתים וקרקעות אין שייך הדמים מודיעין לפי שדרך בני אדם לקנות ביוקר . פר"י מהרי"ח :

הגהות הגר"א א] בהגה"ה וקטן שהזיק חייב כו'. נ"ב מהא דפרש אבל הרמב"ם וש"פ חולקים על זה (ועבהגר"א סימן תכ"ד ס"ק ט"ו) :

הגהות הגרי"פ [א] מתוך קצור פסקי הרא"ש ולוח הסימנים נראה לעין שיש כאן חסרון ב' סימנים ע"ש ועי' הגה"ה כאן איזהו :

פלפולא חריפתא

דאכילה נמי בעינן שתהא בחצר הניזק ואע"ג דלפי הסברא לא הוה אמרינן דקפיד קרא אלא אלקיחה שתהיה בחצר הניזק דמאי איכפת אחר כך באכילה עצמה היכא היא ואפ"ה דייקי' דקרא קפיד אף אאכילה שתהא דוקא בחצר הניזק מהא שמעינן דפי פרה בחצר ניזק דהאי"ה לא היתה התורה מחייבת לשן . תוספות :

[ד] **והמושיט** היה חרש כו'. עמ"ש בהגוזל קמא גבי ונכעים קוף : [ה] **ה"ג** חרש או שוטה או קטן או פיקח ואין לו לשלם. וכן מוכח מטור ח"מ סימן שנ"א וטעמא אף על גב דפיקח בר תשלומין הוא מ"מ כיון דליכא לאישתלומי מיניה השתא חייב איידך לשלם כרבי נתן דכל דין שותפים יש לשנים שהזיקו ביחד וכפ' שבועות הפקדון פוסק רבינו דשותפים ערכאין זה לזה וקטן אף לכשיגדל פטור לדעת רבינו כמ"ש בהדיא בפ' שבועות הדיינין אמתני' דאין נשבעין על טענת חש"ו וכן לקמן בפ' החובל אמתני' דחש"ו פגיעתן רעה וכו' וכפ"ק דב"מ דמייתי לדסכותב קריבתיה דרב נחמן וכו' : [ו] **דא"ל** זיל נגעינהו ולא א"ל זיל שחטינהו · דפשיטא ליה לרבינו דלא בעינן התראה אלא ברשות הרבים דהתם מדין תורה פטור אבל ברה"י דבדין תורה חייב א"ל התראה וא"כ ה"ל למימר שחטינהו אלא שאני עיזי דתרבו דעומדות לחלב . והא דכתב רבינו והוא לי' רש"י אפילו ברה"ר לאו למימרא דברה"י נמי דינא הכי דצריך התראה וקמ"ל דאפילו רה"ר דפטור מדין תורה וה"א דלא מהניא התראה וקמ"ל דאפ"ה מהניא הא ליתא אלא ברה"י א"ל התראה וקמ"ל דאף על גב דברה"ר פטור מדין תורה אפ"ה כי אתרי מהני. ומ"מ דוחק לומר כך דפריד שהזיק ברה"י דלשחטינהו בלא התראה כלל. וכי היכא דעז להלבה סגי לן בתשלומין ה"נ לסגי לן בתשלומין ברה"י ואפילו כי עומדת לבוק. כיון דלא אתרי ביה. ותו דנמוקי יוסף כתב ואית מפרשי דאפילו ברשות הניזק לא מחייבין עד דמתרינן בהו מפני תקנת השוק אבל עיזי דרעייה כו' כדאשכחן כו' ולא אמר שחטינהו הרא"ש עכ"ל. והיה נ"ל לתרץ דגי' הרא"ש היא א"ל זיל נגעינהו וכן הוא בדפוס ישן בס' הרא"ש ובס' הרי"ף. והשתא מדא"ל שינגעינהו שמעינן דכבר אתרי בהו ולא א"ל שחטינהו משום דעיזי דרעייה הן אלא שראיתי לנ"י שגורס כך זיל נגעינהו ומפרש זיל אימא להו למרייהו שינגעינהו דלא ליזקו ע"כ. ומצאתי בס' לחם אבירים די"ל דהאי א"ל זיל שחטינהו איכא למיקנס ולומר היכ אמסחתא שלא ביומא דשוקא אבל כי אמר בלשון נגעינהו אין לקנוס כולי האי. ועי"ל דדייק מלישנא דגבי רב יוסף דקאמרינן הוו מפסדי משמע שכבר היו רגילים להפסיד עכ"ל : [ז] **דבעיא** דששהו כו'. אף על גב דלא בלישנא דאבעיא אמרה מ"מ קרי לה איבעיא כיון דבבעיא תליא ואתאמרה : [ח] **משמע** דסברת רבא כו'. וכן פסק בפ' החובל גבי בעי רבא קטע ידו כו'. ועיין לעיל גבי בעי רב אשי יש נרורות כו' ובפ' השואל גבי בעי רבי אבא בר ממל שאלה בבעלים כו' ובפרק הבית והעליה וברים שבועות ובפ"ק דקידושין ובפרק אף על פי : [ט] **וכן** הלכה. ולק' בפרק המניח דייק רבינו מדקאמר הלמודא לימא רבא כשמואל דשמעי' דלית הלכתא כשמואל. ואם כן היאך אמרינן בגמרא לעיל דף כ' ע"א לימא רבי יוחנן דלא כרים לקיש דמשמע דהלכתא כרים לקיש. לא קשיא דלא הקשה התם אלא על זה שאמר ר"י דמניח כלים לא מקרי משנה אהא מתמה דלימא דלא כר"ל דסבר רבוצה הוי משנה אבל בדין בעטה מהלכת אי הוה בכלל כל המשנה ובא אחר כו' אי לא בהא לא מתמה כלל ועיין בפרק מרובה גבי גזל ולא נתיאשו הבעלים ובהגוזל קמא גבי מי הודיע לבעל חטים כו' ובפרק לא יחפור גבי ההוא הנגא כו': [י] **דכלים** עשוים לידרס. כלומר על ידי בעיטה וה"ס נמי נשיכה דנשיכה ובעיטה תרוייהו תולדה דקרן : [כ] **אי** דרשינן עליו. אם כפר יושת עליו: [ל] **כיון** שלא עשה מעשה בגוף כו'. ועיין עוד מחלוקי דיני דגרמא לגרמי בהגוזל קמא ופרק לא יחפור : [מ] **ה"ג** כיון דהעבד חייב. וכן הוא בחה"מ סימן תי"ת: [נ] **אבל** שורו כממונו. וחייב ומיירי בכפות כדמסיק לעיל גבי גדי כפות : הדרן עלך פרק שני

פרק שלישי [א] **וכיון** דאפל הוה לא מצי לעיוני. תמיהא לי למאי איצטריך לפרושי הא ממילא משמע ואף רש"י לא פי' כלום וכן ברי"ף ליתא אלא נראה לי דבא לפרש דהך אפילה לאו בכגון שא"א שיוכל לראות כלל דפשיטא ולא הוה מתניתין איצטריך לאשמועינן כלל אלא מיירי באפילה דלאייה שולטת אבל לא מצי לעיוני כולי האי והיינו דלקמן קאמר דאפילה לא הוי כ"כ אונס כמו קרן זוית :

[ב] **פוטר** הירושלמי דמייתי ליה לעיל פרק כיצד : [ג] **וכללא** דמלתא אדם המזיק באונס שהוא כעין גניבה ואבידה. לא קיימא למסקנא דדוקא כעין גניבה לאודה . ובתוספות מעיקרא לא קאמרי אלא גניבה אבל

תפארת שמואל

דהרי"ף לא סבירא ליה הורתא הרמב"ם והרא"ש כ"כ שם לסברת עצמו וק"ל : (ג) **שלא** היה שואל בעיא אחרת וכו' לכאורה הדבר תמוה שהרי אין במשסה עצמו שום איבעיא בגמרא כאשר הביא הרא"ש ז"ל בעצמו וא"כ מה מוכיח הרא"ש ז"ל ודו"ק : הדרן עלך פרק שני

בספר

שומר שכר ישלם. מדמחייב שומר שכר ופוטר שומר חנם [ד] ולא מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דאונס שהוא כעין גניבה ואבידה אדם המזיק פטור. ואם תאמר הא בשילהי פירקין דלעיל מחייב כפל מן הגג ברוח שאין מצויה ואונס זה דומה לגניבה ואבידה. דבשילהי שור שנגח ד' וה' (דף מה.) אמרינן ד' שומרים נכנסו תחת הבעלים הרגו א מועדין נהרגין ומשלמין הכופר וחייבין לשלם דמי שור לבעלים חוץ משומר חנם ומוקי לה בדנטריה שמירה פחותה שומר חנם כלתה שמירתו ושמירה פחותה היינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה. ומדפטרינן שומר חנם ומחייבינן שומר שכר אלמא דרוח שאין מצויה הוי כעין גניבה ואבידה ואפי' הכי מחייבינן אדם המזיק. וי"ל דרוח שאין מצויה הוי כעין אבידה ומחייבינן בה אדם המזיק ונתקל לרבי יהודה הוי כעין גניבה ופטרינן ליה לאדם המזיק כדאמרינן בהשואל (דף צג:) דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה ושומר שכר חייב בשניהם*: ורבי יוחנן אומר בקרן זוית. ובמסקנא א"ל רבינא לרב אשי אמרי' במערבא משמיה דרבי אילעאי לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים. לפי שכשאדם מהלך עיניו למעלה ואינו מסתכל תמיד לפני רגליו. אבל גבי בהמה אמרינן לקמן (דף נד:) שור פיקח ביום פטור דשור עיניו למטה ואיבעי ליה לעיוני טפי מאדם. ופסק רב אלפס ז"ל הלכה כר' אילעאי. משום דרבינא ורב אשי איירו במילתיה. ועוד מדמתמה גמרא לימא רבא כשמואל סבירא ליה [ה](א) אלמא ליתא לדשמואל(ב) וכ"ש [ו] לדברי ר' יוחנן דקרן זוית לא הוי כ"כ אונס כמו אפילה. וכיון דליתא לדשמואל ודר' יוחנן דהלכתא כוותיהו לגבי רב כ"ש דליתיה נמי לדרב:

הגה"ה

* והא דאמרינן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור היינו לגבי שור ולא לגבי אדם המזיק דחייב אפילו בלא מתכוין רק שאין אונס גמור פר"י. ואם מילא רה"ר שאין דרך לעבור משבר אפילו בידים ופטור. ומיהו אם הוזק פטור בעל הכלים דאיהו דאזיק אנפשיה ושור פיקח ועיניו למטה בעי לעיוני טפי. פר"י מהרי"ת :

ב [ז] הרי אמרו לרכובה שלש וכו'. כתב רב אלפס ז"ל דהתשלומים הללו הם דמי בושתו וצערו. ומייתי ראיה מעובדא דתנן בישא (לקמן דף לז.) דלא חייביה אלא פלגא דזוזא דתנן התוקע לחבירו נותן לו סלע. אלמא סכום סלע הוא תשלום השוי סתם והוא בושת וצער דשני דברים הללו ישנו ברוב היזק שאדם עושה לחבירו. ואם יש ריפוי ושבת הכל לפי הענין ובזה לא יוכלו חכמים ליתן קצבה. [ח] וכתבו התוספות היינו לגדול שבישראל. ולאחר הכל לפי המבייש והמתבייש. דומיא דההיא דתנן לקמן בפרק החובל (דף צ.) סטרו נותן לו מאתים זוז ומוקי לה בגמרא בגדול שבישראל:

ג רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה. רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה. לא פליגי הני אמוראי בראובן שבא לגזול חפץ משמעון ועמד שמעון נגדו והכהו או שראה שמעון חפץ שלו ביד ראובן ובא שמעון לקחתו וראובן מיחה בו והכה שמעון לראובן עד שהניח לו את שלו. אי איכא פסידא כההוא עובדא דגרגותא דבי תרי דשמא יכלו המים ב ונתקלקל שדה. או אשה [ט] המצלת את בעלה כשאין יכולה להציל ע"י דבר אחר. עביד איניש דינא לנפשיה ופטור במה שחבל בחבירו אם לא היה יכול להציל את שלו אם לא שיכנו*. ובדבר דלית ליה פסידא אלא הצלת טורח שלא יצטרך להוציא ממנו בדין בהא פליגי. דרב יהודה סבר בשביל הצלת טורח אין לו רשות לחבל בו. ורב נחמן סבר כיון דדינא קא עביד ויכול לברר שבדין היה יכול להוציא ממנו יש לו רשות להציל את שלו אפילו בהכאה אם אינו יכול להציל בענין אחר. אבל אם אין יכול לברר [י] שבדין ג יכול להוציאו ממנו לאו כל כמיניה לומר שלי הוא ולהציל מנוני עשיתי. ודוקא אם בא לגזול ממנו או שראה חפץ שלו בידו הוא דאמרינן הכי. אבל למשכנו בשביל חוב שחייב לו לית ליה רשותא. דתנן בפ' המקבל (דף קיג.) המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד. ואמר שמואל התם דאפילו שליח ב"ד מנתח נתוחי בשוק דוקא אבל לא יכנס לביתו. והמלוה עצמו אפילו בשוק לא. וכיון דאין לו רשות אם חבל בו או אם הזיק ממונו חייב כמו על אחר*. והלכתא כרב נחמן בדיני ועוד דטובא פירכות פריך לרב יהודה ושנינהו בדוחק:

הגה"ה

* שור שעלה על גבי חבירו להורגו ובא בעל התחתון ודחפו לעליון ומת חייב שהיה לו לשומטו לתחתון ואפי' בשור תם דאיכא פסידא ואם היה הורגו אין לו להיות בהול לדוחפו אלא לשומטו שאין טורח כ"כ בשמיטה יותר מבדחיפה אבל ממלא רה"ר או חצירו חביות שיש טורח לסדרן זה על זה יכול לשברם ולצאת וליכנס וגם אין צריך להקיף. פר"י :

הגה"ה

*וכבר היה מעשה [א]במצרים באחד שהפקיד אצל אחד פקדון ואחר ימים כפר לו והלך המפקיד בערכאות של נכרים ושבר הדלת ולקח פקדונו ועל הנפקד שעלילו הנכרים והפסיד הרבה ותבע את המפקיד לדין שעל ידו הפסיד. ופסקו הדין אם לא היה יכול להציל ממונו בע"א אז הוא היה פטור דדוקא אם היה יכול לשומטו ולא שמטו חייב הא לאו הכי פטור וכן לקמן. וקצותה את כפה מוקי לה בשיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אם היה יכול להוציא ממונו בע"א חייב דקיימא לן כר' מאיר דדאין דינא דגרמי וכן פסק רב אלפס. העתקה מתשובת מהרי"ת. בן בג בג אומר אל תכנס לחצר חבירך ליטול את שלך שלא ברשותו שמא תראה עליו כגנב אלא אמור לו שלי אני נוטל ובדליכא פסידא אבל איכא פסידא נכנס שלא ברשות. פי' ר"י : נראה שכלו ימיו ורבו מסרב בו לצאת ואין יוצא וחבל בו ועשה בו חבורה פטור. פר"י דאורחא דמלתא נקט שכלו ימיו שאז רגיל לסרב להוציאו משמע דהוא הדין מסרב אפילו קודם הזמן אם חושש מגניבה וכ"ש אדם מעלמא שיצא עליו שם שהוא גנב ל"ש ואם רבים עוברים בתוך שדהו יכול לנקוש פירצא וליתיב אם אין להם דין מצר שהחזיקו בו רבים פירוש ברשות אסור לקלקלו. מהרי"ת :

ד ה [דף כח ע"א] מתני' נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים. [דף כח ע"ב] מוקי לה רב בנטנפו כליו במים ובדלא אפקרינהו. וליכא לאוקימנא בדאפקרינהו דאם כן על היזק כלים פטור דהוי בור. [כ] ועל היזק גופו פטור דרב סבר בור שחייבה עליו תור' להבלו ולא לחבטו [ל] ד וקרקע עולם הזיקתו. הלכך לא מצי מוקי לה אלא בדלא אפקרינהו דהוי ממונו וחייב בהיזק כלים. ושמואל מוקי לה בהיזק הגוף דכיון שהוזק במקום נפילת המים אף על גב שקרקע עולם הזיקתו חייב דשמואל לטעמיה דאית ליה בור שחייבה תורה להבלו וכל שכן לחבטו. ובהיזק כלים ליכא לאוקמה דשמואל סבר בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו הוי בור. והלכתא כשמואל בדיני: אמר רבי אלעזר לא תימא נתקל באבן [מ] וניסוף באבן הוא דחייב אבל נתקל בקרקע וניסוף באבן פטור אלא אפילו נתקל בקרקע וניסוף באבן חייב. כמאן כר' נתן דאמר כל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי. וכן הלכתא. *אבל נתקל באבן ונשוף בקרקע פטור אפילו לשמואל. דעד כאן לא מחייב שמואל אלא כשנחבט בקרקע כריית בורו כדאמרינן לקמן (דף נג.) דמודה שמואל אם נתקל בבור [נ] ונפל לאחור הבור דפטור. ומתני' איירי שהוזק במקום שפיכת המים* [דף כט ע"א] רבי יהודה אומר במתכוין חייב שלא במתכוין פטור. אביי מפרש מתני' דבתרתי פליגי. בשעת נפילה בנתקל פושע. ולאחר נפילה במפקיר נזקיו. וכתב רב אלפס ז"ל דהני תרתי דפליגי ביה מחד טעמא נינהו. דהא דפטר רבי יהודה במפקיר נזקיו רבי יהודה לטעמיה דאית ליה נתקל אונס הוא והוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס* אבל מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה מודה דחייב. ואביי סבר כרבי יוחנן. *ור"י פירש דפליגי במפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה ואף בזה פוטר רבי יהודה. וכל הסוגיא מוכח כפירושו. מיהו לענין פסק הלכה אין נפקותא בחילוק הפי' דאע"ג דלאביי דהוא בתרא [ס] סבר רבי יהודה דמפקיר נזקיו לאחר פשיעה פטור לית הלכתא בהא כרבי יהודה. דהוי מחלוקת ואחר כך סתם לקמן בפ' הפרה (דף מט:) החופר בור ברה"ר חייב ורבי יוחנן נמי סבר לה הכי: [דף כט ע"ב] כשהפכה בפחות משלשה. *אין להביא ראיה מכאן [ע] דהגבהה קני פחות משלשה. [פ] דהפקר שאני [צ] דאפילו [הבטה] קני בהפקר*. אי נמי כשהפכה [ק] בכליו או בידו. כדאמרינן בפ' אלו נערות (דף לא.) כשלרף ידו למטה משלשה וקבלו. מלמטה מ"ט פטור. אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים. תימה כיון דפסק רב אלפס ז"ל כרבי יוחנן דבור ברה"ר חייב אמאי הוצרך לפרש טעם דמלמטה משום דאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים תיפוק ליה דהוה ליה בור ברשותו. [ר] ומתוך זה משמע דרב אלפס ז"ל סבר כמאן דמחייב לקמן (דף נ.) בתרוייהו בור ברשותו ובור ברשות הרבים:

הגה"ה

* החופר בור ברשותו שאין סמוך לרה"ר ושוב הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו חייב מיהו הפקיר רשותו והפקיר בורו פטור לר"ה דאתפירה לא מיחייב דברשותו רחוק מרה"ר חפר וגם לא רמיא עליה למלויי כיון דהפקיר אבל חפר ברה"ר או ברשותו סמוך לרה"ר אע"ג דמפקיר בורו חייב שתחלת התפירה היתה באיסור. פר"י מהרי"ת :

הגה"ה

* אבל אי לא אפקרינהו חייב אע"פ שהנפילה היתה באונס ואפי' אדם אחר הכית אבנו וסכינו של זה או של עצמו וזה זכה בו כיון דעליה דידיה רמי לסלקו ולא סליק חייב והיכא שהיתה תחלת הנפילה בפשיעה כמו שהניח קנקנים בראש גגו ונפלו ברוח מצויה חייב בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה ואע"ג דאפקריה לרבי יוחנן דאמר מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה חייב. פר"י מהרי"ת :

הגה"ה

* אבל מחבירו צריך שגבהה שלשה טפחים. פר"י. ור"ת פי' אפי' בטפח אחד סגי ואכן אי גלל המונח ברשות הרבים ובא אחר והגביהו ג' או הרחיקו ג' טפחים אע"פ שלא נתכוין לזכות בה חייב דסלקא מעשה ראשון אפי' החזירה למקומה אבל פחות מג' פטור אע"ג דלא החזירה למקומה ואם נתכוין לזכות בו אפילו בפחות מג' חייב דקנייה בהגבהה. מהרי"ת :

ו [דף ל ע"א] *המצניע ה קוצין וזכוכיות בתוך כותלו של חבירו ובא בעל הכותל וסתר את כותלו אם היה הכותל רעוע חייב המצניע דהוה ליה לאסוקי אדעתיה דכותל רעוע עומדת ליסתר ויפול לרשות הרבים ופשע בשמירת נזקיו. ולא דמי למולא בור מגולה וטממו וחזר וחפרו דפטור הראשון וחייב השני אע"ג דהראשון עשה בור והכא ראשון לא עשה בור. משום דהכא השני לא עשה מעשה שראוי להתחייב כי סתר את כותלו וממילא נפלו לרשות הרבים. והראשון הוה ליה כאילו השליכן לרשות הרבים כמו אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה לרשות הרבים והזיקו לאחר נפילה. אבל בכותל בריא פטור המצניע שלא פשע בשמירתו כיון שאין הכותל עומד ליסתר. ובעל הכותל חייב דאיבעי ליה לעיוני. ובכותל רעוע לא איבעי ליה [ש] לעיוני ולחוש שמא נתנו שמה כשהיה הכותל בריא. דכיון דפשע המצניע תחלה בשמירת נזקיו ראוי לחייבו יותר. ומהכא שמעינן המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל הדלי ונטל את דליו והזיק חייב בעל הבור. ולא אמרינן כיון שמכיר את בעל הבור איבעי ליה לאודועי. דכיון שנטלו שלא ברשות בעל הדלי אין חייב לטרוח ולהודיעו. דמכסה פשע תחלה דאיבעי ליה למידע שבעל הדלי יטול את דליו:

הגה"ה

*המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדר בקוצים והפריחם רחוק מן הכותל והוזק בהן אחר חייב אבל נמלס פטור. מהרי"ת :

ז מתני' המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו. וכל הקודם בהן זכה. ואמרינן עלה בגמרא לימא מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרשות הרבים וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל [ת] את הארץ. ושני עלה רב נחמן בר יצחק מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים [ג] ורבי יהודה היא. ורב אשי אמר שאני [דף ל ע"ב] תבן וקש דמסרקי. ואע"ג דהני אמוראי בתראי מהדרי לאוקמא מתניתין כרבי יהודה [א] לית הלכתא כוותיה*. דהא אוקימנא בסוף בבא מציעא (דף קיח:) בשיטה דאמר אביי רשב"ג ור' יהודה ורבי שמעון כולהו סבירא להו כל מקום שנתנו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם וכל כה"ג לית הלכתא כחד מינייהו. ועוד נראה לי משום דהלכה כהך ברייתא דתניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהם וגורפין מערותיהם בימות החמה אין להן רשות בימות הגשמים [יש להן רשות] ואף על פי שיש להם רשות אם הזיקו חייבין לשלם. ולעיל בפרק קמא (דף ו.) מייתי לה רב אדא בר אהבה ויליף לה מהצד השוה. ולעיל נמי אמרינן תרתי למה לי חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וכו': כל הקודם בהן זכה. ואיפליגו ביה רב וזעירי. רב אמר זכה בין בגופן בין בשבחן. וזעירי אמר בשבחן אבל לא בגופן. [ב] והלכה כרב דרבו של זעירי הוה. ועוד דמילתא דזעירי אתיא כתנאי ומילתא דרב אתיא כדברי הכל. וגם פשטיה דמתניתין דכל הקודם בהן זכה משמע כרב. דבהן משמע בגופן. ולהכי לא הביא רב אלפס ז"ל אלא המשנה כצורתה וממילא ידעינן כיון שלא הביא מחלוקתם דהלכה כפשטה דמתניתין. וטעמא דרב משום דקנסו גופן אטו שבחן הלכך בגלל דלית ליה שבחא לא קנים. ואיבעיא לן אי קנסינן אליבא דרב גופן לאלתר או דוקא לכי אייתי שבחא. ולא אפשיטא הלכך לא מפקינן ממונא מחזקת מריה קמא. ותפיסה לא מהניא בספיקא דדינא כדפי' לעיל

הגה"ה

* ורבי' אבי"ה ז"ל אומר דיתכן לפסוק הלכה כמותו. מא"ז :

הגהות הב"ח א הרגו תמין נהרגין ופטורין מן הכופר מועדין נהרגין : ב יכלו המים ונתקלקל השדה : ג שבדין היה יכול להוציאו : ד דקרקע עולם : ה המצניע קוצותיו וזכוכותיו :

הגהות הגר"ים [א] בדפוס ישן בקלונית : [ב] ודברי הכל כצ"ל [וכן הגיה בפלפולא חריפתא ול"נ דא"צ להגיה וכ"מ בגמ'] :

פלפולא חריפתא

בספר רבינו אין למחוק ואבידה דהאי בתוס' דלא כתבו בלשון קושיא בסמוך ממעביר חבית אלא סיוע מסייעי להו : [ד] ולא מחייב מטעם אדם המזיק. דהא מעביר חבית בידיו הוא דמזיק מש"כ היכא דלא אזיק בידיו אלא אותו השור שלא שמרו כראוי הוא שהזיק לא שייך לחייבו משום אדם המזיק ומש"ה אי לאו הא דהכא דמחלק בין אונס לאונס לא הוה קשיא אהדדי מאי דמקשה בסמוך מנפל ברוח שאינה מצויה אדפטרים בדנטריה שמירה פחותה דשאני נפל דאיהו גופיה הוא דאזיק ולא מקשה בסמוך אלא אדהכא דאונס כעין גניבה ואבידה פטרינן והיכי מחייבי' לנפל ברוח שאינה מצויה וכן משני דרוח שאין מצויה הוי כעין אבידה ומחייבינן ביה אדם המזיק. ואפ"ה ש"מ דנטריה בשמירה פחותה פטור היינו טעמא דלאו אדם המזיק הוא כדפרשינן : [ה] אלמא ליתא כו'. עי' מ"ש בפ' דלעיל גבי בעיא דהמשסה : [ו] ה"ג לדברי רבי יוחנן דאפילה לא הוי כ"כ אונס כמו קרן זוית. וה"ש דאפילה אינו אופל בל חזו בו כלום כלל שאין דרכן של בני אדם להלוך באופל כזה אלא דאפילה דהכא היינו אפילה שמהלכין בו מפני שרואין בו קצת אלא שלא יוכל נראות להדיא וכמו שהוכחתי כבר לעיל בס"ד : [ז] הרי אמרו לרכובה שלש כו' הכי איתא בגמרין. אבל לקמן בפ' החובל מייתי ירושלמי בגוונא אחרינא וכן עשה הרי"ף : [ח] וכתבו התוס' היינו לגדול כו' דומיא דההיא דתנן כו' סטרו כו'. ותמיהא לי דלמאי דכתב רבינו התם ברישא התוקע לחבירו כו' בשם ר"ת דבעני שבישראל הוא אין ראיה מסיפא דדלמא הכא כי רישא דהתם ובתוספות דהכא כתבו די"ש מפרשים הכא דבעני שבישראל כו' וכ"ל ודאי דשיטתם וטעמייהו משום דאזלי לשיטת ר"ת דלקמן : [ט] המצלת את בעלה. שתמיד הוא מוכה והוה פסידא : [י] ה"ג שבדין היה יכול : [כ] ועל היזק גופו פטור. דלא ממעטינן אדם אלא ממיתה ושאני כלים דשבירתן זו היא מיתתן : [ל] וקרקע עולם הזיקתו. דבמים עצמן לא משמע שהוזק דהא קתני והוחלק במים משמע דבמים לא הוה אלא שהוחלק. תוס' : [מ] וניסוף באבן. אכלים קאי וכפרש"י וכרבי יהודה דמחייב כלים בבור מ"מ מדר"י בכלים נשמע לרבנן בשור או באדם הניזוק: [נ] ונפל לאחורי הבור דפטור. וכ"כ התוס' וצ"ע אדידהו ועל רבינו במ"ש לקמן בפ' הפרה כמ"ש שם בס"ד : [ס] סבר רבי יהודה דמפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה פטור. ולענין נתקל מבואר לקמן גבי אמר רבה ראשון וכו' : [ע] דהגבהה קני בפחות מג'. דהא בנתכוין לזכות מחייבינן ליה : [פ] דהפקר שאני. ובפ"ק דב"מ גבי טלית שמונחת חציה על גבי עמוד מצריך שיהא גבוה ג' ויראה לי דמסיק כה"ג דהכא : [צ] דאפילו הבטה קני בהפקר גרסינן. וה"ס דאפילו הבטה שמעי' לאיכא מ"ד דקני בהפקר הלכך איכא לחלק גם בכאן בין הפקר לקנין דעלמא אבל לפי האמת מסקינן בסוף ב"מ דהבטה לא קני בהפקר : [ק] בכליו. וקנו לו כליו. תוס' : [ר] ומתוך זה משמע דרב אלפס סבר כו' והתוס' כתבו דרבי יוחנן גופי' מני סבר כו' : [ש] לעיוני ולחוש. כלומר משום דה"ל לחוש: [ת] את הארץ. וכתו"ל נמי דינא הכי כדמסקי' בפ' מרובה: ה"ג שלא בשעת הוצאת זבלים ודברי הכל: [א] לית הלכתא כוותיה. עי' בהגוזל בתרא גבי מכאן יצא נחיל זה כו': [ב] והלכה כרב.

ואין

תפארת שמואל

פרק שלישי (א) אלמא ליתא דשמואל וכ"ש לדברי רבי יוחנן וכו'. לכאורה קשה דהאי ק"ו פריכא דשמא ס"ל לרבא כרבי יוחנן דבקרן זוית הוא דפטורים הא בלא קרן זוית חייב דאיבעיא ליה לעיוני ולא כשמואל דס"ל דחייב ביום אפילו בקרן זוית ולא משכחת לה פטור כ"א באפילה דהוי אונס גדול וכ"ל דה"פ מדמשני דרבא לא ס"ל דין דשמואל וס"ל דאף בלא אפילה פטור אף דתי' זה יותר טוב לתרץ המשנה דפטרה אותו דאפילה הוא אונס גדול מש"כ התי' דר"י אינו טוב כ"כ לפוטרו ביום משום קרן זוית ואפ"ה קאמר בגמרא דלא ס"ל תי' דשמואל על מתניתין וכ"ש דלא ס"ל תי' דר"י דבקרן זוית לא וכו' וא"כ ע"כ היאך מתרץ למתניתין שפטרה אותו אלא בע"כ צ"ל דס"ל כתי' ר' אלעי וכו' והא דחייב משום קרנא דעגלה הוי כו' דאל"ה פטרי' אף ביום בלא קרן זוית ודו"ק היטב. (מצאתי כתוב בגליון הש"ס בשם הגאון ר' משה איסרלש ז"ל) : (ב) וכל שכן לדברי רבי יוחנן דקרן זוית וכו'. לשון מהר"ס

(פ"ב ס"י ב). והלכה כרב הונא אליבא דרב דאמר הלכה ואין מורין כך* דקאי כת"ק דרשב"א. ואם התרו בהן ולא הלקם מפקירין אותם :

ח **שטר** שיש בו רבית קונסין אותו ואין גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים גובה את הקרן ואין גובה את הרבית*. *תימא לרבנן היאך גובה הקרן בשטר זה [ג] ואפילו ממשעבדי ורבי מאיר נמי לא פליג אלא משום דקנים והלא העדים [ד] פסולים הם. [ה] אף על גב דלאו עדי חמס נינהו דקיימא לן. כאביי בפרק זה בורר (דף כז.) דאמר [ו] אוכל נבילות להכעיס פסול. ואף על פי דלא חשיב הני עדים בפרק זה בורר (דף כד:) במתניתין אלו הן הפסולים. הכי נמי לא חשיב התם לוה אלא בכלל מלוה ברבית איתיה כדמפרש התם מלוה הבאה ברבית וה"ה נמי דעדים בכלל. ואין לומר כיון דהרבית מפורש בשטר אין העדים עוברים משום לא תשימון דידעי שלא יגבו ב"ד על ידו רבית. והא דאמרינן עדים עוברים משום לא תשימון היינו כשנכלל הקרן והרבית יחד וכתבו בסתם [דהא אהאי] שטר גופיה הוא דאמרינן הכא ובפר' המוכר פירות (דף לד:) דמשעת כתיבה [ז] עבד ליה שומא. וי"ל דהאי שטרא דהכא איירי ברבית דרבנן ולא מיפסלי בריבית דרבנן כיון שאין מרויחין כלום. אע"פ שבעבירה דאורייתא הוו נפסלים אע"פ דאין עדי חמס נינהו. אי נמי אפילו ברבית דאורייתא יש להכשיר העדים [ח] דשמא לא תשימון לאינשי במלוה ולוה משמע להו. כדאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא (דף ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו. ומצאתי בשם הגאונים ז"ל שמנו כל פסולי עדות בהלה מנו פסולים מחמת קורבה [ט] *והם[א] שמונים מקצתם דאורייתא ומקצתם דרבנן ואחר כך מנו הפסולים מחמת מעשיהם ומנו שם רבית וכתוב שם המלוה ברבית והלוה ברבית. ואילו עדים וערב לא מנו התם ואע"פ דעוברים בלא תשימון. והיינו סייעתא לתירוץ שני. והלכה כרבנן. אף על גב דאמרינן בכתובות פרק אע"פ (דף ס:) הלכה כרבי מאיר בגזירותיו. הכא קנסא היא דדוקא בגזירותיו הלכה כמותו ולא בקנסותיו. וכן בה"ג פסק הלכה כרבנן דאמרי (יבמות דף לו:) נשא מעוברת חבירו ומינקת חבירו יוציא ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס. ודלא כרבי מאיר דאמר יוציא ולא יחזיר עולמית. מדקמבעיא לן בפרק החולץ (דף לז.) אי מינסבא לכהן מהו. דשמא לא החמירו עליו לגרש כיון שלא יכול להחזירה ולכנוס. משמע דלישראל שרי. אלמא אין הלכה כר' מאיר בקנסותיו אלא בגזירותיו :

הגה"ה

* ודוקא בגוונא [illegible] :

הגה"ה

* וכגון שהרבית מפורש בשטר דליכא למיגזר שמא יגבה גם את הרבית. אבל אם זקפו רבית עם הקרן וכתוב בו סתם פלוני חייב לפלוני כך וכך אין גובה אפילו קרן כמו שטרי חוב המוקדמים דפסולין לגמרי כדאמרינן בפ' איזהו נשך לרבי יוחנן ואע"פ שגובה בו את הקרן מ"מ המוצאו יקרענו ואם בא לב"ד יקרעוהו אפי' לרבנן לפי שבעל השטר עובר בקיומו. פר"י מהרי"ח :

ט [דף לא ע"א] **מתני'** שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון. הראשון חייב בנזקי שני. ואמר רבי יוחנן עלה בגמרא דאפילו לרבנן דאמרי נתקל אנוס הוא חייב הראשון בנזקי שני משום שהיה לו שהות לעמוד ולא עמד. ורב נחמן בר יצחק אמר אפילו לא היה לו שהות לעמוד חייב לפי שהיה לו להזהיר ולא הזהיר. ורבי יוחנן סבר כיון דטרוד היה בנפילתו לא היה לו להזהיר. ופסק רב אלפס ז"ל הלכה כרבי יוחנן*. ותמהתי על פסק זה דלכאורה משמע דהלכה כרב נחמן בר יצחק דבתראה הוא דתלמידו של רבה היה. ועוד דגמרא פריך לרבי יוחנן ושנינהו בשינויי דחיקי. דהא דשני הא קמ"ל דאע"ג דעמד לפוש אם אמר ליה לבעל חבית עמוד פטור אין בזה שום חידוש. דאע"ג דשינה בעל הקורה שעמד לפוש כיון שהזהירו לבעל חבית לעמוד וכי לכתחלה יסבר חביתו כדי שיפרעגו זה. ויותר היה חידוש להשמיענו אם עמד לכתף פטור אע"ג דעמד כשלדא [י] דבהכי מוקמינן מתני' בסוף שמעתין (דף לב.) וכן הא דשני הא קמ"ל דאע"ג דהיה להם לעמוד כי הזהירו זה את זה פטורין אין [ב]בהם שום חידוש. ואי משום דקאמר גמרא שני אגופיה מיחייב דהיה ליה לעמוד. חדא מינייהו נקט ולר"נ בר יצחק שהיה לו להזהיר : **גמ'** אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו. ושני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו ולא בנזקי ממונו. שתי גירסות הביא רש"י בפירושיו. וגירסא אחת פיר' התוספות שהיא עיקר כי הקשו כמה קושיות על גירסא שניה והמה בכתובים. וזה פי' גירסת העיקר ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו דראשון בין בנזקי ממונו דראשון דנתקל פושע הוא. הלכך ראשון דמנפשיה נפל פושע הוא ומחייב על נזקי גופו כדין אדם המזיק. וחייב אף על נזקי כלים דשני ועל נזקי ממונו כדין בור אף אם הפקירה דהוה ליה מפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה. אבל שני שנתקל בראשון לאו פושע הוא בנפילתו. ומכל מקום על נזקי גופו חייב כדין אדם המזיק. משום דהוה ליה לעמוד לרבי יוחנן. ולהזהירו לרב נחמן בר יצחק. ועל נזקי ממונו פטור דסתם תרסין מפקר להו והוה ליה מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס. [דף לא ע"ב] ופריך לרבא מברייתא דקתני וכולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן אלמא אף הראשון פטור על נזקי ממונו. מחמת קושיא זו מפרש גמרא דברי רבא בע"א. דגופו וממונו דהזכיר בדבריו לאו אמזיקין קאי דתרווייהו פטורין על נזקי ממונן דסבר כרבנן דאמרי נתקל אנוס הוא והוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס. אלא אמוזקין קאי וכגון שהוזק בגוף המזיקין דראשון חייב בנזקי שני על נזקי גופו וממונו דהיה לו לעמוד או להזהיר. ולא חשבינן גופיה כבור. ושני חייב אם הזיק גופו את הגוף [השלישי] אבל אם הזיק את ממון [השלישי] פטור דחשבינן גופו כבור. ואף על גב דתרוייהו אנוסין בנפילתן ופושעין במה שלא עמדו או שלא הזהירו. מכל מקום אונסו של שני גדול משל ראשון כיון שנתקל בחבירו. ושניהם דומין זה לזה. דאין חיוב שניהם על הנפילה אלא במה שלא עמדו או שלא הזהירו. ובפשיעה זו שניהם שוין. ומסקנא לא קאי הכי. ופריך גמרא הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא. אלא לרב דאמר אי דאפקרינהו אין ואי לא לא בשלמא ממונו מפקיר להו אלא גופו מי מפקיר ליה. תרגמא רב אדא בר אהבה לקושיא זו דפריך אליבא [דרב] שהוזקו כלים בכלים. והשתא הוה ליה פי' מילתא דרבא כדאמרינן מעיקרא דגופו וממונו שהזכיר רבא בדבריו אמזיקין קיימי. ראשון חייב אף על נזקי ממונו דנתקל פושע הוא והוה ליה מפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה והא דקתני בברייתא פטורין על נזקי ממונן דמשמע אפילו ראשון. מיירי כשהזיק ממונו כלים אבל אם הזיק ממונו גוף השני ראשון חייב [כ] ושני פטור אף על גוף השלישי. ואליבא דרב הוצרך רב אדא בר אהבה לתרץ כן. אבל אליבא דשמואל קאי תירוץ ראשון. ולהכי לא קאמר רב אדא בר אהבה אלא. כי לא בא לסתור תירוץ הראשון אליבא דשמואל. מיהו כיון דאליבא דרב צריכין אנו לפרש מילתיה דרבא הכי אליבא דשמואל נמי מיפרשא הכי. דשינויא קמא דחוק הוא כדפרישית. ועוד למה נפרש דברי רבא בתרי גווני. והקשו התוספות מדמוקי רבא הך מתני' כרבי מאיר דאמר נתקל פושע הוא אלמא סבירא ליה הכי. ולקמן [נ] בפ' הגוזל (דף לט) קאמר רבי יוחנן נתקל לאו פושע הוא [ל] וקי"ל דהלכה הכי. ותירצו דהא דמוקי רבא הך ברייתא כרבי מאיר לאו משום דסבירא ליה כוותיה אלא משום דלא מתוקמא כרבנן דסבירא ליה לרבא כשמואל דאמר כל תקלה בור הוא (ג) ואי הוי מוקי ליה כרבנן [מ] הוה נחשב גוף הראשון בור ולא היה מתחייב על קדרות השני. ומדנקט קדרין וזגגין שנשברים בקל משמע דחיובא אכלים קאי. הלכך הוצרך לאוקמא כרבי מאיר דהוי אדם המזיק [נ] וכולן חייבין על נזקי כלים. ואם תאמר והא שני לרבי מאיר לאו פושע הוא בנפילתו ואפ"ה חייב על נזקי גופו כדין אדם המזיק משום דהיה לו לעמוד או להזהיר הוא הדין ראשון ושני לרבנן וי"ל דסבירא ליה לרבא דלרבי מאיר דאית ליה נתקל פושע הוא שני אף על פי דנתקל בראשון איכא קצת פשיעה ומצטרף עמה טעמא דהיה לו לעמוד לעשות גופו כאדם המזיק. אבל רבנן סברי נתקל אנוס הוא משום דהיה לו לעמוד מסתייה אי עבדינן גופיה בור ואם כן מסקנא דהלכה היא דאליבא [דרבנן] ואליבא דשמואל דהלכה כוותיה דגוף שניהם בור ופטורים על הניזקין דממונא ושניהם פטורים על נזקי ממונן אפילו הוזק בהן אדם דנתקל אנוס הוא והוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס. והא דקאמר רבי יוחנן לעיל אמתניתין דקדרין דאפילו לרבנן דאמרי נתקל אנוס הוא קאמר הכא דמחייב דהוה לו לעמוד ולא עמד. אם באנו להעמיד דרבי יוחנן כרבא נצטרך לומר דחיובא דמתניתין אנזקי הגוף קאי. ובהא סברא הוא דפליג אדרבא. דסבירא ליה לרבי יוחנן דלא נקט קדרין בשביל חיובא דכלים אלא משום דקדרין נושאין משוי גדול ובקל נתקלין וגם השני נוח לו ליכשל בראשון להכי מלי לאוקמי מתניתין כרבנן. ורב אלפס ז"ל כתב אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין דאיתזק בגופו בין דאיתזק בממונו. שני חייב בנזקי שלישי בדאיתזק בגופו אבל לא בממונו. מאי טעמא. דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה. [ס] (ד) וסבירא ליה לרב אלפס ז"ל ראשון דמנפשיה נפל אע"פ שהיה אנוס בשעת נפילה איטו טרוד כ"כ והיה לו לעמוד או להזהיר ופושע הוא בזה וחשיב גופו כאדם המזיק. וכן פי' אהייא דרבי יוחנן. אבל שני שנכשל בראשון נפילתו מרובה [ע] וטרוד בעמידתו ומסתייה אי עבדינן גופו בור משום דהוה לו לעמוד. [פ] ומה שכתב רב אלפס ומ"ט דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה לא קאי על דברי רבא אלא על הברייתא שהביא רב אלפס קודם דברי רבא. תניא הקדרין והזגגין שהיו מהלכין וכו' סיום הברייתא וכולן חייבין על נזקי ממונן אמר רבא ראשון חייב. ובא רבא לפרש הברייתא דהא דקתני וכולן חייבין על נזקי גופן לא שיהא נזקי גופן שוה אלא ראשון חייב בנזקי שני בין דאיתזק שני בגופו ובין דאיתזק בממונו דגוף הראשון חשיב כאדם המזיק. [שני] חייב בנזק של שלישי אי איתזק בגופו אבל לא בממונו דגוף השני הוי כבור. אבל כולן פטורין על נזקי ממונן דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה. [צ] אמר רב פפא דפסקיה לאורחא כשלדא. רב זביד אמר כחוטרא דסמיותא. פי' התוס' רב זביד פליג אדרב פפא דבפסקיה לאורחא כשלדא לא היה הראשון חייב בנזקי שלישי לרב זביד שהיה לו ליזהר כשראה שהשני נפל. אבל בחוטרא דסמיותא שמונח באלכסון כשהשני נתקל בראש החוטרא לא נזהר השלישי מסוף החוטרא. ול"ע כמאן הלכתא. [ק] ומתוך רב אלפס ז"ל משמע דלא פליגי :

הגה"ה

* וכן פסק בא"ז וכן פסק מהרי"ח כרבי יוחנן וא"ר"י שאפי' במקום שאדם נקרא פושע שחייב בנזקו ואין נקרא שור פושע לענין שאם הזיק אחרים שנאמר איהו גרם לנפשיה ויהיה פטור מי שהזיקוהו אלא ודאי חייב. מא"ז :

י [דף לב ע"א] **המזיק** את אשתו בתשמיש המטה מהו. ואסיק רבא דחייב* אע"ג דברשות קעביד איבעי ליה לעיוני משום [ר] דאיהו עביד מעשה ולא היא: **מתני'** *היה בעל הקורה ראשון ובעל החבית אחרון ונשברה חבית בקורה פטור. ואם עמד בעל הקורה חייב. ואם אמר לו לבעל החבית עמוד פטור. היה בעל החבית ראשון ובעל הקורה אחרון ונשברה חבית

הגה"ה

* אסור לאדם להכות את אשתו וגם חייב בנזקים אם הזיקה ואם הוא רגיל תדיר להכותה ולבזותה ברבים כופין אותו להוציא וליתן כתובתה וכן השיב רבינו שמחה זצ"ל שיענשוהו ע"י נכרים עשה מה שישראל אומר לך. מא"ז :

* זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה חבית בקורה פטור שלשניהם רשות להלך וגם משום דתרווייהו כי הדדי נינהו שגם בעל החבית מסייע בשבירתה אבל אי לבעל הקורה לא היה רשות כגון שהוא רץ ואפילו למ"ד יש לו רשות לרוץ כשהוא טעון קורה אין לו

הגהות הב"ח א מחמת קורבה ומנו מקצתם : ב פטורין אין בו שום חידוש :

הגהות הגרי"פ [א] נ"א שמנו : [נ] שהוכר את האומנין דף פב: קאמר ר' יהודה כצ"ל :

פלפולא חריפתא

ואין מורין כדרב הונא לקמן : [ג] **ואפילו** ממשעבדי. דהכא משמע דלא פלוג רבנן אבל ודאי דר"מ קניס אף בב"ח וכמו שהוכיחו התוס' וא"כ ה"מ לפרושי דרבנן בב"ח קאמרי אלא דמשמע דלא פלוג רבנן ומיהו ה"מ להקשות אפילו לא הוה גבי ביה אלא מבני חרי כי כפר הלוה א"נ טען שפרע דכיון דעדים פסולים הם לא שייך לומר שפרך בידי מאי בעי דהאי שטרא חספא בעלמא הוא : [ד] **פסולים** הם כדלקמן דעוברים על לא תשימון : [ה] **אע"ג** דלא עדי חמס נינהו. דמסתמא לא נטלו שכר : [ו] **אוכל** נבילות להכעיס פסול וה"נ כיון דלא בשכר עבדי א"כ היינו להכעיס ובתוס' דאיזהו נשך דף ע"ב מידי דהוה אמומר אוכל כו' : [ז] **עבד** ליה שומא. שם עליו נשך ועבר בלא תשימון. רש"י: [ח] **דשמא** לא תשימון. וכן לשון התוספות דאיזהו נשך אבל בתוס' דהכא דלא תשימון : [ט] **ה"ג** והם שמנו ועיין בפ' זה בורר : [י] **דבהכי** מוקמינן מתני' כו'. ואף ע"ג דלר"ל דוקא הויא הסיא אוקמתא להרי"ף כדלקמן ה"ק דשפי הוה חדוש אי מוקמי' בלכתף וכשלדה דהא חזינן לר"ל דמוקמא לה הכי למתניתין : [כ] **ושני** פטור. אכשהזיק ממונו קאי : [ל] **וקיי"ל** דהלכה הכי. כך גרסינן משום דלקמן מעמיד לרבא כרבי יוחנן מש"ה נקט דרבי יוחנן וה"מ למינקט מדרבא גופיה דס"ל הכי בסוף פ' האומנין וכדמפורש התם והלכה נמי כוותיה דבתרא הוא : [מ] **הוה** נחשב גוף הראשון בור. דאע"ג דלעיל הא מוקמינן לה כרבנן וחשבינן לגוף הראשון כאדם המזיק לפי שהי"ל לעמוד או להזהיר ואי משום דקשיא דשני נמי ובשנויא דחיקא משני לה כדלעיל הא לא קאמר משום הא דא"כ הל"ל הכי דאי מוקמת כרבנן מתני' לה בשנויא דחיקא והיינו טעמא דלא קאמר הכי משום דאי משום הא דמקשינן דשני נמי ליתייב ובדוחק משנינן לה ליכא למימר דלא מצינן לאוקים ברייתא כרבנן דבברייתא גופה לא תשמע מינה דשני מחולק מראשון כלל וא"כ אה"נ דאף השני חייב כמו הראשון בכל הניזקין שהרי שניהם שוין הן בהוי ליה לעמוד או להזהיר. אלא דרבא הוא דמפרש לברייתא בגוונא דשני מחולק מן הראשון ולדידיה הוא דמקשינן לה לעיל אבל הכא בעינן למימרא אברייתא גופה ואעיקרא דמלתא דרבא דלוקי' לברייתא כרבנן ודאי דלא אתינן להכי לאקשויי דאף השני ליתייב דאה"נ דשני שוה לראשון כפשטא דברייתא ואי קשיא הא קשיא דאף הראשון לא נחשב גופו אלא כבור והיכא קתני הקדרין והזגגים דמשמע ודאי דליהייבו אף על נזקי כלים על נזקי כלים הוא דנקט הכי : [נ] **וכולן** חייבים על נזקי כלים. כשהזיקו בגופן : [ס] **וס"ל** לרב אלפס כו'. דמדכתבו ש"מ דכדרבנן אתו וקיימין תרי קושי' חדא דראשון לא ליהוי אלא בור או דשני ליהוי נמי כאדם המזיק : [ע] **וטרוד** בעמידתו מפני הראשון שנפל ורוצה ודאי לעמוד גם כן ומפני כך נטרד השני מלעמוד : [פ] **ומ"ש** רב אלפס ז"ל ומ"ט כו'. ולא מני קאי אשני דהא מחייבית ליה כדין בור אלא אנזקי ממונו שהזיק וכהא ראשון נמי פטרינן ליה דהא כרבנן מוקמינן לה והוה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ובאמת שפי' זה בדברי רב אלפס דחוק הוא ובעל ש"ג כתב דלהרא"ד ומ"מ ומגדל עוז דברי רב אלפס מבוארים בענין אחר שמה שאמר הראשון חייב בין איתזק בגופו בין איתזק בממונו דגופו וממונו דנקט ר"ל גופו וממונו דראשון וה"ק הראשון חייב בנזקי שני בין שהוזק השני בגופו דראשון בין שהוזק בממונו דראשון בכל ענין חייב הראשון וזה שאם הוזק השני בגופו דראשון בין שהוזק בו גוף השני בין שהוזקו כליו דשני בגופו של הראשון חייב על הכל דחשיב כאדם המזיק וכליו דראשון שהזיקו גוף השני חייב הראשון כדין בור דמחייבי כליו כמו בור אפילו הפקירן אבל הזיקו כליו דראשון כליו דשני פטור הראשון ושני שנתקל בו שלישי פטור על נזקי כליו דכליו דשני לא הוי בור דא"ל האי בור לאו אנא כריתיה : [צ] **אמר** רב פפא. קאי אפיסקא אם מחמת הראשון נפלו הראשון חייב בנזקי כולן : [ק] **ומתוך** רב אלפס ז"ל משמע דלא פליגי. שכתב לשנויא רב זביד לא משמיט אלא בלשון אי נמי ש"מ דכתרוייהו קים ליה : [ר] **דאיהו** עביד מעשה ולא היא. כלומר כשהוא עושה מעשה אע"ג דאית לה הנאה לאו מעשה עבדת אבל ודאי דשייך לגבה נמי עושה מעשה וכדקתני

תפארת שמואל

אישרל"ש ז"ל לפי סוגיית הגמרא נראה דהאי כ"ש פריכא הוא דהא קאמר בגמרא לימא רבא כשמואל ס"ל אמר רב פפא קרנא דעגלה הוי כיון דברשות עבדי איבעי ליה לעיוני ומיזל משמע דתמיהת הגמרא הוא מה שהיה מחייב רבא בלא אפילה ומצריך לענין מקום פטור אפילה וע"ז משני הא דאמר דרבא מחייב משום דקרנא דעגלה הוי אבל בלאו הכי בכל ענין פטור ואם כן איך לימד הספר כ"ש שאין מצריך רבא קרן זוית מדלא מצריך אפילה שהוא אונס יותר גדול. והנה שמעתי בשם הגאון מהר"ר שכנא ז"ל דדייק דתמיהת הגמרא אינה בדרך זה א"כ מנ"ל דרבא כשמואל ס"ל דלמא כרבי יוחנן ס"ל או כרב. אלא ודאי תמיהת הגמרא היא דמאחר שמחייב רבא א"כ ע"כ ס"ל כא' מן התירוצים שתירצו רב ושמואל ורבי יוחנן על זה והחילוקים אינם נראים לבעלי התלמוד ולכן מתמיה על החילוק הגדול שבכן בסוף דברי שמואל למימר דס"ל כמותו וכ"ש שאינו נכון לחלק בחילוקי רב ור"י ודו"ק : (ג) **ואי** הוי מוקי לה כרבנן היה נחשב כו'. וק"ק דהא דמשני בגמרא אלא אמר רבא וכו' ע"כ אליבא דרבנן קאי דס"ל דנתקל לאו פושע ולכך ממונו של אחר לא הוי בור וכמ"ש לעיל ואפילו הכי קאמר הניחא לשמואל וראשון מקרי אדם המזיק וחייב אכלים של שני ואפשר דסמך אמ"ש דתי' זה דוחק בלאו הכי וק"ל : (ד) **וסבירא** ליה לרב אלפס ראשון דמנפשי' וכו'. לא ידעתי מי דחקו לרבינו לפרש כן פי' הרי"ף בדוחק ולמה לא פירשו כשיטת רש"י ותוס' דראשון חייב כדאיתזק

בקורה חייב · ואם עמד בעל החבית פטור. ואם אמר לבעל הקורה עמוד חייב. בגמרא פריך מהך מתניתין לר"ל דאמר שתי פרות ברה"ר אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה רבוצה במהלכת חייבת. דמשמע דוקא בעטה הא לא בעטה והוזקה ממילא פטורה. והא מתני' כשעמד בעל הקורה [ש] פי' לפוש ושינה שאין דרכו לעמוד לפוש חייב על שבירת החבית אע"ג דהוי ממילא. ומשני מתניתין דרמיא כשלדא שעמד בעל הקורה וקורתו על כתיפו מונח לרוחב הדרך ואין דרך לבעל החבית לנטות אנה ואנה. אבל אם עמד בלא שלדא פטור. לכאורה משמע דהכי הלכתא כי היכי דלא תקשה לר"ל ממתני'. ונהי דלית הלכתא כר"ל בהא דקאמר בעטה מהלכת ברבוצה פטורה. אלא כרבא דהוא בתרא דקאמר לעיל (דף כד:) בההיא חיובי מחייבינן [דא"ל] נהי דאית לך רשותא לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא. מ"מ הא דקאמר ר"ל רבוצה במהלכת חייבת הלכתא היא כדקאמר גמרא [הא סיוע לה] בעיא היכא למידק הא הוזקה ממילא פטור וצריך לאוקמי למתני' דרמיא כשלדא כי היכי דלא תקשה לר"ל ותימה לרב אלפס שלא הביא כל זו הסוגיא אלא המשנה כצורתה דמשמע דסבירא ליה דאפילו עמד בלא שלדא חייב. וי"ל דרב אלפס סבירא ליה [ת] כיון דלית הלכה כר"ל בעיקר דבריו דקאמר בעטה מהלכת ברבוצה פטורה. ורבוצה במהלכת חייבת אין בה שום חדוש. אין לשנות פשט המשנה לאוקמי דיוקא דר"ל. דאיכא למימר ה"ה אם הוזקה ממילא חייבת ואיידי דנקט בעטה מהלכת ברבוצה פטורה דאשמעינן חדוש גדול שיש לה רשות לבעט נקט נמי בעטה רבוצה במהלכת. הלכך לא מפקינן מתניתין מפשטא ואפילו עמד בלא שלדא נמי חייב. וכן הלכה. וגמרא דשני הכי אליבא דר"ל שני אבל אליבא דהלכה לא חיישינן למילתיה דר"ל: יא **גמ'** תני איסי בן יהודה רץ חייב מפני שהוא משנה. ומודה איסי ברץ בע"ש בין השמשות שפטור. שרץ ברשות למהר לטרוח ולהכין לכבוד שבת*. ואם היו שניהם רצין [אפילו בחול] והזיקו זה את זה [א] שלא בכוונה שניהם פטורין. וכן הלכה: [דף לב ע"ב] *הנכנס* לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה על פניו ומת פטור ואם נכנס ברשות חייב. ומפרש לה חייב בד' דברים ופטור מגלות. ופירש רש"י אבל שלא ברשות פטור מד' דברים אבל בנזק חייב. ולהכי פירש דחייב בנזק משום דקרי ליה בסמוך לדעת חבירו נכנס. [ב] אם כן משמע שראוהו נכנס הלכך חייב בנזק. ב ולקמן פרק הפרה (דף מח.) אמרינן הנכנס בחצר בעל הבית שלא ברשות אם הזיקו בעל הבית חייב אי הוה ידע ביה בעל הבית מעיקרא. ומיהו טכל לומר דפטור לגמרי אף מנזק. דמיירי כשלא ראהו. והא דקאמר דלדעת חבירו נכנס. דכיון שנתן לו רשות ליכנס היה לו לידע שיכנס ולכך קרי ליה לדעת חבירו נכנס. רב פפא מסמיה דרבא מתני לה ארישא הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו ומת פטור אמר רבי יוסי בר חנינא פטור מגלות וחייב בד' דברים*. מאן דמתני אסיפא כ"ש ארישא. ומאן דמתני לה ארישא אבל אסיפא כיון דברשות עייל חייב גלות: [דף לג ע"א] רב זביד מסמיה דרבא מתני לה אהא* ומלא פרט לממלא את עצמו וכו'. מאן דמתני לה אהא כ"ש אקמייתא. ומאן דמתני לה אקמייתא אבל אהא פטור לגמרי. וכתב רב אלפס ז"ל דמסתברא כמאן דמתני אקמייתא דפטרי בהא לגמרי. [ג] ומה שלא הכריע בין תרי קמייתא. [ד] לפי שאין נפקותא ביניהן אלא לענין גלות ולענין דרוש וקבל שכר. ונראה לי דהלכה כלישנא קמא דסתמא דגמרא קאמר לה. ולישנא בתרא יחידאה היא דרב פפא מסמיה דרבא קאמר לה. ורבא גופיה קאמר אלישנא קמא ק"ו ומה יער וכו' ופריך אלישנא קמא ושני לה. והר"מ הלוי ז"ל פסק כלישנא בתרא. והנראה בעיני כתבתי. מיהו אפילו בזמן הזה יש נפקותא בין הני תרי לישני. דמאן דמתני אסיפא ברישא פטור מד' דברים ואף מנזק. והא דלא קאמר דמאן דמתני אסיפא (אבל) ברישא פטור מה' דברים. משום דבברייתא קתני ומת [עיקרה] לגבי גלות מיתניא. ומדכתב רב אלפס מסתברא כמאן דמתני אקמייתא דפטרי בהא לגמרי משמע דלא מסתבר ליה למיפטר בארבעה דברים אלא בהא לחודא. אבל בתרתי קמייתא מסתבר ליה לחיובי בארבעה דברים. והיינו כלישנא בתרא דרב פפא מסמיה דרבא. והאי לישנא בתרא נראה לו עיקר [ה] דללישנא קמא לא קאי רבי יוסי בר חנינא אמה [ו] דקתני בברייתא: יב **ד** פועלים שנכנסו לתבוע שכרן מבעל הבית ונגחן שורו של בעל הבית או שנשכן כלבו של בעה"ב. אי שכיח במתא שרגיל לצאת לשוק לכ"ע פטור בעה"ב דשלא ברשותו נכנסו שהיה להם להמתין עד שימצאוהו בשוק. ואי לא שכיחי לכ"ע חייב. ובשכיח ולא שכיח פליגי אחרים ורבנן. רבנן פטרי ואחרים מחייבין. והלכתא כרבנן. ועוד דברייתא דמתניא סתמא כרבנן. ותמיהני מדוע לא הביא רב

רשות לרוץ או במקום שאין לו רשות להלך כגון ברשות בעל החבית ואפילו אין רץ ואם בעל החבית עומד ובעל קורה מהלך דלא סייעיה בעל חבית בשבירתה אף ע"פ שלשניהם רשות חייב. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*וכן פרש"י מתוך כך יש ללמוד דלאו דוקא בין השמשות אלא משעה שמתחילין לתקן צרכי שבת לאפות ולבשל ולצלות [הרי] הוא ברשות דהיינו מחצי היום ולמעלה שמתחיל היום להעריב. מא"ז. ודוקא בלא מתכוין אבל אם הזיקו במתכוין חייב. פר"י מהרי"ח:

*המבקע ברה"י והזיק ברה"ר ברה"ר והזיק ברה"י ברה"י והזיק ברה"י אחר חייב. מא"ז:

הגה"ה

*פי' הקונטרס כיון שראוהו ג וכן פר"י:

הגה"ה

*מי שיצאת אבן מתחת ידו והוציאה כלה את ראשו וקבלה פטור מגלות וחייב בד' דברים. מהרי"ח:

אלפס ז"ל ברייתא זו. ואפשר דסבירא ליה דאע"ג דבימיהם היה שייך למחלוקת זה והיה מנהג זה נוהג בזמנם שלא היה אדם נכנס לבית חבירו. אבל בזמן הזה מנהג פשוט הוא שיכנסו פועלים לבית בעל הבית לתבוע שכרן. וגם אין מצוי לאדם מעות בכיסו בשוק לפרוע לפועלין. ובימיהם היו רגילין להמחותם אצל שולחני או אצל חנוני לכך היו תובעין מהן בשוק. הלכך על פי המנהג המצוי בינינו ישתנה הדין וחייב בעל הבית אפי' אם שכיח בשוק. כדחזינן שהדין משתנה בין אדם לחבירו אפי' בזמן אחד שכיח פטור לכ"ע לא שכיח חייב. כל שכן שישתנה הדין בחילוף הזמן כפי המנהג וכן הדעת נוטה:

יג **שני** שוורים תמין שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק. ונראה לי דמיירי שהתחילו בבת אחת. או חבל השני גם בראשון לאחר זמן. אבל אם האחד התחיל המתחיל משלם חצי נזק והשני פטור. דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור. והוה ליה כמו בעטה מהלכת ברבוצה דפטור לר"ל. ואפילו לרבא לא מחייב אלא משום דנהי דאית לך רשותא לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא. אבל הכא יש רשות לשני לחבול בראשון כיון שהתחיל בו. [ז] דאפי' באדם אית ליה רשות לשני. וכן שני אנשים נמי מיירי שהתחילו כאחת או אחר זמן אבל אם התחיל האחד השני פטור. [ח] א] ואע"ג דלא שייך באדם כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור דהא אפי' על עסקי ממון אמרי' לעיל (דף כז:) מחא פנדי בפנדא דמרא למחייה. וה"נ אוקימנא לעיל (דף כח.) וקצותה את כפה ביכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אם אין יכולה פטורה כיון שהתחיל להכות את בעלה כל שכן שהמוכה עצמו פטור. ומיהו צריך לומר דאם היה יכול להציל עצמו בחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב. מידי דהוה איכול להציל באחד מאיבריו והרגו (סנהדרין דף עד.) אבל בשוורים לא אמרינן הכי אלא השני פטור כל מה שחבל בראשון. וכן הדין אם אדם רואה שמכין את אביו או בניו או אחיו והכה את המכה כדי להציל קרובו פטור כמו אשה המצלת את בעלה אם אינה יכולה להציל על ידי דבר אחר. וכן אם רואה אדם שישראל מכה את חבירו ואין יכול להציל אם לא שיכה את המכה אע"פ שאין מכהו מכת נפש מותר להכות המכה לאפרושי מאיסורא. כדאמרינן לעיל (דף כח.) בנרצע שנשא שפחה כנענית וכלו ימיו שרבו מותר לחבול בו לאפרושי מאיסורא: שני שוורים תמין שחבלו זה בזה פירשו התוספות דכולה משנה כדי נקטה דאין בה שום חדוש. ומתוך פרש"י נ"ל שר"ל שיש חדוש גדול במשנה וזה לשונו במותר שמין מה שהזיקו של זה יותר מנזקו של זה ובאותו מותר שהזיק יותר משלם החצי. מועד בתם משלם במותר כלומר אם הוא הזיק את התם יותר משהזיקו תם. ומה שהוצרך לפרש מועד בתם וכו' כבר פירש לנו פירושו של במותר אלא דקדק בלשונו אם הוא הזיק בו יותר משהזיקו תם לומר לך שהתם משלם נזק שלם בנגיחה זו. כגון אם חבל מועד בתם חמשים ותם במועד ארבעים הדין נותן שישלם מועד בתם שלשים קמ"ל שאין משלם אלא עשרה דהיינו יותר על מה שהזיקו תם. וסברתו משום שהתחילו כאחת אין כאן חבלה אלא המותר. [ט] ולשון במותר משמע כפירושו דמשמע אמותר חבלה קאי ולא אמותר חיוב התשלומין. [י] והתוס' לא הסכימו על זה כיון שפירשו דמשנה שאין צריכה היא. [כ] רבי עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם. ולית הלכתא כוותיה אלא כרבנן: יד **שור** שוה מנה שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור: **גמ'** מתני' מני ר"ע היא דתניא יושם השור בב"ד דברי רבי ישמעאל. ר"ע אומר יוחלט. והלכה כר"ע מחבירו. [דף לג ע"ב] ואם הקדישו ניזק קדוש. ואם מכרו מכור*. ואם שבח או כחש ברשות ניזק כחש ושבח. וגם אינו יכול לסלקו בזוזי. [ל] ולרבי ישמעאל יכול לסלקו. *ולפירוש רש"י [מ] אם הקדישו מזיק קדוש משום דר' אבהו: זאת אומרת המזיק שיעבודו של חבירו פטור. כגון שחפר בורות שיחין ומערות בשדה המשועבד לחבירו והיינו למאן דלא דאין דינא דגרמי. ולקמן (דף לח.) פסקינן הלכה כמאן דדאין דינא דגרמי הלכך המזיק שיעבודו של חבירו חייב*:

[דף לד ע"א] **מתני'** שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום אמר ר"מ על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו. אמר ליה רבי יהודה וכן הלכה קיימת ומכרו את השור החי וחצו וגו' ולא קיימת וגם את המת יחצון ואיזה זה וכו'. [דף לד ע"ב] ומסקינן בגמרא דבין למר ובין למר האי מאה ועשרים וחמש שקיל והאי קכ"ה שקיל. ופחת נבילה נמי מודו דניזק הוי. ופליגי בשבח נבילה [נ] (ה) היכא דליכא פסידא לניזק ר"מ

הגה"ה

*ואפי' קודם גבייה מכרו מכר והקדישו מוקדש ולא לגמרי לפדותו בשויו אלא ליתן פדיונו דבר מועט שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. מא"ז:

הגה"ה

*מצאתי בשם רש"ל שמגיה דג"ל ולר"ע. ומהגאון מהר"י מקראקא שמעתי דג"ל לפרש"י והיינו מה שמפרש לעיל עמ"ש יושם השור. ולי נראה דשפיר הגי' ולפרש"י והיינו למ"ש קס"ד אינו מכור ואפי' לרדיא וא"כ הא דאמרו בברייתא דמכור לרדיא היינו ע"כ אליביה דר' ישמעאל ולדידיה הקדישו מזיק קדוש משום דר"א וכן משמע קצת מפרש"י דפסחים (דף לא) וע"ש. וכמע"מ גרס לפי' ר"י ע"ש:

הגה"ה

*ושור תם אם שחטו עד שלא עמד בדין חייב דהמזיק שיעבודו של חבירו חייב. מא"ז: מלוה בשטר אם קדם ב"ת מאוחר ותפס מטלטלין אין מוציאין אותם מידו אבל אם תפס מקרקע מוציאים אותו מידו. מא"ז:

הגהות הב"ח א ת"ר שנכנס לחנותו של נגר: ב דלקמן בפ' הפרה: ג בהג"ה המתחיל פי' כו'. פי' הקונטרס כיון שראוהו שנכנס וכן פר"י: ד ת"ר פועלים שנכנסו:

הגהות הגר"א א] ואע"ג דלא שייך באדם כו'. כ"ב עתוס' לעיל כז ב ד"ה ה"ג. ולא כו':

תפארת שמואל

שני בין בגופו בין בממונו של ראשון מטעם דממונו של ראשון הוי בור ומחייב אגופו של ב' ולא אכלים ושני חייב בגופו אכלים ואגוף של שלישי משא"כ אשבירת קדירות פטור הב' אף אגוף של ג' דלא הוי בור דא"ל דהאי בור לאו אנא כריתיה וי"ל דאי הוי מפרש להרי"ף כמ"ש הוי קשיא הלכתא אהלכתא דא"כ בהכרת נ"ל דנתקל פושע הוא ואנן פסקינן כר"י בפרק הגוזל דלאו פושע הוא ע"כ מפרש דהרי"ף כוון למאי דקאמר בגמרא אלא אמר רבא וכו' והניחא לשמואל דקי"ל כותיה דלא כרב כו' ודו"ק ועיין מ"ש ביש של שלמה בזה בשם הראב"ד והוא דחוק בעיני וכמ"ש בגליון ספרו ע"ש אכן הרמב"ן בספר מלחמות ה' מפרש דברי הרי"ף כדעת הראב"ד וכש"ל ודעתם רחבה מדעתנו ע"ש וכ"כ ב"י בסי' תי"ג ועיין בשלטי הגבורים וק"ל: (ס) **היכא** דליכא פסידא לניזק רבי מאיר סבר דניזק הוי וכו'. המדקדק בתוך הסוגיא יראה להדיא דפליגי אפי' היכא דאיכא פסידא לניזק רק שלא יגיע השבח כ"כ שישתכר המזיק לכיסו וכ"ש היכא דליכא פסידא לניזק כגון שיש שבח הרבה ואפ"ה בעינן שלא ישתכר והיכא שאינו מרוית הניזק אלא שיש שבח מעט סבר רבי יהודה דחולקים השבח אפילו איכא פסידא לניזק ובטור נמי כתב להדיא דחולקים השבח אפילו היכא דאיכא פסידא לניזק.ע"כ נראה בעיני דטעות סופר הוא אלא שבח למעט היכא דשור המזיק אינו מגיע לדמי חצי נזק דאז אינו יוטל המזיק בשבח של ניזק מאחר דאיכא פסידא לניזק כלומר דשיהיה לו פסידא שאפילו חצי נזק לא יגיע לו וצ"ע:

הדרן עלך פרק שלישי

פלפולא חריפתא

וכדקתני במסכת כלה שמשו שניהם כאחת זה דרך עקש ש"מ שמדרכה ג"כ לשמש והיינו מעשה דישה אלא דכששמשו שניהם כאחת ודאי דלא מצית מחייבת ליה כיון שהניזק נעשה על ידה כמו על ידו היא עצמה מתחייבת בנפשה וכ"ש כשהיא שמשה ולא הוא אלא כשהיא לא שמשה מיירי וכשהוא דקאמר דאיהו עביד מעשה ולא היא כלומר אף על גב דהנאה אית לה: [ש] **פי'** לפוש. האמת קאמר אבל כ"ש אילו היה הפי' לכתף וחייב דכ"ש דקשה טפי דלכתף אורחיה הוא ואפילו הכי חייב בממילא: [ת] **כיון** דלית הלכה כר"ל בעיקר דבריו כו' דאיכא למימר ה"ה כו'. אחת דיבר שתים זו שמענו דהא מכיון דלית הלכה כר"ל שפיר משני לה דלא חיישינן למילתיה משום דאע"ג דלדידיה צריך לאוקמא למתניתין בכשלדא אנן לית לן לדחוקי אנפשין וכדמסיק אבל אליבא דהלכה לא חיישינן וכן נמי אע"ג דהוה הלכה כר"ל מצינן למימר דלא סמכינן אשינויי דמשנינן אליבא דר"ל דהא מצינן למימר דר"ל גופיה לאו לדיוקא אמר למלתיה דה"ה כו'. א"כ הא דקאמר רבינו כיון דלית הלכה כו' דאיכא למימר ה"ה כו' דמשמע דכולה חדא מלתא והא בהא תליא לא היא דלא הא בהא תליא דבלאו דאיכא למימר דה"ה כו' שפיר משנינן דלא חיישינן למלתיה דר"ל מכיון דלית הלכה כוותיה דודאי דמשום דאנן לא קים לן כדבריו לא משום הא איהו גופיה לא דייק במימריה ולא אתא לדיוקא אלא כ"ל ה"ה כו' דודאי דאיהו גופיה כדברי עצמו סובר וא"כ לדיוקא אתא והיכא מצינן אנן לפרש דברי עצמו לא כמו שהוא אמר למלתיה אלא ודאי דהא דמצינן לפרושי דה"ה כו' לא תליא כלל בלית הלכתא וכן סברא דלית הלכתא לא תליא בהא דמצינן לפרושי דה"ה כו' ושמעינן דעל כרחינו צריכין לפרש דברי רבינו דתרתי קאמר והכרס ביחד שלא כפי הסדר שהיה לו לעשות ותו קשיא לי לישנא דקאמר דלית הלכתא כעיקר דבריו הדא דמשמע מינה דאי לא הוה עיקר דבריו לא מכרעת מאי דלית הלכה כוותיה ולמאי מכיון דמשמעינן דבמקצת דבריו לית הלכה הא מצית אמרת דכן נמי בשאר דבריו דאלכתי לא ידעינן בהא אי הלכה כן אי לא דכסו נמי אין הלכה וליהוי נמי אותן הדברים עיקר דבריו דאנן לא אנפת לן אדבריו ולמפסק הלכה כמותו אם הם עיקר או לא. ותו היכי קאמר בפשיטות שהן עיקר דבריו ואכתי לא דייקינן דסיפא אי עיקר דבריו הן ותלי תניא בדלא תניא ולכך הקרוב אלי לסרס הלשון ולהגיה שכך צריך להיות כיון דלית הלכה כר"ל אין לשנות פשט המשנה לאוקמי דיוקא דר"ל ועוד דעיקר דבריו דקאמר בעטה מהלכת ברבוצה פטורה ורבוצה במהלכת חייבת אין בה שום חידוש דאיכא למימר ה"ה כו':

[א] **שלא** בכוונה. והזיקו לאו דוקא אלא כלומר והוזקו כ"כ התוס' וכפרש"י בפ"ה דף מח: [ב] **א"ב** משמע שראוהו נכנס. דאל"כ הוי כאונס גדול דפטרינן אף לאדם כדים פירקי' אלא כראוהו נכנס הוא וא"כ אף ברישא מיירי נמי שראוהו נכנס מדלא מחלק בכולה ברשות ורישא בלא ראוהו וסיפא בראוהו אלא ש"מ דאף רישא בראוהו: [ג] **ומה** שלא הכריע כו'. וכסמוך לקמן מסיק דס"ל להרי"ף בתרי קמייתא כלישנא בתרא: [ד] **לפי** שאין נפקותא ביניהן אלא לענין גלות. הכי מתרץ להרי"ף אבל מסיק לקמן דלענין ד' דברים נמי כ"מ:[ה] **דללישנא** קמא לא קאי כו'. דמטעם דבתרי לישנא פוסק כהיכא דאמרי כמ"ש רבינו בפ"ק לא מצית אמרת דהיינו דוקא היכא דתרתי לישני סתמא דתלמודא ולא לישנא בתרא והיכא דמיפסק כלישנא קמא וכמ"ש רבינו לעיל בכך הסכה: [ו] **דקתני** בברייתא. כלומר דעיקר ברייתא משום מת מתניא ואיהו קאי אחייב ומפרשה לענין ד' דברים דבלא מיתה נמי: ה"ג שישתנה הדין בחלוף הזמן כפי המנהג: [ז] **דאפי'** באדם. כדמסיק לקמן בסמוך: [ח] **ואע"ג** דלא שייך באדם כל המשנה כו'. כמ"ש ג"כ לעיל פ' כילד גבי הכלב והגדי שקפצו כו': [ט] **ולשון** במותר משמע כדבריו. מדלא קתני משלמין מותר דהוה משמע דמותר חיוב תשלומים משלם ואין על התם חיוב תשלומים אלא עשרים כמאה שהמועד משלם שלשים אבל משלם במותר משמע שר"ל משלם באותו מותר שהזיק ותו לא והיינו רק עשרה: [י] **והתום'** לא הסכימו כו'. כלומר שודאי שראו ג"כ שינוי לשון דמתני' שסרי מדברי רש"י גלמוד ונדקדק בשינוי הלשון ואפ"ה לא הסכימו כו': [כ] **ר"ע** אומר כו'. בגמרא קדמו ב"ת והגביהו כו' כתבו רבינו בפ' מי שהיה נשוי אפלוגתא דבן ננס: [ל] **ה"ג** ולרבי ישמעאל יכול לסלקו לפי' ר"י. וכלו' נ"י דכתבו התוס' דבגמרא כי אמר איכא ביניהו כו' המ"ל דאיכא נמי ביניהו הא דלסלקו כו' י ש"מ דבהא נמי פליגי. ואף רש"י מצי סבר הכי אלא דלא פי' כן בהדיא : [מ] **ה"ג** ואם הקדישו : [נ] **היכא** דליכא

סבר דניזק הוי ורבי יהודה סבר פלגי. ותרוייהו אית להו [ס] פחת שפחתו מיתה מחלין בחי. והלכה כרבי יהודה :

טו טז [דף לה ע"ב] גמ' [ע] אמר רבה בר נתן טענו חטים והודה לו בשעורים פטור. פירש רש"י פטור אף מדמי שעורין דהא אומר לאו שעורין יהיב ליה ואחולי אחליה גביה. וכן פירשו התוספות כיון דטעט חטים ולא טענו שעורים מוחל לו השעורים. והמיהני על סברא זו דמלתא דשכיחא הוא שיש לאדם כמה תביעות על חבירו ואין רוצה לתובעם בפעם אחת ותובע אחת מהן ומשום הכי לא מחל על שאר התביעות. ועוד דלא דמיא הך דרבה בר נתן למתניתין דאף את"ל טענו חטין והודה לו בשעורים חייב בדמי שעורים דלא מחל בשתיקתו על השעורין במתניתין פטור. דטעמא דמתניתין לאו משום מחילה הוא אלא דטעמא אחרינא איכא במתני' [פ] שהרי הניזק מודה שלא הזיקו אלא שור אחד וכשטוענו שהגדול הזיקו הרי פטר את הקטן. ואפילו אי אמר במתני' דחייב דלא אזלינן בתר הודאתו לפטור הקטן דמה שהודה על הקטן כדי להרויח וליפרע מן הגדול עשה [צ] מ"מ בהך דרבה בר נתן אפשר שפטור אף מדמי שעורין שהרי מחל לו. הלכך נ"ל לפרש דרבה בר נתן איירי כעין מתניתין כגון שטעני חטין הלויתיך באותו יום ובאותה שעה והלוה אומר שעורין היו. אם איתא דהלוהו שניהם היה טוען על שניהם כיון דבבת אחת הן. אלא ודאי הודה שלא הלוה לו שעורין. [ק] והא דקאמר לימא מסייע ליה משום דמשמע ליה דמתני' ע"כ איירי באותו יום ובאותה שעה · דאי לאו הכי פשיטא דחייב דאין אדם מוחל על שאר תביעותיו אם לא תבע בבת אחת. ודחי ליה אי מהתם ה"א פטור מדמי חטין וחייב בדמי שעורין אפילו טען באותו זמן כי היכי דחייב אם לא טען באותו זמן. והר"מ הלוי ז"ל פירש הא דפטור מדמי שעורין לאו משום דהודה ולא משום דמחיל אלא משום דהודאתו שהודה בשעורין לאו הודאה היא דנתחייב עלה. דכי אמרינן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי היכא דאמר להו לשהדי אתם עדי ואפילו בפני שנים כדאיתא בפרק זה בורר (דף כט:). א"נ בפני ב"ד ואפילו לא אמר להו אתם עדי. והוא שתבעוהו והודה. [ר] כדאיתא בתוספתא הודאת בעל דין [ש] כמאה עדים (דמי) אימתי בזמן שתבעו והודה אבל אם הודה מעצמו יכול לחזור בו. הלכך אי הדר טעין ואמר תן לי לכל הפחות שעורין שהודית לי [ת] וקאמר משטה אני בך פטור. אבל אם לא טען משטה אני בך חייב. ולא נהירא לי דא"כ מאי פריך לרבה בר נתן ממתני' דהך. טעמא דמשטה אני בך לא שייך במתני'. דע"כ מיירי שראו עדים הנגיחה אלא שאינם יודעים אם גדול הזיק או קטן דאל"כ הוי מודה בקנס. וכיון שכן הוא כשיטעון ניזק גדול הזיק הוצרך המזיק להשיב קטן הזיק ולא כמשטה ואם לא השיב כן היה מתחייב בגדול. הלכך ליכא לפרושי אלא מטעם הודאה : הא לא מייתי ראיה שקיל כדקאמר מזיק. [א] *ואם תאמר ואמאי לא שני לעיל ראוי ליטול ואין לו כי היכי דלא תקשה לרבה בר נתן והך דהכא לוקמה בברי ושמא. וי"ל דא"כ ליתני פטור דהכא ניחא דלא תניא פטור משום דאי תפס לא מפקינן מיניה. הלכך דייק שפיר למתני המוציא מחבירו עליו הראיה כלומר דוקא כשהוא צריך להביא ראיה אבל אי תפס לא מפקינן מיניה והבא להוציא ממנו צריך להביא ראיה [ב] כיון שיש לו תביעה על שניהם מהניא ליה תפיסה. אבל במציעתא [ג] שאין לו תביעה אלא על אחד מהן לא מהניא ליה תפיסה. ומהאי טעמא נמי בההיא דטענו חטין והודה לו בשעורין אפילו אם תפס שעורין מפקינן מיניה. ורב אלפס ז"ל כתב אם תפס שעורין לא מפקינן מיניה. ויש שרוצים ליישב דברי רב אלפס ז"ל דודאי גבי ההיא דמציעתא אחד [גדול ואחד קטן. ניזק] אומר גדול הזיק לא מהניא תפיסה כיון שהניזק אומר גדול הזיק הרי פטר הקטן [ד] הלכך תפיסת קטן לא מהניא לתביעה שיש לו על הגדול דהא אין משלם אלא מגופו. אבל כשטענו חטים והודה לו בשעורין מהניא תפיסת שעורין ממה נפשך. דא"ל שעורין הודית לי ואם איני זוכה בהודאתך הרי חטין יש לי עליך ואתפסם לדמי חיטין. ולפי סברא זו ה"ה בתם ומועד מהניא תפיסה בתם או בשביל עצמו או בשביל מועד דמשלם מן העליה. [ה] ומ"מ לא מלי למיתני במציעתא המע"ה משום קטן וגדול דלא מהניא ביה תפיסה. ולא שמיעא לי [ו] דלא דמי כלל להנזקין שנים. ואף לניזק אחד לא דמי דהתם דעדים מעידים שילא חבול מתחת ידי שניהם אלא שאין יודעים איזו מהן הזיק. ואפ"ה אם תפס הקטן בפני עדים ואפילו קודם שבאו לדין לא מהניא תפיסה כיון שהודה שאין לו תביעה על הקטן. כ"ש טענו חטין והודה לו בשעורין וחטין כפר לו דלא מהני ליה כלל מידי אי תפס שעורים [ז] [בפני] עדים. דלדמי חטין אינו יכול לתופסו כיון שכפר לו בהן ולא מהניא תפיסה בפני עדים [ח] ונפטר בשבועה לר"ג ולרבנן אף בלא שבועה. [ט] ולשעורין לא מהניא תפיסה שהרי כבר הודה שאין חייב לו שעורין או מחל לו שעורין. הלכך לא מהניא תפיסה אלא בניזוקים שנים ויש לו תביעה על שניהם. הלכך אם תפס קודם שבא לב"ד אף בפני עדים משתלם כדקאמר מזיק אבל כדקאמר ניזק לא כיון שתפס בפני עדים: [דף לו ע"א] היו שניהם של אחד שניהם חייבין. בגמרא מוקי לה כר"ע דאמר שותפי נינהו. וטעמא דאיתניהו לתרוייהו דלא מלי מדחי ליה. אבל ליתנהו לתרוייהו כגון שמת או ברח אחד מהן א"ל אייתי ראיה דהאי הורא אזקך ואשלם לך. פי' אפילו לר"ע דאמר יוחלט השור ומשעת נגיחה קם ליה ברשותא דניזק וממה נפשך אית ליה חלק באחד מהן א"כ ליהוי כשני שוורים של שני שותפים שאם נאבד האחד נאבד לשניהם. קמ"ל דשאני הכא שלא נתברר באיזו מהן היה לו חלק מלי למימר אייתי ראיה דהך הוא דאזקך*. וראיתי בספר הרב הברגלוני ז"ל שפירש בשם גאון ואם אין

הגה"ה

*ואפי' יודע בודאי ששניהם הזיקו אין הנשאר משלם כל חצי הנזק כ"ע לקמן. מא"ז :

שניהם מלויים אלא אחד מהן הוא מלוי והאחר מת או שברח מלי לדחויי שא"ל טול מזה מה שראוי לך [י] כלומר רביע נזקך. או שתביא ראיה שזה המלוי הוא שהזיק וטול כל מה שראוי לך. ולא מסתברא כלל אלא כדפרישית שלא יטול כלום משור המלוי :

הדרן עלך המניח

פרק רביעי

א שור שנגח ארבעה וחמשה. הך מתני' מוקי' ליה בגמרא [דף לו ע"ב] רישא כרבי ישמעאל וכשתפסו ניזק. וסיפא כר"ע דאמר שותפי נינהו. ופרש"י דלר"ע נמי אי תפסו ניזק נעשה עליו שומר לנזקין והפסיד חלקו וניזקין אחרים לאהפסידו כיון שלא פשעו בשמירתן. והתוס' פירשו דלר"ע דשותפין נינהו ואם כחש או שבח הוא ברשות שניהם לא נעשה שומר אלא מחלקו דעל כל אחד מוטל לשמור חלקו. אבל לרבי ישמעאל שאין לו חלק מבורר בגוף השור ולשעבודא בעלמא הוא דתפיס ליה הוי כמו ראובן שחייב לשמעון מנה ותפס שמעון משל ראובן חפץ ששוה מאתים כדי ליפרע ממנו. מילתא דפשיטא הוא שחייב בשמירת כל החפץ. וכן הדעת נוטה דלר"ע הוי כמו חפץ שהוא של שניהם שלפעמים זה שומרו ולפעמים זה שומרו ולעולם אחריותו על שניהם. והלכה כרבי עקיבא :

ב ושל דבריהם כסף מדינה *ודוקא במקום שהזכירו חכמים סלעים. דומיא דכסף האמור בתורה. כגון חמש סלעים של פדיון הבן ושלשים של עבד וחמשים של אונס ומפתה ומאה של מוציא שם רע. אבל במקום שלא הזכירו סלעים איירי במטבע (כסף) צורי כגון מנה דרבי יוסי הגלילי לקמן בפרק החובל (דף צ:) ומפרש לה מנה צורי. וכן כתובה אפילו למ"ד דרבנן הויא מאתים זוז של צורי. [א] כדמוכח בפ' בתרא דכתובות (דף קי:) דלא נחלקו רשב"ג וחכמים אלא אם נותן ממעות קפוטקיא או ממעות ארץ ישראל אבל לכ"ע [ב] נותן שוה מאתים זוז ממעות של צורי אף למ"ד דרבנן. וכן מוכח בפרק קמא דכתובות (דף יב.) דכתובת אלמנה חצי כתובת בתולה אע"ג דהויא דרבנן לכ"ע :

ג גמ' א"ל רב יוסף כבר זכו ביה עניים. ואף על גב דליכא עניים הכא אגן יד עניים אנן. *ובאמירתו לא מחייב משום [ג] בפיך זו צדקה. משום שאין אדם יכול להקדים או ליתן צדקה [ד] דבר שלא בא לעולם. ונהי דאם היה אומר זוז זה כשיבוא לידי אתנו להקדש או לצדקה מסתברא דמחייב לקיים מטעם נדר. מ"מ זה לא נדר כלום אלא אמר תנהו לצדקה וזה לא הועיל כיון שלא בא לעולם. ור"ח פירש שלא היה רוצה לחזור בו מן הצדקה אלא היה רוצה ללוותם ולשלם אחר כן וא"ל רב יוסף יד עניים אנן וזכינו בו במעמד שלשתן ואמרינן בפ"ק דערכין (דף ו.) האומר סלע זו לצדקה עד שלא באה לידי גבאי מותר לשנותה משבאה ליד גבאי אסור לשנותה. ושני הפירושים סלקי אליבא דהלכתא :

ד [דף לז ע"א] מתני' [ה] שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו. פליגי רב זביד ורב פפא בגמרא. רב זביד אמר ואינו מועד הכי דסתמיה הוי מועד. ורב פפא אמר אינו מועד תנן דסתמיה לא הוי מועד. והלכה כרב פפא דכולה שמעתא מוכחא כוותיה א). [דף לז ע"ב] שור שנגח יום ט"ו בחדש זה וששה עשר בחדש זה וי"ז בחדש זה. פלוגתא דרב ושמואל דפליגי בכה"ג בקביעות וסתות. דאיתמר ראתה חמשה עשר בחדש זה וששה עשר בחדש זה וי"ז בחדש זה. רב אמר קבעה לה וסת לדילוג. ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג. אבל אם ראתה ג' פעמים בריש ירחא או חמשה עשר בירחא לכ"ע קבעה לה וסת כיון דירחא גרים. ואם ראתה היום וראתה לסוף עשרים וחזרה וראתה לסוף כ' וחזרה וראתה לסוף עשרים קבעה לה וסת בראיה שלישית שהוא מעשרים לעשרים ואין הראיה הראשונה ממנין וסתה לכ"ע. ובדילוג הוא דפליגי דשמואל סבר כיון דראיה ראשונה לא היתה בדילוג אינה מן המנין. ועיקר פלוגתייהו בוסתות והלכתא כרב באיסורין. ויש מן הגדולים שאומרים דכיון שלא נחלקו בנגיחות אלא שהספר מדקדק מחלוקת זה מתוך אותו מחלוקת שנחלקו בוסתות ובעיקר פלוגתייהו הלכתא כרב ה"נ הלכתא כרב וכן דעתי נוטה דמאיזה טעם עשו חכמי הגמרא כלל זה לפסוק הלכה כשמואל בדיני וכרב באיסורי בכל מקום · לפי שידעו ששמואל היה רגיל תמיד לפסוק דינין ולכך היה מדקדק בהן ויורד לעומקן ומשכיל על כל דבר אמת. וכן רב היה רגיל לדקדק בהוראת איסור והיתר

הגה"ה

א) וכן פסק בא"ז וכן המיימוני אבל התוספות פי' דסוגיא אתי שפיר כרב זביד ולרב פפא נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל. שור של ישראל שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח שור של ישראל פטור. הכא קמ"ל דרשות אינה משנה : ר' נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל ונתן לאשר אשם לו פירש רבינו יהודה בר יצחק דוקא כשאין ללוה במה לפרוע. ולאבא מרי נראה דאיירי רבי נתן אפילו בשיש לו. והפורע חובות של חבירו איבד מעותיו ואפי' אית ליה למלוה משכון ואפי' הוא דוחק תדיר את הלוה לפרוע לו אפ"ה איבד מעותיו והך דר' נתן שייכא בחוב של הלואה ושייכא נמי בניזק ושייכא נמי בשכירות. א) ודוקא היכא שלוה לוי מנה משמעון ואח"כ לוה שמעון מראובן אז מוציאין מלוי ונותנין לראובן אבל היכא שלוה שמעון מנה מראובן ואח"כ לוה לוי משמעון לא. ושייכא נמי דרבי נתן בגוזל ונגזל ושייכא נמי בנפקד ומסור דמפקינן מנפקד של המסור ויהבינן לנמסר. ורבינו שמחה חולק במסור. וכשקהל נותנין חרם על כל מי שיש בידו פקדון של פלוני הדר חוץ לעיר שיתנוהו בעבורו למס אם אין המפקיד חייב ליתן מס עם הקהל אין השבועה חלה על הנפקד ואם נתנו לקהל חייב לפרוע למפקיד ואפי' אנסוהו עד שנתנו להן ואם המפקיד חייב ליתן מס עם הקהל חייב הנפקד ליתנו להן מדרבי נתן : ראובן שהיה חייב לשמעון מנה ובא לוי וגזל את ראובן מפקינן מלוי ויהבינן לשמעון ואין שמעון יכול למחול ללוה שלו ולהפסיד למלוה שלו

הגהות הגר"א א] בסנה"ס זדוקא היכא שלוה כו'. נ"ב אבל בה"ת וש"פ חולקין על זה ועבפ"ק דקדושין ט"ו א' וי"ל דטעמו דהכא פליגי ת"ק ור"א שם ופסק כת"ק :

פלפולא

פסידא לניזק. תימה דבגמרא מפורש בהדיא דהכא נמי מודה ר"י דשלם ישלם כתיב ואין בעלים נוטלין וכי קאמר ר"י דפלגי היכא דשבחא לא הוי יתר על הפחת דהשתא לא שקלי בעלים אלא שאין משלמין כפי מה שהשביח עד כנגד הפחת : [ס] פחת שפחתו מיתה כו'. ולא שיחלקו לעולם החי והמת דא"כ מגינו משלם יותר מחצי נזק כדאיתא בגמרא : [ע] אמר רבה בר נתן. ועיין בפרק כל הנשבעים גבי תניא טענו חטין וכו' : [פ] שהרי הניזק מודה כו'. דבים עדים שלא הזיקו אלא אחד מיירי כדלקמן בסמוך : [צ] מ"מ בהך דרבה בר נתן אפשר שפטור כו'. דהא לא שייך לומר דכדי להרויח עשה שהרי אין כאן הודאה על השעורים דלא הלוה לו מעולם וא"כ היאך מגית אמרת דכדי להרויח טען חטין אדרבה יטעון חטין וגם שעורים אלא מדלא טען מחלו לו : [ק] והא דקאמר לימא מסייע ליה. ולא משני דהתם פטור מטעם מחילה וכשלא הלוהו בפעם אחת ורבה בר נתן מיירי כשהלוהו בפעם אחת ופטור מטעם הודאה : [ר] בדאיתא בתוספתא. בריש פ"ק דב"מ וגם כתבה רבינו : [ש] ה"ג כמאה עדים. ול"ג דמי שאין זה לשון התוספתא וגם אינה שם ונשתבשה הגירסא מליבנא דהגמרא התם בפ"ק דב"מ : [ת] וקאמר משטה אני בך פטור. דלא הויא הודאה כלל על תביעה של שעורין שהרי לא תבע לו שעורים ומ"מ מועלת טענת משטה ואע"ג דלא שייכא אלא ע"י תביעה כדאיתא התם בפ' זה בורר דמ"מ חטים תבעו ושייך לומר שהשטה אותו בהודאת שעורים : [א] וא"ת ואמאי לא שני כו'. דניחא טפי מלשנויי בברי ושמא ויש לו לתרץ ראשונה מאי דניחא טפי ובתר הכי אדמקשה הכא לתרץ בברי ושמא. וא"ל דרבינו מקשה דלתרץ לעיל נמי בראוי כו'. או לתרץ הכא נמי כמו לעיל בברי ושמא דא"כ הוה קשה היינו הך. ועוד דא"כ לא מתרץ כלום : ה"ג לתני פטור דהכא: [ב] כיון שיש לו תביעה על שניהם מהניא ליה תפיסה. כדתניא הרי זה משתלם כו' ומוקמינן כדתפס. ומיירי שתפס בעדים דאי שלא בעדים פשיטא דמשתלם כדברי הניזק עצמו במיגו דלהד"ם. ומיירי נמי דהתפיסה היתה קודם שבא לב"ד דלאחר שבא לב"ד הא מחשבינן ליה כמודה על מה שאינו טוען ותו לא מהניא ליה תפיסה כלל : [ג] שאין לו תביעה אלא על אחד מהן לא מהניא ליה תפיסה. דכיון דלדברי עצמו אין לו שום שייכות ודרגא דממונא בזה המזיק שהוא תופס אם הוא הקטן שהרי הודה שאין לו עליו כלום לא מלי לאשתלומי מיניה כי נמי תפיס' ואי תפיס הגדול פשיטא דאינו יכול להשתלם מגופו כיון שהמזיק מכחישו ותפיסתו בעדים הויא כדפרישית משא"כ בשיש לו תביעה על שניהם אע"ג דכי משתלם אינו משתלם אלא כדברי המזיק ואהך הודה דלאו הכי הוה מ"מ עכ"פ יש לו

חריפתא

שייכות ודרגא דממונא על שניהם אפילו לדברי המזיק שהרי גם הוא אומר ששניהם הזיקו שלכך כי תפיס אפילו בעדים מקרי המזיק מוציא שעליו הראיה : [ד] הלכך תפיסת קטן לא מהניא. כלומר גדול פשיטא דלא מהניא שהמזיק מכחישו ותפיסתו שבעדים אינה תפיסה : [ה] ומ"מ לא מלי למיתני במציעתא המע"ה. כלומר דלשני ליה דראוי לו כו' וכי קתני המוציא כו' לאשמועינן דאי תפיס כו' : [ו] דלא דמי כלל להנזקין שנים. דהכי לית ליה דרגא דממונא על השעורים עצמן דלקרי אידך מוציא : [ז] בפני עדים. דפשיטא דבהכי מיירי הרי"ף דאי בלא עדים ודאי תפיסתו תפיסה : [ח] ונפטר בשבועה. לר"ג דס"ל הכי בטענו חטים בפ' שבועת הדיינים ומייתי ליה התוס' בד"ה לימא כו':[ט] ולשעורים לא מהניא תפיסה. ואפילו הוי בלא עדים דאין לו מיגו על טענת שעורים עצמן שכבר הודה כו' : [י] כלומר רביע נזקך. דמדמין לשני שוורים של שני שותפים ונאבד האחד כו' והכא אית ליה שותפות בחד מהשנים וכשנאבד אחד נאבד רביעית ורביעית קיים : הדרן עלך פרק שלישי

פרק רביעי [א] כדמוכח כו'. קשה לי דאין להוכיח מהתם כלל דדלמא לרבנן דסברי סתם כתובה דרבנן אה"נ דסלע מדינה ולא צריכא למימרא משום דכל של דבריהם כך הוא ופלוגתא דממעות א"י וקפוטקיא איצטריכא להו דלענין הך דינא הקלו גבי כתובה וכדאמר התם לרבנן מקולי כתובה שנו כאן. אבל מה ששוה כתובה לשאר של דבריהם לא צריכא למימרא דממילא משמע. ולשון התוספות וכתובה נמי הוי מאתים זוז של צורי כו' דלא פליגי רשב"ג כו' לפי זה סברא ודינא בעלמא קאמרי דהתם נמי הכי הוה ולא שיש להוכיח מהתם גופה. ובפ' מציאת האשה דף סו כתבו ג"כ בזה הלשון וכתובה נמי אפי' למ"ד כתובה דרבנן הוי מאתים זוז צורי כו' דלא פליגי כו' : [ב] ה"ג נותן לה שוה מאתים זוז ממעות של צורי אף למ"ד. וכן הלשון בתוספות : [ג] בפיך זו צדקה. בפ"ק דר"ה ד' ו. : [ד] דבר שלא בא לעולם. וזה נמי דלא בא לרשותו כלא בא לעולם דמי ואע"ג דרש"י מפר' להך דהכא דמיירי בתפס י"ל דלא תפס אלא משכון ולא מעות וכן מוכח מדאמר ניתביה ש"מ דלא הוי זוזי בידיה דא"כ ה"ל למימר איתביה אלא דזוזי עצמם לא תפס הלכך פלגא זוזא דקאמר למיתב לאו ברשותיה הוא ולא היה יכול ליתן דהכתי לאו דידיה הוא אותו פלגא דזוזא כלל ולעניין מה שפרש"י בתפס טעמו דלא הוה מגבינן בבבל איכא למידחי שכן מצינו לרב ספרא בריש החובל שהגבה בשת בבבל אלא דאינו הלכה ותו ה"מ לפרש דאזמני לדינא לא"י כדכתב רבינו בספ"ק אהבוא דהגביה רב פפא חצי נזק אסלא : [ה] שור שהוא מועד כו'

איכא

לכך סמכו על הוראותיו לענייני איסור והיתר. וכיון שנחלקו בוסתות. ונגיחות ווסתות טעם אחד להם [ו] על כן סמכינן אדרב בתרוייהו. וכן אם נחלקו בנגיחות ולא בווסתות הוה סמכינן אדשמואל בתרוייהו: [דף לט ע"א] שור של חרש שוטה וקטן שנגח לשור של פקח פטור. דאין מעמידין אפוטרופוס להם לגבות מגופו. [ז] *כיון דחס רחמנא אהם שאין משלם אלא חצי נזק ואותו חצי נזק עצמו אין משלם אלא מגופו הלכך גבי יתמי מרחמין עליהם. וכן גבי שור שהלכו בעליו למדינת הים כיון שאין להן בעלים גמורים אלא על ידי תקנת חכמים של העמדת אפוטרופוס הקילו בהו רבנן. [ח] ואם הוחזקו נגחנין ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס ומשוינן להו מועד דכי הדר נגח משלם מן העלייה. ואף על גב דאין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן בין [ט] בין במלוה הבא מחמת אביהן בין במלוה הבא מחמת עצמן לפי שאין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין ובפני יתומין כשלא בפניהם דמי כדמוכח גבי בר חמוה דר' ירמיה לקמן בהגוזל בתרא (דף קיב.) [י] ובבא מחמת אביהן אפילו בשטר שאז מקבלין כדאיתא בהגוזל בתרא שמקיימין את השטר שלא בפני בעל דין או אפילו בשטר מקויים אין נזקקין משום שובר או משום זררי. הכא נזקקין משום דנזקין שאני ולטובת העולם שלא ירבה להזיק נזקקין לנכסיהן אפילו כשהן קטנים לרבי יוחנן. ולרבי יוסי בר' חנינא נפרעין מעליית אפוטרופין וחוזרין ונפרעין מן היתומין לכי גדלי. ופסק הרב הברצלוני ז"ל כרבי יוחנן. והר"מ הלוי ז"ל פסק כרבי יוסי ברבי חנינא דקרי ליה דייקא ונחית לעומקא דדינא כדאמרינן בפרק הבית והעלייה (דף קיז:) נקוט דרבי נתן בידך דנחית לעומקא דדינא. [כ] ומדרבא מהדר לתרוצי מילתיה דרבי יוסי בר' חנינא אלמא דסבירא ליה כוותיה. וכ"ל [ל] דהלכה כרבי יוחנן שהיה רבו של רבי יוסי ברבי חנינא. כדמוכח לקמן בהגוזל בתרא (דף קיב:) תהי בה רבי יוחנן וכי מקבלין עדות שלא בפני בעל דין קבלה מיניה רבי יוסי בר חנינא וכו'. ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ורבא דמהדר למילתיה לאו משום דסבירא ליה כוותיה אלא דרבא פשיטא ליה דאין נזקקין לנכסי יתומין והיה קשה לו. ובשביל קושיא זו הפך דברי רבי יוחנן ולא חשש על דרבי יוסי בר' חנינא דדייקא הוא דמסתמא לא נחלק על דבר זה שהוא פשוט לכל:

הגה"ה

קדי שלא יגבה ממנו.פ סק ר"ת כר' נתן ובלבד שידוע שאמת שחייב לו עדיין. ורבינו אבי"ה נסתפק אם יאמר זה כבר פרעתי לנושה קודם שתבעתני אם יכול להשביעו על כך ורבינו מסופק כר נתן השיב שאם החזיר הממון לבעליו אחר שזה קבל עליו קודם שפסקו לו ב"ד הדין כר' נתן שחייב לשלם גם לזה וגם ר"ת פוסק כר' נתן א]ולא גבי ראובן מחייב של שמעון מכח שמעון אלא היכא שהיה יכול לגבות מכח עצמו. אין הבעל יורש נזקי אשתו. אין הבעל יורש מלוה אשתו ואפילו מלוה בשטר ואע"פ שאם היתה באה לידה בחייה היה לו דין נכסי מלוג: ראובן שהרג את שמעון אע"פ שחייב מיתה משלם דמיו ליורשים בבא לצאת ידי שמים אי נמי אי תפסי יורשים מיניה לא מפקי' מינייהו. מה"ז:

ה *רבינו חיים כהן ז"ל היה מדקדק מכאן דהאפוטרופוס שפשע בנכסי יתומין פטור מלשלם. דהכא מיירי ע"כ שפשע בשמירת השור ואפילו שמירה פחותה לא שמרו דקיימא לן כרבי יהודה דמועד סגי ליה בשמירה פחותה [מ] ואפי' הכי פטור מלשלם. ומה שאפוטרופוס נשבע ליתומין כדאמרינן פרק הניזקין (דף נב:) *היינו שלא עיכב משלהם כלום. אבל אין צריך לישבע שלא פשע דאפילו אם פשע פטור. והרב רבי שמואל מווירדו"ן דקדק מההיא דהמפקיד (דף מב:) דחייב בפשיעה גבי ההיא תורא דלא הוה ליה ככי ושיני למיכל וקאמר ונימא ליה לאפוטרופוס זיל שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה משמע דאם פשע משלם. הלכך נראה דחייב בפשיעה כדמוכח ההיא דהמפקיד ולא מימנע להיות אפוטרופוס אי מחייבין ליה בפשיעה בין מינהו אבי יתומים בין מינהו ב"ד [נ] כדמפרש טעמא בהניזקין. אבל הכא שאין אפוטרופוס לטובת יתומין דיותר היה טוב להם שלא היה להם אפוטרופוס אלא לטובת העולם העמידוהו אי מחייבת ליה בפשיעה מימנעי ולא עבדי: [דף מד ע"ב] [ס] תניא כוותיה דשמואל ותיובתא דרב. [ע] ואית ספרים דגרסי ותיובתא דרבה ולא גרסי לעיל ורב אמר פטור מזה ומזה. והלכה כשמואל כיון דתניא כוותיה [א] (ועוד דרבי יוחנן סבר כוותיה (לעיל דף מג:) וגם רבי יהודה דמחייב בנזקין שלא בכוונה [פ] הלכה כמותו כנגד רבי שמעון. כדפסק פרק מי שהוליאוהו ויליף מכופר שלא בכוונה):

הגה"ה

*בהה"ג פוסק כאבא שאול דאמר מינהו אבי יתומים לא ישבע מינהו ב"ד ישבע אע"ג דר' אליעזר בן יעקב אומר זה וזה ישבע וקיי"ל דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי אפ"ה לית הלכה כוותיה דאין למידין הלכה מפי גמרא ותו מדלא קתני לדברי רבי אליעזר בן יעקב במתני' עכ"ל. מהרי"ח:

ו [דף מה ע"ב] קשרו בעליו במוסירה [ונעל בפניו כראוי] ויצא והזיק אחד תם ואחד מועד חייב דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר תם חייב ומועד פטור. רבי אלעזר אומר אין לו שמירה אלא סכין. והלכה כרבי יהודה. ואף על גב דיש ספרים דגרסי רבי יהודה סבר לאו בחזקת שימור קיימי אפ"ה סבר רבי יהודה פלגי נזקא קנסא. דנהי דבעיני הבעלים אינו בחזקת שימור קיימי ושומרים אותו מכל מקום אין דרכו להזיק [צ] וכל שכן כשהבעלים מוסיפין לו שמירה. ודוקא לר' מועד סגי בשמירה פחותה אבל לר' תמות בעי שמירה מעולה כרב אדא בר אהבה. ואע"ג דרב פליג עליה הלכתא כרב אדא בר אהבה דאמוראי סברי כוותיה בשמעתא דמעמידין אפוטרופוס להם לגבות מגופו: הדרן עלך שור שנגח ד' וה'

פרק חמישי

א [דף מו ע"א] שור שנגח את הפרה. אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס שאמר ממון המוטל בספק חולקים. אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המע"ה. אפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא. [א] ופסק רב אלפס ז"ל דהלכה כרבנן *וכך פסקו התוס': המוכר שור לחבירו ומצא נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות. ושמואל אמר המע"ה. ואע"ג דרובא לרדיא זבני אין הולכין בממון אחר הרוב. ומוקי פלוגתא באדם שקונה לשחיטה ולחרישה אבל אי זבין לחד מינייהו [ב] אזלינן בתר אומדנא ומסתמא לפי מנהגו קנאו. אבל כיון דזבין להכי ולהכי ליכא למיקם עליה דמילתא לפי מנהג הקונה וסבר רב דאזלינן בתר רובא ואע"ג דזה האיש קונה לזה כמו לזה מכל מקום כיון דרובא דעלמא מסייע לרדיא מכריע דעת הקונה לצד הזה. ומוקי לה בדאייקר בשרא וקם בדמי רדיא וליכא הוכחה בדמים. דאפילו לרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה גבי מכר את הגמל (ב"ב דף עז:) ואמרו אין הדמים ראיה הוו מודו הכא דהדמים מודיעים [ג] כמו שנתן טעם ר"ת ורשב"ם ז"ל. [דף מו ע"ב] וקאמר גמרא ואי דליכא לאישתלומי מיניה נימא ליה שקול תורא בזוזך. ואית ספרים דגרסי ואי דליתנהו להנהו זוזי. ומשמע לפי גירסא זו דאי ליתנהו להני זוזי אפילו אית ליה זוזי אחריני מצי למימר ליה שקול תורך בזוזך. [ד] ונראה לרב אלפס ז"ל גיר' ראשונה עיקר וכן נר' לר"ת. דכיון שנתן מעות כדי שיתקיים מקח זה ונתבטל המקח הוו הנך מעות כהלואה וגבי הלואה אמרי' בפ' הכותב (דף פו.) דאי אית ליה זוזי בעי למיתב ליה זוזי. ולעיל בפרק קמא (סי' ה) כתבתי שלשה חלוקים שחלק ר"ת ז"ל בדין פירעון. והלכתא כשמואל בדיני דאין הולכין בממון אחר הרוב: *שאין נזקקין אלא לתובע תחלה. פירש רש"י כגון ראובן שתובע משמעון מנה שהלוהו ושמעון משיבו תפסת משלי החזור לי מה שתפסת. או משכון היה לי בידך ונפחת מדמיו. בתחלה נזקקין לטענת ראובן ומוציאין לו מנה משמעון ואחר כך נזקקין לטענת שמעון לדון על התפיסה ועל המשכון. *ול"ל דמיירי שיש לראובן [ה] שטר על המנה. דאם אין לו שטר נאמן שמעון בטענותיו במיגו דפרעתי. דהמלוה את חבירו אין צריך לפורעו בעדים. ואכתי תימה היכי מיירי אם אמר שמעון שיביא עדים בתוך שלשים יום למה יגבו לראובן המנה והלא אם היה שואל שלשים יום לפרעון חובו [ו] היו נותנין לו שזה זמן ב"ד לפרעון. ואם שמעון אומר שיביא עדים לאחר שלשים יום בלא קרא נמי אין שומעין לו ואפילו אי זיילי נכסיה הטו אם היה אומר שמעון אחר שנה או שנתיים מי שמעינן ליה כלל. ואיכא פרש בדוחק כגון ששמעון אומר פלוני ופלוני היו ובשעת מעשה ויודעין שכדברי כך הוא ואנו יודעין [ז] שאומר אמת בזה. ואי לאו קרא היינו אומרים שראוי להמתין להם ואפילו סופן לבא לזמן מרובה. וריב"א פי' בפ' אחד דיני ממונות (דף לה.) דנזקקין לתובע תחלה איירי לשמוע דבריו ולקבל עדותו תחלה. ונפקא מינה אפילו אם ימותו עדים של נתבע או ילכו למדינת הים בעוד שמקבלים עדים של תובע. וליכא דשמעתא דקזייל נכסיה [ח] לא שייך לפרושי על קבלת עדות. וי"מ כגון שתובע שחבל בו ושמעון משיב שיש לו תביעות אחרות עליו מגבין לראובן דמי חבלתו. ואפילו שמעון אומר שיביא עדים היום או למחר אין ממתינין לו כלל. דקי"ל בפרק החובל (דף לא.) [ט] דאין נותנין זמן לחבלות. ול"כ דנפקא מינה אף אם שמעון אומר שיביא עדים בתוך שלשים יום נזקקין לתובע לפסוק דינו לאלתר ואם יביא עדים תוך שלשים יום יסתור הדין. ולענין פרעון שיהא לו מזמן הפסק. והראב"ד פירש נזקקין לתובע תחלה כגון ראובן שתבע שמעון לדין ולא מלא ראובן ראיה לדבריו והדין נוטה לזכות את שמעון ואמר ראובן שאינו רוצה שיפסקו הדין כי שמא היום או למחר [י] ימלא עדים או שמא יודה לו שמעון ושמעון תבע שיפסקו דינו. נזקקין לראובן שתבע תחלה ושומעין לו שלא לפסוק הדין. ואי זיילי נכסיה מחמת שהוליא ראובן קול עליו שחייב לו נזקקין לשמעון לפסוק הדין לפוטרו לבטל הקול מעליו. וכל הני פירושי סלקי אליבא דהלכה דסברות גדולות הם:

הגה"ה

*כאן משמע דאין הלכה כסומכוס ובחזקת הבתים גבי ההיא ארבא דמייתי מהליף פלה בחמור ובשמא חולקין לסומכוס אפילו אחד מהן תפוס לגמרי אבל בברי וברי לא יחלוקו אא"כ דקיימא באגם. פר"י מהרי"ח: ולא ישהה אדם שור המועד כדרבי נתן. מה"ז: והיכא שיש עסק שבועה ביניהם אמר מתוך שאין יכול לישבע משלם והיינו דוקא בדבר שיש לו לידע כגון חמשים ידענא וחמשים לא ידענא אבל יורשים שאין להם לידע במילי דאבוהון או כעין ההי שור שנגח שאין לו לידע מתי נגח אפי' במודה מקצת נשבע שאין יודע ופטור. פר"י וכן פסק בה"ז: מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אע"פ שברי דידיה טוב הוא שלא היה אומר ברי בדבר שחבירו יכול לידע שהוא משקר ושמא גרוע הוא שהיה לו לידע שהוא חייב קי"ל כרב נחמן דנשבע שבועה שאין יודע ופטור כדליכא עסק שבועה ביניהם. מהרי"ח:

הגה"ה

*פרה מעוברת שהזיקה בשן ורגל ופרה דחד וולד דחד זה משלם לפי העובר וזה משלם לפי שווי הפרה ואם ספק אם ילדה קודם שהזיקה או לאחר שהזיקה לא משלם בעל הפרה אלא כאילו ודאי היה עובר עמה ובעל העובר אינו משלם אלא חצי נזקי חלקו ודוקא אם קדם ניזק ותבע לבעל ולד תחלה דגלי דעתיה דהותפין אית ליה איכא דאמרי אפי' לא קדם ותבע דהיינו משום הזקת פרה שהיתה מעוברת ואיכא למימר השתא הוא דילדה ומסייע לחזקת ממון בזה מודה סומכוס דהוי עליו הראיה. פר"י מהרי"ח:

ב [דף מז ע"א] אמר רבא פרה שהזיקה גובה מולדה. מאי טעמא גופה היא. *ומיהו טריפה שילדה הולד מותר א(הוא) דהא רבא גופיה קאמר סרק

הגהות הב"ח א הולד מותר דהא כנ"ל ותיבת הוא נמחק:

הגהות הגר"א א] בהגה"ה ולא גבי ראובן כו'. כ"ב גם בזה חולקין ועטוש"ע סי' פו סעיף ח:

הגהות הגרי"פ [א] מע"מ מ"ז [וכפי מה שראיתי במע"מ אינו מוחק רק הנך תיבות מן הלכה כמוהו עד תיבת ויליף]:

פלפולא חריפתא

איכא למידק הא אין מועד בבבל ולמאי כתבה: [ו] ע"ב סמכינן אדרב בתרוייהו. תימה דבס"פ האשה במס' נדה מסיק בוסתות גופיה כשמואל וכמ"ש ג"כ הטור בשמו בי"ד סימן קפ"ט: [ז] כיון דחס רחמנא אהם כו'. הכי מסקי התוספות דאע"ג דקי"ל כמ"ד פלגא נזקא קנסא וה"מ למימר דטעמא משום דיתמי לאו בני קנסא נינהו מ"מ אכתי לא ניחא במועד למאי דקי"ל לקמן בס"פ דלד תמות במקומה עומדת ואינו גובה חצי נזק של לד תמות והתם לאו קנסא אלא דינא הלכך מסקי דטעמא משום דחס וכו'. וקשיא השתא דלאו דידיה שקיל חס קרית ליה ועיין בגמרא פ"ק דף טו דלמ"ד ממונא קאמר סברא דחס כו' וצריך לדחוק ולפרש דהכא ה"ק דכיון שלא מצינו שום קנס בתורה במחצית הנזק אלא קוצב קצבה כמו שלשים של עבד והכא דאוקמיה בפלגא ש"מ משום דחס הוא: [ח] ואם הוחזקו נגחנים כו'. איכא למידק למאי כ"מ כתב לזה כיון שאין מועד בבבל וי"ל דכ"מ שגם אנו מחוייבים למגדר מלתא אפי' ביתומים מפני תקון העולם ועיין בפרק הדיינים גבי אין נשבעין לטענת חש"ו: [ט] בין במלוה הבא מחמת עצמן. לשון התוס' נקט אבל בפרק אלמנה ניזונית מחלק דדוקא כשלוו לצורך עצמן בלא אפוטרופוס ע"ש: [י] ובבא מחמת אביהן אפי' בשטר. דאי מחמת עצמן לא משכחת שטר דהזקה אין העדים חותמין אלא א"כ יודעים שהוא גדול כדאיתא בפרק זה בורר ובפ' מי שמת: [כ] ומדרבא מהדר כו'. כלומר ועוד מדרבא מהדר וכו' וכה"ג בפ"ק דב"ב ובפ' חזקת שדה המסויימת במצריה ובפ' ארבע מיתות ובפרק הכותב: [ל] דהלכה כר' יוחנן שהיה רבו של ר"י בר חנינא. ותימה דבפ' הכותב כתב דהלכה כר"י ב"ח לגבי ר' יוחנן דאיהו קשיש טפי מדר"י. ומההיא דהגוזל יש לדחות דאע"ג דקשיש מיניה קבלה מיניה ועיין בפרק אלו טרפות סימן ט': [מ] ואפילו הכי פטור מלשלם. דאף לר"י בר חנינא שמשלם עכשיו מ"מ חוזר ונפרע מהיתומים ואע"ג דבפשיעתו הזיק: [נ] כדמפרש טעמא בהניזקין. דלא ממנעי אע"ג דמשביעין אותן: [ס] תניא כוותיה דשמואל ופלוגתייהו בכופר שלא בכוונה: [ע] ואית ספרים דגרסי כו'. כלומר ואפ"ה הלכה כשמואל. וכ"ש לגירסת הספר דגרס רב דהלכה כשמואל בדיני לגבי דרב: [פ] הלכה כמותו כנגד ר' שמעון כדפסק בפ' מי שהוליאוהו. כל זה כ"ל שאינו מדברי רבינו כלל ושאיזה תלמיד טועה הגיה כך בגליון ואח"כ הועתק בתוך הספר בטעות דהא אף ר"ש לא מנאהו חולק עם ר"י בכופר ול"פ אלא בנזקין ומפרש בגמרא דר"ש יליף ליה מקטלא ואדרבה משמע מינה דבכופר מודה דחייב דאי ס"ל דפטור לילף נמי מכופר ולטעמיה דבכופר נמי פטור ואע"ג דר"ש לאו בהדיא קאמר דמקטלא יליף אלא דתלמודא מפרש כך לטעמיה ואפשר דאה"כ דר"ש פליג אף בכופר ובנזקין מכופר יליף אלא דתלמודא מפרש כך לרווחא דמלתא דאפי' כי מודה לר"י בכופר הכתי פליג בנזקין משום דמדמה ליה לקטלא וא"כ שפיר צריך לכך לומר דהלכה כר"י לגבי ר"ש הא מלתא לאו סברא הוא כלל דמכיון דחזינן לגמרא דמפרש לדר"ש דטעמיה דפוטר בנזקים משום דמקטלא יליף סגי לן לפסוק בכופר דחייב אע"ג אי לאו הלכה כר"י לגבי ר"ש שהרי סוגית הגמרא דלכ"ע בכופר חייב. גם אין לייבב הלשון שרולה לפסוק בפלוגתא דנזקין דהלכה כר"י דא"כ למאי נ"מ מסיים ויליף מכופר כו' דמידי טעמא דר"י אתא לאשמועינן ועוד דתלמוד ערוך הוא ואין דרכו להעתיק טעמים ללא צורך אלא עיקרא דמלתא שנ"ל דל"ג כלל וגרסי' יליף בלא ו': [צ] וכ"ש כשהבעלים מוסיפין לו שמירה. פי' שמירה פחותה דאי במעולה פטור ואין עליו קנס ואע"ג דשמירה פחותה אמרינן קרי ליה מוסיפין היינו כלפי האמת דבחזקת שימור קיימי וא"נ שמירה ומש"ה לא הוה אלא קנסא כדאמר בפ"ק דף טו: הדרן עלך פרק רביעי

פרק חמישי [א] ופסק רב אלפס הלכה כרבנן. עיין בפ' המפקיד גבי בעיות אי קני כפילא וכן בפ' החולץ ביבמות גבי ספק ויבם כו' ועוד בפ' המוכר את הבית כי שם האריך רבינו: [ב] אזלינן בתר אומדנא כו'. משמע דאע"ג דאין המוכר מכירו מ"מ אנן סהדי דלא קנאו אלא לפי מנהגו והוי טעות במקח אבל בריש המוכר פירות כתב רבינו והמוכר מכירו וכ"כ בטור סימן רל"ב וכתב הב"י דנראה שסובר דאם אין המוכר מכירו לא הוי מקח טעות ע"כ ולא כתב טעמא גם לא נראה מקום שכ"כ רבינו וגם הרשב"ם ויראה לי לתת טעם דאם אין המוכר מכירו הלכך על הלוקח להודועי ליה ומדלא מודע ליה הוה כזבין להא ולהא דאע"ג דאין מנהגו כך מ"מ עכשיו נתבטל מנהגו ואמרינן דלא הלך עכשיו אחר מנהגו אלא דעתו לקנות לכך ולכך מדלא הודיעו למוכר וטעם נכון ומספיק הוא: [ג] ה"ג כמו שנתן טעם ר"ת ורשב"ם ז"ל. וטעמו של ר"ת העתיקו רבינו בעצמו בפ' המוכר את הפירות ושם דף צב ע"ב כתבו התוספות טעם אחר עוד פירשו התוספות בכאן בשם ריב"ם ותמצאהו בהג"ה ס' זה בריש המניח עם פי' רבינו תם: [ד] ונראה לרב אלפס. כפ' המוכר פירות: [ה] שטר המנה. פי' על מנה וי"ס דגרסי' על המנה: [ו] היו נותנין לו. וה"כ אע"ג דאית ליה לפרוע מ"מ יהבינן ליה זמן ב"ד להבאת עדים דמ"ש כשטוען אין לו לפרוע או שטוען שאינו חייב לפרוע לפי שיש לו עדים שיהא פטור: [ז] שאומר אמת בזה. פי' שפלוני ופלוני היו בשעת מעשה: [ח] לא שייך לפרושי על קבלת עדות. שעדיין אינו דחוק למעות כיון שלא נגמר הדין ומיהו כדפירש הראב"ד לקמן מצינן נמי לפרושי הכא דמחמת הקול היוצא מהתובע שהנתבע חייב לו קא זיילי נכסיו ובתוספות דסנהדרין דף לה ע"א כתבו וז"ל ותימה דלא גרע מהיכא דזיילי נכסיה ע"כ ואפשר לפרש דברי רבינו ג"כ דה"ק וליכא דשמעתא דקא זיילי נכסיה לא שייך לפרושי על קבלת עדות דא"כ תקשה לך דהיכי קאמרת כלל דנזקקים לתובע לקבל עדותו ואע"ג דאיכך ימותו דהא לא גרע ודאי מכי קא זיילי נכסי ומדקאמר בשמעתין דאי זיילי נכסי נזקקים לנתבע תחלה שמעינן דהא דנזקקים לתובע תחלה לאו בקבלת עדות מיירי כלל: [ט] דאין נותנין זמן לחבלות. פי' לפרעון וקמ"ל הכא דכן נמי להביא עדים: [י] ימצא עדים או שמא יודה. וא"ת מה טעם הוא זה הרי אף אם יפסוק הדין ושמעון יזכה בדינו כשיודה שמעון את"כ פשיטא דחייב וכן נמי אם ימלא עדים ודאי דסותר הדין וי"ל דלאו בודאי הוא שיביא עדים וכן נמי קאמר שמא ימלא עדים וכ"ש ההודאה שאינה בודאי וכדקאמר שמא יודה. ולכך נוח לו שלא יפסקו הדין לפי

בהמה המקשה (דף עה.) השוחט את הטריפה ומצא בה בן ט' חי מותר ארבעה סימנים אכשר ביה רחמנא. דלכל מילי עובר ירך אמו הוא לבד מטריפה דכיון שיש לו חיות בפני עצמו לית לן למימר דנטרף אגב אמו: תרנגולת שהזיקה אין גובה מביצתה מ"מ [כ] פירשא בעלמא הוא. ומיהו ביצת טריפה אסורה דבפרק אלו טריפות (דף נח.) פליגי בה רבי אליעזר ורבי יהושע בולד טריפה וקאמר התם דמודה בביצת טריפה שהיא אסורה מ"מ כיון דאגידא בה כגופה דמיא. והא דאין גובה מביצתה משום דלא חשבינן ביצה כגופה דתרנגולת אלא אותם שנמלאו אדומות במעי התרנגולת ומעורות בגידין. הלכך אין גובה מביצתה דמי יימר שהיו מעורות בגידין בשעה שהזיקה תרנגולת. ולענין טריפות מספקא לן ואזלינן לחומרא ואפילו אותה שנולדה לאחר אחר שנטרפה וקי"ל דכל ביעתא דאיתיליד האידנא מאתמול גמרה[א] בפ"ק דיו"ט (דף ב:) אפ"ה אסור מדרבנן. מידי דהוה אבילת נבילה שכמוה נמכרת בשוק [ל] דפליגי בה ב"ש וב"ה במסכת עדיות (פ"ה מ"א): אמר רבא אין שמין פרה בפני עצמה. וולד בפני עצמו. משום דא"ל פרה מעוברת אזיקית לך פרה מעוברת שיימינן לך. ואי פרה דחד וולד דחד פטומה לבעל הפרה [מ] שבח ולדות חולקין:

ג מתני' הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ושברתם בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל קדירות חייב. ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב [וכו']. [דף מז ע"ב] רבי אומר בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור: גמ' [ב][ובריישא] פליגי בה רבי זירא ורבא. רבי זירא מוקים לה כרבי משום דיוקא דמתניתין דמשמע טעמא דשלא ברשות הא ברשות פטור בעל קדרות בנזקי בעל החצר. והיינו כרבי דאמר כל בסתמא לא קביל עליה נטירותא. דסבר רבי כשהכניס ברשות אין שום אחד מהם חייב בנזקו של חבירו. אבל לרבנן כי היכי דברשות קביל עליו בעל החצר נטירותא דקדרות הכי נמי מקבל עליו בעל קדירות נטירותא דבהמתו דבעל החצר. [ג]ורבא מוקי לה מציעתא כרבנן ומפליג בין בעל החצר ובעל קדירות. דבעל חצר שנתן רשות לבעל קדרות והכניס קדירותיו מסתמא קבל עליו נטירותא לפי שהוא מצוי בחצר ויכול לשומרו. אבל בעל קדרות שהכניס קדירותיו ברשות מסתמא לא קבל עליו שמירת בהמה דבעל החצר לפי שאין מצוי אצל קדרותיו ולא יוכל לשמור שלא תוזק בהן בהמה של בעל החצר. [נ] אבל לרבי אפילו ברשות נמי אם הוזקה בעל הקדירות חייב. דעול נטר משמע בין שלא תוזק בין שלא תזיק. [ס] ופסק רב הלכה כחכמים ושמואל פסק כרבי. והלכתא כשמואל בדיני. *והתוספות כתבו וצ"ע משום דרבא דהוא בתרא הס סבר כחכמים. דקאמר הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וחפר בה בורות שיחין ומערות בעל השור חייב בנזקי חצר. והיינו כרבנן [ע] דאי כרבי אפילו ברשות נמי. ובכולה סוגיא לעיל מסיק רבא כרבנן אפילו נשברו ברוח ואפילו חנק את עצמו. וכן סתמא דגמרא בהך ברייתא דכנוס שורך ושומרו הזיק חייב הוזק פטור דפריך מדיוקא דרישא אדיוקא דסיפא היינו כרבא. דלרבי זירא לא קשה כלל רישא לסיפא [פ] וכולה רבי היא [דסתמא שניהן חייבין דהא דרב פפא מוקי לה כרבי ומשום דכר' טרפון ס"ל קרן בחצר הניזק כו' היינו דבעי למוקים לה אליבא דרבא אבל לר' זירא מעיקרא ל"ק וכולה ר' היא] דבסתמא שניהן פטורין בין ברישא בין בסיפא דאין אחד מהן מקבל עליו שמירת חבירו: אמר רב ל"ש הא דאמרינן אם הכניס פירות שלא ברשות והוזקה בהן בהמה של בעל החצר דחייב אלא שהוחלקה בהן. אבל אכלה יותר מדאי פטור. מ"מ היה לה שלא תאכל. וכיון שמתכוין הביאה עליה דבר המזיקה אין לחייב בעל הפירות בכך. דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה לשומרה מזה. דמילתא דלא שכיחא היא שתאכל בהמה יותר מדאי ותזיק לה. ועל בעל החצר מוטל שמירה זו [צ] כי הוא מצוי בחצר ואם ירא שבהמתו אוכלת יותר מדאי יש לו למונעה:

הגה"ה

*דוקא בחצר אינו חייב עד שיקבל עליו שמירה אבל אם הכניס עניינו לבית בעל הבית ברשות סתמא דמילתא קביל עליה בעל הבית נטירותא ואפי' ר' מודה ואם אמר לו בעל הבית הא ביתא קמך אפי' שומר חנם לא הוי ואפי' פשע בשמירה פטור דהאי לישנא גרע מרשות סתמא. מא"ז:

ד והיא עובדא (דף מח.) דההיא איתתא דעיילא לההיא ביתא למיפא אתא ברחא דמריה דביתא ואכיל ללישא חביל ומית וחייבה רבא לשלומי. לא פליגא אדרב. דלמיפא שאני דבעיא צניעותא דלפי שהאשה מגלה זרועותיה בשעת לישה וקטוף מסתלק בעל הבית ועלה דידה רמיא נטירותא אף שלא תאכל יותר מדאי ויזיק לה. איבעיא להו היכא דקביל עליה נטירותא. פירש רש"י לרבנן דאמר כנוס שורך סתמא ולרבי דאמר כנוס שורך ואני אשמרנו. וקי"ל כיון דא"ל כנוס שורך ואשמרנו הוה ליה שומר חנם ואמרי' לעיל (דף מה:) (אמר רב) (אמר רבי אלעזר מסר שורו לשומר חנם [ק] או לשומר שכר הזיק חייב הוזק פטור ופריך גמרא היכי דמי אי דקביל עליה שמירת נזקיו אפילו הוזק נמי לחייב. [ר] האי דקאמר אי דקביל עליה שמירת נזקיו לאו דוקא אלא אפילו בסתם נמי מקבל עליה שמירת נזקין. דהא תני לעיל (שם.) ארבעה שומרין נכנסו תחת הבעלים וקתני בסיפא וחייבין להחזיר דמי שור לבעלים ובסתם שומרין איירי [ש] דאי כשפירש שקבל עליו שמירה בין יזיק בין יוזק מאי קמ"ל. והאי דקאמר אי דקביל עליה שמירת נזקיו משום דבעי למימר אי דלא קביל עליה שמירת נזקיו. הלכך נראה דדוקא לרבנן מיבעי ליה דא"ל כנוס שורך סתם אי הוה שומר חנם לגמרי או לא ועלתה בתיקו. הלכך אם *נכנס שור מעלמא והזיקו לא מפקינן מבעל החצר. אי נמי טכל לקיים פרש"י [ת] כי היכי דתיהוי בעיא זו אליבא דהלכתא לפסק דרב אלפס ז"ל ונחלק בין מסר לו שורו לשומרו בסתם דמסתמא כל נטירותא קבל עלויה. אבל אם אמר לו כנוס שורך לחצר ואשמרנו אין לשון זה משמע כל מיני שמירות אלא שיהיה שומר בחצר מבהמות שבחצר שלא יזיקוהו: [דף מח ע"א] אמר רבא הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וחפר בה בורות שיחין ומערות. בעל השור חייב בנזקי חצר ובעל החצר מיחייב בנזקי הבור. ואע"ג דאמר מר כי יכרה איש בור ולא שור בור. כיון דהוה לי' למימלייה ולא מלייה כמאן דכרייה איהו דמי. *תימה למאי דפרישית לעיל לרבא אליבא דרבי דאפילו ברשות נמי חייב א"כ הך מימרא דרבא אליבא דרבנן [א] ולמה הביאה רב אלפס כיון שפסק הלכה כרבי. ושמא רב אלפס ס"ל דרבא אית ליה נמי דרבי זירא דלרבי דוקא שלא ברשות חייב אבל ברשות פטור דאין אחד מהן מקבל עליו שמירת נזק חבירו. אלא שרבא רצה להעמיד רישא וסיפא כרבנן. אמנם ק"ל דסוגיא דגמרא דפריך רישא לסיפא בברייתא דכנוס שורך ושומרו [לוקמא] כר' אליבא דכ"ע*:

הגה"ה

*אבל אם יצא חוץ ונגחו שור מעלמא לא איבעיא ליה דודאי קביל עליה נטירותא אפילו מעלמא דהוי כמו נשברו ברוח דקביל עליה ולא מספקא ליה אלא אי אתי שור מעלמא ונכנס בחצר דהא לא מסיק אדעתיה. מהרי"ח:

הגה"ה

*מסתפקא ליה לר"י אם אדם בר דעת חפר בור ברשות חבירו מי חייב בנזקי הבור אם החופר או בעל החצר. מהרי"ח:

ה [דף מח ע"ב] מתני' שור שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה [ד]ויצאו ילדיה פטור. אדם שהיה מתכוין לחבירו כו'. רשב"ג אומר [דף מט ע"א] א"כ משהאשה יולדת היא משבחת. אלא שמין את הולדות כמה הן יפין ונותנין לבעל. ומפרש בגמרא דבמבכרת פליגי. ורב אלפס ז"ל הביא המשנה כצורתה ולא פי' במאי פליגי [ב] משום דסבר דהלכה כרבנן [ג] דלית ליה כללא דרבי יוחנן דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו: גמ' שור שהיה מתכוין לחבירו. טעמא דנתכוון לחבירו הא נתכוין לאשה נופה חייב לימא תיהוי תיובתיה דר' אדא בר אהבה דאמר שוורים כי נתכוונו לאשה פטורין מדמי ולדות. ומשני ה"ה דאע"ג דנתכוונו לאשה פטור אלא אגב דנקט גבי אדם שהיה מתכוין לחבירו [דהכי כתיב קרא] נקטיה נמי גבי שור. והלכתא כרב אדא בר אהבה דברייתא דרבי חגא מדרומא כוותיה. ועוד דרב פפא ס"ל כוותיה דקאמר שור שהכה את השפחה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות. מ"ט ה(דשפחה) [תמרתא] מעברתה [בעלמא] אזיקתא [ד] מינאי דכתיב שבו לכם פה עם החמור [ה] ואין הבן מתיחס אחר האב. ולא איירי קרא אלא בולדות שמתייחסין אחר האב. הלכך לא נתמעטו שוורים מחיוב ולדות דשפחה. ואם תם הוא משלם חצי ולדות ואם מועד הוא משלם הכל. ודמי ולדות שמין כשפחה הנמכרת מעוברת כמה דמיה מרובין משפחה [ו] הנמכרת ריקנית. ונזק

הגה"ה

*הכניס שורו לחצר חבירו שלא ברשות והרבין גללים ונטנפו כליו של בעל הבית פטור דהוה ליה בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים דסתם גללים אפקורי מפקיר להו אבל אם הזיק השור בעצמו חייב ולא מיפטר משום איש בור ולא שור בור דהא שורו שחפר בור ברה"ר פטור דחפירה לאו דידיה הוא אבל הכא הגללים היו שלו והוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת פסיעה שפשע שהכניס שורו שלא ברשות וידע שיטיל גללים. מהר"י רש"י ורבינו שמשון: הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות הזיקו בעל הבית פטור ודוקא בלא ידע ליה אבל אי ידע ליה חייב נהי דאית ליה רשות לאפוקיה לאזוקיה לית ליה רשותא: הכניס שורו שלא ברשות והבאיש את מימיו כגון שהיה גופו מלוכלך בטיט חייב אבל מריחו גרמא בעלמא הוא ופטור. מהרי"ח: שנים שנכנסו לחצר בעל הבית ברשות או שלא ברשות והזיקו זה את זה אפי' שלא מדעת חייבין הוזקו זה בזה פטורין אחד ברשות ואחד שלא ברשות ברשות פטור שלא ברשות חייב. מא"ז:

הגהות הב"ח א מאתמול גמרה לה כדאיתא בפ"ק דיו"ט : ב נ"ל ובמציעתא פליגי בה וכו' ונ"ב פי' הך בבא דשלא ברשות ושיברתן בהמתו של בעל הבית פטור קרי לה רישא' והך בבא דאם הוזקה בהן בעל הקדרות חייב קרי לה מציעתא דפליגי בה דר"ז מוקי לה כרבי וסופה דמציעתא דאם הכניס ברשות בעל החצר חייב מוקי לה כרבנן ותברא מי ששנה זו לא שנה זו ורבא מוקי לה כולה מציעתא כרבנן : ג ורבא מוקי לה כולה מציעתא כרבנן ומפליג : ד ויצאו ילדים פטור מדמי ולדות אדם שהיה מתכוין וכו' ארשב"ג א"כ : ה תמרתא בעלמא הוא דאזיק דכתיב שבו לכם פה עם החמור כצ"ל :

פלפולא חריפתא

לפי שהואיל ולא נפסק הדין וגם שמא ימצא כו' מתוך כך יתפשר שמעון עמו: [כ] פירשא. דבר המופרש ממנה. רש"י: [ל] דפליגי בה ב"ש וב"ה. וב"ה אוסרין: [מ] שבח ולדות חולקין. בגמ' גרסי' נפחא וס"ג בקצור הפסקים ומיהו סיינו כך וכמו שתשמע ממה שאכתוב לקמן גבי ודמי ולדות שמין וכו': ה"ג מוקים לה כולה כרבנן: [נ] אבל לר' אפי' ברשות נמי כו'. ולקמן גבי אמר רבא הכניס שורו כו' כתב דלרב אלפס לא פליג רבא אדרבי זירא אלא בדרבנן אבל בסברת רבי רבא נמי כר' זירא ס"ל. ומיהו מסיק דאין נראה ואני אכתוב שם דאף לרב אלפס אין אנו צריכין לומר כך: [ס] ופסק רב. דף מח ע"ב: [ע] דאי כר' אפי' ברשות נמי. הקשה ב"י סימן רנ"ח דהא מדהרי"ף הביאה ש"מ דמפרשה בגוונא דאתיא כר' ע"כ וקושיתו עולה כהגון דהא רבינו בעצמו מפרשה אליבא דהרי"ף דכר' אתיא מדכתבה אבל לפי מה שאכתוב אני שם בס"ד דליתא אלא אתיא להרי"ף כרבנן ולא קשיא למה כתבה כמ"ש שם בס"ד אתי שפיר דודאי רבא כרבנן ס"ל: [פ] וכולה ר' היא דסתמא כו'. א"כ כרבנן דסתמא שניהן חייבין. תוס'. ורבינו לא חש להא משום דהא מקשינן אפסק דהלכה כרבי ומש"ה סגי ליה במאי דקאמר דהוה מצי לאוקמא כולה כר': [צ] כי הוא מצוי בחצר. משום דאי לאו הכי אלא סילק נפשו מחצרו לגמרי והניח לזה להכניס פירותיו ודאי דעל בעל הפירות מוטל כל שמירת נזקי שור של בעל החצר ואפי' במידי דלא שכיח כי הא דאכלה יותר מדאי דודאי דהיא עצמה אין לה דעת שלא תאכל יותר מדאי וצריך לאדם שימנענה וכדלקמן בסמוך: [ק] או לשומר שכר. ל"ג בגמרא. ובטור סימן שנ"ו הזכיר כל הד' שומרין ובודאי דקושטא דדינא הכי הוא מיהו ר"א לא נקט בגמרא אלא ש"ח וה"ה לאינך כולהו. אבל למנקט ש"ח וש"ש בלבד אין טעם בדבר: [ר] האי דקאמר אי דקביל כו'. לאו דוקא אלא אפילו בסתם כו' דהא תני כו' לא מייתי ראיה מהברייתא דבסתמא חייב אפילו במדעלמא דהברייתא לא איירי אלא במדנפשיה כמו שאפרש ואף ע"ג דמצינא נמי לפרושי הברייתא במדעלמא מ"מ רבינו לא פירשה כך דאם כן ה"ל להביא הברייתא לחודה למיפשט מינה בפשיטות האבעיא דאף במדעלמא קביל עליה אפי' בסתמא אלא רבינו מפרש להברייתא במדנפשיה כמו שאפרש ולכך צריך לומר דלא הביאה להוכיח ממנה דאף במדעלמא מסתמא נמי חייב שלא למדנו מהברייתא אלא אמדנפשיה ולהא נמי ליתייבו במסתמא אמדנפשיה לא היה צריך להביא הברייתא רמהמקשן גופיה שמעינן דעל כרחין ס"ל דמדנפשיה מתחייב אף בסתמא דאי ס"ל דפטור אפי' בדנפשיה כי הוה בסתמא א"כ לא פריך ולא מידי דהיכי קאמר ואי בדלא קביל אפי' הזיק לפטור דדלמא כ"ע בסתמא מיירי ולהכי הזיק חייב והוזק פטור אלא ודאי דמהמקשן גופיה שמעינן דס"ל דבסתמא חייב ולא הביא הברייתא אלא לראיה בעלמא לסברת המקשן דס"ל דאף בסתמא חייב ולפי זה נפרש שכך הוכיח רבינו למפשט הבעיא וה"ק דהא דאי קביל לאו דוקא אלא אפילו בסתם וליכא למימר דדלמא לא הקשה אלא על מדנפשיה אבל במעלמא לא פריך כלל וס"ל נמי דמעלמא פטור במסתמא דא"כ לא ה"ל להקשות סתם אפי' הוזק ליחייב דמשמע מיניה דכל הוזק חייב ואפי' [מעלמא] אלא הל"ל אפי' הוזק אי מדנפשיה ליחייב ומדפריך ליה ולא פירש אי מדנפשיה ודאי דהס"ד דפריך אף על מעלמא והא ודאי ליכא למימר דאע"ג דס"ל להמקשן דאף בסתמא חייב מ"מ היינו דוקא במדנפשיה וכי פריך ולא פירש דפריך אמדנפשיה היינו משום דהס"ד דפריך אדעלמא נמי אבל כי קבל וכדנקט בלישניה אבל במסתמא ומדעלמא לא הקשה כלל. הא ודאי דליתא דא"כ כי פריך בקיבל דוקא ובמעלמא לא פריך ולא מידי דהא איכא לתרוצי דהס"ד דר"א ס"ל במעלמא כי קיבל דחייב ודקתני פטור משום דמיירי במסתמא מאי אמרת דאי במסתמא נמי קשיא היכי קתני פטור דודאי דאף אדנפשיה מפטר דא"כ ה"ל לחלק בהוזק גופיה דמדנפשיה חייב ומדעלמא פטור אכתי קושיתו דכי קביל ומדעלמא לא קשיא ויש לתרצה דר"א במסתמא ודעלמא אלא אמסתמא הוא דקשיא כדפרישית א"כ לא לפרוך אותה קושיא דכי קביל כו' כלל דהא היא גופה לא קשיא ולפרוך הקושיא דמסתמא דלחייב כ"ש כי קיבל דקשיא עליו דלחייב אע"ג דמאי דאמר כי קבל שמעינן דחייב אף במדעלמא משום הא לא אריא כלל דדינא גופא לא צריך לאשמועי' דפשיטא דכי קביל חייב בכל אלא דנקט למפרך דהדר"א והדר"א לא קשיא דמצי לתרוצי במסתמא אלא אמסתמא הוא דקשיא וא"כ תקשה אמסתמא גופה הלכך ודאי דהס"ד דכי פריך אסתם הוא דפריך דר"א ס"ל דפטור אף במדנפשיה דאל"כ הל"ל הוזק מדנפשי' חייב כמו ו שכתבתי לעיל ומדמקשה[סתמא] ולא פירש וקאמר אפי' הוזק אי מדנפשיה לחייב ש"מ דהס"ד דמדעלמא נמי ס"ל דלחייב ואפי' כי מיירי בסתמא והיפשיטא האיבעיא מהך סברת המקשן דקא חזינן דס"ל דאף אמדעלמא חייב אפילו בסתמא ולקמן בסמוך אפרש דברי רבינו בענין אחר גם אכתוב שם לתרץ דברי רש"י שאין על פירושו שום קושיא: [ש] דאי כשפירש שקבל עליו כו' מאי קמ"ל. ומ"מ מהברייתא ליכא למיפשט דאע"ג דמיירי במסתמא מ"מ לא מיירי במעלמא דהא דמשלם להבעלים משום שלא שמרו כראוי וכי לא שמרו כראוי עד שיצא והרג ועל ידי כך הרגוהו הב"ד בכי הא לא בעיא לן כלל וכמו שפירשו התוספות בחד תירוץ להא בעיא שכתבו דנטירותא דעלמא כגון בבהמות של אחרים דלא מסיק אדעתיה שיכנסו בחצרו ויגחו את שורו של זה מיבעיא ליה אבל אם יצא השור חוץ מחצרו של בעה"ב ובאו שוורים ונגחוהו לא מבעיא ליה דהא פשיטא דמקבל עליה נטירותא אפי' מעלמא כיון שיצא חוץ לחצר עכ"ל אבל לפי תירוצם קמא בפירוש האיבעיא אפשר לומר דהא נמי מבעיא ליה אף אם יצא השור כו' והכל בכלל נטירותא דעלמא ואין חילוק בין באו שוורים מעלמא אל השור לתוך החצר בין שהשור הזה הלך לו מחצרו ותוגה לשוורים דמעלמא ונגחוהו הכל בכלל נטירותא דמעלמא דאיבעיא ליה לפי זה הבעיא גופה מצינא למיפשט מהברייתא דודאי דנהרגין מעלמא הוה ואפ"ה קתני דחייבים להחזיר דמי שור לבעלים ואנן לית לן לחלק בין באו שוורים אליו ליצא הוא אל השוורים ולפי זה אין אנו צריכים לכל מה שפירשתי למעלה היכי דייק לפשוט האיבעיא מהמקשן דעיקר פשיטותיה מהברייתא ולא הביא הסוגיא דר"א אלא דלא תקשה מינה דכי פשטנא מהברייתא לחיובא במעלמא אף מסתמא היכי פריך התם כי קבל דמשמע דוקא בקיבל להכי מייתי לה לפרושי עלה דכי קביל דנקט לאו דוקא ומיהו עיקר פשיטותיה מהברייתא ואתי שפיר טפי הא דקאמר דהא תני כו' דעיקר הוכחתו מהברייתא הוא דמהמקשן גופיה ליכא למיפשט דדלמא לא פריך אלא אמדנפשיה בלבד ואע"ג דה"ל לפרש כי הוזק אי מדנפשיה חייב כמו שכתבתי לעיל מ"מ אין זו קושיא חזקה כ"כ למפשט מינה דמש"ה ס"ל אפילו [במעלמא] משום דלא פירש דדלמא סמך על המבין אבל מהברייתא איפשיטא ודאי על הדרך שכתבתי אלא דלפי זה אין לשון רבינו מסודר על נכון דאי הכי מתחלה היה לו להביא הברייתא לפשוט ממנה הואיל וממנה הוא שפושט וגם שהיא קודמת לר"א שהוא אמורא ועוד שהיא מסודרת בתלמוד קודם לר"א ואח"כ ה"ל להביא גם סוגיא דר"א ולפרשה דלא תידוק מינה איפכא דדוקא כי קביל הלכך משמע יותר מה שפירשתי בראשונה לעיל. אבל מ"מ נ"ל דרש"י יתרץ דבריו כך דאי מהמקשן ליכא לאוכוחי למפשט הבעיא משום דעיקר ההוכחה דה"ל למנקט בלישניה דמיירי במדנפשיה ומהא ליכא הוכחה כולי האי. ואי תפשוט מהברייתא נמי לא מצית למפשט משום דמצינא לפרושי האבעיא כתירוץ השני שכתבו התוספות וכדלעיל דהשתא ליכא למיפשט מהברייתא כלל: [ת] כי היכי דתהוי אבעיא זו אליבא דהלכתא לפסק רב אלפס ז"ל. ומיהו רב אלפס גופיה לא חש דהא לא כתבה דהב"י סימן רנ"א תמה על רבינו למה הוצרך לפרשה כיון דהרי"ף לא כתבה ולפי מה שכתבתי אין תימה דלא אמר אלא לפסק רב אלפס ולא שהרב אלפס צריך שיסבור כן בכך פי' דהאיבעיא: [א] ולמה הביאה רב אלפס. ולי נראה דמשום סיפא הביאה דבעל חצר מחייב בנזקי הבור דהך מלתא לא תליא בפלוגתא דר' ורבנן. וזה פשוט בעיני: [ב] משום דסבר הלכה כרבנן. וכן מסיק רבינו לקמן: [ג] דלית ליה כללא דר"י דכל מקום כו'. ובשלהי המוכר את הבית כתב ושמא לית ליה וכו' גם שם גבי תנו הלך לפלוני כו' מייתי מפרק המדיר דאמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן אבל בסוף גט פשוט כתב הרי"ף בעצמו דליתא להאי כללא דלא אמרינן הלכה כרשב"ג אלא עד דאיכא טעמא ושם העתיק רבינו את דבריו וכפ' מי שאחזו דאיתא למימרא דכל מקום ששנה רשב"ג כו' ושם בתר הכי במשנה דע"מ שתשמש כו' פסק הרי"ף דלא כרשב"ג וכתב עליו רבינו שם דר"ת ור"י ז"ל פוסקים בכל מקום כההיא פיסקא דכל מקום ששנה כו': [ד] ה"ג מינאי דכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור: [ה] ואין הבן מתיחס כו'. אתא לתרץ דלא תקשה דא"כ גבי בור לא להוי העבדים נמי בכלל דמיעוט דשור ולא אדם ואנן תנן בשלהי פירקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור והתוספות מתרצי' בע"א: [ו] הנמכרת ריקנית. ולא מפליג בין מבכרת לאינה מבכרת והיינו כסברת

רב

שמין מה שנפחת וכחש גופה מחמת ההכאה והפלה משפחה בריאה וריקנית . ולעו"ר שמין כמה יותר לנער מפלת מלנער יולדת . [ז] ובושת לא פסיקא ליה למיתני . דבזמן שבשבת לה שני חלקים ולא אחד ובזמן שבגלגו לו שני חלקים ולא אחד : היתה שפחה ונשתחררה או גיורת פטור . אמר רבה ל"ש אלא שחבל בה בחיי הגר ומת הגר . אבל לאחר מיתת הגר זכתה היא וזידה הוו . א"ל רב חסדא מרי דיכי אתו ולדות לרדי גינהו וזכיה בהו . אלא איתיה לבעל זכי ליה רחמנא . ליתיה לבעל לא . *ומודה רב חסדא דיורשים דידיה זכו ביה דכל מאי דאית ליה לאיניש מורים ליורשיו . ואפילו זכות דאית ליה לאיניש בבתו היא מורים ליורשיו או לאו דמיעטינהו קרא בכתובות (דף מג:) דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו . וקתני נמי בהך ברייתא שמביא בסמוך אין שבעל נותן ליורשיו [ח] ומוקי לה רב חסדא כשחבל לאחר מיתת הגר . ולא פליג אלא אהא דקאמר רבה שזוכה האשה בהם מן ההפקר . והלכתא כרב חסדא . דמילתיה דרבה מוקי כתנאי ורב חסדא כדברי הכל . ועוד [ט] דרב חסדא היה גדול מרבה כדמוכח פרק שנים אוחזין (דף ו:) אמר ליה רב אושעיא לרבה כי אזלת לקמיה דרב חסדא לכפרי בעי מיניה* :

הגה"ה

*ובא"ז פסק כרבה. המחזיק בשטרותיו של גר לא קנה הקרקע שנשתעבדה בזה השטר ואם זכה בנייר בעיא היא ולא איפשיטא: א] העומד בנכסי הגר שמת וכסבור שלו הן לא קנה . בנכסי גר זה וכסבור של גר אחר הן קנה . מא"ז :

ו [דף מט ע"ב] משכונו של ישראל ביד הגר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו. מ"ט כיון דמית גר פקע ליה שיעבודיה . [*מכאן פסק רבינו מאיר ז"ל כותי שהלוה את ישראל על המשכון ונפל המשכון מיד הכותי ומצאו ישראל אחר חייב להשיבו לבעליו לפי שגוף המשכון שלו ולא היה לכותי עליו אלא שיעבוד וכיון דנפל מיניה ומצאו ישראל פקע מיניה השיעבוד דאסור להחזיר אבידה לכותי *) ואם בא לומר משום קדושת השם אחזירנו לכותי יקדש השם בשלו ולא יקדש בשל אחרים בלא דעתם] . משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה השאר . ובחצר שאין משתמרת ואין בעל החצר בחצירו. אבל [י] חצר המשתמרת אפילו ליתיה בחצר קני. וכן חצר שאין משתמרת וישנו בחצירו קנה הכל : ז מתני' החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר היינו בור ברה"ר דבתר פיתחא אזלינן . ברה"ר ופתחו לרה"י באמצע רשותו והפקיר אותו רשות [כ] ולא הפקיר הבור והוה ליה בור ברה"י *אי נמי פתחה "פתוח בתוך חצירו [ל] סמוך לרה"ר והוה ליה כמו בור ברשותו כדמוכח בגמרא דקאמר [מ] הא לאו הכי חייב אלמא החופר בור ברשותו סמוך לרה"ר חייב . ברה"י ופתחו לרה"י של אחר חייב [נ] אם נפל לתוכו בהמת בעל החצר . דלא תימא דלא חייבה תורה אלא בור שיש בו תקלה לרבים . והלכתא כהך מתניתא דמחייב בור ברשותו ובור ברה"ר . והיינו כר"ע אליבא דרבה דאמר ברה"ר כ"ע לא פליגי דחייב . ובבור ברשותו ר"ע מחייב ורבי ישמעאל פוטר . ודלא כרב יוסף דאמר בור ברשותו לכ"ע חייב ופליגי בבור ברה"ר ור"ע פוטר ורבי ישמעאל מחייב . דקי"ל [ס] הלכתא כרבה [ע] בר מגדה ענין ומחצה . וקי"ל הלכתא כר"ע מחבירו . אבל החופר בור ברשותו והפקיר רשותו ובורו פטור לכ"ע . דלא דמי לחופר בור ברה"ר דהתם עשה תקלה באיסור . וכן נמי חופר בור ברשותו סמוך לרה"ר באיסור חפרו כי העוברים ברה"ר אינם יכולים ליזהר שלא יתקרבו לרשות הסמוך לרה"ר ואין מחילה ביניהם . וכן חופר באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו כיון דדידיה הוא עליו להסיר תקלתו כדאמר לעיל גבי שור שחפר בור בחצירו של אחר כיון דאית ליה למלוייה ולא מלייה כמאן דכרייה איהו דמי . אבל הפקיר רשותו ובורו אכרייה לא מחייב דבהיתר כרהו והשתא נמי לאו בעל הבור הוא . וכן מוכח בשמעתין דלא מצי לאשכוחי בור של שני שותפין למ"ד בור ברשותו פטור . ואם הפקיר רשותו ובורו חשיב כבור ברה"ר משכחת לה [פ] בהפקיר רשותו ובורו · ודלא כפירש רש"י דפי' דהפקיר רשותו ובורו הוי בור ברה"ר . ואם חפר בור ברה"ר [צ] לצורך רבים [ק] ומסר להם דליו פטור [ר] :

[דף נ ע"ב] גמ' אמר רב בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו דחבטו קרקע עולם הזיקתו . הלכך מודה רב בבור ברשותו דחבטה דידיה הוא . ושמואל אמר להבלו וכ"ש לחבטו . [ש] ואיכא בינייהו אם עשה תל ברה"ר גבוה עשרה ועלה שור עליו ונפל לארץ ומת. לרב פטור . [ת] לשמואל חייב בעל התקלה הכל אליבא דרבי נתן דאמר כי ליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי . כיון שעשה כל התקלה אע"פ שלא עשה (כל) ההיזק כי הא דאמר רבא לקמן הניח אבן על פי הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור באנו למחלוקת רבנן ורבי נתן . ולא דמי להא דאמר שמואל לקמן נתקל בבור ונפל לאחורי הבור פטור .

[א] דהתם גם מקול הכרייה נבעת ולא עשה בעל הבור אלא חצי תקלה הלכך פטור לגמרי . ולא מחייב אלא [ב] כשעשה כל הנזק אע"פ שלא עשה התקלה כגון שור תם שרדף אחר חבירו ודחפו לבור . או עשה כל התקלה אע"פ שלא עשה הנזק כגון גובה . אבל עשה חצי התקלה וחצי הנזק כגון זה שלא עשה כלום מן הנזק פטור . וכתב רב אלפס ז"ל דהלכתא כוותיה דרב דתני *בר חנינא לסיועיה (לקמן דף נג.) ואיכא מ"ד הלכתא כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני . ורב נחמן דמוקי מתניתין באנגדר גנדורי סבר כשמואל . ורב חסדא ורבה ורב יוסף מתרלי בברייתא דבור בין מלפניו בין מלאחריו חייב אליבא דרב . הלכך הדבר שקול [ג] וספק לנו כמאן הלכתא . *ורב אלפס ז"ל (לא) הביא הא דאותיב רבא לרב נחמן מהיו פחותין מעשרה ושני לה רב נחמן "דיש חבט בפחות מעשרה" ולא הביא המסקנא דהא דמותיב נמי מעמעק והולך לחזור בו ולומר דאין חבט בפחות מעשרה . זה נוטה לפי סברתו שפסק כרב . ומיהו תימה הוא שלא הביא המסקנא . והראב"ד ז"ל דחק ומיישב דברי רב אלפס ז"ל ולא נראה לי דבריו :

ח [דף נא ע"א] תניא אחד חופר בור תשעה ובא אחר והשלימה לעשרה אחרון חייב . ר' אומר אחד אחרון למיתה ואחד שניהם לנזקין . טעמא דרבנן דכתיב כי יכרה איש בור איש אחד ולא שנים . ומוהמת יהיה לו שמעינן דבהרא מחייב . ואם חפר אחד שמנה [ה] ואחד תשעה תרוייהו מחייבי . *וכן אם חפר אחד עשרה ואחד עשרים תרוייהו מחייבי בין למיתה בין לנזקין . דלא איירי רבנן אלא [ו] [כשחידש] האחרון מיתה . והלכתא כרבנן דרבים נינהו . ועוד בעיא דרבא טם טפח וסילק אבניו אליבא דרבנן . דלרבי לא איסתלק מעשה ראשון : [דף נא ע"ב] החופר בור שמונה ומהן שני טפחים מים חייב . דטפח דמיא כתרי דיבשה . איבעיא להו בור תשעה ומהן טפח מים ובור שבעה ומהן שלשה מים מהו . ולא איפשיטא . ומספיקא לא מחייבינן . א"ל רב שיזבי לרבא הרחיבה מהו . ומסיק עלה תרי לישני דרב אשי . לישנא קמא [ז] אי בהבלא מיית הרי מיעט הבלא [ח] אי בחבטא מיית הרי קירב הזיקא . לישנא אחרינא אי מהאי גיסא דארוח נפל הרי קירב הזיקא [ט] ואי מאידך גיסא נפל הרי מיעט הבלא . וקי"ל כלישנא בתרא . ורב אשי כשמואל סבירא ליה דמחייב אחבטא : איתמר בור שעמקו כרחבו רבה ורב יוסף דאמרי משמיה דרבה בב"ח דאמר משמיה דרבי מני חד אמר לעולם יש בו הבל עד שיהא רחבו יותר על עומקו . וחד אמר לעולם אין בו הבל עד שיהא עומקו יותר על רחבו . וכיון דלא אסתיים מאן אמר הא ומאן אמר הא ועוד דלא פליגי אליבא דנפשייהו מספקא לן כמאן הלכתא . והיינו חייב עד שיהא עומקו יותר על רחבו לשמואל ובבור מלא ספוגין · ולרב כל בור שאין ברשותו : בור של שני שותפין עבר עליו הראשון ולא כסהו השני ולא כסהו השני חייב . הכי גרס רש"י . [י] ורב אלפס ז"ל גורס הראשון חייב . ואין חילוק בין שתי גירסות הללו . דלפרש"י השני חייב [כ] כשהניחו הראשון משתמש הא לאו הכי שניהם חייבין . ולגירסת רב אלפס ז"ל ה"פ אף הראשון חייב דלא תימא שני שעבר עליו באחרונה חייב דכיון שעבר עליו לבדו עליה דידיה רמי לכסויי . ובגמרא בעי מה יעשה הראשון שיפטר . חד אמר משהניחו משתמש . וחד אמר משימסור לו דליו . והלכתא משימסור לו דליו · דהכי סבר רבי אליעזר בן יעקב [ל] דאית ליה יש ברירה ובנדרים (דף מו:) פוסק הלכה כראב"י :

ט המוכר בור לחבירו כיון שמסר לו דליו קנה . ומסקינן כגון דקנייה ליה בחזקה ושלא בפניו לא קנה בחזקה אי לא דא"ל לך חזק וקני וכיון שמסר לו דליו כמאן דאמר לך חזק וקני דמי . וכן המוכר בית לחבירו [דף נב ע"א] ומסר לו המפתח קני בחזקה שלא בפניו . דמסירת המפתח כמאן דא"ל לך חזק וקני . *ומכאן ראיה דלא כמו שפרשב"ם ז"ל בפרק חזקת הבתים (דף נג:) גבי נעל גדר ופרץ דמסירת המפתח קונה והביא ראיה מרים פסחים (דף ד.) דמשמסר לו המפתח הרי הוא בחזקת השוכר לבדוק . דהכא מוכח דמסירת מפתח לא הוי אלא במקום לך חזק וקני . ובדיקת חמץ דוקא תלוי במסירת מפתח . דמי שמפתח בידו יכול ליכנס ולבדוק . וכן המוכר עדר לחבירו כיון שמסר לו משכוכית קנה במשיכה אף שלא בפניו . דכמאן דאמר לך משוך וקני דמי :

י (לעיל דף כ"א:) השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר *בנדרים (דף מו:) [מ] מוקי "פלוגתא בין שיש בה דין חלוקה בין שאין בה דין חלוקה . ואע"פ שאין בידו לכופו לחלוק ולמחות בו מליכנס [נ] אפ"ה יכול לאסור עליו . מידי דהוה אמשכיר בית לחבירו שיכול המשכיר להקדישו כדאיתא בערכין בפ' האומר משקלי עלי (דף כח.) אע"פ שאינו יכול למחות ביד השוכר שלא יכנס . [ס] ואע"פ שאין הלוה יכול

*) כדיניהו דנו להו לפי שכן נהגו אז הכותים שלא להחזיר אבידה לישראל :

הגהות הב"ח א פתוח בתוך ארבעה טפחים סמוך לרה"ר : ב דתני רב חנניה לסיועיה : ג ורב אלפס ז"ל הביא הא דאותיב כנ"ל ותי' לא נמחק : ד ושני ליה ר' נחמן דיש חבט בפחות מי' ולא הביא המסקנא הא דמותיב : ה בנדרים מוקי בין ביש בו דין חלוקה בין באין בו כנ"ל ותי' פלוגתא נמחק :

הגהות הגר"א א] כהגה"ה העודר בנכסי כו' . כנ"ל (וכ"ז מבואר ביבמות נג ב) :

פלפולא

רב אלפס דלעיל והא דלעיל בפרה דחד וולד דחד קאמר רבא דשבח ולדות חולקים . חילקו שם התוספות בין בעל פרה לאשה דבעל הפרה יכול למכור פרתו בלא ולד נמצא כשמפסידו מפסידו כל מה שדמיה נפחת אבל אשה דאינה יכולה למכור אותו שבח אין ליפות כחה בשבח ולדות ועי"ל דהכא קרא דרשי' ויש ספרים זה התירוץ אינו : [ז] ובשת לא פסיקא ליה למיתני . כלומר ברייתא דקתני נזק וצער ודמי ולדות ושבח ולדות ואילו בשת לא קתני אלא היינו טעמא משום דבשת לא פסיקא דאילו נזק וצער פסיקא כמו דמי ולדות ושבח דפסיקא כדקתני דמי ולדות לבעל ושבח ולדות' חולקין לרשב"ג דאיהו מרא דהך ברייתא וא"כ נזק וצער דקתני גבייהו נמי פסיקא ליה וכיון דלא פירש בהו ש"מ דכי הדדי נינהו וכי היכי דלצערה ודאי לה לבד כדאיתא בפ' החובל ובפרק מציאת האשה בדברי רבינו ה"ה נזק אע"ג דנזק דעלמא דין בשת יש לו כמבואר בפרק מציאת האשה הכא דקתני ליה גבי נער ולא קתני ליה גבי בשת ש"מ דכנער דינו . וכן דעת הרמב"ם כרפ"ד מהל' חובל והטור סימן תכ"ג וכתב מהר"ר ואלק כהן ז"ל דשאני נזק דהכא שאין לו לאיש בו כלום לפי שהנזק שיש לאשה בו הוא חסרון אבר שמחסרה בזה ממלאכה ונזק דהכא אינו אלא ההכחשה דגופה שאין בו חסרון מלאכה מצד ההכחשה כי אם שבת שבמשך זמן חלייתה וזה נותן לו ורש"י כתב דדין נזק דהכא כשאר חבלה והדין כתוב בכתובות בזמן שבסתר כו' : [ח] ומוקי לה רב חסדא. כלומר לרב חסדא מאי מוקים לה כשחבל לאחר מיתת הגר דלדידיה לא מקשיק וא"כ רישא דבישראל נמי מיירי לאחר מיתתו וקתני דנותן ליורשיו : [ט] דרב חסדא היה גדול מרבה . עיין בפ' הגוזל קמא גבי עשאו טלית בעדים : [י] חצר המשתמרת . עיין בפ"ק דב"מ גבי ראה אותן רצין אחר המציאה : [כ] ולא הפקיר הבור . כלומר מה שפתח לרה"י : [ל] סמוך לרה"ר. בתוך ד' טפחים . טור סימן ת"י : [מ] הא לאו הכי חייב . בגמרא טעמא דלאוסין הא לאו לאוסין חייב : [נ] אם נפל לתוכו בהמת בעל החצר . דלגבי בהמות של אחרים הויא כמו לא הפקיר רשותו ומיהו נראה ודאי שכל כהמה שיש רשות מבעל החצר שתכנס לשם הויא לענין זה כבהמת בעל החצר עצמו. בתוספות הקשו מדאמר לעיל דעליה רמיא למלויי. והר"ן כתב דהכא מיירי קודם שידע בעל החצר בחפירה: [ס] הלכתא כרבה . עיין בפ' אלו מציאות גבי שומר אבידה : [ע] בר מגדה ענין ומחצה . ולשון הרי"ף קנין במקום ענין ומיהו היינו הך דשדה בפ' השותפין ההוא דזבין ארעא אמצרא דבי נשא כו' . וענין בפ' יש נוחלין קנין מאימתי חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעסוקים באותו ענין . ומחצה בפ' מי שמת נכסי ליך ולבריך כו' אמר רב יוסף קנתה פלגא : [פ] ה"ג בהפקירו רשותו ובורו : [צ] לצורך רבים . כטור סימן ת"י מסיק שצריך שיהא בבור זה מה שצריכים בו הרבים אבל לא שתהיה החפירה בתחלה לצורך רבים ומיהו צריך ג"כ שלא תסא תחלת עשייתו באיסור אלא מיירי כגון במקום שאין רבים בוקעים ועוברים שם : [ק] ומסר להם דליו . מדאמרינן גבי בור של שני שותפים וראשון מאימתי מיפטר משימסור לו דליו . ב"י שם : [ר] צ"ע שלא הביא הא דלא יסקל אדם כו' כמו שהביא הרי"ף . ונראה שנשמט מהסופר שהרי בקיצור הפסקים איתא: [ש] ואיכא בינייהו אם עשה תל כו'.וכן שרחבה יותר על עמקה או נפל לאחוריו.תוס': [ת] לשמואל חייב . עיין מ"ש לקמן מזה : [א] דהתם גם מקול הכרייה נבעת . כ"כ התוספות בתירוץ שני וקשה מזה על דבריהם שהביא רבינו בפ' המניח דנתקל באבן וניטוף בקרקע דפטור אף לשמואל מדפטר שמואל בנתקל בבור ונפל לאחורי הבור והא שאני נתקל בבור דקול הכרייה נמי גרמה . וכן קשיא מתל גבוה דהכא דודאי דמיירי שנשוף בקרקע עולם ולא בתל עצמו דא"כ אפלרב חייב וכ"כ התוס' בכאן וזהו שדקדק רבינו לכתוב ונפל לארץ.ומיהו בזה י"ל דכיון דעבד תל גבוה י' הוה כמו מניח אבן ע"פ הבור ושור שרדף אחר חבירו ודחפו לבור בפלוגתא דרבנן ור"נ משום דהניח תקלה על הבור כמ"ש התוס' דהמניח וה"נ כי עביד גובה עשרה הוי כמניח על הבור דהא עביד שיעור בור משא"כ כאבן בלבד אך קושיא הראשונה במקומה עומדת וצ"ע גם לע"ע בטה"מ סימן ת"י : [ב] כשעשה כל הנזק . וא"נ כשדומה כמו שעשאה כולו כדאמרינן גבי

חריפתא

ה"א האי פלגא היזקא עביד כו' את קטלתיה דבבירא אשכחתיה ופי' התוספות כיון שגמר שהיזק דומה כמי שעשאו כולו והיינו דמסיים בסמוך ולא עשה כלום מן הנזק דאילו עשה והיה דומה כשעשאו כולו היה חייב א"כ התם דעביד חצי תקלה כי עביד מקצת נזק הרי חייב מצד שעשה ג"כ חצי תקלה . ובתוספות דהכא ל"ג תיבת כל אבל לי נראה דשפיר גרסינן ליה וכדפרישית : [ג] וספק לנו כמאן הלכתא . ובטור סימן ת"י כתב דרבינו פוסק כשמואל ופי' הב"י מדלקמן שכתב דרב אשי כשמואל ס"ל . אבל בקצור פסקים לא כתב כן : [ד] ולא הביא המסקנא . וכ"כ הר"ן אך בס' הרי"ף שלנו מייתי לה: [ה] ואחד תשעה. וכן לשון התוס'. ובקצור הפסקים והשלימו השני לתשעה : [ו] כשחידש האחרון מיתה. משא"כ בנזקים לא משכחת שיחדש האחרון : [ז] אי בהבלא מיית הרי מיעט הבלא . כתבו התוספות דהרבה הוא תימה דנהי דמיעט הבלא מ"מ אם לא הרחיב לא היה נופל ע"כ . וכן סברת הטור סימן ת"י דלהך לישנא לא אכפת לן באיזה צד שנפל אבל דעת הרמב"ם דהני תרי לישני לא פליגי וא"כ לא פטרינן ליה אלא בשלא נפל באותו צד שהרחיב . ומ"מ כ"ל לתרץ שאינו מן התימה אע"ג דהרחיב ונפל באותו צד שמכיון שעל מה שמת בו הקיל הוא שלא ימות לפיכך אין לחייבו אך קשה דמ"מ פשע לגבי חבטה והוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס והאונס בא מחמת הפשיעה דחייב : [ח] אי בחבטה מיית. דנפל לאחוריו דאל"ה דלמא בהבלא נמי מיית וכדפי' רש"י לעיל במאי בינייהו כלומר דאע"ג דנחבט כריסו דלמא בהבלא נמי מיית. אבל אין לפרש דלהחמיר עליו לא חיים למימר דלמא בהבל נמי מיית דאדרבה יותר נראה לומר כן כדי שלא להחמיר עליו דאין לנו לחייבו מספיקא גם התוס' שכתבו לעיל דאיכא בינייהו נמי כתבו יותר על עמקו ונפל לאחוריו ולא כתבו דאיכא בינייהו הא דרב אשי אלא דאה"נ דהא דרב אשי גופיה דמחייב בחבטה מיירי דוקא בנפל לאחוריו וזה כתבו דאיכא בינייהו : [ט] ואי מאידך גיסא נפל הרי מיעט הבלא.הקשה ב"י סימן ת"י אמאי פטור אי מיית בחבטה הרי כיון שעשה מעשה בבור אין ראוי ליפטר ע"כ . וקושיא זו ל"ק דלא מחייבינן לאחרון אלא כשהשלימו לעשרים שעשה ג"כ שיעור מיתה דהא דכתבו התוספות דה"ה שהשלימו לי"א לא קיימא למאי דאמרינן דסייד וכייד נמי רבנן הוא וכן לא תמהו התוספות כלל על זה הלשון כמו שתמהו על לישנא קמא כמ"ש לעיל ומ"מ הרמב"ם ס"ל שאם מת מהמת הבט אע"ג דנפל לאידך גיסא אפ"ה חייב . ולי קשה על סברתו מהא דהשלימו לעשרים ואי משום דהכא מקרב היזק להולך באותו צד שהרחיב מ"מ לאידך גיסא לא עביד ולא מידי. וכאיתי למהר"ר ואלק כהן ז"ל שכתב דכיון שהרחיב מקרי בעל הבור לגבי חבטה אף כשיפול מצד השני ע"כ ועדיין צריך תלמוד : [י] ורב אלפס ז"ל גורס הראשון חייב . ובס' הרי"ף שבידינו הגירסא השני חייב אבל קשה דבבא שאחר זה כסהו הראשון ובא השני וגלהו השני חייב דלא צריכא כלל ומיהו יש ספרים דל"ג לאותה בבא וכן בגמ' ל"ג לה וכן עיקר דאפי' לדגרסי הראשון חייב מ"מ בבא זו לא איצטריך דמילתא דפשיטא היא : [כ] ה"ג כשהניחו הראשון משתמש . ותימה לי דמפרש דלא כהלכתא אבל ודאי טעמיה משום גי' הרי"ף דאם נפרש משימסור לו דליו לא שייך לפרש אף הראשון חייב אבל לפי פסק ההלכה צריך לפרש לגי' רש"י דמיירי בשמסר לו דליו . ולגירסת הרי"ף כשעדיין לא מסר לו דליו אע"פ שהניחו הראשון משתמש . ואע"ג דאליבא דמסקנא יש חילוק בין שתי הגירסאות לענין פירוש המשנה מ"מ לענין דינא אין חילוק כלל : [ל] דאית ליה יש ברירה . והא דלעיל בפ"ק גבי שני אחין שחלקו פסקו דבדאורייתא אין ברירה וה"נ חיוב נזקי בור דאורייתא היא שאני ברירה דהכא דעדיפא היא מאחר ברירות. וכבר האריך רבינו בדין ברירה במסכת נדרים פרק השותפין ושם אכתוב בס"ד ג"כ גם עיין בדברי רבינו בפ' בית כור : [מ] מוקי פלוגתא בין שיש בו דין חלוקה בין אין בו דין חלוקה.הכי נראה לגרוס אבל מ"מ לא קיימא התם אלא דוקא באין בו כדי חלוקה מחלוקת אבל ביש בו ד"ה אסור והיינו נמי שאפרש בסמוך דדוקא לת"ק דייקי' : [נ] אפ"ה יכול לאסור עליו . היינו אליבא דת"ק : [ס] ואע"פ שאין הלוה יכול לסקדיש כו' . כדתנן בערכין בפרק שום היתומים

אבל

להקדיש נכסים המשועבדים למלוה. שאני התם [ע] דסוף הנכסים לצאת מתחת יד המקדיש. אבל שוכר סוף הקרקע לחזור ליד המשכיר הלכך יכול להקדישו. וריצב"א פי' אע"ג דמשכיר יכול להקדיש אין יכול לאסור [פ] שאין ההנאה שלו מאחר שהשכירו לאחר. והביא ראיה מנדרים דתנן בפרק [השותפין] (דף מו.) המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ מושכר בעיר אם יש לו בה תפיסת יד אסור ואם לאו מותר. ונראה שאין ראיה דשאני התם שהדירו הנאה מכל נכסיו הלכך אין לו בה תפיסת יד לא אסיק אדעתיה אותה מרחץ. אבל אם אסר בפירוש עליו אותו בית שהשכיר לו ה"נ [צ] שיכול לאוסרו. ובכתובות פרק אע"פ (דף נט:) הקשו התוספות מהא דקאמר התם אלא [לאומר לחבירו] שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה תקדוש דקדשה אלמא דבעודה ממושכנת אין יכול להקדיש. ומאי שנא מהא דאמרינן בערכין המשכיר בית לחבירו יכול להקדישו אע"פ שאין יכול להוציאו מן הבית תוך זמנו א"כ כל שכן הממשכן שיכול לפדותה בכל עת שירצה שיכול להקדשה. ותירצו דבין ממשכן ובין משכיר יכולין להקדיש מה שיש להן בבית יותר מן הממושכן והמושכר. אבל חלקם אינם יכולין להקדיש. מידי דהוה אלוה שאין יכול להקדיש נכסים המשועבדים למלוה וכל שכן אלו שכבר זכו בחלקם. ומקדיש שדה הממושכנת תמכר והמותר קדוש. והא דאמרינן בכתובות לכשאפדנה תקדש משום דבעי להקדושי כולה. וכן המקדיש בית מושכר ימכר ויקח השוכר חלקו והמותר קדוש. [ק] הלכך פריך בערכין היכי מצי דייר בה שהרי הוא משתמש בכל הבית ואף בחלקו של הקדש. [ר] ומתוך זה נראה לי דבהקדש שחל על גוף הקרקע אע"פ שמשכנו או השכירו יכול לאסור חלק שיש לו בו. אבל איסור הנאה שאין חל על גוף הקרקע אלא אוסר הנאתו על הדר בו. כל זמן שהוא שכור ביד אחרים אין ההנאה שלו דשכירות ליומיה ממכר הוא והרי מכר הנאתו. אבל בית של שני שותפין אע"פ שאין בו שיעור חלוקה ואינו יכול למונעו ליכנס בו [ש] מ"מ ההנאה שלו הוא ויכול לאוסרה עליו. כך נראה לי להלכה למעשה:

יא **וראשון** עד אימת מיפטר. רב אמר בכדי שידע. ושמואל אמר בכדי שיודיעוהו (א) רבי יוחנן אמר בכדי שידע וישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו. *ופר"י דוקא לראשון נותנין לו שיעור זה אבל שני שעבר ומצאו מגולה היה לו להושיב שומרים מיד. והתוס' פי' דה"ה שני אלא שאין צריך הודעה. וכן מסתבר דכך היה ראוי לחייב הראשון להושיב שומר כשידע כמו שני כשראהו מגולה. אלא זה וזה כיון שכסוהו כראוי ונתגלה אנוסין הם ואינן צריכין להושיב שומר. והלכה כרבי יוחנן כנגד רב ושמואל כדמוכח בריש מסכת יום טוב (דף ד:):

יב **כסהו** כראוי והתליע מתוכו ונפל בו שור או חמור פטור דאנוס הוא ולא אמר איבעיא ליה למיזל ומנקים עליה. ואם כסהו כיסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ואין יכול לעמוד בפני גמלים [ונפלו גמלים לתוכו] חייב ואע"ג דלא שכיחי גמלים. דאיבעי ליה למיחש דלמא אתו גמלים. ואפילו פיקח ביום כיון שראהו מכוסה עבר עליו. ואי אתו גמלים וארעוה ואתו שוורים ונפלו. אי לא שכיחי גמלים פטור דאנוס הוא. [דף נב ע"ב] אבל אי אתו גמלים לפרקים חייב דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה. ואם כסהו כסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ואין יכול לעמוד בפני גמלים ואם יעברו עליו גמלים [ת] יפול הכיסוי מיד ושכיחי גמלים והתליע מתוכו ונפל לתוכו שור פטור. ולא אמרינן מיגו דפשע לענין נפילת גמלים הוי נמי פושע לענין נפילת שוורים על ידי התלעה. מידי דהוה אנפל לתוכו שור פיקח ביום דפטור ולא אמרינן מיגו דהוה פושע לענין חרש הוי נמי פושע לענין פיקח: [דף נג ע"א] אמר מר נפל לתוכו מקול הכרייה חייב. ואמאי נימא כורה גרים ליה אמר רב שימי בר אשי הא מני רבי נתן היא דאמר כל היכא דלא איפשר לאישתלומי מהאי משתלם מהאי. והלכתא כרבי נתן [א] דקיימא מתניתין כוותיה. וגם מילתא דרבא שור ואדם שדחפו את האדם לבור אתיא כרבי נתן*:

הגה"ה

*ובזמן הזה שור שדחף את חבירו לבור לא ישלם בעל הבור אלא ג' חלקים אע"ג דליכא לאישתלומי משור דפלגא ניזקא קנסא ולא דמי לבור פסולי המוקדשין דהתם פטור ודוקא בבור חרש אבל פיקח פטור בעל הבור שרגיל ליזהר להתרחק מן הבור כל כך שאין שוורים אחרים יכולין להפילו בתוכו. פר"י מהרי"ח:

יג [דף נג ע"ב] **ובבור** בעל מום שנפל לבור פטור ואע"ג דמותר לזרים. שנאמר והמת יהיה לו מי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו. ומהאי קרא ידעינן דאפילו פסולי המוקדשין שנפדו אם נפלו לבור פטור כיון דאין יכול להאכילו לכלבים וכ"ש בכור בעל מום שאין לו פדייה. [ב] דאף אם נגח שור או נגחו שור פטור. ואם נפל לבור חמור וכליו על החמור חייב ועל הכלים פטור כרבנן דר' יהודה. [דף נד ע"ב] ואם נפל לתוכו שור חש"ו סומא ומהלך בלילה חייב. פיקח ביום פטור:

מתני' אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור דכתיב כסף ישיב לבעליו כל דאית ליה בעלים. וכן להשבת אבידה דכתיב לכל אבידת אחיך. וכן לפריקה דילפינן חמור חמור משבת. וכן לחסימה דילפינן שור שור משבת. וכן לכלאים דחרישה דילפינן שור שור משבת. וכן לכלאים דהרבעה דילפינן בהמתך בהמתך משבת ובשבת גופיה דרשינן וכל בהמתך ריבויא לרבות כל בעלי חיים ואף חיה ועוף:

יד [דף נה ע"א] **גמ'** אמר ריש לקיש כאן שנה ר' תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה. פשיטא. אמר רב חביבא משום דרבו בהדי הדדי מהו דתימא חד מינא הוא קא משמע לן. ודבר זה למדו ר"ל ממשנתינו דקתני וכן חיה ועוף כיוצא בהם [ג] ומדקתני עוף בהדי חיה ובחיה תנן הזאב והכלב כופרי והשועל והעזים והצבאים והאילים והרחלים והסוס והפרד והחמור והערוד אע"פ שדומים זה לזה כלאים זה בזה אלמא אע"ג דדמו להדדי ורבו בהדי הדדי כיון ששני מינין הן הוו כלאים זה בזה והוא הדין בעופות נמי. אמר שמואל אווז ואווז הבר כלאים זה בזה. ומפ' טעמא משום [ד] שזה ביליו מבחוץ וזה ביליו מבפנים.

[ה] הא טעינא חדא ביעא בשיתלא והא טעינא כמה ביעי בשיתלא. אמר רבי ירמיה אמר ר"ל המרביע שני מינין שבים לוקה. ובחיות הים איירי דשייך בהו הרבעה. אבל דגים לא שייך בהו הרבעה [ו] מ"ט אמר רב אדא בר אהבה משמיה דעולא אתיא [ז] למיניהם למיניהם מיבשה. בעי רחבה הנהיג בעיזא ושיבוטא מהו. ולא איפשיטא ואזלינן לחומרא:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

פרק ששי

א [דף נה ע"ב] **הכונס** צאן לדיר נעל בפניה כראוי [ויצתה והזיקה] פטור. לא נעל בפניה כראוי ויצתה והזיקה חייב. ומפר' בגמרא כראוי היינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. וזו גבול שמירת שומר חנם. דאף על גב דשן ורגל מועדין נינהו [א] ומועד לר"מ בעי שמירה מעולה דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח שאין מצויה כדין שומר שכר. שן ורגל שאני דמיעטה תורה בשמירתן וביער בשדה אחר [דעבוד כעין וביער ושלח] דעבוד כעין ושלח*:

הגה"ה

*וכן בור ואם סגי להו בשמירה פחותה וכל דבר דשכיח הוי מצויה אבל אם לא בא לידי היזק אלא ע"י דבר דלא שכיח כמו רוח שאין מצויה פטור. נעל בפניה כראוי ונפרצה בלילה פטור הא ביום חייב דקלא אית ליה למילתיה ומסתמא ידע ואפי' נודע שנפרצה בלילה ויצתה הבהמה אין לו לטרוח יותר מדאי לחזור אחריה באפילה. פר"י מהרי"ח:

ב **תניא** ד' דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. ואלו הן. פורץ גדר לפני בהמת חבירו. ומוקי לה [דף נו ע"א] בכותל רעוע. ופטור מדיני אדם אכותל ואבהמה אכותל משום דעומד ליסתר ואבהמה משום דהוי גרמא בנזקין וחייב בדין שמים אבהמה לפי שגרם לו הפסד בהמתו. אבל לא אכותל שעומד ליסתר א"כ אף אכותל חייב [בדיני] שמים לפי שהיה ראוי לעמוד יום או יומים [ב] עד שימלא פועלים וצרכי בנין. הכופף קמתו של חבירו לפני הדליקה. ומוקי לה ברוח שאין מצויה *הלכך פטור מדיני אדם. ומ"מ חייב בדין שמים דאיבעי ליה לאסוקי אדעתי' דלמא אתי רוח שאין מצויה. רב אשי אמר בטומן*. [ג] השוכר עדי שקר. ומוקי לה להעיד לחבירו *אבל לעצמו כיון שהוא יודע שהם עדי שקר [ד] ממונא בעי לשלומי. והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו. מוקי לה בחד דאי הוה מסהיד היה מחייבו שבועה ודלמא לא מישתבע. אבל בבי תרי דאורייתא הוא דכתיב ואם לא יגיד ונשא עונו. ואף על גב דקרא בשבועה איירי. ה"פ דקרא נפש כי תחטא ושמעה קול אלה בדבר שאפילו בלא שבועה אם לא יגיד ונשא עונו חייב קרבן על שבועתו. ועוד איכא טפי הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדין אדם וחייב בדין שמים. השולח את הבערה ביד חש"ו פטור מדין אדם וחייב בדין שמים. והמבעית את חבירו פטור מדין אדם וחייב בדין שמים. נשברה כדו ולא סילקה נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב בהזיקן. וחכ"א פטור מדין אדם וחייב בדיני שמים. אלא הני ארבע איצטריכא ליה כדמפרש ואזיל:

הגה"ה

*אבל ברוח מצויה חייב אף בדיני אדם ואם קרב את האדם או כל דבר למקום שסוף חמה לבוא או סוף גנה לבוא או מים חייב משום אשו אך אם במקום שהיה סוף חמה לבוא והוא כפתו במקומו שלא היה יכול לברוח פטור. מצמצם חייב היינו שנפל לתוך האש או לתוך המים ויכול לעלות משם והוא נמנם עליו שלא יוכל לברוח ולעלות חייב בדין אדם. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*אע"ג דמתכוין לטובה שלא ימהר מלאחות בו האור כ"כ במהרה אפ"ה חייב בדין שמים דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה פן יבא לידי היזק. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*אע"ג דתבריה לית ליה במה לשלם או הלך למדינת הים אין חייב אלא בדיני שמים ודוקא שוכר אבל אומר לו לא. שכר שלא ישמע לו. פר"י מהרי"ח וכן מא"ז:

ג **הניחה** בחמה אם יצאה (בהמה) והזיקה חייב. אמר רבא ואפילו חתרה. [ה] ואפי' למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור הכא חייב דכולה פשיעה דכיון דהניחה בחמה כל טצדקי דמצי למיעבד עבדא ואפילו חתרה פשיעה היא: הוציאוה ליסטין הליסטין חייבין. ומוקי לה בירושלמי בהוציאוה לגוזלה. אבל לאבדה פטורין. ומוקי לה בגמרא [דף נו ע"ב] שהכישוה. ואע"ג דגזלן לא קני לה במשיכה דמאן אמר ליה למשוך. מכל מקום כיון שעשה לה דבר הקונה במקח וממכר והיא עתה ברשותו [ו] חייב בשמירתה*: אמר רבה אמר רב מתנה אמר רב המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב. *אע"ג דלא בעירו היא כיון שהעמידה על קמת חבירו חשיב כבעירו להתחייב בניזקה. [ז] מידי דהוה אמדליק גדיש חבירו בגחלת חבירו: מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו. ומוקי לה במסרה רועה לברזיליה דאורחיה דרועה למימסר לברזיליה הלכך לא הוי כשומר שמסר לשומר לפי שידעו הבעלים שדרך הרועה בכך ואדעתא דהכי מסרה לו. כההיא דאמרו (ב"מ דף לו.) כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד אבל לרועה אחר חייב*:

הגה"ה

*ודבר שאין בעלי חיים אפי' גינה שאין משתמרת והשמירה פחותה ונגנבה משם פטור. מהרי"ח:

הגה"ה

*אפי' באונסין דא"ל לא מהימנת לי בשבועה שאיך לא מהימן לי. מהרי"ח:

ד **איתמר** שומר אבידה רבה אמר כשומר חנם דלא מטיא ליה שום הנאה בשמירה זו. ורב יוסף אמר כשומר שכר. וזהו שכרו דאי מיתרמי ליה עניא בשעה שהוא מכניסה לביתו או בשעה שהוא עוסק בצרכי אבידה כגון אם היא בהמה ומאכילה או משקה ואם היא טלית ושוטחה או מנערה פטור מליתן לו פת. דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. ורבה סבר דבשביל דבר מועט כזה לא חשיב שומר שכר דלא שכיח שיזדמן לו עני בשעה שהוא עסוק באבידה. וה"ג ור"ח ורב אלפס פסקו הלכה כרב יוסף. והתוספות פסקו כרבה וכל *ראיותיהם כתבו בפרישתם כאן ובבבא מציעא פרק [אלו מציאות] ובשבועות פרק שבועת הדיינין. [דף נז ע"א] ובבעלי חיים מודה רבה

הגהות הב"ח א וכל ראיותיהם כתבתי כאן בפרישתי ובבבא מציעא פרק האומנין ·

פלפולא חריפתא

אבל בקונם שהוא קדושת הגוף כתב רבינו בזה בפ' אע"פ ע"ש ובפ' השותפין : [ע] דסוף הנכסים לצאת וכו'. כשלא יפרע. תוספות דערכין: [פ] שאין ההנאה שלו. מש"כ שני שותפין כדמסיק בסוף הפיסקא : [צ] שיכול לאוסרו. אבל מסיק לקמן דמשום דשכירות ליומיה ממכר הוא אין יכול לאוסרו: [ק] הלכך פריך בערכין היכי מצי דייר כו'. לאפוקי לפירושים הראשונים מאי מקשה דלמא דשא דיכול להקדיש היינו לאחר זמן השכירות משא"כ השתא לזה הפי' דאמרינן דימכור : [ר] ומתוך זה נ"ל כו'. לא כתבו כן בפ' השותפים וכתב תירוץ אחר לחלק בין קונם למקדיש ומקיים בזה תירוץ קמא דקודש של הריצב"א: [ש] מ"מ ההנאה שלו הוא. היינו אליבא דת"ק אבל לרבי"י דיש ברירה דזה לתוך שלו נכנס וזה לתוך שלו נכנס וכ"כ בפ' השותפין ומ"ש כאן שכך נ"ל להלכה למעשה לא קאי על בית של שני שותפין וכן מוכח בקנור הפסקים : [ת] יפול הכיסוי מיד. דאלו ארעוהו לחוד הוה פשיעה מתחלה שיארעוהו גמלים והשור אפי' פקח ביום יפול בו אבל השתא לא הוי פשיעה כלל לשוורים ותחלתו וסופו באונס דאי לא אתו גמלים ראוי הוא לשוורים ואי אתו גמלים נפחת מכל וכל ותזו פקחים ולא יפלו בו ומ"מ מגו ודאי איכא ומבעיא לן כו'. תוס' : [א] דקיימא מתני' כוותיה וגם כו'. אבל משום דדיינא הוה ופסקינן מש"ה כוותיה בפ' הבית והעלייה לא מהני לגבי רבים כמ"ש שם : [ב] דאף אם נגח שור כו'. דאמעוט משור רעהו בפ"ק : [ג] ומדקתני עוף בהדי חיה וכו'. דאי חלוקין הן ה"ל למיתני וכן חיה וכן עוף. והתוס' כתבו דאע"ג דלא אשמועינן ממתני' דלהוו תרי מיני אע"ג דרבו בהדי הדדי וכו' מ"מ אתי שפיר וה"ק ר"ל כיון שסנה ר' דיש כלאים בעופות א"כ תרנגול כו' כי מסברא דנפשין יש לנו לדעת וכו' וכיוצא בזה יש הרבה בגמרא ע"כ : [ד] שזה בגיו מבחוץ כו'. היינו סי' הזכרים : [ה] הא טעינא חדא ביעא כו'. היינו סימן הנקבות : [ו] מ"ט. דמשבת ליכא למילף אלא מיני דיבשה שאדם רגיל לחמר אחריהם. תוספות : [ז] ה"ג למיניהם למיניהם מיבשה. כך נ"ל להגיה גם בגמרא שהרי כך כתוב בפ' בראשית : סליק פרק חמישי

פרק ששי [א] ומועד לר"מ בעי שמירה מעולה כו'. ואע"ג דבספ"ד פסק כר"י ובגמרא קאמר בפשיטות דמתניתין ר"י היא דס"ל דמועד סגי ליה בשמירה פחותה מ"מ יש לבעל הדין לחלוק ולומר דלא אמר ר"י אלא בקרן דגביה כתיב ולא ישמרנו יתירא דמיניה דריש דסגי למועד בשמירה פחותה ומנלן בשן ורגל לכך מייתי להא דר"מ אבל משום נז תמות דמודה ר"י דבמקומה עומדת לא הוה צריך למייתי לדר"מ דהא לא שייך נז תמות בשן ורגל : [ב] עד שימלא פועלים כו'. ועכשיו צריך להוציא יותר ולשכרם ביותר : [ג] השוכר. דוקא שוכר אבל אומר לא דשכר שלא ישמעו לו ותנן בפירקין שילח ביד פקח הפקח חייב ושולה פטור אף מדין שמים. תוס' : [ד] ממונא בעי לשלומי. וכי תימא פטור מדיני אדם משום דלא ידעינן שהם עדי שקר מ"מ כיון שאם היינו יודעים שהן עדי שקר משלם אין שייך למתני פטור מדיני אדם. תוס' : [ה] ואפי' למ"ד תחלתו בפשיעה כו' הכא חייב דכולה פשיעה. הכי איתא בגמרא ואע"ג דכבר פסק רבינו בפ"ב גבי הכלב והגדי כו' כמ"ד תחלתו בפשיעה כו' חייב מ"מ אינה להך סוגיא משום דאף למ"ד דחייב ה"א דליפטר הכא משום דכולו אנוס כיון שנעל יפה והשתא דאמרינן כולה פשיעה לכ"ע חייב וכבר כתבו התוספות אהך סוגיא דק"ק דהל"ל מהו דתימא כולה אנוס הוא וכגון שנעל כל כך יפה שאינה יכולה לצאת אלא בחתירה קמ"ל דפושע הוא אגל חתירה שהניחה בחמה : [ו] חייב בשמירתה. שלא תזיק כיון שאינה ביד בעליה שיכולים לשמור מקרי אינהו בעלים כיון שהיא בידם כ"כ התוספות ולא דמי להא דבפ' מרובה מעיקרא שויה ד' וכו' כמ"ש שם בס"ד : [ז] מידי דהוה אמדליק גדיש חבירו בגחלת חבירו. דפסיק לעיל פ"ב גבי אשו משום חציו דחייב ובתוספות דהתם מחייבים במדליק בגחלת חבירו דמידי דהוה אכופף קמתו דהכא ומיהו כתבו עוד טעם דהל"ה אין לך אדם שיתחייב בדליקה שיפקיר הגחלים וידליקם ואין להקשות אמאי לא מייתי רבינו מתלמוד ערוך דכופף קמתו דלקמן ומייתי הכיא דגחלת שאינו מן התלמוד עצמו לאו קושיא כלל משום דלא דמי כולי האי דהתם שמביא הניזק אל המזיק והכא מביא המזיק והיה לה שלא תאכל הע"ג דלאזוקי אחרינא ולמיפטר משום היה לה שלא תאכל לא אמרינן כלל כדאיתא בגמרא לקמן גבי נפלה לגנה כו' מ"מ כיון דלא דמי ניחא ליה להביא מאי דדמי ממש :

תפארת שמואל

פרק חמישי (א) רבי יוחנן אמר בכדי שידע וכו' גירסת גמרא שלפנינו שיודיעוהו. (וכ"כ רש"ל) : סליק פרק חמישי

אם

[ח] אם נאבדה דחייב כיון דנקטה לה ניגרי ברייתא בעו נטירותא יתירתא . ואם החזירה לגינתו או לחורבתו המשתמרת ונגנבה או נאבדה משם פטור . אף על גב שלא ידעו הבעלים שהניה שם . כדרבי אליעזר דאמר הכל צריכים דעת בעלים ד' שומרין וגנב וגזלן . חוץ מהשבת אבידה שהרי ריבתה בה תורה השבות הרבה . ואם החזירה שחרית ואף למקום שאין משתמרת למקום שירצה דשכיח דעייל ונפיק וחזי לה אינו חייב ליטפל בה יותר . אבל אם החזירה בצהרים [למקום שירצה] דלא שכיח דעייל ונפיק חייב באחריותו . וכל שכן כל היום והא דנקט בצהרים לפי שלפעמים אדם בא ממלאכתו בצהרים לביתו :

ה ואי ס"ד שומר שכר הוי אמאי משלם תשלומי כפל קרנא בעי לשלומי . א"ל הב"ע כגון שטען טענת ליסטים מזויין . וקסבר ליסטים מזויין גנב הוא . ואף על גב דאונס הוא ושומר שכר פטור . מ"מ כיון דמיטמר מאינשי [ט] גנב הוא לענין דבר זה דבטענה זו מתחייב כפל . ומכאן דקדקו התוס' מדלא מלי לאשכוחי כפל בשומר שכר אלא בטענת ליסטים מזויין וצ"ל ליסטים מזויין גנב הוא . ולא קאמר כגון שטען שנגנבה ממנו באונס כגון שנתן כספים תחת הקרקע עומק אמה שאי אפשר לגונבם אלא במחילה תחת הקרקע . או אם נגנבו בשעה שהוא ישן או קפץ עליו חולי או טירוף דעת או כמה אונסין שיכולין לבוא על האדם . *אלא כל שם גניבה אע"פ שבאת ע"י אונס גדול חייב עליה שומר שכר ואע"פ שהאונס גדול כמו ליסטים מזויין . והיינו טעמא דכל גניבה קרובה לאונס כדאמרינן פרק השואל (דף לד:) הלכך אין חלוק [י] בין שהאונס גדול בין שהאונס קטן . אבל אונס ליסטים מזויין היינו שבויה ובהא פטר רחמנא שומר שכר . וכן כתב בשאלתות דרב אחאי פרשת ויצא ואי באגרא אשלימה ליה אף על גב דאוקמה בהכתא נטירותא ונגנבה או נאבדה חייב באחריותה . דבעי למיתב בהדה ביממא ובליליא שנאמר הייתי ביום[ב] וגו'.[כ] ואי יתיב בהדה ונטרה ואתי ליסטים מזויין ולא הוה מלי למיקם באפיה פטור מלשלמה והוית כשבויה ושבויה בשומר שכר לא מחייביה רחמנא . וה"נ איתא בירושלמי פ"ב דשבועות רבי אבהו בשם רבי יוחנן נאמרה שמירה בשומר חנם ונאמר שמירה בשומר שכר ולא דמיא שמירה שנאמרה בשומר חנם לשמירה שנאמרה בשומר שכר דשמירה שנאמרה בשומר חנם שומר כל צרכו פטור ושמירה שנאמר' בשומר שכר אין משערין אותו אלא בגופו של אדם . משמע דלעולם הוא חייב בגניבה ואבידה אא"כ היה גופו שם ולא יכול להציל . [דף נז ע"ב] סברוה כרבי יהודה דאמר שוכר כנושא שכר . [ל] *משמע דהלכתא הכי כסתם משנה דפ"ב דשבועות (דף מט.) נושא שכר והשוכר משלמין את הגניבה ואת האבידה . ורבי ירמיה אית לי' נמי הכי בפ' המפקיד (דף לו.) בשמעתא דפעמים שמניחה בחטאת ופעמים שמניחה באשם . וביבמות פרק אלמנה [לכהן גדול] (דף סו:) גבי כהן ששכר פרה מישראל וקאמר גמרא נהי דמיחייב בגניבה ואבידה ובפרק השואל (דף לז.) גבי מרי בר חיננא אוגר כודנייתא בי חוזאה וחייביה רבא ומסיק דנגנבה :

ו (א) נפלה לגינה והנית כגון שהצילוה העשבים שתחתיה שלא ניזוקה משלמת מה שנהנית. וכ"ש אם אכלה *והוא שאינה יכולה לירד כדרכה . דאם יכולה לירד כדרכה אפילו נפלה משלמת מה שהזיקה דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס . והא דקתני ירדה כדרכה לאו דוקא אלא אם יכולה לירד כדרכה אפילו נפלה משלמת מה שהזיקה ומשום אורחי' דמלתא נקט ירדה וה"ה נפלה כיון שיכולה לירד . [דף נח ע"א] כי אמרי' מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו האי לאו מדעתו . א"נ מבריח ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא האי אית ליה פסידא . *הני תרי ליסני שייכי אהדדי והכי מיפרשי ליה מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו וכיון שמדעתו אפילו אית ליה פסידא חשיב מבריח ארי דהא בנדרים ריש פרק אין בין המודר חשיב פורע חובו של חבירו מבריח ארי . אי נמי מבריח ארי אפילו שלא מדעתו אלא חבירו מכריחו להבריח ארי מעדרו ולית ליה פסידא . הלכך מדעתו אפילו אית ליה פסידא א"נ לית ליה פסידא אפילו שלא מדעתו לעולם חשיב מבריח ארי עד דאיכא תרתי שלא מדעתו ואית ליה פסידא כי הך מתני' . והא דאמר מבריח ארי מנכסי חבירו אין בעל הנכסים חייב ליתן לו כלום ואפי' שכר טורחו היינו כשאין הדבר ברור שיבא לידי הפסד כגון שהארי רחוק ואין ידוע אם יבוא הארי לכאן אם לאו ואינו מצילו אלא מן הדאגה ומן הפחד שדואג שמא יבוא . אבל אם הדבר ברור וקרוב לודאי שיבא לידי הפסד [מ] או מצילו מפי הארי [עצמו] [נ] אז ודאי נוטל שכרו . ואם הוציא ממונו והציל הכל יפרע בעל הנכסים . וכן מוכח מהא דאמר בסוף השוכר את הפועלים (דף צג:) רועה שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ולא קדם חייב ומפרש שומר חנם בחנם ושומר שכר בשכר ואסיק התם דחוזר ונוטל מבעל הבית . ומשמע דשומר חנם לא מיחייב לקדם בשכר אבל כל שכן אם קדם בשכר תבוא עליו ברכה ונותן לו מה שהוציא [ס] ושכר טורחו והוא הדין איניש דעלמא כיון דשומר חנם לא מיחייב אין חלוק בין שומר חנם לאיניש דעלמא . ועוד דאמרינן לקמן בהגוזל בתרא (דף קטו:) שטף נהר חמורו וחמור חבירו והניח את שלו והציל של חבירו אין לו אלא שכרו* [ע] ושכרו מיהת נוטל ולא אמרינן דהוי מבריח ארי ואין לו כלום . *והך מתני' מיירי שהצילוה הירקות מצער שאין בעל הבהמה רוצה שתפול לארץ ותצטער אע"פ שלא היו דמים נפחתים בכך הלכך הוה כמבריח ארי אי הוה מדעתו . ופורע חובו אין מצילו מהפסד אע"פ שהיה צריך לפורעו אם לא פרעו זה אין זה הפסד שהרי נתחייב לו . אלא מצילו מצער בעלמא [פ] שהוא מצטער שאין יכול לפרוע לו*. א"נ [צ] כדמפר' טעמא בירושלמי דכתובות ונדרים מפייסנא הוינא ליה ומחיל לי . ואפילו במשכון אמר מפייסנא ליה ויהיב לי משכוני. והא דקרי בחזקת הבתים (דף נג.) מבריח ארי ההוא דנתן צרור והועיל ונטל צרור והועיל דסכר מינה מיא ומפיק מינה מיא. לא לפוטרו משכר טורחו והוצאתו שהרי ההיזק מזומן וברור שיבוא וכמציל מפי הארי דמי . אלא לענין חזקה קאמר דלא הוית חזקה ואין זה תקון השדה כמו רפק ביה פורתא ונעל גדר פרץ . אלא מגין עליה שלא התקלקל :

הגה"ה
*אם הבעלים שם ולא התנו עמהם אבל אם אין הבעלים שם משלם לו מה שהפסיד בשלו כמו בכל מחזיר אבידה דהוי כבעל מסלע וכפועל בטל כדאיתא פרק אלו מציאות . מהרי"ח :

הגה"ה
* ג ואפי' בבעל הבית דוחק מסיק בירושלמי ודומה משום שיכול לומר הייתי מוצא הרבה בני אדם שהיו פורעים עבורי כי דרך אוהבים שמרחמים על אוהבם להצילו מן הצער הזה . מהרי"ח :

ז [ק] ורבינו גרשום ז"ל פסק בתשובה אחת על אנס עכו"ם שאנס ביתו של ישראל ובא ישראל אחר ולקח ממנו שלא יחזיר לבעלים בחנם . אלא יתן ללוקח מה שהשגהו ושמין ב"ד כמה היה רוצה ליתן על הקרקע שתהיה מוחזרת לו . כדאמר בפרק האומנין (דף עו.) השוכר הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שהשגהו . ורש"י פירש בפ' הניזקין (דף נה:) נכרי הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון שאם החזיק עכו"ם בקרקע מחמת חוב שיש לו עליו או מחמת אנפרות בגזל בעלמא ואין מסור בידו להרגו אין בו משום [ר] סיקריקון אפילו אם שהתה בידו שנים עשר חודש לתת רביע לבעלים כתקון חכמים אלא מחזיר את הקרקע בחנם . *דכיון דאין כאן סיקריקון לא גמר ומקני מידי ואע"ג דשהתה בידו י"ב חדש לא באתה לו שעה לכופו הלכך אין מכירת העכו"ם מכירה כלל. ולר"י נראה כפסק רבינו גרשום ז"ל דלא דמי כלל למבריח ארי מנכסי חבירו . אע"ג דמדעתיה קעביד כיון שיצא הבית מחזקת ישראל ובא ליד העכו"ם ומה שבא ליד העכו"ם אין מצוי שיחזור ליד ישראל בלא דמים וזה הוציאו מחזקת הנכרי והחזירו ליד ישראל הוי כמציל מפי הארי ונוטל מה שהשגהו . ואינו נותן לו כל מה שהוציאו כמו רועה שקדם במקלות . דהתם כוון לטובת בעל הצאן . אבל הכא לצורך עצמו קנאו הלכך אין לו אלא מה שהשגהו . ויהודי שברח מעירו והשר מחזיק בקרקע שאין בה טסקא ואפילו יש בה טסקא אם הניח הקרקע ביד אחרים לפרוע הטסקא נראה שאם ישראל אחר קנאו מיד השר מחזיר לבעלים ונוטל מה שהשגהו . דאין זה דינא דמלכותא כי מנהג הוא בכל מדינות וחק ישראל הוא על פי השרים והמלכים לילך ולדור בכל מקום שירצה ולא יעכב השר משלהם כלום . והבא לשנות ממנהג זה גזירת השר הוא כמו מוכס שאין לו קצבה (לקמן דף קיג.): היכי נפלה . רב כהנא אמר שהוחלקה במי רגליה . רבא אמר שדחפוה חברותיה . מ"ד שדחפוה חברותיה כ"ש הוחלקה במי רגליה . ומ"ד הוחלקה במי רגליה אבל דחפוה חברותיה פשיעה היא . דא"ל איבעי לך לעבורי חדא חדא . והכי הלכתא . כך כתב רב אלפס ז"ל . והתוספות כתבו דהא דקאמר הכא דחפוה חברותיה פשיעה היא היינו דלא כרב פפא בשילהי השוכר את הפועלים (דף צג:) גבי עובדא דרב אדא סקולאה דהוה קמעבר חיותא אגודא דנרש דחפה חדא מינייהו לחבירתה ושדיתיה בנהרא וא"ל רב פפא איבעי לך לעבורי חדא חדא . ונראה דהתם לאו משום פשיעה חייבו אלא ששומר שכר הוה וחשיב כגניבה ואבידה . מדמייתי ההיא עובדא אפלוגתא דרבה דהתם דההוא רעיא דהוה רעי חיותא אגודא דנהרא דבי פפא שרק חדא מיניהו ונפל למיא ופטריה רבה משום דנטר כדנטרין אינשי וקאמר התם רב חסדא ורבה בר רב הונא לא סבירא להו הא דרבה דא"ל להכי יהבי לך אגרא לנטורי נטירותא מעלייתא ובתר הכי מייתי הך עובדא דרב אדא סקולאה . וזהו שאמר ליה רב פפא כבר נוותו קמאי דקמך וליכא דאשגח בהו . דרב אדא סקולאה היה רוצה להפטר מטעם דרבה ורב פפא השיבו דלית לן דרבה . ואי מטעם פשיעה היה מחייבו [ש] מאי קא"ל כבר נוותו האי מילתא דפשיטא היא דאפילו שומר חנם חייב . ולפי זה נראה דהלכה כרב פפא דבתראה הוא וגם עבד עובדא . [ת] ועוד דקאמר כבר נוותו קמאי דקמך . וכיון דהלכה דלאו פשיעה היא א"כ [דחפוה ונפלה] פטור הכא . דשן ורגל בשמירה פחותה סגי להו כשומר חנם . הלכך רועה זה אע"פ שהוא שומר שכר וחייב לשלם לבעלים [א] אם נפלה והוזקה מיהו אם דחפוה והזיקה פטור . דהתנן מסר לשומר חנם וכו' כולן נכנסו תחת הבעלים וכי היכי דפטירי בעלים אם[ה] נפלה דחפה והזיקה גם השומר פטור. וכן פסק הר"מ הלוי ז"ל . אמר רב כהנא לא שנו אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה משלמת מה שהזיקה . ומיירי בדאפשר לרועה למיטרח בתרה ולאפוקה . דאי לאו הכי כי היכי דהוי אונס באכילת ערוגה שנפלה בה ה"נ הוי אונס בכל הערוגות . ואפ"ה פוטר רב כהנא באכילת אותה ערוגה כולה דכיון שהנפילה היתה באונס לא קרינן ביה ושלח ובער עד דעביד כעין ושלח כעין ובער . דהא דכתיב ושלח ובער מקמי דתיעול לשדה חבירו כתיב . והערוגה כיון דעיילא ביה באונס נפילה כי אכלה נמי אינה משלמת אלא מה שנהנית . ואע"ג דידע דקיימא התם ויכול לאפוקי דבעי' ושלח ובער וליכא . אבל יצאה מערוגה זו ונכנסה לערוגה אחרת ומצי לאפוקה קרינא ביה ובער ושלח . ורבי יוחנן אמר אפילו מערוגה לערוגה ואפי' כל היום עד שתצא [א] (לדעת) ותחזור [ג] לדעת . דכולה גינה דנפלה ביה באונס כחדא ערוגה דמיא ולא קרינא ביה ובער בשדה אחר . אמר רב פפא לא תימא עד שתצא לדעת ותחזור לדעת . אלא כיון שיצתה לדעת אע"פ שחזרה שלא לדעת דלא סגי לה בשמירה פחותה ובעיא שמירה מעולה . וכן הלכתא :

הגה"ה
* ונ"אה לריצב"א אדם שהניח ספרים בעיר וברח ונשארו ד אם קנאם יהודי אחר יחזיר לו עד כדי דמיהן אם נתנו כן בכן אפילו לפירוש רש"י שמחזירן בחנם כדין נכרי הבא מחמת חוב ואין בכן דין סיקריקון מ"מ כיון דאמר אין לוקחין ספרים יותר מכדי דמיהן הא כדי דמיהן לוקחין דלא ניחא ליה לבזויינהו באנפייהו כדאמר בהשולח ואם לא יקנה ישראל פשיטא שהנכרי לא יחוש עליהם וישליכם למקום שאינה כדאי כדאמרינן התם שדינהו בנהרא ולא יחזירם בחנם ויש בזיון כתבי הקדש הלכך הפודן בכדי דמיהן צריך להחזיר לו הדמים . מהרי"ח :

ח [דף נח ע"ב] כיצד משלמת מה שהזיקה שמין בית סאה באותה שדה. ופליגי בגמרא באותה שומא. דרבי יוסי בר חנינא אמר סאה בששים סאין . בין אכלה מעט או הרבה משערינן סאה בס' סאין ומשלם לפי חשבון . רבי ינאי אמר משערינן תרקב בששים תרקבין ומשלם לפי חשבון . וחזקיה אמר קלח בס' קלחין . פירוש מה שאכלה משערינן בס' כיוצא בו הן רב הן מעט . והלכתא כוותיה . דכולה סוגיא דשמעתין אליביה . דקאמר אין שמין קב בפני עצמו מפני שמשביח ניזק ולא קב בבית כור מפני שפוגם ניזק . אלא בששים כל מה שהזיקה שמין בששים כיוצא בו וכן היא דאלעזר זעירא . ובין בנזקי גופו ובין בנזקי ממונו בששים משערינן . ובפירות שאינם גמורים שמין כמו שהוא עתה . ודלא כרבי יוסי הגלילי דאמר בחזית נידון כמשוייר שבו ולא כרבי יהושע דאמר [דף נט ע"א] בסמדר רואין אותו כאילו הן ענבים עומדות ליבצר. אלא שמין כמו שהוא עתה בס' . ובפירות גמורים דלא צריכי לארעא משלם פירות גמורים אם סאה

הגהות הב"ח א לנא על האדם אלמא כל שם גניבה : ב הייתי ביום אכלני חורב וגו' ואי יתיב : ג בהג"ה מתחיל ואפילו בבעל חוב דוחק מסיק : ד בהג"ה מתחיל ונראה לריצב"א וכו' ונשארו ביד השר אם קנאם : ה וכי היכי דפטירי בעלים אם דחפה ונפלה והזיקה :

הגהות הגרי"פ [א] בגמ' ליתא : [ג] ברי"ף ל"ג לדעת בתרא :

תפארת שמואל

פרק ששי (א) נפלה לגינה וכו' שתחתיה שלא ניזוקה וכו'. פירוש ויהיה לה צער אף שלא יפחתו

פלפולא חריפתא

[ח] אם נאבדה . דוקא נקט נאבדה דלענין גניבה פוטר דלא גרמו לה נגרי ברייתא להגנב . תוספות :
[ט] גנב הוא לענין דבר זה דבטענה זו מתחייב כפל . דלסטים מזוין עצמו נמי משלם כפל לשון רש"י דלסטים מזוין משלם כפל וכן הפוטר עצמו בטענה כו' : [י] בין שהאונס גדול בין שהאונס קטן . דרחמנא חייביה על כל גניבה ולא שייך ג"כ תחלתו בפשיעה וסופו באונס כו' עיין בפ' המפקיד : [כ] ואי יתיב בהדה ונטרה כו' דאי אזיל ליה הוה תחלתו בפשיעה וסופו באונס דחייב ויש לדקדק מפ' המפקיד ושם אכתוב בזה בס"ד גבי פשע בה ויצאה לאגם כו': [ל] ה"ג משום דהלכתא וכן לשון התוס' : [מ] ה"ג או מצילו מפי הארי עצמו וכן לשון התוספות : [נ] אז ודאי נוטל שכרו וכו' . והא דבפ' אלו מציאות המציל מן הארי וכו' הרי אלו שלו צריך לומר דהתם מיירי שאפי' ע"י הדחק אינו יכול להציל והכא דקאמר מפי הארי כלומר שמציל שלא יבוא לפי הארי דמיירי בענין שיוכל להציל ע"י הדחק ועיין כיוצא בזה שאכתוב בשם התוספות בפרק בתרא גבי עובדא דרב ספרא דאזיל בההוא שיירתא וכו': [ס] ושכר טורחו . דמכיון דלא הוה בכלל שכירות או שנותן לו מה שהפסיד בהוצאתו א"כ למה יגרע שכר טרחו: [ע] ושכרו מיהת נוטל וכו' . אבל כל הפסדו דהיינו חמורו לא דמיירי שהבעלים שם ככתוב בהג"ה שבעמוד וכ"כ התוספות ועוד כתבו דע"כ מיירי דיכול להציל ע"י הדחק דאל"כ לימא ליה מהפקירא קא זכינא כדאמרינן התם על חבית של דבש ומ"מ שכרו נותן לו דמסתמא ניחא ליה שכל מי שיציל שיטול שכר כל זמן שלא ימחה בידו כיון שאין יכול להציל אלא ע"י הדחק : [פ] שהוא מצטער שאין יכול לפרוע לו . ואע"ג דע"י שפרע זה משתרשי ליה זוזי שאינו פורע הא לא הוה אלא גרם להרויח . ומי שגורם לחבירו שירווית לא מצינו שמחייב לשלם לו כי לא בקש ממנו שיגרום לו שום ריוח דפורע חובו מעצמו מיירי : [צ] כדמפרש טעמא בירושלמי ובפרק בתרא דכתובות כתב בשם ר"ת דס"ל דהירושלמי פליג אגמרא דידן . ומכאן ראיה לדברי ב"י סימן קכ"ח שכתב דרבינו ס"ל דלא פליגי ושם אכתוב עוד מזה בס"ד : [ק] ורבינו גרשום פסק כו' . עיין זה בתוספות פ' אלו מציאות דף ל"ח ע"ב : [ר] ה"ג סקריקון אפי' אם וכן הלשון בתוספות : ה"ג דרב אדא סקולאה : [ש] מאי קא"ל כבר נוותו כו' . דמשמע שהודה לו בזה דסברא הוא שכך א"ל כבר נוותו כו' כלומר סברתך סברא הוא שכך נוותו גם כן אבל אין כן הלכה דלית דאשגח בהו משום דא"ל להכי יהבי לך אגרא כו'. ואי משום פשיעה כו' לא ס"ל לרב פפא לומר ליה כבר נוותו אלא לדחותו ולמימר ליה פשיעה היא . כך נראה לפרש . ומ"מ בעיני לאו ראיה היא דהא איכא למימר דלעולם רב פפא ס"ל דפשיעה היתה והאי דקא"ל כבר נוותו היינו לסברת רב אדא דאיהו ודאי דהוה סבר דלאו פשיעה היא דהא נער כו' וא"ל כבר נוותו כמוך וליכא דאשגח בהו אי לרב חסדא ורבה בר רב הונא משום דא"ל להכי יהבי כו' אי לדידי משום דפשיעה היא : [ת] ועוד דקאמר כבר נוותו וכו' . כלומר וסיים וקאמר ולית דאשגח בהו : [א] ה"ג אם נפלה והוזקה מיהו אם דחפוה והוזקה פטור : אם נפלה וכ"ש דחפוה : אם דחפוה וכ"ש אם נפלה : ה"ג עד שתצא ותחזור לדעת והכי איתא בגמ' אבל ברי"ף לדעת בתרא נמי לא גרסינן :
יא"ל

סאה אם סאתים כר"ש · והא דפליגי רבי שמעון בן יהודה ורבי יהושע בכחש גופנא א] פסק מהר"מ הלוי ז"ל דלא מנכינן כחש גופנא. דאמרו לו לרבי שמעון אינו דומה מפויסת לאנוסה ויחיד ורבים הלכה כרבים . ועוד דכמה מתניתין וברייתות אית להו דאונס משלם את הצער והיינו דלא כר"ש. ונראה לי דמנכין כחש גופנא כרבי יוסי וכבן עזאי דאמר נכי חיה נכי מזונות . [ב] ואמרו לו דר"ש אית להו נמי כחש גופנא אלא דפליגי בהא ארבי שמעון דסבר דצער של נבעלת באונס אינו גדול משנבעלת ברצון . ורבנן סברי דיותר צער בנבעלת באונס ואותו יתרון צער ישלם . והקוצץ דקל של חבירו אי דיקלא ארמאה הוא שמין אותו בס' . דדיקלא ארמאה היינו דיקלא שלא נגמר גידולו ולא הגיע לכך שיהא ראוי לעוקרו ולשותלו במקום אחר הלכך הוי כפירות שאינם גמורים ונישום בס' . ודיקלא פרסאה היינו דיקלא שנגמר גידולו והגיע לכך שאם יעקרו וישתלוהו במקום אחר יתקיים הלכך הוי כפירות גמורים ושמין אותו בפני עצמו כר"ש . וריש גלותא טעה בזה שהיה נראה לו שכל אילן חשיב כפירות גמורים.[ג] (ג) ובכל שאר אילנות אם קטם נטיעה אחת אם בת שנתה משלם שתי כסף · אם בת שתים משלם ארבע כסף :

ט **אונס** אין משלם את הצער . ר"י היה אומר דצער שהוא אחד מה' דברים שנאמרו בחובל היינו צער שבשעת חבלה . אבל צער הנמשך אחר מיכן ימים רבים אינו משלם . והביא ראיה מההיא דכתובות פרק אלו נערות (דף לט.) מהא דתנן האונס נותן את הצער ובעי בגמרא צער דמאי ותימה דמאי קבעי והלא דבר ידוע שיש צער גדול בביאה ראשונה בהסרת בתולים . והתם נמי קאמר מפותות אין להן צער והא קא חזינן דרוב קטנות חולות מן הביאה ראשונה . לכך היה אומר דאין משלם מה שהיא מצטערת אחר כך . הלכך אין יכול לומר צער של הסרת בתולים דאינה מרגשת באותו צער מחמת הנאת ביאה . וקטנות שהן חולות היינו מצער שאחר ביאה . והיינו דקאמר התם פיקחות שבהן אומרות מפותות אין להן צער אלא כמיא חמימא ארישא דקרחא דזהו צער של שעת ביאה . והא דאמרינן בפרק החובל (דף פה.) צער אומדין כמה אדם רוצה ליתן לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סם לסייף . היינו דוקא אומד צער החתיכה בלבד . [ד] ואין נראה לרבינו שמשון . ואין ראיה מההיא דכתובות *דמתניתין דהתם [ה] חייש לכחש גופנא . דקתני דאונס נותן את הצער והמפתה פטור ומדמפטר במפתה אלמא חייש לכחש גופנא מה שסופה להצטער תחת בעלה . לפיכך הוא דחוק למצוא צער דאונס . ואתיא ההיא דפרק החובל כפשטא דמשלם כל הצער שבין סם לסייף בין צער החתיכה בין צער שאחריה עד שיתרפא כאילו נחתכה על ידי סם* :

הגה"ה

*דן רב כרבי מאיר דאמר כתב לראשון ולא תתמה לו לשני ותתמה לו איבדה כתובתה ודוקא לא תתמה אבל אם תתמה לראשון מיד לא אבדה כתובתה כדאיתא בפרק מי שהיה נשוי ואם כתבה לו שטר בפני עצמה איבדה כתובתה . ועוד מפרש ר"י דאפי' בשטר של בעלה איבדה כתובתה אם כתבה שהיא מוכרת אבל הכא מיירי שתתמה לו שמוחלת שיעבוד כתובתה שיש לה על שדה זו ושמואל אמר עד שתכתוב לו אחריות ומפרש הר"ר אליעזר משרונ"א דשמואל לטעמיה דאמר אחריות לאו טעות סופר הוא . מהרי"ח : וישראל הבא מחמת נכרי הרי הוא כנכרי ואין לו חזקה אלא בשטר וה"מ אם לא מיחה כלל אבל אם מיחה תחלה גלי אדעתיה דלא היה ירא למחות ומעתה היה לו למחות בסוף כל שלש ומדלא מיחה הפסיד דהא דן רב כר"מ ושני ליה בין לוקח אחד לשני לקוחות כך דן ראבי"ה . מא"ז :

י [דף נט ע"ב] **המגדיש** בתוך[א] של חבירו שלא ברשות וכו'. לימא תנן סתמא דלא כרבי וכו' אמר רב פפא הכא בנטר בי דרי עסקינן וכו' . אין להביא ראיה מכאן דהלכה כרבי שכן דרך הגמרא להדורי ולאוקמי מתניתין אליבא דכולהו תנאי אף ע"ג דלית הלכה כוותייהו . כדאמרינן בריש שנים אוחזין לימא מתניתין דלא כסומכוס נימא מתניתין דלא כבן ננס . ב] ואפשר דנפקא מינה בהך דרב פפא אף לרבנן . דכי היכי דלרבי בנטר בי דרי היכא דאמר ליה עייל עייל ואינטר לך קאמר הכא נמי לרבנן נטר בי דרי הטלהו מעלה אחת . [ו] ויהא שלא ברשות דידיה כסתמא דעלמא ואם אכלתם בהמתו של בעל השדה חייב :

יא **השולח** את הבעירה ביד חש"ו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים . פליגי בגמרא ר"ל משמיה דחזקיה ורבי יוחנן . ר"ל אמר מסר לו שלהבת חייב . ורבי יוחנן אמר פטור עד דמסר ליה גווזא [דף ס ע"א] וסילתא ושרגא . לעיל בפרק קמא פירשתי דהלכתא כר"ל . *ת"ר המלבה ולבתו הרוח אם יש בליבויו כדי ללבות חייב . *והוא שאין ברוח כדי ללבות דאי יש ברוח כדי ללבות אפילו יש בליבויו כדי ללבות פטור דמאי קעביד בלאו איהו נמי תתלבה ותזיק . ואם אין בליבויו כדי ללבות וגם לא ברוח כדי ללבות ונצטרפו יחד וליבו פטור . ולא אמרינן [אע"פ] שסייעו הרוח בעשיית האש הוי כאילו הוא עשהו לבדו מידי דהוה אזורה ורוח מסייעתו דחשבי' ליה כאילו עשה המלאכה לבדו . דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה אע"פ דלא הוי אלא גרמא בעלמא בהכי חייבה תורה כיון דמלאכה זו עיקר עשייתה ע"י רוח . [ז] אבל הכא גרמא בעלמא וגרמא בנזקין פטור :

הגה"ה

*ואיכא דאמרי כיון דלא אשכחינן בהדיא דפליג רבי חזקיה עליה הלכה כרבי יוחנן . מהרי"ח : שולח ביד פיקח הפיקח חייב אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים האחרון חייב בא אחר וליבה המלבה חייב ליבתו הרוח כולן פטורין אם היה רוח שאינה מצויה ואם בא רוח מצויה האחרון חייב . פר"י מהרי"ח : לא שנא ברוח מצויה ול"ש רוח שאינה מצויה אם היתה שעתא דהביא עצים ואש כבר באתה הרוח . פר"י מהרי"ח : ואפילו אי חשיב גירי דיליה לענין ברחקה דרקתא דבי בר מריון דפרק לא יתפור פטור בהזיקו . מא"ז : מכאן נראה אם שנים הביאו עצים ואור ושניהם ליבו ואין בכל אחד כדי ללבות שניהם פטורין ודוקא פר"י ורבינו שמשון . מהרי"ח :

יב [דף ס ע"ב] **גדישין** דישראל הוו ופלשתים טמונים בהו ומבעיא ליה מהו למיקלייה . *אבל הא לא מיבעיא לי' אי שרי למיקלינהו להצלת ישראלים . דמילתא דפשיטא היא דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלש עבירות . אלא הכי איבעיא ליה מהו למיקלינהו אדעתא דליפטר מתשלומין . ואמרו ליה [ח] אסור להציל עצמו בממון חבירו אדעתא דליפטר אלא יציל עצמו וישלם . מהו לחלופי שעורים דישראל בעדשים דפלשתים כדי להאכיל לבהמתו . ושלחו ליה דאסור לגזול על מנת לשלם שנאמר חבול ישיב רשע גזילה ישלם . ויראה דמיירי שעדיין לא היו מזומנין . אלא רצו ליקח גדישים של שעורים דישראל ולכשיזדמן להם גדישים דעדשים דפלשתים יחזירו להם . אבל אם היו גדישין דעדשים מזומנין אפילו אין בעלי גדישין שעורים לפניו מותר לזכות להן גדישין של עדשים על ידי אחר וליקח גדישין של שעורים דזכות הוא לו דעדשים עדיפי טפי . וכן משמע לישנא דקרא חבול ישיב רשע גזילה ישלם דמשלם אחר שכבר גזלו :

יג [דף סא ע"א] **עברה** גדר שהוא גבוה ארבע אמות [מעלי] הדליקה פטור . רב פפא מוסיף אמתניתין ואמר דבעינן שיהא גבוה הגדר מדבר הנשרף ארבע אמות אם היו קוצים מצד אחד . לפי שקוצים בקל נאחז בהם הדליקה ואפילו הגדר גבוה מאד הרבה . בקל יעברו גחלים או שלהבת וידליקו הקוצים . והאי שיעורא דארבע אמות בקולחת אבל בנכפפת אפילו הגדר גבוה מאה אמות חייב כרב דתניא כוותיה . דמתניתין איירי בקולחת [וברייתא איירי] לענין רוחב וה"ה נמי לענין גובה . [ט] [ב]דתניא בד"א בקולחת *אבל בנכפפת ועצים מצויין להם ואפילו מאה מיל חייב . ואם עברה נהר רחב ח' אמות אפילו אין בו מים או אריתא דדלאי שיש בו מים פטור . ורב אלפס ז"ל לא הביא כל זה . ונראה דזו היא סברתו משום דקי"ל כרבי שמעון דאין שיעור אלא הכל לפי הדליקה בין לענין גובה בין לענין רוחב . ואף על גב דלכאורה לא איירי רבי שמעון אלא לענין רוחב :

הגה"ה

*ואם היה הגדר גבוה מן השלהבת פטור בכל ענין אפי' בנכפפת :

[דף סא ע"ב] המדליק בתוך שלו כמה תעבור הדליקה . יראה דוקא בשלו נתנו שיעור אבל בשל חבירו כיון דשלא ברשות הדליק לא נתנו שיעור . המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו רבי יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו . וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חיטין או גדיש של שעורין ואפילו היו בו מוריגין וכלי בקר שדרכן להטמין בגדיש . דגזירת הכתוב דפטרה תורה טמון באש . [דף סב ע"א] ודוקא במדליק בתוך שלו דבהכי איירי קרא כי תצא אש . אבל במדליק בתוך של חבירו כל דבר שדרך להניח בו . אם גדיש הוא משלם מוריגין וכלי הבקר . ואם בית הוא משלם כל דבר הטמון בתוכו שכן דרך להניח בבתים כל דבר . [י] והלכה כרבנן דרב אשי מוקי בריש פירקין ההיא דהכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה בטומן דהויה טמון באש . והא דקאמר רב שמעית מילתא לרבי יהודה דמחייב על טמון באש דעשו בו תקנת נגזל . לאו משום דסבירא ליה כרבי יהודה . דנ"מ לרבנן במדליק [כ] בתוך של חבירו . אלא דנקט רבי יהודה לרבותא דאפילו על ארנקי בגדים האמינוהו בשבועתו :

יד **אמר** רבא הנותן דינר זהב [ל] לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא והזיקתו משלמת דינר של זהב . דאמר לה מאי הוה ליך גביה דאזיקתיה . פשעה בו אין משלמת אלא דינר של כסף . דאמרה לי' נטירותא דכספא קבילית עלי דדהבא לא קבילית עלי :

טו **בעי** אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לא [מ] *כגון שיש עדים שמסרו ואבד ממונו ואינם יודעים כמה . [נ] ועלתה בתיקו . [ס](ג) ומספיקא לא מפקינן ממונא** . ודלא כרב האי שכתב דכל תיקו דממונא חולקין . ורבינו תם ז"ל היה אומר דהך בעיא מיירי כגון שהמסור מכחיש את הנמסר דומיא דנגזל שהגזלן מכחישו . [ע] אבל אם המסור עצמו אינו יודע כמה הפסיד ישבע הנמסר כמה הפסיד ויטול . [ג]ואין נראה לר' יונה ז"ל דמשמע דאיירי בבעיא זו [פ] דומיא דטמון באש שאין המבעיר יודע כמה הפסיד הניזק . והכי מסתבר טפי לדמות בעיא זו (לבעיא) לטמון באש מלדמותו לנגזל . [צ] דהא טמון לא מדמינן לנגזל אף על גב דקאמר עשו תקנת נגזל באשו :

הגה"ה

*ובספר החפץ פסק דעשו תקנת נגזל במסור והיכא ששני ישראלים דרים יחד בישוב ואין להם עדים ואתי חד וקבל על חבריה דמסרו לעכו"ם או לשלטון והלה אומר להד"מ זה היה מעשה והורה ה"ר אליעזר ממי"ץ כר"ת שיש לו לישבע לפני השלטון שלא דבר לשלטון על שכנגדו שום דבר רע המביאו לידי הפסד : ראובן שטוען על שמעון מסרתני והפסדתני כך וכך או גנבת לי כך וכך והלה אומר להד"מ ישבע שבועת היסת ויפטר דבכל דבר שייך שבועת היסת ואפי' בקרקעות : מסור פסול לעדות ואפי' לאינים דסני לחבריה וא"ל בפני שנים אזלינא ומסרנא לך מההיא שעתא רשע הוא . מא"ז :

טז **ההוא** גברא דבטש בכספתא דחבריה ושדייה בנהרא . אתי מריה וקטעין טובא . ומיבעיא ליה לרב אשי אי מהימן אכל מאי דטעין . ומייתי ראיה מהא דאמרו חכמים המדליק את הבירה שמשלם כל מה [שבתוכה שכן] דרך [ד]להניח בבתים . וכשעשו תקנת נגזל באשו על כל מה שהיה חייב בשים לו עדים האמינו נמי בשבועתו . ומסיק דבמידי דאורחיה לא מבעיא ליה . אלא מרגניתא *מיבעיא ליה אי אורחיה לאנוחי בכספתא או לא . ועלתה **בתיקו . [ק] ומכאן ראיה דאין הלכה כרבי יהודה . דלרבי יהודה מחייב אפילו ארנקי בגדים שאין דרכו להניח כלל . ואי טעניה כסא דכספא בבירה אי אינש אמיד הוא לניהוי ליה כסא דכספא . א"כ אינים מהימן דמפקדי גביה כסא דכספא טענתיה טענה . ולא תקשה לך מעובדא דאריסיה דבר זירא* שהביא רב אלפס ז"ל דמסיק רבי חייא שיחזירו הפקדון לבני דאריסיה דבר זירא אף על גב דלא הוה אמיד . דשאני התם דאריסיה דבר זירא הפקיד הפקדון וכדי לאחזוקיה ממונא

הגה"ה

*ומפרש ר"י דאפי' יש עדים שהיה בו מרגניתא מיבעיא ליה דשמא לא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה להאי ולא אמרינן מאי הוה ליה גביה דאזיקתיה כיון דלא רגילי אינשי לאנוחי כלל ולא דמי לדינר זהב דלעיל שאמר לה של כסף דאיבעיא לה לאסוקי אדעתא טפי ופעם שאומר של כסף שאם היתה יודעת שהוא של זהב לא היתה שומרתו ה ולא דמי לארנקי בגדים דהכא רגילי טפי דמנחי מרגניתא בכספתא . פר"י : והוא הדין לענין שבועה אי טעין דבר שרגילין אינשי מהימן דלא רגילי לא מהימן ואפי' בעדים פטור :

**וכל תיקו דממונא לקולא . מהרי"ח :

*דאריסיה דבר זירא אפקיד גבי חד בר נש ליטרא דדהבא מת בר זירא ומת אריסיה והיו לבר זירא בנים גדולים וקטנים והורה ר' ישמעאל בר' יוסי ליתן חצי הזהב לבני בר זירא הגדולים והחצי יהא מונח עד שיגדלו הקטנים וכשמת ר' ישמעאל בר' יוסי בא המעשה לפני רבי חייא והורה ליתן חצי הנשאר לבני

הגהות הב"ח א בתוך שדה חבירו : ב תניא בד"א וכו' ואפילו עד מאה מיל : ג ואין נראה לר' יצחק ז"ל דמשמע דאיירי בבעיא זו : ד שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים : ה בהגה"ה שמתחיל ומפרש ר"י וכו' ולא דמי נמי לארנקי :

הגהות הגר"א א] פסק מהר"מ כו'. נ"ב וכ"ד כל הפוסקים : ב] ואפשר דנפקא מינה כו'. נ"ב וביש"ש חולק על זה וגם בטור לא כתבו : ג] ואין נראה לר"י (בעל התוס' וכמבואר בתוס' כאן בשמו) כנ"ל :

פלפולא חריפתא

[ב] ואי"ל דר"ש אית להו נמי כחש גופנא . והא דקאמרינן דהני תנאי ור"ש אמרו דבר אחד לאו לאפוקי מדרבנן וכה"ג כתבו התוספות בדיבור מאן תנא אדדאמר אביי ר"ש היא ועיין מ"ש לקמן כפי' רבינו שמשון : [ג] **ובבל** שאר אילנות אם קנץ כו' . כדאיתא בגמרא דף נ"ח ע"ב : [ד] **ואין** נראה לרבינו שמשון . מכאן משמע ליה להטור סימן ת"ך דרבי' לא ס"ל כר"י דמשמע דדחה לדברי ר"י מדר"ש והב"י השיג עליו מנין לו וכ"ל מדסכה . ומ"מ בתשובה כלל ק"א סימן ב' שהביא הב"י דוחה לדר"ש משום דדברי ר"י סברא הן דצער שאח"כ אינו אלא גרמא כמו בשת שכל ימיו מצטער כשמזכירים לו שנתביים וזה אינו משלם . ולא דמי לרפוי ושבת שאינם חלים אלא עד לאחר מעשה אבל צער ובשת חלים בשעת מעשה ע"כ ויש מי שהקשה על רבינו שמשון דתניא בפרק החובל דף פ"ה ע"א ה' דברים אומדין אותו ונותנים לו מיד רפוי ושבת עד שיתרפא דשמעינן מינה דאילו צער אין אומדים עד שיתרפא ומשמע ודאי משום דאין לו אלא צער דשעת מעשה ולי נראה לתרץ דהא דקתני רפוי ושבת איצטריכא ליה דלא תימא הואיל ולא חל בשעת מעשה לא ליתבו ליה מיד אלא לכשיצטרך יתנו לו א"נ דבר יום ביומו קמ"ל דאפ"ה אומדין עד לכשיתרפא ונותנים לו מיד אבל צער דמיד הוא חל בשעת מעשה מלתא דפשיטא הוא דאומדין מיד וכולא צערא אומדין ולא צריכא ליה למיתני : [ה] **חייש** לכחש גופנא . וכפירוש רבינו דלעיל דלא כהרמ"ה : [ו] **ויהא** שלא ברשות דידיה כסתמא דעלמא . פי' שלא ברשות דהיינו שלא נתן לו רשות אבל לא מיחה בו נמי כסתמא דעלמא היינו דאמר כנוס פירך ולא אמר ואשמרם : [ז] **אבל** הכא גרמא בעלמא . שהוא גורם שיהיה אש ואח"כ מזיק האש אבל בעצמו אינו עושה שום היזק והתוספות כתבו דלא מחייב משום אש דא"כ עשה כל כך בפני עצמו בלא סיוע הרוח או דבר אחר שיוכל להזיק ברוח מצויה אחר גמר המעשה שלו דהכי משמע המבעיר את הבעירה שיכול להזיק ברוח מצויה ולכך כאן פטור דבלאו לבוי לא היתה יכולה להזיק והלבוי דהיינו גמר עשייתו לא עשה המלאכה בפני עצמה : [ח] **אסור** להציל עצמו . ה"ה דלהציל אחרים נמי אסור כמו שהיתה השאלה להציל ישראל אלא דשאני המציל לאחרים אע"ג דאסור מ"מ פטור מלשלם כדמסיק רבינו בסוף הגוזל בתרא שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם מציל אחרים : [ט] **דתניא** בד"א כו' . לא קאי אדלעיל אלא פיסקא בפני עצמה היא : [י] **והלכה** כרבנן דרב אשי מוקי וכו' . עיין לקמן גבי ההוא גברא דבטש בכספתא : [כ] **בתוך** של חבירו . וכ"כ הרי"ף והתוספות ומיהו הטור כשנפלה הגדר מחמת הדליקה כדלקמן : [ל] **לאשה** . דמרגלא בפומיה גבי קידושין וה"ה לאיש . כ"כ הכ"ן בשם רבינו ז"ל : [מ] **כגון** שיש עדים שמסרו . כ"כ הרי"ף דאי אין עדים יכול לישבע לפי שלא עשה מעשה . ואפי' לפי' רבינו יונה דבעי' מיירי שאין המסור יודע כמה הפסיד אי לא הוה עדים היה נאמן בשבועתו אע"פ שהודה שמסר דאין אדם משים עצמו רשע ופלגינן דיבוריה : [נ] **ועלתה** בתיקו . עיין בסוף מכילתין שכתב רבינו בזה : [ס] **ומספיקא** לא מפקינן ממונא . ואי תפיס תליא בפלוגתא דרפ"ב אי מהניא תפיסה בספיקא דדינא : [ע] **אבל** אם המסור עצמו אינו יודע כמה הפסיד . ואפי' מודה מקצת ולא דמי לחמשין ידענא וחמשין לא ידענא דהתם הוא אפסיד אנפשיה דהו"ל למידע אבל כאן לא הו"ל לדעת . כ"כ הרשב"א בתשובה סי' תקפ"ח שהביאה ב"י בסי' שפ"ח . ועיין בדברי רבינו לקמן גבי חד שק צרור וכו' : [פ] **דומיא** דטמון שאין המבעיר יודע כו' . ומבעיא ליה במסור משום דאינו אלא גרמי וכדמסיק רבינו לקמן גבי חד שק צרור כו' : [צ] **דהא** טמון לא מדמינן לנגזל . לא ידענא מאי קאמר לענין מה דלא מדמינן שלא מצינו בתלמוד שום דבר : [ק] **ומכאן** ראיה דאין הלכה כר' יהודה . פי' בפלוגתא דמדליק בתוך של חבירו דבהא נמי פליגי אבל בפלוגתא דטמון אין מכאן ראיה

תפארת שמואל

דמיה וכמ"ש לקמן ודלא כמו שהביא ביש"ש וק"ל : (ג) **ובבל** שאר אילנות וכו' . הוא גזירה וכר"י בגמרא . וביש"ש השיג בזה שהביאו והדין עמו : (ג) **ומספיקא** לא מפקינן ממונא וכו' . ונראה דאי תפס הנמסר לא מפקינן מיניה ול"ד לתקפו כהן ולהאיבעיא שכתב בפ' כיצד הרגל סימן ב' ע"ש דהתם הוא הכל טענת ספיקא אבל כאן הוא טענת ברי' מסני אפילו בספיקא דדינא וכ"כ הרא"ש בכתובות להדיא ויש לתמוה אטור סימן שפ"ח סעיף ד' : סליק פרק הכונס

בחזקת המפקיד אמרינן אדם עשוי שלא להשביע את עצמו . [ר] אבל לענין אפוקי ממונא מן המזיק אזלינן בתר אומדנא* . רב אלפס ז"ל הביא הירושלמי חד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צרור . [ש] אירעו אונס . הדין אמר שיגין הוה מלא . והדין אמר [ת] מטכסין הוה מלא . אתא עובדא קמיה דרב ואמר הרי זה נשבע ונוטל . בירושלמי מייתי הך עובדא אפלוגתא דטמון דרבי יהודה ורבנן . דגרס בירושלמי אמר רבי הושעיה הלא דתימא כשאין שם עדים . אבל יש שם עדים כ"ע מודו להא דרבי יהודה . כהדא דחד בר נש וכו' . דירושלמי מוקי לה פלוגתא דרבי יהודה ורבנן כשאין שם עדים . ופליגי אם עשו תקנת נגזל באשו להאמינו בכל דבר . ומייתי עלה הך עובדא ואמר רב נשבע ונוטל ועשו בו תקנת נגזל . ותימה למה יעשו תקנת נגזל במפקיד . בשלמא בנגזל עשו תקנה שלא ישבע הגזלן וכן באש שפשע בשמירת אשו הטילו השבועה על הניזק . וגם אין המבעיר יכול לידע מה היה לניזק בבית . וכן במסור הטילו השבועה על הנמסר שישבע ויטול [ולא על המסור] שעשה עבירה . אבל במפקיד למה הטילו[א] . אי דטוען נפקד בריא שיגין הוה משתבע [א] דהכי הוא (ויותר נראה [ב] שיהא פטור בלא שבועה מידי דהוה כטוען חיטין והודה לו בשעורין) [ג] ואי דטעין שמא אמאי נשבע המפקיד בלא שבועה יטול דהוה ליה נפקד מחוייב שבועה ואין יכול לישבע . כמו טענו מנה ואמר ליה חמשין ידענא וחמשין לא ידענא. (שבועות דף מז.) דהכא נמי טענו שק מלא מטכסין והודה על השק ועל המטכסין אמר לא ידענא דשמא שיגין היו.*א] ומיהו איכא למימר דלא אמרינן בכה"ג מחוייב שבועה ואין יכול לישבע משלם. דדוקא היכא דנראה טענה שלו ברמאות הא דטעין לא ידענא לפי שהיה לו לידע אם חייב אם לאו. וכן מוכח בפ' כל הנשבעין (דף מז.) דדרש שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין ומפרש התם כגון דא"ל מנה לאבא ביד אביך וא"ל חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דאבוה בכה"ג מיחייב . וע"כ צריך ליתן טעם למה האב חייב והיורשים פטורין [ד] דבלא טעם אין לחלק ביניהם מדקאמר התם אי דא"ל חמשין אית לך וחמשין לית לך מה לי הן מה לי אבוהון . אלא היינו טעמא דלא ידענא באב חייב שיש לו לידע אם חייב לו מנה אם לאו . אבל היורשין אין להם לידע במילי דאבוהון . והכי נמי אין לנפקד לידע . דמילתא דשכיחא הוא דמפקיד אינש גבי חבריה שקין ותיבות מלאים חפצים ואין הנפקד מדקדק לידע כל מה שיש בשקין ובתיבות . הלכך לא מיחייב נפקד במה דאין יכול לישבע . אלא שעשו תקנת נגזל בפקדון כיון שהנפקד אינו יודע שישבע המפקיד . והא דמייתי לה בירושלמי . והא דסליק בתיקו אם עשו תקנת נגזל במסור [ה] ולא פשיט ליה מפקדון . משום דמסור דינא דגרמי ובדיבורא בעלמא הוא דאפסדיה . [ו] ודבר קשה הוא מאד כי מעשים בכל יום שאין הנפקד מדקדק לידע מה שיש בשקין ובמרצופין שמפקידין אצלו . ואפשר לפרש הירושלמי חד בר נש אפקיד שק צרור גבי חבריה אירע אונס לנפקד שנשרף ביתו בפשיעת שכינו שלא שמר גחלתו . ונתחייב המבעיר לשלם הנזק אע"פ שמה שבתוך השק הוי טמון . [ז] ומיירי דנפלה גדר מחמת דליקה [ח] והוי חציו ומיחייב אטמון . ואמר המבעיר דמלא שיגין הוו . והשתא מייתי סייעתא מרב דעשו תקנת נגזל באשו . ושמעתי שהגאונים פירשוהו בפקדון וכתבו דעשו תקנת נגזל בפקדון [י] ואין לזוז מדבריהם :

יז מה בין גזלן לחמסן. ומסיק דחמסן יהיב דמי *ולא אמר רוצה אני ופסול מדרבנן . דכיון דיהיב דמי אע"פ שקבלן המוכר בעל כרחו [כ] לא מיפסל מדאורייתא . והיינו דאמרינן בפרק זה בורר (דף כה:) תנא הוסיפו עליהן הגזלנין והחמסנין ופריך גזלן דאורייתא הוא ומוקי לה במציאת חש"ו ואחמסן לא פריך מידי דפשיטא ליה דהוי מדרבנן . [ל] וחמס דכתיב בקרא היינו גזלן ממש [מ] אלא דבלשון חכמים עשו חילוק בין גזלן לחמסן :

יח [דף סב ע"ב] אמר רבינא משמיה דרבא זאת אומרת נר חנוכה מצוה מן המובחר להניחה בתוך עשרה וכו' . ואף על גב דדחי הגמרא להאי דאסתייע למילתיה ממתניתין . מכל מקום דבריו לא נדחו. ומצוה להניחה בתוך עשרה דטפי איכא פרסומי ניסא . דנר העשוי להאיר מניחין אותו במקום גבוה להאיר למרחוק . וכן היה אומר ר"מ הלוי ז"ל : הדרן עלך הכונס

האחים והחצי שזכו בו בני בר זירא הגדולים לא יחזרו לבני האחים שעל פי בית דין זכו וגם לקטנים לא יתנו כלום . מא"ז :

הגה"ה

*ותימה דהתם מסיק אע"ג דלא אמיד דבעי ר' יוחנן מהו שיטעון דברים שאין ראוין לו ושמעינא מן הדא אריסיה דבר זירא וכו' ומשמע דמסיק שפיר דנאמן דאית גברא דלא בעי פרסומי נפשיה . מהרי"ת :

פרק שביעי

א מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ד' וה' . שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים . ומדת תשלומי ד' וה' אין נוהגת אלא בשור ושה בלבד: הא דכפל נוהג בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים ילפינן בגמרא מהך קרא דכתיב על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבידה וגו' ועל כל אבידה ריבויא הוא דמרבינן כל דבר . ומשור וחמור ושה ממעטינן שטרות וקרקעות ועבדים . ומשלמה ממעטינן דבר שאין מסויים מכפל ושבועה . *כההיא דתנן בשבועות פרק שבועת הדיינין (דף מב:) אין נשבעין אלא על דבר שבמשקל ושבמדה ושבמנין . לאפוקי בית מלא מסרתי לך כיס מלא מסרתי לך וזה אומר מה שהנחת אתה נוטל זה אומר מטרה גדולה וזה אומר מטרה קטנה פטור . זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון זה אומר בת עשר ליטרין וזה אומר בת חמש חייב . אי נמי דבר שאינו מסויים כההיא דפרק הזהב (דף נז.) מה נעל דבר מסויים אף כל דבר מסויים לאפוקי חלי רימון ותלי אגוז דלא . והא דמדת תשלומי ד' וה' אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד ולא ילפינן ליה שור שור משבת לרבות שאר בהמה וחיה ועוף . ילפינן לה בגמרא משור בתרא ושה קמא דמייתורי : [דף סג ע"ב] אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל.[א]טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' . דהדי קרא כתיבי אם ימצא הגנב ישלם שנים ואם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים . אם ימצא הגנב ישלם מוקמינן לה בגנב עצמו . ואם לא ימצא הגנב בטוען טענת גנב . [דף סד ע"ב] ואם המצא תמצא בידו . אם המצא בעדים תמצא בדיינים פרט למרשיע את עצמו . אע"ג דכתיב קרא אחרינא אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו . תרוויהו צריכי חד למודה בקנס בלא עדים ואתו עדים לבתר דאודי . כרב דאמר לקמן פטור . וטוען טענת גנב אין משלם כפל אם לא נשבע תחלה . דכתיב לא ימצא הגנב כלומר אם לא ימצא כמו שטוען שנגנב ממנו אלא הוא עצמו גנבו ונקרב בעל הבית אל האלהים כבר קודם שנמצא שגנבו לשבועה . דילפינן שליחות יד דשומר חנם משליחות יד דשומר שכר מה להלן שבועה דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו וגו' אף כאן שבועה . ודוקא כשטוען שנגנבה אבל אם טוען שנאבדה אינו משלם כפל דדרשינן גנב הגנב למעוטי טענת אבד: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל שנאמר על כל אבידה וגו' אם טבח ומכר משלם תשלומי ד' וחמשה דאיתקש טענת גנב לגנב : [דף סה ע"א] תניא אם המצא תמצא בידו אין לי אלא ידו גגו חצירו וקרפיפו מנין תלמוד לומר המצא תמצא מ"מ . דהוה מצי למיכתב המצא המצא או תמצא תמצא ומדכתב המצא תמצא שמע מינה תרתי פרט למרשיע את עצמו והכי דרשא :

ב אמר רב קרן כעין שגנב. תשלומי כפל [ותשלומי] ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין . ומסיק דביוקרא וזולא קאמר רב . ולא כגון דהוי מעיקרא שויא זוזא והשתא שויא ארבע דהאמר רבה האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ארבע תברה או שתייה משלם ארבע איתבר ממילא משלם זוזא . אלא כי קאמר רב כגון דמעיקרא שויא ארבע והשתא שויא זוזא . קרן כעין שגנב מילתא דפשיטא הוא דאילו איתברה ממילא על כרחך משלם ארבע · [ב] דבשעת שבירתה לאו מידי קעביד . ואפילו איתבר בפשיעה [ג] דגזלן לא מקבל עליו שמירתה ואשעת גזילה קמחייבת ליה והיא שעתא הויא שויא ארבע . וכ"ש אי תברה או שתייה הוה משלם [ד] דאם לא כן מצינו חוטא נשכר. ומגניבה וחיים דריש דוקא אהייה לקרן כעין שגנב הא כפל ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין . דלגופיה לא איצטריך כדפרישית אלא לדיוקא . ועוד דסברא הוא דקרן נתחייב בשעת גניבה אבל כפל ארבעה וחמשה לא מחייב עד שעת העמדה בדין דאי מודה מיפטר. [ג]ובשעת העמדה בדין דכפל כמשמעותו כשויו עתה כשיגמר הדין . אבל לענין ארבעה וחמשה שמין כמה היה שוה בשעת טביחה ומכירה [ה] [ד]דההיא שעתא קמחייב. ואם נתייקרה קודם העמדה בדין לא משלם כי השתא . דאפילו קרן אם נתייקרה ואיתבר ממילא משלם כדמעיקרא כיון דהשתא לאו מידי קעביד . וכן אם הוזל אזלינן בתר עידן דטביחה ומכירה . וכחשא דממילא ושבחא דממילא לענין קרן כדיוקרא וזולא דמי . וכחושה והשמינה בין לענין קרן בין לענין כפל ארבע וחמשה משלם כעין שגנב דאמר ליה הנא מפטמינא ואת שקלת . וכן שמינה והכחישה משלם כעין שגנב דמה לי קטלא כולה ומה לי קטלא פלגא ובנתפטמה ממילא כתבו בתוספות דלענין כפל ארבעה וחמשה נמי משלם כעין שגנב משום דאמר ליה שמינה גנבי מינך. והביאו ראיה מר' חנינא דאמר לקמן בשמעתין (ע"ב) דאמר ליה תורא גנבי מינך [ו] אע"ג דלא חשיב ליה שינוי ואם כן הוא הדין נמי פיטום דממילא. ורב אלפס כתב דדוקא כחושה והשמינה משלם כפל ד' וה' כעין שגנב משום דאמר ליה אנא מפטמינא ואת שקלת. וסברא דידיה משום דקיימא לן הלכה כר' אילעאי דאמר גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו . טבח ומכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר דהנך כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה ואמרינן כל לאיתויי מאי לאיתויי הא דרבי אילעאי וכו'. וכיון דהלכה כרבי אילעאי ליתא להא דרבי חנינא דאמר תורא גנבי מינך. והא דמשלם תשלומי כפל כעין שגנב משום דקנייה בשינוי . אבל פיטום דממילא משלם כדהשתא והכי מסתבר . והא דקאמר [ז] טלאים כדמעיקרא משום דקנייה בשינוי : [דף סו ע"א] אמר רבה שינוי קונה כתיבא ותנינא . התוספות כתבו דרבה איירי בשינוי מעשה שחוזר לברייתו . ולקמן בפרק הגוזל (דף נג:) משמע דשינוי החוזר אינו קונה . וביאוש בגזלה פליגי רבה ורב יוסף . רבה סבירא ליה דקונה אלא דמספקא ליה אי דאורייתא אי דרבנן . ורב יוסף סבר דאף מדרבנן לא קני (א) וקיימא לן *כרבה וקני[ח] יאוש לחומרא *)בעורות של [ו](בעל) גנב [ט] ואם קידש אשה בגזילה אחר יאוש צריכה גט . דרבה סבר דלכל הפחות

*) נ"א לחומרא בעורות של בעל הבית :

הגה"ה

*ובא"ז פסק כרב יוסף דיאוש כדי בתחלה לא קני אפי' מדרבנן וזה לשון מהרי"ח יאוש כדי לא קני לכאורה דלא קני אלא יאוש ושינוי רשות כעולא וכרב

הגהות הב"ח א למה הטילו השבועה על המפקיד אי דטוען נפקד : ב הוה משלם ד' דהל"כ : ג וכשעת העמדה בדין דכפל כמשמעותו כשויו נ"ב פי' כשוויו עתה ואע"ג דלא הוי כשעת טביחה אבל לענין ד' וה' שמין כמה היתה שוה בשעת טביחה ולא אמרינן ד' וה' כשעת העמדה בדין אלא היכא דהוי נמי כשעת טביחה אבל אי לא הוי כשעת טביחה משלם כשעת טביחה ולא כשעת העמדה בדין ומ"ש נתייקרה וכו' כאן לענין קרן קאמר היכא דבשעת גניבה ובשעת טביחה ושבירת כלי בשניהם היתה שוה ארבעה ואחר כך הוקר או הוזל בין טביחה ושבירה להעמדה בדין התם הקרן לא משלם כי השתא כהעמדה אלא כשעת טביחה ושבירה אבל לענין כפל כשעת העמדה בדין כדלעיל: ד דאההיא שעתא : ה אזלינן בתר עידן דטביחה (ומכירה) תז"מ ונ"ב כנ"ל ושבירה ועי' בטו"מ סימן שנד : ו וקני יאוש לחומרא בעורות של גזלן וגנב ואם קידש :

הגהות הגר"א א] מ"ש בגליון ,,כאן נ"ל ויותר נראה הכתוב לעיל,, (רשום קו על כ"ז למחקו) . נ"ב הכל טעות גדול ונ"ל כמ"ש בפנים (ור"ל לפי מ"ש בלשון הרא"ש דהכא נמי טענו שק מלא מטכסין והודה על השק כו' . א"כ הוי כטענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן . לזה סובר רבינו דל"ג כלל האי ויותר נראה כו' לא למעלה ולא כאן . אף שבב"י כאן וכר"ן פ"ו דשבועות מבואר כהגהת הש"ח היינו משום שמפרשים שלא היה תובע השק אלא המטכסין שבתוכו ועבהגר"א סימן פ"ו ס"ק כ"ה) :

תפארת שמואל

פרק שביעי (א) וקי"ל כרבה וקני יאוש לחוד בעורות של בעה"ב וכו' כנ"ל . ועיין בח"מ סימן

פלפולא חריפתא

ראיה וכמ"ש הרמב"ן בס' מלחמות ה' ולכך לא כתב רבינו לראיה אפסק דטמון לעיל : [ר] אבל לענין אפוקי כו' . ותמיהא לי דהתם מסיק אע"ג דלא אמיד וכו' . ככתוב בהג"ה : [ש] אירעו אונס . לאו דוקא אלא פי' בפשיעה כ"כ הר"ן ולפי מה שמסיק רבינו כפי' הירושלמי נקט דוקא אונס : [ת] מטכסין. תכשיטין של משי כך פרש"י בפ' בתרא דף קי"ז ע"ב ולשון רבינו בהל' כלאי בגדים במס' נדה מעיל של משי : [א] ה"ג דהכי הוא ואי דטוען שמא וכו' עד דשמא שיגין היו ויותר נראה כו' עד והודה לו בשעורין . וכן כהדיא בדברי הר"ן : [ב] שיהא פטור בלא שבועה . כלומר בההוא עובדא דבימי רב הוא ועדיין לא נתקנה : [ג] ואי דטעין שמא . וברי"ף ס"פ המפקיד גרים בירושלמי כהדיא דטעין שמא: [ד] דבלא טעם . כלומר ולומר דגזירת הכתוב הוא : [ה] ולא פסיט ליה מפקדון . אבל מאשו לא קשיא ליה דאשו גופיה מפקדון ליה בירושלמי ומיהו אגמרא דידן דמשמע דשמיע לן דעשו תקנת נגזל באשו בלאו פשיטות מפקדון ה"ל לרבינו להקשות דהאי לא פשט ליה מאשו וכ"ש למאי דמסיק דירושלמי לא מיירי כלל בפקדון דליכא למימר השתא דידן נמי דקאמר שמעית מלתא וכו' היינו אהאי עובדא דבירושלמי אע"ג דלא מייתי לה וצ"ע : [ו] ודבר קשה כו' . דלעיל מהדר דמסיק הירושלמי דבפקדון נשבע ונוטל אהא קאמר ודבר קשה הוא וכו' : [ז] מיירי דנפלה גדר כו' . ה"נ ה"מ למימר שחבירו הדליק ביתו דמודו רבנן לר' יהודה אלא ניחא ליה לפרש דלא הוה עובדא ברשע : [ח] והוי חציו . מפורש לעיל בפ"ב גבי אתמר אשו משום חציו כו' : [ט] ה"ג ושמעתי וכן הלשון בטור סימן רצ"ח : [י] ואין לזוז מדבריהם . וכתב הטור סימן צ' דיראה שאינו מסכים לדבריהם אלא בטוען שמא כו' : [כ] לא מפסל מדאורייתא . כדאמר בפרק קמא דבבא מציעא לא תתמות גבי בלא דמי משמע להו . תוספות : [ל] וחמס . דכתיב בקרא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס : [מ] אלא דבלשון חכמים עשו חילוק . כדאמרינן בפרק ראשית הגז לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד :

פרק שביעי [א] טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' . דאתקש טוענת גנב לגנב כמ"ש רבינו לקמן גבי טוען באבידה : [ב] דבשעת שבירתה לאו מידי קא עביד . עיין ס"פ המפקיד : [ג] דגזלן לא מקבל עליו שמירתה . ואי נמי מקבל עליו שמירתה ליכא לפוטרו כדמסיק דא"כ מצינו חוטא נשכר אלא שהאמת מפרש דודאי דגזלן אינו גוזל שיקבל עליו שישמרנה ואם לא ישמור שישלם שהרי רצונו לגזול ולא לשלם. דבפרק הכונס גבי הוניאוהו לסטים מחייבינן לגזלן שגזל שור ויצא והזיק שישלם התם שאני דודאי נתכוין שיהא שלו מה שגזל וא"כ ודאי דעליה רמיא לנטורי שלא יזיק לאחרים מכ"ש לשומרו שלא יהא ניזוק מאחרים לא נתכוין מעולם שאין כוונתו שיהא שמור לבעליו שהרי גזל אותו מבעליו : [ד] דאל"כ מצינו חוטא נשכר . וכס"פ המפקיד כתב דכל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה י"ל דהכא טעמא דהכי מתניתין הוא דקאמר: דהיא שעתא קא מיחייב. וכפל דלא אזלינן בתר שעת חיובו דהיינו בשעה שגנב דהתם הואיל ולענין הקרן אזלינן בתר ההיא שעתא סגי לן בהכי במאי דמחייבינן ליה לשלם הקרן כההיא שעתא אבל בד' וה' אי לא אלא כשעת העמדה בדין נמצא שעל אותה שעה שנתחייבו בה ד' וה' לא מחייבינן ליה בה ולא מידי כלל: וכן אם הוזל אזלינן בתר עידן דטביחה ומכירה ולא אמרינן כיון דאם היה מודה אחר הטביחה קודם העמדה היה נפטר מקנס ד' וה' ס"ע משום דלאו בכל ענין מפטר ממנו דהרי אם באו עדים והעידו על הגניבה וא"כ הודה על טביחה ומכירה לא היה נפטר מד' וה' כ"כ מהר"ו כ"ץ סימן שכ"ד וכלומר דמכיון דלא בכל ענין העמידו אשעת חיובא אבל יש לספקן בזה דאימר אכתי כי לא באו עדים ליחייב כשעת העמדה בדין משום דאי הוה מודה מפטר לכן נ"ל דסברא הוא דאזלינן בתר שעת החיוב ובכפל א"א לחייבו אשעת חיוביה דתורה שלא יהיה כחיובא דקרן ואמרינן נמי סברא לטעמא דקרא דמיעט הכפל ובד' וה' יכולין לקיים המיעוט אף כשנתחייבו על שעת חיובו דטביחה ומכירה ניחא טפי לחייבו אשעת חיובו שכן היא הסברא. לענין קרן כיוקרא דמי. ולענין כפל ד' וה' איכא פלוגתא דר"ת ורי"ף לקמן בסמוך : [ו] אע"ג דלא חשיב ליה שינוי וס"ל להתוספות דר' אילעאי לא פליג אדרבי חנינא אלא אי שינוי קונה אבל בזו הסברא דתורא גנבי מינך לא פליג : [ז] טלאים כדמעיקרא משום דקנייה בשנוי . כלומר ולא מטעם דתורא גנבי מינך ודקאמר דמים כדהשתא היינו כרב דקאמר כפל ד' וה' כשעת העמדה בדין ומיירי היכא דלא קנייה בשינוי : [ח] ה"ג יאוש לחומרא . ואם וכן העתיק ב"י סימן שנ"ג. ומיהו יש לקיים הגירסא שכך צריך להיות בעורות של גנב וכ"כ בשלטי הגבורים וכן לענין עורות של גנב שחייב עליו דמקבלין טומאה לחומרא ע"כ: [ט] ואם קידש האשה בגזילה אחר יאוש צריכה

קני מדרבנן אבל מדאורייתא קיימא לן דיאוש לא קני [י] כעולא וכרב נחמן וכרב ששת וכרבי יוחנן (דף סז.) אבל יאוש ושינוי רשות או יאוש[כ]ושינוי השם גרוע קונה מדאורייתא. ושינוי השם מעליא (ג) כגון טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור קנה מדאורייתא . וגנב שמכר בין לפני יאוש בין לאחר יאוש חייב כרב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני וכרבי יוחנן דהלכתא כוותיה כנגד רב ור"ל :

פפא ושינוי מעשה דלא סדר למילתיה קמייתא וכן כתב דלא סדר קני וכן פירש רבי יצחק בהגוזל ובמציאה קני יאוש כדי דכי אתא לידיה בהיתירא אתא לידיה ורבינו תם מפרש לעולא דוקא לענין קרבן לא קני יאוש כדי אבל בכל מילי קני ור"י אומר דבכל מילי נמי לא קני וכן פוסק דשינוי רשות ואחר כך יאוש לא קני . פר"י :

ג [דף סו ע"א] **צינור** שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה . *ומיירי בצינור שעשוי לקבלה שיש לו ארבע לבזבזין אלא שמצד אחד הוא נמוך והמים עוברים על שפתו . או שיש בו נקב ומקבל מים מתחת הנקב אבל אם היה פרוץ לגמרי מרוח רביעית אין פוסל את המקוה . כדתנן פרק ד' דמקואות המניח טבלא תחת הצינור אם יש לה לבזבזין פוסלת את המקוה.[ל]א פירוש לבזבזין מארבע רוחותיה. ותנן נמי התם סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל את המקוה . אי נמי אפילו בצינור פרוץ משתי רוחות איירי כגון שחקק בו לקבל צרורות שלא יעכבו הלוך המים . כדתנן בפרק ד' דמקואות החוטט בצינור לקבל צרורות בשל עץ כל שהוא ב ובשל חרס רביעית. וחטיטה דהתם היינו חקיקה דהכא ודוקא כשהמים נופלין מן הצינור למקוה . אבל נפלו מן הצינור לקרקע ומן הקרקע למקוה המשכה היא . ואם יש במקוה עשרים ואחת שאין מי גשמים כשר . כדאמרינן בפרק קמא דתמורה (דף יב:) דשאיבה מטהרת *ברבים ובהמשכה . והא דמים שאובין פוסלין את המקוה היינו דוקא כשהמקוה חסר . אבל מקוה שלם כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו . דתנן בפ"ו דמקואות (מ"ח) היה בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין בו כלום ממלא בכתף ונותן בעליון עד שירדו לתחתון ארבעים סאה . וכיון שנותן בעליון עד שיתמלא התחתון [מ] ע"כ הוו מים שאובין רובא . ועוד תנן התם (פ"ז מ"ג) נפל לתוכו יין או מוהל ושינו את מראיו פסול . כיצד יעשה ימתין עד שירדו גשמים ויחזרו מראיו למראה מים . ואם יש בו מ' סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיו למראה מים . וכן מוכיחות כמה משניות וכמה ברייתות במסכת מקואות. ובלאו ראיה נמי סברא היא . דהא בהשקה נעשו זרועין ליטהר מטומאתן (ביצה דף יז:) וה"ה להטביל בהן . והא דתנן בפ"ז דמקואות ומייתי לה בפ' הערל (דף פב:) נתן סאה ונטל סאה כשר [ומפרש] עד רובו אבל טפי לא מוקי לה ר"ת במי פירות דאמי פירות [ושאר משקים] קתני לה אבל [מים שאובין] אפילו טובא. והכי תנן התם גומי פירות וכו' פעמים מעלים ופעמים אין מעלים כיצד מקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת נפל מהן סאה לתוכו לא העלוהו.[היה בו ארבעים סאה] נתן סאה ונטל סאה כשר(עד רובו)ולא מיבעיא מים שאובין שנפלו למקוה שהוכשרו בתערובות להטביל בהן אלא אפילו מקוה שכולו שאוב ונתחבר למקוה כשר דרך נקב כשפופרת הנוד כשר להטביל בו . דמהניא זריעתו להיות כמקוה עצמו . דסברא הוא כדפרישית דכיון דמטעם זריעה טהרינן מטומאתם הכי נמי הוכשרו מפסלותם וכשר להטביל בהם . וראיה מהא דתנן בפ"ו דמקואות ג' מקואות בזה כ' ובזה כ' מים כשרים ובזה כ' מים שאובים היה שאוב מן הצד וירדו ג' וטבלו ונתערבו . המקואות טהורין והטובלין טהורין . לפי שנתערבו שני המקואות הכשירים והיו בהן מ' סאה ושוב לא נפסל אפילו נפל לתוכן השאובין ואותו שטבל בשאוב עלתה לו נמי טבילה כיון שנתחבר חבור למקוה שלם . ואפילו נתחבר האמצעי לשאוב קודם שנתחבר לכשר לא הוי כשלשת לוגין שפוסלין את המקוה החסר . כיון שנתחבר גם לכשר [נ] קודם שנפלו השאובין לתוכו. ועוד שדרך המשכה נתערבו . ועוד תניא בתוספתא (פ"ה) היו בו מ' סאה ונפל לתוכו יין ונשתנו מראיו של חציו [הטובל] בין במקום היין בין במקום המים כאילו לא טבל . היה שאוב והשיקו במקום היין זה וזה לא טהר . השיקו במקום המים [מקום המים] טהר מקום היין לא טהר . והא דתנן פ"ג דמקואות בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב שלא נשארו מן השאובין ג' לוגין . [ס] התם מיירי שלא היו המים של האמה מ' סאה קודם חבורן למי הבור . והא דקתני בפ"ה דמקואות מעיין שהעבירו על גבי השוקת פסול ולא מתכשר במה שהוא מחובר למעיין ומעיין מטהר בכל שהו . ואין לומר דשאני שוקת שהוא כלי וגרע ממים שאובים המכונסים בגומא . דהא בתוך כלי עצמו מותר לטבול כשהוא מחובר למקוה . דאמרינן בפרק חומר בקדש (דף כב:) שמטביל כלי בתוך כלי שיש בפיו כשפופרת הנוד . וי"ל דהא דמעיין מטהר בכל שהו היינו לטבילת כלים . אבל לטבילת אדם בעינן מ' סאה כדאמרינן פרק חומר בקודש דאמר רבא מקוה שחלקו בשל ובגרגותני הטובל שם לא עלתה לו טבילה דהא ארעא כולה חלחולי מיחלחלא ובעי מ' סאה במקום אחד . והתם [ע] במים נובעים איירי דמי הגשמים לא מחלחלי . הלכך פסול השוקת לטבילת אדם הואיל ואין מחובר למים שיש בו מ' סאה . ובמסכת מקואות פירשנו פירוש הגון . והא דאמרינן בירושלמי דפרק אמר להם הממונה גבי ים שעשה שלמה רבי שמעון בר קיסנא בשם רבי חייא היכי הוות בית הטבילה לכהנים והלא כלי הוא . ומשני כההיא דדרש ריב"ל אמת המים מושכת לו מים מעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים כרמונים . משמע ה[משום] דמוליא רימון הוליאו מתורת כלי אבל אם היה כלי אין מטבילין בו ואע"פ שהיה מושך למעיין . מפרש ר"ת מוליא רימון דנקט לאו לאפוקי מתורת כלי [פ] אלא שיבואו המים בשפע . דלהשקה סגי בשפופרת הנוד . והמקשה לא היה יודע שהיו מחוברין כלל . ודוחק הוא ולפי מה שפירש במסכת מקואות ניחא : שאני שאיבה דרבנן היא. אר"י דאפילו מקוה שכולו שאוב כשר מן התורה . והביא ראיה מהא דתניא בתוספתא דמקואות פ"ב מקוה שהניחה ריקן ובא ומצאה מלא כשר מפני שזה ספק שאובים למקוה . ומדקאמר שהניחה ריקן ולא קאמר שהניחה חסר משמע שלא היו בו מים כלל ומכשר ליה מספיקא . אלמא אפילו כולו שאוב אין פוסל אלא מדרבנן והלשון מוכיח כן דקתני מפני שזה ספק מים שאובין [צ] דמשמע מפני שזה ספק שאיבה שהיא מדרבנן . ועוד הביא ראיה מפרק קמא דפסחים (דף יז:) דאמרינן משקה בי מטבחיא בכלים טמאים בקרקע טהורין . ומפרש התם דבקרקע טהורין משום דחזו להטביל בהן מחטים וצינורות . אלמא אפילו כולו שאוב חזי לטבילה מדאורייתא דבכולו שאוב איירי [ק] מדמפליג בין כלים לקרקע . והתם משקה בי מטבחיא נמי שאובין הן . ומה שפירש רשב"ם דכולו שאוב [פסול] מדאורייתא והביא ראיה מת"כ פרשת שמיני יכול מילא על כתיפו ועשה מקוה יהיה טהור ת"ל אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים . לאו ראיה היא דההיא דרשה בת"כ אסמכתא בעלמא היא . וטובא איכא מילי דרבנן דאסמכינהו אקראי בת"כ · כגון מעשר פירות וירק ודריש להו בסיפרי מקראי . וכן דימוע דריש ממקדשו ממנו . ובנדה פרק יוצא דופן (דף מז.) מוכח דדימוע דרבנן . וכן אין רוכבין על גבי בהמה ואין עולין באילן דריש ליה בת"כ משבת שבתון . והא דפסלינן שאיבה משום גזירה דלמא אתו למיטבל בכלים וטבילה בכלי פסול מדאורייתא דבעינן מקוה דומיא דמעין שהוא בקרקע . והחמירו לפסול אף בשלשה לוגין משום דחשיבי וחזו לרחיצה כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף יד.) בתחלה היו טובלין במי מערות סרוחין והיו נותנין על גבן ג' לוגין מים שאובין . ורבינו שמשון הקשה על דבריו דמההיא דמייתי ראיה מתוס' דמקואות אדרבה מהתם משמע דשאוב כולו [פסול] מדאורייתא דקתני מפני שזה ספק מים שאובין וחזקת המקואות כשרות. פירוש העושה מקוה כדי לטבול בו עושהו אם כן אינו ממלאהו מים שאובין אלא במים כשירין לטבילה . משמע דוקא משום חזקה הוא דכשר הא לאו הכי פסול משום דהוי ספיקא דאורייתא . תדע דתני סיפא צינור המקלח מים למקוה ומכתשת נתונה בצדו ספק מן הצינור למקוה ספק מן המכתשת למקוה פסולה מפני שהפסול מוכיח . ואם יש בו רוב מקוה כשר מפני שזה ספק מים שאובין למקוה . ומדמכשרינן כשיש בו רוב מים מספק ובשאין בו רוב מים פסלינן מספק מפני שאין כאן חזקת המקואות כשרות שהפסול מוכיח שהמכתשת נתונה בצדו ויכולני לומר [ר] שנפל למכתשת כמו שנפל למקוה . [ש] אלמא מקמי דהוי רוב מקוה הוי שאוב מדאורייתא פסלינן מספק . ולאחר שיש בו רוב מקוה הוי דרבנן ומכשרינן מספק [ת] ועוד דתנן פ"ב דמקואות מקוה שיש בו שלשה גומות של מים שאובין של לוג לוג אם ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה של מים כשרים עד שלא הגיעו לגומא השלישית כשר ואם לאו פסול . משמע דדוקא ידוע הא מספק פסול . [א] מדלא קתני אם ידוע שלא נפלו לתוכו ארבעים סאה עד שהגיעו לגומא השלישית פסול ואם לאו כשר . ומה שהביא ראיה מפסחים לאו ראיה היא דה"פ בכלים טמאים אותן שהיו בכלים טמאים ואף על פי שהן עכשיו בקרקע 'טהורין אותן שהיו מעולם בקרקע שהמשיכן מאמת המים העוברת בעזרה וכן כתב ר"ת בספר הישר דג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה [ב] הלכה למשה מסיני :

ד [דף סח ע"ב] **אמר** רבי יוחנן [ג] גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאין שלו וזה לפי שאין ברשותו דאמר קרא איש כי יקדיש את ביתו קודש מה ביתו ברשותו ושלו אף כל שהוא ברשותו ושלו :

[דף ע ע"א] אמרי נהרדעי בחד לישנא לא כתבינן [ד] אדרכתא אמטלטלי דגזילה משום הך דרבי יוחנן דכמו שאין יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו כך אינו יכול להקנותו . ובלשון אחר אמרי נהרדעי דלא כתבינן אדרכתא אמטלטלי דכפריה . משום דמיחזי כשיקרא . אבל אי לא כפריה כתבינן בין אפיקדון בין אגזל ולא חיישינן להא דרבי יוחנן . ורב אלפס ז"ל הביא לישנא בתרא ולא הביא לישנא קמא . [ה] ותימה הוא הא קיימא לן כרבי יוחנן . ועוד כתב הלכתא מאן דמייתי אדרכתא אמטלטלי דכפריה לא מהניא ליה ולא מידי ולית ליה רשות לאשבועי ולא לאישתעי דינא בהדיה דקיימא לן כנהרדעי . *ור"ת ז"ל כתב ואנן נהיגינן למיכתב אדרכתא אמטלטלי דכפריה ולא ידענא טעמא . ונראה לרבינו תם דהיינו טעמא דקיימא לן כלישנא בתרא דסוגיא דגמרא כוותיה בפרק שבועת העדות (דף לג:) דדייק טעמא דאיש פלוני כהן הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין הא קתני סיפא עד שישמעו מפי התובע. אמר שמואל בבא בהרשאה . והאמרי נהרדעי לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי . הני מילי היכא דכפריה וכו' . וכן בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (דף מט.) איתא להך סוגיא . וכיון דלית הלכתא כלישנא קמא ולא חיישינן להך דרבי יוחנן וטעמא דלישנא בתרא משום דמיחזי כשיקרא ואנן למיחזי כשיקרא לא חיישינן כדמוכח בפרק הכותב (דף פה.) אמר רב פפי האי אשרתא דדייני דכתיבא [ו] מקמי דליתוו סהדי חתימת ידייהו פסול משום דמיחזי כשיקרא ומסיק דליתיה לדרב נחמן וכן בגיטין בפרק כל הגט (דף כו:) לכך נהגו למיכתב אדרכתא אמטלטלי דגזלי' ודכפריה . ואף פי שיש חלוקים במיחזי כשיקרא כי ההיא דגט פשוט (דף קעב.) אי ידעיתו יומא דאקניתו כתיבו ואי לא כתיבו יומא דקיימיתו ביה כי היכי דלא מיחזי כשיקרא . ומודו כ"ע דחיישינן להאי מיחזי כשיקרא מיהו דהכא יש לדמותו להאיך דגיטין וכתובות כדי לקיים המנהג . ועוד נראה לי דהכי דמי להדדי משום דליכא חספא אלא דנראה ככותב

הגהות הב"ח א פוסלת את המקוה ואם לאו אינה פוסלת את המקוה סי' לבזבזין מארבע : ב ובשל חרס רביעית : ג והכי תנן התם אבל שאר משקין ומי פירות וכו' לפעמים : ד דכיון דמטעם : ה משמע דטעמא משום דמוליא רמון שהוליאו מתורת כלי הוא אבל : ו שהן עכשיו בקרקע. בקרקע טהורין :

פלפולא חריפתא

צריכה גט דרבה סבר דלכל שפחות קני מדרבנן . תימה דהא הוי יאוש ושינוי רשות ויותר תמוהין דברי הב"י סימן שנ"ג שנראין דבריו כמתמיהין על הרא"ש דסבר שצריכה גט ועוד בפ"ק דקידושין גבי ההיא איתתא דהויא מזבנא ובהכי כתב רבינו בהדיא בגזל דעלמא אם קדשה לבתר דקנייה ביאוש בעלים הויא כדידיה משמע ודאי דהוין קידושין דאורייתא וכ"כ בטא"ה ר"ס כ"ח אם גזל וקדשה לאחר יאוש מקודשת . ומיהו שם הגיה מהרמא"י קדשה בגזל אחר יאוש לבד מקודשת מדרבנן ע"כ וכן הן דברי רבינו דהכא ואין לפרש דקאי אמ"ש שם בפנים ונודע שקנה אותו דבר ביאוש דההוא לישנא דהרמב"ם הוא ומשום דקי"ל סתם גזילה לא הוי יאוש בעלים כתב ונודע שקנה וכו' ובהכי נמי איירי מהרמא"י ואפ"ה כתב דמדרבנן הוא וזה סותר להפנים ולא הגיה בלשון סתירה וצ"ע ומהר"ם יפה השמיט הגה"ה זו ויפה כוון בזה ובעיקר הדין נ"ל לתת שני טעמים לסברא דהכא חדא שהמגיד כתב טעם שהן קידושין גמורין לפי שהיא קנתה בשינוי רשות הלכך אף הוא קנה ע"כ וא"כ סברת רבינו דהכא דהוא לא קנה כשקידש ונמצא שברגע הקידושין לא היו שלו וטעם שני דהמגיה בה"ס ר"ס כ' כתב דקידושין מן הנשואין חוזרין איכא למימר דלא הוי שינוי רשות ממש ודברי רבינו דבפ"ק דקידושין בשיטת הרי"ף הן ומ"מ דבריו קשיין אהדדי וצ"ע : [י] **כעולא** . עיין בהגוזל בתרא: [כ] **ושינוי השם גרוע** . שחוזר לברייתו . טור סימן שנג : [ל] **פירוש** לבזבזין מד' רוחותיה בפ"ד דב"ב דף סה משמע מדברי התוס' דגרסי' במשנה בהדיא אם יש לה לבזבז מד' רוחותיה : [מ] **על כרחו** היו מים שאובין רובא. דהא א"א אם לא נתן בעליון יותר מארבעים סאה כך כתב רבינו בהל' מקואות . והתוספות דב"ב דף סו: וטעמא דא"א לצמצם : [נ] **קודם** שנפלו השאובין . פי' השלשה לוגין שאובין ועוד שדרך המשכה נתערבו ולא נפלו מן הכלים לכשרים ומה שנתחברו ממנו עם כל אחד נתבטל ברוב קודם שירדו למקוה ומים שאובים המתבטלים חוץ למקוה אין פוסלין אותו כדתנן בפ"ד גבי מים שאובים ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה כ"כ הר"ם בפירושו למס' מקואות : [ס] **התם** מיירי שלא היו המים וכו' . וכן מוכח ג"כ ממשנה דלעיל מסך שיעמיד בתגר מ' סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים : [ע] **במים** נובעים איירי שגידי המים מתחברים תחת הקרקע . כך כתב רבינו בהלכות מקואות : [פ] **אלא** שיבאו המים בשפע . כלומר האמת קאמר שהיה כמוליא רמון כדי שיבואו המים בשפע : [צ] **דמשמע** כו' . שהוא מדרבנן דאלת"ה לא לתני אלא מפני שהוא ספק : [ק] **מדמפליג** בין כלים לקרקע · וכן כתבו התוספות דב"ב דף ס"ו וכלומר ולא פליג בין שאובים למחוברים אבל לשון התוס' דפסחים מדמפליג בין דם למים ולא מפליג בין שאובים למחובר : [ר] **שנפל** למכתשת . כלומר וממנו למקוה : [ש] **אלמא** מקמי דהוי רוב מקוה הוי כשאוב מדאורייתא ואין להקשות דהא על כרחין ההיא ברייתא לאו דרשה גמורה היא אלא אסמכתא הא דקתני בה והמקוה במ' סאה . וכך כתב רבינו בהדיא בהל' מקואות דההיא אסמכתא היא לא קשיא דדוקא שיעור מ' סאה הוי אסמכתא דמדאורייתא סגי ברביעית אבל עיקר הדרשה דמיעוט אך דרשה גמורה היא וממעט כל שהוא וצריך רביעית : [ת] **ועוד** דתנן פ"ב דמקואות כו' . ובהלכות מקואות הביא ראיה אחרת ג"כ מברייתא דב' מקואות של מ' מ' סאה כו' : [א] **כדלא** קתני אם ידוע כו' . ובספרי תוספות יו"ט שחברתי על המשניות ישבתי זה דמהכא ליכא למידק די"ל דתנא מסדר למתני כשרות ברישא ואי הוה קתני אם ידוע שלא נפלו כו' הוי כמהדר אפסלות גם היה מאריך למתני שלא נפלו וגם דברי רבי שמעון שחולק שם במשנה קיימי שפיר טפי אלישנא דואם לאו פסול : [ב] **הלכה** למשה מסיני . היינו כשאין שם מים כך מפ' בהלכות מקואות ושם מפורש ג"כ דר"י דוחה להא דר"ת : [ג] **א"ר** יוחנן גזל כו' . והא דמשמע מדר"י דוקא לא נתייאשו הא נתייאשו יכול הגזלן להקדיש וכן דייק רבינו בהדיא בהגוזל בתרא ואע"ג דלעיל אמרינן דלר"י יאוש לא קני בגזלן כי הקדיש שאני משום דהקדש שינוי רשות הוא והוי יאוש ושינוי רשות דקני עוד עיין בדין דר' יוחנן בפ"ק דב"מ גבי ההוא מסותא: [ד] **אדרכתא** כרוב ספרים איתא אורכתא . וכן העתיקו התוספות בפ"ב דכתובות דף כ"ב ובקיצור כתב יד כתוב אורכתא ובפ' הגוזל קמא בסוף שיטה דאין מפלחים בדיוקני נכתב בלשון רבינו גם כן אורכתא והכי גרסינן בפרק שבועת העדות דף ל"ג ע"ב ושם פרש"י אורכתא הרשאה ולשון שולטנות הוא כמו בשנת פלוי' ארכן שלטון אף כאן אורכתא השלטה שהשליטו על בעל דינו לתובעו עכ"ל : [ה] **ותימה** הוא הא קי"ל הלכה כר' יוחנן. מדכתבו. ועוד מוכיח לקמן מפ"ק דב"מ אבל שם מתורץ ג"כ דהע"ג דקי"ל כר' יוחנן לענין הקדש מ"מ באורכתא שאני ויכול למכתב : [ו] **ה"ב** מקמי דליתוי סהדי אחתימות ידייהו . ומסיק דליתא ואף לפי' שאחר שאכתוב לקמן דליתא לאו דליתא לדרב פפי מ"מ היכא דליכא תפסא דכ"ד מסקר לא חיישינן :

תפארת שמואל

(כ"א) [שנ"ג] וביש"ש : (ג) **כגון** טלה ונעשה איל כו' קנה מדאורייתא. נ"ב י"ל דשינוי השם של עגל ונעשה שור וכיוצא בטלה לא חשיב שינוי וכדמסיק בגמרא דשור בן יומו קרוי שור וכו' אלא לדוגמא נקט הרא"ש ז"ל וכ"מ בשינוי השם גמור ולשון כגון דייקא שכי אכן דברי הטור ר"ס שנ"ג צ"ע ועיין ביש"ש :

אבל

סקר. [ז] אבל התם איכא למיחש לפסול העדים כי ימצא שלא היו באותו מקום ביום שנכתב בו. וא"ת כיון דלא חיישינן למיחזי כשיקרא אם כן [בשבועות] ובבכורות כי פריך מנהרדעי הוה ליה למימר ליתא לנהרדעי. ויש לומר [ח] דאורחא דגמרא הכי. דהא מדרב פפי גופיה דאמרינן עלה בכתובות ובגיטין דליתא מדרב נחמן פריך מיניה פ"ב דכתובות (דף כא:) וסותר דברי רב גבי שלשה שישבו לקיים השטר שנים מהן מכירין חתימת ידי עדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידים בפניו וחותם ופריך מיכתב היכי כתבינן. האמר רב פפי האי אשרתא דדייני וכו' אלא אימא עד שלא כתבו. הרי סותר דברי רב [ט] ולא בעי למימר ליתא. ואף על גב דבפרק כל הגט ובפרק הכותב אמרינן דליתא. [י] ומיהו תימה על מה שנהגו לכתוב האידנא הרשאה אפילו אמלוה והלא אין אדם יכול להקנות הלואתו לחבירו ואפילו בקנין אגב קרקע. כדמוכח בפרק מי שמת (דף קמח.) גבי הא דשכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום. ופריך למימרא מלתא דליתיה בבריא ליתיה בשכיב מרע והאמר רב נחמן שכיב מרע שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ואף על גב דליתא בבריא. וע"כ דליתא בבריא לגמרי משמע ואפילו בקנין אגב קרקע מדלא מצי לאשכוחי דאיתיה בבריא אלא הואיל ויורש יורשה. ועוד אמרינן התם מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין ארכבה אתרי ריכשי וכו'. הרי הוא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני. משמע דמכח בריא [כ] אינו יכול להקנות הלואה אפילו בקנין. ואור"ת דהיינו טעמא (כיון) שיכול להרשות משום דקיימא לן דשליח שוייה. וכשי דאינו יכול ליתן הלואתו במתנה שליח מצי לשוייה. ויש סמך למנהג זה מהא דאמר לקמן בפרק הגוזל עצים (דף קד:) רב פפא הוה מסיק זוזי בי חוזאי אקנינהו לרב שמואל בר' יהודה אגב אסיפא דביתיה. ומסיק משמע לשון הלואה. ועוד יש לדקדק דאין הרשאה תלויה בקנין [ל] דהא קיימא לן כאיכא דאמרי דבמטלטלי דגזליה כתבינן נמי הרשאה כדמשמע בשבועות ובבכורות אף על פי שנראה שאין יכול להקנותן כמו שאין יכול להקדישם דהא קיימא לן כרבי יוחנן [דאמר] גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו כדמשמע בפרק קמא דבבא מציעא (דף ז.) דפריך מיניה לרב. ועוד דסתמא דגמרא משמע התם דאם הוה מסותא מטלטלי לא היה נגזל יכול להקדישו וכמו שאינו יכול להקדישו כך אינו יכול להקנות ואפילו הכי יכול להרשות. אלא ע"כ תקנה היא שעשו לענין שליחות כאילו היה עצמו [מ] אקונה (הקנין) קנין גמור: ואמרי נהרדעי כל אדרכתא דלא כתב בה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך לית בה ממשא. מ"ט דא"ל האיך לאו בעל דברים דידי את. ונראה דאפילו לא הוי כתב בה זיל דון זכי ואפיק לנפשך אי יהביה נפקד למורשה ונאנס בדרך פטור הנפקד. ודוקא לענין זה קאמר לית בה ממשא דמצי נפקד לדחוייה אי בעי. [נ] אבל אי יהביה ניהליה מפטר. דלא גרע מהא דתנן (ב"מ דף לח:) אמר לו השואל שלח לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי וכו' פטור. וכן מצא שכתב בעל העטור. ועוד כתב ז"ל הרב החסיד אומר טעמא כדי שלא יהא כל אחד מוליך מעות של חבירו למדינת הים וכופר בהן עשו תקנה להוציאם ממנו בע"כ. כדאמרינן (כתובות דף פח.) בנפרעים שלא בפניו שלא יהא כל אחד נוטל מעותיו של חבירו והולך ויושב למדינת הים. וה"נ אשכחן תשובה לרב אלפס ז"ל דמילתא בעלמא עבדינן גבי הרשאה כי היכי דלא ליפסדו אינשי ממונייהו ולא ילפינן מיניה מתנה. אמר אביי אי כתב בה למחצה ולשליש ולרביע מגו דמישתעי פלגא משתעי אכולא:

ה אמר אמימר ואי תפס לא מפקינן מיניה ׳ פירש אי תפס השליח לעצמו לא מפקינן מיניה. רב אשי אמר מדכתב בה כל דמתעני ליה מן דינא קבילית עלי שליח שוייה. ואיכא דאמרי שותפא שוייה. [ס] במאי כ"מ. למיהפס פלגא. יש ספרים שכתוב בהן והלכתא שליח שוייה. ומתוך דברי רב אלפס משמע שאין לו להיות כתוב בספרים. כי כתב אתמר משמיה דרב יהודאי גאון ז"ל דקיימא לן שליח שוייה הלכך אי בעי לבטולי לשליחותיה ולשווי שליח אינש אחרינא [ע] אית ליה רשותא למעבד הכי. ומתוך הלשון משמע כיון דקיימא לן שליח שוייה מצי לבטולי שליחותיה ולומר אין רצוני שתהיה שלוחי. [פ] *אבל אי שותפא שוייה לא מצי לבטוליה דמצי א"ל כבר זכיתי בחלקי. אבל אם בטל ההרשאה בלא ידיעת המורשה והלך וטען עם המחזיק בנכסים ונתחייב בדין לא מצי המורשה למימר כבר בטלתי שליחותי. דכיון שנזקקו ב"ד לדון על פי ההרשאה [צ] והיה כתוב בו זיל דון וזכי ואפיק לנפשך דיניהם דין. [ק] *וכן אם נתן לו הממון ונאנס פטור:

הגה"ה

*ויש לי ללמוד מדבריו דיכול נמי למחול לחייב אע"פ שכבר יש הרשאה ביד זה הואיל ויכול לבטל שליחותו ש"מ דלית ליה שום זכיה בגוייה הלכך יכול למחול וכן השיב הר' ברוך ושמעין נמי מיניה שהמורשה אינו יכול להושיב אחר תחתיו דאותו עשה נאמן ולא אחר ויכול לומר אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר וגם אינו יכול לעשות פשרה והרשאה שאינה כתובה בלשון שליחות והיא בלשון מתנה אומר רבינו אבי"ה דלא בטלו זה את זה דלשון מתנה דכתיב ביה כי היכי דלא לימא ליה לאו בעל דברים דידי את ולשון הרשאה דשוויה שליח ואי תפס מפקינן מיניה. מא"ז :

*וכן כתב ראבי"ה דלא מצי מבטלו מה כח ב"ד יפה ונראה בעיני דמצי שפיר לבטלו דאין שייך הכא לומר מה כח בית דין יפה דלא עבדו בית דין מעשה דהם לא הרשוהו. מא"ז :

ו מתני' גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם או ע"פ שנים אחרים חייב. וכן גנב ומכר בשבת דליכא חיוב מיתה במכירה. אבל אי איכא חיוב מיתה במכירה כגון דא"ל עקוץ תאינה מתאינתי והקנה לי גניבותיך פטור. גנב וטבח ומכר ביוה"כ חייב בגמרא פריך והא קיימא לן דאין לוקה ומשלם. ומוקי לה בטובח ע"י אחר. וכי זה חוטא וזה מתחייב. אמר רבא אמר קרא וטבחו או מכרו מה מכירה ע"י אחר [ר] אף טביחה על ידי אחר דבי רבי ישמעאל תנא או לרבות את השליח. דבי חזקיה תנא תחת לרבות את השליח. [ש] ואפ"ה בשבת פטור דשחיטה שאינה ראויה היא כרבי יוחנן הסנדלר: גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו גנב וטבח ואחר כך הקדיש חייב. בזה אין שום חדוש שהרי כבר נתחייב קודם שמת אביו וקודם שהקדיש אלא אגב פטורא דסיפא תנייה [ג] אם גנב משל אביו ומת אביו ואחר כך טבח ומכר פטור דבעינן וטבחו כולו באיסור והא ליכא. גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר פטור. [ת] ולאחר יאוש מיירי דחל הסקדש על ידי יאוש ושינוי רשות ולאו דמריה קטבח. גנב וטבח לרפואה או לכלים השוחט ומצא טריפה השוחט חולין בעזרה משלם תשלומי ד' וה'. רבי שמעון פוטר בשני אלו* : [דף עא ע"א] גמ' דתניא המבשל בשבת וכו' בשבת פרק כירה הביא רב אלפס ז"ל כל זו הסוגיא ופלוגתא דרב אחא ורבינא וכתב דקיימא לן בכל התורה כולה דרב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל. ושמעינן מיניה דליתא לדרבי יוחנן הסנדלר. והלכך הלכתא כרבי יהודה דאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל במוצאי שבת בין לו בין לאחרים. במזיד יאכל במוצאי שבת לאחרים ולא לו. וקלרה דעתי מהבין דבריו מה שכתב [ד] דקיימא לן כדברי המיקל וליתא לדרבי יוחנן הסנדלר והלא רב אחא ורבינא לא נחלקו בסברת עצמן [א] אלא בפירוש דברי רבי יוחנן הסנדלר חד אמר דרבי יוחנן הסנדלר אסר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר מדרבנן. מדפריך גמרא בשלמא למאן דאמר דאורייתא אמטו להכי פטרי רבנן אלא למאן דאמר דרבנן אמאי פטרי רבנן. ואי בסברת עצמן פליגי מאי פריך לימא דחכמים סברי כרבי יוחנן הסנדלר דאית ליה מעשה שבת דאורייתא. ואם כן מדהכי [ב] אמוראי בתראי פליגי בפי' דברי רבי יוחנן הסנדלר היה מסתבר דהלכה כוותיה. וגם תמהתי על מה שפסק הלכה כרבי יהודה דאמרינן בפ"ק דחולין (דף טו.) [ג] דרב מורה כרבי מאיר ובפירקא דריש כרבי יהודה משום עמי הארץ. וגם רבא סבר כרבי מאיר בפרק כירה: [דף עא ע"ב] גנב שור של שני שותפין וטבח והודה לאחד מהם ואחר כך הביא השני עדים משלם לו חמשה הלאי בקר:

הגה"ה

*וכל קים ליה בדרבה מיניה פטור אבל חייב בבא לצאת ידי שמים וכן אי תפס לא מפקינן מיניה מא"ז ובאורך האריך כל צורך. (מא"ז) :

[דף עב ע"ב] מתני' גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל. [ד] וכגון שהעידו בבת אחת [ה] ואמרי ביום ראשון גנב ביום שני טבח והוזמה לא איכפת לן אם היתה בבת אחת או בזה אחר זה [ו] דהכחשה תחלת הזמה היא כרב' וכרבי יוחנן. גנב על פי שנים וטבח ומכר על פי שנים אחרים ונמצאו אלו ואלו זוממין הראשונים משלמין תשלומי כפל והאחרונים משלמין תשלומי שלשה. נמצאו האחרונים זוממין הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה. אחד מן האחרונים זומם בטל עדות שניה אחד מן הראשונים זומם כל העדות בטלה. שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה: גמ' איתמר עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל. כגון אם העיד בניסן והוזם בתשרי. או שהתומים בשטר שזמנו באחד בניסן ואמרו בפני בית דין שבזמן הכתוב בשטר בו ביום כתבוהו וחתמוהו ובאו עדים ואמרו באחד בניסן עמנו הייתם במקום פלוני. כל העדות שהעידו מאחד בניסן ואילך פסול. דמעידנא דאסהיד או שחתם על השטר בשקר הוה ליה רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד. ורבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל דעד זומם חדוש הוא ואין לך בו אלא חדושו. והלכתא כאביי:

ז [דף עג ע"ב] אמרי תרי תוך כדי דיבור הוו. כשאילת תלמיד לרב [ז] שלום עליך רבי סבר רבי יוסי דלאו כדיבור דמי. כשאילת רב לתלמיד שלום עליך כדיבור דמי. ולית הלכתא לא כר"מ ולא כרבי יוסי. אלא קי"ל דאף בכדי [שאילת] תלמיד לרב כדיבור דמי כי ההיא דמס' נזיר מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (דף כ:) מוקי לדרים לקיש אף בכדי שאילת תלמיד לרב וה"נ אמר רב אחא מדיפתי בפ"ק דמכות (דף ו.) ובפ' שבועות העדות (דף לב.) ובפ' בתרא דנדרים (דף פז.) ובפרק יש נוחלין (דף קכט:) פסיקא דגמרא דתוך כדי דיבור כדיבור דמי [ח] בר מע"ז ומגדף וקדושין וגירושין:

ח [דף עה ע"א] איתמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים. רב אמר פטור. ושמואל אמר חייב. אמר רב המנונא מסתברא מילתיה דרב באומר גנבתי ובאו עדים שגנב פטור שהרי חייב עצמו בקרן. אבל אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב שהרי פטר עצמו מכלום. איתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן אמר גנבתי ובאו עדים שגנב וטבח ומכר פטור שהרי חייב עצמו בקרן. אמר לא גנבתי וכו'. וכן הלכתא:

ט [דף עה ע"ב] מתני' מכרו חוץ מאחד ממאה שבו חוץ מקרניו ואפילו חוץ מגזותיה דסברינן כרבנן דברייתא או שהיתה לו בה שותפות השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר משלם תשלומי כפל ואין משלם ארבעה וחמשה: גמ' תנו רבנן הגונב את הקטעת ואת החגרת ואת הסומא וכן הגונב בהמת השותפין חייב. ושותפין שגנבו פטורין. ומוקי לה בשותף שטבח שלא לדעת חבירו דאחלק חבירו לא מחייב דהוה ליה [ט] טובח ומוכר אחר הגנב ואף אחלקו פטור דבעינן וטבחו כולו בחיובא וליכא: שותף

הגהות הב"ח א כאלו היה עצמו קונה קנין גמור ועוד כתב ז"ל והרב החסיד וכו' ולא ילפינן מיניה מתנה ואמרי נהרדעי כל אדרכתא וכו' וכן מצא שכתב בעה"ע אמר אביי ואי כתב בה למחצה כצ"ל : ב למאי כ"מ : ג דסיפא תנייה דאם גנב : ד מה שכתב דמדקיי"ל כדברי המיקל ש"מ דליתא לדר"י הסנדלר :

פלפולא

[ז] אבל התם איכא למיחש לפסול העדים וכו'. לאו פסול ממש דהא מפרש לקמן גבי עד זומם למפרע נפסל דלא נפסל בשטרא אלא כשאמרו בפני ב"ד שבזמנו הכתוב בשטר בו ביום כתבוהו וחתמוהו והכא ודאי דלא נימרו הכי שהרי באמת לא כתבו ותחמו בו ביום. אלא כלומר שבני אדם יוציאו לעז על העדים שהם פסולים ולאו כ"ע דיני גמירי שאין לפסלם אא"כ אמרו בפני ב"ד כו' ואע"ג דלא מפסלי אלא ע"י ב"ד והב"ד ודאי דלא יפסלום דב"ד דיני גמירי מ"מ לעז פסול איכא בפומי דאינשי קודם שיפסקו הב"ד שאינם פסולים : [ח] דאורחא דגמרא ומ"מ מדלא נקט הגמרא לישנא קמא ש"מ דלישנא קמא ודאי דאין הלכה ואי לאו דאין הלכה כלישנא קמא אע"ג דלישנא בתרא אנן לא חיישינן ה"א דבגזל לא כתבי' משום דפקדון שאני דהא יכול להקדישו כמ"ש התוספות בד"ה לא כתבינן כו' הלכך הוצרך להוכיח לעיל דאין הלכה כלישנא קמא נמי : [ט] ולא בעי למימר ליתא. ומיהו לפי המפ' התם וכ"פ רבינו בפ' האשה שנתארמלה דהא דקאמר ליתא לא קאי ארב פפי אלא כלומר ליתא לקושיא דאין קושיא דבקיום שטרות דוקא חיישינן למיחזי כשיקרא דב"ד אבל בשאר מילי לא מדרב נחמן אז אין זה ראיה משום דפריך מדרב פפי. כ"כ התוספות : ולא בעי למימר ליתא. עיין לעיל בפרק כיצד ובהגוזל קמא בסוף פיסקא מי הודיעו לבעל חטים כו' : [י] ומיהו תימה על מה שנהגו האידנא ההרשאות אפי' אמלוה כו'. והא דבפ' האיש מקדש דמייתי לקמן בפרק החובל ופ"ק דב"מ שהיתה לו מלוה ביד אחרים והרשה אותה כו' אינו לשליח בעלמא כדלקמן דלא גרע מהא דאמר שלח לי ביד בני כו' ומ"מ קשה לי למ"ד התם דלא סמכה דעתא על המקדש לימא דלא סמכה דעתא על הלוה ועוד אף לר"מ לא תתקדש מהאי טעמא : [כ] אינו יכול להקנות הלואה אפילו בקנין. אין מכאן ראיה על קנין אגב דלא מהניא בהלואה וכן בתוספות דכתובות דף נ"ז לא הוכיח קנין אגב דלא אלא מהא דרב נחמן דלעיל: [ל] דהא קי"ל כאיכא דאמרי כו'. כלומר דקי"ל דנהרדעי מעולם לא אמרו אלא באיכא דאמרי דלא כתבינן אדכפריה אבל דלא כפריה אפי' אגזילה כתבינן אע"פ שנראה כו'. ואין הפירוש דהלכה כאיכא דאמרי. דהא אנן אדכפריס נמי כתבינן וכדמסיק לעיל : [מ] ה"ג קונה קנין גמור ועוד כתב ז"ל כו' עד ולא ילפי מיניה מתנה ובתר הכי גרסינן ואמרי נהרדעי כו' עד ובעל העיטור : [נ] אבל אי יהביה ניהליה מפטר. עיין לקמן דדוקא בשלא נתבטלה : [ס] מאי כ"מ למתפס פלגא הכי איתא בגמרא וסו"מ נמי למימר דכ"מ הא דכתב רבינו לקמן לבטל השליחות : [ע] אית ליה רשות כו'. עיין בהגוזל

חריפתא

קמא : [פ] אבל אי שותפא שויה. כלומר שעשאו שותף ממש שלא כתב בו כל דמתעני כו' ובב"י סימן קכ"ב לא הועתק בבא זו : [צ] והיה כתוב בו זיל דון כו'. דאל"ה אין ב"ד נזקקים כו' : [ק] וכן אם נתן כו'. אדלעיל מהדר שאם היה כתוב בו כו' ונתן מפטר דהיכא שבטלה לא מפטר אי לא כתיב בה זיל דון כו' וכ"כ בהדיא לקמן ופרק הגוזל קמא : [ר] אף טביחה ע"י אחר כלומר נמי ע"י אחר. ובגמרא דף ע"ט מה מכירה דלא אפשר אלא ע"י אחר אף טביחה על ידי אחר מדלא קאמר אף טביחה לא מיחייב אלא על ידי אחר ש"מ דלא בכוליה מדמינן אלא גמרינן מינה בלחוד דע"י אחר נמי מחייב. וע"י עצמו פשיטא דחייב : [ש] ואפ"ה בשבת פטור. דהך בבא ר"ש היא כדאיתא בגמרא : [ת] ולאחר יאוש מיירי. עיין לעיל בסוף פיסקא דיאוש קונה : [א] אלא בפי' דברי רבי יוחנן הסנדלר. והרמב"ן בפרק כירה בספר מלחמות ה' כתב דרי"ף ס"ל דודאי רבי יוחנן הסנדלר מדמחמיר כולי האי פשיטא דס"ל דמדאורייתא הוא וא"כ כי נחלקו רב אחא ורבינא פליגי בסברת עצמן מ"ס דאורייתא והלכה כר"י הסנדלר ומ"ס דרבנן ואין הלכה כמותו ואפ"ה פריך שפיר מ"ט דרבנן דפטרי משום דדרך התלמוד שאינו רוצה להעמיד המשנה דלא כהלכה וא"ל מהא דבפ' המוכר פירות אלמה אמר רבה הלכה כר"א : [ב] אמוראי בתראי. משום רב ורבא דלקמן דייק למנקט בתראי : [ג] דרב מורה כר"מ והרמב"ן כתב בכאן דרב לטעמיה דס"ל מטין אתמר במסכת עירובין ואנן קי"ל הלכה אתמר ובפרק כירה כתב כמה ראיות לפסוק כר' יהודה ורבינו בפ"ק דחולין סימן י"ח כתב בשם הגאונים להחמיר האידנא דנפישי ע"ה ומיהו טעמו של הרי"ף אין נראה כך אלא שדעתו לפסוק כך מתוך הלכה אבל הר"ן שם כתב בטעמא דהרי"ף משום הומרא זו וכ"כ בעל המלחמות בפ' כירה : [ד] וכגון שהעידו בבת אחת. בתוך כדי דיבור והיו יכולין לחזור גם מגניבה ונמצא שכשנפסלו בהזמה למפרע אפ"ה היו כשרים בעדות טביחה דעדות גניבה וטביחה הכל עדות אחת ונכשרות היו : [ה] ואמרי ביום א' גנב וכו'. כדי לאשכוחי הזמה בזה אחר זה להכי אסברה לה כך : [ו] דהכחשה תחלת הזמה. עיין בגמרא דף עג ע"ב : [ז] שלום עליך רבי. גירסא זו עיקר כ"כ בפ' שבועות העדות וכן הם בפרש"י ולא כדגרסי' בגמרא רבי ומורי דא"כ תקשה דיוקי אהדדי דרב לתלמיד לא הוי אלא שלום עליך ועוד ראה זה מצאתי בפרש"י ובתוספות דמסכת נזיר דף כ שכתבו בהדיא שהן רק שלש תיבות : [ח] בר מע"ז ומגדף כו'. עיין מ"ש בפ' שבועות העדות גבי כפר אחד כו' : [ט] טובח ומוכר

שטבח או מכר לדעת חבירו חייב דלעיל רבינן דטובח על ידי שליח חייב. מכרה חוץ משלשים יום חוץ ממלאכתה חוץ מעוברה [י] למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא וכן נגבה קטעה ומכרה בעיא היא ולא איפשיטא ולקולא. *ואפילו אי תפס [כ] מפקינן מיניה: תנו רבנן הגונב ונתן לאחר וטבח ומכר חייב. [דף עט ע"א] דיש שליח לדבר עבירה לענין טביחה ומכירה משא"כ בכל התורה כולה גנב והקדיש לבדק הבית גנב והקיף גנב והחליף גנב ונתן במתנה [ל] אשמעינן דמתנה כמכירה. גנב ופרע בחובו או בהקיפו גנב ושלח סבלונות לבית חמיו חייב. *גנב והקדיש אשמעינן מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים. [מ] דבקדשי בדק הבית לא שייך למימר מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן. דדוקא בקדשי ב)שמים שם בעלים נקרא על הקרבן לפי שצריך לשחוט לשם בעלים. אבל קדשי בדק הבית יצאו מרשות הבעלים לגמרי ואין נקרא עוד שמו עליו:

י מתני' גנב ברשות בעלים וטבח ומכר חוץ מרשותו או שגנב חוץ מרשותו וטבח ומכר ברשותו או שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותו משלמין תשלומי ארבעה וחמשה. [נ] ג)גנב וטבח ומכר [ס] ברשותו פטור. היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור. הגביהו או *שהוציאו מרשות בעלים ומת חייב. נתנו לבכורות בנו או לבעל חובו לשומר חנם ולשואל ולנושא שכר ולשוכר והיה מושכו ומת ברשות הבעלים פטור. הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים ומת חייב: גמ' [ע] ודייק בגמרא פטור מאן שומר [שכר] שמע מינה תקנו משיכה בשומרין:

הגה"ה
*ודוקא לסימטא א]אבל לרשות הרבים לא דקיימא לן כאביי ורבא דאמרי בהמוכר את הספינה דמשיכה קונה בסימטא ולא ברה"ר. מהרי"ח:

יא איתמר נמי אמר רבי אלעזר כשם שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים. [פ] (א) ומשעת משיכה נתחייבו כל אחד כדינו. שומר חנם בפשיעה [צ] וש"ש בגניבה ובאבידה ושואל באונסין. *וכן אין [ק] המשאיל והמשכיר יכולין לחזור בהן משעת משיכה. וכשם שהקרקע נקנית בכסף ושטר וחזקה כך שכירות קרקע נקנית בכסף ושטר וחזקה:

הגה"ה
*ואדם המשאיל את עצמו לדבר האבד שאמר הריני שאול לך לכך וכך זמן תו לא מצי הדר ביה ואם אינו דבר האבד לא גרע מפועל שיכול לחזור בו בדבר שאין אבד ודוקא שאמר בזה הלשון הריני שאול לך אבל אם אמר הריני מקבל עלי לעשות לך כך וכך לא ורפיא בידי. מא"ז:

יב [דף עט ע"ב] אמר רבי אלעזר ראוהו שהטמין עצמו בחורשים ומשך בהמה וטבח חייב. ואע"פ שהכל רואין כיון דמטמר לא הוי גזלן: יג מתני' אין מגדלין בהמה דקה בא"י. [ר] *ואפי' בבית דאילו לרעות בשדה אפילו בהמה גסה אסור. כדאמרי' בפ' זה בורר (דף כה:) רועה שאמרו אחד רועה בהמה דקה ואחד רועה בהמה גסה. ואע"ג דלא פסלינן רועה אלא כשמרעה בהמה של עצמו אבל של אחרים כשר כדאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא (דף ה:) דאין אדם חוטא ולא לו. בהמה דקה שאסורה לגדל בבית אין נראה לחלק בין מגדל שלו למגדל של אחרים. דהא אפילו קשור בכרעי המטה אסור. וכן משמע (לקמן דף פ.) מבעלי בתים בגליל דהם עצמם לא היו מרעים את צאנם. וכן רועה שעשה תשובה אמאי לא ימסור את צאנו לאחר. אלא ודאי בבהמה דקה כיון דאפילו בבית אסור לגדל אפילו בשל אחרים אסור. [ש] אבל מגדלין בסוריא ובמדבר שבארץ ישראל: אין מגדלין תרנגולין בירושלים מפני הקדשים. ולא כהנים בארץ ישראל מפני הטהרות. ולא יגדל ישראל חזירים בכל מקום *ואפילו כדי למשוח מהן עורות. דאילו למכרו לנכרים אף מדאורייתא אסור. כדתנן פרק ז' דשביעית אין עושין סחורה בנבילות וטריפות שקצים ורמשים. ובפרק כל שעה (דף כג.) דריש מקרא דכתיב טמאים יהיו בהווייתן יהו. לא יגדל אדם כלב בתוך ביתו אלא א"כ היה קשור בשלשלת. אין פורסין נשבין ליונים אלא אם כן רחוק מן הישוב שלשים ריס: יד [דף פ ע"א] גמ' ת"ר רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד. וכן גר שנפלו לו כלבים וחזירים בירושה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד. וכן מי שנדר ליקח בית בארץ ישראל ד)וליקח אשה אין מחייבין אותו ליקח מיד אלא עד שימצא את ההגון לו. ומעשה באשה אחת שהיה בנה מיצר לה ונשבעה כל מי שיבא עליה אינה מחזירתו. וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנים וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגון לה:

טו [דף פ ע"ב] הלוקח בית בא"י כותבין עליו אונו ואפילו בשבת ס"ד. לא צריכא אלא לומר לנכרי לכתוב עליו אונו. אע"ג דאמירה לנכרי שבות הוא. משום ישוב א"י לא גזרו רבנן. *ודוקא משום מצות ישוב ארץ ישראל [ת] אבל לצורך מצוה אחרת לא שריא אמירה לנכרי. ואפילו לצורך מילה שדוחה שבת כדמשמע בעירובין פרק הדר (דף סח.) גבי ינוקא דאישתפוך חמימיה דקאמר נישיילוה לאימיה אי צריכה ניחים ליה אגב אימיה. ומסתמא לפני המילה היה דאי לאחר המילה ותינוק היה צריך לחמין אפילו על ידי ישראל מותר מפני פיקוח נפש. והא דקאמר דניחים ליה אגב אימיה על ידי נכרי קאמר. דהא לאחר שבעה אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושין לה על ידי נכרי. ויש ספרים [א] שכתוב בהן [בהדיא] ניחים ליה נכרי אגב אימיה. ודוקא אגב אימיה אבל לצורך מילה לא שרינן אפילו על ידי נכרי. והא דשרינן התם בעובדא דלעיל בינוקא אחרינא דקאמר לימרו לנכרי דלייתי מגו ביתאי· ההוא מיירי באיסור דרבנן להביא דרך חצר שלא עירבו ואיסור דרבנן התירו על ידי נכרי* לצורך המילה. אבל לצורך מצוה אחרת [ב] כגון להביא לו ספר ללמוד בו דרך כרמלית אסור על ידי נכרי. ובהלכות גדולות משמע דאפילו איסור דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך המילה. שכתבו בההוא עובדא דלימא לנכרי דלייתי מגו ביתאי להביא דרך רשות הרבים. והיא דניחים ליה אגב אימיה י"ל דעל ידי ישראל היה [ג] ותוך שבעה מעת לעת של חיה היה. דמחללין עליה את השבת שבעת ימים מעת לעת. וספרים שכתוב בהן דניחים ליה נכרי מיירי לאחר המילה ונתרפא הולד ואין בו עוד פיקוח נפש:

הגה"ה
*אבל ע"י ישראל אפילו איסור דרבנן לא שרי לצורך מילה וכן קי"ל דכל צרכי חולה שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה אפילו מלאכה דאורייתא אבל על ידי ישראל לא שרי אפי' ביו"ט שני אבל לגבי מת הוי איפכא דשרי ביו"ט שני ע"י ישראל ובשבת אסור אפי' ע"י נכרי. פר"י מהרי"ח:

טז תנו רבנן עשרה תנאים התנה יהושע. [דף פא ע"א] שמרעין בחורשין. ודוקא בהמה דקה ביער שאילנותיו גסין. ומלקטים קוצים מחוברים לחין מכל מקום. ומלקטין עשבים מכל מקום חוץ משדה תלתן דמעלי ליה עשבים היכא דבעי ליה לזירעין *וכגון דלית בהו שיעור כלאים דהיינו רובע הקב לבית סאה שהוא אחד מכ"ד. דאי הוי שיעור כלאים הוי הפקר כדאמרינן במועד קטן (דף ו:) התקינו שיהו מפקירים שדות שיש בהן כלאים. אי נמי שזרען לבהמה [אז] ניחא ליה בעשבים שהבהמות אוכלין אותן. וקוטמין נטיעה מכל מקום חוץ מגרופיות של זית· פירש רבינו חננאל משום זקן אחד בזית גבוה מן הקרקע. בקנים ובגפנים [ד] מן הפקק ולמעלה. ושאר כל אילנות מתוך אילן פירות מפריו דהיינו ענפים הרכים. נ"א מחובו של אילן דהיינו מאמצעו ששם בו הרבה ענפים יקח מןהנחבים באמצע ה)[ענפים)[גובהו] ולא מתודו דהיינו מגזע היוצא בראשו. מן החדש שאינו עושה פירות ולא מן הישן שעושה פירות. ממקום שאינו רואה החמה [דף פא ע"ב] ולא ממקום שרואה החמה שנאמר וממגד תבואות שמש:

יז ומעיין היוצא בתחלה מסתפקים ממנו בני העיר ואינן צריכין ליתן דמים. ומחכין בימה של טבריא כל אדם [ו] ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה. ו) אבל בעל הים צד ברשתות ובמכמרות· ונפנין לאחורי גדר ואפילו בשדה מליאה כרכום. ואפילו ליטול צרור מן הכותל מותר [ז] ואפילו בשבת. ומהלכין בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה. והא דידן אפילו מפירד הטל על הזרעים קשה להם דריסת הרגל. ומסתלקין לצידי הדרכים מפני יתדות הדרכים. והטועה בין הכרמים מפסג ועולה מפסג ויורד:

יח ומת מצוה קונה מקומו כשאינו מוטל על המיצר. [ח] אמר רב אדא בר אהבה אמר רב תנאים שהתנה יהושע אפילו בבבל. ושמואל אמר אפילו בחוצה לארץ. והלכה כשמואל בדיני. ז) רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרשות הרבים וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה. שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ סוכו של חבירו כדי להציל נחילו ונותן דמי סוכו של חבירו מתוך נחילו. ותנאי בית דין ח) שיהא שופך יינו ומציל דובשנו של חבירו [ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו]. [ט] *והוא שעקל בית הבד כרוך סביב חבית של דבש. דאי לא הוי הפקר וזוכה בו בעל היין מן ההפקר. ותנאי ב"ד ט) שיהא מפרק את עציו וטוען פשתנו של חבירו ונוטל דמי עציו מתוך פשתן. שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ:

יט [דף פב ע"א] עשר תקנות תיקן עזרא. שיהו קורין בתורה במנחה בשבת בשביל בעלי מלאכות שאין להם פנאי לשמוע קריאת התורה בשני ובחמישי. וקורין בשני ובחמישי. שהראשונים תקנו לקרות בשני ובחמישי תלתא פסוקי לחד גברא או תלתא פסוקי לתלתא גברי כנגד כהנים לוים וישראלים כדי שלא יהו (ישראלים) שלשה ימים בלא קריאת התורה. על רמז וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים. ותקנו לקרות בשני ובחמישי לפי שהוא עת רצון דאמרינן במדרש דמשה עלה לקבל לוחות האחרונות בחמישי וירד בשני. ולכך מרבים התענים בשני ובחמישי. וכן נהגו להתענות בהן. ואתא עזרא והתקין לתלת גברי עשרה פסוקים כנגד עשרה בטלנים. ושיהו דנין בחמישי ובשני דשכיחי דאתו למיקרי בסיפרא. ושיהו מכבסים בחמישי בשבת מפני כבוד שבת ללבוש לבנים ובע"ש אין פנאי לכבס. ושיהו אוכלין שום בערב שבת דזמן עונה היא בשבת שנאמר ושמרו בני ישראל את השבת ראשי תיבות ביאה [י] והבנות בכלל והשום מרבה הזרע. ושתהא אשה משכמת ואופה ביום כשהיא רוצה לאפות כדי שתהא פת מצויה לעניים. ושתהא אשה חוגרת בסינר משום צניעות. ושתהא אשה חופפת *וטובלת שלא יהא עליה דבר חוצץ. [דף פב ע"ב] ורוכלין מחזרין בעיירות [כ] ולא יוכלו לעכב על ידיהם רוכלי העיר. משום תכשיטי נשים שלא יתגנו בנות ישראל על בעליהן. ותיקן טבילה לבעלי קריין לתפלה ולתלמוד תורה *והאידנא נהגו עלמא כתלת סבי כדאמרינן בפר' ראשית הגז (דף קלז:) ובפרק מי שמתו (דף כב.) כרבי יהודה בן בתירא בדברי תורה דאמר דברי תורה אין מקבלין טומאה דסבר רבי יהודה בן בתירא דעזרא [ל] לא תיקן טבילה לדברי תורה. א"כ היה דכל הרוצה לבטלו יבא ויבטל. כדאמרינן בריש מועד קטן (דף ג:) גבי הא דרבן גמליאל

הגה"ה
*אר"ת דאין צריכין לחוף אלא רק הראש ולהדיח בית הקמטים אבל שאר גופה לא מ"מ נהגו לרחוץ כל גופה ואם סמוך לחפיפה טבלה ונמצא עליה דבר חוצץ אין צריכה (לחוף) [לחזור] ולטבול. פר"י מהרי"ח:

הגהות הב"ח א ואפילו אי תפס. נ"ב עי' לעיל בפ"ב סי' ב': ב דדוקא בקדשי מזבח שם בעלים נקרא: ג אבל גנב וטבח ומכר ברשותו: ד בית בא"י וליקח אשה אין מחייבין אותו ליקח מיד: ה באמצע גובהו ולא מתודו דהיינו מענף האמצעי בראשו: ו תניא ר"י אומר: ז ותנאי ב"ד הוא שיהא שופך: ח ותנאי ב"ד הוא שיהא מפרק כו' מתוך פשתנו של חבירו שע"מ:

הגהות הגר"א א] בהגה"ה ודוקא לסימטא כו'. נ"ב תוס' ד"ה או כו' וכ"פ הטור אבל רמב"ם וש"ע סימן שנ"א פסקו כרבינא ועתוס' דכתובות שם: ב] אבל בעל הים. נ"ב נ"ל אפי' בעל הים אבל צד כו'. ואפי' כל אדם כמ"ש בגמרא להדיא:

תפארת שמואל

(ג) ומשעת משיכה נתחייבו וכו' וצ"ע דבפרק האומנין ובשואל כתב דחייב אפילו קודם המשיכה ועיין בשלטי גבורים בזה: סליק פרק שביעי

פלפולא חריפתא

ומוכר אחר הגנב. דתנן בריש פירקין דפטור: [י] למ"ד עובר לאו ירך אמו. אבל למאי דפסקינן בריש הכונס דקי"ל דלכל מילי ירך אמו חוץ מטריפה לא נ"מ באיבעיא זו ולא כתבה אלא אגב גררא: [כ] מפקי' מיניה לפי פסק שלו. בריש פרק כיצד דבספיקא דדינא לא מהניא תפיסה: [ל] אשמועינן דמתנה כמכירה. לא ידענא אמאי לא קאמר הכי בגמרא כדקאמר אשמועינן בנתן וטבח ובגנב והקדיש: [מ] דבקדשי בדק הבית כו'. ונראה מדלא כתב רבינו דברי הרי"ף ולית הלכתא כו' אלמא גרס כך בדברי הרי"ף וכן הר"ן כשכתב דברי רבינו כתב שכן נראה דעת הרי"ף ואין להגיה כאשר ראיתי מגיהין דברי הר"ן שאין כן דעת הרי"ף אלא מבוין אנו המדות דרבינו והר"ן לא גרסי בדברי הרי"ף דלית הלכתא כו': [נ] ה"ג וטבח: [ס] ברשותו ולא הגביהו תוס': ה"ג ולנושא שכר [ע] ודייק בגמ' מאן שומר שכר. וכ"כ הרי"ף ומשום דס"ל דאפילו אין השליח יודע שחוטא מ"מ אין שליח לדבר עבירה והמשלח פטור לפיכך ותיוב אגנב כדפרש"י ולרש"י לא דייק מפטור אלא ממושכו. ועי' בתוספות: [פ] ומשעת משיכה נתחייבו כל אחד כדינו וכו'. כך משמע דעת הרי"ף וכן דעת הרמב"ם בהדיא בפ"ב מהל' שכירות וברים הל' שאלה האומנין ובפ' השואל כתב רבינו דמשקבלו נתחייבו מאחר שהבעלים נסתלקו מאמירתן ולא תקנו משיכה בשומרין אלא שלא יוכלו הבעלים לחזור בהן ושם אכתוב יותר מזה בס"ד וגם בפרק האומנין: [צ] ושומר שכר ואבידה. וכן שוכר כר"י דהכי אפסיק הלכה בפ' הכונס: [ק] המשאיל והמשכיר. וה"ה בנושא שכר אלא אינו דומה בא טעון לבא ריקן: [ר] ואפי' בבית דאילו לרעות בשדה כו'. וליכא למימר דאשמועינן דלאו לא וזיהו הכל בשדה דליכא למיסר של אחרים אלא כשאסרנו עליו אפי' בבית וא"כ כי אמרת דאסור אפי' של אחרים א"כ כ"ש בבית והכי מפרש דאשמועינן בבית דפשיט טפי והדר קאמר דהשתא דאסרת בבית של אחרים נמי כדמסיק ואזיל: [ש] אבל מגדלים בסוריא וכו'. אפי' שלו והוא בדף עט ע"ב · [ת] אבל לצורך מצוה אחרת לא שריא כו'. עיין בפרק חזקת גבי במה דברים אמורים במחזיק וכו': [א] ה"ג בהן בהדיא ניחים. וכן לשון התוספות: [ב] כגון להביא לו ספר כו'. דדוקא מילה דהיא גופא דוחה שבת שרי. תוספות: [ג] ותוך ז' מעל"ע כו'. שילדה בשבת אחר חצות והמילה שיהא קודם חצות דמחללין השבת ז' ימים מעל"ע. וראיתי שרבינו כתב בפרק ר"א דמילה דלפי דברי ה"ג נ"ל דהך עובדא דליחם ליה אגב אימיה לאחר יום ג' של המילה ע"כ וכלומר דע"י נכרי הוי ולדברים הללו לא הוי מעל"ע אלא הולכים הימים ובב"י סימן תרי"ז לענין אכילה ביוה"כ מסיק כך בשם תרומת הדשן סימן קמ"ח ונראה דהה"נ דמסקי' כך לענין חילול שבת דהא מהכא מייתי בתה"ד אלא שהב"י בסימן ש"ל לענין חילול שבת ה"ל ונראה בעיני דהתם אשמיטתיה הא דתרומת הדשן ובודאי דבהדא מהתא ניהו אכילה דיוה"כ וחילול שבת: [ד] מן הפקק ולמעלה לא מן התחתון כמו שכתבתי בשם התוספות בפ' הספינה אמתני' דהלוקח פירות [ה] ה"ג באמצע הגובה. וכן לשון רש"י: [ו] ובלבד שלא יפרוס כו'. אפי' בעל הים. תוס': [ז] ואפי' בשבת דתלוש ולבסוף חברו לא נאסר מדאורייתא: [ח] אמר רב אדא כו' ה"ג הרי"ף. ובגמ' הגירסא בענין אחר ולדינא לא נ"מ מידי: [ט] והוא שעקל בית הבד כרוך וכו'. מקשי התוספות דא"כ לא יהא לו אלא שכרו כדתנן בפרק בתרא זה בא בחבית של יין וזה בא בכדו של דבש ומשקי דפליגי אבל הגבורים כתב דהתוספות והמרדכי מוקמי לההיא שבעל הדבש מבקש שישפוך יינו מאח"כ לקמן דממילא שופך יכול בעל הדבש שיאמר הייתי דוחק ומציל וכן בסמוך כתוב וא"ל שיפרק עליו עיין ספ"ב דב"מ גם בקצור כתוב אם תבעו כו'. וכ"כ רבינו בהדיא לקמן פ' הגוזל בתרא: [י] והבנות בכלל. כלומר בכלל כל התורה אע"פ שנאמרה בל' זכר ומ"מ לא ידענא למאי נ"מ איצטריך לה הכא ועוד דא"כ אין הבנות בכלל דא"כ עזרא נמי כי תקין לא תקין לבנות ועוד דכיון דמשעבדא לתשמיש ועונתו הוא בליל שבת הלכך תקנתו לכל היא אע"פ דמן התורה אינה בכלל חיוב ביאה בשבת. ועוד קשיא לי אמאי נקט דרשא אחריתי ממאי בגמרא פרק אע"פ אשר פריו יתן בעתו זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש לכן נ"ל דההוא קרא דוקא בת"ת מיירי דהא קאי אקרא כי אם בתורת ה' חפצו וגו' וה"נ מייתי לה התם אעונת ת"ח והכא תני תקנת עזרא דניתקנה על כל ישראל בין שהוא ת"ח בין שאינו ת"ח ולכך אין לו ראיה מאותו קרא דלא מיירי אלא בת"ח ומייתי ליה מושמרו בני ישראל דמיירי בכל ישראל ודכתב והבנות בכלל נ"ל שהוא טעות סופר וצריך להיות בכלל. ור"ל בין שהוא ת"ח ובין שאינו ת"ח וטעמא משום עונג שבת ומצינו בסוף פרק אע"פ במשרה אשתו שכתבו התוס' דלמ"ד הוכלת תשמיש דאפי' גמל וספן הואיל ומשרה אותה ע"י שלים והתם קתני במתני' מגלילי שבת: [כ] ולא יוכלו לעכב כו'. עיין פ' לא יתפור: [ל] ה"ג לא תיקן טבילה להפלה ולד"ת: הדרן עלך פרק שביעי

ובית דינו נמנו על ג' פרקים הללו והתירום. אי נמי לא פשטה ברוב ישראל כדאמרינן גבי גרבי שמן בפ' אין מעמידין (דף לו.): [דף פג ע"א] ת"ר לא יגדל אדם את הכלב אא"כ היה קשור בשלשלת אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר. ביום קושרו ובלילה מתירו:

הדרן עלך מרובה

פרק שמיני

א [דף פג ע"ב] **החובל** בחבירו חייב בחמשה דברים. בנזק כדמפרש בסיפא סימא את עינו קיטע את ידו שבר את רגלו רואין אותו כאילו הוא עבד כנעני נמכר בשוק [א] שהוא נמכר לעולם. אבל [א]עבד עברי אין לו שומא להמכר לעולם להפסיד לו בשומא הזאת. שהרי היה יכול למכור את עצמו לשש ולאחר שילא בשש ימכור עצמו שנית. וכן כל ימיו [ב]רואין כמה הוא יפה וכמה היה יפה. פי' עבד הנמכר בשוק [ב] כמה היה יפה עם האבר וכמה הוא יפה עבד הנמכר בלא אותו אבר. ושומא זו להקל כדאמרינן לעיל בריש פרק הפרה. וכן אתה אומר בקוטע יד עבדו של חבירו אין שמין היד בפני עצמה לומר כמה אדם רוצה ליטול לקטוע יד עבד כזה. דודאי הרואה עבדו שלם אין קוטע ידו אלא בדמים מרובים. ולהקל בכל שומות אנו למידין (לעיל דף נח:) מובער בשדה אחר דאמרה תורה לשום ערוגה אגב שדה. והא דלא אמר סימא את עינו נסמא עינו קיטע ידו נקטע ידו שבר את רגלו נשבר רגלו יליף בגמרא מכמה קראי. צער כיצד כוואו בשפוד או במסמר ואפילו על לפורנו מקום שאין עושה חבורה. ומסקי' בגמרא דאתיא כר' אבל לבן עזאי אין משלם צער עד שיעשה בו מקלת חבורה ולא אפחתיה מכספיה. והיכא דאפחתיה מכספיה דמשלם לו דמי נזקו ילפינן בגמרא לרב זביד משמיה דרבא מפלע תחת פלע. ולרב פפא משמיה דרבא מרפא ירפא [ג]וכל ד' דברים משתלמין במקום נזק. אומדים כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצטער כך. ואמרו בגמרא דצער במקום נזק כגון היכא דקטעי' לידיה דלא אמרינן כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו לידו דשומא שאין לה סוף היא שלא היה אדם לוקח הון למכור ידו לקטוע ולהקל בשומות ילפי' מובער בשדה אחר. ואף ידו שהיא מוכתבת למלכות לקוטעה בסם אין אומרים כמה אדם רוצה ליטול שיקטענה בסייף דגם זו שומא רבה היא דלא מקבל אינים צערת עילויים לכתחלה אלא בדמים מרובים. [ג] אבל צער זה כבר נעשה. הלכך שמין להקל כמה אדם רוצה ליתן שיקטע ידו בסם הכתובה למלכות לקוטעה בסייף. ודמים כאלו נוטלין מן המזיק ונותנין לניזק. אבל צער שלא במקום נזק [ד] אי אפשר לשום בענין אחר אלא כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצטער כך. [ה] והאי דפריך בגמרא ליטול ליתן מיבעי ליה. אמילתיה דאבוה דשמואל פריך. אי נמי ממילתיה דאבוה דשמואל שמעינן נמי פי' דמתניתין. ולעולם אין שמין כמה אדם רוצה ליטול ולצער דכל אשר לאדם יתן בעד נפשו ואין ערך לשומא זו. אלא שמין מי שחייב למלכות לכוותו בשפוד על לפורניו כמה היה נותן שלא יעשו לו צער זה. ושומא זו קלה להוציא ממון להצלת מצער מליקת ממון ולקבל צער. ואבוה דשמואל [ו] מילתא דפסיקא נקט [ד]נזק במקום צער דשמין להקל בין סייף לסם ומיניה שמעינן דהוא הדין דמקילים אף שלא במקום נזק. והשתא ניחא הא דפריך האי ליטול ליתן מיבעי ליה דקאי נמי אמתני' ולצער [ה] ילפינן מכויה תחת כויה: ריפוי הכהו חייב לרפאותו. עלו בו צמחין אם מחמת המכה חייב שלא מחמת המכה פטור*: חייתה ונסתרה [ו] חייב לרפאותו וחייב ליתן לו דמי שבתו. והוא שלא אמדוהו מתחלה דאי אמדוהו הא אמרינן לקמן אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין אלא כמו שאמדוהו. חייתה כל צרכה אינו חייב לרפאותה. וכן אם עבר על דברי הרופאים ואכל דברים הקשי' למכתו ומחמת כן נתקלקלה המכה אינו חייב לרפאותו. וצריך

הגה"ה
*הרי שעבר על דברי הרופא ואכל דבש וכל מיני מתיקה והעלתה מכתו גרגותני אינו חייב לרפאותו. ולא מצי למימר ליה אסייך אלא דאמר ליה דמית עלי כי אריא ארבא וכן אית לי אסיא דמגן או אית לי אסיא רחיקה ומיזל גבאי וכן לא מצי אמר ליה הנחבל הב לי ואנא מסינא נפשאי דאמר ליה פשעת בנפשך ושקלת לי ממונא ואי אמר ליה קוץ לי מיקן ואנא מסינא נפשאי מצי אמר ליה פשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק. מא"ז:

לשכור לו רופא ואם אמר המזיק אני ארפאך יכול הניזק לומר אין רפואתך מקובלת עלי. ואפילו שידוע שהוא רופא משום דאמר ליה דמית עלי כאריא ארבא וצריך שיהא לחולה נחת רוח מן הרופא. ואם אמר המזיק [ז] יש לי אוהב קרוב שירפאך בחנם יכול הוא לומר כשאין הרופא מקבל שכר אין לבו ומחשבתו מדקדק בעיקר לורך החולה כיון שאינו מלפה לקבל שכר. ואם אמר לו אביא רופא ממרחקים שיטול מעט שכר יכול לומר רופא שהוא ממקומו מדקדק יותר כדי שלא יפסיד המחאהו. ואם אמר הניזק [ח] שיקוצו לו שכר הרופא ויהנו לו וירפא את עצמו יכול המזיק לומר חיישינן שמא מחמת חמוד ממון לא ירפא את עצמו כראוי ויזכרוהו לגנאי כל רואי המכה: שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין כל ימי משך החולי ולמלאכה זו הוא ראוי כשיתרפא. ואינו נותן לו יותר שכבר נתן לו דמי ידו ורגלו ובזה נפטר ממנו מכל מלאכות אחרות שהיה ראוי לעשות בידו ורגלו. רק שבתו מחמת החולי [ט] שהיה יכול לעשות בלא ידו ובלא רגלו לכשיתרפא חייב ליתן לו: בושת הכל לפי המבייש והמתבייש. [י] [ז]פלוגתא דתנאי היא (דף פו.) בגמרא דירושלמי החובל בחבירו חמשה נותן לו חמשה. ארבע נותן לו ארבע. שלשה נותן לו שלשה. שנים נותן לו שנים. אחד נותן לו אחד. כילד הכהו על [ח]גבי ידו וקטעה נותן לו חמשה לער נזק ריפוי שבת ובושת. הכהו על ידו [כ] ולבתה נותן לו ארבע לער ריפוי שבת ובושת. הכהו על ראשו ולבה נותן לו שלשה לער ריפוי ובושת. הכהו במקום שאין נראה נותן לו שנים לער וריפוי. הכהו בטומוס שבידו נותן לו אחת בושת. [ל] טומוס פירוש בערוך קלף שטושין (לו) מן קליפה של עץ ובלעז נקרא שמו טומוס*:

הגה"ה
*כל היכא דבעי אדם למיעבד לנפשיה מילתא דבזיון ולארווחי לא מצי קרוביה למימחי בידיה אא"כ פייסוהו מדידהו כדמוכח מעובדא דההוא אמרא וכו'. מא"ז:

ב [דף פד ע"א] **ההוא** תורא דאלס ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר להו זילו שיימוהו כעבדא. אמרו ליה רבנן [ט]האמר מר כל הנשום כעבד אין גובין אותו בבבל. אמר להו נפקא מינה דאי תפס. הכי גריס רב אלפס ז"ל והלשון משמע שלוה לשום מיד וכ"מ שאם יתפוס שידע כמה יש לו להפוס. [מ] ולא נהירא דאין שמין כלל לגבות הנזק אלא אם תפס הניזק *שמין ואומרים לניזק כך וכך תחזיר לו. ואיתי בספרים אמר להו לא [נ] אם תפס. כלומר מה שאמרתי לשום היינו אי תפס לידע כמה יחזיר. רבא לטעמיה דאמר רבא נזקי [ס] שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל. נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין גובים אותו בבבל. ושקיל וטרי גמרא [דף פד ע"ב] מ"ש שור בשור ושור באדם אע"ג דאלהים כתוב בפרשה ואין מומחין בבבל מיהו עבדינן שליחותייהו מידי דהוה אהודאות והלואות. אדם באדם ואדם בשור נמי ניעביד שליחותייהו. ומסיק דלא עבדינן שליחותייהו [ע] אלא בממונא ובמילתא דשכיח ואית ביה חסרון כיס [פ] כמו הודאות והלואות. אבל מילתא דלית בה חסרון כיס אע"ג דשכיח אי נמי לא שכיח אף על גב דאית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו. [צ] הלכך אדם באדם אע"ג דאית ביה חסרון כיס כיון דלא שכיח לא עבדינן שליחותייהו בושת אע"ג דשכיח כיון דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו. והא דאמר מר

הגה"ה
*ודוקא אי תפיס המזיק בעצמו אבל אם תפס שאר תפלים מפקינן מיניה כך פירש רבינו תם בפרק קמא וכל דבר שכוונתו להזיק או משונה דלא הוי כי אורחא הוה ליה קרן. מהרי"ח:

שור בשור גובין אותו בבבל היינו בשן ורגל *דמועדין מתחילתן אבל קרן לא. דאי תם קיימא לן פלגא ניזקא קנסא. ואי במועד אין מועד בבבל. [ק] ואפילו הועד בארץ ישראל והובא לבבל מילתא דלא שכיחא היא ולא עבדינן שליחותייהו: כתב רב אלפס מנהג שתי ישיבות דאע"ג דאין גובין קנס מנדין ליה [ר] עד דמפייס לחבריה*. וכד יהיב שיעור מאי דחזי למיתב ליה שרינן ליה לאלתר בין איפייס מרי דיניה בין לא איפייס מרי דיניה. ואפשר שתקנת גאונים היא אבל מדינא דגמרא לא משמע הכי דה"כ אין לך גבייה גדולה מזו כיון דמשמתינן ליה דנקיטנא בכובסיה עד דליסבקיה לגלימיה. וכן משמע' דמשמתינן ליה עד דמסלק היזקא מדר' נתן אבל משום תשלומין לא משמתינן ליה:

הגה"ה
*ופר"ח ולא שור בלבד אלא כל שהוא כיוצא בזה גובין כגון אבות נזיקין דשור כשן ורגל ומבעה והבער ובור וד' שומרין וריפוי ושבת [א] ובושת וגנב בקרן וגזלן ועדים זוממין היכא דלא אפשר לאהדורי והמסיר שני כולהו וכיוצא בהו גובין בבבל. מא"ז: ומהרי"ח מספקא ליה בהא ובור אי גובין בבבל:

הגה"ה
*וכן כתב בספר המקלעות ועוד כתב דהחובל בחבירו ביו"ט חייב בה' דברים ב בשבת וביום הכפורים פטור מן התשלומים וילקה ויגלה וילום ירח ימים. ואם אינו רוצה לקבל דין דנין אותו בעל כרחו. מא"ז:

ג **בתשובת** הגאונים נשאל ממר למח גאון ז"ל אלו נערות שיש להם קנס מהו להגבות בבבל כדי שלא יהא חוטא נשכר. והשיב כלל אמרו אין מגבין קנסות בבבל וכו'. אלא משום שלא יהא חוטא נשכר ושלא יהו ישראל פרולים בנזקים שכיון שיודעים שאין גובין קנסות בבבל שולחים יד זה בזה נהגו חכמים אחרונים לנדותם עד שיפייסו בממון או עד שירבה עליו ריעים ויפייסו בדברים. ומעשה באחד שהפיל שינו של חבירו ונידהו מר רב צדוק גאון ז"ל ואמר לו דבר קצוב [איני] חותך עליך לך ופייסו או בדברים או בממון. ועכשיו כל דיני קנסות בטילין. ומנהג כמו שנהג מר רב צדוק גאון אדונינו אנו נוהגין. ונשאל ממר רב נטרונאי ז"ל אי אין דנין דיני קנסות בבבל החובל בחבירו בזמן הזה כגון נרס אזנו או קטע ראש חוטמו או אחד מאיבריו מה יעשה באותו החובל. והשיב כך מנהג בשתי ישיבות שכל מי שחובל בחבירו בעינו או בשינו או באחד מאיבריו אע"פ שאין פוסקין דין עליו לשלם דמי עינו או דמי שינו ודאי מנדין אותו עד שיפייס אותו בין במועט [ש] בין בהרבה. ורב שרירא ז"ל אומר דלא מלינו בגמרא לנדותו אלא עד דמסלק היזקא מדרבי נתן. וסמכו חכמים אחרונים וראשי ישיבות כי ראו הפסד גדול משום דאין דנין דיני קנסות ועשו תקנה לנדות החובל עד שיפייס הנחבל בקרוב. כי אין דרך לדקדק ולומר לזה כן קלבנו לתת כך וכך גם לזה קלבנו עליך [ת] למחול כך וכך כי זה היה דיני קנסות. [א] אלא מעריס (בלבד) [בלבם] שיעור קרוב [עד כמה מגיע לתת לו] ואין מגלין אותו. ומנדין החובל עד שיפייס הנחבל ורואין כמה מגיע לתת לו אם קרוב לאשר יש בלבם והנחבל אינו רוצה לקבל אומרים לו אין בנו כח לנדותו יותר מכן ומתירין לו. ואם רחוק ממה שבלבם אין מתירין לו עד שיקרב לאותו שיעור: [דף פה ע"ב] שבת דהדקיה באדרונא ובטלו ממלאכתו נותן לו דמי שבתו. ומסתברא דמיירי שהכניסו לחדר וסגרו בתוכו. אבל אם היה כבר בחדר וסגר עליו הפתח גרמא בנזקין הוי כמו פורץ גדר בפני בהמת חבירו ויצאה ונאבדה דאמרינן לעיל בפ' הכונס (דף נה:) דפטור מדיני אדם. ומה לי פורץ גדר ונאבדה ומה לי גודר בפניה ומתה ברעב. וכה"ג כתבו התוס' בפרק אלו הן הנשרפין (דף עז.) גבי כפתו [ב] במקום שסוף חמה לבוא או סיף לינה לבוא דפטור [ג] שאם הביאו ממקום

הגהות הב"ח א אבל אין לו שומת עבד עברי להמכר לעולם: ב ורואין כמה היה יפה וכמה הוא יפה: ג דכל ד' דברים: ד ואבוה דשמואל מילתא דפסיקא נקט נער במקום נזק דשמין לסקל: ה ולער זה ילפינן: ו חייתה ונסתרה חייתה ונסתרה חייב לרפאותו: ז פלוגתא דתנאי הוא. נ"ב לקמן סי' ז' מייתי להו: ח על ידו ותיבת גבי נמחק: ט אמרו ליה רבנן והא מר הוא דאמר כל הנשום: י דאין גובין קנס בבבל מנדין: כ בהגה"ה וכן כתב וכו' בשבת וביוה"כ. נ"ב פסק כר' נחוניא בן הקנה ר"פ אלו נערות ולית הלכתא כוותיה אלא כסתם משנה דחובל ביוה"כ חייב כדלקמן בהגה"ה המתחיל ולא כספר: ל וכן משמע מדקאמר דמשמתינן:

הגהות הגר"א א] בהגה"ה ד"ה ופר"ח כו'. ובשת (רשום עליו קו למחקו ועי' בהגר"א סימן א' ס"ק י"ד):

פלפולא חריפתא

פרק שמיני [א] **שהוא** נמכר לעולם. דמכיון שמה שהזיקו הרי לעולם מגיע לו הסיזק לכך שמין לו כעבד כנעני שהוא נמכר לעולם ונמלא שהסיזק המגיע לו ניסום מה שמגיעו לו עד עולם אבל אם רולים לשום לו כעבד עברי וכמו שנראין דברי רש"י לריכין לשום לו כדרך שעבד עברי נמכר והיינו לשש שש והיו לריכים לשום כאילו נמכר לעולם ולהפסיד לניזק בשומא כדלקמן מובער בשדה אחר וזה אינו כלל בשומת עבד עברי שעבד עברי אינו נמכר לעולם ודברי רבינו מפורשים כך כאילו הוא עבד כנעני כו' לפי שעבד כנעני מכירתו מכירת עולם היא ויכולה השומא שתהיה כדינא לשום נזקו שהוא נזק עולם כמה הזיקו אילו היה שלם ונמכר לעולם אבל עבד עברי אין אנו יכולין לשומו כך דמכיון שהוא יכול למכור עלמו לשש אין יכולין לשום אותו לעולם כדרך שומת הנזק שהוא נעשה לעולם ולכך אין הדרך ג"כ לשום אותו אילו נמכר עד לעולם לשש ושש הדא שאין דרך מכירתו כך ועוד דאכתי אין זה כפי הראוי לענין הסיזק שהוא נזוק עד לעולם בפעם אחת ולא בפרוטרוט וכל השומות הן להקל כדלקמן בסמוך ודבר ידוע דמכירה בפרוטרוט עולה בדמים יתירים הרבה ממכירה שהוא לעולם בפעם אחת אלא היו לריכים לשום אותו כמה הוא יפה למכור לעולם בפעם אחת להפסיד לו בשומא הזאת כדאמרן דלהקל בשומות עבדינן וזה אין אנו יכולין לעשות לשום עבד עברי כך שהרי הוא יכול כו' והיאך נשום אותו בענין אחר ממה שהוא יכול גם אינו רשאי שימכר לעולם אלא תחלת מכירתו עד שש ואח"כ נרלע אם ירלה וביובל יצא והואיל ואין מכירתו אלא לשש נמלא שאין שומתו למכירת עלמין ואנן בדרך הסיזק הנעשה לריך לשום מכירת עלמין הלכך אין דרך לשום אלא בעבד כנעני שהוא נמכר לעולם: [ב] **כמה** היה יפה עם האבר. עיין לקמן גבי אמר רבא קטע ידו כו': [ג] **אבל** צער זה כבר נעשה. וכן פרש"י ולרווחא דמלתא כתבו כן דהא בלאו הכי נמי הא ילפינן מובער בשדה להקל בשומות: [ד] **א"א** לשום בענין אחר כו'. דבשלמא במקום נזק יוכל לשום שיהא נעשה הנזק ולא יצטער וזה נלטער לכך משלם לו דמי אותו צער אבל שלא במקום נזק אין דרך לשום כמה יתן ולא יצטער והרי כתוב למלכות שילטער ומ"מ מסיק דאה"נ דאפ"ה הכי שיימינן כמה יתן כו': [ה] **והאי** דפריך בגמרא ליטול כו'. לא פריך אמתניתין דמתני' בצער שלא במקום נזק מיירי ושפיר קתני ליטול שאין דרך לשום בענין אחר ואמילתיה דאבוה דשמואל דקאמר בצער שבמקום נזק דשמין כמה ירלה ליטול לקטוע לו ידו: [ו] **מילתא** דפסיקא נקט. דאלו צער שלא במקום נזק הא אמרן דאיכא סברא שאין דרך לשום אותו אלא כמה רולה ליטול שילטער ולכך נקט אינו בצער שבמקום נזק דודאי מלתא פסיקא הוא שישומו כמה רולה ליתן בין סם לסייף: [ז] **יש** לי אוהב קרוב. בחדא סגי ואפי' בלא חדא נמי תסגי שיהא לו מי שירפא בחנם ולא משום אהבתו וקרבתו אלא שמלד עלמו רולה לרפאות בחנם אם שחושב כזה שעושה גמילות חסד ועובד את ה' ואם לפנייה מן הפניות אבל נקט אוהב קרוב דלעולם דברו בהווה ורגיל להיות: [ח] **שיקוצו** לו. ובלא קלילה נמי לא דפשע בנפשיה ושקיל מיניה טפי כדאיתא בגמרא: [ט] **שהיה** יכול לעשות בלא ידו. ועיין לקמן גבי אמר רבא קטע ידו כו': [י] **פלוגתא** דתנאי היא. בגמרא דף פו ע"א ולקמן מייתי לה: [כ] **וצבתה** וסופה לחזור. הרמב"ם פ"ב מהל' חובל. וכ"כ נמי רבינו לקמן גבי שבת הפוחתו בדמים: [ל] **טומוס** פי' בערוך כו'. ורש"י בפ' כל כתבי מפרש קבולות קונטריסון: [מ] **ולא** נהירא כו'. בסוף פ"ק: [נ] **אם** תפס. אין חילוק בין אי ואם וכן מסיים אי תפס אבל החילוק בין אי לדאי שלשון אי תפס משמע לשעבר. כלומר אם כבר תפס שומו לו כמה יחזירו לשון דאי תפס משמע להבא כלומר שומו לו שאם יתפוס ידע כמה יחזיר: [ס] **שור** בשור. נזקי שור שבאו לו ע"י שור. וכן באדם שבאו לו ע"י אדם: [ע] **אלא** בממונא. כלומר לאפוקי קנסא דכלל לא וברי"ף ליתא בממונא משום דבמסקנא דגמרא נמי לא קאמר אבל מ"מ לעיל מינה ככר אסיקנא דדוקא בממונא אבל בקנסא לא: [פ] **כמו** הודאות והלואות. ולענין גזילות עי' מ"ש בר"פ הגוזל עלים: [צ] **הלכך** אדם באדם כו'. עי' בריש מס' סנהדרין: [ק] **ואפי'** הועד בא"י כו'. וכן דאתו רבנן להתם ויעדוהו נמי לא שכיחא כדאי' בגמ': [ר] **ה"ג** עד דמפייס וכן משמע לעיל בסוף פ"ק: ה"ג דבר קצוב איני חותך: **כגון** גרס באזנו עיין לקמן סימן י"ג: [ש] **בין** בהרבה. ומיהו ודאי שלא ירבו עליו יותר מכדי שהיה חייב לו אילו דנין וכדלקמן בסמוך: [ת] **למחול** כך וכך. בטור סימן ל"א גרסינן ליטול כך וכך ויש לגרוס למחול בכך וכך: [א] **ה"ג** אלא מעריס בלבם שיעור קרוב עד כמה מגיע לתת לו. לשון מהר"ם יפה סימן א' עד כמה מגיע מה שירלה לתת לו: [ב] **במקום** שסוף המה לבא. אבל במקום שהיה החמה חייב כדאיתא התם ולריך לומר דברי הזיקא טפי מדהדקיה באדרונא אבל אין לחלק משום דהתם לענין מיתה דא"כ מאי ראיה מדברי התוס' ועוד דודאי דאם נחייבו מיתה כ"ש שנחייבוהו ממון: [ג] **שאם** הביאו ממקום אחר וכפתו שם. ודברי התוס' דהתם שאם כפתו במקום אחר והביאו למקום שסוף חמה

אחר וכפתו שם חייב: ד אמר רבא קטע ידו נותן לו דמי ידו . ובשבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין *דמלאכה זו ראוי לכשיתרפא דכל אדם ראוי למלאכה זו . שבר רגלו רואין אותו כאילו הוא שומר הפתח שאין ראוי למלאכה אחרת . *ובשתי רגליו מיירי דאי ברגל אחת הא אמרינן במתני' שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו . אלא מתני' ברגל אחת ואכתי חזי לשמירת קישואין כדאיתא בתוספתא רואין אותו כאילו הוא תגר שומר קישואין . והכא מיירי בשתי רגליו דומיא דסימא את עינו דאיירי בשתי עיניו . דאי בעין אחת אכתי חזי למלאכתו ראשונה . *ונראה דכל זה איירי בסתם בני אדם שאינן בני אומנות . אבל אם היה בעל מלאכה שמין אותו לפי אותה מלאכה שיכול לעשות אחר שיתרפא . כגון אם היה מלמד תנוקות וקטע ידו ושבר רגלו כשיתרפא עדיין הוא ראוי למלאכתו . וכן אם היה נוקב מרגליות ושבר רגלו עדיין הוא ראוי למלאכתו הראשונה . ולמה ישומו לו בימי חוליו כאילו שומר קישואין והכי מוכח בשמעתא לקמן דקאמר שבת דמרקד בי כובי דבעי אחויי גווני ברישיה . אלמא דנותנין לו שבת לכל אדם לפי מה שהוא רגיל לעשות . ושומת הנזק לכל אדם לפי מלאכתו . ואם היה נוקב מרגליות ושבר רגלו שמין עבד נוקב מרגליות כמה יפחתו דמיו בחסרון רגלו והוא דבר מועט. ואם קטע ידו דבר מרובה[ב] . ומיהו יראה דשומא זו שעושין לכל אדם לפי מלאכתו היינו דוקא להוסיף בשומא. כגון אם קטע ידיו של עבד נוקב מרגליות . אבל אם קטע רגליו והיתה שומתה פחותה משומת עבד העומד לשמש לעשות מה שרבו מצוה . לפי שעבד נוקב מרגליות אין רבו מקפיד כ"כ על חסרון רגליו כי ראוי הוא למלאכה (ראשון) [הראשונה] ויותר יהיה קבוע במלאכתו . ישומו לו הנזק כאילו לא היה נוקב מרגליות . דמסתבר שלא יפסיד באומנתו ומעלתו . דאם ירצה לא ישתמש במלאכה זו ויהיה כשאר כל אדם הנמכר לכל מיני תשמיש :

ה חרשו נותן לו דמי כולו לפי שאינו ראוי לכלום . *ובסתם בני אדם שאינם בעלי אומנות . אבל אם היה בעל אומנות וראוי עדיין לאותו אומנות [ד] אין נותן לו דמי כולו.אלא שמין אותו [ה] כמה נפחתו דמיו.והכי אמרינן במסכת ערכין (דף ב.) דחרש נידר ונערך[ו] אלמא בר דמים הוא: בעי רבא קטע ידו ולא אמדוהו שבר רגלו ולא אמדוהו סימא את עינו ולא אמדוהו וחירשו מהו בחד אומדנא סגי או דלמא כל חד וחד באפי נפשיה בעי למיתביה ליה . ולענין נזק ושבת אין חילוק בין בחד אומדנא ובין כל חד באפי נפשיה . [ז] דבכל שומא שמין כמה נחסרו דמיו בשביל חסרון אותו אבר [ח] עד שיצטרפו כל איבריו יחד . ושבת שבין שום לשום פשיטא שיתן לו . כי עדיין היה ראוי למלאכה לכשיתרפא כל זמן שלא חרשו . ובשביל איחור השומא עד שנתחרש לא יפסיד . כי ב"ד שמין שבת שמזמן החבלה ואילך . אבל לענין צער וריפוי ובשת קמיבעיא ליה . *והא פשיטא ליה שישלם לו צער וריפוי ובשת של כל מכה ומכה. דאטו בשביל שחרשו יפטר ממה שנתחייב לו כבר . והלא המבייש את החרש אמרינן לקמן דחרש יש לו בשת וכל שכן צער וריפוי . ועוד דלפעמים ירויח במה שחרשו שדמי כולו מועטין מצער ריפוי ובשת של כל המכות . ועוד דלעיל מרבינן שכולן משתלמין במקום נזק . אלא הא מיבעיא ליה אם ישומו בפעם אחת צער ריפוי ובשת של כל המכות או ישומו של כל מכה ומכה לבד . מי אמרינן כיון דלא אמדוהו בינתים חזינן כאילו נעשו [ג] במלחמה אחת ואמדינן כולן ביחד או לא. ונפקא מיניה שאין עולין כל כך כשאומדין בבת אחת כמו כשאומדין כל אחת לעצמה . דוגמא לדבר בפ' השואל (דף צט:) גבי חבילא דתמרי . חדא חדא מזדבני בחמשין. אגב הדדי מזדבני בחמשין נכי חדא . אבל בנזק אפילו חלוק מועט כזה אין ביניהן . כי שמין כל האבר לפי שויו . ואת"ל כיון דלא אמדוהו יהיב ליה דמי כוליה פירוש ואומדין הכל ביחד . [ט] והכי הלכתא . אמדוהו מהו כיון דאמדוהו במה דאמדוהו כמאן דאגביה דמי . או דלמא כיון דמחסר גוביינא לא. תיקו . (א) [י] ומסתברא דכמאן דגבוי דמי לפי מאי דפרישית דאין נפקותא אלא לפי עילוי שומא פרטית לכללית . למה יעשה שומא אחרת אחרי שכבר נתחייב בשומא ראשונה :

ו שבת הפוחתתו בדמים כגון הכהו על ידו ולמתה וסופה לחזור . *שמלבד שבתו שבכל יום ויום עד שיתרפא נפחתו דמיו אם היה נמכר עתה . לפי שאין אדם בקי אם סופה לחזור ולא יכנים עצמו לספיקא לקנותו בחזקת בריא . פליגי ביה [דף פו ע"א] אביי אמר נותן לו דמי שבת גדולה ודמי שבת קטנה . דכיון דדמיו נפחתין בשביל הכאה זו שמין לאותו פחת וכל ימי חוליו רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין . ורבא אמר כיון שסופה לחזור אין שמין אותו ואין לו שבת גדול . וכיון דאין לו שבת גדול לא סגי ליה בשבת קטנה כאילו הוא שומר קישואין . הלכך נותן לו שבתו שבכל יום ויום דמלאכה דבטיל ממנה . וכן הלכתא . [כ] ומסתבר דכפועל בטל שיימינן ליה וכן כל שבת* :

איתמר הקוטע יד עבד עברי של חבירו . אביי אמר נותן שבת גדולה לעבד כדי שילא מביתו בדמי ידו משלם . ושבת קטנה לרב *אע"פ שמפסיד הרב דקודם שנקטע ידו חזי לכל מלאכה והשתא לא חזי אלא לשמור קישואין . חשבינן ליה [ל] כאילו חלה [ה] דאמר בפ"ק דקדושין (דף יז.) דאינו חייב להשלים דנשתתפה שדהו . ואע"ג דתלה ארבע שנים חייב להשלים . שאני התם שאין עושה שום מלאכה . אבל הכא יכול הוא לשמור קישואין . ורבא אמר הכל ינתן לעבד וילקח בהן קרקע וכו' . הכי גרים רב אלפס *וקשה שבת קטנה למה לא תהיה הכל לרב . הלכך נראה כגרסת ר"ח ז"ל הכל ינתן לרב . ושבת קטנה תהיה הכל לרב ושבת גדולה ילקח בו קרקע והרב אוכל פירות כנגד מה שהפסיד בקטיעת ידו מה שיש בין שאר מלאכות לשמירת קישואין . וכי נפיק לחירות נפקא ארעא בהדיה . והרי הוא יוצא בדמי ידו משלם . ואם פיחת אגל עצמו ואגל רבו לא פיחת כגון דאפסקי' לריש אודניה או לריש נחיריה הכל לעצמו . ירושלמי אמר רבי יוחנן הקוטע יד עבדו של חבירו רבו נוטל חמשה דברים והלה מתפרנס מן הצדקה דמצווים ישראל לפרנס עבדים הקטועים [מ] ולא שלימים . והא רבי יוחנן אכיל [נ] קופד ויהיב לעבדיה ושתי חמרא ויהיב לעבדי' וקרי עליה הלא בבטן עשני עשהו . התם במדת הרחמים הכא מדת הדין. [ס] ובפרק קמא דגיטין (דף יב:) קאמר רבי יוחנן הקוטע יד עבדו של חבירו [ע] נותן שבתו ורפואתו לרבו וצריך רפואתו דידיה היא דבעיא לאיתסויי ביה . לא צריכא דאמדוהו לחמשא יומי ועבדו ליה סמא חריפא ואיתסי בתלתא יומי . ואותו היתרון הוא לאדון . וביה נמי איירי בירושלמי :

הגה"ה

*מכאן ד יש ללמוד שאם שכר אדם בהמת חבירו ונתקלקלה אפי' בפשיעה בחדש או בחדשים או יותר אחר שכלו ימי שכירתו פטור דכיון שסופו לחזור הוה ליה שבת ושור אין לו שבת דהזיק שור נזק שלם הוא דמשלם כברייתא דרבי (חייא) [אושעיא] דד"ג אבות נזיקין אבל שאר דברים לא . מהרי"ת :

ז בשת הכל לפי המבייש והמתבייש בגמרא פליגי בה תנאי . רבי מאיר אומר וכולן רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב . רבי יהודה אומר הגדול לפי גודלו והקטן לפי קוטנו . רבי שמעון אומר עשירים רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם ועניים כפחותים שבהן . ושקיל וטרי כמאן אתיא מתני' . [פ] ומסיק דאתיא כרבי שמעון . ולכאורה משמע דהלכה כרבי שמעון מאחר דמוקי סתמא דמתני' כוותיה ותימה למה לא הביא רב אלפס ז"ל כל זה ויפסוק כרבי שמעון . ונראה דסמך אמתני' דלקמן הכל לפי כבודו ומסיק דלקולא קאמר ורבי עקיבא קאמר עלה אפילו עניים שבישראל רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהן . וחייב ליתן ארבע מאות זוז לאותה ענייה והיינו כשיעור ת"ק. מכלל דלת"ק שיעור הגדול הוא ארבע מאות זוז . אלמא דלעשיר משערינן כבני חורין שירדו מנכסיהן מדקאמר הכל לפי כבודו דמשמע שיעור זה לעשיר ולפחות לפי כבודו והיינו כר"ש . ולכך לא חשש להביא פלוגתא דהני תנאי : [דף פו ע"ב] מתני' המבייש את הערום או את הסומא או הישן חייב וישן שבייש פטור . נפל מן הגג והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור על הבושת שנאמר ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבושת [צ] עד שיהא מתכוין*: גמ' בעי רבי אבא בר ממל בייש ישן ומת מהו . משום כסופא הוא והא לית ליה כיון שמת מתוך השינה ולא נודע לו בושתו ולא אכסיף . או דלמא משום דזילותא באפי אינשי הוא והא זיליה. רב פפא אמר הכי מיבעיא ליה משום כסופא דידיה הוא והא לית ליה כסופא . או דלמא משום פגם בני משפחה הוא והא אית ליה . ומסקינן מהא ברייתא דתניא רבי מאיר אומר חרש יש לו בושת ושוטה אין לו בושת קטן פעמים יש לו בושת ופעמים אין לו בושת (ולא קשיא) הא דמכלמו ליה ומיכלם והא דמכלמו ליה ולא מיכלם . ואיפשיטא מיניה הך בעיא לתרי לישני דחזינא מכאן דקטן דמכלמו ליה ולא מיכלם לית ליה בושת אלמא טעמא דבושת לאו משום דזילותא באפי אינשי ולאו משום כסופא דבני משפחה . הלכך בייש ישן ומת פטור . [ק] ורב אלפס ז"ל לא הביא כל זה: מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא רבי יהודה אומר סומא אין לו בושת וכו'.*ולית הילכתא כרבי יהודה אלא כסתמא דמתניתין . [דף פז ע"א] בעא מיניה רבי אלעזר מרב החובל [ר] בבת קטנה של אחרים חבלה למי וכו' . אמר ליה לא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד . אבל חבלה דידה הוי . ומודה רב בשבת דהוי לאב אם היא סמוכה על שולחנו . דשבת הוי במקום מעשה ידיה והם של אב . ומיהו לקמן בברייתא אמרינן א] דאם חבל בה אחר אפילו סמוכה על שולחן אביה הוי שבת דידה. דבמידי [ש] דאתי לה מעלמא לא קפיד . וכן הלכה . ואם אינה סמוכה על שולחנו הוי שבת דידה . דקא בעיא למיזן מיניה . ואם יש בשבת מותר על מזונותיה [ת] הוי של אב . ורבי יוחנן אמר אם פלעה בפניה דאפחתה מכספה בין לענין מעשה ידיה בין לענין קדושין מה שהפחית מכספה דהיינו נזק הוי של אב . אבל צערה ובושתה מודה רבי יוחנן דהוי דידה . וכן ריפוי כגון סמא חריפא והלכתא כרבי יוחנן :

הגה"ה

*נתכוין לבייש את זה ובייש את זה פטור כר"ש בקטלא . מא"ז :

הגה"ה

*רבי יהודה פוטר את הסומא מכל דינין שבתורה ומכל המצות מ"מ מודה דמדרבנן חייב בכל המצות שבתורה ואם רואה מאורות מימיו פורס על שמע ומוציא אחרים ידי חובתן ואע"ג דהוי תרתי מדרבנן ועדיף מקטן שהגיע לחינוך דלא פטור אלא כדהוי חדא מדרבנן ואשה במצות עשה שהזמן גרמא מדרבנן לא מחייבא כלל אלא בחנוכה ופורים שאף הן היו באותו הנס . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה

*ולא כספר המקצועות דלעיל דפסק כרבי נחוניא דפטור. מא"ז :

ח מתני' המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה [א] החובל בחבירו ביום הכפורים חייב בכולן*.[ב] החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו . והחובל בבנו גדול יתן לו מיד ואפילו השבת . בבנו קטן יעשה לו סגולה. ובאינן סמוכין על שולחנו. ואם הן סמוכים על שולחנו פטור משבת.אבל נזק צער ריפוי ובשת בין סמוכין בין אינן סמוכין חייב : גמ' מאי סגולה . רב חסדא אמר ספר תורה . רבה בר רב הונא אמר דיקלא דאכיל מיניה תמרי . [ג] והלכתא

הגהות הב"ח א שומר קשואין דלמלאכה זו : ב דבר מרובה היא ומיהו: ג כאילו נעשו החבלות בבת אחת ואמדינן : ד בהגה"ה מכאן יש.נ"ב ועיין באשר"י פ' השואל סי' ד': ה חשבינן ליה כאילו חלה שלש שנים דאמר:

הגהות הגר"א א] דאם חבל בה אחר אפי' (רשום עליו קו למחקו) . נ"ב אם (ועבהגר"א סימן תכ"ד ס"ק י"א):

פלפולא חריפתא

המה פו' ונראה דהכל חדא : [ד] אינו נותן לו דמי כולו. שהרי עדיין ראוי לאותו אומנות : [ה] כמה נפחתו דמיו. ומיהו נמי להעלות ולהוסיף בשומא אבל אם בשומא זו נפחת מאילו ישומוהו ככל אדם ודאי דאינו מפסיד וכדלעיל וכ"כ מהר"ם יפה סימן ת"ך : [ו] אלמא בר דמים הוא . אלא התם בבעל אומנות . תוס' : [ז] דבבל שומא שמין כמה נחסרו דמיו בשביל אותו אבר. דודאי דאע"ג דכשחרשו מתחייב בכל דמיו דלא סגי לן בהכי שהרי כשחסרו אבריו כבר נתחייב לשלם אותו חסרון שהזיקו ולכך אע"ג דלא אמדוהו לכל אחד ואחד מ"מ כשבאין לאומד ודאי דאומדין אחת לאחת מה שהזיקו ולפי' לא נ"מ מידי לענין נזק וכדמסיק דאפי' חילוק מועט אין בו : [ח] ה"ג עד שיצטרפו. וכן לשון הטור סימן ת"ך: [ט] והכי הלכתא. מטעמא דכתב בפ' כיצד גבי המפסס : [י] ומסתברא דכמאן דגבוי דמי . דברים הללו בעיני אינם (אלא דברי תימה לעלות על דעת שום מחבר להכריע להלכה מה שנסתפקו בהם חכמי התלמוד והניחו בתיקו והרמב"ם בפ"ב מהל' חובל פסק בכל תיקו שבתלמוד דפסקינן בהו קולא לנתבע גם מהרש"ל ביש של שלמה סימן מג חולק על הרא"ש בזה אני המדפיס מצאתי כתוב כן על הגליון) וראיתי לרבינו עובדיה מברטנורה בפי' המשניות דזבחים פרק כל התדיר דמכריע ג"כ להלכה במאי דקאי בגמרא בתיקו וגם שם לא עשה כן הרמב"ם כמו שהזכרתיו שם בחבורי תוי"ט : [כ] ומסתבר דכפועל בטל שיימינן ליה.ורואין כמה היה רוצה ליקח ויהיה בטל וזה תלוי כפי שהוא מלאכתו שיש מלאכה כבידה ושכרה מועט שהיה לוקח מעט שישב בטל ויש מלאכה קלה ושכרה מרובה וצריך לתת לו הרבה שישב בטל . טור סימן ת"ך . וזה כפרש"י גבי השבת אבידה כפ"ב דב"מ . אבל באיזהו נשך לענין רבית אינו כן כדמסיק שם רבינו : [ל] כאילו חלה. שלש שנים . בפרק קמא דקידושין דף יז : [מ] ולא שלימים . וכן ברי"ף ור"ן אבל בירושלמי ראיתי יותר מן שלמין : [נ] ה"ג קופד כדל"ת וכן בערוך לא הביאו בערך קופר ברי"ש: [ס] ובפ"ק דגיטין דף י"ב. ועיין מ"ש שם : [ע] נותן שבתו ורפואתו לרבו. וכ"ש איפך דברים והנך לרבותא נקט דאפ"ה ניזון מן הצדקה כמו שפירשו שם התוספות : [פ] ומסיק כו' . וזה הביא רב אלפס ז"ל : [צ] עד שיהא מתכוין . וכי נתכוין להזיק ואפי' נתכוין להנאתו מתחייב אף על הבשת כדלעיל סוף פרק כיצד : [ק] ורב אלפס ז"ל לא הביא כל זה. בספרי רי"ף שבידינו איתא להא דא"ר חרש כו' הא דמכלמו וכו' : [ר] בבת קטנה. כל שלא נערה קטנה קרי לה : [ש] דאתי לה מעלמא. ולית לה נערה דגופה גמרא דלא תקשי ממנאה : [ת] הוי של אב. כיון דגברא קפדנא ולא יהיב לה מזוני כדאיתא בגמרא : [א] החובל בחבירו כו' חייב בכולן . ואע"ג דטובח ביוה"כ לענין ד' וה' אמרינן לעיל פרק מרובה דפטור מתשלומין הואיל והוא במלקות . הא אמרינן בגמרא פרק אלו נערות דף לב כפירוש רבתא תורה חובל בחבירו לתשלומין מכדי כתיב כאשר עשה כן יעשה לו כן ינתן בו ל"ל דבר שיש בו נתינה ומאי ניהו ממון ותמהני על הגה"ה דלעיל גבי מנהג שתי ישיבות שכתב בשם ספר המקצועות דחובל בשבת ויוה"כ פטור מן התשלומין וילקה כו' ומשמע דדינא קאמר והוא תימה גדולה : [ב] החובל בע"ע חייב בכולן כו' . ונראה דמ"מ יש חלוק ביניהם לענין פרעון דנזק דהיינו שבת גדולה אינו נותן לו מיד אלא כשיצא לחירות לרבא דאמר לעיל באחד שחבל בע"ע של חבירו דילקח בהן קרקע כדי שהרב יאכל הפירות וה"נ אם ישלם מיד יפסיד מאי דהוי חזי מקודם לכן בכל מלאכה ואע"ג דהכא איהו הוא דהפסיד אנפשיה שהזיקו מ"מ אין לעבד להרוית בכך והרי אם לא הזיקו היה מתחייב בכל מלאכת ידו ועכשיו יאכל הוא פירות ידיו אלא ודאי דה"נ פירות ידו מהזיק הרב ולא שיקח קרקע ויאכל הפירות דאם כן תקשה ממתני' אדרבא דהכא שבת קטנה מחזיק לעצמו ולעיל קאמר רבא דילקח בהן קרקע לגי' הרי"ף ולא רבינו דמקשה עליה ה"ל להקשות ממתני' דהכא אלא מדהכא לא קשיא דהאי הכא שאינו לוקח קרקע כלל להכי מחזיק שבת קטנה לעצמו משא"כ באחר שחבל שמתחייב לשלם שבת גדולה וקטנה אמרינן דילקח בהן קרקע כדי שלא יפסיד הרב משבת גדולה ולפיכך הואיל ונזקק ללקיחת קרקע אמרי' דקונה קרקע בכל בתי השבת דאמרינן לרב הכא אית הכא היד דהיינו הקרקע שניתן בעבורה וקח פירותיה כמו שהיית אוכל מלאכת היד משא"כ הכא אין נזקקים לקניית קרקע כלל וטעמא דשאני הכא דהרב עצמו הזיק יכול שיאמר אשלם הזיקך דהיינו דמי היד שהוא שבת גדולה לכשתצא ממני כדי שתצא משלם אבל לעיל דאחר הוא שהזיק ונותן הדמים לא נוכל לומר שהרב יקח הדמים ולכשיצא יחזירם להעבד כי הא לא עבדינן שיתן לו הדמים לרבו ושמא יוציאם ולא יהיה לו לשלם לכך אמרינן ילקח בהן קרקע (וכן צריך לומר גם לגירסת ר"ח ומיהו י"ל לר"ת דאף בכאן ילקח בהן קרקע) משא"כ בשהרב הוא החייב לא נוציא מידו עד זמן יציאת העבד ומכיון שאין נזקקים ללקיחת קרקע כלל הלכך שבת קטנה לעצמו ומ"מ מקשה רבינו לעיל על רבא דלשבת קטנה אין שייכות לעבד כלל ויתן לרב וממתניתין לא היה יכול להקשות כדפרישית אבל אין לתרץ ולחלק כמו שמחלקים התוספות בד"ה בעבד כנעני כו' שיש לחלק בין אחרים חובלים בו בין להרב עצמו שכבר זכה בכל דתינוק זה לא שייך אלא בעבד כנעני שהוא של רבו קנוי לגופו משא"כ עבד עברי אלא שיש לחלק מצד החובל עצמו אם באנו להוציא ממנו כמו הכא ואם באנו לתת לו מה שמתחייב אחר לעבדו וכמו שביארנו : [ג] והלכתא כרב חסדא. משום דרב חסדא הוה גדול מרבה כמ"ש בפ' הפרה גבי היתה שפחה ונשתחררה וכ"כ ב"י סימן תכג אבל נראה דאותו רבה הוא רבה בר נחמני שהוא

תפארת שמואל

פרק שמיני (א) ומסתברא דכמאן דגבוי דמיא לפי מאי דפרישית וכו' . יפה תמה עליו רש"ל

שהם

כרב חסדא : החובל בעבד כנעני[א] [ד] חייב בכולן. רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת. *ולית הלכתא כוותיה :

ט [ו] חש"ו אין להטפל בהם החובל בהן חייב. והם שחבלו באחרים פטורין*. העבד והאשה כמו כן החובל בהן חייב. הם שחבלו באחרים פטורים. נתגרשה האשה ונשתחרר העבד* חייבין דלא דמי פטורייהו לפטורא דחש"ו. [ז] דהנך לאו בני עונשין נינהו. אבל פטורייהו דעבד ואשה משום דאין להן נכסים. הלכך שמין כל חמשה דברים וכותבין ונותנין ביד הנחבל וכשיבא לידם נכסים ישלמו ומיירי באשה שאין לה נכסי מלוג* ונכסי צאן ברזל. [ח] דאילו היו לה היו כופין אותה למוכרן בטובת הנאה אם נתאלמנה או נתגרשה ואם מתה ירשנה בעלה ואותה טובת הנאה יתנו לנחבל. אבל מנה ומאתים שלה לא אמרו חכמים שתמכור בטובת הנאה ותתן לנחבל משום דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחל לו מחול. [ט] [ב]וכל לגבי בעלה ודאי מחלה*. ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן. *ואע"ג דקי"ל כרבי מאיר דאמר אסור לאדם שישהא עם אשתו בלא כתובה [י] מ"מ יחזור הבעל ויכתוב לה כתובה אחרת. ואע"ג דדיינינן דינא דגרמי ואם תמחול לבעל [כ] תצטרך לשלם ללוקח. אינה חוששת על זה [ל] כיון שאין לה עתה ממה לשלם. וא"ת תמכור כתובתה במעמד הבעל ואז לא תוכל למחול כמו שהוכיח ה"ר שמואל מורדון מהסיא דקדושין פרק האיש מקדש (דף מז:) דתניא התקדשי לי בשטר חוב או שהיתה לו מלוה ביד אחרים [מ] והרשה עליה רבי מאיר אומר מקודשת. וחכמים אומרים אינה מקודשת. ומוקי פלוגתייהו במלוה בשטר באשה סמכה דעתה. וכ"ע אית להו דשמואל. ר"מ סבר סמכה דעתה כי [נ] לא שביק לדידה ומחיל לאחרים. וחכמים סברי לא סמכה דעתה. ובמלוה על פה פליגי בדרב הונא דאמר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה. ר"מ סבר אפילו במלוה. וחכ"א דוקא בפקדון ולא במלוה. ואם איתא דבמעמד שלשתן היה יכול למחול אפילו אית להו לרבנן הא דרב הונא אפילו במלוה אינה מקודשת [ס] דהא סברי דלא סמכה דעתה. וי"ל דבמעמד שלשתן אינו מועיל בכתובה באשה היושבת תחת בעלה כיון שעדיין לא ניתנה לגבות. דאפילו מאן דאית ליה דרב הונא אפילו במלוה. היינו דוקא במלוה העומדת לגבות. [ע] א"נ הבעל לא ירצה להיות במעמד להפסיד לאשתו. ואשה שחבלה בבעלה אי לא נפישא כתובתה מחבלה מזבנא כתובתה לבעלה וגבי לה בחבלה. דאף על גב דקי"ל כר"מ דאמר אסור לאדם שישהא עם אשתו בלא כתובה*. מידי הוא טעמא אלא משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה השתא נמי אי בעי מגרש לה וגבי לה בחבלה. אבל אי (איכא) זוטר חבלה ולא נפיש כתובתה [פ] מכתובה דאורייתא לא הפסידה כתובתה. ואין לומר תמכור כתובתה לאחר בטובת הנאה [צ] ויכתוב הבעל שטר ללוקח בשמו ואז לא תוכל למחול כדאיתא בכתובות בפ' הכותב (דף פו.) דכיון דאין הכתובה בשם האשה הוי כמשהא אשתו בלא כתובה אף על גב שאינה קלה בעיניו להוציאה.

הגה"ה
*כתב רבינו יצחק אלפסי [ה] והלכתא עבד פסול לעדות ויש לו בושת וגר כשר לעדות ויש לו בושת. מא"ז : ממזר ופצוע דכא וכרות שפכה אע"ג דפסולי קהל הם כשרים לעדות. מהרי"ח : אשה פסולה לעדות וכ"ש כותי. מהרי"ח :

הגה"ה
*מיהו קטן חייב לשלם כשיגדיל (א) וכן פרש"י לקמן בהגוזל עצים כפייה רפרם לרב אשי שטרף שטר חבירו בילדותו ואגבי מיניה גובייתא מעלייתא וכן משמע פ' שור שנגח ד' וה' (לט:) דקאמר רבי יוסי ברי' חנינא מעליית אפוטרופוס וחוזרים ונפרעים מיתמי לכי גדלי וכ"ש היכא דאזקי נפשייהו. מא"ז :

הגה"ה
*ועבד במועד לחבול באחרים הרי רבו מכה אותו מכת מרדות שלא יהא רגיל לעשות כך וכן האשה שחבלה באיש או באשה בעלה מכה אותה מכת מרדות כדי שלא תהא רגילה לעשות כך. מא"ז :
*וכן כתב רבינו ראבי"ה אבל רש"י פי' דמיירי אע"ג דאית לה נכסי מלוג. מא"ז :
פסק ראבי"ה המלוה או המפקיד פקדון לאשה בזמן הזה שהם נושאות ונותנות בתוך הבית אם השליכתו לאבד או פשעה בו הבעל פטור אבל טענה אכלתיו או הוצאתיו בצרכי הבית רואה אני שהבעל משלם ואפילו לוותה וכוב ניסאת אמרי' פרק יש נוחלין מלוה ופקדון גמרינן מהתם ודוקא בהלך בעלה למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו אמרי' דהניח מעותיו על קרן הצבי שלא לוותה אלא פרנס אותה מעצמו. ואם כפרה בפקדון חייבת לישבע. ואם מזמינין אשת איש לדין על עסקי משא ומתן בעלה יש לו מן הדין לטעון בשבילה כי היא שלוחו במשא ומתן ואינו יכול לומר לאו בעל דברים דידי את וכן בנכסי מלוג אם אוכל פירות. אבל אם מוצאה הטוב הטוען שפיר דמי. אבל על גזילות וחבלות לא כפינן ליה לטעון אלא כמו איניש בעלמא. לוותה ואכלה ועמדה ונשאת אפילו מאן דמחייב לבעל לשלומי דוקא מנכסים שהכניסה לו אבל מנכסי בעל פשיטא דלא גבי. ואם לוותה ואכלה אחר נישואין לצורך דבר שאין משועבד לה אינו מתחייב. מא"ז :
*מיהו לבעלה לא מצי מחלה אלא ע"י שכותבת לו התקבלתי אבל במחילה בעלמא לא הויא מחילה שכבר היא נשואה והלוקח ממנה צריך ליזהר שיקח ערבות או משכון שלא תמחול או שתשבע שלא תמחול ואם חייבת שום דבר אין כופין אותו לכך למכור ולישבע שלא תמחול. מהרי"ח :

הגה"ה
*ואם תמכר לבעלה שלא ישאר לה כתובה דאורייתא תהא קלה בעיניו להוציאה ואפי' למכור לו על מנת שאם תתאלמן יהיו יורשים פטורין ואם תתגרש יתחייב לה דהשתא לא תהא קלה בעיניו להוציאה אין לה למכור דלא פלוג רבנן בין אלמנות לגירושין כשאין לה כתובה כדינא אסור להשהותה. פר"י מהרי"ח :

מתני' המכה אביו ואמו ועשה בהם חבורה והחובל בחבירו בשבת פטור מכולן מפני שהוא נידון בנפשו. החובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן : [דף פח ע"א] גמ' איטמיה דרב שמואל בר אבא מאקרוניא הות נסיבא ליה לרבי אבא כתבתינהו לנכסי לרב שמואל בריה. בתר דשכיבא [דף פח ע"ב] אזל רב שמואל לקמיה דרבי ירמיה בר אבא אוקמיה בנכסי. מהא דתנן הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שכתובים לבן לאחר מותו והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב. מכר האב מכורין עד שימות. מכר הבן אין ללוקח כלום עד שימות האב. וכי מיית האב מיהא אית ליה ללוקח ואף על גב דמית הבן בחיי האב דלא אתו לידי דבן קנה לוקח. כריש לקיש דאמר לא שנא מת האב בחיי הבן דאתו לידי הבן ולא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לידי הבן קנה לוקח. אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל זו אינה דומה למשנתנו משום תקנת דאושא. דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות. וכן הלכתא : [דף פט ע"א] אמר רבא הלכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות. מאי טעמא פירי תקינו ליה רבנן פירא דפירי לא תקינו ליה רבנן. [דף צ ע"א] כמאן אזלא הא דאמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום. כמאן [ק] כרבי אליעזר. פירוש איש ואשה שמכרו ואפילו שניהם כאחד כיון דלאשה הגוף ולבעל הפירות לא מיחזו נכסים לא לאשה ולא לאיש ואין מכירה חל עליהם. [ר] וסוגיא דהכא כלישנא בתרא דפ' חזקת הבתים (דף נ.) אבל בלישנא קמא מפר' התם כי איתמר דאמימר היכא דזבין איהו ומת דאתיא איהי ומפקא. זבין איהי ומתה דאתי איהו ומפיק בתקנת אושא וכו'. אבל זבני תרווייהו לעלמא אי נמי זבנה איהי לדיליה זביניהו זביני וההיא לישנא קי"ל כמתניתין [ג]פרק מי שמת (דף קלו.) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו דכל אחד יכול למכור מה שיש לו : י מתני' התוקע לחבירו [ש] נותן לו סלע. רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי מנה. ומסיק בגמרא [ת] דמנה צורי קאמר. וסלע דקאמר ת"ק אסיקנא לעיל בריש פרק ד' וה' (דף לו:) דסלע מדינה קאמר. ושלא להפליג מחלוקת כל כך פי' ר"ת [א] דת"ק בעני שבישראל קאמר ועשיר לפי כבודו. ורבי יוסי הגלילי בעשיר שבישראל קאמר ועני לפי כבודו. ואע"ג דאמרינן בגמרא דרבי יהודה נשיאה עבד עובדא כרבי יוסי הגלילי לא קי"ל הכי. אלא כהכי הרי עובדי דריש פרק ד' וה' (דף לו:) ההוא גברא דתקע ליה לחבריה שלחה רב טובי בר מתנה לקמיה דרב יוסף סלע מדינה תנן או סלע צורי תנן ופשט ליה דסלע מדינה תנן. ועוד מייתי התם עובדא אחרינא חנן בישא תקע ליה להוא גברא אתו לקמיה דרב הונא אמר ליה זיל הב ליה פלגא דזוזא. והנך עובדי סמכינן טפי מעובדא דרבי יהודה נשיאה משום [ב] דמייתי להו סתמא דגמרא לפשוט בעיא דאיבעיא להו סלע מדינה תנן או סלע צורי תנן : [דף צא ע"א] גמ' איבעיא להו יש אומד לניזקין או אין אומד לניזקין. מי אמרינן לקטלא הוא דאמדינן בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא נשמה אבל לניזקין כל דהו. או דלמא לא שנא. ולמימד גברא לא מיבעי לן דודאי [ג] אמדינן [ד]בהאי מיקלר ובהאי לא מיקלר. כי קמיבעיא לן למימד חפצא מי עביד האי ניזקא או לא. ופשיטנא תא שמע שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים [אף כל שמסור לעדה ולעדים] פרט לשילהא אבן מתחת ידי עדים שפטור. וריפוי ושבת כתיבי בהאי קרא ש"מ יש אומד לניזקין : תניא הכהו על עינו וסמאו על אזנו וחרשו עבד יוצא בהן לחירות. כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואין שומע אין עבד יוצא בהן לחירות : המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. כיצד תקע באזנו וחרשו פטור. אחזו ותקע באזנו וחרשו חייב :

יא כל ה' דברים אומדין[ה] ונותנין לו מיד. אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו. אמדוהו והבריא נותנין כל מה שאמדוהו. מסייע ליה לרבא דאמר רבא האי מאן דאמדוהו לכולי יומא ואיתפח בפלגא יומא יהבינן ליה דכולי [יומא] דמשמיא הוא דרחימו עליה : יב מתני' סטרו נותן לו מאתים זוז כלאחר ידו ארבע מאות זוז : יג [ד] צרם באזנו תלש בשערו רקק והגיע בו הרוק העביר טליתו ממנו ופרע ראשה של אשה נותן ארבע מאות זוז. הכל לפי כבודו. אמר רבי עקיבא אפילו הן עניים שבישראל רואין אותם כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב. ומעשה באחד שפרע ראשה של אשה בשוק ובאת לפני ר"ע וחייבו ליתן לה ד' מאות זוז. אמר לו רבי תן לי זמן ונתן לו זמן. שמר לה עומדת על פתח חצירה [ו]ושבר הפך בפניה ובו כאיסר שמן וגילתה את ראשה והיתה מטפחת ומנחת ידה על ראשה. העמיד

הגהות הב"ח א בעבד כנעני של אחרים חייב בכולן : ב וכל לגבי בעלה ודאי מחלה ואפסדינהו להנהו זבינא בידים לא אפסדינהו וכי תימא זבינהו ניהליה להאי דחבלה ביה בטובת הנאה דאי מחלה לגבי בעל לא קא מפסיד דהשתא נמי לאו מידי קא יהבה ליה סוף סוף כל לגבי בעלה ודאי מחלה ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן : ג קי"ל כמתני' פרק יש נוחלין הכותב נכסיו לבנו : ד דודאי אמדינן כמה מיקלר משאי מכה וכמה לא מיקלר : ה אומדין אותו ונותנין לו : ו על פתח חצירה ושבר את הפך בפניה :

תפארת שמואל

ביש"ש סי' י"ג דמילתא דמסיק בתיקו בתלמוד היאך יפסוק רבינו מסברתו וצ"ע : (ג) וכן פרש"י לקמן. ובכתובות פ' הכותב פרש"י בענין אחר שהיה רב אשי מדקדק עמו וכפייה והקיפו בראיות עד שהסכים עמו ע"ש וכן עיקר וכן נ"ל להוכיח מפ' הגוזל דף קי"ב ע"א גבי קטנים מי מתייבי וכן פסק רש"ל ועי' בסוף ש"ת מהר"ס פאדוה : סליק פרק שמיני

פלפולא חריפתא

סתם רבה שבגמרא. ומ"מ יש לדון דאי גדול מאותו רבה דסה"נ מרגם בר רב הונא דבדור אחד היו : [ד] חייב בכולן. ועל דרך הירושלמי וגמרא דידן פ"ק דגיטין שכתב רבינו לעיל : [ה] כתוב בהגה"ה שבעמוד בשם הרי"ף והלכתא עבד כו'. ובאמת שהוא תמיהה על רבינו שהשמיטו והוא סוגיא דגמרא דף פח ע"א ופלוגתא דת"ק ורבנן במשנה דלעיל וכתבו בטור סימן ל"ה וסימן ת"ך ומצאתי בקצור כתב יד שנכתב שם וזו ראיה על שהוא נשמט בכאן מידי הסופר : [ו] ה"ג חש"ו פגיעתן רעה שהחובל : [ז] דהנך לאו בני עונשים נינהו ופטורים לעולם וכ"כ בהדיא בפ' שבועת הדיינין ובהג"ה שסותר מהגוזל עצים פירשתי במקומו ומאי דקאמרי מהסיפא דהוזרים ונפרעים מיתמי לכי גדלי גבי מעמידין אפוטרופוס לשור מועד התם במועד שאני דהוי תיקון העולם כדכתב רבינו התם דלטובת העולם עבדי תקנתא להזקק אפי' לנכסי יתומים וליכא למשמע מינה דכ"ש כי הזיקו בעצמם דדוקא בשור המועד התקינו משא"כ קטן יכולין בקל להשמר שלא יזיק ואין כאן תיקון עולם לחייב הקטנים שישלמו להזיקן לכשיגדלו ועוד אדרבה כ"ע קטנים הוו ומאי תיקון עולם הוה משא"כ שור המועד אין כל הקטנים יש להם שור המועד : [ח] דאילו היו לה כו'. דיש לה שייכות בגוייהו דאפילו נ"ב אין הבעל יכול למכור כדאיתא בפרק אלמנה לכ"ג במסכת יבמות : דאילו היו לה היו כופין אותה למוכרן. פירוש הנכסי מלוג ונל"ב עצמן לא השטר שיש לה מבעלה עליהן דבשטר שייך מחילה כדלקמן וא"כ בשטר עצמו אפשר לומר דכופין אותה למכור מידי דהוה אתוספת דלקמן גבי חבלה בבעלה דמוכרת התוספת ולאו דוקא התם דמיירי בבעלה ומשום דכי מחלה לא הפסיד הבעל אלא הה"נ הכא בחבלה באחרים כשיש לה תוספת כתובה כופין אותה למכור והיינו דדייק רבינו לכתוב אבל מנה ומאתים ולא כתב אבל שטר כתובה שלה לא אמרו כו' אלא דוקא במנה ומאתים הוא דקאמר שאין כופין כדמסיק דודאי מחלה אבל התוספת לא אמרינן דודאי מחלה לפי שכשאין לה אלא מנה ומאתים אפי' כי תימא שאם מחלה מתוייבת לשלם כל שווי החוב ולא מה שקבלה בלבד (עיין בספ"ק דב"מ) אפי' הכי כי נמי חזר הבעל וכתב לה כתובה אחרת אינה מפסדת כלום שהרי אין לה יותר אלא מנה ומאתים כמו בראשונה וכי לא מחלה נמי שלא היה צריך לכתוב לה כתובה אחרת לא היה לה ולא כלום ולשמא תרוית נכסים ממקום אחר משום הא לא חתום למחול כדלקמן מה שאין כן בתוספת שיש לה הפסד במחילתה לפי שעל ידי מחילתה לא יהיה לה ולא כלום שמה שמחלה תצטרך לשלם מעיקר כתובתה ואילו לא מחלה היה נשאר בידה עיקר כתובתה הלכך אם יש לה תוספת היו כופין אותה למכור כשחבלה באחרים כמו כשחבלה בבעל ומש"ה דייק לכתוב בכאן מנה ומאתים וכדפרישית וא"כ הא דקאמר נמי ונל"ב מיירי אפי' על השטר שיש לה על הבעל דשייך ביה מכירה לגבי הנחבל אפי' כשהוא אחר ולא הבעל ולפי שאין לחוש שתמחול שיש לה הפסד במחילתה משא"כ כשאין לה אלא עיקר כתובה. והלכך תוספת נמי שהוסיף לה הבעל מדיליה שייך ביה מכירה לגבי הנחבל אפי' כשהוא אחר ולא הבעל כיון שיש לה הפסד אילו מחלה והא דרבינו לא נקט הכא תוספת לפי דכ"מ ונל"ב שכיח טפי מהתוספת דלמה יוסיף לה ומדין כ"מ ונל"ב נשמע ג"כ דין התוספת דטעם אחד להן ולקמן בבעל נקט רבינו תוספת משום דבגמרא מקשה הכי אברייתא דחבלה בבעלה לא הפסידה דמקשה אי נפישא כתובתה מכתובה דאורייתא נוקמה אכתובה דאורייתא ואידך תזכנה לבעלה והא דלא מקשה אמתני' דמיירי בחבלה באחרים לאו משום דבאחרים לא נוקמה אכתובה דאורייתא אלא דהכי מוקים לברייתא דנפיש כתובתה אהכי פריך אי נפישא מכתובה דאורייתא וכו' אבל לעולם ה"ה בחבלה באחרים ואם יש לה תוספת כופין אותה למכור ובעל שלטי הגבורים לא הבין דברי רבינו והקשה עליו למה לא שייך מחילה ג"כ בכ"מ ונל"ב ואי לא שייך בהו מחילה א"כ תוספת נמי נכוף אותה שתמכור והניח בצ"ע ואין כאן מקום עיון כלל וא"ל לפנים דא"כ דבתוספת שכתבתי נמי כופין אותה למכור ומהטעם שכתבתי וא"כ כי תימא דדוקא בבעלה כופין על התוספות ולא באחרים מ"מ כ"מ ונל"ב לא קשיא ולא מידי דבהו ודאי לא שייך מחילה כשמוכרתן והן בעין וראיתי למהרי"ו כהן ז"ל בסימן תכ"ב שהרחיק לכתוב גבי כ"מ ונל"ב כשהן בעין : [ט] ה"ג וכל לגבי בעלה ודאי מחלה. ואפסדינהו לשאי בידים לא אפסדינהו וכ"ת זבינהו ניהליה לשאי דחבלה ביה בטובת הנאה דאי מחלה לגבי בעל לא קא מפסיד דהשתא נמי לאו מידי קא יהבה ליה סוף סוף כל לגבי בעלה ודאי מחלה ואטרוחי בי דינא ואפסודי ללוקח כו' וא"ת אין כאן טובת הנאה שאין לך אדם שיקנה י"ל דיכולה לעשות קיום בנדר או בשבועה אבל לגבי ניזק אינה משועבדת לעשות לו קיום. תוספות : [י] מ"מ יחזור הבעל ויכתוב לה כתובה אחרת. מאי אמרת ישלם מאותה כתובה לכשתתאלמן או תתגרש אם כן מעיקרא נמי ישלם כך ואטרוחי בי דינא למכור לנחבל בטובת הנאה הוי בכדי בין בזו בין בראשונה : [כ] תצטרך לשלם. עיין בספ"ק דב"מ : [ל] כיון שאין לה עתה. שהרי אין לה אלא מנה ומאתים דחזר וכתב לה ואי לא מחלה נמי לא היה לה ולא כלום ובמחילתה אינה מפסדת מידי אלא לכשיהיה לה ממקום אחר והא אינה חוששת אבל כשיש לה יותר ממנה ומאתים הא אמרן לעיל דחוששת לפי שמפסדת שהרי יש לה עתה ואע"ג דעתה אינה משלמת אלא לכשתבא לידי גבייה מ"מ הרי יש לה : [מ] ה"ג והרשה אותה עליה : [נ] ה"ג לא שביק לדידה ומחיל : [ס] דהא סברי דלא סמכה דעתה. עיין בספ"ק דב"מ גבי ש"מ איתא לדשמואל כו' ומ"ש שם : [ע] א"נ הבעל לא ירצה כו'. לא קיימא הך תירוצא אדלקמן הלכך שינויא קמא עיקר וכן מסיק בספ"ק דב"מ : [פ] מכתובה דאורייתא. ואע"ג דכתובה דרבנן כדמסיק רבינו בספ"ק דכתובות אין להקפיד על הא דנקיט כתובה דאורייתא כ"כ התוספות. וטעמא דכתב רבינו שם בספ"ק דכתובות גבי הא דכתבינן בכתובה דחזי ליכי מדאורייתא ע"ש : [צ] ויכתוב הבעל שטר ללוקח בשמו. דודאי שהבעל יתרצה כיון דחבלה שלו היא וכן נמי למכור במעמדו אלא דממעמד שלשתן אין להקשות די"ל שינויא קמא דלעיל דלא שייכא בכתובה כיון שעדיין לא ניתנה לגבות וכן מסכה לא תקשה אדלעיל דמיתרצא בשינויא בתרא דלא ירצה והתוספות לא כתבו אדלעיל אלא תירוץ קמא ומדהכא הקשו נמי אדלעיל וכתבו שינויא בתרא : [ק] כר"א. דבעי שיהא מיוחד לאחד בהורג עבדו שמכרו לאחר ופסק עמו ע"מ שישמשנו ל' יום ויליף ליה מכספו המיוחד לו : [ר] ה"ג וסוגיא דהכא ליתא דבפרק חזקת : [ש] נותן לו סלע. עיין ריש פרק המניח גבי לרכובה כו' : [ת] ה"ג דמנה צורי. פירש ר"ת דת"ק בעני כו'. משמע דלהלכה כתב לדר"ת וקשה לי מדלעיל פ' המניח דא"כ אין ראיה להא דלארכובה שלש כו' דמפרש בשם ר"י דבעשיר וכמו שכתבתי שם ובקיצור סימן י"ג משמע דכולהו בעשיר איתנהו וכך הם דברי הרמב"ם והטור : [א] דת"ק בעני שבישראל קאמר. אע"ג דת"ק דר"ע דלקמן בעשיר שבישראל קאמר : [ב] דמייתי להו סתמא דגמרא לפשוט בעיא כו'. קשה לי דאי משום הא אדרבה הך דהכא סתמא דתלמודא דבעיא להו אי מנה צורי תנן מייתי עובדא דרבי יהודה נשיאה. ואילו התם רב טוביה בר מתנה בעי מר' יוסף אי סלע צורי תנן ואע"ג דאמרי' מאי הוה עלה היינו אהאי עובדא בעי מאי הוה עלה ותדע דבעובדא גופיה איירינן דהא בתר הכי אמרינן א"ל ההוא גברא כו' ומקודם דפשטה עדיין היה בספק ולא איפסק ליה מידי וצריך לומר דמשום דהתם לא הוה דוכתא דמתניתין אלא סתמא דתלמודא מייתי למתני' ולהנך עובדי לפשוט בעיא דאבעיא את"ק אי סלע מדינה תנן כו' ולא מייתי נמי לבעיא דאיבעיא אדברי ר"י ש"מ דסתמא דתלמודא כת"ק ס"ל משא"כ הכא דדוכתא דמתניתין היא הא דאיבעיא להו אדברי ר"י לא לקבוע הלכה אלא לפרש דבריו בלבד וכל זה דוחק דהא דמייתי לה התם משום דרב יוסף בעי למיפשט הבעיא ממתניתין דהתם שנים הראשונים דינר זהב וגם לשון רבינו לא משמע דאלי טעמא משום דמפרש שלא במקומה : [ג] ה"ג אמדינן כמה מקלר וכמה לא מקלר : [ד] צרם באזנו. לשון רש"י גרס משך ובבכורות שמעתי לשון פוגם עכ"ל וה"ל להוכיח ממכילתין פרק דלקמן

לה עדים ובא לפני רבי עקיבא אמר לו רבי לזו אני נותן ארבע מאות זוז. א"ל לא אמרת כלום שהחובל בעצמו [ה] אע"פ שאינו רשאי פטור אחרים שחבלו בו חייבין:

יד הקוצץ את נטיעותיו אף ע"פ שאין רשאי פטור. אחרים שקצצו נטיעותיו חייבין: טו גמ' רקק והגיע בו הרוק וכו' אמר רב פפא ל"ש אלא בו אבל בבגדו פטור. אמאי ניהוי כביישו בדברים וניחייב. אמרי במערבא משמיה דרבי יוסי בר אבין זאת אומרת ביישו בדברים פטור. ונראה לי טעמא משום דכתיב והחזיקה במבושיו דמשמע דלא חייבה תורה אלא על בשת גופו אבל בשת דברים או רקק על בגדו פטור. ורב שרירא ז"ל כתב דאף על בשת דברים מנדים אותו עד שיפייסנו כראוי לפי כבודו ומסתברא דיותר בשת בדברים מבשת של חבלה דאין דבר גדול כלשון הרע ודבה שאדם מוציא על חבירו: ירושלמי תני רב [ו] לבעיטה אחת. ולארכובה שלש. [ז] ולסנוקרת חמש עשרה. חד אמר בשם ר"ל המבייש את הזקן נותן לו דמי בושתו שלם. חד בר נש איפקר לרבי יהודה בר חנינא. אתא עובדא לקמיה דר"ל וקנסיה ליטרא דדהבא: הכל לפי כבודו. אבעיא להו ת"ק לקולא קאמר או לחומרא קאמר. לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי מישקל כולי האי. או דלמא לחומרא קאמר דאיכא עשיר דבעי למיתב טפי. תא שמע מדקאמר רבי עקיבא אפילו עני שבישראל רואין אותו כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם וחייב ליתן [לאשה] ארבע מאות זוז שמע מינה דת"ק לקולא קאמר. וארבע מאות זוז דת"ק לעשיר שבישראל קאמר ופליג עליה רבי עקיבא וקאמר דאף לעני יהבינן ד' מאות זוז: אמר ליה רבי תן לי זמן וכו'. ומי יהבינן זמן לחבלות [ח] והאמר רבי יוחנן אין נותנין זמן לחבלות. כי לא יהבינן זמן [ט] לחבלה דחסריה ממונא. אבל בבשת דלא חסריה ממונא יהבינן: [דף צא ע"ב] תני רבה בר בר חנה קמיה דרב שורי הרגת נטיעותי קללת. אתה אמרת [להורגו אתה אמרת] לקוצצו. פטור. אמר ליה [א"כ] [י] לא שבקת חיי לכל בריה דכל אדם יטעון כך. אלא ודאי אזלינן בתר אומדנא שאין אדם אומר לחבירו לעשות כן. ומוקי בשור העומד להריגה כגון שהוא נגחן ואסור להשהותו. ובאילן העומד לקציצה שהוא [א] נוטה לרה"ר. או אשירה וקלה בתוך שדה נכרי. וקמבעיא מיניה אנא בעי למיעבד ליה להך מצוה. דתניא ושפך את דמו וכסהו בעפר מי ששפך [יכסה ומעשה באחד ששפך] וקדם חבירו וכסה וחייבו רבן (שמעון בן) גמליאל ליתן לו עשרה זהובים. איכא מאן דאמר הא דחייבו רבן גמליאל י' זהובים קנסא הוא ולא גמרינן מיניה לדינא אחרינא. וכי מעיינת ביה בגמרא לא משכחת להאי סברא. דאי סלקא דעתך [כ] קנסא הוי ולא ילפינן מיניה אמאי גמר מינה רב להא דתניא נטיעותי קללת אתה אמרת לי לקוצצו פטור דשמעת מינה טעמא דאמר הכי הא לא אמר חייב. [ל] אלא לאו דינא הוא וגמרינן מיניה. ועוד אי לאו דינא הוא מה שייך הכא למיקנסיה גברא למצוה קא מיכוין ואנן ניקום וניקנסיה. ועוד דבפרק כיסוי הדם (דף פז.) מיבעיא ליה אהך דרבן (שמעון בן) גמליאל שכר מצוה או שכר ברכה למנ"מ לכוס של ברכה: אמר רב דיקלא דטעין קבא אסור למיקצייה. מיתיבי כמה יהא בזית ולא יקצנו רובע. שאני זיתים דחשיבי וכן לכל [אילן] לפי חשיבותו וגפן דטעין כל דהו אסור לקוצו. אמר [נ] רב לא שכיב שיבחת ברי אלא דקץ תאנתא בלא זמניה. אמר רבינא אם היה מעולה בדמים מותר. תנ"ה רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל. כי לא עץ מאכל זה אילן סרק ומאחר שסופו לרבות כל דבר מה תלמוד לומר כי לא עץ מאכל. להקדים סרק למאכל. [דף צב ע"א] יכול אפילו מעולה בדמים. תלמוד לומר רק. שמואל אייתי ליה אריסיה תמרי. טעם בהן טעמא דחמרא. אמר ליה מאי האי. אמר ליה ביני גופני קיימי. אמר ליה מכחשי בחמרא כולי האי. למחר אייתי לי מקורייהו. רב חסדא חזא תאלי ביני גופני אמר ליה לאריסיה זיל עקרינהו. גופני קנו דיקלי דיקלי לא קנו גופני. וכן אם היה צריך למקומו נראה דמותר:

טז תנו רבנן כל אלו שאמרו דמי בושתו. אבל צערו שמצטער על בושתו אפילו הביא כל אילי נביות אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו [מ] שנאמר השב אשת האיש וגו'. מנין שלא יהא המוחל אכזרי. שנאמר ויתפלל אברהם: כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה דכתיב וה' פקד את שרה כאשר אמר אברהם לאבימלך וכתיב וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו:

יז [דף צב ע"ב] מנא הך מילתא דאמרי אינשי קרית לחברך ולא ענייך רמי גודא ושדי עילויה. דכתיב יען טהרתיך ולא טהרת לא תטהרי עוד. מכאן פסק רב פלטאי ז"ל ראובן שיש לו תביעה על שמעון ומסרב לבוא עמו לדין שרשאי להביאו לערכאות של נכרים כדי להוציא את שלו מתחת ידו: [דף צג ע"א] אמר רבי חנין המוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה שנאמר ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה. והני מילי [נ] דאית ליה דינא בארעא. אמר ר' יצחק אוי לו לצועק יותר מן הנצעק כדחזינן בשרה. אמר רבי אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפים שאין לך נרדף בעופות יותר מן תורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי מזבח:

יח האומר סמא את עיני קטע את ידי שבר את רגלי חייב. על מנת לפטור חייב. קרע כסותי שבר כדי חייב על מנת לפטור פטור. עשה כך לאיש פלוני על מנת לפטור חייב [בין בגופו בין בממונו]. א"ל [נ] רב יוסף בר חמא לרב. מאי שנא רישא ומ"ש סיפא. ואסיקנא דאמר ר' יוחנן יש לאו שהוא כהן ויש הן שהוא כלאו: תנ"ה הכי פלגינן ע"מ לפטור שהוא כלאו. ויש לאו שהוא כהן. *ה"פ בנזקי גופו אפילו אמר הן יש הן שדומה בניותא מסתמא בתמיה קאמר. בנזקי ממונו אם אמר לא [ס] ודומה קלא כדאמר בניותא מסתמא בתמיה קאמר. כיון דמתחילה א"ל קרע כסותי שבר כדי: שבור כדי וקרע כסותי חייב ורמינהו לשמור ולא לאבד לשמור ולא לקרוע לשמור ולא לחלק לעניים. אמר רבא לא קשיא הא דאתא לידיה בתורת קריעה והא דאתא לידיה בתורת שמירה. ההוא ארנקי דצדקה דאתיא לפומבדיתא אפקידה רב יוסף גבי ההוא גברא. פשע בה אתו גנבי גנבוה. אתא לקמיה דרב יוסף וחייביה. א"ל אביי והתניא לשמור ולא לחלק לעניים. א"ל שאני עניים דפומבדיתא דמיקץ קיץ להו והוי כאילו הפקיד כל אחד קלבהו בידו: הדרן עלך החובל

פרק תשיעי

א [דף צג ע"ב] הגוזל עצים ועשאן כלים. צמר ועשאו בגדים משלם כשעת הגזילה. ומוקי לה רב אשי בגמרא בשינוי שאינו חוזר. עצים ועשאן כלים בבוכני דהיינו שיפן. צמר ועשאן בגדים בנמטי *ומדתני במתני' עצים ועשאן כלים שמעי' דשיפוי לא מקרי שינוי אם לא שנקרא שם כלי עליה כל דהוא. או ששמו משתנה באותו שיפוי כמו כשורי ועבדינהו קצלתא (לקמן דף נו.) אבל שיפוי בעלמא שאין שמו משתנה בשיפוי זה לא חשיב שינוי. וכן [א]לקמן (שם) עבדינהו גובאי או דיקלא וקטלי' לא הוי שינוי. ואבנים וסתתן נמי שמן משתנה ונקראים אבנים מסותתות הראויות לבנין. אבל שינוי החוזר סבירא ליה לרב אשי אינו קונה [ב]אף מדרבנן. וכן הלכתא. וכן סבר רב פפא לקמן (שם:) [א] גבי גזל עפרא ועבדינהו ליבני גזל נסכא ועבדינהו זוזי. וכן פסק שמואל הלכה כר"ש בן אלעזר ומוקי רבא בכחש שחוזר: ת"ר גזל עצים ושיפן אבנים וסתתן צמר ולבנן פשתים ונקהו משלם כשעת הגזילה. והא דנקט צמר ולבנן דהוי שינוי מוקי לה כר"ש. ולית הלכתא כוותיה. [ג]ופליגי בנסכי נסוכי וסרקי סרוקי ובחוורי חוורי. אבל בכברי כברויי מודו רבנן דהוי שינוי: [דף צד ע"א] תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר הרי שגזל סאה של חטין מחבירו טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך. אין זה מברך. אלא מנאץ. ועל זה נאמר ובוצע ברך נאץ ה'. אע"ג דשינוי קונה • ברכה שאני:

ב [דף צד ע"ב] ת"ר הגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהן. והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו וה"מ באין הגזילה קיימת. (א) אבל בגזילה קיימת מקבלין מהן [ב] [ד]*ודוקא בבאין מעצמם לעשות תשובה כההיא עובדא דרבי ומשום דלא תנעול דלת בפני בעלי תשובה. [ג] אבל עומדים במרדן כופין אותן להחזיר [ד] כההיא דלקמן (דף נו:) ההוא דגזל פדנא דתורא מחבריה ולקמן בפרק בתרא (דף קטו.) גרשאה גנב סיפרא ונסבא דרבי אבא בשבועות (דף מז.) וההוא רעיא בפ"ק דבבא מציעא (דף ה.) ואמרינן בפרק איזהו נשך (דף סח:) רבית קצוצה יוצאה בדיינים. ועי"ל דתקנת רבי מיירי באדם שרוב עסקיו ומחיותו ברבית שתשובתו קשה כעובדא דרבי. והשתא דהכניס לכן אביהן מעות של רבית דעד מותו נתעסק ברבית. וכן כל הנך דמייתי. אבל אם באקראי עושים מוציאין מהן. הגבאים והרועים והמוכסים תשובתם קשה ומחזירין למכירין ושאין מכירין [ד] עשו בהן צרכי צבור בורות שיחין ומערות. ובגזילה קיימת איירי:

ג [דף צה ע"א] גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל [ה]טעונה העומדת ליגזז משום דקנייה בשינוי מעיקרא גופא מליא והשתא גופא סריקא. ואפי' הפרה והרחל בעין קנייה בשינוי ואין צריך לשלם אלא דמי פרה עומדת לילד ודמי רחל טעונה [העומדת] ליגזז. ואין הנגזל יכול לומר החזר לי פרה ורחל שגזלת ממני ושלם לי עליהן שבח העיבור וטעינת הגיזה. וכן כל מקום שהוזכר קניית שינוי לענין גזלן היינו לענין זה שישלם דמים והגזילה תהיה שלו. ויותר מזה אמרינן בסיפא גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה. רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזילה. ואמרינן בגמרא אליבא דרב פפא לאו דוקא ילדה וגזזה [ו]הוא הדין נמי לא ילדה משלם דמי פרה ריקנית כשעת הגזילה בלא ילדה כמו ילדה. וכן פר"י בגמ' דקמיבעיא ליה לר"ש כי מסלקינן ליה בגופא או בדמי מסלקינן ליה אבל לרבי יהודה לא קמיבעיא ליה דפשיטא דכיון דקני ליה גזלן [ה] משום [ז]תקנת השבים או משום שינוי דדמי בשרא יהיב ליה גזלן לנגזל. ומעוברת וילדה וטעונה וגזזה לא מקרי שינוי החוזר. אע"פ שחוזרת ומתעברת וחוזרת ונטענת. משום דלא מיקרי שינוי החוזר אלא [ו] כשחוזר הדבר לקדמותו בלי תוספת וגירוע: כגון כחשא שהלך לו השומן ואינו בעולם. ולכשתתפטם יחזור הדבר לקדמותו. וכן עפרא ועבדינהו ליבני כי הדר משוי לי' עפרא חזר העפר לקדמותו אבל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה אם תחזור ותתעבר ותטעון גיזה לא מיקרי שינוי החוזר. כי העובר והגיזה ישנן בעולם ועובר אחר נתעברה ונטענה גיזה אחרת. ועדיף טפי מזוזי ועבדינהו

הגהות הב"ח א וכן דיקלא ועבדיה גובאי או דיקלא וקטליה: ב אף מדרבנן הכי משמע מדפליג אדאביי דמוקי למתניתין בשינוי החוזר דקני מדרבנן וקאמר רב אשי דליתא אלא מתני' נמי בשינוי שאינו חוזר וקני מדאורייתא אבל שינוי החוזר לא קני אפילו מדרבנן דאל"כ מאי דוחקיה דפליג אדאביי ומוקי לה בבוכני ובנמטא בדוקא: ג ופליגי בנסכי נסוכי תוס' לגירסת יש ספרים: ד ודוקא בבאים מעצמם ויש לתמוה דלא חשש לקושיית התוס' דיכול כל אדם לגזול על סמך שיכול להערים שיחזיר מעצמו ולא יקבלו ממנו ונראה ודאי דהאי ועיי"ל שכתב הרב איננו פי' בפני עצמו אלא רצונו לומר וגם יש לומר זכו' וס"ל דתרתי בעינן שיחזיר מעצמו וגם שרוב מחייתו בגזל וברבית אבל אי ליכא אלא חדא באקראי בעלמא אפילו יחזיר מעצמו מקבלין מידו אי נמי רוב מחייתו ברבית ובגזל ואינו מחזיר מעצמו מוציאין מידו וכן פי' הטור בי"ד בסימן קס"א וכ"כ נמוקי יוסף ר"פ הגוזל עצים לדעת הרא"ש ע"ש : ה ודמי כחל העומדת כצ"ל ותי' טעונה נמחק : ו דה"ה נמי דלא ילדה וכו' דלא ילדה כמו : ז תקנת השבים [חסר ההתחלה ונשאר זה הלשון] ובנבע ה"ע דר' יהודה דלא קני לפי שאין מתכוין לקנותו עיין בתוס' דף נ"ה ד"ה בשבח ועיין עוד ד"ה לר' שמעון שכתבו דלר"י פשיטא דמגופו שקיל היסך מדברי הא"ש :

הגהות הגרי"פ [א] נ"ל נוטה לרה"ר או אשירה וקנה : [ב] בגמ' ר' חנינא : [ג] בגמ' הגי' רב אסי בר חמא לרבא : [ד] נ"ל יעשו :

פלפולא חריפתא

דלקמן דף נ"ח הגורם אזן פרתו של חבירו דהיינו פוגם כדפירש התם וכן בתשובת הגאונים דלעיל סי' ג' משמע נמי דגרם מפרשינן פוגם:[ה] אע"פ שאינו רשאי. ואית תנא דס"ל דרשאי לחבול בעצמו כדתניא בפ' שבועות שתים דף כ"ז ועי' עוד ס"פ שבועות העדות : [ו] לבעיטה אחת וכו'. וכן העתיק הרי"ף ובריש המניח כתבו הרי"ף ורבינו לתלמוד דידן בנוסחא אחרת: [ז] לסנוקרת. רש"י פי' שהכהו באוכף של חמור והרמב"ם בפ"ג מהל' חובל כתב קנן אצבעותיו כמו אוגד אגודה והכהו בידו כשהיא אגודה : [ח] והא"ר יוחנן. בגמ' ר' חנינא וכן העתיק הרי"ף : [ט] לחבלה דחסריה ממונא כפי' הרמב"ם לפמשנה וכן בפירוש רבינו עובדיה כתבו לנזיקין אין נותנין זמן משמע כל דחסריה ממונא ואפי' אינו בגופו וכן דקדק עמיתי מהר"ר פנחס לוי נר"ו (ואשר הוא כעת תופס ישיבה בק"ק פולדא) מהתוס' דהפרה גבי אין נזקקים אלא לתובע כו': [י] לא שבקת חיי לכל בריה. ואי תימא מאי קושיא לוקמא כגון דליכא עדים שקללן ונאמן מיגו דאי בעי אמר לא קללתי וי"ל דא"כ לא אשמועינן מידי אלא דין מיגו ומאי למימרא עוד כתב הרא"ה ז"ל דכיון דהא מלתא מחזי כהפקרא שאין כך דרך בני אדם הכי הוא כמיגו במקום חזקה ולא אמרינן וכתב ז"ל וכן מפורש בירושלמי. הר"ן : [כ] קנסא הוי. כלומר לצורך אותה שעה אבל הא ודאי דליתא אלא גרמי וכן קנסות שכר מצוה ומדבשכרו בא לחייבו ש"מ דלא קנס אלא דמי שכרו שהזיקו חסריה ועוד דקאמר למאי נ"מ כו' והא לא נ"מ דלא גמרינן מיניה אלא שמע מינה דדינא הוא וגמרינן מיניה : [ל] אלא לאו דינא הוא וגמרינן מיניה. והפ"ה פסק רבינו בפ' כיסוי הדם דאין גובין בזמן הזה טעמא משום שאין בו חסרון כיס כ"כ הר"ן גם והרי"ף כתבה לומר דאי תפס לא מפקינן מיניה שכך הדין בכל דיני קנסות : [מ] שנאמר השב אשת האיש וגו' ויתפלל בעדך. וממילא שיבקש ממנו שימחול לו דהיכי ס"ד שיבקש ממנו שיתפלל בעדו ולא יקדים לבקש ממנו שימחול לו ומדהוצרך הקב"ה שיבקש כן ש"מ דבלאו הכי אין נמחל לו : [נ] דאית ליה דינא בארעא. ובימי אברהם היה ב"ד של שם קיים. תוס' : [ס] ודומה קלא כדאמר בניותא. יש לדקדק מדנקט הכא קלא דאילו הוה דומה טובא כדאמר בניותא לא הוה אמרי' דמסתמא בתמיהה קאמר אלא אה"נ דבניותא אמר וחייב וברישא בנזקי גופו לא נקט קלא משום דאפי' כי דומה טובא בניותא מסתמא בתמיהה קאמר וחייב. ובתרוייהו אנו דנין לחומרא וטעמא רבה איכא דבנזקי גופו פשיטא שיש לדון בהן דקאמר בתמיהה קאמר אע"ג דדומה טובא לניותא. ובנזקי ממונא נמי לא אמרי דלאו דקאמר לדונו בלשון בתמיהה אלא כשקלא דומה לניותא אבל כשדומה טובא לניותא אנו דנין אותו לניותא דמסתמא אין אדם רוצה להשחית ממונו. אך בקצור הפסקים הלשון בהפך דברישא נקט אע"פ שדומה קלא בניותא ובסיפא לא נקט קלא. אבל בטור סימן ש"פ ותכ"א העתיק כלשון הספר. ובתוס' לא נקטי קלא לא ברישא ולא בסיפא: סליק פרק החובל

פרק תשיעי [א] גבי גזל עפרא כו'. וכן לקמן. אמתניתין גזל פרה והזקינה כו' : [ב] ודוקא בבאין מעצמן כו'. התוספות לא ניחא להו בכך לפי שכל אדם יכול להערים שיעשה תשובה ויחזיר מעצמו ולא יקבלו ממנו : [ג] אבל עומדים במרדן כופין אותם להחזיר וכו'. ותימה דבריש החובל לא אמרי' דדנין בבבל אלא הודאות והלואות דשכיחי ויש בהן חסרון כיס משמע אבל גזילות לא וכן בפ"ק דסנהדרין בעינן לגזילות וחבלות שיהיו מומחין. כתבו התוספות דפרק החובל דף פד ע"ב דכל הני שמצינו שהיו דנין מיירי דתפס או עי' דא"ל אקבעו דינא לא"י כדאמר בפ"ק. וכתבו עוד דיש מפרשים דדוקא גזילות שע"י חבלות כגון דמנצו כי תרי ומחו אהדדי עד שתקף אחד מהן וגזל את חבירו דכה"ג לא עבדינן שליחותייהו ומעשים בכל יום שאנו דנין לדיני גזילות ע"כ : [ד] כההיא דלקמן ההוא דגזל פדנא דתורא כו' • כ"כ התוספות ודיינין אפילו בבבל ומיהו למ"ש רבינו לקמן בשם הרי"ף אין ראיה דכתב דקנסא דלפי שעה שמעינן מיניה. אבל נ"ל דמ"מ ראיה יש מדלא פרכיה רבא גזילה מגבית בבבל אלא פרכיה ארעא לא מגבתה. עי' בפ' המפקיד גבי פלוגתא דר"ע ור"ט : [ה] משום תקנת השבים. כי לא הוי שינוי שאינו חוזר א"נ אי ס"ל כר"י דשינוי אינו קונה עיין לקמן ובתוספות בד"ה בשבח ...ג גזילה כו' : [ו] כשחוזר הדבר לקדמותו בלי תוספת וגירוע. האמת מפרש שיהיה בלי תוספת וגירוע דאל"כ ודאי דהוי פנים חדשות דאפי' מגדולה לקטנה ואיפכא קרי לה פנים חדשות כדפרש"י גבי לבינתא ועבדא עפרה כ"ש תוספת וגירוע. אבל לענין הנדון בכשנצרך שיחזור הדבר לקדמותו

תפארת שמואל

פרק תשיעי (א) אבל בגזילה קיימת. נראה דברבית אפילו הוא קיים אם אינו דבר מסויים אין מקבלין ממנו כיון דמדעת הלוה בא לידו וקיל טפי מגזל דהא כמה אמוראי ס"ל בפרק א"נ דרבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים ולפ"ז כל התירוצים נשארו אף לפי המסקנא שאין מחזירין רבית אלא לצאת ידי שמים ואפ"ה אין מקבלים מהם חוץ מברייתא דרועים וגבאים ומוכסין ע"ז קאמר ר"נ דבאין גזילה קיימת א"צ להחזיר ובקיימת צריך להחזיר ומקבלים מהן כיון דבאיסור אתי לידיה וכן מבואר בטוי"ד סימן קס"א לבדיה וכן מוכח מלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' מלוה ולוה שכתב אח"כ ברבית מסוים וגזילה קיימת ע"ש.

הוא

הכא דלא מקרו שינוי החוזר אע"ג דאפשר למהדר למיעבדינהו זוזי [ז] בלי גירוע ותוספת משום דפנים חדשות באו לכאן . כ"ש הכא שנתעברה לגמרי עובר אחר ונטענה גיזה אחרת דלא מיקרי שינוי החוזר . וגם נראה אע"ג דקאמר דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל *טעונה עומדת ליגזז דמשמע דשמין הפרה כמה היתה שוה רגע אחד קודם ללידתה והרחל סמוך לגיזתה . והכי הוה מסתבר שהרי גזלה מעוברת וטעונה ואין כאן שינוי אלא הלידה והגיזה ועד שעת השינוי היו ברשות הנגזל וברשות הנגזל השביחו . ודמיא להא דאמר רבה (לעיל דף סה.) האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ארבע תברה או שתייה משלם ד' משום דברשות הנגזל אייקר.[א] מיהו אינו משלם אלא כמו שהיו שוין בשעת הגזילה דכל היכא דקנה גוף הגזילה בשינוי ואינו מחייב לשלם אלא דמים חזרה השומא לשעת הגזילה . והכי כייל בסיפא זה הכלל כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה דקאי אכולהו בבי דמתניתין . דכולהו שוין לענין זה שתהא שומא כשעת הגזילה. ואע"ג דאם הוליכה הנגזל מן הגזלן קודם לידה וגזיזה היה נוטל בהמתו כמו שהיא דברשותיה אשבח ולא איפשרה ביד הגזלן.השתא מיהא דילדה וגזזה ונשתנית הגזילה משלם כשעת הגזילה וכל השבח שהשביח משעת הגזילה ואילך הוי של גזלן . ולא דמי לחברה או שתייה דהתם איבדה מן העולם דבאותה שעה נעשה גזלן . אבל היכא דהגזילה בעולם [ח] אלא שנשתנית וקנאה באותו שינוי משלם כשעת הגזילה . והוא הדין [גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה] אפילו לא ילדה נמי משלם כשעת הגזילה ולא כמו שהיתה שוה בשעת השינוי . מידי דהוה אגזל טלה *וגזלו זמן מרובה עד שנעשה איל . דאילו בא נגזל והוליאו מיד הגזלן (אם) קודם שנעשה איל היה לוקח בהמתו כמו שהיא . ולאחר שנעשה איל משלם כשעת הגזילה . והכי אמרינן לקמן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה לאיתויי דרבי אילעי דגנב טלה ונעשה איל וכו' . וכן פר"ת לקמן [ב]בדרבי יהודה אליבא דרב זביד דשבח דעל גבי גזילה הוי דנגזל ואחר שגזזה הוי דגזלן ואינו משלם אלא כעין שגזל ועוד אינו באתה לומר דמשלם[ג] [כרגע אחד] קודם לידה וגיזה משום דמדמי ליה לחביתא דחמרא . התינח גזזה דהוי כתברה או שתייה . לידה דממילא מאי איכא למימר . הלא ודאי אין לדמותם לחביתא דחמרא מטעמא דפרישית · והא דקאמר דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז ולא קאמר דמי פרה מעוברת ודמי רחל טעונה . משום דלפעמים אדם קונה פרה מעוברת לשחיטה בשביל השליל . וכן רחל טעונה [ט] בשביל הגיזה שעליה . ואין דמיהם מרובים כדמי פרה שאדם קונה מעוברת לגדל הולד וכן רחל הגדלה לגיזה . וזה הגזלן ששהה אצלו עד שילדה וגזזה צריך לשלם דמים מרובין . ולפי פרשתי דעות רבות בפי' משנה זו האריכתי בפירושה . גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזילה . זה הכלל כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה . ואי תקשי לך למאי דפרישנא דרישא נמי משלם כשעת הגזילה סיפא מאי קא משמע לן . דאתא מעוברת וילדה טעונה וגזזה משלם כשעת הגזילה . ריקנית ונתעברה וילדה ונטענה וגזזה לא כ"ש . תריץ דלרב זביד איצטריך לאשמועינן ילדה אין לא ילדה לא דשבח דעל גבי גזילה דנגזל הוי . [ג]ולרב פפא אתא לאשמועינן דעיבור הולד וטעינת הגיזה הוי שינוי כמו הלידה והגיזה. והוה ליה למיתני לא ילדה אלא אגב דתנא רישא ילדה תנא נמי סיפא ילדה:

[דף צה ע"א] גמ' תנו רבנן הגוזל את הרחל וגזזה או שילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דברי רבי מאיר . רבי יהודה אומר גזילה חוזרת בעינה . רבי שמעון אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף [דף צה ע"ב] במאי קמיפלגי.רב זביד אמר בשבח שעל גבי גזילה קמיפלגי.דר' יהודה סבר דנגזל הוי בעוד שהיא על הגזילה.ואחר שהוסרו מעל הגזילה הוי דגזלן מאותו טעם שכתבתי בפרישתי [י] לר"ת כדאית ליה ולר"י כדאית ליה . ור"ש סבר דגזלן הוי רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף משעה שגזלה.ור"פ אמר דכ"ע שבח שעל גבי גזילה דגזלן הוי . לאו דוקא דגזלן הוא אליבא דר"ש . דאדרבה דנגזל הוי אלא דיהיב ליה לגזלן שכר טרחו אלא שיש לגזלן חלק בה . ואגב רבי יהודה נקט דגזלן הוי . אלא למחצה ולשליש ולרביע איכא בינייהו . רבי יהודה סבר שבח שעל גבי גזילה כוליה דגזלן. ר"ש סבר למחצה ולשליש ולרביע הוא דשקיל גזלן . והא דתנן פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזילה . ה"ה אפילו לא ילדה נמי משלם כשעת הגזילה ואיידי דנסיב רישא ילדה תנא סיפא נמי ילדה . ומתניתין רבי יהודה היא . תניא כוותיה דרב פפא ר"ש אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו למחצה ולשליש ולרביע . והלכתא כרבי יהודה ואליבא דרב פפא דתניא כוותיה : [דף צו ע"א] אמר רבא גזל והשביח ומכר גזל והשביח והוריש . מה שהשביח הוריש ומה שהשביח מכר . [כ] בין שבח פיטום בין שבח לידה וגיזה.דלא תימא דוקא את הגזלן זיכו בשבח משום תקנת השבים . ומסקינן דה"ה אם השביח לוקח.דמה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו.ובגזל ישראל ומכרה לעובד כוכבים והשביח עובד כוכבים וחזר ומכרה לישראל מיבעיא ליה . מי אמרינן כיון דמעיקרא ישראל ולבסוף ישראל [ל] עבוד רבנן תקנתא . או דלמא כיון דאיכא עובד כוכבים באמצע לא. ועלתה בתיקו:

ד אמר רב פפא האי מאן דגזל דיקלא מחבריה אע"ג דקטליה ושדי בארעא דידיה לא קני . מ"ט מעיקרא דיקלא מיקרי והשתא נמי דיקלא מיקרי . פסק גובי נמי לא קני . מאי טעמא השתא נמי גובי דדיקלא מיקרי . גובי ועבדינהו כשורי קני . כשורי רברבי ועבדינהו כשורי זוטי לא קני . ואי עבדינהו קלוייתא פירוש נסרים קני . אמר רב פפא האי מאן דגזל לוליבא מחבריה ועבדינהו הולי פירוש שעקר העלים מן השדרה קני . מעיקרא לוליבא והשתא הולי . הולי ועבדינהו חופיא שחלק כל העלין לשנים מגבו ועושין מהם מכבדות לכבד הבית קני . מעיקרא הולא והשתא חופיא . בעי רב פפא נחלקה התיומת מהו . *פרש"י כף תומר האמצעי העליון נקרא תיומת . וכן כתוב בתשובת הגאונים דתיומת היינו תיומת העליון שבלולב שאין הולא למעלה ממנו . [מ] והוא כשני הולים דבוקים זה בזה נקראים תיומת . והא דאמרינן בעי רב פפא נחלקה התיומת מהו פירוש נפרד אחד מחבירו אותו הולא העליון שדומה לשנים . ולדבריהם בטורח ימלא לולב כשר . כי מועטין הן שיש להן תיומת כזה . וי"ל דלדבריהם אינם פוסלין לולב שאין לו תיומת כזה אלא היכא דיש לו תיומת ונשתנה מברייתו ונחלקה התיומת הוא דמסקינן דפסול . ובה"ג כתוב בעי רב פפא נחלקה התיומת ההוא גבא דהולא היכא דדביק אהדדי ההוא דמתיים להו ומשוי להו חד נחלק מהו. כי נפרצו עליו דמי ופסול . או דלמא כי נפרדו עליו דמי וכשר . וזהו לשון הלכות גדולות וכן פר"ח תיומת מקום חבור שני צדי העלין . כי כל עלה כפולה לשנים ותאומים מגבה [נ] אם נפרדו ההולין זה מזה ועמד כל אחד לבדו היינו נחלקה התיומת . ולהכי פי' משמע דקאי אכולהו עלין [ס] אם רוב עלי הלולב נחלקה תיומתן . וקשה לפי' מהו נחלקה התיומת . ורש"י פי' בסוכה (דף לב.) נחלקה התיומת שני עלין העליונים אמצעיים שבשדרה כלה נחלקו זה מזה ונסדקה עד העלין שלמטה מהם . [דף צו ע"ב] ומסיק בהיכא דאמרי דפסול והוי נמי שינוי וקני : אמר רב פפא האי מאן דגזל עפרא ועבדיה ליבני לא קני . מאי טעמא הדר משוי ליה עפרא . לבינתא ועבדיה עפרא קני . מאי אמרת הדר משוי ליה לבינתא . פנים חדשות באו לכאן : אמר רב פפא האי מאן דגזל נסכא ועבדינהו זוזי לא קני . מאי טעמא הדר עביד להו נסכא . זוזי ועבדינהו נסכא קני . מאי אמרת הדר עבד להו זוזי . פנים חדשות באו לכאן. שחימי ועבדינהו חדתי לא קני . חדתי ועבדינהו שחימי קני . מאי אמרת [ע] הדר עבדינהו חדתי . פנים חדשות באו לכאן : כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה. כל לאיתויי מאי · לאיתויי הא דרבי אילעי דאמר רבי אילעי גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו . טבח ומכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר :

ה ההוא גברא דגזל פדנא דתורא מחבריה אזל כרב בארעא דידיה כולהו וזרעינהו . לסוף אהדרינהו למרייהו . אתא לקמיה דר"נ א"ל זיל שומו ליה שבחא . א"ל רבא תורא אשבח ארעא לא אשבח . א"ל לא פלגא דשבחא קאמינא . א"ל סוף סוף הא הדרא לגזילה בעינא ותנן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה . א"ל האי גזלנא עתיקא הוא ובעינן למיקנסיה · כתב רב אלפס ז"ל מהא שמעינן דקנסינן בכה"ג אפילו בחוצה לארץ . דהא ר"נ בבבל הוה . ועוד דגרסינן בפרק נגמר הדין (דף מו.) תניא אמר ר"א שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה . ודוקא גדול הדור כגון רב נחמן דחתנא דבי נשיאה הוה וממונה לדון על פי הנשיא . או טובי העיר שהמחום רבים עליהם . אבל דייני דעלמא לא :

ו מתני' גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה . רבי מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך . גזל מטבע ונסדק פירות והרקיבו יין והחמיץ משלם כשעת הגזילה . מטבע ונפסל תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונעבדה בה עבירה או שנפסלה מעל גבי המזבח או שהיתה יוצאה ליסקל אומר [לו] הרי שלך לפניך : גמ' אמר רב פפא לא הזקינה ממש אלא אפילו הכחישה. והא אנן הזקינה תנן. אמרי כחשה כעין הזקינה . מה הזקינה דלא הדרא אף כחשה דלא הדר . אבל כחשה דהדר אומר לו הרי שלך לפניך : ר"מ אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך . אמר רב חיננא בר אבדימי אמר רב הלכה כר"מ . כתב רב אלפס ז"ל דלית הלכתא כוותיה דקיימא לן עבדא כמטלטלי דמי . [פ] ולא נהירא האי פיסקא דמהיכא קיימא לן עבדא כמטלטלי דמי מהא דאמר רב נחמן לעיל פ"ק (דף יב.) דבע"א לא גבי מעבדי דיתמי ומהא דתני אבימי פרוזבול חל על הקרקע ואינו חל על העבדים מטלטלין נקנין עם הקרקע ואין נקנין עם העבדים . ומכל הנהו אין ראיה לפיסקא דהכא . דתקשה לך הא דאמר ליה רבא לרב נחמן הא עולא הא ר"א הא דייני דנהרדעא הא רב חנא בר ביזנא פירש דכולהו סברי עבדא כמקרקעי דמי מר כמאן סבירא ליה . ומאי קאמר ליה [ד]רבא לרב נחמן [צ] והלא כמה דברים מלינו דעבדא כמקרקעי דמי לענין אונאה ושבועה וגזל . ופי' רשב"ם דודאי לכל מילי דאורייתא חשיב כמקרקעי כדכתיב והתנחלתם אותם לרשת אחוזה הקישן הכתוב לאחוזה . והתם במילי דרבנן איירי כגון פרוזבול וקנין אגב דרבנן . [ה]וקרא דעריס מגורות אסמכתא בעלמא · ולגבות מיתמי נמי דרבנן דסברי [ק] שיעבודא לאו דאורייתא . וכן כתב הראב"ד והר"מ הלוי ז"ל :

ז [דף צז ע"א] אמר רב דניאל אמר רב קטינא אמר רב התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור . והוא שלא בטלו ממלאכת רבו . מאי טעמא ניחא לאינש דלא נסתריה עבדיה.ומסיק ה"מ דלא מסיק זוזי במריה.אבל אי מסיק זוזי במריה אסור דמיחזי כרבית . תדע דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר : ח מכאן משמע שצריך המלוה ליזהר מאד הרבה שלא יהנה משל הלוה כלום. דהא אסרינן הכא לדור בביתו בחנם אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא . ובפרק איזהו נשך (דף סד:) משמע דאפילו בגברא דלא עביד למיגר אסור . א"כ אפילו היה

הגהות הב"ח א רחל עומדת ליגזז ותי' טעונה נמחק : ב וכן פר"ת לקמן לדר' יהודה : ג דמשלם כמו שהיתה שוה רגע אחד קודם לידה : ד רבה לר"נ והלא . עי' דף יב בתוספות בד"ה אנא ועי' בא"ש פ"א סימן י"ד : ה אגב דרבנן דקרא דעריס :

הגהות הגר"א א] מיהו אינו משלם אלא כו' . כ"כ תוס' ד"ה משלם כו' (ועמ"ש רבינו בגליון התוס' שם וניכר מתוך כתבו שכתב שם את"כ כאן ונתחדש אצלו דלא כהרא"ש) : ב] ולר"פ אתא לאשמעינן כו' . כ"כ לדעת ר"ת ודלא כתוס' בד"ה בשבח כו' ור"ת כו' ולר"פ כו' ואינהו כשיטתייהו דס"ל דשינוי דהדר נמי קני כמ"ש בסוכה ל ב אבל הרא"ש כתב בסימן א' אבל שינוי החוזר כו' (ועבהגר"א סי' שנ"ג ס"ק ו) :

פלפולא

הוה שני ליה דהכא ולד אחר וטעינה אחרת היא כדמסיק : [ז] בלי גירוע ותוספת. פירוש כמשקל : [ח] אלא שנשתנית. ואף על גב דמעשיו גרמו לו שגזזה מ"מ לא איבד הגזיזה מן העולם ולא נעשה גזלן על זה יותר ממה שהיה מקודם לכן שככר גזל הרחל עם הגיזה : [ט] בשביל הגיזה שעליה. כלומר בשביל אותה הגיזה בלבד ולאחר כך לא יגדלה עוד וישחטנה : [י] לר"ת כדאית ליה . קאי אשבח שע"ג גזילה דלר"ת טעמא דהוי דנגזל דהוי שינוי דהדר ולר"י כדאית ליה דס"ל דלר"י שינוי אינו קונה כלל והכא טעמא משום תקנת השבים : [כ] בין שבח פיטום. ושע"י הגהה טור סי' שסב ועיין נ"י מרובה דשבחא דממילא כיוקרא וזולא דמי דקי"ל קרן כעין שגנב וצ"ע וכן עיין עוד לקמן : [ל] עבוד רבנן תקנתא. תמיהא לי לפר"ת, דפי' דטעמא דר"י דשינוי קונה ולא משום תקנת השבים א"כ מאי עבוד רבנן תקנתא דקאמרינן . ובשלמא הא דכתב רבינו לעיל בסמוך דלא תימא כו' משום תקנת השבים היינו דרבא איצטריך לאשמועינן דלא תימא הכי.. ולפי האמת דמה שהשביח הוריש וכו' ליכא כלל לטעמא דמשום תקנת השבים אבל הכא דקמבעיא ליה וקיימא בתיקו קשיא כיון דטעמא משום דשינוי קונה כי הוה נמי עכו"ם באמצע הא שינוי קונה ואין לומר דשינוי קונה דהכא ר"ת קרי ליה שינוי דהדר כי הוה ע"ג גזילה דהא מש"ה לרב זביד הוה דנגזל והלכך לרב פפא דהוה דגזלן מדרבנן הוא והיינו דקאמרי' תקנתא דאי אמרת הכי היינו תקנת השבים דאל"כ אמאי אמרי רבנן דקני וכדאשכחן בפ' מרובה דף סו דאי יאוש מדאורייתא לא קני ורבנן אמרי דקני היינו טעמא מפני תקנת השבים וצריך לומר דהך דקאמר הכא דתקנתא היא היינו היכא דלא שייך שינוי קונה והיינו בשבחא דממילא וזהו שדקדק לכתוב שבח פיטום ודלא כנראה מלשון הטור דפטום נמי דוקא על ידי הוצאה ודברי ר"ת אינן אמורים אלא אבריייתא דמיירי בנתעברה ונטענה דאע"ג דממילא ולא מעשה הגזלן גרמו מ"מ הוי שינוי וא"צ תקנתא אלא קני מדין גמור ושוב מצאתי בהדיא לרבינו בפרק קמא דב"מ גבי הכיר בה שאינו שלו כו' שכתב בשם התוספות דהך דהכא בשינוי דהדר דתקנו רבנן דלקני מפני תקנת השבים וע"ש : [מ] והוא כשני הולים. הולא קרי כל עלה כפולה וזו כשנים כפולים והם השנים דבוקים זה בזה ולכך מקרי תיומת : [נ] אם נפרדו ההולין . הכי קרי לכל חלק מעלה הכפול בשם הולא מש"כ לתשובת הגאונים דלעיל דקרי הולא דוקא לעלה הכפולה : [ס] אם רוב . כמו בנפרצו עליו דהוי כרוב : [ע] הדר עבדינהו חדתי פנים חדשות באו לכאן. ובגמרא ל"ג הכי אלא מידע ידיע שיתמייהו וגי' הרמב"ם בפ"ב מהל' גזילה כגירסת רבינו : [פ] ולא נהירא האי פיסקא דמהיכי קי"ל וכו'. בעל שלטי הגבורים הקשה מטעם אחר וז"ל וקשה דכיון דלדידיה עבדי כמטלטלי דמי היאך פסק אחר כך דהתוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור והוא שלא בטלו ממלאכה דמשמע הא אם בטלו ממלאכה חייב והא

חריפתא

אפילו אם בטלו ממלאכה פטור כיון דכמטלטלי דמי והכי פסיק איהו גופיה בסמוך גבי עובדא דרב נחמן דההוא דגזל סדני דתורא כו' דפטור מליתן שכירות לנגזל ופשיטא דבכל ענין מיירי אפילו שבטלו ממלאכתן להנהו בוורים והכי מוכח כל ההלכה כו' וכודאי דלא הוצרך התלמוד לאוקמי ההוא דתוקף עבדו דרב בשלא בטלו ממלאכתו אלא משום דרב ס"ל עבדא כמקרקעי דמי דאי לא ס"ל הכי אפילו בטלו ממלאכתו נמי פטור עכ"ל . וקושיא חזקה היא דמאי דהדר כתב דיש לתרץ בדוחק דהרי"ף לא כתב בתוקף עבדו דדוקא שלא ביטלו ממלאכתו מטעם דכמקרקעי דמו אלא טעמא דלא נחית בתורת גזלנותא לגזול העבד אלא לעשות המלאכה בלבד וכדאשכחן בספינה דלא לקחה לגזול אלא שלקחה שלא ברשות ע"כ לאו דשינויא דחיקא הוא כמו שאמר הוא אלא דלאו שינויא הוא כלל ואי אפשר לומר כן דהא כשגוזל המלאכה היינו אדעתא דגזלנותא דגבי ספינה והתם אמרינן דפטור ואפילו בשעת מלאכה ומשום דספינה מטלטלים היא וא"כ בתוקף עבד נמי אמאי מוקים לה בשלא בשעת מלאכה הרי שאין זה תירוץ כלל כ"ש דבגמרא משמע דדוקא משום מקרקעי מוקמי' בשלא בשעת מלאכה וזה הדוחק שהרגיש בעצמו אבל ודאי דלאו שינויא הוא כלל דממקום שבא להביא ראיה אדרבה תיובתא ומה שהביא עוד ראיה מהתוספות דאיזהו נשך דף סה דנופרשים להך תוקף דעבד דנחית בתורת אגרא מלבד דקשיא אדידיה גופיה דהא לא מפרש דנחית אדעתא דאגרא אלא שיגזול המלאכה ונחית זה דהדר וקאמר די"ל דהרי"ף מיירי כמ"ש התוספות דנחית בתורת אגרא ולכך מוקמא לה בשלא בשעת מלאכה דאין לו אלא פחתא כספינה כדלקמן והכא פטור לגמרי דניחא ליה כו' הכתי אני אומר דעל התוספות עצמם תמיהא מילתא דמה שהכריחן לכך משום דקשיא להו הטעמא דאמר רב דניאל דניחא ליה דלא לסתרי עבדיה וקשיא להו הא בלאו הכי פטור כדתנן גזל עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה ואילו שכר פעולתם אינו משלם . ומאי קושיא דרב דניאל משמיה דרב קאמר ורב ס"ל דעבדי כמקרקעי דמי ובמקרקעי אמרינן בסוגיא דהכא דבשעת מלאכה היה חייב ושלא בשעת מלאכה היה נמי חייב משום דמכחיש ולהכי צריך טעמא דניחא ליה כו' ולעולם בתורת גזלנותא נחית ולפי עניות דעתי דאשתמיטתהו להתוספות סוגיא דהכא כשהקשו שם בפ' איזהו נשך הלכך הדרא קושיא לדוכתא דכיון דפסק הרי"ף דכמטלטלי דמי אמאי פסק בהתוקף עבד דמיירי דוקא בשלא ביטלו כו' וכתב עוד בש"ג דאפשר דהרי"ף לא כתב כן אלא לומר שהוא פטור לגמרי שאין כאן גזילה כלל וכלומר אפילו הוה גזלנא עתיקא פטור מקנסא דרב נחמן דלעיל ע"כ וגם זה דוחק מאוד לפרש שכן דעת הרי"ף. והלכך צ"ע : [צ] והלא כמה דברים כו'. כלומר והלא ממשניות היו יכולין להביא דאונאה וכו' במשניות גופן: [ק] שיעבודא לאו דאורייתא.

כבר

הוסבו כ"כ שהיה רגיל להשאילו בהמתו וכליו יאסר עתה אף בדברים שאין רגילות ליטול שכר. וכתבו התוספות דלא אסרינן אלא מילי דפרהסיא דאוושן טובא כגון לדור בחצירו ולתקוף בעבדו. אבל להשאיל כליו מותר כיון דבלאו הכי הוה משאיל ליה [ר] ומיהו עושה שלא מדעת חבירו חייב ליתן לו שכר ואפילו במקום שלא היה נותן אם לא היה חייב לו כגון דר בחצירו ותוקף בעבדו. דכיון דשלא ברשות עושה נראה שסומך על הלואתו שחייב לו:

ט **איתמר** התוקף בספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה. אמר רב רצה שכרה נוטל רצה פחתה נוטל. ושמואל אמר אין לו אלא פחתה. אמר רב פפא ולא פליגי הא דעבידא לאגרא והא דלא עבידא לאגרא. ואיבעית אימא הא והא דעבידא לאגרא הא דנחית לה בתורת אגרא והא דנחית לה בתורת גזלנותא הלכך אי לא עבידא לאגרא אפילו נחית לה בתורת אגרא אין לו אלא פחתה. ואי עבידא לאגרא ונחית לה בתורת אגרא כרב ואי בתורת גזלנותא כשמואל:

י **גזל** מטבע ונסדק. אמר רב הונא נסדק נסדק ממש. נפסל שפסלתו מלכות. רב יהודה אמר פסלתו מלכות היינו נסדק. אלא היכי דמי נפסל. שפסלתו מדינה זו ויוצא במדינה אחרת. ונראה דהלכה כרב הונא דהוה רביה דרב יהודה ועוד דרב ושמואל דפליגי במלוה חבירו על המטבע ונפסל סברי כרב הונא. דאי הוו סברי דפסלתו מלכות הוי כנסדק. לא הוה מצי למיתב ליה למלוה מטבע א שנסדק וכן רבה דאמר לקמן בשמעתין השף מטבע של חבירו פטור כי מחייה בקורנסא סבר כרב הונא. דאי פסלתו מלכות הוי כנסדק כל שכן מחייה בקורנסא:

יא **איתמר** המלוה את חבירו על המטבע. פירוש שהלוה לו מעות [ש] או שמכר לו פרקמטיא והתנה עמו ע"מ שישלם לו מטבע ונפסל המטבע [דף צז ע"ב] אמר רב נותן מטבע היוצא באותה שעה של פירעון. דכיון דהתנה עמו לשלם לו מטבע צריך ליתן לו מטבע היוצא בשעת פירעון וכיון שנפסל [ת] ואין יוצא במדינה לא מיקרי מטבע. ושמואל סבר [א] כיון דיוצא במדינה אחרת מיקרי שפיר מטבע. וקאמר רב נחמן דמסתברא מילתיה דשמואל בדאית ליה למלוה אורחא לאותה מדינה שמטבע זו יוצא. ולא קפדי מלכיות כולי האי לחפש אם שום אדם מוליך מאותה מטבע. הלכך כיון דאית ליה אורחא להתם יכול להוליכה שם. אבל אי לית ליה אורחא להתם או אפילו אית ליה אורחא להתם וקפדי מלכיות כולי האי שמחפשין לא. ואי אין מלכיות מקפידין כלל אפי' לית ליה אורחא להתם צריך לקבל מטבע הנפסל. ודוקא בהתנה עמו לשלם לו מטבע. [ב] אבל בסתם בלא תנאי משלם לו מטבע שהלווהו ואפי' אינו יוצא בשום מקום*:

הגה"ה
*וכן כתב בא"ז אבל מכר לו פרקמטיא אפי' בסתם משלם לו מטבע היוצא באותה שעה ופסק רש"י כרב ור"ת והמיימוני פסקו כשמואל אבל אם הלוה מעות סתם מה שהלווהו ישלם לו. ור"י אומר דפרקמטיא דינה כמעות אך אם הלוהו סאה חטין וא"ל תחזיר לי סאה או כך וכך מעות בסאה בזה אמר רב נותן לו מטבע היוצא באותה שעה. מר רב שלום גאון וכל הגאונים פסקו כשמואל. מא"ז. וכן מהרי"ח וכן ס"ה:

יב **בעא** מיניה רבא מרב חסדא המלוה את חבירו על המטבע ונפסל המטבע ועשו מטבע אחרת והוסיפו עליו שהוא יותר גדול וכבד מן הראשון [ג] ולית ליה אורחא למקום שמטבע הראשון עדיין יוצא והשתא צריך ליתן לו ממטבע החדש לכ"ע ומיבעיא ליה כיון שהוסיפו אם יש בו משום רבית. א"ל נותן לו ממטבע החדש היוצא באותה שעה. א"ל אפילו כי נפישא. אמר ליה אין. ואפילו כי טריגא. א"ל אין. והא קיילי פירא. אמר רב אשי חזינן אי מחמת מטבע זיל מנכה ליה. [דף צח ע"א] אי מחמת הרעא זיל כגון שירדו גשמים או באו חטין בספינה לא מנכה ליה. והא קשבח לענין נסכא. אלא כי הא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי עובדא בזוזי דאגרדמי טייעא עד עשרה בתמניא. אם הוסיפו על המטבע ויש בשמנה מן המטבע אחרונה כמו בעשרה מן הראשון נותן לו עשרה ממטבע אחרון. והוא דלא זיילי פירות מחמת הוספת תוספת. ואע"ג דהא ב שבח לענין נסכא חומשא. לא חיישינן לאותו שבח. דכיון דדינא הוא לשלם לו מטבע היוצא באותה שעה לולי מחמת התוספות דשבח לענין נסכא ומחזי כרבית. כיון שאין בו אלא חומש יותר אין כאן שבח לענין נסכא. דאם היה מחזירו לנסכא [ד] יפחות החומש לחסרון היתוך ובשכר צורף. אבל אם היה התוספת יותר מחומש משלם לו ממטבע האחרון במשקל מעות ראשונים שהיה חייב לו. ולא לפי המנין משום דאיכא שבחא לענין נסכא. כתב רב אלפס ז"ל [ה] דה"ה למלוה את חבירו ופחתו ממנו והוא הדין במקום שנושאין ונותנין בכספים של משקל ופחתו מן הכספים שבהם או שהוסיפו עליו הכל ענין אחד.

*והראב"ד ז"ל כתב דדוקא בהוסיפו על המטבע הוא דאמר הכי משום דמיחזי כרבית. אבל בפחות לא. ומסתבר כרבינו רב אלפס ז"ל דהכי נמי ג אית למיחש לפסידא דמלוה:

הגה"ה
*פסק רב נמת גאון שאם עמדו אותן מעות שנפסלו ביוקר נותן לו המעות שלקח הימנו ופירש רבינו יואל כגון שהחדשים קלים מן הישנים אבל אם הם שוים במשקל והוקירו הישנים שנותנים יותר פירות בישנים ממה שהיו נותנים בשעת הלואה מן הפירות וזהו אסור מדרבנן. מא"ז:

יג **אמר** רבה הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור. מ"ט דאמר ליה הא מנח קמך זיל שקליה. ואי משום דבעי למיתב זוזי לבר אמוראה למישט ולמישקליה. גרמא הוא שגורם להפסידו אותו שכר וגרמא בנזקין פטור כפרש"י. ולא אמרן אלא מים צלולין אבל מים עכורין לא. *ולאו דוקא צלולין ועכורין אלא כל היכא דמצי למשקליה בר אמוראה פטור ואי לא חייב. אלא אורחא דמילתא נקט דבמים צלולין דחזי ד מצי בר אמוראה למישקליה. ולא אמרן אלא [ו] דאדייה אדוייה* אבל שקל בידיה ושדייה מיגזל גזליה והשבה מעלייתא בעי למיעבד. ואמר רבה השף מטבע של חבירו פטור דאמר ליה לא חסרתיך ולא מידי. ולא אמרן אלא דמחייה בקורנסיה. אבל שפייה בשופינא חסורי חסריה.

הגה"ה
*ר"י מסתפק אם דוקא אדייה אדוייה כשהשפיל אבל אם הוגבה קצת קנייה דהוה ליה כמו שקליה בידיה או דלמא אין חילוק. מהרי"ח:
[ועיין בהרא"ש בפ"ק דב"מ אמתני' דבי רוכבין דפשיטא ליה דקני]:

פירש רש"י ולא הוי גרמא. ואמר רבה הטורס אוזן פרתו של חבירו פטור. מ"ט דאמר ליה כולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי. ואמר רבה השורף שטרותיו של חבירו פטור. מ"ט דאמר ליה ניירא בעלמא קלאי ממך. היכי דמי. [דף צח ע"ב] אי דאיכא עדים לכתבו ליה שטרא אחרינא. [ז] *ולא שייך הכא למימר מפיהם ולא מפי כתבם. דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותם בב"ד דמי ונעשה כאילו מעידים עדים האחרונים [ח] ראינו פסק דין שנתחייב פלוני כך וכך ממון*. ואי ליכא עדים מנא ליה. ולא מהימן בעל השטר בשבועה כי היכי דעשו תקנת נגזל באשו [ט] אפילו היכא ה דלא קלייה בידים. דדוקא עשו תקנה היכא דקלייה לממוניה. [י] אבל הכא גרמא בעלמא הוא. ולהכי מיבעי ליה לעיל (דף סב.) אי עשו תקנת נגזל במסור. והכא פשיט ליה טפי משום דניירא בעלמא קלא מיניה. אבל לעיל אפסדיה ממונא אע"ג דבדבור בעלמא אפסדיה.

הגה"ה
*אבל אם ראו בשטר ובאו עדים ומעידים על המעשה זהו מפי כתבם ואנן בעינן מפיהם ולא מפי כתבם ואם אין השטר גמור אלא נכתב לזכרון דברים בעלמא אינו מעיד עליו אפילו לומר כן ראיתי בו אם אין זוכרה מעצמו ויכולין העדים לשלוח כתב ידם לב"ד כיון שזוכרים מעצמם וגם הם בני הגדה אבל אלם דלאו בר הגדה הוא אין יכול להעיד ע"י זה הכתב וכן מי שאינו זוכרה מעצמו אינו יכול לשלוח כתבים שכתב כבר לזכרון דברים. פר"י מהרי"ח:

אמר רבא תהא במאמינו השורף לבעל השטר כמה היה כתוב בו. כתב רב אלפס דלית הלכתא ככל הני מימרי דרבה. דהא אסיקנא אמר אמימר למאן דדאין דינא דגרמי ומגבי דמי שטרא מעליא. הוה עובדא [כ] וכפייה רפרם לרב אשי ואגבי ו כי כשורא לגלמי. וכן הלכתא*. והראב"ד ז"ל כתב דבההוא דזורק מטבע וטורס פרתו לאו משום דגרמי נינהו פטר להו רבה. דא"כ מאי תיובתא ממעשר שני. דאף על גב דכאבודים דמו מ"מ פטור הכא משום דהוי דינא דגרמי. אלא מהני טעמא דקמפרש בהו. זורק מטבע הא איתיה קמיה וקחזי ליה. טורס אוזן פרה משום דכולהו שוורים לאו למזבח קיימי.

הגה"ה
*וכן כתב בא"ז ובספר מהרי"ח דבכולהו הלכה כרבה בר משורף שטרותיו של חבירו דחייב. מהרי"ח:

[ל] ורש"י נמי הזכיר בהו טעמי דגרמא בנזקין אלמא דפטור לכ"ע. והתוספות נסתפקו בדבר זה בפרק לא יחפור (דף כב:) ועתה יש ג' חלוקים במאבד ממון חבירו בגרמא. האחד בדבר הגורם לממון שנחלקו בו רבי שמעון ורבנן (לעיל דף עו.) והוא דבר שעיקרו ממון ואינו שוה ממון לאדם אחר אלא לזה. כגון קדשים שחייב באחריותן וגזל חמץ ועבר עליו הפסח [ובא אחר ושרפו] וכיוצא בו. והלכה כרבנן דאמרי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי. והשני הוא גרמא בנזקין ופטור לכ"ע. דבפרק לא יחפור גבי מרחיקין את הסולם מן השובך פריך והא גרמא בנזקין הוא. וכן לעיל בפרק כילד (דף כו:) זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן פטור. דבעידנא דשדא פסקי גיריה ובפרק שור שנגח את הפרה (דף מז:) הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור. ובפרק הכונס (דף נו.) השולח את הבעירה ביד חש"ו פטור מדיני אדם. וכן כל הנך דלעיל בפרק הכונס פורץ גדר בפני בהמת חבירו והכופף קמתו בפני הדליקה [מ] ועושה מלאכה במי חטאת והמבעית חבירו ותקע באזנו וחרשו וליבה וליבתו הרוח קרי ליה גרמא לעיל בפרק הכונס. ובפרק כילד (דף כג:) קאמר ששה בו כלב ששה בו נחש דפטור משום דהוי גרמא. כל הני מיקרי גרמא בנזקין ופטור לכ"ע. והשלישי דינא דגרמי [נ] דפליגי בהו ר"מ ורבנן. והיא דתנן לעיל בפרק המניח (דף נג:) דאמר בשור תם שהזיק עד שלא עמד בדין שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי וקאמר עלה רב הונא בריה דרב יהושע זאת אומרת המזיק שעבודו של חבירו פטור. ומוכח לעיל דכ"ש שורף שטרותיו של חבירו דפטור. [היינו כרבנן] והלכה כר"מ דמחייב בדינא דגרמי. כגון ההיא דמסכך גפנו על גבי תבואת חבירו ומחילת הכרם שנפרצה ודן את הדין וחייב את הזכאי דמחייב רבי מאיר [ס] ואפילו לא נשא ונתן ז לו ביד. ומראה דינר לשולחני ושורף שטר חבירו ומוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו ואחוי אחויי לקמן בפרק בתרא (דף קטז:) [ע] והיכא דהוא בעצמו עושה היזק לממון חבירו וברי היזקא הוא הנקרא דינא דגרמי. שורף שטר או מוחל הוא בעצמו מזיק לממון חבירו. וכן מראה דינר לשולחני דבמה שאומר לו שהוא טוב הוא מזיקו. וכן דאחוי אחויי שהראה לעובד כוכבים ממון חבירו וברי היזקא כאילו נתנו לתוך המכמר דאקפיה רחמנא לתוא מכמר דודאי אין מרחמין עליו ואין לך מעשה גדול מזה וכן נתייאש ולא נדרה דכיון דמעורב שלו בשל חבירו ונתייאש הוי כעושה מעשה בשל חבירו. וכן דן את הדין ומחייב הזכאי ליתן או פוטר החייב. [פ] ומלוה ליתן הנבילה והטריפה לכלבים הוי כעושה מעשה. אבל ההיא דששה בו הכלב והנחש לא ברי הזיקא כמו מסור דשמא לא ישוך הכלב והנחש. והמסלק כרים וכסתות אע"ג דברי היזקא [צ] לא עשה מעשה בגוף הממון ולא דמי לאחוי אחויי דמסור [ק] דכמאן דקלייה דמי ועשה מעשה בגוף הממון. ושולח את הבעירה ביד חש"ו והוא אינו עושה את המעשה אלא החרש. ופורץ גדר בפני בהמת חבירו ממילא נפקא. [ר] וכל שכן טומן קמת חבירו דלא עביד מידי. ומבעית חבירו

הגהות הב"ח א למלוה מטבע שנפסל וכן רבה: ב דהא אשבח לענין נסכא וכו' מחמת התוספת דאשבח לענין: ג דה"נ אית לן למיחש: ד דחזי בר אמוראה מצי למשקליה: ה דלא קלייה בידים. עיין לעיל סוף הכונס: ו מגבי ביה דמי שטרא מעליא וכו' ואגבי מיניה כי כשורא: ז נשא ונתן ביד כצ"ל ותי' לו נמחק:

פלפולא חריפתא

כבר כתבתי בזה בפ"ק: [ר] **ומיהו** עושה שלא מדעת כו'. כלומר דמיהו י"ל שא"צ ליזהר מלשאול ממנו כליו שהיה שואלו כבר ג"כ כהנם דהכא מיירי דשלא מדעת דר בו ומש"ה חייב כו': [ש] **או שמכר לו** פרקמטיא. וקרי ליה מלוה כיון דמתנה לשלם לו מטבע הוי כמלוה דסתמא זוזי חייב ליה לשלומי כמ"ש רבינו בפ"ק גבי רב הונא אמר או כסף כו' ומצינו גם כן מכירה וקרי ליה לוה בירושלמי שהעתיקו רבינו בפ"ק דב"מ גבי מה שאירש מאבא כו' וע"ש כ"ל: [ת] **ואין יוצא במדינה**. פירוש במלכות זו דהא פלוגתייהו בפסלתו מלכות כדלקמן ומש"ה הביא ראיה לעיל דכרב הונא ס"ל: [א] **כיון** דיוצא במדינה אחרת מקרי שפיר מטבע. ויכול הלה לומר אני דקדקתי להמציא לידי מטבע זו כדי לקיים תנאך דו"ק כ"ל: [ב] **אבל** בסתם בלא תנאי כו'. וא"ת ומאי שנא מגזלן דתניא גזל מטבע וכו' דכי ליתנהו בעין משלם כשעת הגזילה וי"ל דיש לחלק דמטבע שנפסל חשיב כהוזל דגבי גזילה אמרינן בפרק מרובה דמשלם כדמעיקרא אבל גבי הלואה אמרינן בפרק איזהו נשך מלוה אדם כור חטין הוזלו נותן חטין הוקרו נותן דמיהן ומטבע שנפסל ודאי הוי כי הוזל. וא"ת דלעיל כתב רבינו דרב ושמואל כרב הונא ס"ל דנפסל דמתניתין פסלתו מלכות וקתני לה גבי תרומה ונטמאת כו' ופשיטא דאינו משלם תרומה טמאה במקום טהורה וכן באינך לא קשיא דהנהו לא דמו להוזל אלא כשהן בעין מצי לומר הרי הן לפניך וכשאינם בעין אפילו בהוזל משלם כדמעיקרא. תוספות: [ג] **ולית** ליה אורחא. אבל מלכיות מקפידות קצת: [ד] **יפחות** החומש בחסרון היתוך ובשכר צורף. מאי אמרת דאילו היה מהתך מטבע הראשונה היה נמי פוחת החומש מצי למימר אני לא הייתי מהתך למטבע הראשונה כלל ונמצא שאין לי תוספת ממה שהיה לי במטבע הראשונה. אבל כשיש יותר מחומש הרי יש לו תוספת לזו המטבע החדשה והוי רבית: [ה] **דה"ה** למלוה את חבירו ופחתו ממנו. שאם פחת יותר מחומש נמצא שיש לו הפסד למלוה שאילו היה לו מטבע הראשונה שהלוה לו כי עביד ממנו נסכא יפחות חומש בחסרון ושכר והמותר על החומש היה לו יותר ממה שיש לו במטבע זו שמשלם לו אבל כשאין פחת במטבע זו אלא חומש לא מפסדיה ולא מידי שאף אילו היה לו הראשונה היה החומש מתחסר ממנו מאי אמרת אילו אני מהתך של עכשיו הרי אני מפסיד מצי למימר לו הלוה לא הלוית לי נסכא אלא מטבע ומטבע אני משלם לך ואינך חסר מן הראשונה כלום אלא א"כ כשהראשונה גדולה יותר מחומש שנמצא שמחסר באותה הראשונה שהלוה לו: [ו] **דאדייה** אדויי. בהג"ה כתוב דר"י היה מסתפק אי מיירי דוקא כשהשפיל אבל אם הוגבה קנייה והוה כשקליה בידיה. אבל לרבינו פשיטא ליה דלא קני כפ"ק דב"מ אמתניתין דשנים רוכבין כו' וכן מסקי התוספות דהכא ודהתם: [ז] **ולא** שייך הכא למימר מפיהם ולא מפי כתבם כו' ונעשו כאילו כו'. מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא ואלא היכי דמי ולא מפי כתבם אי הני סהדי דחתימי בשטר הוו מסהדי אגוף כאילו הן זוכרין המעשה ולא היו זוכרין המעשה כלל אלא לפי שיודעין שחתמו בשטר זה מעידין המעשה עצמו זהו מפי כתבם ככתוב בהג"ה וכ"כ רבינו בהדיא בפרק ד' אחין במסכת יבמות וכ"כ שם התוספות. ועוד שם בתוספות ודברי רבינו פלוגתא דרבינו תם ורש"י בעדים שצולחים עדותן לבית דין בכתב: [ח] **ראינו** פסק דין כו'. היכא למתמה וכי עדיף עדות זו מהשטר עצמו דודאי דכל שטר אינו כמו פסק דין. ובתוספות כאילו אמרי ראינו שנחקרו עדותן בב"ד וכן לשונם ביבמות כאילו מעידים ראינו עדות שנתקבל בב"ד: [ט] **אפילו** היכא דלא קלייה בידים. אלא דאדליק הבירה וממילא נשרף מה שבתוכו א"נ היכא דלא כלו חציו כדאיתא לעיל סוף הכונס: [י] **אבל** הכא גרמא בעלמא. לא דק השתא בין גרמא לגרמי דלקמן מסיק דשורף הוי גרמי ליה אלא הכא לא נחית אלא לחלק בין שורף למסור: [כ] **וכפייה** רפרם לרב אשי. רש"י פירש בילדותו שרף ולפי זה מחייבין לקטן שהזיק שישלם לכשיגדיל ורבינו לא פסק כן בפרק החובל גבי חש"ו פגיעתן רעה גם בפ"ק דב"מ דמייתי לר"פ הכותב קריבתיה דרב נחמן כו' וכתב ואם נאמר שלא היתה בת עונשין כו' משמע דלאו בת תשלומין היא כלל ועיין יותר בהדיא בפרק הדיינין אמתניתין דאין נשבעין לטענת חש"ו ולכך נ"ל דרבינו ס"ל דרב אשי בגדלותו הוה עביד ובשוגג ורפרם כפייה משום דאדם מועד לעולם ורב אשי דלא שייליה מעצמו לאו דלא ידע מתני' דאדם מועד לעולם אלא דהוה ס"ל כרבה דפוטר ואע"ג דרב אשי בתראה הוא. הכא דרפרם אכפייה עדיין לא היה גדול הדור ולא שייך למימר בהא דהלכה כמותו משום דבתראה הוא ועוד אדרבה הוא עצמו קבע מעשה זה בתלמודו שוב ראיתי בפרק הכותב דף פו דאיתא התם נמי להא דכפייה רפרם לרב אשי ושם פירש רש"י שבא הדין לפני רב אשי וסיבבו והקיפו בראיות ואגבי מדינא דגרמי וכו' ע"כ ועיין עוד מה שכתבתי לעיל בפרק החובל: [ל] **ורש"י** נמי הזכיר טעמי דגרמא. ומ"מ איכא בינייהו דרש"י והראב"ד דלהראב"ד אינן ענין אפילו לגרמא מכח קושיתו שהקשה דמאי תיובתא ממעשר שני: [מ] **ועושה** מלאכה במי חטאת. מפורש בסוף הפיסקא: [נ] **דפליגי** בהו ר"מ ורבנן. לקמן בסמוך מייתי לה: [ס] **ואפילו** לא נשא ונתן ביד. דהא דאתמר עלה והוא שנשא כו' דסתמא מתנייה ובעי לאוקמי לה אפילו כרבנן: [ע] **והיכא** דהוא בעצמו וכו'. ולקמן כתב ועוד יש לחלק וכו' ובפי' הנשרפין כללינהו כחדא ובאמת שגם שניהם כאחד אינם מתיישבים ומתקבלים על הלב וגם המרדכי כתב פירוש הראשון וכתב עלה ולי לא נתיישב לי ולא יכולתי לעמוד על החילוקים וגם ר"י גמגם ברובו אכן הריב"א כתב מה שמחלק ר"י בין דינא דגרמי לגרמא בניזקין נראה שכולם שוים אלא דמילתא דשכיחא קנסו ביה רבנן ותיובן אינן אלא מדרבנן ומטעם קנס ומלתא דלא שכיחא לא וכהי איתא בירושלמי דשבועות המקרע שטר של חבירו שלא מדעתו רבי חנינא ורבי אבא חד אמר חייב וחד אמר פטור מ"ד חייב משום קנס ע"כ ולדבריו כי מת לא קנסו בנו אחריו כדלעיל בפ"ק גבי תני היזקא דמנכר כו': [פ] **ומצוה** ליתן הנבילה כו' ואילו טימא לא נקט דהאידנא לא שייך ועוד דלאו גרמי הוא דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ואע"ג דמשום קנס מחייבין ליה בפ"ק ולריב"א שכתבתי לעיל כולהו נמי אינן אלא קנס: [צ] **לא** עשה מעשה בגוף הממון. דכשזרק לא היו ראוין לשבר. כ"כ בפ' לא יחפור: [ק] **דכמאן** דקלייה דמי. דהכי ליישנא דגמרא בפ' בתרא ומוכר ש"ח ומחלו כ"ש דהוה כקלייה: [ר] **וב"ש** טומן כו'. דההיא דהכופף מוקי לה רב אשי בטומן ועביד ליה טמון
כאש

איהו *דאפסיד לנפשיה לא עביד ביה מעשה. ועוד יש לחלק היכא דבשעת המעשה נעשה ההיזק נקרא דינא דגרמי. כגון שורף שטר או מוחל. וכן מראה דינר לשולחני ואומר שהוא טוב. מיד סומך עליו ונעשה לו ההיזק [ש] כי פטר אותו שנתנו לו. ומסור [ת] בעידנא דאחוי כמאן דקלייה דמי. וכן נתייאש ולא גדרה בשעת היאוש נעשה מיד כלאים אלא אינו אסור עד שיוסיף מאתים. וכן דן את הדין מיד בא לו ההיזק. אבל כל הני לא בא ההיזק מיד. המסלק כרים לא נשבר הכלי עד שהגיע לארץ. וכן שיסה עד אחר השיסוי לא ישיך. וכן השולח את הבערה בשעה שנותן האש לחרש אינו מזיק וכן פורץ גדר והמבעית חבירו אחר שהבעיתו [א] הוא מתפחד והולך והא דפריך בהניזקין (דף נג.) למ"ד היזק שאין ניכר (לא) שמיה היזק מהעושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת דפטור מדיני אדם ומשני היינו טעמא דפטור משום [ב] דליכא אלא מחשבה בעלמא [ג] והוי גרמא בעלמא ופטור. היינו כרבנן דרבי מאיר דלית להו דינא דגרמי אבל לר"מ מחייב בדיני אדם: *פירות והרקיבו משלם כשעת הגזילה. והתניא פירות והרקיבו אומר לו הרי שלך לפניך.

הגה"ה
*פירות שהרקיבו עם הכנימה או משלם כשעת הגזילה אבל אם הרקיבו מחמת התולעת הרי הן כבריאים והכי איתא בירושלמי. מא"ז:

אמר רב פפא לא קשיא כאן שהרקיבו מקצתן כאן שהרקיבו כולן:

יד **מתני'** נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבים לשלם. נתן לחרש שידה תיבה ומגדל לתקן וקלקל חייב לשלם. הבנאי שקבל עליו באת הכותל לסותרו ושבר את האבנים או שהזיק חייב לשלם. היה סותר מצד זה ונופל מצד אחר פטור. ואם מחמת המכה חייב: **גמ'** אמר רב אסי ל"ש אלא שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל לנעוץ בהן מסמר ונעץ מסמר ושיברם. אבל נתן עצים לעשות מהן שידה תיבה ומגדל ועשה מהן שידה תיבה [ומגדל] ושברן פטור. מאי טעמא אומן קונה בשבח כלי וכל השבח שלו עד שיתן לו שכרו ויקח את הכלי. כתב רב אלפס ז"ל [דף צט ע"ב] ומסיק רבא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי. ושמעינן מינה דאין אומן קונה בשבח כלי. וליתא לדרב אסי אלא חייב לשלם דמי שידה וכן הלכתא. ונראה לי דאין ראיה משם דה"נ אמר רבא דכ"ע ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. [ד] וכתבו התוס' דאין ראיה משם לפסק הלכה משום דלא מצי רבא למימר בע"א. דאי כולהו סברי אינה לשכירות אלא לבסוף הוה מקודשת לכולי עלמא. וכן נמי אי כולהו סברי אומן קונה בשבח כלי הוה מקודשת לכולי עלמא. ונראה לי להביא ראיה דאי פליגי באומן קונה בשבח כלי הלכה כחכמים דאמרי אין מקודשת משום דאינו קונה בשבח כלי. ואי לא פליגי באומן קונה בשבח כלי [ה] צריכי למסבר תרוייהו דאין אומן קונה. (ג) ומיהו לאו ראיה היא [ו] דאיכא למימר דפליגי בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף: טו **אמר** רבי יוחנן טבח אומן שקלקל חייב*. והוא דעביד בשכר. כי הא דאמר רבי זירא הרוצה שיתחייב לו טבח יקדים לו דינר. [ז] אבל טבח אומן דעביד בחנם פטור*. מיתיבי המוליך חטין לטוחן ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן. קמח לנחתום ועשאו פת ניפולים. בהמה לטבח ונבלה חייב. מפני שהוא כנושא שכר. אימא מפני שהוא נושא שכר: טז **המראה** דינר לשולחני ונמצא רע תני חדא אומן פטור הדיוט חייב. ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייבין. אמר רב פפא הא דתניא דאומן פטור כגון דנכו ואיסור דלא צריכי למיגמר ולא שכיח דטעו. *והא דלא שני כאן בחנם כאן בשכר כדמשני גבי שחיטה. משום דבהכרת מטבע צריך בקיאות גדול ולית ליה לנינהו אלא בקי כדנכו ואיסור. ושאר כל אדם מיקרו הדיוט וחייבין אפילו בחנם. אבל דנכו ואיסור פטורין בחנם אבל בשכר חייבין: ההיא איתתא דאחוייה דינר לרבי חייא. אמר לה שפיר הוא. לבסוף אמרה ליה אזלי ואחזיתיה ואמרי לי [ח] דסגיא הוא ולא נפיק. אמר ליה לרב זיל חלפיה ניהלה וכתוב אפינקסי דין עסק ביש. והא רבי חייא לא הוה צריך למיגמר. ר' חייא לפנים משורת הדין הוא דעבד כו'. [דף ק ע"א] ר"ל אחוי דינרא לרבי אלעזר אמר ליה מעליא הוא. אמר ליה חזי דעלך קסמיכנא. ורבי אלעזר אכתי הוה צריך למיגמר. דאי לא צריך לא מיחייב כדאמר ר' חייא לפנים משורת הדין הוא דעבד. א"ל אמאי דאי משתכח בישא בעינן לשלומי לך והא מר הוא דאמר מאן דאין דינא דגרמי רבי מאיר מאי לאו רבי מאיר ולא סבירא לן כוותיה. א"ל רבי מאיר וסבירא לן כוותיה [ט] דתניא מחילת הכרם שנפרצה אומרים לו גדור חזרה ונפרצה אומרים לו גדור. נתייאש הימנה ולא גדרה הרי זה קדש וחייב באחריותו [י] ואע"ג דברייתא היא ע"כ כרבי מאיר אתיא מההיא דמסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו דסתם משנה היא. [כ] וגם בר פלוגתא דרבי יוסי ורבי שמעון היינו רבי מאיר. כתב רב אלפס ז"ל שמעינן מינה דהדיוט לא מחייב לשלומי עד דמודע ליה דעליה קסמיך*. ואי לא מודע ליה מאי א"ל לא ידענא דעלי קסמכת ואם מוכחא מילתא דעליה קסמיך לא צריך לאודועיה. והתוספות כתבו [ל] דאפילו לא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא חייב. דההיא איתתא לא אמרה לרבי חייא עלך קסמיכנא אפילו הכי אי הוה צריך למיגמר חייב. והכי מסתברא דסתם מראה דינר הוא מראהו לידע אם הוא טוב כדי שיפטור מי שנתנו לו. ואם כבר פוטרו למה ליה להראותו. כשיוציאנו ידע אם יקבלוהו ממנו:

הגה"ה
*ואם נעשה ספק נבילה אע"ג דאסור באכילה אין חייב הטבח מספק. מהרי"ח:
*והדיוט אפילו בחנם חייב דלא היה לו לשוחטו הואיל ואין בקי. מא"ז:

הגה"ה
*וכן אומר רבינו יואל דעל אומן גמור אפי' אומר ליה עלך סמכינן פטור ולמהרי"ח נראה דר' אלעזר נמי מסתמא לא הוה צריך למיגמר כמו ר' חייא ומשום דאמר ליה חזי דעלך סמיכנא נתחייב ור' חייא דלא אמר ליה עלך סמיכנא היה פטור ועוד אומר רבינו יואל דה"ה אם מראה לחבירו מטבע או סחורה וסמך עליו אם אין אומן חשוב חייב לשלם ההפסד ובזה חולק רבינו אפרים ופי' דמראה דינר מיירי בכה"ג שאם האומן אומר טוב אז צריך לקבלו ע"כ ואינו יכול להשמט ולכך חייב אפי' אי לא אמר ליה עלך סמכינן אבל משכון או מקח אין לו בע"כ ליקח וליקנות. מא"ז:

יז [דף ק ע"ב] **מתני'** הנותן צמר לצבע והקדיחתו יורה נותן לו דמי צמרו. וצבעו [א] כעור מפרש בגמרא שצבעו בשירי סממנים שנשארו בשולי היורה. ואם השבח יתר על היציאה נותן לו היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח. לצבוע לו אדום וצבעו שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו. [מ] רבי יהודה אומר אם השבח יותר על היציאה נותן לו ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו השבח לכאורה היה מתפרש מתני' הכי אם נתן לו צמר שוה י' דינרים והצבע הוציא בסממנים ובשאר הוצאות י' דינרים. אם הצמר כמו שהוא צבוע שוה יותר מעשרים היינו שבח יותר על ההוצאה ונותן לו לצבע הוצאתו דהיינו י' דינרים. ואם הוא שוה י"ח דינרים נותן לצבע ח' דינרים*. ובירושל' לא משמע כן אלא לא יטול האומן כלום עד שיטול הבעל [הצמר] מתחלה דמי צמרו והשבח שהיה ראוי להשביח אם לא שינה. ואם יש מותר על דמי הצמר ועל אותו שבח יטול הצבע דאותו שבח הראוי לבוא אם לא שינהו חשוב כקרן. דגרסינן בירושלמי מהו השבח יתר על ההוצאה. בר נש דיהיב לחבריה חמשה מנין עמרא וחמשה מנים סמנים וי' מנין אגרא אמר ליה זיל צבעו סומק ואזיל וצבעיה אוכם. ואמר ליה אילו צבעתיה סומק הוה טוב עשרים וחמשה מנים וכיון דצבעתיה אוכם לית הוא טוב אלא כ' מנין. [נ] את אובדת דידך הנא לא אובד דידי. והא דלא אמרי' הכי ביורד [לתוך שדה חבירו] שלא ברשות ונוטע שדה חבירו דהתם נוטל חלקו מכל השבח. וי"ל דגבי אומן שאני [ס] דכיון שניתן לו לצבוע כל מה שהיה עתיד להשביח חשיב כאילו כבר השביח ואומן שפשע ושינה חייב לשלם לו הכל והלכתא כר' יהודה: [דף קא ע"א] ת"ר הנותן עצים לחרש לעשות מהן ספסל ועשה מהן כסא כסא ועשה מהן ספסל נותן לו דמי עציו דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אם השבח יותר על ההוצאה נותן לו ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו השבח ומודה ר' מאיר בנותן עצים לחרש לעשות מהן ספסל נאה ועשאו ספסל כעור כסא נאה ועשאו כעור אם השבח יותר על ההוצאה נותן לו ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח. איבעיא להו יש שבח סממנין על גבי הצמר או אין שבח סממנין על גבי הצמר ה"ד אי דגזל סממנין ודייקינהו ותרנהו ולבע בהן הא קנאו בשינוי לא צריכא דגזל צמר וסממנין שרוין דחד ולבעיה לההוא צמר בהנך סממנין וקמהדר ניהליה לצמר ואי אייקר בדמי לא מיבעי לן דהא יש שבח סממנין אלא כי קמבעיא לן כגון דזל ליבעא פירוש צמר הצבוע הוזל ואינו שוה יותר ממה שהיה שוה בלא צביעה מי אמרינן יש שבח סממנין על גבי הצמר וקמהדר ליה סממנין דיליה או דלמא אין שבח סממנין על גבי הצמר וצמר קמהדר ליה וסממנין לא מהדר ליה ומאי איכא למימר הא מלא לא לבעת הצמר הייתי מוכר הסממנים לצבוע בהם בגד ואי נמי כגון דצמר דחד וסממנין דחד ואתי קוף ולבעיה להאי צמר בהנך סממנים יש שבח סממנין על גבי צמר ואמר ליה הב לי סממנאי דגבך נינהו או דלמא אין שבח סממנין על גבי צמר ואמר ליה לית לך גבאי ולא מידי. ולא איפשיטא *ואם תאמר היכי מצי למימר לית לך גבאי ולא מידי [ע] והלא נהנה בממונו מסממנין דחבירו שצמרו מעולה יותר בשביל השבח מידי דהוה אאכלה [ג] מלידי הרחבה שמשלמת מה שנהנית (לעיל דף יט:) וכן נפלה לגינה (דף נח:) וכן בפרק אלו נערות (דף ל:) גבי מי שתחב לו חבירו בבית הבליעה אוכלין של חבירו למקום שאין יכול להחזירו שמשלם מה שנהנה וי"ל דדוקא כשגופו נהנה על ידי אחר כההיא דבפרק אלו נערות או ממונו נהנה מחבירו על ידי מעשה של ממונו כמו אכלה [ג] מלידי הרחבה ונפלה לגינה אז משלמת מה שנהנה [פ] אבל כשממונו נהנה על ידי אחר פטור:

הגה"ה
*אבל ה"ר אלחנן פי' בע"א ור"ל שנדר לו י' מנים לאומן בשביל אומנותו והאומן צריך להוציא לשכירים ליום ה' מנין אותן ה' מנין הן כמו קרן שלו אע"פ שאינו יקח מן השבח שהותיר על שוה הצמר וסממנים אותן ה' מנין שעולין לשכיר יום אם היה עושה כדין (*והמותר יתלוקו לפי הקרן). כי אותן ה' מנין הם קרן של אומן. וי' מנין הם קרן לבעל הצמר והצבע. ויקח זה ב' חלקים והאומן חלק אחד מאותו מותר ואפי' אם הוציא האומן מחמת שטעה יותר מה' מנין לשכיר יום אינו נעשה קרן אלא ה' מנין שהיה ראוי להוציא [כ"א וי"מ] ואם לא הוציא האומן אלא ה' מנין (*כמו) לפועלי יום כמו שהיה ראוי אם לא שינה ה' מנין יקח בתחלה ומה שהיה יותר יקח בעל הצמר ה' מנין שהיה ראוי להרויח אם לא שינה. ואם יש בשבח יותר על זה יקח האומן שכר אומנתו עד ה' מנין מיהו אם יש יותר אפשר שיקח בעל הצמר כל היותר כפר"י. והכי נמי הוי דינא דיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה כשאינה עשויה ליטע אבל עשויה ליטע שמין לו כאריסי העיר למחצה ולשלים ולרביע וכר' יהודה פסקינן הלכתא. מהרי"ח: נתן לו צמר בס' מנין וסממנים בה' מנין וי' מנין נדר לו בשכרו ואמר צלו צבעו סומק ואזל וצבעיה אוכם אם שוה יותר מכ"ה מנין אין נותנין לו אלא שכרו ואם פחות מנכה ספחת לצבע בשכרו משום דאי הוה צבעיה סומק היה שוה כ"ה מנה. נתן דינר לקנות תעין בטבריא שהיה מדה גדולה וקנאה בציפורי שהיה מדה קטנה הפסיד השלים. מא"ז:

הגהות הב"ח א ומבעית חבירו איהו דאבעית לנפשיה: ב הבנאי שקבל עליו לסתור את הכותל ושבר כו':

הגהות הגרי"פ [א] בגמ' גרסי' כאור בא"ף: [נ] [ג] נ"ל מתוך:

תפארת שמואל

ורבים מאחרונים טעו בזה והוציאו מדבריו בלשון שאינו מדוקדק והם לא דקו כלל: (ג) ומיהו לאו ראיה היא דאיכא למימר וכו'. דברי הרב אינם מובנים דראיה גמורה היא אף דפליגי בשכירות כו' נ"ל דאין אומן קונה כו' דאי קונה מ"ע דרבנן וצ"ע. אח"כ ראיתי שגם רש"ל הרגיש בזה ודו"ק: סליק פרק תשיעי

פלפולא חריפתא

כאם. וכבוס לא היה צריך לפרש דהא מיירי ברוח שאינה מצויה ולא ברי היזקא וליכא וליבתה הרוח עיין בזה מה שכתבתי במקומו בפ' הכונס: ה"ג איהו דאבעית נפשיה ולא עביד. גמרא פרק החובל דף נא ע"א: [ש] כי פטר כו'. עי' לקמן בגופא דמראה דינר כו': [ת] בעידנא דאחוי כמאן דקלייה דמי. כדאיתא בפרק דלקמן דמש"ה כי הדר ונשא ונתן ביד פטור על אותו מעשה: [א] הוא מתפחד והולך. וטומן פשיטא דלא נעשה ההיזק מיד וכן כוסף לא נעשה ההיזק מיד דהא מיירי ברוח שאינה מצויה. וליכא וליבתו הרוח כמו שכתבתי שם במקומו בהניזקין (דף נג): [ב] דליכא אלא מחשבה בעלמא. מי חטאת ששקל משקלות כנגדן ואסח דעתיה משמירתן והכתוב אומר למשמרת למי נדה ופרת חטאת שהכניסה לרבקה ע"מ שתניק ותדוש. וע"י שמחשבתו שתדוש מיפסלא והכניסה בידיו ליכא לחייבו דלטובה עביד שהכניסה להניק: [ג] והוי גרמא בעלמא ופטור. וכן ל' רש"י וגרמא בניזקין פטור בודאי דמחשבה לא הוי גרמי ועוד לעיל קא חשיב ליה גבי גרמא דפטור ולא הוה כמסקנתו דהכא ולפיכך אומר אני דהא דמסיק היינו כרבנן וכו' אינם מדברי רבינו כלל אלא מאן דהוא דטעה וסבר דליכא דהוי גרמא בעלמא בגמרא עצמה הוא והוקשה לו דלמאי כ"מ מייתי לה רבינו כיון דגמרא עצמה קאמר דלא הוה אלא גרמא ולכך חשב דגרמי קאמר והוסיף מדיליה להגיה כך בלשון רבינו היינו כרבנן וכו' ואינו נראה דמסיכא תיתי ליה לרבינו למעבד למחשבה לגרמי ולמוקמי כרבנן והוא דלא כהלכתא ואם נפשך לומר שהכל כתב רבינו עצמו וכן נראה מדגם כפ' לא יתפור כתב דהך דמי חטאת חייב לר' מאיר צריך להגיה גרמי. ואכתי דוחק ליישנא דבעלמא דלא שייך אלא בגרמא: [ד] וכתבו התוספות דאין ראיה כו'. ועיין בפ"ק דע"ז גבי הגיע לכיפה כו' דפסק דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף: [ה] צריכי למסבר תרווייהו כו'. הלכך ממ"כ הלכה דאין אומן קונה כו' וכן נמי ה"מ למימר רבינו לענין ישנה לשכירות כו' שכתבו התוספות דאין ראיה כו' דממ"כ הלכה דישנה כו' דאי פליגי הלכה כחכמים דסברי ישנה כו' ואי לא פליגי צריכי למסבר תרווייהו כו' אבל רבינו לא קאי אלא אפסק הרי"ף וה"ה לדברי התוספות: [ו] דאיכא למימר דפליגי בישנה לשכירות וכו'. כלומר ובהתנה עליו להיות שכיר ימים דלא שייך שיקנה בשבח כלי דשכר פעולתו לימים הוא ולא על הכלי עצמו ודאומן קונה לא שייך אלא באומן קבלן שקבל עליו לגמור המלאכה בכך וכך לזמן וכן מפורש בפי' רש"י פ"ב קידושין (דף מח) ובהכי מתקיימים ג"כ דברי התוס' דאין להוכיח דישנה לשכירות כו' דאיכא למימר דפליגי באומן קבלן דוקא דאין לומר גביה ישנה לשכירות כו' דכל מה שמשביח אינו מלוה על הבעלים אלא בכלי הוא זוכה כו' כדפרש"י התם ועיין בדברי רבינו שם שכתב דר"ת פוסק כמ"ד אומן קונה כו' ומסיק שם כוותיה ובסוף מסכת ע"ז כתב כן בשם בעל הלכות ונ"ע בטור דבא"ה סימן כה כתב שכן מסקנת הרא"ש דקונה ובח"מ סימן ש"ו כתב דקי"ל דאינו קונה ונ"ע ועיין לקמן גבי מי הודיעו לבעל חטים כו' ובפרק המקבל כתב רבינו ג"כ דאינו קונה: [ז] אבל טבח אומן דעביד בחנם פטור. לשון שלטי הגבורים ראיתי בהגהות מרדכי מי שנסתפק אי הברכה חשיב שכירות אי לא ונראה מדהביא התלמוד דפטור כי הוי אומן בחנם דע"כ לא חשיב ליה לברכה שכירות בענין זה ובודאי דידע התלמוד דאיכא ערך ודמים כדאיתא בפרק החובל ובפרק כיסוי הדם ואין לומר דודאי דהכא לא חשיב הברכה שכירות משום דאין כאן מצוה דשחיטה אינה מצוה אלא כיסוי הוא דקרי מצוה דזה אינו דאע"פ כן הרי יש לברכה ערך עשרה זהובים אפי' כשאין שם המצוה רק הברכה כמ"ש התוספות פרק החובל גם אין לומר דאין כאן שייכות לשכירות הברכה כיון שהברכה אזיל לה מכיון שנטרפה דגם זה אינו שהרי הטור חשיב שכירות מה שלוקח הכרכשתא אע"פ שמזאת טרפה אינו לוקח כרכשתא וה"נ היה לנו להחשיב כאן שכירות הברכה אע"פ שטריפה וצ"ע עכ"ל. ולי נראה דהיינו טעמא דהברכה לא תעלה לו לשכירות אע"ג דאזלה לה מידי דהוה אכרכשתא דבברכה מפסיד כי נטרפה שנמלא שהוציא שם שמים לבטלה ופגם בדין שמים אע"ג דאונס רחמנא פטריה והכא לאונס חשבינן ליה כדפרש"י י"ל דלענין הזכרת שם שמים ה"ל להזהר ובדין שם שמים חשבינן ליה כנוטל שכר דחייב לשלם משום דה"ל להזהר ספי ומתחשבינן ליה לפושע: [ח] דסגיא הוא. לשון כספק היה לסיגים וברי"ף דסניא וכגמרא בישא: [ט] דתניא מחילת הכרם כו'. ובגמרא הי ר"מ כו' דתניא כו': [י] ואע"ג דברייתא היא ולא אמרינן סתם מתני' ר"מ אלא במשנה ולא בברייתא: [כ] וגם בר פלוגתא כו'. ובאותה משנה פליגי הלכך אפילו אין סתם משנה כר"מ הכא ודאי ר"מ הוא. תוספות: [ל] דאפילו לא א"ל כו'. ור"ל לרווחא דמלתא ולהזכיר לר"ת הוא דאמר הכי: [מ] רי"א אם השבח כו'. דשינוי אינו קונה ובגזלן אמרו שישלם כשעת הגזילה משום תקנת השבים א"כ דשינוי קונה בגזלן והכא לא נתכוין לקנות כמ"ש רבינו לתרווייהו כר"פ גבי גזל פרה מעוברת: [נ] את אובדת דידך וכו'. מפרש ר"י דה"פ אם השבח שהושבח הצמר יותר על ט"ו מנים והיתר על ט"ו מנים קרי שבח. יתר על היציאה היציאה קרי עשרה מנים של שכר הצבע שהוציא לצבע וטורח. ויהיה בשכרו י' מנים דהשתא אם השבח על ט"ו מנים יותר מי' מנים שהם יציאה נותן לו היציאה דהיינו י' מנים ולא יתן לו יותר ואם היציאה יתירה על השבח שלא הושבח על ט"ו מנים אלא ארבע או ה' יתן לו השבח מה שהושבח על ט"ו ואין נותן לו כל י' מנה שהתנה דא"ל את אובדת כו' מיהו אם השבח יתר על היציאה דתנן גבי צבעו כעור לא הוי פי' כי השתא דירושלמי כי איך יהיה השבח של צבע כעור יותר משבח של צבע גמור וגבי כסא כעור דגמרא לקמן בברייתא אפשר ודאי שיהא טוב מן הנאה כגון שהנאה אין חזק כמו הכעור ע"י כך דמי הכעור יתרים על הנאה ואין ל' הירושלמי משמע כפירוש ר"י שהרי משמע שבח לפרש מהו אם השבח יתר על היציאה ולדברי ר"י הוא מפרש היציאה יתירה על השבח והר"ר אלחנן פי' בע"א. תוספות. ודברי הר"ר אלחנן כתובים בהג"ה. ויש בה ט"ס דמ"ש והמותר יתלוקו לפי הקרן הוא טעות לגמרי וצריך למחקו ועוד יש ט"ס וכצ"ל ה' מנים לפועלי יום כמו שהיה ראוי אם לא שינה: [ס] דכיון שניתן לו לצבוע כו'. נעשה כאילו כן התנה עמו. כ"כ התוספות: [ע] והלא נהנה בממונו. דהאי אי נמי לא קאי אדזל צבעו דאוקמתא באפי נפשה ורבינא הוא דקאמר הכ"ע כגון דצמר דחד וכו': [פ] אבל כשממונו נהנה ע"י אחר פטור. והא דכפ' כיצד גבי פי פרה כחלר הניזק דמי מסיק רבינו דאם מושיע חש"ו בפי פרה דחייב

בעל

יח [דף קב ע"ב] **ת"ר** הנותן מעות לשלוחו ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורין ולקח בהן חטין תני חדא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ותני אידך אם פחתו פחתו לו אם הותירו הותירו לאמצע אמר רבי יוחנן לא קשיא הא ר' מאיר הא ר' יהודה לר' מאיר קנינהו בשינוי הלכך פחת ויתרון כוליה דידיה הוי [צ] ולרבי יהודה לא קני להו בשינוי הלכך לענין שבח הוי כאילו לא שינה [ק] ואי לעסק שותפות יהבינהו ניהליה השבח לאמצע ואי בשליחות בעלמא כל השבח לבעל המעות ומיהו לענין פחת אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. ורבי אלעזר אמר הא והא ר' מאיר כאן לאכילה כאן לסחורה *וכיון דקי"ל כר' יהודה אין חילוק בין לאכילה בין לסחורה ולעולם אי הוי בתורת שליחות אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לבעל המעות ואם למחצה שכר נתנו לו אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע. מהכא שמעי' שמותר להלוות מעותיו למחצית שכר ולהתנות עמו שלא ילוה אלא על כספים וישמרם בקרקע כדין שמירת כספים [ר] ואם הוא משנה ומלוה על דברים אחרים אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע ולא חשיב בכך כרבית אע"פ שעתה קרוב לשכר ורחוק להפסד שכל האחריות עליו לפי שאם היה עושה מה שאמר לו היה קרוב לשכר ולהפסד [ש] וגם לא חשיב גזלן מה שהוא משנה ממה שאמר דהא אכתי חשיב בשמעתין שלוחו [ת] דהא קתני אם הותירו הותירו לאמצע :

מי הודיעו לבעל חטים שיקנה חטים לבעל המעות וליתא לחוכא דבני מערבא דאע"ג דשני השליח מ"מ אין מתכוין לקנות ודעתו לזכות לצורך בעל המעות ואע"פ שבעל החטים מזכה לשליח החטין ידו כיד בעל המעות שהוא מתכוין לזכות ולא בעינן שידע בעל החטין שהוא זוכה לבעל המעות ואע"ג דר' אבא משני הך משנה דערכין אליבא דבני מערבא דאי לאו דכל המקדיש נכסיו אין דעתו על כסות אשתו ובניו הוה אמרי' מי הודיעו לצבע שיקנה צבע לאשה. שאני התם דכיון שהצבע מזכה לבעל האשה אפי' אם ירצה הבעל לזכות לאשתו בגד הצבוע [א] אין אדם זוכה בשלו לאחר אם לא יזכה לו ע"י אחר הלכך צריך רבי אבא לתרץ כל המקדיש נכסיו אין דעתו על כסות אשתו ובניו אבל הכא השליח זוכה לבעל המעות ואע"ג דקאמר גמרא אההיא ברייתא דהלוקח שדה בשם חבירו לימא פליגא אבני מערבא ומשני אליביה. אורחא דגמרא לשנויי אליבא דאמוראה אע"ג דלית הלכתא כוותיה כדלעיל (דף לט.) גבי הא דאמר רב אסי אומן קונה בשבח כלי דשקיל וטרי גמרא לימא שמואל לית ליה דרב אסי [ב] ומשני דיחויא בעלמא קמדחי :

הגה"ה

מעשה בפרג"א בראובן שנתן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה ידועה והלך וקנה סחורה אחרת וטען שקנה לעצמו ולכך שינה ודן הריב"ם שכל הריוח לשליח ונשבע שלכך נתכוין ויתיישב לפי דברי רבי' שאומר דלמיפטר נפשיה מממונא אדם משים עצמו רשע כמו הכא שאומר ששינה וקנה לעצמו ומשוי נפשיה גזלן. ואבא מורי אומר דאין אדם משים עצמו רשע כלל והכא משום הכי נאמן שלפי דעתו שרוצה לשלם לראובן מעותיו התירא עבד. ראובן השולח שלוחו לקנות לו רמונים וכיוצא בהן נמכרין עשרה בכסף והוסיף המוכר אחת או שתים יתירות על עשרה בדבר שיש לו קצבה חולקין בדבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות. ראובן ששלח את שמעון לקבל מעותיו מן עובד כוכבים וטעה העכו"ם בד' דינרים) דן ר"ת דחולקין ושוב חזר בו ואמר שכל טעות בין על ידי מקח בין על ידי מנין הכל לבעל המעות ור"י אמר שכל הארבע דינרים לשליח. מא"ז:

הגה"ה

*וכדמסיק נעשה כמי שהקנה לאשתו ובניו כסותו מכאן נראה לי שאין אדם יכול למכור בגדי אשתו שקנה לה ואפי' לא באו לידה קל וחומר מהקדש ואפי' אין לו במה להתפרנס אינו יכול למוכרם. מא"ז : ומהרי"ח אומר דהאי דמסיק דכל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה וכו' דמשמע דוקא מקדיש ומעריך איכא למימר הכי אבל גבי בע"ח לא ונראה דדיחויא בעלמא היא אלא ה"ה דבע"ח נמי לא גבי מכסות אשתו ובניו ומכל הנך דחשיב במתניתין וטעמא משום דבלקיחתו לשמן זכו בהו דשליחותייהו קעביד כדמשני מעיקרא וה"ה מוכר נכסיו לא מכר כסותן. פר"י : ובספר המצות איכא דה"מ בבגדי חול אבל בבגדי שבת שלו ובניו ואשתו בע"ח גובה מהן ואמר שכן הוא בירושלמי. מהרי"ח :

יט **ת"ר** הלוקח שדה בשם חבירו אין כופין אותו למכור ואם אמר לו ע"מ כן כופין אותו למכור. מאי קאמר ה"ק הלוקח שדה בשם חבירו כגון ראובן שקנה שדה משמעון ואמר לו ללוי אני קונה אותה וכתב לו שטר מכר בשם לוי אין כופין את המוכר למכור אם אח"כ אמר ראובן לשמעון אותו שדה שקניתי ממך בשם לוי לעצמי קניתי ולפנחיא בעלמא קניתי בשם לוי וכתוב לי שטר אחר בשמי אין מחייבין את המוכר לכתוב לו שטר אחר דלא ניחא ליה לאיניש דניפשו שטרי עילויה ואם מתחלה א"ל ע"מ שתכתוב לי שטר אחר בשמי כופין אותו לכתוב לו שטר אחר בשמו. ואפי' לא אמר בפי' על מנת וכו' אלא אמר לעדים בפני המוכר עוד תכתבו לי שטר אחר על שדה זו כופין את המוכר לכתוב שטר אחר : כ [דף קג ע"א] **רב** כהנא יהיב זוזי אכיתנא לסוף אייקר כיתנא זבנה מרוותא דכיתנא אדעתא ליתן המעות לרב כהנא אתי לקמיה דרב אמר ליה אשקול זוזי אמר ליה אי כי מזבני לכיתנא אמרי האי כיתנא דכהנא הוא זיל שקול ואי לא לא תשקול רב לטעמיה דאמר רב עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים. פי' הפוסק על השער בזמן שאין פירות למוכר כדתנן בפרק הרבית (דף עב:) פוסקין על השער אע"פ שאין לזה יש לזה צריך לקבל ממנו פירות אבל לא דמים משום דמיחזי כרבית כשמקבל דמים יותר ממה שנתן לו ולית הלכתא כוותיה דרב דקי"ל כרבי ינאי דאמר בפרק הרבית מה לי הן מה לי דמיהן : כא *הגוזל **את** חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפי' למדי דכיון דנשבע לו אי אפשר לו להביא כפרתו עד דעביד השבה מעלייתא לידו של נגזל ולא יתן לא לבנו ולא לשלוחו* האי שליח מוקים לה בגמרא בשכירו [ג] ולקיטו או בממליא לו שליח אבל אם עשה הנגזל שליח בעדים נותן לו הגזילה ומביא כפרתו. אבל נותן הוא לשליח ב"ד מפני תקנת השבים שלא למנעו מלהשיב ולהביא כפרתו תקנו שיתנהו לשליח בית דין ויביא כפרתו ואם מת יחזיר ליורשיו : [דף קד ע"א] **גמ'** איתמר שליח שעשאו בעדים ואמר לו בפני עדים לך והבא לי מעותי שביד פלוני ולא א"ל אמור שישלח לי אבל אם אמר לו אמור לפלוני שישלח לי על ידך מעותי שבידו בהא ליכא מאן דפליג דפשיטא דהוי שליח רב חסדא אמר הוי שליח ואחריות הדרך על משלח רבה אמר לא הוי שליח רבי יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו שליח שעשאו בעדים שאמר לו בפני עדים לך והבא לי מעותי שביד פלוני הוי שליח וא"ת משנתנו בממליא לו שליח והלכתא כרב חסדא [ד] דקיימי ר' יוחנן ור' אלעזר כוותיה והוה ליה רבה יחיד במקום רבים והיינו דוקא היכא דבעי מי שהממון בידו ליתנו לשליח אז נפטר מאחריות הדרך אבל אי לא בעי למיתבה ניהליה בהאי שליחות לא כפינן ליה למיתבינהו ניהליה דהא אמרי נהרדעי כל אורכתא דלא כתיב ביה זיל דון ואפיק וזכי לנפשך לאו אורכתא היא דאמר ליה לאו בעל דברים דידי את וצריך טעם לדבר כיון דידעינן דשויה שליח ואם ימסור לו יפטר מאחריות הדרך ושלוחו של אדם כמותו בכל דבר היאך מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את הלא פי השליח כפי הבעלים לכל דבר שנעשה שליח ועשייתו כעשייתו ולמה יתנו חכמים יד לזה לעכב ממון חבירו שלא כדין ונראה לי דחיישי' שמא יבטל המפקיד שליחות השליח בפני עדים אבל כי כתב ליה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך [א] הרי כאילו נתנו לו במתנה [ה] ושוב לא מצי מבטל ליה ואע"ג דמסקינן לעיל בפרק מרובה (דף ע.) והלכתא שליח שוייה ואע"ג דכתב ליה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך היינו לענין זה דלא מצי שליח למיתפסיה לנפשיה כיון דכתב כל דמתעני ליה מן דינא קבילית עלי אבל ודאי אהני הא דכתב ביה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך לענין זה שלא יוכל לבטל השליח :

כב [דף קד ע"ב] **א"ר** יהודה אמר שמואל אין משלחין מעות בדיוקני ואפי' עדים חתומים עליה ומעידין שהיא דיוקני שלו אבל אין העדים מעידים שעשה לזה השליח ור' יוחנן אמר אם עדים חתומים עליה משלחין. כתב רב אלפס ז"ל והלכה כשמואל וליתא לדרבי יוחנן בהא. ולשמואל מאי תקנתיה כי הא דרבי אבא הוה מסיק ברב יוסף בר חמא זוזי אמר ליה לרב ספרא אדאתית אייתינהו ניהלי אמר ליה רבא בריה מי כתב לך התקבלתי אמר ליה לא אי הכי זיל דלכתוב לך התקבלתי לסוף אמר ליה אי כתב לך נמי התקבלתי לאו כלום היא דלמא אדאתית שכיב ר' אבא ונפלו זוזי קמי דיתמי והתקבלתי דרבי אבא לאו כלום הוא אמר ליה אלא מאי תקנתא אמר ליה ניקני ניהלך אגב ארעא וכתוב את התקבלתי כי הא דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה [ו] עד תווך. מה שכתב רב אלפס ז"ל דהלכה כשמואל תמיה בעיני דבכולי גמרא קי"ל [א] דשמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כדאיתא בריש מסכת יו"ט (דף ד.) ושמא סבר רב אלפס [ז] מדקאמר גמרא אלא שמואל היכי משדר וטרי גמרא לאשכוחי היכי משדר שמואל אלמא דהלכתא כשמואל דאי לית הלכתא כוותיה למה האריך הגמרא בדבר שאין לו צורך בו ואיפכא נראה לי דמדקאמר הגמרא [ב] שמואל היכי משדר מכלל דלית הלכה כוותיה כדאמרינן בפרק קמא דחולין (דף יא:) רבי מאיר דחייש למיעוט היכי אכל בישרא וכן גבי בשר שנתעלם מן העין (שם דף צה:) דאסר רב אומר גמרא ורב היכי אכיל בישרא משום דאנן לא קיימא לן כרב קאמר ורב היכי אכל בישרא ומה שהאריך הגמרא והביא ההיא דרבי אבא משום דאיכא נפקותא אף לדידן [ב] תדע דשמואל נמי מצי לאשכוחי תקנה אחריתי לשדורי על ידי שליח שעשאו בעדים דשמואל מודה דהוי שליח דעדיף מדיוקני לכ"ע כיון שטה לנפקד שישלח פקדונו על ידי שליח זה אלא ניחא ליה לאתויי תקנתא מעלייתא [ח] דאפי' מת המשלח יפטר הנפקד ורהיטי בשאלתות דרב אחאי בפ' ויקרא שפסק גם הוא כשמואל ואע"פ שדבריהם תמוהים אין לחלוק עליהם*:

הגה"ה

*ור"י פסק כר' יוחנן וכן כתב מהרי"ח מיהו לענין אי שכיב המפקיד ואחר כך נאנס לא מהני אלא הרשאה דוקא דמקני ליה אגב קרקע ולגבי הלואה נמי מועיל הרשאה וכי כתב ליה ואקנינא ליה ד' אמות בחצרי ואגבן הרשתי וכו' אע"ג דאנן סהדי דלית ליה שום חצר קני דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי. מהרי"ח: ולשמואל נמי אם היה אדם גדול ופקיע דידיע דיוקני שלו משלחים עליה כדאמר בהשולח דמר חתים כוורא ומר חתים מכותא ור"ת פסק בדיוקני כשמואל ופירוש דיוקני שאין העדים יודעים מה כתוב בכתב אלא חתמו שזהו דיוקני של פלוני. מא"ז :

כג **כתב** רב אלפס והיכא דאמר חד לחבריה שדר לי זוזאי בהדי פלניא ושדריה בהדי ההוא פלוני דאמר ליה ואיתנים פטור מלשלומי כדתנן בהשואל את הפרה (דף לח:) אמר לו השואל שלח לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך וכו' ואמר לו השואל שלח ושלחה ומתה [חייב] וכן בשעה שמחזירה והיכא נמי דאתנו ביניהו מעיקרא דכל מה שמשדר כל חד לחבריה אית ליה רשותא לשדורי ליה בהדי מאן דבעי תגאי ממון הוא וקיים ואית ליה רשותא לשדורי ליה בהדי מאן דחזי ליה ואי איתנים באורחא ברשותא דמריה איתנים והיכא דשדר ליה לחבריה כתבא ואמר ליה שדר לי מידי דאית לי [ג] גבך בהדי פלניא ויהבינהו ניהליה לא מחייב באחריות* דהכי נהיגי תגרי וקי"ל בכה"ג דמנהגא מילתא היא והכי שדרי ממתיבתא ולא ידענא מה הוצרך לתלות דבר זה במנהג אם יש עדים שהוא כתב ידו או אם מודה שהוא כתב ידו ואפי' רבה [ד] דאמר השליח שעשאו בעדים לא הוי שליח בכה"ג מודה ועוד כתב ה"מ מדעתיה אבל בע"כ לא דאמר לאו בעל

הגה"ה

*ואם נאבד הכתב ישבע שהגיע אליו הכתב ונתן לו על פי הכתב ופטור הני מילי באתרא דנהיגי לשלוח על פי הכתב. מא"ז :

הגה"ה

*לקח מה' בני אדם ואין יודע מאיזה מהן לקח חייב ליתן לכל אחד ואחד אפילו למ"ד מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור הכא חייב דהא ודאי לאחד מהן חייב. מהרי"ח :

הגה"ה

*ואם היתה הגזלה מרובה על הקרן נותן ליד ב"ד קרן וחומש ואין צריך להוליך אחריו. אע"ג דמישתבע :

הגהות הב"ח א לנפשך הוי כאילו : ב תדע דלשמואל נמי מצי : ג דאית לי גבך ויהבינהו ניהליה בהדי פלניא לא מחייב : ד דאמר דשליח :

הגהות הגר"פ [א] כ"א דרב [וכ"ה בבילה ובעירובין מ"ז : איתא שמואל ור' יוחנן] : [ב] ובגמ' דידן כ"א ע"ש :

פלפולא חריפתא

בעל הפרה ואמאי חייב הא נכנס ממונו ע"י אחר אמרן דפטור. לא קשיא דלטעמיך אמאי מתייבי' ליה התם בכולה נזקא אלא היינו טעמא דמה שנכנסה הפרה לחצר הניזק הוה כפשיעה ותחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ומש"ה לא סגי בתשלומין מה שנהנית אלא משלם מה שהזיקה ומש"ה לא שייך נמי לפוטרו מדלא נהנית אלא ע"י אחר דהתם תחלתו בפשיעה דידיה גרמה לו ומה שאני תמה הוא על הרמב"ם בפ"ג מהל' גזילה ועל הטור סימן שסג שהשמיטו להך אוקימתא דרבינא : [צ] ולר"י לא קני להו בשינוי. עיין מ"ש לעיל גבי נותן לצמר לצבוע כו' רי"א אם השבח יתר כו' : [ק] ואי לעסק שותפות. דהכי מיירי הברייתא : [ר] ואם הוא משנה כו'. אע"פ שלא א"ל בפירוש ואם תשנה כו' ודלא כמ"ש בתוספות ואם תשנה כו' ודקדק הב"י טי"ד סימן קעז דדוקא אינו נעשה גזלן כשהבעל הבית א"ל שאם ישנה כו' ואי לאו הכי איסורא דאורייתא עביד אילו היה משנה ע"כ וכדברי רבינו יש לדקדק מהברייתא דנותן לו למחצה ולא חשבינן ליה כגזלן. והלא בעל הבית לא א"ל כלום שאם ישנה כו' : [ש] וגם לא חשיב גזלן מה שהוא משנה כו'. ואין להביא ראיה מדלית לן כר"מ דאמר כל המעביר ע"ד בעה"ב נקרא גזלן כמ"ש רבינו בפ"ק גבי שומר שמסר לשומר דהתם בעה"ב לא א"ל שלא יתן לאחר : [ת] **דהא** קתני אם הותירו הותירו לאמצע. ואילו מקרי גזלן הא קנה אי משום תקנת השבים אי משום דנתכוין לקנות דאין לנו לחלק בין גזלן לגזלן : [א] **אין** אדם זוכה בשלו לאחר. דהבע"ה נותן מעות שלו לצבע משא"כ בשליח שנותן מעותיו של בעה"ב זוכה משום אחר היינו מבעל החטין לבעל המעות : [ב] **ומשני** דחויא כו'. כלומר הא דשמואל דתי לסייעתא לדרב אסי דחוי בעלמא מדחי ליה ולעולם אית ליה לדרב אסי ואע"ג דלית הלכתא כרב אסי. מיהו עיין ס"פ כילד. ור"פ המניח. ובפרק מרובה גבי גזל ולא נתייאשו כו' ובפרק לא יחפור גבי ההוא חצבא תמרא כו' : [ג] **ולקיטו**. כפירוש ראשון שפי' רש"י שלקטו אנשי לדור עמו בבית לגוותא בעלמא כך משמע מדברי רבינו בכתובות פרק אע"פ : [ד] **דקיימי** ר"י ור"א כו'. כ"כ הרי"ף ולפי מ"ש רבינו בפרק הספינה גבי היתה שפחה ונשתחררה כו' דרב חסדא גדול מרבה נ"ל לפה : **דהא** אמרי נהרדעי. בפרק מרובה : [ה] **ושוב** לא מצי מבטל ליה. כלומר שאם בטלו ואח"כ נתן לו הנתבע הממון עד שלא ידע הנתבע שבטלו לא מצי המרשה למימר כבר בטלתי שליחותי אבל ודאי דלבטלו יכול ואם יוודע לנתבע לא יתן לו כמ"ש רבינו בפרק מרובה בשם רב יהודאי ודלא כבעל הטורים דמשום לרבינו כחולק על רב יהודאי ואי הכי ה"ל לחלוק שם במקומו. כ"כ הב"י סימן קכב : [ו] **עד** תווך. פרש"י מקום והרשב"ם פרק מי שמת דף קנ כתב די"מ עד חצי דרך ע"כ ולי נראה דברי רש"י עיקר דאמרי' בפ' בנות כותים דף לג רב פפא איקלע לתואך א"כ דנחלק בין תואך לתווך : [ז] **מדקאמר** גמרא שמואל היכי משדר. צריך לומר דגירסתו לא היתה כגירסא שבספרים אלא לשמואל ומיהו אע"ג דגירסת רי"ף נמי לא היתה כשמואל אפ"ה לא קשיא עליה מהא דרב דהתם גופיה בפ' גיד הנשה פסק הרי"ף כרב : [ח] **דאפילו** מת המשלח יפטר הנפקד. ואפילו יודע הנפקד שמת המשלח שלא נתבטל השליחות שאין כאן שליחות אלא זה זכה בקנין אגב ולא נפלי קמי יורשיו אבל בהרשאה דזיל דון כו' כי מת נפלי קמי יורשיו ונתבטל השליחות ואילו ידע הנפקד ונתן לו חייב באחריות כך נ"ל לפרש דאי תימא דאפי' באגב לא מהני כשמת אם הנפקד יודע בכך א"כ בזיל דון אפילו כשאינו יודע מתבטל ונתחייב באחריות וזה דבר תימה שאנחנו נחייבהו וכשוף לנפקד לתת להשליח אע"פ שיוכל לבא לידי הפסד שאם כבר מת המשלח מתחייב הוא באחריות אלא ודאי בזיל דון נמי כי לא ידע הנפקד שמת המפקיד פטור ולכך מחייבין אותו לתת לשליח והא דאמר רבא התקבלתי דר"א לא מהני והצריכו להקנות באגב היינו דלמא אדאתא שכיב ר"א ויהיה ידוע לאביו שהוא הנפקד שמת ר"א ומכי ידע לא יתן לך. והא דרש"י מדקדק לפרש דר"א זקן היה לאו למימרא דבעלמא לא חיישינן לשימות ומסתמא מחייבין להנפקד שיחזיר ואע"פ שאם המפקיד היה מת עומד באחריות הנפקד דאין סברא לומר כך כדפרישית אלא רש"י מפרש דזקן היה משום דהל"ה מסתמא לא היה רבא חש למיתה כיון שגם אם ימות אינו מתחייב ולא הוצרך להצריכו לקנין אגב אלא שאם ימות ויהיה נודע לו שאז לא יתן להשליח ואם אינו זקן שאין כאן חשש מיתה קרובה לבא לא ה"ל לחוש כלל ולכך פי' שהיה זקן ומיתה קרובה לבא איכא למיחש שימות ויוודע לו ועוד מילתא דפשיטא שאין לחלק ולומר דבזקן דוקא חיישינן למיתה ולא סגי בזיל דון כו' אבל בלאו הכי סגי ולא חיישינן דהא משמע מדברי רבינו דתקנתא דקנין אגב משמיענו בכל המפקידים ולא חילק בין זקן לנער. וכיון שאין חילוק במפקידים א"כ הא דקנין אגב עדיפא על כרחנו לענין מיתה שאפי' מת לא נתבטלה ונפטר בתתו להשליח אפילו כי ידע הנפקד שמת המפקיד דהלת"ה ולא עדיפא קנין אגב אלא שאם אינו יודע שמת המפקיד א"כ זיל דון דגרע אפי' כי לא ידע חייב הנפקד תקשה ודאי היאך מחייבים לנפקד להחזיר ולא נחוש שמא מת ומתחייב באחריות השליח כך נ"ל וכן משמע מלשון הטור דבקנין אגב לא נפל לפני היורשים ואפי' כי מת ויודע הנפקד רשאי לתת להשליח ומיפטר בכך איברא דבתשובה שהעתיק הב"י מתשובת רבינו הרא"ש מבואר בודאי דכשמת וידע הנפקד לא יתן אלא ליורשים אפשר דלהטור היה נוסח אחר בתשובה זו ואע"פ שמהרר"ו כהן ז"ל נדחק לפרש גם דברי הטור כמסכים לתשובה זו שבב"י דמ"ש הטור לא זכו יורשיו היינו שאין לו לירא דלמא מת וזכו יורשיו אין נראה בעיני חדא שאין כן במשמע הלשון ועוד דהא משמע שבא לאדם שאם קנה באגב לא זכו יורשיו ואי לא קאמר אלא דאין לירא מאי חדושיה בזיל דון נמי מחייבינן להחזיר ואמרינן ליה שלא לירא כו' אלא נ"ל לפרש דברי רבינו דהכא ודברי הטור כמו שכתבתי כ"ש שדבריו שבקצור מבוארים בהדיא כן שכתב שאין היורשים יכולים להוציא מן הנפקד אך יש לדקדק בטור שכתב אח"כ המרשה כו' צריך ליקחלו בקנין שהרשהו וצריך לכתוב לו זיל דון כו' שאם לא כתב לו כן לא ישיב כו' והוא לשון הרמב"ם ומשמע דאפי' בקנין יכול שלא ישוב כו' ואגב אין נראה שמועיל יותר אלא משום דהכא במעות מצריכין אגב. וזה

דכרים דידי את כדכתיבנא לעיל. וגברא דמורכין ליה לית ליה רשותא לאורוכי גברא אחריגא בההיא אורכתא דיכול למימר ליה [ט] אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר:

כד מתני' נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש מחל לו את הקרן ולא מחל לו את החומש מחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות משוה פרוטה בקרן אין צריך לילך אחריו. נתן לו את החומש ולא נתן לו את הקרן מחל לו על החומש ולא מחל לו את הקרן מחל לו על זה ועל זה חוץ משוה פרוטה בקרן צריך לילך אחריו.

והאידנא אע"ג דאין חומש ואשם. לענין הקרן נוהג דין זה דכי נשבע צריך לילך אחריו אפי' למדי לקיים מצות השבה אבל אם לא נשבע יודיע הגזלן לנגזל כך וכך ממון גזלתי ממך שלא וקחנו מאתי כדמהדרן רבא למתני': [דף קה ע"א] חוץ מפחות משוה פרוטה בקרן אין צריך לילך אחריו: גמ' אמר רב פפא ל"ש אלא כשאין הגזילה קיימת אבל גזילה קיימת צריך לילך אחריו חוששין שמא תתייקר. ואיכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא טעמא דאין הגזילה קיימת הוא דאין צריך לילך אחריו אלא אפי' גזילה קיימת אין צריך לילך אחריו לשמא תתייקר לא חיישינן. והלכתא כלישנא בתרא:

הגה"ה

*הגוזל את חבירו ונשבע לו והודה ומת יורשיו משלמין קרן וחומש מת האב ולא הודה ובנו הודה אחריו משלם קרן ולא חומש ואם גזילה קיימת ביד בנו ונשבע והודה חייב בקרן ובחומש. ואם אין הגזילה קיימת והניח אביו אחריות נכסים ונשבע הבן חייב בקרן ופטור מחומש ומתניתי' וברייתא דשמעינן מינה דחומשא ממונא הוא ויורשין משלמין ליה אוקמא כשנשבע האב שעמד בדין ונתחייב והודה הבן. מא"ז:

*ואם אחר שנתייקרה נשבע נראה לרשב"א דחייב. מא"ז:

*ואם אין בעין מחזיר לו שוה פרוטה כמו שהיה שוה בשעת הגזילה והוא הדין באגודה אחת שגזלה והוזלה. מא"ז:

כה אמר רבא גזל שלש אגודות בג' פרוטות והוזלו ועמדו על שתים והחזיר לו שתים [י] חייב להחזיר לו אחת* ותנא תונא גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך טעמא דאיתא בעיניה הא ליתיה בעיניה משלם דמי. אלמא אע"ג דהשתא לאו ממונא הוא כיון דמעיקרא ממונא הוא בעי לשלומי: בעי רבא גזל שתי אגודות בפרוטה והחזיר לו אחת מהן מהו מי אמרי' השתא ליכא גזילה גביה או דלמא הא לא הדר גזילה למריה ומסיק אע"ג דגזילה אין כאן מצות השבה אין כאן. פי' הר"מ הלוי ז"ל אע"ג דגזילה אין כאן ואין ב"ד כופין אותו להחזיר כיון דאין בו שוה פרוטה. והא ודאי אם לא החזיר אחת מדעתו אלא בלווי ב"ד כופין אותו להחזיר את השניה [כ] כההיא דתניא (ב"מ דף נה:) הוזקקו ב"ד לשוה פרוטה גומרין אף בפחות משוה פרוטה אלא השתא דהחזיר אחת מדעתו גזילה אין כאן דאין ב"ד נזקקים לפחות משוה פרוטה מצות השבה אין כאן ומעצמו חייב להחזיר לקיים מצות השבה ואין ב"ד נזקקין לכופו. עוד פירש אע"פ שגזילה אין כאן ואין בית דין מזקקין לכופו בתורת ממון מצות השבה אין כאן ומכין אותו עד שתצא נפשו לקיים מצות השבה: אמר רבא הרי אמרו גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך. בעי רבא [דף קה ע"ב] נשבע עליו מהו כיון דאילו איגנוב בעי שלומי ממונא מעליא קכפר ליה או דלמא השתא מיהא לא כפר ליה ולא כלום ומסיק דאמרינן הואיל ואילו מיגניב בעי לשלומי ממונא מעליא קכפר ליה ולא מיכפר ליה עד דמשלם ליה דמי חמץ מעליא: כו אמר רב ששת הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן וקנאו וחייב באונסין ובדאית סהדי דההיא שעתא דכפריה הוה ברשותיה [ל] דלא שייך למימר אשתמוטי קמישתמיט ומההיא שעתא איפסיל נמי לעדות ולשבועה*:

הגה"ה

*אין נתינת קטן כלום ואין יכול להשביעו אפי' כשהוא גדול על טענת נתינה בשעת קטנות ואפי' אותו חסן שטוען עליו עדיין קיים מיהו אם יש עד אחד חייב שבועה מן התורה כי העד הוא דמחייבו ולא קטן וכתב בספר המצות דשבועת היסת נשבעין על טענת קטן שלא יהא כל אחד נוטל ממונו של קטן והולך לו. פר"י:

כז [דף קו ע"א] אמר רב הונא אמר רב האומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ונשבע ואחר כך באו עדים פטור. מ"ט דאמר קרא ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו בעלים שבועה שוב אין משלם להם ממון. ולית הלכתא כרב דאמר ליה רמי בר חמא לרב נחמן מכדי דרב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך אמר ליה לפרושי לדרב בעלמא קאתינא. והא קרא קאמר. קרא כי אתא לכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין הוא דאתא שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע. והלכתא כרב נחמן. ואפי' אתא חד סהדא דאית ליה גביה מנה ואשתבע שבועה דאורייתא ובתר הכי אתא סהדא אחרינא מצטרף בהדי קמא ומחייב לשלומי:

כח [דף קו ע"ב] אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת מ"ט דאמר קרא כי הוא זה. ופליגא דר' חייא בר יוסף דאמר [דף קז ע"א] עירוב פרשיות כתוב כאן וכי הוא זה אמלוה הוא דכתיב *פי' פרשיות הכתובים בואלה המשפטים מעורבות הן וקרא דכי הוא זה האמור בשומר חנם קאי נמי אפרשה דאם כסף תלוה את עמי וכי כתיב כי הוא זה [מ] בטענה דלא שייכא אלא במלוה דהיינו כפירה והודאה הוא דכתיב [נ] ובין במלוה ובין בפקדון אבל בטענה דלא שייכא אלא בפקדון כגון שבועת שומרין שומר חנם שנגנבה שומר שכר ושוכר שנאנסה ושואל שמתה מחמת מלאכה אפי' כופר הכל חייב. ומ"ט מלוה כרבה דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע יהא נאמן בלא שבועה במיגו דאי בעי כופר הכל או נילף מהכא דלא אמרי' מיגו בשום דוכתי. חזקה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח שיודע שהוא משקר והוא הדין נמי בפני המפקיד לכפור הכל ומשום דבמלוה לא שייכא אלא טענה דכפירה והודאה נקט בעל חובו אבל מודה מקצת ליכא העזה [ס] דעביד לאשתמוטי הלכך לא אמרינן מיגו ובמלוה פי' [ע] טענה דלא שייכא אלא במלוה דהיינו כפירה והודאה הוא דאינו מעיז לפי שכנגדו יודע שהוא משקר אבל בטענה דלא שייכא אלא בפקדון מעיז ומעיז הלכך אפי' טופר בכל חייב* דאי הוה כופר בכל פטור מודה מקצת פטור במיגו דכופר בכל [פ] כיון דליכא העזה וקי"ל כרבי חייא בר יוסף וליתא לדרמי בר חמא דאמר ארבע שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת:

הגה"ה

*וכן כפסק ר"ת וריב"א ור"ת פסק אפי' בטענת נאנסו כמו כן בעיא הודאה במקצת. פר"י מהרי"ח:

כט [דף קז ע"ב] א"ר חייא בר יוסף הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שישלח בו יד. ולית הלכתא כוותיה ולא כרב ששת דאמר אם שלח בו יד פטור אלא כי הא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בעומדת על אבוסה. ואף בעומדת על אבוסה קאמר מדא"ר יוחנן טען טענת אבד ונשבע וחזר וטען טענת גנב ונשבע ואח"כ באו עדים פטור שכבר יצא ידי בעלים בשבועה ראשונה ומדלא קאמר שכבר קנאה בשבועה [צ] אלמא לא מהניא שבועה למיפטר ולא שליחות יד: [דף קח ע"ב] אתמר נגנבה *באונס והוכר הגנב אמר אביי אם שומר חנם הוא רצה עושה עמו דין רצה נשבע ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע. רבא אמר אחד זה ואחד זה עושה עמו דין ואינו נשבע ואם קדם ונשבע ואח"כ הוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה עושה עמו דין רצה נשבע פירוש רצה עומד בשבועתו ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין*:

הגה"ה

*אע"ג דפטור בלסטים מזויין הואיל והוכר הגנב לא יפסיד כלום ועליו לטרוח לפיכך ישלם לבעלים ויחזור ויפרע מן הגנב. מא"ז:

וכן פר"י ול"נ דשומר שכר פטור מכל גניבה של אונס בין באונס לסטים מזויין בין שאר אונסין של גניבה:

*הנתבע שהודה לאחר שתבעו דלאו בעל דברים דידיה הוא האי הודאה לא הויא הודאה ואדם שחייב לחבירו שבועה ועמד לישבע והלה לא הניחו לישבע לא מיפטר בהכי שאפילו מחל לו השבועה לנתבע בשביל כן לא מחל לו ממון לגמרי וכ"ש היכא דלא מחל לו השבועה לגמרי אלא שלא הניחו לישבע באותה שעה. הגוזל את אביו ונשבע לו ומת אביו ואח"כ הודה הרי זה משלם קרן וחומש לאחיו או לאחי אביו ואינו מעכב אפי' כנגד חלקו ורשב"א כתב דבני הגזלן קודמין כחלק לכל אדם ואם אינו רוצה להפסיד חלקו לוה מאחרים ונותן לאחיו לקיים מצות השבה ובעלי חוביו באין ונפרעין ואם אין מוצא יורש לאביו ישיב הגזילה לארנקי של צדקה. מא"ז:

הדרן עלך הגוזל עצים

פרק עשירי

א [דף קיא ע"ב] הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורים מלשלם. אם היה דבר שיש בו אחריות נכסים חייבים לשלם: גמ' אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים* ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה מ"ט כל כמה דלא אייאוש בעלים ברשותיה דמריה קאי. והא דתנן הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורים מלשלם לאחר יאוש הוא ובאין גזילה קיימת אבל גזילה קיימת אפי' אחר יאוש חייבין להחזיר והא דפטורין באין גזילה קיימת [*בהניח לפניהם] אע"ג דאין כאן שינוי רשות (מהמניח לפניהם) דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי [ב]וכן [א] בבא אחר ואכלו ליכא שינוי רשות כיון דלא מכרו או נתנו לו הגוזל [ב] גזירת הכתוב הוא כדתניא בשמעתין והשיב הגזילה אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר מכאן אמרו הגוזל ומאכיל את בניו פטורים מלשלם. ותניא אמר ר' אושעיא הגוזל ומאכיל את בניו פטורים מלשלם הניח לפניהם גזילה קיימת חייבין לשלם אין גזילה קיימת פטורין אם הניח להם אחריות נכסים חייבין. ואמרינן אין הגזילה קיימת פטורין לימא תיהוי תיובתא דרב חסדא ומוקי לה לאחר יאוש. והשתא דמטלטלי דיתמי משעבדי לב"ח חייבין לשלם ממטלטלי דשביק להון אבוהון בין לפני יאוש בין לאחר יאוש בין אכלי בין לא אכלי דהוה ליה כמלוה על פה וקיימא לן השתא דמלוה על פה גובה מן היורשין בין במקרקעי בין במטלטלי. [דף קיב ע"א] אבל אם הניח להן אביהן מעות של רבית אין חייבין להחזיר דתניא הניח להן אביהן מעות של רבית אע"פ שיודעין שהן של רבית אין חייבין להחזיר. ואם הניח להן פרה וטלית או כל דבר המסויים חייבין להחזיר [ג] מפני כבוד אביהן אם עשה אביהן תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת ואמרינן עלה בגמרא אמר רמי בר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי. רבא אמר לעולם אימא לך רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ושאני הכא דאמר קרא אל תקח מאתו [ד] נשך ותרבית [אהדר ליה כי היכי דניחי בהדך] לדידיה הוא דאזהר רחמנא לבריה לא אזהר רחמנא והלכתא כרב דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי: אמר רבא הניח להן אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאילתה ואם מתה אין חייבין באונסיה. [ג]ומיהו בגניבה ואבידה מחייבי דהואיל ונהגין לעשות בה מלאכה חייבין בשמירתה כדין שומר שכר כדאיתא בסוף השוכר את האומנין ונראה לי דבסתם איירי אבל אם המשאיל אמר ליתומים פרה זו השאלתי לאביכם החזירוה לי או קבלו עליכם אונסין כדין שואל הדין עם המשאיל כי אדעתא דהכי השאיל לאביהם שיהיו אונסיה עליו ולמה יניחם להשתמש בלא קבלת אונסין. כסבורין של אביהן היא טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול הניח להן אחריות נכסים חייבין לשלם וה"ה מטלטלין האידנא ואסיפא קאי אבל לא ארישא דאפי' הניח להן אחריות נכסים אין חייבין באונסין דלא אשתעבידו נכסים משעת שאלה אלא עד שעת האונס. כדרב פפא דא"ר פפא היתה לו פרה גנובה וטבחה בשבת חייב שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבוא לידי איסור שבת [ה] ואטביחת שבת לא מיפטר אע"פ שמתחייב בנפשו דחידוש הוא שחדשה תורה בקנס דאע"ג דמיקטיל משלם. היתה לו פרה שאולה וטבחה בשבת פטור שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד. אבל טבחוה ואכלוה אישתעבוד נכסי בחיי אבוהון דשהרי פשע אביהן במה שלא הודיעם שאינה שלו ומתוך כך אכלוה ומשעת פשיעה אישתעבוד נכסי אבוהון: ת"ר והשיב הגזילה אשר גזל מה תלמוד לומר אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר מכאן אמרו הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניחה לפניהם בין גדולים בין קטנים חייבין משום סומכוס אמרו גדולים חייבין קטנים פטורין [ו] ואם אמרו גדולים יודעין אנו חשבונות שחשב אבינו עמך ולא פש לך גביה ולא מידי פטורין ומיירי בדלא ידעינן שבאתה הגזילה לידי אביהן אלא על פיהם דאילו הוה ידעינן בעדים שבאתה הגזילה ליד אביהם לא היו נאמנים לומר שאביהם שלם את הגזילה כיון שידוע שבתורת גזילה באת לידו [ז] ועודה בידו דאב גופיה לא הוה מהימן למימר חזרתיה לך ולקחתיה ממך. וכן בפקדון אם יש עדים שהופקד לידו וראו עדיין בידו לא מהימן למימר לקחתי ממך. אלא באין עדים אלא על פיהם מיירי. הלכך אי טענו טענת ברי שידוע להם שאביהם שלם את הגזילה מהימני. אבל בטענת שמא לא. ואי תקשה לך בטענת שמא נמי נטעון ליתמי כל מה דמצי למיטען אבוהון שחזר ולקחה הימנו כי היכי דאמרינן גבי שטר כיס היוצא על היתומין בפ' המוכר את הבית (דף ע:) דטענינן ליתמי שמא אביהם החזיר הפקדון אע"פ שהשטר ביד המפקיד משום דאביהם היה נאמן לומר החזרתי במיגו דנאנסו. ויש לומר דלא דמי דפקדון עומד לחזרה. אבל גזלן אינו מצוי שיקנה הגזילה מן הנגזל. ונהי דאביהן היה נאמן לומר לקחתי ממך במיגו דלא גזלתיך מ"מ מילתא דלא שכיחא לא טענינן להו ליתמי. רב אלפס ז"ל הביא הך ברייתא פלוגתא דסומכוס ורבנן. ומדלא פסק כמאן הלכה ממילא שמעינן

פלפולא חריפתא

נ"ע אבל אין כאן מקומו: [ט] אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר. בכאן כתב עוד הרי"ף מימרא דאביי סוף השולח גט דבעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ואי אית ליה פירי א"צ הרשאה דמגו וכו' ויראה לי שחסר ע"י סופר שהשמיטו בשגגה שהרי לא כתבה רבינו בהשולח וגם בקצור היא כתובה בכאן: [י] חייב להחזיר לו אחת. פירוש אם ישנה בעין מחזיר אותה ואם לאו משלם ליה ש"פ כמו שהיתה שוה בשעת הגזילה. כ"כ התוספות וכמ"ש בהגה"ה ופשוט הוא דאם שילם שתי פרוטות דיו כדאמרינן בפרק מרובה מעיקרא שויא זוזא והדר ארבעה אתכר ממילא משלם זוזא והכי נמי דייק ליסגא והחזיר דמשמע דגזילה גופא החזיר ומש"ה לא סגי ליה דהא איכא עוד שלישית ואע"ג דלא שויא פרוטה השתא אזלינן בתר מעיקרא וכי אינה בעין משלם פרוטה אבל כשאין כל הג' בעין סגי ליה לשלם לכתחלה ב' פרוטות: [כ] כההיא דתניא. לאו ברייתא היא אלא מימרא בפרק הזהב. ועוד קשה דהתם פסק רבינו דלא כהך מימרא עיין ב"י סימן ו'. ומיהו לענין דינא דהכא לא כ"מ דכ"ש דגזילה אין כאן לדידן דאף אין גומרין בפחות משוה פרוטה: [ל] דלא שייך למימר אשתמוטי. עיין בפ' דלקמן: [מ] ה"ג בטענה דשייכא במלוה. וכן הוא בתוספות: [נ] ובין במלוה ובין בפקדון. ומשנה דעשר גפנים טעונות מסרתי לך דבפרק הדיינים משמע כן ע"ש בתוספות יום טוב: [ס] ה"ג דלא עביד אלא לאשתמוטי: [ע] ה"ג טענה דשייכא במלוה. וכן הוא בתוס': [פ] כיון דליכא העזה. פי' דליכא למימר דלא כפר בכל לפי שאין אדם מעיז דהא מעיז ומעיז וא"כ אית ליה מגו ויהא פטור ופי' דליכא העזה דליכא טעמא דהעזה ומכאן מוכח דאמרינן מגו לאפטורי משבועה עיין בר"פ כל הנשבעים: [צ] אלמא לא מהני שבועה לפטור ולא שליחות יד. ומדפטרינן מטעמא דיצא ידי בעלים ולא מטעם דטען אבד ונעשה עליו גזלן אלא ש"מ דנעשה עליו גזלן לא פטריה וה"נ בשלח יד לא פטריה אבל הרב המגיד בפ"ד מהל' גניבה כתב דשולח יד פטור ולא משום שנעשה גזלן אלא דגזירת הכתוב הוא ונקרב וגו' אם לא שלח ידו הא אם שלח ידו פטור והלכך בטענת אבד אע"ג דנעשה גזלן הוינן מחייבין ליה כיון דלא הוה בכלל גזירת הכתוב דלא שלח יד ולהכי פטרינן ליה מטעם דיצא ידי הבעלים: הדרן עלך פרק תשיעי

פרק עשירי [א] בבא אחר ואכלו. דפטור זה שאכלו כשאכלו לאחר יאוש: [ב] גזירת הכתוב הוא וכו' אשר גזל אם כעין שגזל. ולעיל בפ"ק דרשינן לה לחייבו לשלם כעין שגזל ואין שמין השברים גבי בטורח נבילה קא מיפלגי. איכא למימר דהכל במשמע. ומיהו התוספות מסקי בלאו הכי דקרא אסמכתא בעלמא ומסברא מחלק רב חסדא בין לפני יאוש בין לאחר יאוש דלא הוי כל כך כרשות מריה אחר יאוש כמו לפני יאוש שנקל לצאת מרשות בעלים בשינוי רשות או בשינוי השם ואין זה דוחק דכי הוה מסקינן נמי מקרא צריך סברא זו דאמאי מוקמין קרא טפי אחר יאוש מלפני יאוש כיון דגם אח"כ חשיבא כרשות מריה ע"כ: [ג] מפני כבוד אביהם. בפרק הכותב מסיק רבינו דלאו דוקא אלא מפני קלון אביהם: [ד] ה"ג נשך ותרבית וגו' אהדר ליה כי היכי דניחי בהדך עיין בסוף איזהו נשך: [ה] ואטביחת שבת לא מפטר כו' דחידוש הוא. לר"מ פ' אלו נערות דף לד: [ו] ואם אמרו גדולים יודעים אנו וכו'. ולקמן נמי אמרינן לכשיגדל יביא עדים משמע דאין טענת קטן כלום ואפי' מביא עדים אין שומעין לו ועיין בפרק שבועת הדיינים ואין זה סברא הלכך נ"ל טפי דהכא ולקמן לאו דוקא גדולים אלא אורחא דמילתא קתני דקטנים לא ידעי בחושבנא דאבוהון ובסהדי דאית ליה ולכשיגדל שומע מאחרים שמתעסק עמהם ומגידין לו מילי דאבוהון וסהדותייהו אבל אה"נ כי טעני ידעי אנן דלא פש וכו' דשמעינן להו ולכשיגדלו נשבעים ולקמן נמי כ"ש הוא דכי מייתי סהדי דמקבלין אותן. כך נ"ל ולא ראיתי כן בשום פוסק והשומע ישמע: [ז] ה"ג ועודה בידו. וה"פ בידו כלומר

דהלכה כרבן . ואע"ג דבעובדא דבר חמוה דרבי ירמיה דאתא לקמיה דרבי אבא ואמר ליה מחלוקתך בצדך משום סומכוס אמרו קטנים פטורים ואיפסיק דינא כוותיה . לאו משום דהלכה כסומכוס אלא כדמסיק משום דאיכא חזקת אב הלכך אין נזקקין לקבל עדות להוציא ממון הקטן מחזקתו. אבל סומכוס איירי בגזילה קיימת דאילו אכלום הבנים לא הוה אמרי רבנן דקטנים חייבים כדאמרינן לעיל אכילת קטנים מידי משהא אית ביה לא יהא אלא דאזוקי אזוק . ובהא לית ליה הלכה כסומכוס . והכי אמרינן בערכין פרק שום היתומים (דף כב:) נמצאת שדה שאינה שלו נזקקין לנכסי יתומין ואין מעמידין להם אפוטרופוס [ח] ומיירי התם שנתקבל העדות בחיי אבוהון . וכן הכא נמי אם הגזילה קיימת וידוע מוציאין מידם :

ב בר חמוה דר' ירמיה טריק גלי באפיה דר' ירמיה . אתא לקמיה דרבי אבא אמר ליה הא שלו הוא תובע . אמר ליה הא מייתינא סהדי דאחזיקי ביה בחיי אבוה . א"ל [ט] וכי מקבלין עדים [דף קיב ע"ב] שלא בפני בעל דין . ולא והתניא בין גדולים ובין קטנים חייבין אמר ליה הרי מחלוקתך בצדך משום סומכוס אמרו גדולים חייבין קטנים פטורין. אמר ליה אכפל כ"ע וסברי כסומכוס לאפקועי לדידי. איגלגל מילתא ומטא לקמיה דרבי אבהו אמר להו לא שמיע לכו הא דאמר רב חמא בר יוסף אמר רבי אושעיא תינוק התוקף בעבדים וירד לתוך שדה חבירו ואמר שלי הוא אין אומרים נמתין לו עד שיגדיל אלא מוציאין אותו מידו [י] ולכשיגדיל יביא עדים אם יש לו . ונראה מי דמי התם לא קיימא ארעא בחזקת אבוה אבל הכא [כ] דקיימא ארעא בחזקת אבוה לא* :

הגה"ה

*וכתב רשב"א דאפי' היה רבי ירמיה בתוך הבית דומיא דההיא תינוק שבעל השדה עומד בשדה.(מא"ז): ימתין עד שיגדיל הקטן דאין מקבלין עדים וכו'. מא"ז :

ובספר רבינו תם היה מוגה ור' ירמיה לא היה מוחזק אז בבית שאם היה מוחזק לאו כל כמיניה לאפוקיה ובהכי יתכן ההיא דחזקת הבתים (דף לג.) גבי רבה בר שרשום דמשמע דאי הוה טוען לקוח הוה בידי הוה מהני ליה אע"פ שהיה צריך להביא עדים על כך ואמאי הא אין מקבלין עדים שלא בפניו והתם קטנים היו מדקאמר אלגבי גדולים וכו' אלא ודאי אחרי שרבה בר שרשום היה מוחזק בקרקע באותה שעה מקבלין עדים להחזיקה בידו ומיהו לפי רשב"א אתי שפיר . מהרי"ח :

ואם יש לו שטר למחזיק מקיים את השטר שלא בפני בעל דין דקיום שטרות דרבנן . מהרי"ח :

ג אמר רבי אסי אמר ר' שבתי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין . תהי בה ר' יוחנן וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין. קבלה מיניה רבי יוסי ברבי חנינא כגון שהיה הוא חולה או עדיו חולין או שהיו עדיו מבקשים לילך למדינת הים ושלחו לו ולא בא . מדלא קאמר או שלחו כדאמר באידך או . מכלל דשלחו לו קאי אכולהו דאין מקבלין לעולם אלא א"כ הודיעוהו . ויש מפרשים דקאי דוקא אבקשו עדיו לילך למדינת הים שיש שהות לשלוח לו ולהודיעו . אבל אם היה חולה או עדיו חולין אין אדם שליט ברוח ואין צריך להודיעו . ורבינו יצחק בן אברהם פי' כגון שהיה חולה התובע ומבקש שיקבלו העדות בחייו כי הוא יזכיר העדים לכוין העדות . אבל אם היה הנתבע חולה ואומר התובע שיקבלו העדות בחיי הנתבע שלא בפניו כדי שיחזיקוהו בנכסי הנתבע בחייו ואם ימות יצטרך להמתין עד שיגדלו היורשין שלא יקבלו העדות בעודן קטנים . למה נשמע לקבל העדות שלא כדין כדי שיגבה חובו מיד. דאם באנו לחוש לעיכוב פרעונו [ל] גם אחר מותו נקבל. אלא מזל רע דתובע גרם שחלה הנתבע או מת . ובין בחייו ובין במותו אין מקבלין עדות שלא כדין לחוב ליתומים . וכן אם הוא חולה או עדיו חולין או מבקשין לילך [למ"ה] אין מקבלין עדות אא"כ שלחו לו ולא בא דאז הוא פושע אבל אם אינו פושע אין מקבלין בשום ענין אפי' הוא או עדיו חולין . דמזל דידיה גורם . מידי דהוה אחלה נתבע דאין מקבלין שלא בפניו כיון דאינו פושע. וכן קטנים [מ] אע"פ שלזה יש הפסד שצריך להמתין עד שיגדלו הקטנים וגם אם יאכלוהו בקטנותן [נ] אין עליהם בגדלותם כלום . להכי לא חיישינן . [ס] וכן מסתבר מדקאמר ושלחו לו [ע] משמע דאכולהו קאי . ומתוך פי' ריב"א ז"ל משמע דאם אמר התובע לדיינים הרי עדיי בפניכם אלא שאינכם רוצים לקבלן לכל הפחות תקחו הממון בידכם כדי שלא יאכלוהו הקטנים אין שומעין לו . וכן כתב הראב"ד ז"ל.ועוד כתב ריב"א שאם קבלו העדות שלא בפני בעל דין אינו עדות לדון על פיו. והביא ראיה [פ] מהא דאמרינן (כתובות דף כ.) מכחישים את העדים שלא בפניהם ואין מזימין את העדים אלא בפניהם . והזמה שלא בפניהם נהי דהזמה לא הויא הכחשה מיהא הויא . פירוש מכחישים את העדים שלא בפניהם דהכחשה לא הוי לחוב העדים אלא חוב בעל דין והרי הוא בפניו . אבל אין מזימין את העדים אלא בפניהם דהזמה הויא חובת העדים ואין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין . וקאמר שלא בפניהם אפילו בדיעבד לא הויא הזמה: אמר רב יהודה אמר שמואל מקבלין עדים שלא בפני בעל דין . אמר מר עוקבא לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל כגון שפתחו ליה בדיניה ושלחו ליה ולא אתא . פי' שכבר טענו לפני הדיינים ואח"כ הביא התובע עדיו ושלחו ב"ד לנתבע שיבא וישמע עדי התובע ולא בא דמילתא דפשיטא שמקבלים כיון שהודיעוהו הדיינים ולא בא דברצונו לא יבא לשמוע העדות . ולא פליג שמואל אהא דר' יוחנן דאיירי בדלא פתח בדיניה אלא שהיה הוא חולה או עדיו חולין או מבקשים לילך למדינת הים והוסיף התובע דיינין לקבל עדות . אבל לא פתחו ליה בדיניה מצי אמר לבית דין הגדול קאתינא . [צ] פי' יאמר איני רוצה שתקבלו עדות עד שאבא לדין . אי הכי כי פתחו ליה בדיניה נמי יכול לומר לב"ד הגדול קאזלינן . *ואע"ג דאמרינן בפרק זה בורר (דף לא:) דמלוה יכול לכוף ללוה לילך לבית הועד אבל לא לוה למלוה . בית הועד לאו היינו ב"ד הגדול . אלא [בית הועד] מקום שיש בו ב"ד קבוע . [ק] ב"ד הגדול [הוא הגדול] בחכמה שבכל ישראל . [ר] וכה"ג אי בעי נתבע לאישתמוטי מיניה אומר לב"ד הגדול קאזלינא : ד דייק שרולים לומר דדוקא נתבע אבל לא תובע . דאי לא תימא הכי כל עני טוען עינו בבעלי ממון ויזמינהו לפני ב"ד הגדול וקודם שילך שמה יתפשר עמו כפי רצונו . אבל ר"ת ז"ל אמר דכל שכן הוא . דהשתא נתבע דנראה כמערים לאישתמוטי מצי למימר הכי וכל שכן תובע . ואני אומר אם יזמין העני לעשיר לבית דין הגדול יסדר טענותיו לפני דייני עירו אם יש ממש בדבריו יאמרו שילך עמו :

ה אמר רבא הלכתא מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ואפילו אין עדים מבקשין לילך למדינת הים או לא פתחו ליה בדיניה . דקל הוא שהקילו בקיום שטרות . דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי ומדרבנן הוא דאצרכוה קיום הלכך מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ואפילו עומד וצווח מזוייף הוא אל תקיימוהו אין שומעין לו . ואי אמר קבעו לי זימנא כשאמרו לו ב"ד פרעהו כי קיים שטרו אמר קבעו לי זמנא ואייתי סהדי ומרענא לשטרו קבעינן ליה . ומדלא פירש הגמרא שיעור זה הזמן מסתמא שלשים יום [ש] כשיעור זמן ב"ד . ואי לא אתי בזימניה נטרינן ליה שני וחמישי ושני . ואי לא אתי כתבינן פתיחא עלויה [ת] ומשמתינן ליה תשעים יומין . תלתין יומין קמאי לא כתבינן אדרכתא אניכסיה דאמרינן דלמא אוזפי קטרח . תלתין יומין אמצעים לא כתבינן אדרכתא אניכסיה דלמא לא אשכח למיזף וטרח למזבן . תלתין יומין בתראי לא כתבינן דלמא לוקח דזבין איהו גופיה קטרח אזוזי . מכאן ואילך כתבינן אדרכתא אניכסיה. וה"מ דמישתמיט אשתמוטי ואמר אתינא אתינא. אבל אמר לא אתינא לאלתר כתבינן אדרכתא אניכסיה . והני מילי אמלוה [א] אבל אפקדון כתבינן לאלתר אפילו אמר אתינא. והא דכתבינן [ב] לאלתר אפקדון וכן אמלוה אי אמר לא אתינא . אמקרקעי אבל אמטלטלי לא כתבינן לאלתר דלמא שמיט מלוה ואכיל להו ומייתי האיך סהדי ומרע לשטרא וליכא לאישתלומי מיניה . ואפי' אית ליה למלוה קרקעות לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי לאלתר דחיישינן דלמא איכסיף קרקעותיו . [ג] וכי כתבינן אדרכתא מודעינן ליה . והוא דמקרב כגון דאזיל שליח בתלתא בשבתא ואתי בארבעה וקאי בחמשה בבי דינא. כתב בעל העיטור ז"ל דהני מילי (דמשמתינא) *[דמשהינן] ליה תשעים יום למיגבי מבני חרי. אבל ממשעבדי בשלשים יום סגי . וכן כתב רב האי ז"ל בתשובה במקח וממכר . ודברים הללו [ד] מרפסן איגרא כיון דלמיגבא מיניה חיישינן לפסידא דידיה [ה] כ"ש שיש לנו לחוש לפסידא דלקוחות:

ו אמר רבא שליח דבי דינא מהימן כבי תרי . וה"מ לשמתא. אבל לפתיחא לא. מאי טעמא ממונא הוא דמחסר ליה דבעי למיתב זוזי דפתיחא . מכאן דקדק ר"מ ז"ל אע"ג דמוכח בסוף זה בורר (דף לא:) שאין הנתבע חייב לשלם לתובע ההוצאה שמוציא כדי לתבעו לדין דקאמר התם שכופין את הלוה לדון בעירו כדי שלא יצטרך המלוה להוציא מנה על מנה . ה"מ בשאינו מסרב לבוא לבית דין אבל אם תבעו לדין ולא רצה לבוא עמו בדין והוצרך התובע להוציא הוצאות לכופו שירד עמו לדין חייב הנתבע לשלם כל אותן הוצאות . מדחזינן הכא שחייב ליתן שכר פתיחא שכתבו עליו על שלא רצה לבוא לדין :

ז אמר רבא קבעינן זימנא אפומא דאיתתא ואפומא דשיבבי . פירוש אשה או שכנים ההולכים לפי תומן אצל הנתבע וכו' סמכינן עלייהו דעבדי מאי דאמרי להם בי דינא ואע"פ שאין שלוחין בדבר ומשמתינן ליה עלייהו וכל שכן אשליח ב"ד ואפילו לא חזר לבית דין . ולא אמרן אלא דליתיה במתא [דף קיג ע"א] אבל איתיה במתא לא. מאי טעמא אמרי' אשכחיה שליחא דבי דינא וא"ל . ואפילו ליתיה במתא לא אמרן אלא דאתי ביומיה אבל לא אתי ביומיה לא אשתלויי אשתלי . ואע"ג דאתי ביומיה לא אמרן אלא דלית ליה אורחא אגבא דבי דינא אבל אית ליה אורחא אגבא דבי דינא אמרי בית דין אשכחיה ואמרי ליה: אמר רבא האי מאן דכתבינן פתיחא על דלא אתא לבית דינא עד דאתי לדינא לא קרעינן ליה . על דלא ציית דינא עד דציית דינא לא קרעינן ליה. ולא היא מכי אמר לייתנא לאלתר קרעינן ליה לפתיחא : ח אמר רב חסדא נותנין לו זמן שני וחמישי ושני זימנא וזימנא בתר זימנא ואכל פעם מזמנינן ליה . ואי לא אתא ביום שלישי ממתינן ליה כל היום ואם לא בא למחר משמתינן ליה . והני מילי גברא דטריד בעבידתיה אבל איתתא דיתבא בביתא ולא אתיא מעיקרא מורדת היא. אמר רבא לא קבעינן זימנא לא ביומי ניסן ולא [ו] ביומי תשרי ולא במעלי שבתא ולא במעלי יומא טבא . אבל מניסן לבתר ניסן ומתשרי לבתר תשרי קבעינן [ז] ממעלי שבתא לבתר שבתא לא אזמינן משום דטריד בשבתא וישכח שהזמינוהו : ט מתני' אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכיס של גבאין . כתבו התוספות דאתי כרבנן דרבי שמעון [ח] דאמרי סתם גזילה לאו יאוש בעלים הוא. ולי נראה דכל מה שהמוכס והגבאי נוטל הוי יאוש בעלים ואפילו אין לו קצבה . ואפילו הכי דבר מגונה הוא שיקבל אדם ממון ממקום המיוחד לגזל. ואין נוטלין מהן לדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק : גמ' תנא אבל נותן לו דינר [ט] ומחזיר לו את השאר : מוכס והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא . אמר רב חיננא בר שמואל במוכס שאין לו קצבה. רבי ינאי אמר במוכס העומד מאליו :

י איכא דמתני לה אהא דנודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהן של תרומה אע"פ [י] שאינן של תרומה שהן של בית המלך אע"פ שאינן של בית המלך ומפרש בנדרים שאומר בפיו יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינם של תרומה ומחשב בלבו היום . דאע"ג דדברים שבלב אינם דברים משום אונסא שרו ליה רבנן . [*וכן כשהאנס מדיר יהודי שלא יצא מארצו יחשוב בלבו היום ואף אם יפרש לו לעולם יחשוב בלבו על תנאי דבר זה . ומיהו אין נראה לדמותו כל כך לכך . דהכא ליכא חילול השם אבל התם איכא חילול השם כי האנס יודע שעבר על נדרו] . והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא וישראל שקנה המכס מן המלך אסור לגזלו וכל שכן שלא ידור ומשני במוכס שאין לו קצבה וכו' :

יא ואיכא דמתני לה אהא לא ילבש אדם כלאים אפילו על גבי עשרה לבושים להבריח בו את המכס . רבי עקיבא אומר מותר להעביר בו את המכס לפי שאין נותנין מכס מבגדים שלובש . ואין לפרש שמתוך שהוא לבוש יהא נראה כנכרי ולא יטלו ממנו מכס . דבהא לא הוה שרי ר"ע דנראה ככופר שהוא יהודי כדי ליפטר מן המכס [והאמר שמואל וכו' ומשני במוכס וכו'] : יב רב אשי אמר הכא במוכס כנעני אגם עסקינן [וכדתניא ישראל וכנעני אגם שבאו לפניך לדין אם אתה יכול לזכותו בדין ישראל זכהו ואמור לו כך דיננו ואם בדין כנענים זכהו וא"ל כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקיפים*) דברי רבי ישמעאל. ר"ע אומר אין באין על שום אדם בעקיפין מפני קידוש השם [כ] וקי"ל

הגהות הב"ח א בהגה"ה המתחלת ובספר כו' מדקאמר ליה אביי לכי גדלי יתמי וכו' אלא ודאי : ב רבי יוסי ברבי חנינא :

*) עמ"ש בגליון הגמרא דף קי"ג ע"א בשם שיטה מקובצת

פלפולא

כלומר ביד יורשיו דמיירי דעדים ראוהו דלא יכלי למימר החזרנו וכה"ג נמי בדידיה וכדמסיים דאב גופיה טו' : [ח] ומיירי התם כו' . כמו שכתב רבינו בפרק אלמנה ניזונת : [ט] וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין. פי' להוציא ממנו אבל להחזיק לזה במה שבידו מקבלין כמ"ש רבינו בפרק חזקת בסוף פירושו לעובדא דרבה בר שרשום והכא רבי ירמיה לא היה מוחזק בבית כמ"ש בהג"ה לקמן בשם ר"ת : ה"ג בעבדיו : [י] ולכשיגדיל יביא עדים . עיין מ"ש לעיל בזה : [כ] דקיימא ארעא בחזקת אבוה לא . ובריייתא דסומכוס מיירי בגזילה ידועה ולכך מחייבים חכמים לקטנים כדפירש רבינו לעיל : ה"ג שלא יקבלו העדות : [ל] גם אחר מותו נקבל . דהא דאין מקבלין לאו דאורייתא אלא מדרבנן כמ"ש ב"י סימן כ"ח : [מ] אע"פ שלזה יש הפסד כו' . וחייבים ב"ד להציל כו' כדאיתא בפרק קמא גבי אחוי טירפך כו' : [נ] אין עליהם בגדלותם כלום . דאכילת קטנים מידי משהא אית בהו כדלעיל ויש גורסים ואין להם בגדלותם כלום . ולפי זה קאי אהלואה וכיוצא בה דלאו מידי דגזל : [ס] וכן מסתבר . היינו מ"ש וכן אם הוא חולה כו' : [ע] משמע דאכולהו קאי . מדלא קתני או ומיהו אי משום הא לא אריא דקאי אדסמיך ליה בקשו לילך למדה"י כי"מ דלעיל : [פ] מהא דאמרינן . פ"ב דכתובות דף כ ע"א : [צ] פי' יאמר איני רוצה שתקבלו עדות עד שאבא לדין . כלומר דהא מצי אמר לב"ד הגדול קאתינא וכ"ש שיוכל לומר איני רוצה כו' עד שאבא לדין לפניכם : [ק] ה"ג ב"ד הגדול הוא הגדול בחכמה : [ר] ה"ג וכה"ג פי' אי בעי לאשתמוטי מצי אומר : [ש] בשיעור זמן ב"ד כדאיתא בפרק הבית והעלייה : [ת] ה"ג ומשהינן ליה : [א] אבל אפקדון כתבינן לאלתר אפי' אמר אתינא ואע"ג דבפקדון נמי אמרינן בס"פ דלעיל וכן בפ"ק דב"מ דשייך למימר אשתמוטי . היינו דלא למחביה יגזון : [ב] לאלתר . מדקדק רבינו לכתוב בכוליה בבא זו דלאלתר דוקא ס"ל נהך דינא דלא כתבינן

חריפתא

אמטלטלי אבל מכי יהבינן זמן ל' יום כתבינן דמדהוה ליה זמן ל' יום ולא קא מרע לשטרא כתבינן אמטלטלי נמי והא דהכא טעמא דלא כתבינן לאלתר אמטלטלי אע"ג דאית ליה למלוה קרקעות משום דחיישינן לשמא תכסיף ובפרק קמא גבי דייש אמלרי כתב רבינו טעמא דאין מוציאין מן הלוקח דהפוכי מטרתא למה לי ערעור דהכא שאני הואיל והשטר מקויים אי לאו דאיכא למיחש לשמא תכסיף לא הוה אמרינן הפוכי מטרתא דמסתמא לא יבא לכלל הפוכי מטרתא שהרי השטר מקוים אבל משום חשש דתכסיף והפסד חיישינן . ומ"מ הרמב"ם בפ' כ"ב מהל' מלוה כתב דלאחר ל' יום אין כותבין אדרכתא אמטלטלי וכ"כ הר"ן ואף דברי הטור סימן ל"ח מטין כן ויש לחלק דבפ"ק לא יהבינן זמן רק ל' יום דהתם בלוקח לא קאמר ולא מידי אלא שמחמת הערעור שמערערים אחרים אינו רוצה להוציא מעותיו לכך יהבינן ליה זמן ולא יהבינן ליה רק ל' יום משא"כ הכא דהלוה גות ועומד דיודע הוא בעצמו לארועי לשטרא : [ג] וכי כתבינן אדרכתא . לבתר ל' יום : [ד] מרפסן איגרי גרסי' . וכן הלשון בפ"ק דקדושין דף סג ופרש"י משברין גגות ועליות כלומר קשין לשומעיהן שאינן מבינים טעמם : [ה] כ"ש שיש לחוש לפסידא דלקוחות . וכדי להעמיד דברי הקדמונים ז"ל דדבריהם אמורים באפותיקי דבפרק קמא דב"מ גבי ראובן שמכר כו' דראובן אזיל ומשתעי דינא בהדיה כתב רבינו דנ"מ אם עשה אפותיקי דראובן מצי לסלוקי בזוזי ושמעון לא מצי לסלוקי ומיירי באפותיקי מפורש כמפורש בח"מ סימן קטו וקיז : [ו] ולא ביומי תשרי . הרי"ף גורס ולא בניסן . ולגירסתו הא דאמרן ולא במעלי יו"ט משום ערב ראש השנה : [ז] ממעלי שבתא כו' . וכן ממעלי יו"ט טור סימן ס' : [ח] דאמרי . לקמן : [ט] ומחזיר לו את השאר . הואיל ואין ידוע בבירור שהן של גזל . תוספות לשטתם : [י] ה"ג שאין . וכן לקמן : [כ] וקי"ל כרב אשי דכתרא הוא . ולענין לבישת כלאים קיי"ל נמי דשרי דהוי דבר שאין מתכוין כמ"ש

כרב אשי דבתרא הוא . ואע"ג דגזל כנעני אסור כדתניא אמר רבי שמעון דבר זה דרש ר"ע כשבא מציפורי מנין לגזל כנעני שהוא אסור שנאמר אחרי נמכר גאולה תהיה לו [דף קיג ע"ב] שלא ימשכנו וילא . יכול יגלוס עליו . ת"ל וחשב עם קונהו ידקדק עם קונהו . ואמר רב ביבי בר אביי אר"ש חסידא גזל כנעני אסור [אבידתו מותרת *א) גזילו אסור] כדרב הונא דאמר רב הונא מנין לגזילו של כנעני שהוא אסור שנאמר ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שמסורין בידך *ב) ולא בזמן שאין מסורין בידך . היינו דוקא גזילו אבל הפקעת הלואתו היה שרי *א) . והברחת המכס כהפקעת הלואתו הוי . [אבידתו היתה מותרת *א) כי הא דאמר רב חמא בר גוריא מנין לאבידת כנעני שהיא מותרת שנא' וכן תעשה לכל אבדת אחיך *ג) ולא אבידת כנעני *ד) וכתיב ומלאתה דאתי לידיה משמע ואפ"ה אבידת כנעני שריא *א). תניא אמר רבי פנחס בן יאיר כל מקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסורה . אמר שמואל טעותו היתה מותרת *א) כי הא דשמואל זבין לקנא דדהבא במר דפרזלא בד' זוזי ואבלע ליה זוזא . רב כהנא זבין מאה ועשרים חביתא דחמרא בכלל מאה מההוא כותי *ה) וא"ל חזי דעלך קא סמיכנא . רב אשי הוה יתיב בארבא חזי הנהו שבשי דגופנא לבר מפרדיסא והנו ביה קטפי דענבי וא"ל שק חזי דאי דישראל הוא לא תיתי ואי דכותי הוא אייתי . שמעיה ההוא כותי א"ל דכותי שרי א"ל הכי קאמינא ליה אי דכותי אייתי דשקל דמי ואי דישראל הוא לא אייתי דלא שקל דמי . נראה שכן היתה דעתו מתחלה [ל] דלא מייתי הכא שום תנא או אמורא דסבר גזל כנעני או גניבתו מותרת] : גופא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע דקטלי דיקלי וגשרי גישרי ועברינן עלייהו ואי לאו דינא הוא מי עברינן ואע"ג דלא קעבדי מאי דקאמר מלכא דמלכא אמר זילו וקטלו מכולהו באגי ואינהו מייתי מחדא . אפילו הכי הוי דינא דמלכותא דעבדא דמלכא מלכא ולא מלי טרח . ואינהו דאפסידו אנפשייהו דאיבעי להו לאשתלומי מכולהו באגי :

יג **אמר** רבא האי מאן דאשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא . לפי שאין עבדי המלך מחויבין לחזר על כל אחד ואחד ונוטלין הכל מן הנמצא והוא יגבה מכל אחד חלקו . והני מילי בשותפא אבל באריסא לא . ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעבט . והני מילי בבול ארעא פי' בולי ארפא כמו יבול מנת המלך מתבואות השדה . ובכרגא בכסף גולגולת דשתא דא . [מ] אבל חליף שתא כיון דאפיים מלכא לא :

יד **מכרין** רבא ואיתימא רב יוסף דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דידע סהדותא לכותי אבר ישראל חבריה ולא תבעו מיניה ואזיל ומסהיד ליה במגיסתא משמתינן ליה . מאי טעמא משום דמפקי ממונא [דף קיד ע"א] אפומא דחד סהדא . ומיירי כשהכותי תובע הישראל וישראל כופר לו או אומר פרעתי דהשתא נפטר ישראל בשבועתו ואינהו מפקי ממונא אפומיה . אבל ישראל התובע מעות מן הכותי ואמר פרעתי או כופר הכל יכול להעיד . שהרי גם בדין ישראל היה פוטר עצמו בטענת פרעתי וכיון דבדיני ישראל יכול לפטור עצמו יכול להעיד מידי דהוה אתרי דיכולין להעיד . וה"מ חד אבל תרי לא. ואע"ג דתרי נמי מלי ישראל למיכפר ליה דהוי כהפקעת הלואתו *ה) מ"מ כיון דאין מפסידים לו משלו יכולים להעיד . וכל זה כשלא העמיד אותו הכותי לעד אבל אם מתחלה יחד הכותי לישראל להיות עד איכא חלול השם אם לא יעיד . וכל שכן בזמן שחק לישראל שאין הכותי נאמן להעיד על ישראל אם לא שיהיה ישראל עמו ואם הישראל יכחד עדותו יבטלו זה החק ויאמינו לכותי להעיד על ישראל . וה"מ במגיסתא אבל בי דוואר איכהו נמי אומותא שדי להו . אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן אדם חשוב דמהימן להו כבי תרי מאי . תיקו . [נ] וכיון דלא איפשיטא אזיל ומסהיד . אמר רב אשי האי בר ישראל דמזבין ארעא לעובד כוכבים אמיצרא דבר ישראל חבריה משמתינן ליה . [מאי טעמא משום דאמר ליה אריא ארבעית לי אמצראי . ומשמתינן ליה] עד דמקבל עליה כל אונסא דמתיליד ליה מחמתיה . אומר רבינו תם דדוקא אם הישראל רוצה ליתן כמו העכו"ם . [ס] ונראה דדוקא עד כדי דמיכן אבל אם העכו"ם רוצה להוסיף מדמי שוויה ימכרנה לישראל בדמיה . כי אולי העכו"ם מוסיף דמים להיות שכן לישראל ולגרשו מנחלתו :

טו **מתני'** נטלו מוכסין חמורו ונתנו לו חמור אחר נטלו לסטין כסותו ונתנו לו כסות אחר הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין . המציל מן הגיים ומן הנהר ומן הלסטין אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו : **גמ'** אם נתייאשו אין סתמא לא . אמר רב אשי ל"ש אלא בלסטין עכו"ם דדייני בגיותא . אבל בלסטין ישראל כיון דדינו במי יימר סתמא אייאושי מיאש : תנן התם עורות של בעל הבית מחשבה מטמאתן ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן של גנב מחשבה מטמאתן ושל גזלן אין מחשבה מטמאתן . רבי שמעון אומר חלוף הדברים של גזלן מחשבה מטמאתן ושל גנב אין מחשבה מטמאתן לפי שלא נתייאשו הבעלים [ע] אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע ד"ה יאוש קני [פ] רבה אמר אף בידוע נמי מחלוקת . (א) ולית הלכתא כרבה דאם כן לא משכחת יאוש בגזלן אליבא דרבנן . ור' יוחנן אמר (לעיל סו.) גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדישו [צ] הא נתייאשו יכול גזלן להקדישו . וכן אמר רב חסדא (לעיל קיא:) גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו וכו' הא נתייאשו לא אלמא יש יאוש לגזלן . ורב אשי קאמר בפרק לולב הגזול (דף ל.) לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא שאול דודאי לאו דידיה הוא אבל גזול אימא סתם גזילה יאוש בעלים היא וליקנייה ביאוש קא משמע לן . ומשמע דוקא סתם גזילה לא הוי יאוש בעלים (ב) אבל בידוע קני :

טז **מתני'** וכן נחיל של דבורים אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו . אמר רבי יוחנן בן ברוקה נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל זה . ומהלך בתוך שדהו ונוטל את נחילו . ואם הזיק משלם מה שהזיק . אבל לא יקוץ את הסוכה ע"מ ליתן דמים . רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר קוצץ ונותן דמים : [דף קיד ע"ב] **גמ'** ואשה וקטן בני עדות נינהו . אמר רב יהודה אמר שמואל הב"ע כגון שהיו בעלים מרדפין אחריהן והן מסיחין לפי תומן ואומרים מכאן יצא נחיל זה . אמר רב אשי אין מסיח לפי תומו כשר אלא לעדות אשה בלבד . אמר ליה רבינא לרב אשי והא איכא נחיל של דבורים . א"ל ההוא בקנין דרבנן . וההוא עובדא מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר זכורני כשאני תינוק מורכב על כתיפו של אבא והוציאוני מבית הספר והפשיטו את כתנתי והטבילוני לאכול תרומה לערב . רבי חנינא מסיים בה והיו חבירי בדילים ממני וקורין אותי יוחנן אוכל חלות . והעלהו רבי לתרומה על פיו . בתרומה דרבנן . וההוא עובדא מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשבינו לבין הנכרים . יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי . ללקט עצים דעתי על אמי . והכשירה רבי לכהונה על פיו . בשבויה הקילו . והא דתניא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ סוכה של חבירו ומציל נחילו ונותן לו דמי סוכה . וכן תנאי ב"ד שיהא שופך את יינו כו' . חזינא מ"ד הכי כולהו הלכתא נינהו . ואנן לא סבירא לן הכי דקיימא לן כמתניתין דתנן אין לו אלא שכרו . וגרסינן נמי בפרק מרובה (דף פא:) לענין עשרה תנאים שהתנה יהושע ותו ליכא והא איכא דרבי יהודה כו' והא איכא דרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה וכו' ופרקינן דיחידאי לא קאמר . ושמעינן מינה דהא דרבי יהודה ודרבי (שמעון) [ישמעאל] בנו של רבי יוחנן בן ברוקה כולהו לאו הלכה נינהו . ומה שהביא ראיה ממשנתנו דאין לו אלא שכרו לאו ראיה . דהתם מיירי כששפך מעצמו ותנאי ב"ד כשבעל הדבש תובע שישפוך בעל היין את יינו שלא יהא רשאי למחות . והיא דסוף מרובה נמי לאו ראיה היא . דההיא ברייתא דעשרה תנאים לא בעי למיתנא דיחידאי ומ"מ אפשר דהלכתא נינהו . ואע"ג דבשילהי בבא מציעא (דף קיח:) מוקי מתניתין דלא כרבי יהודה . היינו לענין חיוב אם הזיק . דרבי יהודה פוטר ומתניתין מחייבת . אבל לענין רשות הוצאה לא פליגא מתניתין אדרבי יהודה . אבל ממתניתין דהכא משמע דלית הלכתא כרבי ישמעאל דרבנן פליגי עליה . אם לא שנאמר תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל . תנא דמתניתין אליבא דרבי ישמעאל סבר דדינא הוי משום דזה נהנה וזה אינו חסר משום דנותן דמי סוכו להציל נחילו שדמיו מרובין וכופין אותו על מדת סדום ולא בעי תנאי . ותנא דברייתא אליבא דרבי ישמעאל היינו רבנן דמתניתין וסברי לאו דינא הוא אלא תנאי ב"ד :

יז **מתני'** [ק] המכיר כליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם גניבה בעיר ישבע כמה הוציא ויטול . ואם לאו לאו כל כמיניה . שאני אומר מכרו לאחר וזה קנה הימנו : **גמ'** אם יצא לו שם גניבה בעיר מאי הוי דלמא זבוני מזבן להו ואיהו הוא דמפיק שמא . אמר רב יהודה אמר שמואל הב"ע כגון שבאו בני אדם ולנו בתוך ביתו ועמד והפגין בלילה ואמר נגנבו כליי . כ"ש דעילה מלא . רב כהנא מסיים משמיה דרב כגון שהיתה מחתרת חתורה ובני אדם שלנו בתוך ביתו יצאו ואנבורקות של כלים על כתיפן והכל אומרים נגנבו כליו של פלוני . ודלמא כלים שקול ספרים לא שקול . והסיקנא א"ר אבהו [ר] באומר הללו כליו של פלוני והללו ספריו של פלוני . אמר רבא לא שנו אלא בבעל הבית שעשוי למכור כליו אבל בבעל הבית שאין עשוי למכור כליו [דף קטו ע"א] לא נריך כולי האי מילתא . ודלמא איצטריך ליה זוזי וזבין . אמר רב אשי הרי יצא לו שם גניבה בעיר ואין צריכים לברר הללו ספריו של פלוני :

יח **אתמר** גנב ומכר ואחר כך הוכר הגנב רב משמיה דרבי חייא אמר הדין עם הראשון ורבי יוחנן משמיה דרבי ינאי אמר הדין עם השני . ומוקי לה רב יוסף כאן לפני יאוש כאן לאחר יאוש ותרוייהו אית להו דרב חסדא . ורב זביד אמר הב"ע כגון שנתייאשו הבעלים ביד לוקח ולא נתייאשו ביד גנב . דרב משמיה דרבי חייא סבר הדין עם הראשון דלא שנא יאוש ואחר כך שינוי רשות ולא שנא שינוי רשות ואח"כ יאוש קני . ורבי יוחנן אמר הדין עם השני יאוש ושינוי רשות קני שינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני . והלכתא כרבי יוחנן . רב פפא אמר דכ"ע גלימא הדר למריה והכא בעשו בו תקנת השוק קמפלגי . ומאי הדין עם הראשון היינו דינו דלוקח . רב משמיה דרבי חייא אמר הדין עם הראשון היינו גנב שהוא ראשון שהיה סבור שהוא בעליו כיון שהוכר הגנב לא עשו בו תקנת השוק . ורבי יוחנן משמיה דרבי ינאי אמר הדין עם השני דהיינו בעלים ואע"ג דהוכר הגנב עשו בו תקנת השוק . אמר רבא גנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק : איתמר גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו לא עשו בו תקנת השוק . וכל משכנתא וזביני בין שוה בשוה ובין ביותר עשו בו תקנת השוק . והלכתא בכולהו עשו בו תקנת השוק בר מגנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו דלא עשו בו תקנת השוק . דאמרינן ליה לאו אדעתא דהאי מידי דיהיב לך יהבת ליה זוזי . [ש] כתבו התוספות מדהוצרך להוציא פרע בחובו ופרע בהיקיפו אע"ג דליכא בהו פלוגתא מכלל דכל אינך עשו בו תקנת השוק אפילו גנב מפורסם . ומיהו היכא דידע שהיה גנוב לא עשו בו תקנת השוק . אבימי בר טובי חמוה דרבינא הוה מסיק בההוא גברא ארבע זוזי . גנב גלימא יהיב ליה . אוזפיה ארבע זוזי אחרינא . לסוף הוכר הגנב אתא לקמיה דרבינא . א"ל ארבע זוזי קמאי גנב ופרע בחובו הוה לא בעית למיתבא ליה הני ארבע זוזי בתראי זיל הב ליה ושקול גלימך . מתקיף לה רב כהן דלמא גלימא בהנהו זוזי קמאי יהבה ניהליה דהוה ליה גנב ופרע בחובו וד' זוזי בתרייתא הימניה כדמעיקרא . איגלגל מלתא ומטא לקמיה דרבה ואמר להן הלכה כרב כהן :

יט **נרשאה** גנב סיפרא זבניה לפפוניא בתמנן זוזי . אזיל פפוניה וזבניה לבני מחוזא במאה ועשרים זוזי . לסוף הוכר הגנב אמר אביי ליזיל מריה דסיפרא יהיב ליה לבר מחוזא תמנין זוזי ושקל סיפרא ושקיל בר מחוזא ארבעים מפפונאה . מתקיף לה רבא השתא בלוקח מן הגנב עשו בו תקנת השוק לוקח מן הלוקח לא כל שכן . אלא אמר רבא מריה דספרא יהיב ליה לבר מחוזא מאה ועשרים ושקיל סיפריה ואזיל מריה דספרא ושקיל ארבעים מפפונאה ותמנן מגנבא :

כ **מתני'** זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו [דף קטו ע"ב] [ת] אין לו אלא שכרו . ואם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן את דמי שלי חייב ליתן לו :

*א) לפי שנהגו הכנענים מנהג הפקר בקניני אחרים לכן מדדו להם במדתם ודנום כדיניהם (ועמ"ש על גליון הגמרא דף ל"ח ע"א בשם שיטה מקובצת) . *ב) ר"ל בשעת מלחמה . *ג) שיש גם לו כמוך נמוסים ומשפטים צדיקים בדברים שבין אדם לחבירו . *ד) שנוהגים הפקר בקניני אחרים . *ה) לפי שנצמדו הכותים לאלילי ז' אומות ולמנהגיהם לכן דנום בדיני ממונות כדיני ז' אומות :

תפארת שמואל

פרק עשירי (א) ולית הלכתא כרבה דא"כ לא משכחת יאוש וכו'. בתוס' שלפנינו כתבו איפכא ע"ש ד"ה המכיר : (ב) **אבל** בידוע קני וכן נחיל של דבורים וכו'. מכאן מוכח דס"ל להרא"ש דבסתם גזילה לא אמרינן שנתייאשו לרבה אפילו בגזלן ישראל דאל"כ מאי מייתי ראיה מהני דלמא הא דאמר רבה בידוע מחלוקת ולרבנן לא מהני אף בידוע בגזלן היינו בגזלן עכו"ם דלא מתייאש אבל בגזלן ישראל מודו וס"ל דהוי יאוש אפילו בסתם וכהא איירי ר"י ור"ת ורב אשי שהביא אלא ע"כ ס"ל דבכל גזלן לא הוי בסתם יאוש וה"ה לרבה בידוע ובגניבה ס"ל בגנב ישראל דהוי יאוש ולא בעכו"ם ודלא כמו שהביא הטור . אבל הרב רש"ל ז"ל השיג מטעם אחר אבל ראיה זו שכתבתי לא הרגיש בה כלל והוא ראיה שאין עליה תשובה ודו"ק : סליק פרק עשירי וסליקא לה מסכת בבא קמא

פלפולא חריפתא

כמ"ש רבינו בפרק בתרא דנדה בהלכות כלאי בגדים · [ל] **דלא** מייתי הכא. אע"ג דאיתנהו דסברי הכי כדאיתא בפי' המקבל : [מ] **אבל** חליף שתא כיון דאפיים מלכא לא . פי' רש"י והגבאי כבר פרע למלך כל קצבה שקבל עליו שנה שעברה מעתה המס שלו ולו אין כח למשכן את זה על חבירו ע"כ ודבר תימה הוא דכיון שהגבאי בא מכח המלך שלא יהא ככחו אז כחו עתה וכי מפני שהשמיטו אלו שהשמיטו עצמן מלפרוע וכי בשביל כך יהא נפסד . וראיתי להר"ר שכתב בשם הרא"ש דאם היה דינא דמלכות שגובה המלך בשנה זו מס של שנה שעברה אף הקונה ממנו קנה כל זכות שהיה למלך בו ואע"פ שפרע הגבאי למלך משלו לא הפסיד דינו : [נ] **וכיון** דלא איפשיטא אזיל ומסהיד . כשאר תיקו דממון דהוי קולא לנתבע והעד הוא הנתבע וכיון דבשעה דקא מסהיד לא ברי לן דלסמכו עליה כבי תרי מאי לאסהודי . ב"י סימן כח : [ס] **ונראה** דדוקא עד כדי דמיכן . וכן כתב בפרק לא יתפור גבי לא ישכירנו כו' לסופר ארמאי אבל בפרק המקבל גבי זבין לעובד כוכבים כו' כתב והוא שיכול למכור לישראל באותן דמים שקנאם העובד כוכבים אבל אינו מחויב למכור לישראל בפחות ואותו הלשון העתיק בטור סימן קעה וכן בקצור התוס' וכלא יתפור . ובשלטי הגבורים פרק המקבל כתב על לשון רבינו דפרקין דהכא שהוא מגומגם ורצה ליישבו ולא הבינותי דבריו והתוספות דהכא ודהמקבל כתבו כמו שכתב רבינו בהמקבל והב"י סימן קנו כתב בשם התוספות כלשון רבינו דהכא וליתא : [ע] **אמר** עולא כו'. אבל בסתם ד"ה יאוש קני והא דברים מרובה אמרינן דעולא סבר יאוש לא קני תירצו שם התוספות דף סז דהך דהכא הוה יאוש ושינוי השם דמעיקרא משכא והשתא ארגזין דולבקי שאוכלים עליו וכעין שולחן הוא וממתניתין דפרקין פשיטא דלא קשיא דהוי יאוש ושינוי רשות להך דנתנו לו : [פ] **רבה** אמר אף בידוע נמי מחלוקת . והא דס"ל לרבה במרובה דלכל הפחות מדרבנן יאוש קני בגזלן משום דס"ל כר' שמעון : [צ] **הא** נתייאשו יכולין להקדיש. דהוי שינוי רשות דהקדש עם היאוש וכדפירשתי טעמא דרבי יוחנן בפרק מרובה דאל"ה תקשה דר"י אדר"י דהא איהו ס"ל התם דיאוש לא קנה אלא טעמא דר"י דהקדש הוי יאוש ושינוי רשות ודייק רבינו דאי כרבה דס"ל אף בידוע נמי מחלוקת ולרבנן אין יאוש משום דאפי' כי אמרי הבעלים דמייאשי אפ"ה אינן מתייאשין לגמרי בלבם א"כ אפי' כי הקדיש דשינוי הרשות לא נהני כיון דלא נתייאשו הבעלים בלבם אפי' כי שמעינהו דאייאוש : [ק] **המכיר** כליו וספריו כו'. בעלים מרדפים ואפי' לרבנן דסתם גניבה יאוש עיין בתוספות : [ר] **באומר** · והכי איתא בגמרא . אבל הרי"ף כתב באומרין והכי מסתבר וא"נ כגי' הגמרא מ"מ הפי' שכל עד המעיד אומר הללו כו' : [ש] **כתבו** התוס' מדהוצרך כו' . ולא כן בתוספות שלנו אדרבה כתבו דלא קאי אגנב מפורסם ומה שמכריח רבינו כתב ב"י סימן שנו דאינו הכרח דהוצרך להוציא פרע בחובו כו' משום שהם תחלת האמר ואינו לא הוציא אותם אף הם היו בכלל אבל גנב מפורסם מימרא בפני עצמו היא : [ת] **אין** לו אלא שכרו . מפורש

בדברי

כא **שטף** נהר חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו מאתים הניח את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו · ואם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו: **גמ'** ואמאי נימא ליה מהפקרא זכינא. כדאמר רבי ירמיה כשעקל בית הבד כרוך עלי' ה"נ כו': [דף קטז ע"א] אם א"ל אני אציל את שלך כו' ולימא לו משטה אני בך. מי לא תניא הרי שהיה בורח מבית האסורים והיתה מעבורת לפניו וא"ל טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו. הא לא דמיא אלא לסיפא ואם אמר לו טול דינר בשכרך והעבירני נותן לו שכרו משלם. מ"ש רישא ומ"ש סיפא. אמר רמי בר חמא הכא בצייד השולה דגים מן הים דאמר ליה [א] אפסדתני כורי בזוזא: בעא מיניה רב כהנא מרב ירד להציל ועלה שלו מאליו מהו. א"ל משמיא הוא דרחימו עליה. [ב] כי הא דרב ספרא הוה אזיל בההוא שיירתא לוינהו אריא כל ליליא שדו ליה חמרא דחד מינייהו כי מטא ההוא ליליא דרב ספרא שדו ליה חמרא דרב ספרא ולא אתא אריא. קדים רב ספרא זכה ביה. א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא למה ליה לרב ספרא למיקדם ולמיזכה ביה. פשיטא כי אפקריה אדעתיה דאריא אפקריה אדעתא דכ"ע לא אפקריה. [ג] לרווחא דמילתא הוא דעבד. וזה לשון רבינו מאיר ז"ל מעשה היה בראובן שאמר לשמעון תקיף לי בגדים מן עובד כוכבים וכן עשה לאחר זמן נתן ראובן לשמעון המעות ליתנם לעובד כוכבים ושכחם העכו"ם ולא תבעם והלך העכו"ם ואין יודע היכן הוא. נשאלתי למי ישארו המעות. ואמרתי יחזרו לראובן. והבאתי ראיה מהך דהכא אדעתא דאריא אפקריה וכו' ה"נ אדעתא שיתנם לעכו"ם נתנם לשמעון ולא אדעתא שיעכבם הוא לעצמו. כילד יעשה הלה סחורה במעותיו של זה. אלא יחזרו המעות לבעלים הראשונים. וליכא למימר כיון דאמר תן לעכו"ם ותן כזכי דמי זכה לעכו"ם ויצאו המעות מרשות ראובן. וכי שכחן שוב העובד כוכבים והלך ואין למצוא אותו זכה שמעון במה שבידו מן ההפקר. הא איתו דאמרינן בפ"ק דמציעא (דף יב:) זכייה מתורת שליחות אתרבאי ואמרינן בפ' איזהו נשך (דף עב.) [ד] דאין זכייה לעובד כוכבים אפי' מדרבנן. ואפי' אמר בהדיא זכי לעובד כוכבים לא זכי לעובד כוכבים. וכ"ש דלא מהניא תן כזכי עדיף מזכי גופיה. ולא מצי למימר אני רוצה לעכבם שמא אחר זמן יזכרם העכו"ם ויבא ויתבעם. כיון דהימניה שמעון לראובן מעיקרא ונעשה ערב בשבילו בלא משכון [ה] גם עתה לא יעכבם על הספק בשביל עירבון · ולא מצי שמעון למימר אני חפץ לקדש שם שמים לחזור אחר העובד כוכבים להשיב לו כעובדא דירושל' (דב"מ פ"ב) דשמעון בן שטח. דבשלו יש לו לעשות קדושת השם ולא בשל אחר. ואחר זמן מצאתי שנשאלה שאלה כזו לרבינו אפרים ברבי יצחק ז"ל על ראובן שקנה חפץ מן העובד כוכבים במנה והאמין לו העכו"ם עד למחרת ולמחרתו היה דרך ראובן נחוץ לצאת מן העיר ונתן המנה לשמעון לתת להעכו"ם ושכחו העובד כוכבים והלך לו ואין יודע היכן הוא ותשובתו וז"ל אם הדבר ברור שהעכו"ם הסיח דעתו מהם למ"ד בכריתות (דף כד.) הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם בה זכה ולא מצי אמר ליה הנותן על דעת כן שלחתיה אם יקבל ואם לא יקבלה תחזירה לי אלמא משעה שיצתה מתחת ידו הסיח דעתו מהם. וכן אמרינן (שם) גבי שור הנסקל אם הוזמו עדיו כל הקודם בו זכה דמהשתא מעתא אפקריה. ואם תאמר מ"ש מההוא חמרא דרב ספרא בפ' הגוזל בתרא דלא אמרי' הכי אלא אדעתא דאריא אפקריה אדעתא דכ"ע לא אפקריה. התם טעמא כדאמרי' גבי עלה שלו מאליו משמיא הוא דרחימו עליה כלומר הואיל ונעשה לו נס מה שלא נעשה לכל אדם אדעתא דהכי נעשה לו כדי שיזכה בו רב ספרא ולא אחר. אבל שכחת העכו"ם [ו] הוי שכחה. אבל בזה יש להסתפק מי יאמר שהעכו"ם לא יבא ויתבעם ויכול ראובן לומר שמא היום או למחר יתבע ממנו. והואיל ולא שכחן העכו"ם אין שמעון יכול לומר כבר זכיתי לעכו"ם דאין שליחות לעובד כוכבים. הלכך שורת הדין שיחזור לראובן [ז] אם פקח ראובן לטעון כך עכ"ל. וראייתו מהא דכריתות לא נהירא לי דשאני התם שכבר קבלה וזכה בה מקבל המתנה ולהכי אי אמר אי איפשי בה אפקרה ויכול להפקירה הואיל וכבר זכה בה ונתקיימה המתנה שעה אחת הרי נעשית מחשבתו של נותן כי לא חשש רק שיקבלה הימנו והרי קבלה לשם מתנה ותו לא איכפת לנותן אי מפקר ליה אי לא. אבל הכא לא זכה בהן העכו"ם מעולם וא"כ הדרי למרייהו. והכי אמר התם [בשלמא] [ח] רשב"ג סבר כי יהיב איניש מתנה אדעתא דליקבלו מיניה וכי לא קבלה מיניה הדר למריה. ומשור הנסקל שהוזמו עדיו אין נראה לי ראיה דשאני התם כי מיד שנגמר דינו אסור בהנאה ואסוחי אסחי בעלים דעתייהו מיניה. דלא שכיח דליתו סהדי וליזמו להו. וכיון דכבר נאסר בהנאה מייאשי מיניה. אבל הכא לא הוה הפקר דאפילו בתר דיהבינהו ליד שמעון [ט] אי הוה אמר ראובן תנם לי ואשא ואתן בהם עד שיתבעם העכו"ם היה צריך ליתנם לו. וכיון דהכתי יש לו זכות בהם לא אסח דעתיה מינייהו ולא מפקר להו כלל אלא אדעתא ליתנם לעכו"ם נתנם לו ואי לא נתנם לו יחזירם לראובן: בעא מיניה רב מרבי ירד להצילו ולא הציל מהו. אמר ליה זו שאילה אין לו אלא שכרו. איתיביה השוכר את הפועל [דף קטז ע"ב] להביא לו כרוב ודורמסקין לחולה ובא ומצאו שמת או שהבריא נותן לו שכרו משלם. א"ל התם עביד שליח שליחותיה. הכא לא עביד שליח שליחותיה:

כב **ת"ר** שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטרפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות. ואם שכרו תייר לפניהם לנחותם הדרך פן יטעו מן הדרך ויסתכנו מפני החיות והלסטים ויאבדו גוף וממון מחשבים אף לפי הנפש. וחצי שכר התייר יטילו על הממון וחצי האחר יטילו על הנפשות. ולא ישנו ממנהג החמרין. ורשאין החמרין להתנות שכל מי שתאבד לו חמור מעמידין לו חמור אחר. אבדה בכוסיא פי' בפשיעה אין מעמידין. שלא בכוסיא מעמידין לו. אם אמר תנו לי ואני אשמור אין נזקקין לו פירוש אם אמר תנו לי דמי חמור שלי שאיני רוצה ליקח חמור ואני אשמור עמכם כבראשונה אין שומעין לו. פשיטא לא צריכא דאית ליה חמרא אחרינא. מהו דתימא אמר להו הא אית לי חמרא אחרינא *בהדי כו'. קמ"ל דאמרי ליה שאני נטירותא דחד מנטירותא דתרי. דאמרי ליה אתרי מסרת נפשך טפי: כג **ת"ר** ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול של ים לטובעה והקילו ממשאה. מחשבין לפי משוי ואין מחשבין לפי ממון. ואין משנין ממנהג הספנים ורשאין הספנים להתנות ביניהן למי שאבדה לו ספינה מעמידין לו ספינה אחרת. אבדה בכוסיא אין מעמידין לו. שלא בכוסיא מעמידין. ואם פירש למקום שאין הספנין הולכין אין מעמידין לו: כד **ת"ר** שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס וטרפה ועמד אחד מהן והציל הציל לאמצע. ואם אמר לעצמו אני מציל הציל לעצמו. היכי דמי אי דיכולין להציל אפילו אמר [נמי] לא. ואי דאין יכולין להציל אפילו לא אמר נמי. אמר רמי בר חמא הכא בשותפים עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא מדעת חבירו. אמר מפליג פליג. ואם יכולין להציל אם הציל חלקו לעצמו הציל. ואם הציל יותר הרי הוא של שותפין. ואם אינם יכולים להציל כל מה שהציל לעצמו הציל. לא אמר לא פליג ואפי' אם אינם יכולים להציל הציל לאמצע. ורבא אמר הכא [י] בפועל עסקינן וכרב דאמר פועל יכול לחזור אפילו בחצי היום. אם אמר ניהדר הדר ביה. לא אמר לא הדר ביה. רב אשי אמר ביכולין להציל על ידי הדחק. לא אמר אמרי ליה אי אמרת לן הוינא מסרין נפשין. אמר ויתבי אינהו ולא הצילו (אמר) אסוחי אסחי דעתייהו. והני תלתא פירוקי כולן הלכתא נינהו: כה **תוספתא** שותפין שמחלו להן מוכסין מחלו לאמצע. ואם אמרו משום פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו. רבינו שמחה ז"ל הקשה מאי קמ"ל ברישא פשיטא כיון שמחלו להם מחלו לאמצע. ופירש שותפין שבקש אחד מהן למחול לו מה שמחלו מחלו לאמצע כאילו היה שלוחם. ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו פירוש שמעצמם אמרו כך בלא שום פיוס [כ] שלא בקשם על ככה מחלו לו. וכתב זקני רבינו קלונימוס ז"ל היה השר מוחל לו חלקו במס בבקשתו והיה נותנו לקהל. כסבור הייתי שמדת חסידות היה נוהג ורואה אני שמדת הדין הוא. ומיהו יש לדחות דרישא מיירי שבקש מהם למחול בסתם אע"פ שלא היה שם אלא הוא מחלו לאמצע כיון שמחלו בסתם. אבל אם פירשו [ל] בשביל פלוני מחלו לו. ומיהו מסתבר כקמייתא [מ] דגם זה אין חדוש אם בקש סתם ומחלו בסתם דמחלו לאמצע: כו **מתני'** הגוזל את השדה ונטלוה מסיקין אם מכת מדינה היא אומר לו הרי שלך לפניך. ואם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחרת. שטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך. כלומר קננה במקום שהיא כאילו לא גזלה דקרקע אינה נגזלת דברשות בעליה נשטפה: **גמ'** ואם מחמת הגזלן וכו' היכי דמי. אילימא דאנסוהו לכולהו ארעתי ואנסו נמי להא בהדייהו. מרישא שמעינן לה אם מכת מדינה אומר לו הרי שלך לפניך הא לא מכת מדינה חייב להעמיד לו שדה. הב"ע כגון דאנסוהו ואמרו לו אחוי לן ארעתיך ואחוי נמי להא בהדייהו: ההוא גברא דאחוי אכריא דחיטי דבי ריש גלותא. וחייביה רב נחמן לשלומי מהא דתנן ואם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחרת ואוקימנא דאחוי אחויי: כז [דף קיז ע"א] **רב** הונא בריה דרב יהודה איקלע לבי אביוני אתא לקמיה *דרבי אבא. א"ל כלום מעשה בא לידך. א"ל ישראל שאנסוהו עובדי כוכבים שהראה ממון חבירו בא לידי וחייבתיו. אמר זיל אהדר עובדא למריה דתניא ישראל שאנסוהו עובדי כוכבים והראה ממון חבירו פטור. ואם נשא ונתן ביד [נ] פי' אם אנסוהו עכו"ם לישא וליתן ביד חייב אע"ג דבאונס הוי כי עשה מעשה חייב. אמר רבה ואם הראה מעצמו כמו שנשא ונתן ביד דמי. [ס] ואע"ג דגרמא היא כיון דבלאו אונס עשאו חייב. ההוא גברא דאנסוהו ואחוי אחמרא דרב מרי ורב פינחס בריה דרב חסדא אמרו ליה דרי ואמטי בהדן דרי ואמטי בהדייהו. אתו לקמיה דרב אשי פטריה. אמרי ליה רבנן והתניא אם נשא ונתן ביד חייב. אמר להו הני מילי היכא דלא אוקמינהו עילויה אבל הכא כיון דאוקמינהו עילויה מעיקרא מיקלא קלייה. איתיביה רבינא לרב אשי אמר לו אנס הושיט לי עמיר זה או אשכול של ענבים זה והושיט לו חייב. [ע] הב"ע דקאי בתרי עברי דנהרא. דיקא נמי דקתני הושיט לי ולא קתני תן לי. כללא דמילתא הראה מעצמו חייב. אנסוהו והראה אפילו נשא ונתן ביד פטור. דכיון דפטור על מה שהראה משום דאנוס הוא והוא לא עשה מעשה פטור נמי על מה שנשא ונתן ביד דכמאן דקלייה דמי. [פ] ואם אנסוהו ליילך לבית פלוני ולהביא מה שבבית חייב. והכי משמע סוגיא דשמעתא. בירושלמי דס"פ החובל גרסינן תני עובדי כוכבים שאנסוהו ונטלו ממנו ממון חבירו בפניו פטור. נטל הוא ונתן להם חייב. אמר רבי יוסי הדא דתימא באותו שאמרו ליתן לנו ממון סתם. אבל באותו שאמר תן לנו ממון פלוני אע"ג שהוציא ונתן ביד (להכי) פטור. [צ] ולכאורה משמע דאם אנסוהו ליילך לבית פלוני להביא ממונו דפטור. ויש לפרש הירושלמי כגון שידע האנס הממון שבבית אותו פלוני ואנסוהו להביאו: ההוא שותא דהוו מנצו עלה בי תרי האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא. קם חד מינייהו מסרי' לפרהגנא דמלכא. אמר אביי יכול למימר אין מסרי ודידי מסרי. א"ל רבא לא כל כמיניה. אלא משמתין ליה עד דמייתי לה וקיימי ברשותיה בדינא: ההוא גברא דבעי אחוויי אתיבנא דחבריה. אתא לקמיה דרב א"ל לא תחוי.

הגהות הב"ח א לקמיה דרבא א"ל כלום:

פלפולא

[illegible]

חריפתא

[illegible]

א"ל מחוינא ומחוינא. הוה יתיב רב כהנא קמיה קם שמטיה לקועיה. קרי רב עליה בניך עולפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר מה תוא זה כיון שנפל למכמר אין מרחמין עליו אף ממון של ישראל כיון שנפל ליד עובדי כוכבים אין מרחמין עליו ונוטלין היום מקצתו ולמחר נוטלין כולו ולבסוף מייסרין את נפשו והורגין אותו שיודה אולי יש לו יותר ממון וה"ל רודף וניתן להצילו בנפשו : כח [דף קיז ע"ב] ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא. סליקו גנבי עליה שקליה ויהביה ניהלייהו. אתא לקמיה דרבה פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא. אלא אמר רב אשי ניחזי אנן אי איניש אמיד הוא אדעתא דידיה אתו. ואי לא אדעתא דכספא אתו. ואע"ג דאמרי' לעיל אם נשא ונתן ביד אפי' באונס חייב. [ק] שומר שאני דאדעתא דהכי קיבל שמירה. ולפי הירושלמי ניחא כיון שידעו הגנבים שהכוס בביתו אפי' אנסוהו להביא פטור : כט ההוא גברא דאפקידו גביה ארנקא דפדיון שבוים. אתו גנבי עליה שקליה יהביה ניהלייהו. אתא לקמיה דרבה פטריה. א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא. אמר ליה [ר] אין לך פדיון שבוים גדול מזה : ל ההוא גברא [ש] דבהדי דסלקי איכשי למברא אייתי איהו חמריה הוה קמטבע ליה למברא. מלא ביה חד מינייהו שדייה לנהרא וטבע. אתא לקמיה דרבה פטרי'. א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא. אמר ליה מעיקרא רודף הוא. רבא לטעמי' דאמר רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו ושבר את הכלים בין של רודף בין של נרדף בין של כל אדם פטור מפני שמתחייב בנפשו. ונרדף ששבר כלים של רודף פטור שלא יהא ממונו חמור עליו מגופו. של כל אדם חייב שאסור להציל עצמו בממון חבירו. ורודף שהיה רודף להציל ושבר את הכלים בין של רודף בין של כל אדם פטור. ולא מן הדין אלא שאם אתה אומר חייב אין לך אדם שיציל את חבירו מיד הרודף :

לא [דף קיח ע"א] מתני' הגוזל את חבירו או שלוה ממנו או שהפקיד אצלו בישוב לא יחזיר לו במדבר. ע"מ לצאת למדבר יחזיר לו במדבר ולא בתנאי ממש אלא כשהפקיד אצלו או לוה ממנו אמר לו אני רוצה לצאת במדבר ואמר הנפקד גם אני רוצה לצאת במדבר : גמ' ורמינהו מלוה משתלמת בכל מקום. אבידה ופקדון אין משתלמין אלא במקומו. אמר אביי ה"ק מלוה ניתנה ליתבע בכל מקום דמלוה להוצאה ניתנה הלכך נתנה ליתבע אף במדבר. אבל הלוה אין יכול לפרוע למלוה בע"כ כדי ליפטר מאחריות הדרך. אבל אבידה ופקדון לא ניתנו ליתבע ולא לשלם אלא במקומם :

לב מתני' האומר לחבירו גזלתיך הלויתני הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך חייב [א]להחזיר. אבל אמר איני יודע אם גזלתיך אם הלויתני אם הפקדת אצלי פטור : גמ' איתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פי' איני יודע אם הלויתני. רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף. רב נחמן ור' יוחנן אמרי פטור אוקי ממונא בחזקת מריה. והלכתא כרב נחמן ור' יוחנן. [ת] ומיהו משתבע דלא ידע. אבל אם אמר איני יודע אם החזרתי לך בהא מודו רב נחמן ורבי יוחנן דחייב. ותדע דפריך גמרא מסיפא דמתניתין לרב הונא ורב יהודה ומוקי מתניתין בדהבעא ליה והיינו כעין פלוגתייהו. וסיפא פטור כדרב נחמן ור' יוחנן ורישא דאמר איני יודע אם החזרתי לך חייב. כללא דמילתא מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם החזרתי לך חייב לדברי הכל. איני יודע אם הלויתני פטור מלשלם וחייב לישבע. ואם בא לצאת ידי שמים חייב. ואם בלא תביעה אמר גזלתיך הלויתני הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך נראה דחייב לצאת ידי שמים אף לרב נחמן ור' יוחנן. אבל אם אומר איני יודע אם גזלתיך או הפקדת אצלי או הלויתני פטור אף לצאת ידי שמים : לג מתני' הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו. לא ידעו הבעלים בגניבתו ובחזרתו ומנו את הצאן והיא שלימה פטור : גמ' אמר רב לדעת צריך דעת. שלא לדעת מנין פוטר. וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה אסיפא קאי. ושמואל אמר בין לדעת בין שלא לדעת מנין פוטר. וה"פ דמתני' הגונב טלה מן העדר ונודע לבעלים מדקתני סיפא ולא ידעו הבעלים חייב באחריותה וכן אם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזרתו חייב ואם מנו הצאן וכו'. ר' יוחנן אמר לדעת מנין פוטר. שלא לדעת אפי' מנין אין צריך. וה"פ דמתני' לא ידעו וכו' וכן ברישא אם מנו את הצאן וכו' פטור. רב חסדא אמר לדעת מניין פוטר. שלא לדעת צריך דעת. וה"פ דמתני' הגונב טלה וכו' חייב באחריותו וכן אם לא ידעו וכו' וחיובא דרישא מנין פוטר. אמר רבא [דף קיח ע"ב] מאי טעמא דרב חסדא. דאנקטה ניגרי ברייתא. כתב רב אלפס ז"ל מסתברא לן דהלכה כרב חסדא [א] דהא רבא קאי כוותיה. ועוד דטעמא דיליה מסתבר הוא. וה"מ בבעלי חיים דאנקטה ניגרי ברייתא. אבל מידי דלאו בעלי חיים כגון סלע מן הכיס וכיוצא בו הלכה כר' יוחנן דקי"ל דכל רב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ורב חסדא לא פליג עליה דר' יוחנן אלא בבעלי חיים משום דאנקטינהו ניגרי ברייתא אבל בכל שאר מילי מודה ליה. הלכך הלכתא כר' יוחנן דאמר לדעת מנין פוטר. שלא לדעת אפילו מנין נמי לא צריך. והא דתני חדא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא ותניא אידך לא יצא אוקימנא דלכ"ע מנין פוטר ואית להו דרבי יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו כל שעה. והא דמנה ורמא לידיה לא יצא דשמא זרקו לתיבתו לשאר מעות. והא דמנה ורמא לכיסו ועתיד למנותו כדרבי יצחק כי אדם ממשמש בכיסו וימנה קודם שיתנם לתיבתו. אי בעית אימא הא והא דמנה ורמא לכיסיה הא דאית ליה זוזי אחריני בכיסיה והוציא מהם ולא ידע מניינם. והא דלית ליה זוזי אחריני בכיסיה. והא דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס יחזיר למקום שגנב דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר צריך דעת בעלים. אוקימנא בשומר שגנב ברשותו. דר' ישמעאל סבר לא כלתה שמירתו לפיכך לא צריך מידי. דאיתו במקום בעלים קאי. ור' עקיבא סבר כלתה לו שמירתו [ב] לפיכך צריך דעת בעלים. דהא איתו לאו במקום בעלים קאי וכאילו לא החזיר דמי :

לד מתני' אין לוקחין מן הרועים צמר וחלב וגדיים ולא משומרי פירות עצים ופירות. אבל לוקחין מן הנשים [כלי צמר ביהודה] כלי פשתן בגליל ועגלים בשרון. וכולן שאמרו להטמין אסור. ולוקחין ביצים ותרנגולין מכל מקום : גמ' ת"ר אין לוקחין מן הרועה [לא] עזים ולא גדיים ולא גיזין ולא תלושין של צמר. אבל לוקחין מהן בגדים תפורין מפני שהן שלהן. ולוקחין מהן חלב וגבינה במדבר אבל לא בישוב. ולוקחין מהן [ג] ארבעה וחמשה צאן ארבעה וחמשה גיזין. אבל לא שתי צאן ולא שתי גיזין. דיוקא דרישא דמשמע הא שלש אין לוקחין מוקי לה כבחישתא. ודיוקא דסיפא דמשמע הא שלש לוקחין [ב]מוקי לה כברייתא ר' יהודה אומר ביתות לוקחין מהם מדבריות אין לוקחין מהם. כללו של דבר כל שרועה מוכר ובעל הבית מרגיש מותר. וכל שרועה מוכר ואין בעל הבית מרגיש אסור : [דף קיט ע"א] רבה זבין שביסתא מאריסא. א"ל אביי והא תנן ולא משומרי פירות עצים ופירות א"ל ה"מ שומר דלית ליה בגוה. אבל אריסא כיון דאית ליה בגוה [ד] אימר מדנפשיה קזבין : ת"ר שומרי פירות אימתי לוקחין מהן בזמן שיושבין ומוכרין והסלין לפניהם והטורטני לפניהם. וכולן שאמרו הטמן אסור [ה] לוקחין מהם מפתח הגינה ולא מאחורי הגינה : גזלן מאימתי מותר ליהנות הימנו. רב אמר עד שיהא רוב משלו. שמואל אמר אפילו מיעוט משלו. אורי ליה רב יהודה לגדא דיילא אפילו מיעוט משלו: ממון מסור [המוסר לאנסים] רב הונא ורב יהודה חד אמר מותר לאבדו ביד. וחד אמר אסור לאבדו ביד. מאן דאמר מותר לא יהא ממונו חמור מגופו". ומאן דאמר אסור יכין רשע וצדיק ילבש אפשר דנפיק מיניה זרעא מעליא. [ו] והלכתא דאסור לאבדו ביד. מדמיבעיא ליה בפרק הכונס (דף סב.) אם עשו תקנה נגזל במסור [המוסר לאנסים] ומשתבע ושקיל מיניה וסלקא בתיקו שמעינן מיניה דכל שכן שאסור לאבדו ביד. ואין רהיה כל כך דאיכא למימר שעשה תשובה· א"ר יוחנן כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו שנאמר כן ארחות כל בוצע בצע וגו'. וכאילו נוטל נפש בניו ובנותיו שנאמר ואכל קצירך ולחמך יאכלו בניך ובנותיך. ולא מיבעיא בידים אלא אפילו גרמא בעלמא דכתיב אל שאול ואל בית הדמים אשר המית את הגבעונים. והיכן מצינו לשאול שהרג את הגבעונים אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון מעלה עליהם הכתוב כאילו הרגן : ת"ר לוקחין מן הנשים כלי פשתן בגליל וכלי צמר ביהודה. אבל לא ייטה שמנים וסלתות. ולא מן העבדים ולא מן התינוקות. אבא שאול אומר מוכרת אשה בארבעה וחמשה דינרים כדי לעשות כפה לראשה. וגבאי צדקה מקבלין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה : רבינא איקלע למחוזא אייתו נשי כיפי וכבלי שדיוה קמיה וקביל רבינא. אמר ליה רבא תוספאה לרבינא והתניא גבאי צדקה מקבלין [מהם] דבר מועט אבל לא דבר מרובה. אמר ליה הני לבני מחוזא מועט דמי: לה מתני' מוכין שהכובס מוציא הרי הן שלו. והסורק מוציא הרי הן של בעל הבית. הכובס נוטל ג' חוטין והם שלו. יותר מיכן הרי הן של בעל הבית. ואם היה שחור על גבי לבן נוטל הכל והן שלו. החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו מטלית שהיא שלש על שלש חייב להחזיר. מה שהחרש מוציא במעצד הרי אלו שלו. ובכשיל הרי אלו של בעל הבית. ואם היה עושה עם בעל הבית אף הנסורת של בעל הבית : [דף קיט ע"ב] גמ' וכמה כדי לתפור בו. אמר רב אסי מלא מחט וחוץ למחט. והסיקנא מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט. ירושלמי תני בר קפרא [ז] מלא מסיכת מחט :

הגהות הב"ח א חייב לשלם אבל וכו' אבל פטור מלשלם אתמר : ב מוקי לה כברייתא. פי' שמינה : ג לאדא פי' שם אדם דיילא פי' שמש :

הדרן עלך הגוזל בתרא וסליקא לה מסכת בבא קמא

פלפולא חריפתא

[ק] שומר שאני דאדעתא דהכי כו'. כ"כ התוספות ולפי זה לשאינו פקדון חייב אפילו כשבא האנס על זה הממון וכדברי הרי"ף וגם רבינו כתב בפ"ק דגיטין דבהלואה דלהוצאה ניתנה חייב : [ר] אין לך פדיון שבויים גדול מזה. ואע"ג דאמיד מדלא מפליג מ"מ עכשיו אין לו ממון אצלו. תוספות : [ש] ההוא גברא דבהדי דסלקי איכשי כו' וגי' דידן בגמ' שהוא גברא דאקדים ואסיק כו' וכ"ג הרי"ף : [ת] ומיהו משתבע דלא ידע. עיין בדברי רבינו בפ"ק דב"מ גבי ההוא רעיא. וכן בפ' שבועת הדיינין : [א] דהא רבא קאי כוותיה. לא מדאמר טעמיה דרב חסדא אלא מדפרכינן עליה ורבא מי אמר הכי כו' ומשנינן לה. ובהרי"ף איתא רבה ולכאורה כן הוא דשמעינן ליה הך סברא דאנקטי לה כו' בפ' הכונס גבי שומר אבידה. ומ"מ נ"ל שהוא טעות סופר דדוקא רבא דבתרא הוא מכריע להלכה : [ב] לפיכך צריך דעת בעלים. וגם הוי גונב מדעת דכיון שבשעה שגנב היה עדיין שומר במקום בעלים קאי ולפיכך נמי מצריכו ר' עקיבא בחזרה דעת בעלים כ"כ בעל שלטי הגבורים בפ' המפקיד גבי המפקיד כו' ולא יחדו הבעלים מקום כו' אע"פ שבכאן הניח בקושיא למה צריך דעת ושם בפ' המפקיד דחה ג"כ לתירוץ שכתב הר"ן בכאן בשם הרמב"ן דאין כאן חזרה למקומה דלעולם בעינן שיחזור למקום שגנב או שירגיש בו בבעל. עוד הקשה בכאן הש"ג דלמה לא יסיה בו נאמן דכיון שהחזיר הרי עשה תשובה והניח זו בתימה. וראיתי למהר"ו כ"ן שכתב בש"ס שנה דלהכי דקדקו הרמב"ם והטור לכתוב דים עדים שגנבו דאמרינן שמירתא העדים החזירה ע"כ ולי היה נראה דבלאו הכי ל"ק ולא מידי דכלתה שמירתו מפרש רש"י וז"ל דתו לא מהימני להו לבעלים דהא ה"ל גנב ע"כ ודבר ידוע דלגבי בני אדם אע"פ שחזר בתשובה אינו מוחזק לנאמן כי ירא"ים פן יחזור לסורו מפא"כ נדיק מעיקרא ואע"ג דלגבי שמים איכא מ"ד במקום שבעלי תשובה עומדים כו' היינו לאחר מיתתם כשעמדו בתשובתם. ועוד דכלפי שמיא גליא שהם בעלי תשובה שאינן חוזרין לסורם ובהו מיירי משא"כ לגבי בני אדם ודאי דלא מהימן להו כדמעיקרא : [ג] ארבעה וחמשה. ד' מעדר קטן וה' מעדר גדול כאיכא דאמרי כך פסק בטור סימן שנח : [ד] אימר מדנפשיה קא זבין. כשהביאן מביתו כמו שאכתוב בשם התוספות בר"פ ב' דב"מ גבי בוסתנא דמרי בר איסק וכן בפ"ב דקדושין סימן כט : [ה] לוקחין מהם מפתח הגינה. להרמב"ם רפ"ו דגניבה ואחריו הטור סימן שנח פירשו דרישא כמו בד"א דלוקחים מהם כשהסלים כו' כשהוא יושב בפתח הגינה : [ו] והלכתא דאסור לאבדו ביד. הא דאמרינן לעיל גבי נרדף דפטור כששיבר את הכלים דרודף משום דלא יהא ממונו כו' התם בשעת הצלה היא : [ז] ה"ג מלא מסיכת מחט והיינו שיעורא דכמלא מחט וחוץ למחט דפירושו כמלא שני מחטין שבכך יכול לתפור בו מעט שזהו שיעור מחט ולפי שלשון הירושלמי מבואר לכך כתבו הרי"ף. כ"כ המגיד בפ"ו מהל' גניבה :

הדרן עלך הגוזל בתרא וסליקא לה מסכת בבא קמא

דברי המעתיק

ידוע מאמר חז"ל אם על חיי שעה חייבין לברך ק"ו על חיי עוה"ב · ע"כ כשופר ארים קולי ובמקהלות עם אברך את ה' ואומר ברוך ה' אלהי ישראל שהחייני וקיימני והגיעני לגמור הספר הנחמד הנ"ל .
ואשא משלי ואומרי מליצה ישרהי מאפר כירהי בשפה ברורהי מלין אחבירהי בשוה גזרהי קלה וחמורהי לשר הבירהי ולנקלה כעפראי תמיד בזכירהי ברוח נשברהי ערוכה ושמורהי להנצל מעברה :
על משכבי בלילות סליקו רעיונים · מה יתרון לאדם שיעמול תחת שמי מעונים · לו יחיה גבר פעמים אלף שנים · וכחול ירבה ימים ושנים · וינהל כבעל מבועי שמנים · ביתו בנוי מגדלים וארמונים · מלא כל טוב כרמונים · כסף וזהב וטובות אבנים · סגולות מלכים וגנזי מטמונים · בגדי חופש ורקמי צבעונים · אם יגביה כנשר ויעלה שיאו בעננים · משם יורידוהו מחצב ארם הקדמונים · בארץ ציה ושממה חבושים וטמונים · ישימו בגבול הרשעה מדור התנינים · האחשדרפנים הפחות והסגנים · הנפילים אשר מעולם אנשי השם מכונים · האבו"ת והידעוני"ם · גדולים וקטנים · נתיבות מתוקנים · תל שהכל אליו פונים · בע"כ נפנים ליקוד תבערת אדים עשונים · זרע מרעים בני זנונים · ישאו על שפים · הגי והי וקינים · צווחים ווי ווי ואין פונים · עליהם ישאגו הכפירים ולטרף נתונים · כעסים דמם ישכרון ומיסרים כקוצים וברקנים וסילונים · על רוב פשעם וזדונים · חרשים וגם ישנים · כתוא מכמר ברסן מרסנים · באין מקח שוחד ונשיאת פנים · בסאסאה יחד בקו נידונים · הקלעים בכף הקלע כבאבנים · וגלגולים עשרת מונים · ובעלותי על לבי השברונים · כמדקירת חרב שנונים · אחזוני פלצות מבעלי מדנים · ותפחד תמיד מפני חמת המציק המשחיתים בנים · כי אין צדיק בארץ ולא יטה אחר האולת וכשלונים · גם עליך יעבור כוס התרעלה לשתות מי שיחור מים הזידונים · שמו שמים על זאת אדם לעמל יולד באנחות ויגונים.
ולעומת שבא כן ילך בפחי נפש רקנים · ואף כי אחרי מותו אינם חונים · אם בארזים נפלה שלהבת אש פחמים בבור שאונים · מה יעשו אזובי הקיר המסכנים · באין מנוס לאחור ולא לפנים · מפני חיות רעות ונחשים צפעונים · אורהא רחיקא וזוודין קלילא ודלית איסתרא בלגינים · על דא ידוו כל הדווים · ויבכו בין אולם והמזבח בבכי ותחנונים · מה נעשה ליום פקודה להמלט מגאיונים · ובמה יתרצה עבד אל אדוני הארונים · ותתפעם רוחי בקרבי לאמר הקצר קצרה ידו מפדות תופת דראונים · קום קרא אל אלהיך השומע צעקת אביונים · ומאזין חנונים · אולי יתעשת להשיב חרב לנדנים · הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמנים · כ"א להחזיק ביקרה מפנינים · והיא מגינה ומצלת בכל עדנים · הציבי לך ציונים · חלקי ה' אמרה נפשי יחשב כקטרת סמנים · מה שקבלה על הר גבנונים · בהגלותו בכתי שרפים חיות ואופנים · להודיע חיבת אב לבנים · בני מוסדי ארץ שלשת איתנים · ודבר עם כל אחד פנים בפנים · מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בדורות האחרונים · וגם אני הייתי שכונה אצלו ביום התונים · ה' נתן לי לשון למודים · ודבר בעיט"ו כתרים בפני לגיונים · עת לעשות לה' אשר זכני להשלים ספר הנ"ל שחיבר הגאון הגדול מופת הדור חסון הוא כאלונים · בעל תוי"ט ומן השמים הניחו לי מקום להתגדר בגליונים · למזכרת בבתי חכמים ונבונים ידובבו שפתי ישנים · כאילו הם חיים וקיימים לעיני כל המונים · על כן שמתי פני כחלמיש ואדע כי לא אבוש לאחוז באחד מסנסנים · אמנם ח"ו לא מדרך הגותנים · רק כדי להזכר שמי על נחלת שלטי מגינים · ואציגה ישוב נאה על קושיית הגאון בעל תורת חיים אשר בנה ואשר נטע פרדס רמונים · במסכת סנהדרין בפרק כ"ג הנכנס לפני ולפנים · כולי האי ואולי יהיה למסתר ולמחסה ביום זעם ותרונים · להקל משפטי הנחרץ בספר זכרונים · להעלות נשמתי שדה חקל תפוחין להושיבה באפריונים · בין גוי צדיק שומר אמונים · אשר בג"ע מתעדנים · ומזיו השכינה נהנים · לרב טוב אשר לישרים צפונים · וזכות הצדיק יסוד עליונים ותחתונים · בעל המחבר יעמוד לי ולניני ולנכדיי בני בנים · שיהיו בעלי תורה ומע"ט כראש המאמינים · לכלכל שיבתי לעמוד במנוחה לעת זקונים · ובימינו תושע יהודה וירושלים וישובו אל ארובותיהם כיונים · ועינינו תחזינה בבנין על אחד ההרים הנבחר מאדמת השכנים · וימלוך מלך אחד כימי עולם וכשנים הקדמונים · ב"ב אמן :

איתא בגמרא דסנהדרין דף י"ט ע"ב וז"ל שאלו תלמידיו את ר' יוסי היאך נשא דוד שתי אחיות בחייהן וכו' ר' יהושע בן קרחה אומר קידושי טעות היו במירב שנאמר תנה את אשתי את מיכל אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים מאי תלמודא אמר רב פפא מיכל אשתי ולא מירב אשתי מאי קידושי טעות דכתיב והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול ואת בתו יתן לו לאשה אזל קטליה (א"ל הב לי מירב) א"ל מלוה אית לך גבאי והמקדש במלוה אינה מקודשת אזיל יהבה לעדריאל וכו' אמר ליה אי בעית דאתן לך מיכל זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים אזל אייתי ליה א"ל מלוה ופרוטה אית לך גבאי (ופרש"י וז"ל מלוה ופרוטה מלוה עושר גדול שנתחייבתי בשביל גלית ופרוטה שוה כסף שקבלתי ממך בהללו ערלות פלשתים) שאול סבר מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה (ע"ש בפרש"י דלכך נתנה לפלטי בן ליש) ודוד סבר דעתיה אפרוטה ע"כ · וז"ל בעל תורת חיים שאול סבר מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה ואע"ג דרעתיה ודאי אפרוטה הוה דהא כבר א"ל שאול מלוה אית לך גבאי והמקדש במלוה אינה מקודשת · ע"ש תירוצו איננו בדידהו ואנן בדידן · וצ"ל לבאר אחר שנדקדק למה היה שאול מקפיד דוקא על שוה פרוטה כמו שפרש"י שקבל המאה ערלות בשוה פרוטה וצ"ל כדאיתא בריש קידושין דאשה נקנית בשלשה דרכים ואחד מהן בכסף ובשוה כסף ומפרש שם במשנה בכסף כיצד ב"ש אומרים בדינר ובשוה דינר ובית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה וקי"ל דהלכתא כב"ה ואפילו בנות מלכים מקודשות בפרוטה כדמוכח שם בגמרא · ואיתא בגמרא דחלק דף צ"ג ע"ב וז"ל ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגבור חיל וגו' עד וה' עמו ואמר רב יהודה אמר רב כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלשון הרע יודע נגן שיודע לשאול גבור חיל שיודע להשיב וכו' וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום בכולהו אמר יונתן בני כמותו כיון דא"ל וה' עמו מלתא דבדידיה נמי לא הוה חלשא דעתו ונתקנא בו דבשאול כתיב ובכל אשר יפנה ירשיע ובדוד כתיב בכל אשר יפנה יצליח.
נמצא מוכח מכאן ששאול היה יודע שהלכה כדוד בכ"מ והנה כד מעיינת בקרא (שמואל א' י"ח) תמצא שדוד הביא מאתים ערלות פלשתים ע"ז היה קשה לשאול אי ס"ד שדוד פוסק הלכתא כב"ה למה לי מאתים והא די לו במאה ומדהביא מאתים ע"כ גילה דעתו דלית הלכתא כבית הלל אלא כב"ש אך עדיין נשאר אצלו בתימה אף אם נאמר דדוד פסק כב"ש עדיין נחסרו לו עד תשלום דינר לדברי בית שמאי והחליט בדעתו דדעתיה דדוד ג"כ אמלוה וטעותו דסבר אף שבמלוה לבד אינה מקודשת אמנם בהצטרף עם הפרוטות מקודשת ובאמת זיל בתר טעמא אף בהצטרף עם הפרוטות אינה מקודשת ונתנה לפלטי כמ"ש רש"י אבל אי לא הביא דוד רק מאה מהיכא תיתי ס"ד דשאול דדעתיה דדוד אמלוה כי בוראי דעתיה אפרוטה כקושיין וז"ש הגמרא שאול סבר דעתיה אמלוה.
אבל דוד סבר דעתיה אפרוטה ר"ל אף שהביא מאתים מכל מקום דעתיה רק אפרוטה לבד לשם קידושין ופסק הלכתא כב"ה והא דהביא מאתים לא לשם קידושין רק להראות שהוא איש גבור חיל מלחמה וזה מוכח מקרא שהביאה הגמרא לעיל דלכאורה קשה דפריך הגמרא על הפסוק מאי תלמודא ומשני רב פפא מיכל אשתי ולא מירב אשתי אכתי תקשה מאי משמע ואי משום דכתיב מיכל אשתי ודייק רב פפא ולא מירב אשתי אם כן די להביא הפסוק מיכל אשתי ול"ל אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים וגם על דוד קשה ה"ל למימר רק תנה לי את אשתי למה לו להזכיר במה שקדש ומאי נפקא מינה אם קידש בערלות או בדבר אחר · אלא הוא הדבר אשר דברנו דהגמרא רצה לרמוז תכף דדעתיה דדוד אפרוטה לבד ע"ז הביא הגמרא כל הפסוק אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים ותקשה לך הלא באמת הביא מאתים ולמה פרט רק מאה אלא משום דדוד היה ירא להזכיר מאתים פן יטעה ג"כ מפיבושת כמו שטעה שאול אביו ושע"כ נתנה לפלטי בן ליש כנ"ל לכן עשה דוד בכוון ופרט רק המאה לבד וז"ש הכתוב מיכל אשתי אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים והלכתא כב"ה ואינך היו דרך מתנה או כמ"ש לעיל ולפ"ז שפיר אמר במסקנא הגמרא ודוד סבר דעתיה אפרוטה וקי"ל :

קיצור פסקי הרא"ש ממסכת בבא קמא שחבר רבינו יעקב בעל הטורים

ארבעה אבות פרק ראשון

א ששה אבות נזיקין הן שיש להן תולדות ואלו הן · א) שור שנגח בקרנו בכוונה והזיק · ותולדותיו נגיפה נשיכה רביצה בעיטה בדבר שאין הנאה להזיקו ודיניהן תם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העליה וחייבין ברה"ר: ב) בהמה שאוכלת פירות או ירקות וכיוצא בהן כל דבר שיש הנאה להזיקה בין מיכליא קרנא בין לא מיכליא קרנא · ותולדתה נתחככה בכותל להנאתה או שנפה פירות להנאתה: ג) בהמה שהזיקה ברגלה דרך הילוכה בלא כוונה · ותולדתה הזיקה בגופה ובשערה במשוי שעליה דרך הילוכה וכל כיוצא בזה לא שנא שלוחי ול"ש אזלא ממילא ושן ורגל פטורים ברה"ר · וצרורות דרגל אינו משלם אלא חצי נזק כקרן ומשלם מן העלייה ופטור ברה"ר כרגל [וכן נמי ממונא כרגל]: ד) אדם המזיק ותולדתו כיחו וניעו: ה) העושה אש ברשותו והלכה ברוח מצויה והזיקה חייב על הכל חוץ מן הטמון ותולדתה אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דרך הילוכן: ו) החופר בור ט' ברה"ר והוזקו בו [א] כל דבר שיש בו רוח חיים חייב ואם העמיקו י' טפחים חייב על כל דבר אף אם מת בו חוץ מאדם ופסולי המוקדשין וכן הפותח בור ברה"ר חייב בנזקיו אע"פ שפתחו ברשותו [ב] קי"ל כשמואל דאמר בור ברשותו חייב ותולדתו אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו בתר דנייחי או הניחן ברה"ר והזיקו במקומן ואם נתגלגלו ברגלי אדם והזיקו דרך הילוכן חייב המגלגל הכל ואם נתגלגלו ברגלי בהמה חייב בעל הבהמה החצי ובעל התקלה החצי ואם התיזתן הבהמה והזיקו דרך הילוכן חייב בעל הבהמה רביע ובעל התקלה שלשה חלקים ובתר דנייחי הוי בור גמור וחייב בעל התקלה הכל · וכותל ואילן שנתנו ב"ד זמן לבעליהם לקצץ ונפלו לאחר זמן והזיקו בשעת נפילה או לאחר נפילה בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו הוי בור ואם לא נתנו לו זמן או שנפלו תוך זמן והזיקו בשעת נפילה או לאחר נפילה קודם שנודע לבעליהן שנפלו או שנודע להם ולא היה להם פנאי לסלקם או שהיה להם פנאי והפקירום פטור . ועדיין יש כ"א נזיקין לא שיש להם תולדות אלא הן אבות לשלם מן העדיות ואלו הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער רפוי שבת ובשת תשלומי כפל תשלומי ד' וה' גנב גזלן ועדים זוממין האונס ומפתה והמוציא שם רע והמסור המטמא ומדמע ומנסך. והני תלתא בתראי קנסא אינון דקימא לן היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק: ב הלכה כר' עקיבא דבדמזיק שיימינן והמזיק להקדש פטור · הנזקין דינן בעידית וב"ח דינו בבינונית וכתובת אשה דינה בזיבורית כשיש למחויב שלשתן · אין לו אלא אחד מהם כולם גובים ממנו היה לו עידית ובינונית נזקין בעידית ואינך בבינונית עידית וזיבורית נזקין בעידית ואינך בזיבורית בינונית וזיבורית [אם היה לו עידית בשעת הלואה ומכרה] כתובת אשה בזיבורית ואינך בבינונית [לא ה"ל עידית נזקין בבינונית ואינך בזיבורית] ואין הניזק יכול ליקח אי זה עידית שירצה אלא מה שירצה מזיק יתן לו וכן דין בעל חוב וכתובת אשה ולא מצי ניזק למימר הב לי בינונית או זיבורית טפי פורתא אבל אם ירצה מזיק ליתנה לו אלא שרוצה ליתנה כדיוקרא דלקמיה צריך ליתנה כזולא דהשתא (*וכן פירש ר"ת) וכן דין בעל חוב בזיבורית [ג] אבל בעל חוב בעידית וכתובת אשה בבינונית צריך ליקח אותה כדיוקרא דלקמיה: הלכתא בשלו הן שמין ולא בשל עולם: ג מי שמכר לשלשה בני אדם זה אחר זה קרקעותיו המשועבדים לנזקין ולבעל חוב ולכתובת אשה כולן גובין מן האחרון אינו מספיק גובין משלפני פניו ואם באו כולם לגבות כאחד כל הקודם בשטר אפילו ניזק גובה מן האחרון אפילו הוא זיבורית והמאוחר ממנו אפילו בעל חוב גובה [משלפניו אפילו קנה עידית והמאוחר ממנו אפילו כתובת אשה גובה] משלפני פניו ואפילו הוו עידי עידית ואם הניזק יפייס ללוקח ראשון שיניחנו לגבות ממנו אין בעל חוב והאשה יכולין לעכב · ואם מכרן לשלשה בני אדם כאחד גובה כל אחד כדינו וכן אם מכרן לאדם אחד כאחד ומת המוכר · ואם מכרן לאדם אחד בזה אחר זה אפי' לקח עידית באחרונה גובין מן הזיבורית וכ"ש אם מכרן לו כאחד שאנו רואים כאילו החזיר לוקח למוכר שטר של זיבורית בכתיבה ומסירה · ואם מת המוכר נכנסו תחת הבעלים משום דמצי לוקח למימר האי תקנתא דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין לטובתי נתקנה ולאו אפסי באותה טובה · ואם מכר הלוקח זיבורית ובינונית כולם גובין מן העידית שנשארה · ואם מכר עידית אז דין הגובין כאילו היה עדיין הכל ביד הלוקח הראשון דמה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: ד ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון בשטר אחד ושמעון מכר בינונית ללוי ולא נשארה בינונית ביד שמעון ובא בעל חוב דראובן אם ירצה יגבה מן לוי שקנה שיעבודו ואם ירצה יגבה זיבורית משמעון שהרחיק שיעבודו ואפילו לא נשאר ביד שמעון אלא עידית גובה ממנו: ראובן שמכר שדה לשמעון אפילו שלא באחריות ובא בעל חוב דראובן וטריף לה ראובן ילך עמו לדין ואין יכול לומר לו לאו בעל דברים דידי את דאמר ליה לא ניחא לי דתיהוי לשמעון תרעומות עלי: ה ראובן שמכר שדה לשמעון אפילו באחריות ויצא עליו קול ערעור אם החזיק בקרקע אינו יכול לחזור בו דאמר ליה [ד] אחוי טרפך ואשלם לך. פי' הרא"ש פסק דין שכדין טרפוה ממך ואשלם לך אבל אם יש אמתלא ורגלים שהערעור אמת לא יוציא הלוקח מעות מתחת ידו עד שיהא בטוח שיחזירם לו ראובן אם יוציאו השדה ממנו · וכן מי שבא לב"ד ואמר יש לי תביעה על פלוני ומצאתי מנכסיו ואני ירא שאם יבואו לידו שיבריחם ומבקש מב"ד שיעכבום עד שיברר טענותיו · וכן מי שיש לו שטר חוב על חבירו ובא בתוך הזמן וטען כזאת אם רואה הדיין אמתלא בדברי התובע שהוא כדבריו הוי מצוה לעכב ממון הנתבע עד שיברר התובע תביעתו או עד שיגיע זמן השטר וכן כל כיוצא בזה: הלכתא כל מילי מיטב הוא ומצי יהיב ליה אפילו סובין [ה] ואף אי אית ליה זוזי דלא כרבינו תם · ואי אית ליה ללוה זוזי [לא מצי לסלוקיה למלוה בדבר אחר] ואי אית ליה מטלטלי בעי למיתב ליה מטלטלים ויתנם לו בשומא שיוכל למכרם מיד וכן הדין במוכר מקח לחבירו ונמצא מקח טעות · ואין אדם יכול לומר למכיר טול מה שעשית בשכרך: ו שני אחים שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל כספים ובא ב"ח ונטל הקרקע בעל הכספים ישלם לו החצי. שני אחין שחלקו קרקע ובא ב"ח [ו] ונטל חלקו של אחד מהם בטלה מחלוקת ואין ב"ח צריך ליקח מן היורשין חצי שדה מכל אחד אלא נוטל כל חובו משדה אחת [ז] וחוזרין היורשין וחולקין כבתחלה · שני לקוחות שלקחו שתי שדות כאחת בעל חוב גובה מאחד ואין ללוקח על חבירו כלום: ז הידור מצוה עד שליש מנלן במצוה ואין אדם חייב לבזבז הון רב בשביל מצוה אחת ואפילו היא עוברת: ח השולח שלהבת ביד חרש שוטה וקטן והזיק חייב וכן אם מסר לו שור ואפילו הוא קשור ובור אפי' הוא מכוסה: ט [ח] החופר בור ט' ובא אחר והשלימו לי' האחרון חייב (על) הכל אפי' לניזקין: מסר שורו לה' ב"א לשמור ופשע האחד מהן והזיק אם לא היה נשמר זולתו חייב הכל ואם היה נשמר זולתו אם אמרו לו אם לא תשמור גם אנו לא נשמור כולם חייבין ואם לאו הוא פטור והם חייבין: י [ט] העושה אש ובא אחר והוסיף בה עצים והלכה והזיקה אי בלאו איהו הות אזלא פטור ואם לאו חייב הכל: ה' שישבו

אמר יוסף טוב טוב לגבר כי ישא פניו ויעשה שלום בין התלמידים הלא דרשו מעל ספר זה הקצור קורא יו לכל הדינים הכתובים בספר של רבינו אשר ז"ל ה"ה תבינו גם תשכילו מעלתו ורב תועלתו כי טוב הוא לחזור האדם על למודו בזמן קצר · לולי כי היה בעוכריו מוקשי הטעיות והשגיאות אשר רבו כמו רבו לאין מספר הרבה שיטות ובבות שנשמטו כולם מלבד חלופי האותיות מהמדפיסים ומפני זה הרבה מן התלמידים והחברים אין משגיחים בו כל עיקר לזה טרחתי ויגעתי הרבה והגהתיו כפי יכלתי מלבד מה שהראיתי מקום על דינים שכתב ולא נזכרו כלל בפנים או שנזכרו שלא במקומו וכתבתי מאין לו. נוסף על זה יש אשר יהיה צריך ביאור בהרחבתו ויש אשר יהיה קשה הרבה שהוא פוסק דלא כבפנים גם על זה פקחתי עיני והשבתי עליו כיד ה' הטובה עלי. וכבר הודעתי נאמנה בהקדמה של ס' פלפולא חריפתא איך מאת ה' היתה זאת שאחרי שכבר השלמתי כמעט שני חלקים הובא לי ס' הקצור כתוב בקלף ישן נושן ומצאתי בו כל עמלי וכל יגיע כפי שטרחתי ועמלתי להגיה הטעות וההשמטות ויותר מהמה בכי ובאולי לא יקראו ההקדמה ההיא ולא ידעו מאין יצא לי מה שהגהתי ופן לא יאמינו לי ולהגהתי לכן באתי עתה כמזכיר שבכל מקום שאני כותב דהכי גרסינן הלא הוא מתוך אותו הספר של קלף ואין להרהר אחריו כי הוא מהמחבר בעצמו · ובכן מאת ה' אוחילה ואשאלה יעזור לי להשלים כוונתי · שע"י מלאכתי זאת תתרבה הדעת שיחזור כל אדם על כל למודו בספר הקצור הזה במעט ימים לא כביר :

פלפולא חריפתא

[א] כל דבר שיש בו רוח חיים · כשאינו שור פקח : [ב] קיימא לן כשמואל דאמר בור ברשותו פטור · הכי איתא בפנים וגם פרשתיו בענין אחר מהמובן בכאן : [ג] אבל בעל חוב בעידית · בפנים לא הכריע אבל דעת התוס' היא כך : [ד] אחוי טירפא ואשלם לך · פי' הרא"ש נ"ל דס"ג אבל בקצור כתב יד ל"ג אחוי טירפא ואשלם לך : [ה] ואפי' אית ליה זוזי דלא כר"ת · כך ליסנא הניזקים בלחוד קאי אבל בבע"ח מודה לר"ת כדמוכח בפנים וכדמסיק בסמוך בלשון שאני מגיה ואילו היה לפני הב"י אותו הנוסח לא היה מקשה כלום על המחבר הזה בטח"מ ר"ס ק"א : [ו] ונטל חלקו של אחד מהם · ע' בפ' בית יוסף סימן ב' : [ז] וחוזרין היורשין וחולקין כבתחלה גרסינן ובפ' בית יוסף סימן ב' כתב דאם ירצה יתן מעות כו' אבל בטח"מ סימן קע"ה לא כתב כן : [ח] החופר בור ט' כו' גמרא : [ט] העושה אש כו' גמרא :

ולמילי

על ספסל אחד ובא אחר וישב עמהן ונשבר כולם פטורין · היו שמנים ועבים שאם ספסל אינו עשוי להם כולם חייבים · ואם האחרון נשען עליהם ולא הניחם לעמוד הוא חייב וכולן פטורין : יא פחת נבלה הוא על הניזק משעה שנודע לו ההיזק וטורח נבלה הוא על המזיק ומיהו הניזק ישתדל להעלות מן הבור והמזיק יפרע לו ההוצאה ולכל אבות [הניזקין] שמין להן השברים חוץ מגנב וגזלן שמשלמין מעות או כלים שלמים : יב שליא שילתה מקצתה אסורה באכילה אפי' מה שהיה בפנים בשעת שחיטת האם ואפי' חזר מה שיצא : שליא שילתה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני טמאה מיד אפי' לא ראתה דם ומונה ימי טומאה מיום שני וימי טהרה מיום ראשון לחומרא : בכור שנולד בו טרפות *ביום שלשים אין האב צריך לפדותו ואפי' חי זמן גדול : יג האחים השותפים יכולין למחות שלא יקנה אחד מהן מן השותפות אם לא ינכה אותו מחלקו ואם לא מיחו כשבאו לחלוק שמין הבגדים שעליהן מה שקנו מן השותפות כמה הן שוין בשעת חלוקה ואם בלו או נאבדו אין מנכין להן מחלקם · מה שעל נשיהן בניהם ובנותיהם אין שמין אבל בגדי שבת שמין · ובגדול האחין אין שמין מה שעליו אבל מתחלה יכולין למחות בו שלא [יקנה יותר מהן] : יד שומר שמסר לשומר חייב אפי' באונסין ואפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר ואם יש עדים שנאנסה או אם ישבע השומר הראשון שנאנסה פטור שהמעביר על דעת הבעלים לא הוי גזלן · הלכתא עבדי כמקרקעי דמי למילי דאורייתא כגון גזל ושבועה ואונאה וקנין חזקה [י] ולמילי דרבנן כגון לגבות מיתמי ולענין פרוזבול וקנין אגב הוי כמטלטלי ואם עשה עבדו אפותיקי בשטר ומכרו גובה מלקוחות וכל שכן מיתמי משא"כ במטלטלין · ואין עבדים נקנין אגב הקרקעות משום דניידי ויש להם דעת ואם עומדין בתוכה נקנין אגבה בין בקנין אגב בין בחזקה · ומטלטלי נקנין עם העבדים בעודן עליו אם העבד כפות ויצא מתורת חצר : טו כהן שקדש בזמן הזה בבכור חי אפילו בעל מום אינה מקודשת · [וי"א מקודשת] וצ"ע : טז [כ] המזיק נכסי כנעני פטור · שור של הפקר שנגח שור שיש לו בעלים וקדם אחד וזכה בו פטור · נגח ואח"כ הקדיש השור או הפקירו פטור : שור שנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות והזיקו בהמתו של בע"ה פטור · על הקרן חייב חצי נזק בכל מקום בחצר הניזק ובר"ה ובכל חצר השותפין ובחצר שאינה של שניהם ואינו פטור אלא בחצר המזיק ועל השן ועל הרגל פטור בחצר המזיק ובר"ה ובחצר שאינה של שניהם ובחצר המיוחדת לשניהם לפירות ולשוורים וחייב ברשות הניזק ובחצר המיוחדת לאחד לפירות ולשניהם לשוורים או לשניהם לפירות ולא [לשוורים] : יז ארבעה שומרים שהוזקה הבהמה ברשותן אם הזיק שורו של שואל לשורו של משאיל או אם הוזק ממקום אחר משלם השואל נזק שלם ואם קבל לשומרו שלא יזיק [ולא] שלא יוזק תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם ואם הזיק שורו של משאיל לשורו של שואל אפילו מועד פטור אם השאלה בסתם ואם קבל לשומרו שלא יוזק ולא שלא יזיק תם משלם חצי נזק ומועד הכל · נפרצה הכותל בלילה או שפרצוה לסטים ויצאה והזיקה פטור אף אם קבל עליו שמירת נזקיו : יח חצר המיוחדת לזה ולזה לשוורים ולאחד למטלטלין והזיקה בו פרה טלית ושלית פרה שניהם חייבים ואין אומרין יצאו הניזקין זה בזה אלא שמין אותם בדמיהן ומי שהזיק יותר ישלם : יט אין נזקקין לגבות מן היתומים אלא מנכסים שיש להם אחריות ואם תפס מחיים אין מוציאין מידו · והאידנא גובין ממטלטלי דיתמי נזקים ובעל חוב וכתובת אשה · אין דנין דיני קנסות אלא מומחין וכן נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור : שור של כנעני שנגח שור של ישראל אין דנין אותם בעדים כנענים ועבדים · אשה שוה לאיש לכל עונשים שבתורה : כ הלכתא פלגא ניזקא קנסא וכל מלתא דמשנה כגון כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכל תרנגולי רברבי (דתרתי) הוי תולדה דקרן [ל] ומשלם פחת שפחתתו מיתה חצי והנבלה כולה · [מ] ואע"ג דפלגא נזקא קנסא ולא מגבינן ליה בבבל אם תפיס בין דבר המזיק בין דבר אחר לא מפקינן מינה ואם תפס יותר מכדי נזקו שמין לו ב"ד חצי נזקו ומחזיר המותר · וכתב הראב"ד דמשמתינן ליה עד דמפיים לב"ח בראיית ב"ד ואם יש לקנס קצבה כחמשים של אונס ומפתה עד דיהיב ליה אותה קצבה ולא נהירא לא"א הרא"ש ומיהו תקנת הגאונים היא וכן דנין בספרד : ובזמן הזה המודה בקנס אינו נפטר בהודאתו כי אין הודאה אלא בפני ב"ד מומחין והאידנא ליכא ב"ד מומחין אפילו בא"י · ומה"ט נמי לא קבעינן האידנא זימנא להתם · כתב הרמ"ה כל קנס שהוא יותר ממה שהזיק כגון תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' אם תפיס יותר מכדי נזקו מפקינן מיניה ולא נהירא לא"א הרא"ש · וניזק שבא לב"ד ואמר שיקבלו עדותו שאם יתפוס שום דבר משל מזיק שלא יוציאו מידו אין נזקקין לו ואם תפס והמזיק תובעו לדין שיתן לו שלו מקבלין עדותו ואם ירצה לדיין שבדין תפס אומרים לו למזיק אין אנו דנין לחייבך קנס אבל אם תרצה לפדות שלך תן לו כך וכך ממון ואם תפס יותר אומרים לו להחזיר המותר ואם לא הביא עדים שראוי לזכות בהם אומרים לו להחזיר מה שתפס : כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכל תרנגולי רברבי משמתינן להו למרייהו עד דמסלק היזקא מגו ביתיה משום שאסור לגדל כלב רע ולהעמיד סולם רעוע בתוך ביתו [נ] אבל שור המזיק לא משמתינן ליה למריה אפי' מועד : כא הבהמה אינה מועדת לרבוץ על הבהמה והכלים אפילו קטנים · ומן הכלל כגון בינה לכותל דרכה למעכן אפילו גדולים : הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש מועדין להרוג אפילו הבהמות הגדולות מהם ועל כל היזק שיעשו אם דרכן בכך כגון זאב לטרוף וארי לדרוס ולאכול או לטרוף ולהמית וכיוצא בהן הוי שן ודינן כשן ואם אין דרכן בכך הוי תולדה דקרן ונחש המזיק הוי רגל דהזיקו מצוי : סליק פירקא

כיצד הרגל פרק שני

א כיצד הרגל מועדת לשבר דרך הילוכה. הבהמה שהזיקה דרך הילוכה בשערה או באוכף שעליה או במשוי שעליה בפרומביא שבפיה וזוג שבצוארה ותמור במשאו וכן כל דבר המחובר לגופה כגון עגלה מושכת בקרון והוליכתו על הכלים ושברו או דליל שנקשר ברגל התרנגול ושבר כלים דרך הילוכו כל אלו תולדה דרגל ומשלם נזק שלם · ודבר שאינו מחובר בגופה בשעה שמזיק הוא הנקרא צרורות כגון שתיזה אבן ושברה כלי או אפילו אין בו ממש בדבר המזיק כגון תרנגולין שפורחים ממקום למקום ושברו כלים ברוח שבכנפיהם או תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית שהיו בו זרעונין ותקע בו ושברו וסוס שצנף וחמור שנער ושברו כלים אע"ג דכחו כגופו דמי צרורות נינהו ואינו משלם אלא חצי נזק : בהמה שדרסה על הכלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר בתר מעיקרא אזלינן ומשלם נזק שלם · ותרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלם נ"ש והוא דאזיל מיניה מיניה : ב בהמה שדרסה על כלי ושברתו ונפל על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נ"ש ועל השני חצי נזק · [א] צרורות אין להם העדאה בעטה והתיזה וכן תרנגול שהושיט ראשו לכלי זכוכית שאין בו זרעונין ותקע בו ושברו לא דייניך ליה בבבל [ב] ואם תפס [ג] גבי רביע נזק · אין חילוק בצרורות בין כחו לכח כחו לעולם משלם חצי נזק : היתה מהלכת בחצר הניזק במקום שא"א לה אא"כ מנתזת ובעטה והתיזה [ד] אי תפס גובה רביע נזק וברה"ר פטור וי"א שאם תפס גוף הבהמה גובה חצי נזק. התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י חייבת · כשכשה בזנבה והזיקה אפילו כשכוש יתירא הוי רגל ופטור ברה"ר · כשכשה באמתה והזיקה ברה"ר פטור בחצר הניזק אי תפס הבהמה גובה חצי נזק [ה] וי"א אי תפס בחצר הניזק גובה נזק שלם. ברשות הרבים ותפס הבהמה גובה חצי נזק : דליל של הפקר שנקשר ברגל התרנגול וכן דליל של בעל התרנגול שהצניעו ונקשר ברגל התרנגול ושבר [בו] את הכלים אם שברן דרך הילוכו משלם נזק שלם ואם השליכו עליהן ושברן משלם חצי נזק ואם לא הצניעו משלם נזק שלם ואע"ג דאדייה אדויי ואם הזיק [ו] אחר (שנפל)פטור דכתיב איש בור ולא שור בור · ודליל שיש לו בעלים ולא הצניעו ונקשר ברגל התרנגול דהפקר והזיק [ז] בעל הדליל חייב ואם יש לתרנגול בעלים אם הזיק דרך הילוכו משלם בעל התרנגול חצי ובעל הדליל חצי ואי אדייה אדויי משלם בעל התרנגול רביע ובעל הדליל שלשה חלקים והקושר דליל ברגל התרנגול והזיק בו בין דליל שיש לו בעלים אפילו לא הצניעו בין דהפקר אפילו לא נתכוון לזכות בו חייב הקושר הכל : ג [ח] הא דאמרינן כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכל תרנגולי דקנסא הוא היינו דוקא פחת שפחתה מיתה אבל דמי הנבילה ישלם אם אכלה בחצר הניזק מפני שהבהמה מועדת לאכול את הראוי לה ואפילו דברים שאין דרכה לאכול כי אם על ידי הדחק כגון פרה שאכלה שעורים וחמור שאכל כרשינים או דגים וכלב שלקק השמן וחזיר שאכל בשר וחתול שאכל תמרים וכן כיוצא בזה [ט] שמה אכילה ומשלם נזק שלם בחצר הניזק : לחם שהיה מונח בסל ושברה הסל ואכלה הלחם משלם נזק שלם אף על הסל ואם שברתו אחר שאכלה הפת אם תפס גוף הבהמה משלם על הסל חצי נזק : ואם ראתה אוכלים על ראש החבית ועלתה כדי לאכלם ושברה החבית משלם על הכל נזק שלם בחצר הניזק : ד בהמה ברה"ר שפשטה צוארה ואכלה מעל גבי חברתה [י] *פטורה ואם האוכלין מונחים במקום שאינה יכולה לאכול אלא בקפיצה וקפצה ואכלה משלם נזק שלם : ה עמיר המתגלגל מחצר הניזק לרשות הרבים ועכבתו בהמה ואכלתו בחצר הניזק פטורה אכלה כסות או כלים בין בחצר הניזק בין ברשות הרבים משלם חצי נזק ואם אכלה ברה"ר דבר הראוי לה משלם מה שנהנית וזהו דמי שעורים בזול והוא שני שלישים ממה שדרך אדם להאכיל לבהמתו : ו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אי קיימא לאגרא צריך להעלות לו שכר אפילו אי גברא דלא עביד למיגר כיון שחסרו ממון ויש אומרים דאי גברא דלא עביד למיגר פטור כיון שלא נהנה ואי חצר דלא קיימא לאגרא אין צריך להעלות לו שכר ואפילו גברא דעביד למיגר ואם הבית חדש אע"פ שאינו מחסרו רק דבר מועט שהשחיר הכתלים צריך לפרוע לו כדי הנאתו וכן כל כיוצא בזה : [כ] והשוכר חצר דקיימא לאגרא מראובן וכמצא של שמעון מעלה שכר לשמעון [ל] כמו ששוכרין סתם אף אם שכרו בדבר מועט : ז בהמה שאכלה מתוך הרחבה או מצדי הרחבה אף במחזרת או מפתח החנות משלם מה שנהנית ואי שבקה לרחבה ואזלא וקיימא בצדי הרחבה או שאכלה מתוך החנות משלם כל מה שהזיקה : מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים לשטוח שם פירות ואכלתן בהמה פטורה : הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו כלים משלמים נזק שלם · נפלו אי מקרבי כלים לגבי כותל פטור ואם הכלים מונחים בעניין [מ] שישברו [ע"י] קפילה ונפלו חייב דתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב · ואם היה הכותל נר אפילו נפלו חייבין · ואם דלגו מלמטה למעלה פטורין · ואם הפכו שיתן שכלב דילג בזקירה והגדי בסריכה ממטה למעלה פטור מלמעלה למטה משלם חצי נזק מגופו ויש אומרים שמלמטה למעלה משלמין ח"נ ואדם ותרנגול בין מלמטה למעלה בין מלמעלה למטה חייבין : ח אשו משום חציו אפילו אם הדליק האש בתוך שלו והלכה ברוח מצויה והזיקה הוי כאילו ירה חץ בידים [ואם שרף אדם כפות נהרג ואם הזיקו חייב בד' דברים] ואם שרף גדי שאינו כפות פטור ויש אומרים חייב והיכא דכלו הציו כגון שנפל גדר שלא מחמת דליקה [נ] והיה לו פנאי לגודרה ולא גדרה והלכה והזיקה בחצר אחרת חייב משום ממונו שהזיק ופטור שם על הטמון : ט בהמה שלקחה אוכלין מחצר הניזק אינו חייב עד שתאכלם בחצר הניזק · פי פרה כחצר הניזק דמי : י הנהו עזי דהוו מפסדי ליה לרב יוסף א"ל לאביי זיל לנעינהו אמר ליה וליגדור מר גדירא לארעיה ואין הלכה כאביי ור"ח פסק כאביי בשדה אבל בעיר אין צריך לנעול דלת ביתו כל היום כי על הרועה מוטל לשומרם : יא הני עזי דשוקא דקיימי למשחט ביומא דשוקא אי מזקי אפילו ברה"ר מתרינן במרייהו אי ציית ואי לא אמרינן ליה תיב אמסחתא וקבל זוזך אבל עז לחלבה ורחל לגיזתה אי מפסדי משלמי : יב [ס] הנכנס לחצר חבירו שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית ומת השור בסקילה והבעלים פטורים מן הכופר : יג [ע] איזהו מועד שהעידו בו ג' ימים ותם שהתינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח : יד המשסה כלבו של חבירו בחבירו פטור המשסה וחייב בעל הכלב ואם שסהו בעצמו פטור · היו שתי פרות ברה"ר אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטו זו בזו חייבות : טו הלכתא יש כופר בשן ורגל [פ] אדם מועד לעולם לענין לשלם נזק שוגג ומזיד ער וישן ודוקא שישנו שניהם כאחד אבל אם ישן אחד ובא חבירו וישן אצלו השני הוא המועד : ולענין ארבעה דברים עד שיהא מזיד או שוגג קרוב למזיד הלכך היתה אבן מונחת בחיקו ועמד ונפלה והזיקה בין הכיר בה ושכחה בין לא הכיר בה מעולם לענין נזקין חייב לענין ארבעה דברים פטור וכן לענין שבת · ולענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן · ולענין גלות אם הכיר בה ושכחה חייב לא הכיר בה מעולם פטור : נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע [או ד' וזרק ח'] לענין נזקין חייב ולענין [ד' דברים פטור ופטור מגלות וי"א חייב ולענין שבת נתכוון לזרוק ב' וזרק ד' פטור] לזרוק ד' וזרק ח' אם אמר כ"מ שתרצה תנוח חייב · נפל מן הגג ברוח שאינה מצויה [והזיק] פטור מארבעה דברים וחייב בנזק ואם ברוח מצויה [נפל] חייב אף בד' דברים ופטור על הבושת כיון שלא כוון להזיק ואם נתהפך שכוון להנאתו חייב [אף על הבושת דהוי כאילו נתכוין להזיק וחייב] אע"פ שלא נתכוון לבייש : טז זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור דמנא תבירא תבר . זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסלקן או שבא אחר וסלקן פטור ויש פוסקין שחייב : יז הניח גחלת על לב חבירו ומת פטור אפילו התרו בו וקבל התראה · הניחה על בגדו ונשרף חייב · עבדו כגופו שורו כממונו :

סליק פירקא

המניח את הכד פרק שלישי

א המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים · ואע"ג דאדם מועד לעולם יש אונס דאדם פטור כגון הדומה לגניבה והדומה לאבדה חייב עליו : ב הרי אמרו לרכובה שלש לבעיטה חמש לסנקורית שלשה עשר אלו הן דמי בשתו וצערו ודוקא לגדול שבישראל ולאחר לפי כבודו : ג הלכתא עביד איניש דינא לנפשיה אפילו על ידי הכאה אפילו במקום דליכא פסידא ובלבד שיכול לברר שבדין היה יכול להוציא את שלו · ודוקא אם בא לגזול ממנו (ס"א ממונו) או שראה חפץ שלו בידו אבל למשכנו בשביל חוב לית ליה רשותא : ד מי שנשברה כדו ברה"ר שנתקל והוחלק אחר במים או שלקה בחרסית בשעת נפילה פטור דנתקל לאו פושע הוא ולאחר נפילה פטור דמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור אבל אם פשע בנפילתו חייב : וכן המניח אבנו וסכינו ומשאו בר"ה בין לא אפקרינהו בין אפקרינהו הוי בור וחייב בין נתקל באבן וגשוף באבן בין נתקל בקרקע וגשוף באבן · ופטור על מיתת אדם ועל הכלים · ואם נתקל באבן וגשוף בקרקע פטור אף אם הזיק : ה [א] השופך מים ברה"ר והוזק בהם אחר חייב בנזקו : הגודר גדרו בקוצים אם הפריחן לרה"ר חייב בנזקן ואם נצמצם לתוך שלו פטור לפי שאין דרך [ב] להתחכך בכתלים : ו המצניע קוצותיו וזכוכיותיו בכותל רעוע של חבירו וסתרו בעל הכותל חייב המצניע · ואם היה הכותל בריא חייב בעל הכותל : המכסה בורו בדליו של חבירו ונטל בעל הדלי דליו חייב בעל הבור ואין בעל הדלי צריך להודיעו : [ג] וצריך ליזהר שיצניע

פלפולא חריפתא

[י] ולמילי דרבנן כגון לגבות מיתמי עמש"כ בפנים : [כ] ה"ג נריש הסימן המזיק נכסי כנעני פטור והוא בגמ' : [ל] ומשלם פחת כו' והנבלה כולה כדמסיק בפ' דלקמן סימן ג' :[מ] דאע"ג דפלגא כו' לא גרסינן בקצור כ"י אבל היא גי' נכונה ונ"ל דגרסינן ואע"ג בוי"ו : [נ] אבל שור המזיק כו' אפילו מועד פי' לבהמה : **בהמה** שדרסה כו' מתני' היא בריש פירקין : [א] צרורות אין להם העדאה · תמיהא לי דבעיא דלא אפשיטא היא ואפשר שדעתו במה שכתב אין להם העדאה כלומר בבבל לא כ"מ לפי שאין העדאה בבבל וכמו שהם דברי הפנים ואע"פ שפי' זה דחוק בזה הלשון : [ב] ואם תפס גבי רביע נזק פי' אם תפס גוף הבהמה וכ"כ בטור סי' ש"צ בין תרנגול שהושיט כו' ואע"ג דבבעטה והתיזה דאקדמיה גם בטור לא פי' דתפס בגוף הבהמה מ"מ דיניהם שוים וכי לא תפיס גוף המזיק מפקינן מיניה לסברא זו דלא מהני תפיס' בספיקא דדינא משום דאמרינן דלמא יש שנוי וכתב דקרן הוא דלא גבי אלא מגופו : [ג] גבי רביע נזק ס"נ ה"ל לכתוב דעת י"א כדלקמן : [ד] אי תפס · פי' גוף הבהמה וכ"כ בטור בהדיא : [ה] ה"ג וי"א בחצר הניזק אי תפס גובה : [ו] ה"ג אחר שנת פטור : [ז] בעל הדליל חייב· עיין מה שכתוב בפנים : [ח] ה"ג הא דאמרינן דכלבא כו' ורצה לומר בפרק דלעיל סימן כ' : [ט] הכי גרסינן בזה שאם אכלה משלם נזק : [י] פטור · עיין בסימן דלקמן : [כ] והשוכר חצר כו' בגמרא : [ל] כמו ששוכרין סתם · כ"כ ב"י בשם רבינו שדקדק כן בשם הר"י הלוי מדנקט בהאי ליטנא מעלה שכר ולא נקט משלם : [מ] נ"ל דהכי גרסינן שישברו בקפילה ונפלו חייב וכן הוא בטור סימן ש"צ : [נ] וה"ל פנאי כו' בגמרא : [ס] הנכנס כו' ברייתא בגמרא לעיל מהנהו עיזי כו' דסימן י' : [ע] איזהו מועד כו' כר' יוסי בברייתא דף כ"ד : [פ] אדם מועד לעולם · עיין בר"פ דלקמן : [א] השופך מים כו'· משנה דף ל' : [ב] ה"ג שאין דרך בני אדם להתחכך : [ג] וצריך ליזהר כו'· ברייתא דחסידים

קולותיו וזכוכיותיו במקום שלא יוזקו בהם כלל כגון שישליכם בנהר או באש וכיוצא בהן : ז המוציא תבנו וקשו לרה״ר לזבלים אף בשעת הוצאת זבלים חייב בנזקן וכל הקודם [בהן] זכה בהן בין בגופן בין בשבחן ודוקא במילתא דלית בה שבחא ובתר דאייתי שבחא אבל אין מורין לזכות בהן לכתחלה ואם התרו לבעלים ולא סלקן מפקירין אותן . [ד] ההופך הגלל ברה״ר למעלה משלשה טפחים והוזק בהן אחר חייב בנזקו : ח סתר שיש בו רבית גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית והעדים והערב כשרים להעיד : ט שני קדרים שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון הראשון חייב בנזקי שני בין על גופו דשני בין על ממונו דשני כדין אדם המזיק שהיה לו לעמוד [ה] ויש מפרשים שהיה לו להזהיר . ואם היו שלשה ונתקל גם השלישי בשני השני חייב בנזקי שלישי אם הוזק בגופו דשני כדין בור ועל ממונו פטור לגמרי לדעת הרב אלפס ז״ל ואדוני אבי הרא״ש כתב דגוף שניהם משוין בור ועל ממונן פטור לגמרי . ואם מחמת הראשון נפלו כגון שמוטל לרוחב הדרך כנבלה הוא חייב בנזקי כולן : י [ו] זה בא בחביתו וזה בא בקורתו זה כנגד זה ונשברה חבית בקורה פטור שלשניהם רשות להלך . היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון ונשברה חבית בקורה פטור . ואם עמד בעל קורה חייב אפילו לא עמד לרוחב הדרך . ואם אמר לו לבעל חבית עמוד פטור וכן הדין בהיפך אם בעל חבית ראשון . [ז] וכן זה בא בנרו וזה בא בפשתנו . המזיק את אשתו בתשמיש המטה חייב : יא [ח] שנים שהיו מהלכין ברה״ר או שניהם רצים והוזקו זה בזה שלא בכוונה שניהם פטורין . אחד רץ ואחד מהלך רץ חייב ובערב שבת בין השמשות פטור שרץ ברשות : [ט] המבקע ברשות היחיד והזיק ברה״ר ברשות הרבים והזיק ברה״י ברשות היחיד והזיק ברה״י אחר חייב : הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו והוזק חייב בארבעה דברים . הזורק אבן ומשילאת מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקבלה פטור מארבעה דברים : יב פועלין שנכנסו לתבוע שכרן מבעל הבית ונשכן כלבו חייב : יג שני שוורים תמים שחבלו זה בזה והתחילו כאחת משלמין במותר חצי נזק ואם התחיל אחד המתחיל חייב . ואם שניהם מועדין משלמין במותר נזק שלם . אחד תם ואחד מועד מועד בתם משלם במותר נזק שלם תם במועד משלם במותר חצי נזק . וכן שני אנשים שחבלו זה בזה אם התחילו כאחת משלמין במותר נזק שלם ואם התחיל הא׳ המתחיל חייב והאחר פטור . וצריך אומד אם היה יכול להציל עצמו בחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב וכן אם ראה אדם שמכה את חבירו והכה המכה כדי להציל המוכה פטור : יד שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים נוטל את השור לחלוטין . המזיק שעבודו של חבירו חייב . הלכתא פחת נבילה דניזק ושבחה של שניהם . [י] שורו של אדם שביים או שסימא את עין העבד פטור והאדם חייב . שורו שחבל באביו ובאמו או שהדליק הגדיש בשבת חייב והאדם פטור : טו [כ] שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק זה אומר שורך הזיק וזה אומר בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראיה . היו שנים רודפים אחריו זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק [המע״ה . היו] שניהם של איש אחד חייב ואם נאבד האחד פטור ויש מפרשים דמשלם רביע נזק ולא נהירא . היה האחד גדול והאחד קטן ניזק אומר גדול הזיק ומזיק אומר קטן הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה ולא מהניא תפיסה . היו הניזוקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקים שנים אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק את הגדול וקטן לקטן ומזיק אומר בהפך המוציא מחבירו עליו הראיה ואי תפיס שקיל כדקאמר מזיק : טז טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים ולא מהניא תפיסה . וי״א דמהניא תפיסה : סליק פירקא

שור שנגח ד׳ וה׳ פרק רביעי

א שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבלה שוה כלום יטול כל אחד מנה חזר ונגח שור שוה מאתים האחרון נוטל מנה . והראשונים כל אחד נוטל חמשים ואפילו תפס ניזק לא נעשה שומר על חלק הבעלים [א] ורב אלפס ז״ל כתב דנעשה שומר על הכל : ב כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה במקום שהזכירו סלעים וכתובת אלמנה היא מנה צורי חצי של כתובת בתולה : ג האומר סלע שחייב לי פלוני כשאגבנו אתננו לעניים אינו יכול לחזור בו וכ״ש האומר סלע זו לצדקה ואם אמר לגוה תנהו לעניים אם אמר כן במעמד הגבאי אינו יכול לחזור בו ולא לשנות לדבר אחר דחשבינן ליה כאילו בא ליד גבאי כיון שהוא במעמד שלשתם : ד שור שהוא מועד למינו סתמא אינו מועד לשאינו מינו [ב] לקטנים אינו מועד לגדולים לאדם אינו מועד לבהמה לשבתות אינו מועד לימי החול . [ג] נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל [ד] ראה שור נגח חמור ולא נגח סוס נגח גמל ולא נגח פרד נגח ערוד לא נגח הועד לסירוגין לכל . נגח [ה] יום ט״ו בחדש וט״ז בחדש וי״ז בחדש הועד לדילוג . [ו] שור של הדיוט שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח של הדיוט פטור. שור של ישראל שנגח של כנעני פטור של כנעני שנגח של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם [ז] שור של פקח שנגח של חש״ו חייב ושל חש״ו שנגח של פקח פטור. וכן שור שהלכו בעליו למדינת הים ואם הוחזקו נגחנין ב״ד מעמידין להם אפוטרופוס ולא לגבות מגופו אלא אם הועדו ואח״כ נגחו משלמין מעליית יתומים . [ח] נתפקח החרש לא חזר לתמותו : ה אפוטרופוס שפשע בנכסי יתומים חייב לשלם חוץ מגבי נגיחה דפטור [ט] שור האיצטדין אינו חייב מיתה . [י] שור תם שהמית את האדם פטור מכופר ומועד חייב וזה וזה חייבין מיתה . המית עבד נסקל ומשלם שלשים סלעים [כ] נתחכך בכותל ונפל על האדם נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לכנעני והרג ישראל לנפלים והרג בן קיימא פטור ממיתה וחייב בכופר : ו שמרו שמירה פחותה ויצא והזיק תם חייב מועד פטור : סליק פירקא

שור שנגח את הפרה פרק חמישי

א שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה או משנגחה ילדה המוציא מחבירו עליו הראיה אפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא . המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אע״ג דרובא לרדיא זבני המוציא מחבירו עליו הראיה שאין הולכין בממון אחר הרוב והוא דאייקר בשרא וקם בדמי רדיא דליכא הוכחה בדמים [א] ומיירי בגברא דזבין לרדיא ולשחיטה . ושלשה חלוקין יש בדיני פרעון כדפרישית לעיל (בפ״ק) בסימן ה׳ . אין נזקקין אלא לתובע תחלה . ואי זיילי נכסי דנתבע נזקקין לו : ב פרה שהזיקה גובה מוולדה דגופה הוא . ומיהו טרפה שילדה ולד בן תשעה מותר בשחיטתו . תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה דפרשא בעלמא הוא . ומיהו ביצת טרפה אסורה אפי׳ אותה שנולדה לאחר שנטרפה . אין שמין ולד בפני עצמו ופרה בפני עצמה אלא שמין ולד אגב פרה ואי פרה דחד וולד דחד פטמה לבעל פרה ונפחה חולק עם בעל הולד : ג המכניס פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות והוחלקה בהן בהמתו של בעל הבית חייב . ואם אכלתן והוזקה בהן פטור ואם הכניסן ברשות בעל חצר חייב דמקבל עליה נטירותא [דבעל פירות] ודוקא נטירותא דנפשיה אבל דעלמא לא ואין בעל הפירות מקבל נטירותא דבעל חצר . ר׳ אומר אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור רב אלפס פוסק כרבי והתוספות מסופקים בדבר : ד האשה שנכנסה לבית לאפות כיון שהבעל הבית יוצא בשביל שמגלה זרועותיה לנוס שמירת הבית מוטל עליה .

הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וחפר בה בור בעל השור חייב בנזקי חצר ובעל חצר חייב בנזקי הבור . [ב] ואם הזיק לבעל הבית או בעל הבית הוזק בו חייב . ואם הרביץ גללים חייב עליהם כדין בור . ואם [ג] נפל לבור והבאיש מימיו חייב . [ד] הנכנס לחצר חבירו שלא ברשות והזיק לבעל הבית או בעל הבית הוזק בו חייב . אוזקיה בעל הבית לדידיה פטור והוא דלא ידע ביה : ה שור שהכה את האשה ויצאו ילדיה פטור מדמי ולדות אפילו נתכוין לאשה . הכה שפחה ויצאו ילדיה חייב בדמי ולדות תם חצי נזק ומועד הכל . וכן אדם שהכה את האשה ויצאו ילדיה שמין כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה ונותן לבעל . מת נותן ליורשים . ונזק וצער וריפוי ושבת [ה] דינם כשאר חבלות דעלמא . ואם היתה שפחה נשואה לגר וחבל בה בין בחיי הגר בין לאחר מיתת הגר פטור (חבל בה אחר מיתת הגר משלם לאשה) : ו משכונו של ישראל ביד גר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו . עובד כוכבים שהלוה לישראל על משכונו ונפל ממנו [ו] ומצאו ישראל אחר והחזיק בו צריך להחזירו לבעליו . משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה המותר ודוקא בחצר שאינה משתמרת וליתיה למלוה בחצרו : ז החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה״ר ברה״ר ופתחו לרשות היחיד והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו חייב הפקיר אף בורו פטור ורש״י מחייב וכן החופר בור סמוך לרה״ר חייב ואם חפרו ומסרו לרבים פטור . לא יסקל מרשותו לרה״ר. יש פוסקין כרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו ואם עשה תל ברה״ר ועלתה בו הבהמה ונפלה והוזקה פטור וכן אם נפל לאחריו בבור פטור ויש פוסקין כשמואל דאמר להבלו וכ״ש לחבטו בור ברשותו חייב בחבטו.אפי׳ לרב: ח החופר בור ט׳ ובא חבירו והשלימו לעשרה אחרון חייב אפי׳ בנזקין . חפר בור ח׳ והשלימו השני לט׳ שניהם חייבים חפר י׳ והשלימו השני לכ׳ שניהם חייבים בין למיתה בין לנזקין.החופר בור ח׳ ומהן שני טפחים מים חייב . חפר בור וחבירו הרחיבו אם נפל בו השור מצד שהרחיבו חייב. בור שעמקו כרחבו אין בו משום הבל ואם הוא מלא ספוגין פטור אף לשמואל . בור של שני שותפין ועבר בו הראשון ולא כסהו וכן השני שניהם חייבים ואם מסר הראשון דליו לשני השני חייב : ט המוכר בור לחבירו כיון שמסר לו דליו כאילו אמר לו לך חזק וקנה ואם החזיק בו שלא בפניו קנה וכן הדין במוכר בית לחבירו ומסר לו מפתח ודלא כרשב״ם שפסק דמסירת מפתח קונה וכן המוכר עדר לחבירו ומסר לו משכוכית כאילו אמר לו משוך וקנה דמי : י השותפין שנדרו הנאה זה מזה [ז] מותרין ליכנס לחצר דיש ברירה וכל אחד נכנס לשלו . והממשכן ביתו או השכירו יכול להקדישו ולא לאוסרו בהנאה עליו : יא בור של שני שותפין שכסהו האחד ומצאהו השני מגולה ולא כסהו השני חייב והראשון פטור בכדי שידע ויכרות ארזים ויכסנו . כסהו כראוי והתליע מתוכו נפל בו שור פטור : יב [ח] כסהו כראוי לשוורים ולא לגמלים ונפלו בו גמלים חייב ואפי׳ לא שכיחי ואפי׳ פקח ביום . ואי אתו גמלים וארעוהו ואתו שוורים ונפלו אי לא שכיחי גמלים פטור ואי אתו לפרקים חייב . כסהו כראוי לשוורים ולא לגמלים ואם יעברו גמלים יפלו מיד ושכיחי גמלים והתליע מתוכו ונפל בו שור פטור . נפל לפניו מקול הכרייה חייב בעל הבור . [ט] שור תם שדחף חבירו לבור משלם רביע ובעל הבור ג׳ חלקים מועד כל אחד משלם חצי נזק : יג [י] המניח אבן על פי הבור ונתקל בו שור ונפל לבור בעל הבור משלם מחצה ובעל האבן מחצה . בור פטור בו על הכלים ועל פסולי המוקדשין ובכור בעל מום ושור פקח ביום [כ] ואדם אפי׳ שוטה . נפל בו שור שהוא חרש שוטה או קטן או פקח סומא ומהלך בלילה חייב . ובהמה חיה ועוף שוין לנפילת הבור ולשבת ולהפרשת הר סיני ולתשלומי כפל ולהשבת אבידה [ל] לפריקה לטעינה ולחסימה ולחרישה ולהרבעת כלאים [מ] ולהנהגה : יד תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה אע״ג דרבו בהדי הדדי . וכן אווז ואווז הבר. המרביע או מנהיג שני מינין שבים לוקה. ואסור להנהיג בעיזא ושבועא : סליק פירקא

הכונס פרק ששי

א שן ורגל סגי להו בשמירה פחותה והוא (שיש) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה [א] וכן בור ואש מיעטה תורה בשמירתן : ב הפורץ כותל רעוע לפני בהמת חבירו ונאבדה הבהמה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים . וכן הכופף קמתו של חבירו לפני הדליקה היכא דמטיא ברוח שאינה מצויה או הטומן קמתו . וכן השוכר עדי שקר להעיד לחבירו. אבל לעצמו חייב לשלם. וכן היודע עדות לחבירו ואין לו אלא עד אחד ואינו מעיד לו.וכן הנותן סם המות לפני בהמת חבירו. וכן המבעית את חבירו . וכן השולח הבערה ביד חש״ו . וכן נשברה כדו ולא סלקה נפלה גמלו ולא העמידה : ג המניח צאן בחמה אע״פ שנעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה חייב [ב] וכן אם מסרה לחש״ו . [ג] נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצאה והזיקה פטור . הוציאוה ליסטים כדי לגזלה חייבין וכגון שהכישוה במקל . המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב . מסרה הרועה לרועה תלמידו פטור לרועה אחר חייב : ד שומר אבדה כשומר חנם דמי וי״א [כשומר שכר דמי ובעלי חיים לכ״ע] אם נאבדה חייב . הכל צריך דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה ואם החזירה למקום שיראנה ועייל ונפיק וחזי לה אפילו במקום שאינה משתמרת פטור : ה שומר שכר חייב בכל גנבה אע״פ שהוא אנוס לגמרי ואינו פטור אם לא שהיה בעצמו שם ולא היה יכול להציל . שוכר כנושא שכר דמי : ו נפלה לגינה במקום שאינה יכולה לירד כדרכה [ד] בין הוחלקה במימי רגליה בין דחפוה חברותיה משלמת מה שנהנית ויש אומרים דוקא הוחלקה ונהנית משלמת מה שנהנית אבל דחפוה חברותיה משלמת מה שהזיקה והא דאמרינן משלמת מה שנהנית בין שנתחבטה בין שאכלה ואפילו מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא לדעת ותחזור אפילו שלא לדעת ואז משלם מה שהזיקה ואם נפלה במקום שיכולה לירד כדרכה תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא וחייב . מבריח ארי מנכסי חבירו פטור וכגון שאין ההיזק מזומן לבא . [ה] וכן הפורע חובו של חבירו פטור : ז כנעני שאנס קרקע מישראל וישראל אחר קנאו ממנו לא יחזירנו לבעלים בחנם אבל נותן ללוקח מה שההנהו. וישראל שהלך מעירו והחזיק המושל בקרקע שלו ואינו משועבד למס או אפי׳ משועבד למס והניח קרקע ביד אחרים לפרוע המס וישראל קנאו ממנו מחזירו לבעלים ונוטל ממנו מה שההנהו : ח כיצד משלמת מה שהזיקה שמין מי שהיה לוקח שתים פעמים בכדי שאכלה כמה היה פוחת בשביל מה שהזיקה ואותו משלם המזיק וכן אם הזיק בגופו כך משערין מנכין כחש גופנא וי״א שאין מנכין . ודוקא שאכלה פירות שאינן גמורין או קלח דקלא ארמאה והוא שלא נגמר גדולו שאינו ראוי לעקרו ולשתלו במקום אחר אבל אכלה פירות גמורין אע״פ שמחוברין או קלח דקלא פרסאה שראוי לעקרו ולשתלו במקום אחר שמין אותו בפני עצמו בשויו [ו] : ט ר״י היה אומר הנער דמשלם החובל בחבירו היינו נער דשעת חבלה דוקא ולא נער הבא אחר כך ואינו נראה לרבינו שמשון : י המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל השדה פטור ואם הוזקה בהן בעל הגדיש חייב ואם הגדיש ברשות שומר גרנות השומר חייב : יא המוסר גחלת לחרש שוטה וקטן וליבוה פטור מדיני אדם מסר לו שלהבת חייב [ז] שלחה ביד פקח הפקח חייב . אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים או להפך האחרון חייב . בא אחד ולבה המלבה חייב . ליבתו הרוח כולן פטורין . המלבה וליבתו הרוח ואין ברוח כדי ללבות

פלפולא

דחסידים הראשונים היו מצניעים כו׳ : [ד] ההופך הגלל ברה״ר גרסינן . נראה לי ובפנים הוא רמוז בש״ס ס׳ : [ה] וי״מ שהיה ליה להזהיר . לאו מדעת הרי״ף הוא : [ו] זה בא בחביתו כו׳. רישא דמתניתין דהיה בעל הקורה דלקמן : [ז] וכן זה בא בנרו כו׳. סיפא דמתני׳ : [ח] שנים שהיו מהלכין כו׳. משנה דעלה מייתי להוא דרץ חייב כו׳ : [ט] המבקע ברה״י כו׳. משנה דעלה מייתי הנכנס לחנות כו׳ : [י] שורו של אדם כו׳. עד גמירא מתני׳ היא סוף דף ל״ד : [כ] שור שהיה רודף כו׳ . משנה דעלה מייתי להא דרבה בר נתן שבפנים :

פ״ד [א] ורב אלפס ז״ל כתב דנעשה שומר על הכל . ובפנים כתוב בשם רש״י ושניהם אמת : [ב] לקטנים כו׳ עד לימי החול. שם במשנה : [ג] נגח שור כו׳. גמרא שם : [ד] ראה שור נגח כו׳. שם בברייתא : [ה] יום ט״ו כו׳ הועד לדילוג. עיין מה שכתבתי בזה בפנים : [ו] שור של הדיוט כו׳ עד נזק שלם . משנה דף ל״ז ע״ב : [ז] שור של פקח כו׳. רישא דמתני׳ דשל חרש כו׳ : [ח] נתפקח החרש כו׳. במשנה דף ל״ט ע״א וכר׳ יוסי : [ט] ה״ג שור האיצטדין כו׳. והוא במשנה דף ל״ט ע״א : [י] שורו תם כו׳ עד ל׳ סלעים. משנה דף מ״א ע״א : [כ] נתחכך כו׳. משנה דעלה מייתינן תניא כוותיה כו׳ שבפנים :

פ״ה [א] ומיירי בגברא דזבין לרדיא ולשחיטה. עיין בריש פרק המוכר פירות : [ב] ואם הזיק כו׳. מימרא דרבא דף מה ע״א : [ג] נפל לבור כו׳ פיסקא דמתני׳ שם ע״ב : [ד] הנכנס

חריפתא

לחצר כו׳. מימרא דרבא שם ע״א : [ה] דינם כשאר חבלות דעלמא . כלומר כמו בהיזק דעלמא יהבינן לבעל ס״נ הכא וכן פירש״י אבל תימה דבפנים לא משמע כן אלא דנזק דהכא יהבינן לאשה וכן סתם בטור סי׳ תכ״ג : [ו] ומצאו ישראל אחר והחזיק בו אפי׳ לא החזיק אסור להחזיק . ובקצור כתב יד ל״ג והחזיק בו : [ז] מותרין ליכנס לחצר . פי׳ כשאין בו דין חלוקה דאם יש בו דין חלוקה אמרינן במס׳ נדרים פ׳ השותפין דכ״ע סבירא ליה דאסורים וכ״כ שם בריש הפרק וכן בטי״ד סי׳ רכ״ו ובפ׳ חזקת סי׳ ע׳ נ״ע ועיין עוד בדינים אלו בנדרים פ׳ השותפין סי׳ ב׳ : [ח] כסהו כראוי כו׳. מרים סימן דלקמן : [ט] שור תם כו׳ עד גמירא . שתי ברייתות בגמ׳ : [י] הניח אבן על פי הבור . מימרא דרבא דף נג ע״א : [כ] ואדם אפילו שוטה. גמרא דף נד ע״ב : [ל] לפריקה לטעינה גרסי׳ ומלתא דפשיטא הוא דהא כתב קרא כתיבי ובקצור כ״י ל״ג כלל לטעינה : [מ] ולהנהגה. כ״כ רש״י :

פ״ו [א] וכן בבור ואש כו׳. בברייתא בגמ׳ : [ב] וכן אם מסרה כו׳ . מימרא דהניחה בחמה כו׳ : [ג] נפרצה בלילה כו׳. משנה ריש פירקין : [ד] בין הוחלקה כו׳ . בפנים סימן דלקמן : [ה] וכן הפורע חובו גרסי׳ ועי׳ בפ׳ שני דייני סי׳ ח : [ו] זה שהשמיט הא דקטם נטיעה כו׳ וכן עשה בטור סי׳ ש״ו כתב הב״י משום דשאר הפוסקים נמי השמיטוה : [ז] שלחה ביד פקח כו׳. משנה סיפא

המוסר

[אם יש בלבויו כדי ללבות] חייב ואם לאו פטור : יב אסור להציל עצמו בממון חבירו על דעת ליפטר אבל יציל עצמו וישלם ואסור לגזול על מנת לשלם : יג [ח] השולח הבערה ואכלה אפילו עצים ואבנים ועפר חייב ואם עברה גדר [ט] או דרך (הרבים) הכל לפי הדליקה אם עברה יותר מן הראוי לה לפי גבהה פטור וכן לענין רוחב . אם פטר בו על הטמון אם הדליק בתוך שלו ודלקה בשל חברו [י] היכא דכלו חציו ואם הדליק בשל חבירו חייב על הטמון בדבר שדרכו להטמין כגון בבית בכל דבר ובגדים מוריגין וכלי בקר · [כ] ועשו תקנת נגזל באשו דמשתבע ושקיל · [ל] השאיל מקום להגדיש והגדיש והטמין אינו משלם אלא דמי גדיש · להגדיש חטים והגדיש שעורים והגדיש חטים והפך בשעורים שעורים והפך בחטים אינו משלם אלא דמי שעורים : יד הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא הזיקתו משלמת דינר זהב פשעה בו משלמת של כסף : טו אם עשו תקנת נגזל במסור אם לאו כגון שיש עדים שמסרו ואין ידוע כמה הפסידו איבעיא ולא איפשיטא ופטור ואפילו אין המוסר מכחישו [מ] ויש אומרים דנשבע וגובה מחצה : טז ההוא גברא דבטש בכספתא דחבריה ושדייה בנהרא אתא מארי' וטען דהוה מרגניתא בכספתא ומיבעי' לן אי [אורחא לאנוחי מרגניתא בכספתא] ושקיל בשבועה או לא ולקולא עבדינן · ואי טעניה כסא דכספא אי אמיד הוא או איניש מהימנא הוא דמפקדי אינשי גביה מהימן בשבועה . ועשו תקנת נגזל בפקדון היכא דלא טעין נפקד טענת ברי : יז חמסן יהיב דמי ולא אמר מוכר רוצה אני ופסול לעדות מדרבנן :

יח נר חנוכה מצוה להניחה תוך עשרה טפחים : סליק פירקא

מרובה פרק שביעי

א תשלומי כפל נוהג בכל דבר תשלומי ארבעה וחמשה אינו נוהג אלא בשור ושה · הטוען טענת גנב בפקדון ובאבידה ונשבע ונמצא שגנבו הוא חייב כפל טבח ומכר משלם ד' וה' · וגנב חייב בין גונב בידו בין הכנים הבהמה [א] לחצירו ולגנו : ב גנב בהמה כחושה והשמינה [ב] אפילו מעצמה או שמינה והכחישה משלם כדמעיקרא [ג] שחטה משלם כדהשתא . שינוי השם מעליא כגון גנב טלה ונעשה איל קונה מן התורה · ואם טבחו אח"כ פטור . יאוש ושינוי רשות או יאוש ושינוי השם גרוע קונה מן התורה יאוש לחודיה קני מדרבנן . ואם קדש אשה בגזלה אחר יאוש צריכה גט · שינוי מעשה שאינו חוזר קונה · גנב שמכר בין לפני יאוש בין לאחר יאוש חייב : ג צינור שיש בו ד' לגזזין או שאין בו ד' לגזזין וחטט בו כדי לקבל צרורות חטטו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה . אם נפלו בו ג' לוגין מן הצינור נפלו ממנו לקרקע ומן הקרקע למקוה אם יש במקוה אחד ועשרים סאין כשר דשאיבה משהרת ברבייה והמשכה . ומקוה שלם כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו ואפי' מקוה שאוב שנתחבר למקוה [א] שלם דרך נקב כשפופרת הנוד כשר · הא דג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה הלכה למשה מסיני הוא דלא כר"י שפירש דאפי' כולו שאוב כשר מן התורה : ד גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו · פסק רב אלפס דלא כתבינן [ב] אדרכתא אמטלטלין דכפריה ורבינו תם נתן טעם למה שנהגו לכתוב הרשאה אמטלטלין דכפריה ואמלוה . כל [ג] אדרכתא דלא כתיב בה זיל דון זכי ואפיק לנפשך לאו כלום היא ואפי' הכי אי יהביה הנפקד למורשה ונאנס בדרך פטור . ואי כתיב בה למחצה לשליש ולרביע מגו דמשתעי דינא אפלגא משתעי אכולה : ה הלכתא שליח שוויה ואין המורשה יכול לתפוס הממון לעצמו והמרשה יכול לבטל הרשאתו כשירצה ואם ביטל ההרשאה בלא ידיעת המורשה והלך וטען ונתחייב בדין מה שעשה עשוי ואין המרשה יכול לומר בטלתי שליחותי . וכן אם נתן לו הממון ונאנס פטור : ו גנב ע"פ שנים וטבח ומכר על פיהם או ע"פ שנים אחרים גנב ומכר בשבת היכא דליכא חיוב מיתה גנב וטבח ומכר ביום הכפורים ע"י אחר חייב · פסק הרב אלפס המבשל בשבת בשוגג יאכל למוצאי שבת לו ולאחרים במזיד יאכל במוצאי שבת לאחרים ולא לו [ד] ואדוני אבי הרא"ש ז"ל תמה עליו . גנב שור השותפין והודה לאחד מהם ואח"כ הביא השני עדים משלם ה' חצאי בקר · גנב ע"פ שנים וטבח ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין לו הכל · ואם היו שתי כתות עדי גניבה משלמין כפל עדי טביחה ומכירה משלמין שלשה · הוזמו האחרונים הוא משלם כפל והם משלמים שלשה . הוזם אחד מן האחרונים בטלה כל עדות שניה · אחד מן הראשונים בטלה כל העדות · דהכחשה תחלת הזמה היא . עד שהעיד בניסן והוזם בתשרי למפרע הוא נפסל : ז תוך כדי דבור כדבור דמי ואפי' כדי שאילת תלמיד לרב שהוא שלום עליך רבי חוץ מעבודת כוכבים ומגדף קדושין וגירושין : ח מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור והוא שמחייב עצמו בקרן כגון שהודה שגנב ובאו עדים שגנב אבל אם יש עדים שגנב ובא והודה שטבח ואח"כ באו עדים שטבח חייב : ט מכרו חוץ מאחד ממאה שבו אפי' חוץ מקרנה חוץ מגזותיה או שהיה לו בו שותפות · שחטה ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר אינו משלם תשלומי ד' וה' · והגונב חגרת קטעת וסומא ובהמת השותפין חייב , וכן שותף שטבח לדעת חבירו חייב ד' וה' · שלא לדעת חבירו אף מחלקו פטור . מכרה חוץ מל' יום חוץ ממלאכתה חוץ מעוברה למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא או גנבה קטעה ומכרה בעיין איננו ולא איפשיטו ואפי' אם תפס מפקינן מיניה גנב ונתן לאחר וטבח או מכר חייב . גנב והקדיש לבדק הבית או גנב והקיף או החליף ונתן במתנה או פרע בחובו או בהקיפו או שגר סבלונות לבית חמיו חייב : י גנב ברשות בעלים וטבח ומכר חוץ לרשותם או להפך חייב · גנב וטבח ומכר ברשותו פטור . היה מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור הגביהו או שהוציאו מרשותו של בעלים ומת חייב : יא כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרים וכשם שהקרקע נקנה בכסף ושטר וחזקה כך שכירות קרקע נקנה : יב רואהו שהטמין עצמו בחורשין ומסך בהמה וטבחה חייב : יג אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל ואפי' בבית אפילו של אחרים · אבל מגדלין בסוריא ובמדברות שבא"י . ואין מגדלין תרנגולים בירושלים ולא הכהנים בא"י · ולא יגדל אדם חזירים אפי' למשוח בהן עורות · אין עושין סחורה בנבילות וטריפות שקצים ורמשים [ה] לא יגדל אדם כלב בתוך ביתו אא"כ קשור בשלשלאות . אין פורסין נשבים ליונים אא"כ רחוק מן הישוב שלשים ריס : יד רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא על יד על יד וכן מי שנפלו לו כלבים וחזירים בירושה · מי שנדר ליקח בית בא"י או ליסא אשה אין מחייבין אותו עד שימצא הגון לו : טו הלוקח בית בארץ משום יישוב א"י התירו לומר לעובד כוכבים לכתוב השטר בשבת ולצורך מצוה אחרת לא התירו לומר לעובד כוכבים באיסורא דאורייתא אפי' לצורך מילה שדוחה שבת [אבל התירו בשבות אמירה לעובד כוכבים באיסור דרבנן] ולצורך מצוה אחרת אפי' באיסורא דרבנן כגון להביא לו ספר דרך כרמלית ללמוד בו לא התירו . ובהלכות גדולות משמע דאפי' איסורא דאורייתא שרי ע"י נכרי לצורך מילה : טז יהושע התנה שיהו מרעין בחורשין ולוקט בהמה דקה ביער שאילנותיו גסין. ומלקטין עשבים מכל מקום חוץ משדה תלתן [ו] וקוטמין נטיעה בכל מקום חוץ (משדה) מגרופות של זית : יז מעין היוצא מתחלה בני העיר מסתפקין ממנו ואין צריכין ליתן דמים · ומחכין בימה של טבריא · ונפנין אחורי גדר אפי' שדה מלאה כרכום ואפילו ליטול צרור מן הכותל מותר ואפי' בשבת . ומהלכים בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה · והא דידן משירד הטל עליהן קשה להן דריסת הרגל . מסתלקין לצדי הדרכים מפני סיתדות והתועה בין הכרמים מפסג ועולה מפסג ויורד : יח מת מצוה קנה מקומו כשאינו מוטל על המיצר · ותנאים אלו נוהגים אף בחוצה לארץ . רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר [ז] ומוכרו [כל ל' יום] כדי שיהא נשוף ברגלי אדם וברגלי בהמה · ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה של חבירו וקוצץ סוכו של חבירו כדי להציל נחילתו ונותן לו דמי סוכו מתוך נחילתו · ותנאי ב"ד הוא שיהא שופך יינו ומציל דבשו של חבירו [ח] אם חבירו תובעו ונוטל דמי יינו מתוך דבשו של חבירו · ואם עשאו מעצמו אין לו אלא שכרו · ומיירי שעקל בית הבד כרוך סביב החבית של דבש . דאל"כ היה אוכה מן ההפקר . ותנאי ב"ד הוא שיהא זה מפרק עציו וטוען פשתנו של חברו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו ורב אלפס [ט] פסק לקמן דלא מהני תנאי ואדוני אבי הרא"ש ז"ל דחה ראיותיו : יט עזרא תקן שיהו קורין בתורה במנחה בשבת בשני ובחמישי לתלתא גברי עשרה פסוקים . ויהיו דנין בשני ובחמישי . ושיהו מכבסין בחמישי בשבת כדי ללבוש לכנוס בשבת . ושיאכלו שום בערב שבת · ושתהא אשה משכמת ואופה כדי שיהא פת מצויה לעניים · ושתהא חוגרת בסינר משום צניעות · ושתהא חופפת וטובלת משום חלילה · ושיהו רוכלין מחזירין בעיירות ולא יוכלו רוכלי העיר לעכב עליהם · ותיקן טבילה לבעלי קריין לתפלה ותלמוד תורה . והאידנא לא נהגו כן . בעיר הסמוכה לספר מותר לגדל כלבים . ביום קושרן ובלילה מתירן :

סליק פירקא

החובל פרק שמיני

א החובל בחבירו אם קטע ידו נותן נזק צער ורפוי שבת ובושת · הכהו על ידו וצבתה נותן צער רפוי שבת ובושת · הכהו על ראשו וצבה נותן לו צער רפוי ובושת . הכהו במקום שאינו נראה נותן לו צער ורפוי . הכהו בטומוס שבידו נותן לו בשת . וכיצד שמין אותו נזק קטע יד חבירו רואין אותו כאילו הוא עבד הנמכר בשוק כמה היה יפה וכמה הוא יפה · צער אומדין כמה אדם רוצה ליתן על ידו המוכתבת למלכות לקוטעה בסייף שיקטעו אותה בסם · וכן אם כואו בשפוד על צפרניו דליכא נזק שמין מי שחייבוהו מלכות לכוותו כיוצא בזה כמה היה נותן ויפטר · רפוי חייב לרפאותו עלו בו צמחים מחמת המכה חייב לרפאותו וליתן לו דמי שבתו [חייתה ונסתרה חייב לרפאותו וליתן לו דמי שבתו] והוא שלא אמדוהו אבל אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו · חייתה כל צרכה אינו חייב לרפאותו . עבר על דברי רופא ואכל דברים הרעים למכה ומחמת זה נתקלקלה אינו חייב לרפאותו . וצריך לשכור לו רופא ואם אמר לו החובל אני ארפאך אפילו ידוע שהוא רופא אין שומעין לו אם לא ברצון הנחבל וכן אם אמר החובל יש לי אוהב או קרוב שירפאך בחנם או אביא רופא ממרחקים שנוטל מעט שכר אין שומעין לו · ואם אמר הנחבל תן לי שכר הרופא ואני ארפא עצמי אם לא ירצה החובל לא ישמע לו . שבת קטע ידו או רגלו רואין אותו כאילו הוא שומר קשואים דלמלאכה זו יהיה ראוי כשיתרפא וכן כל כיוצא בזה . בשת הכל לפי המבייש והמתבייש : ב מילתא דשכיחא ואית בה חסרון כיס כגון הודאות והלואות דנין בבבל · אית בה חסרון כיס ולא שכיחא כגון אדם באדם או שכיח ולית בה חסרון כיס כגון בושת אין דנין אותו בבבל · נזקי שן ורגל גובין אותן בבבל ולא נזקי קרן · ואי תפס לא מפקינן מיניה : ג כתבו הגאונים אם אנס בת חבירו או פתה אותה או הפיל שינו וקטע אזנו אע"פ שאין גובין קנס מנדין ליה עד שמפייס לחבירו וכדיהיב שיעורא מאי [א]דחזי ליה למיתב ולאתר שרינן ליה אפי' אי לא אפייס בעל דיניה[ב]: ד הקוטע שתי רגליו של חבירו שבת רואין אותו כאילו הוא שומר [קישואין או] הפתח ואם הוא מלמד תינוקות או נוקב מרגליות ושבר רגלו שראוי למלאכתו כשיתרפא נותן לו שבתו משלם . ולענין נזק אין רואין אותו כאילו הוא נוקב מרגליות שאין נפחתין דמיו כל כך בשביל רגלו כמי שאינו נוקב מרגליות ואין לו להפסיד מחשיבותו . אבל קטע ידו שמין כמה נפחת בשביל ידו : ה חרשו נותן לו דמי כולו ואם היה לו אומנות וראוי עדיין לאומנתו שמין כמה נפחתו דמיו . קטעידו ורגלו וסימא עינו וחרשו ולא אמדוה ובין זה לזה אומדין הכל ביחד. ואם אמדוהו בין זה לזה כמאן דנגבי דמיא : ו שבת הפוחתו בדמים כגון הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור נותן לו שבתו בכל יום ממלאכה דבטיל מיניה כפועל בטל וכן כל שבת שיימינן לי' כפועל בטל · הקוטע ראש אזן עבד עברי של חבירו הכל לעבד · קטע ידו הכל לרב . שבת קטנה הוא מוחלט לרב ושבת גדולה ילקח בו קרקע והרב אוכל פירות כנגד מה שמפסיד בקטיעת ידו מה שיש בין שאר מלאכות לשמירת קישואין וכשיצא לחירות יקח גוף הקרקע . הקוטע יד עבדו של חבירו נוטל הרב ה' דברים והלה יתפרנס מן הצדקה ורפותו מיירי דאמדוהו לה' ימים ואיתסי בג' יומי דעבדו ליה סמא חריפא : ז המבייש הערום סומא וישן חייב . וישן שבייש פטור . נפל מן הגג והזיק וביש חייב [בארבעה] דברים ופטור על הבושת מפני שלא כוון · חרש יש לו בושת . קטן אי מכלימו ומכלם יש לו בשת . שוטה אין לו בשת . המבייש ליישן ומת פטור . החובל בבת קטנה של אחרים חבלה לעצמה ואפי' שבת [ג] ואפי' סמוכה על שלחן אביה . פגעה בפניה דאפחתה מכספה נזק הוי דאב והשאר דידה : ח המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה (פטור) החובל בחבירו ביוה"כ חייב בכולן . החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו . [ד] בעבד כנעני שלו פטור מכולן . החובל בבנו הגדול יתן לו מיד אפי' שבת · בבנו קטן [ה] יקנה בהן ס"ת . ואם הם סמוכים על שלחנו פטור משבת : [גר כשר לעדות ועבד פסול ויש להן בושת] : ט חרש שוטה וקטן ועבד ואשה [ו] החובלים באחרים פטורין והחובל בהן חייב · נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייבין לשלם · הלכך שמין כל ה' דברים וכותבין ונותנין ביד הנחבל וכשיבוא לידם נכסים ישלמו ואם היו לאשה נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל ב"ד כופין אותה למוכרם בטובת הנאה ונותנין לנחבל . אבל כתובתה לא אמרו חכמים למוכרה . ואשה שחבלה בבעלה אם אין כתובתה יותר מחבלה תמכרנה לבעלה בחבלה · ואם כתובתה יותר מחבלה ואינה יתירה על כתובה דאורייתא לא הפסידה כתובתה · ואם היא יתירה תעמידנה על כתובה דאורייתא והשאר תמכור לבעלה בחבלה . האשה שמכרה ונתנה בנכסי מלוג בחיי בעלה [ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואם מכר] בעלה עמה המכר קיים . טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות : י התוקע לחבירו נותן לו סלע מדינה. ויש אומר לנייזקין בין למימר גברא בין למימר הפלא . המבעית חבירו פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחרשו פטור אחזו ותקע באזנו וחרשו חייב : יא כל חמשה דברים אומדין ונותנים לו מיד . אמדוהו והיה מתנונה והולך אין לו אלא מה שאמדוהו אמדוהו והבריא נותן לו כל מה שאמדוהו : יב סטרו נותן לו מאתים זוז . לאחר ידו נותן לו ארבע מאות זוז : יג צרם אזנו תלש שערו רקק והגיע הרוק [ז] בגופו העביר טליתו ופרע ראש האשה נותן ארבע

הגהות הגרי"פ [א] בקיצור כ"י גרס כשר : [ב] [ג] גי' הגמ' אורכתא :

פלפולא

דהמוסר כו' : [ח] **השולח** כו'. משנה דף ס' ע"א : [ט] **או דרך** הרבים . בקצור כ"י ל"ג הרבים : [י] **ה"ג** היכא דכלו חציו. והוא בפנים סי' ע"ז : [כ] **עשו** תקנת כו'. גם זה שם : [ל] **השאיל** מקום כו'. ברייתא דף ס"ב ע"א : [מ] **וי"א** דנשבע וגובה מחצה. הוא רב האי אבל בפנים דהאו ובטור סימן שפ"ח לא הזכירו כלל והב"י כתב בשם תשובת מיי' שגם רב האי בתשובתו כתב דהמע"ה ודלא כמ"ש בשערים :

פ"ז [א] **לחצירו** ולגנו גרסינן. ובקצור כ"י גרסינן לגנות ולחצירות : [ב] **אפילו** מעצמה . זו דעת התוס' אבל בפנים משמע דפוסק כהרי"ף דהשמינה מעצמה וטבחה ומכרה משלם כי השתא וכ"פ בטור סי' שנ"ד ולא הזכיר שם דעת התוס' : [ג] **שחטה** משלם כדהשתא. חסורי מחסרא והכי קתני הוכחשה מעצמה משלם קרן כדמעיקרא שחטה משלם כפל ד' וה' כדהשתא וכ"כ בטור אבל בקצור כתב יד כתוב בלשון אחר וז"ל וכן גם הוזלה ונתיקרה גם מתה מעצמה משלם כדמעיקרא שחטה משלם כדהשתא ע"כ וזה הלשון צריך ביאור דמ"ש הוזלה ונתייקרה אין הפי' שהיה ביוקר והוזל או היה בזול והוקר שהרי אין דין שניהם שוים כמו שאבאר אלא הפי' שאם היה בזול ונתיקר ודכתב גם מתה מעצמה אינו ענין בפני עצמו אלא פ"ק אם היה בזול ונתיקרה וגם אירע שמתה מעצמה דאיהו לאו מידי עבד משלם כדמעיקרא אבל אם אירע ששחטה כו' ונמצינו למדין דלא ביאר אלא דין היה בזול ונתיקר אבל דין היה ביוקר והוזל לא נתבאר ודינו הוא דבין שחטה בין מתה מעצמה משלם קרן כדמעיקרא וכפל כדהשתא וד' וה' כשעת טביחה : [ד] **וא"א** הרא"ש ז"ל תמה עליו . עיין בפרק קמא דחולין סימן י"ח : [ה] **לא** יגדל אדם כלב וכו'. עיין עוד בסוף פירקין :

חריפתא

[ו] **וקוטמין** נטיעה . עיין בפ' הספינה סי' י' : [ז] **נ"ל** דה"ג ומוכרו כל שלשים יום . וכן הלשון בטור סי' רע"ד : [ח] **אם** חבירו תובעו כו'. כ"כ בפנים בפ' בתרא : [ט] **פסק** לקמן . בפרק בתרא :

פ"ח [א] **ה"ג** דחזי למיתב ליה : [ב] השמיט הא דהדקי' באדרונא כו' ובטור כתבו בסי' ת"ך : [ג] **ואפי'** סמוכה על שלחן אביה. בפנים מסיים ואם אינה סמוכה על שלחנו הוי שבת דידה דקא בעי למתזן מיניה ואם יש בשבת מותר על מזונותיה הוי דאב ותמהני שהשמיט כל זה ובטור סימן תכ"ד כתב שאם אינה סמוכה על שלחן אביה הוי שבת דידה ולא ביאר דהעדפה הוי דאב וכל מפרשיו לא העירו בזה ולי צ"ע : [ד] **בעבד** כנעני שלו כו'. נ"ל דחסורי מחסרא והכי קתני בעבד כנעני של אחרים חייב בכולן בעבד כנעני שלו וכו' וסיפא נמי מתני' היא והביאה בפנים בסימן דלקמן : [ה] **יקנה** בהן ס"ת כרב חסדא כמ"ש בפנים וטעמא כתב ב"י סי' תכ"ד דהרא"ש לטעמיה שכתב דרב חסדא גדול מרבה ע"כ ובפ' הפרה הוא שכתב כן ומיהו התם מיירי בסתם רבה שהוא בר נחמני וצריך לי עיון ג"כ דבפ' חזקת סי' כ"ה פליגי נמי בכה"ג ושם כתב כרבה בר רב הונא וכן צ"ע בטא"ה סי' פ"ו על טוח"מ סי' תכ"ד והאיתי למהר"ו כ"ן שמתרץ בח"מ סי' תכ"ד דהכא דהמעות הן של הקטן טובה הוא לו שיקנה ס"ת וילמוד מתוכה ואפי' שאפשר שיקלקלה משא"כ לקמן דמיירי שקבל פקדון מקטן ואפשר שאין המעות של הקטן אלא גם בידו היה פקדון מאחר הלכך יקנה בו דקל דלא כליא קרנא : **בסופו** מצאתי בקיצור כ"י גר כשר לעדות ועבד פסול ויש להן בושת ע"כ וזה מורה על שהוא נכתב גם כן בפנים וכמ"ש שם בס"ד : [ו] **החובלים** באחרים כו'. בקצור כ"י כתוב הלשון בהסך כמו בפנים וכ"כ בטור סי' תכ"ד : [ז] **בגופו** בפנים סי' דלקמן :

המבייש

מאות זוז וכל זה לעשיר שבישראל ולעני לפי כבודו . והחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור . אחרים שחבלו בו חייבין : יד [ח] המבייש חבירו בדברים פטור ואעפ"כ מנדין אותו עד שיפייסנו כראוי לפי כבודו . המבייש תלמיד חכם קונסין אותו ליטרא של זהב ונותנין לו . נותנין זמן לבשת ולא לחבלה דחסריה ממונא : טו הקוצץ נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי פטור אחרים שקצצו אותם חייבים . ואם מצוה לקצצן כגון הנוטה לרה"ר וטוען שאמר לו לקצצן פטור אע"ג דקא תבע ניניה דקא בעי למעבד הך מצוה . ומעשה באחד שחטט ובא אחר וכסה וחייבו רבן גמליאל ליתן עשרה זוז . דיקלא דטעין קבא אסור למקלייה וכן כל אילן לפי חשיבותו ונופא דטעין כל דהו . ואם הוא מעולה בדמים או צריך למקומו מותר : טז החובל בחבירו אע"פ שנותן לו כל חמשה דברים ומה שנצטער על בושתו אינו נמחל לו עד שיפייסנו . ולא יהא המוחל אכזרי . המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה : יז ראובן שיש לו תביעה על שמעון והוא מסרב לבוא עמו לדין יכול להביאו לפני דייני עכו"ם . המוסר דין על חבירו [ט] הוא נענש תחלה . לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפים : יח האומר סמא עיני קטע ידי חייב . אמר הלה ע"מ לפטור והשיב הן אע"פ שדומה קצת בניחותא מסתמא בתמיה קאמר וחייב . שבור כדי קרע כסותי חייב . אמר הלה ע"מ לפטור והשיב לאו אע"פ שדומה בניחותא סתמא בתמיה קאמר ופטור . עשה כן לאיש פלוני על מנת לפטור חייב . האי דדרשינן לשמור ולא לקרוע מיירי שבאת לידו בתורת קריעה . רב יוסף הפקיד מעות של צדקה לאדם אחד ופשע בהם ונגנבו וחייבו לשלם והקשה לו אביי מהא דתניא לשמור ולא לחלק לעניים והשיב דעניי דפומבדיתא מיקץ קיץ להו והוי כאילו הפקיד כל אחד קצבתו בידו : סליק פירקא

הגוזל עצים פרק תשיעי

א הגוזל עצים ועשאן אם נשתנה שמם מחמת השפוי כגון דעבדינהו בוכאני או [א] קניותא או כשורי קנינהו בשינוי ומשלם דמים כשעת הגזלה . גזל עצים משופין ועשאן כלים לא קנינהו דשינוי החוזר לא הוי שינוי . גזל אבנים ושתתן נסר ולבנו כגון דכבריה כברויי פשתן ונקהו קנה . גזל סאה חטין וטחנה לשם ואפאה והפרים ממנה חלה וברך עליה [ב] אותה ברכה הוי ניאוץ אע"ג דקנה בשנוי : ב הגזלנין ומלוי ברבית שרוב עסקן בכך ובאו מעצמן לעשות תשובה להחזיר אמרו חכמים שאין מקבלין מהן כדי שלא לנעול דלת בפני בעלי תשובה והמקבל מהם אין רוח חכמים נוחה הימנו . ואם הגזילה קיימת מקבלין . הגבאין והרועים והמוכסין תשובתן קשה מחזירין למכירין ושאינן מכירין יעשו בהן צרכי רבים בורות שיחין ומערות ובגזלה קיימת מיירי : ג הגוזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמים כשעת הגזלה אפילו פרה ורחל בעין ולא ישלם כשעת הלידה . גזל פרה ונתעברה אצלו רחל ונטענה אצלו משלם דמים כשעת גזלה וכל שבח שעליהן הן של גזלן . גזל והשביח ומכר או הוריש מה שהשביח מכר והוריש וכן אם השביח הלוקח . גזל ישראל ומכרה לעכו"ם והשביחה עכו"ם ומכרה לישראל בעיא ולא איפשיטא : ד האי מאן דגזל דקלא וקטליה ושדייה לארעא [דידיה] לא קני. וכן אי פסקיה גובי גובי ועבדינהו כשורי קני כשורי רברבי ועבדינהו זוטרי לא קני . עשה מהן נסרים קנה . גזל לולבא ועבדינהו הוצי קנה . הוצי ועבדינהו חופיא קנה . נחלקה התיומת קנה ופסול לצאת בו . גזל עפרא ועבדיה לבני לא קנה דשנוי החוזר הוא איפכא קנה [נסכא ועבדינהו זוזא לא קני] שחימי ועבדינהו חדתי לא קני . איפכא קני . כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור קנאו בשינוי ואם טבח ומכר פטור : ה גדול העיר שממונה לדון ע"פ נשיא וכן טובי העיר שהמחוס רבים עליהם יכולים לקנוס לאדם כשיראה להם צורך אפי' שלא כדין אבל דייני דעלמא לא : ו גזל בהמה והזקינה או הכחישה כחשה דלא הדרא משלם כשעת הגזלה . גזל עבדים והזקינו אומר לו הרי שלך לפניך ורב אלפס פסק דמשלם כשעת הגזלה ולא נהירא [ג] דעבדא כמקרקעי דמי למילי דאורייתא כמו גזל ואונאה ושבועה וקנין חזקה ולמילי דרבנן הוי כמטלטלי כגון לגבות מיתמי ולענין פרוזבול ולקנין אגב : ז התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור והוא שלא בטלו ממלאכת רבו . ואי מסיק ביה זוזי אסור דמחזי כרבית : ח כל דבר שהיה עושה הלוה למלוה קודם הלואה כגון להשאיל לו כליו או בהמתו מותר גם לאחר הלואה והוא שיעשה מדעת הלוה ומילי דפרהסיא דאושא מילתא כגון לדור בחצרו או לתקוף בעבדו אסור : ט התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה אי לא עבידא לאגרא אפילו נחית לה בתורת אגרא אינו נותן אלא פחתה ואי עבידא לאגרא נחת לה בתורת אגרא רצה שכרה נוטל רצה פחתה נוטל בתורת גזלנותא אין לו אלא פחתה : י גזל מטבע ונסדק פירות [ד] והרקיבו כולן יין והחמיץ משלם כשעת גזלה . מטבע ופסלתו מלכות וכ"ש מדינה פירות והרקיבו מקצתן חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך : יא המלוה לחבירו מטבע ונפסל המטבע נותן לו מטבע שלוהו ואפילו אינו יוצא בשום מקום . מכר לו סחורה או הלוהו מעות והתנה עמו שישלם לו מטבע ונפסל במלכות זו ויוצא במלכות אחרת אם אין מלכיות מקפידין כלל אפי' אי לית ליה אורחא להתם או אית ליה אורחא להתם ולא קפדי מלכיות כולי האי לחפש אם שום אדם מוליך מאותו מטבע צריך לקבל ממטבע הנפסל ואי קפדי מלכיות טובא שמחפשין אפי' אי אית ליה אורחא להתם [ה] או (אף) לא קפדי [טובא] ולית ליה אורחא להתם נותן לו מטבע היוצא בשעת פרעון : יב המלוה לחבירו על מטבע ונפסל לגמרי ועשו מטבע אחר והוסיפו עליו במשקל אם יש בה' ממטבע האחרון כמו י' מן הראשון נותן לו מן האחרון והוא דלא זילי פירי מחמת התוספת ואם היה התוספת יותר מן החומש יתן לו מן המטבע האחרון במשקל המעות הראשונים ולא לפי המנין . והוא הדין למלוה על המטבע ופחתו ממנו והוא הדין במקום שנושאין ונותנין בכספים של משקל ופחתו מן הכסף שבהם או הוסיפו עליו הכל ענין אחד הוא: יג שלשה חלוקין יש במאבד ממון חבירו בגרמא . [האחד] בדבר הגורם לממון [ו] כגון גזל חמץ ועבר עליו הפסח וכיוצא בזה קיי"ל דפטור דלאו כממון דמי ואומר לו הרי שלך לפניך . השני גרמא בנזקין וקיי"ל דפטור כגון זורק מטבע של חבירו לים היכא דמצי אמוראי למשקלי' והוא דאדיי' אדויי וכגון שף מטבע של חבירו והוא דמחייה בקורנסא אבל שפייה בשופינא חייב וכל כיוצא בזה . השלישי דינא דגרמי דקיי"ל שהוא חייב כגון שורף שטרו של חבירו ואין עדים שיודעים כמה היה כתוב בו שיכתבו לו שטר אחר והשורף מאמין לבעל השטר שיאמר כמה היה כתוב בו וכגון המראה ממון חבירו לעובד כוכבים והמראה דינר לשולחני ונמצא רע ומחילת הכרס שנפרצה ומסכך גפנו על גבי תבואה של חבירו ודן דין וחייב הזכאי אפי' לא נשא ונתן ביד ומוכר שטר לחבירו וחזר ומחלו [ז] : יד [ח] הלכתא אין אומן קונה בשבח כלי הלכך נתן לאומן לתקן וקלקל חייב ואין חילוק בין נתן לו עצים לתקן כלי וקלקלו בין נתן לו כלי לתקן בו שום דבר וקלקלו : טו שבח אומן שקלקל חייב והוא דעביד בשכר וכן המוליך חטין [ט] לטחון ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן קמח לנחתום ואפאו פת נפולית : טז המראה דינר לשולחני ונמצא רע [י] חייב אע"ג דלא קאמר ליה עלך קא סמיכנא ורב אלפס פסק דוקא בדאמר ליה : יז הנותן צמר לצבע והקדיחתו יורה נותן לו דמי צמרו . צבעו כעור או שאמר לו לצבעו אדום וצבעו שחור או להפך שמין לו וידו על התחתונה . וכן הנותן עצים לאומן לעשות לו כסא ועשה לו ספסל או להפך או לעשות לו נאה ועשאו כעור . אי אמרי' יש שבח שמנין על גבי צמר או לא בעיא ולא איפשיטא : יח הנותן מעות לשלוחו לקנות לו חטין וקנה לו שעורים או להפך בין לאכילה בין לסחורה אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לבעל המעות . ואם למחצית שכר נתנו לו אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע . מותר ליתן מעות למחצית שכר ולהתנות שלא ילוה אלא על כספים ושלא ישמרם אלא בקרקע ואם ישנה אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע ואין בו משום רבית [וגם] לא חשיב גזלן במה שהוא משנה : יט ראובן שקנה שדה משמעון ואמר לו ללוי אני קונה אותה וכתוב השטר בשם לוי ואמר אח"כ לעצמי קניתיה ומה שאמרתי בשם לוי לפנחיא בעלמא נתכוונתי אין מחייבין אותו לכתוב שטר אחר . ואם מתחלה אמר לעדים בפני המוכר עול תכתבו לי שטר אחר כופין למוכר לכתוב לו שטר אחר : כ רב כהנא יהב זוזי אכיתנא ואייקר וזבניה מרותא אדעתא למיתב זוזי לרב כהנא קי"ל דמותר לקבלם : כא הגוזל מחבירו ש"פ ונשבע *לו אפילו בזמן הזה יוליכנו אחריו אפילו למדי. ולא יתן לבנו ולא לשלוחו והאי שליח מוקי לה בגמ' כגון שכירו ולקיטו או בממניא לו שליח ואם מת ה"ז יחזיר ליורשיו אבל נותן הוא לשליח ב"ד אבל אם עשאו הנגזל [שליח] בעדים נותן לו הגזלה ומביא כפרתו . [כ] ואם לא נשבע יודיע לנגזל כך וכך ממון גזלתי ממך שלח וקחנו . שליח שעשאו בעדים שאמר לו בפני עדים הבא לי מעות שביד פלוני אפילו לא אמר לו אמור לפלוני שישלח לי מעותי על ידך הוי שליח ואחריות הדרך על המשלח ואם ירצה הנפקד לעכב המעות עד שיביא הרשאה רשאי : כב אין משלחין מעות בדיוקני אפילו עדים מכירין שהוא דיוקני שלו אבל אין מעידין שעשה לזה שליח ועיקר התקנה הוא שיקנה בעל המעות לשליח באגב והשליח יכתוב לנפקד התקבלתי ואז אפילו מת המפקיד קודם שיגיעו המעות לידו אין היורשים יכולים להוציא מן הנפקד כלום : כג האומר לחבירו שגר לי מעות עם פלוני ושגרם ונאנסו פטור . ואם התנו ביניהם שכל מי שישלח אחד לחבירו שישגר עמו תנאם קיים ואם כתב לו בכתבו שישגר עמו אינו חייב באחריותו ואין לו רשות למורשה לעשות מורשה אחר בלא רשות . [ל] בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ואי איכא פירי בארעא מגו דמשתעי [דינא] אפירי משתעי נמי אארעא: כד נתן לו קרן (ונשאר בידו) פחות משוה פרוטה אין צריך לילך אחריו ולא חיישי' שמא יתייקר : כה גזל שלש אגודות בשלשה פרוטות והוזלו ועמדו על שנים והחזיר לו שתים צריך להחזיר לו אחת. גזל שתי אגודות בפרוטה והחזיר לו אחת צריך להחזיר השניה . גזל חמץ ועבר עליו הפסח ונשבע צריך לשלם דמי חמץ מעלי' : כו הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן ופסול לעדות ולשבועה והוא שיש עדים שבשעת כפירה היה ברשותו : כז האומר לחבירו מנה לי בידך והביא עד אחד ונשבע להכחישו ואח"כ הביא עד שני חייב לשלם וכ"ש אם לא הביא עד מתחלה ונשבע היסת ואחר כך הביא עדים שחייב : כח טענה דלא שייכא אלא בפקדון כגון שומר חנם שטען נגנבה ושומר שכר ושוכר נאנסה ושואל מתה מחמת מלאכה אפילו כפר הכל חייב אבל בטענת כפירה והודאה אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת : כט הטוען טענת גנב חייב אפי' לא שלח בו יד . [מ] ולא מהניא שבועה ולא שליחות יד לפוטרו מכפל . נגנבה באונס והוכר הגנב בין שומר חנם בין שומר שכר עושה עמו דין ואינו נשבע . נשבע ואח"כ הוכר הגנב שומר שכר עושה עמו דין שומר חנם פטור : סליק פירקא

הגוזל ומאכיל פרק עשירי

א הגוזל ומאכיל את בניו לאחר יאוש פטורים מלשלם אבל לפני יאוש אפילו אין גזילה קיימת או גזלה קיימת אפי' לאחר יאוש חייבין לשלם . ואם הניח להם אביהם אחריות נכסים אפי' אכלום לאחר יאוש חייבין לשלם . והאידנא דמטלטלי משתעבדי אפי' אכלום לאחר יאוש ואין להם אחריות נכסים חייבין לשלם . ואין חילוק בין גדולים לקטנים . והלכתא רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי . ואם אמרו גדולים יודעים אנו שעשה אבינו חשבון עמך ולא נשאר לך בידו כלום פטורים . והוא דלא ידעי' שהגזלה באה ליד אביהם אלא על פיהם . הניח להם אביהם מעות של רבית אין חייבין להחזיר . אם היה דבר מסויים ועשה תשובה ולא הספיק להחזירם עד שמת חייבים להחזיר משום כבודו . הניח להן אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה ואין חייבין באונסיה אפילו הניח להם אביהם אחריות נכסים . אבל בגנבה ואבדה חייבין אפילו לא הניח . ומיהו יכול המשאיל לומר להם או החזירוה או קבלו עליכם אונסיה. טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול . הניח להם אביהם אחריות נכסים משלמין הכל : ב היתום שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חבירו ואמר שהיא שלו ולא היתה בחזקת אבותיו אין אומרים נמתין עד שיגדיל כדי לקבל העדות בפניו אלא מוציאין מידו וכשיגדיל יביא ראיה : ג אין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין ואם היה התובע חולה או עדיו חולים או בקשו לילך למדינת הים או פתחו ליה בדינא ושלחו ליה ולא אתא אז מקבלין . ובפני קטנים כשלא בפניהם דמי ואין מקבלין : ד [א] כתב ר"ת עני המזמין לעשיר לב"ד הגדול יסדר את טענותיו לפני דייני עירו ואם יש ממש בדבר יאמרו לו שילך עמו : ה מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ואפילו עומד וצווח מזויף הוא . ואם כשקיים השטר וחייבוהו בית דין לפרוע אמר קבעו לי זימנא עד דלייתינא סהדי ומרענא ליה לשטרא יהבינן ליה (לשטרא) תלתין יומין ואי לא אתי נטרינן ליה שני וחמישי ושני ואי לא אתי כתבינן פתיחא עליה [ב] ומשמתינן ליה צ' יומין ולא נחתינן לנכסיה בין בבני חרי בין במשעבדי מכאן ואילך כתבינן אדרכתא אנכסיה ומודיעין אותו קודם אם הוא מהלך יום משם . ואי אמר לא אתינא לאלתר כתבינן אדרכתא . ואפקדון נמי כתבינן לאלתר ודוקא אמקרקעי אבל אמטלטלי לא כתבינן ואפילו אית ליה למלוה מקרקעי : ו שליחא דבי דינא מהימן כבי תרי לשמתא ולא לפתיחא . התובע לחבירו לדין [ג] ולא רצה לבא עמו לדין והוצרך התובע להוציא הוצאות לכופו הנתבע משלם כל הוצאותיו : ז קבעינן זימנא אפומא דאיתתא ושכבי וכל שכן אפומא דשליח בית דין אם לא חזר לב"ד ודוקא דליתא במתא ואתא ביומיה ולית ליה אורחא אפתחא דבי דינא . מאן דכתבו פתיחא עליה על דלא אתא לדינא עד דאתא לא קרעינן לה על דלא ציית דינא מכי אמר לייתנא קרעינן לה : ח נותנין זמן שני וחמישי ושני ובכל פעם מזמינין אותו וממתינין לו יום [שלישי] כל היום ואם לא בא למחר משמתינן ליה [ואתתא משמתינן לה] לאלתר . ולא קבעינן זימנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי ולא בערבי שבתות וימים טובים אבל מניסן לבתר ניסן [ומתשרי לבתר תשרי] קבעינן . וממעלי שבתא לבתר (מעלי) שבתא לא קבעינן : ט אין פורעין מתיבת גבאי המס ולא מתיבת המוכס כגון [ד] מוכס שאין לו קצבה או שעמד מאליו ואין נוטלין ממנו צדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק ונותן לו דינר ומחזיר לו את השאר : י כשהמושל אנס משביע יהודי שלא יצא מתחת ממשלתו לא יחשוב בלבו היום מפני חלול השם [ה] אע"פ שנודרין לחרמין ולהרגין ולמוכסין ויאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינן של בית המלך יאמר בלבו היום. דינא דמלכותא דינא ומוכס ישראל שקנה מכס מן המלך אסור לגוזלו והוא שיש לו קצבה : יא לא ילבש אדם כלאים אפי' על עשרה בגדים להבריח המכס וכ"ש אם עושה כדי שיהא נראה בסן כעובד כוכבים : יב גזל עובד כוכבים אסור [ובמקום שיש חילול השם אפילו אבידתו אסור] : יג האי מאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא והוא יגבה מכל אחד חלקו [ו] ובר מתא אבר מתא מעבט : יד בזמן הזה ישראל שיודע עדות לנכרי על ישראל צריך להעיד לו לפני שופטים נכרים אם יתבענו הנכרי . ישראל דמזבן ארעא לעכו"ם אמצרא דישראל חבריה משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דמתיליד מחמתיה והוא שיכול למוכרה לישראל [ז] בכדי דמיה : טו נטלו לסטין או מוכסין לישראל חמורו או כסותו ונתנו לו אחרת

פלפולא

[ח] המבייש כו'. בפנים סי' דלקמן : [ט] הוא נענש תחלה . ה"ל לכתוב דה"מ דאית ליה דינא בארעא :

פ"ט [א] ה"ג קניותא או כשורי ועי' בסי' ד' : [ב] אותה ברכה הוי ניאוץ. ברכה הוא דאיכא דא"א לו ליהנות בלא ברכה אלא שהיא ניאוץ כך מפרש הפנים ברפ"ג שאכלו ועי' מה שכתבתי שם בס"ד : [ג] דעבדא כמקרקעי כו'. גם זה פ"ק סי' י"ד וע"ש מ"ש בפנים : [ד] והרקיבו כולן. בפנים סוף סי' י"ג ועי' בפנים ריש סי' ו' : [ה] ה"ג או לא קפדי טובא ולית ליה אורחא להתם : [ו] כגון גזל חמץ וכו' וא"ל הרי שלך לפניך. לא דק המחבר דמה ענין א"ל הרי שלך לפניך לכאן דהא דמצי למימר הכי לאו משום גרמא נגעו בה אלא משום דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ומינו דאף למאן דפוטר אפילו בגרמי מחייב בהיזק שאינו ניכר כמ"ש בפנים בסוף הסי' חזינן דלאו הא בהא תליא וגם לא זו היא פלוגתא דר"מ ורבנן הנזכר בפנים אלא פלוגתייהו בגזל חמץ כו' ובא אחר ושרפו שזה ששרפו גורם לגזלן שישלם דמים שאילו היה בעין היה א"ל הרי שלך לפניך והטעתו להמחבר מה שבפנים חסר ובא אחר ושרפו הלכך סבר אגב ריהטיה דמיירי בגזלן עצמו ולכך סיים וכתב וא"ל הרי כו' וליתא שבפנים צריך לתקן זה כמו שכתבתי שם ובכאן כמו כן נתקן ונוסיף ובא אחר ושרפו ונחסר וא"ל הרי כו' : [ז] בסוף הסי' כתוב בפנים פירות והרקיבו כו' וכבר נכלל בכאן בסי' י' : [ח] הלכתא אין אומן קונה כו'. וכ"כ בס' המקבל סי' מ"ג וכ"כ בטור ח"מ סי' ש"ו

חריפתא

וכ"כ בס' בתרא דמסכת ע"ז סי' ל"ה (אבל ביו"ד סי' ק"ך כתב לדינא דהתם דאפילו למ"ד אומן קונה) ואינו מוכרח בפנים אלא נסתפק בדבר אבל בסוף סי' י"ח משמע דס"ל דאין אומן קונה ויש לדחות גם זה דלדברי מאן דפסק הכי מייתי ראיה ובפ"ב דקידושין כתב בהדיא גם לדברי ר"ת שפוסק דקנה וכן עשה המחבר הזה שם ובטור א"ה סי' כ"ח לא זו שכתב לדברי שניהם אלא שכתב דמסקנת הרא"ש כרי"י דקונה וסותר דבריו שבח"מ שכתב דקיי"ל דאינו קונה וצ"ע : [ט] נ"ל דגרי' לטוחן : [י] חייב. אפילו בחנם כשאינו בקי גדול ואם הוא בקי גדול פטור אח"כ שראה בשכר וכי היכי דפי' בסי' דלעיל ה"ל לפרש בכאן כ"ש שאין הדינים שוים אין לומר שסמך אדלעיל : [כ] ואם לא נשבע יודיע כו'. כן משמע בגמ' : [ל] בעל בנכסי אשתו כו'. מימרא דאביי בס"פ השולח גט וכתבו הרי"ף בכאן ונ"ל שגם בפנים היה כתוב בספר שלפני המחבר שהרי לא כתבו בהשולח: [מ] ה"ג ולא מהניא שבועה. פירוש אם נשבע דאבד :

פ"י [א] כתב ר"ת כו' יסדר כו'. ולפי זה הא דכתב בפנים ואני אומר כו' דברי ר"ת הן ולא משמע כן גם בדברי התוס' ליתא וכן בטור סימן י"ד כתב לכך אני אומר על שם אביו רבי' ז"ל כחולק על ר"ת : [ב] נ"ל דה"ג ומשמתינן ליה : [ג] ולא רצה לבא כו'. עי' בפ' זה בורר סי' מ' : [ד] מוכס שאין לו קצבה וכו'. בפנים סי' דלקמן : [ה] אע"פ שנודרין כו'. גם כן בפנים בסי' דלקמן : [ו] בר מתא אבר מתא מיעבט . וה"מ בכול ארעא ולא חליף שתא כמ"ש בפנים כתבו בטור סי' קס"ג: [ז] בכדי דמיה. ולא כן בס' המקבל

הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין (מהן). המציל מן הגייס ומן הנהר ומן הלסטין עובדי כוכבים אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו: **טז** נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל זה והוא שהבעלים מרדפין אחריהם והן מסיחין לפי תומן. ואין מסיח לפי תומו כשר בעדות דאורייתא אלא בעדות אשה ובשבויה. תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדהו וכו' [ח] לעיל [בפ' מרובה] בסימן (ק"י) י"ח: **יז** המכיר כליו וספריו ביד אחר ויצא לו שם גניבה בעיר אם אינו עשוי למכור את כליו ישבע כמה הוציא ויטול ואם הוא עשוי למכור כליו ובאו בני אדם ולנו בביתו ויצאו בלילה וחבילות כלים על כתפם והכל אומרים הללו כלים שנגנבו לפלוני ישבע כמה הוציא ויטול: **יח** הלכתא יאוש ושינוי רשות קונה שינוי רשות ויאוש לא קנה. גנב ומכר ואח"כ הוכר הגנב עשו בו תקנת השוק. גנב ופרע בחובו או בהקיפו לא עשו בו תקנת השוק. ועל המשכנתא וזביני בין שוה בשוה בין יותר עשו בו תקנת השוק וכן גנב מפורסם ואם יודע הלוקח שהוא גנוב לא עשו. מי שהלוה לחבירו מעות והלוה גנב חפץ ונתן לו והלוה לו מעות אחרים צריך להחזיר לבעלים בחנם: **יט** גנב שמכר הגניבה לראובן בעשרים וראובן מכרה לשמעון בשלשים והוכר הגנב הבעלים נותנין לשמעון שלשים וחוזר ולוקח מראובן עשרה ומן הגנב עשרים: **כ** זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש ונסדק הכד ושפך זה יינו והציל הדבש אין לו אלא שכרו. [ט] והוא שעקל בית הבד כרוך עליו. ואם אמר לו אני אציל שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו: **כא** שטף נהר חמורו ושל חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו יפה מאתים והניח שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו ואם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לו דמי שלי חייב ליתן לו אם לא הציל אין לו אלא שכרו. ואם הציל ועלה שלו מאליו משמיא הוא דרחימו עליה. ראובן שאמר לשמעון תקיף לי בגדים מן העובד כוכבים וכן עשה ונתן ראובן לשמעון המעות ליתנם לעובד כוכבים ושכחום העכו"ם והלך לו ואינו יודע היכן הוא יחזירם לראובן: **כב** שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטרפה מחשבין לפי ממון. ואם שכרו תייר לנחותם הדרך שלא יסתכנו מפני חיות רעות ולסטים חצי שכר התייר יתנו על הממון וחציו יתנו על הנפשות ורשאין החמרין להתנות שכל מי שתאבד חמורו שמעמידין לו חמור אחר. אבד בפשיעה אין מעמידין לו. ואם אמר תנו לי דמי חמור שלי שאין אני רוצה ליקח חמור אחר והחמור עמכם כבתחלה אין שומעין לו ואפילו יש לו חמור אחר שיותר ימסור עצמו לשמור על שניהם: **כג** ספינה שהיתה מהלכת בים ובקשה ליטבע והקילו ממשאה מחשבין לפי משאוי לא לפי ממון ואל ישנו ממנהג הספנים. ורשאין להתנות מי שתאבד ספינתו מעמידין לו ספינה אחרת. אבדה בפשיעה או פירש למקום שאין הספנין הולכין אין מעמידין לו אחרת: **כד** שיירא שהיתה מהלכת בדרך ועמדו עליה גייסין לטרפה ועמד אחד להציל [אם יכולים להציל אפילו עמד אחד להציל] ואמר לעצמי אני מציל הציל לאמצע. ואם אין יכולין להציל אפי' לא אמר הציל לעצמו. ואם יכולין להציל ע"י הדחק יש חילוק בין אמר ללא אמר. ואם שותפין הן ואמר לעצמי אני מציל אם יכולין להציל מציל לעצמו דכגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו. אם הציל יותר על חלקו הרי זה של שותפים. ואם אין יכולין להציל כל מה שיציל הציל לעצמו לא אמר לעצמי אני מציל אפי' אין יכולין להציל הציל לאמצע. ואם הוא פועל ואמר לעצמי אני מציל הציל לעצמו דהדר ביה: **כה** שותפין שבקש לאחד מן המוכסין למחול כל מה שמחל מחל לאמצע ואם אמרו מעצמן בלא פיום בשביל פלוני מחלנו מחלנו לו. רבינו קלונימוס היה השר מוחל לו חלקו מהמס בבקשתו והיה הוא נותנו לקהל: **כו** הגוזל שדה ונטלוה מסיקין אם מכת מדינה היא אומרים לו הרי שלך לפניך ואם מחמת הגזלן כגון דאנסוהו ואמרו לו אחוי ארעתך ואחוי נמי בהדייהו חייב להעמיד לו שדה. שטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך: **כז** המראה ממון חבירו מעצמו לעובדי כוכבים אנסים חייב. אנסוהו והראה אפי' נשא ונתן ביד אחרי כן פטור ואם אנסוהו לילך לבית פלוני להביא מה שבביתו חייב. ואם ידעו מה שהיה לו לפלוני ואנסוהו להביא להם פטור. ושנים שמריבין על דבר אחד ומסרו א' לעכו"ם אנס משמתינן ליה עד דמייתי ליה וקיימי תרווייהו בדינא. רב כהנא ראה א' שרצה להראות ממון חבירו והתרה בו ואמר שיראה והרגו: **כח** ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא סליקו עליה גנבי יהביה ניהלייהו אי איניש אמיד הוא חייב ואי אדעתא דכסא דכספא אתו פטור: **כט** ההוא גברא דאפקידו גביה ארנקי דפדיון שבויים אתו גנבי עליה ויהביה להו ופטרוהו: **ל** רודף שהיה רודף אחר חבירו להרגו ושבר כלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור. ונרדף ששבר כלים של רודף פטור של כל אדם חייב דאסור להציל עצמו בממון חבירו. ורודף שהיה רודף אחר הרודף להציל ושבר כלים [בין של נרדף בין] של כל אדם פטור: **לא** הגוזל את חבירו או שלוה ממנו או שהפקיד אצלו ביישוב לא יחזיר לו במדבר בעל כרחו כדי ליפטר מאונס הדרך. ואם אמר לו בשעת הלואה או פקדון אני רוצה לצאת למדבר ואמר האחר גם אני רוצה לצאת למדבר יחזיר לו במדבר. מלוה נתנה ליתבע אף במדבר אבידה או פקדון לא נתנו ליתבע אלא במקומן: **לב** מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם פרעתיך חייב. איני יודע אם הלויתני נשבע שאינו יודע ופטור ואם בא לצאת ידי שמים חייב. ואם בלא תביעה אמר גזלתיך הפקדת אצלי הלויתני ואיני יודע אם החזרתי לך חייב לצאת ידי שמים ולשלם. ואם אמר איני יודע אם גזלתיך או הפקדת אצלי או הלויתני פטור [אף לצאת ידי שמים]: **לג** הגונב טלה מן העדר לדעת והחזירו מנין פוטר. שלא לדעת צריך דעת. גנב סלע מן הכיס והחזירו לדעת מנין פוטר. שלא לדעת אפי' מנין אינו צריך. ושומר שגנב מרשותו כלתה שמירתו וצריך דעת בעלים. הגוזל חבירו והבליע לו בחשבון אם נתן המעות בכיס ויודע מנין המעות שהיה לו בכיס יצא כי סופו למנות המעות וירגיש המותר: **לד** כל מה שהרועה מוכר ובעל הבית מרגיש מותר ליקח ממנו אין בעל הבית מרגיש אסור הלכך אין לוקחין מהן עזים וגדיים וגזין ותלושין של צמר. ולוקחין מהן תפורין מפני שהן שלהן ולוקחין מהן חלב וגבינה במדבר ולוקחין מהם ד' וה' צאן אבל לא [ג' וה"מ] שהן כחושות אבל אם הן שמנות ג' לוקחין ב' אין לוקחין ולוקחין ד' וה' גזין. ואין לוקחין משומרי פירות עצים ופירות ואם יושבין ומוכרין והסלים והטורטני לפניהם מותר ואם אמרו הטמן אסור. ולוקחין מפתח הגנה מהם ולא מאחורי הגנה [י] ומאריס מותר לקנות. ולוקחין מן הנשים כלי פשתן בגליל עגלים בשרון וביצים ותרנגולים בכל מקום. גזלן מאימתי מותר להנות ממנו משיהיה אפי' מיעוט ממונו משלו. ממון מסור לאנסים אסור לאבדו ביד. כל הגוזל מחבירו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ואפי' ע"י גרמא. לוקחין מן הנשים כלי פשתן בגליל וכלי צמר ביהודה ולא יינות שמנים וסלתות ולא מן העבדים וקטנים וגבאי צדקה לוקחין מהן דבר מועט [כ] ולא דבר מרובה: **לה** מוכין שהכובס מוציא הרי הן שלו ושהסורק מוציא של בעל הבית. נוטל הכובס שלשה חוטין והן שלו. החייט ששייר מן החוט מלא מחט וחוץ למחט כמלא מטלית המחט חייב להחזיר. מה שהחרש מוציא במעצד הוא שלו. בכשיל של בעל הבית. ואם עושה אצל בעל הבית אף הנסורת של בעל הבית:

סליק קיצור פסקי הרא"ש ממסכת בבא קמא

פלפולא חריפתא

במקבל סי' כ"ח ובפ' לא יחפור סי' י"א וכבר כתבתי בזה בפנים: [ח] לעיל בסי' י"ח. בפ' מרובה איתא ודכתוב בסי' קר"ב כ"ל של"ל בסי' ק"י והיו הסימנים נרשמים אחת לאחת לכל המסכתא כולה ולא היו מתחילין בכל פרק ופרק בסי' א' אלא מפרק קמא והילך היו נרשמין על סדר הא"ב כו' עד גמירא ואל תתמה שהרי בקצור כ"י אין נרשמין שום סימנים כלל ומעתה לא והשוב תמלא מריש מכילתין עד התם ק"י סימנים:

[ט] והוא שעקל כו'. בפ' מרובה סי' י"ח ובסי' דלקמן בפנים: [י] ומאריס מותר לקנות. גם בטור סי' שנ"ח סתם ולא פי' הע"ג דבגמ' עובדא בחבילי זמורות הוה ס"ל דממילא בכל דבר שיש לו חלק בו ולהכי סתם: [כ] ולא דבר מרובה. וכמה הוא דבר מרובה הכל לפי עושר הבעלים ועניותן. טור י"ד סי' רמ"ח מעובדא דרבינא:

סליק פלפולא חריפתא ממסכת בבא קמא

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס ממסכת בבא קמא המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן

מאת הרב הגאון כו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

פרק א

דף ד ע"ב תני ר' הושעיא י"ג אבות נזיקין. הרא"ש בסנהדרין פ"ג סי' ז': שם ורב הושעיא מ"ט לא תני הני. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' ח':

דף ה ע"א בשלמא לתנא דידן תנא מנייהו למעוטי דר"א. הרא"ש בע"ז פ"ב סי' ל' ובחולין פ"ז סי' ל"ד:

דף ו ע"א כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ז': שם תאמר בהני דברשות שור יוכיח. הרא"ש בב"ק פ"ג ס"ז:

דף ט ע"א מ"ט דא"ל חייתא דקטרי סברת וקבלת. הרא"ש בכתובות פ"י סי' ז': שם האחים שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן. הרא"ש ביבמות פ"ד סי' ט' ובב"ב פ"ד סי' ג': **ע"ב** אאר"ז בהידור מצוה עד שליש במצוה. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' י"ב: שם כל נזקי נכסים שאין בהן מעילה. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ב':

דף י ע"ב אלא טעמא דכתב רחמנא והמת יהיה לו הא לא"ה ה"א נבילה דמזיק הוי. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ה':

דף יא ע"א אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין. הרא"ש בב"ב פ"ד סי' ב': **ע"ב** האחין שחלקו מה שעליהן שמין ומה שעל בניהן ובנותיהן אין שמין. הרא"ש בכתובות פ"ד סי' ל"ב:

דף יב ע"א פרוזבול חל על הקרקע ואינו חל על העבדים. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' ו': שם והלכתא בכפות. הרא"ש בגיטין פ"ח סי' ה'. ובנדרים פ"ג סי' ח':

דף יד ע"ב תנא שוה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות. הרא"ש בב"מ פ"ד סי' כ"ה:

דף טו ע"א ר"פ אמר מעוגא קסבר כתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי. הרא"ש בחולין פ"ג סי' ל"ד. **ע"ב** והלכתא פלגא נזקא קנסא. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א': שם הני כלבא דאכיל אימרי ושונרא דאכלה תרנגולא משונה. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ג': שם הבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא לגוף ולא לשך ולא לרבץ ולא לבעוט. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ג':

דף טז ע"ב הרי ברה"ר דרס והכל פטור. הרא"ש בחולין פ"ג סי' נ"ה:

פרק ב

דף יז ע"א היה דליל קשור ברגליו. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א': **ע"ב** כל שבזב טמא בנזקין משלם נזק שלם. הרא"ש בע"ז פ"ד סי' י"ח: שם בעי רבא דרסה על כלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ב': שם תפשוט ליה מדרבה. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ט"ז:

דף יט ע"ב מתוך החנות משלמת מה שהזיקה. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' י': שם ההוא תמרא דאכיל נהמא ופלשיה לטניא. הרא"ש בב"ק פ"א סי' כ' ופ"ב סי' א':

דף כ ע"א דאר"ל ג' פרות ברה"ר א' רבוצה וא' מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' י"ג: שם ורי"א ל"ש אלא פירות וירקות אבל כסות וכלים חייבת (ועי' ברי"ף). הרא"ש בב"ק פ"ב סי' י"ד:

דף כא ע"א ס"ק נמצא הבית של שמעון מעלה לו שכר. הרא"ש בב"ב פ"ג סי' ב': שם אמר רב ובמחזרת. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ד': **ע"ב** הכלב שנטל חררה והלך לגדיש ואכל החררה והדליק הגדיש. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א':

דף כג ע"א זאת אומרת סתם דלתות חתורות הן אצל כלב. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ג': **ע"ב** שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג ובב"ב פ"ב סי' י"ז:

דף כד ע"ב א"ל אגא בהמא היזקי מחייבנא דא"ל כי אית לך כשותא. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' י"ג:

דף כו ע"ב זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים או כסתות בא א' וסלקן וכו'. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג ובמסכת ב"ב פ"ב סי' י"ז:

דף כז ע"א נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' א': שם הדר פשטה עבדו כגופו שורו כממונו. הרא"ש בב"ק פ"ב סימן א':

פרק ג

ע"ב לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א': שם א"ל מאה פנדי בפנדא למחיי'. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' י"ג:

דף כט ע"א ומודים חכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ו"ו: **ע"ב** ע"כ לא פטרי רבנן אלא מפקיר נזקיו דהכא מבוס דאנוס הוא. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א':

דף ל ע"א כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ז': שם האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דנזקין רבא אמר מילי דאבות וא"ל מילי דברכות. הרא"ש בקדושין פ"א סי' מ"ט: שם ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו. הרא"ש בערובין פ"ז סי' ח':

דף לב ע"א היה בעל הבית ראשון ובעל קורה אחרון. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' א':

דף לג ע"א דתניא יוסף השור בב"ד דברי ר"י ר"ע אומר הוחלט השור. הרא"ש בב"ק פ"א סי' י"ח: **ע"ב** שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג: שם קדמו בעלי חובות וכו' בין חב עד שלא הזיק וכו'. הרא"ש בכתובות פ"י סי' י"א:

דף לה ע"ב טענו היטין והודה לו בשעורין פטור. הרא"ש בב"מ פ"א סי' ז' ובשבועות פ"ו סי' ז':

פרק ד

דף לו ע"א שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום. הרא"ש בכתובות פ"י סי' ט': **ע"ב** ההוא גברא דתקע לחבריה. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' י':

דף לז ע"א א"ל זיל הב ליה פלגא דזוזא. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ב': **ע"ב** נגח שור יום ט"ו בחודש זה ויום ט"ז בחדש זה. הרא"ש בנדה פ"ט סי' כ"ח:

דף לט ע"א אמר רבא ה"ק ואם הותקו נגחנין מעמידין להן אפוטרופוס. הרא"ש בב"מ פ"ג סי' כ"ד: שם וכא ריב"ה דיינא ונהית לעומקא דדינא. הרא"ש ביבמות פ"ד סי' י':

דף מב ע"ב אלא לנקים אשה לאיש מה איש נזקיו ליורשיו כו'. הרא"ש בב"ב פ"ח סי' י"א:

דף מג ע"ב כופר מה ת"ל אם כופר לרבות כופר שלא בכוונה וכו'. הרא"ש בב"ק פ"ד סי' ה':

דף מד ע"ב מסרו לש"ח ולשואל לנושא שכר ולשוכר נכנסו כולן תחת הבעלים. הרא"ש בב"ק פ"ו סי' ז':

דף מה ע"א ד' נכנסו תחת הבעלים. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' א': **ע"ב** מסר שורו לש"ח הזיק חייב הוזק פטור. הרא"ש בב"ק פ"ה סי' ד':

פרק ה

דף מו ע"א אר"י א"ש זו דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל חכ"א זה כלל גדול בדין המע"ה. הרא"ש ביבמות פ"ד סי' ת' ובכתובות פ"ג סי' א'. ובב"מ פ"ג סי' ב' ובב"ב פ"ד סי' ו"ו: שם המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן. הרא"ש בב"מ פ"ג סי' כ"ד. ובבכורות פ"ג סי' א' ובחולין פ"ג סי' ל"ד: **ע"ב** ואי ליכא לאישתלומי מניה ליסקליה לתורא בזוזי. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ה':

דף מז ע"א וכן אתה מוצא בקוטע יד עבדו של חבירו. הרא"ש בב"ק פ"ה סי' א': שם הכניס פירותיו לחצר בעה"ב שלא ברשות. הרא"ש בב"ב פ"ב סי' י"ז: **ע"ב** הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג:

דף מח ע"א הכניס שורו לחצר בעה"ב שלא ברשות. הרא"ש בב"ק פ"ה סי' ג': שם נכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות והזיק את בעה"ב או בעה"ב הוזק בו חייב וכו'. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' א':

דף מט ע"ב משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל א' והחזיק בה. הרא"ש בב"מ פ"א סי' ל"א ובב"ב פ"ג סי' ס"ה:

דף נ ע"ב החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור חייב. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ד': שם ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי. הרא"ש בחולין פ"ג סי' ל"ה:

דף נא ע"א אלא אי ס"ל בור ברשותו פטור היכי משכחת לה. הרא"ש בב"ק פ"ה סי' ז':

ע"ב כמאי קמיפלגי ראב"י סבר יש ברירה האי לדנפשי' עייל וכו'. הרא"ש בנדרים פ"ה סי' א' (ועי' בקרבן נתנאל) ובמס' ב"ב פ"ז סי' ב':

דף נג ע"א כגון דנתקל בבור ונפל לאחורי הבור חוץ לבור. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ד':

שם תני רב חנניא לסיועי לרב. הרא"ש בב"ק פ"ה סי' ז': שם שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א': שם הכ"א אכן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל בבור. הרא"ש בב"ק פ"ה סי' ז': ע"ב שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ט"ו:

דף נד ע"א כלים בני מיהה נינהו אמרי שביכתן זו היא מיתתן. הרא"ש בברכות פ"ז סי' ל"ה: ע"ב פיקח ומהלך ביום פטור. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' א': שם אי כלאים דהריש יליף שור שור משבת. הרא"ש בהל' כלאים סי' ה':

דף נה ע"א כאן שנה רבי תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה. הרא"ש בהל' כלאים סי' ה':

פרק ו

ע"ב נפרצה בלילה או שפרצוה ליסטים ויצאה והזיקה פטור. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ג': שם רש"א אכלה פירות גמורים משלם פירות גמורים. הרא"ש בכתובות פ"ח סי' ז': שם ואלו הן הפורץ גדר בפני בהמת חבירו. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג: שם אמר מר הפורץ גדר בפני בהמת חבירו וכו'. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' ג':

דף נו ע"א ורא"א טמון איתמר משום דשווי' טמון באש. הרא"ש בב"ק פ"ו סי' י"ג: שם והאיכא הנותן סם המות בפני בהמת חבירו פטור. הרא"ש בב"ב פ"ב סי' י"ז:

דף נז ע"א א"ל הב"ע כגון שטוען טענת ליסטין מזויין. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' כ"א:

דף נח ע"ב אר"מ דא"ק ובער בשדה אחר מלמד שמשלמין ע"ג שדה אחר. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' א': שם אתא לקמיה דר"נ א"ל לדידי חזי לי ותלתא וכו' בקינא הוו קיימי. הרא"ש במ"ק פ"ג סי' ח':

דף נט ע"ב ופסק הלכתא כר"ש כי הא דתנן רש"א אכלה פירות גמורים וכו'. הרא"ש בב"ב פ"ח סי' מ"ג: שם השולח את הבערה ביד חש"ו פטור בדיני אדם. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג ובב"ב פ"ב סי' י"ז: שם ל"ש אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ה':

דף ס ע"א רא"א כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת. הרא"ש בב"ב פ"ב סי' כ"ז:

ד' סב ע"א עשו תקנת השוק במסור או לא. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג ופ"י סי' ל"ד:

פרק

דף סג ע"א שלמה למעוטי דבר שאינו מסויים. הרא"ש בסנהדרין פ"ו סי' כ"ו:

דף סד ע"ב אי לאתויי דבר שאינו ב"ח משור נפקא. הרא"ש בקדושין פ"א סי' ב':

דף סה ע"א האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחברי'. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' ב':

דף סז ע"א אמר עולא מנין ליאוש שאינו קונה. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ב':

דף סח ע"א המוכר לפני יאוש ר"נ אמר חייב. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ב':

דף ע ע"א טעמא דכפריה דמיחזי כשיקרא. הרא"ש בבכורות פ"ח סי' ה': שם והלכתא שליח שוויי'. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' כ"א:

דף עא ע"א מ"ט דר"י הסנדלר כדדרש ר"ח אפיתחא דבי נשיאה וכו'. הרא"ש בחולין פ"א סי' י"ח:

דף עה ע"א מודה בקנס ואח"כ באו עדים רב אמר פטור. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ב':

דף עו ע"א וגנב מבית האיש ולא מבית הקדש. הרא"ש בפסחים פ"א סי' ד':

דף פ ע"א רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' י"ג: ע"ב שמואל לא עייל קמיה דרב אסי. הרא"ש בקדושין פ"ד סי' כ"ד:

דף פא ע"א ומת מצוה קונה מקומו. הרא"ש בהל' טומאה סי' ג': ע"ב א"ל שאני אומר אפילו בחוצה לארץ. הרא"ש בהל' טומאה סי' ג': שם והאיכא דר' ישמעאל בנו של ריב"ב וכו'. הרא"ש בב"ק פי"ד סי' ט"ז:

דף פב ע"א ושתהא אשה חופפת וטובלת דאורייתא היא. הרא"ש בנדה הל' מקואות סי' ל"ו: ע"ב ואין עושין בה כבשונות משום קוטרא. הרא"ש בב"ב פ"ב סי' י"ח:

פרק ח

דף פד ע"ב כי קא עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיח. הרא"ש בסנהדרין פ"א סי' א': שם אבל מילתא דשכיח ולית בה חסרון כיס וכו' לא עבדינן שליחותייהו. הרא"ש בחולין פ"ו סי' א': שם והאמר רבא אין מועד בבבל. הרא"ש בב"ק פ"א סי' כ' ופ"ב סי' ב':

דף פה ע"א אלא אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סייף לאש. הרא"ש בב"ק פ"ו סי' ט':

דף פו ע"א שבת דהוה מרקיד בי כוכי דבעי מחוי גוני אריסא. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' ד': שם הכהו על ידו ונמתח וסופה לחזור. הרא"ש בב"מ פ"ח סי' ד': ע"ב ת"ש ר"מ אומר חרש וקטן יש להן בושת. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' ה':

דף פז ע"א נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם. הרא"ש בסנהדרין פ"ו סי' כ"ג: שם והחובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ד: ע"ב א"ל לא זכתה התורה לאב אלא שבח נעורים בלבד. הרא"ש בכתובות פ"ו ס"א:

דף פט ע"א א"ר הלכתא טובת הנאה לאשה ואין שבעל אוכל פירות. הרא"ש בכתובות פ"ח סי' ו"ו:

דף צ ע"א רי"א משום רי"ה מנה. הרא"ש בב"ק פ"ד סי' ב': שם שטרו נותן לו מאתים זוז. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ב': ע"ב זה הכלל הכל לפי כבודו. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' ז':

דף צא ע"א כיצד תקע באזנו וחרשו פטור. הרא"ש בב"ב פ"ב סי' י"ז: שם אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' א': שם והאר"ת אין נותנין זמן לחבלות. הרא"ש בב"ק פ"ה סי' ב':

דף צב ע"ב וכופין פת במלח שחרית וקיתון מים מבטלן. הרא"ש בברכות פ"ו סי' כ"ט:

דף צג ע"א הבוא ארנקי דנדקה דאתי לפומבדיתא. הרא"ש בסנהדרין פ"ו סי' כ"ד:

פרק ט

דף צד ע"א הרי שגזל סאה של חיטין טחנה לשה וכו'. הרא"ש בברכות פ"ז סי' ב' ובסוכה פ"ג סי' ג':

דף צו ע"א א"ל הב"ע כגון דשווי' ניהליה אפותיקי. הרא"ש בב"מ פ"א סי' ל"ט: שם גזל והשביח ומכר וגזל והשביח והוריש. הרא"ש בב"מ פ"א סי' ל"ט: שם עבדינהו קלנייתא קני. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' א': שם האי מאן דגזל לוליבא ועבדינהו הושי קני וכו'. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' ג': ע"ב האי מאן דגזל עפרא מחבריה ועבדי' לבינתא לא קני. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' ג': שם ההוא גברא דגזל פדנא דתורי מחבריה. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' ב':

דף צז ע"א המלוה את חבירו על המטבע ונפסלה המטבע. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י':

דף צח ע"א הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור. הרא"ש בב"מ פ"א סי' כ"א: שם השף מטבע של חבירו פטור. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י': שם הגורם אוזן פרתו של חבירו פטור. הרא"ש בבכורות פ"ה סי' י"א: שם השורף שטרו של חבירו פטור. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ט"ז ובב"ב פ"ב סי' י"ז: ע"ב ה"ד אי דאיכא סהדי דידעי מאי הוי בשטרא ליכתבו ליה שטרא מעליא. הרא"ש ביבמות פ"ג סי' ז' ובסנהדרין פ"ג סי' כ"ז: שם אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי בי' שטרא מעליא. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' י' ובב"ק פ"ג סי' י"ד: שם מ"ט אומן קונה בשבח כלי. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ט. ובע"ז פ"ה סי' ל"ה:

דף צט ע"א לא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי. הרא"ש בב"מ פ"ט סי' מ"ג: ע"ב המראה דינר לשולחני ונמצא רע. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג:

דף ק ע"א א"ל לא ר"מ וס"ל כוותיה. הרא"ש ביבמות פ"ח סי' ח'. ובב"מ פ"ו סי' ב': שם המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג ובב"ב פ"ב סי' י"ז:

דף קב ע"א ואבע"א משום דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא. הרא"ש בפסחים פ"י סי' מ"א:

דף קג ע"א ר"כ יהיב זוזי אכיתנא לסוף אייקר כיתנא. הרא"ש בב"מ פ"ה סי' ז':

דף קד ע"ב כי הא דר"פ הוי מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ד':

דף קח ע"ב הגוזל את אביו ונשבע לו ומת ה"ז משלם קרן וחומש ואשם לבניו או לאחיו. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' יו"ד:

פרק י

דף קיב ע"א כשנורין של אביהן היא ושבאוה והכלוה משלמין דמי בישרא בזול. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' א': שם בר תמוה דר"י טרק גלא באפיה דר"י. הרא"ש בכתובות פי"א סי' כ"ד ובב"ק פ"ד סי' ד' ובב"ב פ"ג סי' י"ח: ע"ב אבל לא פתחו ליה בדינא מאי אמר אנא לב"ד הגדול קאזילנא. הרא"ש בסנהדרין פ"ג סי' מ"א: שם אמר רב מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין. הרא"ש בכתובות פי"א סי' כ"ד: שם ולא היא אדרכתא אמטלטלי לא כתבינן. הרא"ש בכתובות פ"ב סי' י"ג: שם אבל הכא לא נטרינן ליה אלא עד דאזיל שלוחא בתלתא בשבתא. הרא"ש בב"ב פ"י סי' כ"ה: שם האי שלוחא דרבנן מהימנינן ליה כבי תרי. הרא"ש במ"ק פ"ג סי' ה' ובסנהדרין פ"ג סי' מ':

דף קיג ע"ב ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעבט. הרא"ש בכתובות פי"ג סי' ח':

דף קיד ע"א האי בר ישראל דזבין ליה ארעא לנכרי אמיצרא דבר ישראל חבריה. הרא"ש בב"ב פ"ב סי' י"ח: ע"ב המכיר כליו וספריו ביד אחר. הרא"ש בסנהדרין פ"ז סי' ד' וסי' ה':

דף קטו ע"א נרשאה גנב ספרא. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' ב': שם נסדקה חבית של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא שכרו. הרא"ש בב"ק פ"י סי' ט"ז: ע"ב שטף נהר חמורו וחמור חבירו. הרא"ש בב"ק פ"ו סי' ו"ו ובב"מ פ"ב סי' כ"ח:

דף קטז ע"א מ"ש רישא ומ"ש סיפא ארב"א בגייד השולה דגים מן הים. הרא"ש בב"מ פ"ב סי' כ"ח: שם נהי דכי אפקריה אדעתא דהרי' אפקריה ולא אדעתא דכ"ע אפקריה. הרא"ש בב"ב פ"ח סי' כ"ח: שם השוכר את הפועל להביא כרוב ודורמסקנין לחולה. הרא"ש ביבמות פי"ב סי' ט"ו: ע"ב שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטורפה. הרא"ש בב"ב פ"א סי' כ"ב: שם ההוא גברא דאחוי אכרי' דחיטי דבי ריש גלותא. הרא"ש בב"מ פ"א סי' מ"ח:

דף קיז ע"ב ההוא דאחוי אמטכסא. הרא"ש בסנהדרין פ"ד סי' ה': שם ההוא גברא דהוה מפקיד ליה כסא דכספא סליקו גנבא עילוי' שקלה יהבה להו. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ז:

דף קיח ע"א או שהלוה הימנו או שהפקיד לו בישוב לא יחזיר לו במדבר. הרא"ש בגיטין פ"ו סי' ז': שם מנה לי בידך והלה אומר איני יודע וכו'. הרא"ש בב"מ פ"ג סי' א' וסי' ט':

דף קיט ע"א ומ"ד אסור לאבדו דילמא ה"ל זרעא מעליא. הרא"ש בפסחים פ"ג סי' י"א

הגהות ארץ צבי

על הגהות אשר"י ממס' ב"ק מאת הג"מ יהודה צבי ז"ל בעה"מ שו"ת מנחת יהודה

פרק ראשון

בד"ה מכבן לאחד וכו' ובא"ד ואין יכול לדחות' אלא זיבורית מה"ט כיון דלא גזים וכו' (וכפי הנראה כיון דהכ"א לא גזים ליטול יותר מדינו וכו' ועיין בתוס' ובמרדכי): בד"ה האי מאן וכו' [ובסה"ד שמת כו'] (היינו במלוה ע"פ מוקדם ומלוה בשטר מאוחר ועיין בח"מ סי' ק"ד ולכאורה נראה דלא לאשמועינן בה"ג דהוה ביד אחרים בפקדון אפי' מלוה אפי' ע"פ מוקדם גובה מאח"פ במוכר לאחר דהוה משועבדים מלוה ע"פ אינה גובה ממנה) [אבל האמת דדין זה שבהג"א מקורו ממ"ש בכתובות פ"ד א' לכותל שבראיה וע"ש ברא"ש בשם הירושלמי וכתב שם דהאידנא עבדינן כר"ט ואליבא דר' יוסי בר חנינא · וע' בראשונים חלוקי דינים בזה ופלא שלא נזכר דין זה כלל בש"ע והאחרונים]: בד"ה ראובן שמכר שדה וכו' (וכ"ז מדברי התוס' בסוגיא): בד"ה ראובן שיש שטר מתנה וכו' ובסה"ד אפי' אביו הי' בחיים אינו נאמן לומר קניתי אח"כ אחרי שיש שטר מתנה בידו כנ"ל: בד"ה חמשה שישבו כו' (הכל בתוס' ובסוגיא): בד"ה או שידוע שהשני מהימן טפי וכו' וה"ש שמסר לש"ח לא הי' פטור רק באונסין (היינו בה"ג שהשני מהימן טפי מ"מ בגניבה ואבידה חייב הראשון): בא"ד וכרבא פוסק ר"י כו' (הוא ע"א בפלוגתא דר"א ורבא פוסק כרבא וכמ"ש הרא"ש):

פרק ע"י

בד"ה וכן כתב מהרי"ח וכו' ובא"ד ובסמוך גבי הקדש שלא מדעת שהדיוט מדעת דמי כנ"ל. ובא"ד והיכא דתחב לו חבירו וכו' (עיין מענין זה בכתובות בסוגיא דזר שאכל תרומה ובתוס' שם): בד"ה וקיי"ל כופרא כפרה ואין האפוטרופוס ועדים זוממין משלמין את הכופר דיתמי לאו בני כפרה נינהו. (והאפוטרופוס מבואר כן בסוגיא דב"ק מ"א יעוי"ש ובעדים זוממין דאינן משלמין מבואר במס' מכות דף ב' ד' דברים נאמרו בעדים זוממין כו' ואחד מהן ואינו משלמין את הכופר קסבר כופרא כפרה והני לאו בני כפרה נינהו וקאמרי הסוגיא אח"כ כתנאי כו' אי כופרא כפרה אי ממונא יעוי"ש והנה בסוגיא דב"ק בעי שור של שני שותפין היכי משלמי אם נאמר דהאי משלם כופר והאי משלם כופר כופר א' אמר רחמנא ולא ב' כופרים ליפלם האי חצי והאי חצי כופר שלם אמר רחמנא וכו' והרמב"ם פסק דב"א משלם כופר שלם וביאר הכ"מ שם דמלשון הסוגיא הנ"ל דכיצד משלמין משמע דודאי מתחייב לשלם כופר אלא דהספק הוא היכי משלמי ומש"ס פסק הרמב"ם לחומרא דהואיל ואתיא לכפרה וכו' יעוי"ש אמנם עדיין אינו מוכרח דהא אפשר דמה"ט דכיצד ישלמו אינן משלמין כלל.אמנם סוגיא זו דקאמרו דמש"ה עדים זוממין אין משלמין משום דכופרא כפרה דוקא ואם נאמר דמכח ספק הנ"ל יש לומר דלא ישלמו השותפים א"כ גם בעדים זוממין י"ל דלא ישלמו מטעם זה ולמה לי טעמא דלאו בני כפרה נינהו מזה נראה דבודאי ישלמו אלא שהספק הוא היאך ישלמו ועיקר ספיקו דהסוגיא היאך ישלמו ופסק הרמב"ם בזה לחומרא והכס אחד השיב אלי דיש לחלק בין הבע"ד ובין העדים זוממין והא דקאמרו בסוגיא קסבר כופרא כפרה ומש"ה עדים זוממין פטורין יעוי"ש ברש"י שכתב דהרי שורם לא נגח וכו' והיינו דדמיא לעדים זוממין דאינן מחוייבין קרבן ה"ה היכי דמחייבו כפרה להבע"ד ל"ש נהם לחייבם קרבן יעוי"ש בסוגיא והא ראיה למ"ד חמשה בקר ולא חמשה תנאי בקר ואפ"ה עדים זוממין משלמין. אמנם הרבה יש לפלפל בכל הנ"ל ואכ"מ): בד"ה אע"ג דחזי ליה ובא"ד וקטן שהזיק וכו' (וכן הוא בהג"א לקמן בפ' המוכל ועמש"ש) ובא"ד ירושלמי דין דמחיל וכו' (והוא ע"א):

פרק שלישי

בד"ה איכא דקרי לחביתא וכו' (עיין כ"ז בתוס'): בד"ה והא דאמרינן וכו' ואם מילא רה"ר וכו' ומיהו אם הוזק פטור בעל הכלי היינו כשעיבר והוזק (עיין בסוגיא): בד"ה וכן פסק בא"ז כר"י וכו' ואור"י וכו': בד"ה פי' הקונטרס כיון ברא"ו וכו' (יעוי"ש ברש"י דקאי אהא דקאמרי בסוגיא מאן דמתני וכו' כ"ש אקמייתא דחייב בד' דברים ופרש"י כיון שראוהו שנכנס איבעי ליה לעיוני וכו'): בד"ה ואפי' יודע בודאי שמניחם הזיקו אין הנשאר משלם כל חצי הנזק נ"ע לקמן (ולכאורה נראה דהג"א כוון כמ"ש נ"ע וכו' לפא דמבואר בסוגיא דף כ"ג דקי"ל כר"כ דכל היכא דליכא לאשתלם מהאי מישתלם מהאי ואיכא ב' טעמים בזה בסוגיא או מטעם דהאי כולי' היזיקא קא עביד וכו' וא"כ גם בשור ושור פ"מ או כהנ"ל משתלם מהאי או מטעם דהאנא תורא' בנורך אשכחני' וביארו התוס' שם דבשור ושור וכו' לא שייך זה אמנם היותר נראה לפמ"ש הג"א בפ' שור שנגח ויבואר לקמן דנראה דסובר כסברות הפוסקים דסברי דאם ברח אחד מהן לא אמרינן סברא זו דכל היכא וכו' ואינו משלם חלק חבירו ומש"ה פטור בתמין מחלק השני כשמכניס הזיקו):

פרק רביעי

בד"ה וכן פסק בא"ז ובא"ד ראובן שהי' חייב לשמעון מנה ובא לוי וגזל את ראובן מסקינן מלוי וכו' ואין שמעון יכול למחול ללוי ולהפסיד למלוה שלו וכו' (והיינו בשיעבודא דר"נ אין יכול למחול כאם היה המלוה ג"כ חייב לאחר ולא ידעתי למה לא השמיע סברא זו דאין ראובן יכול למחול להגזלן מטעם זה) · בא"ד ובלבד שידוע האמת וכו' (עיין בח"מ סי' מ"ז) ·

פרק חמישי

בד"ה כאן משמע דאין הלכה כסומכוס ובפ' ח"ה גבי האי ארבא דמייתי מחליף פרה בחמור וכו' (והיינו בב"ב ל"ה בסוגיא דהאי ארבא ושם בדין שאח"כ דזה אומר של אבותי וכו' דמקשה הסוגיא מ"ש מהחליף פרה בחמור וכו' דיחלוקו ומזה משמע דהלכה כסומכוס יעו"ש בתוס' בשם רש"י מזה): בא"ד ובשמא ושמא כו' (היינו דביארו אם נאמר דהלכה כסומכוס דהוא בשמא ושמא וכו'): בד"ה פרה מעוברת וכו' (ועי' בסוגיא ובתוס' בד"ה מידע ידעי ויתר דברי הג"א עד סוף הפרק הכל בתוס' ואקצר): בד"ה ובא"ז פסק כרבה (והיינו בהא דאמר בסוגיא ל"ש אלא שתבלו וכו') ובא"ד והמחזיק בשטרותיו של גר וכו'(והוא דין אחר ועיין בסוגיא): בד"ה ובזמה"ז וכו' ול"ד לשור של פ"מ דהתם פטור וכו' (ונראה דמחלק דוקא בשור פסולי המוקדשין שהוא פטור אמרינן דכל היכא דליכא לאישתלומי מהאי מישתלים מהאי אבל במודה בקנס בזה"ז דלא מיפטר אלא מכח דבזמה"ז אינן יכולין לגבות יש לדמותו לשנים וכו' וברח אחד מהן ובה"ג לא אמרינן דכל היכא וכו' ולעיל בפרק ג' כבר התבאר ועוד בחיבורי בחלק ח"מ הארכתי):

פרק ששי

בד"ה ודבר שאינו ב"ח אפילו גינה שאינה משתמרת וכו' (וקאי הא דמבואר בסוגיא ובהרא"ש לקמן דמודה רבה בב"ח ואם החזירה לגינתו או לחורבתו המשתמרת וכו' וע"ז ביאר בהג"א דזהו בב"ה בעינן למקום המשתמרת הואיל ובעי נטירותא יתירתא אבל דבר שאינו ב"ח אפי' גינה שאינה משתמרת והיינו למ"ד שומר אבידה הוא ש"ח יעו"ש בסוגיא ובתוס' בד"ה אמר ליה מודינא וכו' ולסברות התוס' שם לחד תירוצא שם גם בב"ח דלענין גניבה פטור אפילו באינו משתמרת זולת באבידה יש חילוק וא"כ מ"מ): בד"ה ומפרש ר"י וכו' ובסה"ד ואפי' לענין שבועה אי טען דבר שרגילין אינם מסימן וכו' (והיינו מהימן בשבועה שישבע בתקנת נגזל ופקדון וכו' ובדבר דלא רגילי להפקיד וכו' ל"מ בשבועה ועיין בתוס' בסוגיא · ומ"ש בהג"א אפי' בעדים לא הבנתי כוונתו) [ופשוט דט"ס הוא וצ"ל אפי' בעדים וכ"ה בהגה"מ ע"ש]: בד"ה ותימה וכו' (ועי' ס"ס ס"ב מזה):

פרק שביעי

בד"ה ובא"ז פסק כר"י דיאוש כדי לא קני בתחלה וכו' (היינו בלא ש"ר שאחריה אבל בש"ר אז קני גם ע"י היאוש ובמ"א ביארתי): בד"ה ואדם המשאיל א"ע לדבר האבד משאמר הריני שאול לך לכך וכן זמן ל"מ הדר וכו' (ועיין בב"מ בפרק השוכר את האומנין שם ובהג"א בד"ה ואם דבר האבד הוא דנראה דחייב לשלם מדינא דגרמי דמ"ש מבעל הבית שאם גרם להפסידו שחייב בדברים אפי' בלא קנין וכו' ואפשר דמטעם זה ה"ה הכא נתחייב וכו' מדינא דגרמי · אמנם לא הבנתי לפ"ז מ"ש בהג"א באם יאמר הריני מקבל עלי · ואפשר דדינו דהג"א הוא מהא דסוגיא השואל דף נ"ד דשאילה בבעלים דפרה נמשכה ובעלים באמירה אלמא דבאמירה בעלמא גופו שאול מיהו באינו דבר האבד יכול לחזור דלא גרע מפועל מש"כ בקבלן לא דאפי' אינו דבר האבד א"י לחזור ואם נאמר דזהו כוונת הג"א יש לעיין בסוגיא דהשוכר את האומנין ושם בסוגיא דכגון שסיפה תבילתו וכו' ל"מ כן וגם אין לומר דכוונת הג"א דאפי' בדבר האבד בה"ג דאמר הריני מקבל עלי אינו מתחייב לא הבנתי טעמו דהא קבלן עדיף מפועל וצ"ע כעת):

פרק החובל

בד"ה כל היכא וכו' ל"מ קרובים למימתי' בידיה וכו' כדמוכח מעובדא דהאי חמרא וכו' (והיינו לבסוגי' דהאי חמרא דקטע ידי' דינוקא וכו' אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמר אבוה לא בעינא דזילי בי' אמרו לי' והא קא מחייבית ליה לינוקא וכו' אלמא דקרובים אינן יכולין למחות וכו' יעו"ש): בד"ה וכן כתוב בספר המקצעות [ועוד כתב] וכו' (והיינו דפסק כרנב"ק דכרת פוטר וכו' ועיין בהג"א לקמן מזה

מזה) : **בד"ה** מיהו קטן חייב לשלם כשיגדיל וכו' (אמנם אין כן דעת הפוסקים בסימן תכ"ד אלא שפטור מלשלם כמו חרש דלאו בר דעה הוא ומרש"י אין הכרע כ"כ דהי' קטן אלא דבילדותו וכו' ומ"מ הי' גדול אלא דרש"י בא לתרץ דהאיך יעשה גדול הדור כרב אשי לשרוף את של חבירו דביאר רש"י דהיה בילדותו · וגם מאפוטרופוס אין ראיה להזיק קטן בעצמו דלאו בני דעה נינהו ואכ"מ) : **בד"ה** וכן כתב ראבי"ה אבל רש"י פי' דמיירי אע"ג דאית לה נכסי מלוג וכו' (והוא מדברי רש"י במתני' כד"ה נתגרשו יעו"ש וצ"ע לפרש הסוגי' אלא דלית לה ועי' במפרשים) : **בד"ה** פסק ראבי"ה וכו' ובא"ד וכן בנכסי מלוג אם אוכל פירות אבל אם מוצאה אשה הטוען שפיר דמי (והיינו שבא הטוען בהרשאה ויתר דברי הג"א הוא כתוס') :

פרק תשיעי

בד"ה פירות שהרקיבו עם הכנימה או מעלה (ועיין בש"ך סימן שס"ג וז"ל וע"מ דמשני בש"ס כאן בכולו וכאן במקצתו כתוב בהג"א שהרקיבו עם הכנימה וכו' דאל"כ אין טעם לחלק בין כולו למקצתו עכ"ל · ולפ"ז נראה דיש לגרוס פירוש שהרקיבו עם הכנימה או מעלה וכו') : **בד"ה** ואם נעשה ספק נבילה וכו' (וכן הוא בח"מ סי' ש"ו וראיה מעובדא דמגרומתי' דאתי לקמיה דרב וכו') : **בד"ה** אבל הר"ר אלחנן פי' בע"א וי"מ אם לא הוציא וכו' (ונראה דהחילוק הוא בין שיטות הר"ר אלחנן ובין הי"מ דלשיטת הר"ר אלחנן אחר שיקח הצובע הקרן שלו דהיינו ה' מנין ובאם יש מותר אח"כ בהשבח הוא נוטל שליש ובעל הצמר ב' שליש בה"ג שהלו עשרה זהובים ושל האומן ה' זהובים · אבל לשיטות הי"מ דאחר שלקח הצובע קרן שלו ה' מנין ואחר כך מהמותר יקח בעל הצמר מתחלה כיוה ה' מנין שהי' ראוי באם לא הי' שינה וכו' · והנה לפי שיטות י"מ ניחא לפרש לשון הירושלמי את אובדת דידך שבירותך שהוא יותר מהוצאתו והנא לא אוביד דידי היינו ה' מנין שהיה ראוי להרויח · אבל לשיטות הר"ר אלחנן שחולקין אח"כ וכו' צ"ע לפרש לשון הירושלמי את אובדת דידך · ואפשר דהיינו בהוצאה יותר מה' מנין וכו' בזה הפסיד שהוא מחמת טענתו כנ"ל בדבריו וע"ז קאמר בירושלמי את אובדת דידך וכו' · ועוד יש ליישב ואין להאריך) : **בא"ד** וה"נ הוי דינא כיצד שלא ברשות וכו' ואינו עשוי ליטע וכו' (ועיין בב"מ ק"א ובח"מ סימן שע"ה דג"כ אם השבח יתר על הוצאה דאינו נוטל אלא ההוצאה וכו' יעו"ש) : **בא"ד** נתן לו למר בה' מנין וכו' אם שוה יותר מכ"ה מנין אין נותנין לו אלא שכרו וכו' (והיינו בשיטות י"מ הנ"ל שכתב ואם יש בשבח יותר וכו' אזי יקח האומן שכר אומנתו ה' מנין דהיינו חוץ ה' מנין שכירות פועלים וצבע ולעיל כתב דאם יותר אפשר וכו' וכאן כתב בפשיטות כן) : **בא"ד** ואם פחות וכו' (והיינו ג"כ כהי"מ הנ"ל) : **בד"ה** מעשה הי' וכו' (כל דבריהם עיין בתוס' בכתובות בפ' אלמנה ניזונית ובהג"א ובמש"ש) : **בד"ה** וכדמסיק נעשה וכו' (עיין בהג"א בכתובות בפ' אלו נערות מזה ובמ"ש) : **בד"ה** הגוזל את חבירו וכו' (כ"ז בסוגיא) : **בד"ה** וכן פרש"י ולי נראה וכו' (ועיין בתוס' בסוגיא בד"ה נגנבה באונס) : **בד"ה** הנתבע בשודה לאחר שתבעו וכו' (והיינו שאחר תבעו שהוא חייב לשמעון מנה והודה לו האי כודאה ל"ה הודאה וכו') : **בא"ד** הגוזל את אביו וכו' ורשב"ם אומר וכו' (ועיין בתוס' בד"ה לבניו או לאחיו וכו' מזה) :

פרק עשירי

בד"ה פרש"י דדוקא לא נתייאש אבל נתייאש ניהו דגבי משני מדר"נ מטעם גזילה מיהו לא גבי (ולכאורה היכא נפקותא בהי' הגזלן חייב להשני דשוב אין השני חייב לו משא"כ מטעם גזילה וכו') : **בא"ד** וי"מ שאם מחל לו וכו' (והיינו למ"ד דגם בשיעבודא דר"נ שייך מחילה דודאי לא עדיף מלוה ואכ"מ) : **בד"ה** וכספר ר"ת וכו' וכסה"ד ומיהו לפרשב"א אתי שפיר וכו' (ול"ק מהאי דב"ב דהואיל והי' לו לתינוק חזקת אבהתי' בה"ג לא מהני מה שהי' ר' ירמיה מוחזק בהשדה וכו'): סליק

הקדמת המעתיק פירוש הרמב"ם מסדר נזיקין

ישתבח לעד אל עליון נורא . ראשון טרם היות כל נברא . ואחרון אחרי כלות כל נוצר באין שינוי ותמורה . אשר הוציא יש מאין והמציא כל הנמצאים . וברא במאמר כל הנבראים . נתן השכל במרומים רבים . ונערץ בסוד קדושים וכרובים . ושמם צורות טהורות מגוף וגויה נפרשות . ומנוגה נגדו זרחו הנפשות . וממעון קדשו הופיע . ויעש אלהים את הרקיע . יום ליום גודל תעצומו יביע . והפקיד בו פקידים ונצבים . את השמש ואת הירח ואת הכוכבים . ותלה על בלימה ארץ ומלואה בעצמתו . והכין תבל בחכמתו . שם לכסף מוצא ומקום לזהב הכינו . ועשב מזריע זרע ועץ עושה פרי למינו . ונפש חיה שרצו המים . ועוף יעופף על פני רקיע השמים . והרבה צאצאי האדמה . נפש חיה למינה רמש ובהמה . ויברא את האדם בצלמו בהלו נר שכלו על ראשו . ושם בקרבו את רוח קדשו . רוח ה' דבר בו ברעת ובחכמה . ומלתו על פיו היתה שומה . ויבחר בישראל להיות לו סגולה . על כל הגוים אשר עשה לשם ולתפארת ולתהלה . באהבתו ובחמלתו גאלם ותורת אמת הנחילם . ויקם עדות ביעקב ויכרת להם ברית חדשה . ותורה שם בישראל בלשון עבר אשר היתה למורשה . ומן השמים השמיעם עשרת הדברים . לאמר ישמעו העברים . וכאשר עברו תורה והלפו חוק . השליכם אל ארץ אחרת למרחוק . וגלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו . אברה חכמתנו . ונבלה שפתינו . כמו שכתוב ובניהם חצי מדבר אשדודית . ואינם מכירים לדבר יהודית . וגו' . וכמעט קט שתשתכח תורה מישראל לולי ה' [צבאות] הותיר לנו שרידים. יראי אלהים ולדברו חרדים . העיר את רוחם ונתן להם לשון למודים . לתרגם בלשון ארמית תורה נביאים וכתובים כפי צורך השעה . כי היא היתה בעת ההיא ידועה . והיה רק זועה הבין שמועה . וגם רבותינו מקבלי התורה חברו תלמוד הירושלמי והבבלי באותה לשון כי בה היו מכירים ומרגילים . הקטנים עם הגדולים . ויהי כי ארכו לנו הימים בגלותנו ואותם העכו"ם והלשונות תמו נכרתו וגברה מלכות הערביים על כל ארץ שנער ופרס וארץ הצבי ורוב היישוב הדרומי הזרה אותה הלשון הידועה והניכרת . סוגרת ומסוגרת . עד אשר עמדו הגאונים ומרביצי התורה וראשי הישיבות אשר בכל הארצות ההם ופרשו התורה שבכתב ותורה שבעל פה בלשון ערבי לפי שבאותה הלשון היו מדברים המון העם וכוונתם אותה הכוונה עצמה שכוונו הראשונים שתרגמו התורה בלשון ארמית והיא להבין לכל העם דברי התורה הקדושה וראשי המפרשים מאשר ראינו חבוריהם הגאון רבינו סעדיה ורבינו שרירא ורבינו האי ורבים ונכבדים זולתם זכר צדיקים לברכה כולם עשו חבוריהם בהלכות ופירושים והתשובות בלשון ערבי . וגם גאוני המערב וספרד כגון רבינו חנוך בנו של רבינו משה פירש כל התלמוד בלשון ערבי . ורבינו שמואל מגרנאטה הלוי ורבינו יצחק אלפסי ורבינו יצחק בן גיאת ורבינו יוסף הלוי בן מיגש ואחרים רבים [אין מספר] זכרם לברכה כולם רוב פירושיהם ותשובותיהם בלשון ערבי כדי להקל על השואלים ועל הלומדים . וכן עשה נר ישראל רבינו משה בנו של הרב רבינו מיימון זכר צדיקים וקדושים לברכה בפירוש המשניות שחיבר על שהיו נוהגים ברוב המדינות לשנות אותם בשבתות וימים טובים עד שיודעים אותם על פה ולפי שהם עיקר תורה שבעל פה ודבריהם סתומים ותתומים פירשם בערבי לטעם שזכרנו . ובהיות נדחינו בקצוות הארץ באיים רחוקים שאינם מכירים לשון ערבי היו אצלם כל אותם חבורים חרשים גם ישנים כאילו אינם אלא שבכל דור ודור עומדים מכירים בשתי הלשונות ומעתיקים אותם בלה"ק להאיר בהם עיני המעיינים וראוי למעתיקים להחזיק טובה לרבותינו הגאונים שהניחו להם מקום לזכות ממנו : **ועתה** העיר הש"י את רוח החכמים הגדולים אצילי בני ישראל הקהלה הקדושה האבן הראשה אשר ברומי רבתא יהי אלהי ישראל עמם ויתן אותם לרחמים ויאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים לרוב תשוקתם למצוא דברי חפץ להגדיל תורה ולהאדיר שלחו ציר נאמן רות וכתב נותן אמרי שפר לחקור על הפירושים שעשה רבינו משה ז"ל למשניות כססבורים שהיו מצויים בלה"ק וזכר זה השליח כי הוא עבר בגלילות פרובינצ"א וקטלוני"א ויחפש בכל אהלי החכמים ולא מצא די ספקו וכאשר בא בארגו"ן במדינות ושק"ה מצא לשם בלשון ערבי שני סדרים מועד ונשים והחכמים אשר שם נדבה רוחם אותם להעתיקם ובהגיעו הנה בסרקוסט"ה י"א מצא אצלנו כל הפרושים מלבד סדר טהרות . ואני הדל באלפי הצעיר בבית אבי שלמה בר' יוסף נ"ע המכונה בן יעקב זכיתי לשאוב מים ממעייני סדר ישועות וחשתי ולא התמהמהתי לכבוד הש"י והעתקתי זה הפירוש זולתי מסכת אבות שכבר היה מועתק זה ימים רבים ודחקתי שעתי עם טרחי ומשאי שאני טורח וטרוד במלאכת הרפואות כדי להפיק רצון רבותי שיחיו המבקשים את דבר ה' . ויודע אני בעצמי כי איני כדאי לבוא עד הלום למיעוט עיוני בתלמוד כל שכן שהספר הערבי שהעתקתי ממנו היו בו טעיות ובמקומות היו בו חסרון לשון ועם כל זה לא נתרשלתי מלהשלים חוקי כפי כחי וחילי וזה חלקי מכל עמלי ומה' אשר לו נתכנו עלילות אשאל עזר להחל ולכלות והוא בחסדו יהיה עם פי וינקני משגיאות ויורני ויראני מתורתו נפלאות כמו ששאלו משיחו ועבדו במאמרו שגיאות מי יבין מנסתרות נקני ואמר עוד גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך . ועוד אמר הדריכני באמתך ולמדני כי אתה אלהי ישעי אותך קויתי כל היום [הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עזי וזמרת יה ה' ויהי לי לישועה] :

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בבא קמא

הוגה ונתקן ע"פ הנדפס בפעם הראשונה בנאפולי שנת רנ"ב

פרק ראשון

ארבעה אבות נזיקין השור והבור והמבעה וכו' : דף ב ע"א

אלו הארבעה עיקרין מן הנזיקין הם נזיקין ההוים מממונו. והשור ר"ל רגל השור כלומר הנזק ההוה מדריסתו ושברו מה שישבר ויקלקל בדרך הלוכו ברגליו. והמבעה ר"ל השן והוא הנזק המגיע מאכילתו למה שיאכל ממנו ונקראת השן בזה השם מענין פעולתו לפי שהיא תהרס ותבקש מה שתאכל כמו שנאמר איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו. לא הרי השור כהרי המבעה ר"ל כי מה שהוצרך הכתוב למנות אלו הארבעה נזיקין אחד אחד לפי שאי אפשר להתלמד קצתם מקצתם בקל וחומר לפי שבכל אחד מהם יש ענין שאין כן באחר על זה ההיקש לא ראי הרגל שהזיקה מצוי כראי השן שאין הזיקה מצוי ולא ראי השן שיש הנאה להזיקה כראי הרגל שאין הנאה להזיקה ולא ראי זה וזה שיש בהם רוח חיים כראי האש שאין בו רוח חיים ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק כראי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק ולפי שבכל א' וא' יש בו ענין שאין כן באחר הוצרך הכתוב לבאר בכל א' מהם שהוא חייב בהיזק. וזה הצריכות אינו לפי שאילו כתב הש"ת הדין בבור ובאחד מאותן השלשה הנשארים היינו לומדים מהם השנים הנותרים בדרך הצד השוה כמו שזכר ואמנם חלקם הכתוב לארבעה דינים ליחד כל מין מהם בדין זולתי האחר שן ורגל לפוטרן ברה"ר בור לפטור בו את הכלים אש לפטור בו את הטמון ועוד יתבאר כל זה ולא הוצרך למנות בכלל האבות קרן לפי שיש בו חילוק מועד ותם כמו שהתבאר הכתוב. ואמרו הצד השוה שבהן וכו' רצה לומר אף כל שדרכו להזיק ושמירתו עליך אם הזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ כמו שנאמר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם · וכבר ביארנו זה בחמישי מגיטין. ואלו אבות תולדות תולדה דרגל אם הזיקה בגופה או בשערה דרך הילוכה. תולדה דשן נתחככה בכותל להנאתה וטנפה פירות להנאתה. תולדה דהבער אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו · תולדה דבור רוקו וניעו וכיוצא בהם ועוד יתבארו דיני אלה העקרים ותולדותיהם :

כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו כו' : דף ט ע"ב

הכשר זה של משנה זו הם נופל על תקון הדבר והכנתו לקבל דין מן הדינים כמו שבארנו בתחלת עירובין ואמר שכל מה שיתחייב בשמירתן שלא יזיק לאדם אותו הדבר מוכן הוא כי בכל עת שיזיק ואפילו שלא מדעת בעליו יתחייב בתשלומים כיון שלא שמרו וזהו טעם אמרו הכשרתי וכמו כן כל מה שהכשיר מקצת נזקו יתחייב עליו כאילו הכשיר כל נזקו כגון הבור שזכרנו לא יתחייב עליו מה שראוי להתחייב על נזק הבור עד שיהיה עמוק י' טפחים ואין הפרש בין שיחפור בור י' טפחים או שיחפור טפח בבור שהיה עמוק ט' טפחים ועשאו עמוק עשרה לפי שכיון שהכינו להזיק הנה הוא כאילו חפרו מתחלתו וזהו שאמר הכשרתי מקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו אחר כן התנה חמשה תנאים ואמר כי לא יתחייב האדם לשלם בהיזק המגיע מממונו אם יחסר תנאי מאלו החמשה תנאים. האחד. שלא יהיו אותם נכסים מהקדש לפי שאם שורו אם הוא חטאת או אשם והזיק לא יתחייב שום דבר וזהו ענין שאמרו נכסים שאין בהן מעילה כי הקדשים מי שיהנה מהם יתחייב קרבן מעילה[כמו שנתבאר במס' מעילה].והשני שיהיה הניזק בן ברית אבל אם נגח שורו של ישראל לשורו של כנעני לא ישלם הישראל שום דבר כמו שיתבאר . והשלישי שיהיו אותם נכסים שהגיע מהם ההיזק מיוחדים והבעלים מיוחדים אבל אם אמר שורך הזיק ויאמר האחר שורך הזיק ולא יתברר איזה משני השורים הזיק או כשהפקיר שורו והזיק שאין לו בעלים מיוחדים בשעת ההיזק לא יתחייב בעל אותו ההיזק תשלומין אבל אם החזיק אחר באותו השור המזיק אחר שהזיק זכה בו כדין כל הפקר . והרביעי שיהיה ההיזק נעשה חוץ מרשות המיוחדת למזיק אבל אם נכנס שורו של ראובן לביתו של שמעון והזיק לא יתחייב שמעון שום דבר לפי שיאמר לו שורך ברשותי מאי בעי ואם הזיקו שמעון הוא בעצמו כגון שהכהו ופצעו או המיתו חייב לשלם לפי שיאמר לו נהי דאית לך רשותא לאפוקי לאזוקי לית לך רשותא . והחמישי שיהיה ההיזק נופל ברשות שניהם כגון שיהיה חצר משותף לניזק ולמזיק וכשהזיק שורו באותו חצר בשן ורגל לא יתחייב שום דבר אבל אם הזיק בקרן יתחייב כמו שיתבאר ויבאר ובלבד שתהיה הרשות משותפת ביניהם מיוחדת לפירות ולשורים אבל אם היתה מיוחדת לפירות ועבר אחד מן השותפין והכניס בו שורו והזיק בשן ורגל חייב ואע"פ שהוא רשות לשניהם וכשישלמו אלו התנאים כולם והזיקו המזיק חייב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ :

שום כסף ושוה כסף בפני ב"ד וע"פ עדים כו' : דף יד ע"ב

לפי שזכר מה הם הנזקים באיזה תנאים יתחייב האדם לשלם כל ההיזק המגיע מנכסיו והתחיל לבאר היאך ישלם ואמר שממון הנזק בדמים לא שילא דבר בדבר כגון אם אכל שור פירות לא נאמר לבעל הפירות טול מהשור חלק מה שאכל משלך אלא נשום מה שאכל לו בדמים וכופין לבעל השור לשלם. ומה שאמר שוה כסף רצה לומר כי הב"ד לא ישלמו הנזקין מיתמי אלא מן הקרקע לא מן המטלטלין כי המטלטלים הם עצמם כסף. ואמר כי הם לא ירדו אלא במה שישוה כסף הוא הקרקע ודין זה מיוחד ביתומים בלבד אמנם המזיק עצמו כשישלם שיעור מה שהזיק מן המטלטלין נסתלק יד ב"ד מקרקעותיו · ואותה שומא והתשלומין לא יהיו אלא בב"ד מומחין ולא הדיוטות ובעדים בני חורין ובני ברית אבל לא בעדות עבדים או נכרים שהוצרך למעטם לפי שיעלה על הדעת שנוותר ונקל בעדות הנזקין לרוב מאורעיהם ולמיעוט מה שיזדמן שיהיה עליהם עדים כשרים לפי שההכאות בין האנשים ובין הבהמות ג"כ רוב היותם במעמד עמי הארץ ועבדים והעכו"ם לכן הודיענו שלא יקבלו הב"ד אלא עדים כשרים כמו בשאר העדיות. ואין הפרש בין האנשים והנשים בנזקים בין שהיא מזקת או נזוקת . ומה שאמר הניזק והמזיק בתשלומין רמז אלו הדברים שחייבין עליהם חצי נזק כמו שיתבאר שישלם המזיק חצי הנזק ויפסיד הניזק החצי וזה החצי גם הוא לא יתקיים אלא במה שיתקיים הנזק שלם ר"ל בעדים ובב"ד מומחין ונכסי בני ברית ושאר התנאים מלבד מה שאמר במיטב הארץ כי זה אינו ראוי בחצי נזק כמו שיתבאר :

ה' תמין וה' מועדין הבהמה אינה מועדת כו' : דף טו ע"ב

מה בין תם למועד כו' : דף טז ע"ב

תם נקרא הדבר המזיק בלא הרגל ואין דרכו שיצא ממנו אותו ההיזק אלא שאירע בדרך המקרה . ומועד נקרא הדבר אשר הורגל שיצא ממנו אותו המעשה תמיד או על הרוב . ונגיחה לא תהיה אלא בקרן ונגיפה תהיה באיזה אבר שיזדמן מאיברי הגוף . ושור המועד שאומר עליו והועד בבעליו וגו' הוא שנגיחתו על הרוב. ומה שאמר ושור המזיק ברשות הניזק הוא דעת מי שסובר[כי]אפי' התם ברשות הניזק ישלם נזק שלם ודינו אצלו כדין מועד. ועוד יתבאר שאין הדין כן ומשנה זו חסרה ויש להשלים לשונה ולומר כן ה' תמין הן מתחלתן ואם הועדו מועדין ושן ורגל מועדין מתחלה ויש מועדין אחרים כיוצא בהם והם הזאב וכו'.ומה שלא הוצרך למנותם כולם ויאמר אחד עשר מועדין כן לפי שמציאותן בישוב מעט וכ"ש שאינן נראים במדינות · וברדלס הוא החיה הנקראת בלשון ערבי אלצבע . ומה שאמר מן העליה ר"ל ממיטב נכסיו והמובחר שבהם כמו שאמרו הנזקין שמין להם בעידית. ואין הלכה כר' אליעזר :

פרק שני

כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה כו' : דף יז ע"א

העיקר בזה המין כולו מן הנזקין שכל נזק שיצא מן הבהמה כשהיא עושה(מהם)[מה]שמנהגה לעשות תמיד

תמיד או על הרוב זה הוא האמור עליו כדרכה משלם נזק שלם ושלא כדרכה הוא שיהיה אותו הדבר שעשתה תעשה אותו על המיעוט או שבא ממנה באמצעות מעשה אחר ולא היתה הבהמה היא הפועלת אותה הפעולה פעל ראשון על זה יתחייב חצי נזק וזה הוא חצי נזק המחייב בצרורות הנתזים מתחת רגליה כי הוא ישלם מן העליה כמו שנבאר בשמיני מזו המסכת. ופירוש דליל דבר שהיה קשור ברגלה ומהדס שיחפור ברגליו בארץ וזה עושין התרנגולים יותר משאר העופות:

כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה כו': דף יט ע"ב

מה שאמר במה דברים אמורים הוא חוזר על מה שאמר אכלה פירות או ירקות אבל אכלה כסות או כלים [אפי'] ברה"ר חייב חצי נזק כי דרך בני אדם להניח כסות או כלים ברה"ר כפי צורך שעה. ופי' מה שנהנית כי ישלם מנכסיו מה שראוי לשיעור אותה אכילה מן הדבר שדרך אותה בהמה לאכלו כגון חמור שאכל עשרה ליטרים תמרים ישלם בעל אותו החמור דמי עשרה ליטרים שעורין. ואם היו השעורים יקרים יותר משלם דמי התמרים בלבד ועל זה הדרך תקיש ותדין. וכשהניחה תוך הרחבה ונטתה אל הצדדין ואכלה אז משלם מה שהזיקה:

הכלב והגדי שקפצו מראש הגג כו': ד' כא ע"ב

חררה עוגה דקה ופעמים שהגחלים נדבקים בה וכשאכל אותה בגדיש והדליק הגדיש באותה הגחלת הנה באכלו העוגה עושה כדרכו ומשלם נזק שלם ובהדליק את הגדיש משונה ולפיכך ישלם חצי נזק:

איזה הוא תם ואיזה הוא מועד כו': דף כג ע"ב

ממשמשין ר"ל שמושכין אותו ומשחקים בו ואינו מנגח. והלכה כר' יהודה בפירוש שור המועד והלכה כר"מ בפירוש שור תם. וכל זמן שהועד השור לנגיחה לא יחזור לתמותו עד שישחקו בו הנערים ולא יזיקם בנגיחה:

שור המזיק ברשות הניזק כיצד נגח נגף נשך כו': דף כד ע"ב

כשנתלמד דין מן הדינין בקל וחומר (והוא) לא יהיה אותו הלמד גדול מאשר למד ממנו אבל יהיה כמותו והוא מה שאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון ואין בזה מחלוקת לפי שהוא מן התורה והוא מה שאמר במרים ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה כי אם יקצוף [האב] עליו יתרחק ממנו שבעת ימים כ"ש מי שקצף הש"י עליו שראוי שיסתר ימים הרבה אבל אמר הכתוב תסגר שבעת ימים הנה שם דין השכינה הלמד מן האב כדין האב. ואמנם עיקר המחלוקת ר' טרפון וחכמים הוא כי ר"ט אומר סוף מה שאנו אומרים דיו לבא מן הדין להיות כנדון כשנרצה לחייב זה הדבר אשר נתלמד דין שלא למדנוהו קודם ואז לא יהיה אותו הדין גדול מן הדין אשר נתלמד ממנו כמו שלמדנו לקצף השכינה הסתר שבעת ימים וזה דבר שלא ידענו קודם לכן אמנם כשיהיה אצלנו דין ידוע בדבר מן הדברים כמו חצי נזק ואח"כ נלמד אותו בק"ו אם לא תוסיף לו דין ותשימהו נזק שלם יהיה זה הקל וחומר לשוא ולא יוסיף לנו ידיעת שום דבר שזה חצי נזק ידוע היה מבלי הקל וחומר ובכיוצא בזה לא נאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון לפי שלא בא מן הדין אבל ידוע היה חצי נזק. וחכ"א כי אפי' בכיוצא בזה נאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון כי לא בא מן הדין אבל ידוע היה (חצי) נזק. ואמנם בארתי לך ענין זה שלא יעלה בדעתך שרבי טרפון לא היה דורש עיקר זה בשאר המקומות כי הוא אמנם בזה המקום בלבד שלא היה דורש אותו כמו שבארנו. והלכה כחכמים:

אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד וכו': דף כו ע"א

כשאדם ישן ובא אחר וישן בצדו השני הוא המועד לראשון ואם הזיק שני לראשון חייב ואם הזיק הראשון שהיה ישן בתחלה לאותו שבא לישכב בצדו פטור ואם שכבו שניהם ביחד כל מי שיזיק מהם לחבירו חייב לפי ששניהם מועדין זה לזה:

פרק שלישי

המניח את הכד ברשות הרבים כו': דף כז ע"א

נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים כו': דף כח ע"א

עיקר הוא אצלנו אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ולפיכך אם בא אדם ונתקל בה פטור ולא נאמר היה לך להתבונן היאך אתה הולך. ומה שאמר נשברה כדו והוחלק אחד מהם במים חייב שענינו כי כשיזיק אדם בעת נפילתו או שבר שום דבר שחייב הנכשל לשלם מה שהזיק הוא דעת ר"מ שאומר נתקל פושע הוא אבל חכמים אומרים כי הוא אנוס בעת נפלו ואינו חייב כלום ודעת דברי יהודה שאומר דנתקל פושע הוא אם נתכוין לקחת החרסים. לפי שהוא אנוס כמו שבארנו וכאילו לא היה [לו] מעולם באותן החרסים רשות. והלכה כר"י ולא כר"מ:

השופך מים ברשות הרבים והוזק בהן אחר כו': דף ל ע"א

מה שאמר המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים והוזק בהן אחר חייב זהו כשהוציאו לרשות הרבים אבל אם עשה זה בסוף מצרו אינו חייב כלום. לפי שעיקר הוא אצלנו אין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים:

המוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים כו': שם

זה שאמרנו כל הקודם בהם זכה בהם קנס. ונגל צואת הבקר ואפילו בשעת הוצאת זבלים אם הזיק חייב:

שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה כו': דף לא ע"א

זהו כשהיה יכול הנופל לקום ולא קם אלא (שעמד) [נשאר] מושכב עד שנכשל בו זולתו ולכן הוא אם לא היה יכול לקום ונכשל בו זולתו לא יתחייב כמו שבארנו נתקל אנוס הוא:

זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו כו': שם ע"ב

כל זה מבואר:

שנים שהיו מהלכין ברה"ר אחד רץ כו': דף לב ע"א

עיקר הוא אצלנו כי מי שהוא רץ משנה הוא ואם הזיק שום אדם בעת מרוצתו חייב אא"כ אותה שעה הוא ערבי שבתות או ערבי ימים טובים לפי שבני אדם נחפזים ללכת בדבר מצוה. ומשנה זו חסרה וראוי לומר כן אם היה א' רץ וא' מהלך בערבי שבתות וי"ט או שהיו שניהם רצים בשאר ימות השנה והזיקו זה את זה פטורין:

המבקע ברשות הרבים והזיק ברה"י כו': שם ע"ב

הודיענו כי המבקע כשהזיק חייב בין שהוא שלא ברשותו ובין שהזיק במקום שהרבים מצויין בו והוא רה"ר או במקום שאין הרבים מצויין בו והוא רה"י:

שני שורים תמים שחבלו זה את זה כו': דף לג ע"א

משלמין במותר הוא שישום כמה יתחייב זה במה שהזיק וכמה יתחייב השני ג"כ ואם נשתוו הנזקין יצא הא' בא'. ואם הותיר נזק הא' שהיה ראוי לשלם הא' מהם יותר ממה שראוי לשלם האחר ישלם מי שהזיקו יותר שיעור המותר ובזה אין צריך לממשל משל לפי שהוא מבואר. ומה שאמר הכתוב או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו מחלוקת ר' עקיבא וחכמים בפי' זה הפסוק חכמים אומרים כמשפט שור בשור כך משפט [שור] באדם כלומר שהתם חייב חצי נזק והמועד נזק שלם וכבר קדם לנו שהכל מסכימין אדם מועד לעולם ור"ע אומר כמשפט הזה שהוא שור המועד לפי שבו הכתוב הזה מדבר כך יהיה לעולם דין שור שחבל באדם בין שהוא מועד בין שהוא תם. ואין הלכה כרבי עקיבא:

שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים כו': שם

שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים כו': דף לד ע"א

מחלוקת ר"י ור"מ בשבח נבלה. וזה לפי שעיקר בידינו נבלה לבעלים כלומר לניזק וישומו אותה לו בשויה והוא מה שאמר הכתוב והמת יהיה לו וישלם לו עליו חצי נזק אם היה תם או נזק שלם אם הוא מועד כי מה שאמר יתברך וחצו את כספו ר"ל שיתחייב הניזק במחצית החסרון לבד וזהו מה שאמרו פחת שפחתתו מיתה חולקין והוא הנראה למעיין. ומה שנאמר ומכרו את השור החי רצונו לומר שהתם משלם חצי נזק מגופו כמו שקדם ואין בכל העקרים האלו מחלוקת. אבל מחלוקת ר"מ ור' יהודה כשהנבלה שוה סמוך למיתה על דרך המשל דינר והוסיפו דמיה והיא שוה קודם שיעמדו בדין שני דינרין ר"י אומר וגם את המת יחצון יחשב לו בדינר והחצי וישלם לו לתשלום חצי נזק כי הדינר שהותיר חולקין אותו ור"מ אומר לא יחשב לו אלא הדינר שהוא היה שוה בשעת מיתה כמו שנא' והמת יהיה לו כלומר כל מה שהותיר המת במותו לניזק. וכמו כן כשהנבלה אינה יפה כלום בשום פנים בשעת מיתה ואח"כ היא שוה כסף ר"מ אומר לא יחשב באותן הדמים אלא יתן לו חצי נזק וזהו שאמר על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו ור' יהודה אומר יחשב לו בחצי מה ששוה הנבילה לפי שדמיה כולן שבח הוא כי לא היתה שוה שום דבר בשעת מיתתה והוא מה שאמר ר"י לחלוק עליו קיימת ומכרו את השור החי ולא קיימת וגם את המת יחצון. והלכה כר"י:

יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה וכו': שם ע"ב

עוד יתבאר לך כי המביים ואפי' הוא אדם לא יחוייב בדין הבשת עד שיהיה מתכוין כ"ש כשביישו שורו שהוא פטור. וכבר ידעת כי מן העקרים שלנו אין אדם מת ומשלם ובארנו זה בשלישי ממסכת כתובות. ומה שאמרו הוא שסימא את עין עבדו והפיל את שינו חייב ר"ל שיצא העבד בן חורין כמו שפי' הכתוב זו היא החובה שנתחייב בה:

שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק כו': דף לה ע"א

כל זה מבואר וברור ומה שאמר המוציא מחברו עליו הראיה אם לא יביא ראיה אין לו כלום. ואפילו הדבר שהודה בו המזיק אין לו באמרו תם הזיק או קטן הזיק לפי שעיקר הוא בידינו בדינים טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים אבל אם תפש הניזק שיעור מה שהודה לו המזיק זכה בו ואין מוציאים אותו מידו. וכמו כן אם בא ברשות הטוען חטים שיעור מה שהודה לו מן השעורים אין מוציאין מידו:

פרק רביעי

שור שנגח ד' וה' שורים זה אחר זה כו': דף לו ע"א

כבר בארנו בכתובות שדינר זהב הוא חמשה ועשרים דינרין כסף וכשתפש הניזק השור לגבות ממנו ויצא מתחת ידו והזיק לאחר האחרון גובה חצי נזק שלם ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו ור"ש אינו חולק בזה לפי שכיון שתפש נעשה עליו שומר שכר וחייב בנזקין וכל הדינים האלו הם בשור תם שהעיקר הוא בידינו שמשלם מגופו כמו שבארנו אבל כשהוא מועד אינו צריך לשום דבר מזה לפי שהוא משלם נזק שלם מן העלייה והלכה כר"ש:

שור שהוא מועד למינו ואינו מועד כו': דף לז ע"א

אמנם מה שהיה מועד למין א' אינו מועד לשאר המינים אלא הרי הוא בחזקת תם עד שיועד וכאילו אמר שור שהוא מועד למינו אינו מועד לשאינו מינו וכן ענין שאר ההלכה על הטעם הזה. ודברי ר"י נכוחים:

שור של ישראל שנגח שור של הקדש כו': שם ע"ב

כשאירע דין ישראל עם כנעני ענין הדין ביניהם כך היה אם היה לנו בדיניהם זכות נדון להם כדיניהם ונאמר להם כך דינכם ואם היה טוב לנו בדיננו נדון להם כפי דיננו ונאמר לו כך דיננו ואל תתמה על דבר זה ואל יקשה בעיניך לפי שמי שאין בו שלימות המדות האנושיות (ר"ל מדות המשפטים בין אדם לחבירו המקיימים את החברה האנושית) אינו בכלל האדם על האמת והמאמר בזה הענין היה צריך לדבר בפני עצמו:

שור של פקח שנגח שור של חרש שוטה כו': דף לט ע"א

כשירגיל בנגיחות שור חרש שוטה וקטן להזיק לבני אדם באותה שעה מעמידין להם אפוטרופסין. ואצטדין שור שבני אדם מרגילין אותו והוא שישלח זה שורו וזה שורו וירמוז עליו בקול שכבר הרגילו בכך כדי שיגבר על השור האחר לראות איזה מהם יגלח לחבירו וזה אינו מטבע השור אלא ברצון בעליהם ורבים מאוילי עם יעשו זה במינים הרבה מן הבהמות והעופות:

שור שנגח את האדם ומת מועד משלם כו': דף מא ע"א

השור יהיה מועד לאדם בפנים רבים מכללם שיהרוג שלשה כנענים קודם שיהרוג נפש מישראל:

שור שהיה מתחכך בכותל ונפל על האדם כו': דף מד ע"א

ענין אמרו פטור. פטור מן המיתה לפי שהוא חייב בכופר אם היה מועד לזה המעשה כלומר שיהיה מועד להתחכך בכותלים כדי להפילן על בני אדם וכמו כן כל כיוצא בזה:

שור האשה שור היתומים כו': שם ע"ב

אמר בתורה מלת שור בדיני נזקי שור שבע פעמים חד לגופיה והשש לרבות אלה המנויין כאן והם שור האשה ושור האפוטרופסין [כו']. ואין הלכה כר"י:

שור שהוא יוצא להסקל והקדישו בעליו כו': שם

אמרה תורה סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו וכיון שנגזרו עליו סקילה היאך יתכן לאכלו אבל הוצרך לא יאכל לאסרו בהנאה:

קשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו כראוי כו': דף מה ע"ב

מוסרה הוא החבל או כיוצא בו שקושרין אותו בו והלכה כר"י אבל חייב לשחטו כדי להסיר היזקו:

פרק חמישי

שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה כו': דף מו ע"א

זו המשנה היא על דעת סומכוס שאמר ממון המוטל בספק חולקין ואילו נתברר לנו כי אחר שהפילה זה העובר נגחה לא נתחייב על העובר שום דבר וכן אם נתברר לנו שנגחה והיא מעוברת והפילה יהיה חייב חצי נזק אף מן העובר ולפי שהוא ספק ישלם רביע דמי העובר שהוא חצי החצי וזה כשהוא תם. ואם היה מועד משלם נזק שלם לפרה וחצי נזק לעובר וכן כשנגחה פרה את השור ונמצא ולדה בצדה אם נמצאת הפרה יקח חצי נזק מגופה כמו שקדם ואם אבדה הפרה ולא נמצאת ונמצא הולד משלם ממנו רביע נזק לפי שאילו נתברר לנו כי בעודו בבטנה נגחה שהיה הדין שישלם חצי נזק מן הולד כפי העיקר שבארנו מעוברת היא ועוברה נגחו ולפי שהוא ספק משלם רביע כמו שבארנו ואין הלכה כסומכוס בכל זה המאמר אלא כחכמים שאומרים המוציא מחבירו עליו הראיה ואפי' אם אמר הניזק ברי והמזיק אמר איני יודע לא נוציא ממנו שום דבר אלא בראיה:

הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית כו': דף מז ע"א

מה שאמר בפירות ואם הוזקה בהם ר"ל אם כשלה בהן אבל אם אירע לה נזק מאכילתן אינו חייב כלום בשום ענין שבעל הפירות לא קבל עליו שמירת בהמה של בעל הבית והיה לה שלא תאכל:

הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות כו': שם

זהו כשהיה אותו השור מועד ליפול על בני אדם בבורות ולפיכך יתחייב כופר ובלבד כשיפיל עצמו לשם בשביל מאכל שראה בבור ולכן לא יתחייב מיתה. והלכה כרבי שאמר שלא יתחייב בעל הבית שום דבר אם לא קבל עליו לשמור וכמו כן בעל השור לא יתחייב שום דבר לפי שברשות הכניס:

שור שהיה מתכוין לחבירו והכה את כו': דף מח ע"ב

לפי שר"ל אדם שמתכוין לחבירו אמר שור שהיה מתכוין לחבירו ואין הפרש בין שהשור נתכוין לשור ונגח אשה או נתכוין לאשה עצמה לא יתחייב דמי ולדיה כי לא חייבה תורה בזה אלא האדם בלבד ומה שאמר בגיורת שהוא פטור על ולדיה אין רצונו לומר כשנתגיירה והיא מעוברת כי זה מבואר הוא אבל ר"ל כשנתעברה בחיי הגר ומת הגר או כשהפילה אחר מיתת הגר לפי שעיקר הוא בידינו כי איתיה לבעל זכי ליה רחמנא ליתיה לא זכי ליה. ולפיכך אינו חייב דמי ולדות כשלא יהיה לזה הגר יורשים רצוני לומר בנים שנולדו בדת ישראל והורתן היתה כשהוא ישראל וכבר ידענו דברי רשב"ג כך וכי אשה למי שיולדת משבחת ואין לעצמה בשבח כלום וזה כי רשב"ג אומר אין דמי ולדות לבעל ושבח ולדות חולקין וחכ"א שבח הריון לבעל ולפיכך משער תנא קמא השבח והדמים ונותן הכל לבעל ובזה בארה הגמ' דברי תנא קמא ואומר כיצד שמין דמי ולדות שמין את האשה כמה היתה יפה. ואין הלכה כרשב"ג:

שהוסר

החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר כו': דף מט ע"ב

החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור כו': דף נ ע"ב

כל זה מבואר אין צריך פירוש:

בור של שני שותפין עבר עליו הראשון כו': דף נא ע"א

כסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה כו': דף נב ע"א

לפניו מקול הכריה הוא שיכשל בשפת הבור מקול החפירה שיחפור החופר בקרקע הבור ויפול בתוך הבור ואז יהיה בעל הבור חייב. אבל כשיפול לאחריו והוא שכבר עבר מן הבור וכשל וחזר לאחוריו ונפל לאחר הבור הוא פטור אא"כ נפל לבור ואז הוא חייב על איזה בשני הפנים שיהיה ורחמנא אמר ונפל שמה שור או חמור וקבלנו בפירוש זה הפסוק שור ולא אדם חמור ולא כלים. ולא יהיה ג"כ חייב על הבהמה אלא כשתהיה חרשת או שוטה או קטן אבל שור שהוא גדול ופקח אינו חייב עליו כלום לפי שיכול לומר לו איבעי ליה לעיוני ומיזל:

אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור כו': דף נד ע"ב

כל זה מבואר אינו צריך פירוש אלא מאמרו לכלאים שהוא רומז למה שאמר לא תחרוש בשור ובחמור יחדו. ואמר כי כל שני מיני בהמות כך לא יוכל לחרוש בהן ולא למשוך אותן ביחד וזה מדרבנן. אבל מן התורה אינו אסור לחרוש ולמשוך ולהנהיג אלא בהמה טהורה וטמאה בלבד דומיא דשור וחמור וכבר בארנו זה בפ' שמיני ממסכת כלאים:

פרק ששי

הכונס צאן לדיר ונעל בפניה כראוי כו': דף נה ע"ב

כראוי הוא שישים באותו מקום שכנסה שם דלת שלא תפילה הרוח המצויה. ומה שאמר הוציאוה לסטים אינו רוצה לומר כשהוציאו הבהמות בידיהם כי זה מבואר. אבל ר"ל כשהיו סבה ליציאתן. כגון שיעמדו בפניהם עד שישובו מלפניהם לצד אחר ויאבדו אותם והיא כאילו הוציאו אותם בידיהם:

הניחה בחמה או שמסרה לחרש שוטה וקטן כו': שם

דרך הרועים שיש להם משמשים תחת ידם ימסרו להם עדרי הצאן לשמרם. ואמר ג"כ כי הרועה הגדול כאשר מסר לרועים האחרים אשר תחת ידו הוא נכנס תחתיו וכשהזיקה יתחייב בנזקה הרועה השני אשר תחת הרועה הגדול ולא רועה הראשון שהוא רועה הגדול ולא נאמר בכגון זה שומר שמסר לשומר חייב לפי שמנהג הרועים כך. וענין הנפילה היא כגון שכשלה באבן או עץ ונפלה אבל כשדחה קצת הצאן לקצתה ונפלה והזיקה משלם מה שהזיקה שהוא היה (כעת)[סבת] ההיזק כשהעבירם כולם בפעם אחת ומנהגם לדחות קצתם לקצתם והיה ראוי לו להעבירם אחת אחת. כבר בארנו בפ' ב' היאך הוא הדין במה שאמר משלם מה שנהנית וענין השומא במה שהזיקה על זה הדרך. והוא שנדע השיעור מן השדה נאמר כמה שוה זרע סאה אמה מזה השדה מאותן ירקות או מאותן פירות. וכשנדע הדמים ההם אחר כן נאמר כמה שוה) זרע ששים אמה מזה השדה ממין הזרע הזה ונדע אותן דמים. אחר כן נאמר כמה שוה) זה החלק מן השדה שיש בו ס' אמה מן הזרע וזאת האמה שאכלה נמחים מכלל הששים אמה וידענו מה שבין השתי שומות וישלם המזיק. וכמו כן איזה שעור שתאכל יושם בששים כמוהו וזהו ענין מה שאמר באותה שדה כלומר אם אכלה סאה יושם בששים סאין מאותה השדה ורמז על זה מה שאמר הש"י ובער בשדה אחר ולמדנו על פי הקבלה מלמד ששמין ע"ג שדה אחר וזה הדין הוא כדי להמציע בין הניזק והמזיק כי אילו היינו אומרים כמה שוה זו האמה שאכלה נמחים היה מחויב דמים הרבה ואילו אמרנו ג"כ כמה שוה זה השדה והוא זרע כך וכך סאה ונאמר אחר כן כמה ישוה כשנאכל ממנו אמה אחת נמצא שיהיה בין שתי השומות דבר מועט מאד לפי שאין שיעור אבל הלוקח לאמה אחת באלף כשיעורה בששים ואמנם שערו זה בששים כמו שרוב השעורים אצלנו בששים כמו שנבאר במס' חולין. ור"ש אומר כי דין הוא זה(לפי) [לפרי] שצריך אל השדה גמר בשולו והוא ששמין על גב השדה כמו שבארנו אבל פירות גמורים דינם כאילו הם תלושים ולא ישומו אותם אלא שיעור מה שאכלה בלבד. והלכה כרבי שמעון:

המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות כו': דף נט ע"ב

כיון שיאמר שומר השדות בבקעה לשום אדם שיגדיש בתוך השדה ויתן לו רשות הרי הוא כאילו קבל עליו לשומרו. ולפיכך יהיה השומר חייב ואע"פ שלא אמר לו אני אשמור אבל בעל הבית כבר בארנו כי הוא אינו חייב עד שיקבל עליו לשמור:

השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן כו': שם

השולח את הבערה ואכלה עצים או אבנים כו': דף ס ע"א

עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות כו': דף סא ע"א

המדליק בתוך שלו עד כמה תעבור הדליקה כו': שם ע"ב

מה שאמר ר"ש אומר הכל לפי הדליקה ר"ל שנראה שיעור האש שהבעיר ונשער כמה הוא סוף מה שיוכל ללכת. ונאמר על דרך משל כי אפשר על הרוב שתדליק מלהב שלה עד מרחוק עשרים אמה וכל מה שתאכל באותן העשרים אמה הוא חייב אם אכלה חוץ לרשותו. ואם הוסיפה חוץ לעשרים אמה הדליקה במרחק יותר פטור לפי שהוא דבר חוץ מן השיעור הידוע כאילו עברה נהר או גדר גבוה ד' אמות. והלכה כר"ש:

המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו כו': שם

כשהדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו בכגון זה חכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש אבל לא כלים. אבל משערין מקום אותם הכלים כאילו הוא מלא גדיש אבל אם הדליק גדיש חבירו משלם כלים שבתוכו ובלבד כלים שדרכן להניח בגדיש כמו המחרישה והמזרה. אבל זולת אלו המינים מן הכלים אינו חייב אלא בשיעור גופן מן הגדיש כמו שזכרנו. ואם הדליק את הבירה ישבע בעל הבירה על מה שהיה בתוכה שבועה בתורה וישלם המדליק כל שישבע עליו ובלבד שיהיה אמוד שיש לו כמה שטען שאבד בתוך הדליקה ואין הלכה כר"י:

גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק חייב כו': דף סב ע"ב

ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק שביעי

מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי כו': שם

אמרו בספרא על כל דבר פשע כלל על שור על חמור על שה על שלמה פרט על כל אבדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שהן מטלטלין אין גופן ממון. ומזה הדין יתבאר לך כי תשלומי כפל נוהג בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שאין בו רוח חיים:

גנב ע"פ ב' וטבח ומכר על פיהם או ע"פ ב' כו': דף ע ע"א

כשישחוט הוא בידו ביום הכפורים אינו חייב תשלומי ארבעה וחמשה לפי שהוא מחויב כרת ועוד יתבאר לך במס' מכות שכל מחויב כרת לוקה. ועיקר הוא אצלנו אין אדם מת [ולא לוקה] ומשלם אמנם יתחייב בתשלומי ארבעה וחמשה כשיתן לזולתו שישחוט לו ביוה"כ וכמו כן אם שחט לו זולתו בשבת או לע"ז חייב בתשלומין לפי שעיקר בידינו שאין הפרש בין שישחוט הוא בעצמו או שישחוט לו זולתו לענין תשלומין. והראיה על זה מה שאמרה תורה או מכרו ולמדנו מפי הקבלה או לרבות את השליח. וכשיגנוב משל אביו וטבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה לאחיו ויחשוב להם חלקם בזה. וכבר בארנו בפרק שני ממסכת קדושין שחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה אבל לפי שאיסור זה מדרבנן הוא השוחט חולין בפנים חייב בתשלומי ארבעה וחמשה לרבנן. ואין הלכה כרבי שמעון:

(גנב על פי ב' וטבח ומכר על פיהם כו') *) [גנב על פי ב' וטבח ומכר על פי עד אחד וכו']: דף עב [עד] ע"ב

הודיענו בזה ההלכה שהודאתו שמכר וטבח כמו עדות עד אחד עליו בזה וכמו שהעדות באחד אם יבא שני ויעיד נתקיימה העדות ויתחייב בתשלומי ארבעה וחמשה וכמו כן כשהודה שטבח או מכר אם באו אחר כן עדים והעידו שטבח ומכר משלם ולא נאמר מודה בקנס פטור וכיון שהודה ואין שם עדים פטור אלא כ"ז שיבאו עדים חייב וזהו כשיכפור עיקר הגניבה קודם שיבאו עדי גניבה ואחר שבאו עדי גניבה הודה בגניבה ומכירה וטביחה אבל אם הודה בעיקר גניבה קודם שיבאו עדים פטור מתשלומי ארבעה וחמשה אפי' אם באו עדי טביחה ומכירה אחר כן:

(גנב על פי ב' וטבח ומכר על פי עד אחד כו') *) [גנב וטבח בשבת גנב וטבח לע"ז וכו']: דף עד ע"ב

מחלוקת ר"ש וחכמים אינו במי שגנב והקדיש אבל הוא במי שגנב קדשים ושחטן ומכרן חכמים אומרים וגונב מבית האיש ולא מבית ההקדש ור"ש אומר קדשים שהוא חייב באחריותן כנכסי בעלים הן וגונב מבית האיש קרינא ביה. וכבר נתבאר בראשון מן מגילה שהנדבות אינו חייב באחריותן והוא כשיאמר הרי זה עולה או שלמים. ואין ר"ש מחייב תשלומי ד' וה' למי שגנב בקדשים שהוא חייב באחריותן ושחטן אא"כ שחטן בעזרה לשם בעלים או כשהיו בעלי מומין ושחט חוץ מן העזרה לפי שכל העומד לפדות כפדוי דמי. ודין בעלי מומין שיפדו כמו שנבאר במקומו אבל אם שחט אותם בחוץ והם תמימים בלא מום אינו חייב כלום לפי שהיא שחיטה שאינה ראויה. ודעת ר"ש כבר קדם שהוא פוטר למי ששוחט חולין בעזרה לפי שהיא שחיטה שאינה ראויה ואין הלכה כרבי שמעון:

מכרו חוץ מאחד ממאה שבו כו': דף עח ע"ב

גנב ברשות הבעלים וטבח ומכר חוץ כו': דף עט ע"א

כל זה מבואר:

היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים כו': שם

לימד אותנו בזאת ההלכה שני עקרים הא' כי הגנב לא יקרא גנב עד שיביא אותו דבר הגנוב ברשותו ויקנה אותו בדרך מדרכי קניות המטלטלין וכבר קדם באורם בראשון מקדושין. והשני כי ארבעה שומרים אינם קונים אותו הדבר הניתן להם לשמור לענין שיהיו חייבין בשמירתו ויתחייב כל אחד מהם בדינים המיוחדין להם כמו שיתבאר אם לא קנו אותן המטלטלים באחד מן הדרכים שנקנין בהם המטלטלים במקח וממכר כמו שנתבאר בראשון מקדושין. וזהו מה שאמרו תקנו משיכה בשומרין כדרך שתקנו משיכה בלקוחות. ושמור זה העיקר כי הוא עיקר גדול ומועיל בדינים:

אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל כו': שם ע"ב

אין מגדלין בהמה דקה בא"י לפי שרועין בזרעים. וסוריא הם הארצות שכבש דוד וכבר בארנו ענינם בשני מן דמאי. ומה שאמר לא יגדל חזירים הוא הדין לשאר דברים שאסורין באכילה אבל דבר בחזירים כפי הידוע שהם אפשר לגדל כמו הבקר והצאן. ואין פורשים נשבים פחים או רשתות לצוד בהם יונים אא"כ ירחיק מהם מן הישוב ר"ל ישוב המדינה ארבעה מיל והם ל' ריס וזה להרחיק עצמם מן הגזל שלא יצוד יוני בני העיר. והזהיר שלא יגדל כלב מפני היזקו:

פרק שמיני

החובל בחבירו חייב עליו משום ה' כו': דף פג ע"ב

המבייש את הערום המבייש את כו': דף פו ע"ב

כשיקטע ידו או רגלו יתחייב לו החמשה עונשין אבל כשיעשה בו אחד מאלה ההיזקים או שניים מהן כגון שביישו אותו בלבד לא יתחייב אלא בושת וכמו כן אם צער בלבד לא יתחייב אלא צער כמו שאמר דרך משל כואו בשפוד על צפרניו ועל זה הדרך הקשה. ואם יעבור המוכה על דברי הרופא ונוסף חליו או נולדה בסבתו מחלה לא יתחייב החובל שום דבר על אותו החולי המתחדש לפי שהחולה חמס על נפשו. ודע כי עיקר מעיקרי דתנו אין גובין קנסות בבבל וה"ה בשאר כל הארצות חוץ מא"י בלבד לפי שאמר יתברך עד האלהים ואין לנו דיינים שיקרא שמם אלהים אלא הדיינים הסמוכין בא"י. כמו שנבאר בסנהדרין. וכל דייני העולם כאילו הם עומדים במקום דייני א"י ואעפ"כ אין ממלאין מקומן אלא בדברים הנוהגים הרבה כדי שלא יאבדו זכיות בני אדם כגון ההלואות והמקח והממכר וההקנאות וההודאות והכפירות. וכשהזיקה בהמה בשן ורגל שהן מועדין לזה כמו שקדם וכמו כן כשהזיק אדם את הבהמה. אבל בהמה באדם או אדם באדם וכן כל קנס לא ישלם שום דבר אלא בב"ד בא"י לפי שאלה הדברים שמהם שלא יארעו אלא מעט ומהם שאין בהם חסרון כיס. והראוי לעשות בחובל בחברו שיושם כל מה שיתחייב משבת ובושת ורפוי וצער וקנס ויכלול הכל וישלם החובל בפעם אחת ויפטור אם היה הדין בא"י ואם הוא בחו"ל מנדין החובל עד שיתן מה שיתחייב על דרך פשרה או יעלה עם בעל דינו לא"י וכשיתן מה ששמין עליו מתירין לו נדויו ואפי' לא נתרצה החובל בזה. ומאשר ראוי לזכור בכאן כי הח"נ שחייב התם קנס הוא ואין גובין אותו בחו"ל אלא על דרך הנזכר. אבל ח"נ צרורות שנזכר כבר בפ' השני מזו המסכתא והוא כשהיו צרורות מנתזין מתחת ידו ושבר את הכלים משלם ח"נ מן העליה כי הוא הלכה ואינו קנס וגובין אותו בחו"ל ובלבד שיהיה ברשות הניזק. אבל ברה"ר הוא פטור על כל היזק הרגל כמו שנבאר לשם. ונזק שלם אינו קנס וגובין אותו בחו"ל אלא בשור המועד בלבד לפי שעיקר הוא בידינו אין מועד בבבל:

זה חומר באדם מבשור שהאדם כו': דף פז ע"א

אמרו זה חומר באדם מבשור יש לו סמך על העיקר אשר קדם בפרק ג' מזו המסכתא שורו שבייש פטור וכבר בארנו בפרק ה' ג"כ שהשור פטור מדמי ולדות:

המכה את אביו ואת אמו ולא עשה כו': שם

כבר בארנו כי מן העקרים שבדינו אין אדם לוקה ומשלם אלא כשיעשה אדם דבר שחייב עליו מלקות ותשלומין לוקה ואינו משלם. זולתי חובל בחבירו ביוה"כ בלבד שזה משלם ואינו לוקה לפי שהמקרא מפורש בחובל שישלם עכ"פ והוא שנא' יד ביד. ובא הפירוש בזה הדבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון כי אחר שאמר כאשר עשה כן יעשה לו שלא היה צריך לומר יד ביד. וזהו ענין מה שאמרו בפירוש רבתה התורה חובל בחבירו (חייב) בתשלומין. ואין הלכה כרבי יהודה:

חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה כו': שם

כל זה מבואר ויש (לו דינים) [לדיינים] לייסר אותם כדי להסיר היזקם מבני אדם:

המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה כו': שם

כבר בארנו בפרק י"ד ממסכת שבת כי החובל לא יהיה מתחייב בנפשו אלא כשנתכוין לקחת הדם השותת מן המכה שישתמש בו במה שירצה אבל אם נתכוין להכאיב ולהזיק בלבד הוא מקלקל ופטור מצד חיוב שבת. וזהו בחובל בבהמה ובחיה אבל חובל בחבירו הוא חייב סקילה מפני ששככה רגזו ורפתה רוחו בהזיקו לבעל ריבו הוה כמתקן כמו שהתבאר בקורע בחמתו ועל מתו שהוא חייב לפי שתנוח דעתו באותו מעשה ואע"פ שהוא קלקול ולפיכך הוא פטור מכלום מחמת המזיקים. ודע זה ולא תטעה בו:

התוקע לחבירו נותן לו סלע רבי יהודה אומר כו': דף צ ע"א

תוקע לחבירו הוא מי שמכה חבירו בפס ידו סגור בערפו. סטרו שהכהו בפס יד על פניו. לאחר ידו שהכהו באחר ידו והוא קלון יותר. צרם באזנו שפסל אזנו והכה בו כעין עקילה. ומה שאמר הכל לפי כבודו ר"ל פי' אלו השעורים הנזכרים הם תכלית מה שהוא נותן לאדם חשוב ואם הוא אדם פחות יפחתו לו מאלו השעורים ולא יתנו לו אלא לפי כבודו. ור"ע חולק בזה ואמר שישראל כולם שוין באלו הדינים. ומן העקרים בדין שלא יאריכו ב"ד זמן בנזקין ואמנם עשה ר"ע זמן בבושת בלבד. ואין הלכה כר"ע בהשוותו כל אדם ולא כר"י. וכל אלו הם קנסות ודינם בא"י כמו שבארנו:

אע"פ שהוא נותן לו אין נמחל לו עד כו': דף צב ע"א

אמרו יש כן שהוא כלאו והוא זה שיאמר לו בנזק גופו ע"מ לפטור כי מן הידוע כי אין אדם מוותר בכמות זה ולפיכך חייב:

פרק תשיעי

הגוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים כו': דף צג ע"ב

אמרו זה הכלל כל הגזלנים משלמים כשעת הגזלה נלמד כי מי שגנב בהמה קטנה וגדלה אצלו שגזה

*) [וכן הוא בדפוס נאפולי]

קנאה בשנוי ואם שחטה או מכרה אחר שנגלה שלו הוא זוכה ושלו הוא מוכר ואינו חייב בתשלומי ארבעה וחמשה :

גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו כו' : דף צו ע"ב

כשהרקיבו מקצת הפירות אומרים לו הרי שלך לפניך ואם הרקיבו כולם משלם כשעת הגזלה . ומטבע ונפסל הוא שלא יעבור באותה מדינה אבל עובר הוא במדינה אחרת . והלכה כר"מ :

נתן לאומנים לתקן וקלקלו חייבין לשלם כו' : דף צח ע"ב

אין הפרש בין שיתן לאומן כלי שעשוי לתקן אותו וקלקלו או שיתן לאומנים עצים או ברזל לעשות לו ממנו כלי ויעשו אותו ויגמרו מלאכתו ואח"כ יקלקלוהו (והוא) ישלם דמי הכלי בשני הענינים :

הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה כו' : דף ק ע"ב

כעור שמראהו רע והוא שנאמר על דרך משל זה נבעו אדום אבל הוא עין רע לא יכשר למה שרצה אותו . וענין שבח והוצאה כמו שאומר לך על דרך משל אילו היה הבגד שוה דינר ואחר צביעתו שוה דינר וחצי והוציא בו הצבע רובע לא יתן לו אלא רובע דינר - ואם הוציא עליו שלש רביעי דינר יתן החצי מאשר הותיר בדמיו. וכל זה אינו תלוי ברצון בעל הבגד אלא אפי' אמר לו בעל הבגד כיון שעברת על מאמרי תן לי מה שהיה שוה בגדי בתחלה וטול לך הבגד לא יוכל לומר זה . לפי שאמרנו אם השבח יתר על ההוצאה ואם ההוצאה יתרה על השבח היא תקנה לכל אחד מהם . והלכה כר' יהודה :

הגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו כו' : דף קג ע"א

יש לאדם שיתן את הגזלה לב"ד שבעירו ומביא אשמו ומתכפר לו וישאר אותו הממון ביד ב"ד עד שיבא בעליו או ישלחהו לב"ד והם יעשו בו כטוב בעיניהם :

נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש כו' : שם

ואפילו היה הגזל בעין כיון שלא נשאר עליו מן הקרן אלא פחות משוה פרוטה א"צ לילך אחריו ולא נאמר אפשר שהוקר אותו החלק ששוה עתה פחות מפרוטה וישוב שוה פרוטה :

נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש כו' : שם

עד שיתמעט הקרן משוה פרוטה כיצד גזל ד' זוזים ישלם חמשה נתן ארבעה ונשבע על הזוז יתחייב זוז ורובע נתן הזוז ונשבע על הרובע יתחייב [רבע] רובע זוז ומשקלו גרגיר חרוב נתן את הרובע ונשבע על [החרוב חייב חרוב ורובע חרוב נתן החרוב ונשבע על] רובע החרוב אינו חייב אלא רובע החרוב בלבד לפי שהוא פחות משוה פרוטה . אמנם יתחייב בזה לפי שאמר הכתוב חמישיתו יוסף עליו וקבלנו בפירוש זה מלמד שמוסיף חומש על חומש וכן כל מי שנתחייב חומש דינם שוה לפי שפי' חמישיתיו יוסף עליו חמישיות הרבה על דרך שבארנו :

היכן פקדוני אמר לו אבד משביעך אני כו' : דף קח ע"ב

תוספת החומש לא יתחייב אדם בו אלא בהודאתו לא ע"פ עדים שנאמר והיה כי יחטא ואשם וגו' אמנם יהיה זה כששב מאליו :

היכן פקדוני אמר לו נגנב משביעך אני כו' : שם

תשלומי כפל הוא קנס ומעיקרנו אין אדם משלם קנס ע"פ עצמו וכבר התבאר זה בפ"ג מכתובות :

הגוזל את אביו ונשבע לו ומת כו' : שם

אמר רחמנא והשיב את הגזילה וגו' ולפיכך מי שגזל אין לו תקנה עד שתצא גזלה מתחת ידו או ימחול אותו הנגזל וזה כשתהיה הגזילה עודה אצלו לא נשתנית ולא קנאה בשינוי כמו שקדם ולפיכך כשמת אביו וגזלה תחת ידו ואביו לא מחל לו מ"מ צריך שתצא אותה הגזילה מתחת ידו ואם היה אצלו אח מאביו יתן לו מה שגזל או יתן הגזילה לבניו הוא עצמו בענין שתצא הגזלה מתחת ידו ואם לא היה אצלו אח מאביו ולא בנים או לא החזיר הוא אותה הגזילה לבניו יתן אותן בחובו או בכתובת אשתו או לצדקה וכל זה כשיודיע ויאמר זה גזל אבא לא שיתן על דרך זה הוא ממומנו וכדי שתצא גזלה מתחת ידו :

האומר לבנו קונם אי אתה נהנה משלי כו' : שם

כל זה מבואר ממה שקדם וצריך עוד שיבאר למי שנתן לו אותו הממון ויאמר להם כי אביו נשבע עליו שלא יהנה בממונו ולפיכך הוא נותנו להם כדי שלא יהנה הגוף מאותו הממון שעזב ואל יקשה בעיניך שהוא פרע את חובו מן הממון אשר נאסר להנות בו לפי שיתכן זה כמו שנתבאר בפרק רביעי מנדרים ושם פרשנוהו :

הגוזל את הגר ונשבע לו ומת הרי זה משלם כו' : דף קי ע"א

כבר ידעת כי הגר כשמת ולא הניח בנים בקדושה כי אין לו יורש וכל הקודם בנכסיו זכה ועל הגר שמת שאין לו יורשים נאמר ואם אין לאיש גואל אבל לאיש מישראל א"א שלא יהיה לו גואל כי קבלה הוא בידינו [שלא יכלה שבט מישראל] א"כ האיש שישאר משבטו הוא ירשנו.וכבר ידעת כי בכ"מ שיאמר נדבה ר"ל עולת נדבה וכבר בארנו זה במס' שקלים ודיני עולת נדבה יתבאר לך מזה הפסוק שהביא ראיה על זו ההלכה שאשם נקרא הקרן שהוא מחזיר כלומר הגזילה בעינה או דמיה :

נתן הכסף לאנשי משמר ומת אין היורשין כו' : שם

כבר בארנו באחרון של סוכה כי משמרות כהונה כ"ד משמרות והיו עובדים בזה אחר זה כל משמרת שבת אחת ומכלל המשמרות יהויריב וידעיה והביא אותה עד"מ וכשנתן כסף ליהויריב ואשם לידעיה והיה המשמרת משמרת ידעיה בזה חולקין ר"י וחכמים ר' יהודה אומר משמרת יהויריב עברה כשנטלה הכסף כיון שאין לה במשמרתו שום דבר לפי שאינו שבתו לפיכך יחזיר כסף אל אשם וישוב הכסף לידעיה שיש לו המשמרת וחכ"א משמרת ידעיה עברה כשנטלה האשם מבלי שתקבל הכסף והראוי שיתן הכסף קודם האשם ולפיכך יוקח האשם מאתו ויתן ליהויריב שנטל כסף בריאה כמו שראוי והוא יקריב האשם כשתהיה משמרתו . ולפי שאלו העקרים אמתיים ידועים אמר לנו מחבר המשנה במשנה זו כשנתן הכסף ליהויריב ואשם לידעיה והיה משמרת ידעיה אם הוא הלכה כחכמים שאומרים יצא אשם ליהויריב כמו שקדם וזה מבואר ואין שם ספק ואם הלכה כר"י שאמר ישיב הכסף לידעיה אם קיים האשם יקריבוהו בני ידעיה ואם לא שקפלה משמרת ידעיה והקריבה האשם קודם שתקח הכסף מן יהויריב זכו בני ידעיה בעור האשם אבל בשרו אינו ראוי לאכילה לפי שהוא פסול ויחזור ויביא אשם אחר ליהויריב אשר בידו הכסף ויקריב אותו במשמרתו ומה שלמד רבינו הקדוש במשנה זו הוא איזה יתחייב על דעת ר' יהודה כשהקריבו בני ידעיה האשם וכך אמרה הברייתא בזה הדין כשהיתה המשמרת ליהויריב ונעשה מה שאמרנו א"ר לדברי ר' יהודה אם קדמו בני יהויריב והקריבו אשם יחזור ויביא אשם אחר ויקריבו בני ידעיה וזכו האחרים במה שבידם וזה הענין הוא מה שלמדנו בזאת המשנה והלכה כחכמים והרמז שראוי להיות הכסף קודם לקרבן הוא מה שנאמר באשם אשר יכפר בו וקבלנו בפי' זה כי האשם הנאמר כאן כסף והוא מה שאמרו אשם זהו קרן וכבר בארנו בהלכה שקודם לו דרחמנא קרא הכסף אשם ואמרו יכפר בו והוא פועל עתיד ר"ל שכבר התחיל בכפרה שהוא נתן הכסף ותגמר כפרתו ולא ישאר עליו עון בקרבנו והוא איל האשם כמו שנאמר וכפר עליו הכהן באיל האשם וקבלנו בזה איל אשם מעכבים ואין החומש מעכב וכבר נתבאר כי האשם הוא הכסף ופירוש מייכבין את הכפרה :

פרק עשירי

הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם כו' : דף קיא ע"ב

אין פורטין לא מתיבת המוכסין כו' : דף קיג ע"א

זו המשנה היא בנויה על שני עקרין האחד מטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי השני מלוה על פה אינו גובה מן היורשים. ושני העקרים האלה אין הלכה כן אבל מן העקרים שנדון עליהם עכשיו מטלטלי לבעל חוב משעבדי מלוה על פה גובה מן היורשין והראוי על הגזלן לשלם הוא מלוה על פה. לפיכך הגוזל ומאכיל לבניו חייבים לשלם באיזה פנים שיהיה נתייאשו הבעלים או לא נתייאשו בין שהניח מקרקעי או מטלטלי מנכסיו יקח עכ"פ כל מה שגזל ואם לא הניח אביהם שום דבר אם נתייאשו הבעלים אינם חייבין לשלם ואם אכלו מה שאכלו לפני יאוש חייבין לשלם . ואם היה המוכס כנעני אנס או מוכס ישראל אלא שאין לו קצבה אלא שלקח רשות מן המלך שיוכל להוסיף על המכס איזה שיעור שירצה על הקצבה שקצב לו המלך אותו שהוא גזלן בכל זה אין ראוי לפרוט דבר ממה שיש לפניו מן המעות לפי שהוא בחזקת גזלן ואותן המעות כולם גזלה וכמו כן לא יקחו לדקה מאותו המוכס מן המעות שלפניו . אבל אם פרט מהמעות שיש לו בביתו או נטלו ממנו לדקה כשהוא בשוק ואין תיבה לפניו זה הוא מותר . וזהו טעם מה שאמר מתוך ביתו או מן השוק וכמו כן אין פורטין ממה שלפני גבאי לדקה משום חשד שלא יחשדו אותו שהוא מנכסי הלדקה שיש עליו חוב כשיראה אותו שיתן מעות מי שלא ראה כשלקח הדינר . וכבר נתבאר לך מדבריו כי כשיהיה *מנכסי ישראל ואין מוסיף על כל מה שחקק לו המלך ולא יגרע אינו גזלן כי מן העקרים שלנו דינא דמלכותא דינא :

נטלו מוכסין את חמורו ונתנו לו חמור אחר כו' : דף קיד ע"א

אין אשה וקטן נאמנין בדין זה אלא כשהוא מסיח לפי תומו כמו שבארנו בעכו"ם לעדות אשה במסכת יבמות . ונחיל נקרא עדת דבורים הנקבצים על המלך שלהם כמו שזה מפורסם וידוע . ואין הלכה כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה :

המכיר כליו וספריו ביד אחר ויצא לו כו' : שם ע"ב

זה הדין כשיהיה האיש ההוא אינו ידוע למכור אותן הדברים שהוא טוען עליהם שנגנבו לו ויצא לו שם גנבה בעיר וא"צ שנבאר שצריך שני עדים שיעידו שאלו הכלים היו שלו ושאלו הספרים שלו היו לפי שזה מבואר אבל אם דרכו שימכור כליו וספריו לא ידונו לו זה הדין אלא אם לנו עמו בני אדם ומצאו בבקר קירו התור ואותם אנשים שלנו בביתו יצאו על אותו המחתרת וכליו וספריו של בעל הבית בידיהם באותה שעה ידונו לו דין זה כמו שכתבנו. וכבר בארנו פעמים כי בכ"מ שאמרו במשנה שבועה היא שבועה בתורה :

זה בא בחבית של יין וזה בא בכדו של דבש כו' : דף קטו ע"א

אילו השמיענו הדין בחבית של יין בלבד היינו אומרים כגון זה הוא שכשפירש עליו נותן לו דמי יינו אבל חמורו וחמור חבירו שאינו עושה מעשה בידו לא ואם השמיענו הדין בחמורו וחמור חבירו היינו אומרים בזה הוא שאין לו אלא שכרו כשלא פירש עליו לפי שאינו עושה מעשה בידיו אבל יינו ודבש חבירו אפי' לא פי' נותן דמי יינו .לפי שהתעסק באסוף הדבש בידו לפיכך הודיענו שהדין בשני המעשים אחד ושלא נאמר בזה מעשה אני בך לפי שבשבילו הניח ממונו ונתעסק בשלו לאסוף מה שאבד ולפיכך אם פירש עליו נותן לו דמי חמורו ודמי יינו :

הגוזל שדה מחבירו ונטלוה מסיקין כו' : דף קטז ע"ב

השמיענו בהלכה זו כשתהיה מכה טבעית כוללת או אינה כוללת כמו ששטפה בנהר או נשקעה או ירדו עליה אבני אלגבים שדינה דין מכת מדינה ולא יוכל לומר לו הרעה הזו באה בעונותיך וכאילו אתה הוא הסבה כדי שיהא חייב לשלם אבל יאמר לו הרי שלך לפניך :

הגוזל את חבירו או שלוה הימנו או שהפקיד לו כו' : דף קיח ע"א

תקנה היא זו לבעל הממון ולפיכך אם אמר בעל הממון לאשר הוא בידו תן לי מה שיש לי אצלך בכאן במדבר יש לו לפרעו ממונו :

האומר לחבירו גזלתיך הלויתני הפקדת אצלי כו' : שם

היה חייב לשלם כשטוענו חבירו טענת ברי והומר גזלת אותי והלויתי אותך אבל אם היה חבירו ג"כ מסופק ואמר איני יודע אם הלויתי אותך ואם לא הלויתי והוא אמר הלויתני ודאי אבל איני יודע אם החזרתי או אם לא החזרתי אינו חייב לשלם אבל אם בא לצאת ידי שמים יתן לו כמו שהודה שהלוהו . ומה שאמר פטור ואפי' טענו חבירו טענת ברי ויאמר הוא אינו יודע פטור ואינו חייב אלא שבועת היסת שהוא אינו יודע באמת שיש לו אצלו ממון :

הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב כו' : שם

אמרו ומנו את הצאן והיא שלמה פטור מלשלם וכל הענין הראשון והיא כשגנב וידע בעל הצאן שגנב לו אבל אם לא ידעו הבעלים לא בגנבתו ולא בחזירתו אינו פוטרו אלא א"כ יחזיר וידעו הבעלים שהחזיר לפי שלמד זה הטלה דרך אחר זולתי לדרך הצאן [שלו] ולכך צריך להודיע הבעלים כדי שישמרוהו כאשר יוכל ואז יפטר מאחריותו :

אין לוקחין מן הרועים צמר והלב וגדיים כו' : שם ע"ב

אלו הדברים שהזהיר שלא לקנותן לפי שהזקתן גנבה בידם :

מוכין שהכובס מוציא הרי אלו שלו כו' : דף קיט ע"א

כבר התבאר בשבת כי המוכין הם חתיכות למר קטנים שממלאים בהם הכסתות והכרים וכיוצא בהם . וכובס הוא שמלבן את הלמר . וסורק הוא הסורקן והמנפצו . וכדי לתפור הוא כמו אורך מחט . ומעלל כלי הנגר שמחליק בו או כיוצא בו . וכשיל הוא כלי הנגר שמתקן בו העץ . ונסורת הוא (העץ) שחיקת העצים כשנוסרין העצים לעשות מהן לוחות :

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בבא קמא

חלופי גרסאות ע"פ נ"י במסכת בבא קמא

דף טו ע"א רש"י ד"ה ר' יוסי הגלילי . „את הפרה" נ"ל „ד' וה'" :

דף כח ע"א גמרא ר' ינאי . נכון בזה גירסת ר"ח רבינא :

דף ם ע"א דתניא רא"י אומר כו' . לקמן דף מ"ה ע"ב :

דף מב ע"ב תוס' ד"ה אלא . „כדפריסית" נ"ל „כדפריך" :

דף פז ע"א רש"י ד"ה ופטור . „את הפרה" . נ"ל „ד' וה'" :

דף צא ע"א בהגהות הגר"א (דמתני' דקתני בו י"ל רק לאפוקי דאין לחייבו ד' מאות זוז . ובנא"ע ס"ס פ"ג מביא רבינו כגירסא שלנו) כנ"ל :

דף צה ע"א תוס' ד"ה משלם . עי' הגהות הגר"א ובהגהותיו על הרא"ש ועי' מ"ש רבינו בח"מ סימן שנ"ד ס"ק א' בליקוט א' ונדפס שם בשגגה וכנ"ל אלא דמים כשעת הגזילה „וכו' תוס' נ"ס א' ד"ה משלם כו' והרא"ש" אע"ג דקאמר דמי (כו' כמו שנדפס עד) לגמרי „כו' וכ"ז לשיטת ר"ת" . כ"ה בגוף כ"י קדשי :

דף קד ע"ב תוס' סוף ד"ה ור"י . וה"ה דלגבי כו' . אף דמבואר להדיא בעירובין מ"ז ב' דשמואל ור"י הלכה כר"י . הגה שם מיירי באיסורי אבל בדיני דיפה כחו דשמואל דהלכה כמותו במקום רב . י"ל דגם במקום ר"י הלכתא כוותיה . לזה כתבו קיי"ל דרב ור"י הלכה כר"י . פי' בכל מקום אף באיסורי כמ"ש ברים ביצה אף דבאיסורי יפה כחו דרב לגבי שמואל . וה"ה דלגבי שמואל הלכה כר"י בכל מקום אף בדיני ועי' כאן ברא"ש ודו"ק :

עם הגהות ותקונים מאת הגאונים בעהמ"ח ספר מפרשי הים ז"ל.

דף ב ע"א במשנה ארבעה אבות נזיקין (יומא ב׳ א׳) תוס׳ ד"ה שבעת (קדושין ל׳ א׳) תד"ה נקרא: השור והבור והמבעה וההבער (שבת ב׳ א׳) תד"ה יציאות: ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים (ב"ק מ"ט ב׳) תוס׳ ד"ה על: ע"ב בגמ׳ שנאמר ויעש לו צדקי׳ וכו׳ (נדה כ"א ב׳) תוס׳ ד"ה ולכתוב:

דף ג ע"א דמשמע רגל ומשמע שן (פסחים ק"כ א׳) תד"ה כל: י׳ עבדן מיתה כו׳ (סנהדרין מ"ה א׳) תד"ה מה: ע"ב ומטונף וכו׳ (ב"ק ד׳ א׳) תוס׳ ד"ה אדם. [א"ה לא נמצא שם בב"ק אשר עליו סובב והולך ואולי צ"ל ב׳ כ"ה ודף כ"ה הוא בתוס׳ ב׳ ד"ה ושמואל ושייך על ע"א כאן אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור ודף כ"ה הוא בתוס׳ שם ב׳ ד"ה עד ושייך על הא דאמרו כאן א׳ אבל אזלא ממילא לא קמ"ל]:

דף ד ע"ב והא ש"ח והשואל וכו׳ דאדם דאזיק שור הוא (גיטין מ"ב ב׳) תד"ה ובור: והמטמא (בכורות ל"ה א׳) רש"י ד"ה טמא:

דף ה ע"א סבר לה כר"ע וכו׳ (כתובות ל"ב א׳) תוס׳ ד"ה דאין (ב"ק ז׳ א׳) תוס׳ ד"ה ור"ע. [א"ה עי׳ בירא"ים להר"א ממיץ מצוה רמ"ג וברדב"ז ח"ג סי׳ תרכ"ד וצ"ע]: הא תברא ר"ע לגדויה (גיטין מ"ט א׳) תוס׳ ד"ה ור"ע: למעוטי דר"ח (חולין ק׳ א׳) תוס׳ ד"ה שאני: רחמנא קרייה מעשה (שבועות כ"א א׳) תוס׳ ד"ה הוא: כלן כאבות לשלם ממיטב (ב"מ ל"ו ב׳) תוס׳ ד"ה זיל: ע"ב כי שדית בור בינייהו (ב"ק ב׳ א׳) תד"ה ולא:

דף ו ע"א אבנו סכינו ומשאו כו׳ (ב"ב כ"ו א׳) תד"ה זיקא (סנהדרין ע"ו א׳) תד"ה סוף:

דף ז ע"א ישיב לרבות שוה כסף (קדושין ב׳ א׳) תוס׳ ד"ה בפרוטה:

דף ח ע"א אי שתקיתו ושקליתו וכו׳ (יבמות ל"ז ב׳) תד"ה דאמר: א"ה בנזקין נמי נימא הכי (כתובות ק"ט ב׳) תד"ה ורבנן. [א"ה עי׳ שו"ת מוהרמ"ע מפאנו סי׳ מ"ו ושו"ת ל"ל סי׳ ט"ו]: ע"ב לא ניחא לי דתהוי לשמעון וכו׳ (ב"ב מ"ג א׳) תוס׳ ד"ה מפני:

דף ט ע"א או כסף או מיטב (ב"ק מ"ו ב׳) תד"ה ס"ג: בשלה מחלוקת (גיטין מ"ח א׳) תד"ה אי: מספקא ליה אי כיורשין דמי (יבמות ל"ח א׳) תד"ה אבל (ב"ב ס"ב ב׳) תד"ה התמר (בכורות מ"ח א׳) תוס׳ ד"ה דאמר (חולין ע"ט ב׳) תוס׳ ד"ה לימא: [א"ה עי׳ הגהות מוהרי"פ בחולין שם שכתב שלא מצא וגרס לו דט"ס הוא בתוס׳ הציון הוא במוכר את הבית דף ע׳ ובאמת צ"ל דף ס"ב ושם הוא מבואר בתוס׳ באורך ע"ש]: ע"ב עד שליש במצוה (סוכה ל׳ ב׳) תוס׳ ד"ה וקרקע: במשנה נכסים שאין בהם מעילה (גיטין מ"ט א׳) תוס׳ ד"ה שור: חוץ מרשות המיוחדת למזיק (ב"ק כ"ח ב׳) תוס׳ ד"ה ה"מ: גמ׳ נחלת כמה דשביק לה (ב"ק כ"ט ב׳) תוס׳ ד"ה לבתה:

דף י ע"ב הכוהו עשרה בני אדם (ערכין כ"ו א׳) תוס׳ ד"ה ור"ש: חבתי בנזקו לא קתני (כתובות מ"א א׳) תוס׳ ד"ה תנינן:

דף יא ע"א אף לשואל (ב"ק נ"ז ב׳) תוס׳ ד"ה פשיטא: מדאמרו ליה ר"כ ור"א לרב דינא הכי ושתיק (ב"ב ס"ב א׳) תוס׳ ד"ה ומודה: [א"ה פי׳ בנמק"י כאן מ"ש בשם הרמ"ה ועיין בשארית יוסף בן ווירגא ד׳ ל"ח ע"א ובחידושי הגרשוני להגאון בעל עה"ג בח"מ סי׳ קל"ח ועי׳ מה שהערנו לעיל בשילהי דף ו׳]: שמין לגנב ולגזלן (ב"ק ס"ח א׳) תד"ה מה (ב"מ ז) (נ"ל ל"ז א׳) תד"ה זיל: אין מקצת שליא בלא ולד (חולין ע"ז ב׳) תד"ה הריני: ע"ב הלכתא גובין מן העבדים (חולין ל"ד א׳) תוס׳ ד"ה מאן: מיני׳ אפילו מגלימא דעל כתפיה (ב"ב מ"ב א׳) תוס׳ ד"ה מלוה (ב"ב קע"ה א׳) תוס׳ ד"ה לא: שורו אפותיקי ומכרו (ב"ק ל׳ א׳) תוס׳ ד"ה הקדיש (ק"ט א׳) תוס׳ ד"ה לוה:

דף יב ע"א מר כמאן ס"ל (קידושין ז׳ א׳) תוס׳ ד"ה א"כ: ע"ב דאמר ממון בעלים הוא (ב"ק ע"ו א׳) רש"י ד"ה וריה"ג:

דף יג ע"א שהם ממונו דברי ריה"ג (סנהדרין קי"ב ב׳) רש"י ד"ה והליכא: ונמכר תם חי ובע"מ (חולין קל"ז א׳) רש"י ד"ה בקדושה:

דף יד ע"א הא ביום חייב (ב"ק פ"ד) (נ"ל כ"ה א׳) תוס׳ ד"ה נפרצה: מתקיף לה ר"ז וכו׳ (ב"ק ט"ז א׳) תד"ה כולה: ע"ב אלא לנכסים שיש להם אחריות (ב"ק ל"ט א׳) תוס׳ ד"ה אין:

דף טו ע"א השוה הכתוב אשה לאיש (סנהדרין ס"ו א׳) תוס׳ ד"ה לרבות: בחזקת שימור קיימי (ב"ק ל"ד) (נ"ל מ"ה ב׳) תוס׳ ד"ה בחזקת: ע"ב לא תשים דמים בביתך (קדושין ל"ד א׳) תוס׳ ד"ה מעקה: במשנה הבהמה אינה מועדת (ב"ק י"ז א׳) תוס׳ ד"ה שבהמה: והברדלס (סנהדרין טו ב׳) תוס׳ ד"ה והברדלס:

דף טז ע"א בגמ׳ ברדלס וכו׳ (בכורות ח׳ א׳) תוס׳ ד"ה ברדלס: ע"ב דרס ואכל (חולין ס"א א׳) תד"ה הדורס:

דף יח ע"א ור"א סבר לה כר"ט (ב"ק ט"ז א׳) תוס׳ ד"ה ראוי:

דף יט ע"א יש שינוי לצרורות (נזיר כ"ב א׳) תד"ה מר זוטרא: תפשוט לי׳ מדרבא (ב"ק י"ח א׳) תד"ה במועד: ע"ב כשכשה באמתה מאי (ב"ק מ"א א׳) תד"ה הא: ואכלי׳ לי׳ ע"י הדחק (פסחים ט׳ א׳) תוס׳ ד"ה בבשר:

דף כ ע"א המשנה ובא אחר ושינה וכו׳ (ב"ק י"ד ב׳) תוס׳ ד"ה פרה:

דף כא ע"א אגביה ר"נ לאפדני׳ מיני׳ (סנהדרין ג׳ א׳) תד"ה שלא: אמר לך רב וכו׳ (ב"ק כ"ח ב׳) תד"ה ה"מ: ע"ב אכלה מתוך הרחבה (ב"ק ק"א א׳) תד"ה או: במשנה הכלב שנטל חררה וכו׳ (ב"ק כ׳ א׳) תד"ה מתגלגל:

דף כב ע"א בגמ׳ אמר לך ריש לקיש וכו׳ (ב"ק י"ח א׳) תד"ה ועל: בסכסכת כל הבירה (ב"ק ע"ב) (נ"ל מ"ח א׳) תד"ה אי: ע"ב בגדי׳ דחד ועבד דחד (כתובות ל"א א׳) תוס׳ ד"ה רב אשי:

דף כג ע"א ולחייב נמי בעל הגחלת (ב"ק ו׳ א׳) תד"ה להוי: ע"ב מאי בעי ידך בפומי׳ דכלבאי (ב"ק כ"ו א׳) תד"ה אילימא: במשנה משיחזור בו שלשה ימים (ב"ק ל"ז א׳) תוס׳ ד"ה משיחזור:

דף כד ע"א בגמ׳ קאי בראיות ממעט ראיות (חולין כ"ד א׳) תד"ה זאת: עד שיעידו בו בפני בעלים (ב"ק מ"א א׳) תד"ה מאחר: ע"ב אנן מנא ידעינן וכו׳ (ב"ב כ"ו ב׳) תד"ה מבלשין: תורא נגחנא אית לך (ב"ב ל"ג א׳) תד"ה ר"א: שישה בו את הכלב (ב"ב כ"ב ב׳) תד"ה זאת:

דף כה ע"א כי לית לי׳ דיו היכא דמפריך ק"ו (פסחים פ"א א׳) תוס׳ ד"ה אמר (קדושין ה׳ ב׳) תד"ה חופה (ב"ב קי"א ב׳) תד"ה מקים: מידי ולא דבר אחר כתיב (זבחים כ"ז א׳) תד"ה אלא: ע"ב ומה פכין קטנים וכו׳ (עירובין ל"ז) (נ"ל ל"א א׳) תד"ה בפסוטי (נדה מ"ט ב׳) תד"ה כל: בין לטומאת ערב וכו׳ (סוכה ע"ז א׳) תד"ה ומטהרת: שן ורגל דחייב ברה"ר מק"ו (ב"ק כ"ה ב׳) תוס׳ ד"ה מק"ו:

דף כו ע"א ולא תהא שן ורגל חייב ברשות הניזק (חולין כ"ג ב׳) תד"ה ותהא: ולא תהא קרן ברה"ר חייב מק"ו (חולין כ"ה א׳) תד"ה מה: עליו ולא על האדם (ב"ק ד׳ א׳) תד"ה כרא׳: בין תם ובין מועד וכו׳ (ב"ק ט"ו ב׳) תד"ה הא: במשנה אדם מועד לעולם (יבמות נ"ג ב׳) תד"ה הכא: ע"ב בגמ׳ פצע תחת פצע וכו׳ (ב"ק ג׳ ב׳) תד"ה והתנן (כ"ג א׳) תד"ה טמון: הכיר בה ושכחה וכו׳ (ב"ק ל"ב ב׳) תד"ה מאן: לענין שבת פטור (שבת י"א א׳) תד"ה שמא: זרק כלי מראש הגג (ב"ב כ"ב ב׳) תד"ה זאת (סנהדרין ע"ז א׳) תוס׳ ד"ה בנזקין: [א"ה עי׳ ברש"י כאן סתרו דבריו (בדף י"ז ע"ב) ד"ה פטור ועי׳ בחבור יש התלמוד מדודנו הגאון ז"ל ומ"ש במפרשי הים שם וכאן](כתובות ל׳): [א"ה לא נמצא שם דבר ואולי צ"ל או ל"ג ב׳ תד"ה דלמא ושייך כאן על ב׳ פצע תחת פצע וכו׳ או ל"ה והוא תוס׳ שם א׳ ד"ה אבל ושייך כאן ע"א על עליו ולא על האדם]:

דף כז ע"א ברוח שאינה מצויה (ב"ק ס׳ ב׳) תד"ה כי: פתח בכד וכו׳ (ב"ב י"ז ב׳) תד"ה פתח: ע"ב להתבונן בדרכים (ב"ק ו׳ א׳) תוס׳ ד"ה להוי:

דף כח ע"א מיצר שהחזיקו בו רבים (ב"ב כ"ז ב׳) תוס׳ ד"ה עד: והשכים בבקר ובצרו (ב"מ כ"א ב׳) תד"ה וסטורות: ל"ש אלא שטינפו כליו במים (ב"ק ג׳ ב׳) תוס׳ ד"ה מסורו: ע"ב ה"מ היכא דאפקרינהו (ב"ק י"ט ב׳) תד"ה קשרו: נשברה כדו ולא סילקו (ב"מ קי"ח א׳) תד"ה זמן: וחכמים אומרים פטור (ב"מ פ"ב ב׳) תד"ה וסבר: [א"ה עי׳ במהרש"א כאן בתד"ה אמר והדבר תמוה מדברי התוס׳ הנ"ל ועי׳ מה שכתבנו במפרשי הים כאן אות ב׳]:

דף כט ע"א מר סבר נתקל פושע הוא (ב"ק כ"ז ב׳) תד"ה לשמואל: אנוס הוא (ב"ק כ"ו) (נ"ל ל"ו א׳) תוס׳ ד"ה אי:

דף ל ע"א מילי דברכות (ר"ה ל"ג א׳) תד"ה הא: ע"ב בין בגופן ובין בשבחן (ב"ק כ"א א׳) תד"ה דבר: דעביד לי׳ שימה (ב"ב קנ"ז ב׳) תד"ה המוקדמין: קנסו גופן משום שבחן (ב"ב נ"ד ב׳) תוס׳ ד"ה קונסין:

דף לא ע"א מתניתין ר"מ היא (ב"ק כ"ט ב׳) רש"י ד"ה לא תימא: אי נתקל פושע שני נמי לחייב (ב"ק כ"ג א׳) תד"ה ולחייב:

דף לב ע"א במשנה ואם עמד בעל הבית פטור (ב"מ פ"ב ב׳) תד"ה וסבר: בגמ׳ המזיק את אשתו וכו׳ (כתובות ס"ה ב׳) תוס׳ ד"ה ה"ג: הנאה לתרוייהו אית להו (יומא פ"ב ב׳) תד"ה מה (סנהדרין ע"ד ב׳) תד"ה והא: [א"ה עי׳ ביומא (דף ע"ז ב׳) ברש"י ד"ה מביאות וצ"ע על התוס׳ הנ"ל ועי׳ במהרי"ט בקדושין (דף כב ע"ב) תמה על רש"י הנ"ל מפירושו בחומש ומדברי הש"ס בקדושין שם הנאה לתרוייהו אית לי׳ ואמנם לא נזכר כלל מדברי התוס׳ האלו בש"ס יומא הנ"ל ועי׳ במים חיים להגאון הפר"ח שלא ראה דברי המהרי"ט הנ"ל והגאון מוהרי"פ ז"ל בהגהותיו ביומא דף ע"ז ובסנהדרין דף כ"ח ע"ב לא הרגיש בכל זה]: ע"ב בגמ׳ הוסיף לו רצועה אחת (כתובות ל"ג ב׳) תד"ה דלמא: ואי לא שכיחו רבים אנוס הוא (סנהדרין ע"ז ב׳) תוס׳ ד"ה רוצח:

דף לג ע"א במשנה שני שוורין תמין וכו׳ (ב"ק י"ד ב׳) תד"ה פרה: ר"ע אומר אף תם וכו׳ (סנהדרין ג׳ א׳) תוס׳ ד"ה נזק: בגמ׳ כמשפט שור בשור (ב"ק מ"ד א׳) תוס׳ ד"ה נגיחה: לפוטרו מד׳ דברים (ב"ק מ"ב א׳) תד"ה גבי: הקדישו ניזק א"ב (ב"ב ה׳ ב׳) תוס׳ ד"ה ואפילו: ע"ב מה שעשה עשוי (ב"ק ק׳ א׳) תד"ה מחילת:

דף לד ע"א ש"מ בע"ח מאוחר וכו׳ (כתובות נ׳ א׳) תוס׳ ד"ה ש"מ: כחש בשעת העמדה בדין (ב"ק י׳ ב׳) תד"ה לא: אתאן לר"ע דאמר שותפין נינהו (ב"ק מ"ז א׳) תד"ה ליתא: קרנא דתורך קבירא בי׳ (כתובות מ"א א׳) תד"ה לא: ע"ב והוא שהדליק וכו׳ פטור (כתובות ל׳ ב׳) תד"ה רב אשי (ל"ד ב׳) תד"ה אבל (ב"ק כ"ב ב׳) תוס׳ ד"ה בגדי:

דף לה ע"א דתנא דבי חזקי׳ וכו׳ (ב"ק כ"ג ב׳) רש"י ד"ה אדם: [א"ה עי׳ מה שהקשה הא"ז המהרש"א כאן ועי׳ בירא"ים להר"א ממיץ ז"ל מצוה ר"ז ומיושב תמיהתו ודו"ק ועי׳ במפרשי הים כאן מה שכתבנו בזה ועי׳ מה שהערנו לעיל בכתובות דף ל"ה בזה]: במשנה ניזק אומר מועד הזיק (ב"ב נג א׳) תד"ה ר"א: וקטן את הקטן (ב"ק כ"ד ב׳) תד"ה במכירין: בגמ׳ דקתני וכו׳ וזה אומר לא כי (כתובות י"ב ב׳) תוס׳ ד"ה והוא: קמ"ל דפטור לגמרי (ב"מ י"ז ב׳) תד"ה הונאה:

דף לו ע"א במשנה שור שוה מאתים שנגח וכו׳ (כתובות לג ב׳) תוס׳ ד"ה רבי: ע"ב בגמ׳ כגון שתפסו ניזק וכו׳ (ב"ק כ"ו ב׳) תוס׳ ד"ה פשיטא: עד תריסר וסלע (זבחים קט"ז ב׳) תוס׳ ד"ה גבה: כל כסף האמור בתורה (ב"ק פ"ט ב׳) תוס׳ ד"ה לא: כבר זכו בו עניים (ערכין ו׳ ב׳) תוס׳ ד"ה משבאת:

דף לז ע"א זיל הב לי׳ פלגא דזוזא (סנהדרין כ"ח ב׳) תד"ה קן: [א"ה עי׳ בשו"ת פרח מטה אהרן חלק א׳ סי׳ ס׳ ועי׳ מ"ש בחבורנו על א"ח סי׳ ד׳]: במשנה לשבתות משלם נ"ש (ב"ק ל"ד ב׳) תוס׳ ד"ה והתורה:

דף לח ע"ב בגמ׳ כותים גרי אמת הן (עירובין ס"א ב׳) תד"ה אמר (יבמות ס"ח ב׳) תוס׳ ד"ה נכרי (נדה ל"ב ב׳) תוס׳ ד"ה ר"מ:

דף לט ע"א אין נזקקין לנכסי יתומים (ב"ב ה׳ ב׳) תד"ה ואפילו: ע"ב ר"י מאי עבידתי׳ (גיטין ט"ו א׳) תד"ה או:

דף מ ע"א דמי מזיק (כתובות ל"ז ב׳) תד"ה מיתה: ולא שני כופרים (סוטה י"ח א׳) תד"ה כתיבה: ולא חצי כופר (ב"ב נ"ו ב׳) תד"ה ורבנן (סנהדרין פ"ו א׳) תד"ה דבר: חייבי חטאות ואשמות וכו׳ (ב"ב מ"ח א׳) תד"ה יקריב: ע"ב אתפסת׳ לתוראי בידא וכו׳ (גיטין נ"ג ב׳) תד"ה גזלן: ויש בנוגח שאין ברובע (זבחים ד׳ ב׳) תד"ה בקולין (זבחים ל"ו) (נ"ל ע"א א׳) תוס׳ ד"ה ברובע: רובע עשה בו אונס כרצון (יבמות נ"ז ב׳) תוס׳ ד"ה רב (ב"מ מ"ב א׳) תוס׳ ד"ה אמר:

דף מא ע"א דעבדי׳ כעין בשר (ע"ז ל"ד ב׳) תד"ה בשרו: ע"ב לרבות ת"ח (קדושין נ"ג ב׳) תד"ה ואימא: על פי עד אחד או ע"פ בעלים (סנהדרין ב׳ א׳) תד"ה ד"מ:

דף מב ע"ב הביאהו לב"ד וישלם לך (כתובות מ"א ב׳) תד"ה הא: נקי מדמי עבד (ערכין י"ד ב׳) תד"ה במועד: מה איש נזקיו ליורשיו (ב"ק ט"ו א׳) תד"ה והמית: מכאן שהבעל יורש וכו׳ (ב"ב קנ"א א׳) תד"ה וב"ה: והוה לי׳ ראוי וכו׳ (בכורות נ"ב א׳) תוס׳ ד"ה ולא:

דף מג ע"א ונוקמה לרבה כגון שנבה מעות (ב"ב קכ"ה א׳) תד"ה לטעמייהו: שור שהמית ב"ח שלא בכוונה (כתובות מ"א ב׳) תד"ה הא: כל זמן שהשור בסקילה (סנהדרין ב׳ א׳) תד"ה ד"מ: ע"ב בגמ׳ אע"ג דליכא כופר וכו׳ (ב"ק נ"ג ב׳) תוס ד"ה לענין:

דף מד ע"א נגיחה למיתה נגיחה לנזקין (סוכה כ"ח ב׳) תד"ה השוה: ע"ב להביא שור האשה (ב"ק ט"ו א׳) תד"ה השוה (סנהדרין ס"ו א׳) תוס׳ ד"ה לרבות:

דף מה ע"א ש"ח כלתה לו שמירתו (ב"ק כ"ז ב׳) תד"ה ושמואל (ב"מ פ"ב ב׳) תוס׳ ד"ה וסבר: ע"ב וסתמא דמלתא דלא אזיל איהו וכו׳ (ב"ק י"ג ב׳) תד"ה כגון: ולא ישמרנו לזה ולא לאחר (ב"ק נ"ה ב׳) תוס׳ ד"ה ר"י:

דף מו ע"א במשנה ונמצא עוברה בצדה (ב"מ ו׳ א׳) רש"י ד"ה דסירכא: בגמ׳ דאפי׳ ניזק אומר ברי וכו׳ (כתובות י"ב ב׳) תד"ה ר"ה: ע"ב לשקליה לתורא בזוזי (ב"ק ט׳ א׳) תד"ה ר"ס: זיל בתר רובא (ב"ק כ"ז א׳) תד"ה ואיכא (בכורות כ׳ א׳) תד"ה ור"י: דקא זילי נכסי (כתובות ק"ו א׳) תוס׳ ד"ה סוף:

דף מז ע"א מ"ט גופי׳ הוא (יבמות ע"ח א׳) תד"ה הלא: במשנה ואכלן בהמתו של בעה"ב פטור (ב"ב נ"ב ב׳) תד"ה זאת (סנהדרין ע"ו ב׳) תוס׳ ד"ה רוצח:

דף מח ע"א בגמ׳ בעל השור חייב בנזקי חצר (ב"ק כ"ט א׳) תוס׳ ד"ה ופליגא: ע"ב אבל לאחר נפילה פטור (ב"ק יו"ד א׳) תד"ה שייר: במשנה שמין את האשה (ב"ק מ"ז א׳) תוס׳ ד"ה וכן:

דף מט ע"א בגמרא לימא תהוי תיובתא דרב אדא ב"א (ב"ק כ"ח) (נ"ל מ"ב א׳) תד"ה בכוונה: ע"ב אדעתא דארעא הוא דמחזיק (ב"ב נ"ד א׳) תוס׳ ד"ה אדעתא:

דף נ ע"א עד דמאים ליה (ב"ק נ"ה ב׳) תד"ה הא: ע"ב במשנה בור שיח ומערה (פסחים פ"ה א׳) תד"ה אחד (סוכה כ׳ א׳) תוס׳ ד"ה אחת (כתובות כ׳ ב׳) תד"ה אחד: בגמ׳ דאי תנא בור וכו׳ (ב"ב י"ז א׳) תד"ה לא: משום דמסלא (שבת ק"ט א׳) תד"ה רוהלין: דנפל לאריתא (חולין ק"ז א׳) תוס׳ ד"ה הא:

דף נא ע"א להביא כורה אחר כורה (ב"ק ב׳ א׳) תד"ה ולא: אחד ולא שנים (ב"ק ג׳) (נ"ל יו"ד א׳) תד"ה אתיון: ע"ב יש ברירה (גיטין מ"ח א׳) תד"ה אי (סוטה י"ח א׳) תוס׳ ד"ה חזר:

דף נב ע"א במשנה כסהו כראוי (ב"ק ט׳ ב׳) תד"ה שור: ע"ב בגמ׳ פקח ומהלך ביום (ב"ק כ"ז ב׳) תד"ה ס"ג: לא אמרינן מיגו וכו׳ (ב"ק כ"ג א׳) תוס׳ ד"ה סתם:

דף נג ע"א מאי דלית ליה לאשתלומי מהאיך וכו׳ (ב"ק מ"ו ב׳) תד"ה גלית: ע"ב שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו (תמורה ז׳ ב׳) תד"ה לא שנו: במי שהמית שלו (זבחים ע"א ב׳) תד"ה ובטרפה: איפוך אנא (ב"ק יו"ד א׳) תד"ה שהשור: [א"ה עי׳ בשו"ת זקננו הגאון הח"צ ז"ל סי׳ קל"ו וכבר נרגשו מזה הקדמונים בש"מ כאן]:

דף נד ע"א שבירתן זהו מיתתן (פסחים ק"ח ב׳) תד"ה שתא (ב"ב נ"ז ב׳) תד"ה עד: בחדתי דמבקעו מהבלא (ב"ק ס׳ ב׳) תוס׳ ד"ה כי: ע"ב במשנה לחסימה (ב"מ ל"א ב׳) תד"ה דש: בגמ׳ אי כלאים דהרבעה וכו׳ (חולין ע׳ ב׳) תוס׳ ד"ה היה: אימא בהמה דדברות הראשונות כלל (פסחים ו׳ ב׳) תד"ה אבל: בכל כללי כל ריבויא (יומא כ"ד א׳) תד"ה אין:

דף נה ע"א שאלני אם נאמר בהן טוב (ב"ב קי"ג א׳) תד"ה תרווייהו: וכן חיה או עוף כיוצא בהן (חולין קי"ד א׳) תוס׳ ד"ה פרה: [א"ה עי׳ בצמח צדק סי׳ כ"ט מה שהביא בשם הגאון מוהר"א ווילנא זצ"ל ומ"ש בנו הגאון בהשמטות שם ודו"ק]: ע"ב מאן תנא מועד דסגי ליה בשמירה פחותה (ב"מ פ"ב ב׳) תד"ה וסבר: קשרו בעליו במוסירה (שבת נ"ב א׳) תד"ה קשרו:

דף נו ע"א בכותל רעוע (ב"ק נ"ב ב׳) תוס׳ ד"ה שכיחא: הכופף קמתו של חבירו (חולין ט"ז א׳) תד"ה אבל: ע"ב בגמ׳ רבה אמר כשומר חנם (ב"ב קי"ד ב׳) תד"ה והלכתא:

דף נז ע"א חוץ מהשבת אבידה (ב"ק ק"ח א׳) תוס׳ ד"ה שלא: כיון דמטמר מאינש גנב הוא (ב"ק ק"ח ב׳) תוס׳ ד"ה גנבה:

דף נח ע"א האי לאו מדעתי׳ (כתובות ק"ח א׳) תד"ה תנן (ב"מ ל"א ב׳) תד"ה אם: ע"ב קלח בששים קלחים (ב"מ ל"ט ב׳) תוס׳ ד"ה שמין: תלתא תאלתא בקיני הוה קיימי (סוכה ל"ב ב׳) תוס׳ ד"ה תלתא:

דף נט ע"א מאן תנא דחייש לכחש גופנא (ב"מ ק"ד ב׳) תד"ה סבר: ע"ב ופסק הלכתא כר"ש (ב"מ ק׳ ב׳) תד"ה ואמר (סנהדרין ט"ו א׳) תד"ה בעניים: במשנה ביד חרש שוטה וקטן (ב"מ יו"ד ב׳) תוס׳ ד"ה האשה:

דף ס ע"א בגמ׳ ליבה ולבתה הרוח (ב"ב כ"ה ב׳) תד"ה זאת: [א"ה עי׳ בשו"ת מנחת יעקב סי׳ י"ג]: דצמרה צמורי (פסחים כ"ה ב׳) רש"י ד"ה אשתא:

דף סא ע"א תנא דידן קא חשיב מלמעלה למטה (חולין נ"ד ב׳) תוס׳ ד"ה כשלש: ע"ב במשנה ומודים חכמים לר"י (ב"ב כ"ט ב׳) תוס׳ ד"ה ומודים:

דף סב ע"א בגמ׳ עשו תקנת נגזל במסור (כתובות ל"ד א׳) תד"ה וסבר (ב"ק ע"א ב׳) תוס׳ ד"ה וסבר:

דף סג ע"א כל ריבויא היא (פסחים מ"ג ב׳) תד"ה מאן (ב"ק נ"ד א׳) תד"ה הוה (זבחים ח׳ ב׳) תד"ה אלא: חד למעוטי עבדים וחד וכו׳ (ב"מ ד׳ ב׳) תד"ה אין (שבועות ד׳ ב׳) תד"ה ור"ע:

דף סד ע"ב האי מיבעי ליה למודה בקנס (מכות ב׳ ב׳) רש"י ד"ה וקנס: אלא לדבר שנתחדש בה (מכות י"ג ב׳) תוס׳ ד"ה איסור:

דף סה ע"א אין לי אלא ידו (ב"ק ע"ט א׳) תוס׳ ד"ה או: או המצא המצא וכו׳ (פסחים מ"א ב׳) תוס׳ ד"ה א"כ: (כתובות ל"ט ב׳) תוס׳ ד"ה אין לי (סנהדרין מ׳ ב׳) תוס׳ ד"ה מדהוה: אחי׳ לקרן כעין שגנב (ב"מ נ"ז א׳) תד"ה אמר: ע"ב ואת ערבית קרא (סנהדרין י"ז א׳) תד"ה ור"ש (מנחות כ"א ב׳) תד"ה וי"ו: הם ולא שנוייהם (ע"ז מ"ו ב׳) תוס׳ ד"ה יש:

דף סו ע"א הן ולא וולדותיהם (ע"ז כ"ד א׳) תד"ה ותנא: ע"ב ושל עברן אין מחשבה מטמאתן (ב"מ נ"ב ב׳) תוס׳ ד"ה והזינו: והשתא אברזין (חגיגה ט׳ ב׳) תד"ה כברזא (סוכה ט׳ א׳) תוס׳ ד"ה הא:

דף סז ע"ב שור דסיפא ושה דרישא מיותר (ב"ק ע"ז ב׳) תד"ה או: קנאו גנב ראשון (סנהדרין ע"ב א׳) תוס׳ ד"ה אפילו:

דף סח ע"ב ואי לפני יאוש מאי אהני (ב"מ נ"ז א׳) תד"ה אמר: כגון שהקדישהו בעלים וכו׳ (ב"ק ע"ו א׳) תוס׳ ד"ה תשלום:

דף סט ע"א ושל קברות בסיד (מ"ק ו׳ א׳) תד"ה אם: והאמר ר"י צנועין (קדושין נ"ו א׳) תד"ה מתקיף: ע"ב הלוקח יין מבין הכותים (בכורות מ"ח א׳) תד"ה דכ"ע: שני לתין וכו׳ (סוטה י"ח א׳) תד"ה חזר: האחין שחלקו וכו׳ (עירובין ל׳ ב׳) תד"ה ומר סבר: מאי חזית דאזל בתר האי סתמא (יבמות ט"ז ב׳) תד"ה אמוראי:

דף ע ע"א מי לא מודה ר"ע וכו׳ (סנהדרין פ"ו א׳) תד"ה מתוך: עד שתנוח (גיטין כ"ז) (נ"ל כ"ג א׳) תד"ה מנכן: ואפילו בא על אמו (בכורות נ"ו ב׳) תוס׳ ד"ה זונה:

דף עא ע"א משלם ד׳ וה׳ (סנהדרין פ׳ א׳) תוס׳ ד"ה בשור: ע"ב ואפילו חמשה חצאי בקר (ב"ב נ"ז ב׳) תד"ה ורבנן (סנהדרין פ"ו א׳) תד"ה דבר: כגון שעמד אביו בדין (כתובות ל"ח ב׳) תוס׳ ד"ה יש:

דף עב ע"ב עד זומם חידוש הוא (ב"ב ל"א ב׳) תוס׳ ד"ה ורבא (שבועות מ"ז ב׳) תוס׳ ד"ה בשדי:

דף עג ע"א ביעי"ל קג"ם (פסחים ק"ג א׳) תוס׳ ד"ה והלכתא: ע"ב הרי זו תמורת עולה (ב"ב קי"ה א׳) תד"ה ובא: תרי תוך כדי דבור הוי (זבחים ח׳) (נ"ל ל׳ א׳) תד"ה אמר:

דף עד ע"ב במשנה או ע"פ עצמו (ב"ק י"ד ב׳) תוס׳ ד"ה אלא:

דף עה ע"א בגמ׳ רב אמר פטור (ב"ק ע"ח ב׳) תד"ה טבח: ושמואל אמר חייב (ב"ק ע"ד א׳) תד"ה דהכתי: ע"ב ע"פ עצמו דומיא דעל פי ע"א (ב"מ ל"ד א׳) תד"ה דלמא:

דף עו ע"א לפלוג ולתני בדידה וכו׳ (ב"ק ע"ט א׳) תד"ה גנב: מבית האיש ולא מבית הקדש (ב"ק ס"ג א׳) תוס׳ ד"ה רעהו: שלא לשם בעלים (ב"ק ס"ו ב׳) תד"ה דגזל: ע"ב כל העומד לזרוק כזרוק דמי (חולין פ"ד א׳) תוס׳ ד"ה ולפרקינהו:

דף עז ע"ב וכל היכא דליתא במכירה וכו׳ (כתובות ל"ג ב׳) תד"ה גנב: כל מקום שנאמר שה וכו׳ (יומא מ"ט ב׳) תד"ה שאני (מעילה י"ג א׳) תד"ה אתיא: או עז פרט לנדמה (תמורה כ"ד ב׳) תוס׳ ד"ה קסבר:

דף עח ע"א לטמא שנולד מן הטהור (בכורות י"ב א׳) תד"ה ר"א: ע"ב שסבח לדעת חבירו (ב"מ ח׳ א׳) תוס׳ ד"ה ושותפין:

דף עט ע"א במשנה היה מושכו ויוצא (סנהדרין פ"ה א׳) תד"ה עד: נתנו לבכורות בנו וכו׳ (קדושין מ"ב ב׳) תוס׳ ד"ה אמאי: בגמ׳ כשם שהקרקע נקנית בכסף (פסחים ד׳ א׳) תוס׳ ד"ה אם:

דף פ ע"א מכי אתא רב לבבל (גיטין ו׳ א׳) תד"ה מכי: ע"ב מאן נתרח (גיטין ס"ח ב׳) רש"י ד"ה תרתי:

דף פא ע"א (ב"מ ב׳ ז׳): [א"ה חפשנו ולא מצאנו דבר בשני המקומות האלו ואולי צ"ל בעירובין ק"ז והוא בתוס׳ שם א׳ ד"ה הני ושייך לכאן דאמרו כאן א׳ מלקטין עשבים בכל מקום]:

דף פב ע"א דלמא מקטר (חולין יו"ד א׳) תד"ה עד: ע"ב עשרה דברים נאמרו בירושלים (ערכין ל"ב ב׳) רש"י ד"ה עברה:

דף פג ע"ב ת"ל מכה אדם ומכה בהמה (כתובות ל"ה א׳) תד"ה רבא (סנהדרין ע"ט ב׳) תד"ה מכה: לא תעביד בי׳ תרתי (ב"ק כ"ז א׳) תד"ה עליו:

דף פד ע"ב מלתא דשכיחא ואית בית ח"כ (ב"ק ו') (נ"ל כ"ו) ב' תד"ה קנסא :

דף פה ע"ב א"כ לימא קרא או רפא רפא (פסחים מ"א ב') תוס' ד"ה א"כ (כתובות ל"ט ב') תוס' ד"ה אין לי (מנחות י"ז א') תוס' ד"ה לכתוב :

דף פו ע"א הכל ינתן לעבד (כתובות ס"ה ב') תד"ה שלא : בושת נמי עד דמכוין ליה (ב"ק ו' א') תד"ה לאתוי :

דף פז ע"א מ"ד הלכה כר"י וכו' (עירובין ל"ו א') תד"ה דלמא (ר"ה ל"ג א') תד"ה הא : במשנה ושור אינו משלם אלא נזק (ב"ק נ"ד ב') תוס' ד"ה שורו (ל"ה א') תוס' ד"ה נתכוין (מ"ג א') תד"ה כתב : במשנה החובל בהן חייב (ב"ק פ"ה ב') תד"ה ניסו . [א"ה עי' מ"ש דודנו הגאון בית התלמוד שם בתוס' ד"ה חרשו ומה שכתבנו שם והערנו דבר חדש ובעז"ה מצאנו להגאון בעל פר"ח במים חיים פי"א מנזקי ממון הלכה א' שכתב כן והנאנו] : בגמ' שבח נעורים לאב (עירובין ט"ו ב') תוס' ד"ה דכתיבה (סוכה כ"ד ב') תוס' ד"ה בכתיבה :

דף פח ע"א אחיו הוא במצות (ב"מ קי"א ב') תוס' ד"ה מגרך : פסולה לעדות (ב"ק ט"ו א') תד"ה אשר : שכן אינה ראויה למילה (ב"ק ה' ב') תד"ה כי : בעדות בנים (כתובות כ"ט ב') תד"ה אלו : ע"ב קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי (בכורות נ"ב ב') תד"ה אמר : באושא התקינו (כתובות נ' א') תוס' ד"ה הבעל :

דף פט ע"א בנכסי צאן ברזל (שבת ק"א ב') תוס' ד"ה קשרו : הא מני ר"מ הוא (כתובות ל"ט ב') תד"ה טעמא : כל לגבי בעל וודאי מחלה (גיטין י"ג ב') תד"ה הנהו . (ב"ק ע' א') תוס' ד"ה אמטלטלין (בכורות מ"ט א') תד"ה ה"מ : ע"ב אלא הא דתני' וכן היא שחבלה בבעלה (ב"ב קמ"ז ב') תוס' ד"ה המוכר :

דף צ ע"א אלמוה רבנן לשעבודא דבעל (ב"ק ל"ג ב') תוס' ד"ה משום : והכא בקנין פירות וכו' קמפלגי (ב"ב נ') (נ"ל נ' א') תד"ה קסבר : קסבר קנין פירות בקנין הגוף דמי (ב"ב כ"ז א') תד"ה לא : קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי (עירובין ל"ו א') תד"ה ר"י (יומא כ"ו ב') תד"ה ר"י (סוכה כ"ד א' תד"ה ר"י (גיטין מ"ח א') תד"ה לא : ר"א הוא וכו' (גיטין מ"ב א') תד"ה בעבד : ע"ב מנה צורי תנן או מנה מדינה (כתובות ס"ז א') תד"ה אמר : כגון שראו בלילה (סנהדרין ע"ח א') תד"ה בפני :

דף צא ע"א אין נותנין זמן לחבלות (ב"ק מ"ו ב') תד"ה שאין (סנהדרין ל"ה א') תד"ה אשרו : צללת במים אדירים וכו' (ב"מ י"ז ב') הד"ה אי : ע"ב אלא תנאי היא (שבועות ל"ו א') תד"ה ושמור . [א"ה עי' במים חיים בשבועות שם שהניח בצ"ע ויש ליישב ודו"ק] : שציער עצמו מן היין (סוטה ט"ו א') תד"ה שכר : א"כ לא שבקת חיי וכו' (ב"ב ל"ג ב') תוס' ד"ה איזול :

דף צב ע"א למחר אייתי לי מקורייהו (ב"ב כ"ו א') תד"ה אנא (פ"ב ב') תוס' ד"ה מתקיף . [א"ה עי' בשו"ת צמח צדק סי' מ"א] : במשנה ע"מ לפטור (כתובות נ"ו ב') תד"ה הרי : ע"ב בגמ' מטיא לכבא (ע"ז כ"ח א') תד"ה ככי : מטייל ואזיל דיקלא בישא וכו' (ב"ב קל"ט א') תד"ה מתני' : כל עוף למינו ישכון (עירובין ס"ה א') תוס' ד"ה בלר :

דף צג ע"א הוא נענש תחלה (גיטין ז' א') תד"ה הסכם : לשמור ולא לחלק לעניים (שבועות מ"ב ב') תד"ה ש"מ : ע"ב במשנה ונתעברה אצלו וכו' (גיטין נ"ה ב') תד"ה לגיותי : בגמ' גזל עצים ושיפן (סוכה ל' ב') תוס' ד"ה שינוי :

דף צד ע"א זה מברך אלא מנאץ (ברכות מ"ז א') תד"ה אכל (סוכה ל' א') תד"ה משום (גיטין נ"ה א') תד"ה מ"ט : אלא לגבוה משום דאימאים (ב"ק ס"ה ב') תד"ה הא : משום דכתיב תעזוב (נדרים כ"ח ב') בתו' ישנים ד"ה עלמא: ע"ב וכל דבר המסויים וכו' (כתובות פ"ו א') תוס' ד"ה פריעת : בשעשה תשובה (ב"ב מ"ד א') תד"ה ונוקמה : יעשה בהם צרכי צבור (ב"ב פ') (נ"ל פ"ח ב') תוס' ד"ה התם :

דף צה ע"א ואת גיזותיה ואת וולדותיה (ע"ז ז' א') תד"ה ר"מ : שינוי במקומו עומד (ב"ב כ"ז א') תד"ה אבל : ותם חוב שאין בו אחריות (ב"ב קל"ה א') תוס' ד"ה גט פשוט :

דף צו ע"א מעיקרא דקלא מקרי וכו' (סוכה ל' ב') תד"ה שינוי : גובי דדקלא מקרי (ב"ק קי"ג ב') תד"ה סיכא : הוצי ועבדינהו חופיא קני (סוכה כ"ט ב') תד"ה נפלו : ע"ב מ"ס הדר עביד להו נסכא (ב"ק כ' ב') תד"ה והוא (מנחות ק"ז ב') תד"ס ודלמא : לאתויי הא דא"ר אלעא (ב"מ מ"ג א') תד"ה והתנן : ובעינא דאיקנסיה (גיטין פ"ח ב') תד"ה אי (ב"ק פ"ד ב') תד"ה אי : במשנה עבדים והזקינו וכו' . (ב"מ ס"ה א') תד"ה ניחא : או שנפסלה מעל גבי מזבח (ב"ק ל"ח א') תוס' ד"ה הגוזל : בגמ' חדא מקמי' תרתי אפיך (יומא כ"ו ב') תד"ה מ"ס : למאי דאפכיתו וכו' (שבת קמ"ג ב') תוס' ד"ה ר"י . (עירובין ל"ט ב') תוס' ד"ה יכן :

דף צז ע"ב דובין בהו בהמה (ב"מ מ"ד ב') תוס' ד"ה וטבעא : התקינו שיהיו המעות וכו' (ב"מ מ"ח) (נ"ל מ"ה) א' תוס' ד"ה לפלוג :

דף צח ע"ב אי דאיכא סהדי דידעי (יבמות ל"א ב') תד"ה דחזו (כתובות ק' א') תד"ה ור"י (סנהדרין כ"ט ב') תוס' ד"ה מודה : מאן דדאין דיני דגרמי (ב"ב קמ"ז ב') תד"ה המוכר : פירות והרקיבו וכו' (ב"ק ל"ו) (נ"ל כ"ו ב') תוס' ד"ה פשיטא :

דף צט ע"א בשליחא דאגרתא (ב"ב קע"ו א') תד"ה גובה (נדה ל"ד ב') תד"ה כי : ע"ב אימא מפני שהוא נושא שכר (סנהדרין ע"ז א') תוס' ד"ה רוצה :

דף ק ע"א אשר יעשון זו לפנים משוה"ד (ב"מ כ"ד ב') תד"ה לפנים : וס"ל כוותיה (ב"מ ע"ו ב') תד"ה אין : אלא הא ר"מ דתניא מחיצת הכרם (ב"ק ע"א) (נ"ל קע"ו) ב' תד"ה לא :

דף קב ע"א אבל בתרי מסכתות אמרינן (שבת פ"א ב') תד"ה ואמר : כולהו נזיקין חדא מסכת' הוא (ב"ב כ' א') תוס' ד"ה השותפין : דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא (יבמות ע"ו ב') תד"ה קסבר (שם מ"ט א') תד"ה שמעון :

דף קג ע"ב עד שישלם גזילה לכל א' וא' (ב"ב ל"ה ב') תד"ה דתני : תקנה גדולה התקינו (ב"מ קי"ב ב') תד"ה מכלל :

דף קד ע"ב אגב אסיפא דביתי' (כתובות כ"ה) (נ"ל נ"ה) ב' תד"ה שלא (ב"ק ע' א') תוס' ד"ה אמטלטלין :

דף קה ע"א גזל ג' אגודות בג' פרוטות (ב"ק ס"ה א') תוס' ד"ה גופא : חבית שנקבה וסתמוהו שמרים (ב"ב כ' א') תד"ה שעלו :

דף קו ע"א והא רב המנונא תלמידי' דרב הוה (יבמות פ"ג ב') תוס' ד"ה אמרה (סנהדרין י"ז א') תד"ה אלא : ע"ב חייב אתה ליתן לו וכו' (כתובות ל"ח ב') תד"ה יש : אין נתינת קטן כלום (סנהדרין ס"ח ב') תד"ה קטן : הטוען טענת גנב בפקדון (ב"ב ע' א') תוס' ד"ה סוף :

דף קז ע"א אבל גבי פקדון מעיו ומעיו (כתובות י"ח א') תד"ה מוקה (שבועות מ"ה ב') תד"ה מתוך : ע"ב שלש שבועות משביעין אותו (ב"מ י"ג) (נ"ל ג' ב') תוס' ד"ה בכולי :

דף קט ע"ב קנאו השם ונתנו לכהן (זבחים מ"ד ב') תד"ה ואפילו (מנחות מ"ה ב') תד"ס דאמר (ע"ג א') תד"ה ואפילו : ת"ל ובא בכל אות נפשו (תמורה כ' ב') תד"ה ואם :

דף קי ע"א שליח היכא משוו (יבמות נ"ט ב') תד"ה ואין : במשנה ונתן הכסף ליהויריב (ערכין י"ג א') תוס' ד"ה מטמרתו : ע"ב בגמ' אין חולקין גזל הגר כנגד גזל הגר (מנחות ע"ג ב') תד"ה אפילו : דארעתא דהכא לא קדשה (כתובות מ"ז ב') תוס' ד"ה שלא . [א"ה עיין במשנה למלך פ"ו מזכי' ומתנה הלכה א' מה שפלפלו מהר"ם ומהר"י הלוי עמו בזה ועיין בשו"ת ה"ל ז"ל סי' מ"א] :

דף קיא ע"א אמר רבא לעורו (זבחים ק"ג ב') תוס' ד"ה ומודה : העולה עולה ראשונה (יומא ל"ד א') תד"ה שעולה : ע"ב רצה מזה גובה ורצה מזה גובה (כתובות מ"ד ב') תד"ה ואי (ב"ק ס"ט א') תד"ה כל : אם הניח להם אביהן אחריות נכסים (ב"ק קי"ד ב') תד"ה מלוה : חייבין להחזיר וכו' (ב"ב מ') (נ"ל מ"ד) א' תד"ה ונוקמא :

דף קיב ע"א בגמ' אם הניח להם אביהם פרה שאולה (ב"ק כ"ז ב') תד"ה ושמואל (סנהדרין ע"ו ב') תוס' ד"ה רוצח : וכי מקבלין עדות שלא בפני בע"ד (ב"ק ל"ט א') תד"ה ור"י (ב"ב ס' ב') תד"ה ואפילו (ערכין כ"ב ב') תד"ה אמר :

דף קיג ע"א קובעין זמן ב' ה' ב' (מ"ק ט"ז א') תוס' ד"ה מתרינן : במוכס שאין לו קצבה (ב"ק ל"ז) (נ"ל נ"ח) א' תוס' ד"ה אי נמי : מותר להבריח את המכס (זבחים נ"א ב') תד"ה הא : ע"ב שנאמר ואכלת וכו' (ב"מ ס"א א') תד"ה לעבור : א"ל נכרי שקיל דמי (ב"מ מ"ח ב') תוס' ד"ה נותנה :

דף קיד ע"א אבל בידוע דברי הכל יאוש קני (סוכה ט' א') תוס' ד"ה הא (סוכה ל' א') תד"ה הא (גיטין נ"ה א') תוס' ד"ה מ"ט : ע"ב בגזלן דר"ש קאמר וקני (ב"מ כ"ב א') תד"ה ומה : בתרומה דרבנן (כתובות כ"ד א') תד"ה וכן : במשנה המכיר כליו וספריו (ב"ב נ"ב ב') תד"ה דברים (שבועות מ"ו ב') תוס' ד"ה וספרים :

דף קטו ע"א בגמ' שינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני (סוכה ל' א') תד"ה הא : נרשאה גנב ספרא (ב"ק פ"ד ב') תוס' ד"ה אי : ע"ב שטף נחל חמורו וכו' (כתובות ק"ח א') תד"ה תנן (ב"ק נ"ח א') תד"ה אי (ב"מ ל"א ב') תד"ה אם : כשעקל בית הבד וכו' (נדה ס"ה א') תוס' ד"ה הדפין :

דף קטז ע"א ארעתי' דארי' אפקרי' (ב"ב קל"ח א') תד"ה כאן : אין לו אלא שכרו (יבמות מ') (נ"ל ק"ו) א' תד"ה אין . [א"ה דברי התוס' שם לכאורה אינם מדוקדקים (עי' בתוס' כאן ד"ה לשכיא וצ"ע)] : חייביה ר"נ לשלומי (כתובות פ"ו ב') תד"ה איזול :

דף קיז ע"א והא תנא אבוה דר' אבין (מנחות נ"ח ב') תוס' ד"ה וא"ד : ארי עלה מבבל (מ"ק כ' ב') תד"ה חייב : ע"ב שילי' כל ספיקי דהוה לי' (יבמות כ"ו) (נ"ל כ"ז) ב' תד"ה דאמר : חייב להעמיד לו שדה אחרת (סוכה ל"א א') תד"ה אי : וחכ"א אומר לו הרי שלך לפניך (סוכה ל' ב') תוס' ד"ה וקנקע : ר"א דריש ריבוי ומיעוטי (ב"ק ס"ג א') תד"ה חד (ב"מ ד' ב') תוס' ד"ה אין (קל"ט) (נ"ל ק"ב) תוס' ד"ה ר"מ :

דף קיח ע"א במשנה ביישוב לא יחזיר לו במדבר (ב"ק כ"ד א') תד"ה שכא : וא"י אם החזרתי לך חייב (כתובות י"ב ב') תד"ה מנה (ב"מ קי"ב ב') תד"ה טרוד (שבועות מ"ה א') תד"ה וניתיב : בגמ' ברי ושמא ברי עדיף (ב"ק ל"ה ב') תד"ה מדסיפא (מ"ו א') תוס' ד"ה דאפילו (ק"ג ב') הד"ה דברי : לדעת מנין פוטר (ב"ב פ"ח א') תד"ה מר סבר : חמשה מיבעיא (סוכה ב' ב') תוס' ד"ה עד :

דף קיט ע"א איסור מרנפשי' קא זבין (ב"מ כ"ב א') תד"ה מר זוטרא : כל הגוזל את חברו ש"פ (ב"מ נ"ח ב') תוס' ד"ה זה : מחמס בני יהודה (ב"ק ס"ב א') תד"ה חמסן (ב"מ ס' ב') תד"ה בלא : וכלי פשתן בגליל (שבת מ"ז א') תד"ה בגלילא (חגיגה כ"ה א') תוס' ד"ה בגלילא : במשנה מה שהחרש מוציא במעצד וכו' (ב"מ ב' א') תוס' ד"ה שנים :

מסכת גליון מהרש"א מהגאון וכו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל בבא קמא

דף ב ע"א תד"ה ולא זה . ומיהו בפ' השרה כו'. וכן מוכח במתני' לקמן דף כד ע"ב תוי"ט שם פ"ב משנה ה' :

דף ד ע"ב רש"י ד"ה ומנסך . דלא קמחסריה ולא מידי . עי' בשעה"מ הל' ע"ז פ"ו הל' י"ב עלה ו' ע"ד ד"ה ובהיותו בזה : שם תוס' ד"ה ועדים . דגבי ממון עונשין מן הדין כו'. עי' לעיל ב' ע"א ד"ה ולא זה ועי' לקמן מתני' כד ע"ב :

דף ה ע"א רש"י ד"ה ומסגל . כהן שמחט קרבנו של ישראל חטאת לשום שלמים כו'. עיין במל"מ פ"ו מחובל ומזיק ה"ד : שם תוס' ד"ה למעוטי . אפי' למאן דלא דאין דינא דגרמי . עיין בהגהת ש"ך סי' שפ"ו ס"ק א' :

דף ח ע"א גמרא כולן נכנסו תחת הבעלים . עיין ת' מנחם עזריה סי' מ"ו : שם כולן גובין מן האחרון . עי' ש"ע חו"מ ס"ס קע"ר : ע"ב גמרא לא ניחא לי דתהוי למשון תרעומת . עיין ס"ס רמ"א בהג"ה וסי' רכ"ו סעיף א' בהגה"ה (ובגליון שם) : שם רש"י ד"ה ובנזקין נמי . מלי א"ל האי לכשתחזיר . עיין ש"ך ח"מ סי' קי"ח ס"ק ב' : שם תוס' ד"ה דינא הוא . שעדיו של בע"ח קרובין. ר"ל עדי קיום עי' בתוס' כתובות נב ב' : שם בא"ד גבי אילעא וטוביה קרובים . עי' בהרא"ש שם בשם הראב"ד :

דף ט ע"א גמרא אחוי טרפך ואשלם לך . עי' מל"מ פ"ט מגזילה ואבידה ה"ז : שם דאיתמר האחים שחלקו ובא בע"ח . ושותפים שחלקו. עי' סמ"ע סי' ל"ז סעיף א' ובט"ז שם ובקצות : שם תוס' ד"ה הלכך . דל"ש כיון דמוליא מחבירו . עי' בכורות מח ע"א סוף תד"ה דאמר ר"א :

דף י ע"א גמרא מסר שורו לחמשה בני אדם כו'. עי' ש"ך ח"מ ריש סי' ע"ז : שם תוס' סד"ה שהשור . דהשתא שרי בהנאה . ודין עור המת עיין תוס' נדה נה ע"א ד"ה שמא ובגליון שם . ועי' אריכות דברים במל"מ סוף הל' אבל ושם בסוף ד"ה אשר ע"כ . ובתשובת שבות יעקב ח"ג סי' פ"ע הבין במלת דהשתא דר"ל דיש חלוק בין עכו"ם הקנוי לישראל דזהו דוקא מותר . ובתשו' יד אליהו סי' ס"ח השיג ע"ז (ועי' במתני' ע"ז כט ע"ב ובגליון שם . כמ"ל) : ע"ב רש"י ד"ה פטורין שאין ידוע על ידי מי נהרג . בסנהדרין עח ע"א פירש"י דאיש כי יכה אמר רחמנא ולא בנים שהכוהו :

דף יא ע"ב תד"ה בכור ואע"ג דמהאי קרא נפקא לן כו'. עיין מל"מ פ"ג מהל' איסורי מזבח הל' ח' :

דף יב ע"א גמרא מ"ס עבדים כמטלטלין דמי עי' ש"ך ח"מ סי' נ"ה ס"ק י"ח ד"ה וכדי לברר עוד וסי' שנ"ו ס"ק ד' : שם תד"ה הנא . אסמכתא בעלמא היא כו'. עי' תוס' לקמן קד ע"ב ד"ה הגב ובריטב"א קדושין כ"ו ע"א ד"ה החמישי כתב דהוא דאורייתא ועי' קצות סי' ר"ב ס"ע : ע"ב גמרא דברי ר' יוסי הגלילי . עי' מל"מ פ"ד ממעילה הל' ח' וברמב"ם פ"ה מאיסורי ביאה הל' ה' ובקדושין נב ע"ב דיקא נמי דקתני בחלקו :

דף יג ע"ב גמרא למעוטי מאי כו'. עי' תשובת מהרי"ט ח"ב חלק יו"ד סי' ל"ט : שם תד"ה שנאמר . דכתיב והשור יסקל כו'. עי' תוי"ט במסכתין פ"א משנה ב' ד"ה נכסים :

דף יד ע"ב רש"י ד"ה מלמד שאין ב"ד . אלא א"כ יש לו קרקע . עי' ש"ך ח"מ סי' ת"ט ס"ק ב' ד"ה ועוד נ"ל כן עיקר : שם ד"ה ביתמי דאיכא למימר דאחר מיתת אביהן קנאום . צ"ע טובא :

דף טו ע"א גמ' למעוטי עכו"ם כו'. עי' תוס' לקמן פח ע"א ד"ה יהא עבד . ובב"י ח"מ סי' ל"ד אות מ' ד"ה כתב בהגהת אשר"י . וברש"י פ"ק דגיטין ט ע"ב ד"ה והאיכא מהוכר . ובת' בית יעקב סי' ס"ו : ע"ב הד"ה ומאי . אור"ת דוקא אי תפס המזיק עצמו כו' עיין באשר"י ובגליון שם :

דף יז ע"ב גמ' בעי רבא דרסה על כלי כו'. הגהת ש"ע חו"מ סי' ש"נ ס"ה : שם תד"ה זרק נראה דאם זרק אבן כו'. עי' קצות סי' ש"נ :

דף יט ע"א גמ' דלמא רבא אם תמצ"ל קאמר כו'. עי' בתשו' בן לב ח"א שאלה י"ח דף א ע"ב ד"ה בפרקא קמא : שם מי גמיר הלכה כו'. צ"ע בהקדמת הרמב"ם על סדר זרעים בד"ה וכאשר מת יהושע ובד"ה החלק השני . ועי' בתוי"ט משנה ב' פ"ב מסוטה ד"ה אלי לוג :

דף כג ע"א גמרא לחייבו בארבעה דברים . עיין תוס' סנהדרין עז ע"א ד"ה סוף המה לבוא . ובש"ע יו"ד סי' ג' סעיף א' ובח"מ סי' ת"ח סעיף י"ז : ע"ב תד"ה שיהו . אלא השמיענו דאפילו ביום א' . צ"ע בכ"י פ"ד במשנה שבדף ל"ז ע"א דהא כ' כאן כדברי תוס' :

דף כד ע"א קירב נגיחותיו לא כ"ש . עיין טור או"ח סי' קי"ד בשם הרמ"ה וצ"ע דזהו אליבא דר"מ . ועי' ת' ג"ו ה"א בא"ח כלל א' סי' כ"א : ע"ב מתני' אמר להם ר' טרפון ומה במקום. עי' תוס' מ"ע סוף ע"ב לק' :

דף כה ע"ב גמרא שניא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא . שבועות לא ע"א וש"נ :

דף כו ע"ב גמרא בא אחר וסילקו או קדם . עי' רש"י לקמן נג ע"א ד"ה נפל לפניו : שם רש"י ד"ה לענין ד' דברים . הוי שכחה שוגג ולא פשיעה . ובשומרים אמרינן כל לא ידענא פשיעותא היא ובשבועה עי' ש"ע ח"מ סי' ל"ד הגהות ש"ע סעיף ד' . ובמסכת תרומות פ"ב מ"ב אין הלכה כר"י דס"ל דידע ושכח הוי קרוב למזיד ורבים שטעו כאן ושכחו כיון דתנינו דרבים מדכרי אהדדי אפשר לא מקרי שגגה . ת' עבה"ג סי' ב' :

דף כז ע"א גמ' היינו כד היינו חבית . עי' תוי"ט סוף דמאי ד"ה חביות : ע"ב גמ' קמ"ל דאין הולכין . עי' קצות סי' ר"פ ס"ק ב' : שם תד"ס קמ"ל כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין . ע"ש בתוספות ע"ב בד"ה בדיני ממונות לא כ"ש ועיין בר"ן קדושין בדף רכ"ת מ"ש טעם למה לא אזלינן בתר רוב דמסכלי והדר מקדשי . ועי' בס' מנחת אהרן סנהדרין על דף סט ע"א ועי' בהה"מ פט"ו מא"ב הל' כ"ז :

דף ל ע"א גמ' לא יהא אלא כרפשו . מל' ויגרשו מימיו רפש וטיט (ישעיה נז כ') : ע"ב לימא כתנאי שטר שכתוב בו רבית ועי' ת' מהר"ם הלוי חיו"ד סי' י"ד : שם וזעירי דאמר כרבנן. צ"ע בדברי שיטה מקובצת כאן ע"א ד"ה אפי' תימא ר"י מ"ש על רש"י במתני' :

דף לא ע"א גמרא אי נתקל פושע הוא . עי' לעיל כג ע"א תד"ה ולחייב בעל הגמלא :

דף לב ע"ב גמרא דטעה דיינא . עי' לקמן עט ע"א תד"ה נתנו לבכורות . ועי' קצות סי' שמ"ח סק"ה :

דף לג ע"ב גמ' דה"ל זיקא בעלמא הוא . עי' ש"ך סי' שפ"ו ס"ק י"ב :

דף לה ע"ב גמ' שניהם פטורים . עי' קצות סי' שפ"ג ס"ק א' : שם לימא תהוי תיובתא דרבה ב"נ . עי' ש"ך סי' פ"ח ס"ק ל"ה ד"ה והא דפריך וד"ה ומה ועי' בהה"מ סוף פ"ה מהל' שאלה ובש"ך סי' ל' ס"ק ט"ז :

דף לו ע"א מתני' וחמשה שורים . עי' מל"מ הל' לולב פ"ח הל' ז' : שם תד"ה ור"ע פי' בקונט' דלר' ישמעאל . עי' תוס' לקמן מז ע"א ד"ה מאי טעמא ובד"ה ליתא : ע"ב גמ' כגון שתפסו ניזק לגבות . עי' ש"ך ח"מ סי' ע"ב ס"ק ט' ד"ה ובזה נדחה נמי ובס"ק י"ז : שם תד"ה יד עניים כפיך זו צדקה . עי' ש"ך יו"ד הל' צדקה סי' רנ"ח ס"ק י"ח :

דף לט ע"א גמ' אין מזקקין לנכסי יתומים . עיין מהרי"ט ח"ב חלק יו"ד סי' ל"ט וצ"ע מתשובתו שם סי' מ"ה ד"ה איברא :

דף מ ע"ב כגון דאקדיש בי דינא ותפסי' . עי' בס' קצות סי' א' ס"ק ח' : שם גמ' מן הצאן להוציא את המוקצה . עי' זבחים ט' ע"א מתקיף לה ר' אבין :

דף מא ע"א גמ' נכתוב רחמנא לא יאכל . עי' בשעה"מ הל' יסודי תורה עלה ד' דף א' ע"ב : שם תד"ה איני . וא"ת אצטריך לבן פקועה. עי' תוס' רי"ד קידושין כ"ו ב' ובריטב"א שם :

דף מב ע"א גמ' אע"פ שיש אסון באשה . עי' תוי"ט פ"ה דמסכתין מ"ד ד"ה שור : ע"ב גמרא ת"ר והמית איש או אשה . עי' מהרי"ט ח"ב חלק אה"ע סי' ד' :

דף מד ע"א רש"י ד"ה ותייב בכופר . דדרשינן כופר לעיל בסמוך דף מג ע"ב :

דף מה ע"א תד"ה השתא . אפי' אתפסי' בידים . עיין במל"מ פ"ג מגזילה ואבידה ה"ד : ע"ב תד"ה לא פטר אלא לקולא . כדאיתא דף יח סוף ע"א : שם בא"ד ואין מעמידין אפוטרופוס. בדף לט ע"א ד"ה אין מעמידין : שם בא"ד ה"ה לקולא . עיין לעיל דף מ ע"א ד"ה ולימא ליה :

דף מו ע"א גמ' דאמר ממון המוטל בספק חולקין . עי' סמ"ע סי' רע"ח ס"ק י"ט וע"ש סי' שמ"ו ס"ק י"ח וקצות סי' שפ"ג : שם תד"ה דאפי' וא"ת וכא מחוייב שבועה . עי' ש"ך ח"מ סי' ע"ב ס"ק כ"א ד"ה וגם כן : שם בא"ד ועוד י"ל דלמ"ד פלגא נזקא קנסא . עי' בס' קצות סי' ת' ס"ק א' ודבריו צ"ע מלק' סוף ע"ב ור"ד מ"ז : שם בא"ד אבל יורשיו לא היה להם לידע . עיין ש"ך ח"מ סי' ע"ה ס"ק נ"ו וס"ק ע"ד : ע"ב גמ' ולא אזלינן בתר רובא. עי' קצות סי' ר"פ סק"ב : שם גמ' אבל בממונא לא אזלינן . עי' בכורות כ' ע"א בתוס' סד"ה רבי יהושע : שם תד"ה ה"ג סברא הוא שדינו כדין ב"ח . עיין תוס' ספ"ק דכתובות סד"ה להחזיר לו אבידה . ועי' טור חו"מ סי' קל"ח ובהה"מ פכ"ב מאישות ה"ז ובאלפסי פ' הזהב בעובדא דשומשמי בגמ' על מתני' כיצד משך ממנו פירות . ובש"ך סי' רכ"ב סק"ח ובכ"מ ה"ג פ"ז דמעילה ובנ"ב ס"ס כ"ה סק"ט ובסמ"ע סי' קנ"ח סק"ג ובכ"מ מ"ט ע"א תד"ה אלא :

דף מז ע"א תד"ה מאי טעמא . דעובר ירך אמו הוא . עי' יבמות ע"ח ע"א ד"ה אלא ולהיפוך לא דהתם אינו ירך הולד כדאי' תמורה דף י' ע"ב דזה שבמעיה של זו עולה מותרת בגיזה ובלשון ב"א לכ"ע עובר ירך אמו תוס' בב"מ סוף דף ע"ט : שם בא"ד חלקו וחלק הפרה . עי' לעיל דף ל"ו ע"א ד"ה ור"ע היא ועי' כאן בדבור הסמוך לעיל ד"ה ליתא: שם בא"ד, לגד לענין טריפה דכיון שיש לו חיות . עי' בכר"ן יומא דף רכ"ג ע"ב ד"ה כתב בה"ג כו' דכיון שמתה כו' . ועי' מהרי"ט ח"א סי' ל"ז וסי' נט :

דף מט ע"ב גמרא דלאו דעתיה אסטרא . עי' תוס' ב"ב ריש דף כ"ד ובגליון שלי בש"ך חו"מ סי' ער"ר סק"ג : שם וזה קנה את השאר . עי' סי' ע"ב בש"ך ס"ק קס"ג : רש"י ד"ה דליתי' . שאין המלוה בעיר . עי' פלתי סי' ס"א סוף סק"ו : שם תד"ה ברה"י . על בעל השטר למלוי . וי"ל כשניזק בה קודם שידע מתפירה . כ"י : שם תד"ה על . אבל בש"ס שלנו . וכן במתני' לעיל כד ע"ב תוי"ט שם פ"ב משנה ה' :

דף נא ע"א גמ' ואי ס"ד כו' למה לי כולי האי . בירושלמי פ' נגמר הדין הלכה ה' משני לא דומה נופל מדעת לנופל שלא מדעת . והכי קיי"ל ועי' בב"י יו"ד סי' נ"ח עלה ל"ט ע"א וצע"ק : שם גמ' אם על פתיחה חייב. עי' לעיל ב' ע"א תד"ה ולא זה וזה :

דף נב ע"א גמ' לך משוך וקני דמי . עי' סמ"ע סי' קצ"ו סק"ט מ"ש ובלא כוון קנה :

דף נג ע"א רש"י ד"ה נפל לפניו . ושאין הכורה בעל הבור עסקינן . עי' ש"ע ח"מ סי' שפ"ו ס"ג בהגה"ה ולכן אפי' כו' והוא ברש"י לעיל כ"ו סוף ע"א : ע"ב רש"י ד"ה אדם ובור . דהא בר קטלא הוא עי' לעיל ד' ע"א תד"ה כראי : שם תד"ה הא כרבנן ונראה לר"י דאביי ורבינא ס"ל . עי' רמב"ם פי"ב מנזקי ממון הל' י"ט וסמ"ע סי' ת"י

ס"ק

ס"ק מ"ח. וכן משמע ל' הרמב"ם סוף הל' הנ"ל. ולע"ק מהלכה כ"א שם:

דף נד ע"ב תד"ה פרי גדולי קרקע עיין בהס"מ פ"א מהל' שבת ה"ז ד"ה התולש:

דף נה ע"א גמ' אמר שמואל אווז ואווז הבר. עי' ת' נ"ל ס"ס כ"ט דמכאן דאווז הבר עוף טהור דאל"כ ודאי הוה כלאים:

דף נו ע"א רש"י ד"ה אלא כחד. ודלמא לא הוי משתבע. עי' שבועות לב ע"א רש"י סד"ה ודאמר אביי כו' ורוב כ"א אין נשבעים לשקר: **שם** תד"ה אלא דשולח פטור אף מדיני שמים. עי' ת' בית יעקב סי' מ"ד דייק כן גם מדברי רש"י קדושין מ"ב ע"ב ד"ה אין שליח לד"ע: **שם** תד"ה פשיטא. דכיון שהגיד שוב אין חוזר ומגיד. עי' ב"י ח"מ סי' כ"ט ד"ה גרסינן בפ' גט פשוט כו'. ועוד דא"כ ל"ל למתני השביע עליהם ה' פעמים כו' גם הר"ן כתב כו':

דף נז ע"א תד"ה כגון שנגנבה ממנו באונס גדול. עי' בב"מ בתוס' ל"ד מ"ב ובגליון שם:

דף ס ע"א רש"י ד"ה כגון שליכה. דמלתא דלא סליק אדעתיה. בא ליישב דל"ת מתחלתו פשיעה וסופו באונס דחייב דהתם באונס דה"ל לאסוקי אדעתיה מעיקרא. ת' דבר שמואל אבוהב סי' ק"ה: **ע"ב** גמ' אע"פ שגזילה משלם. עי' תוס' פסחים ס"ד כ"ע ובמל"מ הל' חו"מ פ"א ה"ג:

דף סב ע"א גמ' והאמר רב הונא תליוה. עי' פ"י ממכירה לח"מ דין א'. ועי' בס' מעין החכמה על מנות סדר תשר"ק אות ז':

דף סה ע"א גמ' איתבר ממילא משלם זוזא. עי' קצות סי' ל"ד ס"ק ג': **ע"ב** גמ' ממון שאין משתלם בראשו. עי' שבועות ל"ז ע"ב ת"ש בשה"ב כו' ה"נ כדרבינא. וברמב"ם הל' עדות פ' י"ג סוף הל' א' ועי' ח"מ סי' ל"ד סכ"ז: **שם** גמ' ואת ערבי' קרא. עי' מגילה ב' ע"ב ובת' שער אפרים סי' מ"ו ובהגה"ה שם: **שם** תד"ה הן תימה דבשמון נפקא ליה. עי' קצות סי' ש"ס:

דף סו ע"א תד"ה ה"נ. שלא תתחייב לשלם כ"א דמים. עי' לקמן ס"ז ע"ב בתוס'. ועי' ש"ך סי' שנ"ג סק"ו ועי' קצות סי' שס"א: **ע"ב** תד"ה שינוי השם אבל שינוי השם גרידא לא קני. עי' תוס' סוכה דף ל ע"ב ד"ה ולקניה:

דף סח ע"א גמ' פרט לשהקנה לבעלים יאוש. עי' ש"ך סי' ש"ג: **ע"ב** גמ' מכלל דסבר ר' יוחנן לפני יאוש. עי' הפלאה כתובות לג ע"ב: **שם** גמ' גזל ולא נתייאשו הבעלים. עי' קצות סי' קי"ז סוף סק"ב: **שם** רש"י ד"ה גניבה בנפש. הגונב נפש ומכרו. עי' קדושין ז' ע"א תד"ה אם כן:

דף סט ע"א תד"ה חייב. אע"ג דלא הוי גמר דין. עי' ש"ך ח"מ סי' כ"ב סק"ה: **שם** תד"ה כל הנלקט. ואע"ג דדבר שיל"מ אפי' באלף. ק' הא האיסור אינו ניכר קודם שנתערב וכדאי' בהגש"ע יו"ד סי' ק"א ס"ד. וכס' ש"מ כאן כתב באמת ליישב כן. ועי' בשעה"מ סוף פ"ה מהל' יו"ט דאפשר באיסור דאורייתא ל"א הכי:

דף ע ע"א תד"ה המטלטלין ויש לדחות דמסיק בעיסקא. עי' ת' דבר שמואל אבוהב סי' ל"ב ביאור הדברים:

דף עא ע"א גמ' וכי זה טובח וזה מתחייב. עי' תוס' לקמן עט ע"א ד"ה נתנו: **שם** תד"ה אלו. שהיינו להחזיר מן הדין. עי' תומים סק"ד וקצות ריש סי' כ"ח ועי' ס' מחנה אפרים הל' רבית סי' ע"ו ועי' מל"מ פ"ד ממלוה ה"ד ד"ה כי הטור: **שם** תד"ה בשלמא. שהשליח סבר שהוא של גנב. עי' לקמן עט ע"א ד"ה או שהוציאו: **ע"ב** תד"ה וסבר. אינו ראוי אלא לזה. עי' בגמ' קה ריש ע"ב מלתא דאיבעי ליה לרבא כו' ועי' ש"ך סי' שפ"ו סק"א ד"ה ועוד נ"ל ראיה מהא:

דף עב ע"א תד"ה סיפא. והקשה ריב"א דברים נערה. עי' ת' דבר שמואל אבוהב סי' ג' דנשמטו ממנו דברי תוס' אלו והוא דתשלומי כפל לבני הבעלים לאו מכח אביהם יורשים אלא דהוי כגנב משלהם ואינו דומה לקושיית תוס' בב"מ לד ע"ב ד"ה הרי. דבני הנפקד שאמרו הריני משלם דרק מכח אביהם וכין דומה שפיר להאי דריש פ' נערה: **ע"ב** גמ' רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל. ועי' בהר"ן פ"ב דכתובות גבי ג' שישבו וכו' וקרא ערעור והובא בב"י ס"ס ל"ד ובסמ"ע סי' ל"ד ס"ק ע"ב: **שם** תד"ה דאי. כיון דאסרו חכמים בכל הנאות. עי' מל"מ רפ"ו מהל' תרומות: **שם** בא"ד ומיהו איסור אכילה דהוה כו'. עי' בשעה"מ פ"ה מאישות הלכה א' עלה יג ע"ד ד"ה ואפי' היה אסור בהנאה:

דף עג ע"א גמ' א"כ דפסלינהו בגזלנותא. עי' ש"ך סי' מ"ו ס"ק ק"ב: **שם** גמ' כי איתזמו להו אטביחה. עי' ס' שב שמעתתא ש"ג פ"ד:

דף עה ע"א גמ' שהרי פטר עצמו מכלום. עי' מל"מ פ"ג מגניבה ה"ח:

דף עו ע"א גמ' מ"ט וגונב מבית האיש. מכאן הביא רבינו יונה ראיה שאם הנפקד קבל אחריות על החמץ שמפקיד ג"כ חייב בביעורו. וכ' עליו הרא"ש פ"ק דפסחים סס"ד שלא הבין ראייתו: **שם** תד"ה שחיטה. אבל היכא דשחטה כתיקונה. עי' בכורות לב תד"ה הא:

דף עז ע"ב תד"ה אמר דאע"ג דמדאורייתא בת פדייה היא. עי' רש"י פסחים לה ריש ע"ב. ועיין מל"מ פ"ז מהלכות תרומות ה"א ועי' זבחים עג ב א"ר השתא דאמרו רבנן לא נקריב כו' ובמל"מ פ"א מתו"מ סוף הל' ו' ובמל"מ ר"פ ה' משגגות וסוף הל' אבל ד"ה אשר ע"כ: **שם** בא"ד כיון דמדרבנן לאו בת פדייה. עי' ע"ז דף ל' ע"ב תד"ה ומטמא ובגליון שם:

דף עח ע"ב גמ' בתר דאיבעיא הדר פשטה. עי' גיטין נג ע"א בפירש"י גבי כהנים שפגלו במקדש ד"ה חייבים. ועי' בלח"מ הל' חובל ומזיק פ"ז ה"ד ועי' במל"מ פ' ט"ז מהל' מעשה קרבנות הל' ז' ובת' חכם צבי סי' ק"כ ועי' לק' לה ריש ע"ב מתקיף לה רב הונא כו' אתא הפסח ובהה"מ פ"ד מנזקי ממון ה"ב. ובתוס' לעיל ע"א ב' ד"ה וה"ל כר"ש וי"ל דהיכא נמי סברא כו': **שם** רש"י ד"ה גנב פטר עצמו דמבית האיש כתיב. עי' רמב"ם פ"ב מגניבה ה"א ובמל"מ שם ועי' לעיל ו' ע"ב ד"ה שור רעהו: **שם** בא"ד ואליבא דר' שמעון נקט לה. עי' רמב"ם פט"ז ממעשה קרבנות ה"ז:

דף עט ע"א מתני' היה מושכו ויוצא. עי' בתוי"ט על משנה זו. ועי' בשו"ע ח"מ סי' שמ"א ס"ד ולע"ק בתוס' ע"ז דף ע"א סוף ע"ב: **שם** תד"ה או. וי"ל דהנהו לא ידעי דאתי לידיה באיסורא. עי' ת' זרע אברהם יו"ד ס"ב עלה ל"ד מ"ש על ת' מהרי"ט בישוב ק' הנ"י על התוס' מתנר: **שם** בא"ד אבל כאן יודע הוא שיקח. עי' רש"י קדושין נ' א' ד"ה שליח מעל ובתוס' קדושין מ"ב ב' ד"ה אמאי וקצות סי' שמ"ח סק"ה: **שם** בא"ד הוא"ל דסבר שהוא שלו. עי' מוצל מאש סי' לה: **שם** בא"ד דלמא דוקא כשסבור שהוא שלו. ע"ל עא ע"א ד"ה בשלמא ועי' בס' הפלאה כתובות ל"ג ע"ב בגמרא וכי זה טובח: **שם** תד"ה תיקנו משמע דש' דקנה מדאורייתא. והרמב"ם פ' כר"א וכר' אמי ועי' בנ"ש סי' כ"ח סק"ג וברמב"ם הל' גזלה פ"ח ה"י ואין נותנין אותו אותו לקטן כו' ובחדושי הרמב"ן פ' הספינה עז הוכיח דמכירת שטרות דאורייתא והקדשי לי כשט"ח. ועי' במרדכי פרק הזורק בעובדא דש"מ דאמר לקניה להאי דוכתא. ועי' בב"ק ק"ד ע"ב תוס' סד"ה אגב. ובנ"מ נ"ט א' סד"ה להכירו: **שם ע"ב** גמ' מטלטלי בני שטרא נינהו. עי' בכורות ר"פ ב' א"כ אפי' בשטר וחזקה נמי ועי' רש"י בב"מ נ"ט ריש ע"ב ד"ה מה עבידתיה: **שם** רש"י ד"ה בני שטרא דמקני בכספא לענין קבולי מי שפרע. עי' שו"ע ח"מ סי' קנ"ה ס"ו:

דף פד ע"ב גמ' הרי בושת ופגם דשכיח. עי' סמ"ע ס"א סק"י: **שם** רש"י ד"ה מידי דהוה. הודאות הבא לידון בעידי. בריש מס' סנהדרין הביא רש"י עוד פירוש ועי' עליו ט"ז ח"מ ס"א ד"ה תו שם כו' כגון הודאות:

דף פז ע"ב גמ' בשנו קטן יעשה לו סגולה. עי' ת' הרא"ש כלל פ"ז ס"א:

דף פח ע"א גמ' שישנה במצות ופסולה לעדות. עי' רמב"ם פי"ב מהל' ע"ז הל' כ': **שם** תד"ה יצא. אבל לגרעו מאיש. עי' חגיגה ד' ד ע"א בשלמא נשים כו' ועי' שעה"מ הל' מילה: **שם** בא"ד ואע"ג דאיש הוא מ"מ. ע"ל ט"ו ריש ע"א וע"ש בגליון: **שם** בא"ד ורש"י פי' בפ"ק דגיטין. דף ע' ע"ב ד"ה והאיכא מחובר:

דף צ ע"א גמ' ר"מ אומר ראשון ישנו בדין יום. עי' קצות סי' שפ"ו סק"ז: **שם** גמרא אין יוצאין בראשי אברים. עי' בתוס' פרק השולח ריש דף מ"ב:

דף צא ע"ב גמ' אלא תנאי היא. נ"ע בהר"ן פ"ג דשבועות על מתני' נשבע לבטל את המצוה דתירץ כיון דמדרשא אתא שלא לחבול בעצמו מש"ה חיילא שבועה [ועי' בהגר"א יו"ד סי' רל"ו ס"ק ו']: **שם** גמ' אלא דקן תאינתא בלא זמנא. ט"ז יו"ד סי' קט"ז ס"ק ו' ועי' ת' יעב"ץ סי' ע"ו ות' נ"ב סי' מ"א:

דף צב ע"א מתני' אין נמחל לו עד שיבקש ממנו. עי' רמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"ט נראה כסותר למ"ש פ"ה ה"ט מחו"מ ועי' ת' שתי הלחם סי' ע"ו:

דף צג ע"א גמ' עניי דפומבדיתא מיקן קיינן. עי' בכ"מ ריש פ"ה מהל' שאלה ועי' ת' דבר שמואל אבוהב סי' ס"ו: **שם ע"ב** מתני' פרה מעוברת וילדה. עי' תוס' לעיל כ"ד ס"ו ובע"ז מ"ו ע"ב תד"ה כל ובתוס' שם ריש דף מ"ז:

דף צד ע"ב רש"י ד"ה אין חייבין. רשות יורש כרשות לוקח דמי. עי' במל"מ פ"ד ממלוה ולוה הל' ד':

דף צה ע"א גמ' ר"י אומר גזילה חוזרת בעיניה. עי' ע"ז בתוס' ריש דף ז':

דף צו ע"ב גמ' דהדר משוי ליה עפרא. נ"ע בתוס' סוכה דף ל' ע"ב ד"ה וליקניה ועי' בשעה"מ ריש הל' גירושין ד"ה שם אלא בכתב ונ"ע שם בדבור שאח"ז:

דף צז ע"א גמ' שמלוה את חבירו על המטבע. עי' ת' מהרי"ט ח"ב חלק אה"ע סי' ב':

דף צח ע"א גמ' אי בעית שקליה. עי' ש"ך ח"מ סי' שפ"ה ס"ק ל"ט מ"ש בשם המרדכי: **שם ע"ב** גמ' אנן מנא ידעינן. עי' ש"ך שפ"ו ס"ק י"ג וס"ק ט"ו: **שם** גמ' שהכל מצווים עליו לבערו. עי' ס' מק"ח הל' פסח סי' תל"א ד"ה שיוצא מזה: **שם** גמ' דא"ל אי אייתית' ניהליה. עי' חולין רש"י ק"ד ד"ה ובערת ודף ק"מ ע"א ד"ה אלא לשחיטה: **רש"י** ד"ה והכפייה רפרס. שצרף שער חבירו. עי' בט"ז או"ח ס"ס שמ"ג: **שם** רש"י ד"ה דא"כ אבל סיפא דמתני' ודאי ר' יעקב. עי' מל"מ פ"ג מגזילה ואבידה ה"ד:

דף צט ע"א גמ' האומן קונה בשבח כלי. עי' לקמן ד' קא ע"א איבעיא להו יש שבח סימנים כו'. ועי' ש"ך יו"ד סי' רכ"א ס"ק מ"א והובא עוד בנ"ב שם עלה ר"ג ע"ג ועי' ת' נודע ביהודה חלק או"ח ס"א עלה ב' ע"ד: **שם** תד"ה אלא. שאין דעתה להתקדש. עי' שעה"מ פ"ה מאישות ה"כ עלה כ"ג ע"ג: **שם** בא"ד שאין יכול לתובעה בדין. עי' ב"ש סי' כ"ח ס"ק ל"ח ועי' ערכין יח ע"א והאיכא שכירות. שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף: **שם** תוס' בד"ה והכ"א. אפי' למ"ד ישנה מודה. עי' לח"מ פ"ג מהל' נחלות ה"ב: **ע"ב** גמ' ופטריה לטבח מלשלומי. עיין ט"ז יו"ד סי' י"א סק"ח ובש"ך שם ס"ק י"ט:

דף ק ע"א רש"י ד"ה בית חייהם. תלמוד תורה. נראה כסתירה לפירושו בב"מ דף ל' ע"ב דפי' דא"א ת"ת דתורה כ' בריש' דקרא. תשו' בית יעקב סי' ל"ה ד"ה וגם יש: **ע"ב** תד"ה אומר. וי"ל דהתם חומרא היא שהחמירו. עי' תוס' בכורות כב א' ד"ה אבל. ות' בית יעקב סי' ס"ב:

דף קא ע"ב תד"ה והאיכא. מ"מ לענין עלי איסור. עי' תוס' פסחים כז ריש ע"ב:

דף קב ע"א גמ' כמי שהנאתו וביעורו שוין. עיין בתוס' בכורות דף יב ריש ע"ב. ועי' שביעית פ"ח משנה ח' ונ"ע:

דף קד ע"א גמ' איתמר שליח שעשאו בעדים. עי' מים עמוקים סי' ו': **ע"ב** תד"ה אגב. התם מדאורייתא בעינן. עי' לעיל יב א' ד"ה אגא. ועי' בב"מ ריש דף מ"ו בתוס':

דף קה ע"ב גמ' כיון דאי מיגנב בעי שלומי. מיי' פ"ג הלכה ה'. ועי' רש"י שבועות לב ע"ב ד"ה מי יימר דמשתבעת: **שם** גמ' מילתא דאיבעיא ליה לרבא. עי' תוס' לעיל דף עא ע"ב ד"ה וסבר לה כר"ש. ועי' מל"מ פ"ג מגזילה ואבידה הל' ה':

דף קו ע"א רש"י ד"ה כאן בקפץ. כשקפץ זה והשביעו. עי' בהר"ן פ' השולח בריש סוגיא דמודרת ד"ה גרסינן: **ע"ב** גמרא אין נתינת קטן כלום. עי' בהר"ן פ' שבועת הדיינין בסוגיא דר"א בן יעקב:

דף קז ע"א תד"ה עירוב. אבל בפקדון שלא עשה לו טובה מעיז. עי' תומים כללי מגו אות קי"א ואות קי"ג: **שם** בשה"ד לא דמי למידי דכפירה. עי' ש"ך סי' פ"ב דיני מיגו אות ו' ד"ה גם בפרק. ובתשו' בשמים ראש סי' ד' ובתומים כללי מגו אות ע"ב ד"ה אך לפ"ז:

דף קט ע"א מתני' אם מת לא יירשנו. שזה כאומר נכסים אלו אסורים עליך. רמב"ם:

דף קי ע"א גמ' שליח היכי משוי. עי' קדושין כג ע"ב: **שם** תוס' ד"ה אכילה אלא דלא מיקרי רשע. עי' בתוס' פסחים קו ע"ב ובגליון שם: **ע"ב** גמ' כהנים בגזל הגר יורשין. עי' במל"מ בחמישי לשליש מגזילה ואבידה: **שם** גמ' מ"ט אדעתא דהכי לא יהב. עי' קדושין מט ע"ב תד"ה דברים:

דף קיא ע"א רש"י ד"ה קמשמע לן כשיחזור שבח משמרתם. עי' במל"מ פ"ח מגזילה ואבידה סי"ב בסופו: **ע"ב** גמ' ובא אחר ואכלו ממנו. עי' קצות סי' ל"ד סק"ג ועי' סמ"ע סי' שמ"ה סקי"ד: **שם** גמ' תנן הגוזל ומאכיל את בניו. עי' ת' מהרי"ט ח"ב סל"ג ד"ה אשה זו: **שם** גמ' רשות יורש כרשות לוקח. עי' ט"ז ח"מ סי' ק"ג סעיף י' ד"ה בהגה"ה. ועי' בכורות מח סוף ע"א:

דף קיב ע"ב גמרא אמרה תורה יבא בעל השור. עי' בב"י ח"מ סי' כ"ח אות כ' ד"ה ואם קבלו העדות שלא בפני בע"ד כו'. והרא"ש בפסקיו כו' וטענת הראב"ן כו': **שם** תד"ה אבל. מוחזק בבית. עי' בט"ז סי' ק"מ ס"ק י"א וקצות שם:

דף קיג ע"א רש"י ד"ה לא יהבינן. שהן זמן קציר ובציר. עי' ברכות לה ע"ב א"ל רבא לרבנן במטותא מינייכו: **ע"ב** גמ' ת"ל וחשב עם קונהו. עי' בכורות יג ע"א תד"ה כמאן דאמר: **שם** גמ' גזל כותי אסור. עי' ת' יד אליהו סי' נ':

דף קיד ע"א גמרא של גזלן אין מחשבה. מיימוני פכ"ד מהל' כלים: **שם** גמ' ושל גנב מחשבה מטמאתן. משמע ביאוש לחוד. ועי' בתוי"ט במשנה זו פכ"ו דכלים מ"ח. ובתוי"ט שם ובת' הרא"ש כלל ראשון סי' א' ובגליון ש"ע שלי בח"מ סי' שס"א ס"א. ועי' לח"מ הל' גזילה פ"ו: **שם** תד"ה ולא. וי"ל דמ"מ לא היו משמתינן ליה. משמע דמכל מקום דמשום הכי אסור לו להעיד מיהו בהאשר"י כתב כיון דאין מפסידין לו משלו יכול להעיד. ועי' ש"ך ח"מ סי' כ"ח ס"ק ו': **ע"ב** גמ' אלא לעדות אשה בלבד. עי' ש"ך יו"ד סי' נ"ח ס"ק ב'. ועי' בט"ז יו"ד סי' ס"ט ס"ק כ"ד ובש"ך ס"ס קל"ז: **שם** רש"י ד"ה מרדפין אחריהם. עי' ת' בן לב ח"א כלל א' סי' ג':

דף קטו ע"א גמ' א"ל טול דינר והעבירני. עיין בש"מ בב"מ כ"ו ע"ב: **שם** תד"ה הכרעה. ואותה הכרעה אין השוכר. עי' תשו' בן לב ס' שני סעיף כ"ט:

דף קיז ע"א גמ' אמר רבה אם הראה. עי' ש"ך סי' שפ"ו סק"א ד"ה ועוד נ"ל ראיה ממאי דפטרינן: **שם** גמ' דקתני הושיט ולא תני. עי' תוס' ע"ז ו' ריש ע"ב ובפסחים כב ע"ב ד"ה ואמ"ה:

דף קיח ע"א מתני' האומר לחבירו גזלתיך. ואם לא כו"ל למידע להתובע אפשר גם באינו טוען ברי. ת"ר בס' הזורק [ועי' בקצה"ח סי' ע"ה סק"ז] מל"מ פ"ג מהל' שאלה: **שם** גמ' אמאי חייב. עיין ש"ך סי' ע"ה סק"ל: **שם** רש"י ד"ה פרה רבונה. דמטלטלין נקנין אגב קרקע. עי' קצה"ח ר"ס הע"ר:

דף קיט ע"א גמ' ות"ח אסור לאבדו. להחזיר אבידתו. עי' תוס' ע"ז כו ב' הביא ש"ך סי' שפ"ח ס"ק ס"ב:

הגהות על הרא"ש

פרק א כיון שיכול לקנות כהן כעין שגזל. עי' בס' אבני מלואים על אה"ע סי' כ"ז סק"ד ד"ה ובקדושין: **סי' ב** דנו הקילו חכמים אי תפס בשעת ההיזק. ר"ל קודם שבא ליד בעלים אחר שהזיק ומדמה לתפיסה דלאחר מיתה לר"ע דמהני ומ"מ דוקא במוכח ברה"ר כדאיתא בפרק הכותב דף פד ריש ע"ב ולר"ט דמנתי היכא כו'. הגהות מיי' פ"ה מסנהדרין הביאו הב"י ח"מ ס"א עלה ג' סוף ע"ג:

פ"ב סי' ב כיון דספיקא דדינא הוא מאי מהניא תפיסה. עי' סמ"ע סי' שנ"א ס"ס:

פ"ג ס"ס טז שאם נאבד שאחד נאבד לשניהם. עי' בכורות י"ח ב' ובב"מ ל"ד ק' בתוס'. ובשו"ע ח"מ סי' רצ"ב סעיף י' בהגה"ה:

פ"ז סי' ד מיהו תימה על מה שנהגו לכתוב. עיין בנימוקי' פ' יש נוחלין דף רי"א ריש ע"ב:

פ"ט סי' יג ועתה יש ג' חלוקים במאבד. עי' בהרא"ש פרק לא יחפור אות י"ז: **סי' יד** ונ"ל דאין ראיה משם. עי' ש"ך ח"מ סי' ש"ו סק"ג ובשעה"מ פ"ה מאישות הלכה כ' עלה כ"ה ד"א סוף ע"ב: **סי' כא** שאיך מלי למימר ליה לאו בעל דברים. עי' תוס' ב"מ דף ע"א ע"ב ד"ה בשלמא:

פ"י סי' א וי"ל דלא כו' אבל גזלן אינו מצוי שיקנה הגזילה. עי' מהרי"ט ח"א סי' ע"ג עלה כ"ב דף א' ע"ה דגזילה לאו דוקא וה"ה פקדון וע"ש סי' ע"ב ויראה לי דגם מהתוס' ריש גיטין מוכח כן ע"ש ד"ה ואם יש:

חדושים והגהות מאת הגאון הגדול נר ישראל מוהר"ר משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר)

דף ב ע"א תוס' ד"ה ולא זה וזה. תניא כי יפתח. עי' באר יעקב כלל י"ט ועע"ש כלל ט"ז:

דף י ע"א תד"ה שהשור חייב בו. בפ' אין מעמידין כו'. אמנם לתי' ב' דתוס' נדה נה ע"א ד"ה שמא לק"מ כמ"ש ג"כ תוס' זבחים ע"א ע"ב ד"ה ובטריפה וכו' בהס"ד ע"ש וק"ל ועי' כתובות ע"ט ע"ב משמע עור עבד אסור:

דף יז ע"ב תוס' ד"ה כל שבזב טהור. עי' ע"ז ס' ע"ב ד"ה כל שבזב וכו':

דף לג ע"ב תד"ה משום דר' אבהו. ואמר ר"ת וכו'. טעמו וסברתו מבואר בס' הישר במס' גיטין סי' ל"ה ע"ש ולא מטעם שכ' תוס' עירובין כ"ג ע"ב ד"ה משום וכו' וספק כיד מורי וכו' ע"ש:

דף לד ע"ב תד"ה חובל וכו' ואורי' כו' כר' יוחנן. והך דש' הנחנקין דפריך מקלקל בחבורה חייב לר' יוחנן פריך. וע"פ מ"ש תוס' סנהדרין פ"ה ע"א סד"ה ור"ש וכו' שכתבו כשמתחיל להסיר שמא יתהפך וכו' ע"ש ובלי ספק כשיתהפך יהיה תיקון קצת להחזיר המתט למקומה. וע"כ פריך הא מקלקל בחבורה חייב כשיש תיקון קצת. ומשני שפיר דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה. אבל ר' אבהו י"ל לית ליה הא דרב דלא שביק בריה למיסקל סילוא ולא חשש שמא יתהפך. ודע מ"ש תוס' היא דספק אבל לפע"ד היא ע"ש דלומר ס"ל כוותיה בחדא אין לו שחר שם כמ"ש מהרש"א. אבל פשוט דסוגיא אליבא כר' יוחנן דמיירי התם בנפת שם ולר' אבהו י"ל אפי' במכוין להבעירה ופליג בצריכה לגופה ע"ש: **שם** בא"ד ור' אבהו נמי דלוקח מצוה. שייך לעיל קודם וא"ת ורבי יוחנן וכו' והוא סיום תי' ועי"ל. עי' וק"ל. אבל לפי מ"ש תוס' וא"ת לר' יוחנן וכו' תו לא צריכה למימר דלר' אבהו לא ס"ל דמצוה הוה קצת אלא ודאי הוה קצת תיקון ומ"מ ס"ל מקלקל גמור נמי חייב דס"ל כמו שהקשו תוס' על ר' יוחנן ולא נראה לו תי' דוחק דתוס' עי' וק"ל:

דף נד ע"ב מתני' אחד שור וכו'. עי' באר יעקב כלל ל"ב. עתוס' לעיל י"א ע"ב. ב"מ ל"א ע"ב ור"פ אותו ואת בנו:

דף נה ע"א גמ' הרואה ט"ית. עי' ס' האמונה והבטחון לרמב"ן סוף פי"ט:

דף סב ע"א בתד"ה עשו תקנת וכו'. עי' הגה"א פ"ב דב"מ ד"ה והרמב"ם וכו': ד"ה מה בין גזלן. כלישנא דקרא. נ"ע לקמן קי"ט ע"א ופירש"י ד"ה דלא יהיב דמי הממון וכו' ע"ש וכמ"ש תוס' ב"מ ד"ה ע"ב ד"ה כלא וכו':

דף סט ע"א בתד"ה כל הנלקט וכו' דשיל"מ אפי' באלף. עי' ש"ע א"ח סי' ש"כ ס"ב ויו"ד סס"י ק"ב:

דף עב ע"ב בתד"ה אין לך בו וכו' וא"ת ולמה הוי חידוש כלל וכו'. נע"ג ברמב"ן פ' שופטים בפסוק ודרשו השופטים:

דף פח ע"א בתד"ה יהא עבד כשר. עי' זבחים ק"ג ע"א ד"ה אין לי וכו': ד"ה שכן אין במילה אע"ג דלא. עי' שער המלך הלכות מילה:

דף צ ע"א איש והשה וכו' ואין מעוכב וכו'. וכר"ש גיטין ל"ט ע"ב דאורעה כל הפרשה כולה ולא חופשה ע"ש ולא קי"ל הכי:

דף צד ע"ב בתד"ה אי עשה תשובה. ומקבלין מהן. זה שייך לסוף הקו' וא"ת ולימא כגון שלא קבלו ממנו דאין מקבלין ממנו ומקבלין מהן דלא שייכא תקנה בבנים כנלע"ד עי' מ"ש מהרש"א ופ"י:

דף צה ע"ב בתוס' ד"ה שבח המגיע וכו' ר"ש מפרש וכו'. נ"ל ר"ת. ע"ש בתוס' פ' חזקת הבתים:

דף קי ע"א גמ' שליח היכי משוי. עי' נזיר יב ע"ב ועמ"ש תוס' יבמות נ"ט ע"ב:

דף קיב ע"א גמ' טרק גלי באפיה. עי' תוס' ערכין כ"ב ע"ב ד"ה אמר רב אסי:

דף קיד ע"א בתוס' ד"ה עד דמקבל עליה. עי' ב"ב כ"א ע"א ד"ה ולא לסופר וכו':

דף קיט ע"ב רש"י ד"ה מתא מחסיא למרעה טוב. עי' רש"י הוריות י"ב ע"א ד"ה דמתא דמחסיא ועמ"ש הרשש"ך ונ"ל דדוקא מיניה כמ"ש תוס' שבת נ"ב ע"ב ד"ה ואת"ל וכו' וי"ל דהתם וכו' ע"ש ומ"ש מג"א סי' ש"ך ס"ק א' וק"ל:

בראש פרק ב סי' ב דבכל כה"ג וכו'. דבקול כה"ג כנ"ל ועי' קידושין כ"ד ע"ב ותנין סי' ו וכן המקבל שדה. עי' פ"ה דב"מ סי' ס"ט:

פרק ג סי' ד והלכתא כרב באיסורי. ועי' ר"ן נדרים פ"ח ע"ב:

הגהות וחדושים על מסכת בבא קמא

מאת הגאון כו' מהור"ר ברוך פרענקל תאומים זצ"ל (בעהמ"ס ברוך טעם).

דף ב ע"א תוס' ד"ה ולא זה כו' ובמכלתין תניא כו'. יעויין בספר הכריתות סי' י"ז י"ח: שם ד"ה ולר' אליעזר. וא"ת ונימא כו'. יעויין חידושי רשב"א על שבת דף לו: שם בסה"ד משום התולדה כו'. נ"ב לפי המבואר באסיפת זקנים הגירסא כאן ואם הטרה התולדה משום נוטע חייב וכן הובא במהרש"ם מלובלין: ע"ב גמ' לא הוי מועד. יעויין תוס' דף לז ע"א ד"ה רב זביד:

דף ג ע"א גמ' כמאי מוקמת. יעויין תוס' לקמן דף ד' ע"ב ד"ה ואימא: שם מכדי שקולין. יעויין תוס' זבחים דף ד ע"ב ד"ה שקולין הם ולקמן דף מ ע"ב ד"ה ויש: שם היינו בור. יעויין לקמן דף מח: תוס' ד"ה לא. וא"כ כי דרבינן שור כו'. יעויין דף ד ע"ב רש"י ד"ה תנא אדם דאזיק שור: ע"ב גמ' דהלכתא גמירי. לקמן דף טו ע"ב: שם דרגל. יעויין לקמן דף יח ע"ב ודף יט ע"א: תד"ה משורו. אין לחלק בין תמות כו'. יעויין לקמן דף ד ע"א תד"ה למתכבים: שם אבל קשה כו'. נ"ב כים של שלמה סי' ח מביא שבתוס' ארוכים איתא תירוץ על קושיא זו וז"ל ונראה דמשור ואש נפקא ע"כ יעו"ש: שם ד"ה כדמתרגם כו' כדפי'. נ"ב כהמפרש יעויין במהר"ם ז"ל:

דף ד ע"א גמ' שור לרגלו. יעויין תוס' דף ו ע"א ד"ה תאמר: רש"י ד"ה שור מועד שנגח אדם כו' דאדם שהרג את חבירו כו'. יעויין דף כו ע"א רש"י ד"ה ויהא אדם: תד"ה כשהזיק. אלא מאידך כו'. נ"ב כדף ט ע"ב יעו"ש ברש"י: שם ד"ה כהאי כו' משום דקלב"מ כו'. יעויין לקמן דף י' ע"א ברש"י ד"ה משא"כ בהא ובתוס' [דף ט ע"ב] ד"ה משא"כ בבור: שם דלא מפטר משום קלב"מ כו'. יעויין תוס' כתובות דף ל ע"ב ד"ה זר ובתוס' פסחים דף כט ע"א ד"ה ר' נחוניא ולקמן דף מ' ע"א כופרא כפרה: ע"ב רש"י ד"ה תנא אדם דאזיק שור כו' דף כ"ג ע"ב. יעו"ש ברש"י ד"ה לענין נזקין: שם ד"ה ומנסך כו' דהא מזבין ליה בר מדמי יין כו'. יעויין במס' ע"ז דף ע"ד ע"א [ועי' כאן בש"ג]: תד"ה ואימא. ולעיל דבעי כו'. נ"ב דף ג ע"א: שם פותקין כו'. נ"ב ולקמן דף ו':

דף ה ע"א גמ' כאבות. יעויין תוס' בכ"מ דף לו ע"א ד"ה זיל שלים ולקמן דף י"א ע"א תד"ה אין שמין:

דף ח ע"א גמ' אי שתקיתו. יעויין כתובות דף קט ע"ב תד"ה ורבנן וביבמות דף לז ע"ב תד"ה דאמר ליה: רש"י ד"ה אמרת נכנסו תחת הבעלים הואיל ואין ניכר בשטר כו'. יעויין כתובות דף ל"ד ע"א: תד"ה כולן. מלוה הכתובה בתורה כו'. יעויין בתוס' [בכורות] דף מח ובקדושין דף יג וערכין דף ו' ובתוס' לקמן דף יד ע"ב ד"ה ש"מ: שם ד"ה דאיכא. דאין כותבין שטות כו'. כתובות דף לד ע"ב: ע"ב תד"ה דינא. וי"ל דנ"מ לראיה אחרונה. נ"ב סנהדרין דף ל"א:

דף ט ע"א גמ' רביע בקרקע. יעויין תוס' יבמות דף ל"ח ע"א ד"ה הוי יבם: שם כיורשים הוי. יעויין תוס' גיטין דף מ"ח ע"א ד"ה אי לאו: תד"ה ר"ה אמר כו' אלא בזוזי כדמוכח כו'. יעויין תוס' כתובות דף נב ע"א ד"ה אי פיקת ובתוס' ב"ב דף נ"ב ע"א ד"ה אי דליכא ולקמן דף כ"ז ע"א ד"ה [המניח: שם ד"ה הלכך כו'. יעויין תוס' חולין דף ע"ט ע"ב ד"ה] לימא ליה ובב"ב דף ס"ב ע"ב ד"ה איתמר ובכורות דף מח ד"ה דאמר רב אסי: ע"ב גמ' שאין בהן מעילה. יעויין תוס' בכ"מ דף נט ע"ב ד"ה פרט ותוס' גיטין דף מ"ט ע"א ד"ה שור רעהו ותוס' מעילה דף י"ט ע"א ד"ה אקשים: רש"י ד"ה נכסים שאין בהם מעילה כו' דנפקא לן כולהו ניזקין. יעויין תוס' לעיל דף ו' ע"ב ד"ה שור: שם ד"ה כשהזיק חב המזיק. כרים פרקין. נ"ב דף ד' ע"א: שם דריסא. נ"ב במשנה ראשונה: תד"ה משא"כ בבור כו' וא"ת שור ולא אדם כו'. נ"ב לקמן דף כ"ג [וש"מ]:

דף י ע"א רש"י ד"ה משא"כ בהא. וקלב"מ כו'. יעויין לעיל דף ד ע"א תד"ה כהאי אדם: תד"ה שהשור כו' וא"ת ל"ל שור כו'. יעויין תוס' זבחים דף ע"א ע"ב ד"ה ובטריפה ותוס' סנהדרין דף מ"ח ע"א ד"ה משמשין ותוס' חולין דף קכב ע"א ד"ה עור ותוס' נדה דף נ"ה ע"א ד"ה שמא:

דף יא ע"א תוס' ד"ה אין. דגנב וגזלן קנו מיד כשהואילו כו'. יעויין מס' סנהדרין דף ע"ב ע"א ובמס' חולין ד' מ' ע"א הד"ה רבוצה ותוס' לקמן ד' ס"ו ע"ב ד"ה פשיטא ובמס' ע"ז ד' ע"ו ע"א ודברי הרא"ש והגהת הרא"ש שם ובקדושין ד' נ"ב ע"א תד"ה והוא לא אמר וברמב"ם פ"ד מהלכות גניבה ה"ב ובהשגות הראב"ד שם: ע"ב תד"ה בכור כו' מהוסר זמן תוך שמונה כו'. יעויין בחולין ד' ע"ה ע"א רש"י ד"ה מידי דהוה: שם ד"ה כגון. והשתא גבי מיתמי כו'. יעויין תוס' ב"ב קע"ה ע"ב ד"ה לא. גם שם ב"ב ד' מ"ב ע"א ד"ה מלוה:

דף יב ע"א בתוס' (ד"ה בד' י"א ע"ב) הכל מיתמי מה לי מלוה כו'. יעויין תוס' ב"ב ד' קע"ה ע"ב ד"ה אינו: שם ד"ה אנא כו' אע"ג כו'. יעויין תוס' יבמות ד' ל"ט ע"א ד"ה מני וברשב"ם בב"ב קכ"ח ע"א ד"ה ור"נ ובנ"י ר"פ הגוזל קמא: שם וקנין אגב כו'. יעויין לקמן ד' ק"ד ע"ב תד"ה אגב: ע"ב גמ' ממון בעלים. יעויין רש"י פסחים כ"ז ע"ב ד"ה בעלי שלמים וברש"י [לקמן] ד' ע"ו ע"א ד"ה דריס"ג:

דף יג ע"א רש"י ד"ה ל"ל כו' אלא חצי דמי בשרו כו'. יעויין תוס' ד' מ"ו ע"ב ד"ה ורביע:

דף יד ע"ב תד"ה ביתמי. וי"ל דאיירי כו'. יעויין לעיל ד' ח ע"א תד"ה כולן: שם סד"ה ש"מ כו' ואית ליה קלא כו'. יעויין תוס' גיטין ד' כ"א ע"א ד"ה או דלמא:

דף טו ע"א גמ' עבדים. יעויין לקמן ד' פ"ח ע"א ובתד"ה יהא: שם שוורים בחזקת. יעויין תוס' לעיל ד' ה ע"ב ד"ה שכן: שם אבל תם. יעויין לקמן ד' ל"ד ע"ב א"כ מצינו כו': שם תם אינו משלם. יעויין לקמן ד' מ' ע"ב: שם דאמר. וכן אי' לקמן ד' כ"ו ע"א וד' מ"ה ע"ב ויעויין ד' מ"א ע"א במשנה: תד"ה אשר כו' וא"ת בגיטין כו'. יעויין שם בתוס': ע"ב גמ' דהלכתא גמירי. לעיל דף ג' ע"ב: במשנה והברדלס. יעויין תוס' סנהדרין דף ט"ו ע"ב ד"ה והברדלס:

[דף יז ע"ב] בעין משפט ס"ק י"ג שם סעיף ה'. נ"ב בסי' שפ"ו ס"ד מוזכר דינו של רכה ובסי' ש"ל דין דרסה על הכלי:

דף יח ע"א גמ' קסבר מגופו משלם. יעויין תוס' לעיל דף ט"ז ע"א ד"ה ראוי: ע"ב תולדה דרגל. יעויין לעיל דף ג' ע"ב:

דף כ ע"ב תד"ה הא כו' ואין שוה כלום כו'. יעויין תוס' כתובות [שם] ד"ה ואי: שם ד"ה טעמא. וי"ל שאני עמד ניקף כו'. יעויין תוס' ב"ב דף ה' ע"א ד"ה אע"פ:

דף כב ע"א תוס' ד"ה לאו כו' דרשא דפטור כו'. יעויין בדף המצויין בתד"ה איש בור: ע"ב גמ' משו"ה פטור. יעויין תוס' סנהדרין דף ע"ז ע"א ד"ה סוף ולקמן דף כ"ו ע"א תד"ה אילימא: תד"ה בגדי כו' ותי' הר"ר יצחק בר מרדכי כו'. יעויין לשון התוס' בכתובות דף ל"א ע"א סד"ה רב אשי:

דף כג ע"ב גמ' אדם נתש מעצמו. יעויין תוס' לקמן דף כ"ו ע"א ד"ה אילימא:

דף כה ע"א גמ' דיו. יעויין תוס' קדושין דף י' ע"ב ד"ה [זו] ובספר הכריתות בדף ק"ו סי' כ"ב: ע"ב שאי אפשר. יעויין נדה דף כ"ב ע"א ותד"ה לפי: שם ותהא שן. יעויין תוס' חולין דף כ"ג ע"ב ד"ה ותהא ותוס' לקמן דף נ"ה ע"ב ד"ה התורה:

דף כו ע"א עליו ולא על אדם. יעויין דף ט' ע"ב תד"ה מה: שם אמר קרא. יעויין לקמן דף לג ע"א: תד"ה ולא. לרב פפא. נ"ב לעיל דף ג' ע"ב:

דף כז ע"א תד"ה המניח כו' והספרים דגרסי כו'. יעויין מה שציינתי לעיל דף ט' ע"א: ע"ב תד"ה קמ"ל. תימה מ"ט אין הולכין כו'. יעויין כתובות דף ע"ו ע"ב תד"ה להחזיר ובתוס' ב"ב ד' כ"ג ע"ב ד"ה רוב:

דף כח ע"ב תד"ה ה"מ כו' ולחייב בהן את הכלים. יעויין לעיל ד' ג' ע"ב תוס' ד"ה משורו:

דף לב ע"א במשנה רצין. יעויין תוס' לקמן ד' מ"ח ע"ב ד"ה שנכנס:

דף לג ע"א גמ' נפקא ליה. יעויין לעיל ד' כ"ו: שם ר"ע אומר. יעויין לקמן ד' ל"ו ע"א תד"ה ור"ע: תד"ה הקדישו. כמ"ל כו'. יעויין בדברי תוס' גיטין ד' מ' ע"ב ד"ה הקדש ויעויין במהרש"ל ומהרש"א: שם ד"ה א"כ כו' היכא דגבאו לבסוף כו'. יעויין תוס' גיטין הנ"ל: ע"ב גמ' מכור לרדיא. יעויין לקמן ד' נ"א ע"א: שם מה שעשה. יעויין תוס' לקמן ד' ק' ע"א ד"ה מהיכא: שם המזיק שיעבודו. יעויין בשו"ע ח"מ סי' (ק"ז ס"ד) [קי"ז ס"ו]: תד"ה משום כו'. יעויין בתוס' גיטין שציינתי בע"א מע"ל: שם דקדוש קדושת דמים כו'. יעויין בפי' הר"ן לנדרים דף כ"ט ע"א ד"ה הכא וכמ"ל פ"ה מהלכות ערכין: שם וקשה מכאן לר"ת כו'. דברי ר"ת מובאים בחידושי רשב"א לגיטין יעו"ש:

דף לד ע"א גמ' כחש. יעויין תוס' לעיל דף י' ע"ב ד"ה לא נצרכה: ע"ב תם תמור. יעויין לעיל דף טו ע"א אבל תם אימא לא:

דף לה ע"א בתוס' (ד"ה בדף ל"ד ע"ב) וא"ת ור' יוחנן מ"ט כו'. יעויין תוס' שבת דף ע"ה ע"א: ע"ב גמ' תנן היו הנזקין. יעויין תוס' סנהדרין דף ו' ע"א ד"ה לריכה:

דף לו ע"ב תד"ה כגון כו' אבל לר"ע כו'. יעויין תוס' לקמן ד' כ"ו ע"ב ד"ה פשיטא: שם ד"ה יד כו' הוי זה הטוב כו'. יעויין רש"י פסחים ד' ל"ח ע"א ד"ה כי פליגי:

דף לז ע"א במשנה לימות החול משלם חצי נזק. יעויין תוס' לעיל ד' ל"ד ע"ב ד"ה והתורה:

דף לט ע"ב גמ' נד תמות. לקמן ד' מ"ה ע"ב וש"נ:

דף מ ע"א גמ' ולא חצי כופר. יעויין תוס' לקמן ד' מ"ג ע"א ד"ה מאי: שם חייבי חטאות. יעויין תוס' ב"ב מ"ח ע"א ד"ה יקריב ותוס' כריתות י"ב ע"א ד"ה או דלמא:

דף מא ע"ב גמ' נקי מחצי כופר. יעויין תוס' לעיל ד' ט"ו ע"א ד"ה ה"מ ריה"ג: שם ע"פ ע"א. יעויין בבעה"ת שער ל"ח ח"ג ד"ד [ועי' בהגר"א ח"מ סי' ע"ה ס"ק ל"ב]: תד"ה נקי כו' משום דדריש אם כופר כו'. יעויין בדברי התוס' ד' מ"ג ע"א (רש"י) ד"ה (קתני) [אמר]:

דף מג ע"א גמ' אמר רבה. יעויין תוס' לעיל מ' ע"א ד"ה שור:

דף מה ע"א אומרים באיסורי הנאה. יעויין תוס' ערכין כ' ע"ב ד"ה אע"פ: ע"ב נד תמות. יעויין לעיל י"ח ותוס' ל"ד ע"ב ד"ה מצינו ודף ל"ט ע"ב:

דף מו ע"ב זיל בתר רובא. יעויין תוס' בכורות כ' ע"א ד"ה ור"י וכד"ס ואבע"א: שם אלא קרא לכדר"כ. יעויין במס' גיטין מ"ה ע"ב רש"י ד"ה הממע"ה:

דף מח ע"ב ומים. יעויין תוס' לעיל י' ע"א ד"ה שייר: שם ריה"ג היא. יעויין לעיל ט"ו ע"א כ"ז ע"א ודף מ"ב ע"א:

דף מט ע"א גמ' גררי ניהו. יעויין לעיל מ"ג ע"א תוס' ד"ה גרושה: ע"ב ת"ר המופר בור. יעויין לעיל כ"א ע"א:

דף נב ע"א גמ' כסהו כראוי. יעויין לעיל ט' ע"ב תוס' ד"ה שור:

דף נג ע"ב גמ' לענין נזקין. יעויין לעיל ג' ע"א תד"ה לא ובדף ד' ע"ב רש"י ד"ה תנא אדם: שם איפוך אנא. יעויין לעיל י' ע"א תד"ה שהשור ותוס' זבחים ע"א ע"ב ד"ה ובטרפה ובתוס' סנהדרין מ"ח ע"א ד"ה משמשין ותוס' חולין קכ"ב ע"א ד"ה עורות: שם ולא אדם. המצוין לעיל שייך גם לכאן:

דף נד ע"ב גמ' יליף בהמתך. יעויין תוס' לעיל י"ז ע"ב ד"ה קמ"ל: שם שור שור לשביתה. יעויין תוס' ב"מ נ"א ע"ב ד"ה דם:

דף נו ע"א תד"ה פשיטא כו' שוב אין יכולים כו'. יעויין שבועות ל"א ע"ב ברש"י ד"ה הואיל:

דף סו ע"א גמ' אשר גזל. יעויין לקמן ק"א ע"ב תד"ה גזל: רש"י ד"ה מוצא אבידה כו' דתניא באלו מציאות כו'. יעויין רש"י ב"מ כ"ז ע"א ד"ה אף כו': תד"ה כיון. מכאן משמע שיאוש כו'. יעויין תוס' לעיל כ' ע"ב ד"ה אפקורי כו': ע"ב גמ' לרבה. יש גורסין לרבא. ויעויין לקמן ס"ז ע"ב תד"ה רבא: שם קרבנו. יעויין לקמן ע"ו ע"א תד"ה והבשת:

דף סז ע"א גמ' והבאתם גזול. יעויין רש"י ביצה כ"ט ע"א ד"ה לפני הגזוזרין: תד"ה מעיקרא תולין. אפי' בתעלת כו'. יעויין לקמן ע"ו ע"א תד"ה והבשת: ע"ב תד"ה רבא אמר כו'. יעויין סוכה ל' ע"א רבא אמר וברש"י שם ד"ה קמ"ל:

דף סח ע"ב גמ' מי קדוש. [יעויין] במס' תמורה ע' ע"א כ"ט ע"ב ובערכין כ"א ע"א כ"ח ע"א משנה המחרים ובב"ב פ"ח ע"א:

דף סט ע"א תוס' סד"ה כל הנלקט. ואע"ג דדשיל"מ כו'. יעויין תוס' ביצה ל"ז ע"ב ד"ה לאיסור: ע"ב גמ' וגונב מבית האים. יעויין לעיל ס"ז ע"ב תוס' ד"ה אין:

דף עא ע"א גמ' טבח בשבת. יעויין במשנה לקמן דף (עב) [עד] ע"ב: שם וכי זה מוכר. יעויין לקמן ע"ט ע"א תד"ה נתנו: תד"ה או כו' ומאן דמצריך כו'. יעויין בכ"מ ל"ד ושארי מקומות הנסמן שם: ע"ב גמ' חמשה בקר. יעויין תוס' ב"ב כ"ו ע"ב ד"ה ורבנן ובבכורות מ"ח ע"ב ד"ה דר"מ ובב"מ נ"ו ע"א תד"ה ונשאל: תד"ה כיון כו' ואפי' למ"ד כו'. יעויין בתוס' בע"ז ל"ד ע"ב ד"ה וכי נשחטין ובדברי רש"י שם וכאן: שם ד"ה אע"כ כו' וי"ל דלא חשיב שינוי מעשה כו'. יעוין לקמן נ"ו ע"א תד"ה דגזל: שם ד"ה והכר כו'. יעויין תוס' ב"ב נ"ד ע"א ד"ה נותן:

דף עב ע"ב תד"ה דאי כו' חשיב דמרה כו'. יעויין פסחים ז' ע"א ונבטליה בבית כו': שם בסה"ד ולא להנאה. יעויין תוס' ע"ז כ"ט ע"ב ד"ה אתיא ותוס' חולין י"ג ע"ב ד"ה תקרובת: שם ד"ה אין כו' אדרבה מה שמזימין כו'. יעויין מ"ק ח' ע"א תוס' סד"ה נפקא:

דף עג ע"ב תד"ה הרי כו'. יעויין תוס' מנחות פ"א ע"ב ד"ה תודה:

דף עד ע"א תד"ה דאכתי כו'. יעויין מכות דף ה' ע"א:

דף עה ע"ב גמ' עדות שאי אתה יכול להזימה. סנהדרין מ"א [ע"א וע"ב] עה [ע"א] ובדף פ"א בתוס' ד"ה ונגמר ובתוס' ריש מכות ולקמן דף פ"ח תד"ה זוממי ובכתובות דף לא ע"ב תד"ה הנח:

דף עו ע"א גמ' אין הגונב. מדברי הראב"ד המובא באסיפת זקנים נראה שלא היה כן בגירסתו רק בזה"ל ר"ש אומר האי קאי כגונב הקדש כו' ר"ש אומר כו': שם וגונב מבית האים. יעויין לעיל דף ס"ג ע"א תד"ה רעהו ולעיל דף ס"ט ע"ב ובתוס' בכורות דף י"א ע"א ד"ה וגונב: תוס' סד"ה שחיטה כו' לפי שעשה מום כו'. יעויין בכורות דף ל"ד ובתוס' שם ד"ה ומי קנים וברמב"ם פי"ח מהל' פסה"ק ה' גד"ה ובתוס' קדושין דף נ"ז ע"ב ד"ה מה ובתוס' חולין ד' קט"ו ע"א סד"ה (או).[כל]:

דף עח ע"ב גמ' שותפין שגנבו. יעויין בב"מ ד' ח' ע"א ובתוס' ד"ה ושותפין:

דף עט ע"א תד"ה גנב כו' דלא שייך למימר מעיקרא תורא כו'. יעויין תמורה ד' ל"ב בתוס' סד"ה מקדישין:

דף פג ע"א גמ' וא"ר יוסי. בסוטה איתא ואמר רב יוסף: ע"ב לא תשקיל מיניה. יעויין תוס' לעיל ד' כ"ו ע"א ד"ה עליו:

דף פד ע"ב גמ' בעינן. יעויין תוס' גיטין ד' פ"ח ע"ב ד"ה לפניהם:

דף פה ע"א תד"ה כלל כו'. יעויין תוס' מ"ק דף ג' ע"א ד"ה אין דנין:

דף פח ע"א גמ' אחיו הוא. יעויין תוס' בב"מ ד' קי"א ע"ב ד"ה מגרך: שם כשר לעדות. יעויין לעיל דף ע"ו ע"א: תוס' סד"ה יהא כו' כשרים לעדות מה"ת כו'. יעויין ירושלמי פ"א של הלכה ד' ועל עדותן: שם ד"ה שכן כו'. יעויין תוס' זבחים דף ח' ע"ב ד"ה הנך: ע"ב גמ' דמת הבן. יעויין תוס' ב"ב דף קנ"ט ע"א ד"ה ולימרו: תד"ה בהוצאה. וא"ת לר"י כו'. יעויין מ"ש בתוס' לב"ב דף קנ"ו ע"ב ד"ה ר"י ויעויין חידושי רמב"ן שם: שם ד"ה אמר כו' דפשיטא בהנהו כו'. יעויין כתובות דף נ"ג ע"א שאין אני קורא כו' ובתוס' שם ד"ה שאין:

דף פט ע"א גמ' שלא תהא קלה. יעויין כתובות דף ל"ט ע"ב ובתוס' שם ד"ה טעמא: ע"ב בתוס' (ד"ה בעמוד א') ותי' ר"י כו'. יעויין גיטין דף מ"ט ע"ב תד"ה בקבלן:

דף צ ע"א גמ' קנין פירות. יעויין בכ"מ דף ל"ו ע"א תד"ה בעל: תד"ה איש כו' וכן חציו עבד. יעויין תוס' גיטין דף מ"ב ע"א ד"ה בעבד: ע"ב גמ' כגון שראו. יעויין תוס' סנהדרין דף ע"ח ע"א ד"ה בפני ב"ד: עין משפט ס"ק פ"ג מיי' פ"ה כו'. הרמב"ם אינו פוסק כר"ע רק כר"ט וכ"כ בכ"מ שם:

דף צב ע"ב תד"ה כאשר כו' מפסח שלפניו כו'. יעויין תוס' ר"ה דף יא ע"א:

[דף צד ע"א] רש"י ד"ה מהו כו' במסכת ברכות. יעויין במס' סוטה ד' מ"ג ע"ב: שם לקט שכחה ופאה כו'. יעו"ש בפירש"י ובחידושי הריטב"א למס' מכות דף ט"ז ע"ב ד"ה מירתו:

[דף צה ע"א] תד"ה חמסה. היינו שמפורש שלא קבל כו'. יעויין לשון התוס' בכתובות דף נ"א ע"ב ד"ה וגט:

דף צח ע"א גמ' ואמר רבה. יעויין תוס' לעיל דף כ"ו ע"ב ד"ה קדם:

דף קג ע"א תד"ה אבל כו' וע"כ ביד ב"ד קאמר כו'. יעו"ש בפירש"י: ע"ב תד"ה לעולם. כדאשכחן בסוף השוכר כו'. יעו"ש ברש"י:

דף קד ע"ב גמ' אשר גזל. לעיל ד' ס"ו ע"א: תד"ה אגב. וההיא דפ' הזהב כו' התם מדאורייתא כו'. יעויין לעיל ד' י"ב ע"א תד"ה אנא:

דף קו ע"ב גמ' נתינה ותביעה. יעויין תוס' כתובות דף י"ח ע"א ד"ה אלא:

דף קז ע"א תד"ה עירוב. וכן בפ"ק דב"מ כו' גבי סלעין דינרין. ביאור דבריהם מפורש בתוס' גיטין ד' כ"א ע"ב ד"ה מפני [והרש"א לא עיין שם]: שם והשתא דהש"כ גבי הכנו עיזי כו'. יעויין תוס' ב"ב ד' כ"ב ע"ב:

דף קח ע"א תד"ה ותרי כו' מדרבנן היא. יעויין תוס' בב"מ ד' ה' ע"א ד"ה שכנגדו:

דף קט ע"ב גמ' קנאו השם. יעויין תוס' זבחים ד' מ"ד ע"ב ד"ה ואפילו ותוס' מנחות ד' ע"ג ע"א ד"ה ואפי':

דף קי ע"ב גמ' מ"ט. יעויין כריתות רפ"ו ובתוס' חולין ד' פ"ב ע"א ד"ה והתנן ובתמורה ד' ל"ד ע"א רש"י ד"ה אשם תלוי ובתוס' [יום טוב] שם ובתוס' סוטה ד' ו' ע"ב ד"ה דכי:

דף קיב ע"א גמ' בר חמוה. יעויין ערכין ד' כ"ב ע"ב תד"ה אמר רב אשי ותוס' לעיל ד' ל"ט ע"א ד"ה ור"י:

דף קיג ע"א גמ' ישראל וכותי. יעויין גיטין ד' י"ג ע"ב תד"ה במעמ"ש:

דף קיד ע"א גמ' יאוש כדי. יעויין לעיל ד' ס"ז ע"ב תד"ה אמר עולא: ע"ב בתרומה דרבנן. יעויין כתובות ד' כ"ד ע"א תד"ה וכן ובד' כ"ה ע"ב ד"ה נאמן: תד"ה המכיר כו' מפורש בסוף המקבל. יעויין תוס' ב"ב ד' כ"ב ע"ב ד"ה דברים:

דף קטז ע"א גמ' אדעתא דאריא כו'. יעויין ספר הישר סי' ת"מ ד"ה בשלמא: ע"ב דאתוי. יעויין תוס' בכורות ד' כ"ח ע"ב ד"ה לימא:

דף קיז ע"ב דרבה כו' דאמר רבה. הגירסא בהלפסי והרא"ש רבא וכן הגירסא בסנהדרין אמר רבא רודף:

דף קיח ע"א עין משפט ס"ק קכ"א מיי' כו'. דין י' ליתא ברמב"ם:

הגהות על הרא"ש

פ"א סי' ה או שלא יוכל ראובן לגבות חובו משמעון כו'. נ"ב יעויין ברא"ש פ"ק דגיטין דין י"ט ובתשובת הרא"ש כלל נ"ג סי' ד': שם סי' ו' ואע"ג דבכל דוכתא רגיל ר"א לפסוק כלישנא בתרא. נ"ב יעויין בפ' מי שאחזו דין י"ב ובמס' ר"ה פ"ג וברא"ש דין ה': שם ונראה דהיינו דוקא היכא דיכול לגבות כו'. נ"ב יעויין בתשובותיו כלל ע"ט דין ז': שם סי' ב' אלא דינא הוא דמדאורייתא כו'. נ"ב יעויין תוס' כתובות דף ל"ג ע"ב ד"ה לאו ובירושלמי ספ"ג דכתובות:

פ"ב סי' ח ואם נטרף אדם חייב עליו כו'. נ"ב יעויין בסנהדרין דף ע"ו ע"ב במשנה ובדף ע"ז ובתוס' ובחידושי הר"ן שם ד"ה זרק צרור:

פ"ז סי' ב ואפי' איתבר בפשיעה דגזלן לא מקבל עליו כו'. נ"ב יעויין דברי הרמב"ן והריטב"א שמביא באסיפת זקנים לב"מ ד' מ"ג: שם סי' ד' ותימה הא קיי"ל כו'. נ"ב בהלפסי פרק שור שנגח דין עד ובב"מ פ"ק בסוגיא דמסותא דין רמא מביא ההלפסי דברי ר"י להלכתא ויעויין במע"מ כאן (שגורס) [שכתב] בדברי הרא"ש ותימה הא קיי"ל הלכה כר"י מדכתבו כו' יעו"ש:

פ"י סי' ב' (בהגהת אשרי סד"ה ובספר כו' ומיהו לפי' רשב"א כו'). נ"ב יעויין בחידושי רמב"ן לב"ב בסוגיא דרבא בר שרשום (ד' ל"ג ע"א) ובתוס' שם ד' ל"ג ע"ב ד"ה נסך: שם סי' כא וראיותיו מכא דכריתות לא נ"ל כו'. נ"ב יעויין בפסקי הרא"ש ב"ב ד' קל"ח:

ארבעה אבות

א אין [א] שומין ממון מן הדין. ד"ה ולא זה וזה : דף ב ע"א
ב העושה תולדה בשבת אם צריך להתרות משום אב דידיה או לאו וצ"ע. ד"ה ולר"א :
ג מלאכה דהוי במשכן ולא חשיבי לא מיקרי אב ואי הוה חשיבה אע"ג דלא הוי במשכן מקרי אב לאחד תי' לפי הגירסא ראשונה. ד"ה ה"ג :
ד כלי מתכות (א) בטומאת שרש כיוצא בו ואינו שרש אותו כלי כיוצא בו בכלי מתכות אחר. ד"ה דאמר : שם ע"ב
ה עגה ג' כני אדם לא הוי מועד לבהמה נגח אדם ושור וגמל הוי מועד לבהמה לרב פפא הוי הכי. ד"ה ומילתא :
ו היה מועד לכל וחזר בו מבהמה עדיין הוא מועד חזר בו מאדם הויא הזרה. בא"ד :
ז בכל התורה כולה לחומרא מקשינן אף בממון. ד"ה דומיא. דף ג ע"א
ח הדליק בתאם חבירו גדיש של חבירו חייב. ד"ה וממונך : שם ע"ב
ט שני נאור יכול לומר בע"פ פסוקי תורה משום עת לעשות. ד"ה כדמתרגם :
י ישן והביאו כלים אצלו ושברן פטור וכן ישן ובא חבירו לישן אצלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והשני חייב. ד"ה כיון : דף ד ע"א
יא שומר חנם פטור בכל לבד מפשיעה שואל משלם את הכל לבד ממתה מחמת מלאכה נושא שכר והשוכר חייבין בגניבה ואבידה ופטורין באונסין. ד"ה שומר חנם : שם ע"ב
יב שילם ע"פ עדים והוזמו חייבין לשלם ובממון עושין מן הדין. ד"ה ועדים :
יג היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק. ד"ה דאי : דף ה ע"א
יד דרך בני אדם להתכוין בדרכים שלא יתיזו ויזיקו. ד"ה לאתויי : דף ו ע"א
טו בהמה שהדליקה גדיש באש חייב גם בעל האש. בא"ד
טז כותל ואילן שנפלו לרה"ר והזיקו פטור מלשלם. ד"ה ה"ג הכותל :
יז מפקיר נזקיו לאחר נפילתו באונס פטור. ד"ה אי דאפקרינהו :
יח הזהירוהו לקוץ האילן ונפל הוי כפשיעה וחייב. בא"ד :
יט כל נזקין פטור בהקדש ואפילו אדם ומדרבנן חייבין. ד"ה שור : שם ע"ב
כ עשיר שהלך בדרך ונצטרך ונטל כשיחזור לביתו ישלם במדת חסידות. ד"ה ישלם : דף ז ע"א
כא אין מחייבין לעני למכור ביתו וכלי תשמישו כדי שלא יטול צדקה. ד"ה מי שהיו :
כב לרב אלפס הוזלו קרקעותיו(ב) שלו שוות מאתים זוז לא יתן לו מעשרות אפילו הוזלו יותר ממחצית דמיהן ואם שאר קרקעות ביוקר ושלו בזול יתנו לו עד שימכרם בשויים. ד"ה אי דאייקר :
כג בעל חוב אין דינו בעידית אפי' ליטול בזיר פורתא וכן כתובת אשה לגבי בינונית. ד"ה לכתובת : שם ע"ב
כד שליח ב"ד מוציא המשכון לבעל חוב. ד"ה מה דרכו : דף ח ע"א
כה מצאו שמין אם בינונית שלו כעידית דעלמא. ד"ה להוציא :
כו היו עליו כתובת אשה ובעל חוב ונזקין הקודם בשטר גובה מן האחרון ואפילו הן זיבורית. ד"ה אין לו :
כז כל היכא דמפקיע דינו לא מצי למימר אי שתקת כו' דמצי למימר לכי תיהדר. ד"ה אי שתקת :
כח יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בע"ח גובה מהן אבל קמו לא. ד"ה בדיתמי : שם ע"ב
כט אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אלא היכא דכולהו משועבדים. ד"ה רבה:
ל טוענין ללוקח וליורש פרעתי או מזויף וצריך קיום. ד"ה דינא :
לא הקרובים ללוקח לא יעידו למוכר על אותו קרקע(ג) וכן קרוב של ערב ללוה ולמלוה. בא"ד :
לב אמר הלוקח אין לי עדים וראיה ולאחר זמן מצא אין יכול להביא והמוכר מביאן. בא"ד :
לג המוכר שדה לחבירו ובאו עליו אנסין אין יכול לחזור בו. ד"ה ויצאו : דף ט ע"א
לד נזקין או כסף או מיטב אם יש לו ואם אין לו אפי' סובין. בעל חוב אי אית ליה זוזי יהיב ליה ואי לא לא אמרי' ליה זיל טרח ואייתי אזי וכן לוקח שנמצא מקחו מקח טעות. פועל אפילו לית ליה לבעל הבית זוזי אמר ליה זיל טרח ואייתי זוזי. ד"ה רב הונא :
לה אחין שחלקו ונטל אחד קרקע ואחד מעות ובא בע"ח ונטל [ב] חלק אחד מהן חוזרין וחולקין כבתחלה. (ד"ז בגמרא) :
לו בא עליהן בעל חוב מבכור נוטל פי שנים גם אין יכול ליטול מאחד לבד. ד"ה וטרף :
לז נכסים ששמו לבעל חוב פודה לעולם אם לא שמכרו או הורישו. ד"ה ורב :
לח אין אדם חייב לבזבז כל ממונו על מצוה אחת אפילו היא עוברת. ד"ה אילימא : דף ט ע"ב
לט מצא אתרוג ככילה[ג] וכאגוז ואתרוג אחד גדול הימנו בשלים יקנה הגדול. ד"ה עד שלים :
מ מת אסור בהנאה ושערו מותר. ד"ה שהשור : דף י ע"א
מא (ד)שנים שנסמכו זה ע"ז ולא עמדו חייבין היה אחד בעל בשר ועיכב את השני הוא חייב וחבירו פטור. ד"ה כגון :
מב אחד חופר בור י' וחבירו השלימו לכ' והשלישי לל' כולן חייבין ומ"מ אם השליך עלים במדורה גדולה אין לחייבו כמו חופר בור י' ובא אחר והשלימו לאחד עשר. ד"ה מאי קעביד : שם ע"ב
מג (ה) אם אין בראשון כדי להמית האחרון חייב. ד"ה כגון :
מד גנב וגזל ושבר או מת משלם תשלומי מעליא ומעכב השברים והנבילה מה שאין כן במזיק. ד"ה אין שמין : דף יא ע"א
מה בכור אפילו קיים לן שכלו חדשיו אין פודין תוך שלשים. ד"ה בכור : שם ע"ב
מו בכור שנעשה טריפה תוך ל' אין פודין אותו : בא"ד :
מז אחין שחלקו מה שעל גביהן ובנותיהן אין שמין בגדי חול ושל שבת שמין. ד"ה מה שעל :
מח קטנים יכולין למחות בגדולים ללבוש מלבוש. ד"ה בגדול :
מט שוכר שהשאיל הבהמה לאחר ונאנס ומשלם תשלומין הן של (שוכר) [המשכיר]. ד"ה לא מיבעיא :
נ שומר שמסר לשומר והשני יותר נאמן מן הראשון פטור. ד"ה את מהימנית :
נא אין השואל רשאי להשאיל אך אין מתחייב ממון על כך. בא"ד :
נב ר"ת פוסק הלכה דאין מסדרין לבעל חוב. עי' בפנים. ד"ה אפילו :
נג כל הגובה מן הלקוחות כמו מלוה בשטר ועמד בדין גובה נמי מיתמי אבל מלוה על פה לא גובה כלום [ד]. ד"ה כגון :
נד טועה בדבר משנה חוזר. ד"ה זילו : דף יב ע"א
נה ישן ובפות בעינן דלא להוי חצר מהלכת. ד"ה והלכתא :
נו הקנה לו מטלטלין דלא ניידי אגב קרקע קנה אף אין שורין בתוכה. ד"ה בשמדין :
נז לבי רב לתוך שדהו אפילו עומד אצלו לא קנה לו שדהו. ד"ה למה לי :
נח אין קרקע נקנית אגב קרקע אפילו אמר לו קני קרקע תחתון ואגבו גם העליון. בא"ד :
נט היו לו י' שדות ביו"ד מדינות החזיק באחת מהן וכבר נתן דמיהן קנה כולן משא"כ בנכסי הגר. בא"ד :
ס בכור תם אסור בהנאה אחר השחיטה. ד"ה תם חי : שם ע"ב
סא בכור בעל מום מותר להאכילו אף לעובד כוכבים. ד"ה ואם איתא :
סב קרקע אין לו אונאה עד הלייה. ד"ה דבר השוה: דף יד ע"ב
סג שטרות אין נקנין בכסף אלא (ו) במסירה ובשטר וצ"ע בחליפין. ד"ה עבדים :
סד אשה אינה מעידה ולא דנה [ה]. ד"ה אשר : דף טו ע"א
סה אי ניזק תופס את בהמת המזיק לא מפקינן מיניה בזמן הזה ולא דבר אחר. ד"ה ואי תפס. שם ע"ב
סו זאב וטרף ארי ודרס הוו מועדין ברשות הניזק ולא ברשות הרבים ולא מידי דלאו אורחיה. ד"ה והנחש : דף טז ע"א
סז מצוה לכרוע במודים כמו נחש. ד"ה והוא : שם ע"ב
סח אין לדבר מדבר תורה תוך ארבע אמות לקבר. ד"ה שהוספינו :
סט אסור לישב על מטה שס"ת מונח עליה [ו]. ד"ה אלא : דף יז ע"א
ע מה שמלמד אחרים טוב מן המעשה אבל ללמוד בעצמו מעשה גדול ויש אומרים להיפך. ד"ה והאמר :

כיצד הרגל

עא זרק אבן על כלי ובא אחר ושברו חייב השני. ד"ה זרק : דף יז ע"ב
עב היה כלי מונח במקום המוצנע ובא אחר והניחו במקום שאינו מוצנע אפילו לא הגביהו חייב. ד"ה קמח. דף יט ע"ב
עג גירש את חבירו מביתו ונעל בפניו גרמא הוא ופטור. ד"ה זה אין : דף כ ע"א
עד במקום שיכול למונעו שלא ידור בביתו לא שייך כופין על מדת סדום. ד"ה הא איתהנית : שם ע"ב
עה היכא דגלי דעתיה דניחא ליה בשואלה חייב ולא שייך זה (לא) נהנה וזה לא חסר. ד"ה טעמא :
עו אין אדם מועד אלא כשמתכוין להוציא מרשות מי שהוא ולא כשהוא סבור שהוא שלו. ד"ה נתנה : דף כ ע"ב
עז שימי החוזר לברייתו לא הוי שינוי. ד"ה והוא :
עח דר בחצר של חבירו (ז) ולא קיימא לאגרא אפי' בידיעתו ושלא ברצונו פטור. ד"ה כה דיוט : דף כא ע"א
עט (ח) [כשחיסר] הדר בדבר מועט צריך להעלות כל השכר. ד"ה ויהבי :
פ כל אחד יש לו רשות להניח פירותיו כנגד פתח ביתו בצידי רחבה. ד"ה ובמחזרת :
פא מסר ביתו לחבירו לשומרו והיה בו חרש שוטה וקטן (ט) יזהירם שלא ידלגו (עיין בפנים כי אין לשון התוספת כן). ד"ה אדם : שם ע"ב
פב תחלתו בפשיעה לגבי שן וסופו באונס לגבי קרן משלם חצי נזק. ד"ה דאפיך : דף כב ע"א
פג הדליק גדיש ובהמה סמוך לה ולא ברחה פטור אם נשרפה. ד"ה והיה גדי : שם ע"ב
פד מיתה לזה ותשלומין לזה חייב לבד מרודף אחר חבירו דפטור בשיבר כלים [ז]. ד"ה בגדי דחד :
פה לא מחייב באש אלא ביכול להזיק ברוח מצויה. ד"ה חציו :
פו יותר האדם צריך לשמור שלא יזיק לאחרים משלא יוזק. ד"ה וליחייב : דף כג ע"א
פז היה שדהו פרוץ ובאה בהמה ואכלה בו פירות חייב בעל הבהמה. ד"ה יכלי : שם ע"ב
פח בהמות העומדת לשחיטה צריך לשמור שלא יזיקו אבל העומדת למלאכה ולחלוב יכול לומר בעליהן אינו חפץ לשוחטן וכשיזיקו אשלם. ד"ה הנהו :
פט שור המועד אין משלם נזק שלם אלא בפעם רביעית ואם נגח רביעית ביום השלישי חייב. ד"ה ולא ישמרנו :
צ עדות שנתקבל שלא בפני בית דין אינו עדות : ד"ה בפני : דף כד ע"א
צא זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסילקן פטור. ד"ה קדם : דף כו ע"ב

המניח

צב אדם המזיק פטור באונס כעין גניבה וכן נתקל וחייב בכעין אבידה (י) וכן נפל מן הגג חייב ברוח שאינו מצויה גניבה קרובה לאונס ואבידה לפשיעה. ד"ה ושמואל : דף כז ע"ב
צג מילא חצר חבירו כלים ואין בעל חצר יכול לצאת במקום שאין טורח מסדרן זה על זה ויצא ואם יש טורח לסדר ישבר ויצא. ד"ה משבר : דף כח ע"א
צד רשות ביד כל אדם להוציא אדם רע מביתו אף בחבלות. (ד"ז בגמרא) [ד"ה מנין] :
צה אין הפקר עד שיפקיר לעניים ולעשירים. ד"ה אי הכי :
צו הפקיר רשותו וכורו פטור לר"י ודלא כרש"י. ד"ה ה"מ : שם ע"ב
צז הניח אבן ברה"ר ובא אחר ונתקל באבן וניתף בקרקע פטור (כ). ד"ה וניתוף :
צח שטר שיש בו רבית גובין (ל) הקרן אפי' ממשעבדי כחכמים ולא כר"מ דקיימא לן כר"מ בגזירותיו ולא בקנסותיו וכן גבי מעוברת ומיניקת חבירו לא קי"ל כר"מ (מ). ד"ה וחכמים : דף ל ע"ב
צט אין קדושת דמים מפקיע מידי שיעבוד. ד"ה משום : דף לג ע"ב
ק טענו בחטין והודה לו בשעורים פטור אף משעורים לכ"ע לשלם אבל שבועה חייב לר"ג. ד"ה לימא : דף לה ע"ב
קא טענו בחטין והודה בשעורים פטור מלשלם אפי' תפס שעורין ודלא כרש"י ודלא כהרמב"ם(נ). ד"ה כאוי : דף לו ע"א

שור שנגח ד' וה'

קב כתובה של בתולה מאתים ומנה דאלמנה הוי מעות צורי. ד"ה ושל : דף לו ע"ב
קג (ס) כמו שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ה"נ אין אדם נותן צדקה דבר שלא בא לעולם וכשיאמר תן לעניים מה שאתה חייב לי אם אין העניים במעמד או גבאי צדקה אינו חייב לתתן דהוי דבר שלא בא לעולם וכן אם היה מקדישו לא הוי הקדש לחד תירוץ מהתוספות : ד"ה יד :
קד המחייב ליתומים ואין ללוה קרקע מקנין לו ב"ד קרקע כדי שלא יהא השביעית משמטת חובם כי אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע. ד"ה אין (ע) : דף לז ע"א
קה אפוטרופוס שפשע משלם ליתומים אם יש עדים שפשע או שהודה שפשע אך אין צריך לישבע אם נאבד דבר שלא פשע (פ). ד"ה דאי"א : דף לט ע"א
קו (צ) אדם קרוב אצל ממונו הוא ולכך אין ממיתין השור נוגח או רובע ע"פ הבעלים. ד"ה ע"פ : דף מא ע"ב
קז בהמת המזיק אין יורשין חייבין לשלם כופר ליורשי הניזק דאין כפרה לאחר מיתה וגם יורשי הניזק אין יכולין למחול על הכופר. ד"ה מאי לאו : דף מג ע"א

שור שנגח את הפרה

קח (ק) בכל מקום קיימא לן עובר ירך אמו מלבד בטריפה דבן ט' חי הנמצא בטריפה כשר (ר). ד"ה מאי טעמא : דף מז ע"א
קט בילת נבילה אסורה אע"פ שהיא גמורה אבל בילת טריפה. ד"ה מ"ט פירשא :
קי הכנים ברשות ב"ה מקבל כל אונסים שיארע[ח]. ד"ה אימא : דף מז ע"ב
קיא משכון ישראל ביד הגר אפילו משכנו שלא בשעת הלואה דקני משכון ומת הגר ובא ישראל והחזיק בו מוציאין אותו מידו. ד"ה משכונו : דף מט ע"ב
קיב שחצר שאינה משתמרת אינו קונה אלא א"כ עומד בע"ה אצלה. ד"ה הלכתא :
קיג נפלה מן הגג ועמדה אינה צריכה מעת לעת ובדיקה צריכה הלכה אפי' בדיקה לא בעיא. (ד"ז בחולין דף נא) :
קיד שהתה מעת לעת לדידן דלא בקיאין בבדיקה בעינן י"ב חודש. ד"ה אם שהתה. דף נ ע"ב :
קטו אחד חופר בור ח' ושני ט' שניהם חייבין כמו אחד י' ואחד כ'. ד"ה האחרון : דף נא ע"א
קטז המשכיר בית לחבירו המשכיר יכול להקדישו. ד"ה השותפין : שם ע"ב
קיז דריסת הרגל אסור במודר הנאה אף בשותפות שרי (ש). ד"ה זה נכנס :
קיח במסירת המפתח לא קני רק מהני דלא בעי למימר לך חזק וקני. ד"ה כיון וע"ש : דף נב ע"א
קיט נעילת דלת הוי חזקה לקנות ודלא כרשב"ם דמצריך קביעות מנעול. בא"ד :
קכ תחלתו בפשיעה וסופו באונס דוקא במקום שאם לא פשע לא יארע לו האונס. ד"ה ושכיחי. שם ע"ב
קכא שור שוטה או פקח בלילה חייב עליו כשנפל לבור פקח ביום מתרחק מן הבור. ד"ה ובעל הבור : דף נג ע"א
קכב בכור בעל מום מותר להאכילו אף לעובד כוכבים. ד"ה שור : שם ע"ב
קכג אין צריך או לחלק. ד"ה או מב"ל : דף נד ע"א
קכד בדגים שבים אין הרבעה אלא ינהגה אבל בחיות שבים יש הרבעה. ד"ה המרביע : דף נה ע"א
קכה שלשה טפחים צריך להרחיק בין זרע לזרע. ד"ה אלא :
קכו אין חייב בכלאי הכרם אלא שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד אבל בכלאי זרעים חייב בחטה ושעורה לבד. בא"ד :

הכונס

קכז נפרצה בלילה ויצאת הבהמה אין לו לפרות לחזור אחריה באפילה. ד"ה נפרצה : דף נה ע"ב
קכח אין לחייב בדיני שמים כותל רעוע כ"ש שבעליו מצווין לסותרו (ת). ד"ה אילימא :
קכט אין חילוק בין מקרב הדבר אצל האש לקרב האש אצלו. ד"ה אילימא : דף נו ע"א
קל כפתו בפני ארי במקומו ולא הזיקו פטור אבל הביא לפני ארי חייב. בא"ד :
קלא אמר לעדים להעיד שקר לחבירו פטור אף בדיני שמים וכן שולח בעירו ביד פיקח. ד"ה אלא :
קלב עדים שכובשין עדותן אף כשאין משביעין אותן איכא נשיאת עון. ד"ה פשיטא :
קלג אמרו בב"ד אין אנו יודעין עדות שוב אין אנו יכולין להעיד אבל אמרו חוץ לב"ד יכולין להעיד. בא"ד :
קלד מלאכה פוסלת בפרה עד שתעשה אפר ובמים עד שיטיל לתוכן אפר. ד"ה העושה :
קלה כתש בהמה דהדר ופירות שהבקיעו מקצתן גזלן אומר הרי שלך לפניך ושומר חייב בכל. ד"ה פשיטא : שם ע"ב
קלו הוציאה גזלן עומדת ברשותו אפילו לאונסין. בא"ד :
קלז עוסק במצוה פטור ממצוה כשעה שמתעסק בה. ד"ה בהשיא :
קלח שומר אבידה שומר חנם. בא"ד :
קלט (א) שומר שכר [ט] ליתא בגניבה אפי' נגנבה תחת הקרקע ובאונס ודוקא בלסטים מזויין הוא פטור. ד"ה כגון : דף נז ע"א
קמ שוכר כנושא שכר. ד"ה סברוה : שם ע"ב
קמא נפלה לגינה והזיקה משלם מה שנהנית וכשאין יכולה לירד דכיולה לירד אז משלמת הכל : ד"ה נפלה :
קמב מבריח ארי מנכסי חבירו שאין נוטל שכר (ב) כמו שאין הדבר ברור שיבא לידי הפסד בשארי רחוק אבל הצילו מפי הארי או שטף נהר נוטל שכרו ופורע חובו קרוי מבריח ארי. ד"ה אי נמי : דף נח ע"א

נוסחאות כ"י

(א) בטמאה מת : (ב) ושלו שוות : (ג) וכן להיפך : (ד) שאל ספסל לישב עליו ושברו אחר פטור ושנים כו' : (ה) הכאו י' בי' מקלות אפי' בזה אחר זה כולם פטורים ואם כו' : (ו) במסירת שטרות : (ז) אפי' קיימא : (ח) כשנהנה בדבר מועט צריך להעלות כל השכר : (ט) יזהר שלא ידלגו אפי' מלמטה למעלה. (י) והשומר (כ) הניח אחר תקלה ברשות והפקיר רשותו ולא הסיר תקלתו חייב. השטה בהפקר קונה. הגביה דבר בידו או בכליו קונה אף בפחות מג'. מומר אוכל נבלות להכעיס פסול לעדות:(ל) ע"פ השטר:(מ) כאדם לא שייך המשנה ובא אחר ושינה בו פטור. שניהם ברשות או שלא ברשות והזיק זה (אחר) [את] זה חייבין הוזקו שלא במתכוין פטור. נכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות וידע בעה"ב והזיק שלא בכוונה חייב. שותף שהשבית הוי כיורד ברשות : (נ) שותף שתפסו בידו אין נעשה שומר אלא מחלקו : (ס) האומר שור פלוני כשיבא לידי אתנהו להקדש או לצדקה חייב משום נדר : (ע) נגח ג' פעמים בט"ז לחודש וכן אשה שקבעה לה בכך לכ"ע הוי וסת (למועד) ומועד אבל נגח היום או ראתה וכן לב' ושוב לכ' אין הראשונים בכלל : אין מקבלין עדות אלא בפני בע"ד וכנגד יתומים אין נזקקין לנכסי יתומים משום נדרי : (פ) אם יש לו ואינו משלם ב"ד היו מנדין אותן. תחלת ביאה באונס וסופו ברצון מותרת אבל כשתחלה ברצון אסור ונהרגת שור הנסקל נאסר אין נאסר בהנאה ע"י גמר דין עד אחר סקילה לכתחלה שוחטין בגזר או (בסכין) [בקרומיות] : מצוה ליראה מפני ת"ח אפי' אינו רבו ואינו מופלג : כשמודה לע"א ואינו רוצה לישבע הוי קנס : (צ) אם אמר שורו נרבע הוי קרוב אצל ממונו אא"כ אמר פלוני רבעני דנאמן על חבירו. אין הבעל נוטל בראוי ואפי' בהבלי' שנעשה מחמת בעל ידה שאה : (ק) מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם היינו בדבר שיכול לידע ולא בדבר שאין לדעת. אין הלכה כסומכוס בממון המוטל בספק. לא אמרי' הדמים מודיעים כנגד חזקה אא"כ יש רוב וחזקה עמהם. ראובן תובע משמעון מנה ויש לו שטר ושמעון אמר אתה חייב לי מוציאין מיד שמעון אפי' אנו יודעין שיש לו עדים באותו מעשה ואחר נזקקים לדברי שמעון הלוהו בעדים אין צריך לפורעו בעדים. זמן ב"ד לפרוע ל' יום טען ראובן שאכל בו ושמעון טוען שאר תביעות ויבא עדים למחר נזקקים לראובן. אם יש לאחד המזיק ט' חלקים ולאחד חלק אחד כל אחד משלם לפי חלקו. ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי היינו שאם ודאי הזיק אי אפשר לאשתלם אבל היכא שמן הדין משתלם ממנו יותר לא משתלם מהאי. ב' שורים שהזיקו ונאבד האחד אין נפרעים הכל מן השני : (ר) שחט טריפה ומצא בה בן ט' חי מותר. שא ביתא קמך אפי' נותן לו שכר אין חייב כי אינו נוטל שכר שמירה אלא שכר בית : הכניס שורו ברשותו ויצא השור ונגחוהו שורים דעלמא חייב. הכניס שורו שלא ברשות והרביץ גללים חייב אפי' הפקיר. שנים שנכנסו לחצר בעה"ב ברשות או לא ברשות והזיקו זה את זה חייבין אחד ברשות ואחד שלא ברשות והזיקו זה את זה דברשות פטור והשני חייב : (ש) ובחצר קפדי ולא בבקעה. כלים שאין עושין בהם אוכל נפש מותר במודר ממנו מאכל : (ת) ולא יאמר אחר כל הקודם זכה פן תצא תקלה : (א) ש"ס חייב בגניבה אפי' נגנבה מתחת קרקע ובאונס : (ב) כגון :

הגהות

[א] אין. נ"ל אם. ועי"ל סי' יב : [ב] נ"ל ונטל קרקע וגם כחלקו קרקע קי"ל בטלה מחלוקת כמ"ש בכ"ב קז : [ג] עי' בפ"ת על הרא"ש : [ד] בתוס' כ' איכא דמ"ד אבל אנן קי"ל כר"פ בקדושין יג וכ"ב קעו ובכורות מח דגובה מן היורשין : [ה] ד"ז בתוס' יבמות מה ב וש"מ ע"פ הירושלמי : [ו] כאן לא הכריעו ובמנחות לב ב ד"ה דאמר פי' דמותר וכ"ה בפסקי תוס' שם ועי' בהגר"א יו"ד סי' רפב ס"ק יז : [ז] ודעת ר"ת אינו כן ועי' פ"ת כתובות סימן קכו : [ח] נראה דנ"ל ד"ה ושמואל דף מח ע"ב וע"ש ובתוס' דב"מ ופ"ת שם סי' קסט : [ט] נ"ל חייב. ועי' בהגר"א ח"מ סי' שג ס"ק ד :

שינוי

פסקי תוספות ממסכת בבא קמא

קמג עובד כוכבים שאנס בר ישראל ובא ישראל להצילו אפי' אם ידוע שאם לא מיסר להציל היה בא לו לבעל באונס דמים אפי' הכי נוטל מה שנהנה. בא"ד:
קמד היהודים הבורחים מעירם והשר שלהם מחזיק בקרקעותיהן ובא ישראל וקנאן מחזירים לבעלים ונוטל מה שהנהו. בא"ד:
קמה משפט היהודים להיות כפרשים ושרים ולא יחזיק אדם בקרקעות חבירו ואין זה דינא דמלכותא אלא כמוכס שאין לו קצבה ואין נקרא מברית אני יורד לנכסי חבירו והשביחו ושוכר פועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו ומקיף את חבירו משלשה רוחותיו. בא"ד:
קמו אין לשנות בגדים בשעת הגזרה. ד"ה דהוה. דף נט ע"ב
קמז שנים שהביאו עצים ואש ואין בכל אחד ללבות פטורין. ד"ה (ליכא) [והכא]: דף ס ע"א
קמח יצא בכי טוב אפילו מעירו. ד"ה לעולם: שם ע"ב
קמט אדם מציל את עצמו בממון חבירו אך שחייב לשלם. ד"ה מהו:
קנ עברה דליקה גדר שגבוה ד' אמות מעלי דליקה אפילו אינו גבוה יותר מן שלהבת פטור. ד"ה עברה. דף סא ע"א
קנא מסור שיש עדים שמסרו ואין ידוע כמה פטור אפילו אין המסור מכחישו. ד"ה עשו תקנת: דף סב ע"א
קנב בעט בארגז חבירו והשליכו לנהר אף שיש עדים שיש בו מרגליות מבעיא ליה. ד"ה מי מנחי:
קנג נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים יכבנה ויחזור וידלקנה וכן הדליקה בפנים והוציאה לחוץ. ד"ה פסולה: שם ע"ב

מרובה

קנד אין משלמין כפל אלא אם כן גנב שתי כסף כיון דאין נשבע אלא על טענת שתי כסף וכן אין נשבעין על דבר שאינו מסויים כמו דאין משלם כפל על דבר שאין מסויים. ד"ה למה וד"ה דבר: דף סג ע"א
קנה גזז ה' רחלות ולבען פטור מנית מקלתו חייב אף אין בו כשיעור. ד"ה לא הספיק: דף סו ע"א
קנו לא שייך הפרשה (אף) בגיזה כמו הפרשת תרומות ומעשרות ואפי' הפרים יכול ליתן גז אחר לכהן. ד"ה עד שלבעו:
קנז (ג) יאוש לא קנה (ד) לעולם אלא ע"י שינוי השם וקרבן פסול אם לא שהיה קנוי לו קודם (יאוש). [הקדש] ד"ה אמר עולה: דף סז ע"א
קנח יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש (ה) [י']. בא"ד:
קנט הקדש חבירו יכול לחלל. ד"ה הוא דאמר: דף סח ע"ב
קס נגמר הדין שאמר פלוני חייב אסור לגלוע (ו). ד"ה חייב: דף סט ע"א
קסא אין חילול מועיל על מה שיגדל אח"כ אך בטל ברוב דאורייתא אפי' דבר שיש לו מתירין. ד"ה כל הנלקט:
קסב כרם רבעי חייב (ז) ופי' אף בשנים שאין מעשר שני נוהג כמו בששית ובשלישית. ד"ה קדם: שם ע"ב
קסג יש כח באדם להקדיש פקדון שביד אחרים. ד"ה לא כתבינן: דף ע ע"א
קסד נוהגין לכתוב הרשאה אפילו אמטלטלין דכפריה ואפילו על מלוה שאין יכול להקנות. ד"ה אמטלטלין:
קסה גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש הרשאה שלית שוייה. בא"ד:
קסו הפודה בנו תוך ל' יום ונתאכלו המעות אין הבן פדוי. בא"ד:
קסז פירי לא עבדי חליפין [עיין בפנים]. ד"ה באומר: שם ע"ב
קסח (ח) חבירו אין קונה לו עד שיגיע לאויר מחיצות. ד"ה כמאן:
קסט רבא לא קיבל מה שמגנב לו במחתרת (ט). ד"ה אילו:
קע תוך כדי דיבור גדול לא מהני מידי אפי' לפרש דבריו וכדי דיבור קטן כדי שאילת [כ] הרב לתלמידו מהני ואפילו לא מתכוין לכך. ד"ה תרי תוך: דף עג ע"ב
קעא אסור לשאול שלום לרבו כמו לחבירו אלא שלום עליך רבי ועבד אין נותן שלום כלל. ד"ה כדי שאילת:
קעב הלכה אפי' [תוך כדי] דיבור כדי שאילת תלמיד לרב הוי דיבור חוץ ממגדף ועובד כוכבים ומקדש ומגרש. ד"ה פי ל"ל:
קעג המתן שלום לחבירו ואינו מחזירו נקרא גזלן. בא"ד:
קעד שור שמת וקרע ומת בתוך כדי דבור יצא: בא"ד:
קעה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אפילו התרו בו אין לוקין עליו. ד"ה הוה ליה: דף עד ע"ב
קעו מום דמתיים הוי מום לפדות על ידו אבל ע"י פירכוס אין יכול לפדות על ידו קדשים. ד"ה שחיטה: דף עו ע"א
קעז (י) גמל הנולד מן הפרה בעינן שדומה לאמו במקצת סימנים [ל]. ד"ה לטמא: דף עח ע"א
קעח האומר הרי עלי עולה פוטר עצמו בכבש או [מ] בעוף. ד"ה מי: שם ע"ב
קעט מסיכה קונה בסימטא ולא ברה"ר שגבהה קונה בכל מקום. ד"ה (אבל) [או]: דף עט ע"א
קפ יש שליח לדבר עבירה במקום שאין השליח יודע שהוא אסור: ד"ה נתנו:
קפא מטעת מסיכה חייב שומר חנם בפשיעה ושומר שכר בגניבה ואבידה ושואל באונסין וגם אין יכולין מאחיל ומשכיר לחזור בהן עוד. ד"ה תיקנו:
קפב אסור לגדל בהמה דקה בא"י או לרב בבבל אפילו על ידי אחרים. ד"ה אין: שם ע"ב
קפג דרכן היה לעשות סעודה בפדיון הבן או כשנולד. ד"ה לבי ישוע: דף פ ע"א
קפד דרכן היה לקשור (אסרו חג) [קרבנות] בכרעי המטה אסרו חג בעבותים. ד"ה מהו:
קפה אמירה לעובד כוכבים אסור אפילו לצורך מילה ולא שרי אלא באיסור דרבנן אבל אסור לומר לו להביא ספר דרך כרמלית. ד"ה אומר לעובד כוכבים (כ): שם ע"ב
קפו רשאי לשפוך [נ] יין חבירו להציל דובשנו אך נותן לו דמי יינו אבל שופך לו מדעתו אין לו אלא שכרו. ד"ה ונוטל: דף פא ע"ב
קפז קורין בב' ובה' וכן נוהגים להתענות בהן לפי שמשה עלה בה' וירד בב' עלה בשבעה בסיון וירד בי"ז בתמוז ושבר הלוחות ועלה בי"ח ובכ"ט באב נתרצה לו המקום וירד לפסול לוחות ועשה עוד מ' יום מל' באב עד י' בתשרי וירד ואמר לו סלחתי. ד"ה כדי שלא: דף פב ע"א
קפח מנהג נשים לרחוץ כל גופן בחמין. ד"ה ושתהא:
קפט בעל קרי מותר בדברי תורה. ד"ה אתא איהו: שם ע"ב
קצ דבר איסור שלא פשט איסורו וכתיבא [בקרא] אין יכול לבטל אבל תקנת עזרא לא כתיב: בא"ד:
קצא אין עושין סחורה בנבילה וטריפה בדבר העומד לאכילה אבל מגדלין למשות בשומנן או למוכרן לישראל למשות בשומנן וסוסים וחמורים משום דסתמן למלאכה. ד"ה לא יגדל:
קצב כל אותן הבקיאין ברמזין ובלשונות נקראין על שם מרדכי. ד"ה ועל:

החובל

קצג מעשים בכל יום שאנו דנין דיני גזלות. ד"ה אי נמי: דף פד ע"ב
כלל ופרט המרוחקין בתרי ענינין [לכ"ע] אין דנין. ד"ה כלל ופרט: דף פה ע"א
קצד מלמד תנוקות אין שמין כשומר קישואין ובשיבר רגלו אין שמין כשומר פתח אם היה נוקב מרגליות. ד"ה רואין: שם ע"ב
קצה עבד שחלה אין' חייב להשלים חלה [ס] רבו חייב להשלים בשאינו עושה שום מלאכה. ד"ה שבת גדולה: דף פו ע"א
קצו הסביר ראש טליתו פרע ראש האשה [בשוק] אין מדקדקין אם יש שם בני אדם שרגיל להתביים [יותר] לפניהם. ד"ה כאילו:
קצז הגביה [ע] טליתו וגלה את עצמו ובא אחר והגביה יותר פטור. ד"ה דאתא: שם ע"ב
קצח אשה פטורה ממצות עשה שהזמן גרמא אפי' מדרבנן מאח"כ בסומא [פ]. ד"ה וכן היה: דף פז ע"א
קצט קטן שהגיע לחינוך אינו פורס על שמע להוציא אחרים ידי חובתן. בא"ד:
ר חבל בבת דאב בפחיתת כסף שעד בגרות וגם מה שנפחת ע"י כן ממעשה ידיה שלא ימלא קונין כל כך [צ]. ד"ה א"ל לא: שם ע"ב
רא האב שחובל בבנו הסמוך על שולחנו פטור ואם אחרים חבלו בו חייב לשלם לבנו. ד"ה כאן:
רב אין חובה כ"כ ליתן נדקה לעבד וגונב נפש עבד פטור. ד"ה דכתיב: דף פח ע"א
רג ממזר וכותי שפסלה אף על פי שפסולין לבא בקהל כשרים לעדות (ל). ד"ה אלא:
רד אחין שחלקו לקוחות הן [ק] ומחזירים זה לזה ביובל. ד"ה הכי אמר: שם ע"ב
רה פירי דפירי כעין כפל הם לאשה אבל ולד מולד יש לו. ד"ה פירא: דף פט ע"א
רו המוכר שטר חוב לחבירו ומחלו חייב לשלם דמים שקבל. ד"ה כל לגבי:
רז המוכר במעמד שלשתן אין יכול למחול. בא"ד:
רח בכתובה לא תקנו מעמד שלשתן: שם
רט אשה רשאי למכור כתובתה בעודה תחת בעלה. ד"ה כגס: שם ע"ב
רי אסור להשהות אשתו בלא כתובה [ר] [מ"מ יכולה למכור לו]. ד"ה כך:
ריא קדושת הגוף מפקיע מידי שיעבוד וכן אינטלא דפרסוה אמיתגא ולא קדושת דמים. ד"ה הקדש: דף צ ע"א
ריב (מ) עד המעיד אין נעשה דיין אלא עד הרואה ודרבנן אפי' עד המעיד. ד"ה כגון: שם ע"ב
ריג עדים הקרובים לדיינין כשרין להעיד. בא"ד:
ריד הקוצץ אילנות טובות לוקה. ד"ה החובל: דף צא ע"ב
רטו אסור לחבול לצורך ממון וכן להרוג עצמו יראה משום דבר ולקרוע על מת יותר מדאי. ד"ה אלא הכי:
רטז מותר לקרוע על מת כמה בגדים. ד"ה עובר:
ריז נזיר אף על פי שיש בו קצת עבירה מכל מקום המצוה גדולה מן העבירה. ד"ה אלא:
ריח וכן היושב בתענית חלום בשבת (לכן) יתענה עוד יום אחד: בא"ד:
ריט דרך למכור פירות דקל ולא לקוץ את הדקל. ד"ה כל כמיניה:
רכ קראו את האחד לקרות בס"ת וקדמו אחר וקרא פטרו רבינו תם דגדול העונה אמן [וע"ש בתוס' עוד טעם אחר]. ד"ה וחייבו:
רכא צריך לקנות מנכסי מלוג של אשתו דבר המתקיים יותר. ד"ה למחר: דף צב ע"א
רכב עלי הדס ג' עלין סמוכין זה לזה כי כן דרכו ולרש"י לא ימצא הדס כשר. ד"ה גבי קינא: שם ע"ב
רכג יתן לידו פקדון בתורת שמירה ושוב התיר לו לקרוע אינו כלום אבל כשהפקידו אומר לו עשה רצונך או כלי המונח לפניך עשה בו רצונך פטור. ד"ה הא דאתא: דף צג ע"א

הגוזל קמא

רכד עצים ועשאן כלים הוי שינוי מעשה אבל שיפוי קטן לא [ש]. ד"ה עצים ועשאן: דף צג ע"ב
רכה אין מפרישין תרומה מפיאה. ד"ה מירחו: דף צד ע"א
רכו מצא פירות ממורחין בשדה מכונסין אסורים משום גזל מפוזרין מותרין משום גזל וחייבין במעשר אבל תרומה דרך להפריש מיד. בא"ד:
רכז מקבלין מאדם שלקח רבית או גזל באקראי בעלמא ולא מגזלן קבוע שמחייתו בכך. ד"ה בימי רבי: שם ע"ב
רכח המשניות היו קודם ר' והוא סדרן בסדר ושנה ר' חייא ברייתות מה שהוסיף רבי. בא"ד:
רכט אריס שבא להסתלק מסלקו מן השבח בדמים. ד"ה ג' שמין: דף צה ע"ב
רל בע"ח אינו נוטל ממה שאין צורך לקרקע אלא שסופו ליתלש ואפילו בא בשורה. ד"ה שבח:
רלא בע"ח גובה השבח אפילו מן היתומים. ד"ה הא דמסיק: דף צו ע"א
רלב אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים. בא"ד:
רלג שבח דמקבל מתנה לא גבי בעל חוב. בא"ד:
רלד נחלק תיומת פסולה והוא סולא העליון והוא שהיה דבוק בתחלה ונשתנה מברייתו או ב' עלין עליונים אמצעיים שהם הסדרה כלה ונסדקה שנראה כאילו מופרדים או כל עלי לולב כפול ויש בראש לולב בסוף הסדרה שני עלין וכל אחד כפול ונחלקה שנסדקה מקצת מן הסדרה ואף כי אין דרכו בכך. ד"ה נחלקה:
רלה נקטם ראש הלולב פסול הייטו שנקטמו הרבה מן העליון. ד"ה ניטלה:
רלו עשה מן הנסכא (עס) [כוס] של כסף הוי שנוי. ד"ה ועבדיה: שם ע"ב
רלז המלוה חבירו פרקמטיא על המעות שקבל לו במעות או הלוה לו [מעות] וקבל לו שישלם לו מעות נותן לו מעות היוצאים בשעת פרעון אבל הלוה לו מעות מה שהלוה ישלם לו אבל ר"י פי' דאין חילוק דאפילו הלוה לו מעות והתנה עמו על מנת שישלם לו מעות או אם הלוה לו סאה חטין ואמר לו תחזיר לי סאה או כך וכך *)מעות אבל קבל לו מעות אפי' הנפסל משלם. ד"ה המלוה: דף צז ע"א
רלח הלוהו מעות סתם משות שלוה יפרע לו. בא"ד ע"ש:
רלט אסור לעשות צורת אדם במטבע. ד"ה מטבע: שם ע"ב
רמ הוסיפו במטבע עד חומש מותר לקבלו. ד"ה עד י': דף צח ע"א
רמא היה לו חפץ בידו והכה חבירו בידו שהגביהו למעלה אין זה הגבהה לקנות אלא בבעלי חיים אם לא שבר אחד בידו. ד"ה וה"מ:
רמב עדים מעידים כך ראינו כתוב בשטר הוי עדות. ד"ה נכתוב: שם ע"ב
רמג ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ואינה משתלמת אלא לבסוף. ד"ה ואי בעית אימא: דף צט ע"א
רמד המראה דינר לחבירו שולחני ונמצא רע ולא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא פטור [להרי"ף]. ד"ה אחוי: דף ק ע"א
רמה השואל טריפה לחכם ואסרה יכול לשאול לאחר. ד"ה טיהר:
רמו מחילת הכרם שנפרצה צריך להתרות ב' פעמים בבעליו וטמא גם בפעם ג'. ד"ה אומר לו: שם ע"ב
רמז דבר האסור ונטף בתוך היתר והוי ספסק בינתיים קמא קמא בטיל (ס). בא"ד:
רמח הנאה שבא לאדם מאליו מממון חבירו שלא ע"י מעשה פטור (ע) ולא ע"י מעשה פירוש כגון נפלה בהמת חבירו לגינתו. ד"ה או דלמא: דף קא ע"א
רמט הנותן מעות לחבירו למתנית שכר יכול לומר לו לא תלוה אלא על משכון כסף וזהב ותמרס בקרקע ואם לא תתחייב בכל דבר ואין כאן רבית. ד"ה הנותן: דף קב ע"א
רנ סופר שכתב לב"ה ספר ולא פרעו שכרו ונותן הב"ה הספר לאחר הסופר טוען השכר מכפל הספר וכן כל כיוצא בזה:
רנא נתן מעות על פירות והוקרו יכול לקבל מעות אבל בהלואה אסור [ת]. ד"ה התם: דף קג ע"א
רנב הגוזל ונתנו לשליח ב"ד פטור מאחריות הדרך. ד"ה אבל:
רנג הנפקד שהוליך הפקדון בידו ונאנס ביד הנפקד חייב. ד"ה ה"ק: דף קד ע"א
רנד המפקיד בישוב אל יחזור במדבר. בא"ד:
רנה שולחים מעות בדיוקני ועדים חתומים עליו. ד"ה אין משלחין: שם ע"ב
רנו שליח שעשאו בבית דין או בעדים הוי שליח. ד"ה ור"י [א]:
רנז קונין אגב קרקע כל שהוא. ד"ה אגב:
רנח כותבין בהרשאה ארבע אמות בחצרי אפילו אין לו: בא"ד:
רנט גזל ג' אגודות שוות ב' פרוטות והחזיר לו שנים אין צריך להחזיר לו השלישית. ד"ה אמר רבא: דף קה ע"א
רס חבית שנקבה וסתמוה שמרים מצלת בין בית לעליה או באהל המת בצמיד פתיל. ד"ה הרי:
רסא לרש"י בהלואה בעית כפירה והודאה בפקדון אפי' כופר הכל חייב(פ) לריב"א בהלואה בעית כפירה והודאה אבל בפקדון חייב בטענות נאנסו בלא כפירה והודאה. ד"ה עירוב: דף קו ע"א
רסב מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. ד"ה חד סודה: דף קז ע"א
רסג טען אבידה ונשבע והודה הוי ברשותו להתחייב באונסין. ד"ה טען:
רסד מחל השבועה לנתבע בשביל כך לא מחל לו הממון. ד"ה ולא: שם ע"ב
רסה המסלק את בנו מירושתו לא נסתלק בזה בן בנו. ד"ה לבניו:
רסו מטלטלין דמקבל מתנה לא משתעבדי לבעל חוב. ד"ה לוה:
רסז המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל אומר לחנוני פלוני מודר הנאה ממני ונותן לו ונוטל מזה ודוקא אין לו (ש). ד"ה ב"ח: דף קט ע"א
רסח גר אינו יורש את אביו דבר תורה. ד"ה קטן: שם ע"ב
רסט קטן יש לו קניים כשאחרים מקנים לו: בא"ד:
רע גר קטן [בלא אביו] פלוגתא אם מטבילין אותו על דעת בית דין. בא"ד:
רעא חטאות ואשמות נדרים ונדבות וגזל הגר אין נותנין לכהן של משמר בשעה שחטא או שנדר ונדב אלא למשמר שבשעת הבאה(ק). ד"ה לכהן:
רעב קנה חפץ ונתקלקל שוב אין יכול להחזירו. ד"ה דאדעתא: דף קי ע"ב

הגוזל בתרא

רעג גזל ובא אחר ואכלו אחר יאוש גובה מן הראשון. ד"ה גזל: דף קיא ע"ב
רעד אין להחזיק בנכסי קטן שיש לו חזקת אביו אפילו שכנגדו מוחזק. ד"ה אבל: דף קיב ע"ב
רעה צריך עיון אי בעינן ושלחו לו ולא בא בהדיא שיהא עדיו חולין או רוצין לילך למדינת הים אם מקבלין עדותן שלא בפניו. ד"ה ושלחו:
רעו הנתבע יכול לומר לב"ד הגדול קאזלינא ולא התובע ור"ה פירש דכ"ש התובע אבל בית הועד הייטו ב"ד קבוע התובע מצי למטען ולא הנתבע. ד"ה מצי:
רעז מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין [בכל ענין]. ד"ה מקיימין:
רעח המעודה נותן שכר הסרבנות כשקורעין אותו (ר) ד"ה דקבעי:
רעט אסור לטעות במקום שהעובד כוכבים יודע שגוזלו ועושה כאינו יודע בין גזילה בין גניבה איכא חילול השם כשיודע לבסוף. ד"ה יכול [וד"ה הכי]: דף קיג ע"ב
רפ שנים שהעידו לעובדי כוכבים אין מנדים אותן כיון שאינו משלם [על ידם] אלא מה שחייב [לו]. ד"ה ולא: דף קיד ע"א
רפא המכיר כליו ביד אחר אחר יאוש ואיכא שינוי רשות אין חייב להחזיר אך שהרים הן לשלם לפני יאוש (ש). ד"ה המכיר: שם ע"ב
רפב שמעו מבית השר שרצו לגזול את פלוני ובא אחר והראה לשר חייב או אנסוהו להראות שלו והראה של חבירו אבל אנסוהו להראות של חבירו פטור. ד"ה לא צריכא: דף קטז ע"ב
רפג מסור קרוי המראה עובד כוכבים אנסים על ממון של חבירו כי ודאי יטלוה (ת). ד"ה כיון: דף קיז ע"א
רפד איני יודע אם הפקדת אצלי פטור אבל אמר איני יודע אם החזרתי לך חייב. ד"ה והלה: דף קיח ע"א
רפה מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אך נשבע שבועת היסת וכופר הכל נשבע אפילו היכא דליכא דררא דממונא אך ר"ת לא רצה לעשות כן בעצמו אבל הניח לעשות כן הדיינין אבל הודה שחייב לו אך אמר פרעתי חייב שבועה ורב האי פירש משמתינן על תנאי שיהא בשמתא אם חייב לו ואינו מודה. ד"ה דב"ג מתנן:

סליק פסקי תוספות

*) נ"ל מעות היוצאים

נוסחאות כ"י

(ג) שינוי קונה אפי' (כחזיר) [החוזר] לברייתו: מסכב חברו אם גזלו אינו מטמא לרש"י ולא לר"י: אבל חלב והפרים קרבן אינו מתכפר לו בחלב שיאכל לאחר [כן]. המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום. פסח יכול למוכרו. שינוי מעשה לתודיה קני שינוי השם אינו קונה אלא ביאוש או שינוי מעשה: נגור שתקקו ופרוץ מרות אחת אינו פוסל המקוה אפי' הקקו לקבל צרורות: (ד) לעולה: (ה) היוני דשכיח לפני ייאוש או אחר יאוש: (ו) להטעות חברו: (ז) לפדות: (ח) הגבו קונה לו אפילו במקום שמתחייב בנפשו: (ט) תקרובות דע"ז אסור מדאורייתא. לא שייך מגו בשני עדים דאין דעתם שוה: (י) בכור שדומה במקצת סימנים לאמו קדוש מצא"כ בקדשים: (כ) הרואה כלאים בכרם ומתייאש ממנו פטור (פ"א אסור): (ל) ולשבועה: (מ) העבד והאשה פגיעתן רע אמר רבינו חשון הייטו לשלם אבל מלקות חייבין דאל"כ עבדים יחבלו בני מיוחסים וגיס באנשים: (נ) וכולן רוחין אותן בני חורין בני אברהם יצחק ויעקב ולא אמר שבן בני מלאכים כהסיה דהשוכר את הפועלים מכאן יש ללמוד דגבי בשת לא ישנה הנקלה והנכבד העשיר והעני הקטן דמשלם והגדול אבל לענין סעודה לא: (ס) ודוקא תרומה שנפרש לכהן לא בטיל. כך חולבת שתתבטל פעמים לקדרה בטיל: (ע) אם לא ע"י מעשה: (פ) לר"ת בכפירה והודאה או בנאנסו והודאה: (צ) מודר הנאה מאביו (מותן) [לוס] וב"ח נפרעים: (ק) כהן אינו יכול למחול גזל הגר: (ר) מוכרי כסות לובשים אותם אפי' הם של כלאים: (ש) גנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק. מותר לתרום שלא מן המוקף. מים מגולים לא תשקה אף לבהמה טמאה משום בל תשקצו והכרעה שהראשונים גלו דעתם דשייך ליה כמו המכריע. ר"ת לאו מלתא הוא בתרומה ומותר הוא. המציל מפי ארי הרי שלו אבל נתן לו כדי להציל ולא הציל לא נתייאשו ממנו. שכרו להביא לחולה בשכר הרבה ומפסיד במקום אחר אינו יכול לומר משטה אני בך. הסוחרים שעשו מתקלה תנאי דשאים וכן בני העיר יקנסו העובר עליו: (ת) בומר במכר הפקדון לגנב הטומד עליו פטור דאפי' הוא עביד הוי [פדיון] שבוין הוציל ולא היה בו אותו שעה: סליק פסקי תוספות ממסכת בבא קמא

הגהות

[י'] ד"ה מה דף סח ע"ב: [כ] בתוס' כ' אליבא דר"י אבל הלכה כמ"ש בסי' קעב: [ל] בתוס' כ' אליבא דר"ש ופי' תוס' בכורות דף ו ד"ה ור"ש ופ"ת שם: [מ] ולא שייך כאן הלכה כת"ק דהא אמרינן במנחות קז ב' ולי"פ מר כי אתריה כו': [נ] בתוס' כ"כ אליבא דר"י בנו של ריב"ב והש"ס קרי ליה יהודאה: [ס] "רבו". נ"ל ארבע [שנים]: [ע] עי' בפנים שכ' או שמא כו': [פ] בתוס' כ' אליבא דר"י אבל לדידן קי"ל כרבנן דסומא חייב בכל המצות מה"ת: [צ] עי' בפנים אליבא דידן דקי"ל כר' יוחנן: [ק] ואין מחזירין כנ"ל לפ"ד התוס' דהכא ובבכורות נב ב ד"ה אמר וכנ"ל בפ"ת שם ע"ש אלא לפי תירוץ ראשון שבתוס' גיטין מח א' קי"ל דמחזירין וכ"נ בפ"ת שם כהאי תירוצא ע"ש: [ר] התוספה שהרבועים נ"ל: [ש] עי' היטב בפנים: [ת] עי' היטב בפנים לדידן דקי"ל כר' ינאי: [א] קאי גם אסימן הקודם דלא כמו שרשום שם ד"ה אין משלחין וליתא:

בבא קמא

דף ב תוס' בד"ה לא זה וזה שיש כו' ובור לא רצה לשנות קודם אדם כו' עכ"ל אבל מה שלא נקט בור קודם המבעיר ניחא להו בהנך תירוצים וטעמים שכתב רש"י אלא דהכא אינן מספיקין דאדרבה דטפי איכא לשנות בור קודם אש כדי לשנות נמי לא הרי הבור כהרי אלו דומיא דקתני ברישא ותירצו דהתנא נקט הכי דניחא ליה טפי להגדיל תורה ולשנות נמי לא הרי בכל הד' אבות ואי הוה נקט בור קודם אש הוה אתי אש מבור ומחד מהנך ולא ה"מ תו למתני לא הרי גבי אש וק"ל: בד"ה ה"ג הך דהואי במשכן כו' ואית דגרסי הך דהוי במשכן וחשיבא קרי כו' או איפכא הוי תולדה עכ"ל ולפ"ז הא דקאמר הך דלא הוי במשכן ולא חשיבא כו' או או קאמר או לא הוי במשכן או לא חשיבא קרי ליה תולדה אבל האב תרתי בעי הוי במשכן וגם חשיבא דל"ל בהיפך הך דהוי במשכן וחשיבא קרי ליה אב או או קאמר או דהוי במשכן או חשיבא קרי אב אבל תולדה תרתי בעי דלא הוי במשכן וגם לא חשיבא דהא העלו הקרשים דהיינו הכנסה דהוי במשכן וקרי ליה תולדה וק"ל:

דף ג תד"ה והא דמכליא כו' דה"א דדוקא דשלח שלוחי כו' עכ"ל ולא ניחא להו לתרץ כפרש"י דאי לאו וביער ה"א דאתי ושלח להיכא דמכליא קרנא וכה"ג איכא בר"פ הערל לגבי תושב ושכיר דהכא ע"כ ושלח לחוד משמע אף בדלא מכליא קרנא דהא השתא ברגל נמי לא כתיב אלא חד קרא ושלח ומוקמינן ליה בדלא מכליא קרנא וליכא למימר דהשתא היינו טעמא משום דכתיב בשן ובער וכאן ברגל שינה למכתב ושלח ללמדך דמיירי בדלא מכליא קרנא הא לאו ראייה הוא דע"כ שינה הכתוב למכתב ושלח דאל"כ הוה מוקמי' תרוייהו אשן ודו"ק: בד"ה ושן בהמות כו' בהמות שיש להן ארס כנחש ונושכות וממיתות דהוי נשיכה שהיא תולדה דקרן כו' עכ"ל ל"ע דהא אפילו נחש שאין נהנה מנשיכתו כיון דאורחיה בהכי הוי תולדה דרגל כמו שכתבו התוס' בסוף פרקין בד"ה והנחש הרי אלו מועדים כו' ויש ליישב בדוחק ודו"ק: בד"ה לא עשר כתיב כו' ואי כתיב בור ה"א דוקא בור ולא שיח כו' עכ"ל בפשיטות הל"ל דאי כתיב בור ה"א גזירת הכתוב דוקא בור עמוק הרבה דסתם בור כך הוא אבל בור עשר לא ולכך אילטריך והמת יהיה לו דבור עשר נמי חייב שיש בו כדי להמית אלא שהתוס' לישנא דמתני' דפ' הפרה נקטו בדבריהם דקתני

חכמת שלמה

דף ב ע"א תד"ה ה"ג הך דהואי כו'. כ"ב גליון הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא קרי לה תולדה ולפי הך גירסא בא לאפוקי כמה מלאכות שהיו במשכן שלא היו חשובות דתולדות נינהו ולא אבות ואית ספרים דגרסי הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן לא חשיבא קרי לה תולדה פי' דהואי במשכן חשיבא בהכי למקרי אב וקשה לפי גירסא זאת דכמה תולדות היו במשכן כדאיתא בפרק במה טומנין הם העלו קרשים מקרקע לעגלה דהיינו הכנסה והושיט בדיוטא אחת שכן היתה עבודת הלוים וזורקין מחטין מזה לזה ושובט ומדקדק. ואית ספרים דגרסי הך דהואי במשכן וחשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן ולא חשיבא קרי לה תולדה ולפי אותה גירסא בעינן תרתי אבל חשיבא ולא הואי במשכן א"נ איפכא תולדה היא ע"כ גליון: ע"ב רש"י בד"ה אלא להכי אילטריך ואומר דמהו דתימא כו' נזק שלם ה"מ כו' זה אבל כו' הוא אימא כו' כצ"ל והד"א: ד"ה רבנן נ"ל רבינא: בד"ה לומר לך כו' את איש וגבי כו' הד"א: בד"ה ואגב אורחיה כו' שמשלם את הכופר דמי נהרג ליורשיו כו' כשלא הועד בדין כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ומלתא כו' אבל מועד לכל וחזרה מאדם לא הוי מועד לאדם דחזרה כו' כצ"ל וכ"ב כך מצאתי בתוס' מדויקים:

דף ג ע"א גמ' אי רגל כתיב מהו דתימא אידי ואידי כו' ויכלו שניהם דהי מנייהו כו' כצ"ל: תוס' בד"ה לא

מהר"ם

דף ב ע"א בתוס' בגליון וא"ת אמאי לא קאמר ארבעה אבות נזיקין הן וכו'. וי"ל שלא בא אלא להגיד וכו'. ויש להקשות דלפי תירוץ זה עדיין תקשה הברייתא דבגמרא דשלשה עשר נזיקין וכו' דלא קתני בה לא ראי זה כראי זה ואפילו הכי לא קתני הן. וי"ל דבגליון לא אתי אלא לתרץ המשניות שלא יקשו אהדדי אבל מתנא דברייתא לא קשה ליה מידי משום דאיכא למימר דהכי דרך לישנא תנא דברייתא דבשום מקום אינו שונה לישנא דהן אבל אתנא דמתני' קשה שפיר דהא אשכחן דקתני מתני' ארבעה ראשי שנים הן וק"ל: ד"ה השור והבור וכו' מכל מקום שם שור כתיב קודם בפרשה. מקשין העולם א"כ היה לו להתנא להקדים ג"כ במתני' מבעה שהוא שן קודם בור דהוא נמי בכלל שם שור כמו רגל. וי"ל דלא הקדים אלא רגל הואיל ושנאו תנא דמתני' בלשון שם שור ושם שור קודם בפרשה. אבל שן לא שנאו בלשון שור אלא בלשון מבעה ולכך לא הקדימו קודם בור אבל אינו מתורץ כל כך דהא בתר הכי כתבו התוס' בשם ר"ת דלמ"ד מבעה זה אדם אע"ג דלבתר הבערה כתיב הקדימו התנא משום דשם אדם כתיב בפרשה קודם וכו'. אע"ג דתנא דמתני' לא שנאו לא בלשון שם אדם ולא בלשון שם איש א"כ שמע מינה דלא תלי מידי בלישנא דתנא ונראה לי דלפירוש זה ס"ל דאע"ג דתנא דמתני' למ"ד תנא שור לרגלו ומבעה לשינו לא איירי במתני' בקרן משום דלא איירי אלא במועדים מתחילתן כדקאמר בגמרא מ"מ כדי להורות לנו שיש עדיין אב שלישי בשור שהוא הקרן והוא כתוב קודם בפרשה הקדים אחד מן האבות המועדים מתחלתן שהוא רגל קודם בור להורות שיש עוד אב אחד בשור שהוא הקרן הכתוב בפרשה קודם בור אע"ג דלא איירי בו התנא דמתני' ולכך די בזה רמז במה שהקדים רגל לחוד ולא איצטריך בשביל זה ג"כ מבעה שהוא שן. וכן למ"ד מבעה זה אדם לפירוש ר"ת אע"ג דלא איירי תנא בגנבה מכל מקום הקדים התנא מבעה שהוא אדם דאזיק שור קודם להבערה להורות שיש עדיין אב באדם הכתוב בפרשה קודם הבערה והוא גנבה אע"ג דלא איירי בו התנא וק"ל: בא"ד לא חש לשנותו כסדר הפרשה וכו' ושנאו כסדר לא הרי דסיפא וכו'. מקשין העולם א"כ היה לו להקדימו ג"כ קודם בור דהוה ממש כסדר לא הרי דסיפא דהוי מבעה נמי קודם בור וי"ל משום דבין בור והבערה יש בלאו הכי הפסקה בפרשה שהפסיק ביניהם בפרשת כי יגנוב איש שור או שה וגו' לכך הפסיק ג"כ התנא ביניהם במבעה שהוא אדם למ"ד זה כדי לשנותו כסדר לא הרי דסיפא משום שאין לחוש כל כך הואיל ובלאו הכי בור ואש רחוקים ומופסקין זה מזה בפרשה אבל שור ובור כתובים בפרשה זה בצד זה בלי שום הפסק שנאן כסדר שהן כתובים ולא רצה להפסיק ביניהם וק"ל: ד"ה לא הרי וכו' פירוש אין קולתו של שור. ר"ל שהשור הוא חמור משום דכוונתו להזיק כדמפרש בגמרא לקמן ר"ל שהגמרא מפרש שהשור הוא החמור ואי הוה כתיב שור לא אתי מבעה מיניה ולכך ע"כ צריך אתה לפרש לפירוש הגמרא לא הרי השור דר"ל אין קולתו וכו' ולכך לא הוה אתי מבעה מיניה אבל אין לפרש לפירוש הגמרא לא הרי וכו' ר"ל אין חומרתו של שור כמבעה דא"כ הוי משמע שמבעה חמור משור ושור הוא הקל וא"כ אתי מבעה מיניה שפיר בקל וחומר ולמה אמר התנא לפירוש הגמרא אי כתיב שור לא הוה אתי מבעה מיניה: בא"ד ושנה כאן הגמרא וכו'. ר"ל וכי תימא דהכל טעמא מאי דמנא לה להגמרא לשנות לישנא דהרי דקתני התנא מפירושו בכל הגמרא דלעולם אימא לך דהכא נמי ר"ל התנא אין חומרתו של שור אלא דהוי פירושו איפכא ממה שמפרש הגמרא שהתנא ר"ל לא הרי וכו' אי הוה כתיב מבעה לא הוה אתי שור מיניה משום דמבעה חמור מיניה ולא הרי המבעה כהרי השור וכו' ולכך אי הוה כתיב שור לא הוה אתי מבעה מיניה פירוש זה אי אפשר לפרש בדברי התנא משום דהא חזינן דהתנא הזכיר בסיפא החמור תחילה דקתני ולא זה וזה שיש בו רוח חיים ולכך לא הוי אתי אש מיניה וא"כ ה"ה בלא הרי דרישא נמי ר"ל לא הרי השור כהרי המבעה וכו' שהשור חמור מיניה ואי הוה כתיב שור לא הוה אתי מבעה מיניה וכן לא הרי המבעה וכו' ואי הוה כתיב מבעה לא אתי שור מיניה וא"כ ע"כ צריכין אנו לפרש לא הרי וכו' דר"ל אין קולתו של שור וכו' וכן לא הרי המבעה אין קולתו של מבעה ואם תקשה לך על התנא דהכל טעמא מאי דלמה נקט החמור תחלה ושינה פירושו של לא הרי מבכל מקום שבגמרא זה אינו קושיא כלל דהכי דרך התנא דההוא דבעי למגמר חבריה מיניה נקט ברישא ואומר דלא מצית למגמר מיניה משום שהוא חמור מחבריה דבעי למילף מיניה אבל כל מקום דקאמר בגמרא לא ראי זה כראי זה הצד השוה שביניהם הויא הכוונה איפכא דקאמר דילפינן חד מבין שניהם במה הצד וכי תימא שהן חמורין והיכי מצית למגמר מינייהו זה אינו דהא לא מצית אמרת שאותן החומרות הן גורמין אותו הדין שהרי אין החומרות שבשניהן שוין ולכך ע"כ אין החומרות גורמין אלא המה הצד השוה שבשניהם ולכך ילפינן שפיר השלישי במה הצד מביניהם שיש בו ג"כ אותו צד שבשניהם ולכך הוי פירושו בעלמא לא הרי ר"ל החומרות משא"כ הכא וק"ל: ד"ה לא זה וזה וכו' משום שלא היה יכול למצוא חומרא מה שאין בשניהם וכו'. ר"ל אבל מה שאין באחד מהן היה יכול למצוא שפיר דהא איכא למיפרך מה לאש שמועדת לאכול בין ראוי בין שאין ראוי כדלקמן דף ד' בתוס' וברש"י ואם תקשה א"כ לכתוב רחמנא אש וחדא מינייהו ולייתו כולהו מינייהו הלא בלאו הכי קאמר בגמרא דכולהו אתי מבור וחד מינייהו ולא כתבן התורה אלא להלכותיהן והתנא האריך להגדיל תורה ויאדיר: בא"ד דאי משום דכח אחר מעורב בו אין זה חמור וכו' שאע"פ שכח אחר מעורב בו וכו'. ואין להקשות למה נקט התנא במתני' ולא זה וזה שיש בו רוח חיים ולא נקט ולא זה וזה שאין כח אחר מעורב בו וי"ל דכח אחר מעורב בהן כהרי האש שכח אחר מעורב בו ויש בו צד חומרא דע"י זה הוא הולך ומזיק ובזה הוא חמור מבור שאין דרכו לילך אלא שהשור הוא הולך ומזיק מצד הרוח חיים והאש הולך ומזיק ע"י כח אחר והיינו היא עצמה החומרא דקתני מתני' ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים וכו' וק"ל ועיין לקמן דף ה' ע"ב ובתוס' ד"ה כי שדית בור בינייהו וכו': ד"ה ולרבי אליעזר וכו' וי"ל דהכי פריך משום מאי מתרין ביה שהוא חייב. ר"ל דבאמת אין צריכין להתרות משום האב אלא משום התולדה בעצמו כגון לומר אל תשמר אלא שאם עשה כן והתרה משמר משום אב ואם התרה בשבילו הוא חייב: בא"ד ועוד דנוטע ומבשל אין צריך להתרות משום אב ואם התרה תולדה משום נוטע חייב כן הוגה בספרים שנדפסו מחדש. והנה נאמרו דברים רבים בביאור דברי התוס' הללו דיש מפרשים דברי התוס' הכי ועוד י"ל דלא מצי לשנויי דנפקא מינה לענין התראה ר"ל שכל מי שאין צריך להתרותו משום דבר אחר זולתו נקרא אב וכל מי שצריך להתרותו משום דבר אחר נקרא תולדה דזה אינו דהא נוטע ומבשל א"צ להתרותו משום אב דהיינו נוטע משום זורע ומבשל משום אופה ואפ"ה לא חשיב להן בפרק כלל גדול במנין האבות מלאכות והואיל ולא חשבינהו ש"מ דאינן אבות א"כ ש"מ דאפילו התולדות אין צריכין להתרותן משום האב וזה הפירוש אי אפשר ליישבו דא"כ תקשה ליה ההיא דמשמר דמשמע שם שצריך להתרות התולדה משום האב וע"כ גם בתירוץ זה צריך לפרש ההיא דמשמר כמו שפירשתי בתירוץ הראשון דהכי פירושו משום מאי מתרין ביה שהוא חייב וכו' כדלעיל א"כ היינו התירוץ הראשון ומאי ועוד דקאמר וכי תימא דאה"נ דאין זה תירוץ אחר אלא שבא להכריח התירוץ הראשון דאין צריך להתרות שום תולדה בשם האב וא"כ ע"כ צריכין לפרש ההיא דמשמר כדלעיל דא"כ היה להם להתוס' לכתוב זה תיכף ומיד אחר התירוץ הראשון ולא היה להם להפסיק בתירוץ השני שמתרץ שזהו מה שמתרץ בגמרא הך דהוה במשכן חשיבא וכו' ועוד דלפי פירוש זה נצטרך לומר דמבשל ונוטע אינן אבות וזה אינו דכד מעיינת שפיר שם בפרק כלל גדול תמצא דאדרבה מבשל הוא עיקר האב דהוא בישול סמנים דהוי במשכן אלא שהתנא דתני שם אופה ולא קתני מבשל משום דסידורא דפת נקיט כדאיתא התם דף ע"ד וכן משמע התם דף פ"ג דנוטע הוי אב כמו זורע דזהו זריעה באילנות ואם התרה מבריך ומרכיב משום נוטע חייב כדאיתא התם דפריך אמאי דקאמר מבריך ומרכיב חייב משום זורע אין משום זורע אין משום נוטע לא והיינו מה שהגיה בדבור התוס' שבכאן ואם התרה התולדה משום נוטע חייב דר"ל מרכיב או מבריך אם התרה אותן משום נוטע הוא האב ולפי פירוש זה א"א לגרוס כן בדברי התוס' שבכאן ויש רוצים לפרש התוס' כן דר"ל ועוד י"ל דאין לתרץ דנפקא מינה לענין התראה דר"ל דכל מי שצריך להתרות דבר אחר בשמו חשיב ליה התנא כאב שהרי נוטע ומבשל וכו' אם התרו התולדה דהיינו מבריך או מרכיב משום נוטע חייב ואפילו הכי לא חשיב להו בפרק כלל גדול באב ולכך ליכא לשנויי דנפקא מינה לענין התראה וגם פירוש זה לא יתיישב משום דלפי פירוש זה ע"כ צריך ליתן טעם דהכל טעמא מאי מפני מה מתרין התולדה משום מבשל ומשום נוטע אלא ע"כ לפירוש זה הוי הטעם משום דמבשל הוא עיקר האב דהוה במשכן וכן נוטע וא"כ קאמרי התוס' דלא רצה הגמרא לתרץ כן דנפקא מיניה לענין התראה משום דאשכחן דלא חשיב ליה למבשל ונוטע בפרק כלל גדול א"כ גם התירוץ דמשני בגמרא הך דהוה במשכן חשיבא קרי ליה אב בפרק כלל גדול נמי לא יתיישב משום דהרי אשכחן דמבשל ונוטע דהוו חשיבי במשכן ואפ"ה לא חשיב להו בפרק כלל גדול וק"ל ועוד דאין זה קושיא כלל מה דלא חשיב להו בפרק כלל גדול שהרי קושיא זו הקשו שם בגמרא בפרק כלל גדול ותירצו אותה דהכי איתא התם אמר רב פפא שביק תנא דמתני' בישול סמנים דהוי במשכן ונקט אופה ומשני תנא דידן סידורא דפת נקט ע"ש וכן יש לשנויי הא דלא קתני שם נוטע משום דסידורא דפת נקט החורש הזורע הבורר הלש האופה וכו' לכך נראה לי דהא דאיתא בספרים שלפנינו בדברי התוס' ועוד דנוטע ומבשל וכו' איזה תלמיד טועה הגיה ועוד דעלה על דעתו שהוא שינויא אחרינא אבל האמת הוא אין ראוי לגרוס ועוד והכל הוא תירוץ אחד ואדלעיל קאי דמשני שזהו מה שמתרץ הך דהוי במשכן חשיבא וכו' וכן מצאתי בתוס' ישנים כתובים על קלף שלא היה כתוב שם בדברי התוס' ועוד וא"כ הכל תירוץ אחד ופירוש התוס' כך הוא שקאי אלעיל מיניה שתירץ שזהו שמתרץ הגמרא הך דהוה במשכן חשיבא וצריך להתרות התולדה בשמה ר"ל כל המלאכות שהיה במשכן אע"ג דלא תני להו במנין האבות בפרק כלל גדול אפילו הכי צריך להתרות התולדה בשמה כדאשכחן דנוטע וזורע אם התרה התולדה מרכיב ומבריך בשמן חייב אע"ג דלא חשוב להו בפרק כלל גדול והא דכתבו התוס' לישנא דדיעבד אם התרה התולדה משום נוטע משום דהדין הוא דאם התרו מבריך ומרכיב משום זורע נמי חייב כדאיתא התם בפרק כלל גדול כדלעיל והוצרכו התוס' לכתוב כל זה משום דלפי שינויא זה דמשני התוס' דזהו שמתרץ הך דהוה במשכן חשיבא וכו' דלא הוי לה להגמרא למימר אלא ולרבי אליעזר וכו' אמאי קרי ליה אב נפקא מינה שצריך להתרות התולדה בשמה ותו לא ולמה תלי לה הגמרא במשכן לכך קאמרי התוס' דמשום הכי קאמרה הגמרא הך דהוה במשכן וכו' לומר דכל מלאכות דהוו במשכן אע"פ דלא חשיב להו בפרק כלל גדול אפילו הכי צריך להתרות התולדות בשמן כגון נוטע ומבשל והיינו מה שסיימו התוס' דנוטע ומבשל וכו' ודו"ק: ד"ה הך דהוה במשכן וכו' ואית דגרסי הך דהוה במשכן וחשיבא קרי לה אב והך דלא הוה במשכן וחשיבא קרי לה תולדה כצ"ל ולפי גירסא זו צ"ל דבעי תרתי וכו'. ומדכתבו התוס' כצ"ל דלפי גירסא הראשונה שגורס הך דהוי במשכן חשיבא והך דלא הוה במשכן לא חשיבא הכל תלוי בחשיבות שאם היא מלאכה חשובה אע"ג דלא הויא במשכן הוי אב והא דנקטה הגמרא הך דהוה במשכן חשיבא ולא נקטה הך דהוי חשיבא סתם קרי לה אב לאשמועינן דאע"ג דהיתה במשכן אם לא היתה שם חשובה לא קרי לה אב או לאשמועינן דאפילו היכי דמלאכה זו אינה חשובה בזמנינו זה אם היתה חשובה בזמן המשכן קרי לה אב כך צריכין אנו לפרש כוונת התוס' שבכאן אבל בשבת דף צ"ו בתוס' דהתם משמע דשני גירסות הללו שוין הן דלשניהם בעינן תרתי אלא שיש שם גירסא שלישית הך דהוה במשכן חשיבא וקרי לה אב הך דלא הוי במשכן לא חשיבא וקרי לה תולדה ולפי גירסא זו הכל תלוי בהוה במשכן לחוד: ע"ב ד"ה דאלו אב מטמא כלים וכו' דחרב הרי הוא כחלל וכו'. פירוש דחרב וכל כלי ברזל הוא לעולם כמו הדבר שהוא נוגע בו שאם נגע החרב במת עצמו שהוא אבי אבות הטומאה הוא ג"כ אבי אבות ואם נגע החרב באב כגון בטמא מת אז החרב ג"כ אב כן הוא שם באהלות ע"ש: ד"ה אבל במחוברת וכו' וכדמפרש ר"ת לקמן דהיינו למ"ד פלגא נזקא ממונא וכו' הא דהוצרכו התוס' להביא בקושייתם פירושו של ר"ת משום דלפי פשוטה דהגמרא דאיתא לקמן דקאמר רבא אתיא כולהו במה הצד לבר מקרן משום דאיכא למיפרך מה לכולהו שכן מועדין מתחילתן ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא וכו' אפילו קרן נמי אתיא ואם תפרש הא דקאמר לבר מקרן משום דאיכא למפרך מה לכולהו דמועדין מתחילתן כפשוטו דר"ל שמתחילתן משלמין נזק שלם משא"כ בקרן אין כאן מקום כלל לקושית תוס' שבכאן דמה מקשו מהי תיתי דמחוברת תהא כולה מועדת לשלם נזק שלם בפעם ראשונה אי מתלושה וכו' ואי משאר האבות תינח למ"ד קרן עדיפא ואפילו קרן אתי במה הצד אלא למ"ד דכולהו אתו לבר מקרן משום דאיכא למיפרך מה לכולהו שכן מועדין מתחילתן ר"ל שמשלמים נזק שלם בפעם ראשונה אם כן לא אתי מחוברת משאר אבות דיהא ג"כ מועדת מתחילתן ולמה לא אתיא דהא היא עצמה שתהא מחוברת מועדת מתחילתן אנו באים עתה למילף משאר אבות ומה שייך למיפרך עלה מה לכולהו שכן מועדין מתחילתן אבל לפירוש ר"ת דלקמן וכו' דמפרש דהא דקאמר לבר מקרן משום דאיכא למיפרך שכן מועדין מתחילתן הוי פירושו שכן כולהו דרכן להזיק משא"כ בקרן דסתם שוורים בחזקת שימור קיימי מקשין התוס' שפיר מהי תיתי דתהא קרן מחוברת כולה מועדת לשלם נזק שלם בפעם ראשונה אי משאר אבות תינח למ"ד קרן עדיפא דהוא המ"ד דאית ליה פלגא נזקא ממונא ולא קנסא משום דסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי אבל למ"ד דכולהו אתיא לבר מקרן משום דס"ל פלגא נזקא קנסא משום דסתם שוורים בחזקת שימור קיימי א"כ היכי אתי קרן מחוברת משאר אבות הא איכא למיפרך מה לשאר אבות שכן דרכן להזיק מה שאין כן בקרן מחוברת וכו' וטעמו של ר"ת דמפרש לקמן כן עיין לקמן: בא"ד לאו משום דאיצטריך קרא לאשמועינן וכו' אלא התנא איצטריך לאשמועינן וכו'. כתבו התוס' כן משום דאם באנו לפרש דהקרא איצטריך שלא תטעה לומר דפלגא נזקא ממונא הוא א"כ תקשה לך דהשתא נמי דאשמועינן דאפילו קרן מחוברת לא משלמת מתחילתה אלא חצי נזק עדיין איכא למיטעי לומר שהחצי נזק הוא ממון דהא מ"ד דס"ל דפלגא נזקא ממונא גם ס"ל דאין חלוק בין תלושה ובין מחוברת ואפילו מחוברת אינה מועדת מתחילתה לשלם נזק שלם ואפ"ה ס"ל דפלגא נזקא ממונא הוא אבל אי על התנא קאי אתי שפיר וק"ל:

דף ג ע"א בתוס' ד"ה והא דמכליא קרנא וכו' וי"ל דה"א דוקא דשלח שלוחי כדלקמן ולקמן דקאמר אצטריך סד"א אידי ואידי ארגל הא דאזלא ממילא והא דשלח שלוחי צ"ל גם כן אי הוה כתב וביער לחוד הוה אמינא דוקא היכי דמכליא קרנא. ונראה הא דהוצרכו התוס' לתרץ קושיא זו בענין זה ולא הספיק להם פירוש של רש"י דפירש דאי לא כתיב אלא חד קרא כגון ושלח הוה מוקמינן ליה להיכי דמכליא קרנא אבל לא מכליא קרנא לא וכן לקמן גבי אידי ואידי ארגל אי לא כתיב אלא חד קרא הוה מוקמינן ליה להיכי דשלח שלוחי משום דלפירוש רש"י יקשה דאי לא הוי כתיב אלא ושלח שייך נמי לאוקמי להיכי דמכליא קרנא א"כ כי פריך והשתא דאוקימנא ארגל שן דלא מכליא קרנא מנ"ל ומשני דומיא דרגל וכו' והשתא לפירוש רש"י דושלח לחוד שייך נמי לאוקמי אמכליא קרנא א"כ רגל גופיה מנ"ל דלא איירי דוקא במכליא קרנא דהא אע"ג דלא כתיב גבי ובער אלא ושלח לחוד איכא לאוקמא דוקא להיכי דמכליא קרנא וכן קשה לקמן אהא דפריך והשתא דמוקמינן ליה אשן רגל דאזלא ממילא מנ"ל ומשני דומיא דשן והשתא שן גופיה מנא ליה דלא איירי דוקא בשלח שלוחי ועוד קשה לפירוש רש"י למה לה להגמרא לשנויא בתרי שינויא לעיל גבי שן אמר דהוה מוקמינן

החופר בור שיח ומערה חייב א"כ למה נאמר בור מה בור שיש בו כדי להמית כו' דהכי יליף מהך לריבותא ודו"ק: **ע"ב** בד"ה משורו למדנו כו' ובאבנו וסכינו אין לחלק בין תמות למועדות דלא שייך לחלק כו' עכ"ל ר"ל כיון דלא שייך לחלק ליכא למפרך כיון דמשורו למדנו דיו להיות כשורו דהתם משלם ח"נ וק"ל: **בגמרא** לרבא מבעיא ליה לרב פפא פשיטא ליה כו' כ"ל דהכי קים ליה לתלמודא לרב פפא דאל"כ איכא למימר דרב פפא נמי לא קרי ליה תולדה דרגל אלא משום לפטורו ברה"ר וק"ל:

ח"א דף ג ע"ב מאי מבעה רב אמר זה אדם דכתיב אם תבעיון כו' · שהמאמר הזה אומר דלשני וכי משום דכתיב בעיו גבי אדם קרי ליה הכא לאדם גבי נזקין מבעה וכן לשמואל משום דכתיב לשון נבעו שהוא גילוי גבי שן קרי ליה מבעה ולמאי שינה שמם המיוחד לשם אדם או שן לזה השם שהוא ברמז רחוק מאד והוא מבואר כי הפורעניות בעולם הכוללים נחלקים לארבעה חלקים והם ג' דבר וחרב ורעב שנזכרו במקום אחד בפורעניות איזו לחרב ואיזו לרעב ואיזו לדבר ובאלו יש רחמי שמיא להיות שריד ופלים אבל על כלם פורענות הבא בחמה כאש שעושה כליון גמור וע"ז אמר לולי ה' צבאות הותיר לנו שריד כמעט כסדום וגו' כי סדום נידון באש ונעשה כלה גמור כמפורש וה' המטיר וגו' גפרית ואש וגו' ויהפוך ה' וגו' ועל פי מ"ש פ"ק דקדושין מדרש מזמור לאסף וגו' קינה מבעי ליה וקאמר אלא שאמר שירה על שכילה ה' חמתו על עצים ואבנים והותיר לנו שריד שנאמר וילת אש בציון והיינו לולי ה' כרחמיו שכלה חמתו על עצים ואבנים והותיר לנו שריד ופלים הייתו ח"ו כלים כמעט כסדום וגו' והוא הרמז במתניתין דריש התם' דחשיב ד' אבות נזיקין בדיני אדם כדמיון ארבעה אבות נזיקין ופורענות דבדיני שמיא כמ"ש כי השור הוא דמיון לנזקי רעב כמ"ש ורב תבואות בכח שור ונזקי שן ורגל שנכללו בשור הם ממש על נזק תבואה ובור הוא כמו למיתת הדבר כמ"ש נמשלתי עם יורדי בור חייתני מיורדי בור והרבה כמוהו ומבעה שהוא למר נזקי אדם הוא כחו של עשו ע"ב אדום כמ"ש ואתן אדם תחתיך גו' וכן למר נזקי שן הוא רמז לנזקי חרב כחו של עשו שנאמר בו על חרבך תחיה וגו' וע"כ הביאו תרוייהו מקראי דכתיבי גבי עשו והסתירו הדבר ברמז למר מבעה זה אדם ומייתי קרא דכתיב בעשו אלי קורא משעיר וגו' דהיינו בגלות אדום שהוא כח החרב ואמר להגלל מן חרב של עשו אם תבעיון בעיו ע"י תפלה ובקשה כמ"ש הקול קול יעקב והידים וגו' וע"ש זה קראו מבעה ולמר זה השן הוא כחו של עשו שנמשל לחזיר היער דאין כחו אלא בשיניו שע"ז רמז בדניאל במראה חיה רביעית אכלה ומדקה ושארה

ברגלה רפסה דהיינו שמהיה כחה על כל האומות לאכול ולכלות בשיניה אך לגבי ישראל שהיא נקראת שארית לא תהיה כחה לכלותם בשיניה בכח הטומאה שלה מתמקום שאינה מעלה גרה אלא שיהיה כחה על ישראל ברגלה רפסה ממקום שיש לה סימן טהרה שהוא מפרסת פרסה וע"ז נאמר בקום עלינו אדם וגו' ודרשו זה אדום ומקיים ברוך ה' אשר לא נתננו טרף לשיניהם דהיינו שלא ניתן כחה על ישראל לאכול בשיניו מקום טומאה וע"ז מייתי הכא קרא דגבי עשו נבעו מצפוניו דהיינו נגלו שיניו שלא יהיה לו בהם כח לגבי ישראל ותשיב בסוף הסבער שהוא פורענות האש הקשה מכולם שמכלה הכל וע"כ קראו הבער שמכלה ומבער כל דבר מן העולם והש"י ישמרנו מד' פורעניות אלה ודו"ק:

דף ד תו' בד"ה לאו אע"ג כו' וע"ק דעבד ואמה כשאין כוונתן להזיק נמי פטורים כו' עכ"ל פירוש ובמה מלינו מיהת מש דאין כוונתו נמי להזיק ה"ל למילף דחייב דהא מעיקרא דדינא דקאמר לכתוב רחמנא חדא ותיתי אידך מיניה במה מליצו קאמר כפרש"י לקמן בהדיא בשמעתין וק"ל: **בא"ד** נמלא שכוונתן גורם הפטור ה"נ קרן כו' עכ"ל פי' כיון דהתם אף באין כוונתו דלא שייך שמא יקניטנו פטור דהכוונה גורם הפטור הכי נמי מיהת בקרן כיון דאיכא כוונה יש לפוטרו ואע"ג דלא שייך הכא שמא יקניטנו ומיהו בשן כיון דליכא כוונה כלל ולא שייך שמא יקניטנו חייב ורב אשי השיב דאף אין כוונה דהתם עדיפא לפטור מכוונה דקרן כיון דהתם בכוונה מיהת שייך שמא יקניטנו ופעמים נתכוונו ויאמרו לא נתכוונו ודו"ק: **בד"ה** כראי אדם כו' היינו ממון שהזיק בשעת חיוב מיתה כו' עכ"ל פי' ממון אחר בהדי מיתה ומיהו הא דתנא דבי חזקיה בין מתכוין בין שאינו מתכוין מיירי נמי כי הכא לפטור מדמי הנהרג כמ"ש התוספות בסוף פרק המניח ועיין מזה בתוס' בסוף פרק כילד הרגל בד"ה ויהא אדם כו' ודו"ק: **ע"ב** תוספות בד"ה ואימא מבעה זה מים פי' כיון דקרא לא דייקי כו' עכ"ל אבל לענין מים דייק ליה ליסנא דמבעה דמתני' כמ"ש התוספות לקמן ואי הוה דייקי קרא נמי כרב וכשמואל ודאי דלא הוה תיקשי ליה ואימא מבעה זה מים כיון דבקרא בעירה כתיב לא הוה מוקמינן ליה אלא אי בשן אי ברגל וכן מ"ש התוספות בד"ה מי כתיב מים נבעו וא"ת כי כתיב נמי נבעו לא מתוקמא מתני' במים דמי קתני נבעה כו' והוה מוקמינן

מהר"ם

חד למבליא קרנא וחד ללא מבליא קרנא וגבי רגל משני דהוה מוקמינן חד קרא לשלח שלוחי וחד לאולא ממילא הא לקמן נמי הוי מצי לשנויי דהוה מוקמינן אידי ואידי ארגל ואי לא כתיב אלא ושלח ה"א דאתא למבליא קרנא דוקא וכן אי כתיב ובער לבך איצטריך תרי קראי חד למבליא קרנא וחד ללא מבליא קרנא וכן לגבי שן הוי מצי למימר אידי ואידי אשן ואי לא כתיב אלא ובער הוי מוקמינן ליה דוקא לשלח שלוחי לכך אצטריך תרי קראי חד לשלח שלוחי וחד לאולא ממילא אבל לפירוש התוס' בכל שינויא איצטריך תרי מילי מבליא קרנא ושלח שלוחי כדלעיל וק"ל אבל באמת גם פירוש התוס' אינו מתיישב דלפירושם התרי שינויא דגמרא הכל אחד הוא דלעיל איצטריך לחילוק דמבליא קרנא ולחילוק דשלח שלוחי וכן גבי אידי ואידי דרגל נ"כ וא"כ למה חלקן הגמרא לתרי שינויי ומאי קאמר תו אמר מר ובער זו השן וכו' הא לאו הכי במאי מוקמת לה וכו' הא כבר מתורץ במה דשני לעיל וק"ל: **ד"ה** איצטריך סד"א וכו' וא"ת תקשי השתא הא דפריך לעיל טעמא דכתב רחמנא וכו' הא לאו הכי במאי מוקמת לה דהשתא ליכא לשנויי כדלעיל כצ"ל. ור"ל דהשתא בלא כאשר יבער ילפינן רגל ושן תרוייהו מושלח ובער אתי לאולא ממילא לשן ורגל וק"ל ובתוס' שלפנינו תוספו בהן דברים והלא בלא כאשר יבער וכו' ואין בו צורך דמילא הוא מובן שכוונת התוס' כן הוא אלא שלפי פירוש התוס' שמפרשים שפסוק ובער אתי לאולא ממילא לתרוייהו לשן ולרגל ומקשו דלמה לי כאשר יבער יש לדקדק השתא בלא מבליא קרנא מנלן דחייב בתרוייהו דהשתא ליכא לשנויי דומיא דרגל דלא כתיב גבי ובער דהא השתא ובער קאי אתרוייהו אבל בלא פי' התוס' אתי לן שפיר דלהכי איצטריך ליה לתנא כאשר יבער כדי שנאמר דלא אתי ובער לאולא ממילא כי אם לשן לחודיה והדר ילפינן מיניה רגל בדומיא וכן ילפינן שן דומיא דרגל לחייב לא מבליא קרנא וא"כ אין כאן מקום לקושיית התוס' וצ"ל להתוס' דלא שייך להלק בין מבליא קרנא ללא מבליא קרנא גבי רגל כי אם גבי שן ולכך אפילו כי אמרינן דאתיא ושלח לשן ורגל וכן ובער לאולא ממילא לשן ורגל שייך נמי לומר דילפינן שן דומיא דרגל מה רגל ל"ש מבליא קרנא ול"ש לא מבלי' קרנא אף שן ל"ש מבליא וכו' וק"ל: **ד"ה** לא עשר כתיב וכו' ע"כ נראה לפרש דסתם בור עמוק הרבה וכו' ואי כתיב בור ה"א דוקא בור ולא שיח ומערה וכו' יש לדקדק בדברי התוס' למה נקטו בלשונם דסתם בור עמוק הרבה ה"ל למימר עמוק מעשרה ועוד דלפי משמעות דברי התוס' דלא איצטריך והמת יהיה לו אלא לשיח ומערה אבל שיעור דעשרה לא ילפינן ליה כי אם מבור א"כ לא הוה לה להגמרא למנקט הא לא קשיא והמת יהיה לו אמרה רחמנא וקים להו לרבנן י' עבדי מיתה וכו' אלא ה"ל למימר בור אמרה רחמנא וסתם בור הוי עשרה דהכא לא אתי לאשמועינן דין שיח ומערה אלא שיעור עשרה ונראה דהמשך דברי התוס' כך הם דסתם בור הוא עמוק הרבה יותר מעשרה ואי לא כתיב כי אם בור ה"א דוקא בור דעמוק הרבה אבל שיח ומערה לא אפילו היכי שעמוקין עשרה ויש בה כדי להמית משום דגזרת הכתוב הוא דדוקא בור שהוא עמוק הרבה ואי כתיב והמת יהיה לו ולא כתיב בור לא הוי דרשינן מיניה כל דקטיל אפי' לא יהיה בו כדי להמית יהיה חייב אבל השתא דכתיב בור וכתיב והמת אתי בור לאורי' לן דנדרוש מוהמת יהיה לו שיהא מידי שיהא בו כדי להמית ותו לא בין יהיה בור או מידי אחרינא והשתא א"ש דנקטא הגמרא והמת יהיה לו דלא שמעינן שיעור י' שהוא כדי להמית אלא מכח קרא דוהמת יהיה לו דאי מבור לחודיה ה"א דוקא עמוק הרבה וק"ל: **בא"ד** ומסיק סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין פי' כיון דבור עשר לא כתיב בהדיא וכו' יש לדקדק מאי מייתי ראיה לנזקין ממיתה דבשלמא מיתה כתיב בהדי' בקרא והיכי תיתי דחייב דיתקרי אב ונראה דכוונת התוס' הכי הוא דמאחר דחזינן דלא חייבה התורה במיתה אלא היכי דיש בו כדי להמית א"כ חזינן דלאו גזרת הכתוב הוא אלא התורה אזלא בתר הסברא דביש בו כדי להמית דבעל הבור גרם המיתה וההיזק בא לבעל השור מבעל הבור או הוא חייב אבל כשאין בו כדי להמית אין הסברא נותנת שיהא חייב בעל הבור דהא הוא לא עשה מעשה שיהיה בו כדי להמית ולא ממנו בא לו ההיזק לבעל השור ולכך פטור וא"כ ה"ה נמי בבור תשע שיש בו כדי שיעור ניזוקין ונפל שם השור וניזק הסברא נותנת ג"כ שיתחייב בעל הבור דהא מעשיו גרמו שבא לו ההיזק לבעל השור ולכך ראוי שיתקרי ג"כ אב לניזוקין וק"ל: **ע"ב** **ברש"י** ד"ה בחצי נזק צרורות וכו' דהלכתא גמירי וכו' דממונא הוא ולא קנס וכו' יש לדקדק א"כ למה אמרה הגמרא ואמאי קרי לה תולדה דרגל לשלם מן העליה. ולא קאמר דקרי לה תולדה דרגל מפני שהוא ממונא ולא קנס לפרש"י דפי' דהלכתא אתיא לאגמורי דממונא הוא א"כ ע"כ לא אתי כמ"ד פלגא נזקא דקרן ממונא הוא אלא כמ"ד דקנסא הוא א"כ הל"ל דלהכי קרי לה תולדה דרגל אע"ג דאינו משלם אלא חצי נזק משום דממונא הוא ואינו דומה לקרן דפלגא נזקא דקרן קנסא הוא ויש לתרץ משום דא"כ תקשה מאי ראית לקרות לה תולדה דרגל משום דדמי ליה במאי דהוה ממון ליקרי לה תולדה דקרן משום דדמי ליה שאינו משלם כי אם פלגא נזקא או כיון דדינא חלוק משניהם היה לה לקרות שם בפני עצמו · ואפשר שזהו גם כן כוונת התוס' במה שפירשו ואמאי קרי לה תולדה דרגל וכו' כיון שדינה חלוק היה לו לקרות לה שם בפני עצמו משום דקשה להו מאי פריך הגמרא אמאי קרי לה תולדה דרגל אלא מאי דליקרי לה תולדה דקרן הא לקרן נמי לא דמיא דאיהו ממונא וקרן הוי קנס לכך פירשו דהיה לו לקרוא לה שם בפני עצמו וא"כ אתי שפיר דאצטריכא הגמרא לשנויי דמשום הכי קרי לה תולדה דרגל לשלם מן העלייה דהשתא דמיא לרגל בתרי דינין ודו"ק אבל עיין באשר"י דכתב דהלכתא גמירי לה לא אתי לאגמורי דהוי ממונא אלא לאגמורי דאינו משלם כ"א חצי נזק ע"ש וזה יתיישב ספי דאל"כ לא הוי אתי שפיר למ"ד פלגא נזקא דקרן ממונא הוי א"כ לדידיה הלכתא לגבי נזק צרורות למה לי: **בתוס'** ד"ה כדמתרגם רב יוסף נקט רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום ואע"ג שזהו התרגום הוא תרגומו של יונתן בן עוזיאל מ"מ יש בו כמה נוסחאות וכמה ענינים ורב יוסף היה יודע אמתתו ובקי בו: **בא"ד** ולא כדפירש וכו' ר"ל מפרש אחר פירוש במקומות אחרים שבגמרא על ענינים אחרים כדמתרגם רב יוסף ופירש שם אותו מפרש דנקט רב יוסף משום דכל לימודו במקרא היה תרגום לפי שהיה סגי נהור וכו' וזה הפירוש אינו דהא משום עת לעשות לה' מותר לומר ע"פ ואין לך עת לעשות גדול מזו שהיה סגי נהור ולא היה לו באפשר ללמוד מתוך הכתב א"כ הוה שרי לו ללמוד על פה: **ד"ה** לא ראי הקרן וכו' ופשיעה פשע וכו' כתבו כן משום דקשה להו מאי הוה ס"ד דרב יהודה ודאי דפריך ליה ולאו ק"ו הוא לכך פירש דרב יהודה היה סבר דכשאין הנאה להזיקה הסברא היא שיתחייב יותר משום דפשיעה פשע וכו' וכן כשאין כונתו להזיק בקל היה יכול לשמרו מ"מ פריך ליה המקשה בסמוך ולאו ק"ו הוא ר"ל דהסברא הפשוטה היא דכונתו להזיק יתחייב יותר משאין כונתו להזיק וכן כשיש הנאה להזיקו יתחייב יותר מכשאין הנאה להזיקו:

דף ד ע"א **בגמרא** איצטריך סד"א מידי דהוה אעבד ואמה וכו' ואע"ג דפרש"י דהמקשה דפריך ולאו ק"ו הוא ומה שן שאין כונתו להזיק וכו' ה"ה נמי דקא פריך אטעמא קמא דאי כתב קרן הוה נפקא שן מיניה בק"ו מה קרן שאין הנאה להזיקה חייב וכו' וא"כ המתרץ דמשני איצטריך סד"א מידי דהוה אעבד ואמה וכו' מאי משני אטעמא קמא דקאמר לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו ויש לומר דמתורץ ממילא גם טעמא קמא דכיון דאשכחן דכונתן להזיק פטורין הפוך מהסברא הפשוטה א"כ הוא הדין נמי ביש הנאה להזיקו נוכל ג"כ לומר שהוא פטור הפוך מהסברא וק"ל: **ברש"י** ד"ה וקא פריך הצד השוה וכו' ולשמואל ליכא למפרך דרגל ודאי דרכו לילך ולהזיק כן צ"ל: **בתוס'** ד"ה מידי דהוה אעבד ואמה לא כפרש"י וכו' משום דקאי אמתני' דמסכת ידים וכו' וכי תימא הכל טעמא מאי דלמה נקטא הגמרא משנה דמסכת ידים ולא נקטא מתני' דההובל י"ל משום דההיא מתני' דמסכת ידים עיקר דשם אשמועינן דהאדון פטור מטעם דשמא יקניטנו וכו' ושם פרק החובל (לא) אתא לאשמועינן דאפילו יש להן משל עצמן אין צריכין לשלם דמה שקנתה אשה קנה בעלה ומה שקנה עבד קנה רבו ולכך קאמר דפגיעתן רעה וקתני שם במתני' דאם נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייב לשלם והכא לא אתא אלא לאתויי ראיה דהאדון הוא פטור ולכך נקט עבד ואמה לישנא דמתני' דמסכת ידים: **ד"ה** לאו אע"ג דכונתן להזיק אפי' הכי פטורין וא"ת עבד ואמה גופיה נילף מק"ו וכו' קושיית התוס' תמוה דמה מקשו דהא השתא הגמרא אתי לאוכוחי מעבד ואמה דהסברא היא דאין כוונתו להזיק הוא חייב וכונתו להזיק הוא פטור ופירש לא ראי דמתני' הוי שפיר כדקאמר רב יהודה ומייתי ראיה לזה ממתני' דעבד ואמה דאית ליה למתני' דמסכת ידים דפטורים א"כ ש"מ דס"ל למתני' דהסברא היא דכונתן להזיק פטור וא"כ מה שייך להקשות עבד ואמה גופיה נילף מק"ו וכו' וצ"ל בדוחק דהכי מקשו התוס' דכיון דפריך הגמרא ארב יהודה ולאו ק"ו הוא וכו' וכי אפשר לפרש המתני' דקתני לא הרי וכו' כדקאמר רב יהודה א"כ מאי משני במה דמייתי ממתני' דעבד ואמה אהאי מתני' נמי תקשה לן דהכל טעמא מאי דפטרינן בעבד ואמה כיון דאשכחן בשן דחייב אפילו באין כונתו להזיק כל שכן בכונתו להזיק וק"ל: **בא"ד** וי"ל דשפיר הוה ידע המקשה וכו' כיון דעבד ואמה פטורין אפי' באין כונתו וכו' דפעמים דנתכונו ויאמרו לא נתכונו וכו' דברי התוס' צריכין ליישב דמה מתורץ בזה קושייתו כיון דסוף סוף בין נתכונו בין לא נתכונו לא פטירי אלא מטעמא דשמא יקניטנו רבו וכיון דידע טעמא דשמא יקניטנו רבו א"כ מאי מייתי מיניה ראיה ויש מוחקין בתוס' מ"ש דפעמים דנתכונו ויאמרו לא נתכונו וכו' אבל אינו מיושב בזה כלל דא"כ הדרא קושיית התוס' לדוכתא שהקשו דכיון דעבד ואמה כשאין כונתו להזיק נמי פטירי א"כ מאי מייתי ראיה להכא דשאני התם דבכל ענין פטירי בין כשאין כונתו להזיק בין בכוונתו אבל הכא דשן דאין כונתו להזיק חייב ק"ו הוא שיתחייב בכונתו להזיק כגון בקרן ויש ליישב בדוחק דתירוצו של התוס' הכי הוא דמייתי ראיה מעבד ואמה דכיון דעבד ואמה פטורים אפילו היכא דלא שייך טעמא דשמא יקניטנו רבו כגון כשאינו מתכוין מטעם דפעמים שיתכונו וכו' א"כ דפטרינן שאינן מתכונין בשביל מתכונים א"כ יש להוכיח דבכונתו להזיק לא מסתבר להתחייב יותר מבאין כונתו דאל"כ לא מסתבר לומר שיפטרו שם אפילו באין מתכוין דלא שייך ביה טעמא דשמא יקניטנו רבו מחמת דפעמים יתכוין וכו' כיון דבמתכוין גופיה הסברא נותנת שיהיה ראוי לחייב אם לא מטעמא דשמא יקניטנו רבו כן נראה לי ליישב דברי התוס' ואני פירשתי סוגיא זו בדרך לימוד הישיבה בדרך נכון מאד וקרוב אל הפשט ובו יתיישבו כל הקושיות שהקשו התוס' רק צריכין אנו להציע שיטת המשנה דמסכת ידים דהכי איתא התם שאמרו הצדוקים קובלים אנו עליכם פרושים מה אם שורי וחמורי שאינו חייב בהן מצות הרי אני חייב בנזקן עבדי ואמתי וכו' אינו דין שאהא חייב בנזקן אמרו להם לא אם אמרתם בשורי וחמורי וכו' תאמרו בעבד ואמה שיש בהן דעת שאם אקניטם ילך וידליק גדישו של אחר ואהא חייב לשלם הרי שהצדוקים רצו ללמוד מהסברא הפשוטה בק"ו שעבדו ואמתו יהא חייב יותר משורו וחמורו והחכמים הפכו להם הסברא הפשוטה והראו פנים שהשור והחמור ראוי להתחייב יותר מטעם שאם אקניטנו וכו' וכהאי גוונא רצה רב יהודה לפרש המתני' הפוך מהסברא הפשוטה שלא נוכל למילף שן מקרן בק"ו ולא קרן משן מטעם דהשן אין כוונתו להזיק וכו' אע"ג שהסברא הפשוטה היא בהיפוך שכונתו להזיק יתחייב יותר מ"מ כיון שיש ג"כ סברא בהיפוך שהשן כיון שאין כונתו להזיק יוכל לשומרו בקל ולכך פושע הוא כשאינו שומרו ע"כ דין הוא שיהא חייב אבל קרן שכונתו להזיק יצרו תקפו ואינו יכול לשומרו ולכך אין לחייבו כמו שפירשו התוס' והקשה לו המקשה ולאו ק"ו הוא ומה שן וכו' ר"ל היאך נניח הסברא הפשוטה ולתפוס הפוך כיון שהסברא הפשוטה היא שכונתו להזיק ראוי לחייב יותר והשיב לו המתרץ איצטריך סד"א מידי דהוה אעבד ואמה לאו אע"ג שכונתו להזיק והיה הסברא הפשוטה ללמדם מק"ו משורו וחמורו כמו שאמרו הצדוקים ואעפ"כ השיבו להן החכמים ופטרו נזקי עבד ואמה בהפוך מהסברא הפשוטה ואמרו שעבד ואמה ראויה ליפטר יותר מטעם הסברא שאם אקניטנו וכו' ה"נ הכא לא נוכל ללמוד בק"ו קרן משן כיון שיש לנו סברא שהקרן יש לפוטרו מטעם שכיון שכונתו להזיק אינו יכול לשומרו הפוך מהסברא הפשוטה והשיב לו רב אשי אטו עבד ואמה לאו טעמא רבה אית בהו וכו' ר"ל דאין הנדון דומה לראיה דשם לא מסברא קלה אנו פוטרים עבד ואמה אלא טעמא רבה אית בהו שאל"כ א"א לרבו להתקיים שנמצאת מחייבו מאה מנה בכל יום משא"כ בקרן ושן שיש כאן ק"ו גדול מהסברא הפשוטה לחייבה ואתה רוצה לפוטרה מסברא קלה הפוך מהסברא הפשוטה ובדרך זה יתיישב הכל כהוגן וק"ל: **ד"ה** כראי האדם שאינו משלם את הכופר וכו' ואומר ר"י דלאו פירכא היא כלל דלא מפטר משום ק"ל בדרבה מיניה ר"ל דאינו מפטר משום קים ליה בדרבה מיניה אלא היכא שהזיק ממון בהדי מיתה כמו שכתבו התוס' בסמוך דהיינו שהמית אחד וקרע את בגדיו וכמו שנגף אשה הרה והמית את האשה וגם יצאו ילדיה שפטרו הכתוב אם (לא) יהיה אסון באשה וגו' משום דק"ל בדרבה מיניה אע"ג דמכדי רשעתו נפקא איצטריך גם כן קרא דאם יהיה אסון דחד קרא אתא לממון בהדי מיתה וחד קרא לממון ומלקות ועיין בפרק אלו נערות אבל לענין אם חייב אדם מיתה וכופר בשביל נפש הנהרג שהמיתו כמו בשור שהשור הוא בסקילה וגם בעליו חייב כופר הכל בשביל הנפש שהמית בזה לא נפטר מטעם ק"ל בדרבה מיניה דהכל הוא דין אחד בשביל נפש הנהרג אלא מעליו הוא דפטרינן ליה והראיה מפרק ב' דלקמן דמשמע שם דאי לאו קרא דעליו ולא על האדם הוה ילפינן אדם משור בק"ו ש"מ דלא שייך לפטרו מטעם ק"ל בדרבה מיניה ומעליו פטרינן ליה אפי' שוגג וכו' ר"ל וא"כ אינו כדברי ריב"א שהזכיר בתירוצו דשוגג מיפטר מדתנא חזקיה מקרא דמכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת מה מכה בהמה לא חלקת בו בין שוגג בין מזיד וכו' אף אדם וכו' אף דאותו היקש לא אתי אלא לפטור בשוגג ממון דבהדי מיתה לא לפטרו מכופר כנזכר למעלה ואע"ג דממון בהדי מיתה נפקא ליה מקרא לא יהיה אסון אעפ"כ איצטריך ליה לתנא דבי חזקיה לאפוקי מט"ד דהא דדרשינן הא אם לא יהיה אסון לא יענש עונש ממון היינו דוקא שיש כאן דין אסון דהיינו שהמית האשה במזיד ומתחייב מיתה אבל בשוגג אין נפטר מדמי ולדות וכו': **ד"ה** אדם שמירת גופו עליו וכו' מרלא פריך אדם ממונו הוא ומשום בור נמי צריך לומר ומה שכתבו כדפרישית לעיל ר"ל הא דכתב לעיל ד"ה וממונך לאו דוקא בור דלא ממונך הוא וכו' ואע"ג דלעיל כתב דהוא לאו דוקא ולא כתב שצריך למותקו היינו בברייתא דאין דרך התנא דברייתא למידק כל כך בלישנא אבל בלשון המשנה לא שייך זה וק"ל: **ע"ב** **בגמרא** תנא אדם וכל מילי דאדם וכו' תרי גווני אדם תנא אדם דאזיק שור ותנא אדם דאזיק אדם גראת דהשתא דקאמר תרי גווני אדם לא איצטריך תו לתירוצא דלעיל דמתני' לא איירי אלא בנזקי אדם בשור

חכמת שלמה

לא עשרה כתיבי כו' אדם מנוקין דקרא כו' כנ"ל: **ע"ב** **רש"י** בד"ה כתני נזק כו' למשה מסיני דממונא הוא כו' כ"כ נראה לפרש לאו דוקא דהכי הלכתא דממונא א"כ למ"ד תני נזק ממונא מאי איכא למימר אלא הלכתא אתאי נזק קאי והוא מפרש"י ויש ספרים איתא בגמ' דממונא הוא ועל כל פנים אינו מדברי הלכתא ודו"ק:

דף ד ע"א **תוס'** בד"ה אדם כו' כדפרישית לעיל כ"ב פי' דממונך לא שייך גבי בור אף שהתוס' לא מתקו לעיל אלא שכתבו לאו דוקא קאמר היינו · כדברי הגמ' אבל מתני' כודאי דייקא וצריכה למתוק ודו"ק: **ע"ב** **רש"י** בד"ה ומנסך כו' יין נסך שבו הס"ד: **בד"ה** גנב המודה מעצמו הס"ד: **תוס'** בד"ה ואימא כו' וי"ל דאיירי כו' כנ"ל:

ליה בשן אע"ג דלא קתני נבעה היינו מהאי טעמא כיון דבקרא בעירה כתיב ודו"ק :
בפרש"י בד"ה ומנסך יין לעבודת כוכבים כו' ליכא למימר שנסכו בי"כ שזרק בו דלא קמחסריה כו' עכ"ל נ"ע לפירושו דהא איכא מאן דמפרש לה מערב ומ"ד נמי מנסך ממש היינו משום דאל"כ היינו מדמע ויש ליישב בדוחק דה"ק דלא קחסרי' ממש אלא דצריך למוכרו יותר בזול לעובד כוכבים וא"כ היינו מדמע ודו"ק :

דף ה תוספות בד"ה קתני היזק דלא מינכרא והא דקתני ג' כו' כדקתני ש"ח והשואל כו' עכ"ל אע"ג [א] דלא דמי חיובי דידהו אי לאו שהן שוין כן במקום אחד לא הוה תנא כולהו גווני כיון דכולהו אדם דאזיק שור הוא דמה"ט לא תני לשואל אדם דאזיק שור ממש בידים ודו"ק : ע"ב בתוספות בד"ה כי שדית בור כו' ונראה דשן נמי אתי בפלגא דדינא או מאש לחוד כו' עכ"ל ולפי זה לגבי אש לא אצטריך ליה למימר כי שדית בור כו' דמאש לחוד נפקי כולהו לבד מבור וק"ל : בד"ה להלכותיהן כו' מהרש"ל מחק כל דבור זה עד ומתני' לא קתני כו' ע"ש וכן נראה משמעו ממה שכתבו לקמן דבאם הל"ל הכי דלא אתי אלא מחד מינייהו ומבור דפטר בו כלים אבל בכל איך בתר דכתיבי כולהו לא הוה אצטריך כל חדא מינייהו דהוה אם מב"ח והוצרך שפיר למימר להלכותיהן מיהו נראה ליישב דבריהם דהכא דמ"מ אמלתא דרבא דקאמר דמכל חד מינייהו ומבור אתיין כולהו המ"ל דהוי פטרי בהו כלים ומ"ש ואי יליף מחד מינייהו ומאם כו' ר"ל דאי משום הכי הוצרך למימר להלכותיהן דלא תקשי לילף מחד מינייהו ומאם מיהו בור נמי הוה כתיב דלא אתי מכולהו דאם כן המ"ל דהוה פטרי בהו טמון וה"ה דהמ"ל אי הוה ההוא חד או שן או רגל הוה פטרי בהו רה"ר ואי הוה ההוא חד מינייהו קרן הוה פטרי בהו תם ממש אלא דניחא למנקט הפטור במלתא דנקטי בהדיא דהיינו אם דלא אתי מב"ח ועוד אי הוה ההוא חד מינייהו אדם ליכא למפטר מידי אלא טמון כיון דמאם נמי אתי וק"ל :

דף ו תוס' בד"ה לאתויי בור כו' אם היזק בהדי דאזלי יתחייבו שניהם בעל כו' עכ"ל מדברי הרא"ש שאם הזיקה דרך הלוכה מחייב כ"א חצי הנזק ואם התיזה הבהמה כו' משלם בעל הבהמה רביעי נזק כו' עכ"ל ע"ש אך ק"ל כיון דבעל הבהמה חייב דרך הלוכו דהוי רגל היינו בחצר הניזק ובעל התקלה דחייב היינו ע"כ ברה"ר מטעם בור וכה"ג הקשו התוס' לקמן בד"ה פרה שהזיקה טלית כו' ויש ליישב כאן בדוחק שהתיזה ברה"ר והזיקה ברה"י וכה"ג כתבו התוס' בסמוך ודו"ק : תום' בד"ה תאמר בהני כו' היכי קאמר שור יוכיח דברשות חייב והא רגל כו' עכ"ל מדבריהם אלו שלא הקשו היכי ילפינן מרגל לחיובינהו ברה"ר הוכיח הרא"ש דעיקר חיוב דידהו מבור דהוא תחלת דינא ולא יהבינן להו הקל של רגל אלא של בור אבל דברי התוס' לעיל בד"ה משורו למדנו כו' אין מוכיחין כן אלא דבכה"ג יהבינן להו הקל של שניהם ול"ע : בד"ה היינו בור כו' דלאחר נפילה מיירי אמאי פטור כו' עכ"ל פי' אע"ג דלאחר נפילה אונס הוא מ"מ כיון דמיירי בדלא אפקרינהו היה לו לסלקו כדמוכחת הסוגיא בפ' המניח וק"ל: ע"ב בא"ד ומבור חלוק במה שאין תחלת עשייתו לנזק כו' עכ"ל ק"ק דנקטו מלתא אחריתי והמ"ל ומבור חלוק שאין הולך ומזיק ואילו הולכים ומזיקים כמ"ש לעיל בדיבור זה ויש ליישב בדוחק ודו"ק : בד"ה כגון שהיתה עידית כו' דלית ליה למזיק כעידית דניזק כו' ישלם כסף לר"י כו' עכ"ל ולא אמרי' בהא נמי אהכי קרא לר"י כיון דלא הוי לטובת הניזק וק"ל : בד"ה שור רעהו כו' ומיהו למ"ד דאיכא כופר ברגל כו' עכ"ל אבל ליכא למיפרך מה לרגל שכן הזיקו מצוי דכיון דפירכא זו אינה אלא סברא בעלמא יש לנו לומר דיותר ראוי להתחייב באדם המזיק בידים ממזיק ע"י שלוח בעירו כמ"ש התוס' לגבי שן לעיל וק"ל :

דף ז תוס' בד"ה אי דאייקור ארעתא אפי' פורתא נמי לא ליספו ליה אע"ג שאינו מוצא ליתן עליהם ר' זוז כו' אבל אם לא פשע אפילו שוות יותר מר' זוז כו' עכ"ל יראה שגם מפרשי ליה כפרש"י בעני אך במלות פורתא וטובא פירשו בע"א וה"פ אי הוזל ארעא דכ"ע כו' כיון דלא פשע אפילו שוות טובא דהיינו יותר מר' זוז יכול ליטול ולא יצטרך למכור בפחות משויין ואי דעייל ונפק וגרם לעצמו אפי' פורתא דהיינו שאין מוצא לקנותם בר' זוז לא יטול כלום וק"ל : ע"ב תוס' בד"ה אליבא דר"י לא תבעי כו' כיון דיליף מג"ש כו' עכ"ל מיהו אליבא דר"י נמי ה"מ למיבעי היכא דאהני קרא [ב] ואפשר דפשיטא ליה לתלמודא לר"י דמלי יהיב ליה מעידית דעלמא כיון דיהיב ליה טפי מעידית דניזק דהא אי ה"ל זיבורית כעידית דניזק ה"מ יהיב ליה ודו"ק :

דף ח תוס' בד"ה ואיבעית אימא כו' דכיון דקאי אשלא היתה לו עידית כו' עכ"ל דכיון דבתירוצא דלעיל מיניה קאמר שלא היתה לו עידית ומכרה מסתמא האי תירוצא נמי עליה קאי ומיירי נמי בכה"ג דאל"כ ה"ל לפרושי הכא דאיירי אידי ואידי כשהיתה לו עידית ומכרה מיהו ה"מ לפרושי ולאוקמא בכה"ג וכפרש"י באידך לישנא אלא דניחא ליה לשבוקי סברא קמייתא ועוד דלא ניחא ליה למימר בברייתא קמייתא דקרי ליה בינונית משום דהוי בינונית דידיה כיון דהויא עידית דעלמא דהא ברישא דקתני בינונית כולם גובין בינונית ליכא לפרושי אלא בינונית דעלמא ומזה נראה סברת רש"י מזה הלשון וכתב תפוס לשון ראשון ודו"ק :

דף ט תוס' בד"ה ורב אמר בטלה מחלוקת כו' ותימה מ"ש כו' באותה רביע שנטל מכח ירושה וי"ל דרב אסי ס"ל כו' עכ"ל כל זה ללשון ראשון שפרש"י דללשון שני קושטא הוא דאותו רביע מכח ירושה נוטל בקרקע וללשון ראשון הוצרכו לדחוק בזה דפליג רב אסי אהך סברא ולכך הקשו לקמן דלמא פשיטא דלאו כיורשים אלא מספקא ליה אי

קרני ראם [א] דלא דמי כ"כ ובפשיטות י"ל דרצית התוס' משוכר דהוי ש"ח או ש"ש ונקטינהו בשניס : [ב] ואפשר דפשיטא ליה כו' · נ"ב לפמ"ש הרא"ש דגם בא"ת ליה בינונית דשוין טפי מעידית דניזק צריך לשלם לו דוקא מעידית א"כ אין תירוצו עולה היטב :

חכמת שלמה

דף ה ע"א רש"י בד"ה אונס ומפתה דממונא הוא שהתשמים כסף לנדס כו' כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה וכולהו כי שדית בור כו' אתו כולהו מהכוא ומאידך כו' כנ"ל ונמחק נקט רב : בד"ה פלוגתא כו' ולא שמעתי נמחק וכ"ב בס"א אינו : תום' בד"ה כי שדית כו' היינו דפריך מה לאש שכן כח אחר מעורב בו דידיה המור יותר כו' כנ"ל וכ"ב פי' שכן דרכו לילך ולהזיק : אחר ד"ה שכן מועדין כו' נ"ל ד"ה ומתני' לא קתני ואח"כ ד"ה להלכותיהן נמחק כל הגליון עד סה"ד וכ"ב בס"א וכגירסת תוס' ראיתי שאינו וכן כ"ל ודו"ק [עיין במהרש"א] :

דף ו ע"א רש"י בד"ה היינו בור כו' דחיובא הוא ברה"ר כו' ופתיחה בהא לו אף כל כו' כנ"ל : תום' בד"ה לאתויי בור כו' אדם חייב האי ארבעה דברים נ"ל היינו נזק כו' כנ"ל : בא"ד דלא הוי דומיא דאדם דבעלא בכוונה כו' כנ"ל וכ"ב פי' כי כוונת השור כמו כוונת האדם כמו שמשמע לעיל ודו"ק · מצאתי : תוס' בד"ה היינו בור כו' לסלקו ולפנותו משום כו' כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה שור רעהו כו' אין מעילה בקרקעות כ"ב פירוש וחייב עליהם כמו שאר נכסי הדיוט דהא קתני הכא במתני' לקמן נכסים שאין בהן מעילה כו' אבל מ"מ ללשון ראשון אף כה"ג פטור מאחר שסוף סוף הקדש הוא וילפינן כולהו מהדדי כמו שפירשו בתוס' ונכסים שאין בהן מעילה לאו דוקא קאמר אלא לדיוקא אקדשים קלים כדלקמן ודו"ק :

דף ז ע"ב רש"י בד"ה דאי לא כו' האי מזדבן כו' הד"א :

דף ח ע"א גמ' רבינא אמר כדעולא כו' מכרן לאחר ה"ד כו' כנ"ל : רש"י בד"ה אידי ואידי פי' שמין לישנא אחרינא כו' ותפוס לשון ראשון הס"ד והד"א : ע"ב גמ' לוקח שני אדעתא דכל זכותא כו' כנ"ל וכ"ב וכן באלפסי :

דף ט ע"א רש"י בד"ה רביע בקרקע כו' או מעות ורביע במעות או רביע במעות כו' הד"א : בא"ד מחצית חלקו קרקע ולא יכול לסלקו במעות או בלקוחות כו' כנ"ל : בא"ד ולשון ראשון שמעתי כ"ב פי' ונכון הוא בעיני ולשונו מוכן כמו תפוס לשון ראשון וכן מוכח בפרק בית כור בפירוש רשב"ם על סוגיא זאת ע"ש : תום' בד"ה רב הונא כו' לא יאמר ליה זיל כו' כנ"ל : בד"ה ורב כו' ותימה מ"ש כו' כ"ב פי' לפי לשון ראשון שבקונט' הוא מקשה ודו"ק : בא"ד מאי לסלוקי בזוזי כ"ב וללישנא אחרינא דפירש

מהר"ם

בשור דילפינן ליה ממכה בהמה ישלמנה ולא בנזקי אדם באדם דהיינו חובל בחבירו דחייב בה' דברים וא"ע דלא קתני נמי מתני' שומר חנם והשואל דאיהו נמי אדם דאזיק שור היינו משום דבהזיקא דממילא לא קא מיירי וא"כ לא נצטרך לומר דתנא תנא דמתני' אדם וכל מילי דאדם וק"ל (ועיין במה שאכתוב בדברי התוספות) : ברש"י ד"ה ומנסך וכו' ומנסך את היין ליכא למימר שנסכו ביין נסך שזרק בו וכו' . (ועיין באלפסי בשלטי הגבורים) : בתוס' ד"ה ואימא מבעה זה מים וכו' . וי"ל דאיירי בכח שני וקמ"ל וכו' · ויש להקשות והא איתא בהדיא בפרק הנשרפין דכח שני גרמא בעלמא הוא ופטור ויש ליישב דההיא דהנשרפין אתיא לפי המסקנא דהכא דמבעה אינו אלא אדם או שן אבל מים אינו מאבות נזיקין ולא ילפינן ליה מקרא דושילח אלא שהמקשה דהכא הקשה מנ"ל זה דלמא אימא לך דמבעה זה מים והוי אב מקרא דושילח ואתא קרא לאשמועינן דחייב אפי' בכח שני ולאפוקי מההיא דפרק הנשרפין ומסיק דא"א לומר כן דמי כתיב מים נבעו וכו' וא"כ אתיא שפיר ההיא דהנשרפין וק"ל : ד"ה תרי גווני אדם וכו' . ויש לומר דניחא ליה לכלול כולם בשור כמו תנא דמתני' יש להקשות א"כ באדם הוי ליה לכלול כולן כמו תנא דמתני' דתנא אדם וכל מילי דאדם ויש ליישב דבשלמא גבי אדם לא שינה כלל מלשון התנא דתנא שלשה עשר נזיקין וכו' וגם תנא ארבע דמתני' דהיינו שור ובור ומבעה והבער כלשון תנא דמתני' שור אבל אי הוה תני בהדיא מה שנכלל בשור היה צריך למיתני בהדיא קרן שן ורגל א"כ הוה משנה לגמרי לשון התנא וק"ל ולמה שכתבתי בגמרא דהשתא דמשני תרי גווני אדם לא איצטריך לתרוצי דתנא אדם וכל מילי דאדם אתי שפיר דתנא דמתני' לא כלל שום דבר בשור וק"ל : ד"ה ועדים זוממין פירש ריב"א וכו' . נ"ל משום דהוה קשה ליה דמפני מה תנא ליה לעדים זוממין בהדי אבות דנזיקין הא לא דמי להו כלל דהא בעדים זוממין הוה איפכא מכולהו דכשלא עשה ההיזק עדיין הוא חייב ואם כבר נעשה ההיזק הוא פטור דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה לכך פירש ריב"א דאפי' שילם ע"פ עדים זוממין חייבין וכו' וק"ל :

דף ה ע"א ברש"י ד"ה תחת נתינה וכו' או כסף וגמר מבור דכתיב כסף ישיב וכו' כצ"ל : בא"ד מטמא ומדמע ומנסך מכלל נזק הן ובנזק כתיב ביה תחת כך כתוב בספרים שלפנינו ונראה לי דט"ס הוא דהא תחת כתיב בשור המועד דהוא נזקי שור בשור ומטמא ומדמע ומנסך הוא בכלל נזקי אדם בשור שהוא היזק ממון וילפינן ליה ממכה בהמה ישלמנה כמ"ש רש"י לעיל ונראה לגרוס ובנזק כתיב ישלם דכתיב מכה בהמה ישלמנה : תום' ד"ה הא תבריה ר"ע לגזיזיה כו' ולפ"ה נמי קשה דפירוש אע"ג דזמנין וכו' . הספר חסר וצ"ל דפירש ואשתכח דלא משלם נזק שלם אלא כמו שהשור שוה דאע"ג דזימנין דליכא נזק שלם וכו' כצ"ל : ד"ה וקתני היזק דלא מינכר והא דקתני שלשה גווני וכו' . ר"ל דקתני המטמא והמדמע והמנסך ושלשתן היזק שאינו ניכר : ע"ב רש"י ד"ה לכתוב רחמנא תרתי וכו' ולרב דאמר מבעה זה אדם תיתי הכי כי פרכת מה לשור שכן כוונתו להזיק וכו' אדם יוכיח וכו' . לפי הסוגיא דלעיל לפי שיטת רב היה לו לרש"י לכתוב ולרב דאמר מבעה זה אדם תיתי הכי כי פרכת מה לשור שכן משלם כופר וכו' אדם יוכיח וק"ל אלא דלא דק וכתב בכל הענין פירכא אחת גבי שור : תום' ד"ה כי שדית בור ביניהו וכו' ונראה דשן נמי אתי בפלגא דדינא וכו' . ויש להקשות לפי התוס' איך יתיישב א"כ למה נקטא הגמרא כי שדית בור ביניהו וכו' דאי נמי נקטא אש בהדי קרן אתי כולהו לבר מבור כיון דהשתא לפי' התוס' אתי נמי שן מקרן ואש בדלא כפרש"י ואי משום דלא אתי בור מינייהו הא נמי השתא דנקטא בור וחדא מינייהו וי"ל דנקטא טפי בור משום דלמ"ד קרן עדיפא קרן נמי אתי אבל אי הוה נקטא אש בהדי קרן לא אתי בור לכ"ע . א"נ לכך נקטא בור משום דמבור ומכל חדא אתו כולהו אבל אי הוה נקטא אש לא הוה אתו אלא כי הוה נקטא קרן בהדי אש וק"ל :

דף ו ע"א ד"ה לאתויי בור המתגלגל וכו' . ופ"ה דלא גרים ליה וטעמו וכו' ובעל התקלה נמי אין לחייבו מטעם אדם המזיק אלא דחשיב כרוח מצויה והוי אשו וכו' . צ"ל דזה שכתבו התוס' דהוי אשו לא כתבו זה אלא דאינהו ס"ל הכי אבל רש"י ס"ל דאפילו אשו לא הוי דלא חשיב ליה כרוח מצויה דאל"כ היה לו לרש"י לגרוס בהדי דקא אזלי קא מזקי אשו הוא וק"ל : ד"ה תאמר בהני דברשות וכו' כגון שהלך ברשות הרבים והתיז והזיק חייב וכו' (עיין בדברי הרא"ש בריש פרקין דלא כתב כן) : ע"ב רש"י ד"ה שור רעהו אמר רחמנא כו' ל"א להכי נקט שור הקדש ולא מוקי לה באכלה בהמתו שדה הקדש משום דלא משכחת וכו' . יש להקשות הא משכחת שן בהקדש כגון דאכלה בהמתו חיטין של הקדש ונראה דהשתא נמי בלשון זה ס"ל דכל נזיקין פטור בהקדש ולכך ליכא לאוקמיה לפי האמת הא דקאמר וק"ו להקדש בהכי אלא דבא לתרץ דלמה נקטא הגמרא אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהקדש ולא נקטא הגמ' אילימא דאכל תורא דידן שדה של הקדש דהא אדברי ר"ע דברייתא קאי ור"ע איירי באכלה שדה חבירו כדכתיב ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם וה"ל להגמרא נמי למינקט בהכי ותירץ דלהכי נקט שור הקדש וכו' כדכתיב בקרא כי יגוף שור וגו' משום דלא משכחת שן בהקדש בגוונא דכתיב בקרא דהיינו ובער בשדה אחר משום דלא משכחת שדה של הקדש וכו' וק"ל : תום' ד"ה ורבי ישמעאל אכל שמינה וכו' וא"ת אמאי טעי טפי בדברי רבי ישמעאל מבדברי ר"ע וכו' . ר"ל דלמא הכי קמפלגי רבי ישמעאל סבר אכל כחושה משלם שמינה שבשדותיו של ניזק ורבי עקיבא סבר אכל כחושה משלם שמינה שבשדותיו של מזיק וק"ל : בא"ד וי"ל וכו' משום דקאמר ר"ע לא בא הכתוב וכו' . ולפי המסקנא דלא פליגי אלא אי בדניזק או בדמזיק שיימינן יתיישב שפיר לישנא דלא בא וכו' דקאמר ר"ע משום דשמיעא ליה לרבי ישמעאל דלפעמים בעידית דניזק שיימינן ולפעמים בעידית דמזיק לכך קאמר ר"ע לא בא וכו' ר"ל דבעידית דמזיק לחוד הוא דשיימינן ולא בדניזק והיינו דקאמר לגבות וכו' ר"ל מהאיך דקא גובין וק"ל : ד"ה כגון שהיתה עידית דניזק וכו' ואיפכא לא מצי למימר וכו' . ר"ל כגון שהיתה עידית דמזיק כזיבורית דניזק דלרבי ישמעאל חייב ליתן לו כעידית דניזק דאין זה סברא דכ"ע מודו וכו' : ד"ה שור רעהו אמר רחמנא וכו' תימה ולוקמה בשן ורגל וכו' . ואע"ג דלפי האמת ליכא לאוקמה בהכי משום דאיכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בקרן מ"מ קשה להו לתוס' דה"ל להמקשה למיפרך הכי כדפריך גבי ב"ח ולא היה לו להקשות בפשיטות משור רעהו וכו' :

דף ז ע"א בא"ד וי"ל דאי לא אשכחן דפטור מזיק הקדש וכו' . יש להקשות לא לכתוב רחמנא אלא בור דפטור בו אפי' שור פסולי המוקדשין וכ"ש הקדש גמור כמו שכתבו התוס' לעיל מזה ואנא אמינא הואיל ואשכחן דפטרה התורה מזיק הקדש בבור הוה דרשינן נמי כי יאכל פרט למזיק למעט מתשלומין לגמרי והוה ילפינן כולהו מינייהו וא"כ רעהו דכתב רחמנא למה לי וי"ל דאי לאו רעהו הוה אמרינן הא דפטר רחמנא שור פסולי המוקדשין בבור לא משום קולא דהקדש הוא משום דלא מקרי של הדיוט אלא משום קילותא דבור הוא כמו דפטור בו אדם וכלים והראיה לפי האמת דכתב רחמנא רעהו גבי שור חייב בו שור פסולי המוקדשין כדאיתא לקמן דף י' ופרש"י שם משום דשפיר מקרי רעהו כיון שנפדו ע"ש ואפ"ה פטירי בבור א"כ אי לא כתיב רעהו לא הוה ילפינן ממה דפטר בבור שור פסולי המוקדשין דיהא פטור הקדש בכל הניזקין דהא פסולי המוקדשין לאו הקדש מיקרי ואפ"ה פטירי בבור אלא ודאי קולא דבור הוא גרים וק"ל : ד"ה ישיב לרבות שוה כסף וכו' ויש שום צריכותא כצ"ל . ור"ל אע"ג דלא אתפרש הצריכותא בגמרא מ"מ ע"כ צ"ל שיש שום צריכותא : ד"ה הב לי זיבורית טפי פורתא לא גרסינן או עידית בציר פורתא וכו' . עיין באשר"י : ע"ב ד"ה אליבא דרבי ישמעאל לא תיבעי לך וכו' כיון דילפינן מג"ש וכו' . ר"ל אע"ג דלרבי ישמעאל נמי איכא למיבעי הא דקאמר בדניזק שיימינן לא אתא למימר לאפוקי בדמזיק א"ד אפי' מדעלמא אלא לאפוקי מדעלמא נמי מ"מ ס"ל להגמרא דליכא למימר הכי משום דכיון דרבי ישמעאל מג"ש יליף לה מקרא דובער בשדה אחר ע"כ דוקא קאמר בדניזק אבל ר"ע אע"ג דלעיל משמע דמשמעות דקרא יליף (הק"ו) [הא] דקאמר מהאיך דקא משלם דהא קאמר לעיל אהני ג"ש ואהני קרא וכו' משמע דמקרא דייק דמיטב דהאיך דקא משלם הוא אפ"ה איכא למימר דעידית דעלמא מקרי נמי דהאיך דקא משלם הוא דהמזיק המשלם נמי בכלל העולם הוא וק"ל :

דף ח ע"א בגמרא אלא לאו ש"מ כאן שהיתה לו עידית ומכרה כאן שלא היתה לו עידית ומכרה לא אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה וכו' כנ"ל להגיה וכן הוא בספרים ישנים : תום' ד"ה ה"נ אידי ואידי וכו' והא דקאמר אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה לא בעי למימר וכו' . כן נ"ל להגיה ובספרים שלנו שכתוב ולו בוי"ו ט"ס הוא : ע"ב גמרא מה מכר ראשון לשני כל זכות שיש לו וכו' . נ"ל דר"ל דהוי כאלו התנה הלוקח השני עם הראשון באם יבא ב"ח שיתן לו לגבות מהבינונית והזיבורית שנשארו בידו והוי כאלו היו ביד הלוקח שני גם הבינונית והזיבורית ולכך מצי א"ל לבעל חוב זיל לגבי לוקח ראשון וגבי מהבינונית והזיבורית דלא ניחא לן בתקנתא דרבנן : תום' ד"ה אבל זבין עידית וזיבורית נראה דאיירי שפיר אפילו שבק בינונית וכו' כוונת התוס' בזה משום שהוקשה להם ל"ל לטעמא דלהכי טרחיה וכו' תיפוק ליה מטעמא דהנחתי לך מקום לגבות כדאמר בתר הכי גבי ואפילו זבין בינונית וכו' היכא דשייר בינונית דכוותה דמצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות וכ"ש הכא דלא זבין אלא עידיות וזיבורית ושייר בינונית דמצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות דדינו דבעל חוב הוא בבינונית ומתוך קושיא זו היה עולה על הדעת לדחוק ולפרש דאיירי דלא שביק הבינונית אצל הלוקח ראשון כגון שקודם שלקח הוא מכר הלוקח הראשון הבינונית ואחר כך לקח הוא ממנו העידית והזיבורית וא"כ לא נשאר גבי הלוקח ראשון כלום ולא שייך לומר הנחתי לך מקום לגבות ולכך הוצרך לטעמא דלהכי טרחיה וכו' ולכך קאמרו התוס' נראה דאיירי שפיר אפילו בדשביק בינונית וכו' וק"ל :

דף ט ע"א תום' ד"ה משהחזיק בה אינו יכול לחזור וכו' ובלא נתן מעות איירי וכו' . ר"ל השתא דפרישית דאיירי כגון שקנאו בקנין בחליפין או בשטר וחזקה וכו' . וגם דש אמצריה לראות מה היא צריכה ע"כ צריך לפרש דבלא נתן מעות איירי וכו' וק"ל : ד"ה רב הונא אמר או כסף או מיטב כו' וצריך לומר שלא הספיק לסיים דבריו וכו' . כוונתו בזה משום דכיון דהשתא מפרשינן

ירב

כלקוחות באחריות או שלא באחריות דלא הוה לן לדחוקי דפליג רב אסי ארב בהך סברא ועיין עוד מה שכתבנו בזה ס"פ בית כור : **ע"ב** תוס' בד"ה ולר"י דאמר כו' לר"י כמו גאלת לר"ל ובשור קשור כו' ומשום דחרש עביד לנתוקי כו' עכ"ל ובדלא עביד לנתוקי כו' בפשיעות בבור מגולה ושור מותר ל"ק להו לפום סברתם דהשתא דשלהבת לר"י הוה כמו גאלת לר"ל ולא הוה רבותא אלא שור קשור ובור מכוסה ודו"ק : **בד"ה** מאש"כ בבור כו' וכן אש וכו' וא"ת ונילף משור ונחייבו בכופר כו' וא"ת שור ולא אדם כו' עכ"ל בבור איכא למימר קושטא דאימעיט משור ולא אדם אבל עיקר קושייתם מעיקרא אאש והוצרכו לתרץ דאימעיט מעליו וממילא דאימעיט נמי מיניה בור ולזה הקשו שור ולא אדם ל"ל כו' וק"ל :

ה"א דף ט ע"ב אילימא שליש ביתו כו' · יש לפרש למאי דס"ד השתא שליש ביתו פעם הדבר פ"פ ת"ם פ' המפקיד לעולם ישלש אדם מעותיו שליש בקרקע ושליש בפרקמטיא ושליש תחת ידו וקאמר הכא דהלק אחד מג' חלקים הללו שהם שליש ביתו יוציא לצורך מצוה ובשני חלקים האחרים יתפרנס עצמו ופריך אי איתרמי כו' ליתיב ליה גם שני חלקים אחרים ובמה יתפרנס ומסיק בהידור מצוה עד שליש כפירוש התוספות לענין אתרוג בא' גדול ממנו שליש יקנהו דהיינו הידור דמצינו כהאי גוונא פרק לולב הגזול שהלולב גדול מן ההדס שליש כדי לנענע בו דהיינו הדרו וקאמר עד שליש משלו דנתנו שיעור לגדלו בהידור עד שליש יותר מפיעורו שהוא כאגוז למר וכביצה למר אבל משל הקב"ה להדרו ביותר משליש כדתנן שם באתרוג אפי' אחד בב' ידיו וק"ל :

דף י תוס' בד"ה ליתכה נירו כו' משמע דה"נ רולה לפרש כן משא"כ בבור כו' עכ"ל הכי משמע להו דשייר חומר שור בדש בנירו איירי בהך מלתא גופא דאיירי לאתויי ליתכה נירו בחומר באש דומיא לפי מאי דסבר מעיקרא דשייר כליס בחומר בשור ותני טה בחומר באש ודו"ק : **בד"ה** ותו ליכא וא"ת כו' וי"ל משום דדחיק לאוקומי מתני' כו' עכ"ל בהך דהכוהו י' בני אדם כו' ליכא לתרוצי הכי אלא דעיקר קושייתם דאטו כי רוכלא כו' לא הוה אלא אהך דר' זירא ורב ששת דהקשו מסברא אבל מהנך דעשרה בני אדם הכהו כו' כיון דתניא בברייתא שפיר פריך בפשיטות דה"ל לתלמודא לאתויי נמי אמתני' דהכא ודו"ק : **בתוס'** בד"ה כגון פפא בר אבא כו' ומיהו לפי המסקנא כו' אין לריך לפרש דחייב כו' עכ"ל ר"ל דאין לריך לפרש במסקנא דהוה שלהו פפא בר אבא דהרי לא חייב אלא אחרון ועיין בהגהת מרדכי : **ע"ב** תוס' בד"ה טלן פטורין כו' אפי' לרבנן אחרון חייב כו' עכ"ל להאי שטיא בפלוגתא לא קמיירי ליכא לאוקומי מתני' בכה"ג ואפי' כרבנן דכיון דאין בראשון כדי להמית אין זה הכשרתי במקלת נזקו אלא דאחרון עשה כל המיתה לחייב עלה קטלא ואין כאן שום חיוב על הראשון משא"כ בבור תשעה דהראשון נמי חייב מיהת בתשלומי נזק ודו"ק :

דף יא ע"ב הוספות בד"ה גזירה מקלתה כו' וקשה דהא כו' אמרי משום דנפקא כולה עכ"ל פירוש ואכתי יטעו להשוות רוב למקלת וק"ל :

דף יב תוס' בד"ה מכר לו עבדים כו' דאי מטעם אגר אמאי מפליג בהחזיק בקרקע בין עבדים למטלטלין דאי משתמרת לדעתו בתרווייהו קני כו' עכ"ל ול"ע שהרי כתבו לקמן דסתם קרקעות אין עבדים משתמרין בהן לדעתו כו' ויש ליישב בדוחק ודו"ק : תוס' בד"ה בעינן דומיא כו' והחזיק בקרקע לא קנה עבדים כו' עכ"ל ולקמן דפריך מדשמואל לא בקנין אגב אלא מחמת דחשיב כמחובר כמו שפי' לקמן וק"ל : תוס' בד"ה והלכתא בכפות כו' ת"ל דהוי חצר מהלכת כו' עכ"ל דעפי ה"ל למנקט האי טעמא כדנקט ליה נמי הכא בשמעתין וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה ואם היתה כו' ומשני אלא מתנות כהונה כו' עכ"ל דע"כ נ"ל הכי לפי דרכם דלעיל דלא קאי האי שניא דמפליג במחיים ובין לאחר שחיטה דהא בחלק של כהנים בכל גוונא הוי ממון גבוה ובחלק בעלים בכל גוונא הוי ממון בעלים אבל רש"י לא גרס כן ומפליג אף לפי המסקנא בין מחיים ובין לאחר שחיטה בחלק בעלים ודו"ק :

דף יג תוס' בד"ה אי אליבא דרבנן פי' בקונט' כו' משמע אפילו שהשור עושה כל ההיזק כו' הלכך בעל השור במועד משלם נזק שלם כו' עכ"ל ודאי דכן מוכח גם מפרש"י שלפנינו שהשור עושה כל ההיזק דהא לא בא לחייב בעל הבור אלא מטעמא דכי ליכא לאשתלומי כו' וא"כ שור המועד ראוי שישלם נזק שלם שהוא עשה כל ההיזק ולא מלי למידק אלא מתם אבל בפירושו שלפנינו לא פירש כן אלא שהמועד אינו משלם אלא ח"כ

מהר"ם

דרב הונא בא לתרץ קראי דלעיל אם כן תקשה לך מה תירץ הקראי במה שאמר או כסף או מיטב לכך צ"ל שלא הספיק וכו' ועיקר תירוצו היה בדעתו לסיים דקרא דישיב איירי בדלית ליה כמו שהשיב לבסוף : **בא"ד** ורבינו תם אינו סובר כן וכו' . ר"ל דר"ת פסק כרב הונא ודלא כרב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע דלעיל וטעמו מבואר בדברי הרא"ש ע"ש דמפרש שיש ג' דינים וכו' בספר הישר כתב ר"ת כן : **ד"ה** וטרף חלקו של אחד מהם וא"ת והא כל אחד חייב לפרוע חוב אביהם . ר"ל וצריך הבעל חוב לטרוף מכל אחד ואחד חלק המגיע עליו לפרוע ואין יכול ליטול הכל מאחד מהם : **בא"ד** ויש לומר דמיירי הכא שעשאו אפותיקי ויש לדקדק לפי מה שתירצו התוס' בדבור שלפני זה דדוקא כשחלקו קרקע אית ליה לשמואל ויתר דשניהם עומדין בספק זה כמו זה והא כיון דמיירי הכא כגון שעשאו אפותיקי אין שניהם עומדין בספק כי אם אותו שנפל בחלקו אותה קרקע שנעשית אפותיקי ואפילו אי נימא שיש לבעל חוב רשות שלא לגבות כל אותה של אפותיקי אלא ליטול מכל אחד המגיע עליו מ"מ אין שניהם בספק בשוה משום דאותה של אפותיקי יכול לגבות ממנה כל חובו ומחבירו אינו יכול לגבות כי אם חלק המגיע עליו ויש ליישב דר"ל דעשה שניהם אפותיקי שיהיו לו להב"ח רשות לגבות מכל אחת שירצה וק"ל : **ד"ה** ורב אמר בטלה מחלוקת ופו' תימה מאי שנא מדרב אסי דאית ליה שיכול לסלקו בזוזי באותו רביע שנטל מכח ירושה . ר"ל לפי לשון ראשון של רש"י שפירש רביע או בקרקע או במעות אבל ללשון שני אינו כן אלא שאותה חלק של ירושה צריך ליתן לו קרקע כדלקמן : **בא"ד** לא איירי כעין אפותיקי דהמקבל וכו' . ר"ל דהתם איירי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו והכא איירי באפותיקי סתם וק"ל : **ד"ה** הלכך נוטל רביע בקרקע וכו' דלא שייך ביה המוציא מחבירו עליו הראיה משום שאין הספק מחמת טענתיהם אלא מחמת עצמו : **ע"ב ד"ה** אלו איתרמי ליה אפילו מיירי בעישורייתא דרבי וכו'. מ"מ ידוע הוא שאין חייב לבזבז כל כך . צריך לומר דההיא דעישורייתא דרבי קאי אעישור נכסים לבתר דקאמר רבי באם יש לו עשר בנות ובת הראשונה נוטלת עישור נכסיו והשניה נוטלת עישור ממה ששיירה הראשונה וכן נמי הכא במצוה ראשונה נותן שליש ביתו ובשניות שליש מהנכסים שנשארו לו וכן בשלישית דהשתא ישאר לו חלק מה מהנכסים : **ד"ה** ודרכו לילך ולהזיק וכו' וכוונתו להזיק לא שייך למיתני גבי בור וכו' . ר"ל דכיון דכבר נכלל ממה שאמר דרכו לילך ולהזיק שזה ב"ח ובור אינו ב"ח לא שייך למתני' תו לומר שהבור שאינו ב"ח אין כוונתו להזיק דפשיטא הוא כן נראה לי לפרש דאי לא תפרש כן תיקשי לך הא חמור דדרכו לילך ולהזיק ובעל חי נמי לא שייך גבי בור ואפילו הכי קתני לה וק"ל : **ד"ה** משא"כ בבור וכו' וא"ת נילף משור וכו' . נ"ל דהתוס' לא סבירא להו כפירוש רש"י דפירש על משא"כ בבור דפטור מטעם דכתיב שור ולא אדם דהתוס' סבירא להו כמו שכתבו בסוף דבור זה דשור ולא אדם לא אתי אלא למעוטי עבד וכנעני הקנוי לישראל וכן מה שפירש רש"י דבאש פטור מהכופר מטעם דקים ליה בדרבה מיניה לא סבירא להו להתוס' כן דכופר לא שייך לפטרו מטעם קים ליה בדרבה מיניה כמו שכתבו התוס' לעיל דף ד' ד"ה כראי אדם שאין משלם את הכופר וכו' ועיין במה שכתבתי שם :

דף י ע"א ד"ה חומר בשור וכו' . משום דהוי בכלל מסרן לחרש שוטה וקטן וכו' . מקשין התלמידים והיאך נוכל לומר שדין מסרן לחש"ו תלי בבעל חי והא בור אינו בעל חי ואפ"ה חייב היכא דמסר לחש"ו כדלעיל י"ל דלהכי דייקי התוס' בלישנייהו וכתבו דבהכי תלי טעמא דפטור באש ולא כתבו דבהכי תלי טעמא דחייב בשור אלא רוצה לומר דטעמא דחיוב יש בכמה דרכים כגון בור דחייב מטעם דדרכו לנתורי ולר"ל בלא צוותא דחרש היזקו מצוי ליפול שם אבל טעמא דפטור באש דלאו ב"ח הוא ואי לאו צוותא דחרש לא היה הולך ומזיק אלא הוה מעמיא עמיא ואזלא וק"ל : **ע"ב גמרא** לא צריכא דבהדי דסמך בהו תבר וכו' . ופירש רש"י סמך בהו נסמך עליהם ולא יוכלו לעמוד וכו' נראה דרש"י פי' כן כדי לתרץ הקושיא דפרכא הגמרא לעיל מזה ולימא להו אי לאו אתון בדידי לא הוה מתבר ר"ל והוה להו לעמוד ותואיל ולא עמדו כולן חייבין וכן משמע בתוס' לכך פירש דסמך בהו ולא היו יכולים לעמוד וכ"ת א"כ למה ליה לרש"י לפרש לא צריכא וכו' לעולם דבלאו איהו לא הוה מתבר כלל וכו' ולמה ליה למהדר משינויא קמא דמשני לא צריכא דבלאו איהו הוה מתבר בתרי שעי וכו' דאמר ליה אי לאו אתון וכו' ומה דהוה פריך עליה ולימא להו אי לאו אתון וכו' לשני לא צריכי דסמך בהו ולא היו יכולין לעמוד י"ל דהשתא דאתית להכי ניחא ליה לשנויי כפשוטו כפום ריהטא וכסברת המקשה דלעיל דאיירי דבלאו איהו לא הוה מתבר כלל וק"ל : **אמר** ליה רב כהנא לרב אלא טעמא דכתב רחמנא והמת יהיה לו וכו' . יש להקשות תקשה ליה לרב כהנא בעצמו דאמר לעיל מזה רב כהנא אמר מהכא אם טרף יטרף וכו' ובאשר"י מצאתי א"ל רב כהנא לרבא וא"כ י"ל דלאו היינו רב כהנא דלעיל אלא תלמידו דרבא הוה וק"ל : **תום'** ד"ה כגון פפא בר אבא וכו' פירש רשב"ם דנקט פפא בר אבא וכו' . משום דקשיא ליה למה ליה למנקט פפא בר אבא לימא דאיירי בסתם בני אדם אלא שהספסל היה סובל וחזק לישב עליה ה' בני אדם ולא היה חזק כל כך בכדי שישבו עליו ששה בני אדם : **בא"ד** ולפירושו צ"ל כגון פפא בר אבא אכולהו ר"ל גם החמשה הראשונים שישבו כבר על הספסל היו כפפא בר אבא מדקאמר בסמוך דאמרי ליה אי לאו את וכו' ואין לומר דלא קאמר זה אלא שלא יפטר האחרון אבל הראשונים היו פטורים בלא זה דא"כ אמאי נקטא הגמרא האי לישנא דאמרי ליה דמשמע דהחמשה הראשונים היו טוענין עמו לא הל"ל אלא דאמר ליה ר"ל בעל הספסל דאיהו ה"ל למטען בהדיה וק"ל : **בא"ד** והר"ר עזריאל חייב לשלם . משום דאיהו מפרש כפירושו של ר"ת שכתבו התוס' סמוך לזה :

דף יא ע"א תום' ד"ה שליא שיצאה מקצתה וכו' . לא שנו אלא שאינה קשורה בולד פירוש אלא שהשליא היא בפני עצמה והולד בפני עצמו דאמרינן שהשליא היא ולד בפני עצמו ונימוח והשליא של הולד שיצא אחריו היא ג"כ נימוח וק"ל : **ע"ב ד"ה** בכור שנטרף בתוך שלשים וכו' משמע קצת דאם קים לן דכלו חדשיו וכו' . ר"ל דמפירוש רש"י משמע דטעם דאמרה תורה ופדוייו מבן חדש תפדה הוא משום חשש נפל : **בא"ד** ואע"ג דמהאי קרא נפקא לן כל ששהה שלשים יום וכו' ר"ל א"כ משמע דטעם מבן חדש תפדה הוי משום חשש נפל אין זה אלא גזירת הכתוב הוא אפילו קים לן דלא הוי נפל אלא דמילא משתמע נמי דכל ששהה ל' יום באדם יצא מכלל חשש נפל דאל"כ לא היה להתורה ליתן שיעור ל' יום אלא היה מן הראוי להרחיב יותר זמן להפדיון עד שיצא מכלל נפל וכן גבי מיום השמיני והלאה ירצה לקרבן : **ד"ה** אפילו מן גלימא דעל כתפיה וכו' . ור"ת פוסק שאין מסדרין לב"ח וטעמו של ר"ת תלוי בגירסת הגמרא שם פרק המקבל עיין שם בתוס' :

דף יב ע"א ד"ה זילו אהדורו השיב ליה כמועה בדבר משנה . ר"ל דקי"ל דהדין חוזר לאפוקי טעה בשיקול הדעת דמה שעשה עשוי וישלם מביתו כמבואר בסנהדרין : **ע"ב ד"ה** מאן תנא וכו' מעילה לא מעלה ולא מורדת . ר"ל ופשיטא דלכ"ע לא הוי ממון בעלים וליכא למ"ד דכיון דלית ביה שום חלק להדיוט מהיכא תיתי לאפוקי אדעתין שיהא ממון בעלים אבל קדשים קלים כיון שיש לבעלים חלק בו דהיינו הבשר סברא הוא לומר דהוי ממון בעלים לשום תנא לכך מיבעיא ליה מאן הוא התנא וק"ל : **ד"ה** ומחיים מי אמר אמר תימה מאי קס"ד אי מחיים לא אמר כ"ש לאחר שחיטה . ר"ל וא"כ הא דקתני ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי רבי יוסי הגלילי במאי מוקמת לה : **בא"ד** לסייעיה משלמים דקאמר בן עזאי וכו' . ר"ל א"כ רבי יוסי הגלילי עכ"פ איירי בשלמים ושלמים לא שייכי אלא בזמן שבהמ"ק קיים דחזיא להקרבה וא"כ ש"מ דאפי' בחזיין להקרבה אית ליה לרבי יוסי הגלילי דהוי ממון בעלים : **ד"ה** ואם איתא לשני ליה וכו' דמטה נפשך לא הוי כרבי יוסי הגלילי וכו' . ר"ל וכ"ת מאי פריך לישני הא ר"י הגלילי הא רבנן הא ודאי ניחא ליה טפי לאוקמי תרווייהו כרבי יוסי הגלילי לכך קאמר דממ"נ וכו' ר"ל הא עכ"פ לפי סברתו דלעיל דאית ליה דמחיים אפילו במתנות כהונה דחזיא להקרבה ס"ל לרבי יוסי הגלילי דהוי ממון בעלים א"כ לא אתי ההיא דרב נחמן אמר רבה בר אבוה כרבי יוסי הגלילי דאוקמא לה דוקא בבכור בזמן הזה דלא חזי להקרבה ורבי יוסי הגלילי אפילו בחזיא להקרבה ס"ל דהוי ממון בעלים וא"כ ע"כ ההיא דרב נחמן לא אתי אלא כרבנן וא"כ למה ליה לשנויי דההיא דרבי יוסי הגלילי בבכור בחוצה לארץ לישני ליה בקצרה הא רבי יוסי הגלילי הא רבנן : **בא"ד** ולפי סברא זו לא יהיה אמת הא דמשמע לקמן וכו' . ר"ל לפי סברא זו דבעי השתא לאוקמי ההיא דרב נחמן אמר רבה בר אבוה כרבנן א"כ גם רבנן מודו לרבי יוסי הגלילי בבכור בזמן הזה ולכ"ע הוי ממון בעלים ובכלל רעהו הוא א"כ לא יהיה אמת לפי סברא זו הא דמשמע לקמן בסוף פרק הפרה דבכור לא הוי בכלל רעהו אפי' בזמן הזה אבל לפי המסקנא דהכא דמשני אלא מתנות כהונה שאני וא"כ בבכור בזמן שבהמ"ק קיים דחזיא להקרבה אפילו רבי יוסי הגלילי מודה דלא הוי ממון בעלים ולא קאמר דהוי ממון בעלים אלא בבכור בחוצה לארץ או בבכור בזמן הזה דלא חזייא להקרבה מכלל דלרבנן אפילו בבכור בזמן הזה לא הוי ממון בעלים ולא הוי בכלל רעהו א"כ אתי שפיר ההיא דסוף פרק הפרה כרבנן והיינו דקא מסיימי התוס' והשתא מילתיה דרב נחמן לא מתוקמא אלא כרבי יוסי הגלילי ופלוגתא דאביי ורבא לקמן כרבנן וכו' :

דף יג ע"א גמרא למעוטי מאי איליכא למעוטי בכור השתא ומה שלמים וכו' . ופירש רש"י בכור מיבעיא ובבכור ה"ל קאמר דכיון דלאו להקרבה קאי וכו' יש לדקדק א"כ מאי פריך הגמרא השתא ומה בכור שלמים וכו' דמנא ליה דאתא למעוטי בכור בזמן הזה דפריך השתא ומה שלמים וכו' דלמא אימא לך דאתא למעוטי בכור של ארץ ישראל בזמן שבהמ"ק קיים דחזי להקרבה וי"ל דס"ל להגמרא דאי אתי למעוטי בכור מסתמא אתי האי תנא אליבא דבן עזאי לאפוקי ממ"ד דבכור הוי ממון בעלים לרבי יוסי כגון אבא יוסי בן דוסתאי ואבא יוסי על כרחך לא קאמר אלא בבכור בזמן הזה דלא חזי להקרבה דאלו בכור דחזי להקרבה כגון בזמן שבהמ"ק קיים ליכא למ"ד כדאמר לעיל מתנות כהונה קאמרת וכו' וא"כ האי תנא אליבא דבן עזאי אי אתי למעוטי בכור ע"כ בכור בזמן הזה קאמר ולכך פריך הגמרא שפיר ומה שלמים וכו' : **רש"י** ד"ה אי אליבא דרבנן וכו' דפליגי בפרק שור שנגח גבי שור שדחף את חבירו לבור ואמרי בתם בעל השור משלם רביע וכו' . נראה דאין זה מפרש"י ואיזהו תלמיד כתבו דרש"י ס"ל לרבנן בתם בעל השור משלם מחצה ומחצה מפסיד דבעל הבור פטור ובמועד בעל השור משלם נזק שלם ובעל הבור פטור ועיין בתוס' : **בתום'** ד"ה אי אליבא דרבנן פירש בקונטרס וכו' ואמר בתם דבעל השור משלם מחצה וכו' כצ"ל . הלכך במועד בעל השור משלם נזק שלם ובתם משלם חצי נזק ופלגא מפסיד כצ"ל : **בא"ד** דאי כל חד פלגא הזיקא עביד למה ישלם בתם לרבי נתן בעל השור שלשה רביעים וכו' . ר"ל אלא ודאי ס"ל השתא האי כולא הזיקא עביד והאי כולא הזיקא עביד והא דלא משלם בעל השור מחצה בתם כאלו הוא עשה כל ההיזק משום דאמר א"כ שותפתאי מאי אהני לי כדאיתא פרק הפרה להאי לישנא וע"ש דאלו ללישנא דאמר תורא בבירך אשכחתיה מצי סבר כל חד פלגא הזיקא עביד ואפ"ה משלם בעל הבור שלשה רביעים כדאיתא התם אבל המקשה הכא בשמעתין דלא אסיק השתא אדעתיה טעמא דתורא בבירך אשכחתיה עד דמשני ליה לקמן א"כ ע"כ צ"ל דהוא ס"ל האי כולא הזיקא עביד והאי כולא הזיקא עביד : **בא"ד** ונראה לר"י דרבנן דאמרי בעל השור חייב וכו'

חכמת שלמה

דפירש בקונטרס כשפים הכי הם כקרקע אינו מיושב שפיר תוס' שנ"ך : **ע"ב רש"י** בד"ה בהידור כו' לקנות ואחר הידור כו' כנ"ל : **בד"ה** כופר במועד שהמית בן חורין הס"ד : **תוס'** בד"ה אלו איתרמי כו' מכל מקום יודע שאינו חייב לבזבז כל כך כנ"ל :

דף י ע"א רש"י בד"ה אחר שניסם לניזקין אם הוחק השור כו' כנ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה מרבה כו' אחרים שהוא דין שיהא כו' כנ"ל : **בד"ה** יביאהו עד כו' אבל דמי הטריפה כו' כנ"ל : **בד"ה** וליפתוק שלו שיהא כנ"ל והס"ד : **בד"ה** ובידים הוא ממש שהוא נתכוון לאיק כנ"ל : **בד"ה** השתא אי ה"ל טרפות למזיק כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה לא נצרכה כו' עד שתתרפא אבל הכא מיד כו' כנ"ל :

דף יא ע"א גמ' אחרים אומרים מניין כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה בטורת נבילה כו' שמתה שם אבא שאול כו' כנ"ל : **בד"ה** דקא מטהרת כו' שתראה ביום ט"ו כו' כנ"ל : **בד"ה** ממנה לא מניא שבועים דנקבה אלא משני כנ"ל : **בד"ה** דאין מקלת כו' יצא מחותך או כו' כנ"ל : **בד"ה** אסור נ"ל אסורה : **תוס'** בד"ה יביא עדים כו' הא יש רואה . נ"ב ס"א ראייה : **בד"ה** יביא ארורה לנ"ד פירוש שמתה בלא ברכה כו' כנ"ל : **בד"ה** אין שמין כו' אמר רבי אבא בר ממל והשיב כו' כנ"ל : **בד"ה** דקא כו' תנן בהמפלת כו' . נ"ב עיין מ"ש בפרק המפלת דף כ"ז בד"ה תומר שני ולדות ע"ש : **בד"ה** שליא כו' שיצאתה מקלתה אי הוי כו' בשאינה קשורה בולד כו' ור"א איירי בשליא כו' כשאין קשורה בה כדאמרינן בהמפלת כו' כנ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה במסירה כו' מרשות מוכר כנ"ל : **תוס'** בד"ה גזירה כו' לעולם אינו כילוד כל זמן כו' מיום שני למיהב לה ימי טומאה כו' דחזינן דמטמאינן לה כו' כנ"ל : **בד"ה** בכור כו' ולא נפל הוי וליפרקיה משמע כו' כנ"ל : **בא"ד** מונה לו לשנה כו' . נ"ב פי' בכור שעוברין בבל תאחר אחר שנתנו כו' : **בא"ד** ת"א מטעת סרלאה וחד כו' כנ"ל : **בד"ה** בהמה גסה כו' כאן ובפ"ק דקידושין שארכתי וכו' כנ"ל והס"ד :

דף יב ע"א גמ' שפיר והדתניא קנה כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה אמר להו עולא ליושבין לפניו הס"ד : **בד"ה** נקנין כו' ומטלטלין הס"ד : **תוס'** בד"ה נ"ל כו' ע"כ לא מטעם חגר כו' . נ"ב פירוש דלא תימא נהי דחשבינן עבדים כקרקעות מ"מ אין אחד קונה את חבירו כמו י' שדות מאחר שהעבדים הוי דבר המטלטל ואינו מחובר וא"כ בע"כ נאמר שהקרקעות אינן קונין העבדים בקנין פשוט כמו גבי עשר שדות אלא בקנין אחר או משום חצר או משום אגב על כן כתבו ע"כ כו' ודו"ק היטב : **ע"ב רש"י** בד"ה בכור מוכרין כו' לקמן והכהנים מוכרים אותו לכהן כנ"ל . ונ"ב פירוש לכ"ע אבל לישראל אסור לרב חסדא כדאיתא בתמורה ואף שרב אשי חולק וכן פוסק הרא"ם כרים כל פסולי המוקדשים מ"מ רש"י בא לפרש המשנה אליבא דכ"ע ואף שבתמורה פי' דמוכרין אותו אפילו לישראל היינו אליבא דהלכתא והכא בא לפרש אליבא דכ"ע ועוד אף התם מפרש דבזמן הבית אין מוכרין אותן אלא לכהנים ואף דמיירי הכא בזמן הזה מ"מ לפי מה דס"ד השתא דאיירי אף בזמן הבית פירש דוקא לכהן וכן פירש שם רש"י להדיא ע"ש : **תוס'** בד"ה שאני מקרקעי כו' ואפי' בתולסית ומגולה דמחזיק כו' כנ"ל . ונ"ב שתי עניני הפירות חדא שמוסרין בו חול והשניה לכסף וזהב : **בד"ה** ומחיים מי אמר תימה וכו' לכם ולא לגבוה כו' . נ"ב פירוש דהוי כעבד הנוטל פרס מבית רבו נמצאת כל השחיטה לצורך רבו ורש"י פירש אפילו אם אוכל מן הקרבן ויהיה מותר לשחוט ביו"ט כמו בהמה תליה של עכו"ם ותליה של ישראל שמותר לשוחטה ביו"ט משום דה"א לכזית בשר בלא שחיטה וא"כ גבי נדרים ונדבות יהיו מותרין ותירץ דלא דמי כו' כי מה שאוכל מן הנדרים ונדבות משלחן גבוה קזכי ועל זה פרש"י כנ"ל : **בד"ה** לכתחלה כו' שנאכלין בממון ולהכי תלי לה כרבי שמעון כנ"ל :

דף יג ע"א גמרא הא בבכור בלבד קאמר קשיא כנ"ל . נ"ב פירוש וא"כ אבא יוסי חולק על בעל הברייתא שאמר משום בן עזאי לרבות את השלמים וסבר שמעולם לא אמר בן עזאי זאת

רק

שלא

ותם רביע נזק והוא מגומגם : **ע"ב** בתוס' בד"ה כגון שקיבל עליו כו' איפכא לא מצי למימר כגון דאזקיה תורא דשואל כו' עכ"ל דהוה ניחא טפי למימר איפכא דהשתא לא תיקשי כלל אימא סיפא נפרצה בלילה כו' ודו"ק :

דף יד תוס' בד"ה מי לא פליגי כו' לא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות דחד עכ"ל וקרי ליה חצר השותפין להניח בהן דברים אחרים או שיש לכל אחד ואחד בית בחצר זה ויש בו דריסת רגל לשניהם והוא כגרסת ר"ת לקמן דמוקי סיפא דברייתא בכה"ג וק"ק לפי גרסתו לקמן מאי פריך אי הכי ארבעה שלשה הוו דהא לא שמעי' ליה מריפא דכגון חצר השותפין דאיירי במיוחדת לזה ולזה לשוורים דומיא דבקעה ויש ליישב דהלמודא מדמה חצר שאינה מיוחדת לשוורים לשניהם לחצר המיוחדת לשוורים לשניהם דבין כך ובין כך דמיא לרה"ר וכן משמע לעיל דקאמר בההיא דרב יוסף ואינה מיוחדת לשוורים דלגבי שן הויא ליה חצר הניזק משמע דלגבי קרן מקרי רה"ר כמו במיוחדת לשניהם לשוורים ודו"ק :
ע"ב תוס' בד"ה פרה שהזיקה כו' דא"א לאוקמה פרה שהזיקה טלית נמי ברה"ר כו' עכ"ל כל זה לגירסת ר"ת לעיל דגרס לפירות לחד ולא לזה ולא לזה לשוורים אבל לגרסת הספרים דלעיל איכא לאוקמה נמי הכא בחצר מיוחדת לזה ולזה לשוורים ולטלית לחד ועיין ברא"ש ובר"ן : **בא"ד** ולא בא לאשמועינן כו' דהא טלית בור הוא ולא משלם מגופו כו' עכ"ל ומזה אין לדחות פי' הקונט' דאיכא למימר כיון שהזיקו זה את זה כמו שמשתלם בעל הטלית מגוף הפרה כך ישתלם בעל הפרה מגוף הטלית וק"ל : **בא"ד** ול"ג פרה שהזיקה טלה דא"כ כו' עכ"ל לפי אותה גרסא יתיישב לפרש"י שפיר דאיירי שהזיקו זה את זה במקום אחד וק"ל :

דף טו תוס' בד"ה הא מני ר' יוסי כו' ואי רבי עקיבא ליתני שהתם פטור מדמי עבד ומאי שייר כו' עכ"ל וק"ק למאן דמפרש בפ' ד' וה' לר"י הגלילי נקי מדמי ולדות תם פטור ומועד חייב ליתני הכא שהתם פטור מדמי ולדות ומאי שייר דהאי שייר למ"ד פלגא ניזקא ממונא דחצי כופר לאו שיורא הוא כיון דלא דריש נקי מחצי כופר אי ס"ל דחייב בחצי כופר הוה בכלל חצי נזק ואי ס"ל דפטור מדרבה בין תם ובין מועד פטור וכשהשור בסקילה דפטור הוה בכלל משלם ח"כ מגופו דהביאוהו לב"ד כו' וי"ל דסוגיא דהכא אזלא כמאן דמפרש התם לר"י הגלילי אנשים ולא שוורים מועדים הא תם סלקא דעתך אמינא דחייב כתב רחמנא בעל השור נקי דתם נמי פטור ודו"ק : **בא"ד** כרבי טרפון דאית ליה כו' דתם משלם כופר כו' עכ"ל מיהו בשמעתין לא בעי למימר הא מני ר' טרפון משום דלא שמעי' בהדיא דתם משלם חצי כופר ברה"ר אלא דתם משלם כופר שלם ברשות הניזק ומר' יוסי מייתי התם אר' טרפון דסבר כר"י הגלילי דתם משלם חצי כופר ברה"ר ומייתי לה מק"ו מרגל והתוס' שהביאו מר' טרפון אר"י הגלילי היינו דע"כ ר' טרפון לא יסבור הא דרבה ודו"ק : **ע"ב** תוס' בד"ה לפלוג ולתני כו' דמשמע דע"פ עדים משלם כשהמית שורו את פלוני כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש כפרש"י דלהמית שורי שורו של פלוני לחוד פריך הכי דמצי לפלוגי משום דכל קושיית לפלוג ולתני בדידיה היינו דלא הוה ליה להאריך ולמנקט מלתא אחריתא אלא בהך מלתא דנקט כבר ה"ל לפלוגי וא"כ אי הוה מפליג בהמית שורי שורו של פלוני בלחוד ע"כ דהוה מאריך טפי דהוה הוצרך למנקט במלתיה המית שורי שורו של פלוני דביה דוקא איכא לפלוגי בין תם ובין מועד ולא בהמית שורי את פלוני דקתני נמי לעיל והשתא דנקט בסיפא המית שורי עבדו של פלוני אינו מאריך כ"כ דלא מפליג ביה בין תם ובין מועד ודו"ק :

ח"א דף טו ע"ב מנין שלא יגדל כלב רע וכו' ושלא יעמיד סולם רעוע וכו'. הוסיף בזה אף שכבר הזהיר הכתוב על המעקה הוא מפני דכי בני ביתו שלא יפלו מן הגג אבל לגדל כלב רע דודאי לא יגיע ההיזק לבני ביתו שהורגל כלב הרע עמהם אבל הוא מגדלו לשמירתו מן הגנבים בלילה וכן בסולם רעוע ידעו בו בני ביתו ואפ"ה קאמר לא תשים וגו' וק"ל :

דף טז בפרש"י בד"ה ואי ר"ט כו' הא ודאי לגבי שן רשות הניזק כו' עכ"ל ואע"ג דלגבי שוורים כרה"ר דמיא שהוא רשות לשניהם מ"מ לגבי אין ראוי לה דהיינו לכסות וכלים מיוחדת לניזק לחוד והוה קרן ברשות הניזק דומיא דראוי דמיוחדת לניזק לחוד לפירות וק"ל : **תוס'** בד"ה כולה ר"ט כו' ואע"פ שמיוחדת לשניהם לפירות עכ"ל ר"ל אע"פ דהתם מיוחדת לשניהם לפירות והכא מיוחד לפירות לחד מ"מ טפי מסתבר למחשב התם רשות הניזק כיון דאין מיוחדת כלל לשוורים מדהכא דמיוחדת לשניהם לשוורים וכמו שהקשו לעיל דלא היה לו ליחשב רשות הניזק לגבי שן כיון שיש רשות לכל אחד להכניס שם שורו וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה ר"א אומר בזמן כו' ואר"ת כו' אא"כ המיתו אבל כו' עכ"ל חסר בכאן בתוס' וכמו שהגיה מהרש"ל וע"ש בתוס' : **בד"ה** כי תניא מתניתא כו' וי"ל משום זאב כו' והוה שן דפטור בר"ה עכ"ל יש לדקדק דא"כ מאי פריך מאי האי דקתני לה גבי תולדה דשן גבי תולדה דקרן בעי למתני הא משום זאב דחזר לקדמותו שפיר נקט לה גבי שן וי"ל דהכי פריך דלא הוה ליה למתני הכא שהם חיה דמשמע נמי ארי אלא הוה ליה למתני הכא גבי תולדה דשן זאב בהדי' ואי ה"ל למתני גבי תולדה דקרן וק"ל :

ח"א דף טז ע"א דתניא צבוע זכר לאחר שבע שנים נעשה וכו'. והיינו דוקא צבוע זכר הוא משתנה לכמה מינין בכל ז' שנין כדמסיק אבל צבוע נקבה אינה משתנה למין אחר עד ע' שנין כדמוכח פרק קמא דבכורות אפעה לע' שנים אחר שנולד הוא מתעבר ואפעה הוא תרגומו של צבוע כמ"ש הערוך ובספר ישעיה פרש"י אפעה ושרף מעופף וגו' מין נחש רע ואין בעולם כ"א שנים זכר ונקבה והם יולדים לשבעים כו' ע"ש אבל מתוך שמעתין אינו מוכח כן אלא דהזכר משתנה לשבע שנים ואפשר דאפעה דקרא לאו היינו אפעה דתלמודא ואיך שיהיה הוא מבואר כל המוליד מוליד בדומה לו וכמו שהאפעה הוא רע בנחשים והוא מין חיה משתנה הוא ומוליד בדומה לו דבר רע בעופות לעטלף וערפד ואח"כ לאילנות הגרועים ורעים לקימוש וחוח עד שאח"כ נעשה שד המזיק ומייתי דומיא דהכי שדרו של אדם הרע שאינו כורע במודים מוליד בדומה לו נחש לאחר שבעה דכן הוא עיבורו של נחש לז' שנין כדאמרינן פ"ק דבכורות וענינו כמ"ש התוס' לפי שמאוס לכרוע וכי זקיף זקיף כחויא כו' ע"ש דענין הכריעה לשם ה' היא הכנעה והשפלה היפך מעשה הנחש כדאיתא פ"ק דסוטה אמרתי יהלך בקומה זקופה ולא יתגאה ועתה על גחונך תלך ולזה אמרו שיהיה אדם נכנע בכריעה דכי כרע כרע כחיזרא דהיינו היפך טבעו שדרכו של חיזרא להיות זקיף וכי זקיף זקיף כחויא דהיינו נמי היפך טבעו אחר שנאמר בו על גחונך תלך ודרכו בכריעה ולקחו לסימן ה' זוקף כפופים שגם בזקיפה יהא נזהר שלא תהיה דרך גאוה כדרכו אלא היפך טבעו והשתא מי שאינו כורע ועומד בזקיפה כדרכו הרי שדרו עושה מעשה נחש הקדמוני כשהיה מהלך זקוף וראוי להיות נענש כנחש וע"כ נעשה נחש לאחר ז' שנים כתולדתו כמ"ש ודו"ק : **ע"ב ויקברוהו** במעלה קברי בני דוד כו' אצל המעולים שבמשפחה ומאן נינהו דוד ושלמה. לא נעשה כן לא' מאשר מלכי בית דוד כלפי מה שאמרו פ"ק דסנהדרין שבא שבנא להסירו מכבוד המלוכה וחצב לעצמו קבר במקום שהיה ראוי להיות קבור חזקיהו כי היה מבקש להיות מלך במקומו וע"כ נהרג שבנא בקלון גדול ולא בא לידי קבורה בירושלים כלל כמפורש שם וע"כ טוב כשמת חזקיהו בכבודו לא רצו להניחו באותו קבר שנחצב לשם הרשע ומשום כבודו העלוהו לקברו אצל המעולים דהיינו דוד ושלמה וזה שדקדק בקברי בני דוד ולא בקבר ההוא שנחצב לשם שבנא שלא היה מתייחס לבני דוד וק"ל : **ויקברוהו** במעלה כו' וישכבוהו כו'. גם בזה סיפר הכתוב בדבר שלא נזכר בשאר מלכי יהודה ואפשר מפני שתלה ברגליו כמעט שנתייאש קודם מיתתו והכין לו קבר בחייו והולכך למקקות ולמיני בשמים כמפורש בקרא וק"ל : **כי כרו** שוחה כו' רשב"ן אומר מלמד שחשדוהו מא"א כו'. וכן אמרו בפרק חלק גבי מרע"ה וישמע משה וגו' שמע שחשדוהו מא"א כו' יש לפרש בזה שמשה וירמיה שניהם שוים היו מוכיחים לנבואה לזמן רב כמ"ש מרחם הקדשתיך עליך אמרתי למשה נביא אקים להם כמוך זה הוכיחם מ' שנה וזה הוכיחם מ' שנה והוצרכו לפרוש מנשותיהם כמ"ש במשה ואתה פה עמוד וגו' ומזה היו נחשדים בעיני ליצני הדור שאמרו א"א ליזוד אשה לפרוש מן האשה זמן רב כ"כ וק"ל : **ובמ"ש** מאי למות שהשליכוהו לבאר מים. ויש לדקדק דאימא דקרא דלעיל מיניה כי כרו שוחה נמי בהכי קמיירי שהשליכוהו לבור שהיא שוחה ומגליה למימר שחשדוהו מזונה וי"ל כיון דכתיב שוחה ללכדני ופחים כו' שאינו אלא כלד דבר מתיים במלודה משמע ליה דלא קאי אבור טיט שהיה בו כדי להמית כדכתיב עלי להמית אבל לענין זונה וא"א שפיר קאמר ללכדני ופחים כדכתיב אבר היא מלודים וחרמים גו' ודו"ק : **מוכשלים** לפניך בעת אפך כו' אפי' בשעה שעושין צדקה כו'. עיין פי' התוס' ונראה לפרש עוד כמ"ש בפ"ק דבבא בתרא דבעושה צדקה כתיב מתן בסתר יכפה אף וע"כ בקש ירמיה שיהיו מוכשלים בעת האף בנתינתן הצדקה לבני אדם שאינן מהוגנים שלא יקבלו עליה שכר ולא יכפה צדקה שלהן את האף והאי מייתי ליה נמי התם בפ"ק דב"ב ע"ש : **שהושיבו** ישיבה כו' ח"א ג' ומ"א ז' כו'. כל הני פיטורא אבלות הן כדאמרינן ג' לבכי ז' לאבילות כו' ואפשר דהושיבו ישיבה שם לספר בכבודו ולהספידו שם והשתא ניחא דהושיבו ממש על קברו משמע וק"ל :

חכמת שלמה

רק אמר כשור בלבד על דברי ר"י הגלילי וכן פרש"י פ"ק דתמורה שבא למעט לשלמים ומ"מ מדקדקים תוס' דומיא דשלמים דלעיל מיניה איירי ודו"ק : **ע"ב** רש"י בד"ה לעולם כו' יזיק כשקבל כו' והד"א :

דף יד ע"א רש"י בד"ה והא אבתראי כו' רבנן וד' כללות כו' כנ"ל והד"א : **ע"ב** רש"י בד"ה פרה כו' כגון שנתקלה הבהמה בטלית ונשבר רגל פרה כו' כנ"ל :

דף טו ע"א תוס' בד"ה אשר תשים כו' דההיא דפרק בא סימן כו' כנ"ל : **ע"ב** רש"י בד"ה משונה הוא כו' ת"ג בס"ד : **בד"ה** לא ליגח בקרן בס"ד : **תוס'** בד"ה הא מני כו' דכשהשור בסקילה לאו כו' כנ"ל : **בא"ד** דתם משלם חצי כופר נ"ב פירוש ברה"ר : **בד"ה** והשתא כו' דמקרן לא אתיא . נ"ב ואין להקשות א"כ לפ"ז מתני' דקתני לקמן בפ"ב אכלה כסות או כלים משלם ח"נ תקשה להך מ"ד מהי אתיא מקרן לא אתיא כו' ונראה דל"ק מידי דבודאי מה שאכלה שאינה ראויה לה א"כ כוונתה להזיק וא"כ הוא קרן ממש דאורחייהו להזיק אבל כלב שאכל אימרי רברבי שיש הנאה להזיקו ואינו בכלל שן משום דמשונה הוא ונפק מתורת שן כאשר כתב הרא"ש וא"כ מאיזה צד באתה לחייבו אלא משום דמשונה הוא ולאו אורחי' ויבא בכלל קרן וזה אינו לכך מ"ד סברי קרן אורחיה בהכי ודו"ק :

דף טז ע"א רש"י בד"ה לא קשיא כו' אתמר כדתניא כו' הד"א : **תוס'** בד"ה והנחש כו' אבל הנחש ואומרים לו כו' כנ"ל · **ע"ב** רש"י בד"ה א"ה כד במתניתא הוא כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה ר' אליעזר כו' וקסבר יש להם כו' כנ"ל : **בד"ה** והוא דלא כו' והוא עונשו . נ"ב גליון ויש מפרשים משום דאמרינן

מהר"ם

שלא חייב הכתוב בור אלא היכא דנפל מטילא וכו' אבל לא שייך השתא לפרש טעמא דרבנן משום דס"ל שהשור עשה כל ההיזק כמו שפרש"י משום דא"כ היה לו לשלם בעל השור ח"נ בתם כאלו עשה הכל לבדו וכן במועד הכל לכך אצטריך לפירוש התוס' לפרש טעמא דרבנן משום שלא חייב הכתוב בור אלא בנפל שם ממילא וכו' וק"ל : **ע"ב תוס'** ד"ה שנאמר והועד בבעליו והמית. נראה דלאו מן והועד קא דריש פירוש להעמדה בדין אלא מסיפא דקרא מהשור יסקל דריש העמדה בדין וק"ל : **ד"ה** חצר השותפין וכו' במיוחדת לפירות ולא לשוורים פליגי ר"ל אבל במיוחדת לפירות ולשוורים אפילו רב חסדא מודה דפטור וכו' : **בא"ד** וגרסינן לקמן ותסברא מתני' מי לא פליגי וכו'. דלפי גירסא זו ס"ל לר"א דמתני' פליגי ולא ס"ל דההיא דפטר איירי במיוחדת לזה ולזה בין לפירות ולשוורים אלא בכל ענין ס"ל דפטור בה על השן ועל הרגל ולכך י"ל דרב חסדא לא מחייב אלא במיוחדת לפירות ולא לשוורים אבל לפי הגירסא דגרים ותסברא מי פליגי וכו' וס"ל לרבי אליעזר דלא פליגי אלא ההיא דרב יוסף איירי במיוחדת לפירות ולא לשוורים וההיא דקתני פטור איירי במיוחדת לפירות ולשוורים וא"כ גם רבי אליעזר מודה דחייב במיוחדת לפירות ולא לשוורים והא דפליג ארב חסדא היינו במיוחדת לפירות ולשוורים מכלל דרב חסדא מחייב אפילו במיוחדת לפירות ולשוורים וא"כ לפי גירסא זו לא יהיה התחלת הסוגיא כמו במסקנא וכו' וק"ל : **ד"ה** כשהזיק חב המזיק כו' ועוד ברייתא דקתני כשהזיק חב המזיק וכו' קשיא לרב חסדא ר"ל ועוד אפילו את"ל דיש לרב חסדא שום יתור אחר דאתי מיניה קרן לשמואל וכל הני לרב מ"מ הברייתא דקתני דכשהזיק אתי לאתויי כל הני קשיא ליה לרב חסדא דהא לדידיה כשהזיק חב המזיק ארשות הניזק והמזיק דלעיל מיניה קאי אך קשה דלשמואל תקשי הברייתא דהא לשמואל אתי וכשהזיק חב המזיק לאתויי קרן ובריייתא מייתי ליה לאתויי כל הני' :

דף יד ע"א בתוס' ד"ה מי לא פליגי הוה מצי לאוקמה ההיא לא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות דחד. ר"ל לניזק דהוי רשות הניזק גמור ומודה ביה רבי אלעזר דחייב בה אשן ורגל ועיין בדבור שאחר זה אלא שיש לדקדק דאי מוקי לה בלא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות דחד א"כ למה הוי חצר השותפים וצריך לפרש דמשותפים לחצר בדברים אחרים : **ד"ה** לא לזה ולא לזה לפירות וכו' ולא בעי לאוקמא לזה ולזה לפירות ולא לשוורים ודלא כר' זירא . ר"ל אבל בלא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות לחד גם לר' זירא מודה בה דחייב בה אשן ורגל והשתא לפי' התוס' הוי שלשה חילוקי דינים במיוחדת לזה ולזה לשוורים ולפירות דחד לכולי עלמא פטר בה אשן ורגל ובלא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות דחד לכולי עלמא חייב ובמיוחדת לזה ולזה לפירות ולא לשוורים פליגי בה רבי זירא ואביי וק"ל : **ע"ב רש"י** ד"ה פרה שהזיקה טלית וכו' וטלית שהזיקה פרה ברשות הרבים כצ"ל . ובספרים שכתוב בהן או טלית שהזיקה פרה נראה דטעות סופר הוא שהרי מפרש שהזיקו זה את זה ועיין בתוס' וכן משמע מפירוש רש"י עצמו שכתב בר"ה אלא שאין וכו' ומי שהזיק את חבירו יותר ישלם מבואר בהדיא שרש"י מפרש שהזיקו זה את זה והא דכתב אין אומרין תצא פרה בטלית יטול את הפרה וכו' רוצה לומר ובעל הפרה יטול את הטלית ותצא זה בזה ורש"י חדא מינייהו נקט וק"ל : **תוס'** ד"ה פרה שהזיקה וכו' דכל המשנה וכו' . ר"ל והכא נמי שינה בעל הטלית דאין דרך להניח טלית ברשות הרבים : **בא"ד** אלא אמר ר"ת דאין אומרין תצא פרה בטלית בא לאשמועינן לא כרבי עקיבא דאמר יוחלט וכו' . ר"ל והכא נמי איירי שהפרה הזיקה טלית בקרן שמשלם חצי נזק מגופו ומיירי שאין כל הפרה שוה כי אם החצי נזק של טלית אין אומרים שיוחלט הפרה בנזק הטלית לבעל הטלית : **ד"ה** ש"מ לוה ומכר נכסיו וכו' ומפרש ר"ת וכו' וקשה למאן דאמר שיעבודא דאורייתא וכו' . יש לדקדק לפירוש ר"ת מאי טעם פריך המקשה אמאן דאמר שיעבודא דאורייתא עדיפא מיניה ה"ל למפרך נמי למאן דאמר מלוה הכתובה בתורה כמלוה בשטר דמי ואין לתרץ דהשתא ס"ל הגמרא דנזקין לא מקרי מלוה הכתובה בתורה משום דלית לה קצבה ולא מקרי מלוה הכתובה אלא באומר ערכי עלי שדמיו קצובים בתורה דבהדיא איתא בערכין דף ו' דמאן דאמר מלוה הכתובה בתורה כמלוה בשטר דמי קאי אנזקין דדין מלוה הכתובה בתורה טוקי לה התם דהוי פלוגתא דתנאי וסתמא דהתם ס"ל דלאו ככתובה בשטר דמי וא"כ כי הוה פריך נמי אמתני' דהכא ש"מ מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמי לא הוי קושיא כל כך אבל דין שיעבודא דאורייתא הוי פלוגתא דאמוראי פרק גט פשוט דף קע"ה ולכך פריך שפיר אמתני' דהכא אהנהו אמוראי דאמרי התם שיעבודא דאורייתא . אך תמיה לי דלא פריך בפרק גט פשוט למ"ד דשיעבודא דאורייתא מסתמתני' דערכין דס"ל דאפילו נזקין דהוי מלוה הכתובה בתורה לא גבי מיורשים וכ"ש מלוה על פה וא"כ ע"כ ס"ל דשיעבודא לאו דאורייתא וצריך עיון שלא מצאתי בשום מקום שום מפורש שהתעורר לזה ודו"ק :

דף טו ע"א תוס' ד"ה השוה הכתוב אשה לאיש היינו דוקא היכי דהפרשה נאמרה בלשון זכר וכו' . ר"ל אותו ענין ילפינן מהאי קרא דתנא דרבי ישמעאל שיהא אשה שוה בו כאיש אבל היכי דכתיב איש בהדיא באותו ענין לא ילפינן מהאי קרא אלא צריך יתור : **בא"ד** ואמר ר"ת דדרשינן התם נגיחה למיתה וכו' . והוא ילפינן מנזקין דכתיב בהו איש כי יגוף שור וכו' כצ"ל : **ד"ה** אשר תשים לפניהם וכו' וי"ל דהתם ממעט משום דלפניהם קאי אאלהים דכתיב בפרשה וכו' . ויש לדקדק מה תירצו התוס' בזה מ"מ יש להקשות ואימא כולה קרא דלפניהם למומחים הוא דאתא ומנ"ל לרבויי אשה וי"ל דא"כ ה"ל לקרא למכתביה גבי אלהים ש"מ תרתי כן נ"ל לתרץ לפי פי' ר"ת דהכא ועיין בפרק בתרא דגיטין בר"ן דתירץ קושית התוס' דהכא בע"א : **ד"ה** משום חצי כופר וכו' דליקשי למ"ד פלגא נזקא ממונא וכו' . ר"ל דליקשי ליה אמאי לא תני שהמועד משלם כופר והתם אינו משלם כופר : **ד"ה** הא מני רבי יוסי וכו' וי"ל דאה"נ דלר"ע נמי כופר לא הוי שיור וכו' ואי ר"ע ליתני שהתם פטור מדמי עבד וכו' . ואין להקשות השתא נמי דמוקי לה כרבי יוסי הגלילי הא רבי יוסי דריש נקי מדמי ולדות וא"כ תקשה נמי ליתני שהתם פטור מדמי ולדות דשם פרק שור שנגח ד' וה' מבואר דלפי האמת גם מועד פטור מדמי ולדות ודרשינן כי ינצו אנשים ולא שוורים : **בא"ד** אלא כלומר דמצי סבר דמשלם חצי כופר ולא יסבור דרבה כרבי טרפון וכו' . ויש לדקדק אמאי לא קאמרה הגמרא הא מני ר"מ דאית ליה בהדיא חצי כופר ויש לתרץ משום דר"ם דריש נקי נקי מדמי עבד כר"ע וא"כ תקשי לך ליתני שהתם פטור מדמי עבד לכך ניחא טפי לאוקמא כרבי יוסי הגלילי :

דף טז ע"א תוס' ד"ה כולה רבי טרפון וכו' תימה דמשמע הא לשניהם לפירות פטור וא"כ תפשוט מהכא וכו' . ר"ל דלעיל פליגי רב חסדא ור' אלעזר ומספקא לה לגמרא אי פליגי במיוחדת לשניהם לפירות כקושיא דרבי זירא וכו' ואית לה לר"א דגם במיוחדת לשניהם לפירות ולא לשוורים פטור או נימא מדמתני' לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי ומודה ר"א דבמיוחדת לפירות ולא לשוורים חייב ולא איירי ר"א אלא במיוחדת לשניהם בין לפירות בין לשוורים ומאי מספקא ליה הא ר"א גופיה קאמר הכא כולה רבי טרפון היא וכו' ומוקי לה לפי גירסא זו דוקא במיוחדת לפירות לחד ולא לזה ולא לזה לשוורים מכלל דבמיוחדת לשניהם לפירות פטר ר"א ולגירסת הספרים קשיא איפכא דמדקחשיב הכא הצר הניזק אפילו במיוחדת לשניהם לשוורים וחייב כ"ש דמחייב במיוחדת לשניהם לפירות א"כ ודאי לא פליגי : **ד"ה** ראוי לה אל וכו' אין להקשות דלמא הא דקאמר מועד היינו לשלם מן העלייה וכו' . ויש לדקדק אמאי לא הקשו התוס' קושיא זו אמקשה דלעיל דפריך מדקתני השן מועדת וכו' וי"ל דלעיל דייק מרישא דקתני תמים וכו' הבהמה אינה מועדת לא ליגח וכו' . ולשון תמים לא שייך למיתני כי אם לענין חצי נזק ולא לענין לשלם מן העלייה וק"ל : **ע"ב תוס'** ד"ה ר"א אומר וכו' ואומר ר"ת דהתם בקשורים בשלשלאות כגון ארי בגוהרקי של' ועוד י"ל דלענין זה קאמר התם דיש להם תרבות שאין להם להורגם וכו' . כנ"ל להגיה דתרי תירוצים הם (ועיין שם בתוס' דסנהדרין) :

ד"ה

דף יז תוס' בד"ה והאמר מר גדול כו' עדיף שמביא את הרבים לידי מעשה כו' עכ"ל אבל למגמר לדידיה מעשה עדיף וכ"כ התוספות בפ"ב דקידושין לפר"ת וצ"ל לפירושו לדברי המתרץ דאפשר קיים בלא לימד היינו בלא גמורי אבל לא ידעתי ל"ל להתלמודא כלל למימר הא למגמר דמעשה עדיף ביה כיון דבין הך דהכא לימד לא אמרינן ובין דהתם תלמוד גדול שמביא כו' איירי תרוייהו בלא גמורי לא ה"ל למימר אקושייתו אלא הך דהכא דאפשר קיים בלא לימד היינו בלא גמורי ויש לייחב בדוחק [א] ודו"ק :

ח"א דף יז ע"א בתוס' בד"ה והא אמר מר גדול כו' ואר"ת דה"פ כו' עכ"ל . מה שיש לדקדק בזה עיין בחידושי הלכות הכא ובספ"ק דקידושין : כל העוסק בתורה ובגמ"ח זוכה כו' ואין זריעה אלא לדקה כו' . קרוב לזה אמרו בפ"ק דע"ז ועיין בחידושינו שם : זוכה לנחלה כיוסף דכתיב כו' . יש לדקדק מה ענין נחלה לנחלה ולמה קראו אותה נחלת יוסף ונראה לפרש שהבנים הטובים נקראו נחלת שנאמר הנה נחלת ה' בנים והבנים נקראו ע"ש המטה כמ"ש מטתו של יעקב שלמה ודרש פורת מלשון הוטיבה באפריון בפ"ק דסוטה שהוא מטה לנחלת חתנים ואפשר שהוא מלשון פוריא כמ"ש שנקראת המטה כך ע"ש פריה ורביה ואמר שזכה לנחלה ומלינו בבניו שהיו מרובין באוכלסין בזכות גמ"ח ולדקה שעשה עם אחיו במלרים וזן ופרנס אותן עד שפרו ורבו במאד ובזכות התורה זוכה לנחלת יששכר שהיה עתיד בנכסין שיכול ללמוד תורה כדפרש"י בחומש וירא מנוחה כי טוב גו' ע"ש וא"ד אויביו נופלין לפניו כו' עמים יגנח יחדו אפסי ארץ ר"ל יפילם בנגיחה אחת כנגיחת שור התם כמפורש בספר יהושע ויתקבלו יחדיו להלחם עם יהושע גו' ואת ארלם לכד יהושע פעם אחת כי ה' וגו' וזה זכה יוסף וגבר באחיו שע"י זרעו יהושע נפלו האויבים בכבוש הארץ בזכות שעשה גמ"ח ולדקה עם אחיו ובזכות התורה זכה לבינה שהיא מעלה עליונה לאגמורי שמביא הרבים לידי מעשה כדאמרינן לעיל וזה שאמר שנא' ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לקבוע עתים לתורה ובזה הביאו את הרבים לידי מעשה כדכתיב לדעת מה יעשה בישראל :

סליק פרק ארבעה אבות

פרק כיצד הרגל

דף יט תוס' בד"ה ובהא קמפלגי כו' וי"ל דה"כ מאי קמ"ל אמרי בי רב כו' עכ"ל ואע"ג דלמאי דמסיק נמי שפלוגתא דסומכוס ורבנן קמפלגי איירי בי רב בדלא אייעד וקמ"ל דלא כסומכוס היינו משום דתנא דרמי בר *חמא סבר כוותיה אבל אי הוה רמי בר *חמא נמי סבר כרבנן ואיירי בדאייעד א"כ לא הוה בי רב קמ"ל מידי וק"ל : בד"ה וכ"ת ראשון להתזה כו' כך יכול להיות ראשון להתזה או ברסות כו' עכ"ל נראה לפרש דבריהם למאי דמסיק שם דמיירי בהתיזה ברה"ר והזיקה ברה"י א"כ כמו כן יכול להיות בהתזה ראשון דהתיזה מרה"ר והזיקה ברה"י ולחייב בה נ"ש ולמאי ספיקא ליה למתני טפי בהתזה ראשונה פטורה מבאחרונה דתניא בה חייבת ודו"ק : בד"ה במקום שא"א כו' אין לפרש דאיירי ברה"ר כו' עכ"ל יראה דמשמע להו דלענין רה"ר איפשיטא הך בעיא דהא אפילו באפשר לה בלא התזה ובעטה והתיזה והזיקה מסיק באידך בעיא דמסתברא דתולדה דרגל הוא ופטורה ברה"ר וק"ל : **ע"ב** בד"ה וכי אתמר כו' ובדאדייה אדויי נמי חייב בעל תרנגול כו' עכ"ל פירוש בעל התרנגול רביע נזק והקושר ג' חלקים משום דכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי לר' נתן ועיין ברא"ש :

דף כ תוס' בד"ה מתגלגל מהו כו' ואיבעית אימא בפתילה כו' וסד"א ניזל בתר רוב עלה כו' עכ"ל לההי תירולא נמי ל"ל אימא על מה שבפנים דהיינו על מה שראוי להיות בפנים כו' אלא שהוסיף לומר דאילטריך משום דסד"א ניזל בתר רוב עלה כו' ודו"ק :

דף כא תוס' בד"ה ובמחזרת פי' כו' ונראה לר"י דלידי רחבה חשיבי חלר הניזק כו' ולרב אפי' במקום שיכול לאכול בחיזור כו' עכ"ל ר"ל דלידי רחבה גופא לכ"ע הוי חלר הניזק ורב הוסיף דאפי' בעומדת ברחבה אם אינה יכולה לאכול משם בלא חיזור חשיב חלר הניזק אבל במקום שיכולה לאכול בלא חיזור איט חשיב חלר הניזק גם לפר"י כנראה מדבריהם לקמן וק"ל : בד"ה דרב סבר כו' ואי בור לאו אדעתיה פירות נמי לאו אדעתיה ונראה לר"י כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל פירוש מאחר כו' ה"ה אם היה נכשל השור בפירות כו' משום דלאו אדעתיה דמה בכך שעכשיו רואה הפירות ואוכלן הלא מותר ליקחן מטעם דכל הקודם זכה כו' עכ"ל ואין ראייתו מכרעת דלא מפרש רש"י דכל הקודם זכה אלא לרב דלטעמיה אזיל אבל שמואל מצי סבר כזעירי דסבר התם דלא זכה בגופן ונראה דלא קשיא להו אלא לפירושו שפי' הא קא חזי ליה ואפי' הוחלק בהן פטור ואע"ג כו' עכ"ל והא קשיא להו דודאי לענין שלא יוזק בהן אחר אין לחלק ואי בור לאו אדעתיה פירות נמי לאו אדעתיה דכל תקלה מקרי בור ברה"ר לענין שלא יוזק בהן אחר ולא קאמרינן ביה הא קחזי ליה ודו"ק :

ח"א דף כא ע"א ושאייה יוכת שער כו' פרש"י שד כו' מכתת שער כו' עכ"ל ותלה חורבן הבית בשער כי שם מתחיל החורבה כדאמרינן פרק עגלה ערופה כי מתחיל חורבה בסיפא מתחיל כו' ע"ש ועוד י"ל לפי הסוגיא דהכא דשער נאמר על מקום הפתוח וקאמר שהשד יכה במקום סתום מן הבית להיות פרוץ מקום פתוח כשער ודו"ק :

קרני ראם [א] ויש לייחב בדוחק . נ"ב עי' בחי' לקדושין :

מהר"ם

דף יז ע"א ד"ה והאמר מר גדול תלמוד תורה וכו' . ובשאלתות דרב אחאי גאון וכו' וצ"ע דלגירסא של השאלתות משמע הא דקאמר לא פשיט לן וכו' לא לענין קיים או לימד דהכא קאמר אלא ר"ל דלא אמר שמעתתא קודם שהניח תפלין וע"ז פריך הגמרא והא אמר מר וכו' וא"כ יש להקשות מה ענין זה להכא רשמעתין וק"ל וכבר הארכתי בזה בדרך לימוד הישיבה :

סליק פרק ארבעה אבות

כיצד הרגל פרק שני

תוס' ד"ה והבהמה מועדת וכו' אבל קשה לר"י מה חידש כאן וכו' . ר"ל דלשבר בדרך הילוכה הוא פירושו של כיצד וכו' מה פירש בזה יותר ממה שלא פירש למעלה בפרק קמא דהא בפרק קמא נמי קתני הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה : **בא"ד** ונראה לר"י וכו' והכי פירושה כיצד הרגל מועדת וכו' הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר וכו' . ר"ל הבהמה מועדת להלך כדרכה וכו' הוי פירושו של כיצד וכו' ובא לאשמועינן דהא דקתני בפ"ק הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה היינו דוקא להלך כדרכה ולשבר וכו' וכן בסיפא דקתני כיצד השן מועדת וכו' הבהמה מועדת לאכול פירות וירקות וכו' הוי פירושו של כיצד השן וכו' ומ"מ דייק בגמרא שפיר היינו רגל היינו בהמה דהרגל מועדת והבהמה מועדת הכל אחד . ור"ל ולכך פריך בגמרא דלא ה"ל למתני הבהמה מועדת אלא ה"ל למתני כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה להלך כדרכה ולשבר וכו' דהוי להלך כדרכה פירוש של כיצד הרגל וכן גבי שן בסיפא לא היה צריך למתני הבהמה מועדת לאכול וכו' אלא ה"ל למתני לאכול פירות וירקות וכו' : **ע"ב** גמ' תנא שן דחיה וקתני שן דבהמה וכו' . גבי רגל לא מצי לשנוי הכי דקתני רגל דחיה וקתני רגל דבהמה משום דהא קתני בהדיא דאפילו תרנגולין מועדים כמו שכתבו התוס' והא דפריך הגמרא א"ה הא מיבעי ליה למתני ברישא וכן הא דפריך א"ה רישא נמי ליתני ההיא דלא כתיב ברישא וכו' דפריך הקשה דלתני הבהמה מועדת להלך וכו' וכן הבהמה מועדת לאכול וכו' ברישא צ"ל דהכי פריך דלתני כיצד הבהמה מועדת לשבר וכו' הרגל מועדת להלך כדרכה ולשבר וכן בסיפא גבי שן פריך דלתני כיצד הבהמה מועדת לאכול הראוי לה השן מועדת לאכול פירות וירקות וכו' ואע"ג דבפ"ק לא קתני הבהמה מועדת לשבר אלא הרגל מועדת לשבר וא"כ היאך לתני כיצד הבהמה מועדת וכו' דהא אפרק דלעיל קאי ולעיל לא קתני בהמה נ"ל דהיינו הא דמשני איבעית אימא איידי דסליק מרגל פתח ברגל דר"ל דלעיל בפ"ק לא קתני בהמה אלא הרגל מועדת וכו' וכמו שפירש רש"י ואין ר"ל במאי דסליק פתח דהא לא סליק לעיל ברגל אלא בשור המזיק ברשות הניזק ועיין בתוס' בדבור ראשון בריש פרקין וכן גבי שן ולפי זה הא דמשני הגמרא איבעית אימא איידי דסליק מרגל וכו' ה"ה מסיפא דקתני כיצד השן מועדת נמי מצי לשנויי הכי איידי דלעיל לא קתני הבהמת מועדת לאכול אלא השן מועדת לאכול פתח נמי בשן ותני כיצד השן מועדת וכו' ולא נצטרך השתא לשינויא דלעיל דמשני גבי שן האי דאתיא מדרשה חביבא וכו' וק"ל : **תוס'** ד"ה בתר מעיקרא אזלינן וכו' דאדרבה מדמפליג בין ראשון ושני וכו' . ר"ל דלא מפליג בראשון גופיה בין שוברתו ובין נתגלגל ויש להקשות הא כתבו התוס' לעיל במתני' בשם ר"י דאיצטריך לאשמועינן מתני' דרסה על הכלים ושברתן וכו' לאשמועינן דס"ד דמשונה הוא כיון דדרסה ב"כ בחוזק עד שניתז השבר על הכלי אחר ושברתו וכו' וא"כ לפי זה (לא) מצטריך למתני הכי ולא היה יכול למתני במתני' נתגלגל לא בראשון ולא בשני ונראה דתירוצו של ר"י הוא לפי האמת דמסקי התוס' הכא דליכא למשמע מיניה נתגלגל הלכך על כרחך נצטרך לתרץ בדוחק כמו שתירץ ר"י אבל אם היה אפשר למידק מיניה נתגלגל היה ניחא לן למימר טפי דמתני' נתגלגל אתא לאשמועינן וק"ל :

דף יח ע"א גמ' ותני עלה משלם חצי נזק מגופו וכו' . נראה לי דל"ג מגופו וכן בס"א אינו דהא לר"א דאית ליה נזק שלם נמי אינו משלם אלא מגופו וכדפריך בתר הכי וק"ל : **ע"ב רש"י** ד"ה דדחיק ליה עלמא וכו' ואי קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר וכו' בפלוגתא דרבי טרפון ורבנן ובמקום גחלת וכו' . רוצה לומר דלא פליגי רבנן ורבי אליעזר בכל הגדיש ומטעם צרורות אלא במקום הגחלת לחוד הוא דפליגי ובאנחה כלב בשינוי ולא באדיו ארווי דהוה צרורות כדלקמן אלא דמנחה בשינוי דלא הוי צרורות דרבנן מחייבי ליה ח"נ מדין קרן ור"א נזק שלם משום דס"ל כרבי טרפון דקרן ברשות הניזק משלם נזק שלם אבל בצרורות תרווייהו ר"א ורבנן כרבנן דסומכוס סבירא להו דלא מחייבי ליה כי אם ח"נ : **תוס'** ד"ה בין לרבנן בין לר' אליעזר וכו' . ולא רצה להעמיד כרבנן ובמקום גחלת וכגון דאנחי אנוחי בשינוי ר"ל דהוי קרן דברשות הרבים משלם ח"נ וברשות הניזק ס"ל לר' אליעזר כר' טרפון דמשלם נ"ש מק"ו דשן ורגל דהא אי הוה אנחי כאורחיה על הגדיש היה חייב נ"ש על מקום גחלת וברשות הרבים היה פטור והשתא דאנחיה בשינוי דהוי קרן ילפינן שפיר דברשות הניזק לחייב נזק שלם ולא איירי כלל ר' אליעזר ורבנן בצרורות דלא איירי אלא במקום גחלת ובלאו אדיית אדויי דלא הוי שם צרורות ובשאר הגדיש לא איירי כלל דיכול להיות דתרווייהו ס"ל דפטור לגמרי כר"ל דלקמן פליג אר' יוחנן :

דף יט ע"א גמ' רב אשי כרבנן מוקי לה ובעי לה הכי וכו' . ר"ל דרב אשי מפרש הא דאבעיא להו היכי קאמר היתה מבעטת והזיקה בבעיטה וכו' לא היתה הבעיא אי מתני' אתיא כרבנן או כסומכוס דפשיטא לכ"ע דכרבנן מוקמינן לה ולא היתה הבעיא אלא לענין אי יש שינוי בצרורות לרביע נזק או לא (ועיין בתוס') : **בעי** מיניה ר' ירמיה וכו' . היתה מהלכת ברשות הרבים והתיזה והזיקה מהו כצ"ל . ומ"ש בספרים שלפנינו ובעטה והתיזה וכו' ט"ס הוא דבהתיזה צרורות כאורחה איירי וכן ברש"י מה שכתוב הואיל ובעיטה וכו' ט"ס הוא וצ"ל לקרן מדמינן לה הואיל וחייבת חצי נזק כי קרן : **תוס'** ד"ה וכי תימא ראשון להתזה ואע"ג דלא שייך לפרש הכי הברייתא דלקמן וכו' . ר"ל לפי המסקנא דמשני לה בהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד לא שייך לפרש הברייתא הכי משום דאי איירי בשלשה כלים וראשון ר"ל ראשון להתזה אמאי קתני אבל ברשות הרבים על הראשון פטור וכו' הא אפילו בראשון להתזה משכחת לה דחייבת כגון שהכלי הראשון להתזה היה עומד ברשות היחיד וניתז עליו מרשות הרבים אבל אי הוה ראשון כפשוטו אתי שפיר דלא שייך גביה שום חיוב ברה"ר דהא דורסתו ושוברתו כולו ברריסה במקום שהוא עומד אבל לפי המקשה דפריך מאי לאו התיזה ברה"ר והזיקה ברה"ר שייך שפיר לפרש גם הברייתא ראשון ראשון להתזה דהא לסומכוס משלם נ"ש דומיא ממש כרגל ולכך פטור ברה"ר אבל האחרון ח"נ כקרן ולכך חייב ברשות הרבים וק"ל : **בא"ד** מ"מ מתני' מצי שפיר מפרשה הכי . יש לדקדק כיון דברייתא לא שייך לפרש הכי איך שייך לפרש המתני' הכי דהא הברייתא קאי אמתני' . וי"ל דהא עכ"פ צריך לומר אי מתני' אתי' כסומכוס איירי מתני' בג' כלים ונוכל לומר דהברייתא לא קאי אלא אשני כלים הראשונים וק"ל : **ד"ה** רב אשי כרבנן וכו' הוי מצי למימר דאם תמצי לומר קאמר וכו' . ר"ל דלא ה"ל לרב אשי לשנות פי' האבעיא להו אלא היה יכול לתרץ דגם להם היה ספק אי כח כחו לסומכוס ככחו דמי או לא ובעיא זו דבעי אי מתני' אתיא כרבנן או כסומכוס בדרך את"ל דבעי להו את"ל דכח כחו לאו ככחו דמי דמתני' רבנן הוא או סומכוס הוא : **ע"ב תוס'** ד"ה אבל קשרו אדם חייב פירוש בתר דנייח וכו' . ר"ל דאין לפרש דאזקא בהדי דאולא ומטעם אש דא"כ היו שניהם חייבין בעל הדליל וגם בעל התרנגול דהדליל הוי כמו אש והתרנגול כמו רוח המוליך האש וכמו שכתבו התוס' בדבור שאחר זה : **ד"ה** וכי אתמר דרב הונא וכו' דלא מתוקמא אמתני' . ר"ל וכי תימא דאוקי מתני' באדיי אדויי א"כ נימא דרב הונא אמתני' קאי וה"ק לא שנו דאין משלם אלא חצי נזק דנקשר מאליו דאין לו בעלים או יש לו בעלים ואצניעה ולכך אין משלם בעל התרנגול אלא ח"נ באדיי אדויי דהוי צרורות אבל קשרו אדם חייב נזק שלם ולכך כתבו התוס' דלא מתוקמא אמתני' הכי משום דקשרו אדם חייב משמע דהקושר חייב הכל ואי אמתני' קאי דאיירי בדאדיי אדויי הוי שניהם חייבין בעל הדליל ובעל התרנגול דהוי כמו אש שמזיק בהדי דאזיל דהדליל הוי כמו אש והתרנגול הוי כמו רוח ובין שניהם היו חייבים לשלם נ"ש ונראה דבדליל שיש לו בעלים אין לחלק בין היכי דאזיק בהדי דאזלא או דאדיי אדויי דבתרווייהו שניהם חייבים בעל הדליל ובעל התרנגול וכדמשמע בתוס' אבל בדליל שאין לו בעלים או בדאצנעיה דאין חייב כ"א בעל התרנגול יש חילוק דהיכי דאזיק התרנגול עם הדליל בהדי דאזלא כאורחיה חייב בעל התרנגול נזק שלם אבל אי אזיק בדאדיי אדויי דהוי צרורות לא משלם בעל התרנגול אלא חצי נזק וק"ל :

דף כ ע"א תוס' ד"ה מתגלגל וכו' וקשה דלקמן וכו' פשיטא לן וכו' . ר"ל דבעינן הלקיחה בחצר הניזק וגם הבהמה בשעת אכילה בחצר הניזק ונראה לר"י כגון דקיימא פירות וכו' ר"ל והבהמה היא בחצר הניזק וגם הפירות אלא שמגלגלין ואתו לר"ה דתרווייהו הפירות והבהמה[בעינן] שתהא בחצר הניזק : **ע"ב ד"ה** אפקורי מפקר וכו' אלא מתיאש מהם שסבור שיתקלקלו מחמת שרבים דורסים עליהם עד שלא יבאו לדמי מה שנהנית כך היא הגירסא בספרים שלפנינו . ור"ל דהא דקאמר בגמרא אפקורי מפקר לאו דוקא אלא ר"ל מסתמא מתיאש מהם אם לא יתקלקלו הרי טוב ואם יתקלקלו אפילו לגמרי אפי' עד שלא יגיע לדמי מה שנהנית יתקלקלו ולכך לא מקרי זה נהנה וזה חסר דמסתמא לדעת זה הניחם בר"ה אבל מ"מ לא הפקירם כל זמן שמתקיימין ולא נתקלקלו ע"י דריסה ולכך כשאוכלתן הבהמה משלמת מה שנהנית ובזה יתיישב שפיר וביש ספרים גרסינן עד שלא באו אלא לדמי מה שנהנית והגיהו כן משום שהיה קשה להם דאם מתייאש מהם שיתקלקלו לגמרי אפי' עד שלא יבאו לדמי מה שנהנית א"כ הדרא קושית התוס' לדוכתא דא"כ אפי' מה שנהנית לא משלם אבל לפי מה שכתבתי אין כאן קושיא כלל ואדרבה לפי אותה הגירסא דגרסי אלא לדמי מה שנהנית דמשמע דמדמי מה שנהנית לא נתיאש מעולם א"כ הדרא קושית הגמרא לדוכתה דא"כ ה"ל זה נהנה וזה חסר וק"ל : **ד"ה** אם עמר ניקף וכו' אלא לישנא דמפרש התם דקאי אניקף וכו' . ר"ל דשם איתא תרי לישנא ללישנא חדא פליגי ר' יוסי ורבנן במקיף וניקף ולחד לישנא לא פליגי בזה אלא פליגי אי מגלגלין את הכל או לא ועיין שם : **ד"ה** נתנה לחבירו וכו' מה לי הוא מה לי חבירו וכו' . ר"ל מיר שנטלו ימעול אפי' [לא] נתנה לחבירו וע"ש :

דף כא ע"א גמ' מאי בינייהו וכו' איכא בינייהו דקא משתמש בציבי ותיבנא וכו' . משמע דבין לרב הונא ובין לרב יוסף צריך לומר שיש הנאה מה לבעל החצר במה שזה דר בו אי משום דשאייה יוכת שער או משום ביתא מיתב יתיב אבל אם אין לו הנאה צריך להעלות לו שכר ולעיל איתא אתמר אמר חייא בר אבין וכו' . אמר רב הונא אין צריך להעלות לו שכר משמע בכל ענין ונראה דהכא איירי בבית שיש קצת חסרון לבעל הבית במה שזה דר בו דהיינו שחרורית דאישייתא לכך מצריך קצת הנאה שיגיע מהדירה לבעל הבית כנגד אותו מעט חסרון (ועיין בהר"ן ובהרא"ש) : **איכא** בינייהו דקא משתמש בציבי ותבנא וכו' . ופרש"י דקא משתמש בו בעל הבית בציבי ותיבנא וכו', מקשין למה לא פירש איפכא דקא משתמש בו הדר בציבי ותיבנא דמשום מיתב יתיב ליכא לרב יוסף

צריך

חכמת שלמה

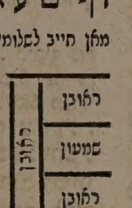
דאמרינן במדרש שיש עלם בשדרו של אדם שממנו נולר לעתיד לבא ואותו עלם חזק וקשה כל כך שאין האש יכול לשורפו והשתא כשאותו עלם נעשה נחש אינו חי לעתיד לבא ואין סברא לומר שיהא עונש גדול כל כך בשביל עון זה דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא : **הדרן עלך ארבעה אבות**

כיצד הרגל פרק שני

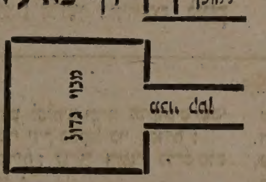
דף יח ע"א רש"י בד"ה אלא כגון כו' משונה קרן כאלר כו' כצ"ל וכן את"כ בסוף הדבור :

דף יט ע"א רש"י בד"ה והזיקה כו' את"ב . נ"ב אבעי' קמייתא קאי : **ע"ב גמ'** משום מאי מחייב אמר רב הונא כו' ואם נהנית משלמת מה כו' ושתתה משקין הראוין כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה מאן חייב לשלומי ת"ג הס"ד : **בד"ה** פושע הוא כו' לרס"ד הס"ד : **בד"ה** אבל ברה"ר כו' ואכסות וכלים נמי כו' כצ"ל :

דף כ ע"א רש"י בד"ה אימא אכלה כו' בתוך פטורה ועל המונח כו' כצ"ל : **בד"ה** ונא אמר כו' כגון זו שאכלתו כצ"ל : **ע"ב גמ'** ולא מרגיש . נ"ב פרש"י במסכת יומא גבי דוד בשתים ולא עלתה לו שאול באחת ועלתה לו כו':**שם** ואמר שמואל והוא שהכניסם כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה ואת השניה והשלישית מגוייר ליור כזה : **תוס'** בד"ה הא כו' מעלינן לי כנכסי דבר מורזין כו' כצ"ל . ונ"ב לשון גמרא מעלינן ליה עילויא כי נכסי דבר מורזין :

דף כא ע"א רש"י בד"ה הא דקיימא כו' חסר הדר כו' סד"א : **בד"ה** דקיימא חנות בקרן זוית כו' כצ"ל : **בא"ד** מתזרת היא כזה מגוייר ליור כזה :

ע"ב גמ' ורבי אליעזר אומר כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה הניחא למ"ד כו' אמוראי פליגי בפרק השואל כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה דרב סבר כו' ואי בור לאו אדעתיה פירות כו' . נ"ב פי' מאחר שאם נכשל השור בבור הוה חייב בעל הבור מאחר דלאו אדעתיה דשור ה"ה אם היה נכשל השור בפירות היה חייב בעל הפירות כמו בעל הבור משום דלאו אדעתיה דמה בכך שעכשיו רואה הפירות ואוכלן הלא מותר ליקחן מטעם דכל הקודם זכה אבל לפירוש התוס' ניחא דאין תולין הטעם בכורה בור כו' וכל הקודם זכה ודו"ק [עיין במהרש"א] :

תוס'

דף כב בפרש"י בד"ה משום ממונו כו' וקס"ד דא"ב כגון שהדליק בגחלת שאינה שלו כו' עכ"ל כפי הפירושים שלפנינו שבפרש"י ספיר קאי האי היכא ביניהו גם לפי המסקנא אבל מהרש"ל כתב בפירושים אחרים של רש"י לקמן בשמעתין שבפי' רש"י בלשון אחר וכי מאחר דתרווייהו לא מחייבי אלא בגחלת שלו וכל הני תיובתא כו' עכ"ל גם לפי זה ספיר כתב כאן וקס"ד דא"ב כו' ודו"ק : **ע"ב** תוס' בד"ה קטל תורים כו' ונראה לר"י כו' והא בדבר שממונו עושה לא שייך קלב"מ עכ"ל ק"ק כיון דמכח סברא דממכחן פריך בלאו הך דקטל תורים עבדא ה"ל למפרך אהך דהכא גופיה למה לא יתחייב בממונו [illegible] שהזיק עם [illegible] עבד הכא בדבר שבממונו לא שייך קלב"מ ודו"ק : **בד"ה** בגדי דחד כו' ועוד הביא ראיה דתנן במכלתין דשור שהדליק הגדיש כו' עכ"ל ראייתו לאו דוקא שם סברו דלא שאני ליה למימר דבגוף אחד חשוב מיתה ותשלומין לחד ודו"ק :

דף כג תוספות בד"ה מאי בינייהו המ"ל כו' כלב שנטל כו' עכ"ל מתסוגיא דלעיל נראה דפליגי ר"י ור"ל בכלב בגחלת שאינו שלו [illegible] דבעל כלב הוא ואם נראה להם דלא כפרש"י ואפי' בגחלת שאינו שלו המ"ל איכא בינייהו לא ידענא אמאי שבקי גמל וק"ל : **בד"ה** ולחייב בעל גחלת כו' ולא יפלוג כ"א הרביע כו' עכ"ל [א] ל"ע לר"ל אמאי דחיק לאוקמא [illegible] על מקום גחלת לוקמא נמי [illegible] משום דבעל גחלת נמי חייב וקושיא הוא דלדידי בלא שימר גחלתו ודו"ק : **בד"ה** סתם דלתות כו' תימה דלמא משום דהוי תחלתו בפשיעה כו' לפרש"י דסתם דלתות תורות ולא תימה משונה הוא כו' עכ"ל אין מקום לתמיהתם כפי מה שכתבו לעיל דלא אמרינן משום דתחלתו בפשיעה לגבי אורחיה דשן ורגל לחייב כ"ש בקרן דלאו אורחיה וע"כ נראה שהם מפרשים דסתם דלתות תחורות לאו אורחיה הוא [illegible] **ע"ב** [illegible] ניחא דאי לייעודי תורא אפשר שיגח נגיחה ד' בו ביום שנגח נגיחה ג' עד שלא הספיקו לגמור דינו אבל אי לייעודי גברא ודאי דהספיקו לגמור דינו אף בנגיחה ראשונה בו ביום כשהעידו לראשונה בבעלים ולא היו מסיקין אותו עד לאחר הנגיחה שניה אבל לאביי לייעודו תורא נמי על כרחך כשהעידו על נגיחה ג' והספיקו לגמור דינו היו מסיקין אותו עד לאחר בנגיחה רביעית א"כ בכה"ג איכא בינייהו [illegible] בכל הנגיחות [illegible] דבנגיחה אחת היכא למימר הכי אבל בכל הנגיחות לית לן למימר הכי דמלתא דלא שכיחא הוא ודו"ק :

דף כד בד"ה ולמאן למעוטי זב כו' דא"כ לשתוק מוזאת כו' עכ"ל פי' למעוטי זב מימים לא איצטריך [illegible] הקרובים הך יש לדקדק דא"כ מאי פריך ומה ראית הא ע"כ [illegible] היקש וק"ל : **בד"ה** הרי כאן שלשה עדיות לענין ג' אחין ואחד כו' עכ"ל בכה"ג אמרינן בפרק חזקת הבתים לענין עדות חזקה דג' שנים וק"ק דלא דמיא דהתם [illegible] **ע"ב** בד"ה במכירין בעל כו' א"כ נגלאכד אחד מהם אחר כל נגיחה כו' עכ"ל פירוש דלכך ל"ל אי לייעודי גברא [illegible] לחייבו פלגא נזקא קלמיתין וק"ל :

דף כה תוספות בד"ה אני לא אדון כו' [illegible] עכ"ל [ב] אבל הך פירכא [illegible] ואין מכניסין אותה בק"ו כיון שהוא דין הכתוב בתורה וק"ל : **בד"ה** הנה [illegible]

קרני ראם [א] ל"ע נר"ל . נ"ב לק"מ דא"כ מ"ט דר"א דמחייב נזק שלם לעיל י"ח : [ב] אבל הך פרכא כו' · נ"ב ומלשון התוס' לא נראה כתי' אלא מנזקין דרגל שישנו בלא נראה שנזקין חלוק מכופר ועיין :

חכמת שלמה

דף כב ע"א תוס' בד"ה ממונא כו' וי"ל דבכל מקום כו' נ"ב מצאתי בתוספות אחרים בהאי ליסנא בדותק גדול יש לי ליישב כו' :

דף כג ע"ב רש"י בד"ה אית ליה נמי משום ממונא (בעצמו דל ממונא הלכך כיון דתורת אש ליתא) כו' היכא דהגחלת שלו מחייב לענין גלוי משום ממונא ואע"ג דכלו לו חציו וכגון שהיה לגודרה כלומר שהיה יכול לגודרה שלא תעבור הדליקה ולא גדרה דהתם שורו הוא ולא טפח באפיו ולא געל בפניו ואטמון פטור דכי האי ממון המזיק פוטרו רחמנא בטמון וכי מאחר דתרווייהו לא מחייבי אלא בגחלת שלו וכל הני תיובתא דלעיל ליתנהו דאף לרבי יוחנן לא מחייב בעל כלב אלא במקום גחלת וכדפרישנא וכן בעל גמל במסכסכ' מאי בינייהו א"ב ד' דברים מאן דאית ליה משום חציו חייב בד' דברים אם הוזק אדם בו ולמאן דלית ליה נזק גרידא משלם כו' ל"א אית ליה נמי משום ממונא והיכא דליכא לחיובא כו' כנ"ל ונ"ב ס"א ועיקר הוא וכן פירש מגדל עוז דעת הרמב"ם גבי כלב שנטל חררה ולכן כתב רש"י לשון ראשון עיקר ודו"ק : **בד"ה** הכי גרסינן כו' דגחלת ותררה דחד וגדיש דחד כנ"ל : **ע"ב** גמ' מאן פטור פטור מסמה וחייב כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה וטנפה כו' ובלע"ז ווליטע"ר כנ"ל : **בד"ה** אתו לנגיחה כו' אבל אשלישית פלגא כו' כנ"ל :

דף כד ע"א רש"י בד"ה השתא הוא דמסהדו בי כל כו' כנ"ל וכן בתוספות : **ע"ב** תוס' בד"ה במכירין כו' וא"ת דכיון כו' נ"ב מכאן מתחיל הגליון וכן מצאתי בספרים מדויקים :

דף כה ע"א רש"י בד"ה היכא דמפריך כו' דשכינה כו' הכא תני כו' הד"א :

מהר"ם

צריך להעלות לו שכר ולרב הונא אין צריך דמשום שאייה איכא ונראה משום דרב יוסף נמי מודה לרב הונא ואית ליה נמי טעמא דשאייה יוכת אלא דמוסיף עליה טעמא דביתא מיתב יתיב וק"ל :
שם ולשמואל משלמת מה שהזיקה היכי משכחת לה כגון דשבקה לרחבה וכו' כן צ"ל : **בתוס'** ד"ה כהדיוט מדעת דמי וכו' קשה דשלא מדעתו לאו דוקא וכו' ר"ל דמפי' רש"י משמע דוקא כשדר בו שלא מדעתו או א"צ להעלות לו שכר אבל מדעתו צריך להעלות לו שכר ולכך גבי הקדש דדעת שכינה איכא הוי כמדעת וזה אינו דשלא מדעתו לאו דוקא משום דכל שכן כשדר בו מדעתו והוא שותק ויודע שדר בו שא"צ להעלות לו שכר והא דקאמרי' שלא מדעתו דאורחא דמלתא נקט לכך פירשו כלומר דדעת שכינה איכא שלא יהנה אדם בלא מעילה ר"ל והוי כאלו הוי כדעת הדיוט שהתנה עמו הדר בו ע"מ שיתן לו שכר וק"ל :

דף כב ע"א בתוס' ד"ה ממונא אית ביה ממשא וכו' וא"ת ממונא נמי לית ביה ממשא כגון צרורות ברוח שבכנפיה וכו'. יש לדקדק מאי מקשו התוס' נימא לרבי יוחנן התם נמי לא הוי חיובא מטעם ממונא אלא דהוי חציו של התרנגול דהיינו צרורות וסומכוס ס"ל בצרורות נזק שלם כמו דס"ל הכא לרבי יוחנן גבי חררה דהוי חציו של כלב ונראה דהכי מקשו התוס' דהתם הרוח שבכנפיה אינו גוף הממון אלא שבא מהתרנגול שהוא ממונו ואע"ג דהרוח אין בו ממש וא"כ אם בדבר שאין בו ממש הבא מממונו הוא חייב כל שכן שיתחייב בממונו עצמו אע"ג שאין בו ממש דהיינו אשו ותירצו התוס' מ"מ גוף הממון שפשע בו וכו' ולכך הכא דבגוף הממון אין בו ממש לא מסתבר לחייב וק"ל : **ד"ה** לא ממונו דבעל הכלב הוא וכו'. מ"מ פשיט לה להגמרא משום דרשה דפטור על אש בהמתו וכו'. ויש לדקדק היאך אפשר שפשוט שיש שום דרשה הא לר' יוחנן חייב באש של בהמתו משום חציו דהוי צרורות והיה נראה לומר דר"ל שיש שום דרשה דאין בשור כ"א ג' אבות ולפי זה לא קשה לרבי יוחנן דלר' יוחנן חייב באש של בהמתו משום חציו דהוי בכלל נזק צרורות דרגל ולכך מסיימו התוס' דג' אבות נאמרו בשור וכו' אלא שלפי זה קשה א"כ למה לו מיעוטא דאיש בור ולא שור בור תיפוק ליה נמי מהאי מיעוטא דילפינן מיניה דג' אבות נאמרו בשור ולא יותר וק"ל : **ע"ב בתוס'** ד"ה רישא בעל הגמל וכו' אע"ג דמעיקרא נמי הוי טעמא הכי וכו'. ר"ל למה לה להגמרא לסיומי בהאי שינויא דאזיל להאי מ"ד דאשו משום ממונו ומוקי לה במסככת וכשעמדה וכו' הא למ"ד אשו משום חציו נמי צריך לחלק בין רישא לסיפא הכי : **ד"ה** והיה גדי כפות וכו' וההיא דסוף פרקין עבדו כגופו שורו כממונו וכו'. ר"ל דמייתי מיניה רש"י בשמעתין דגבי בהמה לא שייך למימר היה לו לברוח דרש"י מפרש לקמן שורו כממונו ר"ל דלא שייך לומר בשורו שהיה לו לסלק הגחלת מגופו כמו שאין שייך לומר זה בממונו אין הפירוש כן כפירוש רש"י אלא איירי בשור ועבד כפות וכו' ועיין לקמן : **ד"ה** בגדי דחד ועבד דחד וכו'. ותירץ הר"ר יצחק בר מרדכי וכו' נראה דהמשך דברי התוס' כך הם ותירץ הרר"י וכו' התם ההיא דבן סורר ומורה וההיא דפ"ק דסנהדרין אבל הך דהכא אינו מתורץ בתירוצו של הרר"י ור"ת מפרש שם דכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה פטור לבד מעדים זוממים וכו' וההיא דפ"ק דסנהדרין איירי בעדים זוממין שהעידו במיתה לחד וממון לחד כדאיתא התם וטעם דעדים זוממין הוא משום דבעינן שיתקיים כאשר זמם בכל אחד וכו' כלומר ובזה מתורץ גם כן הך דהכא דלא קשיא מידי מההיא דפ"ק דסנהדרין וק"ל :

דף כג ע"א בגמ' וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו וכו' מאי בינייהו ופרש"י היכי דהגחלת שלו היתה מאי איכא בינייהו וכו' והשתא לפרש"י אפילו לפי המסקנא היכי דאין הגחלת שלו נמי פליגי דלר"י חייב משום חציו ולריש לקיש פטור דלאו ממונא הוא אלא דפליגי נמי אגחלת שלו וא"כ קשה מה שכתב רש"י לעיל ריש ע"א דף כ"ב בתחלת סוגיא זו וז"ל וקא ס"ד דאיכא בינייהו כגון שהדליק בגחלת שאינו שלו וכו' דמשמע מדבריו דלפי המסקנא לא קאי הכי אבל כד-מעיינת בפרש"י ובפסקי הראשונים תמצא שיש כאן בדברי רש"י לשונות אחרים אשר לפיהן יתיישב לשון רש"י דלעיל וכן משמע בדברי ספר ח"ש שהיה כאן בדברי רש"י עוד לשון אחר : **בתוס'** ד"ה סתם דלתות התורות וכו' תימה דלמא משום דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס וכו'. נ"ל דהתוס' אינם מפרשים כפירש"י דהוצאת אומרת קאי אמדמחייב נ"ש אלמא לאו שינוי הוא וכו' דא"כ איך מקשין דלמא משום דהוי תחלתו בפשיעה וכו' הא לעיל דף כ"ב ד"ה דאפיך מיפך כתבו התוס' דלא אמרינן משום דהוי תחלתו בפשיעה לגבי רגל לשלם נ"ש לגבי קרן וכו' ע"ש וגם התירוץ של התוס' דקאמר דא"כ לא מחייב בחתורה כ"א רביע וכו' לא יתיישב שפיר ע"כ נראה לי דהתוס' מפרשים דהוצאת אומרת קאי אמתני' כלה דמחייב בעל הכלב כשחתר הכלב הדלת ונפל החררה והגחלת על החררה ועל הגדיש ולא אמרי' דאונס הוא וליפטר מהכל ש"מ סתם דלתות התורות הן אצל כלב והשתא מקשין התוס' בפשיטות דלמא לא הוי חתורות אצל כלב והא דמחייב בעל הכלב משום דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס ועל זה יתיישב תירוצו של התוס' באופן נאות : **ד"ה** תפשוט דפי' פרת וכו' ונראה לר"י וכו' דס"ד דאם לקחה הבהמה פירות וכו' ואכלה בר"ה או בחצר המזיק חייב וכו' וקא מבעיא ליה וכו' אלא מסוגיא דשמעתין וכו' ש"מ דבעי לקיחה ואכילה בחצר הניזק וכו' כצ"ל וכן בסוף הדבור אע"ג דמשכחת לה שפיר כגון שהלקיחה היתה בחצר הניזק אלא משום דפשטא דקרא וכו' שהביעור היתה בחצר הניזק וכו' כצ"ל : **ע"ב בגמ'** כגון שנתחככה בכותל וכו'. יש לדקדק מה יהיה התולדה דשן ובריש מכילתן קאמר אבות מכלל דאיכא תולדה. וי"ל דתרי הוי נתחככה בכותל או מנפה פירות וחד הוי אב וחד הוי תולדה : **בתוס'** ד"ה איזהו מועד וכו' לא משום דתהוי פלוגתא בשור המועד וכו'. ר"ל פלוגתייהו דר' ורשב"ג דפליגי אי בתרי זימני הוי חזקה או בתלתא והתוס' הכא קצרו לשונם זה לשון התוס' התם אהא דקאמר התם כו' שור המועד סתם לן תנא כרשב"ג וכתבו התוס' התם רבי לא פליג אקרא אלא כלומר התם מתקיימים דברי רשב"ג דאמר בתלתא זימני הוי חזקה ע"ש וכן הוא כונת התוס' דהכא : **ד"ה** ולא ישמרנו והר"ר עזרא פי' דאיכא בינייהו וכו'. ואני מצאתי בגליון תוס' ישנים וז"ל והר"ר שלמה מדרוי"ש פי' דאיכא בינייהו דלאביי ע"כ מודה ר' הכא דבתרי זימני לא הוי חזקה דלא פליג אקרא אבל לרבא סבר שפיר דבנגיחה שלישית משלם נ"ש דבתרי זימני הוי חזקה והוי מועד אבל מתני' ודאי דקתני דאין נעשה מועד עד ג' ימים אתיא כרשב"ג והשתא אתי שפיר דרבא לטעמיה דאמר בהבא על יבמתו דבשור המועד סתם לן תנא כרשב"ג אבל לאביי אפילו רבי מודה הכא עכ"ל : **באד** וי"ל דלכתחלה כשהוזמו הג' כתות לקחוה הבעלים וכו'. הוכרחו לכתוב זה משום דמסתמא בשעת העמדת השור בב"ד אי אפשר שיגח :
באד והא דקתני לקמן בברייתא וכו' אע"ג דעדיין לא חייב נ"ש וכו'. ר"ל לפי מה דפרישית לעיל דלכ"ע עד נגיחה רביעית לא משלם נזק שלם :

דף כד ע"א בגמ' ת"ש אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני ב"ד ובפני בעלים שנא' והועד בבעליו וגו' כצ"ל וכן משמע מפירוש רש"י : **בתוס'** ד"ה הרי הוא אומר וזאת וא"ת כ"ש השתא וכו'. וי"ל דה"ק דהתם גלי קרא וכו' נראה דהמשך דברי התוס' כך הם דה"ק להו ר"א לרבנן דאין שום הוכחה מזבה דנימא דבריחוק להוי חזקה טפי מבקירוב דלא שייכא התם סברא של ריחוק וקירוב שאין שם הטעם תלוי משום דמוחזקת בכך רואה וכו' וכ"ת א"כ מאי שנא התם ראיות מימים אינו אלא גזירת הכתוב דהתם גלי קרא וק"ל : **ד"ה** ודלמא למעוטי זב מימים ולא בעי למימר אבל לא זבה מראיות דא"כ לשתוק מזאת ר"ל כונת המקשה דרצונו לומר דנימא דלא אתי זאת אלא למעוטי זב מימים לחוד אבל לא זבה מראיות אלא דזבה ליטמא בין ביטים בין בראיות דא"כ לשתוק מזאת דבלא שום מיעוטא נמי הוי הסברא הכי דבזב דכתיב גבי ראיות הוי הסברא דוקא ראיות דעדיפי מימים אבל גבי זבה דכתיב גבה דאפילו בימים מיטמאה כ"ש בראיות אלא כוונת המקשה הוא מנא לך דזאת לא אתיא אלא למעוטי זבה מראיות אבל זב מטמא בין בראיות בין בימים דלמא זאת אתי נמי למעוטי זב מימים והא דקאמר למעוטי לאו דוקא דבלא שום מיעוטא הוי מצי למיפרך מהיכי תיתי לן למימר דזב מטמא נמי בימים כיון דלא כתיב גביה אלא ראיות אלא שלפי זה יקשה לן למה פריך המקשה קושיא זו השתא בלא ברייתא זו דגלי לן האי מיעוטא דזאת היכי הוה ס"ל אי הוה ס"ל דזב מטמא בראיות ובימים מפני מה לא קשיא מהיכי תיתי כמו דפריך השתא ואי הוה ס"ל דאין הכי נמי דלא מטמא זב כי אם בראיות א"כ מאי פריך נמי השתא דלמא הברייתא נמי סבירא ליה הכי ויש לומר דע"כ האי סתמא דגמרא קא פריך לה אברייתא דלעיל ובלא ברייתא זו הוה ס"ל דבין בזב ובין בזבה מטמאו בין בראיות בין בימים דלא הוה סלקא אדעתיה כלל לחלק בין ריחק לקירב ובין ראיות לימים ולכך לא היה צריך קרא לימים בזב אבל השתא מקשה שפיר וק"ל : **באד** אי נמי המקשה סמך אהיקשא וכו' ובקושיא זו דפריך ודלמא למעוטי זב מימים ר"ל מה ראית דמוקמת זאת למעוטי זבה מראיות והיקשא אתי לרבות זב מימים אימא איפכא דזאת אתי למעוטי זב מימים אלא שיש להקשות לפי סברת התוס' דלעיל מאי פריך נימא איפכא א"כ תקשה לך לשתוק קרא מהיקשא ומזאת וממילא הוה הכי וי"ל דהיקשא איצטריך לכמה דברים זולת זה אלא דהוה מוקמינן ליה נ"כ לימים לכך איצטריך וזאת וכן מצאתי בגליון תוס' ישנים : **ד"ה** השתא הוא דקא מסהדי ביה תימה לר"י דמ"מ קנס לא הוה וכו'. יש לדקדק מה כונת התוס' בקושיא זו ומה תימה היא זו אם לא יהיה קנס מה בכך ויש ליישב דהכי מקשו מאי איבעיא להו תפשוט דליעודי תורא דאי ליעודי גברא ולא משלם כי אם פלגא הא מ"מ קנס לא הוה וכו' ולמ"ד פלגא נזקא קנסא משמע לעיל דלא אשכחן ח"נ דהוי ממונא כי אם בחצי נזק צרורות. ואי איתא דליעודי גברא הא אשכחן פלגא נזקא דהוי ממונא אפילו בקרן כגון דאתו תלתא כיתי בחד יומא דמשלם ח"נ והוי ממון וק"ל : **ע"ב בגמ'** אמר רב אשי אמריתא לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמר לי וליעודי תורא מי ניחא וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה לימרו הנך בתראי וכו' דליכא הוכחת במה שהמתינו וכו'. ורש"י פי' דקמאי ודאי ליעודי נתכונו שהרי יודעין שאין על הניזק השלישי לתבוע נגיחות הראשונות אלא כדי ליעדו ולחייבו נזק שלם וכן לעיל פירש דניזק שלישי הביאן לחייב נזק שלם אבל התוס' לא ס"ל הכי דלטעמייהו אזלי דכתבו לעיל דלכ"ע בנגיחה שלישית לא משלם נזק שלם עד נגיחה רביעית ואף לפירוש רש"י לא אתי שפיר לאביי דלעיל וק"ל : **ד"ה** אלא דקא מרמזי רמוזי וכו' וניחא אפי' ליעודי גברא וכל הני שינויא בתראי אתו נמי ליעודי גברא. יש לדקדק האי שינויא דרב דאמר כשבאו רצופין איך יתישב בליעודי גברא וצריך לומר דר"ל דס"ל דכל ג' ימים באו בכל פעם כולם כאחת וזה מקרי נמי רצופים : **ד"ה** במכירין בעל השור וכו' ואפילו כי אמרינן ליעודי תורא דמצינו למימר וכו'. מ"מ אותן שהעידו תחלה יכולין לומר לחייבו חצי נזק באנו כשיכירו וכו' כן צ"ל וכן מצאתי בתוס' ישנים :

דף כה ע"א בתוס' ד"ה אני לא אדון וכו' לדבריהם קאמר וכו'. דאין לומר דס"ל לר' טרפון באמת דבק"ו הראשון דדן בסוף הדין קרן מקרן פרכינן דיו אלא שבזה הק"ו השני דבסוף הדין אנו דנין קרן מרגל לא פרכינן דיו דא"כ בתחלה מאי סבר ר' טרפון דהיכי ס"ד מתחלה דדן בסוף הדין קרן מקרן וכי לא מסיק אדעתיה דלפרכו ליה דיו אלא ודאי איהו ס"ל דהיכי דמפרך קל וחומר לא אמרינן דיו והא דקאמר אני לא אדון וכו' לדבריהם דרבנן קאמר ומהא סוגיא שמעינן דעיקר פירכא דיו מסוף הדין פרכינן. ולכך בק"ו הראשון דדיינינן קרן משן ורגל אף שהסוף הדין הוא קרן מקרן איכא למפרך טפי דיו אבל בקל וחומר השני שהסוף הדין הוא קרן מרגל הוה סלקא דעתיה דרבי טרפון דאפילו לדברי רבנן לא פרכינן דיו : **באד** ואין לומר מרשות לרשות גמרי' וכו'. יש לדקדק דאם ר"ל דלא ילפינן קרן מרגל אלא רשות הניזק מר"ה גמרינן וכאלו אמר הכי ומה בר"ה חייב קרן כ"ש ברשות הניזק והיכן מצינו שיש צד חומרא ברשות הניזק יותר מבר"ה שהרי בר"ה פטור בשן ורגל וברשות הניזק חייב. וא"כ השתא עיקר הק"ו הוי רשות מרשות וליכא למפרך מה לשן ורגל דהיזקו מצוי א"כ לפי שיטת ק"ו זה הדר יליף קרן מקרן קרן דרשות הניזק מקרן דרה"ר וא"כ הדר קושית דיו לדוכתה ונראה דלעולם שיטת הק"ו הוא כדאמר השתא דסוף הדין הוא קרן מרגל ולכך אין למפרך דיו משום דעיקר פירכת דיו הוא אסוף הדין אבל כשפרכינן פירכא מצד איזה חומרא כגון הא דפרכינן מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי עיקר הפרכא צריך להיות שייכא אתחלת הדין כי כן הוא שיטת הפירכות על הקלין והמורין שבגמ' וכאן תחלת הדין הוא רשויות דהא קאמר ומה במקום שהקל וכו' בר"ה החמיר בקרן וכו' ולכך קאמרי התוס' ואין לומר מרשות לרשות גמרי וכו' ומה ר"ה שהקל בה לענין שן ורגל וכו' רשות הניזק שהחמיר בה לענין שן ורגל לא כ"ש שנחמיר בה לענין קרן ר"ל וכיון דתחלת הדין ומה ר"ה כו' לכך לא שייך למפרך פרכת חומרת דמה לשן ורגל שכן היזקן מצוי משום דתחלת דין אינו שן ורגל אלא ר"ה וכל הפירכות דפרכינן מצד חומרא צריכין להיות שייכי' אתחלת הדין דמ"מ הכא שייך למפרך כדמשמע לקמן דבעי למילף וכו' ופריך מה לנזקין דרגל וכו' דנימא נמי דחצר הנזק מר"ה גמרינן ומה ר"ה שהקל בה לענין נזקין דשן ורגל החמיר בה לענין חצי כופר לקרן חצר הניזק לא כ"ש אלא ודאי צ"ל דאפי' הכי שייך למפרך שפיר וק"ל ובזה נתיישב הכל כהוגן אלא דלפי מה שכתבתי דעיקר פירכא דפרכינן מצד איזה חומרא צריכים להיות שייכא אתחלת דין א"כ עדיין יש לדקדק מפני מה לא הקשו התוס' קושיא זו אק"ו הראשון דמתני' דתחלת הדין הוא משן ורגל ממש ושם קשה קושייתם בפשיטות טפי מעל ק"ו בתרא ולא מרשות לרשות וא"כ היכי סלקא אדעתי' דר' טרפון למילף ק"ו הכי הא איכא למפרך מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי וי"ל דאע"ג דשיטת הפירכות מצד החומרא כן הוא לפי האמת כאשר כתבתי מ"מ לא רצו התוס' להקשות קושייתם אק"ו הראשון משום דאע"פ כן היינו יכולין לדחות בק"ו הראשון דרך דחיי' כיון דעיקר הק"ו הוא אסוף הדין דהוא קרן מקרן לכך לא פרכינן מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי אבל אק"ו בתרא מקשו התוס' בפשיטות טפי דהא בין

תחלת

היא והכי תנאי דאייתי בפ"ב דנזיר כו' עכ"ל ולא ניחא להו לאוקמא בפשיטות הכי תנאי ומתני' דהתם כר"י כדקאמר התם דאפי' ר"י לא אמר אלא משום לחלוחי זיבה אבל בעינה לא ע"ש וק"ל: **ע"ב** בד"ה ומה פכין קטנים כו' וא"ת מה לפכים קטנים שכן מטמא מאוירן כו' עכ"ל ובתוספות בפרק רבי עקיבא וליכא למימר דעביד ק"ו הכי ומה זב הקל שאין מטמא פכין כו' מת החמור דמטמא פכין כו' דמה למת שכן אינו מטמא משכב ומושב וי"ל כו' עכ"ל [א] וקשה דא"כ כדקאמר מפץ שמטמא בזב א"ד שמטמא במת נימא משכב ומושב יוכיחו שמטמא בזב ואינו מטמא במת ודו"ק :
בפרש"י בד"ה הניחא למ"ד דון מינה כו' בגד ועור דמת אלא לאפטויי דגמרינן לה משרץ כו' ומוקמינן טומאת מת באתרה כו' אף גבי מפץ כו' עכ"ל ובד"ה אלא למ"ד יו' השתא בגד ועור כו' עכ"ל מפירושו נראה דאתרוייהו בין אג"ש ובין אהיקשא פריך הניחא למ"ד דון מינה כו' אלא למאן דאמר כו' אבל מהרש"ל כתב דאיזה תלמיד טועה הגיה כן בפרש"י דעיקר הקושיא אג"ש ודאייתו דבפרק במה אשה איתא כל הסוגיא דמופנה כו' ולא פריך הניחא למ"ד דון מינה כו' אלא ש"מ דלא פריך רק אג"ש כו' עכ"ל ולא ידעתי הכרעתו דהא הך ג"ש דבגד ועור בא"ד נמי איתא התם לענין זוב הסוס והפרה שיטמא במת ואמאי לא פריך התם הניחא למ"ד דון מינה כו' כדפריך הכא אג"ש אלא דאית לן למימר דהתם לא נחית תלמודא למידק הכי אלא הכא דבעי למילף ליה מק"ו וקפריך דיו לטומאת ערב ומגלן טומאת ז' ומשני דאתי מג"ש ומהיקשא קפריך דהדרן קושיין לדוכתין למ"ד דון מינה ומינה אכתי טומאת ז' לבגד ועור ובין למפץ מגלן ועוד נראה מפרש"י דעיקר הקושיא מהיקשא ומש"ה נטר עד הכא והיינו משום דאג"ש ליכא למפרך דאיכא למימר קושטא הוא דלא ילפינן מג"ש אלא טומאת ערב למפץ ובתר הכי הדרינא לק"ו טומאת ז' למפץ במת מזב דהשתא ליכא למימר דיו דא"כ הוה מפריך ק"ו דלטומאת ערב לא איצטריך דמג"ש ילפינן לה וככתוב בהדיא חשיב ליה כמ"ש התוספות ודו"ק :

דף כו תוספות בד"ה ולא תהא שן כו' וכאן אם היה בחצר הניזק ה"נ הוה משתלם מן העלייה כו' עכ"ל דליכא למילף נמי מהאי ק"ו שלא ישתלם אלא מגופו דהא מיטב שדהו כתיב בשן ורגל וק"ל: **בא"ד** וי"ל דאי לאו כספו כו' והוה עבדינן ק"ו דלעיל דמחמיר בתשלומין עכ"ל וכן צ"ל לקמן דפריך ולא תהא קרן ברה"ר חייב כו' דא"כ אמאי איצטריך ישלם התשלומין מעליה דהא השתא קל וחומר שלא תהא שן ורגל חייבת אלא חצי נזק כו' ליכא די"ל דאי לאו ישלם הוה שבקינן האי ק"ו דפטור לגמרי קרן ברה"ר והוה עבדינן ק"ו דלעיל מיהו הסוא ק"ו אינו מחמיר טפי דאם הוא מחמיר בקרן ברה"ר הוא מיקל טפי בשן ורגל ברשות הניזק וצ"ל דלאו דוקא נקטי התוס' דמחמיר ודו"ק :
שם בתוספות עליו ולא על האדם כו' וטעי תלמודא כדטעי באלו נערות כו' עכ"ל ר"ל המקשה דפרק החובל טעי והוא סבר דאיירי קרא דנפש רוצח בממון אחר בהדי מיתה וה"נ טעי המקשה בפרק אלו נערות ולא הוה ידע מסקנא דאלו נערות דמסיק דאיירי דלא תשקול מיניה ממון ונפטריה וק"ל: **בד"ה** ויהא אדם חייב כו' אלא לפטור בשוגג בלא מתכוין כמו במזיד במתכוין כו' עכ"ל דברים מעורבבים הזיקא הכא : **בד"ה** אינו דין שחייב כו' וי"ל דנזקי אדם מנזקי אדם יליף עכ"ל פירוש דהכי יליף ומה כופר שהקילו בו לגבי אדם החמיר בו לגבי שור ד' דברים שהחמיר בו לגבי אדם אינו דין שנחמיר בו לגבי שור דהשתא לא שייך למפרך מה לאדם כו' ולא דמיא למה שכתבו במתני' ואין לומר מרשות לרשות גמרינן ומה רה"ר כו' דמ"מ שייך למפרך כו' ע"ש דיש לחלק ודו"ק :
בד"ה או דלמא קרן כו' לא שייך למפרך כדפריכית במתני' כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל כדפריכית במתני' דפירכא כזו שאינה אלא סברא בעלמא מכניסין אותה בתוך הק"ו וק"ל : **בד"ה** לאו משום דסבר לה כר"י כו' וא"ת אפילו בלא כו' קרן לא כ"ש כו' עכ"ל ר"ל קרן דחייב נזק ברה"ר אינו דין שחייב כופר שלם ברשות הניזק וקשה דאדם יוכיח שהוא חייב נזק ברה"ר ופטור מכופר ברשות הניזק וצ"ע : **ע"ב** תוספות בד"ה נתכוין לזרוק כו' דהיינו שסבור תלוש ונמצא כו' עכ"ל פירוש שסבור תלוש ונמצא מחובר מיירי בקנה אחד ונתכוין לזה וחתך זה מיירי בב' קנים אחד תלוש ואחד מחובר וק"ל : **בד"ה** פרט למתכוין כו' כגון שהיו הבהמה והאדם זה בצד זה עכ"ל כצ"ל ר"ל שהיו עומדים בקרוב זה לזה דלא אמטע מנתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר ויותר נ"ל להגיה שהיו הבהמה והאדם זה ע"ג זה וק"ל :

דף כז בד"ה קרע כסותי וכו' מכלל דעל בשרו פטור כו' משום שהיה לו להסיר כו' עכ"ל ומדפטר הכא בעל לבו לא קשיא להו בפשיטות דלמא שאני הכא בעל בגדו נמי שהיה לו להסיר דאיכא למימר דהתם בקרע כסותי נמי שייך היה לו להסיר ומש"ה הוכיחו דע"כ לית לן למימר הכי דא"כ מ"ש על בשרו כו' דהכא דפטר משמע אף עינו דמחייב התם אבל קשה דמהא ליכא למשמע מידי דאדדייק מעל בגדו חייב הא על בשרו פטור נדייק מרישא על לבו פטור הא על בשרו חייב וי"ל דמשמע להו האי דיוקא דעל בשרו פטור כדקאמר עבדו כגופו דמי כו' כגופו משמע נמי דעל בשרו פטור דומיא דעבדו דמיירי שלא מת ודו"ק : סליק פרק כיצד הרגל

פרק המניח

תוספות בד"ה ואיכא נמי כו' או אח"כ הוזלו הכדים והחביות כו' עכ"ל פירוש הוזלו הכדים והחביות מכמות שהיו בשעת המקח דהשתא אע"ג דליתנהו להנך זוזי לא שייך למימר שקול כדך בזוזי דהוא לא ישלם אלא כמו ששוים עתה ונקטו נמי הוזלו החביות דלפום פירושם דהשתא דמכר לו כדים או חביות שוים מאתים זוז אפשר לפעמים הלוקח רוצה כדים יותר מבחביות ולא יכול לומר לשקול חביות בזוזך כשהוזלו עתה מכמות שהיו בשעת המקח וכן להיפך במוכר לך ק"ק בפרק הפרה דפריך אי דליתנהו להנך זוזי לשקול הורא בזוזי נימא נמי בכה"ג שהוזלו אח"כ השוורים לשחיטה מכמות שהיו בשעת המקח וי"ל דלא ניחא להתלמודא למימר דמעיקרא אייקר בישרא כדמוקי התם ואח"כ שוב הוזל בישרא ודו"ק : **ע"ב** בד"ה אמאי פטור כו' ולא שייך כאן כל המשנה כו' דגבי אדם לא אמר כו' עכ"ל מדבריהם אלו נראה דגבי בהמה דשייך כל המשנה כו' לית לן למימר דאיבעי ליה לעיוני וא"כ הוא קשה מאי קשיא להו לקמן אהך דאמר רבא כי אית לך רשות לסגויי עלאי ואמאי אית ליה רשות לסגויי הא בהמה נמי איבעי לה לעיוני כו' דמ"מ תיפטר מה"ט דכל המשנה כו' כדקאמר בהדיא התם וי"ל דהכי קא קשיא להו כיון דבאדם לא אמרינן איבעי ליה לעיוני אלא שלא יזיק ולא שלא יוזק א"כ בבהמה דאמרינן איבעי ליה לעיוני אפילו בשלא יוזק דשור פקח ביום פטור מכ"ש דאית לן למימר איבעי ליה לעיוני שלא יזיק ולית ליה רשות לסגויי עליה ודו"ק :

קרני ראם [א] וקשה דא"כ. נ"ב עי' שבת וכלא"ה לק"מ דילפינן מפץ מפכין קטנים :

מהר"ם

תחלת הדין ובין סוף הדין דנין קרן משן ורגל לכך איכא למפרך שפיר מה לשן ורגל שכן היזיקן מצוי והדר קאמרו ואין לומר ולתרץ דלעולם עיקר פרכא מצד חומרא שייכא להיות אתחלת הדין דוקא והכא לא הוי תחלת הדין שן ורגל משום דרשות מרשות גמרינן וכו' זה אינו דמ"מ שייך למפרך שפיר וכו' והיזקן מצוי דקאמרי' בכל דבור זה ר"ל דרכן להזיק וק"ל: **בא"ד** וי"ל דלאו פרכא הוא דאין חומרא זו מועלת וכו' ר"ל שאנו מכניסין הפרכא בתוך הק"ו וגמרי' הכי ומה שן ורגל אע"ג דהיזיקן מצוי אין חומרא זו הועילה להם לחייבם ברה"ה הגם שקרן חייבת ברה"ה ואפ"ה החמיר עליהם ברשות הניזק קרן לא כ"ש וק"ל : **בא"ד** ובפ"ק דזבחים וכו' מק"ו דשוחט חוץ כשר וכו'. ר"ל דשם יליף ומה חוץ לזמנו דקיל דהא שוחט לזמנו כשר ואפ"ה שוחט ע"מ לזרוק דמו חוץ לזמנו פסול שלא לשמה דהמיר דהא שוחט שלא לשמה פסול אינו דין שאם שחט על מנת לזרוק דמו שלא לשמה דפסול ופריך מה לחוץ לזמנו שכן כרת ר"ל באכילתו אע"פ שאין חומרא זו מועלת לשוחט חוץ לזמנו לפסול כצ"ל חומרא דהחמירה התורה שאני ר"ל דפרכא חומרא שכתובה בתורה אין המדה להכנים בתוך הק"ו : **בא"ד** וא"ת בפרק אחד דיני ממונות אמר ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת וכו'. וי"ל כיון דגוף העבודה נדחית וכו' ר"ל דשם הק"ו הוא ומה שהעבודה עצמה נדחית ומתבטלת מפני קבורת מת מצוה לגמרי ר"ל שהכהן מחויב להניח ולבטל העבודה מכל וכל ולעסוק בקבורת מת מצוה ולכך אין סברא לומר שתהא העבודה חמורה מקבורת מת מצוה בשום ענין הלכך כיון דאשכחן שהעבודה היה דוחה שבת בקום עשה ק"ו שקבורת מת מצוה תדחה את השבת בקום עשה ולכך לא שייך למפרך דיו אבל הכא אין הק"ו בסגנון זה אלא מצד חומרא דאשכחן בקרן שחייב בר"ה חצי נזק ולכך שייך למפרך דיו ועיין שם בפרק אחד דיני ממונות דהתוס' דהכא לא כתבו אלא סוף דברי התוס' דהתם דשם האריכו יותר ושם יבואר דבריהם אי"ה ועכ"פ קושית התוס' אינה אלא למ"ד דפרכינן דיו אפילו היכי דמפרך ק"ו לכך הוקשו דשם גבי קבורת מת מצוה נמי לפרוך דיו וק"ל : **רש"י** ד"ה הניחא למ"ד דון מינה וכו' לפי הגירסא שברש"י בספרים שלפנינו דמשמע דרש"י מפרש דהקושיא דפריך הניחא למ"ד וכו' קאי אהיקשא דמקיש מת לשכבת זרע צריך לגרום ברש"י כן בתר הכי ומוקמינן טומאת מת באתרה מה בשאר כלים טומאת שבעה אף בגד ועור טומאת ז' דבענין אחר אי אפשר ליישב פירושו של רש"י ומה שדחק רש"י לפרש כן ולא פירש דקאי קושית הניחא למ"ד דון מינה וכו' אלעיל דיליף מפץ במת בג"ש משרץ כדמשמע מפירוש התוס' מפני שהיה קשה לרש"י קושית התוס' דא"כ דאג"ש דלעיל קאי ומשני אמר קרא וכבסתם וכו' א"כ ל"ל ג"ש נילף מק"ו מזב כדמעיקרא וכ"ת כמו שתירצו התוס' דאטומאה דכתיב בהדיא משמע ליה קרא א"כ השתא נמי דילפינן מת מג"ש מ"מ שרץ גופיה לא כתיב בקרא אלא ילפינן בק"ו מזב על כן פרש"י דאהיקשא פריך ואהיקשא משני רבא אמר קרא וכו' דודאי היקשא הוי כתוב בקרא בהדיא וקאי שפיר עליה קרא דוכבסתם בגדיכם וגו' אלא שעדיין יש לדקדק על פרש"י כיון דבשינויא שמשני רבא אינו מתורץ קושית הניחא למ"ד דון מינה וכו' אי הוה קאי אג"ש דלעיל א"כ השתא נמי דסוגיא דשמעתא לא קאי אג"ש אלא אהיקשא מ"מ אנן היאך מתורץ לן לפי האמת הא דמשני לעיל דילפינן מפץ במת מג"ש משרץ וכו' הא יש להקשות הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרה אלא למ"ד דון מינה ומינה היאך יכול למילף מת משרץ לענין טומאת שבעה ונראה לי דס"ל לרש"י דאג"ש דלעיל לא קשיא כלל משום דע"כ צריך לומר דהג"ש אתי לטומאת שבעה דאי לטומאת ערב בלא ג"ש הוה ילפינן לה מק"ו דזב אלא משום הכי איצטריך ג"ש דלא לפרוך דיו לאפוקי טומאת שבעה להכי איצטריך ג"ש א"כ ע"כ אתי ג"ש אפילו לטומאת שבעה וליכא למימר דון מינה ומינה אליבא דכולי עלמא ודו"ק נ"ל :

דף כו ע"א גמרא ולא תהא שן ורגל חייבת ברשות הניזק אלא חצי נזק וכו' מקשין העולם והא מדאיצטריך הלכתא גמירא לנזק צרורות שאינה משלמת כי אם חצי נזק מכלל דשן ורגל נזק שלם משלם ומצאתי בגליון תוס' ישנים שהקשה קושיא זו ומתרץ בזה הלשון ושמא לא נאמרה הלכה אלא דצרורות משלם חצי נזק ממה שהרגל משלם א"נ האי ק"ו אליביה דסומכוס דאמר צרורות משלם נזק שלם עכ"ל ויש מתרצין דע"כ דהא דבעי הגמ' למילף ק"ו דשן ורגל אינו משלם ברשות הניזק אלא חצי נזק היינו דוקא בפעם ראשון ושני אבל בשלישית לא דלא גרע מקרן דמועד משלם נזק שלם וא"כ נוכל לומר דהלכתא אתי דצרורות אפי' בפעם שלישית אינו משלם אלא חצי נזק : **תוס'** ד"ה אינו דין שחייב בד' דברים וא"ת מה לאדם שכן מועד מתחלתו וי"ל דנזקי אדם מנזקי אדם יליף ותירץ זה דהתוס' צריך ישוב וכבר צווחו ביה קמאי דקמאי ונראה לפרש דרוצה לומר דלא ילפינן שור מאדם אלא ילפינן נזקי אדם מהדדי דהיינו כופר וארבע דברים תרוייהו מקרי נזקי אדם דהא כשהוזק אדם בין מיתה בין חבלה קרוי נזק וארבעה דברים וכופר ילפינן מהדדי בק"ו והכי ילפינן ומה כופר שאינו באדם ישנו בשור ארבעה דברים שישנן באדם אינו דין שישנן בשור והשתא ליכא למפרך מה לאדם וכו' דהק"ו הוא ארבעה דברים מכופר וק"ל כנ"ל :

חכמת שלמה

ע"ב רש"י בד"ה הניחא למ"ד כו' שבעה אף מפץ טומאת שבעה כצ"ל ונמחק בגד ועור וכן אחר כך בד"ה אלא למ"ד נמחק השתא בגד ועור דמת איצטריך וג"כ כל בגד ועור הנאמר ברש"י בס"א אינו וכ"ל שתלמיד טועה הגיה כי עיקר קושיא של דון מינה כו' אג"ש פריך אבל לא אהיקש כדפריש רש"י גבי דון מינה בפרק שבועות העדות שקאי על הג"ש והא ראיה שכל אותה סוגיא דמופנה הוא כו' והניחא כו' איתא בפרק במה אשה ולא פריך הניחא למ"ד דון מינה כו' אלא ש"מ דלא פריך כאן דון מינה כו' רק אגזירה שוה דמת משרץ אבל היקש של מת עם שכבת זרע הוי כמאן דכתיב בהדיא דמי וק"ל : **בד"ה** אלא למ"ד כו' דאי משרץ הוה גמיר אמינא טומאת כו' כצ"ל :

דף כו ע"א רש"י בד"ה ומה שור שאינו חייב בחבלה הס"ד :

דף כז ע"א רש"י בד"ה חייב דהא לא סלקא סבר אתבעיניה ליה בדינא ויפרע לי כצ"ל :

הדרן עלך כיצד הרגל

המניח פרק שלישי

תוס' בד"ה ואיכא נמי כו' שקול כדא בזוזך כו' כצ"ל וג"כ פי' על המוכר קאי וס"ס שהלוקח יכול לומר שקול כדך בזוזי היכא שהוא מוחזק וק"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה לפי שאין כו' באפילה ובקרן זוית כו' כצ"ל :

תוס'

המניח את הכד פרק שלישי

דף כז ע"א תוס' ד"ה ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא וא"ת ונחזי אי דמי רדיא וכו'. ולספרים דגרסי בפרק הפרה ואי ליתנייהו להנהו זוזי וכו' רוצה לומר דלאותה הגירסא משמע דכי ליתנייהו להני זוזי ממש אפילו אית ליה זוזי אחריני מצי אמר ליה שקול כדך בזוזך אם כן איך יתישב הכא דבשלמא בהאי ניסא כשהתנה ליתן ליה חביתא וכבר נתן מעות למוכר והמוכר אמר לא מכרתי לך אלא כדא דאין צריך ליתן לו אלא כדא אתי שפיר דאיצטריך לאשמועינן דלא אזלינן בתר רובא דאי אמרינן אזלינן בתר רובא היה חייב ליתן לו חביתא דלא מצי למימר ליה שקול כדך בזוזך דאיירי דעדיין איתנייהו הני זוזי של המקח ביד המוכר לכך איצטריך שפיר לאשמועינן דאפ"ה לא יהיב ליה אלא כדא אבל לאידך ניסא אם התנה לתת לו כדא והקנה לו בסודר ונתחייב הלוקח לתת לו דמים שיכול הלוקח לומר לא אתן לך הדמים אם לא תתן לי החביתא דקרי ליה לחביתא כדא מאי איצטריך לאשמועינן דלא אזלינן בתר רובא הא בלאו הכי יכול לומר שקול כדך בזוזך אפילו אית ליה זוזי ללוקח הואיל וליתנייהו הני זוזי ממש דהכא לא שייך לאוקמי דאיתנייהו הני זוזי ממש ביד לוקח דבאיזה זכות יכול המוכר לזכות במעות המיוחדי' שנוכל לומר עליהם שהן ממש דמי המכר לכך פירשו התוס' דלעולם צריך לאוקמי כגון שיש ללוקח מעות המכר ממש וכגון שהקנה למוכר אגב קרקע שמעות נקנין אגב קרקע דוקא ולא ע"י קנין סודר דאין מטבע נקנין בחליפין ולכך שייך שפיר לומר דאיתנייהו ללוקח הני זוזי וק"ל : **ע"ב גמרא** בשלמא לשמואל כשמעתיה אלא רבא לימא כשמואל ס"ל וכו' יש לדקדק מאי קשה למקשה הא כי היכי דלשמואל אתי ליה שפיר משום דלשמואל מוקי ליה למתני' דקתני פטור באפילה וההוא עובדא הוה באורה הכי נמי יתורץ לרבא לומר דכשינויא דרב ס"ל דמוקי מתני' בממלא וההוא עובדא לא הוי בממלא או כשנויא דר' יוחנן דמוקי למתני' בקרן זוית וההוא עובדא לא הוי בקרן זוית וצריך לומר דה"ק הוה עובדא בנהרדעא וכו' ר"ל בממלא דאלעיל מיניה קאי וקים ליה לגמרא דהנהו תרי עובדי הוו בממלא ואפ"ה מחייבי שמואל ורבא להכי פריך בשלמא שמואל כשמעתיה דמוקי מתני' באפלה והא באורה ס"ל דחייב אפילו בממלא אלא לרבא וכו' אלא שלפי זה דצ"ל דשמואל מחייב באורה אפילו בממלא ואפי' בנתקל והואיל דאיכא סברא לחייב בממלא אפילו בנתקל כל שכן דסברא לחייב בשובר בידים וא"כ מאי קאמר רב פפא לעיל מתניתין לא דייקא אלא אי כשמואל אי כרבי יוחנן דאי כרב מאי איריא נתקל אפילו שובר נמי מאי פריך הא כיון דשמואל מחייב בממלא אפילו בנתקל סברא הוא דרב לחייב לכל הפחות בשובר בידים דבשלמא בלא פירוש זה דלעיל הוה אתי לן שפיר דנוכל לתרץ דאין סברא כלל לחייב בממלא אפילו בשובר בידים ולכך אמר רב פפא דאין לוקמי מתני' בממלא כרב דא"כ מאי אריא מתני' דקתני נתקל אפילו שובר נמי ומסברא קאמר אבל השתא לפי פירוש זה קשה ונראה דלפי מה דס"ל לגמרא דאיבעי לי' לעיוני ס"ל לרב פפא דלרב דמוקי למתני' באורה ובענין שרואה את הכד בר"ה אלא דאיירי בממלא כל ר"ה אין סברא לדידיה לחלק בזה בין שובר לנתקל דאי שובר חייב הוה נמי לחייביה לנתקל משום דבעי לעיוני ומאיזה טעם יש לפוטרו וכיון שאתה פוטר לנתקל ע"כ צריך אתה לומר דמה הוא פטור שאפילו רואה הכדים או החביות בשעה ששוברן היה פטור משום דבעל החביות פשע במה שמילא כל ר"ה ומאי הוה ליה למעבד אם כן מטעם זה שובר נמי פטור אבל לשמואל ורבי יוחנן דמוקי לה לפטורה דמתני' דאיירי בענין שא"א להנתקל לראות החביות כגון באפילה או בקרן זוית ולא פטרי אלא מטעם שלא ראה אותה ע"כ אי אפשר לפוטרו אלא בנתקל דאי שובר

במזיד

דף כח בד"ה מניין לנרצע שכלו ימיו הורחא כו' עכ"ל בסנה"ת אשר"י וה"ה משרת דאפילו קודם הזמן אם חושש מגניבות כו' ע"ש : **בד"ה** טעמא דנתקל כו' דמיירי במגולא ליכא פסידא דלא דמי לחצר חבירו כו' עכ"ל ולפ"ז לעיל ממשבר ויוצא לא פריך כיון דממלא כל החצר איכא פסידא דא"א בחצר להקיף ולצאת אלא ממשבר ונכנס פריך דלית ליה פסידא ולמה לו ליכנס ולישבר ליזיל לבי דינא וליתבע ומשני דמשבר ונכנס להביא זכיותיו ואיכא פסידא דא"א בחצר להקיף וליכנס ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ה"מ היכא כו' אבל בור ברשותו ליכא לחיובי משור כו' ושמואל כו' מאי סבר דבור ברשותו כו' עכ"ל פירוש בין הפקיר רשותו ולא בורו בין חפר בור סמוך לרה"ר מקרי בור ברשותו דמקום הבור הוא רשותו משא"כ אבנו סכינו ומשאו דברה"ר מונחים אע"ג דלא אפקרינהו לאו רשותו הוא וק"ל : **בד"ה** אמר רבה במתכוין כו' וא"ל דמתכוין להורידה דהכא הוי פושע טפי כו' דלמא בנתקל דוקא מחייב אבל נשברה כו' עכ"ל ויש לדקדק דאימא דכל נתקל הוי פושע במתכוין להוריד ונתקל לאו פושע דפרק האומנין איירי בנשברה כדסבר ר' יהודה בשמעתין וי"ל דמשמע להו מסברא בנשברה דלאו פושע הוא ואונס גמור הוא ולא דמי לגניבה ואבידה וא"כ נושא שכר אמאי ישלם התם לר"מ והכא דאמרי' לרבה נשברה חייב לאו משום דהוי פושע אלא דס"ל דאונס גמור נמי חייב משום אדם המזיק ודו"ק : **בא"ד** לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שכר ה"נ לר"י כו' עכ"ל בש"ח נמי לר"מ שבועה זו תקנת חכמים היא כיון דס"ל דנתקל פושע הוא אלא דנקט ש"ש דאפילו בש"ש לר"מ רצו חכמים להקל ה"נ לר"י מיהת בש"ח רצו חכמים להקל וק"ל :

דף כט בד"ה פליגי בשעת נפילה כו' והשתא נמי הרי ומודים דקתני בברייתא חד קאי כו' עכ"ל נראה דרצונם לומר דהשתא דפליגי בתרתי ולא בחד טעמא יתיישב דשינה התנא לשונו דנקט בהאי ומודים אבנו כו' ובהאי מודים קנקנים משום דהאי ומודים דרוח מצויה דוקא דחייב ליכא לאשכוחי אלא בכה"ג דאבנו דלא אפקריה ובשעת נפילה דוקא אבל בדאפקריה בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה פליג ר"י ופוטר אפי' אחר נפילת פשיעה וכ"ש במפקיר נזקיו בשעת נפילה כמ"ש התוספות לקמן בפלוגתא דמפקיר נזקיו לאו דוקא לאחר נפילה אלא אפילו לאחר נפילה כו' ובאידך ומודים ברוח שאינה מצויה נקט קנקנים דאפקריה דאע"ג דה"מ למנקט נמי האי ומודים בדלא אפקריה ודוקא בשעת נפילה ניחא לן למימר דאיירי בדאפקרינהו אהרתי פלוגתייהו בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה אע"פ שהיה לו פנאי לסלק פטור כיון דבאונס נעשה אבל אי הוו פליגי בחד טעמא אם כן במודים דרוח מצויה ברישא ה"מ למנקט נמי אהרתי פלוגתייהו קנקנים דאפקרינהו דבין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה מודה ר"י דחייב דלא פטר אלא בנתקל דהוי נפילת אונס אבל ליכא למימר דלא ה"מ למנקט במודים דרוח שאינה מצויה בשעת נפילה ולא אפקרינהו דהא מרישא שמעת מינה דמודים באבנו וסכינו ברוח מצויה דחייב הא באינה מצויה דפטור וכה"ג כתב מהרש"ל בשם תוספות ארוכים דאין כאן הכרעה דאימא רוח מצויה חייב לכ"ע הא באינה מצויה פליגי ומש"ה אילטריך למתני באינה מצויה דפטור לכ"ע וליכא למימר דהך מלתא מפלוגתייהו שמעינן לה דלא מחייב ר"מ אלא משום דנתקל פושע אבל ברוח שאינה מצויה מודה דא"כ מודים דרישא נמי לא אילטריך דהא לא פליג ר"י ופוטר אלא בנתקל דאנס הוא אבל ברוח מצויה חייב ודברי מהרש"ל בזה לפי התוספות ארוכים ואין כאן מקומם ודבריהם ברורים לדברי התוספות שלפנינו דעיקר דבריהם הוא דלאביי דפליגי בתרתי יתיישב שינוי לשון דהני תרי ומודים ומזה שהוצרכו לקמן התוס' למימר למאן דמפרש לפלוגתייהו בחד טעמא דאורחא דמלתא דנקט הכא אבנים והכא קנקנים ואין מקום לתמיהת מהרש"ל שם ודו"ק : **בד"ה** מדמתני' בתרתי כו' דאי מודים ברוח מצויה דחייב ושאין מצויה דפטור א"כ במאי פליגי כו' עכ"ל ר"ל כיון דבשעת נפילה לא פליגי כלל א"כ בלאחר נפילה נמי כיון דמודים ברוח מצויה דחייב ושאין מצויה דפטור במאי פליגי דאם נאמר בשעת נפילה לכ"ע פטור משום דנתקל אנוס הוא א"כ לאחר נפילה דמחייב ר"מ אע"ג דהוי לאחר נפילת אונס תקשי לך מודים דסיפא דקתני מודה ר"מ בקנקנים כו' דפטור משום דהוי אונס דליכא למימר דאיירי בשעת נפילה מה לו להזכיר מלתא אחריתא רוח שאינה מצויה בקנקנים בהך גופא דנתקל לישמעינן הך מלתא דמודה ר"מ בנתקל בשעת נפילה דפטור משום דאנוס הוא כמ"ש התוס' כל זה לקמן בד"ה ור"י אומר לאחר כו' וכן בהיפך אם נאמר דבשעת נפילה לכ"ע חייב משום דנתקל פושע הוא אם כן לאחר נפילה דפוטר ר"י אע"ג דהוי לאחר נפילת פשיעה ותקשי לך רישא דקתני מודים חכמים באבנו כו' דחייב משום דפושע הוא דליכא למימר דאיירי בשעת נפילה דמה לו להזכיר מלתא אחריתי רוח מצויה באבנו כו' בהך גופא דנתקל לשמעינן הך מלתא דמודה ר"מ בנתקל בשעת נפילה דחייב משום דפושע הוא ודברי מהרש"ל בזה אינן ברורים ואין מקום לדקדוקו שכתב ואין כאן להאריך ודו"ק : **ע"ב** בד"ה כי פליגי אליבא כו' וכי פליגי ר"י ור"א במפקיר נזקיו דאונס כו' עכ"ל פירוש דודאי בשעת נפילה נמי פליגי ר"מ ור"י ולר"מ חייב דנתקל פושע הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא פטור משום דאנוס הוא וה"ה במפקיר נזקיו דעלמא נמי מחייב ר"מ אע"ג דאנוס הוא והשתא הא דקתני דמודה ר"מ בקנקנים דפטור משום דאנוס הוא איירי שפיר בשעת נפילה דלמאי דקיימינן השתא דפליגי נמי בנתקל בשעת נפילה ור"מ מחייב ליה משום דפושע הוא לא ה"מ למינקט דמודה ר"מ באונס בשעת נפילה אלא במלתא אחריתא דהיינו קנקנים ברוח שאינה מצויה גם בזה דברי מהרש"ל אין ברורים לנו ודו"ק :

דף ל בד"ה מתני' שלא כו' מדקאמר סע"מ כן כו' ועוד מדלא קתני כו' עכ"ל ר"ל דלפום תירוצם דהוה משמע ליה למקשה נמי מתני' דהתם דרשות להוציא ואפ"ה אם הזיק משלם וא"כ מאי קשיא ליה התם מעיקרא מברייתא ר"י אומר בשעת כו' נימא נמי הכי דאע"ג דרשות הוא להוציא ל' יום אפ"ה אם הזיק חייב לשלם ותירצו דהוה משמע ליה טפי מברייתא דפוטר מדקתני סע"מ כן כו' ועוד מדלא כו' וק"ל : **ע"ב** בד"ה לימא כהני תנאי כו' א"כ ס"ד דוקא אתבנו וקשו כו' ואתא רשב"ג למימר כו' עכ"ל אבל למאי דמסיק דבברייתא פליגי בקנסו גופן אטו שבחן אית לן למימר נמי דבמתני' נמי פליגי בהכי ולא אתבנו וקשו ודו"ק :

ח"א דף ל ע"א מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין כו' · ירא"ה כי חסיד נאמר על מי שעושה מעשיו על צד היותר טוב כמאמרם פ"ק דע"ז במעלות הטוב שמביא לידי זריזות כו' ומסיים למעלה עליונה חסידות מביאה לידי רוח הקודש ולפי שיש לאדם במעשיו הטובות ג' חלקים דהיינו טוב לשמים · וטוב לבריות · וטוב לעצמו · קאמר רב יהודה מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין דלא יכול לתקן מעשיו שיהיה טוב לבריות ורבא קאמר דלקיים מילי דאבות דלא יתקן מעשיו שיהיה טוב לעצמו במדות ואמרי לה דלקיים מילי דברכות דלא יתקן שיהיה טוב לשמים וכל אחד מהני אמוראי נקט כל א' מהני ג' מיני חלוקים במעשים טובים של אדם וק"ל :

חכמת שלמה

דף כח ע"ב תוס' בד"ה אמר רבה כו' דנשברה מאליה ועלה קאתי כו' כנ"ל :

דף כט ע"א רש"י בד"ה לזכות כו' חייב ובשאין כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה פליגי כו' ואפי' לאחר נפילת פשיעה כו' נ"ב פי' דלא תימא דוקא בנתקל פליגי וחד טעמא הוא כדלקמן ואח"כ מפרשים התוספות אביי גופא אמאי לא מוקי בהכי ודו"ק וכן מצאתי בתוספות ארוכים נ"ל : **בא"ד** דמודים חכמים לר"מ באבנו וסכינו כו' נ"ב דהשתא ומודים חכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו שנפלו ברוח מצויה חייב היינו בשעת נפילה ולא הפקירן דסתם סכינו ומשאו אינו מפקיר דאי מיירי אחר נפילה והפקירם אמאי חייב לר' יהודה הלא פירשתי לעיל דמפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה נמי פטור מכח מתניתין ומודה ר"מ בקנקנים ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו פטור איירי לאחר נפילה והפקירו והזיקו דסתם קנקנים שנשברו אינן ראוין והפקירן ועוד אי לא הפקירן יהיה חייב אע"ג שנפלו באונס כיון שהיה לו שהות לסלקו דהיינו לאחר נפילה כדאמרי' בפרק הפרה בעל השור חייב בנזקי תגר ובעל התגר חייב בנזקי הבור אלמא האי בור שכרא שור דעלמא בהאי תגר דהיינו אונס דבעל תגר חייב בנזקי הבור כיון דעליה למלויה כמאן דכרייה דמי ואי איירי הנך קנקנים שהזיקו בשעת נפילה ולא הפקירן מרישא שמעת מיניה דמודים באבנו סכינו ומשאו שנפלו ברוח מצויה חייב הא באינה מצויה פטור דאיירי בשעת נפילה כדפרישית לעיל והשתא מודים קמא קאי על פלוגתא דשעת נפילה ומודים בתרא קאי על פלוגתא דלאחר נפילה כדפרישית ע"ש תוספות ארוכים [עיין במהרש"א] : **בד"ה** מדמתני' בתרתי כו' אורחא דמילתא נקט כו' נ"ב תימה אף אם יהיה חד טעמא מ"מ פליגי בתרתי בשעת נפילה ולאחר נפילה וא"כ למאי צריכא לטעמא דאורחא דמילתא כו' הלא שפיר נקט ברישא אבנו סכינו כו' שאין דרכן להפקירן משום דאיירי פלוגתא בשעת נפילה וסיפא שפיר נקט קנקנים משום דאיירי באפקרינהו ולאחר נפילה ומה בכך דחד טעמא הוא ונראה בעיני היכא דחד טעמא הוא א"כ הנך תרתי הודאות דחד בשעת נפילה וחד לאחר נפילה לא צריכא לן אלא לאשמועינן בחד דוכתא או בשעת נפילה או לאחר נפילה דמודים חכמים לר' מאיר בפשיעה דחייב ור"מ מודה לחכמים באונס דפטור מאחר דחד טעמא הוא ועיקר פלוגתייהו בנתקל פושע הוא או אונס ואי מודים זה לזה בשעת נפילה ה"ה לאחר נפילה והוא הדין איפכא וק"ל · והוא הדין דהוי מצי למדתי דמברייתא ליכא למידק דאיכא למימר דפליג במפקיר נזקיו לאחר נפילה ומשום הכי מודים שפיר חכמים לר' מאיר באבנו סכינו ומשאו דחייב משום דהוי מפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה וסיפא דקתני ומודים ר"מ לחכמים בקנקנים איירי בשעת נפילה כדפרישית לעיל בגליון אלא דלא צריכא לתוס' לאדחוקי בכך הלא אפי' הוה פליגי בתרתי מ"מ לא הוה שמעינן שפיר מברייתא בלי מתני' והוה אמינא דבהדא פליגי ודו"ק [עיין במהרש"א] : **ע"ב רש"י** בד"ה אמר ליה נ"ל אלא הא קמ"ל כו' : **תוס'** בד"ה ור' יוחנן כו' אלא ומודה ר"מ כו' נ"ב לא קשה אדברי גליון דלעיל דמפרש דשפיר מצינו לאוקמי ומודים ר"מ לחכמים בקנקנים דאיירי בשעת נפילה כל היכא דלא מפרשינן האי ומודים דחכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו דפליגי בשעת נפילה ול"ק א"כ ליתני ומודה רבי מאיר לחכמים בשעת נפילה משום דנוכל לומר דשמא ר"מ לא ס"ל דנתקל אנוס הוא ופטור בשעת נפילה אלא פושע הוא אבל עיקר פלוגתייהו מיירי במפקיר נזקיו לאחר נפילה ויכול להיות דהיינו טעמא דמחייב רבי מאיר משום דמפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה או אפילו אחר נפילת אונס ומש"ה בעי לאשמועינן דמודה ר"מ בקנקנים שנפלו באונס בשעת נפילה דעד השתא לא הוה איירי ר"מ בהדיא במידי דאונס אבל אי אמרינן דבשעת נפילה כ"ע מודים דפטור בנתקל משום דהוי אונס א"כ בע"כ הא דפליג ר"מ בלאחר נפילה היינו דמחייב מפקיר נזקיו אפילו אחר נפילת אונס רק בשעת נפילה הוא דפטר ר"מ אונס א"כ לא ה"ל למימר אלא ומודה ר"מ לחכמים דפטור בשעת נפילה ודו"ק : **בד"ה** כי פליגי כו' ורבי אליעזר במפקיר נזקיו דאונס כו' נ"ב וליכא לאקשויי הא מודה ר"מ באונס שהרי קתני בברייתא ומודה ר"מ לחכמים בקנקנים דפטור כו' ל"ק מידי משום דבע"כ מאן דחייב אליבייהו דרבנן מפקיר נזקיו אחר נפילה דעלמא בע"כ לא ס"ל דבתרתי פליגי לעיל דא"כ פטרי רבנן מפקיר נזקיו אפילו אחר נפילת פשיעה ה"ה נמי אי פליגי אליבא דר"מ באחר נפילת אונס ס"ל נמי דפליגי בברייתא במפקיר נזקיו אחר נפילה וסיפא דקנקנים איירי בשעת נפילה דמודה ר"מ דפטור אבל לעולם מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס מחייב ר"מ כדברי הגליון וכדפרישית לעיל : **בד"ה** תסתיים כו' ומיהו מר' יוחנן קשה כו' נ"ב ול"נ דלק"מ דודאי סתמא דתלמודא מוקי לעיל דברי ר' אליעזר דפטרי רבנן מפקיר נזקיו אפילו אחר נפילת פשיעה ור' יוחנן מחייב אליבא דרבנן כפי האמת דלקמן אבל האי סוגיא דבעי למימר תסתיים דר"א מחייב ור' יוחנן פוטר א"כ לא מוקי פלוגתייהו דר"א ור' יוחנן לעיל בכה"ג דפריך תלמודא אלא מפרש דברי ר"א דאמר בשעת נפילה מחלוקת כלומר דלא פליגי בתרתי בשעת נפילה ולאחר נפילה אלא פליגי בשעת נפילה אי נתקל פושע כו' וממילא אף לאחר נפילה וסיינו בתרתי בחד טעמא כדלעיל ור' יוחנן סבר איפכא דפליג אף לאחר נפילה כלומר בפלוגתא אחריתא דמפקיר נזקיו אחר נפילה פטור אף בפשיעה וסיינו בתרתי פליגי כדברי אביי ודו"ק [עיין במהרש"א] :

מהר"ם

במזיד בידים אם כן על כרחך ראה אותה וא"א לפוטרו ודו"ק : **בתוס'** ד"ה אמאי פטור אבעי ליה לעיוני וכו' וקצת קשה הא דאמר רבא לעיל כי אית לך רשותא לסגויי וכו' עיין לעיל דף כ"ד דרבא לית ליה הא דאמר ריש לקיש שתי פרות ברה"ר אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה מטעם דכל המשנה וכו' אלא ס"ל לרבא דחייבת דאמר כי אית לך רשות לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשות : **ד"ה** ושמואל אמר באפילה שנו וכו' ונראה לדקדק דאדם המזיק דפטור באונס שהוא כעין גנבה וכו' כצ"ל : **בא"ד** וכן מוכח בפרק הגוזל עצים וכו' דפריך למאן דפטור בחנם מברייתא דקתני נתן בהמה לטבח וכו' כצ"ל : **בא"ד** אלמא ס"ד דמקשה אפי' בחנם חייב וכו' התוס' קצרו במקום שהיה להם להאריך וזה לשונם פרק האומנין דף פ"ב ד"ה וסבר ר"מ וכו' וכן משמע פרק הגוזל קמא דפריך למאן דפטר וכו' השתא מה היתה סברתו של המקשה שהוא כנושא שכר אע"פ שעושה בחנם אי סבר דחשיב פושע אמאי תולה אותו בנושא שכר הל"ל משום שהוא פושע ואי סבר שדומה לגנבה ואבדה ואעפ"כ חייב כדין אדם המזיק מאי מתרץ אימא מפני שהוא נושא שכר ואי דומה לגנבה ואבדה בלא שכר נמי ליחייב כדין אדם המזיק ואי המתרץ מדמה ליה לאונס גמור א"כ נושא שכר נמי ליפטר אלא ודאי אדם המזיק פטור כעין גנבה וחייב כעין אבדה והנה מדמה ליה להמקשה קלקול שחיטה דאומן לכעין אבדה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור דהוי כעין גנבה עכ"ל :

דף כח ע"א גמרא ת"ש הממלא חצר חברו כדי יין וכו' משבר ויוצא משבר ונכנס וכו' . ויש לדקדק אמאי פריך המקשה הא ודאי ממלא חצר חברו כדי יין הוה ליה במקום פסידא ואפילו ברה"ר כדפי' רש"י לקמן בסמוך את"ש שמקשה ממתני' דהמניח את הכד ברה"ר וכו' דממלא הוי מקום פסידא ואפילו לפי' התוס' דפליגי ארש"י וס"ל דלא חשיב ממלא ברה"ר מקום פסידא משום דאדם יכול להקיף ברה"ר מ"מ בחצר מודו דהוי מקום פסידא וא"כ מאי פריך המקשה הכא מממלא חצר חברו כדי יין וכו' הא הוי מקום פסידא ובמקום פסידא כ"ע לא פליגי דעביד איניש דינא לנפשיה וי"ל דס"ל למקשה דבממלא לא הוו מקום פסידא אלא מקום היציאה שאינו יכול לצאת מביתו ומדקתני משבר ויוצא משבר ונכנס משמע שיכול לשבר אפילו שלא במקום היציאה דאל"כ ל"ל למתני משבר ונכנס אלא ר"ל משבר ויוצא משבר ונכנס כאלו אמר משבר והולך אנה ואנה בכל מקום שירצה אלמא דעביד איניש דינא לנפשיה אפילו שלא במקום פסידא ולכך אצטריך המתרץ לשנויי גם הכניסה ואמר משבר ויוצא לב"ד משבר ונכנס להביא זכיותיו דגם הכניסה היא לצורך ומקום פסידא וק"ל : **תוס'** ד"ה משבר ויוצא אע"ג דלעיל אמרי' שהיה לו לשמטו וכו' . ר"ל אפילו לפי סברת המקשה הוה ס"ל במועד שאינו במקום פסידא אמרי' דהיה לו לשומטו כמו שכתבו התוס' בדבור שלפני זה : **ד"ה** טעמא דנתקל וכו' ולא דמי לחצר וכו' . ר"ל דאפילו לפי שינויא דלעיל דמשני דמשבר ויוצא לב"ד וכו' היינו משום דהוי כמקום פסידא דאין לו מקום לצאת . א"כ ש"מ בממלא הוי מקום פסידא לא דמי דבחצר אינו יכול להקיף ולכך הוי מקום פסידא אבל בממלא רה"ר יכול להקיף ברה"ר ולכך לא מקרי מקום פסידא : **ד"ה** לא בשיכולה להציל וכו'. אפילו דין אינו דאל"כ תקשה עכ"פ למאן דאמר דאפילו שלא במקום פסידא עביד איניש דינא לנפשיה וק"ל : **ד"ה** אי הכי מה שנתן נתן אמאי ולא גרסינן אמאי שלו לא הגיע כצ"ל . ור"ל דלא פריך אלא אדרך השני שנותן הוא דיחזור ויזכה בו אבל הדרך הראשון לא יוכל להחליפו בשני כדמשמע דהשני נקרא דרך עקלתון : **ע"ב ד"ה** אמר רבה וכו' ומפרש התם האי כדיניה והאי כדיניה ואין לומר דנתכוין להורידם דהכא הוי פושע טפי וכו' כצ"ל : **בא"ד** וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם וכו'. ר"ל לעולם רבי יהודה ס"ל דנתקל פושע הוא והא דפוטר אותו התם בשבועה ולא מחייב ליה בתשלומין היינו משום תקון העולם פטרוהו מתשלומין אלא שנשבע שלא שברה במתכוין או בפשיעה גמורה :

דף כט ע"א ד"ה מדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי וכו' . ובשעת נפילה נמי פליגי מדקתני מודים חכמים וכו' א"כ לא פליגי כלל . יש לדקדק מהאי טעמא הוה נמי להו להתוס' להכריח דלא פליגי בשעת נפילה לחוד דא"כ אי חכמים מודים ברוח מצויה ור"מ מודה בשאינה מצויה לא פליגי כלל ר"ל דאי פליגי בשעת נפילה לחוד אתי שפיר ומודים וכו' ר"ל דפליגי בנתקל דרבנן סברי להו דאינו פושע ולכך פטרי ור"מ ס"ל דנתקל פושע וחייב לכך קאמר ומודים חכמים באבנו וסכינו וכו' ברוח מצויה דפושע הוא דאע"פ שלא היה לו פנאי לסלק חייב ומודה ר"מ במעלה קנקנים וכו' ונפלו ברוח שאינה מצויה דה"ל נפילת אונס שהוא פטור אבל אי פליגי בלאחר נפילה לחוד ובמפקיר נזקיו אם מודים חכמים ברוח מצויה משום דמפקיר נזקיו לאחר פשיעה חייב ור"מ מודה ברוח שאינה מצויה א"כ במאי פליגי ותירצו התוס' דבברייתא איכא למימר דפליגי בתרוייהו ובחד טעמא וכו' דהשתא אתי שפיר ומודים דלא פליגי אלא בנתקל דרבנן פטרי בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה ובמפקיר נזקיו משום דה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ור"מ מחייב בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה במפקיר נזקיו משום דס"ל דנתקל פושע וא"כ ה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה ובאבנו וסכינו שנפל ברוח מצויה דהוי פשיעה אפילו רבנן מודים דחייב בין בשעת נפילה בין אחר נפילה ובנפלו ברוח שאינה מצויה אפילו ר"מ מודה דפטור בין בשעת נפילה בין אחר הנפילה משום דה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אלא שיש לדקדק לפי תירוץ התוס' דמשני דבלא מתני' הוה אמינא דברייתא פליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה בחד טעמא בנתקל אי הוי פושע או לא דא"כ למה ליה להמקשה להאריך ולומר מדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי בשלמא לאחר נפילה משכחת לה וכו' אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה וכו' הא בלא מתני' היה יכול להקשות קושיא זו משום דהא אפי' בלא מתני' ע"כ פליגי בברייתא בשעת נפילה ובלאחר נפילה ובחד טעמא דהיינו בנתקל אי הוי פושע והיה יכול להקשות בגמרא היכי משכחת לה דפליגי בשעת נפילה בנתקל אי הוי פושע וצריך להתיישב היטב בדבר וק"ל :

תוס'

דף לא בד"ה וקתני חייב כו' ואם כן אפילו כשלדא כו' לאסוקי אדעתיה שמא יעמוד כשלדא כו' וי"ל כיון דלפעמים מכתף כו' עכ"ל לפי מה שפירשו התוספות לקמן בשם ר"י אין כאן תירוץ ואין מקום קושיא דודאי בתחלת הלוכו ידע בעל החבית דאזיל בעל הקורה לפניו כשלדא אלא כיון שהוא לא יכול למשמט ממנו ולמיזל באידך גיסא אין לנו לפשוע אותו רק את בעל הקורה דה"ל להזהירו לרב נחמן ולר"י פשע דלא ה"ל לעמוד לפוש אבל בלא רמי כשלדא יש לנו לפשוע טפי את בעל החבית דלא ה"ל למיזל בתחלת הלוכו אחריו אלא באידך גיסא ומש"ה אין לנו לפשוע את בעל הקורה כלל בין לר"י שעמד לפוש ובין לרב נחמן שלא הזהיר דהוה מסיק אדעתיה שבעל החבית אינו הולך אחריו אלא באידך גיסא וק"ל : בד"ה אמר רבא ראשון חייב כו' ובקונט' פירש דרבא ס"ל דבין לר"מ ובין לרבנן נתקל פושע כו' עכ"ל ה"מ למדחי פירושו דא"כ אפילו לאחר נפילת פשיעה פוטר ר"י ותקשי לך רישא דקתני מודים חכמים באבנו כו' דחייב משום דפושע הוא דליכא למימר דאיירי בשעת נפילה דמה לו להזכיר הך מלתא באבנו כו' בהך מילתא גופא דנתקל ה"מ לאשמועינן דמודה ר"י דחייב בשעת נפילה כמ"ש כל זה לעיל דכה"ג כתבו התוספות לעיל בד"ה ור"י אמר לאחר נפילה מחלוקת כו' ודו"ק : **בא"ד** והוא גירסת ר"ח כו' מיתיבי כולן חייבין כו' וחוזר בו רבא מתוך קושיא זו כו' עכ"ל אפשר להך גירסא ושיטה ל"ג בשמעתין והא כולם קתני אמר רב אדא כולן הניזקין כו' ואי גרסינן ליה יש לפרשו כולן הניזקין דמשני ואילך קרוין נזקין לבד מראשון שאינו אלא מזיק וכן נראה לפרש מדברי בעל המאור מיהו לשיטת פ"ה מפי המורה איכא לפרשו גם בע"א ודו"ק : **בא"ד** תימה דליפני דגופו וממונו אמזיקין קאי כו' עכ"ל אע"ג דאי הוה קאי אנזקין הוה שפיר חייבין אנזקי גופו לגבי ראשון דומיא כמו בשני דאינן חייבין אלא אגוף המזיק אבל אי הוה קאי אמזיקין לא הוה דומיא דגופו של ראשון חייב אף על ממון שני וגופו של שני אינו חייב אלא על גוף שלישי אין לחוש בזה דהא למאי דמשני נמי לשטתו אגא אמר רבא ראשון חייב כו' וגופו וממונו אנזקין קאי לא הוה דומיא דהא נזקי גופו של שני מראשון חייב אף מממונו של ראשון ונזקי גופו של שלישי אינו חייב אלא מגוף שני וכן נ"ל נמי לשיטת המורה למאי דמשני אלא אמר רבא כו' דלא הם למימר שיהיה גופו של מזיק ראשון דחייב גם על ממון שני דומה לגופו של מזיק שני דאינו חייב אלא על גוף שלישי מיהו המקשה בין לשיטת ר"י ובין לשיטת המורה ודאי משמע ליה דנזקי גופו דראשון דומיא דנזקי גופו דשני דהיינו לשיטת ר"ת דקאי אנזקין דבין אגוף שני ובין אגוף שלישי אינן חייבין אלא מגוף המזיק ולשיטת המורה נמי דקאי אמזיקין דבין מגוף ראשון ובין מגוף שני חייבין על הכל אגוף והממון של ניזק דהכא נמי הוה משמע ליה למקשה ופטורין בנזקי ממונן בכל גווני ראשון דומיא דשני והמתרץ לא חש וקאמר דלא הוה דומיא לפטור בראשון בכל גווני אלא כלים בכלים ודו"ק :

דף לב בד"ה ואם עמד בעל קורה כו' ובין סיפא שהקורה כשלדא עכ"ל ק"ק כיון דבסיפא נמי איירי כשלדא מאי קאמר אלא סיפא דמתני' מסייע ליה לר"ל כו' הא איכא לפלוגי דבהך סיפא כיון דהקורה כשלדא אין לו להסתלק באידך גיסא משא"כ במהלכת ברבולה דה"ל לשנויי באידך גיסא ודו"ק : **בד"ה** דרמיא כשלדא וא"ת כו' וי"ל כשנפל אין רואהו ולא כו' עכ"ל יש לדקדק לפר"י דלעיל מ"מ מתחלת הלוכו ה"ל ללכת באידך גיסא ואפשר לומר דודאי לעיל בחבית לגבי קורה הוא קרוב לודאי ליסבר ע"י עמידת הראשון ופשע השני בתחלת הלוכו דה"ל למיזל באידך גיסא אבל בקדרין שהולכין זה אחר זה אין השני מסבר קדרותיו בעמידת הראשון אלא ע"י נפילת הראשון ומש"ה לא בעי למיזל באידך גיסא בתחלת הלוכו דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה אנפילה וכשנפל נמי לא ה"ל למיזל באידך גיסא דאז אין רואהו ודו"ק : **ע"ב** בד"ה דלא סני ליה בגלות כו' ואמאי גולה כשנכנס ברשות וי"ל כו' עכ"ל ולמאי דבעי למימר נמי טעמא לפי שאינו דומה ליער יש לפלוגי בהכי דהתם כיון דיש לניזק דרך בתוכו הוי דומה ליער דזה לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס משא"כ הכא דלרשות חבירו נכנס וק"ל : **בד"ה** חייב בד' דברים פירוש כו' ומוקי דר' יוסי בר חנינא כשאומר לו הכנס ודאי צריך כו' עכ"ל לא ידענא מי הכריח אותם לזה דהא למאי דמוקי התם דריב"ח כשאמר לו הכנס היינו כלישנא קמא דמתני לה אסיפא ואפי' ברשות פטור ולההוא לישנא קושטא הוא בנפח באחר נמי דמסרהב לצאת דפטור דלא מוקמינן ההיא דנפח בשוליא דנפח אלא לההוא לישנא דמתני לה אסיפא אבל רישא כיון דברשות חייב ודו"ק :

ח"א דף לב ע"ב בואו ונצא לקראת כלה כו'. קרא השבת כלה ע"פ מ"ש לכל יש בן זוג ולי לא נתת בן זוג א"ל כנסת ישראל יהיה בן זוגך כו' והשבת גופיה היא כנשואה לישראל אבל בפניא דמעלי שבתא היא כהכנסת כלה לחופה וכמו שע"י הקדושין בהכנסתה לחופה נעשית הכלה נשואה כן השבת בהכנסתו בקידוש היום נעשית כנשואה לישראל וקראה מלכתא שהיא כלת המלך דכל ישראל בני מלכים הם ולזה אמר ר"ח בפניא דמעלי שבתא דהיינו בע"ש קודם כניסתה בואו ונצא לקראת כו' דדרך החתן לצאת לקראת הכלה כמ"ש ה' מסיני בא יצא לקראתם כו' כחתן היוצא להקביל פני הכלה כו' כפרש"י פרשת וזאת הברכה · ואמר דרבי ינאי מדה אחרת היתה לו שלא אמר נצא לקראתה ואדרבה הוא קאי ועומד במקומו והיינו דבכניסתה אמר בואי כלה כו' שהכלה תבא אליו כדרך הכלה אחר כניסתה לחופה שתבא מבית אביה לבית בעלה ולזה כפל השנין בואי כלה בואי כלה דר"ל בואי כלה לחופה ואח"כ בואי כלה לבית בעלך וק"ל :

דף לג בד"ה ה"א נער לחודיה כו' מק"ו דאדם שאין משלם כופר מה לאדם שמשלם נער כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דהא האי ק"ו מאדם שאין משלם כופר כו' איכא לעיל בס"פ כילד הרגל [א] וכתבו התוספות דליכא למיפרך מה לאדם שכן מועד מתחילתו משום דנזקי אדם מנזקי אדם יליף ומה"ט נמי ליכא למפרך הך פירכא מה לאדם שמשלם נער ודו"ק : **בד"ה** איכא בינייהו כו' לר' עקיבא דמגרו אמזיק וניזק קאי והיא דמרובה נמי גלי קרא למאן דאית ליה עכ"ל מיהו ר' עקיבא לא ס"ל התם דגלי קרא דהא קסבר שיולא בפינו ועינו ואין להקשות לפי זה לדבריהם דלעיל דאימא לר' עקיבא כיון דמשעת הנזק ברשותיה קאי הוה גברא כבר בר תשלומין ולא משלמי הזוממין כלום והטעם דמרובה אליבא דר' עקיבא אזלא דלא גלי לן קרא התם ואין העבד זוכה בשחרורו עד שעת העמדה בדין ולכך פריך שפיר דכוליה עבד בעי לשלומי דאכתי כו' די"ל דע"כ הך ברייתא לא אתיא כר' עקיבא דא"כ דמי עינו נמי לא ניתנו ליה לרב דהא קסבר דיוצא בשינו ועינו וק"ל : **ע"ב** בד"ה משום דרבי אבהו אבל בלא רבי אבהו לא קדים משום דקודשת דמים כו' עכ"ל בקמייתא דר' אבהו ודאי דאיכא למימר דלר' עקיבא הוצרך למימר דקדים משום דרבי אבהו אבל לרבי ישמעאל דאין לניזק בו אלא שעבוד בעלמא קושטא הוא דקודשת דמים מפקיע מידי שעבוד אלא באידך דרבי אבהו הוצרכו לזה דלר' ישמעאל קאמר לה דהא קתני ברישא מכרו מכור לגרדיא דהיינו כרבי ישמעאל דלר' עקיבא אינו מכור אפילו לגרדיא כמ"ש התוספות לעיל וק"ל :

דף לד ע"ב בפרש"י בד"ה אמרת וכי היכן מצינו מזיק נשכר שאינו מספיד כלום כו' עכ"ל ופי' היכן מצינו מזיק נשכר במקום שאינו מספיד כו' וק"ל : **בד"ה** א"כ מצינו לר"י תם משלם כו' וה"ד שור שוה כ' כו' דהיכא דמטי ח"נ יותר מנ"ש נפקא כו' עכ"ל וה"ה דה"מ למיפרך א"כ מצינו תם משלם נ"ש וה"ד שור שוה ס' שנגח שור שוה מ' והנבילה יפה כ' והוה נזק כ' וכי פלגי תאי החי ותאי המת נוטל ניזק בחי ל' ובמת י' הרי כמלא דמזיק משלם כולו נזק דהא לא אמעיט אלא שלא יהא תם חמור ממועד ודו"ק : **תום'** בד"ה שורו שביים כו' וכן שור שהדליק הגדיש כו' דלמילתא אחריתא לא איצטריך דפשיטא דחייב כו' עכ"ל מיהו שורו דומיא דידיה דקבעי ליה ודאי דלא הוה רבותא דאפילו לא קבעי ליה נמי חייב כפרש"י אלא דקמ"ל שיכול להיות שורו דומיא דידיה וא"כ בדידיה לא בעינן מלאכה גמורה אלא דקבעי ליה דלא הוי אלא תיקון קלת ואפ"ה חייב לר"ש אליבא דר"י וכה"ג פירשו התוספות לקמן שורו שביים דומיא דידיה דקמ"ל שיכול להיות שורו כו' ולא בעינן שיתכוין לביים ודו"ק : **בד"ה** חובל ומבעיר כו' ובפרק כל כתבי דהוי ברייתא כו' סבר כר"י בחדא וכר"ש בחדא כו' עכ"ל דבריהם אלו הם ג"כ בפרק האורג ובפ' הנחנקין אבל האי תירוצא דסבר כר"י בחדא וכר"ש בחדא כו' אינו שם והוא קשה להבין לפי הסוגיא דאמרי' התם בפרק כל כתבי אמר ר' יהושע בן לוי כל המזיקין נהרגין בשבת מתיב רב יוסף ה' נהרגין כו' אילימא ר"י האמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב אלא לאו ר"ש והני כו' וא"כ משמע מתוך הסוגיא דהריגת מזיקין הוי תיקון ומלאכה גמורה דאל"כ לר' יהודה נמי הוי פטור דמקלקל בחבורה נמי פטור לר"י ואמאי קאמרי דסבר ההוא תנא כר"י בחדא אף אם נאמר דחשיב ליה מקלקל בחבורה הא כיון דסבר ר"י דפטור ל"ל למימר דסבר נמי כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור ויש ליישב דבריהם דהריגת מזיקין ודאי לר"י הוה מלאכה ותיקון גמור כמו בחבורת מילה ובת כהן ובהך מילתא סבר ההוא תנא התם כר"י דהוי מלאכה גמורה וסבר כר"ש בחדא דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור אבל לר"ש ודאי הריגת מזיקין לא הוי אלא מקלקל כמו מילה וחייב אפילו באינה צריכה לגופה לרבי אבהו גם הברייתא דס"פ ספק אבל קשה להולמה לפי תירוצם זה ועיין שם בתוס' ודו"ק :

דף לה בד"ה נתכוין לביים כו' דליכא למימר דלהשמיעו דשור פטור במתכוין להזיק כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם הא כבר דחו זה דשורו דומיא דידיה אינו משמע לפטור שור במתכוין להזיק אלא שור דומיא דידיה למימר דבלאו דומיא כלל היא גופא אתא לאשמועינן בשור דפטור במתכוין להזיק דלהא לא איצטריך דהא תנן כו' ומיהו ק"ק בהא דשור דומיא דידיה שכתבו דמשמע כוונה דשכיח טפי באדם דהיינו כוונה לביים הא בלאו הכי ה"מ למדחי בהך דחייה דע"כ לא אתא שור דומיא דידיה לפטור בכוונה להזיק דלהא לא איצטריך דהא תנן כו' ויותר נ"ל להגיה ועוד דליכא למימר להשמיעו כו' ותו לא מידי ודו"ק : **ע"ב** בד"ה לימא כו' דאי הוה מחייב בדמי שעורין מגליה לרבה כו' וכ"ת כו' דמה"ט דפטרי כו' והתם ודאי לכ"ע חייב במה שטענו ואפילו הכי פטור משבועה כו' עכ"ל ואין ראייתם מכרעת דהתם ודאי לכ"ע אע"ג דפטור משבועה חייב בשעורין שהרי הבעו גם בשעורין אבל הכא כיון דפטור משבועה מסתברא מכ"ש דפטור נמי מדמי שעורין שלא תבעו כלל וכן נ"ל נמי לפירושם דלכ"ע פטור הכא מדמי שעורין ולענין שבועה פליגי ודו"ק : **בד"ה** מדסיפא ניזק כו' וא"ת דנימא ברי ושמא ברי עדיף כו' עכ"ל נראה דקושייתם אהא שכתבו דלסומכוס חולקים אע"ג דניזק קאמר שמא ומזיק ברי [ב] מיהו אגופיה דשמעתין דמוקי רישא בניזק ברי ומזיק שמא ה"מ להקשות דנימא ברי ושמא ברי עדיף וכה"ק הקושיא בתוספות בר"פ הפרה ע"ש : **בד"ה** רישא במזיק שמא וא"ת והא לא כי קתני וי"ל דבברי וברי כו' עכ"ל יש להקדק בדבריהם דלכאורה משמע דאתקפתיה דרב פפא לא דייק ליה דלא כי מיירי בברי אלא דהרישא לא איירי נמי בברי וברי כלל וסומכוס לא פליג בהא ונראה לומר דמשמע להו דרב פפא נמי דייק ליה דלא כי משמע ברי דאל"כ אמאי דחיק ומוקי מתני' בשמא וברי ושמא ואמאי לא מוקים לה בין רישא ובין סיפא בשמא ושמא אלא דע"כ דייק ליה לא כי בברי ולהכי מוקים הסיפא בשמא וברי וא"כ ע"כ רישא נמי בברי ושמא כדמסיק דברי וברי ושמא וברי תרי מילי נינהו והכא נמי בשמא ושמא ובשמא וברי תרי מילי נינהו והאיך קשיא להו שפיר דהיאך מתוקמא הרישא במזיק אומר שמא והא לא כי קתני ותירצו דאיירי הרישא נמי בברי וברי ומיהו עיקר מלתא איירי בברי ושמא דומיא דסיפא דאיירי בשמא וברי והא פליג סומכוס אבל בברי וברי דאיירי נמי מתניתין לא פליג סומכוס ולא כדבעי למימר ר' אבא בר ממל דלדידיה ודאי לא איירי הרישא אלא בברי וברי דבהא נמי פליג סומכוס ודו"ק :

דף לו בד"ה ראוי ליטול כו' אפילו ניזק שמא ומזיק ברי פליג סומכוס כו' עכ"ל פירוש דהיינו דוקא בסיפא דאיכא הודאה במקצת כמ"ש התוספות לעיל אבל ברישא דליכא הודאה במקצת מודה סומכוס אפי' בברי וברי כאתקפתא דרב פפא ומכ"ש דמודה בניזק שמא ומזיק ברי כדפרכינן ואמר סומכוס אפי' בהא ודברי מהרש"ל אינן מבוררים בזה ודו"ק : סליק פרק המניח

קרני ראם [א] וכתבו התוס' דליכא כו'. נ"ב יש לומר דשם הפי' דנזקי אדם מאדם יליף דהיכי דניזק מאדם שאין חייב כופר חייב בד' דברים מכש"כ בניזק ע"י שור שחייב בכופר משא"כ כאן שפיר נער יוכיח. וסכן : [ב] מיהו אגופא דמשנתין כו'. נ"ב לא ידעתי כוונתו דכאן קושית התוס' היא גם למ"ד דסובר דבברי ושמא אוקי ממונא כו' דכאן בעל הממון טוען ברי :

חכמת שלמה

דף לא ע"א תוס' בד"ה אמר רבא כו' דק"ל דברייתא ורבא כו' נ"ב פי' דכולן חייבין על נזקי גופן כו' : **ע"ב רש"י** בד"ה ה"ג כו' הכלים ושני חייב כו' של שני אבל לא כו' כד"א : **תום'** בד"ה אמר רבא כו' ממונן בע"כ לאו על כו' כנ"ל :

דף לב ע"א תוס' בד"ה ואם עמד כו' כדפי' גבי כלב כו' נ"ב דיותר יש לו לאדם להזהר שלא יזיק אחרים ממה שלא יוזק מאחרים ע"ש : **בד"ה** והא הכא כו' פרתו כדי להעמידו כו' כנ"ל : **ע"ב גמ'** המנקש ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים ברה"ר והזיק ברשות היחיד ברה"י והזיק ברה"י אחר כו' כנ"ל ·

דף לג ע"א רש"י בד"ה לפוטרו כו' לשלם נזק ולא כו' כנ"ל · **תוס'** בד"ה איכא בינייהו כו' דכל זמן דלא כו' כנ"ל : **ע"ב בד"ה** ש"מ בעל חוב כו' כי היכי דבקרקעות עדיף בעל חוב מאותר משום נעילת דלת טפי מלוקח מאוחר ה"נ כו' כנ"ל ונ"ב וקשה א"כ הוי נעילת דלת לגבי ב"ח הראשון ותירצו התוס' בפרק מי שהיה נשוי שאיל ויכול לקדוש ולגבות לא ימנע מלהלוות אבל אם מה שגבה לא גבה איכא נעילת דלת : **בא"ד** דאית ליה קלא כו' נ"ב פי' כי התוס' סוברים ששור הנוגח דומה לקרקע מאחר דאית ליה קלא כדלקמן תורא נגחנא קרו ליה אבל אם היה השור כשאר מטלטלין אפילו בן ננס היה מדבר דוקא במטלטלין מה שגבה גבה מ"מ הוי דלא כבן ננס ולא היו צריכין התוס' לומר שלבן ננס אפילו בקרקעי עדיף בעל ה"ב מאוחר כו' אלא כדפרישית וזהו לתד שיטויא דתוס' ריש פרק מי שהיה נשוי אבל לאידך תירוצא דתוס' שסוברים שבן ננס דוקא במטלטלין חולק וסובר מה שגבה כו' אבל בקרקעי ליכא שום תנא דסובר מה שגבה גבה וא"כ הכא שור שדומה לקרקע לא מפמה תלמודא בהאי ש"מ מה שגבה לא גבה מידי דהא אתיא אפי' כבן ננס אלא דינא בעי תלמודא למידק ש"מ מה שגבה לא גבה ודאי לא פידוק מכאן וק"ל כן מוכח מתוס' דר"י בפרק מי שהיה נשוי :

דף לד ע"א רש"י בד"ה כיחם כו' מתחילה בשעת הנזק כו' כנ"ל : **בד"ה** פתח נבילה כו' עד שעת מכירה כו' נ"ב לאו דוקא אלא שעת העמדה בדין :

דף לה ע"א גמ' שור אחד והוזק זה כו' כנ"ל : **תום'** בד"ה חובל כו' גבי דטורך מגוה כו' כנ"ל : **בד"ה** מתני' בשוגג כו' אף הוא בשוגג ואפ"ה פטור כו' נ"ב ולפי דעתי שהתוס' לא גרסי לקמן דקא בעי לאפרו אלא הכי גרסי כיון דבמזיד נידון בנפשו השתא בשוגג נמי פטור ודו"ק. אחר כתבי עיינתי בס"א ומצאתי הגירסא כן : **בד"ה** מכה כו' לנפש בהמה כו' מ"מ כו' כנ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה אמר סומכוס כו' ואפי' היכא דנתבע טוען ברי כו' כנ"ל ונ"ב לדעת רש"י שסבר לקמן כל מה שאנה התנא במשנה המוגיא מחבירו עליו הראיה בודאי פליג סומכוס עליה נ"ל דידע רבי אבא דשפיר איירי מתני' בברי וברי כמו שמסיק סתמא דתלמודא לקמן וממילא קאמר רבי חייא דבע"כ פליג סומכוס אפילו ברי וברי אלא שמתמה הוא על דבריו והיאך מסתברא לומר שיחלוק סומכוס אפילו כה"ג כו' והשיב לו אין כו' ודו"ק היטב : **תום'** בד"ה ממאי דמתני' כו' דילמא בברי ושמא כו' נ"ב פי' ניזק ברי ומזיק שמא ובכה"ג פליג סומכוס אבל בברי וברי לא איירי כלל פי' ומודה סומכוס וק"ל :

דף לו ע"א תום' בד"ה ראוי ליטול כו' ומזיק ברי פליג סומכוס כו' נ"ב פי' היכא דאיכא הודאה

נמק"ת

פרק שור שנגח ד' וה'

ע"ב תוספות בד"ה אם יש מותר כו' ואפילו חמישי נמי פעמים שאין לו כל נזקו כו' עכ"ל*) דבריהם תמוהים דלמה לא יהא החמישי נוטל מגוף המזיק גם מחלק השלישי ומהשני ומהבעלים גופייהו עד כדי נזקו כדין השומרים שנכנסו תחת הבעלים שהניזק גובה כל נזקו מגוף שור המזיק והשומר חייב לשלם לבעלים מה שהפסידו כדמוכח לקמן דפריך אי תם הוא משתלם מגופו ומשני משום דא"ל סוף סוף את לאו תורא בעית לשלומי לדידי ושוב מצאתי בשלטי הגבורים שהגיה דבר זה בל"ע על דברי התוספות ודו"ק: בד"ה ושל דבריהם כו' דהא מנה של ר"י הגלילי הוי צורי כו' עכ"ל וממתני' דהכא לא ניחא להו לאתויי ראיה דאיירי במנה צורי דאיכא למימר היכא דמוכחת שאני דקתני ברישא דינר זהב דהייטו כ"ה דינרי צורי ודו"ק:

דף לז בד"ה רב זביד אמר כו' כדפריך עלה התם שאם לא תאמר כן קשיא כו' עכ"ל פירוש דמכח פירכא דלקמן חזר בו דפריך התם ומועד לבהמה הוי מועד לאדם בתמיה דסמך תלמודא עלמו שאם לא תאמר כן [א] תקשי לך ההיא דמכלתין היינו מתני' דהכא דס"ל למתני רבותא מועד לבהמה ואינו מועד לאדם הא סתמא הוי מועד וק"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה ושמואל אמר כו' ומשלם כ"ש בשלישית ולשמואל עד שיגח רביעית בי"ח כו' עכ"ל אלו דבריו לפי שיטתו שפרש"י בפרק כילד דלרבא בנגיחה שלישית משלם כ"ש וכבר כתבו התוספות שם שרש"י חזר בו וא"כ לרב אינו משלם עד שיגח רביעית בי"ח ולשמואל עד שיגח חמישית בי"ט והך דראה שור ונגח וראה שור ולא נגח כו' לא מתיישב אפילו לרב אם לא שנחלק בין סירוגין של ימים לסירוגין של שוורים כמ"ש התוספות ודו"ק: **תוס'** בד"ה שור שור כו' וכגון שבין שוורים ראשונים ראה כו' עכ"ל פירוש ראשונים דחמור וגמל וכן אחרונים דחמור וגמל ונראה דלקמן גבי איבעיא דשבת ושבת ואחד בשבת כו' לכ"ע נ"ל הכי דבין השבתות ראה בחול ולא נגח דהא במועד לשבתות לכ"ע אינו מועד התני וסתמא הוי מועד נמי לחול מיהו לא מצי לכ"ע לאשכוחי הך איבעיא בהיפך וראה בין ימי החול ולא נגח דא"כ ודאי דבתר שבת שדינן ליה כיון דאי הוה שדינן ליה בתר ימי החול לא הוה מועד כלל ודו"ק:

דף לח בד"ה עמד והתיר כו' שנגח שור שלנו שור שלהם כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה שור שלהם שור שלנו והנראה לקיים כל נוסחאות שלפנינו בתוספות דלמאי דאמרינן בפרק הגוזל לכ"ע דאם יכול לזכות ישראל בדיניהם זכה וליכא גזלה כלל א"כ לא אילטריך לן לאשכוחי להיתרא בשור של כנעני שנגח שור של ישראל דבין תם ובין מועד משלם כ"ש אלא דע"כ רעהו הכא לאו דוקא ואילטריך קרא דויתר גוים לשור שלנו שנגח שור של כנעני דפטור וע"ז כתבו התוס' דמשמע דוקא בענין זה שור שלנו שנגח שור של כנעני דהוי הפקעת הלוואתו של כנעני ולמ"ד גזל כנעני אסור ניחא דשרינן התם הפקעת הלוואתו דוקא אבל למ"ד גזל כנעני נמי מותר קשה וק"ל: **ע"ב** בד"ה ועל הכותית כו' וא"ת א"כ מאי הידם לומר דיש להן קנס כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דקמ"ל דלא נימא נקנוס אותן כדי שלא יטמעו בהן דהך סברא שלא יהא חוטא נשכר פשוטה היא וק"ל:

ח"א דף לח ע"א מפארן הופיע ממונן לישראל כו' נראה לפרש שתלה היתר ממונן בפארן ולא בשעיר דכשהחזיר את התורה לאומות זכה משעיר שבא ליתן התורה לעשו ולא קבל משום לא תרצח וכן לשאר אומות והופיע משר פארן שבא ליתנה לבני ישמעאל ולא קבלו משום לא תגנוב שלא רצו לקבלה משום איסור ממון חבירו וע"כ הותר ממונן וכן ראה ויתר גוים שהתיר ממונן לישראל קאי אדלעיל מיניה דכתיב וקדוש מהר פארן מבני ישמעאל שלא רצו לקבלה משום לא תגנוב וק"ל: ומ"ש אתגורי אתגור כו' שעוסק בתורה הרי הוא ככ"ג כו' עיין בחידושי אגדות דפ"ק דע"ז: ומ"ש קראו שנו ושלשו וכו' ובירושלמי ולמדו מקרא משנה תלמוד

*) עי' ש"ך חו"מ סי' ת"א שיישב הקושיא בטוב טעם: **קרני ראם** [א] תקשי לך ההיא כו'. נ"ב לפנינו הגי' בריש מכילתין דף ב' וא"ש [ועי' במהר"ם]:

חכמת שלמה

במקלת כדפרישית לעיל אבל בלא הודאה כו' מודה סומכוס גבי ניזק שמא ומזיק ברי כדלעיל ומשום הכי תנא נמי במתני' לא כי דאיירי בברי וברי לאשמועינן דאפילו ברי וברי פליג סומכוס אף היכא דליכא הודאה ודו"ק [עיין במהרש"א]: סליק פירקא

שור שנגח ד' וה' פרק רביעי

רש"י בד"ה חזר ונגח כו' האחרון הס"ד:

דף לז ע"ב תום' בד"ה יום ט"ו כו' הוי ראשון מן המנין כו' נ"ב ואף שפירשו התוס' לעיל דנקט לא נגח יתירא כדי שישלם בנגיחה רביעית נזק שלם מ"מ קשה דהא בעינן נגיחה חמישית דבנגיחה רביעית נעשה מועד וא"כ לא ישלם נזק שלם עד נגיחה חמישית ודו"ק:

דף לח ע"א גמ' רב שמואל בר יהודה כו' נ"ב ס"א עולא איקלע לבי רב שמואל בר יהודה כו' כנ"ל: **תום'** בד"ה עמד כו' שור שלהם כו' נ"ב נ"ל דוקא שור שלהם שור שלנו שמוציאין ממנו דממון כנעני הפקר כהאי גוונא אבל שור שלנו כו' פטור מדין תורה דרעהו דוקא ודו"ק עיין בספרי [עיין במהרש"א] · אחר ד"ה קראו ושנו נ"ב תוס' אדוכים חוץ מדבר זה שאתם אומרים כו' ... ים חוץ מפני דברים הללו שאתם אומרים כו' ע"ש: **ע"ב תום'** בד"ה גרי אריות כו' דגרי אמת כולן כו' נ"ב פי' בין גרי הלומות בין גרי אריות:

תוס'

מהר"ם

שור שנגח ד' וה' פרק רביעי

דף לו ע"א רש"י ד"ת ובכולן היה תם וכו' כגון ראה שור ונגח וראה שור ולא נגח וראה שור ונגח ואחר נגיחה שניה וכו' כצ"ל ויש ליתן טעם לתנא דמתני' דלמה היה צריך למנקט דינא דמתני' בנגח ד' או ה' שורים ונשאר בתמותו כגון שנגח בסירוגין שאינם שוים הא יכול למנקט דינא דמתני' ופלוגתא דר"מ ור"ש הכל בנגח ג' שורים בלא סירוגין ועדיין נקרא תם ולא משלם לאחרון דהיינו נגיחה ג' כי אם ח"נ כמ"ש התוס' לעיל פ"ב דף כ"ג דאע"ג דהשור נעשה מועד בג' פעמים אינו משלם נ"ש בנגיחה ג' כי אם בנגיחה ד' וגם רש"י ס"ל הכי ע"ש ואפשר דתנא דמתני' רבותא אתא לאשמועינן דאפילו בנגח ד' או ה' שורים משכחת לה דנשאר בתמותו וכגון דנגח בסירוגין שאינן שוין וק"ל: **ד"ה** חזר ונגח וכו' ושנים הראשונים וכו'. שהיה לכל אחד רביע משלמין כל אחד רביעית כצ"ל: **תום'** ד"ה אי כר"ע וכו' תימה דלר"ע נמי וכו'. וצריך לדחות דכיון שיש בידו להביא עדים וכו' ולא מצי לשנויי כגון שאין בידו וכו' דברי התוס' הללו צריכין ישוב דמה ר"ל במה דקאמר ולא מצי לשנויי וכו' ואמאי קאי אי אדלעיל מיניה דקאמר דמשום הכי לא הקשה המקשה לר"ע נמי ראשון ראשון מבעיא ליה משום דיש לדחות וכו' דר"ל דיש לדחות דאיירי כגון שהיה בידו להביא עדים וכו' ולכך מתחייב בשמירתו ולכך לא היה יכול להקשות אדברי ר"ע ראשון ראשון מבעי ליה וא"כ מה שייך לומר על זה שהיה יכול לשנויי כגון שאין בידו וכו' דאדרבה ומשום הכי לא היה יכול להקשות אר"ע משום שהיה יכול לדחות הקושיא לומר די"ל דאיירי כגון שהיה בידו ולא קשיא מידי ואי קאי אדברי התוס' אקושית המקשה דפריך אי כר"ע וכו' יחזור לכולן מבעי ליה וע"ז קאמר שהיה לה להגמרא לשנויי דלעולם כר"ע אתיא מתני' ומשום הכי לא קתני יחזור לכולן משום דאיירי כגון שלא היה בידו להביא עדים וכו' ולכך לא הוו שותפים דאיך יעלה זה על הדעת לתנויי הכי דבשביל שלא היה בידו להביא עדים וכו' ולא נתחייב בשמירת השור בשביל זה יפסיד חלקו שיש לו בהשור כבר בעד מה שהוזק ולא יחזיר לו האחרון אם יש שם מותר אדרבה וק"ל ונ"ל להגיה דלא מצי וכו' ונמשך הכל אלעיל מיניה ור"ל ולמה היה פשוט לו להמקשה כ"כ דאיירי כגון שהיה בידו להביא עדים ומשום דלא מצי לשנויי וכו' ודו"ק: **גמרא** אתמר נמי א"ר יוחנן הקדישו ניזק איכא בינייהו. כ"ז אינו בספרים אחרים וכן ברש"י גרסי' הקדישו ניזק ל"ג ותו לא אבל בספרים שלנו איתא ברש"י ל"ג מאי בינייהו דמאי בינייהו לשון קושי' ל"ג אלא גרסי' הקדישו ניזק איכא בינייהו והחילוק בין שני הגירסאות מבואר דלשון מאי בינייהו משמע דמקשה מאי בינייהו וזה לא שייך דהא חזינן במתני' דאיכא בר"מ ור"ש אבל כשאמר הקדישו ניזק איכא בינייהו לא בא לומר אלא דר"מ ור"ש מר אתא כרבי ישמעאל ומר אתא כר"ע דר"מ ס"ל כרבי ישמעאל דאמר יושם השור בב"ד ואם כן אם הקדישו מוקדש ור"ש אתא כר"ע דאמר יוחלט השור לניזק ואם הקדישו ניזק מוקדש כדאיתא לעיל בפרק המניח דף ל"ג ע"ש: **רש"י** ד"ה שביק מתני' וכו' דמ"ם מפקינן ליה מדר"ע משום דקתני יחזור לכולן ולא קתני יחזור לכולן וא"כ השתא מוקמינן ליה כשתפסו ניזק והא דקתני ואם יש בו מותר בנזקיו א"כ אתי שפיר אפילו לר"ע הא דקתני יחזור לשלפניו ולא קתני יחזור לכולן: **בא"ד** לא אפשר לר"ע דאי אמרת רבי ישמעאל היא איצטריך לאשמועינן וכו'. ואע"ג דלא נישום השור בב"ד וכו' לשון זה אינו מדוקדק דמשמע דיושם דקאמר ר' ישמעאל היינו דע"י השומא יוחלט חצי השור מתחייב בשמירתו וזה אינו אלא אדרבה דיושם דקאמר רבי ישמעאל היינו דאינו חלוט לניזק אלא שהב"ד שמין אותו והמזיק מסלקו בדמים לאפוקי לר"ע דסבירא ליה דיוחלט השור לניזק כמבואר לעיל פרק המניח דף ל"ג אלא שרש"י נקט לשון זה דרך רבותא רוצה לומר דאע"ג דתפסו הניזק קודם שבא לב"ד לשום נזקו ואין ידוע עדיין מה שיתחייב לו אפ"ה הואיל ותפסו נעשה עליו כש"ש לאפוקי לר"ע דהזיק קם השור ברשות הניזק (וע"ל בתוס' פרק המניח): **בא"ד** אלא לר"ע למה ליה למתני כלל בלא תפיסה נמי הוי האחרון נשכר ואע"ג דלר"ע נמי יש חילוק בין תפסו ללא תפסו דבלא תפסו הן שותפין ואם יש בו מותר יחזור לכולן משא"כ בתפסו מ"מ האי דקתני אחרון אחרון נשכר לא אשמועינן ביה שום חידוש הואיל דבלא תפסו נמי הוי דינא הכי ועיקר מלתיה דר"מ לא בא אלא לאשמועינן דאחרון נשכר בתפסו ניזק דבמאי דקתני אם יש בו מותר דמוקמינן ליה דה"ק אם יש מותר בנזקיו יחזור לשלפניו אין בו חידוש כ"כ דמלתא דפשיטא היא וק"ל מקשין התלמידין הא עכ"פ יש חידוש לר"ע דהא דאחרון אחרון נשכר לר"ע היינו דוקא שהיה ביד הניזק להביא עדים לאלתר ולזכות בדין לכך מתחייב בשמירתו כמו שכתבו התוס' בדבור הראשון לעיל אבל היכא שאין בידו להביא עדים גם לר"ע ראשון ראשון נשכר וא"כ הדרא קושיא לדוכתה נוקמה לר"מ נמי כר"ע ובתפסו ובאין בידו להביא עדים לכך איצטריך לאשמועינן דבתפסו אחרון אחרון נשכר ולדידי לא קשיא כלל דלפי סברת התוס' דשייך כלל לאוקמי לדר"מ אליביה דר"ע ובתפסו ניזק דהא כתבו דלר"ע אפי' בתפסו לא נעשה ש"ש אלא מחלקו דשותפים נינהו כמו שכתבו בד"ה כגון שתפס ניזק ופשוט הוא דאין חילוק לסברת התוס' היכא שתפסו בין יש בידו להביא עדים בין אין בידו דלעולם לא נעשה עליו ש"ש אלא מחלקו וא"כ לפי התוס' ליכא לאוקמי כלל לדר"מ כר"ע דאי כר"ע יחזור לכולן מבעי ליה ולרש"י אפשר דלפי סברת תוס' דכתבו דלא אמרי' לר"ע אחרון אחרון נשכר אלא היכא שיש בידו להביא עדים ואפי' את"ל דרש"י ג"כ ס"ל כסברת התוס' דיש חילוק לר"ע בין יש בידו להביא עדים לאין בידו אעפ"כ אין להקשות לרש"י נוקמא לדר"מ כר"ע ובתפסו ובאין בידו די"ל דס"ל לרש"י דסתם תפסו ניזק יש בידו להביא עדים ולזכות בדין דאל"כ לא היה תופסו וק"ל: **ד"ה** ההוא דתקע ליה והיה זה תפס משלו וכו' ע"כ צ"ל דרש"י לא ס"ל כר"ת דכתבו התוס' בשמו לעיל בפ"ק דף י"ד בד"ה ואי תפס לא מפקינן מיניה דהיינו דוקא אי תפס המזיק עצמו ולר"ת צריך לומר דאסוראי דהכא ס"ל דמגבינן דמי בושת בבבל אבל לא ק"ל הכי כדאיתא פרק החובל (ועיין בר"ן): **ע"ב תום'** ד"ה כגון שתפסו ניזק וכו' אבל לר"ע וכו' לא נעשה שומר שכר אלא מחלקו וכו' התוס' קצרו בטעם הדבר אבל בדברי הרא"ש הוא מבואר יותר ח"ל הרא"ש והתוס' כתבו דלר"ע דשותפין נינהו ואם כיחש או שבח הוא ברשות שניהם לא נעשה ש"ש אלא מחלקו דעל כל אחד מוטל לשמור חלקו אבל לר' ישמעאל שאין לו חלק מבורר בגוף השור ולשעבודי' בעלמא הוא דתפיס ליה הוי כמו ראובן שחייב לשמעון מנה ותפס שמעון משל ראובן חפץ ששוה מאתים כדי לפרע ממנו מילתא דפשיטא הוא שחייב בשמירת כל החפץ וע"ש: **ד"ה** נותן לו סלע וכו' דסלע מדינה אחד מסאתים ממנה צורי וכו' משום דמנה צורי הוא מאה דינרים דהיינו מאה זוז וסלע מדינה הוא חצי דינר: **בא"ד** מ"מ אע"ג דפליגי וכו' דא"א שאם בושתו של עני סלע שלא יעלה בושתו של עשיר או פחות או יותר ממנו נראה דר"ל דלת"ק דאמר דבושתו של עשיר לפי ערך זה הוא פחות ממנה דלא כר' יהודה וא"כ נצטרך לומר דלרבי יהודה דאמר דבושתו של עשיר הוא מנה ס"ל ג"כ לפי ערך זה דבושתו של עני הוא סלע לפי ערך זה בושתו של עשיר יותר ממנה ואי נצטרך לומר דלרבי יהודה דאמר בושתו של עשיר אינו אלא מנה לפי ערך זה בושתו של עני הוא פחות מסלע מדינה וק"ל: **ד"ה** ושל דבריהם כסף מדינה וכו' ובפ"ק דכתובות משמע קצת דשל בתולה כפל משל אלמנה וכו' ר"ל וא"כ מוכח דאפילו מנה של כתובת אלמנה הוא מנה צורי כמו מאתים של בתולה דאי מנת של אלמנה לא הוי אלא מנה מדינה א"כ הוי כתובה של בתולה הרבה יותר מכפל של אלמנה וק"ל: **ד"ה** יד עניים אנן וכו' וכדאמר ניתבו לעניים הוי זה החוב כמו שלא בא לעולם פירוש משום דבאותה שעה עדיין לא הגיע לידו לכך איצטריך רב יוסף לומר אנן יד עניים אנן והוי כאלו הוי העניים הכא במעמד שלשתן ואמר לחבריה במעמד שלשתן אותו סלע שיש לי בידך בעד ההכאה תנהו לעניים הללו במעמד שלשתן ועיין בר"ן:

דף לו ע"א גמרא תקע ליה אחרינא ויהבה ניהליה נראה הא דכתב בעל הגמרא זאת נשמע מיניה דבעד בשת יוכל ליתן לו אפי' מעות שאינם יוצאים כ"כ בהוצאה ואח"כ מצאתי כזה בר"ן: **רש"י** ד"ה ואינו מועד תנן וכו' כגון דעברינהו להו קמיה וכו' כצ"ל: **תום'** ד"ה אין צריכין פרוזבול וכו' ואם תאמר מלוה על פה מאי איכא למימר דכותבין עליה פרוזבול כשהמלוה קיים וא"כ למה אמר יתומים אין צריכין פרוזבול הא אשכחן דאפילו יתומים צריכין פרוזבול כגון שהיה להם מלוה על פה: **ד"ה** הרי זה מועד לשבתות מפרש בירושלמי וכו' ולפי הירושלמי צריך לומר דמועד לשבתות לינח בני אדם ודוקא לניזקין ולא למיתה שהרי אם המית אדם היא נסקל בפעם ראשון וכן הא דקתני מועד לאדם ואינו מועד לבהמה איירי נמי בכי האי גוונא וכן בכולהו שמעתין: **ד"ה** רב זביד וכו'. שאם לא תאמר כן קשיא ליה ההוא דמכלתין רוצה לומר הא דקאמר בריש המסכתא לעיל פ"ק דף ב' מאי שנא גבי בהמה דכתיב כי יגוף ומאי שנא גבי אדם דכתיב כי יגח איש אדם דאית ליה מולא וכו' ומילתא אבל אורחא קמ"ל דמועד לאדם הוי מועד לבהמה ומועד לבהמה לא הוי מועד לאדם: **ד"ה** נעשה מועד לסירוגין לכל וכו' דאי ראה לא הוי מועד לכל לסירוגין כצ"ל ור"ל דאי ראה בינתים שאר מינים ולא נגח כו' הוי מועד לכל המינין לסירוגין דבראה ואינו נוגח לכ"ע אפילו לרב זביד לא הוי מועד לכל: **בא"ד** וא"ת כיון שלא ראה אחרים לשורים לחודיה הוי מועד ר"ל אפילו לא נגח אלא ג' שורים להוד בסירוגין נעשה מועד לכל בסירוגין לרב זביד דאמר דבסתמא מועד למינו הוי מועד לשאינו מינו וא"כ ל"ל דנקט תנא דברייתא שור סוס פרד אפילו יהיו שלשתן שורים להוד הוי מועד לכל לרב זביד:

ע"ב רש"י ד"ה ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג וכו' והכא נמי לרב בשלש נגיחות נעשה מועד לדילוג ומשלם נזק שלם בשלישי וכו' זה כתב רש"י לפי מה דהוה ס"ל מעיקרא דכל מועד משלם נזק שלם בנגיחה שלישית אבל כבר חזר בו רש"י כמו שכתבו התוס' לעיל דף כ"ג סוף ע"ב וכל מועד אינו משלם נזק שלם בנגיחה שלישית אלא דבנגיחה שלישית נעשה מועד וכשיגח אחר כך נגיחה רביעית משלם נזק שלם ולפ"ז ה"נ לרב בשלש נגיחות נעשה מועד לדילוג וכשינח נגיחה רביעית בי"ח בחדש רביעי משלם נזק שלם ולשמואל לא נעשה מועד עד שינח רביעית בי"ח בחדש רביעי וכשינח אח"כ נגיחה חמישית בי"ט בחדש חמישי משלם נזק שלם ועל דרך זה בברייתא דלעיל דקתני שור נגח שור לא נגח וכו' לרב נעשה מועד בנגיחה שלישית וכשינח אח"כ ברביעית משלם נזק שלם ולשמואל נעשה מועד דקתני היינו דכי הדר נגח בר' הוי מועד לסירוגין וכשינח בחמשה בסירוגין משלם נזק שלם ולפ"ז אתי שפיר דמסיים בברייתא דלעיל שור נגח שור לא נגח אפי' לרב דלא נגח בתרא נקט אם יגח לאלתר אחר זה משלם נזק שלם אבל לפי מה שפרש"י השתא דבהך נגיחה ג' לרב נעשה מועד ומשלם נזק שלם אחך שלישית לא יתישב הא דנקט בברייתא לא נגח בתרא לרב וצ"ל לפ"ז דנקט נגח בתרא אלא לומר דלעולם צריך לנהוג מנהג זה חד נגח וחד לא נגח וק"ל: **ד"ה** הכל הוי בכלל נזק שלם וכו' אבל דהקדש בהדיוט כיון דרעהו דוקא לא היה בכלל נזק שלם דכיון דהקדש פטור דהא ליכא למדרשי וכו' דהא אין רעהו להקדש וכו' יש לדקדק דכי אמרי דליכא למדרשיה לחיובא ולמימר רעהו פירוש כשהקדש מזיק את רעהו הוא ותם משלם חצי נזק וכו' משום דאין רעהו להקדש אם כן לפטורה נמי ליכא למדרשיה דאיך נימא כשהקדש מזיק את רעהו הוא דמשלם ח"נ הא דלאו רעהו פטור לגמרי הא אין רעהו להקדש ואי דרשינן הכי רעהו ר"ל במקום דשייך רעהו הוא בחדיוט הוא דמשלם חצי נזק הא הקדש בהדיוט פטור לגמרי א"כ לחיובא נמי איכא למדרש הכי ונראה דלר"ש בן מנסיא משמע ליה פירושו דקרא כמדבר ואומר כשיגח את שור רעהו אבל כשיגח שור שאינו של רעהו כגון שור של הקדש חייב נזק שלם ולשון זה לא שייך גבי הקדש לומר כשיגח שור הקדש את שור רעהו חייב ח"נ וכו' דהא אין רעהו להקדש לכך לא שייך לחיובא והואיל ואין שייך למדרש לישנא דקרא אהקדש ממילא נשמע דהקדש פטור לגמרי אפילו מחצי נזק דמהיכי תיתי לחייבו כיון דלישנא דקרא לא קאי עליה וכיון דבתם פטור לגמרי אינו בחיוב דנזק שלם במועד דלא חייבה התורה במועד נזק שלם אלא היכא דחייב בתם חצי נזק וק"ל: **תום'** שור שור ושור וכו' וכגון שבין שורים ראשונים וכו' ר"ל דבין ג' שורים ראשונים שנגח ראה ולא נגח דלא הוי מועד לכל המינים ע"י זה אפילו לרב זביד דאי בלא ראה שאר מינים איירי לא הוי אתי הך בעיא אליביה דרב זביד דלדידיה בג' שורים לחוד בסתמא הוי מועד לכל המינים א"כ אפילו שדינן בתר שורים אייעד לכל המינים אבל בין שור חמור וגמל האחרונים צ"ל דלא ראה שאר מינים דאי ראה אפילו שדינו האי שור בתרא בתר חמור וגמל לא אייעד לכל המינים דבראה לכ"ע לא הוי מועד לכל וכן שכתבו התוס' בדבור שלפני זה ובבעיא שניה דהחמור וגמל שור שור ושור צ"ל ג"כ דבין חמור וגמל ושור הראשונים לא ראה מינים אחרים ובין שורים אחרונים ראה וגם צ"ל דבשורים האחרונים לא ראה פעם אחת דאי ראה ג' פעמים שאר מינים ולא נגח א"כ אפי' אי הוי מועד לכל המינים מחמת החמור וגמל ושור הראשונים הא הואיל והשתא בין שורים האחרונים ראה ג' פעמים שאר מינים וחזר לתמותו אלא ודאי צריך לומר דלא ראה כי אם פעם אחת וק"ל: **ד"ה** יום ט"ו בחדש זה וכו' תימה דגבי ראה שור ונגח הוי ראשון מן המנין וכו' תמיהת התוס' הוא משום פירוש הברייתא דקתני היינו שעתה בנגיחה שלישית נעשה מועד לסירוגין ונקט לא נגח בתרא כדי שאם יגח אחר זה לאלתר ישלם נזק שלם כמו שכתבו התוס' לעיל משום דכל מועד אינו משלם נזק שלם עד נגיחה רביעית אבל מ"מ משמע להו מברייתא דלעיל דבנגיחה שלישית נעשה מועד כדי שאם יגח אח"כ בסירוגין משלם נ"ש ולפי מה שכתבו השתא היום או שם החדש גורם לכ"ע אין הנגיחה האחת מן המנין א"כ לעיל נמי היכי דראה שור ונגח וראה שור ולא נגח אין הראשונים מן המנין וא"כ לא נעשה מועד עד שינגח אחר הלא יגח בתרא דקתני בברייתא ואח"כ צריך לדלג ולא יגח וכשינגח אחר זה אז משלם נזק שלם:

דף לח ע"א ד"ה עמד והתיר ממונן לישראל משמע דוקא בענין זה שנגח שור שלנו שור שלהם וכו' כך היא הגירסא בספרים שלפנינו משמע דהאי דנגח שור שלנו את שור של כנעני דפטור נמי

כו' ע"ש : **ע"ב** ומה בשביל ב' פרידות טובות חס כו' · וי"ל לפי זה דבימי עגלון מלך מואב שהותר לעשות מלחמה במואב כמ"ש התוספות כבר נולדה רות והכי אמרינן במסכת הוריות רות בתו של עגלון היתה וכן בימי דוד שעשו מלחמה בעמון נ"ל שכבר נולדה אז נעמה אשת שלמה ולדברי התוס' שכתבו דנקט ב' פרידות טובות משום מואב ניחא בעמון עפי וק"ל . אבל התוס' בפ"ד דנזיר כתבו דבתו של עגלון לאו דוקא אלא הרבה דורות היתה אחר עגלון כו' ע"ש וזה סותר דברי התוס' דהכא שכתבו דהותר לעשות מלחמה בימי עגלון גם הלאיה שכתבו שם מפרק החולץ דרות קטנה היתה כשנתגיירה בזמן אבצן שהיה ב' מאות שנה אחר עגלון קשה דא"כ איך הותר לעשות מלחמה בזמן עגלון כיון שלא נולדה אז רות עדיין : **אמר** רבי חייא אין הקב"ה מקפח אפי' שכר שיחה נאה כו' ואמר רבי חייא כו' לעולם יקדים אדם לדבר מצוה כו' . הני שני מאמרים רבי חייא בר אבא אמרן בשם אמרן וי"ל שאינן סותרין דבדבר אחד זכתה הצעירה לפני הבכירה ובדבר אחד זכתה הבכירה לפני הצעירה והיה השכר והעונש לשתיהן לפי מעשיהם לפי שהקדימה הבכירה במצוה לקיום העולם לפי דעתה דלמצוה נתכוונה כמשמעות הכתוב ואיש אין בארץ וגו' וכדאיתא בנזיר זכתה להקדים המלכות שהוא קיום העולם שאלמלא מורא של מלכות כו' ולפי שלא חסה על כבוד אביה וקראה אותו מואב ופרסמה שבזנות בא לה בן זה מאביה שהוא ודאי לשם זנות נתכוון כדאיתא בנזיר אמר הכתוב שלא לחוס על כבודם דאנגריא עביד בהו דהיינו להשתעבד בהם כפרש"י ובמסכת נזיר הוסיף רש"י בזה בשינוי הכתובים דבכירה דקריתיה מואב פרסמה הכתוב ותשכב את אביה ובצעירה דקריתיה בן עמי כתיב ותשכב עמו עכ"ל אבל רש"י בחומש כתב בזה בל"א בבכירה כתיב ותשכב את אביה ובצעירה כתיב ותשכב עמו לצעירה לפי שלא פתחה בזנות כו' ע"ש וזהו נראה כסותר סוגיא דהכא דקאמר דהבכירה עשתה כהוגן שהקדימה עצמה ועיין ברא"ס שפירשו בחומש ע"פ ב"כ ודו"ק : **דאילו** בכירה דקריתיה מואב א"ל הקב"ה אל תצר וגו' מלחמה הוא דלא עביד בהו הא אנגריא עביד בהו · ועד"ז י"ל מש"ה ויגר מואב מפני העם כי רב הוא ר"ל דלכך היה מואב ירא עפי מעמון לפי שמואב היה בן הרב וגדול של לוט הנולד לו מן הבכירה שלא חסה על כבוד אביה לקרות בנה מואב שע"כ הותר לעשות בו אנגריא עפי מבעמון וק"ל :

דף לט בד"ה ור"י אומר או כו' וא"כ אמאי הוי דר' יוסי ב"ח טועה כו' עכ"ל נראה דרבי יוחנן אדר"י שפיר קשיא ליה להלמודא מיהת להאי טעמא דמפרש התם רב פפא מילתיה דר"י דפריעת בעל חוב מצוה הוא ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו דההוא טעמא שייך שפיר הכא וכפרש"י אבל עיקר קושייתם דאמאי משוי דרבי יוסי ב"ח טועה כיון דאיכא למימר דלית ליה האי טעמא דרב פפא אלא אי טעמא דרבא ואי טעמא דרב הונא בריה דרב יהושע ודו"ק : **ע"ב** בד"ה אדמוקי לה במועד כו' ואי הוי תני מחייב הוה מוקמינן לה במועד כו' עכ"ל והשתא דקתני ח"כ ליכא לאוקמא במועד וא"כ דלד מועד כדמוקי לה אביי דלא משמע ליה לרבא לפרושי הכי כמ"ש התוס' לעיל ואע"ג דאיכא לאוקמא במועד וא"כ דלד תמות כדמפרש לה רבא מ"מ שמעינן מינה דמעמידין אפוטרופוס לתם וטפי ניחא לן לאוקמא לאשמעינן הך מלתא בתם לחודיה ודו"ק :

דף מ בד"ה כופר אחד אמר כו' ומסתמא כל חד וחד חייב חטאת כו' עכ"ל אבל אי הוה מסתפקא לן נמי התם למימר דחייבין תרווייהו חד חטאת כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר נמי הכי ליכא למפשט הכא מידי וק"ל : **ע"ב** בד"ה אי הכי בעלים כו' קדים ב"ד והפסוה והוא לא היה יודע שהוא מועד כו' עכ"ל ומה שפירשו לעיל דאיירי שהוגד לו שהוא מועד היינו למאי דהוה בעי למימר אי תם הוא הוה מעריקנא ליה אבל למאי דאוקמא בדאקדים בי דינא ותפסיה ע"כ דמיד אחר נגיחה תפסוה ולא הוה ידע שהוא מועד קודם התפיסה' דאל"כ אכתי אותה שעה שידע שהוא מועד קודם התפיסה הל"ל אי תם הוא הוה מעריקנא כו' וק"ל : **בד"ה** ויש בנוגח כו' בחד מינייהו סגי דכיון דלא מפרשי קראי בהדיא כו' עכ"ל דהא דאמרינן בפ' כל האסורין דגבי רביעה כתיב בהמה ובנעבד כתיב בקר לאו מפורש בהדיא מקרי אלא בתר דכתיבי כולהו מוקמינן להו הכי דאל"כ לא לכתוב קרא אלא מן הבקר דממעט נעבד דקיל מכולהו ונילף כולהו מיניה אלא ע"כ דלא מפורש מקרי והוה מוקמינן ליה בדדמי וק"ל :

דף מא בד"ה כמאן דקטלה כו' שהרי הביאתו עליה כו' עכ"ל דלא אמרי' ברובע ונרבע עשה בו אונס כרצון אלא לגבי בהמה אבל האשה לא נהרגה באונס דידה וק"ל : **בד"ה** ברגל שדרסה שן הוה שייך כו' עכ"ל פירוש שן דחיה דהוה אורחא וכ"כ התוספות שם : **בד"ה** והאי לא יאכל דסקליה כו' ובעל השור נקי להנאת עורו וכ"ת כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י ונקי לדרשה אחריתי לחצי כופר כו' דלתנא דברייתא קיימינן דלא משמע ליה נקי אלא לאסור הנאה וק"ל : **ע"ב** בד"ה מודה בקנס כו' ונראה דה"מ למפרך אע"ג דאין סברא לומר כו' עכ"ל ילאה דמשמע להו הא דע"פ ע"א קאי נמי למאי דמסיק דלא הוה מודה בקנס משום דכופרא כפרה וא"כ ע"כ לא איירי במכחישו דא"כ תיקשי ליה פשיטא דבמועד נמי פטור כפרש"י אלא דאיירי במודה לדברי העד והא כתבו דהמקשה דאכתי לא אסיק אדעתיה דכופרא כפרה ופריך ע"פ בעלים מודה בקנס הוא ה"מ למפרך הכי אעד אחד דאין סברא שלא יחשב מודה כיון שמודה ע"י העד וע"פ סברתם זאת כתבו גם כן לעיל תימה לר"י כו' בההיא דהוא ואחר מצטרפין להורגו לפרש"י יפטר מטעם קנס דאין סברא דמשום דעד אחד עמו לא יחשב כמודה בקנס וק"ל :

ח"א דף מא ע"ב כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש כו' · בפ' האיש מקדש פרש"י שהיה ירא לרבות שום דבר להשוותם למורא המקום עכ"ל וי"ל דאזהרת את ה' אלהיך תירא היא גופה מביאו להיות ירא מהמקום שלא להשוות לו שום דבר ולכך פירש וזהו שאמר כך אני מקבל שכר על הפרישה דמתוך מצות מורא מהמקום גופיה אני פורש והנני אקבל שכר על מצוה זו שקיימתי · ורבי עקיבא שבא ולמד לרבות ת"ח ס"ל דאין זה משוה מורא ת"ח למורא מקום כי המורא מהם הוא מורא כי מתוך שהוא ירא מה' הוא נשמע להם לקבל עליו יראת ה' ומצותיו ה"ש ומורא רבך כמורא שמים כי המורא מרבו היא בעצמה מורא השמים וק"ל :

דף מב בד"ה כתב רחמנא בעל כו' ואיצטריך למכתב אנשים כו' הוה מוקמינן נקי מחצי כופר כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דאי לא הוה כתיב אנשים לא הוה ממעטינן מנקי אלא תם אבל מועד חייב דאין סברא לומר לרב עולא תם ומכ"ש מועד אלא די"ל כמ"ש לקמן דודאי הוה פטרינן נמי מועד משום דמסתמא לא חייב הכתוב במועד אלא במקום שחייב בתם וק"ל : **בד"ה** כתב רחמנא כו' ואי לא כתיב אנשים כלל הוה פטרינן נמי במועד כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר הכא לרבא כמ"ש לעיל דאי לא הוה כתיב אלא בעל השור נקי הוה מוקמינן נקי מחצי כופר כו' דהכא אי הוה מסתבר לאוקמי נקי מחצי כופר א"כ השתא נמי דכתיב אנשים לית לן לאוקמי דאתא נקי לגלויי אאנשים דמשתעי בתם דוקא אלא דמאנשים ממעטינן אפי' מועד ונקי אתא לחצי כופר מסא"כ לעיל דמוקמינן ליה לפטור תם משום דלא ליהוי יליבא בארעא כו' ודו"ק :

מהר"ם

נמי אתיא מקרא דראה ויתר גוים ולפ"ז צ"ל דמסקנא דמשני רבי אבהו אמר קרא עמד וימודד ארץ וגו' כוונתו לומר דלעולם לענין כנעני רעהו לאו דוקא ר"ל דכנעני לא אימעט מרעהו דיכול להיות דכנעני נמי מקרי רעהו והא דכי נגח שור דישראל את שור של כנעני פטור היינו מטעם דראה ויתר גוים ולכך נמי דשור של כנעני שנגח שור ישראל חייב נזק שלם ואע"ג דלעיל משמע דלכ"ע רעהו דוקא היינו לענין הקדש דבהקדש לא שייך רעהו והוי כאלו כתיב את שור איש דהקדש לא הוי בכלל וכנעני הוי בכלל אבל בר"ן משמע דגם לפי המסקנא הא דנגח שור שלנו את שור כנעני דפטור אתיא מרעהו דרעהו דוקא אלא דכי נגח שור של כנעני את שור שלנו דמשלם נ"ש הוי מטעם קרא דראה ויתר גוים וזה טעמו של מהר"ש לוריא שכתב בספר ח"ש שגורס בתוס' דוקא בענין זה שנגח שור שלהם את שור שלנו וכו' ע"ש : ד"ה מפארן הופיע ממונן לישראל וכו' ומצד א' נקרא סיני ומצד א' נקרא פארן וכו' . ר"ל שאותו צד שהוא נגד ארץ ישמעאל נקרא פארן על שם ארץ ישמעאל ואע"ג דקדריש התם לכל ה' שמות ר"ל ודריש מדבר פארן שפרו ורבו עליה ישראל א"כ שמע מינה שלא נקרא על שם ארץ ישמעאל אין להקפיד ע"ז וכו' : ד"ה קראו ושנו וכו' ולא נתחייבו למסור עצמן וכו' . ר"ל שאין כל כך עבירה גדולה שיתחייבו למסור עצמן למיתה כי בכל עבירה יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכת דמים ואם לא למדו אותן היה השר הורג אותם : ד"ה נשא משה ק"ו וכו' דקודם נאמר אל תצר את מואב ממה שנאמר צרור את המדינים וכו' ואע"ג דאל תצר את מואב כתיב בפרשת דברים וצרור את המדינים כתיב בפרשת מטות משה היה מספר והולך ושונה במשנה תורה מה שנעשה כבר וק"ל : בא"ד אע"פ שעל ארמיים מייתי קרא דקבלה ויאסוף אליו עמון ועמלק וכו' עיין בב"ר דחילוף גרסאות יש שם ושם גרסי' ארמיים דעמלק אדום חשיב ליה שהרי עמלק מזרע עשו : ד"ה מואבים עצמן לא כל שכן וכו' ארם ועמון מאי איכא למימר וי"ל דאיצטריך לאסור בהן אנגריא וכו' . משמע מדברי התוס' דעמון לא היה בעצת בלעם ויש מקשין א"כ מנא לה להגמרא דהא דאסר הקב"ה אנגריא בעמון ולא אסר במואב הוא בשביל שיחה נאה נימא דהוה משום דמואב היה בעצת בלעם ועמון לא היה אבל אין זה קושיא דהא שאר כל האומות עובדי כוכבים נמי לא היו בעצת בלעם ואפ"ה לא אסר בהן אנגריא אלא ודאי לא אסר אנגריא בעמון אלא בשביל שכר שיחה נאה והא דאסר אנגריא באדום צ"ל שהוא ג"כ בשביל איזה שכר ואפשר שחס עליהם ע"ד שאמר לא תתעב אדומי כי אחיך הוא : ד"ה גרי אריות הן אע"ג דפסקינן ספ"ק דיבמות הלכה דגרי אמת כולן ר"ל כל הגרים דמגיירין בשביל איזה דבר ולא אכותיים קאי דבכותיים מפורש בכתוב שלא היו גרים גמורים דכתיב את אלהיהם היו עובדים וכו' : ד"ה ועל הכותית וכו' וא"ת א"כ מה חדוש לומר שיש להם קנס וכו'. יש להקשות מאי קשיא להו להתוס' הא א"ל דאתי לאשמועינן דלא נימא דלא יהא להם קנס מטעמא דקנסינהו כדי שלא יטמעו בהן כדפריך בשמעתין . ויש לתרץ דהתוס' מקשין קושיא זו לפי מה שעדיין לא ס"ד האי טעמא דר' אבהו דאמר קנס שקנס רבי מאיר בממונן וכו' אבל אין כן משמעות לשון התוס' דמשמע מדבריהם ולפי האמת ושיטה מסקנת דסוגיא מקשו ויש לומר דע"כ קשה דלא לתני כותית כלל כיון דגרי אמת הן פשיטא דיש להם קנס דמהי תיתי לומר דאין להם קנס מאי אמרת דהוה אמינא דקנסא קנסו להו רבנן בממונן כדי שלא יטמעו אם איתא דכן הוא א"כ הל"ל כותית בסיפא בהדי הנהו נערות שאין להם קנס וק"ל :

דף לט ע"א גמרא ומזיק שאני באשר"י משמע דהא דקאמר בגמרא ומזיק שאני ר"ל לטובת העולם שלא ירבה להזיק נזקקים לנכסי יתומים ע"ש : **תוס'** ד"ה אין מעמידין אפוטרופוס וכו' . וגם אין לומר משום דאיהו גופיה כי מזיק פטור וכו' ובמועד עשו רבנן תקנה מפני תקון העולם וכו' משמע דהתם ליכא לשנויי משום תקון העולם וא"כ יש לדקדק לפי מה שכתבתי לעיל בשם הרא"ש דהא דקאמר בגמרא ומזיק שאני רוצה לומר מפני תיקון העולם א"כ מה דהקו התוס' עצמן והאריכו בטעם דאין מעמידין אפוטרופוס להם וכו' ולמה לא פירשו דהטעם הוא משום דאין נזקקין לנכסי יתומים ובמועד מעמידין ונזקקין לנכסיהן בשביל תקון העולם ונראה דליכא לפרש כן משום דא"כ הדרא קושיית רש"י לדוכתה דא"כ למה תלי הגמרא טעמא בלגבות מנופו ונקט משום דאין מעמידין לתם לגבות מנופו אלא ודאי אי לאו טעמא דהואיל דחזינן דחס רחמנא בתם דאין משתלם אלא מגופו בשביל טעמא דאין נזקקין לחוד לא הוו מקילין ביה רבנן לפוטרו לגמרי אלא היו מעמידין להם אפוטרופוס כדי שלא ירבה להזיק אבל בשביל שראו חכמים דחס רחמנא עליה דמזיק בתם אקילו ג"כ רבנן לפטור שור של חש"ו ובכל מקום שאין לו בעלים גמורים : **ע"ב** ד"ה אי בתם פשיטא וכו' דא"כ הוה ליה למתני רבי יעקב מחייב וכו' . רוצה לומר דהוה משמע דבא לאשמועינן דלא לפטריה לגמרי ומדנקט חצי נזק משמע דאיצטריך דלא נימא נזק שלם לכך פריך אי בתם פשיטא דאין בו נזק שלם : ד"ה ולא משלם אלא פלגא וכו' . מדלא קתני רבי יהודה אומר חייב נזק שלם ר"ל דכיון דפלוגתייהו בהכי שזה מחייב ח"נ וזה נזק שלם ה"ל למתני הכי אע"ג דבסוף דבור שאחר זה אחר שכתבו על דברי רבי יעקב בברייתא קמייתא דמחייב משמע נמי נזק שלם והוה מוקמינן ליה במועד וכו' מ"מ בברייתא זו ולפי פירוש דאביי דפליגי רבי יהודה ורבי יעקב שזה מחייב נזק שלם וזה ח"נ וה"ל למתני הכי בהדיא : בא"ד ומדקאמר משלם חצי נזק משמע דקמ"ל דמשלם אפילו חצי נזק רוצה לומר לאפוקי דלא נימא דפטור לגמרי . ואע"ג שבדבור שלפני זה כתבו בברייתא דלעיל מדנקט חצי נזק משמע דאיצטריך דלא נימא נזק שלם היינו בברייתא דלעיל דלא תני בה כי אם דברי רבי יעקב לחוד ואי הוה אתי לאשמועינן דלא לפטריה לגמרי ה"ל למתני מחייב והשתא דנקט ח"נ משמע דבא נמי לאשמועינן דלא נימא נזק שלם אבל בברייתא דקאי רבי יעקב אדברי רבי יהודה דלעיל מיניה דקתני רבי יהודה מחייב אם איתא דרבי יהודה מחייב נ"ש ובא רבי יעקב לחלוק עליו ולומר דאינו משלם כי אם ח"נ ה"ל למתני אלא ח"נ ומדלא קאמר כן משמע דחדוש הוא דמשלם אפילו החצי נזק וק"ל :

דף מ ע"א ד"ה חייבי כופר מאי ביורש הניזק עצמו מבעיא ליה . ר"ל אע"ג דמתניתין חייבי ערכין ממשכין הוי פירושו שגובר ההקדש ממשכין אותו וכופר אינו אלא ליורשין מבעיא ליה אם היורש יכול למשכנו : ד"ה ולימא ליה אי תם וכו' הך פירכא לית ליה לרבי יהודה וכו' משום דלרבי יהודה לא פריך מידי דנוכל לומר דהשתא נמי האי חצי נזק דמשלם שואל היינו ח"נ דצד תמות כאלו שאלו והוי תם וק"ל : **ע"ב** ד"ה אי הוה תם וכו' הך פירכא ליתא למאן דאמר דמודה בקנס ואחר כך באו עדים וכו' . משום דלדידיה איכא לשנויי דהכא איירי שיש כאן עדים על הנגיחה ולכך אפילו היה מודה קודם שבאו עדים לא היה מפטר בכך : ד"ה לאו לקרבן והשתא הכי קאמר וכו' משום דהוקשו להם לתוס' מאי ס"ד דמקשה דלקרבן קאמר ומאי שייך לומר דבנוגח לא עשה בקרבן אונס כרצון . והא השתא אתינן למגמר קרבן דנוגח מרובע ונרבע ועדיין לא ידעינן איסור קרבן דנוגח כלל לכך כתבו התוס' דה"ק וכו' ואם כן צריך לומר דהמתרץ שהשיב וקאמר הכי נמי מסתברא וכו' לא אונס דידיה לא רצון דידיה כתיב קאי הכל אהשתא דנכתב ור"ל דגבי קרבן מיעוטא סתמא כתיב לא משמע מיניה שיש שום חילוק בין אונס לרצון אבל אי איירי בקטלא א"ש דגבי קטלא מימעט בהדיא כי ינח ולא שיניחוהו אחרים וק"ל :

דף מא ע"א ד"ה כמאן דקטלא דמי וא"ת מה פשע השור וכו' . ר"ל דע"כ שהיא הביאתו עליה שאם הוא קפץ עליה ואנסה לא היתה נהרגת בב"ד וק"ל : ד"ה לרבא לא משלם כופר אליבא דהך ברייתא קאמר וכו' . ר"ל אבל איהו לא ס"ל הכי אלא ס"ל דרגל בחצר הניזק משלם כופר ועיין לעיל סוף פ"ב : ד"ה איני יודע שהיא נבילה וא"ת איצטריך לבן פקוע וכו' . ר"ל כשהשור הנסקל הוא בן פקוע דלא צריך שחיטה ואפילו הכי קאמר קרא דלא יאכל את בשרו וכ"ת דלא איקרי שור ר"ל ואינו בדין סקילה כלל הא לענין פטר חמור מקרי שה ר"ל ופודין בשה שהוא בן פקוע את הפטר חמור וא"כ הוא הדין נמי שור שהוא בן פקוע מקרי נמי שור ואם המית אדם הוא בדין סקילה ואם כן מצינן שפיר לאוקמי קרא דהשור יסקל אבן פקוע ומנא לן למילף היכא דשחטו לאחר שנגמר דינו ולפי המסקנא ניחא דילפינן היכא דשחטו מבשרו : ד"ה כל מקום שנאמר לא יאכל וכו' וי"ל דלא יאכל וכו' ילפינן מלא תאכלו . ר"ל דגבי נבילה כתיב לא תאכלו ולכך לא אסרי' דהוי הנאה בכלל אכילה אלא היכא דכתיב האי לישנא דכתיב גבי נבילה ממש : **ע"ב** ד"ה נפקא להו מאת בשרו וכו' ופריך קלומה במעי קלומה ליטמא דמהלכת ארבע במהלכת ארבע הוא ומאי קשה הא קתני בטמאה טמא וכו' דר' יוסי הגלילי כיון דדריש אתין וכו' כן צ"ל : ד"ה כיון שהגיע לאת ה' וכו' השוה הכתוב וכו' . ר"ל וא"כ ה"ל לאוקמי רבויא דאת ה' אלהיך תירא אמורא דאב ואם ואע"ג דבכבר כתיב איש אמו ואביו תיראו אתי קרא לחייב בו בתרי עשה ותירץ לא הוי ניחא ליה וכו' : ד"ה נקי מחצי כופר וכו' משום קושיא דאנשים וכו' ר"ל דכבר אימעוט מדכתיב אנשים ודרשינן אנשים ולא שורים דכריש לקיש ס"ל וכו' . ר"ל ובמאי מוקמי ליה אי בשני עדים הא נסקל והביאתו לב"ד וישלם לך ואי ע"פ עד אחד אפי' במועד אין בו קנס דכשאין השור בסקילה אין הבעלים משלמין קנס ואע"ג דכופר משלם וכו' דמדמוקי נקי לחצי כופר וע"פ עד אחד מכלל דבמועד משלם כופר אע"פ שאין השור בסקילה דאם לא כן למה לי מיעוטא לתם וסברא דר"ע וכו' רוצה לומר דר"ע דריש נקי מדמי עבד וכשהשור בסקילה וכו' נימא הביאתו לב"ד וישלם לך סלקא דעתיה דמשלם מן העלייה כדלקמן אותה סברא לא סבירא ליה לר"א וא"ת ולימא נקי מדמי עבד ממש משוי דבמועד דלא משלם קנס משלם דמים כצ"ל : ד"ה מודה בקנס הוא וכו' . ונראה דהוי מצי למפרך אעד אחד ר"ל מודה בקנס הוא דהא אי הוה בעי היה כופר והיה נשבע להכחיש העד :

דף מב ע"א ד"ה הא תם מחייב לא בעי למימר תם שמחויב ממה שהמועד פטור וכו' . ר"ל שיהא המועד פטור לגמרי אפילו מחצי נזק ותם יהא חייב בחצי נזק וקל להבין : ד"ה בכוונה תליא מילתא וכו' ונראה לר"י דרבא ואביי וכו' כלל הענין של פירושו של ר"י הוא דרב אדא לא פריך לאביי ורבא שיסברו כר' שמעון אלא אהא פריך ליה דמחייבי אביי ורבא בנתכוין לאשה והכי פריך כי היכי דלרבי דדריש האי ונתתה נפש תחת נפש ממון ופטור ממיתה ע"כ הכי אצטריך האי אנשים אנשים הוא כי נתכוונו זה לזה אע"פ שיש אסון באשה וכו' ולפי דרוש זה קאי נקי אפי' אמתכוין לאשה דפטור בשוורים מדמי ולדות א"כ מדרבי נשמע ג"כ לרבנן דפטרי בשוורים אפילו במתכוין לאשה וא"כ איצטריך לרבנן למדרש האי אנשים בענין שיהא נשמע פטור בשורים אפי' במתכוין ואע"ג דא"א למדרש

חכמת שלמה

דף לט ע"א תוס' בד"ה אין מעמידין כו' מיירי בהזיקו בחיי האב כו' כצ"ל : **בד"ה** דאי אמרת כו' והר"ר שמואל בחור בר יוסף כו' כצ"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה דאי אמרת כו' אבל בזה אין חושש כו' נ"ב יש מקשים תיפוק ליה דאין חושש בכאן האפוטרופוס אם ישלם מאחר שחוזר ונפרע לכי גדלי ואין זו קושיא דבירושלמי לא נאמר אליבא דר' יוסי בר חנינא דחוזרים ונפרעין לכי גדלי ודו"ק :

דף מ ע"ב תוס' בד"ה הוה מערקנא כו' של חבירו ופטור כו' נ"ב פי' לחד מאן דאמר דסבר פטור :

דף מא ע"א רש"י בד"ה הוי מועד לאדם בתמיה כצ"ל והס"ד :

דף מב ע"א גמ' ונגפו אשה נמחק ונ"ב וכן בס"א איתו : **שם** אף שוורין מועדין וק"ו לתמין דפטירי הדר כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה כי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה וגו' ולא שוורים כצ"ל :

גמ'

בד"ה בכוונה תליא מלתא כו' ועוד דל"ל דרב אדא כו' וה"ל למפרך הכא כדפריך כו' עכ"ל לפרש"י נמי צריך לומר דמלתיה דרב אדא וברייתא דרב חגי אליבא דרבי דפליג עליה דחזקיה בהא דיש לחלק בין מתכוין לאין מתכוין לענין דמי ההרג. מיהו לא בעי למפלגי עליה בהא אלא דמדרבי נשמע נמי לחזקיה דמחייב בשורים אפילו נתכוונו משא"כ לפרש"י דעיקר תמיהת רב אדא הוא משום דסברי כחזקיה ודו"ק: ע"ב בד"ה ונימא ר"ע לנפשיה כו' וכשא"ל רבי אליעזר קבלם דפשוט כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דאם קיבל תירוצו דר"א ואית ליה דרשא דאם כופר דמחייב כופר שלא בכוונה אמאי לא מוקים נקי למעט בתם חצי כופר די"ל דאיכא למימר דאית ליה כר"י הגלילי דתם נמי משלם חצי כופר מאחר שחייבו הכתוב חצי נזק כמ"ש התוספות לעיל לר"י הגלילי וכל"ל למאי שכתבו לקמן וא"ת ומאי דוחקא כו' וסובר אותו תירוץ שהשיב לו ר"א כו' ר"ל ואית ליה דתם חייב בחצי כופר כר"י הגלילי וכל"ל בשמעתין למאי דמוקים למעט דמי עבד בשקדם ושחטו ולא מוקים ליה כשקדם ושחטו ולמעט חצי כופר דאיכא למימר דקסבר דחייב בחצי כופר מה"ט דסבר ר"י הגלילי דחייב חצי כופר כמ"ש התוספות לעיל וכמ"ש ג"כ בספ"ק דלא מלינו מפורש בהדיא דאית ליה לר"י הגלילי הכי אלא דאיכא למימר הכי ע"ש ודו"ק: בד"ה מה כשחייב בן חורין חלקת בין תם למועד כו' ואפ"ה פוטר כאן בתם והיינו כו' עכ"ל ר"ל משום דלא מלינו מפורש בהדיא דאית ליה לרבי עקיבא דפוטר תם מחצי כופר טפי מרבי יוסי הגלילי כמ"ש לעיל ע"ז כתבו דברייתא מוכחת כן דלא קבל תשובה דר"א דמחייב כופר במועד ע"פ בעלים או באין מתכוין דא"כ לר"ע דלא דריש נקי למעט חצי כופר יתחייב בתם חצי כופר כר"י הגלילי ואמאי פוטר כאן אלא ע"כ דלא קבל והיינו משום דלא מחייב סקילה כו' דהיינו כרבה כיון דאין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר אבל דבריהם תמוהים דמה"ט דאית ליה דרבה מועד נמי פטור ואמאי קתני חלקת בין תם למועד אלא דע"כ הברייתא מיירי במתכוין דהתם חלקת בין תם למועד משום דהביאהו לב"ד וישלם לך והכי מוכח דמיירי במתכוין דקאמר רבא סד"א הואיל ומחמרי משתלם נמי מעלייה כו' מיהו לאביי דאית ליה לקמן דלר"ע נמי חייב מועד כופר שלא בכוונה היה אפשר לפרש הברייתא חלקת בין תם למועד באין מתכוין אבל דבריהם אלו ע"כ לרבה דלאביי לא שייך למימר דלא קבל תשובה דר"א דהא ר"ע נמי מחייב במועד באין מתכוין ואינו פוטר בתם משום דאין השור בסקילה כו' דא"כ מועד נמי יפטור אלא דפוטר בתם משום דליכא כופר בכוונה כמ"ש התוספות לקמן ול"ע: בד"ה נקי מדמי עבד כו' וי"מ דאפילו דמים לא משלם כו' עכ"ל דקדקו לפרש כן מלשון דמי עבד מיהו התוספות פירשו לעיל דליכא לאוקמי מיעוטא דנקי אדמים אי משום דלא כתיבי אי משום כיון דלא אשכחן כופר בתם לא איצטריך למעט דמים ואפשר דהיינו בדמים בשלא בכוונה אבל הכא איירי בדמים בכוונה ודו"ק:

דף מג בד"ה אמר רבה שור כו' ולהכי פריך שפיר ר"ע לר"א אפי' לאביי כו' עכ"ל לרבה ודאי דפריך שפיר בפשיטות דמסתמא היה יודע תירוצו של ר"א אלא שאינו חושש לו דהא מועד נמי פטור מטעם דאין השור בסקילה כו' אבל לאביי ר"ע גופיה מחייב מועד שלא בכוונה וע"ז כתבו דמכל מקום מכח הביאהו לבית דין כו' פריך שפיר וק"ל:

דף מד בד"ה נגיחה לנזקין כו' אע"ג דלא ישמרנו גבי מיתה כתיב עכ"ל לא ידענא מאי קאמרי דהא מלא ישמרנו בעליו דרשינן ליה התם דההוא קרא בנזקי שור בשור הוא דכתיב ולא גבי מיתה ודו"ק: בד"ה הכא נמי במתחכך להנאתו תימה דהכא אמר רב דפטור כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דרב לא מפרש למתני' במתחכך להנאתו אלא במתכוין להפילו ולא על האדם כסברת המקשה דבזה לא הוה שייך דפליגי ביה רב ושמואל כיון דלא הוה כ"מ מידי בפלוגתייהו לענין דינא וליכא נמי טעמא אמאי מפרש לה רב הכי ושמואל מפרש לה הכי משא"כ התם ודאי אע"ג דלא פליגי איכא טעמא דשמואל לא ניחא ליה לאוקמא במועד ליפול על בני אדם בבורות משום דלא שכיח כמ"ש התוס' לקמן ורב לא ניחא ליה לאוקמא כר' יוסי הגלילי ולא כרבנן ודו"ק: ע"ב בד"ה שור האשה איצטריך כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י משום דכתיב בלשון זכר דהא השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה ועיין בתוס' פ"ק דף טו:

דף מה בד"ה מכור פיקס הקונטרס כו' וסבור שיכול להשהותו לעשות בו כו' עכ"ל דכיון דלשם מכר נתן לו המעות ולא לשם מתנה אין לנו לתלות אלא במקח טעות משא"כ לעיל בלא נגמר דינו כיון דאיכא למתלי למכר גמור לשחטו מיד אין לנו לתלות במקח טעות וק"ל: בד"ה חוץ מש"ח ה"ה דהמ"ל כולן פטורין בשמרו שמירה מעולה כו' עכ"ל היינו למאי דמסיק הא מני ר"א ומשלמין כופר אף בשמרו שמירה מעולה כפרש"י לקמן אבל למאי דס"ד השתא דסגי בשמירה מעולה לענין כופר כמ"ש התוספות בסמוך דהא דפריך אי דנטריה כולהו נפטריה היינו דאפילו שואל ליפטר מכופר א"כ לא ה"מ למתני הכא שמרו שמירה מעולה דא"כ לא הוו משלמין כופר ובסוף פירקין נמי נראה מדברי התוס' דלמאי דמסיק נמי הא מני ר"א סגי בשמירה מעולה וא"כ לא ה"מ למתני כלל שמירה מעולה ודו"ק: ע"ב גמרא ר"י סבר סתם שוורים בחזקת שימור כו' לכאורה דהמ"ל נמי לר"י דסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי וקאמר רחמנא דניחייב דניבעי שמירה פחותה מיהו מועד ודאי לכ"ע בחזקת שימור קיימי וקאמר רחמנא דניחייב דניבעי ליה שמירה מעולה הדר אמר רחמנא ולא ישמרנו ה"ל ריבוי אחר ריבוי ואינו אלא למעט לשמירה מעולה וכתיב ולא ישמרנו לזה ולא לאחר ויש ליישב דלא ניחא להו להלמודא למימר דהכתוב מרבה לן סברא הפוכה דבתם הוי הסברא דלא חייב הכתוב אלא דבעי שמירה פחותה ואורי לן יתורא דקרא דניבעי שמירה מעולה ובמועד הוי הסברא דניחייב אף בשמירה מעולה ואורי לן ריבויא דסגי בפחותה ודו"ק: סליק פרק שור שנגח

שור שנגח את הפרה פרק חמישי

דף מו בתוס' בד"ה שור שנגח כו' דמשמע התם דאפי' בברי וברי כו' ואפילו עומד בביתו כו' עכ"ל משום דאיכא לפלוגי למימר דלא איצטריך לסומכוס לאוקמא התם בעומדת באגם אלא בברי וברי כמ"ש התוס' שם בפרק השואל והא כתבו דאפילו הכי תקשי הסיא דהמניח דמשמע התם דאפילו בברי וברי ס"ל דחולקין ואפילו עומד בביתו וק"ל: בד"ה דאפי' ניזק כו' לא יהא מחויב שבועה גדולה מהודאת עצמו דמודה בקנס כו' עכ"ל ויש לדקדק דא"כ למ"ד פלגא נזקא קנסא ל"ל למימר דפטור משום דהמע"ה לסומכוס נמי אמאי קאמר יחלוקו הא א"נ דהוא מודה המזיק ליפטר משום דמודה בקנס הוא ונראה לומר דהע"ג דלא קי"ל כמ"ד בגמל האוחר בין הגמלים בידוע שזה הרגו מכל מקום היכא דהמזיק מודה אגן סהדי דכן הוא ולא מקרי מודה בקנס וה"נ הכא כיון דאיכא סהדי דהשור נגח הפרה ונמצא העובר מת בלדה והמזיק מודה לאו מודה בקנס מקרי אלא דההי סהדי סמכינן ובידוע שזה השור הרג גם הולד וכל"ל בההיא דס"פ המניח בשור שהיה רודף אחר שור כו' וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המע"ה משמע דאי הוה מודה לא מיפטר משום דמודה בקנס הוא מה"ט שכתבנו כיון דאיכא סהדי דרדף אחריו והוא מודה לית למתלי אלא בשור ולא בסלע והתוספות שכתבו לא יהא מחויב שבועה גדולה מהודאת עצמו כו' ר"ל לא יהא מחויב שבועה הכא לגבי קנס גדולה מהודאת עצמו בשאר דוכתין דמודה גופיה בקנס פטור ודו"ק: באד וא"ת דהכא משמע דלית ליה לרב יהודה כו' ואין לתרץ כו' ולפי אותה סברא תקשי דשמואל כו' וי"ל כו' דהתם ברי שלו טוב כו' ובסוף פ"ק דכתובות דבעי למימר כו' שבכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך כו' עכ"ל דבריהם כאן מגומגמים קצת דקרובים הם קושייתם לחדא קשיא דהיינו דשמואל אדשמואל ובהא דיכול לומר וליטעמיך כו' מיתרלא כו' ואין אנו מוכרחין לחלק כלל כמ"ש דהתם ברי שלו טוב כו' אבל דברי התוספות בפרק השואל ובפרק קמא דכתובות בדרך אחרת יותר נכונים דבקושיא הראשונה דהיינו דרב יהודה אדרב יהודה ליכא לתרולי אלא בהא דהתם ברי שלו טוב כו' ע"ש ודו"ק: ע"ב בד"ה מידע ידע דשותפות כו' וה"נ אשכחן בההוא דהמחליף כו' עכ"ל ק"ק דמרישא דמתני'

חכמת שלמה

ע"ב גמ' כשקדם ושחטו ה"נ משתלם נמי דמי עבד מעליא כו' כנ"ל: רש"י בד"ה ונתתם נ"ל וירש אותה ונתתם כו' כנ"ל:

דף מג ע"א רש"י בד"ה ונוקמא כו' בית נוהלין נוקמא לרבה כגון כו' אביסס יש לו כו' כנ"ל והד"א: בד"ה כרבי דאמר כו' דממילא הס"ד: בד"ה או שורו כו' וקתני מיהא כו' כנ"ל: תוס' בד"ה ליתא כו' כופר ע"י עצמו כו' כנ"ל:

דף מד ע"ב רש"י בד"ה אם עד כו' קטלא מכור כו' הד"א:

הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

שור שנגח את הפרה פרק חמישי

דף מו ע"ב רש"י בד"ה שאין נזקקין כו' בעדים ובשטר נמחק וכ"כ כן מוכח מהתוספות ומרא"ש וממרדכי: בד"ה דקא זילי כו' שיקנוהו בדמים יקרים נ"ב פי' החפן: תוס' בד"ה ה"ג

מהר"ם

למדרש לרבנן אנשים כי נתכוונו זה לזה אע"פ שיש אסון באשה יענשו וכו' מ"מ יש לדרוש הכי אנשים אין אסון יענש הא יש אסון לא יענש בין נתכוין זה לזה בין נתכוונו לאשה עצמה ולא שוורים דבין הכי ובין הכי יענש כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור ר"ל בכל ענין והא דנקטי התוס' לר' ולא נקטי ר' שמעון משום דר' דריש בהדיא ונתתה נפש תחת נפש ממון ור"ש אע"ג דס"ל איהו דנתכוין לזה והרג זה פטור ממיתה יכול להיות נמי דפטר נ"כ ממון כתנא דבי חזקיה דפטרי ממיתה וממון ולתנא דבי חזקיה צריך לומר דהאי ונתתה נפש וכו' היינו מיתה ודרשי הכי ואם אסון יהיה פי' דין אסון דהיינו שנתכוין לאשה עצמה ונתתה נפש תחת נפש נפש ממש (וע"ש בתוס' פרק הנשרפין) : ע"ב תוס' אלא אמר רב אשי וכו'. וי"ל דגבי טעם דקדם ושחטו שייך לומר הכי שאינו טעם טוב כדמפרש לעיל וכו' כצ"ל ור"ל דקאמר הגמרא אמר לך התם וכו' אבל הכא דמעיקרא בר קטלא וכו' : באד דטעמא חשובין הן וכו'. ר"ל אי לאו דסבירא ליה דרבה דאי אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר : ד"ה היתה שפחה וכו'. ואין לומר כריב"א שנתעברה בעודה שפחה וכו' אפי' נתעברה מישראל כיון שנתעברה בעודה שפחה לא זכה בהן הבעל דאז היו של האדון ועכשיו נשתחררה פקע נ"כ ממנה זכות האדון ולכך זכה החובל וק"ל :

דף מג ע"א ד"ה אמר רבה שור שהמית בן חורין וכו' וכן אמר רב דימי א"ר יוחנן וכו'. אפי' לר"ע נמי קאמר הכי כדפרישית לאביי כצ"ל : באד והא דאיתותב רב מברייתא וכו'. ר"ל ולפי זה נימא דברייתא אתיא כר"א ורב לר"ע קאמר י"ל דחשבה הגמרא תיובתא וכו' וטעם גירסת רשב"ם דגרים לקמן רבה עיין בתוס' דף מ"ד ד"ה ה"נ במתחכך להנאתו וכו' :

דף מד ע"א גמרא אמרת וכי דנין קל וחומר להחמיר אם אמרת באיש ואשה שכן חייב במצות וכו' כנ"ל לגרוס והא דאיתא בספרים שלפנינו אם החמיר במועד וכו' ט"ס הוא ועוד כי דייקת ברש"י תמצא שלא היה כתוב כן בספרים שלפניו וק"ל : שם ואמאי הא תם הוא. יש לדקדק כי לפי הנראה משינויא דגמרא שלא הקשה המקשה והא תם הוא כי אם אשור שהיה מתחכך בכותל וא"כ צריך ליתן טעם למה הוקשה לו טפי אנתחכך בכותל יותר משאר בבי דמתניתין כגון במתכוין להרוג את הבהמה לכנעני והרג את ישראל וכו' ולפי מה שנראה מדברי רש"י לקמן פרק הפרה בדף מ"ח אמתני' דהיה אביו או בנו בתוכו וכו' שהוא מפרש מתני' דהכא לפי מאי דמשני בנתחכך בכותל להנאתו כגון שבג' פעמים הראשונים נתכוין להפיל הכותל על בני אדם וערק בכל פעם לאגמא אלא שברביעית נתחכך להנאתו ונפלה על האדם שלא בכוונה עיין שם ואם כן צריך ג"כ ע"כ לפרש כן באינך בבי דמתניתין דהכא. דהיינו שבג' פעמים הראשונים נתכוין להרוג את האדם וברביעית נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם וא"כ נוכל לומר שהמקשה שהקשה והא תם הוא לא הקשה אאינך בבי דמתני' דידע שפיר דאיירי שבג"פ הראשונים נתכוין לאדם וברביעית נתכוין לבהמה אבל הכא לא רצה לפרש דכבר הפיל הכותל ג"פ על בני אדם לפני זה שאין זה דבר מצוי ולכך פריך והא תם הוא אנתחכך בכותל דוקא ולא אאינך בבי דמתניתין והמתרץ השיב לו כדאמר רב וכו' ה"נ במועד להתחכך וכו' כלומר שכבר נמצא ג"כ בזה שיזדמן כך ואח"כ הקשה א"ה בר קטלא הוא וכו' דהכא מאי שלא במתכוין איכא ומשני דהכא נמי איכא שלא במתכוין כגון שנתחככה להנאתה וא"כ הוי דומיא דאינך בבי דמתניתין דבג' פעמים הראשונים היה בכוונה וברביעית שלא בכוונה כן יש ליישב לפי' רש"י ולפי' התוס' ע"כ צריך לומר ג"כ דנתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם איירי נמי דבג' פעמים הראשונים הרג שלשה בני אדם בכוונה דליכא למימר דגם בג' פעמים הראשונים נתכוין לבהמה והרג את האדם דהא כתבו התוס' דכשלא נתכוין לא נעשה מועד לעולם אפי' עשה כן כמה פעמים וכן פי' לעיל גבי הא דפריך וכיון דמתם קטלינן ליה מועד היכי משכחת לה ועל קושית המקשה כתבו שמקשה והא תם הוא שהיה סבר דאיירי שלא נתכוין לבני אדם ולכך פריך שאפי' עשה כן כמה פעמים והרג בני אדם שלא בכוונה אין מועד להרוג את האדם וכו' ואם כן יש לדקדק למה לא משני ליה ג"כ דאיירי דבג"פ הראשונים נתכוין להפיל על בני אדם אלא שברביעית לא נתכוין כמו באינך בבי דמתני' וי"ל דהתוס' ס"ל דדוקא גבי נגיחות אמרי' דמקרי מועד בנגיחה רביעית שהיתה שלא בכוונה ע"י נגיחות הראשונות שהיו בכוונה אבל בהפלת כותל אין סברא שיהא מועד ברביעית שלא היתה בכונה על בני אדם ע"י נפילות הראשונות שהיו בכוונה דיש לחלק בין נגיחות להפלת כותל ועיין לקמן בתוס' פרק הפרה דף מ"ח ד"ה דחזא ירוקא וכו' ולכך פריך הכא והא תם הוא ומשני במועד וכו' ר"ל שהפיל הכותל בכל פעם בכוונה על בני אדם ופריך אי הכי בר קטלא הוא וכו' ומשני בנתחכך להנאתו וה"ל מועד מתחלתו ולא הוי בר קטלא דה"ל שן להנאתו וק"ל : תוס' ד"ה ה"נ במתחכך בכותל להנאתו וכו' אבל הכא שמתחכך בכותל להנאתו הוי שן שלא בכוונה וכו' כצ"ל : באד ומועד דהכא ודלקמן לאו מועד דוקא בג"פ אלא בדבר שנעשה מועד מתחלתו. ר"ל לפי המסקנא דמשני הכא במתחכך בכותל להנאתו ולקמן משני דחזא ירוקא אבל המקשה שהקשה הכא והתם אי הכי בר קטלא הוא סבר דר"ל מועד ממש ולהכי פריך הכא שפיר אי הכי בר קטלא הוא ומתניתין קתני הכא דפטור ממיתה ולקמן דלא קתני במתני' פטור אלא קתני חייב בכופר א"כ מאי פריך א"ה בר קטלא הוא נימא דאין ה"נ דחייב מיתה לכך מפרש ר"ת דלקמן פריך נמי שפיר דדייק ג"כ ממתניתין דהתם דפטור ממיתה ורש"י פי' דלקמן פריך מענין אחר דפריך הכא דשם פריך והא מנפילות הראשונות קטלינן ליה והיאך אתי לידי נפילה רביעית ופירושו נראה דוחק לר"ת ודו"ק ועיין במה שכתבתי שם לקמן : ע"ב ד"ה קבוע כמחצה וכו' ואין לומר הכא כדמסיק בערכין וכו' דר"ש יליף נתינה נתינה וכו'. ר"ל דהא דר"ש ס"ל נתכוין לזה והרג את זה פטור ממיתה יליף ליה מדכתיב ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש ויליף מג"ש דנתינה נתינה דהוי ממון וא"כ מזה שמעינן דנתכוין לזה והרג את זה פטור ממיתה וחייב ממון דהכי מפרשינן ליה ואם אסון יהיה פירוש באשה ונתתה נפש וגו' פי' ממון הואיל ולא נתכוונו לה וא"כ אייתר ליה וארב לו לקבוע דאכתי לתנא דבי חזקיה דאית ליה פטור ממיתה וממון כדאיתא התם פרק הנשרפין א"כ ע"כ לא נוכל לומר דיליף לה מנתינה נתינה אלא ע"כ צ"ל מוארב לו יליף ליה אם כן כל קבוע מנליה : באד וי"ל דלר"ש בכולן ישראל ועובדי כוכבים וכו'. ולתירוץ זה אינו מתורץ אלא הקושיא השניה של התוס' שהקשו דלר"ש לא שייך למדרשיה כלל אבל הקושיא הראשונה דלתנא דבי חזקיה מנליה אינו מתורץ בזה וק"ל :

שור שנגח את הפרה פרק חמישי

דף מו ע"א תוס' ד"ה זו דברי כו' והך דהכא איכא לאוקמי בעומדת באגם לר"ע דקאמר יוחלט השור אבל לר' ישמעאל וכו'. ר"ל דבשלמא לר"ע דס"ל יוחלט השור לניזק ואין לו פרעון אחר איכא לאוקמי הכא בעומדת באגם ואין שום אחד מוחזק בשור המזיק ולכך יחלוקו לסומכוס אבל לר' ישמעאל דמצי לסלוקי בזוזי א"כ אפי' אי עומדת באגם מה בכך הא אין הניזק משתלם מן השור דוקא דמצי לסלוקי בזוזי והמעות הן ביד המזיק והוא מוחזק בהן ובפרק השואל משמע דבמוחזק לא אמר סומכוס יחלוקו : ד"ה ואפי' ניזק אמר ברי כו' וא"ת והא מחויב שבועה וכו' שזה מודה במקצת בנזק הפרה וכו'. נ"ל דלאו דוקא קאמרי התוס' שזה מודה בנזק הפרה דהא ע"כ צ"ל דבנזק הפרה איכא עדים דאל"כ הוי ליה מודה בקנס ומודה בקנס הוא פטור דהא בתם איירי מתני' אלא ר"ל דהוי כאילו

דהכא ה"מ לאתויי בשור שנגח הפרה ונמלא כו' דלא משלם אלא רביע נזק לולד ולא אמרי' אוקמה אחזקתה והשתא הוא דילדה להוציא ממון מחזקת מרא קמא ודו"ק :

דף מז בד"ה וכן אתה מולא כו' ומתני' לא איירי כלל בשומת הולד אלא בשומת שבח וולדות כו' עכ"ל ולא תקשי להו דא"כ אמאי לא קאמר נמי וכן אתה מולא בשומת שבח וולדות דלא שייך בשבח וולדות שומא אחרת בפני עלמה וק"ל : **בד"ה** הקדר שהכניס כו' ה"א ברשות חייב לפי שטחות ליסבר ובסתמא קביל כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מאי קא קשיא ליה להלמודא בבבא דקדירות מדיוקא דרישא אסיפא דאימא דבעל חלר ודאי מסתמא מקבל נטירותא מה"ט דקדירות טחות ליסבר וכן בפירות טחות להתקלקל אבל בעל קדירות ופירות אינו מקבל נטירותא על שורו של ב"ה ואפשר שסמך הלמודא אבבא שלישית דהכניס שורו לחלר של ב"ה כו' דהתם הוה סברא דזה מקבל נטירותא כמו זה ודו"ק : **ע"ב** בד"ה אימא סיפא אם כו' וי"ל דעכשיו סובר דלר' כו' ולפי האמת לרבי אם הכניס כו' עכ"ל לפי האמת היינו לאוקמתא דרבא דכולה מתני' כרבנן התיא אית לן למימר לרבי דכולה נטירותא על בעל הקדירות ופירות ומכניס שורו ומה שיש להקדק בזה עיין לקמן ודו"ק : **בד"ה** באפרזתא כו' אפ"ה פטור מדיני אדם עכ"ל וה"ה דהמ"ל דדוקא נקט אפרזתא דחייב בידי שמים משום דעבידא דאכלה ואבודה לגמרי אבל שאר פירות פטור אפילו מדיני שמים וק"ל : **שם** בגמרא אמר רבא ברשות אשלא ברשות ס' לאו דוקא נקט ליפטור בעל הפירות בשלא ברשות דברשות נמי פטור בעל פירות דהוא אינו מקבל נטירותא לאוקמתא דרבא וק"ל :

דף מח גמ' ומ"ש מהאשה כו' טעמא דשלא ברשות הא ברשות פטור כו' הכא בברייתא איכא למימר דרישא דוקא נקט שלא ברשות אכלתן בהמתו של ב"ה פטור אבל ברשות חייב ב"ה דמסתמא מקבל נטירותא וסיפא נקט שלא ברשות אגב רישא אלא דאליבא דרבא קיימינן דלא משמע ליה למימר דנקט אגב אלא דבין רישא ובין סיפא דוקא נקט ובין לרבנן ובין לרבי בסתמא לא מקבל נטירותא אלא חד וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה דחזא ירוקא כו' וגם תימה הוא לומר דהוי מועד כו' עכ"ל פי' לשמואל הוי מועד דמחייב התם בכופר ורב נמי לא פליג עליה אלא משום דכאלן השור בסקילה כו' וק"ל : **בד"ה** ושמואל אמר כו' ואי כרבי אפילו ברשות חייב דלרבי סתמא חייב בעל השור כו' עכ"ל הכי מוכח מתלמודא דמדייק בסמוך בברייתא רישא לסיפא *דלרבא סתמא בעל השור מקבל נטירותא אך יש לדקדק מנא ליה להלמודא למימר הכי דאימא לרבא נמי סתמא שניהם פטורים לרבי ולא תיקשי נמי ברייתא רישא לסיפא ולא פליג רבא אדר' זירא אלא אליבא דרבנן וי"ל דודאי לפי סברת המקשה וכן לאוקמתא דר' זירא דס"ל לרבנן שהמא שניהם חייבין והאי דיוקא דמהני' ברישא טעמא שלא ברשות הא ברשות פטור בעל הקדירות והפירות והמכנים שורו לא אתיא כרבנן וע"כ אית לן לאוקי אף בבבא דהכנים שורו דלאתיא הרישא כרבי ולרבי סתמא שניהם פטורין דהרי הוא כאלו כ"א ואחד מפרש בהדיא שיפטר כמ"ש התוספות לעיל אבל לפי האמת לרבא דכולה מתני' אלי אתי שפיר כרבנן דסתמא בעל החלר מקבל עליו כל נטירותא לא יגרע מחלר השותפין דחייב כמ"ש התוספות לעיל אלא דאית לן למימר לרבי בעל הקדירות והפירות והמכנים השור הוא מקבל עליו כל הנטירות והזיק חייב הוזק פטור וק"ל :

דף מט בד"ה המרתא מעברתא כו' אלא במקום שהולדות של בעל כו' אבל כאן הולדות לאדון דכתיב האשה וגו' עכ"ל ק"ק לפי זה נ"ל לאתויי כלל הכא קרא דשבו לכם וגו' ואי טעמא דקרא דהאשה וילדיה וגו' בעי למימר אין לו מקום כאן : **בד"ה** אטו ולדות לגרי ניהו ביורשים לא פליג רב חסדא כו' עכ"ל מבואר ברא"ש יותר ע"ש : **בד"ה** ומי עדיף כו' וכי היכי דמזק ולער איירי בכל ענין כו' עכ"ל דמשמע להו דהא דהיתה שפחה או גיורת זכה קאי אכולה מתני' בין אאין הבעל ובין אאין האשה ודו"ק : **ע"ב** גמרא ת"ר החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים חייב וזהו בור האמור בתורה כו' כל"ל וכ"ה בספרים מדויקים וק"ל : **תוס'** בד"ה החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י כללא דמלתא כו' עכ"ל משום דבכולה שמעתין בור ברה"י ופתחו לרה"ר קרוי בור ברה"ר ובור ברה"ר ופתחו לרה"י קרוי בור ברה"י בין לחיוב ובין לפטור וע"ז כתבו נקוט האי כללא דבתר פתחא כו' וק"ל :

דף נ בד"ה בבור ברשותו כו' ועוד דבסמוך אמר הא לאו לאושין כו' אבל לר"י משמע דפטור כו' עכ"ל ומהא דקתני ברשות היחיד הסמוכה לרשות הרבים פטור ליכא ראיה דכבר נזהר רש"י מזה שפירש דלא איירי בסמך הבור מתחלה לרה"ר אלא כגון מקלה מקום מרשותו לרה"ר דה"ל הפקיר רשותו כו' והו"ק : **בד"ה** כגון דארוח כו' והשתא כו' ד"ה רישא כו' עכ"ל דהכי משמע הוא דקאמר לפרש רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לד"ה כו' דבעי לאוקמא נמי לרבה לדברי הכל אלא שלא חש לפרש אלא לר' ישמעאל אבל לר' עקיבא מהוקמא שפיר לרבה כדמשני לה לרב יוסף וק"ל : **שם** בגמרא ה"א פותח הוא דסגי ליה בכיסוי כורה לא סגי ליה בכיסוי עד דטאים כו' ק"ק כיון דחיובא דכורה לא אתיא אלא מפותח כדקאמר אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כ"ש א"כ נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ותסגי נמי הכרייה בכיסוי ויש ליישב ודו"ק : **ע"ב** בפרש"י בד"ה לא משום דלית ביה הבלא וכ"ש דחבטה לית ליה עכ"ל דודאי לענין חיובא קאמר לעיל שמואל להבלו וכ"ש לחבטו אבל אי איכא כלל הבל או חבט הוי סברת המקשה דאית בפחות מי' הבל וליכא חבט וא"כ לדברי המתרץ דקאמר דלית ביה הבלא כ"ש הוא דליכא חבטה ודו"ק :

ח"א דף נ ע"ב זכר של רחלים נזדמן לי כו' הוא מבואר בחידושינו פרק ב' דיבמות ע"ש :

מהר"ם

מדה בנזק הפרה ובנזק הולד אופר איני יודע משום דקי"ל פ"ק דב"מ האומר מנה לי בידך ויש לו עדים על המשים ועל המשים אין לו עדים והוא כופר שהוא נשבע משום שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים ואם כן כשיש כאן עדים על חצי התביעה ועל מקצת השנית אומר איני יודע הוי ליה נמי כן מחויב בשבועה וא"י לישבע וק"ל : **ע"ב** גמ' א"ר שמואל בר נחמני מנין שהמוציא מע"ה שנאמר מי בעל דברים יגש וכו' מתקיף לה רב אשי הא למה לי קרא סברא הוא וכו' יש לדקדק מה פריך רב אשי למה לי קרא סברא הוא הא קמן דסומכוס ס"ל דיחלוקו ועוד נימא דקרא אתא אפילו היכא דאיכא רובא נגד החזקה כההיא דרב ושמואל דלעיל דרובא דאינשי לרדיא ובני דליכא למימר סברא הוא דהא חזינן דס"ל דאזלינן בתר רובא ואשמועינן קרא דאפ"ה אמרי' המע"ה כדשמואל ויש ליישב ברוחק משום דקרא לא משתמע דאיירי בממון המוטל בספק דקרא לא איירי בממון כי אם בבעלי דינים וקאמר מי שהוא בעל דברים התובע יגיש ראיה אליהם ולכך פריך רב אשי למה לי קרא דלענין תובע ודאי סברא הוא וק"ל : **תוס'** ד"ה מידע ידיע דשותפין אית ליה פירוש שיש לנו להעמיד וכו' משום דקשה לתוס' הא עכ"פ ספק הוא א"כ לסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין נימא דבעל הפרה ישלם רביע שהוא ודאי חייב ואידך רביע יחלוקו וישלם חציו של אידך רביע לכך כתבו פי' שיש לנו להעמיד וכו' ומודה סומכוס בזה :

דף מז ע"ב ד"ה אימא סיפא וכו' וא"ת בבא דהכנים שורו וכו' לא יהא אלא חצר השותפין וכו'. הוה מצי לשנויי דבבא זו נמי א"ש ואתיא כר"מ ובהכנים שלא ברשות הוי קרן בחצר הניזק ומשלם נ"ש הא ברשות אינו משלם נזק שלם משום דהוי כחצר השותפין אלא דלא רצה לאוקמי מתני' כר"מ ודו"ק :

דף מח ע"א ד"ה אע"ג דאמר מר וכו' וי"ל דה"ק וכו'. ר"ל דבקושית התוס' הוה ס"ד דלא ילפינן מאיש בור ולא שור כי אם פטורה דבעל השור ולא פטורה דבעל חצר לכך הקשו התוס' דלמה ליה לאתויי קרא דאיש בור וכו' דכ"ש אי לא הוה ממעטינן שור שהיה ראוי לפטור את בעל החצר וכו' אבל בשינויא תירצו התוס' דמאיש בור ולא שור בור היה ראוי לפטור כל אדם אפילו בעל החצר ולכך א"ש דמייתי קרא דאיש בור וכו' דה"ק ואע"ג דאמר קרא איש בור וכו' ואם כן היה ראוי להיות פטור גם בעל החצר מהאי קרא וכך צריך להגיה בתוס' וי"ל דה"ק וכו' ומתוך כך היה לנו לפטור בעל ההצר דה"ל למדרש שלא יתחייב שום אדם בבור שכרה שור וכו' : **ד"ה** איש בור וכו' וא"ת והא לעיל פטרינן בעל הגמל וכו' ע"ש בתוס' דף כ"ב : **ע"ב ד"ה** שניהם ברשות אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות האי אית ליה לאסוקי אדעתיה בהאי והאי לית ליה לאסוקי אדעתיה בהאי וכו'. נראה דהטעם דהאי דנכנס ברשות יכול להיות שידוע לו שלא נתן בעה"ב רשות ליכנס לשום אדם אלתו לכך לא אסיק אדעתיה שיכנס עוד שם אדם שלא ברשות אבל כששניהם ברשות ע"כ ליכא למימר שידע שלא יתן בעה"ב רשות לאדם אחר ליכנס דהא סופו מוכיח שנתן רשות גם לאחר לכנס ולכך היה לו לאסוקי אדעתיה כמו שנתן לו רשות כמו כן נתן לאחר וכן כששניהם שלא ברשות הדברים מוכיחין שבעל הבית זה אינו מוחה ליכנס לחצרו שלא ברשות : **רש"י** ד"ה דחזא ירוקא וכו' ואע"פ שאין השור בסקילה וכו' ה"מ במועד לנגיחות בכוונה וכו' ונגח רביעית שלא בכוונה וכו'. האי דנקט רש"י ונגח רביעית וכו' לאו דוקא דהא דשמעינן ליה לרב דאמר פטור מזה ומזה קאי אמתני' דשור שהיה מתחכך בכותל לעיל דף מ"ד ע"ש אלא דנקט הכא משום דבדין אחר הוא חלוק בין נגח ברביעית שלא בכוונה או נתחכך בכותל ונפל על האדם וכלל הענין לפרש"י דלעיל איירי דבג' פעמים הראשונים הפיל הכותל על בני אדם בכוונה ובכל פעם ערק לאגמא וברביעית הפיל הכותל שלא בכוונה שהתחכך בכותל להנאתו ולכך פטר ליה רב מכופר לעיל משום דכיון דההעראה היתה על חיוב מיתה ובנגיחה הרביעית שעליה בא חיוב הכופר הוא פטור מן המיתה מחמת שנעשית שלא בכוונה פטור ג"כ מכופר מגזרת הכתוב דכל זמן שאין השור בסקילה וכו' אבל אין לפרש דלעיל איירי דג"פ נגח שלשה בני אדם ובכל פעם ערק לאגמא וברביעית הפיל הכותל שלא בכוונה וא"כ הוה ליה תם בנפילת הכותל ברביעית דאין סברא שיהא נחשב מועד בנפילת הכותל ברביעית משום ג' נגיחות הראשונות דמה ענין נגיחות לנפילת הכותל וק"ל והכא איירי דגם בג"פ הראשונים שנפל לבור לא היתה לכונת הריגה אלא דחזא ירוקא ונפל ולא היה בו חיוב מיתה כלל דהוי ליה שן להנאתו והא דאצטריך לג"פ ולא אייעד בחדא זימנא כשן דעלמא משום דמשונה הוא קצת וכיון דאייעד בג"פ אורחיה היא ולכך חייב כופר אפי' לרב ברביעית אע"ג שאין השור בסקילה כמו שמפרש רש"י והולך והא דמפרש רש"י קושית המקשה דפריך א"ה בר קטלא הוא בענין אחר ממה שפירש לעיל משום דלעיל קתני במתני' פטור דפירוש פטור ממיתה לכ"ע אלא דבכופר פליגי רב ושמואל לעיל ולכך פריך המקשה לעיל בפשיטות א"ה בר קטלא הוא ומתני' קתני דפטור ממיתה אבל קושיא דפירש הכא לא קשיא שם דלפרוך והא בר קטלא הוא בהפלת הכותל ראשונה והיכי בא לידי מועד דאיכא למימר דערק לאגמא בכל פעם אבל הכא דלא קתני במתני' פטור ממיתה אלא דקתני דחייב בכופר ולכך א"א לפרש דפריך כפשוטו ועיין לעיל שם בתוס' דמתרץ קושית רש"י דהכא בענין אחר : **תוס'** ד"ה טעמא דא"ל שמרו וכו' דלרבי זירא לא קשה כלל וכו'. ר"ל דלרבי זירא דמוקי מתני' לעיל בתרי תנאי ואמר תברא וכו' מכלל דס"ל כסברת המקשה דלעיל דרמי רישא לסיפא דהוה ס"ד דבסתמא לרבי שניהם פטורין דהוי כאילו פירשו בהדיא שיפטר כל אחד ואחד ולרבנן שניהם חייבין כמו שכתבו התוס' לעיל וא"כ ל"ק כלל דרמי רישא לסיפא בברייתא דהכא אבל לרבא דמשני לעיל כולה רבנן וכו' לא ס"ל כסברת המקשה אלא ס"ל דבסתמא לרבנן בעל החצר חייב בנזקי בעל הקדרות ובעל הקדרות פטור בנזקי בעל החצר ולרבי דבסתמא לא מקבל עליה נטירות א"כ הוי איפכא דבעל הקדרות חייב ובעל החצר פטור ועיין לעיל בתוס' :

דף מט ע"א ד"ה המרתא מעברתא וכו' וי"ל דלא מיעט הכתוב וכו'. עי' באשר"י דמשמע שהוא מפרש ל' הגמ' כך מ"מ המרתא בעלמא וכו'. ר"ל דעבד כנעני אין לו יחס כחמור ואין מתייחס אחר האב ואין הולדות של הבעל ולכך חייב לשלם לאדון דלא מיעט הכתוב שוורים מדמי ולדות אלא במקום שהולדות מתיחסים אחר האב ולפ"ז לא היו צריכין התוס' להביא פסוק האשה וילדיה תהיה לאדוניה וק"ל : **ד"ה** ומי עדיף ממתני' וכו' וי"ל משום דבהך ברייתא קתני נזק וצער וכו' נראה דר"ל דהאי ברייתא קתני נזק וצער והסיפא דקתני היתה שפחת וכו' זכה החובל אכל מילי דלעיל מיניה קאי בין אדמי ולדות בין אנזק וצער ור"ל היתה שפחה וכו' אם מת הגר או המשוחרר אז זכה החובל בדמי ולדות ואם מתה השפחה או הגיורת זכה החובל בנזק וצער וכי היכי דבנזק וצער כשמתה שפחה או הגיורת זכה בה בכל ענין בין חבלה בחיי הגר בין לאחר מיתתה ה"נ כמו כן זכה בדמי ולדות אירי בכל ענין דהא תרווייהו בחרא מילתא קתני להו וק"ל : **ע"ב ד"ה** ברשות הרבים וכו' וה"ה אם מתחלה סמכו לרה"ר ולא הוצרך לפרש וכו'. ר"ל ולא הוצרך רש"י לפרש בהפקיר רשותו אלא משום דמשמע ליה וכו' דברי התוס' הללו צריכין ישוב שאם היה ר"ל שהיה לו לרש"י לפרש בלא הפקיר וכגון שחפר בור ברשותו סמוך לרה"ר כההיא דלקמן בשמעתין דמשמע דמקרי בור ברשות היחיד בכה"ג ולא צריך הפקיר יש לדקדק דאיך היה לו לרש"י לפרש כן דהא הכא קתני במתני' או ברה"ה ופתחו לרה"י דמשמע דגוף הביר היה ברה"ר אלא שהפתח היא ברה"י אבל לקמן קתני החופר בור ברשות היחיד וכו' ואם ר"ל שהיה לו לפרש שחפר הבור ברה"ר אלא שהפתח הוא סמוך לרשות היחיד ר"ל בקצה רה"ר אין זה דומה לבור הסמוכה לרה"ר דלקמן ואפשר שהתוס' ס"ל שאין חלוק בין חופר בור ברשותו סמוכה לרה"ר ובין חופר בור ברה"ר סמוכה לרה"י ואפי' לא הפקיר הרה"י כיון שיש רשות לבני רה"ר להלוך על גבי הבור סמך לפתח הבור וק"ל :

דף נ ע"א רש"י ד"ה ברה"י הסמוכה לרה"ר כגון מקצה מקום וכו' דהוי ליה הפקיר רשותו וכו'. דברי רש"י תמוהים הם דלמה לו לפרש כגון מקצה מקום וכו' דהיינו שנתן מרשותו חלק לרה"ר דהוי ליה הפקירו דהא לעיל פרש"י גבי חופר בור ברה"י סמוכה לרה"ר וכו' פטור והיינו נמי בחופר בור ברשותו דלא מצי למימר וכו' וא"כ למה ליה לפרש הכא כגון מקצה מקום ואפשר שרש"י פירש זה לסברת המקשה דלא סלקא אדעתיה דאיירי בחופר לאושין לכך פירש דלא סלקא אדעתיה נמי דאיירי שחפר סמוך לרה"ר כגון אלו שחופרין לאושין אלא הוה ס"ד דהוה פירושו כגון מקצה מקום מרשותו לרה"ר דהוי ממש כחופר בור ברשותו והפקיר רשותו דאי הוה סלקא דעתין דאיירי בכגון אלו ההופרין לאושין לא הוה פריך מידי דפשיטא דה"ל לאסוקי אדעתיה שיתרץ לו דאיירי שחופר באמת לאושין וכדמשני וק"ל : **שם** תוס' ד"ה כגון דארווח ארווחי לרה"ר והשתא כולה ר"ה וכו'. נראה דכתבו כן משום דהוקשה להם דאם כוונת רב אשי לאוקמי לרבה כל הברייתא כחד תנא לוקמא רישא שלא הפקיר רשותו כדקאמר לרב יוסף ואתיא כולה לרבה ברה"ר כר"ע דהא לרבה ברה"ר כולי עלמא לא פליגי לכך פירשו דלהכי אוקמי סיפא בארוות ארווחי דהשתא אתיא רישא וסיפא כדברי הכל והא דקאמרה

הגמרא

חכמת שלמה

ה"ג כו' ובעל חוב אי אית ליה זוזי כו' כצ"ל : **באי"ד** ונזקין אפילו אית ליה כו' ע"כ פרק הבית והעליה דף קי"ח ע"ש :

דף מז ע"א תוס' בד"ה מ"מ כו' דהכי הכל דהא רבא גופיה כו' כצ"ל : **בד"ה** מ"מ פירשא בעלמא היא והא דאמר כו' אע"פ שהיא גמורה נ"ב קאי אבילת נבילה וק"ל : **בד"ה** וכן אתה כו' שבח ולדות הוא לאו משום דבכלל כו' נ"ב פירוש אף שבח ולדות בעי ליה למימר כן פירש רש"י ומ"ה צריכין התוספות לומר לאו משום כו' ודו"ק :

דף מח ע"א גמ' ר' טרפון היא דאמר משונה קרן נ"ב פירוש תם בקרן קרן משונה וע"כ משלם קרן תם חצי נזק אפילו הכי ברשות הניזק משלם נזק שלם : **שם** כיון דבעיא לניעותא מרווחא דתגר מסלקי נפשייהו כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה אע"ג כו' והיה דומה לפטור כו' שור אין סברא כו' כצ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה דחזא כו' פטור מזה ומזה נ"ב פירוש במועד להתחכך על בני אדם וק"ל : **באי"ד** אין בעלים משלמין כופר נ"ב והוא הדין (כד"ג) להיכוך כה"ג וק"ל : **תוס'** בד"ה דחזא כו' מתחכך בכותל נ"ב אף שרש"י לא פירש בהדיא אחיכוך אלא אנגיחות מ"מ ה"ה אחיכוך קאמר ופי' בנגיחות וממנו תלמוד אחיכוך : **באי"ד** דחשוב משונה מה שעושה כו' נ"ב אלא מועד דהכא לאו דוקא קאמר אלא שן הוא וה"ק כדבר שדרכו להיות מועד בתחילתו וכן פירשו התוס' להדיא דף מ"ד : **באי"ד** בהפלת כותל אחרונה כו' נ"ב פי' לשמואל דמחייב בכופר ואפילו רב לא פטריה מכופר אלא משום שהשור אינו בסקילה הא לאו הכי משלם כופר אלמא דחשיב מועד בנפילה אחרונה ודו"ק : **בד"ה** טעמא כו' סוגיא כרבא דלעיל דלר' זירא כו' וכ"ב פי' דר' זירא סבר להדיא לעיל דשניהם פטורים כדפירשו התוס' לעיל וא"כ בע"כ אנו מוכרחים לומר שסוגיא זו לא אתיא כר' זירא אלא אליבא דרבא כלומר ומדברי רבא לא תידוק דלרבא שניהם פטורים דנוכל לומר דהזיק חייב הוזק פטור כמו שהסברא נותנת ודו"ק :

דף מט ע"א גמ' נמי פטורין מדמי ולדות כצ"ל : **שם** מ"מ כדתני ממשמע כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה זכיה בהו כו' בעליהן הן וכשמת הגר כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' תגאי היא אלא לרב חסדא כו' כאן בשבח ולדות ואב"א כו' לאחר מיתה כו' ל"ה הא והא בשבח ולדות הא רשב"ג והא רבנן כו' ואב"א דלא שייכא ידה בגווייהו לא זכו בהו כלל בעי מניה כו' כצ"ל : **שם** דעתיה נמי אשטרא נ"ב אין הפי' של נמי שכוון לזכות בשניהם שהרי שני הספרים הם אם דעתו לזכות בקרקע א"כ צריכא ליה שטרא וא"א לקלקלו ואי דעתו אנייר א"כ אין דעתו על הקרקע וק"ל אלא ה"ק נמי אשטרא כלומר תמצא נמי אדם שדעתו יסים על השטר ודו"ק וכן ירא"ה מפי' רש"י למכין כמה שפי' על וכי לגור ע"ש בלוחיתו ודו"ק : **שם** דאי בעי מקני קני ליה נמי תגירו כל היכי דליתיה לדידיה דאי בעי כו' והלכתא דליתיה בתגירו כו' כצ"ל : **שם** ברשות הרבים ופתחו לרה"ר נמחק וכ"ג כה"א אינו : **רש"י** בד"ה לא קשיא כו' והיא קיימת הס"ד וא"כ מ"ה הא דתני כו' : **בד"ה** כ"ע כו' לר"ע לבור ברשותו כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה והלכתא כו' משתמרת ולא קנה כו' כצ"ל : **בד"ה** החופר בור כו' נמחק וצריך להתחיל הדבור ברשות הרבים ופתחו לרשות היחיד פי' בקונט' לם כו' :

דף נ ע"ב רש"י בד"ה והדר מפרש מסיפא נפקא נ"ב לאו דוקא דמסיפא לא נפקא לן מידי אלא אי לא הוה סיפא לא תוכל לומר ברישא אחד בור שיח כו' דהא דוקא בור כתיבא ואתיא סיפא ותירץ קרא א"כ נוכל לומר ה"ה שיח ומערה ודו"ק : **בד"ה** קנא כו' ויזרוזו אם שהתה כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה לשמואל כו' אלא כשעשה כל התקלה נ"ב כגון הכא שנתקל בגובה ונחבט בקרקע וק"ל : **באי"ד** אע"ג שלא עשה התקלה נ"ב כגון שור תם שדחף חבירו לבור דבור עביד כל היזקא וק"ל :

תוס'

דף נא תוספות בד"ה אמרי אין כו' והמקשה היה סובר דלענין חבט כו' עכ"ל ולעיל לא הוצרכו לזה כיון דסברת המקשה הוה דאיכא בפחות מי' הבל וקשיא לתרוייהו דלא חייבה התורה אהבל כלל איכא למימר הייתו דוקא לגבי מיתה אבל לנזקין חייבה התורה כיון דאית ביה הבל וכדמשני ליה דליכא גם הבל פריך ליה א"ה אם הוזק כו' אבל הכא ליכא למימר הכי דאי הוה סברת רבא אע"ג דאית ביה הבל לא חייבה התורה דוקא למיתה אבל לנזקין חייבה התורה א"כ מאי קא קשיא לדברי המתרץ דלית ביה הבלא הא כיון דחבטה אית ליה אלא דלא חייבה התורה אחבטה כרב נימא דלניזקין מיהת חייבה התורה אחבטה ועוד נראה דהכא ע"כ סברת המקשה רבא הוה דליכא חבט וליכא נמי הבל דאי הוה סבר דאיכא הבל אע"ג דליכא חבט א"כ הוי סברתו הפוכה מדרב נחמן דמתרץ ליה דליכא הבל ואיכא חבט ודו"ק: **בד"ה** האחרון חייב כו' ראשון א' וזה ט' כולן חייבין בנזקין כמו זה עשרה כו' עכ"ל נראה דאפי' למאי דמוקמי להך דזה י' וזה כ' כרבי מ"מ מרבי נשמע לרבנן דהא רבי מודה דאחר אחרון למיתה ואפ"ה הכא כיון דכ"א עשה שיעור מיתה כולן חייבין ה"נ לרבנן בניזקין היכא דכ"א לא עשה אלא שיעור נזק יש לחייב כולן ולא פליגי עליה דרבי אלא בעשה האחרון שיעור מיתה וק"ל: **בד"ה** בור עשרה כו' וה"ה לי"א כו' ומשני הא רבי והא רבנן עכ"ל פירוש דלהאי אוקמתא דהא רבי והא רבנן אתיא הך ברייתא כפשטה דעבד קמא שיעור מיתה שהיה בו הבל למיתה והשני שייד וכייד הוסיף הבל קצת ואפ"ה מוקמי לה כרבנן אבל לרבי גם השני חייב וא"כ באידך ברייתא דמוקי לה כרבי ה"ה לי"א דאע"ג דעשה הראשון שיעור מיתה כיון דהשני הוסיף בה קצת חייב גם הוא וק"ל:

דף נב בד"ה כיון דמסר לו כו' גבי גט דתיזיל איהי ותיחוד ותפתח אלמא נעילה לחוד קניא כו' עכ"ל אע"ג דרשב"ם מפליג בין דעת אחרת מקנה ובין נכסי הגר הייתו לענין מסירת המפתח אבל לענין נעילת דלת דהוי מבריח ארי אין נראה לחלק כמו בנתן צרור וסכר מיא ודו"ק כמו שפירש רשב"ם בהדיא שם דה"ה לקונה דבר מחבירו ע"ש: **בא"ד** והעמיד להן דלתות קנה כו' והתם מיירי בנעל דאי לא נעל אמאי קנה הא ליבעי בעלמא הוא דאפיך כו' ומשמע דוקא העמיד דלתות כו' כל"ל מהתוספות דפ' ח"ה וע"ש וק"ל: **ע"ב** בד"ה ושכיחי גמלים כו' וא"ת כיון שיודע דשור פקח פטור כו' עכ"ל פי' לפר"י דליכא פשיעה בשוורים כלל והייתו משום דשור פקח נזהר אבל בלאו הכי מדיוקא דמתני' דקתני שור חש"ו חייב הא פקח פטור לא קשיא להו דאימא לרבותא נקט חש"ו דסד"א חרשותו גרמא לו דהכי מוקי לה רבי ירמיה לקמן וק"ל: **בא"ד** וא"ת אמאי נקט כו' אפילו לא שכיחי גמלים כלל יכול לישאל כו' עכ"ל ולמאי דהוה מפרשי ליה מעיקרא דהוה פשיעה לגבי שוורים בדאתו גמלים וארעוה לא תקשי להו אמאי נקט בדשכיחי גמלים הא בדאתו לפרקים נמי הוה פושע לגבי שוורים י"ל דלא נקט שכיחי גמלים אלא לאפוקי לא שכיחי גמלים דלא הוה פושע לגבי שוורים וכן בשמעתין לאידך ליסנא דקאמר אמתני' ואי דשכיחי גמלים וארעוה פושע הוא [א] ופשיטא הוא דלאו דוקא נקט הכי דה"ה אתי לפרקים וארעוה נמי הוה פשיעה דאל"כ לוקמא מתני' בהכי ודו"ק:

דף נג בד"ה שמואל לטעמיה כו' וא"ת ודלמא כי מחייב בחבטו כו' עכ"ל אבל לרב לא קשיא להו דאימא לא פטר הכא חבטה אלא משום דגם קול הכרייה גרם לו דמ"מ במכ"ש מייתי ליה מדפטר התם חבטה מכ"ש דפטר הכא וק"ל: **שם** בפרש"י בד"ה את קטלתיה כו' הלכך במועד בעל השור משלם טלו ובתם כו' עכ"ל ולפירושו מתם מדייק תלמודא לרבנן דלית להו כי ליכא לאשתלומי כו' ועיין בתוספות בפ"ק: **ע"ב** תוספות בד"ה הא כרבנן כו' דלא תימא דוקא בשור ובור כו' לא משתלם משור כו' עכ"ל כל זה לשיטתם דלרבנן בעל השור משלם מחצה ובעל הבור פטור מגזירת הכתוב ומדלא משלם בעל השור רק מחצה מדקדק תלמודא דכי ליכא לאשתלומי מבור לא משתלם משור וכ"ה בתוספות פ"ק מיהו ק"ק להך ליסנא דכל חד פלגא נזקא עבד אמאי מוקי לה מתני כר' נתן הא אתיא שפיר כרבנן דע"כ לא קאמרי רבנן הכי אלא כי ליכא לאשתלומי מבור לא משתלם משור דלא שייך ביה טעמא אנא תוראי כו' אבל כי ליכא לאשתלומי מבעל הטורה שפיר אמרינן להשתלם מהבור מה"ט דאנא תוראי כו' וצ"ל דלא קאמר תלמודא מתני' כרבי נתן אלא לליסנא קמא דהוא עיקר כמ"ש התוספות ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה אדם ובור פטורין אדם דהא בר קטלא הוא וא"נ כו' עכ"ל דבריו תמוהים דמה"ט ודאי לא פטרינן אדם מכופר אלא מדכתיב עליו עליו ולא על אדם כדאיתא בהדיא ס"פ כילד הרגל וק"ל: **שם** בגמרא שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולן חייבין כו' מכאן תשובה לדברי הרא"ש אמתני' דנפל לתוכו שור וכליו כו' דנקט בכה"ג דבענין אחר ליכא לחיובי אכלים דאי הפילם אדם לא אילטריך קרא דחמור נמי דומיא דהכא אם הפילו אדם בבור בעל השור פטור והאדם הדוחפו חייב כו' עכ"ל ע"ש באורך דבהדיא קאמרינן הכא היפך זה דגם בעל הבור חייב וכמו שפירשו רש"י ותוספות והנראה הא דנקט שור וכליו לרבותא דאע"ג דחייב אשור פטור אכלים שעליו וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות נ"מ ע"ש: **תום'** בד"ה לענין כופר כו' דלא איירי כשדחפוהו שניהם בב"א אלא כ"א בפני עצמו עכ"ל מפירוש מהרש"ל דרבא דבר בכ"א בפני עצמו אבל אין כו' עכ"ל ולא משמע כן דמשמע דכולה מלתא אשור ואדם שדחפוהו לבור קאי ונראה לקיים דבריהם לר"י ב"ב והשור דחפו אחר האדם דכה"ג סתמו התוספות דבריהם לר"י ב"ב בפ' ד' וה' [דף מ'] בד"ה שור של שני שותפין כו' ולרבנן נמי יש לקיים דבריהם בשאין בדחיפת האדם כדי להמית דמודו רבנן דאחרון חייב כמ"ש התוספות בפ"ק ולא שייך למימר הכא הבור הוי אחרון כיון דלא שייך חיוב מיתה בבור ומה"ט נמי לא קאמר רבא לענין מיתה אדם ושור חייבין ובור פטור כיון דלא שייך בבור מיתה ודו"ק: **בד"ה** איפוך אנא וא"ת דא"כ רעהו דכתב רחמנא ל"ל כו' עכ"ל לא ידענא מאי קושיא דהא אילטריך רעהו לאפוקי כנעני ודו"ק: **בא"ד** א"ק דמשור איש נפקא עכ"ל [ב] ובר"פ מרובה כתבו התוספות דמאיש לא אימעיט הקדש דגבי הקדש נמי שייך לשון איש ע"ש:

דף נד בד"ה ה"א קרב לגבי כו' ל"ל נילף משור שור או חמור חמור משבת ט' עכ"ל אבל קשה דא"כ תרי פרטי שור וחמור ל"ל דמחד פרטא נמי הוה ילפינן משבת כמו בחסימה ופריקה ולמאן דאית ליה משום שביתת כלים בשבת ניחא דאיצטריך הכא חד

קרני ראם [א] ופשיטא הוא דלא דוקא. נ"ב אין דבריו מובנים: [ב] ובר"פ מרובה. נ"ב עי' בדף ל"ד וצ"ע:

חכמת שלמה

דף נא ע"א תום' בד"ה בור כו' הא רבי והא רבנן נ"ב פי' ואיירי שהיה בו מתחילה הבל למיתה וזה שסייד וכייד הוסיף רק ההבל ואפ"ה חייב א"כ ממילא עשרה ואחד עשר נמי כולם חייבין כמו סייד וכייד דלרבנן האחרון חייב אבל לפי המסקנא מוקי סייד וכייד כגון שלא היה מתחילה הבל כו' ודו"ק: **ע"ב** רש"י בד"ה לימא כו' חייבין רבי היא כו' סד"א: **בד"ה** אפי' רבנן כו' ומיהו כולה מילתא כו' נ"ב פי' לא נילף אך מכמת אלא לגלויי שבתרא חייב ולא קמא אבל למילף כולה מילתא שאחד חייב ולא שנים ולאפוקי מרבי דאמר כולן חייבין לא תילף מיניה כו' ודו"ק: **תום'** בד"ה השותפין שנדרו כו' בנדרים מפרש כו' נ"ב פי' דמוקי התם פלוגתייהו דוקא באין בה דין חלוקה אפי' ר"א בן יעקב אוסר א"כ ממילא לתנא קמא בין יש בה כו' לעולם אסור ודו"ק:

דף נב ע"א גמ' ההוא גלילאה עליה נ"ב פי' לפניו: **ע"ב** גמ' אמר רב לפניו פניו ממש לאחריו אחריו ממש כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה לפניו נ"ל פניו כו': **תום'** בד"ה ושכיחא כו' אמר ריב"ם דפי' רב אלפס כו' כנ"ל:

דף נג ע"א רש"י בד"ה רבא אמר נ"ל רבה: **בד"ה** כמתהפך נפל על אפיה כו' כנ"ל: **בד"ה** בעל השור פי' נ"ל ובעל השור: **ע"ב** גמ' ומאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה כל זה נמחק וג"ב כן מוכח מדברי תוס' הל"ג בפנים וכן מוכח מתוס' דלעיל דף י"ג בד"ה ואם איתא לשני ליה: רש"י בד"ה ה"ג כו' נמחק כל הדבור וג"ב כ"ל דכל זאת אינו מלשון רש"י חדא דבפנים ל"ג בגמ' וכן משמע מתוס' אם משמע מתוס' שר"י גאון פי' ולא רש"י ועוד רש"י פי' להדיא לעיל דף כ"א דבכור בעל מום הוא בכלל שור רעהו: **בד"ה** ושור פסולי נ"ל שור פסולי: **בד"ה** אדם כו' אנשים כתיב ולא שורים כנ"ל: **תום'** בד"ה לענין כופר כו' כל אחד בפני עצמו נ"ב פי' רבא דבר בכל אחד בפני עצמו אבל אין הפסק שלעולם דחפו יחד רק שאינו בבת אחת ס"ס לעולם אין השור בסקילה אפילו אם דחף אחר האדם ואת"ל דהלכה כר' יהודה בן בתירא דסוף פרק כילד הרגל דסבר האחרון חייב סוף סוף הבור משותף ביה ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף נד ע"א רש"י בד"ה ונפל טובא משמע כמו ועשה בגלגל והגלגלים וכא האות כו' כנ"ל: תוס'

מהר"ם

הגמרא מדרישא רבי ישמעאל סיפא נמי רבי ישמעאל ר"ל דאתי' נמי כרבי ישמעאל: **ד"ה** דבר שנצטער בו וא"ת אכתי מנא ליה הא מת בנו בצמא יש להקשות מאי קשיא להו דלמא האי עובדא דמת בנו בצמא נעשה אחרי כן ולא נודע מזה דבר בשעת מעשה הראשון ונראה דהכי מקשו דמסתמא גם רבי חנינא ידע הדרוש שדרש רב אחא על שמת בנו בצמא מפסוק וסביביו נשערה מאד ופסוק אל נערץ וגו' ונורא על כל סביביו וא"כ על מה סמך רבי חנינא במה שאמר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו זרעו הא אפשר הוא שיכשל כמו שאירע אח"כ שמת בנו בצמא וק"ל:

דף נא ע"א ד"ה בור של שני שותפין ולא בעי למימר וכו'. דפטור לכ"ע וכו' דהתוס' פליגי ארש"י דפירש לעיל ריש דף ג' דהפקיר רשותו ובורו הל' בור ברה"ר אבל התוס' לא ס"ל הכי ועיין לעיל פרק המניח טעמם של התוס': **בא"ד** דאבור עשרה דמתני' קאי ר"ל דמתני' או דבור של שני שותפין קאי אמתני' דלעיל מינה דקתני מה בור שיש בו כדי להמית י' טפחים: ד"ה בור עשרה וכו' וה"ה לי"א וכו' מלשון ספר ח"ש משמע שהוא מפרש כונת התוס' בזה דלפי דעת המקשה דפריך עלה מסייד וכייד והיה פ"ד דקודם שסייד וכייד היה בו ג"כ הבל למיתה אלא שזה בא והוסיף הבל קצת והוי כאלו חפר זה י' ובא זה והשלימו לי"א ואפי' הכי קתני האחרון חייב ולא אמרינן שהראשון לבדו יהא חייב וה"ה לרבי שכולן חייבין לאשוקי לפי מה דמשני דלא היה בית מתחלה הבל למיתה אינו דומה לבור עשרה ובא זה והשלימו לי"א זה העולה מדבריו אבל לפי ע"ד אינו מיושב דזה אינו תלוי מידי במאי דדמי אהדדי התרתי ברייתות דמההיא דסייד וכייד לחודיה הוה מצי התוס' לאתויי והכי ה"ל להתוס' למימר וה"ה לי"א למאי דהוה פ"ד דהאי דסייד וכייד איירי שהיה בו מתחלה הבל למיתה ועוד למה להו להתוס' לאתויי הא דמשני עלה הא רבי הא רבנן לכך נראה לפרש דכונת התוס' כך הוא ר"ל דהא דקתני ובא אחר והשלימו לעשרים וה"ה לי"א למאי דפריך עלה מסייד וכייד ומשני הא רבי והא רבנן דברייתא קמייתא אתיא כרבי והשתא ואתיא כרבי א"כ לאו דוקא השלימו לעשרים אלא ה"ה לי"א דלרבי לא תלי חיובא בהאי דעביד שיעור מיתה אבל לפי מאי דמוקי לה הא והא רבנן וברייתא קמייתא אתיא נמי כרבנן דהיכא דעביד קמא שיעור מיתה פטורים רבנן דחיובא תלי בשיעור מיתה צ"ל נמי דבתרא נמי עביד שיעור מיתה וא"כ עשרים דוקא וק"ל: **ע"ב ד"ה** השותפין שנדרו וכו' וי"ל דשאני ב"ח דגוף הקרקע יוצא מתחת יד המקדיש וכו'. ר"ל דכשאין משלם לבעל חוב נוטל וטורף הקרקע מיד המקדיש: **ד"ה** נכנס בתוך שלו וכו' וה"ה דהוי מצי למימר הא דלא קפדי ר"ל דע"כ בלא קפדי איירי דאי בדקפדי במודר ממנו מאכל נמי אסורין אלא ע"כ בדלא קפדי איירי א"כ במודר הנאה סתם נמי יהא מותר:

דף נב ע"א ד"ה כיון דמסר לו מפתח וכו' וקשה לר"י וכו' ודוקא גבי חמץ הוא דתלי במסירת המפתח וכו' כצ"ל: **ד"ה** בכרי שידע וכו' ושמואל סבר דמיד יש לו להושיב שומרים וכו' והא דנקטי התוס' שמואל ולא נקטי ורב סבר וכו' משום דאיכא למימר לרב נמי ס"ל עד שישכור פועלים ויכרות עצים ולא פליג ארבי יוחנן אלא במה דס"ל שאין צריך שיודיעוהו אבל אשמואל ליכא למימר הכי דא"נ: מאי איכא בינייהו בינו ובין רבי יוחנן וק"ל: **ד"ה** ושכיחי גמלים וכו' אבל קשה לר"י וכו' אבל בבעי' דידן הוא פושע לענין שורים כי מרעי נמלים לכסוי כצ"ל: **בא"ד** ומ"מ מנו ודאי איכא רוצה לומר בלא הותלע דהבעיא אי אמרינן מנו דהוי פושע לגבי גמלים דאי הוה אתו גמלים הוי נפלי ביה השתא דלא אתו גמלים אלא ששורים נפלו ביה בסבת שהתליע שאם לא התליע לא הוו נפלו ביה שראוי היה לגבי שוורים אפ"ה אמרינן נמי דהוה פושע לגבי שורים או לא וא"ת א"כ לפי זה מאי פשום ממתני' דקתני לא כסהו כראוי חייב ופריך ה"ד וכו' אלא לאו דשכיחי גמלים והתליע מתוכו וכו' דלמא בענין דלא היה נפחת הכסוי לגמרי ע"י העברת גמלים אלא אי הוה אתו גמלים ארעוה ואם כן הוה נמי פושע מתחלה לגבי שוורים ולכך חייב וי"ל דס"ל להגמרא דזה לא הוה איצטריך ליה לתנא לאשמועינן דתחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא וכבר שמעינן ליה במקום אחר: **בא"ד** ובמסקנא כשפשט הגמרא אין חושש בזה החילוק וא"ת א"כ מפני מה לא פשים ממתני' דתנן שור חש"ו חייב כמו שהקשו התוס' על הבעיין ולמה פשים מן הברייתא. וי"ל משום דעיקר פירוש דמתניתין לא שמעינן אלא מברייתא זו כדלקמן משום דמתניתין איכא לפרושה בפנים אחרים כדלקמן והתוס' שהקשו על הבעיין הכי הוה קשיא להו דהבעיין שלא הוה ידע הברייתא א ואפ"ה הוה ידע ליה והיה מפרש המתני' נקט שור חש"ו דוקא אבל פקח פטור א"כ תפשום ליה ממתני' וכו' וק"ל:

דף נג ע"א רש"י ד"ה נפל לפניו מקול הכרייה חייב וכו' ע"א כשאין הכורה בעל בור עסקינן וכו'. משמע דללשון זה כשהכורה בעל בור אתי שפיר דחייב וליכא לספרך ואמאי נימא כרייה גרם ליה וא"כ יש להקשות מאי פריך המקשה בגמרא נימא דמתני' איירי כשהכורה הוא בעל הבור. וי"ל דללשון זה ס"ל להמקשה דע"כ מתני' איירי כשאין הכורה הוא בעל הבור דא"כ מה אתא מתניתין לאשמועינן במאי דקתני נפל מקול הכורה דהכין דהוא בעל הבור מה לי נפל מעצמו או נפל מקול כרייתו: **תום'** ד"ה בעל השור חייב וכו'. משום דהתוס' לא ס"ל כרש"י דפי' לרבנן בתר מעיקרא אזלי' וקמא כולא היזקא עביד אלא דבעל השור נמי פלגא היזיקא עביד והא דבעל הבור פטור משום דגזרת הכתוב הוא אבל לרש"י בעל הבור פטור משום דלא עביד מידי דבעל השור עביד כולא היזיקא (ועיין לעיל בתוס' דף י"ג): **ד"ה** לעולם קסבר וכו' והדר בו ר"י מפירוש זה דא"כ וכו' כי היכי דמהני שותפין וכו'. ר"ל דהא לסברא א הבור כולי היזיקא קא עביד ואפ"ה אינו משלם אלא מחצה מטעם שותפתאי מאי אהני לי ובעל השור על כל היותר לא קא עביד כי אם מחצה וכשמשלם מחצה א"כ משלם כל ההיזק שעשה ולא מהני ליה שותפות הבור כלום וק"ל: **ע"ב ד"ה** שור ושור פסולי המוקדשין פי' רב יהודה גאון וכו'. מזה משמע דל"ג בגמרא ומאי ניהו שור בכור דלא פריק וכן מה שכתוב בספרים שלפנינו ברש"י ה"ג ומאי ניהו שור בכור וכו' ל"ג ליה בפרש"י דפירשא דרב יהודה גאון הוה ולא ספי' רש"י ואם תקשה לך מי הכריחו לרב יהודה גאון לפרש כן דרבא איירי בשור בכור נימא דאיירי בשור פסולי המוקדשין דעלמא אלא שעדיין לא נפדה ולכך לא מקרי רעהו ונראה דטעמו משום דאם איתא שאיירי בפסולי המוקדשין דעלמא שעדיין לא נפדו היה לה להגמרא לפרש ולומר שור פסולי המוקדשין שלא נפדו כי סתם פסולי המוקדשין הנזכרים בגמ' איירי בנפדו כדבסמוך דקאמר לענין כלים ושור פסולי המוקדשין וכו' דאיירי בנפדו לכך פירש ר"י גאון דאיירי בבכור דלאו בר פדיון לעולם ולכך לא איצטריך הגמרא לפרש שלא נפדו וכ"ת הכל טעמא מאי למה נקטה הגמרא האי דינא בבכור בעל מום ולא נקיט ליה בסתם פסולי המוקדשין דעלמא ולפרש דאיירי בלא נפדו י"ל דנקט בכור משום דהוה ס"ד דבכור הוי ממון כהן ומקרי רעהו אע"ג דאינו בר פדיון ונרע משאר פסולי המוקדשין שלא נפדו דעלמא והראיה שהרי רש"י סובר כן שפירש לעיל דף נ"א וו"ל שור פסולי המוקדשין כגון בכור בעל מום שהוא של כהן דקרינן ביה שור רעהו או שור קרבן שנפל בו מום ונפדה וכו' הרי שמדמה בכור בעל מום לפסולי המוקדשין שנפדו וצריך לדקדק בתוס' לעיל פ"ק דף י"ב ד"ה ואם איתא וכו' דשם משמע מדברי התוס' דבכור בעל מום וקדשים שלא נפדו שוין הן גבי הא דכתב ולפי סברא זו לא יהיה אמת הא דמשמע לקמן בסוף הפרה וכו' ופירש ר"י גאון וכו' וכפירושו צ"ל כמו שאפרש שם בע"ת וכו' וקא חזינן דלא פירשו התוס' הכא יותר אלא שא"א לפרש בפסולי המוקדשים שנפדו דהנהו לכ"ע הוי בכלל רעהו ואם איתא דיש לחלק בין בכור שנפסל לשאר פסולי המוקדשין מה כתבו ולפירושו צ"ל מאי צריך לפרש בפירושו של ר"י גאון הא איכא לפרש דאיירי בשאר פסולי המוקדשין שלא נפדו ולא בבכור אלא ע"כ צריך לומר שהתוס' אין מחלקין שום חילוק בין בכור שנפסל ובין שאר פסולי המוקדשין וק"ל: **בד"ה** הא כו' ולרבנן הא קמ"ל דלא תימא דוקא בשור ובור וכו'. משום דהתוס' ס"ל דטעמא דבעל בור פטור לרבנן הוא מגזירת הכתוב ולא שייך לומר כי ליכא לאשתלומי מבעל השור משתלם מבעל הבור אלא דהוי שייך לומר כי ליכא לאשתלומי מבעל הבור משתלם מבעל השור ועיין לעיל דף י"ג ד"ה אי אליבא דרבנן וכו':

דף נד ע"א גמ' ולרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו וכו'. כלים בני הבלא נינהו צריך להתיישב ולתרץ קושיא זו לא שייכא בהאי שינויא דמשני השתא אלא אמר קרא והמת יהיה כל דבר מיתה דקושיא זו היה יכול להקשות תכף אמאי דמשני לעיל דחמור ולא כלים ולרב דאמר בור שחייבו עליו תורה להבלו וכו' למה לי מיעוטא כלים בלי הבלא נינהו וק"ל אלא שאין להאריך: **תום'** ד"ה קרב לגבי מזבח וכו' אבל בפ"ק דחולין צ"ע וכו' ומיהו להוא לישנא דאמר לקמן וכו'. ר"ל דלקמן בשמעתין בדף זה עמוד ב' אמר לחד שינויא גבי שבת דכתיב וכל בהמתך דכל ריבוייא הוא ולא כללא ומרבינן מיניה כל מילי אפי' עופות משום דלית לן התם שום מיעוטא למעוטי הרבוי דשור וחמור דכתיב גבי שבת מוקמינן ליה לג"ש למילף מיניה לחסימה ולפריקה וכו' אבל בפסוק דכל מעשה עזים דכתיב עזים מיעוטא הוא מוקמי' הריבוי שבא לרבות כל מילי דבהמה אע"ג דלא קרב לגבי מזבח ומיעוטא דעזים אתי למעט עופות וק"ל: **ד"ה** ובין לרבי יאודה דמרבה כלים וכו' כ"ש דמשום דלאו בני מיתה נינהו צריכא ריבוייא לרבי יהודה וכו' אע"ג דרש"י הרגיש בקושיא זו ופירש ורבי יהודה היכי מצי קרא לרבוינהו וכו' לא נראה להתוס' פירושו מספיק דלא שייך למפרך היכי מצי

קרא

פרטא למעט כלים אבל למאי דק"ל כב"ה דלית להו שביתת כלים בשבת ממילא אימעיט נמי כלים ורש"י בחומש תמה בזה שהניח תלמוד ערוך וכתב כקושיית התוס' דילפינן בבור שור שור משבת וכבר תמה עליו הרא"ם ויש ליישב פירושו לשיטתו למאן דאית ליה שביתת כלים דאיצטריך אידך פרטא למעט כלים וקושטא הוא למאי דמסיק דילפינן שור או חמור משבת גבי פריקה וחסימה ה"נ דילפינן הכא שור שור משבת וכן פרש"י בהדיא בחומש לפום הך דרשה דיליף בבור שור שור משבת דחמור ממעט כלים והיינו ע"כ למאן דאית ליה שביתת כלים אבל למאן דלית ליה שביתת כלים ע"כ דלא ילפינן שור שור משבת דא"כ חמור ל"ל הוצרך תלמודא למימר אליביה דכסף ישיב לבעליו לרבות כל דבר מיהו לר"י דחמור קשיא אליביה ודאי דלמאן דלית ליה נמי שביתת כלים שפיר מלינן למילף שור שור משבת ובהכי ניחא דלא קאמר לר"י נמי דאו קשיא דמהיכא תיתי למעט כלים דבכלל דבר שיש לו בעלים הוא ולא ממעטינן משור אלא אדם וב"ח דכותיה אלא אי ילפינן שור שור משבת ניחא דאיצטריך או לרבות כלים דאי לאו הכי ממילא הוה אימעוט כלים למאן דלית ליה שביתת כלים ותו לא מידי ודו"ק: בד"ה קרב לגבי כו' כל ריבויא הוא ל"ק מההם עכ"ל ואע"ג דהתם מכל מרבינן נמי עופות הכא דאיכא נמי פרטא דעזים ממעטינן מיהת עופות דלא דמי בכל לגדא וק"ל: בד"ה חמור דבור לר"י כו' דלמאן דלא דאין דינא דגרמי אפילו הוא עצמו פטור כו' עכ"ל והא דאיצטריך ליה למעוטי שטרות גבי [כפל] עיין בהוספות בר"פ מרובה ודו"ק: ע"ב בד"ה ואימא כו' ועוד כשאומר מה הפרט מפורש ב"ח כו' נימא דכללא גופיה ממעט להו עכ"ל דליכא למימר בהא דאי כללא ממעט להו פרטא ל"ל דהא מכללא נמי ממעטינן עופות מ"מ מכללא בתרא לא משמע מה הפרט מפורש ב"ח וכה"ג פרכינן לקמן בר"פ מרובה אהך דתנא דבי חזקיה לרבות כל דבר מהיכי קמייתי לה מכללא בתרא כללא גופיה חיים כתיב ביה כו' ע"ש ודו"ק:

סליק פרק שור שנגח את הפרה

ח"א דף נד ע"ב בדברות הראשונות לא נאמר בהן טוב כו' א"ל והואיל וסופן להשתבר כו' ח"ו פסקה טובה כו' · ירא"ה מלשונו שאמר עד שאתה שואלני למה לא נאמר בהן טוב דעיקר הקושיא היא למה בדברות הראשונות לא נאמר טוב ובכלל זה למה לא נאמר אות הט' בכל הדברות הראשונות כמ"ש המפרשים אבל על מה שנאמר בדברות האחרונות טוב לא קשיא ליה דידע לתלמוד מיניה כדדרשינן בספ"ק דקידושין אמתני' דאלו דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב כבוד אב ואם כו' למען יאריכון ימיך בעוה"ז ולמען ייטב לך בעוה"ב שכולו טוב ומסיק הואיל וסופן להשתבר שהוא רמז שיהיה לפירותיהם שהוא אריכות ימים על האדמה דבעוה"ז הפסק שיגלנו בעוה"ז על עבירות שבידם ולא יאריכו על האדמה לעולם אבל הקרן אינו כלה דבהבטחת הטוב לעולם שכולו טוב לנפש יהיה נצחי בלא הפסק כמו הלוחות האחרונות שלא נשתברו שהם קיימין לעולם ודו"ק:

ח"א דף נה ע"א הרואה טי"ת כו' חד טי"ת כו' · יש לדקדק כיון דלא הכאו לו אלא חד טי"ת שהוא הר"ת מטומאתם אכתי לא יצאנו מידי ספק דמעיקרא דאימא ומאטאתיה והכאה לו חד טי"ת שהוא הר"ת ממנו וע"ק כדמשני ט' ב' קאמרינן א"כ מהכאוי לנו לומר שהכאו לו על התיבה שהוא ט"ב מלשון טובה מהכאו לו ב' אותיות מתיבת טבעו שהכאו לו מקלת התיבה ולא כולו ונראה אחר אשר נעיין בס' קינות יש דברים בגו שמרף יהויקים אותם והיו ג' א"ב איכה ישבה איכה יעיב איכה יועם הוסיף עליהם ירמיה אני הגבר ג' א"ב כנגד ג' א"ב וא"כ מפני מה הקדים אני הגבר לאיכה יועם והפסיק בין ב' הראשונות והוא מבואר כי בעונינו נחרב הבית פעמים ביום ט' באב וניטל מאתנו הטוב הגמור שנקרא ע"ש ההר הטוב הזה ונשתנה הט' אשר הוא רמז לטוב האמיתי כמ"ש לעיל מטובה לרעה בב' איכה הראשונים שהתחיל בראשונה טומאתה וגו' ובשניה טבעו וגו' יורו על ב' חורבנות שהיו ביום ט' באב דמיון ב' לוחות שנשתברו ומאז תאמר פסקה ח"ו טובה מישראל ע"כ הזכיר באיכה השלישי הט' בלשון טוב טובים היו וגו' כי שם מקיים בגאולה תם עונך וגו' יורה כי אחר שני החורבנות לא תשתנה הט' עוד כי אם לטוב לנו כל הימים ויום ט' באב יהפוך לנו לששון ולשמחה לבנין ההר הטוב ולזה כשמרף יהויקים הג' איכה ח"ו פסקה טובה מישראל הנרמז באיכה יועם ע"כ הוסיף ירמיה למגלות זה והתחיל באני הגבר בכל הג' פית"ין בלשון טוב ע"ש שיהיו ישראל טוב לשמים ולבריות ולעצמם והפסיק בו ובין שנים הראשונים השורים בו על ב' החורבנות ובין האחרונות השורה אשר לא ישתנה הטוב ולא יבא לרעה ולזה מעיקרא הבין המקשה דהכאה לו ר"ת מטוב ולכך הקשה ודלמא ר"ת מטמאתים ומשני חד פ' קאמרינן דלא הכאו לו ר"ת אלא הפ' הא' והוא הרמז על הפ' הא' מאיכה יועם שנאמר בלשון טוב ופריך ודלמא לבכי הכאו לו חד פ' שהכאו לו חורבן בית ראשון שהתחיל בו באיכה הראשון טומאתה וגו' ומשני פ' ב' קאמרי' שהוא מלשון טוב ופריך אימא פ' ב' הכאו לו חורבן בית שני שהתחיל בא"ב השני טבעו וגו' ומשני אלא כדס"ד מעיקרא דלא הכאו לו אלא חד פ' וכיון דחד פי"ת הראשונה שמקראה הוא טוב ודאי אותה הפי"ת הכאו לו שהיא שהוזכרה בא"ב הג' טובים היו וגו' אשר לא תשתנה עוד לרעה ח"ו וק"ל והוא כוונת הכתוב שאמר דוד עשה עמי אות לטובה וגו' דהיינו אות הפ' שהיא מרמז בחלום על הטובה עשה וקיים בי ואמר יראו שונאי ויבושו וגו' ע"ד שאמרו בפ' הרואה משולם לא ראה דוד חלום טוב ואחיתופל לא ראה חלום רע ולזה אמר אני ודאי לא אראה אותה הפ' לטובה אבל יראו בחלום אותה הפ' לי לטובה שונאי שהוא אחיתופל ושאר שונאיו וק"ל: הספד בחלום חסו עליו ופדאוהו כו' ה"ת בכתבא שהס"א במקום הא' דאין חלום בלא דברים בטלים ואין יסיה תם פד וק"ל: סליק פרק שור שנגח את הפרה

הכונס פרק ששי

דף נה ע"ב תוספות בד"ה נפרצה בלילה ט' הא ביום חייב דקלא אית ליה כו' עכ"ל נראה דרישא דנעל בפניה כראוי ודאי דלא איירי דוקא בלילה והיינו משום דמיירי דיצאה בפתיחת הדלת וליכא קלא למילתיה ופטור אף ביום כיון דנעל כראוי משא"כ בנפרצה דאיירי בנפילת הכותל דאית ליה קלא וק"ל:

דף נו ע"ב בד"ה ולסטים נמי שהכישוה לגוזלה מיירי כו' ולא חשיב ליה מלתא דפשיטא כמו כו' עכ"ל פירוש דלא מיירי הכא כעין הכישה דגבי מעמיד שהכישה על קמת חבירו דא"כ אמאי נקט לסטים דאחר נמי חייב בכה"ג אלא דמיירי בהכישה לגוזלה ולהוליאה מרשות בעלים ומאליה הלכה על קמת חבירו ולסטים חייבין מה"ט דקאמר לעיל דקמה ברשותייהו לכל מילי והשתא הכא ליכא לפלוגי מידי ומטעמא דחשיב ליה מעיקרא מלתא דפשיטא כלל כמו שהיה חושב המקשה ולא חש המתרץ לפרש כו' לפי שהוא ק"ל ול"ל דלאו דוקא נקט הכא הכישה דה"ה בכה"ג דהוה סבר המקשה מעיקרא לא הוה מלתא דפשיטא ולא נקט הכישה אלא דומיא דההוא דמעמיד ולאפוקי קס לה באפה ודו"ק: בד"ה בההיא הגלה כו' ורב יוסף כי מוקי פלוגתייהו בדשמואל לא קאי ר"א כוותיה כו' עכ"ל היינו לשיטת התוספות שם דפליגי אף בדלא שוי שיעור זוזי אבל לפרש"י שם דדוקא בדלא שוו פליגי אבל בדשוי לכ"ע הוי ש"ש שפיר קאי ר"א כוותיה דרב יוסף וע"ש בתוספות:

דף נז ע"ב בד"ה נמלא ש"ש כו' בטוען טענת גנב בבעלים כו' הס"ל וליטעמיך כו' עכ"ל ובהך דאין עליו תשובה אפילו למאי דמסיק עלה בפרק שואל דלסטים מזוין גזלן הוא ליכא לאקשויי דהכתי יש עליו תשובה דמה לש"ש דמשלם כפל בטוען טענת גנב בבעלים דלפום סברא דהשתא בשואל נמי בטוען טענת גנב בבעלים משלם כפל כיון דפטור מקרן כדאיתא בהדיא בפרק השואל וק"ל:

דף נח בד"ה א"כ מבריח ארי כו' ואין להקשות בשטף נהר חמור חבירו למה אין לו אלא שכרו כו' עכ"ל אין לזה מקום כאן אבל דה"מ להקשות כן בפשיטות אהך דמשיב אבידה שנותנין להן שכר כפועל בטל וכ"ה בתוספות בפרק אלו מציאות ע"ש:

ע"ב בד"ה שמין בית סאה כו' ועוד דלמ"ד בגמרא קלא כו' אמאי נקט במתני' בית

מהר"ם

קרא לדבויינהו כיון דגזרת הכתוב הוא כך רבויינהו דלחייב עלייהו אע"ג שאינן בני מיתה וק"ל: באי"ד ז"ל דלרבי יהודה נמי הוי ממעט כלים מחמור אי לאו ריבוייא וכו'. ר"ל דמשמע לה להגמ' מסוגיא דהא דאיצטריך לרבי יהודה או לרבות כלים לא משום דהוה ס"ד למעטינהו מטעם שאינן בני מיתה אלא מטעם דהוה ממעטינן להו ממיעוטא דחמור והוה דרשינן חמור ולא כלים דלא פליגי רבנן ורבי יהודה אלא בהא דמר מוקי או לרבות כלים ומר מוקי לי' לחלק אבל גם רבי יהודה מודה לרבנן דאי לאו או הוה נמי דריש חמור ולא כלים דבמשמעות הדרוש דחמור ולא כלים לא פליגי ולהכי פריך הגמרא שפיר בין לרבנן בין לרבי יהודה כו' וק"ל:

דף נה ע"א ד"ה למינהו מיבשה וכו' דבאלו טרפות משמע דאי הוה כתיב למינהו בציווי של דשאים היה אסור להרכיב שני דשאים זה בזה ר"ל וא"כ ש"מ דמלמינהו לחוד ילפינן איסור כלאים ויש להקשות מנא להו לתוס' הא דלמא ה"ק התם דאי הוה כתיב למינהו גבי דשאים הוה ילפינן ליה מלמינהו דהרבעת בהמה דומיא דאמרינן הכא בשמעתין ויש לתרץ דכי מעיינת התם לל"מ הכא דהכי איתא התם בפא"ט הרכיב שני דשאים מהו וכו' כיון דלא כתיב בהו למינהו פירוש בציווי של הקב"ה אלא הם בעצמם נשאו ק"ו מאילנות והוציאו הדשאים למיניהם לא מיחייב או דלמא כיון דאסכים הקב"ה אידייהו כמאן דכתיב בהו למינהו דמי ואי ר"ל מטעם דילפינן למינהו למינהו מהרבעת בהמה לא הוי שייך לחלק בין אי כתיב בהו למינהו בציווי של הקב"ה או בשעת מעשה שהוציאו מעצמן וק"ל: הדרן עלך פרק שור שנגח את הפרה

הכונס פרק ששי

שם ע"ב תוס' ד"ה מאן תנא וכו' דמשמע ליה דמתני' במועד לחודיה איירי מדנקט צאן. יש לדקדק כיון דרבי תני נ"כ הרגיש בדקדוק דמתני' דנקטא צאן ולא נקטא שור כדדייק רבה בסמוך אלא דרבי מני הוה ס"ל דמשום הכי נקט צאן דליתא גבי תם ולאשמועינן דדוקא מועד סגי ליה בשמירה פחותה ולא תם א"כ מאי קאמר רבה בסמוך מתני' נמי דיקא דהטעם הוי משום דהתורה מיעטה בשמירתה אבל מועד דקרן לא מדנקט במתני' צאן ולא נקט שור הא רבי תני נמי הוה ידע דקדוק זה ושני ליה דלהכי נקט צאן לאשמועינן דתם לא סגי ליה בשטירה פחותה וא"כ מאי דייק רבה ויש לתרץ דרבה דייק הכי דאי לאפוקי תם אתא לאשמועינן ליתני שור המועד מ"ש דנקט צאן אלא משום דליתא גבי קרן אלא שן ורגל וק"ל:

דף נו ע"א ד"ה אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה וכו' וההיא דאשקול עליה בדקא וכו' התוס' קצרו במקום שהיה להם להאריך דלא פטר התם אלא כשמת בכח שני אבל בכח ראשון הוי כאלו המיתו בידים ולכך מדמהו לזורק חץ ותריס בידו אפילו קדם הוא ונטלו פטור דטעמא דפטור התם הוי משום דבשעת זריקת החץ לא היתה ראוי להמיתו משום התרים שהיה בידו א"כ אמאי קא מחייבת אנטילת התרים מידו בההיא שעתא לא היה אלא גרמא בעלמא ולכך פטור ה"נ באשקיל עליה בדקא דמיא ולא היה ראוי למות בכח ראשון אלא בכח שני שפירש כפתו והביאו לשם ופטור דאמאי מחייבת ליה אי אשעת הבאה והנחה בההיא שעתא לא היה ראוי למות דהא עדיין לא היו המים כאן ואי אשעת מריצת המים דאשקיל עליה אח"כ בההיא שעתא לא הוה אלא גרמא בעלמא כיון דלא מת אלא בכח שני וק"ל: ד"ה אלא לחבריה כגון שאין לחבריה מה לשלם וכו'. דאל"כ למה לא יחזיר חבריה מה שקבלמהנתבע שלא כדין מאחר שנתברר דעדי שקר הן ולכך תירץ שאין לחבריה מה לשלם וכו' או שאין אנו יודעים ולא נתברר שהן עדי שקר וכי תימה מאי אתא לאשמועינן דפטור פשיטא דהיאך יתחייב מאחר שאין אנו יודעים שהם עדי שקר וי"ל דאתא לאשמועינן דאפ"ה חייב בדיני שמים וק"ל: ד"ה פשיטא אם לא יגיד וכו'. וי"ל דה"ק קרא וכו' והמשך דברי התוס' כך הם כשעובר שבועה בדבר שאפילו בלא שבועה היה נשיאות עון או כשהשביעוהו שיגיד ועבר על שבועתו חייב קרבן שבועה אבל כשעבר על השבועה בענין שלא היה בו נשיאות עון בלא שבועה או אפילו שעבר על השבועה אינו חייב קרבן ואח"כ מפרש ובאיזה אופן הוא דבר שיש בו נשיאות עון בלא שבועה היינו דוקא כשאומר בב"ד וכו' ואז אם הב"ד השביעוהו על העדות ועבר על שבועתו חייב קרבן שבועה אבל חוץ לב"ד אפילו אמרו אין אנו יודעים אין כאן נשיאות עון שהרי הוא יכול לחזור ולהעיד ולפך נ"כ אפילו שהשביעוהו חוץ לב"ד על העדות ועבר על השבועה ואמר שאינו יודע אינו חייב קרבן שבועה: ד"ה בההיא הנאה וכו' והכי מוקי לה סוגיא דאלו מציאות כי נראה דרבה קבלה מרב יוסף וכו' וה"פ ההיא דאלו מציאות וכו'. כונת התוס' בזה הוא משום דהכי איתא התם פרק אלו מציאות דף ל"א דפריך אי דמנטרא זו דקתני אין לי אלא לביתו וכו' ה"ד אי דמנטרא אבריייתא פשיטא אי דלא מנטרא אמאי לעולם דמנטרא והא קמ"ל דלא בעינן דעת בעלים כרר' אליעזר והשתא אי הלכה כרבה קשיא תרתי מסוגית המקשה דפריך אי דמנטרא וכו' אי דלא מנטרא אמאי דמשמע דבעי שמירה כמו ביתו דהיינו כשומר שכר וגם תקשה מהמסקנא דמוקי לה כרבי אליעזר כדמוקי לה הכא לרב יוסף ותרי קושיות הללו מתרצין התוס' הא דמוקי לה כר' אליעזר לא קשיא דרבה נמי קבלה מרב יוסף וכו' וסוגית לשון המקשה נמי לא קשיא דה"פ אי דמנטר לרב כדאית ליה וכו' כך נ"ל המשך דברי התוס' דאל"כ תרי שינויי דהתוס' למה לי: באי"ד וא"כ באלו מציאות גבי מה יהא ברמים וכו' פי' דשם גבי מצא אבדה תנן דבר שאין עושה ואוכל ימכר מה יהא ברמים ר' טרפון אומר ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן וכו' ר"ע אומר לא ישתמש בהן לפיכך וכו' ופריך בגמרא אבל לא נשתמש בהן אם אבדו פטור לימא תהוי תיובתא דרב יוסף וכו' א"ל רב יוסף בגנבה ואבדה כ"ע לא פליגי דהייב כי פליגי באונסים דשואל ר"ט סבר שרו רבנן לאשתמושי בנויה והוי ליה שואל עליהו ור"ע וכו' וא"כ צ"ל דלרב יוסף משום היתר תשמיש נעשה שואל ולרבה לא הוי אלא שומר שכר ואם כן אתי רב נחמן דפרק המפקיד כרבה ואין לומר דהתם מודה רב נחמן וכו' דאין זו סברא דמשום שני סברות וכו' לא יעשה בשביל כך שואל ר"ל אי אמרת בשביל היתר תשמיש לחוד לא נעשה שואל א"כ אין סברא לומר דמשום שיש עוד שם דבר שכירות דבשבילו נעשה שומר שכר כגון פרוטה דרב יוסף נימא דבשביל זה נעשה עתה שנתוסף עליה הנאת היתר תשמיש שואל דזה אין סברא מידי דהוה שנותן לו שכר כפול וכי בשביל כך נעשה שואל אלא ודאי מ"ד דנעשה שואל צ"ל דמשום היתר תשמיש לחוד נעשה שואל מטעם דבשעת היתר תשמיש נעשה שואל המעות מהבעלים להשתמש בהן וא"כ שמע מינה דרב נחמן לא ס"ל כר"י אלא כרבה: דף נז ע"א באי"ד לכך נראה דרבה לא יעמיד כלל פלוגתייהו וכו' ופלוגתייהו כדשמואל וכו' פי' דהוי כאלו התנה עמו שאם יאבד המשכון אע"ג שההיא קתא דמגלא אבד כל מה שהלוה עליו ולפי זה צ"ל דמתני' דקתני המלוה על המשכון ש"ש הוא אתיא דוקא כר"ע ואיירי נמי בכה"ג שנתן לו למשכון קתא דמגלא והלוה עליה אלפא זוזי אבל לשון מתני' דקתני שומר שכר דחוק קצת לפי זה וק"ל: באי"ד ורב יוסף כי אוקי פלוגתייהו כדשמואל לא קאי ר"א כוותיה וכו' פי' דרבי אליעזר פוטר את המלוה כשנאבד המשכון מכל וכל אף מדמי המשכון א"כ צ"ל דס"ל דהוי שומר חנם דלרב יוסף דאית ליה דהוה שומר שכר הוה ראוי לחייבו עכ"פ דמי המשכון שאבד דהיינו דמי הקתא הואיל וש"ש הוא ודו"ק: ד"ה כגון שטענו וכו' אך בההוא ק"ו דאין עליו תשובה קשה דבפ' השואל מסיק עלה דקסבר האי תנא לסטים מזויין גזלן הוא וכו'. ר"ל דבשלמא בשמעתין דמתרץ התרצן קסבר האי תנא קרנא בלא שבועה וכו' מתורץ הכל אבל בפ' השואל דמתרץ דקסבר האי תנא לסטים מזויין גזלן א"כ קשה ומה בכך וכו':

דף נח ע"א ד"ה א"נ מבריח וכו' ורבינו גרשון פסק בתשובה וכו'. ר"ל דרבינו גרשון נמי ס"ל דבמקום שהפסד מבורר אין לו דין מבריח ארי ורש"י ס"ל דזה מקרי מבריח ארי: ע"ב גמ' ותלתא תלתא

חכמת שלמה

תום' בד"ה שם דאבידה כו' למה לי לפרט כו' נ"ב כגון פרט וכלל ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה ואימא מה כו' מטמא תימה א"כ פרט למה כו' כנ"ל:

דף נה ע"א גמ' ופדאוהו הני מילי בכתבה נ"ב פי' ואותיות הספד הוא חס פד כלומר שחסו עליו מן השמים ופדאוהו וק"ל: רש"י בד"ה כלאים כו' בארץ הוא וכל תוכה כו' כנ"ל: תוס' בד"ה המרביע כו' חית סיס שאין לוקה אלא כו' כנ"ל:

הדרן עלך פרק שור שנגח את הפרה

הכונס פרק ששי

דף נו ע"א גמ' ותכ"א פטור כו' ואינו מעיד לו נמי מ"ד כו' כנ"ל: שם מי יימר דכי הוה מסהידנא ליה הוה מודה כו' כנ"ל · ונמחק אתיבא וב"ב נ"ל טעות דאיירי בב"ד כדפירשו התוספות: תוס' בד"ה פשיטא אם כו' ודוקא בב"ד כו' נ"ב פי' משום הכי תליא רחמנא הבאת קרבן בנשא עונו כלומר כל היכא דאינו נושא עון כגון חוץ לב"ד ג"כ אינו מביא קרבן אע"פ שעבר על שבועתו ודו"ק: בד"ה פטור כו' פריך מיניה כו' נ"ב פי' דלא תימא דילמא ריב"ל סבר כחזקיה דפסק היזק שאינו ניכר שמיה היזק על כן כתבו התוס' דהתם פריך וכלומר חזקיה איתותב שם וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה ולסטים נמי כו' שקל נהבין נ"ב פירוש כמו שהקשו התוס' גופא מנלן דקיימא ברשותו אפילו להתחייב באונסין וק"ל:

דף נז ע"א רש"י בד"ה לסטים כו' ביה רחמנא וגונב כו' כנ"ל: בד"ה לא אם אמרת כו' מתניתא היא ולא ידענא היכא תניא כנ"ל ונ"ב נ"ל: בד"ה בכל טענותיו כו' שייך להפך הדף:

ע"ב רש"י בד"ה שבוהו כו' מהא ר' יהודה כו' הד"א: בד"ה ואי בעית כו' מזויין הס"ד: בד"ה אמר רב כו' משלמת שנתכטה כו' סד"א: תום' בד"ה לא אם כו' דס"ד דכפילא בשבועה כו' דכפל בשבועה עדיפא כו' כנ"ל: בד"ה קסבר כו' ורב יוסף דסבירא ליה לעיל כו' כנ"ל:

דף נח ע"א תוס' בד"ה אי נמי מבריח כו' אם ירצה יאמר עם המציל שישלם תמורו כו' כנ"ל ונ"ב כך נ"ל וכן משמע להדיא בהגהות מיימוני בפ' ג' דהלכות נזקי ממון וז"ל מאחר דאיכא שם בעלים א"כ מה להן לחכמים לחוש בתקנתם כו' אבל בפי' רבינו נסים בפרק אלו מציאות מצאתי בענין אחר וז"ל התם היינו טעמא כיון שהיה חבירו בפניו והיה יכול להתנות ולא התנה איהו דאפסיד אנפשיה:

ע"ב רש"י בד"ה א"ל ריש גלותא אני ראיתי הס"ד: בד"ה כמה הוא יפה כו' וכמה היתה יפה כו' כנ"ל: תוס'

סאה כו' עכ"ל אבל למ"ד תרקב בס' תרקבים ניחא דנקט בית סאה אשומא סניה דבתחילה שמין מה ששוה תרקב בס' תרקבין ולפי חשבון זה כמה דמים מגיעין לבית סאה וחוזרין ושמין כמה נפחתה בית סאה בשביל ערוגה זו וק"ל: באו"ד ואע"ג דקתני במתני' בית סאה באותה שדה לרבי ינאי כו' עכ"ל ולמ"ד לעולם בששים שיעורן כמותו שמין ניחא טפי דלשיעורא בעלמא נקט בית סאה הנאכל שמין באותה שדה וה"ה בשיעורין אחרים וה"נ נקט חזקיה שיעור קלא וה"ה בכל שיעורין בכמותו משערין וק"ל: באו"ד כדקאמר סאה תרקב קב וכור אין להקפיד כו' עכ"ל ר"ל כדקאמר ולא כור מיבעי ליה כדקתני קב ולא קתני בית כור אלא כדמסיק משום דלשתמע קב בבית כור כו' ודו"ק: בד"ה דדאין דינא דפרסאה כו' ולפי מה שפי' בערוך כו' א"א לפרש כן עכ"ל דא"כ מאי קאמר גבי ר"ג דדאין דינא דפרסאה ל"ל כיון דהאי עובדא הוה בקטבא דהוא דקלא פרסאה וק"ל:

דף נט בד"ה אכלה סמדר כו' ובחזיז מודה ר"י או כר"י הגלילי או כרבנן ובתבואה כו' עכ"ל כיון דסבר ר"י דנידון כסמדר לפי מה שתעלה לעתיד ע"כ בתבואה גדולה כמו סמדר כיון דמתקלקל יחד ס"ל נידון כמשויר שבו אבל בחזיז דעדיין ליכא פירי כלל אפשר דס"ל כרבנן דאינו נידון כלל כפי שתעלה לעתיד או דס"ל כר"י הגלילי דנידון נמי כמשויר שבו אך קשה לי דאי קסבר ר"י בחזיז דעדיין לית ביה פרי ואפ"ה נידון כמשויר א"כ ה"נ אית ליה בלולבי גפנים דאע"ג דליכא פרי נידון כמשויר שבו וא"כ הא איכא בין רבי יהושע ובין ר"ש בן יהודה ומאי קפריך אי הכי ר"ש בן יהודה היינו ר"י ודו"ק:

ח"א דף נט ע"ב את חטיבת לאתאבולי איקונים שבל יוכלא כו' בהסיא דס"פ היה קורא בחתן דרולה לקרות כו' דפליגי אי חיישינן ליוהרא וכן בהסיא דפרק מקום שנהגו דבתשעה באב בכל מקום ת"ח בטלים דפליגי נמי אי חיישינן ליוהרא לא דמיא להך דהכא דלכ"ע הוה יוהרא ע"ש בסוגיא ואמר דאתיוה ותבעוה א"ל גברא רבה אנא כו' והא דאמרינן דרבי טרפון היה מצטער על שהשיל עצמו בכתרה של תורה י"ל דהכא לאו הכלה הוה אלא דתבעוהו עד שיאמרו עליו אם ת"ת הוא ולאוי להתאבל ומה דבעו לידע הודיע להם ועוד הא אמרינן התם דשאני ר"ט דעשיר גדול היה והוה ליה לפיוסי בדמים ודו"ק:

דף ס ע"ב בד"ה דלא שביק להו לאחלופי כו' ושל עדשים שלא לקחוה ממי שזכה בה עכ"ל נראה דלאו ממש מי שזכה בה דא"כ מאי קמבעיא ליה מהו ליטול גדישים כו' דמשום גדישים גופייהו הוה אסור דהוה גזילה ממש אחר שזכה בו אחר אלא כיון דהגדישים משל פלשתים לא היה שייך אלא לאנשיו אי הוה צריכי להו לאחלופי בשעורים של ישראל לבהמתם ומשום דלא שביק להו לאחלופי ולא הוה צריכי להו אנשיו זכה בהו הזוכה בהן ודו"ק:

ח"א דף ס ע"א אין פורענות כו' בזמן שהקוצים מצויין כו' לפי פשינה והתחיל במלאה קוצים והיינו בנאכל גדיש דרשו ומלאה תלשון מצויין שע"י קוצים האש נסכך מסר כנאמר דעכו כאש קוצים כך ע"י הרשעים שנמשלו לקוצים כדכתיב ובליעל כקוץ מונד וגו' האש שנמשל לפורענות נסכך ע"י ונאכל גדיש הגדיש שנמשלו בו הצדיקים שעושין פירות: משניתן רשות למשחית כו'. ופרש"י בחומש מגיד שמאחר שניתן רשות למשחית כו' והלילה רשות ט' ועמן הרמב"ן וכי אסור לאדם בכל לילה לצאת כו' ע"ש עכ"ל אבל דברי המכילתא מפורש כפירוש רש"י דקאמר מגיד מאחר שניתן רשות כו' ללמדך שתהא נכנס בכי טוב כו' וכה"א חשת חשך ויהי לילה כו' וכן תוכח מתוך שמעתין דתרתי שמע מיניה חדא דבעת הדבר אל יצא משום דניתן רשות כו' וכדאמר דבר בעיר כנס כו' שנאמר ואתם אל תצאו גו' ומדכתיב עד בקר ומכת בכורות לא היה רק עד חצות ילפינן מיניה ד"א לדעלמא דלילה רשות למחבלים ולעולם יצא בכי טוב כו' והרא"ס כתב בזה דברים דחוקים ואין להאריך: שמתחיל מן הצדיקים כו' צדיק ורשע וכו' גם שא"א להוציא שני שמות כאחד מדלא כתיב צדיק עם רשע כדכתיב להמית צדיק עם רשע גבי אברהם דהיינו בכליון אחד שלא יבחין מי הוא רשע ומי הוא צדיק אבל צדיק ורשע משמע שלא ימות עמהם אלא קודם להם שיהיה ניכר שהוא צדיק וז"ש טיבותא הוא לגבייהו שלא ימות הצדיק בכללן וליבצא דולא עוד דקאמר היינו לפי הנראה למראית בני האדם וכדסבר מעיקרא רב יוסף אבל לפי האמת טיבותא הוא לגבייהו וק"ל: ע"ב דבר בעיר כנס רגליך כו' נראה לומר דלא בא לומר לאפוקי שלא יפזר רגליו דהכי משמע דומיא מה שאמרו לקמן רעב בעיר פזר רגליך דהוי לאפוקי כנס רגליך

וא"א לומר כן דהא ודאי בדבר בעיר נמי טוב לפזר רגליו ולהמלט על נפשו אלא דה"ק כל זמן שאינו מפזר רגליו מן העיר יכנס רגליו לביתו ולא יצא בלחובות וק"ל: שנאמר לך עמי בא בחדריך וגו' ומיירי בשעת הדבר דכתיב בסיפיה דהאי קרא עד יעבר זעם וגו' וק"ל: וב"ת ה"ת בלילה כו' לשיטתו דלעיל ניחא דבמכת מצרים שהיה בלילה והיו שם שתי סכנות אחת מן המחבל של לילה כנהוג גם בשאר לילות ומן המחבל של אותה לילה שניתן רשות למשחית לחבל ולכן הזהיר הכתוב שלא יצא מחוץ לבית אבל בימשא בדבר בעיר דליכא רק אותו מחבל א' אימא לא ת"ש לך עמי בא וגו' אבל לשיטת הרא"ס דבמכת מצרים לא היה רק מחבל א' קשה מה לי לילה מה לי דבר בעיר וק"ל: אע"ג דמתדרים אימה כו' ק"ק כיון דמסתברא כי נפיק אינש ויתיב בצוותא טפי מעלי אימא דהכי מפורש קרא אע"ג דמתוך תשכל חרב מחדרים אימה וי"ל דמתוך תשכל חרב משמע ליה דאיירי בחרב של מלאך המות דקאי אלעיל מיניה ולאומי רשף וקטב מרירי ומסתמא דהנזק היותר קשה הנא מהן נקט קרא ברישא ודו"ק: דכתיב כי עלה מות בחלונינו כו' וסיפא דקרא בא בארמנותינו וק"ל: אבל היכא דאיכא ספק נפשות וא"ת ומאי רבותיה דאיכא ספק נפשות הא אם יבואו בעיר ודאי ימותו וספק נפשות פשיטא דמוליא מידי ודאי נפשות ועפי י"ל רבותא דאברהם וי"ל הא דכתיב נבא בעיר ומתנו איתו אלא קרוב לודאי שהיה שם רעב של כליה ודומיא דהכי איירי פזר רגליך וכן הך דאברהם רעב של כליה הוא דאם לא כו היה אסור ליצך מא"י לחו"ל כדאמרינן פ' הספינה ובמדרש דאבימלך לא נענש אלא משום שהפיל לבן של ישראל כו' ע"ש: תצא מעצמה שנים יש"ם וכו' אמר הקב"ה עלי לשלם כו' מבואר כי ממנו ית' ב"ה לא תצא הרע כי הוא הטוב הגמור ולא יתייחס הרע אליו אבל החטא גורם להביא הרע וממילא בסילוק ההשגחה ומוכחו ית' ב"ה והיינו כי תצא אש מעצמה אבל לענין הטוב לגבי תשלומין אמר הקב"ה אני הוא המבעיר לשלם כאילו הוא המבעיר וק"ל: אני הצתי אש בציון כו' ואני עתיד לבנותה באש כו' כמזו בזה שלא כמדת ב"ו מדת הקב"ה וכו בדבר שמכה הוא מרפא וכן יקד הפייט וממכה עלמה מתקן רטיה וטוב כאיתי שכן פרש"י בפרק בן סורר ע"ש: מי ישקני מים מבור גו' מאי קא מבעיא ליה כו' דלפי פשוטו דחוק שדקדק לשתות מים דוקא מבור בית לחם אשר בשער ועוד בתחלה מאי סבור שהכי ידע שהיה שם מגב פלשתים כמפורש בקרא ואעפ"כ אמר מי ישקני מים וגו' ולבסוף מאי סבר דלא אבה לשתותם ולפי הדרשות ניחא שהכי הסנהדרין אמרו הדבר לאחרים אלא למלך משום דפורץ וגו' והוא החמיר על עצמו ולא אבה לשתותם כיון דאיכא איסורא לאינש אחרינא כדלקמן וק"ל ומה שיש לדקדק בסוגיא זו בדברי התוספות עיין בחידושי הלכות:

דף סא בד"ה אלא למ"ד כו' לר"י הגלה שלא הניחה לשרוף כדי כו' עכ"ל ה"מ לפרושי נמי הכא לר"י שהגליל את הניזק שלא יפסיד מה שטמן דהכ"ג פירשו לרבנן שהגליל את המזיק כו' אלא דניחא להו לפרושי לר"י וגילה כמשמעו על הגדים וק"ל: בד"ה מאי ולא אבה כו' ששרפו אנשיו כו' הל"ל שלא כו' רלה להפטר מחמת שהוא מלך עכ"ל דאי מבעיא בעלמא ה"ל ניחא אבל אי על אנשיו הוה מבעיא ליה א"כ למ"ד טמון חייב איכא למימר דשלחו לו טמון חייב אבל אתה מלך כו' וא"כ שפיר קאמר ולא אבה דוד לשתותם כיון דאיסורא הוא לא ניחא ליה מיהו למ"ד טמון פטור שפיר פריך תלמודא אלא דמשמע דלכ"ע פריך מדלא קאמר בשלמא למ"ד טמון חייב כו' ודו"ק: בד"ה אלו מפסיקין כו' ושביל הרבים איצטריך דסד"א דבשביל היחיד כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דאיצטריך למתני שביל הרבים אע"פ שהוא קבוע איצו מפסיק לאילנות דמשמע להו דכל דרך הרבים קבוע הוא ואע"ג שהוא רחב טפי קתני דאינו מפסיק ודו"ק: ע"ב בד"ה לפלוג וליתני כו' ופליגי כו' אבל במדליק בשל חבירו אפילו רבנן מחייבי אמוריגן כו' א"כ שפיר פריך דליפלוג בדידיה כו' עכ"ל אע"ג דלרבא נמי ה"מ למפלג בדידיה למתני דמודו רבנן בשל חבירו בגדים ובמוריגן איכא למימר דניחא ליה למתני רבותא דמודו בבירה אפי' בארנקי דומיא דפלוגתייהו בגדים דאיירי אפילו בארנקי אבל לרב כהנא לפום סברא דהשתא דלא פליגי אלא במוריגן א"כ האי ומודים חכמים לר"י בבירה לא מיירי נמי אלא במוריגן וא"כ ה"מ למפלג בדידיה בגדים דמודו רבנן במוריגן ודו"ק:

ח"א דף סא ע"א טמון באש קא מיבעיא ליה · יש לדקדק דהני תרתי דלקמן להציל עצמו בממון חבירו או לאחלופי שעורין בעדשים רמיזי בהני קראי דמייתי כדלקמן אבל טמון באש דמבעיא ליה היכא רמיזא וי"ל דמשמע ליה הני תרי קראי דקאמר בדס"י דחלקת שעורים היה ובספר שמואל קאמר דחלקת עדשים היה כדי לקיים שניהם נימא דגדיש שעורים היה ובתוכו היה טמון גדיש של עדשים ומבעיא ליה אם לשלם עדשים ככבי יהודה או לשלם שעורים

חכמת שלמה

תום' בד"ה שמין וכו' פי' בקונטרס שאם אכלה כו' כצ"ל: בד"ה קטנא כו' ותלת ותלת תלאתה בקינא הוו כו' כדמוכח בסוף התובל חזא כו' כצ"ל:

דף נט ע"א גמ' אתתא דידי' פקיתה נ"ב לשון היה הוא בתלמוד: שם ולא מבעיא היה רב פפא כו' כצ"ל: רש"י בד"ה סמדר כו' מיד הס"ד ואח"כ מ"ה וכמה היא כו' כצ"ל: בד"ה בזמן שאכלה לולבי גפנים כו' כצ"ל: בד"ה כתם גופנא לנכות מן התשלומין כו' כצ"ל ונ"ב ס"א: תום' בד"ה אכלה כו' להתקלקל כולה יחד כו' נ"ב פי' הלכך אם נתקלקל המשויר אמרינן בודאי מה שנאכל נ"כ הוה מתקלקל וק"ל: בד"ה ר"ש כו' דחשיב כפגין נ"ב אבל להיפך לא שייך לכוללו דטעמא משום דחשיב כלולבים דגבי בד"א לעולם לא צריכין אנו לטעמא אלא במה שאתה מחלק ממנה שהוא תרום כגון הכא סמדר אתה מחלק ממנה אבל בתחלת הסבא של בד"א אין אתה מחלק אלא אדרבה אתה מדמה להדדי ודו"ק היטב: ע"ב רש"י בד"ה בששים עם הקרקע דהכל בכלל כו' נ"ב וז"ל רבינו נסים עם הקרקע שיימינן דהכל בכלל שהקונה הקרקע בפירותיה נותן עיניו קלת בשבח שלאחר זמן הלכך אם קן דקל בפירותיו שאינן גמורין אינו בדין שישלם פירות גמורין וגם שלא ישלם כלום הואיל שאינן ראוים אינו בדין דהא לבסוף יהיה תמרים גמורים אלא שמין ששים דקלים עם הקרקע בפירות אלו כמה שוה וכמה יחסר ערכו בעבור דקל זה שקצן וכל מה שמין הסרון זה כזה ישלם עכ"ל ר"ן: בד"ה נטר כו' הגרנות שמנהגן היה כו' כצ"ל ואחר דבור זה נרשם מתני' · אחר ד"ה המביא נרשם גמרא: תום' בד"ה לבתה הרוח כו' סנחת עלים ואור דבכל דוכתא כו' כצ"ל: באו"ד וי"ל דלבתר כו' נ"ב כל זה מפירוש ר"י הוא:

דף ס ע"א רש"י בד"ה ניזו הריסה שלא נזרע ססכון כו' הד"א: תום' בד"ה ליבה כו' ממש בפרק המלניע כו' שאין מגויה כך פי' ר"י כו' כצ"ל: בד"ה רב אשי כו' ולא הגורם הבערה כצ"ל: ע"ב גמ' אבל אתה מלך ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו ורבנן כו' אבל אתה מלך ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו בשלמא כו' כצ"ל: רש"י בד"ה משום חיליו כו' עביד ונפקא מיניה כו' כצ"ל: בד"ה מלך פורץ כו' דרך ולאוכלוסיו שלו דאמרינן כו' כצ"ל:

דף סא ע"א גמ' ר' אליעזר היא דתנן ר"א כו' כצ"ל ונ"ב ס"א דתניא ואינה עיקר כדמוכח מדברי התוספות וק"ל: תום' בד"ה והתניא כו' לא מיפרש אלא עד ולא עד כו' כצ"ל: בד"ה ולא שנו כו' דדרך הרבים וקאמרינן עלה כו' כצ"ל: ע"ב גמ' הלכה כר"ש נ"ב פי' כר"ש דמתני' אבל כר"ש דבבא

מהר"ם

תלתא בקינא הוו קיימו וכו' ויל הב ליה תלתין ותלתא ותילתא פירוש כל השלשה היו שוי מאה זוזי וההוא גברא קץ חד מינייהו ולכך פסק שישלם לו בעד הא' תלתין ותלתא ותילתא דהיינו השליש ממאה זוזי: תום' ד"ה שמין בית סאה וכו' ונראה לפרש דשמין בית סאה דקתני היינו בית סאה הנאכל כו' והא דקתני כמה היתה לשון נקבה קאי אשדה (ועיין בתום' פרק השואל דף צט ע"ב): באו"ד ואע"ג דקתני במתני' בית סאה באותה שדה לרבי ינאי לא לשיעורא נקטיה וכו' והא דמקשו התוס' לישנא דמתני' לרבי ינאי טפי מדלחזקיה דאמר קלח בס' קלחים משום דלחזקיה יש ליישב שפיר לישנא דמתני' דקתני בית סאה באותה שדה דר"ל סאה בס' סאות וה"ה אם אכלה חצי סאה שמין בששים חצאי סאין והיינו כדחזקיה דאמר לעולם משערין במה שאכלה משערינן כמותו אבל לרבי ינאי דאמר תרקב בס' תרקב ותרקב הוא חצי סאה ור"ל אפי' אכלה סאה לא משערינן בס' סאין כמותה אלא משערין חצי סאה דהיינו תרקב בפני עצמו דהיינו חצי סאה בס' כמותה דהיינו תרקב בשלשים סאין וחוזרין ומשערין חצי סאה השנית ג"כ בענין זה וכן אם אכלה פחות או יתר מזה לעולם משערינן חצי סאה בס' חצאי סאה ולעולם לא מצינו דמשערין בסאה שלימה א"כ לא הוי למנקט במתני' שמין בית סאה וכו' וק"ל:

דף נט ע"א ד"ה אכלה סמדר וכו' ודוקא בסמדר דענבים פעמים שאלו מתקלקלים וכו'. ר"ל דסמדר יש לו תרתי למיבותא חדא דגדול הוא וחשוב כפרי גמור ועוד הדורך ענבים שלפעמים אלו מתקלקלים ואלו נצולים משא"כ בחזיז דהוי תרתי לגריעותא בהפוך בסמדר ולכך מצי סבר רבי יהושע בחזיז או כרבי יוסי הגלילי דנידון במשויר שבו או אפילו כרבנן דכיון דקטנה היא ולא משערינן ליה אלא כאשר היא עכשיו ומשערין אותה אגב שדה כמה היתה יפה וכו' ובתבואה גדולה וכו' יסבור דנידון כמשויר שבו הואיל וגדולה וחשובה כמו סמדר בענבים אלא שדרך תבואה שמתקלקלת כולה ולכך נידון כמשויר שבו א"נ בתבואה לא קנסו וכו' דאינו חשובות כ"כ כמו ענבים ולכך [לא] ס"ל לר' יהושע דנידון כמשוייר שבו אלא שמין אותה כמה היתה יפה וכו' וק"ל: באו"ד ונראה דאע"ג דאמר ר' יהושע רואין אותן וכו'. מ"מ שמין אותן אגב שדה ור"ל רואין כאלו היו ענבים עומדים ליבצר ושמין כמה היתה שדה זו שוה כשעומדין עליה ענבים ליבצר וכמה היא שוה עכשיו כשאין בה שום ענבים: ד"ה ומאי ניהו כי האיך דסליק וכו' ואי בעידית לחודיה פליגי וכו' דאין חייב לקנות כו'. דר"ל דר"ע מחמיר טפי משום דלר' ישמעאל דס"ל דבניזק שיימינן ואי אית ליה למזיק עידית ובינונית וזיבורית דמזיק הוי כעידית דניזק א"צ המזיק ליתן מעידית שלו אלא מזיבורית שלו מאחר שהן טובים כל כך כעידית דניזק אבל לר"ע דס"ל דבמזיק שיימינן מחויב המזיק ליתן לו דוקא מעידית שלו ואין לומר דלעולם איכא צד דרבי ישמעאל מחמיר טפי כגון דעידית דמזיק לא שוו אלא כזיבורית דניזק דמחוייב המזיק לקנות קרקעות שיהו שוין כעידית דניזק וליתן לו אבל לר"ע דמיקל א"צ לקנות אלא יהיב ליה מזיק מעידית שיש לו זו אין סברא אלא דאף לר' ישמעאל א"צ לקנות עידית ליה זיבורית דבניזק שיימינן ולר"ע חייב ליתן מזיק עידית דידיה דבמזיק שיימינן וע"ל בפ"ק: ד"ה ר"ש בר יהודה וכו' אבל בהדי פגין ובוסר שייך לכוללו שפיר וכו'. דברי תום' הללו צריכין ביאור דמ"ש אם כולל סמדר עם לולבין או עם פגין הא בסיפא נמי ה"ל למיתני סמדר לחוד דרואין כאלו עומדין ליבצר ואנא אמינא דכ"ש פגין ובוסר. ונראה דבשלמא בסיפא דמלתא בתר דקתני דבלולבים גם ר"ש מודה לדברי חכמים דשמין כמה היתה יפה וכו' אי הוה קתני אבל סמדר רואין כאלו הן ענבים וכו' היה צריך ליתן טעם מה נשתנה לר' שמעון סמדר מלולבין לכך כוללן עם פגין ובוסר לומר דמש"ה בסמדר רואין כאלו הן ענבים דכבר גדלו וחשובים כפגין ובוסר אבל ברישא דמלתא דקתני בד"א ר"ל דשמין כמה היתה שוה דהא חכמים דלעיל מיניה עדיפא מיניה סבירא להו דבכל ענין שמין כמה היתה יפה לא צריך עדיין ליתן שום טעם לדבריו דלמה שמין כמה היתה שוה וכו' אפילו היו גדולים יותר מסמדר ולכך אי ס"ד דר"ש ס"ל דבסמדר שמין כמה היתה שוה לא ה"ל למתני לולבין אלא סמדר לחוד וכלל הדבר דארישא דמלתא א"צ שום נתינת טעם אבל אסיפא דמלתא צריך שפיר נתינת טעם וק"ל: ד"ה אונס אינו משלם וכו' דתנא דמתני' דהתם חייש לכחש גופנא מדקתני שהאונס נותן את הצער ומפתה פטור וכו'. ויש להקשות דלעולם אימא לך דצער ר"ל צער השרת בתולים ומה שהמפתה פטור מאותו צער משום דנבעלת ברצון ולכך פטור מאותו צער שסופה להבעל ולהצטער תחת בעלה אבל במאנס חייב בצער ולא אמרינן סופה להצטער תחת בעלה לפי שאינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון דהא אנו רואים דרוב קטנות חולות מזה אפי' בנבעלת ברצון וק"ל: ד"ה לבתה הרוח כו' דלבתו הרוח דמתני' כו' וכן משמע לישנא דכולן ובאין בליבויו כדי ללבותו ולא ברוח בפני עצמו וכו' משום דאי היה ברוח בפני עצמו ללבותו היה האחרון חייב דברות מצויה איירי כמו שפירשו התוס' בדבור שאחר זה:

דף ס ע"א ד"ה רב אשי אמר וכו'. אבל עושה מעשה של זריה בפני עצמו לא אקרי מבעיר כן נראה לי להגיה וכן מצאתי בתוס' ישנים וכן הוא בהר"ן ורוצה לומר דבשלמא לענין שבת הגרמת זריה מקרי שפיר מלאכת מחשבת דהכי היא לעולם מלאכת הזורייד שזורין על יד הרוח אבל לענין נזיקין שיהא נקרא מבעיר אש לא נקרא מבעיר אלא כשהוא לבדו מבעיר האש בלתי שום סיוע מזולתו אבל כשהרוח מסייעו לא מקרי מבעיר הוא לבדו אלא גורם והיינו ר"ל במה שאמר אבל עושה מעשה זריה בפני עצמו ר"ל לבדו בלתי שום סיוע לא מקרי דהא הרוח מסייעו ולא מקרי שהוא עושה מעשה זריה לבדו הלכך ה"נ לא מקרי הכא מבעיר לבדו אלא גורם וכו':

דף סא ע"א גמרא מאן תנא אמר רבא רבי אליעזר היא דתנן רבי אליעזר אומר וכו'. כצ"ל ובפירוש רש"י רבי אליעזר במתני' לקמן מתני' היא בסמוך: תום' ד"ה אלא למ"ד טמון באש וכו'. אבל תרי קראי למה לי דלמאן דאמר לאחלופי אע"פ שאם לא הוי עדשים היו צריכין לשאול אם מותר ליטול שעורים ע"מ לשלם דמים וכו': ד"ה ולא אבה לשתותם וכו' ומכאן קשה לפי פירוש הקונטרס וכו' מדברי התוס' נראה דאינהו מפרשים דעת המאן דאמר טמון באש קמבעיא ליה דאדין דאורייתא איבעיא להו לא על מעשה שבא לפניו ולכן פרכא הגמרא שפיר מאי ולא אבה דוד לשתותם אלא שגם לפירוש התוס' יש להקשות אמקשה גופיה דמנא ליה לפרש דקא מבעיא ליה אדין דאורייתא דלמא אמעשה שבא לפניו קא מיבעיא ואתא שפיר קרא דלא אבה דוד לשתותם ויש לתרץ דלפי פירוש התוס' אתי שפיר דס"ל להמקשה דע"כ אדין דאורייתא קמבעיא ליה דאי בשרפו אנשיו גדיש איירי א"כ ממה נפשך במאי קא מיירי אי איירי כגון ששרפו לצורך המלחמה ולהצלתם היינו דין מציל עצמו בממון חבירו דקאמר רב הונא דלעיל ומאי אריא דאסמון דקא מבעיא ליה אפילו גדיש עצמו נמי ואי שלא לצורך המלחמה שרפוהו אין החיוב והפטור על דוד כי אם על המזיקים ומאי ולא אבה דוד לשתותם

במקום עדשים כרבנן דלקמן וגרסינן לקמן אלא למ"ד ממון באם תרתי קראי למה כו' כמ"ש התוס' והא ודאי דלריכי תרי קראי הא דעדשים היו והא דשעורים היו דהיינו ממון אלא דפריך בתרתי קראי כתיב ויצילה ל"ל דלמ"ד להציל עצמו בממון חבירו קמבעיא ליה בין דהוו מטמרי פלשתים בעדשים ובין דהוו מטמרי בשעורים כתיב בתרוייהו ויצילה כמ"ש התוס' וכן למ"ד לאחלופי מבעיא ליה בתרוייהו כתיב ויצילה של שעורים שלא נטלוה כו' ושל עדשים שלא יקחוה ממי שזכה בה כמ"ש התוס' אבל למ"ד ממון באם קמבעיא ליה בהך דעדשים כתיב שפיר ויצילה שלא הניחוה לשרוף כדי שלא יתחייב בממון ולרבנן שהציל את המזיק מלחייב לשלם עדשים אבל בהך דשעורים שלא היו ממונים מאי ויצילה שייך ביה דהא לא מבעיא ליה דלכ"ע חייב בגלוי ודו"ק : כל המוסר עצמו למיתה על ד"ת אין אומרים הלכה מפיו כו' · נראה בזה דכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם ואלו שסמכו על הנס לילך במקום סכנת נפשות אין ראוי לעשות כן וגאולה על ידיהן ואע"ג דשלוחי מצוה אינן ניזוקין היכא דשכיחא הזיקא שאני כדאמרינן פ"ק דפסחים וק"ל :

דף סב בד"ה שאינו משלם כו' למה לא ישלם חטים כיון דחזו להו כו' עכ"ל נראה דודאי הכי משמע דאיירי בדחזי ליה דומיא דחטין וחיפן בשעורין דלא משלם אלא שעורין דא"ל לא ראיתי אלא שעורין ומש"ה בתוך של חבירו דהוי כמאבד בידים בשעורין והגדים חטין ודאי משלם חטין אבל אי מיירי בתוך שלו דאינו אלא פשיעה אע"ג דחזי ליה בהר דהגדים אינו משלם אלא שעורים כדקאמר נטירותא דשערי קבילי עלי מעיקרא וק"ל : סליק פרק הכונס

פרק מרובה

ע"ב תוספות בד"ה מרובה קתני כו' ועוד שמשייר שותף שגנב מחבירו ושותפין כו' עכ"ל ויש להקשות ללישנא קמא דס"ל דכיון דקתני מרובה אין לומר שייר והא שייר כל הכי וי"ל דשותף שגנב מחבירו כיון דקתני לה במתני' בפרקין לאו שיורא הוא ושותפין שגנבו נמי מכללא שמעינן ליה דחד טעמא אית להו וטבחו כולו בעינן כדאיתא לקמן ודו"ק :

דף סג בד"ה למה ליה למיהדר כו' וא"ת ל"ל דכתב רחמנא כל הני פרטי כו' עכ"ל לאו דוקא כל הני פרטי דשלמה אילטריך למעוטי דבר שאינו מסוים וק"ל : **בא"ד** בין לענין שבועה בין לענין כפל ואפילו היכא דנשבע ע"י גלגול כו' עכ"ל לכאורה הוא תמוה דמי הכריח אותם למימר דמיירי בנשבע ע"י גלגול דהא כיון דכפל ושבועה מחד קרא נפקא ניחא בלאו הכי כמ"ש התוספות לעיל גבי יצאו קרקעות כו' וגבי רעהו אמר רחמנא כו' ונראה דמה שכתבו לעיל היכא דמחד קרא נפקי ניחא היא סברת התוס' אבל ר"י שהניח הדבר בתימה גבי הקדש לעיל לא ניחא ליה בהכי דאע"ג דמחד קרא נפקי כיון דההוא קרא בכפל כתיב משמע דאילטריך למעט בכפל וכיון דליכא שבועה לא שייך בו כפל ולכך הוצרך לתרץ לעיל גבי קרקע והכא בנשבע ע"י גלגול וק"ל : **ע"ב** בפרש"י בד"ה או אינו אלא לדין לפרעון דס"ד שטוען נגנבה ישלם כו' עכ"ל מפירושו נראה דר"ל דס"ד לא יפטר בטענת גניבה וישלם הקרן אבל קשה כיון דקרנא בעי שלומי כפילא היכא ישלם בטוען טענת גנב ובפרק המפקיד פרש"י או אינו אלא קריבה לדין שמשעה שטען בב"ד נגנבה אע"פ שלא נשבע ישלם כפל כו' עכ"ל והשתא ל"ק מידי ומיהו יש לדקדק מאי קשיא ליה או אינו אלא לדין הא ע"כ קריבה נמי לשבועה וטוען טענת גנב אינו חייב כפל אלא בשבועה דאל"כ לא לכתוב כפל בגנב ותיתי ק"ו מטוען טענת גנב כדלקמן בשמעתין ומזה נראה לקיים פירושו דהכא וה"ק דגזירת הכתוב הוא בטוען נגנבה שישלם הקרן ואפ"ה דאם נמצא שהוא גנב שישלם כפל והשתא שפיר אילטריך לגנב עצמו ודו"ק :

דף סד תוספות בד"ה יאמר גניבה ושור וחיים כו' דהמתרץ לא הבין דברי המקשה והוזר כו' עכ"ל אבל לא יתיישב השתא שפיר שאלת הר"ר אשר דאכתי היאך ס"ד דמתרץ דמקשה ליה בלאו מכח הפרטיים דאם כן היאך ס"ד דבעי לרבויי בכלל ופרט וכלל טפי ממאי דמשמע בכללא בתרא ודו"ק : **בא"ד** ופריך מה יש לך להביא ב"ח

מהר"ם

דלא רצה להפטר שייך הכא וק"ל : **ד"ה** דרך הרבים מאן תנא ר"א היא אמתני' קאי וכו' . ר"ל הא דקאמרה הגמרא דתנן ר"א אומר שש עשרה ר"ל אמתני' דלקמן בסמוך קאי דקתני בה מחלוקת התנאים וזה ר"ל הגמרא במאי דקאמר ר"א היא דתנן וכו' וכ"ת א"כ דהאי מתניתין היא גופא דברי ר"א בסמוך א"כ תרתי למה לי לכך קאמר וסתם ואחר כך מחלוקת היא וכו' :

דף סב ע"א ד"ה שאינו משלם אלא דמי שעורין וכו' ובסמוך מדמי להו נמי לנותן דינר זהב לאשה וכו' משמע דהיינו מדליק בתוך שלו וכו' . ר"ל דמדליק בתוך שלו הוה דומה למוסר זהב וכו' דלא ידעת בו שהוא של זהב אבל מדליק בשל חברו אינו דומה למוסר זהב לאשה וכו' דהתם לא ידעה אבל הכא הא קא חזי ליה וק"ל :

מרובה פרק שביעי

ד"ה מי קתני אין בין וכו' ואכתי הא איכא שהנדבה באה מן המעשר וכו' . יש לדקדק לפי מאי דסלקא אדעת התוס' השתא דהא דלא קתני התם שהנדבה באה מן המעשר וכו' הוא מטעם שיור אם כן מאי שייר דהאי שייר וצ"ל דהשתא ס"ל אע"ג דהתוס' אין ידוע להם שיש עוד שום חילוק בין נדרים לנדבות אלא דין זה שהנדבה באה מן המעשר וכו' אעפ"כ על כרחך הואיל וחזינן דשייר דין זה שהנדבה באה מן המעשר וכו' מוכרח הוא שיש עוד איזה דין שנדר ונדבה חלוקים ששייר גם אותו הדין שאינו ידוע לנו וק"ל : **ד"ה** מרובה קתני תני ושייר וכו' . דסבר ההוא לישנא דכיון דקתני מרובה אין לומר שייר וכו' עד ועוד ששייר שותף שגנב מחברו וכו' מקשין העולם א"כ יקשה ללשון ראשון דסבירא ליה דמרובה הוי כמו אין בין ולא שייך בו לומר תנא ושייר והא ע"כ שייר הא דשותף שגנב מחברו ושותפין שגנבו שחייב בכפל ואינו משלם ד' וה' כדאמרינן לקמן וצ"ל דללשון ראשון ס"ל כמו שאין חילוק בין כפל לתשלומי ד' וה' בטוען טענת גנב כמו כן אין חילוק ביניהם בשותף שגנב מחברו וכן בשותפים שגנבו ואין שום דין שיהא חילוק בין תשלומי כפל לתשלומי ד' וה' כי אם דין זה המפורש במתני' דסבירא לה דמרובה הוי כמו אין בין וההיא דלקמן דאמרי' דשותף שגנב מחברו וכו' אין משלם תשלומי ד' וה' אתיא כלישנא בתרא וכן מצאתי בגליון תוס' ישנים כתובים על קלף וכתב עוד משום תירוץ אחר דיש לומר דההיא דשותף שגנב מחברו וכו' דלקמן לא חשיב ליה שיור דלא מיפטר אלא מטעם דבעינן וטבחו כולו באיסור וגנב משני שותפים והודה לאחד מהן דקאמר לקמן דאינו משלם תשלומי ד' וה' דה' בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר לא חשיב ליה נמי שיור כיון דאם לא הודה היה חייב וק"ל : **ד"ה** יצאו שטרות וכו' · וי"ל כיון דאי איתא לשטר בעין חייב להחזיר ס"ד דכשמחזיר משלם הכפל עמו כצ"ל :

דף סג ע"א ד"ה דהא כל חד וחד דרשינן כלל ופרט באנפי נפשיה וכו' וי"ל כיון דכתיב על אכל פרטא וכו' ש"מ למדרש כל חד וחד פרטא באפי נפשיה ולפי זה צ"ל דלקמן דאמרינן שדי שור בין המצא תמצא שדי חמור בין המצא לתמצא היינו משום דכתיב משור ועד חמור ועד שה דכתיב עד אכל פרטא דרשינן ליה כל חד פרטא באפי נפשיה : **בא"ד** דאי לאו הכי לשתוק מכולהו פרטי ולכתוב שמלה וכו' . מקשין העולם א"כ גבי מעשר נמי לכתב יין או שכר לחודיה ולא לכתוב בקר וצאן אבל אין זה קושיא דהתם צריכא דאי לא כתב אלא יין ושכר לחוד לא הוה אתי מינייהו בקר וצאן משום דלא הוו גדולי קרקע ממש כמו יין ושכר ועיין בפ"ק דקדושין גבי הענקה דעביד לשם צריכותא מאי אמרת לכתוב בקר או צאן ולמה לי למכתב תרי מינים בעלי חיים אין זו קושיא לפי סברת המקשה דהשתא דהא הכא גבי כפל נמי כתיב שור וחמור ושה ונקט להו בחד פרטא למילף כעין הפרט דמטמאו במגע ובמשא אבל אם איתא דדרשינן מה הפרט מפורש דבר המטלטל וכו' לא הוי ליה למכתב כי אם שמלה ולא לכתוב פרטי דבעלי חיים דאינהו מגרעי הדרוש דכעין הפרט דמטלטל וגופו ממון משום דאיכא למדרשינהו בכעין הפרט דמטמאו במגע ומשא ולמעט עופות וק"ל : **בד"ה** למה לי למהדר למכתב כללא אחרינא כו' וי"ל כסף או כלים איצטריך לכדדרשינן בשבועות . יש להקשות א"כ מאי קאמר בגמרא מידו כל דהכא רבויא הוא וכו' מטעם דא"כ נכתוב רחמנא להני פרטי גבי הנהו פרטי דכסף או כלים הא איצטריך כסף או כלים למדרש מיניה מה כלים שני' וכו' ואי הוה כתבינהו הנהו פרטי לעיל הוה דרשינן לכולהו פרטי לכלל ופרט ולא הוה דרשינן מיניה האי דינא דמה כלים שנים ולהכי לא מצי למכתבינהו להנהו פרטי גבי הנך ולעולם אימא לך דפ' דעל כל דבר פשע דרשינן ליה בכלל ופרט ולא בריבוי וי"ל דס"ל להגמרא דאפי' הוה כתבינהו הנהו פרטי לעיל גבי כסף או כלים מ"מ הוה דרשינן מיניה גם כן מה כלים שנים וכו' משום דלדרוש פרט וכלל לא צרכינן להו דהא בלאו הכי הוה נכתב לעיל פרטי דשור וחמור ושה ושלמה דהוו בעלי חיים ושאין בעלי חיים וא"כ כסף או כלים למה לי ולכך הוי דרשינן מינייהו מה כלים שנים ואידך פרטי הוי דרשינן לכלל ופרט ולכך דייק שפיר בגמרא דאי האי על כל דבר פשע לכללא אתי נכתבינהו להני פרטי גבי היאך פרט וכלל דלעיל והוי אתי מיניה תרי מילי כלל ופרט וגם דרוש דמה כלים שנים וכו' אבל לפי מאי דמסיק דכל ריבוייא ופרטי אתו למעוטי קרקעות ועבדים וכו' ליכא לאקשויי דלא לכתוב אלא פסוק דכסף או כלים לחוד דא"כ לא הוה אתי אלא לכלל ופרט לחוד ולא הוה דרשינן מיניה מה כלים שנים ולכך איצטריך למכתב התרי קראי קרא דעל כל דבר פשע לרבויי כל מילי ולמעט קרקעות וקרא דכסף או כלים למדרש מיניה מה כלים שנים וכו' ועוד מקשין העולם דלפי המסקנא דלא אתי קרא דכסף או כלים לכלל ופרט אלא למדרש מה כלים שנים ל"ל דכתב רחמנא להנהו כללי דלעיל דכי יתן איש אל רעהו וגו' וי"ל דלהכי כתבינהו קרא דלעיל בסגנון דכלל ופרט למידק מיניה ולגלויי דקרא דעל כל דבר פשע לא לכלל ופרט הוא דאתא משום דא"כ לכתבינהו הנהו פרטי גבי האיך כלל ופרט וק"ל : **ד"ה** דבר שאינו מסויים דהא קרקעות ועבדים ושטרות איצטריך למעוטי ולא ילפינן מהדדי . ויש לדקדק דהכל טעמא מאי כיון דאפילו גנב עצמו אמעט מקרקעות ועבדים ושטרות כ"ש בטוען טענת גנב וי"ל דה"א דטוען טענת גנב חייב טפי משום דנשבע לשקר והא דקאמר לעיל מנא ה"מ דת"ר על כל דבר פשע וכו' דאיירי בטוען טענת גנב היינו משום דהשתא ס"ל דפסוק דעל כל דבר פשע קאי נמי אגנב עצמו דכתיב לעיל מיניה אם ימצא הגנב ישלם שנים ולמ"ד דדריש לקמן גם פסוק דאם ימצא הגנב מטוען טענת גנב אין ה"נ דיליף גנב עצמו מקרא אחרינא מדתנא דבי חזקיה דדריש ליה מאם המצא תמצא הגנבה בידו כדלקמן ולעיל בתוס' בד"ה יצאו קרקעות שהקשו התוס' וא"ת כיון דאמעיט משבועה וכו' ת"ל דאין בהן כפל וכו' קושיא זו לא קשיא אלא למאן דלא דריש מהאי קרא גנב עצמו אבל למאן דדריש מהאי קרא גם גנב עצמו לא קשה מידי וק"ל ועיין לקמן בשמעתין: **ע"ב רש"י** ד"ה או אינו אלא לדין לפרעון דשומר חנם שטוען נגנבה ישלם וכו'. ויש לתמוה הא שומר חנם אינו חייב בגנבה ואבדה וצריך לפרש דר"ל דשומר חנם שטוען נגנבה ובאו עדים שהוא עצמו גנבו ישלם אפילו בלא שבועה וכן מצאתי בגליון תוס' ישנים וכן פרש"י עצמו בפרק המפקיד דף מ"א ועוד כתב שם בגליון הקשה ה"ר שמשון מקוצי דהיאך בעי למימר דטוען טענת גנב ישלם כפל בלא שבועה א"כ למה ליה דכתב רחמנא כפל בגנב עצמו תיתי בק"ו מטוען טענת גנב דבהיתרא בא לידיה משלם כפל כ"ש גנב עצמו דהכי אמרינן לקמן בשמעתין דאי גנב בשבועה לא לכתוב גנב עצמו ותיתי מטוען טענת גנב ונראה דהוה אמינא דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב קרא א"נ האי תנא דברייתא ס"ל דתרווייהו אם ימצא הגנב ואם לא ימצא אתי לטוען טענת גנב וגנב עצמו נפקא ליה מקרא דאם המצא תמצא הגנבה וגו' כדדריש תנא דבי חזקיה ולהכי קאמר או אינו אלא לדין וטוען טענת גנב משלם כפל בלא שבועה ואין ה"נ דגנב עצמו ילפינן מק"ו מטוען טענת גנב וקרא דאם המצא תמצא נדרוש להא דרבה בר אהילאי למודה בקנס ואחר כך באו עדים כדלקמן בשמעתין ועוד אפי' למאן דאמר דנפק גנב עצמו מקרא דאם ימצא הגנב איכא למימר דה"ק או אינו אלא לדין וטוען טענת גנב ישלם כפל אפילו בלא שבועה והא דאיצטריך למכתב גנב עצמו על כרחך אתי לאתויי לחייב בגנב עצמו אפי' קרקעות ועבדים ושטרות והני מיעוטא דממעטי קרקעות ועבדים ושטרות לא ממעטי אלא בטוען טענת גנב ולא קאי אלא אקרא דאם לא ימצא אבל לא אקרא דאם ימצא הגנב דלעיל מיניה דאיירי בגנב עצמו אבל אחר דנפקי דטוען טענת גנב לא משלם כפל אלא בשבועה אית לן לאוקמי הא דכתב רחמנא גנב עצמו היינו לחייב גנב עצמו אפילו בלא שבועה ולא לחייבו בקרקעות ועבדים ושטרות ודבר שאינו מסויים זהו העולה מדברי הגליון אך שהוצרכתי להוסיף ולגרוע בדבריו ודו"ק :

דף סד ע"א תוס' ד"ה יאמר גנבה ושור וכו' . והשיב לו ר"י כיון דלא מסיק אכתי וכו' א"כ אם נאמר מה הפרט מפורש בעלי חיים נמצא שאין כלום בכלל בתרא דחיים יותר מכעין הפרט ר"ל וא"כ לא יכתוב שום פרט אלא גנבה וחיים ולהוי גנבה כלל וחיים פרט ונפקי מינייהו בעלי חיים כמו שמפרשים ומסיימים התוס' דבריהם בתר הכי בסמוך שאמרו דאם לא בא לרבות מכעין הפרט וכו' כן נראה לי לפרש דברי התוס' והיה באפשר לפרש דברי התוס' במה דקאמרו נמצא שאין כלום בכלל בתרא דחיים וכו' באופן אחר קצת ממה שכתבתי אבל אם כן יהיו דברי התוס' כמחולקים לתרי טעמים דהא בתר הכי מסיימי דבריהם דאם לא בא לרבות מכעין הפרט אלא בעלי חיים לא יכתוב שום פרט וכו' לכך מוכרח הוא שבתחלת דבריהם דקאמרי נמצא שאין כלום בכלל בתרא וכו' כוונתם נמי כמו שמסיים בסוף דבריהם וק"ל : **בא"ד** והא דפריך הא דלא דמי וכו' . אע"ג דפרישית דחיים משמע כל דבר וכו' מכל מקום הואיל ומשמעות פשט שלהם וכו' כצ"ל : **בא"ד** לכך נראה לפרש וכו' עד ופריך מה יש לך להביא בעלי חיים כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור ולמה לי כל הני פרטי וכו' . ר"ל אם לא בא לרבות מכעין הפרט אלא בעלי חיים לא לכתוב שום פרט אלא גנבה וחיים ולהוי גנבה כלל וחיים פרט ונפקי מינה בעלי חיים א"כ ע"כ אית לן למימר דחיים כלל הוא להיות משמע כל דבר ע"ד שהשיב ר"י לעיל כן נראה לי לפרש דאי לא כן הדרא קושית הר"ר אשר מלוני"ל בכאן לדוכתא דמה פריך השתא מה יש לך להביא וכו' הא מה אני מקיים גנבה פי' כלל ופרט וכלל לרבות כל דבר לא יהיה אלא פרט וכלל לא הוי מרבינן מיניה כל דבר כמו שהקשה הר"ר אשר לעיל : **בא"ד** ועוד דא"כ היאך יכול אלו כן וכו' הא ע"כ כיון דסבר האי תנא דשני כללות הסמוכים זה לזה בריבה ומיעט וריבה דרשי' ליה וכו' . ר"ל דבשלמא לפי מאי דמשני רבא כל לישנא דברייתא אינו לפי האמת אלא לפי מאי דס"ד לדרוש דפסוק גנבה וחיים והפרטים שביניהם בכלל ופרט וכלל והוה התנא נושא ונותן דלכתוב חד פרטא או שנים או כולם ולא לכתוב המצא תמצא עד דמסיק דלא נוכל למגמר מיניה כל דבר בדרוש דכלל ופרט דגנבת וחיים אלא מהמצא תמצא דרשי' ליה בריבה ומיעט וריבה כדמסיק בגמרא אבל לפי מה שהקשה הר"ר אשר מלוני"ל דרוצה לומר דחזקיה אתי לפרושי כל הני פרטים ואם המצא תמצא סמוך והשני כללים הם המצא תמצא וגנבה א"כ כל דברי הברייתא הוא לפי האמת ולפי האמת א"א לן לומר דחזקיה ס"ל כבני מערבא דשנים כללים הסמוכים כמו המצא תמצא וגנבה דרשי' כלל ופרט וכלל דא"כ תקשה לן שה למה לי כדפריך לקמן ולכך ע"כ צ"ל דחזקיה דריש שני כללים הסמוכים בריבה ומיעט וריבה וא"כ איך יתישב הא דקאמר חמור ושור וכו' יאמר שור ושה וכו' הא לא דרשי' ליה כלל בכלל ופרט כי אם בריבה ומיעט וריבה וק"ל : **ע"ב גמרא** גנבה וחיים לכדרב וכו' . אין להקשות א"כ למה הדרה הגמ' מדרוש בכלל ופרט וכלל דלעולם נימא דחזקיה בכלל ופרט וכלל דריש ליה מאי אמרת אם כן שה ל"ל דמדשדי שור בין המצא לתמצא אתי כל דבר דאי לאתויי בעלי חיים הא כתיב חיים נימא דחיים אתי לכדרב התייהו לקרן כעין שגנב דזה אין קושיא כלל דא"כ דלא דרשי' חיים לענין זה א"כ הוה כאלו כתיב כלל ופרט דשור ושה וחמור וכלל וא"כ הוה פרכינן מה הפרט מפורש בעלי חיים וכו' מאי אמרת א"כ נכתוב חד פרטא אי כתב רחמנא שור ה"א מה הפרט מפורש קרב לגבי המזבח ואי כתיב שור ושה ה"א מה הפרט מפורש קדוש בבכור לכך כתיב חמור ואתי בכעין הפרט אפי' צבי ואיל דמטמא במשא מאי אמרת לכתוב שור וחמור ולא לכתוב שה ה"א דשה אתי לאתויי עופות דנדרש מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל בעלי חיים אבל כל מידי דלאו בעלי חיים לא הוי אתי לכך ע"כ אי דרשינן להו בכלל ופרט וכלל ע"כ חיים לפרט אתי ולרבות בעלי חיים אתי כדי דנימא שדי שור בין המצא תמצא לאתויי מאי אי לאתויי בעל חיים מחיים נפקא אלא לאתויי כל דבר וכו' כדלעיל וא"כ שה ל"ל או אפי' שה ושור למה לי דנימא שדי חיים בין המצא תמצא לאתויי מאי אי לאתויי בעלי חיים הא כתיב חיים וא"כ לכתוב חיים לחודיה והתרי כללי ל"ל אלא לאתויי מכעין הפרט כל דבר אפי' דלאו בעלי חיים כמו שכתבו התוס' בד"ה א"ה שה ל"ל הלכך ע"כ א"א ליה לתנא דבי חזקיה אלא למדרשיה בריבה ומיעט וריבה וק"ל :

דף סה ע"א תוס' ד"ה לכתוב או המצא תמצא וכו' משמע דאורחא דקרא לכתוב שני פעמים תיבה אחת וכו' . ר"ל תיבה אחת שוה בשוה בלא שום שינוי וכשכתבה בשינוי אפי' באות אחת הוי יתירה ואתי לדרש כדמשמע הכי בשביל שכתבה רחמנא המצא תמצא בשינוי אתא למדרשה משום דהה"ל למכתב בשוה: **בא"ד** וקשה דבריש היו בודקין קאמר וכו' ואמאי הא אכתי היה מופנה מדה"ל למכתב או דרוש דרוש או חקור חקור וכו' כצ"ל . ור"ל דהתם יליף דבעי שבע חקירות מדכתיב גבי עיר הנדחת ג' חקירות דכתיב ודרשת וחקרת ושאלת היטב ושאלת היטב חשיב חדא דמושאלת לא משמע חקירה אלא עד

דכתב

חכמת שלמה

דבבא בתרא לית הלכה כמותו אלא אם היזק חייב לשלם כ"כ הרי"ף בפרק לא יחפור ובסוף פרק הבית והעליה : **רש"י** בד"ה היה גדי כו' שעבד דהואיל ואינו כו' ינקם וקם ליה כו' כנ"ל : **בא"ד** ואיכא דאמרי בגדי נמי דוקא נקט סמוך פטור כו' כנ"ל וכ"כ הוא פי' רשב"ם בפרק כיצד הרגל : **בד"ה** בתרתי כו' פטור ורבי יהודה כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** מוריגין קשים נקובים ובהן יתידות כו' כנ"ל : **בד"ה** דברי כו' שייך לעמוד השני : **תום'** בד"ה אלא אמר רבא בתרתי פליגי במדליק כו' כי תנא אם דאיירי כו' כנ"ל :

דף סב ע"א גמ' בתוך של חבירו משלם כו' כנ"ל ונמחק ד"ה וכ"כ ס"א אינו וכן מוכח מן התוס' : **שם** נגזל במסור דמשתבע כו' כנ"ל: **שם** נמחק במאי עסקינן וכ"כ נ"ל טעות: **שם** מרגניתא מאי מי מנחי כו' אי איכא אמיד הוא כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה מאי הוה ליך גבי כו' כנ"ל : **תום'** בד"ה בד"א כו' שדקדקנו לרב כהנא דלעיל כו' כנ"ל: **בד"ה** עשו כו' דנגזל בשבועות דגזלן כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' אמרי לעולם אימא לך כו' איבעי ליה לאנוחה כו' כנ"ל : **הדרן עלך פרק הכונס**

מרובה פרק שביעי

דף סג ע"א גמרא כלל ופרט ל"ל למהדר כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה ואס"ד כו' הפרט לכתבינהו כו' הד"א : **תום'** בד"ה דבר שאין כו' עד שימעט הכתב כו' כנ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה כשהוא אומר כו' בעצמו גנב הס"ד : **בד"ה** או אינו כו' שטוען נגנבה משלם כו' נ"ב אין רצונו שיהיה חייב שומר חנם בגניבה דזה לא צריך קרא למעט דאי חייב בגניבה א"כ איך מצינו כפל בטוען טענת גנב ולעיל מרבינן לכ"ע מלא ימצא טוען טענת גנב לכפל אלא כך פי' הפסוק ש"ח שטוען נגנבה ונמצא שקרן ישלם כפל בלא שבועה וכן פרש"י להדיא בפרק המפקיד דף מ"א וכן כפי' התוס' :

דף סד ע"א רש"י ד"ה ויאמר נ"ל יאמר כו' : **ע"ב** רש"י בד"ה ה"ג כו' פורתא חדא מילתא ותו לא כנ"ל :

תוס'

כשהוא אומר חיים כו' מה אני מקיים גניבה פי' כלל ופרט וכלל לרבות כל דבר כו' עכ"ל בהך פירכא נ"ל כשיטת ר"י דמכח הפרטים ס"ד למימר ולרבות כל דבר מכלל ופרט וכלל טפי ממאי דמשמע בכללא בתרא ואפשר לומר כיון דחד תנא הוא וקושטא הוא שהוא משיב לעצמו כך כדלקמן כל דבר מהיכא קמייתי מכללא בתרא כו' אין לחוש בזה ודו"ק: **בא"ד** לימא דחזקיה אתא לפרושי נ"ל כל הני פרטי ואאם המלא תמלא סמיך כו' עכ"ל וכן יש להקשות דאימא התנא אילו נאמר שור וגניבה קאמר ואאם המלא תמלא סמיך דהשתא הוי שפיר כלל ופרט וכלל מיהו בתירוצם לקושייתם ניחא גם זה ודו"ק:

דף סה בד"ה גופא אמר רב כו' ועוד אר"י דמגזל חמץ לא מצי למידק כלל דלפי דמים משלם כו' עכ"ל מיהו אהך דג' אגודות בג' פרוטות והוזלו כו' מייתי שפיר ראייה מגזל חמץ דמקרי בת השבה כשעת הגזילה אע"ג דהשתא לאו בת השבה הוא ודו"ק: **בד"ה** דתניא כחושה כו' טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו משמע אפילו מעיקרא שויא זוזא ולבסוף ד' דומיא דטלה ונעשה איל משלם כפל כי השתא כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל לפר"י לקמן דדמים כשל עכשיו בכל גוונא אף בנשתנו למעליותא דהיינו דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף ד' דומיא דקאמר טלאים כדמעיקרא דהיינו נמי בנשתנו למעליותא כגון טלה ונעשה איל ודקדקו לומר מדמשלם כפל ד' זוזי כי השתא מוכח דמגרע כח הקרן דלא משלם אלא זוזא כדמעיקרא היכא דאיתבר ממילא אבל מד' וה' אינו מוכח מידי דלהוי מגרע כח הקרן דטביחה ומכירה הוי כתברא או שתייה וקרן נמי משלם ארבע זוזי כי השתא כדקאמר רבה ודו"ק: **בד"ה** מה לי קטלה כו' ולפי טעם זה ה"מ לאוקמי מלתיה דרב בהוכחשה ממילא עכ"ל מיהו לפי האמת דמסיק טלאים כדמעיקרא לפר"י לקמן ניחא דבהוכחשה ממילא נמי משלם כפל ד' וה' כעין שגנב ודוקא גבי דמים כשל עכשיו ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אלמא קרן כו' שויא זוזא ולבסוף שויא ד' וכפילא זוזא כעין שגנב דלא כרב כו' וי"ל דליכא למימר הכי כו' עכ"ל סתמו דבריהם לפר"י דלקמן אבל לפר"ת דלקמן קושטא הוא דרב ס"ל הכי בנשתנו לגריעותא בדמים דמשלם כשל עכשיו וליכא לתרולי אלא כתירוץ השני שכתבו התוספות ודו"ק: **בד"ה** הן ולא שינוייהם תימה דבסמוך נפקא ליה לרבא דשינוי קונה מקרא אחרינא כו' וע"ק דרב חסדא כו' עכ"ל דליכא לפלוגי הכא באתנן לדעלמא דהא ב"ה דאית להו באתנן דמהני השינוי ולא מאים מכ"ש דאית להו שינוי קונה בעלמא וק"ל: **בא"ד** ואע"ג דלר' יוחנן איירי בשינוי שאינו חוזר כו' עכ"ל אבל הך מתניתא דהגוזל לר' יוחנן איירי נמי בשינוי החוזר לברייתו אלא דמוקי לה משום תקנת השבים ע"ש בפ' הגוזל:

דף סו בד"ה מולא אבידה כו' ואי נתייאשו מדבר שאין בו סימן כך מתייאשו מדבר שיש בו סימן כו' עכ"ל דליכא למימר דבדבר שאין בו סימן נמי לא מתייאשי כיון דמחזיר לו ע"י עדים וסימנין כדי נסבה כדמסיק דה"כ למאי כ"מ ילפינן דומיא דשמלה דיש לה תובעין וע"ש בתוספות ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אילימא לפני יאוש כו' דאפי' קדשינהו אינו קדוש כו' עכ"ל פי' כיון שאינו שלו אבל ביאוש א"כ דלא קני ולא הוי שלו כי קדשינהו הוי קודש ע"י יאוש ושינוי רשות או שינוי השם כמ"ש התוספות לקמן לשיטת ר"י וק"ל: **בד"ה** דגזל משכב דחבריה כו' וע"ק דהתם מייתי עלה פלוגתא דר"ש כו' אף שגנב ת"ל טמא אמרו לו ומה כו' עכ"ל בנוסחות סדר המשנה התם במסכת כלים ליתא ואפשר דר"ל התם בתוספתא ולפי פלוגתייהו דמתני' נמי יש להגיה שם אמר להם ודו"ק: **בד"ה** כל שאין בו חסרון כו' וא"ת בלאו הכי דעגלא כו' איירי בבעל הבית עכ"ל פירוש לדבריהם בלאו פלוגתא דר"ש ורבנן בעורות ובלאו הך סיפא דחוץ מן העגלא ה"ל למפרך מהך גופא דכ"מ שאין בו חסרון מלאכה דמחשבה מועלת אלמא יאוש קני ותירלו די"ל דהך איכא לאוקומי דאיירי בבעה"ב אבל מהך דעגלא אע"ג דמסתמא לפום הך סברא איירי נמי בבעה"ב מ"מ מייתי שפיר אעורות דגנב וגזלן דפלוגתייהו דכיון דראויה להשתמש בלא קיטוע לא חשיב ליה שינוי מעשה כלל כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

דף סז בד"ה הא לאו הכי הדרא בעיניה והתם מרים כיון שבאו בבירה מתייאשים כו' עכ"ל הכי משמע להו לגמרא דשינוי השם לחודיה לא מהני אלא עם היאוש מדפריך ממרים אהך דאברזין דהוי יאוש עם שינוי השם מדלא נקטי אברזין למר בגנב ולמר בגזלן אבל ק"ק לפום סברתם דהשתא דא"כ מאי פריך מהך דלימור דלא הוי אלא שינוי השם לחודיה ואפשר לומר דס"ל לתלמודא כיון דלענין קייה מועיל שינוי השם עם היאוש בלינור נמי ליהוי שינוי השם מלתא לעשותו כלי וליפסל ודו"ק: **בד"ה** מעיקרא טיבלא ואע"ג דשינוי החוזר לברייתו ע"י כו' עכ"ל יש לדקדק מהיכא פסיקא ליה דשינוי החוזר לברייתו עם היאוש לא מהני דר' זירא לא קאמר דשינוי השם החוזר לברייתו דלא קני אלא במרים דאיירי בלא יאוש כמ"ש התוספות לעיל ולפי מאי דהוו בעו לפרש לעיל דמרים כיון שבאו בבירה מתייאשים ניחא ודו"ק: **בד"ה** אמר עולא כו' לענין ברכה להזכיר ש"ש עליו ראוי להחמיר כו' עכ"ל ולגבי אסא נמי דפריך ולקיניהו בשינוי השם היינו לענין קיום המצוה אבל לענין ברכת הלולב יש להחמיר יותר וק"ל: **ע"ב** בא"ד אי נמי דרב יהודה נמי אית ליה דיאוש לא קני כו' משום דלא חיים לטעמיה דמצוה כו' עכ"ל [א] יש לדקדק דהאי תיקשי אמאי פריך לעולא מהסיא דתניא עלה ולא פריך הכי מהסיא דתני עלה אגופה דברייתא דסברה יאוש לא קני דאי קני כי לא הקדים נמי פטור ואפשר לומר דלא חיים תלמודא למרמי ברייתות אהדדי כיון דאיכא תנאי דפליגי ביאוש אי קני כדאיתא בהגוזל בתרא בהך דנטלו מוכסים חמורו מיהו לשיטת ר"י לקמן ליכא תנאי התם דפליגי ביאוש ודו"ק: **בא"ד** יאוש גרידא נמי לא קני אפילו לרבה כיון דבאיסורא אתי לידיה וצריך כו' עכ"ל יש לדקדק דהא היכא דבהיתרא אתי לידיה נמי מקמיה דמייאש כגון באבידה לא קני לגמרי ביאוש גרידא וצריך להחזיר הדמים כמו שכתבו התוס' לעיל ולפום הך סברא דבאיסורא אתי לידיה לא נילף כלל גזילה מאבידה דליקני ביאוש ונראה לפרש דבריהם דהתם באבידה כיון דחל עליו מצות השבה קודם יאוש לא קני לגמרי וצריך להחזיר הדמים כמו שכתבו התוספות שם אבל הכא דלא שייך דליחול עליו מצות השבה אי לאו האי טעמא דבאיסורא אתי לידיה דהיינו קודם יאוש הוה קני לגמרי דהא היכו לא גזל ולעיל מהא דאמר ר"י משום דרבי ינאי דשינוי רשות ואחר כך יאוש לא קני הוכיחו

קרני ראם [א] יש לדקדק כו'. כ"כ לא אבין קושייתו דלפי' תוס' זה פליגי ר"י ועולא רק במצוה הבאה בעבירה וקושית הגמ' ואי אמרת יאוש ל"ק היינו משום מה"ב וקשה לעולא דוקא ד' ייתא אף דסברה דיאוש ל"ק מ"מ י"ל כר"י דלא מחייב למה"ב:

חכמת שלמה

דף סה ע"א תוס' בד"ה ליכתוב או כו' בדבוריה בהטיב כו' משמע כו' כצ"ל: **בא"ד** אכתי היה מופנה [כו' כ"ב] דהכא לאו מופנה לג"ש קאמר דהא בעינן לשם מופנה בג' מקומות בעדים זוממין ובעיר הנדחת ובעובדי כוכבים ולא ילפינן ג"ש אלא ממיטב דכתיב בכולהו והכא ה"ק עדיין הוא מופנה כלומר מיותר הוא ודו"ק: **בד"ה** גופא כו' דמילתא אמרינן דרב איירי כו' וכן בפרק כל שעה כו' לגזילה בעין הויא כו' כצ"ל: **בד"ה** דתניא כו' דמים כדמעיקרא משלם כפל ארבעה וחמשה כו' כצ"ל: **ע"ב גמרא** ואמר רב יוסף תני כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ושאינו כו' לאסופי לפטורה הס"ד: **בד"ה** כעין שגנב כו' משלם ד' ליכא כו' כצ"ל: **בד"ה** מ"מ קשיא לר' אילעא כצ"ל: **תוס'** בד"ה איל בן כו' קרבן אמרי' דאיל כו' כצ"ל:

דף סו ע"א תוס' בד"ה הם ולא ולדותיהם כו' ואע"ג דאמרי' בעיברו ולבסוף כו' כצ"ל: **בד"ה** עד שלבעו כו' שייכא ביה אבל הפרשת כו' כצ"ל: **ע"ב גמ'** איתיביה אביי לרבא כו' הבעלים שמע מינה יאוש כו' כצ"ל:

דף סז ע"א גמ' הגזילה אסר גזל למה לי כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה אמר עולא כו' לאחר יאוש הא קנייה ביאוש כו' כצ"ל:

מהר"ם

דכתב בהדיה היטב כך פרש"י שם: (**בא"ד**) וביחיד העובד עכו"ם כתיב ודרשת היטב ובעדים זוממים כתיב ודרשו השופטים היטב וילפי להו אהדדי בג"ש ואמר התם דג"ש מופנה הוא דהיטב דכתיב גבי עיר הנדחת הוא מיותר דאפי' לא הוה כתיב היטב הוי נמי מצי להשמיענו שלש חקירות מלשון חקירה ודרישה לחוד דלכתוב או דרוש תדרוש וחקרת או חקור תחקור ודרשת דהוה משמע מיניה ג' חקירות ומרכתיב חקירה השלישית בלשון ושאלת היטב שמע מינה לאפנויי אתי כדי למילף מהיטב דכתב גבי עדים זוממין וע"ז דיתיר: **בא"ד** משמע דאי היה כתיב דרוש תדרוש וחקרת וכו' לא הוה משמע מיניה אלא שלש חקירות ולא היה מופנה רצה לומר לא הוה שום יתור בכתוב ומקשו התוס' והא אכתי היה מופנה ר"ל אכתי הוה יתור בכתוב מרהוי ליה למכתב או דרוש דרוש וחקרת או חקור חקור ודרשת דהא משמע הכא דאורחא דקרא למכתב תיבה אחת שני פעמים בשוה ומדהוה כתיב דרוש תדרוש הוה יתירה ולשון התוס' דקאמרי והא אכתי מופנה לאו דוקא דלא שייך לומר בזה מופנה לגזרה שוה דמלשון זה לא היינו יכולין למילף שום ג"ש אלא ר"ל היה יתור בכתוב: **בא"ד** וי"ל דאין הכי נמי ר"ל דאי הוה נמי כתיב דרוש תדרוש וכו' הוה נמי יתירה וה"ל לגמרא לומר דהוה ליה למכתב או דרוש דרוש וחקרת או חקור חקור ודרשת והא דנקטה הגמרא דרוש תדרוש וכו' נקט כפל הלשון השגור בתורה בכמה מקימות ואין ה"נ בכל מקום דכתיב האי לישנא ליתורא אתי והגמרא

רש"י

לא נחית עתה לאותה סברא וק"ל: **ד"ה** גופא אמר רב קרן כעין שגנב וכו'. והא דקאמר מ"ט דרב אתשלומי כפל ותשלומי ד' וה' קא בעי והכי פירושא אמר קרא גנבה וחיים וכו' כצ"ל: **בא"ד** וא"ת דאמר רבא גזל ג' אגודות וכו'. חייב להחזיר לו אחת פירוש אם היא בעין חייב להחזיר אותה בעצמה ואם אינה בעין משלם לו פרוטה כמו שהיתה שוה בשעת הגזלה ותנא תונא גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך טעמה דאיתיה בעיניה הא ליתיה בעיניה בעי שלומי אע"ג דהשתא לאו ממונא הוא כיון דמעיקרא ממונא הוא בעי שלומי ה"נ אע"ג דהשתא לא הוי שוה פרוטה בעי שלומי כן הוא לקמן בגמרא וע"ש בתוס': **ד"ה** דתניא כחושה והשמינה וכן משמע לקמן בשמעתין דקאמר טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו כצ"ל · ור"ל דלקמן בשמעתין מסיק אליביה דרב טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו ופירש ר"י טלאים כשהשינוי בא בגוף הבהמה כגון טלה ונעשה איל או כחושה והשמינה או איפכא ס"ל לרב דמשלם כפל ותשלומי ד' וה' כשעת הגזלה דמים ר"ל כשהשינוי בא מצד הדמים כגון יוקרא וזולא משלם כפל ד' וה' כשל עכשיו ואין חילוק בין היתה יוקרא בשעת הגנבה או הגזלה והזול בשעת העמדה בדין ובין שהיתה זולא בשעת הגנבה ותוקרה בשעת העמדה בדין לעולם משלם כפל וד' וה' כשל עכשיו והשתא לפי זה הא דקאמר רב קרן כעין שגנב תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין לא בא ליפות כח הקרן ולגרוע כח הכפל בכל מילי דהא כשהיתה שוה מעיקרא זוזא ולבסוף שוה ד' משלם כפל וד' וה' כשל עכשיו א"כ אדרבה מצינו שיפה כח הכפל לפעמים דהכפל ותשלומי ד' וה' משלם כיוקרא דהשתא והקרן בשלמא אי תברה או שתיה או טבחו (לא) משלם הקרן ג"כ ארבע כדהשתא כדרבה בשמעתין אבל היכא דאתבר ממילא או נאבד לא משלם הקרן אלא כעין שגנב והכפל כשל עכשיו א"כ אדרבה יפה כח הכפל מכח הקרן ש"מ דההייהו לקרן כעין שגנב דקאמר רב אינו לשון יפוי כח ולפירושו של ר"י הא דקאמר בשמעתין גבי כחושה והשמינה דמשלם כעין שגנב מטעם דאמר אנא פטימנא ואת שקלת דמשמע דהיכי שנתפטמה מאיליה משלם כפל כשעת העמדה בדין אינה לפי האמת דלפי האמת אפי' נתפטמה מאיליה משלם כדהשתא לפירוש ר"י וכן הא דקאמר גבי שמינה והכחישה דמשלם כעין שגנב מטעם דמה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא הוא הדין בהכחישה מעצמה דמשלם ג"כ כעין שגנב לפירוש ר"י אבל ביוקרא וזולא משלם כפל וד' וה' כשעת העמדה בדין בין היכא דמעיקרא שוה ד' ולבסוף שוה זוזא ובין היכא דמעיקרא שוה זוזא ולבסוף שוה ד' והקרן היכא דתבריה או שתיה או טבחו משלם נ"כ ד' כדהשתא אבל באתבר ממילא לא משלם אלא זוזא כדמעיקרא וא"כ לא מצינו שיפה כח הקרן מכפל אלא היכא דמעיקרא שוה ד' ולבסוף שוה זוזא דמשלם קרן כעין שגנב ותשלומי כפל ד' וה' משלם כשעת העמדה בדין אבל לפי' ר"ת לקמן דמפרש טלאים כדמעיקרא פירוש כשנשתנה למעליותא כגון טלה ונעשה איל או ביוקרא וזולא כגון דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שוה ארבע או השמינה או נתפטמה בכולן משלם כפל וד' וה' כדמעיקרא דמים כשל עכשיו לפי שכשנשתנה לגריעותא כגון שהכחישה דמעיקרא שויא ארבע ולבסוף שוה זוזא משלם כפל וד' וה' כשל עכשיו ולפירושו לעולם גרע כח הכפל מהקרן וק"ל: **ד"ה** אנא מפטימנא ואת שקלתא וכו' כמו בטלה ונעשה איל דאמר לקמן דמשלם כפל וד' וה' כעין שגנב אפי' שינוי לא קני וכו' · פי' אפי' למאן דאמר שינוי לא קני אפי' הכי בטלה ונעשה איל משלם כעין שגנב מטעם משום דא"ל אטו תורא גנבי מינך דיכרא גנבי מינך: **בא"ד** ודוקא ביוקרא וזולא הוא דקאמר רב וכו' · אפי' שהיה זולא בשעת הגניבה ונתיקרה השתא כגון דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' דקאמר דמשלם כפל וד' וה' כדהשתא כמו שכתבתי לעיל והיינו דוקא לפירוש ר"י דלקמן כדלעיל: **ע"ב גמרא** ואלא מאי שינוי לא קנה אמאי משלם כעין שגנב וכו'. ר"ל אפי' לפי סברתך נמי לא מתיישבת הברייתא א"כ ע"כ צ"ל דמשובשת היא וליכא למשמע מינה ולפי זה צריך לומר דהא דקאמר בתר הכי מ"מ קשיא ר"ל לרבי אילעי אע"ג דרבי כבר השיב לרבי חנינא דאין לסמוך על ברייתא זו אפ"ה רצה רב ששת לתרצה מדנפשיה אפי' לר"א ודו"ק: **רש"י** ד"ה נעשה שינוי בידו וכו'. אבל קרן וכפל משלם קרן כי השתא וכפל כעין שגנב וכו' טעמו של רש"י דפירש דקרן משלם כי השתא משום דטובה הוי כאלו תברה בידים או שתיה דמשלם קרן כי השתא כדרבה דלעיל וכפל לפי סברת הברייתא דקתני בה כעין שגנב משלם כעין שגנב ולפי סברת רב משלם כשעת העמדה בדין ולקמן פריך לרב מברייתא זו: **תוס'** ד"ה כפילא ארבע וכו' וריב"א מפרש דאלשון ברייתא קא פריך וכו'. ר"ל דריב"א נמי מפרש כמו שפירש רש"י דהחומש עולה לו בכפילו ר"ל שמשלם הכפל ובזה נפטר מהחומש ואית ליה נמי דאין בכך כלום אם הכפל ד' והחומש זוזא ונפטר בכך מהחומש אלא שהמקשה מלשון הברייתא פריך דמדקתני חומשו עולה לו בכפלו ולא קתני מתוך כפלו משמע שהחומש שוה לכל הכפל לכך פריך ה"ד וכו' דהיאך מצינו שהחומש שוה לכפל וק"ל ויש לדקדק לפי סברת התוס' וסברת ריב"א דס"ל דאין בכך כלום אם אין הכפל שוה להחומש דבכל ענין נפטר מהחומש לדברי רבי יעקב א"כ מאי איכא בין רבי יעקב וחכמים דבשלמא לרש"י איכא בינייהו כשאין החומש שוה לכפל דלא נפטר מן החומש בכפל אלא צריך לשלם חומש בפני עצמו ולדברי חכמים הוא פטור מן החומש אבל לדברי התוס' וריב"א קשה וי"ל דאיכא בינייהו כגון שהחומש הוא יותר מהכפל כגון דמעיקרא שוה ארבע ולבסוף לא שוה כי אם חצי זוז שהכפל שמשלם כדהשתא אינו כי אם חצי זוז והחומש דבתר קרנא שיימינן שמשלם כדמעיקרא הוי החומש זוזא ולפי תירוצא של רבא דמתרץ לעולם דמעיקרא שוה ארבע והשתא נמי שויא ד' וכו' איכא לאוקמא דאיכא בינייהו שנשבע וחזר ונשבע ה' או ו' פעמים שהכפל ד' והחומש הוא ו' לדברי רבי יעקב צריך לשלם הכפל וגם כל מה שהחומש הוא יותר מהכפל צריך להוסיף משום החומש ולדברי הכמים כיון שמשלם כפל הוא פטור מהחומש לגמרי וק"ל: **ד"ה** אלמא קרן כעין שגנב וכו' וי"ל דליכא למימר הכי כלל דמהיכא תיתי דקרן יהא כשעת העמדה בדין וכו'. תירוץ זה אינו מתיישב לפי סברת ר"ת לקמן גבי טלה כדמעיקרא דמים כשל עכשיו ודו"ק:

דף סו ע"א רש"י ד"ה לימא תיהוי תיובתא דרב וכו' כשהוקרה דהתם אפילו קרן מחייב ליה רב כי השתא דהא כרבה ס"ל וכו'. יש מקשין א"כ אמאי לא מותיב נמי מברייתא זו לרבה דליכא לשינויי כמו שכתב רש"י לעיל דלרבה ליכא לאותבי דיכול לשינויי דהך מתניתא כפל ד' וה' דוקא נקט אבל קרן היכא דאשכח כי השתא משלם דהא נימא נמי דכיון דאפי' קרן מחייב ליה כי השתא כ"ש כפל כמו שפרש"י הכא לרב וי"ל דדוקא לרב דיליף מקרא דקרן משלם כעין שגנב וכפל וד' וה' כשעת העמדה בדין לכך מסתבר ליה להמקשה למימר דהשתא במקום שמשתלם קרן כעין שגנב כגון שהוזלה משלם כפל כשעת העמדה בדין מטעם גזרת הכתוב כ"ש במקום שאפי' הקרן משתלם כשעת העמדה בדין שהוא סברא לומר שהכפל ישתלם כשעת העמדה בדין דהא עיקר תשלומי כפל וד' וה' כשעת העמדה בדין הוא לפי גזרת הכתוב אבל לרבה נוכל לומר דלא ס"ל כרב דדריש החייתי לקרן כעין שגנב דאתי למידק הא תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין אלא ס"ל לרבה עיקר תשלומי קרן וכפל וד' וה' כולן הוי כעין שגנב כדקתני בברייתא אלא שהיכא דתברה ושתיה סברא הוא דמשלם הקרן כדהשתא משום דהשתא הוא דגזל ליה כמו שפרש"י לעיל אבל כפל וד' וה' לעולם משלם כעין שגנב ולכך ליכא לאותבי לרבה כלל וק"ל: **תוס'** ד"ה הם ולא ולדותיהם וכו'. אבל גבי אתנן עיקר דעתה בהמה וגבי בהמה עיקר דעתה אפרה וכו' כצ"ל: **ד"ה** טלאים כדמעיקרא וכו' ובלישנא דקרא נמי גוף צאן ובקר נזכרים וכו'. נראה לי דזה הוי טעם אחר והוי כאלו אמר וגם יש עוד טעם אחר משום דבלישנא דקרא וכו' וק"ל: **ד"ה** עד שצבעו וכו'. אין לפרש שצבע חלקו של כהן וכו' כצ"ל: **ע"ב** ד"ה ש"מ דיאוש לא קני וכו'. כל דברי התוס' בדבור זה יתבארו בדף שאחר זה בתוס' ד"ה אמר עולא מנין ליאוש שאינו קונה: **ד"ה** מי איכא למ"ד וכו'. ולא בעי לאוקמי בשינוי החוזר לברייתו וכו' דרב יוסף לא פליג וכו'. ר"ל לכך שפיר קאמר לי' רבא לאביי ולטעמיך דפרכת לרבה וניהא לך לרב יוסף הא רב יוסף לא פליג עליה דרבה אלא ביאוש לחודיה אבל בשינוי מעשה אפי' בחוזר לברייתו לא פליג וא"כ לרידיה נמי תקשה לך הא דתניא משכבו ולא הגוזל וכו' וק"ל: **ד"ה** דגזל משכב דחבריה וכו' והוי שפיר דומיא דגזל קרבן דחבריה. ר"ל וכ"ת כיון דבמשכב דחבריה איירי דעדיין חסר מחשבה א"כ אינו ממש דומיא דגזל קרבן דחבריה דלא חסר כלום אם כן נימא נמי דאיירי דגזל בהמת חולין לכך קאמר דמשכב דחבריה הוי שפיר דומה לגזל קרבן דחבריה דתרווייהו לא הוי מחוסר מעשה אבל אי הוה איירי בגזל בהמת חולין שמחוסרת קדושה לזה הוי כמו מחוסר מעשה גמור וכו' ולא הוה דומיא כלל למשכב דחבריה וק"ל: **ד"ה** דגזל קרבן דחבריה וכו' ואין לומר שבא הכתוב לפסול הקרבן ר"ל דאינו עולה לרצון אפי' הקריבו לשם בעלים הראשונים דהא אמרינן לקמן וכו'. חזרו קרן לבעלים פירוש כאלו כבר החזיר לבעלים הבהמה שגנב כיון שהקריבה לשם בעלים מכלל שעולה להם לרצון וק"ל:

דף סז ע"א ד"ה הא לאו הכי הדרא בעינה וכו'. כ"ש דקשיא לרבה מפי ר"ל כיון שפירשנו דהתם מריש מתייאשים הבעלים ממנו וגם אפי' למאי דמשני לרב יוסף דמריש שמו עליו אכתי תקשה לרבה וכו': **בא"ד** ונראה לפרש דבלא יאוש איירי והכי פריך לרב יוסף וכו' וכן משמע לעיל דשינוי השם חשוב וכו'. נראה לי לפרש דר"ל דג' מינים שינוי השם הן. האחד דשינוי השם חשי"ב

כמו

התוספות דיאוש גרידא בעלמא לא קני דהתם ליכא לפרושי הכי מטעם דבאיסורא אתי לידיה לא קני ביאוש גרידא דאם כן אמאי מחזיר גוף הגניבה כדמשמע התם דהא למאן דאית ליה דיאוש גרידא קני היכא דנמי דבאיסורא אתי לידיה קני ליה מיהת דלא ישלם אלא דמים ודו"ק: **בא"ד** אבל מתני' איירי לעולם כו' וכי אתי לידיה הוה ליה יאוש ושינוי רשות עכ"ל ולמאי דבעי למימר דמיירי התם ביאוש גרידא ק"ק אמאי לא תקשי להו נמי דתיקשי ליה לרב יוסף דאית ליה יאוש גרידא לא קני לאו לענין קרבן לחוד מדפריך ליה אביי מהסיא דעורות של בע"ה ורב יוסף פריך לרבה מהמן ודו"ק:

דף סח בד"ה מה טביחה כו' וקשה לפירוש רשב"ם כו' דלא קני לה גזלן בשינוי כו' עכ"ל גם יש להקשות לפירושו וכי פליג אב"ה דאית להו שינוי קונה כמו שהקשו התוס' לעיל לר"י ולרב חסדא גבי הן ולא שינוייהם ודו"ק: **ע"ב** בד"ה הוא דאמר כלנועין כו' דהיכא מדמי הקדש כלל לחילול דלמה לא יוכל לחלל נטע רבעי ומעשר כו' עכ"ל פירוש אפילו הוו לנועים מחללים אחר יאוש וס"ל דיאוש גרידא קני דהוי של חבירו מ"מ יוכל לחלל דזכין לאדם כו' וק"ל:

דף סט בד"ה והלנועין מניחין כו' אי שביעית נוהג בכרם רבעי כדמשמע ממלתיה דת"ק כו' עכ"ל כ"ל היינו ת"ק דלנועין דהיינו רשב"ג דקאמר בד"א בשביעית דהפקר נינהו דהאי לישנא משמע דכרם רבעי גופייהו הפקר נינהו בשביעית ויותר כ"ל להגיה כדמשמע דאמלתיה דת"ק קאי ול"ל דלנועין כו' ודו"ק: **בד"ה** כל הנלקט כו' גזרינן שמא לא יפרש דלאחר כו' עכ"ל ומשום הך גזירה טפי לעשות לעתותי ערב דליכא למיחש התם שיאכלו מיד השיבולין קודם אמירה כיון דלא נקבע עדיין למעשר אבל בנטע רבעי דאיכא למיחש שיאכלו מיד קודם אמירה לית לן למגזר שמא לא יפרש כיון דא"א לעשות בע"א וק"ל: **בא"ד** ועוד דשמא היה בעל ברוב כו' עכ"ל אבל לחלל בבת אחת קודם גידולם שעדיין לא היו לוקטים אותם לא היה בעל ברוב מה שגדל אח"כ ועוד דהתם אפשר בע"א למימר כל הנלקט ודו"ק: **בד"ה** כל שלקטו כו' ועוד דלמה לא יועיל כל שלקטו לכולי עלמא דאטו מי גרע יאוש כו' עכ"ל הכי משמע להו השתא דמאן דאית ליה כל שילקטו לית ליה כל שלקטו כיון דלאו בידו הוא דהא מדמי ליה להך דלנועין דלא תימא ביה כל הנלקט אלא כל המתלקט וכיון דיאוש כהפקר הוא לענין מעשר למה יגרע כל שלקטו מיאוש דמהני נמי אע"ג דאין בידו מיהו לקמן במסקנא פירשו התוספות דמאן דאית ליה כל שילקטו מצי סבר נמי כל שלקטו וע"ש: **ע"ב** בפרש"י בד"ה ר"י שתמא אחרינא אשכח ואי קשיא והא לא סניא דלא מתהפכא כו' עכ"ל הכי משמע ליה דלא מתהפכא מתניתין למסקנא דא"כ ע"כ דאפכת נמי לדר' יוחנן למימר לנועין ור' יהודה אמרו ד"א ומה"ט נמי תלי המקשה הך דר"י אדר' יוחנן בהא דאפכת למתני' משום דקשיא דר' יהודה אדר"י כו' וק"ל: **תוס'** בד"ה אלא לעולם כל הנלקט כו' ושמא ר"י היכא דמתנה בפירוש לא קאמר דאין ברירה כו' עכ"ל והא דפריך אהך דכל המתלקט ולא משני דהיכא דמתנה בפירוש שאני עיין בתוספות פרק כל הגט: **בד"ה** ה"א לנועים אית להו כו' דבלאו הכי פליגי בה הנאי בדעולא ומה שיכול לתרץ כו' עכ"ל ר"ל דאע"ג דלפ"ז בלאו הכי פליגי בה תנאי פריך ליה התם מר' ישמעאל ומר' עקיבא ומתרץ לה משום דמה שיכול לתרץ כו' וק"ל:

דף ע בד"ה אמטלטלין דכפריה כו' ומיהו אמתני' דשבועות מצי לאוקמי בקרקעות כו' עכ"ל לא ידענא אמאי לא ניחא להו לאוקמי במטלטלי דפקדון דכתבינן כיון דיש לו כח להקדישו כמו שכתבו התוספות לעיל וכ"ה בתוספות בפרק שבועת העדות ע"ש וק"ל: **ע"ב** בד"ה באומר לו עקוץ תאינה כו' ואין זו מכירה וכך לן עקוץ תאינה

מהר"ם

כמו האי דלעיל דטלה ונעשה איל פשיטא דקנה גרידא השני שינוי השם קטן לגמרי כמו מעיקרא קרי ליה משכא והשתא אברזין הג' שינוי השם גדול ממנו כמו מעיקרא כשורא והשתא מטללתא והכי פריך המקשה בשלמא אי אמרת בשינוי השם קטן כמו מעיקרא משכא והשתא אברזין לאו כלום ואפי' עם יאוש לא קני אי אמרינן דיאוש גרידא לא קני שפיר אבל אי אמרת דשינוי קטן עם יאוש קני אפי' אי אמרינן דיאוש גרידא לא קני א"כ שינוי השם גדול ממנו כמו גבי מריש הוה לן למימר דיש לקנות אפי' בפני עצמו כדאשכחן בטלה ונעשה איל כן נ"ל. דאם לא כן תקשה לן אדפרכת הגמ' ממריש אשינוי דרב יוסף לפרוך אלעיל דמשמע דבטלה ונעשה איל אי לאו דטלה בן יומו קרוי איל הוה קני ליה בשינוי השם לכולי עלמא וק"ל: **בא"ד** ועוד י"ל דכל מקום הוי שינוי השם גרידא קני להרב יוסף. ר"ל והא דמשני רב יוסף לעיל מעיקרא משכא והשתא אברזין ר"ל דקני אפי' גרידא והא דמחלק בברייתא בין גנב לגזלן דמשמע דהוי מטעם יאוש ובלא יאוש לא קני לאו משום דהיאוש הוי הקנין אלא שיאוש מועיל לשוויה שינוי השם ע"י מחשבתו ולכך פריך שפיר ממריש דיש לו להועיל בפני עצמו לרב יוסף וכן גבי טלה ונעשה איל דאמר לעיל ונקנה בשינוי השם משמע דנקנה בשינוי השם גרידא וגם לפי תירוץ זה של התוס' ע"כ צ"ל דס"ל להמקשה דשינוי השם דטלה ונעשה איל דהוי שינוי השם חשיב פשיטא דמועיל לכ"ע ולכך לא פריך אלא לרב יוסף וק"ל: **ד"ה** אמר עולא וכו' מנין ליאוש וכו'. ע"כ נראה לר"י וכו' מ"מ כיון דאין קנוי לו אלא מחמת שהקדיש וכו' פסליה רחמנא להקרבה משום מצוה הבאה בעבירה כדמוכח פרק לולב הגזול וכו'. נראה דהספר חסר שאינו מביא ראיה מפרק לולב הגזול שפסול אלא שמביא ראיה שהיכא שקונה אותו דבר קודם שחלה עליו המצוה אין בו משום מצוה הבאה בעבירה וכך צריך להיות כיון דאין קנוי לו אלא מחמת שהקדיש וכו' פסליה רחמנא להקרבה משום מצוה הבאה בעבירה אבל היכא שקנוי לו קודם זה אין בו משום מצוה הבאה בעבירה כדמוכח פרק לולב הגזול וכו' ודו"ק. והא דאמרינן בריש הגוזל קמא הרי שגזל סאה חטין וכו' ר"ל ורצה להוכיח משם שאותו תנא סובר שאין שינוי קונה ודחי ליה התם דמצי סבר בעלמא שינוי קונה והכא וכו': **ע"ב בא"ד** ובהגוזל בתרא קאמר רבי יוחנן וכו'. דשינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני משום דלא מקרי יאוש ושינוי רשות ר"ל ואי ס"ל דיאוש גרידא קני תיפוק ליה משום יאוש גרידא: **בא"ד** בסופו ועוד דא"כ דאמתני' קיימא תקשה מברייתא לרבה וכו' ואע"ג דבסמוך בתר הכי כתבו התוס' דאפי' לרבה כיון דבאיסורא אתא לידיה יאוש גרידא לא קני לה לגמרי אלא צריך להחזיר לו הדמים ביד המוכסן היינו כשאירי שלא נתייאשו הבעלים ביד המוכסן קודם שבא ליד השני אבל אי קאי אמתני' איירי שנתייאשו הבעלים ביד המוכסנים א"כ כשבא השני בהיתרא אתי לידיה שהרי נתייאשו הבעלים מקמי דאתי לידיה והוה דומיא דמציאה ואפי' דמים לא היה צריך להחזיר לרבה וא"כ תקשה מהא ברייתא לרבה וק"ל: **גמרא** אמרי הי מייתר וכו' אי כתב רחמנא הכי ה"א בעי שלומי ט' לכל אחד. מקשין התלמידים אי ס"ד הכי א"כ שה דכתב רחמנא למה לי כלל כיון דבין בשור ובין בשה משלם ט' ולא לכתוב אלא שור לחוד והוה ילפינן שור שור משבת וכל המינין היו שוין דצריך לשלם ט' בעד כל אחד וי"ל דאי לא כתיב שה ה"א כמו דבשור משלם ה' שוורים כמותו שהם מינו וד' צאן שהן פחותין ממינו כמו כן בשה משלם ה' שיות כמותו ממינו וד' ממין אחר שהן פחותין וקטנים ממינו להכי כתב שור ושה ללמדך דגם בעד השה משלם חמשה בקר וארבע צאן ודו"ק:

דף סח ע"א גמ' מיתיבי גנב ובא אחר וכו' אימתי אילימא לפני יאוש שני אמאי משלם תשלומי כפל וכו' פי' רש"י ואי קשיא הא יכול לתרצה כגון שנתייאשו בעלים לאחר מכירת הגנב דקונה לוקח וביד הגנב לא היה יאוש לקנותם ה"נ משני ליה לקמן כצ"ל. ויש לתמוה על דבריו מ"מ קשה ודקארי לה מאי קארי לה ונראה דהמקשה הוה ס"ד דליכא לשנויי הכי דא"כ הדר קשיא לרב דאם איתא דיאוש גרידא קונה למה ליה לתנא למנקט היובא גבי לוקח וכשנתייאשו הבעלים ביד לוקח דה"ל יאוש ושינוי רשות ה"ל למנקט חיובא דגנב שני גבי גנב ראשון ותוקמא נמי בלאחר יאוש והיינו מסיים רב זביד בשינויא דלקמן דקאמר לעולם לפני יאוש וכו' ולא תימא משום דבעינן יאוש ושינוי רשות וכו' שזה היה קשה להמקשה דלא שני ליה לעצמו הכי וק"ל: **ע"ב** גמ' דאמר רבא . תן לו טבח ומכר פטור מ"ט כיון דפסקוה למלתיה וטבח ומכר ה"ל גזלן וכו' ומשמע דר"ל דפסקוה שיחזיר הגנב לבעלים גוף הגנבה שגנב ולכך כשטבח ומכר אח"כ ה"ל גזלן וגזלן אינו משלם ד' וה' וצ"ע בר"ן שהוא מפרש דפסקוה למלתיה שישלם הגנב לבעלים בעד הגנבה כך וכך ממון ולכך כשטבח ומכר אח"כ פטור מד' וה' משום דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר שזהו נגד הגמ' שהרי הגמרא קאמרה טעמא אחרינא שהוא פטור מטעם שהוא גזלן ואפשר שהיה לו גירסא אחרת בגמרא אבל לפי פירושו לא יתישב קושיות הגמרא דאמאי פריך לר"ל דנימא דר"ל איירי שעמד בדין ופסקו הב"ד שיחזיר הגנב גוף הבהמה לבעלים אבל מצד הדין גם דברי הר"ן אמת הן דפשיטא הוא דאם עמד בדין ופסקו הב"ד שישלם לו הגנבה במעות פשיטא דכשטבח ומכר אח"כ דפטור מד' וה' דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ואפשר שגם הר"ן לא לפרש לישנא דהגמרא כתב דבריו רק לענין דינא קאמר וק"ל: **תוס'** ד"ה גנבה בנפש תוכיח וכו' וי"ל דה"נ לא אתקש לטביחה וכו'. ר"ל אע"ג דקאמרה הגמרא מה טביחה דאהנו מעשיו אינו ר"ל מטעם היקש דאין כאן שום היקש אלא ר"ל בלא היקש מסברא ילפינן מכירה מטביחה לכך קאמר ר' יוחנן גנבה בנפש תוכיח ואדרבה ילפינן מכירה ממכירה ולא בעינן דאהנו מעשיו: **ד"ה** הוא דאמר כצנועין וכו' וא"ת היכי מרמה וכו' והלא אע"פ שאין יכול להקדיש וכו'. ר"ל וה"ה לענין ברשותו נמי נימא דלעולם אינו יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו כר' יוחנן ואעפ"כ יכול לחלל דבר שאינו ברשותו כצנועין ומאי מייתי ראיה ר"ל מחילל אהקדש וי"ל דלא דמי וכו' אבל כרם רבעי הבעלים זכאין וכו' ר"ל וחילול דידיה הוה כהקדש בעלמא ואם איתא דבהקדש בעלמא אינו יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו כמו כן היה לנו לומר בנטע רבעי דאינו יכול לחללו כשאינו ברשותו אלא ודאי ס"ל לצנועין דכמו שיכולין לחלל כמו כן יכולין להקדיש דבר שאינו ברשותו דשאינו ברשותו אין לו דין דשאינו לו ודלא כרבי יוחנן וק"ל: **בא"ד** ומיהו דבר תימה וכו'. דהיכי מדמה וכו' דלמה לא יכול לחלל וכו' כצ"ל:

דף סט ע"א ושל קברות בסיד וכו' הטעם וכו' הטעם שהיו מציינין הקברות כדי שירעו שאותו מקום טמא ויפרשו הכהנים ממנו ועיין בפי' ר"מ במסכת מעשר שני ותמצא הכל מבואר וגם מפרש שם הטעם שהיו מציינין כרם רבעי באדמה ושל ערלה בחרסית באופן אחר ממאי דמפורש בשמעתין ואפשר שלא היה בספרים שלפניו הא דאיתא בספרים שלנו בשמעתין כאדמה מה אדמה וכו': **וכי תימא** מאן תנא צנועין רשב"ג והאמר רבה בר בר חנה וכו'. כצ"ל והא דאיתא בגמרא בספרים שלפנינו ור' יוחנן כסתם יחידאה לא אמר נ"ל שמעות סופר הוא ולקמן איתא גבי הא דקאמר מאן תנא צנועין ר' דוסא ור' יוחנן כסתם יחידאה לא אמר אבל הכא לא שייך למגרסי דאי רשב"ג קאמר לה כמו שפרש"י לא שייך למקריה סתם יחידאה דאין כאן סתם כלל וק"ל: **תוס'** ד"ה חייב אתה ליתן לו וכו' ה"ד גמר דין פלוני אתה חייב וכו' אע"ג דלא הוי גמר דין ממש וכו' תירוצא הוא ובתוס' ישנים מצאתי בזה הלשון וי"ל דיש חילוק בין איש פלוני אתה חייב ובין חייב אתה ליתן לו א"נ אע"ג דלא הוי גמר דין ממש וכו' עכ"ל. ולפ"ז תרי שינויי הן: **ד"ה** חרסית פי' הקונט' כתושי רעפים וכו'. התוס' ס"ל דכתושי רעפים שפרש"י היינו כתושי לבינה אבל שם בפ' כסוי הדם פי' רש"י חרסית שחיקת חרסין ע"ש: **ד"ה** מת הרסית דלית ביה הנאה וכו' ומשמע התם דמכסין בחרסית הלשון דחוק דמאי משמע קאמר הא מתני' היא מפורשת דקתני שם בהדיא מכסים בחול הדק ובסיד ובחרסית וכו': **בא"ד** ותירץ ר"ת וכו'. אבל אין מוציא יותר מכדי נפילה וכו' כצ"ל: **ד"ה** והצנועין מניחין וכו' אי שביעית נוהג בכרם רבעי כדמשמע ממלתיה דת"ק וכו'. לכאורה נראה לומר שר"ל רשב"ג שהוא הת"ק של צנועים ור"ל דמשמע מדבריו מדקאמר אמלתיה דת"ק בד"א בשביעית דהפקר נינהו וכו' משמע דשביעית נוהג בכרם רבעי אינו מוכרח דנימא דלעולם אין שביעית נוהג בכרם רבעי אלא שה"ק רשב"ג בשביעית שכל פירות חולין הן הפקר לכל ויסברו העוברים שגם כרם זה הוא חולין ולא יהיו יודעין שהוא כרם רבעי ויאכלו ממנו בלא פדיון לכך מציינין אותו כדי שלא יבאו לידי מכשול אבל לעולם אימא לך שאין שביעית נוהג בו אלא שהעוברים לא יהיו יודעים שהוא של כרם רבעי ויסברו שגם הוא הפקר ואפשר שמפני זה אמרו התוס' כדמשמע ממלתיה דת"ק ר"ל ממשמעות בעלמא: **ד"ה** כל הנלקט וכו' אבל שחרית גזרינן שמא לא יפרוש דלאחר לקיטה יחול ההפקר. כצ"ל ור"ל דדוקא גבי בעל הבית גזרינן שמא לא יפרש בהדיא כשיתנה שלאחר לקיטה יחול ההפקר אלא יאמר סתם מה שילקטו יהיה הפקר ואיהו ס"ל דאין ברירה ולא יהא פדוי כלל לכך טוב יותר שלא יפקיר כ"א לעתותי ערב דאז יאמר סתמא כל מה שלקטו יהא הפקר אע"ג שלא יתקן בזה מה שכבר אכלו אבל הצנועין שהיו בקיאין בדינים היו נזהרים להתנות בפי' שלאחר הלקיטה יחול ההפקר היו מתנין בשחרית קודם הלקיטה כדי לתקן הכל קודם שיאכל שיהיה פדוי מיד אחר הלקיטה וק"ל: **ד"ה** אימא כל המתלקט וכו' אלא משום דבמחובר אין דמיו ידועים ר"ל דכיון דמדאורייתא פודין במחובר אע"ג דמדרבנן אין פודין משום דאין שומתו ידועה היו הצנועים מחללים כדי לעשות תקנה להציל העוברים מן המכשול וק"ל: **ע"ב** גמ' סתמא אחרינא אשכח דתנן אין הגונב אחר הגנב וכו' אלא לאו ש"מ זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ר"ל דמדמה כי היכי דלענין כפל שוה שאינו ברשותו למה שאינו שלו ולא נקרא בעל הדבר מחמת שאינו ברשותו ה"ה לענין הקדש נמי כיון שאינו ברשותו נקרא שאינו שלו ואינו יכול להקדישו וק"ל: **תוס'** ד"ה אלא לעולם כל הנלקט וכו' ושמא רבי יוחנן היכא שמתנה לא קאמר וכו'. ר"ל דבהאי דין דאחים שחלקו קאמר רבי יוחנן דאין ברירה משום דיכול להיות דאתיא אפי' כסתם מתני' דהלוקח דבהא מודה ההיא מתני' דהתם שאפי' שהתנה בפירוש ואמר שני לוגין שאני עתיד להפריש וכו' אבל בהיכא שהתנה בפירוש לא אמר בזה רבי יוחנן מידי ומצי סבר כסתם מתני' דהלוקח והיא במסכת דמאי פרק ז' דסתם כרבי מאיר או מצי סבר כמתני' דצנועין דלית ליה ברירה אפי' היכא שהתנה בפירוש דהא התם נמי מתנה בפירוש ואומר כל שילקטו עניים וכו' ואפי' הכי ס"ל להאי תנא דקתני כל הנלקט דוקא כל הנלקט אבל כל שילקטו לא משום דלית ליה ברירה דבמשנה תרתי סתמי פליגי ור' יוחנן לא גילה דעתו לפסוק כאחת מהן ולא פסיק דאין ברירה אלא בהאי דאחים שחלקו דאתי שפיר אפי' למתני' דהלוקח וכי תימא א"כ כי פרכא הגמ' בשמעתין סוף סוף אמאי קא מפכת וכו' השתא נמי קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן וכו' אמר רב אסי א"ר יוחנן האחים שחלקו וכו' ומתוך כך חוזר משינויא קמא דשני לעיל אימא כל המתלקט הא הוה מצי לשנויי דאחים שחלקו שאני משום דלא מתנה שם בפי' אבל בהאי דצנועין מתנה בפי' ולמה חזר בו ומשני אלא לעולם כל הנלקט עיין בתוס' פ' כל הגט דכתבו שם דאין ה"נ דהוי מצי לשנויי הכי אלא דניחא ליה לומר כל הנלקט כדקתני מתני' גם לא תצטריך לאפוכי כי ההיא מתני' דר' יהודה ור' דוסא ע"ש: **ד"ה** ה"א צנועין אית להו דרבי דוסא וכו' אבל השתא דקאמר רבי יוחנן צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד א"כ סובר הוא דלא מחמת תקנה אלא מן הדין. מדקדקין התלמידין. מנא להו להתוס' שר' יוחנן מן הדין ס"ל נימא נמי מחמת תקנה אית ליה לר' דוסא להא דצנועין דאוקמי רבנן ברשותיה להפקיר ולחלל כדי שלא יכשלו כמו שאנו אומרים לצנועין דאית להו דר' דוסא אבל אין זה דקדוק וקושיא כלל דא"כ דר' יוחנן לא מן הדין קאמר אלא מחמת תקנה א"כ תקשה ליה לרבי יוחנן מנא ליה דרבי דוסא אית ליה נמי הא דצנועין דלמא ס"ל דבעניים דוקא עבוד רבנן תקנה ולא בגנב אבל אי ס"ל דמן הדין הוה א"ש וק"ל: **ד"ה** קדש קדש יליף ממעשר וכו'. מדברי התוס' משמע דעיקר ג"ש דקאמר הגמרא דגמרינן כרם רבעי ממעשר היינו לענין שצריך לפדותו ולהוסיף חומש כמו במעשר ומפילא נשמע נמי לר"מ דאמר מעשר ממון גבוה ה"נ ס"ל דנטע רבעי ממון גבוה ולענין פדיה אוקמי רחמנא ברשותו ולהכי מצי נמי לחללו אפי' כשאינו ברשותו דהא נמי כי איתא ברשותיה נמי לאו דידיה הוא וזאת היא שיטת הסוגיא ולכך הקשו התוס' ל"ל ג"ש דקודש תיפוק מהילולים דבעי חילול לנטע רבעי וממילא נשמע נמי כל הדברים דשמעתין כמו השתא דגמרינן ג"ש: **בא"ד** ורבי חיים תירץ דאי לאו הילולים מג"ש לא הוה ידעינן שצריך חילול בשביעית כך היא גירסת התוס' בספרים שלפנינו כאן אבל בברכות ובקדושין הגירסא בתוס' בזה הלשון לא הוה ידעינן שצריך חילול בשלישית ובששית שאין מעשר שני נוהג בהם וגירסא זו היא עיקרית בעיני שהרי הירושלמי שמביאים התוס' לראיה משמע נמי הכי שבשלישית ובששית צריך חילול אבל בשביעית א"צ חילול משום שאין מעשרות נוהג בהן כלל אבל בשלישית ובששית נהי שאין מעשר שני נוהג בהן מ"מ מעשר ראשון ומעשר עני נוהג בהן ואי לאו קרא דהילולים והוי גמרי ג"ש לחוד ה"א דגם בשלישית ובששית לא היה צריך חלול כיון שאין מעשר שני נוהג בהן ודו"ק:

דף ע ע"א גמ' אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי וכו' משמע אבל אמידי אחרינא כגון קרקעות כתבינן ומה שייך לכתוב הרשאה אקרקעות דהא לא שייך לשלחה על ידי שליח וצ"ל דגון שכותב הרשאה שנותן כח ורשות למכור או להשכיר קרקעותיו וק"ל: **תוס'** ד"ה כסתם יחידאי לא אמרו וכו' וא"ת והא האי סתמא נמי וכו' וי"ל דלמא ר' יהודה כל שלקטו נמי שרי וכו'. לפום ריהטא דברי התוס' תמוהים דמאי תירץ דאדרבה דלפי זה תקשה יותר דהאי סתמא דאין הגונב אחר הגנב אתי דלא כמאן ויש לתרץ דבשלמא אי הוה מוכרח שס"ל לרבי יהודה כל שילקט דוקא וס"ל דאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו אז אמרי' דמסתמא אתי ההוא סתמא דאין הגונב כרבי יהודה כיון דלא ידעינן שום תנא בהדיא דס"ל הכי כי אם רבי יהודה אבל השתא דגם מדברי רבי יהודה אינו מוכרח דס"ל כל שילקטו דוקא א"כ ע"כ צ"ל דהאי מתני' דאין הגונב אתי לא כרבי דוסא ולא כר' יהודה אלא כתנאי אחריני דס"ל הכי בהדיא וכיון דנשנית בלשון סתם משנה מסתמא אתיא כרבים כרוב סתמי משניות דאתו כרבים וק"ל: **ד"ה** אמטלטלין כפריה וכו' ומיהו לפי המפרש התם וכו'. אז אין ראיה משום דפריך מרב פפי ר"ל דיכול להיות דשפיר איתא לרב פפי לכך פריך מינה אבל אם איתא דליתא לנהרדעי ה"ל לשנויי בבכורות ובשבועות דליתא. ויש לדקדק עדיפא מיניה הוי להו לתוס' לאקשויי דלפום זה הדרא קושיא לדוכתא דטעמא מאי כתבי' השתא אורכתא אפי' אמטלטלי דכפריה דליכא למימר כפי' דר"ת דטעמא הוי משום דהלכתא כלשנא בתרא ואמר טעמא משום דמחוי כשיקרא ואנן למחוי כשיקרא לא חיישי' מהא דאמר בהכותב וליתא לרר' פפי דהא הנהו מפרשים מפרשי ליתא לקושיא וכו'. אבל אין זו קושיא כלל דאפי' לפי המפרש ליתא לקושיא וכו' יתיישב שפיר טעמא דר"ת דהכא גבי הרשאה במטלטלי דכפריה לא חיישינן למחוי כשיקרא משום דה"נ לא הב"ד מקנין להשליח ולא הוה מחוי כשיקרא גבי ב"ד אלא גבי המשלח ולכך כתבינן הרשאה אפילו אמטלטלי דכפריה ולא כנהרדעי ואפילו כלישנא דנהרדעי לא עבדי' הלכך לא קשיא מידי מעיקר טעמו של ר"ת אלא הא קשי' כי פריך מנהרדעי בשבועות ובבכורות צריך לדקדק וכו'. **בא"ד** ומיהו דההיא דבכורות הל"ל דליתא וק"ל: כיון דהוא עצמו לא היה יכול להוציא מידו וכו' דשם קאי על ב' נשים של ב' אנשים שלא ביכרו וילדו ב' זכרים ולא נכרים הולדות ונתנו כל א' ה' סלעים לכהן בתוך שלשים יום ומת א' מהן בתוך שלשים יום ותבעו מכהן הה' סלעים על ידי הרשאה ע"ש: **ע"ב** גמ' ורבנן האי

חכמת שלמה

דף סח ע"א רש"י בד"ס ואיפוך כו' בלא יאוש הס"ד:

דף סט ע"א גמרא דתיוור כעצמות כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה חרסית כו' דבפ' כסוי הדם תשיב כו' נ"ב אבל לפי מה שפי' שם לק"מ ע"ש: **ע"ב** רש"י בד"ה הלוקח יין כו' כדתניא בתוספתא וקדש עליו השם כו' כצ"ל ונ"ב זה אינו מתוספתא רק רש"י מפרש כן אבל רבינו שמשון פי' בסוף דמאי דלא איירי בקדש עליו השם וכן פי' התוס' בפרק השוכר דאי בקדש עליו השם אפילו קריאת שם אסור:

דף ע ע"א תוס' בד"ה אמטלטלין כו' אלא הואיל ויורש יורשה כו' נ"ב פי' על שכיב מרע קאי לפי מה דמסיק לעיל מה דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע והא הלואתו לפלוני איתא גבי שכיב מרע אע"ג דליתא בבריא ומשני מש"ה איתא בשכיב מרע משום דמתנות שכיב מרע דומה לירושה והואיל ויורש ירשה גם כן אקניה להלואה: **ע"ב** גמרא עקוץ תאינה מתאינתי ותיקני לי כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה כמאן

מתאינתי כמו עקוץ תאינה מתאינתך עכ"ל פירוש לדבריהם דכמו דעקוץ תאינה מתאינתך והגניבה עומדת בחצר הלוקח קני לה במתנה ולא מקרי מכירה שהרי אינו נותן לו כלום בשביל הגניבה ה"נ בעקוץ תאינה מתאינתי כיון דלא אמרינן ליה זיל שלים לה דמתחייב בנפשו הוא א"כ אינו נותן לו כלום בשביל הגניבה ולא הויא אלא מתנה אבל ק"ל בזרוק גניבותיך לחצרי נמי אינו נותן לו כלום ומקרי מכירה משום דע"י קניית הגניבה בחצר מתחייב הלוקח עצמו במעות דמי הגניבה כמו שפרש"י ומעקוץ תאינה מתאינתי לא קשה מידי דודאי אינו מתחייב עצמו בתשלומי הגניבה אלא שהוא סבור לפטור לו מתאינתו [א] אבל בעקוץ תאינה מתאינתך דאינו נותן לו כלום לא עסקינן נמי דמתחייב הלוקח עצמו בדמי הגניבה ומקרי שפיר מכירה ולמאי דלא מוקי מתני' בהכי וכו' ליישב ודו"ק : בד"ה כמאן כר' עקיבא כו' ואם תאמר לר"ע נמי כו' ולענין קנין לא קני באויר כו' דלדידיה אפילו בלא מחיצות כלל כמו בר"ג כו' עכ"ל לכאורה דבריהם סותרים דמעיקרא פסיקא להו לר' עקיבא לענין קניה דלא ילוף משבת ובעי נמי תוך מחיצות ולבסוף כתבו לר"ע דאף לענין קניה לא בעי מחיצות כמו לגבי שבת ונראה לומר דקושייתם מעיקרא היינו למאי דמסיק התם דהך דהתחתונות עודפות על העליונות אתיא נמי כרבנן משום דאיכא לפלוגי בין לגבי שבת ובין לגבי קנין דמשום אנטורי הוא אית לן למימר נמי דלא תיא הך דעודפות התחתונות נמי כר' עקיבא דלענין שבת לא בעי לר' עקיבא מחיצות אבל לענין קניה דמשום אנטורי הוא בעי מחיצות ומה שכתוב בנוסחאות התוספות החדשים ופריך כמאן כרבי דאמר קלוטה כמו שהונחה דמי משמע דלפי' כו' בכל נוסחאות תוספות הישנים אינו וכן נראה דכל דבריהם אלו לפי המסקנא ולא לפי דברי המקשה ולדברי המקשה כתבו שוב דלא בעי למנקט כמאן כרבי עקיבא משום דאכתי לא אסיק ארעתיה כלל לפלוגי בין שבת ובין לענין קניה דלמאי דמוקי לה כר' עקיבא ומיהו אי לאו ממש מדמין קניה לשבת דהא לגבי שבת מהני בלא מחיצות לר' אבל לענין קניה אע"ג דמהני בלא מחיצות תלה בעי ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררים כלל ואין להאריך כאן ודו"ק :

דף עא בד"ה והא קי"ל דאין לוקה כו' דרבנן פליגי אדר"מ וסברי עדים זוממין קנסא הוא כו' עכ"ל הא ודאי דר"מ נמי ס"ל עדים זוממין קנסא הוא כדקאמר בהדיא התם סבר לה כר"ע דאמר עדים זוממין קנסא הוא ולכך יליף ליה ממוליא שם רע אלא דר"ל דרבנן פליגי בהא אדר"מ דדרשי כדי רשעתו דכתיבי בעדים זוממין דהוי קנסא דאפילו בקנס דמשום רשעה אחת אתה מחייבו וק"ל : בד"ה בטובח ע"י אחר וא"ת ולרבה כו' היכי הוה משני מתני' דאי כר"מ אפי' טובח בשבת כו' עכ"ל דליכא לאוקמא מתני' טבח ביוה"כ משלם ד' וה' ככ"ע ובטובח ע"י אחר דא"כ אפילו טובח בשבת נמי דהא ת"ק דמתני' ס"ל שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אבל מדברי הרי"ף נראה דמתני' טבח ביוה"כ משלם ארבעה וחמשה מוקמינן לה בטבח על ידי אחר וכ"כ הרא"ש וכל הסוגיא דשמעתין אינה מוכחת כן וצ"ע : **ע"ב** בד"ה איסורי הנאה כו' פעמים ששוחט את הטריפה קודם שהיא שחוטה היתר עכ"ל מה שיש לדקדק בזה כתבנו בחידושינו בפרק כיסוי הדם ע"ש : **בד"ה** מכלל דבכולה מתני' מודה ק"ק דמה דיוק הוא זה עכ"ל ר"ל דליכא לדיוקי הכי מדלא קתני ר"ש פוטר בשלשה אלו כיון דלא שייכא הך פלוגתא דטבח ביוה"כ להני תרתי דפוטר ר"ש מטעם שחיטה שאינה ראויה ובהך דטבח ביוה"כ דלוקה ומשלם כבר פליגי בה בפ"ק דמכות וק"ל : **בפרש"י** בד"ה חייב לשלם כפל דאע"ג כו' עכ"ל כדי נקט כפל דעיקר מלתיה דר"ש בקדשים שחייב באחריות לענין ד' וה' מיתנייא והכי מייתינן לה הכא וק"ל :

דף עב תוספות בד"ה דאי ישנה לשחיטה כו' אבל כשיש פסול אחר עמו אז יש לפטור אפילו למאן דאמר כו' עכ"ל פירוש פסול אחר כגון ע"ז כדפריך בפרק השוחט אשחוטי חוץ לא ליחייב דאסרה בשחיטה פורתא לע"ז ומשמע להו דאפי' למ"ד ישנה לשחיטה כו' פריך הכי כמו שהוכיחו התוספות בסמוך מההוא דאירע בה פסול כו' ודו"ק : **בד"ה** כי קמחייב אההוא כו' תימה כיון דסוף השחיטה פוסלת כו' משמע התם דאפילו למ"ד ישנה כו' עכ"ל ולמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף אע"ג דסוף השחיטה נמי פוסלת מכל מקום מחייב שפיר בד' וה' כיון דכולה שחיטה היתה בהכשר והפסול והיוב ד' וה' כהדדי אתיין לבסוף מה שאין כן למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף היכא נמי דסוף השחיטה פוסלת אין תחילת השחיטה שחיטה כלל ודו"ק : **ע"ב** בד"ה דאי סלקא דעתך דאורייתא כו' לא היה נחשב בכך שחיטה שאינה ראויה כמו מעשה דשבת כו' עכ"ל דליכא למימר הכא כדלעיל דשוחט לע"ז הוי טפי שחיטה שאינה ראויה כיון דאסור בהנאה מיהת מדרבנן דלית לן למתלי שחיטה שאינה ראויה באיסור הנאה דהא מעשה שבת מקרי שחיטה שאינה ראויה אי הוה אסור מדאורייתא אע"ג דאינו אסור בהנאה מדכתיב לכם וק"ל : **בד"ה** רבא אמר מכאן כו' ולהאי טעמא דמפרש משום חידוש ניחא אבל כו' עכ"ל מיהו התוספות כתבו בסמוך לחד תירוצא דלמאי דבעי למימר התם רבא כרב חסדא לא הוי טעמא משום חידוש ודו"ק : **בד"ה** אין כו' ובשנים החתומים על כו' נ"ל דפסולי עדות דקאמר היינו קרובים כו' עכ"ל ר"ל ולכך נמי אינם נאמנים לומר קרובים היינו במגו דגזלנים משום דבשנים לא שייך מגו ועיין עוד על דבריהם שם ובפ' חזקת הבתים :

דף עג בד"ה אי נמי דפסלי בגזלנותא כו' ומיהו להוא עובדא כו' לדיני נפשות פשיטא כו' עכ"ל משום דאיכא למאן דאמר התם הוזם לממון כשר לדיני נפשות הוצרכו למימר להוא עובדא כו' דקי"ל דהוחשד לממון פסול נמי לד"נ אם כן להאי טעמא דפסידא דלקוחות פשיטא דלד"נ יש לפוסלו למפרע וה"מ כו' וק"ל : **בפרש"י** בד"ה אתזמי להו אגניבה כו' אלא איפסלו להו אגניבה משום פסול עדות עכ"ל משמע מפירושו דבההוא עדותא פסולין היו כיון דלמפרע הוא נפסל ותימה לומר כן דהא מסיק לעיל והלכתא שהעידו בשבת אחת והוזמו דאפילו אם הוזמו על הגניבה לא אמרינן למפרע הוא נפסל משעת עדות אגניבה ופסולין היו בשעת עדות טביחה כיון דתוך כדי דבור הוא ומכ"ש הכא דהוזמו על הטביחה דלא נאמר דלמפרע הוא נפסל ובשעת עדות גניבה פסולין היו אלא דלכך נפסלו נמי אגניבה דה"ל כמו עדות מוכחשת כיון דהוזמו על הטביחה הוה מוכחשין על הגניבה ובטלה כל העדות דתוך כדי דבור כדבור דמי וכן מוכיחין דברי התוספות בזה ודו"ק היטב : **ע"ב** תוספות בד"ה תרי תוך כדי כו' נראה דתוך כדי דבור גדול אינו מועיל כלום אפילו לפרש כו' עכ"ל לאו מכח סברתם קאמרי הכא דאין סברא שיועיל כלל כדי דבור גדול דהא איכא למאן דאמר אפילו תוך כדי דבור גדול מהני בכל גוונא אלא דאין נראה להם השתא לחלק בין לפרש דבריו ובין עוקר דבריו כיון דאיכא לפרש מהני' בע"א וק"ל : **בד"ה** א"ל אביי לא דאפכינהו כו' ולאו דוקא נקט אביי אפכינהו תחילה כו' עכ"ל ר"ל לשיטת ר"י דהרישא איירי בג' כתות גם לפי האמת ובלא אפכינהו רק הסיפא איירי בדאפכינהו ע"כ לאו דוקא נקט אפכינהו תחילה כו' דא"כ אתכחשו להו ולפי מאי דס"ד נמי השתא דדיוקא דרבא מרישא ואפכינהו ואזמינהו נמי ברישא א"כ ע"כ לאו דוקא נקט אפכינהו תחילה אבל לפרש"י דלפי האמת נמי מוקי אביי הרישא בשתי כתות כמו הסיפא ובמיפך והזמה ומיהו דיוקא דרבא לא הוי אלא מסיפא ואין לחוש אם נאמר ברישא אפכינהו תחלה דלא מתכחשו להו כיון דדינא כוותייהו פסקינן כדמסיק ומיהו לפי מה שפריך לפי שיטתו בסמוך דלפי מאי דס"ד השתא דדיוקא דרבא מרישא ואביי מוקי לה נמי בג' כתות ואפכינהו ואזמינהו מליעאי לקמאי ואין אנו צריכין כלל להיפך בתראי למליעאי וא"כ אין לחוש נמי אם נאמר ברישא אפכינהו תחלה דלא אתכחשו מליעאי כלל כמ"ש התוספות בסמוך ויש ליישב ודו"ק : **באו"ד** ואיירי דמליעאי נמי אפכינהו ואזמינהו לקמאי דהשתא לא כו' עכ"ל ולפי זה ה"מ אביי לאוקמי גם לפי האמת הרישא והסיפא בהכי בג' כתות ובגוונא חדא דאפכינהו ואזמינהו מליעאי לקמאי דהשתא לא אתכחשו מליעאי כלל אלא כיון דלפי האמת ע"כ ברישא בלא אפכינהו ואזמינהו מתוקם שפיר וליכא לאוקמי בגוונא חדא איכא למימר נמי שפיר דהסיפא איירי בב' כתות ודו"ק :

דף עד בפרש"י בד"ה ואזמינהו והכא ליכא למימר כדאמר רבא ברישא כו' עכ"ל ר"ל דודאי אי הוה מתוקמא הסיפא שפיר בגוונא דרישא ובג' כתות הוה ניחא ליה לאביי נמי לאוקמא הכי כדמשמע מרישא דאיירי בג' כתות כדמסיק מדקתני שהרי הרב אומר כן אבל כיון דליכא לאוקמא הסיפא בההוא גוונא ממש דהא הרישא לא מתוקמא אלא דהזוממין הוו מליעאי אבל הסיפא לא מתוקמא בהכי אלא דהזוממין הוו קמאי וא"כ אית לן למימר נמי שפיר דהסיפא מיירי בב' כתות ודו"ק : **ע"ב** תוספות בד"ה ה"ל לאו שניתן לאזהרת כו' משום דאיירי התם בסיפא כו' משמע דבבן גרושה כו' עכ"ל בלאו האי משמעות דמודה ר"מ בבן גרושה מוכח בהדיא דאית ליה לר"מ דלוקה משום לא תענה גבי מאתים זוז וגבי מלקות אלא דנקטו מתני' דבן גרושה משום דאהך מתני' מייתינן הך דעדים זוממין לוקין מן התורה דכתיב והיה אם בן הכות וגו' ודו"ק :

דף עה בפרש"י בד"ה אמר רבא גרסינן ול"ג אמר ליה עכ"ל ובד"ה קפחתינהו לסבי כו' קפחתינהו ויש בידי תשובה לקפח דבריו עכ"ל כל זה אינו מפרש"י רק מפי' רשב"ם כמו שכתבו התוספות דלפירוש רש"י פירושו מלשון לער ולא מלשון גלוח ולפירוש רש"י שפיר גרסינן אמר ליה רבא כו' ודו"ק : **תוס'** בד"ה א"ל רבא קפחתינהו לסבי כו' כנ"ל : **ע"ב** בגמרא ובהודאה דטביחה קמיפלגי דרבנן סברי אע"ג דהודאה דגניבה כו' ולא בעי למימר דפליגי בהך פלוגתא דפליגי לעיל רבנן ורשב"א בהודאה דגניבה דהודה מחמת ביעתותא אי הוה הודאה אי לא דא"כ לא הוה פליג סומכוס בתשלומי שלשה לפר כו' בלחוד ובתשלום דכפל נמי הוה פליג ודו"ק :

דף עו בגמ' הא מני ר"ש היא דאמר קדשים שחייב באחריותן ברשותיה דמריה קיימי כו' מלתיה דר"ש מפרש לקמן בגונב הקדש מבית בעלים כיון דחייבי בעלים באחריות ברשותיה דמריה קאי וחייב הגנב על הטביחה והכי נמי הכא בהקדישו גנב באחריות

קרני ראם [א] אבל בעקוץ תאינה כו' · נ"ב ואינו דומה כלל דכאן בזרוק גניבותיך לחצרי הקנין נגמר ע"י חילול שבת משא"כ בתאנים מתאנתך הקנין נגמר ע"י התגר ומה שמתחייב בדמים אין שאיסור שבת עושה פעולת הקנין :

חכמת שלמה

כמאן כו' עד דמסי לתוך כו' נ"ב אף שלר"ע א"צ מחיצות כדלקמן בסוף הדבור מ"מ מאחר שצריך מחיצות לרבי א"כ איך יהיה סתמא דמתני' דלא כרבי וסיה לו לומר דאי כרבי הא בעינן מחיצות עודפות כמו שאמר דאי כרבנן כו' אף שכתבו התוס' לה"ק ר"ע בכאן דאיירי אפילו בחצר שאינו מקורה ולא כרבי לאו דוקא דמתני' לא כרבי דרבי מוקי מתני' במקורה אלא כלומר דנות יותר לאוקמי מתני' כר"ע משום דאיירי בסתמא א"כ אליבא דר' עקיבא איירי אפילו בסתם חצר שאינו מקורה להכי תפס כאן ר' עקיבא ולא רבי ודו"ק [עיין במהרש"א] :

דף עא ע"ב תום' בד"ה וסבר כו' וכן במסכן גפנו על גב כו' כנ"ל :

דף עב ע"א רש"י בד"ה ומאי שנא כו' לא עמד בדין קאמר רחמנא דתמשה כו' כנ"ל. **ע"ב** בד"ה בטלה עדות כו' והוא משלם כפל משום כו' כנ"ל והד"א : **תום'** בד"ה דאי ס"ד כו' כדתני בתוספתא דמסכת קידושין המקדש ביין נסך ובערלה ובעורות לבובין כו' איסור אכילה דהוי ודאי דאורייתא כו' כנ"ל :

דף עג ע"א רש"י בד"ה איתזמו כו' לאו הזמה דוקא לשלם ממון כו' כנ"ל : **ע"ב** **תום'** בד"ה ונמלך כו' ולמחר תמורת שלמים כו' נ"ב לאו דוקא למחר אפילו היום אחר כדי דבור לא מהני וק"ל :

דף עד ע"א רש"י בד"ה סיפא נמי כו' דקמאי ואמרי סימא כו' שליטי משלמין כנ"ל וסס"ד : **תום'** בד"ה נמלאו כו' דפסקי' לדינא אפומייהו דאין עדים כו' כנ"ל :

דף עה ע"א גמ' אמר רבא קפחתי לסבי דבי רב כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה שלא בב"ד הוה לא היו ב"ד יושבין כו' נ"ב פי' לפי שצריכים ג' מומחין בדין קנסות ומ"מ אי היה יושב ר' יהושע בב"ד מסתמא היו ב"ד של ג' יושבין אלו על כן פרש"י לא היו ב"ד יושבין כו' וכן פי' המגיד משנה דעת רש"י בהלכות גניבה לרמב"ם ודו"ק : **בד"ה** אמר רבא כו' א"ל קפחתינהו לסבי דבי רב המנונא קרי כו' כנ"ל והשאר נמחק ונ"ב ברוב ספרים ל"ג ואי גרסינן נ"ל לישב שהוא קאי על ל"ג דלעיל מיניה והכי פירושו ל"ג א"ל קפחתינהו לסבי דבי רב דאי גרסי' הכי ע"כ פירושו שרבא אמר לרב המנונא בלשון נוכח קפחתינהו כלומר ליערת והכנסת כו' על דרך תשובתך בנידו וזה אינו לפי שרב המנונא קרי סבי דבי רב א"כ ע"כ גרסי' אמר רבא קפחתי לסבא דבי רב כלומר יש בידו תשובה ולקפח דברי רב המנונא : **באו"ד** דסנהדרין קפחתי יש בידי כנ"ל : **ע"ב** **רש"י** בד"ה סודאה דמחמת קמאי אודי והאי כו' כנ"ל :

דף עו ע"א גמרא תורה דראובן והשתא תורה דראובן כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה אמרי נהי כו' דאפי' הפריש לשם כו' נ"ב נ"ל לגרום ואפי' ולפ"ז מיושב שפיר לישנא קס"ד ופרש"י דהא לפי המסקנא

מהר"ם

האי דבר ולא חצי דבר למעוטי מאי וכו' . הני אמרי קטנה וכו' עיין בספר מלחמת ה' להרמב"ן דמשמע שם דגירסא זו ליתא אלא לפי' רש"י ולא לשאר המפרשים וע"ש ועוד מתרץ שם דהא דפריך השתא ורבנן האי דבר ולא חצי דבר למעוטי מאי וכו' דמשמע דדוקא השתא דמשני מי לא מודה ר"ע וכו' הוא דקא קשיא ליה ורבנן האי דבר וכו' אבל בלא האי שינויא לא הוה קא קשיא ליה ע"ש : **תוס'** ד"ה למעוטי שנים וכו' ורב אלפס פי' משום דהתם מהני סהדותייהו וכו' . עיין בספר בעל המאור שמקשה שם על תירוצו זה של רב אלפס דע"כ המקשה דפריך לעיל לימא מתני' דלא כר"ע נמי ידע האי שינויא דלרבנן האי דבר ולא חצי דבר אתי לשנים אומרים א' בגבה וכו' לפי' דרב אלפס דמפרש דהחילוק הוא בין הא ובין אכלה שנה ראשונה בפני שנים וכו' משום דהתם מהני סהדותייהו לענין פירות וכו' ואם כן השתא דהמקשה לא הוה ידע הא דמשני ה"נ אע"ג דעדי טביחה צריכי לעדי גנבה כיון דעדי גנבה לא צריכי לעדי טביחה דבר קרינא ביה מאי פריך לימא מתני' דלא כר"ע וכו' הא לפי זה כרבנן נמי לא אתי משום דעדי טביחה בלא עדי גנבה אין שום נפקותא בעדותן דאימר דידיה קא טבח משא"כ באכלה שנה ראשונה לפני שנים שניה בפני שנים וכו' דבכל שנים מהני סהדותייהו לענין פירות שאכל באותה שנה והרמב"ן תירץ קושייתם שם ע"ש : **ד"ה** כמאן כר"ע וכו' . דברי התוס' בדבור זה נראים כסותרים דבתחלת דבריהם כתבו דלר"ע לענין שבת כיון דמטא לאויר חצירו חייב אפי' למעלה מן המחיצות משום דרשות היחיד עולה עד לרקיע ולענין קנין גרע דלא קני עד דמטי לאויר מחיצות ולבסוף הדבור כתבו ובגיטין נקט רבי משום דאוקמי למחיצות התחתונות עודפות דלר"ע לא מצי למנקט דלדידיה אפי' בלא מחיצות אית ליה כמי שהונחה דמיא וכו' משמע דלר"ע אפי' לענין קנין קני מיד כיון דמטי לאויר חצר אע"ג דלא מטי לאויר מחיצות והנה כדי שנעמוד על תוכן הענין צריך אני להציע סוגיא דשמעתין שם אמתני' דהוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקה לה כיון דיצא מרשות הגג ונמחק או נשרף הרי זו מגורשת פריך בגמ' והא לא מינטר פי' משום דאתי זיקא ודחי ליה לחוץ אמר רב יהודה אמר שמואל כגון שהיו מחיצות התחתונות פי' של החצר העודפות על העליונות פי' של הגג דמיד דנפיק מגג מטי לאויר מחיצות וכו' וכן אמר עולא א"ר יוחנן וכו' א"ל ר' אבא לעולא כמאן כרבי דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא אמר ליה אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין שבת אבל הכא משום אינטורא הוא והא קא מינטר וס"ל להתוס' דהמקשה שהקשה כמאן כרבי הוה ס"ל דלרבי מחיצות הוה כקירוי והוא ס"ל דלענין שבת ולענין קנין דיניהן שוין והוה ס"ל דג' מחלוקות בדבר דלר"ע אפי' בלא מחיצות ובלא מקורה הוי קלוטה כמי שהונחה בין לענין שבת בין לענין קנין ולרבנן אפי' במקורה או הגיעה לאויר מחיצות אינו כמונח בין לענין שבת בין לענין מקורה ולרבי דוקא במקורה אי במחיצות הוה כמונח בין לענין שבת בין לענין קנין ולהכי פריך כמאן כרבי וכו' דלר"ע לא בעינן מחיצות ולרבנן לא מהני מחיצות ומשני אפילו תימא רבנן וכו' והשתא לפי שינויא זה יש חילוק בין לענין שבת לענין קנין בין לרבנן בין לר"ע דלרבנן לענין שבת אינו חייב אלא שתנוח ע"ג

לענין קנין משום אינטורי הוא וכיון דהגיע לאויר מחיצות הוה מינטר ולר"ע הוי איפכא דלענין שבת כיון דמטא לאויר חצר חייב דרשות היחיד עולה עד לרקיע ולענין קנין משום אינטורי הוא ולא קני עד שיגיע לאויר מחיצות דאז הוא מינטר מזיקא והשתא דברי התוס' מבוארים דמה שכתבו בתחלת הדבור כתבו לפי המסקנא דמשני שם הכא משום אינטורי הוא ולהכי מקשו התוס' לר"ע נמי כיון דמטא לאויר חצרו חייב וכו' ולענין קנין לא קני וכו' ודברי התוס' שבסוף הדבור הן לפי סברת המקשה שם דפריך כמאן כרבי כמבואר למעלה וק"ל : *)

הדרן עלך פרק מרובה וסליקא לה מסכת בבא קמא

*) [בכל הדפוסים שלפנינו נדפסו כאן שני דבורים על דף ע"ו ובאמת הם שייכים למסכת בבא בתרא ואנחנו בהוצאה זו נציגם בעז"ה במקומם] .

ברשותיה קאי ולא הוה מכירה ופטור אשעתא דהקדש ופריך מדסיפא ר"ש כו' דקתני ר"ש אומר כו' משמע דרישא לאו ר"ש ולית ליה לת"ק הך סברא דברשותיה דמריה ופטור הגנב על הטביחה בגונב הקדש מבית בעליו וא"כ ה"נ הכא לאו ברשותיה קאי והוי מכירה וחייב אשעתא דהקדש וק"ל : ע"ב בפרש"י בד"ה תהי לשון כו' ופריך לרבין אליבא דר"י כו' עכ"ל לא ידענא אמאי נקט לרבין והתוספות כתבו היפך זה דלרב דימי פריך דמוקי לה בנשפך הדם אבל לרבין לא פריך מידי כיון דנזרק לבסוף ודו"ק : תום' בד"ה כל העומד לזרוק כו' דשני כבר מפסיל כו' דשחיטה שאינה ראויה כו' ולעיל כתבו דשחיטה ראויה היא היינו משום שחיטת קדשים גופייהו אבל אינה ראויה משום דהוי מחוסר זמן מיהו הוה לקי דבהכי חייב רחמנא אי לאו למ"ד דהתראת ספק לאו שמיה התראה ודו"ק :

דף עז בד"ה פרה מטמאה כו' הקשה בקונטרס כו' מדפריך במנחות כיון דכל העומד לשרוף כשרוף דמי כו' אמאי מטמאה כו' עכ"ל לכאורה אין כאן הוכחה דאימא לרבנן דפליגי אר"ש פריך התם ור"ש נמי איכא דלא נפסלה הפרה פריך אמאי מטמאה כו' ואפשר דמשמע להו דמהך דאר"ש פרה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר דאיירי בנפסלה פריך התם הכי אבל לרבנן ולר"ש נמי היכא דלא נפסלה ליכא למיפרך מידי דאימא דקושטא הוא דאינו מטמא טומאת אוכלין מהאי טעמא דכל העומד כו' וק"ל : **ע"ב** בד"ה אומר היה ר"ש כו' נראה שר"ל דאפי' מדרבנן כו' ואם כן מגליה נר"ל דר"ש פליג ארבנן כו' עכ"ל אין זה מדוקדק דאר"ל לא קשיא מידי דמלי סבר כקושייתם דמודה ר"ש דמדרבנן לאו בת פדייה אלא מדאורייתא ולהכי מטמא כו' אבל עיקר קושייתם מסוגיא דשבועות דמוקי הך דאין לה פדייה דלא כר"ש ודו"ק : **בד"ה** זה בנה אב כל כו' וכ"ת דטריפה ושחוטה ממשמעותיה דשה כו' דשה טריפה נמי חשיבה שה דמחייב במוכר טריפה ד' וה' כו' מתוס' דפ' אותו ואת בנו ע"ש וק"ל : **בד"ה** גבי גניבה כו' אלא היכא דכתיב שה לחוד אבל הכא כתיב נמי שור עכ"ל ולעיל דפריך כלאים שה כתיב ואמר רבא זה בנה אב כו' ה"מ לשנויי הכי דלא תאמר דרבא אלא היכא דכתיב שה לחוד אלא כיון דהכתי תקשי למעט כלאים משור ושה דאי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם מש"ה הוצרך לשנויי או לרבות וק"ל :

דף עח בד"ה והא גבי קדשים כו' מדסמך שור לכשב דלחומרא מקשינן כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוספות לקמן דבלא שום קרא הוה ממעטינן נדמה שאינו דומה כלל בתחת תחת ממעשר כו' לא איצטריכו לזה לדחוקי דלחומרא מקשינן אלא כיון דממעטינן נדמה כלאים מבעיא דנדמה מסתבר טפי לרבות כדקאמר תלמודא השתא כלאים אתרבי נדמה שאינו דומה כלל מבעיא כמ"ש התוספות לקמן ודו"ק : **בא"ד** ומשני מדסיפא למעט כלומר כו' כיוצא בו במקום אחר אית לן למימר למעוטי כו' עכ"ל ר"ל דהשתא בסיפא לגבי נדמה ליכא הוכחה טפי למעט מלרבות אבל כיוצא בו במקום אחר לגבי כלאים אית לן למימר בסיפא למעוטי אתא ולא ניחא להו לפרש כפרש"י הכא דע"כ סיפא למעוטי נדמה דאי לרבות נדמה כ"ש דלא איצטריך כיון דמרישא כו' דהא השתא אכתי לא אסיק אדעתיה הך סברא דאם כן מאי פריך בתר הכי מדרישא לרבות כו' ודו"ק : **בד"ה** אי למעשר פירוש דהוי כאילו כתיב ביה שה מג"ש דהעברה כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר אי למעשר דהוי כאילו כתיב שה מג"ש דתחת תחת מקדשים דא"כ פשיטא דלא הוה איצטריך הבנין אב דמהך ג"ש לחוד נמי איכא למילף אבל מג"ש לחוד מבכור ליכא למילף למאי דס"ד השתא דליכא מיעוטא לכלאים גבי בכור ואיצטריך לבנין אב אך קשה לפי מ"ש התוספות לעיל דבנין אב דרבא לא אתמר אלא היכא דכתיב שה לחוד וא"כ הכא גבי בכור לא כתיב שה לחוד דכתיב אם שור אם שה ויש ליישב ודו"ק :

דף עט בד"ה גנב והקדיש כו' אבל בקדשי בדק הבית לא בעי לפלוגי דסתם קודשים דשור ושה דמחיים הוי מזבח כו' עכ"ל ולא ידענא דהכא קתני סתם גנב והקדיש דמחיים ומיירי בקדשי בדק הבית ואפשר לומר דהכא כיון דתני ליה גבי כל הני מילי דטעם חיוב דידהו משום מכירה מוכחא מלתא נמי דחיוב דגנב והקדיש משום דמה לי מכרו להדיוט כו' והיינו מקדשי בדק הבית ודו"ק : **בד"ה** נתנו לבכורות כו' לפי מה שמפרש בגמרא כו' עכ"ל רלה לומר לפי מה שמפרש ר"י בגמרא כמו שכתבו התוספות לקמן בשמו דהא דמבעיא ליה הקנו משיכה בשומרין או לא לא קמבעיא ליה לענין חיוב אלא אי מלי למיהדר אי לא וא"כ אי הוה מיירי מתני' לפי האמת נתנו הבעלים לשומר ומת שם לא הוה פשיט מידי ודו"ק : **בד"ה** הקנו משיכה כו' דמשעת משיכה מתחייבים דאל"כ מאימתי כו' עכ"ל יש לדקדק ומאי קושיא דאל"כ מאימתי דאימא לגבי שואל ושוכר קמבעיא דאפילו משך לא יתחייב עד שיתחיל במלאכה או לא כמו שפרי' לענין חזרה וע"כ נראה להגיה דכל"ל דאל"כ מאימתי דבהשואל תנן שלח ושלחה ומת חייב ושיעור דבריהם דבהשואל תנן דחייב אחר שילוח קודם שתבא ליד המשאיל ויתחיל במלאכה וא"כ אם לא משעת משיכה מאימתי ודו"ק : **ע"ב** בד"ה אין מגדלין כו' דלרעות אפי' בהמה גסה אסור כו' עכ"ל ולא ניחא להו דמיירי ברעות ובהמות של אחרים דשרי בגסה כדאמרינן בפ"ק דב"מ כמ"ש התוספות לקמן דליסנא דמגדלין משמע בבהמות של עצמו וק"ל :

ח"א דף עט ע"ב מפני מה החמירה תורה בגנב כו' וכתיב כי עזב ה' וגו' · הגנב כיון שירא מדין של מטה ואינו ירא מדין של מעלה הכי הוא כופר בהשגחה ובשכר ועונש של מעלה אבל הגזלן אינו כופר בכל זה שהרי גם מדין של מטה שהוא רואה אינו ירא אלא שהוא מחשיב לו מה שהוא נשכר בגזילו יותר ממה שהוא מפסיד בעונש של מעלה ושל מטה ודו"ק : כמה גדול כח של מלאכה שור שבטלו כו' · דאף אם גנב עגל הכי ראוי הוא ליגדל מיהו לטעמא דגדול כבוד הבריות שור שהלך ברגליו ה' כו' מי לא עסקינן שגנב עגל שראוי להרכיבו על כתיפו כמו שה אלא דלא פלוג כיון שהוא מין שור ההולך ברגליו וק"ל :

דף פ בד"ה והטבח לוקח כו' דבתוספתא גרסינן יותר מל' יום וא"כ כו' יכול כו' להשהות אחר יום השוק כו' עכ"ל פירוש דגרס שם יותר מל' יום אל ישהה אבל עד ל' יום שרי להשהות אף כי מלו אחר יום השוק וזה אין סברא דלא עדיף ממשהה קודם לרגל ודו"ק : **בד"ה** מהו להשהות כו' ובתוספתא נמי משמע דאף קודם הרגל לא שרי להשהות אלא בבית כו' עכ"ל ר"ל דהיינו כפירושם דהך דר"ג איירי בקודם לרגל אפילו הכי לא הלא והרעה בעדר וק"ל : **ע"ב** בד"ה אומר לעכו"ם כו' דע"י ישראל קאמר ותוך ז' דמחללין עליה כו' עכ"ל מפורש ברא"ש דתוך שבעה משת לעת מחללין על היה ועיין בתוספות פ"ק דגיטין וק"ל :

ח"א דף פ ע"א מעשה בחסיד כו' ואף הוא בשעת מיתתו אמר יודע כו' · אפשר דבוידוי שקודם מיתתו כדרך כל הארץ אמר שלא התודה רק על עון זה ויש לדקדק מה היה עון זה כ"כ עד שהזכירו המבקרים מלבקרו כיון שלא עשה כן אלא משום רפואה ואפשר שהיה חולה שאין בו סכנה ולא היה לו להתירו לעצמו וק"ל : **חובה** תקברינה לבנה כו' · ובפרק ב' נזירים איתא משום שהקיפה ראש בנה קללה כן ואפשר דהא והא גרמו דמשום הך דהקפת ראש בנה תלה קללתה בבנה נמי הכא ומיהו לא הוה מתקיים הקללה בשביל הך דהתם לחוד דהא לרב אדא נמי שרי התם אפי' בגדול המקיף קטן ולא קאמר התם הכי אלא לפי סברת רב הונא אבל משום הך דהכא דעבדה איסורא נתקיימה הקללה כולהו שני כו' וק"ל : **איקלעו** לבי שבוע הבן כו' הכא פרש"י ברית מילה דהיינו למצות ברית מילה גופה אבל גבי ישוע הבן פרש"י משתה לפדיון הבן וכן משמע בסנהדרין פ' אד"מ דמצות ברית מילה גופיה קרי שבוע הבן ואין מכאן ראיה לעשות סעודה בברית מילה אלא בפדיון הבן וק"ל : **ע"ב** ודלת הנגעלת כו' זו שמיכה רב אשי אמר כל המריעים כו' · מצינו בכמה מקומות שהיו הת"ח בורחין מן השררה ולא היה רע בעיניהם שנדחו מהשררה ולזה אמר רב אשי כל שמריעין לו כו' דהיינו שמצטער על כך ויחשוב לו שהוא רעה לו שנדחה מן השררה לא במהרה מטיבין לו ע"ד שאמרו כל הרודף אחר השררה היא בורחת ממנו וק"ל :

דף פא בד"ה אין מחייבין כו' וקשה לפירושו דאין מחייבים משמע שאין אסור בהנאתו ועוד דהא כו' עכ"ל פירוש לדבריהם דאין מחייבין משמע שאינו אסור בהנאה אף אם לא יטלם לעתיד ועוד לפירושו אף אם יטלם לעתיד יהיה אסור בהנאה כיון שמתייאש ומתעלל כמו לכשאחזור אלקטנו דאסור ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ונוטל דמי יינו כו' דבתר הך דלא יקוץ קתני הך כו' עכ"ל :

ח"א דף פא ע"ב אלא שנטל מלא חבל כו' שנאמר ים ודרום ירשה כו' · מפרש"י בחומש הוא ים כנרת אבל ים הגדול במערב א"י הוא ופי' שכתוב ים כנרת שנפל בחלקו וגם מלדו לדרום כדי צורך לפרוס מלא חבל של מצודה היה לפרס ירושה וק"ל : **שאין** לו בסך ובשפלה ובנגב ובעמק שנאמר פנו וגו' · בעמק לא נזכר בקרא מפורש ואפשר דהיינו חוף הים דכתיב בקרא ועיין בפרש"י בחומש : **וכן** אתה מוצא בכנעניים כו' · פרש"י אע"פ שכתב כאן הכ האמורי כנעני ופרזי כך היו כו' ע"ש ולפי זה ל"ג והאמוריים שלפניהם כו' וק"ל : **גזרתינהו** נמקיף בגיזרא כו' · עיין פרש"י ובערוך בערך גזל ועוד נ"ל לפרש ע"פ מה שאמרו פרק במה בהמה גבי ולא בכלועה שברגליה דעבדו ליה לגיזרא ופרש"י בהמה שפסיעותיה קצרין עושין לה כו' ולזה אמר בדרך משל ממש לזה שהייתי עושה לך לגיזרא דפרזלא שהייתי מרחיב לך פסיעות שוקיך וק"ל : **שבילי** הרשות כו' מה הבריות מזיקות לו כו' · הא דפשיטא לן פ' כיצד הרגל בדר במהלך חבירו שלא מדעתו אם הוא הלך דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דא"ל להפלות לו שכר היינו מהך דהכא מיהו משמע התם שלא מדעתו דוקא אבל אם הוא מוחה יכול למחות ואין כופין אותו על כך כי הכא ויש לחלק כיון דדרך השיירות להשכיר גם אם זה הוא לא קיימא לאגרא יכול הוא למחות ולא מיקרי רע מה שאין כן הכא דאין דרך למחות ליגך בשדות פנויות וכופין אותו על כך מקרא דאל תמנע טוב וגו' וק"ל :

דף פב בד"ה כדי שלא ילינו כו' ונמלא יום עלייה של מ' אחרונים בא' באלול לא יבא בה' כו' אם לא נאמר דעברוה לאלול עכ"ל דאם נאמר דעברוה לאלול ניחא לכ"ע מיהת דהוי ירידה ביוה"כ אבל קשה למה לא נאמר נמי לפי מדרש תנחומא דביום ל' באב שירד בו ביום עלה דהכ"ג כתבו לעיל לרבנן דהשתא נמי לכ"ע הוי ירידה ביוה"כ וניחא נמי לר' יוסי דיבא העלייה ביום ה' והירידה ביום ב' ויש ליישב ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ואין מטמא בנגעים כו' ובהמ"ק עצמו כו' שנהנו דוסנה של יריחו תחתיו כדאמר התם כו' עכ"ל לא מצאתיו שם גם רש"י פירש שם דבהמ"ק עצמו לא נתחלק דכשקנה דוד את גורן הארונה גבה כסף מכל שבט ושבט כדאמרינן בספרי ובשחיטת קדשים עכ"ל ע"ש : **בד"ה** ואסור לאדם כו' ונראה דלא יגדל דמתני' היא היתה גזירה דפולמוס של טיטוס עכ"ל דכיון דמתניתין דינא קתני אין מגדלין חזירים משמע דגזור וקבלו והעובר נקרא עבריין ואע"ג דלא הוזכר התם במתני' בסוף סוטה גזירה דלא יגדל בפולמוס של טיטוס איכא למימר כיון דהוזכר שם גזירה דלא ילמוד בנו יונית מה"ט גזרו נמי דלא יגדל חזירים דהדא טעמא אית בהו משום הך עובדא דאחים דהתם אפולמוס של טיטוס מייתינן ליה נמי האי עובדא דמה שגזרו כבר בהך עובדא דאחים בפולמוס של טיטוס קיימו להיות גזירה דרבנן וק"ל :

ח"א דף פב ע"א וילכו ג' ימים כו' אין מים אלא תורה כו' דרשינן ליה משום דמה ענין שם שם לו חק וגו' ויאמר אם שמוע וגו' למנין שהלכו ג' ימים ולא מצאו מים וע"כ דרשו שהלכו ג' ימים בלא תורה ונתחזק להם ביטול התורה והיו נלאין לשתות מי התורה כי היו מרים להם כנאמר אם תעזבני יום וכו' עד שהורה להם ה' עץ וגו' שהתורה היא עץ חיים למחזיקים בה והחזקה הוא בכל דבר בג' פעמים וע"כ בהפך זה קאמר שלא יתחזק לכן חזקת לינה ג' ימים בלא תורה ובזה ימתקו לכן מי התורה ויאמר אם שמוע תשמע וגו' כמ"ש אם שמעת בישן תשמע בחדש דהיינו ואם שמעת בשבת שחרית בפרשה הישנה תשמע במנחה בפ' חדשה ואם שמעת כו' במנחה בשבת תשמע עוד בב' וה' וק"ל : **ע"ב** כשצרו בית חשמונאי כו' הפלו להם חזיר עיין בחידושי אגדות דסוף מס' סוטה : **וחכמת** יונית מי אסירא כו' ולא נשתייר אלא אני כו' וליכא למימר הכא שלא עשו כהוגן וחזי מאי סליק בהו דכי האי גוונא אמרינן פרק אמר להם הממונה גבי דונג בן יוסף דמשמע שאמר רבן גמליאל שיש לו להתאונן על תעלת בני בית אביו יותר מכל שאר בני העיר ועוד דבית אביו של רבן גמליאל שהיו נשיאים ודאי לא היו מניחים את בניהם ללמוד בחכמת יונית אם היה בו חשש איסור וק"ל :

דף פג בד"ה לשון סורסי כו' וע"ש שתקרובה לא"י אין לשון הארמי שלה לא כ"כ עכ"ל הכי משמע להו דהלשון הנקרא ארמי שלא נשתנה שמו מלישנא דקרא הוא הלא וסורסי שנשתנה שמו הוא נשתנה מלשון לא וק"ל : **בד"ה** והתניא וביסוב כו' לא ידע פירוש הברייתא וקשה דהא משמע כו' עכ"ל כנ"ל : סליק פרק מרובה

פרק החובל

ע"ב בד"ה מכה מכה ל"ל וא"ת דרבא כו' ויש לומר דרבא לטעמיה כו' עכ"ל רצונם לומר דלכאורה מלתא דרבא דהתם מתאמרא נמי אליבא דהך ברייתא דהכא וא"כ כי לא קאי נמי ג"ש דמכה מכה להך דרשה דהכא כדקאמר ואם נפשך לומר כו' מ"מ איצטריך ג"ש דמכה מכה לדרשה דהתם דבפירוש ריבתה תורה כו' ומאי פריך מכה מכה למה לי ותרצו דרבא לטעמיה ולית ליה דרשה דהך ברייתא דהכא ומש"ה מוקי ליה התם לדרשה אחריתא אבל בהך ברייתא דהכא קאי ג"ש דמכה מכה להך מלתא דעין תחת עין לאו ממש הוא והשתא פריך שפיר מכה מכה ל"ל להך דרשה דהכא ודו"ק :

חכמת שלמה

המסקנא מחייב ר"ש בטביחה כגון בגונב קדשים ואח"כ מסיק רש"י ואפילו אם הפרישו כו' וחוזר על דעת שמקבן דאפילו אם הקדישו הגנב באחריות כו' ודו"ק : **ע"ב** גמרא ואינו מטמא טומאת אוכלין לאחר שנראה לזריקה כו' כנ"ל : **תום'** בד"ה כל העומד כו' דלא אמרי' כזרוק דמי כו' כנ"ל : **בא"ד** דפריך התם ארב המנונא כו' נ"ב דאמר בשם ר"ש שאין קדשים נוהג באותו ואת בנו כו' ומקשה עליו דנוהג ומשני אלא אמר רבא אין מלקות כו' כדאיתא בדבור דלעיל [ואם כן] ה"נ היה לו להקשות לרבי אושעיה דאמר בשחיטת קדשים שאינה ראויה וא"כ אינו נוהג באותו ואת בנו דהא גם כן פריך ר' אושעיה שני אמאי פסול ועל זה היה לתרץ לעולם לר' אושעיה נוהג קדשים באותו ואת בנו ולא פריך אפסול אלא אסופג וא"כ לפי' ר"ת דלא גרים ופסול בדברי ר' אושעיה א"כ לא היה קשה מידי ודו"ק :

דף עז ע"א תום' בד"ה פרה מטמאה כו' כעין עבודות שגוף שיש בה כו' דבעי אוכל שאתה יכול כו' דשרו אברים בהנאה כו' כנ"ל : **בד"ה** פרה מטמאה כו' לא יעשו כאוכל להאכילו כו' בגדים והן עצמם אינם מטמא בגדים אלא מטמא אוכלין ומשקין דברי ר"מ כו' כנ"ל :

דף עח ע"א גמ' ולר"א דמתיר כו' אמר לך ר"א כי כו' כנ"ל : **ע"ב** רש"י בד"ה המעכב כו' או היכך וחלל שלה כו' כנ"ל ונ"ב ס"א או חלל אבל נ"ל וחלל שלה וקאי על היכך וכן איתא בפ"ק דתמורה שאז היא נבילה וכ"כ הרמב"ם בהלכות טומאה :

דף עט ע"א רש"י בד"ה נתנו בעליו כו' הכן הס"ד : **ע"ב** גמ' המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם וגו' כו' ואין רואה אר"מ כו' א"י ובסוריא כו' כנ"ל :

דף פ ע"א גמרא אמר ר' ישמעאל מבעלי בתים כ"ב ס"א א"ר שמעון שזורי מבעלי כו' : **שם** וא"ד הרגא דקטיני כו' כנ"ל ונ"ב ס"א ונראה בעיני עיקר וכן משמע בתוס' :

דף פא ע"ב גמרא וא"ל לשמעי' למחר נמחק למחר ונ"ב בס"א אינו וכן הוא בערוך ולכן פי' רש"י כחול : **תום'** בד"ה ונוטל דמי כו' דבתר הכי דלא יקוץ כ"ב פי' המשנה דלא יקוץ לקמן דפליג ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה ואמר קולה בתר הכי אמר הך דיין ודבש ודו"ק :

דף פב ע"א גמ' א' אילן הנוטה לתוך שדה חבירו או הסמוך למיצר מביא וקורא כו' כנ"ל ונ"ב כן איתא בהדיא ברמב"ם : **תום'** בד"ה ודנין כו' ואמר ר"ת נמחק ונ"ב בטעות הוא ונ"ל ופי' ר"י פרק קמא דכתובות : **ע"ב** גמרא מכיר בחכמת יונית לעז לשון בחכמת יונית אמר לשון כו' כנ"ל : **שם** שבא עומר מגנות הצריפים כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה גינות ורדין כו' כיפת הירדן כ"ב בפ"ק דכריתות :

דף פג ע"א גמ' שאין שכינה שורה על ישראל פחות כו' אשה מעוברת ביניהם כו' כנ"ל :

הדרן עלך פרק מרובה

החובל פרק שמיני

ע"ב גמ' שם אי מהאי הוה אמינא איבעית היב דמי עינא ואיבעית עויר עינא ליסנא אחרינא אי בעי עויניה ניתב כו' כנ"ל ונ"ב כך מצאתי בס"א · **תום'** בד"ה מכה בהמה כו' מה מכה בהמה כו' נ"ב פי' שהכה אותה לרפואה :

גד"פ

דף פד בד"ה אלא בדמזיק דס"ל לר"א כו' ותנאי דלעיל ס"ל דדוקא בכופר כו' עכ"ל לא מלינו תנאי דס"ל בכופר דמי מזיק אלא רבי ישמעאל בנו של ר"י ב"ב לחוד ס"ל הכי בפרק ד' וה' אלא ר"ל דכל הני תנאי דלעיל בשמעתין דקיימי אמתני' ולא ס"ל בעין תחת עין בדמזיק מצי סברי שפיר בכופר דמי מזיק כר"י בנו של ריב"ב משום דכתיב שם פדיון נפשו ודו"ק: **בד"ה** זילו שומו ליה ד' דברים היה סבור דאדם הזיקו כו' עכ"ל וה"ל להוסיף על דבריהם כמו דלא הוה ידע דחמור הוה לא ידע נמי דקטע לידיה ואפחתיה מכספא אלא דהוה סבור דלא אפחתיה ולכך אמר מעיקרא ד' דברים לבר מנזק וק"ל:

דף פה בגמרא הכא בכלל ופרט כו' וכ"ת חבורה לר' ל"ל לדמים יתירים כו' ק"ק אמאי לא קאמר בפשיטות דכ"ע כויה דלית בה חבורה משמע ובן עזאי סבר כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דאי אית בה חבורה אין אי לא לא ורבי סבר דחבורה אתא לדמים יתירים ודו"ק: **תוס'** בד"ה לדמים יתירים כו' תרווייהו לער במקום נזק כו' עכ"ל אין זה לשון הקונטרס ונראה כוונתו בהיפך קמ"ל דמשלם תרווייהו נזק במקום לער ואי לא הוה כתיב אלא כויה ה"א דמי כויה הוא דמשלם דהיינו לער לחוד גם ממ"ש ועוד דלננה היה לנו למימר שהלער יפטור את הנזק כו' נראה כן וק"ל: **בפרש"י** בד"ה ה"ג וחכמים אומרים כו' היקישן הכתוב וזה שאין חייב בשבת כו' עכ"ל הכי ודאי משמע ליטנא דכל שחייב בשבת כו' אבל ל"ע ל"ל היקישא לתלות ריפוי בשבת דהא משמע בין לרבנן דבי רב ובין לרבא דרבנן בתראי ס"ל לא ניתן לאגד וא"כ ריפוי ושבת דאינו חייב מסברא הוא ורפא ירפא אתא לכדרבי ישמעאל ורק אתא לשלא מחמת המכה ואפשר לומר דרבנן בתראי ממעטי שבת מרק וילפי ריפוי משבת אבל אי לאו מיעוטא דרק הוה מוקמינן ורפא ירפא לרבות ריפוי והוה ילפינן שבת מריפוי וק"ל: **ע"ב** בד"ה לקתה מדת כו' וזה שנקטע רגלו כו' אלא דויל דוולא כו' א"כ כי נקטעה ידו אזיל כו' עכ"ל כתב מהרש"ל נראה בעיני ט"ס מ"ש ברש"י לעיל נקטעה רגלו ובסוף נקטעה ידו אלא להיפך הוא כמ"ש התוספות דאל"כ לא מיושב כלל מה שמשיב מדת הדין לא לקתה כו' עכ"ל ע"ש באורך ודאי דכן נראה מדברי התוס' אבל קשה מיהא דאכן תקשי לן הכי דהא לקתה מדת הדין במה שלא נותן לו אלא כשומר הפתח דהא אי לא היה חולה בנקטעה ידו הוה מלי אזיל בשליחות וכן בנקטעה רגלו דכי הוה מתפח מחולי זה הוה דויל דוולא וכמ"ש גם התוס' במלמד תינוקות שלא נאמר בו כאילו הוא שומר קישואין דא"כ לקתה מדת הדין ויש לייסב בדוחק דודאי בידוע שהוא בעל אומנות נאמר בו כאילו הוא היה עושה אותה מלאכה אבל בסתם בני אדם שאין ידוע בו מה מלאכה הוא עושה ואפשר שהיה בטל מכל מלאכה לא נאמר בו אלא בפחותה שבמלאכות דשייך בו אי לא היה חולה דהיינו כאילו שומר קישואין: **תוס'** בד"ה נהי דנזק וריפוי כו' ועוד דלעיל אשכחן דחייב ריפוי שלא במקום נזק כו' עכ"ל לכאורה בכוונתם שהוא גם כן קושיא דלמה יפטר מריפוי ולער ובושת כיון דנותן דמי כולו דהיינו נזק דהא אשכחן דחייב בכולן שלא במקום נזק אבל אין כאן ראיה ללמוד במקום נזק משלא במקום נזק דהא אילטריך תלמודא לעיל קרא לכל חדא וחדא ונראה בכוונתם דר"ל ועוד דליכא ראיה מהובל בחרש דחייב דהיינו שלא במקום נזק דהא אשכחן דחייבה התורה ריפוי שלא במקום נזק וק"ל:

דף פו בד"ה פיחת אלל רבו כו' ולרבא נותן הכל לרב שבתו שבכל יום ויום עכ"ל ל"ל לרבא דהוי לטעמיה דפלוגתא דהכא דנותן הכל לרב ולטעמיה דפלוגתא דלעיל דנותן לו שבתו שבכל יום ויום דלא שייך לרבא בלמת' ידו שבת גדולה ושבת קטנה ומש"ה כתבו דיש לייסב בדוחק דלא הוי מעין פלוגתא דהכא ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ערום בר בושת כו' והא דקתני נמי בברייתא ביישו בבית המרחץ חייב אביישו ערום נמי כו' עכ"ל ר"ל דמשום האי טעמא נמי לא בעי למימר ביישו בבית המרחץ שסטרו או רקק משום דקתני אינו דומה ביישו ערום כו' ואי הוה סוטרו כולו כמו שכתבו התוספות לעיל וק"ל: **בד"ה** סומא אין לו בושת כו' וכן משמע מתוך פירוש הקונטרס דפירש דדייק מתניתין דלא כר"י מדלא קתני כו' עכ"ל לכאורה לא מפרש"י אנו חיין אבל גמ' ערוכה היא לעיל דדייק לה דלא כר"י מדלא קתני סומא שביים פטור כדקתני גבי ישן ולא דייק ליה מדקתני המביים את הסומא חייב ואפשר לפרש דה"ק תלמודא לעיל מדשני בלישנא דר"י דקתני סומא אין לו בושת ולא קתני סומא שביים פטור כדקתני במתניתין גבי ישן משמע דסומא אין לו בושת והמביישו נמי פטור ולכך לא דקדקו כך אלא מפירוש הקונטרס ודו"ק:

דף פז בד"ה וכן היה רבי יהודה כו' כשמלא דרשא לפוטרו ממיתה וגלות כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל דמעיקרא נמי הוה ידע דרשא לפוטרו ממיתה וגלות עד שמלא דרשא לפוטרו מכל דינים שבתורה וק"ל: **בד"ה** בעבד כנעני שלו כו' ומיהו קשה מאי קמ"ל ר"י כו' ע"כ נראה שיש לחלק כו' שכבר זכה בכל עכ"ל הך קושיא ה"ל להקדים אבל נטרו עד הכא דבתירולם זה ניחא נמי לגבי שבת דהכא כבר זכה במה שבידו וק"ל: **ע"ב** בד"ה והא מגיאה כו' א"כ אפי' לשמואל בעי אמאי לא אמר כו' עכ"ל פירוש ומקטן לחוד פריך מיהו ק"ק דמשמע משום דאוקמא בסמוכים פריך ולשמואל אפילו בלא סמוכים ה"מ למפרך מקטן ודו"ק:

דף פח בפרש"י בד"ה תקשי לך גר שלידתו והורתו בקדושה כו' עכ"ל לפי מה שפירשו התוספות פירוש הקונטרס שאין לו אחוה היינו ביולאי חלציו וגר אף שאין לידתו והורתו בקדושה יש לו אחוה ויש לו בושת לר' יהודה וכשר לעדות ה"מ לפרש נמי תקשי לך גר שהורתו ולידתו שלא בקדושה ואפשר דלרבותא נקט הכי דאפי' גר שלידתו והורתו בקדושה אינו כשר למלכות אא"כ אמו מישראל ודו"ק: **גמ'** איידי דכתב לא יומתו אבות על בנים כו' והפכא לא בעי למימר איידי מרישא דקרא לסיפא דקרא ועוד נראה דאי מיירי קרא דוקא בעבד ודייק ליה אבות על בנים דאין לו יחוס בנים שפיר דכתב נמי בנים על אבות דהא קושטא הוא דאין לו נמי יחוס אבות ואע"ג דלא אילטריך ליה מ"מ איידי דכתב שאין לו יחוס למטה כתב נמי שאין לו יחוס למעלה אבל אי הוה איירי קרא בגר ודייק ליה בנים על אבות שאין ט יחוסי אבות משום איידי לא ה"ל למכתב אבות על בנים כיון דקושטא הוא דיש לו יחוס בנים ודו"ק:

דף פט תוספות בד"ה פירא דפירא כו' ונראה דפירי כו' לא הוי כי האי דהכא דנהי דמשלם כפל כו' עכ"ל דהכא בטובת הנאה של כתובה דאין הבעל מפסיד כלום מסתבר למימר כיון דאתי מעלמא הוי כולו לאשה אבל בגונב ולד בהמת מלוג כל ההפסד היה לבעל ראוי הוא שהכפל ממנו אע"ג דאתי מעלמא לא עדיף מנכסי מלוג גופיה שהבעל אוכל מיהת הפירות ומזה שכתבו דנראה נמי דכ"ש גונב בהמת מלוג עלמו כו' דכיון דבגונב בהמת מלוג הוי הפסד נ"כ לאשה שהגוף שלה מכ"ש דמשלם הכפל דאתו מעלמא לאשה ודו"ק: **בד"ה** כל לגבי בעלה כו' ומיהו מ"ל דא"ה לא תחוש והמחול כו' מכל מקום חשיב ליה אטרוחי בי דינא כו' עכ"ל לריך עיון מאי אטרוחי בי דינא שייך הכא דהא דנחבל משלם השתא מן הלוקח כתובתה והלוקח נמי לא אפסידיניה כיון דמשלם יותר לכשתתאלמן מדינא דגרמי דעל דעת כן קנה הכתובה מעיקרא שישתלם לכשתתאלמן ואפי' לקמן בזבנה הכתובה לנחבל גופיה כיון דכשתתאלמן משתלם יותר מדמי החבלה דהיינו לפי טובת הנאה לא מקרי אטרוחי בי דינא בכדי אע"ג דהשתא לית לה מידי לשלומי שאם לא תאמר כן ל"ל למימר כלל כל לגבי בעל ודאי מחלה ואטרוחי כו' הא בלאו הכי כיון דהשתא לא משלמא ליה מידי הוה אטרוחי בי דינא ויש לייסב בדוחק כיון דהך זבינא אינו כלום שהיא ודאי לא תחוש ותמחול מקרי הטרוחי בי דינא בכדי כיון דהשתא לא משלמה מידי דהך זבינא אינו כלום אע"ג דמשלמא הכל משום דינא דגרמי ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ואפילו מחלה כו' וכשתמכור ותמחול לבעלה יפסיד הכל כו' עכ"ל גם כאן יש לדקדק כיון דבי נמי לא תמכור השתא לא משלם מידי כי תמכור נמי ותמחול לבעלה הא ודאי דלא מפסיד מידי דלריכה לשלם לו משום דינא דגרמי כר"מ ויש לייסב דהא אכתי לא מסיק אדעתיה למימר דאתיא כר"מ עד דמסיק בההיא דהיא שחבלה בבעלה כו' הא ודאי ר"מ היא כו' ולעיל שכתבו א"כ הא מוקמי לה בסמוך כר"מ כו' ר"ל למסקנא ניחא וק"ל:

דף צ בד"ה הקדש חמץ כו' ולא איסור מכר עכ"ל לכאורה נראה להגיה ולא איסור קונמות ולא מכר דבמכר לא שייך לשון איסור גם השמיטו קונמות אבל נראה דגם להאי תירולא קונמות בכלל הקדש הוא כמ"ש דהקדש אתמר מברייתא דקונמות ודו"ק: **בד"ה** ר"מ אומר ראשון ישנו כו' אין יוצא לא לאיש ולא לאשה משום דאין לו כח לשחרר קנין הגוף של אשה כו' עכ"ל וק"ק [א] לפי זה אמאי מוקי הך דאיש ואשה שמכרו בנכסי מלוג כו' והך מי שחליו עבד כו' כרבי אליעזר כיון דמלי אתיא נמי כר"מ כדמוקי נמי הך דלא לאיש ולא לאשה כר"מ מה"ט שכתבו לכן נירסא ודו"ק: **ע"ב** בד"ה כגון שראוה כו' דה"ל עדות שאין אתה יכול להזימה כו' עכ"ל ובראוה ביום דהדיינין בעלמם דנין ע"פ ראייתם לא שייך בזה עדות שאין אתה יכול להזימה דאין כאן עדות כלל וק"ל:

דף צא בד"ה לא משום דאמרינן כו' אפילו כנגד עינו ואזנו נמי אם אחזו כו' עכ"ל לאו דבעי למימר נמי דטעמא משום דיש אומדנא לנזקין נמי יש להקשות כן אמאי לא תני אפילו כנגד עינו ואזנו אם אחזו אלא דהשתא אכתי לא ידע הך ברייתא דאחזו והירכשו דחייב והוה סבר באחזו דליכא אומדנא לנזקין ודו"ק: **בד"ה** חמשה דברים כו' וכן מוכיח בתוס' מדתני אמדוהו כו' עכ"ל כל"ל ר"ל דכן מוכיח בעל התוספות מדתני בשמעתין אמדוהו והיה מתנונה כו' דמשמע לענין רפוי קמיירי וק"ל: **ע"ב** בד"ה אלא תנאי היא כו' והשתא ניחא כו' מאן תנא דמתניתין דאמר אליבא דרבי עקיבא כו' עכ"ל אבל אי הוה קאי הני שינויא דלעיל כאן בחבליה כאן בבושת ולא הוו תרי תנאי אליבא דר' עקיבא לא ה"ל למבעי מאן תנא דאמר אין אדם רשאי לחבל בעלמו דהא ודאי ר' עקיבא הוא וק"ל: **בד"ה** וחייבו ר"ג כו' ועוד פטרו ר"ת משום שיענה אמן כו' עכ"ל ואין להקשות השתא נמי ר"ג למה חייבו ליתן י' זהובים ולא פטרו מה"ט די"ל דהיה מברך בלחש בשעת כיסוי הדם משא"כ בקורא בתורה:

ח"א דף צא ע"ב לא שכיב שיבתא בכי אלא דקץ תאינתא כו' · על פי הדברים האלה יש לפרש בענין הנחש שהסית את חוה לאכול מפרי עץ הגן שינה לשונו באמרו אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן ולא אמר מכל פרי עץ הגן ועל פי מ"ש אילן שאכל אדם הראשון אתרוג היה ואמרינן פרק לולב הגזול דאתרוג טעם פריו ועלו שוה וז"ש הנחש אף כי אמר אלהים לא תאכלו היינו מכל עץ הגן דהיינו עץ האתרוג ותאמר האשה וגו' ומפרי העץ אשר בתוך הגן וגו' שאף על הפרי הזהיר אותנו ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון פל אכילת הפרי רק על אכילת העץ מטעם דקץ אילן בלא זמנו כו' ודו"ק:

דף צב בפרש"י בד"ה אבל לער שדואג על בושתו כו' עכ"ל דלער של החבלה גופה כבר פרע לו בכלל ה' דברים שמשלם לו וק"ל:

ח"א דף צב ע"א כל אלו שאמרו דמי בושתו אבל לערו כו'. כפרש"י לער שדואג של בושתו אבל לער של חבלה הוא בתוך החמשה דברים ולער דנקט הכא דומיא דאברהם דמייתי שלא היה שם רק לער של בושת וכן מצאתי בקצת נוסחאות טור ח"מ סי' תכ"ב אין מתכפר מן לער של בושת עד שיפייסנו כו' וק"ל: **עד** שיבקש ממנו שנאמר השב אשת וגו'. הוליאו מהכתוב הזה בקשת המחילה כי מהראוי שיאמר הקב"ה לאברהם שיתפלל בעד אבימלך אבל אמר זה לאבימלך שיפייס לאברהם עד שימחול לו ויתפלל בעדו וכן נאמר ויקח אבימלך לאן וגו' ויתפלל וכפרש"י שם: **מנין** שאם לא מחל לו שהוא אכזרי שנאמר ויתפלל וגו' · שנחשב לאברהם התחילה לו למדת רחמנות כמ"ש פ' המניח כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו: **דאשת** נביא בעי אהדורי כו' מלתא באנפי נפשי' הוא ויבא הביאור בזה בחידושי מכות פ"ב ע"ש: **ב'** עלירות הללו כו' ופירש רש"י בחומש לפי מדרש זה וילדו כתרגומו ואתרווחו ט' בעד כל רחם כנגד כל פתח עכ"ל ולא רחם ולידה ממש ועיין בזה דברי הרמב"ן והרא"ם ואין כאן להאריך אך התימה לדבריהם שלא זכרו סוגיא דהכא דבהדיא דריש לרבות עלירת שאר נקבים מכפל העלירה ולא מלמון וילדו כמ"ש הרא"ם וע"ש: **והוא** לריך לאותו דבר הוא נענה כו'. למדו לומר כן מתה שאמר הכתוב ויאמר ה' אל אליפז וגו' והנה אפי בך ובשני וגו' שהיו ראויין ליסורין שהיו באיוב כדרך שאמרו החושד בכשרים לוקה בגופו ומדתלה את שבות איוב בתפלתו בעד רעהו משמע שהוא נענה בתפלתו בעדם ומדכתיב ושב ולא כתיב והשיב משמע שהוא שב כבר תחילה לריעיו א"כ בהתפללו משמע מיד קודם שהיה נענה על ריעיו: **כאשר** אמר על אבימלך כתבו התוס' לאו בהריון משתעי כו' שהרי המלאכים בשרו את שרה בפסח שלפניו אלא שילדה בריוח כו' עכ"ל ודבריהם אלו סותרין מה שכתבו פ"ק דר"ה שאברהם נימול ביה"כ ואחר כך ביום ג' באו המלאכים לבשר את שרה ושפיר מלינן לאוקמא דפקידת שרה בר"ה היה בהריון ממש משתעי והבשורה היה

איירי קרא

קרני ראם [א] לפ"ז אמאי כו'. נ"ב איני מבין קושייתו דלר"מ כיון דישנו בדין יום או יומים רק דלשחרר ל"מ משום דאינו יכול לשחרר רק חלקו א"כ עכ"פ במכרו שניהם יועיל דכ"א מכר חלקו וכן כמי שחליו עבד וכשני שותפין יועיל לכל אחד לחלקו וז"פ:

חכמת שלמה

דף פד ע"ב רש"י בד"ה אלהים בעינן כו' פ"ק שור בשור כו' הד"א: **בד"ה** מידי דהוה כו' בעידי הודאה שאמר בפנינו הודה לו והלוואות כו' הלוה לו כנ"ל הד"א והס"ד: **בד"ה** פגם שייך כו' מכספא הס"ד וא"כ מ"ה בושת לאו קנסא הוא שהרי כו': **בד"ה** איפכא כו' דהאי נאמרה דקאמרי רבי כו' רחמנא כו' וכן עזאי כו' מ"ט כויה דלית בה חבורה משמע כו' כנ"ל והד"א: **תוס'** בד"ה אי נמי כו' דלא שכיחא היא טפי נמחק טפי ונ"ב נ"ל טעות הוא ובס"ה גבי דכי האי גונא כו' לא שכיחא הוא מקומו ונ"ל דבכהאי גונא לא שכיחא טפי ולא כו':

דף פה ע"א גמ' ואי אמר מייתינא לך אסיא רחיקא א"ל כו' עינא עוירא ואי כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה ר' סבר כו' עמה חבורה אין ואי לא לא השתא כו' כשיש חבורה דאין דנין כו' כנ"ל: **בד"ה** ואי א"ל מזיק הס"ד: **בד"ה** אסיא כו' וקריבא הוא נ"ב פי' קרוב שלי וכן בסימני אשר"י: **ע"ב רש"י** בד"ה לקתה כו' זה שנקטע רגלו כו' נ"ב נראה בעיני ט"ס מ"ש ברש"י לעיל שנקטע רגלו ובסוף שנקטעה ידו אלא להיפך הוא כמ"ש התוס' דאי לאו הכי לא מיושב כלל מה שמשיב מדת הדין לא לקתה שכבר נתן לו כו' ועוד בנקטע רגלו לאו בר שומר קישואין הוא כמו שמסיק ובגמרא מסיק להדיא גבי דלי דולא לאו אגרא דשומר קישואין הוא שקיל אלא ט"ס הוא מי שטעה ברש"י ולא הבין שמיתפח מחולי זה הוא כמ"ש התוס' ומדעתו נודאי הגיה ושיבש ותדע דהא במתני' כבר הוזכר ידו קודם רגלו וכן בברייתא גופא מסיק בשינויא שכבר נתן לו דמי ידו ורגלו ומזכיר ידו קודם כ"ל ואחר רוב העיון בא לידי פי' ישן ונמלא כזה הלשון דכי איתפח גברא מחולי זה קודם שנקטע כו' והיינו כמו שהגהתי [עיין במהרש"א]: **בד"ה** נמתה כו' שהגידים לומתין הס"ד:

דף פו ע"ב גמרא ופטור על הבושת שנאמר ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבושת עד שיהא מתכוין כו' ניפשוט מיניה דמשום כו' כנ"ל:

דף פז ע"ב גמרא ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה כו' כנ"ל:

דף פח ע"א גמרא שפגעה בפניה דאפחתה מכספא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה דאי ס"ד כו' תרתי כו' מדלא כתיב על אבותיהם והס"ד:

דף צ ע"א רש"י בד"ה הקדש עשה כו' מוסיף מלוה עוד דינר כו' נ"ב בפ' שום היתומים פרש"י הבעל חוב יוסיף עוד להלותו דינר לזה ופודה את הנכסים האלו כדי שלא יאמרו הקדש יולא בלא פדיון ואני פירשתי לשם בענין אחר:

דף צב ע"א גמרא רב חסדא הוא תאלי בי גופני כו' כנ"ל ונ"ב הוא דקליס עיין לעיל בדף נ"ט: **ע"ב גמ'** קרית ולא ענך דתי גודא שדי ביה כנ"ל:

רש"י

אחר זה והרא"ש שכתב ויש לתמוה שכבר בישר השם לאברהם שבניסן תלד ובהכרח שיפקדנה בר"ה כו' עכ"ל ע"ש באורך ונפלס ממנו תירוץ התוס' שכתבו כאן גם דבריו בעצמם תמוהים שהרכיב קושיתו אחרי רבותי כי במה שכתב שכבר בישר לשרה שבניסן כו' הם דברי הב"ר והסוגיא דגמרא דפריך ובשיטת מי קא ילדה כו' פליג אב"ר וס"ל דלא בישרה לשרה אלא ב' ימים קודם הפסח כשיטת התוס' פ"ק דר"ה כמ"ש הרא"ש בעצמו כל זה בפסוק כעת חיה וגו' וא"כ אין מקום לתמיהתו כמ"ש דכבר קודם ר"ה התפלל על אבימלך ובר"ה נפקדה שרה ואבימלך אחר ר"ה נתרפא וביוה"כ נימול אברהם ואחר כך ביום ג' באו המלאכים לבשר לשרה ודו"ק: ומ"ש כאשר אמר אברהם על אבימלך ובמותם פרש"י וה' פקד את שרה סמך פ' זו ללמדך כל המבקש כו' עכ"ל וכתב הרא"ש דתסכלא תמתת דאין כאן מקומו כו'. הרי שכל הסיפורים האלו נמשכים זה אחר זה כו' אבל בפ"ח דב"ק מייתי לה להאי דרשה ואינו מזכיר שם סמיכות כו' עכ"ל וכ"ל לייש"ב דתלמודא נמי אסמיכות הפרשיות קסמיך דאי לאו סמיכות הפרשיות ה"א דלא קאי כאשר דבר על אבימלך והיה נלרך לאותו דבר אלא דקאי אבקשת רחמים של אברהם על סדום ולאו היינו אותו דבר אלא מדסמיך ליה לפ' אבימלך אית לן למימר דקאי אלפניו דהיינו בקשת רחמים דאבימלך שהיה נלרך לאותו דבר ולא קאי אלפני פניו אבקשת רחמים דסדום ודו"ק: כולכם פשעתם בי כו' פרש"י אף הנביא במשמע עכ"ל. אבל בס' ילמיה פרש"י אף הלדיקים במשמע כו' ע"ש והוא מחוור יותר מכאן כיון דדברי הנביא הם לא שייך למימר הנביא בכלל וכן בעד אנה תאנתם ואי נמי לא הוי משה ואהרן בכלל מ"מ שאר לדיקים שבישראל הם בכלל דלא ילאו כולם ללקום כדכתיב מן העם וכן פרש"י בהדיא פ"ק דסנהדרין גבי ההוא וכי דילמור אני כו' ע"ש ונראה דלרבה בר מרי לא דייק ליה האי קרא דאורייתא מדלא כתיב ביה כולכם אינו במשמע אף הלדיקים ודו"ק: ומקצה אחיו לקח ה' כו'. מדלא כתיב ומאחיו לקח ה' וגו' דרשו דמקלה אחיו משמע הפחותים והמוקלים לגבורה שבהן כמ"ש ב"ר ותאכל בקלה העם מן המוקלים שבעם ומאמר יוסף מוכיח ע"ז שיתראו בפני פרעה לחלשים שאינן ראויין רק למקנה כמ"ש והאנשים רועי לאן וגו' ואמרתם אנשי מקנה וגו' ולזה אמר שהן היו אותן שנכפלו בשמות שהיו לריכין חיזוק בברכתן ועי"ל דלכך נכפל שם שמותן שה' שמות שהיה ראוי לקרותן כאן בשמם ולא נקראו כאן בשמם ונכפל שם שמם ומה שלא זכרן כאן בשמותן להורות על חלושתן כאילו אינן וכן הוא בב"ר: בל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר כו'. יבואר במסכת מכות פ"ב ע"ש: הסלים והבכורים נתונים לכהנים כו'. אפשר שהוא נלמד מקרא דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך וגו' דמשמע שהכהן נוטל הסל לעלמו עם הפירות שבזה הוא מחשיב הבכורים שהסל בטל לגבייהו ומדכינה קרא לכתוב טנא ולא כתב כלי סתם משמע דבכלי שהוא חשוב שכבר פיטמו הבכורים בו ואף אם הוא אינו בטל לגבי הבכורים אין זה פחיתות להם ולכך אין הכהן נוטל אותו וק"ל: ע"ב מהבא ומשא עשא יקרא פרש"י לא די לו נגעו אלא שמביישו כו'. בכמה דוכתין אמרי' הכי ומשא טמא יקרא שיודיע לערו לרבים ומיהו טעמא אחרינא אית ביה והוא למובתו כדי שיהו רבים מבקשים עליו רחמים ויותר נראה לפרש דמהאי קרא ילפינן נמי פ"ק דמו"ק שעושין ליון לקברות דכתיב טמא טמא יקרא טומאה קוראה לו ואומרת לו פרוש דהשתא ניחא לפי ענינו דעניא בתר עניותא אזלא לא די לו בטומאתו אלא שלריך להוליא הוצאות לעשות סימן וק"ל: אבול בקין תפני סחמה כו' ועבדתם זו ק"ש כו' · יבואר בפרק המקבל ע"ש: חבריך קרייך חמרא אוכפא וכו' ובאידך דבסמוך דקאמר גנאי דאית בך קדם ואמר דמשמע בלאו קריית חמרא יקדים להודות גנותו אין זה סותר דהכא משום דבסמוך איירי דבדבר שהוא אמת לפי דעתו כמו אליעזר דגלה בעבדות אברהם וכיון דע"כ לבסוף הולרך להזכיר שהוא עבד לאדוניו ראוי לו להקדים גנותו אבל הכא מיירי במי שלפי דעתו אינו אמת שאין בו עתה זה הגנות כמו הגר שהיתה עתה בורחת מגבירתה שלא להיות עוד משועבדת לשרה ואעפ"כ כיון שהמלאך קראה שפחה הודית לדבריו ולזה במשל דלקמן קאמר דאמרו אינשי כו' ובמשל דהכא אמר דאמרי רבנן כו' משום דרובא אינשי דעלמא לא יודו בגנות שאינו אמת לפי דעתו אלא דמדת רבנן וחסידות הוא וק"ל: ויקח את רבקה וגו' וכתיב בתריה ויוסף אברהם ויקח אשה וגו' · לכאורה מסמיכות דריש ליה וא"כ אך דרשה דלא כר"י דלא דריש סמוכים בעלמא כדאמרינן פ"ק דיבמות ויש לייש"ב דהכא מדכתיב ויוסף דריש ליה דמשמע שהוספה היתה לו קיחת אשה זו ולמדו שהוי"ו של ויוסף מוסיף על ענין ראשון שויקח את רבקה וגו' גרם לו לאברהם להוסיף לו אשה ולישא קטורה ולולי ויקח ילחק וגו' לא נשא אברהם את קטורה וק"ל: ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה וגו'. לפי' התוס' לא הוי איצטריך ליה לאתויי האי קרא דפרשה וזאת הברכה דבהך פרשה גופה בפינחס כתיב ויסמוך את ידיו עליו בלשון רבים וכ"ה במדרש ילקוט והוא מבואר ענין סמיכות ידי משה כי מלינו במשה לשון יד אחת למלחמה כדכתיב במטה אשר בידי וגו' והיה כאשר ירים משה ידו וגו' ומלינו שתי ידיו לתורה ולחכמה כדכתיב ושני לוחות הברית על שתי ידיו וגו' והנה משה בקש יפקוד וגו' אשר יצא לפניהם וגו' ואשר יביאם וגו' שהיא היד למלחמה ונענה לו הקב"ה על זה ואמר לו קח את יהושע וגו' וסמכת את ידך וגו' יד א' שהיא למלחמה ומשה הוסיף לו דבר התלוי בשתי ידיו שהיא החכמה והתורה ולפי זה לפי' התוס' נמי ניחא שהביא האי קרא דוזאת הברכה דכתיב יהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה ידיו וגו' שאלו לא סמך עליו רק ידו אחת לא היה זוכה לחכמה רק ליד הגבורה וק"ל: כלבא בכפנא גללא מבלע דכתיב נפש שבעה וגו' · יש לפרש ע"פ מה שאמרו בפ' מי שהחשיך אהא דאמרי' בכלב שמזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו במעיו ג' ימים אמר לית עניא מכלבא ולית עתיר מחזירא וע"ז אמר כלבא בכפנא גללא ואבן ר"ל דבר קשה להתעכל הוא בולע דכתיב נפש שבעה כמו החזיר שכל מאכל ראוי לו ומלוי תבוס נופת ונפש רעבה שהוא הכלב שאין מזונותיו מצויין לו ואוכל כל מר וקשה להתעכל ומתוק לו וק"ל: מטייל ואזיל דיקלא כו' דכתיב וילך עשו אל ישמעאל וגו' · הענין מבואר כי האדם עץ השדה הוא ליתא פירות אם טובים אם רעים כדכתיב כי פרי מעלליהם יאכלו ויאכלו מפרי דרכם והנה האיש אף אם לפי גזעו ושרשו הוא טוב כמו תולדתו של עשו שנולד מילחק ורבקה בבטן א' עם יעקב שהיו לדיקים והוא נמשל לדיקלא בישא שגזעו ג"כ ממין הטוב יותר מכל אילנות כדאמרינן פרק האשה שנפלו ואם הוא דקל ביש דהיינו שאינו נושא פירות כן היה עשו שהיה גזעו טוב כמ"ש והיה מגדל מעשים ופירות רעים הלך אל ישמעאל שלא היה גזעו ושרשו טוב כמו קינא דשרכי שהיה בן שפחה וכן יפתח היה בן פלגש ולא היה גזעו טוב והוא קינא דשרכי ויתלקטו אליו אנשים רקים ופוחזים שהיו רעים במעשיהם כמו הדיקלא בישא ולזה לא הביא קרא דלעיל מיניה שנאמר ויהי עשו גו' ויקח אשה יהודית וגו' החתי כמו שהוא בב"ר ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח וגו' יהודית בת וגו' החתי גו' כל עורב למינו גו' לפי שכתוב בו החרם וגו' וייתי דין מחיקא ויתב הדין מחיקת שמא אבל תלמודנו דקדק לאתויי האי קרא דוילך עשו אל ישמעאל לפי שהוא קרוב אל המשל דאמרי אינשי מטייל ואזיל דיקלא כו' וכן ענין כל המחובר כו' כי האונקליות אין להם טומאה מלד עלמן כדתנן התם אלא שהטומאה נתודע להן בחיבורן לכלי טומאה כמו עשו שמלד גזעו לא נודע לו טומאה רק מלד חבורו לישמעאל שהיה בן שפחה וכן הוא הענין כל עוף וגו' ולא לתגם הלך זרזיר כו' הזרזיר הזה מלד גזעו יש לו סימני טהרה שיש לו זפק ואין זה תב' סימנים שיש בעורב כדאיתא פ' אלו טרפות לרבנן אבל ר"א סבר שנודע לו טומאה בחבורו לעורב שיש בו סימני טומאה וק"ל: רמא גודא רבה שדא כו' א"ל ימן שהרתיך כו' נ"ל דמקיפים דקרא קדרים ליה דמקיים ביה עד הניחי את חמתי וגו' דהיינו הניחו ויפול כו' כפרש"י וק"ל: א"ל דכתיב ולא תתעב מלרי כי גר גו' שהיה ראוי לתעבו לגמרי שזרקו זכוריכם לים ומה טעם לא תתעב לפי שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק כו' כפרש"י בתומש והיינו בירא דשתית מיניה ע"ש: א"ל מעיקרא כתיב וה' הולך לפניהם יומם וגו' מבואר במכילתא המלך היה על הבימה והיה מחשיך והיו בניו מחשיכים אצלו כו' נוטל את הפנס ומאיר לבניו היו גדולי מלכות א"ל אנו נוטלין הפנס כו' והוא אומר לא כו' הרי אני מודיע לכם חבתכם כו' ע"ש והוא משל שהקב"ה בעצמו היה דן למלרים והיה מחשיך להם והיה מאיר לישראל שהם בניו ולבסוף לא היה מאיר להם אלא ע"פ גדולי מלכות שנאמר הנה אנכי שולח וגו' ועיין מזה באורך בפי' הרמב"ן בפסוק הנה אנכי שולח וגו' ויבא מזה עוד בפרק א' ד"מ ע"ש:

דף צג גמרא בתר מרי נכסי ליבי מסך כו' פי' שומן כמו הנוגע בליב היולא ממנו בפרק העור והרוטב והוא ע"ד שאמרו קרב לגבי דיהנא ואידהן וק"ל: שם קלל את שרה ונתקיים בזרעה כו' שיהיו לך בני כסויי עינים כו' אין זה מדוקדק דמאי קאמר קלל שרה ונתקיים בזרעה הא מעיקרא קלל זרעה שיהיו לה בעם כסויי עינים ובפ"ד דמגילה איתא הך סוגיא בע"א ותו לא מידי ע"ש: בפרש"י בד"ה הכי ופלעני כו' וברייתא דלעיל כו' דאמר נחבל כולה מלתא כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאוקמא באומר הן בניותא אך ק"ל לפירושו כיון דלא בעי תלמודא לתרולי רישא איירי באומר לאו בניותא וסיפא באומר הן בניותא משום דהא מלתא דפשיטא הוא אבל קמ"ל דיש הן שהוא כלאו ולאו שהוא כהן במתמה אתמוה א"כ היאך מיתוקמא ברייתא בדאמר נחבל גופא דהא נמי מלתא דפשיטא הוא דלא גרע מאומר הן בניותא אבל איכא לאוקמא ברייתא נמי באומר לאו שהוא כהן ודו"ק: בד"ה לשמור כו' ע"מ לאבד או ע"מ לחלק כו' עכ"ל כתב מהרש"ל האי ע"מ דפרש"י לאו דוקא אלא כו' עכ"ל ואין לורך דמאי איכפת לן באומר ע"מ כיון דלא אמר על מנת לפטור ודו"ק:

ח"א דף צג ע"א בתר מרי נכסי ליבי תמך שנאמר וגם ללוט גו'. מדלא כתיב וגם ללוט היה לו בקר ולאן וגו' כמו ויסע לוט ויבחר וגו' ותלה הדבר בהליכתו עם אברהם דרשו שהיא גרמה לו שהיה לו כל זה ופי' ליבי תלמון בומן כמו הנוגע בליב היולא ממנו פ' העור והרוטב וע"ד שאמרו קרב לגבי דהינא ואידהן ודו"ק: המוסר דין כו' וכתיב ויבא אברהם לספוד וגו'. לא היה לריך להביא ראיה מהאי קרא דכמה פרשיות בתורה שנאמרו בהן שהיה אברהם מי אחרי מיתת שרה אבל הביא מהאי קרא שהיתה שרה ראויה להגיע לשני אברהם לולי מסרה דין עליו דלא ה"ל למכתב רק ואברהם בכה וספד על שרה אבל כתב ויבא אברהם וגו' ילפה כדלקמן שממהרין לנועק יותר מן הנלעק שודאי גם אברהם שהוא הנלעק גם הוא נענש במתה שמתה שרה דאין אשה מתה אלא לבעלה אבל היא נענשה תחלה שהיא כבר מתה ואברהם לא נלטער ולא ידע במיתתה עד שבא ונתוודע לו שמתה. ומ"ש דאית ליה דיינא כתבו התוס' ובימי שרה היה ב"ד של שם קיים עכ"ל והר"ן פ"ק דר"ה כתב א"נ דהכ"ל לאברהם מקמי הכי כו' מקמי דלשוויה להקב"ה דיינא עליה ע"ש: קלל את שרה ונתקיים בזרעה כו' יהי רצון שיהיו לך בני כסות עינים ונתקיים בזרעה כו'. אין זה מדוקדק שאמר יהיו לך בני כסות עינים כו' דמשמע שהיתה הקללה מתחלה על בנה ואם כן מאי קאמר שוב ונתקיים בזרעה. דמשמע שלשרה קלל ולא נתקיים בה אלא בזרעה דא"כ לא הכ"ל אלא ונתקיים דהא ודאי אבנה קאי דביה משתעי ויותר מכוון טעמא מאמר זה בפ"א ופ"ד דמגילה ע"ש: לעולם יהא אדם מן הנרדפין כו' לא קאמר לעולם יהא אדם נרדף דמיירי אף באדם שאינו נרדף אלא דקאמר שיהא עם הנרדפין ומגדד להצילן מן הרודפים א"כ דקאמר הכי דאף שיוכל האדם להציל עצמו ולעמוד כנגד הרודף עד שיהיה הרודף נרדף ממנו לא יעשה כן ויהא מן הנרדפים וק"ל:

סליק פרק החובל

פרק הגוזל עצים

ע"ב תוס' בד"ה עלים ועשאן כלים כו' שנעשה בכך בוכני מועיל כו' עכ"ל היינו לרב אשי אבל לרבא דאית ליה שינוי החוזר הוי נמי דאורייתא הוי שינוי אע"פ שאין שם כלי עליו כמ"ש התוס' לעיל: בד"ה בקלא אילן כו' עכ"ל וק"ק בליבן גופה ה"ל לפלוגי בין (לביעה) דכבריה כברויי לחווריה חווריה ולרבא ניחא דכבליה כברויי מיקרי לביעה ואפשר לומר לר' חייא בר אבין נמי לרבותא נקט לביעה דכבריה כברויי עדיף טפי וק"ל:

דף צד ע"ב בד"ה בימי רבי כו' דהא מעשים בכל יום שמקבלין מן הגזלנים כו' עכ"ל השתא לא אסיק אכתי אדעתיה לאוקמא מלתיה דרבי בשאין גזילה קיימת דלמאי דמסיק רב נחמן לקמן למימר הכי לא תיקשי מידי דאיכא לאוקמא כל הני בשגזילה קיימת לבד מההיא רעיא וק"ל: בא"ד וברייתא דמוכח מינה מיירי בעביד תשובה כו' עכ"ל והמקשה דהכא ידע כדמסיק דאוקמוה בעשה תשובה ומאן דמקשה לקמן ומפני כבוד כו' אקרי כאן ונשיא כו' אגופה דברייתא פריך ולא ידע לאוקמא בעשה תשובה ודו"ק: בד"ה אי עשה תשובה כו' א"כ בדבר המסוים ומקבלין מהן מפני כבודו עכ"ל ודקאמר והא דקתני בדידהו משום דקא בעי למתני סיפא כו' אע"ג דבאביהם נמי הוה מלי למתני הכי בסיפא דמקבלין מיניה דבר המסוים י"ל דלרבותא נקט הכי דאפילו בניו חייבין להחזיר ומקבלין מהן וק"ל: בא"ד וכן ל"ל באיזהו נשך דשם כו' עכ"ל קאי אתירוץ שני ושלישי ולאפוקי מתירולם קמא וק"ל:

ח"א דף צד ע"א הרי שגזל סאה כו' והפריש ממנו חלה כו' וע"ז נאמר בולע בירך כו' · פרש"י בולע תלמוד גזילה וק"ק דאמאי לא מייתי האי קרא נמי בר"פ לולב הגזול דמייתי שם כתה דרשות במלוה הבאה בגזילה ונראה לפרש בולע תלמוד הפרשה כמו הבולע בפת והיינו בולע שמפרישים חלה בדבר הגזול וביכך וא"כ בולע ומברך המוליא אין זה אלא תנאן ומשמע ליה דמיירי בגזילה דכתיב לעיל מיניה בגאות רשע ידלק עני וגו' דהיינו לגזלו וק"ל: ע"ב ריקה אם כו' · אפילו אבנט אינו שלך כו' נראה לפרש דאבנט היא החגורה והיה דרכם לתת בו מעות כדאמרינן פרק הרואה באפונדתו ופרש"י חגור חלול שנותנין בו מעות עכ"ל וקראו ריקה דגם בריקות המעות מן האבנט עם האבנט לא סגי לך לשלם לכל הנגזלים וק"ל: והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו כו' פרש"י אין רוח חכמה וחסידות בקרבו עכ"ל לא ידענא אמאי לא מפרש ליה כפשטיה אין דעת חכמים נוחה עליהם כו' דכן פרש"י גופיה בפ' הזהב גבי מי שאינו עומד בדבורו ובפ"ק דקדושין גבי גר דלא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו ולשון המשנה כן הוא כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו ויש לייש"ב ודו"ק:

דף צה בד"ה משלם דמי פרה העומדת לילד וכל שבח שמשעת גזילה עד שתלד לגזלן עכ"ל כ"כ גם הרא"ש ועיין באורך שם בפסקיו: ע"ב בד"ה בשבח שעל כו' או משום דהוה שינוי גמור או כו' עכ"ל שבח שעל גבי גזילה לא הוי שינוי גמור דהאי שינוי דהדר אבל קשה לפי זה אמאי לא קני לר"י בלבע ואם נאמר שאינו מתכוין לקנותו א"כ הייט פי' ר"ת דלקמן מיהו לרב זביד יש לייש"ב דלבע הוי שינוי דהדר שיכול להעבירו ע"י לפון ולא קני ולא ס"ל כאביי דחשיב ר"ש דלביעה ודו"ק: בד"ה מני לא ר' יהודה כו' וי"ל דלר"ש אפי' ילדה קאמר כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה א"כ מניין לרב פפא דפליגי בשבח שע"ג גזילה דלמא סבר ככ"ע דנגזל הוי ובילדה הוא דפליגי עכ"ל ולאו תמיהה הוא כיון דשינוי אינו קונה אפי' בשבח שלא ע"ג גזילה לר"ש ולאו דוקא דגזלן הוי אליבא דר"ש דאדרבה דנגזל הוי אלא דיהיב ליה לגזלן שכר טרחו למחלה לשליש ולרביע וניחא ליה נמי לאוקמא לר"י דבשבח גזילה נמי לגזלן דהשתא בגוונא חדא פליגי דלר"י בכל גוונא שינוי קונה ולר"ש אינו קונה אלא דהוי למחלה לשליש ולרביע אבל אי הוה ס"ל לר"י שבח שע"ג גזילה לנגזל א"כ הוו פליגי בתרתי ולא ניחא ליה למימר נמי דר"י מודה בשבח שע"ג גזילה דלא קני אלא דהוו למחלה כו' כר"ש דהך סברת למחלה כו' לא הוזכר בדברי ר"י ודו"ק:

דף צו בד"ה הא דמסיק כו' ולא האשה בכתובתה כו' והאמר שמואל ב"ח גובה כו' עכ"ל הא דלא משני התם דהך דלא האשה בכתובתה מיירי בדלא מסיק ביה אלא שיעור

חכמת

דף צג ע"א רש"י בד"ה לשמור ולא כו' אלו על מנת לאבד או על מנת לחלק כו' נ"ב האי על מנת דפירש רש"י לאו דוקא אלא כלומר שנתן לו רשות וכן פי' הר"ן [עיין במהרש"א]:

הדרן עלך פרק החובל

הגוזל פרק תשיעי

ע"ב גמרא ונתעברה אלו רחל כו' כצ"ל: רש"י בד"ה אין מצטרף כו' מנה ופרס נ"ב זהו לר' דוסא דמתניתין ולא אליבא דחכמים: בא"ד למנה ופרס להתחייב נ"ב פי' לדין מנה ופרס שצריך לכל אחד: תוס' בד"ה הא דחוורי' כו' בדגפופי נמי פליגי הס"ד ואח"כ מ"ה חדש הסתה:

דף צד ע"א גמרא הס ולא שינוייהם כו' נ"ב פי' שניהם וק"ל: שם שלך לפניך דשינוי במקומו כו' כצ"ל: שם אלא לענין ברכה נ"ב אין הפסק שלא יברך אלא כלומר שאינו עולה לרצון אף שכבר קנה ומש"ה צריך להחזירה לבעלים ולא יברך עליו אבל פשיטא היכא שרולה לאכול שצריך לברך

שלמה

תחלה וסוף עיין בתשו' ריש פרק שלשה שאכלו: שם ר' ישמעאל התם לענין פאה משום דכתיב כו': שם ועזוב יתירה ואת"ל כו' כצ"ל: רש"י בד"ה חייב בפרט כו' וכן לא תפאר כו' נ"ב כמו א"נ וק"ל: בא"ד דהיינו פרט כו' נ"ב פי' הנאמר גבי זיתים וק"ל: ע"ב גמרא והשיב את הגזילה מ"מ ות"מ כו' אמרה לו אשתו כו' כצ"ל: תום' בד"ה בנא נמחק בנא וצריך להתחיל הדיבור לגלות כו':

דף צה ע"א גמרא ת"ר הגוזל רחל וגזזה פרה וילדה כצ"ל וכ"ב כך נ"ל והרי"ף גורס או ילדה: שם ותני גזל בהמה והזקינה כו' כצ"ל: רש"י בד"ה רואים אותה ומשלם דמים כשעת הגזילה כו' כצ"ל: ע"ב תום' בד"ה מני כו' אפילו ילדה קאמר נ"ב ותימה א"כ מניין לרב פפא דפליגי בשבח שעל גבי גזילה דילמא כ"ע סבר דנגזל הוי ובילדה הוא דפליגי וק"ל · והנראה בעיני דא"א לתרץ דדיוקא דמתני' אמחלה ושניהם קאי דא"כ הוה ליה למתני דלא נימא דיוקא לגמרי קממעט ודו"ק [עיין במהרש"א]:

דף צו ע"א גמרא ונכנס ניסליה והשבית עובד כוכבים כו' כצ"ל: שם ועביד גובי כו' נ"ב פי' חתיכות קטנות ופירש הרמב"ם והטור כעין תוליות תוליות: רש"י בד"ה הופיא אסקוביא שבו מכבדין את הבית ותולק כל כו' כצ"ל: בד"ה התיומת כף תומר כו' נ"ב פי' זה נוטה לדברי הגאונים בהלכות

ארעא דומיא דבכור דאיירי נמי בכה"ג כדאוקמינן בשמעתין הך ג' דמעלין להם בדמים דאיכא למימר דאם כן מאי קמ"ל דלא תגבי האשה השבח כיון דאין כתובתה רק כשיעור ארעא אבל הכא אשמעינן דאינו חייב ליתן לו קרקע אלא דמים מיהו לפי מ"ש התוס' לקמן דבשמעתא אפותיקי לב"ח לא גבי השבח מיתומים מה שכנגד היציאה ה"מ לאוקמי הך מתניתין ולא האשה בכתובתה בכה"ג בייחד לה אחד משדותיו דלא תגבי משבח היתומים מה שכנגד היציאה אלא דלא ניחא ליה לאוקמא בכה"ג ודו"ק : **ע"ב** בד"ה המחליף פרה כו' ושבועה בפרק הדיינין עכ"ל כצ"ל : **בד"ה** ועבדיה זוזי כו' דלא גרע מנסרים ועשאן כלים אבל זוזי כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה ממ"נ אי איירי בנסרים שיכול לשופן כו' הלא אמרינן לעיל דלא קני לרב אשי כו' וה"ה לרב פפא כו' עכ"ל אין כאן מקום התמיהה דודאי נסרים שינוי דהדר הוא כדאיתא ברא"ש בפרקין ואף שהרא"ש כתב כן לרב אשי דשינוי דהדר לא הוי שינוי אפי' מדרבנן וכן סבר רב פפא כו' ע"ש והביא ראיה מליבני וזוזי דהכא התוס' לא נראה להם לומר כן לרב פפא דהכא לשיטת ר"ת מוקי רב פפא כר"י דאף שבח שע"ג גזילה דגזלן הוי דשינוי דהדר קני לר' יהודה וכן פסקו הפוסקים כר' יהודה אליבא דרב פפא ומש"ה הוצרכו התוס' לחלק לרב פפא דלבני וזוזי לא חשיבי כ"כ שינוי וכן צ"ל לקמן כחשה כגון הזקינה דכחשה דהדר לא חשיב כ"כ להיות שינוי לרב פפא ותו לא מידי וק"ל :

דף צז בד"ה המלוה את חבירו כו' והנהו לא דמי להוזל ומ"מ כשהוא בעין כו' עכ"ל ר"ל אע"ג דתרומה טמאה וחמץ לא דמו להוזל וגריעי טפי מהוזל גבי הלואה מ"מ גבי גזלן דינן כהוזל כשהוא בעין יכול כו' ונראה דלא הוי הלואה וגזלן סברא הפוכה דבהלואה בהוזל ונסדק בין כשהוא בעין בין אינו בעין משלם כדהשתא ובגזלן מחמרינן בהוזל ונסדק באינו בעין דמשלם כדמעיקרא ולגבי תרומה טמאה וחמץ אדרבה מחמרינן טפי בהלואה דבין כשהוא בעין ובין כשהוא אינו בעין משלם כדמעיקרא ובגזלן כשהוא בעין יכול לומר הרי שלך לפניך די"ל דהלואה אין חילוק בין אינו בעין ובין כשהוא בעין דמלוה להוצאה ניתנה אבל בגזלן כיון דהוא בעין ברשותיה דמריה קאי ותו לא מידי ודו"ק : **ע"ב** בד"ה אי הכי של בבל כו' דבלאו רב נחמן צריך ע"כ לאוקמא ברייתא בתרייתא כשמלכיות מקפידות כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה דלמא מוקי ליה במקפדת אבל לא בחשי אבל השתא צריך לאוקמי במקפדת יותר מדאי כו' עכ"ל ודבריו תמוהין לפי מה שנדקדק בדברי התוספות דמהיכא קמשמע להו בלישנא דאי הכי דלרב נחמן פריך דאימא למאי דאוקמא כשמלכיות מקפידות פריך ומהיכא משמע להו דלרב נחמן מוקי לה הכי דאימא דקושטא משום דשמואל גופיה וברייתא קמייתא מוקי ליה הכי ואי מלישנא דקושיא דלעיל דקאמר אע"ג דסופו למיסק להתם משמע להו דלרב נחמן דוקא פריך דאית ליה הך סברא א"כ אין כאן מה"ט קושייתם אלא לעיל ה"ל להקשות כן דמאי דפריך קתני מיהת אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל אע"ג דסופו כו' דמשמע דלרב נחמן דוקא פריך לפריך הכי לשמואל ואברייתא קמייתא כיון דאכתי לא אסיק אדעתיה למימר כשמלכיות מקפידות וע"כ הנראה ביאור דבריהם דודאי אי לאו דשמואל כלל וברייתא קמייתא לא הוה תקשי ברייתא בתרייתא מרישא לסיפא דאיירי שפיר בלא מקפידות כלל אלא דטעמא דברייתא דלא מיקרי מטבע אלא אם הם באותו מקום שהן יוצאות באותה שעה דהיינו בבל בבבל ומשום מלתיה דרב נחמן הוצרך לאוקמא טעמא דברייתא בתרייתא כשמלכיות מקפידות יותר מדאי כפרש"י ואהא קשיא להו דמשמע דפריך אי הכי של בבל כו' למאי דאוקמא לרב נחמן במלכיות מקפידות יותר מדאי וקשה לר"י דהא בלאו רב נחמן ע"כ צריך לאוקמי ברייתא בתרייתא מיהא במקפידות קצת ודשמואל וברייתא קמייתא בלא מקפידות כלל וא"כ תקשה ליה נמי מ"ט דבבל והן בבבל דמחללין כיון דמטבע של מקום אחר מקרי מטבע בלא מקפידות כלל לשמואל ודקתני הכא דשל כאן והן בבבל ושל בבל והן כאן אין מחללין משום דמקפידות קצת וא"א להוליכן ולהוציא בירושלים א"כ מכ"ש מה"ט דשל בבל והן בבבל למאי חזו דהא א"כ דהוו בירושלים א"א להוציאן שם כדקתני של בבל והן כאן אין מחללין והדברים ברורים למבין בביאור דברי התוס' בזה ואין כאן מקום לתמיהת מהרש"ל בזה ודו"ק :

ה"א דף צז ע"ב מטבע של אברהם זקן וזקינה מצד א' בחור ובתולה מצד ב' עיין פרש"י ויותר נראה לפרש כולם פ"ש הנס שאחר שנעשו זקנים כמ"ש ואדוני זקן ואני זקנתי חזרו לימי נעורים דהיינו שנעשו הם בחור ובתולה כמ"ש אחרי בלותי היתה לי עדנה וק"ל :

דף צח בד"ה עד י' בתמניא כו' ור"ח פירש עד י' בתמניא ויהיב ליה י' כו' עכ"ל לפר"ח ט' וי' בתמניא יהיב ליה י' ועד ועד בכלל הא י"א וי"ב יהיב ליה תמניא אבל אט' בתמניא לחוד לא שייך למימר עד י' כו' ואם נאמר לפירוש הקונטרס נמי עד ועד בכלל הוי פליגי לענין דינא דלפרש"י בתמניא יהיב ליה תמניא ודו"ק : **בד"ה** וה"מ דאדייא כו' אע"פ שאין תופס בידו כו' עכ"ל לתירוץ ראשון ניחא בפשיטות ולתירוץ שני נמי כיון דאינו תופסו בידו אינו מוגבה ג' מעל הארץ על ידו וק"ל :

דף צט בד"ה אלא במאי כו' אפילו לא יהא אומן קונה בשבח כלי אלא מלוה כו' עכ"ל אבל אי הוה קונה בשבח כלי ולא הוה ליה מלוה גביה גרע טפי כיון דלא באו לידה הגזמים ולא הוה מקודשת וק"ל : **בד"ה** ר"מ סבר כו' אמאי אין מקודשת לר"מ ללישנא דלעיל עכ"ל ר"ל ללישנא דלעיל דקאמר דקסבר ר"מ אין לשכירות אלא לבסוף אבל אי הוה ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והוה מלוה אינה מקודשת וה"ה דה"מ להקשות לפי סברת המקשה דקאמר ודכ"ע המקדש במלוה אינה מקודשת ודו"ק : **ע"ב** גמ' המוליך חטים לטחון כו' ולא ניחא ליה לאוקמא כר"מ הך סתמא דברייתא ודו"ק :

ה"א דף צט ע"ב והודעת להם זה בית חייהם כו' יבואר בפ' אלו מציאות ע"ש :

דף ק תוס' בד"ה אחוי דינר לר"א אכתי הוה צריך למגמר כו' והא דקאמר מר חזי' עלך קסמכינא אפילו לא אמר כו' עכ"ל ואין זה מוכרח אלא דר"א נמי לא הוה צריך למגמר ומשום דא"ל חזי דעלך קסמכינא הוה חייב ור' חייא דלא א"ל עלך קסמכינא הוה פטור וכן כתוב בהגהות אשר"י בשם מהרי"ח ע"ש : **בד"ה** וטהר את הטמא מה כו' או לערבם עם פירותיו והיה לו לישאל כו' עכ"ל : **בד"ה** מחילת הכרם כו' ורבנן דפליגי אדר"ש בדבר הגורם כו' עכ"ל והא ודאי פשיטא להו דר"ש דמחייב בדבר הגורם לממון ליכא למימר דמחייב נמי בדינא דגרמי כדאמרי' לעיל אימר דשמעת ליה לר"ש בדבר שעיקרו ממון כו' אבל לרבנן דפטרי התם הוה משמע דמכ"ש דפטרי בדינא דגרמי והא כתבו דיש חילוקין כמ"ש שם התוספות במרובה ע"ש : **ע"ב** בד"ה אומר לו גדור כו' במי פירות איירי דהחמירו טפי כו' עכ"ל ר"ל לפי' ריב"ם אע"ג דאינו ווסתן בכך ולפר"ת נמי אע"ג דאיירי בהפסק מ"מ החמירו התם במי פירות כיון דהוי פסול דאורייתא ולא אמרי' בהו קמא קמא בטל משא"כ בסתם יינן דאינו אסור אלא מדרבנן אבל קשה לפר"ת אכתי גבי כלאים נמי דהוי איסור דאורייתא אמאי אמרי' ביה הכא קמא קמא בטל באפסק אפסוקי ואפשר ליישב בדוחק לפר"ת דהך דנטל סאה ונתן סאה איירי בלא הפסק ודו"ק : **בד"ה** אם השבח יתר כו' והר"ר אלחנן פירש בע"א כו' עכ"ל ולפירושו יתיישב שפיר שבא לפרש מהו השבח יותר על היציאה ועיין בהגהות אשר"י : **בפרש"י** בד"ה ר' יהודה אומר כו' ואם ירצה לתת את שכרו כגון שהשבח יותר על שכר כו' עכ"ל לא ידענא אהיכא קאי דכיון דשכרו משלם הוא טפי מן היציאה דאטו בשופטני עסקינן שיוציא טפי ממה שפסקו לו בשכרו וכדמשמע ממה שכתוב בהאי ענינא ואגרא נמי כוליה לא ישקול אלא יציאה כו' וכ"כ לעיל גבי לצבעו אדום נותן לצבע את היציאה ולא שכר שלם כו' וא"כ אטו הכא בשופטני עסקינן שיתן לו שכרו משלם ויש ליישב דאפשר שיוציא טפי בלצבעו שחור ממה שפסק לו בשכרו שיצבעו אדום שהוא סבור שיוסיף לו בשכרו בלצבעו שחור ועיין בר"ן פרש"י בל"א :

דף קא תוס' בד"ה דזל ליבעא כו' ומ"מ איירי דגזל סממנים שרוין כו' עכ"ל נראה משום דלכאורה למאי דאוקמא לה בגזל למר וסמנין דחד כו' שפיר איכא לאוקמי בפשיטות אף בגזל סמנין ודקנהו ושרנהו הוצרכו למימר למאי דאסיק לה דאיירי בזל ליבעא משום קושיא דאייקר ליה בדמים ע"כ איירי נמי דוקא כדאוקמא מעיקרא דגזל סמנין שרוין דאי דקנהו ושרנהו א"כ קננהו בשינוי וא"כ דיש שבח סמנין ע"ג צמר ע"כ בהגוזל צריך לשלם כדמעיקרא שהיה בשעת הגזילה בדליתנהו בעין כדאמרי' בשוין ד' ולבסוף שוי זוזא דמשלם ד' כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק : **בד"ה** ולא יצבע בו כו' שלא יצבע בזיתים ובענבים וביוצא מהם או בממשות של עפרורית כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל ביוצא מהם דוקא מזיתים וענבים דהיינו משקה או בממשות עפרוריות גם דשאר פירות וק"ל : **ע"ב** בד"ה רואין אם מתכבשת כו' פירש בקונטרס כו' עכ"ל עיין בחידושינו במסכת נדה בפ' האשה : **בד"ה** ולדמיהן ביעור כגון שלקט בתחלה לאכילה כו' עכ"ל ר"ל דאל"כ מאי ולדמיהן ביעור כיון דאסור למוכרן ובריש' גבי ולדמיהן שביעית לא הוצרכו לפרש כן דאיכא למימר דהיא גופה אשמעינן דיש לדמיהן שביעית דהיינו דאסור למוכרן ולעשות מהן סחורה ויש להן שביעית היינו דאסור לצבע בהן כפרש"י אך קשה כיון דשייך במין הנצבעין ליקטן לאכילה מתחלה אימא דרישא יש להן שביעית נמי איירי בכה"ג ומאי קא קשיא ליה מההוא דעלי קנים כו' ויש ליישב בדוחק ודו"ק :

דף קב בד"ה גבי הלכתא כו' וי"מ דקתני לה בלשון הלכתא פסיקא כו' עכ"ל לפי' זה ל"ג גבי כ"כ התוספות בפ"ק דע"ז ע"ש ומה שיש לדקדק לפי' זה עיין בחידושינו פ"ק דע"ז : **ע"ב** בד"ה שאני חטין וחטין דשליחותיה קעביד תדע כו' תימה וכו' והלא מגופא דברייתא כו' עכ"ל פי' לדבריהם לכאורה ודאי רב שמואל דאתקיף א"ה חטין וחטין נמי ולא אסיק אדעתיה למימר שליחותיה קעביד ואפי' הכי קונה בעל המעות אפילו בלא הודעה כלל בלי טעם מיהו ר' אבהו דקאמר ליה תדע דתנן כו' ע"כ דה"ק ליה דבלא טעם כלל נ"ל שיקנה בעל המעות בלא הודעה אי לאו משום דשליחותיה קעביד ואהא קשיא להו דמגופא דברייתא כו' ומתירוצא דר"א נמי ה"מ לאוכחי הכי דבלא הודעה לית לן למימר שיקנה בעל המעות אפילו בחטין וחטין וכן בסחורה לר"א אי לאו טעמא דשליחותיה קעביד וק"ק דתקשי להו דמדברי רב שמואל גופיה דפסיקא ליה בחטין וחטין דקונה בעל המעות אף בלא הודעה כלל ה"ל לאוכחי הכי דמאיזה טעם קונה בלא הודעה אי לאו דשליחותיה קעביד ודו"ק :

דף קג בד"ה אבל נותן לשליח ב"ד כו' ומשני תני ויניח וע"כ ביד ב"ד קאמר כו' עכ"ל לאפוקי מפרש"י שם בפרק המפקיד וז"ל ולא שיוליכנה מידו אלא תהא מונח בידו עד כו' עכ"ל ע"ש : **ע"ב** בד"ה דברי ר"ט כו' דהא לדידיה נמי ברי שארבעה מסקרין כו' עכ"ל ומיהו אהך מלתא דפריך אמתני' ליכא לפלוגי בהכי דהכא כיון שהד' מסקרין לא בעי לאמטויי לידיה דלכל אחד ואחד משא"כ במתני' דהא כיון דבעי השבה לידיה דנגזל ע"כ הכא בעי השבה לכל אחד ואחד ואדרבה במתני' עדיף טפי דודאי הדרא ממון למריה אבל בגזל מחמשה דלא ידע ממאן גזליה לא הדר ממון למריה כדמסיק לקמן ודו"ק : **שם** בד"ה ור"ט כו' הא בשנים נמי קתני לקמן בברייתא כו' עכ"ל ר"ל לפי סברת המתרץ השתא דפליגי באשתבע הך ברייתא דחסיד ע"כ נמי איירי באשתבע ולא אסיק אדעתיה הכי חסיד מי משתבע כדמסיק רבא לקמן ואהא קאמרי דהשתא לא הוי שמיע ליה הך ברייתא דחסיד דאי הוה שמיע ליה לא הוה מוקי פלוגתייהו באשתבע וכדמסיק רבא חסיד מי משתבע ולמאי דמסיק פלוגתייהו בלא אשתבע ניחא דהא דקאמר הכא שאין הוצאת הדרך יתירה מוליכה אחריו למדי לכ"ע היינו דוקא באשתבע ודו"ק : **בא"ד** דאפי' למאן דמוקי לה כר' עקיבא לא מתוקמא מתניתין אלא באין הוצאה יתירה כו' עכ"ל דהכי משמע להו השתא דר"ע אית ליה תקנתא בגזל מאחד היכא דהוצאה יתירה כדקאמר ור"ע כי עביד רבנן תקנתא היכא דידע למאן גזליה וא"כ ע"כ מתניתין דלא קתני תקנתא מיירי באין היציאה יתירה וק"ל : **בא"ד** ולא נקט מתני' מידי אלא כו' עכ"ל אבל למאי דבעי למימר דמתני' לא מתוקמא אלא באין הוצאת הדרך יתירה הוה ניחא להו טפי דנקט דוקא עד מדי ולא עד ב"ד וק"ל :

חכמת שלמה

בכלכות גדולות אבל בסוכה פרש"י להדיא כמו שמביאים התוס' וכן עיקר : **תוס'** בד"ה הא דמסיק כו' איקום ואיספי ואדכי ואמריק זביני כו' כצ"ל : **בד"ה** הניחא כו' היינו רמי כו' נ"ב מ"ה כותבין התוס' דבר זה לפי שלא מצינו להדיא דפליגי ביה אמוראי בדין זה אלא מתוך משמעות הסוגיא דהתם וכן כתבו התוס' התם דמתוך משמעות דהתם פריך בכל דוכתא הניחא כו' וק"ל : **ע"ב גמרא** זה הכלל לאתויי מאי כו' נ"ל כל לאתויי מאי כו' וכ"כ הר"י והרא"ש גורסים כל לאתויי מאי ופי' הר"ן בשם הרא"ה וז"ל מכל דייק אבל זה הכלל הא מרבה לן יוקרא וזולא וכדאמר התם בפסחים אלימא דמעיקרא שוה זוזי והשתא שוה כו' הא תנן זה הכלל כל הגזלנים כו' אבל התוס' דפרק המפקיד בסופו פירשו דזה הכלל הכא דייק ועיקר המשנה כל הגזלנים איירי ביוקרא וזולא ע"ש : **תוס'** בד"ה ועבדי' כו' מנסרים ועשאן כלים כו' נ"ב ותימה ממה נפשך אי איירי בנסרים שיכול לשופן ולהיותן נסרים כבראשונה הלא אמרינן לעיל דלא קני לרב אשי משום דהוי שינוי החוזר וה"ה לרב פפא ואי איירי בנסרים שאין חוזרים לברייתן א"כ מאי ראיה איכא אחר כך מצאתי בספר צפנת פענח שפסק להדיא אפילו עשה מן הנסרים כוסות וכלים לא קני וק"ל [עיין במהרש"א] : **בד"ה** המחליף כו' אלא במשיכה ובשעת משיכה כו' כצ"ל :

דף צז ע"א רש"י בד"ה שלא בשעת מלאכה בשעה שאינו רגיל לעשות כו' כצ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה מקפידות כו' הן של כו' הד"א : **תוס'** בד"ה אי הכי כו' כשמלכיות מקפידות נ"ב ותימה דלמא מוקי ליה במקפדת אבל לא בחשי אבל השתא צריך לאוקמי במקפדת יותר מדאי כפרש"י וצ"ע כ"ל [עיין במהרש"א] : **בא"ד** של אדינות הבאות לכאן והכא איירי במקפידות ונראה לר"י דודאי כו' כצ"ל :

דף צח ע"א גמ' כלא הכורה דעפתא דדמא כו' ולא מידי כולהו שוורים כו' כצ"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה נכתוב ליה שטרא כו' ולא כהאי דתנא כו' כצ"ל :

דף צט ע"א גמרא דרב כהנא בגרדא דסרבלא כצ"ל וכן ברש"י ונ"ב הערוך הביא בערך גרד ופי' לתקן הסרבל בלעז פלוקרי דאגריה לביטשיס לדרכו כרגל שיהא עב וקשה דהתם ליכא שבחא דאכתי בעי למגרריה ולרכוכי עד כאן אבל רש"י לא פי' בסוף המקבל אהא דאגרי לביטשים דליכא שבחא ע"ש : **ע"ב גמרא** מאי איכא בין תנא כו' נמחק מאי איכא : **רש"י** בד"ה רבא אמר כו' כלי הכי גרסינן הס"ד והד"א :

דף ק ע"א רש"י בד"ה שנשא כו' ללוה וחייב את כו' הטמאין וערבן עם כו' כצ"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה אומר לו כו' בין פסק ללא פסק דהאי כו' כצ"ל : **בד"ה** אם השבח כו' ט"ו מנים קרי שבח והיציאה קרי עשרה כו' כצ"ל :

דף קא ע"א רש"י בד"ה נותן לו כו' אבל נתן עלים כו' דלא שינה ולא קני ידו על התחתונה כצ"ל : **בד"ה** אי נמי כו' ואמרי לה קופה של גגרים כצ"ל ונ"ב זה אינו מפרש"י אלא מפי' הערוך : תוס' בד"ה דזל לצבעא כו' דאי דקינהו ושרנהו כו' כצ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה ספיתי כו' בלעז גווד"א כתב הרמב"ם שהוא אחד ממיני הצבעים : **בד"ה** ילאו כו' שנעשים גחלים כו' כצ"ל :

דף קב ע"ב גמ' שינוי אינו קונה נ"ב פירוש היכא דשינה בפעולתו נ"ל : **רש"י** בד"ה ה"ק כו' ריש גלותא אין כופין כו' הד"א : **תוס'** בד"ה מי הודיע כו' הן הקדש דאינו כו' כצ"ל :

דף קג ע"א תוס' בד"ה כמאן כבני כו' יהבו ליה מעותיו ואי שקיל כהנא כו' כצ"ל והשאר נמחק : **ע"ב** רש"י בד"ה עד שיתמעט כו' שכר שכיר תשומת כו' הד"א : **בד"ה** עבוד רבנן כו' ויהא תחת ידם עד כו' כצ"ל :

דף קד בפרש"י בד"ה אלא אמר רבא מתניתין ד"ה היא כו' והאי דפרכת לעיל ואי ר' עקיבא אע"ג וכו' ולא נפיק ידי שמים כלל כו' עכ"ל נקט בפירושו לר' עקיבא וה"ה אהך פירכא דפרכת לר' טרפון מאי אריא ונשבע בלא שבועה נמי חייב לצאת ידי שמים למו פירכא היא מכח הך סברא דפירש דהתם שאין יודע למי גזל ולא נפיק ידי שמים כלל משא"כ במתני' דהוה גביה בפקדון גם מה שפי' ולא נפיק ידי שמים דמשמע אבל בדיני אדם נפיק לא יתכן האי לישנא לר' עקיבא דהא לענין דינא פליגי בברייתא דאין יודע למי גזל כמו שפרש"י גופיה אלא שגירת לישנא נקט הכי לר' טרפון ודו"ק: **תום'** בד"ה אמר רבא שאני כו' דכיון דהודה לו בפניו מ"ל תופס בידו מ"ל נתן ביד ב"ד כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם מהיכא פסיקא להו דמהני נתן ביד ב"ד אפי' בהודה בפניו ואפילו בלא נשבע דהא השתא לא איפליג ר' עקיבא מידי בין נשבע ללא נשבע כלל ואם רצונם כהאי תירוצא שכתבו לעיל דמתניתין מיירי אפי' בהולאה יתירה ושפיר מהני נמי ביד ב"ד אפי' בנשבע א"כ תקשי לה ע"כ דמתני' לא איירי בהודה בפניו דאל"כ מ"ל תופס בידו ומ"ל נתן ביד ב"ד ואפי' בנשבע*) ויש ליישב בדוחק ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ור"י אמר כו' והכא אתא לאשמועינן דדיוקני בלא עדים לא מהני כו' עכ"ל לא הוצרכו לזה אלא לפי' שני דלעיל דסבר שמואל דאפי' בעדים החתומים עליה שא"ל לשלוח לא מהני כל זמן שלא א"ל בפניו דהשתא ר"י נמי בכה"ג הוא דקאמר דמהני עדים החתומים עליה ובכה"ג בלא דיוקני נמי מהני כדאמר ר"י לעיל אלא ע"כ דאתא לאשמועינן דדיוקני בלא עדים לא מהני אבל לפירוש ראשון דלעיל איכא למימר שפיר דאיהו גופיה אתא ר"י לאשמעינן דעדים החתומים עליה ולא העידו כלל שעשאו שליח אלא אדיוקני שהיא שלו דמהני ודו"ק: **בד"ה** חוץ מפחות כו' תימה אמאי איצטריך למתני הא כיון דברישא תנן שוה פרוטה כו' עכ"ל צ"ע מאי קושיא דבכמה מקומות איכא הכי שכופל דבריו בכה"ג כמ"ש התוס' בפ' הגוזל בתרא גבי אם מחמת הגזלן חייב דפריך תלמודא בכה"ג הא מרישא שמעת מינה אם מכח כו' ויש ליישב כמ"ש התוס' שם ע"ש: **בפרש"י** בד"ה לא צריכא כו' קרקעות חייבים להחזיר מפני כבוד אביהן ובד"ה וכי איכא כו' דמשום כבוד אביהם כו' עכ"ל צ"ע לפירושו דלא קאמר ברים הגוזל בתרא האי טעמא דכבוד אביהן אלא למאן דמפרש דבר שיש בו אחריות היינו פרה וחורש כו' וכל דבר המסוים אבל מאן דמפרש לה אחריות ממש שהניח להן אחריות נכסים קרקעות ליכא האי טעמא דכבוד אביהן אלא משום דאשתעבוד נכסי דאבוהון מחייס כמו שפרש"י גופיה התם וכנראה מדברי התוספות גם בשמעתין ודו"ק :

דף קה תוס' בד"ה איתיביה רב אחא כו' וא"ת א"כ אמאי לא פריך נמי מסיפא ונראה דהא ודאי כו' אבל בהודה ס"ד כו' עכ"ל ר"ל כיון דהשתא לא אסיק אכתי הא דמחלק רבא דמודה רב בהודה א"כ לא מחלק נמי האי דאסיק רבא דרב מודה בטוען טענת גנב וא"כ אמאי לא פריך הכא מסיפא דא"ל נגנב כו' ותירצו דודאי הך מלתא דמסיק רבא לחלק דמודה רב בטוען טענת גנב אסיק נמי המקשה הכא אדעתיה דאל"כ לא אשכחת כפל כו' אבל בהודה ס"ד כו' ופירוש בהודה דגבי טענת אבד אבל בהודה דגבי טענת גנב הא נמי פשיטא ליה למקשה דרב מודה ביה ומשום דלא מחייב חומש בהודה אלא בדוכתא דמחייבין ביה כפל דאל"כ תקשי אכתי אמאי לא פריך ליה מהודה דגבי נגנב דהא כיון דקתני לה גבי נגנב ודאי מיירי בלא קפץ ובב"ד דומיא דתשלומי כפל כדמוכח בהך דאותיב רבא דבחד מלתא ליכא לפלוגי כדקאמר הכא רישא בב"ד וסיפא חוץ לב"ד מיהו לפי זה ק"ק אמאי לא אמרי דרב מוקי נמי לקרא בהודה בלא קפץ ובב"ד ובטענת גנב ויש ליישב ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אבל אכלו כו' משמע אם נשבע ובאו עדים שאכלו משלם תשלומי כפל כו' עכ"ל דבלאו נשבע ולענין קרן כשאכלו נמי כשהוא קטן ודאי דהוי נתינת קטן נתינה דקי"ל קטן יש לו זכיה בדעת אחרת מקנה לו ולא מיעטיה הכא קרא אלא דאין נשבעין על טענתו וק"ל: **בא"ד** מנו דהאכלתיו כשהיה קטן כו' עכ"ל היינו החזרתיו לך כשהיה קטן שכתבו לעיל ושגירת לישנא דתלמודא נקטו דאמרינן בפ"ב דכתובות מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס כו' וק"ל :

דף קז בד"ה עירוב פרשיות כו' וכן בפ"ק דב"מ בשמעתא דהילך גבי סלעים כו' עכ"ל לא ידענא מאי היא ראייתם מהתם דאיירי בהלואה לכ"ע בעינן כפירה והודאה ודו"ק: **בא"ד** ואין להקשות יהא נאמן במגו דאי בעי אמר להד"ם נמי אההיא דנאנסו כו' עכ"ל אין כאן קושיא אלא אי הוה אמר דלר"י ולרמי ב"ח לא מחייב בפקדון אכפירה והודאה בלא נאנסו אבל כבר דחו זה התוס' לעיל כדמוכח במשניות טובא דאכפירה והודאה לחוד מחייב גם לפירוש ריב"א לא אמרינן מגו בכה"ג כיון דהאי לא חשיב העזה וברים כל הנשבעין נמי לא פריך הכי אלא אההוא מגו דהתם דאיהו נמי מגו גמור כמ"ש התוספות לעיל ודו"ק :

דף קח בד"ה ובאו עדים כו' שמכחישין גם שבועה שניה שנשבע שאבד כו' עכ"ל היינו לפי פירושם דלעיל שכתבו דמיירי שאומר מה שנשבעתי שנגנב לא כי אלא באותה שעה אבד וק"ל: **בא"ד** הא קתני לעיל בברייתא דהיכן פקדוני כו' הודה מעלמו כו' עכ"ל מתניתין היא לקמן בסמוך בכל נוסחות הישנות שלפנינו ומתני' היא נמי במסכת שבועות בפ' ד' שומרין ע"ש: **בד"ה** טען טענת אבד כו' אין כופר כלום ואפי' אמר לאחר שבועה אבד כו' עכ"ל לכאורה אין לשונם מדוקדק דמשמע דמכ"ש אם לא אמר דלאחר שבועה אבד דהוי ברשותו לחייב באונסין ודבריהם דלעיל בד"ה כגון שטען כו' סותר את זה שכתבו שם דדוקא בטוען דלאחר שבועה אבד הוי ברשותו וחייב באונסין ויש לחלק דלעיל שנשבע מעיקרא נגנב ואינו ברשותו אם הוא חוזר ואומר שלא נגנב אלא אבד באותה שעה ולא היה ברשותו אין כאן הכחשה לשבועה שניה והוי שפיר כפירת ממון אבל הכא בטוען בשני השבועות אבד באותה שעה א"כ כי הודה ביניהם שהיתה באותה שעה ברשותו הרי מכחיש גם שבועה שניה והוי ברשותו מיד להתחייב באונסין והא כתבו אפי' אמר לאחר שבועה אבד דבהודאתו אינו מכחיש שבועה שניה מ"מ הוא חייב באונסין מטעם שנשבע לשקר בשבועה ראשונה ודו"ק: **בד"ה** וחזר וטוען כו' היאך השביעוהו ב"ד כיון שנפטר בב"ד בשבועה ראשונה ואפילו חזר וטוען שלאחר שבועה כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם לפי גירסת הספרים שבאו עדים אחר שבועה ראשונה הכי ה"ל למימר היאך השביעוהו ב"ד כיון שכבר נתחייב בב"ד ע"פ עדים ואי לא הוו גרסי ובאו עדים בקמייתא דדומיא דהכי לא גרסי נמי לעיל והודה בקמייתא א"כ מאי קאמרי ואפי' חזר וטען כו' דמה תקנו בזה דאכתי למה השביעוהו כמו שחוזר וטוען כיון שהוא נאמן שלא בשבועה במגו כמ"ש התוס' לעיל ויש ליישב דבריהם דודאי לא הוו גרסי ובאו עדים בקמייתא דומיא והודה דלעיל אלא כיון דמ"מ איכא לפרושי דמיירי בבאו עדים אף בקמייתא קאמרי לגדין דאף אם נאמר דלא באו עדים בקמייתא מ"מ תקשי היאך השביעוהו כיון שנפטר כו' ושוב כתבו דאפי' חזר וטען שלאחר שבועה כו' ונאמר דמיירי בבאו עדים בקמייתא דהשתא אין כאן מגו ואינו נפטר בשבועה ראשונה מ"מ למה השביעוהו כו' כיון שהוא חייב באונסין מטעם שנשבע לשקר בין על פיו ובין ע"פ עדים ודו"ק: **ע"ב** בד"ה תבעו שומר והודה כו' וי"ל דמשום דאקרן לא ה"מ למפשט הא דפשיט אם בשקר נשבע כו' עכ"ל הא ודאי הא דבאמת נשבע נמי לא ה"מ למפשט בכה"ג אקרן למימר אם באמת נשבע נפטר הגנב אלא בהיפך אב באמת נשבע נתחייב הגנב בקרן בהודאת שומר דניחא ליה למריה דתיהוי בידיה ותביעתו תביעה אבל הא דבשקר נשבע לא ה"מ למפשט אקרן בהיפך דלא נתחייב בהודאתו ולא הוי תביעתו תביעה דכיון דמגליא מלתא דשקרן הוא לא ניחא ליה למריה דליהוי תו שומר עלה דא"כ מה"ט רמיא עליה דשומר לשלומי הקרן והרי הוא בעל דבר בקרן והוי תביעתו תביעה משא"כ לענין כפל כשמעתין דהוה לבעל הפקדון וכיון דבשקר נשבע לא הוי שומר עלה ולא נפטר הגנב מהכפל בהודאתו לשומר שהוא אינו בעל דבר בכפל ומיהו לקמן באידך איבעיא דתבעוהו בעלים והודה תבעו שומר וכפר כו' ה"מ למבעי שפיר לענין קרן ובשלא באו עדים אלא דמבעיא ליה לענין כפל דומיא דהך אבעיא ודו"ק: **בד"ה** לוה וב"ח באין כו' אע"ג דיש לו שאר נכסים במה לפרוע כו' עכ"ל כצ"ל דהני נכסים היינו מטלטלין אבל קרקעות אין לו רק אותה קרקע שאתן לבניו או לאחיו דאל"כ לא הוי הב"ח טורף מהם הקרקע דלפום סברתם דהשתא הוו כמקבלי מתנה ואינו גובה הב"ח מהם כיון שיש בני חורין וק"ל: **בפרש"י** בד"ה ואח"כ מת אביו ואחר מיתת האב הודה עכ"ל צ"ע לפירושו דהא להני אוקימתא דמוקמינן מתניתין כר"ע ס"ל דאפי' הודה בחיי הגר לא הוי אגלו כמלוה ולא מחיל לנפשיה וא"כ בהודה בחיי אביו נמי לא מחיל לנפשיה ורב ששת נמי דמוקי מתניתין כר"י הגלילי משמע דלא מחיל לנפשיה אפי' לר"י הגלילי בהודה בחיי הגר כדקאמר אלא אמאי זכה הלה במה שבידו משום דזקפן כו' אבל משום דהודה בחיי הגר לחוד לא מהני ליה ואולי אין זה מפרש"י אבל איזה תלמיד טועה הגיה כן בפירושו ומה שיש לדקדק עוד בזה עיין לקמן ודו"ק :

דף קט בד"ה ונמחליה לנפשיה היכא דאין יורש אלא הוא וטלה שלו עכ"ל לאו דוקא נקט כה"ג דה"ה בדאיכא טפי יורשים כפירושו במתני' איכא למפרך ונמחליה לנפשיה מיהת חלקו אלא דנקט הכי דומיא דגר דפריך מינה ולאפוקי אתא דעל חלק אחיו ליכא למפרך ונמחליה לנפשיה וק"ל: **תום'** בד"ה אלא אמר רב ששת כו' וא"ת אמאי לא מוקי מתניתין כר"ע ומודה כו' עכ"ל ר"ל דטוקמא נמי כר"ע מתניתין ככ"ע ולנפשיה לכ"ע לא מחיל ולאחריני לכ"ע מחיל ובזקפו פליגי אי הוה כמחילה דאחריני וק"ל: **ע"ב** בגמ' אמר רבא משכחת לה כו' ומת הגר והודה לאחר מיתה כו' ואין להקשות אמאי לא מוקים ליה רבא מתניתין נמי כר"י הגלילי ובהודה לאחר מיתת אביו די"ל דהכא ודאי איכא טעמא לר"י הגלילי בהודה לאחר מיתה כדקאמר קנאו השם כו' אבל בגזל אביו ליכא לפלוגי ובהודה לאחר מיתה נמי מלי מחיל לנפשיה ולהכי לא אתיא מתניתין כר"י הגלילי וכבר כתבנו מה שכתוב בפירש"י שלפנינו דמתני' מיירי בהודה לאחר מיתת אביו דדוקא טעות הוא ודו"ק: **שם** אי בשל אחרים הוא זוכה בשל עצמו לא כ"ש כו' האי דינא איכא נמי במתניתין גבי גזילת אביו אם אין יורש אלא הוא א"כ על חלקו והתם ליכא למפרך דיו כדפרכינן הכא אלא דקושטא הוא דשלו הוא שהרי ב"ח באים ונפרעים ממנו ואינו נותן לאחיו אלא כדי לקיים מצות השבה וה"נ הכא בגוזל כהן ודאי בעי למיעבד מצות השבה אלא דבעי למיעבד ק"ו שיהיה שלו ובאים ב"ח ונפרעים ממנו ולא יוציא מתחת ידו להתחלק לכל אחיו הכהנים וק"ל :

דף קי בפרש"י בד"ה אי דאיכא טהורים בההוא משמר עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' דלרב ששת פריך דאמר טומאה דחויה בצבור בדליכא נמי טהורים בההוא משמר ואיכא באחריני לא מלו עבדי טמאים אלא שהכריחו לפרש הכא בדאיכא טהורים בההוא משמר דאל"כ תיקשי ליה נמי עבודתם ועורם לאנשי משמר הא טמאים נינהו ולא מלי אכלי וק"ל: **תום'** בד"ה לבעלי מומין טהורין תימה ועורה אמאי הוי לבעלי מומין עכ"ל אין לפרש אמאי הוי לבעלי מומין הלא תהא לאותו שיקריב דהא מוכח לעיל דהיכא דהמשלח לא מלי אכיל לא מלי עביד שליח לאכילה ולא הוי עבודתה ועורה לשליח מכ"ש הכא דהשליח נמי לא חזי לאכילה דהוה עבודתה ועורה לאנשי משמר ואפילו לבעלי מומין דהא חזי לאכילה אלא דעיקר תמיהתם אמאי הוי עורה לבעלי מומין שבאותה משמר בלחוד ולמה לא תהא לכל אנשי משמר דהא לעורה כולם חזו אבל ק"ק לי דהא רב ששת סתמא קאמר עבודתה ועורה לאנשי משמר ואימא דקושטא דהכי קאמר לאנשי משמר לכל מאי דחזי להו עורה לכל אנשי משמר ולבעלי מומין מאי דחזי ליה דהיינו אף הבשר וק"ל : **שם** בפרש"י בד"ה נתן הקרן לכהנים אין החומש מעכב כו' ולבסוף נתן עכ"ל אין פירושו מדוקדק דמשמע דאם לא נתן החומש לבסוף הוא מעכב הכפרה ולא משמע כן אלא דלאו לענין קדימה בלחודא קאמר דאינו מעכב אלא דאינו מעכב כלל הכפרה אף אם לא נתן כלל לבסוף וכן פרש"י בהדיא לקמן והכי מוכח מתוך שמעתין דסוף פרקין דקאמר יכול כשם שאיל ואשם מעכבים כך חומש מעכב ת"ל כו' וילמד הדיוט מהקדש דאינו מעכב כלל דומיא דאיל ואשם מעכבים דקאמר ודו"ק: **שם** בגמרא לאפוקי ממתני' כו' אין החומש מעכב אדרבה חומש מעכב כו' וה"ה דהוה מלי למפרך לעיל או אינו אלא אשם זה איל ולאפוקי ממתני' דתני הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא אלא משום דלאו מלתא אשם בלחוד מפיק לה אלא מדכתיב בתר אשר יכפר כדלקמן ונקט נמי במלתיה אדרבה חומש מעכב ולא קאמר אדרבה קרן אינו מעכב משום דאינו מפרש בהדיא במתני' דהקרן מעכב הכפרה ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה או דלמא כיון כו' ויכול להביא אשם מיד כו' עכ"ל הכי משמע להו לישנא כיון דלא חזי ליהויריב לידעיה קאי ואף במשמרת יהויריב להקריב האשם

*) עי' ש"ך חו"מ סי' שסב יישוב לזה

חכמת שלמה

דף קד ע"א תוס' בד"ה שליח כו' הל"ל שאלה ליה שלח לי כו' כצ"ל :

דף קה ע"א גמ' אין כאן ואמר רבא כו' כצ"ל: **רש"י** מן ד"ה מלוה על פה עד ד"ה רב הונא נמחקה וכ"ב זהו לפי גירסת הספרים ולפי הנראה שאינו מפרש"י אלא הוגה בפנים מן הגליונות והוא מפי' אחרים וכן פירשו התוספות : **בד"ה** מופקדת כו' וחייבין על זדון כו' נ"ב פי' שידע שחייב קרבן על שבועת שקר וידע שנשבע לשקר ועל שגגתה עם הזדון פי' שזדון הוא על השבועה אבל בזה שגג שלא ידע מ"ש שנשבע לשקר שחייב קרבן שבועה אבל שגגתה גרידא שלא ידע שנשבע לשקר כי הכא וק"ל : **בד"ה** צריך ליה דחיישינן שמא כו' כצ"ל: **בד"ה** חייב כו' בעי לאהדוריה ולהוליכה אחריו כצ"ל : **תוס'** בד"ה אמר רבא כו' רבא מסברא ומדנקט הוזלו כו' כצ"ל: **בד"ה** ה"ג בעי רבא גזל ב' אגודות בפרוטה והחזיר כו' כצ"ל: **בד"ה** הרי כו' צמיד פתיל שאין טומאה כו' כצ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה פטור כו' שמנא פלוני זה היה יכול לומר נאנסה כו' כצ"ל ונ"ב פי' קודם שראיתה ומכחים העד דאי לאו הכי אפי' גבי שני עדים נמי נאמן בשבועת דנאנסה ודו"ק :

דף קו ע"ב רש"י בד"ה גנב הגנב מרבויא דה"י דאתרבאי בטוען כו' כפל וד' וה' כצ"ל והד"א :

בד"ה ולישני ליה כו' ד' וה' ומשני כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** ולשני ליה כו' שחטו ואכל דמשלם כפל כו' כצ"ל: **בד"ה** על כל אבידה וגו' ישלם שנים כצ"ל :

דף קז ע"ב גמ' בעומדת על אבוסה נ"ב פירוש וליתא לדרי חייא בר יוסף וק"ל :

דף קח ע"ב גמ' והביאו עדים מי נפטר הגנב כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה נפטר כו' דנאמן הוא אמן כו' כצ"ל: **בד"ה** ובעלי חוב כו' והשאר יגבו ממנו נ"ב פי' אם לוה כל הסך וה"ה אם לא לוה אלא השליש וק"ל: **תום'** בד"ה ולא הניחוהו כו' ויש מתרצים דכיון כו' דנשבע שומר באמת ואו כו' כצ"ל :

דף קט ע"ב גמ' יש לו גואלים ואם לאו כו' כצ"ל: **שם** ומנין שעבודתה ועורה שלו נ"ב פי' אפילו לא הקריב הוא בעצמו והיינו כמו שמפרש כיצד אבל לפי גירסא אחרת של רש"י עבודה ועורה לאנשי משמר לא מתיישב לשון כיצד ואולי לא גרסי' ליה: **תום'** בד"ה ומה דבר כו' אלא מתנות נ"ב נ"ל שאר מתנות דהא תרומה נמי בכלל כ"ד מתנות כהונה ודו"ק :

דף קי ע"א רש"י בד"ה נתנו לכל כו' נמי שליח הס"ד: **בד"ה** כשהוא אומר מלבד איל הכפורים הוי כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' בעלמא הוא תיקו גנותק תיקו: **שם** בעי שכי אפילו את"ל כו' כצ"ל

ומקרי שפיר הביא גזילו עד שלא הביא אשמו דילא דכיון דלידעיה קאי אף במשמרתם ה"ל כאלו קבלו הם גם הכסף אבל להמתין ולהקריב האשם במשמרת ידעיה לא קמיבעיא ליה דאם הביא כבר אשם ליהויריב היינו פלוגתייהו דר"י וחכמים דלקמן דס"ל לחכמים יחזור אשם אלא כסף ואם לא הביא אשם עדיין ודאי דיכול להמתין ולהביא אשם במשמרת ידעיה ואפי' ר"י לא פליג אלא היכא דכבר הביא האשם ליהויריב דיחזיר כסף אלא אשם ודו"ק: בד"ה למכ"מ כו' דאי יורשים כו' מאי דשביק להון אבוהון יהב להון כו' עכ"ל וצ"ל לרב עוירא דאמר את"ל מקבלי מתנה הן ההיא מתנה אמר רחמנא דניתיב להו דפליג אדרבא דלעיל וס"ל בגזל הגר שאין בו שוה פרוטה דילא וק"ל: בפרש"י מותר העומר כו' כדכתיב לא תאפה חמץ חלקם וגו' עכ"ל כצ"ל:

דף קיא תוס' בד"ה אמר רבא לעורו תימה כו' ונעשה בו פסול קודם שחיטה כו' עכ"ל נ"ע א] דאין זה הפסול קודם השחיטה ואינו פסול אלא אם הקריבו קודם הבאת כסף כדקתני אם קדמו בני יהויריב כו' אבל הבאה לחוד אינה פוסלת כדקאמר ר"י יחזיר כסף אלא אשם ומאשר יכפר נמי הכי משמע דההקרבה קפיד קרא והא דקאמר לרבנן שלא כדין עבדו בני יהויריב דקבלו אשם מקמי כסף היינו משום גזירה הוא שמא גם יקריבוהו קודם הבאת כסף ודו"ק: בד"ה וילמד הקדש מהדיוט כו' תימה אמאי אילטריך קרא לעיל כו' וי"ל דאי לאו כו' אבל השתא דאשכחן שהשוה כו' עכ"ל וה"ה דה"מ להקשות כן בהיפך אמאי איצטריך קרא גבי הקדש דלא ילא ניליף מהדיוט אבל בעיקר תירוצם יש לדקדק דע"כ אהקישא קסמיך דהא השתא נמי מי יאמר לן דהשוה אותן הכתוב אי לאו דניליף הקדש מהדיוט דאשם זה קרן ומיניה דריש האשם בכבר שאם הביא אשמו תחלה דלא יצא וי"ל דודאי בפירושא דמלה אשם ילפינן הקדש מהדיוט שפיר אע"ג דלא אשכחן שהשוה אותן הכתוב בשום דבר אבל לענין דינא לא הוי ילפינן להו מהדדי אי לאו שהשוה אותן כבר בשום דינא ודו"ק: סליק פרק הגוזל עצים

פרק הגוזל ומאכיל

ע"ב בפרש"י בד"ה רשות יורש כרשות כו' דאי ביאוש כדי לא קני מדלא קתני פטורא באבוהון עכ"ל לא ידענא מי הכריחו לזה הא איכא למימר דסבר רמי ב"ח דיאוש כדי לא קני וא"כ ע"כ משום יאוש ושינוי רשות נגעו בה גם דבר תמוה פי' לפטור באבוהון ביאוש דלא משמע כן בכולה תלמודא אלא דא"כ יאוש לחוד קני אבוהון צריך להשיב דמי הגזילה מידו דבאיסורא אתי לידיה מיהו בהא איכא למימר כיון דהגזילה גופה קני ביאוש ואינו צריך ליתן רק דמים שפיר קאמר מדלא קתני פטורא באבוהון שהוא פטור מלהחזיר הגזילה גופה לאחר יאוש אבל לפ"ז תקשה ליה לרב דאמר יאוש כדי קני אמאי לא קתני פטורא באבוהון וצ"ע ודו"ק: בתוס' בד"ה הגוזל ומאכיל כו' דפטורין לרב חסדא דמוקי וכו' לאחר יאוש דה"ל כו' א"כ דוקא נקט מאכיל אפי' לרב חסדא כו' עכ"ל הא ודאי דלרמי ב"ח מתני' נמי איירי בלאחר יאוש ולדידיה לא שייך למתני נותן דבלא נתינה נמי והניח לפניהם גזילה קיימת ה"ל שינוי רשות כדקאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי אלא נראה לפרש דבריהם לאפוקי לרבא דמלינן למימר דלית ליה דרב חסדא ומתני' איירי נמי בלפני יאוש ושפיר נקט דוקא מאכיל דנותן לחוד לא מהני דשינוי רשות בלא יאוש לא קני ומיהו ממ"ש לקמן ועוד לרב חסדא ולרבא כו' מה לי לפני יאוש ומה לי לאחר יאוש אפי' אין גזילה קיימת חייבין נראה דמשמע להו דרבא אית ליה דרב חסדא ודו"ק: תוס' בד"ה רב חסדא מוקי כו' ופליגי הני ברייתות אליבא דרב אם קטנים חייבין כו' אי לאו והא כו' עכ"ל יש לדקדק מי הכריחם לפרש לאוקומי פלוגתייהו בהכי דאימא לרב נמי פלוגתייהו כדאוקמא תלמודא לקמן באם מקבלין עדים אם לאו ולכ"ע שייך בקטנים משום כבוד אביהן וי"ל כיון דמיירי בדבר המסוים והכל מעידים שהיה דנגזל כפרש"י א"ל לקבלת עדות וק"ל:

דף קיב תוס' בד"ה קטנים והא אמר כו' וה"נ ה"מ למפרך כו' כי אכלו לרב חסדא לאחר כו' עכ"ל ומרישא דהך ברייתא גופה ה"מ למפרך דקתני הגוזל ומאכיל את בניו פטורין ובסיפא דברייתא קתני בין גדולים בין קטנים חייבים כשאכלום אלא דהוה אפשר לפלוגי בין כשאכלם אביהם בחייו ובין כשהניח לפניהם והם אכלום אע"ג דבכולה שמעתין לא מפלגינן בהכי מ"מ ניחא להו למימר דה"מ למפרך נמי מהניח לפניהם והם אכלום דתני בדרבי אושעיא דפטורים לרב חסדא לאחר יאוש ולרמי ב"ח אף לפני יאוש וק"ל: ע"ב בד"ה ושלחו לו ולא בא כו' ומיהו בסמוך כו' משמע דמשום האי מלתא לחודיה דשלחו ליה ולא אתא מקבלין כו' עכ"ל וי"ל היכי בעו למימר הכי הא קאמר אבל לא פתחו לי בדינא מאי א"ל לב"ד הגדול קאזילנא דמשמע אפי' שלחו לו אין מקבלין וי"ל דמשמע להו אבל אי שלחו לו ולא אמר אזלינן לב"ד הגדול מקבלין ע"י ששלחו לו לחוד ולא תלי מידי בפתחו לו ודו"ק: בד"ה מקיימי' כו' פי' בקונטרס אב עדיו מבקשין כו' ואין נראה לר"י דא"כ כו' הא קבלת עדים כו' עכ"ל ק"ק לפי מה שפר"י גופיה לעיל לענין קבלת עדות בעינ' ושלחו לו בהדי שהיו עדיו מבקשים לילך למ"ה א"כ אין כאן קושיא דלענין קיום איכא למימר בלא ושלחו לו אלא משום שהיו עדיו מבקשין כו' לחוד דמקיימין ודו"ק:

ח"א דף קיג ע"ב ואכלת כל העמים וגו' בזמן שהן מסורין בידך כו' לפי פשוטו בז' אומות קמשתעי קרא וביה איירי כל הענין דבתר הכי אלא משום דכתיב כל העמים משמע ליה דאיירי גם בשאר אומות ועוד בז' אומות לא שייך בואכלת אלא בלא תחיה כל נשמה וק"ל:

דף קיד בפרש"י בד"ה אם נתייאשו כו' וקשיא ליסטים דסיפא אליסטים דרישא ובגמרא פריך ומשני לה כו' עכ"ל ליתא מפורש בהדיא בגמרא אבל מדקאמר רב אשי אסיפא דקתני אם נתייאשו אין אבל סתמא לא ל"ש אלא עכו"ם כו' א"כ ע"כ רישא דקתני מפני שהבעלים מתייאשין דמשמע סתמא נמי מתייאשין מיירי דוקא בישראל ואע"ג דסתמא דתלמודא לא משמע ליה ליתנא דרישא מוכרח הכי כדקאמר בשלמא לעולא כו' ה"נ בידוע וד"ה היינו לפי סברת המקשה אבל למאי דמסיק תלמודא בליסטים מזוין ור"ש היא שפיר איירי לכ"ע רישא דמתני' נמי אפי' בסתמא דהכי משמע ליתנא דרישא מפני שהבעלים כו' ולא קתני אם נתייאשו כו' ואין להקשות דא"כ אמאי לא פריך בפשיטות מההיא דעורות לרב אשי דמוקי רישא דמתני' דהכא אפי' בסתמא לרבנן קשיא גזלן לר"ש קשיא גנב דאיכא למימר דהך מתני' דהכא איירי בליסטים ישראל דמייאשי אפי' לר"ש והך דעורות איירי בגנב עכו"ם דלא מייאשי לר"ש בסתמא ומיהו לרבה לא בעי תלמודא למפלג הכי דכיון דאיהו לא מפליג בין סתם לידוע ואפילו בידוע שנתייאשו אינו יאוש אין סברא נמי לפלוגי בין עכו"ם לישראל ודו"ק: ע"ב בד"ה מאי וכן כו' דמ"ש נחיל מכסות עכ"ל לשון רש"י הוא ולאו היינו כסות דקתני ברישא דבההוא סתמא נמי הוי יאוש ולא קאי האי וכן נחיל כו' אלא אליסטים דסיפא וק"ל: בד"ה בשבויה הקילו דספיקא בעלמא היא עכ"ל ר"ל שאיסור שבויה לכהן אינו אלא ספיקא בעלמא שאשה זו בחזקת היתר לכהן עומדת משא"כ בעדות אשה להתירה לעלמא שהיא בחזקת איסור לעלמא עומדת ואפ"ה קטן מל"ת נאמן וק"ל: תוס' בד"ה המכיר כליו כו' ועי"ל כו' מאדם אחר נאמן ולא מאותן שלנו כו' והא דלא קאמר שאני אומר שהוא מכרו כו' עכ"ל דלפום סוגיא דשמעתין אין אנו תולין דברי הלוקח במכחיש הנגנב אלא שהוא מודה לו שקנאו מאותן שלנו בתוך ביתו אלא שהבעל הבית מכרו לכן אבל להאי תירוצא דע"כ אנו תולין דברי הלוקח במכחישו שהוא אומר שקנאו מאדם אחר נאמן ולא מאותן שלנו בתוך ביתו א"כ אמאי אין אנו תולין רק במכירה אחת ובמכחישו לומר שקנאו מבעל הבית וע"ז תרצו דאין לנו לתלות רק במה שהלוקח טוען והלוקח אינו טוען שזה הבעל הבית מכרו לו ודו"ק:

דף קטו בפרש"י בד"ה הדין עם הראשון כו' ואם בא לגבותו הימנו יתן דמים כו' עכ"ל לרב יוסף דמוקי מלתיה דרב כאן לאחר יאוש הדין עם הראשון אין הלוקח חייב להחזיר כלל אפילו בדמים כדמוכח מפרש"י במתני' וכמ"ש התוס' שם אבל לאביי דמוקי לה מלתיה דרב בלפני יאוש ניחא ודו"ק: גמ' הדין עם הראשון דינא דלוקח דלשקול זוזי מגנב כו' [א] יש לדקדק אמאי לא מוקי פלוגתייהו בלפני יאוש בכה"ג וכדבעי למימר מעיקרא דבדין בעל הבית קאמר וכ"ע אית ליה דרב חסדא לר' יוחנן הדין של בעל הבית עם השני עם הלוקח ויוליא הימנו כליו בחנם ולא עשו בו תקנת השוק ולרב דינו של בעל הבית עם הגנב דלשקול מיניה זוזי אבל מן הלוקח לא יוליא אלא בדמים משום תקנת השוק מיהו אית ליה דרב חסדא היכא דלא שייך תקנת השוק דבא אחד ואכל בלא דמים דגובה הימנו וי"ל בדוחק ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה וכל היכא כו' אלא אמאי דקאמר לעיל דאפי' דיעבד כו' עכ"ל ולכאורה לפי זה מסיפא דקתני בשמן לא יעשה כן דפריך דמשמע אבל התרומה חלה בדיעבד כמ"ש התוס' לקמן אבל מרישא לא ק"מ כיון דליכא הפסד כהן אבל בדפוס חדש בקראקא הגיהו בפרש"י לפרש דלפי גרסא זו נמי מרישא פריך וע"ש: בד"ה אלא כתגלתה למאי חזיא אבל משמן לא פריך כו' ומ"מ איכא הפסד כהן כו' עכ"ל מדקאמר וכ"ת חזיא לזילוף משמע דהכא מרישא לחוד פריך ולמאי דמוקמינן הרישא דעבד לה במסננת א"כ הך דסיפא בשמן לא יעשה כן ודאי דמיירי נמי בכה"ג ומ"מ איכא הפסד כהן כיון דלא חזיא ליה אלא בטורח ע"י מסננת משא"כ ביין דרישא דמיירי ביין חדש ומעיקרא נמי לא חזו כולי האי לזילוף והוי הפסד מועט וק"ל: בד"ה אתי לידי תקלה כו' אלמא משום תקלה מפסדי ליה לכהן כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דסבר רב הונא כב"ש דשמעתין דחיישי משום תקלה וק"ל: בא"ד והשתא ליכא פסידא דכיון דיכול לסלקו ולמאסו ולהחזיק בהן עכ"ל אבל לא ניחא להו למימר דליכא בחטין פסידא לגמרי דיכול לזרען והויא תרומה כדמעיקרא כמ"ש התוס' לעיל דהא לא ניחא להו לרבנן להחזיק בהן ולהשהותן כדי לזורען דמ"ה גזרו דליהוו גידוליו תרומה ודו"ק:

דף קטז בד"ה הכרעה שלישית כו' וא"כ דא"כ לא הוי ר"י מכריע כו' דקמאי לא אפליגו במיחש להקלה עכ"ל ויש לדקדק בדבריהם דאימא להאי פירושא דקושטא דת"ק אין הכרעה שלישית מכרעת כיון דהם לא איפליגו בהקלה ר' ישמעאל טעמיה דנפשיה קאמר וכן נראה מפרש"י בסוף פ"ק דפסחים והאי ליסנא גופיה קאמר התם אהא דר"ג דלאו מכריע הוא דטעמא דנפשיה קאמר וי"ל דע"כ בהך דנזיר דקרי ליה נמי הכרעה שלישית ע"כ דליכא לפרושי הכי אלא כמו שפרש"י כאן דמשום האי טעמא לחוד דלא גילו קנאי דעתם דאיכא לפלוגי בהכי מקרי הכרעה שלישית וע"ש בפסחים בתוספות ודו"ק:

דף קיז בפרש"י בד"ה נשא ונתן ביד כו' בלא אונס עכ"ל מה שי"ל בזה עיין באורך בג"י ובמהרש"ל ולולי דבריהם היה נ"ל בפרש"י דמעצמו בלא אונס הוא דבור אחר ולא קאי אנשא ונתן ביד אלא אהראה מעצמו דקאמר רבה ודו"ק:

ח"א דף קיז ע"א מה תוא זה כיון שנפל במכמר אין מרחמין עליו כו' יראה דהא דנקט קרא תוא שהוא שור הבר יותר מכל שאר מיני חיות הנצודים במכמר משום דבתוא ליכא רחמנות כלל דנשחט בלא כסוי דם כדעת רוב הפוסקים משא"כ כל שאר הנצודים דבעי כסוי בדמים וכסוי הדם הוא ממדת רחמנות כמ"ש באיכה רבתי בדמו של זכריה שלא נכסו בדמו לא כדם צבי ואיל דכתיב ושפך את דמו וכסהו כו' ע"ש וק"ל: קום סק לא"י וקביל עליך כו' שא"ל קום סק לא"י מאימת פרסאי דקפדי אפ"ד ושא"ל וקביל עליך כו' אין לפרש שיקבל תשובה של הריגתו דהא כבר א"ל רב דשפיר עביד שהרגו כדין מסור ואין לפרש נמי שא"ל כן לטובת רב כהנא שלא יענשו ר' יוחנן בהקשותו לו כמו שעלתה לו דא"כ לא הוי קאמר יהא רעוא דהכי ז' דרי ליהוי הילוף ז' שנין ואפשר לפרש לפי שרב כהנא הרג את המסור בלי רשות ב"ד ולא נטל רשות מרב וכאילו הורה הלכה למעשה בפני רבו שהוא חייב מיתה ולכך א"ל קביל עליך אף במותר לך לפני רבך דהיינו דלא תקשי לר' יוחנן ז' שנין שהן מעשר שנותיו של אדם שהן ע' שנים וכאילו מהיום קטן שנולד דמי עד ז' שנין שיגיע לשנות הפעוטות שיבואו הקטנים אז לכלל דעת ולכלל לימוד כמ"ש בפ"ק דב"ב כבר שבע ספי ליה כתורא והוא ענין שבע דרי שהיה בבהמ"ד שהיו התלמידים יושבים שם שורות כפי מדרגת הזקנה והלימוד כמו ששנינו בן עשר למשנה בן כו' שהם ז' מדרגות לפי הזקנה והלימוד עד בן שבעים לשיבה שהיא המדרגה העליונה שהיו יושבים בדלא קמא ולכך כדאותביה בדלא בתרא שהוא מדריגת השפלים הקטנים אמר זה שהושיבני מדלא לדלא ז' פעמים עד דלא בתרא במדריגת הקטנים יהיה חילוף הז' שנין דא"ל רב שאחזיק עצמי במדריגת הקטנים עד ז' שנין והיינו דמסיק יכנס תלמיד אצל הרב פתח ליה כו' שהראו לו שלא היה ראוי ליענש על ידו לולי שכבר קבל עליו מרב כך שלא להקשותו בשביל שלא נטל רשות ממנו להרוג המסור שהיה רב

קרני ראם

[א] יש לדקדק אמאי לא כו' נ"ב נראה מסוגיא דדוקא בהוכר הגנב ואיכא לאישתלומי לא עבדו תקנת השוק ומש"ה לא ניחא ליה לאוקמי בדינו של בעה"ב עם הלוקח דאז הוי משמע דאפי' בליתא לגנב ובכה"ג לכ"ע איכא תקנת השוק ועוד לא ניחא לאוקמי דלא כהלכתא דקיי"ל דעשו תקנת השוק ורב ור"י הלכה כר"י:

תפארת שמואל

א] בתוס' ד"ה אמר רבא לעורו תימה וכו' כתב הרב מהרש"א ז"ל נ"ע דאין זה הפסול קודם השחיטה וכו' ואלו ראה הרב ז"ל דברי תוס' דזבחים לא הוי קשיא ליה מידי דשם כתבו מטעם זה דלא הוי אפילו פסול דקודם זריקה דיכול להביא הכסף אחר שחיטה אלא דכאן ס"ל כהג"ה דהתם דאין תקנה להביא קודם שנפשט וא"ש ונעשה בו פסול קודם שחיטה כו' ר"ל במה שלא הביא קודם שנפשט נעשה הפסול קודם שנפשט שלא נתן הכסף קודם שנשחט ונפשט ודו"ק:

חכמת שלמה

כצ"ל: רש"י בד"ה מורם מאיל כו' מפסלי ביוצא הס"ד: תוס' בד"ה וגזל הגר כו' גזל הגר מעשרה כגבולין דכי היכי כו' ונ"ב נ"ל בגבולין כי במדינה קרי' ליה נמי ירושלים וכל חוץ למקדש קרוי מדינה כגון מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה וכן תוקעין במקדש בשבת כו':

דף קיא ע"א גמ' שם אשמו ולא הביא מעילתו נמחק נ"ב בי"ס אינו אבל מתוך פרש"י משמע דגרסינן ליה והכי פירושו מניין שאחד אינו מכפר בלתי השני וק"ל:

סליק פרק הגוזל עצים

הגוזל ומאכיל פרק עשירי

ע"ב רש"י בד"ה אמר רבא כו' לקראתו הס"ד: בד"ה דמתריגנא כו' כרכי דכיון דאשכחן כו' קימי כוותיה כצ"ל והס"ד:

דף קיב ע"ב רש"י ד"ה ואי בעית אימא נ"ל ליגנא אחרינא תקף בעבדיו ואמר שלי הן הס"ד: בד"ה התם הוא כו' דאבוה אבל כו' הד"א: בד"ה דשקא אגרת כו' של כאן לכופו הס"ד:

דף קיג ע"א גמ' אשכחינהו כב"ד ואמרה ליה ולא אמרן אלא דלא כו' גבי עברה ואפילו כדי להבריח כו' כצ"ל: ע"ב גמ' במר דפרזילא נ"ב נ"ל דפזילא וכן תמלא נמי בערוך פלז וכן בתוס' דפרק אלו מציאות דף כ"ה ע"ש:

דף קטו ע"א גמ' והלכתא עשו בו תקנת השוק כל זה נמחק: תוס' בד"ה והלכתא כו' אמימר ומר זוטרא רבא ורב ששת דאתו כו' כצ"ל:

דף קטז ע"ב גמ' תנו לי ואני אשמור אין שומעין כו' כצ"ל: רש"י ד"ה חד מנטר כו' נ"ל קא מנטר ליה ואפילו אם יאמר האחד כו' כצ"ל:

דף קיז ע"א רש"י בד"ה נשא ונתן כו' בלא אונס נ"ב משמע להדיא דבאונס אף נשא ונתן ביד פטור והיינו שכתב הרי"ף איכא דמפרשי כי היכא דאנסוהו ואחוה ממון חבירו פטור הכא נמי היכא

כהנא לרב תלמיד חבר כמ"ש פ' אחד ד"מ אסור להורות תוך י"ב מיל אבל לגבי ר' יוחנן לא היה רב כהנא תלמיד ורש"י ז"ל שהביא מירושלמי דברכות הך עובדא דאתא לקמיה דרבי יוחנן וא"ל כד איניש דאימיה מבסר ליה ואנתתיה דאבוה מייקרא ליה לכן ייזל [להיכן איזיל] שזה היה נטילת רשות מרבי יוחנן לילך לא"י מבבל דר"ל אם יהיה אצל אמו דהיינו א"י שהיו מבזין אותו שם או ילך אצל אשת אביו שהוא בבל שמכבדין אותו שם לאו משום שהיה רב כהנא תלמידו של ר' יוחנן שהרי קאמר הכא יכנס תלמיד אצל רב אלא דמ"מ היה צריך ליטול רשות מר"י שהיה ראש בא"י בזמן ההוא גם מה שאמרו שם בירושלמי שחזר רב כהנא אחר נטילת רשות מר"י מא"י לבבל והקשה בעל יפה מראה לפרש"י דהכא דאם היה זה בתר עובדא דהכא היאך חזר לבבל ולא היה ירא לנפשו שיתפס על הריגת המסור די"ל דאפשר שהיה ידע שכבר נשכח ענין הריגת המסור שם או שלא נתוודע למלכות הריגת המסור ולא יהיה לו עוד סכנה שם ועיין בזה עוד ביפה מראה: א"ל דלו לי עיני ואחזיה דלו לו כו' · אין לפרש דלכך אמר לדלות עיניו שרצה לענשו בראיה על שהקשה לו כ"כ וכדאמרינן כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או עוני או מיתה דהא משמע דלא ענשו אלא משום דהוה סבר דמחייך ביה כשראה אותו ואפשר לומר דהאדם מבין יותר מחבירו ומרבו כשרואה אותו בפנים כדכתיב וראית את מוריך גו' וק"ל:

דף קיח בפרש"י בד"ה איבעית לאהדורי ניהלך כו' דלאו תנאי גמור הוא דהא אי בעית כו' עכ"ל נראה מפירושו דה"ג בגמרא אי בעית לאהדריניהו כו' וכל זה מדברי הנפקד אבל בכל נוסחת גמרות שלפנינו גרסינן אי בעינא לאהדריניהו כו' והוא לישנא דתלמודא דכיון דקא"ל הכא נמי למדבר קאזלינן אנן סהדי דה"ק ליה אי בעינא לאהדריניהו כו' וק"ל: **ע"ב** בתוס' בד"ה מאי לאו בסלע כו' ובטלה שלא כו' עכ"ל נראה מלשונם דה"ג בגמ' וכל זה מדברי המקשה אבל בכל גמרות שלפנינו גרסינן לא בטלה שלא לדעת כו' ול"ל לפי זה דה"ק מאי לאו בסלע לדעת דבך הוא רגיל להיות וטלה נמי איירי בכה"ג לדעת ומשני ליה אדרבה זיל לאידך גיסא בטלה שלא לדעת דבך הוא רגיל להיות וסלע מיירי נמי בכה"ג שלא לדעת ולית לן לדרב יצחק אבל קשה לפי גרסא זו דהיאך בעי למימר דפליגי בסלע [א] בפלוגתא דרב חסדא ור"י הא רב חסדא נמי מודה בסלע דהא לא שייך ביה נגרא ברייתא ולפי גרסת התוספות ניחא ולא קאמר רב זביד כ"ע לא פליגי בדרב חסדא אלא אטלה ולא אסלע וכ"כ הב"י גם לישנא אמר רב זביד ולא קאמר רב זביד אמר כו' מוכחת כדברי התוס' מיהו לישנא דתלמודא דסברוה כדר' יצחק קשה לפי גרסא זו ויש ליישב ועיין בזה בדברי בעל המאור ודו"ק: **שם** גמ' ובעל הבית מרגים בו לוקחין מהן אין מרגים כו' כצ"ל:

דף קיט גמרא זיתים במועט בגליל כו' כצ"ל: **בפרש"י** בד"ה והבדדין כו' לישנא אחרינא במועט במעטן שנטלתן מן המעטן כו' עכ"ל כצ"ל והוא אחד מכלי בית הבד: **סליק פרק הגוזל ומאביל וסליקא לה מסכת בבא קמא**

ח"א דף קיט ע"א וכתיב יכין רשע וצדיק ילבש קרא לא כתיב הכי באיוב רק כתיב יכין וצדיק ילבש וברישא דקרא כתיב זה חלק אדם רשע וגו' ונחלת עריצים וגו' ואלמנותיו לא תבכינה ופירשו בו על המסור לאויב שאף בזמן הזה נידון במשפט וכל הנהרג במשפט אין מתאבלין עליו כדאמרינן פ' נגמר הדין ועליה קאמר קרא בנו צדיק ילבש מה שהכין המסור ודכתיב בהאי ענינא שרידיו במות יקברו היינו בבניו שאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם כדאמרינן בעלמא וק"ל: **תקיל ויהיב**

וכו' צפון לצדיק חיל וגו' פי' קמא שפרש"י הוא דחוק וכי משום שהיה מדקדק בחלוקה עקרא חוטא ע"ק מאי קאמר צפון לצדיק וגו' שנטל חלקו כפרש"י שהרי ודאי היה צריך לאריס אחר ואם האריס האחר לא היה מדקדק כ"כ ולא היה תקיל ויהיב אם כן גם לא היה תקיל ושקיל ומה היה מרויח רב חסדא ולפי' שני קשה אם ירד בתחילה לפלגא למה סלקו ואם ירד בשתא לא היה צריך ליתן לו אלא שליש כדרך שאר אריסין וי"ל דהיה לו לאריס אבן ואבן גדולה וקטנה ותקיל ויהיב בקטנה לרב חסדא ותקיל ושקיל בגדולה לנפשיה וק"ל: **כי מה תקות** חנף כי יבצע כו' ה"א נפשו כו' למ"ד נפשו של גזלן יתפרש הקרא בפשיטות כי מה תקות הרשע הגוזל ליהנות מן הגזילה שהרי ישל אלוה נפשו ממנו מהרה בעבור הגזילה ולא יהנה ממנו וכפרש"י ולמ"ד נפשו של נגזל יש לפרש דה"ק מה תקות רשע החונף ומראה עצמו בפני הבריות כאילו לא גזל מעולם וגם הגזילה ישנו בהשבה אבל הרי ישל אלוה נפשו כי האלהים יודע ויראה כי גדול עונו שהוא נוטל נפש הנגזל דאיכא בהשבה וק"ל: **נפשו** של נגזל דכתיב כי כן ארחות וגו' דהכי משמע פשטיה דקרא כן דרך כל בוצע ומלסטם את הבריות שהוא נוטל נפשו של נגזל והורגו שהוא ירא שיעמוד נגדו בעל הממון או שיפרסם אותו ויודיע גזילו לב"ד ומ"ד נפשו של גזלן דכתיב אל תגזול דל כי דל הוא ואל וגו' ופרש"י כי דל אע"פ שהוא דל כו' ועוד נראה לפרש יותר כפשטיה אל תגזול דל שיש בו נטילת נשמה כי דל הוא ואין לו שוב במה להתפרנס עוד מאח"כ בגוזל העשיר שאפשר לו להתפרנס שוב במה שנשאר בידו · עוד פרש"י אל תדכא עני בשער וגו' מעשר עני וכו' התחלקת בשעריך כו' ועוד יש לפרש אל תדכא וגו' ר"ל בעני שנלחץ ודחוק למכור או לקנות דבר אל תדחוק אותו למכור בפחות או לקנות ביותר משער היוצא בשוק כי ה' יריב ריבם כדאמרינן בפרק הקורא המגילה ברכת השנים בתשיעית כנגד מפקיעי שערים דכתיב שבור זרוע רשע וגו' ופרש"י שם במפקיע שערים כתיב יארוב לחטוף עני וגו' שרוב דפתם לעניים הוא וקא בעי דוד כחמי עליה דמלתא שבור זרוע רשע מן מוכח במולם ובכך זרועו שבור ורע וגו' עכ"ל באורך ול"כ לפרש דשבר חסר כתיב מלשון יש שבר במצרים וזרוע מלשון זריעה וה"פ דקבעי דוד כחמי דדעתו ורשעו של הרשע בל תמצא דהיינו שיהיה שבר ותבואה הרבה בזריעה ולא יוכל להפקיע שערים וק"ל: **ואומר** ואכל קצירך ולחמך יאכלו בניך ובנותיך יאכל צאנך וגו' פסוק הוא בירמיה ה' ולכאורה מאין יצא להם לדרוש דואכל קצירך ולחמך כאלו אוכל בניך וגו' הא ע"כ יאכל צאנך וגו' ויאכל גפנך וגו' כמשמעו ואין לומר דמשמע להו לדרוש כן משום דלא שייך אכילה בבנים ובנות הא כתיב כה"ג ואכלת את כל העמים ואפשר לומר מדשינה הכתוב לכתוב כל האכילות בכתוב הזה בלשון יחיד יאכל קצירך וגו' ואכל גפנך וגו' דקאי אנכרי דכתיב לעיל מיניה וגבי בניך ובנותיך כתיב בלשון רבים יאכלו בניך וגו' דרשו בו דאכילת קצירך וגו' נעשה כאילו האוכלים רבים כל כך שיאכלו גם בניך ובנותיך מתוך שאין להם במה להתפרנס ודו"ק: **אבל** היכא דיהב דמי לא ת"ש מחמס בני וגו' · דאפשר דאף בדיהב דמי יש בו משום נטילת נשמה בצריך לאותו דבר כגון שהוא מזונות דמקרבי הנייתן עפי מדמים וק"ל: **שהיו** מספיקין להם מים ומזון כו' משמע שהכהנים היו מספיקים מים לגבעונים דומיא דמזון אע"ג דכל עיקר של הגבעונים היו שואבים מים וקאמר דהכהנים היו מספיקים להם מים דאפשר שלא היה להם לגבעונים מקום מוצא מים להסתפק ממנו כיון שלא היה להן חלק ונחלה בארץ ועיין מה שכתבנו בזה בחידושי אגדות במסכת יבמות: **ע"ב בסיום** המסכת פרש"י מתא מחסיא מקום בהמות הוא וצריכין למרעה טוב עכ"ל לא הב"ל אלא למרעה ומלת טוב הוא מיותר ועוד אמלתא דרב יהודה באתרא דקפדי ה"ל לפרושי כן ואפשר שנתכוין ע"פ ת"ש לסיים בדבר טוב והכא כולה מסכת בנזיקין מד' אבות וכמ"ש בריש המסכת בהך דרשה דתבעה זה אדם שהוא כתז גם לנזקי שמים מידו של עשו ומפרק מרובה עד סופה איירי בנזקי אדם וכאה כמ"ש שלא סיים בהך מסכת בדברי אגדה לפי שב"ק וב"מ וב"ב כעין מסכת אחת הן שכולן דינים וכדי שלא יהא חסר לסיים מסכת זו בדבר טוב כי למרעה אותיות אחרונות רעה ע"כ הוסיף מלת טוב לסיים וכן התלמוד בתר דסיים דקפיד סיים באותיות יהו"א המורה על שמותיו הוי"ה שם של ד' וי"ה ואהי"ה אשר עמנו בגלות והטו"ב הוא אותיות זוגות ממנו ודו"ק:

סליק חדושי אגדות ממסכת בבא קמא

קרני ראם [א] בפלוגתא דרב חסדא ור"י כו' . נ"ב לפנינו הגירסא דפליגי בדרב שמואל וא"ל לדבריו בזה:

חכמת שלמה

היכא דאנסוהו להביא ממון חבירו ונשא ונתן ביד פטור וליתא דא"כ הא דקתני נשא ונתן ביד חייב במאי איירי אי בדליכא אונס אפילו הראה נמי חייב אלא בדאיכא אונס כו' וכתב בתשובת מיימוני שדברי הרי"ף עיקר נגד רש"י ומ"מ נ"ל ליישב קצת דברי רש"י שפירש נשא ונתן ביד איירי בלא אונס והא דנקט נשא ונתן כו' היינו משום דהראה מעצמו אינו חייב אלא משום דיני דגרמי ודוקא לר' מאיר אבל נשא ונתן ביד חייב מכח דיני ממש ואף לכ"ע והא דנקט הראה באונס דפטור ולא נקט אפילו נשא ונתן ביד דחייב היינו דקא משמע לן מאחר דהראה פטור א"כ אפילו נשא ונתן ביד מעצמו בלא אונס נמי פטור דמיקלי קליה כדלקמן ודו"ק [עיין במהרש"א].

הדרן עלך הגוזל ומאביל וסליקא לה מסכת בבא קמא בסייעתא דשמיא

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות ממסכת בבא קמא

דף ט ע"ב רש"י ד"ה צבתא כו' · מלשון צבתא שקורין טניילא"ש (צאנגע) מלקחים, צבת, ומ"ש בל"א ולשון צוותא שולא"ש (צוזאממען פיגען, פערבינדען).

דף יז ע"ב אוכף שול"א בלע"ז (זאטטעל) כר, מרדעת. **שם** נובר בחוטמו ובלע"ז פוריי"ר (באָהרען) נקוב, חדור. **שם** ונקרו בחרטום שלהם שקורין ביי"ק (שנאבעל) ועי' המתרגם קדושין דף פ' ע"ב ד"ה נקורים, ובע"ז דף ד' ע"א ד"ה בפיד. **שם** זוג איסקליט"א (גלאָקכען) פעמון, צלצל, מצלה, ועי' המתרגם שבת כ"ג ע"א ד"ה זוג:

דף יח ע"ב ד"ה דדחיק לה עלמא כו' · ובלע"ז וולט"ר (איינע וועג-דונג מאכען, שפרינגען, שטאלפערן) הפוך, פנה, קפוץ, דלוג, פסוח.

דף כז ע"ב לפנדא דמרא בית יד של פוסיי"ר (הארקע) מזלג, קרדום לחפור את האדמה:

דף מז ע"ב והתריז אכפודר"א בלע"ז (בערשטען, צערשפרינגען) הבקע, פלוס, פורר, ועי' המתרגם ב"מ דף ל' ע"א ד"ה ומתרזת:

דף נה ע"א טווס פווא"ן (פפוי) תוכיי, כנף רננים · **שם** פסיוני מין שליו שקורין פירדי"ז (רעב הוהן) מין תרנגולת שמנה: **שם** קועיה חרטומו בי"ק בלע"ז עי' לעיל דף י"ז ע"ב בד"ה ונקרו:

דף נט ע"ב צבתא צבת טנליי"ה. עי' לעיל דף ט' ע"ב ד"ה צבתא:

דף ס ע"א להוי כורה דחייב וכו' ברחת שקורין פלי"א (שויפעל) יעה, מגרפה:

דף סא ע"ב באגני כמו באגנות קוגיי"ש בלע"ז נ"ל קובא"ש ועי' רש"י ברכות כ"ב א' ד"ה באגנא דמיא במילת גיגית ובהמתרגם שבת פ"ה א' ד"ה גיגית. וע"ע ברש"י שופטים ד"י א' איך מפרש רש"י שם אגניה ובמתרגם סנהדרין ה' ע"ב ד"ה מי בלעים:

דף סב ע"ב ד"ה גץ אשנצליי"ל (פונקע) ניצוץ, שביב, רשף, זיק:

דף סו ע"ב שקצען דרומיר בלע"ז (אב-פאָללע, אבשאָבען, אַב-קראטצען) דבר הנגרר והנקלף ועי' לקמן קי"ט ע"ב ד"ה הקלופין:

דף סט ע"א בקוזזות מוטוס (ערד-שאללען) רגבי אדמה, גושי עפר · ועי' נזיר ס"ה ע"א בד"ה ואת הקססות. **שם** חרסית כתותי רעפים טיבלי"ש בלע"ז (ציגעל) לבנה:

דף פ ע"א גונח פלודר"א (זייפצען), התיפח, יבב · **ע"ב** חיכוך שחין כו' פרוסיי"ר בלע"ז (רייבען,קראטצען) גרד.

דף פא ע"א תלתן מין קטנית ושמה פנגריא (באקסהארען, גריכיש היי): **שם** כאן שזרעה כו' סווילי"ש (האלם, שטענגעל) קנה, שבולת · **שם** שלא יפרוס קלע דרך צדיס וכו' וקורין לו במקומינו נז"ר ובארץ אשכנז ווכ"א (וואבע) זה גדרי הקנים הלוכדים את הדגים ושומרים אותם שלא ישוטו מזה · **ע"ב** וכן אתה מוצא בכנעני וכו' ובקשות שקורין כנפיינ"ש וכו' (פעלד, לאנד-שטריך) שדה, חלקת אדמה ·

דף פב ע"ב זיזין קורות יוצאין מן הכתלים אולדליו"ר (באלקאָן) ועיין סוכה כ"א ב' ד"ה והקיפוה ובעירובין ע"ח ב' ד"ה גזוזטראות:

דף פג ע"א לספר מרקא (גרענצע) גבול, קצה המדינה · **שם** ניבי ינייבישל"א (צאהנפליש) בשר מושב השניים, חניכים. **ע"ב** צמחין מלג"ש (דריזע, בלאטטערן) מין אבעבועה, ותרגום של מלגס כוא חולי, ועי' המתרגם ברכות דף מ' ע"א ד"ה אסכרה וביומא פ"ד א' ד"ה לסרונכי:

דף פה ע"א אהלא אהלמ"י בלע"ז (ווער-מוטה, אבסינט) ועיין המתרגם שבת דף ק"י ע"ב ד"ה אהלא: **שם** וקלבא רייסוג"א כו' (הארץ, וויינ-שטיין) גופר, שרף, ועי' בשבת קל"ג ע"ב ד"ה קירא וקלבא: **ע"ב** צמתה דספריר"ס בלע"ז (צוזאממען ציהען, איינשרומפפען) ועי' ברש"י שופטים ג' פ"ו:

דף צב ע"א לשפא נכנס כו' אשלויסדוג"א בלע"ז (פעררענקען) הפרק, ועי' המתרגם שבת קמ"ז א' ד"ה נפרקה: **ע"ב** זרזיר אסטורני"ל (דער שטאאר) · מין עוף · **שם** לא הפדי ביה קלא מוס"א בלע"ז (ערדשאללען) ועי' לעיל ס"ט ע"א ד"ה בקוזזות:

דף צג ע"ב נמטי פלטי"ר בלע"ז (פילץ) צמר שרוף ודבוק אח"ז בלי טויה והריגה. **שם** נפציה ביד, רפי"ר בלע"ז (צופפען) מרוט, ועי' המתרגם שבת ע"ג ע"א ד"ה המנפצו . **שם** צפון סיו"ן בלע"ז (זייפע), בורית:

דף צד ע"א חייב בפרס כו' איסקוביי"ר (צוזאממענלעזען) ללקט יחד במטאטא:

דף צו ע"א גובי בלע"ז סרינקיי"ש (אב-געהויענע שטיקקע פאָן איינעם שטאממע) חתיכות עץ הנחצב משרשו . **שם** חופיא אשקוב"א שבו מכבדין הבית (בעזען) מטאטא, יעה: **ע"ב** נסכא פלטא של כסף כו' (זילבער פלאטטע):

דף צח ע"א הזיף אספריי"ר (אבררייבען, אבוועטצען). **שם** בקורנסא מרטי"ל (איין האממער) · **שם** בשופינא לימ"א (איינע פיילע) · **שם** הצורם אשקרניי"ר בלע"ז (אבפליישען, אבקראטצען דאס פליש):

דף צט ע"א בגרדא דסרבלא פלוקי"ר (וואללינ,האאריג ווערדען, נעמליך—דורך דאס אויפקראטצען)· **שם** לבטושי פלארא"ש בלע"ז (וואלקען, טרעטען) ועי' בב"מ קי"ב ע"א ד"ה דאגר לביטשא . **ע"ב** סיכתא קוויי"ן (דער שטעמעל):

דף קא ע"א צפון סוין · עי' לעיל צ"ג ע"ב ד"ה צפון . **ע"ב** ספיחי ספים קרוג"א(זאפראן): קוצה נוולא (דער פער-בעוואיד) ועי' פסחים כ"ו ע"ב ד"ה קולה:

דף קב ע"א למלוגמא אלפנסט"ר (פפלאסטער): **שם** אפיקטוזין ווסים להקיא, נ"ל וומיט"ו (ברעכמיטטעל):

דף קיד ע"א נחיל ניורא (איין שווארם) המון, עדת דבורים:

דף קטו ע"ב דמנח מידי וכו' רודיי"ר, נ"ל ווידיי"ר (אויסלעערען) הריק, נוקק:

דף קטז ע"ב דורמסקינן אגדרופיי"ש(דיא מעלדע) מין צמר:

דף קיז ע"א ביסתרקי תפי"ד בלע"ז(איין טעפפיך) דוק, יריעה:

דף קיט ע"א שהסורק מוציא ע"י הקוצים שקורין קרדוני (דיסטעלן) דרדר: **שם** סורק פולוג"ש (איין וואלקער) נוקץ: **שם** מעצד דולדיי"ר (איין האבעל אייזען): **ע"ב** ולא יטיל בו יותר מג' חוטין כו' חוטין פויינ"ץ (נאדעלשטיכע, נאָטהע) תפירות. **שם** נירין ליליי"ץ (דער לאנגע גארן אויף דעם וועבער שטוהלע) חוט הארוך על יתד האורגים · **שם** פקעיות לויסא"ל (איין קנייעל גארן) גולם חוטין · **שם** פונקלין פריימ"ש (דיא יעניגע פעדען וועלכע אין דען אויפצוג איינגעשלאגען ווערדען) חוטי הערב · **שם** תיכי שרשרות פרימ"ש (פלעכטען, שנירע) שזור או שרוק, חבל · **שם** נמטי לבדין פילטר"ש עי' לעיל צ"ג ע"ב ד"ה נמטי · **שם** הקיצועין רוניור"ש (אבשניטצען , אבפאללען) שמקצע מן העור סביב: **שם** מגירה סייר"ה נ"ל סייג"ה (איינע זעגע) משור · **שם** מקדח טרייד"א נ"ל טרייר"א (באהרער) מקבת, מרצע · **שם** רהיטני פליינ"א (שניידמעססער דער האנד ווערקער) ועי' שבת מ"ח ע"ב ד"ה איזמל:

ארבעה אבות נזיקין פרק ראשון

[illegible]

למיעטי גבי רגל שיש חילוק בין מכליא קרנא ללא מכליא קרנא וז"ש רש"י דהא לא כתיב וביער ר"ל דהא לא נזכר שם שום דבר שהייתי אומר דאיכא למיעטי וכו' ואחר כך גבי וביער הדבר הוא בהיפך דאיכא למיעטי אידי ואידי ארגל וכו' ובזה מתורץ ג"כ למה לא הזכיר הש"ס כלל להקשות גבי קרן אימא דוקא דכליא קרנא גם אין שייך לתרץ דומיא דשן ורגל דהא לא הוזכר בשום פסוק יחד ולפ"ז מיושב ודו"ק : תוס' ד"ה והא דמכליא קרנא וא"ת וכו' וי"ל דר"א דוקא דשלח שלוחי כו' לפי דברי התוספות דלשון ושלח משמע דוקא דלא מכליא קרנא יש לדקדק כדמקשי גבי וביער הא לאו הכי במאי מוקמת לה הא איכא לתרץ דאי לאו כאשר יבער תרווייהו ארגל ושילח הייט רגל וביער אתי למימר דדוקא רגל דמכליא קרנא . וליכא להקשות א"כ לא לכתוב ושלח רק וביער לחוד י"ל דלא הוה ידעינן פי' של וביער אי קאי ארגל או אשן להכי כתיב ושלח הייט רגל כדכתיב משלחי רגל וא"כ וביער לפרש דהייט דוקא מכליא קרנא . וכן בכלל יש להקשות כאן כן ארש"י והן אתוספות מאי קושיא לכתוב ושלח לבד הא י"ל דאי הוה כתיב ושלח לבד לא הוי מפורש לן דקאי אשן להכי כתיב וביער דהייט שן ושלח הייט לפרש אפילו לא מכליא קרנא . מיהו כאן יש ליישב דאם כן ה"ל לכתוב וביער בראשונה שמפורש בו שן ואח"כ ושלח ללמדנו אפי' בלא מכליא קרנא . אך בסמוך קשה ויש ליישב דאי ה"א לאפוקי אי וביער קאי אשן או ארגל א"כ השתא דכתיב נמי ושלח דהייט רגל אכתי אימא דביער דהייט שן ודו"ק : ד"ה איצטריך כו' והלא בלא אשר יבער מוקמי וביער לשן ורגל כו' ר"ל אי לא כתבא כאשר יבער א"כ איכא לאפוקי אי וביער קאי ארגל או אשן א"כ שקולים הם ויבואו שניהם ודו"ק : ד"ה לא עשר כתיב כו' דסתם בור עמוק הרבה כו' דברי מהר"ם אינן מובנים בהקושיות שכתב שם וגם בחדושי הלכות הקשה מה שהקשה ובעיני אין כאן שום קושיא דודאי סתם בור עמוק הרבה אך שלא בא הכתוב לסתום כמה יהיה עמוק מנילא אמרינן מן עשרה בכלל ולמעלה נקרא בור מיהו עכ"פ אינו נקרא מפורש בקרא להסיא עשרה שיהיה נקרא אב בשביל זה וע"ז מקשה סוף סוף לא עשר כתיב וק"ל: ע"ב ד"ה לפטרו ברה"ר כו' עיין בחדושי הלכות מה שהקשה ומה שתירץ וכן הקשה מהרש"ל ומתרץ תירוץ אחר והוא דחוק גם תירץ השני שכתב מדאמר רב פפא סתם אינו כיוצא בו משמע דלענין חד נזק לבד אינו כיוצא בו ולשאר כל מילי הוא כיוצא בו דליכא למימר דלכל מילי אינו כיוצא בו דהא לענין לפוטרו ברה"ר הוא כיוצא בו אינו נכון דהא אמרינן דנקרא תולדה דרגל לענין זה לפוטרו ברה"ר א"כ שפיר קאמר תולדה דרגל שוה לענין לפוטרו ברה"ר אינו כיוצא בו לכל שאר מילי ע"כ הנראה דלק"מ דלשון שאמר רב פפא תולדה דרגל אינו כיוצא בו משמע דאותו דבר שנקרא בשבילו תולדה אינו כיוצא לאב א"כ בשלמא אי אמרינן דלהכי נקרא תולדה לשלם מן העלייה שפיר קאמר דאותו דבר שנקרא בשבילו תולדה דהיינו לשלם מן העלייה אינו כיוצא לאב מפני שאב משלם נזק שלם והתולדה אינו משלם רק חצי נזק לאפוקי אי אמרי' דנקרא תולדה לפוטרה ברה"ר א"כ איך שייך לומר דאותו דבר שנקרא בשבילו תולדה דהיינו לפטור ברה"ר אינו כיוצא לאב מפני שאין משלם אלא ח"כ הא עכשיו בפטור קיימינן שאינו משלם כלל ואיך שייך לומר שאינו כיוצא במשלם א"כ משא"כ רבא לא אמר בלשון תולדה דרגל אינו כיוצא בו נוכל לומר שפיר דנקרא תולדה לענין לפוטרו ודו"ק : רש"י ד"ה כמו הוא והיינו אדם גופיה כו' וק"ק לפי זה אינו מתרץ כלום דבלא זאת הפלפול של הש"ס תקשי לרב דאמר מבעה זה אדם איך שייך לומר עליו שהוא אב מכלל דאיכא תולדה והא אין תולדה לאדם דשן נקרא נמי אב כמו שהביאו התוס' לקמן וכיחו וניעו הוא אדם עצמו ממילא הוא ג"כ אב ויש ליישב ודו"ק ועיין בש"ס בסמוך . מהר"ס נר"ו :

דף ד ע"ב גמ' וכי תימא תנא שור דאית ביה תרתי כו' לפי הנראה דהך סוגיא אזלא גם לרב ואע"ג דאליביה דאמר לעיל תנא שור וכל מילי דשור לאו דוקא אלא דהיינו שן ורגל אבל קרן לא קחשיב דבתמין לא קמיירי וק"ק דא"כ מי הכריח הש"ס לעיל דעביד לעיל צריכותא מקרן לאדם ופליג אשמואל דס"ל בתמין לא קמיירי ואימא דלא פליג ולא עביד צריכותא אלא משן ורגל לאדם מהני צריכותא דלעיל בשן דיש הנאה להזיקה וברגל דהזיקו מצוי ודו"ק: שם אי הכי ולא זה וזה שיש בהן רוח כו' לפי מה שכתבו התוספות לעיל דליכא בא' שום חומרא לגבי שן ורגל הוי מצי לדחויי מכיפא אי הכי מאי לא הרי המבעה כהרי השור כיון דליכא שום חומרא במבעה שהוא אב לגבי שור וק"ל: שם בשלמא לשמואל בנזקי ממון קמיירי כו' והא דלא תני ר' אושעיא קרן אליבא דשמואל איכא למימר כדאמרינן לעיל דבתמין לא קמיירי א"ק אמאי לא תני ר' אושעיא אליבא דשמואל אדם דאזיק שור בידים דהא תרי גווני דאדם דאזיק שור מתילא כגון ש"ח שואל נושא שכר כו' ה"ל למיתני נמי מיהת חדא גוונא דבידים :

* הדפים אשר באו מכופלים על הלומד לדעת כי הראשון הוא להרב מהרש"א זצ"ל והשני לחתנו מהר"ס .

דף ד ע"א גמ' מידי דהוה אעבד ואמה כו' דבו הפרוצים בו ולפי דברי מהר"ס אין שום הבנה למאי דקאמר לאו אע"ג דכוונתו להזיק כו' ויותר היה נראה לומר דמביא ראיה שיש סברא לפטור האדם מחמת שאינו יכול לשומרו בקל שהרי עבד ואמה פטורין אע"ג דכוונתו להזיק מאי טעמא וכי טעמא משום שמא יקניטנו א"כ באין כוונתו להזיק מאי טעמא אלא ודאי משום דאין יכול לשמור העבד ואמה תמיד לילך אחריהם לשמור בכל מקום שהולכין וה"ה בכוונתן להזיק סגי בטעם זה רק שהפרוצים היו לצדוקים טעם יותר פשוט שייך גבי כוונתן להזיק מיניה ה"ה גבי שור לכל הפחות בכוונתו להזיק יש סברא שלא יוכל לשמרו בקל וכך גבי שור בכוונתו כמו גבי אדם שלא בכוונתו ואתי רב אשי לומר מכ"ל סברא זו הלא טעם שמא יקניטנו הוא סברא רבה ושייך אפילו באין כוונתו להזיק כמ"ש התוספות ולא משום שאינו יכול לשומרה . ולפי לימוד הישיבה היה אפשר לומר דה"ק אצטריך לאשמועינן דלא תיתי למיטעי לדמות לעבד ואמה ולא תרגים בטעם של שמא יקניטנו ורב אשי השיב שהיא סברא רבה וליכא למיטעי כלל בלא הטעם של יקניטנו ובזה יתיישב שמביא משנה של מס' ידים ולא מביא משנה דהחובל שלא משום שמביא ראיה כשם שהצדוקים טעו שם ולא היו יודעין הטעם של שמא יקניטנו כן יטעו אחריהם ורב אשי סבר דליכא למיטעי כלל ואין מביאים ראיה מן הצדוקים וק"ל: שם ע"ב א"ה ליתני תרי גווני שור כו' ק"ק הא גם לשמואל יש להקשות כן כמו שמחלק ר' אושעיא בין אדם דאזיק שור דהיינו ש"ת שואל וכו' ובין אדם דאזיק אדם כן יחלק בין תרי גווני שור וי"ל דלשמואל יש לחלק דקאי אדם שלא נזכר כלל במתניתין לכן אשמועינן ר' אושעיא תרי גווני משא"כ שור דנזכר במתניתין סתם לכן גם ר' אושעיא אינו מחלק ביניהן אבל לרב דתני אדם במתניתין סתם ואעפ"כ אשמועינן ר' אושעיא תרי גווני א"כ גבי שור לאשמועינן תרי גווני ודו"ק : ברש"י ד"ה תנא אדם וכו' דהא מבעה דומיא דבור קתני כו' ק"ק לרב קיימינן השתא ואלו בזה איירי שור דמתני' שור שהזיק אדם דהא מפרש לעיל דלרב לא הרי שור שמשלם כופר משמע דאיירי בכה"ג דאזיק אדם וא"כ אימא דמבעה דומיא דשור נ"כ ותנ"ל לאוקמי דוקא דאזיק ויש ליישב ודו"ק . מהר"ס נר"ו :

דף ה גמ' בשלמא לתנא דידן תנא מנינא למעוטי הך דר' אושעיא כו' לכאורה לרב לא הוה צריך להכי אלא כדאמר לעיל לרב דתנא אדם וכל מילי דאדם וי"ל למאי דמסיק דאיכא כמה גווני אדם דתני להו ר' אושעיא דהיינו אדם דאזיק שור בידים ואדם דאזיק שור מתילא ואדם דאזיק אדם למתני' לא משמע אלא אדם דאזיק שור בידים דומיא דבור כפירש"י ז"ל לעיל . היינו דקאמר דממעט להו דלא תני רק אדם דאזיק שור בידים וק"ל :

דף ה גמ' בשלמא לתנא דידן תנא מנינא למעוטי כו' עיין בחדושי הלכות וכן כתוב בת"ח דמכח קושיא זו מוכרחים אנו לומר דש"ס לעיל הדר ביה ממה שתירץ לרב תנא אדם וכל מילי דאדם ע"ש ואין אני רואה שום הוכחה דשפיר איכא למימר דלהכי תנא מנינא תנא דידן למעוטי דר' אושעיא דחשיב כל מילי דאדם בכמה אבות ומתניתין אשמועינן דהכל נכלל באב אחד דהיינו אדם וק"ל . מהר"ס נר"ו :

דף ו בתוספות בד"ה לאתויי בור כו' וטעמא משום כו' אין לחייבו כו' והוי אשו כו' ק"ק דלמאי מתקן דה"ל למיגלפי וה"ל דהכי פריך כדלעיל אי בהדי דקאזלי קמזקי היינו א' ויש ליישב ודו"ק : באו"ד והא דאמרינן לענין ד' דברים כו' היינו נזק כו' עכ"ל דבריהם תמוהים דהיאך מתוקמא הך ד' דברים דבכלן נזק הא מקיים שם דשור ובור פטור ולענין נזקין הא קאמר דבכולן חייבין גם התוספות שם כתבו דשפיר מתוקמא בבושת וכגון שידע האדם בשעת נפילת חבירו דחשיב כוונה לענין בושת אבל דבריהם דהכא צ"ע : שם ד"ה מה לבור שכן שלא ברשות דאפי' עשאו ברשות כו' עכ"ל ויש לחלק דדוקא התם דבתחילת התקלה היינו כשהפקיר רשותו הוי שלא ברשות משא"כ הכא בפותקין כו' דתחילת התקלה כשהשליכן ברה"ר הוי ברשות ב"ד ודו"ק: שם ד"ה ה"ג הכותל כו' כיון שלא הזהירו חייב לא יתכן כו' עכ"ל ה"ח לאוכחי דאמאי חייב הכא בלא הזהירו הא אמרינן בפרק המניח דהמפקיר נזקו לאחר נפילה דפטור כמ"ש לקמן וק"ל : שם ד"ה היינו בור כו' דעדיף היזק דידהו שהולכים ומזיקים כו' עכ"ל ומיהו לא מיקרי דרכו לילך ולהזיק כיון דאינו הולך למרחוק אלא במקומו הולך ומזיק דאל"כ מאי פריך מה לשור שכן דרכו לילך כו' וק"ל : ע"ב ד"ה שור רעהו כו' תימה ולוקמה בשן ורגל שהזיק עכ"ל אע"ג דאיכא לדחויי דמ"מ מאי ק"ו להקדש הא איכא למיפרך דמה לנזקי הדיוט שיפה כחו בקרן תאמר בהקדש שהורע כחו בקרן דמ"מ אדבעי לאוקמי באומר הרי עלי מנה ומדמי ליה בפריכא ה"ל לאוקמי הכי בשן ורגל ולמידחי ליה נמי בהך פירכא וק"ל :

דף ז בא"ד גמירי מקרן ומאדם ומבור דפטור עכ"ל לרווחא דמילתא קאמרי הכי דמאדם לחוד איכא למילף כולהו ולא מיקרי שלשה כתובים דקרן אצטריך לגלויי כמ"ש התוס' לקמן ובור איצטריך לפטור אף פסולי המוקדשין וק"ל : בא"ד ואפילו רעהו דכתב רחמנא למה לי הא כו' עכ"ל יש לדקדק מאי קושיא הא ליכא למילף קרן מאדם דאיכא למיפרך דמה לאדם שיפה כחו לענין כופר תאמר בקרן שהורע כחו לענין כופר ויש ליישב לפי מה שכתבו התוספות לקמן למ"ד דאיכא כופר ברגל דא"כ איכא שום מיעוט להקדש כיון מה לרגל דפטור בו ברה"ר אדם יוכיח וחזר כו' וק"ל: שם ד"ה ועוד מאי ק"ו כו' דלענין חיובא דהקדש לא קאמר דהא מקרא נפקא עכ"ל ק"ק דאימא שפיר לענין חיובא אי לאו ק"ו להקדש שהוא חומרא בעלמא מהדיוט לא הוה מוקמינן רעהו לרבות נ"ש אפי' בתם לגבי הקדש כר"ש בן מנסיא אלא הוה מוקמינן ליה למעט הקדש אפילו במועד כרבנן ויש ליישב ודו"ק :

דף ח ע"א ד"ה ה"ג אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה עכ"ל לכאורה דאיכא לאוקמי נמי בכה"ג ואידי ואידי כשהיתה לו עידית ומכרה אבל לא ניחא להו לאוקמי למיגרס כן דהא הסיח דעשה בינונית שלא כעידית דעלמא מני איירי שפיר כשהיתה לו עידית ועדיין יש לו ולא מכרם כלל אבל כדגרסת שלא היתה לו עידית ומכרה משמע נמי בעדיין יש לו כמ"ש לקמן ועוד נראה דעפי אית לן לאוקמי אידי ואידי בלא מכרה בפשיטות כדהוה סד"א דמקשה מעיקרא וק"ל : שם ד"ה מכרן לאחר בנת אחת מבעיא השתא לא אסיק עכ"ל דאיכא למימר דלא הוי מכרן לא מבעיא משום דהוה סד"א דינבה כולן מזיבורית מטעם דאי כו' ואשמועינן דנכנסו תחת הבעלים ומשום דה"ל הניזק והב"ח לכי תיהדר ולפי האמת לא מתוקמא בהכי כדמסיק א"ה בניזקין נמי כו' דלא יגבה אלא בינונית ודו"ק : ע"ב ד"ה אבל זבין עידית וזיבורית נראה דאיירי שפיר אפילו דשביק כו' עכ"ל לכאורה הלשון מגומגם מאי אפילו דשביק בינונית הא לא מהוקמא אלא בהכי דאי לא שביק בינונית ולא שביק נמי עידית וזיבורית אלא לוקח ראשון הא דגבי מעידית וזיבורית שלקח לוקח שני כיון דליכא מידי אלא לוקח ראשון למגבי מיניה ואי שביק עידית וזיבורית אם כן בלאו האי טעמא דלהכי מדמי וכו' לא גבי מיניה דיוכל לדחותו אצל עידית וזיבורית דגבי לוקח ראשון מטעמא דמה מכר לוקח ראשון לשני כל זכות שבא לידו והוא ודאי היה יכול לדחותו אצל עידית וזיבורית אחריתי וכמ"ש גבי שביק בינונית דכוותיה ויש ליישב דאיכא דזבין עידית וזיבורית לא שביק גבי לוקח ראשון אלא עידית דהשתא לוקח שני יכול לדחותו ולא יגבה אפי' מזיבורית שקנה מה"ט דלהכי ערחי וזבני מידי דלא חזי לך כו' אע"ג דלא היה בידו בינונית ה"ק דלהכי ערחי כו' ולא קניתי במקום אחר בינונית אלא עידית וזיבורית דלא חזיא מסתמא לב"ח ומה"ט דלהכי ערחי כו' דמי ליה לגבות מעידית דשביק גבי ב"ח ראשון והוא לא יוכל לדחותו אצל זיבורי' דלגבי לוקח ראשון משום דה"ל ב"ח את לאו בעל דברים דידי את לקחת שיעבודי ואתה הרחקת שיעבודי כו' כמ"ש הרא"ש גבי כלה מזה גובה כו' דאפי' מעידית שאצל לוקח ראשון הוא גובה עם זה ע"ש ודו"ק היטב :

דף ט ע"א בפירש"י בד"ה וא"ד אפי' באחריות כו' הואיל וסופו לחזור כו' עכ"ל ק"ק דלעיל מיניה גבי אבל באחריות לא דקאי האי טעמא הואיל וסופו לחזור גם עתה יכול לחזור ה"ל לפרש כן . ואפשר משום דלעיל איכא לפרושי בהיפך דקאי אריפא דקתני אם עד שלא החזיק בה יכול לחזור כו' ודוקא שלא באחריות שיפסיד ממונו לכך יכול לחזור אבל באחריות כיון שלא יפסיד כלום גם אם יהיה ממש בערעור אין יכול לחזור השתא אבל הכא בא"ד ליכא לפרשי ולכך נטר בפירושו עד הכא ודו"ק :

דף י ע"א בתוס' ד"ה שייר ממון כו' כדאמר בפרק הפרה גבי כו' כצ"ל וע"ש דף מ"ט: שם בד"ה שהשור חייב כו' וי"ל כו' משתעי בשור כו' מדפריך פרק הפרה כו' עכ"ל ר"ל מההיא דפ' הפרה מוכח האי תירוצא דליכא למימר בע"א אבל מכח קושיא דהכא לא מוכח מידי דאיכא למימר כמ"ש דאיצטריך לעבד כו' וק"ל: ע"ב גמ' ה"ד אילימא דבלא איהו לא מיתבר פשיטא כו' יש לדקדק לפי' הסב"ס דהשתא ס"ד דכולהו פפא בר אבא הוו א"כ כיון דבלא איהו לא מיתבר ע"י האחרים דפפא בר אבא כ"ש דבלא איהו נמי לא מיתבר ע"י האחרון חד פפא בר אבא וא"כ תיקשי לימא להו אי לא אתון בדידי לאו הוה מיתבר וכשישבתי היה לכם לעמוד כדפריך לקמן וי"ל דהכא איירי דמיד כשישב עליה האחרון נשברה הספסל ולא היה להם שהות לעמוד וק"ל : שם אמר רב כהנא לרבא אלא כו' כצ"ל ולאו היינו רב כהנא דלעיל דאל"כ אמאי נקט דלשה דוהמת יהיה לו ולא נקט דידיה דקאמר לעיל מקרא דואם טרף יטרף וגו' וכ"כ התוספות פרק הזרוע וק"ל : שם לא נצרכה אלא לפחת נבילה כו' ולפי זה כל הני קראי דמייתי לעיל לא איצטרכו למיטפלי בנבילה דהא בכולהו שוה כסף מיטב הוא וצריכי כולהו לפחת נבילה כדלעיל ובהכי ניחא דמייתי הך מילתא דחבתי בנזקו לא קתני אלא בתשלומי כו' אמתניתין דהכא ולא מייתי לה אמתניתין דכ"פ דקתני בה נמי האי לישנא לשלם בתשלומי נזק משום דהתם ודאי איכא לפרושי אבעלים מטפלין בנבילה ממש ומשום דשוה כסף ואפי' סובין כדבעי למימר הכי מעיקרא אבל אהך יתירא דמתני' דהכא מדקדק נמי הכי לאשמועינן אפחת נבילה ומהנהו קראי דמייתי וק"ל :

דף יא ע"א בפירש"י בד"ה בטורח נבילה כו' אבא שאול סבר על המזיק עכ"ל שינה פי' כאן גבי טורח נבילה ממה בפירש לעיל גבי פחת נבילה דהוי לאבא שאול דניזק משום דהכי משמע לעיל דאי לאו קרא והמת יהיה לו הוה פחת דמזיק וא"כ אבא שאול דנקט מקרא הוה דניזק אבל הכא גבי טורח נבילה דמייתי ברייתא דאחריני דילפינן מקרא דהוה דמזיק ואי לאו קרא הוה דניזק א"כ אבא שאול נמי דנקט מקרא ע"כ דמזיק הוא ודו"ק : בתוספות בד"ה אין שמין לא כו' והיינו טעמא דגנב וגזלן קנו מיד כו' עכ"ל הוצרכו להאי טעמא למאי דבעי למימר אף לשואל אין שמין אבל למאי דמסיק דלשואל שמין ע"כ דליכא האי טעמא אלא בגנב וגזלן דגזירת הכתוב הוא ומשום דבאיסורא אתי לידן אך ק"ק

וסיאך

וכיון ס"ד האי טעמא בשואל משום דקנאו יתחייב באחריותו דהדרן קושיין לדוכתי' הא כתיב יתיב לבטח מוה כסף ואפי' אונס דידיה שכה ודאי באחריותו וקנינו גמור וגדולה לפום קך שכרה לשואל נמי אין ממון לקיים פי' המפרשים דלאו לענין מיפול נבילה קאמר הכא דממון ואין שמין אלא לענין מתת נבילה דמזיק קאי לענין מיפול בנבילה כל"ע ממון והשתא ניחא דמשום האי טעמא בשואל נמי דקנאו הוה פשוט של המזיק אבל למאי דקאמר דלף בשואל ממון ע"כ דהאי טעמא ליכא ובנגב לענין מיפול בנבילה קאמר דלאו ממון כפרש"י ומקראי יליף לה כדאיתא בירושלמי וק"ל: שם בתוספות בד"ה שליא כו' מיהו דמוכח דבר ל"ה כו' אי הוה ס"ם כו' עכ"ל והא דאמא בדבלה כו' לא לדקדק מתמשמע ליה מתמינן דשליא כו' סימן ולד באשה כו' דלא היה כך סלא ספיקא והכי משמע בבכורות דהוי ס"ם ודו"ק: באד"ד וסייע דהכה אמרו בס"ם גדולה כו' עכ"ל ותוק דמ"מ המקשה לאכתי לא אסיק אדעתיה דבר גדולה דמקשה מאי קאמר מאי קמ"ל דאיירי בחיה קשורה ולא היה רק ס"ם כו' מוכח נסיפא זה למאי דמספקא ליה לדאיירי בחיה קשורה ולא היה רק ס"ם כדמוכח בבכורות ומ"מ קתני דאסורה באכילה ודו"ק: ע"ב בפרש"י [illegible]

[illegible]

הגניבה חייב שומר הראשון נכנס על הגניבה אע"פ שהוא לא היה אלא ש"ח וקאמרי דזה הפירוש אינו דהא גרועי גרעי א"א לפרש בענין זה דהיינו שיהא הראשון פטור מגניבה אע"פ שהוא ש"ש דהא ודאי אינו פטור אלא מאונסין כפרש"י וע"כ דגרועי גרעיה היינו שהוא היה מוסר נפשו עפי כיון שהוא ש"ש ה"נ עלויי עלייה שהוא לא היה מוסר נפשו כל כך כיון שהוא ש"ח ולא שיהא הוא חייב על הגניבה אלא שאם ישנה שני משלם לבעלים כמ"ש לעיל ודו"ק: שם בד"ה כגון שעשאו אפותיקי והשתא גבי מיתמי כמו כו' עכ"ל והא דקא"ל בתר דנפיק אפילו מיתמי הייט אפילו בלא אפותיקי כמ"ש בתוספות משום דעבדא כמקרקעי ויש לדקדק כיון דהשתא ס"ל בעשאו אפותיקי דגבי מלקוחות משום דאית ליה קלא כמ"ש התוספות א"כ בלא אפותיקי נמי בשמ' אמאי אין גובין משעבדים כמו בקרקעות דאין גובין מנייהו למ"ד שעבודא למו דאורייתא אלא משום קלא ויש ליישב ודו"ק :

דף יב ע"א גמ' לימא כתנאי מכר כו' בלא הך ברייתא ה"מ לאתויי תנאי הך דתני אביי דלעיל והך בתרייתא החזיק בעבדים קנה מטלטלין ולא אצטריך ליה לאתויי הכא אלא משום דהסיק למפרך עלה הך דהחזיק בקרקע קנה עבדים וק"ל : שם מכלל דהאי לא קנה כשאין עומדין בתוכה כו' לכאורה הלשון קשה דהא אי הך דלא קנה מיירי בעומדין בתוכה מכ"ש דתקשה מההיא דשמואל דמשום דעומד בתוכה לא גרעי ויש ליישב דלפום הסברא שכתבו התוספות דקנין אגב קרקע לא הוי אפילו בעומד בתוכה לא תקני למ"ד עבדא כמקרקעי דמי דוודאי דגרעי עומד בתוכה כיון דהעמיק בתוכו נתורת אגב בעי להקנותו כמ"ד עבדא כמטלטלין דבעי עומד בתוכו משום מטלטלין דניידי כדלקמן . ואיהו כיון דסבר עבדא כמקרקעי דמי ולא קני באגב קרקע אבל באין עומד בתוכו הרי אלו בתורת אגב בא לקנותו דלכ"ע לא קני העבד בתורת אגב באין עומד בתוכו אלא בתורת ממכר הוא וקני שפיר מדשמואל ודו"ק : ע"ב בקדשים קלים ואליבא דר"י כו' יש לדקדק לעיל דמדקדק אמתני' וק"ו הוא להקדש במאי איירי אמאי לא קאמר דרע"ק ס"ל כר"י הגלילי דק"ק ממון בעלים הוא וחייבים בנזקין ושפיר קאמר ק"ו להקדש לענין פעילת ויש לומר כיון דלר"י הגלילי ק"ק מקרי רעהו לא שייך לומר ביה ק"ו להקדש לענין פעילת דהקדש כתוב בקרא כמו חולין ולא איצטריך ק"ו וק"ל : שם בתוספות בד"ה ומחיים מי אמר כו' אפילו היכא דחזיא להקרבה כו' עכ"ל הייט בזמן שבהמ"ק קיים ובא"י בזמן הזה או אפי' בזמן שבהמ"ק קיים ובחו"ל מקרי לא חזי להקרבה כל"ש כדלקמן.וזה שסיימו בסוף דבריהם לסייעיה תשלמים כו' דחזי להקרבה ואפי' לכתחילה יקרבו כו' דהייט לכתחילה מביאין אותן מחו"ל ויקרבו בבהמ"ק כיון דאין נהס פרנסה במקומן וק"ל : בד"ה ואם איתא ניתני ליה כו' הא דר"ג כו' כרבנן דממ"נ לא הוה כו' עכ"ל משום דלכאורה רבנן נמי מחלקים בין בהמ"ק קיים ובין אינו קיים כדאמר ר"נ וא"כ ההיא דפ' הפרה קשה דכמאן אתיא ולזה הוצרכו למימר דלפי סברת המקשה וודאי כן הוא כיון דע"כ ההיא דר"נ לא אתיא כר"י הגלילי אלא כרבנן ולשון ממ"נ כמו ע"כ אבל לפי האמת דמשני אלא שאני מתנות כהונה לר' יוסי הגלילי ואתיא הך דר"נ שפיר כר"י הגלילי אבל לרבנן אפילו בזמן הזה לא מקרי רעהו ואתיא שפיר ההיא דפ' הפרה כרבנן וק"ל :

דף יג ע"א בתוס' בד"ה אי אליבא כו' דע"כ ס"ל השתא ב' שהזיקו האי כוליה כו' עכ"ל בשור לגבי בעל הבור לא היו צריכי להכי דבהדיא פירש כן שהשור עושה כל הנזק לרבנן דהתם ומה"ש במועד תשלם ל"ש כמ"ש לעיל אבל בשור לגבי אמורין הוצרכו ליה דאי הוה מצינו למימר השתא בשנים שהזיקו דהאי הבור אינו משלם מידי דלא עשה הוא ה"נ הכא בעל הבור במידי דהוא לא עשה אלא האמורין עשאו פלגא לא יתחייב בו הוא . אבל השתא דלא אסיק אדעתיה אלא בב' שהזיקו דהאי כוליה כו' כדמוכח לר' נתן אם כן לא מוכח מידי מהתם דבעל הבור לא עביד כלום אדרבה דבעל השור עביד כולה וק"ל : ע"ב גמ' למעוטי נגח ואת"כ כו' הפקיר כו' ומיירי נמי בכה"ג בשקדם וזכה אלא דרבותא אשמעינן אע"ג דהיה לו בעלים בשעת נגיחה כיון שהוא מופקר קודם גמר דינו מאן דזכה זכה . והייט ליפנא היתר על כן כו' כדמוכח פ' ד' וה' וק"ל : שם בתוספות בד"ה אגר השותפין כו' . ולפי זה היה יכול רב חסדא כו' דפטור כו' עכ"ל . דהשתא המ"ל הניחא לשמואל כו' גם לרב חסדא אבל לספרים דגרסינן ותסברא מי פליגי כו' לא תקשי להו דהיה יכול לומר חייב גם לר"א ובמיוחדת לפירות ולא לשוריסדא"כ לא המ"ל כלל דניחא לשמואל כו' ומיהו המ"ל בהיפך הניחא לרב כו' ודו"ק :

דף יד ע"א גמ' א"ה אימא וכו' הא ביום חייב הא לא קיבל כו' יש לדקדק ומאי קושיא ואימא הא ביום חייב המשאיל. וי"ל דהא וודאי לענין נפרצה בלילה כו' דפטור לא אצטריך למתני עפי מאם לא השאילה נאמר . כיון דאנוס הוא ולדיוקא דהא ביום חייב נמי לא אצטריך דהא ברישא קתני דחייב אפילו אתורא דשואל . וכ"ש אשור אחרים אבל למאי דמסיק דמיירי בקיבל עליו שמירת נזקיו ניחא דאצטריך למתני משום דיוקא הא ביום חייב השואל דס"ד דלא קיבל עליו שמירת נזקיו אלא אתורא דשואל . אבל אתורא דאחרים לא קיבל עליו וליפטר השואל קמ"ל דחייב השואל . וכה"ג כתבו התוספות ברישא בלא קיבל עליו שמירת נזקיו ולגבי משאיל דחייב וק"ל : ע"ב עבדים ושטרות נמי אין להם אונאה כו' משמע ליה נכסים שיש להם אחריות דוקא קרקעות . וק"ק למאי דס"ד השתא דלא איירי ביתמי אם כן לפי מה שכתבו התוספות לעיל דבמילי דאורייתא לכ"ע עבדא כמקרקעי אמאי לא גבי הניזק מעבדא כמו מקרקע ולמאי דמסיק נמי דאיירי הכא ביתמי קשה מיהא לעולא דסבר דאפילו במילי דרבנן הוה עבדא כמקרקע . וי"ל דהכא לענין נזקין דוקא לא הוה עבדא כמקרקע משום דבקרקע גופא לא גבי אלא מעידית שבנכסים ולא שייך כן בעבדא ודו"ק : שם בתוספות בד"ה ביתמי וא"ת לרב כו' וי"ל דאיירי בשעמד בדין עכ"ל וה"ה דהמ"ל דס"ל מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא אלא דהכי קאמר בהדי' בפ' גט פשוט דמיירי כשעמד בדין וק"ל : בד"ה ש"מ לוה כו' אבל מזיק לא דייק ואית ליה קלא כו' עכ"ל . והייט דוקא למ"ד שעבודא דאורייתא כיון דמדינא גובה מלקוחות ולא עשו להם תקנה כיון דקלא איכא למזיק משא"כ למ"ד שעבודא לאו דאורייתא דמדינא אינו גובה מלקוחות אע"ג דקלא איכא למזיק לא תקנו ליה דגבי אלא בעמד בדין דהוה כמלוה בשטר וק"ל :

דף טו ע"א בתוס' בד"ה שוה הכתוב כו' והוה ילפינן מנזקין דכתיב בהו איש כי יגוף שור איש וכו' עכ"ל . מיהו לבתר דמרבינן משור שבעה האשה לגבי מיתה אדרבה ניליף נזקין ממיתה להביא האשה ואיש דכתיב בה למעוטי קטן כמו גבי כי יקלל וק"ל : שם בד"ה אשר תשים כו' הא לפניהם לא איירי אלא בכשרים כו' עכ"ל ועיין בדבריהם בפ' המגרש ומה שיש לדקדק שם עיין שם בחידושים במ"ק : ע"ב בתוספות בד"ה הא מני ר' כו' וי"ל דאה"נ דלרבי עקיבא נמי כופר לא הוו שיור כו' עכ"ל ולא קאמרי לעיל דהאי כופר הוי שיור אלא לר"א דקאמר סתם נקי מחצי כופר בתם אבל במועד יש כופר דהיינו באינו מתכוין או על פי ע"א או ע"פ בעלים דבמתכוין וע"פ עדים לא אצטריך קרא למעט תם דהביאהו לב"ד וישלם לך כדקאמרינן התם בהדיא לר"א אבל לכל הנהו תנאי דלא מוקמי נקי למעט מחצי כופר אלא אי לר"ע נקי מדמי עבד ולר"י הגלילי נקי מדמי ולדות ולר"ש בן זומא נקי מדמי עורו ע"כ דס"ל אי דאיכא הני כופר בתם באין מתכוין ולא ס"ל כדרבה ואי דס"ל דפטור מכופר אפי' במועד מדרבה וא"כ הני כופר לא שיורא הוא דבמתכוין הוי בכלל שהתם משלם מגופה ובאין מתכוין נמי אי דתם חייב בהאי כופר ואי דמועד נמי פטור ודו"ק: שם בד"ה והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא כו' דתרווייהו משונים הם אע"ג דקרן כוונתו להזיק עכ"ל וכה"ג כתב הרא"ש למ"ד פלגא נזקא קנסא אע"ג שיש הנאה להזיקו נפק לה מתורת שן והוי קרן כו' . וק"ק דא"כ מאי פריך לעיל בפרקין תמשן שיש הנאה הא מקרי נמי קרן בים הנאה להזיקו . ופריך נמי מקרן שכוונתו להזיק הא איכא נמי בקרן שאין כוונתו להזיק בהך דכלבא דאכל אמרי כו' ודוחק לומר דכל הך סוגיא דלעיל אזלא כמ"ד פלגא נזקא ממונא וק"ל : שם בד"ה ואי תפס וכו' שיוכל להחזיק בו אם לקחו בשעת היזק כו' עכ"ל כ"ה לשון המרדכי דווקא אם תפסו הכלב והשונרא קודם שבאו ליד בעלים דאל"כ אם היה אלם היה תוקפו מידו כו' עכ"ל ויתר דבריהם מפורשים בהא"ם ע"ש : שם בפרש"י בד"ה והאדם הכי ה' כו' עכ"ל דהייט שן ורגל ושור המועד דקרן ושור המזיק ברשות הניזק דקרן והאדם הכי ה' והייט לאוקמת' דשמואל דרישא רבנן וסיפא ר"ט. וכן אוקמת' דר"א דכולה ר"ט היא דלהנהו אוקמתא לא אסיק אדעתיה לפרש . ואם הועדו הנהו המשה

הזמין תמשתן מועדין אבל לאוקמתא דרב זביד ורבנן לא קאי ה' מועדין אמניתא אלא אאם הועדו הנהו חמשה תמין כפרש"י בהדיא וק"ק לפי זה לשמואל דקאמר רישא רבנן וסיפא ר' טרפון ולא תמלא חמשה מועדין במניתא אלא לרבי טרפון דשור המזיק ברשות הניזק משלם נ"ש ואם כן רישא רבי טרפון וסיפא ומליעתא רבנן ודו"ק :

דף טז ע"א גמ' ואם הועדו חמשתן מועדין כו' . ושן ורגל לא קאי אמניתא כפרש"י וכן והאדם לא קאי אמניתא ולכן לא הוצרך להזכיר והאדם בהך אוקמת' ולא שן ורגל אלא משום דחסורי מחסרא עלייהו קאי וזהו שור המועד כו'. והוצרך להזכיר הארי והזאב כו' ויש מועדים אחרים כו' דה"ק דהשתא א"ש דלא חשיב ליה בכלל ה' מועדין דלא קאי כלל אמניתא אלא אדלעיל אה' תמין דקתני ברישא ואם הועדו כו' ודו"ק: שם בתוס' בד"ה ראוי לה כו' בהדיא קתני כו' אכלה כסות או כלים משלמת חצי נזק עכ"ל. והיא פירושא דהך מתניתא דהכא כדקתני בה כילד השן כו' וק"ל : ע"ב בתוס' ד"ה והתניא וכן היה כו' דהיה סתם קתני בין בארי בין בזאב כו' עכ"ל ולמאי דאוקמא רבין לגדדין קתני שטרפה להגיא או דרסה כו' הייט דווקא לגבי ארי אבל לגבי זאב לא קתני לגדדים אלא טרפה ואכלה ממש דדרסה ואכלה לאו הייט אורחייהו גבי זאב ודו"ק : באד"ד ולא הוה מצי לשנויי דכר"ם כו' מדקתני לה גבי תולדה דשן כו' עכ"ל ק"ק דאכתי רבינא דמוקי לה כר"א בארי תרבות ובדאייעד בין בארי ולא כרבנן כמ"ש התוס' לחד תירוצא וע"כ דלא הי' אדעתיה הך קושיא מדקתני ליה גבי שן אמאי לא אוקמא בפשיטות בדלא אייעד וכר"ם דקרן בחצר הניזק משלם נ"ש . ויש ליישב דהא וודאי רבינא לר"ם דלא הל"ל למתני ארי גבי זאב דאינו דומין דכ"ש דזאב משום שן הוא ומשלם מן עלייה וכ"ש דארי משום קרן דלא אייעד הוא ואינו משלם מן העלייה. אבל לר' אליעזר דמוקי בארי תרבות והכי נמי זאב ותרווייהו בדאייעד ותרווייהו נ"ש מן העלייה הוא לא אסיק אדעתיה להקשות ביה דארי גבי קרן בעי למתני כיון דדומין הן ודין א' להם וק"ל :

דף יז ע"א בתוס' בד"ה והאמר מר כו' דהא וודאי עדיף שמביא את הרבים כו' עכ"ל עיין בחידושים בזה במ"ק גם בחדושינו בפ"ק דקדושין : באד"ד ופריך בגמרא והיאך הוה מנח תפילין תחילה כו' אבל לאגמורי לאחרים לא עדיף כו' עכ"ל . ואין להקשות לפי' ר"ת דלאגמורי עדיף אמאי הוה מנח תפילין קודם די"ל כמה שכתבו הפוסקים דזמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד ובמצוה עוברת היא זמנה ודו"ק :

פרק כיצד הרגל

ע"ב גמרא איבעית אימא איידי דסליק מרגל כו' וה"ה דגבי שן מצי לשנויי הכי איידי דסליק משן פתח בשן וק"ל : בתוספות בד"ה בתר מעיקרא כו' ומדתנן דרסה על הכלי כו' עכ"ל דהך חידושא שכתבו התוס' לעיל דאשמועינן דס"ד דמשונה הוא כו' ה"ת לאשמועינן גם בנתגלגל ונשבר שם וניתז שבר משם על כלי א' וק"ל : בד"ה זרק כלי כו' דאי אזלינן כו' לא משכחת בצרורות כו' עכ"ל. אע"ג דהלכתא הוא מ"מ אם היה הראשון חייב נ"ש גם אם שברו אחר בידים משום דבתר מעיקרא אזלינן מכ"ש דמה"ע יהא חייב להאי שברו א' :

דף יח ע"א גמרא והא תבל משונה כו' ולא בעי לאוקמא כר"ע משום קושיא והא נשבר דלי קתני כדמסיק וק"ל : שם בפרש"י אלא כגון דשני בגללת שנפלה כו' ובצרורות כי אורחייהו כו' דס"ל כסומכוס כו' עכ"ל . הכא לא הוצרך לפרש כן אלא דלא מיירי כלל בצרורות . אלא בדשינה בגללת ובמקום גללת ולא בשאר גדים . וכה"ג פרש"י לקמן דלא מקשי דרבי אליעזר אדר"א לפירוש תפי מורי ע"ש אלא משום דלקמן מוקי לה רבא בהכי דאיירי בצרורות וסבירא ליה כסומכוס כמה שכתבו התוספות לקמן דניחא ליה לאוקמא כר"י דמשמע ליה דמשלם ח"כ על כל הגדים ודו"ק : ע"ב בפרש"י בד"ה אלא איבעית כו' אלא בדשני בצרורות ואייעד כו' עכ"ל ולפי זה סבירא ליה להני תנאי דאין שינוי לצרורות . דאל"כ לרבנן לא נחייב רק רביע נזק ולר"א לא נחייב רק ח"כ . וה"ה דהמ"ל דלכ"ע יש העדאה לצרורות . ומ"ס אין שינוי לצרורות . ומ"ס יש שינוי לצרורות ולמאי דמסיק ומוקי לה דשני ולא אייעד הא נמי לא נפקא מינה ודו"ק : שם בגמרא והא משונה כו' וכן לקמן (דף י"ט ע"א) והא משונה הוא כו' יש לדקדק לפירוש דהכא דאמוראי נינהו ולא מקשי דר"א אדר"א דלעיל ולקמן לכל הפירושים מאי פריך והא משונה הוא . אימא דכולהו סבירא להו כר"ט . וי"ל דא"כ תפשוט דאין שינוי לצרורות דאל"כ לרבנן לא נחייב רק רביע נזק . מיהו ק"ק דבין הכא ובין לקמן לוקמא דכולהו כסומכוס ס"ל ואיירי דשני בצרורות ופליגא בדר' טרפון ורבנן כדמוקי פלוגתייהו דרבנן והא דלעיל . ויש ליישב דכולה שמעתין היכא דאיכא פלוגתא ניחא ליה לאוקמא דפליגי בסומכוס ורבנן ולא בדרבנן ור' טרפון אלא לעיל הא דמשלם מגופו לר"א ליכא לאוקמא בפלוגתא לסומכוס ורבנן וע"כ לא מתוקמא אלא בדר"ט ורבנן וק"ל :

דף יט ע"א בפרש"י בד"ה לקרן מדמינן ליה הואיל ובעטה וחייבת ח"כ כו' עכ"ל ופירושו לכאורה מגומגם מי הכריחו לפרש כאן שהתיזה ע"י ביעוט וכן נימא מדברי התוספות שכתבו לעיל דבעי במקום שא"א אלא א"כ מנתזת דלא תבעי לה לענין פטור רה"ר מדלא קאמר ברה"ר ואמאי לא דמו ליה אי איירי הך אבעי' נמי בביעוט אמאי סלקא הך בעי' דלעיל בתיקו לענין פטור רה"ר הא הפשוט ליה במכ"ש מהך אבעיא דהכא איירי נמי בביעוט והיה אפשר לה בלא התזה לפטור מכ"ש לעיל בדלא אפשר ליה אלא ע"י התזה דמקרי אורחא ופטור ברה"ר. ואפשר שהכריחו כן דמיירי אבעיא דהכא בביעוט משום דבפשיטות אמרו לעיל דהוי תולדה דרגל לענין רה"ר ואין זה כאיה הא דפשוט להו לעיל הייט למסקנא דהכא ודו"ק: ע"ב בתוספות אלא מתני' כו' ואיירי בדליל הפקר או כו' עכ"ל אבל אי הוה דתבריה ולא אגנבי היה חייב בעל הדליל ג' חלקים משום אמו ובעל התרנגול חלק רביעית משום צרורות כדלקמן לשיטת התוספות ועיין במ"ק וק"ל :

דף כ ע"א בתוספות בד"ה מתגלגל מהו כו' ואכלה בחוץ פטורה תנא אגב כו' עכ"ל דליכא למימר דה"נ הכא איירי במתגלגל מבחוץ לפנים.ואשמועינן דאכלה מבחוץ פטור אע"ג שסופו להתגלגל בפנים דכיון דלא קתני בהדיא מתגלגל אלא ברישא מוקמינן ליה במתגלגל משום דאורחא הוא במתקלנו מבפנים ומתגלתו בחוץ להתגולל בחוץ לפנים ולא שייך למימר דאורחא נמי בנתגלגל לפנים: באד"ד פירוש על מה שראוי להיות בפנים שאין סופו להתגלגל בחוץ חייבת כו' עכ"ל . ולכאורה אין זה חידוש כלל אלא הסיפא הוא החידוש דאכלה מבחוץ דהיינו שאכלה בפנים מה שהיה ראוי סופה להתגלגל בחוץ אבל זה לא נזכר בדבריהם . וכראה דהא מלתא שאכלה בפנים חייבת על מה שראוי להיות בפנים נמי לאו פשיטא הוא דאשמועינן דחייבת אע"ג שבהמה עומדת מבחוץ ודו"ק : ע"ב בתוספות בד"ה טעמא דניקף כו' ואפילו רבנן לא פליגי אלא כו' עכ"ל תמיקרא דפריך מרבנן אע"ג דר"י פליג רבנן ניהו :

דף כא ע"א גמ' נמלא הבית של שמעון כו' לכאורה ומאי קושיא לפי מה שכתבו התוס' לעיל גבי עמד ניקף היכא דגלי אדעתיה דניחא ליה בהוצאה דחייב לשלם הכא נמי כיון דשכרו מראובן גלי אדעתיה דניחא ליה וי"ל דלא מחלק הכי אלא לר"י : שם הדר בחצר כו' משום שנאמר ושאיה יוכת גו' עיין ברא"ש דלא מבעיא קאמר וק"ל : שם בתוס' בד"ה מפתח החנויות הן תריסי החנויות כו' עכ"ל דפתח חנות הוי וודאי ממש חצר הניזק ואפילו אוכלתן משם בלא חיזור חייב נ"ש כמו בתוך החנות : ע"ב גמרא אלא מחזרת א"ב כו' ור"י סבר משלמת מה שהזיקה כו' לשיטת רש"י דמשום שינוי דקרן הוא הא דקאמר אין דרכה לאכול כו' דלאו אורח הוא דאכול בחיזור ולשיטת התוספות דמשום שן ברשות הניזק מחייב ליה ה"פ כיון דאין דרכה לאכול שם אלא בחיזור מקרי רשות הניזק וכמו כן כתבו לעיל וכן למאי דמוקי לה דפליגא בדאילפא ור' אושעיא איכא לפרושי לאילפא אין דרכה לאכול ע"י קפילה וה"ל שינוי קרן בר"ה . ולר' אושעיא כיון דאין דרכה לאכול אלא בדוחק על גבי הברתה מקרי רשות הניזק אבל למאי דפליגי בשן בר"ה דחייב לר"י קשה מאי אין דרכה לאכול כו' ויש לומר דה"ק דאף במקום שאין דרכה לאכול כו' דהיינו ברחבה משלמת מה שהזיקה ודו"ק : בפרש"י בד"ה מחזרת א"ב כו' כגון דאזלה וקמה בצידי רחבה כו' עכ"ל עיקר הסר מפירושו אבל מחזרת פטורה וקאמר ר"י אין דרכה כו' ודו"ק : שם בתוס' ד"ה אדם כו' פטורין דהיינו לגמרי דחייב אונס להכי אצטריך לאשמועינן כו' עכ"ל דמשמעה פטורין דכלב וגדי מעטם אונס דומיא דחייבין באדם דליכא אונס ולקמן שכתבו דגם לפי המסקנא כו' פטורין לגמרי דאונס הוא דלמה יחזור מסברא כו' ע"ש שבקי הוכחה זו משום דע"כ השתא לפי המסקנא פטורין דאידך ברייתא לא איירי בגוונא חדא דפטורין למעלה למטה משום שינוי הוא וחייבת ח"נ באיפך מיפך . ופטורין דלמטה למעלה פטור לגמרי הוא משום אונס וק"ל :

דף כב ע"א בפרש"י בד"ה משום ממונו כו' וקס"ד דא"ב כגון שהדליק בגחלת שאינו שלו כו' עכ"ל ליפנא דקס"ד הוא מגומגם לכאורה דהא קאי הכי גם לפי המסקנא כדמוכח מפירושו לקמן בסוף הסוגיא . ולפירושו הא דפריך גר"ל גבי כלב וגבי גמל והא לאו ממונו הוא כפשטי' פריך כיון דגחלת והנר אינו שלו למה יחייב על מה שהולך האש מאליו לשרף הגדיש והבירה כולה . אבל בגחלת שלו אפילו למ"ד משום ממונו חייב על כל הגדיש אגי ועל כל הבירה אפילו בלא מסכסכת ומשני גבי כלב באדייי אדויי ואותו מקום שנפלה הגחלת לא מדין אש מחייבת ליה אלא ע"י צרורות וכן במסכסכת כל הבירה מעשה דגמל הוא אבל התוס' דחו פירושו דוודאי אין לחלק בין גחלת שלו לאינו שלו ובגחלת שלו נמי פליג ר"ל והא דקאמר לא ממונו הבעל כלב ובעל גמל הא הייט דלא הדליקו ועל אש של כלבו לא חייבו תורה כו' כמ"ש לקמן ויש ליישב בפרש"י דה"ק דהכא קס"ד דלא אסכתן דפליגי אלא בגחלת שאינו שלו בין בכלב בין בגמל אבל לפי המסקנא דפליגי בד' דברים פליגי גם בגחלת שלו: שם בתוס' ד"ה ור"י בדאנהה אנחי כו' דאי כח כחו לא ככחו דמי כו' עכ"ל ל"ע כיון דהשתא אליבא דרבנן קיימינן דס"ל צרורות ח"נ ולא כסומכוס . א"כ כח כחו ככחו דמי דלא מבעי' ליה לעיל אי כח כחו ככחו דמי או לא אלא לסומכוס אי גמר הלכתא בהכי אבל לרבנן פשיטא דכח כחו ככחו דמיא: ע"ב בתוס' בד"ה והיה גדי כו' דחייב היכא דכלו לו חליו לאחר שריפת העבד כו' עכ"ל דשריפת עבד ע"כ מיירי בדלא כלו לו חליו מדנקט עבד סמוך ואי בכלו חליו נשרף העבד לא הוי קלב"מ אפילו בעבד כפות וחייב על הגדי והוצרכו לומר נמי דבכה"ג דהעבד נשרף בלא כלו חליו ובגדי בכלו חליו דשייך לומר ביה קלב"מ דאל"כ אכתי אמאי נקט עבד סמוך

דהא

[illegible]

דהוי ממון כ"א בבכורות ודו"ק: ע"ב בד"ה לימרו הנך בתרתי כו' מקמאי לא הו"מ למפרך דמוכח מלתא כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י שהרי בעל נגיחה שלש הביאתן ומה לי לנגיחות ראשונות אלא לייעדו כו' עיין שם דהא לשיטת התוספות וגם רש"י חזר בו אפילו לרבא לא חייב נ"ש עד נגיחה ד' וא"כ אכתי מה לו לנגיחה ראשונה שהרי לא יתחייב לו נ"ש על נגיחה ג' ודו"ק: בד"ה אלא דקמתמזי כו' וכל הנך שינויי בתרתי אתו נמי לייעודי גברא עכ"ל דהיינו כשבאו לצופים דגם בנגיחות ראשונות באה כת ג' עמהם דודאי ידעי הני בהכי וקנוניא היה להם לייעודי ולחייבו נ"ש בנגיחה ראשונה דלפי עדותם שקר תהיה נגיחה רביעית וכן באין מכירין השור הכא לא מצי למימר כדאמרי' קמאי מי ידעינן דלבתר ג' כו' וכפרש"י דהכא באין מכירין השור כיון דאין לתלות שבאו לחייבו ח"כ דמשלם מגופו ע"כ שבאו לחייבו נ"ש על הנגיחה רביעית וקטניא היה להם ודו"ק: בד"ה במכירין כו' וא"ת לייעודי גברא וכו' ואפילו כי אמרי' לייעודי תורא כו' עכ"ל. כל זה לפי שיטתם דהאי שינויא קאי גם לייעודי גברא וק"ל :

דף כה ע"א ד"ה אני לא אדון קרן כו' ואין לומר מרשות לרשות גמרינן ומה לה"ר כו' עכ"ל לא הבנתי דבריהם דלהאי ק"ו לדון רשות מרשות איכא למימר דיו מה רה"ר א"כ אף ברשות הניזק חצי נזק כדקאמ' לעיל ומשה שבא ר"ט לומר אני לא אדון קרן מקרן כו' אלא קרן מרגל משמע שבא לתקן דלא תקשה דיו כ"כ דלא אשכחן א"כ ברגל: באה"ד וא"ת והיכי קאמרי רבנן דיו כל ק"ו בך הוא כו' עכ"ל ר"ל אהאי ק"ו דעביד קרן מגן ורגל קשיא להו היאך השיבו לו דיו דאע"ג דמקרן נמי אתי כפרש"י מ"מ הוי ככל ק"ו דעלמא דבשביל התומכא שיש בקרן ואין ברגל יש לדון כל חומרו שיש ברגל שיהיו ג"כ בקרן אבל ק"ו דלעיל דבעי למילף קרן מקרן ודאי דשפיר קאמרי דיו ולא הוי ככל ק"ו דעלמא ודו"ק: ע"ב גמרא אלא למ"ד דון מינה ומינה כו' אין להקשות כיון דאליבא דר"ט קיימינן והיכא דמפריך ק"ו לא אמרינן דיו והכא נמי מפריך ק"ו דמסקינא ומג"ש דבגד ועור ילפינן שפיר לטומאת ערב בדון מינה ומינה ואתי ק"ו לטומאת ז' די"ל דלא שייך למימר דמפריך ק"ו אלא דהיכא דהך מלתא כתיב בקרא בהדיא. אבל הכא הא דאתי מג"ש לא אתי נמי בפרך אלא מהאי ק"ו דז' ועוד דדון מינה ומינה סותר הק"ו וק"ל :

דף כו ע"א בתוס' בד"ה לגל שדרסה כו' אבל בור ואש ממעט' כו' לגבי בור לא אצטריך למעוטי מפליו דאימעוט משור ולא אדם ועיין בתוס' פ"ק: בד"ה לאו משום דסבר לה כריה"ג וא"ת אפי' בלא ריה"ג תק"ו גמר כו' עכ"ל והכי דייק ומה שן ורגל דפטור מכל נזק ברה"ר חייב כופר שלם ברשות הניזק קרן דחייב ברה"ר א"ד שהוא חייב כופר שלם ברשות הניזק וק"ק כיון דמנזיקין (וכוח) [דרגל קשה] דמ"מ נפרוך אסוף דינא מה לקרן דרגל שכן ישנן באש כדפריך לקמן למאן דבעי למילף מניזקיה דרגל. ועוד יש לדקדק אמאי לא תקשי להו דבלאו ר"י בכופר איכא למעבד ק"ו מה רגל דלא אשכחן ביה שום כופר ברה"ר חייב כופר שלם ברשות הניזק בפעם ראשונה קרן דאיכא מיהת כופר ברה"ר במועד א"ד שחייב כופר ברשות הניזק אפילו בפעם ראשונה ויש ליישב בזה דאיכא למפרך אסוף דינא דמה לקרן שהוא חייב כופר שלם ברה"ר שהוא מועד ומהאי טעמא לא יליף ר"ט נזק שלם בקרן ברשות הניזק מהאי דינא. ומה שיש לדקדק עוד בדבריהם אלו מפורש במ"ק ע"ש:

פרק המניח

דף כז ע"א בתוס' בד"ה ואיכא נמי דקרו כו' והקנה לו בסודר כו' עכ"ל שאם לא הקנה לו בסודר בלאו טעמא דקרי ליה לחביתא כדא יכול הלוקח לחזור שאין כאן מקח כלל מיהו גבי דקרו ליה לכדא חביתא שפירשו שנתן הלוקח הדמים בלאו נתינת המעות ה"מ לפרושי כי הכא שהקנה לו בסודר לתת לו חביות יכול לומר לו המוכר לא אתן אלא כדאיכא דקרו לכדא חביתא ודו"ק: באה"ד ומיירי דאית ליה זוזי דלא כו' היינו גבי דקרו לחביתא כדא שהתנה והקנה בסודר לתת לו בדלא טעמא דקרו ליה בחביתא כדא. אם אין ללוקח זוזי יכול לומר שקול כדך בזוזי שנתחייבתי לך כדאמרינן בספרה גבי שור שגחן נתייקר בישרא. אבל באידך בבא דקרו ליה לכדא חביתא לא יוכל לומר המוכר אם אין לו מעות שקול כדך בזוזי דיאמר לו הלוקח תן לי חבות שיש לך. ולכך צריך שפיר טעמא דאיכא דקרי לכדא חביתא ודו"ק: ע"ב בתוספות בד"ה ושמואל אמר באפילה כו' גבי טבח כו' אלמא ס"ד דמקשה כו' עכ"ל עיין על פירוש דבריהם בתוספות פרק האומנין :

דף כז ע"א בתוספות ד"ה ואיכא נמי דקרי וכו' דלא שייך לומר שקול כדך בזוזך כו' לא ידענא למה מגיה הב"ח שקול כדא וקאי אמוכר הא שפיר איכא למימר דקאי אלוקח וה"ה אמוכר רק שהתוספות כותבים דבריהם אלוקח משום קושייתם א"כ להנהו דגרסי וכו' דלא שייך להקשות קושיא זו אמוכר דשפיר איכא למימר דאיתניהו להנהו זוזי וק"ל: ע"ב גמרא לימא כשמואל ס"ל וכו' עיין מ"ש מהר"ם ומהר"א ולא ידענא איך נעלם מהם דברי הרא"ש שכתב דקושית הגמרא הוא באין הלכה כשמואל מכ"ש שאין הלכה כרב ור' יוחנן ומיהו דברי הרא"ש תמוהים וקשה ליישבם וכתבתי בפירושו על הרא"ש ודו"ק. מהר"ס נר"ו :

דף כח בתוספות בד"ה טעמא דנתקל כו' ולתרוייהו לא פריך כו' עכ"ל לא ידענא מי הכריח להם לומר דליכא פסידא ברה"ר כמו בחצר ואימא דקושטא הוא דאיכא פסידא גם ברה"ר ולתרוייהו פריך דהיינו כל הנהו פירכות דלקמן דאיכא פסידא לתרוייהו פריך ועיין עוד מ"ש במ"ק: בד"ה ולינקוט פיזרי וליתיב וס"ד השתא דשלו לא הגיעו כו' עכ"ל ר"ל דלהכי ניחא ליה אי לא עביד דינא לנפשיה דשלו דהיינו דלך הראשון שנטל לא הגיע בדינא לפי שאין יכול להזמין כו' וכל"ל גבי זה וזה פתח. ומפרש"י נראה דשלו לא הגיע היינו דלך השני שנתן להם והיא גירסת ספרים שלנו דפריך לקמן א"ה אמאי שלו לא הגיע כו' וק"ל: שם ע"ב בתוספות בד"ה ה"מ היכא דאפקרינהו כו' דתקינן לאשכוחי בור של שני שותפין עכ"ל היינו למ"ד בור ברשותו פטור וע"ש: בד"ה והתניא נשברה כו' וי"ל דר"מ מחייב בכל ענין אע"פ שלא היה לו פנאי לסלק עכ"ל ליתא דברייתא ולא סלקו ולא העמידה לא משמע כאן אלא בלאחר נפילה כשהיה לו פנאי לסלק כדמוכחת הסוגיא ומתניתן נמי דסתמא קתני איכא לאוקמה בלאחר נפילה וי"ל דאביי עצמו סמך אדלקמן דמתניתן איירי בין בשעת נפילה ובין אחר נפילה מדקתני תרתי וק"ק לדבריהם דזו הקושיא ופירוקה אין לה מקום כאן אברייתא אלא אמלתא דאביי דלעיל דפריך והא אנוס הוא כו' וק"ל:

דף כח ע"א גמרא ת"ש המניח וכו' הא שברה חייב יש ליישב דבלא דברי הגמרא כאן הייתי מתרץ הברייתות אהדדי הא בן בג בג והא רבנן והמקשן דלעיל הוא רב ברונא ולא סתם גמרא אבל השתא מקשה לתירוץ של רבינא דלעיל כן יש לתרץ לפי דברי התוס' ולדברי רש"י שסבר דגם ברה"ר איכא פסידא ליכא לתרץ הכי דהא רבנן איירי דווקא בליכא פסידא מ"מ יש לתרץ באופן דבלא כן הייתי אומר דפלוגתא דבן בג בג ורבנן היא אף בדאיכא פסידא אבל השתא דאמרת בדאיכא פסידא כ"ע לא פליגי ממילא גם רבנן איירי בדליכא פסידא קשה ודו"ק: שם אמאי שלו לא הגיעו וכו' לפי דברי חידושי הלכות במ"ב נ"ל דסבר דמה דקאמר כאן שלו לא הגיעו אין פי' שוה למה שאמר לעיל מה שנתן נתן שלו לא הגיעו דהא שם וע"כ פירושו דשלו היינו הדלך הראשון שנטל הוא וק"ל :

דף כט ע"א גמ' מדקתני תרתי כו' ומדמתני' בתרתי ברייתא נמי כו' ומדקתני תרתי בברייתא נשברה כדו כו' נפלה גמלו כו' לא מוכח מידי דתרי מילי נינהו אבל במתני' דהוי תרתי בחדא בנשברה כדו כו' שפיר וק"ל : בתוספות בד"ה אלא גמלו כו' אלא בשעת נפילה היכי משכחת כו' כעין פלוגתא דפליגי בנתקל כו' עכ"ל ולמאי דמסיק דאתקיל ואתקילא גמלא ניחא דהוי כעין פלוגתא דנתקל אבל למאי דבעי לשנויי כגון דסבר' דלך שרעתא דנהרא הא לא הוי כעין פלוגתא דנתקל ודו"ק: ע"ב בד"ה אלא אמר כו' א"ע כשמגביה בידו דכיון שהוא בידו קני כו' עכ"ל ר"ל שמונח על ידו והגביהו והא דבעי ג' היינו הגבהה בעלמא וק"ל: בפרש"י בד"ה אליבא דר"מ כו' דהשתא בהפקיר נזקיו הבא ע"י אונס כו' עכ"ל הלשון מגומגם קצת דהא לר"מ נתקל לאו אונס הוא אלא פושע אלא דמ"מ כ"ש היא מסברא דהא לר"י אונס הוא וק"ל :

דף כט ע"א גמ' מדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי כו' מה שהקשה כאן בחדושי הלכות מ"ב יש ליישב דא"כ הייתו צריכים לומר ג"כ דחד איירי בשעת נפילה וחד לאחר נפילה וא"כ שפיר צריכה לומר דגמלי איירי אחר נפילה כקושית התוס' וק"ל: בתוספות ד"ה מדמתני' בתרתי וכו' בשעת נפילה ולאחר נפילה ופליג בחד טעמא וכו' עיין מה שהקשה מהר"ס ולדידי יש ליישב דוודאי בפלוגתא דברייתא שפיר איכא למימר דפליגי בלאחר נפילה לבד ולא איירי כלל בשעת נפילה רק ממילא נשמע דפליגי גם בשעת נפילה כיון דחד טעמא הוא ועלה קאי ומודים ודו"ק: ד"ה אלא מאי דברי הכל חייב וכו' אבל לאחר נפילת פשיטא מחייבי וכו' וק' א"כ תקשי איך אמר בשעת נפילה מחלוקת הא פליגי גם לאחר נפילת נתקל דרבנן פטור וק"ל : ע"ב גמ' ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה וכו' מה שהקשה בספר לחם אבירים למה אינו מקשה הכי לעיל מאי דוחקי לאוקמי כשהחזירה וכו' יש ליישב דלעיל איכא למימר מדנקט ההופך את הגלל ולא נקט בור ברה"ר סתם משמע דאתי לאשמועינן אפי' בדבר שייך ביה להחזיר למקומו אפ"ה חייב אבל כאן ליכא לתרץ הכי מדנקט גלל משמע דאיירי אפילו בדבר שייך לומר שעושה למטה משלשה דקשה מנ"ל דילמא הא דנקט גלל אתי לאשמועינן אפי' בדבר שייך להחזיר למקומו ועוד נראה לומר דלעיל י"ל דסבר ר"נ דסתם מתנית' איירי לכל דבר בין לא החזיר ובין לא החזיר ועלה קאי ואמר גבי החזיר צריך לומר דנתכוין אבל כאן סבר המקשן דלא שייך לומר דסתם מתני' איירי בין למעלה מג' ובין למטה דגבי למטה מג' אין כאן מעשה ובוודאי לא איירי מתני' בזה ודו"ק. מהר"ס נר"ו :

דף ל ע"א בתוס' בד"ה בדתמו מיא כו' ואי הוה גרס איפכא הוה ניחא מי כו' עכ"ל מיהו לפום הך גירסא ה"מ לאוקמא שהוא עצמו ובתמו מיא דווקא דהא השתא דמוקי ליה בכלים היה דווקא בלא תמו מיא דבתמו סתמא מפקיר להו והוה בור ופטור בו הכלים כקושייתם ודו"ק: בד"ה אפי' תימא ר"י כו' וי"ל דכל הקודם בהן לאחר שלשים כו' עכ"ל. ק"ק דא"כ מאי דוחקא ונימא נמי והזיק בהן אחר חייב נמי לאחר ל' קאמר וק"ל : ע"ב בד"ה שער שיש בו כו' וכן משמע מדמדמי לקנסו גופן כו' עכ"ל אע"ג דמדמי לה נמי לשערי תוב הקודמין דלא קנסו שם הגוף כמ"ש לקמן מ"מ התם מדמי לה לענין פסול שער משא"כ הכא דליכא לדמויי אלא בהכי דקנסו גופן משום שבחן וק"ל : בד"ה לימא כהני תנאי כו' דאי גרסי' ליה כו' עכ"ל דאי לא גרסינן ליה איכא למימר דפליגי בל' שני שפרש"י במתניתא דכל המקלקלין אפילו ברשות אבל אי גרסינן ליה ליכא לפרושי הכי דאי בעושין ברשות אמאי כל הקודם זכה וק"ל :

דף ל ע"א בתוספות ד"ה בדתמו מיא וכו' ואית דגרסינן איפכא וכו' מיהו קשה לאית דגרסינן ולפי סברת המקשן דאיירי בדתמו איך הבין למה יהא חייב על הכלים הא אפקרינהו כקושיית התוס' דאין לומר שבאמת קושיית המקשן הוא שיהיה פטור על הכלים וחייב על האדם דהלשון לא משמע הכי וק"ל : ד"ה אפילו תימא וכו' מה שהקשה בחידושי הלכות יש ליישב דלשון המוציא משמע שבשעת הוצאה הוזק וק"ל :

דף לב ע"ב גמ' מאן דמתני לה אסיפא וכו' הא דלא נקט בהיפך לענין ד' דברים מאן דמתני ארישא כ"ש אסיפא דאין לתרץ דכוונת הגמ' כדי להקשות ומי חייב גלות דהא בלאו הכי היה יכול להקשות ארבה דאמר דלא סגי בגלות והוא יותר חזק אך יש לתרץ דזה הוא מילתא דפשיטא אם הרישא חייב ד' דברים ופטור מגלות וכסיפא חייב אפי' גלות מכ"ש דחייב בד' דברים וכן אם חייב דסיפא קאי אד' דברים ופטור מגלות א"כ רישא דקתני פטור וודאי דקאי אד' דברים משא"כ בסיגנון דנקט הכי י"ל דבא לאשמועי' מאן דקתני אסיפא כ"ש ארישא ודלא כרבה דאמר דלא סגי בגלות בסיפא מיהו מדברי התוספות לא משמע הכי וק"ל. מהר"ס נר"ו :

דף לג ע"א בתוספות ד"ה ורבנן הזה נ"ל וכו' וא"ת לרבנן כמשפט נ"ל וכו' הא דלא הקשה אר"ע כמשפט נ"ל דר"ע לא דרוש כלום ממלת כמשפט וסבר דנמשך אהזה משא"כ רבנן דדרשי כמשפט לענין תם משלם כדינו ומועד כדינו ע"ז שפיר קשה למאי אילטריך מהיכי תיתי לחלק וק"ל : ע"ב בתוס' ד"ה איכא בינייהו וכו' משמע דאי לא הוה כתיב תחת עינו וכו' וק"ק דלמא אחר שדרשינן תחת עינו ולא תחת שינו משם למד ר"ע דזכה ג"כ משעת הנזק דאין לתרץ דסמכו אהא שכתבו א"כ דר"ע לא סבר דרש דתחת עינו ולא תחת עינו ושינו א"כ ה"ל בקיצור להקשות הקושיא שמקשה א"כ דהא פ"כ אתיא להכי ויש ליישב וק"ל : שם בא"ד משום דגלי לן קרא וכו' עיין בחדושי הלכות הקושיות והתירוצים מיהו עדיין אינו מיושב דלפ"ז לא ה"ל לתוס' לאתויי לעיל לראיה כדדרשינן תחת עינו וט' רק ה"ל לאתויי דהא משלם דמי עין וק"ל. מהר"ס נר"ו :

דף לד ע"א בתוס' בד"ה זה נוטל חצי כו' לאו דווקא ולא אתי כו' ע"כ נר"י דחצי המת וודאי לאו דווקא לגבי מזיק דהא אפי' סובין מאי יהיב ליה כדפרכינן בפ"ק אלא למאי דבעי למימר דפליגי בפחת נבלה אתי ר"ש למימר דמקבל המזיק חצי פחת ולמסקנא שקיל מזיק חצי שבחא וק"ל : ע"ב גמ' לענין תשלומין מי אמר כו' הוה אומר להתחיל כו' ק"ק דבפ"ק מצריך תרי מתני' דקתני בהו פחת נבילה חדא במועד וצריכי כו' ואי אשמועי' מועד משום דמשלם כולי אבל תם לא צריכא והכא יליף תם ממועד כמכ"ש דפחת לניזק ויש ליישב וק"ל: בפרש"י בד"ה שורו שהדליק כו' חייב ח"נ דמשונה הוא עכ"ל הכי בעי למימר בפ' כיצד הרגל גבי כלב שנטל חררה והדליק הגדיש שהניח בגחלת ונטלה בפיו כו' ע"ש בפרש"י אבל לפי האמת נר"י התם על הגדיש מ"כ משום דצרורות הוא ויש ליישב דהתם אורחיה הוא שנטל גחלת ע"י החררה אבל הכא בלא חררה מיירי ובוודאי דמשונה הוא ליטול גחלת בפיו ודו"ק : בתוספות בד"ה והתורה אמרה כו' דהא שמעינן ליה לר"י דאית ליה ח"כ כו' עכ"ל וגולי דבריהם נראה דמהך מלתא דמתעתיה גופו מוכח דר"י אית ליה דאינו משלם בשום גוונא אלא ח"כ מדלא מוקי ר"י קרא אלא בשוין ולא מוקי ליה נמי בשאינן שוין משום דממעטות דקרא דכ"א נוטל חצי החי וחצי המת וכ"א מפסיד החצי לא מוקמת אלא בשוין משא"כ בשאינן שוין דלא דיבר בהאי הכתוב דא"כ לא הוה מצי הפסד לבא אלא דקרא דיבר בשוין ומינה נלמד לשאינן שוין דיפסיד כ"א חצי הנזק ודו"ק : בד"ה חובל וצריך כו' איכא למימר דהוה תנא סבר כר"י בחדא כו' עכ"ל ר"ל דההוא תנא דתני ר' אבהו דלא בעי תיקון כלל ולא בעי צריכה לגופה סבר כר"י בחדא דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב וכר"ש בחדא דמקלקל פטור וכבר כתבנו במ"ק דהאי תירוצא לא נזכר בדברי התוספות דפ' כל כתבי ופ' הנחנקין ע"ש :

דף לה באה"ד וכן מבעיר באיסורי הנאה שסובר שיכול לבשל בו קדירה כו' עכ"ל דלפי משמעו דלא בעי אלא לאפר לא הוה מקרי צריכה לגופה וה"ל כחופר גומא ולא בעי לה אלא לאפרה אלא צריך לאפרה היינו לבשל בה קדירה דמקרי צריכה לגופה דהיינו להבערת האש וכמ"ש גם לקמן וק"ל :

דף לד ע"ב בתוס' ד"ה שורו שביים וכו' דלמלתא אחריתי לא אילטריך וכו' עיין בחדושי הלכות ועיין במה שאכתוב בסמוך לקמן ד"ה נתכוון לביים וכו' ד"ה חובל וצריך לכלבו וכו' אמאי א"ל פוק תני לברא וכו' אבל הא לא קשיא מתני' דאדליק את הגדיש דלמא איתא כר"ש דמחייב במקלקל די"ל דע"כ פריך שפיר דר' יוחנן אמר אינו משנה וע"ז מקשי הא יש מתני' דכאן דמחייב וק"ל. מהר"ס נר"ו :

דף לה ע"א בתוס' ד"ה מתניתין בשוגג כו' הוא דומיא דשורו מה שורו בשוגג כו' עכ"ל ק"ק היאך קאמר מה שורו בשוגג הא סתם שור קרן שמתכוין להזיק כמ"ש לעיל וי"ל דס"ק שור מיירי בכל גוונא בין בשוגג בין במזיד ובמתכוין להזיק דאיירי סתם שור בין בקרן בין בשן ורגל וק"ל : בד"ה מכה אדם כו' ומה שייך כאן לחלק בין דלך ירידה לדלך עלייה כו' עכ"ל דבין בשוגג ובין במזיד ובין מתכוין ובין אין מתכוין שייך שפיר גם במכה כמו דפטור במזיד ממון אחר בהדי מיתה ובמתכוין אדמי התבורה לגבי מכה אביו כן הוא פטור בשוגג אממון אחר ובמתכוין אדמי דתבורה אבל לדמות דלך ירידה לדלך עלייה דלא נשקול מיניה ממונא ולפוטרו במכה אביו חבורה לא שייך ביה דניתן שגגתו לכפרה בדלך ירידה דלא שייך אלא לגבי מכה בשגגה חבירו ומת שהוא חייב גלות ודו"ק: בד"ה בין בשוגג כו' ולפטור מזיד אילטריך עכ"ל פי' דבריהם עיין בחידושי בסנהדרין פ' הנשרפין וק"ל : ע"ב אימא סיפא כו' לא כי אלא תם כו' הא לא מייתי ראיה שקיל כו' יש לדקדק האיך שקיל כדאמר מזיק דתם האחך הא מודה בקנס הוא ופטור וי"ל דמיירי דאיכא סהדי על הנגיחה אלא שלא לאו אם תם אם מועד נגח ובכה"ג לא שייך מודה בקנס וניחא דפריך לפרש"י דהודה בשעורים פטור מטעם דהוה מחילה אבל לפי מה שכתב הרא"ש בשם הרמ"ה דמטעם משטה בך נגעו בה קשה דהאי טעמא לא שייך התם כיון דאיכא סהדי על הנגיחה ויש ליישב ודו"ק :

דף לה ע"א בתוספות ד"ה נתכוין לביים וכו' דליכא למימר דלהשמיענו וכו' עיין מה שהאריך בחדושי הלכות ומגיה בדברי התוס' אך עדיין אינו יוצא ידי חובת קושיא שלו בגמרא מאי צריך המקשן להקשות נתכוין לביים היכי משכחת לה אמאי אינו מקשי בקילור שור דומיא נ"ל אף אם משכחת גם בשור מ"מ מאי אילטריך אך אם צריכים לומר דה"א דמתני' אשמעינן דטוכל למצוא גבי שור דנתכוין לביים וכיוצא בזה נראה לתרץ לעיל דמתרץ אף שורו דקבע ליה וה"ה בלא קבעי ליה רק אתי לאשמעינן דטוכל למצוא גבי שור דקבעי ליה כדברי חדושי הלכות בתוספות דלדידיה קשה א"כ למאי צריכה הגמרא להפך ולתרץ שורו דומיא דידיה הלא הוא דומיא דשורו אתי ג"כ שפיר כמו שבשור אין שייך תיקון גמור ה"ה הוא אין צריך תיקון גמור רק די בקבעי ליה ודו"ק : ע"ב ד"ה לימא תהוי תיובתא וכו' לא מחייב כ"ג אלא שבועה וכו' ויש לדקדק לפ"ז מאי פריך בש"ס מאי קמ"ל תנינא דלמא הא קמ"ל דפטור אף ממון דממתני' ה"א רק דפטור משבועה והא אין להקשות גם לתירוץ קמא דלמא קמ"ל דהלכה כרבנן ולא כר"ג די"ל א"כ ה"ל לפסוק הלכה ויש ליישב : ד"ה ליפא במזיק שמא וא"ת והא לא כי קתני וכו' וק"ק הא ככר תירצו לעיל דלשון לא כי משמע גם שמא רק כיון דאיכא למיטעי הכי לא ה"ל למתני לא כי וא"כ לפי דברי רב פפא ליכא למיטעי הכא דא"כ תקשי מדרישא בכי ובכי וכו' כקושיית התוס' ויש ליישב דאין לסמוך אקושיות לימא תהוי תיובתא דרבה בר נתן ודו"ק. מהר"ס נר"ו :

בתוספות

דף לו ע"א בתוס' בד"ה ראוי ליטול כו' וי"ל דא"כ ה"ת למפרך היינו הך כו' עכ"ל ולעיל במה שכתבו דלא משני במציעתא ראוי ליטול כו' לא תירצו כן דא"כ היינו הך דסיפא דאדרבה עפי הוה ניחא לאוקמי מציעתא בברי וברי וראוי ליטול כו' דומיא דרישא כדקאמר ר"ח ב"א וסיפא בניזק שמא ומזיק ברי מיהו לפרש"י ק"ק לפירושו דרבה ניחא ליה לאוקמא בברי ושמא משום דס"ל דסומכוס לא פליג בברי וברי הת"ל נמי הכא דא"כ היינו הך דסיפא גם ק"ק לפרש"י אמאי לא מתוקמה מציעתא נמי בניזק ברי ומזיק שמא ממש כמו הרישא ובראוי ליטול כו' ודו"ק :

פרק שור שנגח ארבעה וחמשה

בתוספות בד"ה אי כר"ע כו' כגון שאינו בידו כו' עכ"ל ר"ל שלא היו בידו אז עדים עד שנגח אח"כ ולא היה מוטל עליו לשמור אז כיון שלא יודע אם יזכה וק"ל : ע"ב בתוספות בד"ה נותן לו סלע . דא"א שאם בושתו של עני סלע כו' ר"ל דמוכח נמי דפליגי דלת"ק דבושתו של עני סלע א"א שתעלה בושתו של עשיר לפי כבודו מנה מצומצם אלא פחות קצת או יותר קצת ממנה וכן להיפך לרבי יוסי בבושת של עשיר מנה א"א שיעלה בושת עני סלע מצומצם אלא פחות או יותר קצת וק"ל :

דף לז ע"א בתוס' בד"ה רב זביד כו' וה"ת במתני' מועד לבהמה ואינו מועד כו' עכ"ל ר"ל דהוה רבותא טפי ממועד לאדם ואינו מועד לבהמה דסתמא הוי מועד ולמאי דמוקי נמי הך דמועד לאדם ואינו מועד לבהמה לענין תורה מ"מ הוי מצי למתני מועד לבהמה ואינו מועד לאדם דסתמא הוי מועד דהוי רבותא טפי ממועד לשאינו מינו דהיינו מבהמה לבהמה דסתמא הוי מועד ודו"ק :

דף לח ע"א בתוס' בד"ה דא"כ לכתוב כו' וה"ה שבא לפטור לגמרי תם דהקדש בהדיוט וכיון דתם וכו' עכ"ל ק"ק אמאי לא קימא נמי לגבי הקדש בהדיוט דליכא למימר לפטורא דא"כ לכתוב רחמנא גבי מועד כדקאמרינן לגבי הדיוט בהקדש ויש ליישב דוודאי משמעות דרעהו דווקא אתי לפטורא . ומשום דלא כתביה קרא גבי מועד דרשינן ליה נמי לחיובא ומסברא מוקמינן ליה בהדיוט להקדש אבל לגבי הקדש בהדיוט שבקינן ליה אמשמעותיה דאתי לפטורא [illegible] בהדיא בממון גבי כופר דאפילו מועד פטור שלא בכוונה לרע"ק וא"כ לא דרים אם כופר וכ"ש דלא דרים אם עבד כדמוכח הסוגי' וק"ל : שם בד"ה ע"פ ע"א כו' אפילו יהיו ב' כגון של שני שותפים ומעידין כו' עכ"ל רבותא טפי ה"ל למנקט דאפי' אם הוא ואחר עמו אין מצטרפין בכה"ג שלא באו להעיד על חבירו רק על שורו ה"ל אדם קרוב אצל ממונו ולא הוה אלא ע"א כשר ואין נאמן להורגו וק"ל :

דף מב ע"א בתוס' בד"ה גבי בושת כו' והא דלא פריך גבי צער נמי כו' עכ"ל . ר"ל לרבנן דרע"ק אבל לר"ע נ"ל הא דלא פריך גבי צער ריפוי ושבת נמי כו' וק"ל : בד"ה בכוונה תליא כו' . וכי היה תמה רב אדא כו' אם סבורין כרבנן כו' עכ"ל היינו רבנן דר"ש דסבירא להו בנגמרין דנתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב מיתה כנראה מפרש"י . ואלא מחלוקת בדבר התם לרבנן איתא מתכוון חייב מיתה . ולר"ש פטור ממיתה ואליביה פליגי דרבי סבר דפטור ממיתה וחייב בדמי הנהרג ותנא דבי חזקיה סבר דפטור ממיתה ומדמי הנהרג ע"ש וק"ל : בא"ד דה"ה לענין דמי ולדות כו' ואע"ג דאית ליה היקשא לענין שאר דברים כו' עכ"ל ק"ק כיון דאית ליה היקשא לענין שאר דברים ושוגג כמזיד פטור בממון אחר בהדי מיתה . מכ"ש דאין מתכוין כמתכוין פטור בממון אחר בהדי מיתה כמו דמי ולדות כמ"ש התוספות לעיל סוף פרק המניח ודו"ק : ע"ב בתוס' בד"ה היתה שפחה כו' דאין לבעל כלום דשל אדון ניהו ועכשיו נשתחררה כו' עכ"ל . ר"ל שנתעברה בעודה שפחה דהשתא אין לבעל כלום בוולדותיה דשל אדון ניהו . ועכשיו בשעת חבלה כבר נשתחררה . ואין גם לאדון בהם כלום הרי המובלע זכה בהן מן ההפקר וק"ל :

דף מג ע"א בפרש"י בד"ה בגרושה עסקינן כו' שגירשה אחר החבלה עכ"ל הכי משמע ליה לפרש דאם חבלה אחר שגירשה פשיטא דנזק וצער לאשה ונותן ליורשיה ולא איצטריך ליה למתני . אבל ק"ק דא"כ מאי פריך תפלוג בדמי וולדות הא כיון דאיירי שחבלה קודם שגירשה זכה הוא בדמי וולדות דמקרי בעל האשה כיון שבשעת חבלה האשה תחתיו כמ"ש התוספות וק"ל : בתוס' בד"ה אמר רבה שור כו' י"ל דמשיב ליה ש"ס תיובתא גמורה כו' עכ"ל ומהא דבמתניתין פריך אביי איתיבי אביי המית שורו כו' לא תקשי להו אמאי משני לאוקמי לה כר"א משום דרבה לאוקמא אפילו כרע"ק . וי"ל משום דסיפא המית שורו את עבדו כו' דאינו משלם ע"פ עצמו לא מצי אתי כר"א דע"פ עדים שלא בכוונה נמי אינו משלם דהא ע"כ אם עבד לא דרשי כמ"ש התוספות לעיל והוה רבותא טפי למתני בסיפא ע"פ עדים שלא בכוונה דפטור מחד טעמא דהיינו כיון שאין השור בסקילה כו' אבל הא דקתני בסיפא ע"פ עצמו פטורה דידיה מב' טעמים חדא משום דאין השור בסקילה כו' ואידך משום מודה בקנס דפטור אבל אי אתי כר"ע ניחא שפיר דאם עבד נמי דרוש ולא הוה פטורא דסיפא נמי אלא משום מודה בקנס הוא . ומיהו המ"ל דאתא כר' יוסי הגלילי ודו"ק : ע"ב גמרא אשו שלא בכוונה מי משלם דמים או לא כו' . יש לדקדק בזה ומאי קמיבעיא הא מדאיצטריך למכתב גבי בור שור ולא אדם דלא משלם דמים כדאמרינן לעיל שמעינן דבשאר נזיקין משלם לו דמים דמבור לפטורא ליכא למילף דאיכא למפרך מה לבור שכן אין דרכו לילך ולהזיק כדפרכינן בפ"ק ויש ליישב ודו"ק :

דף מד ע"א בתד"ה והא תם הוא . המקשן ס' מדלא אשכחן מועד במתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם כו' דבכה"ג מועד משלם כופר ואיצטריך נקי למעוטי תם והא בכה"ג אינו נעשה מועד כלל כמ"ש התוספות הכא והיה נראה לפרש דלעיל איכא לאוקמא דבג' נגיחות לאשות נגח במתכוין ונעשה מועד בכך לשלם כופר בנגיחה רביעית גם שלא בכוונה ומשכחת ליה דלא הוה קטלינן ליה בג' נגיחות הראשונות בגוונא דאוקמא מתני' דלעיל אבל הכא קתני בהדיא דפטור ממיתה אע"פ דשלש נגיחות הראשונות לא היו במתכוין אלא בלא מתכוין ובכה"ג לא נעשה מועד כלל . אבל התוספות לקמן פ' הפרה דחו סברא זו וכתבו דתימה הוא לומר דהוי מועד בנפילת כותל אחרונה שהיה שלא בכוונה ע"ג הראשונות שהיו בכוונה וליכא לאשכוחי לר"א נמי מועד שלא בכוונה דבכל ד' נגיחות שלא בכוונה וא"כ הך דהכא נגח במתכוין בכותל ודו"ק : בא"ד והמקשן היה סבור כו' . ולא קתני להפילו משום דלא מתכוין להפילו על האדם . ולעיל שכתבו המקשן היה סבור כו' ולא מתכוין להפילו על בני אדם דא"כ לא היה פטור ממיתה כו' לא הוי צריכי לכך אלא כמ"ש כאן דונפל על האדם לא משמע ליה במתכוין להפילו כל בני אדם אלא דקושטא קאמרי דא"כ לא הוה פטור ממיתה וק"ל : בד"ה הכא נמי כו' והא דפריך לקמן כדמוקי לה במועד ליפול כו' א"ה בר קטלא כו' עכ"ל אין לדברים אלו מקום כאן דהמקשה וודאי לא ידע דמיירי בחזא יקרא כדמשני ליה אלא דהוה סבור במתכוין להזיק דהוה קרן ובוודאי מתני' דייק ליה דבר קטלא הוא כמ"ש התוס' וק"ל : ע"ב גמ' פוטר היה ר' יהודה כו' מדקתני תרתי שור המדבר כו' ק"ק טפי ה"ל לדקדק כן בדברי ת"ק דקתני בהדיא שור והא היינו שור המדבר היינו שור הגר כו' ויש ליישב וק"ל :

דף מה בפרש"י בד"ה הקדישו מוקדש וכ"ת דאי מתהני מיניה מעל עכ"ל אליבא דר"י דאמר לעיל שור הקדש פטור ממיתה כ"ת טובא אלא דניחא ליה לפרש אפי' אליבא דרבנן דר"י וק"ל : תוספות בד"ה השתא אתפסתיה כו' ושור תם דמזיק כו' אם יחזירנו שומר לבעלים לא יפטר כו' עכ"ל דהיינו מתניתין דלעיל כולן נכנסו תחת הבעלים כו' ותם משלם ח"נ וליכא מאן דפליג ביה שיכול לומר השומר הש"ל . והיינו מטעם דהוי היזק ניכר דלר"ע מוחלט לו השור מיד . ולר"י לגבות מגופו ולעיל דאמרינן דיכול השומר לומר הרי הוא פריקנא ליה לאגמא כבר כתבו התוספות שם דאין זה טענה גמורה אלא שעי"כ הוא מתפטר עמי כו' ע"ש בתוספות וק"ל :

דף מו ע"א בתוספות בד"ה אלא טעמא כו' אבל מודה שאם שמרו שמירה מעולה והזיק פטור כו' עכ"ל לענין תם נראה דליכא למימר דבעי נמי שמירה מעולה וכר"א ס"ל דא"כ מאי ר"א אומר כו' דקתני במתניתין דמשמע דפליג לענין תשלומין וע"כ נראה דלהאי תירוצא פליג ר"א ואמר דאין לו שמירה אלא סכין ואסור ומהאי טעמא מועד לא סגיא ליה בשמירה פחותה אבל תם לא הוי בכלל לא תשים דמים וגו' מותר לקיימ' וסגי ליה בשמירה פחותה וקראי דמייתי לעיל הכי קדריש להו סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי ואמר רחמנא תם נחייב דבעי ליה שמירה פחותה הדר אמר רחמנא ולא ישמרנו גבי מועד דבעי ליה שמירה מעולה וכ"ת נגיחה לתם נגיחה למועד ונילף תם ממועד כתב רחמנא ולא ישמרנו לזה ולא לאחר וק"ל :

פרק שור שנגח את הפרה

ע"ב בתוס' בד"ה ורביע נזק כו' דאמו אם יש לו לאחד ע' חלקים ולאחד חלק אחד כו' עכ"ל מדבריהם נראה דאביי נמי ס"ל דעובר ירך אמו דאל"כ ה"ל כשני שוורים תמים שהזיקו ושפיר משלם זה כמו זה והיינו משום דמשמע להו דאביי לא פליג בהא אדרבא דלקמן דס"ל עובר ירך אמו ודו"ק : שם בא"ד ועכשיו שהוא ספק נוטל חצי הולד שהוא עשר כו' עכ"ל פירוש לדבריהם דכל חצי הנזק מן השור שהוא מאתים הוא מאה זוזים וכיון אף באם שהולד נגח עם הפרה היה ארבעה חלקים מן הנזק לפרה דהיינו ק"ס זוזי והאליה ממנו פ' זוזי . הרי שנוטל כל הפרה שהוא פ' זהובים שהוא חצי הנזק ואם היה הולד בודאי נגח והיה מחלק חמישית דהיינו מ' זוזי מן נזק הולד והחצי ממנו עשרים זוזי והיה נוטל כל הולד שהוא שוה עשרים נמצא שהיה נוטל הניזק כל חצי נזקו דהיינו ק' זוזי והשתא שהוא ספק אם הולד נגח עמה או לא אינו נוטל רק י' זוזי וחצי נזק א' מד' בנזק ורביע נזק אחד מח' בנזק דנקט לאו דוקא אלא לסימנא בעלמא דא' מד' בנזק דהיינו אם תחלוק כל הנזק של הפרה לשנים וכן נזק הולד תחלוק לשנים נמצא נזק הפרה רביע מכל הנזק א' מד' חלקים דהיינו פ' זוזי החצי מנזקה וכן א' מח' בנזק אם תחלוק נזקי הפרה לד' חלקים וכן נזק הולד לד' חלקים נמצא שהוא נותן נזק הולד א' מח' חלקים דהיינו י' זהובים הרביעי מנזקו וק"ל :

דף מז ע"א בתד"ה ליתא לפרה כו' דכיון דשותפין כו' אם כיחש המזיק כו' עכ"ל ר"ל דהניזק צריך לקבל גם חצי הפסד . וא"כ לא יגיע לו רביע נזק מולד מכח ספק דאי נמי נגח הולד בודאי לא יגיע לו חצי נזק מולד דצריך לנכות לו חצי הפסד המגיע עליו מהפסד הפרה כיון דשותפין נינהו : ע"ב גמ' ברשות אשלא ברשות קרמית כו' המקשה נמי ע"כ דידע לחלק בין ברשות ובין שלא ברשות כדקתני בהדיא בהך ברייתא דמקשה מינה אלא דהיינו בשלא ברשות לפטור בעל החצר ולא מטעם דה"ל שלא תאכל אלא משום שלא היה לו להכניס שורו בלי רשות בעל החצר אבל בשלא ברשות לפטור את בעל הפירות דאיירי ביה רב ליכא למפסד אלא מטעמא דה"ל שלא תאכל וא"כ מטעם זה ס"ד דלפטור ברשות את בעל החצר ורבא משני דמ"מ לא דמי חיובא דשלא ברשות כחיובא דרשות דשמירת שורו כו' : שם בתוספות בד"ה מאי לאו פטור וא"ת וילך ויתבע מבעל השור כו' עכ"ל אבל בדברי האבעיין לא תקשי להו הכי דאיכא למימר דמבעיא ליה בהכניס שורו לחצר בעה"ב שלא ברשות דהשתא אם יתבע מבעל השור לא ישלם לו רק חצי מגופו משא"כ בעל החצר שעליו לשומרו חייב לשלם כל השור אבל הכא בהכניס פירות שהוא היזקא דמן כמו שיתבע בעל החצר יתבע את בעל השור לשלם נזק שלם וק"ל :

דף מח ע"ב בתוספות בד"ה ומוחל כו' וכולה סוגיא דלעיל מסיק רבא כרבנן כו' עכ"ל וסוגיא דלקמן נמי כרבא אזלא כמ"ש התוספות והא דמשני רב פפא כולה רבי היא ולא משני כולה רבנן היא משום דבין א"ל אשמרת ובין לא א"ל אשמרת אקנויי אקני ליה מקום בחצירו וה"ל חצר השותפים ואין משלם אלא חצי נזק ודו"ק :

דף מט ע"א בתוס' בד"ה אשו וולדות כו' מדפריך לרבה מברייתא כו' אבל לרב חסדא כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא דקדקו לעיל ממתנית' דמוקי לה רב חסדא אפי' בחבל בה במיתת הגר ודוקא בגר אבל כשאינו גר משלם דמי וולדות ויש ליישב :

דף מט ע"ב פרש"י בד"ה ופתחו לרה"ר וכ"ש אם חפר ברה"ר וכו' נראה דהוצרך רש"י לכתוב זה לתרץ דלא תקשי למה לא חשיב בבא דלקמן כשהבור והחפירה ברה"ר גם כאן במתניתי' ומתרץ מפני שהוא כ"ש ועדיף מכל הני דחשיב במתני' כאן לכן שונה בפני עצמו וק"ל : שם ד"ה חייב דקסבר וכו' מדבריו משמע שהוא גורס במתניתין כאן או ברה"ר ופתחו לרה"י חייב ברה"ר ופתחו לרה"ר אחר חייב : בתוספות בד"ה החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י כללא דמילתא הוא כו' כן הוא בכל הספרים אך מהרש"ל הגיה שהתוס' מצויין בבבא הראשונה החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר אמנם אין צורך לזה דכאן קשה לתוספות אם כן שאדרבה הכל הולך אחר הבור במקום שהוא א"כ יותר מסתבר לחייב החופר ברה"ר ופתחו לרה"י ולמה לא נקט בבא זו בראשונה לכן מתרצים אדרבה כללא דמילתא שהכל הולך אחר הפתח במקום שהוא א"כ נקט היותר פשוט בראשונה ודו"ק ובזה אין צורך נמי לפירושו של חדושי הלכות כאן : בד"ה ברה"ר וכו' ולא הוצרך לפרש בהפקיר רשותו כו' ר"ל דהיה לו לרש"י לפרש דהבור הוא ברשות הרבים רק הפתח עשה בסוף רשות היחיד סמוך לרה"ר וכ"כ הרא"ש להדיא ואין מקום לאריכות דברים של מהר"ם כאן : בא"ד ומעיקרא ס"ד כשהפקיר רשותו וכו' ר"ל מתוך דברי המתרץ מוכח שהמקשן הבין שאיירי כשהפקיר ולא הבין מתחלה דאיירי בסמוך דאל"כ לא תירץ כלום שלא הפקיר לא רשותו ולא בורו ומה בכך הלא גבי סמוך א"צ הפקר אלא ודאי שלא הבין המקשן כן רק הבין דאיירי בהפקיר ולמה הבין כך אלא ודאי שסבר לשון של ופתחו לרה"י היינו באמצע וא"כ אין לפרש בסמוך ודו"ק : בתוס' בד"ה על הכרייה לא כ"ש במכילתין אמרינן מכאן שאין עונשין מן הדין וכו' ואם לדין יש תשובה דכאן אין שייך לומר שהוא ק"ו דהא גבי כרייה גם עושה פתיחה רק שעושה עוד דבר אחר אל הפתיחה דהיינו שכורה וגם פותח וא"כ אף אם לא נפתח מהיכי תיתי שיהיה פטור הלא עכ"פ עושה פתיחה והיכן שייך לומר זה על ק"ו שכ"א הוא ענין אחר רק שהוא יותר מסתבר לחייב ע"ז אמרינן אין עונשין משא"כ כאן וכי בשביל שעשה עוד דבר אחר שכרה ג"כ יפטור מן הפתיחה שעשה ודו"ק :

דף נ ע"א גמרא כורה לא סגי ליה בכיסוי עד דמטים ליה וכו' הקשו החדושי הלכות נימא דיו לבא מן הדין וכו' ונראה דאין זה קושי דאין נלמוד מכאן רק כמו שגבי פותח צריך לתקן את אשר עיוות דהיינו שפתח צריך לחזור ולכסות כן בכורה צריך לתקן ג"כ את אשר עיוות דהיינו שיטמא' בעפר ואין אנו למדין מק"ו זה רק שיצטרך לחזור ולתקן כל חד כדיניה ודו"ק : שם דארווח ארווחי לרה"ר וכו' עיין מ"ש כאן בביאורי למ"מ סי' ת"ל ות"מ נראה מדברי רש"י שמוסיף מלת בה דארווח בה ארווחי וכו' משמע שקאי על הבור שהלוית הבור יותר ממה שראוי להיות והיינו כפי' של הטור ודלא כמהרש"ל ע"ש : שם וטעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב וכו' וליכא למימר דילמא בלאו לאושין נמי פטור והא דנקט לאושין להודיעך כחו של ר' יוסי בר חנינא דסבר אם לאושין חייב דאילו כח דהיתרא של ת"ק בלאו לאושין נראה ברישא שסבר גבי הפקיר פטור וה"ה גבי סמוך וכאן בא להורות כחו של ר' יוסי דא"כ אדרבה יותר יקשה על רב יוסף גם מסיפא דאתיא דלא כמאן אליביה דרב יוסף ובהכי ניחא ג"כ מה שקשה מה צריך המקשן להביא הסיפא ולהקשות רישא לסיפא אמאי אינו מקשה כפשוט' רישא אתיא דלא כמאן אליביה דרב יוסף אמנם לפ"ז מתורץ דהמקשן מביא זו להקשות רישא לסיפא כדי שאם תתרץ לו להשוות רישא עם סיפא אם כן יקשה גם מסיפא על רב יוסף ודו"ק : ברש"י בד"ה בכה"י הסמוכה לרה"ר כגון מקצה מקום . עיין בספר של מהר"ם כאן ונראה קצת לתרץ בסגנון אחר דקשה לרש"י איך לא הבין המקשן דאיירי בחופר לאושין דאל"כ איך מזדמן בצמצום שעושה הבור בסוף גבול סמוך אצל רה"ר אלא ודאי שעושה חומה להפסיק בין רשותו לרה"ר ע"ז מתרץ רש"י דהמקשן הבין שחופר בתוך רשותו ממש רק שמקצה אותו מקום שמן בורו ואילך הוא מקצה גם לרה"ר ואם כן ממילא מזדמן שהבור הוא סמוך לרה"ר ממש ועוד נראה דאפשר לומר דרש"י סבר דבעינן דוקא מקצה מקום ומה שפירש לעיל סתם דדומי' למפקיר רשותו היינו לרווחא דמילתא כתב כן דאי לא תימא הכי א"כ מכ"ש יקשה רישא לסיפא דגבי הפקיר אמר פטור וגבי סמוך שהוא גרוע מהפקיר סבר בסיפא דחייב וא"כ כתב רש"י דאף אם נימא דדמה למפקיר ולא גרוע ממנו מ"מ קשה רישא לסיפא ודו"ק : בתוספות בד"ה בבור ברשותו וכו' משמע דרוצה לומר אם שמך הבור מתחלה לרה"ר חייב לכ"ע וכו' וליכא להקשות לפ"ז מה צריך רבה לפרש אליביה דר' ישמעאל שסבר בעל הבור התקלה אימא שסבר בעל הבור ממש ובאותו בור שהוא סמוך לרה"ר דא"כ למה אמר רבי ישמעאל זהו בור האמור בתורה ובא למעט הפקיר רשותו הל"ל סמוך לרה"ר הוא בור האמור בתורה וימעט הפקיר רשותו ודו"ק : בא"ד וי"ל דהיינו טעמא וכו' אין נראה שהתוספות חולקים על רש"י וכתבו פי' זה אליבא דידהו דאין הלשון משמע כן אך שכתבו לתרץ דברי רש"י די"ל דרש"י סבר טעם זה ג"כ וק"ל : בד"ה כגון דארווח ארווחי וכו' והשתא כולה ד"ה וכו' . עיין בחדושי הלכות ובספר של מהר"ם ועוד יש לפרש דקשה בהו למה דחיק עצמו רב לאוקמי כרבי ישמעאל הלא קי"ל הלכה כר"ע וא"כ מה שנוכל יותר לאוקמי כהלכתא עדיף יותר ע"ז מתרצי דכוונת רב אתי לאוקמי כדברי הכל ודו"ק : ע"ב בגמ' והני כולהו דקתני ל"ל . עיין בספר של מהר"ת חיים מה שכתוב כאן שקושי' זה הוא דוקא לפי תירוץ זה של פירושי קא מפרש ועוד נראה לומר דה"ק בשלמא אם אתי אף כל לאתויי גובה א"כ צריך התנא לחשוב כל הני בריכא דאיזה שלא היה חשיב אותו הייתי טועה לומר דאף כל מרבה אותו וא"כ לא הייתי מילף לרבות גובה ולכן חשיב כולם בריכא וא"כ אף כל למאי אתי אלא ודאי לרבות גובה א"כ מש"כ לרב דלא אתא אף כל לרבות גובה קשה כולהו ל"ל וק"ל :

דף נ ע"א א"כ תגא ואי תימא ר' שמואל בר נחמני מ"ד ארך אפים ולא כתי' ארך אף ארך אפים לצדיקים ולרשעים

ולרשעים וכו' וכתבו התוספות בפ' עושין פסין משמע לרשעים להאבידם מן העולם הבא ובחלק משמע לטובה וי"ל כשאין סופו לעשות תשובה הוא לרעה אבל בסופו לעשות תשובה הוא לטובה ובזה יש ליישב הפלפול שהיה בין מרע"ה להקב"ה בפ' חלק והביא רש"י פ' שלח לך תניא כשעלה משה למרום מצא להקב"ה שיושב וכותב ארך אפים אמר לפניו רבש"ע ארך אפים לצדיקים א"ל אף לרשעים אמר לפניו רשעים יאבדו א"ל השתא חזית דמבעי לך וכשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים א"ל לא כך אמרת לי ארך אפים לצדיקים אמר לפניו רבש"ע ולא כך אמרת לי אף לרשעים והיינו דכתיב ועתה יגדל נא ויש להקשות איך משה לוסן של ישראל יאמר רשעים יאבדו גם קשה מתחילה מה סבר ולבסוף מה סבר ולפ"ז יהיה הענין בהיפך משה אמר להקב"ה בלשון בתמיה הרשעים יאבדו מל' הפסוק להאבידם מן העוה"ב כן אמר אתה תאריך להם עונשם לעוה"ב שיאבדו והתפלל להעניסם בעוה"ז ודי שיהיה להם עוה"ב ואחר כך כשחטאו בעגל ובמרגלים ואם לא היה הקב"ה מאריך רק העניש אותם מיד לא היה להם תקומה ולא הוה סופו לחזור בתשובה מבקש מהקב"ה שיאריך להם ולא יענוש אותם תיכף כי אולי יחזרו בתשובה כיון ביני כמ"ש התוס' שם דבחלק איירי בסופו לעשות תשובה ועיי' מ"ש פ' חלק דקי"א בעז"ה:

דף נא אלא היינו טעמא דר"כ סבר מכריסא דתורי לארעא כמה הוה וכו'. עיין בספר של מהר"ר חיים מקשה דגם גבי מעקה נחייב לעשותו אף אם הבית נמוך מי' טפחים דלמא יפול הנופל ממנו כשהוא מעומד וכו' והניחו בתימה אמנם כמדומה לי שלא תם לקמחי' כי דבר זה אין שייך לומר גבי אדם שאין שום חלל בין כריסא לארעא בשלמא גבי בהמה יש חלל בין כריסא כשהיא עומדת וא"כ אם שיפיל כך על רגליה ועל בטנה תפו' בגובה עשרה משא"כ גבי אדם אם לא כשיטה עצמו ליפול על פניו וסבירא ליה לגמרא דזה אינו מזיק אף אם לפי רגע כשיטה עצמו יש חלל בין כרסו ופניו לארץ וק"ל: **שם** בגמרא אלא מתניתין דקתני מה בור שהוא כדי להמית וכו'. הגם שיש עדיין לתרץ כמו שתירץ לעיל דלית ביה הבלא חבטא יש בו אך שאינו חייב על החבטא כלום משום שקרקע עולם הזיק יש לומר דלא ניחא לגמרא לתרץ עכשיו כן כי בשלמא אליביה דרב סבר שאין חילוק גבי חבט בין עשרה לפחות תמיד יש פטור חבט רק שאינו חייב עבורו משום שקרקע עולם הזיק ולא חייב התורה גבי בור עשרה דווקא אלא משום הבל משא"כ השתא דגם רב נחמן סבר דיש חילוק גבי חבט בין עשרה לפחות א"כ יש סברא לומר שמה שמחלק התורה גבי בור דבעינן דווקא עשרה הוא מטעם חבט גם כן ולכן מתרץ הגמרא בענין אחר ועיין בספר יש של שלמה מה שפלפל בענין זה ודו"ק: **בתוספות** בד"ה אמרי אין הבל למיתה והמקש' היה סובר דלענין חבט וכו'. מה שלא כתבו כן לעיל נראה דוודאי לעיל פריך המקשן לאו משום דלית ביה חבטא אבל הבלא אית ביה רק שאינו חייבו התורה משום הבל א"כ שפיר איכא למימר דלענין מיתה לא חייב התורה משום הבל אבל לענין נזקין חייב משום הבל משא"כ כאן ע"כ מקשי לאו משום דלית ביה חבטא וגם הבל לית ביה והיינו כשמואל דאל"כ רק שמקשה ג"כ כמו שמקשה לעיל דלית ביה חבטא אבל הבל אית ביה א"כ יש תימה איך דחיק רבא עצמו להקשות אדרב נחמן ממתני' ויפרש המתני' דלא כרב ולא כשמואל אלא שאין המקשן חפץ לומר רק דלית ביה חבטא גם כן ומה שהוכיח בחדושי הלכות דע"כ המקשן סבר דגם הבל לית בה דאל"כ אינו מקשה כלום אח"כ אי הכי אם הוזק אמאי חייב אימא לתרץ דאף אם אין שיעור חבט מועיל לענין מיתה מ"מ לענין נזקין מועיל אינו הוכחה כלל דנימא דס"ד דמקשן דגבי הבל שייך לומר כן ולא גבי חבט כמו שהתוספות כתבו דס"ד דמקשן לומר דגבי חבט פחות מכשיעור שייך לומר לענין מיתה אינו לענין נזיקין מועיל ולא גבי הבל הגה כן יש לומר דס"ד דמקשן איפכא ויהיה איך שיהיה יש קצת לדקדק למה אינו מפרש רש"י גם הקושיא דלעיל נמי כאן כמו שהמקשן אינו מקשה כלום על שמואל רק על רב כמו שמקשי רבא כאן ויש ליישב ודו"ק: **שם** בד"ה האחרון חייב וכו' כמו זה עשרה וכו'. עיין בחדושי הלכות ואין מקום לדבריו לפי לשון התוספות ובהדיא מבואר בדברי הרא"ש דכתבו זה לתירוץ קמא של רב זביד דרבנן מודו בזה עשרה ובזה כ' דחייב וק"ל: **בד"ה** בור עשרה וכו' ומשני הא רבי והא רבנן וכו'. נראה לפרש דהוכחתם דאם איתא דיש חילוק בין שהשני חופר כמו הראשון או שאינו רק מוסיף לבד א"כ איך רצו לאוקמא ברייתא של סייד וכו' כרבנן הלא מעולם לא גילו רבנן דעתן בדין זה של כייד וסייד שהשני לא עשה רק הוספה ומה שאמרו רבנן לעיל שהאחרון חייב היינו שעכ"פ האחרון עשה היזק כל כך כמו הראשון כי לענין ניזק אין חילוק בין הראשון שחפר ט' טפחים ובין האחרון שלא חפר רק טפח אחד לענין נזקין הכל אחד ואימא שמעולם לא סברי רבנן דין זה ואדרבה בזה הם שוין עם רבי והיכי שהשני לא עשה רק הוספה דאינו חייב האחרון אלא וודאי שפשוט ליה למקשן דאין חילוק בין זה לזה ודברי חדושי הלכות לא ידעתי להולמם אם לא שנאמר שכוונתו כדעת הרא"ש ומה שפירש מהר"ם בספרו ומקשה על הרא"ש ומפרש פירוש אחר לדעתו הוא זה כמו כילל מן אחרי ופגע בדוב דלדידיה יותר קשה מה צריכים התוס' לומר שמקשי מברייתא של סייד וכייד הל"ל בפשט לפי מה דמוקמי ברייתא זו כרבי ועוד יותר קשה אמאי אמרו התוספות זה לפי המקשן הלא מכ"ש הוא הדין כן לפי האיכא דאמרי דשני הברייתות אלו כותי' דר' כ"ש דאיכא למימר הכי ודו"ק. מהר"ס נר"ו:

דף נד ע"ב גמרא אמרי וכלל בהמתך דדברות אחרונות הזר וכלל וכו' ויש לדקדק לפי זה איך קאמר בברייתא והלא שור בכלל היה וכו' לומר לך מה שור וחמור האמור כאן וכו' הלא לא מן השם זה רק מכלל ופרט וכלל נלמד ואם כן אתי לגופו וי"ל דאין כאן מקשן ותרצן רק הגמרא עצמו מפלפל בברייתא מה שיש להקשות ומה שהי' אפשר לתרץ ואחר כך סותרת אותו עד לבסוף שמסיק האמת דכל רבויא הוא ודו"ק: **שם** בגמרא אי כתב רחמנא שור ה"א קרב לגבי מזבח וכו'. והא דלא עביד חד צריכותא אמניהם דקדוש מבכורה גם אשור משום דאיכא למימר לכתוב שור מה הל"ל דווקא שור משום דקדוש בבכורה הלא ע"כ א"א לומר דהטעם של תורה גבי שור הוא משום דקדוש בבכורה דאם כן לכתוב רחמנא חמור שהוא יותר רבותא דעכ"פ הטעם של קרב לגבי מזבח הוא יודע ביותר עדיף שור מחמור א"כ נכתוב רבותא על כן צריכה הגמרא לומר באמת הטעם של שור משום קרב על גבי מזבח ודוק: **שם** בגמרא השתא דאמרת כל ריבויא הוא בהמתך דדברות הראשונות ל"ל וכו' וליכא לתרץ דאצטריך למכתב בהמתך לגלויי דהאי וכל ריבויי כמו שתירצו הגמרא באיבעית אימא וכו' דאין זה ראוי למכתב שם תיבת מיותרת לאגלויי כאן יותר הוה ליה לתורה לגלויי כאן בפירוש הריבויי ולא ליכתוב שם תיבת מיותרת וק"ל: **בתוספות** בד"ה ואימא מה הפרט מפורש וכו' היכי ס"ד דאיתרבי עופות וכו' לא ידעתי מה רצה כאן בחידושי הלכות הלא עיקר קושיית התוספות היא דאין זה שייך לומר שהפרט ירבה יותר מאלו נכתב כלל לבד דבכל מקום הפרט עכ"פ ממעט מן הכלל וכאן יהיה הדבר בהיפך דעם הפרט ירבה יותר מאילו נכתב כלל לבד וק"ל:

דף נה ע"ב בגמרא משום דלאו קרן לא נכתב וכו' בה"ש הגיה לאו משום דלאו קרן לא כתיב' וכו' ודבריו קשים להולמן כמ"ש מהר"א בספרו והכלא' אם לא נאמר שהוא טעות בספרו מ"מ אין הפירוש כמו שהבין מהר"א ומעולם לא עלה על דעת הה"ש פי' זה רק שעכ"פ כל זה הוא מדברי רבה שאמר לאו עסקינן משום דהתורה מיעטה וכו' ולאו עסקינן משום דלאו קרן לא כתיבה בי' וכו' והיינו שקשה לו למהרש"ל איך אמר לאו משום דהתורה מיעטה בשמירתה משום דלאו קרן לא כתיבא משמע שהוא נותנת טעם על התורה בשביל זה מיעטה בשמירתם משום דקרן לא כתיבא וכו' וזה אין שייך ליתן טעם על התורה ותולה עצמו בתגורתו ונתן טעם בשביל שהתורה לא כתבה קרן לכן הגיה שאמר בפני עצמו כל אחד לאו משום דמיעטה בשמירה לאו מי עסקינן דהמשנה סברה כן משום דקרן לא כתיב וכו' ובזה מדוקדק נמי מה שאמר בה"ש לא משא"כ לפי הבנת מהר"א צריך להגיה לא משום דלאן וכו' בלא וי"ו ומה שאמר הגמרא וקמ"ל דשן ורגל דמועדין נינהו וכו' נראה לפרש דהוקשה לרבה אכתי ליתני בור ונתני שהזיק בשן ורגל למה נקט לאן וע"ז מתרץ דאגב קמ"ל דשן ורגל מועדים מתחילתן דהיינו נקט לאן ולא שור להכאות דאיירי במקום שמעולם לא נזכר תם אצלו והיינו לאן דקרן לא כתב אצלו רק שן ורגל ושם אין שייך לחלק בין תם למועד ודו"ק:

דף נו ע"א בתוספת ד"ה אלא לחבריה וכו' כתב כאן מהר"א בספרו וליכא להקשות דמילתא דפשיטא היא דפטור מדיני אדם דנקט לאשמועינן דחייב בדיני שמים וכו' ולא ידענא אמאי לא כתב זה בדיבור הקודם לזה דמקשים התוספות וליכא למימר פטור משום דלא ידעינן וכו' ומתרצי אמאי אין מתרצי כפשוטו דאל"כ פשיטא שהוא פטור ואדרבה כאן אינו קשה כלום דנקט סתם פטור בדיני אדם והיינו אפילו כשאינן יודעים שהם עידי שקר וודאי חייב בדיני שמים אינו אלא כשאין אנו יודעים אבל פטור בדיני אדם איירי כפשוטו משא"כ לעיל שפיר איכא להקשות אם לא ידעינן פשיטא שהוא פטור בדיני אדם ודו"ק: **בד"ה** פשיטא אם לא יגיד וכו' ודווקא בב"ד וכו' עיין בה"ש ובספר של מהר"ס מה שכתבו כאן ולדידי נראה כפשוטו שקשה ומה בכך עדיין יעידו העדים ואם הוציאו ממון ומזרו תוליא ממנו ולא ניחא להו לתרץ כמו שתירצו לעיל שאין אנו יודעין זה אם עכשיו אין לו נשלם כי יותר ניחא להו לפרש האמת שאין שייך לומר שיחזרו ויעידו מאחר שכבר הגידו בב"ד שאין יודעים כלום וע"ז כתבו מה שאין כן אם לא הגידו בב"ד וודאי דאין יכולים עדיין להעיד אבל לפי מהר"ס קצרו התוספות במקום שהיה להם להאריך והעיקר ודו"ק: **בגמרא** ה"ד אילימא בכותל בריא וכו' וה"ה דהמ"ל יהיה איך שיהיה קשה לפ"ז למה צריך לומר נפרצה הלא די בחתרה לבד בלא נפרצה אעפ"כ פטור דאיכא למימר דלרבותא נקט ואע"פ שנפרצה ואית ליה קלא אפ"ה פטור בלילה או יש לומר דאיצטריך לאשמועינן הא ביום חייב דקלא אית ליה כמ"ש התוספות לעיל וק"ל: **שם** אלא אפילו חתרה וכו' כתב בספר של מהר"א דע"כ איירי בחתרה בלא נפרצה דאל"כ אף אם יהיה כולם אונסה אפ"ה חייב דקלא אית ליה דאיירי שהוא ביום מדקנט הניחה בחמה ואין כאן הכרת כלל דאיכא למימר דרבנן איירי אף אם עשתה היזק מיד קודם שאפשר לומר שנתוודע לו ודו"ק: **שם** בתוספות בד"ה מהו דתימא וכו' ק"ק דהל"ל מהו דתימא כולה אונס הוא וכגון שנטל כ"כ יפה וכו' ר"ל דלמא הכי לא מיבעיא בלא חתרה דהיינו שלא נטל כ"כ יפה רק נטל כראוי וילתה דרך הפתח ובזה איירי מתניתי' פשיטא דחייב אלא אפילו חתרה דהיינו שנטל כל כך יפה יותר מן הראוי באופן שא"א לצאת אלא בחתירה ודו"ק: **ע"ב** גמרא אבל לאחר לא נימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא שומר שמסר לשומר חייב וכו' יש לדקדק מנ"ל להגמרא להקשות אימא דרבא אשמועינן שאם מסר לשומר אחר חייב יותר מן אילו הוה הבהמה בידו דהיינו אפילו נאנסו בידו של שני אפ"ה חייב משא"כ אילו הוה בידו של ראשון ודין זה אינו נלמד מן המשנה דקתני אם מסרה לברזילי פטור הראשון לגמרי ולא יכולים הבעלים לאשתעי דינא עם הראשון מה שמחייב השני בדין אבל נאנסו בידו של שני מנ"ל שיחייב הראשון ומשמעות ל' רש"י בפ"ק דף י"א משמע שר' אליעזר סבר הדין כן א"כ מה מקשי ל"ל לרבא להשמיענו ויש ליישב דהגמרא סבר דאם איתא דבשביל זה נקט רבא דינו אם כן לא ה"ל למימר התם שומר שמסר לשומר חייב דבזה אינו מבואר אם חייב גם האונסין קאמר אם לאו ה"ק הל"ל בהדיא חייב באונסין ודו"ק: **ברש"י** בד"ה ולסטים נמי דהכישוהו במקל ואשמועינן מתני' דהכישה במקל זו הוא משיכה וכו' וליכא להקשות מנ"ל לרש"י ולתוספות לפרשו בענין אחר ממה שאמר הכישה אמרת לן אימא דגם כאן פירושו ולסטים נמי והכישוהו במקל לילך על השדה ואשמועינן מתני' דחייב כמו שתירץ לעיל דאיירי דקמה לה באפה די"ל דקש' להו לרש"י ולתוספות מה צריך אביי לתירוץ זה שאמר ולסטים נמי וכו' מה חילוק ונפקותא יש לו אם המתני' איירי בקמה לה באפה או אם איירי בהכישוהו וע"ז מתרצים דקשה לאביי לפי תירוץ הראשון למה נקט מתניתי' לסטים הלא גם באחר דיכא הכי לכך מתרץ בענין אחר דאיירי שהכישוהו במקל לכל חד כפירושו לאשמועינן דקונה בהכישה או כפי' התוספות:

דף נז ע"א תד"ה כגון שטענו וכו' לוקמה כגון שטענו טענת גניבה באונס וכו' ביש של שלמה מקשה אימא אדרבה בהיפך התרצן רוצה להשמיענו חידוש דאפי' בלסטים מזויין משכחת משום דתני גנב ולדידי לא קשיא כלום דמשמעות ל' התרצן שאומר הכ"ע כגון שטענו טענת לסטים מזויין מדאמר כגון שטענו משמע דאיירי בענין זה לבד ולא בגוונא אחריתי וע"ז מקשי ולמה מוקי הברייתא בענין זה לבד שהוא דחוק נוקמא בגוונא אחריתי ואם רוצה להשמיענו חידוש הל"ל דברייתא איירי גם בטענו טענת לסטים מזויין ועכ"פ בגוונא אחריתי ודו"ק: **בא"ד** ומיהו איכא למימר דהכא לא חיים כיון דמצי שפיר וכו' אך קשה מה מקשי לקמן לימא מסייע ליה וכו' סברוה כר' יהודה וכו' ומדקתני הריני משלם ואינו נשבע מכלל דאי בעי פטר ליה נפשיה בשבועה וה"ד כגון דקא טען טענת לסטים מזויין וכו' מנ"ל דלמא לעולם לסטים מזויין גזלן ורוצה לפטור עצמו בטענת גנב באונס ומה צריך לומר דאתי' כר"מ וכו' אימא דאתיא ככ"ע וא"כ תירוץ זה עדיף גם עכ"פ ה"ל לתוספות להביא ג"כ קושיא זו ויש ליישב ודו"ק: **ע"ב** גמ' לימא רב לטעמיה וכו' בספר של מהר"א מקשה מה צריך בגמרא לומר אח"כ אלא לא מבעיא קאמר כי די לה מה שתירצו הכי השתא וכו' וצריך לומר שהוא הבין שקושית הגמרא הוא לימא רב לטעמיה וכו' וא"כ תרתי ל"ל הא כבר השמיענו זה אמנם לא הבין יפה שהרי פירש רש"י אבל הכלה אפילו מה שנהנית אינה משלמת בתמיה וכו' והיינו שמקשה בתמיה הלא אין טעם לזה לומר שאכלה אינה משלמת אפילו מה שנהנית לימא רב לטעמיה דלעיל וכו' והוא דחוק לומר כן כי אין דומה וכמו שתירץ התרצן אמרי הכי השתא וכו' וודאי כן הוא כמו שאתה מקשה כי אין דומה זה לזה ומה שקשה א"כ למה אפילו מה שנהנית אינה משלמת כי אין טעם וסברא זה אמת הדבר שאין כאן דיוק רק לא מבעיא קאמר והוא פשוט ודו"ק: **בתוספות** בד"ה לא אם אמרת וכו' (היכי עביד ק"ו כלל כלל וכו') ר"ל מה צריך המקשן להקשות פירכא על הלימוד יותר הוה ליה להקשות דאין כאן ק"ו כלל וק"ל: **בא"ד** אדרבה כיון דחמור הוא הל"ל שלא יתחייב וכו' ויש לתרץ דקושיא הראשונה הוא תירוץ על שניה דהמקשן אומר אם תרצה לתרץ כי אדרבה כיון דחמור וכו' א"כ יותר קשה עליך שאין כאן ק"ו כלל כמו שהקשו בראשונה וק"ל: **ד"ה** נמצא ש"ש משלם וכו' וא"ת אכתי נמצא ש"ש משלם כפל בטוען טענת גנב בבעלים וכו' ר"ל דוודאי מה שאמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב משלם כפל וכו' אין לפרש שאיירי בטוען טענת גנב בבעלים דוקא דלא הל"ל סתם הטוען טענת גנב אך כאן מקשין איך אמר שאין ש"ש משלם כפל הלא נוכל למצוא גם בש"ש שמשלם כפל וק"ל: **בד"ה** נפלה לגינה וכו' והוא שאינה יכולה ליכד וכו' ביש של שלמה ובספר של מהר"א מקשה אם כן איך אמר לקמן בסמוך דאם חזרה הבהמה לגינה משלמת מה שהזיקה ולמה הלא אינה יכולה ליכד א"כ איך היה לו לעלות על דעתו שתחזור ותפל לגינה וכו' ונראה לתרץ אם נדקדק עוד איך אמר לשון יצאת הלא אם אינה יכולה ליכד ג"כ אינה יכולה לצאת רק צריכים להעלותה מגינה אלא וודאי צריך לומר שעכ"פ יש פתח בגינה שהולך בעל הגינה לשם וא"כ הבהמה במקום שהלכה מתחילה לא היתה יכולה ליכד רק כשכבר היא בגינה מתפשטת למצוא פתח שהיא במקום אחר לילך משם וא"כ דהוה ליה לעלות על דעתו שתחזור ותרעה לשם לאותו פתח אף שאין דרך עוברת לשם ודו"ק:

דף נח ע"א גמרא אבל מערוגה לערוגה משלמת מה שהזיקה וכו'. וליכא להקשות לפי דבריו מה צריך המתני' לומר ירדה כדרכה והזיקה וכו' יותר ה"ל להשמיענו כשנפלה באונס לתוך השדה מתחלה ואינה הולכת רק לערוגה אחרת אעפ"כ חייב לשלם כ"ש כשהולך מתחלה לשדה לאכול שמחייב לשלם די"ל דאדרבה זהו ריבותא יותר כי כאן איירי דווקא כשיודע בעל הבהמה שהיא נפלה לשם ויכול לאסוקי אות' מגינה וכמו שכתב הרא"ש להדיא משא"כ המתני' איירי כשהלכו מביתו לשדה והבעל אינו יודע מאומה שהלכה לשדה ואעפ"כ חייב וא"כ כל אחד הוא ענין אחר ודו"ק: **בתוספות** בד"ה א"כ מבריח ארי וכו' ומשמע דשומר חנם לא מחייב וכו' אבל כ"ש אם קדם בשכר וכו' ר"ל שם בגמרא משמע כן אבל מסברא אין כאן שום משמעות דאימא כיון שאינו מחויב לקדם בשכר אם עשה כן מדעתו וקידם בשכר הוי מבריח ארי וק"ל: **בא"ד** וכן משיב אבידה וכו' אין להקשות מה קשה ממשיב אבידה הלא כיון שמצוה היא בתורה שצריך להשיב אבידה אין לך שלא מדעתו גדול מזה כי שם חבירו מבריחו וכאן התורה מבריחו דיש לומר דלפעמים יש מי שאינו מחויב להשיב אבידה כגון זקן ואינו לפי כבודו וכיוצא אעפ"כ אמרינן בסתם דנותנין לו שכרו כפועל בטל וכו' וק"ל: **בא"ד** דהא הכא במעתין משמע דאי היה מדעתו וכו' וליכא למימר לפ"ז יש לתרץ קושיא הראשונה של התוספות כפשוטו ואימא דהגמרא תירצה כפשוטה שני תירוצים ואין צריך תלוייהו שלא מדעתו ולית ליה פסידא ומה קשה מפורש הוא של חבירו דאימא נמי כיון דאית ליה פסידא תקנת חכמים שישלם לו דזה דוחק לומר דלתירוץ קמא אין כאן שום תקנה ולתירוץ של אי נמי הטעם משום תקנה ודו"ק: **ע"ב** בתוספות בד"ה שמין בית סאה וכו' ולפי שלא פי' משנתנו בכמה שמין אותה אלא שבאותו שדה שמין וכו' התוספות קצרו כאן ושם בפ' השואל כתבו שלפ"ז מתורץ קושיית תוספות שהוקשה להם על רש"י על המיתיבי אמאי לא פריך אמתני' אינו קשה כלום כי יש לפרש גם המתני' דה"ק שמין בית סאה באותו שדה היינו אותה הקרקע שהבית סאה הנאכל' עומדת עליה שמין כמה היתה שוה הקרקע עם הבית סאה כמה שוה עכשיו והיינו בפני עצמו אך צ"ע לפ"ז מה מקשה הגמרא מתחלה מנה"מ וכו' דרש ובער בשדה אחר שמשמין על גב שדה אחר הלא עדיין אינו מפורש שהמתני' איירי שמשמין על גב שדה אחר ואימא באמת שמשמין עם אותה הקרקע לבד ולא על גב שדה אחר וצריך לומר שהמקשן הזה אינו המקשן של המיתיבי ופשוט למקשן זה פי' של המשנה כמו שפרשוהו אח"כ רבי יוסי בר חנינא ור' יוחנן וחזקי' ודו"ק:

דף נט ע"א גמרא קתני מיתת וחכמים אומרים רואים וכו' ויש לדקדק הלא עכ"פ צריך לומר דבמשנה תנן להדיא דשמין על גב שדה אחר רק שאינו מבואר בכמה דאל"כ הוה ליה לאביי לאתויי המשנה דתנן סתם שמין ואעפ"כ פירשוהו הת"ד בששים אלא וודאי צריך לומר כמ"ש וכן כתוב בספר של מהר"ס אם כן מאי ראיה מייתי אימא דרבנן שמכו כאן גבי בהמה אדין הנאמר במשנה גבי בהמה דשמין על גב שדה אחר א"כ ליכא למטעי כאן משא"כ לעיל גבי נזקי אדם ה"ל לברייתא לפרושי דשמין על גב שדה אחר דזה אינו נזכר בשום מקום ויש ליישב אם נדקדק עוד בדברי אביי שאמר מאי דעתך דתניא המבכיר וכו' מנ"ל לאביי דמברייתא הוכיח רבא אימא כפשוטו שהקשה בסברא דלמא דווקא גבי בהמה דלא עביד בידים משא"כ בנזקי אדם דעביד בידים אלא וודאי דסבר אביי דבסברא בעלמא לא הוי רבא חולק עם רב נחמן דסבר שאין שום חילוק אלא וודאי רבא הוכיח כן מאיזה ברייתא והיינו הוכחתו דלשון רואין לא משמע רק עם אותה קרקע לבד ולא על גב שדה וא"כ מקשה דגם גבי בהמה ג"כ אמרינן רואין ואפ"ה הפירוש שלו על גב שדה אחר ודו"ק: **שם** בגמרא וחכמים אומרים רואין י"ל לפ"ז מאי פריך התנא להביא דברייתא לדברי חכמים לעיל גבי חזיז דסברי רואין הלא כ"ש הוא מסמדר דהוא יותר גדול ואפ"ה אמרו רואין כ"ש בחזיז שהוא קטן ועיין מה שאכתוב בסמוך וק"ל: **שם** בגמרא אימא סיפא אכלה פגין וכו' דליכא לתרץ דבסמדר נידון כמשוייר דא"כ עיקר הפלוגתא היכא נזכרה ועוד דבגפנים אין סברא לחלק למה גבי סמדר נידון כמשוייר וגבי פגין כאלו ענבים עומדים ליבצר וק"ל: **שם** בגמרא א"ב כתם גופני ולא מסיימי וכו' לפי דברי רש"י שפירש לעיל בד"א דנישומין אגב קרקע וכו' אם כן משמע להדיא שר"ש בן יהודה סבר גבי פגין שרואין כאילו ענבים עומדים ליבצר בלא אגב קרקע ולא כמו שהוכיחו התוספות לעיל א"כ הוה ליה לגמרא למימר איכא בינייהו אם נישום על גב קרקע גם כן אם לאו ולא מסיימי ויש ליישב ודו"ק: **שם** בתוספות בדבור המתחיל ומאי ניהו וכו' דהא תניא פ"ק בהדיא מיטב כרמו של ניזק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר מיטב שדהו ומיטב כרמו של מזיק וכו' כצ"ל וק"ל: **ע"ב** בתוספות בד"ה דהוה שיים וכו' ואבילות דאליעזר היה כזה וכו' רצה לומר לפי פירוש זה איך נראה בשביל שינוי מועט כזה שערקתא היה שחור שהוא מתאבל על ירושלים ומיתרצים שלבוש כולה הוה שחור וגם זה היה שחור א"כ נראה מדהולך כולה שחור שהוא מתאבל יותר מאחר וק"ל: **בד"ה** כתב לראשון וכו' ואור"י שיש לחלק בין כתבה בשטר עצמו וכו' לפי זה יש לדקדק קצת ואמאי מהלך רב ואמר לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וכו' הוה ליה לאשמועינן רבותא אפילו בשטר כיון שהוא בשטר של בעל לא קנה דיש לומר דגם זה הוא חילוק בגויה דאשמעינן אפילו אם היא אמרה ג"כ בפני עצמה לך חזק וקני אעפ"כ לא קנה וק"ל: **בא"ד** דמשמע דאפילו לא פירש את השבח קאמר רב דיש לו שבח וכו' אבל המעות יש לו אפילו אחריות לאו טעות סופר מכל מקום כיון דמעולם לא היתה הקרקע שלו צריך להחזיר הקרן כמו שכתבו התוספות שם ע"ש וק"ל: **בד"ה** ליבתה הרוח וכו' וכן משמע ליפגא דכולן וכו' רצה לומר כיון דכבר קתני בא אחר וליבה המלבה חייב והראשונים פטורים אם כן על מה חזר לומר אח"כ כולן מה בא להוסיף על מה שאמר כבר אלא וודאי שבא להוסיף על אותו שליבה עם הרוח וק"ל: **בא"ד** ולא ברוח בפני עצמו כדי ללבות כמו שמפרש בגמרא וכו' רצה לומר התוספות מקשים לעצמם וכי תימא מה סברא יש בזו כיון שאין הרוח בפני

בפני עצמו כדי ללבות וא"כ למה יהא פטור ומתרצים כמו שמפרש בגמרא היינו כמ"ש הטעם בדיבור שאחר זה שפטור כשאין ביד כל אחד כדי ללבות ומדברי מהר"ש בספרו משמע שמפרש שהתוספות מביאין ראיה ממה שהוכיחו לקמן דאיירי שאין ברוח כדי ללבותו זה אי אפשר לומר כן דלקמן מוכיחים דאם לא כן אף אם יש בליבויו כדי ללבות אעפ"כ פטור וכאן מוכח בהיפך דאם היה ברוח כדי ללבות עדיין תאמר קושית התוס' והא האחרון של הנחת עצים ואור חייב כיון שיכול לבא היזק ברוח מצויה וק"ל:

דף ס ע"א גמ' הכא במאי עסקינן כגון שליבה מצד אחד. ויש לדקדק לפי זה למה נקט בברייתא אם יש בליבויו לבד כדי ללבות חייב הלא אף אם יש בליבויו עם הרוח כדי ללבות מצד אחד אעפ"כ חייב דהוי כזורה ורוח מסייעתו והנה גם על רבא יש לדקדק כן אך שם מתרצים התוספות וכתבו דבאמת הכי קאמר אם יש בליבויו עם הרוח ללבות אך כאן על דברי אביי לא כתבו התוספות כלום וצריך לומר דאביי מתרץ דכל עיקר של הברייתא להשמיענו דאם זה מצד זה והרוח מצד אחר שפטור אבל דין זה שאם יש ברוח עמו כדי ללבות דחייב זה אינו צריך להשמיענו דפשיטא הוא דהוי כזורה ורוח מסייעתו אבל על דברי רבא מקשים התוספות דהוא מתרץ כגון שליבה ברוח מצויה א"כ איך אמר א"כ אם יש בליבויו לבד ועל זה כתבו דבאמת הכי קאמר אם יש בליבויו עם הרוח ומה שהוכרחו לרבא לפרש כגון שליבה ברוח מצויה היינו משום לישנא דברייתא דנקט ליבה ולבתה הרוח משמע שניהם כאחד מתחילין ללבות ודו"ק: **שם בגמ'** איידי דכתב רחמנא או הקמה כתב או וכו'. אך יש לדקדק לא נכתוב או הקמה רק גבי השדה ואם גם שם אמרי' איידי דכתב או השדה כתב או הקמה א"כ הוה ליה לגמרא לתרץ סתם איידי דכתב האי כתב האי כמו שאמרה לעיל דנ"א ויש ליישב דוודאי מה שהתורה בא להשמיענו לחלק מסתמא ניחא ליה להשמיענו מיד במקום הראשון דאיכא למיטעי וא"כ או הקמה אתי שפיר רק או השדה קשה ועל זה מתרצים איידי וכו' וק"ל: **שם בגמ'** הוה אמינא מה שבשדה אין מידי אחריני לא וכו'. אך יש לדקדק לכתוב שדה וגדיש ולא לכתוב קמה ואנו יודעין הכל מכל שכן של ליחכה נירו וודאי הא לא קשיא דליכתוב שדה וקמה ולא ליכתוב גדיש די"ל דא"כ הוה אמינא בשדה אתיא לגדיש ולא לליחכה נירו וכי תימא א"כ תרתי ל"ל יש לומר דבא להראות שקמה מרבה כל בעל קומה כמו שתירצה הגמ' לעיל אך בהיפך קשה דלא ליכתוב קמה ויש ליישב דגם במלת שדה יש לפרש שמרבה בעלי קומה דהיינו שאר דברים המחוברים וא"כ אם לא כתב קמה הוה אמינא שדה אתי לרבות בעלי קומה ולא לליחכה נירו לכן איצטריך למכתבה קמה ודו"ק: **תוספות** ד"ה רב אשי אמר וכו' אבל עושה מעשה של זרייה בפני עצמו לא מקרי זורה וכו'. כן הוא הגירסא לפנינו ונראה דה"פ כי התוספות כתבו לעיל בקושיות של גמ' כמו גבי זורה חשיב כאילו עשאה בפני עצמו ה"ה כאן וע"ז כתבו דכאן חייב בשביל גרמת זריי' אבל שם זה שעשה בפני עצמו המעשה של זרייה לא איקרי האיש הזורה רק על שם זה נקרא עליו שגרם הזרייה ומהר"ש בספרו הגיה כאן ואין צריך גם לפי הגהתו היה לו להגיה ג"כ לא מקרי זורה כמ"ש ולא איקרי באל"ף וק"ל: **ע"ב תוס'** ד"ה לעולם יכנס וכו' דבנכנס מטיל אחרת מיירי מדליף וכו'. היה נראה להגיה מלת ועוד מדליף וכו' והיינו שתי הוכחות אחת מדמקדים כניסה ליציאה ואחת מדליף וכו' אך נראה שלא להגיה כי ה"פ כי בוודאי גם ר"ת ידע ראיות של ר"י שאין לדקדק בזה כי כן מצינו במקום אחר רק ה"ק ר"ת מדקדק כאן אף שבמקום אחר אין לדקדק מכל מקום כאן מדקדק מה שקדם כניסה מדליף וכו' אלא וודאי נ"ל דבדקדוק אמרה הגמ' כאן ומקדים כניסה וק"ל: **בד"ה** דלא שביק להו לאחלופי כו' ושל עבדים שלא לקחוה ממי שזכה כו'. וכן ר"ל כי אנשי מלחמה שלו גזלו אותן גדישים של פלשתים כי וודאי לא כל עבדיו היו להם בהמות שהיו צריכים לשעורים ואם היו צריכים למלך לישאל מה שתאכלו לבהמתו פשוט שאין כח ביד העם להחזיק ולגזלם אבל אמר שלא לקח השעורים או זכו בה אנשי מלחמה שלו ובחדושי הלכות דחק עצמו בזה שלא נצרך גם לדבריו צריך לומר שלקחום שאר אנשים שלא היו שייכים למלחמה והוא דחוק וק"ל:

דף ס ע"א גמ' א"ל אביי מיבותא הוא לגבייהו דכתיב כי מפני הרעה נאסף הצדיק. ורב יוסף וודאי דידע הפסוק רק שהיה מפרש הפסוק שהצדיק מכפר על הדור וע"ז אמר הכתוב מפני הרעה שלא תבא ע"כ נאסף הצדיק ומבטל הרעה ולכן בכה עכשיו שאתה אומר שאינו מכפר הצדיק רק שמתחיל ממנו וא"כ בא הפורעניות על הרשעים ג"כ א"כ לאין דומים וזה יכול להיות כוונת הכתוב הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני וגו' רצה לומר הצדיק אבד וגו' וא"כ גם אנשי חסד נאספים באין מבין רצה לומר הם אינם מבינים הפירוש של מפני הרעה וגו' הם מבינים כרב יוסף שהצדיק מכפר על הרעה ולכן אינם שמים על לב להרהר ולעשות תשובה שלא תבא הרעה אבל הפי' אינו כן רק כאביי שמתחיל מן הצדיק אם יעשו תשובה אבטל הרעה לאפוקי בהיפך ח"ו בא א"כ גם על אחרים ולכן נאספים א"כ גם אנשי חסד להראות להם שלא נתבטלה הרעה כדי שיחזרו בתשובה וק"ל: **ע"ב** ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים וגו' טמון באש קמבעיא ליה. מביא הכותב בשם הרשב"א דלא משמע שהיה תאב למים ממש הרבה מים היו לו וכו' והוא דחוק אך הנראה דדוגמא זו איתא במדרש רבה פרשת בהעלותך מי יאכילנו בשר וגו' זכו שאר בשר עריות ובגמ' ביומא פ' יום הכפורים דרש זה על זכרנו את הדגה וגו' ומקשי הא כתיב ובוכה למשפחותיו ומתרץ הא והא איתא והיכן נרמז זה כיון דמ"ד זה דרש דגים ממש אלא דדרש מי יאכילנו בשר וקשה מנ"ל להוציא הפסוק מפשוטו אלא הכוונה שדרש מלשון מי יאכילנו שאין שייך לומר לשון יאכילנו וכי בקשו לתת לתוך פיהם בשר לאכול גם אם לא ירצו לאכול וכי יכופו אותם לאכול ולכן דרש שהוא על דין עריות שייך שפיר לשון מי ידין ויתיר לנו בשר דהיינו עריות וכן הוא הכוונה כאן שאמר ישקני מים וכי יתן לו לשתות לתוך פיו קאמר ולכן דרשו שהוא על הדין טמון באש וכו' שעל זה אין שייך לומר לשון נתינה רק מי יאמר לנו זה הדין ישקנו מים להורות דין של תורה ובזה יש ליישב הפסוקים בפרשת בהעלתך מי יאכילנו בשר וגו' וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע וגו' ויאמר וגו' כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה וגו' ואל העם תאמר התקדשו וגו' כי בכיתם באזני ה' לאמר מי יאכילנו בשר וגו' ויש לדקדק דבך כלל איך משה שתמיד היה עומד בפרץ בעד ישראל לפני הקב"ה ועכשיו גם הוא היה מתרעם על ישראל גם השינוי מתחלה אמר מי יאכילנו בשר ומשה אמר כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר וא"כ אמר כי בכיתם באזני ה' לאמר מי יאכילנו בשר ולפי מ"ש מיושב ישראל אמרו מי יאכילנו בשר שהיתה כוונתם על עריות ואמר הכתוב בוכה למשפחותיו דהיינו על עסקי משפחות ואמרו במדרש הנ"ל וז"ל לפיכך ויחר אף ה' ובעיני משה רע וגו' והיינו שחרה אף ה' על שבקשו להתיר להם עריות ובעיני משה רע ר"ל שהיה רע בעיניו מה שחרה אף ה' ודאג מחרון אף עושה רושם לכן עשה תחבולה שקשה עליו ליתן בשר כאילו כוונתם היה על בשר ממש וזה שאמר יבכו תנה לנו בשר ר"ל בשר ממש ובזה לא היה עונש גדול כ"כ וחזר הקב"ה אל העם תאמר התקדשו כמו שכתבו המפרשים שיהיו גדורים מעריות שכ"מ שאתה מוצא גדר ערוה שם אתה מוצא קדושה לכן אמר כי בכיתם באזני ה' לאמר מי יאכילנו בשר לא כמו שאתה אמרת תנה לנו בשר רק הקב"ה שמע באזניו שאמרו מי יאכילנו בשר וזה הלשון אינו שייך לומר על אכילת בשר ממש כי אם על איזה דין והלכה כמ"ש לכן תמאס גדול בשביל שבקשו להתיר להם עריות ודו"ק:

דף סא ע"א תד"ה אלא למ"ד טמון באש וכו' הצילה שלא הניח לשרוף כו'. אבל אין לפרש שהציל הניזק וחייב המזיק לשלם לניזק דאין שייך לומר הצלה אלא שמציל מן ההיזק שלא יבא משא"כ כאן שכבר נעשה ההיזק דג"ש וזר משלם לו וק"ל: **בא"ד** ובעבדים דחשיבי טובא וכו'. לפ"ז הי' לתוספות לתרץ גם לאותו מ"ד לאחלופי שהיה מבעיא אם יכול ליקח השעורים כדי ליתן לו עבדים אף דחשיבי מן השעורים וצ"ל דסבירא לתוספות דאין חלוק בין אם רוצה לשלם כדי דמיו או יותר תאמר שהוא לא מדעת הבעלים וכמ"ש בספר ים של שלמה א"כ לפרש דס"ל לתוספות כי דוד לא היה מבקש ליתן לו יותר אף שאמר ולשלם גדישין של עבדים רק הכוונה מן העבדים ישלם כדי דמיהן של שעורים וק"ל: **בד"ה** מאי ולא אבה דוד וכו' ומכאן קשה לפי פי' הקונטרס וכו'. אבל הם מפרשים שדין תורה הוא דקא מבעי ליה בממון ולפ"ז דברי התוס' סותרים זה דלעיל כתבו לאותו מ"ד ממון קא מבעי ליה ויצילוהו היינו שלא ישרף או שלא חייב המזיק ואם כדבריהם כאן שדין תורה מבעיא ליה אין שייך לומר זה אך נ"ל דוודאי לא נתכנס שלמו לסנהדרין עכשיו ולשכן אנשים רק מדין זה נשאל לפניו ג"כ בין איש לחבירו ולכן שלא לסנהדרין לישאל ובזה אין מקום לדברי מהר"ח כאן בספרו במה שתמה בזה על דברי התוספות ועוד כתב הוא בספרו וכן כתב מהר"ש בספרו והקשו דעדיין אינו מתורץ מנ"ל למקשה להקשות דלמא איירי שמעשה בא לפניו וכו' ותירץ מהר"ש וז"ל וי"ל דלפי פירוש התוספות אתי שפיר שפיר' דס"ל למקשה דע"כ אדין תורה קא מבעיא דאי ישרפו אנשיו גדיש איירי א"כ מת"כ במאי מיירי אי איירי כגון ששרפו לצורך המלחמה להצלתם היינו דין מציל עצמו בממון של חבירו דקאמר רב הונא לעיל ומאי אריא דאממון קא מבעיא אפילו גדיש עצמו נמי עכ"ל ודבריו רחוקים מתני דמאי קושיא דהכי אמרינן ממון והדא מהנך קא מבעיא ליה א"כ שפיר מבעיא ליה אי שרי להציל עצמו בגדיש דהיינו אי חייב לשלם ואת"ל מחייב לשלם מבעיא ליה אי חייב גם אממון לשלם אם לאו וה"ה למ"ד לאחלופי אתיא כפשוטו תרתי אבעיות וכן מהר"ס הסליע לדעתו כפשוטו דאיירי לפי פי' רש"י שלא לצורך המלחמה הזיקו אנשיו שלו ואינו מוכח דאיכא למימר שפיר דלצורך המלחמה עשו רק שבעו אף אם ת"ל שחייב לשלם הגדיש מ"מ איכא למבעי על ממון וע"כ נראה שאין לדבריהם עיקר וקושיא ג"כ אינו כלום דהתוספות נסתרו מזה וכתבו הוה תלי למימר היינו התרצן אבל על המקשן אינו קשה כלום כי הוא רואה שרבא אמר ממון באש קא מבעיא ליה ופשט לי' מה דפשטו ולא הזכירו בדבריהם כמו שהזכירו שאר המ"ד דשלחו ליה חייב אבל אתה מלך וכו' לכן הקשו כפשוטו ולא אסיק אדעתיה אף אם ת"ל שמעשה בא לפניו מ"מ לא אסיק אדעתיה לומר שהשיבו מלך אתה וכו' מאמר שלא נזכר בגמ' בדבריו זה שאמר המקשן מכדי גמ' שלחו ליה וכו' ר"ל לא השיבו לו רק הדין כר' יהודה או כרבנן ותו לא מידי א"כ מאי לא אבה דוד וכו' אך התוספות מקשין על התרצן דס"ל לתרץ ולפרש שכוונת רבא היא ג"כ כמו שאמרו שאר התנאים שהשיבו לו מלך אתה אף שלא הוזכר בדבריו דגם תירוץ זה שמתרץ דלא אמרינהו משמייהו הוא דחוק וזה ברור ועל הכד"ק בפ' שמואל יש לדקדק שמביא דברי רב הונא ורבנן ולא מזכיר דברי רבא דטמון באש קא מבעי כתב ג"כ ולא אבה והיינו דלא אמרינהו בשמיהו וכו' וזה אינו דלאותן מ"ד אתיא ולא אבה דוד כפשוטו אף שהשיבו מלך אתה ומותר לו לעשות כן מ"מ לא רצה ע"ש ודו"ק: **בד"ה** עברה גדר וכו' אלא כשבעלי הדליקה שוים לגדר וכו'. מדבריהם נראה שהם אינן מפרשים כפירש"י שפירש וז"ל ואפי' היתה שדה שקופצת משם האור מעל לגדר וכו' והיינו אותו שדה שבו האור הוא של קוצים ועלה קאי רב פפא ואמר משפת אותן קוצים בעינן ג"כ ד' אמות אמנם התוספות מפרשי' כפי' הרא"ש שכתב ואפי' מלאה קוצים היינו אותו הנשרף דהוא שדה שמצד אחר של הגדר ולא במקום שהאש הוא מתחלת שם וזה ג"כ כוונת התוספות דאל"כ איך אמר שבעלי הדליקה הם שוים לגדר דהיינו קוצים ורב פפא אומר ד' אמות אמנם כמדומה שגם ברש"י הוא טעות וצ"ל שקופצת לשם האש וכו' בלמ"ד כי הלא האש יוצא מרשותו ומזיק בשדה אחר ולא משדה אחר ובדוחק ליישב משם במ"ש כלש"פ זה דמשם משמע משדה אך מה מסיים שטח האש לבער בה ולדלג ק"ק ויש ליישב שטח האש לדלג לקוצים לבעור אותם ודו"ק: **בד"ה** אנו מפסיקים כו' ושביל הרבים איצטריך וכו' וכתב בחידושי הלכות דליכא למימר דאיצטריך לרבותא דסיפא דאע"פ שהוא קבוע אינו מפסיק דמשמע להו דכל דרך הרבים הוא קבוע וכו' ולא ידענא מנ"ל שדרך הרבים הוא קבוע לרבים יותר מדרך היחיד שיהיה קבוע ליחיד ואם דרך היחיד איירי באינו קבוע כמ"ש התוספות גם דרך הרבים אינו קבוע תמיד ואף גם שיש לחלוק מ"מ נראה לתרץ כפשוטו שכוונת התוספות דאין צורך לרבותא זו דהרי כבר השמיענו שדרך היחיד אף כשאינו קבוע ושביל היחיד שהוא קבוע הם שוים כיון שדרך היחיד הוא יותר רחב משביל היחיד א"כ שוב אין צריך להשמיענו שביל הרבים כיון שמשמיענו דדרך הרבים שהוא רחב יותר משביל שאינו מפסיק א"כ כ"ש שביל הרבים שאינו מפסיק אף שהוא קבוע וליכא להקשות לפ"ז בהיפך א"כ אין צריך להשמיענו רבותא של דרך הרבים דאינו מפסיק דנלמד משביל הרבים שהוא קבוע דאם לא אמר דרך הרבים ה"א שביל הרבים אין צריך קבוע להפסיק לזרעים והא דנקט שביל הרבים הקבוע משום רבותא דסיפא ודו"ק כתבתי בתחלת העיון שוב ראיתי מהר"ש שבמסכת פיאה כתב על משנה זו צריכותא זה באמת דאילו לא קתני שביל הרבים ה"א שביל הרבים קבוע עדיף מלהפסיק לאילן יותר מדרך הרבים שאינו קבוע וסיים והאי טעמא ה"ת למימר בירושלמי וכו' ע"ש ודברי התוס' כאן הם דברי ירושלמי: **ע"ב תוס'** ד"ה ניפלוג ולתני בדידה וכו' אבל במדליק בשל חבירו אפילו רבנן מחייבי אמרינן וכו'. כתב בחידושי הלכות אע"ג דלרבא נמי ה"ת למיפלג בדידה למתני דמודו רבנן בשל חבירו בגדים ובמוריגין וכו' ולא אבין דלרבא סבר ר' יהודה דחייב אפי' ארנקי בגדים אף בשלו א"כ איך שייך למתני ומודים חכמים לר"י בשל חבירו במוריגין דווקא הלא עדיין מחולקים עם ר"י ואין שייך כלל לשון זה של ומודים לר"י משא"כ כאן דגם לר"י אינו חייב רק אמוריגין א"כ שפיר שייך למתני ומודים חכמים לר"י בשל חבירו דחייב אמוריגין כמו ר"י ואדרבה אינו מיושב כאן לשון ומודים לר"י בבירה שמשלם הכל ור"י עצמו לא סבר לעיל בגדים שחייב רק אמוריגין וא"כ אינו שייך לתרץ לרבותא אשמועינן שחייב בבירה הכל דזה אין צורך דממילא נלמד מגדים של חבירו כיון שדרך להיות הכל והיה ניחא ליה למינקט ומודים בגדים וכו' גם מה שסיים בחידושי הלכות א"כ האי מודים חכמים לר"י בבירה לא איירי נמי אלא במוריגין וכו' הוא תמוה דבבירה אין שייך לומר דווקא אמוריגין דמ"ש מוריגין מדבר אחר ודו"ק: **בד"ה** אלא אמר רבא וכו' הוה ליה לפלוגי בדידיה ולמתני דמודים חכמים במדליק גדיש של חבירו דחייב במוריגין וכו'. וליכא להקשות דהרי זה נלמד במתני' בפלוגתא אחרת דפליגי בשל חבירו דרבנן סברי דחייב אמוריגין וא"כ מה צריך תו למתני ומודים בגדים של חבירו דזה אינו דוודאי הפלוגתא אחרת בשל חבירו אינה נזכרת בשום ענין במשנה גם לרבא רק שרבא אמר בשלו פליגי במתניתין דרבנן סברי אינו משלם אפילו מוריגין ובשל חבירו סברי רבנן מכלל דחייב אמוריגין דווקא א"כ אם איתא דגם לר' יהודה אינו חייב רק אמוריגין בשלו יותר ה"ל למנקט בהדיא במתני' ומודים זה בשל חבירו בגדים ולא לסמוך אסברא שבחוץ ובזה אין מקום לדברי מהר"ם כאן בספרו שכתב על דברי התוספות ואין דבריהם מוכרחים דאיכא למימר דנקט ומודים על פלוגתא אחרת דפליגי בגדים בשל חבירו דר"י סבר שמשלם אפי' ארנקי ורבנן סברי שאינו משלם רק אמוריגין ועלה קאי ומודים חכמים בבירה בשל חבירו שמשלם אפילו ארנקי וכו' ובזה אין מקום לומר כן דהרי במתני' לא נזכר כלום מפלוגתא אחרת בשל חבירו רק שרבא אמר כן מדעתו שיש להם מחלוקת מבחוץ בזה וא"כ אין שייך למתני ומודים בזה אף שחלוקים בדבר אחר וזה אינו נזכר בשום מקום כאן במתני' רק נ"ל דקאי אפלוגתא הנזכרת במשנה לעיל בשלו ואמר אף שהם חולקים מ"מ כאן מודים וא"כ ה"ל למתני מודים בגדים בשל חבירו כיון דגם ר' יהודה אינו סבר דמשלם רק אמוריגין ודו"ק:

דף סג ע"א גמ' א"כ נכתוב רחמנא חד פרטא וכו'. עי' בהר"ח ובעיני אפשר לומר דהכי פירושו א"כ שאתה מחזיק לקושיא דלא ניכתב פרטא רק שלמה למוד אלא ודאי דאתי למעוטי עופות גם לדידך שאר פרטא אתי למעוטי עופות עכ"פ תקשי לא לכתוב שאר פרטי אלא מאי אית לך למימר שיש איזה למודים מאלו הפרטים א"כ לדידך לא תקשי לכתוב שלמה למוד דיש למודים על כל הפרטים ודו"ק:

דף סד ע"א גמ' וכ"ת אלו נאמר קאמר וכו' ומי מצית אמרת וכו'. וליכא להקשות דאף אם חזקיה לא אמר אילו נאמר מ"מ קשה למה לא כתב התורה בהיפך ויהיה כלל מוסיף על הפרט ואינו קושיא דהתורה רצה להראות בכלל ופרט וכלל לדרוש כעין הפרט ואף קודם שידע המקשה דתנא דחזקיה סמיך מ"מ אין זה קושיא בעיני המקשן שישנה התורה בסדר וק"ל: **תוס'** ד"ה יאמר גניבה ושור וכו' ואומר ר"י דהמתרץ לא הבין דברי המקשן וכו'. והקשה בחידושי הלכות ואיך היה הבין המתרץ דמקשה ליה בלאו מכח הפרטים דא"כ היאך ס"ד ובעי לרבויי בכלל ופרט מפי מהאי דמשמע בכללא בתרא וכו' ואין זו קושיא דבאמת היה קשה לתרץ זה על המקשן ותירץ לו באמת כן ומה שלא תירץ לו מתחילה כן היינו שרצה לתרץ לו דאפי' ב"ת גופיה לא היה יכול ללמוד דס"א קרב לגבי מזבח וקדש בבכורה אין וכו':

דף סה ע"א תד"ה גופא כו' דס"א דגבי חמץ כי ליתא בעין בעי לשלומי ליה חמץ מעליא כאותה מתיכה שגזל דלפי מדה משלם וכו'. ומביא ראיה שפיר כמו שכאן גבי חמץ משלם לפי המדה ולא צריך ליתן אפי' במלואו באופן שלא יחסר אפי' פחות משוה פרוטה ה"ה גבי אגודות צריך לחזור לפי מדה דלקח דהיינו ג' אגודות במילואו ודו"ק ועי' בחידושי הלכות: **בד"ה** דתניא כחושה והשמינה וכו' דומיא דטלה ונעשה איל משלם כפל כשעת העמדה וכו'. ויש לדקדק איך אפשר לומר דמ"ש הגמ' דמים בשל עכשיו היינו אפילו היתה מעיקרא שוה זוז ולבסוף ד' א"כ אמאי קאמר דמים דהיינו כפל וד' וה' כשל עכשיו גם הקרן הוא כשל עכשיו ובחידושי הלכות מיישב זה וכתב דלהכי נקטו התוספות דבריהם ומביאים ראיה מן כפל היינו בלא טביחה ומכירה מיהו קשה הרי הגמ' מתרץ דמה שאמר רב תשלומי כפל ד' וה' כשעת העמדה איירי בדמים ולא בטלאים ואם כוונת הגמ' מ"ש דמים היינו מעיקרא שוה זוז ולבסוף ד' הלא רב לא איירי בענין זה דא"כ אמאי קאמר קרן כעין שגנב ואם רצונך לתרץ דרב איירי בלא טבח ומכר א"כ גם כאן אינו מקשה בגמ' כלום ליתא פליגא דרב אדרבה וכו' ויותר נראה לומר דמ"ש הגמ' דמים בשל עכשיו היינו דה"ק כפל ד' וה' לעולם בשל עכשיו אף אם מעיקרא שוה ד' ולבסוף זוז והקרן לפעמים כשעת הגניבה ולפעמים בשל עכשיו ג"כ ומלתא דרב איירי כשמעיקרא שוה ד' ולבסוף זוז והתוספות מביאים ראיה דמצינו גם כפל ד' וה' משלם בשל עכשיו א"כ ה"ה לפרש אחייה לשון יפוי דווקא גבי קרן דלא גבי כפל ד' וה' דהרי מצינו גם אגלם יפוי כמ אלא וודאי שאין פירושו של אחייה לשון יפוי ומה שכתבו התוספות בדבריהם כפל לבד לאו דווקא מדברי מהר"ם בספרו כאן ובדיבור שאחר זה משמע דסבר דהתוס' סברי דמלתא דרב איירי גם בשוה זוז ולבסוף ד' ומ"ש כעין שגנב היינו בלא טבח וכו' ולא דיבר נכון דא"כ גם קושית הגמ' כאן אינו כלום וכמ"ש ע"ש ודו"ק: **ע"ב** גמ' א"ל והלא מאי שינוי לא קנה אמאי משלם כעין שגנב לשלם כי השתא וכו'. הקשה מהרש"ל בים של שלמה ומהר"ם בספרו מאי אלא מאי אית לך למימר איכא בכאן הלא עכ"פ קושיא שמקשה ר' חנינא עליו אינה מתורצת ומה שתירץ מהרש"ל שם אין צריך לסתור אותו כי הוא סתר מיניה וביה רק חידוד בלא טעם גם תירץ מהר"ם אינו נכון דאיך אפשר לומר משבשתא היא א"כ מאי מקשה בגמ' מ"מ קשיא כמו שהקשה הוא עצמו ויותר קשה דלקמן מקשי בגמ' דכ"ע כדמעיקרא משלם דקתני כעין שגנב ואם משובשת היא לא ה"ל להקשות כפשוטות מינה וע"כ הנראה לתרץ אם נדקדק עוד שמקשי הגמרא א"כ מ"מ קשיא לרבי אלעאי ומתרץ הא מני ב"ש היא דאמר שינוי לא קנה וכו' א"כ תקשי אמאי משלם כעין שגנב לשלם כי השתא כמו שהקשה רבי אלעאי גופיה ותירוץ של רבי חנינא לא ישרו בעיניו כמו שאמר רחמנא ניזלן וכו' ויותר קשה על רש"י שכתב בסמוך אבל לענין שלומי וכו' א"כ ביוקרא וזולא בלא שינוי דכ"ע כדמעיקרא משלם וכו' וזה אינו דרבי אלעאי סבר בלא שינוי משלם כי השתא אמנם יש לתרץ הכל בגמ' גופיה מקשי קושיא הנ"ל של מהרש"ל ואמר מ"מ קשיא לרבי אילעאי מה השיב לרבי חנינא אלא מאי שינוי לא קנה לשלם כי השתא הלא מ"מ קשיא שהקשה ר' חנינא עליו אינה מתורצת ומתרץ הא מני ב"ש הוא וכו' וה"ק רב אלעאי לרבי חנינא אלא מאי שינוי לא קנה וכו' אלא יש לך איזה תירוץ לתרץ עלי וא"כ גם לדידי לא קשה כי יכול אני לתרץ הא מני ב"ש היא דאמר שינוי לא קנה מה יש להקשות א"כ לשלם כי השתא זה קשה גם לדידך ואיך שמתרץ אתה גם מתרץ אני ואמר לו רבי חנינא תירוץ שיש לו על זה ולא ישר בעיניו מ"מ סבר ר' אילעאי כברייתא זו בדבר שאינו טעם למחלוקת ב"ש וב"ה שהרי הוא מיישב ברייתא זו שאינו סותרת לדבריו ודו"ק: **תוספות** ד"ה אלמא קרן כעין שגנב וכו' ותומשא זוזא בשעת העמדה בדין כדאמר רב תברה או שחייה וכו'. ואף שבברייתא א נאמר עולה בכפילו ולא נזכר שתברה או שחייה מ"מ גם ברייתא זו אינה איירי בבהמה רק בפקדון כלים או דבר אחר א"כ נוקמי הברייתא שסובר הכלים או כיוצא בו דחייב אמעט זו דשבר הכלים ודו"ק:

דף סו ע"א רש"י בד"ה אבל לענין שלומי כגון כפל לרבי אילעאי וכו'. ואין לתרץ דהטעם של רבי אילעאי בכפל הוא משום דשינוי קונה ולכן תשלם כדמעיקרא משא"כ רב איירי לענין יוקרא

יזולא

[illegible]

לו מלאכה דלא קנה שבית שבו ובשאין בו חסרון מלאכה לא קנה ולא משמחה לכן צריך להקשות מעילבא דעכ"פ כשאמר מחשבה מועלת גבי גזלן וגנב היינו אם חישב לעילבא גם כן כי שם מחשבה נאמר ג"כ אחם חישב לעילבא ואם אינו מועיל שום קלוע כמ"ש התוס' בדיבור שקודם זה ודברי בעל חדושי הלכות בזה הוא מן התמתיהין דאיך אפשר לומר שכוונת התוס' להקשות דס"ל להגמ' לפרוך ממתני' זו לבד בלא מתני' של עורות כלל ובלאו ההוא תוך מעילבא ודאי תינוקות של בית רבן יודעין לתרץ זה דשם אינו נזכר כלל שום רמז מגנב וגזלן וכמה משניות שנזכר בהם דמחשבה מטמאה והו"ל להקשות מהם וע"כ הנראה כמ"ש ודו"ק גם אין לפרש כוונת התוס' דס"ל לרבה להקשות ממתני' זו לבד דקתני תוך מן העילבא א"כ שמא שגם עילבא מטמא בגזלן והם אינו מועיל קילעון חדא דלשון התוס' לא משמע הכי וגם הרי כן הוא באמת קושיית הגמרא והדא ניהו ודו"ק :

דף פ ע"א רש"י ד"ה אלא קוסרה ורבנן פליגי עליה דרבן גמליאל וכו'. ר"ל רבנן דלעיל דאמרו קודם הרגל דוקא מותר להשהות ולא בשאר השנה ואין להקשות מנ"ל לרש"י לומר דפליגי אימא דרבנן דלעיל מודי כאן דהרי כיון שקשורה דע"כ צ"ל דס"ל לגמרא דכיון דסתם איתמר האיסור היינו בכל מקום בלי שום צד היתר דאל"כ מאי מקשה הגמרא והתנן אין מגדלין וכו' דלמא כאן איירי בקשורה אלא צ"ל דכיון דסתם קתני אין מגדלין משמע בכל מקום אין מגדלין ודו"ק ואין להקשות דע"כ פליג רשב"ג אדרבנן א"כ יתרץ בקיצור על קושיית והתנן אין וכו' אימא דרשב"ג פליג דעכ"פ נראה דוחק לתרץ דסתם רבי דלא כר"ג וק"ל : תוס' ד"ה מהו להשהות וכו' ובתוספתא נמי משמע וכו'. ר"ל דמביאין ראיה על נפשם דהיינו על פירושם דלא פליגי ארבנן והאבעיא היה על קודם הרגל והשיב דהרי בלבד שלא תלא ותרעה וכו' ולעיל בדברי רבנן משמע דקודם הרגל מותר אפי' לרעות שהרי אמר אע"פ שאין מגדלין וכו' אבל משהים וכו' א"כ משמע דומיא דאין מגדלין קאמר אבל מותר להשהות והיינו בשתם בין לרעות בין בבית ולכן מביאים ראיה דמתוספתא ג"כ משמע דגם רבנן דאמרו דמותר להשהות קודם הרגל לוונם שלא תרעה בשדה רק בבית מותר לגדל וק"ל : ד"ה דקטיני שקיה וכו' והאי דמסיק ומאי שרגא וכו'. ר"ל עכשיו דמשמע דגם קטיני שקיה מ"מ יש לספק דנקרא שרגא א"כ איך אמר הגמ' מה שרגא דמתמאי שקיה דוקא וכו' לזה מפרשים וה"ק ומאי שרגא שאין ספק וכו' :

ע"ב גמ' מיתיבי ר"ש בן אליעזר אומר מגדלין כו' הבית וכו'. וליכא לתרץ דרב דרש דמקודם ניתקן הלכה כת"ק של רשב"א דסבר דאסור דאין מפורש כלום בדברי ת"ק רק שאמר בשום אין מגדלין היה דקה ואיכא למימר דמודה דאף שאמר ר"ש בן אליעזר אומר מכלל דפליגי איכא למימר דבאידך פליגי ולא בהתול ודו"ק : תוס' בד"ה נפק רב וכו' דהא פריך עלה מברייתא וכו'. וליכא להקשות דהוא תדע מן הקשיא ומנ"ל באמת למקשן להקשות ארב דלמא רב תיקן זה אחר המעשה שראה התול עשתה מעשה רע כזה דס"ל כמו שקים להו לגמרא שמעשה של רב היתה התול הוכחה כן קים לה דרב דרש דמקודם ניתקן וק"ל : בד"ה אמר רבינא לעורו וכו' למאי אצטריך הך דמותר להרגו וכו'. ר"ל דס"ל דמ"ש בגמרא ומותר להרגו היינו בא לאשמועינן דיכול כל אחד להרגו אף שאינו שלו רק של אחר מ"מ מותר להרגו וע"כ כיון דאשמועינן דאין בו משום גזל ויכול הוא לגזול מחבירו כ"ש שמותר להרגו של חבירו מיהו כמדומה היה נראה לומר דכוונת הגמרא להשמיענו שמותר להרוג אף שהוא בעל חי מ"מ כיון שנקרא מזיק מותר להרגו וא"כ איך תלוי דין זה במה שאין בו משום גזל ואפשר לומר דזיל בתר טעמא דאין בו משום גזל מפני שאין חיותו שוה כלום ואפשר למוכרו אין כשאר ש"מ דחיותו אינו שוה כלום ויכול להרגו ג"כ וגם יש לדקדק אמאי נטרי להו התוס' בקושיא זאת עד הנה שתירץ לעורו ויש ליישב ודו"ק :

דף פא ע"א רש"י ד"ה ומנא ידעינן אם זרעה לאדם דשרי ליה למלקט וכו'. כוונת רש"י לאפוקי שלא נטעה לפרש דקושית הגמ' היא ומנא ידעינן שזרעה לאדם שאין מחייבין אותו לעקור דלמא זרעה לבהמה וא"כ מעלי להו ונחייב אותו לעקור דאין זה קשיא דאיך נחייב את הבעה"ב לעקור הוא יאמר שזרעה מתחלה לאדם וא"כ גרועי להו גם אין לפ' דקושית הגמ' היא מנא ידעינן שזרעה לבהמה דאמרינן ליה ללקוט דלמא זרעה לאדם ויהיה שרי לו ללקוט דגם זה אין קושיא דלמא באמת אם הוא ספק לא ילקוט כן היה כוונת יהושע לילך לחומרא ולכן מפרש רש"י דהקושיא היא על מה שהתיר יהושע ללקוט כשזרעה לאדם ע"ז מקשי דלמא זרעה לבהמה ולמה יהא מותר לו ללקוט אך נ"ע בעיני דגם זה אינו קשה כלום כי הלא אינו מפורש כלום בברייתא בהדיא גבי תקנת יהושע אם זרעה לאדם דשרי רק אדרבה אמר סתם חוץ משדה תלתן והגמ' מתרץ דאיירי בזרעה לבהמה א"כ דלמא באמת תקנת יהושע היתה בסתם שדה תלתן שאינו ידוע לך אם זרעה לאדם או לבהמה אל תקח ממנו וי"ל לחומרא אך באם שידוע לו בבירור שזרעה לאדם אז כשאי ליקח ממנו ולולי פרש"י נראה בעיני לפרש דהקושיא הוא על הכלאים למה אין אתה מחייב אותו לעקור כשזרעה לאדם מנא ידעי שאר העולם שעוברין על השדה ורואין כלאים מנא ידעי שזרעה לאדם הם יחשבו שזרע לבהמה ואירע כלאים וכמ"ש התוס' בהדיא דמפני מסד אמרינן ליה לקיים בכרם וזה ברור בעיני ודו"ק: תוס' בד"ה חוץ מגרופיות של זית וכו' ובערוך פי' מגרופיים ענפים וכו'. ולפ"ז הא דאמר לקמן פי' רבי תנחום בזית כבילה לפי פירש"י דמניח סמוך לגזע וכו' וא"כ כורת כל ענפיה ולא נשאר רק למטה סמוך לגזע כבילה דאין לצייר שכורת שאר האילן בלי ענפי וגם לפרש"י שפירש תלא שני אגרופי' צריך להניח א"כ איך כורת האילן ולא נשאר סמוך לארץ רק כבילה והם שני האגרופים ואם הכוונה דמן האגרופי ג"כ יכול א"כ למה אמר שחוץ משל זית הלא גם גבי שאר אילנות יש שיעור ויש ליישב ודו"ק : בד"ה ומתכין בימה של טבריא וכו' וכדתניא לקמן שהתנו שבטים זה עם זה אבל לד הוא וכו'. היינו מביא ראיה מדאמרינן שהתנו שבטים זה עם זה מה היו צריכים האחרים להתנות הלא הים היה בחלקו של נפתלי וכמו שפרש"י כאן שע"י אמר ומתכין וכו' אם כן לא היו צריכים להתנות רק שבט נפתלי אלא ודאי שגם שאר השבטים התנו עם נפתלי שגם הם לא יפרסו קלע ר"ל ע"י יהושע כי הם התנו עם יהושע שהוא יתקן להם ויתנה כך ודוחק בעיניהם לומר שמה שאמר שהתנו שבטים היינו אף בשאר נהרות וימים כי יהושע לא תיקן רק על הים של טבריא מפני שאליו היו מוכרחים כל השבטים לילך דרך שם וא"כ באו השבטים והתנו על כולם ויותר היה נראה בעיני לומר שגם כאן יש לגרוס אבל לד הוא במכמורת וכו' ומה שפי' הגמ' לקמן אבל לד היינו רק ליון של הגמ' קודם שמביא הברייתא של תנו רבנן תליין גמלא זו והיינו שקשה להם מה שאמר אבל לד הוא וכו' על מי קאי אם על הבעלים הלא יכול אפי' לפרוס קלע בשביל דגים וכ"ש לצוד ברשתות ואם קאי על אחרים

[illegible]

ביום עולה דא"כ היה קשה למה ליה לתנחומא לחלק העליות והירידות הלא היו שוים דבתמוז היה העליה והירידה כ"א ביום בפני עצמו ולא היו ביום אחד יותר טוב היה לו להשוות הירידות והעליות שכולם היו כ"א ביום בפני עצמו והיה לו לצרף את שריפת העגל ודן המוטאים ליום ירידה או ליום עליה אלא ודאי שסבר דבלא"ה היו גם העליות והירידות האחרונים כ"א ביום בפני עצמו א"כ צ"ל דעליה האחרונה היתה בא' באלול ולא לא יבוא בה' ובעל חידושי הלכות בקושיא מיושב יפה ועכ"פ כמדומה שנעלמו דברי התוס' הללו מן המזרחי בפרשת כי תשא ועקב שמקשה דברי רש"י אהדדי שפעם א' כתב שעלה ביום י"ט ופעם א' כתב בי"ח ע"ש ובזה מתורץ שכתב פעם לפי המדרש תנחומא ופעם א' לפי סדר עולם כן מתרלין כמה פעמים דברי רש"י בחומש המזרחי גופיה ע"ש :

דף פד ע"א גמ' אמרו לי' והא מר הוא דאמר כל הניזוק וכו'. ולעיל שהקשה רבא גופיה לרב פפא והא אנן חמשה תנן וכו' אף שרבא סבר דאין גובין כלל מ"מ הקשה לשיטת רב פפא דפסק שישלם ארבע לסברתו הקשה והלא חמשה תנן וק"ל : תוס' ד"ה זילו כו' היה סבור דאדם הזיקו וכו'. בחדושי הלכות וצ"ל להוסיף על דבריהם וכו' לא היה ידע נמי דקטע לידו ואפתתיה מכספא אלא דהוי סובר דלא אפתתיה וכו' ואינו נכון דא"כ כי הקשה ליה רבא והא חמשה תנן ה"ל לומר זילו שומו ליה חמשה כמו א"כ בשהקשה לו והא חמור הוא והשיב זילו שומו ליה נזקא ולא השיב סבור הייתי שהוא אדם אך ר"ל לבד מנזקי קאמינא כי נזק שייך בכל המזיקין אפילו בבהמה לכן לא אמרתי זילו שומו ליה חמשה וכו' וק"ל : ע"ב רש"י בד"ה ופגם שייך באונס ומפתה וכו' כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לבעולה להשיאה לעבדו וכו'. והא דלא אמרינן כפשוטו כמה אדם רוצה ליתן לבעל בתולה או בעולה משום שאין שייך זה בשום שומא דאין היא תופקרת לזנות שיתן הבועל לה ממון וא"כ אין שומא זו ידועה וע"כ מיושב מה שמקשה על תירוץ של הגמ' בושת אע"ג דשכיחא כיון דלית ביה חסרון כיס וכו' והרי פגם אית בה חסרון כיס ושכיח וא"כ נעבד שליחותייהו ובזה אין קשה כלום דודאי תמונא נקרא שהוא שום ממון דאפתתיה מכספא כפרש"י אבל מ"מ אין זה חסרון כיס אלא שלא הפסידה ממון משא"כ גבי נזק שראוי למלאכה בכל יום ויש חסרון כיס אלא שאינו יכול לעשות מלאכה אחר הנזק ודו"ק : תוס' בד"ה א"כ אית ביה חסרון כיס וכן וגזלות וחבלות דבעי מומחה וכו'. חבלות אגב שיטפא נקט דהרי כאן אמרינן בהדיא דאדם באדם לא שכיח ואין גובין וי"ל ונחלק וק"ל :

דף פה ע"א גמ' בכלל ופרט המרוחקים זה מזה. וז"ל חדושי הלכות ק"ק אמאי לא קאמר בפשיטות דכ"ע כו' דלית ביה חבורה משמע וכו' וכן עזאי סבר כתב דחתנא חבורה לגלויי עליה כו' ורבי סבר דחבורה אתא לדמי' יתירה וכו' ואין זה קושיא דודאי יותר ניחא לה לגמ' לומר דכ"ע סברי דלא אתא חבורה לגלויי על כויה דא"כ לא לכתוב כויה כלל רק יכתוב חבורה ומאי צריך לכתוב בתחלה ולפרט א"כ וק"ל: שם ולרבנן בתראי וכו' ריפוי דתנא ביה קרא נ"ל. ויש להקשות אימא הא דפליגי רבנן בתראי וסברי דפטור משכיהם היינו באגד יתירה אבל באגד כפשוטו מודה דחייב וסברי דאתי כפא יכפא לאגד כפשוטו וי"ל דמקשן סבר מדאינו מפ' הגמ' ג"כ דברי רבנן בתראי כמו שמפ' דברי ת"ק ור"י משמע דרבנן בתראי סברי דבכלל לא אתי קרא זה לנאתים דלא נתנה רשות לאגד : תוס' בד"ה לדמים יתירים קמ"ל דמשלם תרווייהו נזק במקום צער כצ"ל וא"כ מקשי הרי צער במקום נזק נפקא לן מפלע תחת פלע לחייבו וא"כ שמעינן דמשלם תרוייהו שהרי גם משלם גם הצער ואפ"ה משלם הנזק גם כ"ש הוא מה במקום שמשלם את הנזק אעפ"כ משלם צער כ"ש במקום שמשלם צער שישלם גם הנזק ומי שמעה והגיה בתוס' צער במקום נזק מפני קושיות ר"י א"כ אין צורך ודו"ק : ע"ב רש"י ד"ה לקתה דכי מיתפח האי גברא מחולי זה שנקטע רגלו וכו'. כבר כתב חדה"ל פי' דברי רש"י שהכוונה באם לא היה חולה בקטיעת ידו רק שנולד כך או ע"י סם שלא היה חולה היה יכול עכ"פ לעשות מלאכה אחרת ולילך בשליחות משא"כ עכשיו כיון שהיה חולה אף שנתרפא שוב אינו יכול לעשות גם שליחות זה דהל"כ רק שעדיין ראוי למלאכה זו לילך בשליחות אחר הרפוי א"כ לקתה מה"ד דלמה לא ישלם לו בשכר של אותה מלאכה שיכול לעשות אחר הריפוי ומה שרצה לייסב כאן שאינו ידוע מה מלאכה הוא עושה ואפשר שהיה בטל מכל מלאכה לא נאמר בו אלא בפחות שבמלאכה דשייך ביה אי לא היה חולה עכ"ל אין נראה זה דא"כ מה צריך הגמ' לומר שכבר נתן לו דמי ידו וכו' לתרץ בקיצור כיון שאינו ידוע מה מלאכה יש לו וכו' אמרינן בפחות שבמלאכות גם מדברי התוס' אין ראיה כ"כ דאפשר לפרש גם דבריהם הכי ר"ל בתחלה כשהיה בריא הכוונה אם היה כן בלא יד מתחלה כשהיה בריא ולא היה חולה בשביל קטיעת היד גם מלשון פירש"י ימן שהביא אין ראיה דגם שם היה נראה לפרש כן דכי מתפח האי גברא מחולי זה וכו' ר"ל של הרגל קודם שנקטעה ידו א"כ היה ראוי לדלו' וכו' ואף שאינו אמת פי' זה בדברי רש"י דאינו איירי כאן שנקטעה ידו וגם רגלו מ"מ לפי הגירסא שלפנינו יש ליישב דברי רש"י וכמו שכתבתי לעיל ודו"ק : ד"ה נפקא מיניה וכו' ושבת לא שהרי נותן לו דמי כל מה שהיה שוה מתחלה והרי הוא עבדו וכו'. ראיתי ביש של שלמה שמפרש דברי רש"י וז"ל ולענין שבת פשיטא ג"כ שאינו צריך ליתן לו מאחר דבסוף התשלומים משלם לו דמי כולו א"כ כמאן דקטלי' ואין לו הדמים יותר וכו' ולא הבין דהרי רש"י כתב להדיא שהטעם הוא שהרי הוא כעבדו ואין לו שבת ולא דהוי כמאן דקטלי' ועוד לפי דבריו גם מן הצער יפטר והיותר נראה לומר דבין לרש"י ובין לתוס' לא גרסינן כמאן דקטלי' דלרש"י פשיטא כמו שכתבתי שבהדיא כתב טעם אחד גם לתוס' הלא מפרשים דבתרמו ג"כ משלם ריפוי וכו' ואם היה כמאן דקטלה למה ישלם לו כלום והגם שסברא זו שכתב רש"י היא קלושה דלמה לא נאמר שישלם השבת שהיה לו עד עכשיו שמשלם לו דמי כולו וכי בשביל שחרשו גם לבסוף יפטור מה שחלה מקודם זה ובטל ממלאכה והרא"ם כתב בהיפך דשבת פשיטא שמשלם לו מה שביטל עד הנה ואליביה צריך ג"כ לחלק מ"ש מצער וריפוי וצ"ל דודאי שבת יכולים לשער מה שנותנים לשמור קישואין על שבוע אחד משא"כ צער אינו שייך לשום בענין זה אלא צער של כל מכה וא"כ שפיר איכא למימר דודאי הוא חייב לשלם אותן אך שאומדים כ"א בפ"ע כמה יש מצער של יד וכן של רגל כי הוא מפרש כפי' התוספות ודו"ק :

דף פו ע"א רש"י ד"ה דבעי כו' ואע"פ שלא בעלו משאר מלאכה נותן לו שבת זו הואיל ומלאכתו בכך וכו'. אך יל"ד הלא פרש"י א"כ להדיא דבמקום שמשלם דמי הנזק אזי אין משלם בעד אותה מלאכה שהיתה לו קודם הנזק ואיך משלם הכא דהיינו שכר של מרקד בי כובי וי"ל כיון דגם אחר שיתרפא הארטופני יהיה יכול לחזור לעשות אותה המלאכה שעשה קודם הנזק מחויב לשלם ג"כ אותו שבת גדול וכמ"ש

וכמ"ש התוספות לעיל גבי מלמד ונוקב מרגליות ואין להקשות דגם גבי עבד כשהכהו על ידו ולמתה וסופה לחזור אמאי נותנין לו שבת קטנה לאביה הלא יכול אח"כ לחזור למלאכתו הראשונה כשיתרפא דאיכא למימר דגם עבד נקרא אין לו אומנות ידועה ודו"ק: שם ברש"י ד"ה רואין אותן ואפי' העשירים וכו'. רש"י כתב כאן לדידיה ולפעמו אף שהם עשירים מ"מ רואין כאילו ירדו מנכסיהם אבל אין כוונת רש"י לומר בדברי ר"מ שסבר שאף בעשירים הדין כן דהלא גם ר"ש מודה בעשירים והדרבה אינו חולק עמו רק בעניים שכל רבי שמעון דרואין כפחותין שבהן וק"ל: בתוספות ד"ה פיחת אבל כבו וכו' ולרבא נותן הכל שבתו לרב וכו'. וזה נראה דוחק בעיניהם דלשון הכל משמע בין שבת גדולה בין שבת קטנה ולרבא אין כאן שבת גדולה כלל ואם כן למה אמר הכל וק"ל: ע"ב בתוספות בד"ה ערום בר בושת וכו' אם ערום הוא סיאך הערימו וכו'. דודאי משמע הלשון של ביישו ערום שגם מתחלה היה ערום ולא לבים כולו רק שהמקשן סבר שמשמע ערום לגמרי והתרצן השיב שהי' ערום קצת: בד"ה סומא אין לו בושת וכו' משמע דלא מצי דייק מדקתני המבייש את הסומא חייב דמודה ר"י וכו'. כוונתו דז"ל הגמרא לעיל בסמוך כי אמר רבי יהודה סומא אין לו בושת למיפטר מיניה אבל למיתב יהבינן והא מדקתני סיפא המבייש את הישן חייב וישן שמבייש פטור ולא קתני סומא שבייש פטור מכלל דל"ש הכי ול"ש הכי וכו' וא"כ לשון הגמ' היה. (הסעתק חסר כאן עד הייתו לא): הייתו לא תקינו ליה לגמרי שיהיה שלו רק שיקנה בהן קרקע והוא יאכל הפירות א"כ מ"ש פירא תקינו ליה רבנן הייתו לגמרי שיהי' של הבעל לבד וזה אינו גבי גוגב בהמת מלוג עצמו רק הכפל משלם ג"כ לאשה ודברי החדושי הלכות דחוקים כי הוא תלי בדלא תנא דמה שהתוספות מחלקים בין כאן ובין התם הייתו משום דכאן אין לבעל שום זכות בכתובתה ועצמה שהיא מוכרת כתובתה הוא שלה משא"כ שם גבי גוגב ולד דמשלם הכפל לאשה והוא שלה אינו עדיף מנכסי מלוג עצמן שלה וכמו גבי כ"מ שלה תלקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ה"ה כאן ולפי' יש לתרץ כפשוטו שכתבו כמו גבי פירא דפירא התם נלמד מפירא עצמה לענין שהוא אוכל הפירות ה"ה בהיפך נלמד גם כן פירא מן פירא דפירא לענין שהכפל עצמו הוא לאשה ודו"ק:

דף פט ע"א תוס' ד"ה כל לגבי בעלה ודאי מחלה וכו'. וא"ת ואכתי היאך תמחול הא מוקמי' לה כר"מ דאסור להשהותו וכו'. ר"ל לפי תירוצם דלעיל על מה שהקשו ותזבין לבעל גופיה וכו' וכתבו א"כ הא מוקמי לה בסמוך כר"מ וכו' א"כ קשה כשתמכור לאחרים היאך תמחול וכו' ותירצו שהבעל יעשה כתובה אחרת אבל אם תזבין לבעל גופיה ודאי לא יעשה כתובה אחרת רק יגרש אותה מיד אבל מכח תי' הגמ' שמתרץ בסמוך דאתיא כר"מ אין כאן קושיא דאיכא למימר דהברייתא דקתני וכן אשה שחבלה בבעלה אתי כר"מ אבל מתני' דקתני פגיעתן רעה הם שחבלו באחרים פטורים אתיא כרבנן דפליגי אר"מ ובאשר"י כתב דקי"ל כרבי מאיר א"כ היאך יכול למחול וכו' והוא מדויק יותר ודו"ק: בא"ד וסכא ניחא דשמא הבעל לא ירצה וכו'. ק"ק דגם בקושיא שהקשו לפני זה ותזבין לכתובה במעמד שלשתן וכו' ה"ל לתרוצי הכא דהבעל לא ירצה לעמוד במעמד שלשתן עם הלוקח והאשה על מכירה זו ויש ליישב: בא"ד כיון דכל גבי בעלה מחלה וכו' שום אדם לא יקנה אותה וכו'. ולפ"ז הוה להם להקשות כפשוטו גם כאן מאי צריך הגמרא לתרץ אפסדתני להאי זבינא בידי לא אפסידי וכו' ניחא כפשוטו כגון דהיא מחלה לגבי בעל אם כן שום אדם לא יקנה אותה ולהכי קתני במתני' פטור מה תאמר תזבין לכתובתי ודאי אין כאן שום קונה על זה ויש ליישב ודו"ק: ע"ב גמ' ואי דנפיקא כתובתה מכתובה דאורייתא וכו' ואידך תזבנה ניהלי' בהנאה וכו'. ויש לדקדק אימא דאה"נ ומאי דקתני לא הפסיד' לכתובתה הייתו מנה ומאתים כמו שכתבו התוספות לעיל ד"ה אמר רב אידי בר אבין וכו' ול"ל דהגמ' מדקדק מדקתני אשה שחבלה בבעלה משמע שדין א' לחבלה באחר ולחבלה בבעלה וכמו גבי אחרים פטורים לגמרי דהרי יכולה למחול לבעלה ואטרוחי בכדי לא מטרחינן אף התוספות כתובה משמע דס"ה גבי חבלה בבעלה ולכן מקשי ולמה תזבין לאידך בחבלה וכו' מיהו מדברי הרא"ש משמע שגם נכסי צאן ברזל דהייתו התוספת כתובה אינה יכולה למחול ואם כן צ"ל דהגמרא מקשי באמת גם כן אם כשחבלה באחרים אי דנפיקא כתובתה מכתובה דאורייתא לזבין אידך בחבלה ולוקמא אכתובתא דאורייתא הגם שמדברי רש"י לא משמע כן רק שהקושיא דוקא אחבלה בבעלה ויש לפרש גם להרא"ש הקושיא היא דוקא אחבלה בבעלה והייתו דודאי אתוספת כתובה בשביל הצאן ברזל שהכניסה לו אינו מקשה דודאי יש לתרץ דאין לה נכסי צאן ברזל כמו שתירץ דלית לה נכסי מלוג רק שמקשה אם עשה לה תוספת כתובה כפשוטו שהוסיף הבעל משלו לאשה אם כן נוקמי אכתובה דאורייתא וכו' וזה אינו שייך להקשות גבי חבלה באחרים דודאי יכולה למחול לבעלה ואטרוחי בכדי וכו' אך הנכסי צאן ברזל שהכניסה לו סבר הרא"ש דודאי אינה יכולה למחול מאחר שהם של האשה שהכניסה לו וגם בסמוך קשה מאי קושיא והא זימנין דמשכחת דמפסיד וה"ד כגון דנפיקא כתובה וכו' אימא דמ"ם לא תפסיד הכתובה הייתו עיקר כתובה מנה ומאתים ולפ"ז מתורץ דמדמי לחבלה באחרים לפי' התוספות כמו שחבלה באחרים גם התום' אין שייך לה למכור מפני שמוזרת ומוחלת לבעלה ה"ה כשחבלה בבעלה כן פי' רש"י מיושב גם כן מיהו יש לתרץ הכל דזה דחוק לומר דכתובה הייתו דוקא מנה ומאתים ודו"ק: בתוס' ד"ה ואפי' מחלה לגבי בעל וכו' וכשתמכור ותמחול לבעלה יפסיד הכל וכו'. דבריהם כאן אזיל לתירוצם שכתבו לעיל לפי דעת ר"ת שאין צריך לשלם כשתמחול רק מה שקבלה ואותו תירוץ יותר עיקר דלפי תירוץ הראשון שתירצו לעיל דאכתי הוא אטרוחי ב"ד בכדי וכו' קשה אם כן מה צריך הגמרא להקשות וכ"ת זביני ניהליה להוא דחבלה ביה וכו' ומתרץ אטרוחי בכדי וכו' הא בלאו קושיא זו צ"ל דאטרוחי בכדי לא טרחי' דאל"כ קשה הלא אין כאן שום הפסד דהיא צריכה לחזור ולשלם כמ"ש התוספות וע"כ תירוץ השני יותר נכון ועפ"ז הקשו גם כאן דאם תמכור ותמחול לבעלה לא תשלם אח"כ רק מה שקבלה ממנו ועכשיו כשלא תמכור יגבה קבלתו אם תתאלמן מיהו אכתי אינו מיושב דהרי מה שהוא נותן לו בעד טובת הנאה של כתובה מוזר ולוקח לעצמו בעד חבלתו ואם היא אח"כ תשלם לו מה שקבלה הרי נפרע בעד חבלתו וע"כ יש לתרץ בהיפך דהתוספות אזלו לשיטתם דלעיל שתירצו דנקרא אטרוחי בכדי וכו' ואם כן קשה מה שהקשיתי מה צריכה הגמרא להקשות תזבין לגבל גופיה וכו' אלא צ"ל דמ"מ נקרא קצת הפסד מי יודע שמא יתזיקנה באיסור בלא כתובה או לא ידור עמה ולא יתן לה גט אם כן שפיר מקשה גם כאן אך ק"ק אם כן למה להו לתוספות לתרץ דנקרא אטרוחי בכדי ה"ל לתרץ דאכתי נקרא הפסד ויש ליישב ודו"ק: ד"ה כשם שלא תמכור והיא תחתיו וכו' אבל לגבי בעל שמכרה לבעלה בטובת הנאה יגרשנו מיד ויכוית הכל והיא תפסיד וכו'. הקשה כאן מהר"ח הלא לעיל אמרינן בגמרא כשנוקמא אכתובה דאורייתא אין שייך כאן דברי ר"מ שאסור להשהות בלא כתובה כי הוא לא יוציא אותה אם כן מה מקשה הגמ' והא זימנין דמשכחת לה דמפסידא וכו' הלא אין זה נקרא הפסד כשלא מגרש אותה שהרי עיקר הכתובה קיימת ובעיני אין כאן קושיא כלל דודאי הגמרא אמרה לעיל בשנוקמא אכתובה דאורייתא אז אין כאן חשש של ר"מ כו' כיון שיש לה מנה או מאתים לא תהא קלה בעיניו להוציאה מאחר שיש לה איזה כתובה ממנו לא כל אדם מגרש אותה אבל התוספות כתבו דשייך לשון הפסד גבה שיוכל למלא אחד מני אלף שירצה להרויח התוספת כתובה ויגרש אותה ואם כן שייך לומר ל' הפסד בזה משא"כ כשחבלה באחרים אין יכולה להפסיד בשום אופן כי הוא לא יגרש אותה שלא יצטרך ליתן התוספת ללוקח הגם שלשון התוספות ק"ק שכתבו יגרשנו מיד ויכוית הכל מ"מ כוונתם הוא כמ"ש ועוד נראה לפרש כוונת התוספות שמתרצים דגבי עיקר כתובה דהייתו מנה או מאתים כשחבלה באחרים אין יכולה להפסיד כלום שהרי צריך הוא לחזור ולעשות לה כתובה אחרת דאסור להשהות עם אשתו וגם לא יגרש אותה דאז צריך ליתן הכתובה ללוקח משא"כ כשחבלה בבעלה שייך לא הפסיד גם עיקר כתובה כי כשתמכור לו יגרשנה מיד ולא ישהה עם אשתו וע"כ נקט ביה ל' מכירה ובזה הפסד משום עיקר כתובה אבל מ"מ מ"ש לא הפסיד כתובה הייתו בין עיקר כתובה ובין התוספת שלה וכמ"ש לעיל בסמוך דאל"כ לא מקשה הגמרא כלום רק ל' הפסד שייך בעיקר כתובה ולכן מקשה הגמרא והא זימנין דמפסדא ודברי מהר"ח דחוקים ודו"ק: בד"ה כך מוכרת וכו' אע"ג דאינה יכולה למחול וכו'. לרווחא דמלתא כתבו הפי' אבל אין צריכין ליה דהכר כתבו לעיל דבכתבה התקבלתי יכולה למחול גם לרבי מאיר וק"ל:

דף צ ע"א גמ' ר"מ אומר שניהם אינן בדין יום או יומים זה לפי שאינו תחתיו וכו'. רבי אליעזר סבר ג"כ קנין פירות לאו כקנין הגוף ולכן ברחשון אין לו הגוף ואינו נקרא כספו ובשני שיש לו הגוף אך אינו תחתיו ורבי יוסי סבר שניהם ישנו בדין יום או יומים אי הוה ס"ל דלאו קנין פירות כקנין הגוף דמי ודאי לא הוה ס"ל דגם הראשון ישנו בדין יום או יומים דהתורה ודאי לא באה להשמיענו איזה ריבוי אף שהוא תחתיו לבד בלא כספו כי אין שם ריבוי בפירות מן תחתיו. רק מסברא אמרו כאן כיון דהוא תחתיו ואם לאו כקנין הגוף בודאי אין כאן שום סברא לכל המ"ד בין לר"מ בין לר"י אלא ודאי דסבר דספק ליה ויכול להיות שהוא כקנין הגוף ודו"ק גם א"ל לר"י דס"ל כקנין הגוף א"כ מה צ"ל שהוא תחתיו בלא כספו הוא של כל אחד: בתוס' ד"ה ר"מ אומר ראשון ישנו בדין יום וכו' ואע"ג דגבי שן ועין אין יוצא לא לאיש ולא לאשה משום דאין לו כח לשחרר קנין הגוף של אשה וכו' הקשה בחידושי הלכות א"כ אמאי מוקי הך דאיש ואשה שמכרו והך מי שחציו עבד כרבי אליעזר כיון דמצי אתי נמי כרבי מאיר וכו' ולדידי אין כאן קושיא כלל דודאי כיון דסבר קנין פירות כקנין הגוף א"כ סבר גם לעיל דהן איש והן אשה לא יכולין לשחררו אבל אין נזכר בדברי ר' מאיר כלום להדיא משא"כ גבי רבי אליעזר שמזכיר להדיא גם לפי פי' זה ש"מ עבד של שני שותפין י"ל כפשוטו של שניהם ולא לזה הגוף ולזה הפירות ואיכא למימר דיכול לשחררו לכן צ"ל דאתי כרבי אליעזר דדרים עבדו המיוחד ועי"ל דצריך להביא ראיה דאפי' מכרו לשניהם כאחד אינו כלום וזה מודה ר"מ דאם שניהם כאחד שמכרו דיוצא לחירות לכן צריך לומר דאתי כרבי אליעזר דדרש עבדו המיוחד לו ואין להקשות לפי פי' זה של תוס' מה צריכה הגמ' לומר בפלוגתא דהני תנאי יאמר כפשוטו דפליגי הברייתות בקנין הפירות אי הוה כקנין הגוף דאיכא למימר דמביא ראיה על אותה ברייתא שסברה דלאו כקנין הגוף מה בכך אכתי ניחא דיוצא לח"ם כיון שיש בו פירות לכן מביא ראיה מדר' יהודה שסבר דהראשון אינו בדין יום או יומים ודו"ק: ע"ב במשנה והיתה מטפחת ומנחת ידה על ראשה וכו'. מדברי רש"י

לקמן בסמוך שכתוב שהמעשה קאי אף שהיתה שם אשה עניה חייביה רבי עקיבא ליתן ד' מאות זוז וא"כ צ"ל דמ"ש לזו אני נותן ד' מאות הייתו כיון שהיא עניה הרי אנו רואין דעניים מזלזלת עצמם בממון כאיסר ואמאי אתה פוסק דעניה שוה לעשירה בזה והשיב אף שעניה מביישת עצמה בכאיסר מ"מ אחרים שביישו אותה חייבים ליתן ד' מאות זוז וק"ל: בגמרא אבעיא להו מנה צורי תנן או מנה מדינה תנן וכו'. וסלע לא אבעיא ליה אם הוא סלע צורי או מדינה דהכר נפשט לעיל ריש פרק דו"ה של דבריהם כסף מדינה וק"ל: שם הא הכהו בפניהם עד נעשה דיין וכו'. דליכא למימר דבאמת ה"ק וכי בפני ב"ד הכהו וכו' דאם הכהו בפניהם בלאו הכי פטור הוא דאין עד נעשה דיין אלא ודאי שלא הכהו בפניהם אלא ע"י עדים וא"כ מה אגרוף מיוחד לעדים וכו' דא"כ הוה קשה מה פריך ר"ע להוכיח דאיירי שלא בפני ב"ד הכהו הרי שמעון התמני אומר להדיא פרע לשילא אבן מתחת ידי עדים קודם שהביאו האבן לב"ד א"כ איירי שהכאה היתה שלא בפני ב"ד אלא ודאי דבאמת ה"ק לשמעון הלא גם לדבריך הכהו שלא בפניהם ואם כן איך יודעים כמה הכהו ודו"ק: בתוספות בד"ה כגון שראוה בלילה וכו' ולר"ע אפי' עד הרואה אין נעשה דיין בדיני נפשות וכו'. וכן כתבו ד"ה כגון שראוהו בלילה וכו' דאפי' כר"ע ניחא דלא גמר מדיני נפשות וכו'. ואין להקשות לפ"ז אמאי לא מתרץ הגמרא אימר דאמר ר' טרפון בדיני נפשות דלרבי טרפון אין שייך חילוק זה שהרי הוא לא דרש ושפטו העדה דס"ל מקלתן נעשו דיינים א"ק לתרץ אנא דאמר כר"ע דאמר דוקא בדיני נפשות אין עד נעשה דיין לא בדיני ממונות י"ל כיון דר"ע לא אמר גבי דיני ממונות איך ס"ל א"כ מנ"ל לעשות פלוגתא רחוקה בין ר"ע ובין ר"ט ניחא דלע"ק סבר בדיני ממונות כר"ע בדיני נפשות דמקלתן נעשו דיינים אבל עד נעשה דיין לא ס"ל לר"ע גם בדיני ממונות ודו"ק:

דף צא ע"א בגמ' ריפוי ושבת עד שיתרפא וכו'. ויש לדקדק אמאי לא חשיב גם צער דאומדין עד שיתרפא שהרי כל יום ויום קודם שיתרפא יש לו צער מיהו לפי מ"ש התום' לעיל פרק הכונס דלצער אין נותנין אלא של שעת חבלה ולא הצער הנמשך אחר כך אתי שפיר אך לדעת הסובר דמשלמים הצער הנמשך א"כ גם כן קשה וצ"ל דוודאי ריפוי ושבת צריך להשמיענו אין אומדין כל יום ויום השבת או הריפוי מה שצריך לרופא ליתן בכל יום ויום רק נותנין מיד לאפוקי צער איך שייך בעולם לשום כל יום ויום מי יוכל לשום זה כמה כואב לו המכה היום ולמחר אלא צריך לאמד בכלל צער של מכה ועד שיתרפא וא"כ א"צ להשמיענו ודו"ק שוב ראיתי בס' מעדני מלך הרגיש בזה ע"ש:

דף צג ע"א תוס' ד"ה ר' יוחנן אמר יש כו' הן כו' מסתמא בתמי' קאמר כו'. כאן קשה בהיפך מ"ש לפירש"י דלפי זה למה נקט במתני' לאשמעינן גבי לאשי אילנים דאף שאמר בניחותא מסתמא בתמי' קאמר רבותא ה"ל להשמיענו אף בהכני ופצעני אם אמר בניחותא דהוי בסתמא בתמי' לאפוקי פירש"י אין קשה זה כיון דלענין דינא אין נפקותא דוודאי אם אמר בלשון בתמי' שהוא חייב רק שנקט אורחא דמלתא כמ"ש רש"י א"כ יותר אורחא דמלתא גבי לאשי אילנים שאמר בתמיה מלגבי הכני פצעני משא"כ לפי' התוספות יש רבותא לענין דינא ויש ליישב ודו"ק: ע"ב גמרא עלים ועשאן כלים וכו'. ולא מתרץ בקיצור דמתני איירי בגזל משופים ונמר מווי משום דס"ל דשינוי דהדר אין שינוי ולאביי ג"כ אף דס"ל דיש שינוי מ"מ קשה אמאי צריך לאשמעי' בכה"ג דגזל משופים אמאי לא נקט כפשוטו שגזל עלים ושיפן נסר וליבון ולכן צריך לתרץ דאשמעי' בשינוי דרבנן וכו' וק"ל: שם אמר אביי לא קשיא הא ר"ש הא רבנן וכו'. ומה שהקשה הגמרא לעיל ליבנו נאו נסר וליבון וכו' משלם כשעת הגזלה וכו' מ"מ המקשן מקשה כסברתו דאף אם תתרץ שלא קשה כלום מליבנן מ"מ קשה הא קודם עשיית הבגד צריך לטווי וא"כ קנה בטווי ולכן משיב התרצן ג"כ נמר טווי ועשאו בגדים וכו' הגם שבמקשן לא נזכר כלום מטווי ולפי מ"ש מיושב ודו"ק: בתוס' ד"ה בקלא אילן וכו'. בחדושי הלכות הקשה ע"ש מה שהקשה וכ"ל כוונתו דלרבא לא קשה כלום דאיך יעשה חילוק אם סרק דפטור בו מועיל שינוי זה אינו דלרבנן גם בסירוק אינו נקרא שינוי ומה שמתרץ רבא הא והא ר"ש הייתו גם כרבי שמעון וכרבנן נמי אתי משא"כ בכברי' מודו גם רבנן דהוי שינוי א"ק לפי הסברתו מה מקשו התוספות דנחלק גבי צביעה בין עוברת לשאינה עוברת הלא לרבנן גם בצביעה עוברת הוה שינוי אלא צ"ל דהתוספות ס"ל דמ"ש הא והא ר"ש הייתו כר"ש לבד אתי שני הברייתות ולא כרבנן א"כ קשה גם בתירוץ של רבא דס"ל לאפלוגי בין נפילה לסריקה וע"כ נראה שאין כאן קושיא כלל דקושית התוספות הוא אמאי נקט המתני' חלק אחרת בסיפא ה"ל להניח הרבה של רישא גבי צביעה ולפלוג בטווי' אבל בהיפך מסיפא לרישא אין קושיא דה"ל ליינקט רק הרבה של הסיפא ולפלוג בטווי' ולא ליתני הרישא וכעין זה פירשתי דברי רש"י לעיל במרובה דף ע"ז ע"ש ודו"ק:

דף צד ע"א גמ' ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה וכו' ר"ל ר' ישמעאל ואמר תנאים סברי דלא פליגי בזה דלא כגוריון ואביי אמר למילתיה בין לגוריון בין למאר תנאים כולם סברי דב"ש סברי דשינוי במקומו עומד וכו' וק"ל: ע"ב משום דבעי למתני סיפא וכו' חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן תנא רישא נמי בדידהו וכו' ר"ל תני רישא נמי בדידהו לאשמועי' דאפי' הבנים אין חייבים מפני כבוד אביהן כיון שאינו דבר מסוים ודו"ק: שם גזלנין מאי שגבו איכא וכו'. ר"ל איך אמר הגזלן שגבה משמע שנוסף על הגזילה עשה וגבה וכל אחד הוא ענין בפני עצמו גזילה וגביה והרי זה אינו אי אינו לא גזל לא גזל ולא נקרא כלל גזלן א"כ מיד שאמר אומר הגזלן הרי ע"כ גבה דאל"כ אינו גזלן ומאי צריך לומר גזלנין שגבו וכן בבא מליעא שעמד שם מאי אע"פ שגבה וכו' גם כן הכוונה כמ"ש ותהר"ת לא הבין דברי הגמרא כאן בזה ורלה להגיה ולא דק ומאי שקשה איתא מ"ש אע"פ שגבה קאי אמלוי ברבית לבד ולא אגזלן ע"ש בתוספות לעיל: שם ושאין מכירין יעשה בהן לרכי צבור וכו'. ולא ניחא ליה לומר דהוא יעשה ואין מקבלין ממנו דכאן אין שייך זה ולהכי מייתי דרב חסדא דמפ' ואמר עשה בורות שיחין וכו' ואם הוא האמת דאין מקבלין ואין מניחין לעשותם מאי צריך רב חסדא לאשכן נפשיה לפרש מה שיעשה מהן כיון שבאמת אין מניחין לעשותו וק"ל: בתוספות ד"ה אי עשה תשובה וכו' ומשני בשלא הספיק להחזיר וכו' ומקבלין מהם דלא שייכא תקנה גבי בנים וכו'. זה קאי לתירוצם קמא שכתבו דאילו החזיר אביהם ולא היה מקבלין גם הבנים לא היו חייבים להחזיר ועל זה כתבו כתירץ הגמרא שלא הספיק להחזיר וכו' ומן הבנים מקבלין דלא שייכא אללם התקנה אבל גבי אביהם שייך התקנה ולא היו מקבלין אף אם הוא דבר מסויים ודו"ק: בא"ד וכן צ"ל באיזהו נשך וכו'. כתב בחדושי הלכות וז"ל קאי אתירוצם שני ושלישי ולאפוקי מתירוצם קמא וכו' ודבריו תמוהים חדא דממשמעות לשון התוספות לא משמע כן כלל ובסוף הדבור שכתבו אלא צ"ל דה"ה מאי בעי גביה כיון דלא חשש למוכרו וכו' ועוד דאיך אפשר לפרש כאן שהמקשן פריך מאי בעי גביה דאי החזיר הוה מקבלין מפני שהוא מסוים מאי קושיא הלא הם הוכיחו בדבריהם דאם אין יוצאים בדיינים אפי' לצאת ידי שמים אין חייב להחזיר וא"כ מאי קשיא מאי בעי גביה דהוה ליה להחזיר הלא אין חייב להחזיר אלא ודאי שהקושיא הוא דהוה לו למכור עכ"פ ודו"ק:

דף צה ע"א גמ' וכל היכא דגזילה קיימת לא עבוד רבנן תקנתא וכו' דליכא לתרץ דהתקנה היתה שאין מקבלין כלל אפי' הדמים ובגזילה קיימת אימא דקושטא הוא דיכולה להחזיר דמי הגזילה דא"כ אין סברא לחלק כלל בין קיימת לשאין קיימת דבכל עלמו שמחלק ר"ג הייתו משום כשהגזילה קיימת יחזיר ויוליא הגזילה עלמה מתחת ידו וכשאין קיימת אין חייב ליתן כלל אבל לענין דמים של הגזילה אין שייך לחלק וק"ל: ע"ב בתום' ד"ה בשבח שע"ג גזילה וכו' או משום דהוה שינוי גמור וכו'. כתב בחידושי הלכות א"ק אמאי לא קני לר"י בלבע ואם נאמר שאין מתכוין לקנותו א"כ הייתו פי' ר"ת דלקמן וכו' כמדומה שלא חש לעיין דגם ר"ת שכתב דמעם דלבע לא קני לר"י הייתו משום שאין מתכוין לקנותו לא כתב כן אלא אליבא דרב פפא אבל לרב זביד לא כתב טעם זה כלל כמבואר בדברי ר"ת דהייתו משום שודאי אינו נקרא שינוי ר"ל כשהוא על הגזילה שעכ"פ גם הגזילה הוא בעין עם השינוי משא"כ כשאין ע"ג גזילה אז הוי שינוי יותר שאין מחוברין ביחד כלל גזילה עם דבר הנשתנה ומהיכא תיתי שיהיה זה השינוי לנגזל גם יש לפרש הטעם שיכול להעבירו וכו' כמו שהוא כתב אך גם ר"ת סבר כן אליבא דרב זביד ודו"ק: בד"ה מני לא ר"י ולא ר"ש וכו' וי"ל דלר"ש אפי' לזה קאמר דלמחלה ושלים וכו'. כתב בחידושי הלכות בשם מהרש"ל וז"ל ותימה א"כ מנין לרב פפא דפליגי בשבח שע"ג גזילה דלמא סברי כ"ע דנגזל הוה ובילדה הוא דפליגי וכו' ומה שתירץ בחידושי הלכות הוא דחוק אך בעיני אין כאן קושיא כלל דהלא גם בלא תירוץ של תוספות קשה על רב פפא למה לו לפלוג עם רב זביד פלוגתא רחוקה בין לר"י ובין לר"ש דהייתו לרב זביד סבר ר"י דשבח שע"ג הגזילה הוא דנגזל לרב פפא סבר ר"י דהוי דגזלן ולר"ש שהוא דגזלן הכל אליבא דרב זביד ולרב פפא הוי למחלה ולשלים וכו' מנ"ל לחלוק כולי האי אמאי אינו מניח סברת רב זביד אליבא דר"י דהוי דנגזל ולר"ש אינו כולו דנגזל כי הגזלן נוטל מחלה שלים וה"ל כ"ע דנגזל רק לר"ש נוטל הגזלן ממנו שלים וכו' ולמה לו לרב פפא לומר דגם לר"י הוי כולו דגזלן דלא כרב זביד אלא צ"ל דעל רב פפא אין להקשות כלום כי הוא סבר סברא דנפשיה שעכ"פ ראוי להיות לגזלן ממנו אליביה דכ"ע ואין סברא לומר שיהיה איזה תנא שסבר דהוא כולו דנגזל לכן מוקי פלוגתייהו דכ"ע סבר דהוי דגזלן וא"כ גם לתירוץ התוספות אינו קשה כלום דאיך יאמר רב פפא בשבח שע"ג גזילה כ"ע דנגזל הוי דזה אינו סברא בעיניו לכן צ"ל דר"י סבר בין שלא ע"ג גזילה הוי דגזלן ור"ש סבר בילדה דהוא למחלה ושלים ור"ש בהם עדיין ע"ג גזילה דאין לגזלן רק המחלה ושלים וכו' ודו"ק:

דף צו ע"ב גמ' מדא מקמי תרתי אפיך וכו'. ולפ"ז ה"ה דהמ"ל דלא אפיך מתני' ואעפ"כ נוקמא כתרתי ברייתא דמולקין אמתני' וס"ל דלרבנן אומר הרי שלך לפניך דלא כמתני' דס"ל אליביה דרבנן דמשלם כשעת הגזילה ואי לא הוי קשה קושית הגמרא א"כ הא הלכה כר"מ הלכה כרבנן מבעי ליה וכו' ויש ליישב ודו"ק:

דף צז ע"א גמ' א"ל רב חסדא לרב הונא וכו'. נ"ל דרב חסדא ידע לחלק בין מיגרר היזקא וכו' כמו שתירץ אח"כ הגמ' אליביה דרבה והייתו שרב חסדא ידע לחלק דפירות והרקיבו מיגרר היזקא

[illegible]

נקפו לרבותא אף שיש לו דרך לשם ושם יוצאין אפ"ה אין מחללין כיון שבמקום החילול אין יוצאים וא"כ יותר חזק הקושיא על רב נחמן וק"ל : **בתוספות** ד"ה אי הכי של בבל וכו' משמע דאי לאו דאוקמי כשמקפידות לא הוה קשה ולא מידי וכו'. ככר הם מעידים בעצמם שהוא קלת משמעות והיינו מדמקשי אי הכי משמע לפי דבריך שאתה צריך לתרץ הברייתא כן דאיירי כשמקפידות קשה של בבל בבבל וכו' לאפוקי בלא דבריך לא הוה מוקמינן כשמקפידות וזה אינו שהרי מוכרחים אנו לתרץ דאמרי כשמקפידות דלא תקשי אהדדי אלא ודאי שהקושיות של ת"ש היתה לרב נחמן דוקא והוא מתרץ דאיירי כשמקפידות ועי"ז מקשי לפי דבריך שאתה מפרש מילתא דשמואל בדאית ליה אורחא ולכן צריך אתה לתרץ דאיירי כשמקפידות א"כ קשה של בבל בבבל וכו' ועי"ז מקשה הלא גם בלא רב נחמן צריך לתרץ כן דאל"כ קשה הברייתות אהדדי אבל אין זה משמעות גמור דאיכא למימר דקושטא הוא דהת"ש היתה לשמואל ולברייתא קמייתא בלא רב נחמן ומתרץ הברייתות אהדדי דאיירי כשמקפידות ומקשי אי הכי שאתה מתרץ הברייתות אהדדי דאיירי כשמקפידות קשה של בבל וכו' אלא ודאי דהברייתא לא איירי כשמקפידות וא"כ הדרא קושיא לדוכתא הברייתות אהדדי ומה שהק' כאן מהרש"ל הברייתות אהדדי יכולין לתרץ דאיירי במקפידות ולא בחשי וכו' אין מקום לדבריו דאכתי תקשה של בבל בבבל נמי הלא מקפידות וכמ"ש בחידושי הלכות דליכא למימר דכאן עוד אחר למעלותא שהוא מטבע של בבל ויוצא במקום חילול דאין זה מעלה ומוריד דכבר אחרונים דומיא דראשונים מחללין אף שאין יוצא במקום חילול כלל ואף שאיירי באין מקפידות כלל מ"מ הטעם שיכול להעלות לירושלים א"כ עיקר הדבר תלוי באם יכול להעלותן לירושלים וכיון דאמרינן של כאן והן בבבל אין מחללין משום שאין יכול להעלותן לירושלים אף דלא בחשי ה"ה של בבל בבבל ודבר חידושי הלכות הגם שתוכן הענין הוא כהוגן מ"מ האריכות דברים ופלפולים אין מובן לי ודו"ק : **בא"ד** ויכול הוא להוציאם בירושלים לבני שאר מדינות הבאים לכאן וכו' ולפ"ז היה יכולה הגמרא לתרץ קושיא דלעיל על רב נחמן הא אחרונים דומיא דראשונים מחללין וכו'. דשאני גבי ירושלים שבאים משאר מדינות לכאן א"כ הוה כאילו אית ליה אורחא להתם משא"כ גבי מלוה על מטבע כפשוט דצריך דווקא להיות לו אורחא למיזן ויש ליישב ודו"ק :

דף צט ע"א גמ' ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא וכו' מסייע לי' לרב ששת וכו'. ק"ק לפי זה מאי התחיל מתחילה המקשן להקשות לימא מסייע ליה ומאי צריך רב אסי להשמיענו הלא מתני' היא ומאי קושיא הא איכא חד מ"ד דהוא רב ששת דסבר דלא כמתני' וא"כ ע"כ צריך הוא לתרץ המתני' שלא תקשי ממנה עליו וע"כ בא רב אסי להשמיענו שאין כן פי' המתני' וכמו שמתרץ רב ששת רק הלכה דאומן קונה ואף אם רב אסי היה קודם בזמן מן רב ששת מ"מ בא רב אסי לשמור מן אותן סברות שצריכים אנו לומר אליבי' דרב ששת לתרץ המתני' ויש ליישב וק"ל : **שם** לא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי וכו'. על כל הפירושים קשה למה אין מחלוקין דכ"ע אומן קונה בשבח כלי וכאן איירי בשהתנה עמו על שכיר יום או באותו אופן שאין כאן שבח כמו שמתרץ לעיל גבי הנותן טליתו ולכן אינה מקודשת עמו ונראה דאין זה קושיא דעכ"פ הלשון משמע שהתנה עמו לגמור השילין ונותן לגמרי וא"כ כיון שאינה נותנת לו שכר על זה רק שמתקדשת לו בשביל פעולתו א"כ למה היא שוכרה אותו להיות שכיר יום מה לה בכך בשלמא לעיל שפיר י"ל שנותן טליתו פל שכיר יום כי השילום של שכירות הוא לפי הימים שיעשה הטלית כן ביעשי ביעשי לאפוקי כאן אין נפקותא בזה והנה ראיתי בהב"י כתב גם כן דא"א לומר איפכא כ"ע אומן קונה דא"כ אמאי אינו מתקדשת לכ"ע וכתב וצ"ל להביא ראיה דאי פליגי באומן קונה א"כ הלכה כחכמים דאמרי אין קונה ואי לא פליגי צריכי למיסבר תרוייהו דאין אומן קונה ומיהו לאו ראיה היא דאיכא למימר דפליגי בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף עכ"ל סיום דבריו אלו א"ש ומיהו לאו ראיה וכו' וצריך בר נגר להולמן הלא כבר כתב דאי לא פליגי ס"ל לתרוייהו דאין אומן קונה ובספר הנדפס מחדש נק' מעדני מלך כתב ופי' דברי הרא"ש כמו שהקשיתי לעיל דהיינו איכא למימר דפליגי בישנה לשכירות וכ"ע ס"ל אומן קונה ואיירי בשכירות יום וכו' ולא חש לקמחי' דא"כ הדרא לדוכתה סברת רב אלפס מדאמר דכ"ע אין אומן קונה ש"מ דכן הלכה והרא"ש סתר דבריו דאין יכול לומר בהיפך דכ"ע אומן קונה ולפי פירושו של הספר הנ"ל הרי יכול לומר ג"כ דכ"ע אומן קונה וזה אינו אלא דברי נביאות ברא"ש לפרש כוונתו הכי והיותר נראה לפרש שיש כאן קלת ט"ס ותוכן דבריו הוא דהוכחה שלו שהוכיח דהלכה דאין אומן קונה אינו שייך להוכיח גם כן על ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף אי פליגי א"כ הלכה כחכמים דאמרי ישנה לשכירות וכו' ואי לא פליגי א"כ ס"ל לתרוייהו דישנה לשכירות דא"כ הוי מקודשת לכ"ע ע"ז כתב דאין כאן הוכחה זו דשפיר איכא למימר דפליגי ואעפ"כ אין הלכה כחכמים מפני שיש עוד תנאים אחרים דסברי דאין לשכירות אלא לבסוף כמו שהביא אחר כך בגמרא ועוד בשאר מקומות חולקים בזה וגם מאי דקי"ל שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ואף שבתוספות יישבו זה כאן היינו אחר שמוכיח הלכה דישנה לשכירות וכו' מפ"ק דע"ז גבי כיפה וכו' אבל אי לאו אותה הוכחה לא היינו יכולים להוכיח מכאן דהלכה שיא דישנה וכו' וה"א אדרבה הלכה כמ"ד אינה לשכירות אלא בסוף וכו' גם נמי שקי"ל אין שכירות משתלמת וכו' לאפוקי פלוגתא דאומן קונה אין כאן רק פלוגתא זו של ר"מ ורבנן ואם כן הלכה כחכמים : **בתוספות** ד"ה הכא במאי עסקינן כו' נוקמי בשממנין דפועל ואפילו לאחר נפילה וכו'. ר"ל השתא לפי דעת המקשן דס"ד דשמואל מפרש לפי האמת המשנה בשעת נפילה ולא בשביל זה שלא מסייע מינה לרב אסי א"כ קשה מאי דוחקי' וק"ל: ד"ה בשליחא דאיגרתא וכו' אבל בענין דרב ששת דהכא ה"מ לאוקמי דאגריה לביעתא וכו'. ודאי היא כוונת התוספות אליביה ה"מ שהביאו דאיירי שפיר בקבלנות א"כ איכא לאוקמי הכי בעיא של רב ששת אך בפ' המקבל גם שם כתבו התוספות הכי דיש לאוקמי בעיא דרב ששת בביעתי ושם לא זכר שום תמונה של ה"מ שהביאו כאן ועי"כ הנראה דגם כאן כוונתם כפשוט לפי פרש"י שהביאו לעיל דודאי נקראת קבלנות לגמור הטלית כולו אך שמכרו אפי' לא ישביח דאין נותן לו כלום בשביל השבח וזהו שלא כדברי מהר"א בספרו גם באר אריכות דברים שלו שם הם למותר : **ע"ב** גמ' מאי איכא בין ת"ק לר' נתן וכו'. מהרש"ל מוחק שתי המלות מאי איכא ולדידי שפיר גרסינן לה והיינו שרבא מוכיח לעצמו דפליגי בנופך שלא תאמר שמ"ש ואם הוסיף לה נופך משלו הם דברי סתם הברייתא ולא שהוא מדברי ר' יהודה נשיאה ושיהיה פלוגתא בזה לכן התחיל להוכיח מאי איכא בין תנאים שבברייתא ע"כ לומר בין ת"ק לר' נתן איכא בינייהו שכירות ובין ר' נתן לר' יהודה הנשיא איכא בנייהו נופך א"כ ש"מ שפליגי בזה וה"ה הכי תנאי ר"מ ורבנן וק"ל : **שם** אלא הא דתנן לצבוע לו אדום וכו' וה"מ להקשות דלמא מתניתן זו איירי בשכר ולא בחנם אלא דבלאו הכי פריך שפיר שאני התם דעביד בידים וק"ל : **שם** מפני שהוא כנושא שכר וכו'. וה"מ לתרץ דאיירי בהתם עבוד שאינו אומן אלא דסבר דומיא דשאר הדברים שחשיב בברייתא דאיירי בנחתום סתמא שהוא אומן ומה שהקשה בחידושי הלכות דה"ל לשנויי דאתיא כר"מ י"ל דס"ל למקשן אם איתא כן לא ה"ל ליתן הטעם סתם שהוא כנושא שכר רק ה"ל לומר בקיצור מפני שהוא פושע ודו"ק : **בתוספות** ד"ה ותניא אידך בין אומן בין הדיוט וכו' ולית ליה למחזי אם אין בקי כדרכו וכו'. מה שהקשה בספר של מהר"מ ובים של שלמה אמאי לא אמר בגמ' וא"צ הא והא בדרכו והא בחנם והא בשכר הגם שעל התוס' אינו קשה כלום דאיכא למימר דסברי דבדרכו פטור גם בשכר וכמ"ש בים של שלמה ושלא כדברי מהר"ם מ"מ גם בל' הרא"ש נראה דאין כאן קושיא כלל דסוגית הש"ס הוא בכל מקום שאומר ואבע"א הוא יותר טוב זה התירוץ מן התירוץ

הראשון וכאן בתירוץ הראשון לברייתא זו דתני חייב בין בחנם בין בשכר ובסתם אומן וא"כ אמר דאיירי דוקא בשכר ובדרכו דוקא וזהו אינו מסוגית הגמ' ודו"ק :

דף ק ע"א בגמרא הא איתמר עלה אמר רב והוא שנטל ונתן ביד וכו'. אין כוונת הגמ' להקשות למדרב אוקי למתני' בנתן ביד ש"מ שסבר דוקא בנתן ביד לאפוקי בגרמא פטור דא"כ מאי אמר עוד אלא הא ר"מ כו' ומה בכך אך אם יש במקום אחר של' מאיר סבר כן מ"מ הרי רב לא פסק הלכה כמותו רק סבר דבלא נתן ביד פטור אלא כוונת המקשן הוא הרי רב אוקי למתני' הכי כדי שלא יהא סתם מתני' דבכורות כר"מ רק גם כרבנן מ"מ יכול להיות שפיר שסבר הלכה כר"מ אך הוכחה אינו כאן דאיכא למימר גם ר"מ לא סבר מעולם דדאין דינא דגרמי ומתני' איירי באמת בנתן ביד : **בתוס'** ד"ה אתוי דיגר נר"א וכו' כדמשמע גבי ר' חייא דעבד לפנים משורת הדין וכו' ולא ניחא להו למימר דגם אי לא צריך למיגמר אי אמר ליה עלך קא סמיכנא חייב לשלם דא"כ ה"ל לגמרא לתרץ לעיל רומיא דברייתות אהדדי הא דא"ל עלך סמיכנא והא דלא א"ל ושניהם בבקיאים בדרכו וכו' ודו"ק : ד"ה עיסר את הטמא וכו' דהא משמע דאליביה דר"מ ניחא בלא נשא ונתן וכו' למה נתחייב הדיין לרבנן בנגע וכו' י"ע לי מאי מביא ראיה מסברת המקשן על התרצן אימא ודאי הסוגי' של המקשן ניחא ליה לחייב לר' מאיר בלא נשא ונתן מתחלה היינו משום דס"ל כרב ששת דמה שעשה עשוי כשיקול הדעת וקם דינא ואחר שמקשי הא איתמר עלה אמר רב והוא שנתן ונשא ביד מקשי באמת כן הא איירי מתני' בנשא ונתן וכו' ואם כן בשביל זה הוא ג"כ מה שעשה עשוי ולא בשביל הטעם של רב ששת דקם דינא בדיבורו וא"כ שפיר חייב גם לרבנן כיון שנגע שרץ בהו מתחלה לא היה קם דינא דעכשיו דאוקמי כשנשא ונתן אתי שפיר מה שעשה עשוי בלא הטעם של רב ששת וא"כ גם הסברא אינו ודו"ק : **בא"ד** ואמאי נימא כיון דאגו לא היה נשמע הוה נותר וכו' בבכורות מקשין התוס' ג"כ אמאי לא אמר כאן ר"מ דבכורות הוא מי שאינו מומחה וכו' והנה אף שהתוס' תירצו כאן דלאו דוקא ונשמע וכו' מ"מ ה"ל למקשן להביא גם כן ולומר אלימתא הא ר"מ דתנן מי שאינו מומחה וכו' ויש ליישב וק"ל: ע"ב ברש"י ד"ה ר"י אומר כו' ואם ירצה לתת את שכר שלם שמשבח יותר על השכר כו'. בחידושי הלכות מתמיה אטו בשופטני עסקינן שיוליא יותר מן השכר שיתן לו לגמרי כתב רש"י דבר שלא לצורך וכו' כתב פירש רש"י בלא וכו' אין אני רואה שום השתנות בר"ן מפירוש רש"י שבכאן שגם כוונת רש"י בכאן הכי הוא ע"כ ולענין עיקר הקושיא י"ל שיוכל למלאת הדבר כגון שאינו קולב לו שכר כמה וכמה רק השכר שלו הוא שנותן לו חלק שליש או חליש מן השבח בעד שכירותו ובזה מיושב קלת מה שכתב רש"י דין זה כאן ולא לעיל ברישא אך לפ"ז א"ש שבא להורות באיזה אופן נוכל למלא הדבר וע"ז כתב כגון שהשבח הוא יותר וכו' י"ל שהוא נוטל רק חלק מן השבח וא"כ השבח כולו הוא יותר גם יכול להיות שהוא שוכר אותו באיזה סך קצוב שהוא יוליא כל הוצאות וכן קיבל על עצמו ובתוך כך נעשה הצבע ביוקר מאד ממה שהיתה :

דף קא ע"א ברש"י ד"ה וצבע בהן למר שלו וכו' כדבעי למימר לקמן. משמע שהוא מפרש דגם בכאן האבעיא היא אי חייב לשלם לו הסממנין או יהיה פטור לגמרי ועי"ז הקשו תיפוק ליה דקנינהו בשינוי ומיד נעשים שלו וממילא פשיטא שחייב לשלם אפילו אין שבח סממנין וכו' וה"ה שהיה יכול להקשות קושיא דלקמן מי מצי אמר ליה לית לך גבאי ולא מידי אך כן דרך הש"ס להקשות מתחלה קושיא כללית וא"כ אמר וכ"ת כך אז אינו קשה קושיא הראשונה אך קושיא אחריתי ודברי מהר"א אינן מובנים לי שכתב גם לעיל קושית הגמרא כן ומביא ראיה מדברי התוספות ואדרבה אם כדבריו מאי צריכים התוספות לפרש דאיירי בגזל סממנים שרויים הלא גמ' עצמה תירץ כן ומדבריהם נראה שהיה מפרש קושית הגמרא כך וכ"ת דגזל סממנים ודקינהו ושריינהו וכו' ומבעי לך אי חייב לשלם כדמעיקרא או כדהשתא עם השבח ת"ל דקנינהו בשינוי ופשיטא שמשלם כדמעיקרא ודו"ק : **בתוספות** ד"ה דגזל ליבעא ומ"מ איירי דגזל סממנים שרויין וכו'. רלונם בזה לאפוקי קודם שהשיב דגזל ליבעא שפיר הייתי מפרש דגזל סממנין ודקינהו וכו' ומאי אמרת תיפוק ליה דקנהו בשינוי הלא באמת הוא כן ואף אם קנינהו אי אין [שבח] שנתחייב לשלם לו הסממנין ואי יש שבח וכו' אם מהדר ליה הסממנין כמו שהיו שוים מתחלה לאפוקי אחר שמתרץ דגזל לבעא ואם כן אי יש שבח סממנין אז אף אם מהדר ליה אינו משלם לו כלום שהוזל ועי"ז שפיר היה קשה דקנינהו בשינוי ואם כן פשיטא שצריך לשלם לו הסממנין כדמעיקרא ולכן כתבו דעכשיו חזר למקומו תירץ שלפיל דגזל סממנין שרויין ודו"ק : ד"ה או דלמא אין שבח וכו' שנמרו מעולה בדמים וכו' דלא ניחא להו לומר דגם רבינא איירי בזל לבעה דאם כן פשיטא שבעל הלמר אינו חייב לשלם לבעל הסממנין כלום דאיך יוליא מכיסו ממון בשביל הסממנין כיון שלא בידיעתו עשה זה ולא נעשה לו כלום הנאה בזה ודאי לעיל קא בעי אי נקרא השבח אי לאו אבל להוליא פשיטא דאינו וק"ל : ד"ה ולא יצבע בו ולא ידליק וכו' וי"ל משום דס"ד דנילף תרומה ממעשר סקל וכו' לפי מה שתירצו התוספות בסמוך על קושיא תיפשוט לאידך גיסא וכו' וי"ל דאיכא למילף מהכא דחשיב כאילו הוא בעין וכו' אף על פי גם קושיא זו יש לתרץ הכי דאחר שנכתוב פסוק אחד להתיר או לאיסור הולרך התורה לכתוב בהיפך כדי שלא תלמוד מפסוק זה למשל גבי תרומה הולרך התורה ליכתב היתר וכדי שלא תלמוד גם לערלה מזה חזרה התורה לכתוב גבי ערלה איסור וי"ל דהוכחת התוספות הוא דאם תאמר כן אם כן עדיין נפשוט הבעי' של הגמרא דנילף מערלה לכל מקום ודתעמא מלתא דהכי רואין אנו שחזרה התורה לכתוב במקום אחר לענין הדלקת בהיפך כדי שלא תילף מדבר אחר ש"מ שבמקום שאין נכתב בהיפך נלמד ממקום אחד לכל המקומות ודו"ק : **בא"ד** וי"ל דאיכא למילף מהכא דחשיב כאילו היא בעין וכו'. אך לפי תירוץ הגמרא גם גבי שביעית שאני דכתיב תהיה א"כ אכתי קשה מדאיכא למימר תפשוט לאידך גיסא מאי אמרת נילף מהכא לכל דוכתא אם כן לא לכתוב גם גבי ערלה ונילף משביעית אלא ודאי שהתורה סברה דאין יכולין למילף ממקום אחד לכל שאר המקומות וי"ל דדרש של תהיה אינו מוכרח לענין לביעה דמלת תהיה אתו לשאר כמה דרשות אף אחר שכתבה התורה גבי ערלה לאסור לביעה אז מוקמינן תהיה גם על דרשא זו ואילו לא נכתב גבי ערלה לא הוה דרשינן תהיה אלבע גם גבי שביעית ודו"ק : ע"ב בתוס' ד"ה רבא כמי וכו' תימה דהא מני לעיל וכו' ובדרך פלפול אמרתי לתרץ קושית התוס' דבאמת דהגמ' מביא כאן רומיא דרב' להוכיח תירוצו דליכא למיפשט מערלה ושביעית השאר מקומות ואמר רבא כמי תנן וכו' אלמא חזותא מילתא ורמינהו וכו' אלא מאי אית לך למימר דשאני ערלה דגלו הכתוב ולא נילף ממנו למקומות אחרים ש"מ וממילא נפשט הבעיא דלעיל דחזותא לאו מילתא מן הברייתא דשביעית דם וקאי רב כהנא ואמר לא תוכל להוכיח כלום ולעולם אימא לך דנילף מערלה לשאר המקומות כולם ומאי תקשי מברייתא דשביעית דם דאמרי' חזותא לאו מילתא שאני התם דהוא דרבנן ובזה מדויק ל' הגמר' רבא כמי וכו' ולא אמר רבא תנן בגד וכו' ורמינהו בשלמא בסמוך א"כ גבי רומי' המשניות דשביעית אהדדי מיושב הלשון מפני שרבא עלמו הוא המתרץ כן לכן אמר רבא כמי הוא מותיב ומפרק ותשני לאפוקי כאן הוא רב כהנא המתרץ ולא רבא ולא מיושב לשון זה אלא ודאי כפירושם ואז גם כאן רבא הוא המתרץ ודו"ק: ד"ה רואין אם מתכבסת כו'. מביא מים אחרים כמדת הראשון כו' רק שיחסר מהן כשיעור שנבלע מהן בבגד וכו' וי"ל לפ"ז אמאי אינו מפרשי התוספות דמשערין כפירש"י שנותנין מים במדה ומכבסין משערין כמה נבלע מהן בבגד ואם יש רביעית יותר אחר מה שמנכין השיעור שנבלע בבגד אי הוא רביעית הדם בוודאי והוא טמא ואם לאו טהור וי"ל דודאי גם בכאן ס"ל לתוס' לענין זה דאיך נסמוך על דעתנו לשער כמה נבלע בבגד ואם לא יש רביעית יותר הוא טהור דלמא לא שיערנו יפה ממש וקלת יותר נבלע מים בבגד ואכתי הוא רביעית דם בזה לכן אין משערין בזה וכאן אין לומר בהיפך אמאי אם אין מכוונים שוין מראיהן כשר דלמא לא שיערנו יפה ואינו נבלע בבגד כ"כ מים כמו שחסרנו מן המים השניים ולכן אין שוין מראיהם כי מים הראשונים הם יותר מן השני ואכתי איכא רביעי' דם בראשונים דעכ"פ רואין אנו שלא יהיה יותר בין מים לדם השניים ובין מה שילא בין הכל מבגד אחר הכיבוס ודו"ק: ד"ה מקולי רביעיות וכו' כך סוגיא מסיק רב כהנא בנדה אליביה דר"ל וכו'. ואין להקשות מאי היה קשה לרבא משנה וברייתא אהדדי איך הבין הברייתא לבד מינה ובה אמאי יהיה טהור הא יכול ללאת בכיבוס ע"י הדחק אלא ודאי צריך לתרץ כרב כהנא או כר' יוחנן דתלי' בקפידה וכמ"ש התוספות א"כ די"ל דבאמת היה גם זה קשה לרבא בברייתא עלמה אלא שהוא רולה להקשות קושיא חזקה יותר אפילו אם אינו יכול ללאת גם ע"י הדחק יהיה טמא דחזותא מילתא היא וק"ל: ד"ה ולדמיהן ביעור כו' כגון שלקח מתחלה לאכילה כו'. מה שהקשה בחידושי הלכות לפ"ז מאי מקשי רבא המשניות אהדדי הלא מתניתי' דלצובעין א"ר בלקטן לאכילה אינו קושיא דודאי זה דוחק גדול לאוקמי סתם מתני' בלקטן לאכילה דוקא אך כוונתן הוא דודאי מ"מ יש לכן שביעית איירי בין לאכילה בין שאר דבר אך מ"מ ולדמיהן שביעית קמ"ל המתני' אם ילבע שלקטן לאכילה ודו"ק :

דף קב ע"א בגמ' ור' יוסי נמי הכתיב לאכלה כו'. אין לפרש דבא ללמוד לאכלה ולא לסחורה כפירוש רש"י לעיל דאילו לא כתב התורה רק בשביל מיעוט זה לא הוה צריך למכתב בלשון אכילה כי אין זה לסחורה ההיפך מן אכילה אך הא קשיא לפי פירש"י דר' יוסי סבר ג"כ עכ"פ דעל דבר שאין הנאתו וביעורו שוה אין חל שביעית אם כן מאי קושיא לאכלה נ"ל אימא דבא להורות דדוקא דומיא דלאכלה חל שביעית לאפוקי אטלים דסתמא להיסק קיימי אינו חל שביעית כמו שדרש רבא לעיל כתירוצו אמר קרא לאכלה וכו' וצ"ל דלא ניחא ליה לש"ס לדרוש דוקא לענין זה דהרי פסוק אומר לכם לאכלה משמע דמלת לאכלה קאי לדיוקא אמלת לכם שאינו בכל הדברים וא"כ כיון שמלת לכם הוא לכל צרכיכם איך יבא א"כ לדוק מה שאמרת לכל צרכיכם היינו לאכלה דוקא זה אינו דאם אינו דומיא דלאכלה שאז אינה חל עליה שביעית מותר יותר לכל צרכיכם ולאיתי בחדושי הלכות בסוכה ד"מ כתב וז"ל והקשה לפי דברי רש"י דמשמע מדבריו דאם אינו לקטן למשרה מתחלה מודה גם רבי יוסי דאסור ליתן למשרה דפירות שמתייהו לאכילה אם לא הוליאן במחשבה למשרה בתחלת לקיטה אם כן ה"ל לש"ס לומר דלר"י לאכלה היינו אם לא לקטן למשרה

למשרה וכו' זה נראה דוחק לש"ס לאוקמי הפסוק דוקא בענין זה וע"ז הקשה שם אמאי איצטריך ליה למימר לר"י לכם לכל צרכיכם אפילו למשרה ולכביסה דהא שפיר דרש ר"י כרבנן דלכם דומיא לאכלה במי שהנאתו וביעורו שוה יצאו משרה וכביסה אם לא נקטן למשרה משום דהנאתן אחר ביעורן ואם נקטו נמי למשרה מסני בהו מחשבה ולא נהגה בהן שביעית מה"ט דהוי דבר שהנאתן אחר ביעורן ויש ליישב אבל בדוחק וכו' ע"ש קצת מדבריו הוא כעין קושייתי שכתבתי בסמוך אך מ"ש דגם ר' יוסי יכול למדרש לכם דומיא דלאכלה וכו' איני מבין דבריו דלרבנן דרשי לכם דומיא דלאכלה וכו' אפי' בתחלת לקיטה אין לו להוציאה אם כן קשה לר"י מהכא דדרש כרבנן ומנ"ל לידרש דומיא דלאכלה אקרא דלמא הפסוק אסיא כפשוטו כמו שדרשו רבנן וע"כ צריכין הגמרא לתרץ דיש לר"י איזה ראיה מהפסוק שלא בא לאסור לגמרי פירות העומדים לאכילה מדכתיב לכם לכל צרכיכם וא"כ ע"כ לא אתיא דומיא לאכלה לאסור לגמרי להוציאן בתחילת לקיטה למשרה וכמ"ש אחר כך בברייתא כשהוא אומר לכם וכו' אבל אי לא ה"ל ראיה מן הכתוב עצמו סברא לש"ס דה"ל לר"י למידרש כרבנן וזה ברור ודו"ק. עוד קשה לפירש"י אחר שר"י דרש לאכלה ולא מלוגמא א"כ מנ"ל למדרש דומיא דלאכלה לענין הנאתו וביעורו שוה כלל שלא יהא אל אענים גם בפירות שביעית ממש שאסור להוציאן למשרה אימא דלא אתיא רק לדרשא ולא למלוגמא וכן יש לדקדק לרבנן ויש ליישב ודו"ק: בגמ' אהדר רב יוסף לאפיה וכו'. מהר"א כתב בספרו דלא רב יוסף בעצמו אמר כן לרב הונא רק הש"ס מפרש שכוונת רב יוסף מה שהיה מהדר פניו היתה בשביל שאמר דבר שאין צריך דאי רב יוסף בעצמו אמר כן איך מפרש הגמרא אח"כ ואמר ואבע"א משום דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא הלא רב יוסף בעצמו אמר טעם אחר ואינו קושיא כלל דגם להבנתו קשה אחר שהגמרא אמרה ואבע"א משום זה הוא מילתא דלא צריך דתני לה גבי הלכתא פסיקתא אמאי לא מקשי ש"ס ורב הונא וכו' כמו שהקשה לעיל אלא ודאי דידע הש"ס שיש תירוץ לרב הונא לומר שאין זה ידוע לכל שהוא הלכתא פסיקתא לכן הוצרכתי לומר דין זה או כקושית התוספות א"כ גם כאן הגמרא לא רצתה לומר הוכחה זו דהלכתא פסיקתא בפני עצמה רק ה"ק ואבע"א מסתמא כאן הוא שנה רבי הסתם באחרונה מפני שהוא הלכתא פסיקתא ולפי מ"ש רש"י פ"ק דע"ז וכן משמע קצת מפירש"י כאן יותר נראה לפרש דרב יוסף עצמו אמר גם זה האבע"א (גם כאן חסר בהעתק) שראיתי אח"כ כתוב בספר ים של שלמה אדברי הרא"ש שכתוב וז"ל ואף שר' אבא משני הך מתני' דערכין אליבי' דבני מערבא דאי לא טעמא דכל המקדיש נכסיו וכו' ה"א מי הודיע לצובע וכו' שאני התם כגון שהצבע מזכה לבעל האשה וכו' כתב הוא לא אדע איך בא ר' אבא לבני מערבא שלפה הרא"ש לדקדק היינו מסבר כוותי' דאפילו את"ל דבני מערבא קושטא קאמרי מ"מ לא צריך רבי אבא לאוקמי מתני' דערכין בכה"ג הא מודו בני מערבא היכא דלא שינה אמרינן שליחותא קא עביד וא"כ ל"ק מידי מצבע שצבע לשמן ואדרבה נדקדק מתוך הסוגיא דבני מערבא היו סוברים מי הודיע לבעל חטים וכו' כלומר היכא דשינה ומש"ה היו מהכ' לרבי יוחנן ופריך להו א"ה אפי' בלא שינה נמי תאמר מי הודיע אלא ש"מ דלא בעינן ידיעת המוכר ותירץ רבי אבהו לעולם בעינן ידיעת המוכר היכא דשינה ומכל מקום היכא דלא שינה אמרינן שליחותיה קא עביד בהאי מתני' דערכין ובני מערבא שפיר קא מהכי ודאי ר' אבא לעולם אין חילוק בין היכא ששינה ללא שינה ואי הוה בעינן הודעה היכא דשינה ה"ה דבעינן היכא דלא שינה ושאני הכא דכל המקדיש וכו' אלמא דרבי אבא בא לתרוצי כדי שלא יהא תשובה לבני מערבא כך הוא ופשוט מתוך הסוגיא וא"כ בחנם שקיל וטרי הרא"ש אדברי ר' אבא כי בוודאי ליתא לבני מערבא לפי דברי רבי אבא והגב הורפי' לא עיין היטב וכו' ופליאה בעיני להשוות לרא"ש חלילה כאחד מן הטועים ואדרבה דברי עצמו סותרים זא"ז דאיך הבין אם רבי אבא סבר דליתא לבני מערבא שצריך הודעה רק אפילו בלא ידיעה קנה השלח אם כן מה צריך לתרוצי דכל המקדיש וכו' הלא בלאו הכי יכול לתרץ מתני' דליתא לבני מערבא רק לא בעינן הודעה וא"כ אתיא המתני' דצבע כפשוטו שבשביל דליתא לבני מערבא לכן קנתה האשה אף בלא הודעה וכמ"ש לעיל אלא וודאי דגם ר' אבא סבר כמו ר' אבהו דעכ"פ בעינן הודעה רק שאמר דאין חילוק בין שינה ללא שינה מאי תקשי אם כן למה נקט בברייתא חטין ושעורין ולא נקט חטין וחטין וכו' זה קשה גם לדברי ר' אבהו אמאי אינו מוכיח מן הברייתא כן מדנקט חטין ושעורים וכו' דיש חילוק בין שינה אלא ודאי צריך לתרץ כמו שתירצו התוספות א"כ גם ר' אבא מתרץ הברייתא כן או אם יש תירוץ אחר לר' אבהו על הברייתא כמו כן מתרץ ר' אבא אבל עכ"פ סבר גם כרבי אבהו דבעי הודעה עכ"פ דאל"כ ה"ל לתרץ בקיצור המתניתין דצבע דלא בעינן הודעה לכן קנתה ודו"ק: ברש"י ד"ה שתים עלים להסקה וכו' ואמירי לאחר הביעור אף להיסק וכו'. ר"ל נמצא דברים פשיטא דאסור אחר הביעור אלא אפי' להיסק אסור וה"ה דקודם שביעית אסור להיסק שאין הנאתן וביעורן שוין ואף שרש"י לא כתב לעיל בסמוך כן מ"מ יש ליישב ודו"ק: בתוס' ד"ה ה"ג בקונטרס במס' סוכה וכו' פי' עלים שיש בהן קדושת שביעית כגון לולב וכו'. אך לא אבין מה רצה בזה רב כהנא לומר דפליגי תנאי מי לא ידע בכל אלה כיון שהוא דומה ממש לפירות שחל עליו שביעית א"כ מסיכי תיתי שלא יחלקו התנאים בזה אי שרי להסיק אי לא ולמה שינה לומר עלים תנאי הוא ה"ל להביא הברייתא בשלמא לפירש"י אתי רב כהנא לחלוק על רבא שתי' אפי' עלים דמשמן אינו חל שביעית אתי רב כהנא לחלוק ולומר תנאי הוא דיש תנאי שסובר עלים דמשמן חל שביעית וכן לפי' קמא של התוספות אתי ג"כ לאפוקי רבא שסבר דעל עלים אינו חל שביעית ואמר ר"כ דתנאי היא דר"י סבר דחל אפילו אענים משא"כ לפ"ז הלא גם רבא מודה דעלים שחל עליהן שביעית מסתמא כגון לולב וספיחי סטי' דאסור להוציאן לדבר שאין הנאתו וביעורו שוה וצ"ע ויש ליישב קצת לפי דברי התוספות דלעיל בד"ה והאיכא עלים אבל בדוחק ודו"ק: ד"ה גבי הלכתא פסיקתא כו' דלשנא דכל החוזר משמע לפסוק הלכתא וכו' דאף דקתני ג"כ כל החוזר וכו' ואעפ"כ אין הלכה כך מ"מ התנא דמתניתא סבר הלכה כך וגבי כל החוזר אתי רב ופוסק כאידך תנא ע"כ אין הלכתא כתנא דמתניתא לאפוקי במקום שלא נזכר שום אמורא חולק על מתניתין ודאי הלכתא כדברי המתנים' כן כתב בחדושי הלכות פ"ק דע"ז והוא מדברי התוס' דפ' האומנין ודבריהם שם צריכין עיון פ"ש: ע"ב גמ' אמר מר הלוקח שדה כו' אין כופין אותו ליש גלותא למכור מכלל דמקנא קניא ליה וכו'. ר"ל מכלל דהלוקח קנה השדה דאל"כ פשיטא דאין כופין אותו ליש גלותא למכור כי הוא לא קנה הלוקח מעולם את השדה אלא וודאי דמקני קניא ליה ללוקח השדה וה"א כיון שהשדה הוא של לוקח חייב הריש גלותא ליתן לו שכר מכירה קמ"ל דאינו חייב ליתן א"כ קשה הרי לא היה מעולם כוונת המוכר להקנות השדה ללוקח אלא לריש גלותא ואפ"ה קנה השדה ומתרץ שהודיע לסהדי ולמוכר שהוא קונה השדה לעצמו רק שיכתוב על שם ריש גלותא שלא יצאו עליה עסיקין וק"ל: בתוספות ד"ה מי הודיעו לבעל חטין וכו' הלכך לא קני להו לבעל המעות כלל משום טעמא דמי הודיעו לבעל חטין וכו'. ולפי מ"ש התוספות לקמן הא דפריך מי הודיעו בעי למימר דמסתמא מיירי הברייתא בכל ענין אפילו לא הודיעו וכו' אין מקום לדבריהם כאן דאין כוונת הבני מערבא לומר דאיירי דוקא בלא הודיעו רק בהודיעו איירי נמי וא"א לומר דאתי כר' יהודה ואיירי לאכול דקפיד הלא לר' יהושע שינוי אינו קונה ואיירי שהודיע לו ג"כ לבעל החטין וקצת יש הוכחה ליה דאיירי בין הודיע בין לא הודיע דאל"כ קשה אמאי איגס מתרצין הברייתות אהדדי דהדא איירי שהודיע והדא איירי שלא הודיע אלא כמ"ש ודו"ק: ד"ה שאני חטין וכו' והלא מגופא דברייתא קשה וכו'. דברי המחודשי הלכות סתומים וקילר במקום שהיה לו לפרש דנראה ביאור דבריהם דתוכן עיקר קושייתם הוא כי התלמוד שאמר ר' אבא הוא תלמוד מן הקשיא שהרי לפי פשוטו הוא נתקיף רב ושמואל בזה האופן לסברת הבני מערבא דסברי דבעינן דוקא הודעה ובלא הודעה אינה קונה בעל המעות אם כן גם חטין וחטין לא ליקני כיון שלא הודיע אלא ודאי דלא בעינן הודעת בעל החטין כלל והברייתות אתיא שינוים כר' מאיר ולהכי גבי חטין וחטין קני בעל המעות ואין צריך הודעה כלל וחטין ושעורים הוא שינוי ולרבי מאיר שינוי קונה ומתרץ רבי אבהו לעולם אימא לך דבעינן הודעה ולא קני בלא הודעה ודקשיא לך חטין וחטין נמי שאני דשליחותייהו עבדי וקאמר תלמוד דשליחותייהו עבדי דתנן וכו' נימא ה"נ מי הודיע לצבע שיקנה לצבעו וכו' מאי הוכיח כלום אדרבה אימא זהו הוא סיוע לאתקפתא דרב ושמואל דלא בעינן הודעה כלל ובעל המעות קני בלא הודעה וא"כ זהו התלמוד היה יכול להביא גם מברייתא עצמה מאי אמרת אדרבה קושיות שמואל הוא באמת על הברייתא למה נקט חטין ושעורין דמשמע חטין וחטין קני אמאי הא לא הודיע כלום אלא ודאי דלא בעינן הודעה ולהכי גבי חטין וחטין קני דאין כאן שינוי הלא קושיא זו קשה ג"כ על התלמוד שהביא ממתני' דערכין גבי צבע ומה שהקשה עוד בחידושי הלכות דה"ל להקשות משמואל גופיה לא אבין לפי מה שכתבתי דקושית שמואל הוא באמת על הברייתא דמשמע חטין וחטין קני למה הלא לא הודיע ודו"ק:

דף קג ע"א גמ' מ"ד מלי אמר ליה מידע ידעת דהגא לנפשאי שקילנא וכו'. כתב מהר"א בספרו מדלא קאמר ש"ס לא צריכה דמידע ידע וכו' משמע דמילתא דפשיטא הוא דבהכי איירי והיינו משום דלהך אוקימתא נמי קשיא דקתני אין כופין וכו' מכלל דמקני קניא ליה לימא פליגא וכו' וצריך לאוקמי כגון דאודעי' וכו' עכ"ל ולדבריו קשה מה צריכה הגמ' לאריכות דברים מ"ד מידע ידעת וכו' הלא גם המקבל ידע זה ואעפ"כ הקשה דפשיטא הוא א"כ ה"ל לתרץ בקיצור מ"ד מלי אמר ליה זוזי בכדי וכו' גם אין סברא שהמקבל והתרגן יחלקו בסברא בלי טעם אך הנראה דלא דק דוודאי גם המקבל לא ידע זה וכאן אין שייך קושיא דלעיל מכלל דמקני קניא ליה בשלמא לעיל דאשמעינן דאין כופין ריש גלותא שפיר מקשי מכלל דהלוקח קנה השדה דאל"כ פשיטא דאין כופין את הריש גלותא לחזור ולמכור השדה שלו ללוקח כיון שהר"ג קנה השדה ירצה להחזיק לעצמו אלא ודאי שהלוקח קנה השדה ואם כן שפיר אשמועינן אף בקנה השדה מ"מ אין כופין הר"ג לאפוקי כאן הרבותא הוא שאין כופין למוכר א"כ שפיר איכא למימר דלא קנה הלוקח השדה וכבני מערבא מאי אמרת פשיטא דאין כופין כו' זה אינו שהרי השדה לא נשאר עכ"פ למוכר וא"כ מה לו למוכר בכך מי יקנה השדה הר"ג או הלוקח ויכול הלוקח לומר אני לא אתן מעולם שטר זה לר"ג ואחזור ואקרע אותו ויכתוב לי שטר אחר שהרי אין מדבר כאן עם הר"ג רק עם המוכר ולא ידעתי מנ"ל ליש של שלמה לדחוק עצמו בדברי מהרש"א והרי"ף שמשמע מדבריהם בהדיא דאם אמר ליה למוכר בסתם מתחלה שקונה השדה לעצמו ולפנא' כו' ולא הזכיר שיכתוב שטר אחר אעפ"כ אין כופין וכן משמע מפשטא של הגמרא מ"ד מלי א"ל מידע ידעת כו' משמע אף שא"ל כן מלי א"ל אמינא מהאיך דקא שקלת בשמי' כו' והוא אינו מפרש כן מדבריהם רק ה"ה אם הזכיר לו סתם מתחלה שקונה לעצמו ולדידיה צריכים אנו לפרש הגמרא מ"ד מלי א"ל מידע ידעת דהגא לנפשאי כו' לא שא"ל כן רק מסתמא היה לך לידע דהגא לנפשאי כו' והוא דחוק ומן הרמב"ם אין ראיה דע"כ צ"ל שגירסא אחרת היתה לו בגמרא כמ"ש הכ"מ אך מדברי הטור נראה להביא סיוע לדבריו שכתב אם קנה שדה בשם לוי ואחר כך אומר לעצמו קניתי כו' אין כופין כו' ולא כתב תירוץ של הגמ' דקמ"ל אפי' אם אמר לו מתחלה אלא ודאי שהטור מפרש הגמ' כמו שפירשתי דהרבותא היא דמלי א"ל מסתמא היה לך לידע ואפשר שהוא מפרש כוונת הגמרא כן משום קושיא זו דלא קאמר לא צריכה דמידע ידע וצ"ע: ע"ב גמרא וכ"ע כי עבוד רבנן תקנתא היכא דידע למאן גזליה כו'. השתא לא אסיק אדעתי' לומר חילוק זה רק לענין אי נתקן התקנה אבל זה דלא הדרא ממוני' למרי' לאפוקי לענין זה שנאמר אפי' בלא אשתבע מחייב ר"ע להוליך אחריו משום דלא הדרא למרי' זה לא אסיק אדעתיה השתא וק"ל (גם כאן חסר בהעתק) מ"ש בס' ים של שלמה האבעי' אי נשתם מליה קאי בספק דלא איפשיטא ומביא ראיה מדברי הרמב"ם שסבר אם כן דלא איפשיטא ולא עיין יפה דרמב"ם מפרש בעי' זו להדיא כמ"ש בשם ר"ת דהאבעיא הוא אי נשתם כולו רק אי בטיע ואי בשמרי' אבל אי אינו נשתם רק האי פשיטא ליה דאינו שתיה ודו"ק:

דף קה ע"ב גמ' כי תניא ההיא דקאמר ליה הילך כו' ר"ל שבשעת השבועה הוא נותן אותו ליד הנגזל לכן אינו צריך לומר אילו מיגנב כו' וכן פירש"י לאפוקי אם אינו נותן ליד הנגזל אף אם בעת השבועה בביתו וברשותו מ"מ שפיר י"ל אילו מיגנב כו' ולפ"ז מתורץ מה שי"ל לפי תירוצו איך אמרו לעיל מילתא דמבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרבה כו' הלא רבא איירי באגם ואיכא למימר דאיבעי' לרבא הוא כשהיה תמן ברשותו בשעת שבועה דהשתא אין נפקותא לן בזה אף אם הוא ברשותו מ"מ שייך שפיר לומר אילו מיגנב ובהילך ליד הנגזל ליכא לאוקמי האבעי' דרבה דהרי גבי תמן הוא כופר ואומר שאין החפץ שלו אצלו ועל זה הוא נשבע אך לפ"ז קשה אמאי מחלק רבא בין א"ל הילך לעומדת באגם ה"ל לחלק סתם בין א"ל הילך ליד הנגזל בין לא אמר הילך אף הוא בבית הגזלן דבסמוך משמע להדיא דיש חילוק בין אגם לנקטוס בידו וברשותו ונראה שמפני קושיא זו מפרש הראב"ד דבאמת גם גבי תמן בעינן שלא יהא ברשותו בשעת שבועה לאפוקי אם היה ברשותו אז אינו חייב קרבן ומפרש מ"ש בגמרא דא"ל הילך לאו דוקא שנותן לו רק שעומד ברשותו שיתן לו מיד ולענין קושיא הראשונה י"ל שסבר הראב"ד דפשיטא ליה לגמרא שאבעי' דרבא לא היה גבי תמן בעומד ברשותו דא"כ הוה ליה למיפשט מברייתא דקתני בהדיא בעומד ברשותו דאינו חייב קרבן ועיין ביש של שלמה ודו"ק: רש"י ד"ה פטור העד כו' ומיהו ממון ממש לא מפסידו דא"כ אפסידו ליה ראינו כו' היה יכול לומר נאנסו כו'. דברי' צ"ע דמאי צריכא לזה הלא כבר כתוב בסמוך דאיירי כאן בעד אחד וא"כ נקרא גורם לממון שפיר דדלמא היה נשבע להכחיש העד וכאיתי בחכמת שלמה שמפרש גם כאן הכוונה שיכול לומר נאנסו קודם שהעד ראה אותה והיינו שיכחיש העד באמת ודבריו תמוהים מדא דמה לו לרש"י לפרש איזה טענה שיטעון היה יכול לכתוב בקיצור שיכול להכחיש העד גם הלשון שכתב רש"י נאנסה ממנו משמע מן המוצאה אותה ועוד א"כ יקשה למה באמת מפרש רש"י דאיירי בעד אחד הלא נוכל לפרש דאיירי בשני עדים ישעון נאנסה אחר שמצאה אותה וכמ"ש מהרש"ל עצמו דמשמעתי שבקצת גמרות אין זה ברש"י ומיהו ממון ממש כו' עד סוף הדבור והיינו מי שהגיה כן משום קושיא הנ"ל אך קשה בעיני לפ"ז גם לפי הבנת מהרש"ל דגם כאן נקרא גורם לממון בשביל שהוא אינו רק עד אחד א"כ יכול לישבע נגד זה העד לפ"ז הוא ממש הפלוגתא של התנאים דפליגי גבי עד אחד מה משמיעו לנו בפלוגתא שלהם גם איך אמר הגמרא בפלוגתא דהני תנאי הלא הוא אותו פלוגתא ואין שייך לומר לשון זה בפלוגתא דהני תנאי וע"כ נראה אי יש מה להגיה ברש"י יותר יש להגיה ולמחוק מ"ש לעיל ובעד אחד קמיירי רק כאן איירי אף ב' עדים ונקרא גורם לממון משום טענת נאנסו ואם בלאו ליישב הכל יש מקום לומר שרש"י סבר דאילו היו לאו שני עדים שמצאה אותה ודאי שוב לא היה נאמן לומר נאנסה כיון שאין לו מגו להכחיש ולומר להד"ם אינו נאמן גם על נאנסה אך בעד אחד שייך שפיר לומר נאנסה ויהא נאמן במיגו דלהד"ם ואין להקשות לפי' גם האמוראים מה צריך להם לפלוג בטענה זו דנאנסה כיון שאיירו בעד אחד א"כ נקרא גורם לממון בשביל שיכול לישבע נגד העד בלא טענת נאנסה דאיכא למימר דהם סוברים דכאן היה נקרא ממון ממש אי לאו טענות זו דנאנסה משום דכאן מאן יימר לן שמעולם היה כופר אותו האיש שמצאה אילו היה בא בעל האבידה אלא לכן צריכה לומר הטעם דנאנסה ונקרא גורם לממון מפני שיכול האמת להיות כן שהיא נאנסה מאותו האיש שמצאו וגם הוא היה נאמן עליו גם כן במיגו ואם כן אינו ממון ממש ודו"ק:

דף קו ע"א רש"י ד"ה אבל פקדון ברשותיה דמריה קאי ואין כאן ולא ישלם דכל היכי דאיתיה ברשותיה הוא כו' ולא אבין מהיכי תיתי לחלק בפקדון בשביל דליכא לאשתמועי שלא יהא פטור בשבועה ואיפכא מסתברא דגבי מלוה יותר י"ל שלא לפטור עצמו מפני שאף שנשבע דעתו לשלם ומה שנשבע משום אשתמועי לאפוקי גבי פקדון ע"כ נראה דלפום ריהטא כתב זה והעיקר כפרש"י וק"ל: בתוס' בד"ה איתיביה רב אחא כו' ואין נראה דהא רבא מקשה לקמן בהדיא וכו'. מביאים ראיה מן רבא ולא מן רב המנונא שגם הוא מקשי מהודה אך שיש לפרש אותו כמ"ש בגמרא בסמוך רב אחא סבר אלא א"כ נשבע כי אתו עדים כו' ולאפוקי רבא מקשי בהדיא מהודה וק"ל: בא"ד רב הוה מוקי לקרא בקפץ ונשבע כו'. ואין להקשות המקשן דלא אסיק אדעתיה לחלק בין קפץ ללא קפץ אמאי לא הקשה על רב מן הפסוק די"ל דוודאי ידע לחלק דהפסוק איירי בקפץ אך הרישא וסיפא לא ידע לומר דאיירי בעניני חלוקים זה בקפץ וזה בלא קפץ וטי"ל דוודאי מפסוק אינו רוצה להקשות דדלמא לא איירי רב בהודה לאפוקי אחר שמתרץ כאן בקפץ איכא למימר דגם הפסוק איירי בקפץ ויותר נראה תירוץ הראשון ודו"ק. וכתב בחדושי הלכות דל"ל דגם גבי טוען טענת גנב מודה רב בהודה שחייב לשלם דאל"כ קשה תקשי מן הודה דסיפא דאיירי בלא קפץ אלא ודאי דגם שם מודה רב ולא אבין לפ"ז ואיך מתורץ קושית התוספות דרבא מקשי אחר כך מן הודה דטוען טענת גנב אדברי רב ומאי קשה הלא מודה רב בגנב אף בהודה דחייב לשלם וע"כ צ"ל דוודאי היה סבור המקשן דאין חילוק בין הודה דגנב לטענת אבד ומה שלא הקשה מהודה דסיפא דאיכא לתרץ דגם זה איירי בקפץ וכמ"ש שם בחדושי והיינו משום דהודה דסיפא ודרישא איירי בחד גוונא בקפץ והטוען טענת גנב איירי בלא קפץ גם מ"ש כאן מהר"א ליישב קושיית התוספות דרבא פריך אליביה דרב המנונא יקשה אכתי תקשי אמאי לא הקשה לרב המנונא מהודה דגנב גם מהפסוק אלא צריך לומר דרב המנונא מתרץ דאיירי בקפץ וא"כ היינו פי' התוספות ודו"ק: ע"ב בתוספות ד"ה אבל אכלו כשהוא גדול וכו' משמע אם נשבע ובאו עדים שאכלו משלם תשלומי כפל כו'. ואין להקשות אמאי אינו מקשי בקיצור איך נתנו לו מתחלה הב"ד שבועה מנא ידעי שבא מעולם לידי תביעה דלמא גנב כשהוא קטן די"ל דאיירי שהוא עצמו טוען שגנב ממנו בזמן שסבר נעשה גדול ומ"ש בגמרא שאכלו כשהוא גדול כו' היינו לפי האמת אחר שבאו עדים ומעידין שאכלו דחייב לשלם כפל אבל מתחלה איירי שהוא עצמו טוען שגנב כשהוא גדול וא"כ אתי לידי תביעה א"ק לפ"ז מאי צריכי התוספות להקשות שיהא נאמן במגו דהחזרתיו כשהוא קטן אמאי לא יהא נאמן במגו דנגנב כשהוא קטן דבאותה טענה איירי הברייתא ויש ליישב ודו"ק:

דף קז ע"א בתוס' ד"ה עירוב פרשיות כו' וכן בפ"ק דב"מ בשמעת' דהילך גבי סלעים דיגרין כו'. כתב בח"ה לא ידענא מאי ראיה מייתי דשם איירי בהלוואה דכ"ע מודי דבעינן מודה מקצת כו' אמנם אני ידעתי דברור הוא שכוונת התוספות לפי פירש"י דהדבר תלוי אם יכול להעיז אז צריך לישבע אף אם כופר הכל א"כ שם גבי סלעים דגרין דיכול להעיז שהרי אינו כופר לו הכל דעכ"פ מודה בשני סלעים כמשמעות השטר א"כ אמאי צריך שם מודה מקצת מן הטענה שתבע אותו הלא אף אם יכפור לו כל הטענות מ"מ חייב לישבע מפני שיכול להעיז וזה ברור ולהכי סמכו קושיא זו לקושיא דפ"ב דכתובות גבי מנה לאביך בידי כו' שוב ראיתי בר"ן משמע להדיא כדברי ע"ש ודו"ק: בא"ד והא דקאמר מ"ש מלוה מפר"ת מ"ע דמלוה פי' טעמא דמודה מקצת חייב כו'. ואין להקשות אמאי קאמרי מ"ש מלוה הלא גם גבי פקדון דינא הכי והוה להו לומר מ"ש מלוה ופקדון די"ל דעל פקדון אינו רוצה להקשות מפני שהוא מפורש בקרא ואין ליתן טעם על גזירת הכתוב אך על מלוה שאינו מבואר בקרא ואעפ"כ אמר ר' חייא בר יוסף דדינא הכי כמו גבי פקדון ע"ז שאל מ"ע הלא יש להאמינו במגו וק"ל: ע"ב גמ' מ"ע לאו משום דקנה בשבועה לאונס כו'. ואין להקשות לפ"ז הא מו ל"ל לר' יוחנן לאשמעינן בעומדת על אבוס לאפוקי שלא בו יד קנה ואינו חייב כפל וגם אם נשבע קנה אותו ואינו חייב כפל דהדא מאידך לא ילפינן דתרתי מילי נינהו ואעפ"כ סבר רב אסי לומר דכיון דגלי בחדא יותר ניחא לן לפרש גם דברי ר' יוחנן האידך בענין זה ודו"ק: ברש"י ד"ה וה"ד כלומר למאי נפקא מינה כו'. א"ק בעיני השתא דלמי בר מתא לא ידע הפשיטותא דרבא ממתניתין דאמר לאחד מן השוק כו' אם כן יש ל"מ בסיגנון של המתני' דהיינו במקום שאין שבועה מחייב כפל כגון גבי גנב עצמו ונשבע ובאו עדים וא"כ הודה כו' וע"כ הנראה דאין כוונת הגמרא בסתם להקשות מה ל"מ רק כוונת הגמרא לומר דמשמע מלשון הבעיא דגבי טוען טענת גנב מבעיא ליה איזהו מהן פוטרו וע"ז מקשי ה"ד איך אפשר לציור גבי טוען טענת גנב שאחר יפטור ולא חבירו הלא גבי טוען טענת גנב א"א לחייב כפל בלא שבועה וא"כ תמיד הם שניהם ביחד ואמר כגון שטען טענת גנב ונשבע כו' ודו"ק: תוספות ד"ה כגון שטוען טענת גנב כו' אבל אין לפרש שאמר אחר שבועה אבד כו'. ראיתי בס' דברי ריבות שמפרש כוונת התוספות שאמר מה שנשבעתי שנגנב אמת היה הדבר וא"כ החזיר לי הגנב והזכה ונאבדה ומתלין התוספות דכיון דאחר כך באו עדים שנגנב אם כן איגלי מלתא למפרע שלא היה כופר ממון בשעת שבועה שניה כו' ונראה משום

שקשה

קשה לו דאם כוונת התוס' כפשוטו שאמר מה שנשבעתי שנגנב שקר היה רק היה ברשותי ועכשיו נאבדה א"כ הרי הודה שהוא לשקר נשבע ושוב אינו חייב כפל דה"ל מודה בקנס כו' ואחר כך באו עדים אמנם אין נראים דבריו בעיני דה"ל לתוספות לפרש ולא לסתום וקושי' שלו ליתא כלל דאין זה נקרא מודה בקנס שהרי אין מודה להתחייב לו כלום כי בזמן שמודה הוא טוען שנאבדה וא"כ אכתי אינו חייב לשלם לו כלום לפי טענה וכעין זה אמרו בגמרא לעיל פ' מרובה דף ע"ה גבי מודה בקנס ואח"כ באו עדים בהדיא גם לא ידע איך ס"ד לומר כיון שאח"כ באו עדים אגליא מלתא שלא היה כופר ממון מה בכך כיון שבשעת השבועה שעדיין לא היה עדים הרי שפיר כפר ממון כי עדיין לא היה עומד ברשותו שיתחייב עליו באונסי' עד אח"כ וכעין זה אמרינן לקמן גבי טען טענת אבד שני פעמים מותקים התוספות והודה בקמייתא דא"כ היה עומד ברשותו לאפוקי אם לא הודה עד לבסוף אז לא הוה עומד עדיין ברשותו בשעת שבועה שניה עד לבסוף שהודה והוא כפירת ממון ולא אמרינן דאיגלי מלתא למפרע וזה ברור:

דף קח ע"א בתוס' ד"ה ובאו עדים אקמייתא כו' משמע דוקא הודה מעצמו כו'. ולא ידענא אמאי אינו מקשים בקיצור על רמי בר חמא מאי מבעיא ליה אי ממון פוטר אי שבועה הלא גם ממון ושבועה תרוייהו אין פוטרין רק עדים דהלא א"א למצוא שישלם כפל רק ע"פ עדים דבעצמו אינו חייב לשלם כפל רק ע"פ עדים א"כ בלא ממון ושבועה המחייבים כפל פטורים מחומש מחמת שעל כרחך באו עדים ובמתני' אמרו דגם אבד דאינו חייב מעולם כפל אעפ"כ פטור מחומש מפני שבאו עדים וה"ה גבי טוען טענת גנב אם באו עדים ואח"כ הודה משלם כפל ופטור מחומש מפני שככר באו עדים דאין לתרץ דאכתי מבעיא ליה דאיכא למימר נמי הא דפטור גבי טוען טענת גנב הוא משום ממון המחייבו כפל וה"ה דמחמת עדים נמי פטור רק מספקא ליה דלמא ה"ה ממון המחייב כפל בלא עדים פוטר מן החומש כגון הכא דאיכא ממון המחייב כפל ועדים לא היו פוטרין כאן כיון דהודה אבתרייתא א"כ אכתי מ"מ או דלמא שבועה המחייבתו כפל פוטרו מחומש כו' הלא בזה אין נפקותא דשבועה עכ"פ אין צריכים לפטור מחומש כיון דיש עדים וגם אין לפרש דהאבעיא הוא לפי מ"ש בפ' מרובה ממון המשתלם בראש כו' משמע דהדבר תלוי בכפל ולא משום עדים דאם כן אין כאן מקום של התוספות לקושיא זו דבלא זה היו יכולים להקשות איך דורשים ממון המשתלם בראש דמשמע דוקא משום כפל ובמתני' משמע דאפי' גבי אבד דאין משלם כפל פטור משום עדים ויש ליישב ודו"ק: בא"ד ואיידי דתנא בסיפא הודה מעצמו כו'. ואין להקשות לפ"ז מאי יכול לפשוט מתני' דאמר לאחד מן השוק דוקא הודה מעצמו אבל אחר עדים לא דלמא ה"ה אחר עדים והא דנקט הודה מעצמו איידי דנקט גבי טוען טענת גנב דלא ניחא לומר דנקט גבי שתי בבות איידי חדא בבא גם הודה מעצמו הוא הרישא ואמר לאחד מן השוק הוא סיפא וטוען טענת גנב הוא המציעתא ואיך נקט רישא וסיפא איידי דמציעתא וק"ל: ד"ה טען טענת אבד כו' אין כופר כלום ואפי' אמר לאחר שבועה אבד כו'. ר"ל פשיטא אם אמר עכשיו שאבד קודם שנשבע וודאי דאין כופר כלום ואין כאן רק שבועת ביטוי שהרי פשיטא דאין אנו מאמינים לו שהרי ככר הודה שמשקר נשבע והיה בידו בשעת השבועה והודאת בע"ד כק' עדים דמי א"כ אף אם רצה עכשיו לישבע שלא היה ברשותו אינו נאמן אלא אפי' אמר עכשיו שלאחר שבועה נאבד אעפ"כ אינו כופר כלום שככר הוא ברשותו ובחדושי הלכות לא הבין כן ונכנס בדחוקים וזה ברור וק"ל: ד"ה וחזר וטען טענת גנב ונשבע כו' והא דאמרינן לעיל שככר יצא ידי בעלים היינו שאותו ב"ד עצמו השביעוהו וטעו כו'. אין זה מדוקדק דמשמע דוקא לפי תירוץ זה דאיירי כאן שבא לפני ב"ד אחר שלא ידעו כו' קשה ממה דאמרי' דלעיל שככר יצא ידי בעלים כו' הלא לפי מה שהביאו מתחלה דאיירי גם כאן באותו ב"ד כ"ש דקשה ממה דאמרינן לעיל שככר יצא וגם כפשוטו היא אמאי לא הקשו אך אם טעו הב"ד והשביעוהו מ"מ הלא אינו חייב כפל כדאמרינן לעיל שככר יצאו כו' וע"כ הנראה דבאמת ה"ק כקושי' לעיל תימה היאך השביעוהו כו' כוונתם וע"כ ליכא למימר שהב"ד טעו והשביעוהו דאם כן הלא ככר יצא ידי בעלים בשבועה ראשונה ואין חייב כפל אשבועה שניה אלא ודאי דאיירי שהב"ד טעו כדין בשבועה שניה א"כ קשה למה השביעוהו הלא לא היה חייב שבועה וע"ז כתבו כאן דליכא לתרץ דאיירי כאן בב"ד א' ולעיל בב"ד אחר וא"כ שפיר איכא למימר דאיירי כאן אף שהב"ד אחד שלא כדין השביעוהו וק"ל: באא"ד שהרי לא נתחייב באונסין במה שעשאו כפירוש ש"ח כו'. וקשה אמאי לא תירצו התוספות כן לעיל בדיבור טען טענת אבד כו' ומה צריכו לדחוק ולמחוק הגירסא הודה בקמייתא הלא שפיר יש לגרוס הודה בקמייתא מאי אמרת אם כן נתחייב באונסין ושוב אינו כופר ממון יש לומר שחזר ועשאו שומר חנם. דומיא דמפרשי כאן גבי טוען טענת גנב ויש ליישב: ע"ב ברש"י ד"ה אית דגרסי אם באמת נשבע דלא פשע לא נפטר כו' ואם לשקר נשבע כגון דפשע כו'. ויש לדקדק למה בגירסת הגמרא דלעיל דייק רש"י וכתב נגנבה באונס או מתה או נשברה והיינו בשומר שכר דחייב בגניבה ואבידה וע"כ מפרש דאיירי בגניבה באונס וכאן בגירסת זו מפרש דאיירי בשומר חנם וכתב אם לא פשע והיה נראה לפרש דגם לעיל כוונת רש"י לפרש בסתם שומר דהיינו שומר חנם ואעפ"כ לפי גירסא ראשונה נ"ל עכ"פ דהשומר אינו חייב לשלם דאל"כ ודאי דהוא הוה הבעל של הגנב אלא ודאי דאיירי עכ"פ שאינו חייב לשלם ואעפ"כ נשבע לשקר דהיינו שנשבע שנגנב באונס והוא שקר רק שנגנב שלא באונס אבל מ"מ לא פשע בו אך לפ"ז אינו מיושב מ"ש רש"י בבעיא דנשבע לשקר וז"ל כיון דלשקר נשבע סופו להתחרט ולשלם כו' משמע שאם הוא הדבר שנשבע לשקר חייב לשלם וי"ל ודו"ק: **בתוספות** ד"ה תבעו שומר והודה כו' וי"ל משום דאקרן לא ה"מ למיפשט הא דפשיט אם בשקר נשבע לא נפטר הגנב כו'. עיין בחדושי הלכות מ"ש בדברי התוספות אלו ולדידיה קשה אם הוא כהבנתו למה תלו התוספות דבריהם בתירוצם דלא ה"מ למיפשט כו' ה"ל לתרץ בקיצור דזה לא מבעי' לי דפשיטא ליה דנקרא הודאה לענין הקרן גם מה צריכו להוכיח בקושייתם דלא מבעי' אלא אקרן מדנקטו והביא עדים משמע דלא מבעיא אלא אכפל הלא מבואר להדיא כן בפשיטותא שאמר נפטר הגנב כו' משמע דקאי אכפל דאילו אקרן אדרבה חייב הל"ל והנראה בעיני ליישב דברי התוספות בשיגגון אחר כי בודאי אין קושיית התוספות דליבעי אקרן לבד ולא אכפל רק עיקר קושיתם דמאי צריכא לומר הגמרא דהביא עדים ה"ל למבעי אי הודה לשומר אי חייב הקרן וממילא פטור גם מכפל כמו הודה בקנס משא"כ מ"ש בגמרא והביא עדים אינו שייך רק בכפל ולא בקרן וע"ז תירצו וי"ל משום דאקרן לא הוה שייך למיפשט אם בשקר נשבע לא נפטר הגנב דאם לא באו עדים רק הודה מעצמו ואם כן אם בשקר נשבע דאינו נקרא הודאה אין שייך לומר הלשון לא נפטר הגנב אדרבה אם אינו נקרא הודאה כ"ש שהוא פטור הגנב מן הכל אבל מכל מקום גם בתירוצם פנכי דאכתי מספקי' לה לאבעי' גם אקרן עצמו דהא בהא תליא רק שאינו רוצה לנקוט בהדיא משום הפשיטות וזה ברור לדעתי ודו"ק:

דף קט ע"א רש"י ד"ה ואם אין לו מה יאכל כו' ולעיל בסמוך פי' ואם אין לו נכסים כל כך שיכול לוותר על חלקו כו' נראה דבסתם מ"ש ואם אין לו פירושו בודאי שאין לו כלל רק לעיל הוכרח רש"י לפרש כן משום דהוה משמע שאין לו כלל לשלם וע"ז אמר לוה ובע"ח באין ונפרעין גם מחלקו שהיו שייכים לשאר היורשים וא"כ הלא לא קיים מצות השבה על חלקם לכן הוכרח רש"י לפרש שעל חלקו אין לו נכסים שיכול ליתן דאם יתן ויוותר חלקו לא יהיה לו ג"כ מה יאכל והיינו כפרש"י כאן באופן שכאן ולעיל פירוש של אין לו שאין לו מה יאכל רק שלעיל פי' רש"י שעל חלקו אין לו מה יאכל אם יוותר אותו אפשר היה בעיני לפרש שלעיל כוונת רש"י שאין לו נכסי כ"כ שיכול לוותר רצה לומר דודאי יש לו נכסים קצת אבל אין עושר כ"כ שיכול לוותר בחנם כמשמעות לשון יוותר בכל מקום והיינו מפני שרש"י מפרש עכ"פ שהגזילה בעין ואם כן איך אמר ואם אין לו הלא עכ"פ הגזילה קיימת שיכול לשלם הגזילה דאל"כ אינו חייב לשלם כלל לכן מפרש שהגזילה היא בעין אך מצד עצמו אינו עושר כ"כ שיכול לוותר בחנם חלקו ודו"ק: ד"ה ואפילו לארנקי של צדקה אם אינו מוצא יורש לאביו כו'. אין כוונת רש"י שאין לו יורשים כל כך דא"כ קשה מ"ש א"כ וכי יש לך אדם שאין לו גואלים אלא כוונתו שיש לו קרובין רק שהוא אינו מוצא אותם ואינו יודע מי הם הקרובים לאפוקי לשון התורה הוא ואם אין לאיש גואל משמע שבאמת אין לו גואל כלל וע"ז הקשה כי יש לך אדם כו' וק"ל: ד"ה ונמחליה לנפשיה היכא דאין יורש אלא הוא כו'. יש לפרש שכוונת רש"י דבעל המשנה אין להקשות דנמחליה לנפשיה דבלאו הכי יש תקנה אחרת במ"ש במתני לוה ובעל חוב באין ונפרעים כו' אך המשנה איירי אם הוא רוצה לצאת ידי שמים כהלכתו ולהחזיר הגזילה לאפוקי רב יוסף שאמר לארנקי של צדקה משמע שאין לו שום תקנה רק שיתן לצדקה ושם תמהר הגזילה ואין לו תקנה בלוה ובע"ח באין ונפרעים להוציא מן הצדקה וע"ז הקשה ונמחליה לנפשיה ושוב אחר שמתרץ הא ר"י והא ר"ע רוצה ליישב גם המתני' בענין זה ודו"ק: **בתוס'** ד"ה בע"ח באין ונפרעים כו' משום שהרי ודאי אינו רוצה כו'. א"ק לפי זה למה אמר במתני' ואם אין לו לוה ובע"ח כו' הלא אפי' יש לו יכול לעשות כן ויש ליישב וק"ל: ע"ב גמ' מכלל דר"י הגלילי סבר אפי' לנפשיה נמי מצי מחיל כו'. ולא ניחא לה למימר דהא דמתרץ רבא הא והא ר"ע היינו ר"ל דאתיא גם כר"ע דלשניהם יש סברא זו לחלק בין לנפשיה ובין לאחרים רק דפליגי בזקפו עליו במלוה דמר אית ליה דהוי כלנפשי' ומר הוה לאחרים וקושי' התוספות משום דאם כן עיקר חסר מן הספר דה"ל לרבא לומר ומאי זקפו דהוי כנפשיה כמ"ש רב ששת בדברי ר"י הגלילי כן היה לומר בדברי ר' עקיבא להיפך ויש עוד ליישב ודו"ק: **שם** אלא אתיא לכהן לכהן משדה אחוזה כו'. ר"ל המתרץ מתרץ דודאי הברייתא שהקשה מנין שלא יאמר כו' ידע שפיר הלימוד משדה אחוזה ולכן לא הקשה מתחלה הברייתא מפסוק דאיש את קדשיו כי משום דהלימוד של שדה אחוזה סותר הדרש דאיש את קדשיו ומוקים ליה במילי אחריני אך שהקשה כיון דאית לן ק"ו אם כן יותר יש לומר דהלימוד של איש את קדשיו הוא אמת ודוחה הדרש של אחוזתו ומוקים ליה במילי אחריני וע"ז אמר לא אם אמרת כו' וא"כ אין כאן שום ק"ו לכן יותר יש לנו לילך אחר הדרש דשדה אחוזה ולאוקמי איש את קדשיו למילי אחריני ובזה מיושב הככה דקדוקים בסוגיא זו ודו"ק ומ"ש בברייתא שדה אחוזה והלא דין הוא כו' לפי' תוספות יש לפרש שהברייתא עצמה אומרת מלבד שיש לימוד מגזל הגר יש ללמוד ג"כ מדין ק"ו אף אם יש פירכא מכל מקום יש ללמוד דמקשינן להדדי גם כן מאיש קדשיו כו': **ברש"י** ד"ה כשהוא אומר מלבד איל הכפורים משמע למי שזה ניתן זה ניתן ואיל הכפורים אין יכול להקריב אלא כהן שבאותו משמר כו'. ואף דאמרינן בסמוך במתני' דאם נתן הכסף ליהויריב והאשם לידעיה יצא בדיעבד כדמשמע לישנא דיצא אבל לכתחלה ילפינן מקרא בהיקשא דנותן הגזל למי שנותן האשם לפרש ג"כ שאין כוונת רש"י מעולם לומר שצריך ליתן המעות והאשם לכהן אחד רק כוונתו לומר למי ניתן דהיינו לאותו המשמר שמביא האשם לזה צריך ליתן והם חולקים בו וכן הגזילה צריך ליתן לאותו משמר שהוא בזמן שמביא הגזילה ולא לשום משמר אחר והיינו היקשא וכן כוונת רש"י בסמוך כמ"ש והכתיב איש את קדשיו כו' וכיון דמקריב ליה וזכה ביה גזל נמי דידיה הוא כדאמרינן מלבד איל הכפורים למי שזה ניתן זה ניתן היינו רצה לומר דככר ילפינן מהיקשא כמו שהאשם צריך ליתן לאותו משמר שהוא בזמן שמביא אותו כן הגזל וא"כ כאן שמביא אותו הוא עצמו הגזל נילף ג"כ שיתן לעצמו ויזכה ביה לבדו כמו האשם נותן לעצמו הכל וזכו ביה לבדו ואין למשמר בו כלום כן הוא הגזל יביא אותו לעצמו מכח היקשא גם לפי דרך הראשון אתי דברי רש"י אלו ג"כ כפשטן וכמ"ש דעכ"פ לכתחלה נותן לאחר הכל וכן יש לפרש בתוספות שכתבו אין נראה לפרש בשעת הודאה כשמתחייב כו' וקשה דאיך אפשר לפרש כן הלא אמרי' לקמן בהדיא דאם נתן הכסף אשם לכל משמר בפ"ע דיצא והלא הגזלה והאשם מתחייב בשעת הודאה בבת אחת אלא ודאי כמ"ש דלכתחלה בעינן ליתן למשמר אחת מיהו בלא"ה אין קושיא דיותר ניחא לתוס' לפרש דאותו מקום עצמו מיניה וביה דאיך ילמוד מאיל האשם שנותן למשמר שהוא בשעת החיוב וה"ה הגזילה וזה אינו דגם האשם נותן למשמר אחר ודו"ק:

דף קי ע"א גמ' ה"ד אי דמצי עביד עבודה כו'. ר"ל דוודאי סברא היא דאם יכול לעבוד עבודה יכול ג"כ לאכול ואם אין יכול לאכול א"כ אין יכול ג"כ לעשות עבודה ומתרץ דודאי זהו אמת שווין הן אך שיכול לעשות עבודה ע"י הדחק וה"ה אכילה ע"י הדחק וק"ל: **שם** לאפוקי ממתני' דתנן נתן לו את הקרן כו'. כתוב בחדושי הלכות וה"ה דה"מ למיפרך לעיל או אינו אלא אשם זה איל לאפוקי ממתני' דתני הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא אלא משום דלאו מילתא אשם למוד מפיק לה אלא מדכתיב אשר יכפר כו' איני מבין ומה בכך מ"מ אקרן לא הוה קאי הלימוד דאשר יכפר רק אהומש כמו דלפי האמת קאי אלימוד דאקרן משום דנקרא אשם וילפינן מהקדם ולא אהומש דלא נקרא אשם אם כן הוא עכשיו להיפך אבל הקושי' מעיקרא ליתא דהשתא קודם שידע הלימוד מדכתיב מלבד איל הכפורים ע"כ דלא ידע ג"כ דרשא זו בהביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא מדכתיב אשר יכפר דאם ידע דרשא זו דסיפא דקרא א"כ ג"כ א"א לומר דאשם זה איל דהרי סיפא דקרא הוא ג"כ מלבד איל הכפורים ואשר יכפר ואם כן אשר יכפר קאי אמלבד הכפורים ולפ"ז א"א לומר דאשם זה איל וכמו שאומרים בברייתא באמת כשהוא אומר מלבד כו' אלא ע"כ בהוה אמינא זה לא ידע ג"כ דרשא זו ואפשר שגם כוונתו כמ"ש גם מ"ש עוד ויש לומר ונקט נמי במילתי' דרבא אדרבה חומש מעכב ולא קאמר אדרבה קרן אינו מעכב משום דאינו מפורש בהדיא במתניתין דקרן אינו מעכב איני מבין הלא מפורש במתני' דאם הקריב אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא אף שמביא הגזילה א"כ כ"ש אם אינו מביא הגזילה כלל ועיין מ"ש בסמוך בפי' רש"י ודו"ק: **ברש"י** ד"ה אי דאיכא טהורים בהאי משמר כו'. כתב בחדושי הלכות דלפי מ"ש התוספות דפריך לרב ששת כו' ה"ה אי איכא טהורין במשמר אחר כו' ע"ש ולפי דבריו נ"ל שהתרצן משיב אימא נותנו לבעלי מומין טהורין כונתו לתרץ דאיירי בדליכא שום כהן טהור אפילו במשמר אחר וזה דוחק כיון שהמקשן לא הקשה איך יתרץ לו התרצן מה שהוא עצמו לא הקשה גם הלישנא דאמר רב ששת אם היה כהן טמא נותנה לכל כהן שירצה משמע שלמי שנותנין לו אותו הכהן הוא טהור וע"כ היה אפשר לפרש"י דודאי אף אם סבר רב ששת דאפי' איכא טהורין במשמר אחר צריך לאהדורי אטהורין מכל מקום אינו קשה שמאים מי מצי עבדי וכיון דלא מצי עבדי שליח היכי מצי משוי כו' דלא אמרינן סברא זו אלא אם אותו הדבר שהוא עושה שליח עליו יכולים לעשות בני המשמר של שבוע זו כדלעיל אם כן אם הוא לא מצי עביד גם אינו יכול לעשות שליח ורק תשאר הדבר לאנשי המשמר לאפוקי כאן דגם אנשי המשמר אינן יכולין לעשות עבודה שהוא עושה שליח עליו אז אינו קשה כיון דהוא לא מצי עביד כו' כיון דבלאו הכי אינן יכולין לעשותו אך היותר נראה דאם נעיין שם בגמרא אז אפילו ללישנא קמא אינו סבר רב ששת רק אם איכא טהורין בבית אב אחר צריך לאהדורי אטהורין לאפוקי למשמר אחר מודה רב ששת דנעשין הטמאין דלענין זה נדחה הטומאה שפיר ובכל הגמרא לא נזכר שם רק בית אב כי בכל משמר היה שבעה בתי אבות שכל אחד היה עובד יום א' אבל ממשמר למשמר אחר אינו חולק רב ששת ולאיתו' בספר דברי ריבות שגם הוא הבין כבעל חדושי הלכות אך שכתב דבגמרא כאן אזלא לישנא דאיכא דאמרי רב ששת מודה בבית אב אחר ומפרש כוונת התוספות על דרך זה ומלבד שדבריו דחוקים בדרך התוספות גם אין משמע שם מלישנא דאיכא דאמרי רק דרב נחמן פליג אפי' בבית אב אחר אבל לרב ששת אפי' בבית אב אחר צריך לאהדורי ובזה אינו מחולק לישנא דא"ד על לשון הראשון ודו"ק: ד"ה נתן הקרן כו' אם לא נתן עדיין ולבסוף נתן כו'. כתב בחדושי הלכות שאין זה מדוקדק דאפי' לא נתן גם לבסוף אין מעכב הכפרה כדמשמע לקמן כו' מיהו נראה דגם מלקמן אין הוכחה כלום דיש גם כן לפרש דה"ק יכול כשם שאיל ואשם מעכבין היינו שאם לא הביא האשם עד אחר הקרבת האיל מעכב כמ"ש קודם לזה כך חומש מעכב אם לא הביא אותו קודם הקרבה כו' והוכחת רש"י אפשר שהוא מדאמר בגמרא לנמאי ל"מ לאפוקי ממתני' דתנן נתן את הקרן כו' אדרבה חומש מעכב לשון אדרבה משמע שיהיה בהיפך דחומש מעכב וקרן לא יעכב ואיך יעלה על דעת לומר שיהיה טובל ושרץ בידו ואף אם יעכב הגזילה ולא נתן לבסוף כלל שיהיה לו כפרה אלא וודאי שהפי' צריך ליתן לבסוף וע"ז הקשה דלמא הקרן אף אם נותן לבסוף יש לו כפרה א"ק לפ"ז ה"ל להביא גם הדרשא ולומר לאפוקי מתני' דתנן הביא גזילו כו' נתן את הקרן כו' אלא ע"כ צריך לומר דאין קושיית הגמרא אדרבה שיהי' הדבר מהופך הקרן לא יעכב והחומש יעכב רק הקושי' הוא שגם החומש יעכב וכמ"ש מהר"ח בספרו והיותר נראה לומר שרש"י כתב בדיוק החומש אין מעכב מלהקריב האשם כו' ר"ל שיהיה תלוי הקרבת האשם בנתינת החומש זה אינו עכ"פ צריך לקיים מצות נתינת החומש מצד עצמה וכן משמע לשון המתני' שאמר אינו מעכב כו' אבל מצד עצמה לבד צריך לקיים ודו"ק: **תוספות** ד"ה לבעלי מומין כו' תימה ועורה אמאי הויא לבעלי מומין כו'. נראה דכל עיקר קושי' הוא כיון שגם בעלי מומין אינן ראויין להקרבה רק שנותן להם הבשר מפני שאין כאן טהורין שיכולים לאכלה אם כן העור ישאר לאנשי המשמר בשלמא לעיל דאם היה נותן הקרבן להקריב לאנשי המשמר אז היו חולקין העור והבשר נכן אם הוא אינו ראוי לאכילה אז ישאר הדבר לאנשי המשמר כאילו נתן להם להקריב הקרבן לאפוקי כאן שהם בעלי מומין ואין ראויין להקרבה ולא יתן להם הכל רק בשביל שאר אנשי המשמר הם טמאים אם כן למה יחלקו בעורות כולן ובזה מיושב נמי מה שהקשה מהר"ח בספרו הא משנה שלימה היא בפ' טבול יום כל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בבשר וכל שאינו חולק בעור כו' לפ"ז לאו קשיא דלא אמרינן זה אלא במקום שאר אוכלי הבשר ראויים להם מצד שיכולים לעבוד וזהו שכר עבודתם ואם כן גם העור שלהם לבד לאפוקי כאן שאין הבעלי מומין חולקין בבשר מצד עבודתן שהרי אינן ראויין להקרבה רק שהתורה נותנה שיחלקו גם בבשר ובעור עם שאר הכהנים לאפוקי שהם יעלו לבדם מה שראוי גם לשאר אינו נכון ודו"ק: ד"ה או אינו אלא המושב זה כפל כו' וכפל לא מחייב בהודה כו'. וקשה מאי קושי' הלא יכול לומר דהתורה איירי באם באו עדים ג"כ ויש בזה פלוגתא דאיכא מ"ד דסבר מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב ואף דאנן קי"ל דפטור הייתי אמר שככר נלמד דמושב זה חומש ואי לא איירי התורה כלל בכפל גם איכא לפרש דהתורה איירי באם באו עדים קודם שהודה דלכ"ע חייב וליכא לתרץ דא"כ אינו חייב חומש דבמקום כפל ליכא חומש אם כן בקיצור היו יכולים התוספות להקשות קושיא זו מיהו גם זה אינו קושי' כלל כמ"ש דאיכא מ"ד לעיל בפ' מרובה דמשלם כפל וחומש ואשם וחכמים דחולקין היינו מדרש דשילם אותו בראשו ממון המשתלם בראש ואכתי לא ידעינן למידרש כן וי"ל ודו"ק: ע"ב תוס' ד"ה דאדעתא דהכי לא קידשה אבל הכא דקידושין בדידה קיימינן כו'. לאיתי בתשובת מהרי"ק שורש ק"א שהביא ראיה מדאמרינן כאן אי לאו טעמא דטב למיתב טן דו הייתו סמכינן לומר דוודאי אדעתא דהכי לא שיעבד נפשיה כו' כ"ש לענין ממון והייתו עובדא שנשאל עליו שקודם שנשאת אי נאמר ג"כ דאדעתיה דהכי לא שיעבד נפשיה בקנסות ובעונש כו' תמיה לי הלא לפי' התוספות אין כאן שום ראיה דאם תלוי הדבר גם בה והיא נתקדשה לו אפילו אם יארע בה איזה דבר כמו גבי לוקח ומוכר ודו"ק:

דף קיא ע"א גמ' כבי יהודה סבר קנסינן לידעי' ורבנן סברי כו' הילכך לידהו קנסינן לה כו' משמע דפ"פ הדין היה יוצא אם היה נשאר הכסף לידעי' והאשם ליהויריב רק הם חולקין מי ראוי לקנוס דאל"כ מת"כ קשה על רבנן או על ר' יהודה מה צריכי לומר דקנסי' לידעיה או ליהויריב הל"ל ורבנן סברי דלא קנסי' לידעיה וממילא נשאר ע"פ הדין דיחזור אשם אבל כסף אי בהיפך קשה על רבי יהודה דהל"ל דסבר דלא קנסינן ליהויריב מאי נ"ל דקנסינן לידעיה אלא ודאי כמ"ש דע"כ היה יוצא גם אם היה נשאר הדבר כך האשם אצל יהויריב והכסף לידעיה ואף דדרשינן לעיל דצריך ליתן לכהן שבאותו משמר דומיא דאיל הכפורים אלא מוכח כמ"ש לעיל דהדרשא הוא דלכתחלה צריך ליתן לכהן שבאותו משמר אבל בדיעבד יוצא: **שם** פשיטא הכי אית ליה כו'. וליכא לתרץ דאשמעינן אפילו אם נתן הכסף ככר לידעיה קודם שנתן האשם ליהויריב וה"א דאז ליכא למיקנסא לידעיה דלא סבר ר"י דקנסי' לידעיה אלא היכי שככר נתן האשם ליהויריב אפ"ה אשמעינן דאינו כן רק אכתי קנסינן לידעיה כיון דלאו מעמרתו הוא דאל"כ הל"ל אם קיים האשם פשיטא דבהכי איירי הפלוגתא דר"י וחכמים: **תוס'** ד"ה וילמד הקדש מהדיוט כו' תימה אמאי איצטריך קרא לעיל

לעיל כו' ואיפכא אין שייך להקשות על הברייתא למה לה דרש זה כילף מדרש של רבא כי ודאי הברייתא לא ידע ולאו הדרש של רבא אך זה הקשו שפיר דלמה ליה לרב דרש אחר אמאי לא יליף מדרש של הברייתא גבי הקדש וק"ל : ע"ב בתוספות ד"ה הגוזל והמאכיל לאו דוקא מאכיל כו'. כוונתם בכל מקום הן במתני' הן בברייתא דרבי אושעיא מאכיל לאו דווקא לאפוקי לרמי בר חמא מאכיל דברייתא דרבי אושעיא הוא דוקא כיון דאיירי לפני יאוש ודו"ק : ד"ה אין גזילה קיימת פטורין כו' אלא משום דניחא ליה למיפרך מסיפא כו'. ויותר נראים דברי הרש"ן שכתב דלעיל גם כן איהו מקשה על רב חסדא מרישא דמתני' דהגוזל ומאכיל דיש חילוק בין אם הוא מאכיל לו לבא הוא בעצמו רק מסיפא דמתניתין פריך דהניח לפניהם פטורים וא"כ גם כאן אין שייך למפרך רק מסיפא דאין גזילה קיימת פטורין ע"ש וק"ל :

דף קיב ע"א ברש"י ד"ה היתה פרה שאולה לו כו' אי גרסא נמי אגב שיטפא בדרב פפא כו'. ובספר הא"ן ראיתי שכתב דשפיר גרסינן ליה ואריכא קאי דווקא היתה גנובה לו מע"ש ושבתים בשבת אז חייב בקנס לאפוקי אם אין גניבה דהיינו שגנב וטבח בשבת שאז אינו חייב על הגניבה דהיינו הקנן כי איסור שבת וגניבה באין כאחד אז גם אטביחה ומכירה אינו חייב ע"ש ויש לדקדק אמאי אין מפרשי דברי רב פפא דבאמת קאמר כי קושי' רש"י וה"ק גבי שואל פטור מן הכל שאין כאן קנס מפני שאם אין שייך גניבה דהיינו כאן הוא שואל ואין שייך לפטור עצמו בטענת גניבה אין כאן קנס אטביחה ומכירה דהוי גזלן ולא גנב ויש ליישב דא"כ הוה קשה בהיפך הא אפי' הוה שייך כאן טענת גניבה מכל מקום הוה פטור מן הכל מפני שאיסור גניבה ושבת באין כאחד וא"כ פטור מקנן וארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא ג' וד' מיהו יש עוד לדקדק אמאי אינו מגיה גם מ"מ גבי שמואל שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד הלא אין שייך כאן איסור גניבה רק גזילה ויש ליישב ודו"ק : **תוספות** ד"ה קטנים כו' פטורים דהא לאו קושיא כו'. וה"ה דהמ"ל דהא"א למיגרס כן דא"כ מאי מתרץ רב פפא ה"ק ועדיין לא אכלום כו' וברייתא דלעיל צריך לומר לפ"ז דאיירי באכלום א"כ קשיא גדולה אמאי חייבין אם אינו בעין דליכא לתרץ דטכל לומר דאיירי כשהניח אחריות כמ"ש בסמוך דא"א לפרש כן לפי האמת ויש ליישב דאין כוונת התוס' להוכיח דל"ג משום דהא סומכוס כו' דאיכא למימר דהמקשן לא ידע פלוגתא דסומכוס אך כוונת התוספות לומר דל"ג

מכח הקושיא שכתבתי אך א"כ כתבו התוספות ולמה באמת איהו מקשה המקשן הברייתות אהדדי ועפ"ז כתבו משום דהא סומכוס כו' ולכן לא רצה המקשן להקשות קושיא זו ודו"ק : **בא"ד** וליכא לאוקמי כגון שהניח להן אביהם אחריות נכסים ולהכי א"ש הא בגדולים חייבים כו'. ול"ע דאיך אפשר לומר ולפי' הברייתא דאיירי בהניח להן אביהן אחריות נכסים א"כ אמאי תני ברישא הגוזל ומאכיל את בניו פטורים כיון דהניח להן אחריות נכסים הא משעבוד על הנכסים ואמאי יהיו פטורים ואין נראה לפרש כוונת התוספות דרצונם נומר דמ"ש הברייתא הניח לפניהם והכלום אין פירושו שהניח לפניהם הגזילה כשמת אלא ה"ק הניח לפניהם אחריות נכסים והכלום הגזילה אפי' בחיי הגזלן דאין לשון הברייתא סובל פירוש זה ויש ליישב דאין כוונת התוספות שדבריהם דיש לפרש כן לפי האמת דהברייתא איירי בהכי רק רצונם די"ל דהמקשן איהו רוצה להקשות קושיא שלו על הגדולים אמאי חייבין משום דאיכא לתרץ דאיירי בהניח להן אחריות נכסים מאי אמרת אם כן גוזל ומאכיל אמאי פטורים אמת שהוא קושיא אך המקשה רוצה להקשות כפשוטו על קטנים אמאי פטורים אף אם איירי הברייתא איך שתרצה מכל מקום קשה על הקטנים לאפוקי על הגדולים אינו קשה אם נוקמי בהניח להן אחריות נכסים אם לא שהוא יסמוך על קושיא אחרת מרישא דקתני הגוזל והמאכיל פטורים ויותר ניחא למקשן להקשות כפשוטו ולפ"ז מתורץ אמאי אינו מתרץ באמת כן דברייתא זו איירי בהניח להן אחריות נכסים ולהכי בין גדולים בין קטנים חייבים אף אם אכלום והשתא אתי שפיר דא"א לתרץ כן לפי האמת מכח הרישא דקתני גוזל ומאכיל פטורים אך יש לדקדק איך אפשר לומר שקושיית המקשן הוא דקטנים יהיו פטורים משום דאין מקבלין עדות כו' וא"כ אף אם הגזילה בעין אין מקבלין עדות להוציא מידם דאין התוס' סוברים דבגזילה קיימת אין צריך לקבלת עדות ופשיטא דמוציאין מידן (בהעתק כאן חסר) : ע"ב רש"י ד"ה ע"פ אשה כו' מחזיקינן באפקרותא והי' משמתינן ליה כו'. והיינו שאם אומרי' משמתא עשתה האשה שליחות שלה והגידה לו הזמן שקבעו לו ב"ד ובאם שאינו משגיח היו משמתינן אותו ולעיל אמר דשליח ב"ד מהימן כבי תרי לענין זה שאם בא השליח ואמר שאינו רוצה לבא אז היו משמתין אותו מיד בפעם ראשון ושוב א"ל להזמין אותו עוד פעם ועפ"ז לא היתה אשה נאמנת וכן מצאתי בתשובת מהר"א מפרש ומיישב כן דברי רבינא ע"ש ודו"ק :

סליק מסכת בבא קמא . בעזר השוכן רומה :

הגהות בן אריה למסכת בבא קמא

להג"מ זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז .

דף ג ע"א גמ' או רגל דהיזקו מצוי כו'. נ"ב עי' תוס' פסחים ק"כ ע"א סוף ד"ה כל כו' ודכוותיה אשכחן כו' וכוונתם דהא לקמן מסקינן דהלכותיהן שן ורגל לפוטרן ברה"ר ועפ"ז יתורץ קושית הרשב"א ע"ש [א"ה דהרשב"א הקשה על מ"ש הי מינייהו מפקת אדרבה הי מינייהו עיילית דהמעי"ה. אבל אם אצטריך רק לפוטרן ברה"ר נפטור לכולהו דהמע"ה. (גם באם תפס לשיטת התוס' לא מהני תפיסה בספיקא דדינא כמ"ש ב"מ ה ב'. גם באם יזיק בשן ורגל בשניהם ברה"ר נפטריה דלמא קרא כולל תרווייהו). רק דלפ"ז קשה לשון הגמ' דה"ל לומר או שן שאין היזקו מצוי או רגל שאין הנאה להיזקה כיון שנרצה ללמוד קולא. ובדברי התוס' פסחים שם מתורץ וזהו שכתבו התוס' שם ודכוותיה אשכחן גבי שן ורגל כו' ושמעתי מפיו זללה"ה. ומ"ש כאן אבל אזלא ממילא לא היינו דה"א דקרא ושילח ממעט בהדיא אזלא ממילא שלא נלמוד ממה מצינו] ועי' בתורת חיים כאן : שם תד"ה דומיא כו' דהא דמקשינן לחומרא כו'. נ"ב עי' יבמות ח א' :

דף ד ע"א תד"ה כיון כו' בירושלמי יש דישן כו'. נ"ב עי' תוס' לקמן כז ב' ד"ה ושמואל :

דף ה ע"א רש"י ד"ה ומפגל כו' חטאת לשם שלמים כו'. נ"ב עי' פ"י. ועי' מנחות מט א' וברש"י שם ד"ה ומחשב כו' דדברי רש"י כאן מבואר בגמ' שם על האי מתני' גופא דכהנים שפיגלו במקדש חייבים. ורש"י כאן ליטנא דגמרא שם נקט. [דמוקי להמתני' הנ"ל בשוחט חטאת לשם שלמים ובכה"ג הוה פיגול כמפורש ברש"י שם. ועי' תוס' כאן ד"ה וקתני] וע"ע רש"י פסחים קכא א' וברשב"ם שם : שם תד"ה למעוטי כו' דלא דאין דינא דגרמי מחייב משום קנס כו'. נ"ב עי' לקמן סב א'. [א"ה שאמר שם דלמ"ד דלא דאין דינא דגרמי מסורת נמי לא דיינינן] ועי' ש"ך חו"מ סי' שפ"ו סק"א בהגה"ה : שם תד"ה תחת כו' חייב לפלוני מנה דדינו בזיבורית כו'. נ"ב נ"ל חייב לפלוני מנה דדינו [בבינונית או שהעידו על כתובה דדינה] בזיבורית. ועי' חדושי הרשב"א :

דף ז ע"ב רש"י ד"ה והכא נמי גבי ניזקין כו' ודינו בעידית כדכתיב מיטב כי זול דהשתא ואי א"ל ניזק כו' כצ"ל. ותיבת שקול שמוסגר בריבוע הוא נמחק. [א"ה או שצ"ל שקיל] :

דף ח ע"ב תד"ה בדייתמי כו' חוזר וגובה מהן. נ"ב עי' פסחים לא א' :

דף ט ע"א תד"ה הלכך כו' דלא שייך ביה המע"ה. נ"ב עי' תוס' ב"ב סב ב' ד"ה איתמר וע"ע תשב"ן ח"ב שאלה רע"ב דף נ"ד [ותוס' בכורות מח א' ד"ה דאמר] : שם בגמ' ושמואל אמר כו' לקוחות כו'. עי' תוס' גיטין מז ב' ד"ה טבל ובשאגת אריה סי' נ' [א"ה דלשיטת התוס' שם קשה דגם אם לקוחות הן ספק הוה אולי הגיעו חלקו. וי"ל עפמ"ש התוס' בכורות מח א' ד"ה דאמר כו' דהיכא דהדין מסופק לחכמים כו'. וא"כ י"ל דזה הוה ספק במציאות ואמרינן גם לרב אסי המע"ה. אך קשה מבכורות מח ב' זאת אומרת כו' ע"ש פירש"י. והא עדיין ספק הוה וצ"ל דשם לא מכח ס"ס אע"ג שהוא להוציא. משא"כ ברב אסי דהכא הוה רק ספק א' שמא הגיעו חלקו וכמ"ש השאגת אריה שם סי' נ'. ובזה מתורץ קושיית התוס' כאן ד"ה רב אסי על לשון ראשון שברש"י שמע. ועי' רש"י חולין קלה ב' ד"ה טבל ואני שמעתי כו' ועי' שב שמעתתא ש"א פ"כ בענין ס"ס להוציא] :

דף י ע"א תד"ה שהשור כו' דההוא שרי בהנאה. נ"ב עי' שו"ע יו"ד סי' שמ"ט ובביאור הגאון ז"ל שם ובמל"מ סוף הל' אבל :

דף יא ע"א רש"י ד"ה דאין מקצת כו' שמא רוב מיתוי הולד כו'. נ"ב עי' חולין סח א' ובמהר"ם שם [על התוס' שם ד"ה שיליא] : שם תד"ה בשאילתות כו' דמנהג דיינין כך הוא. נ"ב וגי' בה"ג אמר שמואל תנא עי"ש : **ע"ב** רש"י ד"ה דיש מקצת כו' ואם חזרה לפנים תשתרי בשחיטת האם כו'.

נ"ב ועולה לשיטתיה דס"ל דאכר עצמו מותר בחזרה עי' חולין סח ב' וע"ע תוס' יומא ד א' ד"ה תניא וכו'. ומתורץ קושיית התוס' כאן. [א"ה ועולא אמרה בחולין ס"ח שם משמיה דר' יוחנן. והתוס' ביומא שם כתבו דר' אלעזר ס"ל בכ"מ כר' יוחנן. א"כ גם ר' אלעזר דאמר עולא משמיה כאן. הוא לשיטתו שיטת רבי יוחנן כנ"ל] :

דף יב ע"א תד"ה זילו כו' כטועה בדבר משנה. נ"ב ועי' תוס' כתובות כ ע"ב ד"ה אמר להו כו' : שם תד"ה למה לי כו' קני קרקע הסמוכה לתחום. נ"ב נ"ל הסמוכה לתחום :

דף יד ע"ב תד"ה שמע מינה כו' ה"ל למיפרך והתנן כו'. נ"ב עי' שבת נג ב' ש"מ אכל ב' זיתי חלב כו' ושם נמי מתני' בכריתות יא ב' אכל חלב וחלב כו'. וע"ע תוס' שם ל ע"א ד"ה המוציא כו'] [א"ה דלדברי התוס' שם יש לתרץ קלא שאמר ר' יהושע לשון ש"מ כו' שלא נאמר דאתיא כר' יהושע ותמחוין מחלקין ושני מינין כשני תמחוין]. וע"ע תוס' זבחים כו א' ד"ה ש"מ :

דף יט ע"ב גמ' בבהמה ובפתורא. נ"ב גי' הערוך ערך פת ופתיתא. פי' פתיתות בתוך המרק [א"ה שזאת אין דרך הבהמה לאכול כשהוא פתות בתוך המרק] ועי' חדושי הרשב"א :

דף כ ע"ב גמרא לכי תשמש לי שקל סודרים כו'. נ"ב עי' יוחסין אות ר' בהג"ה :

דף כא ע"א תוס' ד"ה דקיימא כו' ובשעת עמידתן פשטו כו'. נ"ב לפנינו בירושלמי איתא ובשעת עברתן :

דף כד ע"א תד"ה אי לייעודי כו' של חמישית נ"ש כו'. נ"ב עי' סנהדרין פא ב' :

דף כה ע"א תד"ה קל וחומר כו' כל א' ס' דברים כו' ונדפס בלדו שם משמע כו' רק תשעה כו'. נ"ב ע"ע מדרש קהלת ה' ז' על פסוק ברבות הטובה כו' [שחשיב ג"כ חמשה לאב וחמשה לאם. והקב"ה מתן בו עשרה דברים כו' ע"ש] : **ע"ב** תד"ה וקמייתי כו' דלית ליה טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה כדמוכח כו'. נ"ב עי' תוס' פסחים יז א' ד"ה רביעי כו' מיהו יש לומר כו' :

דף כו ע"א רש"י ד"ה אף סומא כו' דכי ירידון אנשים כו'. נ"ב עי' תוס' כתובות לג ב' סד"ה דלמא בשוגג כו' :

דף מא ע"א תד"ה כיון שהגיע כו' לעשה יתירה. נ"ב עי' תוס' בכורות ו א' ד"ה פירש ולפי דבריהם שם מתורץ ג"כ קושייתם דבסמוך ד"ה לרבות [א"ה ועי' מהרש"א בפסחים כ"ב שהקשה מקרא ואהבת את ה'. ועי' ביאור מהר"א בן הגר"א ז"ל להקדמת תקוני זהר דף ו' ע"א אות ג' מה שכתב בזה] :

דף מב ע"ב תד"ה ונימא כו' ולא בעי למימר כו' וכשאמר לו ר' אליעזר קיבלה כו'. נ"ב ובירושלמי איתא ואית דבעי מימר מן דילפת מרי אליעזר עוד הא אמר כן ע"ש :

דף מו ע"ב בענין משפט אות ב' ג'. וכפי התוס' בשם י"מ כו'. נ"ב עי' תומים סי' כ"ד סק"א [מה שכתב על דברי עין משפט הללו ע"ש] :

דף נד ע"א תד"ה חמור דבור כו' גם לב"ה כו'. נ"ב ואותה לתנא דבי לוי ועי' ספר יראים ס"ס ועי' עירובין כז ב' בבקר לבן גג גג (וע"ע מנחות לא ב' לבר פדא קמ"י) :

דף נה ע"א גמ' שאיני יודע אם נאמר בהן טוב כו'. [א"ה עי' בזאור הגר"א ז"ל על אגדת ב"ק בזאור מאמר הזה] :

דף נט ע"א גמ' פקיעה היא ולא בעי תיה. נ"ב עי' סוטה יא ב' ועי' ז"ר פ' שמות [א"ה דאמר שם אטו תיה לא בעי תיה אחריתי. ודוחק לומר דהם פריך אליבא דר' יוסי דהכא דאמר נכי תיה. ואולי י"ל דכאן אמר לא בעי תיה בשכר. שאם פקחית היא תגיד לחברותיה מה שיעשו לה ולוולדה ותשיג זאת בחנם ולא צריך לנכות דמי תיה. משא"כ שם דייק לשון הכתוב בטרם תבוא אליהם המילדת כו' שא"ל מיילדת אחרת כלל] ועי' לשון המדרש שמות : **ע"ב** תד"ה הוה כו' ותימה דפ"ק דבילה תנן אין מטלטלין כו'. נ"ב ע"ש ולפי' הרמב"ם בפי' המשנה שם והר"ע ברטנורה שם נראה דלק"מ ועי' גמ' שם [א"ה דהרמב"ם והרע"ב כתבו דרק במקומו של ר' יהודה לא היו הולכין במנעל לבן בלתי תיקון ועי' היטב בגמ' שם טו א'] :

דף סב ע"ב תד"ה מרובה הג"ה שנדפס בלדו בסוף הדיבור ועי' תוס' תגיגה ח א' ד"ה אמאי ותוס' [תענית] יג ב' ד"ה מאי כצ"ל :

דף סה ע"א תד"ה גופא כו' ומאי קמ"ל מתניתין היא כו'. נ"ב עי' תוספתא פ"י זה הכלל כל גזילה שהיא בעינה כו' והגנב לעולם משלם כשעת הגניבה ע"כ וכן יש לפרש מימרא דרב [א"ה לשון התוספתא כל גזלה שהיא בעינה ולא שינה אותה מברייתה יאמר לו הרי שלך לפניך ואם שינה אותה מברייתה משלם כשעת הגזילה והגנב לעולם משלם כשעת הגניבה עכ"ל. וא"כ י"ל דרב אשמעינן גם בעינה. ובזה י"ל טעם התוספתא דמחלק בין גניבה לגזילה משום דכתיב חייב בגניבה. אבל שמעתי מאחד מגדולי ישראל שרצה תוספתא כתיבת יד וליתא שם תיבת לעולם. וא"כ קאי רק על ואם שינה שאז (הגזלן) משלם כשעת הגזילה והגנב משלם כשעת הגניבה] :

דף סו ע"א רש"י ד"ה עד שלבשו כו' מי שחטפו זכה בו. נ"ב עי' תוס' חולין קלא א' ד"ה יש בו כו' וכר"ן שם :

דף סו ע"ב תד"ה לגזר כו' וי"ל כיון שנשתנה שמו ע"י תקיעה. נ"ב נ"ל ע"י תקיקה :

דף ע ע"א תד"ה כסתם כו' סתם משנה דאתי כרבים. נ"ב עי' נדה כ ע"א :

דף עא ע"א תד"ה בשלמא כו' שהשליח סבור שהיא של גנב. נ"ב עי' לקמן עט א' תד"ה נתנו כו' :

דף עג ע"ב גמ' שלום עליך רבי ומורי. נ"ב עי' נזיר כ' ע"ב [ושם כא א'. א"ה דשם מוכח דשאלת תלמיד לרב הוא רק שלשה תיבות] ועי' בס' מקום שמואל סי' מ"ג שהאריך בזה והעיקר נראה דט"ס כאן ושיבת ומורי מיותר וכ"מ ברשב"ם ב"ב קכט ב' ד"ה לא קשיא כו' תכ"ד כו' ע"ש וכ"כ בפלפולא חריפתא כאן. ע"ש [א"ה וכן הוא ברא"ש כאן ובפי' שבועת העדות סי' ט"ז וע"ע ברמב"ם פ"ה מהל' ת"ת ס"ה. ובחדושי רעק"א ז"ל ליו"ד סי' רמ"ב סעיף ט"ז] וע"ע ירושלמי פ"ב דברכות ה"א] : שם תד"ה כי ליה ליה כו' בכדי שאילת תלמיד לרב כרים לקים. נ"ב דנזיר כ ע"ב :

דף פ ע"א תד"ה לבי ישוע כו' אין שייך לשון ישועה כו'. נ"ב עי' תנחומא ס"פ אחרי מבואר כרש"י :

דף פא ע"א תד"ה אין מתיבין כו' שאין אסור בהנאתו כו'. נ"ב נ"ע דהא כלאי זרעים מותר בהנאה כדאיתא ריש פ"ח דכלאים ועיין תוי"ט כלאים פ"ב מ"ה סד"ה אין מתיבין. ויותר נראה דס"ה בתוס' וצ"ל בהנאתו. ומשום מקיים כלאים דאסור אף זרעים עי' רפ"ח דכלאים [א"ה דתנן שם כלאי זרעים אסור לזורען ולקיימן ומותר בהנאה] : שם בא"ד א"כ אפילו לרבנן אצטריך כו'. נ"ב וכן הוא בירושלמי עי' ר"ש פ"ח דכלאים ועי' תוס' ע"ז סד א' ד"ה ר"ע וכו' ועי' בזאור הגר"א ז"ל יו"ד סי' רנ"ו ס"ק [י"ז] :

דף צא ע"א גמ' נצלת במים אדירים והעלית חרס כו'. נ"ב עי' תוס' ב"מ יז ב' ד"ה אי לאו :

דף צד ע"א רש"י ד"ה מרתו כו' דהכי אמרי' במס' ברכות דף מ' כו'. נ"ב ע"ש ברש"י ועי' סוטה מג ב' ובירושלמי כלאים פ"ו ה"ב ונ"ע. [א"ה שבמקומות הנ"ל מבואר דגם בעני אם אספו בכרי חייב ואיך כתב רש"י כאן דפטור העני. ואולי י"ל בדוחק דרש"י איירי בנותן לו בעיר דפטור כמ"ש בסוטה מג ב' שם. משא"כ בבעל הבית דהכא שלוקח מגרנו כמחוייב. חייב גם בעיר דלא שייך גביה הטעם שאמרו בסוטה שם ע"ש פירש"י. ולע"ג דמ"ש שעשאן בגורן איירי בעני ובעדם יליף משם רש"י לבעה"ב דהכא שבעיר דדמי ליה ועי' בגמ' ברכות מ ב' ע"ש] : **ע"ב** תוס' סוף ד"ה ותנן כו' לר' יוחנן הלכה כסתם משנה. נ"ב עי' תוס' שבת פא ב' סד"ה והא"ר יוחנן :

דף צו ע"ב תד"ה והלכה כו' ולמ"ד לא כרי עדיף אורי' כו'. נ"ב עי' ב"מ ק ע"ב דמוקי לברייתא [דהכא] כסומכוס. ועי' תוס' ב"מ לג ב' ד"ה לימא כו' : שם בגמ' ורב שבק רבנן ועביד כר"מ כו'. נ"ב כעין סוגיא זו בערכין כט א' ע"ש :

דף קד ע"ב תד"ה ור' יוחנן כו' קי"ל דרב וכו' וה"ה דלגבי שמואל הלכה כר"י. נ"ב כן הוא להדיא עירובין מז ב'. ועל מ"ש התוס' דרב ור' יוחנן הלכה כר"י נ"ב ביצה ד ב' :

דף קו ע"א תד"ה עירוב כו' והכנו דהסתם לאו מידי דכפירה נינהו כו'. עי' בזאורים ותומים כללי מגו אות ע"ב [מה שכתב בבאור דברי התוס'] :

דף קח ע"ב במתני' ותומש ואשם כו' ונדפס הג"ה בלדו כו' צריך כו' ליתא תיבת ואשם. נ"ב וכן במתני' שבירושלמי ליתא תיבת ואשם :

דף קיב ע"ב תוס' סד"ה ושלחו כו' נמצא כתוב ושלחו לו. נ"ב ובתשובת הגאונים סי' קפ"ד שעתיקו או שלחו ע"ש : שם בגמרא א"ר אסי א"ר שכתאי מקבלין כו'. נ"ב וברי"ף ובה"ג איתא רבי אסי וכן הוא בעיטור :

דף קיג ע"ב בגמ' שהדותא כו' ולא תבעו מיניה. נ"ב ברי"ף ליתא ולא תבעו מיניה. ועי' ב"ח סי' כ"ח [א"ה וכן בגמרות ישנות ליתא עי' קבוצות הש"ן] : שם בעין משפט אות ג' פ"ג מהל' נזירות סי"ח. נ"ל מהל' עבדים הל' י"א :

דף קיד ע"א רש"י ד"ה דמגיסתא בני כפר כו'. נ"ב ובעיטור אות ב' בירורין פי' ב"ד של קטרס שלוקחין שוחד. ווי"ל בסמ"ג ורבינו נסים פירש מקבלין קערות מלאות מאכל לשוחד תרגום קערותיו מגיסתי :

דף קיז ע"ב רש"י ד"ה ואי לא כו' ועוד אמרינן בברכות ירושלמי. נ"ב פ' שני [ה"ז] :

הגהות על הרא"ש

פ"א סי' ד בהג"ה לפי מעות כן פר"ח. נ"ב עי' פי' הכותב סי' י"א : **שם סי' יט** דאין מוציאין מן הנכרי אלא בעדים כו'. נ"ב עי' יש של שלמה :

פ"ב סי' טו בהג"ה ואין עדים זוממין משלמין כופר כו'. נ"ב מכות ב ב' :

פ"ג סי' יב אם האחד התחיל כו' השני פטור כו'. נ"ב וכ"ה בירושלמי פ"ק ע"ש :

פ"ט סי' יז בהג"ה נתן דינר לקנות חטין בטבריא כו'. נ"ב הוא בירושלמי כאן ה"ה. ועי' בעיטור אות ק' קבלנות בסופו לשון הירושלמי : **שם ס"ס כה** דמי חמץ מעליא. נ"ב עי' יש"ש סי' מ"ה ובמל"מ פ"ג מהל' גזילה ה"ה :

פ"י בפלפולא חריפתא אות כ"ז מלי לאסהודי. נ"ב סי' כ"ח. נ"ב ע"ש בש"ך סק"י. מה שכתב בשם היש של שלמה : **שם ס"ס נב** שהר"ן כתב בשם הרמב"ם. נ"ב נ"ל הרמב"ן : **שם ס"ק נה** וכן גי' הרי"ף. נ"ב ועי' באר הגולה חו"מ סי' ש"פ אות ו' :

הגהות מהגאון וכו' מהור"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל .

בראש פרק ג בהגה"ה לסי' ח' ד"ה וכגון שהרבית וכו' לפי שבעל הספר עובר בקיומו עכ"ל. נ"ב עיין גידולי תרומה שער מ"ו ח"ב אות ג' דף רי"ג ע"ב כד"ה והכנסת אשר"י :

פרק ט סי' יג ברא"ש ד"ה והשליפי דינא דגרמי וכו' וכן פורץ גדר והמבעית חבירו וכו' והוי גרמא בעלמא ופטור. נ"ב נ"ע דבתחלת עמוד זה כתב הרא"ש דעושה מלאכה בפרת חטאת גרמא הוי ופטור לכ"ע ועיין בספר מים חיים להפר"ח בחידושי גיטין דף נ"ג ע"א עמד בזה וכן ראיתי בפלפולא חריפתא להתוס' י"ט עמד בזה אבל מצאתי להיש"ש בפרקין סי' כ"ו הרגיש ליישב לשון הרא"ש בזה וקתנו משם :

בפי' המשניות פרק ד משנה ח שור שהוא יוצא להסקל וכו' אמרה תורה וכו' וכיון שנגזרו עליו סקילה וכו'. נ"ב עיין שער המלך פ"ה מהל' יסודי התורה הלכה א' ד"ה וראיתי לרבינו בפי' המשניות וכו' :

פרק ז משנה ז היה מושכו וכו' למד אותנו בזאת הסלכה שני עקרים. נ"ב עיין שער המלך פ"ג מהל' גניבה הלכה ב' ד"ה הן אמת וכו' :

הגהות מהגאון בעל סדר הדורות

דף כב ע"א רב הונא בר מנות. משמיה דרב איקא. נ"ל שצ"ל משמיה דרב אחא בר איקא ל"ת. וכיבמות מ"ג א' משמיה דרב אידי בר איקא נ"ל אחא ל"ת :

דף נב ע"ב רבי יצחק בר בר חנה. נ"ל שצ"ל ר' יצחק בריה דרבה בב"ח :

דף קיב ע"ב רבי יוסי בר אבוה. אולי נ"ל אבא ע"ש ל"ת :

חדושי הלכות מהגאון מהר"ם שי"ף על מסכת בבא קמא עם הגהות

ארבעה אבות פרק ראשון

דף ד ע"ב ברש"י בד"ה תנא אדם דאזיק כו' שור ולא אדם כו'. משום הא לא אריא דעל נזקי אדם חייב בבור ובקטלא לא קמיירי דמהאי טעמא לא תני הרי גוונא שור דאזיק אדם דמשלם כופר כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה למעוטי מסור וע"ש:

דף ה ע"ב ברש"י בד"ה ליכתוב רחמנא תרתי כו' ותיתי אם מנייהו כו' מה לקרן שכן כוונתו להזיק כו'. לדוגמא בעלמא נקיט דלשמואל תני שור לרגלו וגרב שור וכל מילי דשור ולא הרי השור שמשלם כופר כו' כדלעיל: **ברש"י** בד"ה וכולהו כי שדית כו' דאי נקיט או רגל או שן או אדם בהדי קרן לא כו'. וה"ה דשן נמי לא אתיא אי נקיט רגל או אדם בהדי קרן: **בתוס'** בד"ה כי שדית כו' אבל כלים חשיב ליה לקמן אינו ראוי כו'. לשמואל דס"ל לקמן להבלו וכ"ש לחבטו [צריך ייסוב למה חשיב כלים אינו ראוי] עיין לקמן בתוס' ס"פ הפרה [דף נד ע"א בד"ה בין לרבנן]: **בא"ד** ועוד לקמן אינו מוצא לר"י כו' והא משכחת לה אדם כו'. יש לדקדק דהתם קאי אחומר באש שמועד לאכול בין דבר הראוי לו כו' משא"כ בבור ובאש נמי פטור אדם כדאיתא התם בסוגיא [ריש ד"י חומר בשור מבאש] ויש ליישב (א): **בתוס'** בד"ה שכן מועדין כו' דא"כ קרן נמי אתיא כו'. דא"ל דבקרן מועד דבה איירי מתני' קמייתי [וקרן תם כתיבא] ולמ"ד קרן עדיפא דכיון דאייעד אורחיה הוא וגם כוונתו להזיק אפילו קרן נמי אתיא דא"כ היאך אומר קרן לחלק בין תם למועד ודו"ק: **בא"ד** היינו למ"ד פלגא נזקא ממונא כו'. אף אם כוון רש"י לפי' זה נראה דשפיר קאמר לא איתפרש היכא דרבא לא נתכוין לאלו מ"ד שהמה בתראי ר"פ תלמידו דרבא הוי וק"ל:

דף ו ע"א ברש"י בד"ה היינו בור כו' דהא נמי תחלת עשייתו לנזק דהו"ל לאסוקי כו'. אבל למאי דמסיק דלא דמי לבור מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו לא מקרי אם תחלתו לנזק וכמו משמעות סוגיא דלעיל [דקאמר כולהו כי שדית בור בינייהו אתיא כולהו אף אי כתוב בור ואש. ועיין לקמן דף י' איתא להדיא חומר בבור מבאש שתחלת עשייתו לנזק] וק"ל: **בתוס'** בד"ה לאהויי בור כו' דחשיב כרוח מלויה והוי אשו. ולפי זה הומ"ל כדלעיל באביי אי בהדי דקאזלי מזקי אש הוא ולא יתכן לומר דלזה הגירסא נתכוין רש"י למוחקו דלא הוי אשו רק אדם המזיק כמ"ש התוס' [דדרכו להתבונן ומתחייב המגלגל] כיון דבכל הספרים כתוב כתו הוא ודאי אותה הגירסא מוחק רש"י וק"ל: **בתוס'** בד"ה תאמר בהני כו' והתיז והזיק ברה"י כו'. ומ"מ מייתי לה במה הצד לחיובי נזק שלם [אף דבהתיז והזיק צרורות נינהו] דכל דין בור יהבינן ליה כיון דאפקרינהו ולא יצא מדין בור משום הפירכא כמ"ש המהרש"א ומטעם זה לא קשה להו עדיין למ"ד שור לרגלו היאך מצינו לאהויי חיובא ברה"ר כיון דשן ורגל פטורין ברה"ר ולעיל דף ג' ע"ב בד"ה משורו למדנו הקשו לרב דאמר משורו למדנו אף כי בור גמור הוא בכל מילי אפ"ה ס"ל לרב כיון דממונו הוא נוכל ליתן לו חומרא דשור ע"ז הקשו כיון דנוכל ללמוד מבור ומשור חלוק במה שאינו הולך ומזיק ואינו בע"ח וכוונתו להזיק וצ"ל בור יוכיח א"כ [היאך] נוכל לחייב בהו כלים ניתן בהו כל דיני בור ועיין מ"ש לעיל ויציין בזה בספר יש"ש: **בתוס'** בד"ה היינו בור כו' אמאי פטור מלשלם הלא כיון שנפלו כו'. ר"ל למאי דאמר אי בדלא אפקרינהו כו' [דבדאפקרינהו הוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס כמ"ש התוס' בד"ה אי דאפקרינהו]: **ע"ב בתוס'** בד"ה ור"י אכיל שמינה כו' דלמא ר"ע קאמר נמי כו'. לשונם אינו מדוקדק לי דמה"ל לומר לר"ע הכי עד שנקשה אכל כחושה כו' ולסברתם הו"ל להקשות דלמא ר"י קאמר נמי שאם אכל כחושה אינו משלם אלא כחושה וק"ל. ובעיקר קושיתם היה נראה דלא קשה מידי דפשטא דברייתא משמע דר"י מפרש הפסוק באיכות התשלומין שישלם כאלו היה שדה הניזק מיטב אבל לא במהות התשלומין ויכול לשלם לו קרקע זיבורית ור"ע אמר לא בא הכתוב לאיכות התשלומין אלא שיהיה הגבייה מן העידית ויתן לו עידית בפרעון כפי שיעור נזקו ולא אסיק אדעתיה דבניזק ומזיק פליגי כיון דר"ע לא סיים מן העידית דמזיק משמע דעיקר הפלוגתא אם יגבה מן העידית וק"ל. והתירוצם דחוק דעיקר כוונת המקשן היה מהכרח דלא בא הכתוב והמתרץ לא הי' לו בזה מידי [דהא לתירוצו ר"ע מחמיר טפי] רק לקמן בהכונס מפרש לה אביי דפליגי [נמי] בנידון במשויר שבה כו': **בתוס'** בד"ה כגון שהיתה כו' ואיפכא לא מצי למימר כו'. ולפ"ז הוה מצינו למימר אהכי קרא דאם היה עידית דניזק כזיבורית דמזיק יהיב ליה מעידית דמזיק אבל השתא לא רצה למימר דאהכי קרא דיהיב מעידית דידיה וא"ל לקנות אע"ג דבניזק שיימינן [ויהבינן ליה תרתי קולי דשגי בעידית דניזק אף דיש לו עידית עדיפא ואם אין לו אלא עידית גריע מדניזק נמי סגי דאהכי קרא] דמשמעות דקרא לחובת המזיק הוא שיפרע לו פרעון מעליותא. גם לא בא הכתוב היה מיושב טפי [חוזר למ"ש לעיל ולפ"ז כו'] ומ"מ היה ניחא וק"ו להקדש [אע"ג דר"ע בא לאקולי] כמ"ש התוס' לקמן בסמוך בד"ה ועוד מאי ק"ו. ויש רוצין לומר דכתבו אף לפירש"י שבסמוך דסוף סוף אם היה אפשר ג"כ לומר בהיפך לא היה ניחא ק"ו להקדש [כיון דסוף סוף קולא היא בגוונא דאיפכא] וז"א דמ"מ כיון שיש לד חומרא לר"ע שאינו לר"י קאמר שפיר עליה ק"ו להקדש [לפי מה דנקיט השתא] דהא בסמוך מבעיא ליה לר"ע אי בשל עולם שיימינן אע"ג דלפעמים שדה הניזק טובה יותר משל עולם [ואז הוי קולא הא דבשל עולם אפ"ה קאמר ק"ו להקדש] ודו"ק: **בתוס'** בד"ה שור רעהו וכו' ואוקמי בשן ורגל כו'. עיין בדבריהם בתוס' ריש הניזקין: **בא"ד** וי"ל דאי לאו דאשכחן דפטור מזיק הקדש כו'. וגבי בור אצטריך לפסולי המוקדשין ואי לאו רעהו לא הוי מוקמינן מיעוטא דגבי בור רק להקדש גמור ולא מצי לשויי דאי לאו רעהו לא הוי ידעינן פטור דהקדש בשן ורגל דמשלם כופר וכמו שהקשו בסמוך [ומיהו למ"ד דאיכא כופר כו'] כיון דבחומרא הכתובה בתורה לא שייך לומר יותר ראוי לחייב אדם המזיק בידים דאם כן לא הו"ל למיכתב רעהו בקרן רק בשן ורגל גם רצו לשויי אליבא דכ"ע [אף למ"ד דפטור בשן ורגל מכופר]. אך קשה דנימא מ"מ לא הוי ידעינן קרן [דפטור בהקדש משום] דמשלם נ"נ אלי כופר בתם לאיזה מ"ד וכופר שלם בפעם ג' ודו"ק. ק"ק דלכאורה נראה דמוהמת יהיה לו דגבי בור ממילא אימעיט פסולי המוקדשין בלא רעהו כיון שאין המת שלו ואפילו אדם ממעט מניה כמ"ש התוס' לקמן דף י' בד"ה שהשור חייב בו כו' וליכא למימר דמשום בור לחודיה לא הוי דרשינן כי יאכל פרט למזיק דמה לבור שכן פטר בו כלים וה"ה דבקרן לחודיה איכא למיפרך שכן אינו מועד מתחלתו דהשתא נמי דכתיבי תרוייהו נימא יותר ראוי להתחייב אדם המזיק בידים ומה להצד השוה שבניהם פטורים מד' דברים אע"כ גילוי מלתא בעלמא הוא מקרן דמיעוטא דכי יאכל פרט למזיק הקדש מקרן ובגילוי דבור לחודא סגי [ועיין במהר"ס]:

דף ז ע"א ברש"י בד"ה ישולם כו' אבל ישלם משמע נמי מדעתו. ר"ל כמו ישיב דאיירי מדעתו וא"כ קשיא קראי אהדדי וק"ל: **בתוס'** בד"ה ור"ע כו' ולמאי דפריסית כו' א"ש כו'. דכיון דאשכחן יפוי כח דהקדש מהדיוט לענין נזק שלם א"כ לא אתי בור לדרוש מוכי יאכל פטור דהקדש אלא למעט חומש לחודיה [אף למ"ש לעיל דבגילוי דבור לחודא סגי היינו אי לא כתיב רעהו כלל אבל אי כתיב רעהו לחיוב לא מהני גגלוי לפטור דהקדש] ולפ"ז אין צורך למ"ש בד"ה שור רעהו דשמואל איירי מדרבנן רק ס"ל כר"ע ודו"ק. [עיין בחדושי הגאון בהנזקין דף מט]: **ע"ב ברש"י** בד"ה והא מיטב שדהו כו' מיטב סתמא. לר"י אצטריך שדה לג"ש גם לר"ע להורות דבשלו שיימינן אך לר"ע לכתוב מיטב שלו סתמא: **בתוס'** בד"ה אליבא דר"י כו' כיון דיליף מג"ש כו'. לכאורה פשוט אין מקום לומר בר"י בשל עולם שמין דא"כ למה תלה רחמנא בניזק דהא כי לית ליה למזיק עידית כשל עולם אין צריך לקנות (ב) וק"ל והא דלא מבעיא ליה לר"י היכא דאהכי קרא דלא איירי מהא בברייתא:

דף ח ע"א בתוס' בד"ה ואיבעית אימא כו' דקאי אסלא היתה לו עידית כו'. דבשינויא דא"ל לאוקמי במכרה קיימינא דאל"כ הו"ל לפרש וברייתא דבע"ח בבינונית עכ"פ ליכא לאוקמי ביש לו עדיין דא"כ ליגבי נזקין מעידית וק"ל: **בתוס'** בד"ה מכרן לאחד כו' לכבוש השטר ט' לא קנאו מעולם. לפ"ז אף למאי דביתמי עסקינן עדיין לימא ליה ואי לא כבישנא לשטר דזיבורית כאלו לא קניתי מעולם ויש ליישב ועיין: **ע"ב בד"ה** אבל זבין כו' אפילו דשביק בינונית כו'. דאם נפרש דה"ק דוקא שדה שלקח לוי הוא בינונית אבל אם הוא עידית ושביק זיבורית או זיבורית ושביק עידית אצטריך שפיר טעמא דלהכי דייקא משום לקח זיבורית ושייר עידית דלא מצי למימר מאי מכר ראשון כו' שהרי הראשון לא היה יכול להכריח הבעל חוב ליקח עידית ודו"ק (ג):

דף ט ע"א ברש"י בד"ה ר"ה כו' משום דבעי לאסוקי למלתא כו'. לא נתחוור לי מה היקן אכתי לסדרו לעיל אלל אידך שינויא גם בהא רומיא דקראי גופיה מפסיק למלתא דר"י ור"ע ועיין: **בתוס'** ד"ה משהחזיק כו' שקול הרעך בזוזך כו'. היינו לאותן שסוברים אף כי אית ליה לבע"ח זוזי מצי לסלוקי במידי אחריתא דלא כר"ת בדיבור דבסמוך וכ"כ התוס' בב"מ. קלת קשה למה לא קשה להו אמשנה ערוכה משך ממנו פירות ולא נתן לו מעות אין יכול לחזור בו ולימא ליה שקיל פירותך בזוזך דליכא למימר דהמוכר לחודיה קאי וק"ל: **בתוס'** בד"ה פשיטא כו' והא שמואל כו'. הו"מ לאקשויי מרב אסי גופיה דבסמוך רק רצו להקשות אף ללשון אחרון [שפי' רש"י בסמוך] שהוא עיקר: **בתוס'** בד"ה וטרף חלקו כו' ואין יכול ליטול חלק כו'. דאי משום דאותה קרקע בינונית א"כ הוי כאחד נטל קרקע ואחד כספים דע"ד כן חלקו שאם יפסיד בעל הבינונית שיחזיר על בעל הזיבורית [ולא הוי אמר שמואל ויתר כמ"ש הוס' לעיל] ולמאי דתירצו שעשאו אפותיקי הם לא ידעו מזה ועל דעת כן חלקו שמי שיהיה שדהו אפותיקי לא יפסיד חבירו: **בתוס'** בד"ה רב אסי כו' לכך נראה כלשון אחרון. וללשון אחרון לא מסתבר ליה לגמרא למימר דפשיטא ליה דכיורשין דמי ומספקא ליה אי מצי לסלוקי בזוזי או לא [דלא מסתבר ליה להסתפק בזה דפשיטא אי כיורשין לא מצי מסלק בזוזי כרב רק מסתפק בפלוגתא דרב ושמואל] וק"ל: **ע"ב בתוס'** בד"ה עד שליש כו' גדול ממנו עד שליש יקנהו. כצ"ל. ור"ל אבל אם יש לו אתרוג נאה אף שמצא נאה ממנו א"ל ליתן שליש (ביתו) [יותר] דאל"כ אין לדבר סוף וק"ל: **בתוס'** בד"ה ולר"י כו' כמו גחלת לר"ל ובשור קשור כו'. אבל אי לא הוי כגחלת לר"ל פשוט דאין לאוקמי בשור קשור דשלהבת הו"ל לחייב טפי דהא ברי הזיקא אבל כיון דשלהבת לר"י לא ברי הזיקא כגחלת לר"ל אמאי קאמר הכא דכוותיה בשור מותר כו' בשור קשור היה יכול להעמידו כו'. ומ"ש אדרבה עושה שמירה כו' צריך ליישב לפ"ז הא דמשני התם לוותא כו' כיון דברי הזיקא דומיא דשור מותר מה בכך דלוותא דחרש קגריס. ואי לא ברי הזיקא א"כ לא הוי דומיא דשור או בור רק כגון היכא דמסר ליה גוונא וסילתא ויש ליישב ועיין: **בתוס'** בד"ה ודרכו לילך כו' לא שייך למיתני גבי בור כו'. מיהו בסמוך לפירש"י שייר דש בגירו מה שאין כן בבור דלא שייך ביה היזק קרקע כו' לפ"ז אמאי לא קאמר שייר כוונתו להזיק דלא הוי בכלל ודרכו לילך ולהזיק [דדחי אח"כ דש בגירו] ועיין:

דף י ע"א בתוס' בד"ה שהשור חייב כו' משתעי בשור ולא ממעטיק כו'. דאף לה"א זה דלא נכתב שור מ"מ אצטריך למיכתב מיעוטא דחמור ולא כלים ומשתעי' בבהמה ולא ממעטינן אדם מניה וק"ל: **בתוס'** בד"ה אחרון חייב כי יכרה איש אחד ולא שנים כו'. כצ"ל: **בתוס'** בד"ה כגון פפא בר אבא כו' אכולהו קאי מדקאמר בסמוך אי לאו כו'. דאי לא הוי רק טעמא לחייב האחרון בכולו כיון דבלאו איהו מתבר הל"ל משום דאמר בעל הספסל אי לאו את הוו יתבי פורתא וקיימי מדקאמרי איכנו משמע דבאין לפטור עלמן ואפשר דהולך הלמודא לאוקמי בהכי דאי לא יהיו כולן פפא בר אבא לא הוי מצי בעל הספסל לומר הוו יהבי וקיימי לחייב האחרון מספיקא דדלמא לא היו עומדין אבל כיון דכולהו פפא בר אבא ודאי היו עומדין כיון דמחייבי בשבירת הספסל ועיין: **ע"ב גמרא** א"ל רב כהנא לרבא אלא טעמא כו'. כצ"ל. ואין זה רב כהנא דבסמוך שסידר הלמודא קודם הזקי' רבו דר"י וזה בתלהה הלמידי' דרבא כמו שדייק הרא"ש הלכתא מניה לעיל גבי ר"ה אמר או כסף או מיטב ע"ש ולכך לא מקשה מקרא דידיה [אי הוי קך ר"כ דלעיל] ועיין: **בתוס'** בד"ה כולן פטורין כו' אפילו לרבנן האחרון חייב כו' ולא מוקי למתני' בהכי דא"ל דזה לא הוי מקלת נזקו כיון שיש באחרון כדי להמית ל"ד לבור שהטפח שחפר בו האחרון אין בו לבדו שיעור מיתה אי לאו ט' טפחים הראשונים. דהיו אמדינן אם יש בו כדי להמית אחר הכאות הראשונים אך י"ל כיון דאינו מפורש בברייתא לא מרויחינן ביה מידי דגם בבור מוקים למיתה וד"ה א"כ אטו כי רוכלא כו' [כמ"ש התוס' לעיל בד"ה ותו ליכא ע"ש] ועוד דזה לא הוי הכשרתי במקלת נזקו שעל הראשונים אין דין מיתה כלל רק תשלומי נזקין והאחרון המיתו וחייב מיתה משא"כ בבור הראשון קטלו רובו והאחרון קטלו כולו יתחייבו יחד תשלומי בהמה [והוי שפיר הכשרתי מקלת נזקו כו' ועיין במהרש"א] וק"ל:

דף יא ע"א גמרא אלא אמר רבא לחוש חוששת מימנא כו'. לא רצה לומר מונין מן הראשון ימי טוהר קאמר [לחומרא] אם הראה ביום מ"א טמאה דכיון דבא להשמיענו דאין מקלת שליא בלא ולד טפי הל"ל שהיא טמאה מיום א': **בתוס'** בד"ה דקא מטהרת כו' דהוו תרי קולי דסתרי כו'. ומ"מ בסמוך דייק שפיר דאי י"ל לקולא יש מקלת שליא בלא ולד הוי טהרינן בראשון מכח ס"ס דא"ל א"כ כי חזיא בט"ו נמי תסתרי מס"ס דשמא כולו נפיק ביום ראשון ושליא בא אחר הולד ביום שני ואפילו יצא [ביום שני] דלמא מיעוט נפיק ורובא נפיק ביום ראשון [די"ל] באופן זה שמא יצא ראשו ביום א' ואפילו לא יצא שמא זכר הוא [וכיון דאיכא ספק אחר שאינו סותר הראשון לא הוי תרי קולי דסתרי ודוקא היכא דב' הספיקות דקולא שנייה סותרין לשני הספיקות דקולא הראשונה כתבו דהוי תרתי דסתרי] וק"ל: **בתוס'** בד"ה דאין מקלת כו' לענין לאסרה לבעלה. ק"ק דספק

באור

(א) אולי יש ליישב קצת דהא בהמת גם הכא נקיט רש"י בור נגד אש דאף דאש מועדת אף לשאינו ראוי בור יוכיח דאינו חייב אלא בראוי דהיינו דפטור אאדם וקשה דאין זה יוכיח דהא גם באש פטור באדם וכן הקשה בהמת בשיטה מקובצת וצ"ל דרש"י לשיטתיה לקמן דף י' בד"ה משא"כ באש דפטור משום דקים ליה בדרבה מניה ולפ"ז היכא דכלו לו תיליו חייב משום ממונו כדאיתא לקמן דף כ"ג ע"א וכן בעבדו נכרי דלא שייך קים ליה בדרבה מניה חייב באש ובבור פטור כמ"ש התוס' דף ט' ע"ב בד"ה משא"כ בבור ולפ"ז הא דנקיט רש"י בור יוכיח דפטר בו אדם היינו אף בעבדו נכרי דבאש חייב בהם והקשו התוס' בפשיטות אמאי אינו מוצא לר"י אינו ראוי בבור נגד אש בכה"ג: (ב) דאם הוי צריך לקנות היה אפשר לומר דלכך תלי במיטב של ניזק ולא בשל מזיק להורות דאפילו באין לו למזיק עידית צריך לקנות ולשלם לו בעידית. ואולי ישנו איזה חסרון וכצ"ל דא"כ למה תלא רחמנא בניזק [בשלמא לר"ע שפיר נקיט מיטב שדהו של מזיק] דהא כי לית ליה למזיק עידית כשל עולם א"צ לקנות: (ג) ועיין ברשב"א בהכרית דוקא בדשביק בינונית דאל"כ היאך קאמר להכי טרחי כו' דהיינו מש"ה לקח זיבורית והא זיבורית שיעבודיה דידיה הוא כדלעיל בהיה לו עידית וזיבורית. ובשיטה מקובצת מייסב דאפשר בסובר בשל עולם הן שמין וכיון שראה שהוא זיבורית של עולם לקחו דסבר ש"מ

טומאה מסוטה גמרינן לה שהוא לענין לאוסרה לבעלה: **ע"ב** בתוס' בד"ה גזירה כו' דדלמא לא ימנו מיום שני למלוי ימים כו' כנ"ל: **בתוס'** בד"ה בכור שנטרף כו' ה"נ דרשינן שמונה ימים בבהמה אינו נפל מדכתיב מיום השמיני וכו' ואפ"ה כי קים לן דכלו חדשיו הוי מחוסר זמן כו'. ובקצרה לא מצי לאקשויי מהא [דבבהמה אפילו קים לן דכלו חדשיו צריך להמתין] דשאני הכא דכתיב פדה יתירא ועיין:

דף יב ע"א בתוס' בד"ה אנא מתניתא כו' וסבר שיעבודא לאו דאורייתא כו'. קצת קשה מאי קאמר ר"נ אנא מתניתא ידענא טובא נמי מאי סבר עבדא כמטלטלי דמי [במילי דרבנן] דאיהו ניהו מ"ד דס"ל ס"פ גט פשוט שיעבודא דאורייתא ועיין: **בא"ד** למ"ד נמי כמטלטלי דמי הו"מ למיפרך דהא לא חשיב כו'. אינו מחוור לי דשפיר קאמר לקמן הניחא למ"ד עבדא כמטלטלי יש ליישב שתי הברייתות דאיירי בקנין אגב ולהכי בעינן עומדין בתוכה ועבד לא חשיב כמחובר שיהיה נקנה מדשמואל אבל למ"ד כמקרקעי דמי לא מצית למימר מטעם אגב דאין קרקע נקנית אגב קרקע ע"כ צ"ל [הך ברייתא דקני] מטעם דחשיב מחובר וקונה מדשמואל כמ"ש התוס' בסמוך ולכך נמי לא מקשה מפסטא דברייתא לשמואל [די"ל דלא חשיב מחובר] ודו"ק: **בתוס'** בד"ה מכר לו עבדים וקרקעות כו' דאי משתמרת לדעתו. ר"ל כגון שהעבד ישן דסתם עבדים אין משתמרין לדעתן כמ"ש בסמוך וק"ל: **בתוס'** בד"ה והלכתא כו' תיפוק ליה דהוי חצר מהלכת כו'. דבריהם מבוארין יותר בגיטין כ"א: **בתוס'** בד"ה למה לי עומדין כו' קרקע הסמוכה להוס ואגבה כו' כנ"ל: **בא"ד** דהוי כעשר שדות בעשר מדינות. הס"ד כנ"ל:

ע"ב בתוס' בד"ה ואם איתא ליתני ליה פירוש ואם איתא כו'. סיימו לפרש לפי פירושם דלעיל בד"ה ומחיים אבל אין צורך להמקשה בזה דבפשיטות מרבינא דמוקי לריה"ג בלא חזי להקרבה קשה גם ממימרא דר"נ לחודיה היה יכול להקשות דאי אמר למלתא אליבא דרבנן א"כ אמאי לא אוקמי מתני' דהכא נמי הכי בבכור בזמן הזה וכה"ג ועיין: **אבל** אין לפרש שמעתין דה"פ ומחיים מי אמר ולא לאחר שחיטה דקאמרת אפילו תימא ריה"ג ומודה לאחר שחיטה וא"כ הא דפליגי רבנן עליה אפילו במחיים והתנן כו' ואם איתא ליתני הא דאמר ר"נ בכור חי לא הוי ממון בעלים בזמן שבית המקדש קיים אזדא לרבנן והא ריה"ג אלא במחיים לכ"ע הוי ממון בעלים ולכן לא מצי לאוקמי מלתא דר"נ כרבנן דבלאחר שחיטה פליגי רבנן א"כ מתני' דהמקדש בחלקו ע"כ דלא כריה"ג [ואף דהשתא בפשיטות מצי אתיא כריה"ג דהמקדש בחלקו ע"כ בחזי להקרבה דהמקדש בחלקו קתני מ"מ למה דלא מהרך הכי רק קאמר אפילו תימא ריה"ג ומודה לאחר שחיטה ולהכי אתיא כריה"ג הא בלאחר שחיטה דוקא פליג ולפי תירוצך לא אתיא מתני' כריה"ג] אי אפשר לומר כן דלמאי דקס"ד דר"י איירי בלאחר שחיטה הא דמוקי רבינא בבכור הו"ל אי בתם אסור בהנאה אי בבעל מום בא"י נמי לא חזי להקרבה ודו"ק:

דף יג ע"א רש"י בד"ה רבא אמר כו' כגון קדשי קדשים וה"ה בקדשים קלים גופיה באימורין לאחר זריקה: **ברש"י** בד"ה אי אליבא דרבנן כו' משלם רביע כו'. עירוב פשטים ישנו כאן דאי לא משלם אלא רביע בתם ומחצה במועד א"כ בע"כ ס"ל דתרוייהו בהדדי עושין היזק ואמאי פטור בעל הבור אם לא מטעם גזירת הכתוב כמ"ש התוס' א"כ לא יתכן מ"ש אלמא כי ליכא לאשתלומי מבעל השור לא משתלם מבעל הבור כו' שאני התם שהתורה פטרו גם ממ"ש אע"פ שבו נמצא הנזק משמע דס"ל שבעל הבור אינו עושה כלום וכמו שהוכיחו התוס' מזה וק"ל: **בתוס'** בד"ה אי אליבא דרבנן כו'. דע"כ ס"ל השתא שניהם שהזיקו האי טוליה הזיקא כו' כיון דלא אסיק אדעתיה כו'. פירוש וכיון שידע זאת הסברא ע"כ לר"נ א"כ מנ"ל להקשות פשיטא הא אמרי כו' דלמא רבנן נמי ס"ל הכי ומודו הכא דגובה מבשרן הכל כיון דטוליה הזיקא עביד אבל מ"ש לפירושם בסמוך אע"ג דס"ל האי טוליה הזיקא כו' [דהחליטו כן בפשיטות] אין מוכרח דס"ל לרבנן הכי רק עכ"פ מקשה שפיר פשיטא וק"ל: **בא"ד** דאי כל חד פלגא היזק עביד למה ישלם כו' ובלא טעם אין לנו כו'. לכאורה לא דייקי מידי לפי מ"ש רש"י פשיטא הא אמרי כי ליכא לאישתלומי מהאי לא כו' מדלא משתלם מבעל הבור דאלו ס"ל לרבנן כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי הו"ל לחייבינהו לבעל הבור אע"ג דלא עשה מאומה א"כ ממילא למאן דס"ל כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי אף היכא דלא עשה מאומה אית ליה הך סברא מיהו בזה י"ל שכוונתן דודאי לא [עלה] על דעת רש"י לדמות היכא שעשה ההיזק ללא עשה כלום וה"ק אי לרבנן הא אמרי לא משתלמי מהך היכא דלא הזיק כלום וה"נ פשיטא דלא גבי מבשר יותר ממה שהזיק [דכל חד פלגא היזק עביד] וע"ז הקשו דהכא לא הוי יותר ממה שהזיק דהאי טוליה היזיקא עביד כו' דע"כ צ"ל הך סברא דאל"כ מאי טעמא דר"נ כו' וק"ל. ואולם נראה מכוונת רש"י דידע המקשה סברא דבו נמצא ההיזק ומדמי שפיר להכא דחשיב כאלו עשה ההיזק אך לא היה סבור שיהיה חשוב יותר לחייב בעל הבור מכאלו עשה ההיזק [ולכך מקשה מדרבי נתן] ודו"ק: **ע"ב בתוס'** בד"ה כשהזיק חב המזיק כו' ולא ליתני כשהזיק חב המזיק. ר"ל וכל הבבא מייתרא ולא הו"ל רק חייב אבל לא כשהזיק חב המזיק לחודיה מייתרא דאם כן לשמואל נימא דאייתרא ליה כשהזיק חב המזיק דבמשנה קמייתא לאתויי קרן דתב לשלם ממיטב הו"ל [ול"ק קושייתם לשמואל תקשי ברייתא אברייתא דכשהזיק חב המזיק בתרייתא אע"כ עיקר הילפותא מכולה בבא דהשתא לא משתמע רק מבבא בתרייתא מכיון דכבר אשמעינן מיטב בבבא דרישא וכמ"ש רש"י כאן בד"ה כשהזיק כו' דאי משום מיטב כו'. וכ"כ התוס' לעיל דף ד' בד"ה כשהזיק חב המזיק]: **בתוס'** בד"ה כגון שקיבל כו' ולא קיבל עליו שמירת גופו כו'. וקמ"ל דתם אינו משלם אלא חצי נזק דס"ד שמירת גופו מהזיקות דעלמא לא קיבל עליו אבל אם יוזק משור דיליה ס"ד דקיבל. ולולי דבריהם היה נראה דמש"ה לא קאמר איפכא דלפ"ז אין קמ"ל אלא דתם אינו משלם אלא חצי נזק דמה שמועד משלם נזק שלם הוא פשיטא דלא עדיף מאינש דעלמא ומכשהזיק חב המזיק לשלם ממיטב דמרבינן הך איירי במועד וק"ל:

דף יד ע"ב בתוס' בד"ה ופרה שהזיקה כו' טלית שהזיקה פרה היינו ברה"ר כו' דא"א לאוקמי כו'. ואף לגירסת הקונטרס לעיל לזה ולזה לשוורים ולפירות דחד [דחייב בשן ורגל ומ"מ לא מיחשב כרשות הניזק מדאינו חייב בקרן אף לר"ט אלא חצי נזק] היינו לענין שוורים שהזיקו זה את זה הוי רה"ר כיון שיש רשות לשניהם להלוך בו כרה"ר [ואינו משלם לעולם רק חצי נזק אף לר"ט] אבל אם הוזקה הפרה בטלית פטור בעל הטלית דהוי בור ברשותו כיון דלענין פירות הו"ל רשות הניזק (ד) אבל הרא"ש לא כתב כן: **בא"ד** דהא טלית בור הוא כו'. אבל לפירש"י שהזיקו זה את זה נוכל לפרש אין אומרין תלא זה בזה וכל אחד יעמוד בשלו [ודלא כמ"ש רש"י יטול את הפרה כו'] וק"ל: **בתוס'** בד"ה ש"מ לוה ומכר נכסיו כו' ומפרש ר"ת כו'. לפי"ז מ"ש התוס' לעיל דף ח' ע"א בד"ה כולן נכנסו תחת הבעלים אי נמי מלוה הכתובה כו' אינו מכוון דלמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא נזקין אינו גובה ממשעבדי אם לא בעמד בדין דבמלוה בשטר דוקא תיקון משום נעילת דלת ולמ"ד דאורייתא אף אם אינו ככתובה בשטר גובה ממשעבדי וק"ל (ה): **בתוס'** בד"ה פרע לב"ד כו' למ"ד תני שור לרגלו ומבעה לשינו כו'. אין כוונתן דלאידך מ"ד איירי בקנסות משום ח"כ דקרן דהאי בקרן מועדת איירי כדקתני ממיטב הארץ ולמ"ד תני שור לרגלו נמי כשהזיק חב כו' לאתויי קרן ועוד למ"ד חצי נזק ממונא מאי איכא למימר אך כוונתם למ"ד תני שור וכל מילי דשור ומבעה זה אדם וכל מילי דאדם אית ביה קנסות כתשלומי כפל ד' וה' ואונס כו' וקצת היה נראה לומר *) כיון דהתוס' קרן איירי בקנס כגון ל' של עבד (ו) וק"ל:

דף טו ע"א בתוס' בד"ה הא מני כו' ואי ר"ע ליתני תם פטור מדמי עבד. אבל לריה"ג מועד נמי פטור מדמי ולדות כדמסיק לקמן. ולולי דבריהם לא היה נראה זה קושיא למעיין שם בסוגיא. דאביי וכן שמואל דתניא כוותיה מפרשים לר"ע דס"ל מועד חייב כופר שלא בכוונה ורבה דמפרש אליבא דר"ע דס"ל מועד שלא בכוונה פטור איתותב מברייתא דשמעינן לר"ע מועד חייב כופר בשלא בכוונה ואדרבה לפי תי' התוס' טפי הו"ל ר"ע הוא ושייר חצי כופר ודמי עבד וצ"ל דגמרא רוצה לתרץ לכ"ע אף למ"ד בשלא בכוונה בין תם בין מועד פטור [אליבא דר"ע] ואי ר"ע מאי שייר דשייר דמי עבד ודו"ק: **תירוצם** דחוק דאין זה שיור דמהאי טעמא גופיה דלא הוי חצי כופר שיור נמי י"ל דכשאין השור בסקילה מועד נמי פטור [מדמי עבד] וכשהשור בסקילה [הא] דתם פטור מדמי עבד י"ל שהוא בכלל שהתם משלם מגופיה דכיון דמשתלם מגופיה הביאהו לב"ד ואשלם לך [ואפ"ה בעי קרא דנקי מדמי עבד דה"א דמשתלם דמי עבד מעליה כדאיתא בגמרא שם ע"ש] וי"ל כיון שהיה ה"א לר"ע שיהיה התם משלם דמי עבד מעליה אינו בכלל שהתם משלם חצי נזק מגופיה כו' [מן תירוצם דחוק היה בדפוסים ישנים שלא במקומו ושורה התחתונה היה מעורב מקודם לפני הדבור הקודם ונרשם בו עה"ג]: **בתוס'** בד"ה לפלוג כו' דע"פ עדים משלם כו' דלמא לא סבר כריה"ג כו'. ר"ל ע"פ עדים וכגון שהמית שור שלא בכוונה שאין השור בסקילה דאל"כ אף לריה"ג הביאהו לב"ד ואשלם לך. ולא הבינותי דלמאי דמפרשים לפלוג וליתני אף אהמית שורי את פלוני [דלא כרש"י] עדיפא הו"ל לאקשויי היכי מצי למימר אבל תם מאי כו' דאינו משלם ע"פ עצמו דלמא ס"ל תם אה"נ דמשלם כופר ע"פ עצמו דכופרא כפרה ולא קנס ועיין לקמן פרק שור שנגח ד' וה' [דף מא ע"ב] ור"פ גופיה דס"ל פלגא נזקא ממונא אמר לקמן דף מ' דכ"ע כופרא כפרה [וא"כ דלמא אף ר"ה בריה דר"י ס"ל הכי] ואפשר ליישב בדוחק דאלו ס"ל משלם ע"פ עצמו א"כ הא דהמית שורי את פלוני מאי איירי בין בתם בין במועד ודומיא דהכי איירי או שורו של פלוני [וא"כ לא משני מידי לא במועד אע"כ דהמית שורי את פלוני נמי לא איירי אלא במועד א"כ לפלוג וליתני כו'] ועיין: **בתוס'** בד"ה ואי תפיס כו' דאי בכל דבר שיתפוס כו' עיין ברא"ש [דאף דבר אחר מצי תפיס כנגד היזיקו ואם יתפוס יותר מוציאין ממנו דאין זה בכלל דיני קנסות] ואפשר לכוין פי' ר"ת ג"כ כפירושו [וה"פ] דוקא בתפס המזיק עצמו אמרינן לא מפקינן מניה דמשמע אף היתרון משיעור הנזק מטעם דבמזיק הקילו שיכול להחזיק בו בשעת הנזק אבל לא משום דהוי דיני קנסות אם יוציא המותר ובכל דבר שיתפוס לא מפקינן מניה המותר דא"כ היום או למחר יגזול כל אשר לו כו'. והאי דמחייביה ר"י חצי נזק כו' דאיירי [בתפס] א"ש השתא בתפס מידי אחרינא [דאי הפי' בר"ת כפשוטו ע"כ בתפס המזיק עצמו א"כ אמאי קאמר דחייבי' חצי נזק הא בתפס מזיק עצמו אין מוציאין ממנו כל מה שתפס] ודו"ק: **סליק פרק ראשון**

כיצד הרגל פרק שני

דף יז ע"א בתד"ה היתה מבעטת אגב כו'. ויש לחלק בין הכא להא דלעיל ע"ב דאסיק בקשיא א"ה מאי האי דקתני גבי תולדה דשן כו' וכן לא מוקמי כר"ט מדקתני לה גבי שן כמ"ש התוס' בד"ה והתניא ולא אמרינן משום דשוה לשן וק"ל: **ע"ב בתוס'** בד"ה זרק כו' לא משכחת בצרורות חצי נזק כו'. דאי משום דהלכתא גמירי לה בזורק כלי נמי שמא הלכתא גמירי לה ואפילו הכי פשיטא ליה מדמחייב הזורק ופטור המשברו וק"ל:

דף יח ע"א בתוס' בד"ה במועד מתחלתו כו' והשתא פשיט בעיא דרבא כו' דאיירי בצרורות כי אורחיה כו'. ולפ"ז לא היה צריך רבא לאוקמי בפלוגתא דר"ט ורבנן קמיפלגי רק בדשני ואייעד (ז) ולמה דהעלו בסמוך דחד תלוי באידך ניחא וה"ל אכתי [אף למה דהעלו בסמוך בתירוצם] מאי קאמר לקמן תפשוט מדרבא הא שפיר קבעי רב אשי דאם יש שינוי לרביע נזק בעיא דרבא בצרורות כי אורחיה לבד ולא תליא זה בזה דהא רבא לא הזכיר דבתרוייהו מבעיא ליה רק בצרורות כי אורחיה מדקאמר או דלמא תולדה דרגל הוא דמ"מ אי יש העדאה בכי אורחיה לנזק שלם גם ע"י שינוי יש העדאה לנזק שלם כיון דזה לך מועד שלו [כמ"ש התוס' דעיקר העדאה בקרן כתיבא] וא"כ תמות שלו חצי נזק ועי"ל בפרש"י: **ע"ב ברש"י** בד"ה אמר לך רבא כי קמיבעי לי כו' ובדשני בצרורות כגון שזרק הכלב הגחלת בידו כו'. לעיל ע"א דמפרש שנטלו בפיו והניחו נראה שהוא לפירוש רבו בסמוך בד"ה דדחיק ליה עלמא דאיירי במקום גחלת דבצרורות ס"ל לר"א חצי נזק [לכך הוצרך לפרש שנטלו בפיו דע"י זריקה הוי צרורות וכאן דקאמר בהדיא בין לר"א ובין לרבנן כסומכוס ס"ל מפרש לה בצרורות ע"י שינוי כגון שזרק הגחלת [ר"ל דהכא מצי נמי איירי בזרק אבל אה"נ דמצי איירי בדאנח ע"י שינוי כגון בפיו דהוי על שאר הגדיש צרורות] ואין זה ר"א דבסמוך כדמפרש לקמן בד"ה הנ"ל (ח) ויש לדקדק כיון דמשלם חצי נזק על כל הגדיש קאמר דאל"כ לוקמי כרבנן דסומכוס ובמקום גחלת כמ"ש התוס' בד"ה בין לרבנן וא"כ נפשוט בעיא דרב אשי דכח כחו ככחו דמי דהא אף בהנח אגוזי ע"י שינוי מיקרי שלא במקום גחלת צרורות וא"כ כשזרק הגחלת הוי כח כחו ובסמוך קאמר דלא רצה לאוקמי כרבנן משום דלא פסיקא ליה כו' ותפשוט דאין שינוי כו' אע"ג דבעיא דרבא דיש העדאה בא"ל דאין שינוי לרביע נזק אפ"ה רצה לפרש באוקימתא דלא נפשט שום איבעיא והשתא לפירש"י [למאי דמצייר בזריקה ואכל הגדיש] נפשוט אידך:

דף כא ע"ב בתוס' בד"ה אדם ותרנגול כו' דלמה יחזור מסברא הראשונה. הלשון אינו מכוון שמפני ההכרח שהכריחו נצטרך לפרש גם במסקנא פטורין לגמרי במלמטה למעלה. וקצת קשה לפירושם למה דחיק הגמרא לאוקמי באפיך מיפך ולפרש פטורין בתרי גוונא טקמי ברה"ר ופטורין לגמרי במלמעלה למטה משום דאורחיה הוא [והוי רגל ברה"ר] ובמלמטה למעלה דאתום הוא. ומזה יש ליישב לפירש"י [בד"ה מלמטה למעלה דפטורין מנזק שלם] הא דקאמר א"ה דמעיקרא ניחא ליה פטורים לגמרי משום דהוי אורחיה ואיירי ברשות הרבים ולהכי לא מקשה אמתני' דיש לומר הוא הדין מלמטה למעלה נמי הוי אורחיה אבל למאי דקתני בברייתא מלמטה למעלה הוי שינוי פריך

באור

שיש בידו גם בינונית אבל אי בשלו הן שמין היה צריך לידע כל נכסיו דשמא בינונית דידיה הוא ע"ש: (ד) וצריך יישוב דעדיין איכא לאקשויי בלזה ולזה לשוורים ולמטלטלים דהו"ל טלית כבור ברה"ר ופרה שהזיקה בטלית חייב מטעם קרן דבתר השותפין לא הוי משנה: (ה) לכאורה צריך לעיין בדבריו דהלא דברי התוס' דלעיל מבוארין בבכורות פרק יש בכור גבי הוא וכנו לפדות דפליגי ר"י וחכמים אי כתובה בשטר דמיא לענין גביית לקוחות דאי כתובה בשטר דמיא טריף מלקוחות וכן הוא בכמה דוכתי ומ"ש התוס' כאן דלמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא נזקין לא גבי דדוקא במלוה בשטר תקנו כו' היינו אי לאו ככתובה בשטר דמיא אבל אי ככתובה בשטר דמיא פשיטא דהוי בכלל תקנה דבשטר גבי כמבואר בבכורות וככמה דוכתין וא"ל אי קתני דהו"ל למיפרך נמי ש"מ מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא כבר הרגישו בזה בשיטה מקובצת ומהרש"א ז"ל וע"ש תירוצו: (ו) עדיין אינו מיושב הא דכשהזיק חב המזיק לאתויי קרן: (ז) לכאורה אינו מובן דהוי מוכח מדרבנן דאין העדאה דקרן הוא אין העדאה מכל שכן בכי אורחיה דתולדה דרגל הוא כסברת האיבעיא אם לא בדוחק דכוונתו דליבעי בדשני ואייעד ובעיא שלו אזלא אליבא דרבי אליעזר כדקאמר תלמודא בקושייתו אי לרבי אליעזר כו': (ח) לכאורה אינו מובן דהא גם לעיל מפרש רש"י

*) נ"ל דהתוס' כוונו

והתניא כו' דאין ה"א לפרש פטורין לגמרי במלמעלה למטה [משום רגל ברשות הרבים] ופטורין מנזק שלם במלמטה למעלה. גם ברשות הרבים לא מיקרי חיובא דחצי נזק פטור [דאדרבה מיקרי חיובא דלא נימא דהוי אורחיה ופטור ברה"ר] ודו"ק:

דף כב ע"א בתוס' בד"ה גדיא כו' ול"ד לסרוכי וכו'. אע"ג דבמלמטה למעלה אין חילוק בין זקירא לסריכא דתרוייהו לאו אורחיה ומשום האי ליפתא משוי ליה התם אורחיה מ"מ לא מסתבר להו שיעשה הלפת אורחיה לקפוץ ע"י סריכה מלמטה למעלה כיון שאין דרכו בקפילה על ידי סריכה [אף] מלמעלה למטה וק"ל: **בתוס'** בד"ה ור"י בדאגח אגוחי כו' דאי כח כחו כו'. ולא מצי למימר בדאגח אגוחי ע"י שינוי ועל כל הגדים חצי נזק דא"כ תפשוט דאין שינוי לצרורות לרביע נזק ומ"מ הו"מ לאוקמי בהכי ולא תפשוט וזיל הכא קמדחי ליה כו' (ט) וק"ל. ובעיקר דבריהם יש לתמוה דבעיא דכח כחו לעיל אליבא דסומכוס היא אי מוקי הלכתא בכח כחו ולאו ככחו דמי אי לא גמיר הלכתא וככחו דמי דש"מ דאי לאו הלכתא פשיטא דככחו דמי והכך אוקימתא דהכא אליבא דרבנן אזלי דאין חייב על הגדים משום צרורות רק חצי נזק ועיין לעיל בהאשר"י בבעיא דכח כחו ומ"ש היש"ש בזה (י) אינו נכון שלפירושו העיקר חסר ועוד שהתוס' כתבו הוי על כל שאר הגדים פטור ולסומכוס עכ"פ משלם חצי נזק ועיין: **בתוס'** בד"ה לאו ממונא כו' משום דרשה דפטור על אש בהמתו כו'. ולר"י [נמי מהני הך דרשה דלא מחייב אלא משום חציו דכלב דהוי צרורות מיחייב חצי נזק אבל לא חייב נזק שלם משום אש [דהוי כחציו דבעל הכלב כדין אשו והיכא דהחיוב משום אשו ל"ש צרורות רק אם החיוב בא מחמת הכלב דאז לא חייבה התורה נזק שלם בכחו דכלב דהיינו צרורות] דאימעט אש בהמתו כמו בור בהמתו ומ"מ היכא דממונו של בעל הכלב הוא חייב נזק שלם משום אשו בין לר"י בין נר"ל כמ"ש התוס' והרא"ש לעיל דף י"ט ע"ב בד"ה וכי אתמר דר"ה גבי דליל ודו"ק (כ) ואפשר דלר"י ליכא שום מיעוטא. ע"ל בהפרה דף מ"ה ע"א בתוס' בד"ה אש בור: **ע"ב ברש"י** בד"ה עבד כפות כו' כדאמרי' בשלהי פרקין כו'. ומיבעי ליה שם בעבד אע"ג דמיירי באינו כפות ובמתני' איתא בהדיא דבסמוך הו"ל לברוח ולא מסתבר לומר גבי עבד הגיח שאני כמ"ש רש"י לקמן בהכונס [דף ס"א ע"ב לענין בהמה לחלק בין לברוח ובין לסלק מה שהניח עליו] (ל) ושמא יש חילוק בין מת להוזק וק"ל: **בתוס'** בד"ה והיה גדי כפות לו כו' ועבד כמו שאמר ברישא שהוא סמוך לו פטור כו'. ולא מיירי כאן בתשלומי גדיש והמדליק את הגדיש [דאיתא בלישנא דתלמודא] ליתא בסדר המשנה אהך בבא [אלא אבבא דרישא] רק הגמרא מקצר המשנה: **בתוס'** בד"ה קטיל תורא כו' אי אפשר לומר כן דבפ"ק כו'. אין מזה קושיא על רש"י דאיהו מפרש שם משא"כ בלא דאם כפות הוא המבעיר חייב מיתה דקים ליה בדרבה מיניה כדאמרי' בפרק הכונס עכ"ל שם ור"ל בכך מתני' ולזה מקשה שפיר אלו קטיל תורא כו' ולמאי דמסיק שהגית בגופו של עבד נ"ל נר"ל משא"כ בלא בעבד סמוך ומשום דהי"ל לברוח (מ) ורש"י פירש לעיל נר"י דהלכתא כוותיה רק התוספות אזלו לשיטתייהו דמשום קים ליה בדרבה מיניה ליכא למיפטרי' אי לאו דאיכא שום מיעוטא כמ"ש לעיל דף ד' ע"א בד"ה כראוי אדם ולקמן דף כ"ו ועיין: **בא"ד** והא בדבר שממונו עושה לא שייך קים ליה בדרבה מיניה. וה"פ אלא למ"ד אשו משום ממונו פירוש חיוב ממונו שבו דהוה כשורו שהזיק ואלו קטיל תורא כו' [מיישב קושית מהרש"א ע"ש]: **בתוס'** בד"ה וגדי דחד כו' מיהו אין זה ראיה דע"כ כו'. היה נראה להוכיח כן מהכא גופיה דפריך א"ה מאי למימרא לא צריכא בגדי כו' הא מהיכן דפשיטא ליה דאין מיתה ותשלומין פשיטא נמי גדי דחד ועבד דחד וק"ל:

דף כג ע"א ברש"י בד"ה לחייבו בד' דברים כו' דאפילו היכא דגחלת שלו משמע לו דיש חילוק כו'. ולפ"ז מ"מ הומ"ל הא דהלית בגופו של עבד איכא בינייהו [דלר"ל בעיא דוקא הלית בגופו של עבד כדלעיל] לז"א ועוד דשכיח הוא יותר ד' דברים ממיתה וטמון היכא שלא כלו חציו עיין בר"ן. ויש לעיין אמאי לא חשיב לעיל דף י' בחומר באש מבשור ובור שחייב בד' דברים ולא נקטו לעיל לשיור אאתקפתא דרב אשי ע"ש: **ברש"י** בד"ה ה"ג וליחייב נמי כו' וקס"ד דגחלת וחררה דחד וגדיש דחד. ולמאי דמסיק דאכלה בגדים דבעל חררה א"ל לאוקמי בששימר גחלתו ולא נסתיים הזאת אומרת (נ) אבל לפי' התוס' דפריך ולפטור בעל הכלב ולא ישלם כי אם רביע קיימא שפיר במסקנא וק"ל: ומה שיש מקשים לפי' התוס' [וכ"ה במהרש"א] אמאי דחיק לעיל לר"ל לאוקמי בדאדיי' אדזיי וחייב חצי נזק על מקום גחלת לוקמי נמי בדאנחי אנוחי וחייב חצי נזק על מקום גחלת משום דבעל הגחלת נמי חייב וקושטא הוא דמיירי בשלא שימר גחלתו. ועדיפא אית ליה להקשות אף לר"י מכ"ל לתלמודא לאוקמי לר"י חצי נזק אשאר הגדים ולמידק זאת אומרת כו' דלמא אמקום גחלת וכמו שאמרו לר"ל ואולם אין לכל זה מקום דא"כ מ"ט דר"א דפליג את"ק וס"ל נזק שלם בשלמא השתא קמיפלגי בצרורות וכדאיתא בסוגיא לעיל ועוד דהא תני עלה מגופו ולמה משלם מגופו כיון דאיירי באנח אנוחי ואמקום גחלת וק"ל: **בתוס'** בד"ה סתם דלתות כו' תימה דלמא משום דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס כו'. דלא מסתבר להו כפירש"י דסתם דלתות התורות ולא תימא שינוי הוא ובכה"ג כתבו לעיל דף כ"ב ע"א בד"ה דאפיך מיפך דל"א תחלתו בפשיעה כו' משום דאף שהחתירה שינוי מ"מ אכילת החררה והדלקת הגדיש שנעשה אח"כ לאו שינוי היא וכמו שהכריח האשר"י לעיל במתני' דאכלה כסות או כלים ע"ש. אבל היה נראה ליישב תמיהתם בפשיטות דהא ע"כ למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור צ"ל בהכרח. סברא דסתם דלתות חתורות דאין לחייבו משום תחלתו בפשיעה כו' ומסתמא לא פליג עליה אידך מ"ד דלא מצינו פלוגתא בסברא דסתם דלתות חתורות ולמה נאמר דפליגי וק"ל:

דף כד ע"א בתוס' בד"ה ודלמא למעוטי כו' דאם כן לשתוק מוזאת כו'. אבל אי ממעט זבה מראיות אצטריך מיעוט לזב מימים דלא תימא מה ראיות שטהורין בזבה דאימעט מוזאת טמאין בזב ימים שטמאין בזבה אינו דין שמטמא בזב להכי מקשה אימא למעוטי נמי זב מימים ודו"ק: **ע"ב** בתוס' בד"ה לימרו הנך קמאי כו' ה"ה דהו"מ למיפרך מבתראי כו'. לפירש"י לא קשה מבתראי די"ל נמי דמכירין בבעל השור כו' הלכך ע"כ כדי ליעודי אתי שהיו יודעין בעדות הראשונים אבל קמאי מי ידעי דלבתר ג' יומי כו' כדבסמוך ואף לשינויא אחרינא דמרמזי ורצופין אית להו נמי במכירין דלא פליגי כדאיתא בפוסקים והתוס' כתבו זה לשיטתם בסמוך דגרסי אלא דקמרמזי כו' דבשינויא דבסמוך ניחא נמי בליעודי גברא והמקשה לא אסיק אדעתיה הך שינויא וק"ל: **בתוס'** בד"ה לימרו הנך בתראי כו' מדהמתינו עד נגיחה ג' כו' דאי כשהעידו לבסוף א"כ תקשי מקמאי כו'. וא"ל ודאי ליעודי נתכוונו שהרי יודעין שאין על הניזק שליש לתבוע כו' וכפירש"י דודאי ניזק ג' לא הביאן כיון דאין משלם נזק עד נגיחה רביעית [אף לרבא] כמ"ש התוס' לעיל דף כ"ג ע"ב בד"ה ולא ישמרנו וק"ל: **בתוס'** בד"ה אלא דקמרמזי וכגון שבכל שלשה ימים כו' דאז הוי רמיזה חשובה כיון שבכל ג' ימים באו אלו עם אלו וקמרמזי וכ"כ התוס' בפרק הנחנקין: **בתוס'** בד"ה במכירין כו' בגליון וא"ת ליעודי גברא כו' ומטעם זה יכולין נמי לומר לחייבו חצי נזק באו כו'. לכאורה היה נראה בקושיתם דכיון דנמצאו זוממין השתא איגלאי דליעודי קמיכווני בשקרם דלמה אמרו מתחלה שאין מכירין ואחר שהעידו כולן אמרו שמכירין ואי לחייבו חצי נזק העידו שקר למה לא אמרו בתחלה שמכירין אלא לחייבו נזק שלם באו ולכך אמרו מתחלה שאין מכירין השור שאם יבואו עדים ויעידו על נגיחות אחרות יאמרו הם ג"כ שאותו השור נגח ברא"שונה ודו"ק:

דף כה ע"א בתוס' בד"ה אי לא אדון כו' שכן היזקן מצוי תאמר בקרן כו' למ"ד פלגא נזקא קנסא כו'. יש להקשות למ"ד חצי נזק ממונא למה לא יליף ק"ו ובכה"ג מה שן ורגל שאין כוונתן להזיק חייבין ברשות הניזק כ"ש קרן שכוונתו להזיק אינו דין כו' דלדידיה ליכא למיפרך שכן הזיקו מצוי וכמ"ש לעיל [דף ה' ע"ב בד"ה שכן מועדין] ולמ"ד קרן עדיפא אפילו קרן נמי אתיא וליכא למיפרך. והשתא אין החומרא מעין הדין וליכא למימר דיו ויש ליישב בדוחק ועיין: **בא"ד** וי"ל דלאו פירכא הוא דאין חומרא זו מועלת כו'. ופירכא כזו שאינה רק טעם לעשות חומר מכניסין אותה בק"ו דע"כ לא יכול לעשות חומרא זו חיוב תשלומין דהא אינה מועלת לחייבו ברה"ר וכן חומרא דכרת דבסמוך אינה רק טעם לפסול בחוץ לזמנו ומכניסין הפירכא דהא חומרא דכרת אינו גורם פיסול בשוחט חוץ לזמנו אי לאו שהוא חומרא הכתובה בתורה אבל לקמן אין להכניס הפירכא ולומר ומה נזקין דרגל שאין חומרא של שכן ישנו בלאם מועלת לחייבו ברה"ר כו' דהא ודאי חומרא הוא ועושה חיוב דנזקין דלאם חייב ברה"ר וכופר פטור בלאם וק"ל:

דף כו ע"א בתוס' בד"ה ולא תהא שן כו' וי"ל צרורות יוכיח כו' ואין משלם אלא ח"כ דהלכתא גמירי לה דאין משלם אלא ח"נ. וא"ל הא ע"כ מדבעי הלכתא לצרורות דאינו משלם אלא ח"כ ש"מ דשן ורגל נזק שלם משלם דאפשר שהלכתא לא היה אלא שצרורות ישלם החצי תשלומין של רגל וק"ל: **בא"ד** וא"ת אי שן ורגל בחצר הניזק ח"נ אמאי אצטריך כספו כו' דא"ל דה"א ומה קרן שמשלם ברשות הניזק ח"נ מגופו חייב ברה"ר שן ורגל שמשלם חצי נזק מעלייה אינו דין כו' מ"מ למאי דקאמר השתא דלא משלם אלא חצי נזק מק"ו כו' שן ורגל שפטורין ברה"ר כו' אמאי אצטריך כספו וק"ל. ויש לדקדק בסמוך לר"ט דלית ליה דרשה דיתלון היאך למד ק"ו דקרן בחצר הניזק משלם נזק שלם מק"ו דקרן שחייב ברה"ר לא יהא קרן ברה"ר חייב מק"ו דשן ורגל דמשלמין ברשות הניזק מעלייה פטורין ברה"ר קרן לא כ"ש (ס) ואית לן למימר ע"כ תשלומי חצי נזק דקרא איירי ברשות הניזק ואצטריך כספו דאי לא"ה ה"א דגם שן ורגל חייבין ברה"ר חצי נזק והוי שבקינן האי ק"ו דמיקל בתשלומין ועבדינן ק"ו דלעיל [כמ"ש התוס'] ויש ליישב: **סליק פרק כיצד**

המניח פרק שלישי

דף לג ע"א גמרא מאן דמתני לה אהא כ"ש אקמייתא ומאן כו'. לעיל לא עביד מאן דמתני לענין ד' דברים משום דפסיט טפי מאן דמחייב ברישא כ"ש בסיפא ומאן דמתני אסיפא בהכרח ברישא פטור מד' דברים [דאי מגלות גם בסיפא פטור] אבל לענין גלות אף למאן דמתני אסיפא היה אפשר לומר דברישא חייב גלות דלא הוי קרוב למזיד קמ"ל כ"ש רישא אי משום דיותר הרישא קרובה לאונס כו' או משום שאינו דומה ליער וכמ"ש התוס' בד"ה מאן דמתני והכא לא היה לו לומר מאן דמתני לענין גלות דהא מאן דמתני לה אקמייתא בע"כ נמי פטור בהא כדקאמר ומנא פרט כו' ומאן דמתני לה אהא פטור נמי בקמייתא דהא קתני ברישא פטור דליכא למימר פטור מד' דברים דהא הכא הוי אונס טפי וחייב בד' דברים והיה צריך לעשות מאן דמתני רק אלישנא דמתני אסיפא לחוד (ע) וזה נראה פשוט וכתבתיו לפי שראיתי ביש"ש שלא הבין הדברים כן ועוד הבין כוונת התוס' הא דלעיל מאן דמתני אסיפא כ"ש ארישא [במ"ש התוס' משום דדמיא סיפא טפי ליער מרישא] היינו לס"ד דגמרא דלעיל דפטור בסיפא לפי שאינו דומה ליער זה לרשותו כו' וגם ז"א ודו"ק: **בתוס'** בד"ה והוליא הלה כו' דאין לו להשוב שיסלקו הכדים כו'. כיון דאין לו להשוב שיבאו אחרים ויסלקו הכדים א"כ הזריקה לא היתה פשיעה ולא פשע בזריקה ואף אם קדם אחר כך הוא עצמו וסלקו פטור דגרמא בעלמא הוא וק"ל: **בתוס'** בד"ה איכא בינייהו כו' אבל הכא אם נתרלה הניזק כו'. כתבו אם נתרלה הניזק ולכאורה הול"ל אם המזיק רוצה ליתן לו מעות לר"י אינו קדוש ולר"ע קדוש כו' משום דא"כ לא היה לו לתלמודא לומר הקדישו ניזק איכא בינייהו רק איכא בינייהו למר יכול לסלקו ולמר אינו יכול כיון דלר"י אינו קדוש משום שיכול לסלקו במעות ולר' עקיבא קדוש דלא יכול לסלקו בע"כ להכי פירשו אם נתרלה הניזק כו' [אף אם נאמר דאף לר"י אינו יכול לסלקו] והפ"ה איכא בינייהו לענין הקדש וה"נ דהומ"ל איכא בינייהו אם יכול לסלקו היכא שאין הניזק מתרלה וכמ"ש בסמוך ד"ה הקדישו ניזק כו'. ומ"ש ועוד דלר"ע קדוש הגוף והשבח כו' היינו דאיכא בינייהו לענין שבח אף היכא שהמזיק מגבהו לבסוף השור עם השבח וק"ל: **ע"ב בא"ד** אע"פ שהעבד זוכה בשחרורו לאלתר כדדרשי' תחת עינו כו'. ר"ל מדקתני בברייתא משלמין דמי עין לרבו א"כ ש"ל דרשה דתחת עינו וכיון דמשלם לו דמי עינו ש"מ דזוכה בשחרורו לאלתר. ולא היה מהצורך להביא ראיה זו למאי דמדמה השתא כל קנס להדדי וכמו שהקשו אח"כ מפרק נערה א"כ כיון דשמעי' הכא בקנס דחשבינן כאלו בא לידו קודם העמדה בדין ובמרובה פריך גבי קנס אי דלא עמד בדין טלי עבד כו' ש"מ דהעדים משלמין רק כתבו זה משום דלמאי דמסקי התוס' דוקא היכא דגלי קרא כו' מ"מ קם דינא דכ"ז שלא עמד בדין לא מיחשב גברא בר תשלומין והעדים חייבין אף דר"ע

באור

רש"י דכ"ע כסומכוס ס"ל ואולי היה כתוב בספרים שלפניו כנוסחא שהביא השיטה מקובצת בשם גליון דכ"ע כרבנן ס"ל ומפרש ג"כ כמ"ש הגאון דלעיל לפירוש רבו דבסמוך ע"ש: (ט) דאין למיפשט בעיא דכח כחו דדלמא ע"י שינוי ואין שינוי לצרורות וגם בעיא דאין שינוי לא נפשט דדלמא באגח אגוחי כי אורחיה וכח כחו ככחו דמי. מיהו לעיל דף י"ח בד"ה בין לרבנן בין לר"א פירשו התוס' דלא בעי לאוקמי כרבנן דא"כ תפשוט דאין שינוי לצרורות וכן פירש"י אף די"ל זיל הכא קמדחי ליה דאפשר דפליגי ביש העדאה לצרורות: (י) דמ"ש התוס' דאי כח כחו לאו ככחו דמי כו' היינו לסומכוס וכוונתם דא"כ הויא קשיא לר"א לעיל דפליג אמתני' ומחייב נזק שלם דאוקמה תלמודא לעיל דסבר לה כסומכוס ואף אם סבר כר"ט ע"כ כסומכוס ס"ל כמ"ש התוס' לעיל וא"כ ע"כ דכח כחו ככהו דמי דאי לאו ככחו דמי הוי על כל שאר הגדים פטור לר"א דסובר כסומכוס: (כ) וכן מבואר לקמן בגמ' וליחייב נמי בעל הגחלת: (ל) אינו מובן דהיאך אפשר לחלק מהך דלקמן דמיירי בהניח א"כ מאי מייתי רש"י ראיה כדאמרי' בשלהי פירקין דהא רש"י לקמן בהכונס דחה בזו זו ראיה ע"ש: (מ) ולא מסתבר ליה דגם לר"ל משא"כ בלא אפילו בכפות והיינו בהלית בגופו וא"ל דאין זה מיקרי חומר כיון דמשכחת נמי חיובא בלא הלית בגופו דא"כ לר"י נמי משכחת חיובא בלא דהיכא דכלו ליה חציו וצ"ל דבהלית בגופו אין זה אש רק כהורג בידים: (נ) דלמאי דמפרש רש"י דקושית המקשן לא היה רק דלחייב בעל הגחלת החצי השני אבל לא מקשה דלפטור בעל הכלב ולא ליחייב רק רביע כיון דשניהם הזיקו וכפי' התוס' שכן פירש"י להדיא בדבריו א"כ למסקנא דמיירי בגדים דבעל הגחלת והחררה לא קשה מידי ודלא כדברי המפרשים שכתבו דגם רש"י אפשר דסובר כהתוס' ומה שפי' קס"ד כו' הוא משום דלשון ולחייבו קשיתי' וכמו שהוצרכו התוס' לדחוק דל"ד כו' דז"א דע"כ מוכח זה מפירושו בקושית המקשן דמשמע דעל חיובא של בעל הכלב ל"ק ליה. ואולם שבאמת דעת רש"י צריך לעיין בפלוגתא דרבנן ורבי נתן דלקמן דף כ"א ע"א ומהך דשור ואדם שדחפו שמבואר שם ע"ב: (ס) וא"ל כיון דאיכא למיעבד ק"ו להיפך לחיוב תשלומין עבדינן לחומרא כמ"ש התוס' והגאון בסמוך די"ל דמסתבר ליה להגאון דכ"ז בכה"ג דהקולא דבסוף דינא דמינה באת ללמוד הקולא אינה מבוררת דיש ק"ו הסותר אותה כגון בגוונא דהתוס' אי לא נכתב כספו לא הוי ילפינן הך ק"ו דשן ורגל אינו חייב אלא חצי נזק בחצר הניזק מק"ו ומה קרן כו' שן ורגל דפטור ברה"ר כו' דזה הסוף דינא אין בו קולא מבוררת כיון דאיכא למילף בהק"ו להיפך ולהחמיר וכן בגוונא דהכא בדברי הגאון אבל הכא הקולא שבסוף דינא אין לו סתירה להיפך פשיטא דיש למילף הק"ו מבורר אף לקולא. ומה"ט נקיט הק"ו בדרך זה משן ורגל דמשלם מעלייה ולא נקיט הק"ו גופא דלקיט הגמרא מנזק שלם דשן ורגל וחצי נזק דקרן דא"ל הא לר"ט גם בקרן נזק שלם ברשות הניזק מק"ו הוא גופא תיקשי דלמא ברה"ר פטור מק"ו וע"כ חצי נזק דקרן ברשות הניזק. אלא דמהא כיון דאיכא למיעבד הק"ו להיפך עבדינן להומרא: (ע) אינו מובן לכאורה דאם נימא מאן דמתני אסיפא כ"ש הא דפטור מגלות דזה פשיטא כדקאמר ומנא פרט כו' וע"כ דנימא מאן דמתני אהא

לא דרים תחת עינו והתם ולאי דמי כוליה עבד בעי לשלומי משום דאינו זוכה בשחרורו לאלתר מ"מ הא סוגיא דמרובה דרים תחת עינו אפ"ה פריך אי דלא עמד בדין כו' וסה"כ לר"ע אף היכא דס"ל דזוכה בקנס לאלתר כגון הכא דס"ל יוחלט אפ"ה העדים משלמין וק"ל: בתוס' בד"ה משום דרבי אבהו כו' ומיירי הכא בבעל מום. אי נמי כו' בתוס' פרק השולח כתבו דהך דהכא איכא לאוקמי אף בראוי למזבח ואפ"ה אין מפקיעין מידי שיעבוד דניזק כיון דאינו יכול לסלקו בזוזי אפילו לר"י כדמפורש בפרק המניח מודה רבא דלמפרע הוא גובה עכ"ל ודבריהם צריכין ביאור דכיון דאינו יכול לסלקו בזוזי הרי השור שלו והוחלט לניזק ומה מקום לומר למפרע הוא גובה ועוד שזה סותר כל הסוגיא דהכא שמפורש בהיפך דלר"י ודאי יכול לסלקו בזוזי ודברי ה"ש בזה אינם נכונים ואין מן הצורך להשיב עליו. אבל פירוש דבריהם הוא דלר"י משעמד בדין אינו יכול לסלקו בזוזי ועדיף מקודם העמדה בדין לר"ע אף דלר"ע הוחלט השור משעת הנזק אפ"ה הקדישו מזיק מוקדם [משום דרבי אבהו כדקאמר הקדישו מוקדם אפילו לר"ע וכו'] ומשעמד בדין לר"י הקדישו אינו מוקדם אפילו מידי לא יהיב להקדש [כדקתני עלה דהכא משעמד בדין הקדישו אינו מוקדם] ופלוגתא דר"י ור"ע דלר"ע ומכרו את השור כו' לניזק ומזיק מזהיר רחמנא ומשעת הנגיחה קם ליה ברשותיה ולא תליא מידי בהעמדה בדין ולר"י לב"ד קמזהיר קרא ומשעה שנפסק החצי נזק מב"ד וניסום השור שוה החצי נזק הוחלט השור לניזק ולהכי כתבו התוס' לעיל בד"ה איכא בינייהו אבל הכא אם נתרצה הניזק לבסוף כו' דלאחר העמדה בדין תליא ברצון הניזק וז"ש דהכא לא הוי קדושה גמורה אפילו בראוי למזבח משום דכיון דמשעמד בדין הוחלט השור ממילא לניזק ואינו יכול לסלקו בזוזי אפילו לר"י מודה רבא דלמפרע הוא גובה ולא הוי הקדש (ולא משום דר"י) [אי לאו משום דר' אבהו. כנ"ל] אע"פ שהקדישו קודס שעמד בדין דאז היה יכול לסלקו ודו"ק: בא"ד וקשה מכאן לר"ת כו' מטלטלי מפקעת כו'. אף שבסמוך מדמי שור המזיק לקרקעות היינו לענין קלא כיון דנגח תורא נגחנא קרי ליה אבל לר"ת דכל קדושת מטלטלי מפקיע משיעבוד משום דמחוסר גוביינא ה"נ (לה"א) [יהא] הקדש גמור: בתוס' בד"ה ש"מ כו'. דבריהם מבוארין יותר בתוס' ר"פ מי שהיה נשוי:

דף לד ע"א גמרא ש"מ בע"ח מאוחר כו' לא גבה כו'. אין להקשות דלא הול"ל שמע מיניה אלא מסיפיה הו"ל למיפרך דקתני גבי מועד קדם בע"ח והגביהו כו' מה שעשה עשוי כו' דכה"ג מקשו התוס' סוף פרקין דף ל"ו בד"ה ש"מ ועוד למאי דמשני לעולם כו' ושאני התם דא"ל אלו גבך כו' אכתי נדייק בהיפך מסיפא ש"מ בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה ולא כרבנן דפליגי אבן ננס. דשאני גבי מועד שאין שיעבוד על השור יותר משאר מטלטלים ובע"ח מאוחר שקדם וגבה מטלטלים מה שגבה גבה [לכ"ע] דאין דין קדימה במטלטלין אבל שור תם שהזיק קלא אית ליה ודמיא לקרקע כיון דמשתלם מגופיה וכאפותיקי שויי' רחמנא רק המקשה הבין דלא הוי כאפותיקי אלא לענין זה דגבי ליה מלוקח מאוחר אבל לא מבע"ח מאוחר וכמו שאר קרקעות לבן ננס משום נעילת דלת ומשני שאני התם דא"ל אלו גבך כו' וכפי' התוס' בד"ה אלו גבך דהוי כאפותיקי מפורש דמשועבד לניזק טפי מלבע"ח כו' ולזה כוונו התוס' בד"ה ש"מ בע"ח כו' שלא נפרש ש"מ כו' ובעלמא ס"ל מטלטלים מה שגבה גבה דא"כ לא הול"ל ש"מ אלא הסיפא הו"ל למיפרך ועוד הא בלא"ה ע"כ צ"ל דשאני הכא משאר מטלטלין דהא טריף ליה מלוקח ובעלמא לוה ומכר נכסים אין ב"ד גובין לו מהם לכן פירשו דעכ"פ המקשה מדמה שור תם דהכא לקרקעות ולהכי גבי ליה מלוקח ופריך ש"מ כו' לא כבן ננס דלדידיה כי היכי דבקרקעות כו': בתוס' בד"ה דר"מ סבר כו' נפקא לן מוהמת יהיה לו כו'. אע"ג דלעיל סוף פ"ק עביד צריכותא אמתני' דפתח נבילה חדא בתם וחדא במועד כו'. לא ניחא להו להתוס' לומר צריכותא אקרא דאצטריך קרא דהכא בתם להשמיענו פחת נבילה דניזק דאין סברא לומר תם חמור ממועד אף דלר"י אי לאו דשמעינן ליה בברייתא דקרי תם הקל ה"א תם חמור ממועד היינו משום דכתיב קרא וגם את המת יחצון וק"ל: סליק פרק המניח

שור שנגח ד' וה' פרק ד

דף לו ע"א ברש"י בד"ה ראשון נשכר כו' והא לא דמיא לחב עד כו'. דמשעם דמפרש התם משום דאלו גבך הוי לא מיבך הוי משתלימנא משעס זה נמי עדיף טפי ניזק האחרון מניזק הראשון לזה פי' דהתם הוא דאמר ליה כו' וכמ"ש התוס' לעיל דף ל"ד ע"א בד"ה אלו גבך ועיין בזה בהמאור ובמלחמות: בתוס' בד"ה שור שנגח כו' אי כר"ע כו' ולא מצי לשנויי כגון שאין בידו כו'. דהשתא לא מצי למיתני יחזיר לכולן דמשמע אף לבעלים דכיון דאין בידו אין מוטל עליו לשמור ולהכי תני אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו ולפני פניו ולא לבעלים ומשתלמין ממנו נזקם [ומיושב בזה קושית מהר"ם ע"ש] רק קשה מישלם לאחרון שבהם ואם יש בו מותר כו' למה לא ישלם מיד לראשון זו בעצמם קושית' דא"כ תקשי לר"ע הראשון נשכר מבעי ליה וכמו שמקשה לר"י מאחרון אחרון נשכר ולא מישלם לאחרון ואם יש בו מותר כו' [דזהו בעצמו כוונתו בקושיתו] וק"ל. ולפירש"י [דמפרש דגם לר"ע בתפס נעשה שומר עליו] א"ל לוקמא כר"ע וכגון שאין בידו ובדתפום [דל"ש תי' רש"י לקמן בד"ה שביק מתני'] דאפשר מ"מ טפי הו"ל לאשמועי' אחרון נשכר לר"ע אף בלא תפום היכא שיש בידו: ע"ב גמ' ואם"ד תנא תנא סלע מדינה לפלוג וליתני כו'. אלא צורי תנן ובתנאין לא קמיירי ומתחיל בשור שוה מאתים לאורויי בעלמא דסלע צורי תנן ואלו התחיל בשור שוה ת' [כי היכי דליפלוג וליתני עוד בניזק רביעי] לא הוה שמעינן מידי וק"ל: ברש"י בד"ה שביק מתני' כו' ואי קשיא לוקמה דר"מ נמי כר"ע וכשתפסו כו'. ור"ש מוסיף בסיפא אף בלא תפסו האחרון נשכר ולא פליגי מידי ואי אפשר לאוקמי כר"ע ובלא תפסו ואם יש בו מותר בנזקיו דהשתא אצטריך לאשמועינן דאחרון אחרון נשכר דא"כ לא מוסיף ר"ש מידי ועוד דלא הי"ל להלות במותר נזקיו דהא שייך לשלפניו יותר ממותר נזקיו ואף כשהזיקות שוין [אם השור שוה יותר כדקאמר יחזיר לכולן מיבעיא ליה] והיכא דנזק ד' וה' שוין וי"ל יש בו מותר בנזקיו אין מחזירין לג' אלא אף הד' יש לו לפי חלקו (פ) ואפשר לפרש [כוונת רש"י בקושיתו] נוקמי לדר"מ כר"ע ובשתפסו ור"ש פליג בתפס וס"ל יחזיר לכולן וכסברת התוס' [בד"ה כגון שתפס] ותי' דאף דאצטריך למיתני דמהני תפיסה לרבי עקיבא דהא ר"ש פליג בסיפא מ"מ יתורא דאחרון נשכר למה ליה למיתני לר"ע וק"ל: בתוס' בד"ה אם יש בו מותר כו' כגון שנזקי רביעי וחמישי שוין ונזקי שלישי יתירין וכו'. ולפעמים נזקי רביעי יתירין על של ה' ומחזירין המותר לשלפני פניו כגון שנזקי ג' וה' שוין ונזקי ב' שוין לשל ד' דהשתא מלינו לפעמים שמשתכר הראשון [דאף שנזקי ד' יותר מה' מ"מ מתחלה לא יכול ליטול אלא חלקו של ג' כמ"ש תוס' בסמוך דאין הה' נוטל אלא חלקו של רביעי לכך שייך המותר להשני] ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו דמתני' היינו היכא שכל ההיזיקות שוות רק של האחרון הוא פחות ודו"ק: בתוס' בד"ה נותן לו סלע כו' או פחות או יותר ממנו. פי' דהת"ק מסער בעני דהקלבה היותר פחותה היא סלע ור"י מסער דהקלבה היותר גדולה היא מנה ומ"מ פליגי דאי אפשר אם הקלבה היותר פחות סלע שיהיה בושת של היותר חשוב מגיע כ"כ עד מנה או לאידך גיסא אם בושת היותר פחות עולה כ"כ עד סלע אי אפשר שלא יגיע בושתו של עשיר יותר ממנה ותלמודא קים ליה דאין ב' השיעורים הללו מכוונים יחד שיהיה הפחות שבכולן סלע והגדול שבכולן מנה [וע"כ דפליגי] רק התוס' מסופקין באי פחות או יותר וק"ל: בתוס' בד"ה ושל דבריהם כו' אבל שאר מטבעות של דבריהם הוי כסף צורי דהא מנה כו'. ממנה דמתני' דהכא דהוי של צורי (מדחשיב בה דינר זהב) אין ראיה דאינו רק צור בעלמא ור"י קאמר כסף קצוב של דבריהם קצבו במדינה דומיא דכסף קצוב האמורה בתורה ולזה הוכיחו ממנה דריה"ג וממאתים דכתובה שקצבו במעות צורי וק"ל:

דף לז ע"א בתוס' בד"ה רב זביד כו' קשיא ליה האי דרים מכילתין. שהוא חזר בו מכח דמקשה עליו לקמן ומועד לבהמה הוי מועד לאדם בתמיה [וסמך עלמו (בתמיה) אהך דרים מכילתין] הא אמרי' ברים מכילתין מ"ש גבי אדם דכתיב כי יגח כו' ומועד לבהמה לא הוי מועד לאדם ע"ש: בתוס' בד"ה שור ולא נגח כדי שאם יגח כו'. למאי דס"ל לתוס' לעיל דף כ"ג ע"ב בד"ה ולא ישמרנו דאנגיחה ד' משלם נזק שלם א"ש דנקט ולא נגח בתרא בין לרב בין לשמואל [דלקמן ע"ב] דהשתא נעשה מועד לשלם לאלתר נזק שלם אם יגח דנגיחה הראשונה מן המנין לכ"ע כמ"ש בסמוך ע"ב בד"ה יום ט"ו כו' וצריך לחלק בין סירוגין של ימים לשל שוורים אבל לפי' רש"י דהכא [לקמן ע"ב בד"ה ושמואל אמר] דאזיל בשיטתיה דלעיל קודם שחזר בו דאנגיחה ג' משלם נזק שלם לא א"ש לרב ולא נגח בתרא ולשמואל לא א"ש באידך ברייתא דנעשה מועד לסירוגין לכל דהא למינים שנגח כבר אינו נראה שנעשה מועד עדיין. עד שיגח עוד מין אחר [למאי דמדמה רש"י הך דסירוגין של שוורים לסירוגין ודילוג דימים דלקמן] ועיין: ע"ב בתוס' בד"ה שור שור כו' דהני תרי אבעיות בחד"ל כו'. וכפרש"י. ואפשר דמש"ה נמי לא בעי הכל בשוורים שור נגח ולא נגח שור נגח ולא נגח נגח נגח נגח מאי האי נגיחה בתרא בתר קמאי דסירוגין שדינן ליה כו' משום דהשתא לא מצי למיבעי תו בחד"ל כו' וק"ל:

דף לח ע"א בתוס' בד"ה אלא האדם כו'. דר"מ דהכא כרבנן דפליגי כו'. והכא לא מצי לשנויי דהא דרב יוסף דאפילו מקיימין אין מקבלין שכר אזיל לרשב"י דאומות העולם אינן בכלל דאשר יעשה אותם האדם וחי בהם משום דטובא איכא התם בכהאי גוונא [אף בלא דרשה דהאדם] פתחו שערים ויבוא גוי לדיק כו' כמ"ש התוספות בסמוך: בתוס' בד"ה עשה משה ק"ו כו' וקרא דשופטים דעגלון כו'. לפי האמת היה מותר לו להורגן כיון דבימיו כבר נולדה רות המואביה רק המואבים ודאי לא קבלו תירוץ זה ומפני חילול השם הביא להם מן המקרא דוישלח מלאכים כו' לדיחויא בעלמא והו"ל להביא מקרא דעגלון אי משום שהיה לפי האמת שאז הותרו שכבר נולדה רות בתו של עגלון ואף אם לא נולדה אז כמ"ש התוס' בעלמא דבתו לאו דוקא אלא כמה דורות נולדה רות אחרי עגלון מ"מ לא הוי הדיחוי כ"כ כמו מקרא דוישלח מלאכים כו' כיון דבהכרת עיקר הציווי [דאל תגר] נאמר על אחר מעשה דבלק שעלה על דעת של משה לגורס מק"ו אלא שמן התורה היה רוצה להביא ועיין עוד בזה מ"ש בחידושי אגדות:

דף לט ע"א בתוס' בד"ה אין מעמידין כו' ותימה מ"ט דאין מעמידין כו'. וא"ל משום דאין נזקקין לנכסי יתומים ובמועד עבדי רבנן תקנתא משום תקון העולם דמ"מ נעמיד אפוטרופוס דלכי גדלי ישלמו וק"ל: בתוס' בד"ה ור"י אמר או לסטר כו' וא"כ אמאי הוי דריב"ח טועה כו'. ולא ניחא להו למימר דרבא לסברת המקשה קאמר דמקשה דר"י אדר"י א"כ ס"ל טעמא משום דיתמי לאו בני מיעבד מלוה נינהו וכפירש"י א"כ לסברתו משוי ליה טועה וק"ל:

דף מ ע"א בתוס' בד"ה ולימא ליה אי תם כו' הך פירכא ליתא לר"י כו' וכן הך פירכא דהוי מעריקנא כו'. מיהו הך דהכא ודאי לר"י הוי מצי להקשות עדיפא אמאי שואל משלם חצי נזק הא לך תמות במקומה עומדת אבל מקשה אף לרבנן דמ"מ לימא ליה אי תם כו' ופירכא דבסמוך דהוי מעריקנא כו'. דוקא לרבנן ולר"י לא קשה דהא קמן שלא הבריח ודו"ק: ע"ב בתוס' בד"ה רובע עשה בו כו'. ולא ניחא להו כפירש"י דאונס אנרבע קאי. מיהו אפ"ל דגם רש"י כיונתו כפי' התוס' רק הוא פי' היכן נאמר בקרא שחייב על אונס כרצון ומנ"ל לז"א שהרי נרבע כו' וא"כ ה"ה רובע באונס: בתוס' בד"ה לאו לקרבן והשתא ה"ק כו'. בשמעתין היה אפ"ל דהא דקאמר נוגח לא עשה בו אונס כרצון כו' לענין קרבן אלו לא נכתב דכיון דליכא קטלא באונס ה"נ לענין קרבן ולכך הוצרך למיכתב לאונס דפסול וקשיא לרב וקצת הוא משמע כך מפירש"י (צ) וק"ל:

דף מא ע"א גמרא כגון שהוזמו זוממי זוממין כו' הניחא אי ליעודי תורא כו'. ונקט אליביה שהוזמו כו' ולא כגון שבאו עדים אחר הנגיחות כולן והעידו שנגח בלא הזמה דאף אליביה בעי עדים לבא מ"מ קודם הנגיחה האחרונה דהיינו רביעית דקרא כתיב והועד בבעליו ולא ישמרנו וק"ל: ברש"י בד"ה שסיכן לג' בני אדם כו' וכשנגח שלישי כו' משלם עליו כופרא אזיל לשיטתיה דלעיל [דף כ"ג ע"ב קודם שחזר] ודוחק ליישב הסוגיא אליביה ג' ג' [דלמה נקיט בכולהו שיטיא ג' בני אדם ג' בהמות כיון דהשלישי שמשלם עליו כופר ממנין הנגיחות דאייעד מינייהו] ומהרש"ל [בים"ש] מחקו [והגיה ברש"י וכשנגח הרביעי כו'] וכן מלא ברש"י מדויק. עוד כתב שכל האוקימתות לא נשארו במסקנא זולת ג' האחרונים [ואף דאסיקן לא פריך מידי מ"מ תלמודא לא ס"ל לאיעודי תורא שהופסין הב"ד עד שירא אם יחיה דלא עדיף מגברא ע"ש בים"ש] והרמב"ם הביאן כולם בספרו והוא לא גרים אלא והכל בניחותא. והר"ן הביא אוקימתא דמועד לנכרי וקלא משמע כן ברש"י דלא כתב בהא בתמיה דלא גרים בהא אלא רק בניחותא מועד לנכרי הוי מועד לישראל והים"ש דחה שאי אפשר לומר כך מלקמן [דף מ"ח ע"ב] אי הכי בר קטלא הוא כו' [לפירש"י שם ע"ש]: בתוס' בד"ה כמאן דקטלה דמי וא"ת כו' היא הרגה עצמה כו'. דא"ל שהיא אנוסה לכך דא"כ למה אתיוה לב"ד וקטלוה דלגבי אדם לא עשו אונס כרצון. וצ"ל הוכן קושיתם דא"כ כי האי גוונא בנגיחה נמי לא משלם כופר שהשור לא עשה מאומה והוי דקטלינן לשור [הרובע] ועשו בו אונס כרצון למה ישלם כופר והאי דלא משלם משום דלא קטל הוא [וכדלעיל]: בתוס' בד"ה רגל שדרסה. שן דחיה הוי שייך למינקט כמו שכתבו לעיל בד"ה רגל: בתוס' בד"ה לרבא לא משלם כו' דהך ברייתא קאמר כו'. וא"ל לדידיה אם נאמר נוגח למה נאמר רובע שהרי רובע משלם כופר וצ"ל תירוץ דאביי א"כ הו"ל לשנויי תירוץ דאביי גם אליבא דהך ברייתא ולמה לא משני אליבא דהלכתא. ז"א דהא בחד מינייהו סגי כמ"ש התוס' לעיל בד"ה יש בנוגח כו' דה"א אמסתבר [ארובע] רק רבא משני אליבא דברייתא שעשה ב' למה נאמר ונראה בעיניו תירוץ דאביי דוחק: בא"ד לרבא לא משלם כופר אליבא דהך ברייתא קאמר כו'. ולדידיה דס"ל דאיכא כופר ברגל צ"ל אם נאמר נוגח כו' הוי מוקמינן לבדדמי כיון דלא מיפרשא קרא וכמ"ש התוס' בסמוך בד"ה ויש בנוגח וה"ה דליכא חומרא דכופר בנוגח שאינו ברובע רק הברייתא דתני רובע אינו משלם כופר

באור

אהא אבל אסיפא דקמייתא לא דלא הוי קרוב למזיד גם זה פשוט בהכרח דכיון דמתני אהא דחייב בד' דברים ע"כ גם ברישא דקמייתא חייב בד' דברים כמ"ש הגאון לעיל דהכא הוי אונס טפי וחייב בד' דברים וע"כ פטור דרישא היינו מגלות ועלה קתני בסיפא דחייב: (פ) מן והיכא דנזק ד' וה' כו' אין לו הבנה כלל אם לא שנגיס שהתיבות מהופכין וקצת תיבות חסירות וכנ"ל (אך) י"ל אם יש בו מותר בנזקיו אין מחזירין לג' אלא (לד') והיכא דנזק ד' וה' שוין אף הג' יש לו לפי חלקו ור"ל דאכתי מוקי בלא תפסו (צ) בד"ה לא לקטלא כו' הלכך אי לא מיעטיה קרא כו' לא נפקא מרובע אפילו כי עביד ברצון כו' ולפי פשוטו דהקושיא לשמואל לא היה צריך רש"י לפרש בתירוצו דאפילו רצון לא הוי נפיק רק דלא הוי ידעינן אונס אע"כ דקושיתו היה לרב דקרא ע"כ לאונס וע"ז משני דאפילו רצון לא הוי ידעינן ואצטריך קרא לרצון דוקא:

דיכור

כו' בהכרח דס"ל דליכא כופר ברגל דלא מסתבר לניבא לאוקמי כדאביי דסוף סוף כיון דקמ"ל דלאו כמאן דקטליה דמי א"כ ליכא חומרא דכופר בנוגח שאינו ברובע וק"ל (ק):

אמר המעתיק [הראשון] יען שנזדמן לפני כתבי הקודש דרבינו המחבר בב' נוסחאות שונות אמרתי להציג שתיהן כדי שלא יחסר המזג ואתה הקורא ידיד ה' שים עינך ולבך לכל אחד כי אלו ואלו דברי אלהים חיים כולם ניתנו מרועה אחד יען וביען שתי הנוסחאות הן מכתיבת ידי המחבר זצוק"ל בעצמו ונראין הדברים כאלו אחד משתיהן מה ששנה במהדורא קמא ושניה ממהדורא בתרא ואיידי דחביבין מיליה לא השמטתי שום א' מהן ומשנה לא זזה ממקומה אף כי לפעמים שתיהן הולכות אל מקום אחד וכוונה אחת להן:

נוסחא א בתוס' בד"ה והאי לא יאכל כו' ובעל השור נקי להנאת עורו כו'. דאי כפי' רש"י נקי לחצי כופר ולדמי ולדות הו"מ להקשות בקצרה [אהא דקאמר בברייתא הנאה מנין ת"ל בעל השור נקי] מנ"ל איסור הנאה אף לאחר שנסקל דלמא נקי לדרשא אחריתא ועוד כדקמשני א"כ כו' את בשרו למה לי נימא אלו לא כתיב את בשרו ה"א לא יאכל להנאת בשר ונקי להנאת עורו להכי כתיב את בשרו בשרו הוא דאסור אבל עורו שרי וא"כ ע"כ נקי לחצי כופר ולדמי ולדות הוא דאתי אלא משום דאין זה קושיא שידרוש נקי לחצי כופר ולדמי ולדות או משום כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה נקי מחצי כופר או משום דלהאי תנא משמע ליה נקי מנכסיו להכי פירשו להנאת עורו. ובסמוך דמקשה והשתא דנפקא איסור אכילה והנאה כו' נקי למה לי [הא המקשה ע"כ ידע זה בה"א דאפשר לאוקמי נקי להנאת עורו] משום דלא היה משמע ליה לפרושי בהכי ליסנא דברייתא דאין לי אלא באכילה בהנאה מנין כו' [דקאי אהנאת עורו] וק"ל: **בתוס'** בד"ה כדר' אבהו לרווחא דמלתא נקיט כו' לכאורה היה נראה דבלאו ר' אבהו לא הוי מוקמינן לא יאכל לאיסור הנאה אע"ג דאין צריך לאכילה משום דלשון לא יאכל לא משמע הנאה וטפי אית לן לאוקמי לאיסור אכילה ולאחר שנגמר דינו וכן למאי דמשני ה"מ דנפיק איסור אכילה כו' משמע כיון דלא קאי במשמעות דלא יאכל אף דמייתרא ואין צריך לאכילה לא מוקמינן לאיסור הנאה [אפילו בלא ר' אבהו. אלא דהמקשה ס"ד דלר' אבהו קאי במשמעות לא יאכל נמי איסור הנאה משא"כ בלא ר' אבהו]:

נוסחא ב בתוס' בד"ה והאי לא יאכל דסקליה כו' להנאת עורו. ורש"י פי' אכופר ודמי ולדות ואפשר לומר דרש"י לא מפרש כמ"ש התוס' דקשה ליה אם המקשן היה למד בה"א נקי להנאת עורו א"כ מאי מקשה בסמוך והשתא דנפקא ליה מלא יאכל כו' נקי למה לי בשלמא אי אמרת נקי לכופר ולדמי ולדות ולא ידע הפרש בין בשרו לעורו ניחא דמקשה לדידך דקאמרת נקי לאיסור הנאה כמו שאמרה בברייתא בהנאה מנין א"כ נקי למה לי לאיסור הנאה ומשני להנאת עורו וק"ל. והתוס' לא מפרשי כפירש"י דקשה לפירושו אם המקשן היה למד בקושיתו נקי לחצי כופר מאי השיב לו התרצן את בשרו למה לי ליתני לעולם לאחר שנגמר דינו מותר ולאחר סקילה אסור [ואת בשרו אתי לאורויי] בשרו הוא דאסור אבל עורו מותר וכ"ת אכתי את בשרו למה לי לכתוב לא יאכל סתם והוי מוקמינן נמי אמסתבר ז"א דה"א נקי אתי להנאת עורו [וכ"ת] לכתוב נקי לחוד ה"א אמסתבר [כמ"ש התוס'] כתב לן רחמנא את בשרו בשרו הוא דאסור וא"כ ע"כ נקי לדמי ולדות וחצי כופר הוא דאתי אע"כ המקשן ס"ל נקי להנאת עורו שיהיה עורו אסור [דנקי מנכסיו משמע ליה] וק"ל: **בתוס'** בד"ה כדרבי אבהו לרווחא דמלתא כו'. דאף למ"ד דלא קאי בלא יאכל איסור הנאה מ"מ היכא דלא צריך לגופיה תניהו בהם אינו ענין. אך בלא ר' אבהו לא יתורץ בתירוץ הראשון ה"מ היכא דנפקא איסור אכילה ואיסור הנאה כו' אדרבה איפכא הוא וק"ל: **המזרחי** לא ראה יפה בגמרא בזה שכתב דלר' אבהו ל"ל נקי לחצי כופר ולדמי ולדות ע"ש: **ע"ב גמ'** הי אמר ליה ברישא ונפקא מיניה אם חזר או לא: **משנה** לרבבי ושקיל כו'. ולא הדר דמסתמא העדיף אמר ברישא דאל"כ לא עלה על דעתו לומר נקי מחצי כופר כו': **שדי זוטרי**. רש"י ולית ליה מנא לאחזיקינהו כולהו. אינו דומה לנמשל. עוד קשה לי הלא לעיל מסיק דכ"ע כופרא כפרה (ואפילו לר"ע משמע בפלוגתא דרבה ואביי לקמן דף מ"ג ע"א דקאי אליבא דר"ע וכמ"ש התוס' לקמן שם משמע בהדיא דס"ל [לר"ע] כופרא כפרה ומוקי מתני' דהמית ע"פ עצמו משלם כופר דכופרא כפרה וצ"ע (ר) כ"ז היה במוס:ר) וכן לקמן וא"כ ודאי כיון דלית ליה דרבה אין השור בסקילה כו' דאל"כ גם תירוץ מתכוין לא יתכן [גם זה ה] תירוץ נכון וצריכא נקי ואמאי קרי ליה זוטרי שדי זוטרא כו' ובעל המאור אית ליה גירסא אחריתא במעתין: **בתוס'** בד"ה נפקא להו כו' דריה"ג כיון דדריש אתים כו'. ר"ל ריה"ג כיון דדריש אתים ס"ל דאסור קלוט כשילא לאויר העולם וא"כ במה שבמעי הקלוטה בטמאה היא וא"כ דטמא דהא קאמר בטמאה טמא וע"ש בגמרא וק"ל: **בתוס'** בד"ה לרבות ת"ח. מקושר שפיר לדיבור שלפניו פשוט [דאי לעשה יתירא אתי א"כ תיקשי קושית תוס' שבדיבור הקודם]: **בא"ד** וי"ל דהכא ברבו מובהק כו'. וא"ל לכתוב מפני שיבה תקום דמיירי אפילו באין רבו מובהק זה לא קשה לאו כלל דודאי אצטריך לרבות יראה איזה מורא כו' ע"ש: **בתוס'** בד"ה נקי מחצי כופר כו' משום קושיא דאנשים כו'. ר"ל [למה לי] נקי כבר ממועט מאנשים ולא שוורים אע"פ שמתרצים דה"א אנשים כי נתכוונו כו' בעיניו דוחק זה רק הוה ממעטינן שוורים מחיובא: **בא"ד** ואע"ג דכופר שלם מחייב ר"א כו'. מדאצטריך מיעוטא בתם: **בא"ד** ולא בעי למינקט נקי מחצי כופר. דאין סברא לומר דלבתר קיבלו מר"א וס"ל כריה"ג [דתם חייב] ואין דומה לו סברא לפוטרו מחצי כופר כדבסמוך (תוס' כתבו לפי האמת כמ"ש מעבר לדף בד"ה מה כשחייב כו' [דמוכח דע"כ לא קיבל]. כ"ז היה במוסגר): **בא"ד** ולא בעי לאוקמי נקי מדמי בן חורין. ואע"ג דאם ס"ל בדניזק שיימינן מ"מ יש הרבה חילוקים בין כופר לדמים כדלקמן דף מ"ג ע"א בד"ה מאי לאו כופר: **בא"ד** וא"ת ריה"ג דאמר תם משלם כו'. לא מצינו זה בהדיא בריה"ג רק מאי סבר כן (א"ה בדף ט"ו ע"א מצינו בגמרא בהדיא דקאמר הא מני ריה"ג היא דאמר תם משלם חצי כופר. כ"ז היה במוסגר. אבל דברי הגאון נפורסים לעיל בתוס' בד"ה הא מני ריה"ג הוא דהא דקאמר הא מני ריה"ג היינו דמאי סבר כן ע"ש):

נוסחא א בתוס' בד"ה ע"פ עד אחד כו' משום דמודה בקנס הוא כו'. וכן משמע קצת מפירש"י דהכא מודה בקנס פטור וכי היכי כו'. ולקמן בסמוך דף מ"ג ע"א בד"ה מאי לאו כופר פירש"י משום דכמיתת הבעלים בך מיתת השור ואדם בהודאתו אינו נהרג עכ"ל נראה משום דהתם קאי אמועד מפרש טעמא דכמיתת הבעלים כו' משום דהשור יסקל וגם בעליו יומת דילפינן מיניה כמיתת הבעלים כו' במועד כתיב והריגת מועד ודאי לאו קנס הוא והכא בתם סברא כי היכי דתשלומין שלו הוא קנס הכי נמי הריגת השור אך על מ"ש רש"י בהתערובות ובפ' כל האסורין לא נוגח ולא רובע כו' משום דמודה בקנס הוא ע"ז תמהו האיך מלינו דהריגת שור הוא קנס וק"ל:

נוסחא ב בתוס' בד"ה ע"פ עד אחד כו' דמודה בקנס הוא. מעבר לדף לקמן בד"ה מאי לאו כופר מפרש רש"י הטעם דכמיתת בעלים כך מיתת השור ובעלים אין נהרגין ע"פ הודאתן: **בא"ד** מ"מ נפטר מטעם דמודה בקנס. אע"ג דאיכא עד א' בהדיה אין סברא לומר שלא יחשוב מרשיע עצמו כמ"ש בסמוך בד"ה מודה בקנס אבל לפרש"י ודאי דל"ל דשאני הכא הואיל ואיכא עד אחד דאל"כ קשיא אהדדי כאן אמר מצטרפין להורגו והתם אמר אינן נהרגין לא רובע כו': **בתוס'** בד"ה מודה בקנס כו' דאין סברא לומר שלא יחשוב מרשיע עצמו כשמודה כו'. דע"כ לא איירי במכחיש העד דא"כ פשיטא למה לי קרא אפילו במועד עד אחד לאו כלום הוא אלא במודה לדברי העד א"כ בה"א דקנס הוא ה"ה דהו"מ למיפרך אעד אחד כו' אבל אי מכחישו לא צריך קרא אף דכפרה הוא וא"ל דצריך קרא לעד אחד והוא אינו יודע דאין השור בסקילה וכה"ג בעלמא מתוך שאינו יכול לישבע משלם אתי נקי לפוטרו מכופר (ש) דהכא לא ה"ל למידע וישבע שבועה דרבנן על איני יודע ופטור בלא קרא וקרא למיפטר משבועה לא אתי דרך ס"ד הוא שובע (ת). עיין כאן ברש"א: **וברש"י** ה"ה דהומ"ל אעד אחד פשיטא. למאי דס"ד קנס ולא כפרה אבל למאי דמשני כפרה ה"א דצריך כפרה אם בא עד אחד שהמית שורו ובמועד ה"נ דצריך כפרה ע"פ עד אחד וכן בסמוך בד"ה מתכוין אמר ליה ברישא שכתב ובעד א' נמי איכא למימר פשיטא דלא מחייב דהא תרי בעינן לאפוקי ממונא וצריך לשנויי כפרה ובמועד ה"נ דצריך כפרה ואתי נקי לפוטרו בתם מכופר דלא צריך כפרה בתם ודו"ק: **אבל** אם הוא יודע שאמת דברי העד ומודה לדבריו זה לא מיקרי מודה בקנס [וכמו שפי' לעיל לדעת רש"י]:

נוסחא א דף מב ע"א בתוס' בד"ה כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור ואצטריך למיכתב אנשים כו' דאי לא כתב אלא בעל השור נקי כו'. פי' והוי שמעינן נמי דמועד פטור דלא מחייב הכתוב במועד אלא במקום שחייב בתם כמ"ש התוס' לעיל גבי רעהו [בדף ל"ח ע"א בד"ה דא"כ] ובסמוך לז"א הוי מוקמינן נקי מחצי כופר כו' וכן באוקימתא דאביי ורבא ורב אדא נ"ל אי לא כתיב אלא בעל השור נקי הוי מוקמינן נקי לחצי כופר ובשוורים נמי יש חילוק בין אסון לאין אסון או מתכוין לשאינו מתכוין אבל השתא דכתיב אנשים למידק ולא שוורים ע"כ אתי נקי לגלויי עלה ולפרש מיעוטא דאנשים ולא שוורים [לפטורא] דאל"כ לא ידעינן דיוקא אי אנשים הוא דיש אסון לא יענשו הא שוורים אף ביש אסון יענשו או הא שוורים אף באין אסון לא יענשו. ובאוקימתא דרבא כתבו בדיבור שאח"ז אי לא כתיב אנשים הוי פטרינן נמי במועד כו' דלא הוצרכו לומר דאי לאו אנשים הוה מוקמינן נקי לחצי כופר רק מניה וביה אף בנוקמי אדמי ולדות מ"מ אצטריך אנשים ועוד דאי אפשר לומר באוקימתא זה דבלא אנשים הוי מוקמינן נקי לחצי כופר דא"כ השתא נמי דכתיב אנשים אכתי נוקמי לחצי כופר ואנשים למיפטר מדמי ולדות מועדין וכ"ש תמין וק"ל:

נוסחא ב בד"ה כתב רחמנא בעל כו' דפטור ואצטריך למיכתב אנשים דאי לא כתיב אלא בעל השור נקי. ר"ל והוי ידעינן דמועד נמי פטור כמ"ש בסמוך ולעיל [גבי רעהו] דלא מחייב הכתוב במועד אלא במקום שחייב בתם וכל פטורי דכתיבי בתם כי לא מצינו החיוב מפורש במועד אנן ממילא ילפינן במועד נמי פטור וכ"ת בה"א זה לכתוב במועד כדלעיל גבי רעהו דאס"ד לפוטרו בא נכתב רעהו גבי מועד ז"א דה"א פטור מגד הטדאה וחייב בתמות כמ"ש אי לא כתב נקי וכתב אנשים וא"כ לא יכול לכתוב גבי מועד (א) וממילא הוי ילפינן דכתב בתם לפוטרו אפילו מגד תמות לז"א הוי מוקמינן נקי לחצי כופר והוי מחייבינן כו': **בסה"ד** דלא ליהוי יליבא בארעא כו'. אבל בה"א הייתי טועה ולא ידע רב אילא דכ"ש תם רק ה"א התורה גילה במועד דפטור ולא בתם ומ"מ שניהם שוין הן דחייבין דמי ולדות מכח תם דאטו משום דאייעד יהיה פטור יותר כמ"ש התוס' לעיל בד"ה הא תם אבל במועד חייב ותם פטור לגמרי זה אין ה"א (ב) ואי אפשר לומר כאן כדבסמוך [בדיבור שאחר זה] דהוי פטרינן נמי במועד דהא כן הוא האמת השתא דקאי אתרוייהו ובסמוך אי אפשר לומר כמו כאן דאי הוה אמינא ברבא לומר נקי מחצי כופר השתא נמי דכתיב אנשים נימא הכי אנשים ולא שוורים בין תם בין מועד פטור ונקי לדרשה אחריתא וק"ל. ולאוקימתא דאביי ורבא ורב אדא יש לדקדק לא לכתוב אנשים וצ"ל דאי לא כתיב אנשים ה"א אנשים ושוורים שוין למר כדאית ליה בין אסון או לא אסון ולמר כו' בין נתכוין ללא נתכוין ונקי לחצי כופר [או] לדרש' אחריתא אך עתה דכתב לן רחמנא אנשים לומר ולא שוורים ולא ידעינן דיוקא אי שוורים זה וזה לחיוב או לפטור ע"כ אתי נקי לגלות אאנשים לומר זה וזה לפטור דאל"כ [דנקי אחצי כופר] אנשים דכתב רחמנא למה לי [כיון דלא ידעינן מינה אי לחיוב או לפטור] א"כ צריך אנשים וצריך נקי דאנשים לחוד לא הוי ידעינן הדיוק בשוורים זה וזה לפטור דלמא זה וזה לחיוב כתב רחמנא נקי וק"ל: **בתוס'** בד"ה גבי בושת כו'. המכוון דדוקא גבי בושת כתיב אנשים ולפי האמת [למה] כתב אנשים בבושת נילף מהיכא דנפקא שאר הד' דברים [ולכך כתבו ואפילו לר"ע אבל בושת לא נפיק כו' אלא מאנשים]: **בא"ד** והא דלא פריך גבי נער כו'. וה"ה ריפוי ושבת לר"ע רק מלתא פסיקא נקטו לכולי עלמא ואפשר לומר דאי הקשה גבי ריפוי ושבת ה"א קושיא של וא"ת מתרצי לזה דמדאצטריך לתורה לכתוב ב' למודים [ע"כ בין תם ובין מועד פטור]: **בתוס'** בד"ה בכוונה תליא מלתא. אכתוב לך בקצרה המכוון מהתוס' כי רש"י פי' קושית רב אדא לרבא ואביי דאמרי הדיוק אנשים יש אסון באשה לא יענשו כי קים ליה בדרבה מניה הא לא חייב מיתה דס"ל כר"ש לפי"ז קשה וכי היה תמה אי סבירא להו כרבנן ועוד מ"ש ולית ליה דתנא דבי חזקיה דאל"כ אף אם כר"ש ס"ל מ"מ לא יענשו כיון שיש אסון ולא חילקת א"כ הו"ל לאקשויי כו' ומי איכא מאן דלית ליה כו' לז"א דבהא שאמרו הדיוק יש אסון לא יענשו לא מקשה כלל אף דס"ל לפי האמת כר"ש וכרבי דאינו חייב מיתה וכמ"ש אע"פ שיש אסון באשה יענשו ודלא כרבנן וחזקיה מ"מ בהא לא מקשי עלייהו דאינהו ס"ל כרבנן דקים ליה בדרבה מיניה או (כחזקיה) [כר"ש כל"ל] דפטור ממיתה ועכ"ז לא יענשו דלא חילקת מכח היקישא דמכה אדם ומכה בהמה וכתנא דבי חזקיה רק קושיתו הוא מדלא אמרו במלתייהו אנשים כי אין אסון יענשו יש אסון לא יענשו בין נתכוין בין לא נתכוין דהוי משמע דמיעוטא דנקי אכולה קאי משמע דהשתא אע"ג דכתיב נקי לא ממעט כי נתכוין השור לאשה ומוקמינן מיעוטא דנקי אמסתבר יותר בשור דהיינו לפטור שלא במתכוין לזה מקשה דהא לרבי וה"ה לר"ש רק נקטו רבי לתרץ קושיא ב' כמו

באור

(ק)דיבור זה כוונה אחת עם מה שבדיב.: הקודם רק בתוספת ביאור קצת ונראה שהוא כעין הב' נוסחאות שבסמוך: (ר) מ"ש במוסגר דמוכח דכופרא כפרה לאוקימתא דמוקי מתני' דהמית ע"פ עצמו משלם כופר לכאורה בהאי אוקימתא אינו הכרח דשם במועד קמיירי כמו שפירש"י שם כדאיתא בגמ' בהדיא לעיל דף ע"ו ולאוקימתא דרבא שם דאמר לא דמים אליביה מוכח דכופרא כפרה דאי דמי מזיק הוא פשיטא דע"כ משום כפרה ואף אם דמי ניזק מ"מ ע"כ דכופרא כפרה דאל"כ מאי חילוק יש בין כופר לדמים כמ"ש התוס' שם בד"ה מאי לאו כופר אבל לאביי דמוקי בכופר אין הכרח דכופרא כפרה ואי משום דקאמר ואי דמים אימא סיפא דמשמע דיש חילוק בין דמים לכופר כ"ז הוצרך להקשות אף לשיטת רבה ע"ש: (ש) לכאורה נראה דר"ל דאמה שכתבו בתוס' דה"ה אעד א' הומ"ל דע"כ במודה איירי ע"ז הקשה דלמא כשאינו יודע דהו"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם אבל קשה דלפי סברת תוספות דאין סברא שלא יחשוב מרשיע את עצמו בשמודה דהו"ל מודה בקנס ופטור א"כ אף כשמכחישו ליכא חיוב שבועה דאינו חייב שבועה רק בדבר שאם יודה יתחייב כמבואר בש"ע סי' פ"ז אם לא דקאי אמ"ש אבל אם מכחישו לא צריך קרא אף דכפרה הוא: (ת) נראה דצ"ל דרק שבועה דרבנן הוא נשבע. אבל אכתי אינו מובן דאם לימא דאפשר דקרא למיפטריה משבועה אתי א"כ משכחת לה במכחישו: (א) משא"כ לעיל קאמר שפיר נכתוב גבי מועד אף אליבא דרב אילא דא"ל דה"א מועד פטור תם חייב דאדרבה השתא דכתיב גבי תם פשיטא דאיכא למיעטי טפי דבין תם ובין מועד חייב נזק שלם: (ב) כוונתו להסביר בכל זה היאך הייתי טועין בה"א דאפשר דמועד פטור ותם חייב ואי תם פטור אין ה"א שיהיה מועד חייב כדמוכח מקושית תוס' לזה כתב דבה"א הייתי טועין דגד מועד פטור ובין תם ובין

בהכתוב בסמוך דס"ל [לרבי] אם יש אסון ונתת נפש כו' ממון בלא מתכוין ע"כ ליכא למידרש כמו לאביי ורבא אם אסון לא יענש דאתו באסון תליא לרבי לפטור מממון בכוונה תליא א"כ ע"כ צריך למידרש קרא כמו שדורש רב אדא אח"כ. וקאי הדיוק אנשים כי ינצו פטורין ושוורים חייבין כתב רחמנא נקי לפטור במתכוין ומדרבי נשמע לרבנן דלמה לן למימר עוד פלוגתא במתכוין השור לרבנן חייב ולרבי פטור וכתבו מנ"ל דלרבי צריך למידרש קרא הכי אנהכוונו דס"ל בלא נתכוין חייב ממון דמי הנהרג וה"ה דמי ולדות דכיון דגלי קרא דלא קאי היקישא דמכה אדם כו' אאין מתכוין לענין דמי הנהרג ה"ה דמי ולדות דלא נפטרו אע"ג דאית ליה היקישא לענין שאר דברים וא"כ לא קשה מי איכא דלית ליה הנא דבי חזקיה דודאי אית ליה היקישא רק הכא דגלי קרא דלא לדרוש מתכוין ואינו מתכוין שוין ובלא"ה נ"ל דרבי פליג אתנא דבי חזקיה לענין דמי הנהרג כמו שאיתא התם בהדיא רבי מפקא מדחזקיה לאפוקי רש"י דפי' דס"ל [לרב אדא] כר"ש ולית ליה דתנא דבי חזקיה בלא גילוי קרא רק לית ליה היקישא כלל ע"ז הקשו מה שהקשו והב' תירוצים על הב' קושיות לא תלוי זה בזה שאלו היה פירש"י דס"ל כרבי דחייב בלא נתכוין דגלי קרא ונתת נפש כו' לא היה קשה קושיא שניה. ואביי ורבא סבירא להו דאף רבי דריש דרשתו לא מתכוין ואסון (לר"ע) [לא] יענש [דמי ולדות] לכ"ע דדוקא דמי הנהרג חייב לרבי (ג) וק"ל:

ע"ב גמ' מפי גברא רבה כו' משתלם נמי מעלייה כו'. קצת קשה לפי"ז לוקמי אכופר וכשהשור בסקילה דה"א מן העלייה: **גמרא** מה כשחייב בן חורין חילקת בו כו'. אין להקשות למה הוא עצמו יותר נסתייס שיש חילוק מגגבי עבד ועוד מכח סברא בחוץ פריך דהביאהו לב"ד וכו' [וזו הסברא עצמה שייכא בעבד] ז"א דכבר למד יעשה לו מגופו משלם דוקא א"כ גלי לנו התורה לגבי תם [בן חורין] דלא משלם מן העלייה ועוד דהוא עצמו אמר לעיל לר"א הביאהו לב"ד וכו' גבי כופר רק הוא הכל מדברי ר"ע ומנ"ל הכל אלא דסמך אקרא [דיעשה לו] וק"ל: **ברש"י** בד"ה מ"ט אין כופר כו' אח"כ מתחיל הדבור דכתיב והמית איש השור יסקל השור אינו בסקילה עד שימות הניזק כך נראה להגיה ודו"ק (ד):

ברש"י בד"ה שור אינו בסקילה כו' דכתיב והמית כו'. לא מובן לי האי דכתיב והמית איש כו' מאי משמע נימא כיון דאמדוהו יסקל אע"כ צ"ל מכח סברא בחוץ אין השור בסקילה עד שימות לאפוקי כופר ה"א אפשר בחזרה [אם לא ימות] לכן נ"ל דמהופך הוא דבלא"ה אינו תופס ורופס בגמ' כלל וכצ"ל דכתיב והמית איש השור יסקל ושור אינו בסקילה עד שימות הניזק [מכח סברא מבחוץ] ר"ל וא"כ ע"כ והמית דוקא הוא כצ"ל: **בתוס'** בד"ה ונימא ר"ע לנפשיה כו' וכשאמר לו ר"א קיבלה. ולא דריש נקי מחצי כופר דס"ל כריה"ג ודאי חייב [מאחר שחייבו הכתוב בתם חצי נזק] כדלעיל [בד"ה נקי מחצי כופר] וכן צ"ל בסמוך בד"ה אלא אמר רב אשי כו' נימא דגם ר"ע היה יודע כו' וכן בגמרא בה"א לר"א נמי שקדם ושחטו ה"נ וסבר דלמא כו' וכ"כ רש"א (ה) מ"מ לא החליטו תוס' לעיל [בד"ה נקי מחצי כופר] דס"ל כן [דאין סברא לפטור בתם מאחר שחייבו הכתוב בחצי נזק] וכתבו טעמים אחרים דלא פי' ר"ע [לאוקמי נקי מחצי כופר או מדמי בן חורין] הוא לפי האמת כאן דס"ל פטור מכופר [כרבה] כמ"ש בסמוך בד"ה מה כשחייב כו':

נוסחא א בתוס' בד"ה מה כשחייב בבן חורין כו'. דבריהם תמוהים הם וכן (ר"א ותמהו) [ראה והמה] רש"א יצ"ו דהא כוונתם הוא משום די"ל קיבל תשובתו ולא מסתבר לאוקמי מיעוט דנקי אחצי כופר כריה"ג [דמחייב כמ"ש התוס' לעיל בד"ה נקי מחצי כופר] לז"א מכאן מוכח כו' וקשה הא ע"כ רוצה ללמוד מכאן דלא נתחייב תם כשהשור בסקילה מן העלייה וע"ז קאמר והלא דין הוא מה כשחייב בבן חורין כשהשור בסקילה חילקת דמועד חייב כופר וכמ"ש בקרא השור יסקל כו' אם כופר כו' ותם פטור הביאהו לב"ד וישלם לך ה"נ גבי עבד כשהשור בסקילה למה לי קרא דנקי ומהיכא תיתי שישלם מעלייה דא"ל מה כשחייב בבן חורין כשאין השור בסקילה וס"ל (כר"ל) [כר"א] דתם פטור דלפי"ז מועד נמי פטור לרבה ואם כן מאי חילקת בין תם למועד דקאמר [וכן הקשה במהרש"א]. ורש"א לאביי דבסמוך כו' (קאי הך תירוצא דס"ל אף לר"ע חייב מועד שלא בכוונה מואם כופר ותם פטור דלא מחייב שלא בכוונה א"כ היכא דחייב בכוונה אבל לרבה ע"כ לא יתכן וכן לרב כדלקמן וגם לאביי לא נסתיים דדלמא ס"ל דגם תם חייב וק"ל. כ"ז היה במוסגר) (ו). והנראה אלי הוא שתוספות כתבו זה לי"א דבסמוך נקי דאפילו דמים לא משלם דלפי"ז ע"כ א"ל והלא דין הוא מה כשחייב בבן חורין שהשור בסקילה חילקת בו כו' דלענין דמים לא חילקת בין תם למועד ושניהם פטורין מן הדמים [דמועד משלם כופר] וא"כ אימא דצריך נקי דה"א כל דמשלם מועד דמים תם נמי משלם דמים דחיוב של דמים היא יותר מכופר (ז) אלא הכי פירושו מה כשחייב בבן חורין לענין דמים דהיינו כשאין השור בסקילה דמועד חייב דמים אף שאין משלם כופר ותם פטור מדמים כיון דאף בכוונה לא משלם כופר [כמו שתירצו התוס' לעיל דף מ"א ע"ב בד"ה נקי מחצי כופר] דהביאהו לב"ד ואשלם לך (ח) וא"כ ש"מ דלא קיבל תשובות ר"א דלדידיה מועד שלא בכוונה חייב כופר וגם תם אי לא קרא דנקי ועיין:

נוסחא ב בתוס' בד"ה מה כשחייב בבן חורין כו' ואפ"ה פוטר כאן בתם כו'. משמע להו מדקאמר שתם חלקת בין תם למועד אף כשחייב כו' ולמה לי נקי למיפטר תם בכל ענין קאמר בין בכוונה או שלא בכוונה לעולם תם פטור ומועד חייב לרבה דבסמוך בכוונה ולאביי אף שלא בכוונה ודו"ק: **בתוס'** בד"ה נקי מדמי עבד כו' דאפילו דמים לא משלם כו'. אע"ג שכתבו לעיל [בד"ה נקי מחצי כופר] דהיכא דליכא כופר בכוונה אין ה"א דמים שלא בכוונה ה"א אבל לשינויא אחרינא שם דלא קאי רק אמאי דכתיבא בקרא לא יתכן וכ"כ רש"י (ט):

דף מג ע"א גמרא אידי ואידי דמים כו'. דא"ל רישא כופר וע"פ עדים וסיפא קנס וע"פ עדים [וכדמפרש בסמוך ע"ב] דהא קתני המית שורו את פלוני וכו' בלא עדים גם לא אמר מועד [שזה עיקר הודאתו] פשוט: **בתוס'** בד"ה גרושה נמי כו' אטו ולדות לבעל ניתנו כו' דהכי פריך לקמן כו'. אילולי דבריהם היה נראה דהתלמודא מקשה לרבה דמוקי בגרושה וס"ל ולדות לבעל ניתנו כמ"ש לקמן לא שנו אלא שחבל בה בחיי הגר כו' ודו"ק:

נוסחא א בתוס' בד"ה אמר רבה וכו' והא דאיתותב רב מברייתא כו'. אף דאביי מקשה הכא מסתם מתני' [ולא מסתבר ליה דאתיא כר"א] מ"מ לא הו"ל לחשוב לקמן לתיובתא גמורה וק"ל:

נוסחא ב בתוס' בד"ה אמר רבה וכו' והא דאצטריך ליה לר"ע כו'. א"ל דלמא ס"ל כריה"ג כמ"ש לעיל דכבר הוכיחו התוס' לעיל בד"ה מה כשחייב בן חורין מהברייתא דלא קיבל ר"ע תשובת ר"א [אך] א"כ עדיפא הו"ל לאקשויי מנ"ל דתם פטור וק"ל: **בא"ד** והא דאיתותב כו'. קשה לקמן דא"ל בל"ז פליגי אליבא דר"א ור"ע תם ומועד פטור דאין ה"א כר"א דמועד פטור מכופר ועיין:

נוסחא א בתוס' בד"ה מאי לאו כופר כו' הוי נ"מ נמי להא. לא מצי למימר נ"מ מפורשת לעיל בגמ' האפוטרופסין משלמין מן העלייה ואין משלמין כופר משום דכופרא כפרה אבל דמים משלמין דהא גופא תיקשי מאי נ"מ דכופר אין משלמין ומשלמין דמים במקום כופר כיון דחובא גבי דידהו דלא גרעה מיתה מניזקין ומאי איכא בין תשלומי כופר לתשלומי דמים אבל היכא דמת המזיק היכא שלא נתחייב אלא כופר כיון דאין כפרה לאחר מיתה פטורין היורשין אף מלשלם דמים במקום כופר ול"ע:

נוסחא ב בתוס' בד"ה מאי לאו כופר ולפי"ז חמיר שלא בכוונה וכו'. תמוה בעיני חילוק זה דא"כ מאי לשון פטור מכופר דאמרי' אדרבה חייב מיבעיא ליה וכן לעיל לר"א נקי מחצי כופר וחייב דמים לחד שינויא דתוס' לעיל דלא רצה לומר נקי מדמי בן חורין כיון דלא כתב בתורה ועיין. גם עיין על הא דלעיל דף מ' שור של אפוטרופסין משלמין מן העלייה ואין משלמין כופר ומסיק דכ"ע כופרא כפרה ויתמי לאו בני כפרה נינהו אבל דמים מיחייבי ועיין: **בא"ד** דדמים יכול למחול וכו'. ר"ל אף דכופר יכול למחול ולחזור וליתן לו במתנה אבל צריך להוציא מתחלה מתחת ידו וליתן ליורשים ואח"כ יחזרו ויתנו לו וכו'. יש"ש: **בתוס'** בד"ה רישא דמים כו' תשלומין שחייבו הכתוב כו'. אבל למ"ד בדמזיק שיימינן לא יתכן וק"ל: **ע"ב** גמ' כופר בעבד מי איכא אלא לאו דמים וכו'. אם בא לחזק קושית אביי ולמידק דמתני' דהמית שורי איירי בכופר א"כ צ"ל הא דכל שחייב בבן חורין דמים [אף דמשלם כופר אף בשלא בכוונה] כגון בשור תם היכא שאין השור בסקילה או בשור של אפוטרופוס אבל דוחק לומר שבא לסתור שינויא דאידי ואידי דמים ולקיים שינויא דחיקא וק"ל: **גמרא** ואלו שהם משלמת שלא בכוונה דמים משא"כ בבור לא קתני כו'. דבכלל שהאש מועדת בין לדבר הראוי לה ליתא כמ"ש התוס' לעיל דף ה' [ע"ב בד"ה כי שדית]: **גמ'** בפיסקא וכן בבן כו' והלא דין הוא ולמה לי קרא. דא"ל דאצטריך לכופר דאע"ג דבסקילה [מ"מ ה"א דפטור מכופר דהא] תם נמי בסקילה ופטור מכופר. ז"א דנילף אח"כ חייב סקילה בגדולים וחייב סקילה בקטנים והיה אצטריך לומר מצות כדבסמוך וק"ל. גם א"ל למה לא אמר כאן וכי דנין קל מחמור כדבסמוך דאם לא נאמר שור באדם לא היינו יכולין לילף מאדם באדם דמה לאדם שכן חייב במצות (י) ובזה היה ג"כ נפרך קצת הק"ו דאפשר שזו פירכא דלא שייך בבהמה אבל לקמן פרכינן מה לאשה שכן אינה במילה. אבל אינה קושיא דאורחא דברייתא כן הוא באמת אחרי שירד לחומרא דמצות נפרך ג"כ ק"ו דהכא: **גמ'** ועוד ק"ו ומה אדם באדם שלא כו' תומ"ל [ומה אדם באדם] שכן פטור מכופר וכדלעיל ר"פ קמא דף ד' רק רצה בה"א ללמוד ג"כ תם דפטור מכופר. גם א"ל מדאצטריך או בן יגח וכו' למה לי איש בעמיתו [למעט ד' דברים] דאצטריך משום פירכא (דכופר) [דמצות כצ"ל] או כשאר כל מדאצטריך דעלמא: **ברש"י** בד"ה משא"כ בבור כו' דכתיב שור ולא אדם כו'. מזה אפשר לתרץ מה שהקשו התוס' לעיל בפ"ק דף ט' ע"ב בד"ה משא"כ בבור שור ולא אדם גבי בור למה לי תיפוק ליה מעליו ולא על האש ובור די"ל דאצטריך למעט הדמים ואף לבעיא דרבא אם אש לא משלם דמים שלא בכוונה משום דליכא כופר בכוונה משא"כ בור דלא שייך בה כוונה כלל. ומ"ש התוס' לעיל בד"ה נקי מחצי כופר דבאש לא שייך כופר כלל לאו דוקא לא שייך אלא ר"ל ליתא כופר כלל דממועט מעליו ולא על האש ועיין:

דף מד ע"א גמרא אין לי אלא במועדין תם מנין. אין להקשות הא כמה פעמים אמרינן לעיל שאין סברא לומר תם פטור ממה שמועד חייב היינו אי כתב פטורא בתם אמרינן גם מועד פטור אי לא מצינו חיוב מפורש במועד אבל איפכא לא והא דצריך נקי למעוטי כופר בתם אף על גב דכופר במועד כתיב כבר כתב רש"י לעיל כי היכא דחייב חצי נזק ה"א ה"ה כופר: **גמ'** ועוד קל וחומר מה איש ואשה שכן הורע כחן בניזקין כו'. במתניתין דהחובל. קשה לי למה לא נקיט להאי קולא דלעיל שהורע כחן במיתה [אבל קטן שהרג פטור] ואיש כי יכה ולא קטן וכדלעיל לא עשה בו קטנים כגדולים ועיין: **ברש"י** בד"ה הכי נמי דחזינן דמתחכך להנאתו [ולא להפילו עליו]. א"ל לפירושו דפי' שלש פעמים ולא מתורת שן אתינן עלה [רצה לומר שיהיה מועד מתחלתו כשן] רק ג' פעמים שלא במתכוין במועד פטור ממיתה וחייב כופר ומתחכך עשה שלא בכוונה כו' להפילו לפירוש התוס' אם כן לעיל מאי פריך מועד היכי משכחת לה כיון דמתם קטלינן ליה ליתני כי הכא ואפילו לרב נמי [דפטר הכא מכופר]

ב א ו ר

ובין מועד אין חייבין רק לד תמות אבל לומר מועד חייב ותם פטור לגמרי זה אין ה"א: (ג) ועיין בחדושי הגאון בכתובות בדף ל"ה ע"א בתוס' ד"ה מאי לאו כו' בא"ד היינו ממון דהחילוק של שני התירוצים של הגאון שם הוא ממש כעין מה דמחולקים אביי ורבא עם רב אדא הכא לענין דמי ולדות ועיין במה שהגהנו שם בביאור אות ב': (ד) כוונתו למ"ש בדיבור הסמוך ונראה שהוא כעין ב' נוסחאות: (ה) והא דדריש נקי מדמי עבד אף דאין סברא לפטור בתם מחצי נזק נ"ל דהיינו דוקא לענין כופר או דמים אבל לא לענין קנס דאפשר דבתם מיפטר מקנס ומה שהקשה הגאון לעיל בגמרא לרב אשי הואיל ואמר ר"ע תם שחבל באדם כו' דא"כ אמאי לא קאמר נקי מחצי כופר היינו דסד"א הואיל ואמר ר"ע כו' דמשתלם נמי בכופר מן העלייה קמ"ל נקי דאין משלם מן העלייה כמ"ש הגאון לעיל בסוגיא דפלגא נזקא ואין זה חלוק ממועד רק משום דאינו משלם אלא מגופו אך מ"ש הגאון ומהרש"א וכן בגמרא בה"א לר"א נמי כו' קשה הא קאמר תלמודא קמ"ל הואיל וכבר קטלא הוא לא נשתלם מניה וכפירש"י דתחלת דינו נפטר מממון כו' א"כ ה"נ י"ל נקי מחצי כופר: (ו) ר"ל אף דלאביי י"ל דהך דחילקת כו' איירי בין בכוונה בין שלא בכוונה מ"מ מנ"ל להתוספות להוכיח דלמא דוקא בכוונה פוטר ר"ע אבל שלא בכוונה דלמא כר"א ס"ל דאילולי מיעוטא דנקי שייך כופר אף בתם ושלא בכוונה דואם כופר מרבה אפילו תם רק למאי דהקשה לר"א ע"כ צ"ל אליבא דאביי דואם כופר אינו מרבה רק מועד וכמ"ש התוס' לקמן דף מ"ג בד"ה אמר רבה אבל אפשר דאח"כ קיבל תשובתו דחייב מואם כופר אף בתם: (ז) לכאורה אין לזה מובן כלל דלפום הך סברא דמה כשחייב אכשהשור בסקילה קאי אבל באינו מתכוין בין תם ובין מועד חייב כופר ודלא כרבה א"כ היכא משכחת במועד ובתם דמים גבי עבד אם לא נאמר אליבא דר"ל דסובר בעבד פטור שלא בכוונה משלשים סלעים ובכופר יוכל לסבור דלא כרבה כדאיתא לקמן דף מ"ג ע"ב וא"כ אימא דבעי נקי גבי עבד דפטור אפילו מדמים באינו מתכוין דה"א דבדמים לא חילקת ולרבי יוחנן בלא"ה מוכח בפשיטות דלא קיבל תשובתו דאי קיבל תשובתו והא דלא דריש נקי מחצי כופר משום דסובר כריה"ג דלא מסתבר ליה לפטור בתם מאחר שחייבו הכתוב חצי נזק א"כ מאי קאמר והלא דין הוא כו' דלמא נקי אתי לשלשים של עבד שלא בכוונה דחייב לר"י במועד וה"א דה"ה בתם דלענין קנס לא אמרי סברא דמאחר שחייבו הכתוב כו' כדמוכרח בדעת הגאון לעיל בתוספות וכמ"ש שם בתוס' בד"ה ונימא ר"ע אלא ודאי לא קיבל תשובתו ובתם בלא נקי פטור בשלא בכוונה משום דאין השור בסקילה דדוקא במועד סובר דחייב בעבד כסברת אביי. גם משכחת דמים בתם ומועד גבי בן חורין באפוטרופסין וכה"ג ועיין ומיהו יש לעיין דהיכי אפשר לומר דנקי לפטור מדמי עבד שלא בכוונה אתי דלפום סברא דהשתא דקיבל תשובתו ולא מסתבר ליה לפטור בכופר שלא בכוונה. מאחר שחייבו הכתוב כו' א"כ מה"ט נמי לא מסתבר למיפטר תם מדמי עבד שלא בכוונה ואף דבקנס יש לחלק מ"מ בדמים אין לחלק בין כופר בבן חורין לדמי עבד גם כיום לשונו שכתב דחיוב של דמים הוא יותר מכופר מגומגם לפי"ז דבלא"ה בפשיטות אין ללמוד דמים שלא בכוונה מהא דחלקת לענין כופר בכוונה דשם פטור משום הביאהו לב"ד ואם נאמר דכוונת הגאון דה"א דחייב דמים בתם אפילו בכוונה דסד"א דדמים משלם מן העלייה וזה שכתב דחיוב של דמים הוא יותר מכופר דאף דאין כופר משתלם מעלייה מ"מ דמים משתלמי מעלייא וכמ"ש הגאון ומהרש"א בסמוך לפי האמת בדעת שיש מפרשים דבסמוך דנקי אתי לגלויי דלא נימא דחייב דמים בכוונה מן העלייה. אבל אין זה סברא כלל דדוקא לבתר דאסיק בברייתא הואיל ומתמרני בעבד כו' ה"א דמשתלם נמי מן העלייה מחמת חומרא דעבד אבל קודם דאסיק להא דמתמרני פשיטא דאיכא למילף בבנין אב מכופר דאינו משלם מן העלייה דמהיכא תיתי יהיה דמים חמור לענין זה מכופר דהא דמים לא כתיבי כלל לחיובא רק מתורת נזק אתינן עלה ובנזק הא תברא ר"ע לגזיזיה ויליף לה מקרא דמגופו גם ממ"ש הגאון בתחלת דבריו דלענין דמים לא חילקת בין תם למועד ושניהם פטורים מן הדמים ע"כ הא דפשיטא ליה דבתם פטור מדמים משום דהיינו נזק ואינו משתלם אלא מגופו: (ח) ה"נ גבי עבד הואיל ופטור מקנס בכוונה פטור בשלא בכוונה אף מדמים וא"כ נקי למה לי ועלה מסיק בברייתא לא מתמרני בעבד יותר מבן חורין כו' יכול יהא חייב אף בכוונה מן העלייה: (ט) לכאורה נראה דלפירוש הראשון דנקיט דוקא משלשים של עבד ע"כ סברי דאף לפי האמת משתלם מן העלייה בעבד רק דבשלשים של עבד דהוא קנס הוא גזירת הכתוב לפטור בתם אבל דמים חייב כיון דמשתלם מן העלייה ולפי"ז י"ל דהיש מפרשים סוברין דנקי אתי לגלויי דאף בעבד לא משתלם מן העלייה וכ"כ הגאון לעיל בדף ס"ו ע"א בתוס' בד"ה הא מני ריה"ג ע"ש בסוף דבריו א"כ ממילא פשיטא דלא משלם דמים כיון דאינו משתלם מן העלייה דהביאהו לב"ד כו' א"כ אף לשינויא דלא קאי רק אמאי דכתיבא מ"מ כיון דגלי דלא משתלם מעלייה ממילא גם דמים פטור וכן מדוקדק לשון התוס' שכתבו די"מ מפרשים דאפילו דמים לא משלם דמשמע אף דנקי קאי אשלשים של עבד מ"מ אפילו דמים לא משלם. אח"ז ראיתי בשיטה מקובצת ז"ל וכתב הרב רבינו אליעזר כתבו בתוס' יש מפרשים דמים ומ"מ עיקרו לקנס אתי דלא מוקמינן קרא אלא בהנך דכתיבי וכוון למ"ש. וכן ראינו כעין זה בפי"י ע"ש: (י) הוא קושית ועוד דלקמן בגמרא ותחלת לשונו דנקיט וכי דנין כו' אשגרת לישנא נקיט

האמר לקמן במועד ליפול וכו׳ [דחייב כופר ופטור ממיתה]. עיין לקמן ברש״י (כ) :
נוסחא א בתוס׳ בד״ה והא תם הוא לא בעי למימר כו׳ ומאי פלוגתא הוי שייך בזה דהוי פליגי רב ושמואל מתני׳ כמאן כו׳. דלא ניחא להו למימר דפליגי אליבא דריה״ג אי ס״ל תם שלא בכוונה חייב כופר ולא מסתבר ליה לאוקמי מיעוטא דנקי לפוטרו מחצי כופר מאחר שחייבו הכתוב בחצי נזק או אם סבר תם שלא בכוונה פטור מכופר בלא מיעוטא דנקי כיון שאין השור בסקילה כו׳ דלא מצינו מפורש בשום דוכתא דס״ל לריה״ג דתם חייב חצי כופר כמ״ש התוס׳ לעיל בפ״ק דף ט״ו ד״ה הא מני ריה״ג. משום דכיון דלא מיירי ריה״ג כלל מכופר ליכא למימר דפליגי אליביה טפי מאליבא דשאר תנאים דלא מיירי בכופר ובשלמא לר״ע דאיירי מטפר שהקשה לר״א והלא הוא עצמו אינו משתלם כו׳ שייך לפלוגי אליביה אי קיבל תשובה דר״א ומחייב כופר אף שאין השור בסקילה ואף דמצית למימר דריה״ג נמי סבר דחייב בחצי כופר מ״מ פלוגתא לא שייך אליביה ודו״ק :
נוסחא ב בתוס׳ בד״ה והא תם הוא כו׳ כריה״ג כו׳. אשמואל לא קשה [ר״ל לפי האמת למה מוקי במתחכך להנאתו ולא כריה״ג] דאיהו ידע להפילו הו״ל כדבסמוך [בדיבור שאחר זה] וע״כ מיירי במתחכך להנאתו רק אמקשן הוא דפריך ולפי מ״ש סברת המקשן בסמוך בדבור שאח״ז [דמקשה והא תם הוא שאפילו עשה כן כמה פעמים כו׳] נראה דלא קשה כלל דריה״ג לא מחייב חצי כופר אא״כ כשנגח ג׳ פעמים משלם כופר שלם דטעמו דחצי כופר כמו חצי נזק ובלא מתכוין ג׳ פעמים אע״ג דמשלם נזק שלם לא משלם כופר שלם א״כ ה״ה תם אע״ג דמשלם חצי נזק מאן נימא דמשלם ח״כ (לעיל) [ועיין] (ל). רק הא דמוקי לקמן כריה״ג הוא במתכוין ליפול על בני אדם בבור. וז״א דא״כ בר קטלא הוא. וצ״ל ע״כ ג״כ לקמן סברת המקשן כמו הכא [במתכוין ליפול ולא על בני אדם] דאל״כ קשה נמי א״ה בר קטלא לקשי בל״ז אמתני׳ כיון דקושיתו הוא ולמה לא קתני מתני׳ חייב מיתה כמ״ש בסמוך [בד״ה ה״ג במתחכך] ובשלמא לפירש״י ניחא דקשה [רק] לתירוצו במועד ליפול היכי משכחת מועד הא בר קטלא הוא ומתם קטלינן ליה לאפוקי לפירוש התוס׳ [דהוא] מועד מתחלתו [כמ״ש התוס׳ לקמן בסמוך וא״כ לא קשה אנגיחות ראשונות ע״כ צ״ל דקושיתו הוא על נגיחה דהשתא הא בר קטלא הוא ולמה לא קתני במתני׳ חייב מיתה. הו״ל להקשות בל״ז. וכן מאי משני שמואל הא מני ריה״ג] לכן ע״כ צ״ל כמי לעשות לקמן ג׳ חילוקים מתכוין להפיל על בני אדם בבור [דבר קטלא הוא] או דחזא ירקא [דהוי מועד מתחלתו] ועוד בה שלישי׳ כמו הכא [היינו סברת המקשה היה דכוונתו ליפול ולא על בני אדם ועלה משני שמואל הא מני ריה״ג] ועיין ותמהני על הים״ש שהקשה לקמן לפי׳ התוס׳ א״ה הוא בל״ז לפי סברתו עדיפא הו״ל לאקשויי מאי מתרץ שמואל הא מני ריה״ג ועיין. וא״כ שפיר כתבו הכא ולא בעי וכו׳ כדמוקי לקמן כריה״ג [אף בלא מתכוין ליפול על בני אדם דלא משכחת כופר שלם]. אבל לר״ע אין ה״א כלל לחייב תם בין לרב או לשמואל לכן מקשה המקשן והא תם הוא. רק צ״ע לפי מ״ש התוס׳ לעיל בסוגיא דח״כ קנסא דף ט״ו בד״ה הא מני ריה״ג דלא שמעינן לריה״ג בפירוש [דמחייב חצי כופר בתם] רק דמצי סבר כן וה״ה ר״ע נמי צ״ע לי מאי פסיקא ליה ריה״ג מר״ע ודוק היטב. ז״א דכבר הוכיחו התוס׳ לעיל בד״ה מה כשחייב דר״ע [לא] קיבל תשובתו וחלקת בין תם למועד ותם פטור. לכן מקשה והא תם הוא לר״ע פטור. ועיין דא״כ גם במועד מאי פליגי [רב ושמואל] דר״ע ס״ל חייב [דקאמר חלקת בין תם למועד] והיאך סבר רב פטור מזה ומזה ודו״ק (מ) : **בא״ד** דמאי דוחקיה וכו׳. ולקמן א״א לומר פטור מזה ומזה דהא קתני משלם כופר ובמועד ליפול לא שכיח כדבסמוך : **בא״ד** ומאי פלוגתא הוי שייך כו׳. אין להקשות ע״כ השתא פליגי אליבא דר״ע כמ״ש התוס׳ לעיל דף מ״ג בד״ה אמר רבה ואף השתא דפליגי ברגל ושן שלא בכוונה היינו הך אם קרן מועד שלא בכוונה חייב שן ורגל דמועדין מתחלתן שלא בכוונה חייב דלמא פליגי אליבא דריה״ג ז״א דמאי פלוגתא שייך בזה ולמה לא פליגי אליבא דר׳ יהודה או מאן דהו כיון דאיהו לא דיבר כלל מכופר ואף מכופר בכוונה אבל ר״ע שמעינן ליה דבכוונה אמר הביאהו לב״ד ואשלם לך פליגי בשלא בכוונה אי קיבל תשובת ר״א לענין לחייב במועד שלא בכוונה אבל מ״מ תם פטור שלא בכוונה דאל״כ הו״ל לאוקמי נקי להכי (נ) וכמו שנסתיים לעיל שקיבל תשובת ר״א לחייב מועד (ס) או לא קיבל וס״ל אפילו מועד שלא בכוונה פטור וא״כ ע״כ [היה צ״ל דזה ס״ל כריה״ג וזה מוקי מתני׳ כמ״ד אחר א״כ מאי פלוגתא הוה שייך וכו׳] : **בא״ד** ועוד דרישא דמתני׳ כו׳ לא אתיא כריה״ג כו׳. דלהיכא דהשור בסקילה לא אצטריך למתני דהביאהו לב״ד וכו׳ :
בתוס׳ בד״ה והא תם הוא המקשן סבר כו׳. קושיתם הוא [שהוצרכו להסביר דעת המקשן והתרצן] דאין סברא לחלק לענין מיתה בין תם למועד ואינו מסברתם וכל היכא דבג׳ פעמים מועד חייב מיתה ג״כ בפעם אחת חייב מיתה ולא כסברת רש״י ג׳ פעמים שלא במתכוין נעשה מתכוין [דלפירושו בין להמקשן והתרצן מיירי שלא בכוונה אלא דהמקשן היה סבר דמיירי בפעם אחת והתרצן השיב לו דמיירי בג׳ פעמים ומקשה אי הכי בר קטלא דבשלש פעמים נעשה מתכוין כמ״ש רש״י אלא הכא הואיל ומועד לכך מאי שלא במתכוין איכא ומשני דחזינן ליה דמתחכך להנאתו דחזינן דעשה עתה שלא בכוונה אבל התוס׳ מיאנו בזה וס״ל דאם בפעם אחת לא מיחייב מיתה גם בג׳ פעמים כן] וא״כ בגמרא [לפי פשוטו] דנבין הפשט שהתרצן משיב לו מועד מן מה שהוא הבין תם [טלו במתכוין רק שהמקשן סבר פעם אחת והתרצן משיב לו במועד דהיינו ג׳ פעמים] א״כ קשה היאך תלוי א״ה בל״ז הו״ל לאקשויי אמתני׳ [בר קטלא הוא] וק״ל. אבל א״ל קושיתם הוא מאי מקשה והא תם דלמא מועד [דהיינו ג׳ פעמים] ז״א דידע קושית א״ה בר קטלא אלא היא גופא קשיא אי בג׳ פעמים נעשה בר קטלא ג״כ בפעם אחת נעשה בר קטלא לז״א שהוא הבין להפילו ולא מתכוין על האדם דא״כ לא פטור ממיתה. וה״ה דהוא״ל מכח דיוקא דלהפילו הול״ל אי מיירי במתכוין [להפילו גם על האדם כמ״ש התוס׳ בסמוך] רק א״כ הו״ל לאקשויי כדפני ליה במועד להתחכך כיון שהוא הבינו להפיל על בני אדם [ולא ידע דכוונת התרצן כדמפרש ואזיל במתחכך להנאתו] אם כן להפילו הול״ל ש״מ דעיקר קושייתו הוא בר קטלא הוא :
ע״ב בתוס׳ בד״ה כל קבוע כו׳ דפטור מטעם קבוע מאורב לו וכו׳. תימה הראשונה לא מתורצת בהאי וי״ל ועיין : סליק פרק רביעי

שור שנגח את הפרה פרק חמישי

מהדורא תניינא מפרק הפרה

דף מו ע״א גמרא א״כ לכי הא כו׳. קשה מנ״ל לשמואל זה כלל גדול כו׳ לכי הא כו׳ דלמא אף רבנן ס״ל התם חולקין היכא (שהמוחזק) [שהתובע] יש לו רוב ומנ״ל לשמואל אלא צ״ל ה״נ יש רוב דרוב בהמות אינן מפילות ואפ״ה ס״ל בתניא נמי הכי המוציא מחבירו עליו הראיה אכן קשה דלמא סומכוס מודה התם דדוקא במתני׳ הכא שיש חזקה דבחזקת מעוברת קיימא הבהמה כמ״ש בסמוך ע״ב בד״ה מידע ידע וגם רובא ס״ל חולקין אבל רוב לחודיה לא (ע) ומודה דהמוציא מחבירו עליו הראיה בעלמא וצ״ע. גם הכא יש להקשות דלמא סומכוס מודה התם דדוקא בעומדת באגם ס״ל חולקין והתם המוכר המעות של בידו ס״ל שיכול לומר לשחיטה מכרתי לך ע״ש בתוס׳ (פ) אבל כ״ז אינו שוה דדיוקא מזה כלל גדול כאן שהוא מימרא דרבנן כמ״ש רש״י [בד״ה אי נמי] דשמעינן מתני׳ דהואיל ונקיט כו׳ וכן משמע בתוספות דב״מ וב״ב (צ) ולהכי נראה מה שהקשו [תוספות בד״ה דאפילו ניזק דהו״ל לומר] ולטעמיך כו׳ שאינה קושיא כלל דבה״א י״ל זה כלל גדול אתי לכי הא דמוכר כו׳ וכך כתבו שם : **בתוס׳** בד״ה זו דברי כו׳. מה שהקשיתי ע״ז דדלמא בשמא ושמא א״ל עומדת באגם וכ״ה שם בתוס׳ בהדיא ושמואל דדחיק התם היינו משום דמתני׳ איירי בברי וברי ורבא מגיה במתני׳ ותני זה אומר שמא וכו׳ וכדאיתא התם צ״ל שהתוס׳ משמע להו דכאן הוא עיקר דברי סומכוס שאמר דינו חולקין על שור שנגח את הפרה וכדאיתא בתוס׳ בסמוך והתם ובהמניח דאמר אמר סומכוס אפילו בברי כו׳ פירוש הכא בהפרה דע״ז אמר דינו וכמ״ש רש״י בהמניח והתם ומוהרי״ו תירץ על קושית התוס׳ דלעולם א״ל באגם לסומכוס רק התם צ״ל בלאו הכי באגם משום דנימא כאן נמצא כאן היה ואינו נראה כלל : **בסה״ד** ותיתי אפילו כסומכוס. ר״ל מתניתין דלעיל סומכוס אליבא דרבי ישמעאל וכאן סומכוס אליבא דר״ע ומנ״ל חלוקין : **בתוס׳** בד״ה דאפילו ניזק כו׳ דלמ״ד חצי נזקא קנסא כו׳ הרש״א הקשה מה שהקשה ותירץ מה שתירץ והוא דוחק גדול לומר גדולה מהעדאת עצמו בעלמא רק זה מיושב קצת אליביה שא״ל לומר שקושית התוס׳ הוא מכח ר״ח מנה לי בידך ועדים מעידים וכו׳ [וכפירוש מהר״ם] דא״כ מאי הקשו שזה מודה במקצת בנזק הפרה [אלא דמשמע להו דמיירי בלא סהדי] (ויהיה) [והיה] ספק לב״ד [ר״ל שבלא הודאתו היה ספק לב״ד מחמת שראינו שהשור רדף אחריו דהוי כגמל האוחר כמ״ש מהרש״א כאן ובתוס׳ ב״ב שם] דאל״כ [היינו אי לאו הודאתו] לא הוי תלינן בשור זה מ״מ הודאתו משוי ליה מודה במקצת [שלא יוחשב מודה בקנס]. ואפ״ל דודאי שמא חייב וס״ל חולקין אע״פ שאם מודה פטור בשמא חייב כמו בכל מקום דס״ל שמא חולקין רק ממויב שבועה לא יביא לידי תשלום הכל דטעמא דשבועה אמרי׳ בעלמא רמי רחמנא שבועה עליה כי היכי דלודי וכו׳ [והכא אם יודה יפטור מלשלם הכל]. ואני אמרתי [דלכך לא יביא לידי תשלום הכל אפילו אי מיירי בהעדאת עדים (ק) דטעמא דעדים מביאין לידי תשלום על האמר מה שטוען איני יודע והם העידו על מקצת הוא כמ״ש התם שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים ומפרש התם במסקנא מק״ו דמודה בקנס דפטור ע״פ עצמו וחייב ע״פ עדים וכו׳ דהיינו הילפותא של מחויב ע״י עדים בא מהעדאת פיו וא״כ כשנתחייבו כאן ע״י העדאת עדים יהיה גדולה וכו׳ : **בא״ד** וי״ל דהתם ברי שלו טוב וכו׳. אפ״ל שכתבו לזה ולא משני בקיצור [כאין לתרץ ובאמת] הומ״ל ולטעמיך משום שסמכו על מ״ש אא״כ בסמוך האי דהבית והעלייה משם נסתיים דס״ל לשמואל ברי עדיף דאל״כ במ״ש לימא תהוי תיובתא דר״נ קשה לימא תהוי תיובתא דשמואל [דאפילו ניזק אמר ברי וכו׳] דליכא לשנויי כמו שאמר התם כגון שיש עסק שבועה כו׳ ומתוך שאינו יכול לישבע כו׳. דהא שמואל לית ליה האי סברא אלא צ״ל דברי עדיף אית ליה בברי טוב והתם ברי טוב דרגיל להכיר וכו׳. מיהו עיין בתוס׳ ב״מ [בפרק השואל בסוגיא דשאלה חצי יום] שהתעוררו כעין זה ממש דהבית והעלייה ומתרצין דמוקי לה באמת [כרב נחמן] וס״ל [לתנא דמתני׳] כן [דמחויב שבועה וא״י לשבע משלם דאיכא תנא דסובר הכי] ואינהו סברי כאידך ברייתא דלא ס״ל מחויב שבועה וא״י לשבע משלם אבל הא יש להקשות היאך אפ״ל דס״ל לשמואל ברי עדיף הא שמואל לית ליה האי סברא דמחויב שבועה וא״י לשבע משלם הא חייב בלא״ה מכח ברי עדיף וביותר לתירוץ התוס׳ דאף למ״ד מחויב שבועה וא״י לשבע משלם דוקא היכא שהברי טוב דאל״כ מאי טעמא דיורשים ודו״ק. [ואפ״ה פליג שמואל אף דהברי טוב והא סובר דברי עדיף] ועיין תי׳ לזה בחידושינו בב״מ בפרק השואל (ר) : **בתוס׳** בד״ה המוציא מחבירו כו׳ משמע מהכא כו׳. רשמו באמצע [בין הא דניזק אומר ברי כו׳ ובין א״כ לכי הא] דדיוקא מכח למעלה ולמטה [מדקאמר זו דברי סומכוס משמע זו ולא ס״ל ומלמטה דקאמר א״כ לכי הא ופסק שם שמואל כן דהמוציא מחבירו עליו הראיה] כמ״ש שם בפרק חזקת הבתים ע״ש : **ע״ב בתוס׳** בד״ה ורביע נזק כו׳. לסימנא בעלמא נקיט כו׳. לפי״ז אין להקשות דלמא רביע נזק פי׳ רביע נזקו וכן חצי נזק ר״ל חצי נזקו

באור

נקיט לפירוש לישנא אחרינא שברש״י : (כ) המכוון מכללות דבריו דלמה שנראה מפשטות דברי רש״י הכא משמע לכאורה דמיירי בשכל הג׳ פעמים היה שלא בכוונה רק שהקשה המקשן הואיל ומועד לכך מאי שלא בכוונה איכא דכיון דנגח גם בפעם הג׳ ע״כ דעשה כן בכוונה ולזה משני דחזינן שעשה שלא בכוונה רק להנאתו ולזה כתב א״ל דלישני לעיל דמשכחת דלא קטלינן ליה בג״פ הראשונים בכי הכא בשעשה ג׳ פעמים שלא בכוונה דפטור ממיתה וחייב בכופר ואפילו לרב משכחת כדאוקי לקמן במועד ליפול כו׳. ומסיים ע״ז עיין לקמן ברש״י דפי׳ דהא דחייב לקמן רב בכופר היינו בשעשה כל הנגיחות אף בפעם רביעית דמשלם עליה כופר הכל שלא בכוונה דלא אייעד אלא לכופר אבל אם עשה בפעם האחרון בכוונה פטור מכופר לכ״ע דלגבי כוונה תם הוא והכא דפטר רב מכופר היינו בשעשה ג׳ נגיחות הראשונות בכוונה ודמשני הכא במתחכך להנאתו היינו בנגיחה האחרונה וכן ביארו התוס׳ לקמן דעת רש״י ולפי״ז לא קשה כלל דשפיר פריך וכי מאחר דמתם כו׳ דלא משכחת בשום גוונא דאי בשכל הנגיחות היו בשלא בכוונה אף נגיחה האחרונה דמחייב עלה כופר הא פטור ממיתה ובמתני׳ קתני שם חייב מיתה וכופר. ואי בנגיחה האחרונה היה בכוונה א״כ פטור מכופר דאכתי תם הוא לגבי כוונה כדפירש״י לקמן בהדיא והתיבות ומתחכך וכו׳ עד א״כ שבפנים אינם מובנים ונראין כמיותרים. ואולי יש להגיהו ולמחוק תיבת כו׳ וגם צ״ל כפי׳ התוס׳ ואז י״ל קצת ועיין : (ל) וצריך לתיישב לפום סברא זו א״כ היכי משכחת דמיחייב כופר בתם לריה״ג אי בכוונה פטור דהביאהו לב״ד כו׳ ואי בשלא בכוונה אמאי חייב הא אפילו עשה כן כמה פעמים שלא בכוונה אינו משלם כופר שלם וכן במ״ש בסמוך ובשלמא לפירש״י ניחא כו׳ קשה היאך ה״א בדעת המקשן דאיירי בכוונה אמאי חייב כופר הא בר קטלא הוא והביאהו לב״ד כו׳ ואף שיש לדחוק דהה״כ מקשה כן והא תם הוא ואינו משלם רק מגופו והביאהו לב״ד כו׳ אכתי תקשי מאי משני עלה שמואל הא מני ריה״ג. גם מ״ש הגאון כאן ובלא מתכוין ג״פ אע״ג דמשלם נזק שלם לא משלם כופר שלם כו׳ צריך לעיין מהיכא פסיקא ליה דמשלם נזק שלם אף אם נאמר דסובר כר״י דמתחייב בניזקין שלא בכוונה מ״מ כיון דלא נעשה מועד בג״פ שלא במתכוין דינו לענין נזק כתם כמו לגבי כופר ובשגם דהא דמיחייב בניזקין שלא בכוונה לר״י הוא משום דיליף מכופר כדבסמוך ע״ב : (מ) אינו מובן כלל שהרי כבר כתב הגאון וכן המהרש״א לעיל בתוס׳ בד״ה מה כשחייב דלרבה ע״כ צ״ל דהך ברייתא דקאמר מועד חייב מיירי בכוונה דוקא ואפ״ה הוכיחו התוס׳ שם שפיר דבתם פטור בכל ענין כמ״ש הגאון לעיל בנוסחא ב׳ וכן למ״ש בנוסחא א׳ קאי חילקת אשלא בכוונה לענין דמים דחייב במועד אבל מכופר פטור
ע״ש : (נ) אין זה מדוקדק דאין מזה הוכחה דאפשר דלא מסתבר ליה לפטור בתם מאחר שחייבו הכתוב בחצי נזק וכריה״ג וכמ״ש כמה פעמים לעיל רק כוונתו דמ״מ תם פטור כמו שנסתיים דלא קיבל תשובתו ולהכי לא אוקמי נקי להכי דא״ל קרא : (ס) אינו מובן ונראה שכן צ״ל וכמו שנסתיים לעיל אלא שקיבל תשובת ר״א לחייב מועד ור״ל וכמו שנסתיים לעיל בד״ה מה כשחייב כו׳ דתם פטור בכל ענין. ואולי קאי הכא בשיטתיה דלעיל דמשם נסתיים דבמועד חייב וכמו שהקשה באמת אהרב היאך סבר רב פטור מזה ומזה. וכבר עמדנו בזה לעיל :
(ע) וצריך להתיישב דא״כ בסיפא דוכן פרה שנגחה דקאמר נמי רביע נזק מן הולד אף דליכא רובא רק חזקת מעוברת ואפ״ה סבר חולקין וכ״ש היכא דאיכא רובא לחוד דרובא וחזקה רובא עדיף : (פ) בדפוסים הקודמים היה כתוב מן גם הכא י״ל כו׳ עד כאן שלא במקומו בתוס׳ בד״ה המוציא מחבירו עליו הראיה ונראה דשייך הכא ולישנא דגם הכא כו׳ נראה דקאי אמ״ש התוס׳ בד״ה זו דברי סומכוס ותימה כו׳ והך דהכא איכא לאוקמי כו׳ אבל מהאי דהמניח קשה פ״ז כתב גם הכא יש להקשות : (צ) ואולי גם מ״ש גם הכא יש להקשות כו׳ נמי מהורן בזה דכיון דסומכוס דאמר חולקין מיירי בעומדת באגם וע״א נקיט במימרא דרבנן זה כלל דאפילו איכא נמי רובא : (ק) המשך לשונו נראה דמ״ש מהרש״א דגם הכא אלו היה מודה גם על הולד לא הוי מיפטר מטעם מודה בקנס דדמיא לגמל האוחר כיון שמגלא הטובר בלידו לא מסתבר ליה להגאון דא״כ דחוק לישנא דתוס׳ שכתבו שלא יהיה מחויב שבועה גדולה מהודאה דקאי אהודאה בעלמא פיו דגם הכא אלו הוי מודה הוי מיפטר. אבן בגופא דדינא בשור שהיה רודף או כגמל האוחר מסתבר ליה להגאון דלא הוי מודה בקנס ליפטר ולזה מיישב הגאון בזה שא״צ לומר שקושית התוס׳ הוא מכח ר״ח רק מצי איירי בהודאה כלשון התוס׳ שזה מודה במקצת כו׳ ולפ״ז יש לתרץ קושית מהרש״א בענין אחר דבשמא מ״מ חייב דכל זמן שלא הודה ולא נפטר עדיין דינו כבטענת שמא בכל מקום ומ״ש התוס׳ שלא יהא מחויב שבועה גדולה מהודאה היינו דכיון דחיוב שבועה דמודה מקצת אינו אלא כי היכי דלודי והכא אלו יודה בולד יפטר דלא דמי לגמל האוחר ודלא כסברת מהרש״א בזה. אמנם כ״ז אי מיירי בהודאה לחוד אבל אם נאמר דמיירי בעדים כפי׳ מהר״ם לכאורה אינו מתיישב בזה אמאי לא יהיה מחויב שבועה כו׳. ולזה סיים ואני אמרתי כו׳ דאף בהעדאת עדים לא הוי בכלל מחויב שבועה כו׳ שלא תהא גדולה מהודאת פיו שאינו מביא לידי חיוב תשלומין בכה״ג כדלעיל : (ר) אנו לא זכינו לראותו מחידושיו שם אבל לכאורה אין זה קושיא כלל דהא עיקרא דהך מלתא דרב ושמואל דלא ס״ל דר׳ אבא הוא בשבועות בהך דחשוד על השבועה ובאמת לה״א דנימא דשמואל כרב יהודה דברי עדיף

דהייט שאם הפרה שוה פ' זוז ועם הולד ק' כמ"ש התוס' [ולמה לאביי לפרש חלי נזק אחד מארבעה דעלה מקשה רבא אטו כו'] . דנזק תני ולא נזקו . ולמ"ש התוס' בסמוך ע"א בד"ה מ"ט גופה היא אטו שני שוורים תמים שהזיקו כו' . אפ"ל קלא [ליישב קושית התוס'] דאביי ס"ל עובר לאו ירך אמו וחייב מטעם דהיא וולדה נגחו וא"כ י"ל דמשלם רביע נזק משלם דאטו אם שור גדול ושור קטן נגחו (ואם) [ישלם] הקטן פחות מהגדול ובשלמא אם עובר ירך אמו הוא שפיר דדמיא נהא דהאחרון מאה ושלפניו חמשים וכו' וק"ל : בתוס' בד"ה מידע ידעי וכו' . יש לומר דאה"כ חולקין ומשלם [מן הפרה] רביע ואלי רביע ומתני' מיתוקמא דקדים תבעי' לבעל הולד תחלה ומטעם גלית אדעתך וכו' רק לאפוקי מלישנא קמא אתי דאי תבעי' לבעל הפרה תחלה משלם כוליה [ע"ז פליגי בלישנא בתרא דמשלם כי ריבעא אבל באוקימתא לא פליגי] וכ"כ בעל המאור ובעל המלחמות באריכות ע"ש . ואפ"ל [בסברת התוס'] דלריך טעם למה אי קדים תבעיה לבעל הולד תחלה מני א"ל גלית אדעתיך כו' לימא ליה אנא קדים אשכחנא ליה בשוק ותבעתיה אנא משום דא"ל דהא ע"כ לריך אתה לתבוע אותי ולמיקם בהדי בדינא הו"ל לתבוע הכל ממני לבד אך השתא דאף אם קדם ותבע לבעל הפרה מ"מ לריך לתבוע ג"כ בעל הולד בעד הנותר א"כ אין זה טענה גלית אדעתך וכו' [אע"כ דאפילו בקדם תבעיה לבעל הפרה אינו משלם אלא רביע ומיתוקמא מתני' דקתני חלי נזק דהייטו א' מארבעה בנזק אף בקדם תבעי' לבעל הפרה] ועיין :

דף מז ע"א

גמרא טעמא דלא ידעינן כו' רבא לטעמיה כו' . קשה מנ"ל לטעמיה כו' דלמא פי' רביע נזקו ואין משלם כלום בשביל הפרה (אלא) [וא"ל] דא"כ קשה [כמו] על אביי [כמו שכתב למעלה בד"ה רביע נזק] א"כ למה ליה טעמא דלא ידעינן כו' לדייק כפשוטו דאי לאו ירך אמו למה משלם כלום בשביל הפרה אטו שני שוורים כו' כמ"ש התוס' בד"ה מ"ט אטו שני כו' [אע"כ לריך לפרש] רביע נזקו [והא דלא תני נזקו] כיון דחלי נזק ניחא תני איידי רביע לאפוקי לאביי וכו' [א"כ מנ"ל לטעמיה כו']: **ע"ב** גמרא מיתיבי האשה שנכנסה כו' . קשה דלמא שאני הכא משום דכיון שהיא מסתמא אלל הרחיים חייבת אפילו באכילה דטעמא דהו"ל שלא תאכל [והכא בעומדת שם הו"ל לאשה למנוע מלאכול] עיין במהרש"א . ובסמוך י"ל דלהכי מקשה מהאשה דוקא אהאי אתתא מהך טעמא [מיישב קושית תוס' בד"ה הכא ברשות] : גמרא ברשות אסלא ברשות קרמית . כתב מהרש"א האי שלא ברשות לאו בדוקא נקיט וה"ה נמי ברשות כו' ע"ש : בתוס' בד"ה מאי לאו כו' וא"ת כו' . ואאיבעיא גופה לא קשה [דהתם לא קאמר רק נטירותא] דעלמא כו' כגון נשברה ברוח דליכא מי שיתבעט :

נוסחא א דף מח ע"א

בתוס' בד"ה אע"ג כו' וי"ל דה"ק אע"ג דאמר מר איש בור ולא שור בור כלומר ומתוך כך היה לנו לפטור בעל החלר דהו"ל למיפטר כל אדם בבור שכרה שור מפסוק זה כו' ונראה דאפילו אם חפרו אדם כו' בפשטא דשמעתין נ"ל דוקא כרה שור דלאו בר חיובא הוא דאל"כ הו"ל לרבא למינקט רבותא אפילו חפרו אדם דבר חיובא הוא אפ"ה פטור הכורה וחייב בעל החלר אבל השתא לפוס תירולם י"ל דנקיט הכנים שורו לרבותא דס"ד ליפטר בעל החלר דפטריה רחמנא מאיש בור שלא יתחייב שום אדם בבור שכרה שור :

נוסחא ב

עיין בחילוקי ובתוס' ד"ה אע"ג כו' וי"ל דה"ק אע"ג דכתיב איש בור ולא שור בור והיה ראוי לפטור כל אדם בבור שכרה שור מפסוק זה אין סברא וכו' כנ"ל ובקושיתם הבינו שמיעוט איש בור אינו עושה רק פטור בעל השור לזה הקשו כ"ש וכו' ובוי"ל העלו דה"א לפטור כל אדם וכו' מפסוק זה אין סברא כו' : בתוס' בד"ה וטנפו כליו כו' מידי דהוה אמפקיר נזקיו לאחר נפילת האונס כו' . והא דחייב בעל החלר בנזקי הבור שכרה שור משום דהו"ל למלויי' קודם דליפקרי' ולא הוי כמו מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דהתם לא הפקיר בורו : **ע"ב** גמרא והא תם הוא . יש לדקדק [לפירש"י] מאי מקשה והא תם הוא דלמא איירי במועד אלא סמך אקושיא א"ה בר קטלא א"כ לא משני רב מידי וכ"ת איהו סמך אתירוץ דחזא ירקא והא רב יוסף בתרא טובא בא ומשני לה וכו' : גמרא טלה רבי היא וס"ל כר"ט כו' . קלת קשה מאי דוחקיה לאוקמי כר"ט ונקט שמרו לחייבו נזק שלם הא סתמא חלי נזק לוקמי בשן ורגל אמר ליה שמרו לא מקני ליה מקום והו"ל שן ורגל בחלר הניזק וחייב לא אמר ליה שמרו הו"ל חלר השותפין דפטור בה על השן ועל הרגל לפירוש ר"ת לעיל דף י"ד בד"ה לא לזה ולא לזה כו' דלזה ולזה לשוורים ולפירות דחד הוי חלר השותפין לגבי שן ורגל ויש ליישב ודו"ק [בדפוסים ישנים היה כתוב לקמן שלא במקומו השייך לכאן והגהתיהו פה והוא כעין ב' נוסחות ובא ליישב קושיא זאת] : א"ל לשיטיא דר"פ טלה רבי הוא למה לי וס"ל כר"ט ליתני דאיירי בהזיק השור בשן ורגל לא אמר ליה שמרו אקני ליה מקום כו' והו"ל חלר השותפין ושן ורגל פטור בחלר השותפין משותף לחבירו כמ"ש רש"י [נ"ל ר"ת] לעיל . דע"כ עדיף הך מחלר השותפין דלרבא דלעיל ברשות ושלא ברשות לרבי שוין וכאשר ברשות עומד בשמירת בעל החלר לרבנן עומד ברשות בעל הקדירה לרבי ובהא לא מלינו דפליגי באיזה אופן שיהיה ברשות מי שהוא והנה רבנן ס"ל ע"כ בהכנים פירותיו שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל החלר כו' ואם ברשות חייב [ולא אמרינן דהוי חלר השותפין וה"ה סתמא לרבי דהוי ברשות בעל הקדירה לגמרי ועדיף מחלר השותפין ועי' בדברי הגאון לקמן בתוס' בד"ה טעמא ובמהרש"א ד"ה ושמואל אמר] ודו"ק: ברש"י בד"ה דחזא ירקא כו' ה"מ במועד לנגיחות כו' . לאו דוקא נקטו אלא במועד ליפול על בני אדם ור"ל במתחכך דעליה קאמר רב פטור מזה ומזה וכמ"ש התוס' . ובח"ש ומהר"ם ז"ל מאריכים בזה ולדעתי כשתדקדק בזה לעיל לא יקשה לך : בתוס' בד"ה שניהם ברשות פי' הקונטרס כו' . לריכין לנתינת טעם לפי' התוס' דאם שניהם שלא ברשות פטורין על היזק דכל אחד הו"ל ליזהר שלא יתקל על חבירו [מה"ט גופא דאית ליה לאסוקי אדעתיה כו'] וכן שניהם ברשות לאפוקי אחד ברשות ואחד שלא ברשות [חייב זה דשלא ברשות אף אם הוזק חבירו אותו שברשות אף דהיה לו לאותו שברשות לאסוקי אדעתיה דלמא גם אחר נכנס ברשות והו"ל ליזהר שלא יתקל על חבירו] הלא האמת [לא] היה כן כו' (ש) וק"ל : בתוס' בד"ה דחזא ירקא ונפל וכו' . היש"ש מתרץ לכל קושיות התוס' והעלה כרש"י אך מה שיש לי לעיין הוא דלפירושו משמע לפירש"י לא מיקרי שן ומטעם

קרן חייב ומייב אף ברה"ר טופר שלם כדין קרן מועד וא"כ הו"ל להקשות [גם] על הא דמאי נקיט אביו או בנו ולכאורה משמע לפירש"י דחזא ירקא הוא תולדה דשן רק שהיא ע"י שינוי וכיון דעביד הכי ג' פעמים הוי אורחיה ושן הוא וכ"ת סוף סוף כיון דעביד ג' פעמים ליחייב מטעם קרן [אף ברה"ר] י"ל שלא בכוונה לא יבא לידי מועד אפילו במאה פעמים עיין לעיל דף מ"ד בתוס' בד"ה והא תם הוא המקשה סבר כו' :

נוסחא א

בתוס' ד"ה טעמא דאמר ליה כו' והוי סתמא שניהן פטורין כו' . ר"ל לרבא אזיל האי סוגיא דלר' זירא א"א כלל לאוקמי דמוקי בבא דאם הזיק כרבי (ושלא) ברשות פטור והכא אמר הא סתמא חייב בעל השור אתאן לרבי אבל לרבא מלי אזיל האי סוגיא דלדידיה אפשר דס"ל לרבי עול נטור משמע [הגם דבאוקימתא דרבא גופיה לא מוכרח כמ"ש מהרש"א] בין שלא יזיק בין שלא יוזק דלא יהא אלא חלר השותפין חייב אנגיחת שורו וק"ל :

נוסחא ב

בתוס' בד"ה טעמא דאמר ליה כו' . דע"כ לרבי קשה נגח הוא שורו כו' טעמא דשלא ברשות וכו' כמ"ש לעיל דף מ"ז ע"ב בד"ה אימא סיפא לא יהא אלא חלר השותפין ולריכין לדחוק ולומר דהוי כאלו התנה שיפטור כל אחד כו' אבל לפי האמת כו' ר"ל היינו לתירולא דרבא דכולה רבנן אין אנו לריכין לדחוק לכך קשיא הזיק חייב כו' טעמא דאמר לו שמרו כו' וכן כתב רש"א בד"ה ושמואל : בתוס' בד"ה אימא סיפא כו' . ולרבא דמשני הכא איידי אין להקשות לשני התם ג"כ איידי דאפשר דסבירא ליה דאין לומר איידי רק הכא ס"ל כרבנן ולכן דחק לשנויי איידי ואי אמר דוקא ושמרו הא סתמא נעשה כאלו אמרנו (ת) :

דף מט ע"א

גמרא איידי דקבעי למתני כו' . קשה דלמא הדיוק בא דוקא לאשה פטור הא לשפחה אפילו [נתכוין] לחבירו חייב ז"א דע"כ לא אתי לאורויי דיוק בהא דנתכוין לחבירו שהולך כדע יותר נאמר טעמא דלחבירו וכו' אלא איידי : גמרא קשיא דרשב"ג אדרשב"ג . אע"ג דבברייתא הראשונה לא נזכר רשב"ג מ"מ (לרבא) [לרבה דמפרש לעיל רשב"ג דמתני'] קשה וגם מסתמא רשב"ג היא : גמרא מיתיבי הכה את האשה כו' . לפי מ"ש רש"י לעיל דף מ"ג ע"א ומתו שניהם פטור מן הכל כו' אין כאן קושיא ויש ליישב בדוחק (א) ודו"ק : ברש"י בד"ה ה"ג קאמר כו' שמין את האשה כו' והדין קלוב בכתובות כו' . עיין במהרש"א דלא פסק כן . ועיין בקיצור פסקי הרא"ש שפסק ב' פסקים נגד הרא"ש . הרא"ש פסק כר"ח [דלקמן גבי היתה שפחה] לפי שהיה גדול וכו' וגם מלתא דרבה אתיא כתנאי והוא פסק כרבה ולענין חבלה פסק כרש"י כדין שאר חבלות עיין ביש"ש שמאריך בדינים הללו : בתוס' בד"ה חמרתא כו' אלא במקום שהולדות של בעל כו' אבל כו' וכדי שלא תימא א"כ מנ"ל דמשלם דמי ולדות [בשפחה] כיון שהתורה לא איירי בדמי ולדות כי האי דאי איירי גם היכא שהולדות של אדון א"כ נמעטי מאנשים לז"א ר"פ חמרתא בעלמא הוא דאזיק כו' . ומדברי האשר"י משמע שמטעמא דחמרתא הולדות של אדון שאינן מתיחסין אחר האב ע"ש :

נוסחא א

בתוס' בד"ה אטו ולדות כו' ודוקא גר אבל כו' . מאין הבעל נותן ליורשיו דקתני במתני' ובברייתא ודאי דליכא לאוכוחי מידי דאיירי שחבל בה בחיי הבעל ונתחייב בחיי הבעל כדקתני ונותן לבעל ואם אין בעל נותן ליורשיו וקושית ר"ח מברייתא דאיירי אף בנזק ולער ועל הכל קתני היתה שפחה כו' זכה בין בנזק ולער השייך לה זכה אם מתה וכן לדמי ולדות השייך לבעלה גר אם מת זכה וכי היכא דבנזק ולער ליכא לפלוגי בה בין חבל בה בחיי הגר או לאחר מיתה הכי נמי בדמי ולדות זכה בכל ענין וכמו שכתבו התוס' בסמוך :

נוסחא ב

בתוס' בד"ה אטו ולדות וכו' ועוד מדפריך לרבה כו' אבל כשאינו גר כו' . (ולא דייקו מברייתא גופא . הגה"ה מכבר) כדקתני ואם אין הבעל נותן ליורשיו . ז"א דדלמא ר"ח אפשר לאוקמי מתני' כפירוש ריב"א לעיל בתוס' פ' שור שנגח ד' וה' דף מ"ב ע"ב בד"ה היתה שפחה רק התוס' דחאו לרבה דלדידיה א"א לאוקמי בהכי דאיהי זכתה ביה אחר שחרור . וכ"ה ביש"ש ומוקי לה נמי כשחבל בה בחיי הבעל וכשחבל בחיי הגר ואינו מחולק עם רבה באוקימתא דמתני' רק עם הדין . לאפוקי מיתיבי לרבה דמשמע לר"ח מוקי לה שחבל לאחר מיתת הגר ואפילו הכי קתני ואם אין הבעל כו' (ב): בתוס' בד"ה ומי עדיף כו' משום דבהך ברייתא קתני נזק ולער כו' . נראה דמשמע להו דהיתה שפחה כו' זכה קאי אכולהו גם אנזק ולער דטתן לאשה אם היתה שפחה או גיורת ומתה זכה במה שבידו והיינו ע"כ בכל ענין בין שחבל בחיי הבעל או לאחר מיתת הבעל דומיא דהכי נמי לענין דמי ולדות אבל אין נראה לומר דדייק מהא דאין האשה נותן נזק ולער ליורשים דמיירי בכל ענין דא"כ לדייק מדמי ולדות גופיה אין האיש נותן ליורשיו דמיירי בכל ענין דמודה בה ר"ח כמ"ש התוס' בד"ה אטו ולדות : **ע"ב** גמ' לר"ח מני לימא תנאי היא לא קשיא הא רשב"ג והא רבנן ואב"א הא והא רשב"ג כאן בשבח ולדות כאן בדמי ולדות אי רשב"ג מאי אריא לאחר מיתה כו' אמרי משבח כו' כנ"ל : גמ' ובארעא הא לא אחזיק . דאי אחזיק בארעא נריכא ליה השטר [נראיה] ודאי לא יוכל חבירו ליקח מידו . ומ"ש בח"ש על לשון [או דלמא דעתיה] נמי אשטרא [דאין פירושו על הקרקע וגם על השטר לגור רק פי' או דלמא כו' כלומר תמלא נמי אדם שדעתו על השטר] ומ"ש ביש"ש שהשני פירש [שדעתו אגייר לגור] או כו' [שהוא ת"ח ויודע הדין דאין מועיל חזקה של השטר להקרקע ובודאי דעתו אגלור . דאי לא"ה אף אם תפס השני מאי אולמיה דשני מראשון] אינו מחוור (ג) : בתוס' בד"ה ותני זכתה אינו מגיה הברייתא . דאל"כ מאי מרויח בזה דהכתי לא מלי איירי בכל ענין דומיא דנזק ולער רק דוקא כשחבל אחר מיתת הגר דאל"כ למה זכתה היא : בתוס' בד"ה והלכתא כו' ולר"י נראה דמעיקרא נמי הכי ס"ל כו' . מפירש"י ירלה דאיירי הכל במשתמרת ומשני הכא במאי עסקינן דליתא למלוה בעיר ואף דחלר המשתמרת קונה לו שלא מדעתו מ"מ לריך שיהא בעיר דאי בעי למקני קני ואין זה כמסקנא דב"מ דבמשתמרת קונה לו חלרו לעולם ולהכי קאמר והלכתא דליתא כו' [והייטו דליתא למשכון] אבל לפירוש ר"י [דאף לשיטיא דליתא כו' סובר כמסקנא דהתם דלריב"ח קונה לו חלר המשתמרת לעולם רק דהכא איירי באינה משתמרת] הו"ל לתלמודא

ב א ו ר

ס"ל באמת כתמשין לא ידענא דחייב מחמת ברי עדיף אבל מ"מ כ"מ לענין חשוד ונכסכא דר' אבא . ועיין בתוס' כתובות דף י"ב ע"ב בד"ה ר"ה ור"י ובחידושי הגאון שם תמלא מבואר כן : (ש) ר"ל אף דהו"ל לאסוקי אדעתיה שמא נכנס עוד א' ברשות מ"מ ס"ס אשתכח דלאו הכי הוי . ועיין ביש"ש שנתן טעם זה לענין הזיק דפטור האי דברשות אף דהו"ל לאסוקי אדעתיה שמא נכנס עוד א' ברשות וליזהר שלא יזיק מ"מ כיון דלאו הכי הוי ושלא ברשות הוא פטור אבל אם הוזק דעתו דבאמת שניהם פטורים [דלא אהני טעם זה לענין הוזק שיתחייב האי דשלא ברשות דמ"מ האי נתקל פושע הוא כיון דהו"ל לאסוקי אדעתיה כו' והו"ל לאיזדהורי שלא יתקל] אמנם הגאון משמע ליה דאף לענין הוזק אותו שברשות שאינו ברשות חייב משום דקאמר ואזדא לטעמייהו כו' משמע דדמיא לדלעיל דנכנס לחלר בעל הבית שלא ברשות דקאמר בהדיא דאף אם הבעל הבית הוזק בו חייב ולזה הולרך הגאון לכתוב טעם זה כאן אף לענין הוזק . ולעיל הטעם פשוט דבעל החלר יודע בעצמו שלא נתן רשות לשום אדם . ולשלא ברשות לא אסיק אדעתיה דדוקא בנכנסו שניהם שלא ברשות הו"ל לכ"א לאסוקי אדעתיה כי היכי דנכנס הוא שלא ברשות דלמא נכנס עוד א' ג"כ שלא ברשות : (ת) כן כתב גם בספר תורת חיים ואינו מובן כלל דמאי חילוק יש בין שינוי דאיידי לנעשה לתרוייהו רישא דוקא ואתיא כרבנן . ואולי בדוחק גדול יש לומר דרבא בא להורות דהלכה כרבנן ולהכי דחק לשנויי איידי דממילא נשמע דהלכה כרבנן מדלא קאמר נמי ואיבעית אימא רבי ואיידי דנקיט בסיפא ואני אמרנו כו' כדלקמן בסמוך ע"ת איידי דבעי למיתני סיפא אדם שהיה מתכוין כו' . ואי הוי אמר דוקא ושמרו הא סתמא נעשה כאני אמרנו לא הוי מוכח מזה דהלכה כרבנן דהא אי אפשר לומר נעשה באופן אחר וע"כ ברייתא כרבנן :

(א) דאפשר דאמרינן דומיא דנזק השייך לאשה ודאי דנפטר במתה האשה לגדם ס"ל פטור דדמי ולדות השייך לבעל נפטר במת הוא לבדו וכעין שכתבו התוס' בד"ה ומי עדיף בדעת המקשה לענין דאיירי בחבל לאחר מיתת הגר . וכ"ה בספר מים עמוקים : (ב) כלל כוונתו דנראה דמפרש הגאון בנוסחא זו דמ"ש התוס' אבל כשאינו גר כו' היינו מדקתני בברייתא ב' חלוקות רישא באינו גר וסיפא בגר ומאחר דסיפא איירי לר"ח בלאחר מיתת הגר ואפ"ה דוקא גר אבל כשאינו גר קתני רישא אין הבעל כו' . כן משמע בסוף דברי הגאון שסיים ואפ"ה קתני אם אין הבעל . ולזה הקשה הגאון דלמה להו לאוכוחי ממיתיבי רבה כו' ולא הוכיחו מברייתא . וכ"ה ממתני' דקתני אין הבעל נותן ליורשיו ומאחר דר"ח פליג ארבה דמוקי לה דוקא בחיי הגר וסובר דאפי' לאחר מיתת הגר ואפ"ה דוקא גר אבל אינו גר קתני רישא ואם אין הבעל כו' . ותי' דכלאו מיתיבי אין להוכיח דאפשר דר"ח לא פליג אאוקימתא דרבה ומוקי לה נמי בחיי הבעל ובחיי הגר ואין מחולק עמו רק בגוף הדין דולדות לאו נכרי נינהו ומיירי מתני' בחבל בחיי הגר ואיירי בנתעברה בעודה שפחה כלישנא דהיתה שפחה ואח"כ נשתחררה דמכי יצאו מרשות האדון זכה במה שבידו דלאו נכרי נינהו שתזכה היא ולפי"ז מני איירי אפילו בשניהם חיים עדיין . וכן מפרש ריב"א באמת אלא דהתוס' לעיל דחאו מרבה והיינו משום דלרבה א"א לפרש הכי דכיון דלאו נכרי נינהו זכתה היא בהולדות מכי נשתחררה ולהכי מוקי ש נתעברה לאחר השחרור ושחבל בה בחיי הגר ומת . וא"כ אין ראיה מגופא דמתני' לאוקימתא דר"ת . לזה הוצרכו לאוכוחי ממיתיבי לרבה דמשמע מלישנא דהמקשן וכן מהתרצן דלר"ח איירי בחבל לאחר מיתת הגר ואפ"ה דוקא גר אבל אינו גר קתני רישא אין הבעל נותן ליורשיו : (ג) דהנ"מ אם תפס השני השטר וגם החזיק בקרקע דאז ודאי לריך לו השטר

לתרץ דהא דריב"ח איירי במשתמרת והכא באינו משתמרת דבשויא דהכ"ע דליתא כו' ובעי דוקא עומד בצד שדהו לא מתרץ כלום כיון דקושית המקשן היה מהא דריב"ח דקונה לו שלא מדעתו ולא בעי עומד בצד שדהו וסבר דהכא במשתמרת איירי וי"ל שהמקשן נמי משמע לו דהכא באינו משתמרת עסקינן מדקתני ובא ישראל אחר כו' ומדמי עומד בצד שדהו דמשתמרת לדעתו לחצר המשתמרת שלא מדעתו ומשני דהכ"ע דליתא לבעל החצר כו' דהיינו כמסקנא דב"מ ודו"ק. ובתוס' דב"מ כתבו בע"א ודבריהם שם אינם עולין כהוגן הכא בשמעתא וע"ש: **בתוס'** בד"ה ברה"י ופתחו לרה"י כו' אינו נראה שר"ל כו'. ולא דחאו ג"כ מטעם מה שהקשו למטה לפירוש ר"י דדלמא באמת חייב ר"ל בעל החצר לאפוקי לפירוש ר"י שאין פירושו כלל שהפקירו רק שור בעל החצר נפל בו:

דף נ ע"א בפירש"י דארוות בה ארווחי לרה"ר דהו"ל חופר כו' ובדבור שלאחריו ברה"י הסמוכה כו'. בספר ח"ש משבש כל הספרים חדשים גם ישנים ומהפך הגירסא בדברי רש"י ואין הגהתו ברורה. ויש ליישב פי' רש"י לכאורה מ"ש כגון מקלה מקום כו' הוא דאזיל לסברתו דאם סמך הבור מתחלה לרה"ר חייב לכ"ע כמ"ש התוס' בד"ה בבור ברשותו [ולהכי נמי לא הקשו התוס' שם רק מהא דלאושין ולא מהך ברייתא משום דבהך הרגיש רש"י בעצמו וכתב כגון מקלה וכמ"ש שם במהרש"א בדיבור הנ"ל] אבל אילולי דמסתפינא היה נראה דעת רש"י דחופר בור ברשותו סמוך לרה"ר פטור לכ"ע שהרשות בידו לחפור ברשותו בכל מקום שרוצה ולא מקרי בור ברשותו אא"כ הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו ובמקלה מקום מרשותו לרה"ר הוא דמיחייב על שהפקיר רשותו אבל מה שחופר ברשותו בהיתר חפרו וכן משמע בדברי רש"י לעיל בפרק המניח דף כ"ט ע"ב גבי מלמלם בד"ה אבל למלמו לתוך שלו דהו"ל בור ברשותו. ואע"ג דהפקיר רשותו שהקלהו לרה"ר פטור ולא פי' כפשוטו דהא מלמלם הוי כחופר ברה"י סמוך לרה"ר דחפר באיסור [אם נימא דגם זה הוי חופר באיסור למאן דמחייב בור ברשותו] וזה מסכים לפרש"י דהכא [דדוקא במקלה הוי בור ברשותו אבל בסמוך ברה"ר כשחופר ברשותו חופר בהיתר ולא הוי קרי ליה בור ברשותו (ד)]. וכן משמע קצת ממ"ש רש"י לעיל דף מ"ח ע"א בהא דבעל החצר חייב בנזקי בור אם הפקיר רשותו כו' הכא כו' וכי הפקר בתר הכי כו' ע"ש כאלו הכל תלוי במה שרבים הולכים סמוך לבורו ע"י מעשיו שמפקיר רשותו ולכך לא מפרש [הכא] שחופר הבור סמוך לרה"ר [דבזה פשיטא דלכ"ע פטור]. ובהפקיר רשותו ובורו הוא בהיפך לרש"י חייב [דדמיא לבור ברה"ר] כיון שע"י שהפקיר עשה תקלה ולתוס' פטור כמ"ש התוס' לעיל בפ' המניח דף כ"ח ע"ב בד"ה ה"מ היכא דאפקרינהו. ומה שהגיה מהרש"ל בארוות ארווחי כגון מקלה כו' (ה) אין שייך שם הגהתו כלל דכיון שחופר ליסוד חומתו אין מפקירו אבל פירושו כמשמעו כגון אלו החופרין לאושין שחופר חפירה ליסוד חומתו ברשותו סמוך לרה"ר ודרך להרחיב החפירה מתחלה קצת ברה"ר עד אחר שהעמיד לו יסוד על גבולו חוזר וסותמו בעפר. ולמאי דלא ידע הא דארוות ארווחי [והוי סבר דמיירי במלמלם סמוך לרה"ר ושלא לאושין חייב משום בור ברשותו] מקשה מניה [מכח כ"ש] דאפי' התם שלא הפקיר מידי אפ"ה חייב מטעם דלא מצי לומר ליה למה הלכה בהמתך על שפתו כפי' רש"י (ו) ודו"ק היטב: **ע"ב גמ'** צריכא דאי תני בור ה"א כו'. אפשר לומר [גם] לשמואל עביד הך צריכותא דהשתא דתני כולהו אשמעי' דלא תליא בהבלא וקושטא הוא דנעילין לית בהו הבלא [ואפ"ה חייב משום חבטה] ואי תני בור ה"א חיובא משום הבלא ובור אית ביה הבלא כו' (ז): גמ' תנן היו פחותין כו'. יש כאן לומר ממ"נ מקשה לרב לחודא דקשה מכח א"ה אם הוזק בו חייב כו' [דלא שייך רק לרב דלשמואל לענין חבטה שפיר ידע לחלק כמ"ש התוס' בסמוך ע"א בד"ה אמרי'. או] מקשה לתרוייהו כמ"ש רש"י (ח) ועיין: גמ' אלמא קסבר ר"נ יש חבטה כו'. א"ל דלמא משום דכל טפח דמיא כתרי דיבשה כדבסמוך [מעבר לדף הסמוך]. דהיינו לענין הבלא וכמ"ש רש"י מיא מוסיף הבלא אבל לענין ריסוק אברים שהוא מכח הבטה מאי מועיל מיא. ועי"ל דהא בור ז' ומהם ג' טפחים מיא מבעיא ליה [לקמן] וכ"ש כשאין עמוק רק ו' טפחים:

דף נא ע"א גמרא ותני עלה וקומה שלו כו'. בלא"ה א"ל משום דהתם היה במיושב (ט) ועיין. ויש לעיין דקלת אין מיושב למאי דמשני מכריסא דתורא כו' אם אין שייך זה אלא אדם דהא וקומה שלו הרי כאן ג' ש"מ דחשוב מידי או למה לא יהא חשוב מסברא וא"כ אכתי קשה למה צריך י' טפחים לחיוב מעקה ודלמא יפול אראשו ועיין: גמ' אמרי בור של שני שותפין כו'. ק"ק הא סיפא דמתני' דלעיל החופר בור ברה"י ופתחו לרה"י אחר כו' משמע דס"ל לרבי כר"ע דבור ברשותו חייב (י) לכן נקיט בור שותפין ומה גם שאף בלי הדין דמתני' בבור שותפין דיגא של עבר עליו הראשון כו' מצי לאשכוחי כפשוטו ברה"ר רק נקיט מש"ה לשון בור של שותפין [למיסתם כר"ע] ועיין: **גמ'** הנהו מילרך צריכי. ר"ל לרבה לבור ברה"ר ולרב יוסף כדאית ליה ואין פירוש לצריכותא [ר"ל כצריכותא דעלמא דחדא מאידך לא אתיא. דזה אתי רק לרב יוסף אליבא דר"ע לחוד]: **בתוס'** בד"ה בור עשרה כו' וה"ה לי"א כו'. נראה שאין זה מדוקדק דכ"ש הוא לי"א [דראשון ג"כ חייב] דלסברת המקשן דאיירי [האי דסייד וכייד] בזה מקודם הבל למיתה ואפ"ה ס"ל לרבנן בסייד וכייד [דהוי כי"א] האחרון לבד חייב וכ"ש שכשעבד השני ג"כ שיעור מיתה דהיינו השלימו לעשרים ולזה אמר רבי שאפילו השלימו לעשרים דקעביד שיעור מיתה זולת הראשון אפ"ה גם הראשון חייב וכולן חייבין וכ"ש השלימו רק לי"א ודוחק לומר ה"ה נגד (הראשון) [השני]. דצריך רבותא נגד דעת החולקין [ובשני אין רבותא נגד דעת החולקין] וק"ל: **ע"ב** גמ' באנו למחלוקת רבי ורבנן פשיטא כו' למטה הוא דהבלא דידיה כו'. ר"ל שמת באותו טפח שהוסיף דהיינו טפח האחרון לאפוקי למעלה שאינו מת באותו טפח. ויש להתבונן מאי תליא זה במחלוקת רבי ורבנן דע"כ לדברי הכל אחר אחרון למיתה ולענין נזקין מה לי טפח למעלה או למטה דלמא הוזק באותו טפח למעלה אף שאם תאמר שטפח אחד אינו ראוי להזיק כמ"ש לעיל בשם היש"ש [לא נמצא כן לפנינו למעלה] ואע"פ שכבר הקשיתי ע"ז מדקמדמו התוס' [לעיל ע"א בד"ה האחרון חייב] אחד ח' ואחד ט' לי' וכו' [ע"כ דגם אותו שהשלים לט' יש בו שיעור לנזקין] מ"מ [אף להיש"ש] היאך תלוי מה שמשמיענו במחלוקת [דהך מלתא דאשמעינן דלא מיפטר האחרון אף אם טפח דידיה שהוסיף הוא למעלה מצי לאשמעינן במלתא דכ"ע מודו כגון לענין מיתה] ומכ"ש קשה אם טפח אחד אינו ראוי לנזקין [כדעת היש"ש] לאשמעי' הניח אבן על פי הבור ח' והשלימה לט' דכולן חייבין [לכ"ע] מהו דתימא למטה הוא דהבלא דידיה קטיל כו'. ועוד היאך אפ"ל כלל לנזקין מהו דתימא למטה הוא דהבלא דידיה קטיל אדרבה הלא היתה שיעור נזקין קודם שעשה אותו הטפח ועיין: **גמ'** בבעיא דרב שיזבי מ"ש הסר"י וכן היש"ש אחריו דרב אשי כשמואל ר"ל מדקאמר אי בחבטה מת הרי קירב כו' אינו מוכרח לי דדלמא איירי בבור ברשותו (כ) דמודה בה רב כדאיתא לקמן [דף כ"ג ע"א]:

דף נב ע"א גמרא כיון דכסהו כראוי היכי נפל דלישנא משמע כסהו כראוי ונפל אע"פ שנשאר שם הכיסוי אפ"ה נפל לכן אמר שהתליע וכו' [ולא מוקי כגון שנתגלה ולא ידע]: [עיין מ"ש הגאון לקמן בדף כ"ג ע"א על מ"ש רש"י בד"ה לאחריו כו' איידי כו']: **ברש"י** בד"ה ולאשון עד אימת מיפטר כו'. דנשתמש כו' ובסמוך בד"ה ויכרות ארזים כו' ונשתמש בו לא יהבינן כו'. דאי לא נשתמש אינו חייב על חלק חבירו רק על חלקו. וא"כ לר"א בן יעקב דלעיל ע"ב דהאי מדידיה קממלא כו' [מאי מועיל נשתמש להתחייב על חלק חבירו] ועי' מ"ש היש"ש (ל): **ע"ב** בתוס' ד"ה ושכיחי גמלים כו' אמר ריב"ם דלאביי ודאי חייב כו'. ולפי"ז ברייתא דפיקח ל"ל לאביי דלא דמיא כלל [לתחלתו בפשיעה כו'] דלא פשע כלל לגבי פיקח וק"ל (מ) רק מה שפשע הכא על האיבעיא [דפטור לגבי שוורים] ודאי לא אזיל אליבא דאביי [דלאביי חייב מחמת תחלתו בפשיעה כו'] ואביי ס"ל כלישנא קמא דס"ל אפילו בהתלעה היכא דשכיחי גמלים פשוט דחייב ואמרי' מגו (נ) ובאתו לפרקים מבעיא ליה אפילו בלא התלעה:

דף נג ע"א גמרא מודה רב בבור ברשותו דחייב. קשה לעיל דף נ' ע"ב כי מקשה בשלמא לשמואל אף כל לאתויי גובה אלא לרב כו' לימא לרב לאתויי גובה בבור (ס) ברשותו אע"ג דמתני' איירי בבור ברה"ר. ז"א דתקשי בל"ז לפי מ"ש התוס' לעיל דף הנ"ל בד"ה לשמואל אגובה כו' דאי בנתקל בגובה ונחבט בגובה מודה רב דחייב כו' לימא אף כל מרבה הך אלא דבאבנו סכינו ומשאו ודאי לא בעי י' טפחים והיאך קאמר אף כל שיש בו י' טפחים וכו' (ע) ודו"ק: **מ"ש** רש"י במתני' דף נ"ב ע"א בד"ה לאחריו כו' ואיידי כו' היינו לרב או לשמואל לתירוץ א' דהתוס' דלעיל דף נ' ע"ב בשמעתא דלהבלו בד"ה לשמואל כו' ואף [לפי"ז מ"מ] לפירוש ראשון של רש"י [במתני' בד"ה חייב] א"ל איידי כ"כ דכיון דבשור פיקח איירי ופשיטא בלא קול כרייה דפטור דאיבעי ליה לעיוני ומיזל אפילו ע"י כרייה פטור אבל לשיטא בתרא [דהתוס' דלעיל] צריך דוקא מקול הכרייה דאם הוא בעל התקלה חייב: גמ' בעל הבור היזיקא קעבד. לאפוקי רבנן בתר מעיקרא אזלינן והשני לא עביד ולא מידי וזה מדויק יותר לפירוש רש"י מלפי' התוספות דפטור מטעם גזירת הכתוב [א"כ גם לרבנן בעל הבור היזיקא קעביד רק דפטור מטעם גזירת הכתוב] מיהו זה אינו דהא רש"י גופא [בד"ה בעל הבור היזיקא קעביד] לא פי' כן רק כלומר בתוך שלו נמצא הנזק וק"ל: **גמ'** מהו דתימא התם הוא דאמר בעל הבור כו'. לפירוש התוס' בעל הבור מאי עביד [לטעון עם בעל השור ובעל האבן] הא בלא"ה פטור מטעם גזירת הכתוב. ולר' נתן שפיר. או מהו דתימא התם כו' וליכא טעמא משום גזירת הכתוב [קמ"ל דאמר ליה אי לאו אבן לא הוי נפיל לבירא. וכתב ונפל ולא שיפילוהו]: עיין בתוס' דף י"ג ע"א בפ"ק בד"ה אליבא דרבנן וכו'. והנה צריך לדעת כי לפי' התוס' יש לדייק ג"כ מלישנא קמא [דהכא] לר' נתן כל היכא דליכא לאישתלומי כו' משום דסברת שותפתא בהדך וכו' אינו עושה רק שלא ישלם התם רק רביע ולא מחצה כיון דכל אחד כוליה היזיקא עביד אבל מ"מ למה ישלם בעל הבור אותו רביע ואי משום דכוליה היזיקא קעביד מ"מ השתא שמניחם הזיקו לא ישלם רק פלגא כמו לרבנן דאינו משלם הבעל השור רק מחצה במועד ולא אמרי' לשלם כולו כיון דכל א' כוליה היזיקא עביד ובעל הבור פטריה רחמנא אבל לפרש"י לא נסתיים כלל דהא אף לרבנן ס"ל בעל השור משלם כל התשלומין כאלו עביד לבד א"כ מנ"ל דלר' נתן ס"ל מה דלית ליה וכו' (פ) ועיין: **ברש"י** בד"ה נפל לפניו כו' ואמאי נימא כורה גרם ליה כו'. רש"ל ז"ל מוחק לישנא קמא מכל וכל ואנכי לא ידעתי שלשון ב' משונה בעיני חדא דלמה יהא חייב אם הוא הגורם מ"ש הוא מאחר (הא אמרי' לעיל דף כ"ו ע"ב בזרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות כו'. זה היה במוסגר) פטור ואפילו קדם הוא וסילקן פטור ועוד מנ"ל להקשות נימא כורה גרם וכו' דלמא איירי כשהכורה הוא בעל הבור דאז חייב ממ"נ ומהר"ם ז"ל כתב דללשון זה הוא פשוט דחייב כשהכורה הוא בעל הבור [וע"כ איירי מתני' כשאינו בעל הבור דאל"כ מה אתי מתני' לאשמעי' במאי דנקיט מקול הכרייה] והוא דוחק. לכן נראה דאף לפי' השני הדין כמו לפי' הראשון ויותר נראה למחוק תיבת ע"א רק וכשאין הכורה כו' ומשום דמשמע מלישנא דאיירי בשני אנשים מלשון כל היכא דלא אפשר לאשתלומי מהאי כו' וגם לשון כורה גרם ליה וכיון דאיירי בב' אנשים ובמתני' ע"כ פי' חייב ר"ל בעל הבור מי שהבור שלו [לזה כתב וכשאין הכורה כו'. אבל] ודאי אם הוא הכורה בעצמו וכן כשהכורה חפר הבור ודאי שהדין נמי כן כל היכא דליכא לאשתלומי ופו' ועיין: **ע"ב** ברש"י בד"ה ה"ג כו' ובתוס' בד"ה שור פי' רב יהודאי גאון דהיינו בכור שור כו'. ולא פי' בכל פסולי המוקדשין שלא נפדו היינו משום דסתמא קאמר פסולי המוקדשין וסתמא פירושו שנפדו כדבסמוך לענין שור פסולי המוקדשין שנפל כו'. והגמרא עצמה דנקיט בכור דוקא ולא פסולי המוקדשין שלא נפדו] (לרבא) [לרבותא] קאמר אע"ג דנאכל [לכהנים. ולר"ע] לזרים וכו'. אבל מ"מ רש"י לא ס"ל הא דה"ג דהא לעיל [דף כ"א ע"א בד"ה שור פסולי המוקדשין] גבי שור פסולי המוקדשין שנפל לבור דבסמוך לא פירש כן [רק דאפילו בכור בעל מום בכלל רעהו הוא כפסולי המוקדשין שנפדו. והכא ע"כ בשור פסולי המוקדשין שלא נפדו איירי לא בבכור]: **מה** שסיימו התוס' ובור נמי הוי מחייבינן כו' לכאורה הוא

ב א ו ר

שפטר לראיה. רק אי הוי פשיטא לו דקנאו הראשון מתחלה לגזר תו לא מהני לזה מה שתפס שפטר אף שהחזיק גם בקרקע וצריך להחזיר לראשון גוף הנייר לגזר: (ד) וא"ל הא גופא תיקשי מאי דייק הגמרא שם דר' יוחנן פוטר בבור ברשותו מדאמר מלמלם פטור דלמא מיירי כפשוטו מלמלם סמוך לרה"ר דהוי חופר בהיתר. דאפשר דמשמע לתלמודא דבכי הא לא הוי צריך ר' יוחנן לאשמועינן לזה. וכן נ"ל לפירש"י בדעת המקשן כאן ברשות היחיד הסמוכה לרה"ר דמיירי במקלה וקשה מסיפא ולא שני ליה דמיירי בסמוך ממש משום דא"כ הוי פשיטא דפטור: (ה) דמ"ש רש"י כאן כגון מקלה נ"ל לעיל בארוות ארווחי והיינו דסובר רש"י דאי ארוות ברה"ר אפילו לאושין חייב כדין כל המקלקלין ברה"ר אע"פ שעשו ברשות ב"ד חייבין לכך פירש"י שהקלה מקום לרה"ר והוי מפקיר רשותו ולכי חפר לאושין הו"ל כחופר ברה"ר ואפ"ה פטור לאושין משום דלצורך ביתו עביד הכל. ולזה הקשה דע"ז לא שייך כגון אלו החופרין לאושין דאין דרך חופרי אושין להפקיר. אבל זה דרכם להרחיב שחפירה מתחלה קצת ברה"ר: (ו) והיה נ"ל לפי דעת המקשן דאף מלמלם הוי חופר באיסור כבור ברשותו שהפקיר רשותו אבל למאי דמשני דהכא בארוות ארווחי סובר רש"י דבמלמלם לכ"ע פטור אף למאן דמחייב בור ברשותו. וצריך לדחוק לפי"ז דהשתא כייד מהא דקאמר דלרב יוסף כולה דברי הכל דלרב יוסף דסובר דר"ע פוטר בור ברה"ר א"כ אמאי שלא לאושין חייב דמיירי ע"כ בארוות ארווחי דאל"כ פטור מלמלם לכ"ע וע"כ דאתיא כר' ישמעאל ומיחייב בארוות ארווחי משום בור ברה"ר: (ז) ובשיטה מקובצת בשם גדולי המפרשים דהני צריכותא אזלי לשמואל כמו לרב ממש בבור מלא ספוגין: (ח) אולי כוונתו למ"ש מהרש"א בדיבור הנ"ל דלתרווייהו מקשה ממ"נ מכח א"ה ע"ש: (ט) ור"נ דסובר יש חבטה בפחות מעשרה היינו במעומד דמכריסא כו' ולא היה קשה הא דמקשה לר"נ ונעביד פחות מעשרה לכך מביא ותני עלה וקומה כו' דהיינו מעומד. והא דמקשה מקודם מהיו פחותין מעשרה כו' דלמא כאינו מעומד י"ל דהוי דחוק למקשה

לאוקמי באיגנדר לבור כדמוקי לה בסוף כ"ה בת"ח: (י) לפירוש ר"י דלעיל דף מ"ט ע"ב בד"ה ברה"י ופתחו לרה"י אחר אין מהך בבא ראיה דבור ברשותו חייב דהא מיירי שהוזק שורו של אותו שפי הבור ברשותו רק מכבא דמציעתא: (כ) ר"ל כגון שהיה רשותו סמוך לבור והרחיב הבור לרשותו והפקיר הרשות ולא הבור דמקום חבטה דידיה הוא: (ל) דכתב דלהכי נקיט רש"י לקמן ונשתמש דמש"ה לא יהבינן ליה זמן כמו לראשון ולהכי נקיט נמי רש"י כאן ונשתמש: (מ) וכן מלילה ליום אף דהוי פשיעה בפקח עצמו בלילה מ"מ לגבי יום הוי כשני מינים. כ"ה בשיטה מקובצת בשם הרא"ד: (נ) ר"ל דע"כ לישנא קמא סובר דאפילו בהתליע חייב בשכיחי גמלים מדהוצרך לדחויי הפשיטות דלעיל ממתני' לעולם כראוי לשוורים וכראוי לגמלים כו' שהתליע מתוכו משמע אי לא הוי כראוי לגמלים חייב מטעם מגו. ה"נ ס"ל לאביי ואפילו בלא טעם מגו משום תחלתו בפשיעה כו': (ס) פי' בבור לאו בדוקא רק ר"ל גובה ברשותיה שנפל מהגובה ונחבט ברשות שלו דחבטה דידיה הוא: (ע) הנראה לכאורה מדבריו דאם נפל מגובה לרשות שלו דחבטה דידיה הוא א"צ עשרה טפחים כמו באבנו וסכינו. אבל אינו מובן לחלק מהיכא דאם נפל לבור דקי"ל דאין חבט פחות מעשרה וכדהוכיח תלמודא לעיל דף נ"א ומה חילוק יש בין ברשותו לאינו ברשותו לענין חבט פחות מעשרה ומאי דפשיטא ליה להגאון דבאבנו סכינו ומשאו ודאי לא בעי עשרה טפחים לא ידענו מהיכא פסיקא ליה דאפשר דהך דאבנו סכינו ומשאו מיירי לענין ניזקין דלא בעי עשרה: (פ) נראה דר"ל דלמא מש"ה משלם בעל הבור גם אותו רביע שנפטר בעל השור משום סברת שותפאי כו' משום דכוליה היזיקא קעביד דהשתא אין להוכיחו מרבנן כמו שהוכיח לעיל לפי' התוס' דהשתא שמניחם הזיקו לא ישלם רק פלגא דהא באמת לפירש"י לרבנן משלם בעל השור הכל. אך צריך להתיישב דהא באמת ללישנא קמא כל עיקר טעמא דאמרינן דאי ליכא לאשתלומי כו' הוא משום דהאי כוליה היזיקא עביד כו' דודאי בלא טעם אין לחייבו כדפריך אי פלגא היזיקא בעל הבור כו' ואידך

דברי מותר דודאי הוי מחייבינן דהא לא כתיב רעהו (צ) ואפ"ל דהא מ"מ קדשים שלא נפדו הוי פטורין בבור מכח איזה לימוד ועכ"ז הוי מחייבינן שנפדו דאי לא תימא הכי רק מוהמת יהיה לו ממעטינן הכל ובלא והמת יהיה לו הוי חייב אפי' קדשים גמורים קשה מאי קאמר טליה נזקא מיהו לא אשכחן הא מלינו התם בשור קדשים פטורין מרעהו והשתא דוהמת יהיה לו דבור מפקינן לבעלים מטפלים הוי חייב בבור ומנ"ל לומר דוהמת יהיה לו דבור אתיא לפסולי המוקדשין וא"כ אפילו פסולי המוקדשין שנפדו פטורין בבור ואגל שור חייב איפוך אנא [אע"כ דלא נפדה בלא"ה פטור מכח איזה לימוד] מיהו יש ליישב זה בכמה גוונא ועיין :

דף נד ע"ב גמרא השתא דאמרת כל ריבויא הוא בהמתך דדברות הראשונות כו'. אין להקשות דלמא אי לאו בהמתך ה"א כל כללא הוא כמו שמשני ואיבעית אימא כל נמי כללא הוא מיהו האי כל דהכא כו' מדמשני קרא כו'. מלבד שגופו אינו קושיא שיכתוב מלת בהמתך בראשונות משום שינוי רק גופיה לדרשה אתי ומכח שינוי ילפינן אפ"ל עוד דמ"מ לא לכתוב מלת בהמתך ויהיו פרט וכלל ונעשה כלל מוסיף על הפרט ואיתרבי כל מילי ולמה כתיב בהמתך והשתא ע"כ נדרוש בריבוי מדמשני וכתב כל כו' אע"כ לדרשה אתי לילף בהמתך בהמתך משבת וק"ל : **ברש"י** בד"ה וחיה בכלל בהמה דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו כו'. והוא בפ' ראה. יש להקשות דהא בשעת הפרשת הר סיני דקודם מתן תורה לא נאמר זה עדיין וכמ"ש התוס' [ע"א בד"ה ה"א] יש ליישב [דאפשר דאין זה ילפותא רק דאנן חזינן דבלשון התורה חיה בכלל בהמה] וק"ל: **ברש"י** בד"ה פירי מפירי כו' יין מענבים ושכר מתמרים וכו'. אע"פ שבפ' נזיר מתרגם חמר חדת ועתיק ואגל יין ושכר אל תשת פי' חמר ומרוי. דדייק מכח הגמרא דמנ"ל לעשות כעין הפרט פירי מפירי וכו' דלמא דוקא הקרב לגבי מזבח [אע"כ דפי' שכר מתמרים] ועיין גמרא לקמן ריש פרק מרובה דף ס"ג. ז"א דמ"מ מדאצטריך ב' פרטי נילף :

דף נה ע"א בתוס' בד"ה למינהו מיבשה וא"ת ומה צריך וכו' משמע וכו'. קצת קשה דלמא אי הוי כתיב למינהו בדשאים הוי ילפינן מג"ש בדשאים. ומהר"ש ז"ל תירץ דע"כ משמע אי כתיב בגופיה הוי ילפינן בלא גזירה שוה דאי מגזירה שוה השתא נמי דלא כתיב אלא הצווי מ"מ אגל העשייה כתיב למינהו ונילף למינהו בגז"ש אע"כ [דלאו מגזירה שוה] כו' ולפירושו נ"ל דלפי תירוץ התוס' הא דלא ילפינן הגז"ש משום דלא נשמע איסור כלאים מלמינהו לחודא אי לאו את חוקותי כו' וחוקים שחקקתי לך כבר משמע שכתבתי אצלו למינהו דהיינו למינהו דליווי [וא"כ בדגים דכתיב ביה למינהו בליווי אף דלא איירי ביה קרא דחוקים מ"מ ילפינן בגז"ש מלמינהו דיבשה דקאי נמי עלייהו אבל גבי דשאים לא מהני גז"ש דלמינהו דע"כ לא מצי קאי עלייהו. חוקים שחקקתי לך דמשמע שכתבתי אצלו למינהו גבי ליווי] וזה דוחק גם לפי"ז עדיפא הו"ל להתוס' לאקשויי [קודם דנחתו לתירוצים דחוקים כו'] מאי אבעיא ליה לרבינא התם בדשאים ולא היפשטא תיפוק ליה מגז"ש דלמינהו דעשייה דמ"ש כמו הכא דילפינן מגז"ש דלמינהו וק"ל. לכן נ"ל כפשוטו דמשמע להו מדקאמר מי אמרי' אע"ג דלא כתיב למינהו בדשאים כיון דאסכים קוב"ה על ידייהו כו' והוא קשה (נ"ל קושיתם. כ"ז במוסגר) [בשלמא אי נימא] דלמינהו גופא משמע מניה דלמינהו דוקא ולא בערבוביא כלאים שפיר אבל לגז"ש הא לא כתיב ומן ההסכמות איך נילף גז"ש [אבל מלמינהו דעשייה פשיטא דאין ה"א למילף בגז"ש מלמינהו דלא שייך רק בלמינהו דגבי ליווי דילפי' בגז"ש דהליווי דלמינהו היה לאסור כלאים. אבל במה דכתיב בעשייה במה שעשו מעצמן לא שייך זה וק"ל] :

סליק פרק שור שנגח את הפרה

פרק ששי הכונס

ע"ב בתוס' בד"ה מאן תנא כו' מדנקיט נאן כו' וס"ל להגמ' השתא כו'. ובסמוך לבתר דמשני דיש לחלק בין מועד דשן ורגל למועד דקרן דייק שפיר אי כר"י ניתני שור אי משום דלא נטעה כראב"י הא השתא אכתי י"ל (כר' אליעזר) [כר"מ. ודוקא נאן דהתורה מיעטה בשמירה דשן ורגל] וכיון דבכל גוונא איכא למיטעי טפי הו"ל למיתני שור כדבכולה פרקין אלא (כר' אליעזר) [כר"מ] ס"ל ודוקא נאן סגי ליה בשמירה פחותה וק"ל : **בתוס'** בד"ה הא כסהו פטור כו' ופותח שמלאו מכוסה כו'. אע"ג דאף פותח שמלאו בכיסוי פחותה מאד נמי לא החמירה עליו לכסותו יותר מ"מ מזה לא דברה תורה. כי יפתח ולא יכסנו שזה לא מיקרי פתיחה כלל ואף אם הניח הפותח כך פתוח נמי פטור דלאו מידי עביד אבל אם כסהו הראשון כראוי שיכול לעמוד ברוח מצויה אף באת"ל דלא סגי בהכי סברא שהפותח חייב אם הניח פתוח ועלה נמי קאי ולא יכסנו הא כסהו כעין הראשון פטור וק"ל: **בתוס'** בד"ה אילימא כו' דאין זה אלא גרמא בעלמא. מפרצוה לסטים דמתני' אין ראיה דמתני' להתחייב בנזקים איירי אבל אבידה דבהמה אפשר מיחייבי. וכן כתבו התוספות פרק הגשרפין דף ע"ז :

דף נו ע"א ברש"י בד"ה והוא שחתרה כו' והפילה הכותל כו'. מפרש והפילה הכותל מדקתני במתני' נפרצה בלילה ולזה מקשה שפיר בסמוך למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב מאי איכא למימר כיון דע"כ חתרה והפילה הכותל איירי רבה מדקתני נפרצה וא"כ האונס בא מחמת הפשיעה דאי לא פשע לגבי כותל רעוע לא היה נופל בחתירה.ועיין לעיל פרק הפרה דף כ"ב ע"ב בתוס' בד"ה ושכיחי גמלים : **בתוס'** בד"ה אילימא כו' ליחייב למ"ד אשו משום חציו כו'. דלמ"ד משום ממונו אין לחייב מיתה על אשו דאלו קטיל תורא עבדא כו' כדאיתא לעיל במכילתין : **בתוס'** בד"ה אלא לחבריה כגון שאין כו'. דאי לא"ה למה חייב בדיני שמים יחזיר זה המעות לבעלים. ולאייתם בסמוך משולח הבעירה אין מכרעת דדלמא מש"ה פטור מדיני שמים כיון דהפיקח חייב לשלם וכי לית לפיקח לשלם אפשר דאה"נ דהוי כשולח ביד חרש שוטה וקטן דלאו בני תשלומין נינהו. ואולי דא"כ הו"ל למיתני רבותא בכי האי גוונא דמיחייב בדיני שמים אפילו בשולח ביד בר דעת. ויש לי להביא עוד ראיה לדבריהם מהא דאמר בפרק זה בורר מנין שאין טוענין למסית כו' מאי הי"ל לטעון דברי הרב ודברי התלמיד כו' דש"מ דבדיני שמים נמי הוי טענה לפטורי אלא בע"כ דוקא שוכר : **בתוס'** בד"ה כסוי כסיתיה וא"ת גלוי כו'. בהא כיון דלמיסתריה קאי ניחא אף אם מתכוין לרעה ה"א דליפטריה מדיני שמים כיון דמ"מ עביד מצוה במה שסתרו שלא יפול על בני אדם אבל כאן שלא עשה מצוה רק על מחשבתו שנתכוין למצוה הקשו גלוי וידוע כו' : **ע"ב** בתוס' בד"ה הכישה כו' וד"ה ולסטים נמי כו' כמו שהיה חושב המקשה כו'. מפירש"י נראה קצת דאוקמה מתני' כדרב מתנה ממש ולמאי דמוקי בהכישה טעמא דרב מתנה נמי משום דהוי משיכה לא מטעם שן ורגל (ק) כי הכי דלאוקימתא דקמו לה באפה איירי מתני' נמי בהכי ומטעם שן ורגל כמ"ש רש"י בד"ה דקמו לה באפה כו' שלא תלך אנה ואנה אלא לקמה לאכול (ר) ולא חיים להא דקתני במתני' הוציאוה לסטים דמשמע קצת שחייב מטעם שהוציאוה לגוזלה ה"נ בהכישה אי טעמא דרב מתנה דחייב בהכישה מטעם שן ורגל למה לא נפרש מתני' נמי בכי האי גוונא [אלא ע"כ דגם בדרב מתנה אין הטעם רק משום משיכה]. ואתיא כפשטיה דמקשה מעמיד פשיטא דחייב מטעם שן ורגל ומשני בהכישה ומטעם משיכה אבל במתני' דס"ד דמקשה ג"כ מטעם משיכה ועכ"ז הקשה פשיטא כיון דאפקוה כו' הוצרך לפרש ואשמעי' מתני' דהכישה הוי משיכה [אבל בדרב מתנה לא הוצרך לפרש אף דגם שם הוי מטעם משיכה]. אבל התוס' משמע להו דרב מתנה מדנקיט המעמיד על קמת חבירו משמע דחיובא הוא הואיל ומעמידה על קמת חבירו דהיינו מטעם שן ורגל ולהכי כדמשני הכישה פירשו דלא חשיב ליה מלתא דפשיטא כמו מעמיד אע"פ שהכישה איירי ג"כ שהכישה על קמת חבירו מ"מ מעמיד שמוליכה באפשר פשיטא ליה טפי אבל מתני' דקתני הוציאוה לסטים משמע דלגוזלה איירי כדמוקי לה בירושלמי וא"כ מה לי הכישה או הוציאוה שזה מבואר בכל מקום דהכישה במקל הוי משיכה ממש [ולהכי לא ניחא להו בתי' רש"י ואשמעי' כו'] אבל בקמו לה באפה ודאי טובא קמ"ל דאיקרי משיכה לזה פי' דלא חשיב לה לפשיטא כמו שחושב המקשה מכח סברא בעלמא כיון שאין הבעלים יכולין לשומרו כו' כמ"ש התוס' לעיל בד"ה פשיטא כו' וי"ל כו' ולא הוצרך לפרש לפי שקל להבין דדלמא על מה שהיא מזקת לא קאי ברשותיה [כקושית התוס' דלעיל. ודלא כסברת המקשה. ובאמת דה"ה דמצי איירי בהוציאוה רק דקושטא הוא דאפילו בהכישה דומיא דהמעמיד ולאפוקי קמו לה וכמ"ש מהרש"א] ודו"ק :

נוסחא א בתוס' בד"ה בההיא הנאה כו' וה"פ דהאי דאלו מציאות כו'. באלו מציאות כתבו ועוד. י"ל דה"פ כו' משום דמתחלה תירצו דרבה קיבלה מרב יוסף דאתיא לכדר' אלעזר ואיירי באגר המשתמרת משום דקמיירי בבעלי חיים דמודה בהו רבה ואתיא סוגיא דאלו מציאות שפיר כרבה אי דמינטרא ממש מגניבה ואבידה פשיטא ואי דלא מינטרא מגניבה ואבידה אמאי [והא דפריך רבה הכא אלא פשיטא לגינתו שאינה משתמרת כו' ע"ש בתוס' במה שסיימו לתרץ זה] אח"כ כתבו ועי"ל והוא תירוצם דהכא דודאי קיבל דקרא לכדר"א אבל איירי אפילו באינה משתמרת כדקאמר רבה בשמעתין אלא פשיטא לגינתו שאינה משתמרת שמזה לא הדר [דס"ה הוי] (קאמר) [אם] כן הא דפריך [באלו מציאות] אי דלא מינטרא אמאי נ"ל לא מינטרא מפשיעה וק"ל :

נוסחא ב בתוס' בד"ה בההיא הנאה כו' כי נראה דרבה קיבלה מרב יוסף. היינו דקרא לכדר' אליעזר אתיא אבל לא הא דאיירי. (בש"ס) [במשתמרת] רק אפילו בלא משתמרת ומנ"ל שקיבלה שהרי גם מתחלה ע"כ לא הוי אלא אסמכתא בעלמא וגוף הקרא אתי לשום דרשא אחרינא דבסברא מחוץ פליגי רק מקשה עליה מברייתא לגינתו וחורבתו מנין כו' דמשמע שהברייתא סומכת דינא דהוי ש"ח אקרא וקיבלה מרב יוסף דאתי לכדר"א אבל מ"מ איירי באינה משתמרת וא"כ האי דאלו מציאות היכי דמי אי דמינטרא פשיטא ואי דלא מינטרא אמאי אין פי' לא מינטרא דהתם כלא מינטרא דהכא דהא שומר חנם הוי לדידיה ופטור רק לא מינטרא אפילו מפשיעה ומינטרא דהתם כלא מינטרא דהכא. אבל התם בב"מ כתבו בתירוץ ראשון דרבה קיבלה לגמרי ומוקי לקרא במשתמרת דאיירי בבעלי חיים ומודה בהו רבה. ובתוס' דשבועות תעמוד על בירור הדברים וכן נראה מפי' הרש"א שם בב"מ ועיין : **בא"ד** ופלוגתא בדשמואל כו'. אלו לשיטתייהו שם דכי פליגי בדשמואל פליגי נמי בדשוו שיעור זוזי כמ"ש שם אבל לפי' רש"י שם ל"ק (ש) ועיין וק"ל : **בא"ד** ורב יוסף כי מוקי פלוגתייהו בדשמואל לא קאי ר"א כוותיה כו'. מיהו לכאורה לא היה צריך לעשות פלוגתא חדשה בצריך למשכון אי מצוה הוי או לא רק דלכ"ע לאו מצוה היא ופליגי בדשמואל כמו לרבה דהא השתא נמי ר"א לית ליה דשמואל. ואפשר כיון דצריך רב יוסף לאוקמי פלוגתייהו בדצריך למשכון דוקא עדיפא ליה לומר דמתני' ככ"ע (ת) וע"ש בסוגיא :

דף נז ע"א בתוס' בד"ה כגון שטענו כו' ומה בכך אכתי יש עליו תשובה דמה לשומר שכר שכן משלם כפל בטוען טענת גנב באונס. דבריהם תמוהים דהאיך נפרוך תאמר בשואל כיון שאינו משלם כפל בטוען טענת גנב באונס לא יתחייב גניבה בפשיעה כיון דמה דאינו משלם כפל הוא לפי שמתחייב בקרן א"כ כ"ש שמתחייב בגניבה בפשיעה וזה ודאי ק"ו שאין עליו תשובה (א) [פשיעה מאונס] ולכך לא מקשה בברייתא פשיעה בשואל מנין משום דודאי ק"ו הוא אם על אונסין של שבורה ומתה חייב כ"ש אפשיעה רק גניבה ואבידה ס"ד כיון דאפשר [לבעלים] למיטרח ולאתויי עדיף משבורה ומתה ולא יתחייב בשואל כדאיתא בהשואל וברייתא דבעי גניבה בשואל מנין בין באונס בין בפשיעה קבעי ויליף בק"ו מש"ש. וכיון שנלמד דמיחייב גניבה בשואל תו ליכא לאיפלוגי בשואל בין גניבת אונס לפשיעה כיון דשואל חייב בכל אונסין ודו"ק. אח"כ מצאתי דבריהם מבוארין בפרק המפקיד דף מ"ב ע"א בד"ה אמר שמואל כספים כו' דאיכא למיפרך מה לשומר שכר כו' שכן משלם כפל בטענת גניבת אונס תאמר בשואל דכי נילף שחייב בגניבה ואבידה לא ישלם כפל אפילו בטענת גניבת אונס דמסתמא הוא חייב קרן בכל אונסין דכעין זה פריך פ"ק דמנחות כו' ע"ש : **וצריך** שתדע דאף למ"ד דלסטים מזויין גנב הוא מ"מ צריכין לחלק בינו לבין גניבת אונס דעלמא אי למסקנת תוס' דהכא דשומר שכר חייב בכל גניבת אונס אע"ג דפטר ביה לסטים מזויין דהיינו שבויה דקרא אי למסקנת תוס' דהמפקיד דש"ש פטור נמי בגניבת אונס. מ"מ ברייתא דמקשה גניבה בשואל מנין ולא יליף מלסטים מזויין למ"ד גנב הוא דחייב בשואל [דהיינו שבויה] גם היאך פריך למ"ד גנב הוא תאמר בשואל שאינו משלם כפל בלסטים מזויין כיון דמה שאינו משלם כפל בלסטים מזויין היינו משום דמשלם קרן והיאך נפטור גניבה בפשיעה ודו"ק : **בא"ד** סברא הוא דבכל ענין שתהיה הגניבה יתחייב מגזירת הכתוב כו'. ולרבה דפטור אי עייל בעידנא דעיילי אינשי היינו לענין בא זאב וטרף ארי ודרס ובתוס' פרק המפקיד כתבו בענין אחר : **ע"ב** גמרא לימא מסייע ליה כו'. לפרש"י ר"פ המפקיד אהך ברייתא דף ל"ד ע"א וז"ל השוכר פרה מחבירו ונגנבה אע"פ שהשוכר חייב בגניבה ואבידה מ"מ אם רוצה לשקר ולישבע שנאנסה היה נפטר בשבועה הלכך כי אמר נגנבה וחייב עצמו בקרן נקנה לו הכפל עכ"ל לפי"ז אין כאן סיוע (ב) ועיין. גם אי גניבה באונס פטור בשומר שכר אין סיוע מהא אף לפי הסברה ואם נאמר דגניבת אונס בש"ש אם חייב או לא תלוי בזה אם לסטים מזויין גנב הוא ופטר ביה קרא בהדיא א"כ ה"ה לכל גניבת אונס ואם גזלן הוא אמרי' כיון דהתם גניבה קרובה לאונס וחייב בה קרא סתמא א"כ ה"ה לכל גניבה [מאחר דאין ראיה מלסטים מזויין] והיה ניחא הכל [קושיא הראשונה לפרש"י בב"מ לא מיתרצא] אך כבר כתבנו דאי אפשר

ב א ו ר

ואידך רביע מפסיד. וכ"כ התוס' להדיא לעיל דף י"ג א"כ זה ודאי נשמע מדרבי נתן דסיכא דהאי כוליה היזיקא עביד אי ליכא לאשתלומי כו' : (צ) צריך לעיין דהא גם בשן ורגל לא כתיב רעהו ואפ"ה ילפינן הכל מכי יאכל פרט למזיק דלבתר דגלי רחמנא פטור דהקדש בקרן ילפי' מאדם לפטור בל נזקין דהקדש כמ"ש התוס' לעיל דף ו' ע"ב בד"ה שור רעהו וכ"כ הגאון לעיל בתוס' דיבור הנ"ל דהשתא דילפי' מקרן פטור דהקדש אמרי' דבור לפסולי המוקדשין אתי דלהקדש לא אצטריך אבל אי לאו קרן הוי אמרינן דאתי למוקדשין ע"ש : (ק) להתחייב אף בלא מתכוין לקנותה במשיכה. דסובר רש"י דלא עדיף מקם לה באפה דלא מתחייב לאביי משום דלאו בהמה דידיה הוא. ושלא בעירה כתיב רק בהכישה מיחייב מטעם משיכה וממילא דקמת חבירו לאו דוקא ולא בעי' הכישה על קמת חבירו דוקא כמו לפירוש התוס' רק מכי הכישה נתחייב במשיכתו על כל מה שהזיקה אח"כ מאליה כנזקי בהמה דידיה : (ר) דלפירוש התוס' דמשמע להו מלשון הוציאוה לסטים דאיירי במתכוין לגוזלה ע"כ דפי' קמו לה באפה כמו שמפרש היש"ש לדעת התוס' דקמו לה באפה שלא תלך אלא במקום שרוצים לגוזלה ומיחשב משיכה בהכי : (ש) אינו מובן לפום ריהטא ואולי כוונתו במ"ש ל"ק היינו דלא קשה על רש"י שפי' שם בב"מ דרבה ודאי תנאי משום דאי רבה מוקי פלוגתייהו בדשמואל ה"נ מצי לאוקמי כן גם לרב יוסף וכמ"ש מהרש"א ע"ש בדבריו : (ת) מ"ש דמתניתין ככ"ע אינו מובן. ועיין בב"מ דף כ"ט בד"ה והוי שואל דשם סיים בתירוצו יותר טוב דלא פליגי בסברת שמואל כלל רק דכ"ע לית ליה דשמואל כמו שמשני מקודם זה ואולי ישנו ט"ס בכאן וכוונתו למ"ש שם : (א) אבל בסך פירכא דלסטים מזויין לא קשה זה כמ"ש הגאון לקמן בסמוך : (ב) וכן קשה זה לפי' ריב"ן שהביאו תוס' בר"פ המפקיד בד"ה נגנבה דמפרש מתני'

לומר כן דא"כ מאי פריך גניבה בשואל מנין [הא הוי ק"ו מגניבה באונס דהיינו לסטים מזויין וע"כ דלסטים מזויין מלתא אחריתא וכמ"ש הגאון לעיל] (ג) (וגם א"ל) [וא"ל] דהאי ברייתא יליף ק"ו מקמי דתיקו ליה דנלמד שבויה בשואל דשבויה לא כתיב בהדיא בשואל רק ילפי' מאו לרבות השבויה או מה להלן [בש"ש] שבויה עמו כדאיתא בהשואל (ד) דא"כ מאי פריך מה לשומר שכר שכן משלם כפל בטוען טענת לסטים מזויין תאמר בשואל כו' הא עדיין לא למדנו דחייב שואל בלסטים מזויין בקרן (ה) גם אין צורך לזה [לומר דתלוי בלסטים מזויין אי גנב הוא דבלא"ה לא קשה דלמא בטוען טענת גניבה באונס] דהוי מצי למימר ולטעמיך (ו) ודו"ק: **אבל** אין להקשות אסייעתא דלמא הא דאי בעי פטר לנפשיה בשבועה היינו בטענת גנב בבעלים והתוס' בד"ה נמצא ש"ש כו' לא כתבו אלא שמא אין שייך כפל בטוען טענת גנב בענין זה אבל הכא בנמצא הגנב ודאי משלם כפל אפשר דא"כ לא הוי שתק לפרושי בברייתא השוכר פרה מחבירו ושכר בעלה עמה: **בתוס'** בד"ה נמצא ש"ש כו' ואפילו שייך כו'. לפי"ז מקושר שפיר האיתיביה ונסבר כו' דבלא"ז י"ל שאין זה פירכא דמה לשומר שכר שכן משלם כפל בטוען טענת לסטים מזויין בשואל הא ג"כ שייך כפל בטוען טענת נגנבה בבעלים אבל עתה למאי דמשני בכל טענותיו כו' איכא למיפרך [דבש"ש שייך כפל גם בטענת לסטים מזויין] וק"ל: **בתוס'** בד"ה נפלה לגינה כו' והוא שאינה יכולה לירד כו'. ובסמוך ע"א דקאמר כל אימת דמשתמטא להתם רהטא אף שאינה יכולה לירד עסקינן מ"מ כל טלדקי דאית לה למיעבד עבדא וכדלעיל גבי הניחה בחמה:

דף נח ע"א

גמרא לא תימא עד שתלא לדעת כו'. רש"י פירשו אגינה ועיין ביש"ש בשם הרמב"ם ע"ש:

נוסחא א בתוס' בד"ה אי נמי כו' ומשמע דש"ח לא מיחייב לקדש בשכר אבל כ"ש כו' ומסתברא דה"ה איגס דעלמא כו'. לא נתחוור הכ"ש דדלמא אה"נ כיון שאינו מחויב לקדש בשכר הוי כמבריח ארי ואם סברתם כיון דהוי שומר ומחויב לשמור אף שאינו חייב לקדש בשכר לא מסתבר שיהיה מיקרי מבריח ארי א"כ מנ"ל ה"ה איגס דעלמא ולהקשות ועיין: **בא"ד** ואין לומר דבכל הני אע"ג דמן הדין היה פטור מ"מ תקנת חכמים היא כו'. ולפי"ז מבריח ארי אה"נ דחייב אע"ג דמדעתיה הוא וליכא פסידא כמ"ש וגם שכר עצמו נוטל ופורע חובו דחשבינן כמבריח ארי היינו כמו מבריח ארי דפטור מן הדין ואף שמבריח ארי עשו תקנה מ"מ בפורע חובו אין שייך לעשות תקנה וכן בשמעתין דקאמר אימא מבריח ארי כו' ר"ל כמו מבריח ארי דפטור מצד הדין ותקנה לא שייך הכא כיון דשלא מדעתו הוא לכך סתרו מהא דלמאי דמשני משמע דאי הוי מדעתו הוי מבריח ארי ופטור והא אלו הוי מדעתו הוי שייך שפיר תקנה וק"ל:

נוסחא ב בתוס' בד"ה אי נמי כו' ומשמע דש"ח כו' אבל כ"ש כו'. מסברא דנפשיה: **בא"ד** ועוד דאמרי' בהגוזל בתרא שטף כו'. ולא מקשו מרישא דספק ייטו משום דעביד היזק בידים כדעביד בגמרא לריכותא: **בא"ד** ונראה לר"י דמבריח כו'. ונשאר תירוץ דלעיל (ז) עיין במהרש"א: **וא"ל** ליסני הואין לומר באמת מאי קשה מהכא שאני הכא דאין כאן הפסד [רק מגילה מן הנער] ואין צריך לטעמים דחוקים בפורע חובו כיון שנתחייב לו מן הדין אין כאן הפסד כו' רק ודאי מיקרי הפסד אפ"ה הואיל והוא מדעתו מיקרי מבריח ארי מאי אמרת מ"ש משטף נהר כו' וכי ש"ח שקדם וכו' התם משום תקנה אבל פורע חובו לא שייך תקנה וכ"ת הכא במדעתו הוא פטור אמאי לא עשו תקנה היינו לפי שאינו מגילו מן ההפסד רק מן הנער ועיין וק"ל: **בא"ד** ופורע חובו אינו מגילו מהפסד כו'. נראה דלא הוי צריכין לדוחק זה והוי מצי למימר לפי האמת סברת הוא"ל דמבריח ארי לעולם פטור מצד הדין ובכל הני דאיכא פסידא חייב משום תקנת חכמים ופורע חובו לא שייך לעשות תקנה אע"ג דאיכא פסידא ובשמעתין כיון דליכא הפסד [ואינו מגילה רק מנער בעלמא] אלו הוי מדעתו היה פטור וק"ל. ולפי פי' ר"י השתא אפשר לפרש אי נמי מבריח ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא אחברו קאי וא"ל שחד שינויא הוא כתי' התוס' לעיל: **בא"ד** ור"י אומר דלא מיבעיא במקום שלא קנאו ישראל כו'. ורא'ות רש"י יש לייסב אין בו דין סיקריקון ולהחזיר רביע רק (בעל הקרקע) נותן לו כל דמיו [ונוטל ממנו הקרקע]: **בא"ד** ואין להקשות בשטף נהר כו'. עיין בתוס' פרק אלו מציאות דף כ"א ע"א בד"ה אם יש שם ב"ד כו': **בתוס'** בד"ה לא שנו כו'. כיון שתחלת נפילתה באותה ערוגה באונס אינו חייב להעלותה כו'. דבעינן תחלתו בפשיעה מקמי דתיעול לשדה חבירו. ובמהרש"י מפורש דבריהם יותר:

נוסחא א ע"ב בשיטת היכי שיימינן וכו'. העולה מפרש"י ותוס' רש"י מפרש שמין בית סאה באותה שדה כמה פוחת הלוקח בדמיה מחמת אכילת ערוגה זו ובין אכלה קב או חצי קב או קלא א' לעולם שמין כמה נפחת הבית סאה מחמת אותה הקרחת אע"פ שאין השומות שוין [דכל שהקרחת גדולה יותר ניכרת ופוגם המזיק] והן אם אכלה בית סאה שלימה אין שמין רק שומא אחת ופריך היכא שיימינן לשויה של בית סאה דמשערין אח"כ בה פחת קרחת הערוגה דאין סברא לשום שוייה של בית סאה באפי נפשיה דמפסיד המזיק הרבה ואולי ילפינן שני שומות מדהוי מצי למימר ובער שדה חבירו ושני ב' שינויים בשדה אחר. ומפרש ריב"ח סאה בס' סאין כו' וחזקיה ס"ל קלא כו' לעולם שמין בששים שיעורים כמותו ואף שאין השומות שוין דקב בס' קבין משביח מזיק וכור בס' כורין פוגם מזיק. ולא ניחא ליה לפרש קלא בס' קלאים כמו סאה בס' סאין ותרקב בס' תרקבין שפירושו לעולם שמין סאה בס' סאין ותרקב בס' תרקבין לא אם אכלה סאה או תרקב וה"נ לא נפרש אם אכלה קלא משערינן בס' קלאים אלא לעולם השומא שוה ושמין כמה מגיע לקלא בס' קלאים ואם אכלה יותר משלם לפי החשבון [של קרחת קלא דאינו ניכר כ"כ ומשביח המזיק] דא"כ למה נקיט במתני' בית סאה כיון דשמין בקלא בס' קלאים ובשלמא לרבי ינאי נקיט לה משום שומא השניה ששמין קרחת הערוגה בבית סאה [רק שבראשונה שמין שיווי סאה. לפי ערך תרקב בששים תרקבין. וכמ"ש מהרש"א בתוס'] אבל לפירושו השתא נקיט במתני' חדא [דהיינו אם אכלה שאה משערין בששים סאין] דמאי שנא קלא או סאה דלעולם משערין בששים שיעורין כמותו. ומקשה מיתיבי מאי לאו בפני עצמו ואין אומרים משלם דמיהן כמו שנמכרין בשוק אלא רואין אותה כאלו היא ערוגה קטנה ומשערין אותה עם הקרקע שעומדת עליה כמה נפחתו דמיה וקשה לכולן. ובת"ר אין שמין קב כו' מפרש בד"ה מפני שפוגם כו' אלא כל סאה שמין בששים. האי סיומא אולא כור בששים כורין לחודא קאי דאקב בששים קבין הי"ל לפרושי אלא כל קב בסאה דהא אשומא שניה מפרש לה אם אכלה קב או כור. ובד"ה ולא כור מבעיא ליה כדקתני אין שמין קב כו'. למאי דדחיקא ליה לרש"י לפרושי בשמעתין חדא שומא משום דקתני במתני' בית סאה דמשמע בית סאה זרע הו"מ לפרש ולא כור מבעי ליה בפשיטות. אלא משום דלסברת המקשה לעיל מדלא מקשה אמתני' ש"מ דמפרש בית סאה הנאכל וכן לחזקיה. זה תורף פרש"י. והתוס' הקשו על פי' רש"י דבית סאה לשון זכר והול"ל כמה היה יפה. ולפירושם דאשדה. [ע"כ. לא מצאתו יותר. וחבל על דאבדין. רק את זה מצאתי כתוב בנייר בפני עצמו]: ולפירושם הא דשיימינן אגב קרקע כלל גם סאה בששים סאין משום דבשדה אחר כתיב [מיישב בזה קושיתו שבסוף נוסחא ב']. עוד נראה לי דוחק לפרש"י למה העמידו שיעורים באופן זה לשער קרחת הערוגה בבית סאה ועדיין מפסיד המזיק ונצטרך אח"כ לשער הבית סאה בס' סאין הלא היו יכולין לעשות הכל בשומא אחת ולשער קרחת הערוגה ביותר מבית סאה. עוד הקשו דלחזקיה וכן לסברת המקשה צריכין ע"כ לומר בית סאה הנאכל אף לפרש"י א"כ למה לא נפרש גם כן לכ"ע בית סאה הנאכל ולזה פי' דאה"נ לכ"ע ליכא אלא חדא שומא ופירות בית סאה הנאכל שמין באותה שדה וכיון דאין מפורש במשנתנו פירוש של באותה שדה מפרש ר"י בר חנינא סאה בס' וכו' ובין אכלה פחות או יותר רואין כאלו היא קרחת סאה בס' סאין כמה היתה יפה כו' ומשלם לפי החשבון ולרבי ינאי רואין לעולם כאלו היא קרחת תרקב בס' תרקבין ומשביח המזיק יותר מלרבי יוסי בר חנינא היפך מלפרש"י [דלפירש"י לר"י בר חנינא משביח המזיק יותר] ולפי"ז בדקדוק נקיט תרקב בס' תרקבין לא סאה בס' סאין וא"כ לדידיה הו"ל למינקט במתני' תרקב דבו משערין לעולם. ובשלמא לריב"ח נקיט בית סאה דבו משערין ולחזקיה חדא נקיט דלעולם משערין בס' כמותו. ובשלמא לפרש"י ניחא אף לר' ינאי דנקיט בית סאה משום שומא השניה [דבין פחות או יותר משערין בסאה]. אבל לפירושם צ"ל לא לשיעורא נקיט כו'. ומ"ש ונראה לר"י דכי משערין למר בתרקב ולמר בסאה כו' י"ל למ"ד קלא כו' ודאי דצ"ל נמי כן וכ"ל להגיה למר בתרקב ולמר בס' והיינו לחזקיה דס"ל לעולם מה שאכל בס' כמותו משערין [וסאה דמתני' היינו באכלה סאה וכן למ"ד בתרקב] אבל למ"ד סאה בששים סאין שפיר מצי למימר בית סאה זרע דאף דאכלה פחות לעולם שמין בית סאה זרע באותה שדה בס' סאין ומשלם לפי החשבון ודו"ק. ולתוספת הביאור הארכתי קצת:

נוסחא ב כלל העולה מפרש"י ור"י בקצר. לפרש"י שמין שתי שומות ואע"ג דלא הוזכרו ילפי' לה משני שינוים דכתיב בשדה אחר והול"ל שדה חבירו כדאיתא לעיל ומיירי מתני' בשומא השניה ששמין כמה היתה יפה הבית סאה קודם קרחת הערוגה וכמה היא יפה עתה ואינו מדוקדק בזכר ונקיבה כדאיתא בר"ה וגם לפי' התוס' אינו מדוקדק סאה בס' סאין כו' (עה"ג דאף אם קאי אשדה שדה הוא נמי לשון זכר דאל"כ לימא אי נמי לכתוב שדה אחרת אע"כ למעוטי ר"ה אתי [ר"ל דעיקר קרא לשומה אגב שדה ומדלא כתב שדה אחרת ע"כ דלמעוטי ר"ה]. אם לא דלשון הפסוק לחוד ע"כ עה"ג מלבד מה שהגהנו בו) ונראה דבין אכלה קב אחד או חצי קב לעולם שמין כמה היתה בית סאה יפה וכמה היא יפה אע"ג דאם אכלה רביעית קב בבית סאה אינו ניכר ואם אכלה חצי סאה ניכר מאד א"כ אינו שוה השומא אפ"ה לא פלוג וכן אם אכלה בית סאה שלימה כמו לחזקיה קלא בס' קלאים [דפי' ס' פעמים כשיעור שאכלה ואין השומא שוה] דקב בס' קבין משביח המזיק וכור בס' כורין פוגם מזיק. ואין נראה לומר דשמין כדי אכילת בהמה בפעם אחת בבית סאה [והיו השומות שוין] ומפרשים ר"י בר חנינא סאה בששים סאין ואין אומרים ששים סאה בס' זהו' מגיע לסאה זהב א' ולקב שאכלה שית זהו' (ח) רק מגיע לסאה זהב. ושמין כמה היתה יפה כו'. דמי שרוצה ליקח אינו חושש כל כך בקרחת מעט בסאה. ורבי ינאי ס"ל דשמין תרקב כו' וה"ה [דהו"ל למינקט] לסאה כמה מגיע בשלשים סאין [דהא עיקר השומא היא בשביל שיווי שיעור סאה כמה היתה יפה כדי לדעת כמה נפחתה בקרחת] ורוצה לנקוט שיעור ששים כמו ר' יוסי בר חנינא נקיט תרקב בששים תרקבין דומיא דסאה בששים סאין. ומ"מ נקיט מתני' בית סאה בדווקא משום דאיירי בשומא שניה ששמין קרחת הערוגה תוך בית סאה וחזקיה ס"ל קלא וכו' ומתני' [דנקיט סאה] צ"ל דאיירי באכלה בית סאה וה"ה קלא וכמו לפי' התוס' דאיירי בבית סאה הנאכל וא"ה (כ"א מ"ה) לא פרש"י קלא בששים כו' ר"ל אם אכלה קב דרך משל שמין כל קלא וקלא בששים (סאה) [קלאים] לא ביחד ומנ"ל לומר דשמין מה שאכלה בס' שעורין כמותו דלמא לעולם שמין בקלא בס' קלאים כמו לר"י בר חנינא סאה בששים סאין לעולם שמין כן וכן לרבי ינאי ה"ה נמי לחזקיה וכמ"ש בסמוך אין שמין קב בששים קבים ולא כור בששים כורין רק לעולם קלא בששים קלאים. אלא משום דא"כ למה נקיט בית סאה במתני' כיון דשמין בקלאים. ובשלמא לריב"ח ורבי ינאי משום שומא השניה נקטו. אבל לפי מ"ש קלא כו' כל מה שאכלה בס' כמותו א"כ נקיט מתני' חדא ומה לי קלא או סאה. ועכ"פ פירוש חזקיה דשמין עם הקרקע בששים שיעורים כמותו כדילפינן מקרא. ומקשה מיתיבי וכו' מאי לאו בפני עצמה ור"ל רואין אותה כאלו היא ערוגה קטנה בפני עצמה היינו לאפוקי דמשלם דמיהן כמו שהיא נמכרת בשוק אלא דשמין אותו עם קרקע שלו שעומדת עליו וקשה לכולהו. ועיקר טעם של רש"י שפי' כן הוא משום דדחיק לפרש בית סאה הנאכל והקשו התוס' דלמ"ד בגמ' קלא וכו' תקשי ליה אמאי נקיט בית סאה ע"כ צ"ל דלדידיה בית סאה הנאכל וכן למקשן דמקשה להגהו אמוראי תקשי ליה לדידיה ממתני' ובתוס' ב"מ [פרק השואל] הגרסא אמתני' דקתני שמשערין כו' [אע"כ משום דיש לפרש בית סאה הנאכל אם כן אפשר לפרש כן לכולהו]. ותירצו [דבאמת ה"כ פירושו] דלכ"ע פירוש בית סאה הנאכל ור"י בר חנינא ס"ל דלעולם שמין קרחת סאה בששים סאין ואף אם אכלה פחות או יותר רואין כאלו הוא קרחת סאה בששים סאה כמה היתה יפה וכמה היא יפה ד"מ ששים סאה ששים זהו' ואם היא קרחת סאה נפחת חצי זהב [מחמת הפירות לבדן] מגיע לפחת ערוגה של חצי (זהב) [סאה] רביעית זהב ולעולם רואין כאלו היא קרחת של סאה בששים סאין. ולחזקיה כמו לפרש"י ולר' ינאי לעולם שמין כאלו היא קרחת תרקב בששים תרקבין. לא כקרחת סאה בששים סאין. וכ"ש לא בשלשים סאין דאז הקרחת ניכר הרבה ומגיע ביותר ונפחת מזיק. רק בקרחת תרקב בששים תרקבין ומשלם לפי החשבון. וא"כ לדידיה הא דנקיט מתני' סאה הו"ל למינקט תרקב. ובשלמא לר"י בר חנינא בדוקא נקיט. ולחזקיה חדא נקיט ומ"ש סאה או קלא. ובשלמא לפרש"י לרבי ינאי נקיט בדוקא משום דאיירי בשומא שניה. וצ"ל לא לשיעורא כו': ועיין לפי' התוס' עדיין מנ"ל ב' שומות ששמין אגב שדה [לא כפירות הנמכרים] ובששים דלמא אגב קרקע שעומדת עליו וכסברת המקשה מאי לאו בפני עצמה ופי' משנתינו שמין כו' [ע"כ מצאתי ותו לא. ואף זה לא הועתק בדיוק כראוי. ע"כ שים עינך עליו]:

באור

מתני' דנפקד אומר שנגנבה בפשיעה ולא רצה לישבע היינו שלא רצה לישבע לשקר ע"ש: (ג) למ"ש התוספות בב"מ שם בריש דף צ"ה בד"ה דאפשר למיטרח על הא דפריך גניבה ואבידה בשואל מנין וכ"ת נילף משבורה ומתה מה לשבורה ומתה דלא אפשר למיטרח ואתויי תאמר בגניבה דאפשר למיטרח והקשו וא"ת ונילף משבויה וי"ל דשבויה לא אפשר כולי האי למיטרח ואתויי א"כ שפיר י"ל כשיטת הגאון דתליא בלסטים מזויין אי גנב הוא ואפ"ה פטר בה קרא א"כ ה"ה כל גניבת אונס ואף כ"ש הוא דבגניבת אונס אפשר למיטרח ואתויי ואפ"ה פריך גניבה בשואל מנין דלחיוב לא נלמד משבויה כמו שתי' התוס' דשבויה לא אפשר כולי האי למיטרח: (ד) עיין שם בהשואל דיליף מקודם שבויה בשואל מאו ופריך בתר הכי גניבה בשואל מנין ומייתי הך ברייתא דיליף מק"ו עיין: (ה) והכא לא שייך לומר דהפירכא הוא אחר שנלמד משומר שכר דגניבה חייב א"כ תו אפילו בלסטים מזויין חייב למ"ד גנב הוא אף דבש"ש פטור גניבת אונס מ"מ הכא בשואל ליכא לפלוגי וכמ"ש הגאון לעיל וכעין שכתבו התוס' בפרק המפקיד והביאו הגאון לעיל בתוספות ד"ה כגון שטענו במ"ש אח"כ מצאתי כו'. דז"א דהכי תנינן אף אחר דידעינן דגניבה חייב בשואל אפ"ה בעי או לרבות שבויה והיינו מטעם המבואר בגמ' דב"מ שם דף צ"ד ע"ב תאמר בשבויה שכן אונסא דלא שליק אדעתיה הוא ועד כאן לא כתבו התוס' כפ' המפקיד והגאון לעיל דלבתר דילפינן גניבה בשואל תו אין לחלק בין פשיעה לאונס היינו לבתר דכתיב או לרבות השבויה דחייב אף אונסא דלא שליק אדעתיה רק דס"ל דלמא בגניבה דמצי לאתויי ולמיטרח פטור בשואל וא"כ כיון דילפי' גניבה בפשיעה שפיר כתבו דאין לחלק בשואל בין פשיעה לאונס: (ו) אינו מדוקדק כל כך דאין זה ככל שאר ולטעמיך שבש"ס: (ז) דאי נמי קאי אתירוצא קמא וכמו שתי' התוס' בתחילת הדבור דאי תירוצא בפני עצמו הוא משמע דאף במבריח ארי דפטור דהיינו כשאין מצילו מן ההפסד רק מנערא בעלמא היינו דווקא בדלית ליה פסידא אבל אית ליה פסידא אפי' אין מצילו מן ההפסד חייב א"כ קשה מפורע חובו. ובנוסחא הראשונה כתב הגאון דלפי' ר"י יש לפרש דתירוצא אחרינא הוא באמת ה"כ קאמר א"כ מבריח ארי כו' לית ליה פסידא היינו לחבריה שאין מצילו מן ההפסד: (ח) אין זה מדוקדק כ"כ דשומא הראשונה סאה בס' היינו ערך מכירת קרקע של ס' סאין עם הפירות ושומא שניה הוא רק אכילת פירות לבד. בסמוך בסוף נוסחא זו נקיט שומת האכילה אגי שומת הקרקע ע"ש במ"ש דרך משל ששים סאה ששים זהובים ואם הוא קרחת סאה נפחת חצי זהב:

[דף צב ע"ב גמרא חמרא למריה וטיבותא לשקיא. פירוש ברכת בורא פרי הגפן הוא למריה יתן איזה יין שיהיה צריך אני לברך בורא פרי הגפן אך טיבותא דהיינו ברכת הטוב והמטיב זה תלוי בשקיא אם יתן יין יותר טוב ולא ודאי גרוע מראשון]: סליק מסכת בבא קמא.

סיום ממסכת בבא קמא

כ"ח חשון שנ"א פה ק"ק פולדא והתחלנו בעזר השם ב"ה במסכת כתובות

ברש"י בד"ה מתא מחסיא מקום בהמות כו'. ואפ"ל שכוונתו בפירושו ובמה שפי' כאן ולא על בהתרא דקפדי דקשה ליה מתא מחסיא אמרינן בהוריות דף י"ב ע"א אקיקלי דמתא מחסיא תיבו ולא על אפדנא דפומבדיתא ופי' רש"י במתא מחסיא היו ת"ח הראוין להוראה ותרבות יפה היה להן אבל בפומבדיתא לא היה להם תרבות יפה כ"כ כו' וא"כ היאך היה להם מנהג רע כזה להקפיד על דבר שרוב העולם אין מקפידין ולעיל בסמוך ע"א אמרי' ר"ח הו"ל אריס כו' לפון לצדיק חיל חוטא כו' לזה אמר לא עלך רוע לבם כי אם מקום בהמות הוא וצריכין כו'. אבל קשה הא אמרינן בחולין פרק ג"ה דף צ"א ע"א ויותר יעקב כו' צדיקים מקפידין על כו' וממונם חביב עליהן מגופן וא"כ דלמא כפשוטו. עוד קשה היכן מצינו שהיה מקום בהמות דמצינו אילים ממואב כבשים מחברון עגלים משרון. ומחסיא יגעתי ולא מצאתי בשום מקום. ואפשר למצוא סמך במעשה שהביא בספר הזוהר בכפר טרשין שהיה שם דבר ובא רב אחא וביטל הגזירה ושינה שמה למתא מחסיא ז"ל רב אחא אזיל לכפר טרשא כו' קבילו עלייהו דלא יתבטלון מאורייתא לעולם והחליפו שמא דקרתא וקרו לה מתא מחסיא דהיינו בתחלה היה שמה טרשא ע"ש שיושבין בטרשים וסלעים וא"כ ע"ש מחסיה. ובמס' סוטה דף ל"ד ע"ב על וחברון שבע שנים כו'. וחברון טרשים הוי והכתיב ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון ואמר רב אויא אמר רבה בר חנן שהלך להביא כבשים מחברון והניא אילים ממואב כו'. מינה. איידי דקליש' ארעא עבדא רעייא ושמן קינין ופירש"י להביא כבשים כו' אלמא ארץ מרעה הוי כו'. קלישא ארעא עפר שלה טרשים דק וקלוש הוא ומתוך כך לא היו חורשין וזורעין תבואות מאכל אדם. עבדא רעייא. מצמחת ומעלה עשבים ואוכלין הצאן. ושמן קינין מקנה הצאן שכן דרך הצאן להיות משביח בארץ יבישה וטרשים יותר מארץ לחה ע"כ וק"ל. עוד קשה בפרק בכל מערבין דף כ"ח ע"א א"ר יהודה משמיה כו' מערבין כו' אבל לא בחזיז ופירש"י כמי שחת של תבואה כשהיא ירק כו' ופריך והא אמר רב כשות וחזיז מערבין כו' ל"ק הא מקמא דאתי רב לבבל כו' ופירש"י בבבל אוכלין חזיז וכי אתא רב לבבל וחזי דאכלי להו אמר מערבין בו. א"כ לימא בבל. ועוד בפרק חזקת הבתים דף ל"ו ע"א אמרי' אכלה שחת לא הוי חזקה ואמר רבא אי קאי בנואר מחוזא הוי חזקה ופירש"י אי קאי השחת בבקעת מחוזא הוי חזקה לפי שעשירים היו ובהמות הרבה להם כו' [ואמאי לא אמר מחוזא] לכן נראה לפרש כפשוטו דלא קאי על חזיז רק על כל מילי וכן משמע הלשון אתרא דקפדי הוא שהיו קפדנין בכל דבר רק היאך תלוי כאן נבאר בסמוך. וראיה שהיו קפדנין מפורש באיזה מקומות בהוריות דף י"ב ע"א גלדנא סריא דמתא מחסיא ולא מכותח דרמי כיפי דפומבדיתא. וזה ענין מה שאמרו פרק היה קורא דף י"ז ע"ב שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה אמר רב אשי והלין בני מתא מחסיא אבירי לב ניכהו דהא קחזו שבחא דמתיבתא תרי זימנין בשתא ולא מיגייר גיורא מנייהו (וצריכין לדחוק הרחוקים מצדקה של הקב"ה. הגה"ה מכבר). ונראה שמפרש אבירי לב קמצנים היפך דרחב לב לנבות קשין מדקדקין אתרא דקפדי היא שטבע הארץ שם טוים לקמצנות וזהו שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה ולזה אמר [לראיה] דמעולם לא איגייר כו' כמה שאמרו ביבמות פרק החולץ דף מ"ז ע"א וע"ב גר שבא להתגייר אומרים לו כו' ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה דאמר מר ב"נ נהרג על פחות משוה פרוטה (ע"ש בפירש"י בפירוש שמקפידים. הגה"ה מכבר) ואי בעי לפירושי יפרוש וק"ל ונכון. וזה ענין מה שאמרו שם קשים גרים לישראל כספחת כו' ופירשו התוס' משום שלומדים ממעשיהם ובעלמא אמרינן גבי כותיים כל מצוה שהחזיקו בה מדקדקין בה יותר כו'. חולין דף ד' ע"א. ונראה כי מצד טבע בן נח מדקדק על פחות משו"פ ולהכי מודיעין אותו זאת בתחלה ולהיותם דבקים בזה בקמצנות וצרי עין והקפדה לומדים ישראל מהם וקשים כספחת שבאים על צרת עין אשר לו הבית. וזה ענין מה שאמרו בל"ו מקומות הזהיר על אונאת הגר וכל כך למה מפני שסורו רע וקשה לשון זה ונראה במ"ש פ"ק דבתרא דף ט"ו ע"ב וסר מרע מאי וסר מרע א"ר אבא בר שמואל איוב ותרן בממונו היה מנהגו של עולם נותן חצי פרוטה לחנוני ואיוב ויתרה משלו וק"ל. וזה שאמרו ובני מתא מחסיא אבירי לב כו' דלא איגייר כו' ובן נח נהרג כו' רק הגמ' שסיים ומתא מחסיא כו' הוא אדרבה מטיבותא להיותם ת"ח כדלעיל [בזוהר] וקבילו עלייהו לעסוק בד"ת כו' אקוקלי דמתא מחסיא כו'. טב גילדנא כו'. שבחא דמתיבתא כו'. דמלך במתא מחסיא טביומי כו'. ואמרו מכאן שת"ח מקפידין כו' וכל כך למה כו' דהיינו בת"ח הוא שבח לדקדק ובשתם ב"א גנאי כדלעיל חיל חוטא ופה ת"ל הרבה ת"ח לענין זה מדקדקין על פחות מש"פ אבל לענין העיקר שיהיה בה ת"ח בלימוד אנשים בה מעט ולפחות היה להם להחזיק ידי לומדי תורה אם אין לומדין בעצמן. ותומכיה מאושר למחזיקים בה. ותהי להיפך. בשאר קהלות שרואין כי לעת הזאת לומדי תורה הולכין ומתמעטין טרודים בעסקים מכובד עול משא ארנונית ומחייתם מ"מ עושים גדירות להחזיק ידי בחורים ונערים שבת וחול וכאן להיפך אפשר לאיזה דעות ומפני הבושה היו לוקחין ג"כ שבתות וצרי עין על פת לחם יפשעו. ומן ע"ה לא אדבר כי הוא מנהג קדומה. אמר ר"ע כשהייתי ע"ה הייתי אומר מי יתן כו' אך אותם הרוצים להיות כלומר לומדים ידם במעל הראשון והלומדים לשיכים בעיניהם ולצנינים בצידיהם. וחלילה לדבר על הכלל. ואין מקום בדרוש הסיום לדבר מזה הרבה. אך בהיות שיש לו שייכות בכאן הזכרתיו. ובפעם אחר נדבר יותר מזה באי"ה. ובזה נבאר קצת מענין הפרשה בפלפול של יעקב ועשו בענין הבכורה. שני אנשים נפגשו. עשו בן נח נהרג על כו' ויעקב ת"ח ויותר יעקב כו' מכאן כו'. והוא במה שיש לדקדק במה שאמר מכרה כיום מאי כיום. ויאמר הנה אנכי הולך כו' מה ענינו. ולמה זה כו'. מאי זה. ובמדרש [מלמד שכפר ב] זה אלי כו'. ויאמר השבעה כו'. מה טיבו של שבועה כו'. הענין כתבתי בדרוש לפרשת וישב שיעקב אמר מכרה כו' ונסתפק יעקב באומרו כיום מחמת שני דברים. שגרישתא דבכורה מחמת דבר שלא בא לעולם ומחמת אונאה. מחמת

דבר שלא בא לעולם אמרי' בפ"ק דב"מ דף ע"ז ע"א תניא מה שאירש מאבא כו' היום כו' דבריו קיימין מ"ש רישא ומ"ש סיפא כו' סיפא שהיה אביו גוסס ומפני כבוד אביו. ולזה אמר כיום שהוא כמו כהיום. שיהיה מכירה קיימת. ודייק שפיר כיום שאותו יום מת אברהם ובישל עדשים כו'. או משום אונאה הומהק כזיד כו' ועשו לא ידע כעת שויו של הבכורה ודוקא לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני [לוקח אצלך במנה] יודע אני [שאינו שוה מאתים וע"מ כו'] בב"מ דף נ"א ע"ב. משא"כ עשו לא ידע ערך הבכורה ולאחר זמן יבא ויערער. ולזה אמר כיום כמו שאמרו נהרדעא לקבורה ולמזוני ולכרגא מזבני כו' אפשר שמזלזל במכירה משום בזיון המת. ולזה השיב על שניהם א"ל חיזוק כאלו המכירה כיום אי משום אונאה הנה אנכי כו' וכמ"ש המוכר סוס. וסייף כו' במלחמה אין בו כו' מפני שיש בהן חיי נפש. נגד דבר שלא בא לעולם ולמה זה כו'. כמו שאמרו פרק מי שהיה נשוי דף נ"א ע"ב. האי גברא דזבנא לכתובתה דאמיה בטובת הנאה כו' ומחולקין רש"י ותוספות בפשט וכתבו התוספות מכאן אומר ר"ת אע"ג דאמרינן פ"ק דב"מ מה שאירש כו' ה"מ בשדה סתם אבל אם אמר שדה ש שאירש קנה כו'. וזהו למה זה כו' וייחד לו שדה המכפלה כדאיתא במדרש שלזה היה עיקר כוונתו שיבחר לו שדה המכפלה. ויעקב נתיירא. או למד הפשט כרש"י ולזה אמר ויאמר השבעה לי כמ"ש בח"מ סי' ר"ט ס"ד בהגה"ה אע"ג דאין אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם אם נשבע לקיים המקח אע"פ שלא בא לעולם צריך לקיים שבועתו. רק מה שהאמינו על שבועתו כתבתי שם. רק במה שאמר עוד השבעה לי כיום כו' נ"ל לפרש עוד כי הדין סימן ר"נ מצוה מחמת מיתה אפילו כתב וזיכה וקנה מיד בכל מיני הקניות שבעולם יכול לחזור בו. ופי' מצוה מחמת מיתה אם פירש מחמת מיתה וי"א אפילו לא פי' אלא שנראה מתוך דבריו שהוא נותן מחמת מיתה כגון שמתאונן על מיתתו וכיוצא בזה. מיהו אם פירש בהדיא שנותן במתנת בריא במהיום קנה [ולכך היה יעקב מתיירא שבמה שאמר הנה אנכי הולך למות הוי כמתאונן על מיתתו ולא מהני שום קנין לזה אמר השבעה לי כיום כמתנת בריא מהיום] וק"ל. עפ"ז יאמר הנה אנכי כו' כי יעקב נתן לו דבר מועט בעד הבכורה אפשר לא היה בו שוה פרוטה מיד עדשים ויעקב קפיד ע"ז כדלעיל [ת"ח מקפידין כו'] וירא כדאיתא במדרש באמת ואין בזה משום גזילה מפני הרואים להיות כמדומה לו פחות משוה פרוטה לזה אמר הנה אנכי כו' להיות בן נח נהרג על פחות משו"פ. ויאמר השבעה לי כו' במ"ש הרמב"ם הגוזל את חבירו ונשבע לו יוליכנו אחריו כו' אבל פחות משו"פ א"צ להוליך אחריו אבל צריך ליתן לו כיון שנשבע. עיין בתוי"ט בפירוש המשנה שם אבל בלא שבועה אינו ממון כלל. ועפ"ז דרך זה י"ל ויעקב נתן לעשו לחם כו' למלאות השו"פ. נחזור לענייננו כי אחרי שסיים בחתימת המס' בדיני גזל וטעם הדבר שסיים בזה ולפי שסדר בארבעה אבות נזיקין המבעה זה אדם הו"ל לסדר דיני אדם מקודם וא"כ הבער אבל ראה לחתום בזה נראה הטעם כמ"ש הקדמונים בחומר עון הגזילה בא וראה תכלית השנה ימים טובים תכלית ימים טובים יום כפור. תכלית יום כפור נעילה ומתפללים להציל מעושק ידינו. והטעם אף בזה אפשר לומר לפי האמת במ"ש קץ כל בשר כו' לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. ובמדרש אמר ר"י כ"ז עונות חשיב ביחזקאל ומכולן לא חתם אלא על הגזל כו' וכיון שהחתימה על הגזל לזה בתפלת נעילה שהוא זמן החתימה כו' [מתפללים להציל מעושק ידינו] ולזה הובא לנו בחתימת המסכת דיני גזל אף דבר שרוב העולם אין מקפידים עליו ולהיות חמור כ"כ נתן בסופו חיזוק להזהר בו ומתא מחסיא עיר גדולה של תלמידי חכמים אתרא דקפדי היא כל כך למה הלא מדה מגונה הוא בעיני אלהים ואדם לפי שאין פושטין ידם בגזל. ואפ"ל שזה הרמז בתחלת המסכת שהוא נעוץ סופו בתחלתו ד' ראשי עונות וכמ"ש על שלשה פשעי ישראל כו' דהיינו אבות נזיקין עבירות החמורות המה ע"ז. גילוי עריות. שפיכות דמים. גזל. כמ"ש קשה עונשין של גזל יותר מעריות שזה נאמר בו אל וזה נאמר בו אלה דהיינו ג' פשעים ועל ארבעה כו' שעשו ישראל הוא השור. ע"ז, עגל. וימירו כו' בתבנית שור כו'. תני שור לרגלו. רגל העגל. ובור. חטא יוסף. שפיכות דמים. וישליכו אותו אל הבור. לכה נלפנה לנקי כו' נארבה כו' נבלעם כשאול חיים ותמימים כו'. משלי א' י"א י"ב. והמבעה חטא אדם. ושמואל אמר זה השן. זה גזל האוכל קשה כו'. כל עץ הגן הותר לו מכל עץ הגן ולא מן הגזל. וההבער. גילוי עריות. נורא בי עמרם. אם האש. נורא דתמר. יחמו כתנור כו'. עון פעור לא הוטהרנו ממנו מדרש ארוך מן פעור. לא הרי השור שהזיקו מצוי אין לך כל פקודה כו'. כהרי המבעה הנאה להזיקו כו'. ובאלשיך פ' משפטים מפרש הארבעה אבות נזיקין על הארבע גליות הרוצה יעיין שם. ומשכים מאלו הארבעה ראשי עונות ואין להאריך. ובזה יש ליתן קישור להמסכת שאנו נתחיל באי"ה לחיים ולשלום. בתולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת (מעשרה תקנות שתיקן עזרא) ב"ד יושבין בעיירות כו' לכך תיקנו שתנשא ברביעי כו' [ופירש"י] וע"י כך יצא הקול כו'. דאל"כ כיון שהוא לא ידע ע"כ שזינתה כלל כיון דנשאה בחזקת בתולה ואם ידע ושתק למה יבא עוד לב"ד וא"כ מה בכך שיבא לב"ד [הא לא תיאסר דהו"ל ס"ס להיתרא] ואי משום כתובה מאתים דידיה לא היה להם לחכמים לתקן יום רביעי לכך. לזה פי' שמא זינתה תחתיו וע"י כך יצא הקול כו'. שפעמים בשבת פירש"י אבתולה קאי דלא תימא כיון דטעמא דאלמנה לא מפורש במתני' ע"כ ה"פ אלמנה ליום החמישי כיון דליכא כתובה דלא רמי בה תיגרא כמ"ש התוס' לזה קבעי ב"ד וז"א דטעמא משום שקדו וה"פ דמתני' בתולה כו' ואלמנה כו' שניהם משום שקדו בתולה שיהיה טורח א' וב' וג' וכד' כונסה. אלמנה שקדו שיהיה שמח עמה ג' ימים כו' שאין לה שבעה ימי משתה וכ"ת א"כ [בתולה] בשני בשבת נמי לזה אמר שפעמים בשבת כו' וצריך טעם בבתולה יותר מבאלמנה. והרמז הוא אחרי ככלות ארבע גליות המה ארבעה אבות נזיקין אזי יצמח גאולת ישראל. עוד אבנך ונבנית בתולת בת ישראל. נפלה ולא כו'. וטעם איחור הגאולה הוא משום שקדו [על תקנת ישראל שיהיה שמח כו' ושיהיה טורח כו' כדמפרש ואזיל] כמה דאת אומר וישקוד ה' על הרעה כו'. הטעם האחד ע"ש טורח הסעודה כמ"ש בפרק הספינה דף ע"ה ע"א הפליגה ספינתו בים כו' מגלפין מסרקין מסתתין מים אבנים טובות כו' (אין זה לשון הגמ' ואולי במדרש מצאו המחבר ואגרת לישנא הוא). ועל דרך זה בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס. ועתה מרוב עונינו הוא בעמל ויגיעה ולא נעשה מהרה רק היום מעט ולמחר מעט. וטעם הב' שיהיה שמח כו' כד"א שמחנו כימות עניתנו כו' ואמר ג' ימים כמ"ש בסנהדרין דף צ"ט ע"א תניא רבי אומר ימות המשיח ג' דורות שנאמר ייראוך עם שמש כו' דור דורים במהרה בימינו אמן כן יעשה האל. ובלנ"ג:

הגהות וחדושים על מסכת בבא קמא

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א תד"ה לא הרי פי' אין קולתו כו' ואין פירושו כמ"ש שבתלמוד לא ראי זה כו' אין חומרא כו'. תימה לי דהלא (בסנהדרין סו) איתא לא ראי דיין כראי נשיא שהרי דיין אתה מצווה על הוראתו כו' ולא ראי נשיא כראי דיין שהנשיא אתה מצווה על המראתו כו' וכן בריש תו"כ ובתמ"ר פ' נשא בסופה לא הרי דבור הסנה שהוא תחלה לדברות כו' לא הרי דבור הר סיני שהוא בכל ישראל כו' וע"כ פירושם כדהכא ונראה דכל לא ראי דבש"ס נוכל לפרש כן וצ"ע : ד"ה ולא זו"ז . בסופו. וק"ק דמשמע דהיו עונשין ממון מ"ס. לכאורה כאן לא רצה התנא ללמוד מק"ו רק כמו כל התולדות דקאמרה הגמרא לקמן עליהן מ"ם קרן כו' וכן בכולהו תולדות דשארי אבות וכן לרב דאבנו סכינו כו' דיליף בתה"ל משור ובור (לקמן ג ב) ובתוס' שם (ולקמן ו) בפיסקא דהלך השוה יליף ג"כ כה"ג (ובדף ה ב) א"כ וכולהו כו' אתיא במה"צ והלא בשבת איתא נמי תולדות והיו עונשין עליהן סקילה כדלקמן והנה הש"י (בסנהדרין עג) כתב טעם דא"ע מה"ד משום דאדם דן ק"ו מעצמו אבל היקש לא ניתן לידרש מעצמו אמנם לדעת התוס' (בסוכה לא) דהכ"מ אדם דן מעצמו לבד גז"ש והפ"ס ע"י היקש עונשין ע"כ צריך לחלק מטעם אחר עי' כ"מ בפ"כ מהל' עדות ה"ב ועמש"כ (לקמן כד ב) בס"ד : בא"ד ובמכילתא תניא כו' כצ"ל : בא"ד ותיהו בפרק הפרה כו'. והנה כיון דהש"ס שלנו סובר דעונשין ממון מה"ד לאוי לפסוק כן ותמיהני על פסקי התוס' שכ' דא"ע ממון מה"ד : בתוי"ט ד"ה תשלומי נזק בסופו וה"ה היכא דשבחה כו' דניזק הוי (נ"י). ותמוה דהא הלכה כר"י (לקמן לד ב) דל"צ לניזק אלא פלגא בשבחא : ע"ב רש"י ד"ה רבילה ורבלה עליהן כדי לשברן. לכאורה ה"ה דאפי' רבצה להנאתה כיון דלאו אורחה לרבוץ על כלים הוה תולדה דקרן כמו כלבא דאכיל אימרי רברבי (לקמן טו ב) וכתב שם הנ"י מכאן שמענו דכ"מ דלאו אורחיה אע"ג דיש הנאה להזיקו תולדה דקרן (ושם לקמיה במתני' דה' תמין כתב לא לרבוץ לשברם) וכ"מ (לקמן עז) פיסקא ולא לרבוץ דאמר ר"א ל"ש אלא פכין גדולים אבל קטנים אורחיה היא ואי במתכוין לשברם מאי שנא פי' (לקמן מד) תד"ה הכא נמי ופרש"י ז"ל י"ל דלמ"ד פ"כ ממונא פי' כן וע"ד פי' התוס' (שם טו ב) ד"ה והשתא והכריחו הא דאמר לקמן הכי נמי כוונתן להזיק (אבל הנ"י קשה) ועי' (לקמן מד ב) דמשמע דזה פלוגתת ר"י ור"ש בניזקין שלא בכוונה : ד"ה כתיב כי יגח דודאי כו' ובא עליו בכח אבל נגיפה כו' שמלאו מועד כו'. אולי יכוון דינא הוא מלשון מגיח ממקומו (שופטים כ) ופי' שמשך עצמו השור ממקום לרחוק שמכה אז בכח גדול משא"כ נגיפה שהוא לשון הכאה ממקום קרוב שאיננה בכח כ"כ : ד"ה ולגב אורחיה דמשמע דנוחה היא הבהמה כו' שמשיענו דשור המועד לגרוג אה"ב כו'. לכאורה תמוה דמאי איריא משום דבהמה נ"ל מזלא הלא אף מועד לעכו"ס דא"ל מזלא א"ת לישראל כדמתה הש"ס (לקמן מא) ומועד לעכו"ס הוי תועד לישראל ואולי שיטתו כאן כהרמב"ם פ"י מהל' נ"מ ה"ג דמועד לעכו"ס או לטרפה הוה מועד לישראל שלם ובמועד לבהמה לא ס"ל כוותיה וכדמתה באמת הס"מ שם ע"ד הרמב"ם בזה ואולי פירושו יל"פ פה בנזקין לא במיתה : בא"ד שמשלם אה"כ דמי נהרג. לכאורה באין הכרח פי' כמ"ד לקמן ספ"ב דפדיון נפשו דמי ניזק : תד"ה ומילתא אבל נגח שור וחמור וגמל כו'. מדשבקי לאדם למחשביה בתוכם כבקודם דהיתה רבותא טפי (ועמש"כ בחדושי להרמב"ם פ"י מהל' נ"מ ה"ג בס"ד) משמע דבהאי גוונא ה"ל מועד גם לאדם ואולי לשון מועד לאדם דמקם דמשמע דבאמת הוה מועד לאדם אבל הנ"י לקמן שם בשם הרמ"ה חולק בזה וע"ש בהגה"ה :

דף ג ע"א ד"ה ומן בחיות רעות שדורסות ואוכלות להנאתן כצ"ל : ד"ה לא אלא מפקינן מסברא כו' דבעינן רק כדי להמית כו' כ"כ דצ"ל : בא"ד דהכ"ל כי יפתח איש או כי יכרה כו' כצ"ל : בא"ד אלא חד בור למיתה וחד בור לנזקין. ובזה נראה לומר דלהכי כתיב בור הראשון מ"ו דמיירי במיתה דא"ת אלא בבור תלא ושלם דהוא עשרה ובור הב' א"ו דמיירי לנזקין דחייב אפי' בבור חסר ועי' בנה"א בהשמטת לקומיו שכתב כעין זה ע"פ דרשת הגמרא שלנו : ע"ב רש"י ד"ה כמו הוא והיינו אדם גופו. משמע קצת דמפרש דאיכהו נמי אבות אבל ברי"ף מבואר להדיא דאינן אלא תולדות ועי' לקמן רפ"ב פלוגתת סומכוס ורבנן בצרורות ומאי דאמר רבא עלה : ד"ה אי בתר דנייח שהוחלק אדם בהם. הן לרב כיון דאפקרינהו אינו חייב בין על שבירת כלים ובין על נזקי אדם עצמו זולת אם הוזק בהם עצמם עי' לקמן (כח ב) ובתוס' שם ד"ה אבל : ד"ה דכח אחר מעורב בה וה"ל לאפוקי אדעתיה. ע' לעיל (ב א) תד"ה ולא זה (ולקמן ה ב) בתד"ה כי שדית : תד"ה משורו ובאבנו וסכינו אין לחלק כו' דלא שייך כו'. וכן כ' (לקמן ד בסד"ה למחשביה) אלמה לא הכי אמרי' (ביומא פו ב) אדם עובר עבירה כו' שלישית מוחלין לו כו' וכן (בסנהדרין פא ב) מי שלקה ושנה כו' ועי' בגמרא שם וי"ל דלענין זה יותר מסתבר למילף מאחר אבות דלא חש רחמנא עליה אף בפעם ראשון : ד"ה כיחו וקשה כו' ונראה כו'. הנה אף לפירושם ע"כ יש ג' מינים בהויא מהפה כיחו . ניעו . ורוקו . א"כ גם לפרש"י י"ל דשני מינים יש במוצאי האף א כדרכו שהוא עב ועכור ויוצא ע"י נענוע ב דק וצלול כמים ונוטף מאליו כמו ע"י חולי שקורין (קאטע"ר) :

דף ד ע"א גמרא וקרן מאי שייריה כשהזיק כו'. ק"ל מדוע לא משני דקתני סיפא שור המועד כדאמר בסמוך לענין אדם : רש"י ד"ה שור מועד כו' משלם כופר כו'. לכאורה הגמרא כאן ע"כ אזלא כפי דמסקינן (לקמן כו) דגם רגל משלם כופר וכן שן כמ"ש התוס' שם דאל"כ הוה ילפינן אדם מינייהו ודוחק לומר דהכא הכוונה דשם שור משלם את הכופר : תד"ה לאו ועי"ק כיון דידע כו' א"כ משמתא ידע קיפא. זה י"ל דהס"ד דטעם זה אינו עיקר רק לתשובת הצדוקים וכמו שפי' הרע"ב שם לעיל במ"ו גבי ספרי הקדש והתוי"ט בד"ה שלא יעשם ע"ש : ד"ה כשהזיק לא כו' אלא מאידך כו'. וכ"פ רש"י (לקמן ט ב) במשנה וכדאי' להדיא בגמרא (יג ב) ודברי הנ"י בפי' המשנה כאן תמוהים : ד"ה למחשביה וי"ל דל"ה אלא בע"ח כו'. וכ"כ רש"י שם במתני' : ד"ה כראי דאין מזיד לשור. ולכאורה הא לרבה (לקמן מג) ולרב (שם מד) דוקא בכוונה משלם כופר וי"ל דמ"ת אין זה קרוי מזיד דאינו אלא ביודע שאסור ומקבל עליו התראה אבל מ"מ ק"ק דבבעליו שייך מזיד והתראה : ע"ב גמרא מי כתיב מים נבעו. נ"ל דר"ל דאז הייתו מפרשים דמים מתבעבעים מן האש ושפיר קרי להו מתני' מבעה כפי' התוס' וכ"ל עוד דרב מרי נמי הוה מפרש דאש תבעה את המים ומ"מ שפיר פריך כיון דקרא קאמר שהאש פועלת בעבוע במים א"כ נוכל לקרוא אותם נבעין או מבעין כהתוס' ופרש"י בכאן נראה דחוק : רש"י ד"ה לער ע"י שם דל"ל לער כולי האי. (ולקמן פה) ד"ה בין שם פי' דאין שם צער כלל ועמש"כ שם : ד"ה תנא אדם דאזיק שור ובור לא מיירי בנזקי אדם דרחמנא פטרי' כו' . ק"ל חדא דל"פ אלא במת אבל לא בהוזק כדלקמן (כח ב) שנית דבור פטור בכלים ג"כ וברה"ד כ' כלומר נזקי ממון משמע דבא לומר דל"ד שור אלא כל נזקי ממון ולאפוקי אדם לבד : ד"ה ומבעה לא שניהם ביי"כ שזרק בו כו' דהא מזבין ליה כו'. פי' מהרש"א ולי צ"ע דהא פלוגתת ת"ק ורשב"ג היא (בע"ז עד) במשנה ורב עצמו פסק שם ביין כת"ק דאסור וא"כ מדוע לא מפרש דהיינו מערב שור מנאתי בש"ג שהעביר בזה : תד"ה מי כתיב. פי' מהרש"א בדבור הקודם אבל מ"מ אפשר לפרש קושיית רב מרי כיון דגם לרב ושמואל לא דייקי קראי יותר הכ"ל דמבעה זה מים דלשמואל קשה דבשור נכלל כל מיליה ולרב קשה דהא תני אדם בסיפא כדלעיל : ד"ה שומר פי' כה"ד. ול"ל דמעיקרא תני ב' מיני שומרים . א ש"ח דלא מסרו רק לשמרו . ב שואל דמסרו למלאכה א"כ ש"ש שהוא נגד ש"ח וממינו א"כ שוכר שהוא נגד שואל וממינו : ד"ה ועדים פי' ריב"א כו' כ"ל דהוצרכו לזה דאי אמרת דבממון נמי אמרי' ולא כאשר עשה א"כ ע"כ הוא קנסא ואיך יפלגו בזה ר"ע וחכמים ולפ"ז נ"ל עוד דאף אם אי אפשר בחזרה כגון שהלך למדה"י או שאין לו מ"מ מיקרי אפשר בחזרה כשיעשר או כשישוב לביתו ול"ד להכנו דא"א בחזרה בשום ענין אולם עדיין מ"ל במת ולא הניח אחריו מאומה ואולי דגם זה לא מיקרי כאשר עשה דהרי לא על ידם מת ואני מסתפק אם עתה א"א בחזרה אם חייבין ב' תשלומין א' מכאשר זמם . והב' משום דינא דגרמי דאיתא ברמ"א סי' א' ס"ד ולכאורה הכ"ל דלרבא לליתא דס"ל עד זומם חידוש הוא דמאי חזית כו' (לקמן עב ב) לעולם אין בזוממין תשלומי דגרמי ול"ד למש"כ התוס' שם דלא המניחו רחמנא לאחין כמבואר למעיין כי קמבעי לי לאביי ולל"ב דרבא או דאסהידו ביה תרי בחד וכפי פסק הרמ"א וכ"ל דזה תליא בהא אם דינא דגרמי ממונא או קנסא עי' בש"ך סי' שפ"ו באריכה דאי אמרי' קנסא לא שייך כאן כיון דככר משלמין מכאשר זמם ולכאורה קשה על תירוץ ר"י הא לא ילפינן מקנסא וי"ל דוקא ממונא מקנסא ל"י אבל קנסא מקנסא שפיר ילפינן וכ"מ להדיא (במכות ד' ד ב) וזה לא שייך לפלוגתת רב ושמואל (בגיטין נג) ולהא (דלקמן קיז) דהתם בקנסות דרבנן גם י"ל כי לא ילפינן לעלמא אבל לגופיה ילפינן וכה"ג אמרי' (בבכורות מט) וא"ש אף לליטנא דרבא דחידוש הוא :

דף ה ע"א גמרא אי נזק תנא ליה. נ"ל למחוק דהא זהו דקאמר בסמוך אי פגם היינו נזק וכן הש"י נראה דל"ג ליה : רש"י ד"ה מנסך הואיל ועביד ביה מעשה כו'. עי' (חולין מ) ובתד"ה רבותה : ד"ה תחת מה התם ממיעט דגמר משו"ר כו' ודא"ה גמירי כולהו משו"ר. הן לא גלה לנו במאי גמירי מהדדי אי במ"מ הא לא אתיין כולהו כדלקמן בסמוך (ועי' לקמן ט ב בתד"ה משא"כ בבור) ועוד טובא נמי ליליף בב"מ (ולקמן ו ב) בתד"ה שור רעהו משמע דד"א נמי גמרינן משו"ל בגזירה שוה דתחת כו' דבכולהו כתיב לשון ישלם ודו"ק : בא"ד בעדים זוממין כתיב נפש בנפש וכמ"ד בהו תחת דמי. כה"ג לקמן בריש פרק החובל הכאה הכאה קאמרי' ע"ש בפרש"י : תד"ה שמעמא הש"ל כו' דלא מיחייב בשוגג. לכאורה תמוה דהא תני בושת דאינה בלא מתכוין כדלקמן בפרק החובל במשנה (פו ב) וגם שמ"ד אינו חייב אלא במזיד או קרוב לו עי' בסוגיא דלקמן ספ"ב ואולי משום דאפי' בושת חייב באינו מתכוין לבייש רק להזיק : ד"ה למעוטי ומוכר כו' אפי' כו' משום קנס בהגוזל בתרא. היינו הא דאיבעיא שם אי דינא (כ"ל משום דינא דגרמי) או קנסא (פי' ואפי' למאן דל"ד דד"ג) וכ"ת מפרש"י שם ד"ה ואי קנסא שפי' משום דרגיל היה בכך והוא ע"ד שאר"כ גופיה (לו ב) האי איניש גזלנא עתיקא הוא ובעינא דאיקנסיה ולזה א"ש הא דפשיט ליה ממתניתין דדינא דמשמע דמחייבת אפי' בפעם ראשון והא דאמרי' (שם סב) אליבא דמ"ד ל"ד דינא דגרמי ל"ת דמסורת נמי ל"ד היינו כיון דל"ד ליה מדינא רק מקנסא ל"ת דודאי לא עשו תקנת נגזל בו דתקנתא לתקנתא לא עבדינן (רים כ"ת בהגוזל רעיא) ובזה יפול רוב דברי הש"ך בסי' שפו סק"א : ע"ב רש"י ד"ה לכתוב רכי פרכת מה לקרן כו' ובד"ה הדר דל"ר קרן כו' נ"ד לפרש כפי המסקנא לעיל דלשמואל תנא שור לרגלו ועי' מהרש"ס : ד"ה וכולהו. מה שהוסיפו בד"ה בשם מהרש"ל מהשוה ומאידך כ"ל שבוש וכוונת מהרש"ל הוא אדלקמן בא"ד ולהכי נקט רבא כו' למ"ל כו' אתו כולהו מהשוה ומאידך אבל נ"ל להגיה שם תחת מאידך דל"ל מאינך וכן מאידך דלעיל מיניה ודלקמיה נ"ל מתתיהם מאינך : בא"ד וכן אי כ"ר בור ושן כו' וכן אדם. ל"י מדוע שייך לאדם בציור הראשון דאי כתב בור וקרן : תד"ה כי שדית וי"ל דאתו כו' ברוח שא"מ כו' . לכאורה אף ברוח מצויה לא מיקרי נעשיו גרמו לו כמו באש ואולי ל"ד אלא נקטו לישנא דגמרא שם :

דף ו ע"א גמרא מ"ש אש דכח אחר מעורב בו. עי' לעיל (ג ב) רש"י ד"ה דכח אחר ובמה שליינתי עליו . רש"י ד"ה אי דאפקריה דפליגי בפרק המניח אה"כ כצ"ל : ד"ה היינו בור דהא נמי תחלת עשייתן לנזק דה"ל לאפוקי אדעתיה דסופן ליפול ברה"ר. ק"ל א"כ אש נמי הוה תחלת עשייתו לנזק (ולקמן י א) אמרי' מוטב בבור שכאן שמתחלת עשייתו לנזק ואולי פירושו הכ"ל ה"כ תחלת עשייתן לנזק היינו בעת אשר נעשה בור ר"ל בשעה שנהו תיכף ראוין להזיק ולקמן ע"ב גבי כותל ואילן דק"ל אין תחלת עשייתן לנזק הוא משום דמיירי נמי בהזיקו בשעת נפילה ע"ש בתוס' ועי' לשון רש"י לעיל (ג ב) בד"ה ה"נ תחלת כו' : תד"ה אי נרב כדפי' לעיל. הוא בדף ג רע"ב : ד"ה לאתויי אין סברא שיתחייב בעל הבור כו' כצ"ל : ע"ב גמרא אלא לאומר הרי עלי מנה לבד"ה כו' לא יהא כו'. ק"ל מדוע לא מוקי לה בנכנס מן ההקדש בשוגג דחייב קרן וחומש ולהרמב"ם בריש ה' מעילה אף במזיד משלם את הקרן (וזה י"ל דאינו אלא מדרבנן עי' בתוס') והכ"ל מכאן ראיה למש"כ (בסנהדרין טו) דאינו משלם מקרקעי ע"ש : תד"ה חב בש"ד כו' כגון א"ח לאדם כו' שחב לאחרים כו'. לכאורה ה"כ דחב הוא פועל יוצא שמחייב לאחרים וחייב הוא פועל עומד ולכן הגי דמייתו שפיר תני להו בלשון חב דשם הם משמשים לפועל יוצא אבל הכא שהוא משמש לפ"ע שפיר תקשה חייב תב"ל (ועי' בגליון המשניות ד"ו מש"כ הגר"א ז"ל בזה) ואפשר לכוין זאת בתירוצם ודע דכתירוץ הש"ס הכא צריך לתרץ ג"כ במשנה הסמוכה כל שחבתי במירתי חבתי בתשלומי נזקו ולפי' הגר"א ז"ל צ"ע :

דף ז ע"א ד"ה ור"ע אך קשה וליפרוך שכן יפה כחו בנזקי בור. ולעד"נ כיון דגם פסה"ק שנפדו שכן ממון הדיוט (עי' לשון רש"י לקמן י ד"ה שור פסה"ק) פטור בי' א"כ ע"כ אין הטעם דהקילה התורה בתשלומי הקדש וגם היכא למילף ק"ו להקדש משור פסה"ק שנגחו שור שמשלם ממיטב : רש"י ד"ה מדעתו בסופו אינו משלם אלא מיטב כ"כ דצ"ל : ע"ב ד"ה או בעל עולם שהרי לכ"ע היא עידית. לכאורה אף אם היתה גרועה מעידית דעלמא מ"מ כיון דאין דינו אלא בעידית דעלמא אינו מחוייב לתת לו מעידית שלו היפה מעידית דעלמא אלא מזיבורית שלו כדמוכח מהא דאמר לעיל לר"י אהכי קרא כגון כו' משמע דאי לאו קרא הוה אמינא דלא יהיב ליה אלא מהזיבורית ועיין מש"כ לקמן בס"ד : ד"ה דאמר בדניזק שיימינן וכיון דהויא הך זיבורית כעידית דניזק כו'. עי' מש"כ לקמן בסמוך בכוונת דבריו :

דף ח ע"א ברכ"ע בד"ה עידית מדאורייתא כו'. לכאורה אפי' היה דינו מדאורייתא בבינונית אינו מחויב ליתן לו מן היפה יותר מדינו וכמו שהוכחתי לעיל מהא דאמרי' לר"ש אהכי קרא כו' ואולי יפרש דלא איצטריך קרא לר"ש אלא היכא דאפי' א"ל למזיק גם בינונית השוות יותר מעידית דניזק דחייב לתת לו מעידית דידיה דוקא אבל אין זה סברא כלל וגם הגמרא שם ל"ק אלא דא"ל למזיק עידית וזיבורית וכ"מ גם סברת המהרש"א בתד"ה אליבא דר"ש ואפשר שסובר כרש"י דדוקא ר"ש א"ל דמסברא ה"א דא"ל ליתן לו מהיפה יותר מדינו אבל לר"ע גם הסברא כן הוא שמחוייב ליתן לו מן היפה יותר מדינו וכדמשמע לעיל מדבריו בד"ה או בש"ע כמו שהעירותי שם או אפי' לר"ש בתר דגלי לן קרא בנזקין ה"ה בעלמא נמי : שוב ראיתי להרא"ש שהביא מחלוקת בגוונא דהיה לו למזיק גם בינונית היפה יותר מעידית דניזק (לר"ש דאהכי קרא) והכריע הוא ז"ל דמחוייב לשלם מעידית דידיה ונעלמו דבריו מהמהרש"א גם בגלה"ס דברי המהרש"א תמוהים דהא אכתי איכא לאיבעי לר"ש היכא דזיבורית דמזיק כעידית דעלמא וגרועה מעידית דניזק דאי בש"ע הן שמין לא מהני קרא בכה"ג ולא מידי ואי בשלו הן שמין צריך לשלם מעידית דידיה ולהרא"ש י"ל הא דקאמר אליבא דר"ש ל"ת לך כו' ר"ל במאי דקאמר בדניזק שיימינן דודאי פירושו לאפוקי מש"ע ג"כ אבל בגוונא דאהכי קרא לשום בדמזיק וכר"ע נכלל במאי דקאמר כ"ת לך אליבא דר"ע כיון דתלוייהו שוין בזה ונכון בס"ד ונראה דזהו כוונת רש"י במש"כ שם וכיון דהויא כו' כעידית דניזק כו' ור"ל דאילו לא הויא דאז מודה ר"ש דבמזיק שיימינן תיבעי נמי כמו לר"ע : ד"ה ל"א גרסי' ותנא דבתרייתא סבר כו' כצ"ל : ע"ב תד"ה דינא וכן א"ל דכ"מ שעדיו של בע"ח קרובים לראובן כו'. כ"פ דר"ל עדי קיום וכ"ה להדיא בתוס' כתובות דאילו עדי שטר גופיה ודאי דלשמעון נמי פסולים דהאי שטרא חספא בעלמא הוא :

דף ט ע"א ד"ה כה"א ור"ת אין סובר כן כו'. עי' ברא"ש דר"ל לדעתי דל"פ אר"ה בריה דרי"ה ור"פ וקשה א"כ מאי פריך פשיטא כו' הלא טובא קמ"ל דאפי' א"ל מטלטלין משובחים מני יהיב ליה סובין ולא כקרקעות דחייב לתת לו ממיטב ואולי י"ל דזה ידעינן מדיוקא דמיטב שדהו דדוקא בקרקעות בעינן מיטב כדלעיל ועוד נ"ל דמיטיב לא מרבינן אלא שוה כסף ואפי' סובין דקאמרה הברייתא הוא מסברא מטעם דכל מילי מיטב הוא כר"פ ור"ה בדרי"ה אך ק"ל כיון דלר"ה אי א"ל כסף חייב לתתו ולא מני למיתב ליה מטלטלין ממילא הסברא נותנת דאי לית ליה כסף יהא חייב למיתב ליה ממטלטלין דקפילא עלייהו זבינא (עי' פסחים לב) הקרובין יותר לכסף וכש"כ אם יש לו מטלטלין הנצרכים לניזק לקנותם דה"ל לדידיה כסף ממש וכש"כ שכן הדין נותן בבע"ח ועי' בסמ"ע סי' ק"א סק"ה שנתן קצת טעם וגם י"ל בבע"ח משום טעמא דר"ש (בגיטין מט ב) כדי שלא יראה אדם לחברו כו' : בא"ד ובע"ח אי א"ל זוזי ל"ת לסלקו אלא בזוזי . והרא"ש הוסיף עוד דאי א"ל מטלטלי וקרקעי כפינן ליה למיתב מטלטלי וק"ק להבין לפ"ז מדוע נקרא שטר כפילת שעבוד קרקעות וי"ל כיון דמלי טריף לקוחות ע"כ דמעת כתיבת השטר שעבודו חזק כ"כ כאילו קנויים אצלו על תנאי דאם לא יפרענו אך ק"ל מהא (דכתובות קי) דק"ל לר"נ שם זה גובה וז"נ ע"ש כל הסוגיא הא מלי בעל העידית לומר כיון דדיני בזוזי הריני מקבל בפרעון חובי השטר שיש לך עלי שהוא אצלי כזוזי (וכה"ג כתב הנ"י לקמן בהמניח במשנת שני תמין שחבלו זה בזה) ועי' ל"ן שם בכתובות ובש"ך סי' קא סק"ג וסי' סו סקע"ד גם יש לדמות זה להא דאמרינן (בכתובות נא) במשנה אם אמרו יתומים אנחנו מעלים כו' אין שומעין להם כו' : ד"ה וטרף וי"ל כו'. עי' מהר"ס ול"נ משום דמ"מ שניהם עומדים בספק שוה דלא ידעי בשעת חלוקה אם עשה אפותיקי ועל איזה שדה עשה ואע"ג דא"ר (לקמן יא ב) גבי עבד שעשאו אפותיקי דא"ל קלא היינו שהעבד גופיה מפיק לקלא כמ"ש הסמ"ע סי' קיז סקי"ע : ד"ה הלכך דל"ש ביה המוציא כו'. ועיין מהר"ס אבל ז"א אלא לסומכוס כדאמרי' בריש ב"מ כי אמר סומכוס היכא דאיכא דררא דממונא וכפירוש התוס' שם אבל לרבנן בכ"ע המע"ה ול"נ דכוונו למש"כ (בב"ב קנ ב) בד"ה אתמר : ע"ב רש"י ד"ה נכסים שאין בהם מעילה דל"ל כולהו כו'. עי' לעיל ו ב תד"ה שור רעהו : תד"ה משא"כ בבור וא"ת שור ולא אדם כו' נ"ל כו'. לע"ד י"ל דמיבעיא למעוטי דאפי' דמים לא משלם דהא אמכחן (לקמן מג) לרבה דע"פ עצמו דליכא כופר מ"מ דמים משלם וקמ"ל דבור פטור מכלום וכ"מ ברש"י שם ע"ב ד"ה משא"כ בבור וכן יש לדחות בזה מש"כ (לקמן כו) ד"ה עליו על הא דאמר בהחובל והאי מיבעיא ליה כו' דלא תשקל מיניה ממונא כו' לאו כו' אלא איירי כו' ע"ש דיל"פ דהכוונה שם על דמים ומדויק לישנא דל"ת מיניה ממונא דקאמר :

דף י ע"א רש"י ד"ה משא"כ באש ואם כפות כו' חייב מיתה כו'. וקשה למ"ד אשו משום ממונו דא"ת מיתה (כדלקמן כב ב) ובפירושו שם מא"ל ולפי' התוס' בד"ה משא"כ בבור ניחא : תד"ה שייר בסופו . עי' (לקמן כו) ברש"י ד"ה שכן ישנו בבור : ד"ה שהשור ה"נ

שער

שעל שור פסולי המוקדשין מותר כדאמרי' בבכורות פ"ג. תימה דאדרבה שם משמע להדיא דשער המחובר בו בשעת לכ"ע אסור (ע"ש כו) „ואלא בשת כו' ואי עקביא איפכא מבעיא ליה נראה עם הגיזה אסור דמיתה קאסרה ליה„ גם מש"כ שעער המת מותר מספ"ק דערכין ע"ש דאליבא דרב משמע דאסור וע"ש בתוי"ע דלדעת הרשב"א והטור לכ"ע אסור : ע"ב גמרא חבתי בנזקו לק"ת אלא בתשלומי נזקו תינח כו' תשלומי נזק כו'.גי' זאת שמוה דהגמרא דייקא מתשלומי נזקו והברייתא דייקא מתשלומי נזק דסיפא עתוי"ע ת"ג והנה ברש"י הגי' גם בהבריי' תשלומי נזקו וכן ראיתי בתוספתא דלפני רפ"א דדרים זה מחבתי בתשלומי נזקו ולכן צריך להגיה ג"כ (לקמן טו) הא תנא ליה ריפא תשלומי נזקו מלמד כו' וכן ברש"י שם וזה דלא כתוי"ע הנ"ל אמנם גם גירסא זו איננה מהוורת דכיון שהברייתא עצמה דייקא מזה אינו נופל יפה ע"ז גופיה תינח להא דת"ר כמובן גם ברש"י (כתובות מא) משמע כהתוי"ע וע"ש במהרש"ל ומדברי הג"י יש לקיים קצת הגי' שלפנינו בגמרא והוא דהברייתא באמת דייקא מתשלומי נזק דסיפא אלא משום דאינו מוכרח כ"כ הדיוק דסיפא (ע"ש בחדושי אג"ש) לכן אמר הש"ס אדיוקא דהכא דמוכרח טפי תינא להא דת"ר כו' :

דף יא ע"א ואמר עולא אר"א שליא שילתה מקלתה כו' עד סוף הענין. ק"ל דהא בר"פ בהמה המקשה מוכח דביציאת מקלתה אין לחוש ליציאת רוב הולד אלא רק חששא דיציאת ראשו (ופרש"י הכא ד"ה דאין שכ' שמא רוב מיהוי הולד יצא כו' וכן בתד"ה דקא שכ' או רובו צריכין לפנים) דקאמר שם מאי קמ"ל דכיון דיצא ראשו הויא לידה כו' הא נמי תנינא שליא שילתה.מקלתה כו' ע"ש וכ' אלעזר עצמו סובר (נדה כט) לאיכא דמתני .דאין הראש פוטר בנפלים ולצ"ק דהתם עכ"פ במחותך ולכאורה שליא דהולד כימות לגמרי גרע טפי (והמהרש"א שם בתד"ה סיפא לענין להתחשב אף שבפנים כילוד כ' דשליא עדיף מנחתך) וא"כ למה חוששין לולד. ועוד ק"ל לפי מאי שחלקו התוס' שם בסד"ה שליא לשמואל בין אדם לבהמה מאי פריך הכא משליא שילתה מקלתה דבהמה תנינא על מימרא דר"א דהיא באדם : ע"ב רש"י ד"ה במסירה תנן אע"פ שלא משכה מרשות מוכר. משמע דמסירה קני אפילו ברשות מוכר וז"ל התוס' (בקדושין כה ב) בסד"ה בהמה גסה ואין מסירה כו' מהני ברשות מוכר וכ"כ (בב"ב עו ב) בד"ה ה"ק וברשות מוכר פשיטא דלא קנה במסירה :

דף יב ע"א ד"ה ה"ג דלא ניידי הס"ד ואחר כך מ"ד דומיא : תד"ה אגא. בסופו. גבי מטלטלין לפלוני כצ"ל : ד"ה פרוזבול שכותבין על עציץ נקוב. הוא (בגיטין לז) ד"ה מכר. פי' מהרש"א אבל בג"ז א"א לאוקמי מטעם אגב דלא שייך בקרקע שתהא נקנית ע"י אגב דמטלטלי ועבדי : ד"ה והלכתא כתב גט לאשתו ונתנו ביד עבדה כו' כצ"ל : ד"ה נ"ל דסתם עבדים א"ת לדעתו. משמע דמ"ת גם בהס ס"ל משתמרים לדעתו וכ"מ לעיל בד"ה מכר ונראה דהיינו בכפות וא"כ קשה מהו הדוחק לאוקמי בכה"ג הלא כמו כן אוקימנא להא דתני המחזיק בעבדים קנה מטלטלין : בא"ד ואפי' אמר קני קרקע הסמוכה לתחום כו'. לכאורה מאי רבותא דסמוכה לתחום וכ"ל דפ"ם הוא וצ"ל הסמוכה לתהום בה' אבל הרשב"א והס"מ. העתיקו ג"כ בשמם לתחום : ע"ב גמרא ומשני רבינא כו'. בתמורה איתא אביי : רש"י ד"ה מחיים שאחריות הוא עליו. לפ"ז הוא דוקא באומר הרי עלי (ולפירושו לקמן גם למסקנא נשאר החילוק בין מחיים לאחר שחיטה) וצ"ע דלא אישתמיט בגמרא בשום דוכתא לאשמעינן חדוש גדול כזה וגם לפ"ז עדיין אינו מתורץ דיוקא דמתניתין דהא בהרי זו נמי אין מעילה ואפ"ה איננה ממון בעלים ולפי' התוס' דאפי' במתנות כהונה הס"ד השתא דמחיים הוו ממונם ודאי בהו לא שייך אחריות ואולי כוונתו אחריות הבאתם לעזרה ר"ל הטפול בהם עד שיקרבנו : תד"ה ומחיים. בסופו. והא דקאמר התם כו' לא הוי לפי המסקנא דהכא כו'. ולעד"נ דהתם הוא כרבא בסוגיא (דתמורה ז ב) דמשמע דפליג על ר"נ בזה וס"ל דאפי' מת"כ מחיים הוו ממון בעלים ע"ש :

דף יג ע"א גמרא מת"כ קאמרת שאני מת"כ כו'. ולפ"ז כללא דמתניתין „נכסים שאין בהם מעילה„ ל"ד דהאיכא בכור ובלא"ה האיכא קרקעות כמ"ש התוס' ברים הסוגיא: שם אילימא למעוטי בכור השתא כו'. ע"כ בבכור בח"ל קאמר כפרש"י א"כ ה"ל להכניס בק"ו דשלמים קיימי להקרבה משא"כ בכור וכש"כ דקשה למאן דמתני אסיפא דנכסי דקדושה תרחס אלימא לי' טפי מהטעטת סמיכה כו' מ"מ הרי יש מעלה בשלמים דקאי להקרבה ובכור לא : רש"י ד"ה בבכור או אם הבית קיים יקריבנו. לכאורה הא דלא כר"כ דלעיל אלא כרבא בתמורה שם או בתא"ל וכר"ש . ועי' תוס' לעיל ד"ה לכתחלה : ד"ה רבא דקדושת שמים כו' כגון קק"ד. לענין קק"ל יל"פ שיש בהם עכ"פ דין מעילה באימורין לאחר זריקה . אבל משום קרקע מוכרח לפרש כן עי' בתוס' לעיל ברים הסוגיא ונראה הא דנד רבא מאוקימתא דריו"ח הוא דלדידי' יקשה האיכא קרקעות ועוד דלקמן (לז ב) איתא במתניתין שור ש"י שנגח שור של הקדש כו' פטור ומשמע אפי' של ק"ק דסתמא תני של הקדש וכן בפ"ד דב"מ סתמה המשנה הקדשות לענין פטור כפל ומותרים ולפמש"כ הלח"מ רפ"ח מהל' ג"מ אין לאיה מפטור כפל ועוד דמוקי כרבנן וכדס"ל כן להלכה כדמוכח (לקמן נג ב) וכמ"ש התוס' לעיל ד"ה ואם איתא ודע שמלשון הרע"ב נראה שמפרש למתניתין כרבא. ול"ד התוי"ע בהביאו אוקימתא דריו"ח ולא העיר כלום מהרע"ב ועי' ברא"ש : ע"ב גמרא אי למעוטי נכרי הא קתני לה לקמן כו'. והא דלא מקשה כן על הא דנכסים שאין בהם מעילה דג"כ תני לה לקמן שור ש"י שנגח שור של הקדש כו' פטור הוא משום דלריו"ח לעיל אדרבה שתכן אהדדי כמש"כ בסמוך ורבא בלא"ה נשאר בקושיא לעיל : שם רבינא אמר למעוטי כו' תנ"ה יתר ע"כ אר"י כו' . פי' בתוי"ע ול"נ דגם במיתה דדמי ליה רבנן לענין כופר ובזה לא יסתיר את הירושלמי שהביאו התוס' (בגיטין ל ב) ד"ה וכי דכהת"כ למידה ומלמדה חוץ כו' ועמש"כ שם : רש"י ד"ה והועד שיהיה לו בעל אחד כו' ובד"ה שוין כאחד בבעל אחד הן. לפי פירושו אפי' מכרו לאחר ליפטר וכ"מ להדיא בפירושו (לקמן ס"ד מד) ויותר מבואר בפי' (לקמן לא ב) ד"ה מכור ועמש"כ שם ולשון הג"י שוין כאחד בבעלים החייבין ונכון :

דף יד ע"א ד"ה בחצר המיוחדת לזה ולזה בסופו ובק"ת ה"ג כבר"ה משלם כצ"ל: ע"ב במשנה והנשים בכלל הנזק.לכאורה זה ה"ל לשנות במשנה הקדומה המדברת בתנאי הניזוקים והמזיקים שאין בהם מעילה שהן של ב"ב וצ"ל משום דהכא דקאמר וע"פ עדים כו' בני ברית אתיא למעוטי נשים נמי דפסולות לעדות אבל במשנה דלעיל דאתרה נמי תנאי דב"ב גם נשים בכלל להכי קאמר הכא והנשים בכלל הנזק ור"ל דשם הויין בכלל ונכון בפז"ה : תד"ה פרה דע"כ פרה שהזיקה עלית הייתו בחצר הניזק כו' . וכן פי' הרע"ב ותמה עליו הגרע"א ז"ל דהא לפי מאי דקי"ל כר"י ושמואל (לקמן כ) אפי' בר"ה ובמתכוין להזיק נמי חייב ע"ש . ולנ"פ דכוונת הרע"ב דזה פשיטא דא"א תפלה זה בזה דהא בעל הפרה א"א אלא חצי נזק ואפי' הרא"ש דלקמן בהמניח (סי' יג) יודה בכאן כמבואר להמעיין :

דף טו ע"א רש"י ד"ה ממונא וג"מ דאי מודה מקמי דאתו סהדי ל"מ . לשונו בכאן תמוה דאפילו לא אתו סהדי כלל נמי ועי' לשונו בכתובות : תד"ה אמר ור"ל דהיא דף' ב"ש באים איירי כו' . ור"ל דלעולם אשה כשרה לדון ונפלאתי (דבגיטין פ ב) אמרי' זמנין דמייתא ליה איתתא וסהכי פלה ר"ל דתצטרף להשנים להיותם ב"ד ע"ש הרי להדיא דפסולה לדין שוב מצאתי בחדושי רשב"א דהיה לפניו הגי' שם כיון דאשה כשרה להביא את גיטה זמנין כו' . וכן בר"ף שם הגי' דלמא מייתא היא גיטה וע"ש בר"ן וזהו כוונת התוס' שם במש"כ ה"ג ר"ת כו' ור"ל לאפוקי מגי' הנ"ל ומעתה לפי גי' הלזו אין משם קושיא : ע"ב תד"ה ואי תפס דבמזיק הקילו חכמים כו'. לקמן בפ"ב על הא דפלגי' נזקא (שמביאים התוס' בסה"ד) כ' הנ"י בשם הרמ"ה טעם אחר נכון על הא דדוקא בתפס את המזיק :

דף טז ע"א גמרא כולהו ר"ע היא רישא דרבנן מהא דהשן מועדת כו' ע"כ בחצר הניזק כו' ותנן הבהמה איננה מועדת כו' דהנך רואה דמזה אין הכרע רק מהא דקתני את הראוי לה כדמסקינן : תד"ה ראוי אין להקשות כו' מועדת הייתו לשלם מה"ע כו'. לכאורה אין זה קושיא דהא והמשה מועדין דקתני דא' מהן שור המזיק ברשות הניזק ע"כ הכוונה איננה רק לשלם נ"ש : ע"ב ד"ה והתניא ולא ה"מ לשנויי דכר"ע אתיא כו' מדקתני כו'. ק"ק דמ"מ אליבא דרבינא ל"ל לאוקמא בדאייעד לוקי בדלא אייעד וכר"ע ולא יצטרך לאוקמי באורי תרבות וכר"א להוצי"ל שבדבור הסמוך . ואולי דבריהם י"ל דלהכי לא מוקי כר"ע משום דזאב משלם מן העליה ואוי מגופו והוה כמו לגדדין שכתבו בדבור הסמוך לקמן ול"ד לר"פ דלקמן במשנה דכייל בהדדי ביעוט וצרורות אע"ג דביעוט משלם מגופו וצרורות מה"ע דהתם עכ"פ פלגינהו מהדדי אבל הכא כוללם יחד בשם חיה [וכה"ג כתבו התוס' בע"ז (יד ב) בד"ה וכן בתירה] :

דף יז ע"א גמרא והא האידנא נמי עבדינן הכי כ"כ דל"ל וקושיא היא : שם ואב"א אנותי נמי מנחינן.נראה דר"ל דאילו רצו להניח נמי הוו רשאין אבל לומר קיים אינן רשאין :

פרק ב במשנה היתה מבעטת כו'. כ"ל דלהכי תנא לה הכא אף דתולדה דקרן היא מ"מ הס דקד"א דהוה תולדה דרגל וכדמקשה הגמרא ברים מכלתין לכן אשמעינן דאינו כן ומה"ע תנא נמי לקמן אגל שן אכלה כסות או כלים אף דתולדה דקרן היא וביותר לשמואל וריו"ח שם בגמרא דהכד"א ברשות הניזק כו' לא קאי עלייהו ותירוץ התוס' בזה דחוק : שם דרסה עה"כ כו' ועל האחרון משלם ח"נ . (עי' גיטין כט ב) דמדקדק הש"ס מדקתני אחרון מכלל דשליח דשליח ג"כ משום שליח וא"כ ה"נ מדקתני על האחרון ולא תני על השני מוכח דאפי' על כלי שלישי משלם ח"נ ושייעתא להרא"ש (בסי' ב) גבי בעיא דר"א דכח כחו לכ"ע ככחו דמי ותיובתא להתוס' (לקמן ב) בד"ה וריו"ח והכוונתו עוד לומר דזה אתא התנא לאשמעינן בבבא זו ולא נצטרך לדברי ר"י בתד"ה דרסה : תד"ה הבהמה אבל קשה לר"י מה אידם כו' . עמש"כ (בסנהדרין נד) בישוב קושייתו בס"ד : ע"ב ד"ה קמ"ל אלא ילפינן בהמה משבת כו' דבעירה ובהמה הכל אחד.ולשון הג"י מבהמתך דכלאים או דשבת כדתנא דבר"י ושב הכהן כו' והנה כלאים גופייהו לא ידעינן אלא משבת לקמן בס"פ הפרה ולכן לכאורה לשון התוס' מדוקדק יותר אולם ק"ל הא בכ"ד אמרי' הנ"ת היכא דליכא דד"ל כו' והכא בהמתך דכלאים דמי ליה ולפמש"כ התוס' (במנחות ד) בד"ה תנ"ת ע"ש הוה א"ש אכן הם עצמם סתרו שם פירושם וכן נ"ל סתירה לדבריהם מרים יומא ע"ש אבל או ילפינן מכלאים א"ש דהכא"ג פריך (במכות יג ב) ועוד ליגמור מעיני מלעיני דהא גמר לעיני מלעיניך אולם גם זה נסתר מהא דיומא וקשיין אהדדי הא דיומא והא דמכות ודע דלפי' התוס' ע"כ מוכח דילפינן שני דברים מבהמה דשבת ועי' לקמן ספ"ה בתוי"ע ומש"כ עליו : ד"ה זרק נראה כו' דהשני חייב . מכאן השבתי לאשר נדרשתי מאתם א' אם שבר איש אחד כלי של חבירו ואח"כ נפלה דליקה ר"ל באותו בית אשר בו היה הכלי ונשרף כל אשר בתוכו באין מציל אם חייב המזיק לשלם או דמ"ל סוף סוף אם לא שברתי' היה נשרף ומדברי התוס' שלפנינו מוכח שחייב מק"ו דהא נידון דהתוס' כבר ברי היזקא שהכי האבן או החץ היה מוכנים לשברו חייב המשבר ק"ו בנפלה דליקה אח"כ דבשעה ששברו לא היה עדיין מוכן המזיק דחייב ועוד דאיה מהג"י לקמן בפ' המניח במשנת שני שוורין תמין שחבלו זב"ז שכ' דשיפא דאבד האחד שא"י לומר בעליו שלם אתה לי כי שלי אבד כו' וכ"כ התוס' שם ועוד יש לי ראיות בזה ואכ"מ אמנם אם כבר נפלה דליקה באותו חצר אולי דומה למ"ש (בגיטין פט) אבל קדמה דליקה לגט לא ע"ש . ועי' במלחמות בהא דרבה בסוף פרקין. ועי' לקמן (קטו ב) כיוצא בדינים אלו :

דף יח ע"א גמרא ותני עלה משלם מגופו כצ"ל ותיבות ח"כ למחוק וכ"כ מהרש"א אלא שיש בו ט"ס : ע"ב רש"י ד"ה דדחיק והא דשני רבא כו' דהוי הוא דקא מדחי הלשון אינו מכוון קצת דהא אי הוה מוקים לה בדאנחה ע"י שינוי ובמקום גחלת ג"כ לא נפשטו בעיותיו וכמ"ש התוס' בסד"ה בין ור"ל דהגמרא לא חשש למידק בזה רק לדחות שלא נפשוט בעיותיו דרבא :

דף יט ע"ב גמרא כשכשה באמתה כו' א"ד קרן כוונתו להזיק כו'. לכאורה קצת עיון מזה למש"כ התוס' (לעיל טו ב) בסד"ה והשתא וכן להא דלקמן אכלה פת כו' משלם ח"כ ועי' בהרא"ש ובסמ"ע סי' ש"ל סק"ב : שם ת"ר השן מועדת לאכול את הראוי לה כיצד בהמה כו' כאן משמע כגי' הכ"י ופירושו לעיל בר"פ בתד"ה הבהמה ע"ש : שם ופלגי' לסלא . רש"י פירשו לפי הענין וכ"כ לפרש ע"פ דתלינו (חגיגה טו ב"מ פה ב) שיתין פולסי דנורא דפי' שוטים וכן בכאן ר"ל דסתר אריגת הסל (הטעוי מטועים) והשיבה למוטים נפרדים כמקודם : שם ואב"א לעולם בבהמה ובפתורא הפוסקים השמיטו ד"ז דבפתורא הוה שינוי וכ"ל דדחו זה משום האי עובדא דברתא דמייתי הש"ס בסמוך דחייבי' רבא כו' מטעמא כיון דאורחי' למיכל אורחי' נמי כו' ה"ג כיון דאורחה למיכל נהמא אורחה נמי לסלוקי אפתורא . ועי' (לקמן כא) תד"ה ובמחזרת . וכ"ל דזה ג"כ דעת הרא"ש (בסי' ג) דלהאי ואב"א יקשה קושייתו דליחשביה גבי ה' תמין ועי' ים"ש סי' ט' וזה דלא כהלח"מ פ"ג מהל' נ"מ ה"ח והים"ש סי' י' :

דף כ ע"א אלא אומדים כמה אדם כו'. (ונראה דבזה אתא לאפוקי דאם אכלה קב או קביים דאינו משלם רק כפי שיעור שדרך אדם להאכיל לבהמתו אם חצי קב או פחות וברש"י ע"ש וצריך להגיה ולא קב או קביים וכ"ה בנ"י) דבר הראוי לה (ר"ל בזה דאם אכלה דבר המעולה בדמים אינו משלם רק בעד דבר הראוי לה כגון שעורים לחמור וכרשינין לפרה) אע"פ שאינו רגיל (ר"ל דאומדים באדם שאינו רגיל כמה היה רוצה לתת בעד דבר הראוי לה כנ"ל אע"פ שאינו רגיל להאכילה רק עמיר דלא יקנה שעורים אלא אם יארע לו בזול): שם לא הוית גבן באורתא כו'. הגה"ש שכח לציין עוד (בב"ב נה) : ע"ב א"ל לכי תשמע לי שקל כו' . פי' בסה"ד בשתגו"א אות ר' מה שהביא קושיא בזה בשם הגה' היוסקין : שם ז"א הדר כו' . לכאורה ה"מ לדייק כן מר"פ דשם הנהנה כו' אע"פ שלא פגם מעל כו' כיצד נתנה קטלא כו' כיון שנהנה מעל : שם ולא היה אשגוחי לא אשגח ביה. לכאורה קשה איך לא חש להשיבו על מה שאמר בשם שמואל הלא אף היכא דשתיק רב לר"כ ור"א שהיה תלמידי חבריס אליו לא אמרי' כן כמ"ש התוס' (בב"ב סב) כש"כ לריו"ח לשמואל שהיה גדול ממנו כדמוכח (חולין לה ב) ודוחק לחלק בין בפניו ושלא בפניו וי"ל משום דידע ריו"ח דשמואל עצמו הדר ביה כדאיתא בב"מ ולזה כ"ל שכוונו התוס' בהביאם זה הכא ובזה י"ל קצת הגי' דשם א"ל ריו"ח הדר כו' (שהמפרשים מחקו) ורק להוסיף מלת הא [וכ"מ שם בהגהות הב"ח] ור"ל דמוכח מדריו"ח דשתיק ליה ש"מ דידע ביה דהדר :

דף כא ע"א תרתי. לכאורה מאי קושיא הא כיון דשכר מראובן הרי גלי אדעתיה דניחא ליה בהוצאה פי' לעיל תד"ה טעמא ועי' סמ"ע סי' שס"ג ס"ק כ"ב : ע"ב סוף סוף כו' תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא. משמע דלפי מאי דקי"ל תחילתו בפשיעה כו' חייב אף בכה"ג חייב וכ"כ הנ"י ותמיהני על הפוסקים שהשמיטוהו : שם ל"ל בכותל לר מפרש"י (לפי' הגי' שלפנינו) משמע דהשתא תו לא מוקי לה בכותל רעוע (או דלצר קרי ליה רעוע) רק משום דהכותל (והוא המעקה) קצר בכותל (או משופע לנ"א) דרכה ליפול כשיקפצו עליו וכ"כ הגהת רמ"א בסמ' ש"ל והס"א שבגליון הוא שבוש :

דף כב ע"א תד"ה וריו"ח למ"ל באדיי' אדויי כו'. והתוי"ע כתב בדעת הרע"ב דבאדיי' אדויי היא מתניתין ע"ש (ועמש"כ בס"ד בר"פ) והתוי"ע הקשה עליו דע"כ מיירי ע"י שינוי מדתני עלה דמשלם מגופו וא"כ אתיא כר"ע כו' ע"ש ול"נ דלדעת הרע"ב לפסוק דאין שינוי לצרורות כיון דרבא בעי בא"ל דאין שינוי כדאיתא (לעיל כ"ד יט) וכ"כ מפירושו לקמן פ"ג מ"י גבי שורו שהדליק את"ג שכ' חייב ח"נ דמשונה הוא (והוא מפרש"י) ומשמע דעל כל הגדיש משלם ח"נ וזהו שינוי בצרורות ועי' במע"מ אות ו ולכן מלי אתיא אפי' כרבנן דר"ע : ע"ב גמרא כשהלית בגופו ש"ע כו' וסמוך לו אע"ג דהלית בגופו מ"מ היה יכול להגלל כיון שאינו כפות. ונראה דלו ל"ד וכ"ל שהיה כפות אף בפ"ע ובמלת לו יכוון שהיה סמוך לו בכדי שמעבור הדליקה מזל"ז : תד"ה בגדי ותינך הכריכ"ס כו' דהכל חייבין כו' . כ"פ דכ"ל דהכא נמי כיון שהעבד כפות ויפרף ודאי מיחשב המדליק כרודף וניתן לכ"א להציל העבד ודלא כמהר"ס :

דף כג ע"א ד"ה וליחייב הכ' דיותר יש כו' כדי שלא יזיק אחרים וא"ל לשמור עצמו כו' כ"כ דצ"ל ועי' בע"ב תד"ה יכלי : ד"ה התם תימה כו' תחלתו בפשיעה משום פתוחה כו' כי היכא כו' בפתוחה כצ"ל : ע"ב גמרא דסלקין לעילא ודנחתין כו'. (לקמן קי"ג ב ב"ב מה) : במשנה כל שהעידו בו ג' ימים. כ"ל לדקדק מדברי הנ"י לקמן פ"ד בסוגיא דמועד למינו ואינו מועד לשא"מ דגם לנ"י בג"פ ביום א' מועד הוא לאותו היום עכ"פ : תד"ה שיהו אע"ג דאדם א"ל מזלא כו'. ועי' לשון הרמב"ם בפירושו אבל (לקמן כד ב) וברש"י שם ד"ה הא נגח מוכח דפי' ואינו נוגח היינו לשוורים וכעין זה כתבתי (לקמן לז) בתד"ה הרי הוא : בא"ד ולא בא ר"מ למעט של"מ חזרה ג"י כו'. וכ"כ התוי"ע בשם הנ"י אבל מלשון הרע"ב שכ' ובהא הלכה כר"מ שאין כו' עד שיהו תינוקות כו' וכן מלשון הרמב"ם בפי' ובחבורו פ"ו ה"ז וביותר בהל' ח' וע"ש במ"מ משמע להדיא דלא כהתוס' והנ"י והתוי"ע ל"ד כאן בהביאו את הנ"י ולא העיר עליו כלום :

דף כד ע"א ד"ה ולא ישמרנו בסופו דלמ"ל לחיובי פ"ג קאתינן אי נמי אין חייבין כו' כצ"ל : ד"ה השתא. עי' מהר"ס ולי קשה כיון דע"י ג' נגיחות יצא מחזקת שמור א"כ ליהוי כרגל לשלם נ"ש בלא התראה כלל. רק דצריך לאודועי' בפני ב"ד פעם אחת שמורו רגיל בנגיחה ואפשר דברש"י באמת משלם נ"ש כרגל רק דברה"ר א"א נ"ש כשור המועד אלא ח"נ כתם וצ"ע בזה : בסה"ד דאפי' העבד שוה שלשים כו' הוי קנס ואי מודה בי' מיפטר. עי' (לקמן מג) דאינו משלם אפילו דמים ע"פ עצמו לרבה והוה להו למימר לענין שלא בכוונה ע"פ עדים דמשלם דמים אליביה ע"ש בסוגיא וי"ל משום דאי הוה דמים א"כ ה"ל כמו כופר בב"ת והוי חייב באתו סהדי דקטל ולא ידעי אי תם הוה כו' והוא הודה דמועד הוא בתורת כופר ולכן היה ג"כ חייב בתורת דמים ע"פ עצמו היכא דליכא עדים כלל ועי"ל דכוונתם אליבא דריו"ח דמשלם כופר שלא בכוונה וה"ה דמשלם כופר עפ"ע ולדידיה איכא למימר דבעבד נמי משלם דמים עפ"ע עמש"כ בסוגיא דשם אבל זה תימה כיון דמשלם לדמים עפ"ע ואם היה שוה פחות משלשים משלם דמיו כמו שהוא שוה ומדוע לא ישלם שלשים אם היה שוה ל' וי"ל דכוונתם דמיפטר מתורת קנס אבל משום דמים חייב וכ"מ שיכול למחול ע"ש בתד"ה מאי לאו : גמרא הרי כאן ג' עדיות .פי' נאמר עוד ג' עדיות הייתו על השנית ועל השלישית לשלם עליהן ח"כ : ע"ב במשנה כיצד נגח נגף כו' כצ"ל : שם רע"א נזק שלם כו'. למ"ד פלגא נזקא קנסא נסתפקתי לר"ע בחצר הניזק דמשלם נ"ש אי ממונא הוא או קנסא ולכאורה נראה דהוי קנסא הדא דכל מה שאנו יכולין לומר דיו אמרי' כמ"ש התוס' (לעיל יח ב) ד"ה היכא. שנית ז"ל בתר טעמא משום דבחזקת שמור קיימי א"כ בחצר הניזק נמי אבל קשה לפ"ז איך מלפיהו מגן ורגל דהא ממונא וקנסא לא ילפי מהדדי : שם א"ל ר"ע ומה כו' . לכאורה מדוע לא הביאו התוס' ברים מכלתין מזה דעונשין מהדין מ"ה דגם רבנן ל"פ עליה אלא משום דיו (וכן לעיל אר"ת ליחק נגיחותיו חייב קירב לכמ"כ) שוב ראיתי להתוי"ע שכ' באמת ותמהן ג"כ ראיה כו' אבל כ"ל לפמש"כ הס"מ ברפ"ב מהל' מא"ס דדבר שכבר נאסר בביאור באיסור עשה מזהירין מה"ד ע"ש אף אנו נאמר כיון דמ"כ בא בביאור כדלקמן בגמרא נוכל להביא הח"כ הנ' מן הדין ואף שהס"א בתבו' פ' הוכית דהתוס'. בפסחים נ"ל שברת הס"ת מ"מ אפשר למידחי הראיה מכאן בשברתו :

דף כה ע"א גמרא כי ל"ל דיו היכא דמיפרך ק"ו כו'. נ"ל משום דהסברא נותנת דלא נימא דיו כיון דבנידון מלינו חומרא בד"א שאינה בהמדיין ק"ו שנביא אליו חומרת המדיין כמו שהיא בו אלא שחידש לנו הכתוב דנימא דיו אין לך בו אלא חידושו דהוא במקום דאהני לן ק"ו במקצת ולשון התוס' (לעיל יח ב) בד"ה היכא נגדי קצת: **שם** ומאן תנא כו' לא ר"א כו' אלא האי תנא הוא דתנן כו'. לכאורה גם על המשנה גופה יקשה מאן תנא כדפריך בכ"ד ובאמת י"ל דהברייתא וכן המשנה אתיין כר"ע דל"ל דיו היכא דמיפרך ק"ו ור"א ור"י כרבנן. אמנם נראה דפי' ומאן תנא כו' הוא קושיא על ר"פ דמנ"ל דכוונת הברייתא לאתויי בהאי ק"ו אף למתא וכ"נ מלשון רש"י למתבונן בו: **רש"י** ד"ה למעלה מהן מג' אבות כו' ע"ש ברים כלים דלעיל מינייהו תני בועל נדה וצ"ל דרש"י אזיל בשטת הרמב"ם שהביא התוי"ט שם דבועה"נ מטמא במגע ובמשא כנדה וכ"מ מדבריו (בנדה לג) ד"ה מה היא (וגם ס"ל דזובו של זב ואינך א"ת לנוגע בהן אלא בכעדשה רק שעומד נגד זה מש"כ לעיל בד"ה ומה דש"ז דמטמא אדם במגע ילפינן מאו איש אשר תצא ממנו ש"ז דלפ"ז יטמא בכ"ש כדאיתא (שם מג ב) ועוד דאפי' אם א"ת אלא בכעדשה מ"מ חמורים מבועה"נ שא"מ עד שיגעה רובו עמש"כ שם אלא די"ל דלא מחוור בעיניו לפרש מעלתם על בועה"נ בזה כפי' הרמב"ם והרע"ב משום דבמתניתין לא תני רק שהן מטמאין במגע ובמשא דמשמע ליה דזהו מעלתם) וא"כ אדרבה בועה"נ חמיר מינייהו שהוא מטמא מו"מ לכן פי' דקאי על משנה ראשונה וכה"ג רלה הר"ש לפרש למעלה מהן דאמר בבועה"נ דלא קאי אדסמיך ליה דהיינו נבלה כו' אלא אבבא קמייתא ע"ש אבל זה תמוה דנחית רש"י למניינא ונקיט ג' אבות כו' והתם חשיב יותר ע"ש וגם הם מטמאין אדם לטמא בגדים אף במגע וא"כ מעלתם גדולה אף מנבלה כו' דבבבא שני' דבמגע א"מ אדם לטמא בגדים וצ"ע: **ע"ב** תד"ה ומה וא"ת מה לפכין קטנים שכן מטמאין מאוירן שיכול לתלות שער כו'. ק"ל דהא שער של מת א"מ אלא כשהוא מחובר ואז מטמא אפי' באהל כדאיתא באהלות פ"ג מ"ג וד' ואחד מדרכי אהל הוא שהמת מאהיל על האדם או הכלים (עי' רמב"ם פ"א מהל' טו"מ ה"י) וא"כ גם המפץ יוכל להטמא באויר והל"ל עלם כשעורה או שער דנבלה או דשרץ שאינן מטמאין באהל וצ"ע: **בא"ד** מה לשא"כ שכן נעשין אה"ע תאמר במפץ כו'. וכן לקמן בד"ה וקמייתי כ' דמפץ אינו נעשה אה"ע כיון דל"ל טהרה במקוה. ועי' מה שתמהתי ע"ז (בפסחים יז): **ד"ה** אמר קרא וי"ל דאטומאה דכתיב בהדיא מ"ל קרא. ד"ז נשמט מהמחבר ז"א על הספרי בפ' חוקת פיס' קכ"ז שמקשה שם על הרמב"ן שכ' דלהכי לא יליף ר"מ טומאת היסט במת מק"ו מנבלה משום דאית ליה דיו ולא אתי מק"ו לטומאת ז' מהא דמסקינן הכא מקרא דוכבסתם כו' כ"ע כו' לא יהיו פחותין מן שבעה ולדברי התוס' שלפנינו המוכרחים בסוגיא לק"מ אבל ק"ל דמסקינן הכא דכ"ע א"ל דיו היכא דלא מיפרך ק"ו וא"כ איך יליף הת"ק שם טומאת ז' במשא דמת מק"ו דנבלה נימא דאהני ק"ו לטומאת ערב ודיו לאפוקי טומאת ז' וצ"ע ומה שמזווג שם הז"א בשם הז"כ דיו עם דון מינה כו' הנה מסוגיין מוכח דב' ענינים המה:

דף כו ע"א ד"ה ולא וא"ת אי שו"ר בחצר הניזק ח"כ כו' דהשתא ק"ו דלעיל ליכא. ק"ל דאכתי איכא ק"ו דקרן א"ת אלא מגופו אף בחצר הניזק ושו"ר עכ"פ משלמין מן העליה:

גמרא א"ק יהלון אין ח"כ חלוק לא ברה"ר ולא ברה"י. לכאורה ר"ע ע"כ ל"ל להאי דרשא וא"כ ישאר הקושיא לדבריו דלא תהא קרן ברה"ר חייב מק"ו וי"ל כמו דאמרי' בסיקשא דלחומרא מקשינן כמ"ש התוס' (לעיל ג) ד"ה דומיא ה"נ לענין ק"ו וכמ"ש התוס' כאן בד"ה ולא בסופו (ובחולין כג ב) בד"ה ותהא: **תד"ה** עליו לאו בכופר דהכא כו' אלא איירי כו'. עמש"כ ע"ד דהכא (לעיל ט ב) בתד"ה משא"כ בבור בס"ד.

דף כז ע"א גמרא בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא כו'. לכאורה נראה דאליבא דריב"ב קאמר אבל לת"ק דידי' לכ"ע פטור דבסנהדרין א"ר דטעמי' משום דדמי לטרפה והכא דמשוי הש"ס הא דזרק תינוק לדיניה ע"כ גם זה דומה לטרפה ובטרפה גם שור פטור מסקילה ועי' (לקמן מג):

פרק ג במשנה ואם הוזק בה בעה"ת חייב בנזקו ופי' הרע"ב שכל המפקיר נזקיו שלא ה"ל רשות כו'. הן לקמן מ"ב פי' השופך מים בר"ה אע"ג דברשות קעביד כו' וצ"ל דהתם מיירי שלא הפקירן ע"ש בגמרא ובפרש"י ותוס' ודלא כהתוי"ט שם בשם הנ"י אך במ"ג לפי פי' הרע"ב שם מוכח דזה פלוגתת רשב"ג ות"ק: **תד"ה** ואיכא ואם התנה לתת לו חבית ונתן לוקח דמים כו'. לכאורה אף בלא נתינת דמים נ"מ דיכול המוכר לומר לא אתן לך אלא כד אף שקנו מיניה על חבית ועי' הג"א ואולי לרבותא נקטי דבנתן דמים מוכרח הלוקח לקבל כד אבל החילוק בין הך דהכא להא דהמוכר כו' ונתנא נגחן שהביאו בסמוך בשם ר"ת נראה דאינו אלא בהם לא נתן עדיין דמים וג"מ כמש"כ אבל בנתן דמים להכריח הלוקח לקבל כד לא כי זה דומה להא דנגחן דו"ק: **בא"ד** ומיירי דא"ל זוזי דל"ש לומר שקול כדא בזוזך. כ"ה גי' רש"ל ופי' דעל המוכר קאי ותמוה דא"כ ה"ל לאוקמי אף דל"ל זוזי רק דאית ליה חביתא דלא מחייבינן ליה לתתה אע"ג דקנו מיניה על חביתא לכן נראה יותר הגי' שלפנינו כדך וקאי על הלוקח אך ק"ק דמ"מ מלינו לאוקמי אף בדל"ל זוזי רק שהמוכר אומר אמתין עד שיהיה לו זוזי וזה יקשה ג"כ על הא דלקמן בהפרה ובהמו"פ דמאי פריך ואי ליכא כו' לישקלי' תורא בזוזי לימא דהלוקח אומר אמתין ואולי משום דאין דרך להמתין על זוזי כשיש לו להפרע עתה אפילו סובין וכדאמרי' בולינא טבא מקרא (שלהי סוכה) וביותר כשהאיש אשר הוא נושה בו איננו איש אמונים כי הכא שא"ל כד וכובא קרו לכדא כדא כו' והוא מבקש חבית וכן התם דרוכא לרדיא זבין והוא מכר לו נגחן ולכוונה זו אמר שם ד א מ ר י א י נ ש י מתרי כו': **ע"ב גמ'** אר"ז מסתייה דרבה ה"ה דאפילו שבר כו'. (לקמן כח א): **תד"ה** ושמואל דמי בשר בזול שכך נהגו כצ"ל:

דף כח ע"א ד"ה שעתא ולתרווייהו לא פריך כו'. וא"כ ר"פ דאמר לעיל דאי כרב כו' אפי' שבר נמי ע"כ משום דס"ל כר"נ. ומאי פסקא דלמא ס"ל כרב כרב יהודה. אבל לפרש"י כאן א"ש שפי דאר"פ אליבא דכ"ע:

דף כט ע"א רש"י ד"ה במפקיר נזקיו וה"ק ר"י במתכוין לשוברה כו'. והג"י פי' במתכוין להשליכה כו' דאפילו תימא כו' ברשות קא עביד לא עדיף מכל מאן דעביד ברשות דכי הזיק חייב. לכאורה הא אליבא דר"י קיימינן ואיהו ס"ל דכל ברשות פטור (לקמן ל סע"א) וי"ל דדוקא כשהזיק לאחר נפילה פוטר כשעושה ברשות ועמש"כ לקמן בסמוך בדבריו: **גמרא** מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא. וכ' הג"י ובמתכוין להשליכה ממש ל"ל דא"כ כו' ע"ש לכאורה כן הל"ל דא"כ הוה משמע דאף שלא נתכוין לזכות בחרסיה חייב ובאמת פטור בכה"ג כיון שהשליכה כדי שלא ליתזק בה מחמת אונס קעביד כמ"ש לעיל בסמוך וה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס וכ"ש לפמש"כ לעיל דברשות קעביד ור"י ס"ל דכל ברשות פטור כמ"ש לעיל: **בתוי"ט** נתן טעם למה שפסק הרע"ב כר"י משום דבגמ' מוקמינן לריבא כר"מ דברייתא כו' וכ"כ הנ"י דיחיד ורבים הלכה כרבים וק"ל דר"מ כיון דרבי סתם דעת ר"מ וזה נקרא סתם עי' ריש ביצה תד"ה גבי ה"ל כסתם במתניתין ומחלוקת בברייתא דהל' כסתם עי' יבמות מב ב' ובתוס' שם ועמש"כ (בעירובין מז וביומא לו ב): **תד"ה** אלא מאי. לא הוה פליג במידי אדר"א כצ"ל:

דף ל ע"א במשנה השופך כו' חייב בנזקו. עי' בנ"י שכתב דאליבא דהלכתא אפי' בדאפקרינהו ומשמע בדבריו דהטעם דלא הוה מאונס והא דכ' לעיל דבמתכוין להשליך אע"ג דמחמת אונס חייב היינו כשהזיק בשעת נפילה וכמש"כ שם: **ע"ב** א"ל רב כו' והכא בהלכה וא"מ בן קמיפלגי כו'. הנה הרמב"ם בפי"ג מהל' נ"מ הי"ד השמיט הא דא"מ כן וכ' הכ"מ דסובר דזה דאיה בעלמא דפליגי בהל' וא"מ כן ר"ל אלא דפליגי בקנסו גופן אמו שבחן ורב כרשב"ג (וכן רב אדא ב"א ע"כ בוותיה ס"ל) ולהכי פסקינן כוותיה ולא כת"ק ומסתמא סבר דמורין כן נמי (ועמש"כ בשו"ע או"ח סי' קס) ולכן קושיות הלח"מ עליו אינו כלום רק דדברי הכ"מ תמוהים מצד אחר דהא ר"ה אמר משמיה דרב להדיא דהלכה וא"כ וזה ודאי דהלכה כרב נגד ראב"א וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ז דל"א לד תמות במקומה עומדת כרב נגד ראב"א וכ"פ הרא"ש כאן כרב דא"כ (אך מטעם אחר ע"ש) וכ"כ לייחב פסק הרמב"ם כראב"א משום דעביד עובדא כשמעתי' וקי"ל מעשה רב והנך דומה שהרמב"ם פסק כמעשה נגד כללי דהלכתא והרא"ש והטור אחריו לא שבקי כללי דהלכתא משום מע"כ [וכן הר"ן בפג"ה גבי פלוגתת רב ולוי בריחא. כתב ואי עובדא דרבא מפרזקיא כו' דמימרא דרבא כו' עדיפא גן] ורא"יתי לחכם א' שנסתפק בזה וכ"ל דדבר זה יש להכריע מהא דאיתא בפסחים (נא ב) אני שראיתי את רשב"י שאכל כדי הוא רשב"י לסמוך עליו בפניו ושלא בפניו אתה בפני אכול שלא"ב לא תאכל ע"ש:

דף לא ע"ב רש"י ד"ה תרגמא וא"כ לא אפקרי' שוכו הוא ומפח באפיה שהרי אנוס הוא. ק"ק מ"מ כיון דה"ל לעמוד ה"ל כמו שנפרלה ביום דחייב אפילו אחר נפילה כראוי ובכותל בריא לקמן בר"פ הכונס ובתוס' שם ד"ה נפרלה:

דף לב ע"א תד"ה שנים ולא הזיקו ממש במתכוין. נ"ד דאפילו שלא במתכוין חייבים כמבואר שם ברש"י ותוס':

דף לג ע"א ד"ה שני שוורים תימה כו' שא"ל היא וי"ל דלר"ע כו'. אכתי תמה דלכאורה לר"ע דשותפי נינהו (מיד משעת הנזק אף קודם העמדה בדין כמ"ש התוס' לקמן בד"ה א"ב והתוי"ח בר"פ דלקמן שכ' שקודם שפסקו הב"ד אפי' לר"ע לאו שותפי נינהו ע"ש נעלמו ממנו דברי תוס' הללו ומש"כ שם כמ"ש התוי"ע בשם הרא"ש בד"ה רש"א ע"ש דאין שום רמז לזה) ואם כתש המזיק הוה ברשות שניהם (כדלקמן לד) וא"כ ה"א דניזק ראשון יפסיד לפי ערך חלקו בשור המזיקו הא"נ כשהוזק אח"כ משור תם קנ"ל דאינו נפסד כלל בזה וכמש"כ לענין ברח בסה"ד ועי' בנ"י ובקמ"ע ר"ק ת"ב ועדיין דין זה לריך לי תלמוד וכן מש"כ הנ"י ולאוי שתדע כו' כגון כו' נפיך דין הוא כו' ויגבה האחרון מן הראשון עשרים זוז ע"ש באריכות (והביאו הקמ"ע שם

סק"ב אלא שנפל ט"ס בדבריו) ולמאי דכיון דניזק הראשון היה לו חלק שותפות במזיקו ארבעים זוז שהוא המיפית שוויו ואח"כ הוזק בחליו ואין לגבות ממזיקו רק כ' אז נמלא יש הפסד שמונים זוז מהראוי שגם הוא יפסיד ערך חלקו בו שהוא חלק תמיפית דהיינו עשה עשר זוז וישאר בשורו שוה עשרים זוז והמזיק הא' ישלים לו עוד ד' זוז ואם מיירי שנגחו שניהם זה את זה בב"א הוא א"ש אבל הרי כ' בסמוך בשם הרמ"ה וכ"כ הרא"ש דמיירי גם במחבל השני ברלאשון לאח"ז וכמש"כ הרמ"א שם ויקשה ג"כ דאפי' הנזקים שוים היה לאוי שיפסיד הניזק הראשון לפי ערך חלקו שהיה לו בהניזק השני וכנ"ל ולפד"נ דהרא"ש תברי' לגזיזי' בסוף המשנה במש"כ וסברתו משום שהתחילו כאחת כו' משמע דמוקי למתניתין דוקא בב"א אך לשון התוספתא שהביא הרי"ף לא משמע כן וכן לשון הרמב"ם בספ"ע במבורו וצ"ע בזה: **ד"ה** לפוטרו וד"ה הוה אמינא. עמש"כ (בגיטין מב ב) בתד"ה ושור בעז"ה ובסד"ה לפוטרו נ"ל יכול לקנות שור כשלו בכ"ף: **גמרא** רי"ש סבר בפ"ח הוה כו'. ר"ל הניזק דבכ"מ בפ"ש הוכח שם בעה"ח על התלוש ולקמן בסמוך עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעה"ח גובה הימנו כו' וכן לקמן ר"פ שור שנגח ד' וה' קאמר הש"ס אי לרי"ש דאמר בעלי חובות נינהו ע"כ דשב על הניזוקין מדקאמר בל"כ והתוי"ע ל"ד במש"כ ודלא כרי"ש דאמר כו' דמזיק בעה"ח דניזק הוא. ואולי תפס ליסנא דברייתא דקורין למי שיש לו נושים הרבה שהוא בעה"ח גדול ואפשר דהוא בלשון סגי נהור: **תד"ה** הקדישו ומילי עובא דברים שור שנגח כו' כצ"ל: **ע"ב גמרא** והתניא מכרו מכור מוזר וגובהו כו' לרדיא. בתור"ע לקמן פ"ד מ"ז הקשה להרא"ש לעיל בפ"ק סי' ע"ז שכ' דלענין תשלומין מודו רבנן לר"י בנגח ואח"כ הפקיר דפטור א"כ אמאי חייב כאן במכרו (עמש"כ שם י"ג ב ברש"י ד"ה והועד) וכן לקמן הקדישו מוקדש משום דר' אבהו הא כיון דהקדיש פקע השוב לגמרי ולעמ"ד נ"פ דהכא דמיירי בתם אפי' לרי"ש כיון דמשועבד לניזק לאו כל כמיניה למכרו לגמרי או להקדישו כמ"ש התוס' לקמן בד"ה משום:

דף לד ע"א תד"ה דר"מ סבר אע"ג כו' מ"מ כו' אילטריך כו'. נ"ל דל"כ כן אלא למסקנא דאף ר"י מודה דפח"כ דניזק הוה מטעם דלא יהא תמור ממועד דנ"ל מוהמת יהיה לו כפרש"י אבל השתא לפירוקא דרבא דלר"י פח"כ דמזיק הוה פלגא ע"כ סבירא לן דלא ילפינן תם ממועד וכסברת הגמרא (לעיל טו) ולריכא כו' ואי אשמעינן מועד כו' אבל תם כו' וא"כ שפיר אילטריך לר"מ קרא דהכא לפח"כ כתס והתוי"ע ל"ד במש"כ דוגם אה"מ יהלון אתי לפח"כ דהוה דניזק דלמסקנא לא נלרך לזה דילפינן ממועד וכמש"כ התוס' והנ"י שכתב והא דלא דרים איפכא שמותף בהפסד ולא בשבח כו' נ"ל דכוונתו דנידרוש והמת יהיה לו לשבחא דהוה דניזק וגם נדרוש דשתפי' בפחת: **ע"ב גמרא** והתניא רי"א יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה ה"ם כו' לכאורה קשה דהא מסקינן בסוף הסוגיא דגם ר"י א"ל פחת שפחתו מיתה מהלין בחי וי"ל דהכא בא לתת טעם דמגלן לדרוש פחת שפחתו כו' להכי קאמר דאלת"כ אלא תפרש כפשטי' א"כ שור שוה מנה כו' וזה אי אפשר מק"ו ממועד אלא ע"כ לריך לפרש פחת שפחתו כו' וכמו בעז"ה וע"ע בסמוך: **שם** אלא ארוי"ח שבח נבלה א"ב כו' ומ"ם פלגא. מדל"ק דמזיק הוי פלגא כלישנא דרבא לעיל לענין פחת משמע דקאי אניזק דהוא שקיל פלגא אבל המזיק לא שקיל פלגא השני' כגון אם היה הניזק שוה ר' טרם שנגחו וכשנגח היה שוה הנבלה ק' נמלא דהניזק היה ק' והיה לריך לשלם כ' ואח"כ השביחה כ' נ"א דשייך לו פלגא ויכה מן הכ' ולא ישלם אלא מ' אלא חלקו מהשבח דהוא יו"ד שדינן אנבלה ונמלא דהניזק הוא בל' וישלם חליו דהוא מ"ה וכ"ה בהרמב"ם פ"ז הל"י ומוש"ע סי' ת"ג ס"ב וזהו דקאמר השתא כו' דשקיל בשבחא יכול כו' והנבלה יפה כ' זוז ר"ל שהשביחה על כ' זוז (ובשעת הנגיחה לא היתה שוה כלום) (דומיא דלקמן שנגח שור שוה ה"ם והנבלה יפה ל' זוז) זה נוטל כו' וכ"ל שמא תפרש דהמזיק נוטל ממש חלי השבח (ומה שאומר גם החלי החי אף דדרשינן פחת שפחתו מיתה כו' וא"כ השור החי שייך כולו לניזק שיגרא דלישנא דברייתא הראשונה נקט או משום הליור דמפרש הש"ס בסמוך מה שבא לאפוקי בואומר שלם ישלם כו') אמרת כו' ואומר כו' ור"ל א"כ ע"כ מוכח דלא שקיל המזיק מידי בשבחא אלא פלגא שקיל ניזק ואידך פלגא שדינן אנבלה ואז אם ומלא עדיין פחת ממה שהיה שוה בחיים ישלם חליו ואם לא יהיה פחת או שיהיה עדיין יתרון לא יתן ולא יקח ובזה א"ש מה שלא הביא הרמב"ם וכן המחבר בש"ע דין דאין הבעלים נוטלין (שכ' הלח"מ דל"י למה) כיון שכבר באמרו דאין המזיק נוטל פלגא דשבחא אלא דשדינן אנבלה ודע שדברי ביאור הגר"א ז"ל שם סק"ו שכ' ר"ל א"כ תמוה דבכה"ג אין יתרון שיטול המזיק אלא אדרבה שיבאר עדיין פחת ונלרך עוד לשלם חליו וכפשוטו א"ש דיהיה יתרון וקמ"ל דלא יטול ועי' לשון הטור ובסמ"ע שם נראה שיש ט"ס וכנ"ל ובשמה שנודע לו לא היתה שוה אלא ב' סלעים וא"כ השביחה עד שוה ל"ב זוז דהיינו שהשביחה ו' סלעים ודבריו בדרישה תמוהים דליורו הוא אם היה שקיל המזיק פלגא ממש בשבחא אבל דעת הטור הוא דשדינן אנבלה וא"כ אינו נוטל אלא רביע כמ"ש בפרישה ובסמ"ע ועי' בים"ש סי' ל' והוא ז"ל העירני לכ"ז: **רש"י** ד"ה שוכו שביים כדקי"ל איש בעמיתו כו'. פי' (לקמן מב) ובתד"ה גבי דמזה לא ממעטינן בושת לכ"ע אף לר"ע ודלא כהתוי"ע לקמן פ"ח מ"ב סד"ה ושור של' דרש"י לא דקדק לפרש אליבא דרבנן דמשמע דלר"ע א"ש:

דף לה ע"א במשנה ד"ה בסלע נתחכך כו'. משמע דאלו מחמת שהיה נרדף משורו גם ונכשל ולקה ע"י זה בסלע היה חייב אבל הנ"י בשם הרמ"ה כ' דזה לא הויא אלא גרמא ופטור. והתוי"ע ל"ד בהעתיקו דבריו על פי' הרע"ב שהוא כלשון רש"י: **ד"ה** היו שנים ושלשתן של ג' בנ"א ולשון הרע"ב שני שורים של ב' בנ"א רודפים אחר שור של אדם אחד והוא מלשון רש"י לעיל (יג ב) ואולי ל"ל של אדם אחר ברי"ש: **ע"ב** היה אחד גדול כו' התע"ס. בתוי"ט ותיהו באחד תם כו' דהא מודה בקנס פטור תמוה דהא כ' לעיל בד"ה היו בשם הנ"י דמיירי בדאיכא סהדי כו' וגדולה מזו עי' לקמן בר"פ הפרה במהרש"א בתד"ה דאפילו ועוד תימה דע"כ כולה מתניתין באחד תם או שניהם תמין מיתוקמא דאל"כ מאי נ"מ כדלקמן (בגמרא לו): **תד"ה** דקתני ז"א לא כי שאין הבעל רגיל לידע. והתוי"ע בא שם בזרוע דמהיכא ידע ועוד למה כנסה ולכאורה י"ל דטוען דאחר שכנסה נודע לו מפי עדים והלכו להם למדה"י או שמתו. ועי' בחו"מ סי' ע"ה סכ"ג ברמ"א ועי' (ב"ב קלה) פלוגתת רבא ואביי באומר זה אחי דלרבא מיקרי ברי אף דטוען ע"פ קרוב אולם שם מיירי דהקרוב לפנינו. ועי' ש"ך שם סקפ"ב מה שהביא בשם רביט שמחה שבמרדכי ותימה עליו שלא הביא לדבריו מהא דרבא. ומש"כ התור"ע בפ"ז דכתובות אות ע"ד דלא קי"ל כרבא בזה ל"י מהיכא פסיקא ליה:

דף לו ע"א גמרא אי במועדין כו' דמי תורא מעליא כו'. נראה דצ"ל מעלייא וכן בפרש"י:

פרק ד רש"י במשנה וכולן היה תם כו' כגון כו'. וכ"ע התוי"ט והוא מלי כו' כגון דלא אייעוד בכ"ד כו'. לכאורה המ"ל נמי דלא אייעוד כלל עד אחר כל הנגיחות ומש"כ התוי"ח עליו עי' מה שהשבתי עליו (לעיל לג). ועי' בתוס' כאן בד"ה אי כר"ע:

דף לז ע"א במשנה ה"ז מועד לשבתות וא"ת לחול. פי' בנ"י שהשלשה היתה דלמא ימות החול דלא נגח בהן שתרי לנגיחות דשבת דלפניהם כיון דחזרת ג"י סתרה העדאה גמורה כמ"ש דליסתרו מקצת ימי העדאה ואכי תמה דמה זו שאלה דמה"כ ליהוי מועד לדילוג ר"ל מז"י לז"י כמו ראה שור נגח שור ולא נגח כו' דלקמן בברייתא דמה לי דילוג שורים ומ"ל דילוג ימים וכדלקמן ע"ב בגמרא נגח שור יום ט"ו בחדש זה ויום ט"ז כו' וע"ש בתוס' ולעד"נ דשלשתם היתה אם היום גורם נעשה מועד בג' שבתות אבל א"ת דהוה מועד לדילוג אינו עד שישלם בדילוג והוא ד' שבתות עי' בתוס' הנ"ל עוד נ"מ אם אירע יו"ע בין השבתות ונגח בו דאם היום גורם מטעם הירושלמי או מטעם רש"י יו"ע נמי מלטרף להעדאתו ואם מחמת דילוג לריך שיהיו הדלוגים שוים כמ"ש רש"י בר"פ וגם אם ככר נעשה מועד לשבתות נ"מ אם נגח אח"כ ביו"ע שלאחריהם באמלע השבוע ועמש"כ לקמן ע"ב בתד"ה שור: **גמרא** רפ"א א"ת תנן דסתמא לא הוי מועד. נ"ל דר"ל דהפי' במשנה הוא דסתמא לא ה"מ והוא אינו מפרש הגי' דואינו מועד רק דמפרש דר"ל דלא חזינן ליה דאייעד לשא"מ ולאפוקי מדר"ז דמפרש וא"ת היינו דחזינן ליה דלא נגח לשא"מ. ועי' (לקמן מח ב) בתד"ה ותני ובמה שליינתי שם ובזה לא יקשה עליו מו הא דדייקי ר"א ורב ינאי לקמן ממתניתין דוא"ת תנן וכן א"ש מאי דפסקו רוב פוסקים כר"פ ואיגני ח"ו כחולק על התלמוד. עי' כה"ג בתהרש"ל (בסנהדרין נב ב) ועמש"כ (בפסחים לו ב) ובמש"כ (בשבועות מז) בתד"ה תני: **שם** נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל. נ"ל דאם נגח ב' שורים וחמור נעשה מועד לב' מינים אלו לא מיבעי' לדעת הרמב"ם דגם בג' מינים אלוקים א"ת אלא להם מלא אפי' להחולקים עליו וס"ל דנעשה מועד לכל (עי' בפ"ו מהל' נ"מ ה"ע ועד סוס"פ ובמ"מ שם) בכה"ג שוים הם ורא"יתי (מעירובין לז) בודק שתים של יד ומ' ש"ר כו' ובעינן דאיתמחי בש"י ובש"ר פ"ם והיכא דנגח ג' שורים וחמור או חמור וג' שורים תלוי באיבעיות דלקמן. ועי' (בנדה סו) ובתד"ה ותבדוק הב' ועי' ג"כ (בשבת סא) בסוגיא דקמיע ובתוס' שם: **תד"ה** הכי בירושלמי לפי כו' וחשובים בעיניו נכרים. ולשון הירושלמי הוא משנה דעתי' משמע דלפי שחשובין בעיניו נכרים הוא משתגע ונוגח אפי' בהמות (עמש"כ כעין זה לעיל כג ב בתד"ה שיהו) כי כן דרך הבהמות כשבאים לפניהם אנשים נכרים נעשין כמו פראים וכ"מ בהמפרש פ"מ ודלא כמו שהבין מהר"ם וקלת תמעות התוי"ע ד"ה משיחזור: **ע"ב** ד"ה שור. עי' רמ"א דפסיקא ליה דבמועד לשבתות לכ"ע בסתמא הוה מועד לחול וזהו ע"פ מש"כ הנ"י דלכ"ע הך בבא תנינן ואינו כלומר שידוע לנו כו' ע"ש והן לפי מש"כ לעיל דגם לר"פ תנן בכולהו וא"ת רק שמפרשו דלא חזינן כו' א"כ גם וא"ת לחול יפרש הכי דלא חזינן ושלשתם כפשטא אם יש לחלק בין שבת לחול ולא הוה מועד מסתמא לחול או לא והוה מועד לכה"י ולא נלטרך ג"כ למש"כ שם ולא לפי' הנ"י אלא אפי' להנ"י (וכדמשמע מדיוקא דר"א) היינו למאי דס"ד דהשואלים דאולי אין חילוק בין שבת לחול אבל לפי מה שהשיב להם דיש חילוק י"ל דדתיין נמינים

למינים חלוקים דמשתמא ג"כ א"מ וכ"נ להדיא ברמב"ם פ"ו הל"ח וכמ"ק בנ"י עלמו כד"ה נעשה מועד לסירוגין למוריס של' למוריס דוקא כו' דכיון כו' ה"ל כמועד לשבתות דא"מ לימה"ח אלא לדבריו קשיא קצת דתלי תניא בדל"ת: **במשנה** שור של ישראל שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח שור של הדיוט פטור כו'. לכאורה יפלא דפתח בשל ישראל וסיים בשל הדיוט ונ"ל דבדיוק תני ולאשמעינן דשור של נכרי שנגח שור של הקדש דחייב פי' בגמרא אח"ז ראיתי בהגהת הב"ח שמגיה ברישא נמי של הדיוט ול"נ כמש"כ ובמשניות וכן בסדר המשנה דירושלמי וברי"ף הגירסא בסיפא ג"כ של ישראל:

דף לח ע"א גמרא מ"ל אי רעהו דוקא כו'. בתוס' ע"ש הקשה אמאי נקיט הפירכא בדרך לידוד הא ודאי לפסו דוקא כדקתני ליפא שור רעהו ולא הקדש ואיצטריכתי' דכלי סתום (במנחות סז) ד"ה חד דמסברא מחד מיעוט לא הוה ממעטינן אלא הקדש לחוד ע"ש:

דף לט ע"א תד"ה ואם. לא איעוד באותן נגיחות כצ"ל: **ע"ב** גמרא חוזר לתמותו עד שיעידו בו בפני בעלים. מהתוס' לעיל ע"א ד"ה ואם מוכח דבעינן ג"כ דינא בפניהם ג"פ. ועי' לעיל כ"ד רע"ב ברש"י:

דף מ ע"ב גמ' מדריסא רשות כו'. עי' בגה"ש ושכח לציין עוד ביבמות קג ב ובזבחים קג ב: רש"י ד"ה לא לקטלא והכי קאמר נוגח כו' כצ"ל:

דף מא ע"א במשנה נגח עבד או אמה נותן כו'. וכן השור בסקילה כדכתיב נקרא ונסתפקתי באם נגח עבד של בעליו אם ישנו גם הוא בדין יום או יומים אם נאמר גם לענין הזה כמיתת בעלים כך מיתת השור או מעטם דכ"ז דכסף יתן לאדוניו או השור יסקל אין הבעלים משלמים אין השור בסקילה ע"ד דדרשי רשב"ל ורבה (לקמן מג) (וגם ריו"ח ל"פ עלייהו שם אלא מרבוי' דאם) ולטעם זה אפילו לא שהה מעל"ל נמי פטור ועמש"כ לקמן מ"ה בתד"ה אפילו) ועי' בנ"י דמשמע מדבריו דגם שור ישנו בדין יום או יומים ולעד"נ דליתא דפשוט דגם הבעלים אינן בדין יום או יומים בגוונא דשור דא"פ אלא אם הכוהו בשבט דלך יסור ותוכחה עי' רמב"ם פ"ב מהל' רולח הלי"ד. שוב ראיתי במכילתא משפטים סוף פ"ז שלא חלק בין שורו לשור אחר במיתה על עבדו ועל אמתו, ע"ש ודברי הנ"י צ"ע. ועמש"כ לקמן מה ב בתד"ה ע"פ ע"א: **תד"ה** מאחר וגם בהרג ג"פ על פי בעליו כו' כצ"ל: **ע"ב** ד"ה כיון. נאמר איש אמו ואביו תיראו כצ"ל: ד"ה לרבות כדתנן מורא רבך כו'. אבות פ"ד מי"ב: ד"ה ע"פ ע"א בר"פ המערובות כו' משום דמודה בקנס הוא ותימה כו' ובפ"ק דסנהדרין כו' (ולקמן מג) בד"ה קתני מיהא פי' מטעם כמיתת בעלים כך מיתת השור כו'. וגם ע"ז יקשה מהא דסנהדרין דהא כי אמר פלוני רבעני לרלוני אינו נהרג אפילו יש אחר עמו כדאיתא שם לעיל ובאמת לא לכל אמרי' כמיתת בעלים כו' כדאיתא (שם לו ב) וע"ש בפרש"י בד"ה לא תמה ולקמן מ"ה בתד"ה אלא:

דף מב ע"ב רש"י ד"ה ויכם אותה. עמש"כ (בכתובות פג) ע"ד: ד"ה והמית כו' שור אינו כו' דכתיב והמית כו'. תימה דהא פי' לעיל אע"ג דכתיב והמית נימא כו' (ובגיטין מג) בד"ה ועוד כופר פי' מדכתיב והמית משמע דבלא היקשא לסקילת השור יליף משום דוהמית קאי נמי אואם כופר ול"ע ובנ"י במתניתין דלעיל בד"ה מועד משלם אה"כ משמע דיליף לה מדכתיב וגם בעליו יומת דאיתקש למיתת בעלים ומיתתן ודאי אינה אלא לאחר מיתה עמש"כ (בכתובות לג ב) אבל ק"ק לאביי ולמאר אמוראי לקמן דמחייבי כופר שלא בכוונה אפילו לר"ע כמ"ש התוס' שם מרבוי' דאם לענין זה נמי: **תד"ה** היתה וה"ה לישראלית כו'. והא דנקט שפחה כו', לכאורה נקיט שפחה משום נזק וצער. ואולי כוונתם אהא דלא נקיט ג"כ תנאי דנשואות למשוחרר ולגר:

דף מג ע"א גמרא נגרושה. פרש"י שגרשה אחר השבלה הכא לענין נזק וצער דאפילו בעודה תחתיו שייכים לה אלא דפריך דיכנס הבעל שני דגרשה קודם מיתתה דשוב אינה יורשה אבל הא דמקשה גרושה נמי תיפלוג בדמי ולדות א"א לומר בגרשה אחר השבלה דאיך תיפלוג כיון דככר משעת השבלה זכה הבעל ונ"ל דכוונת המקשה הוא כיון דמיירי בגרשה יכול למיתני נמי דאם גרשה קודם שבלה דתיפלוג ובזה א"ש דלא פריך בקילור א"ה תיפלוג כו' משום דבהאי גרושה דאיירי בה דהיינו שגרשה אחר השבלה ודאי דלא תיפלוג אלא דפריך גרושה נמי כו'. ר"ל כיון דאיירי בגרושה היה יכול למיתנא נמי גרושה דתיפלוג כו'. ובזה תראה שהכל"ע של גה"ש אינו כלום דאין הבעל פירושו דמת אחר השבלה דומיא דאין האשה (וכדלקמן מט) ונכון בעז"ה: רש"י ד"ה או גיורת הואיל ואין להם יורשין כל הקודם בנלסם זכה כו' כצ"ל: **תד"ה** אמר. בסופו דהכן סברא דפריך דלא מרבינן כו' כצ"ל: **גמרא** אימא סיפא המית שורי את עבדו כו' ואי דמים אמאי לא א"ל יכילנא כו' וסיפא קנס כו'. פי' אבל דמים משלם ע"פ עצמו וק"ל דא"כ אמאי תנינן בס"פ שה"פ המית שורך את עבדי כו' משביעך כו' פטור לרבנן דס"ל לעיל גבי אנסת כו' דחייב מטעמא דלא שביק מידי דכי אודי ביה לא מיפטר כו' ולשון רש"י (בכתובות מב) ד"ה אבל דקסברי התם טוען אנסת לא תבעו אלא בושת ופגם וה"נ נאמר דלא תבעו אלא דמים. ואולי כיון דרבה גופיה קרי לה שנויי' דחיקא ידחוק ג"כ לומר דלא אתיא הך מתניתין דשה"פ אלא כר"ש דפוטר ג"כ באנסת שם. אבל ראיתי להרא"ד ספ"י מהל' נ"מ דמסיק לדינא ג"כ דמשלם דמים בעבד עפ"ע (והיינו במועד דבתם אף דמיו אינם אלא קנס ובב"ח לא משכחת לה דמים עפ"ע אף במועד דהרי משלם כופר גם עפ"ע ומש"כ שם דבין בב"ח ובין בעבד דמים משלם עפ"ע בין שלא בכוונה ע"כ לגדדים קאמר בב"ח שלא בכוונה ובעדים ובתם ועבד משכחת לה גם עפ"ע ובמועד. והלח"מ של שם בתם עפ"ע איכא דמים בב"ח ל"ד בתחכ"ת גם ברא"פית דבריו איסתמיעתי' דהא דהמית שורי את פלוני כו' היא משנה בס"פ אלו נערות) ואפשר דגם הרמב"ם יודה לו בזה וכ"כ מהלח"מ קשה הך דשה"פ ונ"ל ליישב דגם רבנן דאנסת כו' ס"ל דלא שביק מידי דקיין רק דס"ל דבשת ופגם נמי תבע. וכן איתא להדיא בגמרא דשה"פ (ולשון רש"י דכתובות שהבאתי לפ"נ). ולכן בעבד דליכא תרוייהו בהדדי דאם קנס ליכא דמים ואם דמים אין קנס גם אינהו מודו דלא שביק מידי דקיין ונכון בעז"ה. אח"ז מצאתי להירושלמי בשבועות על המשנה הנ"ל וז"ל רי"ל של מהו שישלם דמי העבד מפיו כו'. תנינן המית שורך את עבדי כו' פטור. א"ר חגי תיפתר שהמית עבד מוכה שחין כו' ע"ש ואף דמקשה שם ע"ז א"כ אפי' ב"ח נמי פטר למאן דאמר דמי ניזק דהא אינו שוה כלום ולמ"ד דמי מזיק הא הוי קנס לפום גמרא דילן משמע דזה ליכא למ"ד דכופר קנס (עי' לעיל מ ובמכות ג ב) דאין סברא רק לומר כופרא כפרה או ממונא אך לרבה דס"ל דליכא כופר בהודאת עלמו רק דמים לפי מאי דאמר יכילנא כו' יאמר הקושיא אפי' ב"ח נמי יפטר אי איירי במוכה שחין אבל לפמש"כ א"ש דבב"ח דכופר נמי אינו קיין אפי' ר"ש מודה דדמים קתבע ופ"פ שאמור תמה אנכי על פרש"י (בכתובות מא) במשנה שפי' דלהכי משלם כופר עפ"ע דקסבר כופרא ממונא דמאי אתא לאפוקי אי דל"ת כפרה הא כש"כ דמשלם עפ"ע כמבואר (לעיל מא ב) וכ"כ בעלמו לקמן בסמוך (ריש ע"ב) ואי לאפוקי ממ"ד קנסא זה ליכא למ"ד לגמרא דילן כמש"כ. ואולי שסמך על פשט השמועה (דלעיל מא ב) דפריך מודה בקנס הוא ולא נחית לפי' התוס' דשם אבל באמת דבריהם מוכרחים כמו שנתבאר: **ע"ב** מיהו ב"ח דמשלם כופר עפ"ע כו' עבד כו'. הסברא קשה להבין ולכאורה יותר ה"ל לשנויי דמיירי מתניתין בהאי גוונא דאתו סהדי כו' ואמר מרי' דמועד הוא אך גם זה דוחק דמשמעות לשון המשנה דליכא עדים כלל על המיתה רק הודאת עלמו:

דף מד ע"א תד"ה נגיחה. אע"ג דלא יסמרנו גבי מיתה כתיב. פי' רש"א של' דל"י מאי דקאמרי ועמש"כ לקמן (מה ב) ביסוב דבריהם בס"ד: **ע"ב גמרא** והנזקין שלא בכוונה ר"י מחייב. נשמט בע"מ לציין ברמב"ם פ"א מהל' נ"מ הל' ו: **רש"י** בסה"ע ואפי' לרבנן כו'. (לקמן לה ב) לא פי' כן ועמש"כ שם (ולעיל יג ב):

דף מה ע"א ד"ה הקדישו מוקדש וכ"מ דאי מתהני מיניה מעל. בתשובת מ"ס חלק או"ח סי' ק"פ פי' כוונתו דזה ודאי דאינו נפטר מסקילה מחמת הקדישו אלא גומרין דינו אח"כ וסוקלין אותו ואע"ג דכתיב שור רעהו ולא של הקדש היינו בהוקדש קודם שנגח כו' ע"ש ונפלאתי עליו איך נעלם מכ"ת הגמרא דלעיל בסמוך דלרבנן אפי' הקדישו ואח"כ נגח בסקילה (וקרא דשור רעהו שהביא תמוה דהוא כתוב בהמית שור). ולר"י אפי' נגח ואח"כ הקדישו פטור ופרש"י שנראה הוא לרבנן כמש"כ בדבור הקודם: **תד"ה** השתא. וקשה לפי' דאם זה הזיק לא הוי נזק ניכר אפי' אתפסיה בידים לא יתחייב כו'. ונראה טעמם דל"ד להטמאה כו' דחייב במזיד משום דזה לא הוי אלא גרמא ועוד דהתם טעמא משום קנסא כדי שלא יהא כאו"א כו' (גיטין נג) והכא אדרבה מטוה קפכיד במאי דמסריה לב"ד וע"ש בתד"ה שלא והמל"מ בפ"ג מהל' גזילה נתקשה בדבריהם אלו: **בא"ד** ועוד דאם הוא פטור כו' כשמתפיס אותו בידים נמי פטור כצ"ל: **בסה"ד** להחליט לו מיד לר"ע ולהשתעבד בו לרי"ש לגבות מגופו כ"ל דל"ל: **ד"ה** אפילו ושואל כו' דחייב לשלם דמי שור לבעלים מ"מ כופר א"מ. מוכח דאף בשמירה מעולה דפוטרתו מן הכופר מ"מ השור נסקל וכ"מ לקמן בגמרא בסמוך (ע"ב) דלר"י דסגי בשמירה פחותה למועד למיפטריה מה"כ לסקילת השור לא מהני ולכאורה טעמא בעי דהא כתיב ולא ישמרנו כו' השור יסקל ומגלן דדינן ליה אכופר ולא אסקילה וגם לרבה לעיל הוקשו אהדדי סקילה וכופר. אמנם גדולה מזו מלינו (לעיל כג ב) דאפי' בחצר המזיק השור בסקילה (ומכופר פטור) ואמרי' שם דלענין קטלא לא אמרי' והוא משום דסקילתו איננה לעונש בעליו דאפי' שור של הקדש ג"כ בסקילה לרבנן דר"י לעיל אלא דהוא כמו דא"כ לסקול הרובע והנרבע עי' (לעיל מ ב). ובזה א"ש בפשטי' הא דכתיב תנאי דולא ישמרנו במועד ולא בתם משום דלא קאי רק אכופר ובתם דליכא כופר זולת סקילת השור ולזה אפי' שמרו לא מהני

ובנגיחת שור דל"כ נמי ולא ישמרנו בתם הוא לפי מאי דקי"ל דפ"נ קנסא משום דבחזקת שמור קיימי א"כ הרי שמור הוא: **ע"ב גמרא** אר"ב"א הא מני ר"א כו' אביי אמר כו'. עיה לתרוייהו מיירי הברייתא בדנטרו ש"פ אבל מתניתין מוקי לה הנ"י בדלא נטרי כלל הביאו התוי"ט והתוי"ט כ"ע דבגמרא בברייתא משמע דאיירי בדנטרו ש"פ ול"ד כלל דהברייתא מקיימת חוץ מש"מ הלכך ע"כ איירי בדנטרי ש"פ אבל מתני' דתני אטולהו נכנסו תחת הבעלים כו' ע"כ איירי בדפשעי ולא נטרי כלל ועוד דפסקא לומר מועד משלם נ"פ ואי בדנטרי שמירה פחותה הלא ר"י פוטרו מלד סעדאתו בבבא הסמוכה: **רש"י** ד"ה נגיחה לתם מגז"ש כו'. לכאורה דכוונת הגמרא לעיל דדרשינן (לעיל מד) או בן יגח או בת יגח נגיחה בתם ונגיחה במועד והוקשו אהדדי אולם זה כתיב במיתה ובתם דליכא תשלומין רק דהשור נסקל ולמיפטריה מסקילה לא מהני אפי' שמירה מעולה כמש"כ לעיל א"כ למאי אתי היקשא אלא דדרשינן שם גם נגיחה לנזקין ואמרינן דלשנין נזקין הוא דהוקשו אהדדי וזהו כוונת התוס' במש"כ שם אע"ג דלא ישמרנו (ר"ל דכתיב גבי היקשא דתם למועד) במיתה כתיב מ"מ ילפינן מיניה לנזקין משום דגם התם כתיבי שמה מכפילא דינא: **גמרא** אר"א"ב"א ל"פ ר"י כו' אבל לד תמות במקומה עומדת. הנה הרמב"ם בפ"ז מהל' נ"מ פסק ככב לקמן דל"א לד תמות במ"ע כמש"כ שם הה"מ. ולכאורה הוה ליה לפסוק כרא"ב"א דקוגיות (דלעיל יח לט ב) והמורלאי בתראי שם אזלי כוותיה ועי' ברא"ש:

פרק ה דף מו ע"א רש"י ד"ה א"נ. אשמעי' חכמים דהואיל כו'. כ"ה בנ"י וכצ"ל: **תד"ה** דאפי' ועוד י"ל דלמ"ד פ"נ קנסא כו'. עי' מהרש"א ובתור"ע לעיל פ"ג מי"א הקשה עליו מהא דלעיל (מא ב) דפריך ע"פ בעלים מודה בקנס הוא ואם איתא משכחת לה בכה"ג ול"נ דבכה"ג גם השור היה בסקילה לא מיבעיא לדעת רש"י דהא דאינו נסקל ע"פ הבעלים הוא משום דמודה בקנס הוא הא אין זה נקרא מודה אלא אפי' לדעת התוס' דהול משום דאדם קרוב אצל ממונו זה אינו נקרא ע"פ קרובו כמו שא"כ עפ"ע וכן א"כ ע"פ עד אחד דאהני סהדי סמכינן כמ"ש המהרש"א והודאתו אי הטדאת ע"א אינו אלא גילוי מלתא ע"ד שאמרו (בסהולין לט ב) עי' בריב"ש סי' קפב וכן מה שהקשה עוד מהא דבעבד לא משכח ליה קנס עפ"ע (לעיל מג ב) הא מ"ל בכה"ג גם זה ל"ק כיון דזה לא נקרא עפ"ע: **בא"ד** דהא בספ"ק דכתובות בעי למימר כו' דמוהל היא ולפי כו' תקשה דמוהל אדמוהל. בפ' השואל ובכתובות שם דמן קושיא זאת דה"ל דסבר כהא"ג כו' דהכא: **ע"ב גמרא** זיל בתר רובא ורובא דאינשי לרדיא הוא דזבני. לכאורה תמוה כיון דהאי גברא זבין להא ולהא איך שייך למפדייה בתר רובא והרא"ש הרגיש בזה ויסובו דחוק ולעד"נ דפי' דזבין להא ולהא היינו שהוא סוחר וקונה למכור להנלרכים לרדיא או לנכסתא ולכן כיון דרובא דאינשי זבני לרדיא אמרי' דמסתמא קנה לדבר שיוכל למכור לרובא דאינשי או י"ל דמיירי הכא שאין מכירין זא"ז ולכן אמר רב דהמוכר כיון שאינו מכיר אותו ה"ל לחשבו שהוא מן רובא וה"נ לאודיעו דנגחן הוא אבל הרמב"ם בב"ב פירש דזבין להא ולהא שהוא טבח ועובד אדמה וגם פירש שמכירין זא"ז רק הא דרובא לרדיא זבין פי' דרוב שורים קונים לרדיא דאם ליתא תיבת דאינשי. וכן ברי"ף ורא"ש שם ליתא:

דף מז ע"א תד"ה ליתא לפרה לא אתיא מתני' כר"ע כו' אם כחש המזיק כו'. פשוט דכוונתם דלר"ע ה"ה כי ליתא לפרה דהיינו שנאבדה הוה הזיק דהוא דמי הפרה לתרוייהו וא"כ אפי' היה בודאי שנגחה ואח"כ ילדה ה"ל להפסיד מן חלי נזקו כפי ערך חלקו בהפרה והמותר יגבה מן הולד. ועתה שספק דלמא ל"ל בולד כלום לא יטול אלא חלי המותר והתוי"ט נראה שלא הבין כן בדבריהם ותמוה: **ד"ה** מ"מ גופה אמו ב' שוורים תמים שהזיקו כו' מי הוה משלם חלקו וחלק חברו. ולכאורה אליבא דר"נ דאמרי' (לקמן נג ב) בשור ושור פסח"ק שנגחו כיון דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי ה"נ כיון דליכא לאשתלומי מהאי דנאבד משתלם כוליה מ"נ מהאי אבל נראה דדעתם כהוי"ח שבשו"ע סי' ת"י סכ"ז דדוקא היכא דשבירו אינו חייב מדינא הוא דס"ל לר"נ כיון דליכא כו' אבל בחייב מדינא אלא שברח או שאין לו לא וגדולה מזו חלקו לעיל בד"ה גלים אדעתך ע"ש אבל לפי הדעה הלאבונה שם וכ"נ דעת הנ"י לעיל בס"פ המניח גם בזה משתלם כוליה מהאי ונראה דזוהי גם דעת ר"ת בתוס' (סנהדרין פ ב) ד"ה עובר ומוגל מקושיית התוספות שם עליו בסה"ד מהך דהכא ולזה כוון הר"ן ג"כ בפ' א"נ גבי ולד טרפה ודלא כשעה"מ בפ"ב מהל' גנבה שנדחק בדבריו ע"ש: **ד"ה** מ"ע פירשא. דמאתמול גמרה לה. כ"ה בריש בילה: **רש"י** ד"ה המזיק. קלך כו' אלא שמין ב"ש כו'. וכן (לקמן בגמ' נח ב) גבי ההוא גברא דקן קשבא פסק ר"כ בשמים וכן מסיק אביי שם ובסוף הסוגיא בדקלא דארמאה ודלא כרבא דרלה לחלק בין נזקי ממונו לנזקי גופו. ולכאורה טעמא בעי דהלא ובעיר בשדה אחר דמיניה ילפינן דשמין ע"ג שדה לא כתיב אלא בנזקי בהמה ואיך נלמוד קולא מבהמה מזקת לאדם המזיק שיש בו חומר שחייב בד' דברים עיין לעיל (ד) וז"ל התוס' (כד"ז) דיותר ראוי להתחייב אדם, המזיק בידים ממזיק ע"י שילוח בעירו וי"ל דכולהו אבות ילפינן מתחת נתינה כו' לעיל (ה) ומש כ התוס' (ו ב) בד"ה שור רעהו דלא נתקבלה הג"ש אלא לענין תשלומי מיטב ל"ד אלא דר"ל לענין איכות התשלומין ולאפוקי פרטיהם בעיקר חיובייהו וכדמסקי וכ"מ מלשונם (בכתובות לב ב) ד"ה אלא ע"ש ועמש"כ לקמן בר"פ החובל: **ע"ב במשנה** ד"ה משלם ואמאי נקיט הני כ"כ דנ"ל: **גמרא** רבא כו' ואפי' נשברו בבור. לפרש"י העיקר חסר וגם לאיזה כוונה הוסיף רבא ואפי' נשברו בבור ולעד"נ דיכוין לומר דכיון דקבל עליו שמירתן אפי' מבור דאתא מעלמא כש"כ דקבל עליו שמירתן מהיזק דאתיא ליה ע"י מחמתו דהיינו שישלם בעה"ק אם הוזקה בהם בהמתו דבעה"ב ועי' (לקמן מח ב) ס"ל כנוס שורך כו' ואי אמרט כו' הזיק פטור כו' הא סתמא כו' ופטור בעל השור (לעיל מה א וב): **תד"ה** באפרזתא לנבוהא כו' אע"פ כו'. לכאורה י"ל דהרבותא היא אע"ג דעבידא דאכלה וכש"כ באר פירות לאכול יותר מדאי דלא שכיחא וכדאיתא ברא"ש וכן התוס' לעיל רלו לדמותו לרות שאינו מלויה ועי' מהרש"א: **גמרא** בסה"ע מאן פטור כו'. לאו פטור בע"ח וחייב בע"ח כצ"ל וכמו שהעתיקו התוספות וכן לקמן בגמרא כרה"ע:

דף מח ע"א רש"י ד"ה הויא שן ואכל השותפין דפטור. הוא (לעיל יד): **ע"ב במשנה** ד"ה שור כדאמרי' כו' נקי מדמי ולדות. בתוי"ט תמה בהא דנקיט דרבא דריה"ג דהא מסקי' בסוגיא שם דלדידיה מועד חייב כו' ותמיהני דהא על אוקימתא זו פריך אביי שם ואסקינן כרא"ב"א ע"ש ומגילא דה"ה מועד פטור דמסברא אמרינן דלא חייב הכתוב במועד אלא במקום שחייב בתם כמש"כ התוס' שם בד"ה כתב הב':

דף מט ע"ב תד"ה ותני ואינו מגיה כו'. כה"ג כתבו (לקמן קיד) בד"ה לפי (וביומא מ) ד"ה הא (ובב"מ מה ב) בד"ה מאי לאו: **ד"ה** והלכתא ולר"י נראה כו'. ולי קשה מדמקשה בב"ת על הא דקאמר רימ"ם והוא שעומד בגד שדהו מדריב"ח ע"כ משמע ליה דהא דריב"ח אפי' א"ע בגד שדהו וא"כ מאי משני הכא דליתיה הכי הל"ל דריב"ח בחצר המשתמרת כדמשני התם וכמו כן קשה לפרש"י ואולי דלכן השכיל רש"י לפרש דליתיה בעיר ור"ל ודריב"ח דליתיה בחצר אבל בעיר איתיה ולמסקנא דוהלכתא אף דליתי' בעיר קנה ורבה מיירי דליתיה למשכונא ובב"מ מסקי התוס' להיפך דגם דליתיה שבלמון התרלן קאי אמשכון וקשה להבין לפ"ז הא דמסיק כל היכא דאיתא לדידיה כו':

דף נ ע"א גמרא וכן מנהגו של נחוניא חופר כו' ומוסר לרבים. ק"ק דבשקלים חשיב ליה בתוך הממונים שהיו במקדש ומשמע שהיה מולא על תפירתם ממעות שירי הלשכה ובתחלה שאין לנוכך רבים. ואולי דזה וזה הוה עביד וברא"ש משמע שפירש ומסר לרבים שמסר להם הכיסוי. ועוד נ"ל דתרי הוו זה נקרא חופר טורות כו' ודשקלים חופר שיחין וכ"מ לי מסירושלמי שם דאמר מעשה בחסיד אחד חופר בורות כו' שאל ר' פנחס ב"י לנחתא כו' (ובסוטה יח ב) סעיד לפני ר' יהודה וסמה היו אחר החורבן: **רש"י** ד"ה בעל התקלה דאם הפקיר אף בורו ה"ל בור ברה"ר. פי' (לעיל כח ב) בתד"ה מנ"מ (ולקמן נא) ד"ה בור הא': **ע"ב** ד"ה דרך נפילה בעומק משמע. לא אתא לאפוקי גובה ועלה שם ונפל לארץ דזה ודאי מיקרי נפילה כדכתיב ועשית מעקה לגגך כו' כי יפול הנופל אלא לאפוקי נתקל בבור ונפל חוץ לבור וכהא"נ שבתוס' אבל מכל מקום קשה דמלינו לשון נפילה הרבה במקרא גם בשמת ישר:

דף נא ע"א תד"ה נעביד והשתא מדמה כו' וקשה לר"ת דמחלק ביניהם. ולעד"נ דלק"ת דטעמא דר"ת הוא משום דאדם א"ל מזלא כמבואר בדבריהם (חולין מב ב) והכא כבר אסתליק מזליה דעומד ליהרג מ"מ דאם לא מת מאותה דחיפה עד הב' נוטל את האבן כו' ואם כו' רגימתו בכל ישראל כדאיתא שם ועוד דהכא אדרבה מזליה הוא אם ימות מיד ונכון בעזה"י:

דף נב ע"א רש"י במשנה ד"ה בן או בת כלומר כו' והא דנקיט עבד ואמה. עתוי"ט ולי נראה דאלטריכו משום דאינהו לא ממעטו מן עליו ולא על בור כמש"כ התוס' (לעיל מ ב) בד"ה משא"כ בבור. וכן מן והמת יהיה לו כמש"כ (שם י) בד"ה שהשור רק מן מיעוטא דשור ולא אדם ועוד דה"א דבדידהו חייב מטעם דאר"פ (לעיל מט) שור שנגח את השפחה וילאו ילדיה חייב מ"ע כו' ע"ש:

דף נג ע"ב תד"ה לענין כלים. עמש"כ ע"ד בפסחים כח ב בס"ד:

דף נד ע"ב גמרא לנפילת הבור כסף כו' להפרשת ה"ס כו'. עי' בתוי"ט ד"ה לפריקה שהקשה מדוע לא נילפינהו משבת כדלקמן ונעלם מכ"ת שקדמוהו התוס' בזה (לעיל בע"א) בד"ה ה"א ותרלוה ומש"כ הוא ז"ל דל"י אלא תלת מתלת כו' ותדע דאלת"ה כו' ה"נ כו' תמוה דהתם אין

איך נילף חמור או בהמה משור כיון דל"ד התיבות להדדי אבל הכא שפיר איכא למילף כל היכא דכתיב שור משור דשבת וכן איתך וכמו דפריך (במכות יג ב) חייבי מיתות ב"ד נמי נגמור כו'. משמע דר"ל דנילף תרווייהו כריתות ומב"ד וכן בכ"ד ועמש"כ לעיל ריש פרק ב : שם א"ה אפילו אדם ליתסר כו'. בתוספות י"ע ד"ה לכלאים כתב דהשתא הדר ביה ממאי דקא יליף לעיל כלאים דחרישה שור שור משבת אלא דכלאים מכלאים גמר כו' מה יענה לשטת הרמב"ם דכלאי הרבעה אסור מה"ת בכל ב' מינים וכלאי הנהגה אינו אסור מה"ת רק טמאה עם הטהורה א"כ ע"כ ל"ד להדדי וכן לכ"ע אדם מותר בהנהגה עם בהמה ואסור לרבוע בהמה וחייב עליה סקילה ולקמן בדף הסמוך בתד"ה המנהיג בסופו משמע להדיא דלא כדבריו : רש"י ד"ה פרי מפרי ושכר מתמרים. תמוה (דביומא עו) אמרי' דיליף שכר שכר מנזיר מה להלן יין אף כאן יין גם עיקר פירושו בפרי מפרי תמוה דא"כ ענבים ותמרים גופייהו לא יקחו . ובעירובין פי' בענין אחר וכן (לקמן סג) ועמש"כ שם ואפשר לדחוק ולכוין פי' דכאן לשם :

פרק ו דף נה ע"ב תד"ה נפרצה דקלא א"ל למילתא ומקמתא ידע. ועיין מהרש"א ועי' (לעיל נג) פלוגתת רב ושמואל וריו"ח בפירוש רש"י ותוספות ולע"ק : ד"ה התורה ואע"ג כו' דשו"ר חייב בכ"ה מק"ו מקרן כו' ול"פ שכן מיעטה במיתתן . לכאורה מ"מ נוכל למילף דלחייבו שו"ר ח"כ מיהא אף בשמירה פחותה וכר"ה מק"ו זה בעצמו מה קרן שא"מ אלא ח"כ בחצר הניזק אף בלא שמרו כלל חייב הח"כ אף בר"ה ובשמירה פחותה שו"ר שחייבים נ"ש בחה"כ בלא שמרו כלל א"ד שחייבים ח"כ אף בר"ה ושמירה פחותה כקרן :

דף נו ע"א רש"י ד"ה העושה מלאכה שמקל כנגדן כו' ובד"ה פטור דהיזק שא"נ לש"ה . לכאורה תמוה דלמ"ד הש"כ לש"ה אפי' עשה מעשה בגופן נמי פטור כדמוכח (בגיטין נג) ע"ש. אך זה י"ל דאזיל בשטת הרמב"ם בפ"ז מהל' חובל ה"ד ע"ש במ"מ ובמל"מ אולם קשה . א) דאף למ"ד שמיה היזק מיתוקמא בשמקל כנגדן . ב) מש"כ והן נפסלין במלאכה הלא זה אין נקרא מלאכה רק דנפסלין מפני היסח הדעת כמבואר שם :

דף נז ע"א גמרא המזיקה למקום שירצה כו' . תוספתא פ"ב דב"מ ועי' בתד"ה לעולם :
תד"ה [illegible]

דף נח ע"א גמרא [illegible]

דף נט ע"ב ד"ה ופסק הלכה [illegible]

דף ס ע"ב ד"ה לעולם מדקדק כו' [illegible] : באו"ד [illegible]

דף סא ע"א גמרא [illegible]

פרק ז דף סג ע"א רש"י ד"ה פרי מפרי [illegible]

דף סד ע"א רש"י [illegible]

דף סה ע"א תד"ה [illegible]

דף סו ע"ב ד"ה [illegible]

דף סז ע"א ד"ה [illegible]

דף סח ע"א גמרא כדאמר רבה מפני שמנה בתמא ה"כ כו' ולקמן בסמוך כדאמר ר"ל כו' ה"ל כו'. עתמ"כ (בפסחים כד ב) : שם כנ"א חייב ומכרו א"ל וסא זבין כו' כפ"א פטור כו' דומיא דשביתה בעינן דאהני מעשיו . לכאורה משמע דתרווייהו (וכן ריו"ח ור"ל לקמן) ס"ל כרבה (בתמורה סד"ד) דכ"מ דא"ר ל"מ אם עבד לא מהני והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא ודלא כאביי דאמר דאה"ד ל"מ אמאי לקי והאחרונים נסתפקו בדעת הרמב"ם בזה ולפמ"ש דהוי לפסוק כרבה אבל יש לדחות דילפי מגנבת נפש כדריו"ח לקמן אולם לסברת אביי יקשה מגניבת נפש גופה דענשו הכתוב אע"ג דלא אהנו מעשיו וי"ל : ע"ב תד"ה הוא דאמר סתם גניבה הוה יאוש בעלים כרבנן דר"ש . הוכא (לעיל סו ב) והגרי"פ הרחיק ליונו : באו"ד וי"ל דהתם הוי כמו גזלן כו' וכלגוטין דהכא. לכאורה קשה הא הך דאין לוקחין כו' קתם משנה בפ"א דמע"ש וא"כ מ"ק לקמן וכ"ת מ"ת לגוטין רשב"ג הא מ"מ יקשה מסתמא זו וצ"ל דבהכי אשכחן פתרי לייתב הני' דלפנינו שם וריו"ח כסתם יחידאה ל"א (אשר מתקה מהר"ס ע"ט) וצ"ל בזה אף דאשכחן עוד סתמא ככ"ל רשב"ג היא וע"ד דאמר רבינא בסוף הסוגיא וכהוטי"ל שנמוס' שם בסד"ה כסתם אבל מ"מ ק"ק מדוע ל"א הכא על ר"ל הוא דאמר כהך סתמא וכן למה לא מקשה מינה לריו"ח : באו"ד וי"ל דאפקינהו כו' ואוקמיה ברשות זה כו'. ר"ל דאפקו מיניה דע"ה הדמי שביעית שלא יקנה אותם אבל הרשות שלו אין סברא שיפקיעו מיניה. (ועי' לקמן קע ב בדבריהם ד"ה ה"א ודו"ק . ועמש"כ בס"ד לקמן בתד"ה והגנופין) ולכן מתניתין דלגוטין ע"כ דלא כריו"ח וזו ברייתא היא והא דלא מקשינן אדריו"ח ממתניתין דשביעית פ"ח מ"ח אין לוקחין עבדים כו' מדמי שביעית ואם לקח יאכל כנגדן דהתם א"ל משום קנסא (עמש"כ לעיל בסמוך) ועמש"כ בשביעית שם אבל ל"י מדוע לא נאמר דהא דאם מכר כו' הוא ג"כ קנסא בעלמא וכן כתבו התוס' שם בסוכה :

דף סט ע"א גמרא ל"ל דא"ל חייב אתה ליתן לו . כ"ל מזה דאם אחר שבאו עדים שגנב החזיר הגנב הגניבה לבעלים שוב אין הב"ד פוסקין עליו דין כפל מדלא מוקי שהב"ד לא אמרו כלום עדיין רק שהבעלים הביאו עדים לפניהם וליסנא דרש"י לא משמע כן : תד"ה והגנופין אי שביעית נוהג בכ"ר כו' . הן שם במ"ה כתב הר"ש לחלק בין שביעית דפודהו בשויו להפקר דמנכה שכר לקיטה הוא דשביעית הואיל ודינו להיות הפקר כו' . וכן הרא"ש כתב שם

דשביעית אין שכר שמירה הרי לפניך דנוהג בכ"ר ואין לדמות דהיא ר"י היא דס"ל דממון הדיוט הוא דהא (בקדושין נד ב) לא אשכחא הגמרא אלא חדא סתמא כוותיה (ולפמש"כ בס"ד בפסחים ז אין זה ראיה ע"ש) וכן הרמב"ם פי' להא דלגוטין דוקא בשביעית וכן בחבורו פ"ע מהל' מע"ר וכ"ר ה"ז וע"ש בכ"מ בשם הרמב"ן ולפ"ז דנוהג בכ"ר אף דממון גבוה הוא נסתפקתי דאולי נוהג גם בהקדש פי' (נדרים כט) שוב מצאתי בירושלמי ספ"ז דפאה ופ"ד דפסחים ה"ע הנוטע כרם להקדש ט' ומייב בשביעית ר"ז כו' ושבתה הארץ שבת לה' אפי' דבר שהוא לה' קדושת שביעית חלה עליו כו' ע"ש . וכואה אני שהדברים ק"ו לכ"ר ותימה על רבותינו בעה"ת : באו"ד נריך (כצ"ל בל"ו) לומר כו' דאי אשביעית כיון כו' לא היו יכולים לחלל. ואף שכתבו לעיל בד"ה הוא דאמר דאפקינהו רבנן כו' ואוקמיה ברשות זה (ועמש"כ שם) הכא לא שייך לומר כן מתרי טעמי חדא כיון דאין זה תקנת חכמים אלא דהלגוטים עושין כן מדעתם שנית התם אוקמיה ברשות בעלים הראשונים שהיה שלהם מקודם משא"כ כאן בשביעית אין שם בעליו עליו מקודם דהפקירא דמלכא ניהו אבל לפי' הרל"ת בתוס' (קדושין כו) בד"ה מתקיף ודאי יכולים לחלל אמנם ק"ל על פירושו דא"כ מאי פריך הכא וכ"ת מ"מ לגוטין רשב"ג והאמר כו' נימא דלא קאי רק אשביעית כפשטא וכפי' הרמב"ם ומטעם דזכות הוא להם . אח"ז מצאתי לתור"ע שם במע"ש שדבר בזה ע"ש ועוד ק"ל על פירושו דבשאר שני שבוע ל"ל סברא דזכות הוא להם מפני שהם בעצמם א"י לחלל שאינו שלהם התינח אחר אבל בעל הכרם עצמו דשלו הוא ואינו מעכב ע"י רק רשות הגנב ואגן סהדי דזכות הוא לו וא"כ הוה כמו דעשאו שליח והרשהו על זכות שלו ואולי זה דמי להא דאתימר (בכ"ב כ) אים ואשה שמכרו בנ"מ לצול"כ וכהוא"ה דשם ע"ש ולפ"ז יהיה סתירה קצת להמ"א בתשובת ל"ב בסופה ע"ש או דגם בכה"ג אמרי' מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדינן כו' (קדושין כג ב) וזהו שאמר הרל"ת וכיון דאינהו ל"ת עבדי כו' מ"מ ל"ע נימא דאקני ליה הרשות שלו עי' (בכורות יח ב) רע"ם אקנויי קא מקני ליה במצירו ובתוס' שם ובמש"כ שם בס"ד וצ"ל דפי' לפי שאינו ברשותו היינו שאינו תחת ממשלתו לעשות בו כרצונו וכמ"ש בחמץ משם שעות ולמעלה שאינו ברשותו של אדם (פסחים ו) והרי הוא מונח ברשותו אלא דהכוונה שאינו תחת ידו לעשות בו כחפצו אבל הרשות ר"ל המקום לא מעלה ולא מוריד תדע דהא פקדון יוכל המפקיד להקדיש אף שאינו ברשותו כמש"כ התוס' (לקמן ע) בד"ה לא ובב"מ (ו) ד"ה הקדישה ועמש"כ לקמן ע"ב: ד"ה כל הנלקט שמא לא יפרש דלאחר לקיטה כו' כצ"ל : ד"ה כל שלקטו דאם היה מתייאש כו' מה מועיל כו' . לכאורה לפמש"כ לעיל בד"ה הוא דאמר על הא דאין מוקרין כו' ואם מכר אומר כו' דאפקינהו רבנן מרשות ע"ה כו'. ה"כ י"ל כן : באו"ד דאי יאוש קני בכ"ע כו' א"כ כו' אלא כלפי דידיה כו' הן בזה א"ש ג"כ מדוע יאוש מועיל אף דאינו ברשותו דכיון דאינו מפקיר אלא לדידיה למי שהגזילה בידו (ואפי' להאת"ל מ"מ אחר אסור להחזיק בה) וכסברת הש"א הנ"ל : ע"ב גמרא אמאי קא אפכת לה למתניתא משום כו' כצ"ל : שם מבית האיש ולא מבית הגנב כו' . אבל מבית השומר שפיר קרינן מבית האיש. (ר"ל המפקיד) עי' בדף הסמוך לקמן בתד"ה לא ומזה קשה לכאורה ע"ד יש מן הגאונים שהביא הרא"ש בפ"ק דפסחים סי' ד והוא כעין ראיית רבינו יונה שהביא שם וכפי שבארתי כוונתו שם (בדף ו) בד"ה חמצו ע"ש ועמש"כ לעיל בתד"ה והגנופין בס"ד : תד"ה ה"א הנוגע בשני א"ז מן הנבלה או נושאן כו' כצ"ל : ד"ה קדש וכ"ת תירן כו' לא הוה ידעינן שצריך חילול בשביעית כו' וה"ר מירושלמי כו' . עי' מהר"ס שכ' דהגי' שבתוס' בכות וקדושין עיקרית דמהירושלמי שמביאים משמע דבאמת בשביעית א"ל חילול (ועי' תוס' לעיל ד"ה והגנופין ובמש"כ שם) ובמתכ"ת לא ראה הירושלמי בעצמו דז"ל שם תני רבי אומר בד"א בשביעית אבל בשאר שני שבוע בש"א יש לו חומש כו' ע"ד דהדין תנויי למדו כ"ר ממע"ש (כן העתיקו הש"א והוא יותר נכון מגי' שלפנינו) וכמה דתימר אין מע"ש בז' אין כ"ר בז' מעתה אל יהי לו קדושה (ופי' המפרש בשינוי לשון קצת ולא יהא צריך פדיון כו' ובמתניתין משמע דל"פ אלא בחומש ומשני) קדושתו מאליו קדוש כו' ע"ש הנך רואה דאף לב"ש צריך חילול בז' אלא שא"ע חומש וב"ה סברי כיון דידעינן דצריך פדיון מהלולים ממילא דינו כשאר שנים דבעי חומש מקדש קדש :

דף ע ע"א ד"ה כשהם דכיון דא"ל דימידאה היא ל"ת כו' דאתי כרבים. עי' סנהדרין (לד ב) : במשנה גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו כו' משלם תשלומי דו"ה. כ"פ דאם אין לאביו בנים זולתו אין לו ליתן כלום ומתניתין בים לו בנים אחרים ג"כ דאז נותן להם חלקם וחלקו מעכב לעצמו וכמ"ק (לקמן עא ב) והא הכא כיון דמת אביו כמו שקדם והודה לא' מהן דמי כו' וע"ש ברש"י ל"ד ע"ב בד"ה ומ"ש ול"ד להא (דלקמן ס"ד קח) בהשנה דנותן לבניו כו' דהתם בנשבע דבעי למיעבד השבה מעלייתא ובפרט לדעת הרמב"ם שם דאם אין הגזילה קיימת עושה עמהם חשבון וזה דלא כדמשמע מהתוי"ע לקמן בת"ד ד"ה משלם דמדמן אהדדי : שם גנב ומבח ואח"כ הקדיש כו'. בתור"ע ממילא הקדישו הוא הקדש בד"ה כו' ודבריו לקוחים המה מהתוס' (לקמן עט) ד"ה גנב ע"ש ולע"ד משכחת לה דאקדשיה לדמי קרבן וכמו בע"מ מעיקרא עי' (לקמן עו ב) רש"י ד"ה וכל העומד ליפדות כו' : ע"ב תד"ה כמאן וא"ת לר"ע נמי כיון כו' חייב לענין שבת ולענין קנין לא קני כו' . לכאורה סותרים א"ע למש"כ (בסנהדרין עב) בד"ה מסתברא דאפי' שיבר אח"כ פטור ואף דכבר נפטר ממיתת מחתרת כש"כ הכא דעדיין עומד בחיוב המיתה . ועי' ש"ך חו"מ סי' שנ"א ונראה דאיסתמיטתיה התוס' שלפנינו ומהא דאיתא (בערכין ו ב) דהיוצא ליהרג אם הזיק חייב שהביא הס"מ ברפ"ג מהל' גניבה אין קושיא לתוס' דסנהדרין דשם מיירי בהזיק ממון אחר שלא היה חייב בעבורו המיתה דומה דממון לזה ונפשות לזה (דסנהדרין י) ועי' תוס' (כתובות ל ב) ד"ה רב אשי דאלת"ה חייבי מיתות שוגגין ולר"נ בה"ק אף חייבי כריתות הלעולם יהיו פטורין : ד"ה אתנן וא"ת דלמא כו' כגון שאמר לה כו' כצ"ל :

דף עא ע"א ד"ה בטובת וא"ת ולרבה כו' וי"ל כו'. וגם יכול לאוקמה כרי"ל (במכות יד) דל"ל מלקות בחייבי כריתות עי' (כתובות לה ב) : ע"ב גמרא אידך אה"נ הוא ולא דמריה קא עבח וכן לקמן גבי חולין בעזרה מוכח מכאן דאה"נ לא מיקרי שלהם עי' מש"כ (בפסחים ו ב) : שם א"ל לא מכלל דמודה בעבח לרפואה כו' כצ"ל ותלת ומכר מיותרת : רש"י ד"ה כיון דשחיט . דקמ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ם . ועי' בדבריו בע"ז (לד ב) ד"ה תרמינך (והתוס' כאן פליגי עליו) וק"ל דהא רבא גופיה דמפני שלא באומר נגמר כו' ס"ל אליבא דר"מ (בפסחים ל"ד סג) דאינה לשחיטה אלא לבסוף : תד"ה אה"נ פעמים שעושה אה"ע קודם שהיא שחיטה היתר. כ"ה הגי' הישנה וכ"ה במהרש"א ומה שהוסיפו בד"ת הוא שבוש : ד"ה וקבר וי"ת כו' אבל מתחי דמחייב ר"מ כו' אין להוכיח כו' . הש"ך בחו"מ סי' שפ"ו סק"א הקשה מהא דא"ר (לקמן לח ב) השורף חמץ כו' מחלוקת ר"ש ורבנן כו' והנ"ל ע"כ ל"פ רבנן אלא בכפל כו' ותמוה דהא פליגי נמי בהזהב לענין אונאה ושבועה ותשלומי שומרין וי"ל :

דף עב ע"א גמרא וטבחו כולו באיסורא. עי' (לקמן עח ב) איתיביה רבא לר"נ יכול כו' ת"ל וטבחו כולו בעינן וליכא : ע"ב תד"ה דאי ואי דרבנן הוי חשיב שפיר דמרא ולע"ד י"ל דע"כ ל"א הכא דאי מדרבנן חשיב דמרא אלא כדי שלא יהא חוטא נשכר (דרבנן לאחמורי אתו ולא להקל עי"ז לפטור החוטא) והתם פריך שפיר משום דמוקמינן לה בטובח ע"י אחר דלא הוא החוטא דבכהת"כ אין שלית לד"ע :

דף עג ע"ב גמרא כי ל"ל כו' שלום עליך רבי ומורי . תיבת ומורי ליתא ברא"ש וע"ש בפ"ח : שם מעידנו באיש פלוני כו' כצ"ל וכן לקמן בר"ד הסמוך : תד"ה תני וה"פ דברייתא כו'. משנה היא :

דף עד ע"א רש"י ד"ה אילימא מרישא אבל גבי שניה כו' ולא קטלינן ליה לעולם אימא לך כו' כצ"ל בלא ו' : ע"ב גמרא עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו כו' ומ"מ אין נהרגין וכן אביי כתבו התוס' (לעיל עג) ד"ה שהעידו ס"ל כן וכפרש"י בד"ה ובפלוגתא (ולע"ד אינו מוכרח די"ל דאינו פליג על רבא בעיקר הדין רק דדחי לאייתו) ונסתפקתי לפ"ז בב' עדים שהוזמו בזא"ז אי אמרינן כיון דבעת אשר הוזם הא' כבר בטלה עדות שניהם ולכן אפי' הוזם אח"כ גם הב' שוב אין משלמין (ובמכות כד"ג) דמוקי רבא הא דעד זומם משלם לפי חלקו באומר עדות שקר העדתי (ואח"כ הוזמו שניהם דמשלם השני לפ"ת כפי' התוס') תקשה עליו הגמ' כל כמיניה כו' דמשמע דאי הוה נאמן לחזור אע"ג דממילא בטלה כל העדות מ"מ כשהוזמו אח"כ משלם השני אין ראיה דהתם אליבא דרבא קאי דס"ל הכחשה תחה"ז : במשנה וטבח ומכר ע"פ ע"א כו'. בתור"ע הוכיח מזה דבקנס אם ע"א מעיד והוא מודה מיקרי מודה בקנס דאל"כ הוי מחוייב שבועה כו' והוא חשוד כו' . ולע"ד לפמש"כ התוספות לעיל ברפ"ה ד"ה דאפי' ועוי"ל דלמ"ד פ"נ קנסא כו' וכפי שפי' שם המהרש"א כוונת דבריהם (ועמש"כ שם) ה"כ י"ל אע"ג דבמודה חייב מ"מ בכפר פטור מלישבע וגם איסתמיטתיה הירושלמי שהביאוהו הרא"ש והר"ן בר"פ שבועת הדיינים דמקשה על כללא דכ"מ ששנים מחייבים ממון ע"א מחייבו שבועה והרי מחייבין אותו קנס כו' ע"ש הרי דפסיקא ליה דאין עד אחד מחייב שבועה בקנס :

דף עה ע"ב רש"י ד"ה ואייתי בעל הבית ואף על גב דאייתי בעל הבית סהדי דגנב וטבח ומכר פטור כו' כצ"ל או למחוק הד' מן דגנב או המיבה כולה : ד"ה תשלומי כפל בקס"ע וא"ל דמודה ומיפטר ואם כן לא אתיא כשמואל. ועי' (לעיל מד) בתד"ה דאכתי :

דף עו ע"א תד"ה תשלום נ"ל נמי תשלום דכפל כצ"ל בל"ו : ד"ה והשתא והא כו' גנב והקדיש חייב כו'. היינו בקב"ה ועי' (לקמן פע) תד"ה גנב : ע"ב גמרא ורל"א בשוחט בע"מ בחוץ. אנכי מסתפק אם דוקא נקיט בחוץ אבל בפנים אסור ממעוטי דוטחטו ושחט אותו ושחט אותו

אותו דמביא הש"ס (בקדושין נז ב) או כיון דעדיין לא נפדו ומועלין בהם שם קדשים עלייהו עוד ולא אימעיטו אלא חולין דוקא או לאחר שנפדו וזה דוחק לומר דגם לענין זה אמרי' כל העומד ליפדות כפ"ד והא דנקיט בחוץ ל"ד אלא כלפי שאריו"א בפנים דוקא אמר איהו דאיירי אפי' בחוץ ועמל"ת בפ"ב מהל' שחיטה ולהתוי"ט פסיקא ליה דהס"ג הוי שחיטה פסולה ע"ש: שם ויש נותר שא"נ ע"א כילד לן לפני זריקה כו'. ופרש"י קדשים הנפסלים כו' בלילה א' כגון כו'. לכאורה אפי' שלמים נמי דהלא הדם נפסל בשקיה"ח ותו לא חזי למיזרק ואין לומר משום דלא פסיקא ליה דאם היה הדם בראש המזבח ולן שם יוכל לזרוק הדם למחר (ויהיה הבשר מותר כיון דעדיין לא נעשה נותר) דאין לינה מועלת שם מדא דלרבא דא"ל (בזבחים פז) דלינה מועלת בראש המזבח מא"ל שנית דבדם לכ"ע לא מהני העלאה לראש המזבח לפרש"י (שם נו) בהא דדם נפסל בשקיה"ח וי"ל דמש"ה לא פסיקא ליה דקי"ל בלן אם עלה לא ירד (שם פ"ד במשנה) ופרש"י בין דם כו' ומשמע דאפילו לרבי יהושע שם בר"פ דס"ל דוקא הראוי לאישים אבל דם לא שאני לן דהבשר בבשר כדאיתא שם בגמרא אליבא דר' יהודה וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין הל"ז בלן הדם דל"י אף דפסק שם לעיל כר' יהושע וזה דלא כהתוס' (שם נו) דפסיקא להו דלר' יהושע בלן הדם ירד ובלא"ה הא אנן בר"ש קיימינן דס"ל שם בפסולי דם כר"ג דל"י אבל בהנאכלין ליום אחד לא מהני דמוגין מיום הזביחה כדמשמע (שם נו ב) אולם עדיין צריך אני להתלמד בעלה דם פסול אף דל"י אם מתרת בשר באכילה ומהש"א בתמו' יז משמע לי דפסיקא ליה דא"מ הבשר באכילה מדלא פשר להא דפריך הגמרא שם ודלמא כו' ואי קריב דם למחר נתאכל הבשר למחר וליומא אחרא דר"ל אם לן הדם ועלה לרה"מ ביום מחר לכן נראה דר"ש לרבותא דרישא נקיט נותר ודו"ק:

דף עז ע"א תד"ה פרה הב'. והשתא פליגי דר"מ סבר כו' מועיל ליחשב אוכל כו' כצ"ל:

שם בגה"ש וקיימא כן במסקנא כצ"ל: ע"ב גמרא המוכר טרפה כו' ריוה"א חייב אע"ג דליתיה בטביחה איתיה במכירה כו'. עי' (לקמן עח ב) ורבי סבר ועבחו כו' ומכרו דומיא דטביחה: רש"י ד"ה לא הויא מכירה דאין קדשים תמימים יוצאין לחולין. תמוה דמאי שייך זה למכירה דהקרבן ישאר בקדושתו רק שיקרב לשם הלוקח וכה"ג הקשו עליו התוס' (בפסחים עה ב) ע"ש ולפע"ד הכוונה בכאן להא דאמרי' (שם פט ב) דהמוכר עולתו ושלמיו לעול"כ ומשמע שם דאפי' קדשים שחייב באחריותן לר"ש מדלא מוקי ההיא דנתן לה מוקדשים באתננה כוותיה ובקדשים שחייב באחריותן וע"ש בגל"ח דאפי' לריה"ג ובקדשים קלים לעול"כ ושכן דעת הרמב"ם:

דף עח ע"ב גמרא א"ד מאי א"ל אלא מלוה מה"ת בעינא למיעבד. ופרש"י לקמן דאליבא דר"ש נקיט לה כו'.

(ומש"כ בזה בב"מ נז ב בה"ד) וק"ל דלפ"ז דאף מה דא"ת רק למלוה מה"ת חייב הגנב לשלם לו א"כ אף בקדשים שא"ח באחריותן ליחייב ר"ש דמאי אמר אנא בעינא למיקרב קרבן אף שאיני חייב כדאשכחן לענין הקדש עילוי (בערכין כח ב) במשנה ע"ש ובפרש"י וי"ל דמ"מ בעינן שיהא עיקר הקרבן שלו: שם בעי ר"פ גנבה קטנה ומכרה מהו. הקשה לי חכם א' תיפוק ליה דהויא שינוי וקנאה (עי' לעיל סה ב תד"ה הן דבשינוי שאינו חוזר לכ"ע קני לבד לב"ש) ושלו הוא מוכר והשבתיו דקטיע לא מיקרי שינוי כמו גזל דיקלא וקטליה כו' דהר"פ גופיה (לקמן לו) דלא קני וטעמיה דבעינן שישתנה שמו ג"כ ע"י השינוי וכמש"כ התוס' (שם לג ב) ד"ה עליה: רש"י ד"ה המעכב בשחיטה דבר כו' נעשית בו נבלה מחיים כצ"ל. לכאורה משמע כן מהא דמפרש הש"ס לקמן טעמיה וטבחו מידי דהוי בטביחה כו' ר"ל שהשביחה מועלת לו וטרפה מועלת השחיטה לטהורי מידי נבלה (עי' לעיל ע במשנה פלוגתת ר"ש ות"ק בשוחט את הטרפה) אבל נ"ע לפ"ז מש"כ או נכד כו' ורגלה מן הארכובה ולמטה לא דמשמע דאפי' דבר שעושה טרפה נמי מיקרי מעכב בשחיטה:

דף עט ע"א תד"ה גנב ואותו הקדש הוי קדשי בה"ב עמש"כ (לעיל ע) במשנה: ד"ה או

וא"כ לחלק כו' כצ"ל בגו"ן: ד"ה נתנו בקופו כיון דליכא יתור וכן גבי מעילה דילפינן חטא חטא מתרומה לענין שליח. כ' הט"א (בחגיגה י ב) דאיצטריך הגז"ש לשא"ד לשגג ונהנה כו' רק דאמרי' אין גז"ש למחצה ע"ש וק"ל דלפ"ז מאי משני הגמרא (בקדושין ר"ד מג) אהא דפריך נילף ממעילה דיפלד"ע דהוה מעילה וטביחה ומכירה שני כתובים הבכ"א ואין מלמדין כיון דתרווייהו צריכין לדברים אחרים ג"כ כדאמרן: ע"ב רש"י במשנה שמא יביאו עלה כעדשה כו'. ע"ש הוא וצ"ל בשר כעדשה וכ"ה לשונו (לקמן פב ב) בד"ה משום קדשים וע"ש כזה נפל ג"כ בתוס' (ב"מ כו) ד"ה עשוין דעצמות השרץ אין מטמאים כדאי' (בחולין קכה) במשנה: ד"ה שלא ישהה לקח כו' שלשים יום וסמוך לרגל כו' כצ"ל:

דף פ ע"א תד"ה מהו חבל היוצא מן המטה עד חמשה טפחים כו' כצ"ל: ד"ה דקטיני

ומש"ה תנן בפ"ח דכלאים מ"ה כצ"ל: גמרא כולה שניה דראב"א לא אקיים זרעא לר"ה הס"ג (בב"מ קח):

דף פא ע"א תד"ה אומר ה"מ מילה כו'. כדפי' בה"ג שרי נמי כו' כצ"ל בל"ו: ד"ה אין

משמע שאין אסור בהנאתו. עי' תוי"ט פ"ב דכלאים מ"ה סד"ה אין ודוחק שהרי התוס' עצמן (בב"ב לד) דחו פי' הרשב"ם וגם פי' המהרש"א דחוק בדבריהם ולכ"נ דע"ס הוא וצ"ל בהנאתו. ושוב מצאתי כן בשעה"מ פ"א מהל' כלאים ה"ז: רש"י ד"ה כאן שהתילתן עומדת לזרע כצ"ל: ד"ה דמירכבא כפין דלית של כרם כצ"ל: ע"ב גמרא וכן אתה מוצא כו'. (ובאמורייס שלפניהם) כ"ת אלו מחקם המהרש"א בח"א:

דף פב ע"א עשרה תקנות תקן עזרא כו'. ק"ל מדוע לא חשיב הא דהתקין שיהיו אומרים מן

העולם ועה"ע דפרק הרואה במשנה ע"ש בפרש"י (וק"ק דהרי כבר מצאנו נוסח זה דמה"ע ועה"ע בהודיות דוד (ד"ה א טז לו) ועוד משמע שם דגם הא שיהא אדם שואל א"ש חבירו בשם הוא התקין. ועי' תוס' (ב"ב ר"ד כב) וברמב"ם פי"ד מהל' תפלה ה"ו ובכ"מ ומהא דשלהי מגילה דמבא"א עזרא תקן כו' נ"ק דא"ל יחידאה היא: תד"ה כדי ואע"פ שעלה בהשכמה כדכתיב ועלית בבוקר שדומה שהה"ע היה בבוקר כו'. עי' (שבת פו) משה בהשכמה עלה כו' דכתיב וישכם משה כו' ופרש"י כל עליותיו כו' וצ"ע. ועוד קשה דלהכא נקטי הכא שדומה כו' דהא הכי קראי כתיבי על עלייתו לקבל לוחות אחרונות גופה: באה"ד דתניא בס"ע נמצא עולה בז' בסיון כצ"ל: באה"ד שנאמר ויאמר ה' סלחתי כדבריך עמש"כ בס"ר פנ"א במ"ת אות ד: באה"ד וא"ת בשלמא לר' יוסי דאמר כו' כצ"ל: באה"ד דלרבנן בי"ז בתמוז שרף את העגל כו' ובו ביום עלה נ"ע דהא כתיב בפרשה ויהי ממחרת כו' ועתה אעלה כו': באה"ד וביום כ"ח ירד בהשכמה נ"ל דתיבת בהשכמה נ"ע להלן באו נאמר שכ"ע באב ירד דכיון דר"ל שבו ביום עלה ג"כ והעליה היתה בהשכמה לכ"ע כנ"ל לכן הוכרחו לומר דהירידה היתה בהשכמה ודע שדבריהם בדבור זה דומה שנעלמו מהרא"ם פ' עקב בפסוק ואתנפל ע"ש ועוד שגה שם במחכ"ת בהביאו הגמרא דשלהי תענית דתמוז דהאי שתא מלוי מליוה דשם איירי בשנה שניה דשלוח מרגלים וכאן איירינן בשנה הא' דהיה משה בהר: ע"ב גמרא מגנות הצריפין. עמש"כ בשלהי סוטה: רש"י ד"ה אין הבית יוצא ביובל כבתי ערי חצרים כצ"ל בכ': תד"ה ואינה שקרויה רוכלת העמים. אמת דהוא לישנא דקרא (ביחזקאל כז ב) אבל שם נאמר על צור: ד"ה ואסור לאדם. ע"ש וצ"ל ואכור האדם: ד"ה ועל דבית חשמונאי לא היו כי אם ר"ו שנים כצ"ל:

פרק ח דף פג ע"ב במשנה כמה היה יפה וכמה הוא יפה. ע' ברא"ש שכ' ושומא זו להקל

כו' ולמדין מוכער בשדה אחר דא"ת לשום ערוגה אגב שדה ולא תקשה לך איך ילפינן קולא מבהמה מזקת לאדם המזיק דחמיר עמש"כ (לעיל מז) בס"ד: שם נטר כו' אומדין כו' כיוצא בזה. עתוי"ע אולם יפן דלא פרש"י שרואין ג"כ אם הוא עביד ודאי היה נותן הרבה כדי להנצל מן הנער מא"כ כשהוא עני משמע דאמת משערינן כל אדם גם בזה כעבד כיוצא בו כמה היה נותן רבו להצילו מנער כזה אבל הרמב"ם בפ"ב מהל' חובל ה"ט כתב שמשערין ג"כ לפי ממונו: שם רוצה ליטול להיות מנטער כך. ע' ברא"ש דמסיק דאין שמין כמה רוצה ליטול ולנער דכל אשר לאדם יתן בעד נפשו הלשון הוא הספק המכוון דלשון זה יורה דאף להנצל ג"כ יתן את כל אשר לו: גמרא אמרי דנין נזקין מנזקין וא"ד נזקין ממיתה. לכאורה למאי דמשמע בריש פרק הנחנקין דמכה אדם יומת מיירי במכה אביו (ועי' בתוס' שם עט ב ד"ה מכה) א"כ גם האי קרא לא מיירי ממיתה ואולי כאן הכוונה על משפט החובל דנידון או בממון או בנתינת מום דתרווייהו נקראין נזק משא"כ בחובל באביו דמשפטו משפט מות: תד"ה מאי חזית מ"מ אצטריך דל"כ ממכה בהמה. נ"ל דר"ל מדסמכי אהדדי כמש"כ לעיל ד"ה מכה בהמה ומיושב הנ"ע שבתול"ע אות קד:

דף פד ע"ב גמרא מידי דהוה אהודאות והלואות. והרע"ב הוסיף וכפירות והוא מפי' הרמב"ם

וכ"ע התוי"ע דהיינו שאין פידי הודאה כו' דאלו בעדי הודאה כו' אע"ג דשייך נמי כפירה כו' מ"מ לא שכיח כו' לכאורה משמע מלשונו דבכי זה באמת לא דנינן בבבל אבל א"א לומר שזה יהיה כוונתו דהוא נגד כמה מעשיות בגמרא בפ' חזקת וש"מ וסתימת כל הפוסקים:

דף פה ע"א אסיא רחיקא עינא עוירא. עי' פרש"י ולפד"נ ע"ד שפי' בפ' (בחוקותי כו טז)

דתוחלת ממושכה קרויה כליון עינים: רש"י ד"ה בין הס בהס שאין הס נטר כלל. ובחומש פי' בהס שאינו מנטער כ"כ וכ"כ (לעיל ד ב) משמע דאינו נותן לו רק מה שביני לביני וכמו שבאר שם בפי' החומש אלא אומרים יש לו להתרפא בהס כו' ע"ש כה"ד ותמוה דהרי בנזק לא שלם לו רק מה שפחת דמיו ונערו ודאי חייב לתת משלם כפי מה שהוא ואין לנכות אפי' נער קטן דהס ופי' שבכאן הוא נכון: ע"ב גמרא דהדקיה באיסדרונא. כה"ג לקמן נא ב: תד"ה שבת אבל

בדבר שידוע שסופו לחזור מודה כו'. לכאורה תמוה מהא דאמר לקמן גילתו מיסדר הדר והיינו בעיין והא זהו ידוע שסופו לחזור:

דף פו ע"ב במשנה והמביישם את הישן חייב. בתוי"ע אבל כו' שנסתלק כו' הוי בכלל כו'

ע"ש משמע מדבריו שאם הערימו כשהוא ישן ואחר כך כשהו קודם שהקיץ דנסתלק הבושה אע"פ שנודע לו בהקיצו שגלהו בתוך שינתו פטור ומדמהו למת ואינו נכון כלל דהא הכא מרגיש עתה בקומו הבשת שביישהו כבר משא"כ במת לא הרגיש ולא ירגיש לעולם: שם נפל מן הגג כו'. ופטור על הבשת שנאמר ושלחה כו'. כ"ה הגי' במשניות וכמו שהגיהו המהרש"ל והב"ח ובתוי"ע מושלחה דייק כו' ע"ש ונראה דאשמעינהו הגמ' לעיל ס"פ כילד דיליף מן והחזיקה דכיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא"כ לביישו חייב ולפי זה פשוט דהמשנה דנקטה נפל הוא בדיוק לאשמועינן דדוקא בכה"ג דלא"כ אפי' להזיק ולכן קיימא עד שיהא מתכוון שהם דמשמע כוונה כל דהוא דהיינו אפילו רק להזיק וע"ז מביאה בדיוקא קרא דוהחזיקה ג"כ: תד"ה סומא. עי' מהרש"א ודבריו דחוקים ול"נ משום דאדרבה שמעא דגמרא דלעיל דקאמר ואי ר"י מתניתין קתני המביישם אה"ם חייב ואלו ר"י כו' הרי דמפרש דר"י פוטר אף המביישו רק דדמי פי' אר"י כו' ר"ל דאפשר לומר כן והשיב או לטעמיה דאפי' א"ת כן מ"מ לא אתיא מתניתין כוותיה אבל אליבא דאמת י"ל דנשאר בדעתו הכאשונה דר"י פוטר גם המביישו דמה לן לדחוקי בכוונתו כיון דסוף סוף לא אתיא מתניתין כוותיה:

דף פז ע"א במשנה וחובל בחבירו ביוה"כ חייב. וכתב הרע"ב דכ"ל מיתורא דקרא כו'. וכ"ה

בפי' הרמב"ם ובחבורו פ"ד מהל' חובל ה"ט וק"ל דבגמ' (כתובות לג ב) לא משמע דבא לרבות אלא שלא יפטור מתשלומין מחמת מלקות דחובל גופיה אבל אם בא עליו חיוב מלקות עוד מחמת ד"א כמו משום יוה"כ מנ"ל וכמו דחובל בשבת פטור דלא ילפינן מיתת ב"ד דלא ליפטריה משום דאמרי' דלא אתי היתורא אלא למלקות ה"נ נימא דלא אתי אלא למלקות דידיה וכמו חובל גופיה בפחות מש"פ ובהדי דמחייה קרע שיראין פטור (כתובות לב ב) אלמא דגם מלקות דידיה פוטר תשלומין דד"א ה"נ נימא דתשלומין דידיה נפטרו מפני מלקות דד"א ומתניתין איכא לאוקמי דומיא דשבת ביום הכפורים (לעיל ע"א ובתוספות שם ד"ה ובסוכה ובמש"כ שם) והא (דכתובות לב) הס"ד דעולא גמר בא על אחותו נערה לתשלומין מחובל אע"ג דהתשלומין הוא משום ביאה בעלמא והמלקות הוא מצד אחר שהיא אחותו יש לומר דהתם שאני דהס"ד למיגמר לכהמ"כ אבל לדידן דקיימא לן דבכל התורה כולה לוקה ואין משלם. אלא דבחובל חדשה תורה דמשלם ואין לוקה יש לומר דאין לך בו אלא חדושו ועי' מה שכתב (לקמן לא ב) ועי' תוס' (כתובות ל ב) ד"ה זר וד"ה רב אשי: ע"ב רש"י ד"ה קאר קבב ואכול כו'. נראה לי דלפירוש זה הוא לשון הקבה לשמודה תרגום וישבו לאכל לחם ואמרו למיכל ור"ל ביום תהיה לי למלאכה ובלילה תוכל אפי' להקב ולאכול כדרך בני חורין ומש"כ חזור עה"פ הוא הוספת רש"י לבאר מאין יאכל:

דף פח ע"א ד"ה יצא עבד שאין בא בקהל. קשה אם כן ממזר גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי

עד שלשה דורות פצוע דכא וכרות שפכה נמי עי' תד"ה אלא: ד"ה זוממי עבד דתנן. (נ"ל דתניא) במסכת מכות וישראל לוקה וגולה ע"י עבד נראה דר"ל לפי דמוקי שם לאבי"י כגון שהעיד בו והוזם: תד"ה זוממי וכיון כו'. גם העבד לא יהרג כו'. ור"ל ומלינו דדנו לעבדא דינאי מלכא (סנהדרין יט): ד"ה אלא דמה להלה"ש שבכן שאין זכירים כו' כצ"ל: גמרא לא יומתו אבות על בנים כו' שאין להם יחוס בנים נראה לי דדריש על כמו אל בחלוף המוצא ור"ל שאין להם יחוס בנים: ע"ב א"ל אלא מתניתין ידפנא כצ"ל: רש"י ד"ה הכותב נכסיו לאביו בקופו אבל רשב"א כו' עד קופו לכאורה כן דברים תמוהים ואף למותר: תד"ה באושא וי"ל דאיצטריך להיכא דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן כו'. לכאורה תמוה דהא משמע שם בריש הכותב דבכה"ג אם מכרה ונתנה קיים (וע"ש נ) בתד"ה הבעל ובמהרש"א שם ובב"ש סי' צ"ב סקי"ב:

דף פט ע"א ד"ה כל וא"ת והיאך תוכל למחול כו' כצ"ל:

דף צ ע"א רש"י ד"ה הקדש עשה שורו אפותיקי כו'. נראה לי מזה דדעתו ז"ל כדעת

התוספות (לקמן קע ד"ה לוה) דעשה שורו אפותיקי אע"ג דבמכר מכור ואין בעל חוב גובה הימנו אבל אם נתנו במתנה בעל חוב גובה הימנו דאי לא תימא הכי גרע הקדש ממתנה בעלמא ולפי מה שכתבו התוספות בכאן דהא דמכרו אין בעל חוב גובה הימנו איטו אלא מתקנתא דרבנן יש לדחות קצת: גמרא רבי אלעזר אומר שניהם כו' כצ"ל בלא י' וכן לקמן וכדאיתא הגי' בב"ב: ע"ב במשנה שהם בני אברהם י"ו (ב"מ פג א): רש"י ד"ה מנה מדינה שתינית כו'. בתוי"ע ומיהו בכסף שבו אבל נחושת כו' ונעלם מכ"ת שלהתום' (בסוכה כב ב) בד"ה כוזא משמע דסלע מדינה אין בו נחושת כלל רק הוא ממש קטן כתאי דינר צורי והרא"ש שם משמע דמפרש שאין בו רק נחושת שווי שמינית שבסלע צורי וצ"ע בלשון הרמב"ם וכ"מ בפרק ג' מהל' טוען ה"ב ע"ש: גמרא שמעון התימני אומר כו'. שמקור לעדה כו' הס"מ לא גייתו. ועי' ברמב"ם פרק א' מהל' חובל הי"ח דמשמע דפוסק כוותיה ועי' לח"מ פרק י"א מהל' ג"מ ה"ז: שם אמר רבה (כ"ב דל"ל) אשכחתינהו כו' כה"ג (סוכה יז) וש"כ: תד"ה כגון הב' דאפי' כרבי עקיבא ניחא דלא גמר תד"כ. לכאורה לפ"ז מאי פריך לקמן מהא דוכי בפני בית דין הכהו הא שם מיירי בממון דהאי קרא דאבן או אגרוף כתיב גבי ולא ימות כו' ולקמן פשטינן מינה דיש אומד לנזקין ואולי משום דחזינן דרבי עקיבא מיירי אפילו בדיני נפשות מדקאמר הרי שדחף כו' ומת שוב ראיתי בתוס' ר"ה (ר"ד כו) שכ' ומיהו ה"ה לענין מכה חבירו כדמוכח בפ' החובל:

דף צא ע"א גמרא כידא עלייה דמרה טוא. לכאורה קשה מהא (דלעיל לג) ובתוס' שם

ד"ה הקדישו ובמהרש"א שם בתד"ה משום דלר' עקיבא אינו מכור לרדיא וכ"פ הטור ר"ס ת"ז דהלוקח משלם להניזק דמי כרדיא וכ"פ הרמ"א אחריו שם ס"ג. וראיתי להמלחמות בר"פ דו"ה שכתב דהכא אליבא דרי"ש קאמרינן דאלו לר' עקיבא ודאי כרדיא דניזק הוא וצ"ע דהא רבה אוקמא להא ברייתא כר' עקיבא ואליביה הוא דקיל ועדי הס"ם וי"ל משום דקאמר אפי' תימא ר"ע משמע דכר"ע אתיא נמי ולא לאפוקי מדשמעון התימני ואליביה הוא דקפריך תם כו' ונשתלם מרדיא ור"ל אי סבר כרי"ש אבל לר"ע לא פריך מטעם שכ' התוס' כמו שאין ממתינים לבעלים וכ"ת במלחמות: רש"י ד"ה כנגד עינו הכה בכותל כו'. כצ"ל ועי' בפירושו בקדושין: תד"ה חמשה וכ"ת בתוספתא דתני כו'. עי' מהרש"א ודבריו דחוקים ויותר ה"נ דהתוס' לא גרס לה בגמרא וכ"ת בהגהת הב"ח אמנם גם מהא דאמדוהו והבריא יש להוכיח כן: ע"ב גמרא דמהדק להו באיגדרונא כה"ג (לעיל פה ב): תד"ה החובל צריך לאוקמה כר"מ כו'. ר"ל דר"מ אית ליה אליבא דר"ע כן (וכ"כ מדקדוק לשונם דלא כתבו דר"ע ס"ל כר"מ) אבל חביריו דר"מ פליגי עליה וסבירא ליה דלא אמר ר"ע כן וכמו הא דהחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי דמוקמינן ליה כר"א הקפר אליבא דר"ע כמ"ש התוס' לקמן בדבור הסמוך ועוד יש לומר דהקולן נטיעותיו כו' אינו מדברי ר"ע אלא תנא דמתניתין דהוא ר"מ תוסיף ע"ד וע"ד שכתבתי בס"ד (במגילה ו נדפס בשמי בק"א להס"א שם) ובזה מיושב הנ"ע שבתול"ע אות ע"א. ולכאורה לולא דברי התוס' ה"נ לומר דהא אמרינן (בכתובות לב ב) בפי' רבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין וי"ל דה"ה חובל בממונים (וע"ד דאמרינן ריש סנהדרין מה לי חבל בגופו מה לי חבל בממוניה) אבל הא ליתא דהא אמרי' (שם לה ב) ל"צ דבהדי דמחייה קרע שיראין דיליה (ור"ל דאשמעינן דלוקה ופטור מן התשלומין) אלמא דחבל בממונו לא אמרי' משלם ואינו לוקה אמנם יש לדחות דאולי גם בחובל גופו לא אמרינן דרבתה תורה לתשלומין אלא דאין מלקות שבחבלתו גופה (שחייב עליה תשלומין) פוטרתו אבל אם נתחייב מלקות ממקום אחר כגון שחבל בשני בני אדם כאחת בא' בשוה פרוטה ובב' בפחות משוה פרוטה (או אפשר אפי' באדם א' כה"ג בב' מקומות) מילקי לקי וממונא לא משלם עמש"כ (לעיל פז) בס"ד אך נראה דאין ללמוד חובל בממונו מחובל בגופו שכן חייב בו בה' דברים כדאמרי' (שם לב) פ"ש ואין כאן מקומו להאריך:

דף צב ע"א ד"ה למחר. כשאדם טורח לזמר ולתקן כצ"ל: באה"ד ועוד מפרש ר"ת כו' דדיקלי

מתקיימין טפי כו' כצ"ל ולמחוק תיבת דפירי: גמרא כניא הוא וממך למד אכבנאי כו'. כ"ה הגירסא במכות: שם מיד שמע ה' קול יהודה. הב"ח מחק מלת מיד וכן במכות ליתא:

דף צג ע"א תד"ה אחד פי' כו'. בין אותו שאין הסני טוען כו' משברא כיון כו' ובילקוט משפטים מהמכילתא איתא יכול כו' אם אינו טוען איני שומע ת"ל שמוע אשמע לעקתו מ"מ הא מה ת"ל כו' ממסר כו' אולם במכילתא שלפנינו לא יליף לה מקרא אלא משברא כמש"כ התוס' ונראה דע"ש בתוס' ומחת דבספרי נ"ל דבמכילתא וע"ש. אמנם גם בספרי פ' ראה סי' קיז ובפ' תצא סי' רעא איתא ג"כ להא לענין הלוואת העני וכבישת שכר שכיר ויליף לה ג"כ מקרא דוהיה בך חטא מ"מ:

פרק ט ע"ב במשנה משלם דמי פרה העומדת לילד כו'. עתוי"ע שהקשה לשטת רש"י

והג"י דפרה עצמה חוזרת בעיניה דה"ל למיתנא הכא נמי כשעת הגזילה כמו בסיפא ע"ש ותימה דודאי יש נ"מ גם לשיטתייהו דע"כ שמין אותה כמה היתה יפה כשהיתה מעוברת וכמה היא יפה עכשיו דגופה הריקה ומשלם דמי דביני וביני ואשמעינן דשמין כמה היתה יפה מעוברת לאיש שנותן עיניו בולד לגדלו ועוד נ"ל דע"כ לא כתב הרא"ש דמזרה השומא לשעת הגזילה

הגזילה אלא לשיטתו דקנה גם הפרה עצמה וכלדייק לומר דכל היכא דקנה גוף הגזילה כו' חזלה כו' אבל לשטת רש"י דהפרה עצמה חוזרת פשוט דשמין כמה היתה שוה לגע אחד קודם לידתה וכפשטא דמתניתין ולא כשעת הגזילה : בסה"ע נתן לה חטים כו' ועשאן סלת כו'. עמש"כ לעיל (סה ב) :

דף צד ע"א רש"י ד"ה מכאו אע"פ שפני מגרף כו' ועושה מהן כלי פטור כו' אבל עכשיו כו' דהכי אמרי' במסכת ברכות כו'. הן בברכות שם פי' דעשאן גורן קאי אשני וכ"מ שם בגמ' וכ"פ בסוטה ולפי' דכאן קשה דמאי קמ"ל רי"ל שם הלא מתני' היא פרק א' דפאה משנה ו' לעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשר עד שימרח ואין לומר דהתם לא קרא בעל הבית עדיין עלה שם פאה וקמשמע לן רי"ל דאף דכבר קרא עלה שם דומיא דלקט ושכחה דמאליהם חל עליהם שמם (עי' בתום' כאן) אם כן יקשה מה הוה ליה לרש"י להביא מהא דרי"ל יותר הוה ליה להביא מתניתין הנ"ל דדמיא לנידון שלפנינו . ואולי יש לומר דאי ממתניתין הוה אמינא דאיירי בשכבר הגיע מקלת פאה במחובר ועתה בא להוסיף וכדלעיל שם במשנה ג'. ותמ"כ התום' אפי' כו' כ"ז שלא הפרים כו' לכאורה תמוה דהא אפי' הפרים היה חייב מהא דרי"ל ואולי דדינא אתו לאשמועי' דבכה"ג חייב אפי' מן התורה: ד"ה חייב בפרט דכתיב אלקט. כוונתו ע"כ לארנכם דכתיב בקדושים ובאמור גבי פאה : **בא"ד** וכן לא תפאר אחריך דהיינו פרט. פשוט דכוונתו בזה להביא יתור גם בפרט ומש"כ מהרש"ל שהוא כמו א"כ תמוה אלא דעיקר דברי רש"י תמוה דהכי זה כתיב בזית והוא אינו חייב בפרט כדמוכח בחולין שם ועמש"כ בפ"ז דפאה מ"ב בס"ד ועי' עוד מש"כ ע"ד (בתענית ו ב) : **תד"ה** ואפאה משעת גלגול מתחייב בחלה כו'. ולע"ד י"ל דסבר כר"ע בפ' ג' דחלה משנה ו' דאזיל אחר הקרימה בתנור וכמש"כ התוי"ע שם בשם הספרי : ד"ה מיכאו וא"ת תרומה נמי ליתני כו'. עי' בירושלמי סוף פ' א' דפאה על מתניתין דלעולם הוא נותן משום פאה כו' ובמפרש שם וצ"ע ועמש"כ בהגהותי למ"כ ברא"ש פ"א אות ו במ"ת ןבס"ד : **שם** בגליון כדתני בירושלמי כו' כצ"ל : **ע"ב** ד"ה אי . א"כ בדבר המקויים מקבלין כו' כצ"ל בלא ו' :

דף צה ע"א גמרא מאי אשבח דמי אשבח. ר"ל דהאי נצרך למכור האשבח ולשלם דמים להנגזלים כדאמר שמואל לעיל דאין שמין לגזלן וכפרש"י והתום' (לעיל יא) ותמשמע דאפי' ל"ל זוזי ע"ש בנ"י ולפי' התום' (דב"מ נו ב) ד"ה זיל נצרך לפרש דמי אשבח ר"ל האשבח בשומת דמיו בדמי שויו ולאפוקי מהמקשה דהאשבח עצמו היה גזול היה מחזירו כמו שהוא :

דף צו ע"ב ורב שביק רבנן ועביד כר"מ כו'. כעין זה (בערכין כט) : **רש"י** במשנה דכ"ג לאו למזבח קיימי . עי' (לקמן לח) תד"ה הגורם וצ"ע :

דף צז ע"ב ד"ה מקפידות מסוכנות הן הס"ד ואח"כ מתחיל דבור חדש של בכל :

דף צח ע"א ד"ה בתי מטאת שקל כו' נפסלים במלאכה. עמש"כ ע"ד (לעיל נו) : **תד"ה** השף נראה דרבה סובר כו' . וכן הרא"ש הביא ראיה מזה לפסוק כר"ה (בש"י) והנה הרמב"ם פסק שם כר"י ולע"ד יש לחלק דהתם גזל ובעי למיעבד השבה מעליא וכמו דמחלק לעיל בין אדייה לשקליה בידים : ד"ה הא קמ"ל דפ"א דדמיה יקרים פשיטא דלגבי מזבח קיימא. אשיגרת לישן היא ור"ל דלחטאת קיימא : **ע"ב גמרא** א"כ תשא במאמינו. לכאורה סמ"ל דהשורף בעצמו לאה בשטר מה היה כתוב בו קודם ששרפו וי"ל : **שם** במועד פטור כו' לאחר הפסק כו'. מדל"ק לאחר המועד מחלוקת כו' נראה לי ראיה לפרש"י (בפסחים י ב) במשנה על הא דלאחר המועד דשם או כפירושו (במנחות סז ב) (ודלא כפי' התום' שם) : **רש"י** ד"ה מכור. ולא יסקל דבעינן כו'. וא"כ אתיא כר"י דדריש הכי (לעיל מד ב) אבל שם בסה"ע פי' דאתיא אפי' לרבנן ומכור היינו לרדיא ולענ"ד ה"נ דע"כ לא פטר ר"י אלא בהקדים והפקיר דלדידיה אם היה נגח אז פטור (עיין סנהדרין עח ב) ורבנן לשיטתייהו דס"ל בנגח אחר הקדישו והפקירו חייב לכן לא פטרו הקדישו והפקירו גם אחר שנגח ומינה במכרו אחר שנגח אף לר"י חייב ולא היה לזה דחזינן דבהזיק דאף לרבנן פטור בשור ההקדש וההפקר מודו נמי בנגח ואח"כ הקדים והפקיר דפטור ועי' (לעיל יג ב) ובתוי"ע שם ובלח"מ פ"ח מהל' נ"מ ה"ד. ומפרש"י שם משמע דבהזיק ואח"כ מכרו ג"כ פטור ואזיל לשיטתו כאן . אבל לפמש"כ דוקא נקט שם ואח"כ הקדים ואחר כך הפקיר (ועי' מש"כ שם בשם הנ"י) ומיירי בלא זכה בו אחר מן ההפקר (ול"ק ליזיל ולייתיה דמיירי במועד דמשלם מן העלייה וקמ"ל דבעלים פטורין) ואפשר דאפי' זכה בו אחר פטור כיון דהיה שעה אחת בלא בעלים ואפי' את"ל דבהזיק ומכרו ג"כ פטור וכדמשמע מפרש"י שם נראה לומר דדוקא במועד ולענין תשלומי בעליו הלאמונים מן העלייה כיון דאלו נגח השתא אין חיוב עליהם אבל בתם דמשתלם מגופו או בהמית אה"א כדהכא לכ"ע חייב במכרו . ועמש"כ (לעיל לג ב) ועי' בלח"מ שם ובשוש"ע סי' תו ובאחרונים שם : ד"ה דא"כ . אבל קיפא דמתני' ודאי ר"י היא כו' . (עי' לעיל מה) בתד"ה השתא : ד"ה לא תימא משום דהדו דמשכחי תיובתא למילתי . ק"ק מתפלת רנבה"ק (ברכות כח ב) ולא אכשל בד"ה וישמחו בי חבירי ולפי פירושו שם : **במשנה** ושבר האבנים או שהזיק כצ"ל :

דף צט ע"א גמרא נתנה לו בחלי היום כיון שפקעה כו' פ"ע משום בל תלין לאו דוקא אלא משום ולא תבוא עליו השמש עי' (ב"מ קי ב) במשנה יצא ביום גובה כל היום וע"ש בגמרא : **תד"ה** דאגריה. כשבא מבית הגרדי כו' כצ"ל :

דף ק ע"א ד"ה אחוי כמו ר"ח דאע"ג דלא אמרה ליה כו' כצ"ל : ד"ה היכר והא דלא מפרש הכי כו' כצ"ל ביו"ד : **ע"ב** ד"ה אומר ור"י בר"ת פי' בתוספות בנדרים כו' כצ"ל : **בא"ד** ואע"ג דבכ"ד איסור חמור מטומאה כדאמרינן כו' אם אמרו ספק כו'. לכאורה תמוה דהתם גזירת הכתוב הוא בספק טומאה בדבר שאבד"ל דטהור דילפינן מסוטה ומדל"ג כדאיתא בפ' כשם (ועי' בחולין שם בתד"ה שמוך) אבל ספק איסור אסור בכהת"כ משא"כ בגזירת חכמים א"ל דיוהר התמירו בטומאה וכמו שהחמירה התורה בה ברה"י ובי"ב דעת ליפאל דקפיקא עמא עי' תום' בריש נדה וא"ל דהתום' ב כאן אזלי בשטת הרמב"ם דס' דאורייתא אינו אסור אלא מדרבנן וא"כ לאייתם נכונה משם מהא דגזרו על ספק איסורא ול"ג על ס"ע א"כ מה להם להביא משם הלא כל הש"ם מלא מזה דס"א אסור וס"ע ברה"כ או בדבר שאבד"ל טהור . ואולי משום דשם מפורש בביאור החילוק בין טומאה לאיסור וכן הלשון דשם אם אמרו כו' יאמרו כו' משמע דמדרבנן הוא ולע"ד ראיה יותר מבוררת (מגילה ז) ע"כ לא אמר ר"י התם אלא לענין איסורא אבל לענין טומאה לא וכ"ת כו' ואפוקי טומאה מדרבנן לא מפקינן : **רש"י** ד"ה לצבוע כאור ומזיק בכוונה הוא לפיכך כו'.לכאורה אינו מובן דלמאי הוצרך לכך תיפוק ליה משום דליכא שינוי למיקנייה כדכתב לקמן בסמוך והוה דינו כמו לר"י בקיפא : ד"ה נותן לו כו' ולא שכר שלם . וכ"ע התוי"ע ולקמן בדר"י כו' פי' שאם השבח פחות כו' ומשתכר ודאי דהכא נמי אם השבח פחות מן היציאה כו' ואני אומר דרש"י דק שפיר שלא לפרש זה כאן דכיון דלצבעו באותו צבע עצמו שהתנה עמו רק בפסולת שבו איך יתכן שיעלה הצבע יותר משכרו ובקיפא שצבע בצבע אחר יתכן שהשני דמיו יקרים יותר מהראשון והיה סבור שבעה"ב יוסיף לו על שכרו הנקצב בעד זה עי' מהרש"א ואולי ע"ש בדבריו וצ"ל דהכי נמי ביו"ד וקאי על הקיפא (ועי' בנ"י שהעתקת לשון רש"י דמשמע באמת דקאי אתרוייהו) אך לפ"ז ה"ל לקבוע דבריו אלו שמה בקיפא :

דף קא ע"א תד"ה ולא יצבע ותימה לר"י כו' היאך יאסר לצבוע במשקיהן כו'. עמש"כ בכרפ"ג דערלה ייסוב לתמיהתו בס"ד : **ע"ב** רש"י ד"ה דם תבוסה ספק כולו בחייו כו' . בס' ת"כ פרפר מ"ד א' הקשה דהא לחכמים (בנדה עא) כה"ג ברה"י ספיקו טמא מדאורייתא ברה"ר טהור גמור ותירץ ע"פ מה שדקדק מפרש"י שם דאפי' חכמים בס' כולו מחיים כו' ברה"ר מודו דגזירת דם תבוסה עליו מקל וחומר דספק רובו לאחר מיתה כש"כ ספק כולו לאח"מ (ולי ק"ו פריכא היא דהתם עכ"פ מיעוטו יצא ודאי לאח"מ משא"כ בספק יצא כולו מחיים) ואף שרש"י פי' כאן לענין טומאת הבית דהוי רה"י לק"מ דמיירי שהספק נולד בתחלה ברה"ר ולכן דינו דין ס"ע ברה"ר אלא שתחלתו של ספק נתהווה ברה"ר ע"ש ולכאורה נסתר ד"ז ממשנה ערוכה רפ"ו דטהרות המסוכן ברה"י והוציאוהו לרה"ר כו' כשהוא ברה"י ספיקו טמא כשהוא ברה"ר ספיקו טהור אבל לא דמי דהתם אותו הספק אם מי או מת עדיין לא הוסר גם עתה אבל הכא עיקר הספק לא היה רק ברה"ר ועתה ודאי לא נתחדש בו דבר ודמי לספק נגעו טהרות בטרן ברה"ר דודאי דאפי' הכניסם אח"כ ברה"י נשארו בטהרתן . ועי' בתום' (סוטה כח ב) בד"ה ברה"ר המאכד ביום כו' ומנא ביום שאחריו ספיקו טמא כו' אלמא דלילה חשוב לעולם כרה"י ע"ש : ד"ה יש להן ולדמיהן . ואסור לצבוע בהן דהיינו סחורה. הן משנה ערוכה בפ"ז דשביעית מ"ג הלבע צובע לעצמו ועי' רמב"ם רפ"ה מהל' שמיטה ובכ"מ שם וצ"ל דמש"כ התום' בד"ה ולדמיהן כגון שלקטן לאכילה הוא מפני דהאי יש להן ולדמיהן כו' קאי גם על מאכל אדם ומאכל בהמה דתנן שם ברפ"פ ע"ש ועל מין הצובעין צריך לומר דלקטן מתחלה לצבוע בהן לעצמו (ודבריהם כאן לכאורה סותרים למש"כ ברפ"ה דע"ז ד"ה נמלא . ועמש"כ בשביעית שם בס"ד) והמהרש"א לא הבין כן בכוונתם ומה דתניא לעיל בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק נראה דמיירי אחר הביעור עי' רמב"ם שם ברפ"ז ובהראב"ד ובכ"מ ויש לדחוק כוונת רש"י על צביעה בשכר שאסור (במשנה שם) אך מש"כ עוד אבל מותרין הן להסיקן וכ"כ לקמן בד"ה שתם עצים ואסירי לאחר הביעור אף להסיק דמשמע דקודם הביעור מותרין בהיסק . לכאורה תמוה דהא היסק הוה הנאתו אחר ביעורו ואסור דומיא דמשרה וכבוסה לקמן :

דף קב ע"א ד"ה יאמו משרה כדאמרן לעיל בכל דבר כו' כצ"ל : **תד"ה** ה"ג דתניא אין תוקרין פירות כו' כצ"ל :

דף קג ע"א במשנה מחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן אין צריך לילך אחריו . הן מדקדוק לשון המשנה משמע דאם לא מחל לו החומש וגם פחות מש"פ מהקרן צריך לילך אחריו דכיון דלהפחות משוה פרוטה דבקרן יש עוד חומש מצטרף עמו להתחשב ממון ובזה היה מתיישב התימה דהתוספות לקמן קד ב בד"ה חוץ דאצטריך לאשמעינן זה הדיוק אלא דמסיפא דקתני מחל לו ע"ז וע"ז חוץ מש"פ בקרן צריך לילך אחריו משמע להיפך דדוקא אם שייר ש"פ מהקרן לבד אבל צירוף דהחומש לא מהני ליה . אמנם בלא זה נראה ליישב המיהתם דברישא מתחלה לא כפר ונשבע רק על פחות מש"פ והכא אשמעינן אע"פ דמתחלה היתה הכפירה והשבועה בש"פ וכבר נתחייב בהשבה לידו אפ"ה אם לא נשאר רק פחות מש"פ בקרן א"צ לילך אחריו . ולענ"ד הא דמסיק רבא (לקמן קה) גבי גזל שני אגודות בפרוטה והחזיר לו אחת מהן אע"פ שגזילה אין כאן [ועי' שם בתוד"ה אמר] (פי' מה שנשאר ת"י אין שם גזילה עליה כיון דאינה ש"פ) . מצות השבה אין כאן (פי' דמ"מ מצות השבה דחל עליו לא קיים במה שהחזיר כיון דאינה ש"פ) אבל אם היתה ההשבה בפרוטה ונשאר עוד פחות מש"פ ת"י מצות השבה יש כאן וגזילה אין כאן וזהו ג"כ דאשמעינן מתניתו ועי' לח"מ וכון בעז"ה : **תד"ה** הגוזל כגון שנשבע מעצמו דאין ב"ד משביעין כו' . וק"ל דהא קי"ל (בשבועות לז ב) דכופר בשטר פטור מקרבן משום דה"ל כשעבוד קרקעות וא"ת קרבן על כפירת שע"ק ופרש"י דקי"ל דא"נ עה"ק הילכך כי אישתבע נמי אין לה דין חיוב שבועה . וע"ש בתד"ה מתניתין וא"כ ה"ה לפחות מב"מ כסף דהא תרוייהו כ"ל למעוטינהו מכסף או כלים (שם לב ב ור"ד מג) ומנ"ל לחלק ביניהם אך כ"ז לפרש"י והתוספות שהזכרתי דתלוי זה בזה אבל נעד"כ דלא ממעטינן אלא קרקע מטעם כלל ופרט לרבנן או מכל ולא הכל לר"א דכתיבי שם אבל שבועות הפקדון גופה וכדאיתא (שם לז ב) אבל שאר מילי אף שאין נשבעין עליהם מ"מ אם נשבע מעצמו חייב אשם וחומש ועמש"כ שם בס"ד וכן מלינו בפ"ה דשבועות מ"ב דאפי' כופר בכל שא"ת שבועה מה"ת מ"מ חייב עליה קרבן וחומש אם נשבע מעצמו עתוי"ע שם ד"ה משביעך האי וכ"מ (לקמן קה ב) ובכ"ד ודע דהתום' כאן אזלי לשיטתייהו (שם מ) ד"ה אבל לדידן דקי"ל כרב אפי' ע"א אינו מחייב שבועה בפחות מב"מ כסף אבל כה"פ חולקין עליהן בזה וכ"כ בעצמם (בהכותב ר"ד פח) ובדבריהם שם יש לייסב מה שהקשיתי עליהם מעטר ע"ש : **בא"ד** ואפילו בשבועת עצמו מחייב כו' ושלא בפני ב"ד מפי עצמו . לכאורה אין משם ראיה דמפ"ע דשם פירושו שהוציא מפיו השבועה ולעולם א"ל דב"ד פסקו עליו שישבע ומשלא בב"ד א"כ דגם שבועת הדיינין יכול לישבע חוץ לב"ד זולת בטוען טע"ג בעינן דוקא שתהיה השבועה בפני ב"ד (לקמן קו) ונ"ל משום דכתיב גביה ונקרב בעה"ב אל האלהים : **ע"ב במשנה** וכן בפקדון. עי' בתוי"ע שדבריו אינם מובנים ונראה דמ"ש שם וצ"ל וכן בגנב או דר"ל דפי' וכן היינו לענין כו' :

דף קד ע"ב תד"ה וריו"ח קי"ל דרב כו' וה"ה דלגבי שמואל כו' . אינו מוכרח דאולי בדיני ה' בשמואל אף נגד ריו"ח אמנם גמרא ערוכה בעירובין (מז ב) דשמואל וריו"ח הלכה כריו"ח וכן הביאו בעצמם מהא (בב"מ יב ור"ד לד) :

דף קה ע"א רש"י ד"ה אגף וכלי שמקבל טומאה א"ת כו'. משמע מפי' דה"ע דניקבה א"ת דהטומאה נכנסת לחבית דרך הנקב ונטמאת (ושוב א"ח) ושיעור הנקב הוא בכונס משקה כמו שהביאו התום' . אך ק"ל מאי קמבעיא ליה לרבא תיפשוט ליה מתוה שהוכיחו התום' (בב"ב ר"ד כ) דיש חילוק בשיעור מכשיעור בין בטלו ללא בטלו ע"ש והוא כעין תמיהת התום' : **ע"ב** ד"ה פטור הטעד כו' וה"נ גורס לממון ניהו בה ולא במונאה כו' צ"ל הד"א ומש"כ דא"כ אסהידו ליה דאינו כו' ופוטר עצמו בשבועה כ"נ דצ"ל ואע"ג דקי"ל דמונא מניאה לא ישבע ונראה ודאי דה"ה במוען נאנסה היינו דוקא היכא דהודה מעצמו שמנאה אבל אם יש עדים שמנאה לא וכ"מ מהא דאריו"ח (לקמן קו ב) הטוען טענת גנב באבידה משלם ת"כ וז"א אלא לאחר שבועה שיתייבוהו ב"ד דוקא כדמוכח שם ע"א ומשמע מלשונו זה דאפי' אם שני עדים הן פטורים מקרבן שה"ע ולא כן פי' לעיל ודברי מהרש"ל בזה דחוקים : **תד"ה** כאן ובעדים כו' חיוב אונסין כצ"ל : **בא"ד** ותיהו תימה כו' תרווייהו הל"ל מושבע על שקר. לכאורה כיון דמוקי לא תכחשו בנשבע ובאו עדים ולא משקרו בנשבע והודה א"כ ע"כ לשון הכחשה נופל היכא דנודע כחשו ע"פ עדים ולשון שקר הוא אם הודה בעצמו שקרו וא"כ איך יאמר עונש על הכחש שנודע בעדים (אשר אין זה בגדר שקר) מן ונשבע על שקר :

דף קו ע"א גמרא דכי כתיב קרא בפקדון כתיב . ק"ל דלמא ה"ק קרא דאף אם באו עדים אח"כ שנגנבה או שנאבדה דהיה חיוב לשלם (דקרא בש"ש כתיב) או שמתה בפשיעה מ"מ פטור הואיל דכבר נשבע אבל היכא דישנה בעין חייב להחזיר : **שם** אלא אמר ר' כל הודה כו' ול"ש טוען טענת גנב לא אמר רב כו'.כ"כ דל"ל ומלת נמי למחוק : **רש"י** ד"ה כאן בקופץ וקניה באותה שבועה כצ"ל : **ע"ב** ד"ה וליטני ליה כגון כו' ומשני דריו"ח כר"מ ס"ל כו'.והתום' ברפ"ת דשבועות כתבו משום דסתם מתניתין ר"מ היא . אולם גם המה תברו לגזזייהו דשם בכאן בד"ה ולשני . דקרו לה ברייתא וכן (לעיל סג ב) גרסי במשנה שנגנבו א"כ ע"כ הא ברייתא היא :

דף קז ע"א בתום' אבל קשה דבפ' שואל כו' אלמא דל"מ רחב"י בלא הודאת מקצת כו' . לכאורה שואל נמי כל הנאה שלו (שם בר"פ) ודומה למלוה דאינו מעיז מפני הטובה שעשה לו ואולי מפני דאינו יודע (ר"ל אם שאולה או שכורה אבל א"י אם הלויתני ודאי הוה הטזה הואיל דהלה טוען שנתן לו מיד ליד) אינו העזה כ"כ לכן שפיר יוכל להעיז ולומר א"י וכיון שא"י לישבע משלם . ובזה יש לייסב הא דהביאו לקמן מסלעין דינרין דמיירי בהלואה והרגיש מהרש"א משום דהתם ג"כ יוכל להעיז דקתמייע ליה שערא: **בא"ד** דלכפור ודאי אינו מעיז במידי דידע ביה חבריה . אם תרצה לעמוד על כוונתם בזה עי' בנה"מ בכללי מיגו סי' כ' : **בא"ד** ותיהו ההוא דשואל קשה לפירושו כו'. (בב"מ לח) בד"ה משכחת כתבו בפשיטות דלשבועה שאנכנו א"כ דלא בעי הודאה כק דלטענת א"י אם שאולה אם שכורה דהיא כפירה בעי הודאה והכא כוונתם להקשות דנחייב לו שבועה דשכורה מתה ע"י גלגול שבועה דנאנסה ומתשאיל"מ והתם כתבו דעי"ג א"י להשביע כיון שאין הנתבע טוען ודאי ע"ש בדבריהם במתני' : **ע"ב גמרא** א"ר מ"ע דרמב"ח כו' ש"מ יליף נתינה נתינה כו'. ק"ל הא דפליגי ר"א ורבינא (בב"מ נה א) בפשיעה בבעלים אי מקרא נדרש לפני פניו או לא ותיפוק ליה מגז"ש זו : **שם** בעי רמב"ח ממון המחייבו כפל פוטרו כו' כה"ג נסתפקתי בטוען טענת גנב ולא היה שם הודאה במקצת דפטור משבועה לפיר"ת לעיל בתד"ה פירוש לכ"ע או לרהב"א ורמב"ח אף לפרש"י וריב"א רק דנשבע ע"י ע"א שהיה מכחישו אם בא אח"כ עד שני אי מצטרף או עמו הטעד הא' לחייבו כפל מי אמרינן דעד המחייבו שבועה אינו חוזר ומחייבו ממון כיון דבלא שבועה לא היה חייב כפל לכן לא דמי להא דבשו"ע סי' פ"ז סעי' כט ויותר יש לדמותו למש"כ הס"ך בסי' נ"ב סק"ח. ועי' בשמ"ע סי' ל' ס"ק טו :

דף קח ע"א דאמר ר' וחמישיתיו יוסיף עליו כו' כצ"ל וכ"ה (לעיל סה ב) : **תד"ה** חד . אבל כשהודה קודם כו' דמודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור . ולענ"ד דאף למ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב מ"מ הכא פטור מכפל כיון דכבר נתחייב חומש בהודאתו כמו דכפל פוטר חומש דאתי בתריה ה"נ חומש הבא קודם פוטר כפל הבא אחריו כלישנא דר"פ לקמן חרי גווני ממונא קא"ר דלא נשתלמו כו' ובזה מיושב היטב הרמב"ם בפ"ד מהל' גניבה ה"ז ממה שגמגמו עליו הטור והכ"מ ע"ש : **ע"ב במשנה** והעדים מעידים אותו שאכלו כו' הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם לענין קו"ח ואשם בהודה מפ"ע ה"ה אם פשע כמבואר בסוף שבועות . אבל בסיפא בטוען טע"ג והעדים מעידים אותו שגנבו דמשלם כפל פשע לא כדאיתא (לעיל ס"ד קז) וע"ש בתד"ה מה : **שם** הגוזל את אביו כו' ה"ז משלם כו' לבניו כו' . הרמב"ם בפי' מוקי לה דוקא כשהגזילה בעין ועי' בחבורו לפ"ח מה"ג . וק"ל דלפ"ז מאי פריך הגמרא כמחלים לנפשיה מי לא תנן מחל לו כו' נימא התם שאין הגזילה קיימת וכל"ק דר"פ (לעיל קה) על הא דפחות מש"פ : **תד"ה** לוה ואם הגזילה בעין. נל"פ שילוה עליה ויעשנה אפותיקי כו' כצ"ל דל"ל :

דף קט ע"א שם ויחזיר לבניו כו' . עי' בתוי"ע מש"כ ולדבריו הא דתנן כו' ה"ה דרשאי ליתנה לכם כו' אבל להר"ן כו' ול"כ כיון דהתם דשאין ליטול ע"כ מנגילה אין לו בו ע"כ הואיל דאפילו לא יתן יטלו מעצמם בע"כ או כיון דהתם הוא כאילו אינו שלו כמש"כ התוי"ע שם בתירוצא דרבא א"כ מחוייב לתתן לכהן וללוי שיבא לאשין וכדאיתא בפ"ד דפאה מ"ע לרבנן מאי טה"כ יש כאן :

דף קי ע"א גמרא אימא לבע"מ טהורין . ע"כ צריך שיזהרו הכהנים הטמאים שלא יגעו בבשר עי' תום' (פסחים עט) ד"ה או . אולם חזינן מהכא דאע"ג שנזרק בטומאה מ"מ נאכל לטהורים אם לא נטמא הבשר והדוש הוא [עי' יומא (ז.) תוד"ה דם]: **תד"ה** לבע"מ תימה כו' . ואהכי מתנה ידענא בר"פ טבו"י וכל שאין לו בבשר אין לו בעורות ונפ"ל שם (בגמרא קג ב) מקרא וצ"ע על רבותינו בעה"ת איך נעלמו מכ"ת המשנה והגמרא : **במשנה** נתן אה"ק ול"כ אה"ח אין החומש מעכב ופרש"י נתן אה"ק לכהנים ל"ד נקט דדין זה הוא אף שלא בגזל הגר וכ"כ הרמב"ם בחבורו : **גמרא** או אינו אלא אשם זה איל. ופרש"י ומושב זה קרן א"כ כ"מ פשוטה דא"ל חומש בגזל הגר וי"ל דל"ד נקיט קרן אלא גם חומשו בכלל הואיל דשניהם נזכרים במקרא שלפניו : **שם** או אינו אלא המושב זה כפל ובגניבת הגר הכ"מ . נראה דר"ל בטוען טע"ג ונשבע ובאו עדים והודה אח"כ ואיכא כפל ואשם ודלא כרש"י (לעיל סה ב) ויתיישב בזה תימה דהתום' :

דף קיא ע"א הב"ע כגון דנפק מטמרתו דיהויריב כו' כצ"ל :

פרק י ע"ב תד"ה הגוזל ואמר נמי בפקדון. הוא (לקמן קטו) : ד"ה גזל וכמב"ח מוקי לה לפני יאוש כ"כ דצ"ל ולמחוק מלת אף :

דף קיב ע"ב גמרא אר"א א"ר שבתאי כו'. בהגהת הגרי"פ צ"ל או שיומא דמסי כו' : **שם** א"ת יבא בעל השור כו'. (סנהדרין יט) : **תד"ה** מאי והלכך אפילו נוה מנ"ע כו' כ"כ דצ"ל :

דף קיג ע"א גמרא רב אשי איקלע בי ר"כ כו'. בגליון הש"ס החדשים צ"ל רב אשי אבל עי' מהרש"א (בכתובות כג) שכתב דמלינו רב אשי בתראה בתר אביי ורבא וכן מלינו (שם ח) רב אשי איקלע לבי רב אשי : **שם** דתניא אסור להבריח בו א"ת כצ"ל וכן בדברי ר"ש משום ר"ש צ"ל בו וכ"ה ברא"ש ובכרי"ף הגי' בהם : **ע"ב** רש"י ד"ה היכי מייאשי דהשתא נמי גוביא דדיקלא מיקרו לעיל ע א : **ד"ה** והנ"מ דבורלא אבורלא ארעא. בג"י משמע שהיה לפניו הגי' ברש"י אכילה דארעא וע"ש :

דף קיד ע"א במתני' ד"ה הרי אלו שלו וקננהו האיך ביאוש ושינוי רשות. וכ"כ אחריו הרע"ב ובתוי"ע הקשה דבסוגיין משמע דזה לא מיקרי ש"ר וה"ר מהתוס' (לעיל סז) שכתבו טעם מדוע לא הוה כאן ש"ר ותמיהני שהביא מקושיית התוס' והעלים עין מתירוצם דמסקי דזה הוה שפיר ש"ר וסוגיין יפבו שם א"כ על הרע"ב אין כאן תלונה כלל ויסבור כשיטתייהו וכש"י שפי' לקמן בגמרא בד"ה יאוש כדי שנתיאשו הבעלים ביד המוכס (וזה דלא כדמסקי התוס' שם) הרי פי' דברייתא פליגא אמתני' והברייתא סברה דאפי' יאוש וש"ר לא קנה והא דקאמרה הגמ' קסבר יאוש כדי לא קני הוא להסביר הטעם דהואיל דיאוש כדי לא"ק ה"ל כקודם יאוש דאר"ח לעיל בר"פ דרלה מזה גובה כו' ופרש"י דהשני נעשה כגוזלו מבעליו והו ג"כ כוונת היוש הגמרא ומפיקרא באיסורא אתא לידיה כנ"ל נכון לייסב שיטת רש"י בעז"ה : **ד"ה** מתשבתו חשב עליהם לדבר כו' כצ"ל: **תד"ה** ת"ש הגנב והגזלן כו' ומשום כו'. כצ"ל וכוונתם על הא דמשני בלקטים מזויין :

ע"ב גמרא והיו קורין אותי יוחנן כו'. כצ"ל וכ"ה בכתובות :

דף קטו ע"א רש"י ד"ה שרי עביטך שבידי. משמע דמפרש דר"ה גופיה זבן הגלימא ומלשון הגמרא נראה דאיש אחר זבן רק דאתא דינא קמיה דר"ה ואולי ט"ס ברש"י וצ"ל שבידו :

דף קטז ע"ב גמרא כשאין המתלין כו' יעמידו לו חמור אחר. כצ"ל וכן לקמן גבי ספינה : **שם** ה"ד אי דיכולין להציל כו' ואי דלא יכולין להציל כצ"ל : **שם** הכא בפועל שסקינן כצ"ל : **שם** רב אשי אמר כשיכולין להציל כו' כצ"ל : **תד"ה** יחשבנה כדכתיב הנה כסה (כצ"ל בצ"ו) כו'. פשוט דיכוונו על קרא דר"פ בלק והמרשים טעה והטעה גם את הגרי"ף להגי' וכסה : **ד"ה** נ"ל אבל הכא דאגבוהו להראות שלו חייב שלא ה"ל להראות כו'. ק"ל דאפי' לא סרלה הא הוי מחמת הגזלן ואולי מיירי שאגבו כל בעלי הבקעה וגם את הגוזל בכללם :

דף קיז ע"א גמ' אמר רבה אם הראה מעלתו כו'. הס"ך בסי' שפ"ו סק"א גורס רבא ע"ש : **שם** אמתלא דל"ת בריה דר"פ כו'.(בכתובות קא) ר"ת ור"פ בני דר"ת וכ"ה גירסת הרי"ף והרא"ש כאן וכן העתיקו התוס' (בב"ב קמא) ד"ה לדידי : **ע"ב** ת"ר הגוזל שדה כו' חייב להעמיד כו' ד"ר אלעזר. בשבועות איתא אליעזר בי' וכ"מ (בסוכה ל"ד לא) ברש"י ותוס' :

דף קיח ע"א במשנה או שלוה הימנו כצ"ל : רש"י ד"ה לא יחזיר אין זה יכול לטפו לקבל כו'. וכ"ע התוי"ט כלומר אבל אם החזיר וקבלו פטור זה מילתא דפשיטא אבל פשוט דרש"י כוון לאפוקי דאם המלוה תובעו במדבר חייב הלוה להחזיר לו אף שם וכדלקמן בגמרא : גמרא לעולם דלא קתבע ליה וכיפא בבא לצאת ידי שמים. בתוי"ט אבל אומר בכי לי שלא הלויתך היה זה פטור הן בזה אפי' באומר הלוה הלויתני ולא פרעתיך בודאי ג"כ פטור : **תד"ה** שלא בכופו שיודע שאבדה לו כו' כצ"ל : **ע"ב** רש"י ד"ה ברקועתא שהטלה ניכר הוא כשגנב כו'. תימה דא"כ הוה לדעת וצריך דעת דוקא לרב :

דף קיט ע"א גמרא מממש בג"י אמר שפכו דם נקי בארצם : **שם** וכ"ת נפש דידיה אין אבל כו' ת"ש בניך ובנותיך וכ"ת כו' כצ"ל : רש"י ד"ה אבל נפש הא מאם נפש כו' אלא נפש הנגזל אבל כו' כצ"ל : **ד"ה** בגליל שהסמן שם ביוקר. עי' שבת מז תד"ה בגלילא : **ע"ב** גמרא הפתא שווי שקלי ארוג מיבעיא. כזה בבכורות (כט ב) : **שם** הפתא שווי שקיל בגדים מבעיא גם כזה שם : רש"י ד"ה שווי אריג אם שווהן הבגדי כו' כצ"ל :

סליק מסכת בבא קמא

הגהות ברא"ש

פ"א סי' ח ולא מסתבר לי ה"ש כו'.ולעד"נ דכוונת הרי"ף כיון דלא אשכחן כו' יל"פ דריו"ח אמר ג"כ משמיה דחזקיה ופליג על ר"ל דאמר משמיה ל"ש כו' וריו"א דלא אלא כך אמר אע"פ כו' וכזה כתבו התוס' (ביבמות יח ב) ד"ה דאי ועמש"כ בחדושי הרא"ש לעירובין פ"א ס"ז בס"ד או י"ל דיכוון למש"כ הר"ן בריש סוכה בשם הגאונים דהא דא"ה כתלמיד במקום הרב הנ"מ כשנחלק עמו בחייו כו' ע"ש וכן הרי"ף בר"פ חזקת גבי פלוגתא דרבא ור"נ התנה דוקא דהתלמיד הוה יתיב קמיה אולם יש לדחות דהני תנאים הוא דוקא מאביי ורבא ואילך אבל בהקודמים לעולם א"ה כתלמיד במס"ר ועי' ברא"ש פ"ב דעירובין סי' ד' בפלוגתא דרבה ורבא :

סי' יא ופחת נבלה על הניזק כו' וכן כו' וכופר. אולי כוונתו על השור שמותר בהנאה עי' תוס' (זבחים עא ב) ד"ה ובטרפה (ובנדה כה) ד"ה שמא או משום השבר עיין (בתוס' במכילתין י) ד"ה שהשור ובמש"כ שם :

סימן יח דלגבי חיוב דבור לא תלי כו' כצ"ל :

פ"ה סי' ה בסופו דר"ח היה גדול מרבה כדמוכח כו'. (ובפסחים מז ב) בפי רבה מיניה וכן רש"י (בב"מ ל"ד מ) כתב דרבה תלמידו הוה :

פ"ט סי' כה בסופו ולא מיכפר ליה עד דמשלם דמי חמץ מעליא. פי' תל"מ בפ"ג מהל' גזילה שהאריך הרבה בדבריו אלו :

פ"י סי' כו ה"ד איליתא דאגבוהו לכולהו ארעתי כו' נראה דחסר קו והמכוון ארעתיה וכצ"ל ברי"ף ולא נצרך להגהת מהר"ם שם :

בריך רחמנא דסייען

חדושים והגהות למס' בבא קמא

מאת הרב הגאון האמתי מופת הדור מוהר"ר צבי הירש חיות זצ"ל אב"ד דק"ק זאלקווא והגליל .

דף ב ע"א תוס' ד"ה ולא זה וכו' והתנא האריך להגדיל תורה ויאדיר. נ"ב כיוצא בזה כ' רש"י (חולין יז ע"א) על בעיית ר' ירמיה אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל לארץ ופרש"י דלא נ"מ לדינא רק משום יגדיל תורה ויאדיר ועי' רא"ש שם דכ' דנ"מ לדינא : **ע"ב גמרא** והאי מילף הוא גילוי מלתא בעלמא. נ"ב הכוונה דלא ילפינן רק שמות המלות ואופן הוראתן בלשון הקודש ודברי רש"י (פסחים ז ע"ב) לענ"ג שכתב לענין חיפוש ונרות דאינו רק אסמכתא. משום דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן. ובאמת גם שם אינו לימוד לענין הדין רק גילוי מלתא דהוראת שם חיפוש נופל על בדיקה בנר. ועי' פני יהושע שם : **רש"י** ד"ה אדם דאית ליה מזלא שיש לו דעת לשמור את גופו. נ"ב פי' פרש"י (שבת נג ע"ב) אית ליה מזלא מלאך שלו ומליץ עליו. וכן מבואר שם בש"ס אדם דאית ליה מזלא מסייע ליה. ואולי יש לפרש לשון שני שכ' רש"י כאן אית ליה מזלא ואינו נוח להמיתו היינו כיון שיש לו מלאך מליץ. ועי' שיטת רבינו הם מובא בתוס' (חולין מב ע"ב ותוספות ב"ק נא ע"א ותוס' זבחים קטז ע"א) דאדם כיון דאית ליה מזלא אפשר לטרפה לחיות יותר מן שנים עשר חודש. ע"ש ועי' ג"כ תוס' (לקמן כג ע"ב) ד"ה שיהו התינוקות דכ' בפשיטות אע"ג דאדם אית ליה מזלא ואינו נוח לנגחו :

דף ג ע"ב תוס' ד"ה כדמתרגם. ולכך היה אומר תרגום דמשום עת לעשות אמר התם דשרי. נ"ב שמה לא נאמר רק דמשום עת לעשות לה' התירו כתיבת ספרי דאגדתא. אע"ג דלא ניתן ליכתב דדברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב (גיטין ס ע"א תמורה יד ע"ב) אבל מזה דמשום עת לעשות לה' מותר דברים שבכתב בע"פ לא נזכר שם מאומה ואפשר כוונת התוס' כיון דשני ענינים אלו היינו איסור כתיבת תורה שבע"פ ואיסור אמירת בע"פ את שבכתב נלמד שמה מפסוק אחד. וכמו דזה מותר משום עת לעשות לה' הה"ד ענין השני. ועי' שו"ת חות יאיר סי' קע"ה ועי' ג"כ טור או"ח סי' מט וב"י שם :

דף ד ע"א תוס' ד"ה כיון. בירושלמי יש דיבן לא מחייב וכו' אבל אם ימן והביאו כלים אלו פטור. נ"ב דין זה מובא ג"כ בש"ע חו"מ סימן שפח ברמ"א. ולאיתי לרב בעל יד המלך הל' חובל פ"א שהרבה לתמוה כיון דאונס גמור פטור אפי' באדם. א"כ למה פסק רבינו הרמב"ם פ"ח מהל' חובל ה"ד דאם השר אנסו להביא לו ממון של אחר ונשא ונתן ביד חייב ואין לך אונס גמור יותר מזה שאפילו במקום פקוח נפש דעת הרמב"ם דחייב לשלם משום שאסור להציל עצמו בממון חבירו. והנה לפ"מ שכ' התוס' כאן הטעם דפטור משום שהם גרמו לו א"כ ניחא דזה מקרי אחרים גרמו אונס ולא היה מגלו כאן שום עשיה אחרי שלא ידע אם הניחו כלים אלו אולם בלשון הגי' ב"ק ס"פ כילד מבו ואר דטעם דפטור משום דאונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר וכן הוא לקמן כז ע"ב. וא"כ שוב קשה כהנ"ל דהרי אף בפקוח נפש מ"מ חייב לשלם ולמה לא נאמר אונס רחמנא פטריה. אבל ראיתי דהש"ך שם במקומו הרגיש בזה והחלוק היכא דהזיק שלא במתכוין כגון בנ"ד בודאי אפי' אדם פטור. משא"כ היכא דאנסוהו נהי דהיה אונס על עיקר העשיה בכל זאת העשיה היתה בכוונה ובדעת רק היה מוכרח על העשיה. אבל כאן עיקר העשיה היתה בלי ידיעה ובלי כוונה שלא ידע מאומה מזה אם מונחים כלים אלו. ואם תשבר אותם. ועי' משנה למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ו שהביא דברי הריב"ש סימן שפ"ז שמחלק ג"כ כיוצא בזה ע"ש ואכ"מ. ועי' ג"כ מה שהאריך בזה הרב מחנה אפרים הל' נזקי ממון סי' ו : **ע"ב תוס'** ד"ה ועדים זוממין אפי' שילם חייבים. נ"ב עי' רמב"ם פ"ך מהל' עדות ה"ג דרק במיתה אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה. אבל בעדות מלקות וכ"ש בעדות ממון אמרינן אשר זמם ואפי' כאשר עשה. ועי' מלן הכ"מ שם בטעמא דמלתא ע"ש :

דף ה ע"א גמרא למעוטי מוסר ומפגל. נ"ב הנה למאן דלא דאין דינא דגרמי אינו חייב בזה רק משום קנס והרי הש"ס קאמר דבקנסא לא קא מיירי. וצ"ל ר' אושעיא לא מיירי בקנס אבל ר' חייא דתני כ"ד אבות בודאי תני ג"כ נזק וס"ל ג"כ היזק שאינו ניכר שמיה היזק כתירוץ הגמ' לעיל ועל מה שמפרש רש"י מפגל שמחשב מחשבת לשם שלמים ובגיטין פי' בענין אחר שהתעורר הפ"י כאן נראה דרש"י היה מוכרח לפרש כן דאי ס"ל היזק שאינו ניכר שמיה היזק. א"כ הא תני נזק ותני נמי המטמא והמדמע על היזקא דלא מינכר ואי ס"ל לא שמי' היזק ואינו חייב רק משום שלא יהא כל אחד הולך ומטמא א"כ כיון דעיקר משום לנעורי קא מכוין וגבי הקדש לא שייך לנעורי דא"א עושה קנוניא על הקדש ומכ"ש שלא ירצה להפסיד את הקדש ואע"פ שצריך להקריב קרבן אחר מ"מ מאי פסר נפשי' בכבש וההקדש יפסיד שור כמו דאמרינן (לקמן עח ע"ב) ותפ"ז פרש"י מפגל היינו שלא לשמו דהקרבן כשר רק דלא עלו לבעלים לשם חובה וזכון כן שמעתי מפי גדול אחד : **שם** והא עדים זוממין דבורא דלית ביה מעשה. נ"ב לשיטת הריב"א מובא בתוס' לעיל דבעדות ממון אמרינן כאשר זמם וכאשר עשה א"כ מ"ם במולאים שם רע מקרי דבורא דאית ביה מעשה ומ"ש בעדים זוממין דלא מקרי מעשה הרי ג"כ היה מעשה מה שחייבו את הנדון ועי' תוס' (סנהדרין סה ע"ב) ד"ה הואיל ויפנו בקול שכתב ג"כ דהואיל ובדבורם עבדי מעשה לחייב הנדון מקרי לאו שיש בו מעשה. ועי' (תמורה ג ע"ב) לא תתני מומר דבדבורא עביד מעשה ופרש"י מה שמוליא מחולין לקדשים ע"ש . ועי' שיטה מקובלת כאן : **שם** רחמנא קרי' מעשה . נ"ב כיוצא בזה מלינו (קדושין נט ע"ב) מאני מחשבה דטומאה דכמעשה דמי. פרש"י דרחמנא קרי' מעשה דכתיב ביה כי יותן ע"ש: **ע"ב גמ'** אדם לחייבו בד' דברים. נ"ב שאלני מופלג א' דאיך שייך להקשות אדם למ"ל דנלמד משאר נזיקין הרי אצטריך להורות לנו דתמונה משלם מלקה לא נקי. דאי לא גלי תורה לתשלומין הוי אמינא נהי דאיכא כאן חיוב ממון דילפינן משארי נזיקין מ"מ תוסיף עליו אדם שחבל בחברו. דאיכא חיוב מלקות דלא יוסיף. ובפירוש ליכתה תורה בחובל בחברו דמשלם ואינו לוקה (כתובות לב ע"ב) וצ"ל דהנה המעיין בש"ס כתובות שם יראה דיש לנו שני למודים על חובל בחבירו לחייבו ממון אחד על עיקר החיוב והשני לדונו בממון ולא בתלקות כתיב כאשר עשה כן יעשה לו וכתיב כן ינתן בו ומקשה הש"ס כאן דקרא על עיקר החיוב מיותר :

דף ו ע"ב גמרא האי תנא ירושלמי. נ"ב ידענו דהרבה משניות הי' סדורים עדיין קודם רבי כמו מס' מדות נסדרה ע"י ראב"ן יעקב ומס' כלים בשלימותה היתה עדיין סדורה קודם רבי כמו שדקדק הגאון בעל חכם צבי סי' י"ד דאמר ר' יוסי שם אשרך כלים שנכנסת בטומאה וילאת בטהרה. והנה שלשה משניות אלו שבפרקין היינו ארבעה אבות וכל שחבתי ותשנה דשום כסף תשוים משאר המשניות הן ע"י לשון קלרה והן בשינוי הלשון כאשר המעיין יכיר ויבין ובגמרא הוכרחו לפרש ולדרוש כל מלה כאן ומדקדק הש"ס דהאי תנא ירושלמי הוא היינו שמשניות אלו באו מחכם ירושלמי אשר היה תופס לשון קלרה והכניסם רבינו הקדוש בסדר שלו והניחם כמו שמלאם ולא זזו ממקומם :

דף ז ע"א תוס' ד"ה ישלם מדעתו. ובנ"ה לריך לפרש כן התם. נ"ב פי' תוס' (בבא מליעא לא ע"א) ד"ה ללאת ידי שמים דכ' כן ליישב דלא תקשי דהרי תני התם משלם ומ"מ אינו רק ללאת ידי שמים ע"ש :

דף ט ע"ב תוס' ד"ה איליתא שלים בימו. דא"ל לבזבז כל ממונו לקנות אפילו מלוה עוברת. נ"ב וכן נפסק בש"ע או"ח סי' תרנו לחלק בין עשה לל"ת . ועי' ירושלמי רפ"ק דפאה דנאמר ג"כ הך דל' הונא . ועי' יפה מראה שם . ועי' בס' תור וקליעה דאם קי"ל לולב ואינו עושה מכין עד שתלא נפשו א"כ לא יהא ממונו חביב עליו יותר מגופו . אולם נעלם ממנו במחל"ת דברי הרמב"ן פ' בא דהך דמכין עד שתלא נפשו הוא דווקא באומר איני עושה ומקרי מבטע ומלאה שלהכפים אינו רולה לקיים מלות התורה ע"ש . וכן מ"ש היעב"ץ שם דהכי עשה דאי ל"ת ע"כ דחמירי ומ"ע על מ"ע א"ל להוליא ממונו ועל ל"ת מחויב לתת כל ממונו . הנה גם ע"ז כתב הרמב"ן שם פ' בא טעמא דמלתא דלענין לעבור א"כ מלות ל"ת עובר בקום ועשה אבל עבירת עשה אינו רק בשוא"ת ע"ש :

דף י ע"א תוס' ד"ה שהשור. לעבד ולנכרי הקנוי כו' דההוא שרי בהנאה. נ"ב פי' משנה למלך סוף הל' אבל פי"ד הל"א שהאריך בזה והביא שיטת הרשב"א דגם מת נכרי אסור בהנאה והביא ג"כ דברי התוס' אלו ובסוף דבריו הביא דברי הירושלמי שבת פרק המלניע דמראים כשיטת התוס' כאן דמת עכו"ם דשרי בהנאה ע"ש. ועי' קלות החושן סי' תי דכוונת התוס' כאן בעבד היינו שלא קבל עליו מלות דאל"כ דינו כישראל וכן מורים דברי מרן הכ"מ בהל' ערכין וע' שו"ת חכם לבי סי' קלו מ"ש בביאור דברי התוס' כאן ועי' באריכות דברי הרב פני משה בביאורו על הירושלמי פרק א דב"ק :

דף יא ע"א גמרא יביא עדודה לב"ד. נ"ב הערוך ערך אדר הביא עוד פירוש חדש אדורה היינו עור בלשון יון והיינו שיביא העור לשום אותה בכמה היא שוה : **שם** אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אבל לנזקין שמין. נ"ב לפ"ז קשה לי על דברי התוס'(חולין מא ע"א) דהוקשו על דברי רש"י שם דכ' לא מבעי' עומדת דמשהגביה והרבילה נעשית שלו והקשו התוס' דא"כ מאי פריך מהתנסך הרי קנאו בהגבהה ונעשית שלו ע"ש ולפי ההלכה בכאן דלגנב ולגזלן אין שמין השברים א"כ אם קלקל הבהמה בשחיטה הרי הוא שלו ומפ"ז בהגביה קנאו ונעשית שלו ומיד שמחש נעשו השברים שלו וליתא בחזרה משא"כ ברבוצה דלא נקרא גזלן כיון שלא הגביה רק חייב מדין מזיק והשברים הם לבעלים וס"ח דאין יכול לאסור קמ"ל דאסור במעילה כל דהו אבל במנסך דאיתא בחזרה שוב אפי' קנאו בהגבהה אינו שלו דהרי חייב להחזיר ויכול להחזיר כמו שהוא : **תוס'** ד"ה אין שמין. וכן משמע בירושל' כו'גזילה מניקכו' אשר גזל כאשר גזל. נ"ב לפ"ז קשה לי מאי מקשה הש"ס (תמורה ו ע"א) למ"ד דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני אשר גזל למה לי ע"ש הרי לריכים אשר גזל להורות דאין שמין לגזלן ואולי י"ל דלמ"ד אי עביד מהני בלא"ה קני הדבר בשינוי ונקרא שלו וא"כ פשיטא דאין יכול לשלם בשברים דכבר נעשו שלו :

דף יב ע"ב גמרא בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי דס"ל ממון בעלים. נ"ב עי' פני יהושע דהקשה נוקמו כר"ש דס"ל דבר הגורם לממון ומקרי רעהו ובאמת דבריו תמוהים דאי כר"ש א"כ למה אמרה המשנה נכסים שאין בהם מעילה תיפוק ליה דאף אי אית בהם מעילה נמי כיון דאחריות על הבעלים ס"ל דמקרי רעהו לקמן (עד ע"ב) וכבר התעורר עליו בזה הרב קלות החושן סימן שפ"ו ס"ח עי' שם : **שם** ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים . נ"ב עי' קלות החושן סי' ת"ו ס"א דהתפורר כיון דלא אמר ר"י רק מחיים ומחיים הרי אסור בהנאה כדאמרינן (נדרים יא ע"ב) בעיקרו קא מתפים ופרש"י והר"ן שם דעיקרו אסור בהנאה וא"כ לא הוי כפירת ממון ע"ש

שהניח בלפ"ג ובאמת אפשר לומר דלר"י מיירי בקדשים שחייב באחריותן דהכי תלמד גורס לממון לא מקרי רעהו מ"מ כאן דהוא קדשים קלים מקרי [illegible] רעהו [illegible] שחייב באחריות מקרי [illegible] ממונו [illegible] יוסי [illegible] ולא ממון בעלים :

דף יד ע"ב רש"י ד"ה שטרות [illegible]

דף טו ע"א תוס' ד"ה אשר תשים לפניהם [illegible] ע"ב גמרא [illegible] והלכתא וכו"ע :

דף טז ע"ב גמרא [illegible] פלוגתת ר' אלעזר ור' שמואל בר נחמני : רש"י ד"ה דרש שלא הרגה אלא מחיים אכלה . כ"ב עי' רש"י (תענית ה ע"א ב"מ מא ע"א לג ע"ב) :

דף יז ע"א גמרא וכבוד עשו לו במותו זה חזקיה מלך יהודה. כ"ב עי' דרשות הרלב"ח פ' בחקותי מה שהאריך לפרש לשון הגמרא ורש"י ותוס' דלכאורה לשון הגמרא זה חזקיה מלך יהודה תמוה דהרי מחזקיה מדבר המקרא ע"ש . ועי' עוד שם מה שביאר בזה ענין סוגי' דכאן קיים אמרינן למד לא אמרינן : שם קיים אמרינן למד לא אמרינן . כ"ב עי' יערות דבש מהגאון מוה' יהונתן ז"ל ח"ב דרשה ז' מ"ש לתרץ ש"ס דכאן דבל"ה קשה איך מניחין ס"ת ע"ג ארון של מת הרי הוה לועג לרש כמו שאסרו לילך בציצית על בית הקברות רק כאן כיון שנותנין ס"ת על מטתו של צדיק אשר קיים כל התורה כולה תו ליכא לועג לרש . דהרי הנפטר עשה המבוקש ממנו על פי התורה בהיותו בחיים חיותו וזה ניחא במה שנוגע לעצמו אבל במה שנוגע ללמוד ולהשלמת אחרים בזה אין לו תכלית ועי"ז הענין אמרו חז"ל יפה שעה א' בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עולם הבא דעיקר בריאתו היתה בשביל להשלים עצמו ולאחרים ג"כ כמו שפירשו אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך היינו שלא יהיה מוגע בר ויחזק לעצמו ולא ילמד לאחרים כי לכך נוצרת דעיקר הבריאה היתה להשלים אחרים וא"כ אם אמרינן לימד הוי לועג לרש דעתה אין אפשרות לתלאות המצוה בזו הפינה והוי כלועג עליו ע"ש : שם כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים . כ"ב וכש"ס (ע"ז ה ע"ב) דרשו על מקרא זה דבזמן שאדם עוסק בתורה ובגמילות חסדים יצרו מסור בידו . הנה שתי הדרשות הללו אף שנראים משונים זה מזה בכל זאת אם נסתכל בעין יפה נראה דהמה מתאימים יחדו דכאן אמרו זוכה לנחלת יוסף ויששכר והנה יוסף יצרו היה מסור בידו ולא חטא באשת אדוניו וכבר הוא מוכן לענוש ולחייב את הרשעים (יומא לה ע"ב) וכן יששכר אשר נפל חבלו בנעימים לעסוק בתורה תדיר . הנה אמרו חז"ל (סוטה כב ע"א) תורה בעידנא דעסיק בה מגני ומצלי ע"ש . א"כ שתי הדרשות הללו עולים בקנה אחד . ועי' ג"כ דרשת הרלב"ח פרשת תצא : ע"ב גמרא סומכוס אומר צרורות משלם נזק שלם. כ"ב אע"ג דת"ק ס"ל דחצי נזק צרורות הלכתא גמירי . והיינו הלכתא מסיני כמו שפרש"י בכמה דוכתי וא"כ שוב בהלכה מסיני לא שייך פלוגתא ומחלוקת כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה ובפ"א מהל' ממרים ובשורש שני מס' המצות שלו ועי' ג"כ תוס' (יבמות עז ע"ב) ד"ה הלכה אני אומר דלאו הלכה ממש דא"כ לא הוי פליג ר' יהודה ע"ש . ועי' הות יאיר בתשובותיו סי' קנ"ב דהתעורר בזה ואני בחבורי כתבתי ישוב לזה ע"פ דברי הרמב"ם בפי' המשנה סוף עדיות דהלכה מסיני באה בכלל שאליהו ירבה לסיעיב בישראל באחרית הימים אולם באיכות הטעתו נפלה מחלוקת בין החכמים ע"ש וגם אנו נאמר הלכה מסיני היתה שגם צרורות מכלל הניזקין אולם אם משלם בצרורות נזק שלם או חצי נזק בזה נפלה פלוגתא בין חכמים לסומכוס :

דף יט ע"ב גמרא אכילה על ידי הדחק שמה אכילה. כ"ב בכ"מ קי"ל אכילה ע"י הדחק לא שמה אכילה כמו לענין שבת פסק הרמב"ם פי"ח מהל' שבת דל"ש אכילה וכן לענין פיאה כתב הרב ר"ע ברטנורה פ"א דמס' פיאה מ"ד והוא תמ"ם (שבת סה ע"א) דאע"פ שנתאכלו ע"י הדחק ועי' ג"כ תוס' יו"ט פ"ג דפיאה מ"ד ד"ה האמהות ועי' יו"ד סי' קי"ג סי"ב אכילה ע"י הדחק לענין בישולי נכרים מ"ת כתבו התוס' (שבת עו ע"א) דבכ"מ לא שמה אכילה רק בנזיקין שאני ע"ש ואפשר לחלק ג"כ בין ענין אכילת אדם לאכילת בהמה דבבהמה אכילת דחק שמה אכילה וכאן לענין בהמה איירי :

דף כ ע"א גמרא ואזדו לטעמייהו. כ"ב כבר כתבתי בהגהותי למס' (יומא מ ע"ב) מה שיש להעיר משם על שיטת הרב יד מלאכי סי' רמ"ג . ועי' ג"כ ספר הנכבד פחד יצחק אות ו' מה שהעתיק דברי הרב הליכות אלי סי' של"ע וכאן מצאתי לנכון להעתיק מש"כ הרב יד מלאכי סי' כמ"ד דאזדו יש לו שני פירושים . האחד כפשוטו כמו ואזלו דדל"ת ולמ"ד מתחלפים בארמית ועוד הביא מן רבינו סעדיה גאון בפירושו לדניאל על קרא מלתי מני אזדא דהוא לשון תוקף וחזוק כמו זדון וכן ואזדו לטעמייהו הייני חזקו דבריהם בזה ממה שאמרו כיוצא בזה במקום אחר עכ"ל הגאון : ע"ב גמרא הי מתניתין לכי תשמש לי שקל סודר' ככך ליה . כ"ב היינו משום שכל מלאכות שעבד חייב לרבו תלמיד חייב לרבו והדין ג"כ הלומד דבר מחבירו צריך לקרותו רבי אלופי ומפ"ז השיב לו כשתשמש אותי בשימוש קל ותראה שאתה צריך ללמוד ממני זאת ולענין זה אתה תלמידי אזי אגיד לך המשנה אשר תבקש וכן הענין שאמר ר' יוחנן מובילנא מנא בתרי' היינו ג"כ להראות לו אות שאני תלמידו ואוביל כליו לבית המרחץ. ועי' ספר הנכבד באר שבע בתשובותיו סי' כ"ב מ"ש לפרש לשון מובילנא מנא אבתרי' דדוקא ר' יוחנן אמרה משום דקי"ל בכתובות פ' אלמנה כל מלאכות שהעבד חייב לרבו תלמיד חייב לרבו חוץ מהתרת המנעל שלא יאמרו עבד הוא וה"מ היכא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין לית לן בה . דהכל יכירו שאינו עבד אחר שמניח תפילין ע"ש . והנה ע"כ לאו דוקא התרת מנעל לבד רק שאר מלאכות המרמיות הנעשים בפרהס שהוא חובתו של עבד לבד אסור התלמיד לעשות לרבו מפני החשש שיאמרו עבד הוא . והנה מצינו בירושלמי דר' יוחנן היה עלול לצזילות ולא הניח תפילין של ראש בחורף (ירושלמי פ"ב דברכות) וא"כ אמר רבותא גדולה אע"פ שאינו לובש תפילין עיקר פרסום בתפילין כדכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא ודרשו חז"ל (ברכות ו ע"א) זה תפילין של ראש . וא"כ יש עליו חשש עבד ובכל זאת יעשה לו שמושים ערמיים כאלו כמו הולכת הבגדים לבית המרחץ עכ"ל הגאון בעל באר שבע וא"כ כאן אפשר דג"כ ר' חסדא [לא] היה מניח תפילין אז והוא היה חושש שיאמרו עליו עבד הוא לכן נקט רק ככך ליה סודרא היינו שמוש בבית שאינו ניכר לכל וזה המוב לתלמיד לשמש את רבו :

דף כא ע"ב תוס' ד"ה אדם ותרנגול כו' להכי אצטריך לאשמועינן אדם וכו' . כ"ב אדם חייב אף באונס וילפינן לקמן כו ע"ב מדכתיב פצע תחת פצע מ"מ באונס גמור פטור אף אדם כמו שהביאו התוס' לעיל ד' ע"א ד"ה כיון ועי' תוס' לקמן כז ע"ב ד"ה ושמואל אמר באפילה שנו וא"כ הוה אמינא דגם זה מקרי אונס גמור לפטור בו האדם ומפ"ז קמ"ל דוקא אונס דלא הוי ליה לאסוקי על דעתו כמו בהיה ישן והניחו כלים אצלו אבל כל דהוי לאסוקי על דעתו אף אונס גמור כמו אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה חייב :

דף כב ע"א גמרא אשו משום חציו. כ"ב עי' נימוקי יוסף דהקשה לפ"ז איך שרי להדליק נרות לצורך השבת הרי אשו משום חציו ומה שדולק בשבת נחשב כאילו הוא עצמו הדליקם וכן איך מאחיזים האור במדורת בית המוקד בשבת הרי מה שהדליק בשבת נחשב חציו וניחא ליה להרב נימוקי יוסף דאין הפי' אשו משום חציו ותשבינן עשיה דלהבא כאילו עשה אז רק אמרינן כל מה שיהיה נעשה במשך הזמן ע"י חציו נחשב כאילו נעשה עתה ברגע שירה החץ ע"ש . ועדיין יש לדון בדבריו א"כ איך מברכין על הדלקת נר שבת והרי מה שדולק נחשב כאלו דלקו עתה ובערב שבת אין מצוה בהדלקה רק בשבת ואנן קי"ל (שבת כב ע"א) מדמברכינן להדליק נר של חנוכה מוכח הדלקה עושה מצוה וא"כ מדמברכינן על הדלקת נר שבת מוכח דבשבת ג"כ הדלקה עושה מצוה . וא"כ אי אמרת בשלמא אשו משום חציו היינו דכל משך ההדלקה מחשיב כאילו עושה אז א"כ ניחא נכלל להדליק וסוף דברי הנ"י שכתב לאיה לדבר זה דהפי' כאילו מדליק עתה ע"י חציו דאל"כ אמאי חייב על אשו משום חציו הרי אונס גמור הוא ומיד שירה החץ אי אפשר להחזירו . אלא ודאי חייב על תחלת יריית החץ וכל היזק שגרם החץ נחשב שנעשה הכל ברגע שירה החץ ע"ש ולכאורה דבריו תמוהים כאן מאדם מדבר ואדם מועד לעולם בין אונס בין רצון והכי דאי אפשר להחזיר החץ מ"מ היה לו לאסוקי על דעתו שהחץ יזיק בסופו ואולם כשנעיין בזה נראה דדבריו נכונים דהרי מסיק הש"ס דמ"ד דס"ל אשו משום חציו ס"ל ג"כ משום ממונו וכ"מ לחייבו בארבעה דברים והנה אע"ג דאדם חייב באונס היינו דוקא בעיקר הנזק אבל בארבעה דברים פטור באונס כמו דאמרינן לקמן כו ע"ב וא"כ מקשה שפיר דהכי אחר יריית החץ מחשיב אונס שאין בידו להחזיר ולמה יתחייב שוב בד' דברים הכי בזה אונס פטור :

דף כג ע"ב גמרא דסלקין לעילא ודנחתין לתתאי. כ"ב משום דארץ ישראל גבוה מכל הארצות וכתיב וקמת ועלית אל המקום קורא הש"ס בכל דוכתי יורדי בבל או נחותי בבל עי' ירושלמי סוף כלאים עולא נחותי וכדומה הרבה וההולכים מן בבל לא"י נקראו עולים ונקראו עולי רגל מפני שירושלים היתה גבוה עוד מכל א"י והרים סביב לה ובכל מקום אמרינן בש"ס כד סליק ר' דימי שבא מבבל לארץ ישראל :

דף כד ע"א גמרא אנא כר' יוסי ס"ל דנימוקו עמו. כ"ב אע"ג דקי"ל הלכה כר' יוסי ולא מחבריו . עי' ה"ג הלכות קצובות מבני מערבא הלכה כר' יוסי בד"א כשנחלק עם חכם אחד ועי' תשובת ר' שרירא גאון בס' יוחסין . ועי' באריכות בזה ס' יד מלאכי סי' רל כלא וא"כ כאן לענין מועד פליגי עליו ר"ש ור"מ ולענין תם פליגי עליו ר"י ור"ש ואיך אמרו בזה דנימוקו עמו ואפשר לייסב עפ"ז קוש' התוס' כאן דהקשו למה לא אמר הלכה כר' יוסי אבל לפי הנ"ל ניחא דכאן כיון שחולק עם רבים לא שייך הלכה כר' יוסי דנימוקו עמו כשיטת בה"ג ור"ש גאון ורק בזה הלכה כדבריו דבכל אופן אחד יש לנו לסייע לר' יוסי היינו במועד מסייע ליה ר' יהודה ודבריו של שנים נגד אחד וכן בתם שוב ר"מ מסייע ליה ומפ"ז הלכה כמותו אבל לא מהכלל דנימוקו עמו : ע"ב תוס' ד"ה אלא דקמרמזי כמוזי כו' א"כ דיני נפשות מאי. כ"ב עי' תוס' (סנהדרין פו ע"ב) דלענין דיני נפשות רמיזי לאו כלום והא דאמרינן (כתובות לג ע"א) ונתרי בהו מעיקרא ונרמז רמוזי ושם לענין דיני נפשות מיירי דיש לחלק דשם מיירי רק לענין הזכרת ההתראה ומשום רמז קל בנחת לא יפרשו מלהעיד אבל שיהיה נחשב רמז לעדות גמור בודאי לא מהני בדיני נפשות ועי' ג"כ מה שפי' רבינו אלפסי הך דאמרינן (סנהדרין סה ע"ב) מה לעדים זוממין שכן ישנן בראיה ולפניו ולפני הגאון רבינו האי היתה הגירסא שכן ישנן בראיה ופי' הוא שכן אם ענו העדים הן באמת קלילא כמו שדרשו חז"ל בהשבעה בה"א בראש באמת קלילא שאין צריכין להברת כלי המבטא . וא"כ גם עדים זוממין אינם בדבור ע"ש ברי"ף נ"ל דרמוז למיזי הוא יותר דבור קל מן הברת השפתים בהן לבד :

דף כז ע"ב תוס' ד"ה קא משמע לן כו' וי"ל דהתם גבי' דיינים שאני דחשיב מיעוט דידהו כמאן דליתי. כ"ב היינו דהתורה כתבה לנו ריבוי דכתיב ואם מעיני כל העדה ודרשינן במס' הוריות (ג ע"ב) דקי"ל רובו ככולו וכבר כתבתי בחבורי החילוק בין הלוך אחר הרוב ובין הכלל דרובו ככולו דהלוך אחר הרוב היינו שהמיעוט נשאר עדיין רק שאין דנין אחריו רק עושים מעשה ע"פ הכרעת הרוב ורובו ככולו היינו שנתהפך המיעוט לרוב ולא נשאר אחר ההכרעה שום מיעוט כלל . והמועטים מוכרחים על פי התורה לומר דדעת המרובים היא העקרית ודעות עצמם בטלה וגם המה מסכימים לסברתם של הרוב ואם נגמר הדין על פי הרוב אין עושין מעשה על פי הרוב לבד . רק אחר דעת כלם מפני דרובו ככולו ונתהפכו המועטים למרובין ואחר שהגידו המרובים דעתם לא נשאר שום מועטים והארכתי בזה הרבה במאמר משפט ההוראה וכבר מוזכר בשו"ת רלב"ח קונטרס הסמיכה וא"כ ברובא דדיינים אין מוציאין ממון על פי המרובים רק דחשיב מיעוט דידהו כמאן דליתא כיון דהיה רוב שוב המיעוט צריך להודות ולהצדיק דעת המרובים . ועי' בס' נט פשוט בכללים שבסוף ספרו שפי' ג"כ כן כוונת התוס' אולם מה שהתעורר עליו הרב בעל קצות החושן בקונטרס הספיקות דעד כאן שייך המיעוט צריך להתהפך להרוב היינו דוקא בב"ד הגדול אשר הממרה את פיהם זדונו בחנק אבל בב"ד של שלשה דאין כאן זקן ממרא שוב מאן לימא לן דהמועטים צריכים להודות בסברתם להמרובים ודלמא אין עושים רק כהמרובים אבל יכולים להשאר בדעתם הראשון אבל לפי מה שכ' דיש לנו ע"ז כלל מיוחד רובו ככולו א"כ אין חילוק בין ב"ד של שלשה לב"ד הגדול סוף סוף כיון דיש רובו מתוך כלו אמרינן רובו ככולו ואפי' במחיצה ובברכת הכוסות ובצירוף למנין אמרינן רובו ככולו ונחשב המיעוט כהרוב והארכתי בזה הרבה מאד ואכ"מ :

דף כח ע"א גמ' בן בג בג יחידאה הוא ופליגי רבנן עלי' . כ"ב לא נמצא בתוספתא שיחלקו עליו חכמים בזה וא"כ בכ"מ שנזכר במשנה או בברייתא דעת היחיד בלי שום חולק נהי דלא נחשיב כסתם משנה מ"מ יחידאה לא נקרא ואדרבה דעת שמואל דאף בכה"ג חייש ליחידאה (יבמות מה ע"א פג ע"א) כיון שלא נמצא חולק עליו במקומו הלכה כמותו :

דף כט ע"ב רש"י ד"ה כשהפכה. דאיכא למ"ד חבטה קונה. כ"ב נ"ל הבטה בהפקר וכן בתוס' צריך לגרוס כן וכן הוא בגמרא (ב"מ קיח ע"א) ובתוס' (ב"מ ב ע"א) ואפשר לגרוס ג"כ חבטה היינו על הגבהה פחות מג' טפחים ועי' שיטה מקובצת ב"מ שם מובא במשנה למלך פ"ד מהל' שקלים הל"ו דאף אם אינו מתכוין לקנות קנה בהבטה והביא שג"כ דעת רש"י כן . אולם ברש"י כאן מבואר להיפוך דוקא נתכוין לקנות קנה בהבטה אבל לא נתכוין לא ואפשר דהתם דהוא חשש איסור שלא יביאו העומר מן היחיד חיישינן דלמא במשך הזמן היה דעתו לקנותו ברגע אחד וא"כ שוב הוי קרבן יחיד ע"ש במ"ל באריכות אבל לענין חיוב היזקו בודאי כל היכא שלא אמר בפירוש שרולה ומתכוין לקנותו לא קנה בעל כרחו :

דף ל ע"ב רש"י ד"ה בהלכה ואין מורין כן קא מפלגי ואי אתי מריבא לאמלוכי אמרינן ליה אסור. כ"ב הנה בכ"מ (שבת יב ע"ב ביצה כח ע"ב מנחות לו ע"ב) פרש"י אין מורין כן לרבים משמע אבל ליחיד אשר בא לשאול להתכם בביתו מורין כן ועי' ג"כ רמב"ם פ"ד מהל' תפילין הלי"ד ופ"ד מהל' יו"ט הל"ע דדוקא לרבים אין מורין כן . ועי' (תענית כו ע"ב עירובין עב ע"א) אם אמרינן הלכה אז דרשינן אפילו בפירקי ואם אמרינן נהגו העם כפלוני ג"כ לא אמרינן לא איסור ולא היתר עכ"פ ל"א אסור ואיך כ' רש"י כאן דאין מורין ואם אתי לאמלוכי אמרינן ליה אסור באמת דפרש"י כאן מוכרח מן סוגיא דהכא דהכי מקשה מרב הונא דאפקר חושלי ומאי קושי' דלמא רב הונא לא הורה כן ברבים אלא ודאי דגם ליחיד אסור להורות היתר אכן עדיין התמיה במקומה עומדת מדוע ישנה מאמר דוכתא דהפי' דוקא לרבים אין מורין כן :

דף לב ע"א גמרא הנאה לתרווייהו אית להו. כ"ב עי' (סנהדרין עד ע"א) אמרינן אסתר קרקע עולם היתה ואיננה מחוייבת למסור עצמה על קידוש השם ובכל זאת פריך הש"ס (יבמות קג ע"א) והא קא מתהנית מעבירה דעבירה איכא בדידה ומחייבת מלקות וכרת . ורק בביאת אונס לא חשיבה מעשה שהיה מחויבת למסור עצמה ונפשה על זה ועי' תוס' (כתובות ג ע"ב) ד"ה ולדרוס : ע"ב גמרא דטעה דיינא גופא. כ"ב אם אמרינן דיש שליח לדבר עבירה בשוגג א"כ מדוע יגלה דהכי לא ידע דטעה הדיין במספר ובשוגג עשה וא"כ חיוב גלות על הדיין ולא על שליח ב"ד המכה . ועי' קצות החושן סי' שמ"ח ס"ק ה' דהתעורר בזה והוכיח דאף בשוגג אין שליח לדבר עבירה וא"כ השליח ב"ד הוא העושה בעצמו ומפ"ז גולה . אולם לדידי נראה דלפי מסקנת הש"ס דטעה דיינא א"כ אפשר דהפי' הוסיף לו רצועה ומת הר"ז גולה היינו שהוסיף ראש הדיינים במנין הר"ז גולה היינו הדיין ואפשר דלענין חיוב גלות צריך מעשה וזה לא עשה כלל רק דיבור ואין סברא שיגלה הדיין וע"כ על שליח ב"ד קאי וע"כ דגם בזה לא נעשה שליח של הדיין :

דף לו ע"ב תוס' ד"ה אנן יד עניים אנן . כ"ב עיין ספר מתנה אפרים הלכות צדקה סימן ב' מה שהאריך בביאור כל הסוגיות המסתבכות באלו הענינים עי' שם :

דף לז ע"א רש"י ד"ה אין כו' לסכי נקט ר"ג דנשיא הוה וב"ד חשיב. כ"ב עי' רש"י (גיטין לז ע"א) שם פי' בענין אחר משום דמאמר זה של שמואל הוא ג"כ בברייתא דתני ר' חמי ובברייתא זאת היתה נשנית עדיין בזמן שהיה ר"ג בחיים חיותו ומפ"ז הזכיר שמו ע"ש וצ"ע למה שינה רש"י כאן טעמו :

דף לח ע"א גמ' הופיע מהר פארן מפארן הופיע ממונם כו' . כ"ב אולי דרשו מהר לשון מוהר ומתן כי משם הגיע להם מוהר רב מממונם זולת זה לא אדע איך נלמד מכאן שמהר פארן הופיע ממונם : שם מאי אית לי גבי נחמתא דבבלאי לגידופא הוא . כ"ב עולא היה מן היורדים מארץ ישראל לבבל כמ"ש לעיל מן ירושלמי פ"ט דכלאים ועי' (ברכות לח ע"ב) רבותינו היורדים ומהם עולא ודרכו היה לגנות את התנהגות הבבליים עי' (תענית ט ע"ב) מלא לנא דדובשי בזוזי ובבלאי לא עסקי בתורה . עוד שם כי היכי דמשקרי בבלאי קא משקרי מעברייהו וגם כאן לא רצה להצטרף ונילך עמהם ביחד . ועי' סדר הדורות עולא דהביא כל המאמרים והשמיע ענין זה : תום' ד"ה הופיע כו' ופארן ארץ ישמעאל . כ"ב עפ"ז הבנתי לשון הספרי פ' ברכה על קרא ה' מסיני בא דרים זה עברי וזרח משעיר למו זה רומי הופיע מהר פארן זה ערבי ואתא מרבבות קודש זה ארמי . מסיני היינו עברי כי התורה נתנה לישראל בלשון הקודש וזרח משעיר למו זה רומי דאדום ושעיר אחד הם ואדום מכונה מלכות רומי . עי' ירושלמי תענית פ"ק משא דומה משא רומי אלי קורא משעיר ע"ש . ועי' אברבנאל בפי' לישעיה שהאריך הרבה בטעם הדבר מדוע הרומיים מכונים אצלנו בשם אדום הופיע מהר פארן זה ערבי דפארן בארץ ישמעאל במדבר ערבי סמוך להר סיני אצל ים סוף ושמה עיקר מדורת הערביים ולמיתת דתם ואתא מרבבות קודש זה ארמי ורוץ לזה מפני דתיבת ואתא הוא לשון ארם כמו שכ' במאמר אגרת בקורת הנה יש להוסיף כיון דהקב"ה רצה ליתן תורה לישראל והמלאכים קטרגו (שבת פט ע"א) וניתן להם בלשון ארמי ג"כ בלשון שאין מלאכים מכירים בו ועי' באר שבע בתוספותיו (סוטה לג ע"א) הטעם שאנו אומרים קדיש בלשון תרגום כדי שלא יקנאו בנו המלאכים שאנו משבחין שבח נאה כזה ע"ש. ויתכן אתא מרבבות קודש כי לפני רבבות קודש נתן בלשון ארמי למען לא יקנאו בנו : תום' ד"ה קראו כו' המלמד תורה לאחרים עובר בעשה. כ"ב לפנינו בש"ס (חגיגה יג ע"א) לא נאמר רק אין מוסרים דברי תורה לאחרים אבל לשון עובר בעשה שהביאו התוס' כאן לא נמצא שמה : תום' ד"ה כשא כו'

מכמע

[illegible]

דף לט ע"א גמרא [illegible]

במקום לב עכ"ל ועי' בס' יד מלאכי סי' תק"ע שהתעורר לדברי הרא"ש כאן סותרים לדבריו (כתובות פד ע"א) בסוגי' דיתמו לכותל כ' הרא"ש דהלכה כריב"ח לגבי' ר' יוחנן משום דריב"ח קשיש טובא ע"ש. ועי' סדר הדורות ערך ריב"ח ולחם חמודות פ"ב דחולין מובא ביד מלאכי שם והנה כל המחברים רלו לתרץ ע"פ דברי התוס' (נזיר כט ע"א) דתרי ריב"ח הוי. אחד היה אמורא בעל פלוגתא דר"י ואחד היה תנא ע"ש. והרב יד מלאכי דחה את זה דאותו שהיה תנא שוב לא יחלוק עם ר"י ואיך אפשר לומר דריב"ח דכתובות בעל פלוגתא של ר"י היה תנא. ומ"ש הרב בעל סדר הדורות ראי' לדבריו בכתובות מקדים דברי ריב"ח לר"י וכאן מקדים דברי ר"י לריב"ח ומכאן ראי' דבכתובות מיירי מריב"ח הראשון. אולם גם זה אינו כי מלאתי ראיתי בס' הנכבד באר שבע סוף פ"ב דהוריות שכ' בראיות דמן הקדימה אין ראיה שהיה קשיש מיניה דהרי שמה (הוריות ח ע"ב) תזכרת המשנה ר' יוסי הגלילי קודם ר' עקיבא ואנחנו ידענו מש"ס (זבחים נז ע"ב) דנאמר שמה בישיבת ר"ע ור' טרפון בכרם ביבנה דבא תלמיד אחד תמלה לבית המדרש ור' יוסי הגלילי שמו וכן אמרינן (עירובין נג ע"ב) דאמרה ברוריא דביתהו דר"מ לר"י הגלילי גלילי שוטה הרי אחז"ל אל תרבה שיחה עם האשה ור"מ היה תלמיד ר"ע וכן מלינו בהגדת ליל פסח מעשה בר"א ור"י ור"ע ור' טרפון ואנחנו ידענו דר' טרפון היה רבו של ר"ע אלא ודאי דמן הקדימה אין ראיה ע"ש וגם מ"ש הרא"ש כאן ראיה דריב"ח היה תלמיד ר"י מש"ס (ב"ק קיז ע"ב) קבלה ריב"ח לדברי ר"י הנה הביא ממרחק לחמו דהרי הוא ש"ס מפורש (סנהדרין ל ע"ב) ר' יוחנן סמך לריב"ח וא"ל בני אמור כילד שמעת ע"ש וא"כ דברי הרא"ש סותרים אהדדי ולריך עיון :

דף מ ע"א תוס' ד"ה כופר שלם אמר רחמנא ולא חלי כופר דוקא לענין כופר דכפרה הוא לריכים כפרה שלמה. נ"ב ומפ"ז אפשר לדחות ג"כ מ"ש הרב הטורי זהב או"ח הל' לולב סי' תרמ"ט ס"ג להכשיר אתרוג מורכב משום כמו דדרשינן בכ"ת שה אפילו מקלת שה ה"נ דרשינן פרי עץ הדר אפי' מקלת פרי עץ הדר אבל לפמ"ש התוס' כאן דגבי עניני כפרה לריכים לכ"ע כפרה שלימה ולא סגי במקלת כפרה א"כ ה"נ בפרי עץ הדר הרי כתבו הפוסקים דגבי קרבן וגבי לולב כיון דבאו לכפר וארבעה מינים באו לרלות משום הכי מקרי מאוס לגבוה אף אם לא שייך מלוה הבאה בעבירה וא"כ גם באתרוג ולולב וד' מינים שבאו לרלות לריכים הרלאה שלימה ולא סגי במקלת פרי עץ הדר. והנה התוס' הביאו כאן רק קלת מקומות שנזכר שמה בקר אפילו חלאי בקר וכדומה בכור אפילו מקלת בכור ויש להוסיף כאן עוד כמו דבר אפילו מקלת דבר (ב"ק ע ע"ב) ונמכר בגניבתו אפי' חלי גניבתו (קידושין יח ע"א) בתולה אפי' מקלת בתולים (יבמות נט ע"א) מזרע ישראל אפי' מקלת זרע ישראל (קידושין עח ע"א) כלי אפילו מקלת כלי (זבחים לו ע"א) ועי' באר שבע בתוספותיו למסכת הוריות פ"ב. ועי' פחד ילחק ערך דבר אפי' מקלת דבר ועי' עוד תוס' (שבת נג ע"ב) ד"ה שותפין שנגנבו ע"ש :

דף מא ע"א גמרא אס"ד האי לא יאכל איסור הנאה נכתוב קרא לא יהנה. נ"ב לפי שיטת הרמב"ם דאין לוקין על הנאה עי' פ"ח מהל' מא"ס. ועי' ג"כ מה שהאריך הרב משנה למלך פ"ה מהל' יסודי התורה א"כ אי הוה כתיב מפורש היו לוקין עליו אבל עתה דכתיב לא יאכל שוב אין לוקין על הנאה כיון דנכלל בכלל אכילה וכל שלא הוי כדרך אכילתן אין לוקין ואפשר לומר כיון דכאן איסור אכילה מיותר לגמרי דהרי הוא בכלל נבלה ונבלה אסורה באכילה ועיקר לא יאכל אשר נאמר בשור הנסקל קאי רק על איסור הנאה הוי כהי' מפורש לאו מיוחד על איסור הנאה וכה"ג לוקין אף שלא כדרך הנאתן ואכילתן. אולם המל"מ הביא דבבשר וחלב אף דכ' לא תבשל על איסור הנאה ובכל זאת אינו לוקה על הנאה וא"כ כאן נמי אפילו כתב לא יאכל על הנאה לא היה לוקה וכל הנאה שאינה עם אכילה מקרי שלא כדרך אכילתן אבל אם היה נכתב לא יהנה פשיטא דהיה לוקה ושוב הדר קוש' לדוכתא מה מקשה הש"ס דנכתוב לא יהנה ושוב ראיתי להרב בעל המלך בהל' יסודי התורה שהתעורר וכ' דלשיטת הרב החינוך ניחא דכל דבר שאפשר בלי מעשה אף דעביד במעשה מקרי לאו שאין בו מעשה ואין לוקה ומפ"ז אין לוקין על הנאה דאפשר להנות בלי מעשה ולפ"ז מקשה הש"ס נכתוב לא יהנה דאף אם היה כתוב לא יהנה ג"כ לא נפיק מכלל לאו שאין בו מעשה ע"ש : **ע"ב גמרא** והלא הוא עלמו אין משתלם אלא מגופו הביאהו לב"ד ושלם לך. נ"ב עוררני משכיל אחד דהרי אם יביאהו לב"ד יכול להנות משור הנסקל שלא כדרך הנאה נהי דאפרן אסור כיון דהוא מהנקברין כמו דאמרינן סוף תמורה מ"מ יכול להנות שלא כדרך הנאתן מעתה א"כ קשיא דכ' בעל השור נקי הוא פטור לגמרי ואין ליורשי הניזק בו אפי' להנות שלא כדרך הנאה וכיולא בזה הקשו התוס' (קידושין נו ע"ב) ותי' לא שייך כאן דהרי מ"מ אם מטעם הביאהו לב"ד ושלם יש ליורשים קלת תועלת הימנו אם יביאוהו לב"ד והשבתי א"כ אם נחשב שלא כדרך הנאתן לתועלת נמשך מגוף הדבר למה קי"ל (כריתות כד ע"ב) שור הנסקל שהוזמו עדיו כל הקודם זכה מפני שכבר נתיאשו הבעלים הרי עדיין לא נתיאשו לגמרי דעדיין היו יכולים להנות בו שלא כדרך הנאתן אלא ודאי דענין זה אינו חשוב הנאה ותועלת דהרי שיטת ר"ת דשור הנסקל אע"פ שנאסר מחיים מ"מ מיקרי אין לו בעלים וכל אדם יכול לזכות בו וא"כ הנאה ותועלת זאת ע"י שלא"כ הנאתן כל העולם שוים ואין בזה יתרון לבעלים על האחרים ולא נקרא עי"ז שלו דכל איש יכול להנות בשור הנסקל שלא כדרך הנאה ושייך שפיר הביאהו לב"ד ושלם לך דהבעלים אין להם בזה זכות יתירה על איש אחר והא דהקשו התוס' באשה דלמה המקדש בערלה אינה מקודשת הרי אפשר לזכות שלא"כ הנאה היינו אשה שאני נהי דלא מטי לה מיד המקדש בכ"ז באשה אין לורך לזה אף אם המקדש אינו נותן כלום בכל זאת אם שוה אגלה שו"פ מקודשת כמו שהאריך המשנה למלך פ"ה מהל' אישות ועי' מש"כ הגל"ת ספ"ק דפסחים בענין כיולא בזה :

דף מב ע"א גמרא כי אתא רב חגי מדרומא אייתי מתניתא בידו. נ"ב הרבה פעמים בש"ס מלינו ענין דרומא ולריכים לפרש הנה ידוע דהן במשך בית שני והן אחר החורבן היתה התורה מלויה בארץ הלבי בירושלים בלשכת הגזית משם הוראה יולאת לכל העולם ואח"כ ביבנה מושב הנשיאים שושלתא דהלל ור"ג הזקן. ורק אח"כ בזמן דנחת רב לבבל רבו שמה הישיבות והלכו להם הימים לפינת התורה עד תום זמן הגאונים. והנה אמרינן (פסחים ע ע"ב) יהודא בן דורתאי פירש מן החכמים וישב לו בדרום מפני דס"ל חגיגה דוחה שבת ומקש' הש"ס שם ואנן טעמא דפרושים ניקום ונגמר פירש"י הפורשים מן החכמים ור' יהודה זה קבע שם ישיבה גדולה ללמוד התלמידים והיו שנואים מאד אצל החכמים ועי' ירושלמי פסחים ר"פ מקום שנהגו ר' שמלאי אתי לקמי דר"י אלפן אגדה א"ל מסורת בידי שאין מוסרים אגדה לא לבבליים ולא לדרומים מפני שהם גסי רוח ומעוטי תורה ועי' (פסחים נח ע"ב) נזכר כיולא בזה על לוד כי לוד היה בארץ יהודה דרום לירושלים. ובירושלמי פ"ק דסנהדרין אמרו בהדיא אין מעברין השנה בלוד מפני שהם גסי הרוח ומעוטי תורה ע"ש ועי' סה"ד אות ר' שמלאי והנה מספר הגמרא כאן אע"פ שגנואים היו הדרומיים בעיני חכמי בבל וחכמי א"י בכל זאת את הטוב קבלו מהם וסייעו מן ברייתא שהובא מדרום בפרט שמלינו בירושלמי פ' הרואה ר' יוחנן הלך מיעבד שלום בדרומה היינו לקרב את החכמים שהי' מרוחקים מדרום עד כה : **ע"ב גמ'** אמר רב אשי הא מילתא מפי דגברא רבה שמיע לי ומנו ר' יוסי ב"ר חנינא. נ"ב ע"ש כאן דהרי ר' אשי היה בבבל וריב"ח בא"י ועוד רב אשי היה סוף הוראה וריב"ח היה תלמיד ר' יוחנן ועוד בסוף הגמרא א"ל ר' זירא לר' אשי ומוכח דגם בתחלה היתה הגי' א"ר אסי. שוב ראיתי בסדר הדורות אות ריב"ח הביא בפשיטות א"ר אסי הא מילתא מפי ריב"ח שמיעא לי ומשמע שלפניו היתה גירסא זו א"ר אסי בלי ספק בשס"ן דפוסים ישנים נמלא כן רק נפל ט"ס זה בדפוסים חדשים או אפשר לומר דהיה ר' אסי הקדמון עי' לקמן (קיב ע"ב) א"ר אסי בשם ר' שבתאי חסי בה ר' יוחנן ע"ש :

דף מג ע"א רש"י ד"ה או שורו כו' קתני מיתת המית שורי את פלוני ואדם בהודאתו אינו נהרג. נ"ב עי' לעיל (מא ע"ב) רש"י ד"ה מודה בקנס ותוס' שם ד"ה ע"פ עד אחד או ע"פ בעלים ותוס' זבחים עא ע"א ד"ה ע"פ עד אחד. ועי' ג"כ רש"י ותוס' (מכות ה ע"א) ד"ה בעידנא דאסהידי אכתי גברא לאו בר קטלא ועי' פ"י שם :

דף מד ע"ב בתוס' ד"ה הוה ליה פלגא ופלגא דמאי התם דיודע בבירור דיכא לידי איסור ודאי כו' אבל הכא כשזורק ודאי אינו יודע את מי יכה. נ"ב דברי התוס' סותרים זא"ז דהרי (יבמות פ ע"א) ד"ה נעשה סרים כ' אע"ג דבשעת התראה היה ספק שמא יביא ב' שערות דהשתא מיהת איגלאי למפרע שהיה גדול בשעת התראה מא"כ הכא זה את זה דגם את"כ אינו ידוע ע"ש. והנה בנותר ג"כ לאחר שעבר חלות לילה נודע שעשה איסור כמ"ש ומ"מ לא חשיב רק התראת ספק ואינו חייב רק למ"ד שמי' התראה ושמה כתבו התוס' דבאגלאי מלתא למפרע לכ"ע שמיה התראה. ועי' משנה למלך פט"ז מהל' סנהדרין ובאריכות בשו"ת בית אפרים חאה"ע שם בסי' מ"ב מובא תשובת הגאון שאגת אריה שהתעורר הרבה בזה ולא מלא מרפא רק לפרש סוגיא יבמות (פ ע"ב) דבשוגג מיירי דלא בעי התראה והוכיח מדנקט אכיל חלב ולא נקיט אכל נבלה מכלל דדוקא חלב דיש בשגגתו חטאת ובזה אמרינן נעשה סרים למפרע אבל לענין מלקות בכה"ג לכ"ע ל"ש התראה כיון דבשעת שאכל חלב לא ידע דבר מלקות דלמא יביא סימנין עוד. ועי' תוס' (פסחים סג ע"ב) מה לי אם ספק למתרה כיון דודאי למותרה ועי' לח"מ פ"א מהל' קרבן פסח ושאגת אריה הל' חמץ סי' ע"ז :

דף מו ע"ב גמ' מנין שאין נזקקין אלא לתובע תחיל'. נ"ב הגאון מוס' בופז בעין משפט בדפוסים הקדמונים תמה על הרמב"ם ז"ל דהשמיט דין זה בהלכותיו דנזקקין תחלה לתובע. והנה בדפוסים שלנו הוסיפו בעין משפט דהרמב"ם מפרש כשיטת התוס' דכ"מ לאכלות דגובים מיד ואין נותנים זמן וזה הביא רבינו פ"ב מהל' חובל אכן יפה תמה הגאון בתומים סי' כד דהרי שמה לא הביא רק אין נותנין זמן לחבלות אולם היכא דמשיבין טוען שיש לו טענות עליו ומבקש לעכב הדין זה לא מוכח משם ע"ש ועי' מ"ש התומים שם לייבב הא דאיצטריך קרא (סנהדרין לה ע"א) דאשרו תמן :

דף מז ע"א גמרא תרנגולת שהזיקה אין גובה מבילתה מ"ט פירשא בעלמא. נ"ב עי' תמורה (לא ע"ד) ולד בהמת טריפה מאוילה רביה וע' רש"י שם ב' פירושים וביילה מגופה דתרנגולת היא וכאן אמרינן בהיפוך דבילה פרשא בעלמא ובהמה נקרא גופא ואפי' לדברי התוס' כאן ד"ה מ"ט מ"מ עדיין לא נתיישב מה שם אמרו דולד בהמה לא נקרא גופא כיון דמאוילה קא רבי וכאן אמרינן דלכ"ע מקרי גופא לגבות מולדה ול"ע כעת : **ע"ב תום'** ד"ה ואפי' נשברו בהוח ול"ד להא ביתא קמך. נ"ב התוס' לא קיימי כאן אבל בתוס' (ב"מ מע ע"א) כתבו דלרבנן כנוש שורך משמע ואשמרנו וקבל עליו נטירותא ועי' בס' מחנה אפרים הל' שומרים סי' א ב ג והל' שכירות סי' א באריכות בענינים אלו :

דף מט ע"ב תום' ד"ה משכונו של ישראל ביד נכרי ואפי' למ"ד בע"ח קונה משכון דע"כ אין לו עליו רק שיעבוד. נ"ב הנה מסוגיית הש"ס (פסחים לא ע"ב) משמע דאי בע"ח קונה משכון קונה לגמרי ולא מטעם שיעבוד לבד דהרי אמרינן התם אבל א"י שהלוה לישראל על חמץ כ"ע ס"ל א"י מישראל אין קונה משכון ומפ"ז הישראל עובר בב"י משמע אם היה א"י קונה משכון מישראל אין הישראל עובר בב"י והיינו ע"כ משום דקנה ליה א"י קנין גמור ונחשב כשלו. דאם אינו רק שיעבוד שוב לא גרע ממפקיד אצל אחר דקי"ל שגם המפקיד עובר. ועי' מחנה אפרים הל' הפקר סי' ט' שהתעורר בזה ולדעתי נראה דבודאי הן בפקדון אצל אחר והן במשכון ומ"ד בע"ח ל"ק משכון בודאי הבעלים הם עקרים יכולים למכור ולהקדיש ולהפקיר דכל היכא דאיתא ברשותא דמרא איתא אף שקבל הנפקד אחריות לא ילא עדיין מרשותו על ידי אחריות. ועי' רמב"ם פ"ו מהל' ערכין (ב"מ ו ע"א) ובתוס' ד"ה הקדישה ועי' ג"כ שו"ת למח לדק סי' ה' וס' קלות החושן סי' שפ"ו ס"ק ז' והא דכ' הרא"ש פ"ק דפסחים בשם הגאונים היכא דקבל הנפקד אחריות אין המפקיד עובר בב"י והביאו ראיה מן המכילתא והרא"ש טען נגדם דכל היכא שהשאיל הנפקד ביתו לשמירת ממונו ביתו קרינן ביה ע"ש ואיך יפרש המכילתא דתניא תמן בביתך ילא תמלו של ישראל ביד הא"י שהוא שלו ואינו בביתו וכ"ל לחלק דבודאי בכ"מ המפקיד הוא העיקר הבעלים וקרינן ביתו בכ"מ שהוא אבל זה יתכן בכל הדברים אשר מותרים בהנאה בודאי לא נפקע רשות בעלים על ידי זה שקבל עליו איש אחר אחריות או שיש לאחר שיעבוד עליו ג"כ מא"כ חמץ דמיד דמטא זמן איסור הנאה שוב אין לאיש ישראל זכות בו מפני האיסור הנאה דאין לו בעלים ופקע רשות בעלים מגד האיסור ורק התורה עשאה חמץ כשל בעלים לעבור בב"י ושני דברים אינם ברשותו ועשאן הכתוב כאילו ברשותו והיכא דקבל ישראל אחר אחריות כיון דגם לדידי' אסור בהנאה ואין לו יתרון על בעלים הראשונים א"כ על שניהם הטילה התורה האומר שיעברו בבל יראה. הבעלים הראשונים מפני שהם עקרים והמקבל אחריות משום דגלי קרא לא ימלא דגורם לממון כממון דמי וזה שייך דוקא בקבל ישראל אחריות כיון דשניהם אין להם זכות בגוף הדבר מפני איסור הנאה שבו ואין יתרון לאחד על חברו וליכא כאן רק קנס של תורה שיהיה כאילו ברשותו ושוב הי מינייהו מפקית ושניהם עוברים אבל בקבל הא"י אחריות על חמץ והגיע זמן הפסח הנה בכה"ג זכות הבעלים נפקע לגמרי דהרי לדידי' אסור בהנאה ולהא"י דמותר בהנאה ואין עליו איסור שוב נעשה בעלים גמורים בגוף החמץ ע"י קבלת אחריות שלו ויש לו זכות בגוף החמץ ויתרון על הבעלים שהם אין להם קנין כלל מפני האיסור והא"י יש לו עכ"פ קנין קלת מפני אחריות ועתה ניחא היכא דהפקיד אצל ישראל אחר לדקו דברי הרא"ש דכל היכא שהשאיל הנפקד ביתו לשמירת ממונו ביתו קרינן משא"כ המכילתא מיירי בחמלו של ישראל אצל א"י כיון דישראל אין לו שום זכות מגד האיסור וא"י יש לו זכות לא קרינן ביה ביתך. ועתה נכון ג"כ סוגיא דילן דבודאי אף בע"ח קונה משכון אין לו למלוה רק שיעבוד לבד ולא ילא עדיין מרשות בעלים הראשונים כ"ז שלא הוחלט המשכון ורק בפסחים (לא ע"ב) דמיירי מחמץ אם היה א"י מישראל קני משכון פקע לגמרי רשות בעלים מפני איסור הנאה ואין לו שום זכות בחמץ אבל אם לא קנה משכון ואין לא"י שום קנין ותפיסת זכותו בחמץ זה שוב נאמר קנס התורה על הבעלים הראשונים ועשאו כברשותם דאין עדיפות לזכות הא"י על זכות הבעלים זה מפני האיסור וזה מפני שלא קנאו עדיין ונכון : ד"ה והלכתא דליתיה בחלר. נ"ב לדעתי נראה אם חלר המשתמרת לריך להיות ג"כ עומד בלד שדהו תליא בפלוגתא אם חלר משום יד או משום שליחות דלמ"ד משום יד פשיטא דזכתה לו ידו בכ"מ שהוא. אולם למ"ד משום שליחות שוב קי"ל (נזיר יב ע"א) כל היכא דלא מלי עביד השתא שליח ג"כ לא מלי משוי. ומפ"ז קאמר הש"ס כאן וכן ב"מ (קב ע"א) כל היכא דאיתא לדידיה דאי בעי מקנה מלי קנה קני' נמי חלרו אבל בליתא גבי' ואינו עומד עליו דלא מלי עביד השתא שליח לא מלי משוי ולא זכתה לו שדהו. ופה המקום להליג תמי' עלומה שהקשה אותי גיסי הרב מוס' אברהם שלמה נ"י על דברי הכ"מ פי"ז מהל' גזילה ה"ח דקייס ואולם מדברי רבינו משמע אפי' במליאה שאינה מהלכת לריך שיאמר זכתה לי שדי שהרי סתם נכתב ואם נפלה מליאה הרי של בעל החלר ע"ש והדבר תמוה מאד למה לריך להביא ראייתו מדסתם וכתב הרי הרב אומר בפירוש כן לעיל פע"ז מהל' גזילה הל"ד. כתב הרמב"ם המולא מעות בחנות אם מלאן על התיבה הרי הוא של מולאן ולמה לא תקנה החנות מפני שאין החלר משתמרת ולריך שיאמר תקנה לי חנותי ע"ש והרי מעות הוא מליאה שאינה מהלכת ובכל זאת התנה הרמב"ם דבחלר המשתמרת לריך שיאמר זכתה לי ולע"ג : **בא"ד** והלכתא דליתא בחלרו כלומר שוויא דשנינן שינויא הוא. נ"ב עי' יד מלאכי סי' רנ"א שהביא ענין תמודש דהפי' והלכתא אינו בא לפסק הלכה רק בא לתרץ קושי' הש"ס כמו (ב"ק יב ע"א) והלכתא בכפות (ב"ק עג ע"א) והלכתא שהעידו בבת אחת (סנהדרין עב ע"א) והלכתא דמדינהו בנהרא וכן (ערכין ז ע"א) והלכתא דיתבי דייני אפומי דבירא ע"ש ותמוה לי שלא הביא ג"כ הך דסוגיא דידן שלשיטת התוס' בא והלכתא לחזק תירוץ הש"ס :

דף נ ע"א גמרא דבר שאותו לדיק מלטער בו יכשל בו זרעו. נ"ב עי' (מגילה טז רע"ב) דבר שנלטער בו אותו לדיק יכשל בו. וכ' רש"י שם זרעו לא גרסינן והיינו מפני דגרסי לה כאן ומפני שירלא דליסני' גרסי' לה התם ומחק רש"י זאת דהם הקושי' על יוסף עלמו :

דף נא ע"א רש"י ד"ה דמנוול שנעשה אברים. נ"ב עי' (חולין יא ע"ב) וכ"ת דבדקינן ליה והא קא מנוול ע"ש :

דף נג ע"א גמרא ר' נתן דיינא ונחית לעומקא דדינא. נ"ב עי' יד מלאכי סימן תקנ"א בשם הכנה"ג דע"כ הלכה כר' נתן דוקא היכא דפליג נגד יחיד אבל נגד רבים הלכה כרבים אף נגד ר"נ והביא שכן מוכח מהרי"ף פ' הכונס ע"ש ובאמת מכאן מוכח איפכא דהא נגד רבנן אמרינן ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא כמו דאמר רבא כאן הניח אבן ע"פ הבור וכו' באנו למחלוקת ר"נ ורבנן וקי"ל באמת כר' נתן אלמא אפילו נגד רבים. ועי' רא"ש פרק אע"פ :

דף נה ע"א גמרא שאלני אם נאמר בהם טוב אם לאו. נ"ב התמיה עלומה מאד וכי לא ידע ר' חייא בר אבא כי בדברות אחרונות נאמר למען ייטב לך ולא בראשונות

וע'

ופי' פ"י כאן שהאריך בזה ונראה לי דהנה חז"ל (קידושין לט ע"ב חולין קמא ע"א) דרשו למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והוא הטוב האמתי הנצחי והנה אע"פ שחז"ל דרשו ג"כ למען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך בכ"ז כ' המפרשים כי אין מן למען יאריכון ימיך לבד ראיה על עולם שכולו ארוך אחר שראינו חז"ל (יומא ע ע"א) דרשו על קרא יראת ה' תוסיף ימים על אריכות ימים בעוה"ז והיינו כהנים גדולים מבית ראשון שהאריכו ימים הרבה ע"ש. ועי' אברבנאל על התורה פ' יתרו ועי' אבן עזרא שם אולם ההכפלה בלמען ייטב על כרחך מורה על עולם שכולו טוב ועי' אברבנאל שהביא עוד פי' אחר למען ייטב לך היינו כשתכבד את הוריך ואבותיך אזי תזכה שגם בניך ייטיבו לך ויכבדו אותך וא"כ אין זכר לגמול עוה"ב גם בקרא דלמען ייטב לך ומפ"ז הטיב שאליני אם נאמר בהם טוב או לאו היינו שעדיין אינו מבורר אם פי' הקרא על טוב האמתי והנצחי והטיב מפני שנשתברו וכו' פסקה טובה מישראל דאמרינן (ע"ז ה ע"א) אם לא חטאו במעשה עגל אזי היו כמלאכים ובלע המות לנצח אבל השחיתו דרכיהם במעשה עגל אכן כאדם תמותון ע"ש וא"כ בדברות הראשונות שהיו עתידים לחיות חיי עולם אין אפשרות לכתוב למען ייטב לעולם שכלו טוב כיון שלא הי' עלולים כלל למיתה והי' עומדים בגולמם בעוה"ז ורק בדברות האחרונות דכבר פסקה טובה מישראל ונשתברו הלוחות מעון העגל ועתידים למיתה הוצרך להבטיח למען ייטב לעולם שכולו טוב. ובעיקר השנוים הרבים והחילופים שונים בין דברות הראשונות לאחרונות עי' אבן עזרא פ' יתרו אולם דעת חז"ל זכור ושמור בדבור אחד נאמרו היינו שני הדברות הראשונות והאחרונות נאמרו בפ"א עי' תוס' לעיל נד ע"ב ד"ה בהמתך דלא חשיב כלל ופרט המרוחקים דאחרונות וראשונות חדא מילתא ומפ"ז אפשר ג"כ לפרש מה שהשיב שאליני אם נאמר בהן כי טוב היינו כיון דנאמרו בפ"א אינו יודע איזהו מהן הראשונות ואולי הראשונות נאמר בהם כי טוב ולא האחרונות: **שם** אבל ריב"ל שהיה בקי באגדה· נ"ב כבר התעורר הרב בעל מאור עינים פט"ו על הסתירות הרבות אשר נראו בענין ריב"ל. כאן ראינו שהיה בקי באגדה. וכן פ"ק דברכות אמרינן דר' שימי היה רגיל קמיה דריב"ל באגדה ובמדרש תהלים כה דרש כי לא יבינו אל פעולת ה' אלו האגדות ואולם בירושלמי שבת פ' כל כתבי וכן במס' סופרים פ"א אמר ריב"ל הדא אגדתא הכותבה אין לו חלק הדורשה מתחרך בה והשומע אינו מקבל שכר מן יומי לא אסתכל בספרי דאגדתא וחד זמנא אשכחית כתיב וכו' ואפ"ה מתבעות בלילה ועי' קרבן עדה שירא בלילה מפני אותו עון הרי שביזה את ענייני אגדה. אולם האמת שלא היה כועס רק על כתיבת ספרי דאגדתא דהרי קי"ל דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאמרם בכתב ורק ר' יוחנן וריש לקיש דהוי מעיינו בס' דאגדתא בשבת משום דס"ל דגם זה הותר משום עת לעשות לה' הפרו תורתך ויש באלו חשש שבות (עי' גיטין ס ע"א ובתמורה יד ע"ב) ור"י לשיטתו אזיל דס"ל בירושלמי ברכות פ' אין עומדין הלומד אגדה מתוך הספר לא במהרה משכח ע"ש וריב"ל נהי דהיה משבח מילי דאגדתא בכל זאת לא הסכים עם ר"י ורשב"ל שהתירו הכתיבה לספרי דאגדתא ואיסור דדברים שבע"פ אסור בכתב עדיין במקומו עומד לשיטתו וכעס על הכותב והדורש מתוך ספרי דאגדתא אבל ענין האגדות בעצמם חביבים היו בעיניו כנ"ל ברור. והרב בעל מ"ע נכנס בדחוקים ובפרט ראיתי כי נשתבש מאוד שם בפירוש דברי הירושלמי שבת דאמר ואפ"ה מתבעות בלילה היינו על ספרי דאגדתא קאי שצריכים להתבלע מן הספר ואולם האמת כמו שהגי' בכ"מ ואפ"ה אנא מתבעית בלילה היינו שהיה מפחד כל אותו הלילה ע"ז שראה בספרי דאגדתא ויירא מפני העון כי אסור לעיין ועי' קרבן עדה ויפה מראה שפי' ג"כ כן: **שם** אווז ואווז הבר כלאים זה בזה. נ"ב עי' שו"ת נאות צדק סוף סי' כ"ט: **תוספות** ד"ה למינהו. וי"ל נהי דלא דרשינן לגבי בן נח וכו' ורבנן אלא שנרמזו מלמינהו דמעשה בראשית ומ"מ לא נאסרו לב"נ. נ"ב פי' לדבריהם לפי הכלל דקי"ל (סנהדרין נט ע"א) כל מצוה שנאמרה לב"נ ולא נשנית בסיני לישראל נאמר ולא לב"נ ועי' תוס' (חולין כב ע"א) דלאו דוקא מצוה רק כל הלמודים אשר נלמדו קודם מ"ת ולא נשנו לישראל ולא לב"נ נאמרו כמו הלמוד דמוסר אבר אסור לב"נ הוצרך להיות שנוי אחר מ"ת וא"כ כאן כיון דלמינהו נאמר קודם מ"ת ולא נשנית בסיני שוב אין הלמודים הללו נוהגים רק לישראל אבל לב"נ שרי ונכון:

דף נו ע"א

גמרא והשוכר עדי שקר נמי מ"ד דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין יע"ב עי' שו"ת חות יאיר סי' קס"ו דא"כ באמת מ"ט חייב בד"ש והביא דברי הש"ך חו"מ ס"ס ל"ב ותהך (קדושין מג ע"א) דאמרינן בפשיטות האומר לשלוחו צא והרוג את הנפש חייב לשמאי הזקן ובעי הש"ס לומר מאי חייב בד"ש ומקשה הש"ס מכלל דת"ק סבר פטור אף בד"ש בתמי' והנה התוס' מחלקים בין שוכר לאומר והך דקדושין כיון דנקט הש"ס האומר לשלוחו ולא נקט אומר לחבירו ע"כ דשליח שלו דומיא דשכרו שרגיל לעשות שליחותו עי' חות יאיר שם אולם הקוש' עדיין במקומה עומדת מנ"ל לש"ם דחייב בד"ש כיון דאשלד"ע. והנה מצאתי ענין חדש ויקר בעיני אשר לא התעורר בו שום איש דכאן יש לנו כתוב מיוחד וז"ל הרמב"ם פ"ב מהל' רוצח ה"ג את דמכם לנפשותיכם זה ההורג עצמו מיד כל חי' אדרשנו זה המוסר חברו לפני חיה לטרפו מיד האדם מיד איש אחיו זה השוכר את אחרים להרוג חבירו ונאמר בשלשתם לשון דרישה הרי דינם מסור לשמים ע"ש ודברי הרמב"ם אלו לקוחים מן ברייתא מובא במדרש רבה פ' בראשית. ומכן לא הערה המקור בזה עכ"פ יש לנו קרא מיוחד דשוכר להרוג חבירו חייב בד"ש ומפ"ז תמה הש"ס לנכון בקידושין שם מכלל דת"ק ס"ל פטור בתמי' דהרי יש לנו קרא מפורש דשוכר להרוג חבירו אע"ג דאשלד"ע מ"מ חייב בד"ש עכ"פ ואע"פ דקרא זה קודם מתן תורה נאמר ואפשר דעכו"ם לעכו"ם יש שליח לד"ע מ"מ כיון דפרשה זו לא ניתנית בסיני שוב הדין דרק לישראל נאמר ותמיה לי על כל המחברים שלא התעוררו בזה. ועי' מחנה אפרים הל' נזקי ממון סי' ז ח ע"ש:

דף נט ע"ב

גמרא א"ל את חביבא לאיתאבולי על ירושלים סבר יוהרא הוא ושמתיהו. נ"ב אע"ג דקי"ל (תענית י ע"ב) דבד"א בדבר של שבח אבל בדבר של צער כל הרוצה לעשות עצמו ת"ח עושה ועי' מג"א סי' תקע"ה נ"ל דוקא תענית ושאר סגופים אבל בשינוי מלבוש אוכמי אין כאן דבר צער כל כך ומפ"ז אסור להתלבש במלבוש ת"ח מפני יוהרא ועי' מג"א סי' תקפ"א ס"ק ט: **שם** דן רב הלכה כר"מ ופסק הלכתא כר"מ. נ"ב עי' שיטה מקובלת כאן ועי' יד מלאכי סי' תקע"ז וסי' מק"פ תקפ"א תקפ"ב בכללים אלו שהאריך הרבה מאד ע"ש:

דף ס ע"א

גמרא מאן דתני ליבה לא משתבש ומאן דתני ניבה לא משתבש. נ"ב עי' שיטה מקובלת וז"ל קשה שאין דרך התלמוד לומר רק כשאומר מקודם אית תני הכי ואית תני והדר אומר מאן דתני כן לא משתבש. אולם לדעתי נראה מכאן עוד ראיה ברורה למה שהאליט הרי"ף סוף עירובין דתלמוד בבלי נסדר זמן רב אחר הירושלמי וכבר היה תלמוד ירושלמי מסודר עם סדרו הבבליים את תלמוד שלהם וכן כתבתי במס' תענית ראיות לזה מהך דמקשה הש"ס למה יוצאין לבית הקברות שלא נזכר מאומה בבבלי ורש"י הרגיש בזה וכתב שסמך על הירושלמי שנזכר שמה הליכה לבית הקברות בתענית ע"ש וכן כאן מצאתי בירושלמי כאן אית תנא תני ליבה ואית תנא תני וניבה ע"ש וא"כ ש"ס דילן סמך על הענין הנזכר בירושלמי שם דאית תני וניבה ואית תני וליבה וקאמר דמאן דתני הכי לא משתבש ומאן דתני הכי לא משתבש וזה אמת דכאן סמך הש"ס על הירושלמי אולם בזה משונה ש"ס דילן מן הירושלמי. דהירושלמי מביא מאן דתני ניבה לא משתבש דכ' והיה בלבי כאש בוערת וש"ס דילן מביא בורא ניב שפתים ובעיקר פי' דברי הירושלמי עי' פני משה שם: **תוס'** ד"ה והכא גרמא בנזקין מחוך כך נראה דאם שנים הביאו ואין באחד ללבות פטור ודבר תימה הוא. נ"ב עי' שבת (נג ע"א וע"ב) לענין שבת מה דינו בזה אינו יכול וזה אינו יכול ועמאוהו שניהם ע"ש: **ע"ב גמ'** דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרך. נ"ב עי' ש"ע יו"ד סי' קט"ז ס"ה ברמ"א ובפ"ת שם ס"ק ה': **רש"י** ד"ה ויצילה שלא ישרפוה. נ"ב עי' פרשת דרכים דרך החיים שכ' דמשמע מרש"י כאן דס"ל דאסור להציל עצמו בממון חברו אפילו במקום פקוח נפש. ועי' רמב"ם פ"א מהל' חובל וכו' דרש"י ותוס' כאן פליגי בזה ותמה על שיטת רש"י הרי אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ואולם מלינו ירושלמי מפורש ע"ז פ' אין מעמידין לא סוף דבר האומר הרוג את איש פלוני אלא אפילו אומר חמוס את חבירו חייב למסור נפשו ועי' פני משה שם שכ' אפשר דהירושלמי אזיל בשיטת ר"מ (כתובות יט ע"ב) העדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר ע"ש. ועי' ג"כ שיטה מקובלת ב"ק פ' הגוזל פסק ארוך בזה בשם הראב"ד ע"ש ועי' ירושלמי סנהדרין פרק ג ג"כ מעין סוגיא זאת ע"ש:

דף סא ע"א

גמרא דאמרינהו משמא דגמרא. נ"ב עי' יומא (לג ע"ב) משמי' דגמרא היינו משמי' דרבנן דכל הישיבה ע"ש:

דף סב ע"ב

תוס' ד"ה מרובה קתני תני ושייל ועוד שמשייר שותף שגנב מחבירו ושותפין שגנבו לא משלם דו"ה. נ"ב התוס' (שבת לג ע"ב) ד"ה ואמאי ליבעי שיעור טביחה לכל אחד הקשו דגם גבי גניבה נימא כן ליבעי שיעור גניבה לכל אחד ותירצו כיון דגניבה נוהג בכל דבר ובכל שהוא פשיטא ליה דחייבים ג"כ שותפין אבל טביחה בעי שיעור לכל אחד אחרי דנוהג דוקא בדבר שיש בו רוח חיים ולפ"ז ק"ל איך שייך בזה תני ושייר דהכי עיקר החילוק דשותפין שגנבו חייבים וטבחו פטורין משום דכפל חייב על כל דבר וטביחה אינה נוהגת בכל דבר וא"כ כבר נשמע זה ממשנתנו שאמרה מרובה מדת כפל מתשלומי ד' וה' שזה נוהג בכ"ד וזה אינו נוהג רק בשור ושה בלבד ואיך שייך ע"ז תני ושייר בדבר שמוכח כבר ממשנתנו ובכלל דבריו ענין זה ג"כ נכלל. ובעיקר דברי התוס' עי' בחי' (ב"מ ח ע"א) דאלו שותפין שגנבו ודברי רש"י ותוס' שם.

דף סה ע"א

תוס' ד"ה גופא קרן כעין שגנב וא"ת מאי קמ"ל מתני' היא כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה. נ"ב לדעתי נראה דהנה לקמן יש פלוגתא אם בגנב מייאש או בגזלן מייאש עי' לקמן (דף קיד ע"א וע"ב). והנה החילוק בין שואל ובין גזלן דשואל משלם כי השתא וגזלן כשעת הגזילה נ"ל כיון דקי"ל סתם גזילה יאוש בעלים וגזי דקי"ל יאוש לחודא אינו קונה היינו משום דבאיסורא אתי ליד הגזלן כדאמרינן לקמן אבל מ"מ כיון דמייאש מיני' כבר אין הדבר בחזקת הנגזל אחר שנתייאש מיניה ומפ"ז לא שייך שישלם כהשתא דהרי עתה כבר נתייאש ואינו של הנגזל ומשלם כשעת הגזילה שעדיין לא נתייאש משא"כ שומר דכל היכי דאיתא ברשותא דמרא איתא משלם כי השתא ואולם רב דסבר לקמן (סז ע"ב) ל"ש אלא קודם יאוש אבל אחר יאוש משלם גנב ראשון לגנב שני משום דס"ל יאוש כדי קנה א"כ איך קאמר קרן כעין שגנב תשלומי דו"ה כשעת העמדה בדין ואם ביאוש איירי א"כ אין כאן חיוב דו"ה משום דשלו הוא עוכה דקנאו ביאוש כמו דמקשה הש"ס לקמן (סח ע"ב) וע"כ קודם יאוש איירי ובידוע שלא נתייאש ומ"מ אע"ג דלא נתייאש וא"כ ברשותא דמרא קאי ה"א ישלם כהשתא דהא עד שעת טביחה היתה עדיין ברשות מרא קמא קמ"ל רב דיש לנו ע"ז קרא מיוחד גניבה וחיים אחיי' לקרן כעין שגנב ועי' פ"י לקמן על דברי רש"י בשור ונעשה עגל ע"ש: **ע"ב גמרא** הא מני ב"ש היא דס"ל שינוי במקומו עומד ולא קני. נ"ב עי' שיטה מקובלת דהקשה דילמא כב"ה נמי אתיא וע"כ ס"ל לב"ה דשינוי קונה דוקא באתנן דהוא שינוי גמור בידים אבל בשינוי דממילא כהאי עלה וכעשה איל כ"ע מודה דשינוי לא"ק והנה בפשיטות לק"מ דנקט ב"ש לרבותא דהס ס"ל אף שינוי גמור במעשה לא"ק וכן יש לייסב ג"כ הא דקשה לכאורה דהנה מציע (תמורה ו ע"א) מקשה הש"ס למ"ד כ"מ דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני א"כ למה הגוזל עלים ועשאן קנה בשינוי הרי השינוי נעשה באיסור ולא מקרי עשי' ומשני הש"ס שאני הכא דגלי קרא אשר גזל ע"ש וא"כ י"ל עד כאן ס"ל לב"ה שינוי קונה היינו דוקא באתנן שנתן לה חטים ועשאם סולת הנה לא עשתה הזונה שום איסור במה שעשתה החטים לסולת ובכה"ג שינוי קונה אבל בגזל דהשינוי נעשה באיסור לא מקרי שינוי מפני דכ"מ דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ועפ"ז יש לייסב ג"כ קוש' התוס' דהקשו למ"ל אשר גזל הא כבר נפקא מהן ולא שינוייהם אבל לפי הנ"ל ניחא דהס מפני הן ולא שינוייהם הו"א דוקא התם דליכא איסור בעשיית השינוי אז שינוי קונה ומפ"ז נצרך אשר גזל דאף בגזילה שהיה איסור ג"כ הדין דשינוי קונה וגלי קרא דכל שאין הגזילה כעין שגזל א"צ להחזיר וא"כ אפשר דגם ב"ה מודה דרק הן ולא שינוייהם דרשו במקום דליכא איסור אבל באיסור לא הוי שינוי ושוב גם כב"ה אתיא ברייתא הנ"ל רק דנקט ב"ש מפני שהם ס"ל בהדיא אף בכה"ג דליכא איסור ג"כ שינוי אינו קונה ומכ"ש במקום שהשינוי הוא איסור ועוד י"ל דבנ"ד כיון דמיירי עלה ונעשה איל שינוי דממילא והוא לא עביד איסור בכה"ג שוב שפיר ילפינן מהן ולא שינוייהם דגם כאן נהי דעשה איסור בגזילה מ"מ הגזילה נשתנית מעצמה ובשינוי לא נתעביד איסור דנימא ביה אי עביד לא מהני:

דף סו ע"א

גמרא וב"ה תרתי שמעת מיניה הם ולא שינוייהם. הם ולא ולדותיהם. נ"ב הטעם נ"ל דהנה התוס' הקשו כאן משמע דספי מסתבר לאסור חטים ועשאם סולת מולדות ובע"ז (מז ע"א) משמע איפכא דולד לא נקרא שינוי דמעיקרא בהמה והשתא בהמה וד"א היא דאחידה באפה וכ"ל דבודאי הלידה בעצמה נקרא שינוי לענין ולד וכן כתב הס"מ פ"ג מהל' נחלות הל"ב דפרה רועה באפר וילדה נקרי אשתני כמו דנעשה שבלים ע"ש ואע"ג דכתב הרמב"ם פ"ב מהל' גזילה הל"ז דפרה רועה באפר וילדה לא מיקרי שינוי היינו לענין הפרה אבל לענין הולד מקרי שינוי רק דלא הוי רק שינוי דממילא ולא דמיא לחטים ועשאם קמח דהם הוה שינוי גמור ואולם לב"ה דס"ל דשינוי דממילא נמי קונה א"כ ניחא שפיר דתרתי ש"מ כיון דכ' הם ולא שינוייהם א"כ מיתלא נתרבו ולדות דגם הם מקרי שינוי וניחא ג"כ הא דקאמר הש"ס הא מני ב"ש הוא דלב"ה דס"ל שינוי קונה ע"כ ס"ל נמי שינוי כמו הך דלידה ג"כ קונה דאי ס"ל דוקא שינוי גמור כקוש' הסמ"ק א"כ איך קאמר הש"ס תרתי ש"מ דלמא הם לא אתי לסורות רק שינוי גמור הם ולא שנוייהם אבל ולדות לא א"ו דב"ה ס"ל שינוי סתם נמי קונה וא"כ א"ש דתרתי ש"מ וניחא ג"כ הא דקאמר לעיל הא מני ב"ש הוא דלב"ה מוכח דס"ל דשינוי ממילא נמי קונה: **ע"ב תוס'** ד"ה מי איכא למ"ד כו' דרב יוסף לא פליג עליה דרבה רק ביאוש אבל שינוי מעשה אפילו החוזר לא פליג. נ"ב עי' מ"ש הרב הפ"י כאן להקשות על דברי מכן הב"י חו"מ סי' שנ"ג דכ' דמשמע מדברי התוס' כאן דשינוי החוזר עם יאוש קונה לכ"ע. ותמה הפ"י דהרי התוס' לא מיירי כאן מדין יאוש ושינוי החוזר רק התוס' כתבו דרב יוסף לא פליג עם רבה בשינוי החוזר ובזה מודה לרבה ועי' ג"כ רש"י ד"ה מי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קנה פרש"י חד מהני אמוראי ועי' כפות תמרים (סוכה ל ע"ב) שהתעורר ג"כ ע"ד מכן הב"י בזה. והנה אין לומר דכוונת הבית יוסף ע"ד התוס' סוכה שם כמ"ש הפ"י דהתוס' כתבו שמה בפירוש דשינוי החוזר עם יאוש קונה אולם א"א לפרש כן דהרי התוס' דסוכה חלקו בין שינוי מעשה החוזר דאינו קונה עם יאוש ושינוי השם החוזר קונה עם יאוש ומכן הב"י כ' שינוי מעשה החוזר ועוד דברי התוס' כאן ודברי התוס' סוכה סותרים זא"ז והארכתי הרבה במי' להקשות עוד ע"ד התוס' בעצמם למה הביאו ממרחק לחמם מדלא פליג על רבה רק ביאוש ש"מ בשינוי החוזר מודה לו ולמה לא הביאו דברי ר' יוסף בסוגיין דהשיב מרים שמו עליו ולמה לא משני מרים הוא שינוי החוזר כמ"ש בגמ' א"ו דס"ל שינוי החוזר קונה ומפ"ז הוצרך ליישב דגבי מרים לא הוי שינוי כלל משום שמו עליו עכ"פ מבואר דר"י ס"ל שינוי החוזר קונה וי"ל דמפ"ז הביאו התוס' דר"י לא פליג ולא הביאו מר' יוסף עצמו דמרים שמו עליו דהתם איכא למימר דמיירי עם יאוש ובכה"ג לכ"ע קונה שינוי החוזר והולכך לתרץ מרים שמו עליו אבל מדפליג על רבה ביאוש ובשינוי מודה לו ע"כ מיירי רבה בשינוי החוזר בלא יאוש דעם יאוש ס"ל לרבה בלא"ה יאוש קונה ובלא יאוש ג"כ מודה לו ר"י ומפ"ז הוצרכו להביא ראיה דר"י לא פליג על רבה בשינוי וא"כ נכונים שפיר דברי מכן הב"י דדיק הב"י מדהביאו התוס' דר"י לא פליג על רבה בשינוי. ולא הביאו מתירוץ ר"י עצמו מרים שמו עליו והטעם דהי' אפשר לאוקמי' שם ביאוש ושינוי החוזר דבכה"ג קונה לכ"ע לולי דמרים שמו עליו עכ"פ מוכח דיאוש ושינוי מעשה או שינוי השם החוזר קונה לכ"ע והארכתי הרבה: **ד"ה** דגזל קרבן דחבריה הא אמרינן המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום. נ"ב עי' פני יהשוע כאן דכ' דלר"ש דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי. א"כ חשיב הקרבן כשלו ויכול למוכרו והרב קצות החושן סי' שפ"ו ס"ק ה' תמה על הפ"י דלא מלינו דבשביל גורם לממון לחודא יהי' נחשב איתא במכירה ורק היכא דליתיה בעינא שייך דבר הגורם לממון כממון דמי אבל איתא בעינא לא נחשב כשלו ע"י שחייב באחריות והביא דברי הנ"ל סי' ה' אכן הביא ק"ו מב"ם (סנהדרין קיב ע"ב) דמשמע לכאורה כשיטת הפ"י דאף איתא בעינא מחשיב כשלו אם קיבל אחריות דהכי אמרינן התם היו בה קדשי קדשים קדשי מזבח ימותו ומקשה הש"ס ואמאי ימותו ירעו עד שיסתאבו והשיבו ממון בעלים הוא וכר"ש דס"ל דהנל"ת כמ"ד ופרש"י הלכך לענין עיר הנדחת דיינינן לו לפי חרב כאילו הי' ממון בעלים הרי דגם באיתא בעינייהו מקרי ממון בעלים לר"ש ע"ש בקצה"ח והניח בצ"ע אולם נעלם במחכ"ת מהרב קצה"ח גמרא מפורשת בסוגיא זאת עצמה דמפורש איפכא דאמרינן שם (קיב ע"א) פקדונות של עיר הנדחת מותרים. ה"ד וכו' לעולם דעיר אחרת דמפקדי במוכה. והכ"ע דקבלו עליו אחריות מ"ד כיון דקבל אחריות כדידי' קמ"ל ע"ש הרי מפורש דאף אם קבלו אנשי עיר הנדחת אחריות מ"מ מותר בהנאה ולא נחשב כשלו והטעם דאפילו לר"ש כל היכא דאיתא בעינא. הנה אין מועיל קבלת אחריות להפקיע רשות בעלים והא דקאמר הש"ס לר"ש הוי קדשים ממון בעלים אע"ג דאיתא בעינא כקושיית הקצה"ח הנה לק"מ דהרי רש"י בש"פ הזהב קדשים שחייב באחריותן יש להם מכירה פרש"י והוממה ומכרה דכה"ג לא נחשב איתא בעינא ואיתא במכירה ע"ש והנה כאן גוף הקרבנות בלא"ה אי אפשר להקריב דזבח רשעים תועבה. רק דבעיית הש"ס דירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה ובכה"ג מחשיב ליתא בעינא ומחשיב שפיר ממון בעלים אבל אם היה באפשרות להקריב הקרבנות כמות שהן לא היה נאסרים בהנאה מפני קבלת אחריות של הבעלים. אכן כיון דהקרבנות הללו אין להקריב מפני דזבח רשעים מקרו הוי כליתא בעינא ונתפסו באיסור מפני אחריות בעלים ונכון:

דף סז ע"ב

רש"י ד"ה נגידים גויעים כדמתרגמינן ויגוע ואיתנגיד. נ"ב עי' רמב"ן על התורה סוף פ' חיי שרה על קרא ויגוע וז"ל ויראה שמלת גויעה אנלס המק בשרו והוא עומד על רגליו וכן דעת אונקלוס ואיתנגיד והוא הפילוף כלשון איתנגיד ואתפח (חולין נז ע"א) יכול ישלם חמש נגידים עכ"ל. והנה סוף דברי הרמב"ן אין להם הבנה כלל וכלל. ואולם ט"ס נפל בכל רמב"ן אפי' בדפוסים הישנים דפוס וויניציא וצ"ל יכול ישלם חמשה נגידים וכוונתו על סוגיא שלנו דנגידים, משמע גויעים כמו שפירש"י כאן ומצוה לתקן בכל ספרי רמב"ן זאת. ומה שהביא הרמב"ן יכול ישלם חמשה נגידים. ובש"ס שלנו לא נאמר רק יכול ישלם נגידים עי' ערוך ערך נגיד שני וכן בתוס' לעיל ס"ו ע"א ד"ה עלאים דמעיקרא שהביאו טלה הנירכא כמו שהיתה לפני הרמב"ן ישלם תחתיו חמשה נגידים:

דף סח ע"ב

תוס' ד"ה הוא דאמר כלנוטין ומיהו דבר תימה היא איך מדמה הקדש לחילול דלמה לא יוכל לחלל על של חבירו כיון דזכות הוא לו. נ"ב עי' ב"ש אהע"ז סי' כ"ח שכ' אע"פ דקי"ל גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולים להקדישו מ"מ בשניהם רוצים ומסכימים יכולים להקדישו והגאונים האחרונים טענו עליו מסוגיא דכאן דמשמע דאף במקום זכות מ"מ לא יכול לעשות עבור חבירו כיון דאינו שלו עי' מקנה הל' קדושין וס' אבני מלואים וכ"ל בטעם הדבר דאף שניהם רוצים ג"כ אינו מועיל דאמרינן (ב"ב מ ע"א) איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא מהני כמאן כר' אליעזר דס"ל המוכר עבדו ע"מ שישמשנו שלשים יום שניהם אינם בדין

בדין יום או יומים דק"פ לאו כקנין הגוף דמי והאדון אשר הגוף קנוי לו אינו יכול למכרו משום דהוא קנין הגוף שאין לו פירות כלל. דהרי כל פירות המשעבד שייך על שלשים יום לראשון ולא זה קנוי בעלים ולא זה וכן איש ואשה בנכסי מלוג הבעל אין לו רק קנין פירות. והאשה אין לה רק קה"ג בלא פירות ושניהם אינם בעלים ואף אם שניהם מכרו ג"כ לא מהני ע"ש והנה בגזל ולא נתייאשו הבעלים הגזלן אין לו שום זכות מן הדין בגזילה זו והבעלים אף שיש להם שם קה"ג והן ק"פ מ"מ הגזלן לקח בחזקה וזוכה בקה"ג ופירות ובעלים אין להם מאומה בפועל וא"כ שניהם אינם קרויים בעלים ובכה"ג אף אם שניהם רוצים ג"כ לא מהני כמו איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג:

דף סט ע"א תוס' ד"ה כל הנלקט. וא"ת כו' הא לא היה מועיל למה שגדל אח"כ ועוד דשמא היה בעל ברוב ואע"ג דדשיל"ת הוא מ"מ מן התורה בטל. נ"ב הנה בעיקר דבר זה דדשיל"ת אינו רק מדרבנן כתבו ג"כ התוס' סוף מעילה ד"ה פרוטה בכים זה הקדש ועי' רש"י (ב"מ נג ע"א) ד"ה דאורייתא ודרבנן ובמ"ש התוס' דזה מיקרי דשיל"ת הנה לפמ"ש הרמ"א או"ח סימן ש"כ ויו"ד סי' ק"ב דגבי ענבים בגיגית לא מיקרי דשיל"ת כיון דענבים הנסחטים ביו"ט ושבת לא היו ניכרים בפ"ע ובכה"ג אף דשיל"ת בטל. א"כ כאן מה שגדל אח"כ לא היה ניכר מקודש. ועי' מ"ש המג"א א"ח הל' שבת סי' שי"ח ס"ק ז' שרמז לדברי התוס' כאן ועי' נ"כ כ"ב מה"ת חי"ד סימן כ"ד כ"ה וא"ת:

דף ע ע"ב גמרא אע"ג דעדי טביחה צריכים לעדי גניבה כיון דעדי גניבה לא צריכי לעדי שביחה דבר קרינן. נ"ב פי' לד"ז דלמה לא נקרא חצי דבר וכ"ל דהנה הרמב"ם פט"ז מהל' סנהדרין הל"ו כתב דא"ל שני עדים רק בשעת מעשה אבל האיסור יוחזק בעד אחד ואם אמר עד אחד על חתיכה אחת דהיא חלב ולפי הלכה ע"א נאמן באיסורין ואם בא אחר ואכלו לוקה מה"ת ע"ש ודברי הרמב"ם יש להם מקור בירושלמי פ"ו דסוטה ופ"ח דנזיר. וטעם הדבר דכ"מ שהאמינה התורה ע"א הכי הוא כשנים. וכמו שאם העידו עדים על דבר אחד שבה אצלנו לודאי גמור ואין אפשרות לבירור יותר מזה כן ע"א לדבר שהאמינתו התורה נעשה הדבר כענין שאין שאין ספק בו יותר והנה כאן עדי גניבה העידו דבר שלם דפלוני גנב השור ונתחזקה עדותן לדבר אין ספק בו והוי כידוע לכל העולם שזור זה גנוב הוא וא"צ לחקור יותר ועתה עדי טביחה צ"ל לעדי גניבה דאין דנין יותר על הגניבה אחרי שכבר נתחזקה עדותן לברור גמור והוי דבר שלם כיון דעדי גניבה העידו כל מה שיכולים היו לראות ושבו דבריהם לודאי ופשוט ונכון: **שם** אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו. נ"ב ופרש"י בב"מ הטעם כיון דלענין קם ליה בדרבה מיניה מהני תפיסה מפני שחייב בדיני שמים מיקרי אתנן עי"ז ועי' סנהדרין (פז ע"ב) בפלוגתא דרבי ורבנן ונתתה נפש תחת נפש במתכוין להרוג את זה והרג את זה דלרבי חייב ממון ואם תפסו יורשים וקדשו בו האשה מקודשת דממון גמור הוא ורבנן פטרו וא"כ אינה מקודשת דהא לאו ממוני' הוא ולשיטת רש"י דבכל קים ליה בדרבה מיניה מהני תפיסה א"כ אף לרבנן ממון הוי דהא תפיסה מהני וכתדומה לי שראיתי קושיא זו בטורי אבן. ועי' עוד מ"ש הגאון מחנה אפרים הל' מלוה ולוה סי' כ' להקשות מהך (סנהדרין עב ע"א) דהיכא דאיתא בעינו חייב להחזיר לא אמרינן בדמים קנינהו ואיך אמרינן כאן אי תבע ליה בדינא הדר לי תאגים ל"א זיל שלים ועי' גם כן קצות החושן סי' כח:

דף עג ע"ב גמרא וסבר ר' יוסי תוך כדי דיבור כדיבור דמי והתנן הרי זו תמורת עולה וכו'. נ"ב עי' פ"י שהאריך לחלק בתוך כ"ד בין חזרה ובין דכיתא עי"ז עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. ולכאורה מנ"ל לש"ס באמת לדמות זה לזה ונראה הנה דבעדות אחת לכ"ע אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואם אמרינן דבכל עדות יכולים לחזור תוך כ"ד הנה בשיעור תוך כ"ד היו יכולים לחזור מעדות וא"כ לא נגמרה עדותן רק אחר שעבר זמן תכ"ד דבמשך זמן זה אף שאמרו עדותן עדיין יכולים לחזור ואם התחילו להעיד עדות אחרת בתוך כדי דיבור א"כ עי"ז נתחזקה עדותן הראשונה דעי"ז אין יכולים לחזור מעדותן הראשון דעדות השני לקח הזמן והשיעור דתכ"ד של הראשון ולפ"ז אף דהעידו תכ"ד עדות אחרת מכל מקום שייך להראשון דאם לא העידו דבר אחר היה הרשות בידם לחזור מראשון וא"כ שוב מקרי עי"ז עדות אחת ועתה שוב א"ש הא דמדמי הש"ס תכ"ד דחזרה לעדות אחת דעי"י שיכולים לחזור מיסך שייכי עדות השניה לעדות הראשונה ונתחזק ע"י אמירתם השניה מה שלא יכולים שוב לחזור מראשון. ובעיקר סוגיא זאת עי' ש"ך סי' רכ"ה ומ"ל פ"ע מהל' מעשה הקרבנות:

דף עד ע"ב גמרא בבא הרוג ברגליו. נ"ב עי' שו"ת נו"ב מהד"ק חאהע"ז סי' מ"ז שהקשה לשיטת התוס' (כתובות כב ע"א) ד"ה ערעור דפגם משפחה גלוי מילתא בעלמא וכתבו התוספות כיון דיש שני עדים לא יתברר לעולם דהרי תרי כמאה ע"ש וא"כ למה נקרא כאן הכחשה בבא הרוג ברגליו הרי היו שניהם עדים שנהרג וא"כ אין אפשרות להכחיש ודלמא אינו זה וצ"ל כמ"ש התוס' יבמות (פח ע"א) ד"ה אתי גברי וקאי ואת אמרת לא תנא דבדבר הידוע לכל העולם לא שייך תרי כמאה וכיון שהאיש הזה ניכר לכל העולם לא מועיל אמירת העדים שאמרו שנהרג. ודבר זה אין נופל בגדר עדות כמו שלא יועיל אמירת שני עדים על עץ שהוא אבן והכחשת דבר שניכר בחוש ונכון: **שם** והא ר' יהושע אב"ד הוה. נ"ב אע"ג דר"א בן עזריה היה אב"ד של ר"ג כמו (ברכות כח ע"א) שהיה דורש ר"ג שני שבתות ורא"ע שבת אחד ובירושלמי ברכות פרק אין עומדין ופסחים פ' תמיד נשחט אמרינן בפי' שראב"ע היה אב"ד נ"ל דזה היה נעשה אחר מיתתו של ראב"ע דהרי אמרינן בירושלמי באותו מעשה של מחלוקת ר"י ור"ג בעת שרצו להעבירו מן הנשיאות דאשכחי' לר' יהושע עביד מחטין ואם היה אז אב"ד איך היה עושה מלאכה ועי' שו"ת חשב"ץ סי' קמ"ג סי' קמ"ד סי' קמ"ה. ועוד איך העבירו את ר"י ומינו לראב"ע אלא ודאי דאחר מות ראב"ע נתמנה ר"י לאב"ד על מקומו של ראב"ע. ולא אמנע להגיד דבר תימה אחת מה שראיתי ביוחסין ערך ר' ר' נתן הבבלי היה אב"ד בישיבתו של ר"ג אביו של רבי ובכ"מ הלכה כמותו משום דדיינא ונחית לעומקא דדינא ומזה תלמד לר' יהושע בן חנניה ע"ש והכוונה ע"כ כמו דהלכה כר' נתן מפני שהיה דיינא ואב"ד כן הלכה כר' יהושע מפני שהיה אב"ד ובאמת אין הדבר כן דאין הלכה כר"י רק נגד ר"א משום דשמותי הוא אבל בכ"מ היכא דפליג עם ר"ע ור"ג אין הלכה כמותו ברוב המקומות בלתי אם רבים סומכין דעתן ועוד תמוהים דברי היוחסין של' ובכל מקום מחזיק התלמוד דברי ר' נתן להלכה משום דדיינא הוא ודבר זה אינו רק בדיני ממונות אז שייך סברא דדיינא אבל באיסור והיתר אין הלכה כר' נתן ולא כר' יוסי בן חנינא אע"ג דקאמר הש"ס על שניהם דיינא ונחית לעומקא דדינא ועי' יד מלאכי סי' תקל"א מה שהשיג על דברי רש"י (נדרים נא) ד"ה מאן חכים דגם לענין הפרה. דהוא מילתא דאיסורא נמי אמרינן ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא והשיג עליו דלא שייך רק בדיני ממונות ע"ש ודברי היוחסין צ"ע ג"כ:

דף עו ע"א גמ' הא מני ר"ש היא דאמר קדשים שחייב באחריותן ברשותיה דמרא קאי. נ"ב גם מכאן משמע לכאורה כדברי הפ"י לעיל דלר"ש אפי' איתא בעינא נמי מחשיב קדשים שחייב באחריותן כשלו דאל"ה א"כ למה לא נחשב הקדש כמכירה דהרי לע"ע איתא בעינא בשעה שהקדיש וחייב להקדש אותה הבהמה עצמה וא"כ למה לא תהיה הקדש כמכירה. והרב הקצה"ח סי' שפ"ו לא התעורר מזה מאומה:

דף עז ע"א גמרא פרה מטמאה טומאת אוכלין. נ"ב עי' שו"ת שער אפרים סי' א ב ועי' שו"ת חכם צבי סי' מ"ה שהאריכו בסוגיא זו הרבה:

דף עח ע"ב גמ' מי פטר גנב נפשי' בכבש. נ"ב עי' תשובת מהר"מ מינץ מובא בתשובת חכם צבי סי' ק"ב דרצה לפשוט מכאן דמי שקנה אתרוג הדר בדמים יקרים והשאילו לאחר ונאבד אצלו דמצי פטר נפשי' באתרוג כשר אע"פ שאינו הדר כל כך והח"צ השיג עליו דכאן לא הפסידו ממון משא"כ באתרוג אילו היה רוצה למכור אותו היה לוקח כפי שווי אתרוג הדר ע"ש. ועי' משנה למלך פט"ז מהל' מעשה הקרבנות ועי' תשובת מפארת צבי סי' כ"ח שפלפל בזה אם מותר למכור אתרוג שהוקצה למצוה והעלה בפשיטות דאף תפילין איתא במכירה אף דקדושים הם מכ"ש אתרוג תשמישי מצוה הם וקי"ל תשמישי מצוה נזרקין בפ"ד דמגילה ורק גוף אתרוג הוקצה למצותו במשך ימי החג ולא הדמים עי' שם:

דף פ ע"א תוס' ד"ה מכי אתא רב לבבל וקשה לר"ת מה פריך בגיטין אבל בבל לא והלא המשניות נשנו קודם שבא רב לבבל. נ"ב נ"ל ליישב ע"פ מה שמצאתי באגרת ר' שרירא גאון דבאמת בנהרדעא היו ישיבות גדולות מגלות יכניה והיה שם בנהרדעא בי כנישתא דשף ויתב ור' נתן היה בבבל ושנה שמה הרבה ברייתות הנקראות משנת דר"נ והיה שמה ר"ח אחי ר' יהושע ורב הונא ריש גלותא ור' יאשיה דהוצל ור' שילא ושמואל והרבילו תורה הרבה רק ביומי דרבי בשנת תק"ל למלכות יון דרגילנא ביה נחת רב לבבל. ולא רצה לדחות מקומו של שמואל בנהרדעא והלך למתא מחסיא והוו ישראל כפיסי דאפי' איסור והיתר לא ידעו כמו דאמרינן חולין (קי ע"א) דלא ידעי אם יש איסור לבשל ולאכול בשר בחלב ובקעה מלא וגדר וקבע ישיבתו בסורא דנקרא מתא מחסיא ע"ש דמכי אתא רב לבבל נעשה כל מדינת בבל אפי' סוריא כארץ ישראל מפני שרב הרבין שם תורה וקודם שבא רב לבבל לא היו בקיאים לשמה רק נהרדעי ושכיבותיה שהיתה שם מקום קבוע לישיבות עוד מגלות בית ראשון ובגיטין דלא חשיב רק טבו כא"י לגיטין אבל בבבל לא הייתו אפילו נהרדעי מקשה הש"ס שפיר דמשמע דבבל כא"י מכי נחית רב לבבל הוא משום שריבץ תורה וא"כ בנהרדעי שייך זה אף קודם שבא רב שהיו בקיאים בתורה וחכמה ע"י ישיבות הקבועות שמה מזמן קדמון וזה אמת:

ע"ב גמ' שמואל לא סייל קמיה דרב אסי. נ"ב ובאגרת רבינו שרירא גאון הנזכרת שמואל לא סייל מקמא דרב וגם ראיתי דגרס מאן נכרת בפי"ת וג"כ הכוונה מי ימליה להמתין זמן רב חוץ לעיר עד שיכנסו הם וראיתי שמפרש דרב לא רצה להיות לראש על שמואל מפני שכבר היה שמואל ראש ישיבה שמה ולא רצה לדחותו ורש"י פי' דשמואל לא סייל קמיה דרב אסי היה גדול ממנו ועי' ביוחסין של' דשמואל ורב אסי הלכה כרב אסי משום דרב אסי גדול משמואל וכן כתב הרא"ש קדושין (פא ע"ב) לענין מתיחד אדם עם אמו ואולם רש"י לקמן לט ע"א ד"ה נימא שמואל לית לי' כרב אסי ומהשתא לא עבדינן כרב אסי דהא קי"ל הלכתא כשמואל בדיני פ"ש צ"ל כלל זה דהלכתא כשמואל בדיני כלל גדול מזה ובפרט דהרא"ש עצמו כתב שם בקדושין דשמואל היה קשיש מרב אסי ע"ש: **שם** מתריעין על החיכוך בשבת ודלת הננעלת לא במהרה תפתח והלוקח בית בא"י כותבין עליו אונו אפילו בשבת. נ"ב לדעתי שלשה ענינים הן מסגנון אחד בא להורות שאם יזדמן לאדם שעה מוכשרת לא יעבור הזמן בבטלה רק יעשה כל ההשתדלות המועילות כי לא במהרה יזדמן לו שעה מוכשרת כזאת ועיקר בזה הוא כי דלת הננעלת לא במהרה תפתח כמו שהיה הענין בסמיכה כיון דאדחי השעה ונתמנה מר בר רב אשי לנשיא אע"פ שכולם הסכימו למנות את רב אחא מדפתי (ב"ב יב ע"ב) מ"מ כיון דננעלה הדלת למעשה לא במהרה תפתח ולא במהרה ישיבו לו עוד ובאו להתעורר ג"כ על הסמיכה שבטלה בזמניהם ע"י גזירות יזגדר ובעו רחמי ובלשנא תנינא ליזגדר ובעל הגזרה וימהרו ויחלטו לסמוך איש אחר כי אולי יגיע ימי הרעה עוד ולא במהרה תפתח. וכן הך דמתריעין על החיכוך אפילו בשבת משום דאולי עתה שעה של רחמים ואולי תעבור השעה ח"ו ואזי לא יועיל התרעתם ומפ"ז מותר אפילו בשבת וכן דכותבין אונו אפילו בשבת ג"כ הטעם כיון דעתה נתרצה למכור לכן ישתדלו לגמור הקנין ואולי יחזור אח"כ ולא ירצה למכור לכן בטוב לא יניחו לעבור השעה ונכון:

דף פא ע"ב גמ' יהודה בן קנוסא תלמידי הוא. נ"ב ע"ס כאן וצ"ל בן נקוסי וכן שמו בכ"מ (לעיל מט ע"ב) ואולם אע"פ שכאן משמע שלא היה רק תלמיד ר' חייא ולא של רבי בכל זאת (ב"ב פא ע"א) אמרינן פי' ר' יהודה בן נקוסי לפני רבי משמע שהיה ג"כ תלמיד רבי ובסה"ד חשיב ליה ג"כ לתלמיד של רבי ומכאן לא משמע כן: **שם** השבת גופו מנין שנא' והשבותו. נ"ב מכאן הוציא הרמב"ם דבריו פי' המשנה על נדרים הנודר מרפא אותו שכ' רפואת הנפש וזה נכלל בכלל והשבותו לו ע"ש והיינו דכאן דמייב להציל אותו שלא ישבע בנהר עי' (סנהדרין עג ע"ב) וכאן אמרו ממודו ג"כ שאם טעה בדרך אתה צריך להעלותו ומכ"ש שמלוה לרפאות אותו להצילו מחולי הגוף: **שם** מהלכין בשבילי הדרכים שלמה אמרה דכתיב אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך. נ"ב בספרי תורת נביאים תמהתי על הרמב"ם פ"ה מהל' נזקי ממון הל"ד שכתב שלמה תיקן שמותר להלך בשבילי דרכים ובאמת זה אינו תקנת שלמה רק נלמד מקרא דמשלי אבל לא תיקן זאת בפרטות. וכי כל הנהגות טובות שאנו למידים מספרי נביאים יולדק עליהם לומר דהם תקנות נביאים ולשון תקנה איננה נופלת רק על תקנה פרטית אבל מה שנכלל במשלי מוסר של נביא והאחרונים כללו זאת בכוונת הנביא אין זה בכלל תקנה שוב ראיתי לבעל מחבר יוחסין אות שלמה דהתעורר ג"כ על רבינו בזה. אולם עתה ראיתי כי נכונים דברי רבינו דהש"ס מקשה הנהו עשרה אחד עשר הוו ומשני מהלכין בשבילי דרכים שלמה אמרה מכלל שהיתה תקנה פרטית משלמה. כמו עשרה תקנות דיהושע דאל"ה אין מקום לכוללה בתקנות יהושע:

דף פב ע"א גמרא ושתהא אשה חוגרת בסינר משום צניעותא. נ"ב בעל עין משפט לא ציין מקומו ברמב"ם ואנכי מצאתי זאת ברמב"ם פ' כ"ד מהל' אישות הלי"ג שהביא עזרא תיקן שתהא אשה חוגרת בסינר בביתה כך והנה הרמב"ם הוסיף תיבת בביתה שלא נזכר בש"ס ע"כ נ"ל דהרמב"ם סמך על הירושלמי פ"ג דמגילה שאמר עזרא תיקן שתהא אשה חוגרת בסינר בין מלפניה ובין מלאחריה משום מעשה שהיה שרבעה קוף מאחורי' ע"ש ומטעם זה למד הרמב"ם דגם בביתה אסור משא"כ לטעם ש"ס דילן דמשום צניעות תיקן עזרא א"כ בביתה לא שייך צניעות עי' כתובות (עב ע"א) לענין פרוע ראש דבביתה שרי ע"ש · וכן ראיתו שסמך הרי"ף על הירושלמי במ"ש שעזרא תיקן שיהיו קורין בשני ובחמישי . והרב מגן אברהם סי' קל"ה ס"ק א' תפסו מש"ס דמלובה. אולם בירושלמי פ"ד דמגילה סוף הל"א נאמר בפשיטות עזרא תיקן שיהיו קורין בשני ותמישי ועי' בירושלמי פ"ק דמגילה (סוף הל"א) דאמר בפשיטות דעזרא תיקן קריאה בב' וה' ועי' קרבן עדה ע"ש. ומה שיש להתעורר על דברי הרמב"ם בהקדמתו למשנה שחישב שתהא אשה חוגרת בסינר הלכה למשה מסיני. כבר כתבתי בזה באריכות בספרי תורת נביאים וא"כ"מ:

דף פג ע"א גמרא ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות. נ"ב עי' יבמות סד ע"א. הגי' מלמד שאין שכינה שורה על ישראל פחות מב' אלפים וב' רבבות הרי שהיו ישראל שני אלפים ושתי רבבות חסר אחד. וזה לא עסק בפריה ורביה לא נמצא גורם לשכינה שתסתלק מישראל והנה כפי הגי' שם הפי' דאם היו ישראל ב"א וב"ר חסר אחד וזה לא עסק בפ"ו שיעלים השכום הנה גורם לשכינה שתסתלק. והנה הדבר תמיה איך שייך לשון שתסתלק דהרי לא היה עדיין כמנין המוכרח להשראת השכינה והיה לו לומר נמצא גורם שלא ישרה שכינה בישראל אבל לשון סילוק משמע דהיה כבר וא"כ נסתלק. אולם לפי הגי' כאן הוא נכון וה"פ ללמדך שאין שכינה שורה פחות מב' אלפים וב' רבבות חסר אחד היינו היה המנין וא"כ נחסר אחד והיתה אשה מעוברת ראויה להשלים המנין ונגחה בה כלב א"כ גורם שתסתלק שכינה דהרי כבר היה כאן השראת שכינה מקודם רק ע"י שנחסר וע"י נגיחת הכלב של אשה זאת יש כאן סילוק שכינה ועי' רש"ל יש"ש ב"ק שלא פי' כן אחר שהוסיף הי' חסר אח' ע"ש:

דף פד ע"א גמרא תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש ס"ד לית ליה ככל הנהו תנאי. נ"ב עי' רמב"ם פ"א מהל' חובל הל"ו שכ' אע"פ שדברים אלו נראה מענין תורה שבכתב וכולן מפורשים הן מפי משה רבינו כולן הלכה למעשה בידינו וכזה ראינו דנין בב"ד של יהושע ובב"ד של שמואל הרמתי ע"ש וכ"כ הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה שבודאי היתה הלכה מסיני דפרי עץ הדר היינו אתרוג ולא ראינו ושמענו מחכם אחד שיסביר תפוח או פלפלין וכדומה רק בש"ס חקרו למצוא ג"כ אסמכתא בכתוב כמו הדר שדר באילנו וכדומה ע"ש וכן כאן בודאי היתה הלכה מסיני רק חקרו למצוא סמך בכתוב וכל אחד חקר אחר סמיכה אחרת אשר ישרה בעיניו ומפ"ז מקשה הש"ס ממש ס"ד לית ליה ככל הנהו תנאי והיינו אחרי שלא מצינו שום איש שיסבור כן רק כולם הניחו דעין תחת עין ממון וכן נהוגים בכל בתי דיני ישראל. רק שחוקרים למצוא סמיכה בתורה ובע"כ ראו כן מקובל מכל בתי דינים בישראל ואיך שייך שר"א יחלוק ע"ז:

דף פה ע"א גמרא ורפא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות. נ"ב כבר תמהתי בספרי שלא מצאתי להרמב"ם ז"ל שיביא זה בספרו דמצוה לרופא לרפאות רק בפ"ו מהל' נדרים הל"ח כתב מרפא חולי הנפש שזה מצוה לו ולא הביא שום לימוד ע"ז. וכבר זכרתי לעיל שהרמב"ם פי' המשנה (נדרים מב) מזכיר קרא והשבותו לו אשר נזכר לעיל וגם (סנהדרין עג ע"א) אבל הדרשה מן רפא ירפא השמיט ועי' רמב"ן פה"ת פרשת בחקותי ובתורת האדם סוף שער הסכנה ובחובת הלבבות שער הבטחון פ"ד וצ"ע על הרמב"ם:

דף פז ע"א גמרא מ"ט דלא מפקדינא וקא עבדינא מצוה והשתא דגדול המצווה ועושה מאן דא"ל אין הלכה כר"י וכו'. פי' שיטה מקובלת הביא בשם הרב המאירי במדרשות אמרו כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט ודבר זה אינו רק בדבר שכל כיוצא בזה העושה פטור ממנו ואינו דבר שילא ממנו שכל או מוסר או שלמות או הכנעת הלב וכיוצא בזה. ועושה ממנה על עצמו מצוה עכ"ל. והנה מ"ש המאירי במדרשות אמרו הנה זה נמצא בירושלמי פ"ק דשבת על המשנה לא ישב אדם לפני הספר ורגילות בפי הקדמונים לקרות הירושלמי והאגדות בשם מדרשים כמו בערוך ערך כסא הביא בשם פרקי דר"א ומדרש ויקרא רבה מה שנמצא אצלינו בבבלי ר"ה (יב ע"ב) איזה חג שהחודש מתכסה בו זה ר"ה ופי' טור או"ח סי' מ"ח נהגו לקרות הקרבנות כמו שאמרו במדרש בזמן שאין בית המקדש וכו' אמר הקב"ה כבר הסדרתי להם סדר הקרבנות ע"ש והוא ש"ס מפורש תענית (כז ע"ב) ועי' ריטב"א יומא (ס ע"א) על ר' יוחנן בן תורתא שהביא בשם הירושלמי דנקרא כן ע"ש הפרה שלחש היהודי באזנה מפני שלא רצתה לחרוש בשבת ונתגייר עי"ז ולא נמצא רמז לזה בירושלמי רק בפסיקתא רבתי פי"ד פיסקא דפרה פ"א ע"ש ובמאמר לקיים דברי אגרת האחרכתי בהאיות רבות ע"ז. ואולם בעיקור החילוף דבדבר שהוא עושה משום מוסר או שלמות מותר לעשות עליו מצוה ולהחמיר על עצמו. הנה באמת קי"ל כר"ג דס"ל פ"ב דברכות אם רצה להחמיר כמו שאמרו בירושלמי שם ועי' רמב"ם פ"ד מהל' ק"ש דמחלק בין מבוהל או לא ובלא"ה י"ל כמ"ש התוס' דלסומא כיון דפטור מכל המצות והוה כנכרי גמור. ומפ"ז רשאי להחמיר עלמו. ובאמת גם דברי התוס' צ"ע דאפי' מאן דס"ל סומא פטור מכל המצות היינו דוקא ממ"ע אבל במצות לא תעשה בודאי חייב וכי ס"ד שסומא יהיה מותר לאכול חלב מה"ת ואיך כתבו שהוא כעכו"ם לכל דבר כיון שפטור ממצות ויש להאריך הרבה וא"כ"מ: **שם** אבל חבלה כיון דלאי בעי מתחבל בה לא מלי הביל לא קניה ליה רחמנא. נ"ב אולי מכאן יצא לו להרא"ב"ד מה דס"ל פ"ב ד"ה נערה בתולה דאע"ג דאונס נותן הלער מ"מ הלער לעצמה. והיינו דלער הוי כמו חבלה. וזה לא קני' ליה רחמנא ועמ"ש בשו"ת חכם צבי סי' קמ"ז ליישב קושית הכ"מ מכתובות דאמרינן דידה דאבוה הוי וגם אני בחי' האלכתי הרבה וא"כ"מ:

דף צ ע"א רש"י ד"ה לא עשו ולא כלום וכו'. ונ"ל לפותפין דעלמא דהתם יש לזה חלק בכולו ליטול חצי אבל כולן קנוין לאחד לגוף וכולן קנוין לו לפירות וליכא מיוחד

לא לזה ולזה . נ"ב לפ"ז קשה איך קי"ל ערכין (כא ע"ב) דהמשכיר בית לחבירו יכול להקדישו הרי השוכר יש לו לע"ע כל קנין פירות והמשכיר אין לו רק קה"ג ולא קנין פירות . וא"כ לא מקרי שניהם בעלים כלל ואיך בידו להקדישו וע"פ דברי הרא"ש בבא קמא (נג ע"א) פ"ה סי' פ' יש ליישב קלת ע"ש ואכ"מ :

דף צא ע"א גמ' היכי דייניגא ליה דיני ממונות בלא בעלים וכו' מהיכא משמע מרדיא ופרש"י משסין את השור לחרישה וא"כ ידינוהו דיני נפשות . נ"ב מכאן משמע דקודם גמר דין אע"פ שכבר עיינו בדינו לענין דיני ממונות מ"מ כל זמן שלא גמרו דינו מותר להשהותו ואין בזה משום עינוי הדין. אולם עי' תוס' מועד קטן (יד ע"ב) ד"ה אתה מענה את דינו משמע דנסתפקו בזה אם שייך אחר העיון איסור דמענה את הדין . ופשיטא דאין חילוק באיסור עינוי הדין בין אדם לבהמה דהרי דעמו כמיתת הבעלים כך מיתת השור ומזה למדו איסור עינוי הדין למיתת השור עי' שיטה מקובצת כאן : ע"ב גמרא ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מיד נפשותיכם אדרוש דמכם · נ"ב כן הוא ברמב"ם פ"ב מהל' רוצח הל"ג ומכן הכ"מ לא העיר מזה וכן בעל מסורת הש"ס לא ציין כאן על דברי הרמב"ם מאומה : שם לוקה משום בל תשחית . נ"ב כבר התעורר הגאון מהר"י ברלין שהגי' בתוס' היא העיקרית כי נ"ל עובר בבל תשחית וכן כתב הרמב"ם פ"ו מהל' מלכים הל"י ועי' בהגהות משנה למלך שם . אולם מצאתי בס' המצות לרבינו מל"ת ר"ז כתב בזה"ל וכן כל הפסד נכנס תחת לאו זה כגון מי ששרף בגד או ישבור כלי ג"כ עובר משום בל תשחית ולוקה משמע מלקות גמור וכאן בהל' מלכים כ' דאינו לוקה רק מכות מרדות מדבריהם . אם לא שנדחק דרבינו כאן כוון דלוקה היינו מכות מרדות כמו שכתב רבינו בפי' המשנה משנה ראשונה דשבת וז"ל ומי שיוצא מרה"ר לכרמלית יתחייב מלקות אם הוא מזיד ע"ש וכבר ידענו דמלקות של תורה אינו על כרמלית כמ"ש פ"א מהל' שבת הל"ג וע"כ מלקות מדבריהם קאמר : שם לא שכיב שיבחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמנה . נ"ב עי' טורי זהב יורה דעה סוף סי' קמ"ז ועי' שו"ת חות יאיר סי' קנ"ה : שם רק עץ אשר תדע וכו' זה אילן סרק · נ"ב כבר ידוע קושי' הגאונים בעל בשמים ראש ובעל עצי ארזים בספרו מעין החכמה לשיטת הרמב"ם דס"ל ספק דאורייתא מה"ת מותר רק עיקר איסורו אינו אלא מדרבנן וא"כ מכאן משמע דרק ידוע בבירור כי לא עץ מאכל אז אותו תכרות אבל בספק אסור לקצוץ אותו ·

דף צב ע"א גמרא לא הוי סליק ליה שמעתתא אליבא דהלכתא . נ"ב עי' ש"ס (סוטה ז ע"א) דגרס לא הוה ידע לפרוקי קושיא ע"ש ועי' פרש"י (מכות יא ע"א) : תוס' ד"ה אלו כו' בבראשית רבה יש שהנכפלים גבורים היו. נ"ב בראשית רבה פנ"ה . וכן מה שהביאו בדבור השני דראובן שב לשקו ולתעניתו הוא במדרש קה"ר פ"ד : ע"ב גמרא ועבדתם את ה' אלהיכם זו קרית שמע ותפלה . נ"ב היינו כדאמרינן תענית (ב ע"א) איזהו עבודה שבלב זו תפלה ועי' רמב"ם פ"א מהל' תפלה : גמ' למה הלך זרזיר אצל עורב מפני שהוא מינו. נ"ב עי' שו"ת כנסת יחזקאל סי' מה שהאריך בזה : תוס' ד"ה חמרא למרי'. כדאמרינן במדרש טוב עין יבורך זה משה רבינו שהוא סמך בשתי ידיו . נ"ב במדרש לא נמצא כן ובפרטי הוכחתי במקום כי מדרש במדבר דברים לא היו למראה עיני התוס' אך כוונתם על מה שאמרו סנהדרין (קה ע"ב) בכל אדם מקנא חוץ מבנו ותלמידו שנאמר כי סמך משה את ידו עליו פרש"י שם דהקב"ה אמר וסמכת את ידיך והוא סמך בשתי ידיו אבל זולת זה לא מצאתי מדרש זה : תוס' ד"ה דהרכי בעלנים כמו איש יודע ציד ומתרגמינן גבר נחשירכן נ"ב וזה ג"כ לדעתי הכוונה בקינות לט' באב קינה המתחלת אבל אעורר קינות אגבר דרך ופרך נחשירך ולדו חרך ע"ש · והכוונה על עשו שמתרגם איש יודע ציד נחשירכן ואמת : תוס' ד"ה משולש בכתובים והוא בבן סירא . נ"ב הנה כל הענינים לא הותרו ליכתוב רק מגילת תענית היתה נכתבת לבד בזמן קדמון ואמרו תמיד בש"ס דכתיב במגילת תענית אבל על ברייתות נופל דתנן דתניא הכוונה על למוד בע"פ וכן ספר בן סירא אשר אמרינן (סנהדרין ק ע"ב) מילי מעליתא דאית בהו דרשינן היינו שניתן לדרוש ומכ"ש שניתנו לכתוב ומפ"ז נופל ע"ז ומשולש בכתובים או כדכתיב מפני שהותר אלו הכתיבה מזמן קדמון :

דף צג ע"א גמרא לשמור ולא לחלק לעניים עי' ספר מחנה אפרים הלכות צדקה שהאריך בזה הרבה: תוס' ד"ה דאיכא דיינא בארעא . נ"ב לפני תוס' ז"ל היתה גירסא זאת בגמרא . אולם גירסא שלפנינו והכי מילי דאית ליה דינא בארעא ולא כתיב דייני . והנה כל אלו מנא הא מלתא אשר הביאו ראיה מדברי נביאים וכתובים ואמר רבא אנא אמינא מהכא נ"ל שהם על דרך זה כי מצינו יומא (לח ע"ב) דאמר רבינא להאי מרבנן דהוה מסדר אגדתא מנא הא מלתא דאמרו רבנן זכר צדיק לברכה א"ל קרא כתיב א"ל מדאורייתא מנ"ל . והייני כיון דאמרינן (תענית ט ע"א) מי איכא מידי דכתיבי בנביאים ולא רמיזי באורייתא ותפש סמיכות לאלו ענינים הנזכרים בדברי הנביאים מן התורה ועי' תוס' ישנים שם וגם כאן מתחלה מצאה סמך לתהלים אלו מן הנביאים וקיים בכל אלו כיון דיש להם סמך ורמז בנביאים . שוב ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא והביא סמך מן התורה :

דף צד ע"א גמרא אין זה מברך אלא מנאץ וע"ז נאמר בוצע ברך נאץ ה' . נ"ב אע"ג דבש"ס אמרו ב"ש ורא"י ורשב"א וכו' כולהו ס"ל וא"כ הוה שיטה ואין הלכה כשיטה אפילו כחד מינייהו וכאן פסקינן הלכה כרא"י . עי' רמב"ם פ"א מהל' ברכות ועי' תשובות הרשב"א סי' י"ח דדברי רא"י המה יתד תקוע בתורה נ"ל כיון דאמר רבא עד כאן לא קאמר רא"י אלא לענין ברכה שוב לא קי"ל כשיטה עי' יד מלאכי סימן נ"ע שהביא בשם הכנה"ג דהיכי דדחי תלמודא את השיטה וקאמר דלמא ע"כ לא קאמר פלוני אע"ג דקאמר דילמא משמע שאינו בהחלט לא מיקרי שיטה . אולם הביא דעת הרשב"א דס"ל דגם בכהאי גוונא שיטה מקרי . והרב יד מלאכי הסכים עמו מסוגיא דלא קי"ל שינוי במקומה עומדת ע"ש ובאמת כיון דאין הלכה כשיטה שוב אין הלכה כחד מינייהו ולמה בזה הלכה כרא"י נ"ל כיון שכ' הש"ך יו"ד סי' רכ"ד ס"ק נ"א דהיכא דאיפסקא הלכתא כחד מינייהו או סוגיא דעלמא כחד מינייהו פסקינן כוותי' אע"ג דאיתמר בשיטה וכאן ג"כ הלכה כרא"י בכ"מ דמשנתו קב ונקי הוא כלל גדול אפילו בברייתא ואפי' יחיד נגד רבים ומפ"ז פסקינן כאן כוותי' דרא"י וכן קי"ל הלכה כר"ש בן אלעזר וכ' הסמ"ק משום דמשוא פסק הלכתא כוותי' אע"ג דרלה הש"ס לומר דבשיטה נשנית : ע"ב גמרא בימי רבי נשנית משנה זו . נ"ב עי' תוס' כאן דאע"ג דהרבה משניות נשנית קודם רבי פי' שו"ת חכם צבי סי' י' ועוד ראיה מהירושלמי רפ"ה דמעשר שני זונא שאל לרבי מה ניתני נטע רבעי או כרם רבעי א"ל פוקו שאלו' לר' יצחק רובא דבחנת לי' כל מתנייתא ע"ש הרי ראי' מפורשת שרבי סדר רק משניות קדומות ואמר שלפני ר' יצחק נבחנו בסדר יותר נאות ועי' תוספתא פ"א דזבים כשהיה ר' עקיבא מסדר הלכות לתלמידים ע"ש הרי דר"ע ג"כ התחיל לסדר הלכות . ועי' אגרת דר' שרירא גאון ביוחסין ומפ"ז אמר כאן דמשנה זאת איננה משניות קדומות רק נאמרו לדורו של רבי בלבד ועי' תשובת הריב"ש סי' תי"ז ע"ש :

דף צז ע"ב גמרא כוזביות ירושלמית . נ"ב בירושלמי פ"א דמעשר שני מבואר בהדי' כפרש"י הראשון דכוזביות היינו מטבע של בן כוזיבא ומפורש התם מטבע שמרד כגון בן כוזיבא וע"ש כל הסוגיא וכן מפרש התם הטעם שהיה כל המטות יוצאות בירושלים משום דכתיב יפה נוף משוש כל הארץ ע"ש :

דף צח ע"א גמרא כיצד היה לו מעות בקפוטקיא או בכרך מלך . נ"ב בירושלמי פ"א דמעשר שני גרס בקלניא והיא עיר מוקפת חומה בא"י נזכרת במשנה פ"ט דערכין בין עירות המוקפות חומות יהושע בן נון : ע"ב גמרא שהלך מטוין עליו לבשלו צרפו ולאחר ספקת פלוגתא דר"ש ורבנן . נ"ב עי' בזה [illegible] מהדו"ק חאו"ח סי' כ' ע"ש :

דף צט ע"ב גמ' [illegible] : תוס' ד"ה [illegible] ח' מ"ש והנקודות [illegible] בשבת . נ"ב [illegible] (יד ע"ב) [illegible] והארכתי בזה במאמר דרכי ההוראה .

דף קב ע"א גמרא כולה נזיקין חדא מסכתא היא . נ"ב עי' ספר יד מלאכי סימן שנ"ח שהביא פלוגתא דדעת רב שרירא גאון ורל"י הלוי דוקא שלשה בבות דנחשבו כמסכתא רק נחלקו לשלשה שערים כי רבה . פירושו שער ראשון ושער האמצעי ושער האחרון אבל חדא מסכתא היא אבל סנהדרין וע"ז ושארי מסכתות בסדר נזיקין המה מסכתות נפרדות ודעת הריטב"א שכל המסכתות בסדר נזיקין נחשבות כחדא מסכתא ע"ש ועי' תוי"ט בפתיחה לב"ק שהביא כן בשם הרמב"ם :

דף קג ע"ב גמרא תקנה גדולה התקינו שאם היתה הוצאה יתירה על הקרן משלם קרן וחומש לב"ד . נ"ב הא דקרי ליה תקנה גדולה יתכן ע"פ דברי הש"ס שבועות (מז ע"א) תקנות גדולות שנו כאן ופרש"י דעקרו דבר מן התורה וגם כאן עקרו דבר מן התורה שצריכין להשיב ליד הנגזל ממש :

דף קח ע"ב גמרא כי היכא דאת עבדת לן מילתא וכו' . שקילנא אנן דידן ושקיל את דידך . נ"ב עיין רמב"ם פ"ח מהל' פקדון ובכ"מ שם בשם תלמידי רשב"א דמכאן ראיה להרמב"ם שכתב דפרה עצמה חוזרת לבעליה אף שהקנה להשומר פרה וכפל שבה ועי' חידושי אנשי שם ר"פ המפקיד :

דף קי ע"א גמרא ואי דלא מצי עביד עבודה שלית היכי מצי משוי . נ"ב הטעם כיון דקי"ל נזיר (יב ע"א) כל היכי דאיהו לא מצי עביד שליח לא מצי משוי . אולם לפי מה שמשמע בכ"מ דאע"ג דאכילת קדשים היא מצוה מ"מ עיקר הכשר המצוה היא דוקא שיתאכל הקרבן מן בית אב אבל איננה חלה על כהן פרטי כמו שאמרו סוכה (מה ע"א) לגירסת התוס' שם דסבר חטאת עוף והכלה דלא מיקרי מצוה דרמיא עליו שאפשר ע"י כהן אחר וכאן משמע דכהן אחר שאוכל בקדשים צריך להיות דווקא בשליחותו של העובד ואם הוא לא מצי עביד שלית לא מצי משוי ועי' יבמות (מ ע"א) מצות אכילה מצוה דכ' התוס' דהמצוה חלה על כל בית אב ע"ש . ויש להתעורר עוד דאם המצוה דוקא על הכהן היכי אפשר שיעשה שליח הרי הוי מצוה שבגופו וכמו שאין אפשרות לעשות שליח שיאכל איש אחר מצה ומרור עבורו כן אין אפשרות שיעשה שליח שיאכל קדשים עבורו וכן איך כהן גדול אונן עושה שליח ויש להאריך ואכ"מ : ע"ב גמ' בעי רבא כהנים בגזל הגר יורשים הם או מקבלי מתנה . נ"ב עי' תשובות נודע ביהודה מהדו"ק חאו"ח סי' כ' מה שהאריך בזה לפרש דאם יורשים הם אינו אסור בהנאה כלל ע"ש מה שפלפל בזה אם רבא גרסינן או רבה : שם אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין נימא אדעתא דהכי לא קדשה . נ"ב במרדכי ס"פ הפועלים הקשה דהרי בירושלמי שם אמרינן איזה מתנה עמש"כ בתורה זה האומר הרי את מקודשת לי ע"מ שלא תזקק ליבום . ועי' תשובת תרומת הדשן סי' רכ"ג וש"ע אהע"ז סי' קנ"ז ועי' שו"ת מעיל צדקה סי' א' ב' מה שהאריכו הרבה בסוגיא זאת ליישר המעוקלות דכאן אמרינן אדעתא דהכי לא קדשה הראשון ומתילא איננה נזקקת ליבום ואין כאן מתנה על מ"ש בתורה עיין שם :

דף קיא ע"א גמרא אמר רבא הב"ע דיהב אשם ליהויריב במשמרתו וכסף לידעיה במשמרתו יחזור כסף אצל אשם . נ"ב שמעתי ענין נכון הנה בכ"מ אמרינן שיעבודא דר' נתן נפקא מדכתיב ונתן לאשר אשם לאשר הלוהו לא נאמר מכאן שמוציאין מזה ונותנין לזה . וכבר התעוררו דעדיין אין במשמע[אף] אם (לא) אמרינן שיעבודא דר' נתן.שהוא ג"כ אין אשם לו.דהרי אין לו שייכות עם המלוה השני . אבל לפי סוגיות הש"ס כאן ניחא . הנה גוזל הגר חייב כסף ואשם לכהנים שבמשמרי' והנה אם נתן הכסף לידעיה במשמרתו של יהויריב נאמר ונתן הכסף לאשר אשם. וקנסה התורה שמשמר ידעיה צריכין להחזיר הכסף ליהויריב אשר האשם אצלו ובע"כ צריכים לומר דאף שי משמר צריכים להחזיר ולא הבעלים דהרי אמרו דיכולין למחול ג"כ זא"ז א"כ נשמע שפיר שיעבודא דר' נתן דהכי משמר יהויריב אין לו על משמר ידעיה כלום . רק על הגוזל נכסי הגר. ובכ"ז כיון שיש לו כסף אצל ידעיה . הדין דידעי' מחזיר הכסף לאשר אשם לו היינו למשמר יהויריב וש"מ שמוציאין מזה ונותנין לזה . ודייק הש"ס מדכתיב לאשר אשם לו דמחזירין למי שהאשם אצלו אכן מש"ס שלנו משמע דאינו רק קנס חכמים ולא מדין התורה :

דף קיג ע"ב גמרא יכול יגלוס עליו ת"ל וחשב עם קונהו . נ"ב עי' פי' המשניות להרמב"ם פי"ב דמסכת כלים משנה ז'. ועי' שו"ת שער אפרים סי' ב' . ובשו"ת חכם צבי סימן כו :

דף קיד ע"ב רש"י ד"ה וספגין לפק . נ"ב עי' רש"י תענית (יח ע"א) ד"ה הפגינו :

דף קטז ע"א גמרא שול דינר זה בשכרך והעבירני. נ"ב עי' בספר מחנה אפרים הל' שכירות סי' יז וסי' כ"ג מה שייך לסוגי' זאת :

דף קיז ע"א גמרא אי דינא אי קנסא . נ"ב עי' (ב"ב לד ע"א) נאמר ג"כ בלשון זה אמרי לה דינא ואמרי לה קנסא ועי' רשב"ם שם בשם ר"ח ועי' יד מלאכי סי' תק"נ : שם רש"י ד"ה שוא חיה והוא שור הבר כדמתרגמינן שוא וזמר תורבלא.נ"ב עי' (חולין פ' א') דאמרו בגמרא שם דרבנן סברי מינא דבהמה הוא מדתרגמינן תורבלא ש"מ דבהמה היא . ור' יוסי סבר מדמני לה בהדי חיות ש"מ חיה . ורש"י כאן כ' חיה היא והביא ראיה מן המתרגם מה שהוא בש"ס שם לסיפך : שם ע"ב ברש"י ד"ה ואי לא הואיל . ועוד אמרינן בברכות ירושלמי דפגע ביה ההוא גברא. נ"ב כן הוא בירושלמי ברכות פרק היה קורא ועי' סדר הדורות באריכה כמה פעמים ירד רב כהנא לבבל והביא מש"ס זבחים (נט ע"א) אשר התוס' מנחות (כג ע"ב) רמזו ע"ז דעוד בימי רבי ירד רב כהנא לבבל דאשכח דמתני רבי לר"ש בריה ולי נראה עוד ראיה מהך דלעיל (קיג ע"א) מתני ליה רבי לר"ש בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה ומרא וכו' בעי מיני' רב כהנא ממה ומיסב מהו א"ל מן לחכם ויתכם משמע שהיה באותו מעמד שלמד רבי זאת לר"ש ברי' ותמשמע שעלה ר"כ לא"י עוד טרם שנחית רב לבבל עדיין ובא"י שאל שאלה זאת מרב :

דף קיט ע"א גמרא מקבלין מהם דבר מועט אבל לא מרובה . נ"ב הא דקבל דוד מאביגיל אשת נבל דבר מרובה לצורך מחנהו . והרי עשתה זאת שלא בידיעת בעלה ואסור לקבל הימנה . כבר התעורר בזה הרב נודע ביהודה מה"ת חיו"ד סי' קנ"ח וכתב אולי היה מגיע לדוד מן הדין שכר שימור או היו לה נכסים שנתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם או לגבי נבל נחשב זאת דבר מועט אע"פ שנבל כילי היה ע"ש :

חדושים מאת הגאון המובהק כו' מוהר"ר זאב וואלף בהגאון כו' מוהר"ר שמואל הלוי זצ"ל מבאסקוויץ .

דף ה ע"א תוס' ד"ה דאי . ואע"ג וכו' מ"מ ניחא ליה . עיין תוס' סנהדרין דף ע"ט ע"א ד"ה ומספקא מדרבנן וכו' וכתובות דף ל"ה ע"א ד"ה ומי איכא למ"ד וכו' :

דף כא ע"א גמרא מתיב רנב"י מפתח החנות וכו'. עיין לקמן דף ק"א ע"א ד"ה או דלמא אין וכו' :

דף כה ע"א תוס' ד"ה אני וכו' וי"ל דלא פרכא היא וכו'. עיין תוס' חולין דף פ"ה ע"א ד"ה מה למילה וכו' : ע"ב גמרא הניחא למ"ד דון מינה וכו'. עיין יבמות דף ע"ח וזבחים דף נ"א ע"ב. ומנחות דף ס"ב ע"א ושם דף ק"ז ע"א ונדה דף י"ג ע"ב וחולין דף ק"כ ע"ב ושבועות דף ל"א ע"א ותוס' פסחים ריש דף ל"ג ע"א ד"ה ומינה מה תרומה וכו' ותוס' זבחים דף ס"ה ריש ע"ב ד"ה הבדיל בחטאת וכו' :

דף מ ע"ב תוס' ד"ה ויש בנוגח . בחד מינייהו סגי דכיון וכו'. עיין תוס' זבחים ד' ע"ב ד"ה שקולים הם שתירצו באופן אחר :

דף מו ע"א גמרא דאיתמר המוכר שור לחבירו וכו'. עיין ירושלמי שביעית פ"ה על משנה דאלו כלים שאין האומן רשאי למוכרן וכו' יע"ש: ע"ב אבל בממונא לא אזלינן ב"ר וכו'. עיין ירושלמי ריש פרק שני דכתובות ותוס' כתובות דף ט"ו ע"ב ד"ה להחזיר לו אבדה וכו' ותוס' סנהדרין דף ג' ע"ב ד"ה דיני ממונות לא כ"ש וכו' : שם למה לי קרא סברא היא. עיין תוס' שבועות דף כ"ב ע"א ד"ה איבעית אימא קרא וכו' ובתמורה דף ל' ע"ב :

דף נב ע"א מתני' בן או בת עבד או אמה פטור. עיין לעיל ריש דף מט תוס' ד"ה תמרתא מעברתא וכו' :

דף נג ע"ב גמ' או דלמא והמת יהיה לו וכו'. עיין תוס' זבחים דף ע"א ריש ע"ב סד"ה ובטריפה וכו' :

דף נד ע"א תוס' ד"ה או וכו' תימה וכו'. עיין תוס' זבחים ד"ה מאי עביד ליה לחלק וכו' :

דף סג ע"א גמרא השתא דאמרת כל רבויא וכו'. עיין תוס' פסחים דף מ"ג ע"ב ד"ה מאן שמעת ליה : שם תוס' ד"ה דבר שאינו מסויים וכו' ומ"ל הא סברא אי לא וכו'. עיין תוס' ב"מ דף כ"ז סוף ע"ב ד"ה כי יתן : ע"ב גמרא ואין משיבין על היקשא. לקמן דף קו ע"א ובמנחות דף פ"ב ע"ב ובכריתות דף כ"ב ע"ב :

דף סה ע"ב גמרא אתא וי"ו ערביה קרא. עיין תוס' סנהדרין דף י"ד ע"א ד"ה ור"ש לא וכו' ומנחות דף כ"ח ע"ב ד"ה וי"ו לא דריש וכו' :

דף עא ע"א תוס' ד"ה בשלמא וכו' דאפילו למ"ד אדם וכו'. בהשגות הראב"ד פרק ח' מהלכות עכו"ס הל' ח' שגם דעתו כדעת התוס' בזה ומכן הכ"מ ז"ל תמה על הראב"ד ז"ל יעו"ש ותמיהתו הוא ג"כ על התוס' הלז ותימה על מרן הכ"מ שלא הביא כלל דברי התוס' הללו ובחידושי האלכתי בס"ד ליישב דעת התוס' והראב"ד :

דף עה ע"ב גמרא והא קי"ל דעדות שאאיל"ה וכו'. עיין בש"ך ח"מ סי' ל"ג ס"ק ע"ז : שם עין משפט בסי' ק"ד בהלכות מלוה ולוה פי"ז סוף הלכה ט"ו :

דף פד ע"א גמרא רב זביד משמיה דרבה אמר וכו'. דרבא גרסינן וכן הוא לקמן דף פ"ה סוף ע"א רבא באלף וכן הוא בילקוט פ' משפטים רמז של"ג ושל"ה והרבה פעמים מצינו בש"ס שרב זביד דאמר משמיה דרבא עיין לעיל דף ה' ע"א בסופו ובב"ב דף נ"ו סוף ע"ב ובר"ה דף ו' סוף ע"א ועוד לו מקומות אחרות בש"ס ודי לך על פי שנים ושלשה עדים הנ"ל :

דף פו ע"ב רש"י ד"ה דלא כר"י וכו' בע"ז כתיב וכו' בשבת נמי וכו'. עיין רש"י נדה דף מ"ט סוף ע"ב ד"ה לאתויי סומא וכו' וברמב"ם פ"ט מהל' עדות הלכה י"ב בכ"מ ובמגיה שם : שם תוס' ד"ה ואין מיעוט וכו' תימה וכו'. עיין תוס' יומא דף ס' ע"א ד"ה תרי מיעוטי וכו' ישוב לזה :

דף פז ע"א גמרא אמר קרא ואלה המצות וכו'. מקרא זה לא נמצא בכל התורה אבל נ"ל או מקרא דדברים ה' כ"ח או שם ו' פ"א ובשניהם נאמר לשון שהיה יע"ש בקרא ודלא כמו המכריע למהרידע"ז מסי' ע"ח ודו"ק :

דף פח ע"א תוס' ד"ה יהא עבד וכו' תימה הא ילפינן וכו'. עיין תוס' זבחים דף ק"ג ע"א ד"ה אין לי אלא עולת איש ותוס' שבועות דף ל' ריש ע"א ד"ה שבועת העדות וכו' : שם ד"ה שכן וכו'. עיין תוס' זבחים דף ח' ע"ב ד"ה הנך כולהו וכו' :

דף צ ע"א גמרא ר"מ אומר ראשון ישנו בדין וכו'. עיין ירושלמי קידושין פ"ג ה"א :

דף צד ע"א תוס' ד"ה לא הפרים מן הקמה וכו'. עי' תוס' ישנים יומא דף ל"ו ע"ב ד"ה כלאו דנבילה וכו' ע"ש :

דף קה ע"א תוס' ד"ה אגף הניה תימה וכו'. עיין במס' עדיות פ"ד משנה ו' בפי' הראב"ד ז"ל ועי' תוס' שבת דף נ"ו ע"א סוף ד"ה לענין נ"פ וכו' :

דף קו ע"ב גמרא ואין משיבין על ההיקש. לעיל דף ס"ג ע"ב ומנחות דף פ"ב ע"ב ובכריתות דף כ"ב ע"ב :

דף קי ע"ב תוס' ד"ה דאדעתיה וכו' וא"ת אדם שקנה וכו'. עיין באריכות יותר בתוס' דכתובות דף מ"ז ע"ב בד"ה שלא וכו' :

תפארת שמואל

חדושים לגפ"ת על מסכת בבא קמא

מאת הגאון כו' מהור"ר אהרן שמואל ב"ר ישראל קיידינובר ז"ל (מהרש"ק) בעה"מ תפארת שמואל על הרא"ש

דף ב ע"א גמרא מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לאו כיוצא בהן וכו'. וקשה מאי קושיא היא והלא בודאי תולדותיהן כיוצא בהן דאי לאו כיוצא בהן קשה היאך קאמר תנא דמתני' לא הרי כלומר לכתוב רחמנא שור ותיתי אידך מיניה קשה היאך יאמר ולא לכתוב אידך והלא רש"י פי' הא דכתיב בתורה הוי אב וא"כ אם יכתוב התורה שור והשאר נלמד מיניה ה"א דהשאר הוי תולדות ותולדותיהן לאו כיוצא בהן (ולקמן אבאר אי"ה באר היטב) ואין לומר אילו לא נכתב השאר אפ"ה הוי ידעינן דהוי אבות משום דשוין לשור כחומריהן. זה אינו דלקמן בגמ' משמע אפי' התולדות שוין לאבות בחומריהן אפ"ה נקראין תולדות משום דלא כתבו בתורה וא"כ הדרי קושיא לדוכתיה ונראה די"ל דהכי הקשה המקשן באמת תולדותיהן כיוצא בהן מהאי הוכחה שכתבתי או דלמא תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאי כיוצא בהן קשה מאי איכא בין אב לתולדה ומנ"ל לאסיק אדעתיה אי כיוצא או לאו ולכך מביא גבי שבת וכו' ועיין לקמן מה שאכתוב בעזרת האל וק"ל: **רש"י** בגמ' מפרש הי ניהו תולדות. כוונת רש"י לשלול הפי' של אבות דמשלם במיטב כמו שמפרש ר"ח בגמ' לו"א ובגמ' מפרש אקרן דנגיפה הוא תולדה דלא כתיב בקרא דכי יגוף היא נגיחה ש"מ הטעם הוא דכתיב בתורה והגמ' מוכיח זה דע"כ תנא שור לקרנו כסדר שהם כתובים שור תחלה כי יגח וגו' שהוא קרן. ועתה י"ל אמ"ש רש"י מבעה מפרש בגמ'. ונראה דהוקשה לרש"י דבע"כ קתני שלא כסדר המקרא דהא מבעה הוא אדם בפרשת אמור לזה מפרש בגמ' ר"ל ומבעה הוא שן והוא כסדר הכתוב וא"כ בע"כ שמבעה הוא שן. א"כ תנא שור לרגלו דאם שור הוא קרן קשה רגל מאי שייריה בשלמא קרן בתמין לא מיירי ומייתי לה כשהזיק חב וכו' אלא בע"כ ברגל איירי רישא וא"כ הוא שלא כסדר המקרא ונדחה בגמ' לתרץ לעיל ואין לומר דאדרבה רש"י ס"ל דמבעה זה אדם מפרש בגמ' וס"ל דשם אדם קחשיב כמ"ש ר"ת וא"כ יכול להיות מה שפירשנו לעיל א"כ קשה במה שכתב רש"י ובגמ' מפרש מאי לא הרי וכו' בשלמא בלא זה הוי אמינא דרש"י בא לבאר שלא תטעה לפרש כדעת המקשן ופי' התוס' לקמן דהקולא גורם החיוב שבקל יכול לשמרו והוי ככל לא הרי שבתלמוד ובזה מיושב נמי דלא נקט כסדר דלא יכול לומר לא הרי הבור כהרי השור וכו' דאדרבה דכיון שחייבה התורה בשור כ"ש שחייב בבור שבקל יכול לשומרו שיש בו כל הקולות אין כוונתו ואין הנאה ואין בו רוח חיים וכו' כמ"ש בש"ת ד"ר בזה לזה בא רש"י לסתור במאי דמפרש בגמ' דאדרבה דכוונתו להזיק ור"ח הוא חומרא לחיוב. כל זה מתיישב באם מבעה זה השן אבל אי מבעה הוא אדם לא מתיישב בכל לטעות בזה דלא שייך הפי' הנ"ל. ואין לומר דרש"י בא לשלול שלא תטעה לומר הפי' דלא הרי שהוא כמו הצד השוה שבכל התלמוד וכמ"ש התוס' בפי' דארבעה אבות לא הרי וכו' ולא נחת למנינא. א"כ קשה במ"ש רש"י ובגמ' מפרש הצד השוה לאתויי מאי דבשלמא אי הוא דלא כפירש"י בלא הרי אלא כפי' התוס' הנ"ל הוקשה לרש"י שפי' דל"ל הצד השוה דמאי נ"מ שהן שוין בחומרא אחד לו"א בגמ' מפרש ודו"ק: **שם** ברש"י ד"ה השור והבור וכו' כסדר שהם כתובים בפרשה וכו'. בא לתרץ למה לא תנא השור והמבעה בהדדי ששניהם עניני שור למאן דתני שור לקרנו ומבעה לשינו וכן למאן דתני שור לרגלו ומבעה לשינו ואפי' למ"ד מבעה זה אדם מ"מ הו"ל למיתניה בהדי שור דלתרוייהו יש בו רוח חיים. גם שהוא כסדר לא הרי דבמתני': **שם** ברש"י ד"ה לא הרי שור וכו'. כלומר אי כתב רחמנא שור וכו'. בא לומר שלא תפרש אין וכו' חומרת שור כחומרת מבעה דמבעה הוא חמור שיש הנאה להיזקו כמבואר בסברא בגמ' ואילו הוי כתב מבעה לא אתיא שור מיניה ע"ז אמר רש"י דאין הפי' כך אלא בא לומר דאין קולתו של שור כמו קולתו של מבעה ואי הוה כתב שור לא אתיא מבעה מיניה וכמו שכתבו התוס' בד"ה לא הרי וכו' וכפי שאכתוב בס"ד. ובדברי ריבות סי' כ"ז כתב בענין זה אך שדבריו אינם נכונים בזוכרו סברת הס"ד דלקמן דף ג' ע"ב וכפי' התוס' והאריך בדברים ללא צורך כי נראה פשוט שכוון רש"י בדבריו לדעת התוס' ממש ודו"ק: **שם** ברש"י ד"ה לא מיחייב אלא חדא אאב מלאכה אבל התולדה לא מיחייב. נ"ל אף שאין לנו נפקותא בדברי רש"י הללו בעניני דשמעתין מ"מ יפה כתב דודאי אין החיוב אלא משום אב ונ"מ אם שכח שעבר על התולדה ואם הביא חטאת על התולדה ושכח שעבר על האב אזי כשנזכר אח"כ שעבר גם על האב אינו נפטר בחטאת שהביא כן משמע לי מתוך פירש"י הללו: **תום'** ד"ה אית דוכתי דתני הן ואית דוכתי דלא תני הן כמו י"ג אבות נזיקין וד' מחוסרי כפרה. וא"ת ואמאי לא קאמר הכי הן כדקתני ארבעה ראשי שנים הן וכו' והנה העולם אומרים דתרתי דיבורי תוס' נינהו. ול"נ דחדא הוא ובלא זה לא רצו תוס' להקשות ליתני הכא הן דהוי אמינא כמו ברש"י וכדפרישנא לעיל דלא תני הכא משום דכתיב בהדיא בקרא אבל השתא דתני תוס' כבר אית דוכתי דלא תני הן כגון י"ג אבות נזיקין וא"כ אם כדברי רש"י דכל מה דלא כתיב בהדיא בתורה אע"פ דכתוב בתורה תני הן וא"כ הני י"ג דברים כולהו ילפינן מקראי דהיינו מריבויא דקרא וא"כ לא הוי בהדיא ולמה לא תני הן אלא ודאי דברי רש"י לאו מלתא היא וא"כ קשיא ליתני הכא הן ותי' וכו' וק"ל: **שם** בא"ד ק"ק והלא בגמ' מוכיח דנחת תנא למנינא וכו'. אתיא לאשמעי' מדאקשי' ותנא דידן מ"מ לא תני הכי וכו' וצ"ל למה היה ק"ק ונ"ל דהלא כאן משמע דתנא דידן ס"ל הני דר' אושעיא הוי נמי אבות וא"כ י"ל דלעולם התנא לא בא לאשמועי' מנינא אלא בא להגיד לא הרי זה כהרי זה באבות והמקשן הקשה הכי ותנא דידן דתני לא הרי צ"ל הכי פי' לכתוב חדא ותיתי אידך מיניה משום דתנא דידן ס"ל דאם שוין הן לא יאמר התורה כלום. וא"כ הני י"ג נמי לימא לא הרי זה כהרי זה דלמה אמרו התורה כולם והוא סברא דאבות הן א"כ בודאי יש חומרות בזה מה שאין בזה דאם שוין הן לכתוב חדא ותיתי אידך מיניה ולכך הוא ק"ק ודו"ק: **שם** ד"ה השור והבור וכו'. לא חש לשנותו כסדר הפרשה לפי שרחוק כ"כ וכו'* והא דלא תני הכי מבעה ג"כ לפני בור מטעם חדא לא הרי דסיפא הואיל דבמבעה אין חשש לשנותו קודם למאי דקדים ליה בתורה י"ל דע"כ הוצרך לשנות בור קודם להבער שהרי בור והבער סמוכים בפרשה ובור קדים ליה וממילא לא יהיה וכו' לא הרי דסיפא שאמר על שור ומבעה לא הרי דידהו כהרי אש משא"כ עתה דהוי מבעה ואש סמוכין להדדי וא"ש לא הרי השני ודו"ק. והיותר נראה דאי הוי תני השור והמבעה ודאי היה נראה לפי דגם מבעה איירי בעניני דשור ולפיכך הפסיק בבור להורות דמבעה איירי באדם ודו"ק: **שם** בתוס' בד"ה לא הרי שור כהרי מבעה וכו'. פי' אין קולתו של שור וכו'. בא לאפוקי שלא תפרש איפכא אין חומרת שור כחומרה של מבעה דמבעה הוא חמור ואי הוי כתיב מבעה לא אתיא שור מיניה ותאמר הסברא הנזכר בגמ' דף ד' ע"א דלכל א' וא' יש קולא וחומרא. וכמו שמסיק בלשונו ולא הרי מבעה כהרי שור. ומביאין תוס' ראיה לפירושם שנפרש את הלשון דר"ל אין שור קיל כמו מבעה אלא מבעה קיל מיניה ואילו כתיב שור לא אתיא מבעה מיניה שהרי מפרש לקמן בגמ' דף ד' למ"ד תנא שור לקרנו ומבעה לשינו דהא דאמר לא הרי שור כהרי מבעה היינו דשור כוונתו להזיק וכו' וממילא פירושו שאין קולתו של שור כקולתו של מבעה דהא שור חמיר ממבעה ואי כתיב שור וכו' ואע"ג דגם למ"ד תנא שור לרגלו ומבעה לשינו או למ"ד מבעה זה אדם מפרש ג"כ בלשון זה ממש מתחלה חומרא דשור כמו למ"ד תנא שור לקרנו אפ"ה הוצרכו תו לדקדק כן ממ"ד תנא שור לקרנו דלשאר מ"ד אפשר לומר שהם פירשו תחלה לא הרי מבעה כהרי שור שהרי שור חמור ובמאי דסליק במתני' הם פותחין ונפרש כן כדי לומר דלא הרי דמתני' הוי פירושו אין חומרתו של שור כחומרתו של מבעה כמו כל הרי שבתלמוד. משא"כ למ"ד דתני שור לקרנו דמתחלה היה אומר בגמ' סברת קולתו של שור מתחלה והקשה בגמ' דלאו ק"ו הוא וכו' והוצרך להפוך הדברים כנזכר לקמן למה לא אמר דדבריו מפורשין איפכא שבא לפרש לא הרי שור כהרי מבעה שאין חומרתו של שור כחומרתו של מבעה ואילו כתיב מבעה לא אתיא שור מיניה וכמו שהקשה שם רש"י. ומתרץ שם דאין זה לשון התלמוד לומר דההוא דבא למיגמר מיניה נקיט בלשונו באחרונה ע"ש דף ד' ע"א ומזה דייקי התוס' כאן ודו"ק. (וכיוצא בזה כתב ג"כ הרב בעל דברי ריבות סי' כ"ז) ומסקנת התוס' ואמרי אין פירושו כבשאר מקומות שבתלמוד ר"ל כשאומר בתלמוד לא ראי זה כראי זה והיינו כשבא ללמוד דבר זה משני דברים הצד השוה שבהן לכל א' יש פירכא ואין נלמד אלא משניהם בדרך יוכיח כשהוא אותו ענין בענין חייב כמו הכא שרוצה לחייב הא' מתוך האחר אזי צריכין לפרש לשון לא ראי זה כהרי זה פי' אין חומרתו של זה וכו' דלא מצינו לשון לא ראי זה אלא בענין כשבא למד דבר זה מחבירו בק"ו ומקשה עליו פירכא לומר שאין ללמוד מזה דזה חייב מחמת שיש לו חומרא מצד א' והשיב שיש לו יוכיח. וכי תימא שהיוכיח ג"כ חמור מצד א' נאמר לדינא דכבר התחלנו בו ללמוד ממנו יוכיח לא ראי זה וכו' ובזה מוכרחין לפרש דר"ל אין חומרתו של זה כמו חומרתו של זה. ולכך אין החומרות גורמת הדין כלומר שאין החומרות הנזכרות של הצדדין כהפירכות גורמין לדון אותו בזה הדין כלומר לחייבן שהרי אין חומרתו של זה כחומרתו של זה וממילא אין לו שום טעם לחייבן אלא מחמת הצד השוה שבהן והיא גורמת אותו הדין שיש בשניהם אבל אין לפרש לא ראי זה וכו' דהתם אין קולתו של זה כקולתו של זה דלשון זה אין לו חיבור באותו ענין דמה אמר לנו בזה שאין זה קל כמו האחד דאין זה שום דיוק לדייק שהצד השוה שבהן גורם הדין משא"כ כשפירש דאין חומרתו של זה כחומרו של זה דמזה מוכח דאין אותו החומרא גורמת הדין שיש בשניהם כמו שהקשה בהפירכות אלא ודאי דהדין שיש בשניהם הוא מטעם הצד השוה שבהן וממילא ה"ה אותו ענין שרוצה ללמוד מתחלה ודו"ק. אבל כאן במשנתנו פי' אין קולתו של זה וכו' ובא לתרץ דלא תקשה לכתוב שור ותיתי מבעה מיניה ע"ז אמר לא הרי שור וכו' שאין קולתו של שור כקולתו של מבעה אלא שור חמיר מיניה וכמו שמפורש בגמ' דף ד' וכמ"ש. ומסקי התוס' ואמרי ושינה כאן התלמוד פירושו מבשאר מקומות כו' ר"ל הנה אמת שמדוקדק מלשון התלמוד דלקמן שהם מפרשי' לא הרי דמתני' אין קולתו של זה וכו' וכמו שהוכחתי לעיל אך דמ"מ נקשה למה שינה כאן התלמוד פי' לא הרי ולא מפרש לא הרי דמתני' כמו שאר לא הרי זה וכו' שבכל התלמוד ונפקותא דר"ל לא הרי שור וכו' שאין חמור כמו מבעה ואילו כתב מבעה לא אתיא שור מיניה. ע"ז מסיק דהגמ' מדקדק כן מלשון סיפא דמתני' שהזכיר חמור תחלה בלא זה וזה שיש בו רוח חיים. וכן מבואר לקמן ברש"י דף ד' ע"א ע"ש. ואין להקשות על משנתינו למה לא אמר כאן כדרך שאמר לא ראי זה שבתלמוד והל"ל לא הרי מבעה כהרי שור ולא הרי שור כהרי מבעה ויהיה פירושם אין חומרתו של זה כחומרתו של זה ואילו היה כתב שור לא אתיא מבעה מיניה ולא הרי שור כהרי מבעה ואי כתב מבעה לא אתיא שור מיניה ולא הרי אש שאין בו רוח חיים כהרי זה וזה שיש בהן רוח חיים ולא הרי בור שאין דרכו לילך ולהזיק ויהיה ממש כסוגית תלמוד. י"ל שהתנא רוצה להזכיר בלשונו דבר המוקדם בתורה להמאוחר ממנו ולכך נקט כסדר הנזכר במתני' ודו"ק. והנה בתשובת בן לב ח"א דף כ"ט כתב בענין זה דברים שלא כענין הלכה. גם דברי ריבות לא דבר נכונה במ"ש על הא דאמרי' ואין פירושו כשאר מקומות שבתלמוד וכו' ואשר כתבתי הוא הנכון ופשוט והארכתי כי יען שדבריהם הם עמוקים ורבים ימו לדרך הנכון ולפי דעתי כוונתי האמת והמעיין יבחר הטוב ודו"ק: **שם** בתוס' ד"ה לא זה וזה שיש בהן רוח חיים וכו' דאי משום כח אחר מעורב בו וכו'. בתשובת רש"ך ח"א דף ע"ב תמה בזה איך תיסק אדעתין לומר דכח אחר מעורב בו הוי חומרא הא לקמן בגמ' דף ו' ע"א משמע כפשיטותא דהוי קולא גבי אבנו וסכינו ומשאו דקאמר לא מצי לאיתוייה מבור דמה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו משמע דהיכא דאין כח אחר מעורב בו הוי חמיר טפי ותי' צ"ל דאבנו וסכינו ומשאו דמזיקי בתר דנייחי דומיא דבור חמור בור טפי משום דאין כח אחר מעורב בו והוא לבדו עושה ההיזק אמנם לענין ענינים דמזיקי בהדדי דאזלי דומיא דאש דחמור דכח אחר מעורב בו וכדמוכח פשטא דגמ' שהביאו התוס' לקמן דף ג' ע"ב ומש"ה איצטריך התוס' למדחי פשטא דההיא עכ"ל והענין סברא זו מבוארת לקמן בתום' דף ג' ע"ב בד"ה כי שרית בור וכו' ע"ש ודו"ק: **שם** בא"ד וק"ק דמשמע דעונשין ממון מן הדין וכו'. הנה הרב ר' שלמה כהן בתשובה הקשה בזה דנתרץ דלעולם ס"ל לתנא דמתני' דאין עונשין ממון מן הדין ומאי דקאמר לא הרי שור ולא הרי מבעה ה"ק אפי' את"ל דעונשין ממון מן הדין ומצינו למילף חד מחבירית אפ"ה ליכא למילף משום דלא ראי זה וכו' וכל זה הוא ג"כ יגדיל תורה ויאדיר. ותירץ דהתוס' ס"ל דלא ה"ל לתנא לומר איזה דבר ע"ד יגדיל תורה ויאדיר כשאפשר שנטעה באיזה דין דהיינו כי הכא דמשמע פשטא דמלתא דעונשין ממון מן הדין ודו"ק: **שם** ד"ה ולא זה וזה שיש בו רוח חיים וכו'. דאי משום דכח אחר מעורב בו וכו' אין זה חומרא מדלא חשיב ליה גבי תוספות באש מבשור וכו' וא"ל א"כ דכח אחר מעורב בו הוא קולא א"כ לימא לא הרי השור כהרי בור ואח"כ לימא לא זה וזה שאין כח אחר מעורב בו דזה חומרא אבל גבי אש דכח אחר הוי קולא וכו' זה אינו דלקמן פי' התוס' דלפעמים הני כח אחר מעורב בו הוי חומרא ע"ש וא"כ כאן א"א לומר שהוא חומרא שהרי פעמים הוי קולא וא"ל דהרי קולא שהרי לפעמים הוי חומרא וק"ל: **שם** בא"ד ובור לא רצה לשנות קודם אש דא"כ יקשה דהוי אתי אש מינייהו מבור וחד מהנך וא"ל דלמא תו דאי הוי אתי אש אחר בור א"כ לא הוי מצי למימר לא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק שהרי בור אין דרכו לילך צ"ל דבאמת דברי התוס' הויא הכי דאי הוי תני בור קודם א"כ לא הוי מצי למימר לא זה וזה וכו' וא"כ בור עדיפא ואש הוי אתי במה הצד מבור וחד מהנך כדלקמן ודו"ק: **שם** בא"ד וק"ק דמשמע דעונשין ממון מהדין וכו' וצריך קישור. ונראה דבלא זה לא קשיא דכאן משמע דעונשין מן הדין וכו' דהא לעולם אין עונשין ומאי קשיא א"כ מאי קאמר לא הרי הא אפי' הוי מצי ללמוד מאידך צריך לכתוב דאין עונשין ממון מן הדין ה"א דמש"ה קאמר לא הרי אע"פ שהוא שלא לצורך כדי להגדיל תורה ויאדיר כאשר הקשה באמת מהרש"ך בתשובותיו אבל השתא דכתב התוס' כבר והתנא האריך להגדיל תורה ויאדיר משמע דוקא האריך היינו בבא אחד ללא צורך אבל הכל שלא לצורך אינה סברא וק"ל אכן הקושיא זה של מהרש"ך אפשר ליישב כן דהיאך יאמר התנא להגדיל תורה היכי דאפשר למיתי לידי טעות דלמא ילמוד א' דהתנא לא אמר להגדיל אלא הוא סבר עונשין מן הדין אלא ודאי צ"ל דהכי הוא האמת דתנא סבר עונשין מן הדין ולכך הקשו וק"ק וכו' וק"ל: **לפירוש** התוס' י"ל הא מוכח דתולדות כיוצא בהן לפי' רש"י דאל"כ היאך קאמר לא הרי וכו' דפשיטא הוצרך לכתוב מבעה דאם לא כתב א"כ הוי תולדה ולא הוי כיוצא בה וכמש"ל ודו"ק. ואין לומר דהאיבעיא הוא אי הוי הפירוש דאבות ותולדות כפירש"י וא"כ לעולם כיוצא בהן ומה שנקרא תולדות משום דלא כתיב בהדי' א"כ כיון דאכתוב קאי מסתמא חשיב להו ג"כ כסדר הכתוב ששור הוא קרן כתוב תחלה והני ד' קי"ל דמשלמי במיטב ולהכי קרי אבות אף דלא הוי כתיבא א"ד לאו כיוצא בהן והאי מקרי תולדה והאב הוא מה שמשלם במיטב א"כ קשה מאי לא הרי השור וכו' דאי שור הוא קרן תו לא אתי שפיר דלא אתיא מבעה מיניה דא"כ הוי אמרי' דיו והוי דינן של מבעה לשלם חצי נזק בתם. בשלמא אי אמרי' דס"ל לתנא דלעולם אזלינן בתר הכתוב וס"ל דמבעה הוא שן ובע"כ שור הוא רגל או ס"ל מבעה הוא אדם ושור הוא כולל לג' אבות קאי לא הרי השן ורגל או אשן ואדם ולא אקרן כלל כקושיותינו אבל למאי שהוכחנו דלפי זה מוכח דתולדות כיוצא בהן ותירצנו דהאיבעיא מסופק דלמא לאו כיוצא בהן ולא אזלינן בתר הכתוב כי האב הוא מה שמשלם במיטב והתולדה הוא מגופו אף תם של קרן שכתוב מקרי תולדה דקרן א"כ גם כי לא אזלינן בתר הכתוב קרי אב ואלו ד' דנקט הוא לאו דוקא ולא חש לדקדק בתר הכתוב אלא משום לא הרי וא"כ הלא הרי קאי אתשלומין כשם שמשלם בשור כך במבעה אלא דבשור איכא תולדה דמשלם מגופו משא"כ במבעה דקי"ל דהוא אב אע"פ שאינו כתוב בתורה הדרא קושיא לדוכתיה א"כ אמרי' דיו ולא יוכל למילף מבעה משור לענין גם התשלומין מיניה דה"א דמשלם חצי נזק בתם בשן ואדם. וא"ל קושיא ראשונה דס"ל למקשן כפי' הרא"ש להרי"ף דהאיבעיא לא קאי אלא אתולדה דקרן דמאחר דחזינן דהאב גופיה יש חילוק בין מועד לתם א"כ גם התולדה חלוקה מהאב כגון בנגיפה ונשיכה גם מועד דינו כתם אבל בשאר אבות ודאי ס"ל דאין חילוק בין אב לתולדה א"כ קשה ל"ל להמקשן להביא הא דנפקא מיניה בשבת לרבנן בין אב לתולדה או לר"א הא אינו חפץ אלא להוכיח משם דתולדה כיוצא בה. והנה המפרשים בספריהם תירצו דהוא בעל האיבעיא (עיין ספר לחם אבירים) רוצה להחזיק מסברא דאף דתולדה כיוצא בו מקרי אב בחילוק מועט כגון מה דכתיב בקרא אף שאין חילוק קרי אב ומחזיק הסברא מר"א דלרבנן ודאי יש חילוק רב בין אב לתולדה *אכן לר"א קשה ומסיק דמשום דהוי במשכן חשיבה וכו' והיה סברא מועטת דלענין דינא שוין בכל מילי ואינם מחלקים אלא בשם דהרי וא"כ בנזקין נמי אמרי' כן ע"ש אבל לפי מ"ש לא א"ש דאכתי קשה נכתוב להדיא למה הוצרך להביא הא דר"א דסברא זו דקרי אב היא מוכרחת לכל הדעות בשאר אב ותולדות שהוא לדעת האיבעיא בלי ספק כיוצא בהן ובע"כ קרי אב משום דכתיבה גם לא א"ש תירוץ זה לסברת התוס' דגם לר"א יש חילוק בחיוב בהתראה וכמו שהוקשו ודו"ק: **שם** בתוס' בד"ה ולר"א אמאי וכו' שהוא מתרה בדבר שאינו דומה וכו'. אין להקשות דמ"מ היה אפשר לתרץ דנ"מ לענין התראה שאם התרה התולדה משום אב דידה הוי התראה אבל אם התרה האב משום התולדה דידיה לא הוי התראה די"ל כיון שהתולדה והאב הם דומים זה לזה ויש להם שייכות זה עם זה לא שייך לעג ומועיל מתולדה לאב כמו מאב לתולדה (עיין דברי ריבות) *עי"ל דא"כ הוי אב קולא יותר מתולדה ואין לקרותו אב להיות שהתולדה יותר חייב מהאב ודו"ק: **שם** בתוס' בא"ד ועוד דנוטע ומבשל א"צ להתרותו משום אב ואם התרה משום התולדה חייב כו' (ס"א ואם התרה התולדה משום נוטע חייב) ואין כאן חשש **ששתי הגירסות נכונים והעיקר פי' התוס' הנ"ל דה"ם שבא לתרץ תירוץ שלישי דאפי' את"ל דצריך להתרות התולדה משום אב ואילו אתרי ביה משום עצמו לא מיחייב אפ"ה ליכא למימר דמש"ה קרי ליה אב דא"כ נוטע ומבשל ליהוי אבות דא"צ להתרות בהן משום אב אחר ואם התרו התולדה דידיה משום נוטע חייב ור"ל דנוטע בשבת חייב דהוי כעין זריעה שנחשב באבות מלאכות ומבשל בשבת חייב דהוי כעין אופה שנחשב באבות מלאכות ובנוטע ומבשל אין צריך להתרותו משום אב דידהו ואדרבה אם התרה תולדת נוטע משום נוטע נמי חייב וכן במבשל וא"כ אם נאמר דחשיבות האב הוי משום שצריך להתרות התולדה דידה משום האב למה לא חשיב לנוטע ומבשל בפרק כלל גדול באבות מלאכות. אלא ודאי דלא משום זה חשיב אב ועיין ספר דברי ריבות ותראה דדבריו אינם נכונים. ובשאלת תשובות ר"ש כהן ח"א דף ע"א תמה בזה וכתב דאין ראיה מנוטע דא"צ להתרותו משום אב דזורע דשאני נוטע דאיהו אב כמו זורע ונוטע וזורע אבות חשבינן ליה זרע בזרעים ונוטע באילנות ולא צריך למיחש ביה בפרק כלל גדול דסגיא במאי דקא חשיב זורע דממילא הוא נוטע עכ"ל. ואני בעניי נראה דיותר יש לתמוה מאי

דאיה

הגה"ה

*ול"נ דאין זה קושיא כלל דודאי התוס' מתרצים זה על התנא דככר שינה הסדר ותני מבעה קודם הבער אף דכתיב א"כ באמור למ"ד מבעה זה אדם להכי מתרצין התוס' דמשום דרחיק לא חש אף שבאמת הוא שינויא דחיקא ליישב ההגה אבל להקשות על התנא דמשום סברא קלושה זו ישנה עוד יותר וישנה בור א"כ מבעה דכתיב מאוחר בפרשה אמור אין זה קושיא לדעתי דלתירוץ סברא קלושה זו ולא להקשות ודו"ק:

הגה"ה

*אין זה דוחק כ"כ דלקמן גבי אבנו וסכינו ומשאו אמר אי לרב היינו שור ופי' התוס' היינו קרן דשן ורגל פטורים ברה"ר ובאבנו וסכינו אף שהוא תולדה דקרן אי לא אפקרינהו אין לחלק בו בין תם למועד וא"כ לפ"ז ג"כ התולדה יותר חמור מהאב דהתולדה מועדת מתחלה והאב שהוא הקרן יש בו תמות ודו"ק כנ"ל גבי צרור קטן:

הגה"ה

**ול"נ ליישב גירסות הספרים דגרסי' ואם התרה משום התולדה חייב וכו' וה"פ דבאים התוס' לתרץ עוד תירוץ לחזק התירוץ הראשון דקושית התוס' היה תימה כ"מ לענין שצריך להתרות אתולדה משום אב ורוצים להביא ראיה מפי' תולין וע"ז תירצו דאין זה ראיה דהכי פירושו וכו' אבל אם התרו בו משום עצמו חייב ע"ז מסקי התוס' וכתבו ועוד להוכיח את זה מנוטע ומבשל דאין צריך להתרות התולדה משום אב ומחדשים עוד לתרץ קושית הדברי ריבות דמקשה לעיל לפי תירוץ הראשון של התוס' דנימא דנ"מ לענין התראה שאם התרה התולדה משום אב דידה הוי התראה אבל אם התרה האב משום התולדה לא הוי התראה. ודחק עצמו בתירוצו ע"ש וכמ"ש. ע"ז כתבו התוס' ועוד לתרץ שתי קושיות יחד ומביאים ראיה מנוטע ומבשל דא"צ להתרותו משום אב אף שהם התולדות דאופה וזריעה ובזה הונח קושית התוס'. ואח"כ כתבו ואם התרה משום התולדה פי' אף אם התרה לאב משום התולדה כגון לאופה משום מבשל וזריעה משום נוטע חייב. ולהכי מדקדקין וכותבים ואם התרה משום התולדה דהל"ל ואם התרה משום עצמן דהא כדידהו אנן קיימין אלא דבא לתרץ כמ"ש דאם התרה האב משום התולדה חייב וכתב משום דגם הם בפרק ראשון נקראים אבות לזה כתבו ואפ"ה לא חשיב להו בפרק

ראיה מיתי ממבשל דהא עיקר האב הוא המבשל דהא דחשיב אופה היינו משום דבישול סממנים היה במשכן ונקט אופה משום דתנא סידרא דפת נקיט ואזיל. וכמבואר להדיא בגמ' פ' כלל גדול דף ע"ד ע"ב ע"ש וא"כ עיקר אב דאופה היינו מבשל ובשאלת תשובות ר' בצלאל דף ק"ח ע"ג

כלל גדול וס"פ ואפ"ה אף שכתבנו דאם סתרה לאב על אופה וזריעה משום תולדה שהוא מבשל ונוטע חייב אפ"ה לא חשיב ליה לאב א"כ מוכח שאם סתרה אב משום תולדה חייב ובזה מתורץ קושית הדברי ריבות ודו"ק נ"ל הקטן צבי הירש) :

וע"ד מקשה קושיא זו ותירץ שם אבל כפי הנראה בעיני לא תירץ הרב כלום ואין דבריו נכונים ומובנים לי. ונראה בעיני לתרץ שתי הקושיות דהתירוץ קאי כשעדיין אין אנו יודעין שענין אבות מלאכות יהא תלוי במשכן והיינו סבורים שתלוי בענין אחר וא"כ הוי אופה דוקא ובישול אינו אלא תולדה וכן זורע הוי דוקא נקרא אב ולא נוטע אף שדומה לו. ואף שברייתא בפ' במה טומנין דף מ"ט ע"ב מבואר להדיא שתלוי הכל במשכן מ"מ נוכל לומר שפיר דהמקשן לא ידע אותה הברייתא. אבל לפי האמת שהכל תלוי במשכן חשיבא אזי ודאי הוי בישול אב ממש. ונוטע הוי אב כמו זורע ודו"ק : שם בתוס' בד"ה הך דהוי במשכן חשיבא וכו' ובא לאפוקי כמה מלאכות שלא היו חשובים והיו במשכן וכו'. ר"ל להך גירסא אפשר לומר דלא בעי תרתי חשיבא ומשכן ומאי דקאמר הך דהוי במשכן חשיבא לא בעי לומר דבעינן נמי משכן אלא דאע"ג דהוי במשכן כיון דלא חשיבא לא קרי ליה אב מלאכה ואין להקשות דא"כ דחשיבא בלא משכן קרי ליה אב הוי לן למצוא בכלל האבות שום מלאכה שלא היה במשכן ואנן חזינן דכל הנך אבות מלאכות דחשיב במתני' הוי במשכן דס"ל דחשיב אופה בכלל מלאכות האבות שלא היו במשכן ולא חשיב בישול שהיה במשכן אלא ודאי דס"ל דאופה הוי מלאכה חשיבא ולכך חשיב ליה מה שאינו כן בישול דלא נחשב בעיניו ודלא כסברת התלמוד של פרק כלל גדול שהבאתי למעלה כן אפשר לומר דס"ל סוגיא דידן אליבא דר"א להך גירסא ולגירסא השני דמשמע דבעינן תרתי הא דחשיב אופה בכלל אבות משום דאפיה היינו בישול אלא דסידורא דפת נקט דפרק כלל גדול ובש"ת רש"ך ח"א דף ע"ג האריך מאד וכמה שכתבתי נתיישב נכון ויפה ודו"ק : שם בא"ד ה"ג הך דהוי וכו' הם העלו הקרשים מקרקע לעגלה דהיינו הכנסה. ר"ל דהקרקע היה רה"ר והעגלות היו רה"י והיינו הכנסה ואפ"ה לא חשיב ליה באבות דהכנסה אינו אלא תולדה. וזה מבואר בפ' במה טומנין (דף מ"ט ע"ב) ומסקי התוס' ומושיט בדיוטא אחת ר"ל דחשיב ליה נמי תולדה אף שהיא במשכן וענין זה דמושיט בדיוטא אחת מבואר בשבת ר"פ הזורק דהיינו שני גזוזטראות הבולטין לרה"ר והן בעלייה אחת באורך רה"ר על פני הבית ויש הפסק רה"ר ביניהם ומושיט מזו לזו שפיוצא בזה היו במשכן שהיו מושיטין הקרשים מעגלות לעגלות והפסק אורך רה"ר היו מפסיק בין העגלות ע"ש ברש"י (דף צ"ב ע"א) ואפ"ה לא חשיב ליה באבות מלאכות פ' כלל גדול ש"מ דלא הוי אלא תולדה וק"ל. ומסקי התוס' ואית דגרסי כו' והך דלא הוי במשכן ולא חשיב קרי ליה תולדות וכו' ר"ל דלא הוי במשכן או לא חשיב כדמסקי דלגירסא זו תרתי בעינן ואתיא וי"ו המתדבקת במקום וי"ו המחלקת. ואין להקשות מנא ליה להתוס' לומר דבסיפא הוי הוי"ו לאו דוקא וברישא הוי הוי"ו דוקא דלמא דברישא לאו דוקא ובחשיבא לחוד או במשכן לחוד הוי סגי די"ל דכבר מבואר בתוס' דכמה מלאכות היו במשכן דלא חשיבו מכלל האבות כגון הכנסה ומושיט ודו"ק : ע"ב גמ' וכי תימא דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן. אין להקשות אמאי איצטריך לאתויי ההיא ויעש לו צדקיהו כיון דמההיא ליכא למילף י"ל דמשמיענו דאפי' לגילוי מלתא בעלמא לא ילפינן מדברי קבלה והמקשן מקשה דאין זה שום סברא לומר דלא נילף גילוי מלתא בעלמא ולפי המסקנא לא קשיא כלל למה ליה להביא ההוא קרא דויעש לו צדקיהו דאיצטריך למילף חיובא בתלושה דלא תימא אנס הוא ולא חייב כלום בתלושה וק"ל וכן מבואר בתשובת ר"ש כהן ח"א דף ע"ד ע"א : שם בגמ' מ"ש גבי אדם דכתיב כי יגח כו'. בשלמא אם נאמר דנגיפה אין פירושו נגיחה לא קשיא דאפשר דאין מדרכו של שור ליגוף אלא לנגחו לכך אמר גבי אדם לשון נגיחה אבל עכשיו שתירץ דנגיפה היינו נגיחה א"כ קשה למה אמר באדם לשון נגיחה ובבהמה לשון נגיפה וק"ל : שם בגמ' אלא תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאמר רב פפא אהייא. ר"ל בשלמא אם נאמר דנשיכה הוי תולדה דשן ורביצה ובעיטה הוי תולדה דרגל אתי שפיר דאפשר לומר דעל זה קאי רב פפא דתולדותיהן לאו כיוצא בהן דודאי מקרי תולדותיהן ומיהו לענין דינא אינו כיוצא בהן שאינן דומין לאבות שלהן וכמו שאמר הסברות בגמ' אבל עכשיו שאמר דזה מקרי תולדות הקרן א"כ אהייא קאי רב פפא ודו"ק ובענין זה כתוב בדברי ריבות סי' כ"ט ששינה קצת ואשר כתבתי הוא נכון ושאר דברים שכתב שם בד"ר בענינא דשמעתין דברים רחוקים הם : שם בגמ' מ"ש קרן דכוונתו להזיק וממונך כו'. הא דלא חשיב דדמו לקרן דאין היזקן מצוי ואין הנאה להיזק כקרן י"ל בפשיטות דדברים הללו עושין קולא וכאן לא חשיב אלא דבר המתחייב אותו שעושה החומרות שבו וק"ל : בתוס' ד"ה דאילו אב מטמא וכו'. הנה בש"ת רש"ך הביא דברים וכתב ללא צורך ולכן לא רציתי להעתיקם כיון שאינם נכונים בעיני. ול"נ דמסקנת התוס' בזה הדבור הוא והרי טמא מת עושה כלי מתכות כיוצא בו דהחרב הרי הוא כחלל וכו' ר"ל אם נגע החרב במת הרי הוא דינו כמת ואם לא נגע אלא בטמא מת אזי הרי הוא כטמא מת כן מבואר ריש פ"ק דאהלות ודו"ק : שם בתוס' ד"ה אבל במחוברת וכו' דאיכא למיפרך שכן מועדים מתחלתן פי' דרכן להזיק משא"כ בקרן וכו'. והיינו פי' ר"ת שהביאו התוס' לעיל והא דלא מקשה מפשטא דשמעתין דלקמן היינו משום דכשנפרש שכן מועדין מתחלתן כפשוטו אין שום פירכא אקרן דאפשר דבקרן נמי הוי מועד מתחלתו והא דחילקה התורה בין תם למועד היינו בקרן תלושה דוקא משא"כ לפי ר"ת דס"ל אותו מ"ד דבקרן בחזקת שימור קיימי והיינו ודאי אפי' בקרן מחוברת דהא לפי האמת איירי קרא במחוברת דאינו משלם אלא ח"נ וס"ל לאותו מ"ד דהוי קנס א"כ ממילא ס"ל מכח סברא דבחזקת שימור קיימי ואפי' במחוברת מדלא אמר דהוי ממונא ואותה סברא אינה משתנית וא"כ קשה קושית התוס' משא"כ בפשטא דשמעתין דלא פריך אלא ממה שאין הקרן משלם אלא ח"נ. והיינו משום דכך נמצא את דינו בתורה ולא משום סברא ומזה לא שייך להקשות כאן וכמ"ש וק"ל (ודלא כדברי ריבות הדיבר מענין זה ולא בא לעומק ומה שכתבתי הוא נכון ודו"ק) :

[illegible]

דף ג ע"א גמ' אמר מר ושילח זה הרגל וכו' והשתא דאוקימנא ארגל שן דלא מכליא קרנא מנ"ל

[illegible]

רגל ל"ש וכו' דהא לא כתיב ביה וביער. ורש"י שתירץ דהוי מוקמינן ושילח להיכא דלא מכליא קרנא היינו אי הוי כתיב ושילח לחוד ודו"ק. ובדברי ריבות סי' ל"ה לא ידע לתרץ קושיא הנ"ל בענין זה וכן לקמן בסמוך גבי הא שתירץ בגמ' מהו דתימא אידי ואידי ארגל הא דאזלא ממילא וכו' שיש להקשות ג"כ כמו שהקשו רש"י בענין דמכליא קרנא שיכתוב וביער היינו אזיל ממילא וכ"ש שלח שלוחי ולכן צריך לתרץ בענין שפירש"י דהא וביער אתיא להיכא דשלח שלוחי וא"כ נקשה איך מסיק אח"כ דומיא דשן מה שן ל"ש וכו' דבשן גופיה מנ"ל דלמא לא איירי אלא בשלח שלוחי ונתרץ בענין שכתבתי מדשינה וכתב לשון וביער ולא כתב לשון ושילח כמו ברגל וזהו נמי שכתב רש"י שם מה שן ל"ש וכו' דהא לא כתיב ביה ושילח וכל זה הוא לשיטת רש"י אבל לפי' התוס' בד"ה והא דמכליא קרנא כו' לא קשה מידי דמדבריהם משמע דושילח משמע בהדיא להיכא דלא מכליא קרנא ואין לפרשו במכליא קרנא וכן וביער נאמר דמשמע בהדיא להיכא דאזלא ממילא ואין לפרשה בשלח שלוחי ולכך מעיקרא לא קשיא כלל : שם בגמ' איצטריך מ"ד אידי ואידי ארגל הא דאזיל ממילא וכו'. הנה לפי שיטת רש"י הנזכרת יש לתמוה דהוי מצי לתרץ תירוץ דלעיל דה"א אידי ואידי ארגל הא דלא מכליא קרנא והא דמכליא קרנא או שהיה לו לתרץ לעיל תירוץ זה הא דאזיל ממילא הא דשלח שלוחי. ולפי שיטת התוס' נמי יש להקשות אף שצריך לחלק בשני ענינים דבכילוי קרנא לחוד לא סגי שהיה קשה לכתוב ושילח וכן בחילוק דאזלא ממילא לחוד לא סגיא דא"כ קשה לכתוב וביער לחוד מ"מ יש לתמוה למה תירץ לעיל בשן חילוק דכילוי קרנא והניח חילוק דאזלא ממילא. וה"ל לתרץ קושיא דלכתוב ושילח לחוד. וכאן גבי רגל הוא איפכא שחילק בין שלח שלוחי ואזלא ממילא והניח חילוק דכילוי קרנא וה"ל לתרץ קושיא דלכתוב וביער לחוד. ואפשר שלשיטת התוס' ליכא לאקשויי מידי דנוכל לומר דסבירא להו דבמלת וביער אינו מפורש בהדיא דאזלא ממילא והיה אפשר לפרשו דשלח שלוחו וממילא לא קשיא לכתוב וביער לחוד כאן גבי מ"ד אידי ואידי ארגל. והא דניחא להו לתלמודא לחלק בין כילוי קרנא מלחלק בין שלח שלוחי ולכך תירץ לעיל בשן חילוק דכילוי קרנא והניח חילוק דשלח שלוחי וה"ל לתרץ קושיא דא"כ לכתוב ושילח לחודא דאותו חילוק אינו כל כך ישר בעיניו כמו כילוי קרנא וכאן דמקשה בגמ' דלא לכתוב וביער מוכרח לתרץ בחילוק דשלח שלוחי דהא ס"ל לתוס' דבושילח מפורש בהדיא להיכא דלא מכליא קרנא. אך לשיטת רש"י קשה ואין לי עליו תירוץ ויישוב וצ"ע. גם יש להקשות בהא דמקשה בסמוך ולכתוב רחמנא ושילח דמשמע שן ומשמע רגל וכו' הלא יש לתרץ קושיא זו בשני תירוצים שהוזכרו כבר בחילוק דכילוי קרנא ובחילוק דאזלא ממילא ולשיטת התוס' יש ליישב ג"כ קושיא זו דהא חילוק דכילוי קרנא לא אפשר לתרוצי שם דושילח משמע להדיא אפי' היכא דלא מכליא קרנא. והא דלא ידע המקשן חילוק דושלח שלוחי אפשר לומר דהיה ס"ל להמקשן דלא ס"ד לחלק ולפרש אותה דוקא בשלח שלוחי אלא משום דאי לאו הכי הל"ל והלך בעירה מדאמר לשון שלוח נאמר דדוקא איירי בשלח שלוחי. ולהכי איצטריך וביער. וא"כ השתא דנאמר דושילח איירי בשן ורגל והוצרך לכתוב לשון שילוח כדי לכלול שן ורגל עולה בדעתו שאין לחלק בחילוק שלוחי שלחה. אך לשיטת רש"י קשה דנחלק בחילוק דכילוי קרנא ונתרץ כעין שתירץ רש"י בקושייתו דה"א דושילח אתי היכא דכילוי קרנא. ואפשר לי לומר דס"ל להתלמוד דכילוי קרנא שייכא בשן דכמעט כל הזיקו הוא כילוי קרנא דשחת מלתא דלא שכיחא היא ועכ"פ רובא דרובא היזק השן הוא כילוי קרנא משא"כ רגל דהיזקו הוא מצוי ודאי הסברא נותנת שאין חילוק בין מכליא קרנא ללא מכליא קרנא דבר הזיקו מצוי בלי כילוי קרנא כמו מכליא קרנא. וחילק דשלחה שלוחי שייכי ברגל דאין הנאה להיזקו ה"א דאין לחייבו אלא בשלח שלוחי להלך משא"כ בשן שיש הנאה להיזקו הסברא נותנת לחייב אף באזלא ממילא הואיל דנהג בהמתו וכ"ת שאין לשלם אלא מה שנהנה לא כן מאחר שאתה מחייבו ובא ליתן תשלומין יש לחייבו בכל ההיזק וא"כ מחלק התלמוד בכל אחד הסברא השייכא ביותר כאן שיכול לחלק בכמה חילוקים וכמ"ש וא"כ השתא לא קשיא קושיא דלעיל שנתרץ דחילוק כילוי קרנא אהא דמקשה דלכתוב ושילח לחוד דמשמע שן ומשמע רגל דעל המקשן ודאי לא קשיא דס"ל מאחר דאיירי גם ברגל וברגל הסברא נותנת דאין חילוק בין כילוי קרנא ללא כילוי קרנא דמאחר דהיזקו מצוי ודאי שיש לחייבו אף בלא כילוי קרנא דכך היזקו מצוי בלא כילוי קרנא כמו בכילוי קרנא וא"כ ה"ה שן נמי אין חילוק דנילף מרגל וכו' איפכא לענין שלח שלוחי דבשן אין סברא לחלק ונילף רגל משן והתרצן השיב אין דגם בשן יש סברא לחלק בשלח שלוחי והא דוקא שלחה שלוחי וכו' והא דלא תירץ חילוק דכילוי קרנא היינו משום דאפשר דס"ל דיותר שייך סברא דשלח שלוחי בשן ממה ששייך סברא דכילוי קרנא ברגל. ולכך לא רצה לתרץ תירוץ דכילוי קרנא דמאחר דלא שייך ברגל ורגל לא שייך כליא קרנא ול"ש לא מכליא קרנא נילף שן מיניה ולא איצטריך וביער אבל סברא דשלח שלוחי שייך ג"כ בשן דה"א דבאזלא ממילא לא תשלם אלא מה שנהנית כענין שכתבתי למעלה ולכך איצטריך וביער ודו"ק. והא דלא תירץ לעיל גבי שן ג"כ חילוק דשלח שלוחי היינו משום דחילוק כילוי קרנא שייכים ביה יותר ועדיפת ליה לחלק בכך. ובזה נתיישב כל הסוגיא יפה ודו"ק : רש"י בד"ה אידי ואידי וכו' הקושיות הנופלות בשיטות רש"י עיין בספרי אחרונים שהאריכו להקשות אשיטת רש"י ולא מצאתי נחת בפירושיהם בדברי רש"י ז"ל והנלע"ד דרש"י ס"ל בכל הסוגיא דאי דרשינן ושילח אשן לחודיה ולא ארגל כלל נוכל לפרש במאי דאורחיה דשן כגון במכליא קרנא וכן אי דרשינן וביער ארגל לחוד ולא אשן נוכל לפרש במאי דמסתבר ברגל דאורחיה לשלחו ולהזיקו משא"כ אי דרשינן ושילח ארגל וביער אשן ורואים השינוים מדלא כתיב בשן ושילח וברגל וביער ש"מ דברגל חייב אפי' במאי דמכליא קרנא מדלא כתיב וביער ובשן חייב אפי' בלא שלח שלוחי מדלא כתיב ושילח בשן. וא"כ כוונת רש"י להקשות דאי איירי אשן למה לי תרי קראי הוי ליה להכתוב לכתוב ושילח ולרמוז עליו פסוק דשייך לשון שילוח בשן כמו שרמז באמת בפסוק ושן בהמות אשלח בם ותו לא צריכי לביער ולא שייך לתרץ כמ"ש התוס' ה"א דשלח וכו' חדא דאכתי לא ידע מסברא זו. ועוד דהמסתבר בשן דמזיק וכליא קרנא כיון דדרכו בכך. וכן באמר מר השני מתפרש כן כמו שכתבתי. אבל המקשן האחרון פריך כיון דושילח קאי אשן ורגל ביחד סובר המקשן דמקיש ג"כ זה לזה דאורחיה דרגל לאזוקי בלא מכליא קרנא ואורחא דשן בלא שילוח נילף זה מזה כמו דילפי' ושילח מוביער בשינויא כך נילף כשנכללי' במקרא אחד ומתרץ ליה התרצן דאף דנכללי יחד לא נקיש זה לזה במסתבר אלא הא ושילח דוקא בשן ג"כ להכי כתיב וביער והוא השן מקרא דכאשר יבער ושינה כאן לשון ושילח וכאן וביער אז אמרי' בע"כ דברגל חייב בלא מכליא קרנא ובשן בלא שילוח מדלא כתב ברגל וביער ובשן ושילח משא"כ כשאין אני רואה שינוי הכתוב לא מקשי' אלא מה שמפורש בכתוב הוא דוקא ודו"ק היטב ברש"י ובלשונו ואל יהי' דחוק בעיניך שרש"י יקשה שירמז הכתוב שושילח קאי אשן דהא גם לשיטת התוס' אתה מוכרח בע"כ לפרש כן דאל"כ מה הקשו וא"ת ולכתוב ושילח וכו' הא אי הוי כתב ושילח לחוד לא הוי מפרשי' אשן דלמא הוי מפרשי' יותר ארגל לכך הוכיח לכתוב וביער לאגלויי דקאי אשן מכאשר יבער אלא ע"כ צ"ל כמו שפירשתי לדעת רש"י וס"ל לרש"י דלא כפי' התוס' בד"ה איצטריך וכו' ודו"ק. ובעל כרחך שיטת רש"י שפירשתי הוא אמת הגם דאין להקשות משיטתא דהתוס' כיון דכבר ידע המקשן האחד דושילח דהוה אמינא דוקא שלח שילוחי א"כ מאי הקשה באמר מר השני במאי מוקמי לה כיון דידע הסברא הנ"ל ודאי הוי מוקמי אידי ואידי ארגל והא דאזיל ממילא בשלמא לרש"י א"ש וכמש"ל דבזה י"ל שאמר מר השני הוא מקשן אחר ולא ידע מפלפול הראשון. והראיה ממאי דפריך והשתא דמוקמינן של רגל דאזלא וכו' מאי פריך הא כבר ידע התוס' שלמעלה דומיא דרגל א"כ גם כאן נתרץ דומיא דשן אלא בע"כ הוא מקשן אחד ופריך מסדר קרא דלכתוב הראשון ושילח ולא לכתוב בשן כאשר יבער בשני אכן אי קשיא אשיטת תוס' הא קשיא לי והיא קושיא אלימתא בעיני דכיון דידע המקשן הסברא דהא דוקא דשלח שלוחי א"כ הוי ליה לתרץ דאי לא כתיבי משלחי רגל הוי מוקמינן בשן כוליה דובער זו השן וכ"ת שני קראי ל"ל דה"א דושלח אתי לאשמועינן דלא מיחייב בשן אלא דוקא בשלח שלוחי וביער קמ"ל דלא מיחייב אלא בכליא קרנא ולקולא ומנ"ל דה"א לחומרא דהא אי אשן לחוד לא שייך לומר היקשא וכן בואמר מר השני. (אבל המקשן ולכתוב ושילח מקשה ממ"נ). ובשלמא לשיטת רש"י לא קשיא כלל דלא נוכל לפרש כן דא"כ הוי קשה קושית רש"י דאכתי קשה לכתוב ושילח לחוד דקאי אשן. והוי מפרשינן דבעי שלוחי וכליא קרנא ולא בעי וביער ולכן הוכרח בע"כ לפרש ושילח לקולא דלא כליא קרנא. אבל לשיטת התוס' אי כתב ושילח לחודיה אשן לא הוו מפרשי' אכליא קרנא אלא בשלח שלוחי לחודיה א"כ דלמא בענין וביער דאינו חייב אלא בכליא קרנא ושילח בעי שילוחי דוקא ולקולא וצ"ע וכיון שהוכחנו ששיטת רש"י הוא אמת קשה לי אשיטתן דמאי פריך ולכתוב ושילח וגו' ממ"נ הא כבר ידע התירוץ שמתרץ ואי פריך כמו שפירשתי לשיטתו א"כ מה תירץ לו המתרץ והיאך רמז לו התירוץ שפירשתי בשלמא לשיטת התוס' י"ל דהמקשה פריך ושילח ולא בעי וביער היינו הפסוק דכאשר יבער הגלל וגו' אבל וביער כתיב א"כ יהיה וביער פי' דושילח ל"ד אלא הוא ממילא בשן ורגל. והתרצן תירץ דאכתי י"ל דושילח בשן ורגל הוא דוקא דשלח שלוחי וביער אתיא לאשמועינן שיהיה בשניהם דוקא מכליא קרנא כמשמעות לשון וביער חדא לחומרא וחדא לקולא. לשיטא זו מתיישב גם לפירש"י דאף לפי מ"ש דלא מקשינן זה לזה כששניהם בתיבת ושילח היינו היכא דלא כתיב וביער כלל ושניהם נכללים בתיבת ושילח. אבל השתא מפרשינן דגם תיבת וביער יש לכתוב אלא דלא לינקום התנא הכתוב דכאשר יבער הגלל וגו' שפיר פריך המקשן והתרצן מחולק. אלא דא"כ י"ל כשיטת רש"י קושיא אחרת מאי פריך לכתוב ושילח וגו' דלמא אי לא כתיב הקרא דכאשר יבער הגלל וגו' כי נפקא דומשילח ה"א דשילוח דשן הוא נשיכה דשן כמו ושן בהמות ונשיכה הוי אב בפני עצמו לשלם במיטב בתחלת נשיכתו דלא כקרן. בשלמא בלא תירוץ הנ"ל י"ל דפריך דא"כ בתיבת וביער לחודיה הוי משמע דקאי אשן דאכילה ולא אנשיכה ול"ל קרא דכאשר יבער וגו' אכן לפי שתירצתי לעיל הדרא קושיא לדוכתיה. דמאי פריך הא ידע התירוץ. ומה שתירצתי דדייק דלכתוב וביער ה"א אי הוי כתיב וביער הוי אמינא דאתי לאשמועינן דושילח הוא אכילה ולא נשיכה ואכתי נפרש דושילח שלוחי דוקא ומנ"ל לומר דובער אתי לאשמועינן דאף דקאזיל ממילא ודו"ק. (חסר כאן איזה דפין והכל על דהכדין ולא מסתכמין) : וקמ"ל שהוא אב ולא תולדה דקרן אלא משלם נזק שלם ובמיטב ולהכי בעינן קרא דכאשר יבער הגלל לומר לך דקאי אשן לאכול. בשלמא בלא תירוץ הנ"ל יש ליישב דהמקשן ס"ל דא"כ להכי הוי סגיא וביער לחוד בלא קרא דכאשר יבער דמסתמא הוי מפרשינן אשן דאכילה בביעור דכליא קרנא וכיוצא וכו' רזה הוא דחוק לפרש דוביער קאי אשן דנשיכה ואינה אוכלת אלא מטנף הפירות אכן למאי דתרצינן הקושיא דה"א דוביער קאי ארגל מכ"ש נוכל לפרש דקאי אשן דנשיכה שמבערו ומפסיד בלא הנאה. בשלמא בלא פי' רש"י ה"א דהכי פירושו דליכא לפרש דושילח קאי אשן דנשיכה והוי אב והא לא נוכל למצוא לו תולדה בשלמא לשן דאכילה מצינו כדלקמן. אבל לפי' רש"י קשה דא"כ למה לא פריך תולדה דשן מיד לאחר הברייתא למה ממתין עד פלפול דהסוגיא דאמר מר וכו' בשלמא בלא תירוץ הנ"ל נוכל לומר דלעיל הוי סבר דתולדה דשן הוא בדלא מכליא קרנא וכן ברגל בדלא שלחי שלוחי אבל כשראה אחר הפלפול דתרוייהו הוי אבות ודלא כתירוץ שתירצתי לעיל א"כ לא ידע התולדה אבל לפי תירוץ הנ"ל קשה דא"כ הדרא קושיא לדוכתיה מאי פריך דה"א דקאי אנשיכה דשן והתולדה היא שנושכת בלי שילוח דהא גם בפסק דין הבין כן. וגם לרש"י לא אתיא שפיר האי תירוצא דלרש"י הכל הוי כליא קרנא ולא מיקרי תולדה כלל וכמ"ש התוס' ודו"ק : שם ברש"י בד"ה אידי ואידי וכו'. לכתוב חד להיכא דלא מכליא קרנא דלחייב היינו קרא דושילח וכמו שהקשו בתוס' ג"כ. ראיתי מקשים דה"ל לתרץ אי הוי כתיב ושילח לחוד הוי מוקמינן ליה ארגל אבל מדכתיב וביער דאיירי בשן נפרש גם ושילח אשן. וי"ל דא"א לומר כן דמאחר דאנו אומרים כשנכתב ושילח וביער דתרוייהו אתיא לשן ואנן ראוי לומר דתרוייהו אתיא לשן דלמה ליה למכתב שן תרי זימני ומוכרחין לומר תירוצם ולא מוקמינן חד לרגל אלא ודאי דאנו סוברים דברגל אין לחייבה הואיל ואין הנאה להיזקו א"כ ק"ו בשלא יהיה נכתב רק ושילח לחוד שלא נפרש אותו ארגל ונפרש אותו אשן ודו"ק : בתוס' ד"ה והא דמכליא קרנא וא"ת ולכתוב רחמנא ושילח וכו'. כבר נתבאר דברי התוס' בסוגיא שכתבתי בפי' רש"י לעיל : שם בתוס' ד"ה איצטריך סד"א ה"מ וכו'. טעמא דכתב רחמנא כאשר יבער הגלל הא לאו הכי במאי מוקמינן לה והשתא ליכא לשנויי כדלעיל דהלא בלא אשר יבער מוקמא וביער לשן ורגל דאזלא ממילא י"ל דה"ק בברייתא וכו' כצ"ל (ורש"ל בחכמת שלמה מחק בד"ה זה ע"ש). ואין צריכין למחוק כלל רק להפוך הדברים כאשר הגהתי וק"ל : שם בתוס' ד"ה לא עשרה כתיב וכו'. ע"כ נראה לפרש דסתם בור עמוק הרבה כו' בסנהדרין דף מ"ה ע"א כתבו התוס' ג"כ בענין זה ושם כתוב בלשון זה ומפרש ר"ת דסתם בור הוי יותר מעשרה ותרווייהו צריכי. דאי כתב רחמנא והמת יהיה לו ה"א בכל ענין שימות אפי' בפחות מעשרה כתב רחמנא בור. ואי כתב בור הוי אמינא עמוק כ"כ דא"א שלא ימות וכו' כתב רחמנא והמת יהיה לו כראוי למות כו' דהיינו דקים להו רבנן דעבדי מיתה והא דפריך סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין אע"ג דמ' לא כתיבי כלל סברא הוא כי היכי דעשרה אב למיתה משום דיש בו כדי להמית פ' נמי אב לניזקין דיש בו כדי להזיק עכ"ל תוס' שם. והנה ודאי שלא היו התוס' בכאן מוכרחין לעשות הצריכות משיח ומערה שהיו יכולין להפוך הדבר וכמו שכתבו שם בסנהדרין אלא ודאי דלרווחא בעלמא אמרו כן להודיע לנו שיכולין עוד

לעשות צריכותא מלבד הדבר והיפוכו אבל ודאי אמת הוא דהואיל דכתיב בור אנו למדין והמת יהיה לו דבראוי למות וכו' בעינן ואתיא שפיר לשון הגמ' דמ"מ נלמד מן והמת יהיה לו ודו"ק: שם בתוס' ד"ה בין לרב ובין לשמואל וכו'. אבל הכא חבטא דידיה הוא ואיירי בשניזק באבנו וסכינו ומשאו בעצמו אבל אם נתקל באבנו סכינו ומשאו וניזק בקרקע אינו חייב דקרקע עולם הזיקתו וכן לקמן בסמוך בע"ב שפירש"י אי בתר דנייח אחר נח הרוק לארץ הזיקו שהוחלק האדם בהן היינו וגמר לניזוק בהם בעצמם באותו רוק. וכל זה נתבאר בגמ' דלקמן בפ' המניח דף כ"ח ע"ב ע"ש: ע"ב גמ' מ"ש בור שכן תחלת עשייתו לנזק כו'. בספר דברי ריבות סי' ל"ב מיישב למה לא צירף המקשן מ"ש בור עם היינו בור שהקשה לשמואל והפסיק באמצע דבריו את דברי רב תירץ דלעיל כשהקשה אליבא דרב ושמואל היינו בור אפשר דר"ל דזהו בור ממש וכמו שמרומז בדברי רש"י שכתב דאמרי כל תקלה שהפקיר נפקא לן מבור וכן כשהקשה לשמואל בדלא אפקרינהו היינו בור נמי נפקא הכי אבל עכשיו שקאמר אליבא דרב דהיינו שור אפשר כיון דרב מדמה ליה לשור וסבור שמואל דהוי תולדה דבור ולא בור עצמו ולכך הקשה המקשן דאפי' את"ל דלא הוי בור ממש כ"א תולדה דבור מ"מ אין לאוקמי מלתא דרב פפא אהא דמ"ש וכו' ע"ש וק"ל: שם בגמ' לרבא דמיבעיא ליה קרי ליה תולדה דרגל. ויש לתמוה דהיכן הוא שנקרא תולדה דרגל דבשלמא לרב פפא מקשה שפיר שהוא אמר דתולדותיהן לאו כיוצא בהן ממילא קרי אותם תולדה דרגל אבל לרבא דבעי האיבעיא ואפשר דס"ל דאינו נקרא כלל תולדה דרגל ויאמר במתני' דידן דכל תולדותיהן לאו כיוצא בהן. ונראה דה"ק תלמודא אם נאמר דרבא נמי אמר דבעיא דריש פירקין ס"ל רב פפא דיש מהן לאו כיוצא בהן נקשה לדידיה אמאי קרי ליה תולדה דרגל ואין לתרץ דיודע שום ברייתא שקרא אותו תולדה דרגל דא"כ ה"ל להקשות מאותה הברייתא גופא מלבד הא דרב פפא דלעיל אמרי קרי ליה תולדה דרגל ודו"ק נ"ל: שם גמ' רב אמר מבעה זה אדם ושמואל אמר מבעה זה השן. כתב הנ"י הא דקרי ליה בשם מבעה לרב דאמר מבעה זה אדם דה"א אפי' דעבדו ושפחתו נמי מחייב ולפיכך נקט מבעה דהוא לישנא דבן חורין דכתיב אם תבעיון בעיו דבישראל כתיב ולשמואל דאמר מבעה זה השן הא דלא נקיט שן דה"א אפי' היכי דאין הנאה להזיקו ולפיכך נקטו לישנא דמבעה דמשמע לישנא שפעמים מגליא ופעמים מכסין והיינו בשעת אכילה שהוא להנאתה עכ"ל: שם בגמ' ורב מ"ט לא אמר כשמואל וכו'. הא דמקשה על רב שדבריו נאמרו תחלה מ"מ לא אמר כאידך שאמר דבריו אחריו מבואר בספר דברי ריבות דף מ"ז ע"ב ע"ש: ברש"י ד"ה אלא תולדה דאדם וכו' רוק היוצא מתוך גופו וכו'. בא ליתן טעם אהא דקרא לרוק הפה בלשון כיחו וניעו וע"ז אמר משום דאיירי ברוק היוצא מתוך גופו אגב כח וק"ל: שם ד"ה בחצי נזק צרורות וכו'. דהלכתא גמירא לה למשה מסיני דממונא הוא ולא קנס. וז"ל רש"ל בח"ש נראה דלאו דוקא דהכי הלכתא דממונא הוא דא"כ למ"ד ח"נ ממונא מאי איכא למימר אלא הלכתא אח"נ קאי עכ"ל ויפה כתב דכן מבואר ג"כ באשר"י להדיא דההלכה לא קאי אלא אח"נ והא דכתב רש"י דממונא הוא בא ליתן טעם למה אינו נחשב תולדה דקרן מאחר שאינו משלם אלא ח"נ כדמסיק להדיא האי פלגא נזקא ממונא הוא והלכך לאו תולדה דקרן הוא אלא רגל. והא דמסיק רש"י אא"כ דמכח הרגל דבאין ליתן טעם למה נאמר שנקרא תולדה דרגל נימא דנקרא תולדה דשן דהוי ג"כ דממונא ומשלם ג"כ מן העלייה כענין שיש בגמ' ע"ז אמר רש"י דלכך קראוהו תולדה דרגל ולא בשן משום דמכח הרגל הוא דאתיא ומ"מ אי לאו דדמי לרגל בתשלומין מן העלייה לא ה"ל למקריה תולדה דרגל מאחר שחילק ממנו כדיניו אלא ה"ל לקרותו בשם בפני עצמה וכמ"ש התוס' בענין זה ולכך הוצרכו בגמ' לתרץ דדינו כרגל לשלם מן העלייה ודו"ק: בתוס' ד"ה אמאי קרי לה תולדה דרגל אע"ג דדמיא לרגל. ר"ל שהזיקו מצוי כמו רגל ממש ואינו ר"ל דמכח רגל אתי כלשון רש"י דזה אינו נקרא דמיא לרגל וק"ל: שם בתוס' ד"ה לא ראי קרן וכו' ופשיעה גדולה פשע. בא לפרש את הס"ד איך חשיב ליה פירכא ולא חשיב ליה ק"ו להא דמקשה בגמ' ולאו ק"ו הוא וכו' לסברת התוס' היינו משום דס"ל דאין סברות כאילו סברות נכונות וק"ל:

דף ד ע"א בתוס' ד"ה ואע"ג דכוונתו להזיק וכו' ועוד קשה דעבד ואמה כשאין כוונתן להזיק נמי פטורים וכו'. התוס' קאי בזה לפי סברתן דלעיל דאין כוונת החיוב דזה המתרץ רוצה ליישב דברי רב יהודה דלעיל ולפיכך הקשה דמזה אין ראיה לפטור בכוונתן להזיק דהא מזה יש לנו לומר דפטור אף באין כוונתן ודו"ק: שם בתוס' בא"ד נמצא שכוונתן גורם הפטור כו'. ר"ל גורם להפטר אפי' באין כוונתן להזיק אף דשם לא שייך טעמא שמא יקניטנו רבו. והיינו כשאנו יודעים בידיעה גמורה שאין כוונתן להזיק אלא דגזרינן ופוטרים אותו אפי' בזה משום דפעמים דנתכוונו ויאמרו לא נתכוין ומחמת גזירה רחוקה אין ראוי לפוטרו וא"כ מצינו שפוטרים אותו אפי' בלי טעם דשמא יקניטנו והכוונה היא הגורמת הפטור ה"נ קרן שכוונתו להזיק וכו' ומסקי התוס' ורב אשי פי' דאפי' באין כוונתם להזיק איכא טעמא רבא דודאי איכא למיחש דיתכוין להזיק. ויהא מראה את עצמו כאילו אין כוונתו להזיק כדי לחייב את רבו ודו"ק: שם בתוס' בד"ה כשהזיק חב המזיק וכו' לא היינו כשהזיק כו'. ר"ל שאינו מרמז על כשהזיק חב המזיק השנוי במתני' דר"ס שאותו לשון הוא סיום גמר הצד השוה שבהן שאמר במתני' ופליגי ביה בגמ' דף ו' ע"א מאי בא לאתויי מסקי התוס' אלא מאידך כשהזיק חב המזיק השנוי וכל שחב בשמירתו פירשתי לקמן וכו' הוא לקמן בגמ' דף י"ג ע"ב שמפרש אותה כשהזיק חב המזיק שבא לאתויי קרן לשמואל ותירץ אח"כ מאי בא לאתויי אליביה דרב דתנא שור וכל מילי דשור וק"ל וכן הוא מבואר לקמן במתני' ברש"י דלא דרשינן אלא מאותו כשהזיק חב המזיק ע"ש דף ט' ע"ב ודו"ק: שם בתוס' ד"ה כיון דכייף לפשום אורחא הוא בירושלמי וכו'. בא לתרץ איך קרא ליה אורחיה להזיק מאחר דכייף ופשום וכי מחמת כן ישבר כלים הלא ודאי אינו ישן דוקא אצל כלים על זה אמר דאינו חייב אלא כשהשכיב עצמו אצל כלים וא"כ משיב שפיר ישן אורחיה הוא להזיק ודו"ק: שם בתוס' בד"ה אדם שמירת גופו עליו הוא וכו' ומש"ה אין צריך למוחקו כדפרישנא לעיל. נראה בעיני דהתוס' אומרים דמש"ה אין צריכין למוחקו וכו' ר"ל די"ל וממונך לאו דוקא גם במתני' וכמו שכתבתי לעיל גבי בור ואש דף ג' ע"ש ומדברי רש"ל בח"ש משמע לי שהי' סובר שהתוס' אומרים ומשום הכי אינו צריכין למוחקו וכו' שא"א לומר שהיה לו ני' אחרת בגמ' שהרי גם בגמרות ישנים נדפסים כך הגירסאות. ומש"ה א"צ למוחקו וכו' נראה והואיל שהיה סובר שתוס' אומרים שאין צריך למוחקו כתב ז"ל אף שהתוס' לא מחקו לעיל אלא שכתבו לאו דוקא קאמר היינו בדברי הגמ' אבל במתני' בודאי דייקא וצריכי למחוק ודו"ק עכ"ל ואפשר שהבין כך משום שראה במקצת ספרים שכתוב בהן ומשום בור נמי צריך למוחקו ורצה לכיון לספרים שלא לומר שהגירסאות מחולקין הן ובאמת שראיתי בספרים חדשים שכתב בהן ומשום בור נמי צריך למוחקו כדפרישנא לעיל ולאותן ספרים ודאי מוכרחים לומר כמ"ש רש"ל בח"ש ומה שאמר כדפרישנא לעיל נצטרך לומר דהיינו דממונך לא שייך בבור ומיהו אם נאמר שהתוס' בא לומר ומשום הכי אין צריכין למוחקו וכו' אזי יהי' כפשוטו לשון כדפרישית לעיל ולא יקשה לן מידי: ע"ב גמ' תני ר' חייא כ"ד אבות נזיקין הן וכו' גנב וגזלן דממונא הוא ליתני הא קתני השומר חנם והשואל וכו'. תני היזק ממונא דאתיא לידי' באיסורא וממונא דאתיא לידי' בהיתרא וכו' וקשה ל"ל לתרצן לתרץ בדברי ר' אושעיא למימר הא תנא שואל והשומר חנם לימא ר' אושעיא בממונא דאתית לידיה באיסורא לא מיירי וא"כ לא יהיה עוד מקשה על ר' חייא וצ"ע: שם בגמ' והא ש"ח והשואל נושא שכר ושוכר וכו'. הא דלא אקשו ליה קושיא זו מיד לעיל כשתירץ תנא תרי גווני אדם תני אדם דאזיק אדם ותני אדם דאזיק שור היינו משום דהוי מצי לשנויי תני היזק דבידים ותני היזק דממילא אבל השתא דמשני דלא קתני תרתי אלא היכי דלא דמיא חיובייהו והם מחולקים בדיניהם לכך מקשה דאע"ג דחד הוי היזק בידים וחד ממילא כיון דדמי בחיובייהו לא ה"ל למתני בתרתי ומשני דמ"מ כיון דהוי חד ממילא וחד בידים הוי חידוש לומר דדמו להדדי בחיובן וק"ל: ברש"י בד"ה תני אדם דאזיק שור וכו' ואדם דאזיק שור היכא כתיב דאיקרי אב וכו'. הנה בספר דברי ריבות האריך בדברי רש"י הללו ומתוך דבריו יישוב לקושיא שיש להקשות בדברי רש"י איך אמר לא מיירי בנזקי אדם דרחמנא פטריה וכו' הלא לא פטריה אלא ממיתה ולא מנזקין ע"ש. ואני אומר דאין בה שום קושיא דהכי קאמר אילו היה איירי בנזקי אדם מסתמא איירי בכל מילי בין במיתה ובין בנזקין דסתמא קתני בור ולכך ודאי איירי בכל מיני נזק לזה א"א במיתת אדם רחמנא פטריה אלא ודאי דלא איירי מעניני נזקי אדם כלל אלא מעניני נזקי ממונו וק"ל: בתוס' ד"ה ואימא מבעה זה וכו' פי' כיון דקרא לא דייק וכו'. ר"ל דאילו דייק קרא לא היה מקשה אימא מבעה זה מים דהא ודאי בבהמה איירי קרא וכדמסקי' התוס' וק"ל: שם בא"ד ולא דמיא לבור כגון פותקין ביבותיהן. דלקמן דף ו' ע"א דאיירי בענין דלא דמו לבור ואיירי בפותקין ביבותיהן דלקמן בלא דמיא ממש לבור דבור שלא ברשות וזה הוי ברשות ואפ"ה חייב ע"ש וק"ל: שם בד"ה מי כתיב מים נבעה וכו'. דאי קתני נבעה כדדייק לעיל גבי שן. ר"ל ומאחר דלא דייק קרא אליביה דודאי נוקי לה בבהמה וכמ"ש לעיל בזה וק"ל: שם בתוס' בד"ה תרי גווני אדם וכו'. כרבי דניחא ליה לכלול כולם בשור כמו תנא דמתני'. והא דלא רצה לכלול תרי גווני אדם מבעה י"ל דגם תנא דמתני' לא איירי אלא בענין אחד וכמו שמבואר ברש"י דלא איירי אלא באדם דאזיק משא"כ בשור שכלל תנא דמתני' שלשתן בתיבת השור אליביה דרב דאל"כ למה שייכי כדלעיל ודו"ק: שם בתוס' ד"ה ועדים זוממין פי' ריב"א דאפי' שילם וכו'. נראה דקשה להו דהיאך חשיב לעדים זוממין בכ"ד אבות נזיקין הלא כשהן מזיקין שאדם ניזק על ידם אין משלמין כלום דבעינן כאשר זמם ולא כאשר עשה. וכ"ש לפי מה שיתבאר בגמ' דקרי להו אבות לשלם ממיטב הלא אין משלמין כלום כשהן מזיקין ע"ז כתבו התוס' פי' ריב"א וכו' וק"ל ומסקי התוס' דגבי ממון מחייבינן להו בק"ו ר"ל דמה כשעדיין לא הזיקו אלא זממו לעשות חייבין לשלם ומכ"ש כשהזיקו וק"ל:

דף ה ע"א גמ' עדים זוממין דממונא הוא ליתני סבר כר"ע וכו'. לישני בדיבורא לא קמיירי. וא"ל והלא הוא מעשה כדמשני לקמן בגמ' על ר' חייא דכתיב ועשיתם וגו' זה אינו הואיל דר' חייא למד עדים זוממין וההוא בדיבור לא קא מיירי קשה והלא עדים זוממין צריך לדחוק אליבית ולומר דאין ביה מעשה אבל יש לתרץ שפיר בדבורי לא מיירי וצ"ע: שם בגמ' לימא קסבר ר' חייא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק דאי שמיה היזק הא תנא ליה נזק. וקשה ולטעמך דר' חייא ס"ל היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק א"כ אינו אב כלל דרש"י פי' לעיל דמטמא וכו' אע"ג דלא כתבי בתורה בכלל נזקיהם ולכך שויא אבות וא"כ השתא דלאו נזק הן למה מנו אותן ר' חייא והא לאו אבות כלל הן. ונ"ל דלאו קושיא דרש"י פי' בהדיא לומר קסבר ר' חייא וכו' ומשום דקנס הוא תני בהדיא וקנס כתיב בתורה כדמביא ר' חייא הרבה קנסות וא"כ הני ג' בכלל קנס הן וק"ל: ברש"י ד"ה מוציא שם רע. דיבורא דאין ביה מעשה שכיבה. ר"ל דאינו חייב אא"כ ששכב כבר אצלה תבעל הוה שמוציא ש"ר וכמו שהביאו התוס' לשון הגמ' לא נאמרו דברים הללו אא"כ כששכב והוא מבואר בכתובות דף מ"ו ע"א: בתוס' ד"ה וקתני היזק וכו'. והא דקתני ג' גוונא ר"ל דתני מטמא ומדמע ומנסך וכל ג' הוי היזק שאינו ניכר ודי לנו במשמע גוון א' בהיזק שאינו ניכר וק"ל: שם בתוס' בד"ה למעוטי מסור משום דבדיבורא וכו'. ומסור ומפגל אפי' למאן דלא דאין דינא דגרמי וכו'. בא לתרץ למה הוצרכו הגמ' לתרץ דלא קתני מסור משום דבדיבורא לא מיירי הל"ל דס"ל דמסור פטור ומכ"ש שיש להקשות ממקשין שהקשה למה לא תני מסור ע"ז אמר דליכא מאן דפליג דלא יהא חייב וק"ל: שם בתוס' בד"ה מאי קאמר משום דלא מצי לפרושי האי לא הרי כשאר לא הרי וכו'. ר"ל דשאר לא הרי זה וכו' הוי פירושו שאין זה חמור כשל זה ולישנא דמתני' א"א לפרש כך וכמו שכבר נתבאר יפה במתני' דריש פירקין בדברי התוס' וכמו שכתבתי עליהם וק"ל: ע"ב גמ' משום דאיכא למיפרך מה לכולה שכן מועדים מתחלתן. לפי מה שכתב רש"י ולמ"ד וכו' לא איתפרש היכי משמע שמפרש לשון הגמ' שכן מועדין מתחלתן י"ל שמשלמין נ"ש ולפ"ז יש לתמוה עליו כמ"ש התוס' דא"כ קרן נמי אתיא כיון דלא כתיב וק"ל: בתוס' ד"ה כי שדית בור בינייהו וכו' ונראה דשן נמי אתו בפלגי דדינא או מאש לחודיה. אין להקשות דלפ"ז אתי כולהו מקרן ואש חוץ מבור וכן מפורש בדברי רש"י דכולהו אתי מקרן ואש חוץ משן ובור ולפי דשן נמי אתי א"כ מאי חידש משמיענו רבא בבור וחד מהנך דאתיא כולהו חוץ מקרן אלא קרן ואש נמי אתו כולהו חוץ מבור י"ל דעכ"פ משמיענו רבא חידוש דכולהו אתי מבור וחד מאינך איזה שיהיה משא"כ מקרן דלא אתיא אלא באש וכו' מאש דלא אתיא כוליה אלא בקרן דבור לא אתיא מאש לחודיה ולמ"ד קרן עדיפא אתיא כולהו מאש ובור וחד מהנך וק"ל: שם בא"ד אין מוציא לר"י שמחייב נזקי כלים בבור אין ראוי בבור. ר"ל דודאי חומרא שור מבבור ר"ל יש למצוא אף לר"י והיינו מיתות אדם דחייב בשור ופטור בבור וחשיב ליה להתם בברייתא לקמן דף ס' ע"ב חומר שור מבבור שהשור משלם את הכופר והיינו כשהמית אדם אלא דאח"כ באותו ברייתא מסיק חומר באש מבבור שהאש מועד לאכול בין ראוי ובין אינו ראוי משא"כ בבור ומסיק בגמ' אין ראוי לה מאי נינהו כלים וע"ז אמר משא"כ בבור ואי ר' יהודה הא ר"י מיחייב על נזקי כלים בבור ומסקי' אלא רבנן היא וכו' הרי בהדיא דאינו מוציא לר' יהודה שום דבר שאינו ראוי בבור וע"ז מקשי התוס' והא משכחת ליה אדם דאין ראוי לבור לפטור כו' אע"ג דגם באש אינו חייב במיתות האדם וכנזכר שם בברייתא להדיא מ"מ שפיר קאמר משא"כ בבור דאין מועד למה שאינו ראוי לו ואילו אש מועד אף למה שאינו ראוי לו ודו"ק: שם בא"ד והא דקאמר בסמוך אש תוכיח שכן כח אחר מעורב בו וחייב. י"ל אידך קאמר אש תוכיח שכן כח אחר מעורב בו שמשמע שמחמת זה היה לן להקל בו הלא כבר כתבו התוס' דמה שכח אחר מעורב בו באש עושה חיוב יותר הואיל שהולך ומזיק ואילו אבנו סכינו ומשאו בתר דנייחי קילו מחמת שכח אחר מעורב בו הואיל שאינן הולכין ומזיקין ע"ז אמר דה"פ אע"ג דכח אחר מעורב בו חשיבי כאילו בעצמו עושה וכו' א"נ היינו דפריך מה לאש וכו' ר"ל דזה דפריך אח"כ מה לאש שכן דרכו לילך ולהזיק פריך את הפירכא הזאת דקשה דלא אמר שפיר אש תוכיח שכן כח אחר מעורב בו משום דזה עושה חומרתו מאחר שהולך ומזיק וכאשר כתבתי ודו"ק: שם בתוס' ד"ה להלכותיהן ה"מ למימר דכולהו איצטריך כו'. הנה רש"ל בחכמת שלמה כתב דדיבור זה אינו אלא גליון וכתב איך שראה בגמ' א' שאינו שם גם בס"א אינו. וכתב שם בחכמת שלמה שכל הדבור נמחק בספר רש"ל וכו' הדבור אינו אלא שמציין להלכותיהן ומתני' לא קתני אלא להגדיל תורה ויאדיר ולא נתבאר בדברי רש"ל ע"ש טעמו. ונראה שיפה כוון להלכה דיש לתמוה מה זה שאמר ואי יליף מחד מהנך ומאש הוי פטרי בהו טמון הלא לא אתו כולהו מחד מהנך ומאש וכמבואר ברש"י באורך. גם מה שהקשה מתחלה דהמ"ל דהוי פטרי בהו כלים כעין קושיא זו מקשים התוס' לקמן בד"ה אש לפטור בו את הטמון וכו' והא דלא מקשי שם אשאר ענינים היינו משום דאפשר לתרץ דהל"ל בור ותרי מהנך דאתיא שאר ענינים מינייהו ואין לפטור בהו כלים בנלמד חיוב כלים בהו מתרי דמה הצד בלי בור והיינו דלכתוב אש וקרן ואתיא כולה מניה לסברת התוס' דלעיל דשן נמי אתיא מאש ובור יהיה כתוב בהדיא וא"א לפוטרן מן כלים דניליף מן בור דהא איכא למיפרך מה לבור שכן אין הולך ומזיק ואין לנו יוכיח בזה. ולכך לא הקשה התוס' רק אאש דלא אתיא אלא מבור וחד מהנך וכדמסקינן בדבריהם ומטעם זה יש למחוק ג"כ דיבור זה דהא ודאי דא"א לתרץ כן דא"כ נקשה דלימא קרן ואש ובור ואתיא כולה וכשחייב בהן כלים דכולהו אתיא מקרן ואש וכמו שכתבתי וגם שנחייבינהו מטמון דניליף חיוב טמון מקרן ובור ודו"ק נ"ל: ברש"י בד"ה כחו הוא והיינו אדם ותנא ליה במתני'. ר"ל לרב דאמר מבעה זה אדם תנא ליה ברישא דמתני' בלישנא דמבעה לשמואל תנא ליה בסיפא דמתני' אדם בהדיה כדלעיל בגמ' דאין לומר התירוץ לשמואל דלוה אתיא מה הצד דמתני' ללמוד אותו מבור וחד מהנך דניליף אדם מניה ונאמר דמיתני אדם בסיפא כדי למחשביה בהדי מועדין וכעין שתירץ לרב לעיל בגמ' דא"כ מאי בא לאתויי ונצטרך לומר דמודיע לנו דחייב בנזקי גופו וא"כ אינו תלוי בהא דפותקין ביבותיהן כלל ולא אתיא שפיר מימרא דרב ארא בר אהבה. ואין להקשות למה לא נוקי לשמואל דמה הצד ממתני' מרבה אדם היינו משום דס"ל לגמ' דאם איתא במה הצד א"כ איירי בנזקי גופו פירושא דמתני' ה"ל למתנייהו בהדי אבות דאין לתרץ בנזקי גופו לא קמיירי דהא מרבה לה במה הצד וחשיב קצת כמו בהדי' וק"ל. וכן מוכרחים לתרץ הא דלא מוקי מה הצד לקרן ואתי מבור וחד מהנך לשמואל ונאמר דכשהזיק חב המזיק אתיא להא דת"ר כדלקמן דף י"ג ע"ב אלא ודאי דמאחר דברישא מרבי ליה במה הצד ה"ל לאתויי בהדיא בהדי אבות דאין לתרץ בתמין ולבסוף מועדין לא מיירי דהא מרבו לה במה הצד דחשיב קצת בהדיא ודו"ק:

דף ו ע"א בגמ' דאמר התם שור יוכיח ה"ה דה"מ למימר אש יוכיח אלא דהדרא מינייהו נקט. אכן יש לדקדק לדברי התוס' דקאמרי דקאמר לעיל פירכא שכן אין כח אחר מעורב בו כדי שיהיה רק באש יחידי ולא רצה לומר שכן אין מעשיו גרמו לו דא"כ הוי מצי למימר שור. א"כ כאן גבי שור יוכיח לימא מה לשור שכן בעל חיים וא"כ יהיה יוכיח דשייך רק בשור גרידא וק"ל: בתוס' בד"ה מה לבור שכן אין כח אחר וכו' למאי דפרשי' דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו וכו'. הוי מצי למיפרך הכא וכו' ר"ל דבלא פי' התוס' דלעיל ה"א דאבנו וסכינו ומשאו חשיב נמי מעשיו גרמו לו מאחר שהניתן בראש גגו עד שנפלו ברוח מצויה וסיוע הרוח כמאן דליתיה מאחר דאין לו בעל משא"כ לפי' התוס' שכתבו דהיכא דרוח מסייע מבטל מעשיו ולא נקרא מעשיו גרמו לו א"כ ה"מ למיפרך ודו"ק: שם ד"ה לאתויי בור המתגלגל וכו' האי ד' דברים היינו נזק צער שבת וריפוי. ויש לתמוה דהא כבר אמר דנזק משלמין בין שלשתן דכולהו חייבין בנזק וצ"ל דה"ק לענין ד' דברים כלומר תשלום החיוב דד' דברים מה שעדיין נשאר שלא נשתלם מה שראוי לחייבינהו והיינו דאותן ד' דברים הוי נזק צער שבת ריפוי ונזק כבר נשתלם ושאר שלשתן משלם האדם. ומסקי התוס' ולא הוי בד' דברים דלעיל ר"ל ברף ה' ע"ב ע"ש אדם לחייבו בד' דברים ושם ודאי ר"י לחייבו בד' דברים שלא חייב בו את השור ובור ואש והיינו צער ריפוי שבת ובושת אבל נזק גם השור חייב בו ודו"ק: שם בתוס' בא"ד צ"ל דהיינו דוקא בכוונה אע"ג דלא הוי דומיא דאדם. וז"ל הרב רש"ל בחכמת שלמה פי' כשכוונת השור כמו כוונת האדם כמו שמשמע לעיל ודו"ק מצאתי עכ"ל הרב מהרש"ל ז"ל. ונ"ל ר"ל דאין לתרץ מכוונת בהמה הרי כמו שאין כוונה באדם וע"ז אמר דזה אינו כי כוונת השור וכו' אך מה שמסיק דמשמע כן לעיל יגעתי ולא מצאתי אך מדברי רש"י דלעיל בדף שלפני זה דיש ע"ב קצת משמע כן דקאמר כי פרכי' מה לשור שכן כוונתו להזיק תאמר באש ואדם יוכיח שאפי' אין כוונתו להזיק חייב וכו' וכי איזה יוכיח מביא מאדם הלא אין כוונה באדם הוי כמו כוונה בבהמה. אלא ודאי דכוונת השור חייב כמו כוונת האדם ודו"ק נ"ל: ע"ב גמ' כיון דאית ליה למזיק עידית וזיבורית ועידית דמזיק לא שויא כעידית דניזק וכו'. כן הגיה הרב הגאון מהור"ר שכנא ז"ל ויפה הגיה דודאי מוכרח להשמיענו דעידית דניזק לא שויא כעידית דמזיק דאל"כ מאי משמיענו קרא מידי דאכתי ניחא דהג"ש אהני גם לזה דצריך ליתן לו לעולם בעידית דניזק אלא ודאי דלא שויא עידית דניזק כעידית דמזיק ואף אם לא נגיה כך יצטרך לפרש כן בפשיטות מטעם שכתבתי וק"ל: ברש"י ד"ה שור רעהו וכו' ואי קודם פדיון אין מעילה בקרקעות. וקשה לימא מיד בתחלה לימא בשדה לא משכחת ליה דאין מעילה בקרקעות ועוד קשה הא תינח שן ורגל מאי איכא למימר לימא דהזיק רגל שדה ובזה ליכא למימר אין מעילה בקרקעות דמעילה לא שייך רק במידי שיש בו הנאה נראה דלפירש"י ה"ק דצריך לאוקמי בשור שנגח שור וליכא למימר דהרי רגל ושן חייבים בהקדש זה אינו דמאיזה טעם מחייבינהו הואיל ולא כתיב בהו רעהו הרי א"א לכתוב בהו רעהו דשן ורגל מחד נלמוד ושילח את בעירה וביער וגבי שן לא שייך רעהו ומיפטר משום דא"א למצוא שן כמפרש ואזיל וא"כ רגל נמי פטור אפי' לא כתיב בהו רעהו וק"ל. (אכן אינו מיושב שפיר הגם דקושיא אינו קושיא כלל דאם רגל הוי הזיק את ההקדש א"כ נלמוד מכי יאכל פרם למזיק א"כ לדברי הרב מהרש"ל ז"ל מיושב הכל ונכון ודו"ק): שם ברש"י בד"ה שור רעהו וכו' ואי קודם פדיון אין מעילה בקרקעות וכו'. ר"ל ומתני' דלקמן דף מ' ע"ב קתני דחייבין מניזקין בנכסים שאין בהם מעילה ומאחר שאין מעילה בקרקעות ממילא חייב עליהם כשאר נכסי הדיוט ולשון ראשון דלעיל משמע דאף בכה"ג הוא פטור הואיל שסוף סוף הקדש הוא ונכסים שאין בהן מעילה דלקמן לאו דוקא קאמר אלא לדיוקא אקדשים קלים כדלקמן דף י"ב ע"ב וק"ל: בתוס' ד"ה היינו בור וכו'. דמאש חלוק במה שאין כח אחר מעורב בו דהיינו הרוח מצוי אבל כאן הכותל נפל מעצמו ומאחר שהזהירו הב"ד לבעלים הוי כאילו הם הפילוהו וכן מבואר בדברי הרא"ש ע"ש. והנה הרא"ש מסיק שם דמסתבר לרמותם לבור דאם נאמר מה לבור שכן אין הולך ומזיק משא"כ הני כ"ש דיש לחייבן יותר ואם נאמר מה לבור שכן תחלת עשייתן לנזק שור יוכיח ע"ש ויש לדחות דא"כ נדמה אותן לאש דהא מה שבאש כח אחר מעורב בו הוי קולא וכ"ש דיש לחייבו כאן דאין כח אחר מעורב בו דמבואר בכל שמעתין דכח אחר מעורב בו עושה כולה וכמ"ש בתוס' ג"כ לעיל גם בתוס' יש לתמוה כן דהא מדכתבו דמבור חלוק במה שאין תחלתן עשויין לנזק ולא כתבו דמבור חלוק במה שהולכין ומזיקין אלא ודאי דא"כ קשה דמכ"ש שיתחייבו וכמ"ש התוס' בעצמו ברבור זה א"כ גם באש קשה וכענין שכתבתי וצ"ע. ואפשר ליישב שכבר כתבתי בר"פ בתוס' בד"ה לא זה וזה שיש בו רוח חיים וכו' איך שבשאלות תשובות ר' שלמה כהן ח"א מבואר דדייק מלשון תוס' דלשם דבדברים שהולכים ומזיקים אפשר לומר בפשיטות דכח אחר מעורב בו עושה חומרא שהיה לו ליזהר ביותר ודוקא בדבר שאינו הולך ומזיק עושה כח אחר מעורב בו קולא וממילא כאן דאיירי בדברים שהולכין ומזיקין עושה כח אחר מעורב בו קצת חומרא לומר עליו דמזה הם חלוקין מאש שהרי יש קצת סברא להחמיר שכן כח אחר מעורב בו הכותל והאילן שנפלו אין בהם כח אחר מעורב וממילא אין לדמותן לאש וק"ל: שם בתוס' בד"ה ור' ישמעאל אכל שמינה פי' וכו' וא"ת אמאי מעי טפי לדברי ר"י יותר מדברי כו'. דדלמא ר"ע קאמר נמי שאם אכל כחושה משלם שמינה וקשיא לי דהרי ר"י אמר מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק דחייבו התורה למזיק לשלם לניזק מיטב שדהו. והרי לא חילק התורה בין אם אכל השור המזיק הטוב שבשדה הניזק או הרע מ"מ ישלם לו מזיק לניזק מיטב א"כ מוכח שפיר בדברי ר' ישמעאל

ישמעאל אבל שמינה משלם שמינה ואכל כחושה משלם שמינה אבל לר"ע דלמר מהאי קרא דמיטב מלתא אחריתי דהיינו לשלם לו מן העידית א"כ מהיכא תיתי יהיה סבור שאם אכל כחושה משלם שמינה ולדעתי היא קושיא גדולה על התוס' וצ"ע : **שם בתוס'** בד"ה כגון שהיתה עידית וכו' ומיהו אי בשל עולם שמין וכו' . ר"ל אם נאמר דר"ע ס"ל בשל עולם הן שמין דלקמן בגמ' דף ז' ע"ב מיבעיא בעי לה אי בשל עולם הן שמין לר"ע אי בשל מזיק ע"ש . אבל לר"י פשיטא ליה דבשל ניזק הן שמין וע"ש : **שם בתוס'** בד"ה שור רעהו וכו' תימה ולוקמא בשן ורגל שהזיק את ההקדש וכו' . ובגיטין דף מ"ט ע"א תירצו התוס' דכאן דכתיב רעהו תו ליכא למילף מיטב בשן ורגל שהזיק את ההקדש מק"ו דהדיוט דאיכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו לענין קרן ע"ש שהאריכו בענין זה ואח"כ מסקי לתרץ כמו שתירצו כאן ע"ש : **שם בתוס'** בא"ד דקאמר התם במה אנו מקיימין אי בהכשר ניזקין וכו' . שם קאי אהא דאמר ר"ע וק"ו להקדש ופריך באיזה ענין איירי אי בהכשר ניזקין ר"ל בענין שהוא הזמין את הנזק כלומר שממונו הזיק וכענין שפירש"י לקמן במתני' דף ט' ע"ב הכשרתי נזקו וק"ל : **שם בתוס'** בא"ד היכי ילפינן שן מכולה מה לשן שיש הנאה להיזקו . וכיוצא בזה היו יכולין התוס' להקשות ארגל ההיכי נילף ליה מכולהו דשאני רגל דהיזקו מצוי וכו' וכולן אין היזקן מצוי ומתרצי נמי כתירוצו שתירץ התוס' דיותר ראוי להתחייב אדם וכו' והתוס' חדא מינייהו נקטי וק"ל : **שם** בא"ד וא"ת רעהו דכתב רחמנא ל"ל הא מוכי יאכל נפקא . י"ל מאחר שנתבאר דכולהו נילף מאדם א"כ למה כתב רחמנא בשור נילף ליה לפוטרה בהקדש מאדם ועל בור לא שייך להקשות דאיצטריך לפסולי המוקדשין דלא נקרא הקדש ואפ"ה פטור אבל אהא דכתב רעהו בשור קשה למה כתב רחמנא וכו' וראיתי העולם מקשים דודאי איצטריך רעהו גבי שור דא"א למילף ליה מאדם דמה לאדם שפטור בהקדש שכן אינו חייב בכופר אבל שור דחייב בכופר שיחייבינהו גם בהקדש וכעין שהקשו התוס' בסה"ד למאן דמחייב רגל בכופר דלא אפשר למילף ליה מאדם מטעם זה ורבים נבוכו בענין זה ואומרים בפיהם ולבם בל עמהם . ואני אומר שיש ליישב בפשיטות בהא דכבר מבואר בתוס' בדף שלפני זה דאין כופר בשור אלא בכוונה ובדליכא כוונה ליכא כופר וכמבואר בפ' שור שנגח ד' וה' דף מ"ז גם מבואר בתוס' לעיל דף ד' ע"א דהא דאדם פטור חשיב קולא היינו בשוגג דאילו במזיד מה שפטור הכופר משום דקים ליה בדרבה מיניה ואין זה חשיב קולא וכמבואר שם בדברי ריב"א וא"כ אין זה פירכא דמה שאדם פטור מכופר היינו הואיל שאינו בכוונה ושור שלא בכוונה נמי פטור מכופר ואינו חייב בכופר אלא בכוונה ואז גם לאדם היינו מחייבין כופר אלא דקים ליה בדרבה מיניה דכוונת אדם היינו מזיד וק"ל . והא דמקשי התוס' לקמן גבי רגל פירכא דכופר היינו משום דרגל הוי שלא בכוונה דאם עשה בכוונה א"כ הוי קרן ואפ"ה מחייבין ליה בכופר לרגל ולכך א"א ליה למילף מאדם משום פירכא דכופר . ואע"ג דמבואר לקמן בתוס' דף מ"ד דגם ברגל צריך כוונה הלא כתבו לקמן דמ"מ אין כוונתן להזיק וממילא חייב אותו כוונה דרגל באינה כוונה באדם דמאחר שאין הבהמה מתכוין להזיק דדוקא בכוונתו להזיק יש לחשוב כוונת הבהמה ככוונת האדם ודו"ק . ואין לתמוה מה מקשה לעיל פירכא דכופר משור לאדם בהא דאמר לא הרי שור כהרי מבעה לרב דאדם מבעה זה אדם בדף ד' ע"א די"ל דמבואר לעיל דלרב הוי שור דמתני' כל מילי דשור קרן ושן ורגל . וא"כ שפיר פרכינן פירכא דכופר דכי תאמר מה קרן דמחייבין בכופר משום דכוונתן להזיק נאמר הרי רגל דכוונתו אינו חשיב כוונה והוי כאינו כוונה באדם ואפ"ה חייב בכופר ובאדם פטורים מכופר בשוגג . ונאמר דרב ס"ל לתנא דמתני' דאיכא כופר ברגל ובזה מיושב שפיר דמקשה כיון לאותו תנא דלא מיחייב כופר ברגל כי אם בקרן לחוד ודו"ק : **שם בתוס'** בא"ד וי"ל דאי לאו דאשכחן דפטור מזיק הקדש לא הוי דרשינן כו' . אין להקשות דבלאו רעהו נמי מצינו פטור דהקדש בבור וא"כ מיניה נילף דרש דכי יאכל לפטור מזיק הקדש לגמרי די"ל דמבור ליכא למילף פטור דהקדש דהא אפי' פסולי המוקדשין דאינו הקדש פטור בבור ומוכרחין לומר דיש לומר שום טעם ואינה תלוי בזה דאין לחייב מזיק הקדש לכך איצטריך רעהו לגלות לנו שמזיק הקדש פטור ודו"ק . ומסקי התוס' ואע"ג דכי יאכל בתרומה כתיב כו' ר"ל ואיך אפשר לדרוש מיניה לפטור מזיק הקדש אף מהקרן הלא לא אתי אלא בתרומה ובתרומה חייב קרן המזיק אותו ולא מיפטר אלא בחומש . וקושיא זו קאי אדלעיל שאמר דמוכי יאכל נפקא פטור דמזיק הקדש וק"ל . וצריך שתדע שבספרים שלנו יש טעות גמור בדברים הללו שצריכין למחוק תיבות ו ח ו מ ש שהתוס' כתבו ושם חייב מזיק קרן וחומש דממון כהן הוא וזהו פשוט שאינו נכון מלת ו ח ו מ ש דהא עכ"פ דרשינן ליה לענין תרומה לפטור מיהא חומש המזיק את התרומה וק"ל : **שם בתוס'** בא"ד ומיהו למ"ד דאיכא כופר ברגל לא אתיא מכל הני וכו' . ה"ה דהוי מצי למיפרך משן דהא מאן דמחייב ברגל מחייב נ"כ בשן כמבואר לקמן בתוס' דף כ"ו ע"א וחד טעמא וחד דרשא לתרווייהו . והא דפריך מרגל משום דרגל נזכר בהדיא בלשון גמ' דלקמן דף כ"ו ע"ש ומסקי התוס' ולר"ם דאית ליה כופר שלם בתם ניחא ר"ל דנלמוד רגל מקרן דמשלם נ"כ כופר שלם בפעם ראשונה וכי תימא מה לקרן דאין היזקו מצוי ולכך פטור במזיק הקדש נאמר אדם יוכיח ראוי להתחייב אדם המזיק בידים ממזיק ע"י שולח בעירה וכנזכר לעיל בתוס' דאדם עדיף משן מטעם הזה ופשוט דמטעם זה הוא עדיף מרגל בזה וכי תאמר מה לאדם שכן פטור מכופר נאמר קרן יוכיח הצד השוה שבהן וכו' וק"ל : **שם בתוס'** בד"ה ישיב לרבות וכו' . ויש שום צריכותא וצ"ל והיינו דבפ"ק דקדושין דף ט"ז ע"א דריש נמי בהא דבעבד עברי שנמכר לנכרי דכתיב לפיהן ישיב גאולתו מכסף מקנתו . ודרש מלשון ישיב דאפי' שוה כסף ככסף ולא נזכר שם שום צריכותא אך לתוס' קשה למה לן דרשא תרי זימני דשוה כסף ככסף וע"ז אמרו דיש שום צריכותא דצריכין תרווייהו אך דלא נודע אותו צריכותא ובגמ' דקדושין לא נזכר שום צריכותא וק"ל :

דף ז ע"א בתוס' בד"ה אי דאייקר ארעתיה וכו' . אבל אם לא פשע אפי' שוות יותר ממאתים זוז יכול ליטול קודם שימכור בפחות משויין ר"ל ואף שיהיה לו מאתים זוז אף לפי מה שמוכרם בפחות משויין אעפ"כ רשאי ליטול כדי שלא ימכור בפחות משויין וכענין סברא המבוארת בפי' וגי' הרי"ף וענין זה דייקו התוס' מדאמרו בגמ' ודידיה איידי דעייל ונפיק אזוזי זל ארעיה ולא קאמר סתמא ודידיה זילא אלא ודאי אייקר כ"ע ודידיה זילא אינו מוכרח למוכרן ורשאי ליטול ורש"י שכתב דאי זילא דכ"ע ודידיה נמי זילא דיטול דהיינו דוקא כשאין לו מאתים זוז לפי הזול היינו משום דאז שוין כך מאחר דכ"ע נמי זילא ולכך אי שוין מאתים זוז לפי הזול ודאי לא יטול אבל ודאי אי זילא כ"ע ודידיה זילא טפי ואינו יכול למוכרן בשויין לפי הזול כ"א בפחות משויין אף כפי זול והוא בלי פשיעה דידיה אזי רשאי ליקח אפי' אם שוין יותר ממאתים ויגיע לו מהן מאתים אף לפי המכירת שימכרם עתה בפחות מכדי שויין אפי' לפי הזול דאינו מוכרח למוכרן בפחות משויין הואיל דזילא דידית טפי מדכ"ע וכענין זה נראה דמוכרחין לומר בדברי הגה"ה באשר"י בענין זה והא דלא מקשה בגמ' מענין בדלא פשע ודידיה זילא מדכ"ע היינו משום דלא שכיח שיהא זילא מדכ"ע בלי פשע ודו"ק : **ע"ב ברש"י** בד"ה וה"נ גבי ניזקין כו' ודינו דעידית דכתיב מיטב . צ"ל דכאן ס"ד ואח"כ מה"ד בפני עצמו וצ"ל שקול כי אזל דהשתא ובא לפרש לשון שקול כדהשתא וק"ל : **שם ברש"י** בד"ה לכתובת אשה מדמינן כו' והיתה כתובתה מאתים כו' . נ"ל שדקדק לכתובתה משום דכל מה דכתובתה יותר ממאתים הרי הוא מצד נדונייתה שהוא מתחייב בעצמו לה ודינה בה כשאר בעל חוב ונטלי בבינונית ואף שהרשב"א מסופק בנדוני' וכתב דאפשר נ"כ אינו גובה אלא מזיבורית כמו שהביא הב"י באה"ע סי' ק"ו מ"מ נראה שכוון בדבריו למה שכתבתי ודו"ק :

דף ח ע"א בתוס' בד"ה ה"נ אידי ואידי בשלא היתה לו עידית כו' אלא בחד מיירי שלא היתה לו מעולם . ר"ל הא דאמר בבינונית שלו לא שוין כעידית דעלמא אלא כבינונית דעלמא והינו בברייתא קמייתי דקתני נזיקין ובעל חוב בבינונית וכ"ע סברי דבשל עולם הן שמין אותו ברייתא איירי בלא היתה לו מעולם דאם היה לו עדיין עידית הוי גובין הניזקין מעידית דאף היה לו עידית ומכרה היה יכול לאוקמי אלא לכך נודד מתירוצים כדי שלא לאוקמי בענין בזה בהיה לו ומכרה וכמו שמסקי התוס' בענין זה שכתבו וא"צ לאוקמי כשמכרו שום שדה וברייתא שפי' דנזיקין בבינונית וב"ח בזיבורית דאיירי בדשוין בינונית שלו כעידית דעלמא וכ"ע סברי בשל עולם הן שמין יכול איירי שפיר בהיו לו ועדיין יש לו משא"כ קמייתא דלא מצי מיירי בענין זה וכאשר כתבתי והא דאמרי' בפשיטות (חסר כאן עד דף י"ב והכל על האדין) :

דף יב ע"א תוס' בד"ה בענין דומיא דערים בצורות והחזיק בקרקע לא קנה עבדים וכו' . ר"ל מאחר דאין ממש קרקע א"כ החזיק בקרקע למה לא קנה עבדים ע"ז אמר מאחר דשם קרקע עלייהו אינה נקנית באגב ולמאי דמסיק בלישנא אחרינא דעבדי כמטלטלי לא קשיא מ"מ לא קנה עבדים משום דניידי אין נקנין באגב אא"כ עומדין בתוכם וכדמסיק בגמ' ובמטלטלין דלא ניידי לא בעינן צבורין ודו"ק : **שם בתוס'** ד"ה והלכתא בכפות וכו' דא"כ דבשאין כפות איירי רבא למאי קאמר רבא וכו' . ענין זה שהביאו התוס' לעיל כתב גט לאשתו ונתנו ביד עבדה ישן הוא מימרא דרבא בהזורק בגיטין דף ע"ח ע"א ומסקי התוס' תיפוק ליה דהוי חצר מהלכת בגיטין דף כ' ע"א מבואר יותר שכתבו וז"ל דא"כ אמאי קאמר רבא ניעור אינו גט אפי' חצר המשתמרת שלא מדעתה ואפי' הוי משתמרת לדעתה כיון שידיו כפותות בחבל ואחזתו בידה לא הוי גט דהחצר מהלכת היא וכו' וק"ל : **שם בתוס'** בד"ה למה לי עומדין פי' ע"כ וכו' . נראה מפשוטו דהתוס' בא לתרץ דלא תקשה אברייתא מאי מקשה ממשמע דהוא איירי בקנין קרקע ממש בחזקה והברייתא לא איירי בקנין כלל דלא איירי אלא בקנין אגב או מטעם חצר ולכך בעינן עומדין בתוכה חדא וכו' ולזה ע"כ לא איירי אלא בקנין קרקע ממש דומיא דשמואל דמטעם חצר המהלכת וכו' אגב נמי לא קני וכו' וקא מסקי התוס' וק"ל (ודלא כמהרש"ל דכתב דברים שאינם נכונים בעיני ומ"ש הוא נכון) : **שם** בא"ד בנכסי הגר או במכר לא נתן להם דמי כלום וכו' . והא דלא מתרץ הכי הברייתא בההיא דאיתמר החזיק בקרקע לא קני עבדי איירי בשלא נתן דמים דמי שויין העבדים ר"ל דא"כ למה נקט עבדים ה"ל למיתני אפי' בקרקע גופא החזיק בקרקע לא קני קרקע וק"ל : **ע"ב גמ'** ה"נ שאני מקרקע דניידי וכו' . הא דלא קאמר התירוץ הזה לבר בלי חילוק דעומדין בתוכה ונאמר דהא דקתני קני שפיר כדשמואל והא דתני לא קני ס"ל דשאני קרקע דניידי וכו' וכמ"ש לעיל בענין החזיק בעבדים לא קני מטלטלים לישנא קמא דלעיל י"ל דא"כ יהיו הברייתות חלוקות וניחא לאוקמי דלא יהיו חלוקות כל היכי דמצי ליישבן : **שם בגמ'** מחיים מי אמר וכו' ואם איתא דריה"ג ממונו הוא מחיים לישני הא ר"י וכו' . ר"ל דבפשטא דשמעתא נפקא הכי דבשלמא אם נאמר דר"י ס"ל דממונו הוא אפי' בלאחר שחיטה ואיירי ר"י גם הוא בלאחר שחיטה ורבנן פליגי עליה ואמרי דממון גבוה אינו קשה דלישני הא ר"י והא רבנן . ורב נחמן א"א כרבנן דשמא רבנן לא פליגי אלא בלאחר שחיטה ומחיים מודה דממונא הוא וא"כ יהיה רב נחמן דלא כמאן אבל עכשיו שנתרץ דר"י לא אמר דממונא הוא אלא מחיים א"כ רבנן דפליגי עליו ואמרי דממון גבוה הוא ודאי מוכרחין לומר דפליגי אף מחיים א"כ קשה דלשני הא ר"י כו' והא דאמר ומחיים מי אמר ר"ל מי אמרי' דמחיים דוקא אמר ר"י אבל ודאי אי מחיים לא אמר דממונו הוא גם בלאחר מיתה לא אמרו וכמו שהקשו התוס' אלא ודאי פירושו כמו שכתבתי והתוס' פי' בענין אחר בכל הסוגיא בענין זה ודלא כרש"י וכמו שנתבאר מדבריהם בד"ה ואם איתא לישני כו' וגרסי' גי' אחרת וצ"ל דלרש"י נאמר בפשיטות הדבר זה שכתבתי והוא נכון לדעתי ורבים אומרים שיש לפירש"י בענין שרצו התוס' לפרש מתחלה דמקשה על חזי להקרבה ולאותו פי' אין אנו גורסין גי' אחרת הנזכר לקמן בתוס' . והנה נראה דמלבד יש להקשות ע"ז קושיא שהקשו תוס' ודחה אותו פי' אלא שא"א לומר כן כלל לדברי רש"י שהרי הוא כתב בלשונו ואם איתא דמחיים אמר ריה"ג דממון בעלים הם כדקתני מתני' וכו' ולשון זה אין לפרש אותו שיהיה ר"ל אפי' בחזיא להקרבה וצריכין לומר דלפי' התוס' לא אמר בגמ' אלא ואם איתא לשני ליה הא ר"י וכו' וכמו שהם מציינים באמת לקמן ולכך פי' את כל זה דחזי להקרבה מתחלה ואח"כ פירש פי' אחר בענין מתנות כהונה ולשני הפירושים לא היה כתוב לפני התוס' כאשר לפנינו . אבל רש"י שמזכיר בפי' הלשון הנזכר בגמ' לפנינו בודאי אינו סותר בענין לפי' התוס' ולכך נראה בעיני מ"ש בתחלה בזה ודו"ק : **ברש"י** ד"ה בכור מוכרין אותו וכו' והכהנים מוכרין אותו לכהן . רש"ל האריך בדין זה בש"ת שלו ע"ש שבא ליישב שלא תקשה על רש"י בזה ממה שכתבנו במס' תמורה דף ח' . עיין ברכת הזבח מ"ש שם : **שם** ד"ה ואם איתא וכו' כדקתני מתני' דחייבן על נזקן וכו' . דדייק ממתני' דידן אף שאינו מדוקדק להקשות קושייתן כ"א מהתירוץ שמתרץ על מתני' דמקדש בחלקו הן ולפי מה שפירשו התוס' לפי האמת הן לפי מה שפירשו מתחלה שדחו אותו הן לפי מה שכתבתי בענין שנתבאר למעלה אפשר מאחר שמתני' דידן מדוייק דמחיים מיהא הוי ממון בעלים הזכירו רש"י לפי שהוא נזכר בסוגיא תחלה אף שאינו מדייק בו הקושיא בעצמו ודו"ק :

דף יז ע"ב גמ' תנא שן דחיה וקתני שן דבהמה . והכא אין לתרץ כך דתני תרי גווני רגל דהא תני במשנתנו אח"כ תרנגולים מועדים וא"כ ממילא לא הוצרך לתנא לשנות רגל דחית וכמבואר לתוס' בד"ה סד"א ושילח את בעירה וכו' : **בתוס'** בד"ה כל שבזב טהור וכו' , דהא קנה בקומטו של זב כמבואר בנדה דף מ"ג ע"א : **שם** בד"ה מעיקרו אזלינן וכו' דאדרבה מדפליג בין ראשון לשני ולא איפליג בראשון וכו' . אע"ג דכבר כתבו התוס' במתני' דאיצטריך להשמיענו דסד"א דמשונה הוא וכו' ווה לא נשמע לן אלא כשמחלק בין ראשון לשני י"ל דהתוס' באים לומר דאין למידק מידי אף כשאנו נאמר דמשמיענו רבותא דלעיל והיינו דה"ל להשמיענו רבותא גדולה מזאת ווה דאף על הראשון נמי אינו משלם אלא ח"נ לפעמים . ועוד אפשר דה"ק דה"ל לאיפלוגי גם בין ראשון לראשון וכמו שמפליג בין ראשון לשני ודו"ק :

דף יח ע"א גמ' הידוס ס"ד אלא לאו הידוס והיתוז וכו' . ר"ל הידוס והיתוז צרורות דהא צרורות בעי למיפשטיה וכדמסיק . ופי' הידוס והיתוז דהכא לא יהיה כמו הידוס והיתוז דלעיל שפירשו שנגלגל הכלי למקום אחר וכו' ונשבר וכמו שפירש"י לעיל וק"ל : **שם בתוס'** בד"ה והא חבל משונה הוא וכו' . ומצינו לפרש דנפסק היינו שהותר הקשר וכו' ודרכו הוא להיותו ניתר בחטיפה מועטת שמחטטן למצוץ המים שבחבל וכמ"ש תוס' בענין זה בתחלת הדבור וק"ל : **ע"ב גמ'** והא משונה הוא . אע"ג דאכתי הוי מצי למידחי דפליגי בפלוגתא דר"ט ורבנן ואיירי בחצי הנזק אפשר לתרץ דא"א לאוקמי בהכי דא"כ למה תנא בהמה שהטילה גללים ה"ל להשמיענו בכל תולדה דקרן . או שהיה קשה לימא ר"י הלכה כר"ט ולימא ר"א הלכה כרבנן דאין לתרץ כתירוצא שמתרץ בגמ' ודו"ק . אך קשה דבסמוך גבי תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי וכו' דפריך והא משונה הוא דשם לא שייך להקשות לימא מר הלכה ולימא מר הלכה דעל תנאי לא מקשינן לימא מר הלכה וא"כ ה"ל לאוקמי במשונה ובפלוגתא דר"ט ורבנן . גם אין לתרץ דא"כ דלמא בתם בכל תולדה דקרן דאפשר דמשמיענו דלא חשבינן ליה לגרמא בנזקין אע"ג דאין כאן אלא השמעת קול ומחמת זה נשבר . ובזה הוא מתורץ ע"כ דלא שייך לומר שיפסיקו הלכה אף אי שייך אפי' בתנאי לפסוק הלכה כתנאי הקודמים להם . וכמו שהוא באמת לפי דברי רש"י מפי רבו בענין זה . וא"כ ה"מ ליישב דפליגי בפלוגתא דר"ט ורבנן באם הוא משונה ולא יקשה לנו מידי וצ"ע : **ברש"י** בד"ה אלא אי בעית וכו' ור"א סבר בצרורות כי אורחייהו כרבנן דפליגי עלייהו דסומכוס . ר"ל אפשר דס"ל כרבנן ולא צריכין למימר דס"ל כסומכוס כדאמרי' לעיל אלא נוכל לומר דרבנן דפליגי עליה דסומכוס ס"ל כרבנן בר פלוגתיה וק"ל : **שם** בא"ד כך שמעתי ועיקר אבל ק"ל וכו' . הגאון מהור"ר שכנא מחק תיבת ועיקר ועשה כן מטעם שרש"י מסיק להקשות עפ"ז והניחו בקושיא ואיך יאמר עליו שהוא עיקר ומיהו אם נמחק אותו מסילא משמע שפי' קמא הוא עיקר ור"ל א"כ למה פי' אח"כ סתמא סוגיא דשמעתא ללשון אחרון . ואף שאמר מתחלה ולגירסא קמייתא וכו' מ"מ אח"כ כפי' או דלמא וכו' לא פי' אלא ללשון אחרון . ולכך נראה פשוט דאין למחוק תיבת ו ע י ק ר ורש"י תופס לשון שני באמת אלא שקשה עליו קושיא אחת ואין זה תימה כ"כ שיש להקשות קושיא פעמים בסוגיא ומטעם זה מחק רש"ל בדבור שאחר זה מן ולגירסא קמייתא וכו' עד שהן תולדה דרגל גמור . וכתב עליו שבס"א אינו והיינו מטעם שבא לפרש כל הסוגיא ללשון השני ואף אם לא נמחק אותו ענין עכ"פ נצטרך לומר שבזה שאמר שהן תולדה דרגל גמור הוא ס"ד ועתה מציין או דלמא וכו' ופי' אותו כפי לשון אחרון וק"ל :

דף כה ע"א גמ' מתני' שור המזיק ברשות הניזק כיצד וכו' . איכא למידק דאמאי לא עבדינן ק"ו דיתחייב שור המזיק ברשות הניזק נ"ש לכולי עלמא ונימא הכי ומה שן ורגל שאין כוונתו להזיק אפ"ה ברשות הניזק משלם נ"ש קרן שכוונתו להזיק לא כ"ש והך ק"ו דאמרי' היינו למ"ד פלגא נזקא ממונא הוא וסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי והשתא לא שייך למיפרך מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי וכו' למ"ד פלגא נזקא ממונא קרן נמי היזקו מצוי . וי"ל דלא שייך למעבד הך ק"ו דאיכא למימר קרן ברה"ר יוכיח דכוונתו להזיק ואפ"ה אינו חייב אלא ח"נ קרן ברשות הניזק נמי אע"ג דכוונתו להזיק לא יתחייב אלא ח"נ ואין לבטל היוכיח ולומר מה לקרן ברה"ר שכן יש לו רשות להלוך בו תאמר רשות הניזק שאין לו רשות ליכנס שם דהא אליבא דמ"ד פלגא נזקא ממונא קיימינן ולדידיה כיון דסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי אינו רשאי בעל שור להניח שורו לילך ברה"ר וא"כ אליביה לא שייך למיפרך הך פירכא וק"ל :

דף כו ע"א תוס' ד"ה אני לא אדון קרן מקרן וכו' . כתבו התוס' דלדבריהם קאמר להו וכו' ואיכא למידק דנימא להו לתוס' למימר הכי דאפשר לומר דר"ם הכי קאמר להו אני לא אדון קרן מקרן דהיינו ק"ו מרשות לרשות דאיכא דיו אריש דינא אני אדון קרן משן ורגל דהשתא לא הוי דיו אריש דינא ומה שעשה ר"ם הק"ו של רשויות לאו דוקא נקטיה ואק"ו דשן ורגל סמיך . ואפשר לתרץ דאם איתא דלקושטא דמלתא קאמר ר"ם אני לא אדון קרן מקרן ולאו לדבריהם קאמר א"כ ר"ם נמי אית ליה דיו אריש דינא דהיינו כי ההיא דאביה ירוק ירק בפניה ומאי דפליג עלייהו דרבנן הוי דוקא אסוף דינא ובהכי ניחא מ"ש התוס' ואתלמודא ליכא לאקשויי דמנא לי' לתלמודא דר"ם אפי' אריש דינא לית להו דיו דאיכא למימר דתלמודא קים ליה הכי : **שם** עוד כתבו התוס' בזה הדבור וז"ל וא"ת מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי וכו' עד ואין לומר מרשות לרשות גמרינן ומה רה"ר שתקל בה לענין שן ורגל וכו' איכא למידק דאיך ניחא להו לתוס' אי הוי גמרינן מרשות לרשות דהא הק"ו קמא דמייתי ר"ם במתני' הוי מרשות לרשות ואיכא למיפרך עליה דיו אריש דינא ונראה לענ"ד לומר דכוונת התוס' הוא דוודאי הך פירכא דמה לשן ורגל שכן היזקן מצוי לא שייכא אלא למ"ד פלגא נזקא קנסא וא"כ אפשר דמ"ד פלגא נזקא קנסא לא אמר הכי אליביה דר"ם דלדידיה אפשר דס"ל דממונא הוי וא"כ אליביה דר"ם ליכא לאקשויי הך פירכא מ"מ רבנן ודאי ס"ל דקנסא הוי הוה להו למיפרך הך פירכא לבטל הק"ו ועדיף טפי לבטלו בהך פירכא מלומר דיו דהך קושיא דדיו לא עדיפא ולא מעליא דאפשר לומר כיון דמיפרך ק"ו ולא אמרי' דיו . אמנם פירכת מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי מבטל הק"ו מעיקרו והוה עדיף טפי לאקשויי הכי . ואיברא דאי הך פירכא דמה לשן ורגל לא הוה שייכא בק"ו דעבדינן מרשות לרשות ניחא דכיון דק"ו קמא דגמר ר"ם דהיינו מרשות לא שייכא פירכת מה לשן ורגל וליכא לאקשויי עליה אלא דיו ניחא דלא עבדי רבנן הך פירכא דמה לשן ורגל דכיון דק"ו קמא ליכא לבטוליה אלא בקושיית דיו משה"ה ניחא להו לבטוליה ק"ו דגמרינן קרן משן ורגל בדיו . וקאמרי ליה רבנן לר"ם דיו כלומר כי היכי דק"ו קמא דגמרת ליתא דאיכא לאקשויי עליה דיו אריש דינא הך ק"ו בתרא נמי ליתא דאיכא לאקשויי עליה נמי דיו אסוף דינא ולכן אמרו דהא ליתא דהא הך פירכא שייך למיפרך שפיר אפי' בק"ו של רשויות וא"כ הדרא קושיין לדוכתין דטפי הוי עדיף למיפרך הך פירכא מה לשן ורגל כיון דשייכא נמי למיפרך בק"ו של רשויות ולא קושיית דיו מהטעם שכתבתי למעלה דהיינו דקאמרי ואין לומר מרשות לרשות גמרינן וכו' כלומר נמי ובק"ו דגמרינן קרן משן ורגל איכא למיפרך ולאקשויי הך פירכא מ"מ מרשות גמרינן וליכא לאקשויי הכי ומש"ה לא חשו רבנן למיפרך הך פירכא כיון דלא שייכא בתרווייהו דהא ליתא דאפי' אי גמרי' מרשות לרשות איכא למיפרך הך פירכא דמה לשן ורגל שכן היזקן מצוי והוכיח זה מההיא דלקמן ובהכי יראה דסלקי שפיר דברי התוס' . ואפשר לפרש עוד כוונת התוס' על דרך אחר דמה שאמרו ואין לומר דמרשות לרשות גמרינן שרצו לתקן דבר א' והוא שהיה אפשר לבטל הקושיא וא"ת שעשו ולומר דודאי שרבנן הקשו לר"ם לק"ו שרצה לעשות וללמוד משן ורגל דאיכא למיפרך מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי ומה שאמרו לו דיו לבא מן הדין וכו' הכי קאמרי ליה ע"כ אי אתה יכול לעשות ק"ו משן ורגל דאיכא למיפרך מה לשן ורגל וכו' דהויא פירכא אלימתא כיון דקי"ל דפלגא נזקא קנסא א"כ לית לך למעבד ק"ו כי אם מרשות לרשות ולדידך דאית לך וסבירא לך דהיכא דמיפרך ק"ו לא אמרי' דיו מצית למילף ק"ו אבל לדידן לא מצינן למילף דאיכא למיפרך דיו ואע"ג דמפריך ק"ו והיינו דאהדרי ליה רבנן דיו והיינו מרויחים בזה דלא אמרו רבנן דיו אסוף באופן שהיה עולה לנו דכוונת רבנן במה שהקשו לר"ם הוא דבשום גוונא ליכא למיעבד ק"ו לחייב קרן ברשות הניזק נ"ש דאי מק"ו שן ורגל איכא למיפרך מה לשן ורגל וכו' ואי מק"ו דמרשות לרשות איכא למיפרך דיו אריש דינא וא"כ נתבטל הרשות ולכן אמרו דאין לומר זה דכיון דמפרש מה לשן ורגל שייך וכו' אפי' לקרן דמרשות לרשות וכו' הך פירכא הוי עדיפא טפי מלאקשויי פירכת דיו דאפשר לומר דאין לחוש לפירכת דיו . כיון דמפריך ק"ו ותירצו דלא שייך למיפרך פירכת מה לשן ורגל וכי באופן שנתקיים דסבירא להו לרבנן דאמרי' דיו אסוף דינא ולכן הקשו אח"כ ותמהו על זה וז"ל וא"ת והיכי קאמרי רבנן דיו כל ק"ו כך הוא וכו' ועוד חזרו והקשו מההיא דפרק אחד דיני ממונות זהו מה שהעליתי במצודתי החלושה בהבנת כוונת התוס' והשתא איכא טובא למידק במאי דקאמרי התוס' דאפי' אי שבקינן ק"ו דשן ורגל וגמרינן מרשות לרשות אכתי איכא למיפרך הכי והוכיחו זה מההיא דלקמן דאיכא לאתמוהי הכא ולהתם דאיך יעלה על הדעת דבר זה דהא בדוכתיה טובא בתלמודא חזינן דמהני לבטל הפירכא כשנחליף הק"ו מנושאים למקומות ויראה לענ"ד לומר בתירוץ קושיא זאת איברא בכוליה תלמודא הכי נקטינן . אמנם בק"ו כי האי גוונא דגריע דאי בא למימר דיו ואע"ג דפירכת דיו גריע קצת כמ"ש לעיל מ"מ לפחות תועיל דנימא שלא תועיל שינוי וחילוף

וחילוף הק"ו זה נ"ל ברוחק בענין זה: **שם** עוד בא"ד במה שכתבו התוס' ובפ' אחד דיני ממונות דאמרי' ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת מק"ו וכו'. הך ק"ו שכתבו התוס' הכא לאו דוקא נקטו הכא דהא אין אדיו בסוף דינא קייטינן ובהך ק"ו שייך דיו אריש דינא אלא ודאי דסמכי התוס' אק"ו אהך דמיתי פ' אחד דיני ממונות דהתם לא הוי דיו אלא אסוף דינא ועבדינן ק"ו אע"ג דאיכא דיו כיון דלא הוי אלא אסוף דינא אין לחוש ומש"ה מקשי דמאי שנא דהכא אמרי' דיו אלא אסוף דינא ואילו התם עבדינן ק"ו כיון דליכא דיו אלא אסוף דינא וכל זה כתבתי אף שהוא דבר פשוט מ"מ מועיל לתלמידים המתחילין ללמוד וק"ל: **שם** גם איכא למידק בהך שמעתא במאי דקאמר וכי תימא למגע לא איצטריך ק"ו דלא גרע מגברא טהור וא"כ מפריך ק"ו והדר קאמר איצטריך סד"א מקרה לילה כתיב וכו' והשתא איכא למידק דא"כ לא נעביד ק"ו לטמא ש"ז של זב דהא מיעטיה קרא דכתיב מקרה לילה מי שקרויו גורם לו יצא זה וכו' ותו קשה בהך ענינא דקאמר אמר רב אחא מדיפתי לרבינא והאי תנא לא דריש דיו ואע"ג דלא מיפרך ק"ו ואתמהא דהכי נמי מפריך ק"ו דהא בלא ק"ו מצינו למילף טומאת ערב במפץ המת ונימא הכי מה מצינו כלי עץ שמטמא בזב וטמא מת מפץ נמי כיון שמטמא בזב דין הוא שיהיה טמא במת ואי פרכינן מה לכלי עץ שנעשה אב הטומאה וכו' פכין קטנים יוכיחו שאינן נעשים אב הטומאה ואפ"ה מטמאים במת מפץ נמי אע"ג דאינם נעשין אב הטומאה דין הוא שיטמא במת א"כ מצינו למילף שפיר טומאת ערב במה מצינו מכלי עץ והדר עבדינן ק"ו מפכין קטנים והשתא גמרינן טומאת שבעה דאי לא מיפרך ק"ו וק"ל: **ע"ב בתוס'** ד"ה ומה פכין קטנים וז"ל וא"ת מפכין גדולים מצי גמר וכו'. וקשה היכי מצי למיגמר דמה לפכין גדולים שכן יש להם טומאת היסט נאמר במפץ שאין בו טומאת היסט ועל כרחין אית לן למימר פכין קטנים יוכיחו וא"כ סוף סוף אנו צריכין למילף מפכין קטנים וא"כ מה הרווחנו וכל הני קושי צ"ע: **ברש"י** הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא וכו'. דיראה מלשונו דכוונת התלמוד במאי דקאמר הניחא למ"ד דון מינה וכו' הוא דאי אמרי' דון מינה ואוקי באתרא ניחא דמופנה בגד ועור דמת אבל אי אמרי' דון מינה ומינה בגד ועור דמת איצטריך דאי מש"ז גמרי' ליה לא יטמא אלא טומאת ערב זהו כללות תורף לשונו. ולפ"ז צ"ל דטעות נפל בספרים בסיומא דהך לישנא דרש"י דקאמר דאי משרץ גמר והכי בעי למימר דאי מש"ז גמר מ"מ איכא למידק מי הכריחו לרש"י ז"ל לומר דמאי דאמרי' הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא קאי על ההיקש דהא דעיילי תלמודא הך פלוגתא דון מינה ואוקי באתרא וכו' הוי במלתא דילפינן בגז"ש והכא בשמעתין נמי הוי מצי למימר הכי דקאי אמפץ וילפינן בגז"ש דהניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא אבל למ"ד דון מינה ומינה נהי דגז"ש מופנה אכתי טומאת שבעה מנ"ל ונראה לומר דרש"י ז"ל ראה דע"כ אית לן למימר דמאי דקאמר תלמודא הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא לא קאי אלא אבגד ועור דבעינן למילף בהיקשא ולא אמפץ דאי אית לן גז"ש מופנה למילף מפץ ע"כ אפי' למ"ד בעלמא דון מינה ומינה הכא אית ליה למימר דון מינה ואוקי באתרא דלטומאת ערב לא איצטריך דילפינן מק"ו דלעיל דזב א"כ גז"ש למה לי ולמאי טרח רחמנא לאפנויי משני צדדין אי לא גמרינן טומאת שבעה ומש"ה פי' דודאי מאי דמקשי תלמודא דלמ"ד דון מינה ומינה לא הוי גז"ש מופנה משני צדדין דבגד ועור דמת איצטריך דליכא למילף טומאה בבגד ועור מדוכתא אחריתא אלא מהיקשא דש"ז דהא בגד ועור בזב לא כתיב דנימא בבגד ועור נמי מק"ו דזב והיקשא איצטריך לטומאת שבעה ומש"ה מקשי תלמודא דליכא גז"ש מופנה למאן דאית ליה דון מינה ומינה דבגד ועור דמת איצטריך לגופיה למילף טומאת שבעה דאי מהיקשא לא הוה גמרינן אלא טומאת ערב זהו מה שנראה לי לפרש בפירש"י וק"ל:

דף כו ע"א גמ' ותהא שן ורגל חייב ברשות וכו' עד ויהא אדם חייב בכופר. איכא למידק טובא חדא דלמאי איצטריך וחצו את כספו למעט שן ורגל ברה"ר דלישתוק מיניה ומדאיצטריך רחמנא למיכתב וגם את המת יחצון שמעינן דשן ורגל פטור ברה"ר דהא אי לא הוי כתיב אלא וחצו את כספו הוי שמעינן בסתמא בין ברה"י ובין ברה"ר. ולמאי איצטריך וגם את המת יחצון אלא ודאי דשן ורגל ברה"ר פטור ומש"ה איצטריך לכתוב וגם את המת יחצון למילף ח"נ בקרן ברה"ר ולא נעבד ק"ו משן ורגל לכופר. ועוד קשה לאידך גיסא דלישתוק קרא דגם את המת יחצון ומדאיצטריך קרא למיכתב וחצו את כספו למעט שן ורגל מח"נ ברה"ר שמעינן דקרן חייבת דאי לא אמאי איצטריך מיעוטא דשן ורגל דמהיכא תיתי. והקושיא זו יתורץ בביאור מ"ש התוס'. ותו איכא למידק דהיכי תיסק אדעתין לומר ולא תהא קרן חייבת ברה"ר דכיון דכתב רחמנא וחצו את כספו למעוטי שן ורגל משמע דוחצו את כספו הוי אפי' ברה"ר דהא בשן ורגל לא הוי שייך למימר חיובא דח"נ אלא ברה"ר א"כ משמע דהך מיעוטא דוחצו את כספו הוי ברה"ר. ועוד יש לדקדק לר"ט אמאי איצטריך רחמנא למיכתב וחצו את כספו דלמעוטי שן ורגל ברה"ר לא איצטריך דלדידיה ליכא למיעבד ק"ו מקרן כיון דס"ל דקרן בחצר הניזק משלם נ"ש וגם במה מצינו ליכא למילף ולומר מה מצינו דקרן ברשות הרבים חייבת ח"נ שן ורגל וכו' דאיכא למיפרך מה לקרן שכוונתו להזיק תאמר בשן ורגל שאין כוונתו להזיק. ועוד יש לדקדק דכיון דאיכא תרי קראי לח"נ דקרא דהיינו וחצו את כספו וגם את המת יחצון א"כ ע"כ לא מחייב קרן ברשות הניזק אלא ח"נ א"כ היאך יליף ר"ט לחייבו נ"ש בקרן בחצר הניזק דהא מיעט רחמנא בהדיא דליכא נ"ש בקרן ולרבנן נמי קשיא דאמאי איצטרכו לדחויי מטעם דיו דבהדיא מיעט רחמנא נזק שלם בקרן כדמוכח בשמעתין. ותו איכא למידק לעיל בפשטא דשמעתתא במאי דחי תלמודא ק"ו דתהא שן ורגל וכו' דקאמר אמר קרא וביער בשדה אחר וכו' דיראה ממאי דפריך עלויה תלמודא מידי כולי נזקא וכו' משמע דמשום ס"ד דק"ו דותהא שן ורגל הויא למילף כולי נזקא ברה"ר מש"ה דחי אמר קרא וביער בשדה אחר וכו' וקשה דהיכי תיסק אדעתין לומר הכי דהא ע"כ הך ק"ו לא הוי אליבא דר"ט כמ"ש לעיל דלדידיה לא שייך לומר ומה קרן שברה"י אינו משלם אלא ח"נ וא"כ הך ק"ו הוי אליביה דרבנן וא"כ איך יעלה על הדעת דמאן דבעי למילף הוי נ"ש דנימא דיו כ"ש דאפי' לר' טרפון דלית ליה דיו היינו היכא דמיפרך ק"ו ובהאי קל וחומר אפי' נימא דיו לא מפריך דאהני קל וחומר ואהני דיו וק"ל:

דף כט ע"א בתוס' ד"ה פליגי בשעת נפילה וכו'. כתב הרב מהרש"א ז"ל וכ"ש במפקיר נזקיו בשעת נפילה. דברי תימה הן ושרי ליה מארית שר"י יפטור באפקורי בשעת נפילה ברוח מצויה כיון דפושע הוא ואין חיובו משום בור הוא אלא משום פשיעותא הוא תדע דנשברה כדו אפקריה מסתמא כמ"ש התוס' לפלוג בתרתי ולדברי הרב יפטור ר"י בשעת נפילה מב' טעמים משום אפקורי ומשום אונס ודא ודאי עקא הוא. ומ"ש הרב ז"ל מדברי התוס' שכתבו דמפקיר נזקיו אף לאחר נפילה וכו' שגגה גדולה היה ביד הרב מהרש"א ז"ל דדברי התוס' דלקמן המה פשוטים בהבנתם דה"פ בדלא אפקרינהו אינם פליגי כ"א בשעת נפילה דוקא ופוטר ר"י דס"ל דנתקל אנוס הוא אבל במפקיר נזקיו פליגי בתרתי בשעת נפילה אי נתקל פושע או אונס הוא ובאחר נפילה באי הוי בור או לאו וז"ש לאחר נפילה פליגי ובשעת נפילה פליגי בנתקל וזהו פשוט ודו"ק. ועתה אפרש כוונת התוס' דאין כוונתם במ"ש והשתא וכו' כלל למ"ש הרב מהרש"א ז"ל וכמ"ש אלא ברור ה"פ דהשתא א"ש הא דנקטו במודים קמא אבנו וכו' לאורויי דפליגי בשעת נפילה בנתקל ומודה ר"י בשעת נפילה ברוח מצויה דחייב דלכ"ע פושע הוא ול"ד לנתקל דאין למטעי דמודים קאי אאחר נפילה טאחר דנקט אבנו ומסתמא לא אפקריה א"כ מאי האי דנקט רוח מצויה אפי' ברוח שאינו מצויה הוי מודה ר"י דחייב כאן דלא אפקורי ולא סילקי הוי ממונו וחייב משא"כ אי הוי נקט במודים קמא קנקנים דמסתמא אפקור להו הוי אתי למטעי דלא פליגי בשעת נפילה ומודים קאי אאחר נפילת פשיעה מודה ר"י דחייב ולא פליגי אלא באפקריה אחר נפילת אנוס בנתקל לכן נקט אבנו וכו' דאין למיטעי באחר נפילה כלל וכן במודים בתרא אי הוי נקט אבנו דלא אפקריה הוי אתיא למטעי דלא פליגי אחר נפילה ומודים בשעת נפילה דאנוס הוא ולא אחר נפילה לכן נקט קנקנים דאפקר להו אחר נפילה ואפ"ה מודה דפטור לעולם משום דהוי אונס אבל באבנו היה חייב כיון דלא אפקריה כנ"ל ברור וכ"כ נ"י להדיא אף שקיצר שם קצת ע"ש וגם מהרש"ל אפשר דכוון לזה וקיצר כדרכו ודו"ק: **ע"ב בתוס'** בד"ה כי פליגי אליביה וכו'. כתב הרב ז"ל גם בזה דברי מהרש"ל אינם ברורים לנו ודו"ק עכ"ל הרב מהרש"א ז"ל ואני אומר דהמדקדק בדברי רש"ל יראה שהן קרובים לדברי הרב ז"ל ושניהם לדבר אחד נתכוונו ע"ש ועיין מה שכתב בספר גלאנטי:

דף סג ע"א בתוס' ד"ה דהא כל חד וכו' דמשלמה לחוד נוכל ללמוד הכלל במדת כלל ופרט. ולכן בע"כ מדרש כל פרט ופרט לעצמו עם הכלל וע"ז כתבו דה"מ למיפרך בתחלה קושיא אחריתי וכו' לא לכתוב אלא שלמה וכו' ע"ש א"כ קשה למאי דמסיק דדריש בריבה ומיעט וכו' אי משום כל דהוי ריבויא או לפי התירוץ השני קשה דה"ל להתורה ליכתב בכל ולדרוש כלל ופרט ולא לכתוב בפרטא אלא שלמה לחוד וכל הני פרטי למה לי. והנלע"ד דרש"י ז"ל מחולק עם פי' התוס' בכל הסוגיא דלפי מאי שפי' התוס' בכל הסוגיא הדינים שוין בשבועה ובכפל והכל נלמד מכל דבר פשע דאין חייבים כפל כי אם על שני מעות כסף דומיא דשבועה וכן אין נשבעין שלא על דבר מסוים כמו שממועט מכפל וכמ"ש התוס' ד"ה דלמה לי למיהדר וכו' וכך פסקו בפסקי התוס' להדיא ובאמת שהוא דבר זר שלא נמצא בשום פוסק כן שלא לחייב כפל כי אם דוקא בשני מעות כסף ולא פחות גם הוא דוחק מאד לפרש הגמ' דהזהב ובכאן באלו לא נאמר. ובדברי רש"י מבואר ומוכח להדיא דצריך קרא א' לשבועה וקרא השני לכפל. ולא ילפינן זה מזה בשום ענין ואף אם היו כל הפרטים כתובים בקרא הא' הוי ילפינן כלל ופרט דכסף או כלים לענין שבועה ושור וחמור ושה ושלמה לענין כפל ודו"ק: **ברש"י** ד"ה מכדי וכו' וד"ה ליכתבינהו להני פרטי. והוא דחוק בעיני לפי' מאי דמפרש דבר מסוים שהוא דבר שיש בו סימן שלא לחייב שבועת אדבר שאין בו סימן ולפוטרו מקרן כשכופר וא"כ ס"ל לרש"י ג"כ דמשור וחמור ושה הוי דבר שאינו מסוים שיש הרבה בהמות שאין בהם סימן וכ"כ רש"י ז"ל להדיא דף ס"ד ע"ב ד"ה אלא לאתויי דבר מסוים וכו' ע"ש וא"כ לרש"י אפי' הוי כתיב שלמה לחוד בכלל ופרט לא הוי ילפינן לחייב בכפל בבע"ח דגריעי שאין בהם סימן וא"כ בע"כ צריך לכתוב לכולהו פרטי דכפל ובזה לא תיקשי לרש"י קושיית התוס' דלכתוב כסף או כלים לחוד והוי ילפינן הכל בכלל ופרט דע"כ לענין שבועה הוי חייב אפי' בדבר שאין בו סימן שהוא ממון חשוב ובכפל הוא פטור באינו מסוים מכח ריבה וכו' או מכח כלל ופרט וכו' ואף אי הוי כתב שלמה אצל כסף או כלים בע"כ הוי דרשינן לענין כפל ולא לענין שבועה דחייב אפי' אינו מסוים וע"כ הוי מוקמינן לה לענין כפל שנזכר בקרא הא' וא"כ תו לא הוי ילפינן בכלל ופרט בע"ח שאין בה סימן שיהא חייב כפל ובע"כ הוי מצריכן לכולהו פרטי וא"כ הדרי הקושיא לדוכתיה מנ"ל עופות טמאים ולכן כתב פרטא בקרא הב' לענין מיעט וריבה. ובזה תראה שהתוס' דלא ס"ל כפירש"י אלא מפרשי דבר שאינו מסוים אדבר שאינו במדה ובמשקל וכו' דפטור להדיא משבועה וא"כ גם בכפל פטרו וילפינן הכל מחד קרא וקרא קמא אילו לא נאמר קאמר אבל רש"י מפרש מקרא קמא לעיל אשבועה וחייב על הכל חוץ מקרקעות אבל בכפל ממעטינן הן בכלל ובפרט הן בריבוי ומיעוט דבר שאין בו סימן אלא דאם נדרוש בכלל ופרט הוי ממעטינן עופות טמאים (גם דבר שאינו מסוים) ובריבוי רבי הכל וממעטים דבר שאינו מסוים. ודלא כמהרש"ל ביש"ש ודו"ק ותמצא. ומ"ש הרב מהרש"א דהתוס' שהקשו ל"ל הכתוב וכו' לא לכתוב אלא כסף וכו' דלאו דוקא אלא ר"ל גם שלמה למעט דבר שאינו מסוים. חוץ לכבודו לא דק דא"כ מאי כתבו וכ"ת דהוי דרשינן לענין מה כלים שנים כו' הא בע"כ כתיב שלמה וא"כ הוי דרשינן כלל ופרט בשלמה והוי ילפינן הכל לשיטת התוס' דבכלל ופרט יכול ללמוד הכל משלמה אלא בע"כ קושית התוס' הוא בכסף וכלים לחוד הוי סגיא וכמו בשבועות פטור באינו מסוים לפירושו במדה ובמשקל וכו' דלקמן א"כ גם בכפל דינא הכי ולא צריכין גם לשלמה ודו"ק. ותמצא שת"ל כוונתי אל האמת בדברי רש"י ותוס'. והנה בחידודי לתלמידים הקשיתי על שיטת התוס' כמ"ש לעיל. ולשיטת רש"י קשה כשמקשה המקשה לעיל מנא ה"מ דת"ר על כל דבר פשע וכו' למה לא הביא הקרא דכסף או כלים דלקמן דכתיב ביה ג"כ כפילא. בשלמא לשיטת התוס' למאי דמסקינן לא דרשינן להאי קרא בכלל ופרט אלא כולה מקרא בתרא וקרא הראשון דרשינן לענין מה כלים וכו' והדרש דכלל ופרט דהזהב דלקמן הוא באילו לא נאמר ולכן מביא קרא בתרא אבל לשיטת רש"י קשה. ואין לתרץ דלרש"י ס"ל הא דלא מביא הקרא דכסף וכו' דחייש התרצן דלמא ידרוש הקרא בריבה ומיעט וא"כ לא יתמעטו כ"א שני דברים מכסף וכלים והקרא בעי ד' מיעוטי למעט. משא"כ בקרא השני אתי שפיר דממ"נ אי דריש ליה בריבה ומיעט כ"ש שיתמעטו ד' דברים כדלקמן ואי בכלל ופרט ג"כ יתמעט מכעין הפרט הכל ודבר שאינו מסוים דדמי לשלמה לשיטת רש"י (ודלא כמהרש"ל ביש"ש) דא"כ תיקשי קושיא אחריתי בסוגיא מאי פריך וכל כל רבויא והא גבי מעשר וכו' דלמא גם נדרוש בריבוי מיעוט אף דקאמר התם כלל ופרט דומיא דברייתא דעל כל דבר פשע. בשלמא בלא התירוץ הנ"ל יש לומר דלא קשה דמהיכא תיתי נפרש ברייתא דמעשר לענין ריבה דהא מפורש בתורה לשון כלל ופרט וכו' משא"כ בברייתא דלעיל סמיך התרצן אתירוץ דמסקנא דמוכח דהוא ריבוי דא"כ ליכתוב הני פרטי בכסף וכלים וכדמסיק. אבל לפי זה היה יודע התרצן דלעיל המסקנא א"כ בע"כ הוי ידע דכסף או כלים מדריש לענין כלל ופרט דאל"כ לא הוי מוכח דקרא השני מדריש בריבוי ומיעוט להדרא הקושיא לדוכתיה. בשלמא לפי התוס' ל"ק הקושיות בתרייתא דיש לתרץ בענין אחר דהא דלענין מעשר מהיכא תיתי לדרשו בריבוי ומיעוט כדלעיל. משא"כ בברייתא דע"כ דבר פשע הוא ריבוי ומיעוט דאי הוי כלל ופרט לא הוי לכתוב אלא פרט דשלמה לחוד ולשיטתן נלמד הכל אבל לפירש"י לא נוכל לתרץ זה דלא הוי ילפי' בע"ח משלמה דגריעי שאין בה סימן וי"ל שפטרת התורה מכפל ותו לא מידי ודו"ק: **בתוס'** ד"ה דבר שאינו מסוים וכו' ודבר שבמדה ובמשקל וכו' תיפוק ליה ממשמעותא וכו'. כוונתן לתרץ לפ"ז דמפרשינן שאינו מסוים לאפוקי חצי רמון וכו' א"כ מנ"ל למתני' דשבועות דלא משבעינן כי אם בדבר שבמדה וכו' ע"ז כתבו ודבר וכו'. ויש ספרים דגרסי' לקמן לאתויי כו' נראה ברור דכוונתו דודאי כאן בהכרח גרסי' למעוטי דאי לאתויי למה לי שלמה הלא בריבוי בתרא איתרבי הכל אפי' דבר שאינו מסוים אכן לקמן י"ס גבי גנב דדריש כלל ופרט גרסי' לאתויי דמרבינן כעין הפרט אפי' בדבר שאינו מסוים דחיוב כפל ע"ז כתבו דאינו נראה דמאחר שיש צד קולא בטוען טענת גנב דבהיתרא אתיא לידיה ולכך פטרו בפירוש בדבר שאינו מסוים א"כ נוכל למילף שפיר באם לא יכתוב בגנב הפרט דחמור דנתחייב בכפל אפי' בדבר שאינו מסוים כיון דלא כתב המיעוט בהדיא כמו בטוען טענת גנב ש"מ דס"ל דגנב הוא חמור ול"ל לכתוב חמור אלא בע"כ כיון דכתב למעוטי ג"כ דאתא כמו בטוען טענת גנב כיון שיש בו ג"כ צד קולא דלא נשבע לשקר וא"כ לפ"ז נמי אף דכתב בגניבה עצמה למעוטי מ"מ צריך לכתוב שלמה בטוען טענת גנב ג"כ למעוטי דאי לא כתב שלמה ה"א איפכא דדוקא דגנב פטרה התורה דלא נשבע לשקר משא"כ בטוען אי לא כתוב בהדיא ה"א דחייב כמו בקרקעות דממעטינן בגנב ובטוען טענת גנב כיון דאית ביה צד חומרא ולכן צריך לכתוב מיעוט בכל חד וכנ"ל ברור (ולפי שראיתי במהריב"ל ובספר לחם אבירים דברים מתמיהים ופירושם הם זרים בעיני הארכתי קצת ודו"ק):

דף סד ע"א בתוס' ד"ה יאמר גניבה ושור וכו'. הד' שאלות ששאל הרא"ש מלוניל את ר"י מלוניל והנה יש לדקדק בשאלה אחרונה שבתוס' קא מייתי וכו' באם קבל הר"א התירץ של ר"י א"כ קשה דלמא חוקיה נמי הקשה כקושית הר"א ותירץ לעצמו תירוץ של ר"י והוא דהוקשה ליה ל"ל המצא תמצא יאמר גניבה שור וחיים הוא פרטא ולא כללא וא"כ פרטי דשור ל"ל אלא לרבויי כל דבר והשיב התרצן דז"א דאמר בפרטא בלא כללא יהיו ריבוי לכל מילי אלא הוי אמרי' דחיים הוא כלל לכל בע"ח ושור למעוטי דבר שאינו קרב לגבי מזבח וכו' ופריך לכתוב שור ושה וחיים וכו' עד לכתוב שור ושה וחיים ותירץ דאפ"ה הוי אמינא דחיים הוא כלל ולמעוטי עופות טמאים אתיא. ולכן צריך המצא תמצא לרבויי עופות טמאים. וא"ל דלישנא דאורייתא דסבר כשהוא אומר גניבה דחקי' דהא גם לפי המסקנא דריבוי ומיעוט ג"כ ח"ל דגניבת בברייתא הוא דחוק ודו"ק ובע"כ ס"ל דגם דהר"א לא ס"ל תירוץ של ר"י וס"ל לפשיטות דנוכל לרבויי גם מפרטי ותירוץ ר"י הוא דחוק דעופות טמאים מאן דכר שמיה בכל שמעתיה וברייתא דלעיל בחזקיה א"כ קשה מה שאל בקושיא ראשונה היכי ס"ד דמגנבה וחיים מרבינן כל דבר וכו' הא כיון דס"ל בשאלה דאף פרטי אתי לרבויי את הכלל כ"ש היכא דאיכא שני כללים ודו"ק. אלא בע"כ צריך אתה לומר דקושיא הא הכי מקשה דאי אמרינן סברא דלרבוי אתיא א"כ מאי מסיק לקמן דמחיים לא ילפינן כללא דהא ס"ל להמקשן דנוכל לילף וזהו כוונת קושייתו דאי ס"ל בתחלה סברא זו א"כ גם בהא דלקמן יסבור סברא זו א"כ קשה מה שאל בשאלה השלישית דלמא כוונת הברייתא אהמצא תמצא ואגניבה ושדי שור וכו' דלמא היה קשה לרבא לפרש כן דא"כ לכתוב המצא וחיים וגניבה לחודה למסקנא ולא לכתוב כלל כל פרטי דשור וחמור ושה והוי מרבינן על דבר שבגופו ממון ומטלטלין דומיא דפרטי ומחיים ולכך הבין רבא דחיים הוא כלל אלא בע"כ צריך אתה לומר דקושייתו היא דמקשן זה לא ידע להקשות דכל הני פרטי ל"ל מכח קושית חיים אלא במסקנא ולא כוון א"כ הדרא הקושיא לדוכתיה מה ששאל ולא בקושיא הא' לסברתו וא"ת דכוונתן להקשות דא"כ מאי מקשה לקמן הלא בתחלת הלימוד לא ידע הקושיא דלקמן. אלא בע"כ צ"ל דהכי מקשי הר"א דלמא כוונת הברייתא מכח כללא המצא וכו' דמאי פירכת דא"כ ס"ל לכתוב חיים לחוד לפרטא די"ל דחושש שמא ידרוש א' התורה בריבוי ומיעוט וריבה ורבי הכל ומיעוט דחיים לא ימעט אלא קרקעות לחוד לכך כתב התורה כל הני פרטים למעוטי ד' דברים אפי' דרש בריבה ומיעוט. ואין להקשות לפ"ז דא"כ בתחלת הלימוד לס"ד דרבא מחיים היאך יכתוב גניבה ושור וחיים לחוד ומרבה כל דבר והלא חיישי דלמא ידרוש בריבוי ומיעוט די"ל דה"מ להקשות אלא דעדיפא פריך אפי' בדרש כלל ופרט לא הוי ילפי' כל דבר בלא המצא. אבל התוס' מקשים דרבא יתרץ באמת כן וחושש חזקיה באמת דאם יכתוב חיים לפרטא לחוד שמא יטעה א' לדרוש בריבוי ומיעוט א"כ קשה מה שאל בשאלה הג' דלדידיה חזקה עופות טמאים נתמעטו ולכך צריך המצא כו' דהא בע"כ אף אם ידרוש כן לא ישאר לפי האמת דא"כ קשה לא לכתוב אלא חיים ואם המצא ולא כללים קמא ולא שום פרט א"כ בע"כ למה לי חיים אלא לאשמועינן אתא דאף דריבה כל מילי מאם המצא תמצא היינו דומיא דחיים שהוא מטלטלין וגופו ממון ומסוים ולכך פ"ל דחיים הוא כלל ובע"כ דקושייתו ושאלתו הוא לפי הס"ד והלא כבר אמרי' לדעת הר"א ז"ל דבהוי אמינא הוי יכול להקשות כמה קושיות אלא כיון דבמסקנא לא נשאר הכי אמרי בתחלת הסוגיא דהיו יכול להקשות אלא דעדיפא וכו' אין חילוק אי הוי דרוש כן או כן כיון דבמסקנא לא נשאר הכי וק"ל:

דף סו ע"ב בסוגיא בהא דגזל משכב דחבריה. ע"כ לפי' רש"י דהוא גזירת הכתוב דלא מטמאה אתיא על נכון דאי כשיטת התוס' יש לדקדק לאביי למה לא הקשה הברייתא אהדדי דקרבנו ולא הגזול מוכח דיאוש לא קני ובמתני' דעורות מוכח דיאוש קני. בשלמא לשיטת רש"י ז"ל דאביי הוי ס"ל דברייתא דקרבנו שהוא דאורייתא יאוש לא קני ומתני' דעורות דיאוש קני הוא מדרבנן ולכן מקשה משניהם ארבה ור"י דע"כ מוכח מברייתא קמייתא דיאוש מדאורייתא לא קני דלא כרבה ובעורות מוכח דקנה מדרבנן דלא כר"י. אכן לשיטת התוס' דמשכבו דחבריה ודאי טמאה דאורייתא ומיעוט משכבו אתיא לעורות דמחוסרי מחשבה ויחוד לחוד ואפ"ה בגזלן לא קני דלא מייאש ובגנב קנה מתיבת טמא וא"כ מוכח דיאוש הוא דאורייתא קנה בעורות מתיבות דיוק משכבו וטמא כמ"ש התוס' קשה דה"ל למיפרך אהדדי קרבנו מעורות. דעורות מוכח דמדאורייתא קני ביאוש ובאמת הוא קושיא גדולה על התוס' דלאחר שתירץ לו רבה למה לא הקשה אביי בקצרה מקרא דמשכבו ולא הגזול. ואין לומר דס"ל להתוס' הא דלא מקשה עורות וקרבנו אהדדי בלא רבה ור"י דיש לתרץ דס"ל דקרבנו אתיא למעוטי לפני יאוש וקמ"ל דאף דאיכא שינוי מעשה דלכתחלה היו חולין ועכשיו הקדש אפ"ה לא מהני אבל לעולם יאוש קני אפי' מדאורייתא ולכך מקשה לרבא דע"כ רבה ס"ל דיאוש קונה לעולם ובע"כ צ"ל דלא חשיב ליה זה לשינוי מעשה ולכך פריך פשיטא והתרצן משיב לו דאיירי בקרבן דחבריה ואפי' לאחר יאוש אבל לעולם יאוש לחוד קני וה"ה בשינוי חולין שהקדיש ג"כ מהני א"כ קשה ל"ל לרבא לומר לעיל שינוי הוא קונה תנינא וכתיבה ל"ל להקדים הל"ל בקצרה דביאוש יש להסתפק אלא בע"כ צ"ל דמוכיח כיון דאיכא וכו' קרא אשינוי קמ"ל א' אפי' בשינוי שאינו גמור שחוזר לבריתו קני אז יש להסתפק ג"כ ביאוש אבל אם בשינוי אינו קונה דאורייתא פשיטא ליה ביאוש חבא באיסור דלא קני מדאורייתא דשינוי הוא יותר טוב מיאוש של איסור וכ"כ בספר לחם אבירים ע"ש ועיין ביש"ש. וא"כ הדרא קושיא לדוכתה דליפרך אביי קרבנו דעורות אהדדי מאי תנא דהוי מפרש לה דיאוש קני אלא איירי קודם יאוש וקמ"ל דשינוי לא קני הוא מוכח דס"ל דשינוי עדיף מיאוש ואי שינוי כי האי לא קני יאוש נמי לא קני. ואין לומר דכוונתו דרבא לא להחליט דס"ל שינוי קונה אלא למאן דס"ל דקונה נוכל לומר שהוא מדאורייתא מחמת קרא דאשר על משכבו משא"כ ביאוש למאן דס"ל דל"ק אנו מסופק אם יכול לומר דקרא ס"ל כן ובאמת נוכל לומר דס"ל דיאוש לא קני או קני כדהסתפק א"כ קשה מאי הקשה לו ר"י ואי ס"ד דיאוש קונה בחמץ וכו' הא י"ל דעדיין הוא בספק ולכך המוציא מחבירו עליו הראיה ומספיקא לא נוכל להוציא מהגניבה וק"ל:

דף סז ע"א בתוס' ד"ה אמר עולא וכו' וקשה לר"י לפי' דא"כ וכו'. קושיא כזה היו יכולים להקשות אר"ת מהא דר' יוחנן לקמן דס"ל דיאוש לא קני א"כ קשה מברייתא דלקמן שהקשה אר"ל דלדידיה ג"כ קשה היאך יכול להקדיש כיון דלאו דידיה וכראיה שהביא ר"ת מהיא ברייתא ובע"כ צ"ל דקדשים שאני שהוא מצוה הבאה בעבירה או כתירוץ ר"י אכן רב יוסף ור' יוחנן בחדא שיטתא קיימי ומה שקשה על רב יוסף קשה ג"כ על ר' יוחנן וק"ל: **שם** בא"ד ותירץ ר"י דברייתא ע"כ לא איירי כמתני' וכו'. ועוד דא"כ דמתני' קיימי וכו' עכ"ל כוונתו דאף את"ל דברייתא ומתני' בחדא גווני מיירי כלומר קודם יאוש בלי שינוי רשות א"כ בע"כ מתני' דקאמר הרי אלו שלו אף דס"ל דיאוש קני מ"מ צריך להחזיר המעות כמו לרבה א"כ הברייתא דקתני מחזיר בע"כ ס"ל דיאוש לא קני וצריך להחזיר גם גוף החמור וא"כ תיקשי מברייתא לרבא אלא בע"כ דמתני' איירי ביאוש ושינוי רשות גמור והרי הוא שלו לגמרי וא"צ להחזיר אפי' המעות אבל הברייתא איירי דהשינוי רשות היה קודם היאוש דעומד וצווח א"כ ביאוש שאח"ז לחוד לא קנו אפי' לרבה

ופר

צריך להחזיר הדמים ומזה איירי הברייתא לפי' מחזיר לבעלים הוא הדמים אבל לפי מה שהבינו בתחלה דמתני' איירי ביאוש לחוד ומחזיר הדמים ומתני' מאי קמ"ל הברייתא דמחזיר ויאוש לא קני בע"כ מחזיר גוף הגזילה א"כ קשה לרבה ודו"ק :

דף סח ע"א בתוס' ד"ה אי הכי קשה מציעתא וכו'. כוונתו דלכאורה רב פפא לא בא אלא לדחות המסתברא שאינו מוכח להיפוך דרש לו תירוץ בענין אחר דאתי הסיפא כב"ש אבל מ"מ לא נדחה הגירוץ דרב יכול לתרץ שהוא ס"ל דאיפוך המציעתא לסיפא א"כ מאי מקשה תו א"ה מציעתא קשה לרב דהא רב יוכל לתרץ איפוך אף שאינו מוכרח לזה תירץ דלא אמרי' איפוך כשאינו בהכרח וק"ל : **שם בגמ'** בשמעתא דפלוגתא דרב נחמן ורב ששת יש לדקדק למאי דפריך ודלמא שמעינן דמיאש ומשני דומיא דטביחה וכו'. מאי מקשה ר"י לר"ל מברייתא דגנב והקדיש וכו' הא דיוכל להקשות ולדידך דס"ל דיאוש אינו קונה היאך יכול להקדיש ובע"כ צ"ל דס"ל כיון דאיכא שינוי השם או שינוי רשות עם יאוש קני ההקדש מ"מ תיקשי כיון דר"י ס"ל דלענין מצוה הבאה בעבירה לא מהני ההקדש וכמ"ש התוס' לעיל ד"ה אמר עולא דר"י ס"ל דגזול פסול ביו"ט שני אף דקני משום דמצוה הבאה בעבירה וכפי' ר"י לעיל א"כ תיקשי לר"י מברייתא דתני עלה בחוץ חייב כרת כמו לעולא. ובע"כ צ"ל דס"ל כמו שתירץ עולא דכרת מדבריהם דאקנו ליה רבנן א"כ גם לר"ל י"ל דס"ל דאף דיאוש קני מדאורייתא ושלו הוא טובח דלמא מדרבנן ס"ל דאפקורי מיפקר ליה דלא תקנה וחייב בד' וה' דרבנן אבל כשהקדיש פטור משום רעהו דפטור אפי' מקרן בהקדש דכי יאכל פרט למזיק. ובע"כ צ"ל דר' יוחנן הוכיח דלא פליג לר"ל בי' דאורייתא דרבנן דהא ע"כ ס"ל לר"ל כתי' דלעיל ולרב מוכח דאין חילוק דאף מדרבנן פטור לאחר יאוש דאל"כ מאי פריך לעיל מיתיבי ממציעתא דאי ס"ד דיאוש קונה מאי משלם ד' וה' דלמא מדרבנן קני הגנב הא' ומשלם ד' וה' אלא בע"כ ס"ל לרב דאין חילוק ופריך שפיר ר"י לר"ל. א"כ קשה קושיא אחריתי ארב ששת דמביא ראיה לדבריו מהא דר"ע וברייתא דמה טביחה וכו' כיון דכ"כ רצה להקשות רב ששת ארב ודחי לה כדאמר רבא וכו' א"כ למה מביא עוד ראיה זו כיון שכבר נדחו דבריו לעיל. בשלמא בלא תירוץ הנ"ל ל"ק די"ל דלעיל תירץ אליבא דרב דפליג אר"ע וס"ל דהטעם הוא דלא כר"ע מפני שנשתרש אלא רב תנא ופליג וס"ל דהטעם הוא מפני ששינה יסודם יאוש וכן בברייתא דהיקשא דס"ל להמקשן דההיקש הוא אחר יאוש ואינו חוזרת ורב פליג וס"ל דהיקש הוא קודם יאוש ופרט לאחר ל' יום ופליג אברייתא. והא דהקשה לרב מברייתא דמציעתא היה יכול לתרץ דרב תנא ופליג אלא בלאו הכי משני שפיר. אבל לפי' תירץ על הקושיא הא' דהו"ל לתרץ דרב ס"ל חילוק דמדרבנן חייב בד' וה' והא אין זה הוכחה דלמא היה יכול לתרץ אלא בלא"ה פריך שפיר. בשלמא בלא ודלמא נוכל לתרץ הקושיא ב' בענין אחר והוא דבתחלה פלפל ר"נ ור"ש בהדדי וקיבל רב ששת תירוץ של רב נחמן מפני ששינה דהוא טעם כולל לבין קודם יאוש ואחר יאוש וכן הברייתא דומיא דטביחה דאהנו מעשיו וקודם יאוש דומיא דטביחה ואחר יאוש דאהנו מעשיו אבל לרב מקשי שפיר דאי ס"ל משום ששינה א"כ ה"ל לחיובי גם לאחר יאוש דשמא יטעה בדברי רע"ק ויסבור דיאוש אינו קונה והתרצן תירץ לו אעפ"כ אנו מגיהים מפני ששינה ולא יטעה א"כ קשה מאי הקשו התוס' אר' יוחנן ד"ה גנבה בנפש תוכיח דלמא הכי פריך ר"י כיון דאשכחן בגנבה בנפש דקודם יאוש חייב א"כ נוכל לומר דההיקש דטביחה הוא ג"כ קודם יאוש ומקשינן לטביחה דאינו חוזרת לאחר ל' יום וכרב נחמן. ובע"כ צ"ל דכוונת התוס' שמקשינן כיון דאיכא תיקש ספי אית לן למימר דאין היקש למחצה ואהנו מעשיו לאחר יאוש כמו בטביחה ובגניבה בנפש ליכא היקשא כלל וע"ז תירץ דלא ה"ל בקבלה כלל ההיקש דטביחה אבל דגניבה היה לו לר"י בקבלה וכך פי' בספר לחם אבירים ע"ש. א"כ הדרא קושיא לדוכתיה מאי פריך לרב דלמא רב לא היה לו כלל בקבלה ההיקש דטביחה ודנפש היה לו ההיקש בקבלה ומינה יליף דדוקא קודם יאוש הוא דמחייב. אלא בע"כ צ"ל דהתוס' תירצו דההיקש דטביחה אינו ברייתא אלא מעצמו יליף ר"א דברייתא אינו היקש אלא מה טביחה שאינה חוזרת ויליף מינה מכירה שאינה חוזרת ולאפוקי מל' יום ור"א מקיש מעצמו לטביחה ואם כן יותר יש להקיש לגניבה. א"כ יש להקשות אר"א ודלמא שמעינן דמיאש להדיא מאי תאמר דומיא דטביחה כיון שמעצמו יליף ההיקש מנ"ל לילף ג"כ לענין לאלתר ודו"ק :

דף סט ע"א בתוס' ד"ה והצנועין מניחין וכו' אי שביעית נוהג בכרם רבעי כו'. כדמשמע ממלתא דת"ק וכו' כצ"ל (ולא כמהרש"א שהגיה) וכוונתן דע"כ דציון של רבעי היא בשביעית עצמה כדמפרש לה רשב"ג דאין עושין תקנה לעוברי עבירה וא"כ ל"ל לציין ברבעי באדמה ולהכשיל בני אדם ספי ה"ל לציין כמו שמסמנין בערלה ובקברות ויפרשו ממנו בני אדם ולא יגעו בו כלל אלא בע"כ דשביעית נוהג בכרם רבעי וא"כ הכל הוא הפקר ויד הכל מותר ליקח ואז מסמנין באדמה שיפדו אבל אי לא היה נוהג היה אסור ליגע בכרם רבעי דאינו הפקר והוי של בעלים א"כ הציון של אדמה מיגרע גרע שיכשלו ליקח אותה וה"ל לציין בסימני ערלה כנ"ל ברור ומהרש"א ומהר"ם לובלין ובספר מעשה חייא לא כוונו יפה וע"ש. ומה שכתבתי הוא נכון ודו"ק :

דף צג ע"ב בתוס' ד"ה הא דחווריה וכו' והשתא בנפוצי וחיורי כו' עכ"ל. בודאי נוכל לפרש איפכא דר"ח בר אבין בעי לתרוצי דמתני' אתיא כר"ש ולא כרבנן וכתירוץ דרבא ולר"ש לא מיקרי שינוי כי אם בכברי ולרבנן אפי' בכברי לא הוי שינוי וברייתא דלעיל דליבון הוי שינוי איירי בכברי וכר"ש ונראה דהתוס' מיאנו בזה דא"כ ה"ל לר"ח ב"א למינקט הא דכברי כברויי לחוד במקום דסרקי דרבא או ה"ל לינקט הא דנפציה הא דכברי וכו' לאורויי דלא הוי שינוי לר"ש אלא בכברי לחוד ולא סרוקי וחיורי אבל לשיטתיה אתיא שפיר דאתי לאורויי דאתיא ככולי עלמא ופלוגתייהו בסירוק לחיוור ודו"ק. ובישיבה לתלמידים הקשיתי לפי זה י"ל במתני' לפירוש רש"י דס"ל משלם דמי פרה וכו' הגיזה וולדה קנה בשינוי ולא גוף הפרה ודלא כהרא"ש לשיטה זו קשה ל"ל הסיפא דגזל פרה ונתעברה וילדה דהוי שינוי לענין גיזה ולד מכ"ש אתיא בשלמא לרב זביד ניחא דאתיא לאשמועינן דאי לא ילדה הוי דנגזל ושבח שע"ג גזילה אבל לר"פ קשה דאי השינוי לא מהני אלא גבי גיזה ולד א"כ אין חילוק בין ילדה ללא ילדה דבשלמא אי קנה הפרה יש לחלק מעיקרא גופא מליא והשתא גופא סריקא וכמ"ש הרא"ש אבל לגבי גיזה ולד מה לי אם ילדה או גזל ונתעברה או ניטענת אצלו דאי הוי שינוי הלידה לגבה ה"ה כשנתעברה תחלה אצלו בשלמא לגבי גוף הפרה כשילדה הוי שינוי שאינו חוזר משא"כ בריקנית ונתעברה הוי שינוי החוזר כשהיא נתרוקנית. גם שיטת הרא"ש דחה רש"ל ביש"ש ע"ש. ובע"כ צ"ל כשיטת רש"ל דבמציעתא קנה גם גוף הפרה ובסיפא לא קנה כ"א הגיזה והולד ודו"ק שם. א"כ קשה לפ"ז שינוי העיבור נ"כ אינו שינוי גמור בלידה דאל"כ לא הוי פריך מידי לרב פפא לקמן וקשה לפי שיטת הפוסקים דס"ל דסיפא ומציעתא אינו קונין השבח כ"א לאחר יאוש למה דחה רב אשי תירוץ דאביי ה"ל לאוקמי הרישא דגזל עצים כמו המציעתא וסיפיה דאיירי לאחר יאוש וקונה שינוי גרוע דרבנן וכאביי והברייתא דס"ל דליבון דוקא קני איירי קודם יאוש ולכך בעינן שינוי גמור דקני אפי' קודם יאוש וכמ"ש הרמב"ם ז"ל. בשלמא לשיטת דס"ל דלא קני הפרה בשינוי עיבור ולידה וכרש"י ורמב"ם ל"ק דע"כ בסיפא לא קני כי אם השבח ולא גוף הפרה משא"כ בגזל עצים קנה גם הכלי והגוף ולא הוי מהני אפי' לאחר יאוש כי אם בשינוי דאורייתא ולכן המקשן ורב אשי נאדו מתירוץ דאביי אבל לשיטת רש"ל והרא"ש דקנו בשינוי גרוע גם הפרה אפ"ה מוקי לאחר יאוש קשה דא"כ ה"ל לאוקמי גם הרישא לאחר יאוש ולכך קני בשינוי גם הגוף כמו המציעתא לרש"ל ולהרא"ש גם הסיפא ודו"ק. בשלמא בלא פי' הנ"ל בתוס' נוכל לומר דסוגיא זו ידעה מהפלפולא דלקמן שיש כמה מיני ליבון הא דחוורי וכברי וכו' א"כ יש בליבון נ"כ שינוי גרוע וא"כ לא נוכל לומר דברייתא איירי קודם יאוש וליבון הוא שינוי גמור דהא איכא למטעי שמא איירי בליבון שאינו שינוי גמור ויהני קודם יאוש. אכן לפ"ז קשה מאי פריך ורמינהו וכו' דאי הוי ידע פלוגתא דר"ש ורבנן דלמא מתני' דס"ל דליבון לא מהני אתיא כרבנן וברייתא כר"ש וה"ה בשינוי דדמיא לליבון. בשלמא בלא תירוץ דלעיל הוי ס"ל להמקשן דלעולם לרבנן ליבון לא הוי שינוי אלא לר"ש ובכברי כברויי דוקא ובע"כ סבר חברייתא אתיא דלא כר"ש דההיא צביעא מיקרי וכ"ש דלא כרבנן דלדידהו לא הוי שינוי כלל אפי' בכברי אכן לשיטת התוס' שכתבתי לעיל לא אתי שפיר גם לתירוץ הנ"ל שתירצתי הדרא קושיא לדוכתיה דה"ל לתרץ דאיירי קודם יאוש ואין לומר דשמא יטעה אדם בליבון קצת הא כבר הוכחתי דהמקשן מרחיק אפי' בכברה דמהני לא מיקרי ליבון והיאך יטעה הטועה ליבון כל דהו ולרבנן לא מהני אפי' בכברי בשלמא בלא תירוץ רבא דבצבע ה"ל שינוי החוזר אבל ליבון הוא שינוי גמור נוכל לתרץ דבאמת המקשה דלעיל ס"ל גם לפי האמת דבטווי ועשאו בגדים קני גם לפי האמת אף שהוא שינוי החוזר וכמ"ש הרמב"ם לשיטת הרי"ף עיין ביש"ש ולרווחא דמלתא מפרש לה רב אשי בדאורייתא נמטיה ע"ש אלא דהקשה דשם בברייתא מוכח דליבון קני ולא טווי ובגדים. ומשני אביי דמתני' דרבנן תני אכן לאי דס"ל לרבא במסקנא דמתני' אתיא כר"ש ובצבע ס"ל דלא קני דהוי שינוי החוזר א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ובע"כ ג"כ בטווי ועשאו בגד ס"ל דלא קנה כיון דהוי שינוי החוזר כמו בצבע אלא בע"כ לא ס"ל לרבא כלל תירוץ אביי ודו"ק :

סליקו להו הגהות תפארת שמואל ממסכת בבא קמא

הגהות וחדושים למסכת בבא קמא

מהגאון וכו' מהור"ר יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ"ל

דף מו ע"ב גמ' תנ"ה שור שנגח כו' ואינו יודע. כ"ב לענ"ד נ"ל ידוע ועיין רשב"ם ב"ב דף לג ע"א ד"ה ונמלא :

דף סז ע"ב בתוס' ד"ה רבה כו' רבא גרסי' כו'. ובסוה"ד הקשו דבב"מ דף כו ע"ב קאמר רבא בנפלה לפני יאוש ע"מ לגוזלה עובר בכולן ואע"ג דאהדרי' בתר יאוש כו' מוכח דס"ל יאוש קני.

ולפע"ד נראה לי לתרץ קושייתם דלכאורה הקשיתי לרבא דס"ל כ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ ואליביה מקח שנעשה באיסור המקח בטל באופן דהקנין א"א להיות כ"א ע"י האיסור עיין סמ"ע סי' ר"ח. וא"כ ק' היאך יועיל קנין יאוש בגזילה דהרי הקנין יאוש בא רק ע"י האיסור שגזל או שגנב. ולפ"ז יש לומר דמה"ט ס"ל לרבא יאוש ל"ק דלפי' אזיל דס"ל כ"מ דא"ר כו' ל"מ ע"כ בטל הקנין יאוש וממילא כ"ז באם היאוש היה ע"י הגזילה שידעו הבעלים מזה ועי"כ היו מיאשים וא"כ רק ע"י איסורו בא היאוש ע"כ ס"ל יאוש לא קני משא"כ הם בב"מ דמיירי באבידה דהבעלים לא ידעו מזה א"כ לאו ע"י איסור זה שעשה חבירו דנטלה ע"מ לגוזלו היו מיאשים הבעלים דהבעלים היו מיאשים הם מתחלה מחמת עצם האבידה שנאבד מאתו וא"כ הקנין ע"י יאוש נעשה בהיתר ויאוש כזה שפיר קני ומש"ה אמרי' שם באהדריה בתר יאוש מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה ומיושב שפיר קושית התוס'. אך אכתי קשה היאך מסופק הרא"ש אם יאוש קני. וכן הרמב"ם פסק בפ"ה מה"א המקדש בגזל ונודע שקנה הדבר ביאוש הרי זו מקודשת ועיין ביש"ש סי' ז' דכי בטעמא דהרמב"ם דס' יאוש כדי קני. והרי לפמ"ש הרבה מגדולי אחרונים דהרמב"ם פסק כרבא דל"מ וא"כ היאך יוכל לחול הקדושין ע"י יאוש כיון דרק ע"י האיסור הייתה הגזילה בא הקנין מכח היאוש. ולכאורה אמרתי דרק באם מי שעשה האיסור עביד הקנין באיסור או בטל המקח מכח כ"מ דא"ר כו' משא"כ ביאוש הרי היאוש היה בהבעלים שלא עשו שום איסור א"כ הקנין עשה מי שלא עבר אמימרא דרחמנא. אך אכתי קשה דכ"ז ניחא אם נימא שהם גניבה וגזילה לא הוי יאוש א"כ היאוש לא נעשה בשעה שגנב וגזל ע"י עצם הגניבה וגזילה וע"כ אף בנודע אח"כ שמיאש עכ"ז הרי זה בא ממילא אח"כ ע"י הבעלים והבעלים הרי ל"ע איסורא. משא"כ א"כ בגנב וגזלן ישראל דמסתמא הוי יאוש א"כ לא היה תלי בהבעלים כלל דהרי הוא ענין הכרחי מחוק הטבעי תיכף בעת שגנב וגזל דהיו מיאשים הבעלים ממילא ע"י שגזל מאתו וא"כ בשעת הגניבה וגזילה בא ממילא היאוש מחמת עצם הגניבה. הדק"ל היאך מועיל קנין כזה שנעשה רק ע"י עצם האיסור ובשלמא לדעת הי"מ שמובא בטור סי' שס"ת דרק בסתם גנב הוי יאוש א"כ י"ל כיון דבגניבה עכ"פ היאוש ל"ת תיכף בעת שגנב דבעת שגנב לא ידעו הבעלים מהגניבה לסתייאש מזה והוי יאוש שלא מדעת דלא הוי יאוש לדידן ורק אח"כ בעת שנתודע לבעלים היה מיאש וכיון דבעת שנעשה האיסור ל"ת הקנין רק אח"כ נתהוה ממילא הקנין ע"י יאוש הבעלים ואז בעת שחל יאוש הבעלים לא נעשה שום איסור ע"כ י"ל דבכה"ג א"ע מהני וי"ל דמה"ט ס' באמת רבא דיאוש ל"ק כיון דלפי' גם יאוש של"מ הוי יאוש א"כ גם בגניבה חל היאוש ממילא באותו רגע שגנב וע"כ ל"מ קנין כזה כיון דנעשה באיסור. אבל אכתי ק' לפי' הטור דהוא להיפך דסתם לסטים ישראל הוי יאוש ואז הרי נעשה היאוש באותו רגע שגזל מאתו דמחמת שגזל מאתו היה מיאש תיכף וא"כ בעצם הגזילה נעשה היאוש ממילא מכח הכרחית הטבעי וא"כ היאך יוכל להתקיים קנין כזה. וביותר קשה לי לרבא דאמר בקידושין דף נ"ב ע"ב בהאי גברא דחטף זוזי מחבריה וקידש בו אשה דאמר רבא לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים ומשמע דאי סבר כר"ש היה קונה ע"י יאוש והרי לפי' היאך יכול לקנות ע"י יאוש דנעשה ממילא ע"י עצם הגזילה ומה גם דע"כ נ"ל כמ"ש הס"מ רפ"ה מה"א בטעם הרמב"ם דהו"ל יאוש וש"ר לאחר שבא ליד האשה. אולם אכתי ק' לשיטתו מדוע יקנה ג"כ ע"י שינוי רשות כיון דהש"ר ג"כ בא בעבירה דהרי באותו מעמד שגזל קידש האשה כנראה מלשון הגמ' דגזל ע"מ לקדש האשה ועי' בתוס' ב"ק דס"ו דכ' בהדיא גבי גזל והקדיש דהיכא דלא קני ליה מחמת היאוש בלבד רק ע"י שהקדיש והוי שינוי השם דפסול להקרבה משום מהבב"ע הרי דאז הוי ג"כ עבירה בשעה שחל הקנין ויוצא מרשות חבירו לרשות עצמו וא"כ הא"כ הוי קנין הבכ"ע וליבטל הקנין ע"כ נ"ל לומר ד"ת דרק באופן דלא יוכל לתקן האיסור באופן אחר רק בזה דנבטל מעשיו או מבטלין מעשיו וכן במקח שנעשה באיסור כמו בנשבע שלא למכור דע"י דנבטל המכר ניתקן שבועתו או בטל לרבא משא"כ באופן דנוכל לתקן האיסור אף א"כ א"ע מהני אז לא מבטלין מעשיו דכמו שכ' המהרי"ט דהיכא דלא נפעול בתיקון האיסור בזה שנבטל מעשיו אמרי' מהני וכמו שכ' המהרי"ט בטעמא בשוחט בשבת דשחיטתו כשירה כ"כ הנני אומר לסיפוך דהיכא דנוכל לתקן האיסור באופן אחר אף אם יתקיים מעשיו אז אמרי' ג"כ א"ע מהני דשוב ממילא לא פועלין ג"כ תיקון האיסור בביטול מעשיו דהרי לא תלי בזה דנוכל לתקן אף אם יתקיים מעשיו וא"כ לאו ע"י קיום האיסור נתקיים המעשה וז"ב מאוד וא"כ שפיר ניחא בגזילה דהוא ניתק לעשה והשיב את הגזילה וא"כ אף אם אמרי' יאוש קני עכ"ז ניתקן האיסור ונעקר הלאו בהשבת דמי הגזילה וכפרש"י שם בב"ק דס"ו ע"א דאי יאוש קונה לא בעי להדר הגזילה אליו כ"א דמי' וא"כ כיון דגם אי יקנה לו גוף החפץ יתוקן הלאו ע"י קיום העשה בהשבת דמי הגזילה וא"כ ממילא נתקיים הקנין כיון דהאיסור לא תלי בזה דלאו ע"י קיום המעשה נשאר האיסור קיים דיכול לתקן האיסור גם אי יתקיים המעשה. ועפ"ז נ"ל ברור דבכל לאו הנל"ע ויכול לקיים העשה ולתקן הלאו גם אי יתקיים המעשה לא אמרי' א"ע ל"מ. ועפ"ז מיושב היטב קושית התוס' בתמורה דף ה בד"ה מיתיבי דהקשו לרבא דלא להני הגירושין כלל שתהיה א"א כמקדם. ובעת ניחא דשם ג"כ כיון דאפשר לקיים העשה דיחזירנה דכל ימיו בעמוד והחזר קאי וזה יוכל לקיים אף אם יועיל הגירושין ע"כ לא מבטלין מעשיו וע"כ הק' הגמ' רק על פטור המלקות מדוע מחזיר ואינו לוקה. ובזה הדרך ישבתי דברי הרא"ש והטור שהרעישו מאד כל גדולי הפוסקים על סתירת דבריהם דבטור אה"ע סי' כ"ח כ' בהדיא דאם קידש בגזל לאחר יאוש מקודשת ומשמע דמקודשת מדאורייתא ויצא מגמ' דקידושין הנ"ל דאמר רבא לית דחש להא דר"ש כו' משמע דבידעינן דמיאש הוי מקודשת גמורה וכ"כ הרמב"ם פ"ה מה"א בהדיא ובטור חו"מ סי' שנ"ג כ' דאם קידש אשה בגזילה צריכה גט מס' מדרבנן וכן סתרו דברי הרא"ש גופא דבמס' קידושין כ' הרא"ש דאם קידשה בגזל דעלמא לבתר דקני' ביאוש מקודשת ובפ' מרובה כ' דרק מקודשת מדרבנן לענין דצריכה גט וביותר תמהו על לשון רבינו ירוחם דסותר עצמו מיניה וביה בתוך כדי דבור דכ' בנתיב כ"ב ח"א בזה"ל ובגזל דעלמא ר"ל שגזל מאחרים וקידש בו את האשה קודם שנתיאשו הבעלים אפי' אמרה אין ואפי' שידוך אינה מקודשת ואם נתיאשו הבעלים הוי כממון שלו ממש כך פשוט פ"ק ופ"ב דקידושין עכ"ל וא"כ מאי ליכא משמע בהדיא דהמקדש בגזל אחר יאוש מקודשת מה"ת דהרי כ' דדינו כממון שלו ממש. ואחר זה בתכ"ד כ' רי"ו בזה"ל ועוד מוכח בפ' מרובה דאם קידש בגזל אחר יאוש לחוד דמקודשת מדרבנן דמדאורייתא יאוש לחוד ל"ק והוא פלא שיסתור עצמו בתכ"ד. וכבר נאמרו ע"ז כמה תי' ובכולם לא מצאתי קורת רוח כי דחוקים המה מחמת תומר הקושיא. אולם לענ"ד נראה דת"ל השאירו לי דרך אמת בישוב הדברים דנחזי בהך דפ' מרובה דס"ו ע"א בספק רבה אם יאוש קני מדאורייתא או מדרבנן הרי עיקר ספיקו היה שם אם מה שאמרה התורה והשיב את הגזילה היינו דוקא בהחזרת גוף החפץ שגזל נתקיים העשה ולא בדמי הגזילה וממילא ע"כ נ"ל דיאוש ל"ק מדאורייתא א"ד יאוש קני וסגי ליה בהחזרת דמים לקיים העשה דוהשיב את הגזילה וכמו שדייק רש"י שם ד"ה מולא אבידה דכ' בזה"ל והכא בגזילה דאתי לידיה מקמי יאוש והדר איאש סגי ליה בדמים דאם יאוש קונה סגי ליה בדמים לקיום העשה ובפרט לשיטת הטור דבליסטים ישראל סתם גזילה הוי יאוש א"כ א"כ דיאוש קני ע"כ נ"ל דהעשה קאי על החזרת דמים דהרי בכ"מ מיאש וכבר נקנה להגזלן גוף החפץ אבל אם נימא יאוש ל"ק הוא באמת מה"ט דאמרינן דהתורה אמרה והשיב את הגזילה כעין שגזל היינו גוף החפץ דוקא ולא דמיה וממילא ע"כ יאוש ל"ק ובאמת מה"ט שכ' לעיל דהרי באמת עיקר קנין יאוש נעשה באיסור וא"ל בטל הקנין ול"ש מ"ט שכ' לעיל דהרי יכול לתקן האיסור ע"י קיום העשה אף אם יתקיים הקנין היינו אם יחזיר לו דמיו דכ"ז ל"ש א"כ דהעשה היינו דוקא בהחזרת גוף החפץ שגזל וכפרט בקידש אשה אחר יאוש א"כ בהקידושין מבטל העשה דהי' דישיב את הגזילה כעין שגזל היינו גוף החפץ. ואף למ"ש הס"מ בטעם הר"מ פ"ה מה"א דהכא היה ביד האשה הרי יש שינוי רשות ביד האשה עכ"ז כיון דמקודם הקידושין לא היה דידיה והיה מוטל עליו לקיים העשה שיחזיר גוף החפץ ובהקידושין רוצה לבטל העשה א"כ בודאי נ"ל בטל הקידושין וממילא כיון דרבה מסופק בזה וקי"ל כרבה א"כ לא יכולה להיות מקודשת מדאורייתא אך נהוי כ"ז בגזל חפץ שפיר היה עיקר ספק לרבה מכח הקרא דוהשיב את הגזילה דדרשינן כעין שגזל. משא"כ בגזל מעות דבזה ל"ש כעין שגזל דמאי חילוק בין כסף זה לכסף אחר ואף אם מקדשה בכסף זה יכול לקיים העשה בהחזרת כסף אחר או שפיר לכ"ע מקודשת מדאורייתא או מחמת דיאוש בלבד קני בכה"ג דלא היה הקנין באיסור דיכול לקיים העשה אף אם יקיים הקנין או מחמת טעם הס"מ דהיה שינוי רשות ביד האשה. ומעתה מיושבים היטב הסוגיות וגם דברי הרא"ש והטור דבפ' מרובה דמיירי שם בהדיא בגזל חפץ שם כ' שפיר הרא"ש והטור דאינה מקודשת מדאורייתא דדלמא בכה"ג יאוש ל"ק כיון דאיכא בפי' העשה דוהשיב את הגזילה כעין שגזל כנגדו וא"כ ע"י הקנין מתבטל העשה אף אם מחזיר אח"כ ממון משא"כ בהך דפ"ב דקידושין דאי' כפי' בגמ' דחטף זוזי מחבריה ובמעות שפיר יאוש קני וכמ"ש. ומיושב בזה גם הקושיא דבפ' מרובה ס' רבא יאוש ל"ק ובקידושין קאמר רבא לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים משמע דאי הוי ידעינן דמייאש קני דהוא ג"כ מה"ט דרק בגזל חפץ ס' רבא דל"ק מה"ט אבל בגזל מעות שפיר ס' רבא דיאוש קני וכמ"ש. ומעתה מיושב ומדויק מאוד דברי הטור דבאה"ע סי' כ"ח הרי מיירי שם בקידשה בכסף דכ' בפי' בזה"ל הכסף שמקדש בו נ"ל שלו וע"ז כ' שפיר ואם קידשה לאחר יאוש מקודשת דדין דשם הרי יוצא מפ"ב דקידושין הנ"ל דמיירי ג"כ בכסף ובכה"ג שפיר מקודשת לאחר יאוש כמ"ש וע"כ כ' הטור שפיר דמקודשת מדאורייתא משא"כ בח"מ סי' שנ"ג דמיירי שם בפי' מגזל חפץ דדין דשם הרי יוצא מפ' מרובה דמיירי בגזל חפץ ובכה"ג שפיר אינה מקודשת מה"ת רק מדרבנן לענין דצריכה גט ומעתה מדויק היטב דברי הרבינו ירוחם דמתחלה דמיירי מדין היוצא מפ"ב דקידושין דמיירי בגזל כסף ע"כ כ' בלשונו דהוי כממון שלו וגם מדייק בגזל וקידש בו את האשה דבהכי מיירי בפ"ב דקידושין. ע"כ שפיר יאוש קני ומקודשת מה"ת כיון דבהכי לא מבטל העשה משא"כ לאח"כ דכ' ועוד מוכח בפ' מרובה דשם הרי מיירי בגזל חפץ ושם שפיר מקודשת רק מדרבנן וכנ"ל. ועמוד וראה עוד שינוי לשון בדברי רי"ו דמתחלה כ' בלשון שגזל מאחרים וקידש בו כו' ולא כ' וקידש בגזל וא"כ כ' דאם קידש בגזל והוא מה"ט דבגזל כסף לא הוי כקידש בגזילה דאף לאחר שקידש יכול לקיים העשה בהחזרת כסף אחר דמאי חילוק יש בין כסף זה לכסף אחר וממילא אם יחזיר כסף אחר לא יהיה הגזילה תחת יד האשה והוי כקדשה בממון שלו דקנה כסף זה ביאוש רק צריך להחזיר להנגזל כסף אחר ושפיר כ' הרי"ו דהוי כממון שלו וג"כ לא נקט וקידש בגזל דהוא מה"ט כנ"ל משא"כ אח"כ דמיירי בגזל חפץ שפיר נקט בלשון ואם קידש בגזל דבגזל חפץ העשה מוטל עליו על החזרת גוף החפץ דאף אם יחזיר דמיו עכ"ז הגזילה תחת יד האשה ע"כ אם מקדשה בהחפץ הרי מקדשה בגזל דלאחרים דהחפץ עדיין של אחרים. ובזה ביארתי מה דמבואר בסי' ק"כ סעיף ב' בהג"ה גיטין גזל נייר וכתב בו גט ונתנו לה כשר אפי' קודם יאוש וכו' הרמ"א שם אבל גזל גט כגון שכתב לו הסופר וגזלו ממנו ולא פרעו וגירש בו לא הוי מגורשת. והטעם מבואר בב"י דבגזל נייר יש שינוי השם וגם שינוי מעשה אבל בגזל גט אין כאן לא שינוי השם ולא שינוי מעשה. והט"ז שם תמה מאד על דין זה דבשלמא בגזל נייר דנכתב הגט שלא כדין שפיר צריך לטעמא דשינוי השם אבל בזה שעכר הסופר לכתוב ונכתב בכשרות רק שנתחייב לשלם

לשלם לסופר שכר פעולה ודמים בעלמא נתחייב לו א"כ הו"ל כמו בגזל נייר דגם לאחר שקנה בשינוי השם עכ"פ דמים נתחייב לו ועכ"ז כשר והס"נ עיי"ש שמסיים שלהומרא אינה מגורשת אבל אם קידשה אחר ודאי צריכה הימנו גט. ולפמ"ש יהיה מיושב קושיית הס"ז הנ"ל דנהזי כיון דנתינתו היא באיסור דהתורה כ' ונתן שיהיה הגט דידיה והוא גזל מהסופר ונתן א"כ נ"ל בטל מכח כ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ רק בגזל נייר שפיר כשר דהגזילה לא תלי בכתיבת הגט דאף אם היה נכתב עליו דבר אחר ג"כ גזל הנייר דעיקר קלקול הנייר במאי שנכתב עליו וליכא חילוק בין נכתב עליו גט בין נכתב עליו דבר אחר א"כ לא ניתקן במאי שנבטל הגט דעכ"פ הנייר נתקלקל ככר במאי שנכתב עליו וא"כ דומה להשוחט בשבת דשחיטתו כשירה ול"א דשחיטתו פסולה מכח כ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ וכ' המהרי"ט בעלמא דלא אמרי' ל"מ רק אי יוצא איזה פעולה לתיקון האיסור במאי דאמרי' ל"מ אבל אם לא ניתקן האיסור בזה שנבטל המעשה לא אמרי' דל"מ ע"כ שחיטתו כשירה דלא יהיה ניתקן האיסור דנטילת נשמה דעכ"ז השור כבר שחוט בשבת. והס"נ הרי עיקר גזילתו הוא במאי שהיה מקלקל הנייר בכתיבה וא"כ מה נפעול בזה במאי שנפסל הגט דעכ"ז הנייר כבר נתקלקל והקלקול לא תלי בהכשר הגט משא"כ בגזל גט שכבר נכתב בכשרות דעיקר השיווי הוא עצמיות הגט שכשר לגרש בו ועיקר התשלומי הגט הוא רק בשביל שכשר לגרש בו ואם נפסול ממילא אין לו מה לגזול דלא שוה אגלו מאומה וא"כ ע"י שנפסל יהיה מוכרח לשלם לו וא"כ שפיר נפעול בפסול הגט לתיקון האיסור דעיקר הגזילה הוא רק בשביל שגזל גט כשר דנתחייב שכר הפעולה רק בשביל גט שכשר לגרש בו ואם נפסול הגט לא יהיה ביכולתו לגזול דלא יהיה לו מה לגזול דלא שוה מאומה דעיקר השווי' הוא רק כשרות הגט ויהיה מוכרח לשלם ע"כ שפיר פסלינן הגט מכח כ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ ודוק היטב:

דף עד ע"ב גמ' א"ל אין כדבריך כלום כו' הא יש לו עדים חייב. נ"ב עיין בש"ך יו"ד סי' רס"ז ס"ק כ"ב שתמה מאוד על שיטת הרמב"ן מובא בטור חו"מ סי' א' דס'. אפי' הודה קודם שתפס מהני תפיסה משום דבזה"ז לא מיפטר בהודאתו ואפי' לא באו עדים ותמה הש"ך שם דמש"ס הנ"ל משמע דהיכא דלא מיפטר משום מודה בקנס הודאתו נמי לאו הודאה היא מדשני שאני דשלא בפני ב"ד הודה דר"י חוץ לב"ד הוי קאי וא"כ אי נימא דהיכי דל"מ הודאתו לפטור הוא חייב בלא עדים עפ"י הודאתו א"כ היאך א"ל שכבר אין לך עדים הא הודאתו הוי כעדים ומודה בקנס לא הוי כיון שהודה חוץ לב"ד. ויותר תמוה אשר מסוגיא זו גופא הוכיח הרמב"ן דבזה"ז ל"מ הודאתו כיון דאין לנו סמוכים הוי כחוץ לב"ד ומשם גופא הכי מוכח דדוקא כשאח"כ באו עדים ל"מ ההודאה חוץ לב"ד לפוטרו אבל כשאין כאן עדים כלל מהני אף חוץ לב"ד לפוטרו. ונלפע"ד לומר דבר חדש בדעת הרמב"ן וממילא יהיה מיושב קושיית הש"ך הנ"ל. דהנה הרמב"ן כ' דמאי דדנין גם עתה גזילות בזה"ז הוא רק כדי שתנעל דלת בפני עושי עולה וכמו בהודאות והלואות דדנין משום שלא תנעל דלת בפני לווין אבל לולי זאת אין דנין להפקיע ממנו ע"ש ומובא בקצה"ח. א"כ נחזי עפ"ז שפיר צריך שיועיל כאן תפיסה אף בהיה הודאתו בלבד בלי עדים דאטו גרע תפיסת האחר מאם גזל ממנו בע"כ דג"כ מה"ד אין דנין להפקיע ממנו ורק כדי שתנעל דלת בפני עושי עולה תקנו דדנין וזה שייך רק באם גזל ממנו בעולה משא"כ כאן דתבירו הזיקו באמת ומה"ד נתחייב בקנס רק דאין בכחנו להוציא מאתו וא"כ אם תפס המזיק עכ"פ לאו מעושי עולה הוא וממילא כיון דל"ש גביה התקנה בכדי שתנעל דלת ממילא אין ביכלתנו ג"כ להפקיע מאת התופס דלא יהא תפיסתו גרע מגזילה דמה"ד אין ביכלתנו להפקיע ותקנה דכדי שת"ד ל"ש כאן. וממילא כ"ז לדידן שאין לנו ב"ד סמוכים משא"כ בעובדא דר"ג שהי' ב"ד סמוכים רק דהודאתו היה חוץ לב"ד שפיר ל"מ תפיסת העבד מכח דהיה חוץ לב"ד. ול"ש לומר דאטו גרע תפיסתו מגזילה דז"א דהרי אז בזמן שהי' סמוכים דנין על גזילות מה"ד. ועפי"ז מיושב ג"כ בעובדא דר"ג מדוע אם באו עדים אח"כ חייב ולא הוי מב"ק ע"י הודאתו שהודה מקודם חוץ לב"ד דמועיל לענין תפיסה והוי מרשיע א"ע ומעתה ניחא דכיון דעיקר דמועיל תפיסה לדידן הוא רק משום שאין דנין דיני גזילות אבל בזמן התלמוד באמת ל"מ תפיסה א"כ ממילא שם בעובדא דר"ג כיון שהודה חוץ לב"ד שפיר לא הוי מרשיע בהודאתו ושפיר מועיל עדים לחייב. ומעתה יהיה מיושב היטב קושית הש"ך המשפט שהקשה דהא הוי כהלכתא בלא טעמא כיון דמב"ק גרידא ילפינן מקרא דפטור ומב"ק ואח"כ ב"ע דפטור ג"כ ילפינן מקרא א"כ מנ"ל להש"ס לחלק ביניהם במודה חוץ לב"ד בין מודה בקנס גרידא דפטור וכשבאו אח"כ עדים דחייב. וכעת ניחא דאדרבה זכ"ז דמשום דמב"ק חוץ לב"ד. ולא באו אח"כ עדים פטור ע"כ אם אח"כ ב"ע חייב והיינו כיון דעיקר מה דמב"ק פטור בכ"מ אף אם אח"כ ב"ע משום דהתורה אמרה אשר ירשיעון אלקים פרט למרשיע א"ע וכאן היה מרשיע א"ע מקודם שבאו העדים וכ"ז רק בהודה לפני ב"ד דכיון דהב"ד יכולים לחייבו קנס על מעשה זו ע"כ בהודה שעשה מעשה זו הוי מרשיע א"ע. משא"כ בהודה חוץ לב"ד לא הוי כלל מרשיע א"ע דכיון דחוץ לב"ד ליכא מי שיחייבו על מעשה זו ע"כ ממילא לא הוי בכלל מרשיע א"ע בהודאתו כלל וא"כ כיון דפטור דהודה חוץ לב"ד הוא משום דלא הוי מרשיע א"ע דשם ל"מ תפיסה כמש"ל ממילא אם אח"כ ב"ע חייב משום דמעולם לא היה מרשיע א"ע בהודאתו דמקודם חוץ לב"ד לא הוי מרשיע א"ע וזה נכון:

דף צח ע"ב מאן תנא אומרין כאה"כ הש"ל א"ר"ח ר"י הוא. נ"ב עיין תוס' גיטין דף מ"א ד"ה בהיזק דכ' חילוק בין שחרור רבו ראשון דהוא מדאורייתא חשוב היזק ניכר. אבל שחרור דרבו שני דלא הוי כ"א מדרבנן חשוב שפיר היזק שא"נ. וקשה א"כ ה"נ לוקמא גם כרבנן ואף דס"ל בשה"נ דהחזירו אינו מוחזר וא"י לומר הש"ל עכ"ז י"ל דבתמן יש לומר הש"ל דבשלמא שה"נ דאסור בהנאה מדאורייתא ונפקע רשות הבעלים ממנו מה"ת אז שפיר ס"ל לרבנן דהוי כמו היזק ניכר וא"י לומר הש"ל אבל לגבי חמץ שעה"פ דקיי"ל כר"ש דמדאורייתא מותר ואינו אלא קנסא דרבנן ע"כ לא נפקע רשות הבעלים והוי היזק שא"נ וי"ל הש"ל ונ"ע:

דף קי ע"ב אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין כו' ומשני מינח ניחא לה דטב למיתב כו'. נ"ב סוגיא זו מביא הר"מ ראיה לדברי הגאונים המובא במרדכי פ' החולץ דיבמה שנפלה לפני מומר פטורה מחליצה דבמומר ל"ש הטעם דטב למיתב טן דו דזה גרע ממוכ"ש ואנן סהדי דל"נ לה והמרדכי הרגיש שם לשי' התוס' דדוקא מן האירוסין היה קושית הגמ' ולא בנשואה דפשיטא דאגב חיבת ביאה דעתה להתקדש. וזקיני הב"ח ז"ל תי' דגם לשי' התוס' ל"ש במומר דאף משום חיבת ביאה אינה נכנסת לס' גדול כזה ע"ש. אולם באמת יש עוד טעם אשר בנשואה לא אמרי' דהתוס' כתב שם כלל דהיכא שאינו תלי בדעתו לבד ל"ש אומדנא. וה"ס בנשואה דלא תלי בדעתה לחוד רק בדעת הבעל ובודאי לא ניחא לבעל שיהיו בטלים הקידושין דהרי יהיה בעילתו ב"ז א"כ אזיל היתר זה וגם בלא"ה דמי היתר זה לאחר דהי' רש"י לא כן הוא ועיין באה"ע סי' קנ"ז ועיין במשל"מ פ"ו מזכיה: סליק

הגהות וחדושים למסכת בבא קמא

מאת הגאון האמתי רשכבה"ג מוהר"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק ברלין והמדינה נכד החכם צבי זצ"ל

הקדמת נכדו הרב הגדול וכו' מו"ה צבי יחזקאל שליט"א ז"ק מיכלסזאהן מטאמשוב.

אמר המעתיק מי זה אשר בא לשכון במשכנות הרועים רועי ישראל אשר לא שמע שמע קודש אא"ז הגאון האמיתי עמוד האש נורא. חד בדרא רשכבה"ג כקש"ת מרן **צבי הירש** זצ"ל אבד"ק ברלין בן הג"מ אריה ליבוש אבד"ק אמשטרדם שהיה חתן רבינו החכם צבי זי"ע. הוא האיש הרם מלבד תשובותיו אשר נדפסו בספרי גדולי דורו [כמו בשו"ת בית אפרים. הר הכרמל. בנין אריאל] השאיר אחריו ברכה חדושים ותשובות תילי תילים ונפוצו ביד בניו ונכדיו. ובתוכם בא בירושה ליד בנו הוא א"ז הג"מ טעבלי בערלינר מפיעטרקוב הש"ס ד' אמשטרדם שלו ועל הגליונות יזרח אור חדש חדושים והגהות כי"ק אביו תפארת צב"י הנ"ל ואחר פטירת אא"ז בא הש"ס ליד בנו אא"ז הגאון הגביר הנודע בשם ר' ליבוש ר' טעבלים עד אשר בא השמש לאוצר הספרים שלי. וכעת שמעתי קול ר"ם דברי המדפיסים מווילנא שי' אשר ברצונם להביא הגהות א"ז חמדת צב"י בתוך הש"ס היו"ל בדפוסם לתפארת. לקחתי לי מועד והעתקתי את הגליונות אשר ראיתי כי הם לרב תועלת. מעט הכמות. ורב האיכות. והיעמוק בהם ימצא טוב טעם ודעת. מעז יצא מתוק מאר"י יצא דבש. נופת צופים. פנינים מזהירים. נוגה מפיקים. מבהיקים כברקים. וכשמש בצהרים. ומה אני להעיד כמשבח לאור שבעת הימים כי טוב. אקוה כי המחזיקים בעץ החיים. ישמחו על האור הנערב. כמוצא שלל רב. ובע"ה אשר לזמן הזה הגיעני לזכות הרבים מדברי קדוש אא"ז שר הצב"א. וזכותו יעמוד לי שאוכל לישב ולעסוק בתורה ללמוד וללמד ברחבה. ושאזכה להוציא אורה גם חדושי ותשובתי אשר חנני השי"ת. העלוב ומצפה לישועה. בתוך כלל אחב"י הנכספים לראות בתפארת "ציון" במהרה "יבנה **צבי יחזקאל** ז"ק מיכלסזאהן בלאאמ"ו הרב מ' אברהם חיים ז"ל מפיעטרקוב בן הרב הגביר נודע בשם ר' מיכל קאלישונר חתן הרב המאוה"ג מ' צבי הירש בערלינר בן ה"ר ליבוש ר' טעבלים הנ"ל בן המחבר זיע"א:

דף יד ע"ב מתני' ועל פי עדים וכו'. נ"ב עי' להרמב"ם בפי' המשנה שהקשה מ"ש הכא דאשמועינן דעבד ועכו"ם פסולים לעדות. הא פסולין לכל עדות עיי"ש מה שתירץ. ועי' בטור חו"מ סי' ת"ח מה שכתב בזה. ול"נ דלדעת הרבינו יקר המובא בהגהות אשר"י גיטין פ"ק סי' ט' ניחא. ותמיהני על הב"י בחו"מ סי' ל"ד מחודש כ"ב שמביא לרבינו יקר והקשה עליו מגמרא דידן. ואדרבה מכאן סיוע לדידיה. אלא דצריך טעם אהך דממונא נינהו אמאי לא נכשירינהו כשאר דיני ממונות:

דף מט ע"א גמרא ה"ס דאפי' נתכוונו וכו'. נ"ב והא דלא קתני ליה לעיל במתני' דף ל"ד ע"ב כבר תירצו בתוס' שם דהנך דמבוארים לקמן דף פ"ז. לא קתני להו התם:

דף סא ע"א גמרא מאי שבולית. נ"ב עי' מש"כ בגליון מס' פאה פ"ב מ"א. [אמר זעירא צבי יחזקאל ז"ק מיכלסזאהן. אלה הדברים אשר כתב אא"ז הגאון ז"ל בגליון שם בזה"ל. ברע"ב ד"ה והשבולית וכו' שלא לאגמיה וכו'. נ"ב ט"ס וצ"ל לאגפיה והרב נמשך אחר פירוש לשון הרמב"ם וכן נראה מפי' רש"י ב"ק דף ס"א. אבל הרמב"ם בחבורו פ"ג מהל' מתנות עניים נראה שחזר בו ופי' כפירוש הערוך. דהיינו שמתמלאים גדותיה וכן משמע לשון אגפיה שהוא השפה. וכן הוא בב"ב דף נ"ע כי אמת המים שכלו אגפיה וגם לשון רש"י הנ"ל יש ליישב כן דעל אשפתותיה קאי וצ"ע על הכ"מ שם שנדחק על חנם. עכ"ל שם]:

דף עט ע"ב רש"י ד"ה שמא יביאו עצם כעדשה מן השרץ וכו'. נ"ב קשה הא אין מטמאין עצמות בשרצים כדאיתא בפ"ו דעדיות מ"ג. וכבר עמד בזה בתו"ח וקדמו בס' בית דוד והמגי' בגליון המשניות כתב מה שכתב ואין טעם בדבריו. ולי נראה שהוא ט"ס וצ"ל עמס. כלומר שמא יביאו עמס כעדשה מן השרץ וכו'. [אמר זעירא צבי יחזקאל מיכלסזאהן. עי' גם במשנה חולין דף קכ"ה. דאין עצם השרץ מטמא. ועיין ברש"י ב"ק דף פ"ב ע"ב שכתב שתרנגולין מנקרין באשפה ומביאים בשר שרצים וכו' עיי"ש הרי דשם נזכר רש"י ז"ל מזה לפרש עצם. וע"כ דבמשנה הוא ט"ס כדברי גאון אא"ז ז"ל]:

דף צג ע"ב מתני' דמי פרה וכו'. נ"ב עי' בתוי"ט שהקשה הא דלא קאמר דמי פרה מעוברת וכו'. ועיין בירושלמי גרס מעוברת לילד. רחל טעונה ליגזז ועיין נוסחא שבהרא"ש ז"ל: סליק

חדושים והגהות מהג"מ יצחק אייזיק חבר זצ"ל.

דף ג ע"א גמ' איצטריך סד"א אידי ואידי אשן כו' מה רגל ל"ש מכליא כו' ופירש"י דהא לא כתיב ביה וביער. לכאורה קשה לפירוש רש"י לעיל ואי קשיא כו' תרין אי מהאי קרא ה"א האי אתי להיכא דמכליא כו' פי' דהיינו מוקמי' ושילח להיכא דמכליא. וא"כ קשה במסקנא דמוקמינן וביער אשן ושילח ארגל נימא דדוקא מכליא חייב ברגל וכן בשן. ונראה דודאי משמעות וביער מורה יותר על מכלגא כפירש"י לעיל דמשמע וביער שמבער לגמרי ושילח משמעו מכליא ולא מכליא וסתם היזק שן הוא מכליא כיון דאוכלה לגמרי אבל היזק רגל סתמו לא מכליא רק שנדרס ברגל וסופו לעמוד כבתחילה. ולכך מעיקרא כס"ד דקאי אשן אף אם היה כתוב רק ושילח ה"א האי אתי למכליא משום דסתם שן מכליא אבל במסקנא דוביער אשן ושילח ארגל אתי שפיר דכיון דסתם היזק רגל הוא לא מכליא וגם במשמעות ושילח לא משמע מכליא דוקא ולכן חייב אף לא מכליא ושן דומיא דרגל. וזהו שדקדק רש"י בלשונו דהא לא כתיב ביה וביער ר"ל דאי הוי כתיב וביער דמשמעותא מכליא אף דקאי ארגל ה"א דדוקא מכליא חייב ודו"ק: **שם** וביער זו השן כו' סד"א אידי ואידי ארגל הא דאזיל ממילא כו'. לפי פירש"י לעיל צריכים לפרש גם כאן דאי הוי כתיב וביער לחודיה ארגל הוה מוקמינן ליה לשלא שלוחי כו' וא"כ יקשה במסקנא דקאמר רגל דאזלא ממילא מנלן דומיא דשן מה שן ל"ש כו' ופירש"י דהא לא כתיב ביה ושילח ובס"ד מעיקרא צריכים לומר דוביער לחודיה הוה מוקמינן לשלא שלוחי. ונראה דודאי משמעות ושילח מורה יותר על שלא שלוחי ולא כן וביער דמשמעו גם אזלא ממילא וסתם היזק שן הוא אזלא ממילא דיש הנאה להיזקה אבל סתם היזק רגל הוא ע"י שלא שלוחי דאין הנאה להיזקה ולכך מעיקרא בס"ד דמוקמי ארגל אם היה כתוב רק וביער ה"א דדוקא שלא שלוחי דכן סתם היזק רגל אבל במסקנא דמוקי וביער אשן קאמר שפיר רגל דאזלא ממילא כו' דומיא דשן מה שן ל"ש כו' ופירש"י דהא לא כתיב ביה ושילח ר"ל שמשמעותו שלא שלוחי רק וביער כתיב ביה וסתם שן אזלא ממילא לכתחלה לכן דייק שפיר ל"ש שלא שלוחי ול"ש אזלא ממילא ורגל דומיא דשן ודו"ק. מ"ר:

דף ט ע"ב רש"י ד"ה וככ"מ כו' כמו שהזיקו כו'. נ"ל שצ"ל כ"מ שהזיקו והוא ר"ת כל מקום מ"ר:

דף יב ע"ב גמ' מאן תנא כו' תפ"ת ריה"ג כו' ומחיים מי אמר כו'. לכאורה אין להבין פשט הסוגיא כקושית התוס' בד"ה ומחיים מי אמר תימה מאי קס"ד אי מחיים לא אמר כ"ש לאחר שחיטה פי' וא"כ האי דדריש ריה"ג ומעלה מעל בה' לרבות כו' במאי מוקמת לה. ועוד קשה מה דמסיק א"כ ואם איתא כו' ליפני הא ריה"ג הא רבנן מה זה תלוי בזה. ונראה לפרש הסוגיא דהנה בברייתא קתני דברי ריה"ג משמע דרבנן פליגי עלי' וכדמסיק א"כ הא ריה"ג והא רבנן ומוקי פלוגתתם מחיים דלר"י הוא ממון בעלים ולרבנן ממון גבוה ועפ"ז מקשה שפיר ומחיים מי אמר פי' דא"כ רבנן פליגי אמחיים לא מטעם דמשולחן גבוה קא זכו דבזה אף ר"י מודה רק מטעם דחזי להקרבה וא"כ למה ליה לרבינא לאוקמיה דברי ר"ג אליבא דר"י ובבכור בחו"ל ליפני רבינא דר"ג מוקי מתני' דבכור מוכרין כו' ומקדשין כו' אליבא דרבנן ומחלק ר"ג בין זמן המקדש דחזי להקרבה ובין זמה"ז דלא חזי דבשלמא אי נימא דריה"ג מיירי לאחר שחיטה ובזה פליגי רבנן מטעם משולחן גבוה קא זכו לא מצי רבינא ליפני דר"ג מוקי מתני' דבכור מוכרין כו' אליבא דרבנן דטעמם הוא רק לאחר שחיטה משום משולחן גבוה זכו ור"ג מסיק דבזמן המקדש דחזי להקרבה לא דהוא אף מחיים וע"כ דר"ג מוקי מתני' אליבא דר"י ומחלק בין חו"ל לא"י אבל אי נימא דריה"ג מיירי מחיים ורבנן פליגי אף מחיים היה לו לרבינא ליפני דר"ג אליבא דרבנן כנ"ל ועפ"ז מתרץ מתנות כהונה קאמרת כו' כפירש"י ודו"ק. מ"ר:

דף כו ע"ב תוס' ד"ה קדם וסילקו כו' ולר"י נראה דהא גרמא כו'. נ"ב פי' כיון שלא עשה מעשה בגוף דבר הניזוק עי' ברא"ש. מ"ר:

דף מג ע"א רש"י ד"ה בגרושה כו' שגירשה אחר התבלה. נ"ב עי' שיטה מקובצת שפי' דאי קודם חבלה פשיטא דנותן ליורשים נזק וצער. מ"ר:

דף מד ע"ב תוס' ד"ה כל קבוע כו' אייתר ליה והרב לו לקבוע דאכתי לתנא דב"ת כו'. נ"ב ר"ל דהוא לא ס"ל דונתת נפש היינו ממון דהא ס"ל דגם שלא בכוונה פטור אם היה אסון וא"כ לתנא דב"ת אליביה דר"ש קשה ועי' סנהדרין עט ע"א דהא איצטריך למילף דפטור בנתכוין להרוג זה כו' מותרב לו:

דף מח ע"ב רש"י ד"ה דמזא ירוקא כו' אין העדאתו אלא לכופר של שן ורגל. נ"ל של שן כרגל:

דף סד ע"א תוס' סוף ד"ה יאמר גניבה כו' דברה תורה כלשון בני אדם במקום כו'. נ"ל כלשון בני אדם אלא במקום:

דף סט ע"א תוס' ד"ה כל הנלקט כו' ואע"ג דדבר שיש לו מתירין כו'. נ"ב עי' יו"ד סוף סי' ק"ב בהגה"ה שפסק דאיסור שלא הוכר קודם שנתערב הוי בטל ונ"ע דלא משמע כן מדברי תוס' אלו ועי' שיטה מקובצת דמתרץ כאן כפי הגהת יו"ד הנ"ל:

דף פד ע"א גמ' רב זביד מתמיה דרבה אמר קרא. נ"ל דרבה אמר אמר קרא:

דף פז ע"א תוס' ד"ה בעבד כנעני כו' ומשני ל"נ דאמדוהו לכו יומי. נ"ל דאמדוהו לה' יומי:

דף פט ע"ב תוס' ד"ה מאי טעמא כו' תניא כותיה דר' אמי היה נגלה בריה דרבא. נ"ב שם סו ע"ב הגירסא נחמני בריה דרב יוסף בריי' דרבא וע"ש:

דף צח ע"ב רש"י ד"ה מכור ולא יסקל דבעינן כו'. נ"ב עי' רש"י סוף מד ע"ב דלא פי' כן:

דף קג ע"א תוס' ד"ה כגון כו' וי"ל כגון דלא באו עדים. נ"ל דלא בעו עדים:

דף קה ע"ב גמ' יתיב רבה וקאמר כו'. נ"ל רבה: **שם** איתיביה רב עמרם לרבא. נ"ל לרבה: **שם רש"י** ד"ה ואחד שנשבע על שבועת הפקדון. נ"ל שנחשד על שבועת כו': **שם** תד"ה כאן שהודה כו' ובעדים לא שייך אלא חיוב טוענין. נ"ל חיוב אונסין:

דף קז ע"א תוס' סד"ה עירוב כו' דניחא ליה למימר עפי שכרתיך ונתת לך. נ"ל ונתתי לך:

דף קי ע"ב גמ' למאי נ"מ כגון שגזל חמץ שעבר כו'. נ"ב לפענד"נ שצ"ל ועבר עליו כו':

דף קיג ע"א גמ' דתניא אסור להבריח את המכס. נ"ל שצ"ל להבריח בכס את המכס כו':

דף קיח ע"ב גמ' מו"ז רב ברקועתא. נ"ב פי' נקוד וטלוא כל שם נקוד וטלוא תרגומו נמיר ורקוע. מ"ר:

דף קיט ע"ב רש"י ד"ה עווי אריג כו' אם טלאן הגרדי. נ"ל אם טוואן הגרדי:

הגהות על הרא"ש

פרק ב סי' ב בעי רבא כו' ואע"ג דיש ספק ספיקא לתא נזק. נ"ב מכאן מוכח דס"ל להרא"ש דאין מוציאין ממון מס"ס אך יש לדחות דהוי כעין ס"ס מצד א' או דאין מתהפך ודו"ק. מ"ר:

פרק ג סי' ג בהגה"ה וכבר היה מעשה כו' והלך המפקיד בע"כ ושבר הדלת. נ"ל בערכאות ושבר הדלת. מ"ר:

פרק ד ס"ס ד ובשביל קושיא זו הסך דברי ר' יוחנן ולא חשש על דריב"ת. נ"ל שצ"ל לא הסך דברי ר' יוחנן וחשש על דריב"ת עי' בגמ'. מ"ר:

פרק ה סי' ד והביא עובדא כו' כנוס שורך ואני אשמרנו וקי"ל כיון כו'. נ"ל וקשה לי כיון כו': **שם סי' יב** בהגה"ה ובזמה"ז כו' בעל הבור כל ג' חלקים. נ"ל בעל הבור אלא ג' חלקים:

פרק ז סי' ג וכן כתב ר"ת בספר הישר ד' לוגין כו'. נ"ב ר"ל דוקא כשלא היה בו מים בתחילה כשנפלו השאובין אבל כשנפלו אח"כ הוי מדרבנן ועי' מ"ש הרא"ש במס' נדה ריש פ' מקוואות ומ"ש כאן הרא"ש וכן כתב ר"ת כו' ר"ל שמביא ראיה שיש שאיבה שפוסלת מדאורייתא ודו"ק:

פרק ט סי' ג גזל פרה כו' ונטעונה וגזזה לא מיקני. נ"ל לא מיקני: **שם** על דף צ"ו אמר רבא גזל והשביח ומכר כו' בין שבח פיטום בין שבח לידה וגיזה. נ"ב עי' ביש"ש סי' א' וסי' ו' באריכות פי' דברי הרא"ש והש"ס והכלל דשינוי גמור שאין חוזר הוי השבח דגזלן מדאורייתא ושבח שע"ג גזילה וכן שינוי החוזר הוא מפני תקנת השבים ע"ש. ומ"ש הרא"ש דהלכה כרב אשי דשינוי החוזר אפי' מדרבנן לא קנה הייט כעין נסרים משופים ועשאם כלים אבל שבח דפיטום ושבח שע"ג גזילה כגון נתעברה ונטענה גיזה אע"פ שחוזר מ"מ קנה השבח מפני תקנת השבים ובזה יתורצו דברי הרא"ש אהדדי: **סי' יד** ומיהו לאו ראיה היא דאיכא למימר כו'. נ"ב עי' ש"ך ח"מ סי' ש"ו ס"ק ג' ביאור על דברי הרא"ש כאן דר"ל די"ל דע"כ ס"ל לרבא דכאן הלכה כר"מ דאל"כ קשה הא בפשיטות היה לו לרבא לפרש כדמעיקרא דפליגי בישנו לשכירות מתחלה ועד סוף אלא ע"כ משום דס"ל דכאן הלכה כר"מ ולכך לא רצה רבא לפרש דא"כ היה הלכה כרבנן דהא קי"ל דישנו לשכירות מתחלה ועד סוף:

פרק י סי' טו גמ' אם נתייאשו כו' ל"ש אלא בליסטים עכו"ם דדייני כו'. נ"ב ר"ל ליסטים היינו גנב אבל בגזלן אפי' של ישראל אין מתייאש כרבנן דפליגי אר"ש והם פליגי בישראל. עי' ש"ך ח"מ סי' שס"ח ס"ק ב':

קיצור פסקי הרא"ש פ"ז סי' ב גנב בהמה כו' שחטה מכלם כדהשתא. נ"ב חסר כאן וקאי על יוקרא דמעיקרא שויא זוזא והשתא ד' עי' בפנים ודו"ק:

הגהות וחדושים למסכת בבא קמא

מהגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים.

דף ב ע"א תוס' ד"ה ולא כו' שאין עונשין ממון מן הדין כו'. נ"ב עי' לקמן דל"ז ב' ומש"ש בגליון:

דף ג ע"א גמ' אידי ואידי אשן כו'. נ"ב מה שהקשה רש"י ותוס' לכתוב ושלח לחוד. יש ליישב ונקדים מה שיש עוד להקשות לימא הכא נ"כ הצריכותא דלקמן הא דאזיל ממילא הא דשלח שלוחי וכן להיפך לקמן לימא הצריכותא דהכא ונ"ל דהנה קשה מ"ש אידי ואידי אשן דמאי טעמא נוקי לה אשן דמה משמעות יש בושלח אשן כמו שאין משמעות ארגל כך אין משמעות אשן אך י"ל דמ"מ הוה מוקמינן אשן יותר מרגל כיון דשן כבר גלתה לנו התורה שחייב אנזקו מובער לכך נוקי ושלח נ"כ אשן שכבר ידוע לנו שהוא אב אבל מהיכי תיתי נחדש עוד אב רגל וכ"ז כאשר כתיב גם ובער דממנו נדע שהשן היא מאבות נזיקין אבל אי לא הוה כתיב ובער רק ושלח לא הוה ידעינן דקאי אשן דמאי אולמא דשן מרגל כיון דעדיין לא ידענו בשום מקום דשן היא מאבות נזיקין. ומיושב קושי' רש"י ותוס' ובזה מיושב נ"כ מה שהקשיתי דלימא לעיל הצריכותא הא דשלח שלוחי הא דאזיל ממילא ז"א דעל זה שפיר יקשה לכתוב ובער על אזיל ממילא וכ"ש שלח שלוחי ואין לתרץ כנ"ל דלא הוה ידעינן אי קאי אשן או ארגל ז"א דהא ובער ידעינן דקאי אשן מכאשר יבער וכן עד"ז בסמוך לא מצי למימר הצריכותא הא דמכליא דתיקשי לכתוב ושלח דהא בסמוך ידעינן דושלח קאי ארגל ממשלחי הרגל ודו"ק. ואין להקשות על מ"ש דאי הוה נקט ושלח לחוד לא הוה ידעינן אי קאי אשן אי ארגל די"ל מכדי שקולין הן ויבואו שניהם כדאמרינן בסמוך בגמ'. אך ז"א דהא השתא אנן ס"ל דוקא שן לחוד לכך הוצרך לכתוב ובער דאי לא הוה כתיב אלא ושלח הו"א מכדי שקולין הן ויבואו שניהם ודו"ק:

דף ה ע"א רש"י ד"ה ומפגל כהן ששחט כו'. ועי' רש"י כריתות ד"ב ע"ב שפי' בע"א:

דף ו ע"א תד"ה תאמר כו' ושם אין לו רשות כו'. נ"ב התוס' לשיטתייהו לקמן דט"ז א' ד"ה כולה אבל לגי' הספרים י"ל במיוחדת לפירות לא' מהן ולזה ולזה לשוורים עיי"ש. ובזה יתיישב שיטת הרי"ף שהביא הרא"ש לעיל סי' א' דלדידיה לא שייך תי' התוס' כמ"ש הרא"ש שם ולפמ"ש הרי"ף לשיטתי' דבסוגיא דחצר השותפין ס"ל דחצר המיוחד לא' לפירות ולזה לשוורים הוי לגבי שן ורגל חצר הניזק אף שיש לו רשות להלך שם דהא היא לזה ולזה לשוורים ודו"ק: **בא"ד** כדאמרינן לקמן די"ט. נ"ב ועי' מש"ש בגליון: **ע"ב** גמ' השתא דלא ידעינן אי כחושה אכל כו'. נ"ב י"ל שהרוב הן שמינות ואף למ"ד דאין הולכין בממון אחר הרוב י"ל ברובא דאיתא קמן מודה דהולכין וכמ"ש בתה"ד והארכתי בזה בתשובה:

דף ז ע"א כל בעל חוב נמי בעידית. נ"ב פי' מדאורייתא דפחות שבכלים היא עידית דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתא ועי' בנ"י לקמן גבי עידית ובינונית ניזקין בעידית ובע"ח וכתובת אשה כו' ועיי"ש גבי היתה לו עידית ומכרה שכ' הנ"י דכן הלכה דבע"ח מדאורייתא בעידית ודלא כעולא עיי"ש מ"ש בשם הרמ"ה:

דף ח ע"ב רש"י ד"ה וקמשתעי דינא בהדיה אם י"ל לראובן שום תביעה על בע"ח כו'. ואע"ג דהבא ליפרע מלקוחות צריך לישבע שלא נפרע י"ל דמשכחת לה בתוך זמנו ורש"י ס"ל כדעת הסוברים דבת"ז א"צ לישבע ללקוחות עי' בטוש"ע סי' ע"ח מחלוקת הפוסקים בזה אבל כשהלוה טוען פרוע ס"ל לרש"י כדעת הסוברים שם דצריך לישבע עיי"ש בסי' ע"ח ס"ב ובסמ"ע ס"ק י' וסקי"ג [אבל ז"א דהכא לאביי קיימינן ואביי ס"ל בב"ב ה' א' דאדם פורע ת"ז. ועי' תוס' כתובות צ"ב ב' ד"ה דינא כו' ומיהו י"ל דנ"מ כו' וכגון שמחל כו' וכ"כ הנ"י כאן]:

דף ט ע"ב תד"ה משא"כ ול"פ מה לקרן שכן כוונתו להזיק וחייב ברה"ר. עי' לקמן דכ"ז שבאמת התוס' מקשים שם איך יליף מקרן ועי' בפ"י:

דף י ע"ב גמ' השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה. י"ל דנ"מ אם יש בע"ח אחרים אין יכולים לתפוס הנבילה בעד חובם אף אם קדמו ועי"ל דנ"מ אי זבין מזיק הנבילה ועוד נ"מ לדעת הרי"ף דכל בע"ח נוטלים בשוה ודלא כר"ח וכמ"ש בסי' ק"ד ס"י והשתא אי לא כתב והמת יהיה לו הוה מחשבינן לתהיא נבילה בין בכסי המזיק ואם הנבילה שוה נ' זוז ויש למזיק עוד ק"ן זהובים ויש עליו בע"ח וניזק זה היו מחלקים בין שניהם ונטל זה ק' וזה ק' נמצא שלא היה נוטל הניזק כ"א עוד נ' זהו' אבל השתא דכתיב והמת יהיה לו אין מחשבין להנבילה כלל רק הק"ן זהו' מחלקין בין הניזק ובין הבע"ח ונוטל הניזק ע"ה זהו' וי"ל דהא פשיטא ליה מצד הסברא דהוא של הניזק רק דהו"א דהניזק יכול לומר איני רוצה הנבילה וקח לך הנבילה ושלם לי ועז"א השתא אי אית ליה לדידיה כמה נבילות כו':

דף יא ע"א רש"י ד"ה ה"נ סימן ולד כו' שמא באותו מקצת שיצא קודם שחיטה היה רובו של עובר. עי' חולין ס"ח ובחדושי מהר"ם שם:

דף יב ע"א תד"ה אנא. ולגבות מיתמי ומלקוחות. עי' תוס' יבמות צ"ט א' ד"ה מני ומש"ש בגליון:

דף יד ע"א גמ' איני והא תני רב יוסף חצר השותפים כו'. ק' לישני דמיירי בשור של אחר שהזיק לא' מן השותפין דההיא ודאי חייב הוא כמ"ש רש"י לקמן דמ"ח ריש ע"א: **תד"ה** לא. כיון שלא היה להם רשות לכנוס. ר"ל אף דברה"ר יש לו רשות להלך וכאן אין לו רשות ויתחייב נ"ש כמו ברשות הניזק דאין לו רשות לכך חייב נ"ש לזה כתבו דשאני רשות הניזק דלניזק יש רשות ולמזיק אין רשות אבל כאן דלשניהם אין רשות דמי לרה"ר דשניהם יש לו רשות: **בא"ד** ולא בעי לאוקמא לזה ולזה לפירות ולא לשוורים. ר"ל לא לזה ולא לזה לשוורים ולזה ולזה לפירות: **ע"ב** תד"ה פרה. דהוה כאילו תפס מחיים. עי' בהרא"ש שכ' דמיירי בתפס הניזק הטלית לאחר מיתה:

דף טו ע"א רש"י ד"ה הא תנא ליה רישא. ואמרינן ל"נ אלא לפחת נבילה. ועל ר"ה בריה דר"י לשיטתיה דס"ל לעיל כל מילי מיטב ע"כ ל"צ אלא לפחת נבילה דאילו לר"ה דאמר או כסף או מיטב י"ל דשבעלים מטפלין אותו ועי' בהרא"ש סי' ה': **ע"ב** גמ' מני רבנן היא. וא"ל דכולה ר"ט והא דקרי לה תם משום דמשלם מגופו כדלקמן די"ח ב' דמודה ר"ט דמגופו משלם דממנ"פ אי חשוב להא תם אף דמשלם נ"ש רק משום דמשלם מגופו א"כ היכי חשוב בהדי מועדין שור המזיק ברשות הניזק כיון דמשלם מגופו וק' דברישא קרי ליה תם ובסיפא קרי ליה מועד [וגם באידך מתני' מפרש מה בין תם למועד כו']:

דף טז ע"א תד"ה כולה. תפשוט מהכא דפליגי בקושיא דר"ז כו'. ק' דלא דמי דהתם לשוורים היא רק לחד וכאן לא לזה ולא לזה ולעיל שם אמרינן בלא לזה ולא לזה פטור דבעי' בשדה אחר וי"ל דדוקא במיוחד לא לזה ולא לזה לפירות קאמר לעיל דפטור דלא היה לניזק שם להניח פירותיו אבל לא לזה ולא לזה לשוורים חייב דהטעם דבעי' חצר ניזק כדי שיהא רשות לניזק להניח פירותיו ולא יהא רשות למזיק להכנים שם שורו וא"כ היכי דהוא לא לזה ולא לזה לשוורים הרי אין רשות למזיק להכנים שם שורו ודמי לרשות הניזק אבל לא לזה ולא לזה לפירות ל"ד לרשות הניזק שהרי אין רשות לניזק להכנים שם פירותיו ובזה יובן מ"ש לספרים דגרסי איפכא תפשוט דכ"ש במיוחדת לשניהם לפירות ומאי כ"ש איכא ולדברינו יובן דהא עיקר דבעי' חצר הניזק לפירות שיהא לו רשות להכנים שם פירותיו דאל"כ יאמר לו למה הכנסת שם פירות וא"כ מה יגרע מה שמיוחד גם לחבירו לפירות ס"ם יש לו רשות להכנים שם פירותיו אבל מה דבעי' חצר הניזק לשוורים היא שלא יהא רשות למזיק להכנים שם שורו וא"כ במיוחד לשניהם לשוורים ליפטר וא"כ דאף בשניהם לשוורים כ"ש שניהם לפירות ודו"ק:

דף יז ע"א במשנה היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין כו'. י"ל דקמ"ל כמו בביעוט ח"נ מגופי' כך בצרורות מגופי' ותפשוט דרבא אך רבא מספקא ליה דילמא קמ"ל כמו בביעוט מיירי אף בר"ה כך בצרורות אף בר"ה כמו התיזה בר"ה והזיקה ברה"י: **שם** ועל האחרון משלם ח"נ. ק' דתפשוט דח"נ צרורות מעליי' משלם דאל"כ הו"ל לחלק נמי בהא דזהו משלם נ"ש מעליי' ואחרון ח"נ מגופיה וי"ל כיון דהטעם דנימא דמשלם מגופי' דלא אשכחן ח"נ דמשלם מעלי' א"כ כיון דאמר ח"נ ממילא ידעינן דהיא מגופו דלא אשכחן ח"נ מעליה: **תד"ה** כיצד ומחד קרא נפקי. לדעת התוס' לעיל דף ג' ד"ה איצטריך תרוייהו מחד תיבה נפקא דהיינו מושלח ועיי"ש במהר"ם: **ע"ב** גמ' בעי רבא דרסה על כלי. לכאורה יש להקשות דהו"ל לרבא למבעי' הך בעי' בדרסה על הכלי ברה"ר ולא נשברה ונתגלגלה לרה"י ונשבר בתר מעיקרא אזלינן ופטור או בתר תבר מנא אזלינן וחייב דהוה כהתיזה בר"הר והזיקה ברה"י דחייב כדאיתא לקמן די"ט א' ולפי זה צ"ל דאי בתר תבר מנא אזלינן אינו חייב כ"א ח"נ דהא תבר מנא היא ע"י כחו דהוא צרורות אך יש לעיין דמהא דחייבין בהתיזה בר"ה והזיקה ברה"י מוכח דלא אזלינן בתר מעיקרא אך הרא"ש כ' לקמן סי' ב' דשאני התם דגלי קרא וביער בשדה אחר דאזלינן בתר מקום שנעשה בו הנזק ולפ"ז אף בדרסה על הכלי ברה"ר ונתגלגל לרה"י חייב דגלי קרא דאזלינן אחר המקום שנעשה בו הנזק. אך י"ל דל"ד להתיזה ברה"ר דשם לא התחיל הנזק כלל ברה"ר רק התזת צרורות וכלי אינו שם אבל הכא כיון דדרסו על הכלי ברה"ר כבר התחיל ההיזק ברה"ר ועי' בתוס' ד"ה זרק שמחלקין כה"ג ואם נאמר דהנזק חשבינן בתר מעיקרא דהוה כאילו כבר נשבר וכדאמרי' מנא תבירא תבר א"כ הוה כאילו הנזק נעשה ברה"ר וא"כ שפיר מצי למיבעי בהא אי אזלינן בתר מעיקרא והוה כאילו נעשה הנזק בר"ה ופטור או בתר תבר מנא והוה כאלו נעשה הנזק ברה"י וחייב עכ"פ ח"נ אבל נ"ש לא מצית לאחייובי דממ"נ אי אזלת בתר מעיקרא פטור לגמרי ואי בתר תבר מנא אינו חייב כי אם ח"נ ודוחק לומר דלענין כחו דצרורות אזלינן בתר מעיקרא שהתחיל בגופו ול"ד לצרורות אבל לענין מקום הנזק אזלינן בתר גמר הנזק שהיה ברה"י דז"א דמה"ת לחייבו נ"ש משום שהתחיל הנזק בגופו ההוא שעתא לאו חיובא הוא כלל דברה"ר היה ועדיין יש להעמיק בזה ועי' לקמן די"ט א' ומש"ש:

דף יח ע"א תד"ה במועד. דצד תמות במקומה עומדת. תימה הא אין כאן רק צד תמות. שוב מצאתי בפ"י שהקשה כן אך יותר תמה אני על דבריהם דע"כ לא אמר ר"י צד תמות במ"ע אלא באב א' כגון קרן תם ונעשה מועד אבל כאן דפעם א' וב' ששינה בצרורות היה קרן עכשיו דאייעד ס"ל לרבנן דנעשה רגל וא"כ איך נאמר צד תמות הקודמת שהיה קרן והוא ב' הפכים בנושא אחד דאם הוא קרן אינו רגל ונראה דהתוס' ס"ל דאף דאייעד הוא קרן מועד רק דרבנן ס"ל דמועד קרן בצרורות לא חמיר מצרורות רגל דמשלם ח"נ אך מדברי רש"י שכ' בדברי ר"א דס"ל דנעשה קרן משמע דלחכמים אינו קרן רק רגל וכדכתיבנא ול"ק ק' התוס':

דף יט ע"א גמ' לא התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י. לכאורה משמע דמה דנקט על הראשון פטורה דאף אם היה ההיזק ברה"י פטור על הא' כגון בעץ ארוך מונח מקצתו ברה"ר ומקצתו ברה"י ודרסה על העץ ברה"ר ושברה הכלי העומדת ברה"י וכדעת הרי"ף הביאו הרא"ש בפ"ק סי' א' ואעפ"כ על האחרון חייב אף דצרורות תולדה דרגל לפוטרה ברה"ר היינו במקום שההיזק נעשה ברה"ר אבל בכה"ג דעיקר ההיזק היה ברה"י חייב ואע"ג דבעיקר היזק דרגל אף בכה"ג פטור יש טעם יפה להלק ביניהם דעיקר הנזק דרגל אינו רק כשמזיק בגופה או בדבר האגוד בגופה כגון עגלה מושכת בקרון וכגון עץ ארוך הנ"ל ולכך משלם נ"ש משום דנעשה ההיזק בגופה ממש א"כ החיזק נמשך אחר גופה כיון שאגוד בה וגם משום שהחיוב הוא עבור גופה ממש א"כ כיון שגופה בר"ה אין כאן חיוב כלל דההיזק נמשך אחר גופה אבל צרורות ההיזק אינו נמשך אחר גופה דאילו היה גופה ממש היה משלם נ"ש וזה כל פרי שמשלם ח"נ עבור שאינה גופה רק כחה והכח הזה הוא נ"כ ברה"י שעל כח הזה שברה הכלי ברה"י נמצא הכח הזה שאנו מחייבין עליו הוא ברה"י וגם הכלי הניזוקת הוא ברה"י וההיזק נעשה ברה"י לכך חייב ולפ"ז יש ראיה מכאן לשיטת הרי"ף בעץ ארוך ודלא כשיטת התוס' לעיל דף ו' ד"ה תאמר ולשיטת התוס' צ"ל דהכא ה"פ בר"א ברשות הניזק שגם הבהמה עומדת ברשות הניזק אבל בר"ה כשהבהמה עומדת בר"ה ודרסה על כלי שמונח בר"ה ושברה ונפל השבר על כלי אחר שמונח ברה"י ושברה על הראשון פטור דכל ההיזק נעשה בר"ה המזיק והניזק ומעשה ההיזק הכל הי' בר"ה ועל האחרון חייבת שהניזק ומעשה ההיזק היה ברה"י. וקשה דלמה הוצרך לומר על הא' פטורה דמי לא ידע דרגל בר"ה פטור ואע"ג דגם למקשן דס"ד התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י ק' למה הוצרך לומר על הראשון פטורה י"ל דתני לה משום סיפא דעל האחרון חייב אף שנעשה כולו בר"ה אבל להתרצן הו"ל למינקט רבותא טפי דאף על הא' חייב בכה"ג דנעשה ההיזק ברה"י ובפרט דעכשיו איכא למטעי דעל הא' פטור אף דנעשה ההיזק ברה"י דומיא דאחרון חייב דמיירי בהכי ועוד הוכחה דאי מיירי שנעשה ההיזק בר"ה מאי קמ"ל ועוד למה נקיט אחרון חייב דהוא צרורות ליפלוג וליתני בדידיה בר"א שכל ההיזק נעשה בר"ה אבל אם גמר ההיזק ברה"י חייב נ"ש ברגל א"ו מוכח מפשטא דשמעתא כשיטת הרי"ף דברגל פטור כה"ג ובצרורות חייב והטעם כמש"ל לחלק ביניהם וא"ש לשון הברייתא דמשמיענו רבותא בין ברישא ובין בסיפא ודו"ק. אך מסתימת הפוסקים משמע דחייב אף ברגל כה"ג אך בכה"ג שהיה הבהמה והכלי בר"ה ודרסה עליה ולא נשברה ונתגלגל לרה"י ונשבר בכה"ג נ"ל דפטור לכ"ע דהא קי"ל בתר מעיקרא אזלינן ואז היה גם הכלי בר"ה ועי' ביש"ש בשמעתין פ"ב ס"ס ד' ולפמ"ש הרא"ש בשמעתין הטעם משום וביער בשדה אחר דגלי קרא דהנזק יהיה ברה"י י"ל דאף בנתגלגל לרה"י לחייב ויש לדקדק על דברי הרא"ש הא רגל מושלח ילפינן ובשדה אחר קאי גם אושלח א"כ משמע איפכא דגם הרגל יהיה בשדה אחר: **תד"ה** וכי כו' כמו שני להתזה. עמ"ש בסמוך בגליון ותבין דהתוס' לשיטתייהו כ"כ: **ע"ב** גמ' לא התיזה בר"ה והזיקה ברה"י. מכאן נ"כ ראיה למש"ל בסמוך בגליון דנ"ש דרגל פטור אף אם נעשה ההיזק ברה"י כגון בעץ ארוך דאל"כ היכא קאמר ר"י אין ח"נ חלוק בין רה"ר בכה"ג דנעשה הנזק ברה"ר מאי אריא דח"נ אפילו נ"ש אינו חלוק בכה"ג אלא ש"מ דווקא ח"נ אבל נ"ש מחייב אף כה"ג ודו"ק ומכל מ"ש ראיה לדברי הרי"ף דטעם דפטור שן ורגל בר"ה משום דאורחי' וא"א לבעלים להלך אחריהם וכן מהך בעי' דלקמן דאמר וכי יאחזנה בזנבה וכן מה דאמר קרן לאו אורחיה הא אורחיה מבואר כל דברי הרי"ף וע"פ מה שפי' דבריו הרא"ש בפ"ק סי' א' וע"פ מש"ש בגליון עיי"ש ותמצא שהכל רמוז בגמרא בשמעתין: **שם** אילימא בעל הדליל. קשה דהא במשנה בנזקי רגל קא מיירי ולא בנזקי בור רק דעדיפא פריך: **שם** אלא חייב בעל התרנגול. קשה דהוה ליה למימר אי דאזיק דרך הלוכו כולית נזקי' בעי לשלומי ע"ק לוקי בדרך הלוכו ואעפ"כ ח"נ כיון דאצנועי והתרנגול חתר כמ"ש לקמן גבי כלב וי"ל דא"כ גבי קרן הו"ל למתני' ועוד היכא דאצנעי' סתמא בביתו ונכנס התרנגול ונטלו חשוב אונס לגבי בעל דליל ואורחי' לגבי תרנגול ודו"ק: **שם** איתמר דליל הפקר. ק' לימא רבותא טפי אפילו בדליל דאית ליה בעלים קשרו אדם חייב הקושר [ולמה אמר] דנקשר מאיליו פטור אדרבה לימא נקשר מאיליו חייב בעל הדליל קשרו אדם חייב הקושר ולרש"י דקושר חייב משום דקנאו בהגבהה בדליל שיש לו בעלים א"י לקנותו כיון שאינו שלו אך י"ל כיון דהמקלקלין בר"ה כל הקודם זכה אך דוקא בדאיכא שבח והכא ליכא שבח גם מ"ש רש"י קשרו אדם קני' בהגבהה ק' לי דהא לא נתכוין לזכות ובגלל אמרינן דווקא בנתכוין לזכות גם מ"ש דבאדי' אדוי' חייב משום אשו י"ל דהתם פשע שילך ע"י רוח מצויה ואין לו ממי לשלם אבל הכא ישלם בעל התרנגול ואף שהוא גרם ליה גרמא בנזקין פטור עי"ל דתלוי אי אשו משום חציו או משום ממונו דהכא הוא ממונו דזהו שקשרו קנאו בהגבהה אבל משום חציו הכא חציו הוא חציו דתרנגול אך מאן דאית לי' משום חציו אית לי' נמי משום ממונו. אך י"ל היכי שיש חציו של אחר אזלינן בתר חציו דאחר ולא בתר ממונו דזה כמ"ש בגמל וחנוני דאזלינן בתר חציו דגמל ולא בתר ממונו דחנוני וזה תלוי בפלוגתא דר"י ור"ל במסר שלהבת לחש"ו ודו"ק. ועוד נ"ל דהכא צוותא דתרנגול קא גרם וכמ"ש בגליון משא"כ לעיל בלא אצנעי' פושע דהוה בור ולא צוותא דתרנגול קא גרים ולפ"ז אף בתרנגול הפקר וקדם אחר וזכה בו בעל הדליל פטור ודו"ק: **רש"י** ד"ה ל"ש דח"נ ותו לא. ק' מנ"ל דקאי אח"נ ונ"ש דהא לא קאמר בקשרו אדם נ"ש רק ל"ש דבעל תרנגול חייב כדמשמע פשטא דמתניתין בנקשר מאיליו אבל קשרו אדם חייב הקושר. וי"ל מדמקשה בתר הכי נקשר מאיליו מאן חייב משמע דלא פשיטא ליה דחיוב דמשנה קאי אבעל התרנגול וא"כ לוקי בקשרו אדם: **שם** ד"ה אבל קשרו אדם חייב ואם נתקל בו אדם חייב בנזקו. משמע דוקא בתר דנח אבל באזיק התרנגול דרך הלוכו חייב בעל התרנגול אפי' קשרו אדם כמו באדי' אדוי' דחייב בעל התרנגול אפי' קשרו אדם לרש"י לקמן וק' דא"כ לוקי בקשרו אדם ואזיק דרך הלוכו דבעל התרנגול חייב. אך קשה דא"כ ליחייב נ"ש ואפשר לזה כיון רש"י מ"ש ל"ש דח"נ ותו לא אך לדעת התוס' והרא"ש דבקשרו אדם ואזיק דרך הלוכו חייב הקושר מחצה ובעל הדליל מחצה לוקי בקשרו אדם ותני מתניתין דמשלם ח"נ בעל התרנגול מטעם רגל ומה שחייב הקושר חצי לא נקט במשנה אך זה דוחק דהו"ל לפרש חייב תרנגול חצי וקושר חצי. אך קשה לוקי בסתמא דיש כאן דליל קשור ברגל תרנגול ולא ידעינן מי קשרו ולכך אינו חייב רק ח"נ דהמע"ה אך י"ל דלא הו"ל למיתני בפשיטות ח"נ לא מבעי' לדעת הרי"ף אי תפיס לא מפקינן ואפילו לדעת הרא"ש עיקר החיוב הוא נ"ש ואיך תני ח"נ דמשמע דעיקר החיוב ח"נ:

דף כד ע"א גמ' שהרי ר"ש מודה לו. לפמ"ש התוס' לעיל במשנה ד"ה שיהו דגם ר"מ מודה דחזרת ג' ימים מועיל רק חזרה ג"פ ביום א' אינו מועיל א"כ איך ר"ש מודה כאן לר' יהודה דילמא הכא ולא אמרו ג' ימים ר"ל ולא יום א' אלא בחזרה דבחזרה גם ר"מ מודה דאינו מועיל ג"פ ביום א': **בתוס'** (ד"ה בעמוד הקודם) והשתא א"ש אפי' נגמר דינו ואח"כ נגח ואתיא אפי' למ"ד אין גומרין דינו של שור אלא בפניו כגון לאחר גמ"ד לא הספיקו להורגו עד שיצא לבית בעלים ונגח אבל למ"ד לייעודי גברא הוא דחוק לאוקמא שבכל יום מג' ימים נגמר דינו ואח"כ נגח ביום ב' דודאי אין משהין אותו כ"כ זמן רב מלהורגו ועוד למה קבלו כלל עדות על נגיחה הב' הו"ל להורגו תיכף ומה בצע בקבלת עדות הלא כבר נגמר דינו מאתמול וא"ל שאם נגח עוד נגיחה ג"ד ישלמו בעלים כופר דאיך יקבלו תחילה עדות בשביל חשש שלא יקיימו מצות הריגת שור ועוד דהבעלים יאמרו אח"כ אתם גרמתם ההיזק שהיה לכם להרוג אותו תיכף ביום א' ומדוע אחרתם עד שנעשה מועד ביום ד': **ע"ב** תוס' סד"ה במכירין. ואור"י דשמא אין העדאה מועלת אלא בפני חיוב. עי' לקמן דמ"א א' דמועד לכנעני או לטריפה לא הוה מועד לשלם ולישראל אלמא דהעדאה צריך להיות של חיוב אך י"ל דווקא התם בקטלא לענין כופר קאמרינן הכי [ואדרבה משם משמע לכאורה להיפך וק"ל] אבל הכא טעם העדאה שיוחזק נגחן א"כ מה לי בהרג שור של הפקר או של כנעני או הרג של ישראל דאטו השור יודע מזה. וי"ל דתלוי בזה אי פ"נ ממונא או קנסא דלמ"ד קנסא והעדאה הוא שיוחזק בנגחן א"כ מה לי אם הרג שור של הפקר או של כנעני ס"ם הוחזק לנגחן ולמ"ד פ"נ ממונא בל"ז לאו בחזקת שימור קיימא וא"צ שיוחזק לנגחן רק דרחמנא חס עליה א"כ י"ל דכל עוד שלא הזיק לשור שיש לו בעלים וישראל אכתי רחמנא חס עליו עד שיזיק לישראל דאז חטה התורה על הניזק כמ"ש באורך בחידושי לעיל גבי האבעי' ליעודי תורא עיי"ש:

דף כו ע"ב גמ' נתכוין לזרוק ד' וזרק ח' כו'. משמע הא לזרוק ח' וזרק ד' אף לענין שבת חייב כדעת הר"מ בפי"ג מהל' שבת ודלא כשיטת רש"י בשבת דצ"ז ב' דלשיטתו הו"ל למיתני רבותא טפי דאפילו בנתכוין לזרוק ח' פטור וא"ל דלא מצי למיתני בכה"ג דאז לענין גלות היה מתחייב ז"א דאם אפילו לענין שבת פטור כ"ש לענין גלות דהרי להר"מ בשבת חייב ובגלות משמע מסתימת דבריו בפ"ו מהל' רוצח דפטור כמ"ש בגליון שם ועמ"ש בגליון ש"ס דמכות דף ז' אך קשה לדעת הרמב"ם דס"ל דנתכוין לזרוק ח' וזרק ד' חייב לענין שבת אפילו בלא אמר כ"מ שתרצה תנוח א"כ הו"ל למיחשב הכא עוד בבא אחריתי בנתכוין לזרוק ח' וזרק ד' דלענין שבת חייב כיון דחשיב כל חלוקי דינים בחיובי שבת וגלות וניזקין אם איתא דיש עוד חילוק דין הו"ל למיחשביה וצ"ע: **רש"י** ד"ה זרק בעל הכלי. עי' בהרא"ש: עין משפט אות פ' מיי' פ"ו מהל' רוצח ה"י. ליתא כלל בר"מ שם הך דינא ועמ"ש בגליון הר"מ שם:

דף כח ע"א גמ' מאי לאו במועד דליכא פסידא. תימה דע"כ ל"א דבליכא פסידא לא עביד דינא היכי דליכא פסידא לשום אדם אבל באיכא פסידא לשום אדם וודאי גם רב יהודה מודה דעביד דינא דל"ש לומר כיון דליכא פסידא ליזול קמי דיינא דהא יש פסידא לאחר ואדם מחויב להוס על ממון חבירו כעל שלו וא"כ הכא במועד איכא פסידא גדולה לבעל השור שיצטרך לשלם נ"ש וגם אנו מוזהרים על צער בע"ח כ"ש על מיתתם שלא בדרך שחיטה דודאי מחוייבים אנו להצילם ואיך נאמר שלא היה לו לשמם שורו רק יניחנו להורגו שיהיה פסידא לבעל השור הנגחן וגם יהיה מיתת בע"ח בחנם ועוד הא אמרו רז"ל רוצה אדם בקב שלו יותר מט' קבין של חבירו ובשור אמרו יותר דניחא לי' בשלו לפי שמלומד כבר להשמע לו כמ"ש בחו"מ וא"כ אף במועד אית ליה פסידא והנה הקו' שהקשיתי מחמת דבמועד איכא פסידא למזיק י"ל דאע"ג דראוי לו לחוש גם על פסידא דמזיק מ"מ אחר שעי"ז בא תקלה למזיק עי"ז שמת שורו יכול לומר לו מי בקש מאתך שתעשה לי טובה אבל שאר הקו' שהקשיתי צע"ג:

דף כט ע"ב רש"י ד"ה להתחכך בכתלים. שהרי ממונו הוא. ק' מה מועיל שהוא ממונו מ"מ זה שנתחכך והוזק משונה ולא הו"ל להתחכך וביותר הו"ל לפרושי דבמפריח לר"ה אף שאין מתחככין רק עוברין כדרכן נזוקין כיון שהן מופרחין לר"ה ולכך חייב אבל במצמצם לא יוכלו להוזק רק כשמתחככין והוה משונה ופטור. שוב מצאתי בנ"י שכ' כדברי. ועוד נ"ל דבמפריח חייב אף אם נתחכך א' והוזק משום דהו"ל תחלתו בפשיעה לענין הילוך כדרכו וסופו באונס משא"כ במצמצם ליכא תחלתו בפשיעה. ובזה מיושב מה דקשה לר"י דלא הו"ל לחלק בין מפריח למצמצם רק בין הוזק דרך הלוכו כדרכו ובין הוזק ע"י חכוך ולפמ"ש במפריח חייב אפי' הוזק דרך חיכוך משום דהו"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס דקי"ל דחייב ובזה ניחא מה שסתמו הר"מ והטוש"ע כ' סתם במפריח והוזק אחר חייב משמע אפילו הוזק ע"י חיכוך ונראה ליישב כוונת רש"י דבאמת אין הכוונה דלכך מפריח חייב אף דאין דרכן להתחכך משום דממונו דע"ז ק' מה שהקשיתי מה יועיל לזה ממונו דס"ם משונה הוא וזה הגודר לא הו"ל לאסוקי אדעתי' שיתחכך א' בכותלו כיון שאין דרכן של ב"א להתחכך רק דבאמת הטעם במפריח דחייב כמ"ש דאף דרך הילוך כדרכו הוזק רק דרש"י הוה קשה לי' כיון דלפי

דלפי ס"ד דהשתא ס"ל לר"י דבור בר"ה פטור א"כ למה מפריח לר"ה חייב דהא הוא בור בר"ה לוה קאמר דמפריח לאו משום בור חייב רק משום ממונו :

דף לב ע"ב גמ' דטעה דיינא גופיה . והר"מ ז"ל בפ"ו מה"ס השמים כ"ז וכ' סתם ואם הוסיף רצועה אחת השליח חייב וראיתי להרב המאירי הובא דבריו בשיטה מקובצת שתמה ע"ז איך סתם דבריו ולא כתב דמיירי בטעה דיינא ולדידי לק"מ דכ"ז לל"ק אבל לאיכא דאמרי דשמעתין דבסיפא כיון דברשות חייב גלות אף דהוא קרוב למאד א"כ גם הוסיף רצועה חייב אף בדלא טעה דיינא. אך צ"ע למה לא ביאר הר"מ ג"כ הך דינא בטעי דיינא דג"כ השליח חייב ודו"ק . אך קשה כיון דהרמב"ם פסק כל"ב דהכא דאף שוגג קרוב למזיד חייב א"כ למה פסק בפ"ו מהל' רוצח בזורק אבן לר"ה דפטור ואינו חייב רק באשפה העשוי' לפנות דכ"ז לל"ק דשוגג קרוב למזיד פטור ולא לל"ב כמ"ש התוס' בשמעתין בסוף ד"ה מיתיבי . וי"ל דהר"מ ס"ל דגם לישנא בתרא ג"כ סובר דשוגג קרוב למזיד פטור וכשמעתא דמכות דף ז' רק דס"ל דזהו לא הוה שוגג קרוב למזיד ולכך בהך דהזורק אבן לר"ה כיון דמצינו בש"ס דמכות ד"ח דמוקי לה סתמא דתלמודא באשפה משמע דהתם אליבא דכ"ע קרוב למזיד ודחיקא לי' מילתא למימר דהך סוגיא דמכות אזלא כל"ק דהכא וכדעת התוס' דשמעתין דזה דוחק דלא הוזכר שם מסוגיא דהכא כלל לכך ס"ל דבהך דזורק אבן לר"ה כ"ע מודים דקרוב למזיד הוא אבל בהך דהוסיף לו רצועה א' כיון דבמקומה במס' מכות דכ"ב ב' סתים לה ולא מוקי לה בטעי במנינא משמע דס"ל כל"ב דהכא דזה ל"ח קרוב למזיד ובזה ניחא מה שהר"מ פסק בשמעתין כל"ב והכ"מ דחק עצמו בפ"ו מהל' רוצח וכ' הטעם משום דלישנא דריב"ח שאמר שאינו דומה ליער א"ש טפי כי מתנינן לה ארישא ומאן דמתני לה אסיפא צריך לשבושי ולומר דלא אמר טעם לפי שאין דומה ליער אלא טעמא משום דהו"ל שוגג קרוב למזיד עכ"ל ולא דק דבאמת גם לל"ק א"ש לפי שאינו דומה ליער שנכנס שלא לדעתו ולא הו"ל לאסוקי אדעתי' שיש שם אדם אבל כאן שנכנס ברשות ולדעתו הוה פשיעה דהא ידע שזה נכנס אך לפמ"ש טעם הרמב"ם בפשיטות מדחזינן דהך סוגיא דהוסיף לו רצועה א' במקומה במס' מכות סתים לה ולא מוקי לה בטעה במנינא ש"מ דס"ל כל"ב . ודו"ק :

דף לג ע"א גמ' ת"ר פועלין כו' פטור . הבעל דוקא פטור מכופר אבל השור בסקילה כדלעיל דכ"ג ב' וכ"כ הר"מ בפ"י מהל' נזקי ממון דין י"א : **שם** וקרי אבבא ואמר להו אין . צריך לדעת מה ענין הקריאה מהו אומר בקריאה זו וי"ל שקורא שם בעה"ב אם הוא בביתו ואמר לו הן אני בביתי דמ"ס שכוונת בעה"ב שיכנס ומ"ס שכוונתו אני בבית והמתן עד שאבא אליך . ובזה היה אפשר ליישב מה שקשה במ"ש תניא כמ"ד והתוס' בד"ה תניא הרגישו בזה ליישבו בדוחק . ולפמ"ש היה אפשר לומר דבאמת אין חילוק לענין דינא בין שכיח ללא שכיח ולכך סתם הברייתא דלת"ק בכל גווני אין קום ארוכתך ולאחרים בכל גוונא עול תא משמע רק דנקים שכיח ול"ש דאז דרך לישאול עלי' אם הוא בביתו כיון שלפעמים אינו בביתו אבל אם הוא תמיד בביתו מה לו לקרות אבבא כיון שהוא תמיד בביתו וכן להיפך אם אינו תמיד בביתו אינו הולך כלל אל ביתו לקרות אבבא רק מבקשו בשוק אשר הוא מצוי שם ואם אינו מוצאו בשוק ויודע בבירור שאינו בשוק אז יודע בבירור שהוא בביתו או ששואל מקודם לאנשי השוק היכן הוא פלוני וכשמשיבין לו שהוא בבית שוב א"צ לקרות אבבא . לכך צריך לפרש בשכיח ולא שכיח שאז הולך מקודם לביתו לשאול אם הוא שם וכשאינו שם יחפשנו בשוק אבל לענין הדין אין חילוק בין שכיח . ובאמת דברי התוס' אין מובנים לי ע"כ דבשכיח בשוק וודאי קום ארוכתך וצ"ל משום דשכיח בשוק משיבו אני אפרעך כשיצא לשוק וא"כ מה לו לעמוד ארוכתא אצל הפתח ילך למקומו בשלום ובשוק ישלם לו אלא ע"כ אין חילוק רק דת"ק סובר כשמשיב לו שהוא בבית כוונתו שיבא אצלו אל הפתח ושם ישלם לו ואינו נותן לו רשות ליכנס לביתו ואחרים אומרים דכוונת בעה"ב שהוא בביתו שיבוא אצלו . עוד יש לפרש וקרי אבבא ר"ל שקורא ושואל לו אם ישלם לו שכירותו ובעה"ב משיבו הן מ"ס שכוונתו שישלם לו שכירותו לחוץ ומ"ס שכוונתו שיבא הנה וישלם לו . ולפירושי מיושב קו' הלח"מ בפ"י מהנ"מ דמקשה למה לי' לאוקמא באמר הן הו"ל לאוקמא בפשיטות דפליגי בשכיח ול"ש ולפמ"ש א"ש דבשכיח ול"ש כ"ע מודו דבעה"ב פטור כיון דלא שכיח כ"א למלאכת בעה"ב ולא לצורך עצמו מה לו לכנוס לתבוע שכרו שאין צורך בעה"ב רק צורכו . דבאמת בשכיח ול"ש אין סברא לומר דליחשוב נכנס שלא ברשות כיון שלפעמים ימצא ב' או ג' ימים שאינו יוצא לשוק והפועל צריך למעות כי איש עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו איך נאמר שלא היה לו ליכנס לביתו כי בשוק ימצאנו דשמא לא יבוא לשוק ב' או ג' ימים והוא צריך תיכף למעות רק דקאמר דשכיח ול"ש דאז דרך לקרא אבבא ולשאול אם בעה"ב בבית ובעה"ב משיבו הן ובזה פליגי במשמעות הן ובזה מיושב דעת הטור בסי' שפ"ם דפסק בשכיח ול"ש דחייב ותמה עליו הב"י דפסק דלא כת"ק ולפמ"ש א"ש דגם ת"ק מודה בהא דחייב אך הרא"ש תפס לו שיטת התוס' דהך משמעות הן תלוי בזה דשכיח או ל"ש ולכך פוסק כת"ק ודו"ק: **ע"ב** הא נמי רבה אמרה כו'. מכאן יש להוכיח כמ"ש הש"ך רסי' ל"ט דר"ה בריי' דר"י ס"ל שעבודא לאו דאורייתא דאל"כ מאי מקשה הא נמי רבה אמרה דרבה לשיטתי' דס"ל בב"ב קע"ה ב' של"ד אף בשטר ולכך הסברא נותנת דמזיק שיעבוד פטור אבל לר"ה בריי' דר"י דס"ל ש"ד י"ל דחייב לכך מביא ראיה מברייתא דמזיק שיעבוד פטור וא"ל דברייתא אתיא כמ"ד של"ד דז"א דכבר הארכנו בספרי מ"ה ובספרי כלל גדול כלל שיעבוד דמ"ד ש"ד ס"ל דליכא פלוגתא דתנאי בהא כלל דכולהו ס"ל ש"ד וכן מ"ד של"ד ס"ל דכולהו סברי של"ד ולכך מותיב בב"ב קע"ה ב' לרב ושמואל מברייתא ולא משני דברייתא אתיא כמ"ד ש"ד אלא דס"ל של"ד וכן רבה מוקי בערכין ו' ז' דכ"ע ס"ל מע"פ אינו גובה מן היורשין משום דלשיטתיה אזיל דס"ל של"ד וס"ל דכ"ע ס"ל של"ד וא"כ ה"ה למ"ד ש"ד ס"ל דכ"ע סברי ש"ד וא"כ מאי מקשה אר"ה בריי' דר"י מרבה. דר"ה בריי' דר"י קמ"ל אע"ג דש"ד פטור מזיק שיעבוד אלא מוכח כמ"ש הש"ך דר"ה בריי' דר"י ס"ל ג"כ של"ד ומקשה שפיר הא נמי רבה אמרה : [לפמ"ש בשיטה מקובצת דעיקר הקושיא מפני שחייב אדם לומר בלשון דבו אין שום הוכחה] :

דף לו ע"ב רש"י ד"ה ההוא דתקע ליה והיה זה תפוס משלו . מוכח דלא ס"ל כר"ת בעי' שיתפוס דבר המזיק עצמו וגם מוכח דב"ד נזקקין לו להחזיר המותר ודלא כר"ת ואפשר דגם ר"ת מודה כשהוא תפוס משלו מקודם הנזק ודוקא כשרוצה לתפוס אח"כ ס"ל דמפקינן מיניה וע"כ כ' רש"י והיה זה תפוס ולא כ' ותפס משלו רק שהיה תפוס מקודם :

דף לז ע"א גמ' מאי תו את שמועד לו כו' . וי"ל דרישא קמ"ל דאינו מועד לשאינו מינו ואם הלך בין שא"מ לחוד אינו חייב נ"ש וסיפא קמ"ל דאפילו הלך בין מינו ואינו מינו אעפ"כ על מינו נ"ש ועל אינו מינו ח"נ דהו"א דהוי תחילתו בפשיעה נגד מינו וסופו באונס לאינו מינו וכיון דעיקר חיובו דמועד דהו"ל למינטרי' א"כ כאן הו"ל דלינטרי' נגד מינו והוה תחילתו בפשיעה אעפ"כ לאינו מינו ח"נ ותו לא : **ע"ב** משום דמייתי לה מק"ו דהדיוט . משמע דעונשין מן הדין . ועי' תוס' ריש מכילתין דף ב' א' ד"ה ולא ועי' רש"י חגיגה [די"א ריש ע"ב] :

דף לח ע"א תד"ה אלא וי"ל דבמקום שמזכיר השם כו' . ועי' תוס' ע"ז שכ' בענין אחר :

דף מ ע"א תד"ה חייבי כו' . דאילו ב"ד פשיטא דמשכנין אותו אם לא רצה לשלם רק דהבעי' היא אם היורשין יכולין למשכנו כך פי' הרשב"א דברי התוס' עי' בשיטה מקובצת ועי' בה"ה פ"י מהנ"מ דין ד' ועי' בלח"מ שם שחוכך בפי' דברי התוס' אלו :

דף מא ע"א גמ' כגון שהרג ג' ב"א טריפה . יש להקשות למ"ד אין הולכין בממון אחר הרוב היאך סוקלין לשור שהרג אדם אימור טריפה הוה ואף דרוב לאו טריפה הן אין הולכין בממון אחר הרוב וא"ל דמיירי שהרג בן שנה דאז מוקמינן ליה אחזקה כשנולד לא היה טריפה ואיכא כאן רובא וחזקה ומועיל נגד חזקת ממון . אך ז"א דלא מבעי' לדעת התוס' בחולין די"א דהוא חזקה שלא נתבררה ולא אזלינן בתרה אלא אף להסוברים דאמרינן חזקה כי הא קשה אם הרג פחות מבן שנה דליכא חזקה לא נקטלי' לתורא ולא מצינו חילוק בזה . וי"ל כיון דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת ודרז"ל כמיתת בעלים כך מיתת השור ובעלים בכה"ג היכא דהרגו פחות מבן שנה קטלינן להו ה"ה לשור דרחמנא אקשינהו להדדי: רש"י ד"ה שסיכן ג' ב"א וכשנגח ג' מתו כולם . רש"י אזיל לשיטתו בדף כג ב' דלרבא מחייב בג' נ"ש וליתא דלא מחייב לכ"ע עד נגיחה ד' כדאי' ר"פ ה"ה ורש"י בעצמו חזר בו כמ"ש התוס' לעיל ובב"ב שם : **שם** סד"ה רבינא אמר כו' ובג' הוכר . ומדברי הרמב"ם בפ"י מהנ"מ דין ג' נראה דאפילו לא הוכר השור רק שראו בפעם ד' שורו שהרג ואין יודעין אם הוא זה השור שהרג בג"פ הקודמים או אחר הוא הואיל והועדו הבעלים שיש בבקריו שור שנגח ג"פ היה להם לשמור כל בהמתן ומאחר שלא שמרו משלמין כופר מבואר דאף דיכול להיות דשור זה הוא תם אעפ"כ הבעלים משלמין כופר והנה הדבר תימה לפענ"ד דאף אם נאמר ליעודי גברא והרי הועד שיש להם שור נגח מ"מ שור זה יכול להיות שהוא תם והיאך ישלם כופר בתם תדע דאל"כ הו"ל לעיל למימר נ"מ בין לייעודי תורא ובין לייעודי גברא בכה"ג דהגברא הוא מועד והשור אינו מועד וע"ק כיון דהרמב"ם בפ"ו מהנ"מ דין א' כ' שהדבר ספק אי לייעודי תורא אי לייעודי גברא א"כ איך נתחייב כאן כופר דלמא לייעודי תורא והשור הזה אינו מועד . אך י"ל דהר"מ מחייב ליה כופר מספק כיון דכופרא כפרה אינו כשאר ספק ממון לקולא וכמ"ש הה"מ שם דין ה' בשור של שותפין דפסק הר"מ ג"כ להחמיר מספק ואפשר דהר"מ מחלק לענין נ"ש בעי' שיהא השור מועד אבל לענין כופרא כפרה אף שהשור אינו מועד הואיל והועדו הבעלים חייב כופר וצ"ע :

דף מב ע"א גמ' מתקיף לה רב אדא בר אהבה . לדעת התוס' בב"ב כ"ב א' ד"ה אמר צ"ל דגם כאן גרסי' רב אדא בר אבא וקשה למחוק הספרים כאן ולקמן דמ"ט א' וצ"ל דתרי רב אדא בר אהבה הוה וכדעת התוס' בקדושין דף ע"ב :

דף מג ע"א גמ' מאי לאו כופר . ק' לוקי המית ע"י היזק רגל ובכה"ג אף שאין השור בסקילה חייב כופר וכמ"ש רש"י לקמן דמ"ח ב' ד"ה דחזא עיי"ש :

דף מד ע"ב רש"י ד"ה ל"צ דאיכא מ' ישראלים דאי לאו קרא הו"א זיל ב"ר ולישראל איכוין . תימה דאכתי היכי קטלינן ליה הא איתו מצי למימר לעכום"ז איכוונית שוב מצאתי בשיטה מקובצת כתובות ט"ו שעמד בזה :

דף מח ע"א רש"י ד"ה הכא כיון כו' וכי אפקר בתר הכי נותן תקלה ברה"ר . לפ"ז אף הפקיר רשותו ובורו חייב למאן דמחייב בור ברה"ר ועי' רש"י לקמן דף נ' א' ועי' תוס' לעיל דכ"ח ולקמן דנ"א ד"ה בור ובראש בפסקים סי' ו' : **ע"ב** גמ' טעמא דא"ל ואני אשמרנו כו' . ק' דלמא קמ"ל דאפי' אמר ואני אשמרנו הזיק פטור ר"ל אפי' בהזיק לעלמא פטור בעל החצר דשמירת גופו קיבל עליו ולא שמירת נזקיו ועי' לעיל דמ"ה ב' דמשמע דמסתמא קבל עליו שניהם עיי"ש ועי' לעיל די"ג ב' ודי"ד א' . אך י"ל דלפ"ז ל"ד פטור דסיפא לפטור דרישא דפטור דרישא לא קאי למי שמוטל עליו השמירה ופטור דסיפא קאי על מי שמוטל עליו השמירה ולפמ"ש רש"י לעיל דמ"ז ב' ד"ה היכא דקביל דאפי' באני אשמרנו מספקא לי' להש"ס אם קיבל עליו נטירותא דעלמא ועי' בראש שם סי' ד' שכ' טעמו של רש"י וא"כ לפי זה ב"ש דפטור בהזיק לעלמא דלא קבל עליו שמירת נזקיו דעלמא דאפילו שמירת גופו מהיזק דעלמא מספקא לי' מכ"ש שמירת נזקיו דפשיטא דלא קבל עליו א"כ הרק"ל **עוד יש** להקשות די"ל דמש"ה תני ואני אשמרנו דבסתם נהי דקיבל עליו שמירתו היינו מרידי' אבל נטירותא דעלמא לא קיבל עליו אבל באומר ואני אשמרנו אפי' נטירותא דעלמא קיבל עליו דהוי כמו שומר אחר וכמ"ש הרא"ש שם בסי' ד' לכך תני הוזק חייב משמע אפילו הוזק מעלמא והיה אפשר מכאן להביא ראי' לשיטת רש"י דלעיל דאין חילוק בין ברשות סתם ובין ואני אשמרנו דאי אמרינן דלא קיבל עליו נטירותא בעלמא בסתם ה"ה באשמרנו ואי אמרינן דבאשמרנו קיבל עליו נטירותא דעלמא ה"ה בסתם אך י"ל דגם רש"י לא כ"כ רק לרבי אבל לרבנן י"ל דוודאי היכא דאמר ואני אשמרנו למפויי שמירה אתי דכיון דאף בסתם לרבנן קיבל עליו שמירה ע"כ הא דאמר ואני אשמרנו למפויי שמירה אתי וקבל עליו נטירותא דעלמא וצ"ע ודו"ק : **שם** ר"פ אמר כולה רבי הוא כו' . לפ"ז דמי חייב דרישא לחייב דסיפא דחייב דרישא נ"ש וכן בסיפא אבל לר"א דרישא ח"נ וסיפא נ"ש :

דף סא ע"א רש"י ד"ה ר"א במתניתין . ר"ל במתניתין לקמן ע"ב איתא הך מימרא דר"א ודלא כס"א דגרסי דתניא ומסיים פטור :

דף סב ע"א רש"י ד"ה מאי הוה דמבעיר לא מזיק בידים הוא כו' . לר"י דאמר אשו משום חציו ומחייב בד' דברים מוכח דס"ל דמבעיר מזיק בידים הוא וזה במדליק בתוך שלו וכ"ש במדליק בשל חבירו דוודאי מזיק בידים הוא ורש"י גופי' פי' לעיל בד"ה בתוך של חבירו דהוי כמאבד בידים ועי' פ"י :

דף ע ע"א רש"י סד"ה כיון דכתיב כו' והוה כתופס לבע"ח . עי' רש"י ב"מ דף יו"ד א' דס"ל בעשאו שליח יכול לתפוס וק' דהא כאן עשאו שליח . וי"ל עפמ"ש בספרי מ"ה ע' תופס בע"ח דזה תלוי אי ש"ד או לא דאם נאמר ש"ד נשתעבד הנכסים לכל המלוין ואין השליח יכול לתפוס מה שכבר משועבד לאחרים דאף דהמלוה עצמו יכול לתפוס משום דעביד אינש דינא לנפשי' אבל אי של"ד לא חל השעבוד כלל על הנכסים רק על גוף הלוה ולכך אף שליח יכול לתפוס וא"ש דהכא רב אשי קאמר לה ורב אשי ס"ל ש"ד דאית ליה בב"ב קנ"ז ב' דאקני משתעבד דשעבוד עדיף מקנין והארכנו בחבורנו מ"ה אות ל"ה בערך ש"ד דזהו דוקא למ"ד ש"ד ועיי"ש באורך שכתבנו דבשטר גם שמואל מודה דש"ד עיי"ש וא"כ לר"א אף בשליח א"י לתפוס אבל בב"מ כ' רש"י על ר"נ ור"נ ס"ל של"ד [כמ"ש התוס' לעיל י"ב א'] ולכך בשליח יכול לתפוס ודו"ק . ובזה א"ש דאמימר אזיל לשיטתי' דס"ל [גיטין י"ג ב'] טעמא דמעמד שלשתן דנעשה כאומר אשתעבדנא כו' והקשה לו ר"א אלא מעתה הקנה לנולדים ועיי"ש בפ"י שהקשה דלמא שעבוד עדיף מקנין וצ"ל דקי"ל לרב אשי דאמימר ס"ל של"ד ולא עדיף שעבוד מקנין וכיון דס"ל של"ד אזי שליח יכול לתפוס :

דף עג ע"א גמ' והן משלמין תשלומי ג' . יש לתמוה על הר"מ בפכ"א מהל' עדות שהשמיט דין זה לגמרי . ועי' בחבורי מ"ה ע' תכ"ד אות ה' שהארכתי מאד בזה : **ע"ב** תד"ה כי כו' . עי' בספרי מ"ה ע' תכ"ד אות ג' שהארכתי : **שם** וי"ל דסבר לה כברייתא כו' . עי' במל"מ פט"ו מהל' מעשה הקרבנות דין א' ועי' בספר קצות החושן שפי' דבריהם דבהך דנזיר דכ"א מבואר שם כמה תכ"ד כדי שאילת תלמיד הרי מבואר להדיא כרב אחא עיי"ש בסי' רנ"ה ס"ג :

דף עו ע"א תד"ה שחיטה כו' אבל מום דלאחר מיתה ל"ח מום . עי' תוס' חולין כ"ח ב' (סד"ה בע"א) שכ' דא"א להפריד העור ולבדוק דאין לך מום גדול מזה ולדבריהם שם א"כ כששוחט העור ומיעוט הקנה יכול לפדותה דאין לך מום גדול וזהו מום מחיים והדק"ל ומיהו בל"ז דברי התוס' תמוהים דאין נראה שיהיה מום מפרידת עור בעלמא ובמ"א נאריך מזה :

דף פא ע"א רש"י ד"ה עד שתרד רביעה ב' זמנה בי"ז במרחשון . עי' פ"ח דפאה משנה א' ובתיו"ט שם :

דף פז ע"א תוס' סד"ה וכן היה ר"י פוטרו מכל מצות כו' . ולא דמי כו' . עי' תוס' מגילה די"ט ב' שהקשו מרב יוסף ור"ש דאמרו אגדתא בלילי פסחים ומוציאין אחרים י"ח דסברי מצת בזה"ז דרבנן וק' דהא הם תרי דרבנן וע"ז תי' דסומא עדיף מקטן שכבר נתחייב במצות מדאורייתא קודם שנסתמא אך זה אינו מעלה ארוכה להך דהכא דאכתי למה נקיט שלא ראה מאורות מימיו דאפי' ראה מאורות בקטנותו אינו מוציא כיון שעדיין לא נתחייב במצוה מה"ת וראיתי בתוס' מגילה כ"ח א' ד"ה מי שכ' שם טעם אחר דכיון שהוא גדול ובר דעת עדיף טפי מקטן :

דף פט ע"א תד"ה כל . וא"ת כיון דאתיא כר"מ דדאין דד"ג כו' . י"ל קשר דברי התוס' עם התי' הקדום דבל"ז לא מצי להקשות שתצטרך לשלם מדינא דגרמי דבתשו' המבי"ט כ' דלא מחייבינן מדד"ג רק היכא דברי היזקא וכאן לא ברי היזקא שמא תמות היא בחיי הבעל ולא יבוא לידי גביי' . אך לאחר שכ' התוס' בתי' הקדום שיגרשנה ואח"כ תמחול ע"ז מקשו שפיר שתצטרך לשלם מדד"ג דלאחר הגירושין ברי היזקא כבר ודו"ק :

דף צא ע"ב גמ' שיבחת ברי . בב"ב הגי' שכחת ברי ופירש"י כך שמו :

דף צח ע"א גמ' והא קא שבח לענין נסכא . עי' טו"ז יו"ד סי' קס"ח ס"ק א' : **תד"ה** הא כו' דאי שמיה היזק אין כאן שום רבותא . צ"ע דהא בגמ' לא מקשה הכי רק מקשה דאפילו בדיני אדם ליחייב וזהו ל"ק דסתם מים לאו לגבי מזבח קיימא וצ"ל דהקו' היא כך בדיני אדם נמי ליחייב ואם תתרץ משום דסתם מים לאו לגבי מזבח קיימא א"כ למה נקט מלאכה דלא מינכר ליתני מידי דמנכר וא"ל דקמ"ל דאפילו בלא מנכר חייב בד"ש זה אינו רבותא כיון דאף בד"א חייב במידי דלא מנכר אך מאד דחוקים דבריהם חדא דעיקר הקו' חסר מן הספר ומה שמקשה בד"א נמי לחייב ל"ק כלל וצ"ל דתירוצם הוא כך דבאמת עיקר קוש' הגמ' שם מפרה דקיימא לגבי מזבח כיון דדמיה יקרים אך מה דמשני שם מי חטאת ששקל בהן משקולת ולא ניחא ליה בטעמא דמים לאו לגבי מזבח קיימא משום דאכתי תקשה למה נקט מידי דלא מינכר אפילו מידי דמנכר נמי כיון דמים לאו לגבי מזבח קיימא אפי' מידי דמינכר ואי משום רבותא דחייב בד"ש אינו רבותא כיון דהיזק שא"נ שמי' היזק . וע"ז משני ששוקל משקולת ול"ח אפילו היזק שא"נ וקמ"ל רבותא דאפ"ה חייב בד"ש : **שם** ועי"ל דרבה סבר כו' . עי' תוס' גיטין שם ועפ"י כאן : **ע"ב** גמ' ועשה מהן שידה תיבה ומגדל ושיברן פטור . ר"ל דאין נותן לו אלא דמי עצים : רש"י ד"ה ואכפיי' דפרם לר"א ששרף כו'. עי' רש"י כתובות שלא כ' כן רק שבא הדין לפני ר"א עיי"ש :

דף ק ע"ב תד"ה אם . כי איך יהיה השבח של צבע כעור יותר כו' . ובדרישה ובסמ"ע סי' ש"ז תי' דמיירי שנתייקר הצבע באופן שאף הכיעור שוה יותר ממה שהיה שוה היפה והנאה בשעה שהתנה :

דף קח ע"ב גמ' איתמר נגנבה באונס והוכר הגנב . משמע דבאו עדים שגנב וכ"כ בסמ"ע סי' רצ"ד סק"ו בתי' הב' שכתב שם וק' דאם באו עדים שגנב שוב השומר פטור משבועה כמ"ש בסי' רצ"ד ס"ב וע"ש בהגה"ה שהביא דעת החולקין . אך לדעת הסוברים דביש לו עדים שנגנבה שוב פטור השומר משבועה ק' מסוגיא דהכא וצ"ל דהכא מיירי דלא באו עדים שנגנבו ממש רק שהכיר כליו ביד אחר ובדרך שמבואר בח"מ סי' צ' סי"א בסופו עיי"ש ודו"ק . ולפי זה ק' קו' הסמ"ע בסי' רצ"ד דתי' הא' כבר דחה בש"ך שם ותי' הב' לפמ"ש דאין עדים שנגנבה נסתר ג"כ וצ"ל משום ש"ש נקט נגנבה באונס:

דף קי ע"א ה"ד אי דמצי עביד עבודה כו' . ר"ל עבודת הקרבה ועבודת האכילה וכ"כ בשטמ"ק עיי"ש :

דף קיב ע"א רש"י ד"ה שאם אין נגנבה . ולא היה לי לב להבין את מושל . פי' שלא היה לי לב להבין דברי רבו שהרב נקרא מושל כמ"ש כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך ודרז"ל בפ"ק דחולין [ו' א'] אם יודע תלמיד ברבו כו' ואם לאו ושמת סכין בלועך כו' :

דף קיג ע"א תד"ה ומר כו' אף ללבוש . ומיירי בענין דליכא משום פ"ר כגון שלובש בגדים אחרים וכ"כ התוס' שם להדיא : **ע"ב** תד"ה שלא כו' . עי' תוס' קידושין ס"ז א' סד"ה בנכרי ועמש"ש בגליון : **שם** ד"ה הכי כו' . עי' בתוס' ב"מ מ"ח ב' בתוס' המתחיל בע"א ד"ה נתנו לסיטון שהוכיחו מהך דהכא דרב אשי ס"ל גזל כותי מותר :

דף קיד ע"א גמ' בלסטים מזויין ור"ש הוא . וק' סיפא דתני אם נתייאשו אבל סתמא לא אי מיירי בלסטים מזויין אפי' סתמא נמי ואי מיירי בגנב אפי' ידוע נמי לא וצ"ל דאם נתייאשו לאו דווקא וה"ה סתמא אך דנקט מילתא דפסיקא דבידעינן דאייאש הוה שלו וודאי ואפי' תפסו הבעלים מידו מפקינן מיניה אבל בסתמא אם תפסו הבעלים ואמרי אנן ידעינן בנפשנו דלא יאשו תפיסתן תפיסה ואם תפסו שלא בעדים פשיטא דתפיסתן תפיסה דיש להו מגו אך אם תפסו בעדים דלית להו מגו צ"ע ונראה דאפי' בעדים תפיסתן תפיסה דהא דאמרינן סתם גזילה יאוש בעלים היינו שעל הרוב מייאשין וא"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב ז"א דזה רק לאפקועי מיד המוחזק אבל הכא אדרבה המציל הוא המוחזק אבל בתפסו הבעלים ואומרים דקים לן בנפשא שאני מן המיעוט ולא נתייאשתי אין מוציאין מידם וכעין זה שכ' התוס' לעיל דכ"ז א' לענין חביתא וכדא עיי"ש : **ע"ב** הא לאו כבוד אביהם לא . וק' לוקי בלאחר יאו"ש דשמעיני' דאייאש דהא ר"ח דס"ל גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה מוקי לעיל ריש פרקין מתניתין בלאחר יאוש אך י"ל דרב אשי אמר כן לרבה לשיטתי' דס"ל דאף בידוע מחלוקת ולרבנן גזלן אף בשמעיני' דאייאש לא הוה יאוש וא"כ ע"כ צ"ל כגזלן דר"ש אבל רב אשי דמשמע בסוכה דס"ל בידוע לכ"ע הוה יאוש כמ"ש הרא"ש בשמעתין א"כ אין ראיה מכאן די"ל בידוע שנתייאש מיירי : **שם** שאני נחיל של דבורים דקנין דרבנן הוא . לא הבנתי דהא סתמא קתני דנאמנת אשה וקטן לומר מכאן יצא נחיל זה משמע אפי' הוחזק בהן אחר ולקחן לעצמו מוציאין מידו וא"כ אדרבה הלא אף לדברי הקטן שמכאן יצא נחיל זה זכה בהן אותו האחר במה שהגביהן או משכן דמי לא עסקינן דמיירי אף בכה"ג דסתמא קתני דנאמנים משמע לכל דבר אף כשקנה בהן אחר מדאורייתא וא"כ מדאורייתא אף אי מהימנינן לדברי הקטן אעפ"כ קנה אותו האחר ומכ"ש דאין נאמנות לקטן מדאורייתא וא"כ האיך קאמר דקנין מדרבנן הוא אדרבה כ"ש דלא ליהמני' דזה החזיק בהן בקנין דאורייתא ונ"ל כגי' הספרים הובא תני' בשיטה מקובצת דתקנתא דרבנן ר"ל דרבנן תקנו כן דהפקר ב"ד הפקר ובפרט דמיירי כשהבעלים מרדפין אחריהם :

דף קיז ע"א גמ' ומסרה לפרהגנא דמלכא . עי' גיטין מ"ד א' המוכר עבדו לפרהגנ כותי ועיי"ש ברש"י ותוס' ורא"ש :

הגהות על הרא"ש

סימן א והכי קי"ל דקנסא הוא כי היכי דלינטרא לתורא . פי' עכשיו שרואה שהשור נגחן הוא מחוייב לשומרו ואם לא היינו מחייבין לשלם לא היה שומרו מכאן ולהבא אבל בשן ורגל אין לחייב כי היכי דלינטרי' מכאן ולהבא דשן ורגל היזקן מצוי אצל בל בהמות וא"כ אין לך שור יוצא לרה"ר אבל קרן אינו מצוי כלל ואי איתרמי דא' נגח קנסינן לי' כי היכי דלנטרי' ולא יוציאו עוד אלא א"כ ילך עמו וישמרנו משא"כ בשן ורגל שהוא מצוי בכל הבהמות א"א לגזור גזירה מה שאין רוב הצבור יכול לעמוד בה ודו"ק : סליק מסכת בבא קמא

מאת הגאון הגדול כו' מהורר אברהם זצ"ל (בעהמ"ס משביל לאיתן וכו') עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס זיטאמיר.

דף ג ע"א גמ' וליכתוב רחמנא ושלח דמשמע רגל ומשמע שן כו' מכדי שקולין הן ויבואו שניהם. והא דאמר לקמן (דף ד) למ"ד מנא שור לרגלו ומבעה לשינו דה"ק לא ראי הרגל שהזיקה מצוי כראי השן כו' ולא ראי השן שיש הנאה להזיקה כראי הרגל כו' דאלמא דלא הוי ילפינן חד מחבריה. היינו אי הוה כתיב חד מינייהו בהדיא לא הוה אתי אידך מיניה כיון דאיכא ביה פעם דליתא באידך וקל עביד לריכותא וכמ"ש תוס' פ"ג דכתובות (דף לב ע"ב) וע"ש במהר"ם שיף. משא"כ אי לא הוה מפרש בהדיא שום א' מהן הוה אתו שניהם דהי מינייהו מפקת. ועיין כה"ג בתוס' רפ"ב דיבמות (סוף דף יז) ושם (דף כג) ובמהרש"א שם ובגיטין (דף כו) וכמ"ש בחי' להרמב"ם פ"ט מה' עדות בס"ד. ושוב ראיתי בס' שיטה מקובלת לקמן שכתב וז"ל ואין סברא לומר שקולין הן כדלעיל דה"ס דלא כתיב בקרא לא הא ולא הא א"כ הי מינייהו מפקת אבל אי כתב בקרא בהדיא שן או קרן לא שייך למימר בהו שקולין ע"כ. והיינו כדאמרן: **תוס'** ד"ה דומיא דרגל. וא"ת וכימא איפכא דהא דמקשינן לתולדה ה"מ באיסורא אבל בממונא לא. י"ל דהכא ה"ט דמקשי' קולא לתובע משום דמפורש בקרא חיוב תשלומין וכה"ג כתבו התוס' בפסחים (דף כד ע"ב). וכן י"ל עפ"ז מ"ש תוס' ביבמות (ריש דף סט): **בא"ד** ול"ש בממונא. עיין בס' כרתי ופלתי ביו"ד סי' סא ובס' נחלת עזריאל בחולין (דף פה): **ע"ב גמ'** ואמאי קרי לה תולדה דרגל. כתב בפלפלא חריפתא וז"ל ולא אישתמיט תלמודא למימר דממונא הוא דהכא אליבא דרב פפא הוא דס"ל לקמן (טו ע"א) דאף פ"כ דקרן ממונא הוא ע"כ. ולפ"ד א"נ דאכתי אליבא דרבא הל"ל הכי דהא איהו ס"ל פ"כ קנסא וכדמוכח בתוס' לקמן (דף ה):

דף ד ע"א תוס' ד"ה כראי אדם כו' הקשה ריב"א מאי מומרא היא זו האי דאין משלם את הכופר משום דקים ליה בדרבה מיניה כו'. נראה דאתיא כתנא דברייתא לקמן (דף מ ריש ע"ב) דקתני לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב נאמר בש"ש שאינו משלם. ופי' התוס' שם דהא פשיטא דעדיפא חומרא דש"ש שמשלם קרן בלא שבועה מחומרא דש"ח שמשלם כפל בשבועה דמי יודע שיבוא לידי כך וכו'. אבל לטעות פרכא על ק"ו אם רולים ללמוד חומרא בש"ש מש"ח שפיר פרכינן מכפל אעפ"י שהיא חומרא קטנה כיון שאין בלמד אעפ"י שיש בו חומרא אחרת חמורה ממנו עכ"ד. ולפ"ז ה"נ אין ללמוד חומרא באדם משור שישלם נזק מחמת פירכא שיש במלמד שמשלם כופר ואין בלמד ואעפ"י שבאמת היא חומרא קטנה ויש בלמד חומרא חמורה מזה דקים ליה בדרבה מיניה והוא גורם קולתו שאין משלם כופר אפ"ה פריך מיניה כמו התם דפריך מחומרא דכפל שיש בש"ח ואין בש"ש אעפ"י שיש בו חומרא גדולה דקרן והחומרא גורם הקולא שא"ת כפל. וההוא תנא דברייתא אחרינא דא"ל התם בפ' הכונס דאפי' פירכא על ק"ו לא פרכינן בכה"ג שהקולא בא מחמת חומרא קושטא דלא פריך הכא מכופר אלא פירכא אחרינא דאיכא למימר מה למילי דשור שהם קרן ושן ורגל שכן כוונתו להזיק שיש הנאה להזיקו או שהזיקו מצוי משא"כ באדם כו'. ונראה שזו היתה דעתו של רש"י ולכך פי' לקמן (דף ה) אהא דאמר רב משרפיא משמי' דרבא לכתוב רחמנא שרתי ותיתי אידך מינייהו. דהיינו אב משור ואדם דכי פרכת מה לשור שכן כוונתו להזיק תאמר באדם אדם יוכיח כו' ולא פי' פירכא דשור שכן משלם את הכופר כדהכא דבכוונה פירש כן דקשיא ליה קושיית הריב"א דמאי חומרא היא זו כו' וניחא לי' כמה שכתבתי דאתיא אליבא דתנא דס"ל דבכה"ג נמי הוי פירכא והתינח בסוגיא דידן אבל בסוגיא דהתם ליכא למימר הכי דאליבא דרבא איירי התם ואיהו לא ס"ל כההוא תנא אלא כתנא אחרינא דלא פריך בכה"ג שהקולא בא מחמת חומרא וכמ"ש תוס' בב"מ (דף מה ע"ב) ותקשי לדידי' קושית הריב"א ולכך הוכרח רש"י לפרש אליבא דרבא באופן אחר: ומיהו הנכון שנתחלפו כאן בדברי התוס' תיבות מאי והאי וכצ"ל האי חומרא היא זו מאי דאין משלם כו': **ע"ב גמ'** מה לי שור דאזיק שור מה לי שור דאזיק אדם אידי ואידי נזק הוא דמשלם. והיינו למ"ד פלגא נזקא קנסא דאמר לקמן פ"ד דאין גובין שניהם בבבל לא שור דאזיק שור ולא שור דאזיק אדם. ואע"ג דלענין שן ורגל הוי חילוק דשור בשור גובה בבבל מ"מ תנא שור וכל מילי דשור כמ"ש תוס'. אבל למ"ד פ"כ ממונא ושור בשור גובין בבבל קשה דהל"ל תרי גווני שור. עוד קשה אף למ"ד פ"כ קנסא איכא חילוק דבעי' דו"ח ואילו שור באדם לא בעי דו"ח לתי' א' בתוס' דסנהדרין (דף ג). וכן קשה ע"ד התוס' הנ"ל מהסוגיא דלקמן (דף מ ריש ע"ב) דנימא אי תם הוה בעי דו"ח ומועד לא בעי דו"ח. ולתי' ב' בתוס' שם א"ש דכל דבעי' מומחין בעי' דו"ח: **רש"י** ד"ה ומנסך כו' ליכא למימר שנסכו ביין נסך שזרק בו דלא קמחסריה ולא מידי. לכאורה תמוה כמ"ש במהרש"א ונדחק גם דברי בנו של בעל הנודע ביהודה במ"ש בסופו דחוקים. אלא מחוורתא מ"ש בזה בשעה"מ ה' ע"ז ובס' תורת גיטין פיי"ש:

דף ה ע"א רש"י ד"ה ומפגל כהן שחשב קרבנו של ישראל חטאת לשום שלמים. הפני יהושע תמה אמאי סני ליה לרש"י לפרש פיגול ממש כמו בכל מקום דהיינו שחשב לאכול חוץ לזמנו והאריך בדחוקים וכבר הקשה כן בשיטה מקובצת. ונעלם מהם סוגיא ערוכה במנחות (דף מט) דבגמ' גופה שם קאמר האי ליתנא אמתניתין דכהנים שפגלו במקדש שבפ' הנזקין דקתני חטאת לשום שלמים וכבר הרגישו רש"י ותוס' שם ופירשו דהיינו לומר שחשב חטאת ע"מ לאכלו לשני ימים ולילה כשלמים. ולפ"ז היינו פיגול ממש ואין ספק שרש"י ז"ל ג"כ נתכוון לזה אלא דנקט לשון הגמ' דמנחות וסמך אמ"ש במקומו:

דף ו ע"ב רש"י ד"ה מיטב שדהו של היאך דקא משלם דהיינו שדה של מזיק ולא אתי גז"ש ועקר ליה לקרא. והכי מוכח נמי אליבא דר"ע פ"ג דכתובות (דף לח ע"ב) אבל ק"ל דאמאי לא אמר הכא אהני גז"ש ואהני קרא כיון דאיכא לקיומי' לקרא כדאמר ר' ישמעאל כגון דזיבורית דמזיק לא שווי' כעדית דניזק דמשלם ליה ממיטב דידי' אבל היכא דזיבוריות דמזיק שווייה כעידית דניזק לישלם ליה מינייהו הואיל וריבתה גז"ש דשיימינן בדניזק. דכה"ג אמר התם בפ"ג דכתובות (דף לג) גבי גז"ש דתחת. וה"נ מלינו ברפ"ה דפסחים (דף נח) דמוקי לה אביי דר"ע ס"ל כמ"ד בזיכין קודמין למוספין. ובפ"ג דיומא (דף לד) מפרש טעמא דמ"ד הכי דגמר חוקה חוקה מתמידין ופריך דא"ה ליקדמו לנסכים כתמידין ומשני דלהכי אהני ביום ביום דכתיב בבזיכין לאחר. אלמא דר"ע גופיה ס"ל אהני גז"ש ואהני קרא. ובשלמא ר' ישמעאל דל"ל התם אהני גז"ש ואהני קרא ל"ק אדר' ישמעאל דמתמתין כמ"ש בחי' בס"ד אבל לר"ע קשיא. וכן ס"ל נמי בסנהדרין (דף נז ע"ב). ואפשר דמש"ה דקדק רש"י ז"ל לפרש מיטב שדהו ישלם דהיאך דקא משלם דהיינו שדה של מזיק לומר דה"ע דלא ניחא ליה לר"ע לומר כר"י דאהני גז"ש היכא דהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק דשיימינן בדניזק דא"כ אתיא לה גז"ש ועקר ליה לקרא מפשטיה דמשמע דשיימינן בדמזיק ולא מני לקיומי' אפי' בכה"ג דזיבורית דמזיק לא שווייה כעידית דניזק דאי איתא דאי ה"ל זיבורית כעידית דניזק הוה השתא נמי יהיב ליה השתא נמי מסתברא דמלי יהיב ליה מעידית דעלמא דהוי עפי מעידית דניזק וכמ"ש מהרש"א לקמן (דף ז ע"ב). ורחמנא אמר מיטב שדהו ולא אמרת בשל עולם הן שמין וכדאמר לקמן בפשיטות אליבא דר"ע וכי היכי דפשיטא ליה דמיעט רחמנא בקרא דמיטב שדהו ישלם דאין שמין בשל עולם ה"נ דמיעט דלא ליתיב ליה מזיבורית דידי' אפי' הואי כעידית דניזק מה"ט. דאי לא דמיעט כה"ג לא הוה ממעט נמי בשל עולם. וע"כ לגמרי מיעטי' רחמנא דלא ליבייתי' בדניזק ומש"ה לא אהני הכא כלל גז"ש. ולפמ"ש התוס' בערכין (דף טו) ובס' ש"מ בשם ר"ת דכל היכא דקאמר כי האי ליתנא נאמרה תיבה זו למעלה כו' לא דייניגן לי' גז"ש אלא כמו למוד סתום מן המפורש אתי נמי שפיר:

דף י ע"ב גמ' ולריכא דאי כתב רחמנא מכה בהמה ישלמנה משום דלאו שכיחא אבל טריפה ט' והמת יהיה לו דשור דאזיה שור דשכיח כו'. ואע"ג דברים החובל (דף פד) מוכח דאדם דאזיק שור שכיח שהרי גובין אותו בבבל י"ל דהא דקאמר הכא דמכה בהמה לא שכיח היינו לגבי טריפה ולגבי שור דאזיק אדם דשכיח טפי: **שם** לא נצרכה אלא לפחת נבילה. והא דאמר בפ"י דסנהדרין (דף פד ע"ב) אם אינו ענין לנפש גבי בהמה דהא א"כ הכחישה באבנים ולא עביד בה חבורה מיחייב תנהו ענין לנפש אדם לומר דמכה אביו אינו חייב עד שיעשה בו חבורה ל"ק דהא איצטריך לכדהכא לומר דפחת נבלה הוי דניזק במכה בידים. דאי משום הכי נחודי' שני דליכתוב הכי ומכה בהמה ישלמנה נפש תחת נפש ואנא אמינא כדהשתא א"ת ישלמנה דמשמע שהבהמה עצמה ישלם והא פשיטא דהשתא אי אית לי' לדידי' כו' אלא ע"כ ישלימנה קרי ואפיפא דקרא דאיירי במיתה קאי לומר דפחת נבילה דניזק הוי. אבל לעולם נפש דריפא דקרא איתו ענין גבי בהמה וכדאמר בסנהדרין. ועפ"ז א"ש נמי דלא תקשי מסוגיא דפ"ג דבילה כמ"ש שם:

דף יא ע"ב תוס' ד"ה בכור שנטרף כו' ומפרש ר"ת שנטרף היינו שנעשה טריפה כו'. כן משמע בירושלמי פ"א דקדושין דהם מקיים ר"א כמה שמת ופטור משלשים סלעים:

דף יב ע"א תוס' ד"ה אגא מתניתא ידענא כו' אור"י דהכא לא איירי אלא במילי דרבנן כו'. עיין מ"ש בחי' הרשב"א על הרי"ף והגיה בל"ע וכה"ג קשה ע"ד התוס' דרפ"ה דגיטין וע"ד ר"ת שהביאו התוס' פ"ח דב"ב ושם אכתוב לייסב בס"ד:

דף יד ע"ב גמ' ואי ביתמי אמאי ב"ד גובין מהן. וק"ל לדעת הפוסקים שהביא המשנה למלך בפכ"א דמלוה דהכי דאין נופין ליתומים אפי' גדולים לפרוע חוב אביהן ממטלטלין מ"מ מלוה איכא עלייהו וחיוב בידי שמים וכל היכי דחייב לצאת יד"ש אם תפס ש"ד ואין מוציאין ממנו וה"ה בשתפס מטלטלי דיתמי וא"כ מאי פריך כאן אי ביתמי אמאי ב"ד גובין מהן הא תפיסה מהני גם ביתמי. ויומר קשה לפי מאי דמסיק שם דאליבא דכ"ע מהני תפיסה ביתומים גדולים שלא בעדים דאית לי' מיגו ואפי' תפס לאחר מיתה מהני וא"כ קשיא הא דמעתין דמאי פריך דאמאי ב"ד גובין לו מהן ומוקי לה כשתפס מחיים דאף לאח"ת המל"ל וכגון שתפס הניזק מטלטלין מהן שלא בפני עדים דאית לי' מיגו לומר שלא תפס או שהחזיר להן. ונראה דמהאי טעמא דקדק כאן רש"י ז"ל ופי' דהטעם דאמר דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח משום דאיכא למימר דלאחר מיתת אביהם קנאום דלטעם זה לא מהני תפיסה כלל לאחר מיתה ודוקא כשידוע דהני מטלטלין שבק אביהן מהני תפיסה גם לאחר מיתה שלא בעדים אבל כשאינו ידוע ודאי דלא מהני ומשום הכי פריך אהא דקתני אם קדם ניזק ותפס מטלטלין כו' דמשמע אעפ"י שאינו ידוע שהן של אביהן שלא תטלטלין שהם ב"ד גובין וע"כ מוקי לה שתפס מחיים:

דף טו ע"א גמ' ואי אשמועינן הכי תלתי הכא משום כפרה והכא משום איותא כו'. כלומר מחד מינייהו לא אתיא אבל מתרווייהו אתיא במה הצד ולא חש להאריך ולדקדק בזה. וכה"ג כתבו התוס' לעיל (דף י ע"ב) ועי' מהר"י ן' לב ועיין תוס' שבת (דף קלא ע"ב) ד"ה אי מעומר דה"נ נתכוונו למש"ש. וא"ל מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד חמור דדוקא היכא דלמד קל הוא ביותר שאין בו שום צד חמור בהא איכא דפריך אבל היכא דבלמד אשכחן צד חמור דליתא בחד מהנך דגמרי' מינייהו לא פרכינן וכמ"ש הרמב"ן בחי' פ"ק דמכות ומש"ה המל"ל במה הצד אי ל"ל עליה: **תוס'** ד"ה הא מני כו'. ומאי שייר דהאי שייר. עיין לקמן (דף לג סע"א):

דף כד ע"א תוס' ד"ה אנא כר' יוסי ס"ל. הקשו דא"כ הל"ל הלכה כר' יוסי ולמה לי' למימר משום לרוף תנאי דר' יהודה ור"מ ס"ל דמודה להו ותירולם דחוק. ונראה דהתוס' אזלי לשיטתם שכתבו במ"ק (דף כו) ובתענית (דף כח) דהלכה כר' יוסי אפי' מחביריו. אך לפת"ש בחי' לשבת דהעיקר כהפוסקים דאין הלכה כר"י נגד רבים לפ"ז ע"כ איצטריך לי' לר"כ כאן למימר דהל"כ כר' יהודה ור"מ משום דר"י מודה להו ועדיף מדר"ש אע"ג דג"כ מודים לי' אבל משום דר"י נימוקו עמו לחוד לא הוה מצ"ל הלכה מחביריו אי לא הוה מי שמודה לו. וכן בירושלמי ספ"א דפסחים קאמר ויכבו ר"מ ור"ש על ר' יוסי:

דף כו ע"א תוס' ד"ה ולא הקה כו' לרוכות יוכיחו. עיין תוס' סוטה (דף כח): **בא"ד** דהשתא ק"ו דלעיל ליכא. עיין קידושין (דף יד) חולין (דף כג): **בא"ד** וי"ל דאי לאו בספו הוי שבקינן ק"ו דהכא דמיקל בתשלומין והוי עבדינן ק"ו דלעיל דמחמיר בתשלומין. בחידושי מהר"י ן' לב הקשה על דבריהם מהא דאמרי' בכ"ד דתיקו דאיסורא לחומרא ודממונא לקולא דנתבע וא"כ הכא דאית לן תרי ק"ו הדין נותן בהיפך דשבקינן ק"ו דמחמיר בתשלומין ועבדינן ק"ו דמיקל לנתבע והניח בצ"ע. ונראה שנעלם ממנו דברי ר"ת בתוס' לעיל (דף ג) דבממונא נמי אמרי' לחומרא. וכן אישתמיט לבעל כרתי ופלתי ביו"ד סי' ס"א ובעל נחלת עזריאל תלמידו בחי' לחולין (דף פה) שכתבו בפשיטות דבממון ל"ש כלל זה דאמרי' לחומרא כיון שהוא קולא לאידך וז"א לדברי ר"ת הנ"ל:

דף כז ע"א גמ' בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ורבנן כו'. ע"כ אליבא דריב"ב דמחייב בזא"ז קאמר רבה דלמ"ד דמי מזיק חייב דאילו לרבנן דפטרי בהכהו עברה בכ"א אפי' בזא"ז ה"ה דשור פטור וא"כ אינו חייב בכופר דאיהו גופי' ס"ל לקמן (דף מג) דכל היכא דאין השור בסקילה אין בעלים משלמין כופר. וכה"ג כתבו התוס' (ריש דף מ ודף נג ע"ב): **שם** הטיח גחלת על בגדו חייב כו' דהא תנן קרע כסותי חייב. ולכאורה קשה דהא אי לא בא לידו בתורת שמירה מסקינן בס"פ החובל שאינו חייב וצ"ל דהיינו דוקא בשא"ל בפירוש קרע אבל בסתמא כי הכא שעמד ושתק חייב אף שלא בא לידו בתורת שמירה:

דף כט ע"ב תוס' ד"ה אלא אמר כו' הבעה בהפקר קני. עיין טוי"ע פ"ד דמקלים וקדמו מהרש"ל ביש"ש ועיין שעה"מ ה' נדרים ועיין תוס' ריש בבא מליעא:

דף ל ע"א גמ' רבא אמר מילי דאבות. עי' שבת (דף קכ):

דף לה ע"א תוס' ד"ה מתניתין כו' ועוד דלא דמי לשוגג שיש בו איסור מלאכה. ול"ע בכתובות (דף לא) גבי זרק חץ וקרע שיראין של חבירו דל"ק דמפטר מחמת מלאכה דקריעה רק משום זריקה משמע ד"ה דקריעה הוי מקלקל ואין פוטרו מתשלומין כפי' התוס' וק' לפרש"י:

דף מא ע"א תוס' ד"ה איני יודע כו' וא"ת איצטריך לבן פקועה לרבנן דר"מ דלא בעי שחיטה. הריטב"א בפ"ב דקדושין תירץ דכי כתב רחמנא יסקל השור משום קנסא דבעלים הוא וע"כ אסור נמי בבן פקועה שאין טעון שחיטה. ומ"ש תוס' דבן פקועה מיקרי שור בפ"ק דבכורות ז"א רק למ"ד דפודין בבן פקועה אבל למ"ד דאין פודין משמע דלא מקרי שה וכמ"ש רש"י שם וכן פסקו כמה פסקים. וגם מ"ש התוס' דאפי' שחוט מקרי פר ביומא. אין זה מוכרח וגם הרמב"ם ל"פ כן כדמוכח בהל' בכורים פי"ב וכ"ה במכילתא. וההיא דיומא י"ל בע"א כמ"ש בחי' שם. ומיהו נראה דבן פקועה שנגח חייב לכ"ע דאף למ"ד דלא מקרי שור מ"מ הא ילפינן האי שור משבת ושם נאמר וכל בהמתך ובלשון זה הוי נמי עובר שבמעי אמו כדאי' בחולין (דף סט) וכ"ש בן פקועה. ויש להביא ראיה מר"פ שור שנגח דמחייב ולד שנגח במעי אמו והתם נמי כי יגח שור כתיב: **ע"ב גמ'** ובעל השור נקי ר"א אומר נקי מחלי כופר כו' קסבר כופרא כפרה. לכאורה מכ"ל לתלמודא דסבר ר"א הכי דאימא דס"ל כופרא ממונא אבל למ"ד כפרה הוי כקנס ומיפטר בהודאתו וכדאיתא בירושלמי ספ"ג דכתובות. ובחי' הרשב"א עמד בזה דאמאי לא אמר דכופרא ממונא. וכ"ל דע"כ פשיטא להו אליבא דר"א דל"ל כופרא ממונא דהא משמע לעיל (דף מ) גבי פלוגתא דרבנן ור"י בנו של ריב"ב בכופר אי דמי ניזק או דמי מזיק דבעי למימר דבהא קמיפלגי דמ"ד דמי ניזק קסבר כופרא ממונא ומ"ד דמי מזיק סבר כופרא כפרה ודחי דכ"ע כופרא כפרה הוא והכא בהא קמיפלגי רבנן סברי בדניזק שיימינן כו' ובהכי מכפר מזיק ור"י בנו של ריב"ב סבר בדמזיק שיימינן דלא שייך למימר כופרא ממונא אלא למ"ד דמי ניזק אבל למ"ד דמי מזיק לא שייך למימר ממונא הוא וכ"ת בתוס' הרא"ש פ"ג דכתובות (דף לז ע"ב) וא"כ ר"א דמשמעינן לי' לדידי' דאית לי' כופר דמי מזיק וכדמוכח ר"פ החובל (דף פד) דאמר גבי עין תחת עין דהובל בחבירו שאין שמין אותו בניזק אלא במזיק. וכ' התוס' דס"ל דהוי ככופר דמשלם דמי מזיק דרחמנא קריי' כופר כדאמר התם (דף פג) לא תקחו כופר לנפש רולח אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים. וא"כ ע"כ ס"ל דכופרא כפרה:

דף מו ע"א גמ' אלא מעתה דכתיב ולא ישמרנו נמי שור אין לו כסוי לזה והא תנן כסהו כראוי פטור. אליבא דרבה הוא דפריך דאמר לקמן (דף מט) דבור בר"ה לכ"ע חייב דאמר קרא כי יפתח וכי יכרה אם על פתיחה חייב על כרייה לא כ"ש אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו. דאילו לרב יוסף דאמר לקמן (דף נ) אליבא דר"ע דלא מחייב בבור ברה"ר וסבר דמלרך לריכי דאי כתב רחמנא כי יפתח ה"א פותח הוא דסגי לי' בכסוי כורה לא סגי ליה בכסוי עד דעאים לי' כו'. לדידי' ליכא למפרך מידי דהא ע"כ מדכתבי' בכל ננה יפתח ש"מ דאין לומר ולא יכסנו שור אין לו כסוי ודלמא ר"א נמי הכי ס"ל א"ו כדכתיבנא דלא פריך הכי אלא לרבה:

דף מט ע"ב גמ' אם על ספתיחה חייב על הכרייה' לא כ"ש כו'. ואע"ג דאיכא גוונא דמחייב בכריי' ולא מחייב בפתיחה כדקאמר לעיל (דף כט ע"ב) במולא בור מגולה וטממה וחזר וחפרה דחייב ואילו פותח בכה"ג לא מיחייב מ"מ י"ל דלהא לא איצטריך קרא לחייבו כיון דטממה איסתלק מעשה ראשון ופשיטא דחייב כשחפרה ברה"ר:

דף נו ע"א גמ' השוכר עדי שקר כו' קשה הא נהנה ואמרי' ברפ"ב דקידושין באומר לשלוחו לא ואכול כו' דשולח פטור משום דשליח נהנה. ועיין במשנה למלך פ"ב דרולח: **שם** והיודע עדות כו' קמ"ל דחייב מיתת ביד"ש. המל"ל דכאן איצטריך לאשמועינן דלא נימא דחייב אפי' קרבן וכמ"ד הכי לקמן (דף קה ע"ב):

דף נז ע"ב תוס' ד"ה לא אם אמרת כו' דהא פשיטא דעדיפא חומרא דקרנא בלא שבועה מחומרא דכפילא בשבועה דמי יודע שיבוא לידי כך כו' וצ"ל דל"ד להא דאמר בפסחים (דף כז) כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל איננו דין וה"נ הוי סופו להקל לגבי כפל דדוקא התם דהוי סופו להקל באותו דבר גופי' משא"כ כאן אין סופו להקל באותו דבר רק בדבר אחר. ובזה א"ש קושית הש"א סי' פ"ז שם בסוגיא דפסחים:

דף נח ע"א גמ' והזיקה במי נידה. כגון שטנפה פירות כמ"ש הרמב"ם ובח"מ. ול"ע דמשמע דמחייב כל הנזק ומאי שנא מהא דלעיל ר"פ כ"ה (דף יח) שהטילה גללים לעיסה דחשיב לה לרורות ואינו משלם רק חצי נזק וכ"פ בח"מ. ואם לאחר שנפלה הזיקה ה"ל בור ופטור על הכלים כדאי' לעיל (דף מח) גבי נטנפו כלים בגללים:

דף נט ע"א תוס' ד"ה איכא בינייהו כו' וי"ל דקאני הכא דדילמא לא בא לטפויי כי אם על חכמים כו'. כה"ג אי' בשבת (כד) ובעירובין (לג) ובסנהדרין (יג):

דף ס ע"א רש"י ד"ה כגון שליבה כו' אבל זורה לענין שבת סגי לה ברוח מלויה. קשה שהוא נגד משמעות הגמ' בתענית (דף ג ע"ב) ובב"מ (דף עד) וכ"מ בפי' רש"י גופי' שם דלריך רוח שאינה מלויה לזורה. וי"ל דמ"מ סגי ברוח שמלויה ואינה מלויה הרבה וכ"מ לשון הילקוט פ' אמור בענין העומר א"כ לוי הכי שמעתלא והרשת וזרעת כו' ודשת אם אין מולית

לך תמצא רוח שמזרה מסייע אחה מי וכן הובא במדרש רים קהלת . ועוד י"ל עפ"י המדרש רבה רוח דגבוהה שולט הרוח ביותר וא"כ בכה"ג אפשר דסגי במצויה . ול"ק דלריך רוח שאינה מצויה אלא כגוון שהם דרכך לשמוחו במוכד : תוס' ד"ה לרבות כו' אי מה בגדים מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע כו' ס"ל או הקמה . כה"ג בב"מ (דף פז) :

דף סב ע"ב

גמ' מי קתני אין בין מרובה קתני תני ושייר . משמע דבאין בין לא אמר תנא ושייר . וקשה מתענית (יג ע"ב) דאמר תני ושייר גבי אין בין וגם לא שייך תי' התוס' אחה שהקשו ממגילה . וי"ל דלא קאמר הכא דאי הוי תני אין בין לא הוה אמר תני ושייר אלא משום דכאן קתני לבד אבל באין בין למוד שפיר אמר דשייר . וכה"ג מחלקי התוס' בנדה (דף סה) וכ"ת לעיל (דף יג ע"א) :

דף סג ע"א

תוס' ד"ה לעהו כו' תימה לר"י ומאי איצטריך לעהו כו' הא ליכא שבועה בהקדש . כ"ה בשבועות (דף מב ע"ב) ושם כתבו דל"ל כגון שהשביעוהו ע"י גלגול דבהקדש לא שייך גלגול . ונראה די"ל דמשכחת לה גלגול כגון שהפקיד וא"כ פדהו דלענין שבועה וחיוב שומרין איתמעט כדאי' ברמב"ם פ"ב דשכירות עד שיסי' תחלתן וסופן נכסי הדיוט וא"כ כיון דהשתא הוא הדיוט שייך בהו גלגול שבועה אם נתחייב לו שבועה ממ"א ובכה"ג ממעט לי' מכפל כיון שהיה תחילתו הקדש :

דף סד ע"ב

גמ' אמר אביי לא לכתוב רחמנא שנים ישלם בגנב וליתי בק"ו מטוען טענת גנב כו' . אליבא דר' יעקב קאמר הכי דאפי' ס"ל כמ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב וגנב עלמו לא כתיב הכא אפ"ה לא הל"ל שנים ישלם דתיתי בק"ו . אבל אביי עלמו ע"כ ס"ל כמ"ד חד בגנב ולדידי' כ"ש דא"ל שנים ישלם דכתב רחמנא ל"ל דהא גנב בהדיא כתיב אלא דאפי' שלא בשבועה אבל אי הוה ס"ל כמ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב לא הוה מצ"ל דמאי כתב רחמנא שנים ישלם בגנב דלא איצטריך דתיתי בק"ו מטוען ע"ג אלא דאפי' שלא בשבועה . דהא אביי אית ליה בפי"ש דשבת (דף קלג) דאמרי' מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ואפי' היכא דאיכא למידרש לא דרשינן . אלא ע"כ אליבא דר' יעקב קאמר הכי ואין להקשות דא"כ קשיא דר' יעקב דהכא אדר' יעקב דמייתי לקמן (דף סה) דאמר גבי טוען ע"ג בפקדון ונשבע והודה ובאו עדים אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואשם ואין כאן כפל דמודה בקנס פטור . ואי איתא דס"ל לר"י דתרוייהו בטוען ע"ג א"כ ה"ל לחיובא במודה בקנס וא"כ באו עדים וכדאמר לעיל דמ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב קסבר מודה בקנס וא"כ באו עדים חייב . די"ל דש"ה כיון שההודאה היתה תחלה ממילא חל עליו חיוב חומש . ומש"ה כשבאו עדים אח"כ פטור שהחומש מוליא מיד כפל . וכמ"ש בפס"י לקמן (דף קח) :

דף סה ע"א

גמ' דא"ל אגא פטימנא ואת שקלת . וקשה הא קושטא דדינא הכי הוי שהכי פטום דגנב הוי כיורד לנכסי חבירו ומשביחה שלא ברשות דידו על התחתונה ואינו נוטל רק ההולאה ולא השבח ואף במטלטלין הדין כן כדמשמע בתוס' לעיל (דף לד) ובח"מ סי' קע"ח . וע"כ היינו אף שהשבח בעין וניכר דאל"כ אף ההולאה אינו משלם דאינו אלא כמבריח ארי מנכסי חבירו כמ"ש בס' מחנה אפרים הל' נזקי ממון : רש"י ד"ה תברה כו' דכל כמה דאיתי' בעינא ברשותא דמרה קיימה דהא בעי לאהדורי . ועיין בסנהדרין (דף עב) דמטעם זה אמר רב דכ"ז שהוא בעין הוי ברשות מרה ואינו קונה אע"ג דחייב מיתה לריך לאהדורי אבל רב' ס"ל התם דאם חייב מיתה א"ל לחזור . ומ"מ אם א"ח מיתה מודה דלריך לחזור בעין . ועיין בכתובות (דף ל ע"ב) גבי גונב חלבו של חבירו ואכלו וגבי זר שאכל תרומה דאמר מדאגבי' קניי' מתחייב בנפשיה לא הוי עד דאכל לי' . והשתא הא אם נתייקרה הוא משלם ג"כ כשעת אכילה . אלא כיון דאם מתחייב בנפשי' לא משלם רק כשעת גניבה :

דף סו ע"א

רש"י ד"ה שינוי קונה היכא דשני להו בידים ודאי קנה וכי מהדרא לא בעי לאהדרינהו בעינייהו אלא דמים משלם . בספר קלות החושן הקשה הא תנן גזל בהמה והזקינה משלם כשעת הגזילה אע"ג דלא שני לה בידים אלא ממילא נשתנית . וי"ל דע"כ ל"ק התם דקני רק לענין דלריך לשלם כשעת הגזילה שהיתה שוה ביותר ולא כפי מה שנפחתה עכשיו אבל ודאי לריך לאהדרי' בעיני' לנגזל דלא חשיב שנוי מעשה לקנות לגמרי דלא ליבעי לאהדורה בעיני' אלא בשנשתנה שמה וגם הזקינה לא נשתנה שמה וכמ"ש התוס' בסוכה (דף ל ע"ב) :

דף סז ע"ב

גמ' ההוא מיבעי לי' לדרשה אחרינא דתניא יכול גנב שור שוה מנה ישלם תחתיו בגידין ת"ל תחתיו תחתיו . בס' תורת חיים הקשה דודאי תרוייהו מייתרי דהתנ"ל כי יגנוב איש שור או שה ישלם ה' בקר וד' לאן . וי"ל דתלמודא בעי למימר דאליבא דכ"ע חד תחתיו מייתר ודאי דאילו חד תחתיו איצטריך אליבא דתנא דבי חזקי' לקמן לרבות שליח :

דף עא ע"א

גמ' דאמר קרא וטבחו או מכרו מה מכירה ע"י אחר פרש"י אין מכירה אלא בשנים מוכר ולוקח אף טביחה ע"י אחר . וק"ל הא בכה"ג הוי אפשר מאי אפשר כהא דמנחות (דף יט) דבעא למילף דשחיטת קדשים לא בעא בעלים מק"ו ומה זריקה דעיקר כפרה לא בעא בעלים כו' קאמר דהוי אפשר משא"א דזריקה א"א בבעלים מש"ה אין לדון מינה שחיטה דאפשר בבעלים בלי אחר דתכשר ע"י אחר . וא"כ ה"נ כיון דמכירה א"א אלא ע"י אחר האיך דנין מינה טביחה דאפשר בלא ע"י אחר שיתחייב ע"י אחר . וכ"ת דש"ה דהיקשא הוא הא רבא גופיה ס"ל בנדה (דף לז) דא"ד אפשר משא"א כלל ואפי' היכא דאיכא היקשא דלא מבעיא לי' לדרשה אחרינא . וא"כ היכא יליף רבא כאן טביחה ממכירה דהוי אפשר משא"א . וי"ל דאע"ג דסתם מכירה אי אפשר דלאו ע"י אחר מ"מ כיון דאמרי' לקמן (דף עט) גבי גנב והקדיש נבדק הבית מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים וא"כ כיון דקרא איירי נמי במכירה דכה"ג דאפשר דלאו ע"י אחר שפיר מלי למילף טביחה מסתם מכירה דחייב ע"י אחר ולא הוה אפשר משא"א דהא מכירה נמי אפשר דהוי בלאו ע"י אחר . ובזה א"ש מ"ש הר"ן דנילף טביחה ממכירה דלא נחייב ע"י עלמו אלא ע"י אחר ולק"מ דהא מכירה נמי חייב אפי' בכה"ג דלא הוי ע"י אחר כגון שהקדיש לב"ה וכמ"ש : תוס' ד"ה בשלמא כו' וי"ל כשנתן רשות לשליח לשחוט כרלונו ואפי' לע"ז כו' . בס' זרע יצחק בפ"ה דגיטין הקשה על דבריהם מסוגיא דחולין (דף מא) דמאי הקשה שם למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דאמרינן לנעורי מכוון ממתניתין דהתנכך דלמא מיירי שהוא ע"י שליח וסבר שהוא של המשלח והניח בל"ע ולק"מ דע"כ מתניתין דתנסך דמחייב בתשלומין לא איירי שעשאו שליח לשחוט כרלונו דא"כ אין לחייבו לשלם אם שחט השליח לע"ז כיון דלא אמר ליה בפירוש שישחוט לע"ז ואף אם אמר לו הא אין שליח לדבר עבירה :

דף עב ע"א

רש"י ד"ה חולין שנשחטו בעזרה . פלוגתא היא במס' קדושין כו' . וכן פרש"י בפסחים (דף כב) ותמה בס' עלמות יוסף דלא מלינו פלוגתא בזה לפי המסקנא שם וכתב דדוחק לומר דפריך לפי סברת המקשה שם אבל כבר מלינו כה"ג בב"מ (דף לה) ע"ש :

דף עד ע"ב

גמ' שאני ר"ג דשלא בפני ב"ד הודה . ק"ל דהל"ל שאני ר"ג דשלא בפני עבדו הודה ולקמן (דף קח ע"ב) משמע דלא הוי הודאה גבי קנס למיפטר רק כשתבעו בעלים והודה ולא כשתבעו אחר והודה ור"ג הכא דאודה שלא בפני עבדו ולא תבעו כלל לא הוי הודאה דלא עדיף מתבעו אחר :

דף עז ע"ב

גמ' אמר לך וטבחו או מכרו כל היכא דאיתא במכירה איתא בטביחה כו' והכי קדשים הואיל דכי מזבין לא הוי מכירה ליתנהו בטביחה . וקשה הא בפסחים (דף נא) אמרינן דלריה"ג דאמר קדשים קלים ממון בעלים הן והוי מכירה וא"כ שפי הל"ל לר"ל לאוקמא אליבא דריה"ג ובתמימים מלאוקמא בבע"מ בחוץ . וי"ל דע"כ ל"ל הכי דא"כ אמאי פוטר בקק"ל בא"ת באחריותם . ועוד דבסנהדרין (דף קיב ע"ב) פרש"י דל"ש לית ליה הא דריה"ג דקק"ל ממון בעלים הן :

דף עח ע"א

תוס' ד"ה והא גבי קדשים כו' ואור"י דאע"ג דאתי כלאים מדסמך כשב לעז מ"מ יש למעטם מדסמך שור לכשב דלמומרא מקשינן וכיון דאי לא הוי כתיב שור או לא בשיפא ולא בריבא הייתי ממעט כלאים י"ל דאתא או לרבות כו' . והקשה בס' מ"ש דלפ"ז מאי פריך אדרבה מדריבא לרבות שיפא נמי לרבות והלא שפי ניחא למימר מדשיפא למעט ריבא נמי למעט משום דהוי לחומרא . ועיין מ"ש התוס' בשבת (דף קלו ע"ב) דלר"י לא הוי חומרא למפסל קרבן אלא גבי כדבה דלא שייך שאם לא תלא אחר יהא יושב ובטל אבל גבי חובה אדרבה הוי קולא אי פסלינן דאם לא תלא אחר יהא בטל מלהביא חובתו . וא"כ י"ל דהא דפריך דנימא שיפא לרבות כלאים להיתר שיינו בקרבן חובה דאם נאסר ל"ת חומר שסופו להקל אם לא ימלא אחר כסברת ר"י הנז' . ועיין בס' באר יעקב בכללי הסוגיות כלל מ"ז דנראה מדבריו דגם בקרבנות של חובה כגון פסח אמרי' סברא זו דמקשי' למומרא למפסל כלאים ונעלם ממנו דברי התוס' דשבת שזכרתי :

דף פ ע"א

גמ' מעשה בחסיד אחד שהיה גונח כו' . בירושלמי פ"ע דסוטה אי' ר' יהודה בן בבא :

דף פא ע"א

תוס' סד"ה אומר כו' ולמאי דפריטנא א"ש דליכא ק"ו עיין תוס' גיטין (דף ח ע"ב) ד"ה אע"ג :

דף פב ע"ב

גמ' היה הורקנוס מבפנים ואריסתובלוס מבחוץ . עיין במגלה עמוקות פ' קרח :

דף פג ע"א

תוס' ד"ה לשון סורסי . נראה דלשון סורסי הוא לשון ארמי כו' . ויש להביא ראיה מפסחים (דף קא) רבי אומר תכוסו לשון סורסי כאדם שאומר לחבירו כוס לי טלה זה :

דף פד ע"א

גמ' אלא אמר רב אשי מתחת אשר עינה . עיין ברמב"ם רים ה' חובל ונראה שהיה גורס בדברי רב אשי דיליף תחת עין מתחת דחבורה וע"ש בלח"מ :

דף פו ע"א

תוס' ד"ה עד שיתכוון לו וא"ת לרבנן במבוישיו מאי דרשי בי' ושמא מבע"ל לשום דרשה . ובתי' רשב"א מקיים דלא ידעינן לי' . ונראה די"ל דאיצטריך לי' להא דדרשי' בר"פ המניח (דף כח) ושלחה ידה פרט לשליח ב"ד שפטור על הבושת ומש"ה כתב קרא במבושיו דמשמע שמכוון לי' למימר דשליח ב"ד פטור אף בכהאי גוונא שמכוון לי' לביישו :

ע"ב רש"י ד"ה ערום בר בושת הוא בתמיה כיון דאין מקפיד ליילך ערום בפני בני אדם מי הוי בר בושת . לכאורה קשה הא אמרינן בפ"ב דתענית ובספ"ה דסנהדרין דאינו דומה מתבייש מעלמו למתבייש מאחרים דגרע . וצ"ל דמ"מ כיון שא"ל כלל לבייש א"ע ואפ"ה אינו מקפיד ומבייש עלמו לכך אינו בר בושת נמי מאחרים : תוס' ד"ה ואין מיעוט כו' תימה לא לכתוב שום מיעוט וממילא אתרבי וכן יש להקשות גבי אין רבוי אחר רבוי אלא למעט . וכן הקשו התוס' במנחות (דף ט ע"ב) וביומא (דף ס) כתבו דרבינו שמואל מתרץ דשמא הוי ממעטינן מכח שום דרשה או ק"ו או בנין אב ולהכי איצטריך מיעוט אחר מיעוט לרבות . ועוד י"ל לפמ"ש בס' אדרת אלי' בפ' חוקת בשם הירושלמי דס"ע דכתיב מיעוט אחר מיעוט ולא כתיב רבוי שמיעוט השני אינו עוקר המיעוט הראשון לגמרי רק שמרבה קלת . ולפ"ז נסתלקה תמיהת התוס' :

דף פז ע"ב

תוס' ד"ה דכתיב כו' אבל כי טוב לו עמך אינו אלא סיפור דברים בעלמא . י"ל דתנא דספרי אפשר דלא ס"ל כרשב"א בערכין (דף כט) אבל למאי דקי"ל כרשב"א דאין ג"ת נוהג אלא בזמן יובל וטעמא משום דיליף גז"ש מכי טוב א"כ ש"מ דדרשינן לי' אע"ג דאינה אלא סיפור :

דף פח ע"א

רש"י ד"ה פסולה לעדות כו' קטן נמי מהכא נפקא לן דכתיב אנשים ולא קטנים . הכי אי' להדיא בבב"ב (דף קנו) . ומ"ש רש"י ועוד דעדות שאי אתה יכול להזימה היא דלאו בר עונשין הוא . קשה דא"כ האיך בעי למילף עבד מיני' . וצ"ל דבדיני ממונות לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה : תוס' ד"ה שכן אין במילה . אע"ג דלא שייכא במילה פירכא היא . וצ"ל די"ל הא דפריך מה לאשה שכן אינה במילה היינו למול לאחרים אע"ג דשייך בה ואתיא כמ"ד בע"ז (דף כז) דאשה פסולה למול שנאמר ואתה את בריתי תשמור ואשה לאו בת שמירת ברית היא וה"ע קטן יוכיח שישנו במילה דבר שמירת ברית הוא ויכול למול לאחרים לכ"ע כדמוכח בפוסקים :

דף צב ע"א

גמ' מנא הא מילתא דאמרי אינשי בהדי הולא לקי כרבא . עיין סנהדרין (דף יא) ועיין מהרש"א :

דף צד ע"א

גמ' מכתו מעשר ונותן לו . כתב בחידושי הרשב"א ד"ה דתורם ונקט מעשר משום דמאוחר הוא מתרומה שלריך להקדימה וכיון דנקט מעשר מתילא משמע דתורם מקודם : ע"ב תוס' ד"ה ותנן כו' תימה דלא תייתי מתניתין דבהמה והזקינה עבדים והזקינו כו' ובס' תו"ח הקשה על דבריהם דאימא מש"ה לא הביא מתניתין דלקמן משום דאפיך רב וכו' . וי"ל עפ"י מ"ש ביומא (דף נז ע"ב) דדוקא רב אפיך מתניתין אבל ר"י לא מפיך :

דף ק ע"ב

תוס' ד"ה חייב כו' במזיד דוקא . פי' שיתכוין להזיק במזיד דוקא וכאן אף שהתרו בו מ"מ אפשר שלא נתכוון להזיק :

דף קא ע"ב

גמ' עלי קנים כו' לקמן לאכילה יש בהן קדושת שביעית . נ"ל דהיינו לענין סחורה וש"ד ולא לענין איסור ביעור כפרש"י דהא עלי קנים לא לריך ביעור כדאי' בירושלמי וכ"כ הרמב"ם פ"ז דשביעית :

דף קה ע"ב

תוס' ד"ה מאי לאו עונש דממון תימה בממון מאי שייך לומר לא ענש אא"כ הזהיר כו' . עיין מה שתירץ בס' גור אריה פ' קדושים :

דף קט ע"ב

גמ' א"ל רב אחרן לרבינא . מנחות (דף עד ע"ב) :

דף קי ע"א

גמ' אימא לבעלי מומין שהורין שבאותו משמר . וקשה הא קרבן לבור שקרב בטומאה אין נאכל בטומאה ואף לטהורים אין נאכל כיון שנקרב בטומאה ונטמא הבשר איכא לאו וכ"ת ברש"י ותוס' במנחות (ריש דף טו) . וצ"ל דהכא בפסח איירי שנאכל בטומאה וכה"ג פי' הכס"מ דברי הרמב"ם ספ"י מה' מעה"ק אבל דברי הכס"מ דחוקים . ועוד דע"כ כאן לא איירי בפסח מדקאמר דטמאים מי מלי אכלי . אלא י"ל דאיירי דאף שהקריבוהו טמאים לא נטמא דמשכחת לה שלא נגעו בו כמ"ש התוס' בפסחים (דף פט) :

דף קיד ע"ב

גמ' והאמר רב יהודה א"ש מעשה כו' בתרומה דרבנן . רש"י פי' דבעלה קדושת הארץ וקשה דהא רב יהודה א"ש משמע בב"ב (דף נו) דס"ל דאיכא חיוב תרומות ומעשרות בזה"ז מה"ת דקדושה ראשונה לא בטלה כמ"ש תוס' שם . ע"כ נראה דבתרומת פירות דהוי דרבנן קאמר וכן פי' תוס' בכתובות (דף כו ע"ב) : סליק

השמטה מהגהות הגר"א למסכת בבא קמא

דף יב ע"ב גמ' (ואיתביה רבא כו' עד הא רבנן) תא"מ וכ"ב לימא דלא כר' יוסי הגלילי כל"ל : בתוס' מן ד"ה ואיתביה עד סוף העמוד מוקף בכ' חצאי עגולה :

מצאתי כתוב (בכתבים המתיחסים בשמו) בזה"ל „קשה אמאי פריך על ר' יוחנן ומחיים מי אמר הא בלא ר"י נמי אמר ר' יוסי הגלילי שהוא ממונו ועוד מאי פריך ואם איתא ליתני כו' הא הקושיא לימא דלא כר"י הגלילי משמע שבהמת יכול לשנויי כרבנן אלא דניחא ליה לאוקמי כרי"ה ועוד מאי ענין ואיתביה רבא לגר"נ לכאן כלא כלא זה הקושיא שפיר (וכמה נדחקו המפרשים בזה) . ונראה שנוסחת הגאונים היא ואינו מן הגמרא . וכצ"ל דחזי להקרבה לא לימא דלא כרי"ה א"ל מתנות כהונה קאמרת כו' . והכי פירושו ומחיים מי אמר בשלמא אי לא הוי מוקמת למתני' כרי"ה ה"א דרי"ה לא אמר אלא לענין מעילה דרחמנא רבי אבל לשאר דברים לא הוי ממונו . אבל לר' יוחנן דמוקי מתני' כרי"ה דאפי' לענין נזקין אמר דממונו הוא קשה ומחיים מי אמר והתנן כו' דהא מתני' ודאי רי"ה דלרבנן לא הוי ממונו אפילו בזמן הזה . וא"כ לר' יוחנן ע"כ צ"ל דמתני' דבכור לא כר"י. ולרבנן בזמן הזה הוי ממונו . ומשני מתנות כהונה קאמרת ס' ואתיא כרי"ג" :

הגהות וחדושים למסכת בבא קמא

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהגאון האמתי כו' רשכבה"ג מו"ה צבי אשכנזי זצ"ל

דף טו ע"א גמרא לבוע זכר לאחר שבע כו'. נ"ב ומי שראה וידע גידול תולעת השמי והשתנותו מזמן לזמן לא יפלא בעיניו :

דף יז ע"א [ומנח תפלין ומברך. פי' ברכת התפלין ועיין סוכה מ"ו א' ולהכי קאמר ומנח ומברך דצריך לברך משעת הנחה עד שעת הקשירה כמ"ש במנחות ל"ה ב'. ובהגהות חיים ר"ס ו' בהמאיר לארץ שנה מאד בזה. המעתיק]: תוס' ד"ה והלא. לצדיקים שבדור. נ"ב וי"ל גם הצדיקים מוכרחים היו לילך חלוצי כתף מפני אימת מלכות. מ"מ שמחים היו בלבם: שם ד"ה והאמר כו' דאי לא שלמד היאך קיים שהלמוד מביא לידי מעשה. נ"ב ולא ע"ה חסיד :

דף יח ע"ב גמ' רב יהודה אומר. נ"ל אמר : שם ור"א אמר כצ"ל :

דף יט ע"ב אקלעא דר' יהודה. נ"ב הוא רבי יהודה נשיאה שזכר :

דף כ ע"ב ולא היא אשגותי כו'. נ"ב עי' תשו' אמ"ה ז"ל (סקכ"ד) :

דף כא ע"א אדהכי נח נפשיה דר"ה כו' אבא מרי. נ"ב שמא אחר יבי"ת הוה [עי' קדושין ל"א ב'] : ע"ב אלא למ"ד חייב מאי איכא למימר. נ"ב לתני נפלו דהוי רבותא ומשני כגון דמקרבי כלומר כיון דכי מקרבי כלים טובא לא מחייב לא מתני ליה שנפלו אע"ג דכי הוו ממוצעות דמתברי בין בנפילה בין בקפיצה חייב בכל גוונא. מ"מ לא בעי תנא לאורוכי אלא נקיט שקפצו מילתא פסיקא דחייב בין במרחקי טובא בין מצעי [והשאר חסר]·

דף כד ע"ב דאמרינן ליה. נ"ל דאמרה לה :

דף כו ע"ב וסילקן או קדש כו'. נ"ב וטעמא דאכתי לא ודאי ישתברו דילמא אתי איניש אחרינא ומייתי כרים ומנח תותיה מקמי דמטי מנא לארעא או מקבלו בכתפיו וזה אינו אלא גרמא בעלמא ונראה דה"ט דר"י בתוס' :

דף כט ע"ב למוצא „כור" מגולה וכסהו וחזר וגלהו כו' וטממה וחזר וחפרה. נ"ב לשון זכר ולשון נקבה [ועתוס' קדושין כ' ע"ב ד"ה קטו] :

דף ל ע"א במשנה תבנו. נקוד התי"ו בחיר"ק וה"ב בשקל. שקלו קצפו גשפו :

דף לו ע"א גמ' ויהביה נהליה. נ"ב דילמא הוה נפיק ע"י הדחק והא הוא דקמ"ל. דאי לאו הכי אטו בשופטני ורשיעי עסקינן ומאי אשמעינן והכי משמע לי נמי גבי סעודת הקזה [שבת קכ"ט א'] דזוזא מכה יוצא ע"י הדחק הוא : ע"ב סיוטא. נ"ב רפ"ב דיומא דכ"ב ע"ב :

דף לח ע"א והגלה אותם מעל אדמתם. נ"ב ע"י סנחריב שבלבל את כל האומות : ע"ב גדולות. נ"ב כלומר אע"פ שהיו חוטאים רבים ועצומים :

דף מ ע"א [דתניא ראב"י אומר כו'. לקמן מ"ה ב' ע"ש]: תוס' ד"ה חייבי. יכולין למשכנו. נ"ב כלומר ע"י ב"ד. דגזבר מאי עבידתיה גבי נזקין : ע"ב להוציא את הרובע. נ"ב נ"ל שגם הרובע את הזכר נסרג ונפסל מע"ג מזבח [עי' רש"י ע"ז כ"ב ב' ד"ה זכרים] וכן אם רבע אשה מאחריה דהא אתרבו בה שתי משכבות וכין שרבע באונס בין ברצון ל"ש בשני משכבות :

דף מד ע"ב תוס' סד"ה כל. חייבין. נ"ל חייב : [רש"י סוף העמוד וד"ה בדף מ"ה נ"ל הד"א] .

דף מה ע"ב במשנה במוסרה. נ"ב אפשר קריאתו במסורה כמ"ש בקמ"ץ והסמך בחולים ע"ד הכתוב במסורת הברית שהוא כמו במאסורת :

דף מו ע"ב תוס' ד"ה ורביע כו' שנגח שור שוה מאתים. נ"ב ואין הנבלה יפה כלום :

דף מז ע"א במשנה ושברתן. כצ"ל [וכ"ה ברי"ף ורא"ש] :

דף מח ע"א גמ' הא ברשות פטור. נ"ל פטורה : ע"ב בנוס שורך „ושמרו". נ"ב אפשר שהוא קמוץ שי"ן פ"א הפעל ע"ד וקנו [נמחק ת"א] ורחוי להיות שמרהו :

דף נ ע"ב רש"י (במשנה) סתם בור עשרה טפחים. נ"ב עיין סנהדרין (מ"ה א') [ברש"י ותוס' שם] :

דף נא ע"ב גמ' אמר רבה בב"ח אמר „רבי" שמואל כצ"ל :

דף נו ע"ב לברזיליה. נ"ב בערוך גרס כרזיליה בכ"ף. ועמ"ש בהגהות מתורגמן :

דף נח ע"ב האלתא. נ"ב דקלים קטנים כ"פ רש"י פרק לא יחפור [כב:] : שם אכלה חזיז כו'. נ"ב היינו באתר דקפדי עיין שלהי מכלתין א"נ בדגמנייתא כדשנין פרק בכל מערבין (כ"ח א') :

דף ס ע"א דלא שכיח אש גביה כצ"ל : ע"ב אע"פ שגזילה משלם כו'. נ"ב שלוקח ע"מ לשלם רשע הוא מ"מ בשעה שנוטלה. דאפי' ע"מ לשלם תשלומי כפל מוזהר בלאו כדאיתא ר"פ איזהו נשך [סא:] :

דף סא ע"א במשנה גבוה. נ"ב הראוי היא גבוהה שכן הוא בכל המקרא שם זה לשון נקבה גדר הדחויה [תהלים סב] וגדר אבניו נהרסה [משלי כד] : ע"ב גמ' באגני. נ"ב מפירש"י נראה דגרס אגני והמעתיק לשון הגמרא טעה בו לכן הציג באגני עם אות המשמשת. אמנם לי נראה שצ"ל נאגני והברו בפרק בית כור (דק"ג א') נאגני דארעא מקרי והוא לשון נגעים דמשנה [וערש"י קדושין ס"א א' ד"ה נאגני] : שם ורבנן סברי לא מחייב. נ"ל ורבנן לא מחייבי :

דף סב ע"א כסא דכספא „בבירא". נ"ב בה"א נ"ל ואבירה דמהני קאי :

דף סו ע"ב „קטו" בה רבה „ורב" יוסף כצ"ל ונ"ב דוגמת זה ר"פ נערה (מ"ב ב') וקמ"ל שהזוכה מן השמים לעלות לגדולה מגלין לו טעמי תורה לפי שעסק בה לשמה וזכות רבים מסייעתו [וערש"י בכתובות שם] :

דף עא ע"ב תוס' ד"ה איסורי. ששוחט את הטריפה קודם שהוא שחיטת היתר כצ"ל דלא כהמוגה בדפו"ח :

דף עב ע"א גמ' בשרא דתורא. נ"ב רש"י מפרש בשרא דתורא כמ"ש רא"כ"א [ב"ב כ"ב א'] אדמגרמיתו גרמי בי אביי אכלו בשרא שמינא בי רבא :

דף עד ע"א „שהרי קתני" נ"ל „דקתני שהרי" : ע"ב מעשה בר"ג שסמא כו'. נ"ב נ"ע הא ודאי לאו בכוונה עבד דאפי' לבייש אסור כדאיתא ס"פ יוצא דופן (אע"ג דאין לעבדים בושת [עתוס' בנדה שם]) כ"ש נערא דגופא דאפי' נב"ת אסור מן התורה ותו אי הכי מה טיבה של שמחה עתה דמשמע שעד עכשיו מצטער היה שלא בא לידי כך ומדוע המתין לו כל כך (כדמוכח נמי בדוכתי טובא שהיה עבדו זמן רב וע"פ הישן) א"ו היה נפלא מר"ג לעשותו במתכוין עד שבא לידו במקרה. מעתה תמה על עצמך לשמחה מה זו עושה הא בעינן ושחה עד שיתכוין לה כדאיתא ס"פ הרגל ושמא ר"ג נ"ל דרשב"ג אלא כת"ק דס"ל שיחק באדון :

דף עה ע"ב מ"ט תשלומי „ארבעה" וחמשה כצ"ל :

דף עט ע"א רש"י ד"ה היה גנב כו' מכלום. נ"ב גרסא זו נכונה וכן פרש"י בפרק אלו נערות :

דף פ ע"ב גמ' כופין אותו כו' משום ישוב א"י. נ"ב להורית הדרך לעוברים ושבים ללכת אל עיר מושב :

דף פא ע"ב ת"ר ברא"שונה. נ"ב קודם שחלקו הארץ להתיישב בה : שם תלושין שבהרים. נ"ב עלים תלושין שמצאו בעת שכבשו את הארץ כל השבטים אבל מחוברים בחזקת אותו השבט שיפלו לו ולא היו רשאים לקוץ מחוברים : שם ומליל „דבשא" כצ"ל ונ"ב דני"ת תרוקה בכיטוי כמו דבשי :

דף פב ע"א תוס' ד"ה כדי. דתניא בסדר עולם. נ"ב ע"פ עולם ברור : שם ובכ"ט באב כו' מלי באב כו'. נ"ב כל זה אינו בס"ע שלנו אלא בכ"ט עלה. וע"פ הנ"ל : שם ונאמר שהיה אב חסר כו'. נ"ב כדי שיחול י"כ בשני. אמנם אני אומר מלא כדרכו היה ואז הדבר מכוון שעמד באחרונה מ' יום ומ' לילה שלמים כראשונה כמשמעו של כתוב נמצא ירד ביוה"כ. וכ"ה בס"ע ועמ"ש בפי' שם בס"ד : שם ובי"ט עלה. נ"ב לא נמצא כך אלא בעשרים עלה : ע"ב גמ' ארבע מאות פרסה על א"מ פרסה. נ"ב כמו שהיא מדתה כלומר כולה [ודוגמת זה איתא במגילה ג' א' ונזדעזעה א"י אמ"פ על אמ"פ] : תוס' ד"ה ועל כו' לא היה כי אם כו'. נ"ב וזה היה בסוף ימי מלכי חשמונאי קרוב למאה שנה אחר התחלתם :

דף פג ע"א גמ' וא"ר יוסי „בבלי". נ"ל בבבל : תוס' ד"ה לשון. היא ארם כו'. נ"ב ארם דמשק :

דף פד ע"ב גמ' ופגם. נ"ב עט"ז על ח"מ (ס"א) שכתב ופגם ע"ס הוא. וליתא דהא רש"י פירשו בהדיא [ונראה עיקר כגירסת הב"ח דגרס לעיל אדם באדם „ופגם" דממונא. והאי קאי פרש"י] אלא נ"ל דהמקשה טעי בהכי קסבר דפגם נמי מידי דשכיח הוא. ולא היא. ובמסקנא לא הוצרך להשיב רק על מ"ש על ר"פ מבושת אבל פגם נכלל במידי דלא שכיח באמת :

דף פו ע"א שסכו „גשא". נ"ב דוגמתו במשנה ספ"י דנגעים. בחלוף מ"ס באל"ף :

דף צ ע"ב ומקאתן נעשו דיינין. נ"ב אע"ג דאמרינן [פסחים קי"ג:] הרואה דבר עבירה בחברו והתרה בו מגוה לשנאתו ושונא פסול לדון [סנהדרין כ"ט א'] אפי' לר"מ כ"ש ד"נ. ושיטא ל"פ ר"ע דכה"ג הו"ל שונא ישראל דבהכי מוקמינן לקרא דשונא האמור אצל פריקה וטעינה ואפי' תימא דלא מפסל מדאורייתא אלא בשלא דבר עמו ג"י באיבה [סנהדרין כז:] מיהא לכתחלה לא ש"ד. ודאי לא גרע מד"מ דלא לידון איניש למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה דלא חזי ליה זכותא [כתובות קה:] כ"ש לד"נ דבעינן ושפטו והצילו העדה. אפ"ה לק"מ דודאי לא שייך הכא למימר לא לידון לדסני כדאמרינן לענין ד"מ דמיירי שבכר שונאו בלא"ה דתו לא חזי' ליה זכותא וכה"ג ודאי מפסל לד"נ כמכ"ש אבל בהאי מעשה דמגוה לשנאתו הוא נעשה דיין עליו אכתי לא הוי שונאו כל כמה דלא גמר דיניה ומהפך בזכותיה מאי דאפשר כדי שלא לשנאתו ולא להתחייב כדמו וכי גמר דיניה לחובה הסיא שעתא נעשה שונא. דין ושנאה באין כאחד. ותו דהך שנאה מחמת אהבה היא שרוצה לזכותו להביאו לחיי עוה"ב [ואינו] שונאו בלבבו אלא מעשיו בלבד :

דף צא ע"ב תוס' ד"ה כל. ואגזריה. נ"ב בדלי"ת גרסינן כמו הגודר בתמרים. ובלשון תוס' [מדנקט גזירה] נ"ל ג"כ גדירה :

דף צב ע"א גמ' תאלי. נ"ב דקלים קטנים [רש"י ב"ב סוף דף כב] : ע"ב ויהיו עמו. נ"ב עמו קדייק דמייתר אלא בשוים לו כמ"ד ע"ה היה : שם ותניא בברייתא ר"א אומר כו'. נ"ב אע"ג דלא קיי"ל כוותיה כדאיתא פא"ט. עמ"ש שם בס"ד גבי עורב הבא ברא"ש יונים :

דף צג ע"א שאין לך נרדף בעופות יותר כו'. נ"ב מחמת קטנם וחולשתם :

דף צה ע"ב המגיע לכתפים. נ"ב בלשון תורה היה נ"ל לכתפות אלא דלשון חכמים לחוד :

דף צז ע"ב כוזביות. נ"ב לפ"ה דרש"י נ"ל של בן כוזיבא שנעשו כשמלך שמא עדיין היה בית שני קיים או אע"פ שנשרף ההיכל. כי בזמן שאין בית. מ"ש ירקב. ונפדה אפי' בש"פ כמ"ש הר"מ בפ"ב דמ"ש. אבל באמת נראה שבשעת לכידת ירושלים נחרב הבית כולו עם חומות ירושלים ועמ"ש בקבב"ה בסופו. גם א"א לומר כוזביות ירושלמיות הדא ניהו דבן כוזיבא לא מלך בירושלים רק בביתר :

דף צח ע"א בקסטרא. נ"ב הוא בנין חזק שמשימין שם מעות לשמרם היטב והוא כענין בנקא שנמסרים בה מעות הרבים שמפקידים אותם שמה בשכר שנותנים למלך או לאנשי העיר (כענין בנקא של ויניציאה אמשטרדם המבורג) שיהיו מעותיהם שמורים מגנבה ואבדה והם מוכתבים בפנקס של הבנק ובעלי המעות לוקחים אותם כשנצרכים להם או נותנים אותם בכתב ידם לאחרים שיטלום לצרכם ויוצא לחשבונם : ע"ב רש"י ד"ה והכפייה. בילדותו. נ"ב ר"ל כשהיה קטן ותמיהא לי אי קטן חייב כ"ש גדול באונס ובשוגג דאדם מועד לעולם וכיון דקטן הוי כפתוי קטנה אונס הוא. א"ה מאי דוחקיה לאוקמה בילדותיה נוקי ליה בשוגג או באונס והכו דלא נוסיף לחיובי נמי כה"ג לקטן דלא בר מיזבא הוי אפי' בדבר שעלמו ממון לכ"ע :

דף צט ע"ב גמ' לעבר מוחך כו'. נ"ב יש לפרש לשון בהמיה הוא. וכי איך תושב. אם יעבור מוחך. ולהדודי ליה ולהבריה קא"ל הכי. לורזינהו קבעי : שם אימא מפני שהוא נוטל שכר. נ"ב נ"ל שלא בא לשנות הגרסא אלא יש ליישב הלשון השנוי בברייתא דהאמרינן בהמקבל (דף קט) טבחא מותרה ועומד ומסלקינן ליה משום דפסידה דלא הדר הוא. וקשיא עלה אם מיירי בחנם מה צריך סלוק פשיטא מסולק ועומד הוא ואי בשכר והקדים לו דינר מאי פסידה איכא וצ"ל בשכר ולא הקדים לו שכרו אלא שכיר הוא. ואע"פ שאין שכירות משתלמת אלא בסופה. קמ"ל הכא ה"ה כנוטל שכר. כלומר כאילו כבר קבל שכירותו ומשלם ואי לא מצי לשלומי מסלקין ליה כדעבד רבינא לרוניא [בב"מ שם] :

דף קב ע"ב אלא אמר אביי ה"ק הלוקח שדה בשם חברו ר"ג. נ"ב נ"ל ה"ג כדמעיקרא „הלוקח שדה מחברו בשם ר"ג" וכפרש"י לעיל ולא משני בגרסא דרישא מידי. אלא בסיפא שבק ר"ג. וגרס אין כופין את המוכר :

דף קג ע"א אדעתא „דכתבת לי" שטרא כצ"ל : ע"ב רש"י ד"ה עבוד רבנן. תחת ידם. נ"ב של ב"ד :

דף קיא ע"א מהו דתימא אהולי „אחלי" גבי כצ"ל :

דף קיב ע"א רבא אמר כו' לבריה לא כו'. נ"ב נ"ע אי אפילו למ"ד שעבודא דאורייתא נימא הכי [ועי' תוס' גיטין נ' ע"א ד"ה כיון דרבא ס"ל שעבודא דאורייתא] : שם אמר רבא ה"ק כו'. נ"ב פירושא הוא ולא הגהה. אלא ה"ק אין אנו יודעים לשון תמיהא. כלומר וכי אין אנו יודעין כו' : ע"ב אמר רב אשי. נ"ב נראה דרבי אסי בסמ"ך הוא ורבי קרו ליה התם בא"י :

דף קיד ע"א בדינא „דמגיסתא". נ"ב נ"ל בזיי"ן עי' ב"מ (ל' ע"ב) ונ"ל שהם היושבים על מעברות הנהר. שכן תרגום מעברות : ע"ב א"ל רב אשי לרבה. נ"ב שמא רבה בריה דר"ה הוא או אחר היותר מאוחר כי כמה רבה הוו אבל סתם רבה ודאי לא אפשר. או דלמא לאו היינו סתם רב אשי :

דף קטז ע"א תספק „הכל". נ"ב ספ"ק דפסחים גרס „תבל" : ע"ב במשנה ונטלוה כו' אחר. נ"ב עד"מ ורוח גדולה וחזק [מלכים א יט] וכן רבים [ועתוס' קדושין ב ע"ב ד"ה קטו] :

דף קיז ע"ב למברא. נ"ב בלוע השי"ן :

דף קיח ע"ב הגונב טלה. נ"ב שהמו לא יחד לו מקום אלא הולך ממרעה אל מרעה אפ"ה הויא השבה לר' ישמעאל : שם וסלע. נ"ב אע"ג דשהמו יחד לו מקום בכים וכים בתיבה. קמ"ל רבותא אליבא דר"ע דאפ"ה צריך דעת בעלים [נקט לפום מאי דמשני בגמ' דב"מ לא מבעיא כו' אבל י"ל ג"כ הצריכותות להיפך וכס"ד שם] להכי קתני תרתי. כך יש ללמוד מדברי תוס' במציעא (מא א) : רש"י ד"ה ועגלים הרועים בשרון ברחבה כו'. נ"ב מפרש בשרון מלשון אשורנו ולא קרוב [במדבר כד] :

דף קיט ע"א ת"ש בשר בניך ובנותיך כצ"ל ונ"ב בשר ליתיה בקרא אלא משמעו נקט : ע"ב בהמיינא כצ"ל ונ"ב אבנט מתורגם המיין : שם אתרא דקפדי הוא. נ"ב ע"ל בהכונס (נח ב) ובחזקת (לו א) :

בפסקי תוס' סי' ע נ"ב ונראה להכריע אם לומד לעצמו ע"מ לעשות ולקיים מה שלא ידע עדיין. זה הלמוד לעולם גדול מן המעשה אבל למוד שכבר ידעו ובקי בו רק חוזר על תלמודו לעצמו אינו גדול אלא אם מלמד לאחרים דהשתא הו"ל מעשה ממש בודאי ונכון לחלק בכך [אבל יש לפקפק הרבה בזה וק"ל] :

הגהות על הרא"ש

פ"ג סימן ט ולקמן בפ' הגוזל (דף נט:) קאמר ר' יוחנן נתקל לאו פושע כצ"ל ונ"ב מכללא איתמר מדפסר בחנם כך נ"ל : סי' יא הגה"ה ד"ה וכן. „הוא הדין". נ"ב נ"ל נ"ל „הרי הוא" והיה כתוב בר"ת ה"ה וטעה המעתיק :

פ"ה סימן ח ובכור מלא ספוגין. נ"ב דבאין בו אע"ג דלית הבלא. מיחייב משום תבעו : שם ולרב כל בור שאין ברשותו. נ"ב דברשותו מודה רב דחייב משום תבעו ולא בעי הבלא :

פ"ו סימן ז כי מנהג הוא בכל מדינות וחק לישראל כו'. נ"ב נ"ע איך הדין בזה במדינת מערבין שהשרים מחזיקים לישראל הדרים בעריהם לעבדים קנוים לענין שאין רשאין לצאת מתחת רשותם להתיישב במ"א. אי נימא נמי גזילה וחמס הוא שעשו מעצמן כמוכס העומד מאליו. והי"נ לפי שאותן השרים אין להם ממשלה מוחלטת כי כולם עומדים תחת יד הקיסר. אינם אפי' מלכותא בלא תגא. תדע שהרי הקיסר מצוה עליהם גם בעניני היהודים היושבים בארצם ואינו מניח לעשות להם עול אחר (רק בדבר זה בלבד נושא פנים לשרים אחר שאין היהודים צועקים חמס מפניהם. במקום שאין תובע אין דיין) ולכן בד"א אינם נוהגים ביהודים מנהג עבדים כדרך שנוהגים בכפריים. ש"מ בני חורין הם גם אצלם. ותו דלא עדיפי מגברא דאתו מתמתיה הקיסר שחושב היהודים חפשים א"כ ודאי אלמות בעלמא הוי לא דינא לגמרי :

פ"ח סימן ו הגה"ה ד"ה מכאן. אין לו שבת „דאדם" דהזיק כצ"ל : שם חייא. נ"ל אושעיא :

פ"ט סימן יח וליתא לאוכא דבני מערבא כו'. נ"ב עי' ש"ע ח"ב (סקס"ג) :

פ"י סימן ו אע"ג דמוכח כו' דקאמר התם כו'. נ"ב לענ"ד לא מוכח מידי מהתם. דה"ק שלא יצטרך להוציא כו' ודילמא לית ליה כולי האי לשלומי. ואפי' מגברא דאית כל אגב גביה [בעי] וכל אגראי כו' [פסחים קי"ג א] אי נמי מזיקא עוד בדינא ודיינא דהא אפי' לדנקיט שטרא אטרחיה לבי דינא רבה. כ"ש בדלא נקיט שטרא. ותו דילמא מיית מקמי דלדיינוהו דייני ולא מצי לאפוקי מיתמי דהו"ל מלוה שבע"פ. ואף אם ימות אחר שיצא מב"ד חייב ויכתבו לו פס"ד גם על חיוב הוצאות מ"מ מספקא מילתא אי הו"ל חוב שבשטר לגבות מן היתומים וכ"ש מלקוחות דלא מצי מפיק. מכל הלין לא חייבוהו לילך לב"ד הגדול להניח מעותיו על קרן הצבי. ולעולם א"ל אם נתחייב בדין והכירו במרמתו שרצה להפקיעו חובו בעול וחמס והטריחו לב"ד בחנם. נחייבהו בהוצאה שגרם לו : סימן כא אי הוה אמר ראובן כו' היה צריך ליתנם לו. נ"ב נ"ל לחלק בדבר שאם הקיף לו על זמן וגם נכנס שמעון ערב בעד ראובן. ודאי מעתה שהגיע זמן הפרעון יכול לעכבם בידו לבטחון על ערבותו וא"צ להחזירם לראובן כלל כיון דדינא דידהו דאזלי בתר ערבא : סי' כח וכתב. נ"ב ר' שמחה כתב כן :

בפי' המשניות להרמב"ם (פ"ו במתני' דף נה) ד"ה וענין הנפילה כו' „בעת". נ"ל „שבת": (פ"ח במתני' דף פו) ד"ה כל זה מבואר ויש „לו דינים". נ"ל ויש לדיינים : סליק

נמוקי הגרי"ב על מהרש"א ממסכת בבא קמא

מאת הגאון וכו' מו"ה יהודה בכרך זצ"ל

דף ב ע"א במהר"ש נופלין בתוס' ד"ה אבל במחוברת. דבריו אינם מובנים כי אין זה תלוי בקושיתם וקושית מהר"ש היא בעצמה קושית התוס' לק' ה' ב' ד"ה שכן. אולם כוונת התוס' אחר העיון כי נהפוך הוא כי בלא פר"ת יקשה גם למ"ד קרן עדיפא דהם בגמ' שפיר מצינן למילף לדידיה קרן מאינך היינו אם לא היה נכתב קרן בקרא כלל משא"כ לס"ד השתא דנכתב קרן בתורה רק דה"א דקאי על תלושה א"כ משא"כ במחוברת תקשי דלמה לא נילף מתלושה אף אם נימא דקרן כוונתו להזיק דהא מ"מ פ"נ קנסא והיינו דהתם שוורים בחזקת שמור קיימא ומן הדין אין לו לשלם רק מתורת קנס וא"כ אין לחייב יותר מתלושה והיינו אם נימא דפלוגתייהו אינו אי פ"נ קנסא או ממונא ושניהם סוברים דפ"נ קנסא ותקשי לתרוייהו. אולם לפר"ת א"ש עכ"פ למ"ד קרן עדיפא והיינו מ"ד פ"נ ממונא וא"כ מגד הדין היה חייב לשלם הכל ורחמנא הוא דחייס עליה כדאיתא לקמן. וא"כ שפיר י"ל למילף מחוברת מאינך ולא מתלושה וא"ש מאד קושיתם בתר הכי ותירוצם דבלא פר"ת לא סגי ועד נאמן לפירוש זה בחי' הרשב"א שכתב בשם ר"ת דקאי למ"ד קרן עדיפא והלא פלא ולמ"ש ניחא דבלא הפי' תקשי גם למ"ד ק"ע וכנ"ל ומה שקשה לר"ת למ"ד השני זה הקשו התוס' ותירצו והוא אמת ברור בס"ד :

דף ב ע"א במהרש"א על תוס' בד"ה והא דמכליא כו' עי' מ"ש על רש"י בזה. והנראה לי בקיצור נמרץ שיטת רש"י דודאי מה שאוכלה הבהמה מקריא מכליא קרנא כמ"ש התוס' רק דכוונת רש"י דהא מקרי מכליא קרנא מה שלא תצמח כתחלה (והנ"מ בזה אם רוצה לתבוע מה שאכלה או מה שלא תצמח כתחילה דלי"כ דפעמים זה שוה יותר מזה דב' פעמים אינו מחויב לשלם). וזה מכוון דקדוק רש"י במתק לשונו. וא"כ שלא דמשמע שן לס"ד השתא דמשמע מיניה ללא מכליא קרנא דלא סגי בלאו הכי משא"כ אי ושלא קאי ארגל ליכא למעטי כמ"ש רש"י בתר הכי דהא לא כתיב וביער דאם איתא הו"ל לפרושי משא"כ שהמא כפירושו. ותוס' ד"ה והא דמכליא קרנא אזלי לשיטתם ד"ה הא דלא כו' שכתבו אלא י"ל ולשיטת רש"י כמ"ש יש לתרץ גם קושית התוס' דומיא דרגל וא"ת ונימא איפכא כו' והתוס' אזלי לשיטתם ודוק היטב כי נכון

נכון הוא: שם במהרש"א ד"ה וכן בהמות תמה על לשון התוס' שכתבו תולדה דקרן. ולא ק"מ דהאי מנהג דטבעו כן ולכן הוה תולדה דרגל משא"כ הם איירי במקרה פורעניות שישנה הקב"ה טבעם ולא אורחייהו בהכי וכדאיתא שם בספרי מעשה היה והיו הרחלים נושכין וממיתין ע"ש וזה ברור:

דף ד ע"ב במהרש"א על רש"י ד"ה ומנסך יין. עי' מה שהפי' ולכאורה מה תליא בזה דלא קא מחסרי לפי'. ובזה נ"ל דאיכא למימר פסידא רבא ופסידא זוטא א"כ. אך קשה דזה קושית הגמ' בגיטין שם ולכאורה משום דמשני שם קנסא מקנסא לא ילפינן וכאן למ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק דאל"כ לא הוה כאבות כיון שאינו מה"ת וכ"ה בפ"י. אמנם א"א לומר כן דא"כ היכי בעי למימר דר"ה סבר ל"ש היזק הלא תקשי גם בזה. ובזה י"ל דהיינו באמת דמקשי הש"ס ל"ק לימא כו' ומתורץ קושית התוס' שם אפס לענין דינא אינו כן לדידן דפסקינן כר"ח ופסקינן דל"ש היזק. ובאמת הסברא כיון דכתוב בתורה מכה כו' בהמה כו' להורות בכל היזק חייב לשלם ומסר הכתוב לחכמים מה נקרא היזק עי' ריש פי' יוה"כ ובכ"מ. אמנם שאמת בזה כיון דהא דקתני ר"ת הכא הוא רק לענין חיוב וגוף הדין לענין חיוב הוא שוי וא"כ לענין מיטב שפיר תקשי היינו מדמע ואי כתי' הש"ס בגיטין קנסא מקנסא כו' הלא גם זה לא כתוב בתורה רק כיון שחכמים חייבו לשלם הוה בכלל היזק שאמרה תורה מכה כו' גם זה כן דמאי אולמא ומה ששינה רש"י בפי' כאן מגיטין עי' ש"ג. ובזה י"ל כיון דשם תי' הגמ' קנסא מקנסא כו' עכ"פ אין להם להיות דומים ממש כיון דזה הפסד מועט וזה מועט לכן פירש"י שם דמנסך הפסד מרובה גם שהוא לא אליבא דהלכתא משא"כ כאן פי' אליבא דהלכתא דבכאן קשה לכ"ע לענין מיטב וכנ"ל ודו"ק:

דף ו ע"א במהרש"א על תוס' ד"ה לאתויי בור. מה שהקשה על הרא"ש ונפלאו דבריו הק' דהא בור ברשות חבירו חייב כשלא היה לו לחבירו לידע כדאיתא לק' ובח"מ סי' ת"י ס"ו ע"ש ובסמ"ע בשלמא התוס' לק' גבי פרה כו' הקשו שפיר דבור ברשות עצמו פטור משום דתורך ברשותי מאי בעי ע"ש ותבין ועי' ש"כ חו"מ סי' ת"א סק"א. גם תי' המהרש"א א"א לכלום דא"כ היינו צרורות ואין הדין לשלם מחצה וכמ"ש הרא"ש בתר הכי וגם לאיזה צורך הכפיל וצ"ע. ולאחר העיון יש ליישב דבריו עפ"י מה שהקשו התוס' לקמן מ"ט ד"ה ברה"י כו' ועל פירש"י קשה כו' ולא תירצו בדלא ידע כו' וכמ"ש הטור ובע"כ דס"ל דגם בזה פטור בעל התקלה וא"כ קושית מהרש"א שפיר לשיטת התוס' ועל הרא"ש לא הקשה כלל כי הוא סובר כפי' בנו הטור והטור למד זה מאביו הרא"ש ולכן כתב הרא"ש פירש"י בסתם ולא הקשה קושית התוס' ולא הביא המהרש"א דברי הרא"ש רק להתבונן בדברי התוס' ועל שיטת התוס' שפיר הקשה ותי' עולה יפה דבתוס' לא הזכירו תני וזה ברור למעיין היטב: ע"ב במהרש"א ד"ה ומבור שהיים ויש ליישב בדוחק. והנראה בזה משום דע"כ אינו הולך ומזיק כמו שור כמ"ש הגמ' בסופו מה לשור שכן כו' וא"כ לא דמי לאש ג"כ דהאש שוה לשור שהולך ומזיק כדלעיל וא"כ יהיה חלוק מאש בב' דברים ושפיר דמי טפי לבור ולא תקשי מידי לכך הוצרכו התוס' להביא עוד חילוק אחר והיינו חומרא וקולא בכל אחד ועי' ברא"ש בזה והבן. וצריך לחלק בין אבנו וסכינו כו' דדמי לאש יותר מזה דלכאורה היה אפשר לומר בכותל כיון שאחר כן כשנת אינו הולך ומזיק כמו אש ושור וא"כ גם אבנו כו' שנפל מראש הגג כו' לא ידמה לאש אפס החילוק דשם הנית יהיה איך שיהיה דכותל אינו שוה לאש לענין הולך ומזיק ודו"ק:

דף ט ע"ב במהרש"א על תוס' ד"ה ולר"י כו'. וי"ל דא"כ לא יהיה דומה אש לשור מותר ואין זה הסיפך כדלעיל דכותיה גבי אש שלהבת ודו"ק:

דף יט ע"א במהרש"א על תוס' ד"ה במקום שא"א לה אין לפרש דאיירי ברה"ר כו' ודבריו סתומים. והנראה לי להגיה וכנ"ל ירצה דמשמע להו דאיבעיא דבתר הכי מיירי בצרורות כי אורחייהו דאל"כ אמאי לא דחו להו דלענין ר"ה כו' וחסר במהרש"א מן תיבת להו עד תיבת להו וזה ברור. ועיין מה"כ ותבין כי זה אמת ועי' מ"ש בפ"י שלפ"ד המהרש"א הגירסא באיבעיא כו' ע"ש והיינו כמ"ש במהרש"א לפנינו אולם קשה להולמו והנראה ברור כמ"ש:

דף כא ע"א במהרש"א על תוס' ד"ה דרב סבר מ"ש על המהרש"ל. והנה לפע"ד כיון דהגמ' קאמר דשמואל ס"ל בור ברשותו פטור ולמה לא אמרינן דכ"ע ס"ל חייב וה"ט דשמואל דלא זכה רק בשכחן מוכח דהש"ס ס"ל דגם שמואל ס"ל דזכה אף בשכחן והיינו משום דהלכתא כרב שם דזכה אף בשכחן ע"ש וא"כ נדקו דברי מהרש"ל ודו"ק. וליישב שיטת רש"י מקושית התוס' הסניה י"ל דלרש"י כוונת הגמ' הוא דהא קא חזי ליה היינו בעת אכילת בהמה ואי משום דיכול לזכות אחר בהן וא"כ אמאי חייב ע"ז פי' רש"י ואפי' הותלקה כהן פטור ולא קאי רש"י לפרושי על לשון הש"ס הא קא חזי לה רק הוא מילתא באנפי נפשי לתרץ כנ"ל וסיים רש"י ואע"ג דכל תקלה בור ר"ל כיון דסובר בור ברשותו חייב וא"כ גם הותלקה בהן פטור ע"ז סיים רש"י הנ"מ ברה"ר כו' ר"ל אף שבור ברשותו חייב מ"מ בהא נ"מ מבור ברה"ר דבשלמא ברה"ר אין לו להניח שום תקלה ר"ל אף פירות משא"כ בבור ברשותו אין לו להניח תקלה גמורה שאינו לצרכו כלל כגון אבן או לחפור משא"כ פירות יש לו עכ"פ רשות להניח. רק ברה"ר אף פירות אין לו רשות להניח וא"כ אם הותלקה בהן פטור ולכך אם אכלה חייב. ויותר יש להגיה בלשון רש"י שום תקלה במקום שם תקלה ואין להקשות דא"כ למאי קאמר הש"ס הא חזי לה ודי בחילוק שחלק רש"י וחילוק רש"י לא נזכר בגמ' ז"א דעדיין תקשי כיון דאסקינן לרב בור ברשותו פטור מ"מ הכא פטור משום דאמר לאו כל כמינך כו' וא"כ איך יהיה הסברא רחוקה דלשמואל יהיה חייב מן הסיפוך אל הסיפוך. לזה קאמר הגמ' דכאן אין לומר לשמואל לאו אדעתיה בשעת אכילתה דהא חזי להו בעת אכילתה ודברי רש"י מדוקדקים. ולפי מה שהבינו התוס' בפירש"י לא יכולתי להלום לפי כוונתם ברש"י הא שכתב רש"י ואע"ג כו' הנ"מ ברה"ר כו' גם לפי דברי מהרש"א אך למותר מ"ש רש"י ואם הותלקה בהן פטור כיון דבל"ז ניחא דלא תליא זה בזה לשמואל כפי שיטתו. ולפי מ"ש ניחא בס"ד:

דף כב ע"ב תוס' ד"ה נגדי וקשה דבפ"ק דסנהדרין אמר כו'. ר"ל דרבא אמר כן שם לפי גרסתם. וקשה דרבא אדרבא דהכא וא"ש תי' הריב"ש על מימרא דרבא ועל כאן לא הוי קשה להו מידי אמנם בתי' ר"ת י"ל כן גם הכא וא"נ דפליגי. ועי' מהר"מ לובלין ולפי מ"ש ניחא ודו"ק:

דף כג ע"א במהרש"א על תוס' ד"ה מאי בינייהו שהקשה אמאי לא חשיב גמל. ונפלאו דבריו דהא בדין אין נ"מ בזה דמה לי גמל או כלב או מזיק אחר שהזיק באש דלר"ל אינו מחייב רק על מקום הגחלת ולא יותר ולר"י מחייב מחמת חיציו ולכן לא נקטו בדבריהם רק כלב. וכוונתם לענין הדין שאינו מחויב רק על מקום הגחלת ולא יותר. ובמסקנת כל הבירה כולה הוה כמקום גחלת דוק בדבריהם ותמצא שכל דבריהם בהאי גוונא הוא נ"מ לענין דינים נפרדים ועל רש"י ודאי אין לדקדק למאי נקיט כלב וגמל ודו"ק:

שם במהרש"א על תוס' ד"ה ולחייב בעל הגחלת כו' שכתב וצ"ע לעיל למה כו' דבריו הקדושים תמוהים דא"כ איך קתני עלה משלם חצי נזק מגופו כדאיתא לעיל י"ח כיון דהוה אש גמור באנח אנותי ולא משכחת לה כי אם באנח אנותי ע"י שינוי או אדי' כו' ומשום צרורות כדלעיל י"ח ע"ש והיינו משום דלא הוה קרי לה חצי נזק דהא נזק שלם משלם מאי דאפסדה והחצי השני לא אפסדה איהו כי שניהם עשו ההפסד לגוונא שכתב המהרש"א ולכך קתני עלה משלם חצי נזק מגופו בהאי גוונא דתרצינן לעיל וזה ברור: ע"ב במהרש"א ד"ה ולא ישמרנו מה שהקשה לאביי דבעיא נגיחה כו' והנראה ליישב בב' אופנים או דנאמר דגם לאביי הסדר הוא לגמור באותו יום שהעידו רק שהזוממי זוממין לא באו רק ביום ד' ובאותו יום קודם שנגמר דינו נגח נגיחה ד' וא"כ ליעודי תורא ניחא משא"כ ליעודי גברא כמו לרבא. והא ודאי שכיחא שזוממי זוממין לא יבאו באותו יום דאל"כ למה לא באו ביום א' כי הזוממין באו באותו יום דאל"כ היו גומרין דינו באותו יום כסברתנו הנ"ל ובע"כ שבאו הזוממין באותו יום שהעידו העדים. וזה סברא שכיחה שלא יבאו הזוממי זוממין באותו יום שהעידו ודל"צ לחלק וזה נכון. ועוד י"ל דלאביי אפשר דזה שכיח שלא יוגמר דינו של שור באותו יום אבל עכ"פ לא יותר מיום השני וא"כ ליעודי תורא ניחא משא"כ אי ליעודי גברא ע"כ שבאו עדים ביום ראשון וביום ב' וביום ג' וא"כ לו יהא שלא גמרו דינו של שור ביום א' דשכיח הוא עכ"פ ביום ב' היה להם לגמור דינו על העדאת העדים מיום א' כי במה שעשה ביום ב' לא פטר נפשיה ממה שעשה ביום א' ועכ"פ ביום ג' היה להם לגמור דינו על יום א' וזה בודאי לא שכיח וגם זה נכון:

דף כה ע"ב במהרש"א על רש"י ד"ה הניחא למ"ד דין כו' עי' מהרש"ל ומ"ש מהרש"א. והנה לפי דברי המהרש"א דעל הג"ש לא ק"מ משום דילפינן מק"ו ולטומאת ערב מיפרך ק"ו. א"כ לפ"ז גם על ההיקש לא ק"מ דגם בגד ועור מנ"ל למילף מק"ו לטומאת ז' דלטומאת ערב מיפרך ק"ו דידעינן מהיקש וא"ל דהיקש לא הוה ככתיבי בקרא דא"כ גם על הג"ש תקשי דש"ס צריך לדעת מהיכן בזה י"ל דמיתורא בגד ועור ילפינן לה דאל"כ למאי אתא. וכמ"ש הרשב"א בחי' ועי' תוס' ד"ה אמר קרא וכו' מש"ש והנראה לי כס"ד דברי המהרש"ל ודעת שפתיו ברור מללו דכאן לא קאי הקושיא רק על הג"ש ולא על ההיקש דבהיקש בודאי אמרינן דון מינה ואוקי באתרא ורא"י דלא פריך ליה במס' שבת. ומה שהקשה מהרש"א דהא גם שם הביא הק"ו לא ק"מ דהם ליכא למיפרך מידי דהם לא קאמר רק כל מעשה עזים טמא ואיך יהיה הטומאה אם טומאת ערב או טומאת שבעה יהיה תלוי במחלוקת דון מינה כו' ולכך לא פריך מידי רק כאן משום דהכא קאמר הש"ס דטמא טומאת שבעה משא"כ אם הקושיא לא קאי על ההיקש ג"כ א"כ למה לא הקשה הגמ' גם שם דא"כ בגד ועור לאו יתורא דאתא לטומאת שבעה וא"כ דאינו מיותר גם טומאת ערב לא ידעינן דמשרץ איכא למיפרך שכן טומאתו בכעדשה וזה ברור ונכון:

דף כו ע"א במהרש"א על תוס' ד"ה ולא תהא כו' וי"ל דאי לאו כספו כו' עי' מה שהקשה. והנראה משום דישלם לאו יתירא דהא מוכרח לכתוב תיבת ישלם דלא סגי בלאו הכי. רק מפשט הכתוב משמע תשלומין מעליא ולא מחמת יתורא משא"כ בכספו מקשי התוס' שפיר דזהו מיתורא דכספו משמע של זה ולא כספו של אחר שפיר מקשו התוס' וא"ש תירוצם דמתמיר בתשלומין: שם במהרש"א ד"ה לאו משום דסבר לה עי' מה שהקשה. עי' בתוס' ד"ה או דלמא כו' והנה מה שהניחו בתימה כאן פשיטא להו לעיל דף ט' ב' ד"ה משא"כ בבור ע"ש היטב. ומיושב קושיית המהרש"א דמאי הקשו נימא אדם יוכיח. דכיון דגם כאן לא אמרינן. ודו"ק:

דף נג ע"ב במהרש"א על רש"י ד"ה אדם ובור עי' מ"ש דדברי רש"י תמוהים. ולדעתי אין כאן תימה. עי' לעיל דף ד' תוס' ד"ה ככתי אדם. הקשה ריב"א כו' ותי' דשוגג כו'. וזהו שיטת רש"י ג"כ ורש"י אזיל לשיטתו לקמן כ"ו א' ד"ה ויהא כו' כגון במזיד ולא אתרו ביה. והיינו שאינו סובר כשיטת ר"י שם בתוס' ד"ה ויהא כו' ע"ש והגמ' מקשי שם לרב אדא בר אהבה דלית ליה דתני דבי חזקיה דדף מ"ב א' עי' רש"י שם ד"ה אטו. משא"כ לאביי ורבא שם. וממילא לא צריך קרא דעליו לזה. דבל"ז פטור הן בהתראה הן שלא בהתראה כמ"ש רש"י כאן כנ"ל והיינו אליבא דרבא דהוא מרה דשמעתא והתוס' שם בספ"ג הולכין לשיטתם שבכאן. והולך ר"י לשיטתו בדף מ"ב א' ד"ה בכונה תליא מילתא כו' ונראה לר"י דרבא ואביי כו' ע"ש ועי' רש"י י' א' ד"ה משא"כ באש כו' וקס ליה בדרבה כו' ושם בתוס' ד"ה משא"כ בבור כו' וי"ל דאש ובור כו'. והולכים כאו"א לשיטתו. וזה נכון וברור: שם במהרש"א על תוס' ד"ה הא כרבנן כו' להך ליסנא דכל חד פלגא נזקא כו' אמאי מוקי מתני' כר"נ הא אתיא שפיר כרבנן. ונפלאתי מגדול שהפליא מאד הא התורה פטרה את בעל הבור מדכתיב ונפל ולא שהפילוהו אחרים. ואיך יתחייב לשלם חצי ההיזק שעשה הבורה. והאריך והשבתי דכוונת המהרש"א זכה ונגולה. ויסוד קושייתו הוא דרב שימי בר אשי שתי' הא מני ר' נתן היא דאמר בעל הבור כו' וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מהאי כו' נראה בעליל דפליג ר"נ על רבנן בתרתי חדא דלית ליה דרשה דונפל כו' ולא שיפילוהו אחרים. ועוד דכל היכא דליכא כו' משתלם מהאי. ועכ"ז הקשה המהרש"א דלליסנא דכל חד פלגא נזקא עבד לא מצינו פלוגתא בין ר"נ לרבנן בדינא דכי ליכא לאשתלומי כו' ובגוונא דסובר ר"נ דבעל הבור משלם כו' משום דתורא אשכחיה בבורך אשכחיתיה גם רבנן יסברו כן לולא שהם סוברים דרשה דונפל ולא כו' לא משכחת לחיוביה ונמצא די"ל דלא פליגי רבנן ור"נ רק בחדא והוא בדרשת ונפל כנ"ל אבל בסברת דכי ליכא לאשתלומי מהאי. גם רבנן מצי סברי כן. ונהי נמי דמתני' לא אתיא כרבנן מטעם דרשה ונפל כו' אבל סברת כי ליכא לאשתלומי כו' אין ענין למחלוקת ר"נ ורבנן וקשה על רב שימי ב"א דלא הו"ל לתלות הלי דינא דא"א לאשתלומי מהאי כו' בר' נתן הא כרבנן נמי א"ש די"ל דלא פליגי כלל בזה ולמעט במחלוקת עדיף. וזה כוונת המהרש"א בלי ספק רק דסתם דבריו בעו"ש אמאי מוקי לה מתני' כר"נ כו' ור"ל בהאי סברא דכי ליכא לאשתלומי כו' דבזה א"ש כרבנן אבל אין כוונתו לאוקמי מתני' כרבנן מכל וכל וכן כוונתו בתירוצו וקושיא אלימתא היא. אמנם יש ליישב קושית המהרש"א עפ"י מ"ש רש"י שבת ס"ה א' ד"ה אבל של כסף כו' וללשון רבותי קשיא לי כו' ויש לאדן דרבנן כו' ע"ש וה"נ דכותיה דלר"נ מוכרח דכי ליכא לאשתלומי כו' משתלם מהאי משא"כ לרבנן ולכן קאמר שפיר דגם בזה אתיא כר"נ וזה נכון בס"ד:

דף סב ע"ב במהרש"א על תוס' ד"ה מרובה קתני. עי' מה שהקשה דתקשי לל"ק כו' והנראה דלק"מ כיון דהטעם שם משום דליכא טביחה כולו ומכירה כולו באיסור כמש"ש והוה כאילו לא מכרו כלל לא שייך למחשבינהו וכמו דלא חשיב שתשלומי כפל נוהג אף שלא טבח ולא מכר משא"כ דו"ה והמשנה לא חשיב רק מה שבד' וה' נשלמו הטביחה או המכירה מכל וכל ואעפ"כ אינו נוהג בו משא"כ בשותפים שאין בהם הטביחה כולו או המכירה כולו ואדרבה יש להק' על פי' התוס' דאיך נחשב זה לשיור וצ"ל דמ"מ נחשב זה להתחלת מכירה או טביחה באיסור וכנ"ל בירושלמי בפרקין דשאל ר"א אמאי לא חשיב שותפין וכללא דמילתא לענין תירוץ על ל"ב יש לומר כן אבל לא להקשות מזה על ל"ק וזה פשוט ולכן לא כתבו התוס' דשייר הפשוט ונתגלה דזה הוה כאילו לא נשחט כלל:

דף צג ע"ב במהרש"א על תוס' ד"ה בקלא עי' במהרש"א מה שכתב ועי' מהדורא בתרא שהשיג עליו דא"כ גם קושית התוס' לפלוגי בין עוברת לשאין עוברת בגזיעה לא קשה דניחא לאוקמי ככ"ע אף כרבנן ולרבנן גם בגזיעה עוברת הוה שינוי. ונדקו דברי המהרש"א דבלא"ה יש לדקדק על קושית התוס' הנ"ל דהא רבא אמר להדיא ואוקימנא כדברי הכל ואיך ס"ד לחלק בין גזיעה עוברת לאינה עוברת הגם דיש לומר דהא דקאמר כדברי הכל היינו גם כר"ש דאושה הוא מקשה מ"מ לרבנן שפיר אתיא ואם היה מחלק כנ"ל לא אתיא רק כר"ש. אמנם ניחא הכל עפ"מ מ"ש התוס' לעיל ס"ו א' ד"ה לא הספיק כו' לחלוק בין היכא שלא חל חיוב ראשית הגז ובין היכא שכבר נתחייב ברה"ע ע"ש כן ה"נ י"ל דע"כ לא פליגי רבנן אר"ש בגזיעה עוברת אלא במקום שלא חל החיוב כמ"ש גזז ראשון ראשון כו' בזה ס"ל דאף בגזיעה עוברת הוה שינוי אבל במקום שכבר נתחייב כההיא דלא הספיק ליתנו וכמ"ש התוס' הנ"ל י"ל דגם רבנן סברי דבעינן גזיעה שאינה עוברת דוקא וסברא הוא למעט במחלוקת וא"ש מ"ש ואוקימנא כד"ה. וגם דברי המהרש"א הולך ואור ומדר"ש אדר"ש מקשה מכח כ"ש ודו"ק:

דף צד ע"ב במהרש"א על תוס' ד"ה בימי כו' ודנין דיני גזילות כי ההיא דגזל פדנא כו'. כוונת התוס' דמייתי ראיה דדנין גזילות בבבל אף שאין סמוכין וכמ"ש התוס' לעיל פ"ד ב' ד"ה אי נמי מהנך ראיות דמייתי הכא וא"צ לפי' מהרש"א דלפי מ"ש א"ש:

דף צה ע"ב במהרש"א ד"ה מני לא ר' יהודה עיין מה שדחה קושית מהרש"ל ודבריו תמוהים חדא מי יימר דר"ש סבר גם בשבח שעל גבי גזילה נמי למחצה דלמא בהא כולה דנגזל משום דעדיין על גבי גזילה אכן בשבח שלא ע"ג גזילה למחצה משום דקנה קנה כו'. ועוד דאפילו אם נאמר דבהאי גוונא נמי סבר ר"ש למחצה מאי פליג בתרתי שייך הכא והא ר"ש יסבור בכולהו למחצה ואי תימא שיש חילוק בדברי ר"י והא השתא כי מוקית מתניתין כר"י אליבא דר"ז איכא נמי חילוק בין ילדה ולא ילדה וא"כ יכולין אנו ג"כ לומר כן ונדקו דברי המהרש"ל ודו"ק:

דף קז ע"א במהרש"א ד"ה עירוב פרשיות כו' וכן בפ"ק דב"מ עי' מה שהקשה ונשאר בצ"ע. אמנם כוונתם דהתוס' סובב הולך אמה שכתבו לעיל מינה דלפי' הקונטרס הוה לחיובא התם כופר הכל והכא נמי גבי סלעין דינרין דהם אמר אך שתים א"כ כופר הכל דעל שנים הסטר מסייעו ועל אידך ליכא הודאה ולפירש"י הוה ליה לחיוביה התם. ועי' בזה כי הוא ברור בכוונת התוס' ול"ק קושית המהרש"א:

דף קט ע"ב במהרש"א ד"ה בגמ' אמר רבא שהקשה לפ"ז למה לא אוקמה מתני' כר"י הגלילי ובהודה לאחר מיתת אביו עי' מה שתי'. ועיין תמורה כ"ה א' במש"ש דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ה"נ כיון שמיד שהודה קנאו השם לא מצי מחיל לנפשיה מטעם ירושה משום דדברי הרב כו' ובזה מיושב מה שהקשה מהרש"א לקמן בגמ' אי בעל אחרים הוא זוכה כו' דלמה לא נימא במתני' כן יעו"ש ולפי מ"ש ניחא דכאן קנאו השם ואיהו זוכה בעבור שהוא כהן והכל דברי הרב ודו"ק היטב:

דף קיא ע"ב במהרש"א ד"ה בתוס' ד"ה הגוזל ומאכיל כו' וז"ל המהרש"א הא ודאי דלרמי ב"ח מתני' נמי איירי כלאחר יאוש ולדידיה לא שייך למתני נותן דבלא נתינה נמי כו'. כוונת המהרש"א ור"ל דדברי התוס' מדויקים היטב דקאמרי לרב חסדא ולא לרמי ב"ח דבשלמא לרב חסדא אם נאמר דהוא הדין נותן נשמע מהדא דיאוש ושנוי רשות קני ומהנית לפניהם לא ידעינן זאת משום דרב חסדא סבר כרבא דרשות יורש לאו כרשות לוקח ומיירי בהכלו אבל לרמי ב"ח לא צריכא לכל זה דשמעינן מסיפא מהנית לפניהם ומאי דלא קמ"ל ברישא דבר זה ולימא לא זו אף זו דאורחא דתנא למיתני לא זו אף זו דוקא במילי דלא דמו הדדי דאע"ג דאתיא בתרייתא מק"ו מקמייתא תני לה אבל הכא חדא מילתא היא דנותן להם היינו ממש הניח לפניהם ועדיפא מינה וסברא כזו כתב הר"ן נדרים ס"ז א' ד"ה קיים אחד מהן. וזהו כוונת המהרש"א במאי דקאמר דלרב"ח כו' כלאחר יאוש ולדידיה [נ"ל במהרש"א אלא לדידיה] לא שייך למתני נותן דבלא נתינה נמי כו' אלא נראה [נ"ל במהרש"א ועוד נראה] וזה ברור בכוונת המהרש"א ודו"ק: סליק

פורת יוסף

חדושים מהג"מ יוסף שליט"א בר רפאל ז"ל חפק"ק ווילנא.

דף ב ע"א במשנה ארבעה אבות השור והבור עיין תוס'. וי"ל דתני להו לפי סדר החיובים דהא שור חייב על הכל ואע"ג דתני שור לרגלו מ"מ נכללו בו כל החיובים ובור פטור על הכל חוץ מבע"ת ונזקי אדם ואח"כ מבעה והבער שחייבים על קצת דברים וקצת דברים פטורים וכה"ג חשיב ב"מ (דף נג.) ד' שומרים שומר חנם והשואל וכתבו התוס' לקמן (דף ד:) דחשיב להו כסדר חיובם דש"ח פטור על הכל והשואל חייב על הכל וש"ש והשוכר חייבים במקצת. והא דהקדים מבעה להבער י"ל משום דבמבעה אין מחלוקת ובהבער פלוגתא דר"י ורבנן בטמון ולמ"ד מבעה זה אדם אפשר דתני לה גבי הבער להורות דאשו משום חציו כמו אדם המזיק ותייב בחמשה דברים לקמן (דף כג.): שם רש"י ד"ה לא מיחייב כו' אתולדה לא מיחייב. נראה דנ"מ אם חייב על האב או על התולדה היכא דמזיד על האב ושוגג על התולדה לא מיחייב דהא לא שב מידיעתו אבל אם היה מזיד על התולדה ושוגג על האב אפשר דחייב חטאת ועיין חולין (דף ה:) מומר לאכול חלב ואכל את הדם כו' וגם אפ"ל אם הפריש קרבן על התולדה והקריבו אפשר דהוו חולין בעזרה וצריך להביא חטאת אחר על האב: שם תוס' ד"ה ארבעה. אית דוכתי דלא תני הן. וי"ל דמשום דשלשה אבות נאמרו בשור לכן לא תני הן דהא באמת הם ששה אבות. עוד י"ל משום דגבי ד' שומרים שם באמת הם רק שלשה דהא שוכר דדינו כש"ח או כש"ש וכן גבי ד' ראשי שנים הם ג"כ מסיק שם שלשה לדברי הכל וכן אותם דמייתי התוס' במס' ע"ז ג' אמרות הן ג"כ פלוגתא דר"ש ורבנן כדאיתא התם (דף מח.) וכן גבי שלשה פגימות ע"ש משא"כ הכא וכארבעה מחוסרי כפרה דליכא מחלוקת: שם תוס' ד"ה ולא זו"ז כו' דחד מחד קל למצוא חומר. צ"ע דבאחרי דוכתי כתבו התוס' איפכא דעל מה הצד לא חש הגמרא לפרושי משום דפרכינן כ"ד משא"כ בחד מחד דבעינן קולא וחומרא כדאיתא חולין (דף קטו:) ואפ"ל דמשום הכא פירש התנא הכא משום דהא דיש בהן רוח חיים אפשר דנחשב פירכא כל דהו דאינה לא קולא ולא חומרא משא"כ פירכא דכוונתו להזיק וכן שיש הנאה להיזקו ע"כ מפרש התנא הכא דאע"ג דפירכא כ"ד היא מ"מ פרכינן לה על מה הצד דעדיין לא השמיענו התנא בשום מקום ועיין שבועות (דף ט) תוס' ד"ה שכן מרובה ובמהרש"א שם: שם באי"ד מכאן שאין עונשים ממון מן הדין. ולכאורה היא קושיא עצומה אבל י"ל דהמכילתא ס"ל דחיובא דבור הוא ברה"ר וכדאיתא לקמן (דף כט:) שני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאם הכתוב כאילו הם ברשותו ואלו הם בור ברה"ר וחמץ בפסח וא"כ הוי חידוש ולכן להמכילתא אין עונשים מן הדין ואע"ג דאיתא בתוס' חולין (דף סד.) דשני דברים לא הוי חידוש י"ל כיון דכאן חדא הוא באיסור וחדא הוא בממון הוי שפיר חידוש אבל הסוגיא דלקמן ס"ל דחיובא דבור הוא ברשותו וא"כ פריך שפיר אם על פתיחה חייב על כריה לכש"כ ואע"ג דבגמרא דידן ילפינן בור ברה"ר מהא דאם על פתיחה חייב על כריה לכש"כ י"ל דהמכילתא יליף לה ממקום אחר: ע"ב גמרא ג' אבות נאמרו בשור. מנינא אתא למעוטי בור או אש שעשה שורו ועיין לקמן (דף כב.) תוס' ד"ה לאו ממונו: שם רש"י ד"ה ואגב אורחיה כו' דאם נגח אדם ומת. ק' דמי הכריחו לרש"י לפרש על מיתה ולא על נזקין דלכאורה גם על נזקין דאדם אינו מועד ואינו משלם אלא חצי נזק וכן משמע לקמן (דף לו.) מועד לאדם אינו מועד לבהמה דמיירי הכל לענין נזקין ואפשר משום דס"ל כרע"ק לקמן (דף לג.) דתם שחבל באדם משלם נזק שלם וא"כ אין נ"מ בין תם למועד. מ"מ נ"מ לענין לשלם מגופו ועיין לקמן (דף ה) בתוס' ורש"י:

דף ג ע"א גמרא בשערה דרך הילוכה. עיין פירש"י ואפ"ל דבשערה כן הוא שם בגד שמלבישין אותה כדאיתא כתובות (דף סו:) נכרכת בשערה וכן נדרים (דף סו:) אתה מוכר שער ראשך פי' הכיסוי שעל הראש: שם רש"י ד"ה אידי ואידי. הקשה רעק"א ז"ל בגליון דדלמא השתא דכתיב ובער דהיא שן אמרינן ושלח קאי על שן אבל אי לא הוי כתיב אלא ושלח לא הוה מוקמינן לה אשן. ול"נ דס"ל דהא בודאי

התורה

התורה לא סמכה על קראי דדברי קבלה אלא אנן הוא דלא ידעינן ומייתי התנא ראיה מדברי קבלה דכן הוא כוונת התורה אבל התורה לא חששה על זה וא"כ שפיר מקשה רש"י ז"ל ותוס' והא כיון דידעינן דובער זה שן ממילא ידעינן דושלח זה הרגל דהא נ"ל דהתורה כתבה תרוייהו כי היכי דנדע דושלח קאי על שן דהא גם השתא לא ידעינן דהא התורה לא סמכה על דברי קבלה הנאמרה אחר כמה דורות: שם תד"ה לא יי' כתיבי כו' ואי הוה כתיבי בור ה"א דוקא בור. עי' במהרש"א ובמהדורא בתרא וכפי שכתבו התוס' בסנהדרין (דף מה) דאי הוה כתיב בור ה"א דוקא עמוק הרבה דאי אפשר דלא ימות נסתרים כל דבריהם: ע"ב גמ' אלא אתולדה דרגל כו' בתני נזק צרורות. אע"פ דגם בשן שייך צרורות כמש"כ רש"י ז"ל לקמן (דף יח:) ד"ה שהטילה גללים וכן בקרן שייך צרורות למאי דמיבעיא (דף יט.) אם יש שינוי לצרורות לרביע נזק ואם יש העדאה י"ל משום דקתני הכי במתניתין לקמן (דף יז.):

דף ד ע"ב גמרא ואימא מבעה זה האש. י"ל דהוה ס"ל דאע"ג דתנא ההבער מ"מ תני המבעה דמבעה היינו שהדליק בתוך של חברו וההבער הוא שיצא מעצמו ולקמן (דף סא:) מפליג הגמרא בין מדליק בתוך שלו למדליק בשל חבירו וי"ל עוד דפלוגתא דריו"ח ור"ל לקמן (דף כב.) אם אשו משום חציו או משום ממונו הוא דוקא במדליק בשלו משא"כ במדליק בשל חבירו דכו"ע משום חציו ועיין בנ"י שכתב דלכן קתני ההבער משום דאשמעינן דאע"ג דיצא מעצמו ובזה יתורץ כמעט כל קושיות הגמרא דמקשה דזה נקרא רוח חיים מה שהוא עצמו הדליק בשל חבירו משא"כ אם שיצתה מעצמה נקרא אין בו רוח חיים ומ"מ הגמרא לא ניחא ליה בהכא: שם רש"י ד"ה אדם כו' אבל נזק לא חשיב. קשה דהא השתא קיימינן בסברא זו דנילף שור שמשלם נזק מאדם והיאך יאמר מה לאדם שמשלם נזק כיון דהא גופיה ילפינן מהדדי ולהעמים זאת בכוונת רש"י דוחק: שם ד"ה תנא ליה ש"ח והשואל דהתם נמי שייך גנבה כו' והא דנקט הכא והשואל לאו דוקא דהא לא אשכחן ליה דנפטר לא בטענת גנב ולא בטענת גזלן ע"כ. וצ"ע דהא אשכחן בשאלה בבעלים דפטור וכמו שכ' התוס' לקמן (דף נז:) תוס' ד"ה כמאן ש"ש וכן ב"מ (דף מב) תוס' ד"ה אמר שמואל גבי ש"ש ומסתמא ה"ה לגבי שואל:

דף ה ע"א גמרא תנא היזקא דמנכרא. גיטין (דף מא.) תוס' ד"ה בהיזק שאינו ניכר כו' נ"ל דהאי היזק שאינו ניכר חשיב ניכר טפי מההוא דפי' הניזקין (דף נג.) עכ"ל וא"כ הו"מ למתני תלתא: שם רש"י ד"ה תחת נתינה כו' שוכר אינו כתוב בתורה אבל דינו כש"ש. צ"ע למה לא כתב כמו דאיתא לקמן (דף קז:) שוכר אי למ"ד כש"ש היינו כש"ש אי למ"ד כש"ח היינו כש"ח אע"ג דרבא גופיה ס"ל שוכר כש"ש כמו שהוכיחו התוס' (דף נז:) ד"ה סברוה מהא דב"מ (דף לז) מ"מ מפרים רבא אליבא דכו"ע: שם בא"ד מקודם בשומר חנם כתיב ישלם וכן בש"ש ובשואל. לכאורה לא הוה צריך למילף מישלם דהא הוה מצי למיגמר מנתינה וכדאיתא לקמן (דף קז) שומר שכר אתיא נתינה מש"ח וכן גבי שואל לכאורה הוה מצי למילף מוא"ו מוסיף וכדאיתא לקמן (דף קז:) ע"ש וא"כ לא הוה צריך כלל לג"ש דישלם דגבי ד' שומרים מצי למילף מנתינה וכן בתשלומי ד' וה' דכ' רש"י ז"ל לקמן דיליף מישלם ה"כ הו"מ למילף מתחת דכתיב תחת השור וגם קרן וכפל בכלל וא"כ אין צריך כלל ג"ש דישלם ואף אם נאמר דקרן וכפל אינו בכלל ד' וה' דה"א דזהו דוקא בבע"ח וטבח או מכר משלם ממיטב משא"כ כשאין בע"ח או כשאין טבח אינו משלם ממיטב הדא דזהו דוחק ועוד דא"כ אמאי כתב רש"י ז"ל דקרן דגנב בכלל כפל הוא מנ"ל דלמא דוקא היכא דבאו עדים דמשלם כפל משלם ממיטב אבל קרן לחודיה אפשר דאינו משלם ממיטב ועוד דלמ"ד חד בגנב וחד בטוען טענת גנב א"כ גם גבי גנב נזכר יתן. ועיין בנימוקי יוסף דמשמע דהרבעה אבות גופיה ילפינן מרגל ושן בגז"ש דישלם אולם מלשון רש"י ז"ל משמע דלגבי ד' אבות לא בעינן כלל לג"ש אלא ממילא שוי' להדדי לגבי מיטב. וי"ל דלא גמרינן נתינה אלא היכא דכתיב גבי תשלומין אבל מה שנזכר בפרשה נתינה אע"ג דגמרינן לג"ש לגבי דבר אחר מ"מ לגבי מיטב לא גמרינן. ומ"מ קשה על רש"י ז"ל שכתב וקרן דגנב בכלל כפל הוא למה לא כתב דכתיב מפורש אם זרחה וגו' שלם ישלם והתם קאי על קרן דהא כתיב ונמכר בגנבתו ובקדושין (דף יח) דרשינן בגנבתו ולא בכפלו א"כ לא קאי אלא על הקרן גם ק' דהא לא צריך כלל קרא על גנב עצמו כיון דכבר כתיב בש"ח בטוען טענת גנב דמשלם ממיטב א"כ כש"כ בגנב עצמו וכדאיתא לקמן (דף סד:) לא לכתוב בגנב וליתי בק"ו מטוען טענת גנב ותירוץ הגמרא שם דה"א דוקא בשבועה לא שייך כאן והאפשר דלרווחא דמלתא כתב רש"י ז"ל כאן: שם תוס' ד"ה הא תברא כו' אין לפרש דהזר בו. צ"ע דא"כ מאי קאמר בערכין (דף יד:) תבל בזה ובזה משלם כ"ש לימא דלא כרע"ק וא"כ אמאי לא אמר דלהכי לא קתני תם משום דזמנין דלא משלם נזק שלם וכמו שפירש"י ז"ל כאן ושם לא שייך קושית התוס' גם קשה מאי קאמר שם הגמרא במועד אין בתם לא לימא מתניתין דלא כרע"ק מנ"ל הא ר"ע נפקא ליה מכמשפט כתחתון ולא כעליון וכמשפט כתיב גבי בן ובת ואה"נ כתיב אם עבד וא"כ אפשר דגבי עבד גם רע"ק מודה דהם אינו משלם אלא חצי נזק כמו אם נגח בהמה וכדאיתא לקמן (דף מט) דמשלם דמי ולדות לאדון משום דתמרתא מעברתא בעלמא הוא דאזיק אע"פ דפטור מדמי ולדות אם נגח בת ישראל גם אנו נאמר כמו כן להיפך כיון דהרבוי דכמשפט כתיב גבי בן ובת דמחולקים בעבד: שם תוס' ד"ה המטמא הומ"ל דל"ת משום דבשוגג פטור. ק' דהא בגיטין (דף נג:) איתא המטמא והמדמע והמנסך אחד שוגג ואחד מזיד חייב דברי ר"מ ריו"ח בשוגג פטור במזיד חייב וא"כ הוה אמר תינח לר"י לר"מ מא"ל והכי תזינן דגמרא מהדר לאוקמי כמולהו בין למ"ד שמיה היזק בין למ"ד לא שמיה היזק וי"ל דס"ל לתוס' דבהא פלוגתא דאמוראי ע"כ מהדר לאוקמי כמולהו משא"כ בהא דסתם מתניתין דפטור בשוגג מ"מ תירוץ הגמרא יותר מרווח:

דף ו ע"ב גמרא חב המזיק חייב המזיק מיבעיא ליה. אפ"ל דלשון חב משמע שאינו אלא שיש עליו חיוב וכס"ג כ' הט"ז בהל' רבית (סי' קסה) דרבית קצוצה אע"ג דיוצאת בדיינים מ"מ אין בע"ח גובה ממנה אלא דוקא כשתובע ע"כ מקשה חייב מיבעיא ליה ונראה דע"כ אמר רב האי תנא ירושלמי הוא משום דרך הוא במנינא דרבי כדאיתא גיטין (דף נט) ועיין לקמן (דף לו:) ובבעה"מ שם ובפרש"י פ' משפטים גבי דמי ולדות דדוקא כשתובע הבעל בב"ד מחויב לשלם:

דף ז ע"א גמרא וכ"ת קסבר רע"ק כל ב"ח דינו בעידיות. צ"ע דלא אשכחן מאן דאית ליה הכי ונראה מזה להביא ראיה לשיטת הרמ"ה לקמן (דף ח.) הביאו הנימוקי יוסף עלה דרבינא אמר בדעולא קמיפלגי היינו למאן דלית ליה דעולא סבירא ליה דמן התורה ב"ח דינו בעידיות להיפך מפירוש רש"י ז"ל שם: שם תוס' ד"ה שור רעהו בסופו ומיהו למ"ד איכא כופר ברגל כו'. וכ"ל לפי מה שכתבו התוס' לעיל (דף ד) בד"ה כראי אדם הקשה ריב"א מאי הומרה היא זו שא"ה דקים ליה בדרב"מ ונראה דתירוצם לא שייך אלא לגבי קרן דהא הבעלים חייבים מיתה בידי שמים כדאיתא בכתובות (דף לז) וכן סנהדרין (דף טו) וא"כ שפיר קאמר לא ראי השור שמשלם הכופר שחייב מיתה בידי שמים או כופר משא"כ אדם שאינו חייב בשוגג מיתה בידי אדם ומ"מ אינו משלם כופר וא"כ ברגל הא אין בעלים חייבים מיתה בידי שמים דהא אין השור בסקילה וא"כ הלא אדם חמור ואם תאמר היאך אפ"ל דמשלם כופר ואינו חייב מיתה בידי שמים י"ל דהא כודאי לר"י הגלילי דס"ל דהם משלם חצי כופר לא שייך לומר דבעלים חייבים מיתה וכש"כ למ"ד פלגא נזקא קנסא: שם תוס' ד"ה ישלם מדעתו משמע וא"ת דבפרק הזרוע (דף קל.) ישלם בע"כ משמע. ואפ"ל דלא קשיא כלל דבד"ה ישולם בסופו אבל ישלם משמע נמי מדעתו עכ"ל וא"כ הרי מבואר דעולא אמר דיקא נמי מדכתיב ישלם הוא דוקא בע"כ א"כ שפיר מקשה ליה אביי הא ישלם כתיב ומשמע בין שמשלם מדעתו ובין שמשלם בע"כ לעולם משלם ממיטב משא"כ התם בחולין דר"ל דמגד הדין לא מיחייב כלל אלא דוקא מרצונו אקשי' ליה שפיר תנא תנה ישלם ואה"מ דמדת חסידות דוקא שנו כאן תדע דלמה לן לאפושי מחלוקות בין עולא ואביי דעולא סבר ישלם משמע דוקא בע"כ ואביי סבר דוקא מדעתו מסתי' דאביי סבר דישלם משמע בין מדעתו בין בע"כ:

דף ח ע"א תוס' ד"ה מה דרכו כו' ואע"ג דשלית ב"ד היה מוניא. וי"ל דעולא ס"ל כשמואל דא"ל בב"מ (דף קיג) דשליח ב"ד ג"כ מנתח נתותי אבל לכנוס לביתו גם שליח ב"ד אסור ואתא שפיר בהא דאמר הגמ' ואבע"א דעולא איכא בינייהו ולא אמר לימא דעולא תנאי היא כדאמר עירובין (דף לא) וב"ב (דף פח) אלא משום דהכא כבר פליגי תנאי בהא ב"מ (דף קיג): שם תוס' ד"ה מכרן לאחד כו' ולהחזיר הזיבורית לבעלים כאילו לא קנאם לעולם. ק' לכאורה מאי דחקו בכך דהא לכאורה אף אם יחזור וימכור לבעלים ג"כ ילכו לבע"ח גופיה דהא יש לו ב"ח וי"ל דס"ל להתוס' מדקאמר הגמרא מהדרנא ולא אמר מזבנינא משום דאיירי אף בדלא כתב דאקני או לשמואל דמיבעיא ליה התם בב"ב (דף קנז) דאיקני אי קני או לא וא"כ אי אפשר ליה למימר מזבנינא ליה דלמא אזיל המוכר ומוכר להזיבורית לאחר ואז בע"כ יקחו בבע"ח ובכתובה מלוקח ראשון ונמצאו קרח מכאן ומכאן ע"כ אמר הגמרא מהדרינא דאז גם אם יחזור וימכור לאחר ג"כ ילכו ללוקח השני:

דף ט ע"א תוס' ד"ה פשיטא. עיין מהר"ם שהקשה מתוס' לקמן ד"ה וטרף ע"ש ול"נ דאין כאן קושיא כלל דכוונת התוס' שכתבו שעשאו אפותיקי היינו דאחר החלוקה נתוודע להם שהיא אפותיקי דאם כוונת התוס' כשידעו בשעת החלוקה דזהו אפותיקי א"כ בודאי מחל וא"כ שפיר כתבו התוס' דהכא בשעת חלוקה מי שלקח הקרקע ידע שעל אחיו אינו מוטל כלל גם אם יהיה חוב משא"כ בשחלקו קרקע שהיה נכנסים בספק בשעת חלוקה ומשו"ה ויתר כל אחד: ע"ב רש"י ד"ה בשלים ביתו חייב לבזבז במצות לולב או ציצית או ס"ת. לכאורה מ"ש ציצית מיותר דהא בידו ליתן במתנה כמבואר במ"א (סי' יג) ואפ"ל דכוונת רש"י ז"ל היא דיש לו ארבע כנפות ובהם ציצית חוטי לבן ותכלת אין לו וקי"ל מנחות (דף לח) דתכלת אינו מעכב את הלבן ולהפקירו אינו יכול דא"כ יבטל מצות ציצית של לבן וא"כ מחויב הוא לקנות גם תכלת:

דף י ע"ב גמרא ואב"א בפלוגתא לא קמיירי ולא והא אוקמינן דלא כרבי דלא כרבי וכרבנן מוקמינן. ופירש"י דהלכה כרבים ולכאורה ק' המקשה מאי קסבר וי"ל דהמקשה הוה ס"ל דהלכה כרבי ואפילו מחביריו כ"ב (דף קכד) ולהכי קאמר המתרץ דלא כרבי וכרבנן מוקמינן דאע"ג דהלכה כרבי מחביריו מ"מ הוי יחיד משא"כ ר"י בן בתירא לגבי רבנן ובזה יש לתרץ קושית המהרש"א ז"ל בע"א בתוס' ד"ה ואי ליכא שדחק בדברי התוס' ולדברינו אתי שפיר דעיקר קושית המקשן היא נ"ל לאוקמי דלא כרבי כיון דס"ל דהלכה כרבי מחביריו יותר הו"ל לאוקמי כר"י בן בתירא דלית לן כללא בזה והמתרץ תירץ לו דיותר טוב הוא לאוקמי כרבים אע"ג דלסברתו לית הלכתא כוותייהו וכיוצא בזה מצינו בגיטין (דף ל ע"א) בגמ' עולא אמר הא מני ר' יוחי היא כו' כולהו כעולא לא אמרי כיחידאה לא מוקמינן ע"כ אע"ג דבעירובין (דף מו) איכא מאן דס"ל הלכה כר' יוסי מחביריו וגם שמואל גופיה פסיק כר' יוסי וכדאיתא שם בתוס' אעפ"כ אמר כיחידאה לא מוקמינן וגם לתירוץ התוס' השני שכתבו דדוחק הוא לאוקמי במיתה ולא לנזקין היינו משום דזה הבור גופיה שהשלימו לעשרה חייבים שניהם בנזקין ורק למיתה אינו חייב אלא האחרון זה לא נקרא בהכשר כל נזקו אבל כי מוקמינן כר"י בן בתירא שפיר אף דמיירי לענין קטלא לא לענין נזקין.

דף יא ע"א גמרא אין שמין כו' ואני אומר אף לשואל איבעיא להו. אף לשואל שמין כו' או דלמא כו' אין שמין. י"ל דתליא בהא דאיתא לקמן (דף קיב) אמר רבא הניח להם אביהם פרה שאולה כו' ע"ש דאיכא שם שתי לשונות אי אמרינן דמשעת שאלה חל חיוב אונסין או בשעה שיתאנס דאם אמרינן דבשעת שאלה נתחייבו באונסין הוי דינו כגנב וכגזלן ואין שמין וא"א דבשעת אונסין נתחייב דינו כמזיק ושמין ובזה יש ליישב דלכאורה אמאי קאמר התם איכא דמתני אריפא ופליגא דר"פ ואיכא דמתני אסיפא והיינו דר"פ דהא לכאורה יותר טוב לומר דלא פליגי אולם לפי האמור אתי שפיר דהא מסקינן דרב מעיקרא הוה ס"ל אין שמין ולבסוף מספקא להגמרא אי בעי אי לא ע"כ קאמר תרי לישני: שם גמרא אמר עולא שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון כו' מונין לה מן הראשון. ופירש"י ז"ל דמיום ראשון טמאה ואפי' הולד לידה יבשתה. וק' לכאורה דהא קי"ל דא"א לפתיחת הקבר בלא דם ועי' בכריתות (דף י.) ובנדה (דף כא) וי"ל דהכא איירי כי היא בימי זיבה דהא קי"ל נדה (דף לו:) המקשה בתוך י"א יום טהרה משום הדם אבל גם על זה קשה דהא קי"ל (דף לח) בנדה דאין קושי לנפלים ומ"מ י"ל דאם משום הדם היתה שומרת יום ומותרת ביום השני דמקצת היום ככולו כדאיתא שם (דף לו.) משא"כ מחמת הלידה גם י"ל דמיירי ביום י"א דלא צריכה כלל שמירה ומותרת ביום שני אפילו אם תראה ביום י"ב לא תסתור כלל: שם תוס' ד"ה דאין מקצת שליא כו' ואי ברה"י אפילו בספק ספיקא. ואפ"ל דלא ילפינן מסוטה אלא בענין דשייך לחלק בין מקום רואין לאין רואין אבל לגבי שליא וכן באשה שראתה דלא שייך לחלק בין מקום סתירה למקום רואין לא מחלקינן כלל:

דף יב ע"א גמרא הוה עובדא ואגבוה דייני דנהרדעי. עיין סנהדרין (דף יז) דייני דנהרדעי רב אדא בר מניומי: שם רש"י ד"ה אל על הקרקע כו'. הלשון אינו מדוקדק דהא המלוה הוא שכותב כן לב"ד וב"ד הם המגבים לו ועיין גיטין (דף לו.) ובשביעית: שם גמרא הא קי"ל דלא בעינן צבורין אלא שאני מטלטלין דניידי. ברמב"ם (פ"ד הי"א) מהלכות מכירה העתיק כן והקשה עליו הראב"ד בהשגות מסוגיא דכ"ב (דף מד) דמוכר לו פרה דמשמע שם דאף במטלטלי דניידי לא בעינן צבורין ול"נ דלא קשה כלל דהא התם לגבי שעבוד מיירי ואפשר דאף במטלטלין דניידי לא בעינן צבורין משא"כ הכא דאיירי לגבי קנין י"ל דשאני בין דניידי ללא ניידי וכן מחלק הגמ' בב"ב (דף קנז) דאע"ג דאקני לא יוכל למכור דהא אדם אין מקנה דבר שלא בא"ע מ"מ דאיקנה משתעבד:

דף יג ע"א גמ' אמר מר בן עזאי אומר לרבות את השלמים איצטריך לשני אילימא למעוטי בכור הפתא כו' רבינא מתני לה אסיפא כו'. הגאון הגדול מוהרש"ם זצ"ל הקשה והניח בצ"ע הא ע"כ בבכור בהו"ל קאמר כפירש"י וא"כ ה"ל להכניס בק"ו דשלמים קיימי להקרבה משא"כ בבכור וכש"כ דקשה למאן דמתני אסיפא דנסי דקדושה מרחם אלימא ליה טפי מהטענת סמיכה כו' מ"מ הרי יש מעלה בשלמים דחזיא להקרבה עכ"ל ול"נ דאפשר לומר דסוגית הגמרא היא כן אילימא למעוטי בכור כו' השתא ומה שלמים דטעונים סמיכה כו' אמרת ממון בעלים הוא בכור מיבעיא דהא גם להקרבה לא חזיא וא"ת מה לבכור שקדש מרחם ושלמים לא קדשי מרחם א"כ הוי להו שקולים דשלמים טעונים סמיכה כו' אבל לא קדשי מרחם ובכור אינו קדוש מרחם אבל לא חזיא להקרבה והי מפקית מהפסוק וגם לרבינא אילימא למעוטי שלמים השתא בכור שקדוש מרחם אמרת כו' וא"ת מה לבכור דאינו חזיא להקרבה א"כ הוי להו שקולים והי מינייהו מפקית וא"ת א"כ דזה ק"ו לכן לא אמר רק אחד והשני מפקית מדין ק"ו אבל א"א דמקשה מדין שקולים למה לא כתב בפירוש בכור ושלמים י"ל דכה"ג איתא בחולין (דף קס) בש"א מקנה ובה"א מדיה ואסקינן שם דלב"ש מקנה וה"ה למדיה ולב"ה מדיה וה"ה למקנה אע"פ דהם שקולים ע"ש ובכה"ג לא אמר רק אחד: ע"ב נכסים של בני ברית כו' תנא והדר מפרש. ק' לכאורה למאי תני תרתי ואפ"ל דמיתורא דסיפא אשמועינן דאם אכלו שני שורים של בן ברית ושל אינו ב"ב בן ברית פטור והאינו ב"ב חייב ועי' ח"מ (סי' תכ): שם נכסים המיוחדים כו' תנא והדר מפרש. לכאורה ק' נ"ל לתני תרתי ואפ"ל דאילו ממתניתין דלקמן הו"א דוקא בשכל אחד טוען ברי כפשטיה דלשון זה אומר שורך הזיק אבל כשטוענים שמא החיוב על שניהם ע"ש קמ"ל כאן נכסים המיוחדים וכפירש"י ז"ל ד"ה למעוטי וז"ל ומיוחדים דמתניתין הכי משמע כו' שאין בהם ספק: שם אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהפקר מאן תבע ליה. הומ"ל לכאורה כגון שהפקיר וא"כ תזר בו וכדאיתא נדרים (דף מג:) המפקיר שדהו עד ג' ימים יכול לחזור בו ע"ש וא"כ שפיר אשמועינן דאע"ג דחזר בו ותובע נזקו בכ"ז כיון דבשעת ההיזק היה יכול לזכות בו המזיק פטור. ועיין ח"מ (סי' רעג):

דף יד ע"ב גמרא אמר רבה בר עולא דבר השוה כל כסף כו' והאיכא עבדים ושטרות א"א כו' דבר הנקנה בכסף והאיכא עבדים ושטרות. וקשה לכאורה דהמקשה מאי קסבר אחרי דהקושיא במקומה עומדת וי"ל דהתרצן הכי קאמר דבר הנקנה בכסף ולא במשיכה כשאר מטלטלין משא"כ בעבדים שנקנו גם במשיכה וכדאיתא קידושין (דף כב:) והמקשה לא ניחא ליה בזה דהא לא קתני במתניתין שאינם נקנים אלא בכסף שנקנים בכסף קתני והא עבדים נמי נקנים בכסף:

דף טו ע"ב גמרא והלכתא פלגא נזקא קנסא היובתא והלכתא אין טעמא מאי כו'. אפ"ל דהמקשן והמתרץ מחולקים בזה משום דאשכחן זימנין דהכלל והדיוק שניהם בדוקא וזמנין חדא דוקא ועיין חולין (דף כ.) ברש"י ד"ה אמר שמואל ובמהרש"א שם וא"כ המקשה סבר דכמו הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק לעולם קנסא כן הדיוק דכמה שהזיק ופחות ממה שהזיק הוא לעולם ממון והמתרץ השיב לו דכללא קמא דוקא והדיוק פעמים ממון ופעמים קנס ומחולקים בזה דהמקשן מוקי לה מתניתין כרבנן דר"ע דס"ל דעדים זוממין ממונא והתרצן מוקי לה למתניתין כר"ע דס"ל מכות (דף ב:) דעדים זוממין קנסא ומבואר לעיל (דף ה.) ברש"י ד"ה עדים זוממין לא מקרי יתר על מה שהזיק ודו"ק:

דף טז ע"ב רבינא אמר כי קאמר שמואל באחרי תרבות ואליבא דר"א א"ה אפילו דרס ואכל ליחייב כו' קשיא. ואפ"ל דרבינא קאי אמילתא דרנב"י דאמר דבריייתא לנדדין קתני ע"ז קאמר רבינא דמילתא דשמואל הוי לנדדין וה"ק אפי' ברה"ר זימנין דדרים ואכל פטור דהיינו כשלא היה בן תרבות וזמנין דטריף ואכל ג"כ חייב דהיינו כשהיה בן תרבות ועכשיו מהדרינן ממאי דהוה ס"ל דאורחיה דוקא בדריסה דאדרבה מדאשכחינן בפסוק ארי טורף וכן הא דכתיב גבי שומר שכר טרפה פטור היינו טרפת ארי דהא קי"ל זאב אחד אינו אונס ב"מ (דף צג:) ס"ל להיפך וקמ"ל שמואל דאפילו כשדורס פטור דמ"מ אורחיה הוא אף דלא נזכר בקרא וכשטרף אף דנזכר בקרא דהיינו אורחיה מ"מ פעמים שהוא חייב ברה"ר דהיינו כשהוא בן תרבות ואשכחן במס' מקואות הביאו הר"ן במס' שבת ובמס' נדרים גבי מעיין המשוך כנדל שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בכ"ש ע"ש ומ"מ הגמרא לא ניחא ליה בזה:

דף יז ע"א תוס' ד"ה כיצד כו' ותימה כו'. ואפ"ל משום הכי פתח ברגל משום דמסיק רב פפא לעיל (דף ג:) דכולהו אבות תולדותיהן כיוצא בהן לבר מרגל ע"כ פתח כיצד הרגל היינו על איזה אופן חייב נזק שלם דהא אשכחן גבה דמחייב ג"כ חצי נזק דהיינו צרורות וכדמפרש:

דף יח ע"ב גמרא בהמה שהטילה גללים רב יהודה אמר נזק שלם כו'. עיין במהדורא בתרא למהרש"א ז"ל שהקשה אמאי לא מוקי הגמרא פלוגתייהו בחצר הניזק וגללים כגופיה דמי וקא מפלגי בפלוגתא דר' טרפון ורבנן דרב יהודה ס"ל כר"ט דהם משלם בחצר הניזק נזק שלם ע"ש ואינה קושיא כלל דלקמן (דף יט:) איתא ההוא חמרא דפלסא לסליה ואכליה לנהמא חייביה רב יהודה לשלם אנהמא נזק שלם ואסלא חצי נזק א"כ מדחייביה אנהמא נזק שלם משום שן מסתמא היה בחצר הניזק ואפ"ה לא חייביה אסלא אלא חצי נזק הרי מפורש דר' יהודה לא ס"ל כר' טרפון:

דף יט ע"א גמרא בעא מיניה רב ירמיה מר' זירא כו' א"ל הדרי בי איתיבי' כו'. נ"ל הא דהדר אקשי' ליה משום דמקושיא ראשונה י"ל דלא הדר ביה מהא דאמר עקירה אין כאן הנחה יש כאן אלא מהא דפטר כרה"ר משום דמעיקרא הוי מיבעיא ליה בין בצרורות ע"י שינוי בין בצרורות כאורחייהו ופשיט ליה דפטר ברה"ר ואח"כ חזר וס"ל דצרורות ע"י שינוי חייב ברה"ר אבל בצרורות כאורחייהו ס"ל כדמעיקרא דהוי תולדה דרגל ומוקי בברייתא דהיתה מהלכת בדרך בצרורות ע"י שינוי ע"כ הקשה לו ממתניתין דרסה על הכלי ושברתו מדחייב על הראשון נזק שלם מסתמא איירי כאורחייהו ואפ"ה מחייבא על השני כרה"ר וכשאמר לו שוב הדרי בי עדיין אפ"ל דאע"ג דעל הראשון משלמת כ"ש מ"מ הא דחשיב הותז על השני הוי ע"י שינוי וכמש"כ התוס' במתניתין ע"כ הקשה לו שוב מדר' יוחנן דאמר אין חצי נזק חלוק ומזה הדר לגמרי עוד י"ל דהא דקאמר הגמ' ואב"א כי קאמר ר"י אקרן כוונתו אתולדה דקרן ע"י שינוי ובזה התירוץ מיושבים כל הקושיות:

חשק שלמה

חדושים מהג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"צ דווילנא.

דף ב ע"א במשנה השור והבור וכו'. נ"ב לכאורה קשה למ"ד דתנא שור לרגלו אמאי לא תני הבהמה כלישנא דקרא ושלח את בעירה דהיינו בהמה דמתרגמינן בהמה בעירה (בראשית ז') ונראה דטפי ניחא ליה למנקט שור דכתוב גבי קרן לכלול בו גם קרן בחצר הניזק לר"ט דהוי ג"כ מועד מתחלתו והא דאמרינן בגמ' לקמן דף ד' כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן היינו לרבנן דר"ט וכדאמרינן שם וליתנייה בהדיא בתמין ולבסוף מועדין לא קמיירי [או דר"ל לאתויי קרן ברה"ר]. ובזה ניחא נמי מה דלא תני בהדיא במשנה הרגל ודו"ק. ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשו התוס' דלמ"ד דתני שור לרגלו לא הוי כסדר הפרשה ולפי מ"ש ניחא: שם והמבעה וההבער. לכאורה יש לדקדק למאן דאמר דתני מבעה לשינו אמאי לא תני והשן בהדיא כמו דתני בברייתא ע"ב. או בלשון והמבעיר כלישנא דקרא ובער בשדה אחר ובתוספתא דמכילתין דיש פ"ט תני באמת המבעיר וההבער. ונראה ליישב בהקדם מה דיש להעיר במאי דכתבה התורה גבי שן ורגל בלשון כי יבער איש שדה או כרם דפתח הכתוב בנזקי גופו ומסיים בנזקי ממונו ונראה דהתורה רמזה לנו בלשון זה דפי פרה כחצר הניזק דמי ופי' התוס' לקמן דף כ"ג כגון אם הושיט בפי פרה חש"ו וכו' ואעפ"כ חייב בעל הבהמה וזהו דקמ"ל הכתוב דאף אם שם איש אחר בפיה מכל מקום חייב בעל הבהמה כמו דהוא עצמו היה נותן בפיה ומשו"ה כתיב ובער בשדה אחר ולא כתיב ובערה לשון נקבה ודו"ק והשתא ניחא לשון התוספתא דנקט והמבעיר כלישנא דקרא ובער. ומתני' בא לאשמועינן עוד דבכה"ג אינו חייב בעל הבהמה רק אם שם בפיה דפעמים מגולה ופעמים מכוסה אבל אם הניח המאכל בבית הבליעה במקום דאינה יכולה לחזור אז בעל הבהמה פטור והיינו דתני המבעה. והברייתא דתני השן קמ"ל עוד תידוש דין דשן אינו מועד מתחלתה רק אם לעסה המאכל בשיניה אבל אם בלעה המאכל ולא לעסה הוי משונה ואינה משלמת כי אם חצי נזק ודו"ק: שם לא הרי השור כהרי המבעה. לכאורה קשה דהא מסקינן בגמרא דמושלה מפקינן תרוייהו דהי מינייהו מפקת ובער מבעי ליה דאפי' אזלא ממילא חייב ומאי מקשה דליתני הדא וכילף אידך מיניה דהא לא כתיב באמת רק חד קרא. אכן באמת נ"ל דכוונת התנא להקשות דלמה כתב קרא בלשון ושלח

ושלא כדי דמליף מיניה תרוייהו והלכך הוצרך נמי למיכתב ובער להורות דאפי' אזלא ממילא חייב לכתוב בפירוש רגל ומליף שן מיניה ולא הוצרך לקרא דובער וכמו בקרן דחייב אפי' אזלא ממילא משום דלא כתיב שלח ולכך אומר דלא הרי וכו' והלכך סוף סוף הוי הוצרך למכתב תרי קראי. ונראה דהא דאמר דלא נפיק חד מתרויה היינו לחיוביה נזק שלם אבל לחייב חצי נזק בוודאי איכא למילף דהא איכא למימר קרן יוכיח דאין הנאה להזיקה וגם אין הזיקה מצוי ואעפ"כ חייב חצי נזק ובזה יובן דברי רש"י במה דגבי בהרי האש כתב דאי לא כתביה רחמנא הוה אמינא ליפטר וגבי לא הרי השור לא כתב כן ולפי מה שכתבתי אתי שפיר משום דלחצי נזק בוודאי הוה ילפינן וכמה שכתבתי: וההבער. עי' בתוי"ט שהעיר דמאי לא תני אש כמו בסיפא ע"ש ונראה דלשון אש דקרא היינו אם לא שמר אשו והלכה ע"י רוח מצויה והזיקה ועדיין לא כלו חציו ולשון בערה דקרא היינו במה שתדלק את"כ מאליו במקום דכלו חציו הלכך ע"כ הוצרך התנא למיתני בלשון וההבער להורות דבנזקי ממון קמיירי ובנזקי גופו לא קמיירי ולמ"ד דמבעה זה אדם ומיירי מתני' גם בנזקי גופו מ"מ בוודאי לא הוצרך למיתני נזקי אש במקום דלא כלו חציו דנכלל בכלל אדם המזיק דהא קיי"ל כר"י דאשו משום חציו ודו"ק:

דף ג ע"א בגמ' תולדה דשן מאי היא וכו' מאי דמפרש שן ברישא וכן בברייתא חשיב שן מקמי' רגל ואף דבקרא כתיב ושלח ברישא היינו משום דמושלח שמעינן תרתי וקרא דשן בהמות אשלח בם דמיניה ילפינן דושלח היינו שן כתוב בתנ"ך מקודם. דושן בהמות כתיב בתורה פ' האזינו וקרא דמשלחי רגל השור והחמור דמיניה ילפינן ושלח היינו רגל כתיב בישעיה ל"ב דהוא מאוחר מקרא דפ' האזינו וק"ל: שם בתוס' ד"ה והא מכליא קרנא וא"ת וליכתוב רחמנא ושלח ולא בעי ובער וכו' עיין בגליון הש"ס להגרע"א זצ"ל שתמה דאי לא הוי כתיב ובער לא הוי ידעינן דמיירי בשן לפי ההו"א דלא ידע עדיין מקרא דשן בהמות ונשאר בצ"ע ולענד"נ דמ"מ מכי יבער איש דרישא דקרא הוה ידעינן דקאי אשן והוה מפקינן ג"כ מקרא דכאשר יבער הגלל דמיירי בשן ושוב ראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו שתמה באמת כי יבער איש למ"ל ובירושלמי דמפיק מכי יבער איש על שן תקשה וביער בשדה אחר למ"ל ותי' דחדא לשלח שלוחי והדא לאזלא ממילא ע"ש וא"כ י"ל דהתוס' נמי כוונו לזה ודו"ק: ע"ב בתוס' ד"ה לפוטרו נ"ב מה שהקדימו התוס' ד"ה לפוטרו ברה"ר קודם ד"ה אמאי היינו דבלא"ה י"ל דלא דמי לרגל ורגל דאינו משלם רק חצי נזק וכדעת רש"י באמת דהא דצרורות חצי נזק לאו מהלכה גמרינן רק מגד הסברא והלכה לא נאמרה רק לאומרא דהוי ממונא ולכן הקדימו התוס' לומר דהלכתא אתי להקל ושפיר הקשו בד"ה אמאי. דהא דמי לרגל ודו"ק:

דף י ע"ב בגמרא א"ל רב כהנא לרב וכ"ב ברה"ש הגי' לרבא וכמו שנדפס בגדו וכ"ל דגי' זו עיקר דהנה לכאורה תקשה דלמה מקשה דווקא על דרבא דהמת יהיה לו דדרש תנא דבי חזקיה הא לדידיה נמי דיליף מהם טרף יטרף נמי תקשה הכי ולכן נראה משום דבאמת דלפי מה דאמרינן לעיל ד' ט' דהא דיהיב לרבות אפילו סובין דווקא בדלית ליה וא"כ י"ל דקרא דהם טרף יטרף מיירי בדאית ליה מיטב ואעפ"כ מחוייבים הבעלים ליטפל בנבילה ולכן לא מקשה אלא לרבא לשיטתו לעיל דף ז' דמטלטלי כל מידי מיטב הוא ואפילו סובין ואפי' בדאית ליה ומקשה על רבא דהיכי יתרץ לברייתא דתנא דבי חזקיה וא"כ מוכח דגי' הרה"ש עיקר ודו"ק ועי' בפנ"י שתי' דבש"ס שאני משום דהו"א דדמי לשואל דאין שמין ודבריו המוהים מפירש"י דף י"א ד"ה מאי לאו בשמ"כ דאי משום דמים דהשתא לא איצטריך וכו' ע"ש ולפי דבריו הא טובא איצטריך לאשמעינן דשמין השוורים להמפקיד וצ"ע:

דף כא ע"א בתוס' ד"ה דרב סבר וכו' והא דתנן וכו' מיירי שלא נתנו בר"ה כדי להשביח דלא קנסו גופו וכ"ב ועוד יש לפרש דמיירי דהניח לפי שעה ובכה"ג לא הוי בור כלל וכדאמרינן לעיל כ' כסות או כלים עבדי אינשי דמנחי גלימי ומתפתי ובזה נסתלק תמיהת הגאון מוהרע"א לקמן דף ל' ע"ב בגליון הש"ס ע"ש ודו"ק:

דף כז ע"א בגמ' בגדו דתנן קרע את כסותי וכו'. לכאורה תימה דהא מסקינן שם בגמ' דאינו חייב רק בדאתי לידיה בתורת שמירה ולכן לא מיפטר באמירה בעלמא אבל בדאתי לידיה בתורת קריעה פטור באמת וא"כ אינו ראיה כלל ונראה דהנה בלא"ה הקשה בשיטה מקובצת כאן בשם תלמיד הר"ף ז"ל דמאי ראיה מייתי מהתם דהא ע"כ מיירי שם דקרע בבת אחת ולא היו יכולים הבעלים לעכב בידו [דאם היה ביד הבעלים לעכב בידו גם באמר סמא את עיני הוא פטור ע"ש] אבל בכאן היה יכול לסלק הגחלת מעל הבגד ותי' דזה יודע התלמוד דגבי ממון אין לו לסלק וכו' ולא מייתי ראיה רק כמו דהתם לא אמרינן דמחיל באמירתו ה"נ לא אמרינן דמחיל בזה דלא סלק ע"ש וא"כ לענין קושייתנו הנ"ל ג"כ י"ל דזה ידע מסברא דאם לא אמר קרע בהדיא רק דחבירו הניח הגחלת על הבגד והוא שותק חייב המניח אף בדלא אתי לידיה בתורת שמירה ולא מייתי ראיה רק דבזה דהיה יכול לסלק ולא סלק לא הוה כמחילה בפירוש ודו"ק: שם ברש"י בד"ה ומת פלוגתא דר"י ורבנן וכו' נ"ל דרש"י ר"ל דחייב כופר לר"י בן בתירא דהאחרון חייב ואם היה עושה בעצמו היה חייב מיתה אבל לדידן דקיי"ל כרבנן פשיטא דפטור לד"ה אף למ"ד דדמי מזיק וכן משמע מדברי הרמב"ם שפירש כן דהשמיט לגמרי לדין זה וע"כ דס"ל דכל הסוגיא אינו אלא אליבא דר"י בן בתירא ופשוט הוא ודע דהר"ח ז"ל פי' בהיפך דלמ"ד דדמי ניזק חייב כופר וצ"ע דהא קיי"ל דכל שאין השור בסקילה אין הבעלים משלמים כופר וק"ל:

דף לב ע"א בגמ' כי אית לך רשותא לסגויי עלי וכו' ע"ש לעיל בתוס' דף כ"ז ד"ה אמאי מה שהקשו מפי' הפרה ועי' במהרש"ל ביש"ש בס"פ הפרה סי' מ"ד שיישב קושיית התוס' שם בטוב טעם ודעת והוא דגבי בהמה י"ל איפכא דדרכה לעיוני שלא תוזק אבל לזה אין לה דעת לשמור עצמה מלהזיק ולפיכך אמר דאית לך רשות לסגויי עלי דזה אין דרכה להתבונן שלא תזיק לפיכך אם אזלא כי אורחיה והזיקה לבהמה דרך הליכתה ברה"ר פטור וע"ש במהרש"ל שהאריך קצת בזה: שם בגמ' אלא מקשה נמי קשיא טעמא דבעטה הא הוזקה ממילא פטור והא מתניתין דממילא וקתני חייב וכ"ב הקשה מו"ר הרב הגאון חכם הכולל מו"ה יעקב באריט נ"י בלימוד הישיבה דמאי קושיא הא קיי"ל דכי יכרה איש בור ולא שור בור והכא השור חפר הבור דהיינו הרבילה דזה גרם דהבהמה תהי ניזקת על ידה דנהי דהכא השור עצמו נעשה בור מ"מ מעשה הבור נעשה ע"י השור משא"כ במתני' דהוי אדם המזיק ודוחק לומר דמיירי דהבעלים יודעים מזה והיו להם להעמידה ולא העמידה ודמי להא דאמרינן לקמן בפ' הפרה כיון דאיתא להילך למלייה ולא מלייה כמאן דכרייה דמי דזה דחוק טובא לומר כן דאם איתא הוה להו להפוסקים לפרש כן והאריך בזה. ולולא דמסתפינא הייתי אומר דהש"ס היה מפרש דר"ל מיירי דהבעלים בעצמם הרבילוה בידים והם בעצמם עשו הבור ושפיר מקשה ממתני' ובחדושי הארכתי בזה בעז"ה: ע"ב בתוס' ד"ה זה וא"ת בשלא ברשות אמאי פטור וכו' ושמעתי מפי מר אחי הגאון זצ"ל שהעיר דמאי קושיא דהא התם ר"פ הוא דאמר כן משמיה דרבא דחייב ואם כן י"ל דר"פ לשיטתו אזיל דמתני לה ארישא לקמן בסוגיא וס"ל באמת דגם בשלא ברשות חייב בד' דברים והדבר לע"ג כן שמעתי מפי מר אחי ז"ל. ולפי תומי הנושא י"ל דכוונת התוס' להקשות דהא התם לא מצינו כלל פלוגתא בזה אליבא דרבא ואילו הכא ס"ל לסתמא דגמרא אליבא דרבא דפטור מד' דברים בנכנס שלא ברשות ודו"ק:

דף לז ע"א בגמ' אתא לקמיה דרב הונא וכו' ועי' תוס' סנהדרין דף ג' דהיאך היו דנין בבבל דהא אין דנין דיני קנסות בבבל דבמילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו ועי' במסגרת השולחן בסי' א' דכתב בשם גאון אחד והכרית מהא דרב הונא קן ידא דרב הונא לא ס"ל הך דינא דאין דנין דיני קנסות בבבל וע"פ דבריו יתיישב קושיית התוס' דסנהדרין הנ"ל:

דף מא ע"א במשנה מועד משלם את הכופר. ולכאורה פשיטא וזיל קרי ביה רב הוא ונראה דקמ"ל דאפי' במתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם אף דממיתה פטור מ"מ בכופר חייב דס"ל דשורו שלא בכוונה חייב כופר ובזה ניחא נמי מה דאשמעינן דתם פטור הא לכאורה בלא"ה פטור דהביאהו לב"ד וישלם לך אבל להנ"ל ניחא דמיירי שלא בכוונה דליכא מיתה וכמו דהשיב ר"א לר"ע א"נ י"ל דהתם קמ"ל לאפוקי מריה"ג דתם משלם חצי כופר. ומאי דמסיים זה וזה חייבין מיתה דלכאורה מיותר הוא וכ"ל דהא לאשמועינן דאין מועד חייב בכופר רק אם היה חייב מיתה בג' נגיחות הראשונות כגון דקטל וערק לאגמא וקטל וערק לאגמא אבל בהרג שלש בהמות או שהרג ג' בני אדם טריפה בגוונא דהיה פטור ממיתה אינו נעשה מועד ע"י זה לחייב כופר כשהרג את"כ אדם שלם ודו"ק: ע"ב בגמרא א"ל ר"ע והלא הוא עצמו אין משתלם אלא מגופו וכו'. לכאורה תמוה הלא יכול לגבות מפרשו דהא פרש של שור הנסקל מותר וכדאיתא בע"ז ד' ל"ד ע"ב ומיהו הא לאו קושיא היא דפרש לא מקרי מגופו ואין הניזק יכול לגבות ממנו וכדאמר רבא לקמן ד' מ"ז דתרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה מ"ט דפירשא בעלמא היא: בתוס' ד"ה מודה בקנס הוא וכו' אלא הפשט יותר נקט ועי' בבעה"ת בשער ל"ת דפירש דמיירי בעדות מיוחדת דלענין כופר מקרי עדות גמור אבל לענין מיתת השור פטור דכמיתת בעלים כך מיתת השור והלכך דכמו דעדות מיוחדת פסול לד"נ ה"נ למיתת השור ע"ש וא"כ משמע מדבריו ז"ל דעדות מיוחדת מה"ת כשר לד"מ וזה דלא כדעת האו"ת בסימן ל' ע"ש [ומיהו י"ל דבעה"ת ר"ל עדות מיוחדת דאחד רואה מחלון זה וכו' ובכה"ג מפורש להדיא במכות דף ו' ע"ב דכשר מה"ת בד"מ ודו"ק]:

דף מב ע"ב ברש"י ד"ה והמית וכו' עי' במהרש"ם שי"ף דט"ס נפל ברש"י וכצ"ל אמר קרא והמית וכו' והשור יסקל והשור אינו בסקילה עד שימות הניזק כנ"ל וכוונת רש"י בזה דלענין סקילה בוודאי והמית דווקא הוא דא"א לחייבו סקילה שמא לא ימות הניזק ואף דאמדוהו למיתה מ"מ לא סמכינן אאומדנא דאדם אית ליה מזלא וממילא בכופר נמי דווקא הוא דהא כופר נמי בהאי קרא כתיב וע"ע בהגהות הגאון הגדול מהרש"ם זצ"ל מה שכתב בבאור דברי רש"י אלו:

דף מז ע"א בתוס' ד"ה מ"ע אטו שני שוורים תמים שהזיקו אם נאבד אחד מהם מי הוה משלם חלקו וחלק חבירו וכו'. נ"ב הא דהוצרכו התוס' לומר כן מגד הסברא ואף דהוא מפורש בגמרא להדיא לעיל דף ל"ו היינו משום דהם אמרינן כן לדעת ר"ע וכמו שפירש"י שם משא"כ הכא דרבא מפרש גם למתני' כשמעתיה ומתני' הא ע"כ לא אתיא לדברי רבא רק כר"י וכמ"ש התוס' בד"ה ליתא ולכן הוצרכו לומר דמ"מ מגד הסברא גם לר"י אינו משלם חלק חבירו ודלא כפירש"י לעיל דף ל"ו וע"ש בתוס' ד"ה ור"ע ועי' בהגהות הגאון הגדול הרש"ם ז"ל כאן מש"כ בזה והנלע"ד כתבתי בעז"ה:

דף מט ע"א בתוס' ד"ה אמרתא וא"ת הא גבי בור תנן וכו' ולא נמעטיה משור ולא אדם וכו'. נ"ב לכאורה י"ל דמפקינן דפטור משום דאין המת שלו וכמו שהקשו התוס' באמת לעיל דף י' ד"ה שהשור [ושוב ראיתי בש"מ כאן שתי' כן בשם הרשב"א ז"ל] ולכן נראה דכוונת התוס' להקשות להיפך דכיון דע"כ עיקר מיעוטא דשור ולא אדם לא אתיא רק בעבד שמותר בהנאה לאחר מיתה וכמ"ש התוס' שם א"כ מוכח דעבד בכלל אדם הוא דאל"כ שור ולא אדם למ"ל ודו"ק:

דף נ ע"ב בגמ' אבל שיח דאריך אימא בעשרה לית ביה הבלא. נ"ב ולשמואל דס"ל דחייב גם משום הבטו מ"מ איצטריך למיתני שיח וכולהו אינך במאי דאין ספוגין של נמר דליכא הבט וכ"כ בש"מ כאן ואמנם במהרש"ם שי"ף ז"ל הוצרך לדחוק וכתב דלשמואל באמת לית בהו הבלא בהנך כולהו וקמ"ל מתני' דמ"מ חייב משום הבט ודבריו צ"ע דא"כ תקשי לשמואל מאי מקשה מתני' א"כ למה נאמר בור הא שפיר איצטריך בור דחייב אפי' במלא ספוגין של נמר דבכה"ג בשיח ומערה פטור ועוד דא"כ הוה מצי הש"ס לומר עוד נ"מ בין רב לשמואל בשיח ומערה שמלא ספוגין של נמר דלרב חייב ולשמואל פטור והדבר צ"ע:

דף נג ע"ב בתוס' ד"ה איפוך אנא וא"ת א"כ רעהו דכתב רחמנא למ"ל וכו'. נ"ב לכאורה י"ל בפשיטות דאיצטריך רעהו בהזיק בהמת הקדש ולא מתה דלא שייך למעט מוכחת יהיה לו ואולי דהתוס' ס"ל דכיון דאם תמות הבהמה ע"י ההכאה לא קרינא ביה והמת יהיה לו הלכך גם על נזקין פטור ואמנם הדברים מתמיהין דהא לעיל דף כ"ח ע"ב אמרינן להדיא דעל נזקין דאדם חייבין גם בנזקי בור ולא ממעטינן ליה משום דלא קרינא ביה והמת יהיה לו וצע"ג ואכן ברמב"ם בפי"ב מהל' נזקי ממון הלכה י"ז משמע להדיא דדווקא אם נפל לתוכו שור פסולי המוקדשין ומת פטור אבל הוזק משמע דחייב ע"ש ובס' פנ"י ראה ג"כ לומר כן אלא דדחה מד' הטור ח"מ סי' ת"י דכ' סתמא דהבכור שנפל לבור פטור ומשמע דאפי' הוזק ע"ש ובמח"כ לא עיין ברמ"ש דכתב דבבכור פטור משום דלא מקרי רעהו משום דאין לו פדיון והלכך אפי' הוזק פטור ודו"ק:

דף נד ע"א בתוס' ד"ה חמור והא דלא קאמר וכו' דלא חשיב אלא הנך וכו'. נ"ב ובספר יראים לרבינו אליעזר ממיץ זצ"ל סי' ר"ז תירץ עוד שאינו רוצה לכלול רק מילי דמתני עיקר דידהו בב"ק אבל הסיא עיקרה בתמורה עכ"ל:

דף סב ע"ב במשנה ומדת ד' וה' אינה נוהגת רק בשור ושה בלבד. נ"ב יש להסתפק בגנב שור או שה שחוט ומכרו אי חייב בד' וה' דהא ביומא דף מ"ת מבואר דכל שהעור והבשר קיים מקרי פר לד"ה וא"כ ה"ה דמקרי שור או שה והא דתנן בבכורות דאין פודין בשה שחוט שאני התם משום דילפינן מפסח ותדע דהא אין פודין גם בכלאים וטרפה משא"כ לענין תשלומי ד' וה' דנוהג גם בכלאים וטרפה הרי דלא ילפינן מפסח ובחדושי האריכתי בזה [ועי' היטב בתוס' לקמן דף ע"ז ע"ב ד"ה זה ודו"ק]. ומיהו לר"ל לקמן דף ע"ז דס"ל דכל שאינו בטביחה אינו במכירה פשוט דפטור. ומיהו בגונב בן פקועה על שחיטה נ"ל דוודאי פטור מד' וה' דשחוט ועומד הוא ועל מכירה תליא בפלוגתת ר"י ור"ל לקמן דף ע"ז הנ"ל ובשו"ת חת"ס חלק יו"ד סי' י"ד ראיתי שכ' דפשוט דאינו נוהג בבן פקועה משום דכ' התוס' בחולין דף פ"ה ד"ה דנין דלמ"ד דד' וה' חייב גם בשחיטה שאינה ראויה יליף משחוטי חוץ דאף שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה וא"כ ילפינן מיניה נמי דאין נוהג בבן פקועה דומיא דשחוטי חוץ דלא שייך בבן פקועה ע"ש ותמיהני דא"כ למה נוהג בטרפה דהא שחוטי חוץ ליתנייהו בטריפה דהא אינו מתקבל בפנים ודבריו צע"ג. ועי' בחדושי הרשב"א לעיל דף מ' ע"א מש"כ דבן פקועה לא מקרי שור משום דכתיב שור או כשב או עז כי יולד ודבריו צ"ע מהסוגיא דלהלן דף ק"ו ע"ב ושם יתבאר בעז"ה:

דף סז ע"א בתוס' ד"ה מעיקרא תולין באמצע הדיבור דיש כאן שינוי רשות אלא בעי לאוקמא וכו'. ושלח לי הגאון מו"ה נפתלי צבי יהודה ברלין אב"ד דוואלאזין נ"י דצ"ל בתוס' דיש כאן שינוי רשות ואע"ג דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן אלא בעי לאוקמא אפי' בתעלא ואם דמכ"מ שינוי השם יש כאן כנ"ל ועי' בתוס' לעיל בדף ס"ו ע"ב בד"ה ש"מ דיאוש לא קני ולהלן בדף ע"ו בד"ה והשתא תורא דראובן (כנ"ל) ע"ש עכ"ל הגאון הנ"ל נ"י ודפח"ח:

דף סח ע"א בפירש"י ד"ה פרט היכא דלא מכר גנב ללוקח אלא לעשות בה מלאכה ל' יום. נ"ב הדבר צ"ע דא"כ מאי מבעי ליה לקמן דף ע"ח במכרה חוץ מל' יום אי הוי שיורא תפשוט מכאן דלא הוי שיורא דהא לא פטרינן בכאן רק משום דהוי מכירה החוזרת וכ"ל דמשום זה כייד הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות גניבה הלכה י"א מפירש"י ופי' הוא ז"ל שם דהקנה ללוקח לאחר ל' יום ובתוך ל' יום הוכר הגנב וכו' ובכה"ג לא שייך שיורא דהא מעת שחל הקנין נמכרת להלוקח לגמירות ולא דמי לר' ירמיה כלל דהתם מקנה לו הבהמה מיד ומתנה עמו שיעשה בו המוכר ל' יום לאחר הקנין ושפיר י"ל דמקרי שיורא וק"ל והלח"מ לא כוון כן בד' הרמב"ם ודבריו תמוהין שם והדבר ברור כמש"כ בעז"ה ודו"ק:

דף סט ע"א בתוס' ד"ה כל הנלקט ואור"י דכל הנלקט לאו דווקא וכו'. נ"ב מד' התוס' אלו מוכח להדיא דבתנאי דלהבא לא שייך לברירה דהרי לקמן ע"ב מקשה דאם נימא דכל המתלקט קאמר אלמא דאית ליה ברירה וכו' אלא לעולם דכל הנלקט קאמר ולפי ד' התוס' דמתנה קודם הלקיטה מאי משני אלא ע"כ כיון דאינו מתנה רק דלאחר הלקיטה יהיה מחולל לא שייך לברירה וזה סייעתא לדברי השאג"א ז"ל בסי' צ"ג ותמיהני שלא הביא לד' התוס' אלו לסייעתא לדבריו וצ"ע:

דף עד ע"ב בגמ' מה ע"פ ע"א כי אתי עד אחד וכו'. נ"ב מכאן הוכחה דקבלת עדות בזה אחר זה מועיל מה"ת כד"מ דהא מהני גם בקנס וכן מפורש להדיא בבעל התרומות בשער ל"ת בשם הראב"ד ז"ל דפי' להא דאמרינן לעיל דף מ"ב בהמית ע"פ ע"א דר"ל עדות מיוחדת דלענין חיוב קנס מועיל העדות ע"ש והתומים בסימן ל' נסתפק בזה ועלה על דעתו לומר דאינו אלא מדרבנן משום נעילת דלת ולפי זה בקנס בוודאי אינו מועיל ותמיהני דלא העיר מסוגיא דהכא וצ"ע:

דף עח ע"ב ברש"י ד"ה גנב פטר עצמו וכו' ואליבא דר"ש נקט לה דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב וכו'. נ"ב דברי רש"י ז"ל צ"ע לכאורה דהא מחלוקת ר"ש ורבנן הוא לענין כפל אבל לענין קרן מפורש להדיא בתוספתא פ"ז דמכילתין דחייב דתניא שם דהגונב את ההקדשות אחד ק"ק ואחד קדשים קלים אינו משלם אלא קרן ע"כ וע"כ דאתיא כרבנן ובשה"ג בפ"ק דבתרא משמע דמפרש כוונת רש"י ז"ל בהא שכי דלר"ש מבעי ליה היינו משום דלר"ש הבעלים הם הבעלי דבר של הגניבה ושפיר מבעי ליה אי ספר נפשיה בכבש אבל לרבנן לעולם הגזבר הוא בעה"ד של הגניבה דהא לרבנן לא מקרי רעהו אף בקדשים שחייב באחריותן והלכך פשיטא דצריך לשלם שור דהא להקדש הפסיד שור מעליא [וע"ש שיש בדבריו איזה ט"ס וצריך תקון] ותמיהני דאכתי תקשה הא דכ' רש"י דאפסידא דהקדש לעולם מיפטר דמבית האיש כתיב וכו' דהא הך מיעוטא אינו רק לענין כפל ולפי דברי הש"ג הו"ל לרש"י ז"ל לומר דאפסידא דהקדש לעולם מיפטר משום דיכול לומר להגזבר דלאו בעל דברים דידי את והדבר צ"ע ובחדושי האריכתי בזה:

דף פב ע"א בגמ' ושתהא אשה חופפת וטובלת. נ"ב עי' בספר התרומה לרבינו ברוך ז"ל בהל' נדה שהעיר דלמה תיקן חפיפה דווקא בנשים ולא גם לאנשים הטובלין לתרומה וקדשים ומה שתי' שם דאנשים רגילי בטבילה מגד דאוכלין תרומה וקדשים ולא שכיח חציצה בהו והביא ראיה מהא דאמרי' בירושלמי בפסחים פ"ב הלכה ז' דכהנת אינה סורקת וטובלת משום דרגילה בטבילה [ורק בנדה כהנת איכא פלוגתא שם אי בעי חפיפה דלאחד מ"ד שם בעיא חפיפה משום דלא תחלוק בין נדה לנדה] כדברים מתמיהין דהא אדרבה בירושלמי משמע דדווקא כהנים רגילי בטבילה אבל זרים דלא טבלי רק לקדשים בין אנשים בין נשים לא רגילי דאל"כ לא משכחת לה חפיפה כלל דהא אפי' אשת ישראל רגילה בטבילה דהא אוכלת קדשים ודברי הס"ת תמוהין בזה וצ"ע ואכן לענ"ד י"ל משום דיהיה רוב שערות מלוכלך או קשור זה לא שכיח למיחש כל כך וליכא חששא רק על מיעוט וסתם איש אין דרכו להקפיד בזה והו"ל מיעוטו שאינו מקפיד ודומה לזה תנן במקוואות פ"ט משנה ג' דקלקי הראש ובית השחי באיש אינו חוצץ ובאשה חוצץ ע"ש. ועוד י"ל דאפשר דבעת שתיקן תקנה זו עדיין לא נבנה בית שני ולא עלה מבבל ועדיין לא היו עוסקין בטהרות ולא היה נוהג טבילה אז כי אם באשה לבעלה כמו האידנא: ע"ב בתוס' ד"ה אתא והא דאמר וכו' גבי בניתו דתבר גזיזא דברדא וכו' לא לדברי תורה וכו'. נ"ב ובתרגום רב יוסף בד"ה א' י"א איתא דדתקת רגליה בתדרונא דמיה ותבר גזיזא דברדא וטבל וכו' ולפי זה ע"כ נ"ל דהטבילה לא היה אלא לטהרות דהרי תקנת עזרא אינו נוהג כי אם בבע"ק:

דף קו ע"ב בגמ' כר"מ דאמר בן פקועה טעון שחיטה. נ"ב מכאן קשה לי על הרשב"א ז"ל בחדושיו לעיל ד' מ' שכ"ש דבן פקועה לא מקרי שור משום דכתיב שור או כשב וגו' כי יולד ומשמע שם דאף לר"מ לא מקרי שור דהא מפקי ליה מקרא והדברים מתמיהין דהיאך יפרנס לסוגיא דהכא דמפורש דלר"מ מיחת חייב בתשלומי חמשה אף בגנב שור בן פקועה שוב עיינתי בחידושיו בפ' גיד הנשה ד"ה אלא בוולדות קדשים דכ"ש דלר"מ דס"ל דטעון שחיטה והוו בכלל בהמה איקרי נמי שור ומש"ה חלבו אסור והוי בכלל כל חלב שור וכשב ע"ש ועפ"ז א"ש:

דף קיח ע"א בגמרא איתמר נמי אר"ח בר אבא אר"י מנה לי בידך וכו' חייב בבא לצאת ידי שמים. נ"ב לפי הגי' כאן צ"ע דמאי ראיה מייתי מתבעי ליה ובספק הלוהו לא תבעי ליה ובספק פרעון אכן בירושלמי איתא דר"י מפרש למתני' כן דמיירי בבא לצאת ידי שמים ובדלא תבעי ליה ע"ש ואף דלר"י לשיטתו אין הכרח ממתני' דמיירי בדלא תבעי ליה ובבא לצאת ידי שמים מ"מ ניחא ליה לאוקמי כן וכ"ל דכן צ"ל גם כאן בגמ' וא"ש לשון איתמר נמי. וכ"ל דכ"ה גם גירסת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' טוען ומש"ה השמיט לדין זה דמנה לי בידך והלה אומר איני יודע דחייב לצאת ידי שמים והכ"מ תמה עליו דלמה השמיטו ולענ"ד פשוט דגירסא אחרת היה לו בכאן וכמו דאיתא בירושלמי ועוד יתיישב בזה כמה קושיות ובחידושי הארכתי בזה וא"כ"מ:

*) מפתחות להמפרשים וההגהות שנלוו לסוף המסכת

*) ההגהות והפירושים לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס.

הגהות וחדושים מאת הג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק

דף ב ע"א והמבעה. כפירוש המבעה משונה פירוש הירושלמי מהבבלי דבירושל' מפרש דכולל שן ורגל כמו שהכתוב כללם כא' כחד קרא: לא הרי השור. מכלתא משפטים פי"ד ע"ש: כהרי השור. עי' מכלתא שם פי"א גבי בור: תולדותיהן כיוצא בהן. מהירושל' כאן ובשבת פ"ז משמע דפשיטא להו הכא דהוו כיוצא בהן דטעמא נשם אבות משום דכתיבי בקרא ובטומאה אף דכולהו כתיבי משום החלוקי דינים נפרדו השמורים לאבות ע"כ בעי התם מה שבת דכולהו לא כתיבי וגם אין נ"מ בדין כיניסם אמאי קרי להו אבות ומשני דהנהו דהוו במשכן הו"ל ככתיבי: תוס' ד"ה לא הרי. ובמכלתין ז"ל ובמכלתא והוא במשפטים פי"א: ע"ב אוכלין ומשקין מטמא. בירושלמי שבת שם חשיב עוד נ"מ דאוכלין ומשקין וכלי חרס אינם נעשים אה"ט כ"א ולה"ט: גילוי מלתא בעלמא. עי' ראב"ד לת"כ אמור פי"א ונראה דהא דאמר ר' סימון בירושל' פ"א דחלה דילפיק מקבלה מדכ' ויסרו למשפט אלהיו יורנו איש כ"א התם בענין לימוד מהקרא ושם הטה שורש בעבור דכ' גביה ויסרו כו' יורנו. אבל אין זה כלל לשאר דוכתי: נגיפה. בירושלמי כאן ובשבת קרו ליה אב ועי' גליון שבת פ"ז ה"ב שכתב דמחולקים התלמודים ובאמת ל"פ לדיכא דהכא נגיפה דחיפה כפרש"י והתם בירושל' חשיב דחיפה בין התולדות ונגיפה דקרי ליה שם אב היינו בקרן וכלי' הקרא ולשור קרי נגיפה כמ"ש הכא: נשיכה. מכלתא משפטים פי"ב ושם פלוגתא דר' יאשיה ידע לה מסברא ואבא חנן משום ר"א למדה מקרא ולא ישמרנו. ועי' לקמן מו. דלר"א ולא ישמרנו לאין לו שמירה אלא סכין ועמ"ש: ובער זה השן. נראה שתיבות אלו חסרים בירושלמי ויש להגיהם שם אחר מ"ש ושלח זה הרגל כו' והחמור: ובער זה השן. וכה"א הסר משוכתו והיה לבער זה השן כו':

דף ג ע"א דומיא דשן כו' דאזלא ממילא. עי' סתוה"מ למכלתא משפטים פי"ג: נתחככה בכותל. בירושלמי ה"א מוקי לתולדת השן כגון שדרסה ע"ג נאד שמן וכשיכה גופה נהנה: בשערה דרך הלוכה. בירושלמי איתא ג"כ [illegible]

[illegible]

דף ד ע"א [illegible]

דף ה ע"א [illegible]

חייב בו כליס וכ"מ במכלתא משפטים פי"א. ובירושלמי פ"ג ה"א רבי יוחנן ס"ל פטור וכן רב בה"ג שם ועמ"ל ג. ורב ורבי יוחנן ס"ל כה"ס דילן: ולר"י דמחייב על נזקי טמון. עי' מ"ש לקמן ס.:

דף ו ע"ב אי דאפקרינהו. עכ"י פ"ג אמתני' נפל הסגדר נרה"ר שנתן טעם על מה שלא חילק שם בין תוך הזמן לאחר הזמן כבמתני' דסוף ב"מ דהתם בב"מ מיירי באפקרינהו והמתניתין דב"ק מיירי בלא אפקרינהו. ומהירושלמי פ"ג ה"ג מוכח דמדמי להון ולא מחלק בזה ומשני למתני' דב"ק כר"מ ודב"מ כרבנן [וע"ש דמ"ש ר"מ היינו דדאין דינא דגרמי לא נכון בעיני ונראה בענ"ד דהיינו הך דר"מ דבברייתא לקמן כט. במפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס] ואח"כ משני כרבנן ובלאחר הזמן: דברי רבי ישמעאל. במכלתא משפטים פי"ד גי' סיפנה מוחלפת הסיטה בדרבי ישמעאל בשל מזיק וכ"ה בירושלמי גיטין פ"ה ה"א וגי' החדשה במכלתא כבבלי: בדניזק שיימינן. בירושלמי שם משמע דפליגי אם נדון כמשוייר כאוקימתא דאביי לקמן נט.: ולא יהא אלא בע"ה. בירושלמי גיטין שם מוקי לאומר הרי עלי מנה להקדש ועי' מה"פ שם דהירושלמי אזיל לסברא דבע"ח מה"ת בעדית ע"כ נשאר בהקדש דין תורה ועש"ק שם:

דף ז ע"א רמי ליה אביי לרבא. עי' ירושלמי גיטין פ"ה ה"א דשם משמע או כסף או מיטב ולפי' הפ"מ המסקנא שם דקרקע עיקר וגי' הש"ק ופירושו כסף עיקר ופסק הרמב"ם הכריעו לזה ע"ש ועמ"ש לקמן י' ע"ב: **ע"ב** בינונית וזבורית. בירושלמי פ"ה דגיטין ה"א בעי למפשט היכא דעדית שלו כבינונית דעלמא בע"ח גובה ממנו מדתנן בע"ח גובה מבינונית אף דגביה הויא עדית ודחי שהיתה לו עדית ומכרה וזהו כהכא. אך שם איתא מקודם בינונית שלו יפה משל כל אדם היא בינונית א"כ שלא יש לפשוט מזה דבשלו הן שמין. ועי' ש"ק ופ"מ מ"ש בזה ובענ"ד נראה דכיון שלא הגיעה למעלת עדית דעלמא גם למאן דאמר בשל עדית הן שמין היא בינונית וכלק' ח ע"א:

דף ח ע"א שהיתה לו עדית ומכרה. ה"נ משני בירושלמי גיטין שם ע"ש רבי יוסי בר' בון בשם רב חסדא: מה דרכו כו' פחות. בירושלמי גיטין שם וב"מ פ"ט ה"י אמר ר' סימאי מה דרכו של שליח ב"ד להוציא בינונית. דס"ל כתנא דברייתא תניא ב"מ קיג: דשליח ב"ד רשאי ליכנס לביתו ועולא ס"ל כתנא דברייתא קמייתא דגם שליח ב"ד אסור ליכנס לביתו והלוה בעצמו מוציא העבוט וכדעת רבי ישמעאל בירושלמי שם. ולר' סימאי מה"ת דין בע"ח בבינונית ועמ"ל ו: דאיכא עוד מ"ד דמה"ת בעדית ושלש מחלוקות בדבר ועי' מה"פ בירושלמי שם:

דף ט ע"ב שליש ביתו. בירושלמי פאה פ"א ה"א מוכח דס"ל באמת שליש נכסיו ומבעי ליה התם אם לכולהו מצות או למצוה אחת ופשיט רבי אבין דלמצוה אחת והיינו דאח"כ פסור מלאדר: תוספות ד"ה עד שליש. בירושלמי שם איתא בשם רבנן דתמן עד שליש לדמים היינו דמי המצוה א"כ מוכח כפרש"י ולא כהתוס' וצ"ע: וכשהזיק חב המזיק. בירושלמי ל"ג זה ועמ"ש לקמן יג: משא"כ כאן. נראה דהיינו מ"ש בירושלמי והאם לא תנא [פירוש דקאי הכא דתני ר"ת השור והבור לענין הכשרתי את נזקו אמאי ל"ה אדם] אמר רבי ירמיה להכשר נזקיו פי' דא"ת עד שיכשיר כל נזקו שימסור שלהבת וגוואה וסילתא וע"ז אמר רבי יוסי האמורה אין כיני האדם להכשר נזקיו מקבל עליו ההתחייבות בדעת זו ולוקה פירוש כיון דבעינן שיכין כל המכשירים יש בו משום חיליו והוי כחובל בידים [ובזה השוו התלמודים משא"כ להרא"ש ופ"מ ע"ש] והוא דס"ל דאי הוי אשו משום ממונו היה חייב אפילו בלא הכשיר נזקיו שיהיה מוכן להזיק אבל אי משום חצו בעינן שיכין כל הנזק וכ"כ מירושלמי לקמן פ"ו ה"ד דתליא פלוגתא דחזקי' ורבי יוחנן בזה אי משום ממונו או משום חצו דאיתא שם אחר פלוגתתם וקשי' ע"ד דחזקי' אלו מי שרמה גחלתו של חברו מגלגלת והולכת ואינו כולה אותה שמא אינו פטור בשמסר לו גחלת של הפקר וערכו המפרשים בכאורו ובענ"ד נראה ע"פ הנ"ל דחזקי' ע"כ ס"ל משום ממונו מדמחייב במסר לחש"ו שלהבת אף בלא גוואה וסילתא דל"ה חציו א"כ אמאי בריתא חייב הפקת והא בגחלת אינו שלו דלחזקי' מיירי מתני' בגחלת מדפטר בחש"ו ומשני בגחלת של הפקר שזכה הפקת בקבלתו והוי שלו וחייב וכ"מ לקמן כב דתלי' ספלוגתא בזה: חומר בשור. תוספתא ב"ק ספ"ו:

דף י ע"א תוס' ד"ה שהשור. בירושלמי ה"א באמת ממעט אדם מוהמת יהיה לו ועמ"ש לקמן נג: כהכשר כל נזקו כילד. גם בתוספתא רפ"א איתא זהו בור וכ"ה בירושלמי: למיתה וד"ה. לפי הנראה בירושלמי משני שם שא' חפר בור עשרה ובא השני וסיידו וכיידו האחרון; חייב ע"ש ובפ"מ וכעין מ"ש רב זביד לקמן נא: דמוקי לה כר' ושלא היה בו הבל גם לנזקין וה"נ מוקי לה בירושלמי דתיתי גם כר' ויתכן דמייתי לה בירושלמי הכא בכדי לתרוצי דתיתי מתני' גם כר' ובכה"ג והבבלי לא ניחא ליה בזה משום דלא הו"ל מקלת נזקו רק כל נזקו: **ע"ב** מאי קעפיד. עי' רש"י ותוס' ובתוספתא פ"ב איתא סתמא כולן חייבין ואם מחמת האחרון האחרון חייב ונוכל לסייע להתוס' מהתוספתא ועי' ירושלמי לקמן פ"ג ה"ה דשם איתא ואם מחמת כולן כולן חייבין. ואפשר דה"נ מפרש רש"י לתוספתא: תשלומי נזק מלמד. ה"נ בירושלמי ה"א ע"פ גי' הנוע"י: אמר ר' אמי דא"ק. בירושלמי ע"ש רבי חנינא: רב כהנא אמר אם טרף. בירושלמי ע"ש בר פדיי': עד טרפה. בירושלמי ישאהו עד מקום הטריפה לא ישלם ופירוש הפ"מ דחוק ונראה שהוא כמ"ש במכלתא משפטים פט"ז ישאהו עד הטרפה יוליך הבעלים אצל טרפה ויהא פטור מלשלם ופירוש שטורח העלאה והבאה ג"כ אין חל עליו: והמת יהיה לו לניזק. מכלתא משפטים ספי"א וכ"ה בירושלמי כאן ובמכלתא פט"ז איתא עוד קרא לזה ולקח בעליו ע"ש: וצריכא. גם בירושלמי ה"א עביד צריכותא אבל לא הכנים בהצריכותא והמת יהיה לו ונראה עמ"ש במכלתא פי"א ופי"ב כסף ישיב לבעליו אין לי אלא כסף בהמה מנין הרי אתה דן נאמר כאן והמת כו' מה כאן בהמה אף להלן בהמה ומה להלן כסף אף כאן כסף וזהו הנראה בענ"ד ג"כ מ"ש בירושלמי שם מקודם והמת יהיה לו דהוה הני רבי ישמעאל יצאו קרקעות שאינן מטלטלין שנתקשה הרשב"א איך שייך נזקי קרקע בבור ומ"ש הפ"מ שחפר בקרקע חברו תמוה דאמאי יהיה פטור ובענ"ד היינו הך דמכלתא ולהשלומין קאי דאיצ יכול לדרוש ממנו דוקא קרקע דהלא יכול ליתן לו גם הנבלה ומג"ש יליף לה ואף דדריש חד והמת יהיה לו לאדם למעטי' ס"ל ג"ש מופנה מצ"א למדין ואין משיבין ולא דריש ישיב לרבות ש"כ. או דידע מששטי' והמת יהיה לו לניזק שיכול ליתן לו גם ש"כ והכתי לא ידעי' לפחת נבלה כ"א מאינך תרי קראי ע"כ רק כהו עביד צריכותא:

דף יא ע"א יביא עדים שנטרפה באונס. במכלתא משפטים פט"ז הוא ע"ש רבי יאתן ברבי יאשי' ודעת אבא שאול הוא ע"ש רבי יאשי' ורבי יונתן אמר יביאהו עד הטרפה כמש"ל י' ע"ב: בפורח נבלה. עמש"ל י' ע"ב: ואני אומר אף לשואל. בירושלמי ה"א איתא אמר רבי יהודה אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן ולא לשואל אלא לנזקין ואני אומר אף לשואל אין שמין ואבא מודה לי ומאן הוא אבא רב או אבא בר אבוה אר"א נעשה מעיקר טפל אתא רב יהודה בשם שמואל כו' ורבו הפירושים והגהות כ"א כפי דרכו ולכל הפי' אין השאלה ומאן הוא אבא נוגע לסענין ובענ"ד נראה דכדברי ר"י א"ש ל"ג ולא לשואל וכ"כ מהרא"פ ובואני אומר נראה דל"ג לא אין שמין כמהרא"פ ולא שמין כהפ"מ כ"א סתם ואני אומר אף לשואל ואבא מודה לי כמ"ש בגמ' כאן. ואח"כ גרסי' שמין אין שמין פי' דמבעי' ליה היכי קאמר אף לשואל אם לשמין כו' וכמ"ש כאן. ומאן הוא אבא כו' הוא כעין פשיטות לזה והוא דאי שמואל אמר האי ואני אומר הלשון של שמואל ע"כ אבא היינו רב ורב הלא ס"ל שמין כמ"ש כאן מדשתיק וע"כ שמין קאמר. ואי רב יהודה אמר האי ואני אומר א"כ אבא הוא אבא בר אבוה ואפשר דאין שמין קאמר וע"ז דחי ר"ת ואמר נעשה העיקר טפל אתא כו' פי' דגם אי רב יהודה אמרה ע"כ לומר דשמין דאין לומר אין שמין משום דשמואל מצינו לו דס"ל אין שמין כדמסיק א"כ איך יעזוב רב יהודה את רבו שהוא עיקר בעל המאמר לטפל ויעשה עצמו עיקר בזה כיון דלא פליג וזה דאר"ת נעשה עיקר טפל וע"כ שמין קאמר או י"ל פי' עיקר טפל היינו דאי שמואל אמרה ואבא היינו רב דכן קרי ליה שמואל אתה מוכיח דשמין מדעת רב הלא שמואל עצמו מצינו לו דאין שמין ס"ל ומייתי אח"כ הא דר"י בשם שמואל אין שמין וע"כ רב יהודה אמרה ושמין קאמר זה הנ"ל בפי' הירושלמי ועי' פנ"א: תוס' ד"ה אין שמין. בירושלמי. כאן ה"א ובקדושין פ"א ה"ד וה"כ במכלתא משפטים פי"ג: א"ר אלעזר שמין. בירושלמי כאן ובקדושין שם ס"ל לר"א אין שמין: חומרא דאתי לידי קולא. בירושלמי שם מפורש בדברי ר"א לדם עוכר מראשון לדם טמא מיום שני: **ע"ב** שנטרף. עי' רש"י ותוס' והמס"פ בקדושין פ"א ה"ד הביא ראיה להתוס' מהירושלמי שם א"ל כמו שמת. ואין הכרח דגם לרש"י י"ל דנהרג הוי כמת מעצמו: נקנית במשיכה. בירושלמי קדושין שם אר"א במסירה: תוס' ד"ה מה. בירושלמי. קדושין שם: שומר שמסר לשומר. בירושלמי קדושין פ"א ה"ד איתא דר"א אמר הראשון חייב. ולהשוות התלמודים נראה דהכא אמר דזה עצמו לא נקרא פשיעה להתחייב אפי' בנאנס אלא השני משום תחב"פ אבל היכי דפשע השני ס"ל דהראשון חייב לכן ס"ל לר' יוחנן שם ור"ל ס"ל דהשני חייב ויש ליישב בזה מ"ש בגיטין פ"ג ה"ה על מתני' לא ישלחנו ביד אחר לית הדא פליגא על ר' יוחנן דאמר שומר שמל"ש חייב הראשון ופי' הפ"מ בניתותא ודוחק גם מדמתרץ ע"ז שם משמע דהוי קושיא והק"מ. הגי' חייב השני וליתא דהא בקדושין מבואר בירושלמי דר"י אמר חייב הראשון ולהנ"ל ניחא דהקושיא הוא על ר"י דאמר חייב הראשון ש"מ דפשע השני שהוצרך למעטי' ואי המסירה בעצמה פשיעה הו"ל שתם חייב וקשיא ממתני' לא ישלחנו כו' ומשני משום תנאי בגט: אפי' מיתמי. בירושלמי קדושין שם גובין מן העבדים כקרקעות משמע אפי' מיתמי וכלקמן יב. ובירושלמי קדושין פ"א ה"ג מבואר דת"ג עבדים מיתמי דלענין זה הו"ל כמטלטלין:

ומכרו. בירושלמי יבמות פרק אלמנה גיטין פ"ד פסחים פ"ב מסיים ע"ז אם שחררו משוחרר:

דף יב ע"א אמר חזקיה. ה"נ בירושלמי קדושין פ"א ה"ה ופאה פ"ג ה"ז ר' יוסי בשם חזקיה ר' יונה ר' חנני' תורתא בשם חזקיה: החזיק בקרקעות קנה עבדים. בירושלמי קדושין פ"א ה"ג עבדים פעמים כקרקעות פעמים כמטלטלין פעמים לא כקרקעות ולא כמטלטלין. כקרקע לחזקה כבר"פ חזקת כמטלטלין לקניה בהגבהה ולגבות מיתמי לא כקרקע ולא כמטלטלי שאינם נקנים עם קרקע: אמר שמואל מכר עשר שדות. קדושין פ"א ה"ג וה"ה ע"ש ר' יוסא בשם ר' יוחנן וסיים שם ובנכסי הגר לא קנה כ"א מה שהחזיק ובנתכוין לקנותם עם המגר מבעי' ליה לר"ז ועי' פאה פ"ג הלכה אי' ובבלי ב"ב נג.: **ע"ב** דלא בעינן צבורין. ה"נ מסיק בפאה פ"ג ה"ז ובקדושין פ"א ה"ה וב"ב פ"ט ה"ז: א"ר יוחנן בקדשים קלים. ה"נ מוקי לה בירושלמי כאן ע"ש רב יהודה בשם שמואל וע"ש בירושלמי דאיתא שם נכסים שא"ב מעילה דתני נכסים הללו נקנים עם נכסים שיש בהם מעילה ובפי' המפרשים כ"א מענה אחרת וגירסא אחרת עמו ובענ"ד נראה דמשום דמוקי הירושלמי כריה"ג וקשיא ליה דאף דממון בעלים הוא מ"מ האמורין לגבוה סלקי וי"ב מעילה והו"ל כמו הקדש והדיוט שנגחו והו"ל לפטור התני ובמתני' משמע דגובה כולו ע"כ אמר דכמו לענין קנין נקנה כל השלמים ואל הקנין אף על האמורין שעולים לשם הלוקח וז"ש נקנין עם נכסים שיש בהם מעילה שגם הם נקנים עם מכירת הבהמה ה"נ הכא הו"ל כולה כהדיוט ול"ח כשותפות וגובה מבשר כנגד האמורין אף לרבנן דר"נ לקמן יג. משום דחד גופא היא. וזהו הקדמה לאוקימתא דשמואל כריה"ג וא"ש בפשיטות כ"נ בענ"ד: ומעלה. ת"כ ויקרא דבורא דחטאת פכ"ב: אינה מקודשת. בירושל' קדושין פ"ב ה"ז פליגי אמוראי ר"א אמר ד"ה היא ור' יוחנן אמר במחלוקת היינו בין ר"מ ור' יהודה דפליג התם בסיפא ולר' יהודה מקודשת וכ"ה בדמאי פ"א ה"ג: אבל לאחר שחיטה. עי' נוע"י קדושין פ"ב ה"ז: אר"נ הרב"א לא שנו. בירושלמי מע"ש פ"א ה"א וקדושין פ"ב ה"ז מוכח דלא ס"ל כאוקימתא דר"נ כאן אלא דמיירי בזמן המקדש ולא ס"ל הך דהכא מתנות כהונה שאני ועפנ"א מ"ש באורך ועמ"ש לקמן יג.:

דף יג ע"א בן עזאי אומר. ת"כ ויקרא דבורא דחובה פכ"ב: למעוטי מעשר. בירושל' כאן ה"ב איתא ומה ביניהון [דבן עזאי לאבא יוסי] מעשר מ"ד שלמים כ"ש מעשר מ"ד בכור אבל מעשר לא ואתי' כרבינא הכא: לא חי ולא שחוט. בבכורות ר"פ כל פסולי המוקדשין מקשה הא קרא לא כתב כ"א בחי דכי לא יגאל ואם המר אימתי עושה תמורה בחי ומסיק התם דשחוט אינו כ"א מדרבנן. ועמ"ש בפנ"א מע"ש פ"א ה"א דהירושלמי ס"ל דהוי מה"ת דכיון דקרא מיירי בבע"מ נלמד מכ"ש לשחוט דיש סברא משלחן גבוה קזכו ואינו גובה מאמורין. עמש"ל יב: ד"ה א"ר יוחנן: **ע"ב** למעוטי דע"ז. ה"נ בירושלמי: פרט לנכסי הפקר: ה"נ בירושלמי: נגח ואח"כ. עי' ירושלמי פ"ד ה"ז דגם בנזקין פליגי ר"מ ור"י ויתכן דלזאת ניחא להאי אוקימתא בירושלמי דהבבלי ס"ל דבנזקין ל"פ רבנן כמ"ש הרא"ש בשם הר"מ והירושלמי לא ס"ל כן: אר"ח אמר אבימי. כ"ה ג"כ בירושלמי ע"ש סתמא דירושלמי לפרש דרשות הניזק והמזיק הוא לתיובתא: להביא ש"ת והשואל. מכלתא משפטים פ"י וה"נ בירושלמי ושם לא מכשהזיק חב המזיק מייתי לה דבירושלמי ל"ג זה במתני' כאן. כמש"ל ט: כ"א ר' ירמיה דייק דכיון דתני חוץ מרשות המיוחדת ממילא אתרבו חצר של שותפים ושאינה של שניהם לחיוב. ול"ל לרשות הניזק והמזיק כ"א להביא ש"ת כו' דהו"ל ג"כ שני רשויות ור' יוסי האמורה ס"ל דרשות הניזק והמזיק אתא למעט חצר שאינה של שניהם דפטור ועי' רא"ש סי' י"ז מהש הירושל':

דף יד ע"א היה רשב"א אומר. במכלתא משפטים פי"ד רשב"א אומר משום ר"מ וכ"ה בירושלמי ולפי' הרא"פ מדייק שם ר' יסא מזה לסייע לר' יוחנן דמחייב בחצר השותפים מדרשב"א אומר משום ר"מ דפטור ש"מ דרבנן [ולפ"ז מה דמסיים והכל מודים קאי על ר"מ וחכמים ולא על ר"ט וחכמים כפי' הפ"מ] ובענ"ד נראה דר' יסא היינו ר' יוסי דלעיל שם [או דצ"ל כאן ר' יוסי] דפליג על ר' ירמיה וס"ל דבחצר שאינה של שניהם פטורה וע"ז מסתייע מהברייתא דתני סיפא הכל מודים שלא לזה כו' [וצ"ל שם חצר שאינה של שניהם כבתוספתא] פטור בה כו' ועי' ירושל' ב"ק פ"ה ה"ב וה"ג ובמכלתא שם לא לזה ולא לזה כו' חייב כבגמ' כאן וכן בתוספתא איתא חייב וזהו שאית תני דמייתי בירושלמי דחצר שאינה של שניהם חייבת. אך הבבלי מפרש לקמן לא לזה כו' אלא דחד כו'. וזהו דלא כשיטת הירושלמי: **ע"ב** אין אומרים תלא פרה. ה"נ בירושלמי ועמ"ש בפנ"א שם: שאין ב"ד נזקקין. וה"נ בירושלמי: פרט לב"ד הדיוטות. ה"נ בירושלמי ועפ"מ:

דף טו ע"א השוה הכתוב אשה לאיש. ספרי נשא ב' במד"ר פ"ח: אשר תשים לפניהם. בירושלמי הוא ע"ש תני דבי ר' ישמעאל והכא תנא דבי ר' ישמעאל דריש מאיש או אשה: היינו דשייך ניזק בתשלומין. בירושלמי הניזק והמזיק בתשלומין מכאן שזה מפסיד ת"נ ופי' הרא"פ דהוא כמ"ד פ"ב ממונא והפ"מ פי' לפחת נבלה ואין זה במשמע מל' הירושלמי: מה בין תם למועד. מכלתא משפטים פ"י ושם חשיב עוד הך דבמועד צריך עדים ופי' התוה"מ התראה והך דכופר ושלשים של עבד וא"כ התם לא שייר כופר ויש ראיה דפ"ב ממונא וכן קשה לפי' התוס' ד"ה אי דהא איכא עוד שיור הא דעדים ובענ"ד נראה להגיה דמועד א"צ עדים ותם צריך עדים דאינו משלם ע"פ עצמו ואתי' כהלכתא דפ"ב קנסא גם דברי התוס' א"ש דהא דצריך התראה אין לחשוב דהוא מתנאי מועד כמו שאין לחשוב מה דתם הוא פ"א ומועד ג"פ: **ע"ב** אתאן לר"ט. ה"נ מוקי בירושלמי והריטב"א לא דייק משום דאפשר דמיירי כ"א במקום חיובו קרן כרה"ר ושן ברשות הניזק ואין דרך הירושלמי לדייק כ"כ לאוקמינהו במקום א' ועי' ירושלמי לקמן פ"ב ה"ז ופ"ה ה"ד דר"מ ג"כ ס"ל כר' טרפון:

דף טז ע"א כאן בנגוע זכר. עי' רש"י ולכאורה יש לסייע לל"ב מירושלמי ס"פ דאיתא אר"י בר' אבון לא אר"מ אלא בנגוע זכר שיש לו טעם שהוא קשה כאדם וא"כ מיירי ר"מ בזכר כל"ב ברש"י אך בירושלמי שבת פ"ה ה"ג איתא דנגוע זכר לאחר ז' שנים נעשה נקבה. וכל טעם רש"י שיהיה שייך בזכר תוספה אף דבכ"מ כתו יפה מהנקבה אך משום שהזכר משתנה וכיון דהיינו הך אין שייך תוספה בזכר ובירושל' משמע דלא קאי ר"מ את"ק דמתני' ולהוסיף על ברדלס כ"א מוסיף על זאב וארי ודוב וכ"ה בתוספתא וא"כ מתני' ור"מ אפשר דל"פ וגם ברדלס דמתני' הוא נגוע זכר או דס"ל להירושלמי דברדלס לאו היינו נגוע ובגליון שבת שם כתב דהבבלי ג"כ ס"ל דמנגוע זכר נעשה נקבה וזהו עטלף דקאמר הכא. ולא נהירא לי בענ"ד מלבד שרחוק לומר דעטלף הוא נגוע נקבה. ע"כ נראה דאין להשוות התלמודים בזה: קימוש כו' חוח. בירושלמי שבת הוזכר זאת וליתא שם כל הני דאיתא הכא ותחת זה חשיב שם עוד ברואים שמשתנה מזה לזה ועי' פנ"א מש"ש דלא כהמפרשים שנלאו בזה: **ע"ב** מה בין תם. מכלתא משפטים פ"י ועמש"ל טו.:

דף יז ע"א שהניחו ס"ת. פתיחתא דאיכ"ר כה ושם למעלה מקברו: ומנח תפלין. עי' פס"ר פכ"ב וירושלמי ברכות פ"ב ה"ג לפירוש השערי ירושלמי שם וגירסתו גבי רבי יוחנן שלבש תפלין בנאתו וכד הוו מותבין לי' אמר הדא מלתא שני ארונות כו' של יוסף כו' שימר זה מה שכתוב בזה כו' לא זכה יוסף למלכות אלא ע"י ששימר מצותו. ופי' דכששאלוהו דבר הלכה היה מניח תפלין מקודם ואמר התגלות על הקדימו הנחת תפלין להלימוד דהוא משום דגדולה קיום המצוה יותר מלימוד וכעין האמור פה ע"פ פי' הכ"י. ול"ג כאן אפילו. רק קיים אמרי' כו' והוא טעם על הקדימו מעשה המצוה משום דקיום גדול יותר מלימוד. ועמ"ש בפנ"א שם: גדול. שהש"ר פ"ב ירושלמי ספ"ק דקדושין: ואין מים אלא תורה. ספרי עקב מח מכלתא בשלח ויסע פ"א ב"ר פס"ז ופס"ד שהש"ר פ"א קס"ר ר"פ י"א שוח"ט א' ול"ד: כיוסף. עי' רש"י וכ"ה בב"ר פע"ח: הרגל מועדת. מכלתא משפטים פי"ד: **ע"ב** ובשליף שעלי'. ירושל' פ"א ה"א: ברוח שבכנפיהן. ירושל' ה"ב ושם נפח בכלי ושברו משלם כ"ש ופי' הפ"מ דרוח פיו הוי כגופו ופליג על הבבלי לקמן יח: ויט. דמוקי לה כשומטם ומחזק זאת בראי' מהא דירושל' שבת פ"ב ה"ה נפח בכלי כו' והתם לא הוזכר סומכום כלל. ואינו מכיר ראיתו דהתם באדם מיירי שאין שייך בי' צרורות והש"י כ' באית בי' בזרני ונראה כונתו עפמ"ש הב"י בשם כרשב"א

הרשב"א דבאית בי' בורני לא הו"ל צרורות וגם על הכלי משלם נ"ש ועפנ"א : מהדסין ע"ג עיסה . ירושלמי שם . ובתוספתא פ"ב פ"ס שמהופך הגירסא ע"ש : עגלה מושכת בקרון . ה"נ בירושלמי פ"א ה"א : מחשטין בתבל . ירושלמי כאן ה"ב ובתוספתא פ"ב . ובירושלמי הגירסא ונפסק הדלי או שנשבר יתגי' הרא"פ ונשבר כבכאן . ובענ"ד נראה דהפי' או שנשבר ע"י חטיטה והו"ל מגופו ונפסק הדלי הוא אתבל וא"נ לאוקמי דאזיל מיניה כמ"ש הש"י להשוות להלכה והפ"מ מפרש לסירושלי' דאזיל בתר מעיקרא ויש להקשות מהא דבירושלי' סוף ה"א אבעי' ליה בנתגלגל מרה"ר לרה"י ולא אפשיטא ויש לחלק כמ"ש לקמן : ונתגלגל למקום אחר . בירושלמי ה"א מבעי' לי' כה"ג בנתגלגל מרה"ר לרה"י ונשברה שם ולא אפשיטא ולפמ"ש סמה"פ ד"ה אחר מי יש לחלק דלענין איך נקרא אי כחו אי גופו ה"ל לסירושלי בתר מעיקרא אזלי' וסו"ל גופו אבל לענין רשויות יתכן כיון דעיקר הנזק היה במקום חיוב אזלי' בתרי' ולהגליון שם חילוק אחר ועפנ"א :

דף יח ע"א ניתז ממנו שבר . תוספתא פ"ב ומובא בירושלמי ה"ב ושם מקשה ואינו עושה בור במקום זה ומזיק במקום אחר אר"י ב"ר בון מכיון שאין דרכו ליפול אלא לאותו הבור כמו שהוא בורו ופי' הפ"מ דהקושיא הוא על חיוב כלי הראשון נ"ש והתי' הוא דבתר מעיקרא אזלי' וזה מקור שיטת הפ"מ להירושלי' דבתר מעיקרא אזלי' והרא"פ פי' דהקושיא הוא על חיוב התחתון ח"נ דאין לחייב כלל והנוע"י מגי' ומפרש ועפנ"א : דאזיל מניה . עמש"ל יז: ד"ה מתטטין : משום דהו"ל צרורות . לר"ל לקמן כב. י"ל דח"נ הוא משום דשני בה כמ"ש רש"י שם בל"ב והכא ע"כ מיירי לר' יוחנן דח"נ על כל הגדים דהא ע"כ משום צרורות דאי מחמת שינוי א"כ גם על מקום הגחלת לא לחייב כ"א ח"נ אם לא כר' טרפון כלקמן ועי' ירושלי' הל"ם ומ"ש לקמן כב. : כר' טרפון . ירושלמי פ"א ולקמן ה"ז · ע"ב יש העדאה . בירושלמי ה"א מבעיא ליה ג"כ בזה ופליגי בזה ר' זעירא ור' אילא ר"ז אמר מקבלת העדאה ור' אילא אמר אינה מקבלת . אך בזה נראה משונה הירושלמי מהבבלי . והאיג כאן קוטב פירושו מ"ש בס"ד בפנ"א בקיצור דהתם לא מבע"ל לענין העדאה בתשלומי נזק שישלם בהעדאתו נ"ש כיון דגם בפעם הראשון הוי אורחיה וכמ"ש רש"י בל"ב אלא התם מבעיא ליה לענין כופר וזה"ש לתני כופר מהו שיקבל העדאה . וכל המפרשים תפסו דקאי אלפניו וטרחו בבאור תיבת לתני כופר דאין לזה ענין לשם ויש מגי' להאי נזק ובענ"ד הוא מוסב למטה להאבעיא דס"ל דבשן ורגל ג"כ איכא כופר אפי' בפעם הראשון אך בצרורות דהוי ח"נ ובקרן ליכא בתם תני כופר ה"נ ליתא בצרורות . אך בשהועד מבע"ל אי נימא דמדמינן ליה לקרן מועד דמשלם א"ד כיון דהוי ח"נ ליכא תני כופר בשום מקום . ובזה פליגי וא"ש הקושיא דמקשה ר"ז ממתני' שור שהי' מתחכך כו' בפשיטות דהוא לענין כופר במאי דפליגי וא"צ להגיה כ"א תחת מ"ש ואפי' כר' אילא לית הדא פליגא ל"ל ואפי' כר' זעירא כו' וכן הגי' גם מהרא"פ לשיטת פירושו וא"ש הירושלמי בלי גמגום : ור"א אמר ח"נ . בירושלמי ה"א איתא ע"ש ר"א נ"ש והרא"פ גרים שם ח"נ אך סיום הירושלמי שם קשה ליישב לפ"ז ע"ש ובפנ"א :

דף יט ע"א צרורות כאורחייהו . בירושלמי ר"פ מקשה וכי אין דרכה להתיז צרורות א"ר אמי בשהיה הכלי נתון בידי אדם אבל אם היה מונח ברה"ר כו' פטור ור"א פליג התם וס"ל דחיוב צרורות הוא אפי' ברה"ר : בעא מני' ר' אבא בר ממל . בירושלמי ר"פ איתא כה"ג מימרא דרב"מ אך בשינוי דאיתא התם רב"מ אמר בה ב' דרכים. א' יש בה עשבים וצרורות וא' אין בה עשבים וצרורות הניחה כו' והלכה בזו שיש בה כו' אע"פ שהוא מונח ברה"ר פטור והגי' מהרא"פ חייב דהוי שינוי . ודוחק דא"ז שינוי יש בה מה שנמנעה מלכת בדרך שאין בה עשבים לאכלה וגם מל' ב' דרכים משמע לדינא ופעמים לחיוב ופעמים לפטור ואי בכה"ג ג"כ הוי שינוי א"כ לעולם חייב ונראה להגיה וגם חסר בבא א' וכנ"ל בא' יש בה עשבים לצרורות וא' אין בה עשבים לצרורות [היינו צרורות לבדן בלא עשבים] הניחה שאין בה כו' והלכה בדרך שיש בה עשבים לצרורות פטור הניחה שיש בה והלכה בדרך שאין בה חייב וזהו אמר בה ב' דרכים היינו אופנים : א"ד תולדה דרגל . בירושלמי ה"א פלוגתא דאמוראי אי צרורות חייב ברה"ר או פטור והכא לגי' ובעטה לא מבעיא ליה כ"א בשינוי וג"ז אפשיטא דפטור · ולגי' זו אין לפרש בעי' דר"א בר ממל ברה"ר כיון דגם בשינוי ודאי פטור איך אמר תיקו ע"ז ועי' בלב אריה להרי"ף מ"ש בזה : ע"ב אקרן. בירושלמי הר"א מפורש אצרורות אין ח"נ חלוק ולפי גי' הפ"מ בדברי רבה בר ממל שם אע"פ שהוא מונח ברה"י [תחת מ"ש ברה"ר] והפי' דפוטר אף בהתיזה מרה"ר לרה"י יתכן דרק ע"ז פליג ר"א וס"ל אין ח"נ חלוק ובאוקימתא קמייתא דהלכה לר' יוחנן : וכי יאתזנה . עי' ירושלמי ה"א ורבו הגירסות והפירושים שם ועפנ"א ובענין כשכשה ע"ש בירושלמי דמסיק מה דפשיטא ליה בנ"ש מה דאריכא ליה בח"נ ועי' מה"פ מה דמקשה מהירושלמי על הרא"ש ומ"ש בפנ"א ע"ז : אבל קשרו אדם . גם בירושלמי הוא ע"ש ר"ה ושם מבואר חייב נ"ש וענו"י שכ' דלזאת נד הגמ' מלאוקמה אמתני' משום דמתני' מיירי מכלים ובור פטור ביה כלים והירושלי' דמוקי לה אמתני' לטעמיה דמחייב על נזקי כלים בבור ובענ"ד נראה עפמ"ש הרא"ש דבשהצרורות הן של הבעלים יצא מדין צרורות לרגל וא"ש דחייב ביה כלים וכ"ש ועי' בלב אריה : השן מועדת . מכלתא משפטים פי"ד : וחמור שאכל כרשינין . תוספתא פ"א ועי' ירושלמי פ"א הל"א דבעי למחשבינהו לתולדות והדר מזה ותולדות הוי סיכת גופה כמין ע"ש · בבהמה עי' אג"ש פכ"א ואית בעיר אכיל בשרא :

דף כ ע"א בקופצת. פרש"י ותייבת ח"נ ובירושלמי ה"ד מבואר דמשלם נ"ש וכ"מ בתוספתא פ"א וע"כ הטעם משום דהו"ל כהאר הניזק וכמ"ש הש"ג ע"ש אך מירושלמי אין ראיה כ"כ דהא דר' הושעיא לקמן דמוקי לה הכא בקופצת משמע בירושלמי ה"ג דס"ל עמדה הוי שינוי כמ"ש לקמן בסמוך וכ"ש בקופצת והך דקופצת משמע דמיירי במהלכת דל"ה שינוי ורק משום הגר הניזק חייבת ואין דרך הבבלי כן : עמדה ואכלה . בירושלמי ה"ג מוכח טעם ר' הושעיא משום דעמדה הוי שינוי דמקשה מזה על ר"ל דס"ל דמאי דקתני ברה"ר פטורה קאי אכולהו משום דכל המשנה כו' [כגי' הרא"פ שם וכ"ה בגליון] והכא אר"ל משום ר' הושעי' עמדה ואכלה מפירות הנבורין חייבת אלמא דמשום שינוי תפיס הירושלמי : עמיר ברש"י . ופי' הפ"מ במה"פ פ"א ה"א ד"ה היתה היא בעיית ר' ירמיה שם ומ"ש מהך דכלב שנטל חררה עי' תוס' כאן ד"ה מתגלגל ובסמ"ע סימן שצ"ט ס"ק כ"ב שבהלוקו מיושב קושי' התוס' ויתיישב ג"כ קושי' המה"פ . ולפי' הפ"מ איפשט האבעיא שם לחיובא והכא משמע לפטורא ובפנ"א כתבתי לפרש גם בירושלמי לפטורא ואכמ"ל : מקצתו בפנים . תוספתא פ"א ובירושלמי ה"ד סוף שנתון בפתח החנות מקצתו כו' : אמר רב אכולה . בירושלמי פלוגתא דר"י ור"ל ולפי גי' הרא"פ והגליון ר"ל ס"ל אכולה משום כל המשנה כו' ור"י ס"ל דלא קאי רק ארישא ושם בסוגיא רבו דרכי הפירושים דהתם איתא סוף ה"ג תני ר' הושעיא כולה פטור מ"ט דר' הושעי' אין קרן ברה"ר ונלאו המפרשים בזה למצוא דרך הפשט ובענ"ד נראה דקאי אהא דמקשה תחלה על ר"ל דאמר כל המשנה כו' מדידיה דאר"ל משום ר' הושעי' עמדה ואכלה כו' חייבת ומשני הא דידיה הא דרבי' והשתא מסיק שנוי' אתרינא דלעולם ס"ל גם לר' אושעי' כל המשנה כו' וז"ש תני ר' אושעי' כולה פטורה פי' דקאי במתני' פטורה אכולהו כרב הכא וכר"ל כאן ושם . רק דס"ל דפירות הנבורין ברה"ר ל"ה שינוי ועמדה ואכלה הוי שינוי וחייב מטעם קרן וז"ש מ"ט דרבי אושעי' דאמר חייבת בעמדה ואכלה משום וכי אין קרן ברה"ר דעמדה הוי שינוי והו"ל קרן ואבורי' ל"ה שינוי ע"כ אף דס"ל פטורה אכולה מ"מ הכא חייבת ועפ"ז פרשתי כל הסוגי' שם בלי דוחק ואכמ"ל ועפנ"א : דמי עמיר . בירושלמי ע"ש רב אכלה שעורים משלם תבן והוא כפרש"י בדמי עמיר : שעורים בזול . עי' מה"פ ה"ד ד"ה רב מה שהקשה על הרמב"ם דנקט כתרוייהו ועי' פירוש המשנה להרמב"ם ויתישבו דבריו בפסקיו ועי' פנ"א ולב ארי' : לפיכך אכלה חטין . בירושלמי ע"ש תני רבי חייא : ע"ב הא מקיף פטור . הוא כל"א ב"ב סוף ד: ובמתני' ליתא שם בדברי רבי יוסי ניקף ועי' ירושלמי ב"ב פ"א ה"ג ע"פ גי' הרמב"ן שם מוכח ג"כ דמפרש דר' יוסי קאי אניקף :

דף כא ע"א תוספות ד"ה דקיימא . ובירושלמי . כאן ה"ד : ע"ב נפלו פטורין . בירושלמי אית תניי תני שקפצו אית תניי תני שנפלו אר"י כיני מתני' שקפצו נפלו לא בדא ועי' פ"מ :

דף כב ע"א רבי יוחנן אמר . ה"נ בירושל' פלוגתייהו : תום' ד"ה ורבי יוחנן . עי' מה"פ ה"ה ד"ה במגית מ"ש ע"ז ועי' לב אריה בפרקין לעיל גבי צרורות שכתבתי בישוב דברי הרמב"ם ותוס' עפמ"ש הש"ג לחלק בין אש לשאר דברים דבאש דבעינן חציו כח כחו לאו חציו הן ובזה א"ש מ"ש בשו"ע ח"מ סימן ש"ל סע"ה גבי צרורות שיש מי שאומר ה"ה לכח כחו חייב ח"נ ובסי' שנ"ב איתא ועל שאר הגדים פטור ונדחק הסמ"ע שם משום דס"ל דזה גרע מכח כחו דחייב ולהנ"ל א"ש דבאש כח כחו פטור משום דכלו לו חציו ולאו ממונו דבעל כלב הוא : ע"ב והיה גדי כפות לו ועבד . ירושלמי ה"ה ומייתי מזה ר' יצחק בר טבלי סייעתא לר' יוחנן ולא משני שם שהצית בגופו של עבד משום דהתם קשי' לי' עדן דאיך תפטור חיוב מיתה שהיה בתחלת הדלקה תשלומי הגדים שנעשה אח"כ שריפתו ולר' יוחנן א"ש משום דהוי חציו נחשב כולו מעשה א' ועי' רשב"א שהקשה כן בגמ' גם הקשה לר' יוחנן דלא מוקי בשהצית א"כ קדים שרפת הגדים להעבד ואיך פטרתו חיוב המיתה שאח"כ ותי' משום רודף ולאוקימתא דהצית תי' דמיירי שהעבד למות עד שנשרף הגדים . וצ"ל דלהירושלמי נראה דוחק להעמיד בכך ועי' מה"פ ופנ"א : השולח את הבערה . עמש"ל ט: ד"ה משא"כ באש : אלא שמסר לו . עמש"ל שם : ומתנית' מסייע ליה לר"י . בירושלמי מייתי עוד ראיה ממתני' לק' והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור והגמ' לא מייתי משום דאיכא לאוקמי שהדליק בעצמו הגדיש מתחלה וע"ש ועש"ך ח"מ סימן שנ"א סק"א שכ' דגם אח"כ שייך קלב"מ ונראה דל"ק עליו מהירושלמי דהכא למ"ד לאו משום חציו נחשב כל שבולת למעשה אחרת משא"כ למאי דקי"ל כר' יוחנן וכולו מעשה אחת וכן בהאי חפץ שנתחייב עליו מיתה נפטר מתשלומיו אף שאבדו אח"כ ומיושב בזה קושית הקצה"ח מערכין שהביאו הרשב"א לראיה על מעשה אחרת ואותו חפץ אבל באותו חפץ שייך קלב"מ :

דף כג ע"א לחייבו בד' דברים . ה"נ בירושלמי פ"א ה"ב לר' . יוחנן ושם איתא ג"כ דמקבל התריי' ולוקה בנזקי אש לר' יוחנן ועפנ"א שם : ע"ב וא"ר אחא בר יעקב . וכ"ה בסנהדרין ע"ח ובירושלי' שם ע"ש סתמא דירושלמי על מתני' דפלוגתא דרבנן ור"י : ור"מ מ"ט . ובירושלמי כאן מקשה מאי עביד ר"מ בקרא מתמול שלשום ומשני דאתא למעט שאם הפסיק בינתים שרואה יום א' שורים ולא נגח לא נעשה מועד ובמכלתא משפטים פ"י בדברי ר"מ ומה ת"ל מתמול שלשום אלא אם התרה בו ג' ימים שלא בזה אחר זה אינו נדון אלא כתם . ומשמע כוונתו כבירושלמי . וצ"ל דהא דתניא נעשה מועד לסירוגין הוא בשהושוו זמני הסירוג והמכלתא והירושלמי מיירי שלא הושוו :

דף כד ע"א רשב"א מועד . בירושלמי ה"ו איתא בברייתא שור שנגח ג"פ ביום א' אינו מועד ומה ת"ל מתמול שלשום אלא שאם חזר בו ג' ימים זא"ז אינו נדון אלא כתם . ומוכח מתוכה שיש בה ט"ס והנה הפ"מ מותק מ"ש מקודם ר' ירמיה בשם רב הלכה כר"מ בתמה וכר' יהודה בהעדאה דתני כו' כנ"ל ומפרש דהאי דתני קאי על ר"ה שמקודם וגם אחרי הגהתו דחוק מאד פירושו ובענ"ד נראה להעביר מ"ש ר' ירמיה בשם רב כו' על מכונו רק להגי' הברייתא וכצ"ל דתני שור שנגח ג"פ ביום א' אינו מועד [ובהם עד שיהו התינוקות כו' דברי ר' יוסי ר"ש אומר מיעד כל שהעידו בו ג"פ] ומה ת"ל מתמול שלשום כו' . ור' ירמיה בשם רב מביא ראיה מדתני כו' ומדעת ר' יוסי שהוא כר"מ בתם לחזור לתמותו וכר"י בהעדאה ומוכחס עם הבבלי ומצינו כיוצא בזה בירושלמי קיצור דברים והיסור לשון בברייתא שמביא וא"ש ראיית ר' ירמיה . גם מ"ש אח"כ סברין מימר כר"ס דהיינו כר"מ כמו שיובאר דאמר מעין שניהן א"ש דקאי על ר' יוסי ור"ש שהוזכר בירושלמי תחלה לפי הגהתי : אר"ג אמר רב הלכה כר' מאיר בתמה . בירושלמי פ"ו סנהדרין מימר הלכה כר"ס דאמר מעין שניהם אתא רב ירמיה כו' . אם יש לו מקום לברוח לו' נראה לאקרא לאכור משום דר"ה מפרש שם דברי ר"מ ומשיק דבין ר"מ ובין ר"ה לא יצא כיום ב' דוקא לר"ש דר"ס דאמר מעין שניהם היינו כר' יוסי ור"ש וכו'. ע"ב כל המלאכה . עמש"ל כ:

דף כה ע"א מדין ק"ו כיצד . בבריתא דר"י מדות ספרי בהעלתך קו ועי' מד"ר פ"ש : ק"ו (בשניה ידך יוס. ושם וכ"כ ספ"ב : ואין משמע במשה דברי ר"ה . ל"ש דנעמ"ל מגורע ס' זכים פ"ד איתא ר"ה אומר והטושא אותם מה ת"ל גם מב"י מגין זובו על זב וזוב ודמיו בגלילה וש"מ בהם ה"ק ולי לנותן כו' ע"ש א"כ הלא ס"ל לר"ה דמטעמא ש"י דוב במשה וע"כ לגרוס בה' מסה כו' . אלעזר והא דלא מייתי לה מ"ל דממעט עדיפא ליה לאתויי : ע"ב הניתא למ"ד . עמ"ש יומא פת. דיש פלוגתא בין התלמודים בדעת ר' ישמעאל דהבבלי ס"ל בנדה כב: דמופנה מצ"א למדין ואין משיבין ובירושלמי יומא פ"ח ס"ל אליביה משיבין ותמוה לפ"ז פי' הפ"מ ביבמות פ"ח ה"א שפי' לר' ישמעאל בג"ש דתושב ושכיר דהו"ל מופנה מצ"א והלא להירושלמי משיבין במופנה מצ"א לרבי ישמעאל אלא נראה כהק"ע שם דהו"ל מופנה מב' לדדין אפס מה שתמה הס"ק שם הא לרבי ישמעאל גם מופנה מצ"א אין משיבין אין זה תמי' כלל לשיטת הירושלי' כנ"ל ולפלא שלא זכרו שניהם את הירושלמי יומא הנ"ל : ש"מ לאפטויי .' ובגד ועור בס"ז אינטריך דאל"כ ל"ה מופנה כמת ושרץ ובת"כ מצורע זבים פ"ו דריש דס"ז לג"ש לרבות כל הכלים ע"ש : ואוקי באתרס . בל' ירושלמי במקום שכתוב בה או האמור בה וחד מ"ד ממקום שבאת הייתו מינה ומינה עי' סנהדרין פ"ט ה"א יבמות פי"א ה"א ובס"מ : תום' ד"ה מפן. ת"כ פ' מצורע . זבים פרק ד' פרשה ג' :

דף כו ע"א אין ח"נ חלוק. עמש"ל יט: איכא כופר ברגל. ה"נ ס"ל להירושלמי פ"ב ה"א ועמש"ל יח: : ע"ב זרק כלי . עמש"ל יז: :

דף כז ע"א האחרון חייב . בירושלמי פ"ד ה"ו להכיא את המכה וי"ב כדי להמית אית תניי תני ואין בו כדי להמית [פי' דמרבה' לחייב האחרון והש"י פירש ע"פ הת"כ דהראשון חייב] א"ר לא אפילו י"ב כדי להמית ובא אחר והמית הממית חייב . להפ"מ בא ר' לא להכריע דלא כאית תניי תני דבעי א"ב כדי להמית במכת הראשון ולהש"י פליג אתרוייהו ועי' ת"כ אמר פ"כ : דמי ניזק . בירושלמי שם גם פלוגתא זו הוא ע"ש אית תניי תני כו' ושם מ"ד נפש ניזק הכהו הראשון הכאת מיתה ובא השני ובלבלו אין תימר יש נזקים בכולו הראשון נותן נזקו והשני נותן כופרו אין תימר אין נזקים בכולו הראשון נותן כופרו והשני פטור מ"ד נפש מזיק אין תימר יש נזקים בכולו הראשון נותן כופרו והשני פטור אין תימר אין נזקים בכולו שניהם פטורים ועגו"י שהגי' שם ובגליון ציין להשטמ"ק בשם ר"ת וכוונתו להעביר הגירסא על מכונה ועפנ"א מ"ש בזה ואכמ"ל ועמ"ש לקמן מ: בענין כופר לד' הירושלמי אי קנסא אי ממונא : רבי ישמעאל בנו של ריב"ב . במכלתא משפטים פי' פלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע . ור"ע ס"ל כרבי ישמעאל ב: של ר"י בן ברוקה הכא : שנתכוין לנזיק . עי' ספרי תצא רנב : ע"ב קמ"ל אין הולכין. בירושלמי שביעית פ"ה ה"ג וכאן פ"ד ה"ו פלוגתא דרב ושמואל במוכר שור לחברו ונמצא נגחן כבבלי לקמן ר"פ הפרה ור"פ המוכר פירות בב"ב ובירושלמי רפ"ב דכתובות ורפ"ה לקמן מוכיח ממתני' דאין הולכין בממון אחר הרוב והוא בלא פלוגתא ועי' פנ"א שביעית שם שכתבתי שם בשם הגר"א דלהירושלמי טעם רב במוכר שור לחברו ונמצא נגחן לאו מטעם דאזיל בתר רובא אלא משום דגם אי לשחיטה אין דרך לשוחטו מיד: שמואל אמר באפלה שנו . בירושלמי שמואל אמר בקרן זוית והכא הוא ע"ש רבי יוחנן ואוקימתא דבאפלה ליתא בירושלמי : תום' ד"ה אמאי כל המשנה . בירושלמי לרב לא הו"ל שינוי דדרך להניח כלים ברה"ר אם לא בממלא ולר"א הוי שינוי ועמש"ל כ. וגם בפירות הנבורין ברה"ר איכא פלוגתא בירושלמי פ"ב אי הוי שינוי : תום' ד"ה ושמואל. בירושלמי . לעיל ספ"ב : לפי שאין דרכן . עי' ברא"ש שפסק כרבי עילאי ומסיק דלא כרב ומירושלמי לקמן ה"ו וה"ת מכות פ"ב ה"ד מקשה מדרב בממלא כו' מוכח דתפיס הלכה כרב : ולבעיטה . עי' ברא"ש פ' התובל סימן טו שהביא בשם הירושלמי לבעיטה אחת ולסטוקרת חמש עשרה והוא בה"ו שם ושביק הרא"ש גירסת הבבלי כאן : עביד איניש דינא לנפשי' . בירושלמי מבעי' ליה כה"ג בממלא חבית ברשות הרבים אם יכול לשברה בידים ופשיט משור שעלה כו' דלקמן כח. ועי' לקמן ברש"י ד"ה הא שברה דהך דחבית מיקרי פסידא שמתבטל מעסקיו ובתוס' קרי ליה דליכא פסידא והפ"מ מוכיח מהירושלמי כהתוספות והש"י קרי לה פסידא כרש"י ועפנ"א : בן בג בג . מה שגרסם בגמ' לתוספתא פ"ג הוא ט"ס וצ"ל פ"י ובירושלמי סנהדרין פ"ח ופי"א ליתא הסיום שבור את שיניו ויתכן שהוא מאמר הראשון דבתוספתא שם דנחלק שם לשני מאמרים וכן בת"כ קדשים פ"ב ליתא הסיום וכאן הורכבו המאמרים יחד :

דף כח ע"א במועד דליכא פסידא · ע' ש"י בירושל' : וקצותה את כפה ממון · ספרי תצא רנג ועמ"ש לק' פד : פרט לשליח ב"ד · בספרי תצא פרט לאשת שליח ב"ד ובירושל' פ"ח ה"ג פלוגתא ואיכא ג"כ למ"ד לרבות אשת שליח ב"ד : ושלו לא הגיעו · ע' ירושל' כפ"ג דכ"ב : אמר רב כו' · עמ"ש לק' ל' : ע"ב המיח גלותיתו באבן חייב · בירושל' סוף ה"א ואם בדרך הטחה סטיה על נזקי גלותיתו חייב משמע דמחלק הירושל' בין אם דרך נפילה נשברה הגלותית הו"ל בור ופטור בו כלים דהכא קאי לר' יוחנן דס"ל לק' פ"ה ס"ז דפטר כלים גם ע"י תבטה [ורק שמואל ס"ל התם בירושל' דע"י תבטה חייב בכלים] וצ"ל דהטחה שאני שאין זה דרך בור: תום' ד"ה נשוף · הכא כ' התום' דנתקל באבן ונשוף בקרקע פטור וכ"כ הרא"ש ובירושל' איתא דחייב ומביאו הרמב"ן במלחמות פ' הפרה לדחות בזה דעת הפוטר והרא"ש קשי' סתירה מפ' הפרה דשם כ' בגובהה כנתקל בגובה שעשה זה ונשוף בקרקע חייב מ"מ מהכא דפטר ועמ"ש בפנ"א ולב ארי' להרי"ף ופ' בירושל' כאן ה"ב דפטר באבנו ומשאו ברה"ר ונתקל בהן אחר והוזק בהן שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ : כר"נ · ע' ירושל' כאן : במתכוין להורידה · ע' ירושל' ה"ב ע"פ פי' הש"ג וע' גליון שם ומ"ש לק' כ"ט :

דף כט ע"א במתכוין לזכות בחרסי' · ה"נ מוקי לה בירושל' לפי' הש"י דאיתא שם ע"ד דר' יוחנן [דאמר גם לאחר נפילה מחלוקת] במתכוין לחרסי' [היינו לזכות בחרסי'] ע"ד דר"א במתכוין לנזיק היינו להורידה כנ"ל כח: או נתכוין לשבר ועי' גליון שם : והאיכא רבנן דפטרי · בירושל' ה"ב איתא ר"א אמר בשעת נפילה אבל לאחר נפילה ד"ה חייב וצ"ל כמ"ש התוס' דרבנן דפטרי הוא לאחר נפילת אונס והתם בנפילת פשיעה מיירי : ע"ב ור' יוחנן אמר לאחר נפילה · בירושל' ה"ב איתא לר' יוחנן דבין בשעת נפילה בין לאחר נפילה ומחיב לר"א דאמר רק בשעת נפילה מחלוקת אם בשעת נפילה פטור אינו ק"ו לאחר נפילה ולמה פטור בשעת נפילה שכן אדם מפקיר נזקיו וכו' דצ"ל ולמה פטור לאחר נפילה היינו טעם להק"ו משום דאח"כ הוא מפקיר: תסתיים דר"א הוא דאמר חייב · מהירושל' מוכח בהדיא דס"ל לר"א לאחר נפילה לכ"ע חייב : שנתכוין לזכות · ה"נ איתא בירושל' לק' ה"ד · וכדמאי פ"ג ה"ג לענין נזקין בין שנתכוין לזכות בין שלא נתכוין לזכות ועמ"ש ספ"מ ובפנ"א : לפחות מג' טפחים · לפי' הנו"י בירושל' ה"ד מכריח הירושל' דבעינן הגבהה ג' דלשבת בעינן ג' ואי נימא דלקנין ל"ב ג' א"כ קדים חיוב גניבה לאיסור שבת ע"ש וער"ן פ"ק דקדושין על מתני' בהמה נקנה במסירה דמוכיח מל' ירושל' בהגביהה דל"ב ג' טפחים. ומס"ה. בירושל' פ"ק ופ"ק דדמאי צ"ל בירושל' ב"ק פ"ג ופ"ג דדמאי : אלא במפרית · ירושל' ה"ג ועמ"ש לק' ל' :

דף ל ע"א אמר רב ל"ש · בירושל' ה"ג איתא לרב כמו לשמואל לעיל כח: ור"ס ס"ל שם כדעת רב הכא ועי' ש"י שהגי' בירושל' בדברי ר"ה דנתכבש בקרקע פטור דקרקע עולם הזיקתו ונטנפו כליו במים חייב וע' מהרא"פ : אלא מפרית · ה"נ בירושל' ע"ש ר' יוחנן וע' טע"י שכ' דהירושל' ע"כ לא אתי למעט מנמנם דהלא לשיטת ירושל' ס"ל לר"י מפקיר נזקיו פטור א"כ בור ברשותו חייב ואיך יפטור מנמנם אלא דאתא למעט מפקיר כל הנגדר ודוחק ובענ"ד כמו שתי' הגמ' לעיל כט: לר"י משום דאין דרך ב"א להתחכך כו' ה"נ נתרץ להירושל' וא"ש כפשוטו כמ"ש כאן וע' פנ"א : כותלו של חברו · ה"נ בירושל' : תום' ד"ה שלא · בירושל' ה"ג ועש"י שהאריך בזה: לרה"ר · בירושל' סוף ב"מ איתא על פתח חצרו לרה"ר : ע"ב בין בגופן · בירושל' דבי ר' ינאי אמרי בשבחן שמואל אמר בגופן : דמשעת כתיבה · בירושל' ר"פ איזהו נשך מוכח דגם במעט"פ קנס ר"מ ע"ש כמה"פ : רשבג"א · בירושל' דמאי פ"ג ה"ג לא הוזכר כ"א דעת ת"ק וע' ירושל' פסחים פ' כ"ש סוף ה"ב ובגיטין פ' השולח סוף ה"ד דמוקי שם הך דרשבג"א גבי עבד כר"מ דקניס קרן משום רבית ועולה עם מ"ש כאן דלרשב"ג קניס גופן משום שבחן אך שיטת הבבלי שם לענין עבד אינו כן וע' מה"פ :

דף לא ע"א א"ר יוחנן · בירושל' ר' יוחנן בעי מהו שיתן לראשון שהות כדי עמידה אמר ר' יוסי פשיטא לר' יוחנן ליתן כו' לא מסתברא דלא מן השני והילך מהו לשני ליתן שהות כדי עמידה ופי' הש"י והפ"מ דהא בעי' הוא אם יש לחייב את השני גם בתוך הזמן שהי' לו לעמוד · והוא נגד הסברא שבפה דלשני יש לפטור יותר משום דאמר האי בור לאו אנא כריתי' ע"כ נ' כפי' הרא"פ דהאבעי' אולי יש לפטור את השני גם בשהי' לו לעמוד משום דאנוס הוא וע"ז פשיט דגם השני חייב בשהי' לו לעמוד : אמר רבה ראשון · בירושל' לא חילק בכל זה ועי' בלב ארי' מ"ש בזה שיטת הפוסקים והחלוקים שביניהם : ע"ב דפסקה לאורחה כשלדא · עמ"ש לק' לב' :

דף לב ע"א ונכרתו הנפשות · ת"כ סוף אח"מ ע"ש : אר"ל שתי פרות · עמש"ל כי : דפסקה לאורחה כשלדא · בירושל' ס"ו מתמה לא כן אמר רב בממלא כל רה"ר וזו ממלא כל רה"ר בתמי' ומשני אמרי כיון שעמד נעשה כקרן זוית · ולא ניחא לי' לאוקמי כהכא ועי' מה"פ שם : והזיקו זא"ז · ע' רש"י לק' ע"ב דהיינו הוזקו ועי' ירושלי' ה"ה זה בא בחביתו וזה בא בקורתו ר"ז בעי שנו והזיקו מהו כשמעינה מן הדא חמשה שישבו על ספסל א' כו' ובהרתי בפנ"א דזהו דאבעי' לי' אם הזיקו זא"ז בידים ע"י שינו שרצו וכ"נ ממהרא"פ ע"ש ובלב ארי' להרי"ף מש"ש: איסי בן יהודה · בירושל' ע"ש יוסי הבבלי ועמ"ש יומא נב: ומודה איסי בע"ש · בירושל' משמע דאיסי עצמו אמר זאת דבע"ש פטור : בשוגי' דנפשי · ע' ירושל' ה"ח ובמכות פ"ב ה"ד ומובא בתוס' ופי' המפרשים שם דחוק וכ' בענ"ד לפרש דה"ק דמקשה על מ"ש דר' יוסי דחייב בראהו ודר' חייא דפוטר בשלא ראהו אם בשלא ראהו כיון שא"ל הכנס חייב פי' דתני סיפא ואם א"ל הכנס חייב א"כ מכמע דהיינו בראהו וקשי' לפ"ז מה דתני ר"ח פטור ומשני לעולם בשלא ראהו בעת שנכנס ובא"ל הכנס חייב גם בלא ראהו דהו"ל לאסוקי אדעתי' : ע"ב תום' ד"ה חייב · מירוש' · ה"ח ובמכות פ"ב ה"ד : ביום לאספה · ע' מה"פ מכות פ"ב ה"ג ד"ה תפתר :

דף לג ע"א מכאן אר"אב"י · ה"נ בירושל' מכות שם : פועלים שבאו לתבוע · ע' ירושל' פ"ח ומכות פ"ב ה"ד : במותר ת"כ · ע' ש"ק כתובות פ' בתרא ד"ה יליף : דברי ר' ישמעאל · ע' לק' לד' : ע"ב עשה עבדו אפותיקי · עמש"ל יח: הקדש יוצא בלא פדיון · עמ"ש פסחים לא' : דאמר רבה הסורף · בירושל' שבועות פ"ו המקרע כו' ר' מינא ור' מנא ח"א פטור וח"א חייב ומוכח שם דגרמי קנסא ועש"ך ח"מ סי' שפ"ו :

דף לד ע"א שאלמלא לא הזיקו · ירושל' ה"ט: כחש כשעת העמ"ד · בירושל' ה"ט ג"כ הכי והתם לא פריך רישא אסיפא ועי' פנ"א שכתבתי ליישב דהכא בבבלי מיירי בשור שוה מאתים שנגח כו' ותני בו בתמנים זוז דהוי הח"נ רק כ"ה זוז וא"כ רחוק הוא לומר דכחש עד שלא יהי' שוה כדי ח"נ וע"כ כתב

הייט

סייס שאינו שוה מתחלתו ואף שעדיין י״ב כדי ח״י עב״ו ל״ם לר״ע דס״ל שותפי נינהו וסו״ל דגם קודם העמדה בדין נעשה שותף תיכף משעת נגיחה ויש לנגוח מתלקין שמעינן מהכא מכ״ש קמ״ל דבשעת העמדה בדין מתחלק כשותפות אבל בירושלמי אפשר דקאי על גוונא דריעה שור שוה מנה כו׳ מתאים ואין מנגלה יפה כלום דהו״ל כל השור של הניזק [וזה יתכן דחזקן דמזיק לא כלו כיון דמחמת דמיו דקאי על ריצה דנבילתו] וכבמה הכי מסר לו מכח״ג וש׳ פס״ם כמבואר בנלמד במזיק דלכ״ע לר׳ דשמעלי הסוגיא על ממזיק וקמ״ל דהכתוב משעת נגח על העמ״ד אין תל על מזיק ולהחוס׳ שכ׳ סם דגם לר״ע אינו רק שותף דעיקר הכתוב ירושלמי שם בשבח המזיק ונלמון שלא שכר. בשור כדי ח״ג ולח״ה שכ״מ סכ״מ נגח שם ה״א וכן שבעת הנגח: מתני׳ שור שוה מאתים. מכלתא משפטים פי״ג: פחת נבלה ח״ב ירושלמי ה״ב: ע״ב יהודה זה מפסיד ח״י כ״ג כו׳ לגבי: ע״ב פחת שפחתו בנבלה ח״כ ירושלמי הגהה נבלה בהוסת לכ״ש לה הבא ומוקי נ״ל גוזם ועני׳ כמשש ה״א ה״ב ירושלמי: ע״ב פחת שפחתו ירושלמי ה״ב סו״ל שמח ירושלמי כלל ח״י ולפי׳ ר׳ ובכאן שהא עוד״כ דרכי ולו דף לומר מתוך שמעתא ומקשה ה״ח ע״ה לוט הירושלמי כמ״ם ובכריתות ומוקי לה מזיקין פטורין ורי״ב. הנמלה שם דהו״ק בר רבי עשי ולא ירושלמי ע״ש שם ירושלמי דאי ירושלמי שם מוצרו דף ר׳ יוחנן ומקשה שם מפורר ולא מפני שם והכא מתרך לה:

דף לה ע״א דתנא דבי חזקי׳ ׳ עמ״ש סנהדרין עט: ע״ב היו הנזוקין שנים ׳ בירושלמי ה״ו ר״ל ר׳ יודן בעי מדין עמדת ע״ד מהו ותמה בס״פ מה שייך בכה עמדה כב״ד וכהא״ם פי׳ מדין עמדה [ד״ע דמתני׳ קס הסמ״ע] כבי״ד מהו אי יפסקו כב״ד ודוחק גם פי׳ ספ״א ליתו מוכן והוטעו״ע מפרש דמעשם קמס בעינן עב״ד דה יעלה לעודות ולהספק ובהמה לכה״פ דמזירי בעדים ליין מייב מודה בקנס ובוי״א מסתפקת דמזירי בעדים ועוד מסתפקים ל״מ הכי ע״ם ובעב״ד מובן בפשוט דקאי בירושלמי על כתב ה״ה סמזיקין בעים וכמזיק בעים דבוה המנכר התוספ׳ שם דבעינן ע״ד דמעמד אל כימם שיתו הדא מי ממ״ע מב״ק מתיב שם שבעו אם מנחומו לה״פה ב״ש ע״ז מה לני כלא מנוכר הוא מנחמ״ם סכ״ס מק״ח הכין דיד היו אחל אסור בנוכ והכא בנתמ״ם ווה״ש דמבו״ם ברי ד״ה ירושלמי דבין עמדת בית דין [וע״ש שם כמש״ש כב״ד פנוזין יתר לה יוכלו לבה בממבע וא״ש בחוספתא׳ זמנן שכל פתים לב״ד כו׳ פחות מיט״ר בבית דין לענין מוכן ועוד הוא ממש לב״ד דין לא חייב ווא״ש נזק תוכן בה בבי״ד יש פי׳ דיק קוש ודק הו״ל כ״ד דכך] ווא״ש בתוספתא׳ היא סוס מגומא עע״ב מחדש הא ודין הכי מפשש שם הא כ״ל כב״ד פתח טבס באבהא מוכן פי׳ באבת גבלה ה״ב ע״ס ד״ה בד״ה מה מה דה ירושלמי בבתוספתא וגרושן לכ״ד כו׳ אמר מומחא אמרו בב״ד פי׳ ע״ם: יהודה ב בק״ב עו״ד במוד ב ה״ו לרב פסח בחתן על מו ה״ט מש אמר ע״פ מכנסים פ״ם על המוק׳ מפורש בה״מ ר׳ שוימן: אחוה בפ״ט ומשפטים לגבי מהר ובגבים אלסנדר בן מודנה דסוף דעומיות בסוף דרבנן וגבים שם אלו עובדים שם סוכים הכי בכל ינגם זמנם הכין: הכי כוונתו פתח:

דף לו ע״א דאמר שותפי ע״ם רש״י ותוס׳ ומש״ל נב ולק׳ ע״ב: ע״ב כגון שתפסו ניזק ׳ גם בירושלמי מוקי לה כשתפסו ועי׳ דמצינן כמלתחום ׳ ול׳ די דכמשמעות דירושלמי אינו כן בשמעא ומה בינינו ה׳ בענ״ד דהיא קנוי לא״ם דמלתי פליג ולא מ״ל סכבת סותם׳ דרק לר׳ ישמעאל דמרט תפיסה ע״ש מקשה ומה בינינו ונותם דבספמ ואם כי ליה תפס כלום מלו מזין ויל לגירסת מתכוש דיוח ע״ד דר׳ יוסי [דמשוס דאין מה׳ דס״ל כר״ם] מקשה למה בא הכי ולא מוקי בפשוט וכו׳ בינינו ה״ל לעבני׳ דעובדיה דירושלמי ולא ממני׳ בכלל זה בכגון שתפסו ובגפלא אולי תלי בדין ספק היזק גם מתוס׳ ולא כגירסת ר״ב דס״ל דטוב ולא לא בפת ניזק ומזיק זכן סוף לתלק מכשכימם דירושלמי וגם טבעי הוא נטרח יוחנן לקבוע כי הבעל״ט להם להם מכוונתם כנכנים דין שלם ממשני עסק בה שטו יוחנן מכ״ם גם לר״ש מעיין הכי בעם הלוה פירי דבע״ם המולעים בטוה אינו ממחלוקת סיכן כב שני יוצן יומם דינו ויש לטעון פשוט בן בדי ואית בית תקנן בכל עין דסביר בבכד עבר כסב ב״ט ה מן שלדו זה קנין בכסף ולא על יוסי אלו ולעפי״ד כוש כמה מכוונם שם עם זנו בכבס ושם כוחו הכני טוב אם ומנגינה כדי לרא״ש דחות פסיקה שם ולא ומשמע מוקי מה כ״ן תמיה מפני בכלל כבר ולגבי מוכן דמ״ש הכא דתניא שם לבנים הכי ולג״ה מ״ש ולא כלל כבר בכגון כוי דכבר ניזק כו׳ ורש״י שם ובנ״ל ונ״ש ד״ה כי ד״ע כנן ולכ״ש ועי׳ עז״ש ונ״ש יקנה הוש״מ בנ״ס ש״ה ונ״ש שם לנ״ה:

אבן יד ענין הם: בירושלמי פ״א ה״ד יד דם כ׳ יד נכרים כו׳ ע״ש:

דף לז ע״א נעשה מועד לכל ׳ בירושלמי אבעיא ליה כהן ולבניא פ״ב: תוס׳ ד״ה כו׳ ירושלמי ׳ כהן פ״ב: ע״ב נגח שור שור פ״י ׳ בירושלמי לעיל פ״ב ה״ג מנא ר״ם נגח כדרכו ושבו לו ונא ולבכוליס יצא ומהם ר״ם מכחכם שפבכבב עלים כבוכון בכלטון ונמלט שאתם ובמכ כבל צדדים בבכלכון ומלמה שלמכה למ״ד כהם שסוי וכם ולהי כם ס״ל מועד ולהבכבי לב״ל שום לב״ל ירושלמי ולמשך דשלמה הוא ירושלמי ובכאן דינה וכו׳ לא ובלשון כוו ופ״ו דהכסטר יום ה׳ לה נעשה מועד לשבת [ובעמ״ש ויש בר כב״ם] בשלה ומעלה משום דלאו בעודה גבי ה׳ הפירכת בשום כמעור כי לשבתונכה לב״ל בכן מה בכלכי לכל מה חבשה משנה קדש עיר ולא יו כבר״ש פי׳ תוס׳ ה״מ כבכל יום ולא כב״ש לשכש שבות: ירושלמי בינם וי״ל כוזנים ה״ח לאחנבי בכל ו׳ ובו ט״ו מתי לבנל הי״ב: תוס׳ ד״ה מכון קידון כו׳ מלאו כה מעבר פי ומשפטים כה: אתבם ולי פלתה וכן גזירו דולם ירושלמי דרך ח״ב: מאמר מוך מזיק ומשו עבר שאחד בכל מ״ח מו לישראל לנכרים זכ ומן כמעוכם שם ומוקס מעבר לב״ר ממש ברכה מ״ח למה שור לשנים בש״ם: ירושלמי שם ג״כ מאחר כאלים ולכן שפט ומכעט בכמו ב״ה ולא ע״ב ובמ״ש ובוהן שלא נערו ונוח מצד ויש מר תוס׳: ולכונס לכו הוא שלא עסק ל״ל בכהים דוקא ע״ד יש ואיתו בכל מגוחרים כלמוים בכתם בגיל ביום כל מכם:

דף לח ע״א ר׳ יוחנן אמר מכתבה מועים ׳ בירושלמי ה״ו עמ״ש מוקי: כתובים וגוים וישראלים לא נאמר לבה״ר לא מכהן ובולא מכחמים ולמעט שנו נכרים דה ונפשם לשם כה מרים ובכונם ומנכר ע״ב ובמ״ש ויש לה״ב לברבבו לב״מ ע״מ מיהיל קלה ומשמע מבה מכיוכית לבה מרקן שמש ולא כמנוכן ולא וכו׳ לכר״ט כה מד״ל כב״ש זו כבו מכות כה כבוד מו לבה כוי פני דעם כמ״ל מ״ס ובהיתה בה ועי׳ כו ויש לי ממה בכהן ובו לא שמו בגוים כו׳ כותב ׳ עפ״ל כבכור קהל טסו עד ב״ד בה ולא ע״ש וכמ״ש נרי מכוון בפסוק כו׳ ויל״ב עד ודו״מ מה ולה״ל מלפום לבהם מגדר ירושלמי כ״ס וירא ולה ירושלמי בניו לכו ׳ אם לא מגלו ויקר גבלוס: ע״ב תוס׳ ד״ה כשא [כמתמהין כבה״ע] ובג״ה כו׳ פטר ובחוס׳ ר״ה ע״ב וכמ״ש בחבית חולין יב כב״ה כהנים: וכן מהו ושכימם כ״י: מה נמר כיעד יוסו כ״ד בה לגבי עבודה: שגגה של כותים ׳ בירושלמי ע״ש: ורכה בראשית מי הו שור ולא אין לאמר וכו׳ בכותים בחומר לתו מה ומכל כאבד ושבו בו ותוספתא כו: הכ״מ מהנ״כ: מבין מכבי ובב הכל עש בב״א ובס במרכבה אכן מכוניכם בל ומכחם בהו ע״כ מכם כל מלכות ח״ל הנסלה ולמי ירושלמי לבכבים כותים. ירושלמי עו פ״ש ימיים מכמים ויש כבו שמה כי דנגו מכהן להו ומבר ולשמ״ח מבית ירושלמי כתובות ה״ח ובמכ״ם ע״ש ובכנים נפשות לב ויש כבו ג׳ ע״ד ולכם אינם עכ״ל כבו עבולוא פעולות פ״ט כבו ובמו עוד: ע״ב שכל כתובות עם כבו כוש ה״ל:

דף לט ע״א ושל מכתבה ׳ ירושלמי כה: אמ״ר מכת באגבי ולא ע״ש ירושלמי בה״ס כבר ששם לכה עה נכבד עוד הכבוד עלויו בבה כל דבר שלו לא בי לפי היא ירושלמי: ע״ב מכיר מכותים עם מכות וכמו לכן שמו לחוש כמש ביד אינו מכרים יו ויל ה״ב מו דינו כבר יבכור כרשב ולנו כשאה אבל לבהמה לכל אשר בה זלו ועין במלכות לגבי יוכל ולכם שלה שולב בב ולא ב״מ כב וכו׳ ממוכן כשה וידן ולגבי מדנה הוכרה ועי׳ סי׳ מכן מה לכו ומכון וכר בוס כשם וכי כל מם ושם לה בכור לה ולי בה יוסי מכל לבה כבר ומבון נבחר שם לי בכלל כב״ש כבר עוד לכנ״ל בכמש לבכר כשם כ״ע מ״ם כב׳ סי׳ ב״ג וכבה לא ע״ש ומה לה בה כבו ביומא פ״ד ע״ב: ובבר כבה לגר׳ כמותו כובה כב ולא כבר יוחנן בר׳ ישמעאל ד׳ ובבכל יכום הכבים ה״כ:

דף מ ע״א ונתן פדיון נפשו ׳ עמ״ש לעיל כו׳ ׳ כופרא כפרא. כמה בבבלי פ״ב ספי קנסא דכלא קל מא: פליג על מודה בקנס פטור ומשו אגב אחרת אבל ממוני נגור כגון כופר ובכתובות ספ״ט כבר ספ״ם מבואר דלמ״ד דמי מזיק הוי קנסא ועי׳ מה״פ כתובות ספ״ג: ושואל משלם ח״נ ׳ בתוספתא פ״ה איתא והשואל פטור ויתכן לאוקמי בשלא הכיר בו שהוא נגחן מ״מ בעלים משלמים ח״נ משום דעל ח״נ מסר לשומר שקבלו בתורת תם ונשאר עליו חיוב ח״נ ובירושל׳ ה״ד כבכאן ומוכיח מזה דרבות אינה משנה כפי׳ הגליון ודאי דר׳ יוסי היא: ואמאי לימא לי׳ ׳ ה״נ בירושל׳: ע״ב ר׳ נתן אומר ׳ ספרי נשא ג׳ במד״ר פ״ח: לאו כל כמינך ׳ עמש״ל נט׳: מן הנאן להוציא. ת״כ ויקרא נדבה פ״ב תוספת׳ ספ״ד:

דף מא ע״א כגון שהמדוהו בירושל׳ ה״ב ע״ש ריב״ח ולא אדחי׳ לה וס״ל לסירושל׳ בהמת דהומדנא מלתא היא: ממשמע שנא׳. מכלת׳ משפטים פ״י: שחטו לאחר שנגמר דינו ׳ בירושל׳ ערלה פ״ג ה״א פסחים פ״ב ה״א איתא עד שלא נגמר דינו וצ״ל הפי׳ הוא שלא נעשה גמר דינו ועמ״ש בפסחים כב: ד״ה ת״ל: כדר׳ אבהו. עמ״ש פסחים כב: לכתוב רחמנא לא יסנה׳ לפמ״ש הרמב״ם דעל הנאה לא לקי משום דאין מפורש בקרא ועמ״ש פסחים כב: דכן מוכח ג״כ בירושל׳ ערלה פ״ג ה״א פסחים פ״ב ה״א קשה איך קאמר הגמ׳ לכתוב לא יסנה הלא א״כ יתחייב מלקות והארכתי במק״א ובפשוטו י״ל דכיון דידעי׳ אכילה מסקול ואייתר לא יאכל להנאה הו״ל ג״כ כמפורש ולוקה אבל השתא דאתי לשחטו ואצטריך לאכילה עצמה והנאה ממילא משתמע ע״כ לא לקי על הנאה: ע״ב השוחט במגל יד ׳ ב״ר פמ״ו: מאי ניהו עורו. מכלתא משפטים פ״י: שמעון העמסוני ׳ עמ״ש פסחים כב: את ה״א תירא ׳ תנחומא בראשית א׳ במד״ר פט״ו: רא״א נקי מח״כ ׳ מכלתא משפטים פ״י ע״ש שמעון בן עזאי ובירושל׳ ע״ש ר״א כבכאן: קסבר כופרא כפרא ׳ עמש״ל מ׳: אלא במתכוין להרוג את הבהמה ׳ תשובה זו היא ג״כ בירושל׳ וכתני׳ אידך: תוס׳ ד״ה נקי ׳ עי׳ ירושל׳ ה״ה דשם איתא דר״א אית ליה נקי מדמי עבד כנ״ש ור״ע ידע נקי מחצי כופר מעליו ועי׳ מה״פ שם:

דף מב ע״א משכח רברבי ׳ עי׳ מה״פ ה״ה ד״ה תפתר מ״ש נ״מ בין הני תרי ליסני: ריהג״א נקי מדמי ולדות ׳ מכלתא משפטים פ״י ע״ש ר״ע והך דנקי מדמי עבד דהוא דרשא דר״ע כאן נתנה שם לר״ג: אנשים ולא שורים ׳ עי׳ ירושל׳ ה״ה ושם יש שבושים ואחר התיקון אפשר לכונס עם מ״ש כאן: יציבא בארעא ׳ לענין הקושי׳ מקשה גם בירושל׳ כן בכל אתר את מתמיר במועד ׳ וזה הלשון נמצא בירושל׳ חגיגה פ״א לענין קטן חרש לחיוב ראי׳: כי אתא רב חגיי מדרומא ׳ ה״נ בירושל׳ ה״ה על שמו: נקי מדמי עבד ׳ ה״נ בירושל׳ שם ובמכלת׳ משפטים פ״י ע״ש ר״ג: ע״ב אמר רב שמואל בר רב יצחק בשקדם ושחטו ׳ בירושל׳ הוא ע״ש ר׳ מיאשא ׳ ור׳ שמואל בר רב יצחק קאמר התם ע״פ פי׳ ר׳ זירא ור׳ לא דבריו טעמא אחרינא משום דהחזיר הכתוב לתם לנזקין ה״נ שהזירו לדמי עבד והיינו דהו״א שיהי׳ מן העלי׳ וכדמפרש לה ר׳ לא משום הואיל ומחמירני כו׳ כרבא כאן לקמן: תוס׳ ד״ה ונימא ׳ בירושל׳ ואית דבעי מימר מן דילפה מן דר״א הוא אמר כן ועמ״ש לק׳: ולר״ע נמי ודאי הכי הוה ׳ מהירושל׳ נל״ק מוקי דעבר ושחטו משמע דלר״א ל״מ לשנויי הכי והוא דלר״ע לטעמי׳ דס״ל חיוב כופר הוא לאחר מיתה כמ״ש לק׳ לענין ירושת הבעל דהו״ל ראוי וא״כ יתכן דשחטי׳ קודם שמת הניזק אבל למ״ד דמי ניזק דכ׳ המהרי״ט אה״ע סי׳ ד׳ לדידי׳ מתחיל החיוב מעת הנגיחה תיכף והורס חיוב כופר אבל ר״ע ס״ל דמי מזיק כדאיתא במכלתא משפטים פ״י ע״כ לא שאל בירושל׳ לר״א למה לא תי׳ שעבר ושחטו והכא נ״ל דלא נחית לזה ומיירי ששחטו אחר שמת המכונה: הואיל ומחמירני ׳ כ״ה ג״כ בירושל׳ ר׳ לא: יפה סלע נותן שלשים ׳ מכלתא משפטים פי״א: להקיש אשה לאיש ׳ ה״נ בירושל׳ ה״ו: אר״ל ׳ ה״נ בירושל׳ על שמו: תוס׳ ד״ה דהו״ל ראוי ׳ בירושל׳ ב״ב פ״ח ה״ה לפי׳ הפ״מ משמע דלא מצא קרא לזה ורק ממתני׳ דבכורות מייתי לה ואפשר דקרא והמית איש כו׳ אינו מיותר דצריכה למ״ש במכלתא משפטים פ״י ע״ש:

דף מג ע״א אפי׳ כא עליה בזנות. עמ״ש לקמן מע. ד״ה סבת: תוס׳ ד״ה אפי׳ ׳ בירושלמי ׳ פ״ד הל״ה ור״ע היינו ר״א ר׳ עוקבא: שלא בכוונה פטור מכופר. עי׳ תוס׳ דלר״א ודאי חייב ורק לר״ע אמר הכי ובירושלמי ה״ה איכא תרי ליסני ולוקיה בעי מימר כו׳ קבל ר״ע מר״א תשובתו וס״ל ג״כ דשלא בכוונה חייב ותני כופר משמע לי׳ מעליו: ואי דמים אמאי לא. בירושלמי כתובות פ״ג הל״ו ושבועות פ״ה הל״ו אבעי׳ לי׳ בזה אי שלשים של עבד שהם נגד דמיו הו״ל קנס א״ל ופשיט דהו״ל כולו קנס מהאי מתני׳ המית שורי את עבדו כו׳ ועי׳ ירושלמי כאן סוף ה״ה: ע״ב היה גדי כפות. עמש״ל כב ע״ב: לחייב על הקטנים. מכלת׳ משפטים פ״י בשינוי דשם דן בק״ו תם ממועד ודחי מה למועד שמשלם בעבד ורשב״י דן ק״ו מאדם ודחי מה לאדם שחייב בו שאין מתכוין כמתכוין כו׳ וע״כ אנזקין קאי דאילו בקטלא גם באדם פטור באינו מתכוין כמ״ש לקמן מד: לר״ש ובנזקין דשור פטר ר״ש לקמן מד: ועי׳ רפי״א שם:

דף מד ע״א פטור ממיתה וחייב בכופר. ה״נ ס״ל לירושל׳ פ״ב הל״א ועמש״ל יח: ד״ה יש: ע״ב ואבתי צרורות נינהו. עמש״ל יח: דהירושלמי פשיט מינה דיש העדאה לצרורות לענין כופר דלזה מבעי׳ לי׳ שם: יליף מכופרו. עי׳ ירושל׳ סוף ה״ז דא״ר הושעי׳ דר׳ יהודה בשור הספק בנזקין פוטר ובכופר מחייב ולא ס״ל למילף נזקין מכופר ויש לחלק: רש״א אפי׳ נתכוין. עי׳ ירושלמי סנהדרין פ״ט הל״ד דגם רבי ס״ל כר״ש: שנאמר והועד בבעליו. האי קרא מייתי לי׳ בירושל׳ ה״ז ג״כ לטעמי׳ דר׳ יהודה ושם איתא דגם בנזקין פוטר ר׳ יהודה אך בכופר פליגי אליבי׳ ר׳ הושעי׳ ור׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי דר׳ הושעי׳ ס״ל דבכופר גם לר״י חייב ור׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי ס״ל דגם בכופר פטור לר״י:

דף מה ע״א ר׳ יעקב אומר אף משנגמר. בתוספתא פ״ה איתא ר״ע אומר ובירושלמי ה״ד כבכאן: ע״ב רמ״א כש״ש. במכלתא משפטים פס״ז סתים דש״ש הוא: הזיק חייב הוזק פטור. בירושל׳ הל״ט מחלק בין לר״מ בין לר׳ יהודה ובין ש״ת לש״ש והכי איתא התם א״ר אלעזר דברי ר״מ מסר שור לש״ת יצא והזיק פטור נטרף פטור לש״ש יצא והזיק חייב יצא ונטרף פטור א״ר אלעזר דברי ר׳ יודן מסר שור מועד לש״ת יצא והזיק חייב נטרף פטור וש״ש יצא והזיק חייב נטרף חייב והדברים מוקשים והנה לכאורה גם לר״מ מיירי במועד דאילו בתם אין חילוק בין ר״מ לר״י דעיקר פלוגתתם הוא במועד וראיתי בס״מ שמביא הירושלמי מסר שור תם לש״ת הזיק פטור נטרף חייב וזה ליתא בירושלמי לא בדר״מ ולא בדר״י. גם יש להבין למה יהיה חייב בש״ת בנטרף באמרו ש״פ ואם לא שמרו כלל גם בהזיק יהיה חייב. ונראה דמיירי שקבל עליו שמירת נזקיו סתם ובתם היינו שלא יוזק ובמועד היינו שלא יזיק ועפ״ז נר׳ לגרוס כך לר״מ בתם לש״ת הזיק פטור [נטרף חייב ובמועד הזיק חייב] נטרף פטור ובש״ש הזיק חייב נטרף חייב [וזה בין בתם בין במועד משום דאין לומר דקאי קבלת נזקיו שלא יזיק כיון שהוא ש״ש ובין מצד השמירה ובין מצד הנזק בעי שמירה מעולה א״כ חייב גם בלא קבלת הנזקין ע״כ קאי הקבלה על שלא יוזק דאף שהוא מזיק במועד ול״ש שיוזק מ״מ מקבל עליו] אר״א דברי ר׳ יודן [בתם לש״ת הזיק פטור נטרף חייב לש״ש הזיק חייב נטרף חייב] במועד בין ש״ת בין ש״ש הזיק חייב נטרף פטור משום דלר׳ יהודה מועד סגי לי׳ בש״פ וקאי קבלתו אנזקיו על שלא יזיק יותר מחיובו ע״כ הורס ממנו חיוב שלא יוזק שאין המזיק ניזק כמ״ש בטוח״מ סי׳ ש״ו ובפוסקים וזה החילוק בין ר״מ לר״י ׳ והנו״י הגי׳ באופן אחר והג׳ בענ״ד כתבתי: קשרו בעליו ׳ מכלתא משפטים פ״י: מ״ם דר״מ ׳ בירושל׳ ה״ט א״ר אלעזר דברי ר״מ שמירת נזקיו כשמירת ש״ת דברי ר״י שמירת נזקיו כש״ש ומהפך הנוע״י הגי׳ ולפמ״ש מהרא״פ והפ״מ דקאי אסברא וע״כ קרא ולא ישמרנו אתי לשמירה מעולה כו׳ א״נ לסגי׳: ראב״י אומר א׳ תם ׳ מכלתא משפטים פ״י ובירושל׳ ר״פ הכונס מוקי למתני׳ דשם כראב״י והוא דלא כבבלי שם ע״ש:

דף מו ע״א ולא ישמרנו שוב אין לו שמירה ׳ מכלתא משפטים פי״ב ועי׳ התוס״מ דהיינו דמרבה נשיכה דבעי להוסיף שמירה לחסום פיו ובל״ז אין לו תקנה כ״א סכין ע״ש ועי׳ ירושל׳ ה״ט לפי׳ הפ״מ הא דאיתא שם אר״א כל שמירה שאמרה תורה אפי׳ הקיפו חומת ברזל אין מעבירין אותו אלא בגופו ׳ היינו בגופו של שור ולר״א ׳ אך בירושל׳ שבועות פ״ח ה״א איתא זה״ל ושם מבואר דהיינו בגופו של אדם שהוא בעצמו צריך לשמרו ע״כ מוכח כפי׳ הרא״פ דמפרש דקאי אר״י בתם או לר״מ גם במועד דניבעי שמירה מעולה: משלם ח״נ לפרה ׳ בירושל׳ כאן ובכתובות רפ״ב מייתי ראי׳ מכאן דאין הולכין בממון אחר הרוב ובבבלי ב״ב צב: מקשה מינה על רב דס״ל למיזל בתר רובא ומתרץ לה ע״ש ועמ״ש בזה ר״פ המניח: זו דברי סומכוס ׳ בתוספתא ספ״ה מבואר ע״ש סומכוס: דאפי׳ ניזק אומר ברי ׳ עמש״ל לה: המוכר שור לחברו ׳ עי׳ ירושל׳ פ״ה דשביעית ה״ג וכאן פ״ד ה״ו ומש״ל ר״פ המניח: ע״ב אר״ש בר נחמני ׳ בירושל׳ סנהדרין פ׳ ז״ב ה״ח ע״ש ר׳ קריספא בשם ר׳ חנני׳ בן גמליאל והכא פריך עלה רב אשי והתם לא מקשה מידי ועי׳ מה״פ שם: מנין שאין מוקקין ׳ עי׳ רש״י סנהדרין לה׳ ד״ה ואידך ותוס׳ שם ד״ה אמרו: אמר אביי ח״נ ׳ בירושל׳ מוקי ר׳ ינאי כיני מתני׳ ח״נ מן הפרה ובעל הולד עולה לבעל הפרה רביע [היינו רביע הח״נ ואידך רבעא מפסיד בעל הפרה והניזק גובה כולו] א״ר יוסי זה נותן מחצה וזה נותן מחצה [ופי׳ המפרשים דלר׳ יוסי נותן בעל הולד מחצה הח״נ להניזק ונוטל מבעל הפרה היתרון שנתן יותר מרביע הח״נ] מה מפקא מביניהון מתו הולדות מ״ד משלם ח״נ לפרה ורביע לולד אכן יהיב נזקי׳ ואכן יהיב נזקי׳ [פי׳ ר׳ וכיון דליכא הולד לא יהיב ומפסיד הניזק] מ״ד משלם ח״נ מן הפרה ובעל הולדות עולה לבעה״פ רביע אכן יהיב נזקיה ואכן לא להדין בעית אייתי לקומיך כנ״ל ופי׳ דבעל הפרה אינו גובה מבעל הולד מאומה ומפסיד בעה״פ: תוס׳ ד״ה ורביע ׳ קושי׳ התוס׳ מקשה בירושל׳ ולפי׳ הפ״מ במה״פ וגירסתו באומד היא מתנית׳ הוא כתי׳ התוס׳ דהיינו לפי ערך ותימה שלא הביאו את הירושל׳ ועי׳ גליון מש״ש ליסב הגי׳ במועד היא מתנית׳ ולפ״ז הוא מפרש ח״נ מן הפרה ורביע מן הולד כפשוטו ואידך רבעא מפסיד הניזק ואף דרישא ע״כ בתם מיירי סיפא מפרש לה במועד ועפנ״א:

דף מז ע״א גופה היא ׳ מהירושל׳ סוף ה״ה מוכח דס״ל עובר לאו י״א הוא: ע״ב ובא שור ממקום אחר ׳ תוספתא פ״ה ומובא בירושל׳ ה״ג:

דף מח ע״א ובא שור ממקום אחר ונגחו ׳ בתוספתא פ״ה וכן בירושל׳ ה״ב בקדר ובא שור ושברן ומסיק בירושל׳ ע״ז הד״א בקרן פטורה בחצר שאינה של שניהם ובשבן היינו בשינוי דהוי תולדה דקרן והכא מוקי לה פטורה מנ״ש וחייב׳ בח״נ והתם משמע פטורה לגמרי ׳ וע״כ הא דבה״ד צ״ל ברשות כמו שהגי׳ הפ״מ: ר״מ היא ׳ ירושל׳ פ״ב ה״ז ועמש״ל טו: דר״מ ג״כ ס״ל כר״ט כדמוכח בירושל׳ כאן ה״ד: אלא לרב ׳ עמש״ל ל׳: ע״ב הזיקו זא״ז ׳ עמש״ל לב׳: כר״ט׳ עמש״ל ע״א: ושמואל אמר ׳ ה״נ בירושלמי ה״ד רב יהודה בשם שמואל וכן רב זעירא ס״ל שם הלכה כרבי: ופטור בעל החצר ׳ בירושל׳ ה״ד אמר רב ירמי׳ הכל מודים בבית שהוא אומר לו הכנס ואני משמרו הכל מודים בשדה שאומר לו הכנס ושמרהו כי פליגי בחצר כו׳ ודעת הבבלי אינו כן ועמ״ש לק׳ נט ע״ב:

דף מט ע״א איידי דקבעי למיתני סיפא ׳ ה״נ מקשה ומתרץ בירושל׳ ה״ה: עם הדומה לחמור ׳ ב״ר פנ״ו קה״ר פ״ט: אמר רב׳ ה״ק ׳ וכ״מ בירושל׳: שבח הריון לבעל ׳ במכלת׳ משפטים פ״ח דריש הרה לומר לך שאין חייב אלא לבעל הריון וכמ״ש בתוספתא פ״ט דאפי׳ נתגרשה וכלעיל מג׳ אפי׳ בא עלי׳ בזנות ׳ ושבח ולדות שהאשה מעוברת ודאי אינו שייך כ״א לבעל האשה אף שאין הולד שלו וא״כ אין דרש זה מוסכם עם דרש דמכלת׳ ותוספתא ׳ ובירושל׳ ה״ה ג״כ כבמכלתא ותוספתא ועמ״ש לק׳ בסמוך: ראב״י אומר ׳ במכלתא שם ע״ש אבא חנן בשם ר״א ומקרא הרה ובירושל׳ ה״ה ע״ש אבא יוסי בן חנן ועי׳ התוס״מ במכלת׳ שם דטעם הרמב״ם שלא פסק כן משום דפסק כרבנן דרשב״ג ולפ״ז הני ב׳ דרשות דמכלתא ודירושל׳ לא אתיין כרבנן: יד ורגל ׳ וכ״מ בירושל׳: ע״ב החופר בור ברה״ר ׳ בירושל׳ מסודם סמתני׳ דשם איתא הך דלק׳ נ׳ ע״ב החופר בור ברה״ר קודם מתני׳ זאת ׳ ושם בגמרת ירושל׳ מקשה וכי יש רשות להפקיר נזקיו ברה״ר ומפרשי הירושל׳ נדחקו בבאורו משום דחשבו דקאי על מתני׳ ׳ הש״י פי׳ דהיא קושיא פשיטא דחייב ברה״ר ושארי מפרשים פי׳ דהוי קושי׳ על מתני׳ בסיפא והנו״י מגי׳ וכי אין רשות ׳ ולדברי כולם דחוק מאד התי׳ שם כר״י בר״י דאמר ג״ט הסמוכין לרה״ר כרה״ר ׳ ובענ״ד נ׳ דקאי על מש״ש מקודם או כי יכרה לרבות הנמכר וניתן במתנה ויכרה מל׳ כירה ועי״ז מקשה למאן דס״ל עיקר בור ברה״ר וכמשמעות מתני׳ החופר בור ברה״ר שהיא רישא דמתני׳ בירושל׳ איך שייך מכירה וקנין בבור שחפר ברה״ר וכי יש לו רשות בזה שתהי׳ רשותו למכרה וז״ש וכי יש רשות להפקיר פי׳ למי שהפקיר נזקיו ברה״ר או דצ״ל להפקר פי׳ בהפקר נזקיו ברה״ר אם יש לו רשות בהם שתחול ע״ז מכירה ועי״ז משני כר״י בר׳ יהודה דס״ל ג״ט שהן ברשותו סמוך לרה״ר הוי כרה״ר לענין חיוב בור ולמכירה הם ברשותו וא״ש בפשיטות:

דף נ ע״א ור״י בר״י מחייב ׳ בירושל׳ ה״ו משום ג׳ טפחים הסמוך לרה״ר כרה״ר וע״ם מש״ש ג׳ דבריסי וצ״ל ג׳ טפחים ובפ״ג ה״ג איתא ג׳ הסמוכין לרה״ר: תוס׳ ד״ה דבר ׳ בירושל׳ שקלים פ״ה ה״א וכ״ה בדמאי פ״א ה״ג ומ״ש התוס׳ מלאך בדמות ר׳ חנינא שם איתא בדמות ר״פ בן יאיר גם מ״ש כאן המעשה בבתו של נחוניא שם המעשה בחסיד א׳ גם ענם המעשה הוא בשינוי שם: א״ר אחא אעפ״כ ׳ בירושל׳ שקלים שם א״ר אלעזר וביבמות קכא ע״ב א״ר אחא: ר׳ נחוני׳ אמר מהכא ׳ בירושל׳ שקלים ע״ש ר׳ יוסי: א״ר חנינא ׳ שקלים שם וביצה פ״ג ה״ח תענית פ״ב ה״א ב״ר פס״ז אסת״ר ספ״ז ורפ״ח במד״ר פי״ד פדר״כ כ״ה שוחר טוב סי׳ י׳ ע״ש ר׳ יודן תנחומא תשא כו: ואיתימא ר״ש בר נחמני ׳ בירושל׳ תענית פ״ב ה״א ר״ש בר נחמן בשם ר׳ יונתן: ע״ב לצדיקים ולרשעים ׳ שם בשקלים ותענית מאריך רוחי׳ וגבי דידי׳ וכ״ה בב״ר כו׳ כנרשם לעיל ע״א וע״ע שוח״ט סי׳ פ״ו וצ״ג וק״ב: מעשה בחסיד א׳ ׳ קה״ר פ״ט: ושמואל אמר להבלו ׳ כה״ג פלוגתא בירושל׳ אבל הוא בענין אחר לפטור כלים דשמואל ס״ל דבחבטה חייב גם על הכלים ור״י ור״ל ס״ל דגם בחבטה פטור על הכלים [וברייתא דלעיל כח ע״ב לפיכך אם הטיח צלוחיתו באבן חייב מסייע לשמואל ורב מוקי לה בדלא אפקירינ׳ ועמש״ל כח ע״ב בדעת הירושל׳ דהטחה שאני ועדיף מחבטה דרך נפילה וכ״מ בתוספתא פ״ו ואם הוטח את הצלוחית ונשברה אף הוא חייב על הצלוחית והוא משום דלאו דרך נפילה היא] ועי׳ גליון כאן: דעבד גוהה ׳ לפי׳ הפ״מ סוף ה״ה הוא בירושל׳ אבל לפמ״ש בפנ״א הוא ענין אחר שם ואכמ״ל:

דף נא ע״א איתיביה בית הסקילה ׳ ה״נ מקשה בירושל׳ סנהדרין פ״ו ה״ה ומשני שם לא דומה נופל מדעת לשלא מדעת ובמה״פ שם כ׳ דהיינו הך דהכא דמשום דנופל מדעת בעי טפי ע״כ עבדינן גבוה יותר בכדי שימות מהרה: ברור לו מיתה יפה ׳ שם ה״ד ובסוטה פ״א ה״ה: בור של שני שותפין ׳ מכלתא משפטים פי״א: שעקרו חולי׳ ׳ בירושל׳ א״ר ינאי תפתר שנתנו שניהם אבן האחרונה ופי׳ המה״פ שבגובה נתנוה ועי״ז נעשה הבור י״ט: תוס׳ ד״ה כור ולא בעי למימר כו׳ ׳ הקושי׳ והתי׳ הוא בירושל׳ ה״ז ותימה שלא הזכירו את הירושל׳: ובא אחר והשלימה לעשרה ׳ עמש״ל י׳ ע״א: ובא אחר והשלימה לכ׳ ׳ ירושל׳ פ״א ה״ב: ומיד וכייד׳ מכלתא משפטים פי״א ע״ש ועי׳ ירושל׳ פ״א ועמש״ל ז׳ ע״א: ע״ב א״ר אלעזר המוכר בור ׳ בירושל׳ קדושין פ״א ה״ד ר״ש בר אבא בשם ריב״ל ובב״ב פ״ג ה״א ע״ש ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי ושם משמע דזה הוי קנין ועי׳ מה״פ שם:

דף נב ע״א כיון שמסר לו מפתח ׳ בירושל׳ ב״ב פ״ג ה״א ע״ש ר׳ שמעון בר ווא בשם ר׳ יוחנן ובקדושין פ״א ה״ד בעי לה ר׳ יהודה בן פזי ותלי לה במחלוקת ר״ש וחכמים ומזה דייק המה״פ דלקנין קאמר ועמ״ש בפסחים פ״ק: אר״ל משום ר׳ ינאי ׳ ה״נ בקדושין שם ובב״ב שם ע״ש ריב״ל בשם ר״ל: קרקשתא ׳ בירושל׳ קדושין שרקיקתא ואית דאמרין נגדתא ובב״ב שם אית דאמרין חוטרא אית דאמרין פנדורא ואית דאמרין תיפא רבא ועי׳ ב״ק פ״י ה״ח: בסהו כראוי ׳ מכלתא משפטים פי״א: נפל לפניו. מכלתא שם: וישכור פועלים ׳ בירושל׳ ה״ז ליתא וישכור פועלים כ״א לכרות ארזים ושם הוא לענין השני חייב ר׳

ר' לא בר בינא ר' יסא בשם ר' יוחנן מתנין לו שהות לכרות ארזים משמע דקאי על השני והכא קאי על הראשון וזה סיוע להתוס' והרא"ש והרמ"א חו"מ סי' ת"י דגם להשני נותנין זמן : ע"ב ולא כראוי לגמלים. בירושל' הל"ו מפרש כראוי הייטו כהא דתנין ס"פ חזקת הבתים כדי שתהא מהלכת עגלה טעונה אבנים :

דף נג ע"א בין מלפניו בין מלאחריו חייב. לגי' הרא"ש והנו"י בירושלמי ה"ז הוא ג"כ דעת ר' ינאי שם וכפ"מ נדחק לפרש כפי הגי' הכתובה והכורה קאי התם וב"ל לר' ינאי ע"ש במה"פ ודחוק : ר' נתן אומר. עי' ירושל' פ"ג הל"א ומש"ל יב ע"ב : ע"ב והמת יהיה לו. עמש"ל י. ד"ה תוס' ובע"ב שם ד"ה וצריכא : שור ולא אדם. בירושל' פ"א הל"א ממעט מוהמת יהיה לו אדם ועמש"ל י. ד"ה תוס' ובע"ב שם ד"ה וצריכא והכא בירושל' ממעט משור ג"כ כלים וכ"ה במכלתא משפטים פי"א וקשה תרתי ל"ל שור וחמור תרוייהו למעט כלים ועי' פ"מ שכ' דצריכו למעט גם שור וכליו יחד ושלא תאמר ק"ו כו' ע"ש ובענ"ד נראה דעיקר קרא להירושל' למ"ש לקמן ה"א דשור או חמור אתי לרבויי כל ועמ"ש לק' נד: דהירושל' ס"ל דבג"ש מכלאים דתרישה או מהסימה ילפי' ובזה מיושב מה שק' לכאורה להירושל' דס"ל דאדם ידעי' מוהמת יהי' לו ודרים ג"כ והמת יהי' לו לג"ש לעיל פ"א הל"א התינח למ"ד מופנה מצ"א אין משיבין אלא למ"ד משיבין ובעי מופנה מב' צדדים מא"ל ולהנ"ל א"ש דנוכל לידע מיעוט אדם מכלאים או הסימה דמשם ילפי' לכל בע"ח זולת אדם דגם מכלאים ותסימה ליתנהו וא"כ בעינן שור לג"ש מכלאים או תסימה והמור לכלים והא דאיתא הכא בשור והמור תרוייהו למעט כלים היינו כ"א שגרא דלישנא. ור' יהודה לא ס"ל האי ג"ש מכלאים או תסימה כ"א משבת ידעי' כבגמ' דילן וכר' ישמעאל ושור לג"ש משבת והמור למעט אדם דלא נימא כמו בשבת דנכלל אדם ע"כ לית לי' קרא למיעוט כלים ועמ"ש לק' נד ע"ב : חמור ולא כלים. בירושל' כאן הל"ו והל"ז איתא דשור נזקין חייב בו על הכלים ובפ"ג הל"א איתא דר' יוחנן ס"ל בור נזקין פטור בו על הכלים ובה"ג שם רב ס"ל ג"כ פטור בו את הכלים ועמש"ל ג. דס"ל להירושל' דלא סבר' שבירתן זהו מיתתן ושייך נזקין בכלים וזאת לא נמעט כמו דלא נמעט נזקי אדם ור' יוחנן ורב ס"ל כבגמ' דילן ולדעת המפרשים משמע דבור ט' חייב בנזקי כלים ובור י' פטור וזה דבר רחוק שיהיה בור י"ט קיל מבור ט' אלא כ' דהא דפטר בור י' היינו שנפסדו הכלים לגמרי כעין מיתה ובנזקיהם באופן שיש להם איזו תקנה חייב למ"ד בין בור ט' בין בור י' :

דף נד ע"א כלים בני מיתה נינהו. עמש"ל ג. ולעיל נג ע"ב : להבלו ולא לתבע. עמש"ל נ: ד"ה ולשמואל : בסף ישיב לבעליו. וכן לקמן ע"ב אמר הגמ' כן ובירושלמי הל"ה דרים לנפילת סבור משור או חמור ועמש"ל נג ע"ב : שור שהוא חרש. ה"נ בירושל' הל"ז ע"ש ר"א : ע"ב לנפילת הבור. בירושל' הל"ה משור או חמור ועמש"ל נג ע"ב : אם בהמה אם איש. מה"נ בירושל' : על כל דבר פשע. בירושל' הל"ח משור עד חמור ויתכן כונתו עפמ"ש במכלתא משפטים פי"ג דחיים מרבינן כל בע"ח : לכל אבדת אחיך. בירושל' מהשב תשיבם : לפריקה יליף חמור. בירושל' מעזוב תעזוב : לחסימה יליף שור. בספרי תצא רפז איתא לא תחסום כדישו מ"מ [לרבות כל חי' ועוף] א"כ למה נאמר שור שור אי אתה חוסם אבל אתה חוסם אדם וכ"כ כונת הירושל' דמייתי לחסימה קרא דלא תחסום : יליף בהמתך. גם בירושל' מייתי לה. וכלאים דתרישה לא נזכר בירושל' ואפשר דס"ל כמ"ש בספרי תצא רלא מיהדיו מ"מ א"כ למה נאמר שור וחמור בשור וחמור אי אתה חורש אבל אתה חורש באדם ותמור ועי' ת"כ קדשים פ"ד דכלאים דהרבעה יליף מאת חקותי תשמרו וכ"ה בירושל' כלאים פ"א הל"ז אית תניי תני מאת חקותי ואית תניי תני מבהמתך ועי' תוספת' פ"ו דשם פליגי ר"ע אומר כל א' מתרבה במקומה ר' יוסי אומר משום ר' ישמעאל כלל ופרט וכלל בדברות כו' ותפס הבבלי כדעת ר' ישמעאל והירושל' תפס דעת ר"ע וכן הספרי ומכלתא ומיושב בזה מאי דאיתא בירושל' לשבת למען ינוח שורך וחמורך ולא נקט קרא דדברות דשם מוכח יותר בכופו"כ. דהירושל' לא ס"ל האי כופו"כ רק דיליף ג"ש לשבת מתשלומי כפל או מאבידה או מפריקה דבכולהו כתיב בגופי' : משום ר' ישמעאל. ה"נ בתוספתא פ"ו ועי' תוס' דהוא משום דבדבור א' נאמרו וני' דתלי' בפלוגתא דריב"ל ורבנן במדרש שהש"ר פ"א וס"ל לר' ישמעאל כרבנן שם דכל הדברות מפי הקב"ה ור"ע ס"ל כדעת ריב"ל דרק ב' דברות הראשונות מפי ה' וכלם משה אמרן ע"כ אין שייך בדבור א' כ"א גבי הקב"ה מה שאין הפה יכול לדבר כו'. ובמק"א ישבתי עפ"ז דברי התוס' קדושין לה. סד"ה משום להאילם מקו' הגרי"ב דנקטו קס"י ד"ת לאביי דס"ל בברכות כ: דל"ה ד"ת דהוא דכל טעם אביי הוא דס"ל כר"ע הכא דלא היו בדבור א' אבל התם בקדושין הלא קאי לר' יהודה ודעתו מוכח דס"ל כר' ישמעאל וכמש"ל נג: ד"ה שור וס"ל דבדבור א' נאמרו לדידי' גם לאביי קס"י ד"ת ואכמ"ל : כדתני' ונתתה הכסף. ברייתא דר"ג מדות : פרי מפרי. עמ"ש ערובין כז ע"ב : אמרי שור לאגמורי. עי' תוי"ט כאן ס"פ ובפ"א דסנהדרין דתמה דמשמע דלא ילפי' ב' דברים בג"ש א' ובמכלת' דרשי' גבי נגיחה שור שור מסיני ע"ש ולק"מ דיתכן דס"ל כהספרי דבחסימה כ' בגופי' ולא אצטריך שור לחסימה :

דף נה ע"א אר"ל כאן שנה רבי. בירושל' כאן ובפ"א דכלאים הל"ו אר"ל משנה שלמה שנה לנו וכן חיה ועוף כיוצא בהן ור' יוחנן אמר אנא אייתיתה מן דבית לוי תרנגול עם פסיוני תרנגול עם טווסי כלאים זה בזה ובכלאים שם נקדם דברי ר' יוחנן לר"ל ודר"ל כעין קושי' על ר' יוחנן מאי קמ"ל ומשני דצריכי' גם לדר' יוחנן והכא משמע לסגנון אחר ויבואר בסמוך : אמר שמואל אווז. בירושל' ספ"ח דכלאים איתא ג"כ ע"ש שמואל כן וכן גרים הגליון כאן בירושל' במקום אווז יש דצ"ל אווז בר. והש"י פי' אווז יש עוף המים ובירושל' כלאים ל"מ הכי. רק מ"ש הגליון דהקושי' דר' יוסי הוא מדיוקא דתני שור עם שור הבר כלאים משמע אבל עוף לא הוא דוחק והעיקר כ' דגרסי' שור עם שור הבר אינן כלאים זה בזה כמ"ש ספ"ח דכלאים בירושל' וכ"ה לדינא ועש"ך יו"ד סי' רצ"ז סק"ו ומזה מקשה לשמואל דאמר דיש בהן משום כלאים ור"ל הוסיף בהקושי' הא חיה ועוף כיוצא בהן דאין להחמיר בעוף יותר מבהמה ומשני ר' יוחנן דהגא אייתיתה מדבית לוי תרנגול כו' ומשום דחלוקים בטעינת ביציהם ה"נ יש סברא בעוף יותר למיחשבינהו לכלאים וכ"ה ג"כ כוונת הת' בירושל' כלאים פ"א הל"ו ועפנ"א שם : אתי' למינהו. עי' ירושל' שם : תוס' ד"ה המרביע בב"ר. פ"ב וכ"ה בירושל' פ"א דכלאים הל"ו ועי' יפ"מ ופ"מ. ובפנ"א כהבתי דמל' הירושל' משמע וסייפין זע"ז משמע דמוקי לה בהרבעה דזהו תשמישן וכדאיתא בבכורות פ"ק דגים תשמישן פנים כו' ודג טהור משריץ כו' : תוס' ד"ה למינהו. עמ"ש סנהדרין ס. ודברי התוס' שם אינן כמ"ש כאן ומ"ש בתוס' כאן מסייע למ"ש ביפ"ע : ע"ב שמסרה להש"ו. מכלת' משפטים פי"ד : א"ר מני בר פטיש. ה"נ בירושל' דברי ר' לא בשם ר' ינאי וכ"ה דעת ר"ל שם : אפי' תימא ר"מ. ה"נ בירושלמי ע"ש דא"ר אלעזר וע"ש מ"ש דא"ר אליעזר : דמועדין. בירושלמי הל"ח אית דאמרין לרשב"י היא דאמר בין תם בין מועד פטור: א"ר יהושע. ה"נ בירושלמי הל"ח :

דף נו ע"א העושה מלאכה. עי' מה"פ גיטין פ"ה ה"ס ד"ה מתני': והוא שחתרה. לפי' הפ"מ הוא ג"כ בירושל' כאן : תחלתו בפשיעה. להנו"י ס"ל להירושל' דתחב"פ וסב"א חייב אפי' אונס שלא בא מחמת הפשיעה ועי' יש"ש ס"פ הפרה לחלק בין מגו דהוי פושע כו' ובין תחלתו בפשיעה כו' דהיכא שבא האונס באותו ענין דהוי הפשיעה ל"ב שיבא מחמת הפשיעה לפ"ז י"ל דהכא ג"כ הו"ל באותו ענין משא"כ בשאר דוכתי ולהנו"י דעת הירושל' דתחב"פ וסב"א פטור ופי' דחוק ועמ"ש לק' נז ע"ב : ע"ב תוס' ד"ה הכישה. בירושלמי. כאן הל"א ועש"ך ח"מ סי' שצ"ו סק"א ולפי' הפ"מ בירושל' לעיל פ"ד סוף הל"ד דמדמה הכישה לשור האצטדין וכן להרשב"א וש"מ דמדמו הכישה לאפוטרופוס למ"ד מעליית אפוטרופוס אינו כדעת הבבלי דשם באצטדין יש מי שפוטר וכן באפוטרופוס איכא פלוגתא ולהבבלי גם מ"ד מעליית אפוטרופוס הוזר וגובה מהיתומים והכא פשוט לכ"ע דחייב : שומר שמסר. עיין תוספתא פ"ו ובירושלמי כאן ובקדושין פ"א ה"ד וגיטין פ"ג ה"ס ומש"ל יא ע"ב :

דף נז ע"א אר"ח בר אבא אר"י סטוגן. עמ"ש לקמן קו: : ע"ב אבל אכלה. בירושלמי ה"ב ע"ש ר"ה בשנתבטה כו' אבל עמדה ורעת משלם מה שהזיקה ויש לחלק דהכא בלא עמדה רק בנפילה אכלה ע"כ אינו משלם כ"א מה שנהנית כדמסיק ולקמן נח. דקאמר ר"כ באותה ערוגה משמע אפילו הלכה אח"כ הוא כריב"ח בירושלמי דבאותה שדה פטורה : תוס' ד"ה נפלה והוא שאינה יכולה לירד. נראה דהיינו מ"ש בירושלמי אלא נפלה למקום שראוי' לירד ירדה למקום שראוי' ליפול אריב"ח היא מתני' אלא נפלה למקום שראוי' ליפול נפלה למקום שראוי' לירד דא צריכה לדא ודא צריכה לדא פירוש דמקשה לר"י ור"ל דאמרי אפילו בשדה אחרת אינו חייב דקשיא מתני' דמאן דמחייב בשדה או ערוגה אחרת יפרש ירדה לגינה כו' פירוש ממקום שנפלה ירדה אח"כ לגינה אבל לר"י ור"ל דפטרי בהש"ג א"כ ירדה כדרכה פשיטא אם לא לגלויי רישא דמיירי אפילו שיכולה לירד ונפלה פטור וקשיא הא תחב"פ וסב"א היא וחייב ומתיב ליה א"כ ירדה פי' אף למקום שראוי' ליפול וקשיא איך ירדה ואין לומר דירדה באופן שלא עלה על הדעת א"כ אנוס הוא אלא אריב"ח דנפלה פי' ראוי' ליפול אף שירדה פטור וסיפא שירדה היינו שראוי' לירד אף שנפלה הוא חייב דתחב"פ וסב"א חייב דא צריכה לדא כו' פי' דלולא סיפא הו"א דרישא נפלה אף שיכולה לירד פטור קמ"ל סיפא דיכולה לירד לעולם חייב אפילו נפלה לגלויי רישא דמיירי באינה יכולה לירד זה הנ' בפי' הירושלמי אשר נלאו רבים לבארו ויש מגיהים ולהנ"ל א"ש בלא הגה"ה :

דף נח ע"א אלא באותה ערוגה. ה"נ בירושל' ע"ש ריב"ח ושם הל' אותה השדה פטורה בשדה אחרת חייבת: ורבי יוחנן אמר. בירושלמי ה"ב ר"י ור"ל כו' : תוס' ד"ה אי נמי בירושלמי דכתובות פי"ג. ה"ב. ובנדרים פ"ד. ה"ב : ע"ב אריב"ח. בירושלמי ה"ב ריב"ח אמר להדי' דחזקי' הכא קלא בס' קלאים : רבי ינאי אמר. ה"נ בירושלמי : אין שמין קב. תוספתא פ"ו ובירושל' ה"ב :

דף נט ע"א אבל אכלה פגין. בירושלמי ה"ב הוא ע"ש רבי יהודה וגם שם אמר דשמין לו פירות גמורין ועי' תוס' ד"ה אכלה שדקדקו דשמין. אגב קרקע מר"ש דמשנתינו והוא דלא כבירושל' גם להבבלי י"ל דר"ש בן יהודה אמר משום ר"ש דלא כמשנתינו בשם ר"ש. ובתוספתא פ"ו איתא ג"כ ר"ש בן יהודה בשם ר"ש כבבלי ומסיים שמין לו פירות גמורין כבירושלמי : של ניזק דברי רבי ישמעאל. בירושל' גיטין פ"ה ה"א מוחלפת השיטה ובמכלתא משפטים הגי' הישנה כבירושל' והחדשה כהבבלי ועמש"ל ו: : ר"ש בן יהודה. בירושלמי כתובות פ"ג ה"ה ורפ"ד ע"ש סתם ר"ש ושם בפ"ג מדמה לה לחותך יבלת חברו והוא עתיד לחתכה וקוצץ נטיעות חברו ועתיד לקצצן וכאן בתוספתא פ"ו משמע דחייב ובירושל' מוכח דלכ"ע פטור ועמ"ש לקמן לא: : שמו דקלא. בירושלמי כאן ה"ב נטיעות שמין לו נטיעות נטיעות שמין לו בית סאה ופי' הפ"מ פעמים שמין להם כפ"ע ופעמים שמין להם אגב ב"ס והיינו כהך דהכא לחלק בין דקלא ארמאה לפרסאה ועי' מה"פ שם ד"ה נטיעות ויותר נראה כגי' התוספתא שהובא במה"פ ובמהרא"פ אכלה פירות נטיעות שמין לו נטיעות [היינו אגב האילן] נטיעות שמין לו ב"ס. פי' אם קוץ הנטיעות עצמן שמין להן אג"ק ותסר תיכת פירו' או קאי אלעיל מני' אכלה פירות גמורין וע"ז אמר נטיעות היינו פירות נטיעות : ע"ב המגדיש בתוך שדה חברו. מכלתא משפטים פי"ד : בנמר כי דרי. בירושל' כאן ה"ג ולעיל פ"ה ה"ד מחלק בין בית לשדה דבבית גם רבי מודה דעול ואנטר לך קאמר וגדישין כבית דמי והבבלי לא ס"ל הכי ע"כ לא משני הכא כן ועמש"ל מה: : אר"ל משמי' דחזקי'. עמש"ל ע: : תוס' ד"ה לבתה. בירושל'. ה"ד :

דף ס ע"א דכתיב בורא ניב. בירושל' ה"ד דכתיב והיה בלבי כאש בוערת ונראה דהגי' בירושל' אית תניי תני ניבא בא"ף שהוא ל' נבואה ומייתי קרא דנמשלה הנבואה לאש בוערת : אבל גדיש דלא שכיח. בירושל' ה"ה אחר דמצריך הני קראי מקשה גדיש ל"ל ע"ד דרבי יהודה ניחא כו' דהייטו דס"ל גדיש לרבות טמון. ע"ד דרבנן לאיזה דבר נאמר שדה לאיזה דבר נאמר גדיש ופי' המפרשים דנשאר בקושי' ובענ"ד יש לדקדק בירושלמי מאי דמסיים בירושל' לאיזה דבר נאמר שדה הא שדה כבר מצריך הירושלמי ללחכה ניכו כמש"ל שם ומה קשיא ליה על שדה ונראה לפרש וצ"ל מתחלה לאיזה דבר נאמר גדיש ואח"כ לאיזה דבר נאמר שדה ופירש משום לאייתורי שדה ללחכה ניכו כמ"ש רש"י ד"ה הו"א על קמה ה"נ י"ל בירושלמי על גדיש : מה קמה בגלוי. הכא איתא קרא למעט טמון ולר"י דדריש לרבות כל בעלי קומה ל"ל קרא למעוטי וממילא חייב גם בטמון ולהירושלמי ס"ל דלר"י צריכא קרא לרבות טמון להוציא מפשטיה דקרא שדה וקמה גלוי ול"ב קרא מיותר לרבנן למעט ע"כ גם לרבנן קמה לכל בעלי קומה ושדה ללחכה ניכו. וצ"ל להירושלמי דר"י דריש או ללחכה ניכו ע"כ מייתר ליה גדיש לרבות טמון ורבנן לא דרשי או דס"ל לחלק והוא היפך מהבבלי : תוס' ד"ה לרבות כל בעלי קומה. בירושל'. ה"ה ושם אין לי אלא תלוש מן הקרקע ת"ל קמה ובמכלתא משפטים פי"ד לרבות אילנות : לחכה ניכו. ה"נ בירושלמי ובמכלתא שם : אינו מבחין. בב"ר פמ"ט א"ר יהושע בר' נחמיה אף שאתה מביא לעולמך אתה מכלה בו את הצדיקים ואת הרשעים : ע"ב דבר בעיר. רו"ר פ"א : רעב בעיר. שם: ואני עתיד לבנותה. בירושלמי ברכות פ"ד ה"ג תענית פ"ב ה"ב בברכת נחם : להציל עצמו בממון חברו. בירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ה ר"ש בר נחמן אמר שנה אחת וג' שדות היו אחת שעורים ואחת עדשים פשיטא ליה לאביד וליתן דמים דלמא פשיטא ליה[נ"ל מה צריכא ליה וכ"ה ברו"ר פ"ה ובאג"ם פ"כ]לאביד שלא ליתן דמים איזה מהן יאבד ואיזה מהן יתן דמים פי' דשאל ב' שאלות בכ"א אם מותר להאביד בלא דמים ושאל עוד בין כך ובין כך איזה מהן להאביד בלא דמים או עם דמים אם שעורים קודמים שהם מאכל בהמה או עדשים קודמים שאין בהם חיוב חלה ואין העומר נקרב מהם כמו משעורים וכן ברו"ר שם משמע כן וצ"ל במקום עד כדון עוד כדון והייטו דגם זה מבע"ל ופי' הפ"מ דחוק שם ע"ש ועי' אג"ם פ"כ ורבנן אמרי שדה אחת ושתי שנים היו כו' ואין למדין משנה לחברתה :

דף סא ע"א אין אומרים דבר הלכה משמו. בירושלמי שם משמע דהיינו שלא קיים בעצמו ההיתר רק קבע הלכה לדורות שהמלך פורץ לעשות לו דרך : ויסך אותם לה'. בירושלמי שם וברו"ר ואג"ם שם בר קפרא אמר שהיה חג והיה צריך למים לניסוך כפשוטו שנסך אותם לה' : עברה גדר. מכלתא משפטים פי"ד : אמר רב לא שנו. בירושלמי ה"ו ע"ש רבה ומאמר שמואל הכא הוא שם ע"ש ר' יוחנן : ת"כ דרב כד"א. עי' תוס' ד"ה ל"ש דהברייתא מיירי בהפסק רוחב וכן מוכח בתוספתא פ"ו ובירושלמי ה"ו דאחר הפלוגתא דר"א ור' יהודה ור"ע בשיעור הרוחב מסיק ע"ז בד"א : אבל בנכפפה ועלים מגוין לה. בתוספתא פ"ו או עלים מגוין לה ובירושלמי ה"ו מוקדם פרט עלים מגוין לה ואח"כ או שהיה מספסף כו' : מצוין לה. בירושלמי לפניו ועש"מ : עד מאה מיל. בתוספתא ובירושלמי עד מיל : עברה נהר. ירושלמי שם : ר"א אומר. בתוספתא ראב"ע ובירושלמי כבכאן עו"ש ר' יהודה אומר שלא בשעת הרוח שלשים אמה בשעת הרוח חמשים אמה רע"א שלא בשעת הרוח נ' אמה בשעת הרוח מאה אמה וסיום דברי ר"א שם בשעת הרוח שלשים אמה : שמחלקת שלג. בירושלמי פאה שם שלולית כל שהיא מושכת : ע"ב המדליק בתוך שלו. מכלתא משפטים פי"ד : הכל לפי גובה. בירושלמי ה"ו ובתוספתא פ"ו מעשה שעברה דליקה את הירדן שהיתה קשה פי' מרובה וגבוה : כגון מוריגין וכלי בקר. בירושלמי ה"ז ר' אבהו בשם ר' יוחנן מודים חכמים לר"י בכלי גורן שדרכן להטמין ונראה דגם בירושלמי קאי ר' יוחנן אמדליק בשל חבירו וקמ"ל דלאו דוקא בירה דס"ה גדיש אכלים שדרכן לתת שם :

דף סב ע"א עשו תקנת נגזל באשו. בירושלמי ה"ז א"ר הושעיה בשאין עדים אבל אם יש עדים כ"ע מודי על הדא דר' יהודה ופי' ספ"מ דקאי אמדליק בשל חבירו דלזאת בעו רבנן דרכן להטמין משום דאינו נאמן ומשמע דס"ל דלא עשו ת"נ באין דרכן להטמין ור"י סבר דגם בזה עשו ת"נ ולדינא עש"ך ח"מ סימן תי"ח סק"ד וסי' שפ"ו ומ"ש בלב אריה ועי' מהרא"פ שפי' שזהו תי' בירושלמי על מה שהקשה מקודם דרבנן אדרבנן מהא דבפאה פ"ו ה"ז ס"ל לרבות טמון לשכחה מהא דהכא דממעטי טמון ומשני ע"ז דגם הכא רבנן מחייבי בטמון והא דפטרי הוא משום שאין עדים וקשה דא"כ גם במדליק בשלו בים עדים יהיה חייב אפי' אין דרכן להטמין ותקשה מהברייתא ועוד בירושלמי פאה שם מבואר טעמא דרבנן מקרא ונראה דכוונת הירושלמי דהוא גזה"כ מדמחייבי רבנן במדליק בשל חבירו בים עדים אלמא דמסברא יש לחייב רק במדליק בשלו גזה"כ כי תצא אש כו' דהיינו בשלו אבל בשל חבירו לא פטרו הכתוב וממילא מתחייב ומיושב לפ"ז הגי' ולא כן כו' שם אך ברמב"ן ליתא תיבו' ולא כן והוא ענין בפ"ע וחסר שם תי' אקושי' דרבנן אדרבנן ויש להגי' כמ"ש בפאה : תוס' ד"ה שאינו משלם. במדליק בתוך שלו כו'. בירושלמי מוכח דמיירי במדליק בשל חברו ע"ש ובפ"מ ועי' רמב"ן במלחמות ונראה דט"ס שם במש"ם הראי' מסיפא וצ"ל מרישא כד"א במדליק בתוך שלו כו' [וכתבו התוס' דהיינו בדרכן להטמין] ומזה מביא רפי הושעי' ראיה מדקתם משלם כל מה שבתוכו דע"כ היינו בים עדים דבזה מודו רבנן וא"ש דמשלם כל מה שבתוכו כפשוטו ואין הראיה מחיטין ותיפן. ואף דנימא דאין זה כונת הרמב"ן להתוס' י"ל שפיר כן וא"ש מ"ש התוס' דמיירי הא דחיטין במדליק בתוך שלו שלא יהיו דברי הירושלמי מנגדים : ע"ב בנ"ח פטור. בתוספתא ותכ"א כו' כגון אלו שמסככין כו' ומובא בירושלמי ס"פ ועי' מה"פ שם ד"ה כגון : אר"ב. עמ"ש שבת כב. : אינה נוהגת אלא בשור ושה. עי' מכלת' משפטים פי"ב : אין הגונב אחר הגנב. מכלתא משפטים פט"ו : טבח ומכר משלם. לגי' הנוע"י ירושלמי שבועות פ"ח ה"ג איתא שם ע"ש רבי יוחנן דאינו משלם ד' וה' ומייתי שם סיוע ממתני' היכן שורי כו' ולקמן קו: קושית רתב"א לרבי יוחנן והתירוץ בירושלמי משונה ושם מייתי ג"כ תמן אמרין משלם ד' וה' ולפי מה דמסיק שם לחלק בין אכלו קודם שנשבע ובין אחר שנשבע י"ל דבירושלמי דאמר ר"י אינו משלם הוא באכלו קודם שנשבע ודהכא בנשבע ואח"כ טבחו ועמ"ש לקמן סז: בתוס' ד"ה אין הגונב : תוס' ד"ה מרובה. ועוד שמשייר שותף. בירושלמי פ"א באמת פריך גם משותף ולא משני : על כל דבר פשע. מכלתא משפטים פט"ו : שהוקשו לקרקעות. בירושלמי ה"א משום שאין לך בהן אלא תשמישן ועי' גליון שם דקאי בעבד עברי שאין גופו קנוי ולא הוקשו לקרקעות :

דף סג ע"א הו"א קרב לגבי מזבח. עי' ירושלמי כאן ה"א : מה הפרט מפורש פרי מפרי עי' ירושלמי מע"ש פ"א ה"א ערובין פ"ג ה"א ועמ"ש בערובין כז: ומ"ש עוד בס"ד חולין כח: : הטוט"ג באהדם. ה"נ בירושלמי שבועות פ"ו ה"ס ופ"ח ה"ג ג"כ ע"ש רבי יוחנן ושם בפ"ו מקשה על רבי יוחנן הך קושיא דמקשה לקמן קו: רבי אבא בר ממל ולא משני שם מידי והבבלי מתרץ לה : ע"ב וא"ל אבד. ירושלמי שבועות פ"ה ה"א וכ"ה שם פ"ח ה"ג אך שם חסר בבא דא"ל נגנב דמזה עיקר הקושיא לרבי יוחנן ע"ש : אם לא ימצא כמה שאמר. במכלתא משפטים פט"ו דריש אם לא ימצא הגנב שאם אין לו לגנב לשלם יפטר השומר וכ"מ בירושלמי שבועות פ"ח ה"א ועכ"ז ס"ל להירושלמי דמיירי בטוע"ג כדאיתא בירושלמי ר"פ המפקיד דגם אם ימצא הגנב הוא מיותר דכבר שמענו דגנב משלם כפל ועי' ירושלמי שבועות פ"ח ה"א ובה"ג שם דדרים שליחות יד לטוע"ג דבעי שבועה וכר"פ כאן בתר בדרש המצא תמצא לגנב לכפל בכל דבר ולא מעל כל דבר פשע ועי' מה"פ שכתב דהירושלמי ס"ל תרוייהו בטוע"ג ובענ"ד אין כן דרך הירושלמי אלא דלא ימצא אתא להא דמכלתא ואם ימצא לטוע"ג : ונקרב בעה"ב לשבועה. מכלתא משפטים פט"ו : מה להלן לשבועה. בירושלמי שבועות פ"ח ה"א ע"ש ר' יוחנן : טוש"ג בפקדון. עמש"ל סב: ולקמן סז: :

דף סד ע"א תנא אחיים קסמיך ליה. עי' תוס' לעיל יא. ד"ה אין שמין מ"ש בשם הירושלמי חיים ולא מתים והוא בירושלמי פ"א ה"א ובקדושין פ"א ה"ד וכ"ה במכלתא משפטים פי"ג והכא בירושלמי ר"פ דרים ליה חיים לכלל וצ"ל דמסקנת הירושלמי הוא ג"כ לדרוש ב' כללות דסמיכי המצא תמצא ועמ"ש לקמן ע"ב : ע"ב גניבה וחיים לכדרב. עמש"ל ע"א דהירושלמי ס"ל חיים ולא מתים ועוד דרים בר"פ המפקיד חיים שנים ישלם למקום שהקרן הולכת שם הכפל ע"ש ועכ"ז ס"ל קרן כעין שגנב כמשמעות הירושלמי פ"ט ה"א ועמ"ש לקמן בזה ועי' מה"פ כאן ובר"פ המפקיד שהקשה לרב דס"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור מאם המצא תמצא ודרים ג"כ גניבה וחיים מאין ידע לרבות לכפל בכל דבר ע"ש ותמוה דהלא אפשר דס"ל כמ"ד חד בגנב וידע מכופו"כ דכתב בגופיה על כל דבר פשע כו' וראיתי לבעל הנתיבות שהעיר בזה. אולם יתכן לבאר הקושי' של מה"פ בתוספת אמר ולבנים עפמ"ש בב"מ מח: דמ"ד ש"י צריכה חסרון דרים כדתניא ונקרב כו' ע"ש ומהר"מ כאן בשם הר"ש מקוצי כתב דמאן דדרים ונקרב צ"כ ס"ל תרוייהו בטוע"ג ע"ש ומ"ד ש"י נ"ח הוא רב וא"כ ס"ל תרוייהו בטוע"ג וקשה קושי' המה"פ ובחבורי הד"ק כתבתי ישוב לזה ואכמ"ל :

דף סה ע"א שמינה והכחישה. בתוספתא פ"ז תשלומי כפל כשעת הגניבה ד' וה' כשעת הטביחה וכן בכחושה והשמינה : משום דא"ל הנה פטימנא. עי' תוס' שכ' דגם בנתפטמה מאליה אמרי' כשעת הגניבה ובירושלמי פ"ט ה"א איתא גזל כחושה והשמינה חזרה בעינה ויש לחלק דהתם בשמחזירה בעצמה ולענין הקרן ובכזה הוי הסברא איפכא דקרן כהשתא וכפל כמעיקרא לענין השמינה : שמינה והכחישה. בירושל' שם מחזיר השומן ועפנ"א : וחומשו עולה לו. תוספתא כאן פ"ח ובירושלמי שבועות פ"ח ה"ג : ע"ב עגל ונעשה שור. בירושלמי פ"ט ה"ב תני רב קרנא גזל עגל ונעשה שור וטבחו משלם ד' וה' עגל ואפשר דהיינו הברייי' דמייתי ר"ה הכא : ב"ש היא. עמ"ש לקמן סח. :

דף סו ע"א הם ולא ולדותיהם. ספרי תצא רפא : ע"ב זה מתיאש וזה א"ר לקנות. עפ"ז מיושב הא דאיתא בירושלמי פ"ט ה"א בנשבע על החמץ קודם הפסח דא"י לומר אח"כ הש"ל משום דהכא הוי זה מתיאש וזה רוצה לקנות ועי' נוע"י שם ובמש"ש דתלפיי לטעמי' דס"ג שבועה קונה עמ"ש לקמן קו. : קרבנו ולא הגזול. ת"כ ויקרא נדבה פ"ס : משכבו ולא הגזול. ת"כ מצורע זבים פ"ב ועי' רא"בד שם שי"מ שגזל משכב דחברי' ומשום דהו"ל כאומר לו עמוד ונעשה מלאכתו כיון שאינו שלו אינו מטמא ומיושבים בזה דברי רש"י מתמיהת התוס' : על המרים הגזול. בתוספתא פ"י פלוגתא דב"ש וב"ה דב"ש ס"ל מקעקע כל הבירה כולה ובה"א נותן דמיו מפני תקנת השבים וכ"ה בירושלמי גיטין פ"ה ה"ו וכאן פ"ט ה"א ובגיטין שם אמר ר' לעזר מה פליגין בשגזל משופה אבל גזל ושיפהו קנהו :

דף סז ע"א האנס הקדש הקדש. בתוספתא תרומות פ"א ובירושלמי בכורים פ"א ה"ב איתא אם היו הבעלים מרדפין אחריהן אין תרומתן תרומה ולא מעשרותן מעשר ולא הקדשן הקדש ואם אין הבעלים מרדפין אחריהן תרומתן תרומה כו' : למעוטי גזל אביו. במד"ר פ"ח ספרי נשא ג' : ע"ב שור ושה שור ושה ב' פעמים. עי' מכלת' משפטים פי"ב : תוס' ד"ה אין הגונב. עי' ירושלמי ר"פ דאיתא שם וגונב מבית האיש ולא מבית האשה כל עצמו אין כ' רעהו אלא בשואל ותימר הכין אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי ד' וה' ונדחקו המפרשים בשבנתו ובענ"ד נראה דקאי אמש"ם לפ"ז דדרשי' לכפל

בכל

בכל דבר אלא שמלא משום דס"ל דלא ימלא הגנב מיירי בטו"ב וקשי' לפירושו' קושי' התוס' ומקשה תני וגונב מבית האיש ולא מבית האשה בתמי' אלא למעוטי גונב אחר הגנב כל עצמו אין כ' רעהו אלא בשומר [illegible]

דף סח ע"א מה טביחה שאינה חוזרת. מכלתא משפטים פי"ג : בש הוא . בירושלמי גיטין [illegible]

דף סט ע"א מה לדמה . בירושלמי מע"ש פ"ה ה"א נקט טעם כרם רבעי לדמה משום שהוא [illegible] לשעת ושל ערלה בחרסית שהוא יותר מכאן ושל קברות בסיד שהוא יותר מכאן : מאן תנא לנטוע רשב"ג [illegible] שיבואר בסמוך : במשנתנו. בירושלמי כ"ב פ"י ה"ח ליתא תיבת במשנתנו ועספ"ג דסנהדרין בירושלמי ומ"ש בפנ"א שם : תוס' ד"ה אימא . קו' התוס' הא אין פודין במחובר מקשה בירושלמי מע"ש פ"ה ה"א ומשני לה בה"א כמ"ש בסמוך בס"ד : צנועין ורבי דוסא . בירושלמי מע"ש שם אמר רבי יוחנן אתי' דרשב"ג כמ"ד לעתותי ערב דתני רבי דוסא כו' ברס כמ"ד בשחרית לא אתי' ויש מבקר [גירסת הגר"א פודה] במחובר לקרקע אמר ר' ירמיה אפילו כמ"ד בשחרית אתיא היא ולא רשב"ג היא דאית ליה משיכתו של מע"ש היא פדיונו אמר רבי יוסי והיינו וקס לו אילו ראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זה הקדש שמא כלום אמר רבי ירמיה עד דהוא מקשה לה למ"ד בשחרית קשיית' למ"ד לעתותי ערב א"ל מאן דאית ליה לעתותי ערב לית ליה לאינן קשיית' . ומירא הארוכות לא אביא הפירושים ודותקיהם ובענ"ד נראה דה"ק דרבי ירמיה מתרץ דרשב"ג לטעמיה בתוספתא פ"ד דמע"ש ומובא בירושלמי שם פ"ד ה"ד דמשך ממנו בסלע ולא הספיק לפדותו כו' דאזיל בתר המשיכה ותפים פדיונו למפרע ה"נ נתפס בשעת משיכת הלוקחים דאז לא הו"ל מחובר והו"ל כאומר לכשיתלשו ומקשה ע"ז רבי יוסי והיינו וקס לו בתמיה ופי' דל"ד לאומר לכשיתלשו ויכנס אז בידו להכא שאחרים לוקטין אינם אז בידו ומה מהני לאותו עת ומשיב לו רבי ירמיה א"כ גם למ"ד לעתותי ערב תקשה כן . ומשני מאן דאית ליה לעתותי ערב ס"ל דיכול לפדותו אף שאינו ברשותו כרבא לקמן ע"ב או כמ"ש התוספות קדושין נו. דהוי זה הבעה"ב שלותם אבל למ"ד בשחרית הלא ס"ל דא"י לפדות מה שא"ב קשיא ומוכיח כרבי יוחנן דהוא כמ"ד לעתותי ערב : איפוך דרבי יהודה לרבי דוסא . בירושלמי מע"ש שם הוא ג"כ מהופך לרבי דוסא כל המתלקט אך שם מבואר דרבי יוחנן לעתותי ערב קאמר ועכ"מ פ"ט מהל' מע"ש ה"ז : ע"ב הלוקח יין . עמ"ש ערובין לז. ושם בגמרא זוזי זוזי קתני וכן בירושלמי דמאי פ"ז ה"ב וה"ד גיטין פ"ג ה"ח תני רבי יוסי ור"ש אוסרין וע"ע ירושלמי יומא פ"א סוף ה"א ושקלים פ"ו ה"ד ומ"ש ביומא יג: : אין הגונב . מכלתא משפטים פט"ו : מה ביתו ברשותו . עמש"ל סח: ד"ה אף כל אמר רבא . עי' מש"ל ע"א : מע"ש ממון גבוה . עי' ירושלמי מע"ש פ"א ה"א וש"נ ועמ"ש בפסחים לז: : אף האי קדש נמי . בירושלמי פאה פ"ז ה"ה ומע"ש פ"ה ה"ב אמר ר' אבון כלום למדו נטע רבעי ממע"ש ועי' תוספתא פ"ה דמע"ש ובירושלמי שם משמע דב"ש היא דמשוו נ"ר למע"ש ע"ש :

דף ע ע"א שניהם אין יכולים . עמש"ל סח: : ואח"כ מת אביו . ירושלמי כתובות ופרק נערה ושם מקשה למ"ד דבעי שעב"ד בקנס אמאי לא מחלק הכא בין העב"ד בחיי אביו א"ל ומשני דכד' וה' דמורים הבהמה מורים גם תשלומי' אבל בנערה אין אדם מורים זכות בתו כו'. ולקמן בבלי עא: מוקי לה כשעמד בדין : ר"ש פוטר . במכלתא משפטים פי"ב מה מכירה מותרת באכילה אף טביחה כו' : ע"ב דעדי גניבה ל"צ לעדי טביחה . מכאן סיוע למ"ש הקצה"ח בשם הרשב"א דאף דמני הגנב לטעון החזרתי מ"מ נ"מ ליה לענין כפל דאל"כ היו עדי גניבה צריכין לעדי טביחה שעל ידיהם נתברר שלא החזיר ועי' נוע"י ה"ג שכ' בשם הקצה"ח דפטור מכפל בטוען החזרתי וזה ליתא שם ע"ש סימן ש"ן סק"ד רק בדעת הירושלמי י"ל כן וחזקי' פליג ע"ז משום דא"כ הו"ל אני דבר : שנים אומרים א' בגבה. עי' ירושלמי סוטה פ"א הל"א כתובות פ"ב ה"ד סנהדרין פ"ג ה"ט שבועות פ"ד ה"א ומ"ש בזה בסנהדרין ל' ע"ב ד"ה א' אומר בפי' הירושלמי שלא יסתור האמור פה : באומר עקוץ תאנה . ה"נ בירושלמי מלינו שהמכירה חייבים עליו' בשבת הגע עצמך באומר לחברו תלוש מן הקרקע הזה וקנה אותה לא קני'. ונ"ל שם תחת וקנה ואקנה . והדיתו דר"י בר' בון שם לא ס"ל להבבלי :

דף עא ע"א הא מני ר"מ היא . בירושלמי כאן ה"ב וה"ד ולא כן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן הזיד בחלב ושגג בקרבן לוקה ומביא קרבן ואין מובן כוונת הירושלמי בזה והנה בגי' הירושלמי עמ"ש שבת סט. שם הבאתי שינוי ממקום למקום בירושלמי גופיה במאמר ר"י והעיקר נראה כמ"ש הק"ע ספי"א דשבת להגי' שגג בחלב והזיד בלאו דהיינו כבבלי שבת סט. ובכוונת הירושלמי כאן נראה דלכאורה לר' יוחנן דמחלק בין אתרו ביה ללא אתרו ביה כמ"ש כתובות לד: ובירושלמי שם פ"ג ה"א ובתרומות פ"ז ה"א י"ל דהכא לא אתרו ביה והנ"ל הא מני ר"מ היא רק דתקשה א"כ סיפא בשבת נמי . אבל נרבין כתובות לה. דחייבי מיתות שוגגין לכ"ע פטור כ"פ בחייבי מלקות י"ל שפיר דמיירי בלא אתרו ביה ונראה שבירושל' חסר הך סיום דמסיים בירושלמי אח"ז בתרומות שם ובכתובות שם הכל מודים שאין ממון אלא מיתה כו' והוא הנוגע לבאור המשנה והוא כרבין הנ"ל וא"ש וכן נ"ל אוקימתא זו לרבה בכתובות לד: דס"ל לר"מ בקנס מת ומשלם דליכא לאוקמי מתני' כר"מ דתקשה סיפא וע"כ בלא אתרו בי' וכנ"ל : בטובח ע"י אחר . עי' פ"מ שבועות פ"ח ה"ג דכ' דהירושל' ס"ל דטובח ע"י אחר פטור והוא ע"פ פירושו בסנהדרין פרק ארבע מיתות ה"ו דלר' יוחנן פטור והנוע"י הגי' שם בסנהדרין גנב ולא מכר וקאי אגונב נפש ובשבועות שם פי' שבחט האחר שלא בשליחותו : דברי ר"מ ר' יהודה אומר . פלוגתא זו היא ג"כ בירושל' תרומות פ"ב ה"א ובשבת פ"ג ה"א ובערובין פ"ד ה"א לא נזכר כ"א דברי ר"מ : ע"ב כר' יעקב דאמר אף משגגמר . עמש"ל מה. ועי' ירושלמי לקמן פ"ט סוף ה"א : תוס' ד"ה מכלל . עי' נו"י בפרקין ה"ד : כגון שעמד אביו בדין . עי' ירושלמי כתובות פ"ד סוף ה"א ובפ"מ שם :

דף עב ע"א ושבחו כולו בעינן . מכלתא משפטים פי"ב : ע"ב אביי אמר למפרע הוא נפסל . בירושל' כאן ה"ג ובמכות פ"א ה"ד אר"ז הד"א עד זומם אין נפסל ומוכיח בהוכחה כמו שיבואר לקמן עג. ובב"ב פ"ג ה"ו הוזכר דברי ר"ז בקיצור בלא ההוכחה :

דף עג ע"א שהעידו בבת אחת . ה"כ מוקי בירושלמי ה"ג למתני' בהתריי' א' היינו בבת אחת דלא תקשה לר"ז דאמר למפרע הו"כ : אר"י בד"א . תוספתא ספ"ז ומובא בירושלמי לסייע מזה לר"ז דאמר למפרע הו"כ והתם מדחה לה במעידין עליו בכרך א' היינו שהעידו שהיה הגניבה והטביחה ביום א' ובשעה א' וכשהוזמו על עת הטביחה ממילא הוזמו גם על הגניבה שהי' באותה שעה וקי' א"כ מ"ע דת"ק דס"ל דלא בטלה עדות גניבה ומ"ש הפ"מ דפליגי בזה הוא דחוק מאד וע"כ לומר להירושל' דר' יוסי שם אינו חולק וגם ת"ק ס"ל הכי והבבלי ס"ל דר' יוסי פליג עם ת"ק ע"כ לא מדחה הכא כן דתקשה א"כ מ"ט דת"ק . והנוע"י המציא סברא דהירושלמי ס"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אף אי נימא מכאן ולהבא הו"כ ובלא פיסול עדים ובענ"ד ל"א הירושלמי כ"א בשטר או מכירה אבל עדות על ב' דברים בע"פ אין שייך בט"מ בטלה כולה : ע"ב וסבר ר' יוסי תכ"ד . לפמ"ש הפ"מ בירושלמי דמאי פ"ז ה"ו דבתמורה ל"מ חזרה תכ"ד ומשמע במה"פ שם דגם להבבלי הוא כן קשה א"כ מאי מקשה הכא מתמורה ואמרתי ליישב עפמ"ש התוס' בזבחים ל. דלאגות פי' לאבי יום וס"ל לאביי דלאגות מודה ר"מ אלמא דס"ל דשייך חזרה בתמורה דלזאת בלאומר שתחול א"כ תלו תרווייהו משום דאיתי' בחזרה וה"נ תכ"ד והכא הקושיא קאי לאביי דעסיק לתרוצי אליביה דס"ל למפרע הו"כ ויש ליישב בזה ג"כ קושי' הש"ך ח"מ סי' רכ"ה סק"ה על הרמב"ם מסוגיא זו ועש"ך רפ"ד דנזיר ומ"ש בפנ"א דמאי שם ובתשו' הארכתי : שאילת תלמיד לרב . עי' רא"ש פ"ד דברכות סי' ה' שהביא בשם הירושלמי דפליג ע"ז דס"ל דזעירא לא שאיל בשלמא דרבי' ע"ש הירושלמי הוא בברכות פ"ב ה"א שקלים פ"ב ה"ו מו"ק פ"ג ה"ז ועי' הקדמת פמ"א שהקשה בירושלמי ברכות שם ג"כ איתא כדי שאילת תלמיד לרב והוא כגי' הרא"ש שם ולפנינו איתא בין הרב לתלמיד אפשר לומר דהיינו תשובת התלמיד לרב וכן בנזיר פ"ד ה"א ומו"ק שם איתא בזה"ל . אך בשבועות פ"ב ה"ג איתא שאלה תלמיד לרב שלום עליך רבי ועמ"ש לק' בסמוך : רבי ומורי . הרמב"ם פ"ה מהל' ת"ת ה"ה כ' דשאילת תלמיד הוא שלום עליך רבי ותשובת תלמיד לרב הוא רבי ומורי ובפנ"א ברכות פ"ב סוף ה"א באתי בזה דברי הירושלמי התסרים הבנה ואפשר דשם מקורו ועוד ראיה מל' הירושלמי שבועות פ"ב ה"ג שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ולא כ' שם ומורי : מעידני באיש פלוני . עי' ירושלמי פ"ח ה"ה ושם מן אהן עובדא מימר כן גינון דמרין כן מעידין אנו על פלוני שנכנס תחת ידו וילא חבול בשתים יולא לחרות ונותן לו דמי שני' ופי' הנוע"י דהיו עדים תחלה שידעו מהתחלה רק לא ידעו אם עין קודם או השן ע"כ שייך שהרי הרב אומר כן דניחא ליה בזה דמקדימים העין . וק' איך מסיק ע"ז הדין משלמין דמי עין לעבד הא בלא עדותם גם דשן לא היה גובה דאפשר שהיה בב"א ועי' מכלתא משפטים פ"ט ובירושלמי פ"ח ה"ד ואף למהרא"פ ה"ה שם דרק בב' עינים או ב' שנים אמרי' הכי ולא בשן ועין מ"מ ק' דבלא עדותם יותר מדמי שן לא היה גובה ואין לומר משום דיכול לתפוס כמ"ש הכ"מ פכ"א מהל' עדות ה"ד דאין זה כ"א בספד"ד דמהני תפיסה בעדים כגון דמי שן שמגיע בודאי ומשום ספקא אי מעוכב ג"ש יש לו קנס בעי תפיסה . אבל בדמי עין שאין ידוע שמגיע לו בעי תפיסה בלא עדים ומטעם מיגו ע"ז ל"א הכ"מ דבקל יכול לתפוס לחייב העדים זוממין מחמת זה דתפיסה בלא עדים לא בקל היא ולא שכיח גם יש סברא דל"מ תפיסה בקנס שיכול להודות ולהפטר וכ"ש הכא דגם בעדים לא שקיל בלא תפיסה אלא נ' דהירושלמי קאי אסיפא שהעידו שהפלת השן קדם לסמוי העין ודלא תקשה הא ע"כ מדלא משלמין רק דמי עין לרב מוכרח דיש עדים המכחישים ואומרים שהמעשה אמת רק שהעין קודם א"כ הו"ל מוכחשים ויהיה מוכח דהכחשה תחלת הזמה וכ' להגי' בירושלמי שם מקודם מאמר רבא דהכחשה תחלת הזמה וע"ז מסיק מן אהן עובדא מימר כן פי' מזה העובדא מוכרח כן . ודאי דמיירי שאמרו העדים אחרים סתם שיצא חבול בשתים שאין כאן הכחשה נגד העדים אלו ומ"מ בלעדם לא היה גובה כ"א דמי שן מספק . ומרישא לא מיירי דהתם בודאי מיירי דעדים אחרים מכחישים רק משום דבכלל ר' ק' לא הו"ל מוכחשים ואין ראיה מזה דהכחשה תחלה הזמה כמבואר בגמ' והירושלמי כשיט' אביי דלא משוה רישא עם הסיפא רק דאביי מוקי לה במיפך הזמה והירושלמי מצא עלה אחרת : רש"י ד"ה שסימא . כמ"ש במכלתא משפטים פ"ט ובירושלמי פ"ח ה"ד הפיל שני שניו וסימא שני עיניו אם בזא"ז משלם בעד האחרונה ועי' מהרא"פ פ"ח ה"ה שכ' דבשן ועין אפי' בב"א חייב על השני' וכ"מ מהירושלמי וכ"ה סברת המגדל עוז מובא בט"ז יו"ד סי' רס"ז ס"ק י"ד :

דף עד ע"א ודייק מסיפא . עמש"ל עג. והנה הרמב"ם פ"ד מהל' חובל כ' דאינו נותן לו דמי השני' כ"א דתפס מהני משום דהוי ספק אם מעוכב ג"ש יש לו קנס והכא קאי למ"ד שאינו מעוכב ג"ש ועי' ברמב"ם פכ"א מהל' עדות ואכמ"ל : ע"ב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד . עי' ירושלמי תרומות פ"ז ה"א מגילה פ"א ה"ו כתובות פ"ג ה"א ועמ"ש שבת קנד: מעשה בר"ג . בירושלמי ספ"ג דכתובות וספ"ה דשבועות מוכיח מזה דבקנס דפטור בהודאתו גם לני"ש פטור דאי הוה חייב לני"ש היה יכול ר"ג לשחררו משום לני"ש והתוס' כתובות לג: ד"ה לאו כ' כן מסברא דבקנס גם לני"ש פטור ולא הזכירו הירושלמי :

דף עה ע"א כגון שחזרו עדים לאחוריהם . נ' דהיינו הא דבירושלמי שבועות פ"ח ה"ג שמואל אמר כשלא באו עדי גניבה אבל כשבאו עדי טביחה [נ"ל גניבה וטביחה] חייב והנוע"י הגי' שם באופן אחר : שהרי פטר עצמו מכלום . לפי' הפ"מ בשבועות פ"ח ה"ג הוא גם דעת ר"ל שם כן : ע"ב משום סומכוס אמרו . בירושלמי שבועות פ"ח ה"ג ויש טביחה בלא מכירה [נ"ל בלא גניבה] כסומכוס דאמר אע"פ שאין גניבה יש טביחה ומכירה ועי' פ"מ ופי' דחוק ועינוי' פ"ק דסוטה ה"א וגם דבריו שם קמים להולמם . ובענ"ד נ' פי' דמקשה שם אמתני' דנקט אבל לא טבחתי ולא מכרתי דמשמע אף שבאו עדים אא"כ שטבח ומכר מ"מ פטור משום שהודה בגניבה וליכא כפל ע"כ גם ד' וה' ליכא וע"ז מקשה פשיטא וכי יש טביחה בלא גניבה פי' בלא תשלום כפל דגניבה ומשני כסומכוס כו' משום דאיכא סומכוס דס"ל שם תשלומי ג' [ועמ"ש לק' בסמוך] ע"כ הוצרך להשמיענו דל"א תשלומי ג' : טלתא אחריתא א"כ . לפי הנ' מירושלמי מפרש פלוגתייהו בשהודה על הגניבה ועל הטביחה לא הודה ובאו עדי גניבה ועדי טביחה והוזמו עדי גניבה אף דהמעשה היה אמת מ"מ המוזמין משלמין ועי' מכות ה. ומשום שהוא הודה נפטר ואטביחה דלא הודה יתחייב דס"ל לסומכוס דמשכחת לה טביחה בלא תשלום דגניבה ות"ק ס"ל כיון דליכא גניבה ליכא טו"מ : עדות שאא"י להזימה . עי' ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ט שבועות פ"ד ה"א וש"ך ח"מ סי' ל"ג סקט"ז ובירושלמי יבמות פי"א ה"ה ובש"ך שם ומ"ש בסנהדרין מא: ואכמ"ל :

דף עו ע"א מה לי מכרו להדיוט . לפי' הש"י והרא"ש והפ"מ מקשה כן ג"כ בירושלמי ומשני מאן תניתה ר"ש ובירושלמי שעם הרא"ש הגירסא ר"ש היא דר"ש אומר ובשאר ספרי ירושלמי גמטו תיובות היא דר"ש והכא מדחה אוקימתא זו דר"ש והתם משמע דקס כן ועמ"ש לק' : ר"ש היא . ירושלמי ה"ד ועי' פסחים פ"ב ה"ב לענין חמץ בכ"י דחשבם כשלו : דריה"ג . עמש"ל יב: : מעיקר' תורה . ה"כ נ' סברת ר"ל בירושלמי ה"ד : תוס' ד"ה והשתא . בירושלמי מוכח דאינו מחלק בין קדשי מזבח לקדשי בד"ה מדמייתי ר"ל ראי' מדמקדיש אינו כמוכר גם פודה מיד הגזבר אינו כלוקח לקבוע למעשר ועמ"ש לק' ע"ב : איפכא מבע"ל . בירושלמי משמע דמפרש דר"ש קאי אדין גנב והקדיש ולא דמחייב אהקדש מטעם מכירה אלא דס"ל דכיון דדידי' הוי חייב אטביחה ובזה פליג ר"ש את"ק ולזאת לא קשה להירושלמי מדסיפא ר"ש רישא לאו ר"ש משום דאף דת"ק ס"ל כר"ש בקדשים שחייב באחריותם כדידי' דמי מ"מ בטביחה פליגי דת"ק פטר משום דלזה ל"ה כדידי' או משום דלאו דמרה כמ"ש רש"י ור"ש מחייב דדן כהדיוט : ע"ב בשוחט בעלי מומין . נ' דכ"ה ג"כ מבואר בירושלמי לד' ר"ל דהנה בה"ד איתא ר' מתון שאל הפודה כלכלה מיד הגזבר מהו שתטבל למעשרות מתיב ר"ל והתנינן גנב והקדיש כו' כמה דאת אמר המקדיש אינו כמוכר ודכוותה הפודה אינו כלוקח וקשה מה מדמי קדשי בד"ה לקדשי מזבח דיש לחלק כבתוס' לעיל ע"א ד"ה והשתא אך ר"ל ס"ל דמיירי בבע"מ פלוגתייהו דר"ש ורבנן וא"כ גם במתני' הו"ל קדשי בד"ה ובזה יבואר מש"ש בירושלמי א"כ ע"ד דר"ל מכירה כפדיון ונתקשו המפרשים בזה דהא מינה סליק דר"ל אמר פודה אינו כלוקח ונלאו בזה ולהנ"ל יתפרש כך דהנה טעם דר"ל דמוקי לה בבע"מ הוא כמ"ש לק' עז: שתהיה שייך גם מכירה דבל"ז א"ה גם אטביחה וא"כ מוכח מזה דשייך מכירה בבע"מ וזהו דמקשה הירושלמי דמדמה ר"ל מתני' לקדשי בד"ה מוכח דמפרש בבע"מ ואיך אמר הפודה אינו כלוקח הלא ע"ד דר"ל מכירה כפדיון דס"ל דשייך מכירה בבע"מ וא"כ הוא סותר ד"ע ומשני ראוי לפדותו ויחול עליו א"כ מכירה וכיון שיש אופן מכירה חייב אטביחה ג"כ וא"ש :

דף עז ע"ב כל היכא דאיתיה במכירה . עי' מכלתא משפטים פי"ב ופט"ז ועמש"ל עו: : שור או כשב פרט לכלאים . ת"כ אמר פרשה ח :

דף עח ע"א פרט לכלאים . ת"כ אמר פ"ח : ע"ב רבי אומר דבר המעכב בשחיטה . בירושלמי ה"ה דבר שהנשמה תלוי' בו כו' : רשב"א א' . בירושלמי ה"ה לאבר"ם : ושבחו כולו בעינן מכלתא משפטים פי"ב מה טביחה כולה אף מכירה כולה : גנב קטעה . עי' יש"ש שפי' שקטע התיכת בשר דל"ה שינוי ובתשו' לחכם א' האדכתי בזה :

דף עט ע"א ברשותם פטור . במכלתא משפטים פי"ב מה מכירה חוץ לרשותו אף טביחה כו' ועי' מכלתא שם פט"ז : היה מושכו ויוצא . עי' ירושלמי שבועות רפ"ח : לא גנב . עי' ירושלמי ה"ו דאיתא שם א"ר מנא מאן דמר לי הדא מלתא אנא נסב בגרייתא [היינו בגדי מרחץ כמו מובילנא מאני' בתרי' לבי מסותא] מהו פטור נפטר מחובו נפטר מגניבה ונדחקו כלם בבאורו וג' דקשיא ליה אם נפרש נתנו הבעלים כו' והגנב משכו מבית שומר כדמוקי הגמ' א"כ אם בשומר יש רבותא כמ"ש בגמ' מה רבותא איכא בנתנו לבכורות בנו או בתובו . ואי נימא דנתנו הגנב והכהן או הבע"ח או השומר משכו א"כ קשה איך יתחייב הגנב במעשה שלוחו הא אשלד"ע כמו שהקשה הנ"י . ואי נימא כהנ"י שפי' נתנו הבעלים לכהן או בע"ת או שומר והכהן או בע"ת או השומר משכו וחייב דכהן ובע"ת פי' מנוקה מחובו תקשה בשומר במת אמאי חייב הא חיוב אונסין אינו כ"א בשואל וצריך לחלק נתנו לבכורות בנו או לבע"ח הוא מבעלים להם . וחיוב ופטור הוא לענין נכיון החוב ולשומר היינו שגנב הגנב מבית השומר וחייב ופטור אגנב קאי . ולא משתוה הבבא בגוונא חדא למכללינהו כחדא חייב ופטור וזהו מהו פטור דבריתא נ"ל נפטר מחובו ובסיפא נ"ל דקאי אגנב נפטר מגניבה ואיך כללם יחד : אמר רבי אלעזר כדרך שתקנו . עי' ירושלמי רפ"ח דשבועות ובגליון שם וכ"מ מהכא דלא כהמה"א הל' שומרין ס"ו ע"ש : ע"ב והא לא מסך . בירושלמי ה"ד איתא ג"כ מאמר ר"א ואמר שם תפתר בשראהו מושך : ויגזול את החנית . עי' ירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ג ופי"א ה"ב ובב"ר פנ"ד ע"ש רשב"י : שנאמר וישימו לו . בב"ר שם ע"ש בר קפרא : מפ"מ החמירה תורה . מכלתא משפטים פט"ו : אר"מ בוא וראה . מכלתא משפטים פי"ב : אר"י בן זכאי . שם : אין מגדלין חזירים . פדר"כ ד' פרה פס"ר פי"ד : ל' רים . עמ"ש לקמן פג. : שאין גוזרין גזרה . שות"ט קלז ובירושלמי שבת פ"א ה"ד ע"ז פ"ג ה"ח כל שלא קבלו רוב צבור עליהם אינה גזרה :

דף פ ע"א מעשה בחסיד א'. בירושלמי סוטה פ"ט ה"י מבואר דהוא ר"י בן בבא : אמר רבי ישמעאל . בירושלמי שם ר"ש שזורי : לא עייל קמי שמואל . כה"ג בירושלמי שביעית פ"ט ה"א מגילה פ"ב ה"ב פלן לא עייל קמי פלן : ע"ב אונו ואפילו בשבת . בירושלמי מ"ק פ"ב ה"ד כיצד הוא עושה מרצה לו כיסין של דינרין והעכו"ם אוהם ומעלה לארכיים : עשרה תנאין . לקמן פב. מוקי לה בריב"ל ובירושלמי ב"ב פ"ה ה"א איתא בשם ריב"ל ארבעה . מלקטין עשבים כו' . ומ"מ קנה מקומו . ומהלכין בשבילי הרשות . וקוטמין נטיעות . ומשום רבי אלעזר ברבי יוסי ארבעה מלקטין עשבים [נראה דצ"ל עלים מדלא הוציא חוץ מסדה תלתן כלעיל וכן מוכח מדמסיים עלה ובלבד שלא ישרש כמ"ש כאן אתנאי דעלים וגם משמע דהנך הוי הוספה על דריב"ל ועשבים כבר תשבה ריב"ל] ונפנין לאחורי הגדר . ורועין בחורשין ומסתלקין לצדדין ותסר שם הך דמעין היוצא . והתועה בין הכרמים · ומתכין בימה כו' . והנה התועה נמצא בירושלמי כתובות פ"ג ה"ז והאי ומתכין נראה דצ"ל בב"ב שם מדהוזכר שם ימה של טבריא ועי' לעיל פ"ג ה"ב בתנאי יהושע באכנו ומצאו :

דף פא ע"א ומת מגוס קנה מקומו . ירושלמי ב"ב פ"ה ה"א ונזיר פ"ז ה"א פ"ט ה"ב : ובלבד שלא ישרש . עמש"ל פ: : למימרא כו' ורמינהו . ה"כ מקשה בירושלמי כלאים פ"ב ה"ג ובב"ב פ"ה ה"א ומשני כאן לעמיר כאן לזרע ועמיר היינו זירין דהכא ועי' הרא"פ והפ"מ פי' לעשות קשרים לעמרים וקשה דא"כ אין שייך בזה כלאים כיון דל"ה למאכל ומאי מקשה בירושלמי ע"ז מה התנה יהושע לעוברי עברה והיא קו' התוס' הכא ד"ה כאן ועמ"ש לקמן בסמוך : תוס' ד"ה כאן . עי' ירושלמי שם שהקשה קו' התוספות ובכלאים שם הוכפל הקושיא דתיקן לעוברי עברה ושלא לעוברי עברה לא תקן ומתמת זה סדר מתי' זה והניג בקוצר הסוגיא לפי פירושי בענ"ד כי יארכו הדברים בהביאי הפי' ודותקיהן דמתרץ שם דאין חילוק ואי דקשיא את שדעתו עליהם יתייבו לנכש ע"ז משני רוצה הוא בהן כאילו עקורים ומונחים לפניו פי' דמחזיקם במאכל בהמה ואין בהם חיוב כלאים ומשום גזל יש בהם ומקשה א"כ כלאי הכרם נמי אמאי תייבו לעקור נימא שהם למאכל בהמה ובמקום שאין מקיימין מאכל בהמה בכרם א"ב משום כלאים כמ"ש פ"א מכלאים ה"א ומשני כאן יש לו עם מי להכנס כו' פי' דל"ד לכלאי הכרם דשם אין לומר שמחזיקם למאכל בהמה דא"כ היה לו לעקרם מאחר שיש לו עם מי להכנס דע"פ רוב כרמים הם ביחד ומדלא עקרם מוכח דדעתו להחזיקם עוד למאכלו . ולהתוס' י"ל דמפרשים רוצה בהם כאילו הם עקורים היינו משום דאין בהם עדיין כשיעור אנו תולין שבעצמו יעקרם כשיגיע קרוב להשיעור ומקשה מכלה"כ דשם אין ממתינין על השיעור ומשני משום דיש לו עם מי להכנס מחייבין אותו לנכש תיכף משא"כ בשדה תלתן שהיא לבדה אין מחייבין אותו קודם השיעור ומסיק דמלתא דרבנן פליגן ומייתי דרבי ינאי דמתיר ספיתי שביעית בשדה תלתן לזרע משום דלא חשיבי כלל א"כ א"ש פי' הראשון והא דלא אסרם יהושע משום גזל משום דל"ת כלל ובהו"א חשב דחשיבי קצת . ועפ"ז יש לתקן הגירסא בב"ב להגי' תחת מ"ש ואם תאמר רוצה בהן כו' שנ"ל ואת אמרת רוצה כו' . והיא קושיא שני' דהדא מקשה מכלאי כרם ועוד מקשה מר' ינאי וע"כ טעמא דל"ת ע"כ א"ש דהתיר בזורע משום גזל : מן חדש . ירושלמי ב"ב פ"ה ה"א מן החדש שבחדש ומן הישן שבישן [היינו הזקינו] אבל עשוי כמין טרגל [משולש] אפילו בחדש אסור : ע"ב שהיא מלאה כרכום . בירושלמי ב"ב שם ע"ש רב יהודה אמר רב : בשבילי הרשות . שם : רב ורבי חייא . בירושלמי ב"ב שם העובדא בר"ג ורבי יהושע ורבי יהודה בן פפוס היה משתקע ובא כנגדן והם היו מסתלקין לצדי הדרכים וכ"ה בירושלמי ספ"ב דברכות : התועה בין הכרמים . ירושלמי כתובות פי"ג ה"ז : השבת גופו מנין . ספרי תצא רכג : המוצא מת . ירושלמי נזיר פ"ז ה"א ועי' פ"ט שם ה"ג ומ"ש בסנהדרין מז: : רי"א בשעת הוצאת זבלים . ירושל' ב"מ פ"י ה"ס : תנאי ב"ד הוא . ירושלמי ב"ק פ"י ה"ב :

דף פב ע"א ריב"ל היא. וכ"ה בירושלמי ב"ב פ"ה ה"א רק דלא אמר שם כא ארבעה כנ"ל פא ע"א : עשרה תקנות. ה"נ בירושלמי מגילה פ"ד ה"א עם א' עודף על שבפה והוא שיהו הנשים מספרות בשבכ"ס ובש"ס דילן הוא בסנהדרין יט. דר' יוסי בגפורי תקנה ולהירושלמי יש עשר תקנות גם אם נחשב הקריאה בב' וה' ומנחה לאחת ולהבבלי הם לשנים ועי' מה"פ שם ובירושלמי לא הוזכר הכומס : ואין מים אלא תורה. ספרי עקב מה מכלתא בשלח ויסע פ"א ב"ר פס"ו ופפ"ז שהש"ר פ"א קה"ר רפי"א שוח"ט א' ול"ד תנחומא ברא' ית א' : עמדו נביאים שביניהם. מכלתא בשלח ויסע פ"א ובירושלמי מגילה פ"א משמע דלא היה שום תקנה מקודם עזרא לקריאה בב' וה' מדמקשה שם איך תקנו מרדכי ואסתר ליום הכניסה שיתקן עזרא לעתיד ולמ"ש כאן הלא אפשר שהיה יום הכניסה בשביל תלתא גברי או תלתא פסוקי : תלתא גברי. בב"ר פ"ע והנה שלשה עדרי צאן אלו ג' קרואים : תוס' ד"ה כדי. במדרש. מה שנ"ב בשם הרוקח בתנחומא פ' וה' המעיר כ"ה ברוקח הל' עשי"ת אבל בתנחומא לפנינו ליתא שם ושם ברוקח ציין עוד למדרש ויכלו פ' בהעלותך ואינו אתי : שם בסדר עולם. פ"ז ושם איתא דבכ"ח באב נתרצה הקב"ה ובכ"ט באב עלה לקבל לוחות השניות והגר"א כ' שם דמ' האמצעים היה עולה להתפלל בכל יום ויורד לערב וכ"מ בסדר"א פמ"ו ועי' תנחומא תשא ל"א דשם איתא ירד בי"ז בתמוז ושהה י"ח וי"ט ובעשרים עלה והיה בהר מ' יום עשרה ימים מחדש תמוז וכל חדש אב ובר"ח אלול עלה והתוס' מביאים כאן בשם התנחומא דבי"ט עלה ולפמ"ש לפנינו בתנחומא נ"ל דעברוה לתמוז אז ועפ"ז יש לייתב הגירסא בס"ע כמ"ש לפנינו ועלה בי"ח בתמוז וירד בכ"ח באב וג"כ היו מ' יום משום דתמוז הי' מעובר וא"ש דכל המ' יום היו שלמים עם לילה שאחריהם ויתכן ששהה שם בהר גם במ' האמצעים כמ"ש בתנחומא : **ע"ב** אינה מביאה עג"ע. ירושלמי סוטה פ"ט ה"א : ואינה מטמאה בנגעים. ע' ת"כ מצורע פ"ה ושם וביומא יב: פלוגתא דרבנן ור' יהודה מובא בירושלמי ערלה פ"א ה"ב ועמ"ש יומא שם ועי' ירושלמי מע"ש פ"ג ה"ג ובסוטה רפ"ט ובב"ר פצ"ט לענין אי ירושלים נתחלקה לשבטים : נותן לך לרשתה. ה"נ בירושלמי סוטה שם מקרא זה : אחוזתכם. בת"כ מצורע פ"ה מקרא ובא אשר לו וה"נ בירושלמי ערלה פ"א ה"ב : אין מגדלין חזירים. פס"ר פי"ד : קופה של דינרין. בירושלמי ברכות פ"ד ה"א ותענית פ"ד ה"ה ב' קופות של זהב : ארבע מאות פרסה. בירושלמי שם ארבעים פרסה : חכמת יונית. עי' תוספתא ע"ז פ"א וירושלמי פאה פ"א ה"א וסוטה פ"ט הט"ו ובבלי מנחות סד: ועל אותה שעה. בירושלמי שקלים פ"ה ה"א האי עובדא דעומר מגגות צריפין הוא בעת שיבשה א"י ודחוק למצוא גרם כרמל ובעת שהעלו חזיר איתא בירושלמי ברכות שם ותענית שם שגרמו עונות ובטל התמיד ושתי הלחם. בירושלמי שקלים שם על עומר מעין סוכר ובשנה אחרת שנשרפה א"י ולא על האי עובדא דהכא :

דף פג ע"א עיני עוללה. איכ"ר פ"ב ופ"ג ע"ש ר"ג ובירושלמי תענית פ"ד ה"ה ע"ש רשב"ג רק דשם ובאיכ"ר ליתא שלמדו מהם חכמת יונית : המספר קומי. תוספתא שבת פ"ו דב"ר פ"ב : התירו לו לספר קומי. בירושלמי שבת פ"ו ה"א ע"ז פ"ב ה"ב הוא משלשה דברים שהתירו לבית רבי והשניה איך הוא שיהו רואים במראה וילמדו בניהם חכמת יונית : ומי אזלי כולי האי. ה"נ מקשה ומתרץ בירושלמי כאן ס"פ ובב"ב פ"ב ה"ה : **ע"ב** ואפי' על צפרנו. מכלתא משפטים פ"ח ושם ועל רגלו ולא רשם טענו אבנים וצערו הטיל שלג על ראשו וכנגו כו' וכ"ה בירושלמי ה"א וה"ג : יכול סימא את עינו. ת"כ אמור פ"כ מכלתא משפטים ור' יצחק דן שם בק"ו מכופר שהוא תחת מיתת בעליו שבקרא כ"ש לפדיון לחבלות ור"א מוקי קרא לרבות שוגג כמזיד וכ' דר"א מודה לדר' יצחק ואחרי דממון ידעי' מק"ו האי קרא אתי' לשוגג ועי' ירושלמי ה"א כתיב עין תחת עין כו' ובמקום אחר הוא אומר לא תחוס עינך א' שוגג א' מזיד כו' אם אמר מזיד ולא אמר שוגג הייתי אומר שוגג לא ישלם כלום כ"ה גי' הרא"פ ועמ"ש לק' פדי : משום רשעה א'. עי' ירושלמי תרומות רפ"ז כתובות פ"ג :

דף פד ע"א הרי שהיה סומא וסימא. ה"נ בירושלמי ה"א אבל שם צריך באור דמסיים ע"ז ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו גם לפי' הפ"מ שם דמקרא דמזיד ידעינן הו"ל לומר תני' אידך או ד"א ולפמש"ל פג: גי' הרא"פ יתכן דה"פ דהנה ג"פ כתוב בתורה עין תחת עין א' במשפטים וב' באמור וסג' בשופטים ומ"ש בירושלמי כתיב עין כו' דרים שני הכתובים המיותרים א' לרבות שוגג והב' דגבי עדים זוממין להורות דהיינו ממון ולהסביר איך אתא פשטות הקרא לדרש זה ע"כ אמר הרי שהיה סומא כו' ע"כ אמר קרא ועשיתם לו דתמיד יהיה באופן א' שיהיה כאשר זמם עין בעין והיינו ממון ע"כ לא דחי שם ומאי קושי' כו' כמ"ש כאן כיון דקרא אתי לזה וכן מוכח בספרי שופטים ק"ל דמקרא דגבי זוממין ילפי' לממון והז"א כ' דמביד כיד דרים ול"מ כן בספרי ולהנ"ל כל הקרא אתי לזה : כאשר יתן מום באדם. במכלתא משפטים פ"ח דרים ר"א כה"ג בכלל ופרט וכלל וכאשר יתן מום הוא כלל בתרא : יד ביד. עמש"ל ובספרי שופטים ק"ן דרים שם ג"ש לא תחוס לא תחוס לקצותה את כפה ממון ור' יהודה אומר נאמר כאן יד ורגל כו' מה כאן ממון וכ' כגי' הילקוט נאמר להלן כו' מה להלן ממון דלגי' הכתובה קשה במאי פליג ר' יהודה אי אג"ש דלא תחוס הלא בעצמו אמר לה בספרי תלא רגג ודבריו בפ' שופטים הם ענין אחר למילף מכאן לחובל במשפטים דהיינו ממון ומה זה ענין פלוגתא ולגי' הילקוט א"ש דת"ק ס"ל ממון ידעי' מקרא דעדים זוממין ור' יהודה ס"ל דלאו מהכא שמעי' ממון אלא מגוף הקרא דפ' משפטים שמעי' ממון מדכ' שבת וריפוי וכרב זביד ור"פ לק' ומהתם אדרבה ילפי' לכאן בג"ש יד ורגל ובזה פליגי ולר"י ילפי' את"כ ג"ש לא תחוס לקצותה כהת"ק : אלא כדמזיק. נ' דמשום דס"ל דילפי' מכופר בק"ו כבמכלתא משפטים פ"ח וס"ל בכופר בדמזיק ויש להגי' במכלתא ר"א תחת ר' יצחק ובטעות מוגה שם מהגר"א על ר' יצחק השני ר"א וצ"ל סגהתו על הראשון כדמוכח כאן ומזה הטעם בתר הגר"א בר"א : **ע"ב** כויה דאית בה חבורה. בירושלמי ה"א ומכלתא משפטים פ"ח כויה תחת כויה ה"ד אם כשפגעו והוציא את דמו כבר כ' פצע ומה ת"ל חבורה [במכלתא איתא ואם תאמר שעשה בו חבורה הלא כבר נאמר חבורה כו' ומה ת"ל כויה תחת כויה] אלא שאם כואו בשפוד [במכלתא על צפרנו ועל רגלו ולא רשם בו כו' ובירושלמי מסיים] על כף ידו וצבת על כף רגלו וצבת או שהטיל עליו שלג או ציניס במקום שאינו נראה חייב לרפאותו. משמע מהירושלמי דקאי על חבורה דקאמר וצבת גם מסיים לרפאותו וכ' פי' מה ת"ל חבורה כיון דחייב כויה גם בלא חבורה למה כ' חבורה ומשני לענין ריפוי אבל כויה ליכא בי' כ"א צער אך קשה מה שהכניס בירושלמי הטיל עליו שלג כו' דו"א כ"א צער ואין לומר דמיירי באסטניס דבמכלתא שם מבואר דגם באסטנים ומעודן ומפונק אינו כ"א כפול צערו ואולי באופן שהיה עי"ז נזק גם לבריאותו. וע"ע בירושלמי ה"ג שם :

דף פה ע"א אלא אומדין כמה אדם רוצה ליתן. בירושלמי ה"א מסיק ליטול אך שם מיירי בצער בלא מקום נזק ועמ"ש בלב אריה להרי"ף : עלו בו נמחים. מכלתא משפטים פ"ו ולגי' הגר"א הוזכר שם הפלוגתא דר"י ורבנן והת"ק שם הוא כדברי ר' יהודה דפוטר משבת ובירושלמי ה"ב ר' יוסי בר' יהודה הוא כדעת אביו וכאיכא דאמרי הכא ור"ש הוא שם כד' רבנן קמאי ושם איתא סביבות המכה וכ"ה במכלתא שם ומינה פשיט שם אבעיית ר' ירמיה להרא"פ דהאבעי' הוא אי סביבות המכה מקרי מחמת המכה וטוב להגי' בירושלמי להגיה בעיית ר' ירמיה סמוך למ"ש תני ריב"ר כו' ומש"ש מן מה דכ' ורפא כו' קאי על מתני' : ריב"רי"א. עמש"ל : **ע"ב** ואפי' על צפרנו. מכלתא משפטים פ"ח וירושלמי ה"א ועמש"ל פד: בושת דרק לי'. בירושלמי ה"א מגייר בושת בטומום שכידו ועי' ה"ז : וא"ת לקתה מדה"ד. תוספתא פ"ט ע"ש : בעי רבא קטע ידו. כה"ג אבעיית ר' ירמיה בירושלמי ה"א קטע ידו וחזר וקטעה מלמעלה לענין צער ועי' מה"פ דמסייע מהם לפרש"י : וצמתה וסופה לחזור. קשה דבתוספתא פ"ט איתא בזה רואין אילו עושה סלע נותן לו סלע מנה נותן לו מנה ותקשה לאביי מהתוספתא ובירושלמי ה"ג מבואר ג"כ כהתוספתא וכדעת רבא :

דף פו ע"א ורבא אמר אינו נותן כו'. עמש"ל פה: **ע"ב** משום בושת דבני משפחה. עי' ירושלמי ס"פ זה : ור"י כו' פרט למתכוין. בירושלמי מכות פ"ב סוף ה"ה מתרץ לר' יהודה דהיינו רבנן דר"מ אתא לרבות המכה בלילה ובירושלמי מגילה פ"ד ה"ו דאיתא ג"כ מזה לא הוזכר שם האי שנוי' לדעת ר' יהודה :

דף פז ע"א וכן היה ר' יהודה פוטרו. ירושלמי מכות שם ובסוטה פ"ב ה"ה : תוס' ד"ה וכן. בירושלמי. מגילה פ"ד ה"ז ומכות פ"ב ה"ה ועי' מה"פ שם : בעא מני' ר' אלעזר מרב. בירושלמי כתובות פ"ד ה"א פליגי ר' יוחנן ור"ל דר' יוחנן ס"ל דלאב ור"ל ס"ל לעצמה וכפלוגתתם כאן בע"ב ושם בקוטע ידה ועתוס' כתובות מ"ג ע"ב ד"ה שפצעה שכ' דבקוטע ידה ל"פ דשייך האב בפחת מעש"י בזמן נערותה ובירושלמי מבואר דגם בקטע ידה פליגי ועש"ק : **ע"ב** מודה רב כו'. נ' דה"נ כוונת הירושלמי כתובות שם מסבר סבר רשב"ל מעשה ידיה שלו [כגי' הק"ע שם] עד שתבגר פי' שאין מגיע להאב כ"א פחת מעש"י שעד שעת בגרות ומ"ש ר"ל דלעצמה היינו הפחת שאחר בגרות ור' יוחנן סבר שגם מבגרות ואילך כיון שהיתה החבלה בנערותה ה"ז לאבי' ור' אבין קאמר התם דפלוגתייהו קודם בגרות ולאחר בגרות כ"ע מודו דלעצמה : החובל בבתו קטנה פטור. בתוספתא פ"ט נזקה שלה ושאר פטור חבלו בה אחרים נזקה שלה ושאר כו' ובירושלמי כתובות שם מייתי לה לסייע לר"ל דלעצמה : עמך במאכל. עי' ירושלמי כתובות פ"ה ה"ה כאן פ"ח ה"ד : ור' יוחנן אמר. ה"נ בירושלמי כתובות פ"ד ה"א פלוגתא דר"י ור"ל כמש"ל ע"א :

דף פח ע"א יצא עבד שאין לו אחוה. ספרי תצא רנ"ב : בעדות בנים. ספרי תצא ר"פ וירושלמי סנהדרין פ"ג שבועות פ"ד : **ע"ב** כי מיית אב מיהא אית ליה. בירושלמי כתובות פ"ט ה"א ובב"ב פ"ח ה"ח פשיט התם למכרה היא ומתה היא מפלוגתא דר' ורשב"ג ב"ב קל"ז ע"א נכסי לך ואחריך לפלוני דבעל הוי כמו אחריך והכא לא הוזכר ראי' זו משום דלמ"ד קנין פירות כקנין הגוף מעכב קנין פירות דבעל את מכירתה משא"כ באחריך הלא גם הפירות הם של הראשון : תוס' ד"ה באושא. עש"ק כתובות פ"ט ה"א ד"ה בדין :

דף פט ע"א אומדין כמה אדם רוצה. ירושלמי מכות פ"א סוף ה"א : **ע"ב** לאשה אבל לא לאיש. ה"נ הני תרי ברייתו' בירושלמי יבמות רפ"ז רק דהתם איתא בהו גם עבדי נ"ב ומסייע בהד' לר' יוחנן שם מכר הבעל נצ"ב אינן מכורין ובאידך מסייע לר"ל ולר' יוחנן דמי הך דמסייע לר"ל דבשחרור הקילו והיינו שחרור מפקיע מידי שעבוד ועש"ק שם וכ"מ בגיטין פ"ד ה"ד ופסחים פ"ב ה"ב דזהו כוונת קל הוא בשחרור :

דף צ ע"א המוכר עבדו כו' ל' יום. בירושלמי קדושין פ"ג ה"א המוכר עבדו לאחר ל' ע"ש אית תניי תני כו' : צרם באזנו. ת"כ אמור פ"ב : **ע"ב** מקצתן נעשו עדים. בירושלמי ר"ה פ"ג ה"א סוטה פ"ט ה"א סנהדרין פ"א ה"ב ע"ש אית תניי תני ושם מדמה לקידוש החדש והוא דלא כסוגי' הבבלי ועי' מה"פ שם ומ"ש ביפ"ע ר"ה כה: ואין עד נעשה דיין. שם ושם : שמעון התימני אומר. מכלתא משפטים פ"ו ע"ש ר' נתן ואמר שם סתם בידוע כו' ויש לפרש גם כר"ע ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ב וה"ד דבעינן שיהא באבן כדי להמית ובספרי מסעי ק"ס מכלתא משפטים פ"ו מקרא אשר ימות בה וע"ין מ-"-א פ"ז שם ובת"כ אמור פ"כ :

דף צא ע"א לקטלא הוא דאמדינן. עי' ירושלמי נזיר פ"ט ה"ה סנהדרין פ"ט ה"ג : כנגד עינו. מכלתא משפטים פ"ט : אחוז ותקע. כ"ה ג"כ בירושלמי כלאים פ"א ה"ב דתני תפש בו ה"ז חייב : אמרי במערבא משמי' דר' יוסי בר' אבין. בירושלמי ה"ו ע"ש ר' יוסי סתם ואפשר דהוא בר' אבין שנקרא ר' יוסי בר' בון בירושלמי דאשכ"ן כה"ג בירושלמי שקורא סתם. והנה שם איתא עד היכן הגיע בו הרוק עד גופו עד כליו אלא רקק ולא הגיע בו הרוק מהו א"ר יוסי הד"א המבייש את חברו בדברים פטור ונדחק המפרשים בזה ובענ"ד נ' דהאי אלא הוא פשיטות דאם תאמר הגיע בו הרוק היינו בכליו א"כ מהו לא הגיע בו הרוק שגם בכליו לא נגע ולזה לא צריך למעטיה דודאי אין לחייב את סרק אגל חברו. ולמה תני שהגיע בו הרוק למעט לא הגיע וע"כ דהיינו בגופו ולא הגיע היינו בכליו וע"ז א"ר יוסי הד"א המבייש בדברים פטור : **ע"ב** מי מותיב להו בתעניתא. בירושלמי שבועות פ"ג ה"ה מפרש בהסוא דמשתבע דלא למיתן לתברי' מיכלא מתתי' מפרפר ויהיב לי' דהיינו נשבע לבטל את המצוה להיות עני לבל יגוע ברעב : מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם. עב"ר פל"ד אך להביא החונק א"ע: אלא שליער. במד"ר פ"י ע"ש סתם ר"א ובירושלמי נדרים פ"א הל"א ע"ב ר"ש: אתה אמרת לי. תוספתא סנהדרין רפ"ו ומובא ג"כ בירושלמי שבועות פ"ד ה"ה: ובאילן העומד לקציצה. בירושלמי שבועות שם וכתובות פ"ג ה"ה מבואר דפטור ובתוספתא כאן פ"ו משמע דחייב. ואפשר דהיינו כה"ג דטען אנא בעיני' למעבד הא מצוה ולא טען אתה אמרת לי : תנ"ה רק עץ. ספרי שופטים ד"ר :

דף צב ע"א ת"ל רק. בספרי שופטים שם ת"ל אותו תשחית וכרת והגר"א הגי' שם כבכאן ושם הוא ע"ש ר"א בר"ש : ומנין שאם לא מחל. במד"ר פי"ט : דאשת נביא בעי אהדורי. בב"ר פנ"ב מפרש דנביא הוא וידע שלא נגעת בה ולא נאסרה עליו : שהיה לו ללמוד. בב"ר שם מיכן שאין פתראה בב"נ : שלשה כאים. בב"ר שם נאמר עצירה בפה עצירה בגרון עצירה באזן כו' ועי' פס"ר פמ"ב : כל המבקש רחמים על חברו. עי' פס"ר פל"ח : תוס' ד"ה אלו. בב"ר. פע"ה שם מבואר דהם ראובן לוי בנימין שמעון יששכר שלא היו גבורים ולא הוכפלו בשמות ובספרי ברכה שנ"ד שנ"ה כבגמ' : תוס' ד"ה מי. במדרש. ב"ר ספ"ד מדרש משלי א' : **ע"ב** מלתא גנאה דאית בך. ב"ר פ"ס : לא לחנם הלך זרזיר. ב"ר פס"ה : בירא דשתית מיניה. במד"ר פכ"ב :

דף צג ע"א המוסר דין. ב"ר פמ"ה בשינוי לשון ועי' ספרי ראה קין תלא רעט מכלתא משפטים פמ"ח : הואיל וכסית. ב"ר פנ"ב : יש הן שהוא כלאו. בירושלמי ה"ח איתא האומר סמא עיני שמזיקתני חייב ע"מ לפטור חייב אמר ר' אלעזר בכן שהוא כלאו מתניתא אבל בהן שהוא כהן פטור מלתי' דר"א משום פגם משפחה ר"ל אמר כהן שהוא כהן היא מתניתא אבל בהן שהוא כלאו חייב מלתיה דר"ל אמרה ששמין לקרובים בושת ואין לזה באור מרווח במפרשים. ובענ"ד נ' דה"ק דר"א מתרץ רומי' דברייתא דתני בה שמזיקתני אמתני' וע"ז משני דהברייתא מיירי בהן שהוא כלאו ע"כ חייב גם בשמזיקתני ובמתני' מיירי בסתמא דתלינן שהוא כלאו משום פגם משפחה אבל בהן שהוא כהן גם בלא"ה מזיקתני פטור ור"ל קאי על מתני' דלא תני שמזיקתני גם בהן שהוא כהן חייב משום דשמין לקרובים בושת ולא מצי מחיל ובהן שהוא כלאו גם במזיקתני חייב כהברייתא ונ"מ בינייהו דלר"א בהן שהוא כהן פטור במתני' רק בסתמא דמשמעו לכך ולכך חייב ולר"ל גם בהן שהוא כהן חייב כ"כ בענ"ד בבאורו בלא הגה"ה : ולא לאבדם. ירושלמי פ' בתרא דשבועות ה"א : תוס' ד"ה ורמינהו. כדרים במכלתין. צ"ל במכלתא משפטים פט"ו ופט"ז : מיקץ קין לנו. בירושלמי שבועות שם לשמור ולא ליתן במתנה א"ר יוסי, והוא שאמר ליתן לכל מי שירצה אבל אם אמר לפלוני כו' : **ע"ב** ורמינהו ה"נ מקשה בירושלמי ה"א ומשני הן דתימר לבון בשינוי בשעשאו צופים [פי' המפרשים ציפי צמר]. ומקשה שם מלינו לבון בלא צופים. שמא יש צופים בלא לבון [נ' דצ"ל שמא יש בגד בלא צופים וצופים בלא לבון] א"ר יודן קל הוא שהקילו בגזלן גזל שלח ולבנו אית לך מימר שעשאו צופים עוד קל הוא שהקילו ונדחקו המפרשים בזה ובענ"ד נ' דקאי לתרץ הקושיא דל"ל למיתני בגדים אחרי דהשינוי צופים נעשה מקודם. דאפשר דפי' צמר ועשאו בגדים היינו עורות צמר ועשאן בגדים וז"ש גזל שלח ולבשו [כצ"ל היינו שעשאו לבוש] אית לך מימר שעשאו צופים דהם אין שייך צופים וא"כ אין הכרח למ"ש ר' יודן קל הוא וע"ז משני עוד קל הוא דעדן מוכח טן וע"ז מייתי הא דגזל מרים כו' וחסר שם הך אר"א דבגיטין פ"ה ה"ו דאמר עלה דבשיפן כ"ע מודי דהוי שינוי וקשיא א"כ מגזל עצים ועשאן כלים הא ע"כ שיפן תחלה וע"כ לומר קל הוא כו' : גזל עצים ושיפן. עי' תוספתא פ"י בשינוי : ותנא בכלא שינוי דאורייתא קתני. בירושלמי משמע איפכא דלבון ושפוי הוי שינוי קל ובדוחק יש להתאים עם האמור פה : ב"ש. עמש"ל סה. :

דף צד ע"א הם ולא ולדותיהם. ספרי תצא רסא : ראב"י אומר. תוספתא סנהדרין פ"א ירושלמי שם פ"א ה"א ועמש"ש ו: דכנ"ל ראב"י ולא כמש"ש ר"א סתם : ארשב"א. תוספתא כאן פ"י ועי' ירושלמי קדושין פ"ב ה"א דאיתא שם דרשב"א ס"ל כר"מ דשינוי קונה וצ"ל דס"ל שם בירושלמי כרבא הכא : מצות פאה. תוספתא פאה פ"א ודברי ר' ישמעאל ליתא שם ובירושלמי לא הוזכר מזה כ"א מש"ש פ"א תורה פאה לעומרים וכן בפ"ב ה"ה ופ"ד ה"א ועי' מה"פ פ"א ה"א ד"ה את אמר : אלא לגבוה. עי' ירושלמי בכורים פ"א ה"ב דשם איתא ג"כ סברא כזו דלגבוה שאני : מהב"ע. עמ"ש ברכות מו: רש"י ד"ה חייב בפרט דהפקר פטור. עי' ת"כ קדושים פ"א וירושלמי פ"א דפאה ה"א ופ"ג ה"ג : ופטור מן המעשר. בירושלמי מעשרות פ"א ה"א אמר רב חסדא הפקיר קמה וחזר וזכה בו הפרים ממנו תרומה תרומתו תרומה הפקיר שבלים וחזר וזכה בהן ותרם אין תרומתו תרומה ע"ש : אין שמין. עמש"ל יא. : **ע"ב** אין רוח חכמים נוחה. ירושלמי סוף שביעית ותוספתא ספ"ח שם : הניח להם אביהם. תוספתא ב"מ ספ"ה וירושלמי לק' פ"י ה"א : בדין הוא דאביהם נמי. קשה הא בתוספתא שם מבואר דהמלוה ברבית ועשה תשובה חייב להחזיר וי"ל דהתם לצי"ש קאמר ולצאת לא נקט גבי בניו אין חייבים להחזיר כ"א לא יחזירו ועתוס' ד"ה הא : פרה וטלית. בתוספתא שם פרה שדה וטלית : הגבאין והמוכסין. תוספתא ב"מ פ"ח ירושלמי שם פ"ו :

דף צה ע"א על שמרים הגזול. עמש"ל סו: לג: רש"א. עי' תוספתא רפ"י : וקרקע אינה נגזלת. ירושלמי פאה פ"ב ה"ה כאן פ"י ה"ו ועמ"ש סוכה ל' ע"ב : קסבר ר"מ שינוי קונה. וכן תפס הגמ' לק' קב: ובירושלמי קדושין פ"ב ה"א איתא דגם רשב"א ס"ל כר"מ עמש"ל לד. ולק' קב: אחריות לאו ט"ס. עמ"ש ב"מ יג. : **ע"ב** ילדה אין לא ילדה לא. ה"נ מדייק בירושלמי סוף ה"א רב חסדא דכתובה והשמינה מחזירה בעינה ולפ"ז ל"ק על התוס' לעיל סה. ד"ה אנא שכ' דגם בנתפטמה מאלי' כשעת הגניבה מהירושלמי דהירושלמי לשיטתו דמדייק כנ"ל והתוס' קאו לשיטת הבבלי כאן דדחי לעולם לא ילדה נמי כו' :

דף צו ע"א ר' מתון אריב"ל. בירושלמי סוכה פ"ג ה"א ר' מלוך בשם ריב"ל נתלקט התיומת כמו שנפרדו העלין ומשמע דכשר כמו כנפרדו עלין במתני' רפ"ג דסוכה ועמ"ש בסוכה לב: ומוכח דס"ל להירושלמי כל"ק הכא דנטלה שאני : **ע"ב** אלא אפי' כתשה. בירושלמי ה"ב נ' דס"ל דוקא כתשה הוי שינוי אבל הזקינו א"ל הס"ל משום דע"י הטבע נעשה כן ממילא דהכי איתא התם ר"ה אמר בגזל עגל ונעשה שור אבל גזל והזקין א"ל הס"ל שמואל אמר אפי' גזל עגל ונעשה שור א"ל הס"ל וכ' פי' דמפרש למתני' בכתשה דהוי שינוי וזהו הזקין דמתני' בכתשא דלא הדר ושינוי מדרך הטבע דוקא אבל בעגל ונעשה שור או הזקין ל"ה שינוי דזהו דרך הטבע וא"ל הס"ל. והמפרשים נלאו מאד והכ' בענ"ד כתבתי : עגל ונעשה שור. בירושלמי תני רב קרנא גזל עגל ונעשה שור משלם תשלומי ד' וה' עגל ובמקום גזל כו' נ"ל גנב ועמש"ל סה: : אמר רב הלכה כר"מ. בירושלמי ע"ש רב יהודה :

דף צז ע"א אר"ה נסדק נסדק ממש. בירושלמי ה"ג החליף ר"ה שיטתו דשם מפרש פסלתו מלכות היינו נסדק וכרב יהודה הכא ושמואל שם קם בשטתיה דר"ה הכא : **ע"ב** של מ' הראשונים. בתוספתא פ"א דמע"ש איתא דמחללין ובירושלמי פ"א דמע"ש ה"א איתא כמטבע של מ' הראשונים נימר אם היה יוצא ע"ג צורתו מחלל ואם לאו אינו מחלל וכ' דמתרץ שם התוספתא עם ברייתא זו דסתרי אהדדי דהתוספתא מיירי ביוצא וברייתא באינו יוצא והגר"א הגי' בתוספתא שם היוצאין והוא מבואר כחילוק הירושלמי : אין מחללין על מעות של כאן. בירושלמי מע"ש שם אין מחללין שכאן בבבל ולא על המעות שבבבל כאן. לא על המעות שכאן בבבל בעומד בבבל. מעות שבבבל כאן בעומד כאן [היו לו מעות מבבל לבבל והוא עומד כאן הגר"א מוחק זה] נימר אם היתה דרך פתוחה מחללו ואם לאו אינו מחלל ועבות כן. וכ' פי' לפי הגהת הגר"א דקאי על מאי דקאמר בעומד בבבל למעט דאם עומד בירושלים ויש לו מעות בבבל של ירושלים מחלל [והוא כסברת הרמב"ם פ"ה ממע"ש הי"ד דתלוי במקום המחלל] נימר אם היתה דרך פתוחה פי' שאין המלכיות מקפידות ויכול להובילן אז מחלל וא"ל אינו מחלל ועבות כן ושאר כן ובתוספתא פ"א שם היה כאן ויש לו מעות בבבל מחללין וע"כ מיירי מעות של כאן ויתכן שמחמת זה הוכרח הירושלמי לאוקמי הא דאין מחללין בעומד בבבל. והגר"א מגי' בתוספתא מעות של בבל בבבל והוא כד' הראב"ד דתלוי במקום שהמעות שם וצ"ע למה תפס דעתו שהוא נגד הירושלמי וכפה"א הארכתי : התקינו. ה"נ בירושלמי שם ע"ש ר' אבין :

דף צח ע"א כיצד היו לו. כ"ב ירושלמי פ"ב דמע"ש וליתא שם כ"א תוספתא היא בפ"א דמע"ש וירושלמי פ"א דמע"ש סוף ה"א איתיה בשינוי יכול אם היו לו מעות בהר המלך כו' : הכהו על עינו. מכלתא משפטים פ"ט : כנגד עינו. עמש"ל לא. ד"ה אחוז : העושה מלאכה. עש"ק ומה"פ גיטין פ"ה ה"ה ד"ה מתניתא מ"ש בישוב ד' הרמב"ם והנוגע לסוגי' שם יבואר בס"ד בגיטין שם : השורף שטרו. בירושלמי שבועות פ"ו ה"ו פלוגתא דר' חנניא ור' מנא ח"א חייב וח"א פטור ועש"ך ח"מ סי' כ"ה סקט"ו דכ' דהירושלמי לא חייב מדינא דגרמי כ"א משום קנסא כדמוכח לי' הירושלמי מ"ד חייב משום קנס ועמ"ש סנהדרין ו. : **ע"ב** גזל תמן. עי' ירושלמי כאן ס"ג דאיתא בנשבע לו קודם הפסח חייב לשלם דמי חמץ מעליה ועמש"ל סו: ר' יעקב אומר. עמש"ל מה. : שהרקיבו כולן. בירושלמי ה"ג ר"י בן פזי בשם ריב"ח והן שהרקיבו מן הכנימה אבל אם הרקיבו מתולעת בריאין הן : לנעץ בהן מסמר. בירושלמי ה"ד ר"ה אומר והוא שקבע בו מסמר האחרון כדי לזכות לכליו מאי דמוקי במסמר הוא כרב אסי פה אך מה דבעי שיכוין לזכות משמע שנסבר שלא ע"י הכאתו המסמר וחייב משום שקנה הכלי והיא באחריותו וצ"ל דמעשיו מוכיחין כוונתו דאל"כ מי יעיד על כוונתו לחייבו :

דף צט ע"א ודכ"ע המקדש במלוה א"מ. בירושלמי קדושין פ"א ה"ב ובפ"ב ה"א משמע דס"ל דלכ"ע המקדש במלוה מקודשת והפ"מ כתב לפרש דמקדשה בהנאת מחילת מלוה וקשה א"כ אמאי ארשב"א דנסתייר ש"פ הא הנאת מחילה ג"כ ע"כ ש"פ גם מ"ש כן כבש רש"י בקדושין מז. הלא התם בבבלי מוכיח מזה דס"ל המקדש במלוה מקודשת ורש"י כ' בטעם מ"ד מקודשת דהיינו בהנאת דמחיל לה אבל לא באמר לה כן התקדשי לי בהנאת מחילה : **ע"ב** באמת אמרו. עמ"ש שבת יא. : התם בקראי פליגי. עמש"ל מה: ובירושלמי פ"ד ה"ט : לצבוע לו אדום. בירושלמי קדושין פ"ב ה"א טעמא דר"מ משום דכל המשנה מדעת הבעלים גזלן הוי והוא כעין דהכא ומש"ש דרשב"א כר"מ ק"ל כיון דבברייתא שם רשב"א א' משום ר"מ הו"ל לומר ר"מ כדעתיה : מנין לכשלא. עמ"ש סנהדרין לא: המראה דינר לשולחני. תוספתא כאן פ"י ובירושלמי כלאים פ"ז ה"ג משמע דהוא מטעם קנס ועש"ך ח"מ סי' כ"ה ס"ק ט"ו : דתני רב יוסף. מכלתא יתרו פ"ב ע"ש ר"א המודעי :

דף ק ע"א ר"ל אחוי לי' דינרא לר"א. בירושלמי כלאים שם איש אחר הראה לר"א סלע ואמר טבא הוא ונפסל א"ח ואתא עובדא קמי' דר"ל וחייבי' ושם ר"א אמר דברייתא המראה כו' רבנן היא ור"ל אמר דר"מ היא וחייבי' ר"ל ע"פ דעת ר"א שאתה אומר רבנן היא לדעתך זיל שלים : דן את הדין. ירושלמי גיטין פ"ה ה"ה סנהדרין פ"א : טימא את הטהור. עמ"ש בסנהדרין ו. : לצבוע לו אדום. עמש"ל לט: המסכך גפנו. בירושלמי כלאים פ"ז ה"ג מבואר דר"ל מחייב מן הדא מתני' המסכך ור"א דאמר דהמראה כו' רבנן היא היינו דס"ל דהכי רבנן ר' יוסי ור"ש דפליגי הוא משום דס"ל אין אדם אוסר

דבר

דבר שאינו שלו אבל אם היה אוסר מודו דחייב באחריותו (ועי' תוס' כאן ד"ה מחילתו) ולא ס"ל כהירושלמי דחוי' דמדתה כאן דכדים : מחיצת הכרם שנפרצה . תוספתא כלאים פ"ג : ע"ב תוס' ד"ה אם . בירושלמי . כאן ס"ה :

דף קא ע"א הנותן עלים לתרס . [illegible]

דף קב ע"א אין מוסרין פירות שביעית . [illegible]

ות"כ כל הפירות שינחתו גם למשרה וככוסה לא יחסרו ולא יחול קדוש"ס ויהיו מותרים למשרה וככוסה וע"כ לומר דמשום דסתמן לאכילה קיימי ע"כ חל קדוש"ס לאסרם במשרה וכבוסה ולר' יוסי דמתיר במשרה וכבוסה ס"ל דגם בזה יש קדוש"ס אין ראיה לומר סתם כו' : ולא למלוגמא . ת"כ בהר פ"א ועי' ירושלמי רפ"ז דשביעית ופ"ח שם ה"א : הנותן מעות לשלוחו . תוספתא ב"מ פ"ד ובירושלמי כאן ה"ה קדושין פ"ב ה"א : ע"ב תני חדא את פתחו . ירושלמי ה"ה ושם הסוגיא משונה ופי' המפ' דחוק . והנוע"י משבשה ובעני"ד יש לפרשה בלא הגה"ה דהכי איתא התם מ"ט דר' יודן שלא נתכוין המוכר לזכות אלא לבעל המעות [ולזאת הותירו לאמנע] ולמה אין חולק עמו [קושיא זו קאי על הברייתא שבדמאי פ"ו ה"ה ובבלי כתובות נח: והיא תוספתא דמאי פ"ח הוסיפו לו א' יתרה היא לשליח דברי ר' יהודה ובירושלמי שם טעמי' משום דלא נתכוין המוכר לזכות אלא ללוקח והשתא דאמרת לר"י לבעל המעות קשה אמאי לא יחלוק המשולח עמו בהיתרה כמו לר' יוסי שם ומשני] שאסור להנות מחברו [לעולם ללוקח נתכוין וטעמו הכא דאין להשליח להנות מריוח עסק שעשה ממעות זולתו משא"כ בהיתרה שלא מן העסק הוא] מעתה אפי' אמר לו ליקח לו חיטים ולקח לו חיטים [לפי הסברא דקיימית השתא דכוונת המוכר ללוקח קשיא] לא נתכוין המוכר לזכות אלא לבעל המעות [פי' כה"ג דקיים שליחותו] וכשעה שא"ל ליקח חיטים ולקח לו שעורים לא נתכוין המוכר לזכות אלא ללוקח וקיים מה בידי' [פי' מה אתה מתרץ על קיים שליחותו הא בהוסיפו לו א' כו' ג"כ מיירי בקיים שליחותי'] א"ר נסא בשעה שקיים שליחותו לא נתכוין כו' [פי' רק בשעה כו' וההוספה היא אחר שקיים שליחותו וע"ז לא נעשה שליח] ולמה חולק עמו [פי' מתחלה נתן טעם על מה שהמשלח נוטל חלק ועתה שואל למה לוקח השליח חלק ומשני] משום שבלא הסגי' מתחת ידו : א' המקדים . ה"כ בירושלמי ה"ה : אין לו בכסות אשתו . ירושלמי גיטין פ"ד ה"ג : תוס' ד"ה אין . לפמ"ש בירושלמי כאן ה"ה ר' נסא בשם ר' בון בר חייא האומר ערכי עלי ע"מ שלא לסדר מחפץ פלוני אין מסדרין לו מאותו החפץ ל"ק קו' התוס' מערכין ועגו"י :

דף קג ע"א אי כי קא זבני אמרי . בירושלמי ב"מ פ"ה ה"ו איתא שם כה"ג עובדא דכהנא וליתא שם האי תנאי רק דא"ל סב מני' ארבעין כורין דברבין : נותן לשליח ב"ד . ספרי נשא סי' ג' :
ע"ב ה"ז משלם חומש על חומש . ת"כ ויקרא חובה פרש' יג : גזל א' מחמשה . ירושלמי יבמות פט"ו ה"ט ועמ"ש בב"מ לז. :

דף קד ע"א ביד עבדו . בירושלמי מע"ש פ"ד ה"ג ערובין פ"ד ה"ו קדושין פ"א ה"ג מדייק מסיפא דמאי העבד לזכות מרבו לאחר ול"א דיד עבד כיד רבו ודחי דמיירי בעבד עברי : שליח ב"ד . עי' ת"כ ויקרא פרשה יג : שליח ב"ד ל"ש . הוא דלא כהירושלמי יבמות פט"ו ה"ט דאיתא שם ר' יוחנן אמר שליח ב"ד שעשאו גוזל ולא שעשאו נגזל ורב אמר שעשאו נגזל ולא עשאו גוזל חילי' דרב מהא דרשב"א שליח ב"ד שעשאו נגזל כו' וא"כ בזה הוא מהופך הן בדברי רשב"א דהכא איתא עשאו גזלן הן בד' רבנן דמשמע הכא דס"ל בין גזלן בין נגזל ושם ליכא למ"ד הכי ובב"מ פ"ג ה"ג נזכר דעת ר' יוחנן שעשאו גזלן ותני חורן שעשאו נגזל ולא הוזכר שם רב ולא רשב"א ובתוספתא פ"י הן דרשב"א כבירושלמי : ע"ב עדיין אני אומר . ספרי נשא ג' ת"כ ויקרא פרשה ג' במד"ר פ"ח : אינו גובה מן היורשין . פלוגתא והיא ב"ב קעה ר' יוחנן ור"ל עם רב ושמואל וכן בירושלמי גיטין פ"ג ה"ז ס"ל לרב אינו גובה ור' אבהו בשם ר' יוחנן אמר גובה ולק' פ"י ה"א וב"מ פ"א ה"ו הוזכר דעת רב ולא דעת ר' יוחנן :

דף קה ע"ב נשבע עליו מהו . עמ"ש לק' קו. : אמר בן עזאי . ת"כ ויקרא חובה פרק כ"ב ושם ג' אבדות הן וכ"ה בירושלמי שבועות פ"ה ה"א ועמ"ש לק' בסמוך : ר' אמי א"ר"ת לפטור . בירושלמי שבועות שם ר' חנינא בשם ר' ירמיה כולהון לפטור ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוסי לית כן ר' יוסי בעי ייהא כן הפטור א"ר מנא לית כן משלם אבדות ביודע בה ובמוצאה בה ולא במוצאה לא בה ולא במוצאה בה ובמוצאה אנן קיימין אלא שמכחש בה ובמוצאה במוצאה ולא בה בה ולא במוצאה כיני מתניתא בה ובמוצאה ועי' פ"מ ונוע"י ודחוק ובעני"ד כ' לפרש דר' יוסי בעי [היינו ר' יוסי הקודמו דכמה ר' יוסי איכא בירושלמי].ויהא כן הפטור משום דלתיוב קשה ליה אמאי יתחייב בה ולא במוצאה וכ"ש לא בה ולא במוצאה דגם למ"ד גורם לממון חייב הכא בקושטא אשתבע וצ"ל לפטור ור' מנא השיב דלפטור ג"כ לא יתכן בכל הג' אבדות בה ובמוצאה אנן קיימין דאין לפטרו דהירושלמי לא מוקי לה בעד א' ומסיק אלא במכחש בה ובמוצאה כו' וכלן לחיוב דמיירי כל הג' שידע בה ובמוצאה רק ג' מיני הכחשות יש שהכחיש שניהם או בה ולא במוצאה כו' ע"כ בכלן חייב שהכחיש עדות ממון שידע בה ובמוצאה ושלא תאמר להגי' לא בה ולא במוצאה בה ולא בה וכלן לפטור ע"כ אמר כיני מתניתא בה ובמוצאה ע"כ מוכרח כלן לחיוב ובהכחשה : וכחש בה למדנו עונש . ת"כ קדושים פרשה ב' : תוס' ד"ה ושמואל . בירושלמי שבועות שם באמת נשנה איפכא בה ובמוצאה כו' ול"ה זו ואצל"ז :

דף קו ע"א כיון שקבלו הבעלים שבועה . ה"ג בירושלמי שבועות פ"ז ה"א ע"ש ר"ה ורב לא הוזכר שם ומבואר שם בעומדת באבוס והיינו כשהוא בעין והנוע"י הגי' באין עומדת באבוס וכן לקמן שם מהפך הגירסא כפי דרכו ועפנ"א : היכן פקדוני . ירושלמי שבועות פ"ה ה"א ופ"ז ה"א פ"ח ה"ג : נשבעין ולא משלמין . מכלתא משפטים פט"ו ועי' בירושלמי רפ"ז דשבועות ובמה"פ שם : וקפץ לא מנית אמרת כפל קתני . עי' ירושלמי פ"ח דשבועות ה"ג דשם קפץ פטור מכפל אבל תון לב"ד חייב והוא דלא כמ"ש כאן ועמ"ש : ע"ב הטוען טענת גנב בפקדון . עמש"ל סב:: איתיביה . גם בירושלמי פ"ה דשבועות מייתי ר' פדת בשם ר' הושעיא סייעתא לר' יוחנן דהתם דפטר מד' וה' ומשני בשוחט ע"י אחר ועמש"ל ר"פ מרובה ובד' עא. : שותף שטבח . עי' ירושלמי ר"פ מרובה : הטוש"ג באבדה . עמש"ל סג. : אין נתינת קטן כלום . ה"כ מקשה בירושלמי פ"ו דשבועות ה"ה מזה על ר' יוחנן ע"ש מאי דמשני ע"ז . ובמע"ש פ"ד ה"ג ערובין פ"ז ה"ו גיטין פ"ה ה"ט דריש לענין דאין מתנתו מתנה : דא"ק כי הוא זה . עי' מכלתא משפטים פט"ו וירושלמי פ"ו דשבועות ה"א ע"ש ר' יוחנן כהכא וחברי' פליגי עלי' וס"ל ערוב פרשיות ועי' מה"פ שם ד"ה הטוען וסנהדרין פ"א ה"א ד"ה במה :

דף קז ע"א מפ"מ אמרה תורה . עי' ירושלמי שבועות פ"ו ה"א דרב ור' יוחנן מוקי לשבועת מודה במקצת בהלוהו בעדים כו' ור' יודן פליג עלייהו ועי' מה"פ שם ובנו"י לק' פ"י ה"ג :
ע"ב בעומדת על אבוסה . ה"כ בירושלמי שבועות פ"ח ה"ג ע"ש ר"ה בשם ר' יוחנן ור' זירא שואלו אם דוקא בעומדת או אפי' בעומדת ופשיט ודאי כבכאן : שבועה שא"ב . עי' ירושלמי סוף שבועות ומשמע שם דאינו נשבע שאינו ברשותו וכ"מ ברפ"ג דב"מ וכ' בעני"ד דגם הירושלמי לא אמר כ"א באופן שמשלם דאז מבע"ל אם מודין אותו בזה אבל כשאינו משלם צריך לשבע שאינה אצלו ושלא פשע ושלא שלח יד ופשוט :

דף קח ע"א אמר לא' מן השוק . ירושלמי שבועות פ"ח ה"ג ושם מוכח דמסייע עלה טבח ומכר משלם ד' וה' ובמתני' שבועות מט. איתא הסיום אבל ליתא שם השבי"ע משום דלכפל ל"ב שבועה ומהך ברייתא מוכיח הירושלמי דטוש"ג אינו משלם ד' וה' מדנקט לא' מן השוק ולא בשומר ומשני בשאכלו ואח"כ נשבע כו' ופי' הפ"מ דבנשבע קנה שבועה קמ"ל ר' יוחנן דאפי' נשבע ואח"כ אכל והוא תמוה דהא

הוא כופר הכל ואינו שומר א"כ אינה שבועת ב"ד ובזה ליכא מ"ד דשבועה יקנה ופשוט כמש"ל ר"פ מרובה דבטוש"ג מתחיל החיוב אחר שבועתו ובאכלו קודם ליכא ד' וה' ופשוט : וחמשתיו. עי' ת"כ ויקרא פרק כ"ב :

דף קט ע"א בחיי ובמותי . עי' ירושלמי כאן ה"א ובנדרים פ"ה ה"ג דוקא דאמר תרוייהו אבל במותי לחוד אינו יכול לאסור על א"כ לכשיצא מרשותו ע"כ בעינן שיאמר גם בחיי ועי' גליון כאן :
ואם אין לאיש גואל . ספרי נשא ד' ע"ש ובמד"ר פ"ח ותוספתא פ"י ובירושלמי ה"ט הובא על מתני' דגוזל הגר ופליגי בזה דתלפי וריב"א מוקי כריה"ג ורב ור"ל מוקי כר"ע ולא פורש מאי קשי' ליה ועפ"מ ויתכן דגם התם על הסתירה אמאי ל"מ מחילה לנפשי' וכ"כ הנו"י ועפנ"א : ע"ב אין לי אלא איש . במד"ר פ"ח ספרי נשא ד' : קנאו השם ונתנו לכהן . ספרי שם : שלא יאמר הואיל . שם : אחוזתו מה ת"ל . ת"כ בחקתי פי"א : ומנין שעבודתה ועורה שלו . ספרי נשא ו : ואם היה בע"מ . בירושלמי פי"א דיבמות ה"ו איפכא בבע"מ עורן ובשרן שלהן ובזקן או חולה עורן ובשרן שלו :

דף קי ע"א מקריב אונן ואינו אוכל . עמ"ש יומא יג. וסנהדרין יח. : שנאמר ואם אין לאיש גואל . עי' ספרי נשא ד תוספתא פ"י : היה מעלה . שם : נתן הכסף לאנשי משמר . שם ע"ש ר"ע כשבא מזופרין ועי' תוספתא פ"י : נתן הכסף ליהויריב . שם : ע"ב הלקוח . בירושלמי שקלים ספ"א קדושין פ"א ה"ו לענין האחין השותפין : עשרים וארבעה. ירושלמי חלה פ"ד ה"ד ושם ע"ש שכתוב ואף בירושלים וצ"ל וארבע בירושלים :

דף קיא ע"א הב"ע דיהיב כו'. הירושלמי כאן ה"י מוטעה וכ"א מתקנה כרצונו ובעני"ד נראה להגי' באופן מרווח יותר והוא דלחזקי' דמוקי מתני' בשתי שבתות נתן לכל א' במשמרתו ובנתן הכסף קודם יצא ואם האשם קודם לא יצא וכיצד יעשה לר' יהודה יחזיר כסף אצל אשם ע"ז אמר אנשי משמר שזכו במשמר שלא בשבתן [נ"ל משבתן] מוציאין מידן פי' משום דתחלת השבה היה ליהויריב שייך לו הכסף ג"כ ור' יוסי דמוקי בשבת א' קבל ידעי' הכסף במשמרתו דיהויריב כדמוקי הכא ס"ל דאם קבל במשמרתו היה זוכה כמ"ש בגמ' זה זכה בשלו כו' ז"א אין מוציאין מידן וא"ש : כגון דנפק. עי' ירושלמי ה"י : דכסף כרישא . במד"ר פ"ח : ומנין שלא יצא . ת"כ נו פ"ב : ואמר רבא העולה . ירושלמי פסחים פ"ה ה"א ע"ש רשב"ל ועי' ירושלמי יומא פ"ב ה"א דבעי התם אי למצוה אי לעכב ועתוס' יומא לד. ומל"מ פ"א מהל' תמידין ותימה שלא הזכירו את הירושלמי : מנין שאם הביא מעילתו . ת"כ ויקרא דבור' דחובה פרשה יא : ע"ב רצה מזה גובה . הוא כדעת ר' יוחנן בשם ר' ינאי בירושלמי כאן ה"א ובתרומות פ"ז ה"ב ור' אלעזר בשם ר' חייא רבה פליג ע"ז וס"ל דרק מן הראשון גובה וכבר ציין הגרע"א לירושלמי תרומות ועמ"ש לק' קטו. : מתני ליה ר' לר"ש ברים . בירושלמי היא פלוגתא ר' יונתן אמר הניח להם קרקע ור"ל אמר הניח להם גוף הגזלה ובכתובות פ"ט ה"ז גיטין פ"ה ה"ב שבועות פ"ז ה"ז סתים הירושלמי אחריות נכסים קרקע . ומל' הבבלי אלא אפי' הניח כו' משמע דבאחריות קרקע כ"ע מודי ובירושלמי מוכח דהפלוגתא היא אי מע"פ גובה מן היורשים ועי' תוס' ד"ה ואם ובירושלמי מוקי לה כמ"ד מע"פ גובה מן היורשים :

דף קיב ע"א הניח לפניהם גדולים חייבין . בתוספתא פ"י הניח לפניהם אפי' קטנים חייבים וגדולים אפי' בלא הניח הנה חיובו בקטנים הוא כתני' אידך או משום דהניח אחריות נכסים קאמר אולם חיובו בגדולים וכלל גם עבדו ושפחתו העברים דבמותו יצאו מרשותו ולאחריות נכסים אין להם שייכות מוכח דגם בחייו חייבים והיה יכול ר"ת להביא סיוע לדבריו מתוספתא זו . ועי' ירושלמי ה"א דשם מוכח דגם בהניח אחריות קרקע קטנים פטורים מדמקשה ר' בא בר ממל הגע עצמך הרי שהניח להם אביהם קרקע . וגם בכה"ג אמר סומכוס קטנים פטורים : ה"ק גדולים שאמרו . ה"כ מוקי בירושלמי : מכאן אמרו . ה"כ בירושלמי ה"א פלוגתא דסומכוס ורבנן : וכי מקבלין עדים . בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ט העובדא איפכא שגבו עדות עליו שלא בפניו והיה ר' ירמיה מנטער וכי מקבלין עדים שלא בפני בע"ד אף שהוא עמהם בעיר : ע"ב א"ר אסי א"ר שבתאי . בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ט א"ר יוסי א"ר שבתי ולפ"ז כ' לגרוס הכא ר' אסי דקרו ליה בירושלמי ר' יוסי ואצ"ל כהב"ח דהוא רב אסי הקדמון : ושלחו לו ולא בא . ירושלמי שם : אר"י אמר שמואל . בירושלמי שם ע"ש ריב"ל : תשעין יומין . בירושלמי כתובות פ"ט ה"ח ושבועות פ"ז ה"ז אלכסה [שם עכו"ם] אמר קומי ר' מנא אנן עבדין טבות סגי מנכון אנן משלחין כו' א"ל אף אנן עבדין כן כו' א"ל הגע עצמך דהוי בזווי רחיקי א"ל אנן משלחין שלשה אגרות חדא גו תלתין יומין וחדא גו תלתין יומין כו' אין את' הא טבות ואי לא מחלטינן נכסי' :

דף קיג ע"א לא יהבינא זימנא בע"ש . בירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ו דייק ממתני' אין דנין בע"ש ד"נ הא ד"מ דנין ומקשה אר' חייא בשם ר' אבהו דאמר אין דנין ומשני דמ"מ מד"ס אין דנין לכתחלה וכ"ה בבינה פ"ה ה"ב כתובות פ"א ה"א ועפ"מ : אלא אפי' הניח . עמש"ל קיא: : אסור להבריח את המכס . במס' שמחות פ"ב מגדיל עונשו ע"ש : ישראל וכותי שבאו לדין . ספרי דברים טז : כך דיניכם . אפשר דהיינו מ"ש בירושלמי ב"ק פ"ד ה"ג א"ר יוחנן כדיניכן : אר"ש . ת"כ בהר פ"ט ושם לא הוזכר בשם ר"ע ושם מסיים או אינו אלא בעכו"ם שאינו תחת ידך כו' כשהו"א ויצא בשנת היובל כו' שתחת ידך הכ"מ ע"ש וזה לא יתכן לר"ע דאית ליה בקדושין טו: דויצא מיד הגואל קאמר שהוא ישראל ואין ראיה אך משום דהתם ר"ש עצמו אמר כן והכא דהוזכר ר"ע לזאת ליתא הסיום דשם : ע"ב לא לך אלא לגר . ת"כ בהר פ"ח ועי' מכלתא משפטים פ"א : גזלו אסור . עי' ירושלמי פ"ד ה"ג ובמה"פ שם ד"ה התיר ובב"מ פ"ב ה"ה ושם עובדות דהחמירו גם באבדתו ע"ש ובדב"ר פ"ג : בר מתא . בירושלמי נדרים פ"ד ה"ב ריב"ל אמר אין אדם נתפס על חברו אלא בארנון וגולגולת רב אמר כל הנתפס ע"ח חייב לו חילי' דרב מהא דתני הגוזל שדה מחברו ונטלוה מסיקין חייב להעמיד לו שדה אחר ולא שמע דמר ר' יוחנן קנס הוא שקנסו בגזלן וכ"ה בכתובות פי"ג ה"ב וכאן פ"י ה"ו בקיצור ושם בכתובות ונדרים ר' אבון בעי דהוה רבה ופי' המפ' דחוק וכ' הלפמ"ש בבלי קטז: באחווי אחוויי אין שום ראיה משם לנתפס ע"ח וע"כ דמפרש כפשוטו ומאחר דקרקע אינה נגזלת והיא ברשות הנגזל ובאשר שהמסיק אמר בשביל הגזלן לוקחה חייב ש"מ נתפס ע"ח חייב וכן פי' הרא"ש פי"ג דכתובות סי' א' וע"ז בעי דאם היה רבה היינו שר ומושל העיר שלוקח בעד תביעתו אם זאת נקרא בארנון וא"כ אפשר לאוקמי כה"ג ואין ראיית רב ראי' וע"ז מייתי פלוגתייהו דר"י בר בון ור"ח בר לולייני דא"א בארנון וא"א ל"ה בארנון והוי ראיית רב ראי' והאי לא שמיע לי' לא ס"ל כ"נ בעני"ד :

דף קיד ע"א מיכן יצא נחיל זה . בירושלמי כאן ה"ב מתני' בנחיל שגזלו מן השליכה ובפורת ובלבד על אתר כו' וכ"ה בספ"ב דכתובות ועמ"ש לק' ע"ב : והגזלן והאנס. עמש"ל סו. : ע"ב שהיו הבעלים מרדפין . הוא כהירושלמי לעיל ע"א : רי"ש בנו של ריב"ב . עמש"ל פח: : ישבע כמה נתן . פי' ירושלמי ה"ג דשבועה זו תקנה היא כו' וער"ן פ"ז דשבועות גבי מלוה על המשכון : אר"י אמר רב . בירושלמי אמר רב צריך להביא ראיה שלו כו' : ארחב"א אר"י . שם ע"ש ריב"ל :

דף קטו ע"א והוכר הגנב . עתוס' חולין קלד. ד"ה מר שהקשו דבאכלו שלא מזיק מת"כ פטור ובשלא אכלו כ"ע מודי לר"ת דל"פ רק באכלו ובירושלמי ה"א ותרומות פ"ז ה"ב מבואר הפלוגתא בשהוא בעין וכ' לחלק דבמת הגזלן ובניו יורשיו חל עליהם חובת אביהם בשהגזילה קיימת לכ"ע אבל באים אחר אפשר לחד מ"ד דגובה מראשון . ועי' ירושלמי ה"א דא"ר בא בר ממל דאף ר' חייא ס"ל מוציאין אף מבני . כ' כוונתו כמ"ש בתרומות שם דגם לר"ח אם נתן השני יצא הראשון ע"ש : ע"ב הרי שהיה טעון . תוספתא תרומות פ"ז : מי שבא בדרך . שם : ה"ז לא ישפכם . תוספתא פ"ז דתרומות ובירושלמי שם פ"ח ה"ג : משנת יש בה משום גילוי . תוספתא שם . ובירושלמי פ"ח שם משונה . משמרת של יין ר' נחמיה אם היתה פקוקה מלמעלה אע"פ שהיא פתוחה מלמטה ר' יהודה אומר אם היתה התחתונה מכוסה כו' וכ' להפך הגירסא דר' נחמי' לדר' יהודה להשוות לכאן והתוספתא ומיושב קו' התוס' ד"ה איתמי פשיטא כו' דקמ"ל אף שהעליונה מכוסה דלא כר"י : אלא שלא טרקו . ירושלמי שם : תורמין מן הטמא . תוספתא תרומות פ"ג ירושלמי שם פ"ב ה"א : ותקלה עצמה . עמ"ש שקלים פ"ח ה"ד :

דף קטז ע"א אין הכרעה שליסית מכרעת . עמ"ש פסחים יג. ך. : עלה שלו מאליו . לפי' הפ"מ בירושלמי ה"ה מתויב השני לשלם הדמים רק דס"ל דמאי אחר לזכות בו ולא ס"ל הסברא אדעתה דהרי' הפקרי' ולהש"י והרא"ש הבעיא הוא לענין תשלומין וטוען נתיאשתי והו"ל כאבוד ונתייבתי לשלם ופשיט דמיאש ולהפ"מ צ"ל שם לא נתיאשתי ולהפשיטות חלוקים התלמודים כנ"ל : ולא הציל . עי' ירושלמי ה"ה : השוכר את הפועל . תוספתא ב"מ פ"ז : ע"ב אף לפי נפשות . וכ"ה בתוספתא ב"מ פ"ז ובירושלמי ב"מ פ"ו ה"ד ליתא תיבת אף ומשמע רק לפי נפשות : מחשבין לפי משאוי ולא לפי ממון . בתוספתא ב"מ פ"ז איתא לפי משאוי ולא לפי נפשות ובירושלמי שם פ"ו ה"ד מחשבין לפי משאוי ולפי ממון ולא לפי נפשות ומשמע דפליגי בפי' התוספתא והבבלי דייק מרישא והירושלמי מסיפא : ואם אמר אני אציל לעצמי . בירושלמי שם ואם נתן לו רשות ופי' במה"פ דהיינו כרבא בפועל ובאמת משמע רשות להציל לעצמו וכ"מ בתוספתא דגבי שיירא איתא ואם התנה עמהם בב"ד וא"כ גבי חמרין ואם נתנו לו רשות משמע דהיינו כה"ג דהתנה בב"ד לעצמו והכא משום דאמר לחוד בלא הסכמתם ע"כ מקשה עלה : פועל יכול לחזור . עמ"ש ב"מ י' ע"א : אם מחמת הגזלן חייב . עמש"ל קיג: ד"ה בר מתא : דינא או קנסא . בירושלמי כאן ה"ו כתובות פי"ג ה"ב נדרים פ"ד ה"ב איתא דר' יוחנן אמר קנס כו' אך לא באחווי כדמוכח כאן ה"ו דאמר והלא קרקע אינה נגזלת פי' והו"ל נתפס על חברו ומשני ע"ז קנס הוא שקנסו להגזלן ועמש"ל קיג: :

דף קיז ע"א ואם נטל ונתן ביד חייב . עי' רא"ש סי' כ"ז מ"ש בשם הירושלמי ס"פ החובל בא מפורש על ממון פלוני אפי' נטל ונתן ביד פטור ומפרש לה הרא"ש בידע האנס מממון של פלוני ויכול גם בעצמו ליטלו ועש"ך ח"מ סי' ספ"ח ס"ק כ"ד : ע"ב רש"י ד"ה ואי לא . בברכות ירושלמי . פ"ב ה"ח : דן את הדין . עמש"ל ק. : יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות . עמש"ל סב: :

דף קיח ע"א ורישא בבא לצי"ש . ה"כ בירושלמי ה"ז מוקי ר' יוחנן והכא ס"ל לר"י מל"ב והלא אומר א"י פטור א"כ מאי לאוקמי מתני' בתבעו' ומן הדין וענו"י דמוכיח מזה דלהירושלמי כ"ע ס"ל ברי ושמא ברי עדיף ובעני"ד גם בירושלמי פלוגתא היא ועי' ירושלמי ס"פ שבועת הדיינים ובמה"פ שם ובפנ"א והכמ"ל : לדעת צריך דעת . בירושלמי ה"ח הוא דעת ר' יוחנן ולהנו"י ר' יוחנן דהתם כהכא : ושמואל אמר . להנו"י הוא דעת ר"ל שם ולהפ"מ ר"ל דהתם כר"ח הכא : ע"ב ברקיעתא . כה"ג בירושלמי ה"ח אהן כרהא ע"ש : בשומר שגנב מרשותי' . עמ"ש בב"מ מ: ובירושלמי שם פ"ג ה"ו :

דף קיט ע"א כל הגוזל את חברו ש"פ . ויקרא רבה פכ"ב תנחומא . אחרי יב הגונב שורו של חברו ושחטו כאילו שוחט בעליו : ע"ב מלא מחט . עי' רא"ש בשם הירושלמי והוא בפי"א ע"ש : סליק

הלכות

רב אלפס

סדר נזיקין

עם

תוספתא

עם כל המפרשים הנקובים בשער השני.

ווילנא

בדפוס והוצאת האלמנה והאחים ראם
שנת רבנא יצחק אלפסי לפ"ק

ГИЛХОТЪ РАВВЪ АЛФАСЪ
ВЕТОСЕФТА.
Трактатъ раввина Алфаси
и книга Тосефта.
Съ Вилен. изданія 1867 г. съ прибавленіями
Часть XVI. Отдѣлъ I.
1882 г.

Дозволено цензурою 20 Февраля 1882 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и Братьевъ Роммъ.
Жмуд. переул. дома № 327 и 328.
1882.

הלכות

רב אלפס

הלכות פסוקות הנכללות בתלמוד בבלי אספן וקבצן וחברן בלשון התלמוד

רבינו יצחק בר יעקב אלפסי ז"ל

עם

שערי שבועות
כולל עשרים שערים בדיני שבועות
מאת רבינו יצחק בר ראובן ז"ל (בן בנו של הרי"ף) (ונקראו גם בשם שערים דרב אלפסי).

הלכות רמב"ן
למסכת נדרים, יחד עם הלכות הרי"ף (שנוספו למס' זו, אשר לא נדפסו בספרי הרי"ף דפוסים הראשונים). גם הלכות הרמב"ן לחלה ובכורות שהשמיטם הרי"ף מהלכותיו.

עם פסקי

רב מרדכי

כוללים כל דיני התלמוד ושיטות רש"י ותוספות, מסודרים בקצור נמרץ בסברות וחדושי דינים על סדר הלכות האלפסי

מאת **רבינו מרדכי בר הלל אשכנזי** (רינוס) ז"ל.

עם הגהות מרדכי, וציוני ההלכות על סדר ציוני הלכות רב אלפס.

ועל פניהם מסביב יאירו המאורות הגדולים המה:

א) **פירוש רש"י** ז"ל להלכות הרי"ף (לקוח מפירושו להתלמוד).
ב) — **רבינו יהונתן** בר **דוד הכהן** ז"ל מחכמי לוניל, להלכות הרי"ף מסכת עירובין.
ג) — **רבינו יונה** (החסיד) גירונדי ז"ל, למס' ברכות (חברם תלמיד מתלמידיו המובהקים, ויש אשר יזכרוהו בשם תר"י).
ד) — **רבינו נסים** בר **ראובן** ז"ל (הר"ן), לסדר מועד, ולמס' כתובות, גיטין, קדושין, שבועות, ע"ז, מכות וחולין.
ה) **נמוקי יוסף** לרבינו יוסף בר **חביבא** ז"ל, למס' [מו"ק], יבמות, ב"ק, ב"מ, ב"ב וסנהדרין, ולהלכות קטנות של הרי"ף, ולהלכות נדרים להרמב"ן.
ו) **ספר המאור** לרבינו **זרחיהו הלוי** בר **יצחק** ז"ל (הרז"ה), כולל השגות על הרי"ף. [ולסדר נשים ונזיקין יקרא המאור הגדול, ולסדר מועד יקרא המאור הקטן].
ז) **מלחמות ה'** להרמב"ן ז"ל, על השגות בעל המאור הנ"ל.
ח) פירוש **רבינו יום טוב** בר **אברהם אשבילי** ז"ל (הריטב"א) על הלכות נדרים להרמב"ן.
ט) **לקוטי הרא"ש** להלכות קטנות של הרי"ף.
י) **שלטי הגבורים** (על הרי"ף והמרדכי) להג"מ יהושע בעז לבית ברוך ז"ל, כולל תוספות הלכות וחלוקי דעות והשגות על הרי"ף מגדולי הפוסקים, גם חדושי הריא"ז לרבינו ישעיה די טראני האחרון ז"ל.
יא) **חדושי אנשי שם** (להרי"ף והמרדכי ושערי שבועות) כוללים חדושי מהר"ם טיקטין ז"ל ומהר"ן שפירא ז"ל שארית יוסף להג"מ יוסף בר מרדכי גרשון כ"ץ ז"ל מקראקא, ודרך תמים (מס' תמת ישרים) (כולל הגהות מהרבה גאונים ומכללם הגהות רבינו בצלאל אשכנזי בעל שמ"ק והאר"י ז"ל וגדולת מרדכי) להג"מ ברוך בר דוד גנעזן ז"ל.
יב) **הלכות יום טוב** להג"מ יום טוב (מהרי"ט) **אלגאזי** ז"ל, כולל באור עמוק על הלכות חלה ובכורות להרמב"ן ז"ל.
יג) **מעשה אילפס** הגהות על הרי"ף והמרדכי להג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל, וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).
יד) **באור מרדכי** (להלק"ט מהמרדכי) להג"מ מרדכי בנעט ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק ניקלשבורג והמדינה.
טו) **גליון מהרש"א** הגהות הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.
טז) **פעולת שכיר** הגהות הג"מ ישכר בער בהג"מ תנחום ז"ל, זקן ההוראה בווילנא.

גם נלוו עליהם **עין משפט, נר מצוה, ותורה אור, וציוני מראה מקומות בהר"ן ונ"י**, וכל סימני הדינים המצוינים ברב אלפס על סדר א"ב נסדרו (בקונטרס מיוחד בחלק האחרון של הרי"ף) על סדר הלכות המיימוני ז"ל. — גם הדפסנו עמו

תוספתא

עם **הגהות הגר"א** מווילנא ז"ל, ופירוש **מנחת בכורים ומצפה שמואל** להג"מ שמואל אבינגדור ז"ל אבד"ק קרלין.

הכל כמו שנדפס באלפס שי"ל בדפוסנו בשנת תרכ"א.

☜ ועל כל אלה הוספנו **עשרים וחמש הוספות חדשות נכבדות** ומפורשות בשמותיהן מעל"ד ☞

כוללות פירושים חדושים והגהות **מרבנן גאוני קדמאי ובתראי** רובם היו גנוזים עד כה **בכתבי יד** ועין הדפוס לא שזפתם עוד.

ווילנא

ברפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת חמשת אלפים ושש מאות וארבעים ושתים לב"ע

ואלה ההוספות החדשות

אשר הוספנו באלפס הזה על כל ספרי האלפסי זולתו:

(רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד ולא שזפתם עין הדפוס עוד).

א) [כתב יד] ספר **מאה שערים** לרבינו יצחק בר אבא מרי ז"ל ממארשיליא (בעל העטור) [ונזכר בשה"ג ח"ב אות מ' סי' ב' לכ"י קדמון ישן נושן] כולל דעות וסברות לרבנא אלפסי ז"ל בסדר נשים ונזיקין.

ב) [כ"י] **שיטת ריב"ב** לרבינו יהודה בר ברכיה ז"ל (בן אחיו של הרזה בעל המאור) פירוש על הרי"ף למסכת ברכות, ר"ה, יומא, סוכה, ביצה, מגילה, מו"ק ותענית.

ג) **השגות הראב"ד** ז"ל על הרי"ף והמאור (מספר תמים דעים).

ד) **ספר הזכות להרמב"ן** ז"ל ליישב השגות הראב"ד על הרי"ף (ויש יכנוהו בשם מחסה ומגן).

ה) **הגהות הרמ"א** ז"ל על המרדכי, נעתקו מכי"ק מעל גליון המרדכי, ונדפסו באלפס דפוס זיטאמיר.

ו) **בגדי ישע** לרבינו ישעיה ב"ר אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (בעל השל"ה) על המרדכי לסדר מועד.

ז) [כ"י] **הגהות הב"ח** לרבינו יואל ב"ר שמואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש) על הרי"ף והמרדכי, וגם בקצת מקומות בתוספתא. נעתקו מכי"ק מגליון האלפס שלו אשר תקנו והגיהו בהגהות רבות וחידש בו חדושים רבים, ונדפסו גם חדושיו בתוך הגהותיו הנ"ל.

ח) [כ"י] **הגהות חות יאיר** להג"מ יאיר חיים ב"ר משה שמשון בכרך ז"ל (בעה"מ שו"ת חות יאיר). נעתקו מכי"ק מגליון האלפס שלו, נוספות על אלה שנדפסו מהן באלפס דפוס זיטאמיר.

ט) **חדושי** הג"מ **אפרים נבון** ז"ל (בעה"מ שו"ת מחנה אפרים) להרי"ף והמרדכי.

י) **קצור פסקי רבינו יונה ורבינו נסים** נקרא לוח הדינים אשר בהר"ן. **וקצור פסקי המרדכי** נקרא לוח הדינים אשר במרדכי חוברו ע"י הג"מ יוסף אוטילינג ז"ל (יקירי המציאות מאד, ולא נדפסו רק פ"א באלפס ובמרדכי ד' ריווא די טרינטו שי"ח—שי"ט).

יא) **טל אורות** להג"מ יוסף ן' גויא ז"ל, נלקטו ממנו באורים על המרדכי.

יב) [כ"י] **הגהות אלפס ישן** נמצאו בכ"י ישן על גליון האלפס ד' קושט' רס"טוד' ריווא די טרינטו שי"ח והדפסנום על הגליון בשם הגא"י.

יג) [כ"י] **הגהות ממרדכי ישן** נמצאו בכ"י ישן על גליון המרדכי דפוס ריווא די טרינטו שנת שי"ט והדפסנום על הגליון בשם הגהות ממ"י. גם הצגנו בתוכן הגהות מס' גדולת מרדכי (מלבד חדושיו שמובאים בחדושי אנשי שם).

יד) **באורי מרדכי** להג"מ מרדכי בנעט ז"ל הנ"ל. קיצור מבאורו הרחב למרדכי מסכת ברכות ופ' ערבי פסחים.

טו) **הגהות** הג"מ **אפרים זלמן מרגליות** ז"ל מבראדי (בעהמ"ס בית אפרים וכו').

טז) **חדושי מהרמ"ז** לפירוש רבינו יהונתן, מהג"מ משה זאב ב"ר אליעזר ז"ל אבד"ק ביאליסטאק (בעהמ"ס מראות הצובאות וכו').

יז) [כ"י] **הגהות** הג"מ **יעקב צבי יאליש** ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

יח) [כ"י] **קרני ראם** הגהות להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם וכו'). מלבד אלה שנדפסו באלפס לבוב ד' מענקיש.

יט) [כ"י] **מלאכת יום טוב** להג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יו"ט) הגהות לסדר נשים ונזיקין.

כ) [כ"י] **נמוקי הגרי"ב** הגהות להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני.

כא) [כ"י] **חדושים והגהות** מהג"מ **שמואל מרובזעויץ** ז"ל מו"ץ דמאהליב, להרבה מסכתות הרי"ף. (והרד"ל ז"ל העתיקם בכי"ק מגליון האלפס שלו).

ואלה אשר הוספנו על התוספתא

כב) **אור הגנוז** כולל נוסחאות שונות ע"פ תוספתא שנכתבה בשנת ד"א תתנ"ז (ונדפס בש"ס ווין תר"כ).

כג) **נוסחאות כתבי יד** הרבה נוסחאות שונות וחלופי גרסאות מתוספתות כתבי יד עתיקים שנמצאו בבתי עקד הספרים.

כד) **מגן אברהם** באור להיספתות מסדר נזיקין מאת הג"מ אברהם אבלי הלוי ז"ל מקאליש (בעהמ"ס מגן אברהם על או"ח).

כה) **חסדי דוד** באורים וחדושים מספר חסדי דוד להג"מ דוד בר יעקב פארדו ז"ל.

ולהגדיל תפארתה הדפסנוה **באותיות מרובעות**. גם הדפסנוה בחוברות מיוחדות, באופן שתוכל להיות נלוה אל הש"ס לכל מסכת השייכה לה, כי זה מקומה הראוי לה.

גם הוספנו להרי"ף

א) **העתקות פירוש הרי"ף לשלש הלכות המורות** (במסכת כתובות) שפירשן בלשון ערבי, (והזכירן הרי"ף בהלכותיו בפ"י דכתובות ובפ"ז דשבועות) ונעתקו בעברית בס' תמים דעים סי' רי"ח רי"ט ר"כ, ובשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' קכ"ז קכ"ח קכ"ט). ב) **כללי הרי"ף ורש"י והר"ן ומרדכי** להג"מ מלאכי ב"ר יעקב הכהן ז"ל מספרו יד מלאכי. ג) [כ"י] **גליון אלפס** כולל מראה מקומות לדברי הרי"ף ונושאי כליו, ושנויים בין גירסות הרי"ף ונו"כ לגירסות תלמוד בבלי וירושלמי — במקום שיש נ"מ גדולה ביניהן, והגהות והערות בסוף הספר.

ולתוספת התועלת הדפסנו את ספר **המאור, מלחמות ה', השגות הראב"ד, וספר הזכות להרמב"ן** כ"א במקומו הראוי לו על הדף.

ועל כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"י מגיהים תלמידי חכמים זריזים בקיאים ומומחים וגבהם גדולי ישראל אשר הגיהו אותו בדיוק רב ובעיון נמרץ ויצרפוהו ויזקקוהו מכל סיגי הטעיות והשבושים שנפלו בו עד כה. הכל ע"פ **נוסחאות ישנות** וע"פ **ספרים מדויקים מדפוסים היותר קדמונים** ספרים יקירי המציאות, אשר היו להם לעינים בהגהתם. כמו: אלפס ומרדכי דפוס קושטנטינא רס"ט (ואברב"ם) (הוא הראשון שנדפס בעולם) ודפוס סביוניטה שי"ד (ועל גליונותיו כתב הב"ח ז"ל בכי"ק את הגהותיו וחדושיו הנ"ל) ודפוס ריווא די טרינטו שי"ח אשר הוגה ע"י הג"מ יוסף אוטילינג הנ"ל, ודפוס קראקא שנת משי"ח, אשר הוגה ע"י מהר"ם טיקטין ז"ל, ואלפס (בלי מרדכי) ד' אמשטרדם שנת תב"א (ועל גליונותיו כתב בעל חות יאיר ז"ל בכי"ק את הגהותיו) ועוד הרבה ספרים כאלה יקירי המציאות מאד.

☜ בצד הפנים של הרי"ף הצגנו ציוני כל דף של הגמרא שבו מקור ההלכה של הרי"ף, באותיות מרובעות קטנות. כן הצגנו ציוני הדפים שבאלפס דפוס זולצבאך ודפוסים אחרים שנגררו אחריו בזה כמו דפוס קאפוסט, ווילנא, זיטאמיר, לבוב וכו'. ונצטיינו באותיות גדולות מסגרות בחצאי רבוע כזה [ ].

ארבעה אבות נזיקין. כל נזיקין שעושים נזק. נזקים שם היזק: אבות. קרי להנך דכתיבא בקרא בהדיא ובגמ' מפרש הי ניהו תולדות: השור והבור (ז). כסדר שנכתבו בפרשה סדרן במשנה דפרשה ראשונה נאמרה בשור שניה בבור ובגמרא מפרש דג' אבות נאמרו בשור הקרן והשן והרגל. קרן דכתיב כי יגח שור את איש וד' אנפי שייכי ביה חד שור שהמית את האדם דכתיב בהדיא ברישא ואידך שור שהזיק את האדם דכתיב או בן יגח נגיחה למיתה ונגיחה לנזקין ואידך שור שהמית את השור דכתיב כי יגוף נר מצוה שור איש וכו' ואידך שור שהזיק שור דיליף משור שהזיק את האדם בהיקשא דכתיב כמשפט הזה וכו': מבעה. מפרש בגמרא: הבער. כי תנא אש: לא הרי השור כו'. כלומר אי כתב רחמנא שור לא נפיק מבעה מיניה ואמטו להכי אצטריך למכתביה ולהכי נקט ברישא כהרי המבעה ולא נקט כסדר כהרי הבור משום דתו לא מצי למיתני ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים ועוד דהשתא אשמועינן רבותא דאע"פ דלשניהם רוח חיים אפילו הכי לא נפיק חד מחבריה: לא זה וזה וכו'. הא דלא הדר ותני לא הרי האש כהרי שניהם כדקא הדר ברישא משום דטריחא ליה מלתא: שדרכן לילך ולהזיק. שלשתן אלה דרכן לילך ולהזיק: הצד השוה. מפרש בגמרא לאתויי כל שדרכן להזיק ושמירתן עליך אע"ג דלא דמי לחד מהני אבות אי יכילנן לאתויי מתרתי או מתלת או מטפי בהצד השוה לחובא מחייבינן ליה: ושמירתן עליך. שנתחייבת בשמירתן מחמת שהם ממונך או שנמסרות לך לשמרן או שעשית בהם מעשה שחייבך בשמירתן כדאמרינן לקמן (ח) ואשמור שמירתן עליך שאין אתה חייב בנזקיהן אלא בזמן ששמירתן עליך ופשעת בשמירתן עד שהזיקו לאפוקי היכא דמסרינהו לאחרינא לנטורינהו כדחזו ופשע בהן שומר דהשני חייב והראשון פטור ולאפוקי נמי היכא דנטרינהו כאורחייהו והזיקו דפטור דאין שמירת כולן שוה דאילו קרן לא סגיא ליה בשמירה פחותה והשאר סגיא להו בשמירה פחותה וכדמפרש לקמן [דף נה:]. (ט) שור ממונו הוא ובור נמי ואפי' הפקיר רשותו בעל הבור קרייה רחמנא. ואש נמי ממונו הוא כדלקמן: [דף ג:] וכשהזיק חב המזיק. מפרש

°ארבעה

[דף ב ע"א]

א *אבות נזיקין השור והבור והמבעה וההבער לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי המבעה כהרי השור ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק כהרי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק הצד השוה שבהן שדרכן להזיק וממונך ושמירתן עליך וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ: **גמ'** מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לא פירוש א כיון דקיי"ל דנזק שלם ממונא הוא וחצי נזק קנסא הוא ומועד שהזיק משלם נזק שלם מן העליה ותם משלם חצי נזק מגופו בעינן למידע הני תולדות דהני אבות אי כיוצא בהן נינהו דכל מועד מינייהו תולדה דיליה כוותיה ומשלם נ"ש מן העלייה ותם (א) תולדה דיליה כוותיה ומשלם חצי נזק מגופו או דלמא תולדותיהן לאו כיוצא בהן *ואסיקנא דכולהו תולדותיהן כיוצא בהן בר מתולדה דרגל ומאי ניהו חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה (א) דלא משלם אלא חצי נזק ואמאי קרו לה תולדה דרגל דמשלם מן העליה ולפוטרה ברה"ר *ומאי עלייה מעולה שבנכסיו כדתנן* הניזקין שמין להן בעדית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית: *ת"ר ג' אבות נאמרו בשור הקרן והשן והרגל תולדה דקרן מאי היא נגיפה נשיכה רביצה בעיטה. נשיכה תולדה דשן היא כי אמרי' תולדה דשן היא היכא דיש הנאה להיזקה הא אין הנאה להיזקה רביצה ובעיטה תולדה דרגל היא כי אמרי'[ג]הנ"מ היכא דהיזקן מצוי °הני אין היזקן מצוי*: תולדה דשן מאי היא נתחככה בכותל להנאתה וטינפה פירות להנאתה: תולדה דרגל מאי היא הזיקה בגופה דרך הלוכה בשערה דרך הלוכה: תולדה דבור מאי היא אבנו

דף ב. דף ג: לקמן דף טז: גיטין דף מח: [דף ב ע"ב] דף ג.

רש"י

ארבעה אבות. להנך דכתיבי קרי אבות ובגמרא מפרש מאי ניהו תולדות: השור והבור כו'. כסדר שנכתבו בפרשה נשנו במשנה: מבעה. מפרש בגמרא: הבער. כי תנא אש: לא הרי שור. כלומר אי כתיב שור לא אתי מבעה מיניה ולכך צריך לכתוב כולם: כהרי האש שאין בו רוח חיים. ולכך אי לא כתביה הוה אמינא ליפטר: ולא זה וזה (ב). אלו שדרכן לילך ולהזיק: במיטב הארץ. בעידית נכסיו: **גמ'** שלשה אבות נאמרו בשור. הקרן לנגוח: והשן. לאכילה: ורגל. לדריסה ולשבר את הכלים: (ג) דחיפה. שדחפה בגופה הוי נגיפה ונתכוונה להזיק: רביצה. שרבצה על גבי כלים ושברתן: בעיטה. שבעטה ברגליה להזיק ולכך הוה תולדה דקרן כי כוונתו להזיק כקרן ואין הנאה להיזקה: רביצה ובעיטה תולדה דרגל (ד). דע"י כפיפת (ה) הרגל רובצת: רגל היזקו מצוי. דכל שעה מהלכת וכשיש כלים תחת רגליה (ו) דורסת: הני אין היזקן מצוי. ולכך הם תולדות דקרן לשלם חצי נזק כקרן: נתחככה בכותל להנאתה. וטינפה פירות להנאתה. שנתגלגלה עליהן כדרך סוסים וחמורים והיינו דומיא דשן דיש הנאה להיזקה: ובשערה. שנדבק שערה בכלי וגוררתו: פיהו

בגמ' [דף ד.] לאתויי מאי: לשלם תשלומי נזק. להכי נקט לשון השלמה שאם הזיקו והפחיתו מדמיו הראשונים שהיה שוה [בשעת נזק] הניזק משלם הפחת עד שעת העמדה בדין והמותר משלם לו מזיק כדתניא לקמן [דף י:] מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה שמין את הדבר הניזק כמה הוא יפה עד שלא הוזק וכמה הוא יפה משהוזק והבעלים מטפלים בנבילה והמזיק משלם להם את הפחת שפחתה מחמת נזק *[ולא שפחתה לאחר מכאן] דנפקא לן לקמן [שם] מוהמת יהיה לו לניזק משמע ואפי' פחתה נבלה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין פסידא דניזק היא דכי שיימינן לה כשעת מיתה הוא דשיימינן והוא הדין היכא (י) דשבחה בין מיתה להעמדה בדין דניזק הוי אבל טורח נבלה (אפילו) היכא דבבירא שויא זוזא ואפומא דבירא שויא זוזא דכ"ע אבעל הבור רמינן ליה כדאמרינן לקמן (כ): במיטב הארץ. מיטב שדהו כתיב אי בעי מזיק למפרע ליה קרקע מעידית נכסי ויהיב ליה (ל) אבל אי יהיב ליה מטלטלי כל מילי מיקרי מיטב ואפילו סובין דהוי לא מזדבן הכא מזדבן הכא וכדילפינן [דף ז.] מבור דכתיב ביה ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין: **גמ'** תולדותיהן כיוצא בהן. כיון דקי"ל דנזק שלם ממונא הוא וחצי נזק קנסא ומועד שהזיק משלם נזק שלם מן העלייה ותם שהזיק משלם חצי נזק מגופו בעינן למידע תולדות דהני אבות אי כיוצא בהן נינהו דכל מועד מינייהו תולדה דידיה כוותיה ומשלם נזק שלם מן העלייה ותם שהזיק משלם חצי נזק מגופו ותולדה דידיה נמי כוותיה ואסיקנא דכולהו תולדות כיוצא בהן דאבות נינהו ודינן שוה לגמרי בר מתולדה דרגל בחצי נזק צרורות שהיתה מהלכת והתיזה צרורות ברגליה ושיברה כלים דקיימא לן הלכה למשה מסיני (א) דממונא הוא ולא קנסא ואע"ג דפלגא נזקא של נגיחה קנסא הוי כדאמרינן לקמן (סי' כ') האי פלגא נזקא ממונא הוא ולאו תולדה דקרן היא אלא דרגל דמכח הרגל אתיא: ואמאי קרי ליה וכו'. (ב) הואיל ואינה משלמת (מ) במותר דאילו רגל משלם נזק שלם: לשלם מן העלייה. שאם הזיקה יותר ממה שהבהמה שוה משלם ממיטב ביתו כרגל דכתיב ביה ברגל מיטב שדהו וגו' וכדתנן [גיטין מח:] הניזקין שמין להם בעדית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבוריה. ולא הויא כקרן דאין היזקה משתלם אלא מגופיה דכתיב ומכרו את השור החי וגו' ואם הפסידו יותר משוויו מפסיד הניזק: ולפטרו ברשות הרבים. דרגל אינה חייבת אלא אם כן נכנסה ברשות הניזק: הקרן. לנגיחה ול"ש קרן תלושה שאחזה לקרן בין שיניה ונגחה ול"ש מחוברת לעולם תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם דלענין קרן לא הוי מועדת מתחלתה. ואשכחן קראי (נ) בקרן תלושה בצדקיה בן כנענה ויעש לו צדקיה קרני ברזל וגו' באלה תנגח את ארם וגו' ובקרן מחוברת בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו וגו': והשן. לאכילה: והרגל. לדריסה (ב) ושברה את הכלים [כי אורחיה והכי] נמי אמרינן לקמן דשן ורגל ברשות הרבים פטורין משום דאורחייהו הוא: נגיפה. שדחפה בגופה ונתכוונה להזיק: רביצה. שראתה כלים ורבצה עליהן כדי להזיקן ולשברן: בעיטה. שבעטה ברגליה (ס) ושברה כלים להזיק ולהכי הוו תולדה דקרן דכוונתה כקרן ואין הנאה להיזקו ואין היזקו מצוי כל שעה ולפיכך הוו כקרן דכל אימת שלא הועדה בכך שלש פעמים בבית דין אינה משלמת נזק שלם: רבילה ובעיטה תולדה דרגל היא. דעל ידי כפיפת רגלים היא רובצת: היכא דהיזקן מצוי. דכל שעה היא מהלכת ואם יש כלים תחת רגליה דורסתן: אין היזקן מצוי. ושמעינן מינה דלא אמרינן (ע) תולדה דרגל אלא כשהיזקן מצוי דאורחייהו בהכי אבל כשאין היזקן מצוי כגון מידי דלאו אורחיה תולדה דקרן היא וכדפרישנא: נתחככה בכותל להנאתה. והפילתו: או טנפה פירות להנאתה. שנתגלגלה עליהם כדרך הסוסים והחמורים והיינו דומיא דשן דיש הנאה להיזקה: בגופה דרך הלוכה. כל היזק בדרך שלא בכוונה הוי תולדה דרגל דהיזקן מצוי ואין מתכוין להזיק: ובשערה. שנדבק שערה אל הכלים וגררתן ושברתן ומשום דדמיא התולדה לאב אמרינן דדינם גם כן שוה. ואמרינן נמי בגמ' [דף ג.] דרגל נפקא לן מושלח את בעירה ושן מובער וגמרינן שן ורגל מהדדי מה רגל לא שנא מכליא קרנא ול"ש לא מכליא אלא שסופו לחזור ולהצמיח חייב דושלח סתמא כתיב אף שן נמי וה"ה לשאר נזקין אלא דאיצטריך לאשמועינן בשן משום דכתיב ביה לשון ביעור ורגל נמי גמר משן מה שן ל"ש שלחה שלוחי ול"ש אזלא ממילא אף רגל נמי אע"ג דכתיב לישנא דושלח ולחובא אקשינהו קרא כדמוכח בשמעתין: תולדה דבור מאי היא. דליכא למימר דבור עמוק י' הוא אב כיון דקים להו לרבנן דעשרה עבדי מיתה אבל תשעה דנזקין עבדי מיתה לא עבדי הוי תולדה דהא בעל הבור ישלם דכתב קרא לא

עין משפט
א מיי' פ"ק מהל' נזקי ממון סמג עשין סו סו סח טוש"ע חו"מ סי' שפט שצא תי:

הגהות חו"י
(א) נ"ע דפתח מדקתני אבות וכו' מכלל דאיבעי ליה דכולהו אבות דבמשנה וסתם כתם ומועד דאינם רק בשור ותרווייהו אבות: (ב) נ"ב נ"ע דיו"ל מפני דנעשה ברגל כדמקשה בסמוך נשיכה תולדה דשן היא:

ג"י מהר"ס [וכ"כ הב"ח]
ד"ס מ"ז
ג"י מהר"ס [וכ"כ הב"ח]

הגה"ה
א כתב הרא"ש ז"ל היה נראה לו לרבינו שאם לא מצינו חילוק בתשלומי ניזקין לא היה הספר מסתפק דמהיכא תיתי לן לחלק ביניהן כיון דידעינן מסברא כל תולדות האבות כיון שדומה להן בכל צד למה נחלק ביניהם אלא כיון דחזינן קצת חילוק בתשלומי ניזקין בין תם למועד ואע"ג דתרוייהו אבות נינהו העלה על לבו לספקו ולידע אם התולדות כיוצא באבות:

חדושי אנשי שם
מהר"ן שפירא (א) דממונא הוא ולא קנסא וכו' כן הוא לשון רש"י בגמ'. וכתב עליו מהרש"ל בח"ש וז"ל נראה לפרש לאו דוקא דהכי הלכתא דממונא הוא א"כ למ"ד דח"נ ממונא מאי איכא למימר אלא הלכתא א"כ קאי וכו' ע"כ וכן מבואר בתשר"י להדיא דהלכתא לא קאי אלא א"כ:
(ב) והרגל לדריסה ושיברה את הכלים אמרי' לקמן דשן ורגל וכו' כצ"ל ולא כמו שהגיה בספרי רי"ף החדשים ושיברה את הכלים כי אורחיה וה"נ אמרי' לקמן וכו' דבעינן זה שאמר דשן ורגל ברה"ר פטורין משום דאורחייהו הוא מבואר ברי"ף ע"ב ותמה עליו הרא"ש למה ליה ליתן טעם דאורחייהו הוא וע"ש והובא בשלטי הגבורים ולכך אין לנו לומר דהנ"י יביא מזה ראיה לדבריו אלא ודאי דלא בא אלא לומר באיזהו מקום חייבין שן ורגל והביא הרי"ף כמו שהוא ודו"ק:

הגהות הב"ח
(א) (דלא משלם אלא חצי נזק) תא"מ וכ"כ ס"א דממונא הוא ולא [קנסא]. וכך היא גירסת הרא"ש ונמוקי יוסף: (ב) ולא זה וזה כו' כצ"ל: (ג) נ"ל נגיפה: (ד) נ"ב היא: (ה) נ"ל הרגלים: (ו) נ"ל דורסתן: (ז) השור והבור כו' כצ"ל: (ח) נ"ל ואמר: (ט) נ"ל ובור: (י) נ"ב ע"ל פ' המניח סי' סח: (כ) נ"ב בגמ' דף י"א ולקמן סימן יג: (ל) נ"ב עיין לקמן סי' ד': (מ) נ"ל כמותה: (נ) נ"ב בגמ' דף ב' ע"ב: (ס) ושברה כלים ולהכי כו' דכוונתה להזיק כקרן כו' כצ"ל: (ע) דל"א דהוה תולדה דרגל אלא כשהיזקה מצוי כגון מידי דאורחייהו בהכי כצ"ל:

הגהות מא"י
[א] באלפסין הישנים נקרא הפירוש הזה רבינו נסים והב"ח היה הראשון אשר הגיה לקרותו נימוקי יוסף:
[ג] נ"ב תולדה דרגל:

לא משתמע טפי דמיירי במיתה מלנזקין דהכי משמע ונפל שמה שור או חמור בין מת בין הוזק בעל הבור ישלם ומיהו אם מת השור בבור תשעה אמור רבנן דפטור דלאו מחמת הבור מת דאין בו כדי להמית ואם הוזק בו חייב דבר נזקין הוא: אבנו סכינו וכו'. ונתקלו בהם בני אדם והוזקו דלבתר דנייח תולדה דבור היא מידי דהוה אבורו המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה דמעשיו שהניחן שם גרמו להזיק ככריית הבור ואע"פ שלא הזיקו במקום שהניחן *(כיון) דלאחר שנתגלגלו ברגלי אדם(ג)והונחו במקום אחר הזיקו [ג] דלקמן ילפינן לה במה הצד משור ובור דשור (ד) הלך מעצמו שאז מעשיו גרמו לו ובור (ה) שאין דרכו לילך ולהזיק הצד השוה שבהם וכו' שממונך ושמירתן עליך וכשהזיקו חייבין לשלם נזק שלם מן העלייה ומיהו כיון דמדינא דשור ובור אתיא לא מחייב אלא בקל שבשניהם דהיינו בור שפטור ממיתת אדם ונזקי כלים וליכא למימר בקל דקרן תמה דכי אתיא משור מקרן מועדת דשור הוא דאתיא דהיא היא שדרכה לילך ולהזיק וליכא למימר דכי אתיא משור משן ורגל קאמר דהא מחייבין ליה ברשות הרבים [כיון דלאו אורחיה] ושן ורגל פטור ברה"ר. והא דמחייבין ליה מטעם בור היינו כשהזיק לבתר דנייח וחייב בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו דקי"ל כשמואל לקמן פ' המניח [דף כט:] אבל אי אזיק בהדי דקא אזלי מקמי דכלו גירי מחייב מדין אש וכן אי לא אפקרינהו חייב מדין אש אפי' בתר דאנחיה מריה היכא *דאיעקר לאיגלגולי ממילא דומיא דאש: דאמר מבעה זה השן. והא דלא נקט שן דהוה אמינא אפי' היכא דאין הנאה להיזקה ולפיכך נקט לישנא דמבעה דמשמע לישנא דאיגלויי דכתיב נבעו מצפוניו דהיינו להנאתה שפעמים נגלית פעמים נכסית והייטו בשעת אכילה: הא אמרן. תולדה דשן לעיל: מבעה זה אדם. ולא תנא אדם דהוה אמינא אפילו עבדו ושפחתו מחייב ולפיכך נקט מבעה דהוא לישנא דכתיב גבי בן חורין דכתיב אם תבעיון בעיו דגבי ישראל כתיב: כיחו. רוק עבה היוצא מן הגוף בכח: ניעו. רוק הפה וכגון דבהדי דקא אזלי מזקי דנפלו על שיראין וטינפן או לתוך המשקין ונמאסו ולפיכך הויא דין התולדה כאב דהא כחו (ו) הוא וכגופו דמי אבל אם הזיק הרוק בתר דנייח כגון שהוחלק בו אדם לאו תולדה דמבעה הוא אלא תולדה דבור בין לרב בין לשמואל דהא תקלה דאפקריה הוא ולא מצי למימר תולדה דמבעה: (ב) ישן והא תנן [דף כו.] אדם מועד לעולם בין ער בין ישן בין שוגג בין מזיד דכיון שדרכו דכאיף ופשט ומתהפך שלא מדעתו כשהוא ישן עד שמתקרב אבל הניזק דרכו להזיק מיקרי: ונפלו ברוח מצויה והזיקו. וה"ה לכל דבר שכח אחר מעורב בו והזיק דרך הליכתו דאילו בתר דנייח תולדה דבור הוא ודוקא דנפלו ברוח מצויה אבל ברוח שאינה מצויה אנוס הוא ופטור: ושומר חנם והשואל. כל

נר מצוה

אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו: דף ג. *תולדה דמבעה מאי היא אי אליבא דשמואל דאמר מבעה זה השן הא אמינא לה ואי לרב דאמר מבעה זה אדם א כיחו וניעו: תולדה דהבער מאי היא אבנו סכינו ומשאו שהניחם ב בראש הגג ונפלו ברוח מצויה *והזיקו: דף ה: *וכולהו בין אבות בין תולדות מועדין מתחלתן נינהו לבר מקרן דתם ולבסוף מועד הוא ושן ורגל ברשות הרבים פטורין ב משום דף ד: דאורחייהו הוא: *תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נזיקין ואלו הן השור והבור והמבעה וההבער ושומר חנם והשואל ונושא שכר והשוכר ונזק וצער וריפוי ושבת ובושת ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה וגנב וגזלן ועדים זוממין והאונס והמפתה והמוציא שם רע והמטמא והמדמע ג והמנסך דף ה. הרי כ"ד [א] ומוסר הרי כ"ה *והאי דקרו להו אבות לאו מכלל דאיכא לכולהו תולדות דאפסיקא אלא לשלם ממיטב הוא דקרו להו הכי: ג מטמא ומדמע ומנסך: כולהו היזק ב שאינו ניכר הוא ולא שמיה היזק אלא קנסא הוא דקנסוהו רבנן משום דעבד איסורא דגרסינן דף מד: בפרק השולח גט לאשתו* אמר אביי נקטינן טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו מאי טעמא היזק שאינו ניכר הוא ולאו שמיה היזק (א) קנסא דרבנן הוא לדידיה דעבד איסורא קנסוהו רבנן לבריה דלא עבד דף נג: איסורא לא קנסוהו רבנן ובפרק הניזקין* תנן המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב ופליגי בה *חזקיה ור' יוחנן חזקיה שם נג. אמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב מ"ט היזק שאינו ניכר שמיה היזק ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיעגו ורבי יוחנן אמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור מ"ט היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ומה טעם אמרו במזיד חייב כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו ב"ק נה: של חבירו ואומר פטור אני ואותבינן עליה דחזקיה מהא דתנן* גזל מטבע ונפסל תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק *)הא ממונא וממונא בעי שלומי דף ו. וסלקא בתיובתא וקי"ל כר' יוחנן דאמר לא שמיה היזק: ד **)הצד השוה שבהן לאתויי מאי אמר אביי לאתויי ה אבנו סכינו ומשאו (ג) שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה (א) והזיקו רבא אמר הצד השוה שבהן לאתויי °בור המתגלגל ו ברגלי אדם וברגלי בהמה ה"ד אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור מ"ש בור שכן תחלת עשייתו לנזק וממונך ושמירתן עליך הני נמי תחלת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך אלא דלא אפקרינהו אי לשמואל דאמר כולן מבורו למדנו היינו בור ואי לרב דאמר כולן משור למדנו היינו שור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור מה לבור שכן מעשיו גרמו לו תאמר בהני שאין מעשיו גרמו לו שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק

בור

*) בד"ס הגי' האי גזלן הוא ממונא בעי כו' וכ"ה בגמ'.

**) הכל ספת יתר עד וחזר הדין ואינו מהרי"ף. [וכ"כ מלשון הרא"ש בפסקיו ומלשון הס"ג] ד"ח

רש"י

כיחו. רוק הפה: ניעו. מי חוטם: ברוח מצויה. ואי אינו מצויה הוי אנוס ולא מחייב אבל ברוח מצויה הוי כאש הולכת ברוח מצויה שהוא מוליכה: מועדין מתחלתן. כלומר משלמין נזק שלם: שומר חנם. חייב בפשיעה: שואל. אפילו באונסין: נושא שכר והשוכר. חייב בגניבה ובאבידה וכ"ש בפשיעה: נזק. החובל בחבירו נותן לו מה שפוחת עכשיו פחות מתחלה: וצער וריפוי. כל אלו כתיבי ולכך קרינהו אבות: כפל. אם תמצא בידו הגנבה: ארבעה וה'. טבח או מכר: גנב. המשלם קרן בלא כפל כגון שהודה מעצמו דמודה מעצמו בקנס פטור: גזלן. דכתיב והשיב את הגזלה: אונס. חמשים כסף דכתיב באונס: מפתה. דכתיב כסף ישקול כמוהר הבתולות והיינו חמשים הכתובים במוהר הבתולות של אונס: ומוציא שם רע. דכתיב וענשו אותו מאה כסף: מטמא מדמע מנסך. לא כתיבי ואפ"ה קרינהו אבות דבכלל נזק הם ונזק כתיב: מטמא. כגון שהגיע שרץ בטהרות חברו או בתרומת כהן: מדמע. שעירב תרומה בחולין של חברו ועתה צריך למוכרן בזול כי אינן ראויים כ"א לכהן: מנסך. שניסך יין חבירו לעכו"ם ואסרו בהנאה הואיל ועושה מעשה בגוף היין: שאינו ניכר. שאין ההיזק ניכר בגוף הפירות כלל: כדי שיודיענו. שאם היה חייב לא היה מודיעו (א) ומכל מקום לא רצו לפוטרו במזיד על כך: בור המתגלגל. כגון שהניח אבן ברה"ר ובעודה במקומה לא הזיקה וגלגלוה רגלי אדם ובהמה למקום אחר והזיקה שם: בין לרב בין לשמואל. דפליגי בהמניח: היינו בור. דתרוייהו אמרו כל תקלה דאפקרינהו [נפקא לן מבור דחייב] דומיא דבור דהיובא ברה"ר הוא דהוי הפקר כדאמרי' בהמניח לקמן: אי לשמואל. דאמר התם כל תקלה ברה"ר בור הוא ואע"ג דלא אפקרינהו היינו בור: אי לרב דאמר. כל תקלה שלא הפקיר משורו למדנו מה שור ממונו הוא ואם הזיק חייב אף כל שהוא ממונו ובשור אומר תולדה דשור כשור: מעשיו גרמו לו. כרייתו גרמה לו הסיזק אבל הכא מעשיו של זה

נזיקין דהני אבות אין דינן שוין דיש מהן דאפילו לא אזיק בידים חייב כגון דשלא בו יד מעיקרא ובתר הכי איתנים ממילא או שלא שלא יד אלא דאיתנים מחמת פשיעתו וכל חדא וחדא *[דינו כדין חבירו] וכמו שמפורשים במקומן: מטמא. טהרותיו של חבירו או תרומה או חולין: מנסך. יינו של חבירו לעכו"ם ולא אמרי' קים ליה בדרבה מיניה דמשעה דאגבה קנייה ומתחייב בנפשו לא הוי עד דנסכיה: מדמע. דערב ליה תרומה בחולין בבציר ממאה וחד דכיון דלא חזיא אלא לכהן צריך לזובנה לכהן בדמי תרומה שהוא בזול תוך מדמי תרומה שבה: ומטמא ומדמע ומנסך. כולן היזק שאינו ניכר הוא ולא שמיה היזק אלא קנסא הוא דקנסו רבנן משום דעבד איסורא כדגרס' פרק השולח גט (דף מד:) אמר אביי נקטינן טמא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו מ"ט היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וקנסא דרבנן הוא לדידיה דעביד איסורא קנסו לבריה דלא עביד איסורא לא קנסו והכי קי"ל בפרק הניזקין [דף נג.] דבשוגג פטור דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק אלא דבמזיד חייב מקנסא: מסור. מלשין שמוסר ממון חבירו לעכו"ם: (ז) מפגל כגון שוחט ע"מ לאכול כזית בשר למחר אי נמי כהן ששחט חטאת ישראל שלא לשם חטאת שהוא פסול: בדבורא לא קא מיירי. ומוציא שם רע דבור ע"י מעשה בעילה הוא: ועדים זוממין. קרייה רחמנא מעשה דכתיב זמם לעשות: כולן כאבות לאו למימרא. (ח) דלכולן אית להו תולדות נקט אבות אלא לומר שדינן כאבות לשלם ממיטב. [מ"ט אתיא] תחת נתינה ישלם כסף בכולהו כתיב חד מהני ארבע לישני וגמרי מהדדי בג"ש ואבהון דכלהו דגמרי כלהו מיניה שן ורגל דכתיב בהן מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם: (ט) ובשור דאזיק שור ובור ואש ושומר חנם ושואל ונושא שכר ושוכר בכלל תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' וקרן דגנב בכלל דבכלהו כתיב ישלם וגמרי' משן ורגל דכתיב ישלם ושור שהמית את האדם כתיב ביה כסף וכו' ואונס ומפתה ומוציא שם רע (י) נמי כתיב בהו כסף וגמרינן מבור דכתיב

ביה

לשון ריא"ז ו וכן אם הניח אבן או מכשול ברה"ר ונתגלגל למקום אחר ע"י אנשים או בהמות עוברין בדרכים שמגלגלין אותם ברגליהם דרך הילוכן ונכשלו בהם אחרים והוזקו ה"ז שהניח המכשול חייב לשלם ואע"פ שלא הוזק במקום שהניחוהו היזק המכשול דרך גלגולו הבני המגלגלו חייב שהרי מכחו הולך ומזיק והראשון שהניחו פטור כמבואר בקונטרס הראיות בראיה ב':

שלטי הגבורים

א רש"י פי' דניעו מי האף הליחה שיוצאה מן החוטם וכיחו הוא רוק הפה ור"ת פי' דכיחו הוא היוצא מן הגרון בכח וניעו הוא היוצא מן הפה ע"י נענועו:

ב תמה הרא"ש ז"ל על דברי הרב למה הוצרך לפרש דפטירי משום דאורחייהו הוא הא קרא כתיב ובער בשדה אחר ודרשינן ולא ברה"ר ודקדק מדבריו דהכי קאמר רבינו שאם היה עץ ארוך מקצתו ברה"ר ומקצתו ברה"י ודרסה עליו ברה"ר ושבר ברה"י כלים כיון שדרכה לילך ולדרוס עליו פטור ובודאי דהכי הוא דעת רבינו שהרי בפ' כיצד הרגל השמיט בעיא דר' ירמיה לר' זירא דבעא מיניה התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י מהו ואסיקנא התם דחייב ורבינו השמיטה משמע דס"ל דלאו הלכתא הוא אלא התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י פטור דאורחיה הוא:

הגה"ה

כתוב בשם התוס' דחייב וכ"כ מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון והרא"ש פ' כיצד הרגל וטור ח"מ סי' שפ"ט וש"ל כתבו דחייב ח"נ כדין צרורות:

ג נראה בעיני שניסוך הוא על אחד משני דרכים או שניסך היין ממש לעבודת כוכבים או שעירב יין נסך גמור ביין כשר שע"י התערובות זה אסרו בהנאה וכן פסקו כל הפוסקים. ול"ע בדברי רש"י דהכא דחק עצמו לפרש דמנסך ר"ל שניסכו לעבודת כוכבים אבל ליכא לפרש ניסכו ביין נסך שזרק בו דלא קתסרים ולא מידי דהא מזיק ליה בר מדמי יין נסך שבו דמשמע מדבריו דיין נסך עם יין כשר אינו אוסר בהנאה ואיהו גופיה פ' בתרא דע"ז פסק דיין נסך עם יין כשר אסור בהנאה בכל שהוא וכ"כ פ' הניזקין במס' גיטין. ודוחק לתרץ דהכא בסתם יינם קא מיירי דהרי ידוע הוא דעיקר המקום ששנוי בו דין מדמע ומנסך מיירי ביין שנתנסך לעבודת כוכבים משמע וליכא נמי דייקא ול"ע:

ד מה שלא הביא רבינו כל הני אוקימתא דהני אמוראי לאו משום שאין הלכה דאדרבה כולהו הלכות פסוקות הן ולא פליגי אהדדי ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דהא אוקימנא בגמ' דרב אדא בר אהבה ברייתא (ודרב) [ודרבינא] מתני' היא וכן הנהו דאביי ורבא ליכא לאקשויי מידי ומשום דפשוט הני אוקימתות ממקום אחר השמיטו הרב:

ה אבנו סכינו ומשאו איכא פלוגתא אם השיבי כבור לתת להם כל דין בור או דלמא כיון דהתם בגמ' מוכח דמבור ואש למדנו יש לנו לתת להם דין בור ואש וקולי שניהם וכן בור המתגלגל ברגלי אדם ורגלי בהמה כגון שהניח אבן ברה"ר וגלגלו אותה בני אדם והזיקה לאחר שגלגלוה רגלי אדם או רגלי בהמה איכא פלוגתא אי יהבינן לה כל דין בור או דלמא כיון דמבור ושור למדנו לחיובים יהבינן ליה דין בור ושור וקולי שניהם וכן מי שפיתק כיבו וגירף מערתו בימות הגשמים והזיק וכן כותל ואילן שנפלו לרה"ר והזיקו בכולהו איכא פלוגתא אי יהבינן להו כל דין בור נגמרי בין לקולא בין לחומרא או דלמא כיון דמבור ושור למדנו יהבינן להו קולי בור ושור:

עין משפט

א מיי' (פ"א) [פי"ד] מהל' נזקי ממון סמג עשין סו סז: ד"ת מ"ז

ב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוח"מ סי' שפה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' בתר דנייחי הכי מסיק לה בגמ' ורב אלפס שלא פירש י"ל לפי שסמכו לילפותא במה הצד השוה עם בור המתגלגל שאין מעשיו גורמין לו ודו"ק: (ב) לשון הגמ' אדם מאי אבות ומאי תולדות איכא וכי תימא אב ניעור תולדה ישן והא תנן וכו':

הגהות הב"ח

(א) וקנסא כצ"ל: (ב) נ"ב ה"א בגמ' ס"ד אי בהדי דקא אזלי קא מזקי היינו אש ואלא בתר דנייחי אי דאפקרא בין לרב כו' והאלפסי קיצר ונסמך על מ"ש בתר דברי רבא ס"ד וכו' והוא חוזר גם אדברי אביי דכי היכי דלרבא בור המתגלגל אתיא בהצד השוה משור ובור ה"נ לאביי אבנו סכינו ס' בתר דנייחי אתיא בהצד השוה מאש ובור: (ג) נ"ל ונייחו: (ד) נ"ל הולך מעצמו שאין: (ה) נ"ב מעשיו גרמו לו: (ו) נ"ב ע"ל סי' יב: (ז) נ"ב כל זה הוא פי' על הגמ' בדף ה' ע"א והאלפסי לא הביאו ע"ש: (ח) דמשום דלכולן כצ"ל: (ט) נ"ל ושור: (י) תיבת נמי נמחק:

ובס"א אינו דינו כו' ד"ח

הגהות חו"י

(א) נ"ב ויאכלנו איסור:

הגהות מא"י

[א] בגמ' איתא למעוטי מסור אתא דלית ביה מעשה. ושמא זה הוא לשון הרי"ף [ופי' בתו' ע"ז ע"ד ד"ה למעוטי]: [ג] נ"ב חייב:

ביה כסף ישיב לבעליו בנזק [דחובל בחבירו] כתיב נתינה וגמרי' משור שהמית את האדם דכתיב ונתן פדיון נפשו (ב) וכדרך זה כולן ומסור ומפגל נמי מאבות נזיקין נינהו לשלם ממיטב ודוקא במזיד אבל בשוגג פטורין כדאיתא פרק הנזקין : של ניזק . שאם אכלה ערוגה בין הערוגות של שדהו (ג) שמין הערוגה משובחת של ניזק כמה היא יפה עכשיו עם פירותיה וכמה תהיה יפה אם לא יהיו בה פירות ונותן לו : מן העידית . משל מזיק דשמין ערוגה של ניזק לפי מה שהיא ואם בא מזיק ליתן לו קרקע בדמי ניזקו נותן לו במיטב שדהו

נר מצוה | תורה אור | רש"י

בור יוכיח וחזר הדין)* : וכשהזיק חב המזיק
דף ו: לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ : **ת"ר ד
שמות כב °מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו
של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי
ישמעאל רבי עקיבא אומר לא בא הכתוב
אלא לגבות לניזקין מן העידית וקל וחומר
להקדש ואסיקנא דבהא פליגי רבי ישמעאל
סבר בדניזק שיימינן ור' עקיבא סבר בדמזיק
שיימינן כלומר שאם היתה עידית דניזק
כזיבורית דמזיק רבי ישמעאל סבר משלם
ליה מזיבורית דידיה ורבי עקיבא סבר לא
משלם ליה אלא מעידית דידיה *ותניא נמי דף ז.
בהדיא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם
מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי
ישמעאל רבי עקיבא אומר מיטב שדהו של
מזיק ומיטב כרמו של מזיק וקיימא לן הלכה
כרבי עקיבא מחבירו והאי דבעינן מיטב
שדהו ומיטב כרמו הני מילי היכא דיהיב
ליה ממקרקעי אבל אי יהיב ליה ממטלטלי
כל א מידי דיהיב ליה מיטב נינהו ואפילו
סובין דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא דתניא
שמות כא °כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף ואפילו
סובין ואע"ג דפליגי רב הונא ורב אסי* הא דף ט.
קיימא לן כרב פפא ורב הונא בריה דרב
יהושע דבתראי נינהו : תניא הרי בשהיו לו ה
בתים ב שדות וכרמים (א) ואין מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה
הוי בה רבה היכי דמי אי דזול ארעתא דכולי עלמא ודיליה נמי זולא בהדייהו
אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה ואלא דאייקור ארעתא דכ"ע ודיליה איידי
דעייל ונפיק אזוזי זלא ארעיה *אפי' טובא נמי ליספו ליה הדר אמר רבה לא דף ז:
נצרכה אלא °דביומי ניסן יקרא (ב) ארעא וביומי תשרי זלא ארעא דכ"ע נטרי עד
ניסן ומזבני והאי הואיל ואיצטריכו ליה זוזי זבן השתא עד פלגא אורחיה
למיזל טפי לאו אורחיה למיזל : ית"ר אין לו אלא ג עידית כולן ניזקין ובעל חוב
וכתובת אשה גובין מן העידית בינונית כולן גובין מן הבינונית זיבורית כולן
גובין

רש"י

לא הזיקו אלא רגלי אדם ובהמה שגלגלוהו : מזיבורית דידיה . פי' דמזיק כדמסיק לא משלם ליה מעידית דידיה אלא מן זיבורית שלו אחרי שהיא שוה כמו עידית דניזק : הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים . שוה מאתים זוז ותנן במסכת פיאה מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופיאה ומעשר עני היו לו מאתים זוז חסר דינר אפילו נותנים לו אלף [זוז] בבת אחת הרי זה יטול ואם יש לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור מאכילין אותו עד מחצה שוה מאה זוז וקרקעותיו ימכור במאה זוז דטפי מפלגא לא זיילי לעולם והרי יש לו מאתים זוז (ה"ג רש"י ולא כגירסת האלפס) : [אי דזול דכ"ע ודיליה נמי זלא] . אפי' טובא נמי לספי ליה שהרי עכשיו אינן שוות מאתים זוז ותנן היה לו מאתים זוז חסר דינר אפי' נותנים לו שוה אלף זוז יחד שקיל : [ואי דאייקור דכ"ע] אפילו פורתא לא ליספו ליה . שהרי שוות מאתים זוז (א) : דביומי ניסן יקרא ארעא . מפני שהלוקח ניר חורשו בקיץ וזורעו בחורף במרחשון : וביומי תשרי זול . שאין ספוקה לזורעו אותו שנה : זבין כדהשתא . בתשרי הלכך עני לא הוי שיטול שוה אלף דינר הואיל ובניסן שוה מאתים עשיר לא הוה הואיל דכולי עלמא אינן שוות עתה ר' הלכך משלימין לו עד מחצה דהיינו עד ק' פלגא אורחיה למיזל טפי לא ועוד י"מ בע"א וראשון עיקר : אין לו אלא עידית . (א) מי שהיה עליו לשלם לנזקין ולבעל חוב ולכתובת אשה וכתובת

נמוקי יוסף

בשוה אותם דמים והכי תניא בהדיא במיטב שדהו דהאיך דקא משלם דהיינו מזיק ופסק רבינו אלפסי כר"ע דהלכתא כותיה (ג) מחבירו: [ל' גמ' וק"ו להקדש [דר"ש בן מנסיא] מפורש לקמן פ"ד והוא דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש [בין תם בין מועד משלם נזק שלם] ור"ע כרבי שמעון בן מנסיא ולית הלכתא כותיה: ישיב. קרא יתירא הוא דמכדי כתיב בעל הבור ישלם כסף ישיב ל"ל לימא ישלם כסף לבעליו ולא בעי ישיב אלא לרבות שוה כסף ואפילו סובין דמשמע כל השבות וכל מילי דיהיב ליה ממטלטלי מיטב נינהו וכרב פפא ורב הונא פסקו הלכתא כל המפרשים ז"ל (ד) וכתב הרמ"ה ז"ל הא דמצי יהיב ליה אפילו סובין ה"מ היכא דלית ליה למזיק זוזי אבל היכא דאית ליה למזיק זוזי לא מצי דחי ליה לניזק אלא בזוזי וה"ה לבע"ח וגבי מקח טעות דה"ל מוכר כגזלן וגזלן חד מכ"ד אבות נזיקין לגבי מיטב אמרינן פרק המוכר [פירות (דף צב:) גבי המוכר] שור לחברו אי דליכא לאשתלומי מיניה לסקול תורא בזוזי וכו' ובהדיא אמרינן התם דאי אית ליה זוזי לא מצי אמר ליה שקול תורא בזוזי וגבי בעל חוב נמי משמע הכי פרק הכותב (דף פו.) גבי ההוא תולה מעותיו בעכו"ם הוא וכן משמע מלישנא דאמרינן הכא טעמא משום דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא דמשמע' מינה דכולה מילתא לזמוני ליה לניזק דמי נזקיה בזוזי וכיון דמהאי טעמא הוא ממילא משמע דכי אית ליה למזיק זוזי מחייב למיתב ליה זוזי וכן הדין בבע"ח דהא דגרע כחו דמלוה בבינונית הויא משום חששא [דשמא] יקפוץ וילוו והא לא שייך אלא בקרקע דלא מצי לאברוחי ליה אבל במטלטלי וזוזי דליכא למימר להאי טעמא יפה כחו וכן נראה דאי אית ליה מטלטלי וארעא לא מצי יהיב ליה ארעא דמטלטלי עדיפי טפי להאי טעמא לאזמוני ליה זוזי דלא צריך לאכרוזי עלייהו וקרא הכי נמי משמע בהדיא דכתיב בחוץ תעמוד וגו' לא תבוא אל ביתו לעבוט דסתמא דאית ליה בית משמע : מי שהיה לו בתים וכו' . כתבו הרמ"ה והרא"ש ז"ל דלא מיירי בבתים שהוא דר בהם ואפילו שוו אלף זוז דהא תנן במסכת פיאה אין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו אלא שיש לו בתים אחרים אבל אין לו מעות אפילו מאתים זוז ותנן במסכת פאה מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני היו לו שוה [מאתים] זוז ואינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה דהיינו מאה זוז וקרקעותיו ימכרו בק' דטפי מפלגא לא זיילי לעולם והרי יש לו ר' זוז ואפילו אם היה לו קרקעות באלפים זוז כיון שאינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד פלגא בנכסיו ואע"ג דהשתא אילו היה רוצה למכור בזול היו לו ר' זוזים אין מחייבין אותו למכור בזול אלא הרי הוא כעני ומאכילין אותו עד מחצה : לא ליספו ליה . אפילו מעט נמי לא יאכילוהו כלומר אע"פ שהוזלו כל כך שאין מגיעין לחצי דמיהן מ"מ לא ליספו ליה כלל דהא בההיא שעתא דמים נינהו דהא כלהו נמי הכי שויין כל חדא וחדא לפום חשיבותא ואמאי לא מחייבין ליה לזבוני : דעייל ונפיק . שדחוק למעות : אפי' טובא נמי ליספו ליה . כשיעור מאי דזול ארעתיה טפי מדכ"ע ואפילו יכול למוכרן ביותר מחצי דמיהן כיון שאינו יכול למוכרן בדמיהן לפי שרואין אותו עני ודחוק ליספו ליה (ג) ואם מאכילין אותו לא יהיה דחוק ויכול למוכרן בדמיהן : יוקרא ארעתא . מפני שהלוקח ניר חורש אותו בימות הקיץ וזורע אותו במרחשון ובתים נמי בניסן שוכרין אותם ובתשרי זילי דבזמן ההיא לא משכח מאן דאגר איפכא כפי המנהג והאי איידי דדחיק אזוזי וצריך לזבוני בזמן הזול איתזילי בתי (ה) הלכך עני לא הוי הואיל וביומי ניסן שוו קרקעותיו ר' ועשיר לא הוי הואיל דכ"ע לא היו שוין השתא ר' הלכך משלימין לו עד מאתים דהיינו מחצה דעד פלגא אורחיה למיזל טפי לא : אין לו אלא עידית . מי שהיה עליו לשלם נזקין ובעל חוב וכתובת אשה כלן גובין . כללא דמילתא כל היכא דאית ליה

הגהות חו"י (א) נ"ב שאינו דר בהם . תוס' : (ב) נ"ב ה"ה בתים . עי' תוס' :

עין משפט

א מיי' פ"ק וס"ח מהלכות נזקי ממון סמג עשין סו סו טור ח"מ סי' תיט :

ע"כ נמתק

ב מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים סמג עשין סב טוי"ד סי' רנג :

ג מיי' פי"ט מהלכות מלוה ולוה סמג עשין מח סב וסז ולד טור אה"ע סי' ק ח"מ סי' קב:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל בגמ' : (ב) מחבירו : וק"ו להקדש והוא דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש ור"ע סבר כר"ש בן מנסיא . מפורש לקמן פ"ד ולית הלכתא כוותיה כצ"ל : (ג) נ"ל שאם :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ופי' עד מחצה משלימין לו עד מחצה שפסתו דמיססממאתים כדמסיק וגי' רב אלפס מתפרשתבעשיר ועד מחצה פי' אם הוזלו עד מחצה שווין מאכילין אע"פ שיגיע לו יותר ממאתים. תוס': (ב) ממון וגזל כתיב ונתן לאשר אשם לו ואיכא המס' דברים דחובל בחבירו ומק ממון ילפינן מתחת דפצע תחת פצע בפ' החובל וילפינן מתחת דשור המועד דכתיב ביה שור תחת שור וכן תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' וקרן דגנב בכלל ילפינן מתחת תחת משור המועד : מהר"ן שפירא (ג) באמת שכן פירש"י בגמ' בברייתא אלא דלא קיימא כך במסקנא דעל זה פריך בגמ' שם וכי ס"ד שאכל כחושה ומשלם שמינה ומתרץ דלא ידענא אי שמינה אכל אי כחושה אכל וגם ע"ז פריך ועי"ש עד דמסיק שם כמ"ש הרי"ף כאן ונ"ל דהרי"ף בא לפרש הברייתא כפי ס"ד שם כדי להבין בטוב מה שכתב הרי"ף בלשונו ואסיקנא וכו' דמשמע מלשונו דיש לפרש הפלוגתא בענין אחר להכי מייתי הכא הסלקא דעתך וק"ל : מהר"ם (ד) לי הדיוט נ"ל דדברי הרמ"ה תמוהים אם כדברי הנימוקים שפוסק כרב פפא וכרב הונא בריה דרב יהושע דהא לדידהו אפי' אית ליה זוזי יהיב ליה סובין הכי משמע כאשר"י בהך פירקין וכן בתוס' בהדיא בר"פ המוכר פירות וכן כתוב בח"מ סי' תי"ט : (ה) לעניות דברי הר"ן*) אלה מגומגמין לשיטת האלפס ע"כ בעשיר מתפרשת וכמו שפי' בתחלת דבריו ואפי' אם היה לו קרקעות באלפים זוז כיון שאינו מוצא למכור מאכילין אותו ואין מחייבין אותו למכור בזול ולא היה לו לסיים כאן הלכך עני לא הוי וביומי ניסן שוי קרקעותיו ר' ועשיר לא הוי כו' שזהו לשון רש"י לפי שיטתו שהוא מפרשה בעני שיש לו בתים ושדות שוה מאתים זוז ואינו יכול למוכרן כו' וכך היה לו לפרש לשיטת האלפסי הלכך דחוק לא הוי הואיל דכ"ע נמי השתא לא שוו ומיהו כיון דכ"ע נטרי עד ניסן ואיהו דלא מנטר ליה בעי לאוזלו הלכך משלימין לו חכמים ז"ל עד מחצה בעי לאוזולי ולא יהבינן ליה דהכי אורחיה למיזל כה"ג טפי לאו אורחיה למיזל ואין מחייבים אותו למכור ויהבינן ליה והכי מפרש בהדיא במרדכי גם מה שכתב הר"ן*) לעיל בהיו לו בתים שדות וכרמים באלפים זוז ואינו מוצא למכרם מאכילים אותו מעשר עני עד פלגא בנכסיו איני יודע מניין לו גם התוס' והמרדכי שפירשו שיטת רב אלפס לא הזכירו שיעור במי שנותנים לו ומיהו בי"ד סי' רנ"ג כתב על פי דברי הרמב"ם יראה מדבריו שמאכילין אותו עד דמי חצי הקרקעות וע"ש בנמוקי בית יוסף :

*) עי' בהערה מתחת לדף א'.

שלטי הגבורים

א רבינו פסק דאי אית ליה למזיק קרקע ומטלטלין ובאין לגבות לניזק את נזקו אין יורדין לנכסיו למכור קרקעותיו אלא יתן לו מטלטלין ואפי' יש לו כסף יכול לשלמו בסובין אם ירצה דכל מילי מיטב הוא כל עוד שהוא מטלטל ואם אין לו מטלטלין כלל או שיש לו אבל אין לו כנגד כל הניזק גובין מן המטלטלין מה שיש מהן לגבות ואח"כ יורדין לקרקע המזיק לעידית שבנכסיו וכן פסק מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון והרא"ש והטור ח"מ סי' תי"ט ור"ת כתב דאם יש לו כסף או מיטב דהיינו קרקע יתן לו או כסף או קרקע דכסף וקרקע שניהן נקראין מיטב ולא מצי לסלקו במטלטלין . אבל אם אין לו לא כסף ולא מיטב אז משלם לו מן המטלטלין מה שירצה ואפי' סובין כך כתבו התוס' בשמו דף ט' והרא"ש ומרדכי פ"ק דב"ק ונ"ע כי שם המרדכי בסמוך כתב בשם ר"ת בסיפך זה שכתב וז"ל כתב רבינו ברוך בס' התרומה לשון ר"ת כן הדין אם אדם חייב לחבירו ממון אם מנזקין בין אית ליה זוזי בין לית ליה זוזי כל מה דבעי מגבי ליה אי בעי קרקע מגבי ליה מן העידית ואי בעי לאגבויי מטלטלי אפי' סובין כדאמרי' פ"ק דב"ק כל מילי מיטב הוא ודלא כרב הונא דאמר או כסף או מיטב ע"כ הרי דודאי אם זהו לשון ר"ת שיש לסקות מדבריו לדבריו ונ"ע דפנים י"ל שהוא לשון ר"ת כי ידענו שרבינו ברוך היה מתלמידיו ונ"ע וסמ"ג עשין ס"ו מסכים לדברי ר"ת דפליג עם אלפסי וכן יש בהגהות מיי' פ"ח מהל' נ"מ ובהגהות ספר המשפטים סי' י"ג ולכולהו כי אית ליה זוזי וקרקע יכול לסלקו באיזה מהן שירצה אבל לא במטלטלין עד שלא יהיה לו לא כסף ולא קרקע דאז יכול לסלקו אפי' בסובין ולא אמר ליה זיל טרח ואייתי זוזי :

לשון ריא"ז

כל אלה הניזקין שאדם מתחייב עליהן משלמין ממיטב שנאמר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם וכן ד' שומרין שכן ש"ת והשואל נושא שכר והשוכר שנתחייבו לשלם כל אחד כדין שומרין המבואר בו משלמין כולן ממיטב ולפי זה מי שיש לו מעות מחבירו ממתלית שכר שהלייס דינס כמלוה וחלייס דינס כפקדון כמו שביארנו אם הוצרך בעל המעות לגבות ממנו קרקע גובה חלק הפקדון מהמיטב כדין ד' שומרין וחלק המלוה מן בינונית כמבואר בקונט' הראיות בראיה א': ועוד לו אע"פ שגובין לניזק מן העידית של קרקעות אם רצה המזיק לתת לו מטלטלין הרשות בידו לשלם לו נזקו אפי' סובין שכל המטלטלין הרי הן כמיטב שאם אינן רצוין למכור במקומו יכול למוכרן במקום אחר ואפי' היה המזיק עשיר בכסף ובזהב כמו שאמר מז"ה וכך היא ג"כ שיטת ר"י : ב לפי גי' רש"י הכין הוא מי שיש לו בתים ושדות ואינו רוצה למכור דזיילי נכסי דידיה מחמת פשיעתו דמשום דעייל ונפיק אזוזי אין חפצים לקנות כי אם בזול מחמת שרואים אותו דחוק למעות אז אין נותנין לו כלום מן הצדקה אבל אם לא פשע איהו בדבר אלא שעתה הוא זמן ש... אבל עתידים להתייקר לאחר זמן או דזיילו כולהו ארעתא דעלמא אז אפי' שוות יותר ממאתים ... יכול ליטול מן הצדקה ולא ימכור פחות מכדי שוייה כך פי' ר"י לשיטת רש"י ולא פי' עד כמה ... דנותנין לו מן הצדקה עד כדי חצי דמיהן של קרקעותיו כגון אם היו שוין ר' כשמוכרין בש... מוציא למכור מאכילין אותו ק' שהוא החצי מכדי שויין דלעולם לא זיילי טפי מפלגא וכן ל... ולגי' הרי"ף הדין כך הוא אם בא למוכרה ומפני שרואים אותו שהוא דחוק אין רוצין לקנות מ... מחייבין אותו למוכרם אלא מאכילין אותו מן הצדקה עד שימכור בשויה וידעו הכל שהוא דחו... הוזלו כל הקרקעות אף של אחרים אפי' אם הוזלו שאינם שוין בחצי דמיהם אם יכול למוכרם ... הזול צריך למוכרה ולא יטול מן הצדקה ואם הוא בזמן שאין *שמין מכירה ואינו מוצא למכ... יניחן עד זמן אחר יכול למוכרן בשויין אין מחייבין אותו למכור אלא נותנין לו צדקה למיי' ... עניים עד דמי חצי הקרקעות שאם הקרקעות שוין אלף נותנין לו מן הצדקה ת"ק . ולדברי ה... נותנין לו מן הצדקה עד שיכול למוכרם בחצי דמיהן וכשמוצאו למוכרם בחצי דמיהן אז לא ס... ומיהו נראה דחצי דמיהן צריך שיהא ר' זוז דבפחות מכאן אכתי עני הוא : לשון ריא"ז היו כל ...

תשרי בזול וביומי ניסן נמכרין ביוקר לפי שחורשין אותן בימי החמה לזורען אותן בימי תשרי וה"ז צריך למכור ביומי תשרי בשעת הזול אם הוזלו עד חצי דמיהן ימכור ואל יאכל ממתנות עניים אבל אם ... מיהן אל ימכור ויאכל ממתנות עניים עד שיבואו יומי ניסן וימכור אותן בשוייהן כמבואר בקונט' הראיות בראיה ג' : שני אחין שחלקו נכסי אביהן א' נטל קרקע וא' נטל כספים או שאר מטלטלין וב... מן קרקע כתוב אביהן לפי שאינו יכול לגבות מן המטלטלין שהמטלטלין של יתמי אינן משתעבדין לבע"ח הרי זה שנטל חלקו הקרקע בחלקו הפסיד ואין בעל המטלטלין משלם לו כלום שאומר לו לכך ... שכן טוחין לאבד יותר מן הקרקע כדי שלא ישתעבדו לבע"ח : ג הרא"ש כתב שאם הלוה לא גילה דעתו שרצונו למכור זיבורית כלל דמצי לוה לומר לו איני רוצה ליתן לך אלא כדינך ואין כופין אותו לית... ב טור ח"מ סי' ק"ב . והגהת רבינו אשר בשם התוס' וא"ז . ומהרי"ת כתב דשומעין למלוה וכופין ללוה לתת למלוה זיבורית טפי פורתא וכ"כ הרמ"ה : ואם המלוה אומר תן לי עידית בציר פורתא כ... אותו לתת לו אפי' דהאידנא אזלא ועתידין להתיקר ואומר המלוה תן לי עידית כיוקרא דלקמיה אין שומעין לו וכתב הטור ח"מ סי' ק"ב די"ש שאומר שגם בעידית כופין אותו ליתנה לו אפי' בזולא דהשת... רוצה למוכרו אלא שרוצה לדוחקו שיקחנה כיוקרא דלקמיה . וי"א שאינו צריך ליתנה לו כזולא דהשתא אבל אם ירצה ליקחנה כיוקרא דלקמיה צריך ליתנה לו וכתב הטור דהכי מסתברא ונראה בעיני ה... וס תובע בציר פורתא דאיכא למ"ד דאין שומעין לו כלל בשום ענין מאח"כ כשבואל זיבורית דאליבא דכ"ע נותן לו וכמו שכתבתי לעיל . היינו משום דהיכא דשואל זיבורית אי לא יהיב ליה נמצא הור...

ליה כדיניה לא שקיל דעדיף מיניה ולא יכול הנתבע לדחויי לגרע מדיניה וכל היכא דלית ליה כדיניה אי איכא דגרע מיניה שקיל ואי ליכא אלא דעדיף מיניה שקיל מיניה : וכתובת אשה. בזיבורית פרק הניזקין (דף נ:) אמרי' טעמא דיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא : בינונית וזיבורית. כתב הרמ"ה ז"ל דהלכתא כהך (ה) מתניתין לבד מהך בבא מציעתא דלית הלכתא הכי דבע"ח בבינונית אלא היכא דהיתה לו עידית ומכרה אבל לא היתה לו עידית לאחר שעבודו דבע"ח נזקין בבינונית ובע"ח וכתובת אשה בזיבורית כדבעי למימר לקמן: עידית וזיבורית וכו'. דמדאורייתא בע"ח בזיבורית כדאמר לקמן ורבנן הוא דתקון ליה בינונית משום נעילת דלת והיכא דליכא בינונית ליכא תקנתא : . דרכו של אדם להוציא. אע"ג דשלית ב"ד (ו) הוא לא היה מוליא אלא מה שהלוה נותן לו דהיינו פחות שבכלים וה"ה כשנותן קרקע נותן הפחות : (מר אית ליה וכו'). כתב הרמ"ה דמסתברא דרבינא (ז) מוקי להו לתרוייהו כשהיה לו עדית כשלוה ואחר כך מכרה דומיא דאידך שנויי דכתיב' בגמ' ומאן דתנא בעל חוב בבינונית אזיל בתר שעבודא דמעיקרא ומעיקרא מקמיה דמכרה לעידית לגבי דידיה בינונית הואי אע"ג דהשתא בתר דמכרה קם ליה הביטונית עידית : ומאן דאמר. בזיבורית אזיל בתר גובייגא וכיון דבעידן גובייגא לגבי דידיה עידית הוא לא גבי מיניה ובמאי קא מיפלגי בדעולא קא מיפלגי מאן דאזיל בתר שעבודא דמעיקרא (ג)לית ליה דעולא דאמר דבר תורה בע"ח בזיבורית אלא מדאורייתא דינו בעידית ורבנן הוא דתקון דלא ליגבי אלא בבינונית משום חששא דאקפון ואלונו וכיון דמעיקרא קודם שמכר העידית משתעבד ליה הבינונית תו לא פקע שעבודא מיניה ומ"ד בע"ח בזיבורית ואזיל בתר גובייגא אית ליה דעולא דאמר דבר תורה בעל חוב בזיבורית ורבנן תקנו בינונית משום נעילת דלת וכי תקינו רבנן היכא דהויא בינונית לגביה בעידן גובייגא אבל השתא דחזר ליה עדית לא תקון והלכתא כרבינא ואליבא דמאן דאזיל בתר שעבודא דמעיקרא וכדאמרן ודלא כעולא דהא טעמא דעולא משום דהשיב זבורית פחות שבכלים ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע פליגי עליה וסבירא להו דאפילו גבי נזיקין שדינן בעידית מדאורייתא כל מידי דיהיב ליה ממטלטלי ואפילו סובין איקרי מיטב וכ"ש גבי בע"ח ואדרבה איכא למילף מינה דבע"ח בעידית ורבנן הוא דאוקמוה בבינונית כדי שלא יראה האדם דירה נאה ושדה נאה לחבירו *)ולא יאמר אקפון ואלונו כדאיתא ריש פרק הניזקין וקי"ל כרב פפא ורב הונא דבתראי נינהו ומיהו אי לא הויא ליה עדית ללוה בשעה שלוה כמלא דעידית הוא לגבי הביטונית דעלמא דקי"ל בשלו הן שמין ובעל חוב לא גבי מעידית אלא היכא דליכא אחר הלכך בכה"ג נזקין בביטונית ובע"ח וכתובת אשה בזיבורית ע"כ : מכר כל וכו'. מי שהיו עליו לשלם נזקין ובעל חוב וכתובת אשה והיו לו עידית וביטונית וזיבורית ומכרן לאיש אחד או לשלשה בני אדם כאחד כלומר שזמן השטרות שלהן אחד : כולן נכנסו וכו'. על הלקוחות מוטל דין המוכר מי שלקח עידית יפרע נזקין וביטונית וזיבורית ישלם לבעל חוב וזיבורית ישלם כתובת אשה ואם תאמר והא נזיקין מלוה על פה היא ולא גביא ממשעבדי י"ל דמשכחת לה בדכתב ליה מזיק שטרא בנזקיה אי נמי בדקנו מיניה אי נמי בשעמד בדין ונתחייב לשלם ואח"כ מכר דהעמדה בדין כשטר דמיא והוא דאתברר דלא פרע אי נמי דחייבוהו לשלומי ולא קבליה לדינא עילויה דגלי אדעתיה שאין רצונו לפורעו. הרמ"ה ז"ל : בזה אחר זה וכו'. דאפילו שקלי קמאי עידית וביטונית מצו מדחו להו הלקוחות לנזקין ולבעל חוב אצל הזיבורית דאמרי לכל חד מינייהו הנחתי לך מקום לגבות ממנו דתנן במס' גיטין בפרק הניזקין (דף מט:) אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש שם בני חורין ואפילו הן זיבורית וכי זבין הני תרתי קמאי אשתייר זיבורית בני חורין ואע"ג דהדר זבנא בתר בתרא אזלינן : אין לו. כדי ספוק שלשתן שאין אותו קרקע שוה כל כך גובה משלפניו דהיינו השני שלקח קודם השלישי ואחרון של ראשון וכתב הרא"ש ז"ל והתוס' בשם ריב"א ז"ל שאם באו כלם בבת אחת כל הקודם בשטר גובה מן האחרון תחלה אם הנזקין קודמין ובע"ח אחריו וכתובת אשה באחרונה ובאו לגבות כאחד הנזקין קודמין לגבות מן האחרון אפי' היא זיבורית ובע"ח משלפניו אפילו היא עידית וכתובת אשה משלפני פניו ואפילו הן עידי עידית ואין ניזקין יכולין לומר א"כ הורע כחו שכך הוא הדין מי שקדם שעבודו **)יכול לגבות תחלה ואינו יכול לגבות אלא מן האחרון ואם בא לגבות משלפניו יאמר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו : אילימא בבת אחת· בשטר אחד : השתא לג' וכו'. חד מיניה קדים [בשעות] שאע"פ שהזמן הכתוב בשטרות אחד מ"מ מסתמא קדים חד מינייהו בשעות שכל היכא שלא היו שותפין בשטר אחד הכי הוא ומצי למטען הנחתי לך מקום לגבות ממנו ואפ"ה אמרת נכנסו תחת הבעלים משום שלא ניכר בשטר המכר מי לקח ראשון : מכרן לאחד. דמסתמא היה הכל בשעה אחת מיבעיא : בזה אחר זה. בג' ימים האי נמי (ח) לוקח זה שלקח זיבורית באחרונה מצי למימר לכל חד הנחתי לך מקום לגבות

*) ס"א ויאמר **) לשון האשר"י צריך [וכ"ה הב"ח]

נר מצוה

א מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קיט :

תורה אור

גובין מן הזיבורית היו לו א עידית ובינונית וזיבורית ניזקין בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית (א)היו לו עידית ובינוני' ניזקין בעידית ובע"ח וכתובת אשה בבינונית בינונית וזיבורית ניזקין ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית *עידית וזיבורית ניזקין בעידית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית (א) ותניא אחריתי בינונית וזיבורית ניזקין בבינונית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית קשיאן אהדדי אמר רבינא בדעולא קמיפלגי דאמר עולא דבר תורה בעל חוב בזיבורית שנאמר °בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה וגו' (ג) מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכליו ומה טעם אמרו בעל חוב בבינונית שלא תנעול דלת בפני לווין מאן דאמר בעל חוב וכתובת אשה (ה) בזיבורית לית ליה (ב) דעולא ומאן דאמר בעל חוב וניזקין בבינונית אית ליה דעולא: ת"ר *מכרן ב לאחד או לשלשה בני אדם כאחד (ג) כולן נכנסו תחת הבעלים זה אחר זה כולן גובין מן האחרון אין לו גובין משלפניו אין לו גובין משלפני פניו האי מכרן לאחד היכי דמי אילימא בבת אחת השתא לשלשה בני אדם כאחד דאיכא למימר דחד מינייהו קדים °)אמרת כולן נכנסו תחת הבעלים ג מכרן לאחד בבת אחת מיבעיא (אלא פשיטא בזה אחר זה ולימא ליה הנחתי

°[דף ד ע"א]

דברים כד

רש"י

וכתובת אשה בזיבורית. דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא : בעל חוב וכתובת אשה בזיבורית. מדאורייתא בע"ח דינו בזיבורית ורבנן תיקון בבינונית משום נעילת דלת בפני לוין והיכא דליכא בינונית ליכא נעילת דלת: (ד) לית ליה דעולא. (ב) ואפי' הוי נמי עידית אפ"ה סבירא ליה דימול בעל חוב מזיבורית: מכרן לאחד. מי שהיה עליו נזקין ובעל חוב וכתובת אשה והיה לו עידית ובינונית וזיבורית ומכרן לאחד או לשלשה כאחד : כולן נכנסו תחת הבעלים. הלקוחות נכנסו תחת הבעלים והלוקח עידית יפרע לנזקין והלוקח בינונית יפרע לבעל חוב והלוקח זיבורית יפרע לכתובת אשה : מן האחרון. אפי' שקלו קמאי עידית ובינונית דוחין (ג) הניזק (לכתובת אשה) וב"ח אצל זיבורית דאמרי להן הנחנו לכם מקום לגבות הימנו דתנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן זיבורית וכי זבינתרתי קמאי אכתי אשתייר זיבורית בת חורין ואע"ג דהדר (ד) זבנא בתר בתרא אזלי : אין לו. שאין באותו קרקע ספוק שלשתן גובה המותר משלפניו: דאיכא למימר חד מינייהו קדים. שלקח בבוקר ואלו שנים בערב ומצי למיטען הנחתי לך מקום לגבות הימנו : אמרת כולן נכנסו תחת הבעלים. הואיל ואין בשטר המכר ניכר איזה נכתב ראשון : אלא בזה אחר זה. בשלשה ימים :

לשון ריא"ז

א מי שיש עליו לפרוע ניזקין ובע"ח וכתובת אשה הניזקין גובין מעידית קרקעותיו כענין שביארנו ובע"ח גובה מן הבינונית אם אין לו מטלטלין וכתובת אשה גובה מזיבורית קרקעותיו אע"פ שהיו לבעלה כמה מטלטלין ואם רצה הניזק לגבות מן הבינונית וזיבורית או בע"ח לגבות מן הזיבורית כגון שהיתה סמוכה לקרקעותיו הרשות בידו כמבואר בקונט' הראיות בראיה ד'. אע"פ שהיו קרקעותיו של זה מעולות ביותר עד שהיתה חשובה זיבורית שלו כעידית של שאר בני אדם הרי הוא דינה כזיבורית ואינו יכול לפרוע בה בע"ח וכ"ש הנזקין שאין שמין בקרקעות של רוב העולם אלא בקרקעות שלו שמין בעידית ובינונית וזיבורית. נישומה העידית ואבדה ממנו אין הנזקין גובין אלא מן הבינונית שלו ואע"פ שיש לו מעולה ממנו הואיל ואבדה העידית שלו אבד דין נזקין וגובין מבינונית כבע"ח כמו שמפורש בפ' הנזקין וכך הוא שיטת המורה : לשון ריא"ז ב מכרן לג' בני אדם כא' כולן נכנסו תחת הבעלים שהנזקין גובין מהן מן העידית ובע"ח מן הבינונית וכתובת אשה מן הזיבורית בד"א שהניזקין גובין מן הלקוחות כשעמד בדין המזיק עם הניזק ואח"כ מכר להלקוחות שהרי הוא כאילו יש לו שטר על נזקיו אבל אם מכר המזיק ללוקח עד שלא עמד בדין אין הניזק יכול לטרוף מן הלקוחות לפי שהוא דומה למלוה על פה ומלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות כמו שמבואר בסוף פ' גט פשוט ובפ' שנים אוחזין בהל' מלוה ... ב מדברי רבינו נראה דאפי' המוכר קיים כולן גובין כדינייהו אם לקח עידית באחרונה ואין גובין בע"ח וכתובת אשה מן העידית אע"פ שהוא באחרונה מפני דעביד רבנן דאין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין הוא לטובת הלוקח והרי הלוקח אומר להן אי אפשי בתקנה זו אלא כל א' מהם יגבה מן הראוי לו : ואם לקח זיבורית באחרונה כולן גובין מן הזי... אומר לטרוף כשיבא לגבות מן השדה שלקח תחלה הרי הנחתי לך מקום לגבות ממנו וכן הוא דעת מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה וסמ"ג עשין צ"ד דאין חילוק בין אם המוכר קיים כשבאין לטרוף מן הלוקח בין אם ה... ענין אם לקח עידית באחרונה אינו נכנס תחת הבעלים ואם לקח זיבורית באחרונה יהיב לכולהו מן הזיבורית. וכתב שם מגיד משנה דדעת ר"ח והרשב"א הוא כדעת מיי'. והרא"ש שם וטור ח"מ סי' קי"ט כתבו ד... שהמוכר מת דלא מצי תו לוקח לגזום לטורף ולומר אי שקלת כדבעינא שקיל ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למוכר דאע"פ דמהדר ליתמי אין דין הטורף על היתומים משום דסוי האי קרקע שמחזיר להן הלוקח כקרקע ... מיתת אביהן שאין היתומים פורעים ממנו חובת אביהם אז בכה"ג ודאי אם לקח עידית באחרונה איהו נכנס תחת הבעלים כמו שכתבתי ואם לקח זיבורית באחרונה כולהו גובין מן הזיבורית כמו שכתבנו : אבל אם המ... קיים כשבא הטורף לטרוף מן הלוקח אז כולם גובין מן הלוקח מן הזיבורית אפי' לקח עידית באחרונה משום דמצי אומר הלוקח לטורף אי שקליתו זיבורית מגאי שקילי ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית או קרקע זיבורית למאריה ונמצא ... המוכר דשיעבודייהו עליה קרקע שהיא בת חורין תגבו ממנה על כרחכם דאין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ולא מצי אמרי לכי תהדר דהא כל מה שהאדם יכול לעשות רואין אנו כאילו כבר עשוי כ... למוכר הקרקע זיבורית או מטלטלין או השטר בכתיבה ומסירה או כל מאי דבעי איהו עד שיהיה למוכר כדי פריעת כל הטורפים מהלוקח ואפי' לא טען הלוקח האי טענה אנן טענינן ליה ומחשבינן כאילו כבר עשה ... בזה ואינו מגבה לכולם אלא זיבורית כך כתבו הרא"ש והטור בנו ח"מ סי' קי"ט. ואינהו אזלי לשיטתייהו דסבירא להו דלוקח מצי לגזום לבע"ח ולומר אי שקלת זיבורית שקיל ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למ... שגם איהו אפן לתת לו זיבורית לא מצי בע"ח למימר ללוקח לכי תהדר ואע"פ שמספיקע כמו שאינו חפץ לתת לו כדינו לפחות בבינונית. וכן מצי לוקח לומר לניזקין אי שקלת זיבורית מיני שקיל ואי לא מהדרנא שטר... למאריה ולא מצי נזקין לומר לכי תהדר אע"ג דהשתא נמי לוקח חפץ לתת לו זיבורית ואע"פ [שמספקיע] כמו מן העידית אצל הזיבורית. וכמ"ש הרא"ש שם באורך : מיהו התוס' ורש"י לא סבירא להו הכי כמו להדיא ...

... ליה עידית דינו בעידית אלא רבנן הוא דתקנו בבינונית משום [כדי שלא יראה אדם וכו'] ויאמר דא... והלכך היכא דלית ליה עידית הוי האי בינונית עידית ואית ביה חששא דאקפון ואלונו ולא גבי אלא מ... ברייתא דב"ח בבינונית ס"ל דעולא דמה"ת בזיבורית וכו' ולית לן חששא דאקפון ואלונו אלא משום ... תקנו בבינונית הלכך השתא דלית ליה אלא בינונית וזיבורית גבי מבינונית כדי שלא תנעול דלת ואולי שכ... האלפסי שהרי לא פירש להדיא דהיכא דאית ליה עידית ובינונית וזיבורית דבע"ח בזיבורית כמו שפירש"... בתר קרא אזיל ואפי' הוי ליה נמי כנ"ל: (ג) לניזק ולבע"ח אצל כו' כנ"ל ותי' לכתובת אשה נמחק: (ד) נ"... (ה) נ"ל מתניתא: (ו) היה מוליא לא היה מוליא כנ"ל : (ז) נ"ל הכי מוקי : (ח) נ"ב לשון הגמ' אלא ... אחר [זה] ומ"ש ג' דכל חד וחד א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו האי נמי אכל חד וחד לימא ליה ...

חדושי אנשי שם ד"ת (א) נוסחת כ"י תניא אחריתי בינונית וזיבורית נזקין בבינונית ובע"ח וכתובת אשה בזיבורית דשוין אהדדי אמר רבינא בדעולא קא מיפלגי דאמר עולא וכו' מר אית ליה תקנתא דעולא ומר לית ליה תקנתא דעולא כ"י של כ"י ופי' הרמ"ה ז"ל דמר בבינונית לית ליה דעולא כמ"ש בכ"י והרי"ף פי' איפכא : (ב) אלא בתר קרא אזיל וכפירש"י ע"ש וזו היא סברת הרי"ף ור"ל לית ליה תקנתא דעולא ודו"ק : מהר"ן שפירא (ג) והרי"ף שלא פי' כן היינו משום דהוא סובר כמו התוס' בשמעתין שפירשו אידך שינויא דגמ' בדלא היה לו עידית וממילא נמי תירוצא דרבינא בדעולא פליגי איירי ... זה ולכך מוכרחים לומר איפכא וכמבואר בעמוד . והא דאותו מ"ד דלית ליה דעולא הוא הדבר ב... בינונית וזיבורית משום דאי אית ליה נמי עידית היה הבע"ח גובה בינונית . אבל כי לית ליה ... וזיבורית אינו גובה אלא זיבורית כדאמרי' בהנזקין כדי שלא יראה שדה נאה ודירה נאה לחבירו וי... ואלונו כדי שאגבה בחובי אבל בדאית ליה עידית לא שייך טעם זה וכן מבואר בתוס' :

לגבות כי היכי דתיזלו כולכו בתר זיבורית: שלקח עידית באחרונה. דניחא דלשקול כולהו כדינייהו ולא ליזלו בתר בתרא: וליגבו כולהו מעידית. שהרי נשארה בת חורין אחר שלקחו שני לקוחות והוטלו שעבוד החובות עליה: ואי לא מהדרנא וכו'. כי היכי דתהדרו ותגבו מיניה דהשתא הוי בת חורין ואין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש בני חורין ואפילו הם זיבורית: אי הכי. דמשום האי טעמא הוא: בנזקין נמי נימא הכי. אי בעי (וכו') למישקלי בינונית שקילו ואי לא מהדרנא לשטרא דזיבורית למריה כי היכי דתהדר למגבי מינה ותשקול זיבורית בעל כרחיך ואמאי יהיב ליה עידית אלא מדלא טעין ליה הכי ע"כ בדיתמי עסקינן כגון שמת המוכר ואם היה מחזיר שטר הזיבורית ליתומים לא אזלי הכי בתרייהו דיתמי (ד) לאו בני פרעון חוב אביהם נינהו היכא דלא שבק להון אבוהון והכא כקנו איהו נכסים מעלמא דמי ובכה"ג חיובא עליה דלוקח רמיא ולא מצי למדחי להו והא דפריך מנזקין ולא מבע"ח משום דבעי למיתב ליה בינונית לניזק משום האי טעמא דאי לא ירצה לא יקבל אלא זיבורית אבל לבע"ח מאי לימא ליה אי שקלת זיבורית שקול ואי לא מהדרנא זיבורית למריה ותשקול מינה מצי למימר ליה הבעל חוב לכשתחזירנה דהא השתא נמי זיבורית בעי' למפרע לי אבל האשה לא מצית למימר נמי מהאי טעמא לכשתחזיר דכיון שאינו בא לגרוע כחה כמוחזר דמי כך העלו המפרשים ז"ל אע"פ שלא היה נראה כן מדברי רש"י (ה) בסוף כתובות (דף קט:) גבי ד' מצרנין שצריך ליקח לו דרך: הלכך ליכא למימר הכי. לשון קושיה הוא: אלא. להכי לא גבו מעידית שהיא אחרונה משום דאמר להו טעמא מאי אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים וכו' משום תקנה דלוקח אנא הך תקנתא לא ניחא לי שקולו כדינייכו: דאמר רבא. במסכת כתובות (דף פג.) מאי כגון זו על הי מילתא אמר רבא: איני ניזונית. דקי"ל [שם דף מז:] תקנו מעשה ידיה תחת מזונות משום תקנתא דידה דילמא לא ספקי לה מזונות במעשה ידיה וכיון דאין זו תקנה לאחר אלא בעבורה ולצרכה לבד מצי' למימר אי אפשי אבל היכא דהויא תקנתא נמי לחבירו לא מצי חד מינייהו למעקרא בלא דעת חבירו וכדאמרינן בסמוך ולפיכך אמר רבא כגון זו: פשיטא מכר וכו'. אריפא דהך ברייתא דלעיל קאי דקתני מכר כלן לאחד בזו אחר זו ומכר

רש"י

שלקח עידית באחרונה. דניחא ליה למיתב להו כדינייהו ולא ליזלו בתר בתרא: ליגבו מעידית. דהא נשארת בת חורין והוטל שיעבודם עליה: בניזקין נמי נימא הכי. אי שקלת מבינונית שקול ואי לא (א) מהדרינן שטרא דזיבורית למריה ותשקול זיבורית בעל כרחך ואמאי שקל בעידית (ב): ביתמי עסקינן. כגון שמת הלוה המוכר ולא הניח קרקע כ"א מטלטלין ומטלטלין דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב ואע"ג שמחזיר להן קרקע הוי כיתמי שקנו קרקע אחר מיתת אביהם ולכך פריך מנזקין ולא פריך מבע"ח דמאי נימא ליה אי שקלת זיבורית שקול ואי לא (ג) מהדרינן שטרא דזיבורית למריה ותשקול מיניה מצי א"ל האי לכשתחזיר דהא השתא נמי זיבורית תרצה ליתן לי: טעמא מאי אמור רבנן. אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין משום תקנת הלוקח: איני ניזונית. למשום תקנה דידה דדילמא לא ספקי [א] תקנו מזונות תחת מעשה ידיה: פשיטא. בניזונות אם מכר לוקח

הנחתי לך מקום לגבות הימנו הבא במאי עסקינן כגון שלקח עידית באחרונה אי הכי ליתו כולהו לגבות מן העידית משום דאמר להו אי שתקיתו ושקליתו כדינייכו שקולו ואי לא מהדרנא (א) שטרא דזיבורית למריה ושקליתו מזיבורית אי הכי *בנזקין (ב) נמי נימא הכי אלא ביתמי עסקינן דלאו בני פרעון נינהו הלכך ליכא למימר הכי) ואסיקנא מכרן לאחד אפילו בזה אחר זה ואי לקח זיבורית באחרונה מצי למימר לכל חד וחד מינייהו הנחתי לך מקום לגבות ממנו דלא אמרינן בכי הא מילתא כולן נכנסו תחת הבעלים אלא הבא במאי עסקינן כגון שלקח עידית באחרונה והיינו טעמא א דלא אתו כולהו [גבו] מעידית משום דאמר להו לוקח טעמא מאי אמור רבנן הנחתי לך מקום לגבות ממנו משום תקנתא דידי אנא לא ניחא לי בהאי תקנתא כדרבא דאמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו מאי כגון זו כדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה פשיטא מכר לוקח זיבורית

דף ח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל מהדרנא: (ב) אלא מדלא טעין הכי בעל כרחך ביתמי עסקינן כו' כצ"ל: (ג) נ"ל מהדרינא: (ד) נ"ל דלאו: (ה) נ"ב תימה שהרי רש"י פי' להדיא בסוף כתובות אי שתקת שתקת ואזיל גבך כו' וכן פי' בפ' החולץ ליבמתו סוף דף ל"ז וכן בפ"ק דב"ק ולכי אומר לי דצריך להגיה ר"י במקום רש"י דלשם בתוס' משמע שהקשה ר"י על פירש"י ע"ש:

הגהות חו"י

(א) נ"ב בקנין חדש: (ב) מש"כ ב"ח מצי למימר לכי תהדר שהרי לא הפסיד בחזרה. רש"י. ואשה מצית למימר לכי תהדר ליטול יותר מהראוי לה. תוס':

הגהות מא"י

[א] נ"ב מזונות במעשה ידיה:

שלטי הגבורים

להדיא דכי רוצה הלוקח להפקיע כח דבע"ח ולדחותו אגל זיבורית מצי א"ל בע"ח ללוקח לכי תהדר כיון דהשתא נמי זיבורית רוצה הלוקח להגבות לו דאין זה גיזום אלא מה שמגזם לניזקין אי שקלת בינונית שקיל ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למוכר ואז תקח ממנו זיבורית דבכה"ג ודאי לא יאמרו הניזקין לכי תהדר משום שאם יחזירנו יהיה להם פסידא טובא דאיהו רוצה לתת להן מן הבינונית ואם יחזור השטר מזיבורית למוכר יגבה להם זיבורית. וא"כ נמצא דפליגי ג"כ בהא דלתוס' ורש"י לא חשבינן ליה כאילו החזיר השטר של זיבורית למוכרו לעולם כמ"ש הרא"ש דעד שלא יחזירנו בנזקין ובבעל חוב אינו מוחזר ואנ"ל דלא טענינן ליה ללוקח האי גיזום. וכ"כ הגהות הרא"ש בשם מהרי"ח ומרדכי שם דאם המוכר קיים ולקח הלוקח עידית באחרונה אין גובין נזקין ובע"ח אלא מבינונית משום דא"ל לניזקין אי שקליתו בינונית שקילו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למוכר ותשקול זיבורית וכן אומר לבע"ח אי שקלת בינונית כדינך שקיל ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למוכר ותשקול זיבורית מיניה הלכך גובין שניהן מן הבינונית ואין יכול לדחותם אגל זיבורית מהאי טעמא שיאמר להם אי שקליתו זיבורית שקילו ואי לא אחזור שטרא דזיבורית למאריה דכיון דלא גזים דהא איהו נמי רוצה להגבותם זיבורית

יאמרו לו לכי תהדר אבל כתובת אשה אין גובה אלא מן הזיבורית כדינה דקודם שיתן לה יותר מדינה ודאי יחזיר שטרא דזיבורית למאריה וחשיב כאילו החזיר. ונראה דבכה"ג אם לקח בינונית באחרונה דניזקין ובע"ח שקלי מבינונית אפי' בלאו טעמא דאי שקלתו בינונית שקלתו ואי לא כו' ומשום דמצי אמר כיון שהבינונית הויא אחרונה שלקחתי היתה בת חורין בשעת שקניתי העידית והזיבורית וממנה ראוי לכם לגבות בתקנתא דרבנן דאין גובין מנכסים משועבדים במקום בני חורין. ולאשה מגבה לה מזיבורית משום שאומרים לה אי שקלת זיבורית שקלי ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למאריה ובודאי דקודם שיתן לה יותר מדינה שיחזרנו והשוב כאילו הוא מוחזר. והטור ח"מ סי' קי"ע הזכיר דין זה וכתב דאם לקח בינונית באחרונה מגבה לנזקין ולבע"ח מן הבינונית ולכתובת אשה מן הזיבורית. ודבריו לפי סברתו אין בידי להולמם כאשר כתבתי בהל' הפסוטים גם מ"מ פי"ט מהל' מלוה ולוה הזכיר דין זה ולא פירשו. ובעל העיטור כתב כדברי הרא"ש לפי מה שהזכיר המ"מ דבריו. גם כתב הטור ח"מ סי' קי"ע דאם הלוקח קנה כל קרקעות ראובן כאחת בבת אחת דהוי דינו כמו שלקח עידית באחרונה דמצי למגבי לכולהו מן הזיבורית מטעם דאי שתקיתו ואי לא וכו' ואע"פ שלפי הגמ' משמע דלוקח שקנאם כאחת הוי דינא כג' בני אדם שלקחו כא' דכולם נכנסו תחת הבעלים דמגבין לכל א' כדינו מ"מ ס"ל דחילוק בין קנאם אדם א' בבת אחת מדין קנאום ג' בני אדם בבת אחת דכשלא קנאם אלא אדם א' יכול שפיר למימר לנזקין ובע"ח ולאשה אי שקליתו זיבורית שקילו ואי לא מהדרנא זיבורית או שטרא דזיבורית למאריה ושקליתו זיבורית על כרחייכו הלכך מהאי טעמא מגבי להו זיבורית דחשיב כמו מוחזר אבל ג' בני אדם שקנו בבת אחת לא מצו אמרי לנזקין ובע"ח ולאשה אי שקליתו זיבורית שקילו ואי לא וכו' כיון דהקרקעות הם ביד ג' בני אדם וכן נראה מדברי התוס' שם דאדם א' שלקחן כולם כא' מצי למימר להו אי שתקיתו שתקיתו ושקלו זיבורית או בינונית לפי סברתם דתוס' שזכרנו ואי לא וכו'. מיהו לדברי רבינו ומיי' וסמ"ג שזכרנו דס"ל דלא אמר אי שתקיתו שתקיתו וכו'. ודאי דדין לוקח א' שקנה כולם כאחת דינו כג' בני אדם שקנו כולם כאחד דבזה ובזה נכנס הלוקח תחת הבעלים ואע"פ שלא הזכירו דין לוקח א' שלקח כולם בבת אחת היינו משום דק"ו הוא כדמשמע בגמ' דהשתא מכרן לג' בני אדם כאחת דאיכא למימר חד מינייהו קדים אמרת כולן נכנסו תחת הבעלים מכרן לאדם א' בבת אחת דאיכא למימר שהיה הכל ברגע א' מיבעיא הלכך לא הזכירו רק מכרן לג' בני אדם כאחת אבל לעולם דכך שוה אילו מכרן לאדם א' כאחד לדידהו דס"ל דלא אמר אי שתקיתו שתקיתו וכו'. ומיהו נראה דגם להרא"ש וסיעתו דוקא אם המוכר קיים דמצי א"ל אי שתקיתו ואי לא מהדרנא זיבורית למוכר הוא דאיכא למימר דאם לקחן אדם א' בבת אחת מצי מגבי להו מזיבורית אבל אם מת המוכר דלא מצי הלוקח לומר אי שתקיתו שתקיתו וכו' כמו שכתבנו דקרקע שקנו יתומים אינו גובה ממנו הבע"ח אז ודאי דאם קנאן הלוקח בבת אחת דנכנס תחת הבעלים כאילו קנאום ג' בני אדם בבת אחת ודע כי מה שהביא להרא"ש לגזור כאן דאף לבע"ח מגבה מן הזיבורית כשלקח עידית באחרונה ולא מצי למימר לכי תהדר הוא מה שראה בדברי התוס' פ' בתרא דכתובות גבי מי שאבד לו דרך וכו' וצ"ע למיי' וסיעתו מפני מה הכא גבי נזקין ובע"ח וכתובת אשה לא סברי להו טענה דאי שתקת שתקת וכו' וגבי מי שאבד דרך שדהו דאיתא פ' בתרא דכתובות סברי להו טענת דאי שתקת שתקת וכו' וכן הזכירה מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען. ומאי הטעם דגבי נזקין ובע"ח וכתובת אשה כשטוען הלוקח אי שתקיתו ותשקלו מזיבורית שקילו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למאריה אתי לגרועי דינייהו מהני ממה שהיו דיניהן כשהיו ביד המוכר כי כשהיו כל הקרקעות ביד המוכר היו הנזקין גובין עידית ובע"ח בינונית וזה שלקחן מידו אתי לגרועינהו מדינייהו קמא הלכך בשביל טענה זו אינו מגבה להן זיבורית. אבל התם גבי אבד דרך שדהו לא אתי לגרועי אותו מדינו הראשון בטענה זו שפי משהיו הקרקעות ביד המוכר דגם כשהיו הקרקעות ביד המוכר לא היה יכול להיות לו דרך בשדהו שכל א' היה דוחהו אגל חבירו והלכך כיון דבטענה זו אי שתקת שתקת אינו גורע דינו ממה שהיו אלו השדות ביד הבעלים שמעינן ליה דבין הכא ובין הכא לעולם אין לו דרך ואע"פ שאילו היה שאר זיבורית ביד המוכר היו נזקין ובע"ח וכתובת אשה גובין ממנו מ"מ לא דמי להסיא דאבד דרך שדהו דהתם הוא מחזיר כל הקרקעות לבעלים ואעפ"כ הוי דינו שאין לו דרך אבל הכא אין הקונה הפך להחזיר כל השדות לבעלים אלא א' מהם ובזה הוא גורע דינייהו קמא דאילו היה מחזיר כל הקרקעות ביד הבעלים היו גובים כל אחד כדינייהו הלכך אין שומעין לו בטענה זו לגרוע מדינייהו קמא: א הא דלא הזכיר הרב בדבריו דאיירי בדיתמי השיגו הראב"ד ז"ל וכתב דשגגה היתה או שסמך על מה שמפורש בגמ' דע"כ בדיתמי איירי דאי לאו הכי אמר להו אי שתקיתו ושקליתו וכו' ואפי' ניזקין ובע"ח הוו שקלי מזיבורית והראב"ד ז"ל חילק בין יתומים ובין לקוחות דאפי' רבא מודה שטר שכתוב בו שבח גובה מעידית דיתמי וכן ניזקין מודה דאין גובה מלקוחות דחשו חכמים טפי לפסידא דלקוחות ע"כ. וכ"כ הר"ר יונה וכ"כ מ"מ שרבינו לא הזכיר חילוק זה. ול"נ גירסת ספרי הרב שהיה בידם לא היתה כמו גירסת הספרים שלנו כי בספרי הרב שלנו נראה דמוזכר שפיר חילוק זה:

המאור הגדול

הבא במאי עסקינן כגון שלקח עידית באחרונה. הרב אלפסי ז"ל לא פירשה כל הצורך ונראה לנו בגמ' דביתמי עסקינן אבל בלא יתמי נראה כי דין אחר הוא ניזקין ובע"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית משום טעמא דאמר להו אי שתקיתו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למאריה וכדאמרי' בגמ' אי הכי בניזקין נמי נימא הכי ונגבינהו בבינונית כך נראה מסוגיא דשמעתא אלא כיון שראינו לרב ז"ל שפסק במס' גיטין כרבא בשטר דכתוב בו שבח שגובה מן היתומים מן העידית והתם אוקמא רבא להא דתאני אברם חוזאה אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית ואפי' הניזקין כר' ישמעאל דאלמא לר"ע הניזקין לעולם דינו בעידית ואפי' מן היתומים וה"ה לנכסים משועבדים דכי הדדי נינהו בהאי דינא וקי"ל כר"ע הלכך ליתיה תוב להאי טעמא דא"ל אי שתקיתו שתקיתו וכו' ולעולם הניזקין דינן בעידית והאי דקתני הכא בזה אחר זה כולם גובין מן האחרון דמשמע אפי' מן הזיבורית י"ל ר' ישמעאל היא ולא ר"ע וכאוקימתיה דרבא התם במס' גיטין אבל לר"ע לעולם הניזקין דינן בעידית:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור הבא במאי עסקינן כגון שלקח עידית באחרונה רבינו ז"ל לא פירשה כל הצורך וכו' עד וה"ה לנכסים משועבדים: **אמר** הכותב לא מעוקליה ולא מדובשיה כי מה שהקשה הרב ר' זרחיה בעל המאור ז"ל בכאן יפה הקשה ומה שתירץ אינו שאין לנו להיה לומר בנכסים משועבדים שגובה מן העידית ואין ללמוד מנכסי יתומים דהתם לא תקינו רבנן אדינא דאורייתא בשביל יתומים אבל בשביל לקוחות תקנו כמו שאמרו דמלוה על פה גובה מן היורשין משום דשעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דעבוד רבנן תקנתא ועקרו דינא דאורייתא בשביל תקנתם של לקוחות הכא נמי לא שנא ואי סלקא דעתך תקינו רבנן אלקוחות כי אקשי בגמ' אי הכי בנזקין נמי נימא הכי ליפני ליה כדרבא ומאי גובין מן האחרון דתני סיפא מן העידית שלקח באחרונה את זו השיב עליו הראב"ד ז"ל וזאת תשובתו הרי רבינו הגדול רבינו יצחק בן אלפסי ז"ל חזר בו ופסק כרב נחמן וכן עיקר דרבא לאו מיפליג פליג אלא אתדע דקאמר אביי התם וראיה לדבר דכאביי קי"ל דאקשינן התם עליה דרבא ממתניתא דאברם חוזאה ואוקמא כר' ישמעאל דאמר בדמזיק שיימינן מפני תיקון העולם *) (כר"ע הלכך לר"י לעולם בדניזק שיימינן ולית ליה בהא מפני תיקון העולם וליתא דהא רבינא דהוא בתרא אוקמא למתני' דקתני הניזקין שמין להן בעידית מפני תיקון העולם) ואידחיה ליה פירוקיה דרבא בדאברם חוזאה והפסר נמי דרבא לדבריו דאביי קאמר למאי דאוקמא למתני' כר' ישמעאל מ"מ הלכתא כרב נחמן דרביה דרבא הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד דיחיד הוא ואין דבריו של יחיד במקום שנים ולפיכך חזר בו רבי' הגדול ז"ל והרי כתב רבי' ז"ל ברייתא זו דקתני כולן גובין מן האחרון דמשמע אפי' מן הזיבורית והנה לפי דברי בעל המאור ז"ל הא מני ר' ישמעאל היא והדרא תיובתין לדוכתא עוד אזקק לפי' השמועה כדי להראות שאין זה דעת רבינו הגדול ז"ל הוי יודע שזה שכתב בעל המאור ז"ל דבלא יתמי דין אחר הוא ניזקין ובע"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית אינו דמ"ש כתובת אשה שדינה בזיבורית משום דא"ל אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למאריה ושקלת מזיבורית השתא נמי שקולי בזיבורית מיגלי בע"ח נמי לימא ליה אי שתקת שתקת וכו' ולגבי בזיבורית ואי כדאמר ליה לכי מהדרת דהשתא נמי זיבורית בעית למפרע לי אשה נמי תימא הכי מעידית הוא דמגית לדחויה אבל אי בעית למיתן לי בינונית הב לי ואי לא זיל אהדר שטרא למריה דהשתא נמי זיבורית בעית למפרע לי אלא הכא עיקרא דשמעתא דכי היכי דמצי לאגבוהינהו אי מהדר שטרא ה"נ מגבה להו השתא הלכך לכולהו בזיבורית מסלק להו והא דאקשי' בגמ' אי הכי בניזקין נמי נימא הכי הכי פירושיה לא מיבעיא לבע"ח דמצי לסלוקי בזיבורית בכך טענה אלא אפי' לניזקין דדינייהו מדאורייתא בעידית מצי לסלקו בזיבורית כמו שהוא מסלק לאשה בזיבורית וכלשון זה כתב ר"ח ז"ל אי הכי בנזקין נמי נימא הכי וכ"ש לבע"ח דהא תנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין וכו' אי נמי האי דמקשה נזקין משום דבנזקין איירינן ליתו כולהו וליגבו מעידית בנזקין וקאמר רב אי שתקיתו דאי לאו מעידית ולפום הכי מקשי אי הכי נזקין נמי לידחי להו מעידית בהכי ולא נחית למידק למאי מדחי להו לניזקין ולא לבע"ח אלא במאי דעסיק מקשה ופשיטא ודאי דכולהו לזיבורית מידחו עכשיו למדת שאין לדחות הך אוקימתא דאוקמוה ביתמי מפני טענתו של בעל המאור ז"ל וכי עדיין אנו צריכין להעמידה ביתמי משום בע"ח דשקיל בבינונית ובלא יתמי דין אחר הוא ושקיל בזיבורית כי היכי דשקלה אשה בכתובתה ולפיכך אין לנו טענה על דברי רבינו הגדול ז"ל בכאן אלא שאני אומר דהא דקא אמרי' בגמ' משום דא"ל אי שתקיתו שתקיתו לאו דפסקינן אנן הכי אלא ה"ק כולן נכנסו תחת הבעלים שיכולין לקוחות להגבותן כדיניהן ואי בעי נמי בעלי חובות ונזקין למימר ליה לכי מהדרת מהדרת מצי למימר הכי שאין זה מן הדין אלא שיכול להפסידן שלהן ואנן כי אתו לקמן מגבינן להו לנזקין מעידית כדינייהו ולבע"ח בבינונית כדיניה דאי לא תימא הכי האי מאן דזבין עידית לחודה מחבריה והיו על המוכר ניזקין ובע"ח וכתובת אשה לאו מי אמרי' להו גבו מעידית ואע"פ שיכול לומר להם אי שתקיתו שתקיתו ואי לא יהבינא זיבורית דידי במתנה ללוה ואזליתו ושקליתו מיניה ה"נ ל"ש דהא במתנה גמורה צריך ליתנה לו לוקח ללוה שהרי בחזרת השטר לא בטלה מכירתו ולא חזרה נמי כדאיתא בבתרא בפ' גט פשוט ובשמעתין נמי רמיזא דאי בטלה **)(מתנתו) אפי' יתמי נמי בני פרעון נינהו דלאו נכסי דקנו יתמי נינהו אלא ודאי הך טענה דאי שתקיתו אי טעין טעין ואי לא לא דיינינן אנן הכי ומה שהוצרכו בגמ' להעמידה ביתומים לרווחא דמילתא הוא לומר דאפי' טעין לא מתהני ליה מידי כיון דהאי דינא בודאי טעין הוא לא הוצרך רבינו הגדול ז"ל לכתבה שהכל הולך אחר טענתו ואחר רצונו של ניזקין ובעלי חובות שאינו מן הדין אלא מחמת טענתן של אלו ואלו ואי לא טעין אי נמי טעין ואמרי ליה הנך לכי מהדרת ולא אהדר דינא הכין הוא כדכתב רבינו הגדול ז"ל ואין להשיגו בזה כי עיקר הדין כתב אלא שאחז דרך קצרה כמנהגו ויש לו בזה ראיה מהא דאמר רבא רצה מזה גובה רצה מזה גובה ואוקימנא דזבן זיבורית ושבק זיבורית ובינונית ואם אתה אומר טענה דאי שתקיתו דינא הוא היאך גובה מלוקח שני בינונית והלא הראשון היה יכול לומר לו אי שתקת ולא גבית זיבורית כמו שהוכחנו למעלה וכיון שמן הראשון אינו גובה אלא מן הזיבורית אף מן השני אינו גובה דמה מכר לו הראשון לשני כל זכות שתבא לידו אלא ש"מ דטענה דאי שתקיתו לאו דינא הוא וכי טעין ושתיק אידך הוא דמהני ליה ואי לא לא ולפיכך רצה גובה מבני שאין לבני טענה זו והאומר דמימרא דרבא ביתמי מפריז על מדותיו ואין שומעין לו שא"כ לא הוה שתקה גמ' מלפרשה והרי במס' ב"מ ובמס' כתובות לא הזכירו יתומים כלל ובאמת שזו ראיה גמורה למי שלא יתעקש לפי מה שכתבנו ואין זה דומה למה שאמרו במס' כתובות גבי מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו וכו' דאמרי' התם אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו דלאו אנן דייניכן הכי אע"ג דלא טעין זו אינה דומה לזו משום דהתם ה"ק ליה אתינא מכח ד' דלא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו הלכך כדינייהו נמי דיינינא ליה דמה מכרו לזה כל זכות ומהדרנא שטרי להו דוקא אלא מראה מקום הוא לו שאם יבאו בעלים הראשונים ומשתעי דינא בהדיה לא גבי מינייהו כלום השתא נמי דינא דידהו אית ליה ללוקח זה דמה מכרו לו כל זכות שיבא לידם כדאמר רבא בשמעתין בהדיא משא"כ בזו. כללו של דבר דינא דאי שתקיתו שתקיתו בכאן לאו דינא הוא אלא אי פקח הוא יכול למימר להו הכי אי בעו איניהו למימר ליה לכי מהדרת שקלינן מיניה ולא הדר שקלי נזקין מעידית ובע"ח מבינונית כדינייהו ואי אתו לקמן כדינייהו מגבינא ליה לכולהו וכדכתב רבינו הגדול ז"ל ומצינן כתוב בשם ר"ח כלשון הזה הסיא דדחיא לטעמא קמא דאי שתקיתו לאו לימרא דאי איתיה למוכר וקא מדחי להו לוקח באי שתקיתו דמסלקין ליה לנזקין מעידית ולבע"ח מבינונית בהא דהיתה קליסתא אלא דחוי קא מדחינן מלהוי טעמא דתנא דהכי ע"כ. ואף לרבינו האי גאון ז"ל דאיתא בספר המקח בשער כ"ז שכתב כולן נכנסו תחת הבעלים וטעמא כדמסקנא ולא פירש דביתמי עסקינן אלמא בלא יתמי נמי הוי דינא הכי:

*) כד"ס הגי' וליתא דהא רבינא דהוא בתרא אוקמא למתני' דקתני הניזקין שמין להן בעידית מפני תיקון העולם כר"ע הלכך לר"י לעולם בדניזק שיימינן ולית ליה בהא מפני תיקון העולם **) נ"ל מכירתו

ומכר עידית באחרונה ומת ולא הניח נכסים בני חורין שלוקח נכנס תחת הבעלים וקמ"ל השתא דאם מכר הלוקח מנכסים הללו בינונית וזיבורית לאחר ושייר עידית לפניו שכלן יגבו מעידית דהא אחרונה היא ושעבודייהו עלה רמיא ולא מצי למימר תגבו מבינונית ומטעמא דאי אפשי בתקנת חכמים כדלעיל דהא מכרה ולחבירו ניחא ליה בתקנת חכמים ואיך יאמר הוא אי אפשי: אלא מכר עידית כו' הוא דמיבעי לן מאי. מי מצי אמר ליה לוקח ראשון לבע"ח הנחתי לך מקום לגבות ממנו והיינו עידית שהיתה אחרונה ברשות מוכר ודיקך בה ז"ל שקלה וכתקנתא דרבנן נר מצוה · ואע"ג דאית ליה פסידא ללוקח שני דזבין מיניה: סבר אביי וכו'. מטעמא דאמרן: כל זכות וכו'. וכי היכי דכי הוויין כולהו גבי לוקח ראשון מצי דחי ליה לבע"ח מעידית מטעמא דלעיל דלא ניחא לי בהאי תקנתא לוקח שני נמי דחי ליה מינה דאיהו במקום לוקח ראשון קאי: כל שדותיו לשמעון. (ה) בבת אחת: רצה מזה גובה וכו'. וכדמסיק כגון דלא אשתייר גבי שמעון בינונית אלא עידית וזיבורית ולפיכך רצה מלוי גובה שיש בידו שעבודו של מלוה דהיינו בינונית דלוי לא מצי למימר הנחתי לך מקום גבי שמעון לגבות ממנו כדלעיל דלא אמרי' הכי לעיל אלא גבי לוה גופיה דעיקר שעבוד' עליה רמיא ואע"ג דזבין הבינונית ולית ליה אלא עידית וזיבורית תקנו חכמים משום תקנתא דלקוחות דלא יגבה אלא מן הלוה ואפילו זיבורית אבל הכא שמעון גופיה נמי לוקח הוא ומיהו רצה גובה משמעון זיבורית טפי פורתא ולא מצי דחי ליה גבי לוי לבינונית אע"ג דשעבודיה הוא משום דאפי' היו כל הקרקעות ביד שמעון אם אמר לו בע"ח הב לי זיבורית טפי פורתא הדין עמו כרב אחא בר יעקב (ו) דאיפסיקא הלכתא כותיה הלכך רצה מזה גובה רצה מזה גובה: ולא אמרן. דגבי מלוי: אלא דזבן. לוי בינונית: להכי טרחי. ודקדקתי ונקט האי לישנא לומר דמסתמא חביבא ליה לב"ח בינונית טפי מזיבורית אבל לא מצי למימר ליה הנחתי לך מקום גבי שמעון דהיינו בינונית לגבות ממנו דהוי משמע

זיבורית ובינונית ושייר עידית לפניו אזלו כולהו גבו מעידית דאחרונה היא ובינונית [א] הא לית ליה דמצי למימר להו גבו מבינונית [ב] דלא ניחא לי בתקנתא דרבנן אלא מכר עידית ושייר בינונית וזיבורית לפניו מאי סבר אביי למימר אתו כולהו גבו מעידית אמר ליה רבא מה מכר [לו] ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וכיון דאילו איתא לעידית גבי דידיה מצי למימר להו גבו מבינונית דלא ניחא לי בתקנתא דרבנן לוקח שני נמי מצי למימר להו גבו מבינונית דכי זבין לי לוקח ארעא דא בכל זכות דאית ליה בגווה זבנה ניהלי וכן הלכה: אמר רבא ראובן א שמכר (א) כל שדותיו לשמעון והלך שמעון °ומכר שדה אחת ללוי ובא בע"ח דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה ולא אמרן אלא דזבן בינונית אבל זבן עידית וזיבורית [מצי] א"ל להכי טרחי וזבני ארעא דלא [חזיא] לך ואפי' זבן בינונית נמי לא אמרן אלא דלא שייר בינונית דכוותה גבי שמעון אבל שייר בינונית דכוותה גבי שמעון [מצי] אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו: אמר אביי ראובן (ב) שמכר *שדה לשמעון באחריות ובא בע"ח דראובן וקא טריף לה מיניה (ג) *(דינא הוא) ואזיל ראובן וקא משתעי דינא בהדיה לא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את דאמר ליה אי אפקת לה מיניה עלי דידי הדר ואיכא דאמרי אפי' שלא באחריות נמי דאמר ליה לא ניחא לי דתהוי לשמעון תרעומת עלי: ואמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות *ויצאו עליה עסיקין אם עד ב שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו מ"ט דאמר ליה חייתא דקיטרי סברת וקבילת מאימתי מחזיק בה מכי דייש אמצרי (ד) איכא דאמרי אפילו באחריות נמי דא"ל

רש"י

זיבורית (א) אותו לוקח שלקח עידית באחרונה ושייר עידית כו': מאי. מי אזלי כולהו בתר לוקח שני שהרי הוא לקח את שיעבודן ומלוקח ראשון לא גבו דאמר להו (ב) לא בעינא תקנתא דרבנן ועידית דהוי בת חורין בשעת לקוחות הראשונות שלהן היא: ראשון לשני. לוקח ראשון ללוקח שני (ג) בכל זכותיה דאית ליה ללוקח שני; א"ל לוקח שני. זיל לגבי לוקח ראשון וגבי בינונית: ומכר שדה אחת ללוי. ואותה שדה בינונית היא ולא שייר שמעון בינונית אלא הכי מפרש לקמן: רצה. מלוי. גובה אותו שדה דאמר ליה שקילת שעבודי והך לא דמיא לההוא דלעיל דאמר רבא מה מכר ראשון לשני כו' דלוקח שני דחו להו לגבי לוקח ראשון דהתם מצי למימר להו לאו דינייכו שקלי דאי הוה עידית גביה לוקח ראשון לא הוה יהיב לכו מיניה אבל האי דיניה דבעל חוב שקל דאי הוה אצל שמעון היה גובה: רצה. משמעון גובה מזיבורית דא"ל את בע"ח דידי את דשקלת כל נכסי ראובן: ולא אמרן. דגובה מלוי: אלא דזבן. לוי בינונית: ולהכי טרחי· דקדקתי: ומשתעי דינא בהדי. בע"ח לסלקו מאותו קרקע בדברים אם יש לראובן שום תביעה על בע"ח לומר פרעתיך דקי"ל במסכת שבועות אפילו נקט שטרא אי א"ל אישתבע לי דלא פרעתיך בעי אישתבועי: ולא מצי אמר ליה. בע"ח לראובן: לאו בעל דברים דידי את. שכבר יצאת מרשותך: עסיקין. עוררים האומרים שלנו היא: חייתא דקטרי. שק קשור מלא רוח: אפילו באחריות· אפילו קיבל אחריות די"ל הואיל וסופו לחזור עליו עכשיו נמי (ד) ישלנה אפילו הכי אינו יכול לחזור בה: דא"ל.

מוכר

דאפי' (ז) הוא חביב ליה זיבורית טפי פורתא לא יהיב ליה והא ליתא דבע"כ יהיב ליה זיבורית טפי פורתא וכדאמרן *הרא"ש ז"ל. הנחתי לך מקום וכו'. אע"ג דלא שייך למימר הכי אלא ללוה גופיה ולא ללוקח וכדאמרן דכי היכי דלוי לוקח שמעון נמי לוקח הוא מ"מ שמעינן דסברא היא דכיון דמאי גבי משמעון שלקח נכסי הלוה כמו מלוי שיגבה משמעון דאיהו קאי במקום בע"ח טפי לענין זה: וקא משתעי דינא בהדיה. דבע"ח לסלקו מאותו קרקע בדברים כגון שיש לראובן שום תביעה על בעל חובו לומר פרעתיך דקי"ל במסכת שבועות [דף מא.] דאע"ג דנקיט שטרא אי א"ל אשתבע לי דלא פרעתיך בעי אשתבועי ואע"ג דהבא ליפרע מנכסים משועבדין לא יפרע אלא בשבועה [גיטין דף מח:] אפשר דשמעון פטור ליה משבועה דהבא ליפרע וכו' ולפיכך צריך ראובן לאשתעויי דינא א"נ כגון שאמר שמעון אין לי לא עדים ולא ראיה ואחר זמן מצא עדים או ראיה שמעון אין יכול להביאם וראובן יכול להביאם א"נ שראובן יותר פקח משמעון לטעון ושמעון אינו כאן שימנהו אפטרופוס אבל אין לומר דכ"מ היכא שיש עדים שהם קרובים לשמעון ואינם קרובים לראובן דסוף סוף כיון שיש ריוח לשמעון שבאין להעמיד הקרקע בידו אפילו לראובן פסולין להעיד כדמוכח פ"ק דמכות (דף ז.) גבי אלעאי וטוביה קרובי דערבא הוו ופסלינהו ללוה ומלוה כיון דאי לית ליה ללוה בתר ערבא אזיל וליכא למימר נמי דנפקא מיניה לטענת מזויף דשמעון לא מצי למטען מזויף מספק וראובן יכול למטען בודאי דהא פשיטא דכל הבא ליפרע מנכסים משועבדים צריך עדי קיום דאי לאו הכי לא שבקת חיי לכל בריה וכן מוכח בהדיא פרק גט פשוט (דף קעד:) גבי ש"מ שאמר מנה בידי לפלוני וכו' אמר תנו קיימיה לשטריה וכו' כלומר (אלמא) דאי לא קיימי לשטריה לא גבי מיתמי אלמא דטענינן ליתמי מזויף. הרא"ש ז"ל: ולא מצי א"ל. בע"ח לראובן: לאו בעל דברים וכו'. שכבר יצא מרשותך ואנא שעבודי שקילנא: דאמר ליה. ראובן: אי מפקת וכו'. מה שתוציא משמעון יחזור עלי שהרי קבלתי עלי אחריות ואם תאמר אם יש נכסים לראובן לא מצי טריף ממשעבדי יש לומר דמיירי באפותיקי דכתב ראובן לבע"ח לא יהיה לך פרעון אלא מזו וא"ת ומה איכפת ליה לשמעון יפרע לבעל חוב וא"כ יקח מראובן שחייב באחריות יש לומר דשמעון לא מצי מסלק ליה בזוזי וראובן מצי לסלק ליה כדאיתא פרק קמא דב"מ (דף טו:) וא"ת אם הבעל חוב טוען אמת מה איכפת ליה לראובן אי טריף לה סוף סוף הא צריך לפורעו ומה לו ליתן זוזי לבעל חוב או לשמעון ויש לומר דראובן המוכר מפסיד בטריפה זו שאם שמעון הלוקח השביח הקרקע יותר ממה שהוציא בהוצאה הבע"ח יטרוף הכל אלא שיפרע דמי ההוצאה לבד וכן אם השביח הקרקע ממילא יטרוף הכל ולא יתן לו כלום וחייב המוכר לשלומי ליה ללוקח כל השבח דטריף מיניה בע"ח בלא דמים הלכך יפה הוא לו למוכר לאשתעויי דינא בהדיה דבעל חוב ומסלק ליה בזוזי שהלוה לו בלחוד: איכא דאמרי אפילו שלא באחריות. כגון שהתנה בשעת המכירה דלא תהוי עליה אחריות והכי קי"ל כלישנא בתרא: שלא באחריות. הך שלא באחריות לא מצי למימר דאתני הכא בהדיא שלא יתחייב באחריות דאם כן אפילו עד שלא החזיק בה אינו יכול לחזור בו דקי"ל כרב זביד דאמר אפילו נמצאת שדה שאינה שלו אינו חוזר עליו דאמר ליה להכי זביני לך שלא באחריות כדאיתא פרק חזקת הבתים (דף מד:) ומדלא נקט התם טעמא דחייתא דקיטרי כי הכא משמע (ח) בשלא החזיק בה לאחר שנמצאת שאינה שלו איירי אלא ודאי הך שלא באחריות דנקט אביי דלא כהלכתא הוא ממה נפשך אי דאתני ליתא מדרב זביד אי סתמא ליתא דהא קי"ל [ב"מ טו:] אחריות טעות סופר הוא: עסיקין. עוררין לומר שלנו הוא כמו (בראשית כו) כי התעשקו עמו: עד שלא החזיק בה. על כרחך מיירי דקנייה בקנין גמור באחד מדרכי הקנייה דאי לאו הכי אפילו לא יצאו עליה עסיקין נמי יכול לחזור בו אלא הכא כבר קנייה ויצאו עליה עסיקין ואח"כ לא החזיק בה (ט) שיגלה דעתו דאפילו הכי הוא רוצה (י) בו ולפיכך יכול לחזור בו משום מקח טעות דקי"ל דכיון שיש בו מום במקח בטל המקח מעיקרו וחייב לחזור דמים והאי מקח טעות הוא כיון שצריך לטרוח וללכת לב"ד ולבטל ממלאכתו וכמו שכתב הרמ"ה ז"ל הלכך יכול לחזור בו דכיון שבא מכח מקח טעות ולא מכח חיוב אחריות לא מצי למימר ליה אחוי טירפך: משהחזיק בה. אחר שיצאו עליה עסיקין החזיק בה בדרך שמגלה דעתו שרוצה בו כדמפרש ואזיל דדייש אמצרי שתקן סביב השדה שהקיפה מחילה או שהשפילה אם היה לה מחילה להשוותו לשדה אחר שלו אז אין יכול לחזור בו משום דא"ל ידעת במומו וקבלת אותו כמי שלוקח חייתא דקיטרי שהוא שק קשור ואינו יודע מה שבתוכו אם מלא שיגים או כסף צרוף: איכא דאמרי אפילו באחריות. דלא מצי למימר ליה סברת וקבלת שהרי חייב להחזיר לו דמיו

מכל

...הבא לשום אותו עתה לא ישומנו כפי שמכרתיו לך כי נפחתו דמיו בשביל העוררים שיצאו עתה עליו. ור"ת פירש דהא דאמרי' עד שלא החזיק יכול לחזור בו מיירי שנתן לו המעות אבל הוא במקום דאין הכסף לבדו קונה בקרקע אם אין חזקה עמו והשתא קמ"ל דאם לא החזיק יכול לחזור בו ויכול ומותר קאמר כלומר אע"פ שנתן המעות ליכא מי שפרע בחזרתו דכל שלא חזר מחמת יוקרא וזולא אלא שחוזר מחמת חשש שמא יפסיד הכל ליכא משום

הגהות הב"ח

(א) ג"ב כו': (ב) תיבת לא נמחק: (ג) בלוקח שני...

הגהות מא"י

[א] נ"ב וזיבורית: [ב] נ"ב וזיבורית:

עין משפט

א מיי' פ"י מהלכות נחלות סמג עשין צ טור ח"מ סי' קעה וסי' רפט: ב מיי' פרק [ד] ופי"ב מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טוח"מ סי' תי: ג מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק טוח"מ סי' שפג תיח:

מכל מקום כיון שהחזיק בה לאחר שילאו עליה עסיקין דליכא טענת מקח טעות תו לא מצי אתי משום חיוב האחריות: דא"ל אחוי טירפך. דכתבו לך ב"ד דטרפי לה מינך כי היכי שתחזור עלי ואשלם לך אבל כל היכא דלא טרפי מינך לא אשלם לך מידי ואפילו מכרו אדעתא למיפרעיה לזמן כך והגיע הזמן אינו יכול הלוקח לעכב המעות משום דאמר לו מוכר מעשה שקנית נתחייבת לשלם ואני איני חייב לך כלום עד שיטרפוה ממך וכן כתב הרמ"ה ז"ל והלכתא כליכנא בתרא: ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהם. אע"ג דתניא פרק יש נוחלין נר מצוה (דף קכד׳) יצא עליהם שטר חוב בכור

רש"י

מוכר: אחוי לי טירפך. שכתבו לך ב"ד שבדין נטלוהו ואשלם לך: ובא בע"ח. של אביהם ונטל חלק האחד: בטלה מחלוקת. אותה החלוקה וחוזרין וחולקים בשוה חלק הנשאר: ויתר. איבד: ורביע במעות. כלומר או רביע במעות כמו אלך ועשה מאמר ונתן נס ובעל דאמרינן או או קתני: רביע. חלקו יחזור לו או בקרקע או במעות: (ג) אי. כיורשין דמו וחייב להחזיר מחצית חלקו או כלקוחות ואין חייב כלום לכך יפרע הרביע כי ממון מוטל בספק חולקין ל"א ורביע במעות ממש לבד רביע בקרקע מספקא ליה אם דמו כיורשין וחייב להחזיר לו המחצית. ולא יוכל לסלקו במעות אי כלקוחות באחריות הוו וחייב להחזיר חצי מזה שאיבד אבל יכול לסלקו במעות ולכך יחזיר לו רביע בקרקע כיורש ורביע במעות כמוכר באחריות וראשון שמעתי: **מתני'** שחבתי בשמירתו. כלומר שנתחייבתי לשומרו: הכשרתי את נזקו כלומר (ד) אני חייב כאילו הכשרתי וזמנתי את נזקו ל"א עלי להכשיר ולשלם מה שהזיק: הכשרתי מקלת נזקו. האי ודאי זימנתי הוא כלומר זימנתי מקלת נזקו אע"פ שלא זימנתי כולו צריך אני לשלם כאילו זימנתי כל ההיזק בגמרא מפרש היכי דמי וכל שאר מתניתין מפרש בגמ': **גמ'** האחרון חייב. בין מת בו השור בין הוזק בו וטעמא מפרש לקמן פרק שור שנגח מקראי: והאיכא מרבה בחבילות. שריבה בחבילות ומורה בהדלקת חברו וקרבו ע"י חבילות נגדישי אחרים שמן הדין

דא"ל א אחוי לי טרפך ואשלם לך יש שפירשו מכי דייש אמצרי כגון שהיתה אותה שדה שקנה סמוכה לשדה שלו והיה ביניהן מצר ועכשיו כשקנה אותה [השדה הסמוכה לשדהו] אם דש אותו המצר שביניהן [ומחה אותו עד שנתערבו שתי השדות ונעשו שתיהן] שדה אחת הרי כבר החזיק בה ואינו יכול לחזור בו (א) ואם עדיין המצר קיים ולא עירבו עם השדות יכול לחזור בו: איתמר (א) ג' אחים שחלקו ובא בעל חוב ונטל (ב) חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר ורב אסי אמר נוטל (ה) רביע בקרקע ורביע במעות [רב אסי מספקא ליה אי כרב או כשמואל וכיון דמספקא ליה קי"ל ממון המוטל בספק חולקין] וכבר איפסיקא הלכתא בהדיא בפרק האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך* כרב דאמרינן התם והלכתא בטלה מחלוקת °הלכך לגבי שני אחין שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל כספים ובא בעל חוב ונטל את הקרקע דינא הוא דאזיל האי ושקיל פלגא ב בכספים ולא מצי אידך למימר ליה להכי שקלי כספים דאי מיגנבי לא משתלימנא מינך ולהכי שקלת ארעא דאי מיטרפא לא משתלימת מינאי:

טותן פי שנים דמשמע להדיא שאינו רשאי לגבות חובו מאחד טפי מחבריה אלא כל אחד ואחד חייב לפרוע חלקו בחוב אביהם הכא מיירי שעשאום אביהם אפותיקי: בטלה מחלוקת. והדרי ופלגי השאר מרישא: (ה) יורשים הוו דכל חד מינייהו לא זכי ביה בחלקיה אלא מכח ירושה וכח ירושה לא הויא אלא היכא דמטי ליה לאחוי מאי דחזי ליה לפום ממונא דשבק אבוהון וכיון דבא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן אגלאי מילתא דמה שחלקו תחלה לאו חלוקה היא דכחלוקה בטעות הויא ובטלה וחוזרים לחלוק הנשאר כבראשונה והכי איפסיקא הלכתא כרב התם בב"ב פ' בית כור (דף קז׳) הלכך שני אחים שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל כספים ובא בע"ח ונטל את הקרקע דינא הוא דאזיל האי ונטיל פלגא בכספים ולא מצי אידך למימר ליה להכי שקילי כספים דאי מגנבי לא משתלמנא מינך ולהכי שקלת ארעא דאי מטרפא מינך לא משתלמת מינאי: **גרסי'** בגמרא (ו) עד שליש במצוה. פי' שאם היה חייב במצוה אחת כגון לולב וכיוצא בו ומצא שנים אחד הדור מחבירו אע"פ ששניהם כשרים חייב לקנות את ההדור אפילו בתוספת שליש על דמי הב' דתניא [שבת דף קלג:] זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לך ס"ת נאה לולב נאה ציצית נאה: שליש מלגאו. כגון שהקטן נמכר בששה יוסיף שני דינרין דהיינו שליש שבתוך הדמים ויקח ההדור: מלבר. שיוסיף

מתני' *כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו נכסים שאין בהן מעילה נכסים שהם של בני ברית נכסים המיוחדים (ג) חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ: **גמ'** *ת"ר הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו כיצד החופר בור תשעה ברה"ר ובא אחר והשלימו לעשרה האחרון חייב מתקיף לה רב ששת ותו ליכא והא איכא °מרבה ג בחבילות (ג) היכי דמי *אי דבלאו איהו

חצי הששה שהם שלשה ויקח בט' דהיינו שליש מלבר שהביא השליש מבחוץ: עד שליש משלו. כלומר צריך להוסיף שליש מיגיעו ודוחק את חייו כדי להדר את המצוה מכאן ואילך משליש ולמעלה אם זימן לו הקב"ה ממון שלא מיגיעו יוסיף ואם לאו חייו קודמים ודיו בתוספת שליש וכתב הרמ"ה ז"ל מסתברא דה"ה אם העשיר מיגיעו והרי הוא יכול להוסיף יתר על שליש ואין חייו נדחקין בכך כמי שזימן לו הקב"ה שלא מיגיעו דמי כענין שנא' (דברים ח) כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. רש"י ז"ל פי' משל הקב"ה שיפרע לו הקב"ה אפי' בעוה"ז: **מתני'** כל שפשעתי בשמירתו הראויה לו כדמתרגמינן (שמות כב) על כל דבר פשע פתגם דחוב והך פשיעה כגון שמסר לחרש שוטה וקטן שור קשור אלא שאינו קשור כראוי ובור מכוסה אלא שאינו מכוסה כראוי דכיון דדרכו דשור לאינתוקי ודרכו דבור לאינתורי וחרש שוטה וקטן לאו בני דעת נינהו שיהיו ראוים לשמור הלכך חייב אבל אם מסר לחרש שוטה וקטן גחלת והלך וליבה אותה ושרף קמתו של חבירו פטור משום דלא ברי היזקו דגחלת עוממית ואזלא ואי לאו מעשה חרש שליבה לאו דרכה כלל ללבות הלכך לא הוי תחלתו בפשיעה כלל ופטור אבל אם מסר להם שלהבת כיון דברי היזקו אע"ג דלא אזוקי ממילא אלא מחמת מעשה חרש חייב לדעת חזקיה דהלכתא כותיה לפי מה שפסק הרמ"ה ז"ל ויש אחרים מן המפרשים ז"ל שדעתם נוטה לפסוק כר' יוחנן דפטר אפי' במסר להם שלהבת [דף כב:] עד שמסר להם גוואזא סילתא ושרגא כדאיתא בפ' הכונס (דף נט:). שמעינן מדפטרינן באש דמסירתו לחרש שוטה וקטן שאע"פ שמוכנים לגרום היזק לאו פשיעותא הוא: הכשרתי את נזקו. הריני כאילו הכשרתי את נזקו וזמנתיו להזיק ואני חייב לשלם: הכשרתי במקלת וכו'. אם זמנתי מקלת הנזק נתחייבתי בתשלומי הנזק כאילו זמנתי כל נזקו ודוקא כשזמן מקלת האחרון של נזק שאין שיעור הנזק נגמר אלא בו כדאמרינן בגמ': שאין בהם מעילה. לאפוקי נכסי הקדש שאין אני חייב בנזקיו כדתנן לקמן [דף לז:] שור של ישראל שנגח שור של הקדש או איפכא פטור דשור רעהו אמר רחמנא ולא של הקדש: של בני ברית. אני חייב אם הזקתי בהם ואפי' כנעני שהזיק בהם חייב כדנפקא לן לקמן פ' שור שנגח (דף לח.) מדכתיב עמד וימודד ארץ ראה ויתר וכו' אבל שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור דלאו רעהו הוא ונכסים המיוחדים שיש להם בעלים [דף יג:] לאפוקי נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר וקדם אחר [כלומר ולא תפסו הניזק קודם ואפי' קדמו בעלים ראשונים וחזרו וזכו בו פטורים] וזכה בו דפטור דבעי' מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד בבעלים החייבין וליכא וכ"ש היכא דנגחי' תורא דהפקר לתורא דידן וקדם וזכה בו אחר או ב' שרודפים אחר שור אחד והוזק זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק דשניהם פטורין: חוץ מרשות המיוחדת למזיק. כלהו אבות נזיקין לא מחייבי אלא ברשות שאינה מיוחדת למזיק לאפוקי רשות המיוחדת למזיק דאי עייל ניזק התם שלא ברשות ואיתזק בממוניה של בעה"ב כגון שורו או בורו או אשו או אפילו בגופיה דבעה"ב פטור משום דא"ל ברשותי מאי בעית ומיהו אי אזקיה בעה"ב בכוונה חייב [דף מח.] דא"ל כי אית לך רשותא לאפוקא לאזוקן לית לך רשותא: ורשות הניזק והמזיק כשהזיק וכו'. שהיתה רשות מיוחדת לשניהם לפירות ולא לשוורים אלא לניזק (ב) לבד והכניס שם המזיק שורו שלא ברשות והזיק את הפירות בשן או ברגל: כשהזיק חב המזיק כו'. דכיון דלגבי נזקין מיוחדת לניזק ובעד בשדה אחר קרינא ביה: **גמ'** האחרון חייב. בין לענין מיתה

המאור הגדול

איתמר שלשה אחים שחלקו וכו'. כתב הרב אלפסי ז"ל כבר איפסיקא הלכתא בהדיא כרב דאמר בטלה מחלוקת הלכך לגבי שני אחים שחלקו א' נטל קרקע וא' נטל כספים וכו' כדכתיבנא בהלכות ולא אנהר להרב ז"ל טעמיה בהאי מימרא דקא מדמי דינא דשני אחים לדינא דג' אחים דהא לא שוו טעמיידו ובהדיא חזיניה בגמ' דלא דמו אהדדי דשקלינן וטרינן למימר דאפשר דס"ל לרב אסי בשני אחין דכלוקח שלא באחריות דמי ואפ"ה גבי ג' אחין איכא למימר דלמא כיורשים דמו וכטעמיה דרב הלכך ליכא לדמוניהו אהדדי מיהו מסתברא לן דהלכתא כוותיה דמרינא ולאו מטעמיה אלא כיון דהשתא תיקון רבנן בתראי למגבה ממטלטלי אפי' מיתמי הוה ליה כזה נטל קרקע וזה נטל קרקע ובטלה מחלוקת ואיסתלקא לה טענתיה דב"ל כספים דריע חיליה דאינהו קאי באפי גנב ובע"ח דהכי סבר וקביל:

מלחמת ה' מיתה

ועוד איתמר ג' אחים שחלקו וכו' כתב הרי"ף ז"ל כבר איפסקא הלכתא בהדיא כרב דאמר בטלה מחלוקת הלכך גבי שני אחין שחלקו א' נטל קרקע וא' נטל כספים וכו': אמר הכותב איברא טעמים דמרן נהירי טפי והכי עיקר דשמעתא דכיון דיורשין הוו ואמרי' האי הוא דאודית להון אבוהון בכל מילי נמי בטלה מחלוקת ושמעתיה הכי מפרשי' ליה דאמרי' מעיקרא דאזיל האי ושקיל פלגא בכספים והא דקאמר הרי הן כאילו חלקו קרקע דשקיל פלגא אי נמי הרי הן כאותו קרקע שנטל בע"ח שאף הוא יפרע חצי אותו חוב ולא כמי שחלקו קרקע קאמר שאילו חלקו קרקעות אין לו אלא רביע חלקו בקרקע ורביע חלקו במעות ומחלה פסיד לפי פי' רבינו ור"ת ז"ל ואקשי' פשיטא האי ברא והאי לאו ברא דודאי לקוחות באחריות נינהו דלאו שופטנא הוא דשקיל קרקע דקאי באפי בע"ח ולא ליסקול פלגא בכספים הדר אקשיה אדרבה מימרא דרב אסי לא אפשר לפרושה הכי דכיון דסבירא לן בעלמא כשחלקו קרקעות מחלה לקוחות גבי חלקו כספים כנגד קרקעות פסיד דמחלה

דהכא ודאי לקוחות שלא באחריות נינהו דהא קאי באפי גנב הלכך לית ליה אלא רביע בכספים דהוא משום דמחלה יורש נינהו לרב אסי והיכי אמר הרי הן כקרקע דמשמע דשקיל ביה פלגא והרי הן כאותו קרקע שנוטל בע"ח או כמו שחלקו קרקעות הא ודאי לא שקיל אלא רביע דהוא מחלה בחלקו וכשחלקו קרקעות שקול מחלה דיורשין הוו או לקוחות באחריות ולא מפסיד מחלקו כלום ולפי פי' רבי' ור"ת ז"ל אין לו משום יורשין אלא רביע חלקו ומשום יורשין אלא באין הפי' ההוא מחוור בעצמו והדר בעי' לאוקומא בג' אחין או בב' שחלקו קרקעות ומאי הרי הן בקרקע דשקיל רביע בכספים כבקרקע וכולה שמעתא וכפי' הזה עלו דברי רבי' הגדול ז"ל כדינו כהוגן ומ"ש בעל המאור דהשתא דתקון רבנן בתראי למגבא ממטלטלי אסתלקי ליה טענתיה דבעל כספים שקילה טיבותיה דמר בהא ובדיתא אחיורי דהכתי מצי למימר להכי שקלי כספים ולא קיימי באפי כולהו בע"ח שאני יכול להטמינן ולהבריחן מהם ולהכי שקלת קרקע דאי מטרפא לא משתלמת מינאי דלאו שופטנא אנא דקאימנא באפי גנב ובאפי בע"ח דידך אלא מדשקלי כספים אין אחריות גנב עליך אף קרקע שלך אין אחר ות בע"ח עלי ועוד שאמרו כשם הגאונים דלא תקינו למיגבה ממטלטלי דיתמי היכא דאיכא ארעתא וכך מצינו כתוב אבל אנחנו לא נדע ועוד דאפי' בתר תקנתא לא משכחת דגבי בע"ח כספים מיורש אח"כ ס"ל לאחוהון בשעת הלואה דגבי מתקנתא דבתראי ואם מוכרן יורש מכורין ואין בע"ח גובה אותן מלוקח ואפי' כדינא דתלמודא גבי בין מיורש בין מלוקח *אקנו ליה מטלטלי אגב מקרקעי וא"ל דאקני כדאיתא בפ' ח"ה ונמלא זה לריך לאחריות בע"ח ואעפ"כ יכול לומר להכי שקלי כספים דלא ניתו כולהו בע"ח וטרפו מינאי והא קיימת כאכסיהו ושקלי מינך דשכיחא טירפא דידך טפי ועלך דידך אתו ודאי ולאחר תקנה נמי אע"פ שהמטלטלין והקרקעות שוין בדין זה כיון דעל הקרקעות אתו ודאי ועל הכספים בספק דכספים להוצאה ניתנו ולאחר הלואה קנאן ועוד שיכול היורש הזה להוציאן ולהפקיען מבע"ח הלכך לא משתלם מיניה והשתא עדיפא טענתיה טפי דלא שוטה הוא למיקם באפי כולהו אלא עיקר דבר זה כמו שכתבנו:

שלטי הגבורים

משום מי שפרע בחזרתו ואע"פ שנתן המעות כדבעינן למימר לקמן בס"ד. ודעת מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה והטור ח"מ סי' רכ"ו הוא כדעת התוס' שזכרתי וכן המרדכי פ"ק דב"ק דמיירי שקנה שמעון שדה זו באחת מדרכי ההקנאות אלא שעדיין לא נתן המעות וכמו שכתבתי לעיל: וכן נראה דברי הרי"ף מדפריש דייש אמצרי שרוצה לומר שעירבו עם קרקעותיו כמו שפי' מיי' והיא על שיטת התוס' דאין זה דרך ההקנאה. ולא כפי' רש"י דפי' דייש אמצרי מתקן גבולי שדה ומגביה שהוא א' מדרכי ההקנאה לפי דעתו:

א תשובה לרבינו לא מצי למימר אחוי לי טרפך ואשלם לך אלא היכא דאית ליה נכסי דסמיך עליה הא לאו הכי יכול לחזור בו דמצי למימר ליה אדהכי והכי אכלת נזוי וליכא לאישתלומי מינך ע"כ: לשון ריא"ז

ב ונראה בעיני לפי מה שתקנו הגאונים שבע"ח יכול לגבות חובו מן המטלטלין של יתומים בזמן שאינו מוצא להם קרקעות זה שנטל כספים או שאר מטלטלין בחלקו הרי הן כקרקעות ומשלם חלקו לאחיו שבא בע"ח וגבה ממנו כמו שמבואר בקונט' הראיות בראיה ה'. וכשם שאין בע"ח גובה מן המטלטלין שירשו היתומים מאביהן כך אינו גובה מן העבדים אלא בתקנת הגאונים שהעבדים כמטלטלין הן דומין לענין בע"ח לפי שדרכן למות ולהאבד:

ג מרבה בחבילות ומורה והלך האש והזיק ובלא חבילותיו היה האש הולך שמא איכא פלוגתא אם גם השני חייב לשלם חלקו מהנזק או כולה נזק עליה דידיה כראשון דמיא. לפי דברי התוס' והגהות הרא"ש בשם א"ז משמע להדיא דאע"פ שהאש היה הולך ומגיע עד המקום ההוא שהזיק בלא החבילות שהוסיף זה האחרון

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בפ' בית כור פי' האלפסי דר"ל שיטול מהנשאר חצי חלקו ואותו החלק יהיה רביעי בקרקע ורביעי במעות ומבואר מדעתו דלאו דוקא נקט ג' אלא ה"ה ב' וכמ"ש הרמב"ן לדעתו וכן הרשב"ם בפ' בית כור וכן דעת רוב המפ' ודלא כנראה מדברי בעל המאור ע"ש: (ב) נ"ב ובכל מקום: (ג) נ"ב דמספקא ליה אי כיורשין: (ד) נ"ב אם הזיק אני חייב: (ה) קסבר האחים שחלקו יורשים כו' כצ"ל וסד"א: (ו) הוא פי' על מימרא דר' זירא בדף ט' ולא הביאו הרי"ף כאן אבל בפ' לולב הגזול הביאו כי שם מקומו:

חדושי אנשי שם

ד"ה (א) וכ"ש אם עשה בה מעשה שהוא למעלה מזה כן מצאתי כתוב בכ"י בגליון הרי"ף: מהר"ן שפירא

(ב) לאו דוקא דה"ה אם היה מיוחד לשניהם לפירות דוקא והכניס א' מהן שורו שלא ברשו' והזיק חייב כשן ורגל כמבואר בגמ' והובא לקמן בהרי"ף אליבא דר"ח דהלכתא כוותיה כמ"ש הנ"י ופי' המתני' כוותיה דר"ח והא דכתב הרי אלא לניזק בלבד כוונתו כדי לעשות רשות הניזק גמור גם לשוורים אף שאינו צריך לזה. ואין לסקוט א"כ למיבעיה אפי' קרן נ"ש דהא רשות ניזק גמור הוא. וי"ל דהלכה כרבנן דפליגי אר"ט וס"ל דאפי' ברשות הניזק אינו משלם אלא חצי נזק:

הגהות חו"י

(א) נ"ל שני. פי' מ"ש פ"ז דב"ב סי' תתכז ד"ה איתמר ג' אחים שחלקו דבגמ' ליתא [illegible]

מיתה בין לענין נזקין ונפקא לן לקמן פ' שור שנגח (דף נא.) מדכתיב (שמות כ"א) כי יכרה איש בור ולא שנים להביא כורה אחר כורה שהאחרון חייב והראשון פטור דכתיב והמת יהיה לו להוא דקא עביד מיתה ואע"פ דחפר ראשון שיעור נזקין פטור אפילו בנזקין דהכי קי"ל כרבנן ולא כרבי דאמר הראשון חייב בנזקין כיון דעבד שיעור נזקין נמצא דלאחרון לרבנן לא עבד אלא קלת נזקו וחייב בכל נזקו : כגון פפא בר אבא . דהוה בעל בשר : פשיטא . דאיהו עשה הכל וממתניתין שמעינן אפילו לא עשה אלא מקלת נזקו : איהו מאי קעביד . דמחייבת ליה והכי הלכתא דכל היכא דבלא איהו לא הוה מיתבר כלל הוא חייב וכלן פטורין וכל היכא דבלאו איהו הוה מתבר הראשונים חייבים והאחרון פטור ומכאן נוכל ללמוד דכל שאר פשיעות כיוצא בזה : אי לאו אתון בדידי לחודי לא הוה מתבר. ואתם היה לכם לעמוד כשישבתי אני ומדלא עמדתם גם אתם חייבים כמוני : דזגא מזגא . שנסמך עליהם ולא הניחם לקום וכיון שכן הוא כאילו עשה כל הנזק בידים וקא משמע לן דאע"ג דלא תבריה בגופו מחמת ישיבתו אלא מחמת כחו שנסמך עליהם הוא חייב והם פטורים דאע"ג דמכחם ומכחו נשבר הכל כח דידיה חשיב דכגרזן ביד החוצב דמי אבל אם לא נסמך עליהם אלא שבשביל ישיבתו נשבר בשעה אחת כולן חייבין שבשבילו לבד לא היה נשבר אם עמדו הם ובשבילם נמי לא היה מתבר בשעה אחת ואפשר שהיו עומדין קודם תרתי שעי ולא היה נשבר הלכך עתה שנשבר בחדא שעתא בשביל כולן הוא וכולן חייבין אבל היכא שלא היה נשבר כלל בשבילם אלא בשביל האחרון הוא חייב והם פטורין ואפילו לא נסמך עליהם אלא שישב לבד *(והספסל)נמי אם בלא מעשה האחרון היה נשבר ולא היה אפשר להם לסלק ההיזק שעשו קודם שיבא זה הוא פטור וכולן חייבין : (ב) מפרש טעמא דרבנן התם פרק אלו הן הנשרפין (דף עח.) מקרא דכתיב כי יכה כל נפש אדם [עד שיכה] כל נפש משמע וקי"ל כרבנן דרבים ניהו לגבי רבי יהודה בן בתירא דפליג עלייהו ומיהו מיירי בשיש בראשון כדי להמית דאם לא היה בו כדי להמית אפילו לרבנן האחרון חייב

נר מצוה / תורה אור

איהו לא אזלא פשיטא אלא דבלאו איהו נמי אזלא מאי קעביד *(מתקיף לה רב פפא ותו יג ליכא והא איכא הא דתניא חמשה [א]שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחד וישב עליו ושברו האחרון חייב ואמר רב פפא (א) כגון (א) פפא בר אבא היכי דמי אי דבלאו איהו לא מתבר פשיטא אלא דבלאו איהו נמי מתבר מאי קעביד סוף סוף מתניתין היכי מיתרצא לא צריכא דבלאו איהו קא מיתבר בתרתי שעי והשתא איתבר בחדא שעתא דאמרינן ליה אי לאו את הוה יתיבנא פורתא וקיימינן ולימא להו אי לאו אתון בגואי דידי לא הוה מיתבר כלל לא צריכא דבהדי דקם מסמיך סמיך בהו פשיטא מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי קמ"ל דכחו כגופו דמי וכל היכא דגופו תבר כחו נמי תבר) : חבתי בתשלומי נזקו : [ב]חבתי בנזקו יג לא קתני אלא (ב) בתשלומי נזקו תנינא להא דתנו רבנן תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבלה : תניא [ג]אם טרוף יטרף שמות כ"ב יביאהו עד (הטרפה עד) *יביא עדים שנטרפה יא באונס *(ופטור) אבא שאול אומר יביאהו עד ד"ת מ"ז יביא עדודה לבית דין ודכולי עלמא פחת נבלה דניזק הוי ובטורח נבלה קא מיפלגי כדתניא אחרים אומרים מנין לבעל בור ג"נ שחייב להעלות שור מבורו שנאמר [ד]כסף שם ישיב לבעליו והמת: אמר שמואל אין (ג) [ה]שמין יד לא לגנב ולא לגזלן אלא א לניזקין *)ולשואל ההוא (ד)גברא דשאיל נרגא מחבריה תבריה אתא לקמיה דרב אמר ליה זיל שלים ליה נרגא מעליא אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב

*) ואני אומר אף לשואל ואבא מודה לי . גי' ד"ת

רש"י

הדין (א) הוא חייב ולא הראשון : פשיטא . ולא הוה לן למיתנייה כי הראשון לא סייע (ב) כלומר דכל כמה דשביק לה (ג) עמיא ואזלא אבל חופר בור תשעה רוב מיתתו הוא עושה אלא שהאחרון מקרבה : כגון פפא בר אבא . שהיה בעל בשר : פשיטא . דלא דמי לבור שהראשון גרם נזקו והרג אליו או רובו אלא שמגזרת הכתוב נפטר כדיליף פרק הפרה מכי יכרה איש אחד ולא שנים אבל אלו (ד) חמשה לא שיברו כלום כל זמן שלא בא זה : מתניתין . (ה) היכי מיתרצא הואיל ופרכת הכי : דבלאו איהו הוה מיתבר בתרתי שעי . ולכך איצטריך לאשמועינן דחייב אפילו הכי ומיהו בהדי ההיא דחופר בור לא מצי למיתנייה דתיהוי הך בהכשרתי מקלת נזקו אלא כל נזקו שהראשונים לא התחילו כלל לשוברו כי היכי דבור ט' שהזיקתו הבל ט' והבל של עשירי הרגו: ולימא להו אי לאו (ה) אתון לא היה מיתבר . ואתם כשישבתי היה לכם לעמוד ומדלא עמדתם שיברתם כמוני וגבי משלים בור לעשרה ליכא לאקשויי הכי דמאי הוה ליה לקמא למיעבד : סמך בהו . נסמך עליה ולא יכלו לעמוד ולעולם דבלאו איהו לא הוה מיתבר כלל ודקאמרינן פשיטא (ו) הא קמ"ל דכחו כגופו דמי : חבתי בנזקו לא קתני . דליהוי משמע שישלם שור גמור חי : אלא בתשלומי נזקו . שמשמע השלמה שיטול ניזק הנבלה וזה משלים לו מה שפיחתו מיתה : תשלומי נזק . לשון השלמה משמע : מטפלין בנבילה . כלומר נוטלין את הנבלה דשמין לו : ופטור . דשומר שכר פטור באונסין : יביא עדודה לב"ד . לשומה כמה שוה והכי משמע יביאהו עד (ו) בבקר יאכל עד דהיינו שלל : בטורח נבילה . להביאה ממקום שמתה שם אבא שאול סבר על המזיק הוא ותנא קמא סבר על הניזק הוא : והמת . משמע שאף המת ישיב לבעליו : אמר שמואל . מנהג דיינים הוא שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן שאם גנב וגזל (ז) כלים ונפחתו אין שמין הנבלה והשברים לבעלים שיחזיר הגנב או (ז) הבהמה והכלים והשברים שלו: אלא לניזקין . כדכתיב והמת

כדמוכח התם : חבתי בנזקו לא קתני . לא דייק מהך לישנא דסיפא דהגב רישא [דפרקין] דקתני חב מזיק לשלם תשלומי נזק הולרך למיתני בסיפא נמי [חבתי] תשלומי נזקו אלא ה"ק (ג) מדנקט הכי בהך לישנא דרישא בל' תשלומין ולא תנא חבתי בנזקו דהוה משמע שור גמור חי והמזיק יטול את הנבלה משמע שאינו חייב לו אלא בהשלמה לבד שיטול ניזק את הנבלה וזה משלים לו מה שפחתו מיתה : מטפלין בנבלה . כלומר נוטלין את הנבלה : יביאהו עד . בשומר [שכר] משתעי קרא שיביא עדים שנטרפה באונס : יביא עדודה . מלשון (בראשית מט) בבקר יאכל עד ותרגום שלל עדאה : אבא שאול מוקי קרא בשנטרפה בפשיעה ולהכי חייביה קרא להביא עדודה לב"ד כדמפרש ואזיל דבטורח נבלה קמפלגי והיינו יביאהו עד שטורח הנבלה שהוא של הנשאר על המזיק להביאו והרי הוא כמזיק כיון שנטרפה בפשיעתו ות"ק מוקי קרא באונס וכיון שיביא עדים שנטרפה באונס פטור ולא מחייב שומר כלל אפילו להביא עדודה אלא (ח) שיודע לו היכן הוא ואומר לו הרי שלך לפניך ולא דמי לנגנבה באונס ואח"כ הוכר הגנב דקי"ל [לקמן דף קח:] דבין שומר חנם בין שומר שכר עושה דין עם הגנב ולא מיפטר בשבועה דשאני התם דלא יכלו הבעלים לאשתעויי דינא עם הגנב דא"ל לאו בעל דברים דידי את אבל הכא דנבלה קמיה מצי אמר ליה הרי שלך לפניך אבל לא הודיע לבעלים עד שסרחה הבהמה ופחתה פשיעותא דשומר הוא וחייב לשלם הפחת ולא מיבעיא שומר דהויא פקדון גביה ואית ליה למעבד כדי שתהדר למריה אלא אפילו מזיק נמי חייב בהכי כדמפרש ואזיל : ישיב לבעליו והמת . קרי ביה המת ישיב נמי ובשעת מיתה משמע הלכך אי פשע בה ולא אהדרה דהייט להעלותה מן הבור או לא אודעינהו לבעלים עד דאסרח פחת נבלה דבכה"ג דמזיק הוי שהוא פושע אבל לענין זולא כתב הרמ"ה ז"ל דלא מחייב חדא דלא הוה ידע דזילא ולא פשיעותא היא ועוד דכיון דאיתא לנבלה (ט) בעינא ישוב לבעליו והמת קרינן ביה ולא חמיר מגזלן דאע"ג דשהייה גביה עד דזילא כי אהדרה פטור דוהשיב את הגזילה אשר גזל קרינא ביה : *)[אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לניזקין . ואני אומר אף לשואל כמי שמין כו' ההוא גברא וכו'] אמר שמואל מנהג הדיינים שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן שאם גנב או גזל בהמה או כלי ונפחת אלו אין שמין את הנבלה והשברים לבעלים שישלים הגנב הפחת [אלא משלם בהמה וכלי מעליא והשברים שלו] כן פרש"י ז"ל וכתב הרא"ש ז"ל טעם לסייע פרש"י ז"ל וז"ל ואע"ג דאמרינן לעיל [דף ז:] ישיב לרבות שוה כסף ככסף ואי אית ליה לדידיה (י) נבלה או שברים יהיב ליה גנב וגזלן שאני דכתיב אשר גזל כעין שגזל הלכך צריך להחזיר לו או גזילה או דמיה דמה לי הן ומה לי דמיהן כי באותם דמים יוכל לקנות חפץ כאותו שגזל אבל דבר שצריך למכור כדי לקנות החפץ כעין שגזל אינו יכול ליתן לו והכי איתא בירושלמי*) מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן א"ר אבא בר ממל חיים שנים ישלם [חיים] ולא מתים אשכחן גניבה גזילה מנין א"ר בון והשיב את הגזילה אשר גזל כאשר גזל עכ"ל אבל הרמ"ה ז"ל כתב דהייט דוקא כשיש לגנב או לגזלן זוזי לאשתלומי מינייהו אבל לית ליה זוזי לאשתלומי מינייהו אע"ג דאית ליה קרקע או שאר מטלטלי למגבא מינייהו שיימינן ליה דהשתא היכא דלית ליה מנא חבירא לגזלן יהיב ליה דכתיב ישיב לרבות שוה כסף ואפי' סובין איתיה למנא דנגזל לא כ"ש דהא (כ) גזלן חד מכ"ד אבות נזיקין הוא וכולהו מני להו ר' חייא [לעיל דף ד:] בהדי הדדי ואוקימנא לשלם ממיטב וכולן שוין לדין זה דבג"ש דתחת נתינה ישלם גמרינן (ל) וה"מ לענין מיטב אבל לענין שומא לא ילפי מהדדי דעניגא באפי נפשיה הוא

*) גי' ד"ת

*) [פ"ק דקדושין סוף ה"ד]

שלטי הגבורים

האחרון דמ"מ גם האחרון חייב לשלם חלקו מהנזק דדומה זה למשליך עץ קטן בתוך אש גדול לחופר בור עשרה ובא אחר וחקק בו עוד טפח דאע"פ דע"י הראשון היה בו כדי להמית מ"מ גם שניהם חייב ואפי' שלא חקק בו רק טפח ומכאן יש ללמוד לכל כיוצא בזה שאע"פ שההיזק היה בא ע"י הראשון מבלי שיתעסק בו האחרון מ"מ כשנתעסק בו גם האחרון הוי בכלל הראשונים לשלם חלקו מהנזק ומיהו דוקא בכה"ג שהאחרון מתעסק בנזק שהיו יכולים לעשות הראשונים לבדם אבל אם לא היה ביד הראשונים כח לעשות זה הנזק לבדם ובא אחר ונתעסק עמהם לעשותו ועל ידו נעשה הנזק אע"פ שגם הראשונים גם הם סייעו בנזק זה הוא לבדו חייב בכל הנזק והראשונים פטורין שאנו חושבין אותו כאילו האחרון עשה כל הנזק לבדו כדין הכשרתי במקלת נזקו חייבתי בתשלומי נזקו והוי גם יותר מהכשרתי קלת נזקו דחשיב זה כאילו הכשרתי כל נזקו . ולפי דעת מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק אע"פ דאיהו גרים בדין מרבה בתבילות גירסא אחרת מ"מ לענין דין זה שוין זה לפי הסברא דלדידיה האחרון פטור מכלום היכא דבלאו איהו היה ההיזק הזה ע"י הראשונים הראשון חייב . וטור ח"מ סי' שפ"ג הביא דברי מיי' כגורתם משמע דס"ל הכי מדלא הביא חולק עליהם וכן המרדכי נמי הביא דברי מיי' כגורתם :

א לדברי רש"י פשוט הוא שלעולם אינו יכול הגזלן לתת לנגזל השברים בשום ענין אלא צריך שיתן לו כלי שלם או מעות כלי שלם דמה לי הן מה לי דמיהן באותן דמים יוכל לקנות חפץ כאותו שגזל זה ממנו אבל מידי אחריני חוץ מכלי שלם או דמים אינו יכול לשלם לו אם אין הנגזל חפץ בו ולא מיבעיא שאינו יכול לומר הא שברי כליך כמו שהיה שוה בשעת שבירה ואני אשלם לך עליו מה שנפחתה בשביל שבירתו אלא אפי' רוצה לתת לו כשעת העמדה בדין ולקבל הפחת שהיה בזה משעת שבירה עד שעת העמדה בדין אפ"ה מצי נגזל לעכב וכן כל דבר שצריך למכור כדי לקנות החפץ כאותו חפץ שגזל ממנו יכול הנגזל לעכב עליו שלא יתנו לו . וכשיטה זו כתבו התוס' ומיי' פ"ק מהל' גניבה ופ"ב מהל' גזילה והרא"ש וטור ח"מ סי' שס"ב אבל רשב"ם והביא דבריו המרדכי והגהות מיי' וסמ"ג עשין ע' והרמ"ה והביא דבריו הר"ן כולם שוין דאם הגזלן רוצה לשלם לו מעות או יחזיק השברים לעצמו וישלם לו דמי כלי שלם או אם יש לו מעות אליבא דמ"ד דכסים לו מעות לא מצי לסלוקי במידי אחריני כמו שכתבתי בהלכות נזיקין בספר המחלוקת בס"ד או ודאי יחזיק השברים לעצמו וישלם לנגזל דמי כלי שלם אבל אם אין לו מעות או שלא נתרצה לפרוע לו מעות או הרשות בידו ויכול ליתן לו אפי' סובין או כל מאי דבעי ואם רוצה הגזלן לתת לנגזל השברים בשומא. דהשתא בשעת גוביינא שמקבל עליו מה שפחתו משעת שבירה עד שעת גוביינא ושמין לו בשומא דהשתא אז יקבלם לחשבון טוב ועליהם ישלים מעות או מטלטלין אחרים כדי סך כלי שלם . ואם הגזלן והגנב לא קנאו לכלי זה שנשברו ע"י שינוי קנין שלם איכא פלוגתא אי שמין לנגזל השברים ואם מקבל הנגזל הפחת שפיחת ושבירה עד שעת העמדה בדין אי לא ומדברי מיי' פ"ק מהל' גניבה ופ"ב מהל' גזילה משמע להדיא דאפי' לא קנאם הגזלן ע"י שינוי גמור מ"מ אין שמין לו בניזקין שהרי כתב שם מיי' דבין שיבר כלי זה הג מעצמו אם רצה הנגזל ליטול הכלי שבור נוטלו ומשלם הגזלן הפחת וקאמר עליו הטמ"מ והיאך יכול הנגזל להכריח הגזלן שיתן לו השברים מאחר שקנאם ע"י שינוי אלא מחורתא דמיירי שלא קנאם בשינוי גמור שמה הראשון עליהם דבשבירה בלחוד לא קני א"כ אפי' לא קנאם הגזלן לגמרי אין שמין לו כמו לניזקין . וגם אם נשבר מאליו אינו יכול לומר טול מה שלפניך אע"פ שלא קנאו בשינוי דהא מיי' מיירי אפי'

עין משפט

א מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוח"מ סי' (פט) [שפג] :

ב מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טוח"מ סי' תג:

ד"ת מ"ז עד כתו נמי תבר

ג מיי' פ"א מהל' גניבה סמג עשין עא טור ח"מ סי' שנב :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) הולרך לומר כן כדי שלא תאמר דהאי ברייתא משבשתא היא וליכא לאקשויי מינה דהא סתם ספסל שאול לכל הכא לישב עליו והוי כמתם [מחמת] מלאכה ותקשה לך מ"ט יהא חייב בשבירת הספסל . לכן אמר דמיירי בבני אדם כמו פפא בר אבא שהיה משונה משאר בני אדם ולכגון אלו אינו שאול מסתמא וכמבואר בתוס' בשמעתין לדברי הרשב"ם :

מהר"ם (ב) ל' גמ' הכהו בעשר מקלות בעשרה בני אדם בין בבת אחת בין בזה אחר זה כולן פטורין :

(ג) כלומר מדקא דייק תנא בלישנא לשנות מלת תשלומין פעמים הכא וברים פירקין לאשמועינן השלמה אתא ומרישא לחוד דתני תשלומי לא בעי למידק דהיכא למימר

הגהות הב"ח

(א) נ"ב שיהא : (ב) נ"ל כלום : (ג) נ"ל מעמיא : (ד) נ"ל הראשונים : (ה) נ"ב דספסל : (ו) יביא העדודה כדכתיב בבקר יאכל עד דהיינו שלל כדמתרגמינן עדאה כנ"ל : (ז) נ"ב בהמה או : (ח) נ"ל מודיע : (ט) נ"ל בעין : (י) ואפי' סובין יהיב ליה גנב כנ"ל : (כ) דגזלן כנ"ל : (ל) ה"מ כנ"ל :

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בתוס' : (ב) נ"ב ובמשנה קמייתא לא דייק בכה"ג מפני דקתני שם לשלם יתכן גם תשלומי ... ר"ן והגהות מהר"ם פה (ובר"ן) [ובנ"י] ריש סיהנין שנ"ע"מאד גם בברייתא נקט לשון סיפא דמשנה דל... (ג) נ"ב ולא אמרי' באלו כל מידי מיטב ניהו דבעינן כעין שגזל וגנב . תוס' : (ד) נ"ב עי' לקמן ב... בשואל ד"ה ההוא גברא דשאיל מרגא : (ה) נ"ב קשה דס"ל לסקשות בלי אוקימתא הקדומה : (ו) נ"...

דלא ישב עליו אלא עמד על רגליו ונסמך עלייהו והא קמ"ל כנ"ל : (ז) בהמה וכלים מעולים והשברים שלו כנ"ל : ב

הוא גנב וגזלן דקני להו בשינוי ומסלק ליה בזוזי בעל כרחיה דנגזל שיימינן ליה [השברים] כמו ששוה בעידן גובייגא ואי זל או נפחת לגזלן נפחת (ב) לנזקין ולשואל דלא קנו להו בשינוי וברשות דמריהון קיימי דלא מצי לסלוקינהו בעל כרחייהו בזוזי שיימינן להו כמה ששוו בעידן שבירה ומה שפיחת מזמן שבירה עד זמן גובייגא פיחת לבעלים ומיהו [אפילו בגנב וגזלן] היכא שלא נשתנה שינוי גמור שיקנה הגזלן בלותו שינוי והשיב את הגזילה אשר גזל קרינא ביה ומחזירו בעינא ואינו חייב לשלם הפחת (ג) ודוקא היכא דאתבר ממילא אבל אתבר

תורה אור | נר מצוה

טו לרב דינא הכי שתיק רב °והלכתא שמין ההוא מנא תבירא כמה הוה שוה מעיקרא קמי דאיתבר וכמה הוא שוה השתא לבתר דאיתבר ושקיל מרי נרגא [לנרגא] דיליה וממלא ליה ההוא שואל דמי נרגא שלימא *[ואם אמר מחמת מלאכה נשברה ולא שינה בה משתבע דלא שינה בו ופטור והכא דמחייב לשלומי משום דמודי דפשע בה ושינה בו]: *אמר עולא א"ר אלעזר בכור
טז שנטרף בתוך שלשים יום אין פודין אותו וכן תני רמי בר חמא מתוך שנאמר °אך פדה תפדה את בכור האדם יכול אפילו נטרף בתוך שלשים יום ת"ל אך חלק: ואמר
יז עולא אמר רבי אלעזר האחין שחלקו א מה שעליהן שמין פירוש שקנו מנכסי אביהן קודם חלוקה מה שעל בניהם ובנותיהם אין שמין: ובירושלמי *אמרו שבגדים של בניהם ובנותיהם של רגל ושל שבת שמין: אמר *רבא פעמים אפי' מה שעליהן נמי אין שמין והיכי משכחת לה (א) בגדול אחי דניחא להו דלישתמעון מיליה (ב) ואמר רבא °שומר שמסר לשומר חייב יול"מ
יח שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעי לשמירתו אלא אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו חייב מ"ט דאמר ליה אנת מהימנת לי בשבועה היאך לא מהימן לי בשבועה: *נכסים שהם של בני ברית
יט (ג) ילמעוטי מאי למעוטי דעובד כוכבים: נכסים המיוחדין למעוטי מאי א"ר יהודה (ד) למעוטי זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק במתניתא תנא פרט לנכסי הפקר כגון דנגחיה תורא דהפקר לתורא דידן ומקמי דליתפסיה קדם וזכה בו אחר דפטור רבינא אמר למעוטי נגח ואחר כך הקדיש נגח ואחר כך הפקיר תניא נמי הכי יתר על כן א"ר יהודה אפילו נגח ואח"כ הקדיש (ה) אפילו נגח ואח"כ הפקיר פטור שנא' °והועד בבעליו ולא ישמרנו והמית (א)

רש"י

והמת יהיה לו: בכור שנטרף. (ג) שנהרג תוך ל' יום (ו): אין צריך לפדותו. לא מיבעיא אם מת מעצמו דמופלויו מבן חדש נפקא אבל השתא איצטריך לאשמועינן דלא נימא אי לא איקטיל הוי חיי וליפרקיה: מה שעל בניהן ובנותיהן. כיון דבנים ובנות לא אתו לבי דינא לא מבזינן להו ולא בעי למיתא ואין שמין: (ז) בגדול אחי. העוסק בנכסים להכנים ולהוציא דעל השתא ניחא להו לאחיו (ח) דליכסי מדידהו במלבושים נאים שלהן שיהו דבריו נשמעין: שומר שמסר לשומר חייב. שומר ראשון אפי' באונסין: [א] דגרועי גרע. שומר שכר מסר נפשיה לנטורי טפי משומר חנם ששומר שכר חייב בגניבה ואבידה: בשבועה. דשומר חנם נשבע שלא פשע: למעוטי. זה אומר שורך הזיק כגון שהיה עמו הרבה שוורים של אנשים הרבה ואינו יודע מי הזיקו וכן משמע מיוחדין שמיוחדים לאדם (א) שהזיקו בלא ספק: למעוטי נגח ואח"כ הקדיש. דכך משמע שיהיו מיוחדין לאדם אחד משעת נגיחה עד שעת העמדה בדין: והועד בבעליו והמית. השור יסקל משמע שיהו

נמוקי יוסף

מחמתיה [אי] דלא הויא שבירה של שינוי גמור דינו לשלם כמזיק אבל היכא ששברו שבירה של שינוי כיון דקנו להו לגנב ולגזלן בההוא שינוי לא מיבעיא בפשיעה אלא אפילו באונס חייבין לשלם וכולה משלם ולא למלויי דמי פחתיה לבד דכתיב והשיב את הגזלה אשר גזל כעין שגזל יחזיר וכדפי' לעיל אי אית ליה זוזי ואי לית ליה כדאמרן ולא מיבעיא גנב וגזלן דבתורת גניבה וגזילה אתי לידייהו אלא אפי' שולח יד בפקדון או אפי' כופר בפקדון שלא עשה בו מעשה ולא מיבעיא הני תרתי דאיכוון למגזל אלא אפילו אגבהה לאשתמושי ביה לפי שעה אע"פ שלא עשה לדעת גזילה דכיון דקי"ל [ב"ב דף פח:] שואל שלא מדעת גזלן הוי דין כולן שוה לגזלן ולגנב דאין (ג) שמין להם אלא לנזקין שמין כדכתיב והמת יהיה לו לניזק ומותר הנזק ישלם המזיק: שתיק רב. בגמ' מייתו ראיה דמדשתק שמע מינה שהודה לדבריהם שסברי כשמואל דאמר שמין וכתב הרמ"ה ז"ל זה אב בכל התלמוד (ד) דשתיקה כהודאה דמיא: שנטרף. שנולדו בו סימני טרפות בתוך ל' יום כיון דטרפה אינה חיה אף ע"פ שלא מת בתוך שלשים יום אין פודין אותו דכמת הוא חשוב ודוקא שנולדו בו סימני טרפה בידי אדם או בידי בהמה או שנפל מן הגג ונשתברו רוב צלעותיו אבל אם חלה אף על פי שאמדוהו למיתה בתוך שלשים יום כיון דחיה שלשים יום חייב לפדותו דלא כמת חשיב דאפשר הוא דחיה: יכול אפילו נטרף. דמדאמר קרא אך פדה תפדה סלקא דעתך לרבויא: אך חלק. קמשמע לן אך למעוטי ואהני פדה תפדה לרבויי גוסס ויוצא ליהרג דלא נילף מערכין דתנן התם גבי ערכין (דף ו:) הגוסס והיוצא ליהרג אינו נערך ולא נידר ואהני אך למעוטי נטרף וכדאמרן אבל נטרף שהרגוהו ממש לא איצטריך למעוטי מהא דמבן חדש אמר רחמנא והאי לאו בר חדש הוא אם הרגוהו בתוך ל' זו דרך רז"ל בעלי התוספות ז"ל והסכימו כל המפרשים ז"ל עמהם ואע"פ שלא פרש"י כן והקשו עליו ז"ל מהא דאמרינן במסכת (בכורות דף יז) [נ"ל מנחות דף לז:] בכור שיש לו ב' ראשים חייב לתת י' סלעים בפדיונו ופרכי' לה מהא דאמר ר' אלעזר בכור שנטרף וכו' ואם כדברי רש"י ז"ל מה ענין זה אצל זה שהרי זה שנהרג בתוך ל' יום הוא כנפל וזה אפשר להתקיים י"ב חדש אבל לפירושם ז"ל עולה יפה דזה וזה טרפה ויכול להתקיים י"ב חדש: (ד) במשיכה. שמשכה מרשות לוקח: במסירה. כגון דמסרה לה באפסר קנאה אע"ג דלא משכה: (ה) זו וזו בהגבהה בין דקה בין גסה. ומפרש בקידושין [דף כה:] גבי פיל דבסימטא מביא ד' כלים ומניח תחת ד' רגליו דמה לי מגביהה ע"י עצמו או מגביהה ע"י כלי וקי"ל כרבי אלעזר דרב נמי קאי כוותיה [שם] והתם בקדושין מפורש יותר: שמין מה שעליהן. מה שקנו מתפיסת הבית לאחר מיתת אביהן ועדיין לא בלו שמין אותן כמו שהן שוין עתה והכי משמע לישנא דמה שעליהן וטעמא דכי שתקי כל חד לחבריה לאו משום דקא מחלי אלא אדעתא דמהוי כשאלה דסבר הא קאי אכתפיה למחר תפיסנא ליה ושיימינן ליה הא שתקו עד דנאבדו או בלו אין מגכין להם מחלקם דלא מצי למימר דשתק אדעתא למתפס דהא שתק עד דבלו אלא ודאי מחל: שעל בניהם ובנותיהם אין שמין. וטעמא פרש"י ז"ל שמתביישין להביאן לב"ד ומחלי אהדדי וכן כתב הרא"ש ז"ל וכתב הרמ"ה ז"ל טעמא משום דלא מצי אמר כי שתקי אדעתא דתפסי ביה בשעת חלוקה דהא איהו גופיה לית ליה זכותא בגוייהו כדתנן [ערכין דף כד.] המקדיש את נכסיו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות וכו'. ופסק רבינו אלפסי ז"ל דדוקא בגדים של חול אבל בגדים של רגל ושל שבת שמין והכי איתא בירושלמי דקידושין וכתבו ז"ל בהלכות ומבגדים של חול שמעינן להיכא דיהיב חד מן האחים מתנה לאיכא אחרינא מתפיסת הבית וחזו אחין ושתקו דמחילה הויא: בגדול אחי. כדאמרינן פ' יש נוחלין (דף קלט.) האי גדול אחי דלביש ומכסי מדיתמי מאי דעבד עבד [ב] ניחא להו דלשתמעי מיליה וכתבו בתוספות אם מוחין הרשות בידם אבל כל זמן שאין מוחין מסתמא ניחא להו כי היכי דלשתמעו מיליה. אמר המחבר נראה לי דהא דכתבו בתוספות (ס) ר"ל שמיחו תחלה בשעה דלביש ומכסי דלא מגלו דעתייהו דלא ניחא להו ואפשר דגרע [אז] משאר אחי דנאבדו או בלו [נמי] מגכין לו אבל אם לא מיחו מתחלה כלל מחלי ומכאן ואילך אפילו מה שעליו אין שמין ומטעמא דאמרינן דסתמא ניחא להו וכו' דאילו כל זמן שירצו למחות מוחין עד שיבלו מאי.[ג] היכא בין גדול אחי לשאר אחי כנ"ל: חייב. אפי' באונסין: אנת מהימנת לי בשבועה. דשומר

הגהות מאי"ר [א] דעלויי עלוי' דשומר כו' כצ"ל: [ב] דניחא כצ"ל: [ג] נ"ב יכולין למחות:

המאור הגדול

[דף יב ע"א] הא דתניא החזיק בעבדים לא קנה קרקעות בקרקעות לא קנה עבדים ותניא אידך החזיק בקרקעות קנה עבדים אוקמינהו בגמ' כאן בשעומדין בתוכה כאן בשאין עומדין בתוכה ושאני מטלטלי דנייד ממטלטלי דלא נייד והא תניא החזיק בעבדים קנה מטלטלין ותניא אידך לא קנה אוקמינהו נמי כאן בעודן עליו ובכפות כאן בשאין עודן עליו אי נמי באינו כפות והרב אלפסי ז"ל לא כתב כל זה:

הגהות חוות יאיר

(א) נ"ב עי' לקמן ברי"ף ב"ב פ' יש נוחלין ד"ה גמ' האי גדול אחי: (ב) נ"ב עי' לקמן ברי"ף ב"מ פ' המפקיד ה אמר רבה הלכתא שומר שמסר כו': (ג) נ"ב ואע"ג דתני לה לקמן תני והדר מפרש. גמ': (ד) נ"ב ה"נ והדר מפרש: (ה) נ"ב וקשה איך ישלם נ"ש מן העלייה שהרי אם הנזק יותר משור המזיק יפקירנו בעליו וי"ל דמסתמא שמרו הבעלים שמירה פחותה כל דהו ויכול המזיק לפטור עצמו לגמרי דר"י לטעמיה אזיל דס"ל ספ"ד דסגי למועד בשמירה פחותה וע"כ לא ברור שיפקירנו: (ו) נ"ב ור"ת פי' שנעשה טרפה: (ז) נ"ב בש"כ סי' קט"ו ס"ט מסופק אם גם בגדי שבת שלו: (ח) נ"ב אע"ג דמערכין לבסוף:

דשומר חנם[א] שלא פשע בה. ופירשה הרמ"ה ז"ל בשם רב אחא משבחא בשאלתות אנא מהימנת לי בשבועה מינך בעינא *ואיהו לא מצי משתבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם וקיי"ל כרבא ובבבא מציעא פרק המפקיד (דף נו:) נקט [אביי] טעמא דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ולהך טעמא הוא פשוט אפי' איכא סהדי דנאנסה חייב וכ"כ הרא"ש ז"ל. אמר המחבר כ"ל דמשום דמלישנא דהכא דאנא מהימנת לי וכו' הוא משמע דאי איכא סהדי דנאנסה מפטר דהשתא לא מצי למימר לא מהימן לי וכו' פירשה רב אחא הכי כנ"ל: ברשותי מאי בעי. שמעינן מינה דאי עייל ברשות לרשות המזיק

נר מצוה

עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחת: חוץ מרשות המיוחדת למזיק דא"ל תורא דידך ברשותי מאי בעי: ורשות הניזק והמזיק: אמר רב חסדא אמר אבימי א חצר השותפין (א) והבקעה חייב בה על השן ועל הרגל והכי קאמר חוץ מרשות המיוחדת למזיק דפטור ורשות הניזק והמזיק (א) וכשהזיק חב המזיק לשלם וכו' ור' אלעזר אמר חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל והכי קאמר *חוץ מרשות המיוחדת למזיק דפטור ורשות הניזק והמזיק נמי פטור וכשהזיק חב המזיק לשלם לאתויי קרן (א) דף יד. *איני והא תני רב יוסף חצר השותפין והפונדק חייב בה על השן ועל הרגל ותיובתא דר' אלעזר אמר לך ר"א ותסברא והא תניא ארבעה כללות היה אומר ר"ש בן אלעזר בניזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל למזיק ולא לניזק פטור בכל לזה ולזה כגון חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל על הנגיחה ועל הנגיפה ועל הנשיכה ועל הרביצה ועל הבעיטה תם משלם ח"נ מועד משלם נ"ש °לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינה של שניהם חייב בה על השן ועל הרגל ועל הנגיחה ועל הנשיכה ועל הנגיפה ועל הרביצה ועל הבעיטה תם משלם ח"נ מועד משלם נזק שלם קתני מיהת חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל קשיא אהדדי לא קשיא כי תניא ההיא בחצר המיוחדת לזה ולזה בין לפירות בין לשוורים ודרב יוסף בחצר המיוחדת לפירות ואינו מיוחדת לשוורים דיקא נמי דקתני הבא פונדק דומיא דפונדק דהא פונדק מיוחד לפירות ואינו מיוחד לשוורים והכא דומיא דבקעה [דבקעה] מיוחדת בין לפירות בין לשוורים ש"מ וכן הלכתא: גופא ד' כללות היה רשב"א אומר בניזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל חייב על הכל לא קתני אלא חייב בכל מני ר' טרפון היא דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם אימא סיפא לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינה של שניהם מאי לא לזה ולא לזה אילימא לא לזה ולא לזה כלל אלא לאחר והא בעינן ובער בשדה אחר וליכא אלא לאו לא לזה ולא לזה אלא דחד וקתני סיפא תם משלם חצי נזק ומועד משלם נ"ש אתאן לרבנן דאמרי קרן בחצר הניזק ח"נ הוא דמשלם רישא ב ר"ט וסיפא רבנן אין דהא א"ל שמואל לרב יהודה שיננא שבוק מתני' ותא אבתראי רישא ר"ט וסיפא רבנן רבינא משמיה דרבא אמר כולה ר"ט היא ומאי לא לזה ולא לזה לא לזה ולא לזה לפירות אלא לחד ולזה ולזה לשוורים דלגבי שן הויא לה כחצר הניזק ולגבי קרן הויא לה רה"ר. (ג) אי הכי ארבעה

רש"י

היינו לכן בעלים מיוחדים משעת העמדה עד שעת סקילה: חוץ מרשות המיוחדת למזיק. שאם נכנס שור הניזק בחצר המזיק והזיקו שור המזיק פטור: חצר השותפים. חייב בה על השן ועל הרגל. אם אכלה בהמתו של זה פירות של זה חייב ולא הוי כרה"ר וכ"ש דחייב על הקרן ועל תולדתו וה"ק מתני' ורשות הניזק והמזיק דהיינו [א]נמי חצר השותפין (ב): ותסברא. דליכא ברייתא (ג) דקי"ל כוותי: חייב בכל. לקמן מפרש: פטור בכל. דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי: לא לזה ולא לזה. לקמן מפרש: קשיין אהדדי. תלמודא קפריך ליה דהכא קתני חצר השותפין פטור בה שן ורגל ורב יוסף תני דחייב: כי תניא ההיא. דפטור: בין לפירות בין לשוורים. לכך הוי רה"ר לגבי שן ורגל: (ג) דומיא דפונדק. שאין רגילים להניח ליכנס בו שוורים שלא ידרסו על הפרקמטיא המונחת בו וסתם בקעה רועים בה שוורים: על הכל לא קתני. דמשמע על השן ועל הרגל (ד): בכל משמע נזק שלם. אפילו תם: משונה קרן. (ה) ותולדתו קרי משונה שאינו ווסתן שאין דרכן להזיק: אלא לאחר שאינה לא של ניזק ולא של מזיק (ו): הא בעינן ובער בשדה אחר. ואמאי קאמר דחייב בה על השן ועל הרגל: אלא דחד. מינייהו כלומר דניזק: שביק מתני'. לא תטריח להעמידה כחד תנא: ותא בתראי. אימא כוותי דאוקמא רישא ר' טרפון (ז) וסיפא רבנן: ארבעה כללות. דאמר ר"ש תרי מינייהו בחד דוכתא חד כר' טרפון וחד כרבנן: אלא דחד. דניזק דלגבי שן הוי חצר הניזק (ד) שהרי לגבי פירות אינה אלא דניזק ולגבי קרן הוי רה"ר שהרי

חייב וכולה מפורשת במתני': חוץ מרשות המיוחדת למזיק. שאם נכנס שור הניזק בחצר המזיק והזיקו שור המזיק פטור ורשות הניזק והמזיק אדלבתריה קאי שאמר כשהזיק וכו' אלמא חצר השותפין חייב וכו' שאם אכלה בהמתו של זה פירותיו של זה או דרסה כליו חייב דבשדה אחר קרינא ביה ודוקא בחצר המיוחדת לשניהם לפירות ואינה מיוחדת לשוורים דלגבי שוורים מקרי ובער בשדה אחר כדבעי' למימר קמן וכ"ש שחייב על הקרן ותולדותיו שחייבן אפי' ברה"ר: ר' אלעזר אמר פטור וכו'. דס"ל דרשות הניזק והמזיק דמתני' לא קאי אדלבתריה כשהזיק חב וכו' ומשום דאית ליה הך סברא הוא דפטר ואפשר לומר דפליג בהאי גוונא דרב חסדא [סבר אף על גב דמיוחדת לשניהם לפירות כיון] דאינה מיוחדת לשוורים כשדה אחר [קרינן ביה ורבי *סבר דאינה מיוחדת לשוורים] לא מקרי שדה אחר כיון דמיוחדת לשניהם לפירות ולית הלכתא כוותיה אלא כרב חסדא וכן פסקו המפרשים ז"ל או דלא פליג אלא דרב חסדא מיירי בחצר דשכיחי בה פירי דאינה מיוחדת לשוורים כדי שלא יטנפום ור' אלעזר מיירי בחצר דלא שכיחי בה פירי דמיוחדת בין לפירות בין לשוורים ולפיכך לא הוי בשדה אחר ובשן ורגל [אנן] בעי' שדה אחר אבל בקרן חייב דלא גרע מרה"ר: לאיתויי קרן. דאי משום מיטב הא תנא ליה רישא אלא לאיתויי קרן דחייב עליה דלא תנייה לעיל בהדי אבות וכשמואל [דף ד:] דאמר תנא שור לרגלו ומבעה לשינו: איני. אדרבי אלעזר פריך: והפונדק. בית גדול שרגילין סוחרים ואכסנאים ללון שם: חייב. אם הזיק זה לזה בשן ורגל דלא הוי כרה"ר דהואיל ואיתו לבני רה"ר אלא לאותן הדרים בו בשדה אחר קרינא ביה שהרי ע"י שכירות דרים שם: ותסברא. דברייתות לא פליגי דליכא ברייתא דקאי (ח) כוותיה: חייב בכל. לקמן מפרש שאפילו קרן תמה משלם נזק שלם הואיל ונכנס ברשותו והזיקה: פטור מן הכל. דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי: פטור בה על השן וכו'. דלא קרינן ביה ובער בשדה אחר דמשמע שיהא מיוחד לניזק: על הנגיחה וכו'. אבל בהנך שהן תולדותיו של קרן תם משלם חצי נזק דכרשות הרבים דמי שהרי לשניהם רשות בו: לא זה וכו'. מפרש לקמן שאינה של שניהם אלא של אחד מהם של ניזק חייב נזק שלם על השן ועל הרגל (ט): תם משלם חצי נזק. לקמן פריך והא תנא ליה רישא דבחצר הניזק אפילו קרן תמה משלמת נזק שלם: קא תני מיהת וכו' פטור. והייתו כרבי אלעזר וקא פריך תלמודא קשיין אהדדי: כי תניא ההיא. דפטור: בחצר המיוחדת וכו'. דהויא חצר השותפין כרשות הרבים לגבי קרן ולגבי שן הלכך בשן פטור (י) כרשות הרבים ובקרן תמה חצי נזק כרשות הרבים: ודרב יוסף בחצר וכו'. דהויא כחצר הניזק שלא היה לו להכניס שם שורו ולא דמי לרה"ר: דומיא דפונדק. שאינו מיוחד לשוורים אלא להניח שם פרקמטיא של סוחרים: דומיא דבקעה. שסתם בקעה שוורים רועים שם *ופירות נמי שכיחי בה נמצא שהיא מיוחדת בין לפירות בין לשוורים: חייב על הכל לא קתני. דהוה משמע על כל מיני ניזקין כגון קרן ושן ורגל אלא חייב בכל דמשמע בכל הנזק: מני ר"ט היא. דמדקאמר כל שהוא רשות לניזק חייב בכל משמע טעמא דרשות הניזק הא לאו הכי איתו חייב בכל אלא במקצת ומאי היא אי שן ורגל לא מחייב כלל אלא ברשות הניזק אש ובור ואפילו ברה"ר חייב בכל. אלא לא משכחת לה אלא קרן ואליבא דרבי טרפון דאמר ברה"ר ח"נ וברשות הניזק כיון שהוא כ"כ משונה שהזיק שם נשתנה דינו וחייב נזק שלם: והא בעינן ובער וכו'. כלומר שדה דניזק: אלא דחד מינייהו. דהיינו ניזק: תם משלם חצי נזק. והיינו כרבנן דאמרי קרן תמה אפילו ברשות הניזק לא משלמת אלא חצי נזק: שבוק מתני'. שביק פשטא דמתני' דמתניא סתמא וקשיא לך לאוקמא בתרי תנאי ותא בתר סברא דידי: שמעי' מדיוקא דסוגיא דבעי' לאקשויי *[אדתני] דתם משלם ח"נ ולא קשיא ליה היכי משלם[ג] ח"נ בלא לזה ולא לזה כדקשיא ליה בשן מובער דקרן חייבת בכל מקום [ואינה פטורה] אלא דוקא ברשות מזיק (פטורה) ומשום טעם דאמר לו [שורך] ברשותי מאי בעית וכן כתב הרמ"ה ז"ל: לפירות אלא לחד. שאין רשות לשניהם לתת בה פירות אלא האחד ובעוד שפירותיו בתוכה אין הלה רשאי לתת בה פירות ולא שוורים (ב) והדעת מכרעת כן שלא יאכלו שוורים של זה פירותיו של חבירו והשתא אתי שפיר שפי דלגבי שן הויא חצר הניזק: ולזה ולזה לשוורים. כשהוציא זה פירותיו כל אחד יכול לתת שם שוורים שלו: דלגבי שן וכו'. היכא ששורו של זה נכנס והזיק שאכל פירותיו של חבירו הוא רשות הניזק כדאמרן [ולגבי קרן הוא רה"ר] ומיהו אם הזיק שורו של זה פירותיו של חבירו ברבילה או בבעיטה הוי קרן בחצר הניזק שמשלם נזק שלם לרבי טרפון ולגבי קרן היכא שנגחו שוורים זה לזה הוי רשות *המזיק דכולהו אית להו רשות בה ולפיכך מודה רבי טרפון דלא משלם אלא חצי נזק והא דאמרי' שהוא רשות של זה או של זה לא תימא דוקא שיהיה קנוי לו דאפי' בתורת שאלה בעלמא לפי שעה הוי רשותו והכי אמרינן לקמן פרק שור שנגח את הפרה [דף מז:]: אי הכי ארבעה וכו'. היכי תני ד' כללות (כ) לא הוו אלא ג' חלוקין בדיניהם רשות הניזק חייב בכל רשות המזיק פטור מן הכל רשות של שותפין חייב בקרן ופטור על השן ועל הרגל א"כ כללא בתרא למאי איצטריך בכלל כללי קמאי הוי [דאי] לגבי שן

שלטי הגבורים

ולזה לבהמות ולא היה רשאי להכניס בה פירות או כלים אלא האי שהזיקה בהמתו של זה פירותיו או כליו של זה חייב לפי שרשות הניזק הוא אבל פירותיו וכליו של זה הואיל ואין המזיק רשאי להכניס שם פירות וכלים כמוהו ע"כ:

ב כל זאת הסוגיא הביאה רבינו בהלכותיו אע"ג דלית בה נפקותא לענין פסק הלכה דמאי נפקא מינה אי רישא ר"ט וסיפא רבנן או כולה ר"ט מ"מ לית הלכתא כר"ט אע"ג דרבינא מוקי כולה כר"ט היינו כדי לתרץ הברייתא כדי דלא מתוקמא כתרי תנאי ולא לקבוע הלכה כמותו ומ"מ הביאה רבינו לענין פסקי הלכות דנפקי מסקנא וטריא דשמעתין דהא דקאמר אילימא לא לזה ולא לזה אלא לאחר הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא לאשמועינן מינה דחצר שאינה של שניהם פטור בה על השן ועל הרגל ולא תימא ובער בשדה אחר (ג) אלא לאפוקי ברה"ר לפי שבהמות הולכות שם ברשות אבל אם הכניס ראובן פירותיו בחצר שמעון שלא בידיעת שמעון ונכנס שור של לוי ואכלתן שדה אחר קרינא ביה כיון שאין לו רשות ליכנס שם וגם שמעינן מינה (מ)דקרא חייב בחצר שאינה של שניהם מדפריך דוקא משן ורגל ולא מקרן וגם שמעינן מינה מסיומא דרבינא דחצר המיוחדת לאחד לפירות ולזה ולזה לשוורים חייב בה על השן ועל הרגל אע"פ ששור המזיק נכנס שם ברשות קרינא ביה חצר הניזק כיון דמיוחדת רק לאחד לפירות:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) מכל הסוגיא מוכח דלא גרסי' בקעה לא בדברי ר"א ולא בדרב חסדא ובספרים שלנו אינו כתוב בהם וכן מוכחת גירסת הנ"י ופירושו: ומהר"ן שפירא האריך בדבר הזה ג"כ שלא לגרום בקעה ובסוף כתב וז"ל ואם לא נמחק אותו נראה דלאו דוקא קאמר בקעה אלא במיוחדת לפירות ולא לשוורים ואמר בקעה משום ר"א והסדרן הפך הסדר והכניסו בדברי רב חסדא:

(ב) והדעת מכרעת כן וכו'. נראה פשוט דקשיא ליה להנ"י לפי גירסת הרי"ף השנוי כאן והיא גירסת רש"י בגמ' לא לזה ולא לזה לפירות אלא דחד ולזה ולזה לשוורים למה חשיב גבי שן רשות הניזק כיון שיש רשות לכל א' ואי להכניס שורו וכמו שהקשו תוס' בשמעתין ומתוך קושיא זו כתבו תוס' שיש לגרוס לפירות דחד ולא לזה ולא לזה לשוורים. והנ"י בא לתרץ קושית תוס' אף לגירסא זו של הרי"ף ורש"י דגרסי לזה ולזה לשוורים ניחא והיינו כל זמן שיש לו לניזק שם פירות אין רשות לשום אדם להכניס לתוכו אפי' שוורים והוי רשות הניזק ממש ומסיק ואמר והדעת מכרעת כן פי' שכן דרכן של בני אדם לעשות וכו' וכדמסיק:

עין משפט

הגהות הב"ח

הגהות מא"י

שן הוי רשות הניזק הא תנא רישא דרשות הניזק חייב בכל [ואי] לגבי קרן שהוא רשות השותפין הא תנא ליה [רישא] לזה ולזה כו' תם משלם כו' דבשלמא אי רישא ר"ט וסיפא רבנן נקט [ג] *ר' אליבא דתנאי: שלשה כללות בד' מקומות. ארבעה מקומות הן שאין דינן שוה דיש חצר השותפין שהוא חייב בה על שן ורגל כגון הא דאמרן שמיוחדת לאחד לפירות ולשניהם לשוורים והא דאוקימנא ברשות מיוחדת לשניהם לשוורים ולא אוקימנא שמיוחדת לאחד לשוורים ולאחד לפירות משום דקתני על הנגיחה תם משלם חצי נזק וזה א"א דהא אי רשות הניזק לר"ט משלם נזק שלם ואי רשות המזיק לכ"ע פטור. והכי הלכתא כמסקנא דרבינא ואע"ג דאליבא דר"ט אזלא ולית הלכתא כוותיה הייט לגבי קרן בחצר הניזק דפליג עם רבנן אבל לענין רשויות גופייהו אימת הויא כרשות הניזק ואימת הויא כרשות הרבים לא פליגי: **מתני'** שוה כסף וכו'. שום זה של נזקים לא יהא אלא בכסף שיהו ב"ד שמין אותן בדמים כמה שוה [ג] ניזק [ומזיק] זה מנה וזה מאתים ואפילו היה נראה שהנזקין שוין לא אמרינן יצא זה בזה בלא שומא לפי שמתוך השומא תעלה שומת שניהם בדקדוק ואם יש מותר משלמין המותר זה לזה ואם אין שם מותר שניהם פטורין: **גמ'** תנינא. במתני': להא דת"ר. בברייתא וש"מ דהך ברייתא עיקר היא: פרה שהזיקה טלית כו'. כגון פרה שהיתה מהלכת ונסתבכה רגלה בטלית ונתקרע הטלית ונשבר רגל הפרה וטלית זה בור הוא וחייב מטעם בור *ומשכחת לה חיובא בתרוייהו שהזיקו זה את זה בבת אחת וכילד כגון בחצר המיוחדת לזה ולזה לשוורים אבל אינה מיוחדת לתרוייהו למטלטלין אלא לאחד בלחוד דלגבי בור חייב ולא מצי למימר ליה תורך ברשותי מאי בעי ולגבי רגל נמי שקרע הטלית חייב כיון שאין מיוחדת למטלטלים אלא לניזק חצר הניזק הוא וחייב ובענין אחר אי אפשר דאי ברשות המזיק פטור ואי ברה"ר רגל ברה"ר פטור אי נמי יש לפרש שפרה הזיקה טלית ברשות הניזק ואח"כ הזיק אותו טלית לפרה ברשות הרבים ומ"מ לא בא אלא לומר שאע"פ שכ"א שוה דמי מה שהזיק בדקדוק אין הניזק יכול ליטלו בלא שומת ב"ד שהמזיק יכול לעכב שלא יטול אלא בשומת ב"ד: לנכסים שיש להם אחריות. דהיינו קרקעות וכדאוקימנא ביתמי ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח ומיהו אם קדם ותפס מטלטלין מחיים דמזיק גובין מהן אבל תפיסה דלאחר מיתה לאו

תורה אור | נר מצוה

[יד:] שלשה הוו אמר רב נחמן בר יצחק *שלשה כללות בארבעה מקומות: **מתני'** [כג] ^אשום כסף ושוה כסף בפני בית דין ע"פ עדים בני חורין ובני ברית והנשים בכלל הנזק והניזק והמזיק בתשלומין: **גמ'** מאי שום כסף אמר רב יהודה שום זה לא יהא אלא בכסף תנינא להא דתנו רבנן פרה שהזיקה טלית °(א)וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא פרה בטלית וטלית בפרה אלא שמין אותה בדמים: שוה כסף (ב) כדתניא שוה כסף מלמד שאין ב"ד ^בנזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות מאי [כד] משמע אמר רבא בר (רב) עולא דבר השוה כל כסף ומאי ניהו קרקע דאין להן אונאה אי הכי עבדים ושטרות נמי אלא אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף עצמו והני כולהו כסף נינהו והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין הכא במאי עסקינן ביתמי כלומר הא דתניא אין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות ביתמי הוא דמטלטלי [דיתמי] לבעל חוב לא משתעבדי אימא סיפא קדם (א) ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן ואי ביתמי אמאי גובין לו מהן כדאמר רבא אמר רב נחמן בשתפס מחיים הכא נמי בשתפס מחיים [א] והשתא דתקינו רבנן לבע"ח לגבות מן המטלטלין גובה מיתמי בין ממקרקעי בין ממטלטליא וכן הלכה (א) ואיכא מאן דפריש דכי תקינו רבנן לבעל חוב משום שלא תנעול דלת בפני לוין אבל לניזק לא תקינו מידי הלכך היכא דלית ליה למזיק קרקע ומת אין לניזק כלום ממטלטלין של יתומים: בפני ^גב"ד פרט לב"ד הדיוטות: [כה] ע"פ עדים *^דבני חורין ובני ברית בני חורין למעוטי עבדים בני ברית למעוטי עובדי [דף טו.] כוכבים דהני לאו בני עדות נינהו: והנשים בכלל הנזק דאמר רב יהודה [כו] אמר רב וכן תני דבי רבי ישמעאל אמר קרא °איש או אשה כי יעשו מכל [במדבר ה] חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה: והניזק והמזיק בתשלומין: ירושלמי מלמד שזה משלם חצי נזק וזה מפסיד חצי נזק: איתמר פלגא ניזקא רב פפא אמר פלגא ניזקא ממונא ורב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא ניזקא קנסא *והלכתא פלגא ניזקא קנסא בר מחצי נזק [דף טו:] צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא: והשתא דאמרת פלגא ניזקא קנסא האי ^ה כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכל ^התרנגולי [א]רברבין [משונה הוא] ולא [כז] מגבינן בבבל ודוקא רברבי אבל זוטרי אורחיה הוא ואי תפס לא מפקינן מיניה ואי

רש"י

שהרי ברשות הכנים שם שורו: שלשה [דף יד:] הווין. דהך כללא בתרא שמעינן מקמאי דכיון דלגבי שן הוי חצר הניזק פשיטא דחייב על השן [והא תנא ליה רישא כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל]* ולגבי קרן הוי רה"ר הא תניא ליה רישא חצר השותפין כו': (ב) בארבע מקומות רשות הניזק חייב בכל רשות המזיק פטור בכל חצר השותפין חייב בקרן ח"נ ופטור בשן ורגל הוה ג' דינין אבל ארבעה מקומות הן שאין דינן שוה כי יש חצר שותפין שהוא חייב גם על השן ורגל כגון חצר המיוחדת לאחד לפירות ולשניהם לשוורים: **מתני'** שום כסף. כל המשנה מפרש בגמרא: **גמ'** לא יהא אלא בכסף. שיהא ב"ד שמין כמה שוה הנזק הן מנה הן מאתים (ג): פרה שהזיקה טלית. גרסי' שדרסה עליה בחצר הניזק: (ג) או טלית שהזיקה פרה. ברשות הרבים כגון שנתקלה הבהמה בטלית ונשבר רגל הפרה: אין אומרים. יטול הפרה שהזיקה טליתו ולא תהא נישומית והן חסר והן יתר יטלנה: אלא שמין. מה שהזיק בכסף וישלם: שוה כסף. כלומר שוה כסף יפרע: מלמד שאין ב"ד נזקקין. ליפרע מן המזיק אלא אם כן יש לו קרקע: דאין להן אונאה. שאפי' קנאם יותר מכדי דמיהן שתות אין המוכר חייב להחזיר לו: והני כולהו. מטלטלין ועבדים ושטרות כסף נינהו דמצי לאמטינהו ממתא למתא למיזבן: שתפס מחיים. בחיי אביהן: בפני בית דין. שיהיו מומחין: פלגא נזקא ממונא. כלומר דין הוא שמשלם ואינו קנס ונפקא מינה דאי הוה מודה מקמי דאתו סהדי לא מיפטר: אימרי. כבשים: משונה הוא. דאין דרכו בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק: ולא מגבינן ליה בבבל. דאין דנין דיני קנסות בבבל

כלום היא וכדאסיקנא והאידנא כיון דתקנו בתראי למיגבי ממטלטלי דיתמי אע"ג דלא תפס נמי מגבינן ליה ממטלטלי: והני כולהו כסף נינהו. דמטלטלין אי לא מזדבן הכא [מזדבן הכא] שיכול לטלטלן ממקום למקום הלכך ככסף נינהו מה שאין כן בקרקעות: שתפס מחיים. וכבר כתבנו דהאידנא דתקנו רבנן בתראי לאגבויי ממטלטלי מגבין ליה לניזקין ולבע"ח ולכתובת אשה: פרט לבית דין הדיוטות. שאין דנין דיני קנסות וחבלות ושאר מילי דלא שכיחי אי נמי מילי דלית להו חסרון כיס אלא ב"ד מומחין דסמיכי אבל הדיוטות דלא סמיכי לא ואע"ג דגמירי וסבירי והכי איתא פרק החובל [פד:]: ע"פ עדים. בגמרא אמרי דאתא לאשמועינן דדוקא על פי עדים קודם שהודה חייב אבל מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור והוא דחייב נפשיה במידי מעיקרא בהודאתו [דף עה:] [ובענין אחר נמי אמרו בגמרא וכולהו (ב) חדא מלתא היא] על פי עדים שיהיו בני חורין ובני ברית וה"ה דלשאר דינין בעינן הכי אלא (ג) דהכא אגב סירכא דמודה בקנס ואח"כ באו עדים נקט דעובדי כוכבים ועבדים לאו בני עדות נינהו אפילו בהודאה והלואות וכל שכן בקנסות ונזקין: בני חורין למעוטי עבדים. שאינם משוחררים ואע"ג דהוטבלו לשם עבדות דשייכי במצות דאי לאו הכי (ד) עובדי כוכבים נינהו: עבד אתי מקל וחומר דגזלן ואשה או מגזלן וקטן [דף פח.] ועובד כוכבים נמי פסול מהאי טעמא וצריכא לאשמועינן תרוייהו דאי אשמועינן עבדים הוה אמינא משום דאין להם יחוס דכתיב (בראשית כב) שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור אבל עובד כוכבים דיש להם יחוס לא דכתיב הדרימון בן טברימון בן *חזאל ואי אשמועינן עובד כוכבים משום דלא שייכי במצות אבל עבד כנעני שייך במצות שהנשים חייבות דגמרינן לה לה מאשה: [איש או אשה (ה) כי יעשו מכל חטאת האדם. השוה הכתוב אשה לאיש] משום דהאי קרא משתעי בקרבן ולא תימא דוקא גבי כפרה הוא דחס רחמנא עלה אבל לעונשין לא השוה הביא בגמרא פסוקים אחרים ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם העומדים על הר סיני והרי הנשים בכלל ועוד פסוק אחר וכדאיתא בגמרא: הניזק והמזיק בתשלומין. מפרש הכא בגמרא דתרוייהו שייכי בפסידא המזיק שחייב לשלם מה שהזיק כדיניה אי במועד נזק שלם ואי בתם חצי נזק והניזק נמי שייך בפסידא שצריך להטפל בנבלה ואם פחתה בין מיתה להעמדה בדין פחתה לניזק בין בתם בין במועד ולפיכך נריכי תרוייהו רישא דתנן [נעיל דף י: ע"ש] תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלים בנבלה והך סיפא חדא בתם וחדא במועד: *[גמרא פלגא נזקא קנסא. דקסבר סתם שוורים] (ו) בחזקת שימור קיימי שאין דרכן ליגח ובדין הוא דאפילו פלגא לא בעי שלומי דהא אניס ורחמנא הוא דקנסיה ונפקא מינה דכיון דקנסא הוא אי מודה פטור: חצי נזק צרורות. שהתיזה צרורות ברגליה דרך הלוכה ואע"ג דהוא תולדה דרגל ואורחיה בהכי הלכתא גמירי לה דמשלם חצי נזק והוי ממונא הלכך משלם ע"פ עצמו: השתא דאמרת פלגא נזקא קנסא. משום דמשונה הוא: [האי כלבא] משונה הוא. שאין דרכו בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק: ולא מגבינן בבבל. לפי שאין דנין דיני קנסות אלא בסמוכין ואין סמיכה בבבל: בזוטרי אורחיה הוא. והיינו שן ונזק שלם משלם ומגבינן ליה בבבל. מכאן שמעינן דכל מילי דלאו היינו אורחיה אע"ג דיש הנאה להיזקה תולדה דקרן הוי לכל מילי ולא מגבינן ליה בבבל ואי הוי אורחיה בשן הויא תולדה דשן וברגל תולדה דרגל ומגבינן להו בבבל: ואי תפס. ניזק אפילו ברברבי לא מפקינן מיניה ודוקא שתפס שיעור מה שהזיקה מן הקרן שלו אבל טפי כגון תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה מפקינן

(ג) הניזק וטלית שהזיקה פרה כצ"ל ונמחק מלת או. וכ"ה ברש"י שבגמ' נדפס או רק שהתוס' כתבו בשם רש"י שהזיקו זה את זה:

עין משפט

א טור ח"מ סי' שפט: נ"א ארבעה

ב מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון סמג עשין סו טור ח"מ סי' תיח:

ג מיי' פ"ה מהל' סנהדרין סמג עשין נו טוח"מ סי' א: וכ"ה הב"ח

ד מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון סמג עשין סו טור ח"מ סי' תח:

ה מיי' פ"ג שם סמג שם טור ח"מ סי' שלא:

רבינו אפרים

א] והשתא וכו' עד וכן הלכה: כתב רבינו אפרים ז"ל ליתא סברא דנזקין משום דלא שכיח וכי תקון רבנן לבע"ח משום שלא תנעול דלת. אי נמי לאשה משום פריה ורביה אבל לנזקין לא תקון מידי:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ניזק: (ב) ג' כללות בארבע מקומות דאין כאן אלא ג' דינים ברשות הניזק חייב בכל ברשות המזיק כו' בחצר כו' אבל בארבעה כצ"ל: (ג) נ"ב וכן ישלם לו: (ד) נ"ב היינו עכו"ם: (ה) וגו' דבי רבי אליעזר תנא ואלה המשפטים וגו' משום כצ"ל: (ו) נ"ב גמ' רב הונא אמר קנסא קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי כו':

הגהות מא"י

[א] רשום קו על תי' רברבין: [ב] ר"ש בן אלעזר כצ"ל: [ג] כמה שוה נזק זה וכמה שוה נזק זה כצ"ל כו':

נ"א חזיון

ג"י מהר"ם

ג"י ד"ת

הגהות הרי"ו

(א) נ"ב עי' תוס': (ב) נ"ב הוכא לקמן בריי"ף ב"מ פ' הזהב ד"ס ועוד דאמרי' בב"ק שוה כסף כו':

שלטי הגבורים

הגה"ה
א מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון דהאידנא דתקנו הגאונים לגבות בע"ח מן המטלטלין של יתומים ופשטה תקנה זו בכל בתי דינין מגבין גם הנזקין ממטלטלין של יתומים. ונראה ג"כ שהוא דעת רבינו וכן כתבו הפוסקים בשם רבינו וכן הוא דעת סמ"ג עשין ס"ז. ורבינו אפרים כתב והביא דבריו הרא"ש וטוח"מ סי' תי"ט דנזקין אינו גובה ממטלטלי דיתמי דכי תקון רבנן לגבות ממטלטלי דיתמי היינו דוקא לבע"ח משום נעילת דלת בפני לוין אי נמי לאשה משום פריה ורביה אבל לנזקין דמלתא דלא שכיחא היא לא תקון מידי. ור"ת כתב דאפי' לבע"ח לא תקינו גאונים לגבות ממטלטלי דיתמי כי אם בכתובה משום שמקנה מטלטלי אגב מקרקעי וגם רב שרירא גאון לא תיקן כך אלא בכתובה. וא"כ לדידיה פשיטא שאין הנזקין גובין ממטלטלי דיתמי דודאי בנזקין ליכא טעמא שהקנה לו מטלטלי אגב מקרקעי. והרא"ש כתב דבדורות הללו מטלטלי כמקרקעי לכל מילי שעבוד מדינא דגמ' אף בלא תקנה מידי דהוה אגמלא דערביא שהאשה גובה כתובתה מהן ואם הניח מקרקעי דגובה מהן אליבא דכ"ע אית דאמרי דבין שיתומים קטנים או גדולים אינו גובה רק מן הזיבורית כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים ^ד דיתומים משמע בין גדולים בין קטנים והרשב"א כתב בשם רבינו יונה דלענין נזקין דוקא אם היתומים קטנים מגבין לניזק מן הזיבורית אבל אם הם גדולים מגבין להן מן העידית:

הגה"ה
ב לדברי מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון פשוט הוא דגם לכבשים קטנים הוי משונה דאין דרכו לאכול אפהכבשים הקטנים וכ"ש הגדולים והלכך דינו כדין קרן תמה ומשלם ח"נ וכן נראה קצת מלשון רבינו אף רש"י פי' להדיא דדוקא בכבשים גדולים הוי משונה אבל בקטנים אורחיה הוא. ורש"י נקיט גירסת התלמוד כאן פ"ק דב"ק. ומיי' ושאר הפוסקים נקטי גירסת התלמוד ס"פ אלו נערות בכתובות דף מ"א דדייק כוותייהו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בספר רבינו אשר משמע שאין זה מגירסת האלפס אלא דברי רבינו אפרים שחולק על סברת רב אלפס וכן מוכיח במרדכי:

מהר"ן שפירא (ב) ר"ל עוד תירצו בגמ' דקא דאמר על פי עדים לא משמיענו מידי אלא דסיפא איצטריכא ליה בני חורין וכו' והיינו שאמר הנ"י דכולה חדא מלתא היא על פי עדים שיהיו בני חורין וכו' וק"ל: (ג) ר"ל דגם לשאר דינין ודאי בעינן דוקא בני חורין ובני ברית אלא דנקט ליה הכא אגב וכו' ותירוץ זה עולה יפה למה שתירצו בגמ' מתחלה דע"פ עדים משמיענו דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור וכמ"ש הנ"י בתחלה אבל למאי דמסיק דלא משמיענו מידי אלא דנקט ליה משום סיפא והיינו למ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"א לתרץ כמו שתירץ הנ"י לדברי הרא"ש וכדלעיל בסמוך:

מפקינן מיניה דרבנן לא עבדי ליה תקנתא אלא דלא ליפסוד ממוניה אבל לארווחי [ממוניה] דאחריני לא תקנו ליה: ואי אמר אזמניה. אי לא תפס ואמר לב"ד שיקבעו לו זמן למזיק שילך לדון עמו לארץ ישראל דאיכא סמוכין קבעינן ומיהו האידנא דליכא סמוכין לא מקבעינן ליה ומ"מ תקנו רבנן בתראי לשמותי למאן דמזיק היזק דלא מגבי בבבל עד שיפייס את חבירו ואם נותן לו הראוי ליתן כפי הנזק לדעת הבית דין מתירין נידויו אף שלא יתרצה בעל דינו ולא יהיה מפוייס: בין כך ובין כך. בין אזיק בין לא אזיק היכא דידיעא מילתא דכלבא בישא הוא: משמתינן ליה. עד דמסליק נר מצוה היזקא שיהרגנו שנאמר לא תשים דמים בביתך:

אמר המחבר מזמנינן ליה אע"ג דקי"ל [סנהדרין דף לא:] דאין מוליכין מנה על מנה הני מילי היכא דאיכא דייני באתרא דמצו למידן דינא דאית ליה שכיון שכן הוא אינו יכול לומר לב"ד שבעיר פלוני אני רוצה לילך שהן בקיאין ומומחין יותר מאלו שבכאן אבל בשאין כאן דיינין שיהו יכולין לדין דין זה כי הכא מזמנינן ליה לאתרא דמצו למידייניה כי היכי דלא ליפסוד [ממוניה] והאי תקנתא דרבנן בתראי שמנדין אותו עד שיפייס חברו מיהו אין אנו אומרים לו סך קצוב שאם כן הייני דנין דיני קנסות אלא אומרים לו בפירוש אנו אין בנו כח לדין דיני קנסות ואין אנו יכולין לומר כך וכך אתה חייב לו אבל הרי הוא מנודה עד שיתפייס חבירו ואם היה הלה מתעקש ואינו רוצה ומבקש ממנו ממון הרבה שאילו היו דנין דיני קנסות לא היה חייב ליתן לו כל כך אומרים לו עד סך זה אתה יכול לבקש ממנו ולא יותר ואם אינך רוצה להתפייס בכך הרי אנו מתירין אותו וכדהשיבו בתשובת רבינו שרירא גאון ורבינו האי ז"ל ג"כ עכ"ל של הרמ"ה ז"ל: [**מתני'** ה' תמין כו']. הא מתני' פרישית בגמרא הכי ה' תמין הן ואם הועדו ג' פעמים חמשתן מועדין: הבהמה אינה מועדת. מתחלתה: לא ליגח. בקרן. ליגוף דחיפת

כח [א] ואי אמר א אזמינהו לדינא בהדאי לארץ ישראל מזמנינן ליה ואי לא אזיל משמתינן ליה בין כך ובין כך משמתינן ליה לסלוקי היזקיה מדר' נתן דתניא ר' נתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר °ולא תשים דמים בביתך: °**מתני'** חמשה תמין וחמשה מועדין הבהמה אינה מועדת לא

כט ליגח ולא ליגוף ולא לישוך ב ולא ג לרבוץ ולא לבעוט: השן מועדת לאכול את הראוי לה והרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם: **גמ'** *ותו ליכא והא איכא הזאב ג והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש אמר רבינא חסורי מיחסרא והכי קתני חמשה תמין הן ואם הועדו חמשתן מועדים ושן ורגל מועדים מתחלתן וזה הוא שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת ר' טרפון ורבנן רבי טרפון אומר נזק שלם וחכמים אומרים חצי נזק *[והאדם] ויש מועדין אחרים כיוצא בהן: **מתני'** *הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו מועדים רבי אליעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין והנחש מועד לעולם *מה בין תם למועד אלא שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה: **גמ'** מאי עלייה א"ר אלעזר מעולה שבנכסיו וכן הוא אומר °וישכב *אסא עם אבותיו ויקברוהו במעלה קברי (א) בית דויד וא"ר אלעזר אצל מעולין שבמשפחה ומאן נינהו דוד ושלמה: °וכבוד עשו לו במותו אמר רבא שהושיבו ישיבה על קברו פליגי בה ר' נתן ורבנן חד אמר ג' *וחד אמר ז' ואמרי לה שלשים:

סליקו להו ארבעה אבות

רש"י

בבבל דאין שם סמיכה: **מתני'** לא ליגח. בקרן: ולא ליגוף. דחיפת הגוף וכולהו הם תולדה דקרן ומשלמים חצי נזק [הרי ה' תמין]: ושור המועד. שלש פעמים או ליגח או ליגוף או [לרבוץ או] לישוך או לבעוט: והאדם. [הרי ה' מועדין] ואם ושור לא חשיב דלא איירי אלא דווקא בבעלי חיים: **גמ'** וזהו שור המועד. (ב) האמור בפסוק דהוי חד מחמשת מועדין [א]: ושור המזיק מחלוקת רבי טרפון ורבנן. בקרן תם בחצר הניזק לקמן בפרק שני: ויש מועדים אחרים כיוצא בהן. היינו זאב וברדלס וארי דסיפא דמתניתין: **מתני'** הרי אלו מועדין. אפילו בנשיכה ובכל נזקין משלמין בעלים שלהם נזק שלם: שהן של תרבות. כלומר שגדלם אדם בביתו: מן העלייה. דאפילו אם אין הנוגח שוה את שיעור הנזק ישלם מן העלייה דבשור מועד כתיב שלם ישלם שור תחת שור ולא כתיב דמגוף הנוגח יפרע: **גמ'** וכבוד עשו לו במותו. בחזקיה מלך יהודה כתיב: ישיבה. ישיבת תלמידים לעסוק בתורה: שלשה ימים. הושיבו וחד אמר שבעה ימים:

סליקו להו ארבעה אבות

הגוף בכוונה. לא לישוך שלא על מנת לאכול: לא לרבוץ. על הכלים לשברם: ולא לבעוט. הרי אלו ה' מיני נזקין תמין מתחלתן (ואם הועדו ולכך חמשתן מועדים ושן ורגל מועדים מתחלתן: השן מועדת לאכול את הראוי לה והרגל מועדת לשבור בדרך הלוכה. (וזהו) שור המועד מתחלתו (ג) אבל [השלישי דהוא קרן] אין מועד בהם אלא בג' פעמים הואיל וע"י אותה התראה חייב נזק שלם וחדא מלתא היא חשיב להו וזה שור המועד (ד) דתנן: שור המזיק. היינו קרן תמה ברשות הניזק והיא מחלוקת ר"ט ורבנן [דף כד:] לר' טרפון משלמת נזק שלם ולרבנן חצי נזק וקי"ל כרבנן והאדם נמי מועד מתחלתו לעולם: **גמ'** ויש לך מועדין אחרים. נמי מתחלתן לשלם נזק שלם מן העלייה: **מתני'** הזאב והארי וכו'. ודוקא בחצר הניזק דומיא דשן ורגל אבל ברשות הרבים פטירי דאורחייהו הוא כדאמרינן בגמרא. והא דפלגינהו תנא מטן ורגל דבהמה משום דמשונות [ג] מהן שדורסין ואוכלין חיין וטורפין להניח מה שאין כן בבהמה: רבי אלעזר אומר. לית הלכתא כוותיה דמפליג בין בני תרבות לשאין [בני] תרבות דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ואע"ג דתניא ברייתא כר' אלעזר לא שבקינן פלוגתא דמתני' וסמכינן אסתמא דברייתא. הרמ"ה ז"ל: חצי נזק מגופו. דכתיב ומכרו את השור החי וחצו את כספו וכו' [שאם] (ה) שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים והנבלה יפה חמשים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וכדמפרש במכלתין [דף לד']: מן העלייה. מעולה שבנכסיו של מזיק [ג] היינו מיטב שדהו כדמפרש לעיל: **גמ'** מעולה שבנכסיו. שהרי חייב לשלם אע"ג דשור הנוגח אין שוה שיעור הניזק דבמועד כתיב שלם ישלם שור תחת השור ולא כתיב שיפרע מגוף הנוגח: ישיבה על קברו. ישיבה של חכמים לעסוק שם בתורה ואע"פ דתניא (ברכות יח.) לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בזרועו ויקרא בהן ויתפלל בהן משום לועג לרש היינו דעביד לנפשיה כאדם שקורא בתורה אבל היכא דקא עביד ליקרא דשיכבא כגון בני ישיבה לכבוד רבן ליכא משום לועג לרש. הרמ"ה ז"ל. וכתב הרא"ש ברחוק ארבע אמות דליכא לועג לרש: חד אמר ג' וכו'. מ"ד ג' ימים הושיבו שם ישיבה משום דעיקר אבילות ג' ימים הוי דכמה מילי [ד] דאבל אסור בהן בתוך ג' ומותר לאחר ג' והיינו טעמא דמ"ד ז' ומ"ד ל' מפני תומרות שיש באלו הזמנים: *הא דאינו מקבל שכר היינו דוקא במי שיודע בו (ו) אבל אם אינו מכירו ואפשר שהוא הגון שכר יש לו שהרי לשם מלוה מכוין ועוד דאי לא תימא הכי אתה נועל דלת בפני כמה מהוגנים במקום שאינם נכרים ומעשה דרבי פרק השותפין (דף ח') מסייע לן דהדר אמר יכנסו הכל. הרמ"ה ז"ל: (א) חלוני כתף. שקרעו בגדיהן עד שהוליאו כתפיהם וזרועותיהם מכאן ומכאן מכאן ראיה לפרש"י ז"ל שפי' שחלילה האמורה באבל שיוציא כתפו מתוך קרע שלו: והלא לפני אחאב. ומאי רבותיה דחזקיה: קיים לא אמרינן. אלא היכא דידיע מילתא דקיים כחזקיה מלך יהודה שהרבין תורה בישראל כדאמרי' (סנהדרין דף לד') שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שלא היה בקי בטומאה וטהרה: קיים אמרינן לימד לא אמרינן. כלומר (ז) הא דאקדימו מעשה דידי *) לתלמוד דידכו משום דמעשה עדיף דהא כי מנחין ס"ת אקברא דגברא רבא קיים אמרי' לימד לא אמרינן: הא למיגמר נפשיה. תלמוד עדיף שהתלמוד מביא לידי מעשה: הא לאגמורי לאחריני. מעשה דידיה עדיף ומשום הכי מנח תפילין למה שהיה מעשה דידיה והדר מיגמר להו: **סליקו להו ארבעה אבות**

*) נ"י מהר"ן גורס בגמ' כגי' [ה] השאלתות פ' לך לך והתוס' הביאוהו בשלהי פירקין ע"ש

שלטי הגבורים

הגה"ה

א וכששואל הניזק שיקבעו זמן למזיק ללכת עמו לא"י לדין דשומעין לו בזמן שהיו סמוכין בארץ ואי לא אזיל משמתינן ליה כתב המרדכי בפ"ה והגהות מיי' פ"ה מהל' סנהדרין דוקא כשיש למזיק ללכת שם בא"י ורוצה לדחות הניזק או משמתינן ליה אי לא אזיל משמע הא אין לו דרך שם דמצי מסרב מללכת שם. ומדברי הר"ן יש להביא ראיה שאם בעיר אחת יש גזירת מלך או הגמון שלא יוכלו להטיל שום חרם בההוא עיר ויש שם ב"ד חשוב ויש שם טענה בין ראובן לשמעון דשייך בה חרם באיזה ענין מצי אי לומר לב"ד שיקבעו זמן לפלוני חבירו לרדת עמו לדון באותו מקום שאין שם אותה גזירת מלך ששם יוכלו להטיל חרם כאוות נפשם ואפי' יש שם ב"ד מומחה באותו מקום שהגזירה של מלך שם. ואם יש לו לחבירו דרך במקום שאין שם הגזירה לא מצי מסרב ללכת שם אפי' לדברי המרדכי שזכרנו. ומסופקני אם יכול האחד לומר נברר כאן במקומנו הדין ע"פ הב"ד ונשלם ואח"כ נלך להטיל החרם במקום שאין שם גזירת מלך או דלמא כיון דמ"מ א"א להשלים דין זה במקום זה מה לי אם יצטרך ללכת בעד החרם בלבד או בעד כל הדין כיון דמקלתו א"א לבררו כאן גם כולו ילכו במקום אחר לעשותו אם לא שנאמר דנפקא מינה שאם יבררו כאן כל הדין סילך להתנהג אע"פ שיצטרך ללכת למקום אחר בעד החרם לא יעמדו שמה ימים רבים כי אם מעטים ולא יוציאו מעות כי אם מעט אבל אם יצטרכו לעמוד שמה עד שיתברר כל הדין יתעכבו ימים רבים ויעשו הוצאות הרבה ואין לומר דדבר זה תלוי בפלוגתא דלעיל שזכרנו שאם הניזק אומר תשומו לי הנזק כאן בבבל כדי שאם אתפוס אח"כ וכו' דאיכא מ"ד דשומעין לו ואיכא מ"ד דאין נזקקין לו דהתם לא פליגי אלא משום דאין ב"ד חו"ל יכולין להטפל כלל בדיני קנסות אבל הכא דיכולין ליזקק לדין חוץ מהטלת החרם יכולים שפיר לדונו חוץ מהחרם שלא יטילוהו הם אלא הדיינים שבמקום אחר הלכך נראה שיש להם לדון כאן כל הדין חוץ מהחרם. הא למה זה דומה לב"ד שבא לפניהם דין אחד שאין יודעין לברר כולו ששולחין חוץ למקומם במקום חכמים יותר מהם שיבררו וילבנו אותו. ואעפ"כ הדין דנין אותו כאן אך אם הדין אינו אלא ששולחין זה מזה דבר שסייך בו חרם או יש להם לילך למקום אחר כיון שאין יכולין ליזקק לדין זה בגל כאן משום גזירת המלך. וממה שכתב מיי' פ"ג מהל' שלוחין וסמ"ג

עיין פ"ב וטוח"מ סי' קכ"ג משמע דאין החרם סתם כל כך עיקר כדי שיעכב מלדון הדין דאין החרם רק תקנה קלה ואין מעכבין דינו של זה מפני תקנה זו הקלה כאשר כתבתי בהלכות טוען ונטען בסייעתא דשמיא:

ב רבינו לא הביא תלת ליצני דר"א משום דמשמע ליה דברייתא ומתני' כלורתן וכפשטן דמתני' קתני סתמא ולא מפליג בין סכים גדולים לקטנים ובברייתא קתני ולמעך את האדם ואת הבהמה וכלים בהמה ולא מפליג בין קטנים לגדולים ולכך מתני' איירי ברובצת עליהן ובין גדולים ובין קטנים לאו אורחא היא וברייתא איירי בדרך הלוכה מן הלד בין גדולים ובין קטנים אורחיה הוא והיינו כלישנא מליעא דר"א והוא לישנא בתרא דלישנא קמא ובתרא חדא סיגנון דבתרוייהו מפליג ר"א בין גדולים ובין קטנים אלא דבלישנא בתרא אמרה למלתיה דומיא דברייתא. לישנא מליעתא בתרא הוא ופליג אתרוייהו והוא עיקר. ומיי' פ"ק מהל' נזקי ממון כתב דבהמה אינה מועדת מתחלתה לרבוץ על כלים גדולים אבל מועדת היא מתחלתה לרבוץ על פכים קטנים ואדם קטן ובהמה קטנה ולמעך אותן וכן דעת סמ"ג עיין ס"ז ס"ז ורבינו כתב דאינו מועדת מתחלתה לרבוץ לא על פכים גדולים ולא על פכין קטנים וכ"כ הרא"ש והטור ח"מ סי' שפ"ט: ג מיי' פ"ק מהל' נזקי ממון כתב שכולן חייבין לשלם נ"ש בכל מיני היזק שיזיקו. וכ"כ רש"י בפי' המשנה ז"ל הרי אלו מועדים אפי' בנגיחה ובכל ניזקין ומשלמין בעלים שלהן נ"ש ע"כ וכ"כ סמ"ג עיין ס"ו ס"ז כלשון מיי' ממש והתוס' שם כתבו דדוקא נחש הוי דרכו בכל מיני היזקות ולפיכך באיזה ענין שיזיק חשוב כרגל ופטור ברה"ר וחייב ברשות הניזק נ"ש אבל הזאב והארי והדוב והברדלס והנמר לאו בכל מיני היזק מועדים מתחלתן אלא כל א' מועד בדבר שדרכו בו להזיק כגון הארי לדרוס ולהניח וכה' מאלו הוא מועד מתחלתו וחייב עליו ברשות הניזק נ"ש ופטור ברה"ר כדין רגל אבל אם טרף ואכל לאו אורחיה הוא וס"ל דקרן תמה וחייב ח"נ בין ברה"ר בין ברשות הניזק פירוש ח"נ היינו על הפחת שפחתה מיתה אבל על הנבילה שאכל משלם נ"ש ברשות הניזק ומה שנהנה ברה"ר כמו שכתבתי בהלכות הפשוטים בשם הרא"ש: וזאב שאכל חיות דרכם בטריפה ולזה הן מועדין וחייבין עליו ברשות הניזק נ"ש ופטור ברה"ר כמו שכתבתי אבל בדריסה לאו אורחייהו והוה ליה כקרן תמה וכ"כ הרא"ש וכן נראה דעת הרמ"ה שהביא הר"ן וכ"כ טור ח"מ סי' שפ"ט ולפי דעת התוס' והפוסקים לשיטתו בזה. א"כ הא דתניא היה שנכנסה לחצר הניזק טרפה בהמה ואכלה בשר משלם נ"ש ליתא דהא ארי שטרף הוי ליה כקרן תמה ודחשבו הם לדברי שמואל ובשלמא למיי' וסייעתו דסברי להו דבכל מיני היזק הוי הארי והחיות מועדין מתחלתן אתי שפיר הא ברייתא וכן פסק איהו להדיא פ"ג מהל' נזקי ממון אבל לדברי התוס' והרא"ש [והטור] ז"ל [הסיא] ברייתא לא מתוקמא ומש"ה נ"ע סילך הטור ח"מ סי' שנ"ה פסק כהסיא ברייתא ולשונו ממש והביא לשון מיי' בלשונו כלורתו כאילו ס"ל הכי וקשה דהא בסי' שפ"ט פסק דארי שטרף הוי כקרן תמה דלאו אורחיה בטריפה. וכמה בסי' שנ"ה פסק סתם דכל חיה שטרפה בחצר הניזק הוי אורחיה ומשלם נ"ש. ואין לומר דהא דכתב הטור סי' שנ"ה דחיה שטרפה ברשות הניזק חייב נ"ש מיירי בכל חיה חוץ מן הארי דבארי איתו משלם בטריפתו רק ח"נ כמ"ש בסי' שפ"ט . דזה איתו דא"כ כי מקשה תלמודא לשמואל דאמר סתם טרף ואכל ברה"ר פטור ומקשה והא הניא חיה שטרפה ברשות הניזק חייב. אלמא דברה"ר פטור ליסני הכי ולימא דהא חיה דמני בברייתא לאו בארי מיירי אלא בשאר מיני חיה ומדלא משני [הכי] משמע דחיה דתני בברייתא היא חיה סתם קתני דמשמע בין ארי בין זאב וא"כ סילך פסק טוח"מ סי' שפ"ט כשמואל וכסי' שנ"ה כברייתא דפליגי אהדדי וצ"ע:

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) ת"ר וכבוד עשו לו במותו זה חזקיהו מלך יהודה שיצאו לפניו ל"ו אלף חלוצי כתף ד"ר יהודה אמר לו ר' נחמיה והלא לפני אחאב עשו כן אלא שהניחו ס"ת על מטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה. והא האידנא נמי עבדינן הכי אפוקי מפקינן אטו לא מנחינן והיכא דאיכא אטו נמי מנחינן קיים לא אמרי' אמר רבה בר בר חנה הוה אזילנא בהדי דר' יוחנן למשאל שמעתתא כי הוה עייל לבה"כ והוה בעינא מיניה מלתא ולא פשיט לן עד דמשי ידיה ומנח תפילין ומברך והדר א"ל קיים אמרי' לימד לא אמרי' והא אמר מר גדול ת"ת שהרי מביא לידי מעשה ל"ק הא למיגמר הא לאגמורי [וכ"ה הב"ח]:

הגהות מא"י [א] נ"ב פי' או ליגח או ליגוף או לישוך כו': [ב] יש מהן שדורסין ואוכלים חיים ויש מהן שטורפין כצ"ל: [ג] דהיינו כצ"ל: [ד] נ"ב הס: [ה] נראה שגי' הר"ן הוא כגי' רש"י ז"ל אך הר"ן ז"ל מפרש כפירוש:

א מיי' פ"ה מהל' סנהדרין סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' א סי' ח: ב מיי' פ"א מהל' נזקי ממון סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שפט:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל בית דוד: (ב) נ"ל הא דלמאן הועדו ממשתן מועדין וזהו שור המועד האמור כו' כנ"ל: (ג) אבל החמשה אין מועד בהם: (ד) דתנן ושור המזיק כו' כנ"ל: (ה) ואיזה זה שור שוה כנ"ל: (ו) שאינו מכיר אבל אם אינו יודע בו ואפשר כו' כנ"ל: (ז) נ"ב פי' בגמרא ובס פירש"י בפ"ה:

ביצד הרגל מועדת. לשלם [נזק שלם] הא (ג) אמרן באידך פרקא שהרגל מועדת מתחלתה : לשבר בדרך הלוכה . כלומר שלא בכוונת היזק ואיידי דבעי למיתנא תולדה דהיינו הבהמה מועדת לשבר *בשער גופה או בדבר המחובר לה כגון באוכף שעליה או בפרומביא שבפיה דרך הלוכה שלא בכוונת היזק תנא נמי הא בששברה ברגלה ממש ולפיכך מתחיל כיצד אמרו הרגל מועדת מתחלתה לשבר וכו' והיינו רגל ותולדה דרגל שפטורין ברה"ר וחייבין ברשות הניזק נזק שלם : היתה מבעטת . בכוונה והזיקה בבעיטה : או שהיו צרורות וכו' . דרך הלוכה שלא בכונה : משלם חצי נזק .

נר מצוה

ג *ביצד *הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר היתה מבעטת או שהיו צרורות נתזין מתחת רגליה ושברה את הכלים משלם חצי נזק : °דרסה על הכלי ושברתו ונפל על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק : *גמ' ת"ר הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה בשערה דרך הלוכה בשליף שעליה באוכף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה וחמור במשאו משלמין נ"ש : *מתני' התרנגולין מועדין להלך כדרכן ולשבר היה דליל קשור ברגלו או שהיה מהדס ושבר את הכלים משלם חצי נזק : *גמ' ת"ר תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהן משלמין נזק שלם ברוח שבכנפיהן משלמין חצי נזק : תניא אידך תרנגולין שהיו מהדסין על גבי עיסה או על גבי פירות וטינפו או ניקרו משלמין נזק שלם העלו עפר או צרורות משלמין חצי נזק : אמר רבא כל שבזב טמא בניזקין משלם נזק שלם וכל שבזב טהור בניזקין משלם חצי נזק ורבא צרורות אתא לאשמועינן לא *עגלה מושכת(בקרון) קמ"ל: תניא כותיה דרבא הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה בשערת דרך הלוכה באוכף שעליה בפרומביא שבפיה בשליף שעליה בזוג שבצוארה וחמור במשאו ועגלה מושכת בקרון משלמין נזק שלם : *תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי א משלמין נזק שלם ב והוא דקא אזיל מיניה ומיניה :

תאני

רש"י

ביצד הרגל מועדת. כלומר במה הרגל מועדת: לשבר דרך הלוכה. כלומר בכך היא מועדת לשבר דרך הלוכה: הבהמה מועדת כו'. בגמרא פריך היינו רגל היינו בהמה ומשני תנא אבות וקתני תולדות: היתה מבעטת. שינוי הוא והוי תולדה דקרן לכך ח"נ משלם[א] ומשום דבעי למיתני הכא היתה מבעטת או שהיו צרורות לכך תני כיצד הרגל מועדת לפרש לן דיני רגל הי נ"ש והי ח"נ ולא לאשמועינן דמועדת לשבר דרך הלוכה דהא בפרק קמא קתני לה : או שהיו צרורות. אע"ג דלאו שינוי הוא אלא אורחיה אפ"ה חצי נזק ותו לא דהלכתא גמירי לה וברשות הניזק קאמר דברה"ר היא פטורה כדאמר בפרק קמא דצרורות תולדה דרגל הן לפוטרו ברשות הרבים : ונפל על כלי אחר . אותו כלי שנשבר נפל על כלי אחר ראשון נזקי רגל הוא ומשלם נזק שלם ואחרון ע"י צרורות נשבר לכך משלם חצי נזק : דליל קשור . כל דבר הנקשר ברגל תרנגולת קרי דליל (א) : מהדס . מרקד : משלם חצי נזק . דדליל הוי צרורות כדמפרש בגמ' דאדייה אדויי ומהדס נמי כגון שהתיז צרורות ושיבר כלים: גמ' מהדסין. מרקדין: וניקרו. בחרטום שלהן: העלו עפר. מן הארץ לעיסה : שבזב טמא . משמע בנגיעה ממש : כל שבזב טהור . כגון שזרק חפץ על אדם הוי טהור ובנזקין כגון צרורות משלם חצי נזק : ורבא צרורות אתא לאשמועינן . בתמיה : לא עגלה מושכת בקרון . דבזב טמא אם הלך קרון שהזב[ב]עליו על גבי כלים הן טמאים משום מדרס הזב ובנזקין נמי עגלה שמשכה בקרון ע"ג כלים הוי כגופה ולא כצרורות ואם הותזו צרורות מתחת הקרון דבזב טהור ובניזקין נמי צרורות נינהו: והוא דקאזיל·דלי

אע"פ דבעוט ונתוז שוין לענין חצי נזק מיהו יש חלוק בדיניהם דאלו חצי נזק דבעוט כיון דבגופה הוא ובכונה תולדה דקרן היא דמשלמת חצי נזק מגופה ואפי' ברה"ר ואלו חצי נזק דצרורות שהוא שלא בכונה כי אורחיה תולדה דרגל היא ואינה חייבת אלא ברשות הניזק דשן ורגל כתיב בשדה אחר ומשלם מן העלייה והיה בדין שישלם נזק שלם כמו ברגל אלא דהלכתא גמירי לה כיון שלא הזיקה אלא על ידי צרורות הבאין מכחה ולא בחיבורים אבל צרורות מחמת בעוט בעיא דלא איפשיטא היא בגמ' [דף יט.] : דרסה על הכלי. דרך הלוכה ושברתו : ונפל (ג). שברי אותו כלי ששברה ברגלה וניתזו על כלי אחר ושברו ונמצא שהכלי הראשון נשבר ברגל והכלי השני בתולדה דרגל לפיכך על הא' משלם נזק שלם ועל הב' חצי נזק צרורות ודיניהן ברשות הניזק דוקא ואע"ג דכבר שמענו זה מ"מ איצטריך לאשמועינן דסד"א משונה היא בהך דריסה הואיל ודרסה בחוזק כל כך שניתז השבר על כלי אחר ושברו מסתמא להזיק נתכוונה קמ"ל דלא א"נ קמשמע לן דזימנין דמשכחת לה נזק וחצי נזק בחד מעשה בהדדי כי ה"ג : **מתני'** התרנגולין מועדין וכו'. ברגל [ג] בחצר הניזק נמי הוא דחייב וקמ"ל דעופות נמי מועדין מתחלתן בין לענין שן בין לענין רגל ותנא גבי רגל וה"ה גבי שן וילפינן עופות מושלח את בעירה [לקמן דף נה:] (ד)תרגום של בהמה מבהמתך דכלאים או דשבת [שם ע"ש] כדתני דבי רבי ישמעאל ושב הכהן [ובא הכהן] זו היא שיבה זו היא ביאה [עירובין דף נא. וש"נ] וילפי' מהדדי [ד] הכא נמי בעירה ובהמה חד ענינא הוא וילפינן מהדדי מה להלן חיה ועוף כיוצא בהן אף כאן חיה ועוף כיוצא בהן ודוקא כששברו ברגליהן או בכנפיהם או בשאר גופן כדרכן שלא בכוונה אבל שברו ברוח כנפיהן הוו להו צרורות וחצי נזק הוא דמשלם ואם שברו בכוונה אפילו בגופן חצי נזק הוא דמשלם דהויא לה תולדה דקרן וכדפרישית ברישא : דליל קשור ברגלו . כל דבר הנקשר ברגל התרנגול קרוי דליל ואית דגרסי דלי : והא דמשלם חצי נזק אוקימנא בגמ' [דף יט:] בדאדייה אדויי שזרק התרנגול את הדליל ושבר כלי בזריקתו דהוו להו צרורות כיון דלאו בהדי דאזיל ומימשיך דליל בתריה קא מזיק ולאו כעגלה מושכת חשבינן ליה אלא צרורות נינהו מכלל דאלו אזיק דרך משיכתו כעגלה מושכת דמי ומשלם נזק שלם : דכל היכא דאזיק ע"י ד"א שלא בחיבורין משלם חצי נזק ואי אזיק בחיבורין משלם נזק שלם ואע"ג דלאו אדעתא דבעל התרנגול נקשר הדליל [אלא מאיליו] מכל מקום אורחיה הוא בכך ולפיכך הוי תולדה דרגל דלא אשכחן בנזק בעלי חיים דלאו אדם אלא תרי גווני או מידי דאורחיה דהוי תולדה דשן או רגל או מידי דלאו אורחיה דהוי תולדה דקרן ואע"ג דאין כונתו להזיק וכיון דלא דייניק ליה כתולדה דקרן מסתברא דהוי משום תולדה דרגל מטעם דאורחי בהכי ואפילו שלא מדעת הבעלים חייב (א) והכי משמע לקמן [דף כא:] גבי כלב שנטל חררה . ומיהו *[דוקא] כשנקשר מאליו הדליל והוא של הפקר אי נמי שהגניעו כראוי בעליו של דליל *[אנוסים הוו ופטורים בעל דליל ובעל תרנגול] אבל לא הצניעו כראוי בורו דבעל דליל הוא וכן אם קשרו אדם בורו דקושר הוא [ה] והוא דאזיק בתר דניח אבל אזיק בהדי דאזיל [ו] אם של בעליו שפשע בו או שקשרו הוא : או שמהדס . פירש בו מחפש וחופר ברגליו ואמרי לה מרקד ואידי ואידי אורחיה הוא וכי קתני משלם חצי נזק בדאזיק ברוח שבכנפיו או שהתיז עפר וצרורות אבל אזיק בגופו משלם נזק שלם דתולדה דרגל היא והכי איתא בגמ' [דף יז:] : **גמ'** אוכף . מרכב של בהמה : פרומביא . מתג של *ברזל שבפיה : בזוג . התלוי לה בצוארה לקשקש : (ה) חמור במשאו . הוא כעין שליף שהוא משוי גדול המונח במרצופים : נזק שלם . כדפי' במתני' דבכל הני אורחא להזיק דרך הלוכה בלא כוונת הזיק : בכנפיהן . שנגעו כנפיהן בכלי וצריך לומר ששברוהו שם במקומו דאי לא אלא שנתגלגל בעיא היא בגמ' [שם] : ברוח שבכנפיהן . כצרורות דמי דשלא בחיבורין היא : מהדסין . מרקדים או חופרין והיה הטנופת דבוקה בגופן : העלו עפר . מן הארץ לעיסה הייטו כצרורות : כל שבזב טמא . לאו כללא הוא דמגע בית הסתרים [נדה דף מג.] בזב טהור ובנזקין כל היכא שהוא בחבורין חייב אלא ה"ק כל מגע או היסט שבזב טמא בנזקין משלם נזק שלם כל שבזב טהור כגון צרורות בנזקין משלם חצי נזק : ורבא צרורות וכו' . בתמיה הא תנינא ליה בכמה דוכתי בפרקין : עגלה מושכת . שאם היו שוורים מושכין את העגלה ושברה כלים דרך הלוכה ברשות הניזק בעל השוורים משלם נזק שלם סד"א כיון שהשוורים אינן נוגעין בעגלה כמאן דפסיק דמי והוו להו כצרורות קמ"ל כיון דאיכא חבלים דמחברי בין עגלה לשוורים כמאן דנגעי בעגלה דמי דכה"ג בזב נמי טמא שאם היה הזב מושך את העגלה העגלה טמאה דהסט בחבורין הוא נמצא מדברי רבא למדנו דזה בא ללמד ונמצא למד כה"ג שחייב בניזקין כנגדו בזב טמא וכדפי' דהא בלאו הא דרבא לא ידענו אלא בטמא יושב כגון שהלכה קרון שהזב עליה על גבי כלים שהיו תחתיו טמאים משום מדרס הזב ואם התיזו צרורות מחמת הקרון בזב טהור ובנזקין נמי צרורות נינהו : שליף . משוי גדול המונח במרצופין : (ו) (ב) בתר מעיקרא וכו' . שדחפתו בגופה : תבר מנא . וצרורות נינהו דההוא שעתא שלא בחבורין הוא : ושברו במקל . קודם שנח פטור המשבר וחייב הזורק: מנא תבירא. דכיון דסופו לישבר מחמת זריקתו של ראשון כמו שסברו הוא דמי : אלמא בתר מעיקרא אזלינן . דאל"כ מנא מעליא הוה ושני אמאי פטור ומיהו כתב הרא"ש ז"ל שאם זרק אבן או חץ על הכלי ובא אחר וקדם ושברו חייב דיש לחלק בין ענין זה לזורק הכלי עצמו : לרבה פשיטא ליה . כתב הרמ"ה ז"ל דכיון דפשיטא ליה משמע דבתר מעיקרא אזלינן וקיימא לן כוותיה דסוגיין דעלמא דהאי שמעתא דזרק כלי הלכתא היא ורבא נמי לאו מפליג פליג עליה אלא ספוקי מספקא ליה ואין ספק מוציא מידי ודאי ולקמן בתרולא דרב ביבי* [והוא דקאזיל מיניה מיניה] כתב ז"ל דלאוקומי בעיא דרבא הוא הוא דקא בעיא אבל פשיטא דהלכתא כרבה דבתר מעיקרא אזלינן וכן מצאתי בספרים ישנים שכתוב כלשון זה בהדיא : מחטטין . מנקרין בחרטומיהון ולשון חפירה הוא כדתנן [סוכה דף טו.] החוטט בגדיש : נזק שלם . (ג) אלמא דכל כה"ג אע"ג שלא שברו ממש בגופו אלא מכחו בא לאו צרורות נינהו וחשבינן ליה כאלו שברו ממש בגופו דבתר מעיקרא אזלינן : והוא דקא אזיל הדלי מיניה מיניה . דתרנגול ולא נשבר ע"י גלגולו למקום אחר אלא דוחפו כל שעה גם בשעת שבירה וכבר כתבנו דהייטו לפום ספקו של רבא ומ"מ הלכתא כרבה

כמו

שלטי הגבורים

א רבינו ומיי' פ"ב מהל' נזקי ממון וטור ח"מ סי' ש"צ והאשר"י וסמ"ג עשין (ע)[סו סז]והר"י והרמב"ן והרשב"א והראב"ד ז"ל וכמעט כל הפוסקים הסכימו דחייב לשלם נ"ש על הכלי ועל הדלי דבתר מעיקרא אזלינן ומה שיש להקשות כזה מדברי רבינו לדבריו תירצו הראב"ד והרמב"ן כמו שזכרו הרא"ש וכמו כן יש ליישב דברי מיי' דבפ"ב מהל' נזקי ממון כתב דהא דחייב נ"ש על הדלי הוא משום דאזיל מיניה מיניה דאלמא בתר תבר מנא אזלינן ובפ"ז מהל' חובל ומזיק כתב דהזורק כלי מראש הגג וקדם אחר ושברו במקל פטור המשבר דאלמא בתר מעיקרא אזלינן והתירוץ שעשה הראב"ד על דברי רבינו מספיק גם לדברי מיי' :

ב תמה בעל המאור על רבינו איך פסק כאן הכי דאלמא בתר תבר מנא אזלינן ובסוף פירקין פסק כרבה גבי זרק כלי מראש הגג . וכבר כתב תירוצו הרא"ש ז"ל בשם הראב"ד ז"ל וכן הר"ן לפנינו ודע כי כמו כן יש לתמוה מדברי מיי' שבפ"ב מהל' נזקי ממון שפסק דהא דחייב נ"ש על הדלי הוא משום דאזיל מיניה מיניה דאלמא בתר תבר מנא אזלינן ואילו בפ"ז מהל' חובל ומזיק כתב דהזורק כלי מראש הגג וקדם אחר ושברו במקל פטור המשבר דאלמא בתר מעיקרא אזלינן ותירוץ אחד יספיק לכאן ולכאן .

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' דאילו היה חייב מדין קרן אין חייב אלא מפני זהירות השמירה וזהו ענין ההתראה במועד וכן בתם קנס היה כי היכי דלינטריה לתוריה והייטו טעמא דקרן סתמא כוונתו להזיק דהא לא נהנה בהיזקו הלכך ליכא חיובי בבעליו אלא מטעם שמירה וחילקה בו התורה כפי אופני תורת שמירתן אבל שן ורגל סתמא להנאתו מתכוין ולא להזיק ורגל נמי כיון דדרך הילוכה הלכך אין לחלק בתם ומועד דחיובי דידהו הוי מדין מזיק גמור : (ב) לשון גמ' [דף יז:] [ז]דרסה על כלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו בתר מעיקרא אזלינן וגופיה הוא או דלמא בתר תבר מנא אזלינן וצרורות נינהו תפשוט ליה מדרבה דאמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור דאמרי' ליה מנא תבירא תבר לרבה פשיטא לרבא מיבעיא ליה : (ג) לשון הגמ' היא דבעי למיפשט בעיא דרבא מהך ברייתא דתרנגולין מחטטין דבתר מעיקרא אזלינן :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ואית דגרסי דלי : (ב) דאמרן בנ"ל : (ג) נ"ב על כלי אחר וכו' : (ד) נ"ל דהוא : (ה) נ"ב בשליף שעליה : (ו) [עי' בתוס' וכ"כ הב"ח] וכן הוסיף עוד] ת"ש תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נ"ש ש"מ בתר מעיקרא אזלינן כו' אמר רב ביבי בר אביי דקאזיל מיניה ומיניה :

נ"א כשאר
א מיי' פ"ק [וס"ב] מהל' נזקי ממון סמג עשין סו סז טור ח"מ סי' שצ :
ב מיי' שם [וס"ב]סמג שם טור ח"מ (סי' שסט) [שם] :
ג מיי' שם פ"ק סמג שם טור ח"מ שם :

דף יז:
דף יז.
דף יז:

פי' בהרא"ש סל"ק סי' כלאים סי' ו במתני' אין קשרין

דף יח.

גי' ד"ח
גי' מהר"ש
נ"א בכמה

הגהות מא"י

[א] נ"ב ותו לא : [ב] נ"ב יושב:[ג]ובחצר דוקא

תאני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו וכו'. כתב הרב ז"ל דהוו ביה בזרוני משלם נ"ש דלא הוו ביה בזרוני משלם ח"נ ולא היא אלא בין דהוו ביה בזרוני בין דלא הוו ביה בזרוני לא משלם אלא עד ח"נ דהא אוקימנא להא דתני רמי כסומכוס ולית הלכתא כוותיה :

כמו שכתב הרמ"ה ז"ל לעיל וכן דעת הרז"ה ז"ל והשיב על הרי"ף ז"ל שהביא בהלכות תירוצא דרב ביבי דמשמע דסבירא ליה ז"ל דבתר הסוף אזלינן וקשיא דידיה אדידיה שהביא הא דרבה דזרק כלי לקמן [מכילתין דף כו:] וכן כתב רש"י בפירושו דבתר מעיקרא אזלינן והרמב"ן ז"ל רצה לתקן לסייע הרי"ף ז"ל ופירש בהפך שפשוט הוא לרבה דבתר בסוף אזלינן והיינו דאמר מאי טעמא מנא וכו' כלומר בדין הוא שיהא השני חייב אלא דמנא תבירא תבר ותפשוט ליה מדרבה דבתר בסוף אזלינן והאריך ז"ל בזה וכתב הריטב"א ז"ל שדעת רבו ז"ל דלא אמרינן לא אתי ספק נר מצוה ומוציא מידי ודאי אלא (א) כשאינו בדור אחד אבל רבא שהוא בתרא יש לחוש לספקו הלכך שניהם פטורים דהמוציא מחבירו עליו הראיה והראב"ד ז"ל כתב שהרי"ף ז"ל פסק כרבה דפשיטא ליה [ולעולם בתר מעיקרא אזלינן] ומה שהביא תירוצא דרב ביבי לאו משום למפסק כוותיה אלא משום דבכי האי גוונא לאו משונה הוא בפסיקת החבל כיון דקא אזיל מיניה מיניה דע"י שרוצים לשתות אורחייהו לחטט בחבל כדי שיפול לארץ וישתו ממנו ואורחיה הוא ודמי לבהמה ופלוסי סלא דבסמוך [לקמן דף יט:] ולפיכך הביאו הרב אלפסי ז"ל לאשמועינן דאפילו בחבל שאינו מלוכלך בעיסה כיון דקא אזיל מיניה מיניה אורחיה הוא ומשלם נזק שלם ובלאו דרב ביבי א"א לומר בחבל נזק שלם דהא משונה הוא התרנגול דנוקר בחרטומו כ"כ בחוזק שמפסיק חבל ותולדה דקרן הוא וחצי נזק הוא משלם ואנן אמרינן משלמין נזק שלם וא"א אלא אם (כן) הוא מלוכלך בעיסה ומשום העיסה מנקרו ולפי שלרב ביבי אין אנו צריכים לאוקומי בהכי הביאו ז"ל : ותקע בו. שנבקע הכלי מחמת הקול קריאת התרנגול קרי תקיעה לשון תקיעת שופר או תקע באזנו וחרשו : ביזרוני. זרעים ואגב הזרעים אורחיה לטעוליה רישיה למיכל וכיון דאורחיה לאכול אורחיה נמי לצווח : משונה הוא. שאין דרך התרנגול לתקוע בכלים : שצנף. קול הסוס נקרא כן : ושבר הכלי. בקולו : משלם חצי נזק. דכל הני צרורות נינהו דכיון דרוח דאתי מכחו הוא דמי לתרנגולין שסברו ברוח שבכנפיהן שמשלם חצי נזק. ובגמ' [דף יט.] מוקי רב יוסף כרבנן ורמי בר יחזקאל כסומכוס [דלית ליה חצי נזק צרורות] וכיון דקי"ל כרבנן א"כ הלכתא כרב יוסף ולא כרמי בר יחזקאל דאמר נזק שלם דהא בין תקיעת התרנגול או נפיחת הסוס צרורות נינהו דרוח כנפיהם או רוח פיהם אתי מכחו הוא וחצי נזק משלם וממילא לית הלכתא כרמי בר יחזקאל (ב) ומשום הכי אין לחוש אם הביאו הרי"ף ז"ל דליכא למיטעי שיפסקו כמותו כיון שהביא אחריו (ג) רב יוסף וחתם בו דבריו ומיהו הביאו למאי דנפקא לן מדבריו דאי ליכא בזרוני משונה הוא (ד) (ולפע"ג) דאליבא דרבנן דקי"ל כוותייהו בין אית ביה בזרוני בין לית בה בזרוני לא שייך נזק שלם אלא חצי נזק דהא צרורות נינהו מ"מ (ה) היכא דאית ביה בזרוני משלם חצי נזק מן העלייה כדינא דצרורות כאורחייהו ואי לית ביה בזרוני הוא משונה והיא בעיא דלא איפשיטא בגמרא (ו) [דף יט:] *)[בעי רב אשי יש שינוי לצרורות לרביע נזק או אין שינוי לצרורות לרביע נזק] שינוי בצרורות אם שינה בהם לא משלם אלא חצי דינו שהוא רביע נזק מגופו **)(פלגא דח"נ) וטעמא דמגופו משלם ולא מן העלייה דכל היכא שמשנה הוי תולדה דקרן וקרן תמה משלמת מגופו כדאמרי' במכלתין וכיון דלא איפשיטא בעיא מספקא לא משלם אלא רביע

*) גי' ד"ת **) ד"ת מ"ז

תאני רמי בר יחזקאל (א) *תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית °ותקע בו ושיברה משלם נזק שלם *והוא דהוו ביה ביזרוני אבל לא הוו ביה ביזרוני משונה הוא וחצי נזק הוא דמשלם: *אמר רב יוסף אמרי בי רב סוס שצנף וחמור שנער ושבר את הכלים משלם חצי נזק: *(בעי רבא [חצי נזק] צרורות מגופו משלם או מן העלייה משלם מגופו משלם דלא אשכחן חצי נזק דמשלם מן העלייה או דילמא מן העלייה משלם דלא אשכחן כי אורחא דמשלם מגופו: א (א) *בעי רבה*) יש העדאה לצרורות או אין העדאה

*) בגמ' הגי' רבא

רש"י

מיניה דתרנגול ולא שנשבר על ידי שנתגלגל למקום אחר אלא הוא דוחפו כל שעה ובשעת שבירה נמי : ותקע בו ושברו. שנשבר הכלי מחמת הקול : בזרוני. שיש זרעים בכלי דאורחיה להכנים ראשו לתוכו ולאכול וכיון דאורחיה למיכל אורחיה לצעוק : משונה הוא. התרנגול כי אין דרכו להכנים ראשו בכלי ולתקוע : סוס שצנף. ושבר כלי בקולו וכל הני צרורות נינהו דכחו הוא : יש העדאה לצרורות. אם שינה בהם שביעטה והתיזה צרורות על ידי כן וכן עשתה ג' פעמים : לקרן

א מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון סמג עשין סו טוח"מ סי' שצ: ב מיי' פ"ק שם סמג עשין סז טור ח"מ שם :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בא"ר מפרש דרב אלפס לא הביא בעיא זו דיש העדאה לצרורות :

הגהות הב"ח

(א) כשאינו בדור אחד כצ"ל: (ב) וא"ה אין לחוש כצ"ל: (ג) נ"ב דברי: (ד) ס"ל דאע"ג: (ה) איכא נ"מ להיכא דאי אית ביה בזרוני דמשלם כצ"ל : (ו) אי יש שינוי בצרורות אי לא ולא משלם אלא חצי כצ"ל : (ז) דיינו :

הגהות חו"י

(א) נ"ב ס"ל כסומכוס דצרורות נ"ש משלם וקמ"ל הרי"ף דבדלא הוה ביה בזרנא משלם רק רביע נזק . הרא"ש :

שלטי הגבורים

והרא"ש ז"ל השיב על השגה זו וז"ל וכ"ל שלא עמד בעל המאור על דעתו של רב אלפס כי גם רב אלפס מודה דאין הלכה כרמי בר יחזקאל דאי לקבוע הלכה כמותו הביא דבריו לא היה לו להביא דברי רב יוסף אמרי בי רב אלא הביא דברי כולם להודיענו דכל כה"ג חשוב כחו כגופו והוי צרורות וממילא ידענא דהלכה כרבנן ואי לית ביה בזרוני משלם רביע נזק את"ל יש שינוי לצרורות לרביע נזק עכ"ל: תרנגול שחטט בחבל ונשבר הדלי אינו משלם רק ח"נ דעל הניזק להביא ראיה דבתר מעיקרא אזלינן דהמע"ה. וה"ה דפליגי גבי זרק כלי מראש הגג וכו' כדאיתא בהל' חובל ומזיק : ונראה דאע"ג דגבי זרק כלי מראש הגג וכו' כתב הריטב"א בשם רבו דהזורק וגם המשבר שניהם פטורין משום דהמע"ה הכא גבי דרסה ע"ג כלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר וכן תרנגול שחטט בחבל וכו' אין לפטור בעל הבהמה ובעל התרנגול מכלום משום האי טעמא דמספקא לן אי בתר מעיקרא אזלינן אי בתר תבר מנא אזלינן ולימא דהמע"ה . דעד כאן לא מספקא ליה לרבה אלא לענין אם צריך לשלם נ"ש או ח"נ אבל לפוטרו מכלום לא מספקא ליה הלכך (ז) דיינין אי פטרינן ליה לבעל הבהמה ולבעל התרנגול מנ"ש עד שיביא הניזק ראיה דבתר מעיקרא אזלינן אבל גבי זרק כלי מראש הגג וקדם אחר ושברו במקל יש לפוטרו מכל וכל את שניהם משום דהיזק זה לא ידענו מי עשאו או הזורק או המשבר דאי הזורק עשאו המשבר פטור ואי המשבר עשאו הזורק פטור הלכך ז"ל לגבי הזורק מדמי ליה ז"ל לגבי משבר מדמי ליה ומש"ה שניהם פטורין עד שיביא הלה ראיה מי משניהם עשה היזק מה שאינו כן גבי דרסה ע"ג כלי ונתגלגל וגבי תטיטה בחבל דודאי היזק הזה עשאה הבהמה והתרנגול אלא דלא ידעינן אי חייב נ"ש או ח"נ. כד"כ : ואם דרסה על הכלי ברה"ר ונתגלגל לרה"י כתבתי בהל' הפשוטים דעתי בזה : בהמה שבעטה והתיזה וכו'. לדברי רבינו ומיי' פ"ב מהל' נזקי ממון משמע להדיא דכיון דדין זה סלקא בגמ' בתיקו אם יש שינוי לצרורות לשלם רביע נזק או אין שינוי ולעולם משלם ח"נ כל תיקו דממונא קולא לנתבע ואין משלמת רק רביע נזק בזמן שדנין דיני קנסות דרביע נזק הוא קנס דמחייבין ליה משום שינוי ואינו כח"נ צרורות שהוא ממון והאידנא דאין דנין דיני קנסות ואינו משלם אא"כ תפס אז אם תפס משלם ח"נ דאהניא ליה תפיסתו הן לענין הדין דהיינו רביע נזק הן לענין הספק דמספקא לן אי משלם ח"נ או רביע נזק וצריך לשלם ח"נ אבל הרא"ש אחרי אשר הביא דעת רבינו כתב דמסתברא הוא דאפי' אם תפס אינו גובה רק רביע נזק ותו לא דאהניא ליה האי תפיסה אידנא שאין דנין דיני קנסות שיכול לגבות כמו שהוא שורת הדין בזמן שהיו דנין דיני קנסות אבל אינו גובה ח"נ דלא מהניא ליה האי תפיסה לעשות מוחזק כי היכי דנימא דחבירו המזיק עליו הראיה שאינו משלם רק רביע נזק וכיון דדבר זה ספק יגבה הניזק רביע. דלא אמר כן אלא היכא דהספק הוא בהכחשת של בעלי דינין דלא ידעי הדיינין האמת אלא מי מהם או באיזה פיקו שאינו מחמת הדין אבל היכא שהספק הוא בדין עצמו שהדין עצמו לא נתפרש בתלמוד היאך לדונו כי הכא דמספקא ליה לתלמודא אם יש שינוי לצרורות לרביע נזק או אין שינוי ומשלם ח"נ אז אמרי' אוקי ממונא בחזקת מריה קמייתא דכיון דאין לו לניזק אלא טענת ספק לא מהניא תפיסתו והביא ראיות על זה והכי כתב בשם ר"י בעל התוס' וכ"כ טור ח"מ סי' ש"ל והרמב"ן נמי הכי כתב והביא מ"מ דבריו פ"ק מהל' נזקי ממון . ומש"ה אינו גובה רק רביע נזק. ונראה דאפי' בזמן שדנין דיני קנסות דלהרא"ש ור"י ז"ל לא מהניא תפיסת התופס לעשות שזה המזיק ישלם לו ח"נ כיון שהדבר הוא ספיקא דדינא ומדברי סמ"ג עשין סי' ע' גבי מזיק ממון חבירו ואין יודע כמה משמע דבספיקא דדינא מהני תפיסה כדברי מיי' : א דע אתה שמעיין כי בעיא זו נדפסה בטעות חזי מאן גברא רבא קא מסהיד עליה הרא"ש ז"ל שכתב וז"ל תימה שרב אלפס ז"ל לא הביא הך בעיא דרבא ואפשר משום דאין נפקותא בבעיא זו לאידנא דאמרי' לקמן בפ' החובל דאין העדאה בבבל ומיהו תימה למה לא הביא הך דרב אשי אם יש שינוי לצרורות רביע נזק וסלקא בתיקו ואפשר דסבר דאין נפקותא בהך בעיא משום דלא מצינו בבבל צרורות דביעוט הוה משונה וקנסא הוא אא"כ תפס וכי תפס לא מפקינן מיניה עד דמשלם ח"נ כיון שלאתם בתיקו והוא מוחזק הלכך אין נפקותא בבעיא זו דבלא תפיסה לא דיינינן וכי תפס גובה ח"נ מיהו תימה כיון דספיקא דדינא הוא מאי מהניא תפיסה כיון דלא איפשיטא הבעיא אוקי ממונא בחזקת מריה ושלא כדין תפס ודמיא להא דפ"ק דב"מ גבי ספק בכור דאם תקפו כהן מוציאין מידו כיון דאין לו אלא טענת ספק לא מהניא תפיסה וכן נוטה דעת ר"י בעל התוס' בפ"ב דכתובות הלכך נראה דאם תפס לא גבי אלא רביע נזק ואידך מפקינן מיניה עוד תמה למה לא הביא הך בעיא דרב אשי דכח כחו לסומכוס ככחו דמי וכו' וכתב דאפשר משום דלסומכוס מיבעיא ליה ולית הלכתא כוותיה ואיכו כתב דנראה לו דיש נפקותא גדולה בבעיא זו דמתוך בעיא זו משמע דפשיטא ליה כח כחו ככחו דמי לכ"ע. ולרבנן משלם על כח כחו ח"נ כמו על כחו ומבעיא ליה אי סומכוס גמר הלכתא דצרורות לכח כחו או דלמא לא גמר הלכתא כלל אף על כח כחו משלם נ"ש אבל הא לא מיבעיא ליה אי גמר הלכתא ומוקי לה בכח כחו ולחייב ח"נ ואע"ג דמן הדין פטור דכח כחו לאו כגופו דמי דבהא ליכא לאיסתפוקי דפשיטא דהלכתא לגרוע תשלומין אתא ולא לחייב במקום שראוי לפטור מש"ה לא קאמר לעיל לא דכ"ע כחו לאו כגופו דמי וח"נ צרורות הלכתא גמירי לה דמשלם ח"נ דמשום דפשיטא ליה דהלכתא לגרוע אתא הלכתא כדאמרי' גבי סוכה אתא הלכתא וגרע לשלישית ואוקימתא אטפח ושמעתין דכלב שנטל חררה לא פי' התוס' כן : רבינו השמיט הך בעיא דמתגלגל האוכל ואתי מרה"י לרה"ר ונראה דאזיל לשיטתיה דס"ל דכל שן ורגל כי אורחיה ברה"ר פטור אפי' אם הזיק ברה"י ורש"י ותוס' פליגי בפירוש בעיא זו והרא"ש ז"ל וטור ח"מ סי' שנ"א הביאו פי' רש"י וגם פי' התוס' וכתבו על פי' שניהם דהאי בעיא סלקא בתיקו ואזלי' בהו לקולא ויש להפליא על דברי שניהם היאך לא דחו דברי רש"י מאחר דסבירא להו כדברי התוס' דנראה מדבריהם דלא פליגי רש"י ותוס' ואנחנו רואין להדיא דפליגי רש"י פי' מדנקט לקתה הבהמה האוכלין מרשות הניזק וגלגלתו לרה"ר ואכלתו שם ברה"ר מאי בתר אכילה אזלינן ופטור דהן ברה"ר פטור או בתר דשקלה ליה אזלי' וכי שקלה היה ברשות הניזק וחייבו דשן ברשות הניזק חייב ה"ה אם בהמה ברשות הניזק והאוכלין ברה"ר וגלגלה מרה"ר לרשות הניזק דמספקא לן אי בתר אכילה אזלינן וחייבת או בתר דשקלה לה אזלי' ופטורה מיירי בגרעיני חיטין ושעורין וכיוצא בהן והתוס' פליגי על דברי רש"י וסבירא להו שאם לא אכל בחצר הניזק דהוי פטור ואין זו בעיא רק הבעיא היא אם האוכל היה ברשות הניזק ומתגלגל ואתי לרה"ר דאי לאו שהבהמה מעכבתן בפיה ואכלתן שם היה סופה להנית ברה"ר וקמבעיא ליה אי חשיבי כמונחים ברה"ר כיון דסופן לנוח שם או לא. והרא"ש ז"ל והטור ח"מ סי' שנ"א הביא פירש"י גם פי' התוס' וכתבו על פי' שניהם דהאי בעיא סלקא בתיקו ואזלינן בהו לקולא וקשה על דברי הרא"ש והטור היאך כתבו דהאי בעיא סלקא בתיקו דלפי פירש"י הבעיא היא פשוטה לדבריהם דהאי בעיא הוי דומיא ממש דהתיזה ברה"ר והזיקה ברה"י שכתבנו לעיל בסמוך בהלכות פשוטים דפשיטא ליה להרא"ש שהוא חייב דאפי' אזלת בתר מעיקרא ותחלת הנזק היה ברה"ר שהוא מקום פטור אעפ"כ שאני נזקי דרגל דרחמנא גלי בהו ובער בשדה אחר דאזלינן בתר מקום שנעשה בו ההיזק וכיון שמקום שנעשה בו ההיזק הוא רה"י דהוא מקום חייב וה"נ גם שן דגם הוא דמי לרגל לענין מקום חיוב ומקום פטור דגם בדידיה כתיב ובער בשדה אחר פשיטא דאפי' לקחה ברה"ר וגלגלה לרה"י דחייב דהא במקום עשיית הנזק הוא מקום חיוב ואם לקחה ברה"י ואכלה ברה"ר פשיטא דפטור שהרי במקום פטור אכלה ואין כאן ובער בשדה אחר וא"כ היאך כתב הרא"ש והטור דלפי' רש"י סלקא בתיקו ועוד קשה דהרא"ש גופא גבי כלב שנטל חררה כתב ז"ל מהכא שמעינן דאע"ג דנטלתו בהמה מחצר הניזק בעינן שתהא גם האכילה בחצר הניזק ע"כ. והיינו ממש כדברי התוס' שהשיגו כאן על רש"י וכיון דגם הרא"ש ס"ל כדברי התוס' היאך הביא פרש"י שהוא דחוי בודאי ולא הדיחהו הוא בדבריו שנראה דמספקא ליה לרא"ש איזה פי' יותר נכון או פי' רש"י או פי' ר"י דמש"ה הביא שניהם כאילו לא פליגי אהדדי והכי בודאי פליגי כמו שפי' ולמה פסק כשניהם. מגורף דבדבריו דהרא"ש מוכח להדיא דס"ל כדברי התוס' ממש ויותר יש להפליא על הטור ח"מ סי' שנ"א שהביא פי' דברי שניהם כאילו לא פליגי אהדדי ואנחנו הרואין דפליגי אהדדי ואיהו עצמו בההוא סי' הפליא על מיי' שפסק גבי משלמת מה שנהנית כדברי רבה וכדברי רבא וכתב ואיני מבין דבריו וכו' עד היאך פסק כדברי רש"י ותוס' כאילו לא פליגי אהדדי והא פליגי אהדדי היאך פסק כדברי שניהם דהא פליגי אתמהא הוא תמה על מיי' היאך פסק כדברי שניהם ואיהו גופיה פסק כדברי שניהם דפליגי ואפי' לדברי התוס' קשה לי היאך כתב הרא"ש דסלקא בתיקו הא מלתא דפשיטא היא שאם היה מתגלגל מרה"י לרה"ר וקדמה הבהמה ואכלה דפטור דכיון דסופו לנוח חשוב כמונח ברה"ר דהא בתר מעיקרא אזלינן וכי היכי דפשיטא ליה להרא"ש דבתר מעיקרא אזלינן גבי נתגלגל הכלי למקום אחר ונשבר שכתבנו לעיל בסמוך ה"נ הכא ניזל בתר מעיקרא דומיא דזרק כלי מראש הגג וקדם אחר ושברו דפטור המשבר ואע"ג דהתם איכא זורק הכלי והכא ליכא שום מגלגל האוכל דמתגלגל מאליו משמע ואולי דיש ספרא בין זה לזה זה אינו דבר חשוב כמו זה דגם בהזורק מיירי שבעל הכלי זורקו דלא שייך ביה בזורק חיוב ופטור שהכלי שלו הוא כדפרישית ותשיב כמו מתגלגל מאליו דהכא דלא שייך במגלגל חייב ופטור כלל והכל תלוי בעושה היזק דאי אזלינן בתר מעיקרא עושה ההיזק פטור כיון דמ"מ היה היזק נעשה במעשה הראשון והיה פטור הלכך תפשוט ליה מהתם ומאי סלקא בתיקו ונימא כיון שהיו האוכלין מתגלגלין ודאי לרה"ר ושם היה מקום פטור אם היה אוכלתן שם אע"פ דאוכלתן ברה"י להוי פטור דבתר מעיקרא אזלינן ואע"ג דהרא"ש גבי זרק כלי מראש הגג דחה פירש"י שפי' דהזורק הוא בעל הכלי וכתב איהו דהזורק הוא איש אחר שאינו בעל הכלי אין לומר דהכא שהאוכלין מתגלגלין מאליהן דלא דמי לזורק כלי מראש הגג דע"כ לא פליג הרא"ש עליה דרש"י בהא אלא משום דאילו בבעל הכלי זורקו מיירי א"כ לעולם המשבר הוא פטור ואפי' אזלת לבתר לבסוף דכיון דבעל הכלי זורקו אבידה מדעת היא והוי כאילו הפקירוהו בעלים ומש"ה מוקי לה הרא"ש בזורקו איש אחר שאינו בעל הכלי אבל אם הכלי נפל מאליו שלא היה כאן לומר דאבידה מדעת הוא נראה דפשיטא דאי אזלינן בתר לבסוף המשבר חייב . אבל אי אזלינן בתר מעיקרא פטור השתא נמי במתגלגל האוכל מאליו מרשות הניזק לרה"ר וקדב הבהמה ואכל ברשות הניזק יש לנו לפטור אותו דכיון דודאי דסוף האוכלין לנוח ברה"ר חשיב כאילו מונחין שם ואין זה שן ברשות הניזק אלא שן ברה"ר ופטור הלכך לא ידענא מאי דספקא להו דנראה לענ"ד דיש לפשוט אותה מ"מ ועוד קשה בזה על דברי הטור שכתב וז"ל מתגלגל מבעיא לן אי חשיב כחצר הניזק ולא איפשיטא ואם תפס אין מוציאין עכ"ל והיאך כתב דהתפיסה מועלת בכה"ג והלא ספק דדינא הוא דלא ידענא אם חשיב חצר הניזק או לא . וכל ספק דדינא ס"ל דאין התפיסה מועלת בו כמ"ש בסי' ש"ל שהביא דברי ר"י וכן היא מסקנת אביו הרא"ש כמו שכתבתי לעיל בסמוך וצ"ע. אבל הרא"ש ז"ל לא כתב רק שהוא ספק ואזלינן לקולא ותו לא. ואולם על הקושיא שהקשינו להרא"ש היאך הביא דברי רש"י וגם דברי התוס' ולא דחה דברי רש"י כיון דלדידיה ס"ל כדברי התוס' יש לתרץ ולומר כי הרא"ש נראה בעיניו שאין קושית התוס' קושיא על רש"י דאמר לך רש"י אע"ג דגבי כלב שנטל חררה אזלינן אחר רשות שהאכילה שם ואם אכלה ברשות דעלמא פטור היינו משום שהיא קולא על המזיק דלגביה דרשינן ובער בשדה אחר הוא שדה ופטור אבל כשהוא חומר על המזיק כגון שנטלה מרה"ר ואכלה ברשות הניזק אזלי דאזלינן לגביה לקולא ואע"פ שאכלה בשדה אחר דלא דרשינן קרא להחמיר עליו אלא להקל. ומש"ה י"ל שהביא הרא"ש דברי רש"י משום דס"ל דאין קושית התוס' קושיא. אבל מ"מ קשה על הרא"ש היאך לא פשט לה מהסיא דהתיזה ברה"ר והזיקה ברשות הניזק דהוי חומרא למזיק ומחייבינן ליה. ומיי' פ"ג מהל' נזקי ממון ס"ל כפירש"י אבל חילק בין היכא שהוא להקל על המזיק ובין שהוא חומרא כמ"ש מ"מ שם שהרגיש בקושיית התוס' על רש"י דהיא היא קושיא על דברי מיי' ותירץ אותה בחילוק זה דגבי כלב שנטל חררה אם אכלה ברשות דעלמא פטור משום דהוי קולא למזיק כי דרשינן ובער בשדה אחר עד שיהיה ברשות הניזק אבל אם נטל מרה"ר ואכל ברשות הניזק הרי הדבר ספק ולפיכך אינה משלמת אלא מה שנהנית וגם לדידיה קשה דהכא משמע דכל שברשות האכילה הוא חומרא למזיק הוי ספק ואילו בפ"ק דנזקי ממון כתב דהתיזה ברה"ר והזיקה ברשות הניזק דחייב נ"ש משום שהנזק היה ברשות הניזק וכודאי דגם ס"ל למיי' כפי' הרא"ש שפי' אע"ג דאזלינן בתר מעיקרא שאני הכא גבי רגל דגלי רחמנא ובער בשדה אחר דאזלינן בתר מקום הנזק ואמאי כיון שהוא חומרא למזיק לימא דלהוי ספק כי הכא ואי הכא היא פשיטא האי נמי פשיטא ואמאי סלקי בתיקו . או תרוייהו בתיקו או תרוייהו פשוט . ועוד צ"ע על הטור ח"מ סי' שנ"א שכתב בשם הרמב"ם ז"ל דלקחה ברה"ר והלכה ואכלה ברשות הניזק שחייב . ואילו מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון כתב שאינו משלם אלא מה שנהנית כמו שכתבנו בסמוך . מיהו ודאי דטור ס"ל דהויא דומיא דהתיזה ברה"ר והזיקה בחצר הניזק :

רבינו אפרים

א] **תאני** רמי בר יחזקאל תרנגולת שהושיט כו'. כתב רבינו אפרים הא דתני רמי בר יחזקאל ליתא דהא אוקימנא לסומכוס דסבר צרורות נזק שלם משלם . ודאי הא דרמי בר יחזקאל צרורות הוא דהא לאו בגופו קמתבר דומיא דרוח שבכנפיהם :

רביע נזק [ולא משלם אלא] מגופו: **מתני'** כיצד השן מועדת. ומשני לאכול את הראוי לה: והבהמה. היינו שן היינו בהמה [לעיל יז:] אלא תנא שן דחיה וקתני שן דבהמה לאשמועינן דאע"ג דבעירה כתיב חיה בכלל בהמה: משלם חצי נזק. דמשונה הוא שהרי אין דרכן לאכול לא כסות ולא כלים הלכך חצי נזק כקרן הוא דמשלם דתולדה דקרן היא: ברשות הניזק וכו'. לאו אכסות וכלים קאי אלא אשן מועדת וטעמא דבשן ורגל בעינן בשדה אחר דהיינו רשות הניזק: מה שנהנית. אפילו ברשות הרבים דאע"ג דמטעמא דאבות נזיקין לא מחייב כיון שזה נהנה (ו) וזה איכו חסר חייב לשלם ומיהו מה שנהנית בלחוד: מצידי הרחבה. לא שכיחי בה רבים והוי כרשות היחיד ובגמרא מפרש לה: [גמ'] ופרה שאכלה שעורים. שהן מאכל חמור [וחמור שאכל כרשינין. שהן מאכל פרה משלמין נזק שלם דאע"ג דאין רגילין בכך הואיל ואורחייהו למיכלינהו ע"י הדחק כשהן רעבין ראויין קרינן ביה]: כל מידי דלאו אורחיה. למיכל כל שעה: ואכיל ליה על ידי הדחק. כלומר אורחיה למיכל על ידי הדחק כשהוא רעב כי הני: שמה אכילה. ואפילו שלא ע"י הדחק: שוגרא דאכל תמרי וכו'. [הואיל] ואורחייהו למיכלינהו ע"י הדחק [משלמין] נזק שלם: ביניתא. דג אבל כסות וכלים אפילו על ידי הדחק לאו אורחיה למיכלינהו אלא מתכוין להזיק: ופלסיה. לעסו לשון אחר פלסיה סדקו: [ואסלא] ח"נ. דמשונה הוא והא דחייביה מיירי כגון דתפס ניזק דהא אין דנין דיני קנסות בבבל [לקמן דף פד:] ופלגא נזקא קנסא הוא וכתב הרמ"ה ז"ל והוא דתפס ההוא מידי דאית ליה מדינא למיגבא מיניה בארץ ישראל דהיינו גוף של שור המזיק דתם הוא ואינו משלם אלא מגופו אבל תפיס מידי דלית ליה מדינא למיגבי מיניה לאו תפיסה היא: אורחיה לפלוסיה לסלא. כשהוא לועס את הפת לועס את הסל עמו: דאכל והדר פלים. דלהזיק לבד נתכוון אבל היכא דפלים והדר אכיל אי נמי דפלים בהדיה דאכל כולה מילתא להנאת אכילה הוא דעבד הרמ"ה ז"ל: ברחא. עז [ונקראת כן לפי שהיא קלה לברוח]: מעל גבי חבירתה חייבת. מוקמינן לה בקופצת ופי' רש"י ז"ל קופצת שקפצה ואכלה על גוארה שאין דרכה כן ותולדה דקרן הוי וחייבת חצי נזק קאמר וכתבו הרא"ה והריטב"א ז"ל דאינו נכון דהא אמרי' לעיל [יט:] דכיון דאורחה למיכל אורחא נמי לפלוסי ה"נ כיון דאורחא למיכל אורחא למקפץ הלכך לאו תולדה דקרן היא אלא שן ממש ונזק שלם קאמר ובירושל' [פ"ב הל"ד] אמרינן בפירוש משלם נזק שלם ובתוספתא [פ"א] משלמת מה שהזיקה אלא פירוש קופצת היינו שזקפה רגליה ועמדה על הבהמה ואכלה זקופה והיינו לישנא דעמדה ואכלה וכגי האי גוונא יש (א) לה דין אוכל

העדאה לצרורות לקרן מדמינן ליה או דלמא תולדה דרגל היא). *בעי ר' אבא בר ממל מר' אמי ואמרי לה מרבי חייא בר אבא היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה אא"כ מנתזת ובעטה והתיזה והזיקה מהו כיון דאי אפשר לה אורחה הוא או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט (א) מנתזה וצרורות נינהו תיקו בעי מיניה *ר' יוסי מרבי זירא היתה מהלכת ברשות הרבים והתיזה והזיקה מהו לקרן מדמינן לה וחייבת או דלמא תולדה דרגל היא ופטורה אמר ליה מסתברא תולדה דרגל היא: *תרנגולין מועדין. אמר רב הונא לא שנו אלא שנקשר מאליו אבל קשרו אדם חייב. נקשר מאליו מאן חייב אילימא בעל הדליל ה"ד אי דאצנעיה [א] אונסא הוא ואי לא אצנעיה פושע הוא אלא דאצנעיה [וחייב] בעל תרנגול מ"ש כולו נזק דלא איש בור (א) אמר רחמנא ולא שור בור ח"נ נמי איש בור אמר רחמנא ולא שור בור אלא מתני' דאדייה אדויי וכי אתמר דרב הונא בעלמא אתמר דליל הפקר אמר רב הונא נקשר מאיליו פטור אבל קשרו אדם חייב משום מאי חייב אמר רב הונא בר מנוח משום בורו המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה: **מתני'** כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה הבהמה מועדת לאכול פירות או ירקות אכלה כסות או כלים משלם ח"נ בד"א ברשות הניזק אבל ברה"ר פטור ואם נהנית משלמת מה שנהנית כיצד משלמת מה שנהנית אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה מפתח החנות משלמת מה שנהנית מתוך החנות משלמת מה שהזיקה: **גמ'** ת"ר השן מועדת לאכול את הראוי לה כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה אוכלין הראוין לה ושתתה משקין הראוין לה משלמת נזק שלם וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה בהמה ואכלה בשר משלמת נזק שלם וכן פרה שאכלה שעורים °וחמור שאכל כרשינין וכלב שלקק את השמן וחזיר שאכל חתיכה של בשר משלמים נזק שלם אמר רב פפא השתא דאמרת כל מידי דלאו אורחיה ואכלה ליה על ידי הדחק שמה אכילה האי שונרא דאכל תמרי וחמרא דאכל ביניתא משלמין נזק שלם: ההוא חמרא דאכליה לנהמא ופלסיה לסלא חייביה רב יהודה אנהמא נזק שלם ואסלא חצי נזק אמאי כיון דאורחיה למיכל נהמא אורחיה נמי לפלוסי סלא דאכיל והדר פלס: *ההוא ברחא דחזא ליפתא אפומא דדנא סריך וסליק אכליה לליפתא ותבריה לדנא חייביה רבא אליפתא ואדנא נ"ש מ"ט כיון דאורחיה למיכל ליפתא אורחיה נמי לסרוכי ומסלק: אמר אילפא בהמה ברה"ר א ופשטה צוארה ואכלה

רש"י

לקרן מדמינן לה. הואיל ומשונה הוא ומשלמת נזק שלם או דלמא כל צרורות תולדה דרגל (ב) דהא כי נמי עבדא מעיקרא כי אורחיה והיזקה מלוי אפ"ה חצי נזק משלמת לכך זו היא העדאתה ואין לה העדאה אחריתי וי"מ דבעי' בצרורות כי אורחייהו לקרן מדמינן לה הואיל וחצי נזק משלם יהא לו כל דין חצי נזק ופעם ג' משלם נזק שלם או דלמא תולדה דרגל היא ואין חלוק בין פעם ראשונה לשלישית: היתה מהלכת. בחצר הניזק מלאה צרורות ואי אפשר שלא תהא מנתזת: אורחיה הוא. (ג) כשאר צרורות (ב) ומשלמת ח"נ או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט מנתזת ואת"ל יש שינוי לצרורות לרביע נזק כדבעי רב אשי בגמ' [ג] משלמת רביע נזק כמו כל דבר משונה המשלם ח"נ מדבר שהוא אורחיה ל"א אורחיה הוא [ג] ואפי' אייעד (ד) משלמת חצי נזק כי תולדה דרגל הוא או דלמא הוי משונה ומשלמת נזק שלם בפעם שלישית כקרן הואיל ומשונה הוא מפי המורה וראשון עיקר הוא דהא אמרי' לקמן דאפילו מחמת ביעוט הם תולדה דרגל: והתיזה. כלומר ביעטה והתיזה: לקרן מדמינן לה. הואיל וביעטה וחייב ברשות הרבים: או דלמא. כל צרורות תולדה דרגל הם ופטורה ברה"ר: לא שנו. דחצי נזק ותו לא: אלא שנקשר. הדליל ברגל התרנגול מאליו: אבל קשרו אדם חייב. הקושר נזק שלם כי הוי בור ואם נתקל בה אדם חייב בנזקו: מאן חייב. לשלם האי חצי נזק: (ה) אי בעל הדליל. פושע הוא שלא פשע [בעל] התרנגול וכוליה נזק בעי לשלומי שהרי בורו הוא שהשליך לרה"ר: אלא דאצנעיה. בביתו והוציאו התרנגול (ג) וחייב בעל התרנגול: איש בור. כתיב כי יכרה איש בור והאי בור תרנגול כרהו: אלא מתני'. לא מיתוקמא אלא דאדייה אדויי שזרק התרנגול הדליל ושבר כלים בזריקתו דהוו צרורות ואפילו קשרו אדם נמי לא משלם אלא חצי נזק בעל התרנגול והקושר פטור כי לא נתקל אדם בבורו ודרב הונא לא מיתוקמא אמתני' אלא בעלמא איתמר והכי איתמר דליל נקשר מאליו בתרנגול ונתקל בו (ד) אדם פטור דמאן ליחייב דליל לית ליה בעלים בעל התרנגול נמי איש בור כתיב ולא שור בור: קשרו אדם. חייב הקושר דקנייה בהגבהה ויש לו בעלים להאי דליל: משום מאי מחייב. [ד]דהא לא הזיק במקום שקשרו שהתרנגול גוררן למקום אחר: משום בור המתגלגל. דאייתינן לה בפרק קמא בגלל הסוס: **מתני'** כיצד השן מועדת. ומשני לאכול הראוי לה: משלם חצי נזק. דמשונה הוא: מה שנהנית. מפרש בגמ' דלאו תשלומין מעליא נינהו: מצידי הרחבה *) [משלמת מה שהזיקה. כדין קרן תם] חצי נזק ומועד נזק שלם דהוי רשות היחיד בגמ' מפרש: **גמ'** ופרה שאכלה שעורים. שהן מאכל חמור: וחמור שאכל כרשינין. שהן מאכל פרה וכן חזיר וכן כלב אע"ג דאין רגילים בכך הואיל והוא אורחייהו למיכלינהו ע"י הדחק כשהן רעבים ראויין לה קרינן ליה: דלאו אורחיה. למיכל כל שעה ואכלה ע"י הדחק [כלומר ואורחיה למיכל ע"י הדחק כי הני שמה אכילה אפי' שלא ע"י הדחק]: שוגרא [דאכל] תמרי. דהוי אורחיה למיכל [אבל כסות וכלים אפילו על ידי הדחק לאו אורחייהו למיכלינהו אלא מתכוין להזיק]: על ידי הדחק. (משלם נזק שלם): פלסיה. *סדקו לסלא: חצי נזק. דמשונה הוא וכגון דתפס הניזק דאין דנין דיני קנסות בבבל ופלגא ניזקא קנסא: אורחיה לפלוסי סלא. דכשהוא לועס הפת לועס הסל עמו: ברחא. עז: דקפלה

*) בכל ספרי האלפסי הישנים הגי' ברש"י מצידי הרחבה הוי רה"י בגמ' מפרש.

המאור הגדול

אמר אילפא בהמה ברה"ר ופשטה צווארה וכו'. מה שפסק בה הרב ז"ל לא מסתבר אלא כל על גבי חברתה חייבת בין שקפצה בין שעמדה והיינו דאילפא וברה"ר בלא גב חברתה חייבת ח"נ בקופצת והיינו דר' אושעיא ולא פליגי אהדדי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר אילפא בהמה ברה"ר ופשטה צוארה וכו' ולא פליגי אהדדי ומר אמר חדא: **אמר** הכותב בתחלה אפרש שיהיו דברי רבינו הגדול ז"ל שאמרו בגמ' בקופצת לא לענין ח"נ אמרו שאין זה שינוי אלא כיון דאורחא למיכל אורחא אילפא סבר דאע"ג דלא קפצה חייבת הואיל ופשטה צוארה וה"ה לאוכלת מגד הרחבה

שן שפטרה תורה לפי שאין דרכה לאכול אלא להלך ולאכול דרך הלוכה מאמצע רה"ר ממקום נמוך שאוכלת ממנו בדרך הלוכה ור' הושעיא סבר דוקא קופצת לפי שנסתלקה מרה"ר לגמרי ודמיא למאן דשבקה הרחבה אבל אכלה בלא קפיצה פטורה והיינו דאמרי' לקמן דאילפא ור' הושעיא איכא בינייהו ואנן כיון דקי"ל מחזרת פטורה ולא מחייבה עד דשבקה לרחבה ממילא שמעינן דהלכתא כר' הושעיא ועוד דהוי לפטורה ורבא דהוא בתרא מתרץ למלתיה והיינו דכתב רבינו הגדול ז"ל והוא דקפצה כר' הושעיא כלומר הלכתא כאילפא דגבי חבירתה כחצר הניזק דמי ולא כרה"ר אבל לא מחייבה עד דקפצה כר' הושעיא לית לן בה דהלכתא כר' הושעיא ויש מי שמוסיף לומר מאחר שר' הושעיא פוטר בשאינה קופצת ואילפא אין לנו ראיה שחולק עליו אמרי' דאילפא נמי בקופצת והיינו דאמרי' דאילפא ור' הושעיא איכא בינייהו ופטרי בלא קופצת וכי דחי בגמ' בקופצת ה"ק בקופצת מחייבו בברייתא ואילפא בלא קופצת ולא תפשוט סיועא אבל אנן אמרי' דאילפא ודברייתא תרוייהו בקופצת ותפשוט סיועא ועתה אשוב להשיב על בעל עליו רבים שכתב כל על גבי חבירתה חייבת בין קפצה בין עמדה אלמא קפיצה לאו שינוי הוא ומשלמת נ"ש והיינו דאילפא והדר אמר וברה"ר בלא גבי חבירתה חייבת ח"נ בקופצת אלמא שינוי הוא ועוד שאמר וברה"ר בלא גבי חבירתה חייבת בח"נ בקופצת ע"ג חבירתה אינה משונה וחייבת בנ"ש והיינו בכלל דאילפא אינה קופצת ע"ג חבירתה אלא שקפצה ממקום למקום וזה שינוי ואינה משלמת אלא ח"נ אבל אינם דברים נכונים שלא הוזכרו קופצת אלא בשקופצת למקום גבוה כדי לאכול ואין לחלק בין גב חבירתה שבכולן דרכה בכך ואילו היתה קופצת ממקום למקום באמצע רה"ר מחזרת היא משונה מ"מ כיון שהפירות מונחים באמצע רחבה ובלא קפיצה משנה היינו שן ברה"ר ובודאי פטורה ועוד דאמרי' לקמן דר' הושעיא איכא בינייהו ולפי פי' הזה צריך אתה לפרש דר' יוסי ור"א דאמרי אין דרכה לאכול אלא להלך לענין ח"נ אמרו ולא כן תורת ההלכה אי נמי דר' הושעיא איכא בינייהו מדקאמר דאילפא ור' הושעיא מסמע דהדא אוקמתא היא בדהרווייהו ועוד מצאתי בתוספתא בהמה שהיתה מהלכת כדרכה ברה"ר וכו' שינתה ואכלה משלמת מה שהזיקה

חדושי אנשי שם

הגהות הב"ח

הגהות חו"י

הגהות מא"י

ברשות הניזק ומשלמת נזק שלם אבל אם עמדה מעט כדי לפשוט צוארה לא הוי רשות הניזק דבכה"ג עמדה נמי אורחא הוא כדאמרן ופטורה וטעמא דמילתא משום דבהמתו לאו רשות הניזק גמור הוא אבל ברשות הניזק גמור כגון ביתו חייבת ואפילו אכלה כדרכה וכדתנן [לעיל דף יט:] מתוך החנות משלמת מה שהזיקה: אכולהו. הא דקתני מתני' ברה"ר פטורה אפי' אכסות וכלים שהוא שינוי ותולדה דקרן וט עמא דכל המשנה כגון זה שהניח כסותו ברה"ר ובא אחר ושינה בו כגון זה שאכלתו פטור: כסות וכלים חייבת. דאי נזק דתולדה דקרן היא דהאי לאו משנה הוא דלימא דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור משום דעביד איניש שעומד לפוש להניחו ברשות הרבים ומיתפח מטרתו ואפילו גבי פרות שיש שינוי אם בעטה מהלכת בלוחה שהיא רבוצה ברשות הרבים חייבת משום דנהי דרבוצה משנה היא וכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור וקי"ל כרבא לקמן [דף כד:] דבתרא הוא דאמר חייבת משום דאמרה לה נהי דאית לך רשותא לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא (א): דמי עמיר. שאם אכלה [שעורים] כדי שביעתה אין זה משלם לו אלא מה שהיה צריך ליתן לה בקשין ובתבן להאכילה דא"ל אי אפשי להאכילה שעורים אלא קשין: דמי שעורים בזול. כפי שהיה צריך ליקח שעורים למאכלה אם היה רוצה להאכילה שעורים ולא יתן כשער שבשוק דילמא איהו לא מאכיל לה שעורים אלא בזול כדאמר בב"ב פ' מי שמת [דף קמו:] כל זוזא חסבי' בד' דנקי דהיינו שני שלישי הדמים: (בגמ') אע"פ שאינו רגיל להאכילה שעורים אלא עמיר משלם לו דמי שעורים כפי מה שאדם אחר רגיל ליתן לבהמתו ולא קב *ולא קבים (ב) (ד) וכתב הרמ"ה ז"ל [דה"ה] למאן דרגיל לתת לה שעורים דכיון דבע"כ הוא דמתהנית לא משלם אלא שיעור מאי דאמדינא לדעתיה דהוה ניחא ליה דיקא נמי דקתני מתני' סתמא משלמת מה שנהנית: [לשון גמ'] לפי' כיון דמשערי' בדבר הראוי לה ואורחה למיכל אכלה חטים וכו' ולא נהנית פטורה ברה"ר אבל ברשות הניזק משלמת מה שהזיקה דאכילה ע"י הדחק שמה אכילה ולענין הלכתא כתב ריא"ף ז"ל דאיכא מ"ד דהלכתא כרבה שהוא רביה דרבא ואיכא מ"ד דהלכתא כרבא דהוא בתרא וכתבו הרא"ה והריטב"א ז"ל שספק הגאון בזה מסולק הוא משום דברייתא דמסייע לרבה ר"ש וברייתא דמסייעא לרבא רבנן והלכתא כרבנן עוד כתב הרא"ה בשם רז"ל שהלכה כרבא ואע"ג דרבה רביה הוה שלא אמרו אין הלכה כתלמיד במקום רבו אלא כשחולקין שניהם יחדיו בהדי הדדי אבל כשתלמיד מאריך ימים אחר רבו וחולק עמו הלכתא כמותו ועל זה (ה) אמרו דהלכתא כבתראי והייט בעלמא אבל הכא הלכתא כרבא בין הכי ובין הכי* [דרבנן קאי כוותיה] כדכתיבנא: גרסינן בגמ' [דף כ:] א"ל רב חסדא לרמי בר חמא לא הוית גבן באורתא בתחומא (דשבתא) דאיבעיא לן מילי מעלייתא (ו) מאי מילי מעלייתא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או אין צריך להעלות לו שכר היכי דמי אלימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר זה לא נהנה וזה לא חסר ואלא בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר זה נהנה וזה חסר הוא לא צריכא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר מאי מצי א"ל מאי חסרתיך או דילמא א"ל הא אהניית מאי הוי עלה אמר רב כהנא א"ר יוחנן אינו צריך להעלות לו שכר ע"כ בגמ' פי' בתחומא לא היית קרוב אצלנו שתוכל לבוא: בחצר דלא קיימא לאגרא. שאינו רגיל בעל החצר לאוגרא ואף כי לא היה דר זה בה לא היה שוכרה לאחרים כי היכי דלא שכרה עד השתא: וגברא דלא עביד למיגר. זה הדר בחצר אינו עשוי לשכור חצרות לפי שמצויין לו בתים להשאיל או יש לו בית אחר: זה לא נהנה. דהא שכיחי לו בתים בחנם: וזה לא חסר. דהא לא קיימא לאגרא ופשיטא דפטור: זה נהנה. שהיה צריך לשכור חצר אחרת: וזה חסר. כיון דקיימא לאגרא היה משכירה לאחרים לולי זה שדר בתוכה: וכתב הרא"ש ז"ל דלא מצי למימר אלו השכרתו לאחר הייתי יוצא דא"ל בעל החצר כל זמן שראו אותך דר בביתי היו אומרים מושכר הוא ולא היו באין לשוכרו ובכה"ג פשיטא שצריך להעלות לו שכר: מאי חסרתיך. בלאו הכי לא מוגרת לה והו"ל זה נהנה וזה אינו חסר: אמר ליה הא אהניית. דאי לא חצר דידי הוית אגר אחריתי: וחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר. לא הזכירוהו וכתבו בעלי התוספות ז"ל שזה פשוט הוא שהוא פטור דכמבטל כיסו של חבירו או כי *אחדקיה לחבריה באדרונא (ז) שהם פטורים והרא"ה ז"ל כתב שכל הגאונים ז"ל פה אחד אומרים שהוא חייב וכן דעת רבו ז"ל ולא דמי למבטל כיסו *ולאחדקיה לחבריה דהתם גרמא בעלמא הוא אבל בכאן שדר בה ואכל פירותיו חייב בודאי תדע שאילו אכל אדם פירות חבירו חייב אע"פ שלא נהנה כלל ומיהו אילו לא דר בה אלא שסגר כל השנה פטור ע"כ לשונו וכן כתב הריטב"א ז"ל דכשלא דר בה גרמא בעלמא הוא וכן כתב הרמ"ה ז"ל דכשדר בה חייב מידי דהוה אכל נזקים דעלמא דזה חסר וזה לא נהנה אלא שחולק ז"ל ואמר דשבת שלא במקום נזק נמי כגון דהדקיה באדרונא חייב כדאיתא פ' החובל (ח) וכל היכא דקיימא לאגרא וגרם לאפסודיה כגון דגזלה מיניה אע"ג דלא דר בה חייב ואפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי וכל שכן למאן דדאין ע"כ: מאי הוה עלה כתב הרא"ה ז"ל *) אע"ג דקי"ל בעלמא [ב"ב דף יב:] דזה נהנה וזה אינו חסר כופין אותו על מדת סדום הני מילי בקרקע של שניהם שאין משתמש בשלו כלל אלא שיכול לכופו ממדת הדין שלא לעשותו וכגון הבונה כנגד חלונו של חבירו

*) בגמ' סג"' רב הונא אמר רב

*) בגמ' ליתא מלת בזול.

*) ועיין רמ"א בהג"ה ח"מ סי' שסג סעיף ו ובמרדכי כאן

רש"י

דקפלה. שאין דרכו בכך והוי תולדה דקרן וחייבת דקאמר היינו חצי נזק: אכולהו. הא [דקתני] מתני' ברה"ר פטורה אכולהו (א) אפילו על כסות וכלים דמשונה הוא ותולדה דקרן הוא (ב) פטור ברה"ר דכל המשנה כגון זה שהניח כליו וכסותו ברה"ר ובא אחר ושינה בו כגון זו שאכלתו פטור: ואיתפח. עומד לפוש: דמי עמיר. שאם אכלה שעורים כדי שבעה אין זה משלם לו אלא דמי שהיה צריך ליתן בקשים ותבן לאכילתה דאמר ליה אי אפשי להאכילה אלא תבן וקש: דמי שעורים בזול. כפי מה שהיה צריך ליקח שעורים למאכלה אם היה רוצה להאכילה שעורים ולא יתן(ג) לה כשער שבשוק דדילמא איהו לא היה מאכילה שעורי' אלא בזול יתן כדאמרי' פ' מי שמת(ב) דכל זוזא בארבע דנקי מחשבינן דהיינו שני שלישי הדמים אע"ג שאין רגילות להאכילה שעורים אלא עמיר משלם שעורים כפי מה שרגיל אדם אחר ליתן לפני בהמתו קב או

מעל גבי חברתה חייבת מאי טעמא על גבי חברתה כחצר הניזק דמי (א)והוא דקפצה אבל עמדה לא דהיינו אורחה דאיתמר אמר רבי הושעיא בהמה ברשות הרבים הלכה ואכלה פטורה עמדה ואכלה חייבת ואמרינן מאי שנא הלכה דאורחה הוא עמדה נמי אורחה הוא [ואמר רבא] בקופצת: במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברה"ר פטורה אהייא אמר רב אכולהו ושמואל אמר לא שנו אלא פירות או ירקות אבל כסות וכלים חייבת וכן אמר רבי יוחנן לא שנו אלא פירות או ירקות אבל כסות וכלים חייבת (בחצי נזק) דלאו משונה הוא דעביד איניש דמנח גלימיה ברשות הרבים ומתפח: ואם נהנית משלמת מה שנהנית. וכמה רבה אמר א דמי עמיר *)בזול ורבא אמר דמי שעורין בזול איכא מאן דפסק כרבה משום דהוא רביה דרבא ואיכא מאן דפסק כרבא דהוא בתרא: °*אמר *) רב סחורה אמר רב

ניזק מילי מעלייתא הדר

שלטי הגבורים

אע"פ שהוא אורחיה מ"מ כל שאינה יכולה להגיע וליקח הפירות בלא קפילה אז חשוב ההוא מקום שצריך שתקפוץ שם ליקחם כחצר הניזק ממש ולכך משלם כל הנזק דשן בחצר הניזק משלם נ"ש כי אורחיה אבל אם יכולה היא ליקח ברה"ר בלא קפילה אז אינו משלם אלא מה שנהנית דאז ודאי חשיב כרה"ר כיון שאינה אוכלת מע"ג הבהמה והרא"ש נמי בשיטה זו אזיל אלא דפליג עם הרמ"ה ז"ל במה שאמר הרמ"ה דאם אכלה מעל גבי חבירתה ברה"ר דגבי הבהמה חשיב כרשות הניזק אפי' לא קפלה. ולהרא"ש דוקא אם קפלה חשיב רשות הניזק גבי הבהמה ולא בע"א ומש"ה החזיק דברי רבינו ז"ל וכתב דהפסק כך הוא כדברי האלפס ז"ל דהיתה מהלכת ברה"ר ופשטה צוארה ולקחה פירות מע"ג חבירתה חשיב כרה"ר ואינו משלם אלא מה שנהנית אבל אם אינה יכולה להגיע וליקח הפירות מע"ג חבירתה אא"כ תקפוץ ותקחם אז חשיב כחצר הניזק ומשלם נ"ש וכן כל כיוצא בזה. כגון שהיו פירות מונחים ברה"ר במקום שא"א לה ליטלם אא"כ תקפוץ חשיב כחצר הניזק וכן אם היו פירות מופשלין מאחוריו בקופה בענין שא"א לה ליטלם אא"כ תקפוץ חשוב כחצר הניזק ואם אפשר לה ליטלם בלא קפילה אז חשוב כרה"ר גמור וה"נ סבר מיי' פ"ג מהל' נ"מ כדברי הרא"ש ורבינו ז"ל והרמ"ה ז"ל וס"ל דקפלה היינו אורחיה וגם הקיפוץ עושה כאילו הוא בחצר הניזק הגם שהוא ברשות הרבים:

א הראב"ד והרא"ש פסקו כרבא דאמר דמי שעורים בזול כלומר כל מה שאכלה אינו משלם אותו אלא כאילו היו שעורים בזול דהיינו שליש פחות משויו. וכתב הר"ן לפנינו אע"פ שאינו רגיל להאכילה שעורים אלא עמיר משלם לו דמי שעורים וכמה שעורים כפי מה שאדם אחר רגיל ליתן לבהמתו ולא קב ולא קבייב. נראה דה"ק אכלה הבהמה איזה אוכלים שיהיו לעולם משלם כאילו אכלה שעורים בזול שיעור שעורים כפי מה שאדם בעלמא רגיל ליתן לבהמתו שאם דרך העולם רגילין לתת לבהמה שלו קב שעורין ותו לא רואין כאילו הבהמה אכלה קב שעורים מהשעורים בזול שניתנין בשלים פחות משויין. והרמ"ה ז"ל כתב דאומדין מה שאכלה כאילו היה שעורים בזול ובין היו קב או קביים אע"פ שאין דרך אדם בעלמא להאכיל כל כך שעורים לבהמה משלם הוא כפי מה שאכלה. דאין אומרים שאינו משלם שעורים אלא כפי מה שראוי לכל אדם להאכיל לבהמתו. רק כאדם שרגיל להאכילה שעורים תמיד דכיון דאין דרכו להאכילה כל כך שעורים מאי דאכלה ונהנית טפי משיעור זה הוי בע"כ דבעל הבהמה והלכך לא משלם אלא שיעור מאי דאמדי' לדעתיה דהוה ניחא ליה אבל באדם שאינו רגיל להאכיל לבהמתו שעורים לעולם משלם כל מה שאכלה לפי האומד שזכרנו. ויש פוסקים כרבה דאמר שרואין כל האוכלין שאכלה כאילו הן תבן וקש ואפי' אכלה שעורים אינו משלם רק תבן וקש דמצי אמר אני אפשי להאכיל לבהמתי תבן וקש. וכ"כ המרדכי בשם ראבי"ה ז"ל דהלכה כרבה דהוא רביה דרבא. ורבינו מסופק בזה אי הלכה כרבא או כרבה. ומיי' פ"ג מהל' נזקי ממון כתב כדברי שניהם. וז"ל ומשלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול. וכ"כ סמ"ג עשין ס"ז. ותמה הטור ח"מ סי' שצ"א על דברי מיי' היאך פסק כדברי שניהם דפליגי אהדדי ומגיד משנה הרגיש בקושיא זו וכתב דאפשר שנסתפק לו למיי' פסק ההלכה כמי וכתב שתי הדעות להיות יד המזיק על העליונה איזה מהם שיהיה פחות ישלם דבכל ספק עבדינן קולא לנתבע. וכן היה צריך לומר לדברי סמ"ג. ויש להפליא יותר על מיי' מפי' המשנה. דבפי' המשנה פסק להדיא כדברי רבא שכתב שם בפי' המשנה וז"ל ופי' מה שנהנית כי ישלם מנכסיו מה שראוי לשיעור אותה אכילה מן הדבר שדרך אותה בהמה לאוכלו כגון חמור שאוכל י' ליטרא תמרים ישלם בעל החמור דמי י' ליטרא מעורים ואם היו השעורים יקרים יותר משלם דמי התמרים בלבד עכ"ל הרי דפסק כפי' המשנה כדברי רבא בלבד ולמה א"כ פסק בחיבורו כדברי רבה ורבא וצ"ע. ומ"מ מיי' אינו מפרש דמי שעורים באל דאמר רבא כמו שמפרש רש"י דלמיי' דמי שעורים בזול רוצה לומר אם השעורים הם יותר בזול מהמאכל שאכלה הבהמה וה"ק כיון דדרך הבהמה לאכול שעורים רואין כאילו היה כל מה שאכלה שעורים ומשלם דמי שעורים אם הם בזול יותר מהמאכל שאכלה דרבא לא בא להחמיר על המשלם הגם כי אמר שמשלם שעורים אלא להקל עליו בא. ולפ"ז מחלוקת רבה ורבא הוי הכי רבה אמר שמשלם דמי עמיר אפי' היו השעורים יותר בזול מן העמיר רואין המאכל שאכלה כאילו היה עמיר שהוא דבר שהבהמה נהנית ממנו באכילתו ומשלם דמי עמיר אבל דמי שעורים אינו משלם אע"פ שגם דרכה לאכול שעורים אין מערין בשעורים שדמיהן יקרים יותר מעמיר ודי לנו אם נשער ההיא אכילה כאילו היתה עמיר ורבא אמר אם דמי השעורים הם יותר בזול מן העמיר רואין מה שאכלה כאילו הוא שעורים כיון שדרכה גם לאכול שעורים וליהנות מהן ומשלם דמי שעורים בזול ולא דמי עמיר ומיהו אם דמי השעורים יקרים מדמי עמיר ודאי דמשלם דמי עמיר וחילוק זה דרבא לא ס"ל לרבה אע"פ דשניהם להקל של המזיק נתכוונו ולפי זה אפשר לסלק קושיא זו שמקשים על מיי' ולומר דלעולם מיי' פסק כרבא בלבד ולא כרבה וה"ק רואין אותן אוכלין שאכלה כאילו הן שעורים אם הם בזול יותר מדמי עמיר או רואין אותן כאילו הן עמיר אם השעורים יותר יקרים מן העמיר משלם דמי עמיר שהוא בזול יותר מן השעורים או דמי שעורים אם הם יותר בזול מדמי עמיר וזה ממש כדברי רבא ולא כדברי רבה דלרבה לעולם משלם דמי עמיר כנלע"ד ליישב דברי מיי' ורבינו ז"ל נסתפק בזה וכתב יש פוסקים כרבה משום דרביה דרבא הוה. ויש פוסקים כרבא משום דאיהו בתרא ודבריו אין מתיישבין דאם הלכה כרבה משום דעד ההוא דור אין הלכה כתלמיד במקום הרב. וכי זה הוא כלל בידינו. א"כ א"א שיהיה הלכה כרבא ואם מדור רבא מתחיל להיות הלכה כבתראי א"כ א"א שיהיה הלכה כרבה. וא"ת דפליגי הני איכא דאמרי אם בדור רבא היה הלכה כבתראי או אם דוקא מדור רבא ואילך הוא דהלכה כבתראי ודור רבא עצמו הוא בכלל שאין הלכה כתלמיד במקום הרב ונסתפק בזה רבינו א"כ מ"ט גבי זרק כלי מראש הגג שבהואת פרק ממש פסק רבינו דהלכה כרבה משום דאיהו רביה דרבא דמשמע דפשיטא ליה בדור רבא היה הלכה כרב לגבי תלמיד ומיהו אפשר לומר דלעולם בימי רבא היה הלכה כתלמיד במקום הרב ודוקא היכא דפליגי אהדדי אבל מלתא שהוא בספק לגבי תלמיד ודאי לגבי הרב כגון ההיא דזרק כלי מראש הגג וכו' שרבא היה מסופק אי אזלינן בתר מעיקרא או בתר תבר מנא ורבה פשיטא ליה ודאי דיש לנו לעשות כדברי הרב ומש"ה הלכה כרבה בהא.

מלחמת ה'

היתה קופתו מופשלת לו לאחוריו ברה"ר ופשטה פרה פיה לתוכה ואכלה משלמת מה שהזיקה וזו היא הברייתא שהעמידו בגמ' בקופלת וקתני מה שהזיקה ואין הלשון הזה אלא לשון נ"ש שוב מצאתי בירושלמי תאני ר' חייא בינתה ואכלה משלמת נ"ש מהו שינתה ואכלה היתה קופתו מופשלת לו לאחוריו והיתה עומדת ברה"ה ופשטה פיה ואכלה משנה משלמת נ"ש והיאך העמידוה בקופלת שה א משונה ואינה משלמת אלא ח"נ אלא ודאי אין בשמועה זו זכר לח"נ כלל לא בדרי' הושעיא ולא בברייתא דגבי תולדה דשן איתניא בהדיא בתוספתא ובלשון נ"ש שנית בכל מקום שהיא וזו קשה אף לדברי רבינו שלמה ז"ל שכתב שהקופלת משונה אלא שהוא ז"ל לא חלק בין גג חבירתה למקום אחר שא"א ואין דבריו נוחין שהרי אמרו גבי ברחא אורחיה נמי סרו כי ומסלק אלמא דרכה בכך כדי לאכול כללו של דבר אין עליך לדון אלא בלשון רבינו הגדול ז"ל דמאחר דקי"ל מחזרת פטורה כלישנא קמא דשמואל דסוגיין כותיה לא אפשר להיובא פשטה צוארה ואכלה דהא גריעה נמי ממחזרת ועוד כי אקשינן בגמ' לשמואל דאמר מחזרת פטורה מנידי הרחבה היכי משכחת לה לימא כגון שפשטה צוארה ואכלה ממקום גבוה וחייבת כגון דנידי הרחבה כרשות הניזק דמי שיש לו רשות להניח שם פירותיו אלא ש"מ לעולם פטורה אא"כ קפלה דהא שבקתיה ברה"ר ואף רבינו הגדול ז"ל פי' שהקופלת שאמרו בגמ' נ"ש משלמת כדרב הושעיא והמודה על האמת יודה בזה:

ומ"מ

הגהות הב"ח

(א) נ"ב קאי: (ב) נ"ב א"ה פטור כצ"ל: (ג) יתי' לא נמחק: (ד) נ"ב גמרא. ת"כ דרבא אם נהנית משלם מה שנהנית כיצד אכלה קב או קביים אין אומרין לשלם דמיהם אלא אומדים כמה אדם רוצה להאכיל לבהמתו דבר הראוי לה. אע"פ שאינו רגיל לפיכך אכלה חטין או דבר הרע לה פטורה ומפרש הרמ"ה דברייתא זו איכא אלא למאן דאינו רגיל ליתן לבהמתו שעורים הלכך משערינן באדם דעלמא כפי מה שרגיל ליתן לבהמתו אבל אם רגיל ליתן לבהמתו שעורים דברי הכל דמשערינן ליה בדידיה כמו דהוה ניחא ליה: (ה) שאמרו דהלכה וכו' היינו וכו' כצ"ל: (ו) א"ל מאי מילי מעלייתא א"ל הדר כצ"ל: (ז) דמי כצ"ל: (ח) נ"ב דף פה: וכ"פ סמג עשין ע:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' באשר"י: (ב) נ"ב באלפסי סי' תתנ וכפ' המפקיד בריף סי' שמה:

נ"א הדקיה

נ"א ולהדוקיה

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והשתא קשה מה הוצרך רב אלפס לומר דלאו משונה הוא דעביד איניש כו' ולקמיה מקשי לה בשם קצת מן האחרונים ונראה שאינה קושיא כל כך דלא דמיא כולי האי דשינוי בעיטה שינוי גדול הוא ולא בא מחמת רבילתו של זה הלכך אומר לה נהי דאית לך רשותא לסגויי עלאי לבעוטי בי לית לך רשותא אבל אכילת כסות שינוי קל הוא שכן דרך בהמה שלועסת את הכסות מידי דהוה עגלים בכל יום לכך שינוי זה דאכילת כסות מחמת שינוי הנחתו בא חשיב ליה דפטורה מטעם כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור לכך הוצרך רב אלפס לומר דהנחת כסות לאו משנה הוא דעביד איניש כו' והאשר"י כתב דאפי' ביעט בכסות והכלים לא יכול למימר בעל כסות והכלים לבעוטי בי לית לך רשותא ולא דמי לפרה רבוצה ברה"ר כי יש חילוק בין בעלי חיים לדבר אחר דכלים עשוים לידרס ברגלי אדם וברגלי בהמה הלכך אי הוה משנה פטור עכ"ל אשר"י: (ב) לפי גי' הר"ן דגרים ולא קב ולא קביים משמע דכפי מה שאדם אחר רגיל להאכיל לבהמתו אמדת התבואה קאי אבל לפירש"י דגרס או קב או קביים ויכול לפרש כפי מה שאדם אחר רגיל ליתן לפני בהמתו לענין זו לא ולגי' הר"ן ק"ק מנא ליה דאינה קפידא במדה כיון שלא הוזכר בגמ' נימא מדת אכילתה תלוי בה ולא בבעלים:

נ"א יכול

א מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה סמג עשין עג טור ח"מ סי' שסג: ב סמג עשין עג:

חבירו והלה מעכב עליו שלא לסתום אורה שלו והלה *רוצה לעשות לו חלונות במקום אחר שלא יפסיד מן האורה כלל כגון זה אמרינן כופין אבל להשתמש בשלו כלל לא אמרו שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם שלא יכוף את חבירו על כרחו ע"כ וכן דעת הרא"ש ז"ל והריטב"א ז"ל דכה"ג לא אמרינן כופין אותו על מדת סדום : אמר רב כהנא וכו'. [והכי] קי"ל דאין צריך להעלות לו שכר דזה נהנה וזה לאו חסר (כופין אותו כו') : ואפילו בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר דלכ"ע חייב . כתב הרמ"ה ז"ל דאי איתברר קודם שדר זה בה

נר מצוה

דלא הוה קפיד בעליו לאוגרה אע"ג דמקמי הכי הוה קיימא לאגרא פטור דבתר ההוא שעתא דדר בה האי גברא אזלינן וההיא שעתא זה נהנה וזה אינו חסר הוא : ותו גרסינן בגמ' [דף כא.] אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב הדר בחצר חברו שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר והשוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעון שמעון מאי עבידתיה ה"ק אם נמצא בית של שמעון מעלה שכר לשמעון תרתי ל"ק הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא וכן השוכר בית מבני העיר ונמצאו לה בעלים מעלה שכר לבעלים ע"כ בגמרא (א) [פי'] נמצא בית של שמעון . והוא שכרה מראובן : מעלה שכר לשמעון תרתי . כלומר תרי מילי מילי דסתרן אהדדי דהא ודאי שכר בית

תורה אור

הונא *הדר א בחצר חברו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר משום שנאמר °ושאיה יוכת שער. אמר מר בר רב אשי לדידי חזי *) לי ומנגח כי תורא **) רב יוסף אמר (ואיתימא רב הונא) ביתא דמיתבא יתבא מאי בינייהו א"ב דקא משתמשי ביה בתיבנא וציבי ודוקא בחצר דלא קיימא לאגרא ואע"ג דההוא גברא עביד למיגר מאי טעמא זה נהנה וזה לא חסר הוא אבל בחצר דקיימא ב לאגרא צריך להעלות לו שכר ואע"ג דלא עביד למיגר דהא חסריה ממונא : (ג ההוא גברא דבנה אפדנא °אקילקלתא דיתמי אגביה רב נחמן לאפדנא מיניה (א) לימא קסבר רב נחמן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ההוא מעיקרא קדמנאי הוו דיירי ויתבי ביה ויהבו להו ליתמי דבר מועט אמר ליה רב נחמן זיל פייסינהו ליתמי

*) נ"ל לי' וכ"ה בגמ' וכדפו"י **) בדפו"י סגי' אמר רב יוסף

רש"י

קבים : הדר בחצר חברו . דלא קיימא לאגרא כדאמר לקמן : שאיה . שד ששמו שאיה: [א]יוכת שער . שאין בני אדם דרים בו ולכך זה שדר בו הגהו . לשון אחר בית השאוי מאין יושב יוכת שער מזיקין מכתתין אותו : ביתא מיתבא . בית שהוא מיושב בדירת בני אדם : יתיב . ייסובו קיים שהדרים בתוכו רואים מה שצריך ומתקנים אותו : דקא משתמש ביה . בעה"ב בליבי ותבני . שהיו עליו ותבנו בתוכו משום שאיה ליכא הואיל ומשתמשין בו ומשום מיתבא יתיב איכא דאין זה ייסוב וזה שדר בו הגהו : אקילקלתא . תרגום מאשפות ירים אביון מקלקלתא : קדמונאי . שם אומה לשון אחר קדמונאי קדמונים ונותנין ליתומים דבר מועט לשכר דהוי קיימי לאגרא

שמעון מראובן הוה ליה דר בחצר שמעון שלא מדעתו וקאמר צריך להעלות לו שכר ורישא קאמר דשלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר : הא דקיימא לאגרא . מעלה שכר לשמעון דהוה ליה זה נהנה וזה חסר : הא דלא קיימא לאגרא . אין צריך להעלות לו שכר : וכתב הרמ"ה דמדקא משנינן הכי ולא קא משנינן הא דנחית אדעתא [ג] דאגרא הא דלא נחית אדעתא דאגרא שמעינן דכל היכא דלא קיימא לאגרא גבי בעלים אע"ג דנחית זה אדעתא למיתב אגרא לאינש אחרינא לא מיחייב ולא מידי דכי היכי דגבי משכיר מקח טעות הוא ולא מיחייב למיתב ליה מידי שהרי נתברר שאינו שלו לגבי שוכר נמי מקח טעות הוא וכמאן דלא אוגר (א) דמי כיון דכי אגר לאו ממאן דאית ליה זכותא בגויה אגר לא משתעבד מכח האי שכירות לחד מינייהו ואם נתן לו השכר כיון שהוא ברור דבטעות יהיב ליה חייב להחזירו דמחילה בטעות כה"ג לא הויא מחילה מידי דהוה אקנין בטעות ומידי דהוה אמוכר שדה לחבירו ויצאו עליו עסיקין [לעיל דף ט.] כדבריגנא בפירקא קמא וכן משמע ממעשה דרב ענן דשקל בידקא בארעיה דמחילה בטעות לא שמה מחילה התם פרק חזקת הבתים [ב"ב דף מא.] ולא דמי למוכר פירות דקל לחבירו דלא קנה לוקח ואפילו הכי אי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה כדאיתא פרק איזהו נשך [ב"מ דף סו:] דהתם איכא למימר דאי נמי הוה ידע דלא קנה לוקח פירי מדינא אפ"ה מחיל דאי זביני ניגהו מחמת דשקיל זוזי ואי מתנה היא מחמת דניחא ליה למיקם בהימנותא וכיון דשמיט ואכיל כבר מספיקא לא מפקינן מיניה אבל הכא אנן סהדי דאי הוה ידע האי לוקח שיצאו עליו עסיקין או האי שוכר דמידי דלאו דידיה זבין ליה או אוגר ליה לא הוה יהיב ליה זוזי הלכך ודאי מקח טעות הוי והדר וכן הסכימו הרא"ה והריטב"א ז"ל והיינו בחצר דלא קיימא לאגרא אבל בחצר דקיימא לאגרא ופרע כבר השכר לראובן חוזר ופורע לשמעון וחוזר הוא על הגזלן דומיא דלוקח שדה מחבירו ונמצאת שאינו שלו [בב"מ דף יד: טו:] שחייב הלוקח להחזיר שדה ופירותיו לבעלים ואין לבעלים דין ודברים עם הגזלן וכן כתבו הן ז"ל : כתב הרא"ש ז"ל בשם הר"י ז"ל הא דנקיט תלמודא בהאי לישנא נמצא בית של שמעון מעלה שכר לשמעון ולא נקט [דקיימא לאגרא] משלם לאשמועינן דאפילו שכרה מראובן בדמים קלים מעלה שכר לשמעון כמו ששוכרים שאר בתים ולא מצי אמר כסבור הייתי שהבית היה של ראובן ואילו ידעתי שהיה לי לתת שכר מרובה לא נכנסתי בו וכן כתב הריטב"א ז"ל . אמר המחבר ראובן שהשכיר לשמעון בית בדמים יקרים [ג] ממה ששוכרים אחרים וקודם שפרע השכירות נמצא שהבית הוא של יהודה כיון שדין יהודה עם שמעון הוא ולא עם ראובן הגזלן שמעון יכול לומר ליהודה שלא יפרע לו ממה שדר בה אלא כפי מה ששוכרים אחרים ושכירות שעשה עם ראובן בטעות הוה ולאו כלום הוא כיון שנתברר שלא היה לו זכות בבית [ד] ואין לו כאן כח אלא במה שידור מכאן ולהבא ואפי' אם נתן שמעון דמי השכירות לראובן קודם שיבואו לרשות יהודה בעל הבית אין כח ביד יהודה להוציא משמעון אלא כפי מה ששוכרים אחרים ממה שדר ככר דוקא ומיהו אם באו הדמים ליד בעה"ב ובעה"ב טוען שלא היה (ג) משכירה בפחות מסך זה מספיקא לא מפקינן מיניה ועוד דכי האי גוונא לא מצינו דליהוי מחילה בטעות זה נראה לי אלא שלא ראיתיו מפורש באחד מן המפרשים ז"ל עוד אני אומר היכא שהמשכיר שכרה מבעלה בזול והוא שכרה לאחר ביוקר נחזי אנן אם לא היה רשאי לשוכרה לאחר כגון שהיו מרובין בני ביתו של זה האחר שורת הדין נותנת שיתן מותר השכירות שהרויח לבעל הבית דאיך יעשה זה סחורה בביתו של חבירו כדאמרינן פרק המפקיד (דף לה:) דקיימא לן כרבי יוסי דאמר גבי השוכר פרתו של חבירו והשאילה לאחר ומתה תחזור לבעלים הראשונים כלומר שהבעלים הראשונים מקבלים דמיה ולא השוכר דכילד השוכר יעשה סחורה בפרתו של חבירו וה"ה הכא ומיהו אם היה רשאי לשוכרה כגון שהתנה עמו הוא או שלא היו בני ביתו של זה האחר אשר שכרה לו מרובים ממנו נראה שהריוח למשכיר זה שהרי בשעה ששכרה לו הבעה"ב בסך זה ולא התנה עמו כלום [יכול להשכיר] (הרי מחיל הדין עליו) וכיון שהדין נותן שיכול להשכירה כדאמרינן מה נשאר עליו שיערער אי משום שקשה עליו מה שמרויח זה וכי מי לא עסקינן שאפילו היה מרויח [מן] המשכיר עצמו שלא היה מוצא כל כך בזול מאחר אפ"ה [ה] שכרה לו בכך ומה לי ריוח זה מה לי זה ועוד דזה נהנה וזה אינו חסר ולא דמי לפרה דר' יוסי שאין השוכר רשאי להשכיר וכל שכן להשאיל כך נראה לי : בחצר חבירו (ג) . דלא קיימא לאגרא מיירי ולפיכך אינו חייב להעלות לו שכר דכיון דלא עביד ביה שום הפסד אלא שנהנה בדירתו מאי איכפת ליה לבעל החצר האי זה נהנה וזה אינו חסר הוא ואי משום דמשחיר כותלי הבית בתשמישו כנגד אותו ההפסד המועט עביד ביה תועלת שדר בה שהישוב מועיל לבית כדמפרש ואזיל : ושאיה . בית שאוי שאין בני אדם דרים בו כמו (ישעיה ו) אם שאו ערים מאין יושב הוא מכותת : לדידי חזי לי . כתב הרמ"ה ז"ל דבעל העט המרקיב את העצים ואת קורות הבית קאמר ודבר הבאי אמר שראה שהפסיד בבית הפסד גדול כאילו היה שור נגח מנגח בתקרת הבית ובקירותיו : ביתא מיתבא יתיב . בית שהוא מיושב מבני אדם ישובו קיים לפי שהדרין בתוכו רואין מה שצריך לו ומתקנין אותו : דקא משתמש ביה . בעל הבית : בליבי ותבנא . שעליו ותבנו בתוכו וזה הלך ודר בו משום שאיה ליכא הואיל ומשתמשים בו משום ביתא מיתבא יתיב איכא דאין זה חשוב ישוב וזה שדר בו יפה עשה שהגהו וכתב הרמ"ה ז"ל דהלכתא כרבא אמר רב סחורה דקאי מר בר רב אשי כוותיה הלכך אפילו לא קא משתמש ביה בעל הקרקע אלא בתבנא וגיבי חייב הדר לשלם לבעליו כשיעור מה שהפסידו בשחרות הכותלים אבל טפי לא וכדמשמע בסמוך בהאי עובדא דיתמי דכי היכי דמעיקרא הוה מפייסי להו בדבר מועט הכי נמי חייבו רב נחמן להוא גברא דבנה אפדנא דאמר ליה זיל פייסינהו ליתמי ואע"פ שהנאת האפדנא מרובה יתמי דלא בנו לה ולא פרעי ההוצאה מאי איכפת להו בהנאתו של זה כיון דלא מפסדי מידי ממאי דיהבי להו קדמונאי זה נהנה וזה אינו חסר הוא הכי נמי כיון דכל מאי דמפסיד ליה דהיינו שחריתא דאשיתא פרע ליה משום דהשתא ליכא תועלת בדירתו משום שאיה שתהיה עולה כנגד הפסד השחרות מכל מקום אינו מחויב לתת לו יותר ממה שעולה אותו הפסד (ב) זה דעת הרמ"ה ז"ל אבל דעת הרא"ש והריטב"א ז"ל דאע"ג דלא מחסר ליה אלא בדבר מועט משלם לו כל מה שהגהו וכן דעתם גבי יתמי דבסמוך ומסתייע מהא דאמר מגלגלין עליו את הכל וכדמשמע מתוך הסוגיא דגמ' [דף כ:] דמשום שחריתא דאשיתא שהוא חסרון מועט מגלגלים עליו את הכל : קילקלתא . תרגום אשפה שהיה ליתומים קרקע עשוי אשפה ובא זה ובנה בירה על גבה ודר בה ולא העלה שכר ליתומים : קדמנאי . קדמונים היו יושבים בה ומעלים שכר ליתומים וה"ל קיימא לאגרא וכבר [כתבנו] לעיל אי חייב בעל אפדנא לשלם ליתומים לפי מה שנהגה זה או לפי מה שהיה נוטל מקדמנאי . ודקדק הרמ"ה ז"ל שעדיין לא נתנו לו היתומים דמי בנייתו כי דר ביה דאי נתנו למה לי לאשמועינן שבנה אפדנא

שלטי הגבורים

ומ"מ אע"פ שחילוק זה יש עדיין לא נתיישבו דברי רבינו וכבר השיגו הרא"ש במס' ב"מ כמה פעמים בדבר זה דלפעמים נראה דרבינו פוסק כרבא משום שהוא בתרא ופעמים פוסק כרבה משום דהוא רביה דרבא . והר"ן לפנינו כתב בשם רבו דהא דאמרי' אין הלכה כתלמיד במקום רבו היינו דוקא כשהתלמיד לא האריך ימים אחרי רבו וכו'. ואם כלל זה הוא אמת ונכון יש לסלק כמה קושיות שעשה הרא"ש על רבינו במס' ב"מ ולתרלם כה"ג :

א המרדכי כתב בשם ראבי"ה שמעתי שכופין על מדת סדום בכה"ג והלכך מצי הדר למכפייה לבעל החצר והתוס' כתבו דאין כופין אלא כגון היכא דמהני אי הוה בעי לארווחי בהא מלתא לא מצי לארווחי הלכך כייפינן ליה כיון דלא חסר מידי אבל היכא דאי הוה בעי בעל החצר לאגורי הוה מרווית השתא נמי כי לא מיגר ליה לא כייפינן ליה וכן פי' ר"י דאין כופין לבנא אך אם עבר ונהנה א"צ להעלות לו שכר והנ"י נמי כתב דאין כופין בעל החצר וחילק בין לדין זה ובין שאר מקומות שאומר שכופין ואם זה הדר בחצר חבירו שלא מדעתו בחצר דלא קיימא לאגרא חיסר החצר הזה לדברי התוס' הא דפטור הדר היינו דוקא שלא חיסרו כלום בדירה

ז אבל אם חיסרו אפי' דבר מועט כגון שהיה הבית חדש וזה חיסרו במה שהשחיר לובן הכותל צריך לשלם לו כל מה דאיתהני מיניה ואין אומרים שישלם לו רק דמי החסרון שחיסרו אלא אע"פ שהחסרון היה מועט מגלגלין עליו את הכל וצריך שנהנה לפרוע כל הנאתו אע"פ שעולה יותר הרבה מכדי חסרונו וכ"כ הרא"ש ומרדכי ז"ל וכ"כ הטור ח"מ סי' שס"ג אמנם הנ"י בשם הרמ"ה חילק כמה חילוקים ואנחנו צריכים לחילוקים ההם לדעת הרמ"ה ז"ל אבל לדעת שאר הפוסקים לעולם כשיש חסרון צריך לשלם לו את הכל דתועלת דירתו אינה תשובה כלום :

ב ובפירוש חצר דקיימא לאגרא איכא פלוגתא בהגהת אשר"י איתא דפסק ראבי"ה דאע"ג דאילו הוה בעלים הכא הוו מיגרי ליה כיון דליתנהו הכא לא הוה ולא שלוחו ולא שום משתדל להשכירו הדר בו פטור דהוי כמו דלא קיימא לאגרא וכתוב שם דיש משיבין עליו . וכן נראה דעת הרמ"ה שהביא הנ"י דפליג עם ראבי"ה. וכבר כתב המרדכי בשם ראב"ן דבזמן הזה כל הבתים קיימי לאגרא ואולי כי בתים דוקא קאמר ראב"ן אבל מידי אחרינא לא אמר דבזמן הזה עביד למיגר וכן דעת הגהת אשר"י דאע"פ דלא ידע המהנה בהנאות הנהנה צריך להעלות לו שכר ואין אומרין דלא קיימא לאגרא ולא חסרו אלא ודאי קיימא לאגרא וחסרו ואין להקשות לראבי"ה מההיא דהשוכר בית מראובן ונמצא של שמעון דאמר דאע"פ דדר ביה שלא ברשות שמעון מעלה שכר לשמעון דהתם ראובן שמשכיר חשיב משתדל של שמעון : התוס' כתבו דהדר פטור כיון שאינו נהנה ואע"פ שגורם הפסד

[חצר] מידי דהוה אהרבין ארי לפני בהמות חבירו דפטור . ולא עוד אלא אפי' תקף חבירו והוציאו בע"כ מביתו ונעל הדלת בפניו ואיהו דר ביה אין זה אלא גרמא בעלמא ולא מחייב אלא כשעת הגזילה דהוי כאילו גזלה הלכך פטור משכירות הבית וכ"כ הטור ח"מ סי' שס"ג בשם רשב"ם שאם הדר בו לא היה צריך לשכור בענין שאינו נהנה פטור אפי' אם החצר עומד להשכיר . וכ"כ המרדכי בשם הר"ר פרץ . אבל רבינו כתב שהדר בו [צריך להע]לות לו שכר אם החצר עומד להשכיר אע"פ שהדר לא עביד למיגר . וכתב הרא"ש הטעם שחייב משום שאכל חסרונו של זה ולא דמי לנועל ביתו של חבירו דפטור דהתם משום שלא בא לידו כלום מחסרון חבירו דאע"פ [דדר] בית חבירו לא דר בו ולא נהנה מחסרון בעה"ב אלא שגרם לו לבעה"ב שלא השכירו אבל זה הדר בחצר דקיימא לאגרא אע"ג שלא נהנה שהיה מוצא דירה אחרת בחנם דאיהו גברא דלא עביד למיגר מ"מ הנאה מיהת קאכיל מה שחבירו נפסד ולזה הסכים הרא"ש ז"ל והנ"י בשם הרא"ה :

חדושי אנשי שם

הגהות הב"ח

הגהות חו"י

הגהות מא"י

אפדנא לימא ההוא גברא דדר באפדנא דיתמי וכבר כתבנו שדעתו ז"ל דלישנא דזיל פייסינהו ולא אמר הב להו אגרא אפדנא משמע דדבר מועט חייביה כקדמונאי ועוד דקדק ז"ל מהאי לישנא דלא אמר הוו אגרי לה מיתמי דבתר דדיירי בה הוו מפייסי להו ושמעינן מהכא דקיימא לאגרא מקרי אע"ג דלא מוגרי לה בעלים בפירוש אלא בכי האי גוונא דהכא ועוד כתב ז"ל דמכאן שמעו דהא דאין צריך להעלות לו שכר בחצר דלא קיימא לאגרא לאו דוקא בגדול דבר מחילה הוא אלא אפילו ביתומים דלאו בני מחילה נינהו [אמרינן] דהא הכא לא היה חייב בעל האפדנא אלא משום דקדמונאי הא לאו הכי דיינינן ליה כחצר דלא קיימא לאגרא וטעמא משום דזה נהנה וזה אינו חסר אינו תלוי במחילה דאפילו בגברא קפדנא דידעינן ודאי דלא מחיל לא היו מעלין לו שכר וה"ה גבי יתמי [א] דשייך טעמא דזה נהנה (דף כא.) וזה אינו חסר : במחזרת. ראשה מרחבה לצדי הרחבה ואכלה פירות הוא דקתני מתני' משלמת מה שהזיקה אע"ג (ה) דכולה ברחבה [ב] הויא לה שן ברשות הניזק דכיון שיש לו רשות להניח שם פירותיו ובאותה שעה רשותו של זה הוא ואליבא דרב דמחייב כהאי גוונא מתני' דבפתח החנות אינה משלמת אלא מה שנהנית (דף כב.) אע"ג דלא גרע טפי מצידי רחבה רבותא נקט לומר דזמנין דאפילו בפתח החנות אינה משלמת אלא מה שנהנית וכגון דקיימא בקרן זוית דאכלה כי אורחיה דאי לאו הכי אי אפשר למפטר טפי בפתח החנות ממש מצדי רחבה ופירוש זה אליבא דרב ולית הלכתא כוותיה : ושמואל אמר וכו'. הואיל וגוף הבהמה קאי ברחבה דאורחא היא לחזור ראשה ושן ברשות הרבים היא : וקמה ואזלא וכו'. שאין דרך השוורים ללכת שם הלכך לאו כרשות הרבים היא ודין רשות הניזק אית ליה והלכתא כשמואל בדיני : **מתני'** מפני שהן מועדין. לקפוץ וברשות הניזק קאמר דתולדה דרגל היא ודייקינן בגמרא טעמא דקפצו חייבין מפני שמועדים לכך הא נפלו פטורין ואמאי הא קי"ל [ב"מ דף מב.] בעלמא דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב דכיון דפושע הוא לגבי קפילה *[דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דלמא קפצי] ליחייב גם בנפילה ותירצו דמתני' [הכי] קאמר בשקפצו ושברו כלים אי אפשר אלא שהכלים מרוחקים מן הכותל דאילו היו סמוכים אצל הכותל לא היה שוברן שברחוק מן הכותל מגיע הקפילה הלכך *[אי דמרחקי] בין נשתברו ע"י קפילה או ע"י נפילה לעולם חייבין כיון דפושע הוא לענין קפילה אבל נפלו פעמים שפטורין וכגון שהיו הכלים סמוכים אל הכותל שאז הוא תחלתו וסופו באונס דבקפילה אין דרך להגיע בסמוך ולשברן וגם לענין נפילה אונס הוא דאין דרכן ליפול (א) ואין לחייב מטעם תולדה דקרן לומר שיוכלו לשנות בקפילה שיקפצו סמוך לכותל על הכלים וחייבין חצי נזק דלא גרע זה מקפצו ממטה למעלה דמחייבינן להו בסמוך בגמ' וא"כ כי נפלו נמי ליחייביה חצי נזק דלגבי חצי נזק תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא הא ליתא דכי אמרינן תחלתו בפשיעה [כו'] פשיעה גמורה קא אמרינן אבל שינוי דלאו אורחיה לאו פשיעה גמורה היא תדע דאי לא תימא הכי רגל דפטריה רחמנא בשמירה פחותה היכי משכחת לה כיון דלגבי קרן לא הוי שמירה ליהוי כתחלתו בפשיעה וסופו באונס וליחייב אלא לאו ש"מ כדפי' הרמ"ה ז"ל ועוד מסקינן בגמ' דאם היה הכותל רעוע כיון שהוא פושע לענין נפילה של לבנים חייב נזק שלם היכא דשבר כלים בין שקפצו אינהו בין שנפלו בין שהכלים סמוכים לכותל או מרוחקין דהא קי"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ובודאי פושע הוא לענין נפילה דארחי ולבני : וחייבין נזק שלם. דאורחייהו הוא : **גמ'** ממטה למעלה. שינוי (ב) הוא ותולדה דקרן הוא וישלם חצי נזק מגופו : אפוכי מיפך. כל אחד דרכו דרך גדי בסיקרא דהיינו קפילה ודרך כלב בסירכא כלומר שנועץ צפרניו ויורד מעט מעט דרך סרוך ואחר כך קופץ : כלב בסיקרא. בקפילה שלקח דרכו של גדי והגדי דרכו של כלב דהויא שינוי ותולדה דקרן (ו) כדאמרינן לעיל [דף טו: כב:] דכל היכא ששנו שן ורגל מאורחייהו חייבין משום קרן תמה דהיינו חצי נזק ומגופו : אדם מועד לעולם [דף כו.] . כתב הריטב"א ז"ל בשם התוספות דהא דאשמעינן באדם [ג] (ז) דפשיטא דאדם מועד לעולם משום דמיירי במסר ביתו לשומר והיה בה חרש שוטה וקטן ושברו כלים בדלוגן חייב השומר דפושע הוא דאיבעי ליה לאסוקיה אדעתיה דמדלגי בכל ענין בין מלמטה למעלה או איפכא : [**מתני'** על החררה] משלם נזק שלם · משום דהוה שן ברשות הניזק ומוקמינן לה בגמרא [דף כג.] כגון דאכלה בגדיש דבעל חררה משמע דס"ל לתלמודא דבענין זה דוקא הוי רשות הניזק לחייבו נזק שלם אבל שקלה מרשות הניזק ואכלה במקום אחר אינה משלמת אלא מה שנהנית וכל שכן ברשות הרבים דאי לאו הכי אמאי דחיק לאוקמא בהכי נוקמא כפשטה אפילו בגדיש דעלמא וכן כתב הרמ"ה ז"ל : ועל הגדיש וכו'. מסקינן בגמרא דבעל הכלב הוא שחייב לחודיה ולא בעל הגחלת ומיירי שמשמר גחלתו וגעל בפניו כראוי בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואע"פ

הגהות מא"י [א] גמי שייך כנ"ל : [ב] נ"ב במחזרת : [ג] נ"ב דחייב :

נר מצוה

ליתמי לא אשגח ביה אגביה ר"נ לאפדנא מיניה): נט א מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה: אמר רב ובמחזרת א ושמואל אמר אפילו מחזרת נמי פטורה ושמואל היכי משכחת לה דמיחייבה כגון דשבקתה לרחבה ואזלה וקמה לה בצידי הרחבה: ס *מתני' ב הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלמין נזק שלם מפני שהן מועדין. הכלב שנטל את החררה והלך לו לגדיש ואכל את החררה והדליק את הגדיש על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק: **גמ'** תנו רבנן הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ב ממעלה למטה (ושברו כלים) חייבין ממטה למעלה פטורים מנזק שלם וחייבין בחצי נזק (א) (א) **ובדאפיך מיפך כלבא בסיקרא וגדיא בסירכא אבל כלבא בסירכא וגדיא בסיקרא בין ממעלה למטה בין ממטה למעלה חייבין נזק שלם וכן אדם ותרנגול שדילגו בין ממעלה למטה ובין ממטה למעלה חייבין נזק שלם אדם מועד לעולם ותרנגול אורחיה הוא: ג כלב שנטל

רש"י

לאגרא: אמר רב ובמחזרת. ראשה מרחבה לצידי רחבה ואכלה פירות קתני מתני' דמשלמת מה שהזיקה (ב) אע"ג דכולה קיימא ברחבה דלאו אורחה להחזיר ראשה דרך הילוכה (ג) והוה ליה קרן: פטורה. הואיל וגוף הבהמה קאי ברחבה דאורחה הוא להחזיר ראשה ושן ברה"ר הוא: וקמה בצידי רחבה. שאין דרך שוורים לילך שם הלכך לאו כרה"ר דמו: **מתני'** שהן מועדים. לקפוץ וברשות הניזק (ד) קיימא דתולדה דרגל היא: על החררה משלם נזק שלם. דשן ברשות הניזק היא: ועל הגדיש חצי נזק. מפרש בגמרא: **גמ'** בסיקרא. קפילה: (ה) סירכא. שנועץ ציפרניו בכותל ואין דרכו בכך ומשנים

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון טור ח"מ סי' שצא : ב מיי' פ"ב שם טור ח"מ סי' שצ :

הגהות הב"ח

(א) ודוקא בדאפיך כצ"ל : (ב) ואף על גב כצ"ל : (ג) נ"ב ותוס' הקשו על פירש"י זה ובגמ' לא פי' רש"י הכי ע"ש : (ד) נ"ל קאמר : (ה) דכולה קיימא ברחבה דהויא כצ"ל : (ו) נ"ב הוא : (ז) נ"ב אע"ג :

נ"א והוא בדאפיך ובלח"מ הוכיח שגירסתו בגמ' היתה והתניא חייבין

גי' ד"ת

גי' מכר"ס

הגהות חו"י

(א) נ"ב אין גי' הש"ס כן עיי' בהרא"ש שצ"ע מאד לפי גירסתנו בש"ס : (ב) צ"ע מכרחא דלעיל. עיי' תוס' שצ"ע :

גי' מכר"ס

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) הלכך הא דקתני שקפצו לא לדקדק שבעל הנפילה פטור אלא לדקדק על עצמו שמאותו טעם דנפלו פטור קפצו נמי פטור דאנוס : (ב) לפי מה דסליק אדעתיה דבגמ' פי' הר"ן אגב שיטפי פי' הכי כי כן הוא בפירש"י שם :

שלטי הגבורים

א לפירש"י ז"ל לפום מאי דסבירא לן דהלכה כשמואל בדיני וללישנא קמא בתלמודא הדין כך אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית דהוי שן כי אורחיה ברה"ר ואפי' אם לא אכלה דרך הילוכה אלא שהחזירה ראשה לצידי רחבה ואכלה משם פטור ממה שהזיקה דהוי שן ברה"ר כי אורחיה אבל אם הלכה וקמה בצידי הרחבה כל גופה ואכלה משם משלם מה שהזיקה דהיינו אם היא מועדת משלם נ"ש ואם אינה מועדת משלם ח"נ דהוה ליה שינוי דאין דרכה של בהמה ללכת בצידי הרחבה ואם אכלה מפתח החנות דהיינו תריסי החנויות שמניחין לפני החנויות כשפותחין אותן נותנין שם פירות שמגיעין עד רה"ר בין אכלה כדרכה בין אכלה ע"י חיזור ראש לעולם אורחה הוא ואינה משלמת אלא מה שנהנית ואם אכלה מתוך החנות ממש דהיינו בחצר הניזק משלמת נ"ש ואם הקלה מקום מרשותו לבני רה"ר שיש רשות לבני רה"ר לילך שם ושטח שם פירותיו ואכלתן משם הבהמה פטור דחשיב שן ברה"ר ולפי' רש"י ללישנא בתרא דתלמודא דוקא אם אכלה כדרכה בלא חיזור ראש הוא דמשלם מה שנהנית טפי לא אבל אם אכלה ע"י חיזור ראש משלמת מה שהזיקה דחשיב שינוי ואם היא מועדת משלמת נ"ש ואם אינה מועדת משלמת ח"נ ואם הקלה ממקומו לבני רה"ר ואכלתן משם חייבת ולפי' התוס' ללישנא קמא אכלה מתוך הרחבה בין דרך הילוכה בין שעמדה הוי שן ברה"ר ומשלמת מה שנהנית וכן אם אכלה מצידי הרחבה בין דרך הילוכה בין ע"י חזרת ראש חשיב כרה"ר ופטור אבל אם הלכה להדיא ואכלה בצידי הרחבה משלמת נ"ש כל מה שהזיקה דאין זה שינוי כלל ואם הקלה מקום מרשותו לבני רה"ר ואכלה שם פירות אינה משלמת אלא מה שנהנית וללישנא בתרא אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית אכלה ע"י חיזור ראש מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה נ"ש ואם הקלה מקום מרשותו ואכלה שם חייבת נ"ש ורבינו ומיי' פ"ג מהל' נ"מ וטור ח"מ סי' שצ"א פסקו כלישנא קמא גם דעתם הוי כפי' התוס' להדיא והנ"י דעתו נוטה לפירש"י וכלישנא קמא ויש פוסקים כלישנא בתרא וכפי' התוס' והביא הרא"ש בפסקיו דבריהם : ב לפי דעת התוס' אפי' קפץ הגדי ונסרך הכלב דבכה"ג הוי אורחייהו. כיון שדילגו ממטה למעלה דאין אורחייהו כלל לקפוץ ממטה למעלה הוי אנוס בהיזקן זה ופטור לגמרי בין מנ"ש בין מח"נ ואם קפלה ממעלה למטה דהיינו אורחייהו לקפוץ ממעלה למטה אבל הפכו דרכן שהגדי נסרך והכלב קפץ שאין זה דרכן חשוב קרן וחייב ח"נ ותו לא וכן הוא דעת הרא"ש והטור ח"מ סי' ש"צ ומדברי הרי"ף משמע דלעולם משלם נ"ש אא"כ יש תרי שינויים כגון שקפץ ממטה למעלה וגם שאותה קפילה היתה בשינוי כגון גדי בסריכה וכלב בקפילה דלאו אורחייהו בהכי אז הוא דמשלם ח"נ אבל אם קפצו ממעלה למטה אפי' גדי בסריכה וכלב בקפילה או שקפץ הגדי ונסרך הכלב אפי' ממטה למעלה חייב נ"ש כך נראין דברי רבינו שכתב ממטה למעלה פטורין מנ"ש וחייבין בח"נ בדאפיך מיפך כלבא בסיקרא וגדיא בסירכא וכו' כבעמוד והרא"ש ז"ל לא הבין כך דברי רבינו ז"ל אלא שמיע ליה דלרבינו כשדילגו ממטה למעלה חייבין ח"נ אפי' דלגו כלב בסירכא וגדי בקפילה ואם הפכו שיטתן שהכלב קפץ והגדי נסרך אפי' מלמעלה למטה נמי אינו חייב רק ח"נ ולפי האמת סוגיות ההלכה כך משמע כמו שהבין הרא"ש דברי רבינו ז"ל אכן דברי רבינו אינם מובנים כן ולא ידעתי מנא ליה דקפצו ממטה למעלה חייבין נ"ש אלא שלדברי רבינו ז"ל דהא דקאמר רב פפא התם דאפיך מיפך ר"ל דודאי בין מלמעלה למטה בין ממטה למעלה שוין והא דקאמר פטור מיירי בדאפיך מיפך שהוא שינוי ואינו חייב רק ח"נ אבל אי לא אפיך מיפך אלא שקפצו כדרכן אז בין ממטה למעלה בין מלמעלה למטה שוין וחייבין נ"ש דאינו חשב שינוי מה שדולגין ממטה למעלה כי השינוי לא הוה אלא בדאפיך מיפך כך נראה לענ"ד לפי האמת פי' דברי רבינו אליבא דגמ' ואולם הפי' הראשון שכתבתי על דבריו הם דברי מיי' פ"ב מהל' נ"מ ודבריו קשים מאד דמנא לו שיהיה שוה כשדלגו מלמעלה למטה בין דאפיך מיפך בין לא אפיך מיפך אלא שדלגו כדרכן שנראה מדבריו דהכי הוי אורחייהו לדלג מלמעלה למטה כדאפיך מיפך כמה שמדלגין מלמעלה למטה בדלא אפיך מיפך דבשניהם מחייב נ"ש ומיהו קושיא זה לא הוי לפי גי' ספרי מיי' שלפנינו מדפוס מווניזי"א דלפי מה שכתב לפנינו הוי ממש דברי מיי' כדברי רבינו ויתיישבו על הגמ' כמו שמתיישבים דברי רבינו שכתבתי בס"ד . אכן הקושיא הוא לפי גירסת ספרי המיי' שהיו לפני הטור ח"מ סי' ש"צ שהביא דברי מיי' וז"ל קפצו ממטה למעלה חייב ח"נ מלמעלה למטה נ"ש והוא שנתלה הגדי ונסרך וקפץ הכלב אבל אם נסרך הכלב וקפץ הגדי בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה חייב נ"ש. ע"כ. ולפ"ז קשה היאך משוה קפץ מלמעלה למטה לומר שיהיה חייב נ"ש בין שהגדי נסרך והכלב קפץ בין קפץ הגדי ונסרך הכלב והטור הלך בשיטת אביו ז"ל להבין דברי רבינו כמו שכתבתי במו ומחלק בין דברי מיי' ובין דברי רבינו והלכך השיג על דברי מיי' ולא על דברי רבינו וכתב על דברי מיי' וז"ל לא נהירא לא"א ז"ל דהיאך יתחייבו ע"י שינוי טפי מכי אורחיה עכ"ל ודברי הטור אלו צ"ע מאי קאמר דמנין לו דמיי' מחייב ע"י שינוי טפי מכי אורחיה אי חשיב שינוי מה דקפצו ממטה למעלה הרי בדקפצו בדאפיך מיפך אינו מחייב רק ח"נ ובדקפצי כי אורחייהו מחייב נ"ש ואי חשיב שינוי מה דאפיכו מיפך הרי כדאפיכו מיפך מחייב מלמעלה למטה נ"ש וגם בדקפצי כי אורחייהו נ"ש א"כ היכן הוא חייב זה דקאמר הטור ובדברי הרא"ש לא נמצא דבר זה וצ"ע ואולם מלבד כי לפי גי' מיי' ליכא הכא קושיא כמו שכתבנו אכתי גם לגי' הטור יש לומר דהא דקאמר והוא שנתלה הגדי ונסרך וקפץ הכלב לא קאי רק אקפצו ממטה למעלה וא"כ דקאמר אבל אמאי דקאמר ממעלה למטה והכ"ש לא קאי דלעולם אינו חייב רק ח"נ כדאפיך מיפך : ג כלב שנטל חררה מיי' פ"ב מהל' נ"מ כתב וז"ל ואם היה מגרר את החלה על הגדיש ואוכל והולך ושורף משלם על החררה נ"ש ועל מקום הגחלת ח"נ ועל שאר הגדיש פטור והשיגו הראב"ד אמאי פטור על הגדיש אפי' אינו חייב צרורות דע"י שינוי מרביע נזק מיהא לא מיפטר ע"כ. וכן מגיד משנה תמה על דברי מיי' ואפשר דדעת מיי' הוא לומר דכשאינו חייב משום תליו כגון במקום שכלו תליו דאז אינו חייב אלא משום ממונו צריך שיהיה הגחלת ממונו דידיה ולא מאיש אחר כדעת רש"י שאכתבנו בסמוך ומש"ה כשגרר הגחלת על הגדיש ולא הניחה כי אורחיה כלו שם תליו דגחלת במקום שגררה כי לא היה ראוי זה גחלת לילך על הגדיש אלא ברוח מצויה ולא ע"י כלב כי אין דרכו של כלב לילך על הגדיש מלמעלה וכה"ג שינוי הוא שלא היה אפשר לו להוליכה שם אלא ע"י גרירה שמגררה על הגדיש א"כ עד מקום שהיה הגחלת ראוי לילך אילו הלך כדרכה היה משלם נ"ש אבל עתה שהלך ע"י שינוי משלם ח"נ דאע"ג דהוא ע"י שינוי תליו דכלב הן עד מקום שגיררה ושם כלו תליו דידיה דהא אפי' עד שם לא הוי תליו כדרכן אלא תליו בשינוי ומה שמזיק מכאן ואילך לא הוי תו תליו ואי איכא לחייבו יש לחייבו משום ממונו וכיון שאינו ממונו זה הגחלת שאינו מבעל הכלב פטור לגמרי ועל מקום הגחלת דקאמר על כל מקום שגרר הגחלת עליו דהרי א"א לומר שבמקום הגחלת הוא מקום שהניחה שם מתחלה דהא מיירי שגיררה ולא הניחה מעולם עד גמר הגרירה ועל כל אותו מקום חייב ח"נ דכולה הוי שינוי שגיררה מכאן ואילך פטור . ודו"ק בדברי מיי' ותמצא דעל מקום גחלת דקאמר שחייב ח"נ אינו ר"ל מקום שהניחה כי פי' אדוי אדייה דאיתא בגמ' אינו מפרשו המיי' שר"ל זריקה וכיון דאינו זורקה ממקום למקום רק שתמיד היא בפיה אלא שגוררה ליכא למימר שחייב על מקום שזרקה שם ח"נ משום צרורות דלפי' מיי' ליכא הכא צרורות והוא על דרך שפי' גם גבי דליל אדוי אדייה הלכך ע"כ על מקום גחלת דקאמר שחייב ח"נ ר"ל על כל מקום שגיררה דכל אותו מקום הוי שינוי וכל שינוי משלם ח"נ ומשהניחה מלגרור והולכת ומדליק תו לא הוי תליו ותייב משום ממונו וכיון שאינו ממונו פטור לגמרי ומ"מ כשהאמר דמיי' דמחייב על מקום הגחלת ח"נ לא הוי מטעם צרורות אלא מטעם דהוי תליו בשינוי נסתלקה מיד קושית הראב"ד מעליו דכיון דליכא צרורות כלל אפי' במקום גחלת מאיזה טעם תחייבהו על שאר הגדיש משום צרורות ע"י שינוי ולא תוכל לעולם לומר דליכא הכא צרורות כלל אלא כשתאמר שלא זרק הגחלת מעולם אלא שהיה תמיד בפיו דתשיב כאילו גופו של כלב עביד היזק אבל עושהו בשינוי והלכך משלם על ההיזק שעושה כשהגחלת בפיו ח"נ מכאן ואילך תו לא הוי תליו דכלב וגם לא תליו מאחר שלא היה האש ראוי להדליק עמה אלא ממונו הוא שהזיק אם הוא ממונו וכיון שאינו ממונו דבעל הכלב פטור לגמרי דאילו תימא שזרק הגחלת וחייב ח"נ מטעם צרורות לעולם ישאר קושית הראב"ד עליו ומיי' אזיל לשיטתו בפירוש אדיי אדוייה דאיתא בגמ' דאיהו אינו מפרש שר"ל זריקה אלא גרירה וכיוצא בו כמו שפי' ג"כ גבי דליל שהבאתי לעיל והכרחתי פירושו כן ובענין זה אתי שפיר ולא תצטרך לדחוק ולומר דהא דחייב ח"נ הוי משום צרורות והא דפטור על שאר הגדיש משום דהוי כח כחו דמי יימר דלית ליה למיי' כח כחו אע"פ שלא נתפרש בדבריו בהל' נ"מ. כד"ן . ופי' זה מסכים לשיטה אחרינא דהביא רש"י בגמ' והכל עולה יפה ולפ"ז אם היה הגחלת ממונו דבעל הכלב היה חייב גם על שאר הגדיש ח"נ דהוי ממונו שהזיק בשינוי ומדברי מ"מ נראה שהבין דברי מיי' בהא דקאמר על מקום הגחלת ח"נ שר"ל מקום שהניחה שם תחלה עד שלא גררה דאם היה מגרר את החלה דקאמר קאי אדלעיל שאמר שהניחה בגדיש וכאילו אמר אם לאחר שהניחה בגדיש היה מגרר את החלה וכו' על מקום הגחלת ח"נ ועל שאר הגדיש פטור כלומר על מקום שגרר החלה פטור והיינו השגת הראב"ד דלחייב לפחות רביע נזק על הגרירה והוא השיב מה שהשיב ודברים אלו רחוקים ממני דהיאך יתחייב על מקום הגחלת שהניחה שם כדרכה רק ח"נ הא נ"ש הוא דחייב ואם הצרורות הן מה שגרר הגחלת למה לא יתחייב רק רביע נזק ח"נ ליחייב ועוד כי לפי פירושו תשובתו אינו כלום ואין להאריך בזה . וגם דברי מגדל עוז לאו כלום נינהו חדא דאיהו מוקי דברי מיי' כפי' ראשון דרש"י דח"נ דחייב על מקום גחלת הוי משום צרורות וכל עוד שהוא משום צרורות איכא קושיית הראב"ד ועוד כל שלא נאמר דאינו חייב משום ממונו אא"כ הממון שלו לא תירצנו קושיית הראב"ד וצריך לפרש היאך על שאר הגדיש לא הוי חייב משום תליו

ואע"פ דלגבי כלב שדרכו לחתור לא הויא שמירה אלא במנעול שאני אש [דף נה:] שהתורה מיעטה בשמירתו דומיא דשן ורגל דסגיא בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה כדלקמן [שם] והא דמשלם חצי נזק אגדיש *[מפרשינן אליבא דרבי יוחנן] אי אנח אנוחי הגחלת על הגדיש חייב נזק שלם על מקום הגחלת כיון דאנחתיה כאורחיה תולדה דרגל בחבורין היא ואכוליה גדיש דהיינו שאר הגדיש חצי נזק דחילי כלב הן והוי להו צרורות ואי לא אנחתה לא מחייב אכוליה גדיש אלא חצי נזק דצרורות ניהו כיון שזורק הגחלת על הגדיש:

גמ' אשו. שפשע בה ויצאה מעצמה ע"י הרוח או ע"י דבר אחר והזיקה דחייביה רחמנא עלה כדכתיב כי תצא אש דמשמע מעצמה מתוך שלו ובדרך הלוכה מצאה קוצים ודלקה בהם והלכה והגיעה לגדישו של חברו כדכתיב ונאכל גדיש וחייביה רחמנא דכתיב שלם ישלם ובעי תלמודא משום מאי מחייביה: משום חציו. הטלה עליו הכתוב כאילו היה חציו מכוונין על גבי הקשת והקשת בידו ולא נתכוון לזורקם אלא שפשע בהן והלכו מכחו מאליהן שלא בכוונה שהוא חייב משום ממונו והרי הוא כשורו שפשע בו ויצא והזיק: ואיכא בינייהו לכל היכא דמחייב על מעשה עצמו ופטור על מעשה שורו [לקמן דף לג:] [בד' דברים] דלר"י חייב כדאמרי' בסמוך והלכתא כרבי יוחנן: כי תצא אש. מעצמה משמע: המבעיר. תלה הכתוב ההבערה בבעל האש כאילו הבעירו בעצמו: אשו משום חציו. כאילו

נר מצוה | תורה אור

את החררה וכו': איתמר אשו רבי יוחנן אמר אשו משום [א]חציו כלומר כאילו בידו הזיק ריש לקיש אמר אשו משום ממונו כלומר כאילו שורו הזיק: *אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לר' יוחנן (א) קרא [דכתיב] °כי תצא אש ומצאה קוצים תצא מעצמה שלם ישלם המבעיר את הבערה °ש"מ אשו משום חציו [מתניתא דתניא] פתח הכתוב *בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו לומר לך אשו משום חציו אי הכי טמון באש [דפטר רחמנא] היכי משכחת לה (א) וכו' אלא מאן דאית ליה משום חציו אית ליה (ב) משום ממונו כגון שהיה לו לגדור ולא גדר דהתם לענין גלוי שורו הוא דלא טפח ליה באפיה וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו מאי בינייהו איכא בינייהו לחייבו בד' דברים דמאן דאית ליה משום חציו מחייבי' ליה בארבעה דברים ולמאן דלית ליה משום חציו לא מחייבי' ליה בארבעה

רש"י

הן: אשו. השולח את הבערה: משום חציו. חייבו הכתוב [א]דהוי כזורק חץ אחד: משום ממונו. כמו שורו או בורו שהזיק: פתח הכתוב בנזקי ממונו. דכתיב כי תצא אש דמשמע דמעצמה וסיים בנזקי גופו דקרי ליה מבעיר: אית ליה נמי משום ממונו. והיכא דליכא לחייבו משום חציו ואיכא לחייבו משום ממונו מחייבין ליה[ב]: וכגון שהיה לו לגודרה (ג) ולא גדר. בטרם (ב)תבא הדליקה שם היו לו שהות לגודרה: ולא גדרה. דאע"ג דליכא לחייבו משום חציו מ"מ מתחייב על שם סופו שלא שימר גחלתו [ג] ככונס שור לדיר ולא נעל לפניו: מאי בינייהו. היכא דגחלת שלו היתה מאי איכא בין ר' יוחנן דמחייב משום תרתי משום חציו וגם משום ממונו ובין ר"ל דלא מחייב אלא משום ממונו דעל כרחך גם בגחלת שלו פליגי מדקתני אשו ר' יוחנן אומר משום חציו אלמא באשו נמי פליגי: איכא בינייהו לחייבו בד' דברים: למ"ד משום חציו נמי מחייבינן ליה [ד] אם שרף יד חברו דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שהרוח מוליכתה והוי פשיעה כדאמר סוף פרקין נפל מן הגג ברוח מצוייה חייב בד' דברים ופטור מן הבושת[ה]:

וליחייב בידיו הבעירו כדאמרן. ואי קשיא לך א"כ היכי שרינן עם חשיכה להדליק את הנרות והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת וכן מאחיזין את האור במדורה והולכת ונגמרת הדלקתה בשבת ולפי זה הרי הוא כאילו הבעירה הוא בעצמו בשבת וכל שכן הוא דאילו הכא לא נתכוון להבעיר גדיש של חבירו כלל והכא עיקר כוונתו היא שתדלק ותלך בשבת ועם כל זה תנן [שבת דף יט:] משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ומעשים בכל יום וכדאמרן כי נעיין במילתא שפיר לא קשיא לן שהרי חיובו משום חציו כזורק החץ שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל ולא חשבינן ליה מעשה דמכאן ולהבא דאי חשבינן ליה הוה לן למפטריה דאנוס הוא שאין בידו להחזירה וה"נ אילו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש ודאי משתלם ניזק מאחריות נכסים דידיה דהא קרי כאן כי תצא אש שלם ישלם ואמאי מחייב הרי מת ומת לאו בר חיובא הוא אלא לאו ש"מ דלאו כמאן דאדליק השתא בידים חשבינן ליה אלא כמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן ליה וכן הדין לענין שבת דכי אתחיל מערב שבת אתחיל וכמאן דאגמריה בידים בההוא עידנא דלית ביה איסור חשיב: בנזקי ממונו. דכתיב כי תצא אש מעצמה: בנזקי גופו. דקרי ליה מבעיר: טמון באש דפטר רחמנא. דדרשינן [לקמן דף ס.] דומיא דקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי לאפוקי טמון דלא ואי משום חציו מחייבת ליה אמאי פטור אילו אדליק בידים מי מפטר השתא אונס כרלון אתרבי טמון לא כ"ש ועוד דחך לעולם בטמון עייל ומזיק ואפילו הכי אתה מחייב משום חציו ולפיכך קשה למאן דאמר משום חציו דאילו למ"ד משום ממונו לא קשיא שאפשר שהקילה התורה באש לפטור בו את הטמון כמו שהקילה בבור לפטור בו את הכלים ובשן וברגל לפוטרן ברה"ר: (גמ' בדף כג.) וניחא ליה. מתרץ ליה לדידיה: הכא במאי עסקינן וכו'. הכא דמחייבינן ליה משום חציו דמשמע דחייב אף אטמון ומשמע נמי מדכתיב הקמה דפטור הטמון: כגון שנפלה דליקה וכו'. כגון שתי חצרות וגדר מפסיקן והדליק בתוך שלו ויצאה האש ומצאה ודלקה דעד הגדר המפסיק הוי חציו וגם כלו חציו לפי שבשעת שהדליק האש לא היה ראוי להזיק אלא אותה חצר עד הגדר שהרי היא מפסקת וכיון דהוי חציו חייב בכל אותה חצר אפילו אטמון וה"ה נמי על הגדר (ד) ואם נפלה מחמת הדלקה חייב אפילו אטמון בכל החצר השניה אלא דבענין שלא נפלה מחמת הדלקה (ה) דלגבי חצר שניה דלאו חציו ניהו ובדין הוא דליפטר אטמון דמשום כלו חציו פטור בחצר אחריתי: [א"ה גבי גלוי נמי. א"ה דמשום כלוי חציו פטור בחצר אחריתי] אפילו אגלוי נמי הוה לן למיפטריה כי היכי דחייבת ליה בכל כי לא כלו חציו [ה"נ אית לן למיפטריה מכל כי כלו חציו] וע"כ כי אילטריך קרא למפטר אטמון היכא דמחייבי אגלוי הוא דאילטריך ואת אמרת דקרא דפטריה אטמון אחצר אחרת קאי אלמא דבגלוי חייביה ואמאי: ומשני אית ליה נמי משום ממונו כלומר מ"ד משום חציו לאו למימרא דלא מיחייב אלא משום חציו דודאי היכא דליכא לחייבו משום חציו חייב משום ממונו שהזיק כי הכא דאע"ג שכלו חציו משום הגדר המפסקת כדאמרן מיהו כשנפלה מעצמה והיה יכול לגדרה או לכבות ולהפסיק מפני האש שלא תבעיר בחצר השניה הויא כשורו שלא נעל בפניו ויצא והזיק שחייב ומיהו דוקא אגלוי אבל אטמון הקל רחמנא גבי אש כמו שהקל בשאר חייבי ממונו כדפי' ואם אינו יכול לגדור או להפסיק ולכבות אנוס הוא ופטור אפילו על הגלוי שבחצר אחרת שלא חייבו רחמנא אשורו אלא היכא שיכול לשומרו וגם אי אפשר לחייבו מטעם תחלתו בפשיעה וסופו באונס שהרי חצר שניה לא קיימא בשמירתו כלל ולא אמרינן הכא אלא בדבר המוטל עליו לשומרו קצת כדמוכח פרק שור שנגח את הפרה [דף נג:] גבי פקח ביום ומסתברא דכן הדין בכל נזק הבא מחמת דבר שאין בו רוח חיים ומזיק דרך הלוכו ע"י כח אחר מעורב בו היינו תולדה דאש שנחלק לראות אם הוא מדין חציו או מדין ממונו דהא אמיקנא פ"ק [דף ג:] דתולדה דאש כאש הרמ"ה ז"ל: וכי מאחר וכו' מאי בינייהו. דאע"ג דבגחלת שאינה שלו איכא טובא דלמ"ד משום ממונו פטור דהא לאו ממונו הוא מ"מ בעיקר פלוגתייהו דהויא בגחלת שלו דמיפלגי באשו [אי משום *) אשו אי משום ממונא] מאי בינייהו דבשלמא כדהוה סלקא דעתיה מעיקרא דמאן דמחייב משום חציו לא מיחייב משום ממונו איכא בינייהו היכא דכלו חציו דמחייב משום ממונו ולא מחייב משום חציו אבל השתא דאמרת דאף כי לא מחייב משום חציו מיחייב נמי משום ממונו א"כ כיון דבין כך ובין כך חייב מטעם ממונו והוא ממונו דגחלת שלו מה לי אי חייב נמי משום חציו אי לא ואע"ג דנפקא לן מיניה דטמון דלמ"ד משום חציו חייב אטמון דחצר ראשונה ולמ"ד משום ממונו רחמנא פטריה מטמון דלדידיה אין חילוק בין חצר ראשונה לשניה וכדמשמע (ו) מהאי דפירשנו מ"מ עיקר פלוגתייהו מעיקרא לאו אטמון הוה מדאמרינן דקשיא ליה [לאביי א"ה] טמון ואילו נחלקו עליו מתחלה מאי קשיא ליה אלא פלוגתייהו מעיקרא לאו בהכי הוה ולפיכך בעי' מאי בינייהו: איכא בינייהו לחייבו בד' דברים. דאיטון נזק וצער וריפוי ושבת

*) נ"ל חציו | דלמ"ד

חציו ולא משום ממונו וזה לא פי' מגדל עוז. הלכך לא נתחוורו דבריו בעיני ואני הנלע"ד כתבתי. ולדברי שאר הפוסקים משלם בכה"ג על כל הגדיש ח"נ. דאינהו מפרשי אדווי אדייש שר"ל שזרק הגחלת על הגדיש ונשרף הגדיש דהוה ליה כוליה צרורות דכלב אפי' ממקום גחלת ואילך דלק-הגחלת מאליו ואולי דבזרק הגחלת גם מיי' מודה. וצ"ע. ומ"מ אף לפי' מיי' התוס' פליגי דס"ל דכההוא חייב משום ממונו חייב אפי' לא היה הגחלת שלו. ואולי דמסתפינא הייתי אומר דלמיי' לית ליה צרורות בהאי גחלת כלל דאפי' כי מחייב מיי' ח"נ על הגדיש כולה לאו מטעם דהוי צרורות אלא משום דחשיב שינוי מה שמדליק מכאן ואילך והכי כתב להדיא בפי' המשניות וז"ל הנה כאוכלו העוגה עושה כדרכו ומשלם נזק שלם והדליק את הגדיש משונה ולפיכך משלם ח"נ דמוכח דכל חיוב הגדיש זולת מקום הגחלת שהניחה כאורחה חשיב שינוי וזה סיוע לפירושנו בס"ד. וכל זה שאמרנו מיירי כששימר בעל הגחלת גחלתו. אבל לא שימר למיי' בעל הכלב חייב על אכילת חררה ועל מקומה ובעל הגחלת חייב על שריפת הגדיש וכ"ל דעל שריפת הגדיש דקאמר מיי' לאו על כל הגדיש קאמר אלא על ח"נ הגדיש קאמר אם אנחה כי אורחיה דהא לדידיה שינוי הוא מה שמדליק הגחלת חוץ ממקום הנחתה דוקא כמו שכתב בפי' המשנה אבל אי תימא דהא דחייב ח"נ על שאר הגדיש למיי' הוי משום צרורות ותימא נמי דהכא חייב נ"ש כשלא שימר גחלתו היאך יתחייב ואפי' לא תימא דכשלא שימר גחלתו חייב נ"ש למיי' רק ח"נ. היאך יתחייב אי תימא דח"נ דחייב על הגדיש הוי משום צרורות דכלב הכא היאך יתחייב בעל הגחלת ח"נ על צרורות הכלב דלגבי כלב הן צרורות ולא לגבי בעל הגחלת דפושע גמור הוא. וא"ת דהיינו טעמא דהכא חייב נ"ש בעל הגחלת משום שהוא פושע א"כ למה לא יתחייב בעל הגחלת גם על מקום הנחתה על גחלת דטפי איכא לחייבו על מקום הנחתה ממה דאיכא לחייבו על שאר הגדיש אבל אי תימא כשלא שמר גחלתו חייב ח"נ על שאר הגדיש משום דהוי שינוי איכא למימר דהיינו טעמא דחייב על מקום הגחלת בעל הכלב משום דהאש בחררה ודרכו של כלב להניח החררה בגדיש ולאוכלה. הלכך כיון דחייב על החררה חייב ג"כ על מקום הנחת הגחלת אבל אם לא היה הגחלת בחררה פשיטא שהיה חייב בעל הגחלת גם על מקום הנחת הגחלת.

והטור ח"מ סי' שצ"ב הבין דברי מיי' שבעל הגחלת חייב על כל הגדיש וכ"כ בשם הרמ"ה וצ"ע היאך אפשר להבינם כך ומיהו כתב דלעולם שותפים הם בעל הכלב ובעל הגחלת שלא שמר גחלתו הלכך על מקום הגחלת דהוי אורחיה זה משלם ח"נ וזה משלם ח"נ ועל שאר הגדיש דהוה צרורות הוו בעל הכלב ובעל הגחלת שותפים בצרורות ומשלם כל אחד החצי מהחצי הנזק ומותר חצי הנזק ישלם בעל הגחלת לחודיה כדין כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי דבעל הגחלת הוי שותף בצרורות עם בעל הכלב אבל בעל הכלב אינו שותף דבעל הגחלת במותר הנזק וכיון שלא שמר גחלתו עליה דידיה רמיא לאשתלומי מה שאינו יכול להשתלם מבעל הכלב ואם זרקה על הגדיש דלף מקום הנחת הגחלת הוי צרורות אז משלם בעל הכלב רביע נזק כמה שהוא שותף בח"נ צרורות עם בעל הגחלת בין על מקום הנחת הגחלת בין על שאר הגדיש ובעל החררה משלם שלשה חלקים דמה שאינו יכול להשתלם מבעל הכלב משתלם מבעל הגחלת דהא איהו פושע בכל הנזק שלא שמר גחלתו והוא על דרך תשלומי היזק הדליל שזכרנו לעיל והיינו שלא הזכיר הרמ"ם בדין כלב שנטל חררה כלום שסמך על דין הדליל דלעיל ואע"פ שנראה שיש חילוק בין אי גרסי' בגמ' ולחייב בעל הגחלת ובין ולחייב נמי בעל הגחלת וכמו שכתבו מגיד משנה ומגדל עוז מ"מ נראה דלכל הגירסאות יש לחלק בדברי הטור וכן משמע מהתוס' ולדעתי פי' הדליל שזכרנו ודין זה יש להם סגנון אחד ויש עיון קצת בדברי רש"י אלא שאין דעתי להאריך עוד בזה וק"ל למעיין בדין הדליל לפי סברתו בצרורות שהן שלו ובצרורות שהן של הפקר: *)א לדעת רבינו והתוס' ורוב המפרשים מי שבהמתו רגילה ליכנס לשדה חבירו על בעל השדה להתרות בבעל הבהמה לשמור בהמתו שלא תזיק וצריך לשומרה ואין בעל הבהמה יכול לומר לו גדור אתה שדך שלא תיכנס בו בהמתי דעל הרועה מוטל לעולם לשמור ממונו שלא יזיק ונראה שאם הזיקה בהמת הרועה בשדות אפי' קודם ההתראה דצריך לשלם לו ההיזק דאין ההתראה אלא בשעדיין לא הזיק רק שיש רגלים לדבר שתזיק מפני שרגילה ליכנס בה ואע"פ שהטור ח"מ סי' שצ"ז נקט במלתיה דר"י ומזיקתו שנראה דמה שהזיק קודם ההתראה לאו כלום הוא אינו כן. אלא ודאי אף על ההיזק שקודם ההתראה חייב הרועה והא דנקיט ומזיקתו מפני שבגמ' בעובדא דרב יוסף אמר דהנהו הוו מפסדי לרב יוסף נקט איהו נמי ומזיקתו והתם בגמ' לאו למימרא דסבר רב יוסף דעל ההיזק שקודם ההתראה לא היה חייב הרועה דודאי היה חייב אבל רב יוסף לא היה מקפיד על אותו ההיזק דעד עכשיו הלכך אין ההתראה באה לומר שלא יתחייב על ההיזק קודם ההתראה רק היא באה להזהיר הרועה שישמור בהמתו שלא יזיק כיון שהיא רגילה ליכנס לביתו וקרוב הדבר שתזיק כן נראה. ומיהו אכתי צ"ע מה היה צריך רב יוסף להודיע לרועה דבר אם אין ההתראה באה רק לחייבו על הנזק כיון דבלא התראה נמי חייב על הנזק כמ"ש הרא"ש והראב"ד להדיא דחייב על הנזק אפי' בלא התראה והכי מסתברא דלא מצינו בשום נזק שיצטרך התראה רק בנ"ש לגבי קרן והכא בנזק שן קמיירי לכן מפני זה הזורות נראה לקצת המפרשים דהתראת רב יוסף לא בא על הנזק כלל רק באה ההתראה להודיע לרועה שאם לא ישמרם שהוא ישחטם ג"כ נוסף על תשלומי הנזק אם יזיקו כי הנזק חייב הרועה בכל ענין גם בלא התראה אבל שיהיה הרשות בידו לשוחטם לא הוה אא"כ התרה בו ובשמירתו שישמור בהמתו שלא יזיק ולא שומרה אז הרשות ביד ניזק לשוחטה ולא מצי היאך למימר לכשיזיק אשלם מה שיזיקו ולדעתי כי זה היה דעת מיי' ז"ל בפ"ה מהל' נזקי ממון שכתב דבהמה שהיתה רועה ופרצה ונכנסה בשדות וכרמים אע"פ שעדיין לא הזיקה מתרין בבעליה ג' פעמים אם לא שמר בהמתו ולא מנעה מלרעות יש רשות לבעל השדה לשוחטה וכו' דס"ל למיי' בין הזיקה בבית שבעיר בין הזיקה בשדה וכשיש התראה אף בלא התראה יכול נמי לשוחטה ויכול להתרות בו אע"פ שעדיין לא הזיקתו אבל בלא התראה אף אם הזיקתו לא מצי למשחטה ולמיי' פי' לנטיינהו ר"ל שהטינהו והלכה כרב יוסף בתרווייהו עובדא דאיתא הכא הלכך למיי' נ"ש בין אם הזיקה בשדה בין הזיקה בעיר חייבת לעולם בנזקין דעל המזיק לשמור שלא יזיק ולא על הניזק מוטל לגדור בפניה ואם התרה בו ולא קבל והזיק יכול גם לשחוט הבהמה ואין חילוק בין עומדת לשחיטה בין אינה עומדת לשחיטה בכל ענין יכול לשוחטה אחר ההתראה שחיטה [כשרה] דוקא ואומר לבעליה באו ומכרו בשר שלכם מפני שאסור להזיק ולשלם מה שהזיק ואפי' לגרום הנזק אסור ולדעת מיי' דאינו מחלק בין אם הבהמה עומדת לשחיטה או לא דבכל ענין קאמר דמצי לשוחטה אחר ההתראה נראה דדוקא בבהמה שהיא בר שחיטה כגון מידי דטהור וכשר לאכילה הוא דמצי לשוחטה מדקאמר ושחטנה שחיטה כשרה משמע הא שחיטה שאינה כשרה חייב בתשלומי הבהמה שחטו דלא הרשוהו רבנן אלא לשוחטה שחיטה כראוי

*) עיין לקמן ע"ב.

גי' מהר"ס

ב מיי' פי"ד מהל' נ"מ סמג עשין סט טור ח"מ סי' תיח:

[דף יא ע"א]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לשון הגמ' וניחא ליה כגון שנפלה דליקה לאותו חצר ונפל גדר שלא מחמת הדליקה והלכה והדליקה והזיקה בחצר אחרת דהתם כלו ליה חציו. אי הכי לענין גלוי נמי כלו ליה חציו כו': (ב) נמי משום ממונו וכגון כצ"ל: (ג) ולא גדר תא"כ: (ד) אם כצ"ל: (ה) נ"ב מיהו לגבי: (ו) נ"ל ממאי:

הגהות הרי"ו

(א) נ"ב נ"ע היינו קרא היינו מתניתא: (ב) נ"ב שנפל הגדר אחר שהתחילה דליק' ולא היה הדליקה כדי לעבור הגדר. גמ':

הגהות מא"י

[א] דאיכו קעביד דהוי כזורק חץ כצ"ל ותי' אחד נמחק: [ב] נ"ב הלכך לענין גלוי אף על פי דכלוי לי' חציו מחייב משום ממנו: [ג] נ"ב לגדור והרי זה ככונס וכו' לפניו ויצא והזיק: [ד] בד' דברים אם אשו שרף כצ"ל: [ה] נ"ב ולמ"ד משום ממונו פטור:

דלמ"ד משום ממונו לא מחייב אלא בנזק בלחוד דומיא דשורו שהזיק ולמ"ד משום אליו חייב בד' דברים כאילו עשאו הוא בעצמו אלא דבושת כיון שלא עשה בכוונה פטור דושלחה ידה והחזיקה כתיב דמשמע בכוונה אבל הכא ליכא אלא פשיעה וא"ת (וא"כ) אמאי מחייבינן ליה טפי מנתכוין לזרוק שנים וזרק ארבעה דפטור מארבעה דברים [דף כו:] י"ל דהתם כבר שיער בכח זריקתו דלא ליזרוק טפי וכי זרק ד' קרוב לאנוס הוא אבל הכא שלא שמר גחלתו מרוח מצויה וכיוצא בה פושע הוא ולפיכך לא דמי נמי להיתה אבן מונחת לו בחיקו ושכח ועמד ונפלה דפטור מד' דברים [שם] דהתם לא מצינן למימר אפילו תחלתו בפשיעה כלל דאי בתר שעת הנחה אזלינן כיון שיכול להזהר בה בההיא שעתא לאו פושע הוא ואי משום דשכח אנוס הוא לגבי שכחה כדאמרינן [שבועות דף כו.] גבי שבועה לבך אנסך אבל הכא גבי רוח מצויה פושע הוא וחייב דתחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא הרמ"ה ז"ל וכבר כתבנו לעיל דהלכתא כרבי יוחנן וכן משמע מהכא דרבא שהוא בתרא מסייע ליה מקרא וממתניתא. אמר המחבר ולפי' הרמ"ה ז"ל נ"ל ברור דמי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן אחר שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק בו ובין כך ובין כך עברה לו השעה שאינו נקרא מזיד ופושע אלא הרי הוא בכלל [ברכות דף כו.] טעה ולא התפלל שמתפלל שתים לתשלומין וכן מי שנתחייב לחבירו בשבועה שיתן לו מעות יום פלוני ונזכר בעוד היום גדול ואומר בלבו עדיין יש לי פנאי והלך לעסקיו ושכח עד שעבר היום הרי זה כאנוס ומיהו לענין תפלה (נ) יש לחוש יותר מפני שאמרו חז"ל [שבת דף ט:] לא (יעמוד) [ישב] אדם לפני הספר סמוך למנחה ולא לדין שמא יעבור וכיון שזה אינו רשאי לומר אני אעשה ולא אעבור כשטועה הרי הוא כפושע כנ"ל: [(ס)פי' מאן] חייב. אמתני' דמחייב משום חררה וגדיש קא מהדר: ליחייב בעל הגחלת. (א) פושע באשו [שהניח] בענין שהכלב יכול ליטלה אע"פ שהכלב מזיק בה בגופו מ"מ כמניחה במקום שהרוח מוליכה הוא דמה לי הולכת הרוח או הולכת הכלב שהרי כלבים ושרלים מצויין כל שעה: כששמר גחלתו. שנעל שערי הבית ואונס הוא: מאי בעי התם. היאך נטל הכלב כיון שנעל: (ע) שחפר הכלב ברגליו הדלת ופתחה הלכך בעל גחלת פטור שהרי שמר משתם חיות של הפקר ובעל הכלב חייב שהתם כלבים יש להם בעלים ועליהן לשמרן הרב רבינו יום טוב בן אברהם בשם רבו ז"ל והרמ"ה ז"ל פי' דבעל גחלת דרחמנא [דף נה:] פטריה בשמירה פחותה כשמירה דשן ורגל וכדפירשנו במתני': זאת אומרת. מדחייבינן לבעל הכלב נזק שלם ע"י חתירת דלת אלמא לאו שינוי הוא לו דאי הוי שינוי תולדה דקרן הויא ואי נזק הוא דמחייב: ובער בשדה אחר. דהיינו ברשות הניזק: בגדיש. דבעל חררה דהשתא הויא ברשות הניזק ומדאיצטריך לדחוקי ולאוקמא בהכי אלמא דאי שקלה מרשות הניזק ואכלה בחוץ איכה משלמת אלא מה שנהנית: שורו נמי. אמאי בסקילה: לענין קטלא. לענין חיוב מיתה לא פטרינן ליה מטעם מאי בעית ברשותי אלא אף כי נכנס שלא ברשות והרגו בעל החצר או שורו קטלינן ליה ושמעינן דאפילו היכא דחייב מיתה (ב) ותשלומין תרוייהו בהדי הדדי קא אתו כי הכא שהסקילה והכופר באין מחמת אדם זה שהמית השור ושייך למימר בתרוייהו מאי בעית ברשותי אפ"ה גבי חיוב תשלומין אמרינן גבי חיוב מיתה לא אמרינן: בי תרבו. שם אדם או שם מקום: זיל לנציגהו. זיל אימא להו למרייהו דלילנציגהו דלא ליזקו: ליגדור מר גדירא. דסבר אביי דאמרינן בהא על הניזק להרחיק את עצמו דנהי *דבבית מחייבים למזיק כדאמרינן לעיל אכלה בלדי הרחבה: שן דחייב היכי משכחת לה. כיון דעל הבעלים לגדור שדותיהן: והלכתא כרב יוסף. כן פסקו כל המפרשים ז"ל דאשנויי לא סמכי' ועוד דאביי בההיא שעתא תלמיד היושב לפני רבו הוה: פי' דסלקין לעילא. מבבל לא"י ודנחתין מארץ ישראל לבבל הוו בקיאין בדין זה: עזי דשוקא. דקאי דקיימי לשחיטה והטבח משהי להו עד יומא דשוקא: מתרין במרייהו. אי מפסידין ואפילו ברה"ר ואית דמפרשי אפילו ברשות הניזק ואפ"ה לא מיחייב עד דמתרינן בהו מפני תקנת השוק: אי לייתי. שיקבלו מלותינו מוטב: אמסחתא. מקום מעמד קצבים לשוחטן ואפילו ביומא דלאו שוקא הואיל דלשחיטה קיימין אבל עזי דרעיא לא שחטינן להו דיכול למימר כשיזיקו אשלם כדאשכחן בעזי דבי תרבו דאמר להו לנציגהו ולא אמר שחטינהו (ג) הרא"ש והריטב"א ז"ל והרמ"ה ז"ל כתב דהיו משמתינן למרייהו עד דמסלקי היזקייהו מדרבי נתן: מתני' פירוש. איזהו תם. פשיטא דכל שלא הועד תם הוא אלא הכי קא בעי איזהו שיקרא תם אחר העדאה: ג' ימים אם ברצופים יום אחר יום הוי מועד לכל הימים ואי לשבתות או לראשי חדשים או לראשי שנים הוי מועד לאותם זמנים: ותם משיחזור בו ג' ימים. שרואה שוורים באותן שלשה זמנים שהועד ואינו נוגח חזר לתמותו: רבי מאיר אומר מועד וכו'. מוכח בגמרא דלר"מ סגי בג' פעמים אפילו ביום אחד וה"ה ג' פעמים בג' ימים: שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח. די אפי' בפעם אחת דמשתמא חזר לתמותו הכי משמע מדלא הזכיר ג' פעמים אלא גבי העדאה ומ"מ חזרה של ג' ימים פשיטא דסגי הרא"ש ז"ל. וכתב הריטב"א ז"ל דג"פ ביום א' בלא משמוש תינוקות לא סגי ליה דא"כ ה"ל לפרש וקי"ל כר' יהודה בהעדאה וכר' מאיר בחזרה כדאיתא בגמ': גמ' נמוקו. טעמו וראיותיו בידו ושמעי' מדמודה רבי יוסי לר"מ בתם ור"מ לא בעי ימים מכלל דרבי יוסי נמי כשאמר תינוקות ממשמשין בו לא קאי אימים שהזכיר בהעדאה וש"מ דבחד זמנא סגי ליה מדלא קא יהיב שיעורא וטעמא דמסתמא כיון שממשמשין בו אפי' התינוקות ואינו נוגח חזר לתמותו כן הסכימו ז"ל: (פ) [ל' גמ'] בפני בעלים ובפני בית דין דכתיב והועד בבעליו ואין עדות אלא בפני ב"ד מהא דתניא תרתי זימני דאינו נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני בית דין שמעינן דאף על גב דבעלמא [דף קיב:] אמרו שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין אבל אם היה הוא חולה או עדיו חולים או שמבקשים לילך למדינת הים מקבלין הכא אין מקבלין לעולם ואין צריך לומר שאם עברו וקבלו [בבריא] אינו כלום אבל בעלמא צריך עיון כיון שהתירו לקבל כשהוא חולה אם עברו וקבלו כשהוא בריא אם קבלתן קבלה ורבותינו ז"ל אמרו דלא עשו ולא כלום דהוי להו טועין בדבר משנה דחוזר [סנהדרין דף לג.] וכן הדין בכל דבר שאין רשות לבית דין לעשות לכתחלה במקום אחד אם עברו ועשו לא עשו ולא כלום ואף על פי שכן רשאין לעשותו בשאר מקומות עכ"ל הרא"ה ז"ל ובריש פרק הגוזל ומאכיל [קיב:] גבי וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין חזר ז"ל מספיקו וכתב כסברת רבו דהוי טועה בדבר משנה וחוזר: המשסה כו'. פי' כלבו של חברו בחברו. לוי שיסה כלבו של ראובן בשמעון: משסה ודאי פטור. דגרמא

מג דברים:*(והכלב *שנטל חררה כו': מאן חייב בעל כלב ולחייב נמי בעל גחלת כששמר גחלתו. אי כששמר גחלתו מאי בעי (א) התם כשחתר. אמר רב מרי בריה דרב כהנא זאת אומרת סתם דלתות חתורות הן אצל הכלב דאכלה היכא אילימא דאכלה בגדיש דעלמא הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא לא צריכא דאכלה °בגדיש דבעל חררה) *תניא הנכנס דף כג: לחצר של בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית ומת השור בסקילה והבעלים פטורין מן הכופר בעלים פטורין מן הכופר מאי טעמא דא"ל מאי בעית ברשותי שורו נמי לימא ליה מאי בעית ברשותי
מד לענין קטלא לא אמרינן: *הנהו עיזי דבי תרבו דהוו קא מפסדי (ב) להו לרב יוסף אמר ליה לאביי *זיל אימא להו למרייהו דלצנעינהו א"ל אמאי איזיל דאי אזילנא אמרו לי לגדור מר גדירא לארעיה ואי גדרי שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה כשחתרה (א) אי נמי בנפל גודא בליליא וקי"ל כרב יוסף וליתא לדאביי (ג) דשינויא בעלמא הוא: מכריז רבה ואיתימא רב יוסף (ב) דסלקין לעילא ודנחתין לתתא הני עיזי דשוקא א מתרינן במרייהו זימנא תרי ותלתא אי צייתי צייתי ואי לאו *) שחטינן להו ואמרינן ליה תא תיב אמסחתא וקבל זוזך:
מה מתני' איזהו תם ואיזהו *מועד מועד שהעידו בו שלשה ימים ותם משיחזור בו ג' ימים דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר מועד שהעידו בו שלשה פעמים ותם שהתינוקות ממשמשין בו (ד): גמ' *תנו רבנן איזהו מועד כל שהעידו דף כד. בו שלשה ימים ותם שהתינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח דברי רבי יוסי רבי שמעון אומר מועד כל שהעידו בו ג' פעמים ולא אמרו ג' ימים אלא להזרה בלבד: אמר רב נחמן אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר' יהודה במועד שהרי רבי יוסי מודה לו והלכה כר"מ בתם שהרי רבי יוסי מודה לו דרבי יוסי נמוקו עמו: *איבעיא להו המשסה כלבו של חבירו בחבירו מהו משסה ודאי פטור דף כד: בעל כלב מאי מצי למימר ליה מאי עבדי לך או דילמא אמרינן ליה כיון דידעת ביה בכלבך דמשסו ליה ומשתסי לא איבעי לך לאשהוייה ואסקא

*) בד"ס הגי' מייתינן לי' לטבחי ושחטינן כו'

רש"י

וליחייב נמי (ג) בעל גחלת. דהא בין למר ובין למר אית להו משום ממונו הלכך לר' יוחנן דאמר (ד)על הגדיש משלם ח"נ דצרורות הן בעל הגחלת ישלם חצי האחר [א] ור"ל דאמר על הגדיש (ה) פטור בעל הגחלת ישלם: כששימר גחלתו. שסגר דלתי ביתו יפה דאנוס הוא: זאת אומרת. מדמחייב על החררה נזק שלם אלמא לאו שינוי הוא שחתר הדלת: (ו) דבי תרבו. (ז) משפחה: דסלקא לעילא. מבבל לארץ ישראל: ודנחתין (ח). מארץ ישראל לבבל: דעיזי דשוקא. של קצבין דקיימא לשחיטה סתמייהו (ט):מתרין במרייהו.אי מפסדי[ג]: תיב אמסחתא. מקום מעמד הקצבין: וקבל זוזך. אפילו ביומא דלאו דשוקא: מתני' משיחזור בו ג' ימים. שרואה שוורים ואינו נוגח (י): ג' פעמים. [ג] ביום אחד: גמ' (כ) נימוקו עמו. סברותיו וראיותיו (ל): כלבו של חבירו בחבירו. (מ) שסה כלב ראובן בשמעון: משסה פטור. דגרמא בניזקין פטור: שיסהו

הראויה כדי שימכור זאת הבהמה המזקת ויסלק הזיק מביתו ומאותן הדמים יכול לקנות בהמה אחרת שלא תזיק ואע"פ שלא יהיו שוים דמי הבשר כמו שהיתה שוה בחיים מ"מ כיון שהוא מסלק הזיק מביתו וקונה בהמה יפה שאינה מזקת לא חששו חכמים בזה מאחר שהוא פשע שלא שמר ממונו שלא יזיק וה"ה שאם הדבר שמזיק אינו בר שחיטה ואכילה כגון סוס וחמור ופרד וכלב וכיוצא בזה שלא הרשוהו חכמים לניזק לשוחטו בהתראה כיון שאם יהרגנו לא יהיה שוה הבשר כלום ונמצא זה מפסיד הכל אך דינן באלו הוא דמשמתינן ליה לבעל הבהמות אלו עד דמסלקי היזקייהו וימכרו אותם כמו. שכתבנו לעיל וכדמוכח מההיא דכלבא דאכל עז ושונרא דאכל תרנגולא בסוף פ"ק וזהו הנראה לענ"ד דעת מיי' דאינו מחלק בין אם הבהמה שהתרה בה שויה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נראה*) לי חייב בעל הגחלת דכל שפושע באשו בענין שהכלב יכול ליטלה אע"פ וכו' עד שהרי כלבים ושרלים מצויין ג"כ ע"כ: (ב) נ"ל שבא ללמוד מכאן כי היכי דגבי ניזק אע"ג דחד גופא הוא פלגינא נזקין מקטלא ה"נ גבי מזיק כגון שורו של ראובן שהזיק בגדיו של שמעון והמיתו ברשות המזיק פטור מן הנזקין והשור בסקילה וק"ו הוא ומה כופר וסקילה דשור דחד חיובא הוא פלגינא ליה נזקין וקטלא לא כ"ש דהא תרי חיובי נינהו: ומהר"ן שפירא כתב ע"ז וז"ל ראיתי ברי"פ החדשים (זהו מהר"ם) שבא ומצא נפקותא לענין דינא ודבריו בעיני רחוקים דפשיטא ופשיטא הוא ההוא דינא שכתב ול"נ לפרש כוונת הג"י שבא לתרץ למה איצטריך להשמיענו דפטור מכופר דפשוט הוא למ"ד דס"ל דכופרא ממונא הוא פשיטא דפטור ברשות המזיק דאמר תורך ברשותי מאי בעי ולמ"ד דס"ל דכופר כפרה הוא מ"מ קשה למאי איצטריך דהשור בסקילה הלא אפי' אם הרגו המזיק בעצמו נמי חייב מיתה וכמבואר בכ"י בעצמו. ע"ז אמר דבא להשמיענו דאפי' היכא וכו' וק"ל: (ג) ראיתי מקשים דלמא התם מיירי בדלא אתרי במרייהו תלת זימני אבל בתר דאתרינהו ג' זימני אימא אף בעזי דרעיא שחטינהו להו ותירץ מהר"ל מלובלין שהיה הגי' בגמ' א"ל אביי זיל לנציגהו ולא כגי'

*) נראה שצ"ל ליחייב

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כלב: (ב) נ"ל ליה: (ג) נ"ל דדחויא: (ד) נ"ב ואינו נוגח: (ה) כולו הוי פטור כו' לישלם כוליה כנ"ל: (ו) נ"ב בגדיש דעלמא. אמאי משלם חררה האי שן הוא ובעינן שדה אחר ניזק וליכא: (ז) נ"ב שם: (ח) נ"ב לתתא: (ט) נ"ב אלא דמשהי להו עד יומא דשוקא: (י) נ"ב חוזר לתמותו: (כ) נ"ב אלא לחזרה. שאם חזר לאחר העדאתו ג' ימים שראה שוורים ולא נגח חזר לתמותו כר' יהודה דמתני' כנ"ל: (ל) נ"ב עמו: (מ) נ"ב לוי שסה: (נ) נ"ב ול"נ ברור דלא מיקרי מזיד אלא שוגג וראייתי מפ' ידיעות הטומאה דהמשמש עם הטהורה סמוך לוסתה אפי' ת"ח שיודע שמוזהר לפרוש מאשתו סמוך לוסתה מוזהרתם וגו' אפ"ה הוי מזיד משום דקסבר יכולני לבעול ולפרוש קודם שתראה ואין זה אלא שוגג ולכך מביא קרבן על שגגתו וא"כ ה"נ דכוותה אע"פ שהוא ת"ח ויודע שאסור לעמוד לעסקיו סמוך למנחה שמא יעבור מ"מ יכול לומר שהיה סבור יכולני לגמור העסק בזמנו ואין זה מזיד אלא שוגג. שוב מצאתי להגאון מהרש"ל קארו סי' ק"ח שכתב ג"כ דלא מיקרי עובר זמן התפלה בשאט בנפש: (ס) תי' פי' נמחק: (ע) כשחתר. שחפר כצ"ל: (פ) נ"ב ברייתא גמ' אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני ב"ד העידו בו בפני ב"ד ושלא בפני בעלים בפני בעלים ושלא בפני ב"ד אינו נעשה מועד עד שיעידו בו בפני ב"ד ובפני בעלים כו':

עין משפט

ד"ת מ"ג

א מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון טור ח"מ סי' שצב:
ב מיי' פ"ו שם סמג עשין סו סז:
ג מיי' פ"ה שם סמג שם טור ח"מ סי' שצא:
ד מיי' פ"ו שם טור ח"מ סי' שפט:

בד"ס הגירסא זילצנעינהו כו'

הגהות הר"י

(א) נ"ב דסתם גדרים חתורים אלא בבהמה דקה ודוקא בגדר שסביב דבר הניזק משא"כ סביב הכלב והנאן נ"ע ועי' ר"פ הכונס דייל שם בכותל מיירי. עיין תוס' וכן בנפל גודא בלילה פטור: (ב) נ"ב כה"ג לקמן בפ' הגוזל בתרא ברי"ף ד"ה מכריז רבא ואיתימא רב הונא דסלקין לעילא כו': (ג) נ"ב עי' תוס' דהך ליתנא לאו דוקא לפי המסקנא דגדיש הוא דבעל החררה: (ד) נ"ב ומפרש מ"ש על הגדיש נ"ש ר"ל מקום הגחלת:

נ"א דברס"ר

הגהות מא"י

[א] נ"ב דהא ממונו הוא: [ב] ואפילו ברס"ר:[ג] נ"ב ואפילו:

דגרמא בניזקין פטור : [ואסקא רבא] את"ל [ג] · ר' יצחק אלפסי ז"ל פסק דחייב בעל הכלב מדאמר רבא הכי וכן כתב הרמ"ה ז"ל ואי קשיא לן מ"ש משור האיצטדין דאמרינן לקמן [דף לט.] שפטור דכתיב כי יגח ולא שיגיחוהו אחרים י"ל דשאני שור האיצטדין שהוא רגיל הרבה בכך ואין בו דעת כלל אלא שנוגח דרך תרבותו כל זמן שמשסין בו כפי מה שהרגילוהו אבל כלב שיש בו דעת וכמה פעמים שמשסין אותו ואינו נושך ליכא למימר שיגח ולא שיגיחוהו אחרים הרא"ה ז"ל. אמר המחבר וכתב הריטב"א ז"ל דשור האיצטדין דפטור היינו ממיתה אבל לשלם ניזקין אפשר דחייב ול"נ דהשור ההוא הוא אנוס שאינו מנגח ע"י שיסוי לבד אלא על ידי שמלמדין אותו שאין בו דעת [ואינו] כמו הכלב דסגי ליה בשיסוי כנ"ל : שיסהו בעצמו . שנשך הכלב את המשסה: פטור. בעל הכלב: פטורה . דלא היה לה לרבוץ ברה"ר דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור : לבעוטי בי לית לך רשותא. כלומר דלא אמרינן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור אלא כששינוי זה של שני בא מחמת שינוי הראשון כי הכא שדורכת זו על זו מפני שישנתה ברבינתה אבל כשלא בא מחמת כך כי הכא ששינוי ביעוטה של זו לא בא מחמת רבילה של זו שהרי היתה יכולה לעבור ושלא תבעוט בה [חייב] ופסק הרי"ף ז"ל כרבא דבשינוי זה חייבת ותמהו עליו מן האחרונים ז"ל על מה שפסק לעיל [ס"ס לו:] דעבד איניש דמנח גלימיה ברה"ר דמשמע שאם היה שינוי היה פטור ולפום פסקא דהכא ליתא וכתב הרמ"ה ז"ל מהא דחזינן [רבילה] דעל גבי קרקע הויא משונה וכל שכן אם רבצה ע"ג כלים אפי' קטנים ועל גבי אדם ובהמה שמעינן דליתא לדר' אלעזר דאמר לעיל [דף טז.] ל"ש אלא פכין גדולים אבל קטנים אורחיה הוא אלא משונה הוא ופלגי נזקא בעי שלומי :

נר מצוה — תורה אור — רש"י

גמרא

ואסקא א רבא אם תמצא לומר המשסה מו
כלבו של חבירו [בחבירו] חייב בעל הכלב
שיסהו בעצמו פטור מ"ט כל המשנה ובא
אחר ושינה בו פטור אמר ליה רב פפא (א) הכי
אמרינן משמיה דריש לקיש (ב) שתי פרות
ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת
בעטה מהלכת ברבוצה פטורה (א) רבוצה
במהלכת חייבת א"ל אי משום הא לא תסייען
אנן בההיא חיובא מחייבנא דאמר לה כי אית לך רשותא לסגויי עלי לבעוטי
[דף יב ע"א] בי לית לך רשותא וכן הלכה : מתני' שור המזיק ברשות הניזק כיצד
נגח נגף נשך רבץ בעט ברה"ר משלם חצי נזק ברשות הניזק רבי טרפון
דף כו· אומר נזק שלם וחכמים אומרים ח"נ : גמ' איבעיא להו רגל שדרסה ב על מז
גבי תינוק בחצר הניזק מהו שתשלם את הכופר מי אמרינן מידי דהוה
אקרן קרן לאו (ג) כגון דעבד תרי ותלתא זימנא אורחה הוא ומשלמת
כופר הכא נמי לא שנא או דלמא קרן כוונתה להזיק האי אין כוונתה
להזיק ואסיקנא דאיכא כופר ברגל ש"מ : מתני' ג אדם מועד לעולם מח
בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן סימא את עין חבירו ושבר את הכלים
משלם נ"ש : גמ' ירושלמי אמר רבי יצחק מתני' כשהיו שניהם ישנים
אבל אם היה אחד מהן ישן ובא חברו וישן אצלו (ב) זה שבא לישן אצלו הוא
המועד : קתני סימא את עין חבירו דומיא דשבר את הכלים מה התם נזק
אין ארבעה דברים לא אף האי נמי נזק אין ד' דברים לא : אדם מועד לעולם
דף כו: שמות כא מנלן אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא פצע תחת פצע לחייבו על
השוגג

רש"י

שיסהו בעצמו . שנשך הכלב את המשסה פטור בעל הכלב : בעטה מהלכת ברבוצה פטורה . שלא היה לה לרבוץ ברשות הרבים וכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור : מה כלים ד' דברים לא. (ג) דלא שייכי (ד): אף . סימא ד' דברים לא דלא מחייבי אלא במזיד או קרוב למזיד דומיא דוכי יריבון אנשים[א]: מנלן . דנזק חייב אפילו בשוגג : פצע תחת פצע . קרא יתירא הוא דהא כבר כתיב איש כי יתן מום בעמיתו וגו'[ב]:

נמוקי יוסף

מתני' (ה) פי' נגח נגף וכו'. כולן תולדה דקרן הן וה"ה לכל דבר דלאו אורחיה בהכי דהוי שינוי ותולדה דקרן היא כדאיתא בפירקא קמא : ברה"ר משלם חצי נזק . דכתיב קרא יחצון לומר שאין חצי נזק חלוק לא ברשות היחיד ולא ברה"ר דלמדרש הכי אייתר דהא כתב קרא וחצו את כספו כן איתא לקמן בגמ' [דף כו·]: [ומה שן ורגל ברה"ר] שהוא פטור. כדכתיב ובער בשדה אחר דהיינו ברשות הניזק [החמיר עליו ברה"י] וכו' לשלם נזק שלם: דכתיב שלם ישלם תשלומי מעליא משמע כדאיתא בגמ': דיו לבא מן הדין. דהיינו קרן ברשות הניזק שאתה מביא מקרן ברשות הרבים דהכי אמרת קרן שהחמיר עליה ברה"ר וכו': להיות כנדון. דהיינו קרן ברשות הרבים שהוא הנדון שהדין בא מכחו וטעמא דרבנן משום דמדאורייתא דרשינן [דף כה.] דיו דכתיב ואביה ירוק ירק בפניה וגו' קל וחומר לשכינה שני הסגרין שהן ארבעה עשר יום אלא דיו לבא מן הדין שכינה להיות כנדון שהוא אביה הלכך לא תסגר אלא שבעת ימים שהוא הסגר אחד ור"ט סבר שאני התם דבדין הוא דדרשינן ליה דהא אהני דיו ואהני ק"ו דמכח ק"ו מסגרינן בשביל שכינה ואהני דיו להסגר אחד בלבד אבל הכא א"ת דיו מפריך ק"ו [לגמרי] ולא עביד ולא מידי דבלאו ק"ו איש לן חצי נזק [ד] סתמא בכל מקום משמע וכל כה"ג ס"ל דלא אמרינן דיו והלכתא כרבנן אפילו היכא דמפריך ק"ו לגמרי אמרי' דיו והקשו ז"ל היכי אמרינן דיו דהא כל ק"ו דעלמא הכי הוא דבשביל חומרא קטנה שיש בלמד דנין אותו שיהא כמלמד לגמרי לכל חומרותיו ותירצו ז"ל דה"מ כשהחומרות שאנו באין ללמוד אינן מעין אותה חומרא שהיא בלמד אבל הכא שאתה בא ללמוד נזק שלם בחצר הניזק מכח חומרא שנמצא בלמד שהוא נמי ענין תשלומין דהיינו חצי נזק ברשות הרבים שייך לומר דיו : אני לא אדון קרן מקרן. כלומר שהן רשויות כדמשמע מהאי ק"ו קמא ולדבריהם הוא דקאמר דלדידיה לית ליה האי דיו היכא דמפריך ק"ו אלא הא דקאמר הכי משום דק"ו קמא פשוט יותר לומר דיו אסוף דיכא דהיינו קרן ברה"ר הרא"ש ז"ל : אני אדון קרן מרגל. כלומר קרן ברשות הניזק מרגל ברשות הניזק ומה אם במקום שהיקל על השן ועל הרגל ברה"ר החמיר בקרן וכמצא שרגל קלה וקרן חמור מקום שהחמיר על השן ועל הרגל הקלים לשלם נזק שלם ברשות הניזק אינו דין שנחמיר בקרן שהוא חמור כמצא דאתינן למילף קרן חמורה מרגל הקלה ולא קרן מקרן [ה] ואי תימא איכא למיפרך מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי דלאו בחזקת שימור קיימי אבל קרן הוי בחזקת שימור למ"ד פלגא נזקא קנסא [לעיל דף טו·] ויש לומר דנכנס הפירכא בתוך הק"ו ונימא הכי ומה שן ורגל אע"פ שהיזקן מצוי אין חומרא זו מועלת להם [לחייבן] ברה"ר וכו' דכל פירכא שהיא מסברא שאינה כתובה אינה פירכא ויכול להכניסה בתוך הק"ו וגם בק"ו של רשויות שייך הפירכא דאפילו א"ת ומה רשות הרבים שהיקל בה לענין שן ורגל החמיר בו לענין קרן רשות הניזק לא כל שכן איכא למיפרך מה לרשות הניזק דרגל שכן היזקן מצוי כדאסקינן בגמרא [דף כו.] דבעי למילף כופר שלם בתם בחצר הניזק מנזקין דרגל ופריך עלה מה לנזקין דרגל שכן ישנן בתם הרב רבינו אשר ז"ל ומיהו נכנים הפירכא כדאמרינן: אמרו לו דיו וכו'. דסוף סוף אי לאו קרן ברשות הרבים לא משכחת לה ק"ו ואע"פ שאינו כל כך פשוט לומר דיו כדפירשנו לעיל מכל מקום לעולם אמרי' דיו כיון דלא משכחת לה ק"ו אלא בהכי : [ל' גמרא רגל שדרסה על גבי תינוק מהו שתתחייב כופר]. בחצר הניזק דחיובא דרגל בחצר הניזק (ו): הכא נמי לא שנא. דרגל מועדת מתחלה להלך ולדרוס ואסיקנא מדיוקא דמתני' לר' טרפון דמחייב כופר מק"ו דרגל כר' יוסי הגלילי ואסיק תלמודא ש"מ דאיכא כופר ברגל ש"מ והיינו דרגל מועדת [לעולם] כדאמרי' בקרן דמועד דמשלם כופר אבל קרן דתם לא שנא ברה"ר ול"ש ברשות הניזק שהמית אדם בנגיחה השור בסקילה והבעלים פטורין מן הכופר לגמרי והכי אסיק תלמודא לקמן : מתני' בין ישן . (א) משום שוגג איצטריך דלא תימא דלא מחייב שוגג אלא כשהוא ער אבל ישן אנוס הוא קמ"ל דאפילו ישן נמי חייב ומיהו אמרינן בירושלמי ה"מ דישן חייב היינו דישן לו אצל כלים או ב' בני אדם שהיו שניהם ישנים והזיקו זה את זה אבל אם זה ישן ובא חבירו וישן אצלו או שהניח כלים אצלו ושברן פטור דמי שהניחם אצלו הוא הפושע : גמ' סימא את עין חבירו. בשוגג: משלם נזק שלם. [ופטור מד' דברים] אפי' במקום [ו] דאיכא ארבעה דברים: [ז] דומיא דשבר את הכלים. והיינו שוגג קרוב לאונס דאילו פושע כמזיד דמי לחייבו (שוגג) אף בארבעה דברים כדלקמן אבל כשהוא שוגג פטור מד' דברים דשבת וריפוי כי יריבון אנשים כתיב לער נמי ילפינן מקרא דפצע תחת פצע ואין ריבוי לחייבו שוגג ואם כן אינו חייב אלא מזיד דומיא דכי ינצו אנשים דכתיב גביה דדבר הלמד מענייני הוא בושת נמי לא מחייב אלא במתכוין כדכתיב ושלחה ידה והחזיקה אבל נזק נפקא לן מריבויא לחייב אפילו באונס ובשוגג דאי במזיד הא כתיב עין תחת עין לחייב בנזק אייתר תחת בפצע תחת פצע לרבויי דאפילו באונס ובשוגג חייב בנזק דגבי נזק כתיב ומיהו באונס דאמרן דחייב בנזק היינו שאינו אונס גמור [ממש] כגון היתה לו אבן בחיקו אע"פ שלא הכירה מעולם משום דאיבעי ליה למיחש שמא הניח איזה דבר בחיקו ושכחו אבל אונס גמור כגון הא דירושלמי שבא חבירו [וישן] אצלו פטור כדאמרן דרחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר נמצא דלענין ארבעה דברים לא מיחייב אלא כשהוא פושע גמור בתחלה ובסוף ומפרש בגמרא מה התם נזק אין (ז) ארבעה דברים לא [דלא] שייכי בכלים : מנא הני מילי . דנזק חייב אפילו שוגג : (ח) פצע תחת פצע . דהני קראי דפצע וכויה וחבורה כולהו יתירי נינהו דהא כתיב כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו וכויה וחבורה דרשינן להו בהחובל (דף פד:) : (ט) האי מיבעי ליה ליתן צער וכו'. דאפילו היכא דאיכא נזק משלם נמי צער דלא תימא צער דכתב רחמנא היינו במקום דליכא נזק דהיינו כוה בשפוד על צפרנו דלא אפחתיה

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון טוש"מ סי' שצ"ה:
ב מיי' פ"י שם:
ג מיי' פ"ק ופ"ו מהל' חובל ומזיק ופ"ב מהלכות עבדים ופ"ז מהלכות רוצח סמג עשין ע טוש"מ סי' תכ תיב :

הגהות מא"י

[א] נ"ב דהתם כתיב רפוי שבת : [ב] נ"ב כאשר עשה כן יעשה וגו' וכוי' וחבורה דרשינן בחובל: [ג] נ"ב וכו' : [ד] דסתמא כתיב כנ"ל : [ה] נ"ב עי' בתוס' דף כה: [ו] נ"ל דליכא [ומה דאיתא כאן במרובעים ופטור מד' דברים לפ"ז ליתא שם] ונ"ב כ"כ באלפס דפוס גדול: [ז] נ"ב גמ' ותיבת גמ' לעיל נמחק :

שלטי הגבורים

א הא דקאמר רבא את"ל משסה כלבו של חבירו בחבירו חשיב ליה רב אלפס מסקנא דהלכתא דכיון דבעיא דשסהו בעצמו לא שייכי למיבעיא אי לאו דאמרינן המשסה כלב של חבירו בחבירו חייב משמע דסברת רבא נוטה לומר כן אלא שהיה ר"ל כן בפירוש שלא היה שואל בעי אחרת אי הוי מסתבר למימר דאף משסה כלבו של חבירו בחבירו פטור :
ב בהמה שנכנסה לחצר הניזק ודרסה על גבי תינוק דרך הילוכה דהוי רגל בחצר הניזק או שנשכה תינוק בחצר הניזק והרגתהו ברגל או בשן הבעלים משלמין את הכופר דקרא כתיב גבי שור אם כופר יושת עליו ודרשינן עליו לכל מילי דשור בין לענין קרן בין לענין רגל ושן הלכך קרן מועד משלם כופר ושן ורגל שהן מועדין מתחלתן בחצר הניזק משלמין כופר:

חדושי אנשי שם

כגי' הספרים שלנו בגמ' אימא להו למרייהו וכ"ה ברא"ש בספרים ישנים . וא"כ ע"כ מיירי בתר דאתרינהו תלת זימנא דאל"כ לא היה רשות בידו אפי' לאצנעינהו . והא דכתב הנ"י לעיל ז"ל לנעינהו אימא להו למרייהו וכו' היינו כפי משמעות הענין ואפשר שהיה כן גירסתו בגמ' ודו"ק :
מהר"ם (א) לאו משום דאנוס גמור חייב באדם דאנוס רחמנא פטרי' כדאמר לקמיה אלא משום כו' :

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ל דר"ל ח"כ דביעוט שינוי הוא מתולדה דקרן כי שן ורגל ברשות הרבים פטורין וכן מ"ש תיובתא מחייבינן ר"ל ה"נ: (ב) נ"ב וע"כ הא' פטור אע"ג דאונס חייב וא"כ גם בשיבר את הכלים פטור כשהניח אחד כלים בצדו אחר שישן . וכ"מ בנ"י : (ג) נ"ב דלא שייכי בהו אף סימא את עין חבירו בשוגג נזק אין ד' דברים לא דלא מחייבי ד' דברים אלא במזיד כנ"ל:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לרבא : (ב) נ"ב כוותך דאמר ריש לקיש : (ג) נ"ב כיון : (ד) בהו : אף סימא את עין חבירו בשוגג נזק אין ד' דברים לא דלא מחייבי ד' דברים כנ"ל : (ה) נ"ב משנה . אמר להם ר' טרפון ומה במקום שהיקל על השן ועל הרגל ברה"ר שהוא פטור החמיר עליהן ברשות הניזק לשלם נ"ש מקום שהחמיר עליהן ברה"ר לשלם ח"נ אינו דין שנחמיר עליה ברשות הניזק לשלם נ"ש . א"ל דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ברה"ר ח"נ אף ברשות הניזק ח"נ אמר להם אף אני לא אדון קרן מקרן אני אדון קרן מרגל ומה במקום שהיקל על השן ועל הרגל ברה"ר החמיר בקרן מקום שהחמיר על השן ועל הרגל ברשות הניזק אינו דין שנחמיר בקרן א"ל דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ברה"ר אף ברשות הניזק ח"נ: (ו) נ"ב הוא : (ז) דארבעה דברים לא שייכי בכלים אף סימא כו' כנ"ל : (ח) נ"ב אמר חזקיה אמר קרא פצע כו' : (ט) נ"ב האי מיבעי ליה ליתן צער במקום נזק · א"כ לכתוב קרא פצע בפצע מאי תחת פצע ש"מ תרתי :

אפתחיה מכספא (דלאו אונס הוא) כדילפינן בהחובל [דף פה:] מכויה או נער במקום חבורה דאפתחיה מכספא דנפקא לן התם מחבורה אבל נער במקום נזק לא דכיון דיתיב דמי נזק הכל בכלל קמ"ל דנער נמי קא יהיב : אם כן . דכוליה להכי הוא דאתא : (ג) לענין נזקין חייב . דהא אתרבי אונס כרצון כדפירשנו לעיל דלאו אונס גמור הוא דאע"ג דלא הכיר בה מעולם מ"מ כי קא קאי איבעי ליה למיחש שמא [איזה] דבר הניח בחיקו ושכחו ושמא יפול : לענין ד' דברים פטור . דלאו פושע גמור הוא : לענין שבת . היכא *דניחא מכח נפילתה חוץ לארבע אמות או מרשות לרשות ואפי' תוך ארבע : מלאכת מחשבת . שאם נתכוין לעשות המלאכה חייב ואע"פ שטעה בדעתו שסבור שהיום חול הוא או שאין מלאכה זו אסורה דמלאכת שבת ממלאכת המשכן גמר [שבת דף מט.] וגבי מלאכת המשכן מלאכת מחשבת כתיב והכא שלא נתכוין לעשות מלאכה פטור : לענין גלות . כגון אם נפלה על האדם ומת פטור דגבי גלות כתיב ומכה נפש בשגגה ולא מיקריא שגגה אלא דהכיר בה מעיקרא וזה לא הכיר בה מעולם : לענין עבד . שנפלה על עבדו וסימא עינו : ויצא לחירות . וא"ת הא בקידושין (דף כד:) דרשי רבנן [איפכא] דתניא הושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה פטור דאמר קרא ושחתה עד שיתכוין לשחתה תי' הראב"ד דה"ק עד שיתכוין לאבר שהוא בר השחתה אע"פ שלא נתכוין להשחיתה : יצא לחירות . והלכתא כרבנן : לענין ד' דברים פטור . אע"ג דהכיר בה כיון דלאו פשיעה היא כדאמרן : לענין שבת פטור . אע"ג דאיקרי שגגה גבי גלות ובשבת מחייבינן בשגגה וטעמא דפטור כדמפרש ואזיל : בשגגה מכלל וכו' . משום דלגבי גלות כתיבי טובא בשגגה דריש ליה דהא גבי חלב לא בעינן שהיתה לו ידיעה אע"ג דכתיב ביה בשגגה : [ל' גמרא נתכוין לזרוק ב' וזרק ארבעה כו'] לענין שבת [פטור] וכו' . דבין בזורק בין במעביר ארבע אמות גמירי והאי לא נתכוין לארבע ואפי' אמר כל מקום שתרצה תנוח דגלי אדעתיה דאי ניחא חוץ לארבע אמות ניחא ליה מכל מקום כיון שלא נתכוין לארבע לאו מלאכת מחשבת קרינא ליה וכן כתב הרמ"ה ז"ל : [ואשר לא צדה] פרט למתכוין לזרוק ב' . שהרי צדה שנתכוין לכנוס במקום שאפשר שתגיע אצל הנהרג דבמקום שמצויין שם [רבים] איירי דהוה ליה שוגג קרוב למזיד דלאו בר כפרה בגלות הוא ואע"ג דלא ידע איהו בשעת זריקה דשכיח אינש התם אבל אם הוא מקום שאין רבים מצויין שם והוא לא ידע בשעת זריקה אלא אקראי בעלמא הוא אפילו נתכוין לארבע וזרק ארבע נמי גולה ואיכא דמפרש לה לחייבו גלות ואשר לא צדה וגו' הא צדה איתו בתור' ושמתי פרט למתכוין לזרוק שתים וכו' שהרי לא צדה והרי הוא בתורת ושמתי לך והא (ד) כההוא דריש פרק הגולין [מכות דף ז.] בלא צדיה פרט למתכוין לצד זה והלכה לצד אחר (ה) דחייב : [נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה כו'] לענין ארבעה דברים פטור . דלגבי שמנה לאו פושע הוא : אי אמר כ"מ [ב] וכו' . שהרי יש כאן מלאכת מחשבת דזריקת ארבע מלאכה היא והא נתכוין לזרוק ארבע וכיון דלא איכפת ליה באיזה מקום שתנוח נעשה מחשבתו ואי לא אמר (ו) אלא דאיכוין לזרוק ד' סתמא לאו מלאכת מחשבת היא דכי היכי דאיכוין דלא תיזיל לבציר מארבע הכי נמי לא ניחא ליה דתיזיל טפי וכי אזלא טפי לא איתעבידת מחשבתו ופטור : לענין גלות פטור . כדפירשנו : זרק . בעל הכלי כליו מראש הגג : פטור . זה ששברו במקל קודם שיגיע לארץ שכיון שאפילו לא תברי איהו סופו ליתבר מחמת הזורק פטור השובר וחייב הזורק [כך פי' רש"י וממילא שמעינן דאם היו כליו של אחר חייב הזורק ועיין באשר"י] : מפסקי גיריה . דלאו סופו ליתבר הוא מחמת הזורק וכי סלקינהו לא קעביד מעשה בידים אלא גרמא הוא ופטור והסכימו המפרשים ז"ל לפסק הרי"ף ז"ל דכתב דלית הלכתא בהא כדרבה דקי"ל כמאן דדאין דינא דגרמי והא כיון דבריא היזקא דינא דגרמי הוא ולא גרמא בנזקין הלכך הזורק פטור והמסלק חייב : גרסינן בגמ' [דף כז:] ואמר רבה נפל מן הגג ברוח שאינה מצויה והזיק [ובייש] חייב על הנזק ופטור מד' דברים . ברוח מצויה [ג] חייב בד' דברים ופטור על הבשת ואם נתהפך חייב אף על הבשת דתניא ממשמע שנא' ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה [לומר לך] כיון שנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוין לבייש : ואמר רבה הניח לו גחלת על לבו ומת פטור על בגדו ונשרף חייב בעי רבה [הניח גחלים על לב] עבדו כגופו דמי [או כממונו] אם תמצא לומר כגופו דמי שורו מאי הדר פשטה עבדו כגופו שורו כממונו ע"כ בגמרא : פי' והזיק חייב וכו' . דאע"ג דלא שכיח שיפול ברוח שאינה מצויה מ"מ כיון דזמנין דמקרי ואתי לאו אונס גמור הוא וחייב על הנזק : ופטור מד' דברים . דכיון דלא שכיח לאו פושע גמור הוא : ברוח מצויה חייב בד' דברים . דהראוי ליפול ברוח מצויה פושע גמור הוא וה"ה בישן בראש הגג ולא נפל מחמת הרוח אלא (מפני) שנתהפך אגב שינתו ונפל דמילתא ידיע שדרך ישן קרוב [ליפול] בכך : ופטור על הבשת . דנהי דפושע הוי מתכוין לא הוי בנפילתו : נתהפך . כשנפל מחמת הרוח נתהפך לאחר שהתחיל ליפול ונתכוין ליפול על האדם להנאתו : חייב על הבשת . ואע"פ שלא נתכוין לבוש בבשת כיון שידוע שהיה ניזוק חברו בזה כמי שנתכוין להזיק דמי כההוא דשבת [שבת דף עה. ודף קג. וכ"מ] דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות : מה ת"ל והחזיקה . קרא יתירא דריש דמצי למיכתב ושלחה ידה במבושיו : על לבו פטור . שהיה לו לסלקה שאין דרך העולם למסור נפשם למיתה כדי לחייב אחרים הלכך איהו אפסיד אנפשיה : על בגדו חייב . דהא אפילו א"ל סתמא קרע כסותי וקרעו חייב כל היכא דלא אמר לו בפי' ע"מ לפטור וטעמא

דמידי

נר מצוה — תורה אור — רש"י

השוגג כמזיד ועל האונס כרצון אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין ניזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה לענין גלות פטור לענין עבד פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן דתניא הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול לי עיני וסמאה חתור לי שיני והפילה שיחק באדון °ויצא לחירות רשב"ג אומר אמר קרא °ושחתה עד שיתכוין לשחתה הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה לענין ניזקין חייב לענין ארבעה דברים פטור לענין גלות [חייב דאמר קרא] °בשגגה מכלל דהויא ליה ידיעה והאי הויא ליה ידיעה לענין שבת [פטור] מלאכת מחשבת אסרה תורה לענין עבד פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן : נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע לענין ניזקין חייב לענין ד' דברים פטור (א) וכו' : ואמר רבה מט *זרק א כלי מראש גגו ובא אחר ושיברו במקל פטור מ"ט דא"ל מנא תבירא תבר : ואמר רבה זרק כלי מראש גגו והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן או בא אחר וסילקן פטור דבעידנא דשדייה מיפסק פסיקי גיריה : מסתברא לן דלית

[דף יג ע"ב]
°שמות כא
°במדבר לה

לענין ד' דברים פטור . כדאמר לעיל דבעי כוונה : מלאכת מחשבת אסרה . שנתכוון לעשות המלאכה אלא שסבור שהוא חול או שהמלאכה מותרת [א] : לענין גלות . כגון אם נפל על אדם ומת : פטור . (ב) דכתיב בשגגה ולא הוי שגגה אלא בהכיר בה ושכח : לענין עבד . אם נפלה על עין עבדו וסימא : ושיברו . במקל פטור . המשבר : זרק כלים מראש הגג . והכלים היו של אחר והיו תחתיו כרים וכסתות : פטור . שהרי בשעת זריקתו לא היו ראויין

עין משפט

א מיי' פ"ז [פ"ו] מהל' חובל ומזיק סמג עשין ע טוש"מ סי' שפו :
*נ"א דילמא

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לענין שבת מלאכת מחשבת בעינן לענין גלות אשר לא צדה אמר רחמנא פרט [לנתכוין] לזרוק ב' וזרק ד' לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן נתכוין לזרוק ד' וזרק ח' לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת אי אמר כל מקום שתרצה תנוח אין אי לא לא לענין גלות פטור כו' : (ב) דלגבי גלות כתיב ומכה נפש בשגגה כצ"ל : (ג) נ"ב כגמ' : (ד) נ"ב דגא : (ה) נ"ב דפטור : (ו) נ"ב סכי :

הגהות מהר"י

[א] נ"ב וזה לא נתכוין : [ב] נ"ב אם שתרצה תנוח אין אי לא : [ג] נ"ב והזיק ובייש :-

שלטי הגבורים

א זרק כלי מראש הגג במקום שאין תחתיו כרים וכסתות ובעודן באויר בא אחר ושברו במקל רבינו ומיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק וסמ"ג עשין סי' ע' והרא"ש והטור ח"מ סי' שפ"ו והנ"י ורוב הפוסקים הסכימו דהזורק חייב והמשבר פטור דחשבינן ליה כשבור משעת שזרקו דבתר מעיקרא אזלינן והנ"י כתב בשם הריטב"א שכתב בשם רבו ז"ל דכיון דמספקא ליה לרבא אי בתר זורק אזלינן או בתר משבר אזלינן יש לנו לחוש לספיקו והלכך שניהם פטורים דהמע"ה ואע"ג דהאי מלתא פשיטא ליה לרבה דאזלינן בתר מעיקרא וכיון דפשיטא ליה לרבה הוה לן למימר דליכא לן למיחש לספיקא דרבא דאין ספק מוציא מידי ודאי מ"מ כתב הריטב"א דהא דאין ספק מוציא מידי ודאי דוקא כששניהם בדור אחד אבל כשאין שני החכמים בדור אחד כי הכא דרבא הוא בתרא יש לנו לחוש לספיקו וק"ק היאך קאמר הריטב"א דאין שניהם בדור א' הא רבה ורבא שניהם בדור א' היו וראו זה את זה ורבה היה רבו דרבא אם לא שנאמר דכוונת הריטב"א לומר ששניהם לא היו גדולים בדור א' בשוה וזה דוחק ול"ע מי שזרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות שהיה ראוי הכלי ליפול עליו . ובא אחר וקדם וסלקן ונפלו על הארץ ונשתברו רבינו סבר דהוי דינא דגרמי וחייב ולפירש"י השמועה דעת רבינו הוי שיתחייב המסלק את הכרים והכסתות בכל ענין בין יהיה הכלי של הזורק בין שיהיה מאיש אחר דהוא גורם לכלי שישבר ונראה דהע"פ דהרא"ש דחק לפרש מלתא אחריתי דרבה דאמר הזורק כלי מראש הגג וקדם אחר ושברו במקל וכו' דמיירי שהכלי הוא של חבירו דאילו בשלו פשיטא דפטור המשבר שהרי בעל הכלי שזרקו אבדו לדעת ומפקירו הכא ודאי אפי' הכלי היה מהזורק אותו כיון שיש תחתיו כרים וכסתות בשעה שהוא מפילו ליכא למימר שהפקיר אותו לא אבדו לדעת כי לא היה ראוי לישבר הלכך איכא למימר דמיירי אפי' היה הכלי מהזורק עצמו ומיי' נמי מהל' חובל ומזיק בפ"ז פסק כרבינו דהוי דינא דגרמי . אף שלא הבין השמועה כמו שפירש"י ומגיד משנה שם פירש כוונת מיי' ודבריו לא הבינותיו ונלע"ד דה"ק מיי' שע"י סברתו דס"ל דהוי דינא דגרמי הזורק כלי מראש הגג והכלי שלו ע"ג כרים וכסתות ובא אחר שאין הכלים ולא כרים וכסתות שלו וקדם וסילק את הכרים מעל הארץ ונהבט הכלי בארץ חייב המסלק כ"ש כאילו שברו בידו שסילוק הכרים והכסתות גרמו לו שנשבר אבל הזורק פטור דאין לפטור המסלק מחלק הזורק ולומר ששניהם גרמו לאבד זה הכלי כמו שאמר מיי' בסמוך והכא הזורק אינו גורם בשבירות הכלי דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה שיבא איש ויסלק הכרים מתחתיו דכיון שהכלי שלו ודאי איכא למימר שאם היה סבור שיבא איש לסלק הכרים לא היה זורקו כי בודאי לא היה מתכוין לאבדו מדעת אין הזורק כלי שלו גורם כלל בשבירת הכלי אלא המסלק הכרים ועליה דידיה רמיא לשלם כל הנזק משא"כ בסמוך כמו שנפרש בס"ד א"נ איכא למימר דבהאי בבא מיירי מיי' שהכרים והכסתות הם של שהוא

מלחמת ה'

ועוד אמר רבה זרק כלי מראש הגג וכו' הרי"ף ז"ל כתבה למימרא דהלכתא היא ואנן מספקא לן כו' :

אמר הכותב בתשובת זו השאלה לא הוצרכנו לדברים רבים שאם הדבר ספק הדין עם רבינו ז"ל לכתוב דברי רבה שפטר משבר כלי שנזרק מראש הגג ושלא חייב ג"כ תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי בכ"ש אלא בדאזיל מיניה דספיקא היא והכא קולא לתובע ופטור שזה כלל גדול בדין המע"ה ומי שתפס עליו מפני שכתב בפשיטות מימרא דרבה יפקח עיניו ויראה כמה בעיות אחרות שעלו בתלמוד בתיקו וכתבן כאילו נפשטו לפטור מפני שהדין בשניהם שוה ובאמת שזה היה מספיק לבעל המאור ז"ל אבל אנו דעת אחרת עמנו בזה דלעולם כל היכא דלמר מיבעיא ליה מלתא בשום דוכתא בתלמודא ולמר פשיטא ליה הלכה כמאן דפשיטא ליה ואפי' תלמיד במקום הרב וכ"ש רב במקום תלמיד וזו סברא מכרעת ודעת רבינו ז"ל הסכים עליה שהרי ה"נ נרורות מיבעיא ליה לרבא אי משלם ליה מן העלייה או לא ולרב פפא פשיטא ליה ופסק רבינו ז"ל בפ"ק הלכתא כרב פפא משום דרבא לא פשיטא ליה דאילו פשיטא ליה ופליג אדרב פפא בודאי הוה הלכתא כרבא אלא שיש לי לדקדק עליו שלפי המסקנא דאמרי' ולרבא מאי קרי ליה תולדה דרגל לפוטרו ברה"ר לרב פפא נמי לא פשיטא ליה ולאו כיוצא בהם דקאמר רב פפא משום דקרי תולדה דרגל דפטור ברה"ר כדרבא ומהדר הוא דהדר ביה מפירכא קמא דאמר לרב פפא פשיטא ליה ואע"ג דלא אמרי' אלא לפוטרו ברה"ר משום דלאו מלתא ברירה היא דנהדר מינה בהדיא ועוד דלא איכפת לן שיש כיוצא בה בתלמוד הרבה מ"מ אתה למד שדעת רבינו ז"ל לפסוק כמאן דפשיטא ליה וכבר מצינו דבר זה לראשונים מפורש וכן כתוב בהלכתא גברתא בפ' אלו נערות דגרסי' התם אמר אביי בא עליה ומתה פטור ומלתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא וכו' . וכתב הנגיד ר' שמואל ז"ל בהלכות הנזכרות שלו איכא דאמרי כיון דרבא ומר בר רב אשי בעו לה מיבעיא ולא איפשטא להו עבדינן כמאן דפשיטא ליה וכי אמרי' אביי ורבא הלכה כרבא לבר מיע"ל קג"ם ה"מ במאי דפליגי אהדדי בודאי אבל דאביי פשיטא ליה ורבא מספקא ליה עבדינן כאביי דפשיטא ליה אלו דברי הנגיד ז"ל ולזו הסברא נטה דעת רבינו הגדול ז"ל כמו שכתבנו והיא נראית עיקר ועכשיו לפי הסברא הזו אנו תמהין עליו ז"ל במה שכתב בההיא דתרנגולין שהיו מחטטים בחבל דלי והוא דקא אזיל מיניה מיניה דאלמא בתר תבר מנא אזלינן ונראה שלא הורה רבינו ז"ל לפסוק כמאן דפשיטא ליה היכא דקמאי פשיטא להו ובתראי מיבעיא להו דהא מיתחזי דלא קבלוה מינייהו דאינהו לא קבלוה אע"ג דשמיע להו אנן נמי מידי ספיקא לא נפקי' והיא דאביי בכתובות על דרך הספק כתבה לפטור ומן הסוגיא שם והרי זה נכון וברור בענין הפסק הזה ויש דרך אחרת בפי' זו השמועה בעצמה שנפרש ונאמר דרבה בתר בסוף אזיל והא דקאמרי' בגמ' ותפשוט ליה מדרבה הכי פירושא תפשוט דבתר בסוף אזלינן מדאמר רבה ובא אחר ושברו במקל פטור ולא אמר הראשון חייב דאי ס"ד בתר מעיקרא אזיל הל"ל הראשון חייב ואשמועינן רבותא ולא לימא דשני פטור דשני אפי' אזלת בתר בסוף פטור כיון שסופו להשבר ואין לו דמים עכשיו אלא ודאי מדאיצטריכא ליה פטורא דשני ש"מ דראשון נמי פטור דבתר בסוף אזלינן וזו קשה לרבינו שלמה ומקצת המפרשים ז"ל שאמרו דמדרבה שמעינן דבתר מעיקרא אזלינן דהא אפי' אזלת בתר בסוף פטור שאין לו דמים לזה ומה ישלם וה"נ משמע סוגיא דרבה בזורק תינוק דהא תלמוד הזורק פטור לדברי הכל בין בשור בין באדם חיובו מפני שקרב את מיתתו ואי בתר מעיקרא ראשון ליחייב לדברי כולם והשני יהא פטור ועוד אמר רבה לענין כופר פלוגתא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן ורבנן ואי אמרת דבתר מעיקרא אזלינן האי כמת דמי והיאך משלם כופר אפי' לר' ישמעאל דאמר דמי מזיק הרי גברא קטילא לגמרי קטל ולא השור בסקילה ולא בעלים משלמין כופר ואע"פ שקרב מיתתו דכתיב והמית פרט לזה שכבר מת דהא לענין נרורות מעיקרא אזלת לגמרי וכשבור חשוב ליה והלכך הזורק הרגו לזה והשני בין שור בין אדם יפטר לדברי הכל וא"ת אפי' אזלינן בתר מעיקרא להו כמת חשבינן ליה א"כ בכלי השני למה פטור על כרחך מפני שאין לו דמים הואיל ו להשבר אע"פ שלא נשבר ומפני טעם זה אפי' תיזיל בתר בסוף נמי שני פטור שהרי אין לו דמים וכדאמרי' דלרבנן דאמרי דמי ניזק פטור שאין לזה דמים אע"פ שהוא כחי דהא תלמוד לר' ישמעאל חייב וכיון שכן היכי שמעינן מ דבתר מעיקרא אזלינן דלמא לעולם לאו כשבור חשבינן ליה דבתר בסוף אזלינן ואעפ"כ השני פטור שאין לכלי זה דמים אע"פ שעדיין לא נשבר כמו שכתבתי ואע"ג דאיכא למימר שלא פטרוהו לדברי האומר דמי ניזק אלא משום ד מעיקרא אזלינן לענין ממונא ומיהו קטלא שאני אין הדעת מודה בזה אלא כמו שכתבנו ואם דעת רבינו ז"ל כפי' הזה יפה פסק דבתר בסוף אזלינן ומש"ה פטור הזורק דאפי' גרמא ליכא שהרי לא שברו ולפיכך כתב דקא אזיל מיניה מי

המאור הגדול

אמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא תבר הרי"ף כתבה למימרא דהלכתא היא ואנן מספקא לן מלתא מדחזינן לרבא דהוא בתרא דאיבעיא ליה אי אזלינן בתר תבר מנא אי בתר מעיקרא ולא איפשיטא ליה . הלכך חיישינן לה ודיינינן לה כדין המוטל בספק וחולקין אע"ג דבעלמא לא דיינינן ליה כה"ג הכא חיישינן לרבה דפשיטא ליה ולמאי ד הרב ז"ל ודיינינן בהכי בדרך פשרה ואנו תמהין על הרב אלפסי ז"ל דכתב בההוא דתרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי והוא דקא אזיל מיניה מיניה אלמא בתר תבר מנא אזלינן ואי סבירא ליה כ דבתר מעיקרא אזלינן קשיאן אהדדי :

דמידי דתשלומין לא איכפת ליה דניחא ליה דלקנסיה למזיק: עבדו כגופו דמי. אי בעבד כפות מיירי ודאי לאו לענין מיתה בעי דפשיטא שההורג עבד חייב ואע"פ שאדוניו לפניו שיכול לסלקה אלא לענין נזקין בעי וכגון שאדוניו לפניו שיכול לסלקה ואי בעבד שאינו כפות פשיטא דלענין מיתה פטור שהעבד עצמו היה לו לסלקה אלא לענין נזקין לשלם בעי כיון דמצי העבד לסלקה לאו גיריה דמזיק נינהו או דילמא כבגדו שהוא ממונו דמי וחייב לשלם: שורו מאי. כיון דלאו בר דעת הוא כבגדו דמי וחייב או דלמא כיון דבעל נר מצוה חי ארגיש וכגופו דמי ופטור: הדר פשטה עבדו כגופו. ופטור וה"מ בגדול אבל בקטן דלאו בר דעת הוא הוה ליה כשורו שהוא חייב דכממונו הוא:

רש"י

ראוין לשבר עד שנטל הכרים והכסתות ונטילת כרים וכסתות גרמא בעלמא הוא:

סליקו להו כיצד הרגל

המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור. בגמ' מפרש הטעם: ואם הוזק בה. הנתקל: בעל החבית. חייב בנזקו (ב): **גמ'** מאי נ"מ למקח וממכר. [א] שאם התנה עם חבירו לתת לו חבית (ג) שהוא גדול יכול לומר שלא אתן לך כי אם כד: אין הולכין בממון אחר הרוב. אלא (ד) היכא דאנו מסופקים כגון הכא וכגון המוכר שור לחברו ונמצא נגחן שלוקח אומר לחרישה מכרתו לי והוי מקח טעות לא אמרי' זיל בתר רובא (א) אלא המוציא מחבירו עליו הראיה: בקרן זוית. היינו כשנכנסין ממבוי למבוי אחר הניח מן הגלד תוך המבוי אצל הקרן [ב] זוית וכשהחזיר זה את פניו ניזק לא ראה אותם: לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ופטור אפי' באורה: הוה עובדא. באורה: וחייב שמואל. (ה) הנתקל לשלם: בשלמא שמואל כשמעתיה. דאמר באפילה שנו הא באורה חייב: דבי עצרי. קרן זוית הסמוכה לבית הבד ומיוחדת לבני הגת לתת שם כליהם: הרי אמרו לרכובה שלש. כלומר מנהג דיינים לגבות מן הבועט בחבירו בארכובותיו של בועט ג' סלעים לבושת[ג]: לבעיטה. אם בעט ברגליו חמש סלעים לבושת: לסנוקרת. אם הכהו באוכף של חמור נותן לו שלש עשרה לבושת כי גדול הבושת לבד חיוב ארבעה דברים: לפנדא דמרא. בית יד של המרא: לקופינא דמרא. הוא הברזל עצמו: קנסא.

בושת

[רי"ף]

דלית הלכתא בהא כרבה משום דסבירא ליה דלא דיינינן דינא דגרמי (א) דהוא דאמר בפרק הגוזל קמא* השורף שטרותיו של חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקיימא לן דלית הלכתא (*כוותיה אלא כי) הכין דאמרין *אכפייה רפרם לרב אשי ואגבייה כי כשורא לצלמי:

סליקו להו כיצד הרגל

המניח *את הכד א ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושיברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו *נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחר במים או שלקה בחרסיה חייב רבי יהודה אומר במתכוין חייב ובשאינו מתכוין פטור: **גמ'** **(פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית ומאי נפקא מינה למקח וממכר): היכי דמי אילימא דכדא לא קרו ליה חביתא וחביתא לא קרי ליה כדא הא לא קרי ליה לא צריכא דרובא קרו ליה לכדא כדא ולחביתא חביתא ומיעוטא קרו לחביתא כדא ולכדא חביתא מהו דתימא זיל בתר רובא *קמ"ל אין הולכין בממון אחר הרוב: ושברה פטור: אמאי פטור לימא ליה איבעי לך עיוני ומיזל אמרי בבי רב משמיה דרב בממלא רה"ר כולו חביות ושמואל אמר באפלה שנו °ורבי יוחנן אמר בקרן זוית. ומסקנא אמר ליה רבי אבא לרב אשי אמרי במערבא משמיה דר' אלעאי לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים הוה עובדא בנהרדעא וחייב שמואל בפומבדיתא וחייב *)רבה בשלמא שמואל כשמעתיה אלא רבה לימא כשמואל סבירא ליה אמר רב פפא התם קרנא דבי עצרי הוה כיון דברשות קא עבדי איבעי ליה עיוני ומיזל טעמא דברשות הא לא עבדי ברשות לא אמרינן ליה איבעי לך עיוני ומיזל לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים הוא סברא דילן וחזינן למקצת רבואתא זכרם לברכה בהאי דינא מאי דלא איסתבר לן ומשום הכי לא כתיבנא ליה: שלח ליה רב חסדא לר"נ הרי אמרו לרכובה שלש לבעיטה חמש לסנוקרת שלש עשרה לפנדא דמרא לקופינא דמרא מאי שלח ליה חסדא חסדא קנסא קמגבית

*) כד"ס הגי' רבא

[נמוקי יוסף]

סליקו להו כיצד הרגל

המניח את הכד: וסיים בחבית. דקתני בעל החבית חייב: למקח וממכר. דאי א"ל חבית אני מוכר לך ונותן לו כד שהיא חבית קטנה מאד ששואבין בה מים מן הנהר הדין עמו ואינו. חייב להחזיר לו את הדמים ולא לקבולי עליה מי שפרע: אמאי הא לא קרו. וחבית זבין ליה [כד לא זבין ליה]: קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב. לאפוקי ממוכא אלא כיון דאיכא מיעוטא דקרו ליה לכד נמי חבית המע"ה דיכול מוכר למימר אנא ממיעוטא דקרו לכד חבית הוינא ולוקח בעי לאיתויי ראיה דאחבית גדולה הוא דיהיב ליה דמי בפירוש ואי לא מייתי ראיה משתבע מוכר שבועת היסת דסתמא ה"ל ומפטר דאע"ג דאיכא כפירת טענה ב' כסף והודאה פרוטה דהאי קא טעין ליה חבית ואידך קא מודה ליה בכד לא שייכא ביה שבועה דאורייתא דמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו כ"כ הרמ"ה ז"ל. וכיון דאסיקנא דהמוציא מחבירו עליו הראיה כשהביא לו המוכר כד [ד] שנתחייב לתת לו בקנין יכול הלוקח לומר שלא יתן דמיו עד שיתן לו חבית[ה] שהמוכר הוא המוציא וההפך אם קבל המוכר כבר הדמים שיכול לתת לו כד [ו] ולא מצינן למימר ליהוו הדמים ראיה ונחזי אי דמי כד יהיב אי דמי חבית יהיב דהא קי"ל כרבנן דאמרי התם פ' המוכר (ו) פירות*) (דף צב:) אין הדמים ראיה ולהכי נקט ומיעוטא קרו לחביתא כדא ולכדא חביתא דתרווייהו צריכא וכדפרישית: אמאי פטור. [אבל לא פריך אמאי חייב בנזקו של נתקל כשהוזק בה איבעי ליה עיוני ומיזל] דיותר יש לו לשמור שלא יזיק אחרים [משלא *יזיק הוא] ואע"ג דחברו שנה ואמרינן [לעיל דף כ.] כל המשנה ובא חבירו ושינה בו פטור גבי אדם דבן דעת הוא לא אמרינן הכי: אין דרכן של בני אדם להתבונן. משום דאדם בעל מחשבות הוא ואגב טרדא דליביה לאו אורחיה לעיוני ומיזל שמעינן מהא דדוקא בנתקל שלא עיין הוא דאמרי' דפטור וכפשטה דמתני' הא ידע ושבר חייב אע"ג דחברו הניח כדו שלא ברשות וכגון שלא מלא רוחב הדרך כדים וכדאמרינן בסמוך שהרי יש לו מקום לעבור ואין צורך לשבר כדו של חבירו: קרנא דבי עצרי. קרן זוית של דורכי גתות שהיה דרכן להניח שם חביותיהן וכדותיהן מהן ליבש ומהן לזפתן ומהן שבאין להביא יין מן הגת או שמן מבית הבד ומתוך שמוליאין את הגת ואת בית הבד מלאין בני אדם מניחין כדיהן בקרן זוית הסמוכה לגת או לבית הבד וממתינין עד שימלאו אלו ויהיה להם פנאי ליכנס ועד שהיה ממתין זה בא זה ונתקל בה ושברה: דכיון דברשות קא עבדי. דתקנת רבים היא ולא סגי בלאו הכי מבעי ליה לעיוני ולמיזל אבל בעלמא אע"ג דעמד [בעל כד] לפוש לאו אורחיה הוא ופטור זה מטעם [ז] אין דרכן להתבונן [כדאמרן (ז) דכל] שלא בשעת דריכה לית להו רשותא כלל ואפי' בקרן זוית ואין צריך לומר ברה"ר גופיה: וחייב שמואל. את הנתקל לשלם וכן רבה בפומבדיתא דכיון דהוה בקרנא דבי עצרי איבעי ליה לעיוני ושמעינן מהכא דכל הנך חיובי מגבינן בבבל וכ"כ הרמ"ה [ז"ל]: לרכובה הבועט בחבירו בארכובתו של בועט שלש סלעים דמי צערו ובשתו (ח) כן העלה ריא"ף ז"ל *) [לקמיה בסמוך ומיהו רש"י כתב לקמיה בפ' שור שנגח ד' וה' גבי חנן בישא דפלגא דזוזא דחייבוהו היינו דמי בושת לבד נזק וצער וריפוי אם ישנו שם וצ"ע] וכתב הרמ"ה ז"ל דה"מ לעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו והרא"ש ז"ל והרא"ה ז"ל כתבו דמסתברא בגדול שבישראל והא דלא מטרינן אלא בצער ובשת מיירי דליכא נזק ולא שבת ולא ריפוי אבל אי איכא משלם ליה כל מאי דאזקיה ובטליה ממלאכתו ואי צריך ריפוי מיחייב לאסוייה: לבעיטה. ברגל: לסנוקרת. פי' רש"י אוכף של חמור שהכה בו חבירו והרמ"ה ז"ל פי' לסנוקרת כגון שנשכו והשליכו והרא"ה ז"ל וכן בערוך פי' לרכובה שלש לפי שיש בה ג' פרקים לבעיטה חמש לפי שהכהו בחמש אצבעות שברגלו לסנוקרת והוא שהכהו מאחרי ידו י"ג לפי שיש בידו י"ג פרקים לבד מפרק הגדול שלא הכה בו וזה עם הפרק העליון: לפנדא דמרא. בית יד של אסא"ה: קופינא. הברזל עצמו אצל הנקב: קנסא וכו'. לאו למימרא דקנסא נינהו

לומר

*) גי' מהר"ס

*) [וע"ע בתוס' דף צב. ד"ה ולחזי כו']

א לפי מה שכתב הטור ח"מ סי' (שפ"ז) וכן התוס' משמע דמי שמילא רה"ר חביות שאין דרך לעבור יכול לבעוט בחביות ולשברם בידים ופטור ומדברי מיי' פי"ג מהל' נ"מ יש בידי להוכיח דס"ל דחייב היכא ששבר בידים כמו שביאר בהל' חובל ומזיק במחלוקת באורך בס"ד:

הגהות הב"ח

הגהות חו"י

הגהות מא"י

המאור הגדול

[דף כו ע"א] **בעי** רבה עבדו כגופו דמי או כממונו דמי פי' קא מבעיא ליה לרבה כגון שהעבד כפות והאדון עומד אצלו אי אמרי' היה לו להציל עבדו או לא ודכוותה גבי שורו כשבעלים עומדים אצל השור ולא שייכא בעיא דרבה ופשטיה דמתני' דעבד כפות לו וגדי סמוך לו דהתם לאו כשהאדון עומד אצלו עסקינן וטעמא דמתני' בעבד כפות משום דקם ליה בדרבה מיניה ופטור על העבד ועל הגדיש ובגדי סמוך משום דהיה לו לברוח ופטור על הגדי וחייב על הגדיש דאו או קתני או עבד כפות לו או גדי סמוך לו:

מלחמת ה'

ועוד בעי רבה עבדו כגופו דמיא פי' קא מיבעיא ליה לרבה כגון שהעבד כפות והאדון עומד אצלו וכו': **אמר** הכותב לא בא לפרש אלא לסתום מאי קא מיבעיא ליה וכי מפני שרבו אצלו אם הרגו אדם אחר אינו נהרג עליו ואלא אם רבו הרגו הרי הוא נהרג עליו וכיון דבעיין דרבה בכפות ודאי פטור דקם ליה בדרבה מיניה ואי נמי בשוגג ה"ל חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר ופטור ועוד שכתב דסיפא דמתני' דקתני עבד כפות בשאין הרב אצלו ומה צורך לכך דאפי' הרב אצלו נמי הסורגו נהרג עליו הלכך פטור על הגדיש משום דקם ליה בדרבה מיניה אבל היה לו לפרשה בנזקין כגון שהעבד כפות והאדון אצלו והזק העבד מאי מי אמרי' כגופו דמי וכי היכי דקניה לו גחלת על לבו פטור אפי' מנזקים ה"נ גבי עבדו ואע"ג דהכן סימא את עינו [illegible] הכא דכיון דס"ל לסלקה כמאן דאיהו אזיק אנפשיה ואע"ג דאמר רבה תניגא קרע את כסותי הכי משמע דהכניה לו גחלת על בגדו דומיא דקרע את כסותי ה"ק ליה פשיטא לי דמגבגדו לא ה"ל לסלקה דעבידי אינשי [illegible]ת להו וכי תימא כיון דלא איכפת ליה ע"מ לפטור הוא ת"ש קרע את כסותי חייב אבל על לבו אפי' לענין נזקין פטור דודאי דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם והוזק פטור וה"נ הוי לה לסלקה אפי' [illegible]ים דלא עבידי אינשי דמזקי גופייהו בידים ועוד דכיון דס"ל לסלקה משום חשש מיתה אפי' הוזק ודאי פטור תדע מדאמר רבה על בגדו ונכסף חייב ואי לא תימא הכי לישמעינן הוזק חייב וכ"ש בגדו ואין זה צריך [illegible]בורו אפי' מת איבעיא ליה ולא שייכא בעיא דשור ברישא דמתני' דקתני גדי כפות חייב דהתם בשאין האדון אצלו והשתא דפשטיה רבה דשור כממונו מהני' אפי' בשהרב אצלו וכן אפשר למגות בעיא דרבה בדרך [illegible]מת וכגון דנפל גדר שלא מחמת הדליקה והיה לו לגדרו ולא גדרה דליכא קם ליה בדרבה מיניה ובשהעבד כפות והרב אצלו · ויש מי שפירשה בעבד שאין כפות ומת דפטור רולא ממיתה וחייב בתשלומין משום דה"ל [illegible]ר מ"מ את הנלוליה אע"פ שהוא מותל על גופו לאו כל כמיניה והיינו מהני' דעבד סמוך חייב ואף על העבד קאמר והא מיבעיא ליה לרבה כיון דרבו אצלו היה לו לרבו לסלקה ופי' הראשון הוא נכון:

לומר דאינו משלם ע"פ עצמו דבהדיא אמרי' בפ"ק [דף ד:] דכולהו [חמשה] דברים ממונא נינהו כדברירנא התם אלא הכי קאמר כיון שאין גובין חמשה דברים אלא במקום שגובין קנס וטעמא משום דלא שכיחי ובשת משום דלית ביה חסרון כיה כדאמרינן לקמן [דף פד:] אם כן שאתה תגבה חמשה דברים בבבל כמדומה לי שאתה גובה שם קנסות : גופא דעובדא . דפנדא וקופינא ונפקא מינה נמי לדעת אי תפס דלא מפקינן אלא אם תפיס תפוס : גרגותא . בור מים להשקות ממנו שדות : מאה פנדי . אם אינו יכול להציל ע"י דבר אחר אלא ע"י ההכאה ולא בהכאה אחת יכה אפי' מאה מכות ופטור וממילא שמעינן דשליח ב"ד נמי הכי דיניה בהדי מאן דלא ציית דינא דאי לא תימא הכי מאי ממונא היכי יהבי ליה רשותא למעבד הכי מי אלים משליחא דבי דינא : והא דעביד דינא לנפשיה . היינו דוקא בממונא דשכיח בעיניה כי הכא גבי גרגותא דקא בעי מהדריה למשקליה ולאצולי מידא דהילך דבעי למגזליה או לאזוקי ממוניה ואין צריך לומר גבי הצלת נפשות אבל היכא דליתיה לממונא בעיניה אלא אפרועי הוא דקבעי אפרועי מלוה מיניה לית ליה רשותא למעבד דינא לנפשיה דהא תנן [ב"מ דף קיג.] המלוה את חברו לא ימשכננו אלא בב"ד ודוקא נמי היכא דאית ליה ראיה למציל דממונא דידיה הוא אי נמי דמודה ליה בעל דיניה בהכין אבל היכא דליתיה ראיה ולא מודה ליה אי עבד דינא לנפשיה ע"י הכאה וכיוצא בה מיחייב לשלומי לניזק דמי חבלה דע"כ לא קאמר רב נחמן (ד) אלא היכא דעביד דינא דאי נמי לא הוה עביד איהו לא עבדי ליה בי דינא בליר מהכי : דאיכא פסידא . כי הכא אי אזיל לב"ד דאדאזיל ואתי קא דלי האי ולא ידעינן כמה דלה אי שמא יכלו המים ואין לו במה יפרע לזה :

נר מצוה

בבבל אימא לי (א) איזה גופיה דעובדא היכי הוה אמר ליה דההיא גורגותא דבי תרי דכל יומא הוה דלי חד מינייהו יומא חד אזל חד מינייהו וקא דלי ביומא דחבריה אמר ליה יומא דילי הוא לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא מחייה אמר ליה למחייה (ב) במאה פנדאי דמרא אפילו למ"ד לא עביד איניש דינא לנפשיה במקום פסידא עביד איניש דינא לנפשיה דאיתמר רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה היכא דאיכא פסידא כולי עלמא לא פליגי דעביד איניש דינא לנפשיה כי פליגי היכא דליכא פסידא רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה כיון דליכא פסידא ליזיל לקמי דיינא רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה דכיון דדינא קעביד אמר לא מצינא דאיטרח : והלכה כרב נחמן א] דקי"ל* הלכה כרב נחמן בדיני : °האי דקאמר לרכובה שלש וכו' קמפרשי רבנן דהני דמי צער בלחוד הוא לבד מדמי בושת ורבנן אחריני אמרי האי דמי הכל (א) הוא ומסייעי' להאי מימרא ממעשה חנן בישא* דלא חייביה אלא פלגא דזוזא דתנן התוקע לחבירו נותן לו סלע דהוא פלגא דזוזא ואנן הכי סבירא לן : נשברה כדו ברה"ר וכו' *מתניתין מני רבי מאיר היא דסבר א נתקל פושע הוא אבל חכמים אומרים נתקל אונס הוא ולפיכך פטור דתניא נשברה כדו ולא סילקה נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב [בהזיקן] וחכמים אומרים *פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ומודים חכמים לר' מאיר באבנו סכינו ומשאו שהניחן [בראש הגג] ונפלו ברוח מצויה והזיקו שחייב ומודה ר"מ לחכמים במעלה קנקנים לגג על מנת (ב) לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה

רש"י

בושת הוא קנס : גורגותא . בור מים מכונסין שמשקין מהן שדות : (ג) מאה פנדי . היה לו להכותו עבור שגזל מימיו : לא עביד איניש דינא לנפשיה . ואפי' יש לזה אסר לעומת חברו יושר ודינו אמת לא יכריחנו אלא בבית דין : דאיכא פסידא . כי הכא דעד דאזיל לבית דין ואתי הוה דלי האי מאי דבעי ולא ידיע כמה דלי או יפסקו המים ולא יהא לו לפרוע : וחייב בדיני שמים . משום שלא סילק : ברוח מצויה והזיקו חייב . דפושע הוא אבל נופל ונתקל לאו פושע הוא : ברוח שאינה מצויה

[ל' גמ' [דף כח.] ת"ש הממלא חצר חבירו כדי יין וכדי שמן בעל החצר משבר ויוצא [א] כו'] . מדנקט ממלא שמעינן דאי הוה מקום פנוי למיזל ביה לית ליה רשות לשבר ואם שבר חייב דאע"ג דבעל הכד שלא ברשות הוא דעיילה לחצר חברו כהי דאית ליה רשותא לאפוקינהו אבל לשבר כיון שיכול לעבור כדרכו לא ואי אפילו בחצירו כן כ"ש ברשות הרבים כדאמרן לעיל [דף כז:] אבל כשמילא דהשתא אינו יכול לעבור כדרכו משבר כשיוצא ואע"פ ששבר בכדי שיכול לצאת בכניסתו משבר ונכנס כדי שיכול ליכנס ולצאת ברחבה ואע"ג דבלא שבירה הוה מצי לסלק החבית ולסדרם אפ"ה כיון דאיכא טירחא למעבד הכי לא אטרחו ליה רבנן : (ה) [וקנותה את כפה] ממון . שנותנת דמי כפה ובספרי יליף לה בגזירה שוה דלא תחוס מעדים זוממין מה להלן ממון אף כאן ממון והא הכא דהאי איתתא דינא קא עבדה דהא לאצולי בעלה מידא דמאן דהוה מחי ליה קא עבדא ואפ"ה חייבת ממון : מאי לאו וכו' . וקשיא לתרוייהו דאמר [לכ"ע] דעביד אינש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא [והאי נמי פסידא] הוא דלא ניחא ליה לאינים לקבולי נזקא ולא נערא אדעתא לקבולי ממון וכל שכן דאפשר דלאתי מיניה פסידא דלא הדר ואפ"ה חייבת : לא שיכולה וכו' . דכל היכא שיכול להציל ע"י דבר אחר בלא היזק חברו כי מציל ע"י היזקא דחבריה לאו דינא קא עביד ודכ"ע חייב ושמעינן דהא דעביד אינים דינא היינו דוקא כשאינו יכול להציל ע"י דבר אחר אבל בלאו הכי לאו דינא קא עביד ואם הכה אים או ביים חייב ואפי' היכא דאי לא אציל הוה פסידא : מתני' מני . דחייב בשעת נפילה ולאחר נפילה כדמפרש אביי ואזיל : פטור מדיני אדם . משום דמיירי כשהפקירן לר' יהודה ולרבנן דסברי דבור שחייבה עליו תורה שלא הפקירן כדמשמע בסמוך : וחייב בדיני שמים . משמע דמיירי ביכול לסלקו דאי לא מאי חייב אפי' בדיני שמים אבל השתא שהיה יכול לסלק ולא סילק חייב : ברוח מצויה . דהוי פושע אבל נפלה גמלו ונתקל לאו פושע הוא כדמפרש (ו) השתא בסמוך : ברוח שאינה מצויה

שלטי הגבורים

א בכל סוגייא זאת ההלכה נראה דאיכא דעות חלוקות כאשר נבאר בעזרת הש"י. לדברי רבינו ז"ל נראה דהדין כך דמתני' מיירי דנשברה כדו באונס דהיינו ע"י תקלה שנתקל והזיק כבר בשעת נפילה או לאחר נפילה וכן נפל גמלו ע"י תקלה והזיק בשעת נפילה או לאחר נפילה ופליגי ר"מ ור' יהודה בנתקל אי אנוס הוא אי לאו . ר"מ סבר נתקל פושע הוא והלכך חייב בין הזיק בשעת נפילה בין הזיק לאחר נפילה ור' יהודה סבר נתקל אנוס הוא הלכך הזיק בשעת נפילה פטור וכיון דנתקל אנוס הוא אם לא נתכוין לזכות במים ובחרסי הכד שנשבר חשיבי המים והחרסים שבקרקע ע"י תקלה באונס כהפקר דאתי ממילא דאיהו לא עביד ולא מידי וכל תקלה שהיא הפקר ממילא אם הוזק בה אדם ליכא לחייב לשום אדם דהא לית ליה בעלים ולא היה לה בעלים מעולם ומאן לחייב . והלכך הזיק גם לאחר נפילה פטור אבל נתכוין לזכות במים ובחרסים ונתקל בהם אדם והזיקו

[illegible]

רבינו אפרים

א] דקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני . כתב ר' אפרים ז"ל הא מלתא לאו דינא דהא לית בה פטור וחייב ולית בה נמי אי עבד מהדרינן או לא מהדרינן אלא במותר ואסור קמיפלגי דרב נחמן סבר שרי ליה למעבד דינא לנפשיה ורב יהודה סבר אסור למעבד דינא לנפשיה במקום דלית ליה פסידא עד דאזיל לבי דינא ואפי' במלתא דפסיקא ליה אלא גורבא מרבנן משום כבודו והלכתא כרב דסוגיין כוותיה דהא בור ואינו ממלא וברה"ר ממש נתקל הוא דפטור הא שב פסידא לא עביד דינא לנפשיה :

א מיי' פ"ב מהל' סנהדרין סמג עשין נ טוח"מ סי' ד : ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון ופ"ג מהל' חובל ומזיק סמג עשין סב טור ח"מ סי' תיב : ג מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טור ח"מ סי' תית :

הגהות הב"ח

(א) צ"ל איזו : (ב) צ"ל מאה פנדאי : (ג) ק' הכאות : (ד) דעביד דינא אלא היכא דאי נמי כנ"ל : (ה) כ"ב בגמ' מקשה ת"ש וקצותה את כפה ממון מאי לאו בשאינה יכולה להציל ע"י ד"א לא שיכולה להציל ע"י דבר אחר : (ו) תי' השתא נמחק :

הגהות חו"י

(א) נ"ב ר"ל דמי צער ובושת יחד : (ב) נ"ע בלא ע"מ לנגבן :

הגהות מא"י

[א] נ"ב משבר ונכנס וכו' ומשני בר יצחק [illegible] משבר להביא זכיותיו :

א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טור ח"מ סי' תיא : ד"ת מ"ז

מגויה דאנוס הוא ואונס רחמנא פטריה כדילפינן מנערה לא תעשה דבר ודוקא באונס גמור דלא מצי לעיוני דלא ליתרע האי היזקא אבל היכא דהוה מצי לעיוני חייב דכה"ג ודאי רבי רחמנא אונס כרצון לחיובא כדמפרש לעיל פרק כיצד הרגל [דף כו:] : (א) בתרתי פליגי. מדקתני תרתי הוחלק אחד במים או שלקה בחרסיה דלמה לי למיתני או שלקה בחרסיה *) דאע"ג דהוחלק אחד במים נמי שנפלו כבר משמע (אלא הוחלק אחר במים בשעת נפילה מיקרי דאע"פ שכבר נפלה) כל כמה דלית ליה פנאי לסלק דבלעריה טריד ולא יכול לסלוקי נזקיו קרי. שעת נפילה או שלקה בחרסיה אחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק ומשום דסלוק שייך בחרסין והוי רבותא למימרא בסתם אפקרינהו ממילא טפי מוקמינן חרסים לאחר נפילה ולא אמרינן איפכא [ולאשמועינן] דאחר נפילה פליגי בהפקיר נזקיו כדמפרש ואזיל ולהכי מוקמינן הך דחרסין לאחר נפילה : בשעת נפילה. דמר סבר ר"מ סבר נתקל דלא ידע לאזדהורי אנפשיה פושע הוא ולפיכך אם הזיק ממונו בשעת נפילה חייב דפשיעותיה גרמא ליה ומר סבר ר' יהודה סבר

נר מצוה

רש"י

מגויה. דאנוס הוא ופטור : בשעת נפילה. כשהזיק הכד בשעת נפילה: ופליגי כשהוזק. בחרסיה אחר נפילה : במפקיר נזקיו. כגון זה דמסתמא מפקיר חרסיה : ר"מ סבר מפקיר נזקיו חייב דבור שחייבה תורה היינו בור ברה"ר דהפקר הוא חייבה ורבי יהודה סבר פטור למפקיר רשותו ולא הפקיר בורו [א] (ג) זהו בור האמור בתורה דכתיב בעל הבור ישלם בור דאית ליה בעלים וה"ק ר' יהודה במתכוין לשוברה (ד) והזיק בנפילה חייב וכשאין מתכוין אלא להורידה למטה מכתפיו ונתקל ונשבר פטור דנתקל לא הוי פושע :

מצויה והזיקו שהוא פטור וקאמר אביי בתרתי פליגי פליגי בשעת (א) נפילה ופליגי לאחר נפילה פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע הוא ר"מ סבר נתקל פושע הוא ורבנן סברי נתקל לאו פושע הוא ופליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו *ר' מאיר (ב) סבר מפקיר נזקיו חייב ורבנן סברי מפקיר נזקיו פטור ואם נתכוין לזכות בחרסיה חייב והיינו דקאמר רבי יהודה במתכוין חייב ובשאינו מתכוין פטור דס"ל כרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא ואפילו לאחר נפילה נמי פטור דכיון דאנוס הוא בשעת נפילה הוו להו להנך מים

נתקל לאו פושע הוא ואע"ג דלא אניס ממש אונס גמור כיון דלא פשע פטור ומדנקט האי לישנא (א) דמשמע [ג] דלא הוי אונס גמור (ב) שמעינן דכי פליגי בדאזוק בשעת נפילה לאו בדאזוק מכחו פליגי דא"כ לכ"ע *ליכא מאן דפטר דהא בהדיא רבי רחמנא אונס כרצון לחיובא אלא מיירי בהדי דקא אזיל ניזק פגע בהו והוחלק במים דרך נפילתן דלאו מכח הליכתן אתזק אלא מכח הלוכו על גביהן : ולאחר נפילה. פריסנא דמיירי כגון דאית ליה פנאי לסלק ולא סילק מר סבר ר"מ מפקיר נזקיו חייב דבור שחייבה עליו תורה בבור ברה"ר דאפקר הוא חייביה וה"כ אע"ג דהני חרסים מסתמא אפקרינהו כיון דמעיקרא ממונו הוו ועליה דידיה רמי לסלקינהו אם לא סילק חייב מידי דהוה אחופר בור ברה"ר ורבי יהודה סבר מפקיר נזקיו פטור דהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור שחייבה עליו תורה הלכך כשהפקירו פטור ומסקינן לקמן דע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"מ במפקיר נזקיו אלא במפקיר נזקיו שבאו ע"י אונס דומיא דנתקל [ג] דסופו באונס ותחלתו לאו בפשיעה כדבעינן למימר קמן דאע"ג דאזיל ליה טרדיה והוה יכול לסלוקינהו ולא סלקינהו כיון דעל ידי אונס הוא דאתו פטור דמאי קא מחייבת ליה אי אשעת נפילה מינס אניס ואי משום דלאחר נפילה היה לו לסלק כיון דמעידן נפילה דאניס אפקורי אפקרינהו כהפקר דאתי מעלמא דמי דלא מיחייב לסלוקיה אבל מפקיר נזקיו דעלמא דלא אניס מודו ליה רבנן דחייב. וכי היכי דפליגי במתני' בתרתי ה"ה בברייתא [ד] *דאע"ג דמדנקט לא סלקו ש"מ [ה] שהיה לו פנאי לסלק ועוד מדחייבינן בדיני שמים כדפרים' (ג) [ו] אבנו סכינו משאו מיירי בשעת נפילה משום דהני לא מפקר להו לפי שאין מתקלקלין בנפילתן וכין שכן לאו בורו נינהו אלא ממונו כשורו ומש"ה חייב דהל"כ [דלא פליגי אלא אחר נפילה] אמאי נקט שנפלו ברוח מצויה אפילו ברוח שאינה מצויה נמי חייב אי מיירי לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק דכיון דלא אפקרינהו וממונו נינהו רמי עליה דידיה לסלוקינהו ואפילו נתנם שם אחר כדמוכח גבי גלל לקמן בשמעתין [דף כט:] וכן כתבו כל המפרשים ז"ל : (ג) בין בשעת נפילה מטעם נתקל כדפרי' ולאחר נפילה מטעם מפקיר נזקיו : במפקיר נבלתו. ולפי המסקנא דהא דפטרי רבנן במפקיר נזקיו שבאו מחמת אונס ה"כ כן הוא שמיתתה באונסו הוא ולא העמידה משם אלא הפקירה והניחה שימות שם ופליגי בהא : היכי משכחת לה דליהוי איהו פושע בנפילת הגמל : בשרעתא דנהרא. על שפת הנהר שכן דרך הנהר להתפשט והקרקע מטושטשת במים ונפלה דאיהו גרם לה. שרעתא לשון פשוט ורוחב מל' [ויקרא כב] שרוע וקלוט כי קצר המצע מהשתרע [ישעיה כח]: פושע הוא. מ"ט דרבנן דפטרי: אנוס הוא. ומ"ט דר"מ דמחייב : דאיתקל איהו ונפל ואיתקל ביה גמלא ונפלה ור"מ לטעמיה דאמר נתקל פושע הוא ומיהו רבנן אע"ג דפטירי בהאי בשרעתא דנהרא איתקל במקום דאיכא דרכא אחריתי כיון דהוי פושע [גבי] גמלו אע"ג דלגבי נפשיה לא הוי פושע והשתא נמי בגופיה הוא דאיתקיל הגמל ולא בפשיעותא חייב דתחילתו בפשיעה וסופו אונס הוא אבל אי נתקל איהו [בנהרא] והזיק אליבא דרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא פטור [ואע"ג דאיכא דרכא אחרינא] דהכי קי"ל ולגבי גופיה דידיה ליכא לאפלוגי בין איכא דרכא אחריתא להיכא דליכא דרכא אחריתא מדלא פליג בגמרא הכי אלא גבי גמלי וכ"כ הרמ"ה ז"ל דכיון דבן דעת הוא סבר דיכול למעבר ולא איתקיל : מאי מתכוין איכא. כלומר כיון דבתרתי פליגי בשעת נפילה בנתקל כדאמרי' ולאחר נפילה במפקיר נזקיו ע"כ כי קא מפליג בין במתכוין לשאין מתכוין בתרווייהו קא מפליג בשלמא בשעת נפילה אע"ג דנתקל הוא

*) בדפו"י סגי' דהא הוחלק

שלטי הגבורים

ובההיא סבירא רבינו דהלכה כרב ובזה פליג מיי' עם רבינו וס"ל דאם הוזק אחר בקרקע שתחת המים שלא הוזק בתקלה גופה אלא שקרקע עולם הזיקתו אפ"ה חייב דבור שחייבה עליו תורה להבלו ולחבטו היא כמו שכתב פי"ב וי"ג מהל' נ"מ אבל במה שכתב רבינו דכל התקלות מבור למדנו גם הוא שוה לו ובכולן פטור על נזקי כלים וחייב על נזקי אדם וגם הרא"ש סובר דהלכה כשמואל במה שאמר דכולם מבור למדנו כמו שכתבו רבינו ומיי' וסובר נמי דהלכה כשמואל דבור שחייבה עליו תורה להבלו ולחבטו הלכך נתקל במים והוזק בקרקע שתחת האבן חייב אע"ג דקרקע עולם הזיקתו וכ"כ הטור ח"מ סי' תי"ב וכן דעת סמ"ג עשין סח וכ"כ הר"ן דהוחלקה במים והוזק בקרקע חייב על נזקי גופו ופטור על נזקי כלים ובשאר הדברים שוין כמו שאכתוב בהלכות הפשוטים בס"ד והארכתי כאן לבאר דעת רבינו ז"ל משום שראיתי כמה גדולים וחכמים בדורינו מקשין עליו ולענ"ד נראה דליכא קושיא כלל כמו שכתבתי והוא הנכון לענ"ד :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ר"ל דנקט נתקל לאו פושע הוא ולא אמר נתקל אנוס הוא ומשמע מזה דלא חשיב ליה אונס גמור אלא באונס זוטא וא"כ היכא דמזיק מכחו הוי לן לחייבו בזה דהא לא פטרינן אונס באדם המזיק אלא אונס גמור וכדלעיל בנ"י ודו"ק ובספרי הרי"ף החדשים (והוא מהר"ם) כתב בזה דברים שאינם נכונים ע"כ: מהר"ם (ב) כלומר מדאפקיה להאי אונס זוטא בלשון לאו פושע הוא משמע דבעינן והוא שיהא האונס שלא בשעת פשיעה דהיינו שלא מכחו בשעת שפיכה אלא לאחר שנחו כבר משפיכתן

הגהות הרי"י

(א) נ"ב מדקתני הוחלק או שלקה גמ' : (ב) נ"ב ונפלה גמלו מיירי בדאתקל הוא ואתקל ביה גמליה. גמ' : (ג) נ"ב עי' לקמן פ"ה ברי"ף ד"ה גמ' ת"ר החופר בור ברה"י כו' : (ד) נ"ב משעת נפילה קאי :

עיין מחנה אפרים הל' נ"מ סוף סי"ס'

עי' תוס' ד"ה מדמתני' בקושייתם

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לשון הגמ' אלא אמר אביי בתרתי פליגי פליגי בשעת נפילה ופליגי לאחר נפילה פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע מ"ס נתקל פושע הוא ומ"ס נתקל לאו פושע הוא ופליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו מ"ס מפקיר נזקיו חייב ומ"ס פטור וממאי מדקתני תרתי הוחלק אחד במים או שלקה בחרסיה היינו הך אלא לאו ה"ק מ"ס הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסיה לאחר נפילה ומדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי בשלמא כדו משכחת לה או בשעת נפילה או לאחר נפילה אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה אמר רב אחא כגון דעברה במיא דרך שרעתא דנהרא היכי דמי אי דאיכא דרכא אחרינא פושע הוא ואי דליכא דרכא אחרינא אנוס הוא אלא משכחת לה דאיתקל ואיתקל ביה גמלא מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא אמר רב יוסף במתכוין לזכות בחרסיה : (ב) נ"ב מ"מ בא זה והוחלק בהן דהוי נמי אונס זוטא ופטור: (ג) לשון גמ' בשלמא כדו משכחת לה בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה במפקי' נבלתו אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה אמר רב אחא כגון דעברה במיא דרך שרעתא. היכי דמי אי דאיכא דרכא אחרינא פושע הוא ואי דליכא דרכא אחרינא אנוס הוא אלא משכחת לה דאיתקל ואיתקל ביה גמלא :

הגהות מא"י [א] נ"ב לקמן דף ב ע"ב פליגי ר"ע ור' ישמעאל בברייתא אליבא דרב יוסף ר"י סבר בור ברה"ר נמי חייב ור"ע סבר דוקא בור ברה"י שהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו חייב : [ב] נ"ב פי' כשבא הניזק מכחו דקא עבד איהו מעשה : [ג] דתחלתו באונס וסופו לאו בפשיעה כצ"ל : [ד] נרשם על תי' דאע"ג למחוק : [ה] נ"ב דמיירי אחר נפילה : [ו] נ"ב ומדקתני ומודים חכמים באבנו כו' :

המאור הגדול

אלא אמר אביי בתרתי פליגי כדדייק ממתני' מדקתני בתרתי פליגי בשעת נפילה מר דהוא ר' מאיר וסתם מתני' סבר נתקל פושע הוא כיון דבשעת נפילה מזיק בפשיעה ומכחו קא אתי להאיך נזק ולא שנא למנפץ כליו במים ולא שנא הוא עצמו כיון שאדם הוא המזיק הא קי"ל אדם חייב בכל ומר דהוא רבי יהודה דמתניתין ורבנן דברייתא סבר נתקל לאו פושע הוא אלא אנוס הלכך לאו נזקי אדם הוא אלא בור ובור באונס פטור וקאמר אמטו להכי במתכוין חייב כלומר במתכוין להורידה למטה מכתפו הוא דהוה לו פושע והוו להו נזקי אדם בשעת נפילה ושאינו מתכוין להורידה למטה מכתפו אלא נתקל פטור בכל ופליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו אי ס"ל בור ברה"ר חייב בהפקר נזקיו דהכא כר' יוחנן אי נמי פליגי בכל מפקיר נזקיו וה"ה לבור ברה"ר מר דהוא רבי מאיר סבר חייב בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו אי לא אפקרינהו הוו כדיני שור או כדיני בור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לרב בשנטנפו כליו ודלא אפקרינהו לחרסין כדיני שור ולא כשהוזק הוא עצמו בהחלקתו במים ובקרקע דקרקע עולם הזיקתו ולשמואל כשהוזק הוא עצמו ואע"ג דלא אפקרינהו דכל תקלה בור הוא ולא אמרינן קרקע עולם הזיקתו מאחר שהוא התקינו לכך אבל בשנטנפו כליו פטור דכתיב חמור ולא כלים ומר דהוא רבי יהודה סבר מפקיר נזקיו פטור וקאמר אמטו להכי במתכוין לזכות בחרסיה חייב לרב ושמואל כל חד וחד כדאית ליה ושאין מתכוין לזכות פטור דמפקיר נזקיו פטור ומימרא דרבי יהודה במתכוין ושאין מתכוין תרין פירושי אית ליה בשעת נפילה במתכוין להורידה ולאחר נפילה במתכוין לזכות בחרסיה אבל היכא דנפשרה כולי עלמא מודו דאנוס הוא ופטור בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה :

ומסתברא לי דרב יהודה דאמריה לשמעתיה דרב ושמואל לעיל ואמר לא שאנו אלא שנטנפו כליו במים לית ליה הך אוקימתא דאביי ולא דוקיא דיליה דדייק ממתני' מדקתני תרתי וכולה מתניתין מוקים לה רב יהודה לאחר נפילה מדקא מפליג בין כליו להוא עצמו בין לרב בין לשמואל ומדקאמר לא שנו אלא שנטנפו כליו במים לרב הוה ליה שור ולשמואל בור אלמא כולה מתניתין לאחר נפילה מוקים לה דאי כאביי הא אוקמה לרישא דהוחלק אחד במים בשעת נפילה וקאמר דנזקי אדם הוא וכדפרישנא :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אלא אמר אביי בתרתי פליגי כדדייק ממתני' וכו' ומר דהוא ר' יהודה דמתני' ורבנן דברייתא סבר נתקל לאו פושע הוא אלא אנוס הלכך לאו נזקי אדם הוא : **אמר** הכותב אילו שתק מי שלא ידע בטלו המחלוקות ואם מכחו קא אזיל ה"ל אדם ואפי' באונס חייב דהאדם מועד הוא לעולם בין באונס בין ברצון ואפי' היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ונפלה לענין נזקין חייב וערה כל הסוגיה הזה מפני שהוקשה לו טעמו של ר' יהודה אמאי פטור והלא הוא אדם המזיק ומה שכתב עוד לר' יהודה דלאו נזקי אדם הוא אלא בור ובורו באונס פטור לפי פירושו קשיא עליה כולי פירקין קמא דאמרי' גבי אבנו סכינו ומשאו אי בהדי דקא אזלי קא מזקי היינו אדם ולא דמו לבור שאין לך בור מזיק דרך הלוכו אלא בשעה שעומד ניזוק בה ונתקל ונגוף בו אלא ודאי לא סלקא שמעתין בהכי ואנן הכי קאמרינן דבשעת נפילה אפי' לר"מ האומר נתקל פושע הוא לאו היינו אדם המזיק דלאו מכחו קא אזיל שהקרקע שנתקל בה דחפתו ודמי למי שדחפו אדם ונפלה כדו והזיקה דלאו מכחו דידיה מזיק ומיהו כיון שלא היה לו ליכשל בקרקע חייב ולא דמיא לאבן מונחת לו בחיקו דהתם כיון שעמד ומפני עמידתו נפלה ה"ל כחו ואדם המזיק הוא אבל הכא כיון שנתקל על כרחו נפל מכח הקרקע שנתקל בו ולא מכחו נפלה אלא ממילא נפלה ומ"מ כיון שהוא פשע באותה תקלה שנתקל ה"ל כאלו דבעידנא דקא אזלי קא מזקי וחייב בין בנזקי אדם בין בנזקי כלים דומיא דאבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה שהנפילה לא מכח אדם אתיא אלא מכח הרוח ועל כרחו של מניח נפלו וכיון שפשע באותה הנחה הנחה אנוס הוא וחייב הכא נמי באותה נפילה אנוס הוא שאחרי ועל כרחו יפול אבל באותה תקלה פשע וחייב היינו דקתני ברייתא מודים חכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו וכו' דמשום דר"מ מדמי לה לאבנו סכינו ומשאו ורבנן פטרי הוצרכו להודות לו באבנו סכינו ומשאו ור' יהודה דפטר סבר כיון דאנוס הוא ה"ל דומיא דנפלו ברוח שאינה מצויה דפטור בין באדם בין באלו שהם תולדה דאש ולפיכך הודה ר"מ באלו ועוד אפרש בזה פי' אחר :

וכתב ומסתברא עוד לי דרב יהודה דאמרה לשמעתיה דרב ושמואל כו' דאי כאביי הא אוקמא לרישא דהוחלק אחד במים בשעת נפילה וקאמר דנזקי אדם הוא וכדפרישנא. ואינו נכון דאי הכי קשיא הא דגרסי' בפ' הגוזל אמר שמואל טבח אומן שקלקל חייב מזיק הוא פושע הוא ואמר שמואל גופיה לר"מ קאמינא דאמר איבעי ליה למירמא אנפשיה ואסיקנא הא ר"מ נשברה כדו ולא סלקו וכו' וקי"ל בנתקל פושע הוא פליגי אלמא כאביי ס"ל ובשעת נפילה פליגי ובפ' האומנין נמי מקשי' מינה בגמ' בהדיא מדקי"ל בנתקל פושע הוא פליגי אלמא מלתא פשיטא היא גבייהו דבנתקל פושע הוא פליגי וכר"ש במתני' דדיקא טפי דפלוגתייהו בשעת נפילה כדאמרי' בגמ' דאי ס"ל מתני' לאחר נפילה ומוקי לה בדלא אפקריה כדאמרי' לעיל אפי' תימא לאו פושע הוא מחייב הואיל ומתכוין לזכות בחרסיה ולא הפקיר וליכא מאן דפטר ועוד ממתני' גופא תברא דאי לאחר נפילה מוקי לה רב ובדלא אפקריה כדאמר לעיל דבדאפקריה ליכא למימר דהוחלק במים ואפקרינהו פטור לרב בין בנזקי אדם בין בנזקי כלים אדם דקרקע עולם הזיקתו כלים שלא מצינו בור שחייב בו את הכלים וכיון שכן מאי טעמיה דר' יהודה דפטר אי ס"ל דבור הוא לחייב משום בור בין מתכוין להורידם למטה מכתפו בין שאינו מתכוין דס"ל בור ברשותו דחייב משום דה"ל לכסוייה אע"ג דברשות כרה ס"ל אע"פ שאינו מתחייב על עסקי כרייה דבאונס נפל מ"מ היה לו לסלק כדאמרי' השתא לאביי במתכוין לזכות בחרסיה חייב משום דה"ל לסלוקה אע"פ שבנתקל אנוס הוא ובהא ליכא מאן דפליג דכל היכא דאית ליה בעלים היה להם לסלק המזק אע"פ שנפל שם באונס כדמוכחא שמעתין בהדיא וכדמוכח נמי בפ' שור שנגח את הפרה ואי שור הוא ליחייב משום שור דהואיל ולא אפקריה ה"ל לסלוקה כדאמרי' גבי שור שנפרצה בלילה הא ביום חייב ואמרי' נמי בהדיא כגון שהיה לו לגדרו ולא גדרו דבורו הוא דלא עשה בו מעשה וחייב ואי"ת דר' יהודה אלקה בחרסיה קאי ות"ק מחייב אפי' הפקירן ור' יהודה פוטר בשהפקיר ומתכוין לזכות קאמר הכי הורית דס"ל לת"ק נתקל פושע הוא ולר' יהודה נתקל אנוס הוא ובהא פליגי שאם אנוס הוא והפקיר ודאי פטור ולא חייב ר"מ מעולם כדקתני מודה ר"מ לחכמים במעלה קנקנים לגג וכו' ולר' יהודה נמי לא פטר אלא משום דקא סבר אנוס הוא כדקתני ברייתא מודים חכמים וכו' דבשלמא כי אמרי' דפליגי נמי בשעת נפילה אפשר דפליגי לאחר נפילה אפי' במפקיר נזקין דעלמא ומאי מודה ומודים אשעת נפילה אבל בלאחר נפילה דוקא ליכא למימר מדקתני מודים ומודה כדפרישנא ואע"ג דלא אקשי' הכי לר' יוחנן משום דמירמא דידיה אדידיה עדיפא ליה ועוד שאין כן דרך הסוגיא אלא בין לרב בין לשמואל תרתי קתני ולא אפשר לאוקומה כולה לאחר נפילה ובדלא אפקריה וכולהו אית להו דוקיא דאביי דאמר תרי דיני קתני מדקתני תרתי והכי פירושא דמלתיה דאביי מדקתני תרתי ממשנה יתירתא דבתרתי פליגי ומיהו כי קתני הוחלק אחד במים בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה קאמר וברייתא נמי דקתני נשברה כדו ולא סלקה ונפלה גמלו ולא העמידה כל חדא וחדא בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה כדאמרי' בגמ' וס"ל לרב דהא דקתני מתני' הוחלק אחד במים בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה דבדלא אפקריה דבדאפקריה לאחר נפילה פטור בין בנזקי אדם בין בנזקי כלים כמו שכתבתי סיפא דלקה בחרסיה נמי בין דאפקרינהו בין דלא אפקרינהו חייב ת"ק בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה וקא מהדר ליה ר' יהודה במתכוין לזכות בהן לאחר נפילה חייב בין במים בין בחרסים משום דה"ל בורו לרב אבל אינו מתכוין לזכות בהן פטור לעולם דבשעת נפילה ליכא חיוב דלאו פושע הוא לאחר נפילה במים פטור לדברי הכל בחרסים משום דמפקיר נזקיו באונס פטור ולפיכך אמר רב הא דאמרת לאחר נפילה בדלא אפקרינהו במים חייב בין לר' יהודה

בין

הוא (א) במתכוין להשליכה בשעת *נתינתו כי היכי דלא לתזק בה ואע"ג דמחמת אונס נפילה קעביד כיון דבכוונה קא עביד חייב דאפילו תימא כל לאגולי נפשיה ברשות קא עביד לא עדיף מכל מאן דעביד ברשות דכי הזיק חייב אבל מפקיר נזקיו דמיירי לאחר נפילה מאי מתכוון שייך למימר תו ובמתכוון להשליכה ממש ליכא למימר דא"כ הוה משמע דכגון האי הוא דמחייב רבי יהודה אבל אם לא כוון להשליכה אע"ג דהוה פושע לגבי נפילה פטור וליתא דע"כ לא פטרי רבנן אלא במפקיר *נכסיו דנתקל לאו פושע הוא לדידהו : במתכוין לזכות בחרסיה . גבי מיא לא שייך למימר הכי דמסתמא אפקורי אפקרינהו דהא לא יכול למהדר ולמזכי בהו כדכתיב [ש"ב יד] כמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו אבל גבי חרסין שייך ומ"מ במסתמא לא חיישינן למימר דלא אפקרינהו עד דזכי בהו בין קודם דאתזק בהו בין לאחר דאתזיק דאגלאי מילתא דלא אפקרינהו כלל ולא אמר במאי דלא זכו מיהא הוברר הדבר דאפקרינהו דבדאורייתא לא אמר ברירה [ביצה דף לח.]) והא דאורייתא הוא . ואע"ג דהשתא מפקירן להנך דלא חזו ליה אפ"ה אי מזקין[ב]לאחר מכאן ואילך חייב כיון דלא סלקן דהשתא קא מפקר להו לאו אנוס הוא והשתא הוי מפקיר נזקיו שלא בלא מחמת אונס וחייב *כדפריך לעיל והיינו מתני' דא"ר יהודה מתכוון חייב שאין מתכוון פטור°).דאי

רש"י

וניסוף באבן. שהכלי ניסף באבן (ב) ונשבר בו : כרבי נתן דאמר. גבי שור שדחף חברו לבור דכי ליכא לאישתלומי מבור הוא משתלם מבור דעביד ליה היזקא

וחרסים כהפקר דאתי ממילא דהא איהו לא עבד ולא מידי אבל אם נתכוין לזכות בחרסים חייב דהא לאו הפקירא נינהו וכן הלכתא דף כט:*ומפקיר נזקיו דעלמא דלאו אנוס [א] פלוגתא דר' יוחנן ור"א חד אמר חייב וחד אמר פטור [מאן דאמר פטור כרבנן] ומ"ד חייב אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבנן דלא אמרי רבנן מפקיר נזקיו פטור אלא היכא דהוא אנוס אבל מפקיר נזקיו דעלמא חייב ואסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר חייב [דאמר ר"י הלכה כסתם ותנן החופר בור ברה"ר ונפל שור לתוכו או חמור ומת חייב תסתיים] °והלכתא כוותיה ולענין אבנו סכינו דף כח:ומשאו שהניחן ברה"ר קי"ל כשמואל דאמר* כולן מבורו למדנו ובכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים והני מילי לענין קטלא אבל לענין נזקין אדם נמי חייב וכלים פטור בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו דכל תקלה בור הוא א"ר אלעזר לא תימא נתקל א באבן וניסף בה הוא דחייב אבל נתקל בקרקע וניסף באבן פטור אלא אפי' נתקל בקרקע וניסף באבן (א) חייב כמאן כר' נתן דאמר כל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי וכן הלכתא :

מתני'

אונס הוא [ע"כ לא קאמרי רבנן אלא מפקיר נזקיו דהכא] אנוס הוא כדפירשנו לעיל דנתקל לאו פושע וקרי ליה אנוס אע"ג דלאו אנוס ממש דאונסא זוטא הוא. והכי הלכתא כר' יוחנן דר' אליעזר תלמידו דרבי יוחנן הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד דסתם מתני' הכי וקי"ל הלכה כסתם משנה : והלכתא נמי כרבנן לגבי ר' מאיר דיחיד ורבים הלכה כרבים : (א) מכדי אבנו וכו'. כלומר אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והוזק אחד בהן : כולן מבורו למדנו . שהרי אין דרכן לילך ולהזיק ותחלת הנחתן שם לנזק וכיון דתולדה דבור נינהו בכולן אני קורא בהן ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים : והני מילי . דמיעט קרא אדם : לענין קטלא . היכי דמת האדם הנופל דלא ליחייב בעל הבור עליה לא כופר ולא דמים משום דכי מיעט קרא אדם ממיתה דמשתעי ביה בהדיא דכתיב והמת יהיה לו הוא דמעטיה אבל מנזקין דלא משתעי ביה קרא בהדיא לא מיעטיה וכלים דממעטינן מנזקין משום דסבירתן זו היא מיתתן וה"ה הני מיא דאשפיכו ליה ברה"ר כאבנו סכינו ומשאו דמו ופטורים על נזקי כלים אלא מדחייביה האי תנא אנזקייהו ש"מ אנזקי דגופיה דניזק שניסף בקרקע הוא דחייביה ולאו על נזקי כליו אם נטנפו ואם תמרת קרקע עולם הזיקתו ולא מים לאו מילתא היא דהאי לאו שהוחלק במים לא הזיקה ליה קרקע עולם הלכך לא מתוקמא מתני' אלא בנזקי גופו אבל בנזקי כליו דברי הכל פטור ואפילו בנזקי גופו נמי קי"ל כרבי יהודה דלא מחייב בשעת נפילה אלא במתכוון להשליכה ולא מחייב לאחר נפילה אלא במתכוון לזכות דלא אפקרינהו אבל במסתמא פטור דאפקורי אפקרינהו ומפקיר נזקיו שבא ע"י אונס פטור וכדבריראנא לעיל : ניסף באבן . לשון שבירה וכיתות הוא תרגום [דברים ט] ואכות אותו ושפית : אבל נתקל בקרקע . דהשתא קרקע שאין לו בעלים גרמא ליה ובתר דגרס ליה היזקא אזלינן : אלא אפילו וכו' . משתלם מבעל האבן אע"ג דלא איהו גרם ליה וכ"ש איפכא דהגורם עיקר : כרבי נתן . דאמר לקמן [דף נג.] בשור שדחף חבירו לבור היכא דליכא לאשתלומי מהאי שור משתלם מהאי בור דעבד ליה היזקא ה"נ כל היכא דליכא לאישתלומי מקרקע עולם דגרס ליה היזקא משתלם מבעל האבן דעבדא ליה היזקא

הגהות הב"ח (א) נ"ב איכא למימר : °) באלפס אשר לפני הב"ח סגי' פטור והלכתא כוותי' הס"ד ואח"כ מס"ד אנוס הוא וכו'

לחייב בעל האבן דאיהו לא עביד ההיזק וכן נראה מלשון מיי' פי"ג מהל' נ"מ וכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים וה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורים : וכור אין לחייבו וגם אין שכתב נתקל בקרקע ונתבע בתקלה והוזק חייב בעל התקלה דמשמע דאזלינן לעולם בחיוב בתר התבטם לא בתר הגורם ונמצא אומר דלדברי הכ"י אפי' לא הוזק בקרקע כריית בורו חייב דאיהו אזיל בתר הגורם הוא הלכך אם הגורם הוא בורו חייב אפי' לא הוזק בקרקע שאינו כריית בורו :

הגהות הרי"ו (א) נ"ב אבל לא בהיפך כ"כ התוס' : (ב) נ"ב מפרש בגמ' לר' יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור לפיכך הטיח לגוהיתו באבן חייב ולר"א לא תימא וכו' ואע"פ שאין הלכה כר' יהודה הביאה רבינו בהלכותיו דנ"מ לענין אדם דנתקל בקרקע והוזק באבן :

הגהות מא"י [א] נ"ב ודוקא ר' יוחנן מפרש דפליגי ר"מ ורבנן במפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דהוא סבר בור ברה"ר חייב ומפקיר נזקיו נמי חייב לכך מפרש הא דפטרי רבנן לעיל משום דלאחר אונס הוא ור"י לא סבר דר"מ ורבנן בתרתי פליגי אלא במפקיר נזקיו דלאחר אונס אבל אביי דסבר דבתרתי פליגי בשעת נפילה אם נתקל פושע הוא ובמפקיר נזקיו לאחר נפילה ואם היו פליגי ג"כ בהכי רבנן דפטרי מפקיר נזקיו משום דהוא אחר נפילת אונס ור"מ מחייב מפקיר נזקיו אפי' לאחר אונס א"כ לא הוי בתרתי פליגי אלא בחד דחד טעמא הוא. לכך מפרש רש"י לאביי דפליגי במפקיר נזקיו אפי' לאחר פשיעה ופליגי בפלוגתא דר' ישמעאל ור"ע אי בור ברה"ר חייב אי לא: [ב] מזכי :

מלחמת ה'

בין לת"ק דוקא כליו אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו ושמואל סבר בדלא אפקרינהו נמי בורו הוא וחייב בנזקי עצמו ופטור בנזקי ממונו של ניזק ומחייב היה ר"מ בין בדאפקרינהו במים בין לא אפקרינהו ובדאפקר פליג עליה ר' יהודה משום דס"ל אנוס וכולה כדאביי מוקים לה שמואל וליכא מאן דפליג אדאביי בעיקר אוקימתא דיליה והיינו דקאמרי' וקי"ל דבנתקל פושע הוא פליגי אלמא כ"ע מודו בפירוקיה דאביי וזה פי' נכון ומה שאמרו בגמ' הוחלק אחר במים בשעת נפילה לאו משום דליתא בלאחר נפילה אלא סיומי מסיימי ליה מלתא אי נמי מפלוגתא דרב ושמואל דמוקמי לה בדלא אפקרינהו מש"ה קאמר המחלוקת שחלקו בהוחלק אחר במים בשעת נפילה הוא שהרי לא חייב ת"ק אלא בשלא הפקירם לדעת רב ואף ר' יהודה מודה לו וי"מ דמאי שעת נפילה כדקאמרי' במעתין מיד שנשברה כדו ולא היה יכול לסלקם ולפיכך קראוהו שעת נפילה מפני שלא נתחייב זה אלא על פשיעת שעת נפילה ולרב ס"ל שור ולשמואל ס"ל בור ולפי פי' זה אין כאן מקום לנזקי אדם בין לר"מ בין לר' יהודה ונדחה כל מה שכתב בעל המאור ז"ל בזה וכן נדחה מכלל מה שפירשנו למעלה מה שכתב בדברי ר' יהודה במתכוין חייב דתרין פירושי אית ליה במתכוין להורידה למטה מכתפו לשעת נפילה ובמתכוין לזכות לאחר נפילה וזה איננו סגה שאין לשון מתכוין כולל שתי כוונות שאין ענין זו לזו אלא כמו שפירשתי עיקר וכר מן דין דמתכוין להורידה למטה מכתפו אינו מתחייב אלא לדברי ר"מ דאמר בנתקל איבעיא ליה למירמא אנפשיה כענין שאמרו בטבח אומן שקלקל הא לדברי ר' יהודה דפטר בנתקל ובטבח אומן אף זה ודאי פטור כדאקשי ליה אביי לרבה מכלל דמחייב ר"מ אפי' נפשרה ואי ס"ד מתכוין להורידה פושע גמור מאי כללא ר' יהודה מחייב בפושע זה ור"מ מחייב אפי' נתקל ואביי נמי מפירכא דפריך לרבה מתרץ על כרחיה דבתרתי פליגי והדר מפרש לה במתני' מדקתני תרתי ולא מתרץ לה לדרבה ובנתקל פושע הוא פליגי דר' יהודה לא מחייב אלא מתכוין להורידה ור"מ אמר אפי' נתקל ש"מ דמתכוין להורידה לר' יהודה פטור הוא ולא מחייב בשעת כלים ובלאחר נפילה הוא דאמר חייב במתכוין לזכות בחרסים בלחוד וכן דעת רבינו הגדול ז"ל בהלכותיו ורש"י ז"ל ג"כ כתב במתכוין להורידה למטה מכתפיו למ"ד נתקל לאו פושע הוא פטור אלא שהוא ז"ל מפרש במתכוין דר' יהודה תרין מילי במתכוין לשברה והזיק בשעת נפילה מתכוין לזכות בחרסים לאחר נפילה ומה שפירשתי מחוור מן הכל :

ועוד כתב ומסתברא לי נמי לרב ושמואל דפליגי בדלא אפקרינהו וכו' עד ושמואל ס"ל כמ"ד בור שחייבה עליו תורה בין ברה"י בין ברה"ר הלכך בין אפקריה בין לא אפקריה כולן מבורו למדנו : אמר הכותב אילו דברי רבינו שלמה ז"ל שאף הוא כתב בפירושיו כך דשמואל סבר בור שחייבה עליו תורה בין ברה"י בין ברה"ר הוא כאשר כתב בעל המאור הזה ז"ל וכבוד רבינו שלמה ז"ל יהא מונח במקומו אבל הדברים לא נראו כן מפני שאמרו בגמ' בפ' כיצד הרגל לימא בבור ברשותו קא מיפלגי דרב סבר חייב ושמואל סבר פטור ואי הכי קס"ד לומר כן הא אמרן כמה זימני בגמ' אי לשמואל הייט בור ואי לרב הייט שור ומרגלא היא בפומא דגמ' והיכי קס"ד למימר איפכא וכי דחיק לה בגמ' נמי בדרך דלמא דחיק לה ואמרי' לעולם אימא לך וכו' ולרב נמי אשכחן דקאמר מודה רב בבור ברשותו דחייב אפי' אתבטא וכך חבטא דכתב ביה בעל המאור ז"ל לא נסיבא בכל דלא אידכר התם ר"ע והל"ל הכא בבור ברשותו עסקינן ור"ע הוא ועוד דאי ס"ד דרב ושמואל בפלוגתא דתנאי פליגי היכי קאמרי' אי לרב אי לשמואל הא כך פלוגתא לאו דרב ושמואל בלחוד היא אלא דתנאי רברבי מינייהו מתליא והיכי אפשר נמי דלא מדכרו בגמ' נימא כתנאי ולא אתליא כלל בתנאי אלא ש"מ דלא שייכא פלוגתייהו בפלוגתא דבור ברשותו ולעולם אימא לך דשמואל סבר הפקיר בורו פטור ולא הפקיר רשותו משום דהא"ל האי בירה ברשות כריתים וכי אפקרה רשותי ויהיבנא משלי לרה"ר לאו לאיתויבי נפשאי עבדי' ואינהו הוו להו לעיוני הא זה דומה למפקיר נזקיו באונס דפטור דלא אמרי' היה לו לסלק אוהיל ולא על עסקי כריה הוא חייב ס"ל לא אמרי' היה לו לכסות אוהיל וברשות כרה או משום דא"ל תורך ברשותי מאי בעי והיינו טעמא דתופר לאוסין דפטרינן לקמן בפ' ספרה ומאן דמחייב אמר לך אוהיל וממונו הוא חייב לסלק נזקו כשהוא מפקירו דלאו אנוס ומ"מ באבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר מודה דחייב דלאו ברשותיה אנחינהו וכורה נמי בור ברה"ר הוא וכתומרו של זה ושל זה שהוא ברה"ר והוא בור שלו לפיכך לכ"ע חייב בין למאן דפטר בור ברה"ר בין למאן דפטר בור ברשותו כולהו באבנו וסכינו ברה"ר מתחייבי ומתורת בור מחייב ליה שמואל ואע"ג דלא אשכחן בור דהוי ממונו כדאמרת בור ברשותו פטור לא איכפת לן כיון דתקלה קבועה ועומדת היא לבורו מדמינן לה ולא לשורו שדרכו לילך ולהזיק הדין היא סברה דשמואל ומש"ה לא מסיימא מלתיה אי ס"ל גבי בור ברשותו פטור או חייב תדע שהרי הם אמרו דלרב בור ברשותו פטור וא"כ אבנו סכינו ומשאו נמי ליה לבור ברשותו וליפטר אלא ש"מ אין זו דומה לזו אבל רב ס"ל לעולם היכא דלא אפקריה שורו הוא ואע"ג דבור שחייבה עליו תורה בור ברשותו נמי הוא אבנו סכינו ומשאו איכא לדמויינהו לשור ואיכא לדמויינהו לבור הלכך לשור מדמינן ליה כדי לחייבו על נזקי כלים ועל אדם וי"ל שטעמו של רב דהואיל ולא חייבה עליו תורה אלא להבלו והבלא לית בה משכא לא ממונו הוא כדאמרי' גבי אש ואפי' כשתמצא לומר התם ממונו הוא משום דגחלת עיקר ואית בה משכא אבל הבלא ודאי לאו ממונא הוא הרי שלא מצינו שחייבה התורה על נזקי ממונו אלא בשור הלכך כל ממונו דמזיק משורו גמרינן ליה ולפי זה הטעם הא דאמרי' אי בתבטא מיית תבטא דידך הוא איכא למימר הכי קאמר וחייב משום שורו ולא מדין בור הוא שור הוא אלא שור וכליו וס"ל כר' ישמעאל אליבא דרבה ומצינו לזה סעד בירושלמי דגרסי' התם אמתני' דתנן בפ' ספרה נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים שמואל אמר בשהבריחו מחמת אוירו אבל אם נתבט בקרקעו חייב ר' יוחנן וריש לקיש תרויהון אמרי' אפי' נתבט בקרקעו פטור דכך נפילה פטרה תורה ונפל שמה שור או חמור שור ולא שור וכליו חמור ולא חמור וכליו וכו' הא למדנו שיש מי שאומר דבור שחייבה עליו תורה להבלו ולא פטר כלים אלא מהבלא אבל חבטו של בור ברשותו מדין שור נתרבה וחייב על עסקי כלים והיינו סבריה דשמואל בירושלמי וסבריה דרב בגמ' דילן ואפשר לפי גמרתנו לומר שטעמו של רב משום דאבנו סכינו ומשאו דמי לשור שהוא גוף המזק ותבטה דידיה משא"כ בבור שהתבטה בקרקע הוא והוא לא הניח שם אותו קרקע אלא שהכשיר מקו כשחפר שם ונטל משם העפר הלכך היכא דלא אפקרינהו לשור סמועד מדמינן ליה ותייב על הכל משום דדמי ליה עפי מבור ושמואל מדמי ליה לבור דלאו בעלי חיים ואין דרכו לילך ולהזיק והיכא דאפקרינהו ליכא לדמויינהו לשור הלכך מדמינן ליה לבור דלא גרעי מבור ומ"מ חייב אפי' אחבטה דחבטה דידיה הוא אבל בור ברשותו אע"ג דממונו הוא וחייב בחבטה לאו דיגא דשור אית ליה משום דלא דמי ליה מהאי טעמא דכתיבנא שאינו בגוף המזק אלא גורם ולפיכך הוא פטור על נזקי כלים והא דאקשינן התם לרב דאמר הבלו ולא לחבטו כלים נמי הבלא נינהו ולא מפרקינן בבור ברשותו ולחבטו משום דלא שמעינן ליה לרב בהדיא דלימא בור ברשותו חייב ואם תמצא לומר פטור היכי משכחת לה ועוד דכי מרבינן בור ברשותו מדכתיב בעל הבור ישלם מרבינן ליה וכי כתוב חמור ולא כלים אבור ברה"ר כתיב והתם להבלו ולא לחבטו ועוד דהבלו כתיב דדרשינן ונפל עד שיפול כדרך נפילה ואמר רחמנא כלים אלמא מהבלא ממעט להו וזהו הטעם הנכון לפי גמרתינו ודרך הירושלמי בחליפין ושייך במאי דאמרי' להבלו ולא לחבטו משום דהבלא שוי איהו התם ותבטא לאו דידיה הוא אלא גרמא הוא שגרם שיהיה שם חבט כשסלק משם עפר ושוייה בור והתבטא לאו קרקעו היא אלא קרקע עולם ומשום הנך טעמי דפרישית לא מסיימא מלתיה דרב דאיכא למימר דס"ל בור ברה"ר חייב להבלו בור ברש פטור בין להבלו בין לחבטו ואיכא למימר בתרוייהו חייב ולא מסיימי ומפני הטעם שפירשנו חייבו מנית אבנו וסכינו ברה"ר והפקירן לד"ה ולא חייבו חופר בור ברשותו והפקיר רשותו וכורו כדמוכח בפ' ספרה דאקשינן בור של ב' שותפין היכי משכחת וכו' ולא מפרקין במפקירין רשותן וכורן אלמא הכוא ודאי פטור משום שאינו חייב לא על עסקי כרייה ופתיחה דברשות כרה ולא משום ממונו משא"כ במנית ברה"ר שעל עסקי הנחה הוא חייב כמו שכתבנו וכ"כ בזה הרב אב"ד ז"ל ואף זו שלא כדברי רבינו שלמה ז"ל והאל יצילנו מכל חטא ושגיאה :

המאור הגדול

ומסתברא לי נמי לרב ושמואל דפליגי בלא אפקרינהו היינו טעמייהו משום דס"ל לרב בור שחייבה עליו תורה זהו בור ברה"ר אבל ברה"י מצי א"ל תורך ברשותי מאי בעי אע"ג דהפקיר רשותו כיון דלא הפקיר בורו ואע"ג דאמרי' לקמן מודה רב בבור ברשותו לטעמיה דר"ע דמחייב ביה קאמר וליה לא ס"ל ואע"ג דס"ל לרב להבלו ולא לחבטו באבנו וסכינו שהפקירן מודה דחבטא דידיה הוא וכן פי' הרב ר' אפרים ז"ל מיהו איסתברא לי שאין הלכה כרב אלא כשמואל דאמר כ"ש לחבטו דמשמע ליה קראי ובברייתא דבבור בין מלפניו בין מלאחריו כפשוטה מסייע ליה ורב אשי דבתרא הוא כוותיה ס"ל דהא אמר אי בחבטא מית הרי קרב היזקא וכל מאי דאמרי' בגמ' לענין הבלא (פי') [אע"פ שכתב] ה"ר אברהם ז"ל דסוגיא כרב לא משמע לי הכי דהא שמואל נמי אית ליה להבלו ופעמים שיש הבל בלא חבט במלא ספוגין של צמר וכן נראה מדברי ה"ר אפרים ז"ל דהלכתא כשמואל הלכך לרב כל תקלה דאפקריה למדנו מבורו ואי לא אפקריה למדנו משורו דמבורו ליכא למילף כטעמא דפרישנא ושמואל ס"ל כמ"ד בור שחייבה עליו תורה בין ברה"י בין ברה"ר הלכך בין אפקריה בין לא אפקריה כולן מבורו למדנו אמר ליה רב הונא לרב לא יהא אלא כרפשו פי' מדקתני שופך אלמא שופכים נינהו כמו רפש וטיט וכשם שההופך את הגלל לרה"ר חייב בין בנזקי אדם בין בנזקי כלים כך זה יהא חייב אמר ליה מי סברת דלא תמו מיא לא ברדתמו מיא אני אומר כן שהקרקע היא המזקת לאדם ולא המים שהאדם אינו ניזוק במעט לחלוחית מים כמו הכלים שהם מיטנפין בכל שהוא אבל האדם אין נזקו אלא החלקה שהוא מחליק שם ונתקל בקרקע ונמצא שהחלקה הזיקתהו ולא המים ולא דמי לשור שדחף ותרתי למה לי הא תנינא ואמרה רב חדא זימנא כשנשברה כדו וכו' :

היזקא והלכתא כר' נתן: מתני' הא פסיקנא לעיל כר' יוחנן דאמר מפקיר נזקיו שלא באונס חייב ואע"פ מתני' דהכא שהוא שופך ומצניע שלא באונס ותני חייב אתי שפיר אליבא דהלכתא אפי' אפקרינהו: והוזק בהן אחר. היינו שהוחלק במים ונישף בקרקע אבל נטנפו כליו במים פטור דבורו הוא ופטור על נזקי כלים כדכתיבנא לעיל: המצניע את הקוץ וכו'. בדאצנעינהו בכותל *דידיה ושכחן ואח"כ סתר את הכותל ולא סלק הקוצים ואת הזכוכית והזיקו חייב בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו: הגודר גדרו בקוצים. אוקימנא במפריח ראשי הקוצים ברה"ר

נר מצוה

וכשעוברין כדרכן סמוך לכותלו נזוקין בהן אבל מצמצם שלא הוציאן לחוץ אם נסמך אדם שם יותר מן הראוי וניזק פטור בעל הגדר לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכותלים כדבעינן למימר בגמ': וגדר שנפל וכו'. כיון דהתם צריך לן לאוקומי הך סיפא בדלא אפקרינהו ואיתזק לאחר נפילה דהיה לו לסלק ולא סלק דבכה"ג אפי' רבנן מודו כר' יהודה דאמר מתכוון לזכות בחרסיה חייב כדפירשנו לעיל ומשום דמיירי הכא בדלא אפקרינהו מחייבינן הכא בכל גוונא בין היכא דנתנו לו זמן לסתור את הכותל ולא סתרו ונפל לאחר זמן או נפל בתוך הזמן או שלא נתנו לו זמן דכיון דלא אפקרינהו ברשותיה קיימי: גמ' (ב) (ח) תרתי למה לי לאשמועינן במתכוון חייב: חדא בימות החמה וכו'. דאי אשמועינן בימות החמה הוה אמינא התם הוא דמחייב דהא לית ליה רשותא אבל בימות הגשמים דברשות קא עביד אימא לא מחייב ואי אשמועינן ימות הגשמים הו"א ימות הגשמים הוא דלא מחייב אלא היכא דשפיך בכונה אבל ימות החמה אפילו שלא בכונה נמי חייב קמ"ל דבמתכוון דווקא חייב: כל אלו שאמרו. חכמים מותרים לקלקל ברה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן לקלח שופכים שלהן ברשות הרבים: ביבותיהן. צנור המקלח שופכין של מי תשמיש הבית לרה"ר בימות החמה אין להם רשות מפני קלקול הדרכים ובימות הגשמים אין לחוש שהרי מטונפות ועומדות: מפריח. דאפקינהו לקוציו לרוחא דרגילי אינשי לסגויי ביה ומש"ה חייב בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו דבורו

רש"י

היזקא: כל אלו שאמרו. (ג) שמותרין לקלקל ברה"ר: [א] פותקין ביבותיהן. צנור המקלח שופכין מי תשמיש הבית לרה"ר: לא שאנו. דהגודר בקוצים חייב: אלא במפריח. ראשי קוצותיו לרה"ר דהוה ליה בור ברה"ר: אבל מצמצם. בתוך שלו דהוי בור ברשותו אע"ג דהפקיר רשותו שהקצהו לרה"ר (א) פטור: להתחכך בכתלים. וזה שנתחכך (ד) משונה הוא ומפריח דמחייב משום דממונא הוא ולא הפקירו והפריחו למקום מהלך בני אדם: בכותל רעוע. דהוה ליה למצניע לאסוקי אדעתיה שכותל זה עומד לסתור: וחייב בעל (ה) הבית. דהוה ליה לאיצנועינהו: בדליו. כיסוי בור של חבירו חייב בעל הבור כי ה"נ איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שזה יטול את דליו: דגלת. נהר: מתני' לזבלים. שידרכו (ו) שירקבו התבן והקש ויעשו זבל לזבל בהן שדות וכרמים: גמ' (ז) עד שלשים ראשים להניח שם: שעל מנת כן הנחיל יהושע שלא יהו מקפידין זה על זה:

דף ל. נז מתני' א *השופך את המים ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר את גדרו בקוצים וגדר שנפל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו: גמ' תניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להם רשות בימות הגשמים אע"פ שיש להן רשות אם הזיקו חייבין לשלם: נח המצניע ב את הקוץ ואת הזכוכית וכו' א"ר יעקב א"ר יוחנן ב לא שאנו אלא מפריח אבל מצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור א"ר אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרך בני אדם להתחכך בכותלים: תנו רבנן המצניע קוצותיו וזכוכיותיו בתוך כותלו של חברו ובא בעל הכותל וסתר את את כותלו ונפלו ברשות הרבים והזיקו *חייב אמר רבי יוחנן לא שאנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא פטור המצניע וחייב בעל הכותל אמר רבינא זאת אומרת ג המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל דלי ונטל את דליו והזיק חייב בעל נט הבור: ת"ר חסידים ד הראשונים היו מצניעין קוצותיהן וזכוכיותיהן בתוך ס שדותיהן ומעמיקין להן ג' טפחים כדי שלא תעלם המחרישה רב ששת שדי להו בנורא °רבא שדי להו בדגלת: אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין רבינא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות:

[דף טו ע"ב]

מתני' ג המוציא תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו (א) והקודם בהן זכה ההופך (ג) הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו: סא גמ' לימא מתני' דלא כר' יהודה דתניא רבי יהודה אומר ה בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ ופריק רב נחמן בר יצחק מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ודברי הכל ואפילו הכי ליתא לדר' יהודה (א) דפטר בשעת הוצאת זבלים דהא אוקימנא בסוף בבא מציעא* (דף קיח:) בשיטה דאמר אביי רבן שמעון בן גמליאל ורבי יהודה ורבי שמעון כולהו סבירא להו כל שנתנו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם וכל כי האי גוונא לית הלכתא כחד מינייהו: סב מתני' ד *שני קדרין ו שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל (מכילתין דף לא.) הראשון ונפל ונתקל השני בראשון הראשון חייב בנזקו של שני (ב) *זה בא בחביתו

הוא כדפירשנו לעיל אליבא דהלכתא: מצמצם פטור. דהאי הוא דשני בנפשיה דלא ה"ל לבעל הקוצים לאסוקי אדעתיה דאתי האי לאיחכוכי בכותל ודוק מינה דבור ברשותו כה"ג היכא דלא שני ניזק בנפשיה חייב והיכי דמי כגון החופר בור סמוך לרה"ר וכ"ש היכא דהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו. הרמ"ה ז"ל: והזיקו חייב. המצניע כיון דלא הזיק אלא לאחר דנפל אבל הוזק מכחו דבעל הכותל [בעל הכותל] חייב דלא גרע מהיתה אבן בחיקו [דף כו:] דאע"ג דלא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה חייב: בכותל רעוע. דהוה ליה לאסוקי [אדעתיה] שכותל זה עומד לסתור אבל בעל הכותל פטור דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה מילתא דלאו אורחא למעבד: אבל בכותל בריא פטור המצניע. דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה שיסתור אותו אבל בעל הכותל חייב דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דמצנעי ביה אינשי וכפותח בור המכוסה כראוי דמי ומיהו ברעוע ליכא לחיובי נמי מהאי טעמא שמא הצניעו שם כשהיה בריא משום דיותר ראוי המצניע להתחייב כיון שפשע תחלה. הרא"ש ז"ל. והרמ"ה ז"ל תירץ דלא אמרי' מגו דהוה פושע לגבי זמן בריאות להוי פושע נמי לגבי זמן רעיעות וכתב עוד ז"ל אם נפל הכותל מאיליו אי בריא הוא שניהם פטורים ואי רעוע הוא המצניע חייב ואי סתריה אינש מעלמא שלא ברשות ל"ש רעוע ול"ש בריא הסותר חייב והמצניע פטור ואע"ג דברעוע מצניע הוא דחייב דפושע הוא מ"מ השתא הסותר חייב דלא גרע מכולה אחר כוריה דאחרון חייב [דף נא.]: חייב בעל הבור. דה"ל לאסוקי אדעתיה שזה יטול את דליו וליח לן לאטרוחי לבעל הדלי שילך לאודועי לבעל הבור: בתוך שדותיהן. אבל בבתים ובחצרות לא משום דאורחייהו דאינשי למחפר בהו בורות שיחין ומערות: בדגלת. נהר חדקל: מילי דנזיקין. תלתא בבי דשייך בהו נזקין וגזל ומשיב אבדה ואונאה ורבית משום דלא מיקרי חסיד אלא מאן דעביד לפנים משורת הדין בין לקדש עצמו במותר לו בדברים שבינו לבין המקום בין למעבד הרחקה יתירא דלא ליגע באיסור גזל ונזקין וכיוצא בהן ואע"ג דבשאר מילי מוקים נפשיה אדין תורה וד"ש חסידא הוא: ורבינא אמר דנהי דחסידא מתקרי חסיד גמור לא הוי עד דהוי חסיד בכולהו: מתני' לזבלים. שירקבו התבן והקש ונעשין זבל לזבל שדות וכרמים: והקודם בהם זכה. לזכות באותו תבן וקש זכה בין בגופן בין בשבחן דכיון דכי שביק להו התם זמן מרובה שבחיה מפני שהן נשופין ברגלי בני אדם וברגלי בהמה קנסו גופן אטו שבחן כי היכי דלא לשבקינהו התם: ההופך את הגלל וכו' חייב בנזקו. דמפקיר נזקיו שלא ע"י אונס חייב אבל לא קנסו ביה רבנן למימר כל הקודם זכה משום דמאן דמפיק ליה לרה"ר לאו לאשבוחי מפיק דהא למילתא מושבח ועומד הוא ולנקות חצרו הוא דמפיק ולא עביד* לשהויי התם: גמ' לימא מתני' וכו'. דתני חייב בנזקו: וצוברו כל שלשים יום. ראשי להניח שם: שעל מנת כן וכו'. שלא יהו מקפידין על כך ומדאמרי' צוברו ש"מ דס"ל דאי אזיק פטור מלשלם: מתני' שלא בשעת וכו'. ואפי' ר' יהודה מודה דלית ליה רשותא לאפוקי ואי אפיק ואזיק חייב ולענין הלכתא פסקו המפרשים ז"ל דאפילו בשעת הוצאת זבלים אין לו רשות להניחם ברה"ר ודלא כר' יהודה דבפ' מרובה (דף פא:) *מסכים לה כיחידאה לומר דלית הלכתא כותיה ובפ' הבית והעליה (דף קיח:) נמי אסיק לה בשיטה וכל כה"ג לית הלכתא כחד מינייהו: [ל' גמ'] [דף ל:] (ט) ואילו כל הקודם וכו' לא קתני. ואי סלקא דעתך קנסו גופן אטו שבחן גבי גלל נמי ליתני כל הקודם זכה בגופן אטו שבחן כי היכי דלא ליפקי התם לאשבוחי: דבר שאין בו שבח. כגון גלל דלא משבח (נמי) בהוצאתו דהא מושבח ועומד שהרי נתעכל קודם יציאתו ממעי האדם והבהמה: [בגמ'] [שם] איבעי להו לדברי האומר קנסו גופן משום שבחן לאלתר קנסינן או לכי מייתי שבחא קנסינן מכי אפקיה כי היכי דלא לשהייה: או לבתר דאשבח קנסינן ליה. דאיכא שבחא דאשבח באיסורא וקנסינן היתרא אטו איסורא דאילו כל כמה דליכא שבחא אכתי ליכא ממונא דאיסורא כי היכי דליקנוס היתרא אטו אסורא ולא איפשיטא ולקולא עבדינן ולא קנסינן אלא לבתר דמשבח שוה פרוטה דאוקי ממונא בחזקת מריה ומספיקא לא מפקינן ממונא מיניה: ובגמרא [שם] איתמר רב הונא אמר הלכה ואין מורין כן והמפרשים ז"ל פסקו כוותיה דדוקא בדיעבד הקודם זכה בהן אבל אי אתא לאמלוכי בן לא מורין לו היתרא לא לגופן ולא לשבחן. ומיהו אי אתרו ביה לסלקינהו ולא סלקינהו מפקרינן להו לכתחילה דהא ר"ה גופיה אפקר חושלי והם שעורים קלופים שהוציאום בעלים לרשות הרבים ושטחום שם ליבשם משום שהתרו בהם לסלוקינהו ולא אשגחו וכדמסקינן בגמ' [דף לא.] הנך מותרין הוו: מתני' (י) נתקל הראשון. לא שנא במקום מדרון ולא שנא שלא במקום מדרון לא מפלגינן בהכי כלל: חייב בנזקו. אוקימנא בגמרא

(ה) נ"ל הכותל: (ו) נ"ב בכן כדי: (ז) כל לי יום ראשי להניחם כנ"ל: (ח) נ"ב לשון הגמ' ותרתי ל"ל חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא כל אלו כו': (ט) נ"ב לשון גמ' כל הקודם בהם זכה אמר רב בין בגופן בין בשבחן. וזעירי אמר בשבחן אבל לא בגופן במאי קמיפלגי רב סבר קנסו גופן אטו שבחן וזעירי סבר לא קנסו גופן אטו שבחן תנן ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואילו כל הקודם בהם זכה לא קתני כו' ומסיק אמר ר"נ ב"ר יצחק גלל קרמית דבר שיש בו שבח לא קנסו איבעי להו לדברי האומר קנסו גופן משום שבחן דבר שאין בו שבח קנסו או לכי מייתי שבחא קנסינן: (י) נ"ל ונתקל:

שלטי הגבורים

א ואם שפך מים ברה"ר ונבלעו בארץ והוזק בהן אדם שנפל לארץ וקרקע הזיקו לדברי רבינו דפסק כרב דבור שחייבה עליו תורה פטור לתבנו הכא א"א דהוו הני מים בור משום דכל תקלה מבור למדנו אפ"ה פטור בין הפקירה בין לא הפקירה ולשאר הפוסקים דפסקו כשמואל דבור חייב על תבנה הכא יהיה חייב וכן פסקו מיי' פי"ג מהל' נ"מ והרא"ש והטור ח"מ סי' תי"ב:

ב כתב הרא"ש ז"ל תימה כיון דרב אלפס פסק כר' יוחנן דבור ברה"ר חייב אמאי הוצרך לפרש טעם דמצמצם משום דאין דרכן של בני אדם להתחכך בכותלים תיפוק ליה דה"ל בור ברשותו ומתוך זה משמע דרב אלפס ז"ל סבר כמאן דמחייב לקמן בתרווייהו בור ברשותו ובור ברה"ר:

ג המוציא תבנו וקשו לרה"ר וקדם א' וזכה בהן קודם שהשביחו שם הרא"ש פסק דאם תפס מפקינן מיניה דכיון דהוי ספיקא דדעות דלא אפשיטא בגמ' אין בתפיסתו כלום וכמו שזכרנו לעיל בארוך ומיי' פי"ג מהל' נ"מ כתב דלא מפקינן מיניה וכ"כ הרמ"ה והביא הטור ח"מ סי' תי"ד דבריהם וכל א' הולך לשיטתו כמו שכתבנו לעיל בארוך בס"ד:

ד שני קדרין שהולכין זה אחר זה ונפל הראשון ונתקל השני בראשון והוזק דחייב הראשון בנזקי גופו דשני או דממונו כדבעינן למימר בסמוך בס"ד רבינו כתב דהא דהראשון חייב בנזקי שני דוקא בשהיה פנאי לראשון לעמוד והיה יכול לעמוד עד שלא יבא זה השני ויתקל בו ולא עמד שלכך חשיב פושע בעמידתו מוטל לארץ אע"פ שהוא אנוס בנפילה חייב על נזקי גופו או ממונו דשני דאין לומר בגוף אדם שנפל כמו שאמרנו בחרסים כדלעיל שאם הזיקו לאחר נפילתו דפטור דהתם מסתמא אפקרינהו לחרסייהו אבל הכא מי הפקיר גופו כמו שכתבנו בהל' הפשוטים בס"ד אבל אם היה לו להזהיר ולא הזהיר אינו חייב בכך כי היה טרוד ואנוס וכ"כ מיי' פי"ג מהל' נ"מ והר"ן והאשר"י כתב דאם היה לו לראשון פנאי להזהיר ולא הזהיר אע"פ שלא היה פנאי לעמוד חייב על נזקי דשני וכ"כ טוח"מ סי' תי"ג. שני קדרין שנתקל הראשון ונפל

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כך פירש"י לאמי דסבירא לר' יוחנן פטור במפקיר נזקיו ופי' התוס' דשמא אף לפי המסקנא דמחייב ר"י מפקיר נזקיו מחייב נמי בור ברשותו הלכך הוצרך רב אחא לפרש טעמא דמצמצם פטור לפי שאין דרכן כו' וכתב האשר"י שזהו היא גם סברת רב אלפס:

(ב) ופי' רש"י תרתי בבי דטינוף כלים חדא הך דשופך מים ברה"ר והוזק בהן אחר חייב ואידך דתנינא לעיל נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחר במים: ומהר"ן שפירא כתב וז"ל נראה דהגי' פי' לא להא דקאמר תרתי ל"ל קאי אמתני' ואליבא דכ"ע אבל כוונת רש"י בגמ' דקאי הקושיא אדרב וכתבתי כתבתי טעמא מ"ט ל"ק נמי אליבא דשמואל:

עין משפט

דייק כן מדלא חילק בין כותל בריא לכותל רעוע כדמחלק בברייתא אח"כ. מהר"ן שפירא

א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טוח"מ סי' תיב:
ב מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' תטו:
ג מיי' פי"ב שם:
ד מיי' פי"ג שם סמג שם טור ח"מ שם:
ה מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' תיד:
ו מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' תיג:

חייב המצניע כ"ה בגמ'

הגה: תתו"י

(א) נ"ב כך הוכיח בש"ס:
(ב) נ"ב ופגעו זה בזה. רש"י:

הגהות מא"י

[א] ואלו הן פותקין ביבותיהן לקלח שופכין שלהם לרשות הרבים. ביב צנור וכו' של מי כנ"ל:

נ"א אדם

נ"ל מוקים

ד"א מ"ז

גי' ד"ת

הגהות הב"ח

(א) וכל הקודם כנ"ל: (ב) נ"ב את: (ג) חכמים שמותרין לקלקל ברה"ר ואלו הן פותקין כנ"ל: (ד) נ"ב והוזק:

חדושי אנשי שם

(א) מהר"ם בגמ' סוגיית הר"ן מוכחא דרוצה לפרש דגופו של ראשון וממונו שניהם מדין בור ומשום דהוי ליה לעמוד יהבינן ליה דין בור לגופו גם לממונו ופטור על נזקי ממון דשני ושני מסתייה אי יהבת דין בור לגופו אבל ממונו אפי' מדין בור אינו. והאשר"י כתב לפי המסקנא דגוף שניהם בור ופטורין על הנזקין דממונא אם לא הוזק בהם אדם ושניהם פטורין על נזקי ממונן דנתקל אנוס [illegible]

בשהיה הראשון יכול לעמוד עד שלא נתקל בו השני ולא עמד דבכה"ג ודאי אפי' לרבנן דקי"ל כותייהו דאמרי דנתקל לאו פושע הוא הכא מחייבי ליה לפי שהיה לו לעמוד ולא עמד אבל אם לא היה יכול לעמוד פטור ולא אמרינן היה לו להזהיר דהא מטרד טריד (א) ודוקא בנזקי גופו כלומר בנזקי גופו של שני הוא דחייב אבל לא בנזקי ממונו של שני דנתקל באחר כנתקל בבור הוא דהא ראשון נעשה בתקלה זו כבור דלא עביד מידי וכבר בירנא לעיל דלא מצינו בור שחייבו בו את הכלים ואע"ג דבשאר נזקי אדם חייבין אפי' באונס ולא חשבינן ליה כבור התם הוא דקעביד איהו מעשה דקאתי היזקא מכחו אבל הכא חבריה הוא דאיתזק ביה וכן ממונו של ראשון כגופו לחייבו בגוף שני הנתקל בו וכמו שנפרש בגמרא בעזרת האל: גמ' בשהיה לו לעמוד ולא עמד. אע"פ שהיה אנוס בשעת נפילה מ"מ אם היה יכול לעמוד ולא עמד לאו אנוס הוא וחייב ואין לפוטרו לומר דשני פשע בנפשיה כשלא נזהר בלכתו דהא אסיקנא לעיל [ד' כז:] דאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים אלא ראשון דוקא הוא חייב ולא דמי הכא דאזיק איהו גופיה לנשברה כדו דלעיל ולא סלקה [ד' כח.] דאע"ג שהיה יכול [לסלק] ולא סלק פטור דהתם כיון דבשעת נפילה היה אנוס ומאותה שעה הפקיר החרסין מכאן ואילך *) מלתא דעלמא הוא דאזיק: ל' גמ'. להזהיר כמי טריד. כלומר דכיון דלא היה יכול לעמוד מחמת לערו טרוד הוא ואינו יכול להזהיר חבירו שלא יפול: הראשון חייב. דוקא כשהיה יכול לעמוד ולא עמד כדפירשנו לעיל: בנזקו של שני. בנזקי גופו ולא בנזקי ממונו דלא מצינו בור שחייב על הכלים כדפירשנו לעיל: ואם מחמת הראשון. ולקמן מפרש קלא: ואם הזהירו זה את זה. אפילו יכולים לעמוד ולא עמדו: כולן פטורין. המזהירים דאיבעי ליה לניזק לעיוני ולמיזל: [אמר רבא ראשון חייב כו'].

*) ג"י ד"ת חספא

רש"י

בשהיה לו לעמוד. בהכי מתוקמא מתני' כששהה כדי עמידה ולא עמד ולפיכך (א) חייבין אפי' לרבנן כמו דמפרש ואזיל: הזגגין. מוכרי כלי זכוכית: ואם מחמת ראשון נפלו. מפרש לקמן: בין דאיתזק מגופו. של ראשון בין דאיתזק מממונו של (ג) ראשון גופו כדין אדם המזיק וחייב אף על הכלים של שני דגופו לא משוינן כדין בור וממונו דראשון הוי כבור וחייב אם הזיק גופו דשני ופטור על ממונו דשני אם הוזק בממון דראשון דכתיב חמור ולא כלים דבור חייב. בנזקי אדם וכי דרש שור ולא אדם הני מילי לענין קטלא אבל לענין נזיקין חייב אבל כלים שבירתן זו היא מיתתן:

בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך. היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון נשברה חבית בקורה פטור ^{דף לב.}*ואם עמד בעל קורה חייב ואם אמר לו לבעל חבית עמוד פטור. היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון נשברה חבית בקורה חייב ואם עמד בעל החבית פטור ואם אמר לו לבעל הקורה עמוד חייב. וכן זה בא בנרו וזה בא בפשתנו: שנים שהיו מהלכין ברה"ר אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהם רצין והזיק זה את זה פטורין: ^{דף לב:}*(המבקע ברה"י והזיק זה את זה) *המבקע ברה"י והזיק ברה"ר ברה"ר והזיק ברה"י ברה"י והזיק ברה"י אחר חייב: גמ' שני קדרין וכו'. ^{דף לא.}אוקמא *רבי יוחנן בשהיה לו לעמוד ולא עמד ולפיכך חייב ואפילו לרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא הכא כיון שהיה לו לעמוד ולא עמד נפיק ליה מדין אנוס וקם ליה בדין פושע אבל אם לא היה יכול לעמוד פטור ולא אמרינן ^{דף כח.}היה לו להזהיר משום דטרוד הוא א וכן הלכתא ואי קשיא לך ההיא קמייתא* נשברה כדו ולא סילקה דאמר' (א)אנוס הוא ולא מחייב ואע"ג דהוה ליה לסלק ולא סילק התם בנשברה כדו ולא סילקה כיון דאנוס הוא בשעת נפילה הוו להו הנך מים וחרסים כהפקר דאתי ממילא ולפיכך אע"פ שהיה יכול לסלקם ולא סלקם פטור דמשעת נפילה איתפקרו להו אבל הכא איהו גופיה נפל ובגופיה איתקיל חבריה הלכך אף על פי שהוא אנוס בשעת נפילה אם יכול לעמוד ולא עמד חייב דגופיה לא הוי הפקר והשתא הואיל ויכול לעמוד ולא עמד לאו אנוס הוא: תניא הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל. (ב) השני בראשון והשלישי בשני ראשון חייב בנזקו של שני ושני חייב בנזקו של שלישי ואם מחמת ראשון נפלו ראשון חייב בנזקי כולם ואם הזהירו זה את זה כולם פטורים וכולם חייבים על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן °)אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין דאיתזק בגופו

°)[דף טז ע"א]

הגהות הב"ח (א) נ"ל חייב:

ונפל עם כליו ונתקל בו השני ונפל עם כליו והוזק הוא וכליו והתקלה דשני היה בגוף דראשון או בכליו דראשון ואח"כ בא שלישי ונתקל בשני וכן הרבה זה אחר זה ולכולם היה פנאי לעמוד או להזהיר ולא עמדו ולא הזהירו איכא פלוגתא לפי מה שכתבו התוס' והרא"ש ורש"י אם השני נתקל בגופו דראשון והוזק בגופו חייב הראשון על נזקי גופו דשני אבל על נזקי כליו דשני פטור הראשון אפי' אתזקו כליו דשני בגופו ממש דראשון וה"נ אם הוזקו כליו דשני בכליו דראשון דפטור ראשון בנזקי שני דהא אפי' איתזק גופו דשני בכליו דראשון פטור ראשון בנזקי גופו דשני דס"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפטורין דמסתמא אפקרינהו לנזקיו שנפלו ממנו והלכך כל עוד שלא יזעו שנתכוין הראשון לזכות בנזקי כליו שנפלו פטור עליהן וכן תמיד אם נפלו הרבה זה אחר זה דס"ל להרא"ש דאע"פ דנקט מתני' קדרין וזגגין וקתני בהו החיוב מ"מ לא נקטינהו בשביל חיובא דכלים אלא משום דקדרין נושאין משוי גדול ובקל נתקלין וגם השני טח לו ליתקל בראשון אבל לעולם מתני' אחיוב דגופן דראשון ושני קאי ולא אכלים. והרא"ש הבין דברי רבינו שכתב וז"ל אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין דאיתזק בגופו בין דאיתזק בממונו שני חייב בנזקי שלישי בדאיתזק בגופו אבל לא בממונו מאי טעמא דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה עכ"ל רבינו דברים אלו הבין הרא"ש דדעת רבינו באמרו דראשון חייב בנזקי שני

בין דאיתזק בגופו בין דאיתזק בממונו שר"ל בין דאיתזק שני בראשון בגופו כלומר שהשני בא לו נזק בגופו ממש ע"י נפילתו בראשון בין איתזק שני בממונו כלומר שהשני בא לו נזק בממונו שהיה עליו ע"י נפילתו בראשון בכל ענין חייב הראשון בנזקי גופו וממונו דשני כל עוד שנתקל בגוף ממש דראשון משום דראשון דמנפשיה נפל אע"פ שהיה אנוס בשעת נפילה אינו כל כך והיה לו לעמוד או להזהיר ופושע הוא בזה והשיב גופו המזיק כאדם המזיק בידים דחייב בין הזיק אדם בין הזיק כלים ואינו חשיב בור אבל שני שנתקל בראשון נפילתו מרובה וטרוד בעמידתו ומסתייה אי עבדינן גופו בור משום דהיה לו לעמוד וחייב כדין בור על נזקי אדם ולא על נזקי כלים וכן כולם הבאים אחר הראשון כולם חשיבי כבור אבל הראשון חשיב גוף אדם המזיק ולא בור ומיהו דוקא כשהוזק השני בגופו דראשון אבל הוזק בממונו דראשון אפי' הוזק גופו דשני בכליו דראשון פטור הראשון דהאמר האי בירא דהיינו כלים דשני לאו אנא כריתיה דנפלו באונס והרי הם מופקרין כך כתב הרא"ש שהבין דברי רבינו ודחק לפרש דהאי דקאמר רבינו האי בירא לאו אנא כריתיה קאי גם אראשון דעל נזקים שעשו כליו דראשון פטור אפי' הזיק גופו דשני דלא חשיבי כליו דראשון בור. ומש"ה קשה טובא על הטור ח"מ סי' ת"ג היאך כתב שדעת שעשו כליו דראשון כמו שכתבנו ולא ידעתי מנא ליה לטור האי מלתא אחרי שכל עקבותיו אחרי אביו ז"ל וצ"ע הכי ואינו כן בודאי דדעת רבינו הוי כמו שכתב אביו ז"ל והאמת כי הראב"ד ז"ל בהשגותיו על מיי' כתב שדעת רבינו הוא לחייב הראשון בין שהזיקו כליו בין שהזיק גופו את השני ולפטור השני כשהזיקו כליו דנקט רבינו ר"ל גופו וממונו דראשון וה"ק הראשון חייב בנזקי שני בין שהוזק השני בגופו דראשון בין שהוזק כליו דשני בגופו הראשון חייב על הכל דחשיב כאדם המזיק וכליו דראשון שהזיקו גוף השני חייב הראשון כדין [illegible] על נזקי כליו דכליו דשני לא הוי בור דא"ל האי בור לאו אנא כריתיה דס"ל לשני דהא דכתב רבינו האי בור בהבנת דברי רבינו וכן דעת כל הני שזכרנו לענין מה שכתבנו דרבינו מחייב הראשון בין הזיק בגופו בין הזיקו סברתו וכמו שהבין דברי רבינו דזה אינו שהרי איהו כתב דרבינו מחייב הראשון בין על נזקי גופו דשני בין על [illegible] הזכיר כלל גבי קדרים וזגגים שמהלכין זה אחר זה שיהיה חייב הראשון בנזקי גופו וכליו דשני כשהוזקו בגוף [illegible] בכליו דראשון מ"מ דוקא הוזק גופו דשני אבל הוזקו כליו דשני אין מיי' מחייב הראשון ובזה פליג להדיא עם [illegible] בנזקי שני דוקא בנזקי גופו דשני אבל פטור על נזקי כליו דשני אפי' הוזקו בגופו דראשון וז"ל מיי' בד"א שהוא [illegible] דמיי' לא משום גוף האדם ואפי' גופו דראשון הלא בור ולא חשיב ליה כאדם המזיק וא"כ היאך כתב הטור [illegible] השני הוי אפי' הפקיר הראשון כליו לאחר נפילתם והרי לכ"ע נתקל אנוס הוא ומסתמא אדם מפקיר נזקיו [illegible] נזקי כליו דראשון שנפל באונס דחשיבי בור אפי' הפקירן ולהדיא דמיי' ורבינו כולהו ס"ל דמפקיר נזקיו לאחר [illegible] דראשון מיירי כשלא הפקיר משאו אבל אם הפקיר ודאי דפטור וגם לדידהו קשה דאי מיירי כשלא הפקיר משאו [illegible] אי מיירי כשלא הפקיר הראשון משאו השני אמאי פטור על נזקי משאו אם הוזק במשאו שלישי דכיון דהוי [illegible] ונתקל בה חייב דכיון דהוי משאו דשני בור ולא הפקירה מה לי אם נפל מאיליה ומה לי אם נפל ע"י התקלת [illegible] בגופו את גוף השלישי דהא גוף השני לכ"ע אינו אלא בור דהשבינן ליה בור משום שהיה לו לעמוד ולא עמד [illegible] ליפטר נמי על גופו שהזיק דאמר האי בור הייני גופו לאו אנא כריתיה דכך חשיב נפילת אונס תקלת האדם [illegible] אם הפקירן וזה כי דעת מיי' הוא דקדרין וזגגין דנקטו מתני' וברייתא הוי משום להודיענו חיוב ופטור על הכל [illegible] לעיל מ"מ מיי' לא ס"ל הכי אלא ודאי נקט זגגין וקדרים להשמיענו חיוב ופטור אף בכלים וס"ל למיי' דכל [illegible] חרסי הכד וכיונא בהם דכי היכי דהוכחנו לעיל דגבי מים לא שייך לומר נתכוין לזכות בהן או לא דמים לא [illegible] אפקרינהו כשנפל לארץ עם המשוי דאין אדם מפקיר בסתם מידי דשוה טובא והלכך הזכיר כאן מיי' תמיד [illegible] אפקרינהו והלכך כיון דהשיבי לעולם כאילו הם ברשותו כשנפלו בארץ הוי מניח תקלה ברה"ר להדיא דכיון דאי[illegible] שעליו דחשיב פושע לגביה והלכך כיון דמאחר שהוא בקרקע הוי פושע בגופו משום שלא עמד ה"ה דהוי פוש[illegible] דאין אדם מפקירן ודאי אם עמד היה מעמיד גם משאו ומ"מ (כ"א ומ"ה) כיון דחשיב פושע לגבי גופו שהזיק [illegible] חייב בנזקי' דה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה דחייב כמו שכתבנו והיינו חדוש טובא הדא דמשמיענו [illegible]

כתב מסקנת האשר"י כמו שכתבתי אני אלא לסברת רב אלפס כתב דגופו של ראשון יש לו דין אדם המזיק של ראשון יש לו דין בור וכ"ל בחולק בזה על פי' אביו הרא"ש שפי' לסברת רב אלפס ויפרש גופן וממונן המזיקין וברייתא דקתני וכולן פטורין על נזקי ממונו מעמידה בהזיקו בהן כלים וכ"ע גם הר"ן ז"ל שיפרש כן ומוסיף עליו שהוא מפרש גם גופו וממונו דנקט רב אלפס כדברי רבא אמזיקין ולעולם דאי גופן דניזקין ולא ממונן דגופו וממונו דראשון שניהם יש להם דין בור לפטור בו את הכלים וכן גופו [illegible] דין בור וחייב על גופו של שלישי בנזקין אבל ממונו דשני גם דין בור אין לו ואינו חייב אף על נזקי [illegible] והברייתא דקתני וכולן פטורין על נזקי ממונן מיפרשא כמו הטור לסברת רב אלפס בהוזקו בהן כלי[illegible] של רב אדא בר מניומי דמסקנא דשמעתא והשתא סיום דבריו של רב אלפס דקאמר מ"ט דא"ל האי בירא כריתיה כפשוטן דקאי על דברי רבא דסליק מיניה ואינו חוזר על הברייתא שלפני רבא וכולן פטורין על [illegible] דהשוה

[illegible] כתב שדעת רבינו לחייב על הנזקין שעשו כליו דראשון אפי' הפקיר דבהדיא כתב אביו הרא"ש דדעת רבינו לפטור [illegible] אביו ז"ל וצ"ע. ומשום שנראה שטור דדעת מיי' הוי הכי לפי שנראה מפשטי דברי מיי' פי"ג מהל' נ"מ גזר דדעת רבינו [illegible] מיי' כתב דדעת רבינו הוי כדעת מיי' וכן הודו לו מ"מ ומגדל עוז ונראה לענ"ד דמה שהביא לכל אלו שזכרנו [illegible] שהזיקו כליו את השלישי משום דהבינו דברי רבינו ולשונו שאמר הראשון חייב בין איתזק בגופו בין איתזק בממונו דגו[illegible] [illegible] בין שהוזק בממונו דראשון בכל ענין חייב הראשון וזה שאם הוזק השני בגופו דראשון בין שהוזק בו גופו דשני [illegible] ראשון כדין בור דחשיבי כליו כמו בור אפי' הפקירן אבל הזיקו כליו דראשון כליו דשני פטור הראשון ושני שנתקל בו [illegible] [illegible] הכי בור לאו אנא כריתיה קאי דוקא אשני לאפוקי ממה שפי' הרא"ש דברי רבינו דקאי גם אראשון ובודאי דכן הוא [illegible] [illegible] בין הזיקו כליו את השני. ואולם יש לי טענות חזקות על כולם ודברי הטור קשים היאך כתב דדעת מיי' הוי כדעת [illegible] דשני בין על נזקי כליו דשני כשהוזק השני בגוף הראשון דחשיב גוף הראשון כאדם המזיק ואילו מיי' שם פי"ג מה [illegible] כשהוזקו בגופו דראשון ואע"פ שהוא שוה לרבינו לפי דעת הטור במה שמחייב הראשון בין הוזק שני בגוף דראשון בין [illegible] [illegible] להדיא עם רבינו כמו שכתב שם בכמוך פרק י"ג מהלכות נ"מ להדיא גבי שני קדרים שהיו מהלכין זה אחר זה דר[illegible] [illegible]

פשיעת השני כמו שזכרנו מ"מ הראשון שנפל פושע עפי ועליו רמי האי תיובתא דאיהו משוי בור להני כלים והשני פטור על נזקיהם דמאי אמר האי בור דהיינו משאוי לאו אנא כריתיה שהרי הראשון שפילני עם משאוי גופו לא מצי אמר האי בור דהיינו גופיה לאו אנא כריתיה דאע"פ דהראשון הפילו מ"מ חייב הוא משום שלא עמד ועמידתו א"כ משוי ליה בור נמצא דאיהו גופיה כרייה. כד"ן. וא"כ דברי מיי' אתי שפיר ובחדוש גדול שפי' הטור דמיירי אפי' הפקירן וצ"ע לדעת מיי' אם הפקירן הראשון למשאו דשני אם מחייב או לא ומ"מ דברי הטור וקושיא שהקשינו עליו היאך כתב דמיי' שוה לרבינו לפי סברתו עדיין במקומה עומדת ולדברי הרא"ש דאין חילוק בין ממון לממון אלא כל מידי דנפל עם איניש ברה"ר מסתמא אפקריה ודבר קשה הוא דאטו מי שיש עליו משא זהב ומרגליות ונפל ברה"ר מסתמא אפקרינהו גם לדברי הרא"ש אין הראשון חייב ב[illegible] כלל אפי' הוזק בו השני גופו וכן אין הראשון חייב בנזקי כליו דשני אם הוזק בו שלישי בכליו דשני דאין לכלים דשני דין בור כלל ואפי' לכלים דראשון. ולמיי' נראה דחייב ראשון על נזקי כליו דשני כשהוזק ב[illegible] דכליו דשני דהוי בור הוי ראשון שכרה אותו כמו שכתבנו ואם למיי' הראשון חייב בנזקי גוף שלישי כשהוזק בכליו דשני א"כ לעולם אפי' יהיו אלף זה אחר זה יתחייב הראשון לכולם דהאי בור דמשאם של כל אלו הו[illegible] שכרה אותו מחמתו נפלו כולם: א כתב הרא"ש ז"ל ותמהתי על פסק זה דלכאורה משמע דהלכה כרב נחמן בר יצחק דבתרהא הוא דתלמודא פריך לר' יוחנן ושנינהו בשינוי דחיקי דהא קמ"ל

הגהות חו"י (א) נ"ב פי' רבנן: (ב) נ"ב והיה לו לעמוד. גמ': (ג) נ"ב אבל דעת הרי"ף בין שלא הנזק לשני בגופו או בממונו וכן ב' חייב בנזקי שלישי שהגיע לגופו אבל לא לממונו ועכ"פ הוזקו מגוף הגופ[illegible] בממונו כדתנא וכולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן ודו"ק:

מלחמת ה'

ועוד אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו כו' נמצא שאדם הוא המזיק וחייב וכו': אמר הכותב ותמה על עצמך ואם הראשון נפל ונפל שאחר בו היכי הוי בשעת נפילה והלא הראשון רכן ועומד ברה"ר ועוד דכתב בלישנא בתרא דרבא דאע"ג דנתקל פושע הוא אין זה חשוב אדם אלא

המאור הגדול

אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו ופי' גופו דשני בין בנזקי ממונא דשני פי' [illegible] חשוב כאדם המזיק וחייב בין בנזקי אדם בין בנזקי כלים וכולן שהוזקו (אפי') מגופו ש[illegible] לשמואל ולרב אפי' ממונו כיון דבשעת נפילה הוא ההיזק וסבירא לן נתקל פושע כר"מ נמצ[illegible] הוא

א מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק טוש"מ סי' שפט: ב מיי' וטוש"ע שם:

בין דאיתזק בממונו. דאיתזק שני בממונו של ראשון ודוקא בדלא אפקריה [ב] וכשהיה יכול לסלק ולא סלק אבל היכא דאפקריה בשעת נפילה הוי הפקר דלאחר נפילת אונס ופטור אי נמי בדלא אפקריה וכגון שלא היה לו פנאי לסלק [ג] שהרי אנוס הוא מתחלה ועד סוף: האי בירא וכו'. דאפילו לא הפקיר השני קדרותיו ונתקל השלישי בהן פטור דאמר ליה שני האי בירא לאו אנא כריתיה אלא ראשון כרהו ודי לנו אם נתחייב במה שהזיק גופו ומיהו דוקא בשלא היה לו פנאי לסלק (א) דאם היה לו פנאי ולא סלק כיון דממונו הוא חייב כדכתיב ברים

רש"י

שני חייב בנזקי שלישי. כדין מזיק היכא דהוזק בגוף השני ואפילו הוזק בו ממון הג' אבל איתזק שלישי אפי' גופו בממונו של שני פטור דאפילו תורת בור אינו עליו לא: ממונו של שני וטעמא דראשון שנתקל מעצמו (ב)[א]פושע לכך על גופו חייב משום אדם המזיק וממונו משום בור אבל שני אנוס הוא בנפילה שנתקל הראשון לכך על גופו חייב משום אדם המזיק דהיה לו לעמוד וממונו פטור דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה כי הראשון כרהו לכך פטור אע"פ שהיה לו פנאי לעמוד דמפקיר לב. נזקיו אחר נפילת אונס פטור: כשלדא. כנבלה המושלכת לרוחב הדרך: כחוטרא דסמיותא. כמקל של סומין שפעמים מושיטו

א בגופו בין דאיתזק בממונו ושני חייב בנזקי שלישי בדאיתזק בגופו אבל לאו בדאיתזק בממונו (א) *מ"ט דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה: ואם מחמת ראשון נפלו וכו': מחמת ראשון היכי נפול דשדי ב כשלדא אי נמי כחוטרא דסמיאתא כלומר שנפל לרוחב הדרך ונתקל בו אחד *מכלפי ראשו ואחד מכלפי גופו ואחד במרגלותיו: ג זה בא בחביתו וזה בא בקורתו וכו': *בעא מיניה רבא

נר מצוה פרקין: כשלדא. כלומר כנבלה מושלכת אורכה לרוחב הדרך ונתקלו בה כולן אחד כלפי ראשו ואחד כלפי מרגלותיו וסדרת המת בזמן שהללעותיו דבוקין בה נקראת שלדא כדאמרינן [מו"ק דף כה.] כאן בשלדו קיימת: חוטרא דסמיותא. מקל של סומין שמושיטו הנה והנה לנדדין ולאמצע הדרך אף זה נפל לרוחב הדרך ופשט ידיו ורגליו לכאן ולכאן עד שמילא את כל הדרך*) והר"מ ז"ל פי' מקל של סומין וסומין הרבה נמשכין בו שהראשון נסמך במקל והשני בראשון והג' בשני וכיון שנתקל המקל מן הקדר הראשון נפלו כל הסומין אחריו בבת אחת לפיכך הראשון חייב בנזקי כולן ואתי שפיר ליסנא דנקט דסמיותא דסמיא ולא אמר חוטרא דסמיא ומ"מ גם לפירוש זה צריך לומר דמיירי כשהיה לראשון לעמוד ולא עמד כך נראה לי: **מתני'** [זה בא בחביתו וזה בא בקורתו (א). פי'] כשפגעו זה בזה דתרוייהו קעבדי למעשה בהדדי ואע"ג דקי"ל [לעיל בר"פ ס"ו סא] דכל שנתנו חכמים רשות והזיק [חייב] שאני הכא שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים*: (ג) ותרוייהו כי הדדי נינהו שאף בעל החבית סייע בשבירתה כדפירש במתניתין. ושמעינן מינה דאם עמד בעל חבית במקום שלשניהם רשות להלך חייב בעל הקורה לפי שעשה כל ההיזק ואיבעי ליה לעיוני שלא יזיק בני רה"ר אע"ג דלגבי היזק גופן של עצמן אין דרכן להתבונן יותר יש להן להתבונן שלא יזיקו אחרים ולא דמי לאם עמד בעל החבית דסיפא [ד] דהתם שאני שמהלכין זה אחר זה כמו שמפרש לקמן הרא"ש ז"ל וא"ת כיון

*) כד"ס הגי' והרמ"ה

שלטי הגבורים: קמ"ל דאע"ג דעמד לפוש אם אמר ליה לבעל חבית עמוד פטור ואין בזה שום חידוש דאע"ג דשיה בעל הקורה שעמד לפוש כיון שהזהירו לבעל חבית לעמוד וכי לכתחלה ישבר חביתו כדי שיפרענו זה ויותר היה חדוש להשמיענו אם עמד לכתף פטור אע"ג דעמד כשלא דהכי מתוקמא מתני' בסוף שמעתתא וכן הא דשני הא קמ"ל דאע"ג דהיה להם לעמוד כי הזהירו זה את זה פטורין אין בהם שום חידוש ואי משום דקאמר תלמודא שני אגופיה חיובי מחייב דהו"ל לעמוד הדא מינייהו נקט ולרב נחמן בר יצחק שהיה לו להזהיר: א כתב הרא"ש ז"ל וס"ל לרב אלפס ז"ל ראשון דמנפשיה נפל אע"פ שהיה אנוס בשעת נפילה אינו טרוד כ"כ והיה לו לעמוד או להזהיר ופושע הוא בזה וחייב גופו כאדם המזיק וכן פי' אהסיא דר' יוחנן אבל שני שנכשל בראשון נפילתו מרובה וטרוד בעמידתו מסתייס אי עבדינן גופו בור משום שהיה לו לעמוד: ב לפי הנראה מדברי רש"י ורבינו ומיי'

הגהות הב"ח: (א) נ"ב נשברה כדו וכו': (ב) נ"ב לשון הגמ' אק"ו דרבא ומה יער כו' אלא הא קתני שלום רשות ולהרשות להלך התם תרוייהו כהדדי נינהו הכא איהו קא עביד מעשה והיא לא והכתיב ונכרתו הנפשות העושו' מקרב עמם הנאה לתרווייהו אית להו איהו מעשה הוא דקעביד: גי' ד"ת *בדרכים הס"ד בגמ' תרוייהו כי הדדי וכו' כנ"ל וכ"כ מהר"ן שפירא

פי"ג מהל' נ"מ רב פפא ורב זביד אמרי דבר אחד דקאי כשלדא וכחוטרא דסמיותא הכל אחד דתרווייהו ר"ל שעמד לרוחב הדרך ונתקל בו אחד כלפי ראשו וא' כלפי גופו וא' במרגלותיו כי פי' כשלדא היא נבילה המושלכת לרוחב הדרך והכל א' והשמיענו הברייתא דכשנפלו כמעט בבת אחת אם היה אפשר לו לעמוד ולא עמד חייב בנזקי כולם כמו שהארכתי בהל' פסוקים ואנ"ל אם נפל אחר בזה שמוטל לארץ ובא אח"כ אחר ונפל גם הוא דודאי חייב הראשון שהרי היה אפשר לו לעמוד בינתים ולא עמד או להזהיר ועל נזק כל א' וא' הוי נזק חדש והנ"י הביא דברי הרמ"ה לפנינו דפי' מקל של סומין שר"ל שסומין הרבה נמשכין במקל א' שהראשון נסמך במקל והשני בראשון והשלישי בשני שכיון שנפל המקל מן הקדר הראשון נפלו כולם בבת אחת הראשון חייב בנזקי כולם והיינו מחמת הראשון נפלו ולפי זה לדברי הרמ"ה אי קאי הראשון מוטל לרוחב הדרך כשלדא והוזקו בו שלשה

חדושי אנשי שם

דהסיא בהוזקו בהן כלים אוקימנא ולא קשיא מידי אלא שלסברת הטור לא יפרש רב אלפס אלא דין גופן דנקט רבה במזיקין ולא דין ממון שהרי גופן וממונן דפי' רב אלפס צריך לפרש לשיטת הטור דמוסב אניזקין. ולשיטת הנ"י אליבא דרב אלפס דגופן וממונן בין דרבא בין דרב אלפס אמזיקין קאי ואינו מזכירה של ניזוקין כלל ומסברא דנפשיה מפרש הנ"י דלאו מוסב א לא אגופן דהניזקין משום דלא יהיב לגופו דקמא אלא דין בור וכשיטת הנ"י כן כתוב במיי' בפי"ג מהל' נ"מ ולפ"ז יתבאר לך שמה שכתב הטור בסי' ת"ג כשהביא פסקא דרב אלפס בגופו

הגהות חו"י

(א) נ"ב כתב הרא"ש לא קאי על דברי רבה אלא על הברייתא שהביא מקודם: (ב) נ"ב ולרי"ף ס"ל שראשון דמנפשיה נפל ואע"ג שהיה אנוס בשעת נפילה אינו טרוד כ"כ והיה לו לעמוד ופושע הוא בזה נתחב גופו כאדם המזיק וכדפי' אהסיא דר' יוחנן אבל שני שנכשל בראשון נפילתו מרובה וטרוד היה בעמידתו ומסתייה אם עבדינן גופו בור משום דהו"ל לעמוד. כ"כ הרא"ש:

של ראשון שיש לו דין אדם המזיק (וממונו של ראשון יש לו דין בור וכתב אח"כ וכ"כ הרמב"ם דלא קאי האי וכן אלא על דין ממונו של ראשון דסליק מיניה ואין זה דוחק ולא פלגי דדינא כמו שתמה עליו מהר"י קארו בנמוקיו לח"מ סי' ת"ג כיון שרב אלפס לא הזכיר כלל דין ממונו של ראשון והומרי חומרי נקט לו בעל הטור מה שמצא בדברי רב אלפס כתב ומה שלא מצא ברב אלפס ומצא במיי' וכתב על שמו: מהר"ן שפירא (א) לפ"ז תימא דס"ל לפלוג וליתני בממונו בלבד דגם הראשון אינו חייב בממונו שהזיק אלא בשהיה יכול לסלקו ובדלא היה לו פנאי לסלק פטור ובדברי הרמב"ן בפירושו לדברי הרי"ף כתב בהדיא דממונו של שני אף כדהיה יכול לסלקו אינו חייב באם הוזק בהן השלישי שכתב הא למה זה דומה לאבנו סכינו ומשאו שהניחן בביתו ובא אחר והוציאן לרה"ר והזיקו שהשני חייב ולא הראשון הבעלים אף שהיה יכול לסלקו וכו' ומיהו הראשון נמי פטור אממונו של שני שהזיק וכו' עכ"ל וגם הראב"ד ז"ל כתב סתמא דלהרי"ף ממונו של השני פטור כשהזיק אף דלא אפקרינהו ולא חילק בין היה יכול לסלקו או לא. והדרן לקושיא ראשונה לשיטת הנ"י ס"ל לפלוגי בדידיה בממונו של ראשון או שני ואפשר לתרץ בדוחק דמלתא דפסיקא נקט דהשני טרוד הרבה מאוד בנפילתו ומסתמא אין לו פנאי לסלק אבל הראשון שנפל מעצמו אינו טרוד כ"כ דמסתמא יכול לסלקו וזה השני טרוד יותר ומשיב אונס גדול משל ראשון מבואר באשר"י שהארכתי לעיל ודו"ק היטב:

המאור הגדול

הוא המזיק וחייב וכדפרשי' במימרא דאביי דלעיל דאמר בתרתי פליגי שני חייב בנזקי שלישי גופו דשלישי אבל לא בנזקי ממונו משום דה"ל בור ממ"נ אי נתקל פושע הוא וה"ל אדם שני נמי ליחייב אי נתקל לאו פושע הוא ומשום דהיה לו לעמוד קא מחייבת ליה כרבנן וסבירא לך דכל כי האי גוונא קלשא ליה תורת הזיקו וחזרה לה להיות בור ראשון נמי ליפטר ראשון ודאי פושע הוא שהרי נתקל בולא כלום ואליבא דר"מ הא אמרי' ולפיכך הוא אדם וחייב כדפרישנא לעיל בין בגוף בין בממון בין דניזק בין דמזיק דשעת נפילה הוא שני לאו פושע הוא אלא אנוס שהרי בחבירו נתקל הלכך אגופו מחייב גוף בגוף דה"ל לעמוד ולא עמד וקלש חיובו וחזר להיות בור אממונו פטור פי' אממונו דשלישי ואפי' בגוף שני דשמואל דאמר כל תקלה בור הוא וה"ל בור ולא מצינו בור שחייב את הכלים מיתיבי כלן חייבים על נזקי גופן של הנזקים ופטורין על נזקי ממונן של הנזקין דכולם בור הן השובין ושנינן כולם הנזקין כלומר משני ואילך האי מאי וכו' אלא אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין כי איתזק בגופו דראשון בין איתזק מממונו דראשון ולעולם כדאמרי' ראשון ודאי פושע הוא ולא שני מיהו אע"ג דה"ל פושע אין זה חשוב אדם אלא בור כיון דלאו מכחו קא אזיל הנזק אלא תקלה הוא שנתקל האחר בו ה"ל ראשון הוא עצמו בור וממונו בור כמפקיר נזקיו בפשיעה וחייב בנזקי שני בנזקי גופו גוף דאיתזק מגוף וגוף מממון אבל לא ממון אפי' מגוף דכל תקלה בור הוא כשמואל וכ"ש מממון ושני חייב בנזקי שלישי כי איתזק מגופו דשני גוף מגוף דה"ל בור משום דה"ל לעמוד אבל לא כי איתזק מממונו אפי' גוף מממון דשני דאנוס הוא כדאמרי' ומפקיר נזקיו באונס פטור והיינו דאמרי' משום דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה כלומר דאנוס הוא והכל גרמא דראשון הוא ורבא כר"מ בנתקל פושע וכשמואל בכל תקלה בור הוא אמרה לשמעתיה הא ניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא פי' אברייתא דכולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממון קיימין ועלה אמרי הא ניחא לשמואל מש"ה פטורין על נזקי ממונן אבל לרב אמאי פטורין גופו היכי מפקר ליה הלכך ה"ל אדם ותרגמא שהוזקו כלים בכלים וה"ק תנא דברייתא אליבא דרב כולן חייבין על נזקי גופן גוף מגוף וממון מגוף דה"ל אדם ואפי' השני כיון דה"ל לעמוד וכולן פטורין על נזקי ממונן מטון ממונן מממון דה"ל בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים אבל גוף מממון ראשון חייב דה"ל מפקיר נזקיו בפשיעתו ושני ושלישי פטורין דה"ל אנוס ומצי א"ל האי בירא לאו אנא כריתיה ולשמואל מפרשינן לה הכי כולן חייבין על נזקי גופן של הניזקין גוף מגוף ופטורין על עסקי ממונן אפי' ממון מגוף ואפי' ראשון דה"ל בור וכ"ש האחרים שהם פטורין ממון מגוף מתורת בור וגוף מממון מתורת אונס אבל הראשון חייב לשני אפי' בגוף מממון דפושע הוא נמצא עכשיו בין לרב בין לשמואל כולם חייבין גוף מגוף וכולן פטורין ממון מממון גוף מממון ראשון חייב והשאר פטורין כדרבא דאמר ראשון ודאי פושע הוא והשאר אנוסין ממון מגוף לרב כולן חייבין לשמואל כולן פטורין והלכתא כשמואל בדיני ומסתברא דהם הכי הלכתא כר"מ בנתקל פושע דסתם מתני' כוותיה בנשברה כדו ועוד דהא רבא כוותיה ס"ל כדאמרי' אלא תמיהא לן מלתא הרב ז"ל שפסק כרבא ופסק דלא כר"מ אע"ג דאיפלגי בפ' הגוזל בטבח אומן שקלקל ומדמי ליה שמואל בנתקל פושע דאי בעי ליה למירמא אנפשיה ולא קי"ל כוותיה אלא כר' יוחנן דאמר בשכר חייב בחנם פטור י"ל אע"ג דשמואל רמי אהדדי לר' יוחנן לא רמי אהדדי והאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד לר' יוחנן וקי"ל כוותיה וסתם מתני' נמי דהמעביר חבית ממקום למקום ר"מ היא דהכי אוקמא ר' יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא במעביר חבית בלחוד ופירשה רבא היכי משתבע שבועה שלא בכוונה שברתיה אלמא רבא כר"מ ס"ל וההוא עובדא דריסתק דמחוזא דא"ל רבא לההוא גברא זיל אייתי ראיה דלא פשעת בה ואיפטר אנן לא גרסי' אלא אייתי ראיה ואיפטר כלומר אייתי ראיה דשלא בכוונה נשברה ואפי' למאן דגרים אייתי ראיה דלא פשעת בה ואיפטר הכי מפרשינן לה שלא נתכוין להורידה למטה מכתיפו דההיא כוונה ודאי פשיעה היא וחייב אפי' במעביר חבית ואפי' לר' יהודה:

מלחמת ה'

בור כיון דלאו מכחן קא אזיל הנזק אלא תקלה הוא שנתקל בו האחר אלו דברי תימה היאך אפשר לומר כן דלליסנא קמא הנתקל פושע הוא ומכחו מזיק והוא נקרא אדם המזיק ועוד קראו בעל המאור ז"ל מזיק בשעת נפילה ולליסנא בתרא פי' ג"כ שהנתקל פושע הוא אבל אינו מזיק מכחו אלא תקלה הוא שנתקל האחר בו ונקרא בור כאילו תנקו תרי ליסני ולא ידעו אם הוא מזיק בשעת נפילה או לאחר נפילה והיאך לא פירשו בגמ' זה ההפרש ועוד אם הראשון פושע והשני אנוס לליסנא בתרא למה לא יתחייב הראשון בנזקי ממונו של שני שהרי השני אומר לניזק לאו אנא כריתיה אלא ראשון כרייה והוא פושע ועוד דכל פושע שהוא עצמו עומד בפשיעתו חייב אפי' על נזק ממון דתנן ואם עמד בעל קורה חייב משום דפושע הוא ולא אמרי' בור הוא וליפטר על נזקי כלים והכא נמי ראשון דפשע בנזקי עצמו ליתחייב אפי' על ממונו דשני וזה שכתב דרבא כשמואל אמרה לשמעתיה אינו שאם דברי רבה בשלא הפקיר וכדשמואל היכי אוקמה כר"מ דאמר נתקל פושע הוא אפי' אנוס נמי חייב דהא תנן ר' יהודה אומר במתכוין חייב ופרשינא בגמ' במתכוין לזכות בחרסיה חייב אע"ג דאנוס הוא בשעת נפילה הואיל ואינו מפקיר חייב שהיה לו לסלקן בין לרב בין לשמואל וליכא מאן דפליג אלא על כרחו מימרא דרבא לפי פירושו בשהפקיר ממונו הוא וכמו שכתב מפורש משום דהוה ליה מפקיר נזקיו וכיון שכן מנא ליה דכשמואל אמר לשמעתיה אפי' כרב אתיא דהא לא שמעינן ליה דפטור ממון מגוף משום דכל תקלה בור הוא ואי משום אוקימתא דברייתא הא לא שמעינן ליה לרבא דאמר בה מידי אבל אפשר הוא דכשמואל סבירא ליה דהלכתא כוותיה מיהו הא קא קשיא עליה דהוה להו לפרושי בגמ' אבל לא בנזקי ממונו בשהפקירה דהא עד השתא לא איירינן במפקיר נזקיו ועוד דה"ל למימר ושני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממון משום דאנוס מדקאמר האי בירא לאו אנא כריתיה משמע דהוא לא עבד ולא מידי לא באונס ולא בפשיעה אלא בא ונסמוך על דברי רבינו הגדול ז"ל שעלה ליסנא בתרא דרבא כרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא והא"ה ראשון חייב משום שאינו מפקיר וסתמא דמלתא נמי הכי שאין הזגגין מפקירין מלאכתן משום דנפלו ולליסנא קמא נמי בדלא מפקרא כדפרישית הלכך היה לו לעמוד ולסלק ממונו והוה ליה בין הוא בין ממונו בור ושני חייב על נזקי עצמו שהיה לו לעמוד ולא עמד אע"פ שנפל מחמת הראשון ולאו פושע הוא בנפילתו בשלא עמד נעשה בור ופטור על נזקי ממונו שלו משום דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה לא באונס ולא ברצון אלא מחמת הראשון נפל והוא הכורה ואינו מוטל עלי לסלק הואיל ולאו אנא כריתיה ואע"פ שנתכוין לזכות בו ולא הפקיר ממונו פטור הא למה זה דומה לאבנו סכינו ומשאו שהניען בביתו ובא אחר והניחן ברה"ר והזיקו שהשני חייב ולא הבעלים ואע"פ שהיה להם לסלקן זה הדין אינו נוהג בבור שיהיה זה הופר בור וזה מתחייב שהוא עליו מוטל לכסותו ומש"ה שני פטור וראשון נמי פטור אממונו דשני משום דסבירא לן נתקל אנוס הוא ולא מחייב אלא בשאינו מפקיר וזה כמפקיר דמי שהרי אינו שלו וזהו דעת רבינו הגדול ז"ל וכל הפורש ממנו כפורש מחיים ור"ח ז"ל כתב ראשון חייב לשלם לשני אם הוזק השני בכליו דאינון כגון אבנו סכינו ומשאו שהניחם ברה"ר שאם הוזק בהן אדם חייב כדאמרי' לעיל וכ"ש אם הוזק השני בגופו של ראשון שהיה לו לעמוד ולא עמד אבל שלישי שהוזק בגופו של שני חייב שהיה לו לעמוד אבל הוזק בממונו פטור משום דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה ולית ליה הילא המניח כליו ברה"ר כאילו כרה בור ואלו הכלים לא השלכתים אני ברה"ר והראשון הוא הבור שנתקלתי עליו הוא השליכם והא דרבא הלכה היא דלית מאן דפליג עליה ומסקנא כוותיה וזהו פירושו שכתבנו למעלה והוא עדות על דעת רז"ל והוי יודע דלליסנא קמא היה אפשר ליה לתרוצה לברייתא כרבנן ומשום שהיה לו לעמוד ולא עמד הוי להו כולהו בור ורבא דאמר כר"מ אלא משום דרבא אברייתא קאי ולפרושה אתא ואף בעל המאור ז"ל צריך להודות בזה ומה שטען על רבינו ז"ל היכי פסק דלא כר"מ דהא סתם מתני' כוותיה בנשברה כדו אינה טענה שאין זה סתם משנה הואיל ומחלוקתו בצדו ומתני' הא פליג עליה ר' יהודה והכי איתא בפ' החולץ וא"ר [יוחנן] הלכה כסתם משנה ותנן אחת ארוסות ואחת נשואות וכו' אמר ליה דרמא לך הא לא הא לקמיה סתם ואח"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם פירש"י ז"ל שהרי מחלוקת ר' יהודה בצדו וגרסי' נמי סתם בירושלמי הדא דתימר הלכה כסתם בשאין מחלוקת *)אבל סתם לחברא הלכה כסתם וכו' וה"נ מוכח בפ' המפלת ויש להאריך בענין זה אלא שאין כאן מקומו ואשכחן נמי לר"י דלית ליה לר"מ בפ' הגוזל דהא לית ליה טבח אומן שקלקל חייב וה"נ מסדר לאוקומי מתני' כרבנן ואמר לא תימא מתני' ר"מ היא ובפ' הכונס לאן נמי מייתי לה גבי הלכתא פסיקתא אלמא הלכתא כרבנן דנתקל לאו פושע הוא דרכים נינהו ומה שכתב וסתם מתני' דהמעביר חבית ממקום למקום ר"מ היא דהכי אוקמא ר"י ופירשה רבא הכי משתבע וכו' לא היו דברים מעולם כי לא הקשו בגמ' אלא מההיא ברייתא דקתני המעביר חבית ממקום למקום וכו' דקתני עלה בהדיא דברי ר"מ אבל מתני' לא אוקמא ר"י ולא פירשה רבא כלל ורבינו הגדול ז"ל הוא שהשמיטה ופירשה כרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא ושומר חנם פטור כדיניה ושומר שכר היה חייב לשלם מן הדין אלא שתקנת חכמים היא שאם אתה אומר יתחייב כדין שומר שכר אין לך אדם מעביר חבית לחבירו ממקום למקום שלא יקבלו עליו לשלם כדין שומר שכר בהעברת חבית דהנאה מועטת היא גדולה אבל בש"ח לא תקנו כלום לדברי חכמים שאומרים נתקל לאו פושע הוא שהרי אינו מתחייב אלא בפשיעה גמורה והיה לו ליזהר מפשיעה כגון זו ואף ר"מ לא אמרה אלא משום דקסבר כל נתקל פושע הוא ויש שאין זהירים בכך ולא יקבלו עליהם להעביר והיינו גמרי' דר"א דאמר זה וזה ישבע וכו' אלא שהוא היה סבור דשומר שכר מן הדין הוא פטור ואינו אלא מן התקנה ומתני' דחבית לאו ר"מ בלחוד היא אלא אף רבנן דגמ' זה וזה ישבע היא ודאי אלא ר"מ פרים דנתקל פושע הוא ושבועה שלא בכוונה שברתיה ור"א פי' שבועה שלא פשעתי וקי"ל כוותיה ותמיה לא מבטלינן גמריה אלא תקנת חכמים כדפרישית ומתני' גמרא סתים ודלא כר"י בהא ומה שאמר עוד בעל הספר הזה ז"ל אלמא דלא כר"מ ס"ל אינו כלום דמתני' דר"מ אתא לפרוקי ולא משום דס"ל כוותיה וזה דבר ידוע ונהוג בתלמוד ומסתייע האי סברא מההוא דגרסי' התם בשילהי פ' האומנין גבי ריסתקא דמחוזא דאמר ליה רבא אייתי ראיה דלא פשעת לה ואפטר אלמא נתקל לאו פושע הוא דלא אמרי' הוה ליה לעיוני וכדכתב התם רבינו הגדול ז"ל ומאי דכתב בעל המאור ז"ל דלא גרים אייתי ראיה דלא פשעת בה אלא אייתי ראיה כלומר דשלא בכוונה נשברה לאו דאיק דאי הכי כיון דהך שבועה תקנתא דרבנן הוא ומן הדין היה לו לשלם אפי' במקום ראיה ישבע דכ"ע לא אמר אישי יש רואה יביא ראיה ויפטור אלא בשבועה דאורייתא אבל בדרבנן לא דהא תקנה תקנו בו וסקילו עליו יותר מדין ש"ח ור"מ לית ליה דאישי בהא דשבועה דרבנן היא ותקנתא היא ואפי' במקום רואה פטור ור"א לא פליג אלא משום דקא סבר דמדינא נשבע ולא משום תקנתא אבל בשבועת חכמים כגון זו לא שמעי' ליה לאישי דאמר הכי ואע"ג דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון הכא לא שאם אתה אומר כן אין לך אדם מעביר חבית לחבירו שאם אתה מצריכו עדים נמי מימנע ולא מיעבדי ותו דנסחי דוקאני כדברי רבינו הגאון ז"ל ומה שדחק דה"ק שלא נתכוין להורידה למטה מכתפו דההיא כוונת פשיעה היא וחייב אפי' במעביר חבית ואפי' לר"י אינו כלום דהא לר"מ כל נתקל פושע הוא ופטר ליה אף בשומר שכר שהיה מן הדין שיתחייב אף לר"י ס"ב במוריד למטה מכתפו אע"פ שהוא פושע פטור לר"מ דתקנה תקנו בו לפוטרו לעולם ועוד שככר בירנו למעלה שאין המתכוין להורידה למטה מכתפו פושע יותר מן הנתקל ותו דאמרי' התם נפיש לחד וזוטר לתרי דמי לאונס ודמי לפשיעה פי' דמי לפשיעה מפני שטען יותר על משאו ודמי לאונס הואיל וזוטר לתרי ודרך הוא ליטא משא זה יחידי אלמא נתקל אנוס הוא במשוי בינוני ולאו דוקא אנוס אלא דלאו פושע הוא ומיהו פטרינן ליה הכא אפי' נושא שכר כדפרישית ומי שפירש דמי לאונס מפני שנושא יותר על משאו ואינו יכול לעמוד בו טועה הוא דהא פשיעה היא כשנושא יותר על משאו ועוד דלר"מ דחבית אפי' פשע נמי פטור כל זמן שלא שבר בכוונה אלא ש"מ דליתיה לדר' מאיר לא בדין נתקל פושע הוא ולא בדין תקנתא דחבית אלא כסתם מתני' דהתם וכדפרישנא לה בדברי רבינו הגדול ז"ל:

הגהות מא"י [א] נ"ב וקסבר רבא דנתקל מעצמו אפי' לרבנן פושע הוא ולעיל לא פליגי רבנן ור"מ אלא במפקיר נזקיו לבד ולא כאביי דמפרש לעיל דבתרתי פליגי בנתקל פושע הוא ובמפקיר נזקיו: [ב] נ"ב פי' בשעת נפילה: [ג] נ"ב נמי פטור: [ד] נ"ב דפטור:

*) נ"ל אבל סתם אבל אם יש מחלוקות אבל סתם לא בדא הלכה כסתם כו' וכ"ה בירושלמי.

כיון דבעל החבית סייע למה לי טעמא דלזה רשות להלך בלאו הכי פטור וי"ל דאיצטריך לאשמועינן דאם היה בעל הקורה [רץ] ובעל החבית מהלך אע"ג דגם בעל חבית הטיח חביתו בקורה חייב בעל הקורה הואיל והוא רץ שלא ברשות א"כ בא למעט במקום שאין לו רשות להלך כגון בחצר בעל החבית דכיון דאין לו רשות לבעל הקורה להלך אין לו לבעל החבית ליזהר ממנו הרא"ש והרשב"א ז"ל: [גמ'] הכא איהו וכו'. הכא גבי תשמיש (ג) איהו לחודיה קא עביד מעשה עליה רמיא מלתא לעיוני ואע"ג דכתיב ונכרתו הנפשות העושות משום דהגלה לתרוייהו הוא קרייה רחמנא למעשה לגביה דידה [נמי] וקי"ל כרבא דהא קם ליה ק"ו דלא איפריך הלכך הבעל חייב בנזקי אשתו ומיהו הכא קי"ל כר' יהודה בן בתירא [כתובות דף סה:] דאמר בזמן שבסתר לה ב' חלקים ולו אחד הכא נמי לא משלם לה אלא תרי תילתי נזקא וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ולענין ד' דברים רפוי מדינא דאישות מחייב לאסויי כ"ש כשאזקה איהו שבת ובושת ליכא דכל לגבי תשמיש דבעל ליכא בושת ושבת דמעשה ידיה דידיה נינהו לצער לא ידע דמצטער לה וה"ל כמתכוין לזרוק ב' וזרק ארבעה [לעיל דף כו:]: מתני' [היה בעל קורה ראשון] נשברה חבית בקורה פטור. דכיון דלא שני חד מינייהו ובעל הקורה לא עביד מעשה בחבית אלא בעל החבית הוא דאתזק בקורה דרך הלוכו פטור דקי"ל [ב] פ' [שור] שנגח (דף מח:) שניהם ברשות הוזקו זה בזה פטורים: ואם עמד וכו' חייב. דהא שני וקי"ל התם דכל היכא דאחד ברשות ואחד שלא ברשות בין הזיקו זה את זה בין הוזקו זה בזה דברשות פטור דשלא ברשות חייב והא דלא דיינינן ליה כבור כיון גופיה לשמואל דאמר [לעיל דף כח:] כל תקלה כי האי בור היא ונפטר מן החבית דלא מלינו בור שחייב בו על הכלים משום דלא אמרינן אלא היכא דנפיל ושדי דדומיא דבור *(היא) דלא שליט בגופיה אבל היכא דקאי אנפשיה לאו תולדה דבור היא אלא כמאן דאזקיה דמי: ועמד דחייב היינו כשעמד לפוש דהוה *[ליה] משנה אבל לכתף דאורחא דמילתא למעבד הכי לאו משנה כלל הוא ופטור: ואם א"ל וכו' עמוד פטור. כיון דאזהריה וידע ביה דעמד ולא איזדהיר איהו דאפסיד אנפשיה ולא גרע מבור לגבי שור פקח ביום דפטור [דף נד:]: ובעל הקורה אחרון וכו' חייב. אע"ג דשניהם ברשות כיון דמזיק בלחוד הוא דקא עביד מעשה חייב דאיבעי לאיזדהורי כדאמרי' התם [דף מח:] שניהם ברשות הזיקו זה את זה חייבין: ואם עמד וכו'. פטור בעל הקורה מפני שהניזק שהוא בעל החבית שינה שעמד והוה ליה אחד ברשות ואחד שלא ברשות דאפי' הזיקו זה את זה דברשות פטור שלא ברשות חייב: אם א"ל וכו' חייב. דהא אזהריה וקי"ל [כ"כ הנ"י ר"פ זה] דכל דידע ביה אפילו אזקיה ההוא דברשות לההוא דשלא ברשות חייב דגבי אדם לא אמרינן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור אבל כי לא אזהריה בין שעמד בעל החבית לכתף או לפוש פטור בעל הקורה דכיון דאין דרכו של אדם להתבונן בדרכים לא ידע ביה דעמד כלל וכ"ש דלא ידע אי עמד לכתף או לפוש: אחד רץ ואחד מהלך וכו'. מפרש' בגמ' דמתני' דפטור אחד רץ אע"פ ששנה מיירי דוקא בע"ש בין השמשות משום דעביד ברשות אבל בחול אחד רץ ואחד מהלך רץ חייב מפני שהוא משנה. ושניהם רצין פטורים מיירי אפילו בחול [...] דתרוייהו קא עבדי מעשה וכמאן דהוזקו זה בזה דמי דשניהם פטורים וכדאמרינן [דף לא:] גבי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו [...] ברשות ופטורין מטעמא דתרוייהו קא עבדי מעשה [ג] אבל כששניהם קא עבדי מעשה [והזיקו זה את זה בידים] לא שנא אי עבדי תרוייהו ברשות או תרוייהו שלא ברשות כי הדדי נינהו וחד דינא אית להו [וחייבים] כדגרסינן בהדיא פרק הפרה (דף מח:) שניהם ברשות [...] שלא ברשות [הזיקו זה את זה] חייבין וכו': שהוא רץ ברשות. לצורך המצוה דבעי למזבן לצרכי שבת ומשום הכי מה שהיה בחול בע"ש הוא ברשות וא"כ ל"ש מהלכים זה לקראת זה או זה אחר זה פטורים אבל שניהם רצין דפטורים בחול משום דתרוייהו כי ל"ש ברשות או שלא ברשות כדאמרן אם כן איכא לאיפלוגי כדפלגינן גבי זה בא בחביתו וזה בקורתו בין מהלכין זה לקראת זה אחר זה או מיהר האחרון או עמד ראשון וכתב הרמ"ה ז"ל דהא דפטרי בערב שבת הני מילי היכא דאיכא למימר דרהיט לצרכי ואפילו בסתמא לצרכי שבת דיינינן ליה דזיל בתר רובא דברייתא דקתני סתמא פטור הכי משמע ואפילו לא נקיט מידי בידיה דהא איכא למימר שפרתן ערבתן או לממשא פניו ידיו ורגליו או לשנויי כסותיה אבל אי בריר לן דלא רהיט אלא לשאר צרכיו דלא שייכו בה שבת כבחול דמי וחייב ובגמ' [דף לב:] מייתי הא דר' חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא ואמר בואו ונלא לקראת שבת [...] *רבי ינאי מרקיד ואזיל ואתי ואמר בואי כלה לומר דכי האי נמי רהיט לצרכי שבת משום שהוא לכבודו כ"ש כשרהיט [...] קיום שבת דכתיב בקרא: [מתני'] והזיק. שניתזה חתיכה מן העץ המתבקע או נשל הברזל מן העץ: רשות הרבים. שאין לו רשות לבקע שם: והזיק ברה"י. מקום שיש לו רשות לניזק שם: חייב. נזק שלם דכחו הוא וכגופו דמי וקי"ל דאדם מועד לעולם ואריכי [גמ' דף לב:] דאי אשמעינן מבקע ברשות היחיד והזיק ברה"ר הוה אמינא משום דהוה ליה לאסוקי אדעתיה דאי מטיא התם היה מזיק כיון שרבים מצוין שם אבל כשמבקע ברה"ר והזיק ברשות היחיד שאין רבים שם אימא לא מחייב ואי אשמעינן ברה"ר משום שלא ברשות קא עביד דמאן יהיב ליה רשותא אבל מבקע ברשות היחיד דברשות קא עביד אימא לא מחייב ואי אשמעינן הני תרתי משום דשכיחי רבים ושלא ברשות אבל כשבקע והזיק הכל ברשות היחיד אימא לא צריכא וכי תימא ליתני הא וכ"ש לא זו אף זו קתני: [גמ'] חייב בארבעה דברים · אבל בשת לא שאין חייב על הבושת אלא במתכוין והא דחייב בד' דברים דידע ביה ולא איזדהר ביה דכפושע הוא: ופטור מגלות. דכיון דשלא ברשותו עאל [אלא ברשות חברו] פטור דלא דמי ליער דחייב קרא כי נשל הברזל מן העץ משום דביער כל חד נכנס ברשותו: מאן דמתני אסיפא. פטור מגלות משום דלא דמי ממש ליער שזה נכנס חבירו וביער כל אחד נכנס לרשותו: כל שכן ארישא. דפטור מגלות שלא נכנס אפי' מדעתו: ומאן דמתני ארישא. דפטור מגלות משום נכנס מדעתו הוא אבל בסיפא שנכנס מדעתו חייב גלות ופסקו המפרשים ז"ל כן [כרב פפא דמתני ארישא] דברישא פטור מגלות בד' דברים ובסיפא חייב אפי' גלות דדמיא טפי ליער וכ"ש בד' דברים (א) ומיהו מבשת פטור כיון שלא נתכוין כדאמרן וכיון דקי"ל כ[...] בר חנינא שחייב ד' דברים הכא הוא שחייב משום דידע ביה דחזייה והוי פושע שמעינן דהא דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר [...] רעהו ומת מכאן שאם משילאת האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה הרי זה פטור פטור לגמרי קאמר דבמיתה אין בו גלות אין בו ד' דברים כיון דלא ידע ביה בניזק כלל: פי' (ב) פטור. מכופר דמאי א"ל ברשותי מאי בעית אבל תורא לא מפטר מן קטלא פ' כילד הרגל [דף כג:]: דקרא אבבא וכו'. שקרא שם הבעל הבית וכשאמרו לו אין נכנס והוזק: אין קום התם. כשאמרו לו אין נתינת רשות שיכנס אלא שיעמוד שם במקומו משמע שהבעל הבית יצא אליו חוץ ומסקינן בגמרא דדוקא בבעה"ב שדרכו לצאת הרבה ויכול למולאו חוץ לביתו ולפיכך אין לו רשות ליכנס לביתו ואע"ג דדרשינן בב"מ (דף קטו.) מקרא דלא תבא אל ביתו וכו' לביתו [ד] אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר חמר דמשמע דפועל יכול ליכנס היינו למשכנו משום דמסתמא דמילתא לא משכח ליה מידי למשכניה בביתו אבל לתבוע ממנו בשוקא נמי מאי תבע הלכך אין לו רשות ליכנס עד דלימא ליה בפי' עול תא ומיהו בבעה"ב דלא שכיח חוץ כלל אפילו לא אמר ליה אלא אין דמשמע קום אדוכתיך כדאמרן אית ליה רשותא למיעל דמאי הוה ליה למעבד ועוד דרחמנא יהב ליה

רשותא

*) ד"א מ"ז **) גי' ד"א

נר מצוה

*רבא בר נתן מרב חסדא המזיק את אשתו בתשמיש המטה מהו כיון דברשות קא עביד פטור או דלמא איבעי ליה לעיוני ואסיקנא אמר רבא ק"ו ומה יער שזה לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס נעשה כמי שנכנס לרשות חבירו וגולה זה שלרשות חבירו נכנס לא כל שכן אלמא חייב בנזקה: שנים שהיו מהלכין ברה"ר וכו': תניא איסי בן יהודה אומר רץ חייב מפני שהוא משנה ומודה איסי בע"ש בין השמשות שהוא פטור מפני שהוא רץ ברשות א"ר יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה: ואם היו שניהן רצין והזיקו זה את זה אפילו בחול שניהן פטורין: המבקע ברשות היחיד וכו': *תנו רבנן הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה לו בקעת וטפחה לו על פניו ומת פטור ואם נכנס ברשות חייב במאי חייב אמר רבי יוסי בר חנינא °חייב בארבעה דברים ופטור מגלות רב פפא משמיה דרבא מתני ארישא הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו בפניו ומת פטור א"ר יוסי בר חנינא חייב בארבעה דברים ופטור מגלות: מאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא ומאן דמתני לה ארישא אבל אסיפא כיון דברשות עאל חייב גלות: *רב זביד משמיה דרבא מתני לה אהא ומצא פרט לממציא את עצמו מכאן א"ר אליעזר בן יעקב אם משיצאת אבן מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקבלה הרי זה פטור אמר רבי יוסי בר חנינא

רש"י

מוסיפו על רוחב הדרך ומגשש בו: מפני שרץ ברשות. לכבוד שבת: חייב בד' דברים. אם לא מת אלא הוזק נותן לו נזק צער ריפוי שבת (א) ובושת לא מיחייב עד שיתכוין ורישא שלא ברשות פטור מד' דברים דליכא פשיעה אבל נזק חייב אפילו ברישא כדרשינן פצע תחת פצע לחייב אונס כרצון: ופטור מגלות. לפי שנכנס (א)ברשות חברו [א]: [פרט לממציא וכו']: (ב) חייב בד' דברים. דהוי פושע שזרק למקום שבני אדם

שלטי הגבורים

שלשה א' בראשו וא' בגופו וא' ברגליו חייב הראשון בנזקי כולם גם אם היו נסמכין כולם על הראשון ונפלו כולם מחמתו הראשון חייב בנזקי כולם דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכתב הנ"י דגם כשהיו נסמכין על הראשון ונפלו כולם מחמתו אין הראשון חייב אא"כ היה לו לעמוד ולא עמד ולא בריר לי דעת הנ"י בזה דמה שייך כאן לומר היה לו לעמוד כיון דאין האחרים נתקלים בגופו דראשון אלא שמחמת שנפל הראשון נפלו כל הנמשכין אחריו וסומכין עליו דהיאך אפשר שיפול הראשון ויעמוד לארץ עד שיכול לקום עד שלא יפלו האחרים והרי כולם נסמכין עליו ובהדי דקא נפיל הראשון נופלים כל האחרים כי הם נשענים ודבקים עליו וקשה בעיני לומר דסברת הרמ"ה בפירוש תוטרא דסמיותא דחייב הראשון משום דגוף הראשון הוא בור כמו שנראה דס"ל להנ"י סברת הרמ"ה מדקאמר דהרמ"ה מיירי כשהיה לו לעמוד וראשון דאלמא משום בור מחייב ליה לראשון ואינו מחוור בעיני דהא הראשון אנוס הוא בנפילתו וכיון שאין האחרים נתקלים בו אלא נופלים עמו יש לפוטרו דכאונס נפל דנתקל אנוס הוא ודאי בין אדם בין כלים ואין לחייבו הכא משום שהיה לו לעמוד דלא שייך הכא כמו שכתבתי הלכך נראה בעיני דדעת הרמ"ה הוא לומר דכי קאי כשלדא חייב משום בור כיון שהיה לו לעמוד ולא עמד אבל כתוטרא דסמיותא שהם נמשכין אחר הראשון ונסמכין עליו חייב הראשון משום דבהדי דנפיל מזיק שגם האחרים מפלים עמו בבת אחת והוזקו מכחו ואע"פ שהוא אנוס בנפילתו אינו אנוס גמור וכמו שכתבנו בהל' פשוטים דכל הני דחשבינן לאדם בור היינו כשהזיק לאחר נפילתו אבל הזיקו מכחו בשעת נפילתו חשיב אדם המזיק וחייב בין על נזקי הגוף בין על נזקי כלים וכ"כ הנ"י בעצמו גבי נשבר כדו [...] הנראה בעיני דעת הרמ"ה ולדעתי כי כ"ע מודו דבהכי חייב דודאי גופו הוא דאזיק ומדברי התוס' נראה דרב פפא ורב זביד פליגי ונראה דלא מיירי שנפלו כולם בגוף דראשון בבת אחת אלא בזה אחר זה דקאמר דרב זביד ס"ל דכי קאי כשלדא דאינו חייב בנזקי שני שהיה לו להזהיר השני בנפשו כשרואה שהראשון נפל אלמא דנפלו זה אחר זה וקשה לי אי מיירי שנפלו בזה אחר זה מאי דוחקיה לאוקמא דקאי כשלדא לרוחב הדרך לוקמיה דקאי בדרך בכל ענין ותלמודא מאי קמבעי ליה היאך אפשר שיוזקו הרבה אנשים כאיש א' וכי דרך רחוקה היא כ"כ לומר שנפלו זה אחר זה ועוד היאך מאי רב זביד למימר דהיה פטור בנזקי שני כיון שראה ראשון שנפל בו חדא דמי יימר שראה כיון שהן ניזוקין זה אחר זה ועוד אין דרך בני אדם להתבונן ואולי משום דראיית נפילת של זה הראשון חשיב כאילו הזהירו הוא דחשיב ליה רב זביד דקי"ל שאם הזהירו זה את זה פטורים והרא"ש נסתפק הלכה כדברי מי מניהם אי כרב פפא או כרב זביד דקאמר שעומד באלכסון כמקל סומים דאז כשהשני נתקל בראש תוטרא לא נזהר השלישי מסוף התוטרא וטור ח"מ סי' תי"ג פסק כסברת רב פפא וכסברת דדעתו לפסוק כרב פפא דכיון דרב פפא אית ליה דרב זביד כשפוסק כרב פפא פוסק נמי כסברת רב זביד דרב פפא אית ליה סברתו דרב זביד אבל רב זביד לית ליה סברת רב פפא וקשה היאך כתב הרא"ש אביו פוסק כן דאיהו כתב להדיא שמסופק הלכה כדברי מי גם כתב הטור דלדברי הרא"ש דוקא אם נפלו מחמת הראשון כולם בבת א' דקאי כי שלדא או כתוטרא הוא דחייב אבל בע"א אינו והרמ"ה ז"ל חייב גם בע"א ואני ראיתי ולא אבין דמנא לו דאביו הרא"ש לא ס"ל כרבינו דהרי כי פסק כרב פפא הייני [נמי] כפסק רבינו אע"פ דרבינו ס"ל דלא פליגי והרא"ש ס"ל דפליגי מ"מ ועוד דשמעת ליה להרא"ש כי פסקת כרב פפא דמחייב ראשון בנזקי כולם בין היה עומד כי שלדא בין היה עומד באלכסון ולרבינו לא שמעינן ליה דמחייב אלא כי קאי לרוחב הדרך דלדידיה [...] ואילו באלכסון לא שמעת ליה לרבינו דמחייב והטור כתב דרבינו מחייב בהרבה פנים טפי ממה שמחייב הרא"ש והוא להפך ולא ידענא מנ"ל להטור הני חלוקות ועוד דדברי הרמ"ה בתוטרא דסמיותא [...] יתן ואבין דברי הטור בספרי בבא סי' תי"ג דכל דבריו קשי טובא:

עין משפט

א מיי' פ"ו [...] שם סמג עשין ע טוש"ע סי' שעח:

בגמ' איתא רבה בר נתן מרב הונא

ב מיי' פ"ק שם ופ"ו מהל' רוצח סמג עשין עט ולאוין קסג טור ח"מ סי' תכ:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן פסק הרמ"א ומביאו האשר"י אבל האשר"י עצמו [...]

הגהות הב"ח

(א) [...]

הגהות חדי'

(א) [...]

הגהות מא"י

[...]

א מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תג:
ב מיי' פ"ק שם סמג שם טור ח"מ שם:

דשותא למיטל ולמשכוניה וכ"ש לתבוע שכרו כן כתב הרמ"ה ז"ל: [מתני'] משלמין במותר. פירשו בתוספתא כיצד במותר חצי נזק שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים הכחישו חמשים זוז וחזר האחרון והכחישו ג' (ג) של זהב האחרון משלם לראשון חצי דינר זהב שהם שנים עשר זוז ומחצה משמע שמוליאין חמשים שהם שני דינרין כנגד שני דינרים שהזיקו הראשון והמותר שהוא דינר שהזיקו האחרון יותר יתן חציו שהוא חצי נזק לבעל השור הראשון. אמר המחבר וקמ"ל מתני' דאע"ג דקי"ל בעלמא כרב נחמן [כתובות דף קי.] דלאמר זה גובה וזה גובה גבי (א) נזקין כ"ע אית להו דלא אמרי' זה גובה וזה גובה דכיון דזכי להו רחמנא למיגבי ממיטב זהו מיטב שלהם שיעמוד כל אחד בשלו אי נמי נפקא מינה היכא דשניהם תמין ואבד האחד שאינו יכול לומר בעליו לחבירו שלם אתה לי [ב] כי שלי אבד ואיך יכול להשתלם אלא מגופו אלא כיון שהזיק זה לזה יצא נזק זה בזה הרא"ה ז"ל: מועד בתם משלם במותר נזק שלם. מוליאין מנזק המועד כנגד חצי נזק שהזיקו התם [ג] ומה שנשאר ממה שהזיקו המועד יתר על חצי היזקו של תם משלם בעל השור המועד כל אותו מותר משלם: ותם במועד וכו' ח"נ. שמין כל (ד) שהזיק התם ומוליאין החצי שפטור ממנו ומהחצי הנשאר שהוא חייב מוליאין כנגד כל מה שהזיק לו המועד ונפטר המועד והמותר בחצי הנזק של תם מפני שחצי נזקו היה מרובה מכל נזקו של מועד יתכנו לבעל שור המועד אלא שהלשון צריך יישוב דנקט משלם במותר ח"נ ולפי מה שפי' קודם שישומו נזק כנגד נזק פלגינן נזקו של תם כדי שלא ישומו היזקו של זה כנגד היזקו של זה אלא מפלגא שחייב התם וא"כ כל המותר על זה ישלם שכבר סלקנו פלגא מכל מה שהזיק ואיך נקט משלם במותר ח"נ וי"ל דלפי מה שפי' בתוס' מתני' אתיא שפיר וזה

רש"י

אדם מלוין שם: מאן דמתני אהא. חייב בארבעה דברים: כ"ש אקמייתא. הנכנס לחנותו של נגר [א]: מתני' במותר. שמין מה שהיזקו של זה יתר על נזקו של זה ובאותו מותר משלם מי שהזיק יותר את החצי: מועד בתם משלם במותר. כלומר אם הוא הזיק את התם (א) *משלם יותר ממה שהזיקו תם: מתני' נוטל את השור. דהוא חצי נזק: וחצו את כספו. דהיינו חצי נזק: וכן הלכה. ודאי כן הלכה שנותן לו מנה דהיינו חצי נזק (ב): אבל קיימת ומכרו את השור כו': והנבלה. (שמתה) יפה כ' זוזי דהוי [ליה] הזיקא ק"נ זוז וחצי נזק ע"ה לכך שקיל חצי החי וחצי המת דהוי קכ"ה זוזי ומטי לכל חד היזקא ע"ה זוז: גמ' שבח נבלה. אם הוקרה משעת מיתה עד שעת מכירה דר"מ סבר דניזק הוי וברשותיה איקור דאין למזיק שום שותפות בה: פחת הנבלה. דאם פחתה דמיה משעת מיתה עד שעת מכירה: דניזק הוי. דהיה לו למכור אותה מיד:

רש"י שבגמ' ליתא

תורה אור — נר מצוה

מגלות וחייב בארבעה דברים מאן דמתני לה אהא כ"ש אקמייתא ומאן דמתני אהך אבל הא פטור לגמרי א ומסתבר כמאן דמתני אקמייתא דפטר בהא לגמרי: מתני' [א]שני שוורים תמים שחבלו זה בזה ב משלם במותר ח"נ שניהן מועדין משלם במותר נזק שלם אחד תם ואחד מועד בתם משלם במותר נזק שלם ותם במועד משלם במותר חצי נזק וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם אדם במועד ומועד באדם משלם במותר נזק שלם אדם בתם ותם באדם אדם בתם משלם במותר נזק שלם ותם באדם משלם במותר חצי נזק רבי עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם: גמ' תוספתא כיצד משלם במותר חצי נזק שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים הכחישו חמשים זוז חזר האחרון והכחישו שלשה דינר של זהב האחרון משלם לראשון חצי דינר זהב שהם שנים עשר זוז ומחצה: מתני' [ב]שור שוה מנה שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור: *שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום אמר רבי מאיר על זה נאמר °ומכרו את השור החי וחצו את כספו אמר לו רבי יהודה וכן הלכתא קיימת ומכרו את השור החי וחצו את כספו ולא קיימת וגם את המת יחצון ואי זה זה שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים והנבלה יפה חמשים זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת: גמ' מכדי בין לר"מ בין לרבי יהודה האי מאה ועשרים וחמשה שקיל והאי מאה ועשרים וחמשה שקיל (א) מאי בינייהו ואסיקנא *שבח נבלה איכא בינייהו רבי מאיר סבר שבח נבלה דניזק הוי ורבי יהודה סבר פלגא אבל פחת נבלה כ"ע לא פליגי דניזק הוי דשמין לנבלה כמה שויא בשעת

[דף יז ע"ב]
שמות כא
[דף לד.]

שכל מה שהזיק התם עולה ק"ן נמצא דפלגא הנזק הם ג' של זהב ומה שהזיקו לו המועד עולה ב' דהוא שנים של זהב נמצא שכשמוליאין כל נזק [המועד] כנגד כל נזק התם מגיעו כי לשנים של זהב דמועד מוליאין מצל תם כנגדו הכפל שהם ד' של זהב שהם ק' זוז מה נשאר מכל היזקו של תם ג' [שהם שנים של זהב] משלם מאותו מותר חצי נזק שהוא דינר של זהב או חצי דינר של זהב אם תחלוק כל ההיזק של כל שור [מיד] שלא יעלה כל היזק התם אלא ג' של זהב והיזק המועד דינר ודאי שתדע דכי קאמרינן משלמין במותר ח"נ דוקא במאי דיכלי לאשתלומי מהדדי הוא דחזינן שיעור מאי דשוו ביה להדדי דהיינו שיעור מאי דאית ליה כל חד מינייהו לאשתלומי מחבריה כגון אם שור [תם] שוה ר' נגח לשור תם שוה מנה והכחישו שמונים זוז וחזר האחרון והכחישו לראשון מנה אם נאמר עולין ארבעים (ה) שהם חצי נזק שחייב הראשון כנגד ארבעים (ו) של חצי נזק שחייב האחרון ויגבה הראשון מן האחרון עשרה דינרין במותר חצי נזקו לקתה מדת הדין שהרי האחרון שהכחישו לראשון מנה אינו שוה אלא עשרים זוז ואין לו לראשון להשתלם אלא מגופו והראשון שהכחישו לאחרון שמונים זוז עדיין שוה מנה והאחרון יכול להשתלם ממנו חצי נזקו שהוא ארבעים זוז לפיכך דין הוא שעולין עשרים כנגד עשרים דהוא שיעור מאי דאית להו לאשתלומי מהדדי ויגבה האחרון [מהראשון] עשרים זוז שהוא מותר הארבעים שהוא חצי נזקו והראשון שמותר חצי נזקו שלשים אין לו להשתלם מן האחרון כלום כיון דאינו שוה כל כך נמצא שפעמים שהניזק שנזקו מועט גובה יותר מחברו שנזקו מרובה והא דמחייבין לכל שור ושור לא אמרן אלא היכא דלא אזקיה האחרון לראשון אלא לאחר זמן אי נמי דאזיקו להדדי בבת אחת אבל אזקיה בשעת חמוס לבתר דאזקיה ראשון מיד לא שנא תם ולא שנא מועד ראשון חייב ואחרון פטור דקי"ל [דף כ.*] כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ותנן [דף לט.] שור האיצטדין אינו חייב מיתה שנאמר כי יגח ולא שיגיחוהו וכל שכן לענין נזקין דפטור הרמ"ה ז"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל בב' אנשים שחבלו זה בזה אע"ג דלא שייך באדם כל המשנה ובא אחר ושינה בו [ד] פטור משום דאפילו על עסקי ממון אמרינן לעיל [דף כז:] מהא פנדי בפנדא [ה] למחייה והכי נמי אוקימנא [דף כח.] וקצותה את כפה ביכולה להציל ע"י דבר אחר הא אינה יכולה להציל פטורה כיון שהתחיל להכות את בעלה כ"ש שהמוכה עצמו פטור אלא שבזה מתחלף הדין [ו] שבאנשים צריך אומד אם היה יכול להציל עצמו בחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב מידי דהוה איכול להציל עצמו באחד מאבריו [סנהדרין דף עד.] והרגו וכן הדין אם רואה אדם שמכין את בנו או אחיו או אביו והכה המכה כדי להציל קרובו פטור כי היכי דאשה המצלת את בעלה אם אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר [ז] וכן אם אדם רואה שישראל מכה חבירו ואינו יכול להצילו אם לא יכה המכה אע"פ שאינו מכהו מכת נפש דמותר להכות המכה לאפרושי מאיסורא כדאמרי' בגמ' לעיל (דף כח.) בגרלע שנשא שפחה כנענית וכלו ימיו שרבו מותר לחבול בו לאפרושיה מאיסורא. אמר המחבר ונראה לי שהירושלמי מסייע לדבריו ז"ל דאמר עלה דמתני' הדא אמרה המזיק את חבירו *והוזק בו פטור ומשמע ליה מלשנא דנקט וכן [ח] שאפשר שנשמע נמי שהדין שוה כמו בשוורים כדעת הרב ז"ל עכ"ל המחבר: אדם במועד וכו'. אדם ומועד כי הדדי נינהו דאדם סתמיה נמי כמועד לעולם לשלם נזק שלם: ור' עקיבא וכו'. ולית הלכתא כוותיה דקי"ל כסתם משנה: מתני' נוטל את השור. משום דשור תם משלם מגופו כיון דלית ביה בכוליה טפי משיעור חצי נזק שקיל ליה כוליה ואילו הנבלה היתה שוה כלום לא היה צריך [ליטול] כל השור שהוא מנה דכל הנזק עכשיו לא הוי מאתים: וחצו את כספו. דהיינו חצי נזק: כן הלכה. ודאי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו חצי נזק אבל אין זה שור האמור בתורה משום דקיימת ומכרו וכו' ובגמרא מפרש במאי פליגי דכיון שאין על המזיק לשלם אלא ח"נ במאי פליגי דודאי אם אין הנבלה שוה כלום לא פליגי כלל ואם הנבלה שוה [ט] ודאי אין על המזיק לשלם לעולם אלא חצי מה שהזיק: והנבלה יפה כ'. דהוה ליה היזקא ק"נ ופלגא היזקא ע"ה הלכך שקיל חצי החי וחצי המת דשוו קכ"ה דמטי לכל חד פסידא ע"ה: גמ' מאי בינייהו. אי משום דלמר פלגי לנבלה ולמר לא פלגי לה לנבלה מה לי הכי ומה לי הכי הא אידי ואידי חד שיעורא הוא דלר"מ דמפיק לקרא דגם את המת יחצון לפחת שפחתו מיתה מחצין בחי ולית ליה למזיק מידי גבי נבלה אלא שקיל לה ניזק לנבלה דידיה דשויא חמשים כמה פחתה מיתה ק"נ כי שקיל פלגייהו דהוי ע"ה משור המזיק עם חמשים דנבלה שהיא שלו הוי קכ"ה ולמזיק נמי נשאר [לו] משורו החי שהוא שוה מאתים קכ"ה ולרבי יהודה נמי הכי הוי דכשפלגין החי הוי ק' לכל חד ופלגי הנבלה שוה נ' כ"ה לכל אחד הוי קכ"ה לכל חד נמי: שבח נבלה איכא בינייהו. היכא דשבחה בדמים משעת מיתה לשעת העמדה בדין לר"מ שבח נבלה דניזק הוי דכיון דלית ליה למזיק שותפות בנבלה ואחר שמאוה דהיינו בשעת מיתה שבחה אם כן הוי שבחא של ניזק ולרבי יהודה דקנה ליה מזיק פלגו נבלה כי משבח בתר הכי אית ליה פלגא בשבחא (ז) וקי"ל ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה ומיהו אסיקנא דלא קנה מידי בגוף הנבלה לרבי יהודה כמו לרבי מאיר אלא פחת שפחתתו מיתה מחלין בחי מכח קרא והאי דפליג בשבח נבלה דוקא בשבחא ומיתור נמי דכתיב וגם דלא הוה ליה למימר אלא ואת [מאי] וגם ש"מ רחמנא שתפיה בשבחא. נמצא דאית לן תרי יתורי חד וגם לשתף אותו בשבחא ואידך יחצון דאתא *למימני דמחלין בחי והא דלא דריש איפכא שמשתף בהפסד ולא בשבח מפורש בסמוך ואם פחתה פחתה לניזק דכיון דהניזק רמיא מילתא למיתבעיה למזיק בדין שישומו הנבלה
כי

נ"א והזיק
נ"א למימר

הגהות חו"י

(א) נ"ב עיין לקמן:

הגהות מא"י

[א] דחזי' דעייל איבעי ליה לעיולא: [ב] נ"ב משלך: [ג] נ"ב ונפטר התסומה שנשאר היזקו של מועד יתר כו' כנ"ל: [ד] נ"ב פי' ואפ"ה פטור: [ה] נ"ב דמרא: [ו] נ"ב פי' מדין שוורים: [ז] נ"ב דפטורה: [ח] נ"ב מתני' דקאמר וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משמע שלכל מילי אדם דומה לשור: [ט] נ"ב כלום:

ועי' דף כד: דקאמר לבעוטי בי לית לך רשותא. אך הכא שאני שהראשון התחיל בהכאה

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ז"ל ומה שלא הכריע בין תרי קמייתא לפי שאין נפקותא ביניהן אלא לענין גלות ולענין דרוש וקבל שכר נ"ל דהלכה כלישנא קמא דסתמא דתלמודא קאמר לה וליטנא בתרא יחידאי הוא ורב ספא משמיה דרבא קאמר לה ורבא גופיה קאמר אלישנא קמא ק"ו ומה יער וכו' ופריך אלישנא קמא ושני לה:

ב נראה בעיני דפליגי וזה שכתב הנ"י בשם הרמ"ה דכי אמר משלמין במותר ח"נ דוקא במאי דיכלי לאישתלומי מהדדי הוא כגון שוה ק' ק' וכו' עד נמצא דלפעמים שהניזק שנזקו מועט גובה יותר מחבירו שנזקו מרובה ע"כ דברי הרמ"ה משמע מדבריו דשמין השוורים כמה היו שוין קודם שהזיקו זה את זה וכמה שוין עתה לאחר שהזיקו ומי שיוכל להשתלם מחבירו נזקו משלם אם גופו של חבירו שוה כמו חצי נזקו ומי שאינו יכול להשתלם מגופו דחבירו הפסיד דמשלמין במותר ח"נ דקאמר לא קאי רק אשומא בעושין אחר שהזיקו זה לזה ומדברי שאר הפוסקים משמע דלעולם יוצא נזק כנגד נזק ומי שהזיק לחבירו יותר משלם ח"נ במותר שלכך שור שוה ק' ק' ושור שוה מנה שחבלו זה בזה והזיק שור שוה ר' לשור שוה ק' בשמונים ושור שוה ק' הזיק לשור שוה ר' מנה יוצאין שמונים כנגד שמונים והמותר שהם עשרים שהזיק שור שוה ק' לשוה ר' שהוא מותר טוסף על נזק שוה ר' לשור שוה ק' משלם עשרה דהוא ח"נ וכן תמיד ואע"פ שהעליתי דין זה בספר המחלוקת שברת הרמ"ה היא הנכונה דהא לעולם אין משתלם רק מגופו ואם גופו אינו שוה כך שההיזק שהכחישו היאך יגבה ממנו נניח ששור שוה עשרים הזיק שור שוה ר' הכחישו ק' דאלי נזקו הוי נ' היאך יגבה ממנו נ' אם אינו שוה רק עשרים ומיהו גם לדברי שאר הפוסקים אינו משלם רק מגופו שהרי כשתשים נזק כנגד נזק עדיין ישאר שויו דגופו כ' וגובה ממנו י':

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כפ' בתרא דכתובות איתמר שנים שהוליאו ש"ת זה על זה רב נחמן אומר זה גובה וזה גובה רב ששת אמר אפוכי מטרתא ל"ל אלא זה עומד בתוך שלו וכו' עד כי פליגי דאית ליה לחד עידית וביטונית ואית ליה לחד זיבורית רב נחמן סבר בשלו הן שמין ורב ששת סבר בשל עולם הן שמין:

הגהות הב"ח

(א) תי' משלם נמחק: (ב) נזק אבל אין זה שור האמור בתורה דקיימת ומכרו כו' כצ"ל והד"א: (ג) נ"ב דינר: (ד) נ"ב מה: (ה) נ"ב זוז: (ו) נ"ב זוז: (ז) נ"ב ע"ל דף כ' ע"א:

כי היכי דלשלים ליה הפחת ולאי איתרשל ביה איהו דאפסיד אנפשיה ולאו כל כמיניה שיעכב עצמו מלבא לבית דין עד שתפחת הנבלה כדי שיפסיד המזיק : מחלין בחי . כלומר נבלה לא שייכא לגבי מזיק כלל אלא שמין את הנבלה כמה פחותה דמיה עכשיו משעה שהיה חי ונותן לו מזיק חצי הפחת דאם לא כן אלא לרבי יהודה לעולם כי משערינן נזקא בין דמי החי ודמי הנבלה משערינן דשייך איהו בנבלה ותשלומין דמזיק היא אם כן מצינו לרבי יהודה תם משלם יותר מחצי נזק היכא (א) שהשביחה נבלה בין מיתה לשעת העמדה בדין דהא שקיל ניזק פלגא בחי פחת שפחתתו מיתה ואי שקיל פלגא שבחא דנבלה שקיל טפי מחצי נזקו ורחמנא אמר ומכרו את השור וגו' ומוקמינן לקרא בשור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים דאין הנבלה יפה כלום דאשתכח דלא שקיל אלא חצי נזק אלא ודאי כולה נבלה ממונא דניזק הוא וממונו הוא דקא שבח ולאו תשלומין דמזיק נינהו כלל הלכך לא שקיל טפי מחצי נזק והא דאמר רבי יהודה דמזיק פליג בשבח רחמנא הוא דחס עליה דמזיק למשקל פלגא דשבחא כי היכי דחייביה לאשתפולי בה בהדי דניזק ולשלומי ליה דמי חציה מן החי ונפקא ליה לר"י הא דאמר דמחלין בחי מקרא דוגם את המת יחצון שכשמת יחצון הפחת ואע"ג דכבר דריש לזה נוטל חצי החי וחצי המת וכו' וכדאמר הכא קרא דריש דלא הו"ל למכתב אלא ומכרו וכו' וחצו וכו' גם את המת למה ליה למכתב תו יחצון אלא ודאי להכי אתא : [מתני'] שורו שבייש פטור . ה"ה לשאר ד' דברים לבד מנזק דאדם חייב ושור פטור דכתיב איש בעמיתו ולא שור בעמיתו וכ"ש בשת דבעי כוונה טפי אלא דנקט בשת לאשמועינן הוא דומיא דשורו מה שורו מתכוין להזיק ואין מתכוין לבייש אף הוא אע"ג דאין מתכוין [ג] חייב : סימא וכו'. דכתיב איש את עין עבדו ולא שורו את עין עבדו : שורו שחבל באביו ובאמו . דאמרינן חייב כמאן דחבל איניש מעלמא שחייב ובעליו פטור מפני שמתחייב בנפשו שנאמר ומכה אביו ואמו מות יומת וכל המתחייב בנפשו פטור מן התשלומין וחבל ר"ל שעשה בהם חבורה : שורו שהדליק וכו'. לענין שור אין חלוק בין שבת לחול דאפילו בחול חייב ומיהו ח"נ דמשונה הוא אלא נקט שור בשבת לאשמועינן דמיירי באדם דומיא דשור דעביד בשוגג ואפ"ה פטור מתשלומין וטעמא הואיל דבמזיד מתחייב בנפשו וכל הנדון במזיד פטור מן התשלומין אפי' כשעושה בשוגג כדאיתא בגמ' וצ"ל שהדליקו משום שצריך לאפרו דאי לאו הכי ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור עליה ומתחייב בתשלומין : גמ' [דף לה.] מתני' בשוגג . מתני' דקתני בהדליק גדיש בשבת פטור בצריך לאפרו כדרבי יוחנן דהוא צריכה לגופה [ל' גמ'] ודומיא דשורו שהוא שוגג ואפי' שאינו מתחייב בנפשו פטור מתשלומין דקמ"ל כדתנא דבי חזקיה (ב) : אלא לחייבו ממון . דאמר קרא פצע תחת פצע לחייבו על שוגג כמזיד וכו' : מה מכה וכו'. והכי מדריש קרא מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם אין לו תשלומין כלל אלא מיתה דכולי האי קרא אפנויי מפנה דלבהמה ואדם כבר אית לן קראי אחריני ולא כתב רחמנא האי קרא אלא לאקושינהו להדי : מתכוין ואינו מתכוין . מיירי במזיד אלא מתכוין שנתכוין להרג עצמו ושאין מתכוין דנתכוין להרוג את זה והרג את זה : דרך ירידה ודרך עלייה . נקט בבהמה אגב אדם דבאדם פליג ביה קרא לענין גלות בין ירידה מלמעלה למטה דחייב גלות לדרך עלייה דהיינו מלמטה למעלה דפטור מגלות דנפקא לן פ' אלו הן הגולין (דף ז:) מקרא דויפול עליו עד שיפול דרך נפילה והא קמ"ל דלא תימא דרך עלייה לא נתנה שגגתו לכפרה אבל דרך ירידה שנתנה לכפרה אימא נשקול ממונא מיניה קמ"ל היקשא : מתני' לא כי אלא בסלע לקה . מלינו ליפנא כי האי דאמר לא כי והויא (ג) טענת שמא גבי [כתובות דף יב:] הנושא את האשה ולא מלא לה בתולים וכו' והוא אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיך והיה וכו' והתם על כרחין טענת שמא היא דאי טענת ברי כיון דידע בה וקדשה לאו מקח טעות הוא הלכך הכא מצי למימר דניזק טוען בריא ומזיק טוען שמא ואפ"ה תנן המוציא וכו' וא"כ שמעינן מהא מתני' (ד) תרתי חדא דאפי' היכא דיש רגלים לדבר דהאי תורא אזקיה מדחזוה דקא רדיף בתריה לא אמרינן איהו אזקיה אפילו ניזק ברי ומזיק שמא אלא אמרינן המוציא כו' ואידך דגרמא בניזקין פטור דהא הכא דמודה נתבע דבסלע לקה מחמת היאך דהוה קא רדיף בתריה ואשתכח דאיהו גרם ליה למלקא בסלע ואפ"ה פטור וכן כתב הרמ"ה ז"ל : שניהם פטורין . אע"ג דאיכא תרי סהדי דחד מהני תורי הוא דאזקיה כיון דלתרי גוברי נינהו ולא נתברר הי מינייהו אזקיה כל חד מינייהו מצי דחי ליה לניזק דא"ל תוריה דהיאך הוא דאזקך ואפי' ניזק ברי ומזיק שמא פטורין דאוקי ממונא בחזקת מאריה והמוציא מחבירו עליו הראיה : שניהן חייבין . ממה נפשך ויד ניזק על התחתונה ואי ליתיה לחד מינייהו גביה אע"ג דאיתיה לאידך פטור דא"ל אייתי סהדי דהאי תורא אזקך ואשלם לך והכי אוקימנא בגמ' דבשניהם תמים איירי ותם אינו משלם אלא מגופו וכיון שכן דבתם איירי דוקא כי איכא סהדי דחד מינייהו אזיק הוא דאמרינן שניהן חייבים אבל היכא דליכא סהדי בהכי אע"ג דמודה מרייהו דחד מינייהו אזיק פטור דהא אפילו יודה דהאי תורא הוא דאזיק נמי לא מיחייב דקיימא לן [דף טו:] פלגא נזקא קנסא ומודה בקנס פטור : היה אחד גדול ואחד קטן . אסיפא דמתני' קאי דקתני שאם היו של איש אחד שניהם חייבין : קטן הזיק . והקטן תקח ואם אין בו חצי נזק [ג] מפסיד המותר : המוציא מחבירו עליו הראיה . ואי לא אייתי ראיה שקיל כדאמר מזיק . דהא איכא סהדי דחד מינייהו אזיק וכדאמרינן דאי ליכא סהדי אפילו כדאמר מזיק לא שקיל דהא לא מודה ליה אלא בתם דקנסא הוא ומודה בקנס פטור כדאמרי': היו הניזקין שנים וכו'. רך בבא מיירי כולה בדאיכא סהדי ובתמין וכדאמרן וכגון דהוו שני הניזקין תרוייהו דאחד ושני המזיקין נמי תרוייהו דאחד והעדים מעידים דשנים המזיקין הזיקו לשנים הניזקים אלא דלא ידעי הי מינייהו להאי והי מינייהו להאי : קטן הזיק את הגדול . ואע"פ שחצי נזקו של גדול מרובה לא תקח אלא קטן שלי : אחד תם ואחד מועד . רך בבא דאמר מזיק לא כי אלא תם הזיק את הגדול מיירי בדאיכא סהדי שהזיקו המזיקין לשנים הניזקין אלא דלא ידעי וכו' ובבא דאמר מועד הזיק את הקטן אפילו בדליכא סהדי משלם דמועד משלם נזק שלם מן העלייה וממונא הוא הלכך משלם על פי עצמו ודוקא היכא דמזיק מודה הודאה גמורה דאילו טעין שמא לא מיחייב דה"ל כמנה לי בידך והלה אומר איני יודע דפטור [לקמן דף קיח.] ומשתבע היסת דלא ידע ואי תימא ואפילו כי מודה הודאה גמורה אמאי חייב והלא טענו חטים והודה לו בשעורים הוא שהניזק טוענו נזקי גדול ומזיק מודה לו בנזקי

נר מצוה

מיתה מעיקרא ואי פחתה פחתה לניזק ודכולי עלמא נמי וגם את המת יחצון פחת שפיחתתו המיתה מחצין בחי כגון שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים והנבלה יפה חמשים זוז כמה פחתתו מיתה מאה וחמשים הלכך משלם ליה שבעין וחמשה וחמשין דנבלה הא מאה ועשרין וחמשה והיינו דקא אמרינן האי מאה ועשרים וחמשה שקיל והאי מאה וכ"ה שקיל : סט מתני' א איש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו חייב על מעשה עצמו ופטור על מעשה שורו כיצד שורו שבייש פטור והוא שבייש חייב שורו שסימא את עין עבדו והפיל את שנו פטור והוא שסימא את עין עבדו והפיל את שנו חייב שורו שחבל באביו ובאמו חייב והוא שחבל באביו ובאמו פטור מפני שהוא נדון בנפשו שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שהוא נדון בנפשו ע ב*שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק זה אומר שורך הזיק °וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראיה היו שנים רודפין אחר אחד זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק *שניהם פטורים ואם היו שניהם של איש אחד שניהם חייבין היה אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר קטן הזיק אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק והמזיק אומר לא כי אלא תם הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה היו הניזוקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקין שנים אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק את הגדול וקטן הזיק את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא קטן את הגדול וגדול את הקטן אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד

דף לה. [דף יח ע"א] דף לה:

רש"י

מתני' שורו שבייש פטור . כדקי"ל איש בעמיתו ולא שור בעמיתו : (א) והוזק. הנרדף : בסלע לקה . מתחכך היה בסלע ולקה: שניהם פטורים. דתרוייהו מדחי ליה: שניהם חייבין . בגמ' מפרש דאם שניהם בעין חייב ממה נפשך אבל אם שניהם אינן בעין כי אם האחד אומר לו המזיק אייתי ראיה דהאי תורא אזקך ואשלם לך דתם אינו משלם אלא מגופו ובתם איירי : גדול הזיק . ויש בגופו (ב) חצי נזק : קטן הזיק . ודמי הקטן תקח ומותר חצי נזקך תפסיד : קטן את הגדול . ואע"פ שחצי נזקו [א] מרובה לא תקח אלא קטן שלי וחצי נזק של קטן (ג) קח מן הגדול

מלחמת ה'

ועוד אימא חד זוזא כלומר כל שאתה מוצא שיהא מועד חמור מתם אפי' חד זוזא החמיר בתם וכו' :

אמר הכותב אף בלשון הראשון אין פי' זה נכון חדא דהיכי אמר מצינו תם משלם לא הוה לן למימר מציע שהרי לא מצינו כלל אלא הוה ליה למימר יהא תם משלם יותר מח"נ ועוד מאי והתורה אמרה ומכרו את השור החי וחצו את כספו הרי אנו מחלין בחי היאך אמר יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה חמש סלעים וכו' הרי פחת שפחתתו מיתה אנו מחלין בחי ואין אנו מחלין דמי החי ולמה לי ההוא טעמא דקתני אמרת מועד למה יצא וכו' ועוד דכיון דא"ר יהודה מועד למה יצא הוי אומר להקל עליו שא"א לקיים ומכרו את השור החי וחצו בשור שוה מנה שנגח שור שוה חמש סלעים ממילא שמעי' דלא אמר רחמנא ומכרו את השור החי אלא בשוים כלומר בשור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים וה"א לומר בשאינן שוים שמועד להקל יצא והואיל ואין אתה יכול לתפוס בכל השוורים שאינן שוין ואפי' שור שהוא נבלתו יותר מן החי אי אתה תפס שוה ל"ס שנגח שור שוה י"ט אלא שוין לפי שלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש ותפסת מרובה לא תפסת וכן רמז רבינו שלמה ז"ל בפירושיו וברייתא זו שנוי' במכילתין בלשון הזה בשוין הכתוב מדבר או יכול בשוין ובשאינם שוין אמרת מה דרך המזיקין נשכרין או מפסידין מה דרך הניזקין נוטלין נזקן או יותר על נזקן ולא יותר על נזקן וזה עדות למה שכתבתי :

ועוד שורו דומיא דידיה דקא בעי לאיגנדורי בקטמיה כדי שיהא תולדה דשן לשלם נזק גמור וכו' : אמר הכותב זה צריך תיקון ופירוש לפירושו דהכתי לא מחייב אלא ח"נ אכוליה גדיש משום דהוה להו צרורות ואין משלמין אלא ח"נ ואפי' מתכוין להנאתו כדאמרי' גבי חזיר שהיה טובר באשפה והתיז והזיק משלם ח"נ וכ"כ רבינו שלמה ז"ל [עג] גבי בהמה שהטילה גללים לעיסה מ"מ אי אנחה אנוחי לגחלת משלם נ"ש על מקום גחלת ולהכי קתני שורו דומיא דידיה :

המאור הגדול

[דף ל"ד ע"ב] ואימא חד זוזא פי' כלומר כל שאתה מוצא שיהא מועד חמור מתם אפי' חד זוזא החמור בתם כל שאתה יכול להחמיר ואע"פ שמשלם יותר מח"נ ולישנא אחרינא הוא לרב אדא בר תחליפא וענין א' היא עם הלשון הראשון ומשכחת לה חד זוזא כגון שור שוה ל"ח דינרים שנגח שור שוה י"ט דינרים והנבילה יפה דינר אילו היה מועד היה משלם י"ח דינרים נשתיירו לו י"ז דינרים עכשיו הוא משלם י"ז ונשתיירו לו י"ח שהרי נוטל חצי החי י"ז וחצי ונוטל חצי המת והיינו חצי דינר נמצאו בידו י"ח דינרין :

[דף ל"ה ע"א] שורו דומיא דידיה דקא בעי לאיגנדורי בקיטמיה כדי שיהא תולדה דשן לשלם נזק גמור כארם שאלמלא היה כוונתו להזיק היתה תולדה דקרן ולא היה משלם אלא ח"נ :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ל אגב שיטפא נקט הכי משום דאי דנבילה הוי תשלומי דמזיק דהוי כמו שסתורה זיכתה למזיק וממנה ישלם לניזק א"כ כל מה שהשביחה אחר מותה הותיר חלק תשלומין גבי ניזק ומיהו רש"י לא תלה הקושיא בשבח נבילה אלא כגון שהשור כחי דמי אליו מגיע יותר מפחת שפחתה מיתה במת :

(ב) דתניא דבי חזקיה מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בין שוגג למזיד בין מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד כו' לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון :

(ג) אף ע"ג דסוגיא דשמעתא דלא כרב פפא דמוקים מתני' בברי ושמא מדשני במסקנא ראוי ליטול ואין לו וכדמוכח בפירש"י דהוי דלא כרב פפא וכן כתב הר"ן לקמן בסמוך אבבא דהניזוקין שנים ודוקא היכא דמזיק מודה בקטן כו' מיהו גם ר' חייא לא אוקי רישא בברי וברי דוקא אלא דלישתמע אליבא דסומכוס ואין הלכה כמותו :

(ד) הא דלא חשיב בתרתי חדא דלא אזלינן בנזקין בתר אומדנא . ואידך אפי' בניזק ברי ומזיק שמא וכ"ש במזיק ברי דגאותו ענין דאזלינן בשאר דיני ממונות בתר אומדנא דהיינו בין בברי וברי בין בלי ושמא אית לן נמי למימר בנזיקין דלא אזלינן בתר אומדנא בכל ענין הלכך לא חשיב אלא חד :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב. חצי נזק דמשונה הוא : (ב) נ"ב שוה : (ג) נ"ב שלך :

הגהות מא"י

[א] נ"ב של גדול : [ב] לבייש : [ג] מגדול :

עין משפט

א מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון טור ח"מ סי' תה :
ב מיי' (פ"ח) [פ"ט] שם טור ח"מ סי' ת :

בנזקי קטן וי"ל דליתא דכיון דניזק טוען נזקי גדול מן העליה ומזיק מודה לו בנזקי קטן מן העליה הו"ל כטוענו *(כסות) דעבד גדול והלה מודה לו (בכסות) [בדמי] עבד קטן (א) כדלעיל כדאיתא פרק השואל [ב"מ דף ק׳] וכ"כ הרמ"ה. ופי' מועד הזיק את הגדול. לומר שיש לו להשתלם כל נזקו של גדול מן העליה: גמ' והודה לו בשעורים פטור. אף מדמי שעורים דבחטים הא קא כפר ובשעורים דאודי ליה כיון דלא תבעיה בגווייהו לאו הודאה היא דכי אמרי' [תוספתא פ"ק דב"מ] הודאת בעל דין כמאה עדים דמי היינו היכא דאמר להו לסהדי אתם עדי כדאיתא בפרק דיני ממונות בתרא [סנהדרין דף כט׳] א"כ בפני ב"ד ואע"ג דלא אמר להו אתם עדי והוא שתבעוהו והודה אבל אם הודה מעצמו יכול הוא לחזור בו הלכך לא מבעיא היכא דלא קא תבע ליה דאית ליה גביה שעורים אלא חטים בלבד אלא אפילו אחר שהודה לו בשעורים אמר ושעורים נמי אית לי גבך לא מחייב מחמת הודאה קמייתא ולא מידי *דיכול למימר ליה משטה הייתי בך: מאי קמ"ל תנינא וכו' פטור. אלמא לאו הודאה ממין הטענה היא לחיובי עלה שבועה וכיון דלאו ממין הטענה הוא מדמי שעורים נמי פטור: הוה אמינא פטור מדמי חטין וחייב וכו'. דכיון דדמי הני שעורים דמודה ליה נתבע איתנהו בכלל הנהו דמי חטים דקא תבע ליה תובע ה"ל כמאן דטעין ליה דמי כור חטין וקא מודה ליה בדמי כור שעורים דמה לי הן מה לי דמיהן קמ"ל דלא דמי דהתם איכא הודאה ממין הטענה גופיה וחייב כמודה במקצת הטענה אבל [א] השתא אינו

רש"י

הגדול: גמ' ראוי ליטול. אם מייתי ראיה: ואין לו. אי לא מייתי ראיה ולא רצה לאוקומי (א) כדאמר ניזק שמא ומזיק בריא [כדאוקי רישא בגמרא] דא"כ היינו הך וסיפא למאי איצטריך: ופריק דתפס. שקדם ניזק ותפס השור: דשותפי נינהו. בגוף השור הלכך כי הוו שנים מזיקין וליתנהו לתרווייהו אלא חד אמר ליה אייתי ראיה כו' אבל לרבי ישמעאל כיון דאמר בעל חוב הוי (ג) דזוזי מסיק ביה הניזק במזיק איבד האחד לא איבד את זכות שלו (ב):

סליקו להו המניח את הכד

מועד הזיק את הגדול ותם את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא תם את הגדול ומועד את הקטן המוציא מחברו עליו הראיה: גמ' אמר רבה בר נתן *טענו חטים והודה לו בשעורים פטור לימא מסייע ליה דתניא טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אי מהתם הוה אמינא מאי פטור פטור מדמי חטים ולעולם חייב בשעורים קמ"ל דפטור לגמרי ואותבינן עליה מהא דתנן היו הניזוקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקין שנים אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק את הגדול וקטן את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא קטן את הגדול וגדול את הקטן המוציא מחבירו עליו הראיה הא לא מייתי ראיה שקיל כדאמר מזיק אמאי חטים ושעורים נינהו ופריק ראוי ליטול ואין לו ואקשינן והא תניא הרי זה משתלם לקטן מן הגדול ולגדול מן הקטן ופריק דתפס והכי נמי לענין טענו חטים והודה לו בשעורים אי תפיס שעורים לא מפקינן מיניה והכי קא פסקי רבוותא כדכתיבנן: *ואם היו שניהם של איש אחד [שניהם] חייבים ואוקימנא כרבי עקיבא (א) דאמר תורא דשותפי נינהו וטעמא דאיתנהו לתרווייהו דלא מצי מדחי ליה אבל ליתנהו לתרווייהו מצי א"ל זיל אייתי ראיה דהאי תורא אזקך ואשלם לך:

דף ל.

סליקו להו המניח את הכד

ממין הטענה כלל הלכך פטור לגמרי: וקיימא לן כרבה בר נתן. ומיהו הא דאמרינן דפטור היינו כשהתובע טוען בברי חטין אבל אי טעין שמא כגון דאית ליה גביה כור תבואה ולא ידע אי חטין או מינא אחרינא אף על גב דהשתא לא תבע מיניה אלא חטין הודאה ממין הטענה היא ומחייב ליה בדמי שעורים והכי אוקימנא בגמרא לתירוץ קושיא דמקשו *[מהיה אחד גדול ואחד קטן] דלא הוי הודאה ממין הטענה תירצו דמזיק אמר ברי וניזק שמא כלומר שמא הגדול הזיק שמא הקטן דלא מסליק נפשיה מתרווייהו לגמרי וכי מודה מזיק בקטן הויא הודאתו בכלל טענת תובע: ואי לא מייתי ראיה שקיל כו'. [הדר] מקשי הכי משום דסבירא ליה דמתני' לא מצי מיירי בשהניזק טוען שמא דהא רישא דבסלע לקה דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה לא אשמועינן מידי דפשיטא דפטור אלא ודאי בברי וברי ואתא לאשמועינן דלא אמרינן חולקין כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין וכיון דרישא בברי וברי כולה מתני' נמי בהכי מיירי ומדאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה משמע עליו הראיה ולא על הנתבע שהנתבע נאמן לתת כמו שטוען בלא ראיה וממילא שמעת דאי לא מייתי תובע ראיה שקיל כדאמר נתבע: ואמאי טענו חטים וכו'. דהאי טעין ליה גדול והאי מודה ליה קטן או איפכא ולא מצית אמרת דבכי האי גוונא כמודה במקצת הוא וכשטענו בדמי חטים והודה לו בדמי שעורים דלא אזלינן בתר עיקר הדבר דאתיא הטענה מחמתיה אלא בתר הממון דאית ליה גביה בשעת תביעה וחייב דמודה מקצת הוא דבכלל מאתים מנה ומתני' נמי בין לטענתו דניזק בין להודאתו דמזיק אית ליה לניזק לאשתלומי מהני שוורים המזיקין ואין החילוק אלא אם הזכות ההוא דמי גדול או דמי קטן וכל כי האי דחלוקין בין פחות ויותר הוא מודה מקצת דהא ליתא דאפילו בדמי חטין בכי האי גוונא דמתני' היה בטענו חטים כו' משום דאזלינן בתר עיקר הדבר דאתי מחמתיה ובמתני' נמי כי טעין ליה נזק שור גדול ומודה ליה בנזק שור קטן בתר עיקר הדבר דאתי מחמתיה דהיינו דתבע ליה גוף גדול והודה לו בקטן אזלינן והיינו דמקשי' ואמאי טענו חטים וכו' וכי אמרי' בעלמא דטענו דמי חטים והודה לו דמי שעורים חייב היינו דוקא בשעשאן התובע דמים מקמי תביעה כגון דתבעיה דמי חטים דזבין ליה או דגזליה ואזקיה ונתחייב כבר בב"ד בדמייהו [ג] וממתני' דהכא שמעי' וה"נ איתא גבי אחד אומר חבית של יין ואחד אומר חבית של שמן מצטרפין שניהם לעדות כיון דשויה תובע להוא משחא או חמרא דמים מקודם לכן כדאיתא פרק זה בורר (דף לא.): ראוי ליטול. אי הוה ניזק טוען שמא דהשתא תבע ליה תרווייהו כדאמרת: ואין לו. משום דאתי בטענת ברי והוי טענו חטים והודה לו בשעורים וכדאמר: הרי זה משתלם וכו'. אלמא תשלומין איכא וכדאמר מזיק: לא צריכא דתפס. דאע"ג דהאי הודאה דמזיק לאו הודאה גמורה היא ה"מ לאפוקי מיניה בהאי הודאה דכיון שאינה ממין הטענה פטור אבל היכא דקדים ניזק ותפיס מיניה מאי דאודי ליה מקמי דלהדר ביה מזיק מהודאתו מהניא ליה הודאתו למהוי כמאן דתפיס מדעתיה (ב): וה"ה לטענו חטין וכו'. אפי' לרבה בר נתן דחד טעמא נינהו. מיהו אהך שקלא וטריא דמהניא הודאתו הוא אליבא דמ"ד פלגא נזקא ממונא אבל למ"ד דפלגא נזקא קנסא דקי"ל כוותיה לא מהני הודאתו עד דאיכא סהדי וכדכתיבנא במתני' ואז הוא דשקיל בפחות שבשניהם דיד ניזק שהוא תובע על התחתונה אבל אי ליכא סהדי אפילו כדקאמר [מזיק] לא שקיל ואפילו תפס נמי מפקינן מיניה דלא מהניא תפיסה אלא בממונא דאי הוה מודה ביה נתבע הוה מחייב אבל בקנסא דרחמנא פטריה אפי' תפסיה בלא עדים ליכא מיגו והא דאמרי' בפרק ד' אבות (דף טו:) ובפרק החובל (דף פד׳) גבי פלגא נזקא דאי תפס לא מפקינן מיניה התם דאיכא סהדי דאזיק דאיכא חיובא גבי מזיק אי קיימי בדינא גבי ב"ד בא"י ולפיכך אם תפס בבבל אהנייא ליה כיון דלא דיינינן קנסות בבבל דהאלהים בעינן וליכא ולהכי איכפל תלמודא למשקל ולמטרי אליבא דמ"ד פלגא נזקא ממונא אע"ג דלית הלכתא כוותיה משום דנפקא לן מינה למידי דממונא כגון טענו חטים והודה לו בשעורים ומאי דדמי ליה דאי תפיס לא מפקינן מיניה וכן כתב הרי"ף והרמ"ה ורבוותא ז"ל ומיהו ה"מ היכא דתפיס מקמי דלהדר ביה נתבע מהודאתו שהודה לו בשעורים אבל היכא דהדר ביה מקמי תפיסה לא מהניא ליה לתובע תפיסתו דהשתא ודאי לא ברשותיה דנתבע קא תפיס תדע מדתניא בתוספתא [דפ"ק דב"מ] אבל אם הודה מעצמו יכול הוא לחזור בו ומכי הדר ביה בטלה הודאתו ואי תפיס תובע בתר הכי מפקינן מיניה וכ"כ הרמ"ה ז"ל והשתא דאתית להכי דמאי תפיס על הודאתו ממה שלא תבע לו הוא הדין אפילו בא להודות לב"ד בלא שום תביעת חבירו דאי תפס אידך קודם שחזר זה מהודאתו דמהניא תפיסתו ואפי' תפיס בסהדי דבלא סהדי מהימן משום מגו בכל מאי דתבע ולאו במאי דאמר מזיק דוקא ומיהו תפיסה דבתר דהדר ביה [ג] לא מהניא היינו תפיסה בעדים אבל בלא עדים לעולם מהימן בשבועת היסת משום מגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם. ומהך מתני' דניזק אומר מועד הזיק את הגדול כלומר ואית לי לאישתלומי נזק שלם מן העליה והמזיק אומר לא כי אלא תם הזיק את הגדול ולית לך אלא חצי נזק מגופו ומותבינן מינה לרבה בר נתן דאמר טענו חטין והודה וכו' פטור והכי שקיל כדאמר ליה מזיק ופרקינן ראוי ליטול שמעינן דמאן דטעין לחבריה מנה הלויתיך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים זוז שנתת לי אותן דמים בחפץ פלוני והרי הוא קיים או שהלויתם [לי] עליו ע"מ שלא להשתלם אלא מגופו או הוא הדין איפכא היכא דטעין ליה דאית ליה גביה חפץ פלוני דשוייה אפותיקי ניהליה במנה ואידך מודה ליה בחמשין זוזי דאוזפיה בהלואה גרידתא דמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו דפטור בין בתשלומין בין משבועה דאורייתא אלא משתבע היסת ומיפטר: שותפי נינהו. ניזק ומזיק בגופיה דשור המזיק משום שאין יכול להשתלם ניזק חצי נזק אלא מגופו של שור המזיק ואי מת או נאבד לית ליה כלום ואפילו אי בעי מזיק לסלקו בזוזי לא מצי עביד דלא מצי לאשתמוטי דממ"נ אי האי הוא דאזיק או הא משתלם מאותו דבעי מזיק משום דידו על העליונה אבל ליכא אלא חד וכו'. מיהו היכא דאברחיה א"נ גרם לאפסודי מיחייב לשלומי ליה לניזק כל הראוי לשלם אם היו שניהם לפניו דקי"ל [לקמן דף ק׳] כמאן דדאין דינא דגרמי ובריית[א] [לעיל דף נג:] דקתני שחטו מה שעשה עשוי מוקמינן כמאן דלא דאין דינא דגרמי דלאו הלכתא כוותיה. אבל לענין שני שוורים תמים של איש אחד שהזיקו תרווייהו לא אפשיטא אי יגבה מהי מינייהו דבעי אי לא ומספיקא לית ליה לאישתלומי אלא מתרווייהו רביע נזק מזה ורביע נזק מזה ואי ליכא לאישתלומי טוליה רביע נזק מהאי משתלם שארא מהאיך כרבי נתן דאמר [לקמן דף נג.] כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי וכן הלכה: סליקו להו המניח את הכד

עין משפט

בש"ך סי' פ"ח ספיק דמי:

א מיי' פי"ג מהל' טוען ונטען סמג עשין לה טור ח"מ סי' פח:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ולא נריכין כהן בבא דמועד לשינויא דגמ' ראוי ליטול ואין לו אלא משום טענתא דהתם משני הכי בגמ':

(ב) ובאשר"י משמע שאין תפיסה מועלת אלא קודם שבאו לדין וכן משמע במרדכי ולדברי האשר"י לא מהניא תפיסה כלל. לא בטענו חטים והודה לו בשעורים ולא בבבא דרישא שניזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר קטן הזיק דהוי כמאן דמודי לו תובע שאין לו על הנתבע כדברי הנתבע ולא מהניא תפיסה לדעתו אלא בבבא דסיפא היו הניזוקין שנים דממ"נ יש לו תביעה על שניהם ומשתלם מן התפיסה כדאמר מזיק אם תפס בפני עדים ודוקא שתפס קודם שבאו לב"ד ואם תפס שלא בעדים שקיל אף כדאמר ניזק ועיין בטוח"מ סי' פ"ח סעיף ח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כדאוקים למליעתא לעיל: (ב) וזוזי סוא דמסיק כנ"ל:

ג"י מהר"ם

הגהות חו"י

(א) נ"ב ולאפוקי מר' ישמעאל דס"ל בע"ח הוא בגמ' דף ל"ג ע"א וע"ש גם פה בתוס': (ב) נ"ב ל"ע כיון דהם מגופו משתלם וחד ליתנהו למה לא הפסיד עי' לקמן בפ"ה ברי"ף ד"ה ה"נ ורביע נזק מאי עבידתיה:

הגהות מא"י

[א] תחת תי' השתא כתוב הכא: [ב] נ"ב זה מפרש הר"ן לפי המסקנא שזהו הוי כטוענו חטים ולא לפי דברי המקשה והו"ק: [ג] דלא כנ"ל:

א לדעת רבינו מסכים מיי' פ"ט מהל' נ"מ וכן רש"י ז"ל והתוס' ורבי' אפרים והרי"ו והרמ"ה והרא"ש ז"ל והטור ח"מ סי' ת"א כולם הסכימו דכיון דשותפין הן אפי' תפס ניזק עדיין בשותפות קיימי ועל כל א' מוטל לשמור את שלו הלכך ל"ש תפס ל"ש לא תפס לעולם חשיב שור השותפין שהזיק וכל א' וא' משלם לפי החלק שיש לו בו וצ"ע על דברי התוס' שכתבו דלפעמים אין הניזק האחרון משתלם כל נזקו משלם וכגון שנזקו דאחרון הוי מרובה על נזקי דשלפניו דהא לא מצי שקיל רק חלקו שלפניו דמשמע דאע"פ דנעשה ש"ש על חלק הבעלים לעולם אין מפסיד הניזק שתופס רק מה שיש לו באותו שור ואינו חייב לשלם משום חלק בעלים ולא ידעתי למה דהא כיון דנעשה ש"ש על חלק בעלים חייב לשלם כל הנזק כדין שאר ש"ש שפשע ואפי' תימא דלא נעשה ש"ש רק על חלקו ולא על חלק הבעלים אכתי למה לא יטול הניזק האחרון כל נזקו אם השור שוה כל כך כמו ששוה נזקו הרי כל א' וא' חייב לשלם חלקו ואפי' לא יהא בחלק מזק שלפניו כדי נזק האחרון מ"מ יטלו מחלק הבעלים שלא שמרו את חלקם מלהזיק ולמה יפסיד וצ"ע גם בדברי הר"ן ז"ל:

שור שנגח ארבעה וחמשה וכו'. ובכולן היה תם דמשתלם מגופו והיכי דמי כגון [ב] ראה שור ונגח וראה שור ולא נגח וראה שור ונגח ואחר נגיחה שניה ראה ב' פעמים או ג' [ג] שוורים ולא נגח דאפילו מועד לסירוגין לא הוי דשור לא נעשה מועד אלא אם כן נגח הג' נגיחות כסדרן או שלא כסדרן ונעשה מועד לסירוגין: ישלם לאחרון. ישלם תחלה לאחרון חצי נזקו והראשונים יפסידו ובגמ' מוקי לה כר' ישמעאל וליח הלכתא כוותיה אלא כר"ש דאזיל בשיטתיה דר"ע דהלכתא כוותיה: ר"ש אומר. שותפין הן הניזק ובעל השור כיון דמשתלם מגופיה דשור לכל חד מטי פלגא לפיכך זה נוטל מנה וזה נוטל מנה: האחרון נוטל מנה. משום דהוי כשור של שותפין שהזיק דודאי משלם ח"נ לניזק: ושלפניו זה נוטל וכו'. ניזק ראשון והבעלים ששותפין נינהו במנה השני: האחרון נוטל מנה. מפני שמשתלם מגופו חצי נזקו: ושלפניו חמשים זוז. מפני שמשלם מחלקו חצי המנה שנטל האחרון: ושנים הראשונים וכו'. שהם ניזק ראשון והבעלים שהיה להם בו מנה בין שניהם משלמים חצי חלקם שהוא נ'. דינר של זהב לכ"ה שהם כ"ה דינרי כסף: **גמ'** אם יש מותר בנזקיו. כגון שנזקי הה' פחות מנזקי הד' וכן מה שהוזק הד' פחות מנזק השלישי וכן כולם כאילו תאמר שנזקי הראשון מנה והב' נ' והג' דינר זהב והד' חצי דינר וה' רביע דינר דהשתא אם תפס הניזק הד' השור שהזיקו נעשה עליו ש"ש לנזקיו וכשהזיק רביע דינר לה' אותו רביע משלם מחלקו כיון שהוא חייב בניזקין נמצא שאינו נוטל מהחצי דינר שהיה ראוי לו אלא רביע ואותו רביע עצמו משלם מחלקו של שלישי היכא שתפסו ולא נזהר לשומרו נמצא שלא יטול [שלישי] דינר שהיה ראוי לו אלא פחות [ד] רביע וכן כולם חייבין כל אחד על נזקי חבירו משום שלא נזהרו בשמירה והמותר יחזור בסוף לבעל השור וכתבו הרי"ף ורש"י והרמב"ן ז"ל דבהא אפי' רבי שמעון מודה דהיכא שתפסו ניזק לגבות ממנו נעשה עליו שומר שכר לנזקיו ואע"ג דשותפין נינהו לר"ע הא תנן [ב"ב דף מג:] השותפין נעשין שומרי שכר זה לזה אבל רבינו אפרים תלמידו של רבינו אלפסי כתב דאפילו תפסו ניזק לגבות ממנו פליג ר"ש וסבר כדפי'

עב

ר"ש "שור "שנגח ארבעה וחמשה שוורים זה אחר זה ישלם לאחרון שבהן אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו ואם יש בו מותר יחזיר לשלפני פניו והאחרון האחרון נשכר דברי רבי מאיר רבי שמעון אומר שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום זה נוטל מנה וזה נוטל מנה חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו זה נוטל חמשים זוז וזה נוטל חמשים זוז חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה °ושלפניו חמשים זוז ושנים הראשונים דינרי זהב: **גמ'** והלכתא כרבי שמעון דהא אוקימנא למתניתין *רישא רבי ישמעאל דאמר בעלי חובות נינהו (א) וסיפא ר' עקיבא דאמר שותפי נינהו וקי"ל הלכה כרבי עקיבא מחבירו וכיון דקאי רבי שמעון כוותיה הלכתא כוותיה: והיכא דתפסו ניזק לגבות ממנו נעשה עליו (ב) שומר שכר לנזקיו ומחייב בניזקיה והיינו דקתני אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו פרישנא הכי אם יש בו מותר בנזקיו יחזיר לשלפניו ובהא אפילו רבי שמעון מודה: תנן

דף לו:

רש"י

שור שנגח ארבעה וחמשה שוורים. ובכולן היה תם שמשתלם מגופו (ג) והיכי (א) דמי כגון שראה שור ונגח שור ולא נגח שור ונגח ואחר נגיחה שניה ראה שני פעמים או שלשה פעמים שור ולא נגח דאפילו מועד לסירוגין אינו דשור לא נעשה מועד אלא אם כן נגח שלש נגיחות (א) כסדרן זה אחר זה או לסירוגין והסירוגין שוים כדתניא לקמן: ישלם חצי נזק. [א] מיד לאחרון תחלה: ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו. כל חצי נזקו והראשונים יפסידו וטעמא מפרש בגמרא: ר' שמעון אומר. שותפין נינהו בניזקין הלכך שור שוה ר' כו': ושלפניו. זה ניזק ראשון נוטל נ' זוז והבעלים חמשים (ב) דיש לניזק ראשון בו חצי השור לכך משלם חצי תשלומי נזקו דשותפי נינהו: חזר ונגח כו' האחרון נוטל מנה. מאה זוז שיש לו בשור כי מגופו משתלם: ושלפניו. שהיה חצי השור שלו משלם מחלקו חצי מנה שנטל האחרון: ושנים ראשונים. ניזק ראשון והבעלים שהיה לכל אחד רביע בשור משלמים כל אחד רביע נזקו של אחרון: דינר זהב. הוא כ"ה דינר כסף: **גמ'** בעלי חובות נינהו. הניזוקין ולא שותפין: וכשתפסו ניזק. ראשון מיד שהזיקו לגבות הימנו (וכן שני וכן שלישי וכשתפסו ראשון) נעשה עליו שומר שכר כדמסיק וכשהזיק לשני איבד ראשון את זכותו (ד) ותופסו שני נעשה עליו שומר שכר וכן כולם: והא דקתני אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו. קשה דיחזיר לבעלים מיבעי ליה דאין לבעלים להפסיד חלקם שנשאר להם בשעת היזק ראשון כי לא היתה שמירתו עליו כ"א על הניזק: הכי קאמר אם יש מותר בנזקין. כגון שהיה נזקי (ג) רביעי מרובה משל חמישי כגון ששור של רביעי שוה מנה ויש לו במזיק חמשים זוז ושל חמישי שוה חמשים זוז ואין לו על זה אלא דינר זהב יחזיר דינר זהב לשלפניו וכן כולם אם

[דף יח ע"ב]

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) יש לתמוה דהוה מצי למימר דמיירי בשלא שתרו בו בבעלים כמבואר בגמ' דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני הבעלים ובפני ב"ד ואפשר דכוונתו למאן דסבר אפי' היכא שהתרו בו בבעלים ומסתמא העידו בו דהא אין תפיסתו מועלת בשאין עדים מאחר דפלגא נזקא קנסא ומודה בקנס פטור וכמ"ש הנ"י בסוף הפי' שלפני זה ע"ש וא"כ ודאי איירי כשהעידו בב"ד והיה עושה מועד בהעדאתן בב"ד וק"ל:

הגהות הרי"ד

(א) נ"ב ובדתפס דאל"כ הל"ל ראשון

הגהות הב"ח

(א) נ"ב נב' שראה: (ב) נ"ב אז: (ג) נ"ב של:

ראשון נשכר. גמ': (ב) נ"ב דוקא לר' ישמעאל משא"כ לר"ע דס"ל תורת דשותפי לא נעשה ש"ש רק על חלקו ולכן לא מוקי גם רישא ר"ע. תוס' ועי' פירש"י: (ג) נ"ב וצ"ע דז"ל כגון שנגחם ביום א': (ד) וכשהזיק לשני איבד ראשון את זכותו וכן תופסו שני נעשה עליו כו' כצ"ל:

הגהות מא"י [א] רשום קו על תי' מיד: [ב] שראה כצ"ל: [ג] נ"ב פעמים: [ד] ג' רביעי:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ראשון ראשון נשכר מיבעי ליה פי' משאר נכסים כיון דא"ר ישמעאל בעל חוב הוא וזוזי הוא דקא מסיק ביה מחייבי בעלים באחריותו ומחייבי לשלם משאר נכסים: **אמר** הכותב אם אמר משלם משאר נכסים בכדי דמי השור לא אמר כלום שאע"פ שאמר בע"ח הוא וזוזי הוא דמסיק ביה לא גבי משאר נכסים כלל דכאפותיקי מפורש דמי דאי לא תימא הכי היכי אמר ר' יוחנן הקדישו ניזק איכא בינייהו הא איכא נמי הא דלר' ישמעאל גבי משאר נכסים ולר"ע לא ואע"ג דאיכא בינייהו פלוגתא אחריני כדמוכח שמעתא תדא דרויחא ליה ואיתנהו לכולה בכללא נקט דלסתמינהו בשותפין גמורין נקט ליה הקדישו ניזק ומ"מ אי הוי גבי משאר נכסים לא הוה שמיט גמרא מלאדכורה דהיא עדיפא טפי ועוד הא דבעא מיניה רבא מרב מתמן מכרו מזיק לר' ישמעאל מהו ואמר ליה אינו מכור אמאי הא גבי משאר נכסים הלכך גבי לקוחות על כרחו של מזיק מגבינן ליה משאר נכסים כדאמרי' באפותיקי סתם בפ' השולח וא"ת דלמא בדלית ליה נכסי בעא מיניה כי אקשי' והא תניא מכור לימא ליה התם כשיש לו נכסים אחרים וסתמא כר' ישמעאל וקמ"ל לאפוקי מדר"ע ועוד דהא תניא בברייתא לר' ישמעאל שחטו מה שעשה עשוי משום דמזיק שעבודו של חבירו פטור ואי ס"ד גובה משאר נכסים נהי נמי דאמר שהזיקו פטור כי שחטו הוא משלם משאר נכסים אותו פחת שחיטה שהרי שאר נכסיו משועבדים לו לדמי השור ואפי' הוזק ממילא נמי ניהוי כאפותיקי סתם שנשטפו נהר דגובה משאר נכסים והסיא אליבא דר' ישמעאל היא דלר"ע אין זה מזיק שעבודו של חבירו אלא ממונו וכ"כ ר"ח ז"ל וקתני נמי סיפא קדמו בעלי חובות וגבוהו לא עשה ולא כלום שאין משתלם אלא מגופו אלמא כלל כללא לא משתלם אלא מגופו דאי ס"ד משתלם משאר נכסים אמאי לא עשו בעלי חובות כלום ומה בין תם למועד בדבר זה כי היכי דבמועד מה שעשה עשוי אף בתם נמי הוה לן למימר הכי דהא שעבודא בעלמא הוא דאית ליה בשור זה ואיהו שלו דמן הפליה משתלם בכדי השור וכולה מתניתא ר' ישמעאל היא דקתני מכר מכור לגדיא ואילו לר"ע איהו מכור כלל וקתני נמי שחטו מה שעשה עשוי משום דמזיק שעבודו הוא ולר"ע ודאי אין לחלוק בין עמד בדין ללא עמד כדאמרי' לענין שבת ומכאן יש ללמוד דלא הוי נמי כשומר להתחייב באחריותו אם פשע בו והזיק או שהוזק והיינו דאקשינן בעלמא ולימא ליה אי תם הוה מעריקנא ליה באגמא ומדלא מוקמינא לה כר' ישמעאל משמע דלכולי מלי למימר הכי ועוד דמשמע דהתם אליבא דר' ישמעאל קאמר והכי קאמר אי תם הוה מעריקנא ליה לאגמא והייתי נותנו במתנה למי שהייתי רוצה או הייתי חורש בו בכל יום ומכריתו ואני פטור אבל לר"ע דאמר שותפי נינהו אין טענה זו כלום דהיאך יגזול לחבירו שורו וא"ת ולוקמה כר"ע לא קשיא משום דקתני סיפא בעלים משלמים ואי ר"ע הוה ליה למתני משלם ח"נ מגופו ועוד לכ"ע בעי לתרוצי כדמקשה מודינא ומיפטרנא למאן דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ועוד אמרי' בפ' החובל גבי שור תם שהמית והזיק וכו' אי הכי תם נמי כדייניה דיני ממונות ונשתלם מדידיה והדר נדייניה דיני נפשות אמר רב מארי זאת אומרת לדיא עילויא דמאריה היא והא ודאי לר' ישמעאל קאמרינן דאילו לר"ע הרי גופו של שור מוחלט לו ואי עביד רדיא שלו היא והיכא אמר עילויא דמארי הוא ועוד דלר"ע ליכא לאקשויי כלל ליסקיה דכיון דהוחלט השור ושלו הוא כי הדר דנין אותו דיני נפשות נמי הרי הפסיד שורו ולא נפרע דרדיא רווחא דידיה הוא וכשם שאין מסכין אותו לרדיא להחזיר לבעלים כראשונים כך אין משכין אותו בשביל ניזק דהא תלמוד נמי אין מחליטין אותו לניזק ויהא עושה אותו רדיא ומשתלם ממנה ואח"כ שידינו אותו דיני נפשות דהא שורו הוא מפסיד מ"מ אלא פשיטא אליבא דר' ישמעאל קאמרינן וקאמר דעילויא דמאריה הוא ולא גבי ניזק מרדיא כ"ש וכ"ש שאינו גובה משאר נכסים ולא תטעה במאי דאמרי' בשילהי פירקא דהמניח לעולם בתמין ור"ע היא וטעמא דאיתנהו לתרוייהו וכו' דה"ה ודאי לר' ישמעאל דאי ליתנהו לתרוייהו פטור דהא לא משתלם אלא מגופו ולא משאר נכסים ושור אחר כשאר נכסים דמו אלא מוקי לה כר"ע משום דקתני חייבין ואי ר' ישמעאל כיון דבע"ח זוזי מסיק ביה חייב גברא מיבעי ליה עוד פירשנו בזה פירושים אחרים והקושיא שהקשה היכי אמרי' הכא ראשון ראשון נשכר מבעיא ליה ולימא ליה אילו גבך הוה לאו מינך הוה גבינא ליה היא הזיקתו לבעל המאור הוה לברור לו דרך אחרת ואינה ענין לכאן שהרי בהזיק עד שלא תבא ותפסו בע"ח היה מן הדין שיהא בע"ח אחרון נשכר למאי דס"ד בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבוי ומפסיד משום דאמר ליה ניזק ראשון לבע"ח אחרון אילו גבך הוה לאו מינך הוה גבינא ליה כמו שאמר לו ניזק ראשון לבע"ח אחרון שקדם וגבה והרי סטענה הזו עם טענתו של אחרון על הראשון היא וכשתאמר כן בין שני נזקין ראשון נשכר וכשנאמר נמי שאין הטענה הזאת נוהגת בין שני נזקין ראשון נשכר לעולם נמצאת קושייתו בטלה לגמרי אלא שאותו הטעם צריך פירוש וכך פירושו הרי אמרו ששור תם שהזיק אע"פ שמכרו אינו מכור לפי שהוא כשדה של אפותיקי מפורש ואילו לגבי בע"ח אחר כמטלטלין דמי ואין בו דין קדימה שאין אחריותו עליו וכיון שכן יכול ניזק לומר לבע"ח כיון שמעבודי שעבוד גמור שאפי' מכרו אינו מכור ושעבודך אינו שעבוד גמור אין תפיסתך כלום לא יהא אלא שעבדו לך קודם שהזיק מינך גבינא ליה דסוי ליה לדידי כמאן דלוה מינאי בשטר ואקניה ליה מטלטלי אגב מקרקעי אלדידך אפי' בשטר אין לך דין קדימה ודינא ודאי הוא דגבינא ליה מינך אע"ג דתפסתיה אבל בנזק ונזק כיון ששעבוד שניהם שוה וכמקרקעי דמי להו כל הקודם זכה והיינו ראשון ראשון נשכר ומאינו מפורש בירושלמי כדברינו דגרסי' התם בא עליו ר"מ בשני דרכים אם שלך הוא תנהו לי אם אינו שלך תנהו לי שאגבנו ממנו ואקשו לא כן אמר ר"א שמירת נזקין כשמירת קנין כלומר שאין אדם מתחייב בשמירת נזקין אלא כמו שאדם קונה מחבירו כלומר אקנו מעיכה בשומרין כמו שתקנו בלקוחות והיאך הוא מתחייב בתשלומי נזקו אדרבה הראשון ראשון נשכר ומפרקינא אמר רב יודן נמסרו לו לנזקיו ואינו אלא כמשכון פי' כיון שתפסו לנזקין לגבות סימנו הרי הוא בידו כמשכון וחייב בנזקיו שנעשה עליו ש"ש נמצאת למד שאין טענת אם שלך הוא כו' כלום אלא בשתפסו ניזק שלא כדברי בעל המאור ז"ל וכן הדין נותן וא"ל לראיות הללו שאין פירושו בשמועה זו עומה עולה כהוגן דהשתא דאוקימנא בשתפסו ניזק אמאי קתני סיפא אחרון אחרון נשכר ועוד דהוה לן למימר בגמ' בהדיא מדקתני תרתי אלמא אפי' בשיש לו נכסים אחרים עסקינן דכל כה"ג מפרש לה בגמ' ועוד יש ראיה לדחות שאינו גובה משאר נכסים מהא דאמרי' יחזיר לבעליו מיבעי ליה כלומר ישלם לאחרון ואם יש בו מותר יחזיר לבעליו ואי משאר נכסים גובה אע"פ שאין בו בשור מותר מתשלומי האחרון יחזור לבעלים שחלקו של ראשון יטול האחרון ואם נזקיו יותר מנזקי ראשון יטול משאר נכסים שכיון שאין גוף השור מסועבד לנזק מסרו לשומר ישלם מעליות שומר למה ישתלם מגופו של שור הרי בעלים לא פשעו ולא נתחייבו לשלם כלל אלא ודאי גופו של שור הוא המשועבד ומגופו משתלם ולא מדבר אחר והשומר יחזיר דמי שור לבעליו אם פשע בו ואם ישאלך אדם לדבריו אנו אמאי לא אקשי' מרישא דמתני' דקתני ישלם לאחרון אף אתה אמור לו דהוה אמינא דהכי קתני ישלם לאחרון אם יש בו מותר שיחזיר לשלפניו וסיפא עדיפא:

ועוד כתב ה"ר אפרים בזה כך הצעה של משנה וכו' עד וזה שכתבנו דשותפי כל חד מינייהו רמיא נטירותא עליה וכו': **אמר** הכותב ולא יהא אלא ש"ח איהו גופיה חיובי מחייב כדתנן ארבעה נכנסו תחת הבעלים ש"ח וכו' וכיון שכן לוקמה בשתפסו ניזק ופשע בו דש"ח מיהא הוי ואע"ג דשותפי נינהו וכ"ת ש"ח נמי לא הוי הא לא אפשר שאין לך תופס דבר לעצמו ואינו לא ש"ח ולא ש"ש והרי אמרו כנוס שורך דהוי ש"ח ואע"פ שלא קבל עליו בעס"ב לשמור ומעתה אתה דן ק"ו לשותף שתפס השור לעצמו מחמת חלקו שהוא ש"ח לפחות וכיון שכן על כרחנו הוא מצי לאוקומא למתני' כולה כר"ע אלא להכי לא אוקמא כוותיה דא"כ ר"מ כר"ע ור"ש כר"ע מאי בינייהו ואע"ג דמסדרי' בגמ' לאוקומא כחד תנא משום דקס"ד דפליגי ר"מ ור"ש אליבא דחד תנא אבל אי מוקמו לה בשתפסו ניזק וכ"ע לא פליגי והשתא דאוקימנא כר' ישמעאל פליגי וה"ק ר"מ אם תפסו ניזק אחרון נשכר ואם לא תפסו ראשון נשכר ואמר לו ר"ש אפי' לא תפסו ניזק אחרון נשכר לעולם והמותר מחזיר לכולן כדמפרש ואזיל ומה שאמר הרב ר' אפרים דדחקי' ומוקמי' מתני' בתרי. טעמי ולא מוקמי' בתרי תנאי ה"מ כגון מתניתין דתניא דסתמא היא אבל היכא דתנינן לה בתרי תנאי כגון מתני' דהכא על כרחך מיפלג פליגי ומישו מהדרי' לאוקמי פלוגתייהו אליבא דחד תנא ולא לאוקמי אליבא דתרי תנאי משום דלא איפליגו בהוחלט השור דהדא נגיחה אבל ודאי עפי ניחא לן לאוקומא לפלוגתייהו אליבא דתרי תנאי ולא לומר דלא פליגי שא"א לומר כן כלל ועוד יש לרבינו שלמה ז"ל בזה טעם אחר גם הוא נכון:

המאור הגדול

[דף לו ע"א] **ראשון** ראשון נשכר מיבעיא ליה פי' משאר נכסין כיון דאמר ר' ישמעאל בע"ח הוא וזוזי הוא דמסיק ביה מיחייבי בעלים באחריותו דמחייבי לשלם משאר נכסים דמגופו ליכא למימר הכי משום דא"ל סוף סוף אילו גבך הוה לאו מינך הוה גבינא ליה ומתני' דקתני האחרון נשכר משנה יתירא הוא דמכדי הא תני ליה רישא ישלם לאחרון שבהם ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו למה ליה למתני תו האחרון נשכר אלא לאשמועינן ממשנה יתירא אע"ג דאית ליה שאר נכסים: **כתב** ה"ר אפרים ז"ל בזה כך היא הצעה של משנה אליבא דר' ישמעאל שור שנגח ד' וה' ישלם לראשון שבהם אם יש בו מותר יחזיר לשל אחריו הראשון ראשון נשכר דברי ר"מ משום דתפסו ניזק לגבות ממנו והאי מותר דקתני לאו מדמי שור כולו דהא חציו לבעלים הוא אלא האי מותר מחציו שהוא לניזק ופירושו כגון שור שוה ק' ק' שנגח שור שוה ק' ק' ותפסו ניזק ויצא מרשותו ונגח שור אחר שוה מנה ותפסו ניזק ויצא מרשותו ונגח שור אחר שוה נ' דינרים הרי מחציתו לבעלים ואין לאחר בחציו כלום אלא המנה שהוא חצי דמיו משתלם ממנו הניזק האחרון כ"ה דינרין ומחזיר לשלפניו ע"ה נוטל ממנו כ"ה שהוא רביע נזק ומחזיר לבעל השור ששוה מאתים נ' דינרים נמצא כל א' מהניזקין שתפסוהו ופשעו בו מפסיד מח"נ שלו חציו והיינו דקתני אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו והאי דקאמר מרן ז"ל ובהא אפי' ר"ש מודה ליתא דכי מעיינת בגמ' משכחת לה דהיינו פלוגתייהו דהא לא אוקימנא לרישא כר' ישמעאל ודלא כר"ע אלא משום דקתני יחזיר לשלפניו ולא קתני יחזיר לכולם ואם איתא דמודה ר"ש בהא מכלל דמודה נמי ר"ע וא"כ אמאי אוקימנא דלא כר"ע הא קי"ל בעלמא דחקי' ומוקמי' מתני' בתרי תלתא טעמי ולא מוקמינן בתרי תנאי אלא מיהו איכא למשמע מינה דבע"ח דתפיס מידי מלוה למגבה מיניה הוה עליה שומר שכר לדברי הכל דעד כאן לא פליג ר"ש אלא בניזק ומזיק משום דשותפי נינהו וכל חד מינייהו רמיא נטירותא עליה ואע"ג דתפסיה ניזק אבל בעלמא מודה ר"ש ובכי הא ודאי איכא למימר דמודה אלו דברי הרב הזרחי ז"ל ויפה כוון במה שתפס בו על הרב אלפסי ז"ל אבל במה שכתב תחלת דבריו ראשון ראשון נשכר אין נראין דבריו ואנו כבר פירשנוהו לפי מה שנראה לנו שאינו נשכר אלא משאר נכסים ויש לרב רבינו שלמה ז"ל בזה פי' שמסייע הרב אלפסי ז"ל וזה שכתבנו דשותפי כל חד מינייהו רמיא נטירותא עליה אע"ג דתפסיה ניזק וכו' אי קשיא לך הא קי"ל שהשותפין נעשין שומרי שכר זה לזה וא"כ אין מתחייב אלא הניזק שתפסו תשובתך הא אוקימנא להוא כגון דאמר ליה שמור לי היום טעמא דאמר ליה הכי הא בסתמא נטירותא אתרוייהו כהדדי רמיא:

ג' מהר"ם א מיי' פ"ג מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ :

כדפי' במתני' וכן דעת הר"ן והרמ"ה ז"ל [וכן נוטה דעת רבינו אשר"י בספרו ע"ש וכן התוספות] אלא שכתב ז"ל שאפי' הכי שמעינן לרבי עקיבא לענין מועד כן שאם תפסו ניזק לגבות ממנו וכן בעל חוב שתפס שורו של לוה לגבות ממנו נעשה עליו שומר שכר וחייב בנזקיו וכדפי' התם לדעת ר' ישמעאל אע"ג דלא קביל עליה שמירת נזקיו בפירוש דעד כאן לא פליגי אלא[ג] בתם ולענין הקדישו ניזק עד שלא עמד עליו בדין קי"ל כמ"ד מוקדש [לעיל דף לג:] כ"כ הרמ"ה ז"ל : גרסינן בגמ' התוקע לחבירו נותן לו סלע איבעיא להו סלע צורי תנן או סלע מדינה תנן תא שמע דא"ר יהודה א"ר אסי כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי של דבריהם סלע מדינה . פי' התוקע כתב הרמ"ה ז"ל דלאו תקיעה בפה היא אלא ביד היא שהכהו באגרופו והאי סלע דקתני דמי צערו ובשתו הוא וכגון שלא אפסדיה מידי אחרינא אבל היכא דאיכא נזק ורפוי ושבת שיימינן ליה ויהיב ליה נמי הנך [והיינו כרב אלפס שכתב כן בר"פ המניח] והרשב"א ז"ל כתב בשם ר"ח ז"ל דלאו תקיעה ביד היא אלא בקול שאחז בו ותקע בו אלא שלא חרשו דאילו [לקמן דף פה:] חרשו חייב דמי כולו וכתב עוד הרשב"א בשם ר"ת

גמרא

תנן התם *התוקע לחבירו נותן לו סלע ההוא גברא דתקע ליה לחבריה שלחיה רב טוביה בר מתנה לקמיה דרב אסי סלע צורי תנן או סלע מדינה תנן ופשטה מהא דאמרינן רב יהודה אומר כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה אמר ליה ההוא גברא הואיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא ניתבוה לענייי הדר אמר להו ניתבוה ניהלי דאיזיל אברי ביה נפשאי א"ל רב יוסף כבר זכו ביה עניי' ואע"ג דליכא עניי' הכא דליזכו ביה אנן ידי עניים אנן *דאמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אין צריכין פרוזבול

רש"י

אם של ראשונים יותר על של אחריו : התוקע לחבירו. שהכהו כנגד אזנו ול"א תקיעה ממש : נותן לו סלע . לדמי בושת מלבד נזק וצער : הכוא דתקע כו' (א) וחזו תפס מסלו דאע"ג לא מגבינן ליה בבבל : סלע צורי. ד' זוזים : סלע מדינה. שמיני שבסלע צורי והוא חצי דינר[א] והדינר משקלו זהב [ב] שנים ומחלה משקל שעורה : ושל דבריהם . כגון זה דשיעורא דרבנן הוא : הואיל ופלגא דזוזא הוא . ולא יותר : יד עניי אנן. דרב יוסף גבאי של עניים היה : אין צריכין פרוזבול . דבלאו הכי אין שביעית משמטת חוב שלהם דהוו שטרות שלהם כאילו מסורין לב"ד ותנן המוסר שטרותיו לב"ד אין שביעית משמטתן דגופו של

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה הכוא וכו' כצ"ל :

גיטין דף לו.

ז"ל דהאי שיעורא הוא בעני שבישראל אבל בעשיר קרוב לשיעור [ד] ר' יוסי הגלילי דאמר מנה וכן כ' הרא"ש ז"ל בשמו (א) גם [של] ר"ת ז"ל: האמור בתורה כסף צורי . סלע צורי ד' זוזים וסלע מדינה שמינית בסלע צורי והוא חצי זוז . אמר המחבר זוז צורי שש מעה כסף ומעה כסף משקלה (ב) ד' שעורות כמו שכתבתי סוף פרק אף על פי עכ"ל וכתבו רבוותא ז"ל דמהא שמעינן דמאתן זוזי דבתולה כיון דקי"ל [כתובות דף י. ודף קי: ע"ש] דכתובה דרבנן בכסף מדינה נינהו וכל שכן מנה דאלמנה דלכ"ע דרבנן היא וכתב הרמ"ה ז"ל דהלכתא כוותייהו ואע"ג דרבינו יצחק ב"ר שמואל בעל התוס' כתב דכולן בכסף צורי ורב יהודה לא איירי אלא בסלעים דהוא כסף קצוב האמור בתורה דלא אשכחן בתורה אלא סלעים דהיינו שקלים : פי' שלחיה רב טובי . משום דמספקא ליה האי סלע דתנן גבי התוקע לחבירו אי סלע צורי הוא או סלע מדינה הוא : הב ליה פלגא דזוזא . דס"ל כרב אסי דלעיל דסלע צורי ארבעה זוזי ושל דבריהם סלע מדינה שהיא שמינית שבצורי ומהא שמעינן דסלע דהכא הוא פלגא דזוזא ועוד שמעינן דהאי פלגא דזוזא משום צער ובשת הוא דהא הכא איכא צער ודאי ואפ"ה לא חייביה אלא פלגא דזוזא ואי לא הוה אלא משום בשת לחייביה נמי דמי צער ומיהו הא דשמעינן מהכא דמגבינן בבבל צער ובשת כבר אידחיא פרק החובל [דף פד:] ואסיקנא דמלתא דלא שכיחא אי נמי לית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו ומיהו כתבו הגאונים ז"ל דמנדין אותו עד שיפייס לבעל דינו בדבר הראוי וכל שכן דאי תפס מהני ליה תפיסה : אי פלגא דזוזא וכו' [לא בעינא]. דזילא ביה מלתא לניזק למשקליה שהיה הדבר מועט בעיניו : איברי ביה נפשאי. אינו ל' רפואה דודאי הכא לא הוי נזק ושבת וריפוי דלא הוה סגי בפלגא דזוזא אלא היה חייב לתת לו כפי הנזק והשבת והריפוי אלא לישנא דפטימותא הוא כמו איכחוש זיל אבריוה [נדה דף מז:] ולישנא דקרא [מ"א ה] עשרה בקר בריאים [שופטים ד] ועגלון איש בריא מאד : כבר זכו ביה עניי . ואע"ג דהכתי לא הוה ברשותיה דניזק ואין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו [לקמן דף סח:] דהכי ילפי' מוכי יקדיש איש את ביתו מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו הכא מטעם מעמד שלשתן הוא דזכו דאע"ג דליכא עניי הכא אנן יד עניי אנן ולא גרע מהדיוט דמהני הכא במעמד שלשתן דיד פרנס או גבאי הממונה על כיס של צדקה יד עניים הוא ומיהו מי שנדר לתת סלע לצדקה אע"פ שאינו בידו לא מצי למהדר ביה דמגו דחייל נדרא עליה משתעבד כולא ממונא לנדריה ואפי' מאי דעתיד למקני דאמר מר [ר"ה דף ו:] בפיך זו צדקה אבל היכא דנדר למיתב סלע ידוע לעניים לא זכו ביה עניים באמירה גרידתא אלא א"כ הוא ברשותו או פקדון* שאינו כופר בו הנפקד דקיימא לן [ב"ק דף קו.]* ברשותיה דמריה קאי ומיהו כתב רבינו אלפסי ז"ל דאילו בעי לשנויי ההיא מידי דיהיב לעניים עד דלא אמטייה ליד דגבאי במידי אחרינא דכותיה מצי לשנויי כדגרסינן בערכין (דף ו.) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב האומר סלע זו לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר לא שנא אמר זו לא שנא אמר עלי ותנו רבנן עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה משבאת ליד גבאי אסור לשנותה : יתומים אין צריכין פרוזבול . הלל תקן פרוזבול [גיטין דף לו.] כדי שלא יפסיד המלוה אם אמר לוה משמט אני וגם היא תקנה לעניים שימצאו מי שילווס וזהו גופו

עי' תוס' ב"ק דף ע' ד"ה לא

הגהות מא"י [א] נ"ב והדינר הוא מטבע אחד : [ב] נ"ב וכו' : [ג] נ"ב פי' או הוי שותף או בע"ח מאחר דמגופו משתלם : [ד] דרכי כצ"ל :

ופירש רש"י דכל היכי דאיתא ברשותיה דמריה קאי

המאור הגדול

אנן ידי עניים אנן וכבר זכו ביה עניים הרבה כתב בזה הרב ז"ל ולא נראו לי דבריו אלא דברי רבינו חננאל ז"ל ועוד כתב בזה רבינו האי גאון ז"ל ומה שהביא הרב אלפסי ז"ל סיוע לדבריו גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו לא זו הדרך ולא זו העיר דלא אמרי' אינו ברשותו בדבר שאינו מסרב הלה ליתנו לו שאם אתה אומר כן אפי' מעמד שלשתן לא היה מועיל לו בהקדש וק"ו להדיוט וההיא דגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר דאוקימנא בפ' מרובה בשעמד בדין בהכי נמי מתוקמא במסרב הלה ליתנו לו והדברים מוכיחין כן שהרי טבחו ומכרו ובמסקנא אמרי' התם דאמרו ליה חייב אתה ליתן לו דלא פסקו בי דינא למלתיה וה"ל גנב וזו היא התשובה לרבינו האי גאון ז"ל ודשאלתון אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כיצד שור זה הקדש ובית זה הקדש וכו' ה"ה לעניים דקני באמירה כגון שאמר בית זה לעניים או חפץ זה לעניים או דלמא לא קנו אלא במשיכה וחליפין בשאר כ"ע וכדאמרי' לענין ההוא גברא דתקע ליה לחבריה וכו' ואמר להו רב יוסף כבר זכו עניים ואע"ג דליכא עניים הכא אנן יד עניים אנן טעמא דזכו להו בי דינא דהוי להו כיד עניים הא לאו הכי לא ועוד מעשה בר"ג ור"א ור' יהושע שהיו באים בספינה וכו' עד עשור שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ומקומן מושכר לו אם"ד קנו עניים באמירה לימא ליה לאגורי' ואם תמצא לומר לא קנו באמירה קשיא לן ההיא מתני' דת"ר מוצא שפתיך זו מצות עשה ומפרש בה בפיך זו צדקה ועוד אמרי' התם צדקה הרי היא כנדר לבל תאחר מכלל דשויא להקדש ואי איכא למימר כי קאמרי לא קנו עניים באמירתא גרידתא אבל כי יהיב לעניים מידי ואמר בלשון נדר או בלשון הקדש ה"נ דקנו או דלמא טעמא אחרינא יליף מרנא הכין חזינא דלענין איחיובי נודר בצדקה מאלתר דאמר הרי הוא מטבע זה לצדקה אחייליה להנפוקי בצדקה ומאלתר האמר יש עלי צדקה כך וכך אחייב ליה במה שאמר בפיו זמן כדאתי עני לידיה ואית בידיה למיהב ליה ולא יהב עובר משום בל תאחר דאמר רבא וצדקה מחייב עלה לאלתר מ"ט דהא קיימי עניים ודאמר צדקה הרי היא כנדר לבל תאחר וכלהו נדרי בדבור פה בלחוד אינון אבל האי נודר אי אתי למיהדר ביה בעון קאי וב"ד לא מצו למעבד ליה מדעם ולא עניים אית להון בהדיה עסק דברים וכד זכי פרנס לעניים כגון ר"ע דזכה לעניים וכדאמר רב יוסף אנן יד עניים אנן אי אתי למיהדר ביה לא משגחינן ביה ובי דינא מתפשין להההוא מדעם לעניים ולית בהא מלתא דבר אחר ורבינו חננאל ז"ל כתב בפירושו הכי כהאי עובדא אמר הואיל ופלגי דוזא הוא לא בעינא ליה ליתבי לעניים הדר אמר ליתביה לי איזיל איברי ביה נפשאי וכו' האי גברא לאו איחרוטי הוא דאיחרט והדר ביה מדלא קאמר הדרי בי אלא קאמר ליתביה השתא לדידי איזיל אברי ביה נפשאי ובתר הכי יהיבנא אנא סלע מדידי ואמר ליה רב יוסף אנן יד עניים אנן וכיון דאמרת ליתבי לעניים כאילו אמרת מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ותוב לית לך רשותא לשנותה משבאה ליד גבאי וזכו ביה עניים ותוב לית לך למישקליה השתא ולאהדורי בתר הכי שמעינן מינה דעניים כיתומים נינהו מדפשטינן ר"ג ובית דינו אביהן של יתומים אלו דברי רבינו האי גאון ז"ל ור"ח ז"ל ושמעינן מדברי רבינו האי גאון ז"ל דמאי דאמרי' התם שממשכנין על הקופה אפי' בע"ש לא אמרו אלא בדבר שהוא תנאי בני העיר ותקנתם כדקתני התם רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי

מלחמת ה'

ועוד אנן ידי עניים אנן הרבה כתב בה הרב ז"ל וכו' לא זו הדרך ולא זו העיר דלא אמרי' אינו ברשותו בדבר שאינו מסרב ליתנו לו וכו' : אמר הכותב ותמה על עצמך היאך אדם יכול להקדיש מלוה שלו שאינה לא ברשותו ולא ברשות (אביו) [גבאי] בעין ורצה הלה ליתן לו מ"מ לא קנה מעולם ולא בא לרשותו ואפי' א"ת בגזל ולא נתיאשו הבעלים שהוא יכול להקדיש כשהלה רוצה ליתן לו במלוה אינו יכול להקדיש שהרי ממון זה אינו שלו ולא קנאו ואי בעו לאיתלופי באחרינא מאי עבדי כ"ש בנזקין שלא הגיעו לידו מעולם הרי שור תם שהזיק והקדישו ניזק לר' ישמעאל לא קדיש אע"ג דאגביה ניהליה בדמי היזקא משום דלאו דיליה הוא דמצי לסלוקי בדמים אי נמי משום דמודה ומיפטר כ"ש זוזי דלא מצי מקדיש עד דאתו לידיה ואי ס"ד דבר שברשותו מיקרי כיון שאין הלה מסרב ליתן אמאי קי"ל דהלואה לא מקניא במתנת בריא אלא במעמד שלשתן כדאיתא בפ' מי שמת הא איתא נמי בהגב דמטבע נקנה בו ובמעמד שלשתן נמי מדינא לא הוה מצי למקנא לה והלכתא בלא טעמא היא ועוד אמרו המקדש במלוה אינה מקודשת וכן במקח וממכר אלמא כדבר שלא בא לעולם דמיא לענין הקדש נמי דבר שלא בא לעולם הוא וק"ו הדברים ולא זו בלבד אלא שאף הספרש שפירש בגזל ולא נתיאשו הבעלים אינו כלום שאע"פ שהלה רוצה ליתן לו אינו קדוש כיון שבתורת גזל הוא אצלו מ"מ זה ברור הוא שאין אדם יכול להקדיש מה שלא הגיע לידו מעולם ואינו שלו כגון נזקין אלו ואע"פ שהגיעו לידו לאחר מיכן למה זה דומה לאומר שדה זו לכשאקחנה ממך תקדוש דלא קדשה דליכא מידי דהשתא לא קדיש ולקמיה קדיש כדאיתא בפ' המדיר ואמרי' בפ' כל שעה גבי בעל חוב רבא אמר מיכן ולהבא הוא גובה ואי אקדיש מלוה כיון דמצי לוה לסלוקיה בדמים לא עשה ולא כלום וש"מ שאין אדם יכול להקדיש מה שלא הגיע לידו ואינו שלו אע"פ שחייב לו חבירו הואיל ומצי תלפי ליה אי נמי לסלוקי במיטב וזו ראיה גמורה לדברי רבינו הגדול ז"ל ולפיכך כתב דהני נזקין לא קדישי ק"ו מדר' יוחנן והוי יודע שלא חלק אדם בדבר זה מעולם ולא תטעה במה שכתב רבינו חננאל ז"ל כי לא עלה על לבו לומר שיהא יכול להקדיש מה שאינו ברשותו אלא כך אמר מאחר שקנו עניים במעמד שלשתן אי אתה רשאי אפי' לשנותה שהרי הוא ביד המחזיק שהוא גבאי בסלע זה ודאיק לה להאי פירושא מדלא קאמר הדרי בי שאם אתה אומר שאפי' שלא במעמד שלשתן קנה הקדש לא הוצרך רב יוסף לומר אנן יד דעניים אנן אלא כיון דאמר לתובל תנהו לעניים והקדישו הקדש שוב אינו יכול לשנותה שהרי זה נעשה גבאי להקדש וה"ה להדיוט שאם היה לו בידו זה פקדון והקנה לאחר בחליפין או בדבור שהוא קונה לו כגון מתנת שכיב מרע כיון שקנה הלה אין הנפקד רשאי ליתנו לאחר אלא ודאי מה שהוצרך רב יוסף למעמד שלשתן כדי שיקנה אותו הקדש הוא דבלאו הכי לא קנה כדברי רבינו הגדול ז"ל זה דעת רב חננאל ז"ל ומפורש בפירושיו ואי לא תימא הכי היכי אפשר לומר דכשבאת ליד גבאי דמי ואין רשאי לשנותה וכי מפני שקנה רב יוסף לעניים הוי כמי שבאת לידו הרי אקדיש סלע שברשותו שקנה רב יוסף והעניים ויטול לשנותה אלא ודאי הא דלא מצי לשנותה מפני שהיא ברשות אחרים ביד התוקע וכל שקנו העניים אינו רשאי לשנות ולא הוצרך רב יוסף למעמד שלשתן אלא כדי שיקנו העניים ורבינו הגדול ז"ל לא חלק על דברי רב חננאל ז"ל בכאן כלל וזאת הטענה עצמה מכחשת הסמך שסמך בעל המאור ז"ל על רבינו הגאון ז"ל כי היאך עלה על דעתו שאם הקדיש סלע שהיה לו ביד נפקד וקדשה שיהא רשות בידו להוציאה מיד הנפקד הרי זכה ההקדש והעניים ונעשה שומר שלהם וידו כידם ושוב אין לבעלים אלא נפקד דין ודברים וכך הדין בהדיוט וק"ו להקדש כמו שכתבתי כבר אבל דעת הגאון ז"ל כך הוא דהאי גברא לאו אקדושי אקדשה מדלא קאמר תנה לעניים אלא נודר הוא שאמר עלי ליתן סלע שחייב לי בנזקי לעניים ויתננה המזיק להם ואינה קדושה ביד המזיק כלל לפיכך מן הדין היה יכול לחזור בו אלא כיון שאמר במעמד רב יוסף למזיק תננה לעניים קנו ואינו יכול לחזור בו וכן דעתו במקדיש ביתו שברשותו ורבינו הגדול ז"ל חלק ואמר דלא נדר כלל אלא שהקדישה ולא קדשה ק"ו מדר' יוחנן אבל מעולם לא עלה על דעת חכם שיוכל אדם להקדיש דבר שלא זכה בו כגון נזקין : ומה שכתב בו בעל המאור ז"ל ושמעינן מדברי רבינו האי גאון ז"ל דמאי דאמרי' דממשכנים על הקופה אפי' בע"ש לא אמרו אלא כגון בדבר שהוא תנאי בני העיר . תשובת הגאון ז"ל בזה אינה מחוורת דמאי דקשיא להו מעשה דר"ג לאו מלתא היא דהתם שעת הביעור היה והיה צריך להוציאו מרשותו דקתני רישא דההיא מתני' כיצד היה הביעור נותן תרומה וכו' ומעשר ראשון לבעליו ובתר הכי קתני מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו צריך לקרות להם שם כיצד מעשה ברבן גמליאל ותניא בהדיא בברייתא מזכה להן ע"י אחר כיצד וכו' וכולה מתני' בשעת הביעור דאי לא תימא הכי לא תימה אמאי הקניהו להו רבן גמליאל והלא מעשר היה וחייב היה ליתנו לעניים מה"ת ומה היה חושש אלא על כרחך כדי שיוציאנו מרשותו עשה כן ואי לאו שעת הביעור אינו צריך אלא לקרות שם בלבד כדתנן שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן מעשר וכו' וכמה מסכתות כשנו בזה כמס' מעשרות ובמקומות אחרים בסדר זרעים ובעיקר הדין אני תמה היאך יאמר הגאון שאין ב"ד יכולין לעשות דבר במעשר עני עד שיזכה פרנס כגון ר"ע לעניים והלא אמרו בו בפ' הזרוע ואפי' עני שבישראל מוציאין אותה מידו ומוציאין מדינא הוא וגבי מתנות כהונה קנסו נמי בי דינא אטמא וגלימא ומשמתין עלייהו ולא אמרו אלא במזיק שהוא פטור משום דה"ל ממון שאין לו תובעים הלכך בנדרים נמי כל דבר המסוים בודאי מוציאין מידו דמאי שנא ומעתה בכל הנדרים נמי למה לא יהיו ב"ד מקקין להוציא מידי חיובו והרי התשובה לא דקדקה בכל זה אלא אפי' בית זה ותפן זה לעניים קאמר דליכא עליה דינא ולא כלום ונראית כמשובשת ואם תמצא לומר אותה אין לדקדק ממנה מה שדקדק בעל המאור ז"ל שאם אמר הגאון ז"ל דב"ד לית להו למעבד מידעם רצונו לומר שאין יורדין לנכסיו למוכרן כמו שעושין בבע"ח ולא משמתין אותו דהא לית להו לעניים עסק דין בהדיא כלל אבל מ"מ גבאי צדקה ממשכנין אותו משכונו בעלמא עד שיפרע משום דדלמא פשע ובעי משכונו ולכשיתן יחזירו לו משכונו ואין זה כפיה וגביה כדין ב"ד בבע"ח אלא משכונו בעלמא הוא שגבאי צדקה ממשכנין אותו ולא ב"ד כי לא חלק הגאון ז"ל מעולם בזה דהא צדקה איתקש לנדר ותייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן ומאי שנא וכן נמי חייבי ערכין . ותו דאמרי' ועבית אזהרה לב"ד שיעשו פי' שממשכנין אותו והכי פירושו בירושלמי בפ"ק דר"ה רבנן דקיסרין בשם ר' אבינא מיכן למשכון ואי אמרת הא חייבי חטאות ואשמות כתיבי התם ואין ממשכנין אותם התם היינו טעמא משום דכפרה דידיה הוא ולא בעי עשוי דמעושה ועומד הוא כי היכי דתיהוי ליה כפרה אבל צדקה מטה גרידתא היא כנדרים ונדבות וממשכנין אותם ועוד דצדקה דבר הנדור הוא דומיא דעולות ושלמים וקרינא בהו אשר דברת בפיך מסה"כ כחטאות ואשמות שאין נדרין ונדבין אלא חיובי דרמי עליה הוא וליכא לדמויי להו לצדקה ועוד דהא

איכא

גופו של פרוזבול מוסרני לכם הדיינין שבמקום פלוני כל חוב שיש לי שאגבה כל זמן שארצה דאז ליכא משום לא יגוש את רעהו. ומדאמרינן כל חוב ולא אמרינן כל שטר חוב שמעינן דאפי' במלוה על פה כתבי' פרוזבול וכיון דבית דין אביהם של יתומים הם כמאן דמסרי מילייהו להדדי נינהו והוו כרבנן דבי רב אסי [גיטין דף לז:] דקי"ל דמסרי מילייהו להדדי ולא בעו אפילו כתיבה [ודוקא] ביתומים קטנים דלאו בני דעה נינהו וכל דינייהו אבי דינא רמו אבל גדולים כאנשי דעלמא נינהו וכן עניים שהם בני דעה וכיון דיכלי למכתב פרוזבול אי לא כתבו איהו דאפסידו אנפשייהו

נר מצוה

והא דמדמין עניים ליתומים היינו דוקא לענין מעמד שלשתן דיד ב"ד כידן כדכתיבנא: רבן גמליאל ובית דינו וכו'. משום דנשיא ובית דינו חשוב הוא דנקט הכי אבל הוא הדין לפרנס או גבאי הממונה על הצדקה כרב יוסף: גרסי' בגמ' [מכילתין דף לז.] חנן בישא תקע ליה להוא גברא אתא לקמיה דרב הונא א"ל זיל הב ליה פלגא דזוזא הוה נקיט זוזא מכא דלא הוה נפיק תקע ליה אחרינא ויהביה ניהליה. פי' מכא כפתה גורתה ולא היה יכול להוציאה שמעינן מהכא שהניזק אית ליה לקבל אפילו זוזי דלא נפקי אלא ע"י הדחק ושמעינן נמי מהכא דסלע"ה מדינה תנן: מתני' ואינו מועד. מסקינן בגמ' דלא תנינן וי"ו אלא אינו מועד ודינא קאמר דהיכא דאייעד לחד מינא אע"ג דלא איתרמי ליה מינא אחרינא למחזי אי נגח ליה אי לא מסתמא אינו מועד אלא לאותו מין שהועד לו: מועד לקטנים. לעגלים. אינו מועד לגדולים: מסתמא אפי' לגדולים דההיא מינא ולא אמרי' הואיל ופרץ בההוא מינא כ"ש גדולים דידיה ול"ש קטנים דידיה: ואינו מועד בימות החול. כ"ע מודו דבהך בבא תנינן ואינו כלומר שידוע לנו דחזא בימות החול שבינתיים ולא נגח ומשום הכי בעו בני הישיבה השתא לרבי יהודה ולא לר"מ דכולא מתני' סתמא ר"מ תנא לה ואפ"ה שבקי ר"מ ובעו לרבי יהודה *(אלא) משום דשמעי' ליה דמהני ימים לחזרה כמו להעדאה בעו מיניה כיון דמהניא חזרה דשלשה ימים למסתר העדאה גמורה לדידך הרי שהוא מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול שבנתים מהו מי אמרי' כיון דחזו בימות החול שבינתים ולא נגח סתר להו לשבתות דכיון דמהניא חזרה דג' ימים למסתר העדאה גמורה כל שכן דמהניא למסתר מקצת ימי העדאה: בשבתות משלם וכו'. דכיון שהועד שלשה שבתות רצופין מצטרפי דחזרה דחול לא מהניא לשבתות וכי אמרינן דמהניא חזרה מאותן ימים עצמן שהן שבתות הוא דאמרי' משיחזור בו ג' ימים שבתות (א) וכגון שיהיו התינוקות ממשמשין בו באותן שבתות ואינו נוגח [ב] דקי"ל כר' יוסי [לעיל ד' כד:] דאמר תם זהו שיהו התינוקות ממשמשין בו: *) [גמ' רב פפא אמר אינו מועד]. מפורש במתני' ופירשתי דהלכתא כרב פפא: את"ל וכו'. מכאן שמענו דהלכתא כרב פפא דקי"ל דכל את"ל דלא איתמר למיבעיא בעיא עליה אלא לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא הלכתא היא וכההיא דפ' כיצד הרגל [שם] גבי המשסה כלבו אמר רבא את"ל המשסה כלבו של חבירו בחבירו חייב בעל הכלב שסהו בעצמו פטור וטובא איכא דכותייהו: נגח שור חמור וכו'. הא דאמרי' נעשה מועד לכל משום דילפינן ליה מהעדאה דיומי דכיון דאייעד לתלתא יומי דלא דמו להדדי כמאן דאייעד לכולהו יומי דעלמא דמי הכא נמי כיון דאייעד לתלתא מיני כמאן דהועד לכולהו מיני דמי ומיהו כתב הרמ"ה ז"ל דה"מ לכל מיני בהמות וחיות אבל לאדם דאית ליה מזלא [לעיל דף ב:] ועוד דכתיב ביה קרא [בראשית ט] ומוראכם וחתכם יהיה וגו' לא ואפילו היכא דהוי אדם חד מינייהו כגון דנגח שור וחמור ואדם לא מצטרפו נגיחות ולא הוי מועד לאדם ולגבי אדם כחדא נגיחה גרידתא דמי: *[נ"ע בתוספות בריש מכילתין שכתבו שם לחד תירוץ נגח אדם שור וחמור דהוי משלשה מינים הועד לכל ומשמע אפילו לאדם ול"ע]: נעשה מועד לסירוגין לשוורים. לשוורים דוקא ולא לשאר מינים דכיון דדמו להדדי ה"ל כמועד לשבתות דאינו

*) גי' מהר"ש

תורה אור

וכן תני רמי בר חמא היתומים אינן צריכין פרוזבול °רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומים: איכא מאן דפשט מהא דמאן דיהיב *מידי לעניי' באמירה ובעא למהדר ביה מצי הדר ביה ואמר הכי [א] מדאמר רב יוסף ואע"ג דליכא עניי' הכא דליזכו ביה אנן ידי עניים אנן שמעינן מינה דדינא דעניים כדינא דהדיוט דמי דבהדיוט אי אמר ליה חד לחבריה *מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ואי לא לא קנה ה"נ דינא דעניים. ומש"ה אמר רב יוסף ואע"ג דליכא עניי' הכא דליזכו ביה בדינא דמעמד שלשתן אנן ידי עניים אנן ואנן אמרינן ליכא למשמע מינה הכי דבהדיא אמרי'* (א)°בפיך זו צדקה אלמא בדיבור מיחייב והאי דאיצטריך רב יוסף הכא למימר ואע"ג דליכא עניי' הכא דליזכו ביה אנן ידי עניים אנן דאלמא אי לאו הכי הוה מצי למיהדר ביה לאו משום דדין עניים כדין הדיוט דמי אלא משום דההוא פלגא דזוזא לאו ברשותיה הוה קאי דהא לא אתא לידיה כדאמרינן* (ב)אמר רב כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים והקדישו אינו קדוש ואקשינן הא יכול להוציאו בדיינים והקדישו קדוש והא"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו ממנו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש (ג)זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ואוקימנא להא דרב במקרקעי דכי יכול להוציאו בדיינין ברשותיה קאי ושמעינן מינה דבמטלטלי אפילו ממון שהוא יכול להוציאו בדיינין והקדישו אינו קדוש ומשום הכי א"ל רב יוסף אנן ידי עניים אנן דלא גרע מדינא דהדיוט דקני במעמד שלשתן אבל מידי דאיתיה ברשותיה (ד) ואמר הרי הוא לעניים כבר זכו ביה עניי ולא מצי למהדר ביה כדאמר בפיך (ה) זו צדקה ואמר רבא צדקה מיחייב עלה לאלתר דהא קיימי עניים אבל ודאי אי בעי לשנויי ההוא מידי דיהב לעניים עד דלא אמטייה ליד גבאי במידי אחרינא דכוותיה מצי לשנויה כדגרסי' בערכין* אר"נ אמר רבה בר אבוה אמר רב סלע זו לצדקה מותר לשנותה עד שלא באת ליד גבאי בין לאחר ל"ש אמר זו ול"ש אמר עלי ות"ר האומר סלע זו לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה משבאת ליד גבאי אסור לשנותה: מתני' *שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו מועד לאדם ואינו מועד לבהמה מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים למין שהוא מועד לו משלם נ"ש ולמין שאינו מועד לו משלם ח"נ: אמרו לפני ר' יהודה הרי שהיה מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול אמר להם לשבתות משלם נ"ש ולימות החול משלם ח"נ מאימתי יהי תם משיחזור בו ג' ימי (ו) שבתות: גמ' אתמר רב זביד אמר ואינו מועד תנן ר"פ אמר אינו מועד תנן רב זביד אמר ואינו מועד תנן הא סתמיה הוי מועד ורב פפא אמר אינו מועד תנן סתמיה לא הוי מועד וסוגיין כרב פפא ואת"ל איתא לרב פפא נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל: ת"ר ראה שור [א] נגח שור לא נגח שור נגח שור לא נגח שור נגח שור לא נגח נעשה °מועד לסירוגים (ז) לשוורים:

רש"י

של פרוזבול הוא מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינים: ר"ג ובית דינו. (א) נקט ר"ג שהיה נשיא וב"ד חשוב ה"ה בב"ד אחר: מתני' לקטנים. לעגלים: הרי הוא מועד לשבתות. לפי שהוא בטל ממלאכה וזחה דעתו עליו: ואינו מועד לימות החול. מה משפטו של זה כך שאלוהו תלמידיו: שלשה ימי שבתות. לאחר שהועד לשבתות העבירו לפניו שוורים (ב) ולא נגח חזר אל תמותו ואם חזר ונגח אינו משלם אלא ח"נ: גמ' ואינו מועד תנן. ואינו מועד לשאינו מינו דידעינן ביה דלא נגח כגון דעברינא להו קמיה ולא נגח הלכך למי שאינו מועד לו אם נגחן לאחר זמן משלם ח"נ אבל סתמא אם הועד לזה הועד לזה וכן אם הועד לקטנים הועד לגדולים סתמא: אם תמצא לומר. כלומר אפילו אם תמצא לומר איתא לרב פפא דסתמא לא הוי מועד לשאינו מינו אפי' הכי נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל ולא בעינן ג' נגיחות לכל חד וחד מאחר שנתקיימה העדתו ע"י שלשה מינין הללו: לסירוגין. ואם נגח רצופין אינו משלם אלא חצי נזק על האחרון:

עדוד

שלטי הגבורים

א התוס' פסקו כולה שמעתא כרב זביד דאמר דבסתם מועד למינו הוי מועד גם לשאינו מינו עד דחזר להדיא שראה מאותו שאינו מינו ג"פ ולא נגח ורבינו והרא"ש פסקו כולה שמעתתא כרב פפא דאמר מועד למינו לא הוי בסתם מועד לשאינו מינו ומזה איכא נפקותא טובא בכולה שמעתתא: דע כי אע"פ שאמרו כאן דבנגיחה ג' משלם נ"ש לאו למימרא דשור שנגח ג"פ והועד בו דמשלם בפ"ג נ"ש דהא קי"ל דאינו משלם עד שיגח נגיחה רביעית אחרי ההעדאה ואע"פ דמדברי רש"י הכי משמע כבר חזר בו רש"י. ושור שנגח האדם כיון דמתם קטלי' ליה היאך אפשר שימצא מועד יש מחלוקת בין רש"י ז"ל ומיי' ז"ל וזה תלוי בחילוק הגירסאו' ויש מקום לעיין בדברי מיי' היאך פסק כאן פ"י מהל' נ"מ דמועד לבהמה הוי מועד לאדם דהא בפ"ו מהל' נ"מ פסק דמועד לאדם לא הוי מועד לבהמה וכל שכן דמועד לבהמה לא הוי מועד לאדם כמו שכתבנו לעיל בסמוך ואפי' התוס' דפסקו כרב זביד דמועד לאדם הוי מועד לבהמה מ"מ פסקו דמועד לבהמה לא הוי מועד לאדם וכתבו דחזר בו רב זביד מזה בדף ל"ז ונ"ע וכבר קדמוני בעל מ"מ להקשות על דברי מיי' קושיא זו פ"י מהל' נ"מ והניח הדבר בנ"ע ומיהו אפשר לומר דס"ל למיי' דאיכא חילוק בין נזקין למיתה דהא דאמר דמועד אפי' לאדם לא הוי מועד לבהמה מיירי דוקא בנזקין שאע"פ שמועד להזיק זה אינו מועד להזיק זה ל"ש מועד לבהמה ואח"כ הזיק אדם ל"ש מועד להזיק אדם ואח"כ לבהמה אבל גבי קטלא אם מועד להרוג זה מועד גם להרוג זה דלגבי קטלא לא שייך לחלק ביניהן משום דהאי אית ליה מזלא והאי לית ליה מזלא אלא בכל ענין דשייך קטלא בבעל חי דדמי קטלא דהאי לקטלא דהאי:

לשון ריא"ז

ואין השור נעשה מועד [למיתה] עד שיהרוג ג' בני אדם בג' ימים ואם הרג ג' בהמות אינו מועד לאדם וכן אם הרג ג' כנענים אינו מועד לישראל ואם הרג ג' בני אדם טרפו' אינו מועד לבריאים כמבואר בקונט' הראיות בראיה ח' וכיצד ימצא שור מועד להרוג

הואיל

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) וכגון שיהא התינוקות ממשמשין וכו' תימה בעיני המבואר לעיל בנ"י לכל הדעות דחזרה ג' ימים מהני אלא כשהתינוקות ממשמשין בו סגי בפעם אחת ולא בעי' ג' ימים וכן מבואר בתוס' ועי' בדברי הנ"י (דף י"א) ונ"ל שיש להגיה וכן נ"ל או כגון שיהיו וכו' ומ"ש אח"כ באותן שבתות לאו דוקא דאף בשבת א' סגי רק שיהא המשמוש בשבת דוקא דאילו ממשמש התינוק בחול ודאי לא מהני לחזרה די[ליה]:

הגהות מא"י [א] ונגח שור ולא נגח כצ"ל: [ב] נ"ב נ"ע דהא כתב לעיל דחזרה דג' ימים פשיטא דסגי לר' מאיר וה"ה לר' יוסי דס"ל כר"מ:

עין משפט נר מצוה

א מיי' (פ"ג) [פכ"ב] מהל' מכירה ופ"ח מהלכות מתנות עניים סמג עשין קסב טור ח"מ סי' ריב רנו: ב מיי' (פ"ח) [פ"ח] מהלכות מתנות עניים סמג עשין קס טור י"ד סי' רנח רנט רנג: ג מיי' פ"ו מהל' נ"מ:

הגהות הב"ח

(א) להכי נקט ר"ג דר"ג היה נשיא כצ"ל: (ב) נ"ב בג' שבתות:

ב"מ דף ז. ושם איתא אמר רב נחמן כל ממון שא"א להוציא כו' אך האלפס גרס: ס התם בב"מ סי' רמ"א דאמר רב כל ממון וכו'

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' תוס': (ב) נ"ב עי' לקמן כו"ף ב"מ פ' שנים אוחזין ד"ס ומטלטלא נמי דקא אמר אף ע"פ שהוא יכול לאוציאו בדיינין: (ג) נ"ב עי' לקמן כו"ף פ' מרובה ד"ס א"ר יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים: (ד) נ"ב ולא"ח א"כ ל"ל אמן ידי עניים אנן. עי' בתוס': (ה) נ"ב בפ"ק דר"ה דף ו' ע"א בגמ': (ו) נ"ב קמ"ל ר"י אע"ג דחזר בו ביום חול שבת נ"ב ממלאכה. תוס': (ז) נ"ב רב זביד מוקי לה בראה שאר מינים ולא נגח. תוס' וע"ש

רבינו אפרים

א] מדאמר רב יוסף דאע"ג דליכא עניי הכא וכו'. כתב רבינו אפרים הא דאמר רב יוסף דאע"ג וכו' פירשו לה רבוותא כמה פירושי דלא דייקי איכא מינייהו מ"ד דההוא פלגא דזוזא בההיא שעתא אכתי לא הוה נפיק מידא דההוא דתקע לחבריה וקאמר דהאי דאמר רב יוסף אנן יד עניי אנן כי היכי דנהוי במעמד שלשתן ואנן אמרי' דמעמד שלשתן גופיה הלכתא בלא טעמא היא והיכי אפשר דהויא אחרינא דלא פלוני הוא כוותיה בהאי דינא השתא ומה היכא דאית ליה לראובן מנה גבי שמעון וקאמר ליה באנפי לוי מנה שיש לי בידך הקניא ללוי דליזכה ביה ליהודה לא קני ליה יהודה הכא דלא אמר אלא ליתבו לעניי לא כ"ש דלא קנו עניי ולא זכי להו רב יוסף ואפי' ב"ד הגדול דכמה דלא מטיא ליד לוי לא קני יהודה מידי ולוי הא לא קני ליה הלכך ליתא להאי פירושא. ועוד אם איתא דהכין הוא הא מלתא כדקאמר אטו רב יוסף לית ליה הא דתניא אין דנין בדייני אותה העיר. וכ"ת לית להו [ל]ותבה מינה מדלא אותביניה עליה שמעי' דההוא זוזא ככר מטא ליד רב יוסף וקאמר ההוא נתבל הכיי' ניהליה דאמרי ביה נפשאי דאנא כעניים דמינא [...] אע"ג דעני את מכי אמרת הכו לעניי זכו ככר שאר עניי ואע"ג דבעלמא קי"ל האומר תנו כאו[...] אפי' בלא ב"ד ושלא לעניים אלא לכל אדם התם הוא דקא מזכי לאדם ידוע קאמר אימא מאי הד[...] רב יוסף דמשעתא דאתא לידיה כמאן דמטא ליד עניים דמי דליכא לאהדורי מינייהו. ואיכא מ[...] דמטא ליד רב יוסף ואמר דלא בעי למסדר אלא מיהו אמר דאסור לשנות סלע שבא ליד גבאי. [...] רב יוסף ככר זכו בה עניים מכלל. דההוא גברא קא בעי למסדר בה וא"ל רב יוסף לא מצית הו[...]

מלחמת ה'

איכא חייבי חטאות שממשכנים אותם כדאיתא בערכין וק"ו הדברים דכיון דלחבריה בעי למיתביה ולא לגבוה בעי משכוניה משום דפשע ולא יהיב ויש מפרשים שלא חלקו בין חייבי חטאות ואשמות לחייבי עולות ושלמים אלא קודם זמנן דהכי ממשכנין כי היכי דלא ליפשע והכך לא פשע אבל לאחר שעברו עליו שלש רגלים בכולן ממשכנין וכופין נמי במילי' ושוטי דבכולהו כתיב ועשית וכענין שאמרו בשאר מצות מכין אותו עד שתצא נפשו ודבר נכון הוא ומעשה דרב נתן בר אמי אינו ענין לכאן דהתם לא נדר הוא ולא קופת אנשי העיר הוא אלא עשוי עשיה דכיון דאמיד ולא יהיב צדקה ב"ד מוציאין ממנו בעל כרחו וכן לפרנסת בניו הקטנים אי אמיד כייפינן ליה ולא בעי' שיאמר רוצה אני כדאיתא בפ' נערה שנתפתתה אלא על כרחך קא אמרי' כפי צורך השעה עיניהם של דיינים אלא שלמדו ממנו דממשכנין על הצדקה כשאמיד כדמפרש בפ' השותפין אבל אין לזה עסק בדברי הגאון ז"ל כלל:

המאור הגדול

ותמחוי קופה וכו' עד ולהסיע על קצתן וכן מאי דאמרי' אכפייה רבא לרב נתן בר אמי ואפי[ק מיניה] זוזי לצדקה עשוי הוא שעשהו וכפאו עד שאמר רוצה אני אבל ליטול ממנו בעל כרחו בדלא[...] אני אין לו לב"ד לעשות כן דאפי' אם נודר כדאתי למיהדר ביה מיקם הוא דקאי בעון אב[...] ליה למיעבד ביה ולא מדעם כדברי רבינו האי גאון ז"ל:

א מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תו:
ב מיי' פ"ו שם טוח"מ שם:
ג מיי' פ"ו ופ"י שם סמג עשין סו:
[דף ב ע"ב]

דאינו מועד לימות החול ולסרוגין דוקא אבל אם נגח מכאן ואילך רצופין אינו משלם עליהם אלא ח"נ עד שיועד אף לרצופין וכן כתב הרמ"ה ז"ל ומיהו כי אמרינן הכא שהוא מועד לסרוגין הני מילי דחזינהו בזה אחר זה דלאי בהדי הדדי ונגחיה לחד מינייהו ושבקי לאידך האי לאו סרוגין הוא אלא רצופין דהאי דלא נגחיה לאידך משום דנתקררה דעתיה בחד מינייהו. ומהא דאמרי' הכא ראה שור וכו' דמשמע דנגיחה ראשונה מן המנין ותימה דבנדה פרק האשה (דף סד.) משמע דהיכא שאין שם היום גורם ואין שם מנין החדש כגון אם ראתה היום ובסוף כ' של ראיה זו ראתה וחזרה וראתה לסוף כ' של שניה לכ"ע אין ראשונה מן המנין דהא סוף כ' גורם דתנן התם היתה למודה לראות יום ט"ו ושינתה ליום כ' זה וזה אסורין שינתה פעמים ליום עשרים זה וזה אסורין ג' פעמים ליום עשרים הותר יום חמשה עשר ונאסר יום העשרים שאין האשה קובעת וסת עד שתקבענה שלשה פעמים משמע דפסיקא ליה דבכל הנגסים אין הראשון של ט"ו מן המנין (ב) וא"כ ה"נ נגח יום אחד ויום ב' לא נגח וכו' אינו נעשה מועד לכ"ע עד שישלש בדילוג ואין הראשונה מן המנין והכא מ"ש דראשונה היא מן המנין וכתב הרא"ש ז"ל דצריך לחלק בין סרוגין לשוורים לסרוגין דימים: ערוד לא נגח. דוקא קתני דלא הוי מועד לסרוגין לכל עד דחזי לסרוגין תלתא מיני נגח ותלתא מיני לא נגח: מתני' של ישראל פטור. ל"ש תם ול"ש מועד ממיעוטא דרעהו דכתב קרא את שור רעהו ואע"ג דלגבי תם כתיב בההוא אגפא דחייב כתם חייב במועד כדאיתא בגמרא הלכך כיון דמיעט קרא רעהו כל

נר מצוה | תורה אור

ת"ר ראה שור נגח חמור לא נגח סוס נגח גמל לא נגח פרד נגח °ערוד לא נגח נעשה מועד לסירוגין לכל: **מתני'** *שור של[דף לז:] [א]ישראל שנגח לשור של הקדש ושל הקדש שנגח לשור של ישראל פטור. שנאמר °שור רעהו ולא שור של הקדש שור של ישראל שנגח לשור של כנעני פטור ושל כנעני שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם: **גמ'** *מה נפשך אי רעהו[דף לח.] דוקא דכנעני כי נגח דישראל נמי פטור ואי רעהו (א) לאו דוקא אפילו דישראל כי נגח דכנעני ליחייב אמר רבי אבהו אמר קרא °עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים מה ראה ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והתיר ממונן לישראל: *מתני' [ב]שור של פקח שנגח שור של חרש שוטה וקטן חייב שור של חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח פטור שור של חרש שוטה וקטן שנגחו *מעמידין להן אפוטרופין ומעידין להן בפני אפוטרופין: נתפקח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן חזר לתמותו דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר הרי הוא בחזקתו: שור [ג]האצטדין אינו חייב מיתה שנאמר °כי יגח ולא שיגיחוהו: *שור שנגח את האדם ומת מועד משלם את הכופר ותם אינו משלם את (א) הכופר וזה

שמות כא | חבקוק ג

רש"י

ערוד. חמור הבר: **מתני'** שור של תם"ו שנגח שור של פקח פטור. וטעמא מפרש בגמרא בתלמודא דאין מעמידין אפוטרופוס. לתם לגבות מגופו אבל מעמידים אפוטרופוס לשור יתומים להיות במקום הבעלים לקיים והועד בבעליו כשיעשה מועד וגובין הנזק ממקרקעי דיתמי אבל תם דגובין מגופו וגופו מטלטלי הוא אין בית דין נזקקין לגבות ממטלטלי דיתמי: מעמידין להן אפוטרופוס. ולא לשלם ח"כ אלא שלאחר שלש עדיות נעשה מועד ומשלם נזק שלם מן העלייה: חזר לתמותו. דקסבר רשות משנה מועד שיצא מרשות זה ונכנס ליד בעלים אחרים הרשות משנה הדין של העדאתו: האיצטדין. המיוחד לנגיחות ומלמדין אותו לכך: שנגח את האדם ומת. מועד אם הוא מועד להרוג שכבר המית שלשה בני אדם משלם כופר שלם ואם הוא תם שלא הרג שלשה בני אדם פטור מכופר דכתיב בעל השור נקי ודרשי' נקי מחצי

היכא דלא שוו ניזק ומזיק להדדי ודאי לאו רעהו קרינא בהו ומיפטרי: ושל כנעני שנגח וכו'. בדין דליפטר נמי אלא קנסא הוא דקנסיה רחמנא כדאיתא בגמרא: **גמ'** עמד והתיר וכו'. דוקא לענין נזקין דסברא היא אבל לשאר גזל אסור: גרסינן בגמרא [דף לח.] רב שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברתא אמרי ליה רבנן לעולא ניזל מר ונכחמיה אמר להו מאי ניזיל דנחמתא דבבלאי גדופא הוא (א) דאמרי מאי אפשר למעבד הא אפשר עבדי ומבטלי רעותיה *אכפוהו ואזיל פתח ואמר ויאמר ה' אל משה אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכי דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות שצריך המקום להזהירו אלא כך אמר משה ומה מדינים שלא באו אלא לסייע את מואב אמרה תורה צרור את המדינים והכיתם אותם מואבין עצמן לא כל שכן אמר ליה הקב"ה למשה משה לא כמו שעלה בדעתך שתי פרידות טובות יש לי להוציאם מהם רות המואביה ונעמה העמונית והלא דברים ק"ו ומה בשביל שתי פרידות הללו חס הקב"ה על שני אומות גדולות של רשעים ולא הרגן בתו של רבי אילו הגונה היתה להוציא ממנה [דבר] טוב על אחת כמה וכמה [א]: פי' גידופא הוא. שמע מינה דבכה"ג מגדף מקרי אלא חייב האדם לקבל גזירת המקום יתברך מאהבה כענין שנאמר [איוב ב] גם את הטוב וכו' והיינו דתנן [ברכות דף נד.] חייב אדם לברך כו': פרידות. גוזלות: נעמה העמונית. אע"ג דבמלכים משמע דאיעבם שלמה אנשים עמוניות כי איעבם לאו אנעמה העמונית איעבם דלדקנית היתה כדמשמע הכא אלא אשאר עמוניות דפלחן עבודת כוכבים: עלה דהא דאמר משה ומה מדינים וכו' הקשה הרב אלחנן דהכא משמע דאחר שנאמר צרור הוזהרו שלא לצור את מואב ובבראשית רבה סוף פרשת ויגש אמרי' כששלח דוד את יואב לארם נהרים וארם צובה פגע במואבים וביקש לזנבם הוציאו סטרין שלהם אל תצר את מואב והשיב להם דוד הם פרצו הגדר תחלה דכתיב וישלח מלאכים אל בלעם וכו' משמע שמאותה שעה הותרו וי"ל דדיחוי בעלמא הוא כדי שישיב להם מן התורה וקרא דשופטים [ג] שלחם עגלון מלך מואב היה לו להביא: **מתני'** חרש. בחרש שאינו שומע ואינו מדבר עסקינן דהוי חרש מעיקרו אבל פקח ונתחרש בר דעת הוא וחייב בכל דינין שבתורה אבל חרש מעיקרו ושוטה וקטן לאו בני דעה נינהו ולא חייבינהו רחמנא לא במצות ולא במכות ולא בעונשין וכי היכי דפטורין בנזקי גופן כדתנן [לקמן דף פז.] הם שחבלו באחרים פטורין ה"ה בנזקי ממונן והך בבא דתני פטור ולא תני להעמיד אפוטרופוס לתם סומכוס היא [דף לט:] אבל חכמים אומרים מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו כדי דליסלק היזקא מכאן ואילך ואע"ג דלגבי היזק דגופייהו קא פסיק תנא ותני פגיעתן רעה שאי התם דלא אפשר לאפוטרופא למיקם בנטירותייהו ואי מוקמי' למגבא ממםוניהו מכלינן להו לממוניהו אבל גבי שורן אפשר וגם לא גבי ליה ניזק אלא מגופו דכיון דמזדבן איסתלק ליה היזקא וקי"ל כרבנן כדפרי' בגמרא: מעמידין להם אפוטרופוס. דברי הכל היא ולאו לאגבויי מגופן קתני דההיא פלוגתא דתנאי אלא הכי קאמר אם הוחזקו נגחנין מעמידין להם אפוטרופוס לשמרם שאם נגחו שלש פעמים בשלשה ימים לאחר שהעמידו להם אפוטרופוס אע"פ שבכולן [ב]תמין הן [ואין משלמין] מעידין בהן לפני אפוטרופוס לשוויהו מועדים ומנגיחה רביעית ואילך משלמים נזק שלם מעליה של אפוטרופוס ולכי גדלי יתמי משתעי אפוטרופוס דינא בהדייהו דאי יכלו [אפוטרופי] לברורי דנטרו שמירה פחותה כלתה שמירתן מתקנתא דרבנן [כי היכי] דלא מימנעי מלמהוי אפוטרופוס והאי דמחייבי' ליתמי לשלומי משום דמצרכין לשמירה מעולה דקי"ל [כר' מאיר] דסוף פירקין ומחמת (ג) ממונו דיתמי איחייב ואינהו בעו לשלומי: חזר לתמותו. מפרש בגמרא [דף מ.] דברשות משנה קמיפלגי כלומר דרבי מאיר סבר שינוי הרשות מרשות אפוטרופוס לרשות בעלים משנה דינו של שור דיכלו יתומים למימר אי הוו מיעדי ליה באגפא דילן הוה עבדינא ליה שמירה מעולה ולא הוי[נגח ולפיכך דיינינן ליה]*כתם (ד) עד שיעיד בפני בעלים ולית הלכתא כוותיה דר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי קי"ל דסבר רשות אינה משנה אלא הרי בחזקתו: איצטדין. מושב שחוק שרגילים לעשות לפני המלכים מבהמות שמתגרות זו בזו וכולן עם אדם ואדם עם כולן ומתוך שמתגרין בו בשור מרגילין אותו ליגח כגון זה אם המית את האדם באותו מעמד אינו חייב מיתה שנאמר כי יגח מעצמו ולא שיגיחוהו בעל כרחו לפיכך פטור דאינהו גרמו ליה ומינם אנים: מועד משלם את הכופר ליורשים. דאילו *לניזק ליכא למימר דלא חייביה רחמנא אלא היכא דמית ניזק דעל זה כתיב וגם בעליו יומת אם כופר וכו' [בזמן שהבעלים במיתה] דליכא למימר יומת ממש

סנהדרין

שלטי הגבורים

הואיל וחייב מיתה מנגיחה הראשונה כגון שסיכן ג' ב"א בנגיחתו ולא מתו עד שנגח נגיחה רביעית והמית ואח"כ מתו כולם הרי זה מועד והשור בסקילה והבעלים משלמין כופר על הרביעי' וכן אם היה הורג ובורח הורג ובורח ולא נסקל השור עד שהרג ד' פעמים וכן אם ראו עדים את שורו של זה שהיה יוצא מתוך בקריו והיה נוגח וממית וכשהיה מתערב בין הבקר אין מכירין אותו וכשיצא בפעם הרביעית ונגח והמית משלמין הבעלים כופר על הרביעית:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ואי רעהו לאו דוקא אפי' דישראל וכו' ה"מ לאקשויי בסיפא גופא למה נתחייב כי נגח שור תם דכנעני לשור דישראל נ"ש אלא הואיל והתחיל להקשות מרישא מקשה נמי עוד גם זה דכל בבא דרישא לא אתיא כהוגן וק"ל:

מהר"ם (ב) ל' תוס' בפ' האשה ומש"ה נקט ט"ו בחדש זה דהוא יום ידוע ונראה הדילוג מן הראשונה הוא דהוי ראייה ראשונה מן המנין והיכא דבראשונה אין לה שיעור בחדש שהאה השניה נראה דילוג מן הראשונה דכ"ע אין הראשונה מן המנין ובעי' שתשלש בדלוג וכו' וא"כ היכי קאמר התם גבי ראה שור ונגח שור ולא נגח דהוי ראשונה מן המנין הא בכה"ג אפי' רב מודה דלא הוי ראשונה מן המנין ויש לחלק בין סירוגין דימים לסירוגין דשוורין ע"כ מן התוס' שלפני פי' האשה שהיא פוסה וכן הוא בתוס' דהך פירקין:

(ג) נ"ל מפני שהוכיחו התוס' דאפוטרופסין של יתמי חייבים בפשיעה

גבי יתמי שגי נהכי קאמר עד שיעידו בו בפני בעלים כלומר צריך שיהיו כל ההעדאות בפני בעלים לר"מ ויש נוסחאות כתוב' ולא הוי נגח הלכך דיינינן ליה כתם עד שיעיד כו':

הגהות הב"ח

(א) נ"ב וכה"ג איתא בב"ר פ' כ' על פסוק ולא איתיה די ימחא בידיה א"ל הקב"ה רשע ליהם סרותה שמא אני מעביר בייא על בריה חזר ואמר די כל מעבדוהי קשוט וכל ארחתיה דין:

ב"ד מעמידין

המאור הגדול

[דף לז ע"ב] אמר ריש לקיש הכל היה בכלל נ"ש פי' בכל נזקין שבעולם דכולהו כי שדית בור בינייהו אתיין וקרן אתא לחלק בתם להקל עליו ובמה שיצאתה לחדש ולהקל כתב רחמנא רעהו למעוטי הקדש דלא מקילין ביה הרי הוא עומד בכללו ועל כרחך בהקדש ניזק קאמר דאי בהקדש מזיק קיל מהדיוט ואפי' מח"נ נמי פטור הקדש מזיק כיון דרעהו דוקא ואי אתה יכול להחזירו לכללו נמצא רעהו דוקא להקדש מזיק להקל ולהקדש ניזק להחמיר ואי אתה יכול לומר להחמיר בשניהם ק"ו להקדש מהדיוט ואי אתה יכול לומר להקל בשניהם דאי מייתית ליה להקדש בק"ו ולומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון כדאמרי' לעיל א"כ נכתביה רחמנא להאי רעהו גבי מועד:

[דף מ"ב ע"א] משכח דרבי ומשכח זוטרי קא מיפלגי ור' עקיבא לפני ר' אליעזר אם היה צריך לחדדי כדאמרי' בעלמא ורבא לחדודי לאביי הוא דקאמר לרב טביומי צריך לרב כהנא לא הוה צריך:

מלחמת ה'

ועוד אמר ר"ש בן לקיש הכל היה בכלל נ"ש פי' בכל נזקין שבעולם וכו': אמר הכותב אין זה נכון דלמ"ד פלגא נזקא קנסא לא אתיא קרן מבינייא דאיכא למיפרך מה להנך שכן מועדים מתחלתם פי' שדרכן להזיק ולאו בחזקת שימור קיימי והוה להו לבעלים לשמור משא"כ בשור תם שבחזקת שימור קאי ואין דרכו להזיק ולא אתיא קרן אלא למ"ד ממונא דלאו בחזקת שימור קיימא והיינו דאמרי' בריש פ"ק ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא וכו' והיינו מ"ד ממונא וכדפריסית ועוד דאפי' ס"ל לר"ש לקיש כמ"ד ממונא א"א שהוא עומד בכללו לשלם נ"ש דקרן דהקדש כלומר שור המזיק את ההקדש לא אתיא שהרי הקדש לכ"ע פטור בבור שאמר קרא והמת יהיה לו מי שהמיתה שלו יצא הקדש וכיון שכן היכא למימר אי מבור קא גמרת קרן דהקדש פטורה מכ"ש וקרן דהדיוט חייבת בנ"ש כתב רחמנא גבי הדיוט דפטורה קרן מח"נ וחייבת בח"נ וכתב רעהו ולא של הקדש לומר לך דבהקדש פטורה לגמרי כשתחזירהו לכללו פטורה לגמרי כדין בור סד"א הואיל ויצא מכללו לחייב הקדש קמ"ל וא"ת מדלא כתביה גבי מועד הרי פי' זה בטל והפי' הידוע הוא הנכון הכל היה בכלל נ"ש בין הדיוט בין הקדש שהזיק או שהוזק כשפרט הכתוב גבי ת"נ רעהו ולא של הקדש ולא פרט גבי מועד ש"מ בדין תם מיעט להקל ולהחמיר שאילו כתב להאי רעהו גבי מועד הייתי אומר כיון שמועד פטור אף תם שאין לך תם משלם שלא ישלם במועדות ועוד שאם מועד פטור ק"ו לתם מעתה מדלא כתביה גבי מועד שמעינן שבכלל נ"ש של מועד הן וכל שחייבין במועד על כרחך חייבין בתם שאין לך תשלומין במועד אא"כ שלם תם וכדפריסית א"כ למה פרט הכתוב רעהו גבי תם לומר לך גד הקל האמור בתם איני אלא בשור רעהו אבל כי נגח של הקדש משלם נ"ש ושל הקדש שנגח של הדיוט לחייבו נ"ש א"א שלא מצינו הקדש משלם להדיוט מהדיוט להדיוט ולחייבו בח"כ א"א שהרי אמר הכתוב רעהו ולא של הקדש שאין דין תם בהקדש שוה להדיוט בין להומרא בין לקולא אלא דהדיוט חייב נ"ש והקדש פטור לגמרי שאין דין הקדש לעולם כדין הדיוט הואיל ורעהו דוקא וכיון דכתביה גבי תם איכא למעוטי לקולא ולחומרא וא"א לחייב את המועד הואיל ותם פטור לגמרי:

משכח רברבי ומשכח זוטרי קא מיפלגי בר"ע לפני ר"א אם היה צריך לחדדו: אמר הכותב אנן הכי גרסי' בכולהו נוסחי בדרב כהנא משכח רברבי שקיל משכח זוטרי שקיל ופירושו שלא חזר בו מטעם שאמר המית ובדרב טביומי דאמר כמית אמר ליה ברישא משכח רברבי שדי זוטרי ושקיל רברבי פירושו שחזר בו מטעם המית שאמר ברישא משום דכיון דאותה נגיחה בכוונה ובר מיתה הוא אי אתו עדים אע"ג דלא אתו ולא מקטיל לא צריך קרא למעוטי ושוגיא דלקמן בהכי רהטא וכ"כ רבינו שלמה ז"ל דהדר ביה מקמייתא:

[סנהדרין טו:] דמות יומת המכה רוצח הוא כתיב על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו: חייבין מיתה. וא"ת כיון [א] דאם מתקטל היכי משכחת ליה מועד י"ל משכחת לה בשהרג שלשה כנענים וישראל אחד דמועד לכנעני הוי מועד לישראל אלא דקטלא וכופר לא מיחייב אלא ארביעי דישראל הוא: וכן בבן וכו'. הקמ"ל דחייב על הקטנים וגדולים ואיצטריך דאע"ג דליתנהו במצות מיחייבי עלייהו בין במיתה בין בכופר ודוקא בקטנים בני קיימא לאפוקי בן ח' דלאו בר קיימא הוא וכן פחות מל' יום ואפי' בן ט' דספיקא הוא ומספיקא לא מפקינן ממונא ובהדיא תנן במתניתין דלקמן

נר מצוה

וזה וזה (א) חייב מיתה וכן בבן וכן בבת נגח עבד או אמה משלם שלשים סלע בין שהוא יפה מאה מנה בין שאינו יפה אלא דינר זהב: דף מד. *שור שהיה מתחכך בכותל ונפל על האדם ומת *נתכוון להרוג את הבהמה (א) א והרג את האדם לכנעני והרג את ישראל לנפלים והרג בן של קיימא פטור: *שור האשה שור היתומים שור האפוטרופין שור המדבר שור ההקדש שור גר שמת ואין לו יורשין הרי אלו חייבין מיתה רבי יהודה אומר שור המדבר שור ההקדש שור (ב) גר שמת ואין לו יורשין פטורין מן המיתה לפי שאין להן בעלים: שור היוצא ליסקל ב והקדישו בעליו אינו מוקדש שחטו בשרו אסור אם עד שלא נגמר דינו הקדישו בעליו מוקדש שחטו בשרו מותר מסרו לשומר חנם ג ולשואל לנושא שכר ולשוכר °נכנסו תחת הבעלים

רש"י

מתני' כופר: וזה וזה חייבין מיתה. דבתם נמי כתיב סקל יסקל: וכן בבן. בן קטן ותינוקות קטנים חייבין עלייהו כופר וסקי' לה כעל הגדולים: בין שהוא יפה כו'. דקנסא קנסינהו רחמנא לבעלים: שור היתומים. שאין להם אפוטרופוס: ושור אפוטרופוס. של יתומים (ב): מסרו לשומר חנם. קודם שנגח (ג): נכנסו תחת הבעלים. מתחייבין בכל נזקין כבעלים:

(דף מד.) דאפי' נתכוון לנפלים והרג את בן קיימא פטור מן המיתה והתם הוא דמחייב בכופר דגבי כופר לא בעינן כוונה אבל אנפל גופיה לא מיחייב כופר וכל היכא דאנפל לא מיחייב אספק נפל נמי לא מיחי': דאוקי ממונא בחזקת מאריה ה"מ לאפוקי מיניה דמספיקא לא מפקי' אבל בבא לצאת ידי שמים כיון דקי"ל [דף מ.] כופרא כפרה הוא מספיקא נמי מיחייב: נגח עבד או אמה. בעבד כנעני המוטבל לשם עבדות קאי כיון דשייך במצות חייביה רחמנא לתורא קטלא עילויה דהא מריה דתורא הוה מיחייב עליה נמי קטלא דכיון דלאו עבדו הוא איתו בדין יום או יומים. אבל בעבד כנעני וה"ה לשפחה לא מיחייב תורא קטלא עלייהו דאפילו נתכוון להם והרג את ישראל פטור כדקתני בהדיא [דף מד.] לכנעני והרג [ישראל לנפלים והרג את] בן קיימא פטור ולענין חיובא דבעלים הוה ליה כממון דקטליה לתוריה או לחמריה דאי תם הוא משלם ח"נ מגופו מועד משלם נ"ש מן העלייה: [שור שהיה מתחכך]. אוקימנא בגמ' להאי מתחכך דקתני במתחכך בכותל להנאתו ומנא ידעינן דלהנאתו קא עביד דבתר הכי נמי נתחכך. ומאי פטור דקתני פטור מן המיתה דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת הבעלים כך מיתת השור מה בעלים שלא בכוונה פטורין אף השור שלא בכוונה נמי פטור ומסקינן דאי אייעד האי מקמי הכי להתחכך על בני אדם בכותלים אע"ג דהשתא לא איכוין אלא להנאתו וה"ה לכולהו הנך דאי אייעוד למקטל בכונה אע"ג דהשתא לא קטיל אלא שלא בכוונה. [ל' גמ' [דף מד.] אמר שמואל פטור ממיתה וחייב כופר]. פטורין מן המיתה ומחייבי' בכופר דנפקא לן מדאמרינן אם כופר אם יתירא לרבות כופר שלא בכוונה וא"ת היכי מחייבין כופר גבי חיכוך שהרי כשמתחכך מפיל צרורות דקטל בהו וצרורות פטורין מן הכופר דכי כתיב כופר גבי נגיחה כתיב דמשמע קרן ע"י חבורין הא אמר רב מארי בגמ' כגון דקא אזיל מיניה ומיניה כלומר שכשנטה הכותל ליפול היה השור מכביד עליו והולך עד שנפלו שניהם על האדם הכותל מלמטה והשור מלמעלה בחבורין דהוה ליה כגופיה ולאו צרורות נינהו: [ר' יהודה אומר וכו']. בגמ' מסקינן דלית הלכתא כר' יהודה וכל הני דאשמעינן ת"ק נפקי מייתורי דכתיבי בפרשה שור שור ז' פעמים חד לגופיה ושיתא לשיתא הני דתנן. ואיצטריך אשה דלא תימא דוקא בעל השור כדאמר קרא דהיינו לשון זכר ושור היתומים דלא תימא כיון דלאו בני דעה נינהו ולא מיחייבי ושור האפוטרופוס דלא תימא כיון דליכא שמירה כל דהו ולא כפים היזקא אימא תם רחמנא עלייהו דלא ליפסדו יתמי לממונייהו קמ"ל ושור המדבר אע"ג דלית ליה בעלים ושור הקדש אף על גב דאיכא פסידא להקדש ושור גר שמת לא איצטריך למיתניה *)[דהייט שור המדבר דהפקירא] אלא איידי דאיצטריך [ב]ליה לקרא לרבויי איצטריך תנא נמי למיתני': שהוא יוצא לסקל. כלומר שנגמר דינו לסקילה ואפילו לא יצא: אינו מוקדש. דכיון דנגמר דינו אסור בהנאה דכתיב סקול יסקל השור וכו' ודרשינן דמדכתיב סקול יסקל השור פשיטא דלא יאכל את בשרו דנבלה היא: (ד) מתני' נכנסו תחת הבעלים. בדלא עבדי שמירה כלל קא מיירי ומשום הכי פסיק ותני נכנסו תחת הבעלים דאי אפשר לומר דמחייבי בשמירת נזקיו כבעלים שהרי תם לכולי עלמא לא סגיא ליה בשמירה פחותה ושומר חנם לא אשתעבד להו לבעלים אלא לשמירה פחותה ואז כלתה שמירתו אם כן בעל השור שמסרו למי שאינו מחוייב לשמרו שמירה מעולה איהו דפשע ומשלם אלא מאי נכנסו תחת הבעלים דאי פשעו ביה ויצא והזיק מחייבי

*) ג' מהר"ס

שלטי הגבורים

א יש כאן מקום עיון על דברי מיי' שפסק פ"י מהל' נ"מ וז"ל אין הבהמה נסקלת אם המיתה עד שנתכוונה להזיק למי שהיא חייבת עליו סקילה אבל שור שהוא מתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם וכו' פטור מן המיתה ע"כ דמשמע שאם נתכוונה להזיק למי שהיא חייבת עליו סקילה אפי' לא המיתה אותו שנתכוונה לו אלא המיתה אחר כגון שנתכוונה להרוג ראובן והרגה את שמעון חייבת מיתה וזה אתיא דלא כר"ש דאמר נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה כמו שדקדק התלמוד דף מ"ד וכן דייק מ"מ מדברי מיי' שכתב פ"י מהל' נ"מ דס"ל בהמה שנתכוונה להרוג ראובן והמיתה שמעון חייבת מיתה כדדייק התלמוד שם ואילו בפ"ד מהל' חובל ומזיק גבי נוגף אשה הרה שלא בכוונה לנוגפה אלא שנתכוין לחבירו ואמר דפטור ממיתת ב"ד כר"ש וכן פסק פ"ד מהל' רוצח דנתכוין להרוג את זה והרג זה פטור ממיתה ועוד צ"ע דבפ"י מהל' נ"מ דמשמע דמתכוין להרוג בהמה והרג אדם פטור ממיתה וחייב בכופר ובפ"ד מהל' חובל ומזיק משמע דמשום דפטור ממיתה חייב בדמי וולדות ובפ"ד מהל' רוצח כתב דנתכוין להרוג זה והרג את זה פטור ממיתה ומתשלומין ג"כ ובעל מ"מ דבפ"י מהל' נ"מ דייק להדיא דמיי' ס"ל נתכוין להרוג ראובן והרג את שמעון חייב כדדייק הגמ' דאתיא דלא כר"ש וס"תר הספק הוא פי' הנשרפים ע"ש באורך:

לשון ריא"ז

ב היה השור תם בשעה שהשאילו לשואל ונעשה מועד ברשות השואל והחזירו לבעליו ונגח נגיחה רביעית ברשות בעליו ה"ז משלם ח"נ שהרי לא ידע הבעל שהוא מועד בשעה שנגח נגיחה רביעית ואע"פ שהעידו עליו בפני השואל אין הבעל מתחייב עליו ע"י השואל והשואל פטור שהרי אין שמירתו מוטלת עליו כמב"ס בלאוים ו':

עין משפט

א מיי' פ"י מהל' נ"מ:
ב מיי' (פ"י) [פי"א] שם סמג עשין סח טור ח"מ סי' שצ:
ג מיי' פ"ד שם טוש"מ שם:

הגהות הב"ח

(א) חייבים כצ"ל: (ב) נ"ב אלא שעל האפוטרופוס לשמרו: (ג) נ"ב לאו אריפא קאי אלא מלתא אחריתי היא: (ד) היינו מתני' נמחק:

[דף כא ע"א]

ג' מהר"ס

ג' ד"ת

הגהות חו"י

(א) נ"ב הא מתכוון לזה והרג לאחר חייב ודלא כר"ש. גמ': (ב) אע"ג דנגח בחיי הגר. גמ':

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' מקשינן ליה: [ב] נ"ב דאל"כ הוה מוקמינן אדמסתבר:

מלחמת ה'

ועוד מאי לאו כופר לא דמים ופירש"י ז"ל וכו': אמר הכותב יש לי להשיב והרי שנינו שכל המשלם כמה שהזיק ה"ז משלם ע"פ עצמו והאי נמי משלם כמה שהזיק אע"פ שבמיתה אינו משלם כמה שהזיק ועוד דלא מקשינן מיתה לניזקין בכי הא דנימא כיון דלא משלם במיתה לא משלם דמי ניזקין דהא אמרי' לדעתיה דרבה גבי בן תורין שלא בכוונה שהוא משלם דמים ואם המית אינו משלם כופר וכן בעבד שלא בכוונה משלם דמים ואם המית אינו משלם קנס ואין השור נסקל הלכך אי מקשת נזקים דשלא בכוונה למיתת השור כר"ש או למיתת הבעלים כר' יהודה פטור הוא ואנן מחייבין ליה אלמא לא מקשי' בכה"ג נזקין למיתה ועוד דאמרי' בשמעתיה דליתני בברייתא האי שמשלמת שלא בכוונת דמים משא"כ בבור אלמא דמים דמי מיתה בלחוד משמע ואין בכללו נזקים כלל דנזקים איתנהו בבור והיכי ליתני משא"כ בבור. ומאי דכתב תו דר' יהודה מקיש נגיחה דנזקין לנגיחה דמיתת הבעלים וכר' יהודה קי"ל דהא מחייבין בההוא תורא דאלים ידא דינוקא ואע"פ שהוא רגל בכולה שמעתא חד דינא אית להו לרגל ושן ולניזקין דקרן שלא בכוונה כו' לאו מלתא היא כלל אטו ר"ש פטור ניזקין של שן ורגל בכוונה דמדמי ליה למיתת השור אי הכי שן ורגל דחייבה רחמנא היכי משכחת לה ומה לי אם הזיק אדם ומה לי פירות וכלים לא מצינו פטור בנזקי אדם וחייב בנזקי ממונו וכדאמרי' קולא דשן ורגל שכן פטור כרה"ר ולא אמרי' שיפטר בנזקי אדם שאין לך פטור בנזקי אדם וכולה מכילתין רהטא בהכי וליכא מאן דפליג אלא ודאי לא נחלקו ר' יהודה ור"ש אלא בנתכוון ליגח את הבהמה ונגח את האדם והזיקו שר' יהודה מחייב בדין כופר ור"ש פוטר כדין מיתה אבל לא חלקו בשן ורגל בכוונה דודאי חייב בנזקי גופו וליכא לאקשויינהו למיתת השור שאין השור מומת משום שן ורגל ואפ"ה חייבינהו רחמנא בנזקי ממונו וה"ה לנזקי גופו אבל שלא בכוונה דאפי' בקרן שחייב עליה מיתה בכוונה פטר רחמנא שלא בכוונה ממיתה לענין נזקין נמי פטר ר"ש בין בקרן בין בשן ורגל שלא בכוונה בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו והיכי דמי שלא בכוונה מתחכך בכותל ונפל אבל בכוונה כולן חייבין אפי' לר"ש שהרי עשה הכתוב קנת כוונה ככל כוונה בנזקין דהיינו שן ורגל בכוונה כקרן בכוונה אע"פ שזה מתכוין להזיק וזה אין כוונתו להזיק דהא מ"מ איכא כוונה בשן ורגל וחייב עליה הכתוב נזקין אבל היכא דליכא כוונה כלל בין בקרן בין בשן ורגל הוא דפטר ר"ש מקטליה דשור כדפרישית ומיהו כר' יהודה קי"ל דכל ר"ש ור' יהודה הלכה כר' יהודה:

ומה שכתב עוד ז"ל תדע דהא אמרי' תניא כוותיה דשמואל תיובתיה דרבה ואע"ג דשמואל לא איירי אלא בתולדה דשן וכו' ורבה לא איירי אלא בקרן שלא בכוונה. אף לפי דבריו טעה בזה דשמואל אכולה מתני' קאי דקתני נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם וכו' דהיינו קרן שלא בכוונה ועלה אמר שמואל דחייב בכופר ופליגא דרבה בהדיא וה"נ תני לה להך ברייתא בתוס' אכולהו והיינו סיעתיה דשמואל בכולהו אבל נראים הדברים דרבה אף בשן ורגל בכוונה פטר מכופר דהא אינו חייב מיתה ורבה קרא קא דריש אין השור בסקילה אין בעלים משלמים כופר אלמא בשן ורגל בכוונה פטור מכופר כשם שפטור ממיתה דאי לא תימא הכי הא דאותביה אביי לרבה המית שורי את פלוני ה"ז משלם ע"פ עצמו מאי לאו כופר לימא ליה אין כופר בשן ורגל אלא ש"מ אפי' בשן ורגל בכוונה פטור לרבה מכופר ותו אי רבה בקרן דוקא קאמר שלא בכוונה פטור אבל בשן ורגל בכוונה אע"פ שאין השור בסקילה בעלים משלמין כופר מנא ליה לאביי דקרן בכוונה ע"פ הבעלים אינו משלם כופר דלמא לעולם משלם אע"פ שאין השור בסקילה דהא תלמוד דשן ורגל בכוונה משלם אע"פ שאין השור בסקילה ורבה גופיה אי מודה בשן ורגל בכוונה אמאי לא מודה בקרן בכוונה ע"פ הבעלים אלא ודאי כלל גדול כלל רבה לכל הנזקים שבעולם שבכל מקום שאין השור בסקילה אין בעלים משלמין כופר וכ"כ ר"ח ז"ל בפ' ספרה דמשום דקי"ל מועד שלא בכוונה משלם כופר לפיכך משלם את הכופר תם ודקא קשיא לך אי הכי קשיא ליה מתני' דהתם לא קשיא דרבה מוקים לה במועד ליפול על בני אדם בבורות כלומר בכוונתו להזיק והייט דרב על הפי' הנכון ואע"ג דלא קתני מתני' חייב במיתה לא הוי תיובתא לרבה ואי נמי מוקים לה בתם וכופר שלם כדעולא לריה"ג וכדר"ט לא קשיא לרבה דאיהו לרבנן קאמר ולאו לריה"ג שכל עצמו לא חייב ריה"ג תם בחצי כופר אלא בזמן שאין השור בסקילה שאילו בנסקל הביאהו לב"ד וישלם לך:

ועוד דכ"ע אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך באיסור הבא מאליו וכו' עד לא אמרי' הוה שחיטנא ליה דשחיטה שאני דהא ליתיה בעולם: אמר הכותב כמה הוא רחוק זה הטעם שא"כ לא פשע השומר כלל והואיל ולא פשע אפי' לא החזירו לבעליו נמי פטור ובודאי לא פטר ר' יעקב אלא כשהחזירו לבעלים אבל לא החזירו חייב כדאיתא בפ' מרובה ובפ' אלו נערות גבי גנבו גנב מבית שומר ועוד גבי תרומה ונטמאת דתנן אומר לו הרי שלך לפניך לימא ליה אילו אהדרתיה ניהליה לא הוה מטמאה ואפי' נטמאת באונס נמי מחייב שהרי גזלן חייב בו והטעם לכל זה מפורש בגמ' במס' גיטין דאקשינן למ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק תנן חמץ ועבר עליו הפסח ואסיקנא ש"מ היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק הא למדת למה אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך מפני שהוא היזק שאינו ניכר ולפיכך עולה פי' שמועתנו כסוגן דרבנן סבירא להו דהאי היזק היזק ניכר הוא משום דא"ל אי אהדרתיה ניהליה הוה מעריקנא ליה ולא היו ב"ד גומרין את דינו נמצא שהתפיסה שתפסוהו ב"ד בפשיעתך היא גרמה לאסרו וה"ז כשומר שלא שמר וכא גזלן ונטלו שלא יכול לומר לו הרי שלך לפניך כל זמן שהוא ברשות גזלן ואף זה משנכנס ביד ב"ד שוב לא יצא מרשותם שהרי אסרוהו וכל מקום שהולך שם ב"ד ורשותם עליו ור' יעקב סבר גומרין דינו של שור שלא בפניו והתפיסה שתפסוהו ב"ד אינה מועלת כלום ואין השור ברשותם נמצא שהוא היזק שאינו ניכר והאומר לו הרי שלך לפניך ואפי' פשע בשמירתו כשנגח וא"ל לומר נגח באונס אבל אילו נסקל היה חייב לפי שאומר לו אילו החזרתו לי הוה שחיטנא ליה ואפי' נגח באונס שבפשיעתו בא ההיזק וסוא היזק ניכר וכך פירשו רבותינו הצרפתים ז"ל והוא הנכון:

המאור הגדול

[דף מג ע"א] מאי לאו כופר לא דמים ופי' רבינו שלמה ההפרש שבין דמים לכופר שהכופר אין לו ממון חייב מיתה בידי שמים והדמים אם אין לו ממון פטור מדיני אדם ומדיני שמים כשאר כל ניזקין ומסתברא לי בכלל דמים כל נזקין שבעולם ואפי' דלאו מיתה והמית לאו דוקא ותם הכי נמי אמרי' בשמעתא דפלגא נזקא ממונא או קנסא דאמרי' התם ת"ש המית שורי את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם ע"פ עצמו מאי לאו בתם ואתה יכול לדקדק אי בתם המית שורי את פלוני מאי משלם דהא ליכא כופר בתם אלא ר' יוסי הגלילי בלחוד ולא סבירא לן כוותיה ולא סתם לן כוותיה אלא ודאי המית לאו דוקא וכמ"ד היזק דמי והכא נמי אפשר למימר כה"ג ואע"ג דאשכחן בעלמא סתמא כריה"ג אפ"ה ניחא לי' לאוקומא בהיזק דלא למסתמא כיחידאה והיינו דאמרי' גבי בן תורין דמשלם ע"פ עצמו כופר בדאיכא עדים דקטל בכופרא כפרה משלם דמים ע"פ עצמו גבי עבד דלא משלם קנס ע"פ עצמו בדאיכא עדים בדליכא עדים לא משלם דמים ע"פ עצמו היינו טעמא דעבדינן האי היקשא משום דאמרי' לקמן נגיחה למיתה נגיחה לנזקין אלמא מקשי' להו אהדדי וגמרי' להו מהדדי וה"נ הא דאמרי' לקמן הניזקין שלא בכוונה ר' יהודה מחייב ור"ש פוטר מ"ט דר"י יליף מכופר דאיהו מקיש נגיחה דניזקין לנגיחה דמיתת בעלים והיינו כופר ור"ש דיליף מקטליה דשור מקיש נגיחה דניזקין לנגיחה דמיתת שור וכר' יהודה קי"ל דהא מחייבינן בההוא תורא דאלים ידא דינוקא והוא ניזקין ואע"פ שהוא רגל בכולה שמעתא חד דינא אית להו לרגל ושן ולניזקין דקרן שלא בכוונה:

תדע דהא אמרי' תניא כוותיה דשמואל ותיובתא דרבה ואע"ג דשמואל לא איירי אלא בתולדה דשן במתחכך בכותל להנאתו ורבה לא איירי אלא בקרן שלא בכוונה אלמא חד דינא אית להו לכופר ולנזקי אדם הדין הוא סברא דילן ויש מי שפי' דשן בכוונה ורגל בכוונה אפי' רבה מודה דחייב בכופר ומש"ה לא אותביניה ממתני' דהיה אביו או בנו בתוכו משלם את הכופר ומאי היא כוונת דשן ורגל כי ההיא דאמרי' מיגו דאורחיה למיכל נהמא אורחיה לפלוסי סלא והוה ליה לגבי סלא כנזק בכוונה ומ"ש הרב ר' אברהם ז"ל בתחלת השמועה דשמואל סבר לה כר' יוסי הגלילי משום דקשיא ליה מ"ש דמיחלפא שיטתיה דשמואל דהכא מדהתם במתני' דהיה אביו או בנו בתוכו דאוקמא שמואל כדר' יוסי הגלילי ולא בעא לאוקומא כדרב במועד לנפול על בני אדם בבורות ונראה מדברי הרב ז"ל דגרים הכא ורב אמר פטור מזה ומזה וניחא ליה דשמואל סבר לה כריה"ג ומוקים לה לקמייתא במועד שלא בכוונה ולדידן לא נהיר הדין סברא ולא גרסי' הכא ורב אמר פטור מזה ומזה ושבוש הוא שנכנס בספרים משום דאמרי' לקמן תניא כוותיה דשמואל ותיובתא דרבה ואיחלף להו רבה ברב ומאי דקשיא ליה דשמואל אדשמואל לא קשיא בשלמא התם מוקים לה כריה"ג דקתני בהדיא חייב בכופר. אלא הכא דקתני פטור סתמא אי הוה מוקים לה כר' יוסי איכא לאקשויי עלה מאי דוחקיה לאוקומא כר' יוסי למימר פטור ממיתה וחייב בכופר לוקמה כרבנן ומאי פטור פטור מזה ומזה וא"ת לוקמה להתיא דהיה אביו או בנו בתוכו כרב דמוקים לה במועד לנפול על בני אדם בבורות ומאי מועד מועד מתחלתו דהיינו שן כגון דחזא ירוקא ונפל כדמוקים לה למתני' שמואל דהכא הא נמי לא קשיא בשלמא הכא כיון דתנא מתחכך הוה ליה תולדה דשן והיינו דאמרי' במועד להתחכך על בני אדם בכותלים כלומר תולדה דשן דהוא מועד מתחלתו אלא התם מכדי כולה מתני' בקרן קיימינן מאי שנא דקא נקיט תולדה דשן היינו טעמיה דשמואל ורב אפ"ה הא עדיפא דלא לאוקומי להתיא כיחידאה:

[דף מה ע"א] דכ"ע אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך באיסור הבא מאליו דא"כ ליפלגו בגזל חמץ ועבר עליו הפסח אבל הכא לא דמי דהאי איסורא דאית ביה איהו אשקליה עליה בידים דא"ל דאי אהדרתיה ניהליה הוה מעריקנא ליה לאגמא השתא אתפיסתית לתוראי בידא דלא מצינא לאשתעויי דינא בהדיה ור' יעקב סבר גומרין דינו של שור שלא בפניו וכו' והקשה הרב ר' אברהם ז"ל לר' יעקב נמי נימא ליה אי אהדרתיה ניהליה הוה שחיטנא ליה ולדידי לא קשיא דאנן הכי קאמרי' כל היכא דאתי איסורא וחייל עליה מנפשיה כי משכח ליה בעיניה איסורא הבא מאליו הוא ואומר לו הרי שלך לפניך דהא גבי חמץ ועבר עליו הפסח מ"מ לא א"ל אי אהדרתיה ניהליה קודם הפסח הוה אכילנא ליה אלא ודאי דכי האי גוונא לא חשיב כמאן דרמא עלייהו איהו איסורא בידיה אלא היכא דאפשר דאיתיה בעולם ולא חייל ההוא איסורא עליה עד דעביד ליה איהו גרמא דמשום. ההוא גרמא חייל ההוא איסורא ומש"ה אמרי' הכא דא"ל אי אהדרתיה ניהליה הוה מעריקנא ליה לאגמא ולא אמרי' הוה שחיטנא ליה דשחיטה שאני דהא ליתיה בעולם:

מחייבי בנזקיו כבעלים:(ה) **מתני׳** טעמא דר״מ משום דסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור *דבעלים קיימי דכיון דאלל עלמו בחזקת שימור קיימי כדאמרי׳ בפ״ק (דף טו.) לטעמא דמ״ד פלגא נזקא קנסא לא עבדי להו בעלים שימור כלל ואמר רחמנא תם ישלם חצי נזק כי היכי דליעבד ליה שמירה פחותה הדר אמר גבי מועד ולא ישמרנו בעליו להוסיף לו שמירה דליעבד לו שמירה מעולה ויליף נגיחה דתם מנגיחה למועד בהיקשא או בן יגח או בת יגח דדרשינן מיניה נגיחה לתם *)נגיחה לנזקין וקי״ל כר״מ דסליק טעמיה(וטעמא)[כטעמא] דמ״ד פלגא נזקא קנסא דלאיפסיקא הלכתא כותיה : ר״א אומר וכו׳. מפרש בגמ׳: **גמ׳** כדר׳ נתן. הא דר׳ נתן הלכתא היא ומיהו נהי דר׳ אליעזר אית ליה דרבי נתן מיהו רבי נתן לית ליה דרבי אליעזר דאימור דאמר רבי נתן לענין איסורא אבל לענין חיובא לא: לשון הרב בעל העיטור ז״ל כותל שותפין רעוע ובא האחד לסותרו אין חבירו יכול לעכב מהא דרבי נתן וסותר ומוציאין מזה בע״כ בשם הגאון אבן מגש ז״ל: סליקו להו שור שנגח ד׳ וה׳ **שור** שנגח וכו׳ ונמלא עוברה. מת : ואין ידוע וכו׳. ולא מת מחמת הנגיחה: אם משנגחה וכו׳. ומחמת נגיחתו הפילתו : רביע נזק. דתם משלם חצי נזק והאי ולד מוטל בספק וחולקין : וכן פרה וכו׳. מפרש בגמ׳: **גמ׳** זו דברי סומכוס. וצריך לומר דמתני׳ דהכא איירי בעומדת באגם דאילו היתה הפרה בבית בעליו לא יאמר סומכוס חולקין כדאמרינן גבי מתניתין [ב״מ דף ק׳] דהמחליף פרה בחמור ונחזי ברשותא דמאן קיימא וכו׳ ונוקי ברשותא דמריה קמא הא מני סומכוס היא ומוקמינן לה בסימטא ובאגם אלמא דלא אמר סומכוס חולקין אלא באגם וכיוצא בו שאינו ברשות בעלים: אבל חכמים אומרים וכו׳. וקי״ל יחיד ורבים הלכה כרבים: דאפי׳ ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא. וא״ת הרי הוא מחוייב שבועה (ב) שהרי מודה לו [א] על נזק הפרה ועל נזק הולד הוא אומר איני יודע ואינו יכול לישבע בו וקי״ל דמחוייב שבועה שאינו יכול לישבע משלם כדאמרינן [שם דף לח.] גבי מנה לי בידך והלה אומר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא ויש לומר דהתם הוא משום דהוה ליה למידע אבל הכא דמי ליורשים שאין להם לדעת במילי דאבוהון ואילו אמר מנה לי ביד אביך ואמר היורש חמשין ידענא וחמשין לא ידענא אמרינן [שבועות דף מז.] שבועת ה׳ תהיה בין שניהם ולא בין היורשין הכא נמי הכי הוא שאין לו לדעת אי משנגחה ילדה אי קודם: אי נמי לכי הא. דיכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך ואע״ג דאיכא למימר זיל בתר רובא ורובא לרדיא זבני והוי מקח טעות אשמועינן חכמים דהואיל ונקיט מוכר דמי הוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה: (ל׳ גמ׳) ונחזי אי דמי רדיא [ג]. [דמי רדיא] יקרין מדמי נכסתא: נכסתא. שחוטה והדמים מודיעין אי לשחיטה מכר או לרדיא מכרו ואע״ג דקי״ל כרבנן דאמרי [ב״ב דף עז:] דמים ראיה [ג] היינו גבי למד דעיקר הלשון הוא הלמד ומש״ה אמרי דאע״פ דהדמים מודיעין דבקר קאמר אין כח ביד הדמים להכחיש הלשון אבל היכא דאין הדמים מכחישים הלשון אמרינן שפיר הדמים ראיה א״נ התם הוא מוחזק ולא אתו דמים לאודוייהו ומפקי מחזקה אבל הכא דרובא לרדיא זבני מסייע ללוקח והמוכר מוחזק בדמים אמרי׳ הדמים מודיעין לסייע לרוב: ואי דליכא לאשתלומי מיניה [לשקול בזוזי]. דאילו הוה ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי דכיון שהמקח הוא טעות סברא הוא שדינו כבעל חוב ובע״ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי כדאיתא בכתובות פרק הכותב (דף פו׳) גבי ההוא תולה מעותיו ביד נכרי הוה: פארי אפרע. טובין תקח דלא אמרינן בב״ח זיל טרח וזבין וכתב ר״ת דג׳ חלוקים הם חד הא דב״ח ושני נזקין דאפילו אית ליה זוזי מצי לסלוקי בארעא כדתניא פ״ק (דף ז:) כל מילי מיטב הוא והג׳ שכיר דאפילו לית ליה זוזי חייב למכור ולפרוע דמים דתניא פרק הבית והעלייה (ב״מ) השוכר את הפועל ואמר ליה טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו ומוכח בגמרא אע״פ ששוה כדי שכרו: בעל דברים. תובע : אין נזקקין אלא לתובע כו׳. כגון ראובן שהלוה לשמעון מנה ותבעו ושמעון משיבו תפסת משלי החזר מה שתפסת או השיב לראובן משכון היה לי בידך על מעותך והפסדת מדמיו שנשתמשת בתחלה נזקקין לטענת ראובן ומוציאין מנה משמעון ואחר כך נזקקין לטענת שמעון לדין הפחיתה מהמשכון ומיירי כגון שיש לראובן שטר על המנה דאם אין לו שטר נאמן שמעון בטענותיו במגו דאמר פרעתי דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים [שבועות דף מא:]. ויש לתמוה היכי מיירי אם יש לשמעון עדים מזומנין או

*) נ״ל נגיחה למועד נגיחה למיתה נגיחה וכו׳

רש״י

גמ׳ שלא יגדל אדם כו׳. ה״ג האי לא ישמרנו לא יקיימנו הוא: סליקו להו שור שנגח ד׳ וה׳ **שור** שנגח את הפרה ונמלא עוברה. מת בלדה : ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה. ולא מת מחמת הנגיחה : ואם משנגחה. מת ומחמת הנגיחה הפילה: ורביע נזק. דתם חייב ח״נ והאי ולד הוי ממון המוטל בספק וחולקין: וכן פרה כו׳. מפרש בגמ׳: **גמ׳** אי נמי לכי הא. דיכול לומר לשחיטה מכרתיו לך אע״ג דאיכא למימר זיל בתר רובא ורובא לרדיא לחרישה זבני והוי מקח טעות אשמועינן דהואיל ונקיט מוכר מעות הוי אידך המוליא מחבירו עליו הראיה: לנכסתא. לשחיטה : בעל דברים. תובע : אין נזקקין אלא לתובע תחלה. כגון ראובן שתובע משמעון מנה שהלוהו (ד) ושמעון משיב תפסת משלי החזר לי מה שתפסת או משכון היה בידך ונפחת מדמיו על ידי שנשתמשת בו בתחלה נזקקין לטענת ראובן ומוציאין המנה משמעון ואחר כך לטענת שמעון לדון על דבר התפיסה

תורה אור

יצא והזיק (א) מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק : *קשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו כראוי ויצא א והזיק אחד תם ואחד מועד חייב דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר תם חייב ומועד פטור שנאמר °ולא ישמרנו בעליו ושמור הוא זה רבי אליעזר אומר אין לו ב שמירה אלא סכין . (א) כלומר שאינו נפטר (ב) מדין שמים אלא בשחיטתו :

גמ׳ (ג) *מאי טעמיה דרבי אליעזר אמר אביי כדתניא רבי נתן אומר *מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו ת״ל °ולא תשים דמים בביתך אע״ג דקי״ל כר׳ נתן לית הלכתא כר׳ אליעזר דאמר אין לו שמירה אלא סכין :

סליקו להו שור שנגח ד׳ וה׳

שור ב שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ג ואם משנגחה ילדה משלם ח״נ לפרה א) ורביע לולד וכן פרה שנגחה את השור ונמצא ולדה בצידה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משתלם חצי נזק מן הפרה ורביע מן הולד : **גמ׳** אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה וקי״ל דיחיד ורבים הלכה כרבים למה לי למימר זה כלל גדול בדין (א) דאפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אי נמי לכי הא דאיתמר המוכר שור לחבירו ונמצא ד) נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות ושמואל אמר יכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך ואמרינן °ונחזי אי גברא דזבין לרדיא ואי גברא דזבין לנכסתא ל״צ בגברא דזבין להא ולהא וכו׳ כדכתבנוה *בפ׳ המוכר פירות לחבירו ולא צמחו עד ושמואל אמר כי אזלינן בתר רובא באיסורא אבל בממונא לא אזלינן בתר רובא והמוציא מחבירו עליו הראיה : *אמר רבי שמואל בר נחמני *אמר רבי יונתן מנין למוציא מחבירו שעליו הראיה שנאמ׳ °מי בעל דברים יגש אליהם יגיש ראיה אליהם מתקיף לה רב אשי הא למה לי קרא סברא הוא דכאיב ליה כיבא הוא אזיל לבי אסיא אלא קרא לכדרב נחמן (ג) הוא דאיצטריך דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מנין ד ג] שאין נזקקין אלא לתובע תחלה שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם יגיש דבריו אליהם אמרי נהרדעי משמיה דרב ופעמים נזקקין לנתבע תחלה והיכי דמי דקא

שלטי הגבורים

א שמרו שמירה פחותה לשור מועד ויצא והזיק לפי דברי התוס׳ והרא״ש שם אע״ג דשור מועד סגי ליה בשמירה פחותה מ״מ אינו פטור רק על צד ההעדאה שבו אבל צד תמות במקומה עומדת וכיון דשור תם צריך שמירה מעולה ולא שמר צריך שישלם ח״נ בשביל צד תמות שבו ומזה יש לי תימה על הטור ח״מ סי׳ שצ״ו שפסק דשור מועד ששמרו שמירה פחותה ויצא והזיק פטור דמשמע פטור לגמרי מדלא פי׳ על מה הוא פטור גם לא הזכיר דבר זה בשום מקום דצד תמות במקומה עומדת כדי שנאמר שסמך על מה שהזכיר במקום אחר דמשמע דלא ס״ל לטור צד תמות במקומה עומדת וזה דלא כהרא״ש אביו ז״ל וממיי׳ פ״ז מהל׳ נ״מ משמע דאם שמר שור מועד שמירה פחותה פטור לגמרי דלא אמר צד תמות במקומה עומדת וכ״כ מ״מ ולדברי התוס׳ מועד לקרן ימין ולא לשמאל ושמרו שמירה פחותה ויצא והזיק בקרן ימין פטור על צד העדאה וחייב על צד תמות שבקרן ימין ולדברי מיי׳ היה מן הראוי שיפטר לגמרי אם הזיק בקרן ימין שהועד לו לדידיה לא אמר צד תמות במקומה עומדת ומן התימה על המיי׳ שכתב פ״ז מהל׳ נ״מ וז״ל היה מועד לקרן ימין ואינו מועד לקרן שמאל ויצא אחר ששמרו כראוי ונגח בין בקרן ימין בין בשמאל משלם ח״נ עכ״ל אלמא ס״ל צד תמות במקומה עומדת דאל״כ היאך יתחייב ח״נ על נגיחת קרן ימין שהועד לו הא מועד סגי ליה בשמירה פחותה וזה הוה היפך ממה שכתב בסמוך דמועד לשמרו שמירה פחותה פטור לגמרי ואשוב להתפלא על מ״מ ומגדל עוז והשגת הראב״ד למה לא הרגישו בזה והתוס׳ כתבו דבין לקולא בין לחומרא אמר צד תמות במקומה עומדת הלכך שור המועד שהזיק דאמר דמשלם נ״ש אינו משלם כל הנ״ש מן העלייה דאמר צד תמות במקומה עומדת ומשלם הח״נ מגופו דמזיק אי אית ביה כדי תשלומין ואי לאו א״נ שישלם המותר מה״נ שראוי לשלם מגופו מן העליה וכן לענין דאין מעמידין אפוטרופוס אלא דאמר לעיל ואם הוא מועד מעמידין אין מעמידין רק לצד מועד ולא לצד תמות דבין לקולא בין לחומרא אמר צד תמות במקומה עומדת ומיהו אם הוא הודה בשור מועד לא אמר דלא פטור מחצי דצד תמות בהודאתו דכיון דאייעד לאו קנס הוא ולדברי מיי׳ לא אמר צד תמות במקומה עומדת בשום ענין :

לשון ריא״ז ב שמרוהו השומרין שמירה פחותה ויצא והרג את הנפש כולם חייבים בדמי השור חוץ מש״ת שאינו חייב אלא ע״י פשיעה הואיל ושמר שמירה פחותה א׳ שור תם וא׳ שור מועד ששמרוהו הבעלים או השומרים שמירה פחותה ויצא והזיק חייבין לשלם זה כדינו וזה כדינו שמרוהו שמירה מעולה ויצא והזיק פטור כדברי מז״ה ויש שפוסקים כדברי המחלק בין שמירת התם לשמירת המועד ואומרים שהתם ששמירתו שמירה פחותה ויצא והזיק משלם ח״נ כדינו ואם שמרו שמירה מעולה ויצא והזיק פטור אבל המועד ששמרו שמירה פחותה ויצא והזיק פטור מלשלם נ״ש כדינו אבל משלם ח״נ כדין התם לפי שצד תמות במקומה עומדת כמבואר בקונט׳ הראיות בראיה י״ג וכן אם היה מועד בקרן ימין ואינו מועד בקרן שמאל ושמרו שמירה פחותה ויצא והזיק בין בקרן ימין בין בקרן שמאל אינו משלם אלא ח״נ על צד תמות בלבד ודברי מז״ה עיקר שאין לחלק בין שמירת התם לשמירת המועד כמב״ה בפ׳ הכונס כאן לדיר בראיה א׳ : לשון ריא״ז ג היה ידוע שמאחר נגיחה ילדה ואבדה הפרה הרי זה גובה כל התשלומין מן הולד וכן היא שיטת רבינו יצחק ומז״ה אומר שאינו גובה מן הולד אלא חלקו המגיע ואין שיטת התלמוד כדבריו כמב״ה בראיה ב׳ : ד מן התימה על המיי׳ שלא הזכירו בפסקיו : לשון ריא״ז אין ב״ד נזקקים אלא לדינו של תובע תחלה כיצד

נגיחה הפילה זאת אומרת שלא הלכו במדת הדין בממון אחר הרוב אלא אחר ... אין נזקקין אלא לתובע וכו׳. ומצאתי בשם רב האי ז״ל ה״ג מנין שאין נזקקין אלא לתובע ולא ... יבא הנתבע ואמר שמעתי שאתה רוצה לתבעני תבעני עתה אין נזקקין אלא ברצון ... לא יתבענו עכשיו אבל אם יטעון הנתבע עתה כשמאחר לתבעני זילי נכסי שכל אדם ... ערבה ומתיראים ליקח ממני יכריחוהו ב״ד לתובעו להודיע שאינו חייב לו כי אם מעט. ... לא אתבענו עתה כדין ואי משום דקא זילי נכסיו אני אודה בפניכם שאין לי עליו שטר ... לא יהיו מפחדים ממני שהרי אין אני יכול לגבות מהן הדין עמו ולא יכריחוהו כדבר כך כתב הרב רבינו האי ז״ל :

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״א מהל׳ רוצח ושמירת נפש הלכה ד סמג עשין עט :

ב מיי׳ פ״ט מהל׳ נזקי ממון סמג עשין סח טוש״ע ח״מ סי׳ ... :

ג מיי׳ פ״ה מהל׳ מכירה ... טוש״ע ח״מ סי׳ רלב סעיף כג :

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ... (ב) ... (ג) ... (ד) רש״י ד״ה אין נזקקין וכו׳ שהלוהו ...

הגהות הב״ח

(א) ... (ב) ... (ג) ... (ד) ...

רבינו אפרים

א] ורביע נזק לולד. כ׳ רבינו אפרים ז״ל ...

חדושי אנשי שם

(א) מהר״ם שאי כלומר נקט רב אלפס לפי מה דקי״ל כר׳ נתן דאסר לקיימו כדמסיק בסמוך [ד] אין זה סברא של ר״א אלא שחייב בדיני אדם וזהו שכתב לית הלכתא כר״א ואין להקשות לר״א דמחייב בדיני אדם מ״ש מבור דתניא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור כדפריך בגמ׳ דאיכא למימר דעפי איכא לבור מכוסה ... דר׳ נתן לאיסורא להוד מדהוה ליה למתני מנין שמגדל כלב רע חייב ועי״ל דאביי נמי מודה דעיקר טעמא דר״א מקרא דולא ישמרנו שור אין לו שמירה והיינו משמע אלא שבא לתרץ מ״ש בור דכתיב נמי ולא יכסנו ולא דרשינן הכי ומתרץ שזה שור המועד להזיק עומד טפי להזיק מבור המכוסה דהא אית ביה נמי איסור בקיומו מדר׳ נתן משא״כ בבור מכוסה : מהר״ן שפירא (ב) ואע״ג דמסתמא איירי בדאיכא עדים על הנגיחה דאילו אין כאן עדים לא היה חייב כלל דהוי מודה בקנס פטור . י״ל דהא קי״ל דאין הודאת פיו גדולה מהודאת עדים ואילו הכנו חבירו מנה לי בידך והלה כופר בכל ועדים מעידים שחייב לו נ׳ זוז צריך לישבע על נ׳ אחרים כמבואר בטור חו״מ סי׳ ע״ה ס״ג וק״ל :

הגהות מאי״ [א] נ״ב במקצת : [ב] נ״ב לרדיא : [ג] נ״ב גבי מכר הגמד לא מכר הבקר : [ד] נ״ב ולית הלכתא כר״א :

או [ג] שיביא אותן תוך ל' יום למה יגבו מיניה לצורך לראובן והלא אם היה שואל שלשים יום לפרוע חוב היו נותנין לו שזהו זמן ב"ד לפרעון [ב"מ דף קיח: וע"ש בתוס' ד"ה זמן ב"ד וכו'] ולאחר ל' יום פשיטא דאין שומעין לו ואפילו זילי נכסי דהוא הדין לזמן מרובה (א) ולהלן לא צריך קרא ומצינן לומר דאיצטריך היכא ששמעון אומר שפלוני ופלוני היו בשעת מעשה ויודעים שכן הוא כדבריו ולא יודעין שהוא אומר אמת בזה ואי לא קרא הייתי אומר שהיה ראוי להמתין להם: והראב"ד ז"ל פירש בראובן שתובע לשמעון מנה ואמרו טענותי' בבית דין ולא גמרו הדין שלא בא ראובן התובע לפניהם או שב"ד חייבו את שמעון שבועה ולא בא ראובן לקבל שבועתו ובא שמעון הנתבע תחלה ותבע מב"ד להזמין לראובן לקבל שבועתו אין נזקקין לו שיוכל לטעון ראובן איני רוצה עכשיו בשבועתו או בגמר דינו כי שמא היום או מחר ישיב אל לבו ויודה אבל ראובן שהיה תובע תחלה נזקקין בודאי להכריח את שמעון לשמוע גמר דינו ולהשביע לו ופעמים נזקקין לנתבע כגון דזילי נכסי שיצא קול שהיה חייב לראובן ואם יצטרך למכור לא ימצא לוקח וכן כתבו הרשב"א ז"ל בחדושיו וכן הרא"ה ז"ל עוד הוסיף ביאור בדבריו ז"ל פי' דזילי נכסי של נתבע מחמת תביעתו של הלה וכיון שכן יכול לכופו להוציא תביעתו לאור כדי שלא יפסיד ומכאן סמך למה שנהגו כשאדם מוכר קרקעותיו [להחריז חרס סתם] שכל מי שיש לו תביעה על אותו קרקע יבא לדין עמו וזה נראה יותר עכ"ל ובתוס' [ד"ה שאין] י"מ כגון שהוא תבעו שחבל בו ושמעון יש לו שאר תביעות עליו מגבין לראובן דמי חבלתו אע"פ ששמעון אומר היום או למחר אביא עדים אין ממתינים לו כלל דקי"ל בפרק החובל (דף נא.) אין נותנין זמן לחבלות ולפירוש זה משמע דהיכא דזילי נכסי ממתינין לו וכל אלו הפירושים עולין לענין פסק: משתלם ח"נ מפרה. ממה נפשך: ליתא לפרה. ותם אינו משלם אלא מגופו וא"ל הב לי מולד דאיהו נמי אזקן משלם ליה מיניה רבעא דנזקא ואידך ריבעא מפסיד וטעמא משום דלא ידעינן כו': זו [דברי] סומכוס היא. כדאמר לעיל אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו כל היכא דלא איפשיט לן וליתא לפרה לית ליה מידי מולד. והכי נמי קיימא לן פרק המוכר פירות (דף נג:) דגרסינן התם שור שהיה רועה ע"ג הנהר ונמצא שור נגוח בצדו אע"פ שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה מנושך וזה מועד לישוך אין אומר בידוע שזה נגחו וזה נשכו [גם לעיל פרק המניח הוכיח כן הג"י ז"ל ממתני' דלא כי אלא בסלע לקה ואפי' ניזק ברי ומזיק שמא]: מ"ט גופה היא. [כ"כ התוס' כאן ד"ה מ"ט] דבכל דוכתא קי"ל עובר ירך אמו הוא אלא לענין טרפות בלבד כדאמרי' בפ' בהמה המקשה [חולין דף עה:] בעגל שנולד מן הטרפה [בן ט' חי] שהוא מותר דטעמא דכיון דיש לו חיותא בפני עצמו לית לן למימר שנטרף עם אמו: פירשא. דבר הפורש ממנה ואע"ג דבילת טרפה אסורה לכ"ע [שם דף נח:] ואמרינן דכיון דאגידא בגופה כגופה דמיא התם הוא דחיישינן שמא שבשעה שנטרפה היתה עדיין מעורה בגידין דאותן שהן כך דיינין להו כגופה אבל לענין תשלומין דלא קי"ל כסומכוס הלכך מספק אין גובין כלל מבילתה דמי ייאמר שהיתה מעורה בגידין בשעה שהזיקה התרנגולת: אין שמין. ארישא קאי שור שנגח את הפרה והפילה אין שמין כל אחד בפני עצמו שעולה הנזק הרבה אבל שמין פרה מעוברת כמה היתה שוה תחלה וכמה היא שוה עכשיו אם מתה או חיה: מכחיש. מפסיד ולקמן פריך אי דינא הוא לכחוש: בקוטע יד כו'. אין שמין היד בפני עצמה לומר כמה אדם רוצה ליטול [לקטוע] יד עבד כזה דודאי הרואה עבדו שלם אין קוטע ידו אלא בדמים מרובין אבל שמין עבד זה עכשיו כמה שוה ומתחלתו כמה שוה: במזיק שדהו. שקלץ נטיעותיו או אכל ערוגה אחת אין שמין אותה לבדה אלא שמין בית סאה כמה היתה שוה מתחלתה וכמה פיחת דמיה בשביל ערוגה: ואי דינא נכחש. (ב) דס"ל דאע"ג דבקוטע ובמזיק שדה הכי ודאי הוא כדאמר רבא היינו משום דחד גופא הוא אבל הכא גבי פרה וולד שני גופים נינהו ונישיימי לכל חד בפני עצמו: משום דא"ל. אהדר ליה דאף זו כגוף אחד דפרה מעוברת אזיקי פרה מעוברת שלימתא: פיטמא. מה שאנו שמין

דקא זילי נכסיה: וכן פרה שנגחה את השור וכו': חצי נזק ורביע נזק מאי עבידתיה פלגא נזקא הוא דבעי שלומי ואסקה רבא כגון דפרה וולד דחד והכי קאמר איתא לפרה משתלם חצי נזק מן הפרה *ליתא לפרה משתלם רביע נזק מן הולד משום דלא ידעינן אי הוה ולד בהדה בעידנא דנגחה או לא דאי פשיטא לן דהוה ולד בהדה כי נגחה משתלם חצי נזק כוליה מולד וכיון דלא ידעינן משלם רביע נזק דהוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין זו דברי סומכוס כדכתבינן אבל חכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה הלכך אי פשיטא לן דהוה ולד בהדה כי נגחה והשתא ליתא לפרה משתלם חצי נזק כוליה מולד ואי לא פשיטא לן וליתא לפרה דלישתלם מינה לית ליה ולא מידי: גרסינן בפ' המוכר פירות [להברו] *שור שהיה רועה ע"ג הנהר ונמצא שור הרוג בצדו אע"פ שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה מנושך וזה מועד לישוך אין אומרים בידוע שזה נשכו וזה נגחו ר' אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו בידוע שזה הרגו וקיימא לן כתנא קמא: אמר רבא פרה שהזיקה גובה מולדה מ"ט גופה היא תרנגולת שהזיקה אינה גובה מביצתה מ"ט פירשא בעלמא הוא: ואמר רבא אין שמין לא לפרה בפני עצמה ולא לולד בפ"ע אלא שמין לולד על גב פרה שאם אתה אומר כן אתה מכחיש את המזיק וכן אתה אומר בקוטע יד עבדו של חבירו וכן אתה אומר במזיק שדהו של חבירו א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ואי דינא הוא נכחוש מזיק אמר ליה משום דאמר ליה פרה מעברתא אזיקנא מינך פרה מעברתא שלימנא לך: פשיטא פרה דהדר וולד דחד פיטמא לבעל פרה ניפחה

רש"י

והמשכון: דקא זילי נכסיה. שיש כאן תגרים שיקנו בדמים יקרים ומחר ילכו להם א"נ כגון שקרקעותיו זילי ע"י תביעה זו שרואין אותו דחוק למעות ואם יוציאו לו תפיסתו או המשכון ימכרנה וישלם מהם: ח"נ ורביע נזק. היינו כל הנזק לבד רביע ואמאי הא תם הוא ופלגא ניזקא ולא יותר בעי לשלומי: דפרה וולד של אדם אחד. דלא ידעינן כדמפרש בתר הכי: ליתא לפרה. ותם אינו משלם אלא מגופו וא"ל ניזק הב לי [א] מוולד דגם איהו אזקן משתלם [ג] רביע נזק ואידך רביע נזק מפסיד ואפילו אם הולד שוה כל ח"נ: האוחר. שעוסק בתשמיש (א) גמל הוא אחור נגד אחור: בידוע שזה. גמל האוחר הרגו שדרך בהמות להשתגע ולהכות אחרים בשעת תשמיש וכ"ש אם היה הגמל מועד שאומרים שהרגו הוא: פירשא. דבר הפורש ממנה: אין שמין. ארישא קאי אשור שנגח את הפרה והפילה אין שמין כל אחד בפני עצמו כי היה הנזק עולה הרבה אלא שמין פרה מעוברת כמה היתה יפה תחלה וכמה היא יפה אחר שהפילה אם חיה או מתה: מכחיש. מפסיד: בקוטע יד עבדו של חבירו. אין שמין היד בפני עצמו לומר כמה אדם רוצה ליטול לקטוע יד עבד כזה כי ודאי לא היה לוקח דמים רבים אלא שמין עבד זה כמה שוה עתה וכמה היה שוה מתחלה: במזיק שדה של חבירו. קוצץ נטיעותיו או אכל ערוגה אחת אין שמין אותה לבדה אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה (ב) פחתו דמיה בשביל ערוגה זו: פיטמא. מה (ג) שהיה יפה שומנה הוי דבעל הפרה דולד לא אייתי

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון [illegible]

ב מיי' [illegible]

ג מיי' [illegible]

ד מיי' [illegible]

ה מיי' [illegible]

ו מיי' [illegible]

הגהות מא"י

[א] נ"ב כל הני ניזק: [ב] נ"ב מיניה: [ג] נ"ב שמין:

שלטי הגבורים

[illegible]

חדושי אנשי שם

[illegible]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב דאמרי' בבכורות גבי תאומים: (ב) נ"ב היתה יפה תחלה וכמה: (ג) שמין אותה שהיתה יפה מפני שומנה כצ"ל:

מלחמת ה'

[illegible]

המאור הגדול

הכי גרסי' בנוסחי דוקאני ח"נ ורביע נזק מאי עבידתיהו פלגו נזקא נכי ריבעא בעו לשלומי ופירושה כלו' לא מסתייא דלא מנכית ליה מפלגו נזקא דהוה לך לנכויי ליה בחדי כל חד וחד מבעלי הפרה והולד משום ממון המוטל בספק אלא דאתית לשפויי ליה רביע נזק ויש ספרים שכתוב בהן ח"נ ורביע נזק פלגו נזקא הוא דבעי לשלומי נכי ריבעא מאי עבידתיה וגם זה נכון וכן כתוב בהלכות הרב ז"ל [illegible]

שמין אותה יפה מפני שומנה הוי דבעל פרה דהא [ד] ולד לא הוה שמנה: ניפחא מאי. מה שהיתה יפה מחמת ניפחא למי משלם: *) מתני' היה אביו או בנו. של בעה"ב: משלם את הכופר. בגמ' פריך הא תם הוא: גמ' אמר עולא וכו' לא שנו אלא שהוחלקה. בהם אבל אכלה פטור מ"ט הוה לה שלא תאכל: לא שנו. הא דקתני בעל הפירות חייב [אלא] אם הוזקה בהן אבל אכלה יותר מדאי הוה לה שלא תאכל כיון שבמתכוין מביאה עליה דבר המזיק' אין ראוי זה להתחייב בכך ובברייתא [דף מז:] תניא נמי דאפילו הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם ואף על פי שממיתה לגמרי ומטעמא דרב: ברחא. עז זכר וכן תרגם יונתן ממכלאותיך עתודים [תהלים נ] ומעדריך ברחי וכן דם עתודים [שם] תרגם ודמא דברחא:

רש"י

שומן: ניפחא. מה שהיתה יפה מחמת נפיחה שהיתה נראית גדולה למי ישלם: לא שנו. הא דקתני הוזקה (ג) בעל הפירות חייב: אבל אכלה. יותר מדאי(ד): ברחא. עז: חביל. נתחמם: הכא ברשות קבל עליה נטירותא. ולא משום דקסבר דכל מאן דעל ברשות מקבל עליה נטירותא דבהמת דבעל החצר אלא משום כלמסיק דלמיפא בעי צניעותא לפי שמגלה את זרועותיה בשעת לישה ואפייה דאיסתלקו מרוותא דחצר מהכא הלכך עליה (ה) רמיא נטירותא[א]: מתני' נפל לבור. נפל השור לבור: גמ' ובעל חצר חייב. בנזקי הבור אם הפקיר רשותו (ו): אע"ג דכתיב איש בור. ודרשינן ולא שור בור ה"מ בבור ברה"ר דלאו עליה רמיא לנטוריה ולמלוייה אבל הכא כיון דאית ליה עליה כו': ומינפו כליו של בעל הבית. לאחר כן פטור ודוקא כליו אבל הוא עצמו אם הוזק בו חייב בעל השור ולא פטרינן ליה משום איש בור ולא שור בור דכל מידי דהוא דידיה בשעת נפילה כגון גללים וכגון שנפלה גמלו ולא העמידו חייב משום בור אף על גב דלאו איהו כרייה אלא הגמל (ז) מכל מקום כיון דבשעת נפילה דיליה הוא ועליה רמיא לסלוקי כמאן דכרייה דמי ואע"ג דמפקיר ליה בתר שעתא ולא דמי לשורו שחפר בור ברה"ר דחפירה לאו דידיה הוא ולדליל (ג) הקשור ברגלי תרנגול מאליו דהדליל לאו דידיה הוא: והזיק. היינו שהזיקו בידים: הוזק. שזה היה עומד במקומו ובעל הבית נתקל בו: שניהם ברשות כגון ברה"ר או בחצר השותפין או שנתן לו בעל הבית רשות ליכנס: או שניהן שלא ברשות. כגון שניהם רצים ברה"ר: [ב] והוזקו זה בזה פטורים. (ד) (ח) והאי הזיקו הוא [דפרק המניח הוזקו הוא ולא דק בלישנא: דברשות פטור. בין הזיקו בידים בין (ס) ממילא ובדלא ידע ליה: מגופו. שהיה מלוכלך בטיט: מריחו. לאו גופיה הוא כי סריחה דנבלה ממילא אתיא ונבלה גרמא בעלמא הוא שגורם הסרחון לבא: (ה) קטלא הוא [ג]. וליתני דשור בסקילה: דחזא ירקא. עשב על פי הבור ובא לאוכלה ונפל דההן נפילה לא איכוין ומכל מקום משלם כופר אפילו שלא בכונה

ניפחא מאי רב פפא אמר לבעל פרה רב אחא בריה דרב איקא אמר חולקין והלכתא חולקין: מתני' הקדר שהכנים את קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ושברתן בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל הקדרות חייב ואם הכנים ברשות בעל החצר חייב: הכנים פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל הפירות חייב ואם הכנים ברשות בעל חצר חייב: גמ' *אמר עולא אמר ר"ל לא שנו אלא שהוחלקה בהן אבל אכלה פטור מאי טעמא היה לה שלא תאכל: *ההיא איתתא דעלתה למיפא בההיא ביתא אתא ברחא דמרי ביתא אכליה ללישה חביל ומית חייבה רבא לשלומי דמי ברחא לימא פליגא דרבא אדרב דאמר רב היה לה שלא תאכל הכי השתא התם שלא ברשות לא קבל עליה נטירותא הכא ברשות קבל עליה נטירותא ומאי שנא מהאשה שנכנסה לטחון חטים אצל בעה"ב שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעה"ב פטור ואם הוזקה בהן חייבת טעמא דשלא ברשות הא ברשות פטורה אמרי לטחון (א) חטים כיון דלא בעי צניעותא לא מסלקין מרואתא דחצר נפשייהו הלכך עלייהו דידהו רמיא נטירותא אבל למיפא כיון דבעי צניעותא סלוקי מסלקי מרואתא דחצר נפשייהו הלכך עלה דידה רמיא נטירותא: מתני' *הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא* ברשות ונגחו שורו של בעה"ב או שנשכו כלבו של בעה"ב פטור נגח הוא שורו של בעה"ב חייב נפל לבור ב והבאיש את מימיו חייב היה אביו או בנו בתוכו משלם את הכופר ואם הכנים ברשות בעל חצר חייב רבי אומר בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור: גמ' *אמר רבא הכנים שורו לחצר בעה"ב שלא ברשות והפר בה בורות שיחין ומערות בעל השור חייב בנזקי הצר ובעל חצר חייב בנזקי הבור ואע"ג דאמר מר °כי יכרה איש בור ולא שור בור הכא כיון דאית עליה לאיתויי עפרא ולמימלי ליה ולא קא מייתי ומימלי כמאן דכרייה הוא דמי: ואמר רבא הכנים שורו לחצר בעה"ב שלא ברשות והזיק את בעה"ב או בעה"ב הוזק בו חייב 'הרביץ גללים וטנפו כליו של בעה"ב פטור דהוו להו גללים בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים: ואמר רבא נכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות והזיק את בעל הבית או בעל הבית הוזק בו חייב הזיקו בעה"ב פטור אמר רב פפא לא אמרן אלא דלא הוה ידע ביה אבל הוה ידע ביה (ב) אפילו הזיקו בעה"ב חייב מ"ט משום דאמר ליה כי אית לך רשותא לאפוקן לאזוקן לית לך רשותא ואזדו לטעמייהו דאמר רבא ואיתימא רב 'פפא *שניהן ברשות (א) שניהן שלא ברשות הזיקו זה את זה חייבין °הוזקו זה בזה פטורין טעמא דשניהן ברשות ושניהן שלא ברשות אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות שברשות פטור ושלא ברשות חייב: 'נפל לבור והבאיש מימיו: הנ"ה אמר רב* לא שנו אלא שהבאיש מגופו אבל הבאיש מריחו פטור מאי טעמא גרמא בעלמא הוא ע"כ: היה אביו או בנו בתוכו משלם את הכופר אמאי הא תם הוא ותם אינו משלם את הכופר אמר רב במועד ליפול על בני אדם בבורות (ג) אי הכי בר קטלא הוא דחזא ירקא ונפל: ואם הכנים ברשות בעל החצר חייב וכו': איתמר *) אמר רב הונא אמר רב הלכתא כתנא קמא ושמואל אמר הלכתא כרבי והלכתא כשמואל דקי"ל הלכתא כשמואל בדיני

*) בגמ' ליתא אמר רב הונא

...מזכור שעשאו שור ה"מ בבור ברה"ר דלאו עליה דידיה רמי למלייה הכא כיון כו' שהרי בעל השור כבר משלם לו נזק חצרו והו"ל בורו וחייב למלויי ואי אפקריה ולא מלייה כמאן דכרייה איהו דמי: נטנפו כליו וכו' פטור. דבכלים אין לחלק בין טנופן לשבירתן ושבירתן זו היא מיתתן ובבור פטור בו את הכלים אבל אם טנף בהן גופו של בעל החצר חייב בעל השור שלא פטר הכתוב אדם בבור אלא לגבי מיתה אבל לא לגבי נזקין דהוו להו גללים[בור]ולא פטרינן ליה משום איש בור ולא שור בור דכל מילי דהוי דידיה בשעת נפילה ועליה לסלוקי כיון דלא סלקיה כמאן דכרייה איהו דמי ואע"ג דמפקר ליה בתר שעתא ולא דמי לשורו שחפר בור ברה"ר דחפירה לאו דידיה הוא: והזיק. בידים בין מתכוין בין שאינו מתכוין דבנזקין לא שנא לן בין מתכוין לשאינו מתכוין*): הוזק בו. שזה היה עומד במקומו ובא בעל הבית ונתקל בו [ו]פטור משום דאנוס הוא אונס גדול ולמפרשים ז"ל דסברי דאדם בכל אונס מיחייב אמרי' טעמא משום דאידך פושע הוא: שניהם ברשות. כגון ברה"ר או חצר השותפין או שנתן להם בעה"ב רשות ליכנס: ושניהם שלא ברשות. [ברה"י] או שניהן רצין ברה"ר: הזיקו. בידים כדאמרן והא דתנן בהמניח את הכד (דף לב.) שנים שהיו מהלכין ברה"ר [ז] והזיקו זה את זה פטורין ההוא הזיקו הוזקו הוא ולא דק בלישניה כך פרש"י ז"ל (א): ברשות פטור. בין היזקא דבידים בין היזקא דממילא ובדלא ידע ליה: [ל' גמ'] שהבאיש בשעת נפילה. כלומר שהיה מלוכלך אי נמי שעכרן ברפש וטיט עם נפילתו דהוו מזיק ולא דמי לבור: דמים הוו כלים. כל חפצים כלים: ולא מצינו וכו'. משום דהיזק החפצים הוא מיתתן: הניחא לשמואל. [*דאמר כל תקלה בור הוא] ואע"ג דקי"ל כשמואל מ"מ בעי אי אמר רבא למילתיה כשמואל בלחוד או ככ"ע ואמר ליה דככ"ע אמרה: שהבאיש מגופו. כדפי' שהיה מלוכלך: מריחו. לאו מגופו הוא דסרחון דנבלה ממילא אתיא ליה וגרמא בעלמא הוא שהנפילה גורמת לסרחון שיבא: הרי"ף ז"ל לא הביאה בהלכות ונראה דטעמא משום דסבר דרבא לטעמיה

הבור ובא לאוכלה ונפל אחריה וכיון דאין כוונתו להזיק לאו בר קטלא הוא ומיהו כופר שלא בכוונה משלם כדתנן לעיל [דף מג.] מכופר אם כופר וקרי ליה מועד משום דלאכול ירקא הוה ליה שן והשן מועד מתחלתה ולאו משום דעבד כן שלש פעמים קרי ליה מועד (א). רבינו אלפסי פסק כרבי משום דהלכתא כשמואל בדיני ולפי זה צריך לומר דלעיל [ד' מח.] דאמר רבא הכניס שורו וכו' שלא ברשות והזיק חייב וקי"ל כוותיה דבתרא הוא לא נמידק הא ברשות פטור דסתמא קבליה עליה נטירותא כרבנן דהא כרבי קי"ל אלא נקט הכי משום דשלא ברשות דברי הכל היא ומלתא דפשיטא ליה נקט וברשות דלא פשיטא ליה פשטה שמואל: מתני' שור שהיה מתכוין לחבירו. לאו דוקא דהוא הדין למתכוין לאשה עצמה פטור דקי"ל כרב אדא בר אהבה דאמר לעיל כי ינצו אנשים ולא שוורים אלא איידי דתנא סיפא לחבירו דהכי איירי קרא כדאמרינן בגמרא תנא רישא חבירו: כיצד שמין וכו'(ח). מפרש בכלל שומת ולדות שומת שבח ולדות דהייתו כמה היתה יפה וכו' (ב) דשומתם לא צריך לפרש דפשיטא דשמין כמה שוין של ולדות: אם כן וכו'. מפרש בגמרא דסבר רבי שמעון בן גמליאל דאדרבה דמיה פחותין מפני שהיא מסוכנת משום צער לידה ומיירי רשב"ג במבכרת שהיא מסוכנת והכי קאמר רשב"ג אם כן דשמין שבח שלה של קודם לידה לא יתן לה כלום שהרי משובחת יותר לאחר שילדה ומיהו בשאינה מבכרת מודה לת"ק דמשובחת קודם שילדה ושמין השבח אלא שחולקין אותו בין הבעל והאשה דשבח נפח גופה הוא אבל דמי ולדות מודה ליה דנותנין לבעל שהתורה זכתה לו דכתיב בעל האשה: היתה שפחה ונשתחררה. כלומר היתה משוחררת או גיורת נשואה לגר או לעבד משוחרר ואין לה בעל שמת פטור דהמחזיק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשין זכה מי שקדם לזכות במה שבידו והאי דנקיט האי לישנא היתה שפחה ונשתחררה ולא נקט משוחררת משום דעל כרחך בשאין לה בנים הימנו קאמר והיינו דקאמר היתה שפחה ונשתחררה דמשמע עתה מקרוב דלא הוו לה בנים וה"ה נמי לישראלית הנשואה לגר ומת הגר דפטור הנוגף אותה דהא דמי ולדות לבעל והאי דנקט שפחה וגיורת משום דסתם שפחה משוחררת נשואה למשוחרר וגיורת לגר: גמ' משלם דמי ולדות. לאדון כדכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה והייתו טעמא דמשלם משום דחשבינן ליה כמזיק ממונו של חבירו כחמרתא מעברתא של חבירו אבל לא אמרינן דיהבינן ליה ממש דין בהמה כשור שנגח את שור חבירו דהא גבי בור תנן בשלהי פרקין [דף נג.] נפל לתוכו עבד או אמה פטור מטעם שור ולא אדם ומדאיצטריך הכא לטעמא דחמרתא מעברתא שמעינן כרב אדא בר אהבה דאמר דדוקא אנשים דנגפו את אשה חייבין הא שוורים לא וכן פסק הרי"ף ז"ל: (ג) משכנו של ישראל כתב הרא"ש ז"ל דאפילו משכנו שלא בשעת הלואתו ואפילו למאן דאמר [ב"מ דף פב: וכ"מ] בעל חוב קונה משכון מוליאין אותו מידו דע"כ אין לו אלא שעבוד עליו כיון שהיה יכול ישראל לפדותו ולסלקו בדמים הלכך פקע ליה שעבודיה כשמת מכאן נראה דכותי שהלוה לישראל על המשכון ונפל המשכון מיד הכותי ומצאו ישראל אחר חייב להשיבו לבעליו דכיון דנפל מיד הכותי פקע ליה שעבודיה וכשמצאו ישראל זה יחזור לבעליו ישראל ראשון ולא לכותי דאין חייב להחזיר אבידה לכותי* ואם בא לומר משום קדוש השם אחזירו לכותי יקדש השם בשלו ולא בשל אחרים בלא דעתם וכן פסק הראב"ן עכ"ל התוספות: וזה קנה את השאר. וכגון שהמשכון בחצר שאינה משתמרת כדאיתא פ"ק דב"מ (דף יא.*): מתני' ופתחו לרה"ר. וכ"ש אם חפרו ברה"ר חייב דהא תנינן בסמוך החופר בור ברה"ר וכו': ופתחו לרה"י. והפקיר רשותו דלא מצי למימר מאי בעית ברשותי הלכך השתא שנפל דרך פיו לתוכו חייב דחיובא דבור בין ברה"ר בין ברה"י ובלבד שיפקיר רשותו: ברה"י ופתחו לרה"י וכו'. אע"ג דאין כאן רה"ר חייב ופרש"י ז"ל ובלבד שיפקיר רשותו (ס) שפי הבור לתוכו משמע שרוצה לפרש דמיירי שהכל הוא רשות עצמו ולפי זה לא הוה צריך למיתני אלא החופר ברה"י אלא דאגב אידך נקט. הכי ובתוס' פי' שפתח לרשות חבירו ואשמעינן דחייב [*אף] משום נזק יחיד [דלא תימא דוקא היכא דשכיחי רבים דומיא דעביד לריבותא במתני' דהמבקע ברה"י כו' בפרק המניח [דף לב:]] ואע"פ שמשלם נזק החצר ומיהו דוקא כשניזק בה קודם שידע החפירה דאם לא כן עליה רמיא למנויה כדלעיל [דף מח.]: גמ' ופתחו לרה"ר. כיון שהתקלה ברה"ר הוי ליה כמי שחפרו כולו ברה"ר: וזהו בור. לקמן מפרש: אם על פותח. שחפרו זה וכסהו ואח"כ בא זה וגלהו: באה לו. שאין לו חלק בה אלא שכרהו או שפתחו דהיינו ברה"ר שאין הקרקע שלו: בעל התקלה. ולעולם ברה"ר אבל ברשותו אע"פ שהפקירו פטור דקסבר כי מפקרנא לך רשותי לאו לחיובא אנא בהיזקא אפקרתיה וליתא דר' ישמעאל דקי"ל הלכה כרבי עקיבא מחבירו: [ל' גמרא] ואלא מאי זהו דרבי עקיבא. דבשלמא (י) דרבי ישמעאל למעוטי דר' עקיבא אלא זהו דרבי עקיבא למעוטי מאי הא האי בור ברה"ר נמי אמור בתורה כדדרשינן: [זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה] תשלומין. בור דאית ליה בעלים נאמר אבל תשלומין דכתיב בעל הבור ישלם ובור ברה"ר נאמר אבל ניזקין ומי יפתח כי יכרה ונפל שמה

נר מצוה תורה אור

נח בדיני: מתני' *שור שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה פטור מדמי ולדות אדם שהיה מתכוין לחברו והכה את האשה ויצאו ילדיה א משלם דמי ולדות:

נט כיצד ב משלם דמי ולדות שמין את האשה כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה אמר רבי שמעון בן גמליאל [דף מט.] *אם כן משהאשה יולדת משבחת אלא שמין את הולדות כמה הן יפין ונותנין לבעל ואם אין לה בעל נותנין ליורשיו היתה שפחה (א) ונשתחררה או גיורת פטור: גמ' שור שהיה מתכוין וכו': טעמא דנתכוין לחבירו הא נתכוין לאשה גופה משלם דמי ולדות לימא תהוי תיובתיה דרב אדא בר אהבה דאמר שוורים כי נתכוונו לאשה פטורין מדמי ולדות אמר לך רב אדא בר אהבה הוא הדין דאפילו נתכוונו לאשה עצמה פטורין מדמי ולדות והאי דקתני שור שהיה מתכוין לחברו איידי דבעא מיתנא סיפא אדם שהיה מתכוין לחבירו דהכי כתיב קרא תנא רישא נמי שור שהיה מתכוין לחבירו וקי"ל [דף מב.] כרב אדא בר אהבה הדא דכי *אתא רב חגא מדרומא אייתי מתניתא בידיה כותיה ועוד דהא רב פפא כותיה שייכא דאמר רב פפא [דף מט.] *שור שנגח את השפחה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות מ"ט חמרא מעברתא הוא דאזיק דאמר קרא °שבו לכם פה עם החמור עם הדומ' לחמור: [דף מט:] *°מתני' החופר ג בור ברה"י ופתחו לרה"ר ברה"ר ופתחו לרה"י ברה"י ופתחו לרשות היחיד אחר חייב *החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אחד החופר בור שיח ומערה חריצין ונעיצין א"כ למה נאמר בור אלא מה בור שהוא כדי להמית י' טפחים אף כל דבר שהוא כדי להמית עשרה טפחים היו פחותין מי' טפחים ונפל לתוכן שור או חמור ומת פטור ואם הוזק בהן חייב: גמ' *ת"ר החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב וזה הוא בור האמור בתורה דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור האמור בתורה אמר רבה בבור ברשות הרבים כולי עלמא לא פליגי דחייב מ"ט דאמר קרא °כי יפתח וכי יכרה אם על פותח חייב על כורה (ב) לא כל שכן אלא שעל עסקי פתיחה באה לו ועל עסקי כריה באה לו לא נחלקו אלא *בבור שברשותו רבי עקיבא סבר בעל הבור ישלם אמר רחמנא מה דאית ליה בעלים עסקינן ורבי ישמעאל סבר מאי בעל הבור בעל תקלה (א) ורב יוסף אמר בבור ברשות היחיד כולי עלמא לא פליגי דחייב וכו'. והלכתא כרבה דקיימא לן *דכל רבה ורב יוסף הלכתא כרבה בר משדה קנין ומחצה וקיימא לן *הלכתא כרבי עקיבא מחבירו הלכך ל"ש בור ברה"ר ול"ש בור ברשות היחיד אם הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו חייב: ת"ר חפר ופתח ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים חייב וכך היה מנהגו של נחוניא חופר שיחין שהיה חופר ופותח ומוסר לרבים וכשבא הדבר אצל חכמים

רש"י

כי רבינן ליה מואס כופר לעיל: מתני' מתכוין לחבירו. [א] בגמ' מפרש אמאי קתני הכי: אם כן משהאשה יולדת משבחת. אם כן דכך שמין כדקאמר' אשתכח דלא יהיב מידי [שהיא] משובחת יותר לאחר שתלד לימכר מקודם שתלד דמסוכנת היא מצער לידה [ב]: ונותן לבעל. שהתורה זכתה לו דכתיב (ג) בעל אשה הוא: היתה שפחה כו'. כלומר היתה שפחה משוחררת או גיורת והיתה נשואה לגר או לעבד משוחרר ומת בעל פטור שהמחזיק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשים זכה ולכך זכה זה במה שבידו: גמ' כי נתכוונו לאשה נמי פטורין. דדרשינן נקי מדמי ולדות מבעל השור נקי: דהכי כתיב קרא. כי ינצו אנשים אלמא במתכוין לחבירו משתעי: שור שנגח שפחה. משמע דוקא שפחה: מתני' ופתחו לרה"ר. וכ"ש אם חפרו ברשות הרבים ופתחו לרה"ר דלא תימא דוקא חופר ברשותו דהוי בור דאית ליה בעלים אבל חופר ברה"ר פטור דהא קתני סיפא החופר בור ברה"ר כו': ברה"ר ופתחו לרה"י. (ב) והפקיר רשותו דלא מצי למימר תורך ברשותי מאי בעי (ג): ונפל דרך פיו לתוכה חייב. דקסבר חיובא דבור בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים הוא ובלבד שיפקיר רשותו: ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד. אע"ג דאין כאן (ד) רשות הרבים חייב ובלבד שיפקיר רשותו אותו שפי הבור לתוכה: עשרה טפחים. דסתם בור עשרה טפחים וזהו כדי להמית: גמ' וזהו בור האמור בתורה כו'. לקמן מפרש: כ"ע לא פליגי. אפילו ר"ע מודה לרבי ישמעאל בבור ברה"ר אבל רבי ישמעאל לא מודה לרבי עקיבא בבור ברשות היחיד דקסבר כדאפקיר (ה) רשותא לאו לאיחיובי אנא בהיזקא אפקרתיה: אם על הפותח. שחפר אחר וכסהו וזה (ו) גלהו: באה לו. שאין לו חלק ונחלה (ז) אלא שפתחו או שכרהו דהיינו בור ברה"ר שאין הקרקע שלו: בעל התקלה. ולעולם ברשות

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון טוש"מ סי' תה:
ב מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק סמג עשין עה טור ח"מ סי' תכג:
ג מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טוש"מ סי' פי'

הגהות חו"י
(א) נ"ב עי' ברש"י בגמ': (ב) נ"ב לא ס"ל מכאן דאין עונשין מן הדין: (ג) דכתיב כאשר ישית עליו בעל האשה כצ"ע ותיבת הוא נמחק:

[דף כב ע"א] דף מט: שמות כא דף נ: ב"ב דף קיד: עירובין דף מו: [ע"ש בתוס' ד"ה ס"מ] גי' מהר"ם

שלטי הגבורים

שנאים את המים ע"י מעשין אלא בדרך גרמא הוא וגרמא בניזקין פטור ומז"ה אומר שאין גרמא זו דומה לשאר הגרמות שחייבין עליהם שזו גרמת שורו היא ולא גרמתו ול"נ שאין לנו לחלק בין גרמא זו לשאר הגרמות שגם זה הואיל והכניס שם שורו שלא ברשות הגרמתו הוא אלא אע"פ שהוא פטור מן הדין ראוי ליקנס עליו כשאר הגרמות כמבואר בקונט' הראיות בראיה ט':

לשון ריא"ז
א הנוגף אשה הרה אע"פ שלא נתכוין לה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות לבעל שנאמר כאשר ישית עליו בעל האשה התורה זכתה דמי ולדות לבעל ואפי' בא עליה בזנות ואפי' הכה אותה בידה ורגלה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות כדברי מז"ה ול"נ שאינו חייב בדמי הולדות אא"כ הכה אותה כנגד הגוף ולא בידה ורגלה כמבואר בקונטרס הראיות בראיה ה':

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) דאילו עבד הכי ג"פ הדר הוי ליה בר קטלא דהוי כמועד להתחכך בכתלים דלעיל שלהי פרק שור שנגח ד' וה':
(ב) פי' שומתם של ולדות לא צריך לפרש דפשיטא דשמין שויין של ולדות בפני עצמן ולא אגב האשה אלא בשומת שבח ולדות מה שהאשה היתה משבחת מחמת הולדות בזה המשנה מדברת ומוסיפין הדמים שלה על דמי הולדות ונותנין לבעל כך פי' התוס' בהדיא לעיל בריש פ' גבי הא דאמר רבא אין שמין פרה בפני עצמה ולד בפני עצמו כד"ה וכן אתה מוצא בקוטע יד עבדו של חבירו:
(ג) ל' גמ' [דף מט:] אמר רבה משכונו של ישראל ביד גר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בה מוציאין אותה מידו מ"ט כיון דמית [ליה] גר פקע ליה שיעבודיה משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בה זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה את השאר [וכ"ה הב"ח]:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב ואלא מאי זהו בור האמור בתורה דקאמר ר"ע זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לתשלומין: (ב) נ"ב דה"ל בור ברה"י: (ג) מאי בעי ונפל הד"א ולתוכה הס"ד: (ד) נ"ב לד: (ה) נ"ב לך: (ו) נ"ב רק: (ז) נ"ב בו: (ח) בגמ' מפרש דבכלל כצ"ל: (ט) נ"ב אותה: (י) נ"ב זהו:

* כדינייהו דנו להו לפי שכן נהגו אז הכותים שלא להחזיר אבידה לישראל

הגהות מא"י
[א] פי' מתכוין לאשה ובגמ' כצ"ל: [ב] נ"ב דאיירי במבכרת שמסוכנת כדמסיק בגמ':

א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טוש"מ סי' ת' [תי]:
ב מיי' פי"ב שם סמג שם טוש"מ סי' תי:

וכו' והכי קאמר [ליה] ר"ע אמאי פטרת בבור ברשותו והרי זהו הבור האמור בתורה אלא תשלומין (ו) ופסיקנא כרבי עקיבא לא שנא בור ברה"ר ול"ש בור ברה"י אם הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו חייב: [פי'] לא יסקל. לפנות אבנים: מרשות שאינה שלך. שמא עתיד אתה למוכרו: לרשות שלך. רה"ר כל ימי חייו הוא רשותו: מתני' החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אחד חופר בור ושיח ומערה חרילין וכעילין. א"כ למה נאמר בור מה בור יש בו כדי להמית י' טפחים אף כל שיש בו י' טפחים כדי להמית: בור · עגול: שיח. ארוך וקצר: מערה. מרובעת ומכוסה בקרשים אלא שיש לה פה: חרילין. רחבים ומרובעים כמערה ואינן מקורין אלא כל פיו פתוח: כעילין. קצרין מלמטה ורחבין מלמעלה והני כולהו לא זו אף זו קתני לא בור בלבד שהוא עגול הוא דאית ביה הבלא אלא אף שיח דאריך בשיעור י' נמי אית ביה הבלא וכן אף מערה אע"פ שהיא מרובעת ואף חרילין אע"פ שאינן מקורין ואף כעילין דרויחי מעילאי טפי מתתאי אימא בעשרה לית בהו הבלא קמ"ל: מה בור וכו'. סתם בור י' טפחים: גמ' הבלו. פרש"י ז"ל משום דעבד ליה הבל לבור ולאו משום חבט דקרקע עולם הוא ואינו שלו: ושמואל (ז) להבלו. חייבה תורה כדקאמרת ואע"ג דהבלא ממילא אתי ליה: וכ"ש לחבטו · דאיהו עבד ליה חבט: [וא"ת] ולא להבלו דהא ממילא הוא: התורה העידה על הבור. דכתיב בור סתם בכל גוונא משמע ואפילו מלא ספוגים של צמר דליכא חבט והכי אמר בעלמא [חולין דף כד: ודף כה·] התורה העידה על כלי חרס ואפילו מלא חרדל: מאי בינייהו. מכדי היכא דמת בו בין לרב בין לשמואל חייב ואפילו נבקעה כרסו או נשברה מפרקתו או רגלו מחייב לה רב דאיכא למימר נמי [ל' רש"י דאיכא למימר נמי מחמת הבל הבור חלה וכיחש] בעל הבור עבד מה לי אי טעמא דחיובא משום חבט מה לי משום הבל: דעבד גובהה. תל ברה"ר ועלה שם השור ונפל דהכא ליכא הבלו אלא חבטו [גמרא מ"ט דרב דאמר קרא ונפל עד שיפול כדרך נפילה (ח)] כדרך נפילה בעומק משמע ועל פניו וכתב הרי"ף ז"ל הלכתא כרב דתני רב חנניה לסיועיה ואיכא מאן דאמר הלכתא כשמואל דהלכתא כותיה בדיני עכ"ל: אריתא. יאור: דדלאי. משקה שדות והיא עמוקה (ס) ולפיכך נקראת אמת המים דעמוקה אמה ורחבה אמה: טרפיה רב נחמן. משום ריסוק אברים שהוא מי"ח טרפות דתנן [חולין דף מג.] נפלה מן הגג וכו' ואע"ג דלא חזינא ביה מכה אלא שאינו יכול לעמוד ואמרינן התם [שם דף נא:] אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה. כתב הרא"ש ז"ל בפ' אלו טרפות תנא עמדה אינה צריכה מעת לעת אבל בדיקה בעיא הלכה אפילו בדיקה לא בעיא אבל כששהתה מעת לעת אין להוכיח משם אי בעיא בדיקה ומתוך הלכות גדולות משמע דבעינן בדיקה שפירש דאנן לא בקיאינן בבדיקה ולדידן בעינן י"ב חדש עכ"ל והכא טרפיה ר"נ משום דשור זה לא עמד: *)[אמר רבא אי שקיל מאריה דתורא] קבא דקמחא. להולאהו עד בואו לפני חכמים לשאול ויורהו [מל' רש"י אם שהתה מעת לעת] דסגי ליה בבדיקה ושחטה כשרה [ג] שהיה ממתין הזמן הראוי ששהתה מע"ל ולאו דוקא שבשהיית מעת לעת כשירה אלא כלומר דהוה סגיא ליה בבדיקה והשתא אין לו תקנה: יש חבט. ריסוק איברים כדי מיתה בפחות מי': א"ה אפילו [הוזק]. המקשה סבר דלענין חבט שייך למימר אין חבט למיתה אבל יש חבט לניזקין אבל אי אין הבל למיתה אין הבל לנזקין. כן פסק הרי"ף ז"ל [ג] דיש חבט בפחות מי' ומשום דאין הבל למיתה פטור אבל אחרים ז"ל פסקו כלישנא בתרא דגמרא דאמר לעולם אין חבט בפחות מי' והתם היינו טעמא דר"נ סבר מכריסא דתורא לארעא כמה הוי ד' אריתא דדלאי כמה הוי שיתא הוי עשרה: מתני' השני חייב. בגמ' מוקי לה בשהניחו ראשון לשני משתמש ודולה כשהלך לו: כסהו כראוי. בגמרא מפרש היכי נפל: [ל' גמ'] [דף נא.] בור של שני שותפין היכי משכחת לה אי סבירא לן בור ברשותו אף כי הפקיר רשותו פטור אי ברה"ר דכרה האי חמשה והאי חמשה איסתלקו לה מעשה ראשון א"ר יוחנן כגון שעקרו שניהם חוליא בבת אחת והשלימוהו לעשרה: היכי משכחת לה. וא"ת ולוקמה בשהפקירו רשותן ובורן וי"ל דבכי הא לכ"ע פטור דליכא משום כי יכרה איש בור דהא ברשות עבד דאפי' [דף נ.] חופר [ד] לאושין פטור

*) גי' ד"ת

דף נ: חכמים אמרו קיים זה הלכה זו: *ת"ר אלא יסקל אדם מרשותו לרשות הרבים ומעשה באחד שהיה מסקל מרשותו לרשות הרבים ומצאו חסיד א"ל ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך לגלג עליו לימים נצרך אותו אדם ומכר את שדהו והיה מהלך באותו רה"ר ונכשל באותן אבנים אמר יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך: החופר בור ברה"ר וכו' אמר רב א בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו אלמא קסבר חבטו קרקע עולם הזיקתו ושמואל אמר להבלו וכ"ש לחבטו וא"ת לחבטו ולא להבלו התורה העידה על הבור ואפי' מלא (א) ספוגין של צמר (ב) מאי בינייהו איכא בינייהו דעבד גובהה ברה"ר דרב אגובהה לא מחייב ושמואל מחייב נמי אגובהה והלכתא כרב (א) דתני רב חנניה לסיועיה (ג) ואיכא מ"ד הלכתא כשמואל דהלכתא כותיה בדיני: ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי שחטיה מאריה טרפיה רב נחמן דלא אשהייה מאריה מעת לעת אלמא קסבר רב נחמן דיש חבטה בפחות מי' (ה) איתיביה רבא לרב נחמן תנן היו פחותין מי' טפחים ונפל לתוכן שור או חמור (ה) פטור מ"ט לאו משום דלית ביה חבטא א"ל רב נחמן *לא משום דלית ביה הבלא איך דף נא. הכי הוזק בו חייב הא לית ביה הבלא אמרי אין בו הבל למיתה ויש בו הבל לנזקין (ב) (ד) [ואסיקנא דטעמיה] דרב נחמן משום דקסבר מכריסא דתורא לארעא ארבעה אריתא דדלאי שיתא הא י' ומשום חבטא טרפיה דלמא נפסק (ג) חוט השדרה (ז) והא דקתני היו פחותים מי' ונפל לתוכן או שור או חמור (ג) פטור באינגדר איגנדורי לבור דליכא הבלא ולא חבטא ואי דרך (ה) נפילה נפל ומת בחבטא חזינן אי איכא י' מכריסיה לקרקע הבור חייב ושמעינן מינה דר"נ כשמואל ס"ל: מתני' בור של ב' ב שותפין ועבר עליו הראשון ולא כסהו והשני ולא כסהו השני (ד) חייב*) *כסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה [ולא כסהו] הב' דף נב חייב כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב נפל לפניו מקול הכרייה חייב לאחריו מקול הכרייה פטור נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים נפלו לתוכו שור חש"ו חייב בן או בת (ו) עבד או אמה פטור: *אחד השור דף נד: ואחד כל הבהמה לנפילת הבור ולהפרשת הר סיני ולתשלומי כפל ולהשיב אבדה

*) כד"ס איתא עוד נכא כסהו הראשון ובא הב' וגילהו השני חייב.

רש"י

ברשות הרבים: לא יסקל. לפנות אבנים: מרשות שאינה שלך. דשמא תהיה עתיד למוכרו: לגלג עליו. שלא היה מבין טעם דבריו: להבלא. משום דעבד ליה הבל לבור ולא משום חבטא: קרקע עולם. ואינו שלו: ושמואל אמר להבלא. חייבתו תורה כדקאמרת אף על גב דממילא אתי ההבל: וכל שכן לחבטא. דאיהו עביד החבטא: וא"ת לחבטא ולא להבלו. דממילא הוא: התורה העידה על הבור. דכתיב בור סתם: ואפילו מלא ספוגין של צמר דאין בו חבט: מאי בינייהו. דבין דמת בין הוזק איכא למימר דהבלא או חבטא גרמו ליה וחייב לכ"ע ואם כן מאי בינייהו: גובה. תל ברה"ר ועלה עליו השור ונפל דהתם ליכא הבל אלא חבטא: אריתא. יאור: דדלאי. משקה שדות והוא עמוק אמה לכך נקרא אמת המים: טרפיה. משום ריסוק איברים דהוא אחד מי"ח טרפות דאמר בחולין דאם שהתה מעת לעת ושחטה כשירה ואם עמדה והלכה אינה צריכה מעת לעת ושור זה לא עמד: מתני' השני חייב. ובגמ' מוקי לה שהניחו ראשון לשני בו משתמש ודולה והלך לו לכך ראשון פטור: כסהו ראשון. כשנשתמש בו ובא השני ונשתמש בו ומצאו מגולה כגון שהתליע ומכסה הכיסוי: השני חייב. וראשון פטור אבל לא כסהו ראשון [א] נמי חייב: כסהו כראוי ונפל לתוכו כו'. כגון שהתליע: נפל לפניו מקול הכרייה. כגון בור כרויה ונכנס כורה (ד) בתוכה להרחיבה או להעמיקה והולך שור על שפת הבור ושמע קול הפטיש ונבעת ונפל על פניו בבור: חייב בעל הבור. ואפילו שור פקח ולא אמרינן איבעי ליה לעיוני ומיזל ובגמרא מפרש אמאי בעל הבור חייב ולא המבעית: לאחריו. מפרש בגמ': שור חש"ו · בגמ' מפרש: בן או בת. אע"ג דקטנים הן דלא שייך בהו למימר איבעי ליה לעיוני אפילו הכי פטור מגזירת הכתוב דדרשינן שור ולא אדם חמור ולא כלים: והפרשת הר סיני. אם בהמה אם איש (ה) ומרבינן חיה ועוף: ולתשלומי כפל. אע"ג דכתיב משור ועד

שלטי הגבורים

א לדעת רבינו הלכה כמ"ד דבור שחייבה עליו תורה ברה"ר הוי דוקא להבלו דאי איכא (י) הבל י' חייב אם מת בתוכו חיה בהמה או עוף אבל כי ליכא הבל או אפי' יש חבטה והוא עמוק י' אינו חייב על מיתת חיה בהמה ועוף ומיי' פי"ב מהל' נ"מ והרא"ש וטור ח"מ סי' ת"י וסמ"ג עשין ס"ח פסקו כמ"ד דבור שחייבה עליו תורה ברה"ר אף לחבטו שלכך כי ליכא הבל אלא חבט כגון שעשה תל ברה"ר גבוה י' ועלה עליו שור ונפל לארץ והוזק ומת חייב ולעיל פ' המניח האריכתי בדין זה טובא לסלק איזה קושיות מעל הפוסקים ע"ש באורך ובור שעומקו כרחבו דאין לו הבל לרבינו אם נחבטה בו הבהמה ומתה פטור ולמיי' וסייעתו חייב על שנחבטה ובור שעומק י' ובא אחר והרחיבו לפי מה שפסק מיי' פי"ב מהל' נ"מ אם מחמת הבלא מת השור שנפל בתוכו חייב שראשון ופטור השני דהא השני מיעט בהבלו ואם מחמת חבטה מת חייב השני ופטור הראשון שקירב נזק בור זה והרא"ש ז"ל כתב דלית הלכתא כהאי לישנא וכן נראה מדברי התוס' שם והטור ופוסקים תמהו על מיי'

פטור ומשום לא יכסנו ליכא דמכי הפקירו לא קאי ברשותו ואינו חייב בשמירתו הרשב"א ז"ל וכן הרא"ה והרא"ש ז"ל: שעקרו שניהם. שחפר האחד ט' ובא חבירו וסייעו ועקרו בבת אחת הוליא מקרקעותיו והשלימו לעשרה דאין כאן אחרון דתרווייהו כי הדדי משוו ליה ואע"ג דרבנן דרשי כי יכרה אחד ולא שנים לחייב האחרון היינו בכורה אחר כורה: [דף נא:] וראשון מאימת נפטר. דנטעון דעל השני היתה שמירה דפשיטא לן דהאי עבר דקתני מתני' כשתמש הוא דאי כדקתני מתני' שעברו עלי' שניהם בזה אחר זה אמאי ראשון פטור הרי פשע גם הוא: דליו · כיסוי הבור שמוכן נר מצוה

ולפריקה ולהסימה ולכלאים ולשבת וכן חיה ועוף כיוצא בהן אם כן למה נאמר שור או חמור אלא שדבר הכתוב בהווה: **גמ'** [א]וכיון דכסהו כראוי היכי נפל אמר רב יצחק בר בר חנה שהתליע מתוכו: *אמר רבי אלעזר המוכר בור לחברו כיון דמסר לו דליו קנה ה"ד אי בכספא ליקני בכספא ואי בחזקה ליקני בחזקה אמרי לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקנה וכיון שמסר לו דליו כמאן דאמר ליה לך חזק וקנה דמי: אמר ריב"ל המוכר בית לחברו כיון שמסר *לו מפתח קנה ה"ד אי בכספא ליקני בכספא ואי בחזקה ליקני בחזקה אמרי °לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקנ' וכיון שמסר לו המפתח כמאן דאמר ליה לך חזק וקנ' דמי: אמר רשב"ל משום רבי ינאי המוכר עדר לחברו כיון שמסר לו משכוכית לא צריך למימר ליה לך משוך וקנה דכמאן דאמר ליה לך משוך וקנה דמי מאי משכוכית (א) הכא תרגמו כרכשתא רבי יעקב אמר עיזא דאזלא ברישא כדדרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא כד רגיז רעיא על עאניה עביד להו נגידא לסמיתא: [ה]נפל לפניו מקול הכרייה חייב לאחריו מקול הכרייה פטור: איבעיא להו כסהו כיסוי שיכול לעמוד לפני שוורים ואין יכול לעמוד לפני גמלים *ושכיחי גמלים א והתליע מתוכו מהו מי אמרינן מיגו דהוי פושע לגמלים הוי פושע לענין התלעה או דלמא לגבי התלעה אונס הוא תא שמע נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן סומא ומהלך בלילה חייב פקח ביום פטור ואמאי נימא מדהוי פושע לענין חשו"ק הוי פושע נמי לענין פקח אלא לאו ש"מ לא אמר מיגו שמע

רש"י

ועד חמור [ב] וכן כולהו: לפריקה. [ג]הקם תקים: לכלאים. אע"ג דכתיב בהמתך לא תרביע [ד]וכן בהנהגה אע"ג דכתיב לא תחרוש בשור ובחמור: בהווה. בדבר הרגיל להיות: **גמ'** ליקני בחזקה. שמשתמש בו כי קרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה: לעולם בחזקה. לבד מסירת המפתח: כרכושתא. זוג שמקרקש לפני העדר [ה] והולך לפניו: עיזא דאזלא ברישא. יש לבעל העדר עז חריף ודרך העזים להלוך בראש וכל העדר הולך אחריו: כד רגיז רעיא· כשהרועה כועס על צאנו: נגידו סמיותא. מנקר עיני העז המושכתן ונופלת בבור והעדר אחריה כך כשהקב"ה כועס על ישראל ממנה להן פרנסים ומנהיגין שאין מהוגנים להן: שור חרש שוטה וקטן. שור שהוא חרש או שוטה או קטן או שור סומא או מהלך בלילה אפילו פקח חייב: פקח ביום פטור · דאיבעי ליה לעיוני

לכסותו שהראשון פתחו ודלה ובא השני ומצאו ומסר לו כיסוי הבור: [קסבר] הא מדידיה קא ממלא. ולא הוי ליה שני שואל על חלקו של ראשון שיהיה כולו מוטל עליו לשומרו הלכך אם הזיק שניהם חייבין אבל מסר לו הדלי נעשה זה שומר שקבל עליו לכסותו ונראה שזה הזקיקו לרש"י ז"ל לפרש דליו כיסוי דאילו דלי לדלות מים אכתי נימא האי מדידיה קא ממלי ושניהם חייבין אבל ר"ח ז"ל כתב דמשמסר לו הדלי הוברר הדבר שהבור הוא ברשותו ומשל עצמו הוא דולה (ב): לחצר. של שניהם כתב הרא"ש ז"ל דאפי' בחצר שאין בה כדי חלוקה שאין בידו לחלוק ולמחות בו מלכנוס [נדרים דף מו:] אפ"ה יכול לאסור עליו לרבנן ודמי למשכיר בית לחברו שיכול המשכיר להקדישו כדאיתא בערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כא:) ואע"פ שאינו יכול למחות ביד השוכר שלא ליכנס [אע"ג] דהם [שם דף נג:] הקדים הלוה שדהו אתי המלוה וטריף ליה אלא דמוסיף דינר משום דרבי אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון שאני התם דסוף הקרקע לצאת מתחת ידי המקדיש אבל שוכר סוף הקרקע לחזור ליד המקדיש הלכך יכול המשכיר להקדישו והריטב"א ז"ל *)[נ"ל והרי"ב"א כי כן הוא באשר"י] פי' דאף [על גב] דהמשכיר יכול להקדישו אינו יכול לאסור שאין הנאה שלו מאחר שהשכירה והביא ראיה מנדרים [דף מו·] המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ מושכר בעיר אם יש בו תפיסת יד אסורה ואם לאו מותר אלמא שאינו יכול לאסור המרחץ עליו אחר שהשכירה אם אין לו בה תפיסת יד אבל הרא"ש ז"ל מחלק בין כשאסר בפירוש אותו בית שהשכיר דאז יכול לאסור בין למדיר הנאה מכל נכסיו דלא אסיק אדעתיה אותו מרחץ: זה לרשותו נכנס וזה [לרשותו נכנס]. כל היכא דעייל יכול לומר זה חלקי שאני בורר ומהני ליה ברירה: במסכת נדרים [דף מו:] פסקו הלכתא כרבי אליעזר דאמר יש ברירה ואע"ג דבדאורייתא הוא ובמסכת יו"ט [דף לח·] פסקינן כרב הושעיא דאמר בדרבנן יש ברירה ולא בדאורייתא ר"ח ז"ל תירץ דלא פסקו כותיה [דר"א] אלא בדרבנן אבל הרא"ה ז"ל כתב בשם רבו הרמב"ן ז"ל דלעולם פסקינן כר' הושעיא דבדאורייתא אין ברירה והכא גבי חצר שזה משתמש בכל החצר איך אפשר לומר אחר שחלקו הוברר הדבר שזה בחלקו נשתמש והרי הנו מתירין לו להשתמש בכולו אלא ברירה האמורה כאן ר"ל כל אחד ואחד בשביל זכותו שיש לו משתמש וכו' וברירה דנקט זה אחד מן הלשונות *מהתלמוד שהלשון אחד והפי' מתחלף ובזה לא קשיא הלכתא אהלכתא: זה לרשותו נכנס. משמע מהכא דדריסת הרגל אסורה במודר הנאה דאפילו רבי אליעזר לא שרי אלא בשותפין מטעם שאמר וכן מוכח סוף חזקת הבתים [דף נז:] דקפדי איניש אדריסת הרגל בחצר והא דאמר במגילה [דף ח.] בפשיטות דריסת הרגל הא לא קפדי איניש תירץ ר"ת ז"ל דהתם מיירי בבקעה אבל בחצר אפילו במודר הימנו מאכל אסור דודאי קפדי כ"כ הרא"ש ז"ל בתוס': אי בחזקה · שהרי קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה וה"ה דהוה יכיל למימר אי בשטרא: לעולם בחזקה. לבד מסירת מפתח בעי לאחזוקי ביה ומיהו להכי אהניא מסירה דאי בחזקה לחודה בעי למימר לך חזק וקנה שמעינן מהכא דמסירת המפתח אינה קונה כחזקה והא דאמר ריש פסחים [דף ד·] דכשמסר לו המפתח על השוכר מוטל לבדוק משום דבדיקת חמץ תלויה במי שהמפתח בידו כשאל י"ד שהוא יכול להכנס בתוך הבית לבדוק אבל לאו למימר שמסירת המפתח תקנה כחזקה וכן המוכר בור לחבירו מסירת הדלי אינו אלא במקום לך חזק וקני כדאמרינן הכא בגמרא: משכוכית· (א) לקמן מפרש דבר המושך העדר אחריו: (ג) [ל' גמ'] במשיכה. שהכישה במקל ורצה לפניו כדין בהמה דקה: ליקני במשיכה. למה לי מסירת משכוכית: ואי במסירה · שהיה רה"ר או חצר של שניהם דאין משיכה קונה אלא בסמטא או בחצר שאינה של שניהם כדאיתא בהמוכר את הספינה: קרקשתא. זוג שמקשקש בה לפני העדר: עיזא. עז חריף ודרך העזים להלך בראש והעדר הולך אחריו: נגידא סמייתא. לעז המושכת מנקר עיניה וככשלת ונופלת בבור והעדר אחריה כך כשהקב"ה נפרע מישראל ממנה עליהם פרנסים שאינם מהוגנים: גרסינן בגמ' [דף נב·] כסהו הראשון וכו' וראשון עד אימת מפטר אמר רבי יוחנן בכדי שיודיעהו וישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו: עד אימת מיפטרי· היכא דבא השני ולא כסהו עד אימת רמיא חיובא כולה עליה דשני [וראשון] פטור: ויכרות ארזים. לשני שבא ונשתמש בו לא יהבינן שיעורא כולי האי דה"ל לאותובי שומרים עליה: ירושל' [ה"ז] רבה בר ביזנא ר' יוסי בשם ר' יוחנן נותנין לו שהות כדי להביא ארזים מלבנון אית בה לקולא ואית בה לחומרא פעמים סמכי ללבנון ופעמים שהם רחוקים: [כסהו כראוי]. וכגון שראוי הכיסוי לעוברים עליו דאל"כ היה פושע וחייב ואם הכסוי ראוי לשוורים ואינו ראוי לגמלים והתליע ונפלו בו שוורים פטור כיון דלא שכיחי גמלים [נ"ל כיון דלא שיברוהו גמלים]: ולא אמרינן מגו דאי

*) ג"י מהר"ם

מלחמת ה'

ועוד נימא מגו דהוי פושע לענין חרש הוי פושע לענין פקח וכו' וקשיא לן על הדין פירוקא והרי פושע ... פקח במהלך בלילה: **אמר** הכותב זו אינה קושיא דכיון דביום ליכא פשיעה כל מה שאירע ... הוא שאין אתה יכול לומר פשע שעדיין לא בא זמן הפשיעה ויכול לומר לך כי אתי ליליא ... ועכשיו אין כאן שום פשיעה תדע דהא לא אקשי' בגמ' נימא מדהוי פושע לגבי לילה הוי פושע ... שהקשה עליו בעל המאור ז"ל דהא לענין התלעה איכא פשיעה גבי הנהו שוורים גופייהו ... ומרעי ליה בודאי קושיא היא ופירוקו גם הוא מאד מאד רחוק ואינו מספיק לפרק קושייתנו ... פטור גבי בור יותר מאשר אבות נזיקין אלא מגזירת הכתוב ועוד מצאתי עליו פירכא ממאי ... וכור שמסרן לחש"ו חייב מאח"כ באש ואוקימנא בשור קשור ובור מכוסה דכוותה גבי אש ... מאי שנא הכא ומ"ש הכא שור דרכיה לנתוקי ובור דרכיה לנתורי גחלת כמה דשביק לה מעמא ... ודאי לאו בניתק השור ונתר הכיסוי מאליו קאמר וקמ"ל שאין שמירת החרש שמירה דא"כ ... שהרפה מקום הנחתה והיכי קתני מאח"כ באש הא ודאי חייב ואם ברוח שאינה מצויה ... דכוותה גבי שור ובור פטור אם כסהו כראוי לכל ונתגלה או שקשרו כראוי ונתק ומעתה ... קאמרי' דהכי אקשינן התם אילימא בשור .קשור דכוותה גבי אש גחלת מ"ש הכא ומ"ש הכא ... ואי בשור מותר ודכוותה גבי אש שלהבת וכו' ושמעת מינה דבמכוסה כראוי לנופל זה עסקינן ... מה לי מכוסה שלא כראוי לענין זה תרוייהו מעלמן הן מזיקין בלא חרש וכיוצא בהן שלהבת ... בקשר כראוי או שכסהו כראוי לנופל זה וגלהו חרש ושוטה עסקינן דכיון דה"ל למיתי לאחר ... ניתק ונתר על ידי הגמלים או רוב הדריסה ולא אתא פושע הוא ואע"פ שלא נתק ונתר אלא שגלוהו ... חייב אע"פ שאין לחייבו על מעשיהן משום דה"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס כך עיקר פירושה ... וכן פירשה רבינו שלמה ז"ל נמצינו למדין שאף בבור כל שתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ... לפרש שמועה זו על דרך פי' הרב אב ב"ד ז"ל וכן פירושה דקי"ל בעלמא דלא אמרי' מגו ... מחמת הפשיעה כגון זוזי דגריפא דאי לאו פשיעה דהנחה דהתם לא מטו להו האי אונסא ... פקיד מאח"כ בהתלעה שאפי' הוסיף בארזים עד שהיה אותו כסוי יכול לעמוד בפני גמלים שמא

היה

המאור הגדול

נימא מגו דהוי פושע לענין חרש הוי פושע לענין פקח אלא לאו ש"מ לא אמרי' מגו ש"מ וקשיא לן הא דאמרי' בזוזי דההוא דאותבינהו בצריפא דאורבני ואיגנוב אע"ג דלענין גנבי נטירותא לענין נורא פשיעותא היא הוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב וקי"ל הלכתא הכי ואי איכא דסליק אדעתיה למימר שאני בור דהתורה מיעטה בשמירתו והרי שן ורגל דהתורה מיעטה בשמירתן ורמינן עלייהו הא דתחלתו בפשיעה וסופו באונס ולא קא משנינן הכי גבי שן בבעיא דר' ירמיה כדרכה ונפה פירות בימי לידה וגבי רגל בהכלב והגדי שקפצו מראש הגג והר"ר אברהם ז"ל ... ליה להאי קושיא הכי התם גבי זוזי אמרי' מגו דהוי פושע לענין נורא הוי פושע לענין גנבי דאינהו זוזי גופייהו איגניבו אבל הכא בחרש פושע ובחרש לא אירע הנזק אלא בפקח לא פשע ו... וקשיא לן על הדין פירוקא והרי פושע אף לענין פקח במהלך בלילה ואפ"ה ביום פטור ולא ... מגו ושמעתי מפי תלמידיו לילה ויום נמי כשני מינין שבניזקין דמו ולא אמרי' מגו דהוי פ... להאי הוי פשיעותא להאי כי היכי דלא אמרי' מחרש לפקח וזה התירוץ מאד מאד דחוק ועד ... מספיק לפרק קושייתנו כהוגן דהא פשטינא מהכא דלא אמרי' מגו דהוי פושע לענין גמלים הוי ... לענין התלעה ואע"ג דפשיעותא דגמלים פשיעותא היא להנהו שוורים גופייהו דמטו להו נזק ... התלעה דהא אתו גמלים ומרעי ליה לכסוי ואתו שוורים ונפלו ביה ועל מה לא אמרי' מגו דהוי ... לענין גמלים הוה פושע לענין התלעה דהא תרוייהו גמלים והתלעה קא ממטו להו נזק לשוורים ... דנורא וגנבי קא ממטו להו נזק להנהו זוזי וכ"ת שאני התם שהניזק מיוחד הוא דהנהו זוזי איגניבו ומש"ה אמרי' בהו מגו ה"נ המזיק מיוחד הוא והוא הבור וכי היכי דכי רמיא עליה נ... דניזק כגון ההוא עובדא דזוזא אמרי' בה מגו דהוי פושע להאי ענינא הוי פושע להאי ענינא ... תחלתו בפשיעה וסופו באונס וחייב ה"נ גבי בור דרמיא עליה נטירותא דמזיק נימא מגו דהוי ... להאי ענינא הוה פושע להאי ענינא דהא קי"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב בין כי רמיא ... נטירותא דניזק כגון ההוא עובדא דזוזי בין כי רמיא עליה נטירותא דמזיק כדאמרי' גבי שן ורגל אין כל זה מספיק לפרק קושייתנו והפירוק שנראה לנו מדאמרי' לקמן מסתברא פטורה גבי בור

ופטר

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א אם לא קלקלוהו הגמלים אלא שהתליע מתוכו ונפל לתוכה שור ומת פטור ואע"פ שהגמלים מצוין שם תמיד שאע"פ שהוא פושע אצל הגמלים אמם הוא אצל השוורים והוא שהיה יושב ושומר שלא יעברו הגמלים על כיסוי הבור אבל אם לא היה שומר כיסוי הבור מהגמלים חייב על השוורים אע"פ שהתליע הכיסוי ממנו שהרי תחלתו בפשיעה וסופו באונס כדברי מז"ה וכבר ביארתי בקונט' הראיות כראיה ט' שאע"פ שאין שומרו מן הגמלים פטור על השוורים הואיל והתליע מתוכו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בכל הספרים גרסי' משכוכית וכן מביאו הערוך וכן הוא בס"ג: (ב) לשון גמ' השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין לכנוס לחצר ופירש"י לחצר של שניהם ר"א בן יעקב אומר זה לתוך שלו כו': (ג) כך ל' הגמ' כיון שמסר לו משכוכית קנה היכי דמי אי במשיכה ליקני במשיכה אי במסירה ליקני במסירה לעולם במשיכה ובעי למימר ליה לך משוך וקנה וכיון דמסר לו משכוכית כמ"ד לך וכו'. לשון ד"ת:

הגהות מא"י

רש"י יסוד לחומת ביתו: [א] נפל לפניו וכו' פטור כ"ז גרסי' ...

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' מכירה ... טור ח"מ סי' קצב: ב מיי' ... שם טור ח"מ סי' קצו: ג מיי' ... מהל' נזקי ממון טוח"מ סי' ...

רבינו אפרים

א] וכיון דכססו. פי' רבינו אפרים ז"ל וכססו כראוי ונתליע ונפל ועבר עליו הראשון ומצאו מגולה ולא כססו ...

דאי עברו שם גמלים הוי פושע השתא נמי הוי פושע לענין התלעה דלענין התלעה אונס הוא וליכא למימר ליחייב משום דתחלתו בפשיעה לגבי שוורים אם יעברו שם גמלים תחלה וסופו באונס לענין התלעה דלא אמרינן הכי אלא כשבא האונס מחמת הפשיעה ואם לאו הפשיעה לא היה בא כגון אם היינו יכולים לומר שאם עשה הכסוי ראוי לגמלים לא היה בא לענין התלעה אבל זה אינו דלעולם יכול לבוא לענין התלעה הלכך לא הוי תחלתו בפשיעה ופטור ובפרק המפקיד (דף לו:) מפורש *גבי גריפא דאורבני וגבי ילתה לאגם:

רש"י

לעיוני ומיזל: עד שיפול דרך נפילה. על פניו שכן רוב בהמות נופלות על פניהם: לפניו מקול הכרייה חייב. אע"ג שהשור פקח הוא שהרי קול הכרייה בעתתו: נימא כורה גרם לו. וכורה פטור הוא דגרמא בעלמא הוא וכשאין הכורה בעל הבור עסקינן אלא שהוא שכיר וכשהיתה הבור כרויה קודם לכן דאי איהו כרייה הוי כורה חייב דאין שליח לדבר עבירה דאסור לקלקל רה"ר: בעל הבור (נמי) היזקא עביד. כלומר בתוך שלו נמצא הנזק וכל היכא דלא איפשר לאישתלומי מכורה דקול גרמא בעלמא הוא [ג] הוא משתלם מבעל הבור: ובעל הבור פטור. בין ששור הניזק שוטה בין פקח דא"ל בעל הבור אי לאו תורא לא הוה נפיל ודחיפה מעשה בידים הוא ולא גרמא: ר' נתן אומר בעל הבור משלם מחצה. שהרי בין שניהם המיתוהו ואפי' הוי שור [ד] פקח חייב דליכא למימר איבעי ליה לעיוני דהא חברו דחפו: הא בתם הא במועד. הא בתם בעל השור משלם רביע וטעמא מפרש לקמן והא במועד דחייב נזק שלם: אי קסבר האי כולי היזקא עביד. על ידי (א) [השור] לבד היה לשלם פלגא כיון שהשור נמי כולי היזקא עביד ושור תם משלם חצי נזק ממה שעושה: האי פלגא היזקא[ה] עבד. הואיל דשניהם המיתוה ולכך שור תם משלם רביע (ב) פלגא דמאי דעביד ובעל [הבור] נמי לשלם פלגא דמועד הוא ומשלם מחצה אמאי דעבד ואידך [ו] פלגא יפסיד הניזק: שותפותאי. מאי מהניא לי כי בלא שותפות נמי פלגא הוה משלימנא וכיון

גמרא

שמע מינה: [א] אמר רב לפניו לפניו ממש לאחריו לאחריו ממש וזה וזה בבור *רב לטעמיה דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו ושמואל אמר בבור בין לפניו בין לאחריו חייב שמואל לטעמיה דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו וכ"ש לחבטו אלא היכי דמי לאחריו א מקול הברייה דפטור כגון שנתקל בבור ונפל לאחריו חוץ לבור תני רב חנניא לסיועיה לרב ונפל עד שיפול כדרך נפילה (א) מכאן אמרו נפל לפניו מקול הברייה חייב לאחריו מקול הברייה פטור וזה וזה בבור: אמר מר נפל לפניו מקול הברייה חייב אמאי נימא כורה גרם ליה אמר רב שימי בר אשי הא מני רבי נתן היא דאמר בעל הבור היזקא עביד וכל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי דתניא שור שדחף ב את חברו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור °רבי נתן אומר בעל השור משלם מחצה ובעל הבור משלם מחצה והא תניא רבי נתן אומר בעל הבור משלם שלשה חלקים ובעל השור משלם רביע לא קשיא הא בתם והא במועד: ובתם מאי קסבר רבי נתן אי קסבר האי כוליה היזקא עבד והאי כוליה היזקא עבד האי משלם פלגא והאי משלם פלגא ואי קסבר האי פלגא היזקא עבד והאי פלגא היזקא עבד בעל הבור משלם פלגא [ג]ובעל השור משלם ריבעא ואידך ריבעא ניפסוד (ב) אמר רבא רבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא לעולם קסבר האי כוליה היזקא עבד והאי כוליה היזקא עבד ודקשיא לך האי לישלם פלגא והאי לישלם פלגא משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור תמותאי ושתפותאי בהדך מאי אהניא לי איבעית אימא

נמוקי יוסף

לאגם: **מתני'** מקול הכרייה. בור כרויה ונכנס כורה [שכיר (ג) שסייד] לתוכה להרחיב או להעמיק ושור הולך על שפת הבור ושמע קול פטיש ונבעת ונפל על פניו בבור: חייב בעל הבור. ואפילו שור שהוא פקח דאמר לקמן [דף נג:] במתני' דבעל הבור פטור דאיבעי ליה לעיוני ומיזל הכא חייב שקול הכורה בעתתו: לאחריו מקול הכרייה. איידי דנקט ברישא לחיובא מקול הכרייה נקט בסיפא לפטורא מקול הכרייה בגמ' פריך [נימא] כורה גרם ליה: **גמ'** לפניו לפניו ממש. כלומר שנפל על פניו ומת מן הבל: לאחריו פטור. שנפל דרך ערפו: וזה וזה בבור. ואפילו הכי אשמעינן מתני' דפטור הואיל ולא מהבלא מיית אלא מחבטא: ושמואל אמר וכו'. לפניו דקאמר שנפל בבור שהוא פני הבור. ולאחריו אחורי הבור וקרקע עולם דבני רה"ר הזיקתו ואע"ג דנתקל באבן ונפל לבור אמרינן לקמן [דף נג.] דחייב בעל האבן ואע"ג דההוא בור לאו איהו כרייה שאני התם שכל התקלה עשה בעל האבן אבל הכא הכורה והבור עשו התקלה שגם קול הכרייה גרם לו שנתקל בבור ובשלמא אם נעשה ההיזק בבורו אף ע"פ שלא עשה איהו כל התקלה חייב כרבי נתן דאמר כי ליכא לאשתלומי מהאי כי הכא דהיינו כורה שהוא גרמא בניזקין משתלם מהאי אבל הכא ההיזק קרקע עולם עשאו וגם התקלה לא עשאה כולה כה"ג שבור שמואל דפטור בעל הבור וכן בתוס'

[לעיל [דף נ:] בד"ה לשמואל אגובה נמי מחייב] וגרסינן בגמ' [דף נג.] א"ר חסדא מודה רב בבור ברשותו [בין לפניו בין לאחריו חייב] משום דא"ל ממה נפשך וכו' מודה רב כתב הרשב"א ז"ל דהכא הוא קושטא דמילתא דהיינו אבנו וסכינו ברה"ר דמודה בהו רב כשהפקירן: כדרך נפילה. על פניו משמע דרוב בהמות כשהן נופלות בעומק על פניהן הן נופלין. כבר כתבנו לעיל דהרי"ף פסק כרב מהכא דהא דסייעיה רב חנניא מברייתא וכן יש אחרים מביאין ראיה מדשקלי וטרי אמוראי בגמרא לתרוצי אליבא דרב. אמר המחבר וכן נראה לי שהוא דעת רש"י ז"ל שפירש במתני' דהא דנקט במתני' מקול הכרייה בסיפא גבי לאחוריו פטור הוא אגב רישא ולרב ודאי קושטא קאמר דכיון דלא מיחייב עד שיפול על פניו מדכתיב ונפל מה לי מקול הכרייה מה לי אם נפלה מעצמה כיון דלאחוריו נפלה פטור אבל לשמואל ע"כ אמרי' פטור צריך טעמא דנפלה מקול הכרייה דאם לא כן חייב [כמו] בנתקל באבן ונפל לבור דלא כרייה דהכי הוא לשמואל שנתקל בבור ונפל אחורי הבור וכבר מפורש טעמא בפנים בשם התוס' עכ"ל המחבר אבל ר"ח ז"ל פסק כשמואל דהלכתא כותיה דשמואל והרשב"א ז"ל האריך בחדושיו ג"כ לפסוק כשמואל ואע"ג דהני אמוראי בעי לתרוצי אליבא דרב* לא מכרחא מילתא דלא סברי כשמואל וכיון דקי"ל כשמואל בדיני כלא הוא וכותיה קי"ל: מקול הכרייה חייב. ואע"פ שהשור פקח שהרי קול הכרייה בעתתו כן פרש"י ז"ל אע"פ שאינו נראה כן מן התוס' לקמן שבשור פקח נזהר יפה ומתרחק מן הבור אא"כ נחלק שנזהר משוורים אחרים שלא יוכלו להפילו אבל מקול הכרייה אינו יכול להתרחק כל כך: וזה וזה בבור. כלומר דלא כשמואל דאמר לאחוריו לאחורי הבור: נימא כורה גרם ליה. ופטורין בין הכורה בין בעל הבור דכורה גופא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור וכשאין הכורה בעל הבור עסקינן אלא שהוא שכירו וכגון שהיתה בור כרויה ועומדת קודם לכן עסקינן דאי האי כריה הוי כורה חייב דהא אין שליח לדבר עבירה [דף נא.] דאסור לקלקל*: היזקא קעביד. כלומר בתוך שלו נמצא הניזק: וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מכורה. דקול גרמא בעלמא משתלם מיניה: בעל השור חייב. פי' בתוס' דהיינו חייב אלא מחצה וכן משמע לקמן בגמ' [דף נג:] גבי פסולי המוקדשין דמוקי לה במועד ואביי דאמר עלה חייב ח"כ רבנן הוא אלמא דרבנן חייב מחצה קאמר אבל רש"י ז"ל פי' חייב בכל והרשב"א ז"ל מסייע ליה ומחלק בין הא דלקמן שהם ב' שוורים דכל חד וחד מזיק בפני עצמו להא דהכא שהשור דחפו לבור ועשה כל הנזק: בעל הבור פטור. דאמר בעל הבור אי לאו תורא לא הוה נפיל: בעל הבור משלם מחצה. דהא בין שניהם המיתוהו ופרש"י אפי' בשור פקח דליכא למימר הכא דאיבעי ליה לעיוני [שחברו דחפו] אבל בתוס' פי' דוקא בשור חרש דאי אפי' בפקח חייב משום שחבירו דחפו א"כ אפי' נפל מעצמו לחייב דתחלתו בפשיעה שלא יפול ע"י שוורים הוא וסופו באונס שנפל מעצמו וחייב אלא על כרחך שור פקח נזהר יפה ומתרחק כל כך מן הבור שאין שוורים אחרים יכולין להפילו לתוכו וכן כתב נמי הרשב"א ז"ל בשמם: הא בתם. בעל השור משלם רביע וטעם מפרש לקמן: הא במועד. דמחייב כוליה נזק משלם פלגא ממ"נ אי תרווייהו כוליה היזקא עבדי דע"י חד מינייהו נמי מיית השתא דעבוד תרווייהו משלם כל חד פלגא ואי כל חד וחד פלגא נזקא עבד מאי דעבד משלם דהא מועד הוא: אי קסבר האי כוליה היזקא עבד. הואיל דבלאו בור נמי מיית הוי כאילו המיתו כולו וכן גבי בור הואיל ובלאו מכת נגיחת השור מיית הוי כאילו המיתו כולו מש"ה מחייב ג' חלקים בעל הבור הא משלם פלגא כיון דבעל השור נמי כוליה היזקא עבד ושור תם משלם ח"כ שעושה: אי קסבר. הואיל ושניהם עשו יחד האי פלגא עביד והאי וכו'. ומש"ה [שור] רביע הוא דמשלם דמאי דעבד פלגא הוא דמשלם בעל השור דתם הוא לישלם ריבעא ובעל הבור דמועד[ז]פלגא: ר' נתן וכו'. אב ב"ד הוא במס' הוריות בסוף [דף יג:]: שותפתאי וכו'.

המאור הגדול

ופטר בו את הכלים וכשם שנשתנה בזה לפטור כך נשתנה בדין תחלתו בפשיעה וסופו באונס ולא גמרי' מינה לדינא אחרינא ואם תשאל היכי הוה סליק אדעתין למימר מגו לחיובי בעל הבור בשור פקח והא לאיבעי ליה לעיוני ומיזל איהו הוא דאזיק נפשיה מידי דהוה אבהמה שאכלה פירות והוזקה דאמרי' הוה לה שלא תאכל וא"כ היכי גמרי' מינה דלא אמרי' מגו דלמא שאני הכא דל"ל מגו כלל דאיתי הוא דאזיק אנפשיה יש להשיב מדקא פסיק ותני פקח ביום פטור אע"ג דנפל ליה בתר דנפל חרש והדבר ידוע דשוורים סירכא דהדדי נקטי ואזלי אלמא לא אמרי' מגו דהוי פושע לענין חרש הוי פושע לענין פקח ש"מ:

מלחמת ה'

היה מתליע ואין אונס התלעה בא מחמת הפשיעה אלא מחמת דבר אחר הוא בא ולא מיקרי תחלתו בפשיעה וסופו באונס ומש"ה לא אדכרו כך ליסגא בהך שמעתא כלל והכי קא מיבעיא לן אע"ג דלאו מחמת הפשיעה בא האונס כל אימת דלא כסיה בור מיקרי ולעולם מחייב שלא פטרתו התורה אלא בכסוי שהוא ראוי לכל דבר הלכך כיון שאינו ראוי לגמלים לאו כסוי הוא ולא מיפטר ביה אע"ג דהשתא אונס הוא שפשיעת כרייתו פשיעה היא לחייבו בכל דבר עד שיכסנו כסוי הראוי אף לגמלים ופשטינן דכיון דליכא פשיעה גבי השוא מידי כגון לשור פקח וכדפריש הרב אב ב"ד ז"ל פטור ולא אמרי' שפשיעת כרייתו פשיעה הוא לחייבו בכל דבר עד שיכסנו כראוי לכל אלא כיון דאין תחלתו בפשיעה פטור זהו דרך הרב אב ב"ד ז"ל וכן פירשו חכמי הצרפתים ז"ל והוא פי' נכון ומה שכתב בעל המאור ז"ל ואם תשאל היכי קס"ד למימר מגו לחייבו בעל הבור בשור פקח והא איתו דאזיק אנפשיה וכו' יש להשיב מדקא פסיק ותני פקח ביום פטור אע"ג דנפל ליה בתר דנפל חרש והדבר ידוע דשוורים סרכא דהדדי נקטי ואזלי אלמא תשובה גנובה היא זו דאי שוורים סרכא דהדדי נקטי ואזלי ושור פקח נמי לאו אורחיה לעיוני כדאזיל בתר שור חרש א"כ אף גבי שור פקח פשע דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דלמא נפיל ביה בתר שור חרש וכן נפיל בתר שור חרש תחלתו וסופו בפשיעה הוא וחייב ובעיקר קושייתו אם מתיב ואומר דגבי ממונו אע"ג דס"ל לעיוני לא נפטר המזיק דליכא למימר גבי שור הוא דאזיק אנפשיה אע"פ שפשע ולא עיין שאין פשיעת השור פשיעה לפטור המזיק והשור לא הזיק עצמו אלא מחמת בורו של מזיק הלכך בעל הבור חייב ומה שפטרו חכמים בשור פקח היינו משום דא"ל בעל הבור לבעל השור לא פשעתי שכיון שאין דרך שור פקח להפיל עצמו לא ה"ל לאסוקי אדעתאי דנפיל שם ומש"ה פטור אבל אם פשע לגבי שהוא שור אע"פ שהפיל עצמו לדעת פטור שאין פשיעת דעת השור בלא עיין פשיעה להפסיד בעליו הואיל וזה פשע וטעם נכון הוא:

שלטי הגבורים

א עוד כתב ריא"ז ומ"ה אומר שאף בלא קול הכרייה אם נתקל בבור ונפל והוזק חוץ לבור פטור וכבר ביארתי בקונט' הראיות בראיה י' שאם לא היה שם קול הכרייה ונתקל בבור והוזק חוץ לבור חייב בעל הבור כאילו הוזק בתוך הבור והוא שלא היה יכול לשמור עצמו מן הבור כמו שביארנו:
ב לפי' רש"י ומיי' פי"ב מהל' נ"מ והטור ח"מ סי' ת"י אפי' היה השור שנדחף פקח ואפי' ביום חייבין בנזקו דכיון שנדחפה הרי זו כמי שנפל בלילה והתוס' כתבו דמיירי בשור שוטה או מהלך בלילה אבל שור פקח וביום פטור דאיהו נשמר יפה ומרחק כ"כ מן הבור שאין שוורים אחרים יכולין להפילו בתוכו:
לשון ריא"ז
שור ואדם שדחפו אדם א' לבור שלשתן חייבין בנזקו האדם משלם שליש והשור שליש והבור שליש ונראה בעיני שאם היה השור תם משלם השור שתות והשאר משלימין הכל האדם הדוחפו ובעל הבור ועוד נראה בעיני שאין בעל הבור חייב אלא כשדחפוהו ובדרך דחיפה נפל לבור אבל אם נשא אדם את חבירו על כתיפו והוליכו והשליכו לבור של חבירו המשליך אותו חייב ובעל הבור פטור וכן אם היתה בהמה כגון קוף וכיוצא בו שנשא תינוק על כתפו והוליכו והשליכו לבור בעל הבור פטור ובעל הקוף חייב כמבואר בקונט' הראיות בראיה כ':

הגהות הב"ח

(א) ע"י הבור לבד היה נשלם וכן ע"י השור לבד האי משלם פלגא והאי פלגא כצ"ל: (ב) דפלגא אמאי דעביד משלם בעל השור. בעל הבור נמי לשלם פלגא אמאי דעבד כצ"ל והשאר נמחק: (ג) תיבת שסייד נמחק:

וכן מצינו בפ' הגוזל (דף קו.) א"ל רמי בר חמא לרב נחמן מכדי דרב לא ס"ל משכוני נפשך אדרב נ"ל א"ל לפרושי לדרב וכו':

הגהות מא"י

[א] נ"ב נפל לפניו מקול הכרייה כו': [ב] נ"ב כנגד מה שהזיקה: [ג] תי' הוא נמחק: [ד] נ"ב הניזק: [ה] נ"ב הוא דעבד כצ"ל: [ו] תי' פלגא נרשם לימחק: [ז] לישלם פלגא ואידך יפסיד כצ"ל:

עובדא דגריפא דאורבני הוא בב"מ (דף מב.) ודין דילתה לאגם הוא שם (בדף לו:):

[דף כד ע"ב]

הגהות חו"י

(א) נ"ב לומר לך דמשום הכלא חייב: (ב) נ"ב פי' לקמן ברי"ף ב"מ פ' עשירי ד"ה אמר רבא נקוט הא דר' נתן בידך:

גי' מהר"ס

נ"ל רה"ר

בלא שותפא נמי פלגא משלמנא וכיון דבעל הבור נמי כוליה היזקא עבד משלם ג' חלקים: בבירך אשכחתיה. בתוך שלך מצאתיו: הניח אבן וכו'. בור כרויה ובא אדם אחר והניח אבן על ספתה: באנו למחלוקת. ולרבנן בעל האבן חייב דהא גרם כל הנפילה ומשום גרמא בנזקין ליכא למפטריה דאבן נמי הייני בור והזיק בידים הוא כדאיתא [בפ"ג] (דף כח:) הא למה זה דומה לאבנו וכו' ולר' נתן משלמים בין שניהם. וכתב הרי"ף ז"ל מסתברא דהלכתא כר' נתן דקיימא מתני' כוותיה: **מתני'** שור וכליו ונשתברו. הטול והמחרישה: ונתקרעו. בכלי חמור שייכא קריעה בבגדים ומרדעת שעל גבו: ופטור על הכלים. כדיליף בגמ' שור ולא אדם חמור ולא כלים: שור חרש וכו'. מפרש בגמ': בן או בת. אע"ג דקטנים הם דליכא למימר איבעי להו לעיוני ומיזל אפ"ה פטור מגזרת הכתוב שור ולא אדם: **גמ'** נפל לתוכו שור חרש וכו'. מאי שור חרש שור שהוא [חרש שור שהוא] קטן שור שהוא שוטה אבל שור שהוא פקח פטור מ"מ דאיבעי ליה לעיוני ומיזל: תניא כ"ה שור חש"ו או סומא או פקח מהלך בלילה חייב פקח ביום פטור:

סליקו להו שור שנגח את הפרה

הכונס. כראוי. מפרש בגמרא: פטור. דהא נטרה ומאי הו"ל למעבד: נפרצה בלילה. אע"ג דתנא בנעל פטור איצטריך לאשמועינן דינא דנפרצה בלילה פטור בכל ענין אפי' טדע לו שנפרצה ואינו צריך לחזור אחריה בלילה שלא תזיק דדוקא ביום הוא דחייב: או שפרצוה ליסטין. אשמעינן דאפילו ליסטים פטורין על היזק הבהמה כיון שלא הוציאוה: הניחה בחמה. מלערא לה שמשא ולא סגי לה בנעילה כראוי שאינה עומדת אלא בפני רוח מצויה כדאיתא בגמ': נכנס הרועה. להתחייב בנזקי': נפלה לגינה. באונס שהיתה רה"ר גבוה מגנת חברו ונפלה: מה שנהנית. לפי הנאתה ולא לפי היזקה: שמין בית סאה באותו שדה. אין שמין את הערוגה לבדה מפני שמפסיד מזיק ששמין אותה בכל שוויה אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה קודם שנאכלה ממנה הערוגה הזאת וכמה היא יפה עכשיו והשתא לא משלם כוליה דמיה דמי שלוקח בית סאה בשדה כשהיא בתבואתה אינו מזלזל בה בשביל הפסד ערוגה אחת כי אם דבר מועט: ר"ש וכו'. פירות גמורין שכבר בשלו כל צרכן משלמת כל ההיזק והא דשיימין אגב שדה היכא שעדיין לא נגמרה: **גמ'** הא כסהו פטור. ולא בעי עד דטאיס ליה בעפרא אלמא בכיסוי פורתא סגי דכל כיסוי הוה פורתא כיון דלא טאיס ליה בעפרא: כעין מבעיר. בפשיעה: כעין וביער. שיאכילה לבהמתו בידים כלומר בפשיעה והיינו נמי מתני' דסגי ליה ברוח מצויה משום דלאן דתנא הוא שן ורגל: פטור מדיני אדם. דגרמא בנזקין פטור: הפורץ גדר

תורה אור | נר מצוה

אימא לעולם קסבר האי פלגא היזקא עבד והאי פלגא היזקא עבד ודקא קשיא לך בעל הבור משלם פלגא ובעל השור משלם ריבעא ואידך ריבעא ניפסוד משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור אנא תוראי בבירך אשכחתיה את קטלתיה מאי דאית לי לאשתלומי מהאיך משתלימנא ושארא משתלימנא מינך: אמר רבא (א) הניח אבן על פי הבור ובא השור ונתקל בה ונפל לבור באנו למחלוקת רבי נתן ורבנן ומסתברא דהלכתא כרבי נתן דקיימא מתני' כוותיה: [דף נג:] *נפל [א]לתוכו שור וכליו ונשתברו וכו' מ"ט דאמר קרא °ונפל שמה שור או חמור שור [שמות כא] ולא אדם חמור ולא כלים: [דף נד.] *נפל לתוכו [ב]שור חרש שוטה וקטן חייב מאי שור חרש שוטה וקטן [דף נד:] *אמר רבא שור שהוא חרש שור שהוא שוטה שור שהוא קטן אבל שור שהוא פקח פטור מ"ט דאמר ליה איבעי לך עיוני ומיזל תניא נמי הכי נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן וסומא ומהלך בלילה חייב פקח ביום פטור:

סליקו להו שור שנגח את הפרה

[דף נה:] *הכונס [ג]צאן לדיר ונעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה פטור לא נעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה חייב. נפרצה בלילה או שפרצוה ליסטין ויצאה והזיקה פטור הוציאוה ליסטין [א] הליסטין חייבין: **גמ'** תנו רבנן איזה הוא כראוי ואיזה הוא שלא כראוי דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה זה הוא כראוי דלת שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה זה הוא שלא כראוי: א"ר אלעזר ואמרי לה במתניתא תניא ארבעה דברים התורה מיעטה בשמירתם ואלו הן בור ואש ושן ורגל בור דכתיב °ולא יכסנו °הא כסהו פטור אש דכתיב °שלם [שמות כא] ישלם המבעיר את הבערה עד דעביד כעין מבעיר שן דכתיב °ובער עד דעביד [שם כב] כעין ובער רגל דכתיב °ושלח עד דעביד כעין ושלח: [שם כב] תניא ד' דברים אמר ר' יהושע כל העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הפורץ [דף כה ע"א]

רש"י

וכיון דבעל הבור נמי כולי היזקא עבד לכך משלם ג' חלקים: את קטלתיה. כיון שבתוך שלך מצאתי [כו'] אבל רבנן בתר מעיקרא אזלין וסברי בעל השור כולי היזקא עבד ולכך במועד משלם בעל השור הכל ובתם משלם בעל השור פלגא ופלגא מפסיד וגבי מתניתין נמי בתר כורה אזלינן ושניהם פטורין: הניח אבן. בור כרויה ובא אחד והניח אבן על פיה על שפתה: באנו למחלוקת כו'. לרבנן בעל האבן חייב הוא גורם כל הנפילה ומשום גרמא ליכא לאיפטריה דאבן נמי היינו בור והיזק בידים הוא ולר' נתן שניהם משלמין: ונפל שמה. גבי בור כתיב: אבל בשור שהוא פקח. אם נפל לתוכה פטור בעל הבור כדמסיק טעמא: שור חש"ו. כלומר שור שהוא חרש או שוטה או קטן: וסומא או מהלך בלילה. אפילו פקח חייב דלא איבעי ליה לעיוני:

סליקו להו שור שנגח את הפרה

הכונס ויצאה והזיקה פטור. דנטרה ומאי הוי ליה למיעבד: **גמ'** הא כיסהו. אפילו פורתא ולא בעי עד דטאיס ליה בעפרא: כעין מבעיר. בפשיעה: כעין וביער. שיאכילנה בידים כלומר בפשיעה: פטור מדיני אדם. קסבר גרמא בנזקין פטור: הפורץ גדר. ויצאה בהמה וברחה

עין משפט

א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טוח"מ סי' תי: ב מיי' פי"ב שם סמג שם טור ח"מ שם: ג מיי' פ"ד שם טור ח"מ סי' שצ:

רבינו אפרים

[א] הליסטין חייבים. כתב רבינו אפרים ז"ל ירושלמי אמר ר"ש לקיש כשהוציאוה על מנת לגוזלה אבל אם הוציאוה לגוזזה הליסטין פטורים. בעי אמימר עשו תקנת עגל במסור לאנסין והגו לדון דינא דמסורות אפי' בדלא אחוי אחויי אלא שהלשין בדבורו והפסיד ממון חבירו ותקנת גאונים לסמוך כאן אדר' מאיר דדאין דינא דגרמי בעקימת שפתים. תוס':

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) לכאורה משמע דדין זה אינו אלא לשמואל דלרב ס"ל דאינו חייב בתבטה כשהוא בקרקע עולם למה יהא שום חיוב על בעל האבן הלא נתבע בבור ובור לאו דידיה הוא ואפי' אם נאמר שמת בהבל הבור לא אתיא כוותיה דכי היכי דלרב אמרי' במת בחבטה דקרקע עולם הזיקתו ה"נ יכול לומר הבעל האבן בור של פלוני הזיקתו וכן מבואר בתוס' בפרק המניח דף כ"ח בד"ה ונישוף באבן וכו' ע"ש וא"כ תימה שלא הרי"ף פסק לעיל כרב ולמה הביא רבא דהכא ואפשר דס"ל להרי"ף דהכאן מודה רב שיש לחייב בעל האבן מאחר שהאבן ע"פ הבור וכאילו הוא כרה את הבור הוא לפי שהוא גורם גרמא ממש והוי כאילו דחפו בידים שקרוב לודאי שכל שור אשר יבוא שמה יפול בתוך הבור הזה וסברא זו מבוארת בדברי הרמב"ן עיין בדבריו שהאריך:

מלחמת ה'

ועוד אמר רבא הניח אבן ע"פ הבור וכו' יש לומר מאי פטור פטור מנ"ש וחייב בח"נ וכלישנא בתרא דרבא: אמר הכותב אין זה נכון דכיון דס"ל לר' נתן כל היכא דלא משתלם מהאי משתלם מהאי אף זה חייב בנ"ש ומה דומה לזה נתקל באבן ונשוף בקרקע ואף הוא כיון דליכא לאישתלומי מקרקע עולם משתלם כוליה נזק מבעל אבן והיינו דאמרי' לקמן שור ואדם שדחפו לבור לענין ארבעה דברים אדם חייב ובכל ד' דברים קאמר דאי בשבת דידיה מאי למימרא אלא בכל ד' דברים קאמר דכיון דליכא לאישתלומי משור ובור משתלם מאדם משלם וקמ"ל כר' נתן ואמרי' נמי לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב וכודאי כופר שלם קאמר דאי חצי כופר הא כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר כדאמרי' בפ' ד' וה' ואפי' כשתמצא לומר התם אפי' חצי כופר משום דכיון דמשלם האי חצי כופר והאי חצי כופר כופר שלם הוא אבל חצי כופר ממש ודאי לא ועוד שאינו משלם כופר אלא בשהמית אבל בפלגא היזקא ודאי לא אלא ש"מ שאף הדוחף חייב בכל לר' נתן וכן כשנתקל באבן ונשוף בקרקע בעל האבן מחייב בכולה נזקיה לר' נתן ולא תדקדק במה שאמרו בגמ' אנא תוראי בבירך אשכחתיה מאי דאית ליה לאשתלומי מהיאך וכו' משתלמנא מינך דאלמא אי לאו משום דאשכחתיה בביריה לא הוה משתלם מיניה דודאי אע"ג דליכא למימר הכי משתלם מיניה כיון דליכא לאשתלומי מהיאך אלא ה"ק לעולם פלגא היזקא עבד וכיון דאיכא לאישתלומי מהיאך לא משתלם מהאי אלא רביע דהוא פלגא נזקיה דידיה אבל היכא דליכא לאישתלומי מהאי אע"ג דפלגא היזקא עבד משתלם נזקו משלם ממי שאפשר להשתלם ממנו משום דא"ל את קא גרמת לי וליכא בין לישנא קמא לבתרא כלום אלא בפירוש תשלומי שור תם נחלקו דלא קא אמרי' מאי בינייהו והיינו נמי דאקשינן בפ"ק אי אליבא דר' נתן הא אמר אע"ג דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי והתם ליכא למימר אנא תוראי בבירך אשכחתיה וכן בשור ושור פסולי המוקדשין שנגחו לר' נתן משלם נ"ש אע"ג דהאי פלגא נזקא עבד והאי פלגא נזקא עבד דהא תלמוד לרבנן לא משלם אלא ח"נ ואי כוליה היזק עבד נ"ש משלם ואפ"ה משתלם משור הדיוט נ"ש ואע"ג דליכא למימר כי האי טעמא דאמרי' בגמ' גבי בור אנא תוראי בבירך אשכחתיה וש"מ דלאו דוקא קא אמרי' אלא כדפרישנא הכי למדת שאפי' נתקל באבן ונשוף בקרקע משלם בעל אבן נ"ש אע"ג דפלגא נזקא עבד דלא גרע משני שורים שהזיקו שלא כדברי בעל המאור ז"ל ועיקר קושייתו אינה קושיא שכיון שהכורה גרם לו להיות נתקל בבור פטור בעל הבור דאי בתר גרמא אזלת איהו לאו גורם הוא שהכורה הוא דוחף הראשון ואי לאו כורה איהו לא עבד ולא מידי ואי בתר נזקא אזלת איהו לאו מזיק הוא שהרי נישוף בקרקע עולם ולפיכך פטור לגמרי וכל היכא דהכן פטור ליכא למימר מת"כ קאמר דה"ל למימר הכי וכל כה"ג לא משתמיט תלמודא וכפ' המניח כלישנא בתרא דר"א לא מתמר ליה נתקל באבן ונשוף בקרקע דקתני הטיח צלוחיתו באבן שהיא נשוף באבן אבל בירושלמי אמרו בלשון הזה א"ר יוחנן המניח אבנו סכינו ומשאו ברה"ר ובא אחר ונתקל בהם וצלוחיתו בידו בין שנתקל באבן ונתבע בקרקע בין שנתבע בקרקע ונתקל באבן חייב על נזקי אדם ופטור על נזקי צלוחית גם זה ראיה שהדין בשניהם אחד הוא ומשלם נ"ש כר' נתן ומי שאינו מודה במה שפרשנו על כרחו יודה שהלכה כלישנא קמא דרבא דאמר האי כוליה היזקא עבד דסוגיין הכי ונמצא שדיננו דין אמת הוא אבל יש להקשות לרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו הא לחבטו פטור אמאי מי גרע ממניח אבן ע"פ הבור דתשבינן ליה כשור שדחף וכי תימא פטור מת"כ קאמר הא לאו מלתא היא חדא דהא קאמר אגובהה לא מחייב כלל כל משמע והיינו דקאמר נמי חבטו קרקע עולם הזיקתו דאלמא פטור לגמרי ועוד דהא אמינא לך דבכולי נזק הוא חייב כיון דליכא לאישתלומי מקרקע עולם וזו הקושיא צריכה לפנים אלא שיש לומר דלא דמי דכשלמא אבנו סכינו ומשאו שנתקל בהם הם שדחפוהו בקרקע עולם ודינם כשור שדחף דהיכא דליכא לאישתלומי מבור משתלם משור לכ"ע אבל בור אע"פ שהוא גרם לו שהרי חפר שם ומ"מ לא נתקל בגוף מעשיו אלא בעפר שנסתלק משם הוא הגורם וכן הא דאמרי' לעיל דעבד גובהה ברה"ר לרב אגובהה לא מחייב הכי פירושא כגון שהיה ברה"ר גבשושית שוה מכל צדדין והוא חפר מצד אחד שהעולה מצד האחר השוה לרה"ר נופל ונחבט בקרקע עולם ומש"ה פטור לרב שסילק העפר שסלק משם הוא הגורם ולא הוא דחפו אלא הוא שנדחף מעצמו מפני שלא מצא שם עפר כך פי' ה"ר אברהם בר דוד ז"ל ואני אומר שלא חייבו הדוחף אלא בממונו כגון אבנו שלא הפקירה שהוא חייב על הדחיפה כשור אבל בור שהפקירו אינו חייב על הדחיפה כיון שלא הוזק אלא בקרקע עולם ולא חייבתו תורה אלא בהבלא דכתיב ונפל עד שיפול דרך נפילה ובבור ברשותו הא מודה רב ומ"ש בנתקל באבן ונשוף בקרקע דלרבנן חייב בעל האבן בנ"ש דברי רבינו שלמה ז"ל הם אלא שיש להשיב אי הכי קא סברי רבנן שור כולי היזקא עבד ומש"ה משלם נ"ש וכיון שכן מנא לן דאמרי רבנן היכא דליכא לאישתלומי מהאי לא משתלם מהאי דלמא לעולם אימא לך היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי ושור ושור פסולי המוקדשין משלם נ"ש וטעמייהו דרבנן התם משום דשור כולי היזקא עבד וכי תימא תיתי מתם הא לא שמעינן להו לרבנן בתם משלם ח"נ ובור פטור אלמא ליכא למיפטר דסברי רבנן אע"ג דליכא לאישתלומי מהאי לא משתלם מהאי בשור ושור שנגחו דהתם מחייב רבנן משום דבור לא עבד ולא מידי ולא חייבה תורה בור בענין זה דהא תלמוד במועד משלם השור נ"ש ובור פטור אלמא שור כולי היזקא עבד ובור לא עבד ולא מידי אבל בשני שורים שהזיקו כיון דליכא לאישתלומי מהאי דלמא משתלם מהאי והיכי פשיטא להו נמי מלתא עד דמקשי נמי בפ"ק אילימא אליבא דרבנן פשיטא אדרבה מדר' נתן נשמע לרבנן בשנים שהזיקו לפיכך אמרו מקלת מפרשים בעל השור משלם מחצה ובעל הבור פטור ועל כרחך פלגא היזקא עבד ואפ"ה לא אמרי' כיון דליכא לאישתלומי מבעל הבור משום דבתר דחיפה אזלינן משלם מן השור נ"ש וא"ת מנא לך ממלתייהו דרבנן שבעל השור אינו משלם אלא מחצה דלמא משלם נ"ש תשובתך דא"כ הוה להו לרבנן למימר בעל השור משלם נ"ש ללמדך דכוליה היזקא עבד דהיינו דכוותייהו מדקאמר בעל השור חייב סתם ש"מ חייב מחצה ועוד שאם חלקו ר' נתן ורבנן בתשלומי השור היה כל אחד מפרש כמה ישלם ומברר דבריו מדלא פירשו ש"מ כתשלומי השור לר' נתן כך משלם לרבנן:

ומ"ש בעל המאור הזה ז"ל דגם מדברי הרי"ף ז"ל לא נתבררו דינין הללו לפי שדלג עליהם כמו שדלג הרבה בדיני הבור כו' לא ידעתי מה דלג בכאן רבינו הגדול ז"ל שהרי כתבה לדר"א וכתבה לדר' נתן ודאמר רבה הניח אבן ע"פ הבור ולא השמיט בכאן חוץ מדברי רבה בשור ואדם שדחפו לבור ואין לו צורך לכתבה מפני שפשיטא היא כיון דא"ר נתן כל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי ואף רבה לא אמרה אלא משום דסיפא איצטריכא ליה ומה שאמר שדלג הרבה בדיני הבור ושאר אבות נזיקין אמת הוא אבל יש ג"כ אלנו במקלתם טעמים ואם הם מעוני רבים נעלמים: וכתב עוד בעל המאור הזה ז"ל דהלין ד' לישני דאביי ורבינא בשור ושור פסולי המוקדשין שנגחו פלוגתא פליגין עליה דרבא דאמר שלמים שהזיקו גובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהן וכו' ואם בשר כנגד אימורין אינו גובה כ"ש שאין לחייב שור החולין בכנגד שור פסולי המוקדשין יש לי להשיב והרי רבא גופיה אמרה לשמעתא דאביי ורבינא דה"ג בכולהו נוסחי ובפי' רבינו חננאל ז"ל אמר רבא שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו שור אחר אביי אמר ח"נ וכו' אלמא רבא הכי ס"ל אי לאו דאוקימנא כרבנן לרבנן אי אליבא דנפשיה לר' נתן דרבא כר' נתן ס"ל ודוקא קשיא לך אמאי אינו גובה בשר כנגד א' מורין איכא למימר משום דא"ל בשר בלא אימורין לא כוליה נזק ולא פלגא נזק קא עביד ואפי' בפלגא נזקא אימורין מסייעו ודיו שמשתלם מבשר ולא שישתלם מבשר כנגד אימורין שאין הבשר בלא אימורין מזיק ולא רביע אריא האימורין לא משתלם מבשר אבל בשור ושור לכל חד וחד א"ל את קטלתיה שהרי הוא מזיק בלא כחו של חבירו וליכא הכא פלוגתא דאמוראי כלל:

המאור הגדול

אמר רבא הניח אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל בבור באנו למחלוקת ר' נתן ורבנן ואי קשיא לך הא דאמרי' לעיל בגמ' אלא היכי דמי לאחריו מקול הכריה דפטור כגון שנתקל בבור ונפל לאחורי הבור אמאי פטור בעל הבור ניחייב כי היכי דמיחייב הכא בעל אבן י"ל מאי פטור פטור מנ"ש וחייב בח"נ וללישנא בתרא דרבא אליבא דר' נתן דאמר קסבר האי פלגא נזקא עבד והאי פלגא נזקא עבד דהא אוקימנא למתני' כר' נתן זהו. דין נתקל באבן ונישוף בקרקע דלרבנן חייב בעל אבן נ"ש ולר' נתן ח"נ ודין נתקל בקרקע ונישוף באבן מפורש בפ' המניח את הכד בתרין לישני דר"א וא"ת ללישנא קמא דר"א דאתיא כרבנן ולא כר' נתן אמאי קאמר לא שאנו אלא שנתקל באבן ונישוף באבן לימא לא שאנו אלא שנתקל באבן ונישוף בקרקע לא מיתמר ליה הכי משום דקתני בברייתא הטיח צלוחיתו באבן וזהו נישוף באבן ובלישנא בתרא נמי דאתיא כר' נתן לא מיתמר ליה נתקל באבן ונישוף בקרקע משום דאנ"ש קא מהדר ולא חש לפרושי דין ח"נ ויש לרב ר' אפרים ז"ל בדברים הללו סברא אחרת ואין דבריו נכונים:

גם מדברי הרי"ף ז"ל לא נתבררו דינים הללו לפי שדלג עליהם כמו שדלג הרבה בדיני הבור ובשאר אבות נזיקין ומיהו שהוחלק במים ונישף הוא עצמו בקרקע לרב דס"ל קרקע עולם הזיקתו פטור בעל המים לגמרי שאף התקלה עצמה מחמת הקרקע היא באה שהיא עיקר התקלה לפיכך אין זה דומה לשור שדחף ולא קי"ל כרב אלא כשמואל וכר' נתן קי"ל משום דקיימא מתני' כוותיה ורבא נמי כוותיה ס"ל דאמר שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולם חייבין הא כר' נתן דאי כרבנן בעל הבור פטור וכלישנא בתרא אליבא דר' נתן נקיטין דהאי פלגא נזקא עבד והאי פלגא נזקא עבד והלין ארבעה לישני פלוגתא דאביי ורבינא בשור ושור פסולי המוקדשין שנגחו פליגן עליה דרבא דאמר שלמים שהזיקו גובה מבשרן ואינו גובה מאמוריהן ופרישנא לגבות בשר כנגד אמוריהן ואוקימנא כלישנא בתרא דר' נתן ואם בשר כנגד אמוריהן אינו גובה כ"ש שאין לחייב שור החולין בכנגד שור פסולי המוקדשין ודרבינא עדיפא דבתרא הוא:

א מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טור ח"מ סי' תיח:
ב מיי' פי"ט מהל' עדות טור ח"מ סי' כח:
ג מיי' פי"ד מהל' נ"מ:
ד מיי' פי"ד שם טוח"מ סי' שצו:
ה מיי' פי"א ופי"ג מהלכות גזלה ואבידה סמג עשין עם טוח"מ סי' רסו:
ו מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון טוח"מ סי' שצד:

גדר וכו'. ויצאה בהמה והזיקה: הכופף קמה לצד הדליקה. כדי שיבער בה האש: מחייב אכותל. בדיני אדם דהא בידים עבד ואי משום דפטור אבהמה אי מחייב אכותל [לא] ה"ל למימר פטור סתמא: בכותל רעוע. דלא אפסדיה דלמיסתר קאי ומיהו חייב בדיני שמים שהרי נהנה הוא בה עד שיזדמנו לו פועלין לתקן. הרא"ש ז"ל: דמטיא ליה. כשכפפה הגיע בה הדליקה ברוח מצויה הרי בידים הבעיר ובדיני אדם נמי ליחייב: שאינה מצויה. דמידי דלא סליק אדעתיה הוא: טומן איתמר. שכסה קמת חברו בסדינין כשראה את הדליקה נר מצוה והוא לא שלח את הבערה אלא

רש"י

וברחה: והכופף קמת חבירו לצד הדליקה. כדי שתבעיר בה האש: בידי אדם נמי חייב. מיהא אכותל דהא בידים עבד בכותל רעוע דלא אפסדיה דלמסתר קאי: דמטיא לה. כשכפף עומרין הגיע בה הדליקה ברוח מצויה הרי בידים הבעיר ובדיני אדם נמי ליחייב: ברוח שאינה מצויה. דמידי דלא סלקא אדעתיה הוא: טומן קמתו איתמר. שכיסה קמת חבירו בסדין כשראה הדליקה ושוייה טמון באש והוא לא שלח [את] הבערה וגרם הפסד לניזק שפטר המבעיר [ב]: לנפשיהו להוציא ממון חבירו לעצמו: ממונא בעי לשלומי. אותו ממון שהוציא מחויב להחזיר: לחבריה. שכר עדי שקר להוציא מנה מראובן לשמעון: מתני' הניחה בחמה. מצערא לה שמשא ולא סגי לה בנעילת דלת כראוי: נכנס הרועה תחתיו. להתחייב בנזקים: נפלה לגינה. באונס (ו) [ג] שנגב השליח או רה"ר גבוה סמוך לגינה: מה שנהנית. לפי הנאה ולא לפי מה שהזיקה: שמין בית סאה באותה שדה. אין שמין את הערוגה לבד מפני שמפסיד מזיק שמשין אותה בכל שוויה ורחמנא אמר ובער בשדה אחר מלמד ששמין אותה אגב שדה אחר לכך שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה קודם שנאכלה הערוגה הזאת ממנה וכמה היא יפה עתה דמי שנוקח בית סאה כשהיא בתבואה אינו מזלזל בשביל הפסד ערוגה אחת כי אם דבר מועט: פירות גמורין. שהכר בשלו כל צרכן משלם כל ההיזק לדוקא היכא שלא נגמרה שמין אגב שדה אחר: גמ' אלא תחתיו דשומר. והכי קאמר מסרה השומר לרועה נכנס הרועה תחת השומר ומישתעי' בעלים דינא בהדי שני וראשון פטור: שומר שמסר לשומר חייב. אפילו באונסין דא"ל מפקיד אנת מהימן לי בשבועה איהו לא מהימן: לברזיליה. תלמידו: שומר האבדה. הכונס אבדת חבירו לביתו

גדר א בפני בהמת חבירו (א) והכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה והשוכר עידי שקר להעיד ב והיודע לחבירו עדות ואינו מעיד לו: אמר מר הפורץ גדר לפני בהמת חבירו היכי דמי אילימא בכותל בריא בידי אדם נמי איחובי מיחייב אכותל אלא בכותל רעוע: הכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה היכי דמי (ב) אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה בידי אדם נמי איחובי מיחייב אלא ברוח שאינה מצויה רב אשי אמר טומן קמתו איתמר משום דשויה טמון באש: והשוכר עדי שקר היכי דמי אילימא לנפשיה ממונא בעי לשלומי אלא לחבריה: והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו ואפילו בחד סהדא משום דמחייבין ליה אפומיה שבועה דאורייתא: ואיכא נמי מילי אחריני דפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והשולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והמבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים נשברה כדו ולא סילקה נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב בהיזקן וחכ"א פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים: מתני' הניחה בחמה או שמסרה ביד חרש שוטה וקטן ויצאה והזיקה חייב: (ג) (הוציאוה ליסטין חייבין) מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו: נפלה לגנה ונהנית משלם מה שנהנית ירדה כדרכה והזיקה משלם מה שהזיקה: כיצד משלם מה שהזיקה שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה: ר"ש אומר אם אכלה פירות גמורין ישלם פירות גמורין אם סאה סאה ואם סאתים סאתים: גמ' תחתיו דמאן אילימא תחתיו דבעל תנינא חדא זימנא (ד) מסרו לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר כולן נכנסו תחת הבעלים אלא תחתיו דשומר כגון שמסרה הרועה לברזיליה דאורחיה דרועה למממסריה לברזיליה אבל לרועה דעלמא לא דקי"ל שומר שמסר לשומר חייב: איתמר ה שומר אבדה רבה אמר כש"ח דמי ורב יוסף אמר כש"ש דמי רבה אמר כש"ח דמי מאי הנאה דקא מטיא ליה מיניה ורב יוסף אמר כש"ש דמי בההיא הנאה דלא בעי מיתב ריפתא לעניא דאמר מר כל העוסק במצוה פטור מן המצוה הוי עלה שומר שכר (ה) וקי"ל בהא כרב יוסף דאמרינן בפ' השוכר את האומנין* ובפ' שבועת הדיינין* דכ"ע אית להו דרב יוסף אלמא הלכתא כוותיה: נפלה לגנה ו ונהנית משלם מה שנהנית

דשוייה טמון באש וגרם להפסיד את הניזק ולפטור את המבעיר דפטר על טמון באש מ"מ חייב בדיני שמים אפי' שנתכוון לטובה כשכסה שלא ימהר לישרף דכיון [ד] דאפילו יכול להציל ה"ל לאזדהורי כדי שלא יבא לו הפסד בכך: לנפשיה. להוציא ממון חבירו לעצמו: ממונא בעי לשלומי. אותו ממון שהוציא חייב להחזיר וכתב הרא"ה ז"ל מכאן נראה דלא מחייבין אלא להאי דשכר עדים על ממון שאין מחוייב לו אבל אם היה מחוייב אלא שלא היו עדים בדבר אינו חייב אלא שעובר על מדבר שקר תרחק: וא"ת היכי מקשה ממונא וכו' והלא אפשר דלא ידעינן שהן עדי שקר ותירץ הרא"ש ז"ל דכיון שאם הייתו יודעין היה משלם לא שייך לשנות פטור מדיני אדם: אלא לחבריה. שכר עדי שקר להוציא מנה מראובן לצורך שמעון וכתב הרא"ש ז"ל ודוקא שוכר אבל אומר פטור אפילו מדיני שמים דסבור הוא שלא ישמע לו והכי תנן בפרקין [דף נט:] השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ביד פקח הפקח חייב משמע דהמשלח פטור אפילו מדיני שמים. וכתב הרא"ה ז"ל דהא דאמר הכא פטור מדיני אדם היינו בשאין העדים מודים שהעידו שקר אבל אם היו מודים העדים [ה] חייב אף בדיני אדם דהא גרמי הוא וקי"ל [דף ק.] כמאן דדאין דינא דגרמי: משום דמחייבין וכו'. דדילמא לא הוה משתבע בשקרא ומשלם דאילו בב' עדים שאין רוצין להעיד פשיטא דמדאורייתא חייב בדיני שמים דכתיב אם לא יגיד וכו' דאפילו בלא שבועה איכא נשיאות חטא דהא דכתיב ושמעה קול אלה ה"ק כשעובר על שבועתו בדבר שאם לא היה מגיד בלא שבועה היה נשיאות עון אז יביא קרבן שבועה וכן מוכח מתניתין בסנהדרין פרק דיני ממונות [דף לז:] ודוקא בב"ד דכשאמרו אין אנו יודעין שוב אין יכולין להעיד דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אבל חוץ לב"ד אין לחוש כ"כ הרא"ה ז"ל והא דמחייבין הכא בכובש עדותו היינו בדיני שמים אבל בדיני אדם לא ואפי' למאן דדאין דינא דגרמי לפי שאין אדם חייב להעיד לחבירו אלא ממדת גמילות חסדים כ"כ הרא"ה ז"ל: והרבה משניות תנן שחייב נמי בדיני שמים ופטור בדיני אדם כגון השולח את הבערה ביד חרש שוטה [וקטן] וכן המבעית את חבירו וכן נשברה כדו ברה"ר ולא סלקה נפלה גמלו ולא העמידו: אלא תחתיו דשומר. והכי משמע מסרה שומר לרועה נכנס הרועה תחתיו ואזלי בעלים ומשתעי דינא בהדי שני ונסתלק הראשון כך פרש"י ז"ל משמע מפי' כלישנא דגמ' דאמר דשומר קמא איפטר לגמרי דמשמע דכיון שמסר שומר להני דאורחיה לממסר כגון בניו ובני ביתו דכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד [ב"מ לו:] או רועה לברזיליה כדאסיקנא הכא אע"ג דלא נטרו כדיניהו ולית להו מידי לשלומי מיפטר שומר ראשון הלכך המפקיד צריך שידקדק למי מפקיד כיון שיכול הנפקד להפקיע ממון חברו ונפטר ואי לא עיין ודקדק למי מפקיד איהו דאפסיד [אנפשיה] כ"כ הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל *)[עיין באשר"י שלהי המפקיד גבי עובדא דאשלמיניה לאמיה אותביניהו בקרטליתא ובהג"ה שם] וכ"כ ריש המפקיד בשם המפרשים ז"ל: קמא חייב. ואפי' באונסין משום דא"ל את מהימן לי בשבועה שנאנסה ואיהו לא מהימן ליה כדאי' פ' המפקיד [דף לו:]: לברזיליה. לתלמידו: שומר אבדה. הכניס אבדת חבירו לתוך ביתו שנאמר [דברים כב] ואספתו אל תוך ביתך: כש"ח. משום דלא מטיא ליה הנאה לדעת רבה דאע"ג דודאי מודה דעוסק במצוה פטור מן המצוה מ"מ לא חשיב ליה האי ש"ש דמילתא דלא שכיח הוא כיון דלא מיפטר אלא בשעה שהוא עוסק במצוה כדמפרש בסמוך לרב יוסף דלא בעי למיתב ריפתא וכו' כל זמן שעוסק בה שמנטרה לצרכה אבל בשאינו עוסק בה אינו פוטרתו משאר מצות שלא אמרו העוסק במצוה פטור מן המצוה אלא בשא"א לקיים שתיהן אבל אפשר לקיים שתיהן חייב בשתיהן וכן מוכח התם במס' סוכה [דף כה.] והכי מסתברא דאי לאו הכי אלא כל זמן שהוא אצלו הוא פטור מלתת פת לעני א"כ מי שיש לו מזוזות בפתחו וציצית בבגדו יהיה פטור מכל המצות אלא ודאי כדאמרן וכן משמע במס' נדרים (דף לג:) דאמרינן פרוטה דרב יוסף לא שכיחא ואילו היה פטור כ"ז שהיא אצלו ודאי הוה שכיחא ושכיחא. וכ' הרי"ף ז"ל דקי"ל בהא כרב יוסף דאמר בפ' השוכר את האומנין (דף פב.) ובפ' שבועת הדיינין (דף מד:) דכ"ע אית להו כרב יוסף אלמא הלכתא כותיה: גרסי' בגמ' [דף נז: ע"ש] נפלה לגנה ונהנית וכו' אמר

*) ג"י מהר"ם

א מיי' פי"ד מהל' נ"מ מפרש לאו הכי דפורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצאת והזיקה אם היה גדר חזק ובריא חייב על נזקיה דכיון שאינו מתכוין אלא שתצא הבהמה ותזיק ויתחייבו הבעלים בנזקים הוא חייב באותו נזק כיון שהיה הכותל בריא שממרוהו בעלים כראוי אבל אם הכותל רעוע ועביד ליפול פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים שהרי גרם לבעלים לשלם הואיל והכותל רעוע ואם לא פרץ אפשר היה שלא תצא ולא תזיק אבל אכותל אפי' היה רעוע חייב אפי' בדיני אדם דהשובר כלי רעוע של חבירו חייב לשלם לו דמי כלי רעוע ואם נפרש לומר דכותל זה הרעוע היה עומד לסתירה בענין דמצוה קא עביד האי שהפילה א"כ גם פטור מדיני שמים ובשהכותל בריא פשיטא דחייב גם על שבירת הכותל אבל רש"י ותוס' שם פירשו דפורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצאה והזיקה פטור על נזק הבהמה דלא מחייב בפריצת גדר בעלמא דאין זה אלא גרמא ומיהו אם היה הכותל בריא וחזק חייב על סתירת הכותל בדיני אדם ואם היה הכותל רעוע פטור מדיני אדם אכותל וה"ה על נזק הבהמה וחייב בדיני שמים על הכותל ועל הבהמה דאע"ג דלמיסתר קאי ומצוה קא עביד היינו דוקא כי ליכא בהמה לפניה אבל הכא דאיכא בהמה בפניה אפי' דהכותל רעוע לא איבעי ליה למיסתרי' דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שהבהמה תצא והלכך חייב בדיני שמים ואין להוכיח מכאן פלוגתא דלמיי' כל כותל רעוע מצוה לסותרו ולסלק היזקו כל היכא שעומד לסתור ולתים' אם יש בהמה או מידי דהיזק בפניה אין לסותרו דהא גם לדברי מיי' נראה דאין לסותרו אם יש למימר דאילו לא סתר לא הוה הווה נזקא אלא שאינו חייב בד"ש על הכותל למיי' אם מצוה לסותרו והרא"ש והטור ח"מ סי' שנ"ז כתבו כדברי התוס' דחייב בדיני שמים כשהכותל רעוע בין על הבהמה בין על הכותל חייב בדין שמים אבהמה לפי שגרם לו הפסד בהמתו וגרמא בניזקין אסור וחייב נמי אכותל לפי שהיה ראוי לעמוד יום או יומים עד שימצא פועלים וצרכי בנין (ופוטר) [ופטור על] הבהמ' שזכרנו בין הזיקה בין הוזקה והרמ"ה ז"ל כ' כשהכותל בריא וחזק חייב על הפסד הבהמה*) (אם הוזקה אבל אם הזיקה) והרא"בד ז"ל כ' דאם הכישה והזמינה לנזק אחר שפרץ בפני' הכותל בריא חייב בניזקין שהיא עושה אבל לא הכישה

ב ביודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו הואיל ובכלל דיני שגרמות הוא יכול חבירו להשביעו שבועת העדות שלא כפר עדותו שהרי אם כפר חייב לשלם לו והרי תביעה זו כשאר תביעות של ממון כמ"ש ברא"ש ד':
ג מיי' פ"ד מהל' נ"מ כתב דמסר בהמתו לחש"ו אע"פ שהיה סגור

הגהות חו"י

(א) נ"ב וברחה הבהמה: (ב) נ"ב וכיון דאילו ידעי' בשקרייהו לא יתכן לומר פטור. תוס'. אלא לחבריה ובדלא מצי לאישתלומי מיניה א"כ לא ידעינן בשקרייהו. תוס': (ג) הוציאוה ליסטין חייבין תא"מ: (ד) נ"ב ע"ל בהרי"ף ס"פ שור שנגח ד' וס' ד"ה מסרו לש"ח ולשואל ולנ"ש: (ה) נ"ב נ"ל עוד ראיה מגמ' פ"ב דב"מ דף ל"א ע"א דמקשי אי דלא מינטרא אמאי וזה דלא כרבה כבפרק הכונס דף נ"ז בגמ': (ו) נפלה לגינה באונס מגג בעלים כצ"ל:

דף נו:
דבעל בהמה כ"ה בגמ'

ד מיי' פ"ד מהל' נ"מ כ"מ כתב דהראשון חייב ...עלים חייבין שכן דרך השור וכיוצא בו להתיר הקשר ולצאת ולהזיק וכן הוא דעת הרא"ש ז"ל והטור ח"מ סי' שצ"ו והרא"בד ז"ל כתב דאם הוא קשור פטורים הבעלים: ד מיי' פ"ד מהל' נ"מ כתב דהראשון חייב ...ק שאומר לו הניזק למה לא שמרת אתה ומסרת לאחר שלא לי אתה והמפקיד אתה דין עם השני והרא"בד ז"ל השיג עליו וכתב שהניזק יכול לעשות דין עם השני או עם איזה שירצה והאריך בזה והטור ח"מ סי' שצ"ו ...י הרא"בד ולא השיב עליהם כאילו מסכים לדבריו: לשון ריא"ז ה השומר אבידת חבירו הרי הוא כש"ח עליה ופטור מגנבה ואבידה אא"כ פשע בשמירתו ואם היו בעלי חיים הואיל ואבדו מבעליהן ולמדו ...ישמנות אע"פ שהוא כש"ח צריך לשומרו שמירה מעולה וחייב עליהן בגנבה ואבידה וכן ביאר מ"ה בפ' המכריע בערך ע"ה ויש שפוסקין שאף בשאר מטלטלין שומר אבידה הוא כש"ש וחייב עליהן בגנבה ואבידה ...עיקר כמבואר בקונטרס הראיות בפ' אלו מציאות בהלכה י"ב: ו רביע ומיי' פ"ג מהל' נ"מ כתבו כשדחף שאין את חבירו ונפל לגינה לא הוי אונס רק הוי פושע דהיה לו להעבירם אחת אחת ולא היו דוחפין זה ...לכך משלם מה שהזיקה והרא"ש וטור ח"מ סי' שצ"ד כתבו בשם ר"י דדוקא לגבי ש"ש הוי פשיעה אבל לגבי ש"ח לא הוי פשיעה מה שלא העבירם אחת אחת וה"ה לגבי בעלי הבהמה גופייהו דלא הוי פשיעה ...העבירן אחת אחת. וא"כ פטור הכא כשנפלה לגינה פי' דהיפת בהמה אחרת דשן ורגל בשמירה פחותה סגי ליה כש"ח ולא ישלם רק מה שנהנית ומש"ה אפי' היה זה רועה שומר בהמות בשכר ודחף בהמה ...ונפלה לגינה דאע"ג אם הוזקה היא בנפילתה יתחייב השומר שכר לשלם לבעלים דמי נזקה דהיה לו לשומרה שמירה יתירה כשהיא שהזיקה לבעל הגינה פטור מלשלם מה שהזיקה לבעל הגינה דקי"ל כל השומרים ...אחת הבעלים וכי היכי דפטירי בעלים אם נפלה כדחיפה והזיקה דהא לאו פושעים נינהו כדאוקימנא הכי נמי פטור השומר אפי' הוא שומר שכר וכן פסק הרמ"ה ז"ל אבל הר"ן ז"ל כתב בשם הרמב"ן ז"ל לשיטת רביע ומיי' כמו שכתוב לפניו: *) עיי' כל זה בטור ח"מ סי' שצו.

אמר רב ואפילו נחבטה על גבי ירקות או על גבי פירות והוזקו משלם מה שנהנית [ריש דף נח.] וכ"ש אם אכלה [ע"ש שינוי לשון] נחבטה מבריח ארי מנכסיו הוא ומה שנהנית נמי לא משלם אמרי מבריח ארי מדעתו האי לאו מדעתו א"נ מבריח ארי מנכסיו לית ליה פסידא האי אית ליה פסידא. היכי נפלה רב כהנא אמר שהוחלקה במימי רגליה רבה אמר שדחפתה חברתה מאן דאמר שדחפתה כל שכן שהוחלקה מאן דאמר שהוחלקה אבל דחפתה חברתה פשיעה היא דאמר ליה איבעי לך לאעבורי חדא חדא: מה שנהנית. שלא לקתה בקרקע ואע"ג דבהאי היזקא אנוסה היא: מבריח ארי. בעל הקרקע מבריח ארי מנכסי חבירו הוא שהציל בהמת חבירו שלא תחבוט בקרקע ומצוה הוא דעבד (כ): לית ליה פסידא. וא"ת והרי פורע חובו של חבירו חשבינן מבריח ארי בנדרים פרק אין בין המודר [דף לג.] אע"ג דאית ליה פסידא וי"ל דה"פ מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו וכיון דמדעתו אפי' [אית ליה] פסידא כגון פורע חובו חשיב מבריח ארי האי שלא מדעתו א"נ מבריח ארי אפי' כשאינו מדעתו אלא חבירו מכריחו להבריח ארי לית ליה פסידא למבריח האי אית ליה פסידא [א] [והכא] דאיכא תרתי שלא מדעתו ואית ליה פסידא לא חשיב מבריח ארי אבל שלא מדעתו ולית ליה פסידא אי נמי אית ליה פסידא ומדעתו מבריח ארי הוא ואין לו לא שכר ולא שום דבר והאי דמוכח סוף השוכר את הפועלים [דף צג:] גבי רועה שקדם בשכר להבריח ארי שחוזר ונוטל מבעה"ב ומשמע אפילו רועה בחנם שאין מוטל עליו לשכור וה"ה איניש דעלמא שאינו שומר כלל דאין סברא לחלק בין רועה שמוטל עליו לשמור בחנם לאיניש דעלמא ולקמן נמי בהגוזל בתרא (דף קטו:) מוכח דכי שטף נהר חמורו וחמור חבירו והניח את שלו והציל של חבירו נוטל שכרו ואמאי כיון דמבריח ארי הוא לא יטול כלום י"ל דלא אמרינן במבריח שלא יטול כלום אלא בדבר שאינו ברור שיבא ההפסד אלא שדואג ממנו שמא יבא אבל בדבר ברור כשטף נהר והגלת רועים שהצילו מן הארי והדוב נוטל שכרו ופריעת חוב נמי [כמי] שאינו ברור הפסדו כדמפרש טעמא בירושל' [רב אלפס מביא הך ירושלמי בפרק בתרא דכתובות] בכתובות [פ' בתרא הל' ב] ונדרים [פ"ד הל' ב] מפיים הוינא ליה ומחיל לי ואפילו במשכון מפיים הוינא ליה ויהיב לי משכוני ובחזקת הבתים [דף מג.] נותן לגרור והועיל שמלינו מפסידה נוטל שכרו והתם דאמר מבריח ארי לא לענין שיפטר נקט הכי אלא לענין דלא הוי חזקה בתקון גדר או נעל או רפק דתיקון השדה [ט] כ"כ הרא"ש ז"ל. ורבינו גרשון פסק בתשובה על עכו"ם אנס דאנס ביתו של ישראל ובא ישראל אחר ולקחו ממנו שלא יחזיר לבעלים בחנם אלא יתן ללוקח מה שהנהו כדאמרינן פ' האומנין (דף עו.) השוכר את הפועלים לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנהו [י] אבל רש"י ז"ל פי' בגיטין פ' הנזקין (דף נח:) עובד כוכבים הבא מחמת חוב או מחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון שאם החזיק עכו"ם בקרקע של ישראל מחמת חוב שיש לו או מחמת אנפרות בגזל דעלמא שאינו מסור בידו להרוג אין בו דין סיקריקון אם שהתה בידו י"ב חדש לתת רביע לבעלים כתיקון חכמים אלא מחזיר את הקרקע בחנם דכיון דאין כאן סיקריקון לא גמר ומקני מידי ואע"ג דשהתה בידו י"ב חדש לא באתה לו שעה לכופו הלכך אין מכירת העכו"ם מכירה כלל והרא"ש ז"ל כתב ונראה דלא דמי כלל למבריח ארי אע"פ דמדעתו קא עביד דכיון דילא הבית מחזקת ישראל ובא ליד העכו"ם ומה שבא לידם אין מצוי שיחזור ליד ישראל בלא דמים וזה הוציאו מחזקת העכו"ם נוטל מה שההנהו וכן דעת מהר"מ מקוצי בספר שלו ואמר שאם לא כן לא יציל שום ישראל ממון חברו: והיהודים שבורחים והשר מחזיק בקרקע שאין בהם טסקא ואפילו יש בהם טסקא אם הניח הקרקע ביד אחרים לפרוע הטסקא נראה שאם ישראל קנאו מיד השר מחזיר לבעלים ונוטל מה שהתנהו דאין זה דינא דמלכותא כי מנהג בכל המדינות שמשפט היהודים לעמוד בכל מקום שירצו כמו הפרשים ובדין מלכות היו תופסין שלא יחזיק המושל בנחלת היהודי כשיוצא מעירו ואם יש שר שבא לשנות את הדין ולעשות דין לעצמו אין זה דין מלכות שאין זה דין הגון כלל ודמיא למוכס שאין לו דין קצבה עכ"ל: שהוחלקה במי רגליה. מרה"ר לגינה דאונסא דלא סלקא אדעתיה הוא ומיירי כגון שאינה יכולה לירד כדרכה דאי יכולה לירד אפילו נפלה משלמת מה שהזיקה דתחלתו בפשיעה וסופו אונס היא [אבל דחפוה חברותיה פשיעה היא] משמע מהאי לישנא דאפילו ש"ח אם הזיק חייב דפושע הוא כיון דהו"ל לאעבורי חדא חדא והרי"ף פסק כהאי לישנא דפשיעה היא ותימה דבפ' השוכר את הפועלים (דף צג:) עלה דמתני' דד' שומרים אמר איבעי לך לאעבורי חדא חדא ומשמע דוקא בשומר שכר דמצי א"ל להכי יהבי לך אגרא לנטורי נטירותא יתירתא ותירץ הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל דאע"ג דש"ח פטור בשלא שמר כלל היכא שדרך בני אדם לעשות כן בשלהם כי אורחא [נ"ל כיון דלאו אורחא דעלמא כו'] דעלמא בשלהם לאעבורי חדא חדא מ"מ גבי נזקין אע"ג דנטר כדנטרי אינשי כיון שבאותה שעה אינן שמורות כלל הרי הוא חייב על נזקיהן שכל (ב) זמן שהזיקו בלא שמירה חייב אפילו בהכי שעי דלאו אורחא דאינשי למינטר: לא שנו. דמה שנהנית הוא דמשלמת ולא מה שהזיקה: אלא (מה) שאכלה מיד באותה ערוגה. דכיון דתחלת נפילתה באותה ערוגה באונס אינו מחויב להעלות מאותה ערוגה: אבל מערוגה לערוגה. דהויא כשדה אחרת: עד שתלא לדעת. שידעו הבעלים שילאה: ותחזור לדעת. שלא נעל בפניה כראוי אלא כיון וכו' שידעו הבעלים ביליאתה: אע"פ שחזרה וכו'. דנעל בפניה כראוי [כ] דהשתא לא סגי בשמירה פחותה [ל] והלכתא כותיה דר' יוחנן וכדמפרש רב פפא: היכי שיימינן. לבית סאה דמתני': קלח בששים קלחים. מה שאכלה ד' ששים שעורים כמותו ואין אומרים תשלם דמיהן כמו שנמכרים הקלחים שהזיק אלא שמין בס' שעורין כמותו ואז לא מפסיד מזיק כ"כ דבשביל אותו שיעור שהזיק לא נפחת ערך שיעור ס' כ"כ כפי הפסד שמי שקונה אותו קונה אותו ביותר שאינו מדקדק לנכות כל ההפסד בשווי ממש הכי נפקא לן מקרא דכתיב [שמות כב] ובער בשדה אחר מלמד שמין

נר מצוה

שנהנית(א) ואפי' נחבטה על גבי ירקות או על גבי פירות והוזקו משלם מה שנהנית וכל שכן אם אכלה: היכי נפלה רב כהנא אמר דף נח.*שהוחלקה במי רגליה *ורב אמר כגון שדחפוה חברותיה מאן דאמר כגון שדחפוה חברותיה כ"ש שהוחלקה במי רגליה ומ"ד כגון שהוחלקה במי רגליה אבל דחפוה חברותיה פשיעה היא ומשלמת מה שהזיקה דא"ל איבעי לך לאעבורי חדא חדא והכי הלכתא: אמר רב כהנא לא שנו אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה משלמת מה שהזיקה ור' יוחנן אמר אפי' מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור (א) אמר רב פפא לא תימא עד שתצא לדעת א ותחזור לדעת אלא כיון שיצאת לדעת אף על פי שחזרה שלא לדעת משלמת מה שהזיקה מאי טעמא כיון דאליפא להתם כל אימת דמשתמטא להתם רהטא וכן הלכתא: דף נו:(ב)*נפלה לגינה ב ונהני' משלמת מה שנהנית: אמר רב (א) בנחבטה אבל אכלה אפילו מה שנהנית נמי אינה משלמת °נימא רב לטעמיה דאמר רב היה לה שלא תאכל אמרי (ג) היכא דאיתזקה היא דמצי אמר (ד) היה לה שלא תאכל אבל לאזוקי היא אחרינא דמיפטרת דף נח.לשלומי מי אמר רב אלא *לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא היכא דאכלה דמשלמת מה שנהנית אבל נחבטה (ה) ליהוי כמבריח ארי מנכסי חבירו ומה שנהנית נמי לא משלמת קמ"ל ואימא ה"נ מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו(ו) (ב)האי שלא מדעתו הוא א"נ מבריח ארי מנכסי חבירו הוא דלא פסיד האי פסיד קי' ע"ב: כיצד משלם מה א שהזיקה שמין בית סאה וכו': דף נח:*היכי שיימינן א"ר יוסי בר חנינא סאה ג בששים סאה חזקיה אמר קלח בששים קלחים רבי ינאי אמר תרקב בששים תרקבים וסוגיין כחזקיה דאמר קלח בששים קלחים כלומר אפילו לא אכלה אלא קלח אחד שמין אותו בששים קלחים וכן כל דבר שהיא מהר"ס אוכלת שמין אותו בששים כמותו בין מעט בין הרבה: ת"ר אין שמין קב בפני עצמה מפני שמשביח ולא בית כור בפני עצמו מפני שפוגם מאי קאמר אמר רב הונא בר מנוח הכי קאמר אין שמין קב בפני עצמו מפני שמשביח ניזק ולא קב בבית כור מפני שפוגם ניזק אלא בששים כחזקיה: ההוא גברא דקץ קסבא

רש"י

כדכתיב ואספתו אל תוך ביתך וגו': [א] ואפי' נחבטה. אע"ג דגבי היזק [אנוסה] היתה וכ"ש אכלה דגבי דאנסה בנפילה מ"מ לא היתה אנוסה באכילה: שהוחלקה במי רגליה. מרה"ר לגינה דאונסא דלא סלקא אדעתיה הוא: ל"ש. דמשלמת מה שנהנית ולא מה שהזיקה אלא שאכלה מיד באותה ערוגה שנפלה שם דכיון דהיא אנוסה (ז) באכילתה כיון דחזיה מיד לא מוקמה אנפשה אבל הלכה ואכלה מערוגה לערוגה משלמת כו': לא תימא עד שתלא לדעת. שידעו הבעלים שילאת: ותחזור לדעת. שלא נעל בפניה כראוי אלא כיון שילאת לדעת שידע ביליאתה אע"פ שחזרה שלא לדעת שנעל בפניה כראוי כי מהשתא לא סגי ליה בשמירה פחותה [ב]: נימא רב לטעמיה דאמר בפרק שור שנגח (ח) גבי מכניס פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות ואכלתן בהמה של בעה"ב והוזקה בהן פטור המכניס דהיה לה שלא תאכל ה"נ הוא אנוס בנפילתה ובאכילה היה לה שלא תאכל ומהו [ג] יכול לעשות: לא מיבעיא היכא דאכלה כדפרישי' לעיל: להוי בעל השדה כמבריח ארי כו'. שהציל בהמת חברו שלא תחבט בקרקע [ומצוה] קעביד [ד]: שאה בס' [שאה]. [ה] אין שמין שאה באפיה נפשיה שמכחיש המזיק שבית סאה נמכר ביוקר לפי שמועט הוא ואינו מצוי לימכר ועני [ו] קונה אותה ביותר מדמיו וקרחת ערוגה בתוכה חשובה (ט) לפי דמיו אלא שמין ס' שאין כמה שוין ורואין כמה דמים מגיעין לבית סאה וחוזרין ושמין כמה נפחתו דמיו בערוגה זו אבל אין שמין הערוגה מתחילה בששים סאין שאין קרחת ערוגה ניכרת בס' סאין אבל בסאה ניכרת: וכן כל דבר שהיא אוכלת. כלומר שמין בס' שיעורים כמותו: אין שמין קב. אם אכל קב אין שמין אותו בס' קבים (י) שמשביח מזיק דס' קבים אין להן מכר שהן מרובין לעני ומועטין לבינוני וכ"ש לעשיר [שייך לאוקימתא דרב פפא בגמ']: ולא קב בבית כור. שאין קרחת

א יצאה וחזרה אם לא ידעו הבעלים ביציאתה פטורין עליה אע"פ שהזיקה בחזרתה ואם ידעו הבעלים ביציאתה ואע"פ שחזרה שם שלא מדעתן ששמרה הבעל ונעל בפניה דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ויצאה וחזרה שם והזיקה משלם מה שהזיקה הואיל והורגלה לשם יש לו לשומרה שמירה מעולה שלא תחזור עוד שם כמב"ה בהא"ה ז': ב לדברי מיי' פ"ג מהל' נ"מ משמע שאם לאחר שיצאה מן הגינה בפעם ראשונה נעל בפניה כראוי ויצאת פעם אחרת לגינה והוא לא ידע פטור השומר דאע"פ שהיה שם פעם אחת בגינה אינו צריך לעולם לאוחזה ולסוגרה בדלת שיכול לעמוד בפני כל רוח אלא שאם החזירה דרך שם צריך לאוחזה כדי שלא תפיל עצמה שם מכיון שהיא למודה לצאת שם וכ"כ שם מ"מ בשם הרשב"א ז"ל אבל הראב"ד ז"ל כתב דלא סגי ליה בנעילת דלת כראוי עד שיסגור בפניה בדלת שיכול לעמוד בפני כל רוח וכן משמע לשון רש"י ז"ל וטור ח"מ סי' שצ"ד: ג איכא פלוגתא אי מכוין למזיק עוד מה שמרוית ניזק שלא יכחיש שדהו או לא. הרא"ש ז"ל כתב דלאחר שמין הנזק שעשה בששים כמו שביארנו בהל' הפשוטים עדיין פוחתים מזה ששמין כמה הרויח הניזק שלא הוכחש שדהו במה שלא נשארו בו הפירות עד שנגמרו כי כל כמה שעומדין הפירות על האילן כך מכחישין אותו

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נראה שהיא הג"ה נתלית בספרי רבינו שהרי כבר פסק ואפי' נחבטה כו' וכן מוכח מגי' הג"י [וכ"ה הב"ח]: (ב) נ"ע באשר"י שכתב שם א"נ דחפוה ונפלה פטור הכא דהן ורגל בשמירה פחותה סגי ליה כש"ח וגדולה מזו כתב כיון דבעלים פטורים פטור גם ש"ש שלו אע"פ שאם הזיקה צריך לשלם לבעלים דא"ל להכי יהבי לך אגרא לנטורי נטירתא יתירתא מיהו אם הזיקה ע"י שדחפוה פטור דהתנן מסרו לשומר כו' כולן נכנסו תחת הבעלים וכי היכי דבעלים פטורין אם דחפוה ונפלה גם שומר פטור וכן פסק הר"מ בלוי ז"ל עכ"ל אשר"י ונ"ל הקטן ראיה לדברי הרא"ש מן התוס' דפרק כיצד בשמעתין דכלב שנטל את החררה דפריך ולחייב נמי בעל גחלת ומשני כששימר גחלתו ופריך תו אי כששימר גחלתו מאי בעי כלב התם ומשני כשחתר והקשו התוס' שם וז"ל וא"ת ומה שמירה היא זו כיון שיכול הכלב ליכנס שם בחתירה דהתם דלאות חתורות הן אצל כלב וי"ל כיון דנטר כדנטרי אינשי לא אטרחוהו רבנן טפי עכ"ל תוס' והכי נמי דכוותה אע"ג דדחפה חדא לחברתה. כיון דנטר כדנטרי אינשי לא אטרחוהו טפי ופטור על נזקיהן כמו בעל הגחלת ואין סברא לחלק דהתם מיהא עבד שימור קצת לגבי גחלת אלא שאינה מספיק גבי חתירה דהכי נמי דכוותה ודאי עביד שמירה קצת לגבי בהמה שלא תפול אלא שלא היה מספיק לגבי דחיפה איכא למימר לא אטרחוהו רבנן טפי כי התם:

א מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון סמג עשין פז טור ח"מ סי' שצד:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לדעת: (ב) נ"ב הג"ה: (ג) נ"ב הכי השתא אימתי דאמר רב התם היה לה שלא תאכל: (ד) נ"ב ליה מרי דפירי לא משלמנא כו': (ה) נ"ב אימא: (ו) נ"ב הוא: (ז) בנפילה אנוסה היא נמי באכילתה דכיון דחזייה לתכוא' תותה לא כו' כצ"ל: (ח) נ"ב את הפרה: (ט) נ"ב לו: (י) נ"ב מפני לשקול: (כ) ולאו מידי מבריח ארי לית ליה פסידא כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בש"ס וג"י והגהת מהר"ס שיש שינוי גירסאות. והגהו' שנדפסו תוך דברי הרי"ף: (ב) נ"ב פירשו התוס' דתרוייהו שייכא לסדדי ור"ל הואיל דפסיד ושלא מדעתו לכן חייב וע"ע:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לשון רש"י נחבטה קאמר כשהי' נחבט על התבוא' שקעתן בקרקע והפסידם ושיא נהנית שלא לקתה בקרקע: [ב] נ"ב דאמר ליה כיון דילפא כו': [ג] נ"ב אני: [ד] נ"ב ומידי לא לישקול: [ה] נ"ב האי בית סאה דמתני': [ו] נ"ב שאינו יכול לקנות קרקע גדול: [ז] שומר ובהסיא אפי' רבי מודה כצ"ל: [ח] נ"ל וכיון: [ט] נ"ב כן: [י] נ"ב ושמין כ"ד כמה היה רוצה ליתן על הקרקע שהיה מוחזר לו: [כ] נ"ב משלמת מה שהזיקה: [ל] נ"ב כיון דילפא:

ג"י מהר"ס

ג"י מהר"ס

עין משפט

א מיי׳ פ״ג מהל׳ נזקי ממון טוח״מ סי׳ שנג:
ב מיי׳ פי״ח שם סמג עשין סט טור ח״מ סי׳ תיח:

הגהות הב״ח

(א) נ״ל נבת:

הגהות חו״י

(א) נ״ב עיין סוף פ״י דכתובות : (ב) נ״ב והרוח לבדו לא היה כדי ללבותה נ״ל . נ״כ התוס׳ : (ג) נ״ב וגו׳ : (ד) נ״ב נ״ע אם הלכה והדליקה תוך השיעור ומשם הלכה ואילך נ״כ הדליקה תוך השיעור וק״ל: (ה) נ״ב עי׳ לקמן ברי״ף נ״ב פרק גט פשוט אחר מתני׳ המלוה את חבירו ע״י ערב :

הגהות מא״י

[א] שומר ובהסיא אפי׳ רבי מודה כנ״ל: [ב] נ״ב דשמין: [ג] נ״ב אע״פ שעדיין הם מחוברין כאילו אינם מחוברין ואינם נשומים אגב קרקע :

נמוקי יוסף

ששמין אותו על גב שדה אחרת דמדנקט בשדה אחר ולא נקט בשדה חבירו אשמעינן [ב] ע״ג שדה אחרת ומדנקטיה לקרא גבי ובער ולא נקטיה גבי תשלומין ולימא הכי מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם בשדה אחר דשמין על גב שדה אחרת (כמי) לתשלומין הוא דרשינן בגמרא דרשא אחרינא דאשמעינן דוקא ובער בשדה של אחר לאפוקי אם אכלה ברה״ר דלא ישלם וכיון דאסיקנא קלא בס׳ קלאים צריך לומר דמתני׳ דנקט סאה לאו דוקא אלא לסימנא נקט וה״ה לפחות או ליותר : קסבא . דקל : לדידי חזי לי וכו׳ . אני ראיתיו וג׳ דקלין זה אצל

רש״י

קב נכרת בבית כור שהוא ל׳ סאין : קסבא . דקל : אמר ליה . ריש גלותא ראיתי אותם תלת ותלתא בקיני ג׳ דקלים היו זה אצל זה : דינא פרסאי . שאינו דין תורה (ה): בדיקלא דפרסאה. חשוב הוא מאד וניטוס בפני עצמו : דן רב . עשה מעשה : ולא חתמה לו . שדה המיוחדת לכתובתה : אבדה כתובתה . ולא מצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי דא״כ הוי לה למיעבד לראשון אלא ודאי גמרה ומקניא : גמ׳ בנטר בי דרי . שומר הגדיש מנהגן היה שכל בני הבקעה היו עושים בגורן אחד זה גדישו וזה גדישו וממנים [א] שומרים : מתני׳ המביא את העצים חייב . דאי לאו אחרון קמא לאו מידי עביד : גמ׳ נבתא דחרש . (א) נבתא טניי״א : גוזא . (עצים) קוצים : סילתא . עצים קטנים ודקים : מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו . דחייב משום מלאכה גבי שבת אף על פי שהרוח מסייעתו כשמגביה את התבואה ברחת : דמלאכת מחשבת אסרה תורה . ומתקיימת מחשבתו דניחא ליה בסיוע הרוח : מתני׳ באמצע בית כור . אם יש לו חצי בית כור לכל רוח פטור ובקולחת כגון שדלגה שהיה אש מתלקחת מתמר ועולה אבל נכפפת שהרוח מטה אותה וכופה לצדדיה או אם נסרכה ע״ג קרקע בעשבים ובקסמים ובוערת כל שעה אפילו עד מאה מיל חייב כך מסיק בתלמודא :

תורה אור

קסבא מחבריה אתא לקמיה דריש גלותא א״ל דיינא לדילי חזיין לי תלת תלת בקינא הויאן ושויאן מאה זוזי זיל הב ליה תלתין ותלתא ותילתא אמר בהדי ריש גלותא דדאין דינא דפרסאי למה לי אתא לקמיה דרב נחמן א״ל בששים *רב פפא ורב הונא בריה דרב (דף נט.) יהושע עבדו עובדא כוותיה דרב נחמן בששים איכא דאמרי הכי שמין דיקלא אגב קטינא דארעא בששים והלכתא כוותיה דרב פפא בדיקלא ארמאה והלכתא כוותיה דריש גלותא בדיקלא פרסאה : *רבי שמעון אומר (דף נט:) אם אכלה פירות גמורין וכו׳ מ״ט כי אמר רחמנא °ובער בשדה אחר מלמד ששמין (שמות כב) על גב שדה אחרת הני מילי דצריך לשדה אבל הני כיון דלא צריכין לשדה בעיניהו בעי שלומי : אמר רב הונא בר חייא א״ר ירמיה בר אבא דן רב כר׳ מאיר ופסק הלכתא כרבי שמעון דן כרבי מאיר כי הא דתנן (א) כתבה לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם עלי ופסק כרבי שמעון מהא דתנן רבי שמעון אומר אכלה פירות גמורין משלם פירות גמורין אם סאה סאה ואם סאתים סאתים : מתני׳ *המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות (קיח) ואכלתן בהמתו של בעל השדה פטור ואם א הוזקה בהן בעל הגדיש חייב ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב : גמ׳ לימא תנן סתמא דלא כרבי דאי כרבי הא אמר עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור אמר רב פפא הכא בנטר בי דרי עסקינן דכיון דא״ל עייל עייל ואנטר לך קאמר ליה : מתני׳ ב השולח (קיט) את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים שלח ביד פקח הפקח חייב : אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים המביא את העצים חייב אחד הביא את העצים ואחד הביא את האור המביא את האור חייב בא אחר ב וליבה המלבה חייב °ליבתו הרוח הרי כולן פטורין ג : [דף נט: ע״ב] גמ׳ אמר ר״ל משמיה דחזקיה ל״ש אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב מ״ט מעשיו דידיה קא גרמו ורבי יוחנן אמר אפי׳ ד מסר לו שלהבת פטור מ״ט צבתא דחרש קא גרים ולא מיחייב עד דמסר ליה גווזא או *סילתא ושרגא דההוא ודאי מעשיו דידיה קא גרמי ומסתברא לן דהלכתא (דף ס.) כריש לקיש משמיה דחזקיה רבו של רבי יוחנן הוא ואיכא מאן דאמר כיון דלא אשכחן לחזקיה דפליג בהדי רבי יוחנן הלכתא כרבי יוחנן : ליבתו הרוח הרי כולן פטורין : ת״ר ליבה (ב) וליבתו הרוח אם יש בליבתו כדי ללבות חייב ואם לאו פטור ומאי שנא מזורה ורוח מסייעתו אמר רב אשי כי אמרי׳ זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בנזקין הוא וגרמא בנזקין פטור : מתני׳ השולח את הבערה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב שנאמר °כי תצא אש ומצאה קוצים (שם) ונאכל גדיש (ג) : *עברה גדר שגבוה ארבע אמות או דרך הרבים או נהר (דף סא.) פטור : *המדליק בתוך שלו עד כמה תעבור הדליקה רבי אלעזר בן עזריה (דף סא:) אומר רואין אותה (ד) כאילו היא באמצע בית כור ר׳ אליעזר אומר שש עשרה אמה

נר מצוה

זה היו : אדיקלא דפרסאי . שאינו דין תורה וי״מ דין דיקלא פרסאה שנשום בפ״ע [מפני] חשיבותו וזה לא היה אלא מין משאר דקלים שהרבה מינים יש : הלכתא כוותיה דרב פפא וכו׳ . דעבד כרב נחמן בס׳ והילך שומא של ששים עם הקרקע קיימינן דהכל בכלל שהקונה הקרקע בפירותיה נותן עיניו קנת בשבח של אחר זמן הלכך אם קץ דקל שפירותיו אינם גמורין אינו בדין שישלם פירות גמורין וגם שלא ישלם כלום הואיל שאינן ראויין אינו בדין דהא לבסוף יהיו תמרים גמורים אלא שמין ששים דקלים עם הקרקע בפירות אלו כמה שוה וכמה יחסר ערכו בעבור דקל זה שקצץ כל מה ששמין חסרון זה כזה ישלם ושמעינן מהכא שאין חלוק בתשלומין בין מה שהזיק ממונו דהיינו מה שאכלה בהמתו והזיקה דהא אמרן לעיל דשמין בששים למה שהזיק הוא בעצמו בידים שקצץ לדקל דפסקינן הכא בששים : דן רב . עבד מעשה כבר : פסק הלכתא . למד לתלמידיו שהלכה פסוקה היא לדורות כר״ש : ולא חתמה לו . שדה המיוחדת לכתובה : אבדה כתובתה . דלא מצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי דא״כ הו״ל למעבד לראשון אלא ודאי גמרה ומיקניא : אכלה פירות גמורין וכו׳ . כתבו המפרשים ז״ל דמהכא דפסק כר״ש משום שאין צריכין לקרקע הוא [ג] פשיטא לן פ׳ נערה בכתובות (דף נא׳) דכל העומד לגדור כגדור דמו [ד] לענין בע״ח דלא טריף ליה אע״ג דפלוגתא היא פ׳ שבועת הדיינין (דף מג:) בענבים העומדין ליבצר אם כבצורות הויין : גמ׳ בנטר בי דרי . שומר גרנות מנהגן היה לעשות כל בני הבקעה בגורן אחד זה גדישו וזה גדישו וממנין (דף ס.) שומר : מתני׳ המביא את העצים חייב . דאי לאו אחרון קמא לא עביד מידי : ליבתו הרוח וכו׳ . לא מיירי ברוח מצויה דבכל דוכתא אשכחן דמחייב לענין אם כשיכול להזיק ברוח מצויה כגון [דף ו.] אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו או כופף קמת חבירו בפני הדליקה [דף נו.] היכא דמטיא לה (דף סא.) ברוח מצויה לפיכך פירש רבינו שמשון דמיירי ברוח שאינה מצויה וכן מוקי לה בירושלמי ברוח של אונסין : גמ׳ מסר לו שלהבת .

והלך החרש והוליכה למקום שיכולה להזיק ברוח מצויה או נתן בה עצים והלכה ממקומה והזיקה ברוח מצויה חייב משום דמעשיו גרמו : אפילו מסר לו . כה״ג דאמרן : נבתא . טיטולי״ש : גווזא . קוצין : סילתא . עצים קטנים : ושרגא . ובא החרש והדליקן והלכו ממקומן ברוח מצויה והזיקו דההוא ודאי מעשיו גרמו . ופסק הרי״ף ז״ל כחזקיה דרביה דר׳ יוחנן הוא ואיכא מ״ד כיון דלא אשכחן דפליג חזקיה בהדיא [ה] בהדיה דר׳ יוחנן הלכתא כרבי יוחנן : בזורה ורוח מסייעתו . דחייב משום מלאכה בשבת אע״פ שהרוח מסייעתו כשמגביה התבואה ברחת חשוב כעושה המלאכה בפני עצמו וה״נ אע״פ שהרוח מסייעתו ליהוי כאילו עשאו בפני עצמו : מלאכת מחשבת . וכשגורם זריית הרוח המסייעתו קרינא ביה עושה מלאכת מחשבת ולהכי חייב בגרמת זרייה זו אבל עושה מעשה של זרייה בפני עצמה לא מיקרי ה״נ לא קרי מבעיר אלא גורם הבער והתורה לא חייבה אלא מבעיר ולא הגורם הבער ולהכי חשיב גרמא ככל שאר גרמות דקי״ל גרמא בנזקין פטור : מתני׳ או עפר . ליחכה נירו ונתקלקל : עברה גדר וכו׳ . שהגדר גבוה ארבע אמות מעלי הדליקה והכי משמע לישנא דעברה : דרך הרבים . ט״ז אמה מעגלות דדגלי מדבר ילפינן במסכת שבת (דף צט.) : באמצע בית כור . אם יש לו חצי בית כור לכל רוח פטור ומיירי

שלטי הגבורים

אותו שתמיד יונקין לחלות הגפן הלכך כל כמה שממהר לקוטתן הוה שבח לאילן ולשדה הלכך זה שהזיק פירות אלו שהיו צריכין לקרקע עדיין נמצא שהשביח השדה שאילו היו עומדים שם עד שלא היו צריכין לקרקע היו מכחישין השדה והאילן ומנכין ממנו זה השבח והרמ״ה ז״ל פסק דאין מנכין לו כלל מזה והביא הרא״ש ז״ל ראיותיו . גם מיי׳ ושאר פוסקים לא הזכירו כלל מזה נראה דסבירא להו כדברי הרמ״ה ז״ל ולפי סברת הרא״ש ז״ל גבי תשלומין דמי וולדות דיהיב לבעל במי שנגף אשה ויצאו ילדיה מנכין לו שכר חיה דהיינו מה שהבעל עתיד ליתן בשכר המיילדת דהשתא לא צריך תו למיהב שכר חיה או דמי מזונות שהיה צריך להוסיף על מזונות אשתו בימי קשויה והשתא אין קישוי ולא ראיתי לשום פוסק שהזכיר דבר זה ומן התימה על הטור כיון דבסי׳ שנ״ד פסק כדעת אביו בניכוי כתם גופנא למה לא פסק ג״כ הכי בתשלומין דמי וולדות סי׳ תכ״ג :

א איכא פלוגתא לדברי הרא״ש שם הוי שלא ברשות דידיה דשומר בסתמא דבעל השדה וכי היכא דהמכניס ברשות בעל השדה שלא קיבל עליו לשמור חייב בעל השדה אם אכלתן בהמתו ה״נ הכא בשומר אע״פ שהוא שלא ברשות אם אכלתן בהמתו של בעל השדה חייב וזה לפי שהוא פוסק כרבנן כמו שכתבנו לעיל אבל לדעת שאר הפוסקים גם שלא ברשות השומר הוי כמו שלא ברשו׳ דבעל השדה דפטור:

ב מיי׳ פי״ד מהל׳ נ״מ פסק דליבה ולבתו הרוח בכל ענין חייב דהוי דינא דגרמי וכל הפוסקים זולתו פסקו דליבה וליבתה הרוח אם אין בלבויו כדי ללבות פטור דהוי גרמא בניזקין ויש לתמוה על מיי׳ היאך פסק בסתם דליבה וליבתו הרוח חייב דהא בגמרא מחלק כמה חלוקות כמו שזכרנו וכן השיג עליו הראב״ד ומ״מ לא מצא ידיו ורגליו לתרץ קושיית הראב״ד ועוד יש לתמוה עליו היאך פסק דכל הגורם להזיק חייב והא גרמא בנזקין פטור וכ״כ איהו גופא פ״ד מהל׳ נ״מ ועוד יש להקשות עליו קושית מ״מ כמפורש שם ואע״פ דשלמים וכן רבינו הניחו דבריו בצ״ע משום דרוש וקבל שכר אענה אף אני חלקי הגם כי בטלים הם לגבי רבים וזה כי נ״ל דס״ל למיי׳ דליבה וליבתו הרוח בכל ענין חייב דהסיא ברייתא אתיא כמאן דלא דאין דינא דגרמי ורב אשי דקאמר התם דאי אין בליבויו כדי ללבות פטור משום דהוי גרמא בניזקין בכל מילי גרמא הוא דקאמר ואפי׳ בדינא דגרמי הוא כדאשכחן דלא הוה ס״ל לרב אשי דדינא דגרמי חייב בפרק הגוזל קמא דאכפייה לפרס לרב אשי בדין שורף שטרותיו של חבירו ואגבי ביה כי כשורא לצלמא אלמא דלא הוה ס״ל לרב אשי לחייב בדינא דגרמי ומש״ה

[illegible] אבי לתרוצי שכל הכי ברייתא לפי שיטתו וס״ל דפטור כי ליכא בליבויו כדי ללבות הלכך לדידן דס״ל דדינא דגרמי חייב בכל ענין והיינו דקפסיק דליבה וליבתו הרוח חייב בכל ענין דכיון דהשתא היה לבוי על ידו אע״פ [illegible] בליבויו כדי ללבותו ולא היה הוא שהשליט הנזק כיון שהוא היה הגורם הראשון חייב הא למה זה דומה לזורק כלי חבירו מראש הגג ע״ג כרים וכסתות של בעלי הכלי והסיר הכרים שהזורק חייב שזריקתו היא הגורם [illegible]

[illegible]

ומיירי בהא שמתמר ועולה אבל אם הרוח מטה אותו וכופפתו אפילו עד ק' מיל: הכל לפי הדליקה. קס"ד דה"ק הכל ישלם כל כמה שהדליק בין רחוק בין קרוב: גמ' *לא יעמיד. בני העיר מעכבין עליו שלא תבער האש בתקרה: לפי גובהה. כשהאש גדולה וגובהה קופצת למרחוק וה"ק הכל לפי הדליקה כלומר שאם תעבור יותר מן הראוי לגובהה פטור ואם כראוי לגובהה והזיקה חייב והא אית ליה שיעורא: הלכה כר' שמעון. דוקא בהא דהכא [ג] אבל בההיא דהתם קי"ל כרבנן וטעמא משום דכיון דקא עברה הדליקה יותר מכשיעור אנוס הוא וכמכה בידי שמים הוא שאין דבר תדיר אבל התם תדיר הוא דקא מדליק ואיבעי ליה לעיוני וכיון דלא עבד פושע הוא: [מתני'] אין משלם אלא גדיש וכו'. אם חטין חטין ואם שעורים שעורים דלא שייך למימר בהו טמון שהרי יודע שיש שם חטין או שעורים אבל כלים טמונין לא דרבנן לא מחייבי על טמון: היה גדי כפות וכו' חייב. אף על הגדי דבעלי חיים אתרבו מאו הקמה ומשום קם ליה בדרבה מיניה ליכא למיפטריה דאינו חייב מיתה על העבד הואיל ואינו כפות היה לו לברוח ופטור עליו ממיתה וגבי גדי נמי אם לא היה כפות היה פטור ואע"ג דפסקינן בשלהי פ"ב (דף כז.) שורו כממונו דאם הניח עליו גחלת ונשרף חייב התם הוא דהניח על לבו דלא היה לשור ליטלה אבל הכא היה לו לברוח: עבד כפות וכו'. טעמא דפטור משום שחייב מיתה על העבד הלכך פטור אגדיש ואגדי דקם ליה בדרבה מיניה ואע"ג שלא התרו בו: ואינו נהרג הא קיימא לן [כתובות דף לז: ודף לה.] דחייבי מיתות ב"ד שוגגין פטורין: וגדי סמוך. לאו דוקא דאפי' כפות היה פטור כדאמרן משום קם ליה בדרבה מיניה ואגב אחרינא נקט: [גמ'] במה דברים אמורים וכו' משלם כל מה שבתוכו. בדבר שדרכו להטמין בגדים כגון כלי בקר וכיוצא בו אבל ארנקי וכיוצא בו שהיה טמון בגדיש לא דלא הו"ל לאסוקי אדעתיה שיניח אדם ארנקי בגדיש אבל במדליק בתוך שלו לא מחייב אטמון כלל ומיהו ליכא דכל מה שבתוכו משמע לרבנן כמו לרבי יהודה ולרבי יהודה אפילו ארנקי חייב כדמוכחי המפרשים ז"ל מסוגיא דגמרא: אלא דמי גדיש. אם הבעירו בעל השדה דלא קביל עליה אלא נטירותא דגדיש: וחיפן בשעורים. אע"פ שנתן לו רשות לחטין אינו משלם אלא שעורים דאמר ליה אני לא ראיתי אלא שעורים ולפיכך לא נזהרתי בהם כל כך [ג] או שעורים וחיפן בחטין שאינו משלם אלא דמי שעורים. מיירי במדליק בתוך שלו דאי במדליק בתוך של חברו אמאי לא ישלם חטין כיון דקא חזי להו ובסמוך בגמ' נמי מדמי ליה לנותן דינר זהב לאשה ופשעה בו והיינו במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חברו כ"כ הרא"ש ז"ל ופסק רבי' אלפסי ז"ל כרבנן ואם הדליק בתוך של חבירו אינו חייב בארנקי בגדים [ד] לפי שאין דרך ארנקי בגדיש: הא דנקט אשה כתב הרא"ה ז"ל דמרגלא בפומי' גבי [ה] קדושין וה"ה לאיש: מאי הוה ליך וכו'. שהשליכתו בים בידים: פשעה בו. שלא שמרתו כדרך השומרים ואבד: בעי אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לא. תיקו: במסור לאנסים. היכא שיש עדים שמסרן ואבד מיניה ממון ולא ידעינן כמה והמסור מכחיש הנמסר שלא הפסידו כל מה שהוא אומר מי מהימן הנמסר בשבועתו כמה הפסיד ממנו כמו שתקנו בנגזל דתנן במס' שבועות (דף מד:) אלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל תיקו כתב הרי"ף ז"ל כל תיקו דממונא לקולא ובשם רבינו האי גאון ז"ל כתבו דספיקא דממונא חולקין הלכך ישבע ויטול מחצה אבל הרא"ש ז"ל כתב דאינו נראה לחייב כלל דכיון דספיקא בממונא אוקי ממונא בחזקת מאריה וכתב רבינו תם ז"ל דאם המסור עצמו אינו יודע כמה הפסידו ישבע הנמסר כמה ויטול כיון שאינו מכחישו המוסר אבל הרא"ש

גמרא

אמה כדרך רשות הרבים רבי עקיבא אומר חמשים אמה רבי שמעון אומר °שלם ישלם המבעיר את הבערה הכל לפי הדליקה: **גמ'** ואקשינן (א) למימרא דלית ליה לרבי שמעון שיעורא לפטור והא תנן (ב) רבי שמעון אומר לא נאמרו כל השיעורים האלו אלא שאם הזיק יהא פטור מלשלם כלומר כיון שאמר רבי שמעון הכל לפי הדליקה מראין דבריו שאין לרבי שמעון שיעור לפטור אלא אם עברה הדליקה והזיקה חייב בין עברה הרבה בין עברה מעט ונמצא שאין לו שיעור לפטור ושנינן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הכל לפי גובהה שלדליקה כלומר שלא אמר רבי שמעון הכל לפי מה שתעבור הדליקה לפניה ותדליק (א) אלא הכל לפי גובהה של דליקה קאמר שאם תעבור יותר מן הראוי לה לגבהה פטור ואם לא עברה אלא כראוי לגבהה והזיקה חייב והא אית ליה לר' שמעון שיעורא לפטור ולא קשיא דידיה אדידיה: א"ר יוסף א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש: ואי קשיא לך מ"ש התם גבי תנור דקא יהבי רבנן שיעורא ואפ"ה אם הזיק משלם מה שהזיק ומאי שנא הכא דפטור לא תיקשי לך הכא דלפי צורך שעה קא מדליק (ג) וקא מרחיק כשיעורא וקא עברה הדליקה יתירא משיעורא וקא מזקה אנוס הוא דמאי הוה ליה למעבד הלכך מכה בידי שמים היא ולפיכך פטור דלא יכול לאהדורה והתם גבי תנור כיון דתדיר הוא מדליק איבעי ליה לעיוני אי איכא היזקא לחבירו נסליק היזקא וכיון דלא עביד הכי פושע הוא ולפיכך חייב תדע דהא רבנן פליגי עליה דר' שמעון בתנור דקא יהיב שיעור לפטור והכא אינהו גופייהו קא יהבי שיעורא לפטור: **מתני'** *המדליק את הגדיש והיו בו כלים ונדלקו רבי יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חטים או גדיש של שעורים: היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב (ד) עבד כפות לו °וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור ומודים חכמים לרבי יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח כלים בבתים: **גמ'** תנו רבנן המדליק את הגדיש והיו בו כלים ונדלקו ר' יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חטים או גדיש של שעורים ורואין מקום כלים כאילו מלא תבואה *במה דברים אמורים במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו אבל במדליק בתוך של חבירו משלם כל מה שבתוכו ומודה רבי יהודה לחכמים במשאיל מקום לחבירו להגדיש והגדיש והטמין שאינו משלם אלא דמי גדיש בלבד אבל השאילו מקום להגדיש חטין והגדיש שעורין שעורין והגדיש חטין חטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחטין שאינו משלם אלא דמי שעורים בלבד: אמר רבא הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא הזיקתו משלמת של זהב משום דאמר לה מאי הוה לך גביה דאזיקתיה פשעה ביה משלמת של כסף משום דאמרה ליה נטירותא דכספא קבילת עלי נטירותא דדהבא לא קבילת עלי: אמר רב שמעית מילתא לרבי יהודה ולא ידענא מאי היא אמר שמואל ולא ידע אבא מאי שמיע ליה לר' יהודה *)דמחייב על נזקי טמון באש עשו תקנת נגזל באשו דמשתבע ושקיל כדתנן* ואלו נשבעין ונוטלין הנגזל וכו': בעי אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לא כגון שיש לו עדים שמסר בו (ה) ואיבד

*) בדפו"י הגי' לר' יהודה דמחייב

רש"י

הכל לפי הדליקה. קס"ד דה"ק הכל ישלם כל מה שהדליק בין רחוק בין קרוב: גמ' לא נאמרו כל השעורין. גבי מעמיד תנור בבית בפ"ב דב"ב:(א) [אבל במדליק בתוך של חבירו]. משלם כל מה שבתוכו ובגמ' מוקי לה רבא בכלי שדרכו להטמין בגדים כגון מוריגין וכלי הבקר: (ב) אלא דמי הגדיש. אם הבעירו בעל השדה דלא קביל עליה אלא נטירותא של גדיש: חטים וחיפן בשעורים. אע"פ שנתן לו רשות לחטים אינו משלם אלא שעורין מאחר דחיפן בשעורין מצי למימר הייתי סבור שהיה שעורין לכך לא נזהרתי כל כך: מאי הוה ליך גבי דאזיקתיה. בידים שסרפתו או שהשליכתו בים ולא דמי למשאיל מקום לחברו להגדים שעורין והגדים חטין דאמרי' לעיל דאינו משלם אלא דמי שעורין דלא [א] אמרי' בהבעיר בידים אלא כגון שפשע בהבערה דכתיב כי תצא אש מעצמו: פשעה בו. שלא שמרתו כדרך השומרים ואבד: שמעית מילתא לרבי יהודה. כלומר אליבא דרבי יהודה: עשו תקנת נגזל באשו. דכי היכי דתיקון רבנן

שלטי הגבורים

א ר"ת פסק דלא פלקא בתיקו אלא כשהמוסר לאנסין מכחיש הנמסר במה שהנמסר אומר שהפסידו כך המוסר מכחישו שלא היו כ"כ אבל אם המוסר עצמו אינו מכחיש הנמסר אלא שאומר שאינו יודע כמה הפסיד ישבע הנמסר כמה הוי ההפסד ויטול כיון שזה אינו מכחיש וכ"כ מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק דמי שיש עליו עדים שמסר ממון חבירו ולא ידעו העדים כמה הפסידו במסירתו והנמסר אומר כך וכך הפסידני והמוסר כופר במה שטענו דסלקא בתיקו דאלמא לדידיה אם אין המוסר כופר במה שטענו ישבע הנמסר ויטול וכ"כ שם מ"מ דמיי' אזיל בשיטת ר"ת אבל ר"י פי' דאפי' אין המוסר יודע כמה הפסידו ואינו מכחיש לנמסר אעפ"כ סלקא בתיקו אי נמסר נשבע ונוטל או לאו ולזה הסכים הרא"ש וטור ח"מ סי' ל' וסמ"ג עשין ע' וכן דעת הר"ר אביגדור לפי מה שכתב המרדכי בשמו פ' הגוזל בתרא ובא למר ובין למר מאי דסלקא בתיקו איכא פלוגתא היאך להתנהג בו רבינו כתב להדיא כאן דכל תיקו דממונא לקולא הלכך אין מוציאין מיד המסור אלא נראיה דקולא לנתבע הוא וכ"כ מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק והרא"ש שם והטור ח"מ סי' ל' ושפ"ת והביא תשובת אביו על לאה שטוענת על ראובן שמסרה בידי עובדי כוכבים אנסין ובזה הפסידה הרבה וקצת בירדה בעדים וקצת בהוכחות והשיב כל מה שתוכל לברר בעדים יפרע לה וישבע ראובן שאינו יודע שהפסיד יותר אבל בהוכחות לא מפקינן ממונא ודבריו תמוהין מאד דנראה דמשביעין המוסר כזה שהוחזק מסור ושיהיה כשר לשבוע' דשלא רשע הוא וכן מוכח מדבריו סוף פרק הכונס אי לא מיירי במסור שאנסוהו להראו' וזה דוחק ועוד היאך כתב דבהוכחות לא מפקינן ממונא והלא איהו גופיה כתב שם פרק הכונס דלאפוקי ממונא מן המזיק אזלינן בתר אומדנא וה"ה בהוכחה טובא ול"ע וסמ"ג נמי סי' ע' ס"ל דכל תיקו דממונא קולא לנתבע ובשם רב האי כתבו דכל תיקו דממונא חולקין והלכך ישבע הנמסר ויטול מחלה והכל דחקו סברתו זאת ובהגהות אשר"י מא"ז בשם ספר חפץ פסק דעשו תקנת נגזל במסור וישבע הנמסר ויטול בכל ענין ועוד כתב היכא דשני ישראלים דרים יחד בישוב ואין להם עדים ואתי חד וצווח על חבריה דמסרו לעובד כוכבים או לשלטון והלה אמר לא היו דברים מעולם זה היה מעשה והרמ"ה והר"ת בשם ר"ת כתבו שיש לו לישבע לפני השלטון שלא דבר לשלטון על שכנגדו. שום דבר רע המביאו לידי הפסד והטוען על חבירו מסרתני ולגיה (?) עדים ישבע היסת ויפטור ומיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק פסק דאם תפס

הנגזל לא מפקינן מיניה אלא נשבע בנקיטת חפץ וזוכה במה שתפס וכוה אזל לשיטתו דס"ל דאף בספק דינא אם תפס אין מוציאין מידו אבל לדעת התוס' והרא"ש אינו מועלת התפיסה כלום כיון שהוא ספק דד[illegible]

[illegible]

עין משפט

עין בתוספות

[illegible]

חדושי אנשי שם

[illegible]

הגהות הב"ח

(א) ג"ב מתני'. משלם כנ"ל: (ב) ג"ב גמ' [illegible]

הגהות הגר"א

[illegible]

הגהות מא"י [illegible]

הרא"ש ז"ל כתב דהך בעיא נמי אפילו כשאין המסור עצמו יודע כמה ואינו מכחישו מיירי דבגמרא מדמינן לה למבעיר שאינו יודע כמה הזיק אם עשו בו תקנת נגזל לרבי יהודה דמחייב על עסקי טמון באש: דבטש. דחף ברגלו: בכספתא. ארגז שמניחין בו כספים: כה"ג מאי. כלומר מי מהימן בשבועתו ליטול אם תקנו בו בתקנת נגזל: לאו היינו מתני'. דמסתמא כיון דלרבנן משלם על פי עדים כל מה שרגיל להניח בבתים כשעשו תקנת נגזל תקנו נמי שישבע על כמה שרגיל להניח בהן: תיקו. ומספיקא לא מהימן. וכ' *הרא"ש ז"ל דאפי' יש עדים שהיה בו מרגניתא מיבעיא ליה דשמא לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה להאי ולא אמרינן מאי הוה ליך גבי דאזיקתיה כיון דלא רגילי אינשי לאנוחי כלל ולא דמי לדינר זהב דלעיל שלפעמים שאומר כן דירא שאם היתה יודעת שהוא של זהב לא היתה שומרתו וארנקי בגדיש נמי פעמים דמניחין משום דגנבים לא מסקי אדעתייהו לחפש שם (ב): אמיד. עשיר שאומדין אותו לכלי כסף: והא דבעינן הכא אמיד היינו לאפוקי דלא מפקינן מהיאך מספק זה אבל אם הפקיד זה בודאי כלי כסף אע"פ שאינו אמוד לא אמרי' דלא ליהדרון ליה משום דלא אמיד וכי הא דאמרי' בירושלמי מהו שיטעננו דברים שאינן ראוין לו נשמעיניה מן הדא אריסיה דבר זיזא אפקיד גבי חד בר נש ליטרא דדהבא מית בר זיזא ומית אריסא אתא עובדא קמי דר' ישמעאל בר' יוסי אמר מאן לא ידע דכל מאי דאית ליה לאריסיה דבר זיזא לבר זיזא הוא יתיהבון לבני דבר זיזא הוי ליה לבר זיזא בנין רברבין ודקיקין אמר יסבון רברבין פלגא וכדרבן דקיקיא יסבון פלגא: דמך רבי ישמעאל בר' יוסי. כלומר עד שלא הגדילו הקטנים אתא עובדא קומי ר' חייא אמר אין מן הדא לית את שמע

נר מצוה

א מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוח"מ סי' ל: בהגהת אשר"י
ב מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טור ח"מ שם:
עי' בפ' המפקיד
ג מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון ופ"ז מהל' חובל ומזיק ופ"ה מהל' פקדון:

רש"י

רבנן לנגזל לישבע כמה גזלו ויטול כדתנן ואלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל כך [א] ישבע באש מה הטמין ויטול: דבטש. בעט: בכספתא. ארגז שמניחין בו כספים: סליקו להו הכונס

ואיבד ממונו אבל אינם יודעים כמה איבד לו מי עשו תקנת נגזל במסור דמשתבע ושקיל או לא תיקו וכל תיקו דממונא לקולא: *ההוא גברא דבטש *בכספתא דחבריה קכג שדייה במיא הוה קא טעין מרה הכי הוה בגויה והכי הוה בגויה יתיב רב אשי וקא מיבעיא ליה כה"ג מאי אמר ליה רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי לאו היינו מתני' דתנן מודים חכמים לרבי יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים א"ל אי דקא טעין זוזי ה"נ לא צריכא דקא טעין מרגניתא (א) מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא תיקו: מהא שמעינן דלית הלכתא כר' יהודה לענין טמון באש דאי ס"ד הלכתא כרבי יהודה אמאי קא מיבעי לן מי עבידי אינשי דמנחי מרגניתא בכספתא או לא הא קי"ל דר' יהודה בתרתי פליג בהדי רבנן פליג במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו דרבי יהודה סבר מיחייב אטמון ורבנן סברי לא מיחייב אטמון ופליג במדליק בתוך של חבירו דרבי יהודה סבר ישלם כל מה שבתוכו ואפילו ארנקי ורבנן סברי כלים שדרכן להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם וכלים שאין דרכן להטמין בגדיש לא אלא מדאיבעיא ליה לרב אשי הכי שמעינן דכרבנן סבירא ליה ועוד הא אשכחת בהדיא דרב אשי כרבנן סבירא ליה מדפריש בהכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה טומן קמתו איתמר משום דקא משוי ליה טמון באש ש"מ דטמון באש לרב אשי פטור כרבנן [א] וחזינא מאן דפסק הלכתא כר' יהודה ואייתי ליה טעמא מהא דאמר רב שמעית מילתא לרבי יהודה וכו' והאי לאו טעמא הוא מדאמרינן לר' יהודה דמחייב על טמון באש שמעינן דלית הלכתא כותיה ואי אמרת (א) למאי הלכתא אמרינן להא דרבי יהודה למיגמר מינה לרבנן במקום דעבידי אינשי דמנחין כגון האי דבטש בכספתא דחבריה ושדיה בנהרא וכגון המדליק את הבירה דמודו בה רבנן לר' יהודה שמשלם כל מה שבתוכה שדרך בני אדם להניח בבתים דמשתבע על דעבידי אינשי דמנחי בגוה ושקיל: א"ל רב יימר לרב אשי [דף כח ע"א] טענו כסא דכספא מאי א"ל חזינן אי איניש °דאמיד הוא למהוי ליה כסא דכספא אי נמי איניש מהימנא דמפקדי אינשי גביה משתבע ושקיל ואי לא לאו כל כמיניה: (ב) ירושלמי* ג) חד בר נש ג)אפקיד גבי חבריה שק צרור אירעו אונס הדין אמר סיגין הוה מלא והדין אמר מטכסין הוה מלא אתא עובדא קומי רב ואמר א ה"ז נשבע ונוטל בעי ר' יוחנן מהו שיטעננו דברים שאינן ראויים לו [ג] נשמעיניה מן הדא אריסיה דבר זיזא ג)אפקיד גבי חד בר נש ליטרא דדהבא מת בר זיזא ומת אריסיה אתא עובדא קומי רבי ישמעאל בר' יוסי אמר מאן לא ידע דכל מה דאית ליה לאריסיה דבר זיזא לבר זיזא הוא יתיהבון לבנוהי דבר זיזא הוו ליה לבר זיזא בנין רברבין ודקיקין אמר יסבון רברביא פלגא וכדרבן דקיקין יסבון פלגא דמך ר' ישמעאל בר' יוסי (ג) אתא עובדא קומי ר' חייא אמר

הגהות חו"י

(א) נ"ב אפי' יש עדים שהיה בו מרגניתא תוס' יעו"ש: (ב) נ"ב עיין פ' המפקיד: (ג) נ"ב כה"ג בפ' אחד דיני ממונות:

הגהות מא"י

[א] כך תקנו באש שישבע כנ"ל: [ב] נ"ב שאין אנו יודעים שהפקיד אלא שבא להודיע מתחלת תקנתם:

שלטי הגבורים

אלא ואפשר לפרש דירושלמי חד בר נש אפקיד שק צרור גבי חבריה אירע אונס לנפקד שנשרף ביתו בפשיעת שכינו שלא שמר גחלתו ונתחייב המבעיר לשלם הנזק אע"פ שמה שבתוך השק הוי טמון ומיירי דנפלה גדר מחמת דליקה והוי חציו ומחייב אטמון ואמר המבעיר דמלא סיגין הוי והשתא מייתי סייעתא מרב דעשו תקנת נגזל באשו שמעתי שהגאונים פירשוהו בפקדון וכתבו דעשו תקנת נגזל בפקדון ואין לזוז מדבריהם:

א מיי' פ"ה מהל' פקדון כתב דדין זה דמי לטוענו מאתים והודה לו במקצת ואמר על השאר איני יודע שהוא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ה"נ ישלם הנפקד ויטול המפקיד כדבריו בלי שבועה והוא שיטעון דבר שהוא אמוד בו ויש לשומר להחרים על מי שלקח ממנו יותר מן הראוי לו והשיגו הראב"ד ז"ל וכתב דאין זה דומה למחויב שבועה ואינו יכול לישבע דלא אמרי' הכי אלא כי הוה ליה לידע באותו דבר ופשע בידיעתו וניכר הדבר דאיערומי קמערים אבל הכא לא הוה ליה לידע שהיו בכים מאתים זוז הלכך אע"פ שטוען לא ידענא אינו בכלל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכ"כ הרא"ש ז"ל וטוח"מ בגו סי' רצ"א דליכא לחיוביה משום מחויב שבועה ואינו יכול לישבע דלא אמר הכי אלא בשיש טענת רמאות כגון נ' ידענא ונ' לא ידענא לפי שהיה לו לידע אם היה חייב לו או לא אבל הכא לא היה לו לנפקד לידע כמה היה בכים דמלתא דשכיח הוא שאדם מפקיד אצל חבירו שקין וכיסין מלאים ואינו יודע כמה יש בתוכן אלא ישבע המפקיד שתקנת חכמים הוא שעשו במפקיד שתקנו שישבע ויטול כמו שתיקנו בנגזל שישבע ויטול ועוד כתב הרא"ש ז"ל דלא לכל מילי עשו תקנת נגזל במפקיד

דאילו כנגזל אפי' אי טוען הגזלן ברי ישבע הנגזל ונוטל אבל במפקיד דוקא כשטוען הנפקד שמא ישבע המפקיד אבל אי טוען ברי לא ולפ"ז אין חילוק בין אם ההודאה ממין הטענה בין אם אינה ממין הטענה לענין להתחייבו מחויב שבועה ואינו יכול לישבע אלא מפקיד נשבע ונוטל כשטוען הנפקד שמא ואי טוען הנפקד ברי לא כתב הרא"ש היאך להתנהג ומיי' כתב דנשבע היסת ונפטר ואפי' בטוען שמא כתב הרא"ש דקשה בעיניו שישבע המפקיד ויטול כי מעשים בכל יום שאין הנפקד מדקדק לידע מה שיש בשקין ובמרצופין המופקד אצלו ולולי כי הגאונים כתבו שעשו תקנת נגזל בפקדון ואין לזוז מדבריהם לא היה מאמין למפקיד בשבועה ועוד כתב המ"ס בהשגתו על מיי' בדין זה שכתב מיי' דהיכא דאין הנפקד יודע מה הפסיד דיטול הלה בלא שבועה והיאך יחשב מיי' דבר זה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע דהרי לא הודה לו בדבר שבמדה ובמנין וכ"כ סמ"ג עשין סי' פ"ח דאם המפקיד אומר מאתים זוז היו בכיס והלה אומר לא ידעתי כמה היו כיון שלא הודה בדבר שבמדה ושבמנין אינו חייב רק שבועה דרבנן לא שייך ביה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וטענה זו נראית גדול על מיי' דהא גם לדידיה כל הודה דבר שבמנין אינו חייב שבועת התורה כמו שכתב בפ"ד מהל' טוען ואולם השגה זו מעיד המ"מ כי הרמב"ן ז"ל תירצה בחידושיו בשבועות היטב ואני לא ידעתי והטענה הראשונה אשר להראב"ד ולהרא"ש עם מיי' זה דס"ל למיי' דודאי כל היכא דליכא למיחש לרמאי כלל אז ודאי אע"פ שמודה במקצת ובמקצת אומר איני יודע לא הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע והיכי דמי כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואומר המזיק דלא ידע אם קודם שילדה נגחה אי לאח"כ אז ודאי אין בשבועה הזה חשש לרמאות דפשיטא דשפיר קאמר שאינו יודע שלא היה אצלה בשעת לידה אבל הכא למה לא היה לו לנפקד לדעת מהו הדבר שמפקיד אצלו כדי שיקבל להזהר בשמירתו ואפי' שיהיה המנהג שלא יעיין הנפקד כמה שמפקידים אצלו לא בשביל כך יפסד המפקיד ולעולם איכא למיחש שמא ברמאות טוען שאינו יודע דבר זה וכיון דמחויב שבועה על שהודה במקצת הוה ליה שפיר בכלל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע עוד כ' מיי' דהא מפקיד אצל חבירו שק צרור ופשע בו מפקיד אומר מרגליות היו בו והלה אומר שמא סיגין היו בו ישבע מפקיד ויטול אבל בלא שבועה לא יטול לפי דליכא לחייב הנפקד מטעם מחויב שבועה

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) לשון אשר"י דנפקא מינה לרבנן במדליק בתוך של חבירו: (ב) הלכך אם הזיק את הגדים בידים משלם גם על הארנקי דהוי כמו נתן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי של כסף הוא הזיקתו משלמת של זהב דעד הכא לא פטרי רבנן בארנקי בגדים אלא במדליק דומיא דכי תנא ממילא משמע דהוי כמו פשעה ביה משלמת של כסף והשתא מלתא דרבנן בהנותן דינר זהב לאשה כו' אתיא כרבנן דלר' יהודה בכל ענין משלמת של זהב בין הזיקתו בין פשעה בו כדמוכח בעובדא דכספתא דמוקי לה רב אלפס כרבנן דלר' יהודה אין חילוק בין מנחי ביה איכסי בין לא מנחי ביה כי אתו עדים דהכי הוה ביה חייב:

המאור הגדול

*) **אלא** אמר רבא בתרתי פליגי במדליק בתוך שלו ובמדליק בתוך של חבירו וכו' דוקיא דרבא דאמר בתרתי פליגי מדקתני רישא וחכ"א אינו משלם אלא גדיש של חטים או גדיש של שעורים אבל מוריגין וכלי בקר אע"ג דדרכן להטמין בגדיש לא משלם וקתני סיפא מודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שדרך בני אדם להטמין בבתים מ"ש רישא דפטר ליה בדברים שדרכן להטמין ומ"ש סיפא דמחייב ליה אלא לאו ש"מ בתרתי פליגי ברישא במדליק בתוך שלו וכדאמרן דר' יהודה מחייב אטמון ואפי' ארנקי דלא מפליג ר' יהודה לעולם בטמון ורבנן סברי לא מחייב אטמון אפי' בדברים שדרכן להטמין כגון מוריגין וכלי בקר כיון דבתוך שלו אדליק ופליגי נמי במדליק בתוך של חבירו דר' יהודה סבר משלם כל מה שבתוכו אפי' ארנקי וה"ה נמי דברישא מחייב נמי ר' יהודה אפי' בארנקי אלא משום סברא דרבנן איצטריכא ליה הכא לפרושי דרבנן סברי כלים שדרכן להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם אבל ארנקי לא ומודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה בתוך של חבירו שמשלם אפי' ארנקי שכן דרך בני אדם להניח בבתים:

*) **אמר** רב שמעית מלתא לרבי יהודה וכו' עד לרבי יהודה דמחייב על נזקי טמון באש עשו תקנת נגזל באשו ובדין הוא דלרבנן נמי עשו תקנת נגזל במדליק בתוך של חבירו בדברים שדרכן להטמין אלא רבותא קא משמע לן דאפי' לר' יהודה עשו תקנת נגזל בדברים שאין דרכן להטמין כגון

*) ד"ה אלא וד"ה אמר רב שייך לדף כח ע"ב.

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר רב שמעית מלתא לר' יהודה וכו' עד מי עבידי אינשי דמנחי מרגניתא בכספתא או לא הא קי"ל דר"י בתרתי פליג וכו':

אמר הכותב הנו ליה אפריון לבעל המאור ז"ל שפירש לנו דברי רבינו הגדול ז"ל בשמועה זו דודאי האי גברא בין לרבנן בין לרבי יהודה חייב אטמון דהא נזקי אדם הן ואם גופיה לא מיפטר אטמון אלא כגון שכלו חציו שנפל גדר שלא מחמת הדליקה כדמפרש בגמרא בפרק כיצד הרגל ורב אשי נמי לא מיבעיא ליה אלא משום דקא טעין הכי והכי כדאיתמר בגמ' אבל כדאיכא סהדי פשיטא דחייב בכל אלא ודאי הכי דייק רבינו הגדול ז"ל כיון דר' יהודה מחייב ואפי' ארנקי בגדיש ועשו בו תקנת נגזל דרב אבל טמון דמחייב ר' יהודה קאמר דאמר דעשו בו תקנת נגזל אי הכי רב אשי מאי קא מיבעיא אלא ש"מ ליתא הלכתא כר' יהודה וכרבנן קי"ל דפטרי טמון ולית להו תקנת נגזל בהא אלא בדברים שדרכן להטמין כך פי' בעל המאור דברי רבינו יצחק אלפסי ז"ל תנות דעתו שהגיה דעת רבינו מן המתמיהין עליו והסכים אף הוא עמו בדבר זה ואעפ"כ דעתי לא נחה עלי עדיין ואם כוונת רבינו כך היתה תמה גדול אני תמה עליו פה קדוש איך יאמר דבר זה היכי אפשר ליה לר' יהודה למימר דתיקון תקנת נגזל במה שאין דרכו להטמין אטו נגזל גופיה אם טענו דברים שאין דרכן למשכן כגון מרגניתא דטמין להו איניש מי נשבע ונוטל א"כ טענו דברים שאינן ראוין לו כגון דלא אמיד מי מהימן הא אמרי' בדוכתא דלא מהימן ותם ליה לר' יהודה דליפלוג בהכי ועוד אי ס"ד דאית ליה לר"י הכי מנין לו לרב אשי להחזיק במחלוקת דלמא לעולם אימא לך רבנן נמי הכי ס"ל והא דפטרי רבנן במדליק בתוך של חבירו בדברים שאין דרכן להטמין לאו משום האי טעמא הוא דהא ודאי אפי' אית ליה עדים שהיו שם אותם כלים ונשרפו פטור לרבנן דהא בטמון גופיה פליגי בתוך של חבירו ולא בתקנת נגזל ולא אדכרו תנאי תקנת נגזל כלל אלא רב הוא דאמר הכי לפי פשטא של שמועה לפיכך מה שכתב בספר המאור וכן נמי פירשה רבינו שלמה ז"ל ועוד אי ס"ד בהא פליגי אדקא מיפלגי הכא ליפלגו התם בנגזל גופיה ועוד הא ר' יהודה מיקל בתקנת נגזל טפי מרבנן דתנן ר' יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה וכו' אלא טעמייהו דרבנן משום דבמדליק בתוך שלו פטר רחמנא טמון דכתיב כי תצא אש מעצמה ולא פליג בין דברים שדרכן להטמין לשאין דרכן וגבי מדליק בתוך של חבירו פטרי דברים שאין דרכן להטמין ואפי' יש לו עדים מסברא דנפשייהו דכיון דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה פטור דא"ל אילו הוה ידענא הכי הוינא מינטר טפי והאי טעמא ליתא אלא במדליק את בתוך שדה

השגות הראב"ד

א) **וחזינן** מאן דפסק הלכתא כר' יהודה ואייתי ליה טעמא מהא דאמר רב שמעית מלתא לר' יהודה כו'. כתב הראב"ד ז"ל הא נמי לאו טעמא הוא כלל דלמאי הלכתא איתמרא ההוא מלתא לר' יהודה לימרוה לרבנן גופייהו דמחייבי במדליק בתוך של חבירו על הטמון עשו בו תקנת נגזל. אלא טעמא דמלתא דלדעת רבנן לא איצטריכו למימר ולמיגמר לה מדר' יהודה נמי לא צריך דכיון דמדליק בתוך של חבירו הוא גופיה גזלן הוא ושכנגדו נשבע ונוטל אלא לר' יהודה הוא דאיצטריך דאע"ג דלא הוי גזלן גמור כיון דהוא פושע בממון חבירו כגזלן דמי ושכנגדו אז נשבע ונוטל ודוקא על הטמון אבל על הגלוי אי טעין היאך טענת ברי משתבע ומיפטר משום דלאו גזלן גמור הוא. דאי לא תימא הכי לימרוה למלתיה בגלוי ולדברי הכל וכ"ש בטמון לר' יהודה אלא ש"מ כדקאמרי' מיהו מדרב אשי דהוא בתרא שמעינן דאין הלכה כר' יהודה: ב) **חד** בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צרור וכו': כתב הראב"ד ז"ל הא מלתא כמאן דמחוה מאה עוכלי באוכלא דאיכא מאן דקשיא ליה מאי טעמא חייביה רבא לשלומי אפי' בשבועה להוי כמנה הלויתיך והלה אומר שאינו יודע שהוא פטור ואיכא מאן דקשיא ליה לאידך גיסא אדרבה לישקול בלא שבועה משום דהוה ליה כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא דשקיל היאך בלא שבועה דהא קא מודה בשק וסיגין דאיכא שוה פרוטה. וקא מתרץ להאי קושיא כדאמר ליה הילך בשק וסיגין והאי לא תירוצא כלל דא"כ יפטר לגמרי. אלא טעמא להאי מלתא משום דלא דמיא לחמשין ידענא וחמשין לא ידענא דהתם אפשר ליה למידע והאי דקא טעין ואמר לא ידענא דלמא איערומי קא מערים דקא בעי למרמא שבועה עלויה מש"ה אמרי' ליה זיל שלים ובתר הכי אי בעית לאשבועיה שבועת היסת אי נמי חרם סתם הרשות בידך. אבל הכא כיון דשק צרור אפקיד גביה לא הוה ליה למידע מש"ה אמר רב ישבע ויטול ועוד אני יכול לצאת ידי שניהם ואומר כי זה שמרו שמירת סיגין ולא שמרו שמירת מטכסין כדאמרי' כספים אין להם שמירה אלא בקרקע והיה פוטר עצמו מכלום אמר לא עלה בדעתי שהיו לך שק מלא מטכסין ורב חייבו שהיה לו לשמרו שמירה מעולה מספק ובאמיד הוא תדע דהכי הוא דהא אירעו אונס קאמר כלומר לדבריו אם היה שמרו שמירה הראויה לו:

שמע כלום דאיכא איניש דלא מפרסם נפשיה יתיהבון לבנוי דאריסין וכן הסכימו הגאונים ז"ל דכיון דההוא ליטרא דדהבא אריסיה דבר זיזא הוא דאפקיד ליה אע"ג דלא אמיד לית לן בה דבכה"ג אמר אית [מתמסכן] גו שוקא ועתיר גו ביתא אבל גבי נגזל שעשו בו תקנה לא מפקינן מיניה דגזלן ולא מצי טעין עליה מאי דלא אמיד והא דאמרי' בכתובות [דף פה:] גבי ההוא גברא דאפקיד כסא דכספא בי חסא וכו' הדא דידעינא ביה בחסא דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא דהוה משמע דמשום טעמא דלא אמיד בלחוד הוה מפקינן ליה מיניה כתב הרא"ה ז"ל כבר תרגמא רב ספא ז"ל בס' הלכתא דחדא ועוד דצריכין להדדי נינהו דלא אמיד ויהיב סימנא ואי ליכא [אלא] חד מינייהו לא שקלינן ליה מיניה נחזור להשלים הירושלמי שהרי הביאו רי"ף ז"ל בהלכותיו א"ל מריה דפקדונא כבר יהבית פלגא א"ל מה שנתת על פי ב"ד נתת ומה שאתה נותן על פי בית דין אתה נותן מהו דיימרון בני דאריסא לבנוי דבר זיזא הבו לן מה דנסבתון יכלין למימר לון מה שנעשה על פי ב"ד נעשה מהו דיימרון דקיקיא לרברביא נחלוק עמכון יכלין למימר לון מציאה מצאנו א"ר יצחק לית דין דקיקיא לרברביא אלא כמי שנתן לו במתנה: עוד הביא הרי"ף ז"ל האי ירושלמי חד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק נרוד אירעו אונס הדין אמר סיגין (ב) הוה מלא והדין אמר מטכסין הוה מלא אתא עובדא קומי רב ואמר הרי זה נשבע ונוטל ע"כ: אונס דנקט לאו לאו דוקא אלא פי' שאבד בפשיעה: והרא"ה ז"ל כתב על הירושלמי הזה שהוא תימה איך אמר בזה נשבע ונוטל אדרבה השומר היה לו לישבע [עיין במיי' פ"ה מהל' שאלה ובהגהות מרדכי סימן תפ"ז] ואם כשאמר איני יודע ה"ל מחויב שבועה שאינו יכול לישבע וישלם ועוד דהא והא ליתא דה"ל טענו חטין והודה לו בשעורים שהוא פטור אף מדמי שעורים ואפילו טוען הנתבע שאת כמו שמוכיח למעלה (ג) בפרק המניח וכתב ז"ל שרבו הרמב"ן היה אומר דההוא ירושלמי גבי טמון באש קאי והוא מישבו שם: מה בין גזלן לחמסן. דהתם בסנהדרין [דף כה:] חשיב להו בתרתי ולא היה ס"ד דמתקרי חמסן אי יהיב דמי וכדאמר לבסוף: תלויה וזבין וכו'. מכאן משמע דאפילו כשהאונס והמכר בדבר אחד קאמר רב הונא [א] ואע"פ דאיכא הרבה מן המפרשים ז"ל שכתבו התם פ' חזקת הבתים [דף מ:] [גבי מודעא אמתני' דשלש ארצות לחזקה] דקאמר ומודה רבא כי ההוא מעשה דפרדסא שהיה האונס והמכר בדבר א' שהוא בטל שלא אמר רב הונא אלא כשהאונס בדבר אחד והמכר בדבר אחר: הא דלא אמר רוצה אני. הוא דפסול מדרבנן [ולאו] זביניה זביני דכיון דיהיב דמי לא פסלינן להו אלא *)[נ"א זביניה זביני דכיון דיהיב דמי לא פסלינן להו אפי' מדרבנן כו' ואינו נכון] מדרבנן וכדאמרינן במס' סנהדרין (דף כה:) הוסיפו עליהם החמסנין והגזלנין אבל מדאורייתא לא פסלי משום דלא תחמוד לאיכשי בלא דמי משמע להו: אמתני' דגן היוצא מן הפטים [דף סב:] וגמ' דילה גן נילוץ כדמתרגמינן [איוב ה] ובני רשף גולין דנתרין מן נורא וכיון שהולכין ברוח מצויה חייב עליו משום שמירת נזקיו ואע"ג דאפקורי מפקר להו ואינן שלו חייב כיון שהוא מזיק בהן דאשו משום חציו לרבי יוחנן חייב: [ג] למעלה. מעשרים אמה לא חזו איגשי ולא מפרסם נישא ולאו פרסומי נישא בעינן:

*) גי' מהרש"א

סליקו להו פרק הכונס

מרובה אין הגונב וכו'. דכתיב וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב: גמ' תשלומי כפל. כדתנן [דף קח:] היכן פקדוני וא"ל נגנב משביעני [עליך] ואמר אמן והעדים [ג] מעידין אותו שגנבו משלם תשלומי כפל: טבח ומכר כו'. ילפינן להא מלתא מהיקשא [דף סג:] דסמיכה להדדי הני קראי דגנב וטוען טענת גנב מה גנב משלם תשלומי ד' וה' אם טבח או מכר כדכתיב כי יגנוב איש שור וכו' אף טוען טענת גנב נמי אע"ג דאיכא למפרך מה לגנב עצמו שכן משלם כפל בלא שבועה תאמר וכו' אין משיבין על ההקש: משלם כפל אפי' בלא שבועה. כדאמר אביי [סוף דף סד:] לא ליכתוב רחמנא שנים ישלם בגנב ותיתי בק"ו מטוען טענת גנב ומה טוען טענת גנב דבהיתרא אתא לידיה אמר רחמנא לישלם שנים בגנב עצמו דבאיסורא אתא לידיה לא כ"ש אלא שנים ישלם דכתב רחמנא בגנב עצמו למה לי אלא לומר דאפילו שלא בשבועה: והשמינה. הגנב פיטמא וכו' וקשה לרב דאמר כשעת העמדה בדין וקס"ד דבין שבחה בין כחשה: והכחישה. הגנב בידים

נר מצוה תורה אור

אמר אי מן הדא לית את שמע כלום דאית בר נש דלא מפרסמא נפשיה יתיהבון לבני אריסיה א"ל מריה דפקדונא כבר יהבית פלגא א"ל מה שנתת על פי בית דין נתתה ומה שאתה נותן ע"פ ב"ד אתה נותן מהו דיימרון בנוי דאריסיה לבנוי דבר זיזא הבו לן מה דנסבתון יכלין למימר להו מה שנעשה ע"פ ב"ד נעשה מהו דיימרון דקיקיא לרברביא נחלוק עמכון יכלין למימר להו מציאה מצאנו [א] א"ר יצחק לית דין דקיקיא לרברביא אלא כמי שניתן לו מתנה: אמר ליה רב *אחא בריה דרב אויא לרב אשי מה בין גזלן [א]לחמסן א"ל חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי א"ל יהיב דמי חמסן קרי ליה והאמר רב הונא תלוייה וזבין זביניה זביני הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני:

סליקו להו פרק הכונס

דף סב:*ב קכז מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים בין בדבר שאין בו רוח חיים ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד שנאמר °כי יגנוב איש שור או שה וגו': אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל ולא הטובח והמוכר אחר הגנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה:

קכח גמ' אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן [ג]הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' *והוא דנשבע ואחר כך באו עדים אבל בלא שבועה אינו משלם אלא קרן. וגנב עצמו משלם תשלומי כפל אפילו בלא שבועה טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה': *אמר רב קרן קכט כעין [ד]שגנב תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין (א) ולא שגנב כחושה °והשמינה דהא תניא כחושה והשמינה משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב א משום דאמר ליה (א) אנא מפטימנא ואת שקלת ואי גנב שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין

שמות כב דף סג: דף סה. [דף כח ע"ב]

רש"י

מרובה אין הגונב אחר הגנב. דכתיב וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב: גמ' הטוען טענת גנב. שטוען נגנב בא וגנבו ואמרינן לקמן דחייב כפל אם נשבע

שלטי הגבורים

שבועה ואינו יכול לישבע דאין ההודאה ממין הטענה והוה ליה כמי שטענו חיטין והודה לו בשעורים שאינו חייב רק היסת והראב"ד ז"ל השיגו וכתב דהוה שפיר ממין הטענה דהא מודה ליה בשק וכופר במה שבתוכו ונראה בעיני דאין זו השגה דלא חשיב מיי' הודאה מה שהודה לו על השק דאינו טוענו השק אלא מה שבתוכו טוענו וכיון דדברים שבתוכו לא הודה לו ממין הטענה אינו חייב רק היסת גם מה שהקשה עליו הראב"ד מדין השוורים אינה קושיא דהתם לא עשו תקנת נגזל בנזקי ממון אבל הכא בשביל תקנה הוא דישבע המפקיד ויטול וצ"ע על סמ"ג כי בסי' ע' פסק דאם ידע המזיק שהכים היה בו זהובים אבל אינו יודע כמה היו בו והניזק אומר אלף היו בו נוטל אלף בלא שבועה והוא שיהיה אמיד שהרי זה המזיק מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם ואילו בסי' פ"ח כתב דאם המפקיד אומר מאתים זוז היו בו והלה אומר מעות היו בו אבל איני יודע כמה דאינו נוטל בלא שבועה ...

רבינו אפרים

[א] א"ר יצחק לית דין דקיקיא לרברביא אלא כמי שנתן לו מתנה ...

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ל' האשר"י בשעת העמדה בדין דכפל כמשמעותו בשויו עתה כשיגמר הדין אבל לענין ד' וה' שמין כמה היה שוה בשעת טביחה ומכירה דמהכיא שעתא קא מחייב ואם נתייקרה קודם העמדה בדין לא משלם כי השתא דאפי' קרן אם נתייקר ואיתבר ממילא משלם כדמעיקרא כיון דהשתא לא מידי עביד וכן אם הוזל אזלינן בתר עידן דטביחה ומכירה ע"כ: (ב) פי' סיגין כמו סיג של רגופה בפ"ק דעוקצים ופי' הרמב"ם שם אבק של אריג על קנה הגמתים כעין קורי העכבים והערוך פי' עפרורית שעל שרשי סירקות וכ"ל שעל שם זה הלבדין העבין בעלי השער והאלין נקראים סיגים בלשון משנה סיגים העבה דאהלות סיגים שנראה בו נגף מטכסיא הוא המשי ההוא גברא דמחוי אמטכסא דתכריה: (ג) עיין בפירש"י סוף פ' המניח בהא דפריך התם דקאמר ברי מאן דקאמר שמא מאן אי נימא כו':

מלחמת ה'

שדה של חבירו ועברה הדליקה והלכה לגד האחר והדליק את הגדיש דפשיעה בעלמא היא אבל לא במדליק גדישו של חבירו ממש בידים ולא בההוא גברא דבטש בכספתא דאיהו חייב כל דמאי דה"ל גביה דאזקיה ועוד אפי' אם תמצא לומר אין הלכה כר' יהודה דלא תקינו רבנן תקנת נגזל אלא בדברים שדרכן בכך מנא ליה לרבינו ז"ל דליתיה לדר' יהודה דמחייב על נזקי טמון מי תלאן זו בזו לעולם אימא לך הלכה כר' יהודה דטמון באש חייב ומיהו לא תקינו ביה תקנת נגזל אלא בדברים שדרכן להטמין אלא ודאי ליכא לדחויה לר' יהודה אלא מדרב אשי דאמר טמון איתמר וכדכתב רבינו הגדול ז"ל ואע"ג דאיכא למימר דאיהו לא סבר לה אלא איתמר קאמר ולתרוצי מלתא דר"י אתא. עכשיו חזרתי לדרך אחרת כפי' השמועה ממה שראיתי בירושלמי דגרסי' תמן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן מודים חכמים לר' יהודה בכלי גורן שדרכן ליטמן א"ר הושעיא בשאין עדים אבל יש שם עדים כ"ע מודו על הדא דר' יהודה ותני כן על גדיש של חטים מחופה בשל שעורים או גדים של שעורים מחופה בשל חטים נותן לו של שעורים פי' קסבר ר' הושעיא דכי פליגי רבנן עלה דר' יהודה בכלים שאין דרכן ליטמן משום שאין שם עדים ולא עשו בו תקנת נגזל אבל אם יש שם עדים שהיה שם אותו טמון חייב והא דקאמרי' ותני כן יש לפרש סיועא אדר' אבהו דאמר מודים חכמים בכלי גורן שדרכן להטמין ואינו מחוור דהא אמרי רבנן רואין מקום כלים כאילו מלא תבואה ואפי' בלא עדים משלם של שעורים ול"נ סיוע מסיפא דברייתא דקתני בד"א ובירושלמי לא מסיים לה דמרגלא בפומייהו היא מ"מ למדנו שמחלוקת ר' יהודה וחכמים בתקנת נגזל הוא לפי גמרא דבני מערבא ולגמרא דילן נמי במדליק בתוך של חבירו אית לן למימר דבהכי פליגי דמשום טמון לא מיפטר אלא במדליק בתוך שלו דבהכי כתיב קרא דכי תצא אש מעלמא משמע דאי במדליק בתוך של חבירו נמי משמע ומוקמי' לה נמי כגון שנפל גדר שלא מחמת דליקה דבכה"ג הוא דמיפטר טמון גופיה דכלו להו חציו א"כ אפי' בכלים שדרכן להטמין נמי ליפטר וכל הני פלוגתא דטמון היכא כתיבן אלא ודאי קרא במדליק בתוך שלו דוקא הוא והא דפטרי רבנן בשאין דרכן להטמין לאו מקרא אלא מסברא ואי בשיש שם עדים ודאי ואפי' נפל גדר שלא מחמת דליקה נמי מסתברא דחייב בכל אשר טורו דלא עפה באפיה והלך לגדיש של חטים מחופה בשל שעורים והכלו מי מצי למימר אילו ידענא דשל חטים הוה סוינא מינטר ליה טפי פשיטא דלא וכ"ש היכא דמשום חציו דודאי חייב וכדמעיינת בגמ' וסברא משכחת דלא איתמר נטירותא דהכי קבילי עלי ודהכי לא קבילי עלי אלא גבי משאיל דאין לו לעכב עצמו מלעשות דליקה בתוך שדהו אלא משום שקיבל עליו להקדים הלכך אמר ליה נטירותא דהכי קבילי עלי ודהכי לא קבילי עלי אבל במזיק בשל חבירו ודאי חייב בכל אי משום חציו אי משום ממונו דהא לאו משום דקביל עליה נטירותא דהאי מחייבים ליה אלא משום דרמיא עליה נטירותא דגופיה או דממוניה דרחמנא חייביה בהכי ואע"ג דלא ידע במאי דאזיק כלל תדע דהא ר' יהודה מודה בדינא דמשאיל מקום וקא מחייב במדליק בין בתוך שלו בין בתוך של חבירו בכל מה שהיה בתוכו כדקתני בברייתא ולפיכך נ"ל דבתקנת נגזל פליגי כדפרישית וכן נראה דעת רבינו הגדול ז"ל והאי דלא פליגי בתקנת נגזל בעלמא להודיעך כחו דר' יהודה דאפי' בטמון באש נמי עשו בו תקנת נגזל ורבנן שמצי ליה לר' יהודה דאמר טמון באש למדליק בתוך שלו חייב ועשו בו תקנת נגזל בכל דבר ואמרו ליה רבנן טמון באש פטור לגמרי ואפי' במדליק לתוך של חבירו דחייב לא עשו בו תקנת נגזל בדברים שאין דרכן להטמין וברייתא דקתני אבל במדליק בתוך של חבירו משלם כל מה שהיה בתוכו איכא לאוקמא על פי עדים וכל מה שהיה בתוכו ואפי' ארנקי דהכי הוא דוקיא דהאי ליגנא בכולה סוגיין ושמעתין נמי דיקא דקאמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי לאו היינו מתני' דקתני שכן דרך בני אדם להניח בבתים ומה ענין משנתנו לכאן וכי תעלה על דעתך שלא יהיה דרך בני אדם להניח בבתים אלא בשוקים יניחו ואם אמרו בבתים יאמרו בכספתא אלא ודאי לא הביאוה למשנה זו אלא לומר שעשו במזיק בו תקנת נגזל כמו שעשו באשו מדקתני שכן דרך וכו' ומה שתלאן רבינו ז"ל זו בזו מפני שמי שפסק כר' יהודה לא פסק אלא משום מימרא דרב דאמר לר' יהודה וכיון דליתא לדרב מדרב אשי אידחיא לה ר' יהודה לגמרי בדין טמון שאין לו על מי שיסמוך זה הסגתי לתקן דבריו ואפשר שלא הביא ראיה זו אלא לדחותה לדר' יהודה במדליק בתוך שלו והא דקאמר רב לר' יהודה דמחייב על נזקי טמון באש עשו תקנת נגזל באשו ה"ה לרבנן אלא הא קמ"ל דאפי' במדליק בתוך שלו ונפל גדר שלא מחמת דליקה תקנו תקנת נגזל אבל לרבנן במדליק בתוך של חבירו פשיטא היינו נגזל דהא לדעת הוא מבעיר וגזלן הוא ועוד דהיינו מתני' דאוקימנא בתרתי פליגי במדליק בתוך של חבירו בתקנת נגזל כדפרישית אלא הא קמ"ל רב דאפי' לר' יהודה אפי' בדברים שאין דרכן להטמין ודומיא דמתני' נקט רב מילתיה במאי לאו גזלן אלא פושע בעלמא הוא ולא תיקון ביה רבנן מידי קמ"ל ובדין הוא דהוה ליה למימר בגלוי לרבנן במדליק בתוך שלו אלא רבותא קמ"ל לר' יהודה אפי' בדברים שאין דרכן להטמין בתוך שלו סד"א דאייריך ביה וסיינו דבעי אמימר עשו תקנת נגזל במסור לפי שהוא דומה לזה במקצת שאינו מזיק בידים וטעמא דכתב רבינו הגדול ז"ל דלגלויי אדרבנן אמר רב פי' לפירושו רב דוקיא דמתני' לרבנן אתא לאשמעינן ופריש דכל משלם מה שבתוכו דקתני בין בדר' יהודה בין בדרבנן ע"פ עצמו הוא ובשבועה אי נמי רב לית ליה הא דאמר רבא בתרתי פליגי וסיפא בתקנת נגזל כדפרישית והוא דעת רבינו ז"ל ובהא לא נהירא דלימא לה בהדיא לרבנן עשו תקנת נגזל באש ומיהו אפ"ה לית לן למיפסק הלכתא כיחידאה דפירושא בעלמא היא ולאו משום דס"ל הוא וסוגיין בכולה מכילתין דטמון באש פטור ועיקר פסק השמועה בידנו בכל זה כמ"ש רבינו הגדול ז"ל ואנו במה שכתבנו כסופרים העשוים להתלמד:

המאור הגדול

כגון ארנקי בגדיש ומחוינן לרב אשי שהוא בתרא דקא מיבעיא ליה מי עבדי אינשי דמנחי מרגניתא בכספתא אי לא שמעינן מינה דלא ס"ל כר' יהודה אלא כרבנן דלא עשו תקנת נגזל לעולם בדברים שאין דרכן להטמין וכן דקדק הרב אלפסי ז"ל ומפורש בהלכותיו:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ד מהל' גזילה ואבידה ופי"ד מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה: ב מיי' פ"ב מהל' גניבה סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנ: ג מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנ: ד מיי' פ"ד מהל' גזילה ואבידה ופ"ד מהל' גניבה סמג עשין עא טור ח"מ סי' שנ סעי' א:

הגהות חו"י

(א) נ"ב לאו דוקא רק לפי' גתפסת מאילי. תוס':

גי' מהרש"א גי' מהרש"א

הגהות מא"ו

[א] פי' דאל"כ היה לו לישבע הא כשאמר ושבועה בדבר א' והא דלא הוו במקום א': [ב] נ"ב שייך לגמ': [ג] נ"ב דע"פ עצמו לא משלם קנס:

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' גניבה סמג עשין עא טור ח"מ סי' שנג ושנ :
ב מיי' פ"ג מהל' שלוחין ושותפין סמג עשין פב טור ח"מ סי' קכב קכג :

בגמ' איתא רבה

נמוקי יוסף

בידים בטורח מלאכה או במקל : מה לי קטלה כולה מה לי וכו'. הלכך מההיא שעתא אתחלא לה טביחה דאע"ג דאם היה הורגה בענין זה לא היה בו דין ד' וה' דלא מחייב אלא בשחיטה ראויה מכל מקום הכחשה זו כתחילת שחיטה היא דהא אפילו למ"ד [דף עב:] אינה לשחיטה אלא בסוף ולא מחייב אלא אמעשה אחרון אפ"ה [א] לא אזלינן בתר חשיבות ההיא שעתא כפי מה שהיא שוה במעשה אחרון דכבר היא נבלה אלא שלאחר שחיטה חייב עליה לשלם כפי מה שהיתה שוה מתחלתה אם כן כי קטלה נמי פלגא דהיינו הכחשה אזלינן בתר מעיקרא :

רש"י

כשבע ונמלא שקרן : מעיקרא שויא זוזא. כשגנבה: ולבסוף. בשעה שאיבדה מן העולם: תברא. בידים או שתייה משלם ד' וכהמפקיד מפרש טעמא דכל כמה דאיתי' בעינא ברשותא דמרא היא דהא בעי לאהדורי הלכך ברשותא דמריה הוקרה וההיא שעתא דתבריה או שתייה הוא קגזיל ליה אבל אי איתבר ממילא אמאי קא מחייבת ליה אההיא שעתא דגזלה וההיא שעתא זוזא שויא: טלאים כשל מעיקרא. בא לשלם טלאים כדמעיקרא סגיא דטלה גנב וטלה קא משלם : נעשה שינוי בידו . לאחר שגנבה וקנאו: לפני יאוש. קודם שנתייאשו הבעלים ממנו : אמטלטלי דכפריה. אם תבעו מפקיד כבר נאמן וכפר בו : לא כתבינן. לשליח שימנה : אורכתא. הרשאה : דמיחזי. כאילו חתמו אשיקרא דיהיב לשליח

תורה אור

גמרא

שגנב משום דאמר מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא אלא כי קאמר רב ביוקרא וזולא ולאו כגון דהוה שויא מעיקרא זוזא והשתא ארבע דהא אמר *רבא (א) האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ארבעה תבריה או שתיה משלם ארבעה איתבר ממילא משלם זוזא אלא כי קאמר רב כגון דמעיקרא שויא ארבעה והשתא זוזא (ב) שמשלם קרן כעין (ג) שגנב תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין וה"מ לענין יוקרא וזולא אבל *גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור משלם תשלומי כפל כעין שגנב והיינו דקאמר *רבא טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו . אבל תשלומי ארבעה וחמשה אינו משלם כרבי אלעאי דאמר רבי אלעאי גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר והלכתא כותיה דאמרי' לקמן* כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה ואמרינן* כל לאיתויי מאי לאיתויי הא דר' אלעאי: *איתמר *המוכר לפני יאוש רב נחמן אמר חייב בתשלומי ד' וה' ורב ששת אמר פטור ר"נ אמר חייב טבחו או מכרו אמר רחמנא לא שנא לפני יאוש ולא שנא לאחר יאוש ורב ששת אמר פטור חיובו לאחר יאוש הוא דאהנו מעשיו דקנייה לוקח אבל לפני יאוש דלא אהנו מעשיו דלא קנייה לוקח פטור *וכן אמר רבי יוחנן חוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש וקי"ל כרב נחמן חדא דהלכתא כוותיה בדיני ועוד דהא ר' יוחנן קאי כוותיה א"ר יוחנן א גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דאמר קרא °ואיש כי יקדיש את ביתו מה ביתו שהוא ברשותו אף כל שהוא ברשותו : *אמרי נהרדעי לא כתבינן °אדרכתא ב אמטלטלי ב דכפריה טעמא דכפריה דמיחזי (ד) כשיקרא אבל לא כפריה כתבינא הלכך מאן דמייתי אורכתא אמטלטלי

דף סו. · דף נג: · דף נו: · דף סח: · דף סח: · ויקרא כז · דף ע. [דף כט ע"ב]

נמוקי יוסף

נר מצוה ולבסוף שויא ד'. בשעה שאיבדה מן העולם : תבריה או שתייה וכו'. בפרק המפקיד (דף מג.) מפרש טעמא דכל כמה דאיתיה בעיניה ברשותי' דמריה הוא דהא בעי לאהדורי הלכך ברשותא דמריה הוקרה וההוא שעתא דתבריה (או שתיה) הוא דקא גזיל לה אבל איתבר ממילא אמאי קא מחייבת ליה אההיא שעתא דגזלה ההיא שעתא זוזא הוא דשויא וגבי טביחה או מכירה הוי כי תברה או שתייה : נעשה שינוי בידו וקנאו. בשינוי להא מילתא דאם טבח או מכר שלו הוא טובח והרי"ף ז"ל פסק דהלכתא כותיה דתנן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה ואמרינן כל לאתויי מאי לאתויי הא דרבי אלעאי ע"כ הלכך תשלומי ד' וה' אינו משלם דכשהיה בידו קנאו ונמצא שלו הוא טובח שלו הוא מוכר אבל תשלומי כפל משלם כדמסיק אי כדמעיקרא אי כדהשתא ותניא נמי הכי גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור משלם תשלומי כפל וכו' כעין שגנב והך ברייתא קשיא לרב דפסקינן הלכתא כותיה לעיל וכבר מקשינן בגמ' [דף סו.] לימא ליהוי תיובתיה דרב דאמר רב קרן כעין שגנב תשלומי כפל וכו' כשעת העמדה בדין ותירצו אמר רבא טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו והכי פי' לימא תהוי תיובתיה דרב דאמר לעיל כשעת העמדה בדין כשהוזלה וכ"ש כשהוקרה דמשלם אפי' קרנא כדהשתא דהא כרבא ס"ל דאמר תבריה או שתייה משלם ד' : טלאים כדמעיקרא. והיינו ברייתא משום דא"ל וכי תורא גנבי מינך דיכרא גנבי מינך : דמים כשל עכשיו. בין הוקר בין הוזל והיינו דרב דלא שייך למימר וכי יוקרא גנבי מינך וכ"כ בה"ג ז"ל וכתב הרא"ה ז"ל דנראין דבריו אבל ר"ת ז"ל כתב [דדמים] כשל עכשיו דאמר רב כגון דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא אבל היכא דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' משלם כדמעיקרא דלעולם מקילים גבי תשלומי כפל ד' וה' : המוכר לפני יאוש. פרש"י ז"ל דרב נחמן ורב ששת כולהו מודו דיאוש גרידא לא קני ולא פליגי אלא אי בעינן דלהוו מעשיו או לא דר"נ סבר דהגונב בהמה ומכרה קודם יאוש אע"ג דלא אהני מעשיו דלא קניה לוקח כיון דלא נתייאשו הבעלים אפ"ה חייב הגנב בתשלומי ד' וה' : ופסק הרי"ף ז"ל כוותיה דר"נ חדא דהלכתא כותיה בדיני ועוד דקאי ר' יוחנן כותיה : [ל' גמ'] [דף סח:] לא תן לו. אם בעל הגנבה העמיד הגנב בדין ואמרו לו לא תן לו כך בעד הגניבה ואח"כ טבחה או מכרה הגנב פטור מדין ד' וה' *) . דשלו הוא טובח שלו הוא מוכר דכיון שנגמר הדין אין כח בידם לחזור בהם : [ל' גמ'. ונעשה עליו גזלן. וגזלן אין משלם ד' וה']: חייב אתה וכו'. הקשו המפרשים ז"ל משמע הכא דחייב אתה לו לא הוי גמר דין כמו לא תן לו וקשה דבפ"ק דסנהדרין (דף ו:) אמרינן נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע ומפ' ה"ד גמר דין איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי אלא ליתן לו לאו גמר דין גמור הוא אלא לענין זה הוא [ב] דאסור לבצוע ולהטעות את הזכאי הואיל וזכותו ידוע במקצת : אמר המחבר הרמב"ם והר"ם מקוצי ז"ל כתבו גבי הא דאמר רבא [שם דף כד:] קבל עליו קרוב או פסול אם לא קנו מידו יכול לחזור בו עד שיגמור הדין נגמר הדין בדין זה הפסול או בעדותו אינו יכול לחזור בו ולפי מה שכתבתי בפנים כ"ל דלאו דוקא נקטי הואיל אלא כיון שאמר לא תן לו כאילו הוציא דבלשון לא תן לו פסקוה למלתא ולא נקט הכי אלא למעוטי חייב אתה ליתן לו דלא הוה ממש פיסוק הדבר אלא כמי שאומר אנו רואים שהחיוב יהיה עליך אבל לא נתברר עדיין כל צדדי החיוב ולפיכך לא הוי גמר דין או [למעוטי] כל שלא צוו לו הדיינין ואפילו נתברר להם דנגמר דין כך הוא עד שיצוה לו הדיין עכ"ל המחבר : למחזי כשקרא. מחזי דחתמיה אשקרא דיהיב ליה לשליח מידי דלית ליה להאיך גביה אבל אי לאו משום מחזי כשקרא כתבינן אדרכתא ואע"ג דגזלה או גנבה היא וכן מוכח פ' שבועת העדות (דף לג:) גבי אמר שמואל בבא בהרשאה וכן בבכורות פ' יש בכור לנחלה (דף מח.) וטעמא משום דהרשאה לאו הקנאה גמורה היא אלא קצת שליחות יש בה וכדמסקינן שליחא שוייה ומצד ההקנאה אין הלה יכול לומר לאו בעל דברים דידי את ומצד השליחות אינו יכול לעכב המעות לעצמו כדאסיקנא דאי הוה הקנאה גמורה הא קי"ל כר' יוחנן דגזל [ג] אינו יכול להקדיש ואיך היה יכול להקנותו וכ' ר"ח ז"ל האידנא נהגו לכתוב אדרכתא אפי' אמטלטלי דכפריה וטעמא לא ידענא ונראה לר"ת דטעמא משום דיהבינן טעמא משום דמחזי כשקרא ואנן למחזי כשקרא לא חיישינן כדמוכח בכתובות פ' הכותב (דף פה.) דאמרי' האי אשרתא דדייני דמכתבא מקמי דלחוי סהדי אחתימות ידיהו פסולה משום דמיחזי כשיקרא ומסיק דליתא [ד] מדר"נ וכן בגיטין בפ' כל הגט (דף כו:) הלכך נהגו כן ואע"ג שיש חלוקין במחזי כשקרא כי ההיא דגט פשוט [דף קסב.] אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה וכו' ואי לא מחזי כשקרא וקי"ל הכי כדי לקיים המנהג אית לן לדמויי קך להנהו דכתובות ומיהו תימה על מה שנהגו האידנא לכתוב הרשאה אפילו אמלוה והא אין אדם יכול להקנות לחבירו הלואה אפילו בקנין אגב קרקע כדמוכח פרק מי שמת (דף קמח.) אמר רב נחמן ש"מ שאמר הלואתיו וכו' ולא מצי התם לאשכוחי בבריא אפי' בקנין אגב קרקע מדלא אוקמה הכי וכבר הוא מיושב ממה שכתבנו דצד שליחות יש בהרשאה דנהי שאינו יכול ליתן הלואתו במתנה שליח מצי לשויי ומצא רבינו תם ז"ל סמך למנהג דרב פפא [דף קד:] הוה מסיק זוזי בי חוזאי אקנינהו לרב (יהודה בר שמואל) [שמואל בר אבא] אגב אסיפא דביתיה ולשון מסיק משמע הלואה וכן כתב הרא"ש ז"ל דהרשאה תקנה היא שעשו לענין שליחות כאילו היה הקנין קנין גמור זו הסכמת כל המפרשים ז"ל וכתב הרמב"ם ז"ל כי הגאונים עצמם שתקנו תקנה זו אמרו שאין אומרים בה יקוב הדין את ההר ואינה אלא כדי לאיים את הנתבע אם רצה לדון בהרשאה נפטר דלא גרע משליח דשוויה בעדים אבל אם לא רצה הנתבע לדון עמו אין כופין אותו לתת לו ולא לישבע עד שיבא בעל דינו : אורכתא. הרשאה :

ואי

*) עי' מהר"ם לובלין בגמ' ד"ה דאמר רבא וכו'

שלטי הגבורים

כפל כשעת גניבה וסמ"ג עשין ע"א כתב בשם ר"י דקרן ודאי משלם כשעת גניבה שהרי עכשיו כשמתה או נשברה לא נגע בו ועל מה אתה מחייבו על שעת הגניבה באותה שעה לא היה שוה כי אם זוז אבל בתשלומי כפל ד' וה' משלם כשעת העמדה בדין אפי' הוקרה אותה שבהמה כחושה בשעת גניבה ונתפטמה מאיליה לענין תשלומי כפל ד' וה' פליגי לדברי התוס' משלם תשלומי ד' וה' כעין שגנב והרי"ף כתב דמשלם כפל ד' וה' כדהשתא ולזה הסכים הרא"ש והטור ח"מ סי' שנ"ד :

לשון ריא"ז

א גזל ולא נתיאשו הבעלי' שניהם אינן יכולין להקדיש הגזלן לפי שאינו שלו והנגזל אע"פ שהוא שלו אינו ברשותו והתורה אמרה ואיש כי יקדיש את ביתו מה ביתו שהוא ברשותו אף כל ברשותו וכשם שאין יכולין להקדיש כך אין יכולין למכור או ליתן במתנה וכן אם היתה לו מלוה או שום חוב ביד אחרים אינו יכול להקדישו או להקנותו לאחרים בקנין גמור ואם אמר לו ללוה תן החוב שלי לפלוני או לעניים בצדקה יכול לחזור בו ואם היה בפני ב"ד או בפני הגבאי של עניים אינו יכול לחזור בו מן הצדקה של עניים לפי שהיה במעמד שלשתן וכל המקנה במעמד שלשתן קנה הוא כמו שביאר מז"ה בפ' ד' וה' שוורים היה לו פקדון ביד אחרים יכול להקנותו קנין גמור לכל מי שירצה שכל מקום שהוא ברשות בעליו הוא שהרי אין הנפקד מעכבו לו ואינו דומה לחוב שאינו בעין או לגזילה ואם היה קרקע אע"פ שחבירו מעכבו הואיל ויכול להוציאו ממנו בדיינים ה"ז יכול להקדישו ולהקנותו לכל מי שירצה כמו שמבאר התלמוד בפ' שנים אוחזין : המרדכי שם כתב בשם רב האי גאון ז"ל שגזלן קנאה ביאוש גרידא קני הגזלן לכל מילי רק לענין קרבן או דבר מצוה שאם גנב או גזל לולב ונתיאשו הבעלים ממנו אינו יוצא בו משום דס"ל מצוה הבאה בעבירה וכן כל כיוצא בזה אבל לכל מילי יאוש כדי קני ואינו חייב להחזיר החפץ שגנב או גזל דהוי שלו כתקנת חכמים רק משלם דמיו והרא"ש ז"ל כ' דמדרבנן יאוש כדי קני ואזלינן ביה לחומרא להחשיבו שלו ביאוש כדי דהיינו שאם קידש אשה באותו חפץ שגזל לאחר יאוש בעלים קני מספק דלכל הפחות יאוש כדי קני מדרבנן וכן לענין עורות של גנב שחישב עליו דמקבלין טומאה לחומרא וכשהחפץ הוא גנוב קני בודאי לחומרא הרא"ש. אפי' לא ידענו בודאי שנתיאשו הבעלים דקי"ל סתם גניבה יאוש בעלים הוא כרבנן התם אבל לקולא לא אמרינן יאוש כדי קני דמדאורייתא ודאי יאוש כדי לא קני אבל יאוש עם שינוי רשות או יאוש עם שינוי השם אפי' גרוע קונה גם מדאורייתי' כי שינוי השם מעליא כדי כגון טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור קנה מדאורייתא שא"ל להחזיר רק הדמים כך כתבו הרא"ש וטור ח"מ סי' שנ"ג : ב מיי' פ"ג מהל' שלוחין כתב דהמלוה על פה שכפר בה אין כותבין הרשאה אף לאחר התקנה וכ"כ סמ"ג עשין פ"ב והמרדכי כתב דכתבינן הרשאה אכל מילי וזהו דעת רוב הפוסקים והכי נהוג עלמא האידנא תו איכא פלוגתא אי לבתר התקנה מצי הנתבע לומר למורשה לאו בעל דברים דידי את המטלטלי דכפריה ואמלוה אפי' כתוב בהרשאה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך או דלמא לבתר התקנה והמנהג הושוו דין מטלטלי [דכפריה] לדין מטלטלי דלא כפריה. מיי' פ"ג מהל' שלוחין וסמ"ג עשין פ"ב כתבו שהגאונים שהתקינו הם בעצמם שאין אומרים בזה יקוב הדין את ההר ואינו אלא כדי לאיים על הנתבע אם ירצה לדון בהרשאה וליתן נפטר דלא גרע משליח שנעשה בעדים אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו אין כופין אותו ליתן ולא לישבע עד שיבא בעל חובו וכן הביא הר"ן דברי מיי' לפסק הלכה וכן נראה דעת הטור ח"מ סי' קכ"ג שהביא דברי מיי' כצורתה ולא פליג עליה בזה ואני תמיה קצת על דברי מיי' דאיהו עצמו כתב דהגאונים תקנו לכתוב הרשאה אמטלטלי דכפריה כדי שלא יטול כל א' ממון חבירו וילך לו למדינת הים והשתא אי מצי הנתבע לומר למורשה לאו בעל דברים דידי את מה הועילו הגאונים בתקנתם אכתי יטול אדם ממון חבירו וילך למדינת הים וכי תבע ליה המורשה יאמר לאו בעל דברים דידי את ואע"פ דהועילו לענין דמצי לאיים עליו ואולי ידון עמו דלא ידע להשיב לאו בעל דברים דידי את דלאו כולי עלמא דינא גמירי מ"מ אין התקנה תקנה שלימה וצ"ע : לשון ריא"ז אע"פ שאין אדם יכול להקנות החוב או הגזל שיש לו ביד אחרים קנין גמור יכול להקנותו בהרשאה ולהרשות את חבירו עליו שמציל את שלו ולא יוכל הלה לדחותו ולומר לו אין אתה בעל דיני כמב"ה ברא"ש ג'. ואם היה אותו כופר בו ואומר אין לך בידי כלום או שאומר זה המטלטל שלי הוא וזה התובע אין לו לא שטר ולא עדים אינו יכול להרשות את חבירו עליו שנראה שהעדים מעידין על דבר שקר שהן כותבין פלוני הרשה את פלוני על מה שיש לו ביד פלוני והרי הוא אומר שאין בידו כלום :

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' ברי"ף בפרק המפקיד סימן שמח: (ב) נ"ב בדליתא בעינא: (ג) נ"ב עיין באשר"י: (ד) נ"ב אחר שהם ברשותו של אחר לכן דוקא מטלטלי. ועיין כתובות דפ"ט :

הגהות מא"י

[א] נ"ב כתירוץ שני שבתוס' ולפי זה הוה מצי לאוקמא מלתא דרב בהוכחשה ממילא כ"כ בתוס': [ב] נ"ב גמר דין: [ג] שניהם אינן יכולין כצ"ל: [ד] דר"נ:

ואי תפס. שליח ממון שהוציא ועכבו לעצמו : וקי"ל כרב אשי דפליג דאמר דשליחא שוייה הלכך אם תפס מפקינן מיניה או אם תפס כמי משל נתבע נמי מפקינן מיניה דשליח הוא והוי תופס לבעל חוב : הורו הגאונים ז"ל במי שהרשה ורוצה [המרשה] לבטל השליחות ולהרשות אחר יכול לבטל [גם האשר"י הביא כן מדברי רב אלפס כאן בהלכה וחולק עליו בפרק הגוזל קמא גבי שליח שעשאו בעדים ועיין בח"מ סי' קכ"ב] וכן אם מחל החוב יכול לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי דהא קי"ל דשליח שוייה. וכתב הר"ס מקוצי ז"ל שאין הנתבע יכול לדחות המורשה ולומר לו שמא המשלא הרשה אחר דזה יאמר לו תן לי הפקדון והרשאתי זו תהא בידך ואם הרשה אחר הוא הפסיד את עצמו והנפקד פטור שהרי בהרשאתו נתן ואם טען לא היו דברים מעולם יבוא התובע וישבע ויטול מוציאין הממון מיד הנתבע ויהא מונח בבית דין עד שיבא התובע וישבע ויטול ויש למורשה להחרים על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב הממון ולאחרו: מתני' על פי שנים. כלומר שנים מעידין אותו שגנב : [וטבח ומכר על פי שנים אחרים]. ואע"ג דאותן שנים שמעידין אטביחה אין מעידין אגניבה ורחמנא אמר על פי שנים עדים יקום דבר ולא חצי דבר הכא כיון דעדי גניבה אין צריכין לעדי טביחה דבלא עדי טביחה עדי גניבה מחייבי ליה כפל דבר קרינא ביה וכיון שכן עדי טביחה נמי דבר הוא ואע"ג דעדי טביחה לבד לא מחייבי ליה ולא מידי דשמא שלו הוא טובח : גנב ומכר בשבת. אבל טבח קם ליה בדרבה מיניה דטביחה אב מלאכה היא ולא מכירה : גנב וטבח ביוה"כ. דאין זדונו אלא בהכרת : [טבח ומכר] ואח"כ מת אביו. אבל מת אביו ואח"כ טבח תנן בסיפא דפטור שהרי יורש אביו ושלו טובח ומוכר וכתב הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל דבין רישא דטבח קודם שמת אביו בין סיפא איירי כגון שעמד האב בדין ולפיכך משלם ברישא תשלומי ד' וה' לבנים זכות האב דאי קודם העמדה בדין הו"ל קנסא וקי"ל בכתובות פרק נערה (דף מב:) דאין אדם מוריש קנס לבניו [עיין בתוס' [דף עב.] בד"ה סיפא לא קרינא ביה וטבחו כולה באיסורא מביא דעות חלוקות בזה] ולקמן בסיפא טבח אחר שמת אביו פטור מתשלומי ד' וה' דאע"פ שמשלם כפל על הגניבה אחר שעמד בדין מ"מ העדים לא העידו על הטביחה אלא אחר שטבח ואז שלו הוא טובח ואע"ג דמתלמודא לקמן [דף עב:] היה משמע דחייב אפילו לא עמד בדין דהוי קנס לא דחינן פסק דכתובות משום מאי דשקלי וטרו לקמן לרווחא דמלתא: בשני אלו. בטרפה ובחולין בעזרה דקסבר ר"ש שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה דר"ש לטעמיה דאמר לה פרק אותו ואת בנו (דף פ.) אבל לרפואה ולכלבים שחיטה ראויה היא דאי בעי מצי

נר מצוה

אמטלטלי דכפריה לא מהניא ליה ולא מידי ולית ליה רשותא לאשבועיה ולא לאשתעויי דינא בהדיה כלל דלא כתבינן אורכתא אלא אמאן דלא כפר בההוא מידי דמורכין ביה אבל אמאן דכפר לא כתבינן דקי"ל כנהרדעי: ואמרי נהרדעי כל אורכתא דלא כתיב ביה זיל דון וזכה והנפיק לנפשך לית ביה מששא מ"ט דא"ל האיך לאו בעל דברים דידי את: אמר אביי ואי כתיב בה למחצה לשליש ולרביע מיגו דמשתעי אפלגא משתעי אכול': ואמר אמימר ואי תפס לא מפקינן מיניה רב אשי אמר מדכתב ליה כל דמתעני מן דינא עלי [א] הדר שליח שוייה ואיכא מאן דאמר שותפא שוייה למאי נפקא מיניה למתפס פלגא איתמר משמיה דרב יהודאי גאון זצ"ל דקי"ל דשליחא שויא [ב] הלכך אי בעי לבטולי שליחותיה ואורוכי איניש אחרינא אית ליה רשותא למעבד הכי: מתני' גנב
קנג על פי שנים וטבח ומכר על פיהם או על פי שנים אחרים משלם תשלומי ד' וה' גנב ומכר בשבת גנב ומכר לעכו"ם גנב וטבח (א) ומכר ביום הכפורים גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו גנב וטבח ואח"כ הקדיש משלם תשלומי ד' וה': גנב וטבח לרפואה או לכלבים השוחט ונמצאת טרפה השוחט חולין בעזרה משלם תשלומי ד' וה' ר"ש פוטר בשני אלו: גמ' *גנב וטבח (א) ומכר ביוה"כ משלם דף עא.

רש"י

מידי דלית ליה גבי האיך : למורכן. שמרשה אותו : דא"ל האיך. נאמן לשליח לאו בעל דברים דידי את : ואי כתב ליה למחצה לשליש ולרביע. זיל דון ואפיק לנפשך והמותר שלי מגו דקא משתעי נאמן דינא בהדיה שליח אפלגא על כרחו (ב) לא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את משתעי אכוליה : ואי תפס. שליח ממון שהוציא ועכבו לעצמו לא מפקינן מיניה : רב אשי. פליג עליה דאמימר ואמר כיון דכתב קבילית עלי אלמא שליח שוייה הלכך אי תפס מפקי' מיניה : למיתפס פלגא. חצי הממון שהביא אם ירצה יעכב לעצמו : שליח שוייה. ולא שקיל מידי : מתני' ע"פ שנים. כלומר שנים מעידין אותו שגנב : גנב ומכר. בשבת אבל טבח קם ליה בדרבה מיניה : גנב וטבח ביום הכפורים. שאין זדונו [אלא] בכרת ולא מפטר ליה בקם ליה בדרבה מיניה : וטבח ומכר. ואח"כ מת אביו אבל מת אביו ואחר כך טבח תנן בסיפא דפטור שהרי ירש אביו ושלו הוא טובח ומוכר : בשני אלו. בטריפה ובחולין בעזרה קסבר ר' שמעון שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה אבל לרפואה או שחיטה לכלבים שחיטה ראויה היא דהא אי בעי מצי אכיל מיניה :

עין משפט

גי' מהר"ס

א מיי' פ"ב מהל' גניבה ופ"ק מהלכות שחיטה ופ"ב מהל' שבת טור ח"מ סי' שנ וא"ח סי' שית וטור י"ד סי' שיא :

גי' מהר"ס

הגהות הרי

(א) רשום קו על תיבת ומכר (ובגמ' ג"כ ליתא): (ב) ע"כ דלא מצי למימר כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' קבילת עלי והיא היא כלומר בכל ענין הן שתזכה כולה או מקצתה או לא כלום הכל קבילת עלי : [ב] נ"ב אבל אי שותף הוי לא יכול למיהדר לבטולי שליחותי' דמצי אמר ליה כבר זכיתי בחלקי. הרא"ש ז"ל :

המאור הגדול

[דף ע ע"א] מה שכתב הרב ר' אברהם ז"ל והאריך באורכתא כמו שכתוב בפירושיו לא נ"ל אלא נ"ל דרב אשי חולק הוא על נהרדעי והלכתא כוותיה דשליחא שויא הלכך לא בעיא זיל דון וזכי ואפיק לנפשך ואפ"ה לא מצי למימר ליה היאך לאו בעל דברים דידי את דשלוחו של אדם כמותו הלכך ל"ש דכפריה ול"ש דלא כפריה כתבינן ולא קשיא אדר' יוחנן דאמר גזל ולא נתיאשו הבעלים וכו' דכיון דשליחא שויא אישתכח דהאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד כללא דמלתא כר' יוחנן קי"ל בדוכתיה וכרב אשי בדוכתיה וליתא לנהרדעי כלל וזה יותר נראה ממה שפסק הרי"ף ז"ל :

וכן מה שכתב בשמעתא דשתי שערות בב"ב [עי' בפ' ח"ס] דטעמא דמלתא משום דעדות שערה אחת לא הוי עדות למידי אף ההיא תירוצא נמי לאו דסמכא הוא דהא ס"ד למימר לימא מתני' דלא כר"ע אלא כרבנן וא"כ אף כרבנן לא אתיא מתני' דהא עדות טביחה לאו עדות הוא למידי הלכך מסתברא

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור מה שכתב הרב ר' אברהם ז"ל והאריך באורכתא כמו שכתוב בפירושיו לא נ"ל וכו' :

אמר הכותב הרב ז"ל סתם דבריו בזה ולא פי' השמועה והזכרנו על כל נדדינו ולא מצינו [איך] שיתקיימו דבריו שאם יאמר דנהרדעי סברי דכל הרשאה הקנאה גמורה היא ומש"ה בעינא זיל דון וזכי ואפיק לנפשך וכי לא כתב ליה הכי לא קני ולא מצי לאישתעויי דינא בהדיה ורב אשי פליג ואמר דכי לא כתב ליה זכי ואפיק לנפשך אלא דהגא מורישנא לך למתבע לפלניא הכי והכי דאית לי גביה טפי עדיף דהוי שליח וכיון דלא כתב ליה זכי ואפיק לנפשך אין כאן לשון הקנאה ואם יאמר דאי לא כתב ליה הכי כי היכי דלא הויא הקנאה ה"נ לא הויא שליחות אלא כמראה מקום הוא לו הואיל ולא אמר ליה שלא לי ביד זה וכי כתב ליה הכי מפיק מיניה דהקנאה היא א"א לומר כן שהרי לא לבעל דינו הוא אומר כדי שתאמר שהוא מראה לו מקום אלא לזה הוא מרשה לתבוע ממונו ולהוציאו מידו ועוד שהרי כתב לו מפורש שהרשיתיך לתבוע לפלוני ממון שיש לי בידו וזיל דון ואפיק מיניה בעל כרחיה הלכך לאו מראה מקום הוא לו ועוד דהא מפרשינן בגמ' טעמא משום דאמר ליה לאו בעל דברים דידי את ואי מראה מקום הוא לו לא הוה ליה למימר הכי דהא אי נמי יהבינה ניהליה מחייב באחריותן לאו בעל דברים דידיה ולאו דחבריה הוא כלל ואין לו עסק בעסק זה ואי ס"ד לשון שליחות מסכי ליה וכי בשופטאי עסקינן דליכתבי אפיק לנפשך לעיולי נפשייכו בספיקא דאי תפס ועוד דעל כרחך נהרדעי סבירא להו דשליחא הוי ויש בלשון ההרשאות לשון שליחות ואפ"ה מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את דהא אמרי' בלישנא בתרא דכתבינן אורכתא אמטלטלי דלא כפריה ובודאי במטלטלי דגניבה או בגזילה קאמרינן דאי דפקדון היכי אמרי בלישנא קמא שאינו יכול להקדיש והרי אמרו הקדישו בעלים בבית שומר מוקדש וה"נ אמרי' בפרק המוכר את הספינה גבי ההוא גברא דאייתי קרי לפומבדיתא וכו' ואקדשינהו דאי לא קיימי דמייסו קדישו ברשות אחרים משום דהוו להו כפקדון וכתיבא ותנינא דכתיב אם ימצא הגנב ישלם שנים ותניא למי הוא משלם לבעל הפקדון ואם אינו יכול להקדיש קרי כאן וגנב מבית האיש ולא מבית הנפקד כדאמרן לעיל אלא ודאי בפקדון יכול להקדיש דקי"ל פקדון ברשותא דמריה מהית אלא ע"כ במטלטלי דגזילה או דגניבה קאמרינן ומש"ה לא קשיא להו מתני' דפ' שבועת העדות דאיכא לאוקומא בפקדון וכי אמרי' אין כותבין בגניבה וגזילה קאמרינן ודומיא דלישנא קמא אמרי בלישנא בתרא דכתבו היכא דלא כפריה וכיון שכן נמצינו למדין דשליח הוא דאי לאו שליחא הוא דשויא היכי קני הרי אינו יכול להקנות כלל כשם שאינו יכול להקדיש כדר' יוחנן ונהרדעי ודאי לא פליגי אדר' יוחנן כדבעי למימר קמן והיכי משתעי דינא בהדיה לימא ליה לאו בעל דברים דידי את תדע דהא מפרשינן טעמיה דכפריה משום דמיחזי כשיקרא ואמאי נימא דכיון דכפריה לאו ברשותו קאי ואפי' היה יכול להוציאו בדיינין הקדישו אינו קדוש אלא ש"מ לנהרדעי נמי שליחא שויה ועוד דאי ס"ד שליח נמי יכול לכופו לדון עמו אורכתא למה לי בשליח שעשאו בעדים סגיא ואי אמרת כי היכי דלא ליצטרך להביא עדיו עמו אפשר דכתבי ליה שטרא והיינו דאמרי' בפ' יש בכור לנחלה אמר שמואל בבא בהרשאה והא אמרי נהרדעי וכו' לימא ליה בשעשאו שליח וכן ההיא דאמרי' בפ' שבועת העדות טעמא דאיש פלוני כהן איש פלוני לוי הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין והא דקתני סיפא עד שישמעו מפי התובע ומפרקינן אמר שמואל בבא בהרשאה ואקשינן והא אמרי נהרדעי וכו' ואי ס"ד בשליח יכול לכופו לימא ליה הא בדשוי שליח עסקינן ותו לא קשיא דנהרדעי ואי אמרת דהשליח לא מחייבי עדים אמאי לא כיון דיכול לכופו לנוס לדון עמו ועוד דהא באורכתא גופה אמר רב אשי שליחא שויה ואפ"ה מחייבי עדים אשבועה שמשביע אותם ואי אמרת דלא מחייב אשליח קשיא מתני' לרב אשי וכר מן דין ההוא מתני' הויא תיובתיה דודאי לא מחייבין אשליח דתנן בהדיא התם אמר לעבדו וכו' אין חייבין עד שישמעו מפי התובע אלמא לא מחייב אשליח ולדבריו קשיא הסיא אדרב אשי דאמר שליח שויה ואי אמרת מוקים לה כגון שהקנה לו הקנאה גמורה לאו מלתא היא דמנה לפלוני בידך בעינן ואי הכי מנה לי בידך הוא והיינו טעמא דאוקימנא בבא בהרשאה ולא בבא במתנה וש"מ דנהרדעי גופייהו שליחא שויה ומקבל מתנה נמי הוא ואתרי רכשי רכיב כדבעינן למכתב קמן וכי אמרי' בעלמא מאי תקנתא ליכתבו הרשאה להדדי בפ' מי שהיה נשוי ואמרי' הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה לימא עושין שליח ותו לישנא דאורכתא דאמרי' בכולי תלמודא הויא תיובתיה ז"ל דהוה לו למימר שליחות ומאי לשון אורכתא אלא ש"מ דשליח לא יכול לאישתעויי דינא בהדיה אליבא דנהרדעי וה"ה לרב אשי דליכא פלוגתא בינייהו בגמ' ואולי יאמר דנהרדעי סברי שליח לאו בעל דברים דידיה הוא אא"כ כתב לו לשון הקנאה ואתא רב אשי למימר דכיון דכתב ליה כל דמתעניה מדינא עלי הדר אע"ג דכתב ליה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך שליחא שויה ולאו הקנאה הוא ואפ"ה מפיק מיניה הלכך כל שליח נמי יכול לאישתעויי דינא בהדיה ולא מצי למימר לאו בעל דברים דידי את א"כ הויא לן למימר הכי בגמ' ועוד דאי הך לישנא לשליחות משמע ומבטל לישנא דאפיק לנפשך ודאי כל היכא דכתב ליה הכי לנהרדעי לא אורכתא היא ומאי סייעתיה דרב אשי דקאמר מדכתב ליה ותו קשיא עליה הא דאמרן לעיל לרב אשי למה לי אורכתא ומתני' דשבועת העדות נמי תיובתיה כדאמרן וכך שמעתא דמיא כמאן דמתו לה מאה עוכלי בעוכלא ויגאו עליה כמה עסיקין ואין לנו בה אלא מה שהסכימו עליו רבינו הגדול אלפסי ז"ל ורבינו חננאל ז"ל דודאי איתא לנהרדעי דהא אקשינן מינה בשבועות ובבכורות ולא מצינו בגמ' מי שחולק עליה ואפרש פשטה וטעמא של הלכה בכאן כדי שיהו דברי חכמים קיימים דאע"ג דשליח שעשאו בעדים שליח הוא אינו יכול לכופו לבעל דין לדון עמו לפי שאינו בעל דברים דידיה אבל באורכתא מפיק מיניה בעל כרחיה וקסברי נהרדעי בלישנא קמא דלא כתבינן ליה אמטלטלי דגניבה וגזילה וה"ה לגוזי דהלואה לפי שאין כאן בעלים להרשות בהן דכל דלא מקדיש ולית ליה הקנאה בנכסים לית ליה בגווייהו רשות דלא מיקרו בעלים להרשות כלל ולישנא בתרא לא חיישינן להכי אלא אע"ג דלא מקדשינן בעלים הוו ואית להו בגווייהו הרשאה בדלא כפריה ואמרי נהרדעי נמי דבעינן ואפיק לנפשך דלא לימא ליה דלאו בעל דברים דידי הוא בשליח ומכיון שנתנה לו במתנה ואמר לו אפיק לנפשך אע"פ שהוא מטבע או גזילה שאינו יכול להקנותה לו ואם בא לחזור חוזר מ"מ כיון שעדיין לא חזר בו בעל דברים דידיה הוא שהרי הבעלים נתנוה לו ואין הלה יכול לטעון עליו כיון שלא קנית אותה לא אתן לך שהרי הבעלים אמרו לו לתובעו ושלותם הוא הלכך יהיב ליה ניהליה בעל כרחיה וכ"ש במטלטלי דפקדון שכיון שקנאם קנין גמור אפי' בלא שליחות בעלים יכול לדון עמו ולהוציאה מידו בעל כרחו כדאמרי' ביבמות גבי תרי נאני בר תבו דמוציאין שטר על אחרים אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד ליה מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה ויכול לכופו לפורעו הואיל וקנאו ומכאן תשובה לאומר שאע"פ שקנה אינו יכול לכופו לנפקד לדון עמו ולפורעו וכן במוכר שט"ח לחבירו אא"כ עשאו שליח ומכאן למדנו שטעות הוא בידו וכן בההיא שמעתא דפ' גט פשוט מוכח מלתא הכי בהדיא ומיהו אם אין אותיות נקנות במסירה אינו יכול לכופו לפורעו וכן במלוה או במטלטלי דגניבה או דגזילה שלא קנה ואם בא לחזור חוזר אינו יכול לדון עמו אא"כ יש עם ההקנאה שליחות והיינו דנהרדעי דסברי דהאי אורכתא אית בה שליחות ובעי' נמי לשון מתנה הלכך ממ"נ מפיק מיניה דהא שליח הוא ואם הלה רוצה ליתן לו ידו כיד הבעלים דשלוחו של אדם כמותו ויכול לכופו שיתן לו מחמת לשון מתנה שבה דבעל דברים דידיה הוא דהא לנפשיה אפיק ואתא אמימר ואמר הואיל והכי אי תפס לא מפקינן מיניה אע"פ שלא קנה מעיקרו ויכול הוא לחזור בו במתנתו מ"מ כיון שלא חזר בו קנה מאחר שהחזיק כאומר לחבירו שדי נתון לך שיכול לחזור בו ואם משהחזיק חזר לאו כל כימנו ואם לא תפס לא מורינן ליה הכי דשליחא הוא ורב אשי פליג אדאמימר ואמר הואיל וכתב ליה כל דמתעניה מדינא עלאי שהוא לשון שליחות אפי' לדברי נהרדעי כדכתיב שא"א בלא לשון שליחות שליחא שוייה לגמרי ולא כתב לנפשך אלא כאומר לשלוחו הוציא לי מעות מיד פלוני שבמדינת הים ותשתמש בהם לנפשך ותחזירם לי בכאן והוא כקובע לו בהן שכר בשליחותו והלכך בעל דברים דידיה הוא ומגו דמשתעי דינא להשוה אגרא משתעי דינא אקרנא כדאמרי' הכא בפלגא וכדאמרי' לענין בעל בנכסי אשתו דהיכא דאית ליה פירא בארעיה לא בעי הרשאה וכל דכן הוא או שהוא כמו מתנה ע"מ להחזיר כתב לי לנפשך למתנה וכל דמתעניה עלאי שלא יעכבם לעצמו ובנוסחא דרבינו שרירא ורבינו האי ז"ל איכא דאמרי שותפא שוייה למאי נפקא מינה למיתפס פלגא מאי בינייהו קני ע"מ להקנות כלומר דללישנא דאמרי שליחא הוי קני ע"מ להקנות הוא וס"ל דמהני והיינו דאמר רב אשי מדכתב ליה דמכלל אתה שומע שלשון שליחות זה צריך לכותבו בכל ההרשאות לכ"ע ואפי' לנהרדעי ואי לא כתב ליה הכי לית ביה משמא דהו"ל למימר אי כתב ליה כל דמתעניה וכו' שליחא שוייה אלא ש"מ כדכתבינן ומ"מ אמטלטלי דכפריה לא כתבינן משום דמיחזי כשיקרא ואפי' הוי שליח בלחוד נמי בלא קבלת מתנה כלל אבן לא תתמינן אמטרת דמחזיה כשיקרא אטו משום דשליחותא הוא מתקינן נפשין בשיקרי אלא ודאי אכפריה לא כתבינן שלא כדברי בעל המאור ז"ל וזהו פי' מקנת שמועה זו שניתן ליכתב בכאן והוא האמת כדברי רבינו הגדול ז"ל :

ועוד וכן מה שכתב בשמעתא דשתי שערות בב"ב וטעמא דמלתא משום דעדות שערה אחת לא הוי עדות למידי אף ההיא תירוצא לאו דסמכא הוא דהא ס"ד וכו' : אמר הכותב אין זו קושיא דמעיקרא כי קס"ד דמתני' דלא כר"ע קס"ד דרבנן לא דרשי דבר ולא הוי דבר אלא דבר ואפי' חצי דבר דעל כרחך נמי הוה לן למימר הכי דרבנן לא סברי דבר דאי לא מתני' מני אבל השתא דאמרי' דמתני' דבר ולא חצי דבר ואפי' ר"ע מודה בעינן בגמ' ולרבנן האי דבר מאי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה ומפרק דדרשי ליה לחצי דבר גמור כלומר שאין עושין מעשה בעדותם כלל ופירוקו של בעל המאור ז"ל איט שא"כ אין זה טעם משום דבר ולא חצי דבר אלא שאתה אומר כיון שלא ראה זה מה שראה זה עדי שקר הן ואין לפסול עדות בכך ולא לומר שאין מצטרפין ולהדבה איפכא מסתברא דכיון דעדותן בשעה א' מצטרפין אבל כשעדותן בשתי שעות טפי איכא למימר

א מיי' פ"ג מהלכות גניבה טוש"מ סי' שנ:
ב מיי' פכ"א מהל' עדות טוש"מ סי' ל :
ג מיי' פי"ט מהלכות עדות סמג לאוין ריד טוש"מ סי' לג :

מלי אכיל מינה : גמ' מלקות איכא . משום לאו : וכי זה חוטא . השליח והגנב המשלחו מחייב בתשלומי ד' וה' והא קי"ל דאין שליח לדבר עבירה במסכת קדושין (דף מב:) : מה מכירה וכו' . דאין מכירה אלא בשנים מוכר ולוקח וא"ת ואי היקשא הוא א"כ לא ליחייב בטביחה אלא ע"י אחר כמו מכירה תירץ הרא"ש ז"ל דסתם טביחה ע"י עצמו והוצרך ללמוד שיתחייב אף ע"י שליח ממכירה : והודה לאחד מהן . שאמר לא גנבתי שור שאתה שותף בו וכשבא אצלו השותף האחר ותבעו כפר בו ואמר שלא גנב לו מעולם ואח"כ באו עדים שגנב : ולא חמשה חצאי בקר . שהרי הודה בחלק האחר ומודה בקנס פטור : אפילו חמשה חצאי בקר . וכן הלכתא : מתני' משלמין את הכל . ובגמ' מוקי לה כשהוזמו תחלה על הטביחה דאי הוזמו תחלה על הגניבה תו ליכא משום טביחה : [והאחרונים משלמין] תשלומי שלשה . לשור וכגון שהוזמו אחרונים תחלה דאי הוזמו עדי גנבה תחלה בטלה לה עדות טביחה דדלמא בעלים מכרוהו לו וכי מתזמי אמאי משלמי . מדפיר' הכי שמעינן דסבירא ליה לפרש"י ז"ל [ד] דהכחשה לאו תחלת הזמה היא ומש"ה לא מוקמינן דאיתזום אגניבה תחלה דאי הוי תחלת הזמה אע"ג דכי איתזום עדי גניבה עדי טביחה נמי איתכחוש [וכי הדר איתזום] מ"מ משלמי שלומי : בטלה עדות שניה . ומשלם כפל משום הראשונים ואע"פ שבטלה עדות של אחרונים הם פטורין דאין עדים משלמין עד שיזומו שניהם : אחד מן הראשונים . וכל שכן שניהם: בטלה כולה וכו'. והוא פטור והם פטורין אפילו חזרו והוזמו האחרונים

רש"י

גמ' מלקות מיהא איכא . משום לאו : ע"י אחר . שליח : וכי . שליח חוטא ומשלח מתחייב בד' וה' בתשלומין והא קי"ל דאין שליח לדבר עבירה : מה מכירה ע"י אחר . דאין מכירה אלא בשנים מוכר ולוקח : מתני' משלמין את הכל . ובגמ' מוקי לה כשהוזמו תחלה על הטביחה : האחרונים משלמין תשלומי ג'. וכגון שהוזמו אחרונים תחלה דאי הוזמו עדי גניבה תחלה בטלה עדות טביחה דדלמא בעלים מכרוהו וכי מיתזמי אמאי משלמין : בטלה עדות שניה . והוא [ב] משלם כפל משום הראשונים והם פטורים שהעדים אין משלמין ממון עד שיוזמו כולם : בטלה כל העדות . והוא פטור והן פטורין ואפילו אם חזרו והוזמו האחרונים אח"כ אין משלמין שהרי כבר בטל עדותן והוכחשו דכיון דלא גנב לא טבח והכחשה לא מיחייבי אלא אהזמה דעמנו הייתם וכ"ש אם הוזמו שניהם הראשונים תחלה [ג] שעדות שניה בטלה אלא שבזמן שלא הוזם אלא האחד בטלה עדות שניהם אבל אם הוזמו שניה לא בטלה עדות ראשונה והם משלמין תשלומי כפל : גמ' עד זומם למפרע

תורה אור · נר מצוה

משלם תשלומי ד' וה' אמאי נהי דקטלא ליכא מלקות (א) איכא הא קי"ל [א] דאין לוקה ומת אין לוקה ומשלם (א) אמרי משמיה דר' יוחנן בטובח על ידי אחר וכי זה חוטא וזה מתחייב אמר רבא שאני הכא דאמר קרא °וטבחו או מכרו (שמות כב) מה מכירה ע"י אחר אף טביחה על ידי אחר דבי רבי ישמעאל תנא או לרבות את השליח דבי חזקיה תנא תחת לרבות את השליח : *בעא מיניה רבא מרב נחמן גנב שור של *שותפין וטבחו (ב) והודה לאחד מהן (קנג) מהו °חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר או דלמא חמשה בקר אמר רחמנא ואפילו חמשה חצאי בקר פשט ליה חמשה בקר אמר רחמנא ואפילו חמשה חצאי בקר :

מתני' *גנב על פי שנים וטבח או מכר על (קנד) פיהם ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל גנב על פי שנים וטבח ומכר על פי שנים אחרים אלו ואלו נמצאו זוממין הראשונים משלמין תשלומי כפל ואחרונים משלמין תשלומי שלשה נמצאו האחרונים זוממין הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי ג' אחד מן האחרונים זומם °בטלה עדות שניה א' מן הראשונים זומם בטלה כל העדות שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה : גמ' (ג) איתמר עד א זומם (קנה) אביי

[דף ל ע"א]

הגהות מא"י
[א] נ"ב כי סיכי : [ב] נ"ב פי' הגנב : [ג] נ"ב וריסא דקתני אלו ואלו כו' זוממין משלמין כו' מיירי שאחרוני' נעשו זוממין תחלה כמו שפירש"י לעיל: [ד] נ"ב ר' יוחנן ור"א דפליגי בהוכחשו ולבסוף הוזמו אי הוי הכחשה תחלת הזמה אי לא דף ע"ד ע"ב בגמ' :

שלטי הגבורים
לשון ריא"ז
א וכן כל עדיות שהעיד העד מאותה שעה שהעיד העדות שהוזם עליה כולם פסולות הם ואף ע"פ שלא נתגלה פסלותו אלא אחר ימים כשבאו עדים והזימוהו וכן אם נודע שהוא קרוב או גזלן שהוא פסול מן התורה נפסל מאז כל עדות שלו בין בכתב בין בפה היו עדים חתומים על השטר שזמנו כתוב בא' בניסן ובאו עדים ואמר להם והלא באחד בניסן

הגהות הב"ח
(א) מיהא איכא וכו' כצ"ל :

הגהות חו"י
(א) נ"ב עי' בגמ' דמשני זה על מה דס"ל לר"מ דאף טבח בשבת חייב : (ב) נ"ב למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ולמ"ד בכה"ג חייב לא שייך חצאי . תוס' : (ג) נ"ב והכחשה נ"ל גם רבא מודה עי' ש"ס איכא בינייהו וכו' ריש דף ע"ג וצ"ע דהל"ל איכא בינייהו בהוכחשו ודו"ק . ועוי"ל דבהכחשה לא נפסלו כלל כרב הונא כפ' ח"ה דף ל"א ע"ב ועי' פה בתוס' ד"ה אינך:

המאור הגדול

מסתברא לתרוצי דשניא עדות התלויה בשני זמנים מעדות התלויה בזמן אחד שכל עדות התלויה בזמן א' כיון שהית יכול לראות זה בשעה שראה זה ולא ראה לא מצטרפי ותו לא מידי והא דאמרי' ומיהו לא מודה ר"ע בשנים אומרים קידש וב' אומרים בעל פי' בעל לשם נישואין והוא יורשה ומיטמא לה והר"ר שלמה ז"ל פי' קידש ראובן ובעל שמעון ולא מסתברא כוותיה מדקא מדמיא ליה לשנים אומרים גנב ושנים אומרים טבח והא דתנן גנב וטבח ביוה"כ וכו' וגמ' דעלה מצאתיה משובשת בס' הרי"ף ז"ל והיא כתובה על אפניה בסוף הספר הזה עם שאר מקומות חסרים שנמצאו בהלכות :

[דף עא ע"א] והא דפליגי רב אחא ורבינא במעשה שבת אליבא דר' יוחנן הסנדלר הוא ושמעתא מוכחא הכי בהדיא הלכך מה שהביא ראיה ממנה הרי"ף ז"ל בשבת פרק כירה טעותא היא וליכא למיסמך עלה :

[דף עב ע"ב] איתמר עד זומם וכו' תנן גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם וכו' מאי לאו שהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה פי' כגון שהעידו ביום ראשון שגנב וחזרו והעידו ביום שני שטבח ומכר ואע"פ שהעידו שביום א' ובשעה אחת גנב וטבח מאחר שהם חלקו את עדותן בשני ימים העידו וחזרו והעידו והוזמו על הגניבה ביום שלישי וחזרו והוזמו על הטביחה ביום רביעי ולאו דוקא הוזמו וחזרו והוזמו אלא לרווחא דמלתא דאי נמי העיד על הגניבה שהיתה ביום ראשון ועל הטביחה שהיתה ביום שני משכחת לה שהוזמו וחזרו והוזמו וה"ה אם העידו שביום אחד ובשעה אחת גנב וטבח אלא שהם חלקו את עדותן בשני ימים משכחת לה נמי שהוזמו על זה ועל זה בבת אחת ואי ס"ד למפרע הוא נפסל משעת העדות כיון דאיתזמו להו אגנבה איגלו מילתא דכי אסהידו אטביחה פסולין לעדות הוו ולאו בני עדות נינהו בההיא שעתא ואין אני קורא בהם ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אמאי משלמי אטביחה אמר ליה הב"ע כגון שהוזמו על הטביחה תחלה ואקשינן סוף סוף כי הדרי מיתזמו אגנבה תיגלי מילתא למפרע וכו' והלכתא שהעידו בבת אחת שביום אחד ובשעה אחת העידו על הגניבה ועל הטביחה אף על פי שהעידו שגנב ביום אחד וטבח ביום אחר מכל מקום עדותן בבת אחת ובתוך כדי דבור היתה על הגניבה ועל הטביחה ותוך כדי דבור כדבור דמי וכשהעידו על הטביחה כשרים לעדות היו ואני קורא בהם ועשיתם לו כאשר זמם ואע"פ שהוזמו וחזרו והוזמו לא איכפת לן דאי הוזמו על הטביחה תחלה ניחא ואי נמי הוזמו על הטביחה לא קשיא דאע"ג דלא סבירא ליה לאביי הכחשה תחלת הזמה היא ומכי הוזמו על הגנבה הוו להו לגבי טביחה מוכחשין לפי שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה יש לומר הני מילי כשהעידו וחזרו והעידו כדאמרינן לקמן במאי דקא מסייע ליה רב אידי בר אבין לרבה והתם אוקימנא כשהוזמו על הטביחה תחלה לרווחא דמלתא דאי נמי סבירא ליה רבה כרבא דאמר מכאן ולהבא הוא נפסל ומוקים לה למתניתין בשהעידו וחזרו והעידו איכא לאוקמא בשהוזמו על הטביחה תחלה אבל לאוקמתא דמוקמינן לה השתא לאביי דאמר למפרע הוא נפסל כגון שהעידו בבת אחת אפילו הוזמו על הגנבה תחלה וחזרו והוזמו על הטביחה כולה הזמה אריכתא היא של עדות בת אחת היא באה וזה הפי' נכון ומדוקדק אי נמי יש לומר דלא פליג אביי עליה דרבא דאמר הכחשה תחלת הזמה היא ואע"ג דדחי ליה לסייעתיה מברייתא לקמן ומוקים לה בדאפכינהו ואזמינהו דחיה בעלמא היא בדרך אפשר דלא שמעי' ליה ממימרא דפליג עליה בהדיא אלא בתלמיד היושב לפני רבו דמהדר אפירכי וקושיי והוויי להגדיל תורה וראיתי לרב ר' אברהם פי' בלשון הזה והלכתא דהעידו בבת אחת כשהעידו בשני בשבת העדים הראשונים כן העידו מעידנו באיש פלוני שגנב וטבח אתמול יום ראשון בשעה ראשונה ובודאי כשהוזמו המזומים אמרו להם והלא יום ראשון עמנו הייתם והעדות של ההזמה היתה בבת אחת ואינו יודע ולא מבין טעמו של הרב בפי' הזה ועוד שלדבריו אין זה דומה למאי דאמרי לקמן בעדות א' בבת אחת דהא אמרינן התם אטביחה דאיתזום איתזום אגניבה דלא איתזום לא איתזום ודאמרינן לקמן אמר רבה עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין הכחשה תחלת הזמה היא אלא שלא נגמרה :

[דף עג ע"ב] אמר רבא מנא אמינא לה וכו' אמר ליה אביי לא דאפכינהו ואזמינהו אני קבלתי פירושה בשתי כתות ובדאפכינהו עדי העבד שבאו באחרונה לעדי הרב שבאו בתחלה ואיזומינהו וכשעיינתי בדקדוקה לא נראה לי הפי' הזה דמכל מקום קשיא שהרי הרב אומר כן למה ליה לרב דאמר הכי אבל נ"ל פירושה בשלש כתות וכמסקנא דשמעתא ובאו עדי העבד תחלה וסוף ועדי הרב באמצע וכיון דאפכינהו מציעאי לקמאי ואזמינהו דבטלה לה הכחשה דקא מכחשי קמאי למציעאי לפיכך כשבאה גם הכת השלישי והזמו לאלו האמצעים משלמים דמי עין לעבד אבל לעדים קמאי לא משלמי ולא מידי שאם העידו זו הכת האמצעיים על הראשונה בהפיכה ובהזמה בשתי עדיות בזו אחר זו כיון דאיתזמו להו אהפיכה איגלי מילתא דאהזמה פסולין היו ואביי לטעמיה דאמר למפרע הוא נפסל ואם העידו בבת אחת בהפיכה ובהזמה משכחת לה כגון דאיתזום אהפיכה ולא איתזום אהזמה וממילא איפסילו להו וקמה לה סהדותא בקמאין ומשום הכי לא משלמי מציעאי לקמאי דהא לא איתזום אהזמה אבל לעבד משלמים דמי עין דהא איתזום אהפיכה ממאי מדסיפא במיפך והזמה ובשתי כתות רישא נמי במיפך בשלש כתות דלא סגיא בציר מהכי מדקתני שהרי הרב אומר כן אבל סיפא בשתי כתות סגיא דהא עבדא בכל דהו ניחא ליה דקתני סיפא מעידנו באיש פלוני וכו' היכי דמי אלימא דלא קא מודו בחבלה כלל כולי עבד לרב בעי לשלומי ואי קשיא לך דלמא לעולם אימא לך דלא קא מודו בחבלה וכגון דאסהידו קמאי בשתי עדיות בזו אחר זו הפיל את שנו וסימא את עינו ואיתזום אסהדותא בתרייתא ולא איתזום אקמייתא יש להשיב לך אי הכי רישא נמי דאיתזום אבתרייתא ולא איתזום אקמייתא אמאי משלמין דמי עין לעבד אלא לאו דאיתזום לגמרי ה"נ דאיתזום לגמרי ואידי ואידי במיפך והזמה אלא דרישא בג' כתות וסיפא בב' כתות ה"ד אי דקא מאחרי אחורי וכו' פי' ואסיפא הוא דיכול לאקשויי הכין אבל ארישא לא דהא כיון דאתו קמאי גברא בדחיובא הוה ואי קשיא לך מ"מ לא מוקי לה אביי מדרישא בג' כתות סיפא בג' כתות כי היכי דלא נצטריך לן לדקדוקי בסיפא בין דקא מקדמי אקדומי בין דקא מאחרי אחורי דומיא דרישא דלא מצריך לן האי דקדוקא יש להשיב היינו טעמא דלא אוקמא הכא דבשלמא השתא מפיק רישא מפשטה ומוקים לה בג' כתות לאוקמה כעין סיפא במיפך והזמה וקמה לה סיפא כפשטה בב' כתות דלא סגיא בציר מהכי אבל אי הוה מוקים לה אידי ואידי בג' כתות נפקא בה כולה ברייתא רישא וסיפא מפשוטא וכה"ג לא משתמיט

מלחמת ה'

למימר אינן מצטרפין שזהו עדות תנאין יותר והרוצה לעמוד על העיקר יבא ויסמוך על דברי רבינו שלמה ז"ל שפי' דגבי קטנה היינו טעמא דלא מצטרפין משום דכל *כתובה דכי מסהדי אקטנה מסהדי וכאומר אני קטנה ראיתיה שאין אחת מהן מעיד בגדולתה ולא בהתחלת גדלות שאף הקטנה שבקטנות אפשר שיהיה לה שערה אחת וכשאתה מעמידה על אותה חזקה שהם מעידין אכתי קטנה היא שאם לא נולד שם דבר אחר אפי' עמדה בנערה זו כל ימיה קטנה היא אבל גבי עדות חזקה כל אחת מעידה שהוא מחזיק בה כאדם המחזיק בשלו שהוא טוען ואומר אני לקחתיה ממך ואין אנו צריכין אלא שיהא אוכל אותה כאדם האוכל את שלו ואלו שמעידין אנו ראינוהו אוכל אותה כאוכל את שלו עדות שלם הוא אע"פ שאנו צריכין עדות אחרים מפני שאתה אומר שמא יצאת מרשותו ולא עמדה בחזקתו אלא אותה שנה מ"מ אם תעמידנה בחזקתה בעדות זו שלו היא נמצאת עדות זו התחלת עדות שניה שהרי העידו שראו אותה ברשותו של זה ולא יצאת מרשותו ושלו היא אם לא נולד שם דבר אחר ויצאת מרשות נמצאת עדותם ועדות שניה בדבר א' הלכך מצטרפין משא"כ בקטנה כדכתבי' והוא הטעם המפורש בגמ' במקצת הנוסחאות הני אמרי אכתי קטנה היא והני אמרי אכתי קטנה היא :

ועוד והא דפליגי רב אחא ורבינא במעשה שבת אליבא דר' יוחנן הסנדלר הוא וכו' : אמר הכותב שמעתי שדעת רבינו הגדול ז"ל לומר דכיון דקי"ל הלכה כדברי המיקל ואיסתכא דמעשה שבת דרבנן שמעינן מינה דליתא לדר' יוחנן הסנדלר דקי"ל בשל סופרים הלך אחר המיקל וכיון דליתא לדר' יוחנן הסנדלר על כרחין הלכה כר' יהודה דר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה ואע"ג דרב מורה להו לתלמידים כר"מ משום דאיהו סבר מטין איתמר במס' עירובין ואנן קי"ל הלכה איתמר וכיון דליתיה לדר' יוחנן הסנדלר דבשל סופרים הלך אחר המיקל ממילא שמעינן דהלכה כר' יהודה ומצאתי לרב חננאל ז"ל שכתב בלשון הזה וקי"ל כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכתא כדברי המיקל הלכך מוקמינן להו למעשה שבת אסורין דרבנן וזה עדות למה שכתבתי ויש בענין ראיות אחרות ודברים מכריעין שהלכה כר' יהודה ואין אנו צריכין לכתבן בכאן :

ועוד איתמר עד זומם וכו' עד ואע"פ שהוזמו וחזרו והוזמו לא איכפת לן דאי הוזמו על הטביחה תחלה ניחא : אמר הכותב הא שפה דכיון דבתוך כדי דבור העידו על הגניבה ועל הטביחה כשהוזמו על הטביחה תחלה נמי אתכחוש על הגניבה והכי איתא לקמן בהדיא הלכך כי הדר איתזום אגניבה הוה ליה כשהוזמו על הגניבה תחלה דהוי עדות שהוכחשה ולבסוף הוזמו :

ועוד א"ל אביי לא דאפכינהו ואזמינהו אני קבלתי פירושה בשתי כתי עדים וכו' עד וכשעיינתי בדקדוקה לא נ"ל הפי' הזה דמ"מ קשיא שהרי הרב אומר כן וכו' : אמר הכותב הא לא קשיא דעד השתא לא הוה קשיא להו שהרי הרב אומר כן אלא משום דליכא סהדי אלא הני ואינהו ארשום בתר הכי הלכך למה ליה לרב למימר הכי והא לא חבל כלל אבל השתא דמוקמינן לה בשתי כתות ואפכינהו הנך בתראי כיון דידע הרב דסהדי איכא במלתא ולא עוד אלא שכבר עמד בדין ואיפכא הוה ניחא לי במה דקאמרי הני שיגמר הדין על פיהם וילך לו שהוא אינו סבור שיבאו מזימין לאלו הלכך ניחא ליה בסהדותייהו והא דאמרי' לקמן בשמעתין בשלמא רישא לא סגיא בלא ג' כתות משום דלהוות טעמא לא מוקי לה אביי בדאפכינהו עדי הזמה אלא בדאזמינהו בלחוד ואפ"ה בסיפא משלמים דמי עין לרב כגון שתבעו העבד ואמר לו הפלת שיני וסמית עיני והעמדתיך בדין ונתחייבת לי דמי עין והרב מודה אלא דאפיך מיפך ובאו אלו והעידו כדברי העבד ונמצאו זוממין משלמים דמי עין לרב ולא יותר שהרי הודה שיצא לחירות ונתחייבו לו דמי שן בב"ד אבל מעיקרא קס"ד שאין הרב מודה כלל בחבלה בהך סיפא ומש"ה מוקי לה השתא לרישא בג' כתות דלא צריך לאוקמוה בדאפכינהו וזה הטעם מספיק לזאת הקושיא התלושה ואינה כדאי להחליף פי' השמועה ועוד יש טעם אחר דמעיקרא לא קשיא לן למה הרב מודה כי כמה פעמים שאדם מודה על האמת לטובתו או מפני שהוא סבור ליפטר בכך מדמי עין אלא הכי קאמר כיון שזו הטענה אינה טענה שהיה לו לרב לטעון למה לי למימר הכי וא"ת כך היה מעשה שטען כך כיון שאין דין הברייתא משתנה בכך לא היה לו לתנא לשנותה אבל השתא דאוקימנא בדאפכינהו ואזמינהו על כרחך כך היה מעשה שהעבד תבעו לרב והרב הודה שעמד בדין ויצא לחירות ונתחייב לו דמי שן ואילו העידו כדבריו לפיכך כשנמצאו זוממין משלמין דמי עין לעבד ואילו אין הרב אומר כן אין משלמין העדים כלום שיכולין לומר לעבד לטובתך באנו כדאמרי' התם לאוסרה על בעלה באנו וכ"ש הכא שלהנאתו של עבד באנו אע"כ אינך מוצא דין זה אלא בשהרב אומר כן ולפיכך שנה התנא מי שטוען כך וכן כך דינו וזה דרך כל התלמוד ואינו צריך לפנים ועוד דניחא ליה כדכתיבנא ואילו עיין בדקדוקה כאשר אמר לא היה משנה פי' השמועה ויש בשמועה זו שגיאות בדבריו ז"ל שכתב שאם העידה זאת הכת האמצעית על הראשונה בהפוכה ובהזמה בשתי עדיות זו אחר זו כיון דאיתזמי להו אהפיכה איגלי מלתא דלהזמה פסולין הוי ואביי לטעמיה דאמר למפרע הוא נפסל וזה לשון הבאי כי מאחר שהעידו עליהן בהפיכה תחלה נמצאת עדות ראשונה מוכחשת ולבסוף מוזמת ופטורה מלשלם לרב וכיון שכן אף השניה כשנמצאת מוזמת פטורה מלשלם לראשונה שלא נתחייבה כת ראשונה בעדותה של שניה זו אפי' תימא מכאן ולהבא הוא נפסל פטורה מלשלם לראשונה . זאת ועוד אחרת קשה מזו שכתב ואם העידו בבת אחת בהפוכה ובהזמה משכחת לה כגון דאיתזום אהפיכה ולא איתזום אהזמה וכו' ומש"ה לא משלמין מציעאי לקמאי דהא לא איתזום אהזמה אבל לעבד משלמין דמי עין ואינו כן שאם לא הוזמו אהזמה יכולין לומר אמת אמרנו שהם לא היו שם ועמנו היה ולא יצא לחירות לעדותם כי שקר העידו ואין אנו חייבין לשלם כלום שלא היינו מפסידין אותו כלום שהוא עבד הוה שאין לו עדים על חירותו ואע"פ שהן מוכחשין ויצא לחירות ע"פ הראשונים או ע"פ הרב שמודה שעמד בדין מ"מ אינן משלמים כלום שעדיין אפשר שלא היו שם הראשונים כמה שהם אומרים ואגב שיטפיה לא עיין יפה וכן מה שהשיב בתשובת קושייתו אי הכי רישא נמי דאיתזם אבתרייתא ולא איתזום אקמייתא אמאי משלמין דמי עין אינה תשובה דמשכחת לה כגון שאמרו הראשונים בא' בניסן הפיל את שינו ובעשירי בו סימא את עינו ואילו הפכו ואמרו סימא את עינו בי' בניסן ואותה השן שהפיל בט"ו בו היה מעשה ונמצאו זוממין אכן הרי אלו חייבים דמי עין לעבד שהרי נתקיימה עדות הראשונים בשן ועין לדברי כולם בי' בניסן היה אלא שאין קושייתו כלום דאי מוקי לה נמי בהכי כיון דסיפא בב' כיתות והוזמה הראשונה שמלא הדין הפך אף רישא יש לך להעמידה בשתי כיתות ולכשיזומו יהיה הדין הפך ולהכי לא דחיק נפשיה בהנך דוחקי ומוקים לברייתא כפשטא דקתני ונמצאו זוממין שעל הכל במשמע ועוד מעידין אנו באיש פלוני וכו' בבת אחת משמע והיינו טעמא נמי דלא דחינן לה בשהרב מודה בחבלה והעדים אינן מודים ועמד בדין כדכתיבנא לעיל דהתם נמי מיפך והזמה הוא דהא ליכא אלא שתי כתות והדין בהיפך וזו היא כוונתו של אביי להעמיד רישא בשתי כתות לפי' האמיתי ואינו צריך להשיב עליו בפירושו בשמועה זו כי כבר השיב הוא עצמו ז"ל על דבריו דאי בג' כתות מוקים לה אביי לרישא סיפא נמי נוקמה בג' כתות דלא נצטרך לדוחקה דמקדמי אקדומי ועמד בדין ולישנא בתרא נמי לוקמא בהכי דומיא דרישא והתשובה שהשיב דאי כולה בג' כתות פרושי קא מפרש לה תנא אינה כלום דהא כל טעמי דרבה המסקנא ליתיה אלא משום דמדרישא בג' כתות סיפא
נמי

האחרונים אחרי כן אין משלמין שהרי בטלה עדותן כבר והוכחשו דפיון דלא גנב לא טבח ומשום הכחשה לא מיחייב אלא אעמנו הייתם דוקא דהיינו הזמה דבעינן (שתסייר) [*שתסרה] גופה של עדות במסכת מכות [דף ה.] : גמ' למפרע הוא נפסל . העיד בניסן והוזם על עדות זו באייר כל העדיות שהעיד בינתיים פסולות דמשעה שהעיד עדות זו פסול דמההיא שעתא הו"ל רשע והתורה אמרה אל תשת ידך עם רשע [ה] אל תשת רשע עד והכא מיירי דהני עדים זוממין העידו על פה אבל בעדות בשטר לא אשכחן אלא בלד רחוק ואף על פי שרש"י ז"ל פירשה (*) במסכת סנהדרין (בפ' זה בורר דף כז.) בעדות בשטר אינו נראה בעיני האחרונים ז"ל מפני שעדות בשטר אי אפשר להזימן [ו] דשמא אחרוהו וכתבוהו דקיימא לן המאוחרים כשרין ואפי' היה כתוב בשטר שבזמנו כתבוהו אם הוא שטר הקנאה אי אפשר להזימה שיהא נפסל למפרע לפי שבשטרי הקנאה אדם רשאי לאחר כתיבתה וכשכותבין כותבין מזמן ההקנאה דסתם קנין לכתיבה עומד ואפשר שעכשיו כתבוהו והקדימו זמנו משעת הקנין שהיו כשרים שאינם פסולין אלא משעה שחתמו לשקר ואילך אבל קודם זה לא נפסלו הא למה זה דומה למעיד ואומר היום ג' שנים לזה פלוני מפלוני מנה והוזם וכי תעלה על דעתך שיפסול ג' שנים למפרע והלא אפילו אביי לא מפסיל אלא משעת עדות כ"כ הרא"ש ז"ל וכן דעת הרי"ף ז"ל והביא ראיה מהא דת"ר שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידים על השטר הזה והלא אותו היום עמנו הייתם במקום פלוני השטר והעדים כשרין חיישינן שמא אחרוהו וכתבוהו : [ז] יע"ל קג"ס . סימן שמועות שהלכה כאביי י' יאוש שלא מדעת [ב"מ דף כא:] ע' עד זומם ל' לחי העומד מאליו [עירובין דף טו.] ק' קדושין שלא נמסרו לביאה [קדושין דף נא.] ג' גלוי מילתא בגיטא [גיטין דף לד.] מ' מומר אוכל נבלות (ה) לתאבון : [סנהדרין דף כז.] מתני' משלם תשלומי כפל . דהא איכא סהדי דגנב: ואינו משלם ארבעה וחמשה. על הודאת עצמו דמודה בקנס פטור : בשבת . פטור אטביחה דקם ליה בדרבה מיניה דמחייב בנפשו הוא : ומת אביו . והוא יורשו דלא הויא כולה [ח] טביחה באיסורא : גנב והקדיש. כי קא טבח לאו דבעלים קא טבח אלא דהקדש : [ל' גמ' [דף עד:] מעשה ברבן גמליאל שסימא את עין טבי עבדו והיה שמח שמחה גדולה כו' עד שאמר רבן גמליאל דשלא בפני ב"ד אודי] . והיה שמח לפי שהיה כשר מתאוה לשחררו אלא שהמשחרר עבדו עובר בעשה : שלא במקום ב"ד . לא היו ב"ד יושבין במקום ישיבת ב"ד אלא בשוק הודה : שהרי חייב עצמו בקרן. וכה"ג אמרי' מודה בקנס פטור ואע"ג דאמר לא טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח פטור משום דכיון שהיה פטור מכפל משום הודאתו ליכא ד' וה' דתשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד' : שהרי פטר עצמו מכלום .

מגניבה

אביי אמר למפרע הוא נפסל ורבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל אביי אמר למפרע הוא נפסל מעידנא דאסהיד הוה ליה רשע והתורה אמרה °אל תשת רשע עד פירוש למפרע מעידנא דאסהיד בבית דין ואיכא מאן דפריש מזמן שטרא וליתיה להאי פירושא משום דלא הוי זומם אלא עד שיוזם בעצמו כדתנן *אין העדים נעשין זוממין עד שיזומו בעצמן כגון דאשתכחא חתימות ידייהו בשטרא דזמניה כתוב בעשרה בניסן שנת כך וכך במקום פלוני ואתו סהדי ואסהידו דההוא יומא הוו סהדי באתרא רחיקא דלא אפשר לממטי מיניה להך אתרא דאיכתיב ביה ההוא שטרא בחד יומא כגון האי הוא דהוי זומם ואי לא כי האי גוונא לא הוי זומם וכיון דהכין היא מילתא ליכא למימר מזמניה דשטרא דהא ההיא סהדותא [אפשר] לא הות בההוא יומא כלל (א)ואפשר דההוא יומא דאסהידו בבי דינא ביה ביומא קא חתמי בההוא שטרא וא"כ היכי מפסדינן להני שטרי דאינשי דאיכתיבו מקמי הכי מספיקא הילכך ליכא למימר דמיפסלא סהדותייהו אלא [א] [על] עידנא דקא מסהדי ביה בבי דינא כגון דאסהידו בבי דינא בעשרה באייר ואיתזימו בעשר' בסיון אביי אמר למפרע הוא נפסל ומעידנא דאסהידו בבי דינא דהוא בעשרה באייר הוה ליה רשע וכל סהדותא דאסהידו בבי דינא מעשרה באייר ואילך לא הויא עדות ורבא סבר מכאן ולהבא הוא נפסל דהוא עידנא דאיתברר לן דזומם הוא והלכתא כאביי (ב) והכי אשכחן בירושלמי* כגון האי פירוש דפרשינן דגרסינן התם היו עומדין ומעידין עליו בעשרה בניסן שגנב שור באחד בניסן וטבח (ג) ומכר בעשרה בניסן והוזמו בט"ו בניסן כל עדות שהעידו מעשרה בניסן עד חמשה עשר בניסן למפרע הרי אלו פסולות . אבל ודאי (א) איכא סהדי דידעי הי ניהו יומא דקא חתמי ביה בההוא שטרא פסלינן להו מההוא יומא א"נלא ידעי הי ניהו יומא דקא חתמי ביה אבל חזיוה לההוא שטרא דמיחתים (ב) קמי דאסהידו עליה בב"ד בכמה יומי פסלינן להו מההוא יומא דקא אמרי סהדי חזינוהו להאי שטרא בידא דמריה ביום פלוני דמיחתים וקאי דקי"ל* עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין הלכך מעידנא דקא חתמי בשטרא הוו להו רשעים והתורה אמרה °אל תשת רשע עד ודמיא לעדי רבית דמעידנא דקא חתמי בשטרא דרבית קא עברי על °לא תשימון [עליו] נשך ברם צריך את למידע דלא קיימי הזמה אסהדי דשטרא אלא עד דאמרי בב"ד בעידן סהדותיהו שטרא דנא בזמניה כתבנוהו ולא איחרנוהו וכתבנוהו ואי לא קא מסהדי הכי לא קמה עלייהו הזמה והוו אינהו כשרין ושטרא כשר דת"ר* שטר שזמנו כתוב בא' בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידים על השטר הזה והלא באותו היום עמנו הייתם במקום פלוני השטר כשר והעדים כשרין חיישינן שמא איחרו וכתבוהו וכל הני מילי לתרוצי פירוש דרבותא קא [ב] כתבי להו אבל מתני' ומתניתא לא איירו בעדים זוממין אלא בעדות על פה אבל בעדות בשטר לא אשכחי' להו ראיה דאיירו ביה כלל דמילתא דחיקא היא כדפרשינן הלא תראה שלא פירשוה בירושלמי אלא בעדות על פה : מתני' *גנב על °פי שנים וטבח ומכר ע"פ עד אחד או על פי עצמו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה: גנב וטבח בשבת גנב וטבח לעכו"ם גנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר °גנב (ד) והקדיש ואח"כ טבח משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ר' שמעון אומר קדשים שהוא חייב באחריותן חייב ושאינו חייב באחריותן פטור : גמ' *איתמר מודה [ג]בקנס ואחר כך באו עדים רב אמר פטור ושמואל אמר חייב אמר רב המנונא מסתברא מלתיה דרב באומר גנבתי ובאו עדים שגנב שהרי חייב עצמו בקרן (ה) אבל אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב שהרי פטר עצמו מכלום

איתמר

רש"י

למפרע הוא נפסל . העיד בניסן והוזם על עדות זו באייר כל העדות שהעיד בינתיים פסולות דמשעה שהעיד עדות של זה נפסל : מכאן ולהבא . משהוזמו הוא נפסל : שמא אחרוהו וכתבו . דשטרי חוב מאוחרים כשרים או שמא לאחר זמן כתבו יום הקנין כדאמרינן בעלמא אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתיבו : מתני' משלם תשלומי כפל . דהא איכא סהדי דגנב : ואינו משלם ד' וה' . על הודאות עצמו דמודה בקנס פטור : גנב וטבח . בשבת פטור מטביחה דהוי מתחייב בנפשו : מת אביו . והוא יורשו ולא הוי טביחה (ג) באיסורא : גנב והקדיש . דכי קא טבח דהקדש קא טבח ולא דבעלים : קדשים שחייב באחריותן . כגון שאמר הרי עלי עולה חייב דקסבר דבר הגורם [ג] לממון כממון דמי וזה גורם לממון שצריך להביא אחר : ושאין חייב באחריותן שאמר הרי זה פטור שהרי הוא הקדש: גמ' מסתברא מלתא דרב . דפטור ואפי' [ד] באו עדים באומר גנבתי (ד)חייב עצמו בהודאתו לשלם קרן הלכך הודאה היא ופטור מכפל וד' וה': שהרי פטר עצמו מכלום . שיודע שמודה בקנס פטור הלכך לאו הודאה הוה וחייב אם באו עדים ולא מיפטר אלא היכא דאיכא קרן וקנס ומחייב עצמו בקרן דמתכוין להחזיר

שלטי הגבורים

בניסן עמנו הייתם במקום פלוני לא במקום הכתוב בשטר אין זו הזמה שיכולין לומר באחר כתבו השטר כשהיו במקום השטר ואיחרו זמנו בא' בניסן ואם העידו בפני ב"ד שבזמנו כתבו אותו ה"ז הזמה שהרי בזמנו לא היו במקום השטר ועדי השטר נפסלין למפרע משעת שחתמו בשטר ולא מזמן הכתוב בשטר כמו שביאר מז"ה בפסקיו :

(*) ברש"י שלנו לא נמצא זה בסנהדרין

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אי : (ב) נ"ל וקאי מקמי כו' : (ג) נ"ב כולה : (ד) נ"ב שהרי : (ה) נ"ל להבעים :

הגהות חו"י

(א) נ"ב ואע"ג שאמרו בזמנו כתבנוהו ע"כ שקר הוא ואע"פ שאפשר שגוף הענין אמת רק הקדימוהו מ"מ הרי קי"ל שט"ח המוקדמין פסולין וגם דין עדים זוממין יש להם ואפי' לא אמרו רק לא אחרנוהו . ודו"ק : (ב) נ"ב מייתי ראיה דמיום שהעידו מקרי למפרע וקי"ל גם דבמלוה ע"פ מיירי : (ג) נ"ב נ"ע נ"ל הא : (ד) נ"ב פי' הגנב וכבר נתיאשו הבעלים דאז חל ההקדש . הרא"ש : (ה) נ"ב אע"פ דבתר הכי אמר ג"כ טבחתי ומכרתי ובאו ג"כ עדים :

גי' מהר"ס

הגהות מא"י

[א] נ"ל אלא מעידנא : [ב] נ"ל כתבינן : [ג] רש"י ז"ל קאי על מסקנא דגמ' דקאי ר"ש על מלתא אחריתא וה"ק אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי דו"ה וכן הגונב הקדש מבית בעלים פטור רש"א קדשים שחייב באחריותן כו' : [ד] נ"ב אם : [ה] נ"ב פי' : [ו] נ"ב פי' אם אין שם זמן הכתיבה : [ז] נ"ב לשון גמ' הלכתא כוותיה דאביי והלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ס : [ח] נ"ב ומ"מ מקלת טביחה הוי באיסור מחמת אחין היורשין :

עין משפט

גי' מהר"ס כן הוא לשון הגמרא בפ"ק דמכות (דף ה.)

א מיי' פ"ב מהל' גניבה טוש"מ סי' שנ: ב מיי' פי"ג שם סמג עשין עא טור ח"מ סי' שעח :

מכות דף ה. ושם איתא במשנה עד שיזומו את עצמן

פרק זה הל"ג ע"ש

כתובות דף יח: שמות כג שם סנהדרין לב. דף עד: [דף ל ע"ב] דף עה.

מלחמת ה'

נמי בג' כתות אלמא בהכי ניחא ליה טפי ואביי מדתק דחיק לה כדמוקים לה רישא בג' כתות וסיפא בתרתי משום דלא דמיא רישא לסיפא ועוד רב' גופיה לוקמא אמסקנא בג' כתות ובמיפך והזמה ולא מני לאוכותי מינה כלום אלא ש"מ שלא עלה על דעת שיהו שם אלא הנך זוממין דקתני ברייתא ולא זוממי זוממין לא ברישא ולא בסיפא :

עוד כתב ומעיקרא הוה סבר למימר יש שן בכלל עין לא אמרי' וכו' גם זה אינו דהא מ"מ הויא הכחשה לקמאי ודינא כוותייהו מפסיק ופסיד עבדא דמי עין דאלת"ה א"כ לא פסקו הדין על פיהם של אלו והיאך משלמים והלא אין העדים נהרגין ולא משלמין ממון עד שיגמר הדין כדתנן בדוכתא ומה שאמר אביי לא במיפך והזמה אנו מפרשין אפי' לגישנא דמסקנא דאיתא וה"ק לא תידוק מדרישא בג' כתות סיפא נמי בג' אלא רישא בג' כי היכי דע"י הזמה בלבד יהא הדין היפך וישלמו אלו וזה א"א אלא בג' כתות וסיפא נמי שיהיה הדין היפך ע"י הזמה ומשכחת לה בתרתי כגון שהוא מודה שעמד בדין והיפך היה והרב אומר כן דרישא אכולה ברייתא קתני נמצא ע"י הזמת אלו בלבד נהפך הדין והיינו מיפך והזמה דאביי וכדפרישית לעיל וזה יותר מחוור :

המאור הגדול

משתמיט תנא מלפרושי ולמתנא בהדיא ג' כתות א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי דוקיא דרבא מהיכא אילימא מרישא ורישא מי קא מתכחשי מציעאי כיון דלא מיתזמי סהדותא כוותייהו קיימא דדינא כוותייהו ופסקי' דיש בכלל מאתים מנה קמאי הוא דקא מתכחשי מציעאי לא מתכחשי :

ומעיקרא הוה סבר למימר יש שן בכלל עין לא אמרי' וקמ"ל השתא כיון דסוף סוף תשלומין הוא דמחייב אמרי' יש בכלל מאתים מנה ועוד דכל עדות המתחלקת בשתי כתי עדים תופשין את הטועה שבהן א"ל רבה סבר מדרישא בג' כתות סיפא נמי בג' כתות ודייק מסיפא ומאי דאמרי' לעיל דאמר אביי מדסיפא במיפך והזמה רישא נמי במיפך והזמה לא היו דברים מעולם דלא אמר אביי הכי אלא ה"ק לרבה בשלמא רישא לא סגיא דלא ג' כתות ובלא מיפך והזמה מדקתני דהרי הרב אומר כן למה ליה לרב דאמר הכי אי לאו דאתאי כת אחריתי מעיקרא אלא סיפא בשתי כתות סגיא ובמיפך והזמה דעבדא בבל דהו ניחא ליה ופי' דאפכינהו ואזמינהו כגון דתויא ליה מיפך והזמה בבת אחת דאזמינהו בתוך כדי דבור דאפכינהו כי היכי דלא תפול הזמה על עדות מוכחשת דהא לא ס"ל לאביי הכחשה התחלת הזמה :

מגניבה בעי למפטר שהרי אמר לא גנבתי וגם מטביחה ומכירה בעי למיפטר נפשיה שהרי יודע שמודה בקנס פטור הלכך לאו הודאה היא ומשלם אם באו עדים דלא אמרינן מודה (ג) ובאו עדים פטור אלא היכא דאיכא קרן וקנס דאיחייב ליה ממונא בהודאתו ומתכוין להחזיר ממון כתב הרא"ה ז"ל וז"ל כתב הראב"ד ז"ל בנוסח כתובות שבזמן הזה שאין דנין דיני קנסות וקי"ל [דף טו:] דאפ"ה אי תפס לא מפקינן מיניה אם קדם הלה והודה [אע"פ שבאו עדים אח"כ] הרי הוא פטור ואפי' בדברים שפטר עצמו (ג) בכלום נר מצוה לפי שכשם שאין דנין דיני קנסות בזמן הזה כך אין מקבלין עדים והרי זה כמו שאין שם עדים ורבינו אומר שאינו נראה שכשם שהוא אומר שאין [illegible] וטבחו כולו באיסורא ואע"ג דבכל שמעתו זה ממתניתין דלעיל [דף עד:] בגונב משל אביו ומת אביו קודם שמכרו התם הוה אמינא משום דיש לו שותפות בכל אבר ואבר אבל הכא שמעינן אפי' אין לו שותפות אלא באבר א' או בגיזה מהרמ"ה ז"ל: והמעקר. עוקר הסימנין. ואין משלם ד' וה'. דלאו שחיטה היא כלל: טבח ומכר חוץ וכו'. כשהוציאו חוץ מרשותו נעשה עליו גנב וקנאו: גנב חוץ כו'. קנאו במשיכה ונעשה גנב עליו: ברשותן פטור. דלא נעשה עליו גנב: גמ' את הקיטעת וכו'. אע"ג דליכא כולה חייב דמאי דגנב הא זבין ליה כוליה: לדעת חבירו. משלמין בין שניהם דאיכא וטבחו כולו בחיוב דהטובח מתחייב על חלקו וחבירו נמי עשאו שליח דהא רבינן לעיל [דף עא:] דהכא יש שליח לדבר עבירה [ג] או לרבות את השליח: שלא לדעת פטור. דליכא טביחה כולה בחיובא דבההוא פלגא דחבריה לא נעשה שליח והו"ל כטובח אחר הגנב דפטור ועל חלקו נמי פטור הואיל וליכא וטבחו כולו בחיובא ואע"ג דאמרן לעיל [שם:] חמשה בקר ואפילו חמשה חצאי בקר הני מילי בגונב בהמת השותפין וטבחה ואחר כך הודה לאחד מהם את חלקו דבשעת טביחה הואי כולה בחיובא והכי אמרינן לה בהגוזל [דף קו.] דשותף שטבח שלא לדעת חבירו פטור: נתן לאחר וטבח. לא שנתן במתנה דא"כ אפילו לא טבח נמי מחייב אנתינה כמו אמכירה כדקתני סיפא אלא שעשאו שליח לטביחה או למכור: הקיף. מכר באמנה ובאשראי ולא קבל דמים: ופרע בהקפו. שהקיפו חבירו פרקמטיא באשראי ופרע לו בהמה זו: מה לי מכרו וכו'. (ד) הכא מיירי בקדשי בדק הבית דלא שייך בהו מעיקרא תורא דשמעון והשתא תורא דשמעון ומתני' [דף עד:] דאמר בהקדש פטור מיירי בקדשי מזבח דכתם שור ושה מחיים הוי לקדושת מזבח וקרב לכפר על הבעלים ונשחט לשמו ושם בעליו עליו כן פי' הרמ"ה ז"ל ונראה [שאין] דעת הרב אלפסי ז"ל כן: מתני' היה מושכו. היה הגנב מושך אותו ויצא פטור שאין משיכה קונה ברשות בעלים: הגביהו. אפילו ברשות הבעלים חייב שהגבהה קונה בכ"מ כדאיתא במסכת קדושין (דף כה.): או שהוציאו מרשות בעלים. משמע דכיון שהוציאו מרשות בעלים חייב ואפילו הוציאו לרה"ר ואע"ג דאין משיכה קונה ברה"ר [ב"ב פד:] ה"מ לענין קנייה אבל להתחייב באונסין כיון שהוציאו מרשות בעלים חייב: נתנו לבכורות בנו. פרש"י ז"ל שהביא הגנב [ד] הכהן או לאחרים שם למקום שגנב והם היו סבורין שהוא שלו: ומת ברשות הבעלים פטור. הכהן המושכו דלא עדיף מגנב גופיה אבל הוציאו מרשות הבעלים חייב הגנב ולפי דבריו ז"ל [גנב] חייב משום דכהן הוא שלוחו ואע"ג דקי"ל [קדושין דף מב:] אין שליח לדבר עבירה הייני היכא דשליח ידע במלתא דאיסורא דאיכא למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין אבל הכא ליכא למימר הכי ומיחייב שולחו וכתבו האחרונים ז"ל דאינו נכון דכפ' שנים אוחזין (דף י:) אמרי' גבי חצר דלאו בת ידיעה היא אי ס"ד חצר משום שליחות איתרבאי א"כ מלינו שליח לדבר עבירה ומאי קשיא שהאי חצר שהוא כמי שאינו יודע בדבר ויש שליח [ה] ובמס' קדושין [דף מג.]* כמי אמר דדוד לא נענש על שהרגו לאוריה לפי שיואב הרגו ואין שליח לדבר עבירה ואע"פ שיואב לא היה יודע בדבר והיה סובר כשראה הספר ששלח לו המלך שהיה חייב לו מיתה [ויש] שפירשו דכמו שפטור הכהן מלשלם לבעלים ה"כ חייב דקתני ר"ל הכהן או השומר חייב לשלם על דרך מה שאמרו במקום אחר [ב"מ דף לה:] תחזור פרה לבעלים הראשונים וכתב הרא"ה ז"ל דזה נכון: גמ' תקנו משיכה בשומרים. בשומר שכר מיבעיא ליה דאיכא דמי ואפשר שיהא תלוי בכתינת שכרו אבל בשאר שומרים פשיטא דתקנו דהי לאו במאי זכי: [ל' גמ' כך שכירות נקנה בכסף בשטר ובחזקה שכירות דמאי אלימא שכירות דמטלטלין מטלטלין בני שטרא ניכהו אמר רב חסדא שכירות דקרקע] וכי מטלטלי בני שטרא ניכהו בתמיה אם השכיר לו כליו הא לא מקנו מטלטלין אלא במשיכה כדאמר בקדושין (דף כו.) והי נמי דמקני בכספא לענין קבולי מי שפרע מיהו בשטרא

איתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן גנבתי ובאו עדים שגנב פטור שהרי חייב עצמו בקרן וכן הלכתא: *מתני' מכרו *חוץ מאחד ממאה שבו או שהיתה לו בו שותפות השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה: *גנב ברשות הבעלים וטבח ומכר חוץ מרשותן או שגנב חוץ מרשותן וטבח ומכר ברשותן או שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותן משלם תשלומי ארבעה וחמשה [א] אבל אם גנב וטבח ומכר ברשותן פטור: גמ' *מכרו חוץ מאחד ממאה וכו' ת"ר הגונב את הקיטעת ואת החיגרת ואת הסומא וכן הגונב בהמת שותפין חייב ושותפין שגנבו פטורין והא תניא שותפין שגנבו חייבין אמר רב נחמן לא קשיא כאן בשותף שטבח לדעת חבירו כאן בשותף שטבח שלא לדעת חבירו: תנו רבנן גנב ונתן לאחר וטבח גנב ונתן לאחר ומכר א גנב *והקדיש גנב והקיף גנב והחליף גנב ונתן לאחר במתנה גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו גנב ושלח סבלונות לבית חמיו חייב מאי קמ"ל אשמעינן רישא גנב ונתן לאחר וטבח דיש שליח לדבר עבירה ואע"ג דבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה הכא יש שליח לדבר עבירה מ"ט וטבחו או מכרו מה מכירה לא אפשר דלאו ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר נמי מיחייב אשמעינן סיפא גנב והקדיש מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים (ולאו הכי הלכתא דקי"ל כמתני' דתנן* גנב והקדיש ואחר כך טבח משלם תשלומי כפל ואין משלם תשלומי ד' וה' ואי קשיא לך מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים התם מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דשמעון הכא מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן): מתני' *היה מושכו ומת ברשות הבעלים פטור הגביהו או שהוציאוהו מרשות הבעלים ומת חייב נתנו לבכורות בנו לבעל חובו לשומר חנם לשואל לשוכר ולנושא שכר והיה מושכו ומת ברשות הבעלים פטור הגביהו או שהוציאוהו מרשות הבעלים ומת חייב: גמ' בעי אמימר תקנו משיכה בשומרים

רש"י

להחזיר ממונו: מתני' או שהיתה לו בו שותפות. קודם שגנבו דלא קרינן ביה [א] וטבחו כולה באיסורא: הנוחר (א). קורעו מנחיריו עד לבו: והמעקר. עוקר סימנין דלאו שחיטה היא כלל: חוץ מרשותן. דכשהוציאו מרשותו במשיכה נעשה עליו גנב אבל גנב וטבח ומכר ברשותו פטור דלא נעשה עליה גנב: גמ' הקיטעת. אע"ג דליכא כולה חייב דמאי דגנב זבין כוליה: שטבח לדעת חבירו. משלמין בין שניהם דאיכא וטבחו כולה בחיובא דהטבח מתחייב על חלקו וחברו נמי עשאו שליח (ב) וילפינן בגמ' ממכירה דחייב ע"י שליח: שלא לדעת חבירו פטור. דבחלק חבירו לא נעשה שליח והוי כטובח ומוכר אחר הגנב דפטור ועל חלקו נמי פטור דליכא וטבחו כולו בחיובא אע"ג דרבינן לעיל אפי' ה' חצאי בקר ה"מ גבי גונב בהמת השותפין וטבחו ואחר כך הודה לאחד מהן חלקו דבשעת טביחה הוית כולה בחיובא: ונתן לאחר וטבח. ולא נתן במתנה דאם כן בלא טביחה חייב אנתינה לחוד כבמכירה כדקתני סיפא אלא עשאו שליח לטבוח או למכור: גנב והקיף. מכר באמנה באשראי ולא קיבל הדמים: לא אפשר. אלא על ידי אחר הקונה: מתני' היה. גנב מושכו ויוצא פטור מכפל: הגביהו. אפילו ברשות בעלים שהגבהה קונה בכל מקום: נתנו. גנב במקום שגנבו לבכורות בנו [ב] או לשומר חנם כו': (א) היה מושכו. הכהן או השומר ומת ברשות בעלים פטור הגנב: גמ' תקנו משיכה בשומרים

הגהות הב"ח

הגהות חו"י

הגהות מא"י

שלטי הגבורים

א לפי דברי מיי' פ"ב מהל' גניבה אין חילוק בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית דבכולהו גנב והקדיש לאחר יאוש וטבח פטור מתשלומי ד' וה' וכן האריך שם מ"מ לבאר דבריו מיהו כתב מ"מ שהרי"ף ז"ל השמיט ברייתא דגנב והקדיש וכו' ואינו כן כי בכל הספרים שלנו הביאה [illegible]

רבינו אפרים

א] אבל אם גנב וטבח ומכר ברשותם פטור. כתב ר' אפרים ז"ל תניא בתוספתא גנב וטבח ומכר ברשות הבעלים אם הגביה חייב ואם לא הגביה פטור ושמעי' מהא דהא דקתני במתני' גנב וטבח ברשותו פטור כשלא הגביה תנן. וכן הלכתא:

המאור הגדול

[דף עח ע"א] כי איתמר דרבא שה להוציא את הכלאים לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ולענין פדיון ופירשנוה במסקנא קלוט דומה לאמו במקצת והוא הבא בסימן א' שנולד מן השסועה ועיבורו מן הקלוט שאינו דומה לאמו כלל שאף זה הבן שהוא דומה לאמו במקצת הוא טמא באכילה לדעת ר"ש ולאו למימרא דסבירא לן כוותיה אלא שם טמא בעולם דאיכא תנא דקרי ליה טמא עד שיהיה ראשו ורובו דומה לאמו ומנו ר"ש ודלא כר' יהושע דאי כר' יהושע משה כשבים ושה עזים נפקא עד שיהא אביו כשב ואמו כשבה ומאחר דאפי' באכילה אסור אין צ"ל דאינו כשר לפדיון ואין אנו צריכין בזה לדרוש שה להוציא את הכלאים וטעמיה דר' יהושע משום דס"ל זה וזה גורם אסור הלכך אפי' טהור שנולד מן הטהורה ועיבורו מן הטמא ואיידי דנסיב רישא טמא שנולד מסיק לה בטמא שנולד נמצא עכשיו [illegible] שנולד מן הטהורה ועבורו מן הטהור וכ"ש לאביו שאינו דומה לאמו שהוא טמא לכל דבר ולדידיה מגמל גמל נפקא ואין אנו צריכין בזה למדרש שה ור' יהושע מכשיר בבנו בין באכילה בין בפדיון והוא שנולד מן הטהור ומן הטהורה ופוסל בו אפי' באכילה וכ"ש בפדיון כשנולד מן הטהור ומן הטמא שאינו דומה כלל מדכתיב שה כשבים שיהא אביו כבש ואמו כשבה ואין צ"ל באביו שהוא טמא לכל דבר ור' אליעזר מכשיר בבנו באכילה דס"ל הכא זה וזה גורם מותר שלא מיעטו הכתוב אלא לענין פדיון מדכתיב שה להוציא את הכלאים והיינו טמא שנולד מן הטהורה ועבורו מן הטמא שיש על זה חבן שם טמא שהוא טמא לדעת ר' שמעון ופוסל באביו אפי' באכילה כר' שמעון וכל הני תנאי סבירא להו באביו כר' שמעון אבל לרבנן דפליגי עליה דר' שמעון דלא דרשי' גמל גמל שני פעמים [illegible]

בשומרין או לא תקנו משיכה בשומרין אמר רב יימר תא שמע נתנו לבכורות בנו לבעל חובו לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר היה מושכו ברשות הבעלים ומת פטור מאן פטור (א) שומר שמע מינה תיקנו משיכה בשומרין ש"מ איתמר נמי אר"א כדרך שתקנו (א) משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרין ותניא נמי הכי כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרין וכשם שהקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה: **מתני'** א] *אין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין בסוריא ובמדברות שבארץ ישראל ואין מגדלין תרנגולין בירושלים מפני הקדשים ולא כהנים בא"י מפני הטהרות לא יגדל אדם חזירין בכל מקום ולא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת אין פורשין נשבים ליונים אא"כ היה רחוק מן הישוב ל' ריס: **גמ'** *ת"ר רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד וכן [א] מי שנפלו לו כלבים וחזירין בירושתו אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד וכן מי שנדר נדר ליקח בית ולישא אשה בא"י אין מחייבין אותו ליקח מיד אלא עד שימצא את ההגון לו ומעשה באשה אחת שהיה בנה מצר לה וקפצה ונשבעה כל מי שיבא [ב]עלי איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנין לה וכשבא דבר זה אצל חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגון לה ת"ר י' תנאין התנה יהושע *) *שמרעין בחורשין ומלקטין עצים משדותיהם ומלקטין עשבים מכל מקום חוץ משדה תלתן וקוטמין נטיעה מכל מקום חוץ מגרופיות של זית ומעין היוצא בתחלה בני העיר מסתפקין ממנו ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרוש קלע ויעמיד את הספינה. ונפנין לאחורי גדר ואפילו בשדה מלאה כרכום. ומהלכין בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה. ומסתלקין לצדדי הדרכים מפני יתדות הדרכים. והתועה בין הכרמים מפסג ועולה מפסג ויורד. ומת מצוה קונה מקומו. *איתמר אמר רב אדא אמר רב נחמן תנאין שהתנה יהושע אפילו בבבל ושמואל אמר אפי' בחוצה לארץ: ומת מצוה קונה מקומו והוא שאינו מוטל על המצר אבל אם היה מוטל על המצר מתוך שניתן רשות לפנותו מפנין לכל מקום שירצה הני חד סרי הויאן אמרי מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה: *עשרה תקנות תקן עזרא. שיהו *) קוראין במנחה בשבת וקוראין בב' ובה'. ושיהו בתי דינין קבועין בב' ובה' ומכבסין בה' בשבת. ואוכלין שום בערב שבת. ושתהא אשה משכמת ואופה. ושתהא אשה חוגרת בסינר. ושתהא

*) האלפ"א בית"א הוא ע"פ בעל חו"י.

רש"י

בשומרין שלא יתחייבו השומרים בשמירתם עד שימשוך: מאי לאו שומר. ששומר מושכו (ב *) ומת חייב גנב במשיכתו דאי גנב היינו ריסא: **מתני'** אין מגדלין בהמה דקה בא"י. משום ישוב א"י שמאבדות את השדות וכל שדות א"י סתמא הן דישראל: **גמ'** רועה בהמה דקה. בשדות אחרים וברועה בהמות שלו: שעשה תשובה. שלא לגדל עדר בהמות: שמרעין בהמות בחורשין. ביערות ולא יקפיד בעל היער על כך: ומלקטין עצים. אים בשדה חברו וכדמוקי תלמודא(ג) ודוקא בהיזמי ובהיגי ובמחוברים ולחים שאין מקפידין בהן: חוץ משדה תלתן. דמעלו ליה עשבים הגדלים עמו ואי מלקט להו מפסיד את התלתן: תלתן מין קיטנית פנגר"י: וקוטמין נטיעה. מן האילן ליטע או להרכיב ולא יקפיד בעל האילן: חוץ מגרופיות של זיתים. הקוצץ זיתיו לשרוף מניח שתי גרופיות מלא שני אגרופיות כדאמר פרק המוכר (נ) והם מחליפות ומוציאין פרי והקוטם מהן נטיעה מפסיד הגרופיות וקוטמין נטיעה קאמר בתלמוד שקוטם דוקא מן הענפים ולא מן הענף האמצעי שהוא עיקר האילן ודוקא מן החדש שאינו עושה פירות כגון בד שנתוסף בשנה זו שעדיין אינו עושה פירות ולא ממקום הרואה פני החמה כגון סביבות לדדין מבחוץ שהחמה מבשלת שם הפירות וממתיקן אלא רק מבפנים: ומעין היוצא בתחלה. מחדש משדה אחר וכ"ש מעין ישן שהיה מימות יהושע: ומחכין. מטילין חכה לצוד דגים בימה של טבריה אע"פ שהוא חלק נפתלי: שלא יפרוס קלע. דרך צידים לתקוע יתידות ולעשות גדרים [ג] במים לצוד דגים שקורין וינ"א ולא יעשו מפני שמעכב [ד] הספינות: לאחורי גדר. מפרש בתלמוד לא נצרכה אלא לטול ממנו צרור לקנח אע"פ שפורץ הגדר: ומהלכין בשבילי הרשות. סתם בני אדם משהכניסה התבואה עד שעת הזריעה מפקירין שדותיהן לכנוס בה כל אדם לקצר הילוכם וקורין לה שביל הרשות שברשות הם עושין: עד שתרד רביעה שניה. דהיינו י"ז במרחשון דאז הזריעה צומחת וקשה לו דריסת הרגל: ומסתלקין לצדדי הדרכים. בכל עת אפילו בזמן שהתבואה בשדה יכול כל אדם להסתלק מן הדרך: מפני היתדות. שבימות החמה יבש הטיט ונעשים כיתדות מקום פסיעת האדם והבהמה שדרסו בחורף ונעשו כשתיתות: מפסג. מנתק זמורות המעכבות אותו עד שמוצא הדרך: קונה מקומו. מקום שנפל שם במותו קונהו ליקבר שם ואין בעל השדה מעכב: על המצר. לרוחב הדרך ועוברין

*) בדפו"י הגי' ומתחייב.

נמוקי יוסף

בשטרא לא מקנו מידי דדברים בעלמא נינהו כדאמרינן בהזהב [ב"מ דף מט·] *ד' דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה:

מתני' אין מגדלין בהמה דקה בא"י. משום ישוב הארץ שמאבדות השדות וכל שדות א"י סתמן דישראל ובגמ' [דף פ.] איתא דלאו דוקא אמר שלא לרעות דאפילו קשורה בבית בכרעי המטה אסור אלא לשהותה לצורך הרגל ל' יום דוקא והכי קתני בהדיא בתוספתא אבל מגדלין אותה קודם לרגל ל' יום ולא שתהא יוצאה ורועה בשוק אלא קשורה בכרעי המטה וכן בגמ' לקמן שאלו תלמידיו את רבן גמליאל מהו לשהות אמר להם מותר ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר אלא קשורה בכרעי המטה ומקרא נמי משמע הכי אסרו חג בעבותים פי' בו שהיו קושרין הקרבן בכרעי המטה עד שיביאוהו לקרנות המזבח אבל לרעות אפי' בהמה גסה אסור כדאמר בפ' זה בורר (דף כה:) רועה שאמרו אחד רועה בהמה דקה ואחד רועה בהמה גסה והשתא אתי שפיר[ה] דלא מחלקינן הכא בין רועה בהמה שלו לבהמה של אחרים ובפ"ק דמציעא (דף ה:) לא פסלי אלא במרעה בהמות שלו אבל של אחרים כשר משום דאין אדם חוטא ולא לו דהכא שאסור לגדל אפילו בבית אין נראה לחלק בין מגדל בהמה של עצמו למגדל של אחרים: אבל מגדלין בסוריא. ארם צובה דוד כבשה וקסבר לא שמיה כיבוש והוי כחוצה לארץ ובחו"ל מותר לגדל דלא חיישינן ליישובה ואם יפסידו שדות אחרים ישלמו: תרנגולים בירושלים. אפילו ישראל: מפני הקדשים. שישראל אוכלין שם שלמים ומעשר בהמה ודרך התרנגולין לנקר באשפה שמא יביאו כעדשה מן השרץ ויטמאו את הקדשים: ולא הכהנים. יגדלו תרנגולין בארץ ישראל: מפני הטהרות. שהכהנים אוכלי תרומה הם וצריך להזהר בטהרתם: אין מגדלין חזירין. משום מעשה שהיה כדאיתא בגמרא [דף פב:] כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה היה *)הורקנוס מבחוץ ואריסטובלוס מבפנים ובכל יום ויום היו משלשלין להן דינרין בקופה והיו מעלין תמידין וכו' שלשלו להם [ו] והעלו להם חזיר כיון שהגיע לחצי חומה נזדעזעה א"י ארבע מאות פרסה באותה שעה אמרו ארור אדם שיגדל חזירין בירושלים וארור אדם שילמד בנו חכמת יונית וכו' והכא בעי למימר אפילו לגדל שלא לאכילה דאילו לצורך אכילה מדאורייתא אסור לעשות סחורה בכל דבר טמא כדתנן במס' שביעית [פ"ז] אבל הכא מיירי לגדלה כדי למשוח בהן עורות והכי מותר מידי דהוה אסוסים וחמורים שעומדין למלאכה ומותר לעשות בהם סחורה והכי מפרש בירושלמי דשביעית הרא"ש והרא"ה ז"ל: הכלב. מפני שנושך ומנבח ואשה מפלת מיראתו: נשבין. פחין וטמאות. שלא ילכו בהן יונים בני הישוב: ל' ריס. ד' מילין: **גמ'** רועה. בהמות שלו: שעשה תשובה. שלא יגדל בהמה דקה עוד: [כלבים וחזירים] (בירושלים) [בירושה]. [ז] לזבוני לעכו"ם ותנן במתני' שאסור לגדלן וכדפי' במתניתין אפי' שלא לאכילה: למכור מיד. אלא מוכר על יד על יד: וכן מי שנדר נדר ליקח בית ולישא אשה בא"י אין מחייבין אותו ליקח מיד אלא עד שימצא את ההגון לו. ומעשה באשה אחת שהיה בנה מצר לה וקפצה ונשבעה כל מי שיבא עלי איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינם הגונים וכשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגון לה: מרעין הבהמות ביערים. ולא יקפיד בעל היער על כך וא"ר פפא דוקא בהמה דקה ביער גסה שאינה מכלה באילנות: ומלקטין עצים. דוקא כגון קוצים לחים ומחוברין: חוץ משדה תלתן. פינגרו"ג. בלע"ז ודוקא שאינו עשוי ערוגות דאז ניכר שעשוי למאכל בהמה שעשבים נמי טובים לה: וקוטמין נטיעה. דוקא מענפים הדקים שאין עושין פירות וממקום שאינו רואה את החמה: בקנים ובגפנים. מן הפקק ולמעלה ובזית בשעור כבילה צריך להניח מן הזית ולמטה סמוך [לגזע] זה שקוטם כדי ליטע: היוצא תחלה. מחדש וכ"ש מעינות ישנים שהן מימות יהושע שבני העיר מסתפקין ממנו: ומחכין. מטילין חכה לצוד דגים אע"פ שבחלק נפתלי היתה כולה: שלא יפרוש קלע. מפני שמעמיד הספינות ומעכבן שם דרך ליידין לתקוע יתדות ולעשותן גדר במים להלכד שם דגים: ונפנין. אמר רב אחא בר יעקב לא נצרכה אלא ליטול ממנה צרור לקנח ואע"פ שפורץ את הגדר: בשבילי הרשות. שתם בני אדם כשמכניסין תבואה מפקירין שדותיהן ליכנס בהם כל אדם לקצר הדרך שלא יקיף: רביעה שניה. וזמנה מי"ז במרחשון כדאמרינן בתענית (דף ו.) ומכאן והלאה הזריעה צומחת וקשה לה דריסת הרגל: אמר רב פפא. הא קרקע דידן אפי' טל שיורד עליה בלילה קשה לה דריסת הרגל של מחרת: לצידי דרכים. בכל עת ואפילו שהתבואה בשדות הפקר לכל אדם להסתלק מן הדרך מן היתדות וליכנס לגבול שדה חבירו לילך על המיצר אצל הדרך: מפני יתדות. בימות החמה יבש הטיט ונעשה כיתדות מפני פסיעות האדם והבהמות שדרסו שם בימות החורף: מפסג. מנתק זמורות הגפנים המעכבות אותו ועולה ויורד עד שמוצא הדרך: קונה מקומו. שנפל שם בעת מותו ליקבר שם ואין בעל השדה מעכב עליו ובלבד שלא יהיה המת מוטל על המצר לרוחב

הדרך

*) היה הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ כ"ה בגמ'

שלטי הגבורים

א לפי דברי הרי"ף ומיי' פ"ה מהל' ג"מ משמע דלכל אדם מותר לצוד בכל סימים של כל אדם בין בחכה בין ברשתות ומכמורת דחכה ורשת ומכמורת הכל א' אבל לא הותר אלא להשבט שהם בחלקו לפרוש קלע מפני שמעמידין את הספינות ופי' קלע דרך הציידין לתקוע יתדות ולעשותן גדר במים להלכד שם הדגים ולדעת הרא"ש וטור ח"מ סי' רע"ד צידת חכה מותרת לכל אדם אבל אסור לכל אדם לצוד ברשתות ובמכמורת אלא לבעל הים ואפי' בעל הים אינו רשאי לפרוש קלע כדי שלא יעכב את הספינות והטור ח"מ סי' רע"ד וסי' שי"ב כתב בשם אביו הרא"ש דודאי תנאי ב"ד הוא שמי שברח לו נחיל וישב לו על אילן חבירו שיכול להציל נחילו ולקוץ הענף ויתן לו דמי הענף והרואה את חבירו שיש לו חבית של דבש שנסדקה וקרובה להפסד והוא יש לו חבית יין וחבירו אומר לו שפוך יינך והצל חביתך דבש הנפסד ואפרע לך דמי יינך שחייב לעשותו ודוקא בכה"ג שבא בעל דבש לשפוך את היין שתנאי ב"ד הוא שאין בעל היין יכול לעכבו אלא שופך יינו של חבירו בע"כ של חבירו ומשלם לו דמי יינו מתוך דבשו אבל אם בעל היין שפך יינו מאליו כדי להציל הדבש אינו נוטל דמי יינו דהלה יאמר לו למה שפכת אני הייתי דוחק ומציל כך כתבו התוס' שם ומרדכי. וכן תנאי ב"ד הוא שאם יש לחבירו חמור טעון פשתן ומת חמורו ולו יש חמור טעון עצים אמר לו לפרוק עציו ולהציל פשתנו והוא יפרע לו דמי עציו חייב לעשותו ופסק הטור כך מהכי שמיע ליה דעת אביו ז"ל פ' הגוזל בתרא ואע"פ דיש לגמגם להבין דעת הרא"ש דאפשר דלא ס"ל הכי מ"מ ודאי דהטור בנו בקי בדברי אביו טפי מינן ויודע דהכי קים ליה והרי"ף שם פסק דלית הלכתא הכי אלא בכל אלו אין לו אלא שכרו כדבעינן למימר לקמן בס"ד אם לא התנה עמו ואינו חייב לכופו שישפוך יינו ולא שיקוץ סוכו ולא שיפרוק עציו אם זה אינו רוצה וכו' סמ"ג עשין פ"ד וכן נראה דעת מיי' פ"ז מהל' גזילה ופי"ב מהל' מכירה:

רבינו אפרים

א] מתני' אין מגדלין בהמה דקה. ירושלמי כל דבר שאיסורו דבר תורה אסור לעשות בו סחורה. כל דבר שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה הרי חמור למלאכתו הוא גדל והרי גמל למלאכתו הוא גדל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' לקמן ברי"ף ב"מ פרק השואל ד"ה אר"ה השואל קרדום ביקע בו כו': (ב) נ"ב ר"ל בהגביהו:

עין משפט

דדברים אין בו' כג"ל אך לע"ק דהא הסם קי"ל כרי"ף דס"ל דדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה וכ"ם הרי"ף שם בסי' שס"ז אך י"ל משום דמודה ר"י במתנה מרובה

א מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון סמג עשין סו טור ח"מ סי' רעד ת"ע:

ב מיי' (פ"ק) [פ"ח] מהלכות נדרים סמג לאוין רמב טוי"ד סי' ריט:

ג מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון טור ח"מ סי' רעד:

ד מיי' פי"ב מהלכות תפלה ופ"ק מהלכות סנהדרין ופ"ל מהלכות שבת ופי"ב ופכ"א ופכ"ד מהלכות אישות ופ"ב מהל' מקואות ופ"ב מהלכות שכנים ופ"ד מהל' ק"ש סמג עשין כה טור א"ח סי' רנב טוא"ח סי' רמ וטור א"ח סי' רמב טור י"ד סי' קצט טור ח"מ סי' קנו טוא"ח סי' פח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מאי לאו: (ב) דוקא כצ"ל: (ג) נ"ב את הספינה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' וכן גר שנפלו לו כלבים וחזירים: [ב] נ"ב בגמ' אינו: [ג] נ"ב של קנים: [ד] נ"ב את: [ה] את: [ו] נ"ב פי' אותן שבפנים היו משלשלין מהרומה שלהם לאותן שבחוץ לקנות להן תמידין: [ז] נ"ב וצריך:

מן איתמר אמר רב אדא אר"נ עד אפי' בחו"ל אינו בגמ' שלנו והכי איתי' בגמ' בדפוס שמואל ורב יהודה הוו שקלי ואזלי בארחא הוה מסתלק שמואל לצידי הדרכים א"ל רב יהודה תנאים שהתנה יהושע אפילו בבבל א"ל שאני אומר אפילו בחו"ל

הדרך [א] ואוכלין שם עושי טהרות ומטמאין דאז מתוך שנתן לפנותו מפנהו לכל מקום שירצה : במנחה בשבת בתורה . משום יושבי העיר העוסקים בסחורה ואין קורין ס"ת בב' ובה' אע"פ שנביאים שביניהם תקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בב' ומפסיקין בג' ובארבע וקורין בה' ומפסיקין בע"ש וקורין בשבת כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה מהא דתניא וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים דורשי רשומות אמרו אין מים אלא תורה : עזרא תקן עשרה פסוקים לג' גברי כנגד י' בטלנין . ממלאכתן לעסוק בצרכי צבור והם אנשים כשרים ומתפרנסים מן הצבור ומקדימין לבהכ"נ שיהו מצויין לבית תפלה ומתחלה היו קורין ט' פסוקים ג' ג' לגברא והא שתקנו ב' וה' טפי משאר ימים משום דאמרינן במדרש דמשה עלה לקבל לוחות אחרונות בה' וירד בב' ונתרצה לו המקום ולפי שהיה עת רצון אותה עליה וירידה קבעו ב' וה' ולכך נהגו נמי להתענות ב' וה' *) הרא"ש ז"ל : ודנין . איידי דשכיחי לשמיעת התורה : ומכבסים . משום כבוד שבת : ואוכלים שום . משום עונת ת"ח שהיא בליל שבת והשום מרבה הזרע : אשר פריו יתן בעתו אמר רב יהודה זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש : משכמת ואופה . ביום שצריכה לאפות כדי שתהא פת מצויה לעני : בסינר . דוגמת מכנסיים לצניעות : חופפת . טובלת ראשה בחמין היטב דאילו מן התורה אינה חייבת אלא למשמש ולעיין שלא יהא בשער קשר ולא דבר החוצץ כדדרשינן את בשרו את הטפל לבשרו ואתא איהו ותיקן חפיפה ובראש בלבד דאילו הדחת כל הגוף אינה תקנה אלא מנהג : רוכלין . משום תכשיטי נשים שלא יתגנו בנות ישראל על בעליהן ולא יוכלו בני העיר לעכב עליהם : טבילה לבעלי קריין . ואע"ג דמדאורייתא הוא דכתיב ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע היינו לתרומה ולקדשים והוא תקן אפי' לדברי תורה אבל באידנא (ברכות דף כב.) נהוג עלמא כרבי יהודה בן בתירא דאין דברי תורה מקבלין טומאה משום שלא פשטה תקנת עזרא ברוב ישראל נתבטלה כדאמר בסמן פרק אין מעמידין (דף לו׳) :

סליקו להו פרק מרובה

החובל . כמה היה יפה . שהפסידו והזיקו ממון זה שאם היה נצרך היה מוכר עצמו (א) לעבד עברי : כיוצא בזה . לפי מה שהוא מעונג רך לצערו וכאבו והא דקתני לצער שלא במקום נזק איכא דאפליגו עליה בגמ' [דף פד.] [והוא] בן עזאי : וגבי שבת אשמעינן רבותא דאפילו במקום נזק איתיה ואיתו בכלל

רש"י

ומאהילין עליו עושי טהרות : חופפת . ראשה במסרק ביום טבילה משום חציצה : רוכלין . מביאין בשמים לנשים להתקשט ולא יוכלו בני העיירות לעכב עליהן : יושבי קרנות . כל ימות החול עוסקין בסחורה : רשומות . מקראות : י' בטלנין . בני אדם כשרים המבטלין ממלאכתן כדי לעסוק בצרכי צבור וקודמין לבא לבהכ"נ כדי שיהיו מצויין עשרה לעת התפלה : משום עונה . שמצות עונה בע"ש והשום מרבה הזרע : לא יגדל . ישראל חזירים בגמ' מפרש משום מעשה דהורקנוס ואריסטובלוס : הסמוכה לספר . בין ישראל לעכו"ם וצריכה שימור :

סליקו להו פרק מרובה

החובל . וכמה הוא יפה . שהרי הזיקו והפסידו ממון זה שאם היה נצרך היה מוכר עצמו לעבד עברי : כיוצא בזה . לפי מה שהוא מעונג רב לצערו וכאבו : לנחין . מאכנס"ש : גמ' חמשה . כלומר חבלו שיש בו חמשה דברים כלמפסיק : (ב)ולבתה . שנפחה שאינו נופל למשכב ויכול לשמור קישואין ואין בו שבת : (ג) בטימוס . שבתוך היד : דאלם . לעם וכסם : כל הניסום כעבד . הואיל ואין הדבר קצוב אין גובין אותו בבבל : דאי תפס . שמין אותו שאם היום או מחר יתפוס משלו יעכבנו : נזקי שור בשור . נזקי שור שבא לו ע"י שור : ונזקי שור . (ד) שבא לשור ע"י אדם

תורה אור — נר מצוה

אשה חופפת וטובלת . ˚ושיהו רוכלין מחזרין בעיירות . ˙ותיקן טבילה לבעלי קריין : שיהו קוראין במנחה בשבת משום יושבי קרנות : ושיהו קוראין בתורה בשני ובחמישי דמעיקרא הוה מתקנא תלתא גברי תלתא (א) תלתא פסוקי דתנן °וילכו שלשת ימים (שמות טו) במדבר ולא מצאו מים דורשי רשומות אמרו אין מים אלא תורה שנאמר °הוי כל צמא לכו למים (ישעיה נה) כיון שהלכו ג' ימים בלא תורה עמדו ותקנו להם נביאים שביניהן שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בב' ומפסיקין ג' וד' וקורין בחמישי ומפסיקין בע"ש כדי שלא ילכו שלשה ימים בלא תורה ועזרא תקן תלתא גברי עשרה פסוקים כנגד עשרה בטלנין . ודנין בשני ובחמישי דשכיחי דאתו למיקרי בסיפר' : ושיהו מכבסין בחמישי משום כבוד שבת . ושיהו אוכלין שום בע"ש משום עונה דכתיב °אשר פריו יתן בעתו (תהלים א) ואמר רב יהודה זה המשמש מטתו מערב שבת לערב שבת : ושתהא אשה משכמת ואופה כדי שתהא פת מצויה לעניים : ושתהא אשה חוגרת בסינר משום צניעותא : *ושיהו רוכלין מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים שלא יתגנו על בעליהן : (ג) *לא *יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר ביום קושרו ובלילה מתירו : (קמד) (דף פג.)

סליקו להו פרק מרובה

*°**החובל** ˙בחבירו חייב בחמשה דברים בנזק בצער בריפוי בשבת בבושת (קמה) בנזק כיצד סימא את עינו קטע את ידו שיבר את רגלו רואין כאילו הוא עבד נמכר בשוק כמה היה יפה וכמה הוא יפה צער כוואו בשפוד או במסמר ואפילו על צפרניו מקום שאין עושה חבורה אומדים כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול ולהיות מצטער כך ריפוי הכהו חייב לרפאותו עלו בו צמחים מחמת מכה חייב ושלא מחמת מכה פטור חיתה (א) ונסתרה חייב לרפאותו חיתה כל צורכה אין חייב לרפאותה : גמ' ירושל' תני ˙החובל בחברו ה' נותן לו ה' (קמו) ד' נותן לו ד' שלשה נותן לו שלשה שנים נותן לו שנים אחת נותן לו אחת וה"ד הכהו על ידו וקטעה נותן לו ה' נזק צער ריפוי שבת בושת הכהו על ידו וצמתה נותן לו ארבעה צער ריפוי שבת בושת הכהו על ראשו (ב) וצבתה נותן לו ג' צער ריפוי בושת הכהו במקום שאינו נראה נותן לו שנים צער ריפוי הכהו בטימוס שבידו א נותן לו א' בושת: *ההוא תורא דאלס ידא דינוקא אתא לקמיה דרבא (דף פד.) אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמרו ליה רבנן והא מר הוא דאמר כל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר להו נפקא מינה דאי תפס רבא לטעמיה דאמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל נזקי אדם באדם

נזק : ריפוי חייב וכו' . אמרו בירושלמי דיהיב ליה נמי תוספת מזוני כלומר שמתחלה היה יכול לאכול ירקות ודגים ועתה אינו יכול לאכול אלא ביצים ותרנגולים : לנחים . מלכט"ש בלע"ז : שבת . כל ימי החולי רואין כאילו הוא שומר קישואין ונותן לו שכירות [ב] של כל יום ויום שהרי אינו ראוי למלאכה כבדה אפילו בלא החולי שהרי כבר נקטעה ידו או רגלו ונתן לו דמיהם : [ג] הכל לפי המבייש . אדם קל שביים בשתו מרובה כן פרש"י ז"ל : והמתבייש . אדם חשוב שנתבייש בשתו מרובה וכולהו מקראי כפקי נזק עין תחת עין לצער פצע תחת פצע דהכי דרשינן בגמרא ריפוי ושבת רק שבתו יתן ורפא ירפא בשת וקצותה את כפה ממון ובגמרא מפרש דעין תחת עין והני קראי לא עין ממש אלא ממון מדאיצטריך קרא לומר לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות שמע מינה לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי איברים ועדיין אמרת אי בעי דמי אי בעי עינא קמ"ל גזירה שוה הכאה הכאה כלומר ענין הכאה דסמיכי למיל׳ף מכה נפש בהמה ישלמנה וסמיך ליה איש כי יתן מום בעמיתו וגו' מה מכה בהמה לתשלומין ולא לדבר אחר אף מכה אדם לתשלומין ולא לדבר אחר : גמ' ירושלמי תאני החובל בחבירו חמשה חמשה נותן לו ארבעה ארבעה נותן לו שלשה שלשה נותן לו שלשה שנים נותן לו שנים אחת נותן לו אחת והיכי דמי הכהו על ידו וקטעה נותן לו חמשה נזק וצער וריפוי ושבת ובשת הכהו על ידו [וצמתה] נותן לו ארבעה צער וריפוי ושבת ובשת הכהו על ראשו [וצבתה נותן] לו שלשה צער וריפוי ובשת הכהו במקום שאינו נראה נותן לו ב' צער וריפוי הכהו בטומס שבידו נותן לו אחת בשת והביאו הרי"ף ז"ל ומסקינן בגמרא [דף פד.] מפצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דלהאי אית ליה צערא להאי נמי אית ליה צערא [ד] אלא ודאי דמים הוא דיהיב ותלמודא דחי דמהא לא איריא דמשום דאיכא איניש [ה] דנפיש צעריה טפי צריך למיתב ליה צער דביני ביני שמעינן מהא דשנים שהכו זה את זה אפילו בענין אחד מי שנראית מכתו וצערו יותר צריך חבירו לשלם לו אותו דביני ביני ולקמן [בסמוך] מתברר כיצד משלם ובגמרא [שם] מייתי רב אשי ממון מדכתיב תחת תחת ויש מן התימה דכולהו תנאי לא ילפי מההוא קרא ואין אדם דן גזירה שוה אלא אם כן קבלה [ו] ובירושלמי אמרו כל מילתא דלא מיחורא מייתינן מאתרין סגיאין ופירשו המפרשים ז"ל דהכא פירושו כל דבר שיודעין בו שכן הוא האמת אבל לא נתברר לו סמך מן הכתוב הרשות ביד כל אדם לדונה ולהביאה (ב) ואע"פ שאין אדם דן גזירה שוה אלא אם כן קבלה מרבו הייתו לדון לגמרי [נ"ל הייתו לדון כו' תירוץ אחר הוא ובהי נמי אמר להו] מחדש כלומר עין תחת עין או שור תחת שור אבל היכא דגמיר דאיכא ג"ש דתחת תחת [ואינו יודע איזה פי' שאין יודע אי גמר מתחת אשר ענה] יכול לדון וכן בשאר מקומות הרא"ה ז"ל : אלם . לעם וקנן : כל הנישום כעבד . הואיל ודבר שאינו קצוב הוא אין גובין אותו בבבל כדמפרש טעמא לקמן : דאי תפס . שומו ליה והיום או למחר אם יתפוס משלו יעכבנו : נזקי שור בשור . [ז] שבאו לו ע"י שור : ונזקי שור באדם . שבאו לו לשור ע"י אדם :

*) בד"ם איתא הרא"ם

נזקי

הזה ב' טעות שפי' דהאי הייתו לדון לגמרי הוא כמו שמתרץ וכאילו אמר א"כ ואח"כ הגיה [במקום] אלא תיבת אבל ופי' אבל היכא דגמר איכא ג"ש דתחת תחת ואיני יודע איזהו פי' שאינו יודע אי גמר מתחת שור או מתחת אשר ענה אז יכול לידון וכל דבריו לא שייכין לומר כלל דאם אין כאן אלא ספק בזה הלא ודאי יש ללמדו מתחת אשר ענה וכמו שמסיק רב אשי בגמ' והדרא קושיא לדוכתיה ואין להאריך בדבר שאינו :

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ה מהל' מזקי ממון סמג עשין סו טוש"מ סי' תט: ב מיי' פ"ק מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוש"מ סי' תכ ותכא : ג מיי' פ"ב שם סמג שם טוש"מ סי' תכ:

הגהות הב"ח

(א)תיבת תלתא נמחק: (ב) נ"ב ולא יגדל אדם וכו' ת"ר לא יגדל: (ג) נ"ב פי' כערוך קלף שמוטין מן קליפה של עץ ובלע"ז נקרא טומ"י:(ד) נ"ב באדם . מקים שבא כצ"ל :

דף פב: — דף פג. — דף פג: [דף לב ע"א — דפ פד. — דף פד.

הגהות חו"י

(א) נ"ב בגמ' גרסי'תרי זימני וי"ל דוקא דבהא תזינקדלא חיתה כל צרכה וכה"ג כל מקום שכפלו רז"ל דבריהם כמו נפרלה אומר ליה גדור : (ב) ונבה כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב והולכין : [ב] נ"ב פי' של שומר קישואין : [ג] נ"ב בושת: [ד] נ"ב פי' ולמה לי קרא להורות שיהא לצער במקום נזק : [ה] נ"ב דמפנק:[ו] נ"ב מרבו : [ז] נ"ב נזקי שור :

ג" מהר"ם
ג" מהר"ם

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז
א כל הניזקין שזכרנו שהזיק אדם את חבירו או שחבל בו או שביישו וכן אם הזיק בהמה את יד האדם אין גובין אותם בדייני חו"ל אלא נזק שמצוי ויש בו חסרון כיס אבל הבושת אין בו חסרון כיס ושאר נזקי האדם אע"פ שיש בהן חסרון כיס אינן מצוין ואין גובין אותן בחו"ל בין אם הנזק מן האדם בין אם הנזק מן הבהמה בהמה שהזיקה את הבהמה או שהזיק שאר ממונו של אדם וכן אדם שהזיק ממון חבירו גובין אותו הנזק בחו"ל ואין גובין נזקי הבהמה אלא נזקי שן ורגל שהן מועדין מתחלתן אבל הקרן תמה הוא ותשלומי החצי קנס הן ואין גובין קנסות בבבל ואף אם נעשה מועד אין מועד בבבל לפי שצריכין להעידו בדייני א"י : אע"פ שאין דינודינים הללו בחו"ל אם תפס הניזק ממונו של מזיק כנגד נזקו אין מוציאין מידו וכן בנזקי קרנות אף בשלא תפס הניזק בזמן שהיו בתי דינין קבועים בא"י אם רצה הניזק שיעלה עמו לדין בא"י כופין את המזיק שיעלה עמו ואם אינו עולה עמו היה מנדין אותו. בזמן הזה שאין בתי דינין קבועין בא"י אין בידנו כח לדון הדינים האלו כמו שביארנו אלא כדי שלא יהא חוטא נשכר ושלא יהו העם פרוצין בנזקין תקנו הגאונים הקדמונים שמנדין את המזיק עד שירצה את הניזק במתן ממון או להרכות עליו ריעים עד שיתרצה אליו ומעשה בא' שהפיל שינו של חבירו ובא לפני מר רב צדוק גאון ז"ל ואמר לו דבר קצוב איני קוצב עליך אלא לך ופייסהו או בממון או בדברים ובזה ראוי לנהוג בין בדיני קנסות בין בשאר נזקין שאין דנין אותו בחו"ל. שאר התביעות שבין אדם לחבירו כגון אם הלוהו או הפקיד אצלו או גזל ממנו או גנב ממנו וכן נזקי בורו ונזקי אשו ותשלומי עדים זוממין וכן דיני הגרמות ואם גרם נזק לחבירו בדבור שהלשין את חבירו לעכו"ם והפסידו ממון כל אלה וכיוצא בהן דנין אותן בחו"ל וגובין אותן בחו"ל כמו שביאר מז"ס בשם ר"ח :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) לעבד עברי האשר"י תמה בזה להוכיח שאין דוקא בעבד כנעני ע"ש לדברי רש"י נ"ל דשמין אותו כך שאם היה רוצה היה מוכר את עצמו בעבד עברי לשש שנים ואח"כ היה חוזר ומוכר עצמו לשש ואח"כ היה חוזר ומוכר עצמו לשש שנים אחרות עד יום מותו כפי ערך שנותיו של אדם וכזה מיושב תמיהת הרא"ש : (ב) ואע"פ וכו' או שור תחת שור וכו' ר"ל אם אנו באין ללמוד ולפרש לגמרי מתחת דכתיב גבי עין או תחת דכתיב גבי שור אז אין למידין אלא היכא דגמיר דאיכא ג"ש דתחת תחת יכול לדון ואם לא גמר אין לו לדון מאח"כ הכא דאין אנו באין לדון לגמרי דהא כבר פשוט הדין דאינו משלם אלא ממון ואין אנו באין ללמוד פי' הפסוק אלא שבאין למיסמך ליה אקרא הרשות ביד אדם לדון מעצמו ודו"ק ובספרי רי"ף החדשים טעה במקום

נזקי אדם בשור. אדם שהזיק משור: אלהים בעינן. דהא כולהו בפרשת ואלה המשפטים כתיבי ובההיא פרשה כתיב עד האלהים יבא וגו' קסבר אכולהו קאי והיינו מומחין וסמוכין ובבבל אין סמיכה כדאמרי' בסנהדרין בפ"ק (דף יד.): מידי דהוה אהודאות והלואות. דאמרי' בפ"ק דסנהדרין (דף ג:) דלא בעינן מומחין: אדם באדם אע"ג דאית בהו חסרון כיס. ריפוי ושבת (ג) ובושת: אין מועד בבבל. דכיון דמנגיחות דתמות לא מייתינן ליה לבי דינא היכי מייעד (ג) לא קרינא ביה והועד בבעליו דהתם העדאה בב"ד הוא ובתם נמי אין גובין דקי"ל פלגא נזקא קנסא בפ"ק [דף טו:] וקי"ל דאין דנין קנסות בבבל וכתב הרי"ף ז"ל מנהג ב' ישיבות שאע"פ שאין גובין קנס מ"מ היו מנדין אותו עד דמפייס ליה לבעל דיניה וכד יהיב ליה שיעור מאי דחזי למיתב ליה שרי' ליה לאלתר בין איפיים מריה דיניה בין לא איפיים: בשן ורגל קאמר. כגון שנתחכך בכותל להנאתו והפילו על שור אחר דהייטו תולדה דשן או שהזיק את שור חבירו בגופו דרך הלוכו שדחפו בלא כונה דהוי תולדה דרגל אבל נזקי קרן לא דלא שכיחא אבל גזלות נראה בכל התלמוד דמילתא דשכיחא נינהו וגובין אותו בבבל כדאמרינן [לקמן דף צו:] בההוא דגנב פדנא דתורי וכו' ואי קשיא הא תנן פ"ק דסנהדרין [דף ב.] גזלות וחבלות בג' ומפרשינא מומחין ואמרי' בגיטין [דף פח:] *) הא איכא גזלות וחבלות דממונא נינהו ולא עבדינן שליחותייהו הכי תירוצא דאנן לא אמרינן התם דגזלות לא שכיחי אלא בגזילה גמורה כעין ויגזול את החנית מיד המצרי דלא שכיחא אבל שאר גזילו' כגון שטרותיו של חבירו שהפקיד אצלו ושלח ידו בפקדון ושומר שגזל מה שנתן לו לשמור הני ודאי שכיחי וגובין אותן בבבל ואפילו כעין ויגזול לא אמרן אלא לענין תשלומין כגון שאין הגזילה קיימת שאין מחייבין אותו לשלם כיון דלא שכיח אבל אם היא קיימת מחייבין אותו להחזיר ואין מניחין אותו לעבור על דברי תורה הרא"ה [ז"ל]: גרסינן בגמ' [פד:] צער כואו וכו'. דכ"ע כויה בין אית בה חבורה בין אין בה חבורה משמע כו' וכ"ת חבורה [ו] למה לי לדמי יתירי הא דמחייבין צער אפילו שלא במקום נזק במתני' דתנא ואפילו על צפרניו משום דכויה בכל גונא משמע וכ"ת כיון דא"ק כויה תחת כויה הרי שמענו חבורה תחת חבורה כדאמרת א"כ חבורה דכתב קרא תו למה לי לדמי יתירי אי לא כתב אלא כויה דמשמע בין אית בה חבורה בין לית בה חבורה ה"א בין דאית בה חבורה ובין דלית בה שוין לכל מילי ושני בני אדם שחבלו זה בזה ראובן עשה לשמעון חבורה וחזר שמעון ועשה לו כויה שאין בה חבורה קרינא ביה כויה תחת כויה ויצא זה בזה ולא ישלם במותר כלום להכי הדר כתיב חבורה תחת חבורה להשמיענו שיש חילוק בין חבורה ובין היכא דלית ביה חבורה ולא אמרינן דיצא זה בזה דהכי משמע חבורה תחת חבורה ולא כויה תחת חבורה וכיון דאשמעינן דלא אמרינן כויה תחת חבורה אע"ג דתרווייהו מיקרו כויה אלמא קפיד קרא במותר א"כ ה"נ לא אמרינן אפילו חבורה תחת חבורה היכא דאינן שוין דמ"ש והיינו דקאמר לדמי יתירי [מה שחבלתו] של זה מרובה בדמים יותר משל זה כן כתב הרא"ש בשם הרמ"ה ז"ל: היכי שיימינן צער במקום נזק. היכא דקטע את ידו ונתן לו דמים היכי שיימינן הרי יש לו לקוללה בשביל הדמים שנוטל: כמה אדם רוצה ליתן. לשליח המלך שצוה לו המלך לקטוע לזה ידו בסייף שיקטענה לו בסם: ליטול זה. מן המזיק: מה שנתן זה. למלך: גרגותני. בשר מת: ואי א"ל אסייך וכו'. אי אמר מזיק אני מרפא אותך ואיני נותן דמים: וכולן משתלמין וכו'. צער וריפוי ושבת ובשת וכן משתלמין שלא במקום נזק כדקתני במתני' צער כוואו על צפרנו ריפוי ששפך בשרו למראה צרעת וצריך רופא שיחזיר המראה כשהיה שבת שסגרו במסגר בשת רק בפניו שבכל אלו אין נזק: כאילו שומר את הפתח. ה"נ איירי בשתי רגליו דאילו ברגל אחת קתני מתני' שראוי לשמור קישואין וכן מוכח בתוספתא

*) אי הכי גזילות כו' כצ"ל.

נר מצוה / תורה אור

נזקי אדם בשור לא האלהים בעינן וליכא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם נמי האלהים בעינן וליכא *התם שליחותיהו קא עבדינן מידי דהוי אהודאות והלואות אדם באדם [א] נמי שליחותיהו קא עבדינן ואסיקנא *כי עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא ואית בה חסרון כיס אבל מילתא (א) דשכיחא ולית בה חסרון כיס אי נמי אית בה חסרון כיס ולא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו הלכך אדם באדם אע"ג דאית בה חסרון כיס כיון דלא שכיחא לא עבדינן שליחותיהו: ושור בשור גובין אותו בבבל והא אמר רבא שור שהזיק אין גובין [אותו] בבבל דאזיק מאי אילימא דאזיק אדם מאי איריא שור דאזיק אדם [ג] אפילו אדם דאזיק אדם [ג] נמי אין גובין אותו בבבל אלא פשיטא דאזיק שור וקאמר אין גובין אותו בבבל אמרי התם בתם והכא במועד והאמר ר' אבא °אין מועד בבבל כי קאמר רבא נזקי שור בשור גובין אותו בבבל (ב) בשן ורגל דמועדין מתחילתן נינהו מנהג שתי ישיבות שאע"פ שאין גובין קנס בבבל מנדין אותו עד דמפייס ליה לבעל דיניה וכד יהיב ליה שיעור מאי דחזי למיתב ליה שרו ליה לאלתר בין איפיים מארי דיניה בין לא איפיים: *כמה אדם רוצה ליטול וכו' [ב]צער במקום א נזק היכי שיימינן אמר אבוה דשמואל כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו לאו צער לחודיה הוא כולהו ה' דברים איכא ואסיקנא אלא אומדין כמה אדם רוצה ליתן לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סייף לסם האי ליטול ליתן מיבעי ליה אמר רב הונא בריה דר' יהושע ליטול זה מה שנתן זה: הכהו חייב לרפאותו וכו' תניא הרי שעבר על דברי רופא ואכל דבש וכל מיני מתיקה מפני שדבש וכל מיני מתיקה קשין למכה והעלה מכתו גרגותני יכול יהא חייב לרפאותו ת"ל °רק ואי א"ל אסייך אנא א"ל דמיאת עלי כי אריא ארבא ואי א"ל אית לי אסיא דאמגן א"ל אסיא דאמגן מגן שוי ואי א"ל אית לי אסיא רחיקא [ד] א"ל אסיא רחיקא עינא עויר [ה] ואי אמר ליה האיך הב לי לדידי ואנא מסינא נפשאי א"ל פשעת בנפשך וקא שקלת מינאי טפי ואי א"ל קוץ לי מיקץ אמר ליה פשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק תאנא וכולן משתלמין במקום נזק: **מתני'** *שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו (ג) ודמי רגלו בושת הכל לפי המבייש והמתבייש *המבייש את הערום המבייש את הסומא המבייש את הישן חייב וישן שבייש פטור נפל מן הגג והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור על הבושת שנאמר °ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבושת עד שיהא מתכוין: **גמ'** *אמר רבא קטע לו את ידו נותן לו דמי ידו ושבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שיבר את רגלו נותן לו דמי רגלו ושבת רואין אותו כאילו הוא שומר על הפתח

רש"י

אדם: נזקי אדם בשור. אדם שהוזק בשור: שאלהים. כלומר אלהים בעינן מומחין ובבבל אין סמיכה: הודאות. הבא לדון בעדים שאמרו בפנינו הודה לו: הלואות. שאמרו עדים בפנינו הלוה לו כדאמר בפ"ק דסנהדרין לא בעי' מומחין: התם בתם. אין גובין בבבל דקי"ל פלגא ניזקא קנסא: אין מועד בבבל. דכיון דמנגיחות תמות לא מייתי ליה לבי דינא היכי קא מייעדינא ליה הא לא קרינן ליה והועד בבעליו דהתם העדאה היא בב"ד: צער במקום נזק. היכא דקטע ידו ונתן לו את דמיה היכי שיימינן (א) הלא יש לו לקוללו בשביל הדמים שנוטל: ידו. המוכתבת למלכות לקטוע אומדין כמה אדם רוצה ליתן לשליח המלך הקוטע בסייף שיקטענה בסם: ליטול. מן המזיק מה שנותן זה למלך: ואי א"ל מזיק אסייך אנא. אני ארפאך ואיני נותן דמים: כ"ש דפשעת בנפשך. כלומר כ"ש דלא ניחא לי בהכי דאי פשעה בנפשך גנאי גדול הוא לי וקרו לי שור המזיק: קטע ידו. רואין אותו כאילו היה שומר קישואין דלאחר שנקטע ידו עדיין ראוי הוא לשמור קישואין הלכך שבת של ימי חליו נותן לו שכר שמירת קישואין שכבר נתן לו דמי ידו מה שנפחת ידו בזה: שיבר את רגלו. שוב אינו ראוי אפילו לשמור קישואין שצריך

שלטי הגבורים

א הרא"ש ז"ל שם כתב דאם כוואו בשפוד על צפרניו במקום שאינו עושה חבורה ואינו מבטלו ממלאכתו שאין שם אלא צער בלבד אין שמין כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליקח להצטער בכך דאין שום אדם לוקח ממון כדי לקבל צער אלא שמין מי שחייבוהו מלכות ליכוות בשפוד על צפרנו כמה היה נותן שלא יכווהו כלל ושומא זו קלה להוציא ממון להנצל מן הצער מליקח ממון לקבל הצער וכתב הטור ח"מ סי' ת"כ דמדברי מיי' משמע דאומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להצטער בכך ודברי סמ"ג סי' ע' בעשין הם כדברי מיי' ואע"פ שהטור שמע ליה האי פלוגתא לא ידענא מנא ליה שיהא מוכרח כך:

ב כתב הרא"ש בגמ' פליגי בה תנאי ר"מ אומר וכולן רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם ועניים כפחותים שבהן ושקיל וטרי כמאן אתיא מתני' ומסיק דאתיא כר"ש לכאורה משמע דהלכה כר"ש מאחר דמוקי סתמא דמתני' כוותיה ותימה למה לא הביא רב אלפס ז"ל כל זה ויפסוק כר"ש ונראה דסמך אמתני' דלקמן הכל לפי כבודו ומסיק דלקולא קאמר דר"ע קאמר שלה אפי' עניים שבישראל רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהן וחייב ליתן ד' מאות זוז לאותה עניים והיינו כשיעור ת"ק מכלל דלת"ק שיעור הגדול הוא ד' מאות זוז אלמא דלעשיר משערינן כבני חורין שירדו מנכסיהם מדקאמר הכל לפי כבודו דמשמע שיעור זה לעשיר ולפחות לפי כבודו והיינו כר"ש לכך לא חשש להביא פלוגתא דהני תנאי:

ג התוס' שם כתבו דהמבייש ערום או מי שהוא בבית המרחץ חייב בשאר דברים חוץ מבשת שערימה כגון שרקק בו או שסטרו חייב בבושת ולדברי רש"י ז"ל כיון דאין מקפיד ליגלות ערום בפני בני אדם לאו בר בושת הוא ואפי' מכין אותו או רוקקין בו אינו מתביים ובכל ענין פטור מן הבושת רק בענין שכתבנו בהלכות הפשוטים בס"ד:

עין משפט

א מיי' פ"ה מהל' סנהדרין סמג עשין ע טוש"מ סי' א: ב מיי' פ"ב מהל' חובל ומזיק סמג עשין ע טור ח"מ סי' תכ: ג מיי' פ"ק ופ"ג שם סמג שם טוש"מ שם: ד מיי' פ"ב שם סמג שם טוש"מ שם:

הגהות הב"ח

(א) ג"ב את הצער: (ב) ג"ב ונזק ותיבת ובושת נמחק: (ג) ג"ב ליה הא:

[דף לב ע"ב]

הגהות חו"י

(א) ג"ב כגון בושת: (ב) ג"ב נתחכך בכותל להנאתו והפילה על השור האחר או דחפו דרך הלוכו. רש"י: (ג) ג"ב ל"ע:

שמות כא

דף פג: דף פו: דברים כה דף פה:

הגהות מא"י

[א] ג"ב בגמ' ואדם בשור: [ב] ג"ב פי' דלא שכיחי לגמרי: [ג] ג"ב דשכיחי קצת: [ד] ג"ב פי' ומוזיל לגביה: [ה] ג"ב שעתיד ליילך לדרכו ואינו חושש אם עיוור עינו של זה: [ו] ג"ב לרבי:

המאור הגדול

[דף פ"ה ע"ב] וא"ת לקתה מדת הדין דכי מיתפח האי גברא לאו גברא דשומר קישואין הוא אלא דלי דולא ושקלי אגרא אזיל בשליחות ושקיל אגרא. ה"ר אברהם ז"ל פי' דכי מיתפח האי גברא כשהיה שלם זה הנחבל מעיקרו קודם חבלו ולדידי לא משמע לשון מיתפח הכי אלא לאחר שיתרפא מחליו של החבלה ויקום ממשכבו אם נחבל מרגליו דלי דולא בידו ושקיל אגרא ואם נחבל בידו אזיל בשליחותיה ושקיל אגרא ונמצא שכרו מרובה יותר משומר קישואין וא"כ כל הימים שנופל למשכב ואינו נותן לו שכר דדלי דולא לנחבל ברגליו ולא בידו. או שבת דאזיל בשליחות' ושקיל אגרא לנחבל בידו ולא ברגלו לקתה מדת הדין יש להשיב לך מדת הדין לא לקתה שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו מאותה שעה שחבל בו שרואין אותו כמה היה יפה וכמה הוא יפה ואומדין אותו מעכשיו כמה יהיה יפה לאחר שיקום ממשכבו ויתרפא מן החבלה וא"כ נמצא בכלל דמי ידו ודמי רגלו שבתו שבכל יום ויום מההיא מלאכה שבטיל מיניה שהיה רגיל בה מקודם שיהא חבול והיא מלאכה גדולה כגון חיים או ספר או נגר או נוקב מרגליות ואם זאת המלאכה שהיה רגיל בה מקודם לא היה יכול לעשות עמה מלאכה אחרת כגון זו שאתה אומר שיעשה לאחר שיתרפא והא דלי דולא ואזיל בשליחותא הלכך כיון שנתן לו דמי ידו ודמי רגלו והיא שבת גדולה והיא שבת מאותה מלאכה דבטיל מינה ובכללה היא זאת המלאכה

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור וא"ת לקתה מדת הדין דכי מיתפח האי גברא וכו' עד סיפא: אמר הכותב תמה אני למה האריך והרבה כל אלו הדברים וכדומה לי שכך הוא תורף פירושו שמין אותו כשהוא חולה כמה הוא שוה וכמה היה שוה נמצא בפחת דמיו הפחת שיש בין המלאכה הראשונה החשובה שהיה עושה ובין הדולא שהיה עושה לאחר שיתרפא וגם דמי בטול הדולא שהוא בטל לגמרי מהמת חליו שהלוקחו פוחת דמיו מפני בטול חוליו הלכך אינו מפסידו כלום אחר דמי ידו אלא דמי שמירת קישואין שהלוקח אותו אינו לוקחו לשמור קישואין עם מלאכתו האחרת שהיה עושה והוא יכול לומר עכשיו אני בטל מאותה מלאכה הראשונה ונתת לי דמים בדמי היד אבל הייתי עושה עוד מלאכה אחרת עמה וצריך אתה ליתן לי דמי אותה מלאכה ונותן לו ואם כך הוא מפרש אין פירושו נכון שאילו היו שמין אותו כשהוא חולה כמה שוה בשוק פשיטא שלא לקתה מדת הדין לגבי ניזק אלא לקתה לגבי מזיק והיה לו לשאול למה ישלם כל כך ולומר מפני שהיה יכול לעשות עם מלאכתו הראשונה ויכול לעשותה כשיתרפאו ועכשיו הוא בטל ממנה ובודאי מעיקרא נמי ידע המקשה נזק היאך שמין אותו וכיון שכשהוא חולה שמין אותו היאך אמר שלקתה מדת הדין לגבי ניזק ואם טעה בשומת הנזק היה לו לפרשה והוא הביא סתם שהרי נתן לו דמי ידו ואין שבת קטנה בכלל דמי ידו אלא בכלל פחת דמי חליו שמין אותו כמה היה שוה בריא ביד וכמה הוא שוה חולה בלא יד ועוד שא"א לומר כן שיהו שמין אותו כשהוא חולה כמה שוה שא"כ נמצאת פוגם מזיק שאין אדם לוקח עבד חולה אלא בפחות מכדי דמיו הרבה שאין אדם רוצה להיות קונה אדון לעצמו שיהא צריך לשמש אותו עד שיתרפא ושמא ימות ואע"פ שהמדוהו ב"ד לחיים מ"מ דמיו פחותין הם ביותר ודמי למאי דאמרי' בהכהו על ידו ונמתה וסופה לחזור שאין שמין לו פחת דמיו הואיל וסופו לחזור ואף כאן נמי פחת הדמים שמחמת החולי כופו לחזור כשיתרפא ואפי' למאן דפליג התם הכא מודה שאין שמין לעולם עבד חולה שא"כ אתה מחייבו דמי נזק על שבתו שהוא פחת דמיו ועוד דקשיא עליה הא דאמר רבה כאילו מטחינו בריחים דלא אפשר לעסוק במלאכתו בידו אחת ובבנית יטחון ומה שאמר אפשר לעשות ע"י הדחק בחיי ראשי נראה שלא טחן מעולם שהיא המלאכה הכבדה שבכל המלאכות כדאמרי' בעלמא על דרך גוזמא ויש מטחינו בריחים ומביאו לחיי העולם הבא ושמירת הקישואין עצמה א"א לעשותה עם מלאכתו הראשונה שהרי צריך להלך סביב ערוגת הקשואין שהרי אמרו בגמ' נקטע רגלו רואין אותו

בתוספתא דקתני רואין כאילו חגר שומר קשואין ונראה שאם היה מלמד תינוקות לא אמרינן כאילו שומר קשואין וכן אם שיבר רגלו ונוקב מרגליות לא אמרינן כאילו שומר את הפתח דא"כ לקתה מדת הדין אלא הכא בסתם בני אדם שאינן בעלי אומנות מיירי וכן כתבו הרא"ש והרא"ה ז"ל: כאילו מטחינו בריחים. צריך לומר שסימא שתי עיניו דאי בעין אחת עדיין הוא ראוי לכל מה שהיה ראוי מתחלה: חרשו וכו'. וא"ת הכא משמע דחרש לא שוה מידי ואילו ריש פ"ק דערכין [דף ג.] תנן חרש שוטה וקטן נידרין ונערכין וי"ל כדפרישית דהכא מיירי בשאין לו אומנות וכשנתחרש איט שוה כלום והתם מיירי בחרש שהוא בעל מלאכה ולמתה. כוולה לשון לומת הגידין: שבת גדולה. מה שהוא פחות עכשיו כשלמתה ידו מקודם לכן: שבת קטנה. כאילו שומר קשואין: דמי שבתו וכו'. פרש"י ז"ל שכל יום יתן לו כמו שנשכרים פועלין בשוק ולא כשומר קשואין דלרבא לא יהיב ליה דמי ידו הלכך עד שתחזור ידו לקדמותה יתן כך בכל יום. וכתב הרי"ף ז"ל מסתברא דכפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מיניה שיימינן ליה והלכתא כרבא: הקוטע. קוטע ממש דאין סופה לחזור: פיחת אצל עצמו וכו'. כגון דפסקיה לריש אודניה או לריש נחיריה והלכתא כרבא*: ירושלמי א"ר יוחנן הקוטע יד עבדו של חבירו רבו לוקח ה' דברים והלה מתפרנס מן הצדקה דמצווין ישראל לפרנס עבדים הקטועים ולא שלימים והא ר' יוחנן אכל קופר ויהיב לעבדיה ושתי חמרא ויהיב לעבדיה וקרי ליה הלא בבטן עושני עשהו אמרי תמן מדת רחמים הכא מדת הדין. בעבד כנעני מיירי: [[דף פו.] עד שיתכוין]. דבמבושיו (דברים כה) הכי משמע שמכוין לו דאם כוונה להחזיק במבושיו של זה והחזיקה במבושיו של אחר פטורה על הבשת: מתני' ושור אינו משלם אלא נזק. כדאמרי' לעיל [דף כו.] איש בעמיתו ולא שור בעמיתו: ופטור מדמי ולדות. כדאמרינן בשור שנגח את הפרה [דף מב.] אנשים ולא שוורים: מכה אביו אינו חייב מיתה אלא אם כן

תורה אור | נר מצוה

סימא את עינו נותן לו דמי עינו ושבת רואין אותו כאילו הוא מטחינו ברחים חרשו נותן לו דמי כולו איתמר הכהו על ידו וצמתה ידו וסופה לחזור (א) אמר אביי נותן לו דמי שבת גדולה ודמי שבת קטנה ורבא אמר אינו נותן לו אלא דמי שבתו שבכל יום ויום והלכתא כרבא פירוש שבת גדולה דמי ידו ששמין אותו כמה הוא שוה ביד וכמה שוה בלא יד ושבת קטנה רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין ושבת גדולה דאמר אביי כשצמתה ידו וסופה לחזור לאו דמי ידו לגמרי הוא אלא שמין אותו כמה הוא שוה קודם שצמתה וכמה הוא שוה לאחר שצמתה ידו וסופה לחזור ויהיב ליה ההוא דביני ביני ושבת קטנה רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שכבר (א) נותן לו דמי ידו שצמתה וסופה לחזור וקאמר רבא כיון שסופה לחזור אין נותנין לו דמי שבת גדולה ושבת קטנה דרואין אותו כאילו הוא שומר קישואין לא סגי ליה בהכי דהא לא יהיב ליה דמי שבת גדולה הלכך יהיב ליה שבתו שבכל יום ויום ממלאכה דבטיל מינה וכן הלכתא ומסתברא דכפועל בטל שיימינן ליה: איתמר הקוטע יד עבד עברי של חבירו אמר אביי נותן שבת גדולה לעבד ושבת קטנה לרבו רבא אמר א הכל (ב) לעבד וילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות ולכי נפיק לחירות נפקא ארעא בהדיה ואם פחת אצל עצמו ואצל רבו לא פחת הכל לעצמו והיכי דמי דפסקיה לריש אודניה או לריש נחיריה: (ג) ירושלמי* א"ר יוחנן הקוטע יד עבדו (ד) של חבירו רבו נוטל חמשה דברים (א) והלה מתפרנס מן הצדקה דמצווין ישראל לפרנס עבדים הקטועים ולא שלימים והא ר' יוחנן אכיל קופר ויהיב לעבדיה שתי חמר ויהיב לעבדיה (ה) וקרי עליה הלא בבטן עושני עשהו התם מדת רחמנות הכא מדת הדין: *בעי ר' אלעזר מרב ב החובל בבת קטנה של אחרים ב חבלה למי מי אמרינן כיון דאקני רחמנא שבח נעורים לאביה חבלה נמי לאביה הוא דהא אפחתה מכספה או דלמא שבח נעורים הוא דאקני ליה רחמנא לאביה דאי בעי לממסרה למוכה שחין מצי מסר לה אבל חבלה כיון דאי בעי מחבל לה לא מצי חבל לה לא אקני ליה רחמנא

אמר

[דף לג ע"א]

דף פו.

רש"י

שצריך ליקך סביב הגינה: חרשו. אינו ראוי לכלום: שבת גדולה. כדמפרש בסמוך: שבתו. שבכל יום ויום עד שתחזור לקדמותו נותן לו בכל יום כמו שנשכרין פועלים בשוק ולא כשומר קישואין יהיב ליה [נ' רש"י בגמ'] [דהא לרבא לא יהיב ליה] דמי ידו ואצל רבו לא פיחת שאינו בטל ממלאכתו: קופר. בשר: בבת קטנה. של חבירו: חבלה למי. דגדולה ודאי דידה: בנעוריה בית אביה כתיב. מלמד שכל שבח נעורים לאביה אפי' כסף קדושיה: דאי בעי מסר לה למנוול ולמוכה שחין. דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה מלמד שבידו לתתה לכל מי שירצה: אין אדם רשאי לחבול בבתו. דהא ישראלית היא ועבר על לא יוסיף פן יוסיף:

דאפחתה

עשה בו חבורה. בפ' אלו הן הנחנקין (דף פד:): גמ' בשבת קטנה. דגדולה ודאי דידה הוי: של אחרים. בשל אחרים הוא דבעי דאילו חובל בבתו קטנה פשיטא ליה דלא יהיב לה ולא מידי משום איבה *) [א] (אי נמי) דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין. דהוה קפיד במידי דהוה חסר מידי אבל במידי דאתי מעלמא לא קפיד ולפיכך בעיא ליה ונזק [ב] נמי הוא דבעי ליה דסתם חבלה נזק הוא דאילו צער פשיטא דלדידה הוי וה"ה לבשת דלדידה הוי וריפוי דרופא הוא מאי אמרת דאמדוהו לשיתא יומא ועבד לה סמא חריפא ואיתסי בתלת יומי היינו צער: דשבח נעורים וכו'. דכתיב (במדבר ל) בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה ואפי' כסף קדושיה שלו: דבידו למוסרה וכו'. דכתיב (דברים כב) את בתי נתתי לאיש הזה אלמא בידו לתתה למי שירצה: דלא מצי חביל בה. דאין אדם רשאי לחבל בבתו דהא ישראלית היא ועבר על (שם כה) לא יוסיף פן יוסיף:

שפלעה

*) עי' ב"מ בהלפסי סי' רנו בנ"י על מציאת בנו ובתו וכו' ועי' תוס' כתובות דף מז ע"א ד"ה משום איבה.

כצ"ל: (ב) נ"ב בגמ' גרס הכל לרב: (ג) נ"ב נ"ע מזה על מ"ש לעיל וכולם משתלמין במקום נזק: (ד) יד עבדו כנעני של חבירו כצ"ל: (ה) נ"ב מדקרי עליה ש"מ דראוי לרחם עליהם אפי' שלמין. ודו"ק.

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק סמג עשין פז טור ח"מ סי' תג:
ב מיי' שם סמג עשין ע טוש"מ סי' תכ:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא

(א) ר"ל ולכך מתפרנס מן הצדקה מאחר שהוא חולה ואינו יכול לעשות מלאכה אבל כשהעבד שלם אין מתפרנס מן הצדקה ואע"ג דר' יוחנן סבר דיכול הרב לומר עשה עמי ואיני זנך כמבואר בגיטין דף יב ע"ב מ"מ אינו מתפרנס מן הצדקה כ"א כשהוא קטע או חולה:

הגהות הב"ח

(א) נתן כנ"ל: (ב) מלאכה כצ"ל:(ג) יחשוב כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' שלא ימסור אותה למוכה שחין: [ב] ותי' נמי רשום למתוק:

שלטי הגבורים

א לגי' הרי"ף הכל יתנו לעבד וילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות וכי נפק לחירות נפיק ארעא בהדיה וכן הוא גי' מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק וכתב שם מגיד משנה דודאי אין דעת מיי' לומר שדמי הריפוי ילקח בהן קרקע דודאי הריפוי הוא לעבד להתרפאות אבל כל שאר הדמים ילקח בהן קרקע ויש מי שפי' דדוקא דמי ידו ודמי שבתו ילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות כי בזה הגיע לו נזק לרב אבל דמי ריפוי וצער ובשת הן לעבד מיד ור"ת והרא"ש ז"ל כתבו דשבת גדול דהיינו דמי ידו ילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות שהרי הוא מפסיד בקטיעת ידו מה שיש בין שאר מלאכות לשמירת קישואין אחר שיתרפא ולכך יאכל הפירו' בעודו אצלו ולכשיצא לחירות יטלנו ושבת קטנה דהיינו שכר שמירת קשואין כל ימי משך החולי כולו לרב ולא פי' הרא"ש ז"ל דמי צער וריפוי ובושת אם ינתנו לרב או לעבד ונראה דינתנו לעבד דלמה יזכה בהן הרב:
ב מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק כתב דהשבת הוא לאב שהרי מעשה ידיה דאב הוא ומיירי בסומכת על שולחן אביה כיון דיהיב טעמא משום דמעשה ידיה דאב הוי דאילו אינה סמוכה על שולחן אביה אין מעשה ידיה דאב והרא"ש שם והטור ח"מ סי' תכ"ד כתבו דאם היא סמוכה על שולחנו אם חבלו בה האחרים הוא לעצמה ואם חבל בה הוא פטור ואם אינה סמוכה על שולחן אביה אפי' חבל בה הוא חייב ליתן לה דקבעיא למיתזן מינייהו ואם יש בשבת מותר על מזונותיה הוי של אב:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בתוס' שאינו ניכר לכל שסופו לחזור ולעיל בירושלמי מיירי דניכר לכל. ולכך נזק אין לו ושבת יש לו ר"ל במלאכה דבטל מיניה.

המאור הגדול

המלאכה שאתה אומר שהיא פחותה ממנה ולמה היא בכלל. שהרי לא היה יכול לעסוק בה עם המלאכה הראשונה שהיה רגיל בה והמזיק כבר נתן לו שבתו מאותה מלאכה דבטיל מינה לפיכך אין שמין עכשיו שבתו אלא הקלה שבקלות והיא שומר קישואין שאלמלא היה רוצה היה יכול לעסוק בה עם מלאכתו הראשונה ונמצאו בידו שתי מלאכות כאחת הראשונה שהיה רגיל בה והיא הגדולה והחשובה וזו הקלה שמירת קישואין שהיה יכול לעשות עמה והוא כשנתן לו דמי ידו והיא שבת גדולה אין בכלל שבת זו אלא מההיא מלאכה דבטיל ממנה לפיכך מוסיף לו עוד שמירת קישואין שאלמלא היה רוצה היה יכול לעשותה מעיקרא עם מלאכתו ולעשותה כשיתרפא וה"ה לשמירת הפתח בשקטע את רגלו ואע"פ שזה האיש לא היה דרכו לעסוק עם מלאכתו הראשונה במלאכה אחרת גזירת הכתוב היא מאחר שהוא נותן לו דמי שבת במקום נזק אי אתה יכול לשום אותן אלא כך שהנזק הוא דמי ידו ובכללו ההיא מלאכה דבטיל מינה:

מלחמת ה'

אותו כאילו הוא שומר על הפתח ואילו שומר קשואין לא דלא אפשר ליה לשמור קשואין. ועוד אם היה דרכו מתחלה לעשות (ב) במלאכה זו הקלה עם מלאכתו הגדולה שלוקחו ודאי (ג) ישים לו וירבה בדמים בשבילה וימעט דמים כנגדה כל ימי החולי ונמצא הכל בכלל הנזק ואינו משלם שבת ואינו ברור כדברי בעל המאור ז"ל במקום זה ושמא הוא מפרש שאין שמין לו דמי ידו אלא לאחר שיבריא כלומר שמעכשיו אומדים אותו כמה יהיה שוה לאחר שיבריא והוא קטוע וכמה היה שוה כשהוא שלם כמו שאנו מפרשים וא"כ לעולם מדת הדין לקתה בשלא ישלם לו דמי הדולא שיהיה ראוי לעשות או אפי' דמי נוקב מרגליות אם כך היה אומנתו שאפי' הקטע ברגלו יכול לנקוב מרגליות לכשיבריא ועכשיו הוא בטל מהם ולא ישלם לו דמיהן ומצינו בירושלמי דאמרי הכי הכא את אמר רואין אותו כאילו שומר קשואין והכא את אמר אם היה עושה מנה ביום נותן לו מנה ביום סלע ביום נותן לו סלע ביום אמר ר' ינאי תרין שבתין אימון הכהו על ידו וקטעה אין רואין אותו כאילו הוא חגר ושומר קשואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו ואם כוואו על כף רגלו ונצבת או שהטיל עליו שלג או נוגן במקום שאינו כנהו חייב לרפאותו והשבת רואין אותו אם היה עושה מנה ביום נותן לו מנה ביום סלע ביום נותן לו סלע ביום וכלשון הזה שנויה בתוספתא ולמדנו מכאן ששמירת הקשואין לאחר שהוא חגר הוא ולשון מיתפח והזיל בשליחותא שהקשה לו אינו עיקר בספרים ולא גרסי' ליה בפר"ת וכן בספרים המוגהים שבאים מספרד ומישיבתו של ר"ח ורבינו חושיאל אביו ז"ל מצאתי דלא גרסי' ליה וכן בנוסחאות ישנות שבספרד ראיתי דלא כתיב בהו הכי ומוגה בהן בגליונים פי' דכי מיתפח וכו' שאינו עיקר גמ' כלל:

ועוד והא דאמר רב חבלה של בת קטנה לעצמה מ"ט לא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים וכו' איכא דקשיא ליה הא מציאת בנו ובתו הקטנים הרי אלו שלו ואוקימנא בסמוכין על שלחנו אבל אינם סמוכין מציאתן לעצמן ומשמע אפי' בת קטנה וכו' עד שאני הכא דהא אוקימנא בשבת והתורה זכתה מעשה ידי הבת לאביה ואין זה תלוי בקפידתו וכו': אמר הכותב והרי אמרו בגמ' והא התם דמעלמא אתו להו וקפיד דקתני ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה ומפרקינן עלה התם דגברא קפדנא הוא וכו'. ואי ס"ד מדינא דאורייתא נמי שלו הוא מאי קשיא ליה לימא ליה התם בשבת דמעשה ידיה ומדינא דידיה הוא ודעתו של בעל המאור ז"ל לומר דקשיא משום דקתני באידך ברייתא קטנים יעשה להם סגולה וקס"ד דאשבת דבתו קאי ואין ראוי לסמוך בזה דקטנים יתן להן הראוי להן משמע והוא עצמו יאמר בסוף דלאו אבת קטנה קיימא מתניתא ועוד כי לא מצינו אדם מוותר משלו אלא כרצונו וזה עומד ותובע וצווח ואתה אומר שהוא מוותר מה שזכתה לו תורה בשלמא הא דאמרי' בבניו פטור אע"פ שהבן הגדול עומד וצווח משום דאמרי' לא נתן להם מזונות עד היום אלא על דעת זו וכבר זכה בהן אלא הוא כיון שהוא תובע היאך אתה אומר שהוא מוותר מה שזכתה לו תורה ומה שנהג בהא לו מבתו כדי שנפסידנו ממונו מפני שויתר להם במקצת ויתר בכל נכסיו והרי אתה משלם רעה תחת טובה ועוד למה נקרא זה קפדנא אין זה מקפיד אלא על ממונו ומידי דקא חסיר ביה הוא והיאך אפשר שהיא סמוכה על שולחנו ובשבת דמעשה ידיה א"כ אף מעשה ידיה יהו שלה ותאמר שהוא מוותר את שלו ומה בין זה לזה הלא תשלומי השבת ומעשה ידיה הכל אחד הוא:

וכתב עוד וכ"ל דכל הני שקלא וטריא דשקלינן וטרינן בגמ' לא אתיא כר' יוחנן דלדידיה ליכא לאקשויי הא דאקשי' לעיל והא התם דמעלמא קא אתו וקא קפיד דקתני ולא עוד אלא וכו' ולר' יוחנן לא משום קפידה קא זכו אלא מדין תורה ואף אני אומר כן אלא שיש לתמוה שהרי הוא עצמו כתב דכולה שמעתא אוקימתא דשבת קיימא והסעדפה שבין השבת והמזונות דאביה הוי מה"ת ואפ"ה אקשינן לה בגמ' ומפרקי' דמשום קפידה הוא ומה בין שבת לרב לנזק לר' יוחנן כי היכי דבשבת לרב קשיא להו קשיא נמי לר' יוחנן ולפי פירושו ודאי קשיא שהרי אפי' במקום שמעשה ידי שבת ושבת תלתה קנוים לו מה"ת שסמוכה לאביה על שולחנו כתב בעל המאור ז"ל שהאב מוותר משלו ומוי שלה לפי שהוא סבור דהא דקתני בברייתא קטנים יעשה להם סגולה אפי' אשבת דבתו קאי וא"כ היאך כתב דלר' יוחנן ליכא לאקשויי הא ודאי קשיא כי היכי דקשיא לרב בשבת ואם תורה לדעת הוא יפה עשה אילו מחק כל שמועתו דלעולם מה שהוא שלו מה"ת אינו מוותר ואינו תלוי בקפידתו כמו שכתבתי. ומה שהקשה בגמ' והא התם וכו' וקתני ולא עוד ה"פ דלאו אהאי פירוקא דפריק אביי אליבא דרב אקשי' דלדידיה לא קשיא דכי קתני חייבין ליתן לאביה במוותר השבת דמה"ת זכה בו וכן בחובל בבתו קטנה פטור משבת בלבד כדין תורה אבל נזקא שלה הוא ואינה סמוכה על שולחנו אבל לדידן דמשמע לן פטור מן הכל וחייבין ליתן לאביה נמי בכל המשה דברים ומשום תקנתא כי היכי דלא תיהוי ליה איבה קשיא דשמעת מינה דקפיד ומתרץ גברא קפדנא הוא וגבי בתו חיישי רבנן לקפידתו ואע"פ שאינה ניזונת משלו כדי שלא ימסרנה למנוול ומוכה שחין משא"כ בבנו והא דקתני קטנים יעשה להם סגולה לאו אשבת דבתו קאי דמה"ת שלו הוא ולרב נמי הכי מוקמינן לה הסתא דחייבין ליתן לאביה בכל קאמר וליה לן בפירוקי דאביי דכיון דשמעינן מאידך ברייתא דאפי' בבן פטור ואיצטריך לאיפלוגי בין שסמוכין לשאינן סמוכין שמעינן מינה דאפי' במאי דלא זכי מדאורייתא תקינו ליה רבנן לאב משום איבה והחובל בבתו קטנה פטור מן הכל הלכך לא קשיא תו לרב דמאי חייבין ליתן לאביה נמי הכל ומשום תקנה וכי אמר רב לעצמן בסמוכה דלאו גברא קפדנא הוא וכולה סוגיין נמי אתיא אליבא דרב אבל בשבת דבת קטנה דמה"ת זכה בו בכל ענין הוא שלו תדע דהא מעיקרא לא אקשי' אלא היא דקתני בבנו גדול יתן לו מיד ולא אקשי' אהא דקתני ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה והכא קתני יעשה להם סגולה אלא ש"מ בשבת בתו קטנה לא אמרי' וכן מה דכתב תו לר' יוחנן דברייתא בתרייתא צריכינן לתרוצי בשבת לגדולים קתני בניו ובנותיו גדולות פטור משבת לאו מלתא היא אלא פטור מכולן דכל לגבי נפשיה קפיד וסתמא קתני פטור מן הכל משמע דאי אמרת פטור מדבר א' מחמשה דברים והוא הדבר המועט שבהן גבי דידיה נמי הוה ליה לאיפלוגי ולמימר גדולים יתן להם מיד קטנים יעשה להם סגולה והכי תני לה בתוספתא מפורש פטור מן הכל ועוד מ"ש שבת דבנו ובתו גדולה מד' דברים וכי מעשה ידיהן שלו הא לא אשכחן הכי בשום דוכתא ואי משום קפידא אדרבה בבושת הוה ליה למיקפד דלית ביה חסרון כיס אלא ודאי פטור מן הכל ומלתא דטעמא היא שכיון שסמוכים על שולחנו דין הוא שאם חבל בהן יהא פטור שאין לך אדם שאינו מכה בנו ורודה את תלמידו ופעמים שהוא חובל בהם יותר מן הראוי ואם אתה מעמידו בדין אין לך איבה גדולה מזו שמעלה טינא על לבו ושוב לא יסמכם על שולחנו והיינו דבעא מיניה ר"א בבת קטנה של אחרים אבל שלו ודאי פטור בכל אי מה"ת אי מדרבנן וכולה סוגיין הלכה פסוקה היא זו היא הדרך הנראית בשמועה זו ולא הוקשה עליו בה אלא שהיה לו לרבינו הגדול ז"ל לפרש בהלכותיו שאין דבריו אמורים אלא בניזונת אבל בשאינה ניזונת הכל לאביה משום איבה ומדבריו למדנו שהוא ז"ל סובר דהשתא דאתינא לתקנתא דאיבה וקפידה החובל בבתו פטור מחבלה קתני דהיינו נזק ואחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה נמי נזק וביה ניהו דקפיד גברא קפדנא משום דאיפחות כספיה אבל בנער ובושת לא ולפום הכי מקשינן קתני נזקה לאביה אלמא קפיד אפי' במידי דאתי להו מעלמא

ואיס

שפלעה בפניה. ובידו למסרה [ל' רש"י] הואיל ובידו למוכרה כדאמרן: וכתב הרי"ף ז"ל הלכתא כרבי יוחנן הלכך נוקא דאפחתה מכספה דאבוה הוי ושבת אפילו רב מודה דכיון דמעשה ידיה דאבוה הוי אבל צער דלא אפחתה מכספה דברי הכל דידה הוא וה"ה לבשתה: [ל' גמ' (דף פח.) [ה]] שאין להם אחוה עם ישראל א"כ שמותר באחותו ובאשת אחיו דכתיב עם החמור עם הדומה לחמור וכתב הרי"ף ז"ל הלכתא עבד פסול לעדות ויש לו בשת וגר כשר לעדות ויש לו בשת וחרש יש לו בשת שוטה אין לו בשת קטן אי מכלמי ליה ומיכלים יש לו בשת ואי לא לית ליה: מתני' עבד נר מצוה ואשה פטורין. שאין להם מה לשלם: נתגרשה וכו'. שקנו נכסים חייבים לשלם שהרי מתחלה הם חייבים אלא שאין להם כלום שנכסי מלוג של אשה משועבדים לבעלה לפירות ולירושה: גמ' לנכסה. נכסי מלוג לאחר שנשאת לרבי אבא: לאחר מותו. מהיום ולאחר מיתה שהגוף קנוי לבן מהיום אלא שהאב אוכל פירות עד יום מותו: מכר האב וכו'. ולוקח אוכל פירות עד שימות האב [וכשימות האב] הולך הבן ומוציא מיד הלקוחות: אית ליה ללוקח ואע"ג וכו'. דקנין פירות שהיו קנויין לאב לפירות לאו כקנין הגוף דמי ולפיכך מה שמכר הבן מכור אע"ג דלא אתו לידי הבן עדיין שהרי מת קודם האב. (א) ה"נ גבי נכסי מלוג אע"ג שקנויין לבעל פירות לאו כקנין הגוף דמי ומתנתה מתנה אע"ג דמתה בחייו כדר' שמעון ב"ל דאפסיקא הלכתא כותיה בתלת חדא הא והחולך למטוברת ומתנה באמצע בחולך [דף נו.]: באושא התקנו. אע"ג דבעלמא לאו כקנין הגוף דמי בבעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודא משום איבה ואי אמרו כן בנכסי מלוג שאם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה כ"ש בנכסי צאן ברזל דהיינו נדוניא שהכניסה לו בשומא מבית אביה שמקבל החתן עליו אחריות שאם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו דודאי לא מגיא מזבנא: טובת הנאה דאשה. אשה המוכרת כתובתה לאחרים בטובת הנאה כלומר בדבר מועט שמשים עצמו בספק שמא תתאלמן או תתגרש ויטלנה הוא או תמות ויירשנה בעלה והוא יפסיד מה שנתן דמים אלו שלה הן ואין לבעל בהן כלום: תזבין לכתובתה וכו'. כתב הרא"ה ז"ל בשם רבו ז"ל מהא שמעינן דנכסי מלוג מאי מזבן להו בטובת הנאה שאע"פ שאמרו שאם מתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ה"מ היכא דמתה אבל היכא דנתגרשה הן מוציאין מידה וה"ה לנכסי צאן ברזל: וחזר ומחל לו.

רש"י

דאפחתה מכספה. והרי בידו למוכרה: מתני' ושור אינו משלם אלא נזק. כדילפינן מאיש בעמיתו ולא שור בעמיתו וכן פטור מדמי וולדות דכתיב אנשים ולא שוורים: המכה אביו ואמו. אינו חייב מיתה אא"כ עשה בהם חבורה: העבד והאשה שחבלו באחרים פטורים. כי אין להם מה לשלם: נתגרשה האשה ונשתחרר העבד. וקנו נכסים: חייבין לשלם. כי מתחלה הן חייבין אלא שאין להן לשלם כלום שנכסי מלוג של אשה משועבדים לבעל לפירות: גמ' כתבתינהו לנכסי. מלוג שלה לאחר שנשאת לר' אבא: א"ל רב שמואל. בתר דשכיבא: [ג] הבעל מוציא. שהבעל יורש את אשתו והוא היה לוקח ראשון: לאחר מותו. מהיום ולאחר מיתה שהגוף קנוי מהיום לבן אלא שהאב אוכל פירות עד יום מותו: מכורין עד שימות. ולוקח אוכל פירות עד שימות האב וכשימות האב הולך הבן ומוציא מיד הלקוחות: דאתו לידי הבן. [ד] ומה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: קנה לוקח. דקנין פירות שהם קיימים לאב לפירות לאו כקנין הגוף דמי ה"נ לאו כקנין הגוף דמי ומתנתה מתנה אע"ג דמתה בחייו: באושא התקינו. אע"ג דבעלמא לאו כקנין הגוף דמי בבעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום איבה: בטובת הנאה. אשה שמכרה כתובתה בטובת הנאה שאין נותנין לה עבורה כי אם דבר מועט שאם מתה

*אמר ליה לא זיכתה התורה לאב אלא שבח נעורים בלבד ורבי יוחנן אמר אפילו פצעה פצעה ס"ד צערה דידה הוא ואפילו ר' אלעזר לא קא מיבעי ליה אלא חבלה *דאפחתה מכספה אבל פצעה דלא אפחתה מכספה לא קא מיבעיא ליה אמר רבי יוסי בר חנינא שפצעה בפניה (א) דאפחתה מכספה והלכת' כרבי יוחנן הלכך ניזקא דאפחתה מכספה דאביה הוי ושבת אפילו רב מודה דכיון דמעשה ידיה דאביה הוא שבתה נמי דאביה הוא אבל צער דלא אפחתה מכספה דברי הכל דידה הוא והוא הדין לבשתה: מתני' *זה *חומר באדם מבשור שהאדם משלם נזק ורפוי וצער ושבת ובושת ומשלם דמי ולדות ושור אין משלם אלא נזק ופטור מדמי ולדות המכה את אביו ואת אמו ולא עשה בהן חבורה והחובל בחבירו ביוה"כ חייב בכולן החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו החובל בעבד כנעני של חבירו חייב [א] ר' יהודה אומר אין לעבדים בשת: גמ' *והלכתא *עבד פסול לעדות ויש לו בשת וגר כשר לעדות ויש לו בשת *וחרש יש לו בשת שוטה אין לו בשת קטן אי מכלמי ליה ומיכלים אית ליה ואי לא לית ליה: מתני' *חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין אבל משלמין לאחר זמן נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייבין לשלם: גמ' *אמיה דרב שמואל בר אבא מאקרוקניא הות נסיבא ליה לרב אבא כתבתינהו לניכסה לרב שמואל ברה [ג] *אזל רב שמואל בר אבא לקמיה דרבי ירמיה בר אבא אוקמיה בנכסיה מהא דתנן הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שכתובין לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהוא ברשות האב מכר האב מכורין עד שימות מכר הבן אין ללוקח כלום עד שימות האב וכי מאית אב מיהת אית ליה ללוקח ואף על גב דמית הבן בחיי האב ולא אתי לידיה דבן קנה לוקח כר"ש בן לקיש דאמר לא שנא מת האב בחיי הבן דאתו לידיה דבן ולא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן קנה לוקח אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו הרי אמר שמואל זו אינו דומה למשנתנו משום תקנת אושא דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות וכן הלכתא: *אמר רבא הלכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות מ"ט חד פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן ואי קשיא לך הואיל וטובת הנאה לאשה אמאי קתני גבי אשה פגיעתן רעה תזבין לכתובתה בטובת הנאה ותשלם השתא התם משום דשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש

מלחמת ה'

המוכר חזר ומחל ללוה מחול הלכך אי אמרי' לה תזבון מפסדא ליה ללוקח דהא הדרא ומחלה כתובתה לבעלה הואיל וע"כ היא מוכרת : כל לגבי בעל ודאי מחלה. בתוספות והרא"ש ז"ל וא"ת וליזבן לבעל גופיה ותיתיב ליה לנחבל ויש לומר שהבעל לא ירצה לקנותה כדי שלא להפסיד לאשתו ואם תאמר היכי תמחול נמצא שתהיה עם בעלה בלא כתובה יש לומר שלאחר שתמחול יחזור ויכתוב לה כתובה אחרת. וא"ת כיון דקי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי אם כן לא תהא רשאה למחול כי תצטרך לשלם ללקוחות שטרא מעליא כבשורה לגלמי נר מצוה כדאיתא בכתובות (דף פו.) י"ל אפי' הכי לא תחוש כיון דהשתא לית לה מידי לשלומי ור"ת רגיל לפרש דאיהי חייבת לשלם אפילו לרבי מאיר אלא מה שקבלה ודאיה מההיא דכתובות [דף פט:] קריבתיה דרב נחמן זבינתא לכתובתה בטובת הנאה וכו' מיהו דוקא בכתובה אומר משום דבשעת המקח לא היה דבר ברור שתבא לידו גבייה אבל בשטר שעומד בבירור לגבות חייב מדינא דגרמי לגמרי והרא"ש והרא"ה ז"ל כתבו דאין זה נכון דהא ודאי הלואה גמורה היא ולפיכך אין נראה לחלק והקשה ה"ר שמואל ב"ר חיים תזבנה לכתובתה במעמד שלשתן ואז לא היתה יכולה למחול כדמוכח פ' האיש מקדש (דף מז:) גבי התקדשי לי בשטר חוב וכו' [ע"ש דף מח. תוס' ד"ה כי] ויש לומר דמעמד שלשתן אינו מועיל בכתובה באשה היושבת תחת בעלה כיון שעדיין לא נתנה לגבות אי נמי הבעל לא ירצה להיות במעמד שלא להפסיד אשתו עוד כתב הרא"ה ז"ל דאפילו אתא לא ניחא ליה וכבר פשוט בפ"ק דגיטין (דף יג:) דמעמד שלשתן אינו קונה אלא לרצונו של לוה מיהו בפ"ק דגיטין [שם] מוכח בהדיא דהא דשמואל דחזר ומחלו מחול אפילו כתב בשטרא משתעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך איתא וה"ה למעמד שלשתן מדסליק אדעתיה לפרושי טעמא דמעמד שלשתן משום דנעשה כמ"ד ליה ולכל דאתי מחמתך עכ"ל וא"ת לכתוב ליה [בעל] שטרא בשמיה דאז לא מצי מחלה כדאמרינן בכתובות פרק הכותב [דף פו.] ומיהו הכא ניחא שמא הבעל לא ירצה אבל לגבי הא דתניא [מכילתין דף פט:] היא שחבלה בבעלה קשה היא תזבן לאחר והבעל יכתוב ברצון שטר בשמו כדי שיגבה חבלה שלה וי"ל כיון שאין הכתובה בשם האשה הוי כמשהה אשתו בלא כתובה אע"פ שאינה קלה בעיניו להוציאה וא"ת כיון דלגבי בעל ודאי מחלה היכי קאמר תלמודא דטובת הנאה היא שאומדים כמה אדם רוצה ליתן והלא לא יתן שום אדם כלום דלית הנאה של כלום דודאי מחלה י"ל דיכולה לעשות קיום במשכונות או בערבון או בנדר או בשבועה שלא תמחול אבל כאן [ה] אינה משועבדת [ו] לניזק לעשות קיומין : מתני' התוקע. הכהו על אזנו לשון מ"ו ל"א תוקע ממש : נותן לו סלע. משום בשת וסלע מדינה הוא כדאמרינן פ' (המניח את הכד) [שור שנגח ד' וה' דף לו: כצ"ל] : מנה. מפרש בגמ' מנה צורי ושאל ר"ת ז"ל היאך אפשר שיהא כל כך בין ת"ק לר' יוסי ותירץ דת"ק מיירי בעני שבישראל בדמי בשתו בלבד ורבי יוסי בעשיר שבישראל והריא"ף ז"ל פי' דמכולהו ה' דברים קאמר [ז] רבי יוסי מנה צורי בעשיר שבישראל והאומר [כ"ל דהשתא מהדר לפרושי דלא תימא לר"ת שתירץ דת"ק מיירי בעני ור' יוסי בעשיר א"כ לא פליגי דהא ודאי משמע דפליגי דקאמר הא אנא הא ר' יוסי הגלילי וכן פי' התוס' בהדיא ר"פ ד' וה'] דלעולם בעני שבישראל אין פוחתין לו עד סלע [ח] ות"ק דאמר סלע בעני שבישראל אומר דלעולם לעשיר [ט] לא יהיב מנה צורי : סטרו על הלחי. כמו הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה בסנהדרין (דף נח:) : צרם באזנו. משך ועקם ובבכורות (דף לד.) שמעתי לשון פוגם : זה הכלל וכו'. בגמ' מפרש אי קולא או חומרא הוא: שמרה. המתינה עד שראה אותה עומדת על פתח חצרה : באיסר שמן. שמן קנוי באיסר : אע"פ שאינו רשאי. כדמפרש בגמ' וכן הקוצץ עובר בבל תשחית : חייבין. בנטיעה בת שנתה שתי כסף (כו') כדאמרינן בהכונס צאן לדיר [דף נח:] : גמ' מנה צורי. כ"ה סלעים ק' דינרין מנה מדינה שמינית שבמנה צורי אינן אלא י"ב דינר ומחצה הסלע של מדינה חצי זוז צורי כדאמר בשור שנגח [דף לו:] תנן בישא תקע וכו' : [גמ' דף נ:] ועד נעשה דיין. כלומר עד הרואה נעשה דיין ע"פ ראייתו בלא עדים שיעידו לפניו [ל' גמ' והא תניא כו'] וא"ת מ"ש דהכא קשה ליה והתם במסכת ר"ה פרק ראוהו בית דין (דף כו.) פשיטא ליה דעד נעשה דיין ע"פ ראייתו ורש"י ז"ל תירץ דהתם קידוש החדש דכזה ראה וקדש כתיב ולהכי אמרינן ביה לא תהא שמיעה גדולה מראייה אבל בדיני ממונות הגדה כתיב ביה דכתיב אם לא יגיד ונשא ומש"ה מספקא לן הכא עד הרואה אם יכול לדון ע"פ ראייתו ואתי שפיר הא דאמרינן בכתובות פ' האשה שנתארמלה (דף כא:) דמסקינן שאני הכא דמקיימא הגדה בחד אבל לעולם דיינין המכירין חתימת ידי עדים אין צריכין להעיד בפניהם לא אמרינן אלא צריכין אלמא דבדיני ממונות לא אמרי' לא תהא שמיעה גדולה מראייה וכתב הרא"ה ז"ל אין עד נעשה דיין בדיני ממונות הוא על ג' דרכים האחד שהוא ברור וידוע שעד המעיד אינו נעשה דיין לעולם מאחר שהעיד ואפילו בהגדת אחרים [י] והשני [עד הרואה] שאינו רשאי לדון בדיני הרואה [כ] אפילו קודם שהעיד (אינו רשאי לדון) ע"פ ראייתו כדברי רש"י ז"ל והג' שהוא יכול לדון בהגדת אחרים שיבואו לפניהם ויעידו כדברי רבי טרפון דע"כ לא פליג ר"ע אלא בדיני נפשות דמשום דבעינן עדה מצלת והני כיון דחזו דקטל נפשא תו לא חזי ליה זכותא אבל בדיני ממונות אפילו ר"ע מודה כדאיתא פרק ראוהו בית דין [שם] : בירושלמי *משמע שאם הדיינים קרובים לעדים אינן כשרים לדון דאמרי' התם אין מעידין קרובים זה על זה ולא זה עם זה ולא זה בפני זה ואיכא למידק מ"ט אין עד [המעיד] נעשה דיין אפילו בהגדת אחרים י"ל משום דהויא עדות שאי אתה יכול להזימה דכיון שהוא עצמו עד ודיין לא יקבל הזמה על עצמו ורבינו שמואל פי' משום דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים ואמרינן [שבועות דף ל.] אלו עדים לפני ה' אלו הדיינין משמע [ל] העדים לפני הדיינין ולא שיהו העדים עצמן יושבין ודנין: לקטלא הוא דאמדינן. דכתיב [במדבר לה] בכל אבן אשר ימות בה או בכלי עץ אשר ימות בו הכהו: אבל לנזקין אין אומדין. דאפילו אין חפץ זה ראוי להזיק כזה חייב דזמנין דמיתזק בכל דהו : מיקצר. נופל למשכב כמו אקצירי ואמריטי : שמסור לעדה ולעדים. שיכול להביאו ולהראותו לב"ד אם ראוי אגרוף זה לעשות חבלה זו אם אינו ראוי לא ישלם שמחמת חולשתו של זה ורכותו נחבל : פרט לכשיצאתה וכו'. שנאבדה מהם ולא ראוה ב"ד אע"פ שראוה עדים פטור דלעולם צריך אומדנא בב"ד : אחזו. מעשה בידים הוא:

נותנין

יורש מוחל ואי מחייבה לה לזבוני כתובתה בטובת הנאה ותתיב ליה ודאי הדרה ומחלה לכתובתה לגבי בעלה ואפסודי ללוקח בידים לא מפסדינן ליה ואי אמרת תזבין כתובתה להההוא גברא דאזקתיה *דאי מחלה כתובתה לגבי בעלה לית ליה פסידא ללוקח [דהשתא נמי לאו מידי יהבא ליה סוף סוף] כל לגבי בעל ודאי (א) מחלה ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן ליה :

מתני' *המכה *אביו ואמו ועשה בהן חבורה א) והחובל בחבירו בשבת פטור מכולן מפני שנידון בנפשו : החובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן : *התוקע לחבירו נותן לו סלע רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי מנה סטרו נותן לו מאתים זוז לאחר ידו נותן לו ארבע מאות זוז *והכל לפי כבודו צרם באזנו תלש בשערו רקק והגיע בו הרוק העביר טליתו ממנו פרע ראשה של אשה נותן ארבע מאות זוז [*זה הכלל] הכל לפי כבודו אמר רבי עקיבא אפילו (ב) עניים שבישראל רואין אותם כאלו הם בני חורין שירדו מנכסיהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב ומעשה באחד שפרע ראשה של אשה בשוק ובאת לפני ר"ע וחייבו ליתן לה ארבע מאות זוז אמר לו רבי תן לי זמן ונתן לו שמרה כשהיא עומדת על פתח חצרה ושיבר את הפך בפניה [א] ובו כאיסר שמן וגלתה את ראשה והיתה מטפחת*) ומנחת ידה על *ראשה העמיד לה עדים ובא לפני ר"ע א"ל רבי לזו אני נותן ד' מאות זוז אמר לו לא אמרת כלום [ב] שהחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור ואחרים שחבלו בו חייבין והקוצץ נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי פטור ואחרים שקצצו אותן חייבין :

גמ' *איבעיא להו יש אומד לנזקין או אין אומד לנזקין מי אמרינן °לקטלא הוא דאמדינן בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא אבל לנזקין כל דהו או דלמא לא שנא ולמימר לגברא לא מיבעיא לי דודאי (ג) אמדינן ליה במה מיקצר ובמה לא מיקצר אלא כי קא מיבעיא לן למימר חפצא (א) מי עביד האי נזקא או לא ופשטינן תא שמע שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד (ד) שמסור לעדה ולעדים [ג] פרט לכשיצתה אבן מתחת ידי עדים שהוא פטור *והכא שבת וריפוי כתיבה ביה ש"מ יש אומד לנזקין שמע מינה : תניא (ה) הכהו על עינו וסימאה על אזנו והרשה עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין העבד יוצא בהן לחירות : המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו והרשו פטור אחזו ותקע באזנו והרשו חייב

*) כד"ס הגי' ומכה ידה על ראשה [והתוי"ט הגי' וסכה ועי' בהגהות מא"י]

רש"י

מתה בחייו אין לה כלום ואם נתאלמנה או נתגרשה יטלו כתובתה : ודאי מחלה. הואיל ומכרה על כרחה : לית ליה פסידא. דהשתא נמי לא יהבא ליה מידי : מתני' התוקע. הכהו על אזנו [לשון מורי] וי"מ תוקע ממש: נותן לו סלע. משום בושת: סטרו. הכהו על הלחי : צרם באזנו. נקב באוזן ובבכורות משמע שהוא לשון פוגם : שמרה. המתין לה עד שראה אותה עומדת על פתח חצרה : ובו כאיסר שמן. שמן קנוי באיסר : אע"פ שאין רשאין. משום בל תשחית : גמ' לקטלא הוא דאמדינן. דכתיב בכלי אבן אשר ימות בו או בכלי עץ אשר ימות בו : אבל לנזקין. אין אומד דאפי' אין חפץ זה ראוי להזיק זה חייב דזימנין דמיתזק בכל שהוא : במה מיקצר. כמה זמן ארוך נופל למשכב מחולי זה שצריך לתת לו מיד כל ריפויו ושבתו ומזונותיו הצריכות לו עד שיתרפא : פרט ליצתה אבן מתחת יד העדים. שאבדוהו קודם שאמדוהו : [ד] אחזו. מעשה בידים

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק טוש"ע ח"מ סי' תכג :
ב מיי' פ"ג שם סמג עשין ע טור ח"מ סי' תכ :
ג מיי' פ"ק ופ"ב ופ"ג שם סמג שם טוש"ע שם:
ד מיי' פ"ב שם ופ"ה מהלכות עבדים סמג שם טוש"ע שם וטוי"ד סי' רפו:

והכל לפי כבודו ג' תיבות אלו אינו בגמ' ובמשניות

דף צא.

תיבות אלו והכא שבת וריפוי כתיבה ביה אינו בגמ'

גי' מהר"ס

הגהות הב"ח

(א) נ"ל אי :

שלטי הגבורים

ונדונייתה לבעלה בטובת הנאה ונותנת לו דמי חבלתו ובלבד שתשאיר מכתובתה כשיעור כתובה שתקנו חכמים מאתים זוז לבתולה ולאלמנה מנה ואם היו דמי חבלתה כנגד כל כתובה יכול לגרשה בתנם אם ירצה שמעכב על כתובתה בדמי חבלתו :

רבינו אפרים

א] החובל בחבירו בשבת פטור מכולם. כתב ר' אפרים ז"ל הא דקתני החובל בחבירו בשבת פטור ליתא דהא ר' יוחנן אפקה מהלכתא. ועוד תנן כל המקלקלין פטורים הלכך כיון דלענין שבת פטור לגבי נזקין חייב וכן הלכתא :

הגהות הו"י

(א) נ"ב נ"ע מהיכן פסיקא לן דתמחול דלמא ניחא לה דלא לקרייה סנחבל שור המזיק ועוד ק"ל דלמא לא תרצה להפסיד בניה דלית להו כתובת בנין דיכרין במוחלת מש"כ במוכרת כבא"ה סי' קי"א סט"ו דלא דמי למגא שובר פ"ק דב"מ דף י"ט ע"ב ודו"ק. והתוס' הקשו הא אסור לשהות עם אשתו בלי כתובה ותירצו ב' תירוצים ולא נתיישבו לי : (ב) נ"ב ר"ל בדמים הקצובים נמרז"ל: (ג) נ"ב נ"ע איך יתכן מימד גברא אי לא אמדינן ערך תפלה דע"כ ע"י צירוף שניהם יצא סידיעה. וק"ל : (ד) נ"ב ותמה אני על המזיקו המפרש באגרוף בגוש עפר איך יחלוק על ברייתא בלי מחלוקת וע"כ ס"ל פי' באגרוף ביד קמוצה. ומ"ש שהוא פטור כשאין הניזק טוען בריא לי שהיה בו כדי להזיק דאי טוען נשבע כמ"ש הרמב"ם והוא בש"ע סי' ת"ך : (ה) נ"ב עי' ברי"ף קדושין פ"א ד"ה ת"ר הכהו על עינו וסימאה כו' :

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' הפך היה שלו ושיבר בפניה כדי שתגלה ראשה למשוח בשמן על ראשה והיתה מבייישת את עצמה מחמת שהיתה תגופה : [ב] נ"ב פי' שביישה את עצמה : [ג] נ"ב אף כל שהיא מיוחד שמסור לעדה ולעדים : [ד] נ"ב כיצד : [ה] נ"ב אם יש לה תשלם ואם אין לה : [ו] נ"ב פי' כיון שעדיין עתה אין לה כלום : [ז] נ"ב שכתב לעיל ורבנן אחריני אמרו האי דמי סכל הוא ומייתי סייעתא מהאי מעשה דתנן בישא לעיל ריש פ' המניח : [ח] נ"ב פי' שאין נותנין סלע אלא יותר : [ט] נ"ב פי' אפי' להשוב שבעשירים אין נותנים לעולם מנה צורי : [י] נ"ב פי' ואפי' היו שנים עדים : [כ] נ"ב ואע"פ שהוא נמי ראה העדות עמם : [ל] נ"ב שיעמדו :

בפ"ג דסנהדרין סל' ט' מבואר להדיא ומנין שלא יהא סעדים קרובים של דיינים הגע עצמך שאם הוזמו לא מפיהם נהרגין כו' כן הגי' הפ"מ והירושלמי זה הובא בר"ן פ"ב דכתובות סי' רי"ב בנוסח של הפ"מ הנ"ל :

טותנין לו מיד, פרש"י ז"ל נזק וצער ובושת ריפוי ושבת עד שיתרפא כלומר צריכין בית דין לאמוד כמה היה ראוי להיות טופל למשכב מחולי זה ומחייבין את זה ליתן לו מיד כל ריפויו ושבתו ומזונותיו הצריכין לו עד שיתרפא: והבריא. לזמן מועט והם אמדוהו לזמן מרובה נותנין לו וכו' דמן שמיא הוא דרחימו עליה: הכל לפי כבודו. איבעיא להו ת"ק לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי למשקל כולי האי או דלמא לחומרא קאמר דאיכא עשיר דבעי למיתב ליה טפי ת"ש מדאמר ר"ע אפי' עניים שבישראל רואין אותן כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהן שהם בני אברהם יצחק ויעקב ומעשה באחד שפרע נר מצוה

תורה אור

קסא חייב וכל הני חמשה דברים נזק וצער וריפוי ושבת ובושת אומדין אותו ונותנין לו מיד אמדוהו והיה (א) מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו מסייע ליה לרבא דאמר רבא האי מאן דאמדוהו לכוליה יומא [ואיתפח] ולפלגיה דיומא קא עביד עבידתא יהיב ליה דכוליה יומא (ב) משמיא הוא דרחימו עליה: רקק °והגיע בו הרוק אמר רב פפא ל"ש אלא בו אבל בבגדו לא [א] אמרי במערבא משמיה דרבי יוסי בר חנינא זאת אומרת קסב א ביישו בדברים פטור מכלום: ירושל'* תני רב [קרני] לבעיטה אחת לרכובה שלש (ג) לסנוקרת חמש עשרה חד אמר בשום ריש לקיש המבייש את הזקן נותן לו בשתו שלם חד בר נש אקפד לרבי יהודה בר חנינא אתא עובדא קמי ריש לקיש וקנסיה ליטרא דדהבא: הכל לפי כבודו איבעיא להו ת"ק לקולא קאמר או לחומרא קאמר לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי למשקל [כולי] האי או דלמא לחומרא קאמר דאיכא עשיר דבעי למיתב ליה טפי ת"ש מדקאמר רבי עקיבא אפילו עניים שבישראל רואין אותם כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב שמע מינה דתנא קמא לקולא קאמר שמע מינה: ומעשה באחד שפרע ראשה של אשה וכו': ומי יהבינן זמן לחבלות והא אמר רבי חנינא אין נותנין זמן לחבלות אמרי כי לא יהבינן זמן לחבלות דחסריה ממונא אבל לבושת דלא חסריה ממונא יהבינן:

קסג *הקוצץ °נטיעותיו כו': תנא רבה בר בר חנה קמיה דרב שורי הרגת נטיעותי קצצת אתה אמרת לי להרגו אתה אמרת ב לי לקצץ פטור אמר ליה [ב] לא שבקת חיי לשום בריה כל כמיניה (ד) אמר ליה איסמיה א"ל תתרגם קסד מתניתך בשור העומד °להריגה ובאילן העומד לקציצה א"ל אי הכי מאי קא טעין א"ל אנא בעינא למעבדה להא מצוה כדתניא °ושפך וכסה מי ששפך הוא יכסה ומעשה באחד ששפך וקדם חבירו וכסה °וחייבו ר"ג ג ליתן לו י' זהובים איכא מאן דאמר האי דחייביה ר"ג להאי גברא י' זהובים קנסא הוא דקנסיה ולא גמרינן מינה לדינא אחרינא וכד מעיינת בגמרא לא אשכחת להאי סברא דאי סלקא דעתך קנסא הוא דקנים רבן [ג] שמעון בן גמליאל ולא גמרינן מינה לדינא אחרינא אמאי קא גמר מינה רב להא דתנן נטיעותי קצצת אתה אמרת לי לקצצן פטור דשמעי' מינה טעמא דאמר הכי הא לא אמר הכי חייב קסה אלא לאו דינא הוא וגמרינן מיניה: אמר רב °דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה מיתיבי כמה יהא בזית ולא יקצצנו רובע שאני זיתים דחשיבי א"ר חנינא לא (ה) שכיב [ד] שבחת ברי אלא דקצץ תאנה בלא זמנה אמר רבינא ואם היה מעולה בדמים מותר: תניא נמי הכי °רק עץ אשר תדע (ו) זה אילן מאכל °כי לא עץ מאכל הוא זה אילן סרק וכי מאחר שסופינו לרבות כל דבר מה ת"ל כי לא עץ מאכל הוא להקדים סרק למאכל יכול אפי' מעולה בדמים ת"ל רק: שמואל אייתי ליה אריסיה תמרי כי קא אכיל טעם בהו טעמא דחמרא א"ל *) [מאי האי א"ל בגופני קיימא א"ל] מכחשא בחמרא כולי האי למחר אייתי ליה מקורייהו רב חסדא חזא תאלי בי גופני אמר ליה לאריסיה עקרינהו גופני קני דיקלי קסו דיקלי לא קנו גופני: **מתני'** אע"פ °שנתן לו אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר

*) כ"ס בדפו"י

רש"י

הוא: איתפח. נתרפא: לבעיטה. שבעט בו ברגל: לסנוקרת. שהכהו באוכף של חמור: נותן חמשה עשר. למי בושתו: איקפיד. הכעיסו: לחומרא. לתת יותר לעשיר: אפילו עניים כו' וחזינן דלא חייב לתת לפורע ראש האשה ענייה אלא ד' מאות זוז כת"ק ש"מ ת"ק לקולא קאמר דלעני לא יהבינן כולי האי: בשור העומד להריגה. (ז) כגון שור שהמית אדם: עומד לקציצה. כגון אשירה: אנא בעינא למעבד האי מצוה. וכי טעין האיך אתה אמרת לי לקוצצן מסתמא קושטא קאמר כיון דלהכי קאי לא קפיד כולי האי ושכחו: רובע. הקב: ואם היה מעולה בדמים. שדמיו יקרים לבנין יותר מן שבח פירותיו: רק עץ. [ה] קרא יתירא הוא דהו"ל למיכתב רק אשר לא מאכל: זה עץ מאכל. וה"ק רק עץ אשר תדע אם אינך יודע קרוב למצור אלא הוא קחנו ואפילו הוא עץ מאכל: [יכול] אפילו מעולה בדמים. לקורה יותר מלפירותיו יהא סרק קודם לו: ת"ל רק. מיעוט הקדמה: מקורייהו. מקור שלהן ועקרינהו: תאלי. דקלים: מתני'

נמוקי יוסף

וכו' ש"מ דת"ק לקולא קאמר ש"מ [פי'] מדאמר ר"ע אפי' עניים וחזינן דלא חייב לפריעת ראש אשה ענייה אלא ד' מאות זוז כת"ק ש"מ תנא קמא לקולא קאמר דלעני לא יהבינן כולי האי וקאמר ליה ר"ע לעניים יהבינן הכי ומעשה באחד שפרע וכו' דאי ס"ד האי שיעורא דארבע מאות זוז דת"ק אפחות שבעניים קאי והכל לפי כבודו לחומרא ולמיתן טפי לעשיר וקא אתי רבי עקיבא למימר אפילו עני שבישראל א"כ קאי אהכל לפי כבודו דסליק מיניה ולמימר דאפילו עני שבישראל יתן יותר מת' זוז אמאי לא מחייב ליה לפורע ראש האשה למיתב טפי: הקוצץ נטיעותיו וכו' תני רבה בר בר חנה קמיה דרב שורי הרגת ונטיעותי קצצת אתה אמרת לי להרגו אתה אמרת לי לקצצן פטור אמר ליה לא שבקת חיים לכל בריה כל כמיניה א"ל אסמייה א"ל תתרגם שמעתתיך בשור העומד להריגה ובאילן העומד לקציצה. א"ל אי הכי מאי קא טעין דאמר ליה אנא בעינא למעבד האי מצוה כדתניא ושפך וכסה מי ששפך יכסה מעשה באחד ששפך ובא חברו וקדם וכסה וחייבו רבן גמליאל ליתן לו עשרה זהובים: לא שבקת חיי לכל בריה. שיבא כל אחד ויזיק חברו ויפטר שיאמר אתה אמרת לי ואי תימא מאי קושיא לוקמה כגון דליכא עדים שקצצן ונאמן במגו דאי בעי אמר לא קצצתי ויש לומר דאם כן לא אשמעינן מידי אלא דין מגו ומאי למימרא עוד כתב הרא"ה ז"ל בשם רבו זקנו הר"ז ז"ל דכיון דהא מילתא מיחזי כשקרא שאין כן דרך בני אדם הרי הוא כמגו במקום חזקה ולא אמרינן וכתב ז"ל וכן מפורש בירושל' [שבועות פ"ד הל' ה] לא שבקת חיי לכל בריה ולא דמי להא דאמרינן בפרק חזקת הבתים (דף לג:) האי מאן דנקט מגלא ותובליה בידיה ואמר איזיל ואגדריה לדקלא דפלניא דזבניה ליה מהימן דלא חציף איניש למגדר דיקלא דלאו דידיה דהתם בלקיטת הפירות מיירי דלקיטת תמרים קרויה גדירה ודרך אדם שמוכר פירות דקל אבל אין דרך למכור הדקל לקוץ והיינו דלא נקטינן התם בקציצת דקל ולימא האי מאן דנקיט נרגא ואמר איזול ואקטליה כדאיתא בפרק כל הנשבעין (דף מו.) דאמר ר"כ האי מאן דנקיט נרגא ואמר איזיל ואקטליה לדיקלא דפלניא ואשתכח דקטיל וסדי לא אמרי' דאיהו קטליה דעביד איניש דגזים ולא עביד: שור העומד להריגה. שור שהמית: עומד לקציצה. אשרה או אילן הנוטה לרה"ר ומתיירא שלא יפול על אים וימות: מאי קא טעין ליה. כלומר שפיר עבד: אנא בעינא וכו'. וכי טעין ליה האיך אתה אמרת לי להרגו מסתמא דקושטא קאמר כיון דלהכי קאי ואכשויי הוא דאכשי: וחייבו ר"ג וכו'. אע"ג דהכא ליכא ברכה אלא שכר מצוה לחוד והתם פ' כיסוי הדם [דף פז.] מוכח שבשביל שכר ברכה חייבו מלית למימר דכל היכא דאיכא מצוה וברכה חשיב הכל אחד ואינו חייב אלא י' זהובים כ"כ הרא"ש ז"ל והרי"ף ז"ל דקדק מדאמרי' הכא דמטענתו של זה שאמר אתה אמרת לי לקצצו הוא דמפטר נשמע דבלאו הכי הוה חייב וליכא חיובא אלא זה דר"ג אלמא [ר"ג] דקנסיה להאי גברא מדינא הוא דעבד וגמרי' מיניה לדינא אחרינא ושלא כאותן שהיו סבורין לומר דמשום קנסא עבד ולא גמרי' מיניה: רובע. רובע קב: מעולה בדמים. דמיו יקרים לבנין יותר משבח פירותיו: רק עץ אשר תדע. קרא יתירא הוא דהו"ל למכתב רק אשר לא מאכל הוא: זה עץ מאכל. וה"ק רק עץ אשר תדע אם אינך יודע קרוב למצור אלא הוא קחנו אפילו הוא של מאכל: יכול אפילו מעולה. לקורות בדמים יותר מפירות יהא סרק קודם לו ת"ל רק מיעט הקדמה: מקורייהו. מקור שלהם ועקרן [ל"א] הבא לי קור שהוא רך של דקל לאכול וגדל סביב שרשיו [כלומר] עקרינהו מפני שמפסידין ונאכל את הקור: גופני קנו דיקלי. מדמי היין יכולין אנו לקנות קרקעות ואילנות דיקלי לא קנו [גופני] אין שבחן עולה כ"א לדבר מועט

(ב) נ"ב כה"ג לקמן ברי"ף פ"י גבי שטף נהר חמורו וחמור חבירו כו': (ג) נ"ב עי' לעיל ברי"ף בריש פרק המניח: (ד) נ"ב עי' בתוס' שהקשו מגמ' פ' ח"ה דף ל"ו ע"א שאמר לא חציף אינשי. ופירשו שם ר"ל לקיטת פירות והרשב"ם גרס שם אגדריה ע"ש ורוב הפוסקים הסכימו דשם שאני דאמר איזיל וכו' עי' טור וב"י סי' קל"ז ע"ש בש"ע סי' כ"ג: (ה) נ"ב עי' לקמן ברי"ף ב"ב פ' יש נוחלין ד"ה הבא דאתא לקמיה דר"ת א"ל מוחזק אני: (ו) נ"ב ולא נאסר רק השחתת חנם או למצור וכ"ש סרק: (ז) נ"ב והרא"ש כתב שהוא נגחן ולנ"ע דלענ"ד אפי' הרג אדם ולא נגמר דינו חייב ההורגו שהרי שחטו בעליו בשרו מותר ונ"ע אם נגמר דינו לסקילה איך הרגו זה וע"ע מ"ש הרא"ש אילן עומד לקציצה:

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז
א המבייש את חבירו בדברים פטור מכלום ואם ביים ת"ח חייב כמבואר בקונטרס הראיות בראיה ו' ורבינו משה כתב בהל' חובל ומזיק בפ"ג המבייש את חבירו בדברים או שרקק בבגדיו פטור מן התשלומין ויש לב"ד לגדור בדבר בכל מקום ובכל זמן כמו שראוי ואם ביים ת"ח חייב לשלם לו בושת שלמה אע"פ שלא ביישו אלא בדברים כבר נפסק הדין בכל המבייש ת"ח אפי' בדברים קונסין אותו וגובים ממנו משקל ל"ה דינר מן הזהב שהוא משקל ט' שקלים פחות רביע וקבלה היא בידינו שגובין קנס זה בכל מקום בין בא"י בין בחו"ל ומעשים היו אצלנו תמיד בכך בספרד ויש ת"ח מוחל על זה ויש שתובע ועושין פשרה ביניהן אבל הדיינין אומרים למבייש חייב אתה ליתן לו ליטרא זהב עד כאן דברי רבינו משה המבעט בחבירו בארכובתו חייב ליתן לו ג' שקלים בעט בו ברגלו נותן לו ה' הכהו בסנוקרת והיא מכת אגרוף על פניו נותן לו י"ג סלעים כמו שמבאר התלמוד בפרק המניח את הכד והסלע ד' זוזים וכל אלו הזוזים הן זוזי מדינה שהן ח' מהן כזוז צורי וד' זוזי צורי הם חצי אונקיא של כסף ומשקלה ג' מאות גרעיני חטה כל אלה הקצובות שקצבו חכמים במכות הנזכרות באדם שהוא מכובד אבל הפחותי' שאינם מקפידים על בושתם אין נותנין לו אלא לפי הראוי לו:

ב לדברי מהר"ם שם וכן לדברי הנ"י שכתב בשם רבותיו ז"ל משמע להדיא דהמזיק את חבירו במידי דאיכא למימר דלא הרשהו לחבירו להזיקו בכך אין זה נאמן לומר שהרשהו הזיקו ואפי' ליכא עדים שהזיקו אינו נאמן במיגו דאי בעי אמר לא הזקתיך דהוה ליה מיגו במקום עדים דאנן סהדי שלא הרשהו בכך ומדברי ראבי"ה שהביא שם המרדכי משמע להדיא דאי ליכא עדים שהזיקו נאמן לומר אתה הרשיתני להזיק במיגו דאי בעי אמר לא הזקתיך כלל ואפי' דמוחזק אין אדם מרשה את חבירו להזיקו בכך מ"מ כיון דליכא עדים ממש במקום מיגו נאמן ומכאן פלוגתא אי אמרינן מיגו במקום חזקה או לא למהר"ם ז"ל לא אמרי' מיגו במקום חזקה ולראבי"ה אמרי' מיגו במקום חזקה וטור ח"מ סי' (שפ"ג)[שפ"ב] כ' וז"ל אבל שאר כל מזיק הטוען אתה הרשיתני אינו נאמן ע"כ ולא חילק בין הזיק בעדים או שלא בעדים נראה מדבריו דבכל ענין כל שאינו עומד להריגה ולקציצה וכיוצא בזה דאינו נאמן לומר אתה הרשיתני:

ג מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק כתב דהוא קנס וסמ"ג עשין ע' לא ביארו דעתם שם להדיא והמ"מ שם והגהות מיי' הבינו דעת מיי' דאין גובין אותם בזמן הזה וכ"כ ר"ת שם בתוס' והרשב"א והרבה מן הפוסקים והרי"ף שם והרא"ש כתבו דדינא הוא ולא קנסא ומשמע דגובין אותו בכל מקום כיון שהוא דינא ולפ"ז היה מן התימה על הרא"ש דבפ' כיסוי הדם פסק כר"ת דלא גבינן ליה בזמן הזה. וכן הבין דבריו הטור י"ד בנו סי' כ"ח ואילו הכא פ' החובל משמע דס"ל דבזמן הזה גובין דדינא הוא ולא קנסא וי"ל דאין זו סתירה דאפשר דהדין אמת דאין חיוב הי' זהובים קנס אלא דינא ומ"מ אין גובין אותו בבבל דכמה מילי אשכחן דאינון ממונא ואעפ"כ אין גובין אותו בבבל משום דלאו מידי חסריה כגון הבושת וכיוצא בזה ולפי זה יהיו כל הפוסקים שוין דאין גובין אותם בבבל למיי' מפני שהוא קנס ולשאר המפרשים משום דלאו מידי חסריה ומיהו פליגי אי הם קנס או דינא ואף גם זאת נראה מסוף דברי מיי' דגם איהו ס"ל דהוא דינא מאחר שכתב שהורו כן בכל המצות אלמא גמרינן מינה ולפ"ז יעלה יפה מה שכתבתי דאדם יכול למכור המצות שלו ויעלו לאיש הקונה דהא יש להם ערך י' זהובים לאחר מיהו נראה דוקא מועיל שקנין במצוה שעתיד לעשות אבל לא במצוה שעשה כבר וכן עובדא (דרבי) [דר"ג] הכי הוה שהוא חפץ לקנות המצוה שהיה עתיד לעשות אותו המצוה ועי' פ' כסוי הדם וכתבתי בזה בפ' ברכות בס"ד עש"ב: לשון ריא"ז וכן מי ששחט חיה או עוף ומוטלת עליו מצות כסוי הדם ובא אחר וכיסה את הדם חייב לשלם י' זהובים שהזיל והסרו מצוה המוטלת עליו וכן מי שבזמינוהו לברך בהמ"ז ובא אחר וחטף ובירך חייב ליתן לו מ' זהובים י' זהובים על כל ברכה וברכה וזה מבואר בתלמוד

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ:
ב מיי' פ"ב ופ"ג שם סמג שם טוש"ע שם וסי' א:
ג מיי' פ"ה שם סמג שם טוש"ע סי' תכ:
ד מיי' פ"ז שם סמג שם טור ח"מ סי' שפב:
ה מיי' פ"ו מהל' מלכים סמג שם טור ח"מ סי' תכח:
ו מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק סמג שם טור ח"מ שם:
פירקין הל' ו

דף צא: | ויקרא יז | [דף לד ע"ב] | דברים כ | שם

הגהות מא"י

[א] וביזוי כביוש בדברים: [ב] נ"ב א"כ: [ג] פי' שמעון בן נמחק: [ד] נ"ב כך שמו: [ה] רק עץ אשר תדע קרא וכו' למכתב רק עץ אשר כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע מעלו בהלמחים מחמת המכה או מיתה ונסתרה וכו' דריש פירקין ויש לחלק בין רפוי לשבת. עי' בש"ע ח"מ סי' ת"כ סי"ט דלא קשה מידי ועוד צל"ע על פי' רש"י בקרא והוא מדרז"ל מלמד שחובשין אותו דאי מיירי בידוע שהמכה ספק נפשות פשיטא ואם לאו אפי' ימות זה פטור המכה כבמשנה דסנהדרין:

א מיי' פ"ה מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע ולאוין קנט :

גי' מסכ"ס

ב מיי' שם סמג עשין שם טוח"מ סי' שפ ותכא :

ג מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טור ח"מ סי' שא :

ד מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה סמג עשין סג טור ח"מ סי' שס :

ז"ל ד' מיתות דף נח:

דף צג. ע"ש דאיתא אמר רב חנן המוסר דין וכ"ה ברי"ף בפ"ק דר"ה סי' תתקלו ע"ש [וכ"ה בדפו"]

הגהות חו"י
(א) נ"ב ברי"ף ס"ל פי' התוס' יעו"ש: (ב) נ"ב משמע דגזלה טעונה והכי משמע בגמ' בפלוגתא דר"מ ור"י : (ג) נ"ב משמע דמיירי דגזלה רקנית והכי מוכח בש"ס בפלוגתתן דר"י ור"ש וצ"ע :

תורה אור　　נר מצוה

שנאמר ועתה השב אשת האיש וגו' ומנין שלא יהא המוחל אכזרי שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים וגו'. האומר לחבירו א סמא את עיני קטע את ידי שבר את רגלי חייב על מנת לפטור חייב קרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור עשה כן לאיש פלוני ע"מ לפטור חייב בין בגופו בין בממונו: גמ' תנו רבנן כל אלו שאמרו דמי בשתו אבל צערו אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה שנאמר ועתה השב אשת האיש וגו': גרסינן בפרק (נגמר הדין)* אמר ר' שמעון בן לקיש כל המגביה ידו על חבירו אף על פי שלא הכהו נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך הכית לא נאמר אלא תכה *אמר רבי יוחנן כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה שנא' ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה והנ"מ דאית ליה דיינא בארעא אמר רב יצחק אוי לו לצועק יותר מן הנצעק תניא נמי הכי אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע [א] אלא שממהרין לצועק יתר מן הנצעק [ב]. אמר ר' אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפין שאין לך נרדפין בעולם יותר מתורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי המזבח: גרסינן בפרק שואל אדם מחבירו* אמר רבי יעקב ברה דבת יעקב כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו למחיצה של הקב"ה מנ"ל מהכא גם ענוש לצדיק לא טוב לא טוב הוא אלא רע וכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע לא יגור במגורך רע: האומר ג סמא את עיני וכו': אמר ליה רב יוסף בר חמא לרבא מ"ש רישא ומ"ש סיפא (א) ואסיקנא אמר רבי יוחנן יש לאו שהוא כהן ויש הן שהוא כלאו תניא נמי הכי הכני ופצעני ע"מ לפטור א"ל הן (א) יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן שבר את כדי קרע את כסותי על מנת לפטור ואמר ליה לאו הרי הוא לאו שהוא כהן [ג] ורמינהי לשמור ולא לאבד לשמור ולא לקרוע לשמור ולא ג לחלק לעניים אמר רבה לא קשיא הא דאתא לידיה בתורת קריעה והא דאת' לידיה בתורת שמירה: ההוא ארנקא דצדקה דאתא לפומבדיתא אפקדיה רב יוסף גביה דההוא גברא פשע ביה אתו גנבי גנבוה חייביה רב יוסף א"ל אביי והא תניא לשמור ולא לחלק לעניים אמר ליה עניי דפומבדיתא מיקץ קיץ להו ולשמור הוא:

סליקו להו פרק החובל

*הגוזל ד עצים ועשאן כלים צמר ועשאו בגדים משלם [ד] כשעת הגזלה גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה עומדת לילד ודמי רחל טעונה העומדת להגזז פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזלה זה הכלל כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה: גמ' *ת"ר הגוזל ב את הרחל וגזזה או שילדה משלם אותה ואת גזותיה ואת ולדותיה דברי ר"מ ר' יהודה אומר גזלה חוזרת בעיניה ר"ש אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף במאי קא מיפלגי *ר' יהודה ור"ש אמר רב זביד בשבח שעל גבי גזלה קא מיפלגי רבי יהודה סבר שבח שעל גבי גזלה דנגזל הוי ור"ש

רש"י

מתני' על מנת לפטור . על מנת שתהיה פטור : גמ' כל אלו שאמרו . סלע מנה מאתים ארבע מאות זוז דמי בושת הן : אבל צער . דאגה שנותן אל לבו על בושתו אין נמחל לו : המוסר דין על חבירו . שצועק עליו לשמים : לא טוב אלא רע . וכתיב (ב) לא יגורך במגורך רע [ה] : יש לאו שהוא כהן . כלומר מתני' לאו דאמר ליה נחבל לחובל קטע ידי על מנת לפטור אלא נחבל אומר לחובל שבר רגלי קטע ידי וא"ל חובל ע"מ לפטור כלומר אתה אומר לי ע"מ לפטור וא"ל האיך הן וקמ"ל מתני' דיש הן שהוא כלאו וכגון דאתמוהי אתמה אותו הן הוא כלאו חייב ואי בניחותא אהדריה פטור : יש לאו שהוא כהן . דאי אתמה פטור והא דנקט חיובא גבי מכה ופוצע ופטור גבי ממונא אורחא דמילתא נקט דמחיל איניש אממונא טפי מאגופיה : לשמור . כתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור: ולא לאבד . דדוקא אם הפקידו אצלו לשמור חייב בפשיעה ולא כשהפקיד אצלו ע"מ לאבד או על מנת לחלק לעניים דלא קרינא ביה לשמור : הא דאתא לידיה . מעיקרא בתורת שמירה והדר אמר ליה קרע חייב ואי [ו] אמר ליה ע"מ לפטור [ז] פטור : רב יוסף גבאי צדקה היה : קיין להו . כך וכך לשבת לכל חד הויא כאילו עניים עצמן הפקידו ולשמור הוא :

סליקו להו פרק החובל

הגוזל משלם כשעת הגזלה . דמי עצים וצמר ואינו חייב להחזיר הכלים דקנה אותם בשינוי : ודמי רחל [ח] טעונה ליגזז והעודף מה ששוה עכשיו הולד [והגיזה] יותר שלו הוא דקנאו בשינוי : גמ' משלם אותה ואת גיזותיה . וכל מה שהשביח הוי דנגזל : גזילה חוזרת בעיניה . כמו שהיא עכשיו ריקנית יחזירנה והדר משלם דמי (ב) גיזות ועובר כשהיה בשעת הגזילה [פי' אם גזלה כשהיא טעונה] ולא שבח הגיזה והולד מה שהשביחה אבל דמים שבשעת הגזילה משלם דליכא מ"ד דישלם בליר משעת הגזילה : רואין כאילו היא שומא . בכסף משעת הגזילה ומשלם דמי שעת הגזילה ולקמן מפרש במאי פליגי ר' יהודה ור"ש : בשבח שעל גבי גזילה. כגון שהשביחה אצלו ועדיין לא נטלו הימנו כגון שגזלה ריקנית (ג) [ט] וטענה גיזה : ר' יהודה סבר דנגזל הוי . וה"ק ר' יהודה גזלה חוזרת בעיניה אם לשבח אם לגרוע [י] כגון נזזה וילדה משלם אותה והדר תבע נגזל דמי גיזה ועובר שגזל הימנו ופליג אדר' מאיר דאמר כוליה שבחה יהיב ליה ואע"ג דקנה גיזה וולד בשינוי חזינן ליה כאילו כוליה שבחיה אכתי עליה ולא נגזזה ומשלם כולה משום קנסא וקאמר רבי יהודה כדאיתא השתא הדרה ואי הדר תבעיה מיניה גיזה ועובר יהיב ליה [כ] כדמעיקרא אבל גיזה וולד קני בשינוי [והיכא דעדיין כל השבח עליה חוזרת כמות שהיא] ואתא ר"ש למימר

נמוקי יוסף

מוטב ובפרק האשה שנפלו (דף עט.) גבי נכסי מלוג דבעינן שיקנה מהם דיקלי טפי מגופני משום שמתקיימין יותר ואנן צריכין הולאה כנפנים : מתני' כל אלו שאמרו . סלע ומנה ומאתים וד' מאות דמי בשתו הן : אבל צערו . דאגה שנתן אל לבו על בשתו . הרי"ף ז"ל הביא כאן הא דפרק נגמר הדין הוא בפרק ד' מיתות (דף נח:) אר"ל כל המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך הכית לא נאמר אלא תכה : ע"מ שתהא פטור . ובגמ' מפרש לה : גמ' א"ר יוחנן וכו' . מתני' לאו דא"ל נחבל [לחובל] קטע את ידי ע"מ [לפטור אלא נחבל אומר לחובל קטע את ידי וא"ל חובל ע"מ] לפטור כלומר אתה אומר לי על מנת שאהא פטור וא"ל היאך הן וקמ"ל מתני' דיש הן שהוא כלאו אי אתמה אתמוהי חייב ואי בניחותא אהדריה פטור : יש לאו שהוא כהן. אי אתמה פטור וא"ת א"כ אין החילוק בין אם קטוע אברים או ממונא אלא אם הוא בניחותא או בתמיה אמאי נקט במתני' חיובא גבי קטוע אברים ופטור גבי ממונא יש לומר דאורחא דמילתא נקט דמחיל איניש אממוניה טפי מגופיה כך פרש"י ז"ל עוד כתב הרא"ה ז"ל [והוא מן התוס' והאשר"י] דמש"ה נקט חיובא בגופיה משום דלאו בהן מתמיה איירי אלא בהן בלאו מתמיה ואפ"ה מחייב כיון דמסתמא אין אדם מוחל על ראשי איברים ומינו הן שהוא כלאו חושבין דלמא הן כמתמיה הוא וחייב אבל קרע את כסותי או אפי' הכני ופצעני דלא חמירי כראשי אברים לא אמרי' הכי כיון דלא בריר לן שאמר בתמיה ממש ולפיכך פטור : לשמור ולא לאבד . כי יתן איש לשמור וגו' דהפקידו אצלו לשומרו חייב בפשיעה : ולא לאבד . שאם נתנו לו לשומרו ואמר לו שאם ירצה לאבדו יהא הרשות בידו אפי' אבדו בידים פטור [ולאו למפטרא משבועה לחוד אתא דמאי איריא כשאמר לו לאבד אפילו א"ל הן עיניך בו ותו לא פטור כדאמרינן בב"מ [דף מט:] עד שיאמר לו הילך ושמור לי]: ולא לחלק לעניים. דאמר לו על מנת לחלק לעניים אפי' אפסדיה פטור דתו לא דמפקיד ניכהו ומאן קא תבע עניים לא מצי תבעי דלכל חד וחד לימא לאו לדידך יהיבנא אלא לאחרינא יהיבנא וקשה למתני' דאמר חייב : הא דאתא לידיה בתורת שמירה . דכי אתא לידיה בתורת שמירה ונמלך יהיב ליה רשותא למקרעו פטומי מילי בעלמא הוא וחייב אי לא אמר ליה ע"מ לפטור והיינו מתני' דחייב : הא דאתא וכו'. ברייתא כדאתא לידיה בתורת קריעה דבשעת נתינה אמר לו כן והיינו ע"מ לפטור דמתני' כיון שקודם שנעשה שומר הרשהו לקרוע א"כ אינו חושש אם יקרע וכ"ש אם לא עשאו שומר כלל אלא א"ל קרע כסותי שבור כדי המונח לפניך שהוא פטור כיון דלא אתא לידיה כלל וכן פי' הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל: רב יוסף גבאי צדקה הוה : מיקץ קיץ להו . כך וכך לשבת לכל חד הו"ל כמי שהפקידו עניים עצמן וקרינא בזה לשמור :

סליקו להו פרק החובל

הגוזל. משלם כשעת הגזלה . דמי עצים ודמי צמר ואינו חייב להחזיר לו את הכלים דקני להו בשינוי : דמי פרה. כתב *הרא"ש בשם

עי' ש"ג שב"ל הרא"ה

שלטי הגבורים

בתלמוד בפ' כיסוי הדם ונראה שכל אלה כייני קנסות הן ואין דנין אותן בזמן הזה אלא כשאר דיני קנסות :

א מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק כתב שהאומר לחבירו סמא עיני קטע ידי ע"מ שאתה פטור ה"ז חייב בה' דברים דודאי לא מחיל איניש על נזקי גופו דראשי איברים כך פי' המ"מ דברי מיי' ז"ל וכדברי מיי' כתב גם סמ"ג עשין סי' ע' והרא"ש והתוס' והטוח"מ סי' תכ"ז כתבו דאפי' בראשי איברים אם א"ל ע"מ לפטור בפירוש ה"ז פטור אך צריך שיאמר לו כן בפירוש דאם אמר לו הן בלבד הרי הוא כלאו :

ב הרא"ש ז"ל כ' דתשלום זה היינו בזה האופן שמשלם הדמים כשהיתה שוה הפרה עם הולד או הרחל עם הגיזה בשעת הגזילה וישאר הפרה והרחל לגזלן וגם הולד וגם הגיזה הכל לגזלן משום דקנינהו בשינוי ואין הנגזל יכול לומר החזיר לי פרה ורחל גופייהו שגזלת ממני ושלם לי עליהן שבח העיבור וטעינת הגיזה רק גוף הפרה והרחל של גזלן ומשלם הדמים שהיה שוה בשעת הגזילה והוכיח הרא"ש ז"ל דמעוברת וילדה מקרי שינוי בכמה ראיות ע"ש באורך . וכ"כ הנ"י ז"ל בשם הר"ן ז"ל דהוי נמי שינוי בגוף הבהמה וכ"כ הטור ח"מ סי' שנ"ד וסי' שס"ב אבל מדברי מיי' פ"ב מהל' גזילה מוכח להדיא דגיזה ולידה לא הוי שינוי מעשה שהרי איהו סבירא ליה דכל שנשתנית שם הגזילה אפי' בלא יאוש קננהו הגזלן התם בריש פ"ב מהל' גזילה ואח"כ בההוא פרק עצמו דכי ליכא יאוש אבל גזל פרה מעוברת וילדה אינו קונה גוף הפרה וכ"כ הנ"י בשם הרא"ה ז"ל :

הגהות הב"ח
(א) נ"ב הרי : (ב) לא יגורך רע לא יגור במגורך רע כצ"ל :

הגהות מא"י
[א] נ"ב שנאמר והרס אפי' והרגתי אתכם שגיס במשמע . רש"י : [ב] נ"ב כדאשכחן בשרה : [ג] נ"ב שבר את כדי קרע את כסותי חייב ורמינהי וכו' : [ד] נ"ב אע"פ שלא נתיאשו קנאו בשינוי . ח"מ סי' ש"ס : [ה] נ"ב אלמא אינו נכנס במחילתו: [ו] נ"ב אי לא : [ז] תיבת פטור נרשם למחוק : [ח] נ"ב הטעונה כצ"ל : [ט] נ"ב ונתעברה: [י] נ"ב כמו שהיתה בשעת תביעה בב"ד והיכא דגרעה : [כ] נ"ב דמי :

המאור הגדול

רבי יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה במאי קא מיפלגי פי' דלא אפשר למימר דאדר' מאיר קאי בגוזל רחל טעונה וגוזה פרה מעוברת וילדה דמאי קא סבר ר' יהודה אי קא סבר שינוי במקומו עומד משלם

מלחמת ה'

ועוד קרע את כסותי וכו' חייב ורמינהו לשמור ולא לקרוע דקס"ד למיפטריה מחיוב קריעה אתא קרא ואסיקנא הא דאתא לידיה בתורת שמירה כלומר תנא דברייתא לא אתא לאשמועינן דין קריעה אלא דין שמירה והיינו דקתני לשמור ולא לקרוע דמאי דאתא לידיה בתורת שמירה מחייב בתורת שמירה וכו' :

אמר הכותב הא פירושא לאו מטיבותא דמר הוא דאי לאפטורי מדין שומר פשיטא והו למה לי לקרוע אפי' נתן לו ולא אמר לו שמור לי אלא תפוס לי כלי זה וכיוצא בלשון הזה פטור מדין שומר שאין השומר לעולם חייב עד שיאמר לו שמור או בענין שהשם משמע לשון שמירה אבל מפקיד סתם ודאי פטור והיאך יתחייב והלא לא אמר לו לשמור והא מרגלא היא בפומא דרבנן בגמ' דשמור לי דאמרי לעולם ותני להו בהדיא במכילתין לעולם אינו חייב עד שיאמר לו הילך שמור לי זה אבל אמר לו עיניך על זה פטור וכיון שכן למה לי לקרוע ולמה לי קרא אלא ודאי מדין קריעה נמי ממעט ליה דשליחות יד וגניבת שומר התם כתיבי ועוד דומיא דלחלק לעניים קתני מה התם אפי' זרקו ליה הגדול פטור דליכא דתבע ליה אף הכא נמי פטור לגמרי ומשום הכי אקשינן להו אהדדי ואילו איתא להך טעמא לאו הוו שקלי וטרו בה בגמ' כולי האי דטעמא פשיטא היא לכאורה וכי מן דין היכי מתפרש ליה ליכא בגמ' דקאמר הא דאתא לידיה בתורת קריעה מאי אתא לידיה ומאי בתורת ה"ל למימר מאי פטור מדין שמירה :

ועוד רבי יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה במאי קא מיפלגי פי' דלא אפשר למימר דאדר"מ קאי בגוזל רחל טעונה וגוזה פרה מעוברת וילדה דמאי קסבר רבי יהודה אי קסבר שינוי במקומו עומד משלם אותה ואת

בשם רבו ז"ל [בספר האשר"י לפניט כתוב שאין צריך לשלם אלא דמי פרה דמעיקרא גופא מליא והשתא גופא סריקא הוי שינוי] דלאו דוקא דמיה ולומר שגוף הפרה קנוי לו בשינוי דלידה וגיזה לאו שינוי הוא בגוף הפרה דמעיקרא גופא מליא והשתא גופא (א) ריקא ולא הוי שינוי בגוף הבהמה כמו דלא הוי שינוי אם הטילה גללים והשינוי דוקא לגבי צמר וולד הוא ולפיכך ישלם מה שהיה שוה הצמר והולד אז ואע"פ שהר"ז ז"ל כתב דהוי שינוי נמי בגוף הבהמה אין נראין להם דבריו וגם רש"י ז"ל הכי פירשה דדוקא הולד והגיזה קני בשינוי ומשלם מה שהיו דמיהם (ב) והעודף שוה נר מצוה עכשיו יותר הוא שלו: **גמ'** שהחזירו. שרצו להחזיר מה שגזלו: אין רוח חכמים. אין רוח חכמה וחסידות נוחה בקרבו: הגזילה קיימת. חייב להחזיר: ל' גמ' [דף נה.] והא אבנט (ג) זה היה מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה אמרה לו אשתו ריקה אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אין לך ונמנע אותו אדם מעשות תשובה באותה שעה אמרו הגזלנים ומלוי וכו' אלמא דאע"פ שהיתה הגזילה קיימת אמרו אין מקבלין דעל אבנט זה נשנית התקנה. [ומשני מאי אבנט דמי אבנט]: מריש. קורה: כיון דטריחא וכו'. ומשום פסידא דבירה שויוה רבנן כגזלה שאינה קיימת מיהו דמי בעי אהדורי הואיל והגזלה קיימת בבירה כן פרש"י ז"ל והכי משמע במסכת סוכה (דף לא:) גבי ההיא אתתא דאתיא ואמרה ריש גלותא וכולהו רבנן בסוכה גזולה יתבי אמר רב נחמן פעיתא היא אין לה אלא דמי עצים ומתקנת מריש והא דהגזלנים ומלוי ברבית דאמרינן אין מקבלין תמהו כל המפרשים ז"ל דהא מעשים בכל יום שמקבלים מן הגזלנין ודנין דיני גזילות כההוא דגזל פדנא [ו] דלקמן (דף צו:) דמסקי' האי גזלנא עתיקא הוא ובעי' דאקנסי' וההיא רעיא דפרק קמא דבבא מציעא (דף ה.) וכרשאה גנב ספרא דלקמן בפרק בתרא [דף קטו.] ונסכא דרבי אבא דשבועות (דף נב:) וחזקת הבתים [דף נג:] וטובא איכא בכמה דוכתי ואמרי' נמי בפרק איזהו נשך (דף סב.) דרבית קצוצה יוצאה בדיינין ותירצו בתוספות דלא תקנו כן אלא באותן בני אדם שרוב עסקם ומחיתם כזונים בגזל וברבית ומתפרנסים כך כל ימיהם כי הנך גזלנים ומלוי רביות ומכל כיוצא באלו הוא דתקנו מפני שלא יספיק כל אשר להם וימנעו מן התשובה אבל לא באדם אחר וכן כתב הרא"ש ז"ל עוד תירץ הרא"ה ז"ל בשם רבותיו דהכא מיירי כשבאו לעשות תשובה מעצמם דכיון שכן ראוי לסמוך על ידיהם ודיקא נמי (ד) שהחזירו דמשמע בדרך תשובה אבל אם לא באו לעשות תשובה מוציאין מידם בב"ד ונראה דהאי תירוצא צריך לתירוץ ראשון דמיירי שרוב עסקם היה בכך ולא החזירו ועכשיו חוזרין בתשובה דאי בכל החוזר מעצמו אין מקבלים א"כ כל אדם שיגזול יחזור ולא יקבלו ממנו והתקנה תהיה קלקלה וכן נראה דעת הרא"ש ז"ל דכה"ג מקבלין מהם ומוציאין בב"ד אם אינו מחזיר מעצמו: מה שהשביח מכר והוריש. ושקיל לוקח או יורש כוליה שבחא דהא דגזלן הוי מפני תקנת השבים וכדלעיל: לבינתא אחריתי. ולא זו היא לבינה הראשונה אלא לבינה אחרת שנערכה תיקון וגיבול בפני עצמה ומשונה היא מהראשונה דאי

סבר דגזלן הוי ורב פפא אמר דכולי עלמא שבח שע"ג גזלה דגזלן הוי (א) אלא למחצה לשליש ולרביע איכא בינייהו ר' יהודה סבר שבח שעל גבי גזלה כוליה דגזלן הוי ורבי שמעון סבר למחצה לשליש ולרביע הוא דשקיל גזלן והא דתנן גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה א רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזלה הוא הדין דאפילו לא ילדה נמי כשעת הגזלה הוא דמשלם ואיידי דנסיב רישא ילדה תנא סיפא נמי ילדה ומתניתין רבי יהודה היא תניא כותיה דרב פפא ר"ש אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף למחצה לשליש ולרביע והלכתא כרבי יהודה ואליבא דרב פפא דתניא כותיה:

ת"ר הגזלנין ומלוי רבית שהחזירו אין מקבלין מהן (ב) והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו וה"מ בשאין גזלה קיימת אבל גזלה קיימת מקבלין מהן: א"ר פפא גזל והשביח ומכר גזל והשביח והוריש מה שהשביח מכר ומה שהשביח מוריש: בעי רבא השביח לוקח מהו בתר דבעיא הדר פשטה מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: בעי רבא השביח עובד כוכבים מהו א"ל רב אחא מדפתי לרבינא תקנתא לעובד כוכבים ניקום ונעביד א"ל לא צריכא כגון דזבנה ניהליה לישראל א"ל סוף סוף הבא מחמת העובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים א"ל לא צריכא (ג) כגון דגזלה ישראל וזבנה לעובד כוכבים ואשבח עובד כוכבים והדר עובד כוכבים וזבנה לישראל [א] מי אמרי' כיון דמעיקרא ישראל ולבסוף ישראל עבדו רבנן תקנתא או דלמא כיון דאיכא עובד כוכבים באמצע לא עבדי להו רבנן תקנתא תיקו: וא"ר פפא האי מאן דגזל עפרא מחבריה ועבדי לבינתא לא קני מ"ט הדר משוי ליה עפרא לבינתא ועבדה עפרא קני מאי אמרת [ב] הדר עביד ליה לבינתא ההיא לבינתא אחריתי היא:

רש"י

למימר אפילו שבחה עליה כוטלו גזלן דשינוי קונה ולא ישלם כי אם דמים ראשונים כאילו היתה שומא אצלו בכסף: דגזלן הוי. ובעיניה דקאמר רבי יהודה כדמעיקרא [ג] קאמר: למחצה לשליש ולרביע. כמנהג מקבלי בהמות להשביח לזמן גדול כזה: ואיידי דנסיב רישא ילדה. לאשמעינן דלא משלם גיזות וולדות כדהשתא אלא דמי פרה [ל' רש"י העומדת לילד] [ד] מעוברת לולד נקט נמי סיפא ילדה: אין רוח חכמים נוחה הימנו. אין רוח חכמה וחסידות בקרבו משום תקנת השבים שישובו בתשובה: שאין גזילה קיימת. דקנייה בשינוי: מה שהשביח הוריש. ושקיל בו לוקח מחצה [או] שליש או רביע וכן יורש אי נמי כולי (ד) שבחא [ה] מפני תקנת השבים: כל זכות שתבא לידו. ויש ללוקח כל זכות הגזלן כאילו הוא השביח:

שלטי הגבורים

א לדברי הרא"ש שם והטור ח"מ סי' שנ"ד שבח דגזילה דגזלן הוי אפי' שלא נשתנה אלא דגזלן כלל מכל מקום הוי שלו לא שנא שבח דאתי ממילא כי האי דלידה וגיזה לא שנא שבח דאתי מחמת הוצאה ל"ש נתייאשו הנגזלים קודם שהשביח ל"ש לא נתייאשו בכל ענין שבח שע"ג גזילה דגזלן הוי ונראה דהיינו טעמא …

… דאתי מחמת הוצאה וזה דכל שבח שהשביחה הגזילה לאחר יאוש הנגזל אפי' לא היה שינוי בגזילה כדי שיקנה אותה הגזלן מ"מ שבח הגזילה הוי דגזלן לגמרי מפני תקנת השבים וכשמחזיר לו הגזילה שמין לו השבח ונוטל מן הנגזל לא שנא אם השבח הזה שהשביח הגזילה הוא שבח דאתי ממילא לא שנא אם הוא שבח דאתי מחמת הוצאה דבכל ענין לאחר יאוש הוי דגזלן לא שנא אם השבח עדיין על הגזילה בשעה שתבעו הנגזל לדין כגון שגזל פרה ריקנית ונתעברה אצלו ובשעת העמדה בדין עדיין לא ילדה לא שנא אם השבח [אינו] ע"ג גזילה בשעת העמדה בדין כגון שכבר ילדה בכל ענין אם נתייאשו הנגזל קודם שיבא השבח על הגזילה אותו השבח דלאחר מכאן הוי דגזלן ואם השבח הוא דבר שעושה שינוי בגזילה אז קונה הגוף דגזילה דאינו משלם אלא דמיה וקונה השבח לגמרי … אייאש נגזל קודם שיבא השבח על הגזילה אז יש חילוק בין שבח דממילא ובין שבח דאתי מחמת הוצאה דשבח דאתי מחמת הוצאה כגון שפטם הבהמה מדידיה הוי דגזלן אפי' לא אייאוש אבל שבח דאתי ממילא לא … אלא ברשות הבעלים היא עדיין ודוקא אם השבח הוא מידי דאינו עושה שינוי כגון לידה וגיזה ועיבור וטעינה למיי' אבל מידי דעושה שינוי לעולם קני וכבר כתבנו לעיל דאיכא מ"ד דיאוש כדי קני לגמרי בכל הדברים … הטור ח"מ סי' שנ"ד בשם מיי' וז"ל ואם אחר יאוש השביחה משלם כשעת הגנבה כיצד גנב או גזל פרה מעוברת ונתייאשו הבעלים ואח"כ ילדה משלם דמי פרה העומדת לילד והפרה והולד ישארו לגנב עכ"ל דבר זה לו … במיי' וט"ס הוא בטורים ע"כ דאי אמרת דהפרה והולד ישארו לגנב נמצאת אומר דלידה למיי' הוי שינוי וכמה קושיות קא קשו אהדדי חדא ממיי' לממיי' גופיה דאיהו כתב שם בסמוך דאע"ג דילדה אינו קונה גוף הפרה … שקנאה וכן מטור אדידיה דהא בסי' שס"ב כתב למיי' לידה לא הוי שינוי הלכך נראה בעיני דט"ס הוא ואם אינו טעות צ"ע ואח"כ מ"ד הכי קני הגזלן שבח דגזילה נוטלה היא בגוף השבח גופיה ולא בדמים והביא … המ"מ שם פ"ב מהל' גזילה ודכוותה נמי גבי גזלן שמכר והוריש השבח שע"ג גזילה למיי' לא קני אם לא נתייאשו הבעלים קודם מכירה ולהרא"ש קני אפילו לא נתייאשו הבעלים ודע דלכ"ע פיטום שהוא ממילא או … אינו דגזלן אפי' ביאוש בעלים אם לא היה שם שינוי וכ"כ הטור ח"מ סי' שס"ב ומכאן יש תימה קצת על הטור דבסי' שנ"ד השיג על מיי' במה שמחלק מיי' בין שבח דממילא ובין שבח דמחמת הוצאה והוכיח בד… חילוק

מלחמת ה'

ואת גיזותיה ואת ולדותיה וכו' ואי קסבר שינוי קונה וכו': **אמר** הכותב שתי תשובות בדבר חדא דהא ר"מ אפי' בגוזל רחל וטענה אצלו אמר משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דהא מדמינן לה בגמ' לגבוע לו אדוס ולבעו שתור דהוא שבחא דאשבח גזלן ולא הוה התם בשעת גזילה ואמרי' נמי בקרקע דאפי' גזל והשביח לוקח כמזיד שקיל שבחא משום קנסא ושמעת מינה בהדיא דאפי' בגוזל רחל וטענה אצלו וגזזה אמרה ר"מ ובעל המאור עצמו ז"ל הודה בכך בפ' המפקיד הלכך יכול הוא ר' יהודה לחלוק בכך עליו ולומר שהיא חוזרת בעיניה דקנית כעין שגזלה ועוד דהא כבר כתיבנא לעיל דאפי' גזל רחל טעונה וגזזה לאו שינוי הוא כלל וגופא חוזרת בעיניה והיינו דקתני גזילה חוזרת בעיניה כלומר כדאיתא השתא הדרה וממילא ידעינן דמשלם דמי גיזותיה כמו שהם שוין בשעת גזילה ולא איצטריך לפרושה אי נמי כמות שהיתה בשעת גזילה היא חוזרת והא דקתני חוזרת משום דגופא הדרא דומיא דשינוי החוזר דקני בשבחא ולא קני גופה ה"נ קני שבחא דאית ביה שינוי ולא קני גופה וכן השיב עליו הרב ר' אברהם בר' דוד ז"ל וליכא דגמ' נמי לא דייקא כוותיה דהוה ליה למימר מאי גזילה חוזרת בעיניה דקאמר ר' יהודה אי נמי ר' יהודה אסיכא אלא ודאי אדר' יהודה ור"ש קשיא לן מאי בינייהו וה"פ דר"מ ודאי בנטענה אצלו וגזזה נמי קאמר וא"ל ר' יהודה כל גזילה היא חוזרת בעיניה כלומר כעין שגזל הואיל וליכא שינוי אבל דר"ש קשיא לן בגמ' שאם רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף כעין שגזל יחזיר והיינו דר' יהודה ומאי בינייהו ואין פי' זה צריך לפנים ואפי' כשתמצא לומר דר"מ דוקא בטעונה אצלו וגזזה אמרה ה"נ מיפרשה כדכתבינן ומ"ש לר' יהודה שבח שע"ג גזילה דנגזל הוי משום דשינוי אינו קונה שבוש הוא דאי הכי אפי' גזזה נמי דנגזל הוי ומאי שע"ג גזילה ומאי איכא נמי בין ר"מ לר' יהודה לענין שבחא ועוד דמתני' ר' יהודה היא וקתני דשינוי קונה אלא שלא סמך על טעם זה וכתב טעם אחר והטעם הנכון דהואיל ולא נשתנית גוף הגזילה ברשות מרה קמא קיימא ולדידיה אשבח ואין כאן שינוי עד שיגזוז שכל המחובר לה כמוה:

ועוד ומאי דקא מבנינן בין לוקח ת"ח ללוקח ע"ה כ"ל דסמכינן עלה דהא אסיקנא דבמזיד קנים בשוגג לא קנים ותמיה לי שלא כתבוה הגאונים ז"ל בחבוריהם: **אמר** הכותב זו א"א להעמידה כהלכה דסוגיין דהתם בפ' שנים אוחזין ליתא הכי דאקשינן מינה לשמואל דאמר שבח אין לו בשלא הכיר בה שאינה שלו ואי ס"ד בהכיר בה שאינה שלו היא לכ"ע נמי קשיא דהכיר בה שאינה שלו ולקחה לכ"ע אין לו שבח ואי בכדי הוצאה לשמואל נמי לא קשיא דלאו שכר מעותיו הוא אלא מאנפא אחרינא הוא להו לאקשויה על שמואל בהכיר בה שאינה שלו ולקחה אפי' מעות אין לו אלא ודאי הא מתניתא בשלא הכיר בה היא ודינא קתני ומאי שבח שבח דממילא דאילו מחמת הוצאה שקל ליה מנגזל דלא קנסינן ליה ואפי' לר"מ דהא מתני' כב… היא כמסקנא דהתם ולא קנים ר"מ בשוגג ואפי' בלוקח ת"ח נמי איכא למימר דבהא לא קנים דעד כאן לא קנים ר"מ לגזלן אלא שלא יהא נוטל בשבח ששבח גזילה כגון גיזות וולדות שלא יהא חוטא נשכר אבל שבח שלו דאתי מחמת הוצאה ובכדי הוצאה לא קנים אלא דמעיקרא קס"ד הכא דבשבח דמחמת הוצאה היא והא ודאי אי שקיל ליה נגזל קנסא הוא ואי בהא קנים כ"ש בעלמא אבל לפום סוגיא דהתם לית לן קנסא כלל ואפי' בלוקח ת"ח ואפי' לר"מ ועוד דרב נחמן אוקמא להא מתני' התם בבע"ח ולא שייכא בקנסא דר"מ והכי נמי אוקמוה בפ' מי שמת ועוד דהך סוגיא לר"מ היא דקנים אבל לרבנן לא. ומ"ש בעל ה… דבגזילת קרקעות לא מצינו מחלוקת אינו כלום שכיון שמענו שחלקו חכמים בגזילת מטלטלין ולא קנסו ועבדי בה תקנתא לפנים משורת הדין מפני תקנת השבים למדנו דאף בגזילת קרקעות לא קנסו ואין לאו… שברי אמרו מאי לאו בע"ה וש"מ בשוגג קנים ואי ס"ד יש חילוק בין מטלטלים לקרקעות מאי קושיא לעולם במטלטלי לא קנים אלא במזיד ובקרקעות כ"ע קנסי אלא ודאי אההיא סוגיא דבפ' שנים אוחזין דאיתאמרה גבי הלכתא דהאי דינא ולא מפלגינן בין ת"ח לע"ה תדע דאמרי' התם הכיר בה שאינו שלו ולקחה וכו' ולא אמרי' היה תלמיד דאלמא כל מי שהוא יודע שהקרקע גזולה היא בידו ת"ח הוא לכך הכי כי הכיר מאי הוי כסבור הוא שקנה והיכי אמרי' אדם יודע שהקרקע אין לו וגמר ונתן לשם מתנה האי סבור יש קרקע נגזלת אלא ודאי לא מפלגינן בין ת"ח לע"ה בזה כד עת הגאונים ז"ל ואין כאן עליהן

המאור הגדול

משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה אית ליה למימר כר"מ ואין זו חוזרת בעיניה אי קס… קונה משלם דמי פרה עומדת לילד ודמי רחל טעונה ליגזז איבעי ליה למימר כתנא דמתני' חוזרת בעיניה ואי אמרת שינוי החוזר הוא חדא דלא שמעינן ליה להאי סברא אלא לרשב"א … ועוד שאין זה שינוי החוזר דגיזה אחריתי ולד אחר הוא ומש"ה אוקימנא בשבח שע"ג גזילה … אסתברא לן למימר דנגזל הוי לר' יהודה אי משום דשינוי אינו קונה אי משום דאין זה שינוי כי … גדל מאליו וסופו לינטל משם ומאי גזילה חוזרת בעיניה כדקיימא השתא ולבסוף אוקמא רב פ… הוי ושינוי החוזר לברייתו הוא ואהני למיקנה גופיה של השבח לגזלן אבל גוף הגזילה חוזרת … כלומר בשל מעיקרא והאי סברא שייך כדרשב"א דאמר השביח נוטל את שבחו לא דרשב"א עדי… יהודה וכרכתיבנא לעיל:

[דף צד ע"ב] **ומסקנא** דבגזילה קיימת לא עבוד רבנן תקנתא אלא כשאין גזילה קיימת ומרי… לגזילה קיימת ודומה לשאינה קיימת דומה לקיימת שמקבלין ממנו … לשאינה קיימת שנוטל את דמיו ואינו מקעקע את הבירה כולה ולעולם תקנת רבינו קיימת הי… לדורות ולאפוקי ממי שפי' ואמר שלא היתה אלא לדורות בלבד ומאי דקא מדמו לה להה… התם בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו לא דמיא דהתם פריצות כל הדור היתה ולפי מ… אסרו איסור חמור והתירו וחזרו והתירו אבל הכא בשביל מעשה באדם אחד לא היו שונים … אם לא היתה קיימת לדורות:

[דף צה ע"ב] **ומאי** דקא משנינן בין לוקח ת"ח ללוקח ע"ה נ"ל דסמכינן עלה דהא אסיקנא … קנים בשוגג לא קנים ותמיה לי שלא כתבוה הגאונים ז"ל בחבוריהם ואע"… הוא דקא משנינן הכי נהי דלית הלכתא כר"מ בגזילת מטלטלין אבל בגזילת קרקע לא מצ… מחלוקת בין ר"מ לחכמים בדין לוקח מגזלן:

הגהות מאי' [א] נ"ב תאי: [ב] דלמא הדר ועבד כנ"ל: [ג] נ"ב פי' כמו שגזלה ולא עם השבח: [ד] תיבת מעוברת נרשם למחוק: [ה] נ"ב כדאמר לעיל בשמעתא קמייתא. פי' דמפרש לעיל ר' יוחנן מתני' דקתני בשעת הגזילה בלא שבח מפני תקנת השבים: [ו] נ"ב דתורי:

דאי אפשר לנמלס : נסכא. פלאט"א בלע"ז : הדר עביד להו נסכא. אם ירצה ושינוי החוזר לברייתו הוא והכא ליכא למימר פנים חדשות דאין אדם מקפיד על רעועה ותיקונה אלא שתהא חתיכה בעלמא על משקלה : [לשון גמרא [ב] [דף צו.] שחימי. שחורים כעין ישנים : ועבדינהו חדתי. שליבנן : לא קני. שסופן לחזור ליבנן : כתב רבינו אלפסי שמעינן מהא דרב פפא דשינוי החוזר לא הוי שינוי ולא קני וכן הלכה הלכך מתני' דקתני הגוזל עצים ועשאן כלים משלם כשעת הגזילה עצים ושיפן ניגהו ועבדינהו כעין בוכאני נר מצוה וכדאוקמא רב אשי דהוא בתרא וז"ל

ואמר רב פפא האי מאן דגזל נסכא מחבריה ועבדה זוזי לא קני מ"ט הדר עביד לה נסכא זוזי ועבד להו נסכא קני מאי אמרת הדר עביד להו זוזי הנהו זוזי אחריני נינהו שמעינן מהא דרב פפא דשינוי החוזר לברייתו לא הוי שינוי ולפיכך לא קני וכן הלכתא הלכך מתני' דקתני הגוזל עצים ועשאן כלים משלם כשעת הגזילה עצים ושיפן נינהו כגון בוכאני וכדאוקמא רב אשי* דהוא בתרא : זה (דף נג:) הכלל כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה *כל לאיתויי מאי לאיתויי הא דאמר רבי (דף צו:) אלעאי דאמר רבי אלעאי גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר : *ההוא גברא דגזל [א] תורי מחבריה אזל כרב בהו כרבא (קעד) וזרע בהו זרע לסוף אהדרינהו למרייהו אתא לקמיה דרב נחמן אמר להו זילו שומו שבחא דאשבח אמר ליה רבא תורי אשבח ארעא לא אשבח אמר ליה פלגא שבחא קאמינא אמר ליה סוף סוף גזלה היא והדרה בעינה דתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה אמר ליה האי איניש גזלנא עתיקא הוא ובעינא דאיקנסיה מהא שמעינן דקנסינן בכי האי גוונא ואפי' בחוץ לארץ דהא רב נחמן בבבל הוה וקא קנס ועוד דגרסינן בפרק נגמר הדין* תניא אמר רבי אליעזר בן יעקב [א] שמעתי שבית דין היו מכין (דף מו.) ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה (א) : **מתני'** גזל בהמה והזקינה א עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה ר' מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך גזל מטבע ונסדק פירות והרקיבו יין והחמיץ משלם כשעת הגזילה גזל מטבע ונפסל תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה °ונעבדה בה עבירה או שנפסלה מעל גבי המזבח או שהיתה יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך :
גמ'

רש"י

בוכאני. עץ שכותשין בו דהוי שינוי דלא הדר אבל תיבות העשויין מנסרין דחוזר לברייתן לא קני וכ"ש שאר כלים שבכלל אין חוזרין לברייתן ונעשה בהן שינוי גדול אלא אפי' בוכנא שאין עושין בו אלא שיפוי בעלמא כשמתקנו : פדנא. תרגום הוא של צמד בקר: **מתני'** בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך . דכמקרקעי דמי וברשותיה דמריה קיימי : נסדק. שינוי הניכר הוא וקנייה בשינוי : והחמיץ. [נמי] נשתנה ריחו וטעמו ולא (ב) א"ל הרי שלך לפניך : ונעבדה בה עבירה. שנרבעה או נעבדה : או שנפסלה כו'. במום שאינו ניכר כגון בדוקין שבעין : אומר לו הרי שלך לפניך . דכל

הגמ' א"ר אשי תנא דידן נמי שינוי דאורייתא קתני עצים ועשאן כלים בוכאני דהיינו שיפן למר ועשאו בגדים : נמטי. פי' נמטי פלטר"י בלע"ז : כל לאתויי [ג]. כל דאיק אבל זה הכלל הא מרבה לן יוקרא וזולא וכדאמרינן התם במס' פסחים [ולעיל מייתי לה ברב אלפס בפרק מרובה] : אילימא דמעיקרא שויא זוזא והשתא שויא ארבעה והא תנן זה הכלל כל הגזלנים משלמים כשעת הגזלה הרא"ה ז"ל : נעשה שינוי בידו וקנאו לכך . שאם טבח או מכר שלו הוא טובח שלו הוא מוכר ואינו משלם אלא כפל : פדנא. תרגום של צמד בקר : כרב. חרש בהו חרישה : לשון גמ' דאמר הוכא חברין עלאי דאגא ושבור מלכא דהיינו שמואל אתי בדינא : ובעינן דאיקנסיה שמעינן מהא דקנסינן כה"ג ואפי' בחו"ל דהא ר"נ בבבל הוה . ועוד דגרסי' בפרק נגמר הדין (דף מו.) תניא אמר ר' אליעזר ב"י שמעתי שב"ד היו מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על ד"ת אלא לעשות סייג לתורה עד כאן לשון הריא"ף ז"ל בהלכות : **מתני'** בעבדים אומר וכו'. דכמקרקעי דמי וברשותיה דמרייהו קיימי : נסדק. שינוי הניכר הוא וקני בשינוי : והחמיץ . נמי נשתנה ריחו וטעמו ולא מצי למימר ליה הרי שלך לפניך : ונעבדה בה עבירה. נרבעה או רבעה פסלה לקרבן כדתניא פרק שור שנגח ד' וה' (דף מ:) : או שנפסלה מע"ג המזבח . במום במקום שאינו ניכר כדוקין שבעין

ממון כדכתיב וכל אשר לא יבא וגו' וכתיב נמי הן לענוש נכסין והני מילי למילי דשמיא אבל לכבוד הבריות לא קנסי' ממונא טפי ממה דתנן :

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עג טור ח"מ סי' שסג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ס"א ועיקר ודוקא גדול הדור כגון רב נחמן דהתנא דבי נשיאה הוה וממונה לדון על פי הנשיא או טובי העיר שהמחום רבים עליהם אבל דייני דעלמא לא : (ב) נ"ב מלי :

רבינו אפרים

[א] שמעתי שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה. כ' רבינו אפרים ז"ל דר' אליעזר בן יעקב עדיפא מדרב נחמן דהא רב נחמן אפקועי בעלמא היא אבל דר"א בן יעקב אפקועי מיניה הוא או עונשין דממון ומהאי מלתא דעונש דקטלא היא דהא קתני עלה ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת כו' ובדבר חמור נמי קנסינן

שלטי הגבורים

חילוק בינייהו והכא בסי' שס"ג כתב דדוקא קני שבח דפיטום שמחמת הוצאה ולא שבח דפיטום דממילא ותו מה חידוש השמיענו שם דשקיל שבח דפיטום דע"י יציאה פשיטא הוא דשקיל שבח כי האי ולא גרע מהיורד לשדה חבירו שלא ברשות כדאיתא פרק המניח ודוחק לומר דס"ל לטור דאיכא ב' מיני שבח דממילא והיה נראה לומר דפליגי בהא דלמיי' חשיב לידה וגיזה שבח דממילא והטור חשיב ליה שינוי גמור כמו שכתבנו והלכך למיי' בשבח דגיזה ולידה לא קני משום דהוי שבח דממילא והטור פליג עליה וסבר דודאי אילו הוי גיזה ולידה שבח דממילא הדין עם מיי' דלא קני ליה גזלן להוא שבח אבל אינו חשיב שבח דממילא אלא הוה שינוי גמור וקני גוף הפרה והשבח ובשבח דממילא הן שוין אלא דלמיי' מוכח דקני כל שבח דממילא דלאחר יאוש הוץ מיוקרא וזולא דלא קני ליה אפי' ביאוש אלא בשינוי כמו שכתב הכל פ"ב מהלכות גזילה ואפשר דלדידיה פיטום דממילא נמי קני גזלן לאחר יאוש דהוה לדידיה כי גיזה ולידה וא"כ בזה פליגי דלטור ח"מ שס"ג גם פיטום דממילא הוי בכלל יוקרא וזולא דלא קני ליה אלא בשינוי גמור ביוקרא וזולא וסמ"ג עשין ע"ג ס"ל כמיי' דלא קנה השבח עד אחר יאוש ואע"פ שלא כתב דין השבח היכא שמכר והורים מ"מ ודאי דבשיטת מיי' הוא דהכי מעין כל דבריו שם :

א רבינו כתב דעבדא כמטלטלי דמי והלכך משלם כשעת הגזילה ולא מצי א"ל הרי שלך לפניך ומיי' פ"ג מהל' גזילה פסק דאומר לו הרי שלך לפניך דכמקרקעי דמי וכן פסק סמ"ג עשין סי' ע' והרא"ש והטור ח"מ סי' שס"ג ומ"ש הטור ח"מ דהרמב"ם סובר כרבינו ט"ס הוא דמיי' פליג עליה דרבינו ואולי צ"ל הרמב"ן וקשה על רבינו דכיון דלדידהו עבדא כמטלטלי דמי היאך פסק א"כ דהתוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור והוא שלא בטלו ממלאכה דמשמע הא אם בטלו ממלאכה חייב והא אפי' אם בטלו ממלאכה פטור כיון דכמטלטלי דמי והכי פסק איהו גופיה בסמוך גבי עובדא דרב נחמן דההוא דגזל אפדנא דתורי וחרש תרישו וקצר קצירו דפטור מליתן שכירות לנגזל ופשיטא דבכל ענין מיירי אפי' שביטל ממלאכתן להנהו שוורים והכי מוכח כל הסלכה שמה דגזלן אינו משלם כלום משכירות ומשבח כל עוד שהדבר שגזל הוא מידי דחייל עליה שם גזילה ובודאי דלא הוצרך התלמוד לאוקמי ההיא דתוקף עבדו דרב בשלא ביטלו ממלאכתו אלא משום דרב ס"ל עבדא כמקרקעי דמו אפי' בטלו ממלאכתו נמי פטור וצ"ע וא"א לתרץ בדוחק ולומר דתוקף עבדו של חבירו דקאמר רבינו דפטור דוקא בשלא ביטל ממלאכתו לאו בתקיפה דגזלנות קמיירי אלא שתקפו לעשות מלאכה זו ולא גזל העבד ממש דהכי נמי אשכחן התם התוקף בספינה של חבירו דאינו ר"ל גזילה ממש אלא שלקחה בלא רשות בעלים ולא ע"מ לגזול א"כ מאחי כתוב באיזהו נשך דף ס"ה דמתרגי' התוס' תירוץ כי האי ומוקמי דתוקף זה ר"ל דלא נחית אדעתא לגזול ותמיהני איך לא הרגישו המפרשים והמשיגין על רבינו בזה כי לי צ"ע אי נמי אפשר דרבינו ז"ל נקיט פיסקא זה להודיענו דבהכה"ג שתקף בעבדו של חבירו שלא בטלו ממלאכה אין כאן גזילה כלל כדי שנאמר שהוא פטור משום תקנת השכיר שאם ירצה לדיין לקנסו לשלם השכירות שיוכל לקנוס אותו דזה אינו כי אין כאן פטור לתוקף משום תקנת השכיר כלל אלא הטעם הוא דזה נהנה וזה אינו חסר הוא ואפי' היה גזלן ישן ורגיל לגזול אין בידינו לקונסו בשביל כך דהשתא אפי' לא תקפו יש לד לומר דהיינו כופין רבו של עבד להניחו לעבוד לזה משום מדת סדום ועכשיו שלקח מעצמו ודאי דלא קונסין אותו אבל אם בטלו ממלאכתו דאז אין כאן מדת סדום הרי הוא נכנס בכלל עובדא שבא לפני רב נחמן מההוא דגזל אפדנא דתורי שכתבנו בסמוך בס"ד וסמך רבינו על מה שכתב שם ולא דחק רבינו להביא דבר זה דתוקף בעבד של חבירו דפטור כשלא בטלו ממלאכתו אלא להודיענו דאינו נכנס בכלל שום גזילה כלל ומ"מ פליג רבינו ז"ל עם שאר הפוסקים בזה דשאר הפוסקים שזכרנו מיי' וסמ"ג והרא"ש והטור דסבירא להו עבדא כמקרקעי דמי אם העבד שתקף בו לעשות מלאכתו היה עושה מלאכה אצל רבו ובטלו ממנו חייב לשלם השכירות דעבדא כמקרקעי דמו כמו שכתב להדיא הטור סי' שס"ג ולרבינו דס"ל עבדא כמטלטלי דמי אפי' בטלו ממלאכה שהיה עושה אצל רבו פטור דומיא דגזל בהמת חבירו ועשה בה מלאכה ומה שיש להקשות על רבינו היאך פסק כאן דעבדא כמטלטלי דמי ולגבי שבועה וגם במקומות אחרים פסק דכמקרקעי דמי הזכירו הכ"י שם והרא"ש באריכה וכתבו החילוק דבדאורייתא עבדא כמקרקעי דמי ובדרבנן עבדא כמטלטלי דמי : לשון ריא"ז גזל עבדים והזקינו אומר לו הרי שלך לפניך לפי שהעבדים כקרקעות דמו והקרקע אין בו דין גזל אלא בכל מקום שהוא ברשות בעליו הוא בין אם השבית בין אם הכסיף כמבואר בקונטרס הראיות בראיה ה' וכן אם גזל מטבע ונפסל אע"פ שפסלתו מלכות ואינו יוצא בשום מקום אומר לו הרי שלך לפניך וכן אם גזל פירות והרקיבו מקצתן תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונפסלה מעל גבי המזבח או שהרגה את הנפש שהיא בת סקילה בכל אלה אומרים הרי שלך לפניך ואע"פ שגרם נזק לחבירו וכבר קנסו חכמים בכל דיני הגרמות כמו שיתבאר ולא קנסו בגזלן מפני תקנת השבים כמו שביאר מז"ס :

המאור הגדול

[דף צו ע"ב] **הרי"ף** *) ז"ל סמך על רב אשי ורב פפא ודחייה לדר' יוחנן דאוקמה למתני' בשינוי החוזר לברייתו (וז"ל שמעינן מהא דר"פ דשינוי החוזר לברייתו לא הוי שינוי ולפיכך לא קני וכן הלכתא הלכך מתני' דקתני הגוזל עצים ועשאן כלים משלם כשעת הגזילה עצים ושיפן נינהו כגון בוכאני וכדאוקמא ר"א דהוא בתרא) ול"נ אפי' לר"י מתני' דחויה היא מאחר דלא קי"ל כרשב"א וכו' עד הלכך קשה לה אוקימתא דר"י ולפירושה למתני' אתא ולא למיפסק הלכתא כוותיה :

*) **הלכך** כיון דאיפסקא הלכתא בהדיא כרשב"א לא צריכין לההיא פסקא דפסק הרי"ף ז"ל בהלכות בשבת שע"ג גזילה כר"י דאמר גזילה חוזרת בעיניה (וכן פסק הרא"ש בסי' ג' והלכתא כר"י ואליבא דר"פ דתני כוותיה) ובודאי הלכתא כוותיה ולאו מטעמיה דהא דרשב"א עדיפא מדר' יהודה:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור הרי"ף ז"ל סמך על רב אשי ולרב פפא ודחייה לדר' יוחנן דאוקמא למתני' בשינוי החוזר לברייתו ול"נ אפי' לר' יוחנן מתני' דחויה היא מאחר דקי"ל כרשב"א וכו' עד הלכך קמה לה אוקמתא דר' יוחנן ולפרושה למתני' אתא ולא למיפסק הלכתא כוותיה : **אמר** הכותב ממקום שבאת אי מתני' לר' יוחנן דחויה היא הדין עלינו לסמוך אתרוצי' דרב אשי ודרב פפא כי היכי דתיקום מתני' כהלכתא ומה יועיל לו אם פסק רבינו הגדול ז"ל כר' יוחנן ואפקה למתני' מהלכתא מאחר שאין הדין משתנה בכך ועוד דרב אשי בתרא הוא וכוותיה קי"ל לעולם ועוד שעל כרחו לר' יוחנן מתניתין הלכה היא דהא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ומתני' סתמא היא והיכי קיימא ליה לר' יוחנן כר"ש בן אלעזר אלא ע"כ לר' יוחנן איתא למתני' וליתא לר"ש בן אלעזר ואם תמצא לומר איתא לדר"ש בן אלעזר משום דשאני שבחא דפיטמא דהדרא וכחשא ממילא הלכך לא קנה אלא שנוטל שבחו אבל נסרים ועשאן כלים שינוי הוא שאינו חוזר לברייתו אלא ע"י מעשה אדם

והואיל ומחוסר מעשה שינוי הוא וקני והשתא דקי"ל כרב פפא ורב אשי שינוי החוזר לברייתו לעולם אינו קונה ומאי דכי' שוב בעל המאור ז"ל שכל מה שאינו משלם כשעת הגזילה גוף הגזילה קנוי לגזלן ומשלם דמים כדמעיקרא לאו מלתא היא שהגוזל פרה מעוברת וילדה אין הגוף קנוי לו שאין לו שינוי כלל בגוף הבהמה אלא בולד או בגיזות והא דאמרי' לקמן בגמ' טעמיה דר"מ משום שינוי קונה הא דהקי' ז"ל למימר הכי כסבור היה שעל גוף הבהמה אמרו ולא היא דהתם אולדות קאמרינן שהנולד שינוי הוי לענין הגזילה אבל גוף הבהמה חוזרת בעיניה שאין בה שינוי כלל אלא דמעיקרא גופה מליא והשתא גופה סריקא וכן בגיזות אטו אם גזל בהמה מלאה וסילה גללים קנאה וכא דקתני מתני' דמי פרה עומדת לילד הדבר ידוע שלא שנו כן אלא לומר ששמין לולד ע"ג פרה ודקא דאיק מדלא קתני סיפא דמי פרה לדידיה קשיא רישא דעצים ועשאם כלים ומפני המחלוקת בדקו ומלאנו בתוס' דתניא הגונב פרה מעוברת וטבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' דמי פרה עומדת לילד ילדה ואח"כ טבח את עוברה משלם תשלומי כפל ופטור מתשלומי שלשה פי' דקסבר שינוי קונה ושלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ומשלם תשלומי כפל על הולד שהרי שמין אותו ע"ג אמו בשעת הגניבה דמי פרה מעוברת הגונב פרה מעוברת וילדה ואח"כ טבחה שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל כשעת הגנבה ותשלומי ד' וה' כשעת טביחה ומכירה אלמא אין זה שינוי דאי ס"ד קנאה בשינוי זה שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר אטביחה אמאי משלם ומאי דקתני שמינה והכחישה בכחשא דממילא ומאי דאמרי' בפרק מרובה הכל כעין שגנב בכחשא דבידים משום דאמרי' מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא וכן פירשה רבינו שלמה ז"ל או שמא שבוש הוא שהיה הברייתא ששנויה בפרק מרובה ואע"פ שיש בברייתות הללו מעט שבוש למדין מהן במקום שאין גמרתינו סותרתן וכ"ש בכיוצא בזה שאין הגמרא נותנת ולא הדעת סובלת דברי בעל המאור ז"ל :

ועוד כתב ז"ל הלכך כיון דאיפסקא הלכתא בהדיא כר"ש בן אלעזר לא צריכין לההיא פסקא דפסק הרי"ף ז"ל בהלכות בשבת שעל גבי גזילה כר' יהודה דאמר גזילה חוזרת בעיניה ובודאי הלכתא כוותיה ולאו מטעמיה דהא דר"ש בן אלעזר עדיפא מדר' יהודה והא נמי ליתא דר' יהודה עדיפא מדר"ש בן אלעזר דאילו ר' יהודה אפי' שבח דממילא קאמר דגזלן הוי דהיינו גיזות ולדות ואילו לר"ש בן אלעזר לא שמעינן ליה בשבח דממילא אלא בשהשביח בידים כדקתני מפורש שבח שהשבית גזלן או כפיטם דבהמה דעלה איירי ר"ש בן אלעזר כדקתני כהם אומר לו הרי שלך לפניך והתם טעמיה משום דאמר ליה אנא מפטימנא ואת שקלת שכל פיטום מחמת מזונות הוא אבל בשבח דממילא כגון גיזות ולדות לא אמר הלכך דר"י עדיפא ודר"ש בן אלעזר גופה כתבה רבינו הגדול ז"ל בפ' מרובה דכתב שאם גנב כחושה והשמינה משלם תשלומי ד' וה' כעין שגנב משום דאמר ליה אנא מפטימנא ואת שקלת אלמא לית ליה לנגזל שבחא לא בקרנא ולא בתשלום ד' וה' כדקאמר אנא מפטימנא ואת שקלת ואילו אית ליה שבחא לנגזל הוה משלם תשלום ד' וה' כשעת העמדה בדין כדמוכח סוגיא דהתם אלא ודאי לית ליה שבחא אלא דגזלן הוי הלכך לא איצטריך הו לדר"ש בן אלעזר ופסק כר' יהודה ונמוקו עמו ודעת ר"ש ז"ל דפיטום דממילא הדר בעיניה ולא שקיל גזלן כלל ודייק ליה מלישנא דגמ' דקאמרי' אנא מפטימנא ואת שקלת דאלמא פיטום דממילא לא שקיל ליה גזלן ולהך סברא ניחא הא דאקשי' בגמ' התם אלא מאי לא קניא בשינוי ליהדר כדהשתא דאלמא אין אותו השבח קנוי לגנב ואי ס"ד איתא לדר"ש בן אלעזר אפי' בשבח דממילא היכי לישלם כדהשתא הא שבחא דידיה הוא וכי מפרקינן נמי משום דא"ל הורא גנבי מינך דיכרא גנבי מי[נך] הכי קאמרי' כיון שנשתנה שינוי במקצת אע"פ שאין אותו שינוי קונה והדר בעיניה מ"מ תשלום כפל וג' וד' לא משלם ההוא שבחא כיון שנשתנה ולא הוי התם בשעת גניבה וכיון דלא מיחייב עליה אגניבה לא משלם אטביחה אבל קרן מהדר ליה בעיניה עם שבחיה והכי דייקא התם שמעתא כדעת רש"י ז"ל ומפורש בפירושיו בפ' מרובה ואפי' בתשלומי ד' וה' משלם כדהשתא במקום שלא נשתנה כדאמרי' א"ל רחמנא ליזלן מהאי דעתא ואע"ג דקא"ל אדרבה אורחא דמקשה הוא ומתני בהך טעמא כדפריסית והנן כר' אלעאי קי"ל הלכך משלם תשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין בכל שבחא דממילא בר מטלה ונעשה איל דכ"ש דכיון שנשתנה שינוי גמור אינו משלם תשלום ד' וה' אשבח דלא גנביה מיניה וזהו פי' טלאים כשל עכשיו ומכלל אתה למד דלא אמרה ר"ש בן אלעזר אלא בשבחא דבידים אבל בשבחא דממילא לא ואילו אמרו לית הלכתא כוותיה דכי הכיא סוגיא קי"ל ואי קשיא לך והא דר' יהודה אפי' בשבחא דממילא היא והוי דגזלן הא לא תיקשי לך דשאני טלה משבח אחר וגיזות ולדות נולד מעיקרם הם כלומר שלא היה שם מהם כלום בשעת הגזילה אבל פיטום גופה של בהמה אע"פ שהוא נולד כיון שמה שגזל השבח דידיה הוי וכענין זה אמרו בגמ' לענין בכור גבי שבח שבכתו נכסים שחלקו בין שבחא דפירי להרעה ולהסקה שרשון דוק ותשכח ואם תמצא לומר בכל פטמה נמי דגזלן הוי משום דא"ל אנא מפטימנא דהא גבך לא הוה פטימא כולי האי מ"מ דר' יהודה עדיפא דכתיב לעיל וקי"ל כר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה וסוגיין נמי בפ' המפקיד כר' יהודה ואליבא דרב פפא דאפסקי' ב"ש כר"מ וב"ה כר' יהודה דתנן וב"ה אומרים בשעת הוצאה מבית הבעלים והשבה שעל גבי גזילה דגזלן הוי טולים ואילו לר"ש לאו בשעת הוצאה הוא דעיקר שבחא לנגזל וגזלן כחרים בעלמא הוא דקיל והיינו דלא אידכר בגמ' התם ר"ש וכ"כ רב חננאל ז"ל ונתבררו דברי רבינו הגדול ז"ל כהוגן ואני לכך באתי כאן ושוב מלאתים

*) בני דפוסים אלו נשמטו בס' המאור שלפנינו והועתקו מס' מלחמות דברים כהווייתן כמו שנדפסו בברלין בשנת תקי"ט

הגהות מא"י [א] סדנא דתורי כצ"ל : [ב] זוזי שבדיעהו נסכי קני מאי אמרת הדר עביד להו זוזי סנים חדשות כאן לכאן שחמי ועבדינהו חדתי לא קני חדתי ועבדינהו שחמי : [ג] נ"כ כו' :

שבעין: פטור. דכל בהמות לאו למזבח קיימי: **גמ׳** אלא אפי׳ כחשה. דלא הוי שינוי כולי האי דלא אשתני כוליה גופיה: דלא הדרה. וקני לה לכולה בהאי שינוי מדקא מדמינן לה בגמ׳ לטלה ונעשה איל והא דאמרינן לעיל מרובה (דף סה.) שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב היא מיירי בכחישה דהדר דאי בדלא הדר פטור דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר מסיק בגמרא דרב לא שבק רבנן ועבד כר"מ אלא משום דאשכח ברייתא דתני איפכא דמתני׳ דרבנן הוא דאמר כמקרקעי דמי ואכתי לא הוי שבק מתני׳ משום ברייתא אלא משום דאשכח נר מצוה ברייתא אחריתי נמי גבי המחליף פרה בחמור וכו׳ וחכ"א אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות דשמעינן מתרי מתניתא דרבנן הם דאמרי עבדא כמקרקעי דמי והא דלא קאמר הלכה כחכמים אלא כר"מ למאי (דמתנינן) [דמפכינן] במתני׳ רבנן לר"מ הוא דאמר הכי: וכתב הרא"ה ז"ל דפסק הרי"ף ז"ל הלכתא כרב דעבדא כמקרקעי דמי ובסוף ימיו חזר בו ואמר דלית הלכתא כותיה אלא עבדא כמטלטלי דמי מדפסיק ר"נ בפ"ק דמכילתין [דף יב׳] דהלכה אין גובין מן העבדים דכמטלטלין חשבינן להו והשיב עליו זקנו הרז"ה ז"ל א"כ הו"ל למפסק נמי דנשבעין על העבדים והא ליכא מ"ד ובודאי שזו צריכה לפנים דהא הכא פסק רב עבדא כמקרקעי דמי והלכה פסוקה היא והכל מודים בה שאין נשבעים על העבדים ור"נ פסק שאין גובין מהם לפי שהם כמטלטלי וגבי דינא דאגב לא הכריעו בו אם הוא כמטלטלין או כקרקעות ואמרו [שאין] נקנין באגב ובב"ב (דף קנ.) שאלו עבדא כמקרקעי דמי או כמטלטלי ושלקא בתיקו ומן התימה הגדול היאך לא מייתי התם הני מתנייתא והעיקר בזה שבכל דברי תורה עבדא כמקרקעי דמי כשבועה ואונאה ותשלומי כפל ודיני שומרים ופדיון בכור בכל אלו הוציאו מהן קרקעות בכלל ופרט ועבדים שהוקשו להם אבל היא דב"ב תלוי בלשון בני אדם אם קורין לעבדים מטלטלין לפי שהן מטלטלין אע"פ שמן הדין [הן] כקרקעות והיא נמי דר"נ הייתו מפני שאין דעתו של מלוה עליהן לפי שיכול הלוה להבריחן דומיא דמטלטלין וכן בדינא דאגב דאפשר דהוי דין תורה דבקדושין [דף כו.] מפיק ליה מדכתיב ויתן להן אביהם וכו׳ ערים בצורות אף הוא תלוי בדעתו של אדם שאדם סומך הדבר המטלטל על הקרקע שהוא עיקר לעולם שאדם סומך בו ולפיכך עבדים כיון שאין אדם סומך עליהם אי אפשר לסמוך מטלטלין עליהם וכ"כ רבינו שמואל ז"ל בבבא בתרא והוא עיקר עכ"ל [ובכל זה כתבו התוס׳ בפ"ק דמכילתין]: פטור. מלשלם לבעליו: והוא שלא כו׳. שאינו רגיל לעשות מלאכה לבעליו או שאין עכשיו מלאכה לבעליו לעשות דזה נהנה וזה לא חסר [ג]: דלא ליסתרי. שלא ילמוד דרכי בטלה: אין צריך לעלות לו שכר. ומוקמינן בפרק ב׳ [דף כא׳] בחצר דלא קיימא לאגרא: הלוהו ודר וכו׳. פי׳ הלוהו והרי הוא עומד בחצרו עדיין: צריך להעלות לו שכר. על מה שידור בו מכאן ולהבא משום דמחזי כרבית אבל מה שדר בו קודם הלואה אינו חייב שאם מדין רבית אבק רבית הוא ואם מפני שדר בחצרו חצר דלא קיימא לאגרא ופטור כן כתב הרא"ה ז"ל ולפ"ז צריך לדקדק איך מותר ללוה לעשות שום הנאה למלוה אפילו מדברים שהיה עושה לו קודם הלואה כדמשמע הכא תי׳ הרא"ש ז"ל דדוקא במילי דפרהסיא דאוושן טובא כגון לדור בחצרו ולתקוף בעבדו אסור אבל להשאיל כליו או בהמתו מותר כיון דבלאו הכי הוי משאיל ליה ודיקא נמי דנקט חצרו ולא בהמתו וכליו ועוד חילק הרב ז"ל דאם קודם הלואה היה דר מדעת בעל החצר גם אחר הלואה מותר דומיא דהקדמת שלום [ב"מ דף עה:] שאינו אסורה אלא באותו שאינו רגיל מקודם לכן להקדים אבל אם היה דר מתחלה שלא מדעתו אע"פ דלא קיימא לאגרא אסור אחר הלואה דהשתא היה נראה שסומך עליה בשביל מלוה שלו: פחתה נוטל. את דמי מה שנתקלקל יתירים על שכרה נוטל דמי פחתה: עבידא לאגרא. מסתמא כי נחית לה אדעתא [דאגרא] נחית לה הלכך לאו בתורת גזלנות דיינין ליה ונותן שכרה על כרחו אם רבים הן על דמי פחתה: הא דלא עבידא לאגרא. לא יהיב אלא דמי פחתה: נחית ליה אדעתא דאגרא. רצה שכרה נוטל ואם פחתה רב על שכרה נוטל פחתה דהא על כרחו שקלה וגזלן הוא: כתב הרמ"ה ז"ל דאפילו נחית בה בתורת אגרא לא משלם אגרא אלא בדקיימא לאגרא וטעמא משום דזה נהנה וזה אינו חסר והכי משמע הכא דלא יהיב אלא דמי פחתה וכן כתבנו לעיל פרק כילד גבי הדר בחצר חברו וכו׳: בתורת גזלנות. נחית לה אדעתא דגזלנותא אפילו שכרה גדול מפחתה לא יהיב אלא פחתה דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה: פסלתו מלכות. המלך צוה שלא יצא לא במדינה זו ולא במדינה אחרת: הייט נסדק. דכיון דלא נפיק לגמרי בשום מקום היזק גמור הוא ומשלם כשעת הגזלה: אלא היכי דמי נפסל. דקתני מתני׳ הרי שלך לפניך: שפסלתו מדינה זו. בני המדינה מעצמן: ויוצא במדינה אחרת. שיכול לומר לו לך והוציאם שם והלכתא כרב יהודה [בתוס׳ מוכיח וכן האשר"י מכמה ראיות דהלכה כר"ה]: המלוה. שהלוה לו שום פרקמטיא: על המטבע. שקצץ לו מעות: נותן לו מטבע

רש"י

דכל בהמה לאו למזבח קיימא: **גמ׳** אלא אפי׳ הכחישה. דלא הוי שינוי כולי האי דלא משתני כוליה גופא: התוקף. שהחזיק: והוא שלא בטלו ממלאכתו. כגון שלא בשעת מלאכה: דלא נסתרי. שלא ילמוד דרך הבטלה: הדר בחצר חברו. ואוקימנא בחצר דלא קיימא לאגרא: פיחתה. אם נשברה או נתקלקלה ודמי פיחתה יתירים על שכרה נוטל את דמי פחתה: הא דעבידא לאגרא. סתמא כי נחית אדעתא דאגרא נחית הלכך (ד) לאו בתורת גזלן דיינינן ליה ונותן שכרו על כרחו אם רבים על דמי פיחתה: הא דלא עבידא לאגרא. לא יהיב ליה אלא דמי פחתה: נחת לה אדעתא דאגרא. רצה שכרו נוטל ואם פחתה רב על שכרו נוטל פחתה דהא ע"כ שקליה וגזלן [הוא]: נחת לה אדעתא דגזלנותא. ואפי׳ שכרה גדול מפחתה לא יהיב אלא דמי פחתה דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה: פסלתו מלכות. המלך צוה שלא יצא עוד: המלוה את חברו. שום פרקמטיא: על המטבע. שקצץ לו במעות: נותן לו מטבע. היוצא בשעת פרעון דהא קבל עליו לתת לו מטבע והאי לאו מטבע ודוקא הלוהו פרקמטיא אבל הלווהו

גמ׳ אמר רב פפא לא הזקינה ממש אלא אפי׳ כחשה והא אנן הזקינה תנן אמרי כחשה כעין הזקינה מה הזקינה דלא הדרה אף כחשה דלא הדרה [א] אבל כחשה דהדרה אומר לו הרי שלך לפניך: רבי מאיר אומר אומר לו בעבדים הרי שלך לפניך: אמר רב חנינא בר אבדימי אמר רב הלכה כרבי מאיר ולית הלכתא כותיה דקי"ל עבדא כמטלטלי דף צז. דמי: *אמר רב דניאל בר רב קטינא אמר רב התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור והוא שלא בטלו ממלאכה מ"ט ניחא ליה לאיניש דלא ניסתרו עבדיה: (א) רב יוסף בר חמא הוה תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי ועביד בהו מלאכה א"ל רבא בריה מ"ט עביד מר הכי אמר ליה דאמר רב דניאל בר רב קטינא אמר רב התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה (ב) פטור א"ל ה"מ היכא דלא מסיק בהו זוזי מר כיון דמסיק בהו זוזי מיחזי כרבית תדע דהא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר א"ל הדרי בי: איתמר התוקף ספינתו של חבירו ועשה בו מלאכה [אמר רב] אם רצה (ג) שכרה נוטל רצה פחתה נוטל ושמואל אמר אינו נוטל אלא פחתה אמר רב פפא ולא פליגי הא דעבידא לאגרא והא דלא עבידא לאגרא ואי בעית אימא הא והא דעבידא לאגרא ולא קשיא הא דנחית לה בתורת אגרא והא דנחית לה בתורת גזלנותא: גזל מטבע ונסדק וכו׳ אמר רב הונא נסדק ממש נפסל שפסלתו מלכות ורב יהודה אמר אפילו פסלתו מלכות נמי היינו נסדק אלא היכי דמי נפסל שפסלתו מדינה זו א ויוצא במדינה אחרת קטז איתמר א המלוה את חבירו על המטבע ונפסל המטבע אמר רב *נותן לו. דף צז:

המאור הגדול

[דף צו ע"ב] **ורב** היכי שביק מתני׳ ועביד כברייתא פי׳ ואע"ג דלא מקשי׳ הכי בשאר דוכתא ד... רבים ופסק הלכתא כיחיד משום דרב הוה במנינא דרבי וכי סתמה למתני׳ קס"ד... נמי הוה וכיון דליתא לדרב לפי מה שפסק הרי"ף ז"ל בהגהתו היה לו לפסוק הלכתא כ... העבדים ולא מצינו דעת הגאונים כן ויש לנו בזה סברא אחרת והיא כתובה במקומה בב... דעבדים בדבר שאינו מן התורה כמטלטלי דניידי ופראיתא בב"ק בפ"ק:

[דף צז ע"ב] **הא** של אחרונים דומיא דראשונים מחללין ואע"ג דל"ל להתם אורחא דכה"ג ה... דראשונים ואוקימנא בשאין מלכיות מקפידות שכל זמן שירצה יוכל להו... ואע"ג דהשתא לית ליה אורחא להתם והא מתני׳ מ"מ קשיא לרב אלא רב תנא הוא ופליג... נמי לא פליג עליה דשמואל אלא בשמלכיות מקפידות ושינויא דשנינן דאוקימנא למתניתא בשא... מקפידות

מלחמת ה׳

...גרסי׳ תמן אמר רב חסדאי הדא אמר גזל כחושה והשמינה מחזירה בעינה מפני שעיברה ...לא עיברה אלו וילדה משלם כשעת הגזילה וכך פירושו מדקתני מתני׳ מעוברת וילדה ...אלו וילדה משלם כשעת הגזילה משמע דהכנך הוא דאינן משלמין גיזות וולדות אבל לא ...לדה אלא שגזלה מעוברת ועמדה אלו עד סמוך ללידתה מחזירה בעינה מעוברת דהיינו ...פ שנפטמה אלו שהרי כל ימי עיבורה היא משבחת מחמת גדול העובר ומחמת נפחה ופטמה ...ת שהיא מעוברת ש"מ דגזל כחושה והשמינה מאיליה מחזירה בעינה ובגמ׳ דילן נמי אמרי׳ ...ולדה תנא סיפא מני ילדה אלמא רישא ילדה דוקא ואפי׳ השביחה בעיבורה ברשותו וכן הא ...בית וכו׳ אי כדר"ש בן אלעזר שייכא נמי מוכחא דדוקא השבית מחמת הוצאה ופיטום מדלא ...לוקח והשביחה ביד עובד כוכבים וכן לדעתי הסיא דאמר רבא בפ׳ הניזקין גבי גנב והקדיש ...קדישה, אוקמינהו רבנן ברשותיה לענין גיזות וולדות ולא משעת גניבה כדי שלא יהא תוטא ...וולדות הוא דהייט מעוברת וטעונה וגדלו מאיליהן שאילו גזזן הא קי"ל דגזלן הוו ובעיא דרבא לא מוקמינן לה דלא כשמעתיה ודלא כהלכתא נמצינו מסתייעין מזה ואני תמה על בעל המאור ...ה כר"ש בן אלעזר בשבת אני לא מצאתי בגמ׳ אלא בכחש שאומר לו הרי שלך לפניך דאי אשבח אביי דקשיא ליה דשמואל אדשמואל ואידחיק ליה טפי טובא למימר אמרו קאמר הוה ליה למימר ...אשבה ולא אכחש כדאשכחן בעלמא הלכה למחלה במס׳ תעניות אסברה לך כי א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג אדלא להתענאה אלא ש"מ אכחש איתמר ואשבח בדעדיפא מיניה קיימא לן:

...ביק מתני׳ ועביד כברייתא פי׳ ואע"ג דלא מקשי׳ הכי בשאר דוכתי היכי שביק רבים ופסק הלכתא כיחיד כו׳: אמר הכותב אין זה נכון שלא מצינו מי שחושש אפי׳ לסתם משנה בלא מחלוקת ...לא סבר לה כוותיה והא רב פסק הלכתא כר"ש דאמר אכלה פירות גמורין משלמת פירות גמורין ואע"ג דת"ק דאיגון רבנן לא אמרי הכי וכן נפ׳ הכותב אמר רב הלכה כרשב"ג דאמר אם מהה יירד... ...פנין אמר רב הלכה כר׳ יוסי דאמר אף חותכין ובכמה דוכתי אמר ולא אקשי עליה שביק רבנן ורב יוסף לא הוה במנינא דרבי והקשי׳ ליה אביי במס׳ סוכה גבי העושה סוכתו כמין צריף שבקת רבנן... ...איפכא תניא א"ל שבקת מתני׳ ועבדת כברייתא ואע"ג דהתם מעשה הוה והכא מימרא אין בזה שינוי והטעם בשניהם שוה ובכמה דוכתי פסקי רבנן כיחידאי ולא בעי׳ מינייהו טעמא ואדרבה ל... ...הא דאמר רב הלכה כר"מ דעבדי כמקרקעי דמי דהא סתם לן רבי כוותיה בשבועות אלו דברים שאין נשבעין עליהם העבדים והקרקעות וכו׳ והיא עדיפא מכן דההיא סתמא היא והא לאו ס... ...היא דתניא גבי הלכתא פסיקתא דהאי דינא וטפי סמכינן עליה ועוד דבב"מ סתם לן גבי אונאה ושבועה ושומרין דעבדים כקרקע והוה ליה מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם אלא אדרבה רב לא ...יד ורבים כרבים פסק וי"ל דאע"ג דאין נשבעין עליהם ואין להם אונאה לענין גזילה כמטלטלי דמי ומש"ה לא אייתי מינה סיועא לדרב כי אקשינן עליה אמאי שביק רבנן דמתני׳ ואפשר דמרבינן להו מ... ...י פקדון ותשומת יד גזל ואבידה ועושק ודלמא רבויי גינהו ומרבינן בהו עבדים ומיהו ממתניתא דמחליף פרה בחמור מייתינן משבועה לגזילה משום דמפכא דר"מ לרבנן ודרבנן לר"מ ואילו לר"מ הוו מטלט... כ"ש

שלטי הגבורים

א מיי׳ וסמ"ג עשין ע"ג והג"י שם כתבו דהא פסלתו מלכות שאינו יוצא לא במדינה זו ולא במדינה אחרת דמשלם כשעת הגזילה והתוס׳ והרא"ש שם וטור ח"מ סי׳ שס"ג כתבו דאפי׳ פסלתו מלכות אומר לו הרי שלך לפניך כל עוד שהוא בעין: הרא"ש בשם הראב"ד ז"ל כתב דאם פחתו המטבע ממשקלו משלם לו מן המטבע החדש ואינו מחלק בין הוקרו בידו מחמת הפחת או לא ובין קא מרוית לוה ומפסיד מלוה לענין ניסכא טובא דבכל ענין משלם לו מטבע החדש אבל הרי"ף ומיי׳ פ"ד מהל׳ לוה ומלוה וסמ"ג לאוין קצ"ג והרא"ש שם וטור י"ד סי׳ קס"ו ורוב הפוסקים כולהו שוין דאין חילוק בין הוסיפו על המטבע ובין פיחתו המטבע בכל ענין אי איכא צד רבית ופסידא בין ללוה בין למלוה אינו משלם רק כפי השיעור שלא יהיה פסידא לא לזה ולא לזה:

לשון ריא"ז

המלוה מטבע לחבירו או שמכר לו פרקמטיא בכך וכך מטבע ונפסל המטבע עד שאינו יוצא בשום מקום נותן לו סכום המטבע שהוא יוצא באותה...

מטבע וכו'. דהא קבל עליו לתת לו מטבע והאי לאו מטבע הוא ודוקא הלוהו פרקמטיא אבל הלוהו מעות מה שהלוהו משלם לו ומיהו אפילו הלוהו מעות אם פירש שישלם לו מטבע נותן לו מטבע היוצא דמעות שנפסלו לאו מטבע נינהו אבל כשמוכר פרקמטיא אפילו אומר בסתם כך וכך מעות תתן לי צריך שישלם מטבע היוצא : ושמואל סבר דכיון דיוצא במישן שם מטבע עליו והלכתא כרב נחמן : והוסיפו עליו. לפי מאי דאסיקנא [ה] לעיל שנותן לו מטבע היוצאת באותה שעה היכא דהוסיפו עליו מאי אמרינן בה : באותה שעה. נר מצוה בשעת פרעון : כתרעא : סלע גדול רחב כמדה מחזקת רובע : והא קא זילי פירות. לגבי מטבע זו וגמלא שמשתכר זה בתוספת שאינה דומה לראשונה והוי רבית : מחמת תרעא. שבאו גשמים וגמלא ריוח תבואה בעולם והוזלו פירות : לענין נסכא. אם בא להתיכן לעשות מהן גרוטאות יש יותר מן הראשונה והוי רבית : עבדו עובדא. באדם שהלוה את חברו על המטבע והוסיפו עליו והלכו אצל אגרדמין והוא סוחר ישמעאל והיו לו מעות מן הראשונה ומן השניה ונמצאו בשמונה של מטבע שניה עשרה מן הראשונה ונתן לו [שמונה] ל' הריא"ף ז"ל פי' כגון דהו"ל גבי חבריה מאה זוזי וכל זוז מינייהו אית להו תמניא פריטי והוסיפו עליה השתא ועבדיניה לזוזא [עשרה] פריטי וחזינן אכן אי לא קא זילי פירי מחמת ההיא תוספת אלא תרעא כדקאי קאי יהיב ליה השתא ק' זוזי מהאי טיבעא ולא מנכה ליה כלום ואע"ג דאיכא שבח לענין נסכא חומשא מלבר דאיתון תרתי פריטי בכל זוזא כיון דליכא שבחא לענין פירי לא איכפת לן בההיא תוספת חומשא דאיכא בנסכא והיינו דקאמר רב חסדא נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ואי קא זילי פירי מחמת ההוא תוספת אפילו לא הוסיפו עליה אלא כל שהוא מנכה ליה מהאי טבעא כותיה ואי הוסיפו עליה [טפי] מחומשא אף על גב דלא קא זילי פירי לא יהיב ליה מהאי טבעא דנפיק אלא כשיעורא דאית ליה מטבעא קמא וכ"ש אי קא זילי פירי דמנכה ליה כל שהוא טופיאנא דאוסיפו עליה עד גמירא וה"ה למלוה חבירו על המטבע ופחתו ממנו וה"ה נמי במקום שנושאין ונותנין בכספים של משקל ופחתו מן הכסף [ו] שלהם או שהוסיפו עליהם הכל ענין אחד הוא עכ"ל : פטור. אע"פ שאינו יכול ליטלו ומוקי לה בגמ' [ד' לח.] דלא שקליה ממש בידים אלא שהיה המטבע ביד בעליו והכהו זה [ז] תחת ידו ונתזה לים ומיירי שהמים הם צלולין וקא חזי ליה והיינו דא"ל הא מנח קמך ואינה אבודה ואי משום דבעי למיתב זוזא לבר אמוראי למיסט ולמסקליה גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור וטעמא דרב' בכל הני חדא טעמא הוא דאפי' דינא דגרמי לית ליה וכל הני דינא דגרמי נינהו ולית הלכתא כוותיה אלא כדכפייה רפרס כדמוכח במסקנא ומיהו אפילו רב' מודה שאם המים עכורים אבדה בידים ממש היא דהא התיזו וחייב :

רש"י

הלווהו מעות מה שהלווהו משלם לו : במישן. מקום : והוסיפו עליו מהו. אליבא דרב דאמר לעיל נותן לו מטבע היוצא באותה שעה היכא דהוסיפו עליו מאי : באותה שעה· בשעת הפירעון : כי תרעא. סלע גדול כמדה מחזקת רובע : והא קזילי פירות. לגבי מטבע זו נמצא משתכר בזה התוספת והוי רבית : ואי מחמת תרעא. שבאו גשמים ונמצא ריוח תבואה בעולם והוזלו פירות : לענין נסכא. אם בא להתיכן לעשות גרוטאות יש בהן יותר מבראשונות והוי רבית : עבדו עובדא. באדם שהלוה חברו על המטבע והוסיפו עליו והלכו אצל אגרדמים והוא סוחר ישמעאל והיו לו מעות מן הראשונים ומן השניים ומצאו בשמונה של מטבע שנייה עשרה מן הראשונים ונתן לו [ד] : למאן דדאין דינא דגרמי. (דניהו)[דאיהו] ר"מ פרק בתרא : מגבי ביה. מן השורף השטר שהרי גרם לו הפסד : אכפי' רפרס לרב אשי. ששרף (ב) שטר חבירו בילדותו : ואגביה מיניה. כל הכתוב בשטר בגובייגא מעליא : כבשורא לצלמי. כלומר פרעון גמור מן העידית כקורה זו הנבחרת משאר קורות לעשות ממנו צורות ודיוקנא: מנא ידעינן. מאי הוה כתיב ביה ומאי בעי למיתב ליה : תהא במאמינו. שורף [לבעל שטר] כל מה שיאמר דהיה כתוב בו ואפ"ה היה פטור : מתני' שידה. ארגז העשויה

מטבע היוצא באותה שעה ושמואל אמר יכול לומר לו לך והוציאו במישן אמר רב נחמן מסתברא מילתא דשמואל דאית ליה אורחא למישן אבל לית ליה אורחא למישן לא : בעא מיניה רבא מרב חסדא המלוה את חברו על המטבע והוסיפו עליו מהו א"ל נותן לו מטבע היוצא באותה שעה א"ל ואי [ה] כי נפיא א"ל אין א"ל ואפי' כי תירטא א"ל אין והא קא זילי פירי אמר רב אשי ניחזי אנן אי מחמת טיבעא זול מנכי ליה *ואי מחמת תרעא זול לא מנכי ליה והא קא שבח לענין נסכא אלא כי הא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע °עבדו עובדא בזוזא דאגרדמים טייעא עד עשרה בתמניא פירוש כגון דהוה ליה גביה חבריה מאה זוזי כל זוזא מינייהו אית ביה תמניא פריטי ואוסיפו עליה השתא ועבדוניה לכל זוזא עשרה פריטי חזינן אי לא קא זילי פירי מחמת ההיא תוספת אלא תרעא כדקאי קאי יהיב ליה השתא מאה זוזי מהאי טיבעא דהוא סכום כל מה דאית ליה גביה מהוא טיבעא קמא ולא מנכי ליה כלום ואע"ג דקא שבח לענין נסכא חומשא מלבר דאינון תרתי פריטי בכל [זוזא] כיון דליכא גביה שבחא לענין פירי לא איכפת [ג] לן בההיא תוספת חומשא דאיכא בנסכא והיינו דקאמר רב חסדא נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ואי קא זילי פירי מחמת ההיא תוספת אפילו לא אוסיפו עליה אלא כל שהוא *מגבי ליה מהאי טיבעא כוותיה ואי אוסיפו עליה טפי מחומשא אע"ג דלא קא זילי פירי לא יהיב (א) מהא טיבעא דנפיק אלא כשיעורא דאית ליה מטיבעא קמא וכ"ש אי קא זילי פירי דמנכי ליה כל (ג) דהוא טופיאנאה דאוסיפו ליה עד גמירא והוא הדין למלוה את חברו על המטבע ופחתו ממנו והוא הדין נמי במקום שנושאין ונותנין בכספים של משקל ופחתו מן הכסף שבהן או שהוסיפו עליו הכל ענין אחד הוא : הא דאמר רבה הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור והצורם באוזן פרתו של חבירו פטור והשורף שטרותיו של חבירו פטור לית הלכתא כוותיה בכלהו דהא אסיקנא *אמר אמימר למאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא ולמאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי ניירא בעלמא הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבייה כי כשורא לצלמי וכן הלכתא אלא מיהו ה"מ היכא דקא מודי ליה דקושטא קא טעין עליה ומחמת דשריף ליה לשטריה הוא דלא מצי גבי ליה אבל היכא דלא קא מודי ליה דקושטא קא טעין אי נמי מודי ליה ולאו מחמת דשריף ליה לא מצי גבי לא מיחייב כדאמרינן מתקיף ליה רמי בר חמא היכי דמי אי איכא סהדי (ג) דחתימי עלה דידעי מאי הוה כתיב בשטרא (א) ניכתוב ליה שטרא אחרינא ואי דליכא סהדי מנא ידעינן אמר רבא תהא במאמינו : פירות והרקיבו משלם כשעת הגזלה והא תניא פירות והרקיבו אומר לו הרי שלך לפניך אמר רב פפא לא קשיא כאן שהרקיבו כולן כאן שהרקיבו מקצתן : מתני' נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבין לשלם נתן לחרש שידה תיבה ומגדל לתקן וקלקל א חייב לשלם : הבנאי שקבל עליו את הכותל לסותרו ושיבר את האבנים או שהזיקן חייב לשלם היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור [א] ואם מחמת המכה חייב: גמ' אמר רב אסי לא שנו אלא שנתן להרש שידה תיבה ומגדל לנעוץ בהן מסמר [ג] ושיברן אבל נתן להרש עצים לעשות מהן שידה תיבה ומגדל ושיברן

[ל' גמ' [שם]] השף· שהכה בקורנס על הנורה ופחתה דלא מגרע ליה ממשקלו אלא גרמא : הצורם. פוגם דלא אפחת מדמיה אלא שאינה ראויה להקרבה : נכתבו ליה וכו'. כדאמרינן בנמחק שטר חובו שמעמיד עליו עדים (א) אבל איהו לא מהימן בשבועה דאפילו לדברי האומר עשו תקנת נגזל [באשו] בדיני דגרמי [ח] לא עבוד תקנתא דהא התם אפי' במסור איבעיא לן ולא איפשיטא : מנא ידעינן · ומאי הוה כתיב ביה ומאי בעי למיתב ולא אצטריך למימר דפטור : במאמינו. שורף [לבעל השטר] וכל מה שיאמר שכך היה כתוב יתן ואפ"ה פטור : מאן דדאין דינא דגרמי. רבי מאיר היא בהגוזל (זוטא) [עצים] [דף ק.] וקי"ל כותיה : מגבי ביה. מן השורף כל חוב השטר שהרי גרמו להפסיד : ואכפייה רפרם לרב אשי. ששרף שטר חבירו בילדותו ואגבי מיניה גובייגא מעליא כל מה שכתוב בשטר : כבשורא לצלמי. כלומר פרעון גמור מן העידית כקורה זו הנבחרת מאחר קורות לעשות בו צורות ודיוקנאות : הרקיבו מקצתן. כיון דאורחייהו בהכי כהיזק שאינו ניכר חשבינן ליה ואומר לו הרי שלך לפניך והוי כחמץ בפסח וכל הני דמתני' ומתני' דקתני משלם כשעת הגזלה בהרקיבו כולן שהוא היזק ניכר כיין והחמיץ מיירי : מתני' שידה. ארגז של עגלה העשויה למרכב נשים : גמ' א"ר אסי ל"ש אלא שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל לנעוץ בהן מסמר ושברן אבל נתן לחרש עצים לעשות בהן שידה תיבה ומגדל ועשה מהן

שנתחייב לו שאע"פ שאינו יוצא כאן יכול לומר לו כשיבואו סוחרים מאותו המקום תסחור עמהם ושם יקבלו אותו ממך :

א רבינו ומיי' פ"י מהל' שכירות והרא"ש וטור ח"מ סי' ש"ו הסכימו דצריך שאומן לשלם דמי שידה תיבה ומגדל ולא סגי במה שמשלם דמי עצים ואיכון אזלי לשיטתייהו דסבירא להו דאין האומן קונה בשבח כלי ואע"פ שהשביחו לא קנאו להיות שלו כדי שאם ישברנו דנימא שלו הוא שובר ומקלקל וסמ"ג עשין פ"ט הביא דברי רבינו ז"ל שכתבנו ואח"כ הביא דברי התוס' ר"י וה"ג דפליגי על רבינו וסיעתו דסבירא להו דאומן קונה בשבח כלי והלכך אם שיבר וקלקל האומן את הכלי אחרי שהשביחו שלו הוא מקלקל ואינו משלם רק דמי העצים בלבד ולא דמי השבח שהשביחו וה"ה דאם נגנב ונאבד הכלי ממנו לאחר שעשאו והשביחו דלרבינו וסיעתו יתחייב בדמי הכלי ושבחו דלא קנאו בשבח ולדברי ר"י וה"ג לא יתחייב רק בדמי עצים וכי היכי דפליגי בשני מלאכות ה"ה לכל שאר מיני מלאכות ונראה דפלוגתייהו הוי כשלא קבל עדיין האומן דמי שכירותו דאילו קבל דמי שכירותו ליכא למ"ד שלא יתחייב להחזיר דמי *)השכירות כשקלקל הלכך אפי' לא קבל דמי שכירותו צריך לשלם דמי שידה ותיבה לרבינו וסיעתו ודעת סמ"ג עשין פ"ט מסכים לדעת ר"י וה"ג הלכך נ"ל כי הא דכתב סמ"ג בלאוין קפ"א גבי לאו דבל תלין דאם נתנה לו בחצי היום כיון שקבעה עליו חמה עובר משום כל הלין מיירי בשכירות דליכא ביה שבחא כגון דאגריה לבטשי בטשא בטשא במעתא כדמשני שם תלמודא וכפ' המקבל דאל"כ תיקשי על סמ"ג דבסי' קפ"א בלאוין משמע דאין אומן קונה בשבח כלי ובעשין סי' פ"ט משמע דאומן קונה בשבח כלי :

*) בש"ך בח"מ סי' ש"ו סק"ג בסופו כתב שט"ס הוא וצ"ל דמי השידה

חדושי אנשי שם

המאור הגדול

[...]ניא הוא לדברי הכל בין לרב בין לשמואל ת"ש אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל ולא והן כאן והא מעות של כאן והן בבבל דאית ליה אורחא להכא שהוא עומד לעלות לירושלים ואפ"ה אין מחללין ואוקימנא בשמלכיות מקפידות זו על זו ובחשי :

מלחמת ה'

כ"ש לענין גזילה אבל אפשר דליהוו מטלטלי לגזילה ומקרקעי לשאר דיני וכזה נפסק רבינו שטוען עליו שהיה לו לפסוק הלכה כשבעים עליהם אבל יותר נראין דבריו כראשונים שפסק על העיקר יסמוך על דברי רבינו שמואל שארפתי ז"ל הכתובים בספר המאור הזה כפי

מהן שידה תיבה ומגדל ושברן פטור מ"ט אומן קונה בשבח כלי ורבא אמר דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי. [פי'] ל"ש הא דתנן שאם קלקלו חייבין לשלם דמי שידה וכו' : פטור . כלומר מלשלם דמי שידה אלא דמי עלים בלבד : אין אומן קונה וכו'. אלא הרי של בעל הכלי וחייב לשלם לו דמי שידה : והרי"ף ז"ל פסק כרבא כמסקנא דתלמודא והשתא מצינן למימר דמתני' תנא בסיפא שידה תיבה לגלויי רישא דמיירי בנתן לו לחרש עלים לעשות מהן שידה וכו' ואפ"ה חייב לשלם : לטוחן . אדם ממונה על כך ועליו ללותתן במים וכותשן במכתשת להסיר הקליפה החיצונה כדי שתהא סולת נקיה : סובין . גסין ממורסן : ניפולין . נשבר ונופל כשאוחזין אותו : דמומחית לתרנגולי . כלומר אומן מומחה הלכך הוי אנוס ופטור מלשלם כיון דהוה עביד בחנם משמע דאם אינו מומחה לשחוט חייב אפי' בחנם דפושע הוא דלא היה לו לשחוט הואיל ואינו בקי : המראה דינר . לדעת אם טוב הוא ויקבלנו מחבירו : ותניא אידך . כתב הרא"ש דלא שייך לשנויי כאן בחנם כאן בשכר כדמשני גבי שחיטה משום דבהכרת מטבע צריך בקיאות גדול ולית להו למחזי אלא דנכו ואיסור ושאר כל אדם מיקרי הדיוט וחייב אפילו בחנם . ומיהו לפי מאי דמסקינן בסמוך דוקא כשסומך עליו וכן כתב הרי"ף ז"ל : דנכו ואיסור שולחנים (ג) אומנין היו [ג] : רב . שומר גנזיו של ר' חייא דודו היה : דין עסק ביש . סחורה רעה היא לו שעל עסקי חנם הפסיד שלא היה לו לראותו : בית חייהם . תלמוד תורה : ביקור חולים וקבורה . ופרכינן באלו מציאות (דף ל:) היינו גמילות חסדים ומוקים לה ביקור חולים בבן גילו דנוטל אחד מששים בחליו וקבורה בזקן ואינו לפי כבודו אפ"ה חייב : מחילת הכרם וכו' . קי"ל דאם יש גדר בינתים זה סומך זרעים לגדר מכאן וזה סומך גפנים מכאן כדאיתא פ' לא יחפור (דף כו.): אומרים לו גדור . שלא יוסיף התבואה [ד] [על] מאתים בעוד המחילה פרוצה ותאסר משום יניקת איסור של כלאים אשר הוא חלק א' ממאתים חלקים שיש בו של היתר : נתייאש ולא גדר . ובתוך כך הוסיף הזרע אחד מן המאתים שהיו בה בהיתר : הרי זה קידש . דאינו בטל אלא באחד ומאתים וכאן מאתים יש קל"ט מהיתר וחד מאיסור וחייב באחריותו והכא דינא דגרמי הוא וחייב : [ה] שלשה לשונות אמרו חכמים בנזקין היזק שאינו ניכר וגרמא בנזקין ודיני דגרמי . היזק שאינו ניכר הוא דבר שאין נזק ניכר בו כלל והרי הוא עומד בעינו כגון חמץ שעבר עליו הפסח וכיוצא בו שיכול לומר לו הרי שלך לפניך דינא דגרמי הוא דבר שהיזקו ניכר אלא שלא עשה בו מעשה כמותל שעבודו של חברו דדבורא בעלמא הוא וכן למניח המחילה פרוצה עם שאומר לו גדור דברי היזקו גרמא בנזקין הוא דלא ברי היזקו כגון מניח סולם אצל שובך שגורס שקופצת שם הנמיה אבל אפשר דלא אתיא נמיה ולפיכך פטור: מדאמר ריש לקיש חזי דעלך קא סמיכנא ומתשובתו של *) ר' אלעזר שמעי' דהדיוט לא מחייב לשלומי עד דמודע ליה דעליה קא סמיך דאי לא מודע ליה מצי א"ל לא ידענא דעלי קא סמכת ומיהו אי מוכחא מילתא דעליה קא סמיך לא צריך לאודועיה כ"כ הרב אלפסי ז"ל (א) ואי תימא איסור ודנכו אמאי פטורין הא ודאי עלייהו סמיך י"ל דלא מחייבין בדינא דגרמי אא"כ יש בו קצת פשיעה והכא דליכא פשיעה כלל פטור אבל הדיוט פושע הוא ולפיכך חייב כשיודיעו שסומך עליו: מתני' והקדיחתו שרפתו שהקדיחו יותר מדאי: נותן לו דמי צמרו. כ"ע מודו בהא משום דליכא שבחא כלל דהא שרפתו לגמרי וכיון שהוא נושא שכר חייב לשלם כדאמרי' לעיל [דף צט:] בטבח שקלקל : צבעו כעור . בגמרא מפרש שצבעו בשירי הצבע שקינא היורה בצמר וצבעו ומזיק בכוונה הוא ולפיכך ידו על התחתונה לדברי הכל : אם השבח שהשביח הצמר

*) כדפו"י הגי' ר' אלעא .

תורה אור

ושיברן פטור מ"ט אומן קונה בשבח כלי דף צט:ואסקא רבא *דכ"ע אין אומן קונה בשבח [א] כלי ושמעינן מיניה דליתא לדרב אסי אלא [ב] חייב לשלם דמי שידה וכן הלכתא : תנו רבנן [ג] המוליך חטיו °לטוחן ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן חייב לשלם קמח לנחתום ועשאו פת ניפולין בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר : אמר רבי יוחנן טבח א אומן שקלקל חייב והוא דעבד בשכר דאמר רבי זירא הרוצה שיתחייב לו טבח יקדים לו דינר: אבל אומן דעביד בחנם פטור כי ההוא גברא דאתא לקמיה דרבי יוחנן ואמר ליה זיל אייתי ראיה דמומחית לתרנגולי [א] ופטירת : המראה דינר ב לשולחני ונמצא רע תני חדא אומן ה"ז פטור הדיוט ה"ז חייב ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייב אמר רב פפא כי תניא ההיא אומן הרי זה פטור כגון דנכו ואיסור דלא צריכי למיגמר כלל : ההיא איתתא דאחזיא ליה דינרא לרבי חייא אמר לה שפירא הוא לסוף אתאי אמרה ליה אזלי אחויתיה ואמרו לי דסניא הוא ולא קא נפיק לי א"ל לרב זיל חלפיה ניהלה וכתוב אפינקסך דין עסק ביש : והא רבי חייא לא צריך למגמר ר' חייא לפנים משורת הדין הוא שמו' יחדעבד כדתני רב יוסף °והודעת להם זה דף ק.בית חייהם *את הדרך זה גמילות חסדים ילכו זה ביקור חולים . בה זו קבורה. ואת המעשה זה הדין. אשר יעשון זה לפנים משורת הדין: רשב"ל אחוי דינרא לרבי אלעזר אמר ליה מעליא הוא אמר חזי דעלך קא סמיכנא א"ל אמאי דאי משתכח בישא בעינא לשלומי לך והא את הוא דאמרת מאן דדאין דינא דגרמי ר"מ מאי לאו ר"מ ולא סבירא לך כוותיה א"ל לא ר"מ וסבירא לן דף ק:כוותיה דתנן מחיצת הכרם שנפרצה *אומרים לו גדור נתייאש ממנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותו : שמעינן מינה דהדיוט לא מיחייב לשלומי עד דמודע ליה דעליה קא סמיך דאי לא מודע ליה מצי א"ל לא ידענא דעלי קא סמכת ואי מוכחא (א) דעליה קא סמיך לא צריך לאודועיה : מתני' [א] נתן צמר לצבע והקדיחתו היורה נותן לו דמי צמרו צבעו כעור אם השבח יתר

רש"י

העשויה למרכב הנשים : גמ' לטוחן . אדם הממונה על כך ועליו ללותתן במים וכותשים במכתשת להסיר הקליפה ממנה שתהא סולת נקיה : סובין. הן גסין (א) יותר ממורסן: ניפולין . נשבר ונופלים כשאוחזין אותו : המראה דינר לשולחני . לדעת אם הוא טוב לקבלם מחבירו : הדיוט חייב . דהוי כנושא שכר שלומד בו להכיר הטובים והרעים : רב . שומר גנזיו של רבי חייא דודו היה : דין עסק ביש . זו סחורה רעה היא שעל עסקי חנם אני מפסיד שלא היה לי לראותם : בית חייהם (ב) . (ב) תלמוד תורה: ביקור חולים וקבורה בפ' שני דב"מ פריך היינו גמילות חסדים ומשני ביקור חולים בבן גילו ונוטל אחד מששים בחוליו . וקבורה בזקן ואינו לפי כבודו ואפ"ה חייב : מחיצת הכרם . קי"ל היה גדר בינתים בין שדה הלבן לכרם זה סומך זרעים לגדר מכאן וזה סומך גפנים לגדר מכאן : הרי זה קדש . כלומר אסר את התבואה ולישנא דקרא נקט דכתיב פן תוקדש : מתני' והקדיחתו . שרפתו (ג) יותר מדאי היורה : נותן לו דמי צמרו . והכא ליכא שבחא כלל דהא נשרף לגמרי וליכא למימר אם השבח יתר על היציאה : כעור . מפרש בגמ' (ד) ומזיק בכוונה הוא לכך ידו על התחתונה לדברי הכל : אם השבח . שהשביח יותר על היציאה של צבע נותן (ה) לצבע את היציאה ולא שכר (ו) ולא אמרינן דניתיב ליה דמי צמרו ויקנה איהו שבחא [ג] דהא בצבע שהתנה עמו לצבע וליכא שינוי דליקני : לצבעו

שלטי הגבורים

א וכתבו הפוסקים גבי טבח אומן בשכר שקלקל דמיירי דוקא שנתקלקלה שחיטתו במידי דהוא נבילה ודאי אבל אם מצא הסכין פגום והוא בדקו תחלה כיון דאיכא למימר שמא בעצם המפרקת נפגמה אלא דמחמרינן באיסור וחיישי' שמא בעור נפגמה אי נמי בשאר ספק דבשחיטה דטרפי' ליה כגון שהה במיעוט סימנין וכיוצא באלו אע"ג דלענין טריפות פסלינן ליה לענין ממון לא מפקינן מספק ופטור הטבח בכל א' מאלו הטרפות לשלם בין שיהיה אומן בשכר או הדיוט וכתב הטור ח"מ סי' ש"ו דהטבחים שלוקחין הכרכשות מן הכשירות כששוחטין נקרא שפיר בשכר אע"פ שאין לוקחין מן הטרפה כיון שאם לא נטרפה היה נוטל נמצא אם שכרו ועוד הכרכשות שנותנין לו מן הכשרות הן הן שכרו על הטרפות ע"כ ונראה דהטור ס"ל דאע"פ שלא התנה עמו הטבח שיתן לו הכרכשא בתורת שכירות מ"מ חשיב שפיר שכירות כיון דשקיל מיניה מידי ודאי לאו בטובת הנאה קא שחיט וחשיב מאי דשקיל מיניה שכירות גמור ... דמדנקט התלמוד החילוק בין אומן להדיוט ובין בשכר לחנם גבי טבח דוקא גבי טבח הוא דאיכא לפוטרו היכא שהוא אומן דאיכא טעמא להחשיבו אנוס שהוא מקלקל בשעת המעשה אבל גבי טחינה אי אפשר להחשיבו אנוס מה שלא לתת דהוא מלתא דהוי קודם הטחינה כד"ן וצ"ע גם אין לומר הכא דהטוח;

והנחתום והטבח לא קנאו בשבח הקמח והפת כדי שיצטרכו לשלם דמי קמח ופת ונפקא מינה להוצאת הטבח ... ראיה דממחית אתרנגולי ואיפשריך משמע דאין הטבח נאמן לומר אני מומחה כאומן עד דמייתי ראיה ... הוא משום שיודע הדינין אבל מ"מ הדיוט הוא תדע דודאי אותן ששחטו בימי ר' יוחנן ודאי היה בקי בדינין ... להחשיבו מומחה ואומן עד שיהיה מלאכתו בכך וכן ראיתי בתשובה כ"י סביב המרדכי פ' המוכר פירות דהאומן ... והרא"ש והטור ח"מ סי' ש"ו והג"י כולהו שוין דכשהוא אומן בקי בשכר חייב ובחנם פטור ודוקא כי לא צרין ... יותר מטבח והרשב"א ז"ל והביא דבריו מגיד משנה פליג עלייהו וסבירא ליה דכל שהוא אומן בקי דלא צריך למיג... אומן יקלקל לעתים אם לא יכוין מלאכתו היטב ולפיכך אינו כאונס וכיון שיש לו שכר חייב אבל ראיית המטבע ... גמור ושומר שכר פטור מן האונסין והיינו שלא הזכיר בגמ' חילוק בין בחנם לשכר ע"כ וכשאנו פוטרין האו... חזי דעלך קא סמיכנא וכן נראה דעת הפוסקים דאומן פטור בכל ענין ולמהרי"א ז"ל נראה דגם אומן אם אמר ... דהדיוט שראה המטבע דחייב דוקא היכא דאמר לו חזי דעלך קא סמיכנא או שהיו הדברים מראים שהוא סו... וטור ח"מ סי' ש"ע קים להו דאפי' לא אמר להדיוט חזי דעלך קא סמיכנא חייב לשלם ואי כל הני חייבים ד... איכא פלוגתא והגהת הרא"ש בשם רבינו יואל ז"ל מוכיח דמיירי אפי' במקום דמלי הלה משתמיט מלקבל המטב... בה פסידא דאם אינו אומן בקי חייב לשלם ההפסד ורבינו אפרים חולק עליו ופירש דמראה דינר מיירי בכה"ג ... משכון ומקח אין לו בע"כ ליקח ולקנות והלכך פטור ומיהו נראה דאף לרבינו אפרים אי א"ל חזי דעלך קא ס... ... הכא חילוק בין אומן להדיוט דאין זה תלוי באומנות אם לא שנחלק בין בקי בו ורגיל אלא ומ"מ לפחות כשאינו בקי בו חייב שמעון לשלם ההפסד דפושע הוא ולרבינו אפרים כיון דמלי משתמיט שלא להלוות לו אין שמעון נתפס בדבורו זה ופטור מלשלם ההפסד ומ"מ נראה דלרבינו אפרים אם אמר חזי דעלך קא סמיכנא להלוות לו דחייב לשלם ההפסד ומראה דינר לשולחני ונמצא רע בין שיהיה השולחני או לא מסופקני אי מצי הלה הדר על הנותנו לו שיחליפנו לו דאע"ג דגבי כל מקח וממכר מפורש הדין במקח טעות ובהונאה הכא היכא.למימר דלא דמי משום דהתם לא פטר המוכר את הלוקח ולא הלוקח את המוכר אבל הכא כשמראה הדינר לשולחני הוא מראהו כדי לפטור את הנותנו לו ע"פ דבור השולחני וכיון שפטרו תו לא מצי למהדר עליה ונסתלק הדין שהיה לו עם הנותנו לו והוי דוקא עם השולחני וכן מוכיחים קצת דברי הרא"ש ז"ל שכתב דאפי' לא אמר להדיוט עלך קא סמיכנא חייב דמסתבר כן משום דסתם מראה דינר הוא מראהו לידע אם הוא טוב כדי שיפטור מי שנתנו לו ואם כבר פוטרו למה ליה להראותו כשיוציאנו ידע אם יקבלוהו ממנו ע"כ

לנבעו

רבינו אפרים

א] נתן צמר לצבע והקדיחתו וכו'. כתב רבי' אפרים ז"ל רישא דקתני והקדיחתו יורה אוקימנא כשהקדיח בשעת נפילה דמעיקרא לא איבעיא ליה לאפוסי נורא ומש"ה נותן לו דמי צמרו. אבל אסגצבע לאלתר והניחו עד שהקדיח משלם נמי שבחא . ומליעתא נמי דברי הכל היא דהא לאו שינוי גמור הוא אבל סיפא דשינה מדעת הבעלים סבר ר"מ קנה בשינוי ר' יהודה סבר שינוי אינו קונה :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מלתא: (ב) נ"ב בפ' אלו מציאות דף ל' פי' רש"י ללמדו אומנות להתפרנס בה וכן הוא בפי' האלפסי פא"מ ...

הגהות חדי

(א) נ"ב עיין ...

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) וכתבו רבינו אשר"י מסתמא ר"א הוה צריך למיגמר דאי לא צריך כי מודע ליה נמי לא מיחייב מדר' חייא דלא מיחייב אלא לפנים משורת הדין ואין לומר דר' אלעזר מומחה היה ואפ"ה כי מודע ליה מיחייב. ור' חייא מש"ה פטור דלא מודע ליה מדמשני והא ר' חייא לא צריך למיגמר לפנים משורת הדין הוא דעבד ולא משני משום דמודע ליה דעליה קא סמכי ש"מ דמומחה כי דנכו ואיסור או כמו ר' חייא בכל ענין פטור ור' אלעזר צריך למיגמר הוה ודוקא כי מודע ליה מיחייב :

מלחמת ה'

ועוד ודאמר הרי"ף ז"ל דהדיוט לא מחייב לשלומי עד דמודע ליה דעליה סמיך : אמר הכותב מצאתי בהלכות ספרדים מדוקדקים ואי מוכחא מלתא דעליה סמיך לא צריך לאודועיה ע"כ והיינו בעומד ורואהו ואין אנו צריכין לתוספת :

המאור הגדול

ודאמר הרי"ף ז"ל דהדיוט לא מחייב לשלומי עד שמודיע ליה דעליה סמיך נ"ל ה"מ בשאין השולחני רואה המקח וממכר אבל בעומד ורואהו א"צ להודיע כמו שא"צ להודיע בדן את הדין זיכה את החייב וחייב את הזכאי וההוא מעשה דר' חייא מוכיח דאי לאו דהוה ר' חייא גמיר כדנכו ואיסור הזיני הוי מחייב מן דינא:

הגהות מא"י [א] נ"ב פי' ומוקי בגמ' בחנם: [ב] נ"ב דאמר: [ג] נ"ב אלא שטעו בסכתא חדתא דהכיא שעתא מהותא סיכתא פי' מטבע הדשה שעדיין לא היו בקיאים בה:[ד] אחד ממאתים כצ"ל: [ה] נ"ב עי' בהרא"ש שמבואר יותר:

הלמד יתר על ההולאה של לבע נותן לו ללבע את ההולאה ולא שכר שלם כפרש"י ז"ל והרא"ה ז"ל כתב נותן לו שכרו כפועל בטל ומקבל למרו ודמי למרו לא אמרינן דניתיב וליקני ליה איהו שבחא דלמר דהא הלמר דלבע שהתנה עמו לבעו וליכא שינוי דליקני: ללבוע לו אדום רבי מאיר אומר וכו'. דקניא בשינוי לרבי מאיר ולא יהיב ליה אלא דמי למרו אבל דמי שבחא לא או זה נותן לו שכרו משלם כפי התנאי ויקח הלמר: רבי יהודה אומר אם השבח וכו'. דקנס ליה להאי דשינה [ג] ידו על התחתונה ולא נתהנו משבחא ואגריה (הכי) [כולי'] נמי לא נשקול אלא הולאה: ואם הולאה יתירה על השבח יתן לו השבח. שהשביח הלמר אם ירלה או אם השכר שהתנה עמו (יותר) מועט יתן לו שכרו כן פרש"י ז"ל. והרא"ש ז"ל הביא מה שמפרש בירושלמי [פרק זה הל' ה] בשבח יתר על ההולאה שנראה מתוך הירושלמי שמה שהיה הלמר עתיד להשביח *את לבעו [ג] כאשר אמר לו הוא בכלל הקרן של בעל הבית ואין הפועל נוטל יציאתו אלא מה שהוא יותר על השבח שהיה הלמר ראוי להשביח משום קנסא והרא"ה ז"ל כתב שבח דקאמר בשבח שיש בו עכשיו שמין אבל לא שבח שהיה משביח אלו לבעו כעין מה שאמר לו בעל הבית ובירושלמי אמר בענין אחר וצריך עיון עכ"ל: כפרי דודי. קנה בו את היורה כלומר בשיור הלבע שנשתיירו ביורה לבעו: כפרי. לשון קיוח כמו למכפריה בהכל שוחטין [דף ח:]: כסא כעור. לא שינה הלכך לא קני וידו על התחתונה אפילו לר"מ ואע"ג דלעיל לא מחייבין אלא בלבע כלבוס דהיינו כפרי דודי שפשט בה בידים (ט) [הא] כעור [התם] לא שאני התם שאין הלבע גורם לו אלא הוא עלמו שיש למר שאינו קולט יפה הלבע אבל כאן שהוא גרם לו בידים איבעי ליה למרמא אנפשיה הרא"ה ז"ל. והריא"ף ז"ל פסק דהלכתא כרבי יהודה: יש שבח. כלומר חזותא מלתא היא או לאו מלתא היא: ותרינהו. שראן במים כדרכן קננהו בשינוי ומשלם לו כשעת הגזלה כדשנן לעיל [דף צג.] כל הגזלנין וכו': דזל לבעא. למר לבוע הוזל בעולם ואינו מגיע שבח לדמי סמנין (י) ומלי אמר ליה נגזל אני הייתי מוכר סמנאי או הייתי לובע בהן בגד ועכשיו הפסדתני דהא לא השביח בלמר: [ד] (כ) ואמר [ליה גזלן] לית לך גבאי דבהך [השבח] למר מהדר ליה סמנין דהא איתנהו עלה והרי כאומר לו הרי שלך לפניך *) ומ"מ הא לא אתי אלא אליבא דמאן דלא דאין דינא דגרמי אבל למאן דדאין דינא דגרמי [דף ק.] דקי"ל כותיה חייב דהא אותביה בדוכתא דלא מצי למסקלינהו: סימנין לא קא מהדר ליה והא בעי לשלומי דמי סמנין (נ): [אי נמי כגון דלמר דחד וסמנין דחד כו']. וכתב הרא"ש ז"ל (מ) דאפי' נהנה בעל הלמר קלת מן הלבע אפ"ה לא ינכה מה שנהנה [ל' לא ינכה קלת קשה אלא כלומר לא יחסר בלמרו להחזיר לו כנגד מה שנהנה] דהא דאמרינן פרק הכונס (דף מז:) *ירדה לגנה ונהנית משלם מה שנהנית וכן באלו נערות (דף ל:) גבי תחב לו חבירו משקין בבית הבליעה [ה] דוקא היינו כשגופו נהנה על ידי אחר כההיא דאלו נערות או ממונו נהנה על ידי מעשה ממונו כההיא *דירדה לגינה אבל כשממונו נהנה על ידי מעשה אחר פטור: וכתב ז"ל כן משום דנקט בגמ' לשון לית לך גבאי [ו] ולא מידי על ענין זה והך בעיא לא איפשיטא: אם פחתו פחתו לו. דלאו לעוותי שדריה: הא ר"י דאמר לא קני. וקשה כיון דלא קני ליה בשינוי אמאי הותירו לאמצע ליהוי הכל לבעל המעות ותירצו דלפי פירוש הריא"ף ז"ל דבשלוחו המתעסק למחלית שכר מיירי וכשהוא משנה ידו על התחתונה וכשפחתו פחתו לו וכשהותיר חוזר לדינו והריוח לשניהם: וכתב הרא"ש ז"ל *) דמדלא אמר ר' אלעזר הא והא רבי יהודה כמו ר' מאיר [ודוקא בסחורה אמר רבי יהודה דלא קני בשינוי] משום דמתניתין לאו לסחורה משמע ואפילו הכי אמר רבי יהודה דלא קני: [אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע]. שמעינן שמותר להלוות מעות למחלית שכר ולהתנות עמו ע"מ שלא ילווס אלא ע"ג כספים וישמרם בקרקע כדין שמירת כספים ואם הוא משנה ומלוה [ז] על ידי אחרים אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע ואע"פ שעתה קרוב לשכר ורחוק להפסד שכל האחריות עליו לא חשיב רבית שהרי אם עשה כאשר אמר לו היה קרוב לשכר ולהפסד וכן לא חשיב גזלן במה ששנה דהכי חשיב שלוחו מדאמרי' הותירו לאמצע. והרא"ה ז"ל כתב דמן הירושל' [דפירקין הל"ה] נראה דאפי' בשלוחו גרידא שאין לו שותפות בשכר כלל אמרינן לרבי יהודה דהלכתא כוותיה דהותירו לאמצע ואתיא כההיא דאמרינן בכתובות (דף נח:) הוסיפו לו אחת יתירה חולקין דמשום גרמא שלו הוסיפו לו שהרי אין דרך לתת כן לאחרים והכא נמי אילו עשה שליחותו הכל לבעל המעות שידו כידו אבל עכשיו ששינה הרי הוא גרם אותו ריוח וכן המעות גרמו לפיכך חולקין והרי"ף ז"ל [כתב] כיון דקי"ל כרבי יהודה חזינן אי לסחורה נתן לו בתורת [שותפות] אם פחתו פחתו לשליח מפני שהוא משנה ואם הותירו הותירו לאמצע ואם לא נתן בתורת שותפות אם פחתו פחתו לשליח ואם הותירו הותירו לבעל

*) וברא"ש לפנינו ליתא רק השמעתין דלקמן

קפ"ג וכל הפוסקים דכשהוא שליח ואין לו שותפות כלל בעסק זה דאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לבעל המעות דהא שלוחו הוא ואין לומר שיחשב כגזלן במה ששינה ממה שאמר כדי שיאמר שיוכל השליח לתת מעותיו ולסלקו מן המקח בשים שם ריוח דאין זה גזלן בשינוי זה תדע דהא התלמוד קורא אותו שותפו אף לאחר ששינה דכשיש לו שותפות עמו אומר התלמוד דאם שינה הריוח לאמצע אלמא אע"פ ששינה לאו גזלן הוא כך נראה דכ' הרא"ש ז"ל שם:

גמרא

יתר על ההוצאה נותן לו את ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח א: לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו רבי יהודה אומר אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו את ההוצאה °ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח: גמ' מאי כעור אמר רב נחמן אמר [רבה] בר אבוה שצבעו כלבוס (א): *תנו רבנן הנותן עצים לחרש לעשות מהן כסא ועשה מהן ספסל ספסל ועשה מהן כסא רבי מאיר אומר נותן לו דמי עצים רבי יהודה אומר אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו את ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח ומודה רבי מאיר בנותן עצים לחרש לעשות מהן כסא נאה ועשה מהן כסא כעור ספסל נאה ועשה מהן ספסל כעור אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו את ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח והלכתא כרבי יהודה: איבעיא להו איש שבח סממנין על גבי הצמר או אין שבח סממנין על גבי הצמר היכי דמי אי דגזל סממנין ודייקינהו ותרינהו וצבע בהו תיפוק לי דהא קננהו בשינוי לא צריכא כגון דגזל צמר וסממנין שרוין דהד וצבעיה להוא צמר בהנך סממנין וקא מהדר ליה ניהליה לצמר (ב) ואייקר ליה בדמי לא קא מיבעיא לן דהא יש שבח סממנין אלא כי קא מיבעי לן דזל [א] ציבעא מאי מי אמרי' יש שבח סממנין על גבי הצמר והא קא מהדר ליה (ג) או דלמא אין שבח סממנין על גבי הצמר וצמר קא מהדר ליה וסממנין לא קמהדר ליה אי נמי כגון דצמר דחד וסממנין דהד ואתא קוף צבעיה להאי צמר (ד) מהני סממנין יש שבח סממנין על גבי הצמר ואמר ליה הב לי סממנאי דגבך נינהו או דלמא אין שבח סממנין על גבי הצמר ואמר ליה לית לך גבאי ולא מידי ולא איפשיטא: ת"ר בהנותן מעות לשלוחו *ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורין שעורין ולקח בהן חטין תנא חדא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ותניא אידך אם פחתו פחתו לו ב ואם הותירו הותירו לאמצע א"ר יוחנן לא קשיא הא רבי מאיר דאמר קננהו בשינוי והא ר' יהודה דאמר לא קני להו בשינוי ורבי אלעזר אמר הא והא רבי מאיר ולא קשיא כאן לאכילה כאן לסחורה וכיון דקי"ל כרבי יהודה חזינן אם לסחורה נתן לו בתורת שותפות אם פחתו פחתו לשליח מפני שהוא משנה ואם הותירו הותירו לאמצע דאפילו לר"מ כיון דלסחורה יהבינהו ניהליה לא קני לה בשינוי ואם לא נתן לו בתורת שותפות אלא לקנות בהן חטין לסחורה לא יטול ממנה כלום

רש"י

ולבעו שחור כו'. קסבר רבי מאיר דקנייה בשינוי ולא יהיב ליה אלא דמי למרו (ה) ולא דמי שבחא: או זה יתן לו שכרו. משלם כפי התנאי ויקח הלמר: רבי יהודה אומר וכו'. דקניס ליה להאיך שני [נ' רש"י להאיך דשינה] להיות ידו על התחתונה דלא מתהני משבחא וכל אגריה נמי לא שקל אלא יציאה: ואם יציאה יתירה על השבח יתן לו שבח. שהשביח הלמר אם ירלה ואם רולה ליתן לו שכר שלם כגון שהשבח יותר על [השכר] יתן שכרו: גמ' כלבוס. שלבעו בשירי לבע שנשתיירו ביורה: נותן לו דמי עלים. דקנייה בשינוי: ועשאה כסא כעור. דלא שינה ולא קני וידו על התחתונה: יש שבח סממנין. כלומר חזותא מילתא היא: (ו): ותרינהו. כלומר שראן במים כדרכן ולבע (ז) בלבע שלו: דקנינהו בשינוי. והשבח שלו ודמי הלבע לריך לשלם: דהא יש שבח סממנין. שהרי החזיר לו הלמר לבוע: דזל לבעא. למר לבוע הוזל בעולם ואין השבח מגיע לידי סממנין: מי · מלי אמר ליה נגזל אני הייתי מוכר סמנאי או הייתי לובע בהן בגד ואתה הפסדתני שלבעת בהם למר ולא השביחו בלמר: ואמר ליה לית לך גבאי ולא מידי. דחזותא לאו מילתא היא ואיכו לא גזלה אלא הקוף (ח): פיחתו לו. דלא לעוותא שדריה: כאן לסחורה. דלסחורה כל מידי דאיכא רווחא לאו שינוי הוא:
הלוקח

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' אבידה וגזילה טור ח"מ סי' שסג:
ב מיי' פ"ק מהל' שלוחין ושותפין סמג עשין פב טור ח"מ סי' קפג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מאי כלבוס אמר רב ספא בר שמואל כפרא דודי: (ב) נ"ב ואי אייקר: (ג) נ"ב סמנין דיליה: (ד) נ"ל בהני: (ה) נ"ב אבל לא דמי שבחא או זה כנ"ל וכד"א: (ו) נ"ב או לאו מלתא היא: (ז) נ"ב בהן למר שלו [וכ"ה בתו"י]: (ח) נ"ב לשון רש"י בגמ' ולאו לענין גזלן קבעי לה דאין כאן גזל עכ"ל ור"ל דלא גזל ראובן כלום אלא שהקוף לקח הסממנים של שמעון ולבע בהן למר של ראובן וקמבעיא ליה אם ראובן חייב לשלם השבח שהשביח הלמר לשמעון כיון שהשבח הגיע מסמניו: (ט) אבל כעור לא כנ"ל: (י) נ"ל מי מלי אמר ליה כו' כנ"ל: (כ) א"ד מלי א"ל גזלן: (ל) נ"ב וא"ל לית לך גבאי ולא מידי: (מ) נ"ב הרא"ש ז"ל לא כתב כן אלא לאיכא דלבעיה קוף דאין כאן גזל אלא שנהנה ע"י מעשה אחר ע"י הקוף וכן הוא בתוס':

*) עי' ש"ך ח"מ סס"ג ס"ק ע"ו

שלטי הגבורים

ע"כ הלכך דודאי הנותן המטבע פטור כשהראהו לשולחני והכא נמי אמר גבי מקח וממכר דכל ששם כדי שיראה לתגר ולקרובו תו לא מצי למיטען אונאה משום דכשהראהו ל"ש אם נפסל הצורה ל"ש אם הוא רע שבמקום כסף הוא נחושת וכיוצא בזה לעולם פטור הנותן כשזה הראהו לשולחני דאין למקבל דין [אלא] עם השולחני ומ"מ אם (אמר הרואה אני לעצמי הייתי לוקחו אבל אם) אמר אל תסמוך עלי אז ודאי פטור הרואה כי לא היה לו ליסמך על דבורו כיון שאמר לו בפירוש אל תסמוך עלי וצריך עיון בשוחט שקלקל ולא בסיבתו כגון שאנסה הבהמה עלמה אנה ואנה או העוף או האיש המסייע לו לשחוט קלקל שיהא יפטר השוחט ואם יתחייב המסייע לו לשחוט ואם זה טוען אתה קלקלת בסיבתך ולא בסיבת המסייע ולא בסיבת הבהמה והעוף וזה טוען בהיפך או השוחט המסייע טוען זה עם זה בכל אלו נראה דשייך בהו שבועה:

א לפי' ר"י ה"ק נתן לו למר שוה ה' דינרים וסממנין שוין ה' דינרים וקבל ללבע בשכרו י' דינרים ואילו היה לובעו כמו שאמר לו בעל הלמר היה שוה לאחר לביעה כ"ס דינרים כי היה משביח ע"י הלביעה ה' דינרים אותן ה' דינרים שהיה ראוי להשביח חשיב קרן דבעל הלמר וחשיב כאילו נתן בעל הלמר ללבע ט"ו דינרים דהיינו ה' דלמר וה' דסממנין וה' דשבח שהיה ראוי להשביח ואילו היה לובעו כמו שאמר אז היה הלבע נוטל כל שכרו שקבל לו הבתא שנינה מדעת בעל הלמר רואין אם הלמר הזה שהוא לבוע בלבע אחר שוה על ט"ו דינרין יותר מי' דינרין דהכה"ג הוי השבח יותר על היליאה דיליאה קרוי שכר האומן אז נותן לו י' דינרים שקבל עמו דהיינו היליאה ואם לא השביח על ט"ו דינרין אלא ה' או ו' דינרין דהיינו שיליאה שהוא שכירות האומן יתירה על השבח שהשביח בשכירות האומן י' דינרין והשבח אינו רק ו' או ח' דינרין אז אינו נותן לו מה שקבל עמו אלא השבח שהשביח בלבד ואם אינו שוה אחר השינוי רק ט"ו דינרין בין הכל אז לא שקיל האומן כלום כי אין כאן רק הקרן דבעל הלמר דהיינו ה' דלמר וה' דסמנין וה' דשבח שהיה ראוי להשביח אילו לא שינה מדעתו דאותן ה' דשבח נעשין קרן דבעל הלמר וכן הדין בנותן עלים לאומן לעשות לו כסא יפה ועשאו כעור או שאמר לו לעשות לו כסא ועשה ספסל או בהיפך וכן פסק הרא"ש דכל מה שהיה עתיד להשביח אילו לא שינה חשיב כאילו כבר השביח גבי אומן וכ"כ הטור ח"מ סי' ש"ו:

ב הר"ן שם כתב בשם הרא"ה ז"ל דנותן מעות לשליח לקנות לו מידי ושינה בשליחותו והותירו דמי מקח ששינה בו הריוח לאמצע וכו' והרי"ף ומיי' פ"ק מהל' שותפין וסמ"ג עשין פ"ב והרא"ש והטור ח"מ סי'

המאור הגדול

[דף קב ע"ב] כולה בעיא דיש שבח בסמנין על גבי צמר בסמנין שרוין איבעיא אבל בסימנין שאינן שרוין לא דינא ולא דיינא דשינוי הוי ובתר מעיקרא אזלינן ודאמרי' דצבע בהו קופא בשלא הגביה הסמנין אלא שהשליך הקופא לתוכן ולמאן דלא דאין דינא דגרמי ודמיא לדרבא בזורק ממבע של חבירו לים הגדול דא"ל הא מנח קמך ואמרי' עלה הני מילי דאדייה אדויי אבל אי אתא לידיה השבה מעליתא בעי וה"נ בכה"ג והשתא דקי"ל דדיינין דינא דגרמי לא שנא הכי ולא שנא הכי מיחייב:

מלחמת ה'

ועוד כולה בעיא דיש שבח בסימנין וכו' ל"ש הכי ול"ש הכי מחייב: אמר הכותב הכו ליה אפריון לבעל המאור ז"ל דהיינו דכתב רבינו הגדול ז"ל בעיא דזל ציבעא פי' דזל לאחר שצבעו ולא כתב דצבע בהו קופא:

הגהות מא"י [א] נ"ב ואינו שוה יותר מצמר שאינו צבוע. רא"ש: [ב] נ"ב להיות: [ג] את צבעו אלו צבע כאשר אמר לו בעה"ב כנ"ל: [ד] נ"ב קאי על מי אמרי' יש שבח סמנים וקא מהדר ליה פי' ודאמר ליה גזלן לית לך גבאי כו': [ה] דמשלם מה שנהנה היינו דוקא כנ"ל: [ו] נ"ב פי' דמשמע לא מבעיא דמי דאנסיה אלא אפי' דמי הנאתו לית ליה ולא מידי: [ז] דברים כנ"ל:

נבעל המעות וכן הדין אם נתן לו לקנות חטין לאכילה וקנה שעורין דלאכילה דר' יהודה חד דינא הוא בין לאכילה בין לסחורה וכן הלכתא ע"כ: כגון ראובן שלקח שדה משמעון וא"ל ללוי אני קונה אותו וכותב לו השטר מכר בשם לוי ואח"כ חוזר ואומר לו אותה שדה שקניתי בשם לוי לא ללוי קניתיה אלא לעצמי קניתיה כתוב לי שטר של מכר בשמי אין מחייבין את המוכר לכתוב לו שטר אחר בשמו [ג] : ואם אמר לו בתחלה שדה זו לעצמי אני קונה אותה ואני כותב שטר מכר בשם לוי כדי שלא יודע כי לעצמי קניתיה ולאחר זה תכתוב לי שטר מכר בשמי כדי שלא יערער לוי עליו כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר בשמו : ואפי' לא אמר כן לו ממש אלא לעדים שאמר לפני המוכר שטר אחר תכתבו לי על שדה זו מחייבין את המוכר לכתוב לו שטר אחר על שמו . ולא מצי מוכר לומר (לא) [לו] שטייתי סבור שאמרת כן אלא לאותו שלקחת עבורו שיכתוב לך שטר בשמך דכיון דבפניו אמר כן ממנו הוא דקאמר : זבנה מרוואתא . ע"מ ליתן דמים שהן לוקחין לרב כהנא : לא תשקול . משום רבית : עושין אמנה בפירות דאמר רב באיזהו נשך (דף סג:) עושין אמנה בפירות [ליתן מעות על שער הזול של עכשיו בפירות] לקבל פירות בשעת היוקר והכא נמי כי יהיב זוזא אכיתנא אמנה הואי שנתן להם מעות באמנה ולא היה להם פסקן כשקבלו דמים והתנו עמו בשעת הזול ליתן לו כל השנה כשער הזה דתניא יצא השער פוסקין שאף על פי שאין לזה יש לזה : ואין עושין אמנה בדמים . פרש"י ז"ל כשיבא לשער היוקר ליטול פירותיו אסור למוכר ליתן דמים ששוין עכשיו דמחזי כרבית דיהיב תרתי סלעים ושקיל ארבעה . ולפי פרש"י נמצא דבדמים דוקא אסור רב אבל בפירות שרי שאם פסק עמו לתת לו יין וכשבא ליטול ממנו אין לו יין לתת נותן לו שמן בדמי יינו . וכתבו עליו שזה אינו שהרי בפרק הזהב איתא להא דרב ומפרכינן לה מהא דתניא הרי שהיה נושה בחברו מנה והלך ועמד לו על גרנו ואמר לו תן לי מעות שאני לוקח בהן חטין וא"ל חטין יש לי שאני נותן לך לא ועשאם עלי כשער של עכשיו הגיע זמן יין למכור א"ל תן לי חטים שאני מוכרם ולוקח בהן יין וכו' וכולן אם יש לו מותר [ד] אלמא מדפרכינן עליה דרב מהא דתניא בפירות מותר ש"מ דרב אסר בפירות כמו בדמים . ומדאמרינן הכא גבי דמים רב לטעמיה ש"מ דרבי ינאי שרי אפילו בדמים ולפיכך העלה הרא"ש ז"ל הנכון דרב דאסר אסר בין בדמים בין בפירות ורבי ינאי שרי בכלהו . וכתב ריא"ף ולית הלכתא כותיה דרב דהא קי"ל כר' ינאי דאמר בפ' איזהו נשך (שם) מה לי הן מה לי דמיהן : מתני' ונשבע לו על שקר . ואח"כ הודה : יוליכנו אחריו אפילו למדי . דאין לו כפרה עד שיחזור לנגזל עצמו דכתיב [ויקרא ה] לאשר הוא לו יתננו וגו' וגבי נשבע לשקר כתיב אשר ישבע עליו לשקר וכתיב ביום אשמתו דמשמע שנשבע לשקר ומביא אשמו : לא לבנו . של נגזל שיוליכנו לנגזל שאם נאנסו חייב להחזיר ולא הוי השבה עד דמטי לידיה כדאמרינן : לשליח ב"ד . תקנתא הוא דעבוד רבנן מפני תקנת השבים שלא יתחייבו לזה להוציא מנה בהוצאת הדרך ומיד שימסרנו לשליח ב"ד יכול להביא כפרתו : ואם מת . נגזל מחזיר גזלן ליורשיו של נגזל : [סיומא דמתני' היא נתן לו הקרן (ד) כו'] מחל . או שמחל לו נגזל לאחר שהודה לו : ונשבע לו על החומש . לאחר שנשבע והודה ונתחייב קרן וחומש נתן לו את הקרן ונשבע שבועה שניה על החומש שכבר נתנו לו ואח"כ הודה על החומש : [ומשלם] חומש על חומש חומשו של חומש וכן לעולם עד שיתמעט קרן של חומשין שלא יכפור לו שוה פרוטה : או עשק . שכר שכיר : תשומת יד . הלואה : גמ' שליח שעשאו בעדים . ראובן היה לו מעות ביד שמעון ומינה שליח בעדים לקבלם הימנו ונתנם לו : הוי שליח . ואם נאנסו הוי פטור בעל הבית שנתנם לו דלהכי טרח לעשותו בעדים כי היכי דנוקמיה ברשותיה והרי הם כאילו הגיעו לידו ונפטר המשלח מאחריות ופסק הריא"ף ז"ל הכי כרב חסדא משום דרבי יוחנן ורבי אלעזר דרבים נינהו סברי כותיה ומיהו הני מילי היכא דבעי מאן דאיתיה [ה] בידיה למתביניה ליה דכיון דשליח הנעשה בעדים הוי שליח אי יהבינהו ניהליה ונאנסו לא מחייב באחריותן אבל אי לא בעי ההוא דאיתיה לממונא בידיה (ה) למיתבי ניהליה בהא שליחות לא כייפינן ליה בדינא למיתבינהו דהא אמרי נהרדעי כל *אדרכתא דלא כתיב בה זיל ודון וזכי והנפק לגרמך לאו *אדרכתא היא דאמר ליה לאו בעל דברים

נר מצוה

כלום אם פחתו פחתו לשליח מפני שהוא משנה ואם הותירו הותירו לבעל המעות וכן אם נתן לו מעות לקנות לו בהן חטין לאכילה וקנה לו שעורים אם פחתו פחתו לשליח ואם א הותירו הותירו לבעל המעות דלא אמרינן הותירו לאמצע אלא כשנתן לו מעות בתורת שותפות ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורין שעורין ולקח בהן חטין אבל שלא בתורת שותפות בין לסחורה בין לאכילה אליבא דר' יהודה חד דינא הוא אם הותירו הותירו לבעל המעות ואם פחתו פחתו לשליח וכן הלכתא . קפא ת"ר הלוקח אשדה בשם חבירו אין כופין אותו למכור ואם אמר לו ע"מ כן כופין אותו למכור מאי קאמר אמר אביי ה"ק הלוקח שדה בשם חבירו *אין כופין את המוכר למכור ואם א"ל ע"מ כן כופין את המוכר למכור °פירוש כגון ראובן שקנה שדה משמעון וא"ל ללוי קניתיה וכתב לו שטר מכר בשם לוי ואחר כן חזר וא"ל אותה השדה שקניתי ממך ואמרתי לך ללוי קניתיה לא ללוי קניתיה אלא לעצמי קניתיה ועכשיו כתוב לי שטר מכר בשמי אין מחייבין את המוכר לכתוב לו שטר אחר של מכר בשמו ואם אמר לו בתחלה שדה זו לעצמי אני קונה אותה ואני כותב שטר מכר בשם לוי כדי שלא (א) יודע כי לעצמי קניתיה ולאחר זאת תכתוב לי שטר מכר בשמי כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר בשמו [א] ב ואפילו אמר לעדים בפני המוכר שטר אחר עוד תכתבו לי על שדה זו מחייבין את המוכר לכתוב לו שטר אחר בשמו : רב כהנא יהיב זוזי קפב באביתנא לסוף אייקר כיתנא זבנוה (א) ניהליה מרוואתא דכיתנא אתא לקמיה דרב א"ל איזיל אשקול זוזי א"ל אי כי קא מזבני ליה לכיתנא אמרי האי כיתנא דכהנא הוא זיל שקול ואי לא לא תשקול רב לטעמיה דאמר רב עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים ולית הלכתא כוותיה דרב דקי"ל כרבי ינאי דאמר בפרק איזהו נשך* מה לי הן ומה לי דמיהן : מתני' קפג גהגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפי' למדי ולא יתן לא לבנו ולא לשלוחו אבל נותן הוא לשליח בית דין ואם מת יחזיר ליורשיו : גמ' *ולא יתן לא לבנו קפד ולא לשלוחו : איתמר שליח דשעשאו בעדים רב חסדא אמר הוי שליח ורבה אמר לא הוי שליח [ג] ר"י ור"א דאמרי תרוייהו שליח שעשאו בעדים הוי

רש"י

הלוקח שדה בשם חבירו כו' . כדמסיק פי' בעמוד : זבניה מרוואתא דכיתנא . על מנת ליתן הדמים שהן (ב) לקוחין לרב כהנא : לא תשקול . משום רבית : עושין אמנה . ליתן מעות על שער הזול של עכשיו בפירות לקבל פירות בשער היוקר : ואין עושין אמנה בדמים . כשבא לשער היוקר לקבל פירות אסור ליתן המוכר לו דמים של עכשיו דמיחזי כרבית דקא יהיב תרתי זוזי וקא שקיל ארבע . מתני' ונשבע [לו] . לשקר והודה : יוליכנו אחריו ואפילו למדי . אין לו כפרה עד שיחזיר הגזלן לנגזל עצמו דכתיב לאשר הוא לו וגבי נשבע לשקר כתיב : ולא (ג) יתננו לבנו . של נגזל להוליכו לאביו שאם יאנסו חייב להחזיר ולא הוי השבה עד דמטי לידיה כדאמרי' : לשליח ב"ד . תקנתא עבוד רבנן משום תקנת השבים שלא יצטרכו להוציא מנה בהוצאות הדרך : ואם מת נגזל . יחזיר את המנה ליורשו של נגזל : גמ' שליח שעשאו בעדים . ראובן שיש לו מעות אצל שמעון ומינה שליח בעדים לקבלם ממנו ונותנם לו הוי שלוחו ואם נאנסו פטור שמעון : ואם

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' שלוחין ושותפין טור ח"מ סי' קפג : ב מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה סמג לאוין קצ טור יו"ד סי' קעג : ג מיי' פ"ז ופ"ח מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עג טור ח"מ סי' שסז : ד מיי' פ"ק מהל' שלוחין טור ח"מ סי' קכב :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל יודע : (ב) נ"ל לוקחין : (ג) נ"ל יתן לא לבנו : (ד) נ"ל ונשבע לו על החומש וכו' משלם חומש על חומש עד שיתמעט פקדון מש"פ וכן בפקדון שאמר בפקדון או בתשומת יד : (ה) נ"ל למיתביניהו :

הגהות חו"י

(א) נ"ב ולא רצו לחזור בו :

ג"י מפר"ש

נ"ל אורכתא

נ"ל אורכתא

שלטי הגבורים

א מיי' פ"ז מהל' מכירה כתב וז"ל הורו מקצת המורים שאם קנה לעצמו במעות חבירו אחר שזקפן עליו מלוה הרי קנה לעצמו ומקבלין ממנו כשאומר שזקפתי אותם המעות על עצמי במלוה ואני אומר שאין הדין אמת אלא המקח של מעלה עכ"ל וכודאי דכשלא שינה השליח מדעת המשלח בקנייה המקח קא מיירי והרשב"א ז"ל ס"ל דודאי בשיש עדים כששלח בכך יד לעצמו או שאמר בפניהם שחוזר בו משליחתו קונה השליח באותם מעות לעצמו הא קמה סתמא אינו נאמן בדבורו הקל לומר קניתי לעצמי ואפשר דבשבועת היסת יהא נאמן על דרך שכתוב בהגהות הרא"ש שם והטור ח"מ סי' קפ"ג כתב בשם הרמ"ה וז"ל ראובן שאמר לשמעון זכין לי האי מידי וזכין ליה מסתמא קנה ראובן משעת משיכה כיון דא"ל זכין לי לזביני מעליא קא מכוין וכמו דא"ל זכי לי דמי ואפי' שחזר שמעון אחר משיכה ואמר לעצמי כוונתי לקנות אינו נאמן אע"ג דיהיב שמעון דמים שלו קנייה ראובן ויהיב לשמעון זוזי דכמאן דאוזפינהו דמי ודוקא שלא חזר שמעון קודם משיכה אבל אי חזר בו קודם משיכה ואמר שקונה לעצמו אפי' שחזר בין מתן מעות למשיכה קנה כיון שמעות אין קונות נמצא שעדיין לא קנה ראובן ובשעת משיכה אכה לעצמו ואפי' מי שפרע ליכא דלא תקנו מי שפרע אלא בין מוכר ולוקח אבל בשליחות לא ודוקא היכא דיהיב שמעון למוכר זוזי מדיליה אבל אי יהיב ראובן לשמעון אזי למזבן ליה מידי ואזל ויהבינהו זוזי למוכר אדעתא דראובן ומקמי משיכה חזר בו שמעון וזבינהו לנפשיה לא קני שמעון עד דמודע למוכר ומכוין מוכר לאקנויי ליה לדידיה דמעיקרא לא איכוין אלא לאקנויי לבעל המעות וכי לא הדר ביה מקמי משיכה לא אמרן דקנה ראובן אלא דא"ל אין לי אבל אמר אייתי לי דאזבין ואזיל וזבין זכה לנפשיה דלא שויה שליח אלא לאתויי והא הדר ביה ע"כ והא דכתב הרמ"ה דצריך שהמוכר יכוין להקנות לשליח ומשמע מדבריו דהמוכר דבר לחבירו וסבור שאותו הקונה הוא ראובן ואינו כן שהוא שמעון אין המכר זה מועיל כלום אלא למי שנתכוין לו המוכר ואפי' הודיעו השליח דלצורך עצמו קונה אין בכך כלום דהמוכר סבור שהמעות הם שלו דשליח ולשולם דכוונתיה דמוכר אבעל המעות והלכך בעל המעות קנה והוי זה כמאן דאמר שם בגמ' וכי מי הודיעו לבעל החטין שיקנה חטין לבעל המעות ותמהני על

זה דהא אפסיק התם דלית הלכתא כהסיא תוכא דהוו מחכו על ר' יוחנן וצ"ע ומדברי המרדכי שם פרק הגוזל קמא משמע דאם נותן לו מעות מתחלה לקנות בו דבר וחזר ואמר לא קניתי לך אלא לעצמי אין בדבריו כלום אלא הרי הם של המשלח אע"פ דהתם מיירי בטען דאיכא ביטול כיס והכא בנידון דידן הכרח לומר דליכא ביטול כיס מ"מ איכא למשמע מהתם דלא עשה השליח ולא כלום כיון שלא שינה מדעת הבעלים לענין הסחורה : ב ומן התימה על מיי' פ"ב מהל' שותפין ושלוחין שלא הזכיר זה שיועיל מה שאמר לעדים דוקא אפי' לא אמר למוכר ואפי' לא אמר ע"מ אלא כתב ואם התנה עמו בתחלה ואמר וכו' דמשמע דאין כופין אותו אם לא התנה עמו בפירוש והוא פימה אם אין שם טעות וצ"ע כי א"א לומר שיחלוק על תלמוד ערוך ונראה מלשון רש"י ז"ל התם דאם אין ללוקח רק השטר שנעשה על שם לוי ולוי בא ואומר שהשדה הזה היה שלו וכי קנאו במעותיו דצריך ראובן להביא ראיה לסלק מעליו הטענה מלוי ואין מועיל מה שיאמר המוכר דראובן קנהו מאתו במעותיו מיהו אם יש ביד ראובן שטר שכתוב על שמו אע"פ שיש גבי שטר הכתוב על שם לוי אין בטענת לוי ממש כי שטר זה האחר הוא ראיה שלא נכתב השטר על שם לוי רק לפיוס בעלמא מאחר ששני השטרות הם ביד ראובן ומעמידין השדה ביד ראובן וכן אם אין לוי טוען רק שהשדה הוא שלו מפני שהשטר כתוב על שמו וזכה בו באותו אמירה אבל מודה הוא שהמעות שקנהו ראובן אינן שלו וכן שמעון המוכר אומר כי קנה ראובן ממנו במעות שלו אז אין בטענת לוי כלום כמ"ש הטור ח"מ סי' ס' כמו שנזכר בהל' מלוה ולוה בס"ד :

המאור הגדול

[דף קד ע"א] אמר רבא שאני מתני' כיון דידע למאן גזליה ולמאן דנרים אלא אמר רבא סבר לאוקומי מתני' אפי' לר"ע ולי לא נראה כן דלעולם לא מתוקמא מתני' כר"ע דלדידיה לעולם איכא לאקשויי מאי איריא נשבע ליתני לא נשבע ובאו עדים שחייב להוליכו אחריו אפי' למדי דבכה"ג ודאי כיון דלא הודה לאו כמ"ד ליה יהיו לי בידך דמי אלא ודאי מתני' ר' טרפון היא ומש"ה לא

מלחמת ה'

ועוד אמר רבא שאני מתני' דכיון דידע למאן גזליה ולמאן דגרים אלא אמר רבא כו' : אמר הכותב לא הסכים יפה לפי' השמועה דרבא הכי קאמר להו כדקס"ד דלא שני לן בין היכא דידע למאן גזליה להיכא דלא ידע דקא מוקמת כר' טרפון ולדידיה נמי קשיא לך למה לי נשבע אלא בין ר"ע בין ר"ט שניא להו מתני' דכיון דידע למאן גזליה אין הודאתו מחייבתו אע"פ שבא לצאת ידי שמים דכמ"ד ליה יהו לך בידי דמי ואינו חייב אלא בהודה ולא ידע למאן גזליה אי נמי בבאו עדים לר"ע אבל ידע למאן גזליה אע"ג דאודי פטור ולא קנסינן אלא היכא דלא הדר ממונא למריה למר בהודה ולמר אפי' בבאו עדים אבל ידע לעולם פטור שבעל כרחו יהא לו בידו ועוד אפי' אם תמצא לומר דכי אתו עדים צריך לילך אחריו כדברי בעל המאור ז"ל מאי קושיא אטו משום דלא קתני כל מאי דס"ל לר"ע מוקמי' לה דלא כוותיה הא ודאי כיון דנשבע דקתני במתני' צריכה ליה למיתני דבלא נשבע לא אמרה ר"ע ליכא לאוקומא דלא כוותיה ומתני' גופה צריכה ליה למיתני ורבותא אשמועינן דכי נשבע אע"ג דהודה וא"ל יהו לך בידי צריך להוליך אחריו למדי משום דבעי כפרה וקמ"ל נמי דכי לא נשבע והודה פטור אע"ג דבעלמא חייב משום דאמר ליה יהו לך בידי ובגמ' לא אקשי' אלא נשבע למה לי ועוד לא נשבע ובאו עדים אי לאו כמ"ד ליה יהו לך בידי דמי מאידך דר"ע נפקא דצריך להוליך אחריו ור"ש ז"ל כך כתב וגרים אלא ורב חננאל ז"ל נמי פי' דמתני' דברי הכל ואף בשאילתות דרב אחא משבחא גאון ז"ל מצינו הגירסא ופירושה כמו שכתבנו דמתני' ר"ע ואומר אני שלא חלק אדם בדבר ומקצת הנוסחאות שאין בהם אלא אין להקפיד עליהם יש לנו כיוצא בהם הרבה בתלמוד במס' פסחים פ' אלו דברים אמר רב הונא בריה דרב יהושע הכא במאי עסקינן כגון שהפרישו קודם חצות ופריך עלה ודחיה והדר גרסי' אמר רב פפא האי מני כ"ה היא ושם בפסחים בפ' ואלו עוברין הכא במאי עסקי' כגון שבשלו בעלי מוקצה וראוי היה לומר בכאן אלא ובפ' שנים אוחזין ואי בעית אימא כגון בשבת המגיע לכתפים וכו' ואקשי' ומפרקי' לא קשיא אתרינא וראוי היה לומר אלא כ"ש בכאן שכיון שהביאו מודה ר"ע וכו' נמצינו צריכין לתרץ לר"ט ור"ע בענין אחד שהרי שוו במודה מפי עצמו ולפי' אמר סתם שאני מתני' דלא שייכא בפלוגתא דידהו וגירסת הגאונים ז"ל מפורשת ונהמנת יותר אבל מעולם לא העמיד אדם משנתנו כר"ט ולא כר"ע שאין צורך ומה שהעיד בעל המאור ז"ל שמצא נרבינו

הגהות מא"י [א] נ"ב פי' שלא התנו עם המוכר אלא אמר לעדים : [ב] נ"ב לשון גמ' רב חסדא אמר הוי שליח דלהכי טרח ואוקמיה בעדים דליקו ברשותיה רבה אמר לא הוי שליח ה"ק אינש מהימנא הוא אי סמכת סמוך אי בעי לשדורי בידיה שדר בידיה : [ג] נ"ב דלא ניחא ליה למוכר דליפשו שטרי עליה רא"ש : [ד] נ"ב אין לו אסור : [ה] נ"ב לממונא :

א מיי' פ"ק ופ"ג מהלכות שלוחין ושותפין סמג עשין פב טור ח"מ סי' קכא קכב :

דברים דידי את עכ"ל הגאון וכן כתבו המפרשים ז"ל : וא"ת משנתינו דקתני . ולא לשלוחו ואי דלא עשאו בעדים מנא ידעי' דהוי שלוחו (ס) ולפ"ה אמרינן דלא : בממציא . כלומר לא תוקמא בשעשאו אלא בממציא לו שליח [בעדים] בקש מחברו שימציא לגזלן את עצמו ושיאמר לו אם תרצה לשלח כלום לפלוני שלח לו (ב) : בדיוקני . כל הצורות נקראות דיוקני בשביל צורת האדם שהיא נקראת דיוקני ע"ש שהיא שניה לקונה שאין בכל הצורות כמותה כדכתיב כי בצלם אלהים עשה את האדם ודיו כמו דיו פרצופים : והכא לא כתב נר מצוה בה שמינה אותו שליח דא"כ עדיף

רש"י

ואם תאמר משנתינו . דקתני (א) לא יתן לשלוחו ואי דלא עשאו בעדים מנא ידעי' דשלוחו הוי : בממציא לו שליח . כגון שבקש מחבירו שימציא עצמו לגזלן ויאמר לו אם תרצה לשלח כלום לפלוני שלח בידי : אין משלחין (ג) בדיוקני . אם מסר לו בעל הפקדון לשליח סימנים וכותב לו חותמו באגרת ומסרו לו (ד) ואמר לך (ב) והראה לפלוני ויתן לך מעותי שבידו : מאי תקנתיה . מי שיש לו ביד חבירו מעות ורוצה שישלחם לו : (ה) כתב לך . רבי אבא שהתקבלתי מעותי בקבלת רב ספרא : אדאתית . בעוד שתהיה בדרך בפרס [א] תבא (ו) : שכיב ר' אבא . דזקן הוא וכבר (ז) בטל שליחותו ואם נאנסו מידך בדרך אז תבעי(ח) לך יורשים : אגב

הוי שליח ואם תאמר משנתינו דקתני לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו התם בממציא לו שליח דאמר ליה הכי אית לי זוזא גבי פלניא ולא קא משדר להו ניהלי איתחזי ליה דלמא איניש הוא דלא משכח לשדורי לי

א והלכתא כרב חסדא דקיימי רבי יוחנן ורבי אלעזר כוותיה והוה ליה רבה יחיד אצל רבים ולית הלכתא כוותיה אלא מיהו הנ"מ היכא דבעי(א) מאן דאיתיה לממונא בידיה למיתביה ניהליה דכיון דשליח הנעשה בעדים הוי שליח אי יהבינהו ניהליה ונאנסו לא מחייב באחריותייהו אבל אי לא בעי ההוא דאיתיה לממונא בידיה למיתבינהו ניהליה אהאי שליחות לא כייפינן ליה בדינא למיתבינהו ניהליה דהא אמרי נהרדעי* כל אורכתא דלא כתיב בה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך לאו אורכתא היא דא"ל לאו בעל דברים דידי את : °אמר רב יהודה אמר שמואל *אין *משלחין מעות ב בדיוקני ואפילו עדים חתומין עליה ורבי יוחנן אמר עדים חתומין עליה משלחין והלכתא כשמואל . וליתא לדר' יוחנן בהא ולשמואל מאי תקנתיה כי הא דרבי אבא הוה מסיק ביה זוזי ברב יוסף בר חמא א"ל לרב ספרא בהדי דאתית אייתינהו ניהלי אמר ליה (א) ר' אמי כתב לך התקבלתי א"ל לא אמר ליה זיל ברישא ויכתוב לך התקבלתי לסוף אמר ליה אי כתב לך נמי התקבלתי (ג) ולא כלום הוא דלמא אדאתית שכיב ר' אבא ונפלי זוזי קמי יתמי והתקבלתי דרבי אבא ולא כלום הוא א"ל ואלא מאי

הגהות הו"י (א) נ"ב כפ' השואל סי' תקיז : (ב) נ"ב וק"ל א"כ מה מקשי מאי תקנתיה יעשנו בעדים. ועי' בתוס' :

חסם כלל : ונפלי זוזי וכו' . וכבר נתבטל שליחותו קודם שתקבלם ואי הוו אנסו להו מינך באורחא תבעו יתמי מיני :

הגהות מא"י [א] שתבא אצלנו כצ"ל : [ג] דפסקינן כצ"ל :

מסליח שעשאו בעדים [ג] ופסקינן כרב חסדא והכא פסקינן כשמואל אלא הכא מיירי שמסר לו בעל הפקדון לשליח סימנין וכתב לו חותמו באגרת ומסרה לו ואמר לו הראה לפלוני ויתן לך מעות שיש לי בידו או שכתב בכתב הרי זה דיוקני שמסרתי לזה להביא לי מעותי והחתים עליו עדים [שהוא] שלו אבל לא כתב שמינה אותו שליח דא"כ אפילו שמואל היה מודה דמשלחין דהא פסיקנא לעיל כרב חסדא בשליח שעשאו בעדים וכ"ש בהא . והא דאמרינן ולשמואל היכי נעביד הוה מצי לתרוצי שעשאו שליח אלא דנחת לאשמועינן דינא רווחא דהתקבלתי ובדאקנינהו : מי כתב לך רבי אבא התקבלתי . מעותי בקבלנותו של רב ספרא והוי עליה אחריות דהני זוזי : אדהכי והכי אדאתית . בעוד שהיית בדרך בשובך אצלנו שכיב רבי אבא דזקן הוה . ואע"ג דמדינא לא חיישינן למיתה כדאמרינן בגיטין (דף כח.) הניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים הכא כיון דבא לימלך היה רוצה לעשות לו תקנה גדולה שלא יהיה בה נקניהו

א מיי' פ"ז מהל' גזילה ובפ"ק מהל' שלוחין והרי"ף והתוס' וסמ"ג עשין פ"ב והרא"ש וטור ח"מ סי' קכ"א הסכימו דשליח שעשאו בעדים הוי שליח כגון שאמר המלוה לשליח בפני עדים מעות יש לי ביד פלוני לך ואמור לו שדעתך לבא לכאן ואם יתנם לך הביאם לי ונתנם לו הלוה ונאבדו בדרך פטור הלוה מאחריותם המרדכי שם והגהות מיי' פ"ח מהל' גזילה ופ"ג מהל' שלוחין כתבו בשם רבי ברוך ורב עתתיה גאון ושאלתות דרב אחאי דשליח שעשאו בעדים לא הוי שליח אא"כ אמר המלוה ללוה מפיו שלח לי ע"י או שכתב לו כן באגרת :
ב פירש"י ז"ל שפירוש שמסר לו בעל הפקדון לשליח סימנין וכתב לו חותמו באגרת ומסרה לו וא"ל לך הראם לפלוני ויתן לך מעות שיש לי בידו ולא היה תנאי ביניהם שישלחנו ע"י שמביא הסימנין וכן לפי' התוס' שמפרשים גם הם דיוקנין סימנין כגון אותם שעושין בטבעות ועדים חתומין עליה כגון שאמר לסופר כתוב לפלוני שישלח לי מעות ע"י פלוני וא"כ חתם בדיוקני שלו ועדים מעידים עליה שהיה דיוקני שלו אבל איהו לא כתב בכתב ידו שלח ע"י פלוני והיינו נמי דברי מיי' פ"ק מהל' שלוחין שכתב אבל אם לא היה הכתב כתב ידו או שאין הלוה יודע שהוא כתב ידו אפי' היו כתובים בו אותיות וסימנין שביניהן ביחוד וכן הוא פי' סמ"ג עשין פ"ב וכן פי' הטור ח"מ סי' קכ"א היכא פלוגתא והרי"ף ומיי' פ"ק מהל' שלוחין וסמ"ג עשין פ"ב והרא"ש וטור ח"מ סי' קכ"א כולם דאין משלחין מעות ופקדון בכה"ג ואם שלח הלוה או הנפקד ע"י דיוקנין אלו ונגנבו או נאבדו הוי פשיעה דלוה ונפקד מיהו נראה דדעת כולם באמרם דנאבדו ללוה היינו דוקא היכא שהמלוה טוען שלא שלחו אבל אם אינו טוען שלא שלחו אלא מודה כו' נראה דהוי פשיעה דמלוה שכתב מיי' והביא דבריו הטור וסמ"ג לפסק הלכה ומסכימים עמו וז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל טען המלוה ואמר אני לא שלחתי אלא אחר שלחו ורימה בך הלוה חייב באחריות ומשלם אחרי שיחרים מי ששלח כתב זה מדעתו ולא יודע בו ויש מי שהורה שישבע ראובן ויטול כדין כל הנשבעים ונוטלים ע"כ משמע דלא הוי באחריות דלוה אלא משום דאין המלוה מודה שעשאו שליח הא אם יודה המלוה בסמוך בס"ד הכא ודאי אפי' אם יודה שעשאו שליח אכתי ברשות לוה באחריותו קאי דגריע טפי האי משליח שעשאו בעדים ואע"פ דהיכא דכתב בכתב ידו לשלוח על ידו קם ברשות מלוה הכא הא אוקימנא דלא כתב איהו בכתב ידו ונראה נמי דאפי' הוי (דיוקני) בזה המלוה דיוקני ידוע שהוא אדם חשוב וניכר דיוקני שלו אע"ג דכתיב בהג"ה דלכ"ע משלחין בדיוקני לאו דוקא דנראה ודאי דלמ"ד דשליח שעשאו בעדים לא הוי שליח ה"ה דיוקני ידוע וניכר דלא אלים לשלוח על ידו וכ"ע דקאמר התם בהג"ה היינו לפי המסקנא דקים להו לרוב הפוסקים דשליח שעשאו בעדים הוי שליח וע"פ הדברים ההם כתב דכ"ע דיוקני ידוע חשיב כשליח שעשאו בעדים דהא לא יוכל לומר אינו דיוקני שלי ולא היה מידיעתי אבל למאן דאמר דשליח בעדים לא הוי שליח ה"ה דיוקני ידוע כן נראה בעיני והתוס' כתבו דהלכה כר' יוחנן דאמר דמשלחין מעות בדיוקני היכא דעדים חתומין עליה ונפטר הלוה מאחריות הדרך וכ"ש דהלכה דשליח שעשאו בעדים הוי שליח וכן משלחין בדיוקני ידוע וניכר נלע"ד אע"ג דפליגי בדין משלחין מעות בדיוקני ואע"ג דהמרדכי כתב הרבה פירושים בדיוקני מ"מ לא פליגי פלוגתייהו אליבא דכולהו שפירושים כי איכא פירושים בדיוקני אחר כ"ע פירשו אי כשמואל אי כר' יוחנן וזה כי מה שפי' המרדכי דיוקני פר"ל שני קנים כגון שלקח קנה א' ותתך אותו לשנים ונתן חלק א' לנפקד וא"ל מי שיביא לך העץ שיהא שוה לזה העץ על ידו שלח לי ועשה שליח ובפני עדים מסר לו המפקיד העץ וא"ל להביא לו הפקדון לפי פי' זה נראה דכ"ע מודו דמשלחין תדע דהא הרי"ף פסק כשמואל דאמר כאן אין משלחין ואיהו גופיה כתב דאם התנו שישלחנו ע"י מי שיהיה שהתנאי קיים כמו שכתבנו לעיל אליבא דכ"ע הלכך נראה דלכ"ע ודאי משלחין ע"פ התנאי :

הגהות הב"ח

(א) רבה בריש דרב יוסף מי כתב כצ"ל : (ב) ולאו כצ"ל וכן בסמוך : (ג) נ"ב מעות: (ד) ואומר לו לך והתראה כצ"ל : (ס) נ"ב מי : (ו) נ"ב אצלנו: (ז) בטלה שליחותו קודם שתקבלם כצ"ל : (ח) לך כצ"ל : (ט) נ"ב אלא ודאי דעשאו בעדים :

לעיל דף ע.

[דף מא ע"ב]

דף קד:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בשאלתות פרש' ויקרא משמע שכן הדין גם בשליח ב"ד : (ב) באשר"י וטור ח"מ סי' קכ"א לא משמע כןשכתבו דשליח בעדים דפליגי ביה רבה ורב חסדא הוי שלא אמר מלוה לשליח לך אמור לפלוני שישלח לי מעותי על ידך דהכא אפי' רבה מודה דהוי שליח אלא שאמר לשליח זה שעשאו בעדים לך התראה לפלוני ואמור לו שדעתך לבא לכאן ואם יתן לך הביאם לי וממציא לו שליח בעדים הוי שלא אמר לו אלא התראה לפלוני בלבד ואינו אומר לו כלום אלא הוא בעצמו אולי ישלח לי על ידך והכי משמע לשון האלפס בממציא לו שליח דא"ל הכי זוזי אית לי גבי פלוני ולא משדר להו ניהלי זיל אתחזי ליה משמע אתחזי לו ולא תאמר לו כלום . ומ"ש האשר"י ומ"מ בשליח שעשאו בעדים דהוי דוקא שלא ניוהו בפירוש אמור לפלוני שישלח לי מעותי על ידך כן מוכיח גם מן התוס' בתד שינויא בד"ה שליח שעשאו בעדים ובסמוך לו בד"ה רבה אמר לא הוי שליח :

המאור הגדול

לא נראה לי פסק הרי"ף ז"ל שפסק כר"ע כיון דסתם מתני' כר"מ וכן מצאתי לרבינו האיי גאון ז"ל בספר מקח וממכר בשער ל"ט :

ומה שפסק הרי"ף ז"ל בשליח שעשאו בעדים ובמשלחין מעות בדיוקני יותר נ"ל מה שכתב בו רב אחא גאון ז"ל וטעמיה דשמואל דאמר אין משלחין לאו משום דלא הוי שליח אלא דחייש למיתה כרבא דאמר דלמא אדאתית שכיב ר' אבא והתקבלתי דידיה לאו כלום הוא ונ"ל שאם יש ב"ד באותו מקום עושה ב"ד שליח משום תקנה כמו שעושה בנגזל וגזלן ותוב ליכא למיחש ולא מידי ולית ליה לנפקד או ללוה לאישתמוטי :

[דף קה ע"א] ה"ג לה והכי איתא בספרי ספרד אמרי גזילה אין כאן מצות השבה אין כאן כלומר שאינו מצוה להשיב מאחר שאין גזילה בידו ובאידך גרסי' אע"פ ששער אין כאן גלוח אין כאן ול"ג מצות גלוח שהרי לא קים מצות גלוח עד כאן ומכאן ולהבא אם יש עליו מצות גלוח פלוגתא דב"ה וב"ש בנזיר מטורט א"נ יש לומר ממתין ז' ימים כדי לכוף ראשו לעקרו בתגלחת הטמא' או ל' יום כדי גדול שער בתגלחת הטהורה וחוזר ומגלח ובמס' נזיר איתא נמי להא שמעתא והתם גרסי' אע"פ ששער אין כאן מצות גילוח יש כאן כלומר שעדיין מצות גילוח עליו ושתי הגירסאות עולות לטעם אחד :

מלחמת ה'

לרבינו האי גאון ז"ל שפסק כר"ע בספר מקח וממכר בשער ל"ט קרוב הוא אצל עצמו ואין עדותו עדות ולפי שכתב רבינו הגאון ז"ל דהיכא דנשבע צריך לשלם דמי מקח לכל א' וא' אבל לא נשבע לא והביא ראיה ממה שאמרו בגמ' בשמועה זו ואי ס"ד דנשבע מה לי לקח מה לי גזל כשבור שדעתו לפסוק כר"ע דאילו לר"ע אפי' לא נשבע והטעמו בזה מה שהיה סבור שרבינו אלפסי ז"ל כר"ע אליבא דת"ק פסיק ולא היה דאין כר"ע אליבא דר"ש בן אלעזר קי"ל דאמר לא נחלקו ר"ע בשלקח והכי פסקה רבינו אלפסי בפ' המפקיד לפיכך הולכך רבינו הגאון ז"ל נומר שאם לקח ונשבע לא' מהם צריך לשלם דמי מקח לכל א' וא' ועל כך הביא ראיותיו המפורסות בגמ' ובספר מקח וממכר שלו מ"מ צריך אתה ליזהר בדברי הגאון ז"ל שאמר בלקח ונשבע חייב להחזיר דמי מקח בין לר"ע בין לר"ט ואינו כן לפי המסקנא אלא נשבע והודה ודאי משלם דמי מקח לכל א' מן הדין באו עדים אינו אלא לר"ע ומשום קנס וכך הם דברי הגאון באותו השער בלקח ובאו עדים ונשבע אין לא נשבע לא דקי"ל כר"ע אליבא דר"ש בן אלעזר כדברי רבינו אלפסי ז"ל ודר"ע ודאי ליתא דקי"ל ר"ע חבירו דר"ע הוה והלכה כר"ע מחבירו ועוד מדקא פסקי' סתם ביבמות כר"ע כאידך מתני' דקתני עלה אלמא כוו ולא באחרת :

ועוד ומה שפסק הרי"ף ז"ל בשליח שעשאו בעדים ובמשלחין מעות בדיוקני יותר נ"ל מ"ש רב אחא גאון ז"ל כו' : אמר הכותב תמה אני על פי' זה מפני שראיתי רבים מסכימים עליו לומר דהא דאמר שמואל אין משלחין לומר שאינו יכול לכופו לבעל הדין ליתן לו ולישנא דגמ' לא דייקא הכי דאין משלחין משמע שאפי' רצה לא ישלח שאינו נפטר בכך מאונסין ועוד דא"כ ר' יוחנן היכי אמר משלחין הא שליח בעלמא הוא ולאו בעל דברים דידיה הוא ואי משום דשליח נמי בעל דברים דידיה מיקרי לפי דעתו של בעל המאור הזה ז"ל ככר הוכחנו במקומו שאינו כן ותו קשיא להך פירושא א"כ אדמיפלגי בדיוקני ליפלגו באורכתא גופיה דקי"ל דשליחא הוי אי חיישי' למיתה או לא ועוד דהא קי"ל בעניין גט דלא חיישי' למיתה כלל ואפי' בחולה וזקן שהגיע לגבורות אלא בגוסס בלחוד הוא דחיישי' וגבי ספינה המטרפת בים נמי מעמידין אותה בחזקת קיימים לכל דבר ואפי' לענין ממון וכ"ש הכא ועוד דהא אמרי' באורכתא דלא כתב בה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך דלית בה משמא ואי כתיב בה כן אורכתא מעלייתא היא היכי דמי אי דלא בעי היאך למיתן ליה הא אינו יכול לכופו משום חשש מיתה ואי דבעי למיתן ליה מי גרע משליח שעשאו בעדים ולא מצית למימר דאי כתב בה זיל דון ואפיק לנפשך אע"ג דמית נפיק מיניה והיינו דנהרדעי דאי הכי מאי פליג רב אשי עלייהו ואמר דשליחא שויה ולא צריך אלא ודאי כי דייקת בשמעתא לית להו אוקימתא בהכי אלא לעולם לא חיישי' למיתה והא דא"ל רב אמי דלמא שכיב ר' אבא ה"ק ליה דלמא שכיב ר' אבא ושמע רב יוסף בר חמא דשכיב ולא יהיב לך דכיון דמת התקבלתי דידיה לאו כלום הוא ובכדי טרחת הלכך ליקני לך אגב ארעא דליכא למיחש למידי וכן דעת רבינו הגדול ז"ל דלא חיישי' למיתה דהא איהו כ' בהלכות דכי כתיב באורכתא זיל דון וזכי ואפיק לנפשך כייפינן ליה למיהביה ניהליה וכיון דקי"ל שליחא הוא אי מיית מצלת ודאי איבטליה ליה אורכתיה והכי סדר רבינו עצמו ז"ל בתשובות דיליה ואייתי ראיה מהתקבלתי דר' אבא אפשר דס"ל דהתקבלתי דר' אבא אורכתא הוה וכתוב בה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך אי נמי כיון דקי"ל באורכתא שליחא שויה כי היכי דאמרי' בדר' אבא דאי מיית בטיל שליחותיה ה"נ בכל אורכתא דגמריה מיניה ולחזרה נמי לא חיישי' כדאמרי' בפ"ק דגיטין גבי היולך מנה לפלוני שהוא חייב באחריותו ואם בא להזור חוזר ואפ"ה שליח יהיב ליה להיאך ולא חייש לחזרה וכיון שכן אי מיית מצלת או הדר ביה ויהביה נפקד או לוה לשליח אם לא ידע דמיית או הדר ביה פטור דאנוס הוא ולביה אנסיה דאי לאו הכי נמצאת מדת הדין לוקה דאי אזל שליח והלה מבטלו מבוטל והנפקד אינו יודע ומפסיד נמצא זה מכתים את הנפקד ולא מן הדין והדין שכתבנו נכון כדי שלא יהא כל א' וא' נוטל מעותיו של חבירו במדינת הים ושוב לא ירצה ליתנם לשלוחו ונמצא מעכבם לעצמו והתקנה שאמר ז"ל שאם יש ב"ד באותו מקום עושה ב"ד שליח כמו שעושה בגזלן ונגזל ולית ליה לנפקד או ללוה לאישתמוטי אינה תקנה שלשליח ב"ד שעשאה גזלן מפני תקנת השבים הוא דהוי שליח דתקינו להו רבנן שאם ירצה גזלן ליתן לשליח ב"ד לא יהא צריך לילך אחריו למדי דנגזל נמי ניחא ליה להוציא גזילה מתחת ידו של גזלן כדאמרי' בגיטין פ"ק בהולך מנה לפלוני שאני חייב לו שאם בא לחזור אינו חוזר בשהוחזק כפרן ולעולם אם לא רצה אין כופין אותו בכך דהא לאו בעל דברים דידיה הוא ושליח ב"ד שעשאו נגזל נמי ודאי אם מת הוא אבטילה ליה שליחותא לגמרי דב"ד גופייהו ושליחא דידהו מכח מאן קא אתו מכח נגזל איתיה לדידיה ליתנהו לכולהו ליתיה לדידיה איתנהו לכולהו כדאמרי' בגיטין וא"כ אם יש לחוש למיתה היאך יכול לכופו ללוה או לנפקד ליתן לו כלום והרי אם מת לא יועיל לו שככר בטל שליחותו וכי ב"ד עושין שליח שלא מדעת גזלן ושלא מדעת הנגזל אלא ודאי אין חוששין שמא מת ואם יש לחוש אין תקנה בשליח ב"ד לכופו לנפקד ועדיין יש לפרש מלתיה דשמואל דאמר אין משלחין מעות בדיוקני הוי יודע כי השליח שעשאו בעדים ואמר לו לך בשליחותי לפלוני להביא לי מעותי ידו כיד שולחו דקי"ל שלוחו של אדם כמותו אבל בדיוקני אינו ממנה אותו שליח שיהא שלוחו ויקבל מעותיו אלא שכתב לו תן לפלוני כך וכך מעות שלי ותופס דיוקנו כאותו שטר והעדים מעידים שהוא דיוקנו אבל אינם מעידין על מה שכתוב בשטר ואין זה שלוחו של אותו משלח אלא כממציא לו שליח הוא מאחר שלא אמר שלח לי מעותי על יד זה שהוא שלוחי שמניתיו שליח אלא כתב לו סתם בזה אמר שמואל אין משלחין דאי הוה שליח הוה ממנה ליה בפני עדים וכתב ליה שטרא בהכי מדלא מינהו בפני עדים ש"מ לאו לאוקמינהו ברשותיה בעי ומש"ה לא אחתים סהדי אשליחות וכ"ש היכא דליכא עדים כלל דאין משלחין דממציא לו שליח הוא וכך פי' רב חננאל ורב נתן בעל ספר הערוך ז"ל ועוד יש פי' יותר מחוור כי הדיוקני צורה היא לבדה וכתב עליה פלוני הוי יודע כי זו הצורה שביד פלוני זה דיוקני היא והחתים בה עדים ולא כתב בה שמניתי שליח לפלוני זה כמו שעושה בשליח שעשאו בעדים אלא שהשליח אמר לו שיתן לו מעותיו שלכך שלחו אצלו ומש"ה אמר שמואל שאין משלחין בממציא לו שליח הוא מאחר שלא כתב לו מניתי לפלוני זה שליח להביא לי מעותי אלא כתב סתם ודברי רבינו שלמה ז"ל מטין לפי' זה כנוסחא ישנה של בעל מתיבות כתוב אין משלחין מעות בדיוקני ואפי' עדים חתומים עליה ולא על הסימון ור' יוחנן אמר אם היו העדים חתומים על הסימון משלחין וגם זה סיוע לפי' הזה שכתבנו ועל א' מאלה סמך רבינו הגדול ז"ל ופסק כשמואל והא דאמרי' בגמ' אלא לשמואל מאי תקנתיה בדין הוא דלימא שליח בעדים אלא דלמא שמואל סבר לה כמאן דאמר לא הוי שליח עד דכתב ליה התקבלתי ור' אמי דא"ל כתב לך התקבלתי משום דרב ספרא לאו שליח שעשאו בעדים הוה דהא לא אמרי' בגמ' א"ל באפי סהדי וכיון שכן צריך הוה להתקבלתי והוה מצי למימר ליה דלימנייהו שליח בעדים אלא משום דטריחא ליה מלתא קאמר לכתוב ליה התקבלתי בכתב ידו אי נמי לאפוקי נפשיה מפלוגתא והא דאמרי' בגמ' דלמא שכיב ר' אבא סיומא דמלתיה היא ולאו משום תקנתא דשמואל אייתינן לה דהתקבלתי לחודיה אית ליה תקנתא לענין שמשלחין בו מעות לשמואל כדכתיבנא לעיל וכל דברי רב חננאל ז"ל כפי' שמועות הללו נכונים ורבינו הגדול ז"ל הסכים בהם חוץ מדבר זה שכתב ואי כתב בעל המעות התקבלתי שקיל ליה שליח ומייתי ליה למי שהמעות בידו וקיל למעות מיניה חיישי' דלמא מיית היה דכתב ליה שהתקבלתי קודם שקבל השליח המעות וכבר זכו בהם היורשין הלכך לא אפשר וכבר הוכחנו למעלה דליכא למיחש הכא למיתה ואפשר שאף הרב ז"ל כך דעתו כמו שכתבנו אלא שאמר דאי כתבינן התקבלתי ומייתי ליה למי שהמעות בידו ובעי למיסקלינהו למעות מיניה לא אפשר דדלמא מיית ושמע מקבל ולא יהיב ליה הלכך לא אפשר למעבד תקנתא לשליח דלא ניחוש למידי ומ"מ יוצא מתחת ידו של נפקד אלא כדרב פפא וכן מוכיח מתוך דבריו של רב חננאל שהרי חלק בפירושו בין דיוקנו לשליח שעשאו בעדים כמו שכתבתי למעלה וכמו שפירשתי הענין לדעת רבינו הגדול ז"ל הנראה מתוך דבריו והרוצה לסמוך על העיקר יבא ויסמוך על שלו :

ועוד ה"ג והכי איתא בספרי ספרד אמרי גזילה אין כאן מצות השבה אין כאן כלומר שאינו מצוה להשיב מאחר שאין הגזילה בידו : אמר הכותב רב חננאל ז"ל פי' מצות השבה אין כאן שלא קיים מצות השבה שהרי לא השיב מה שגזל וכן כתב בה"ג ועיקר שהשבועה השניה תברתה הוכיח :

נקנינהו ניהלך אגב קרקע. ויהו שלך בכל מקום שהן דהא קי"ל [קדושין דף כו.] נכסים [שאין] להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות: כי הא דרב פפא הוה מסיק. הקשה הרא"ה ז"ל דהכא ודאי במלוה על פה מיירי דאילו במלוה בשטר להדרינהו שטרא ותו לא מצטרך למידי ואם כן היכי מצי לאקנויי דהא לית ליה [ו] הקנאה כדאמר בבבא בתרא [דף קמז: ע"ש] אמר רב הונא כל דאיתא בבריא פירוש בשום קנין בעולם איתא בשכיב מרע פירוש באמירה בעלמא ופריך הא הלואה דליתיה בבריא ואמרינן שכיב מרע שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ומוקי

נר מצוה — תורה אור — רש"י

תקנתא אמר ליה *ניקנינהו ניהלך אגב ארעא ותא את כתוב לן התקבלתי כי הא דרב פפא הוה מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפיק לאפיה עד תווך: *היכא דאמר ליה לחבריה שדר לי זוזאי בהדי פלניא ושדרינהו ניהליה בהדי ההוא פלניא דא"ל ואיתניסו פטור מלשלומי דתנן בהשואל את הפרה* א"ל השואל שלחה לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך או שאמר לו המשאיל הריני משלחה לך ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך ואמר לו השואל שלח ושלחה ומתה חייב וכן בשעה שמחזירה. והיכא נמי (א)דאתני בינייהו מעיקרא כל דמשדר כל חד לחבריה אית ליה רשות לשדורי ליה [א] בהדי מאן דבעי תנאי ממון הוא וקיים ואית ליה רשותא לשדורי בהדי מאן דחזי ואי איתניס באורחא ברשותא דמריה איתניס. והיכא דשדר ליה לחבריה כתבא וא"ל ההוא מידי דאית לי גבך שדרינהו ניהלי (ב) בהדי פלניא ושדרינהו ניהליה לא מחייב באחריותיהו דהכי נהגו האידנא תגרי *וקיימא לן בכי הא [ב] דמנהגא מילתא היא והכי שדרו ממתיבתא והני מילי מדעתיה [ג] אבל בעל כרחיה לא דא"ל לאו בעל דברים דידי את כדכתיבנא לעיל. וגברא דמורכין ליה לית ליה רשותא לאורכי איניש אחרינא בההיא אורכתא דיכיל למימר ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר: גרסינן בפרק השולח גט לאשתו* אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ולא אמרן אלא דליכא פירא בארעא אבל איכא פירא בארעא מגו דמישתעי דינא אפירא משתעי (ג) נמי אגופא: אמרי נהרדעי לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי דכפרי וכו' כדכתבינן בפרק מרובה*: **מתני'** *נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש מחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות משוה פרוטה בקרן אינו צריך לילך אחריו: נתן לו את החומש ולא נתן לו את הקרן מחל לו על החומש ולא מחל לו על הקרן מחל לו על זה ועל זה חוץ משוה פרוטה בקרן ה"ז צריך לילך אחריו. **גמ'** *אמר רב מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ונשבע (א) ואחר כך באו עדים פטור שנאמר °ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו בעלים שבועה שוב אין משלמין ממון ולית הלכתא כרב דאמרינן א"ל רמי בר חמא לרב נחמן מכדי דרב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך א"ל לפרושי לדרב בעלמא קא בעי (ד). והא רב קרא קאמר קרא לכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין הוא דאתא שנאמר °ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע והלכתא כרב נחמן. ואפילו אתא חד סהדא דאית ליה גביה מנה ואישתבע שבועה דאורייתא ובתר הכי אתא חד סהדא אחרינא מצטרף בהדי קמא ומיחייב לשלומי: *אמר רב ששת הכופר (ה) בפקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסיו. מתיב רמי בר חמא ושכנגדו חשוד על השבועה [ד] אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ואפילו שבועת שוא ואם איתא מכפירה איפסיל ליה אמרי הכא במאי עסקינן [דקאי] באגם דלאו כפירה היא סבר אישתמיט ליה עד דמייתינא ליה: *א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת מ"ט דאמר קרא כי

לה [שם דף קמח:] במעמד שלשתן ותי' הוא ז"ל בשם רבו ז"ל דמסיק דהכא לא בעי למימר הלואה גמורה אלא לעסוק בהן למחצית שכר וכדאמר לקמן [ב"מ דף קד:] לעסקא ולא למשתי ביה שכרא וכיון דלא נתנו להוצאה דינם כפקדון שיכול להקנותה: אסיפא. מפתן ביתו אי נמי סוף ביתו שהקנה לו זוית אחד: נפק לאפיה. שהיה שמח שמביא לו מעותיו: כתב רבינו אלפסי ז"ל הלכתא כשמואל וליתא לדרבי יוחנן בהא: והיכא דאמר ליה חד לחבריה שדר לי זוזאי בהדי פלניא ושדריה ניהליה בהדי ההוא פלניא דא"ל ואיתניס פטור מלשלומי דתנן בפרק השואל את הפרה (דף נח:) אמר לו השואל שלחה לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך או שאמר לו המשאיל הרי אני משלחה לך ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך ואמר לו השואל שלח ושלחה ומתה חייב וכן בשעה שמחזירה: והיכא נמי דאתנו בינייהו מעיקרא דכל מה דשדר כל חד וחד לחבריה אית ליה רשותא לשדורי ליה בהדי מאן דבעי תנאי ממון הוא וקיים ואית ליה רשותא לשדורי (ו) בהכי בהדי מאן דחזי ואי איתניס באורחא ברשותא דמריה איתניס והיכא נמי דשדר ליה כתבא לחבריה וא"ל שדר לי ההוא מידי (ז) בהדי פלניא ויהבינהו ניהליה לא מחייב באחריותיהו דהכי נהיגי אידנא תגרי וקי"ל בכי הא דמנהגא מלתא היא והכי שדרו ממתיבתא והנ"מ מדעתיה אבל בע"כ לא דא"ל לאו בעל דברים דידי את כדכתבינן לעיל: וגברא דמורכין ליה לית ליה רשותא לאורוכי לאינש אחרינא דיכול למימר ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר עכ"ל: מכדי דרב לא סביר' לך. משמע דהוה שמיעא ליה מיניה דליתא להא דרב: משכוני נפשך. נבא במקומו לתרץ קושיותיו ולהעמיד דבריו למה לך ואמר לו כן משום דבגמרא הקשו עליה דרב ורב נחמן דחיק נפשיה לתרולי: נשבעין ולא משלמין. דנתבע ישבע ויפטר ולא ישבע התובע ויטול: וכתב הרי"ף ז"ל והלכתא כרב נחמן ואפי' אתא חד סהדא דאית ליה מנה גביה ואשתבע שבועה דאורייתא ובתר הכי אתא סהדא אחרינא מצטרף בהדי קמא ומחייב לשלומי עכ"ל: הכופר בפקדון ובאו עדים נעשה עליו גזלן וחייב באונסיו. מגעת כפירה ואע"פ שלא נשבע ומכאן ואילך אין לו דין שומר חנם אלא חייב באונסיו אם נאנס: ושכנגדו חשוד. במסכת שבועות (דף מד:) גבי ואלו נשבעין ונוטלין וזה אחד מהן מי שהיה חבירו חייב לו שבועה והוא חשוד על השבועה נשבע זה שכנגדו ונוטל: אחד [שנחשד על] שבועת העדות. ואחד שנחשד על שבועת הפקדון. שראינוהו שנשבע על שקר: ואפילו שבועת שוא. שנחשד בשבועה שאין בה כפירת ממון ורע לשמים הוא ולא רע לבריות נפסל לשבועת ממון ואפי' לרבא דאמר פ' זה בורר (דף כז.) דאוכל נבלות להכעיס כשר לעדות דרשע דחמס בעינן אבל זה שרע לשמים בשביל זה אינו חשוד ולא יעיד עדות שקר מודה הכא שחשוד הוא משום דנהי דעדות שקר לא [ז] יעיד הכא שהוא כופר ממון חבירו אנו חושדין אותו שרוצה לגזלו והוא רע לבריות וגם רע לשמים על ידי שבועת שוא הרא"ש ז"ל: ואם איתא. לדרב ששת דמגעת כפירה נעשה עליו גזלן למה לי דתנן שבועת הפקדון בלא שבועה נמי מיפסיל ליה מגעת כפירה ולמה ליה למתנייה גבי הנך דמשמע דלא איפסיל עד שעת שבועה כי הנך הא מגעת כפירה אפסיל משום דהוי גזלן: דקאי באגם. דכי אמר רב ששת כגון דאמרי סהדי דכי כפר בידיה נקט

רש"י

אגב ארעא. ויהו שלך בכל מקום שהן: אסיפיה דביתיה. סף ביתו: נפק לאפיה. שהיה שמח שחברו שלח לו מעותיו: תווך. מקום: דתנן בהשואל. ושם פירשתי: אבל בעל כרחיה לא. כלומר אינו יכול לכוף הנפקד שיתן לו: דמורכין ליה. שמרשין אותו בהרשאה: **מתני'** נתן. לנגזל הקרן אחר שנשבע והודה או שמחל [לו] הנגזל על הקרן: **גמ'** משכוני נפשך אדרב. נבא במקומו לתרץ קושיותיו כדי להעמיד דבריו: נשבעין ולא משלמין. הנתבע ישבע ויפטר ולא ישבע תובע ויטול: הכופר בפקדון. ובאו עדים: נעשה עליו גזלן. משעת הכפירה אע"פ שלא נשבע ומכאן ואילך אין לו דין שומר חנם אלא חייב באונסין: ושכנגדו חשוד. (בגמ') במס' שבועות תנן גבי אלו נשבעין ונוטלים קתני [הרי] שנתחייב לחבירו שבועה והוא חשוד על השבועה זה שכנגדו נשבע ונוטל אחד שנחשד על שבועת העדות או שבועת הפקדון שראינוהו שנשבע לשקר ואפילו לא נחשד אלא לשבועת שוא שאין בו כפירת ממון והוא רע לשמים ולא לבריות נפסל לשבועה: ואם איתא. לדרב ששת למה תנא שבועת הפקדון בהדי [ה] הני הא בלא שבועה איפסל מגעת כפירה דהוי גזלן: דקאי באגם. וכי אמר רב ששת כגון דאמרי סהדי בהך עידנא דכפריה בידיה הוה נקיט

דהמפקיד לא מצי לידע דבר זה הלכך אפי' כפר הכל חייב שבועה ואם כופר בהאי טענה דנאנסו או דנגנבו או מתה מחמת מלאכה אם מודה במקצת נמי חייב ומנלן א"כ דכל טענות דאיכא למימר בהן חזקה אין אם כופר הכל פטור משבועה דאורייתא וכל טענות דמצי להעיז אם כופר הכל חייב שבועה דאורייתא ולזה הסכימו קצת מהמפרשים ולדברי ר"ת בין טענות דחזקה דאינו מעיז לכפור הכל בין טענות שיכול להעיז בכולהו פטור משבועה דגזירת הכתוב הוא דלא מחייב בשבועה בכפירת הכל ולדברי רש"י כל טענה דחזקה שזה לא יעיז לכפור הכל מפני טובה שקבל ממנו כגון טענת הבאים על מלוה (ולוה) היכא שזה כופר הכל

מלחמת ה'

ועוד כולהו שמעתתא משמעתתא ר' חייא א"ר יוחנן עד נגנבה באונס שלא כתבם הרב אלפסי ז"ל וכו': אמר הכותב טעה בעל המאור ז"ל בזה דשמעתתא דר' חייא בר אבא כוליה בטוען טענת גנב ובתשלומי כפל איתמרן והיאך יתחייב כפל בחו"ל בטוען טענת גנב והלא אינו משלם כפל עד שיבא יעוהו ב"ד ואין דייני חו"ל דיינין לפי שאין סמוכין וכשבעו חוץ לב"ד דמי דכתיב ונקרב בעל הבית אל האלהים לשבועה לפיכך אינו מתחייב לעולם בתשלומי כפל ויפה כוון רבינו הגדול ז"ל שלא כתבם אבל שמעתא דרבה בתבעוהו בעליו והודה שנאמרו בגנב עצמה היה יכול לכתוב בה דאיתפס:

המאור הגדול

כולהו שמעתא משמעתא דר' חייא א"ר יוחנן עד נגנבה באונס שלא כתבם הרי"ף ז"ל אע"פ כתבם מפני שיש בהם קנסות אבל אנו דנין בהן ופוסקים בה כדין שאר קנסות

א מיי' פ"ח מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טור ח"מ סי' רצד : ב מיי' פ"ה מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עג טור ח"מ סי' קי סגג סעיף : ג מיי' פ"ח מהלכות גזילה ואבידה סמג עשין עג טור ח"מ סי' שסו [וטור סנהדר מיי' פ"ד מהל' נדרים טור יו"ד רכ"ג] :

נקט ליה ואיצטריך רב ששת לאשמועינן דאע"ג דלא שלח בה יד דבהיתרא אתא לידיה חשיב גזלן כיון שרוצה לעכבו דליכא למימר דלמא משתמיט אלא באגס דלא ידע אי נאבדה [כלומר ושמא נאבדה] וירא להודות : כי הוא זה . היינו הודה במקצת ובפ' טוען טענת גנב כתיב : עירוב פרשיות. פסוק שהוא מפרשה אחרת נתערב בזה שאין זה מקומו דהאי כי הוא זה באם כסף תלוה את עמי הוה ליה למכתביה דהתם קאי דאילו בהך פרשה דפקדון בלא הודאה במקצת נמי חייב : ומאי שנא. דעקרי' לקרא מדוכתיה ומוקמינן ליה גבי מלוה : מפני מה אמרה תורה. כתב הרא"ש ז"ל שלא בא ליתן טעם למה מודה מקצת חייב וכופר בכל פטור דדוקא רבי שמעון הוא דדריש טעמא דקרא [ב"מ דף קטו.] ואין דרך אמורא לפרש טעמא דקרא אלא הכי פירושה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע יהא נאמן במגו דאי בעי כפר בכוליה או נלמוד מהכא דלא אמרינן מגו ומשני חזקה [כו'] והוה ליה מגו דמעיז ולא אמרינן [פירוש שהוי מגו במקום עדים] אבל אין לפרש מפני מה מודה במקצת חייב וכופר בכל פטור נימא כ"ש כופר בכל ושיהרך אין אדם מעיז ואם איתא שהיה חייב לא היה יכול לכפור דהא מצינו בהרבה מקומות שיכול לכפור ואפי' הכי כופר בכל פטור פרק ב' דכתובות (דף יח.) גבי מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס דחשבינן ליה משיב אבדה משום דבבנו מעיז וכן פ"ק דמציעא (דף ד.) בשמעתא דהילך אלא כופר בכל דפטור גזירת הכתוב הוא דאמר כי הוא זה . ויש מפרשים דמדאיצטריך עד אחד לחייב שבועה שמעינן דכופר בכל פטור דאם לא כן למה לי קרא לעד אחד ולאו מלתא היא דהא איצטריך להיכא דלא ידע שהוא חייב לו אלא עד אחד שמעיד : אבל גבי פקדון מעיז . פרש"י ז"ל דבפקדון כיון שלא עשה לו טובה מעיז ומעיז הלכך אפילו כופר בכל חייב אבל במלוה שעשה לו טובת הנאה לא היה מעיז הלכך מדכפר בכל קושטא הוא ופטור והקשו עליו דבכמה דוכתין מוכח דכופר בכל פטור בפקדון ונראה להו ז"ל פי' ר"י דגבי מלוה היינו טענה דשייכא במלוה דהיינו לא היו דברים מעולם (ב) דאילו [בטענת] נאנסו לא שייך (ז) ולא היה דברים מעולם היה מעיז [והיינו דקאמר] אבל גבי פקדון כלומר בטענה דשייכין בפקדון דהיינו נאנסו מעיז כיון שאין המפקיד יכול לידע אם הוא משקר הלכך אפי' כופר בכל חייב שאם היה פטור אף מודה מקצת בפקדון יהא פטור משבועה מגו שהיה יכול לפטור הכל בטענת נאנסו או נלמוד מהכא דלא אמרינן מגו בשום מקום : ואי

רש"י

נקיט ליה : כי הוא זה . היינו הודה במקצת ובטוען טענת גנב כתיב : עירוב פרשיות . פסוק שהוא מן פרשה אחרונה נתערב בזו שאין זו מקומה : דכי הוא [זה] . באם כסף תלוה את עמי הו"ל למכתביה [ד] דפקדון אפילו בלא הודאת מקצת מחייב : ומ"ש . דעקרינהו לקרא מדוכתיה ומוקי ליה במלוה : אין אדם מעיז פניו בפני . זה שעשה לו טובה הלכך היכא דכופר הכל פטור הוא משבועה דלא הוי מלי למכפר אי לאו דקושטא קאמר ולכך דוקא מודה מקצת חייב ולא כופר הכל : אישתמוטי אישתמיט . עד שיהו לו מעות שאין עתה לו מעות : אבל בפקדון . דאין כאן טובה מעיז ומעיז הלכך אפילו כפר [ה] רמינן שבועה עליה : צריכין כפירה במקצת (ה) . קודם שיתחייבו שבועה אם נשבע בלא כפירה והודאה אין שבועת שומר חנם מחייבתו כפל : ואח"כ הוכר הגנב . ויכול לכוף ולהוציא מידו : עושה עמו דין . אם ירצה ישלם לבעלים ויעשה דין עם הגנב ויפרע ממנו : ואם שומר שכר הוא . אע"פ שפטור בליסטין מזוינים הכא הואיל והוכר הגנב (ו) לא יפסיד כלום צליו לטרוח אחריו ולכך ישלם לבעלים ייחזור ויפרע מן הגנב ועושה דין עם הגנב:

סליקו להו פרק הגוזל עצים

הגוזל ומאכיל . והניח לפניהם . כלומר או שהניח לפניהם [ו] גזילה קיימת: פטורין מלשלם. בגמ' מפרש טעמא: אחריות נכסים . בגמ' מפרש (טעמא) : אין פורטין . להחליף סלעים בפרוטות : מתיבת מוכסים . אין נוטלין הפרוטות מתיבה שנותנים בה המכס : וכן מכים של גבאי . המלך שנותנים בו כסף גולגולתא וארנונא לפי שהן גזל : מתוך ביתו . של מוכס ממעות שלו או מן השוק אם יש לו מעות בשוק שלא נקחם מתיבת המוכסין : הרי אלו שלו . דמסתמא נתייאשו הבעלים מהן וקנייה האי ביאוש ושנוי רשות : אם נתייאשו. דאמרי ווי לחסרון כיס אבל סתמא לא ובגמ' מקשינן רישא לסיפא ומשני חד בליסטין ישראל דמסתמא מייאש : גמ' ברשותייהו דמריה קאי . וזה שאכלו נעשה

תורה אור | נר מצוה

°כי הוא זה ופליגא דרבי חייא בר יוסף דא"ר חייא בר יוסף *עירוב פרשיות כתוב כאן וכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב (א) מ"ש גבי מלוה כדרבה דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה במקצת טענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ובכולהו בעי דלודי ליה והא דלא אודי ליה אשתמוטי קא אישתמיט גבי מלוה הוא דאינו מעיז אבל גבי פקדון מעיז וקי"ל כר' חייא בר יוסף ושמעינן מינה דלית הלכתא כרמי בר חמא דאמר *ארבעה שומרין *צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת : *נגנבה באונס והוכר הגנב אמר אביי אם שומר חנם הוא רצה עושה עמו דין רצה נשבע ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע . ורבא אמר אחד זה ואחד זה עושה עמו דין ואינו נשבע : ואם קדם ונשבע ואח"כ הוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה עומד בשבועתו רצה עושה עמו דין ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין וכן הלכתא(*):

סליקו להו פרק הגוזל עצים

°)*הגוזל ומאכיל את א בניו והמניח לפניהם פטורין מלשלם. ואם היה (א)דבר שיש לו אחריות נכסים (ב)חייב לשלם. *אין פורטין לא מתיבת המוכסים ולא מכיס של גבאין ואין נוטלין מהן צדקה . אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק: *נטלו המוכסין חמורו ונתנו לו חמור אחר נטלו לסטין כסותו ונתנו לו כסות אחרת הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן . המציל מיד הגיים ומן הנהר ומן הלסטים אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו (ג) : (א) (ב) *ג הגוזל את אביו ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש [א] לבניו או לאחיו . אם אינו רוצה [ב] או שאין לו לוה [ג] ובעלי החוב באין ונפרעין ממנו : האומר לבנו קונם (ד) שאת נהנה לי אם (ג) יירשני בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו ויתן לבניו או לאחיו : אם אינו רוצה או שאין לו לוה ובעלי החוב באין ונפרעין ממנו : *הגוזל את הגר ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח שנאמר °ואם אין לאיש גואל וגו' : גמ' *) אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה מאי טעמא כיון דלא אייאוש בעלים ברשותייהו קיימי : והא דתנן הגוזל ומאכיל את

°) [דף מב ע"ב] *) דף קיא:

תימה היכי אמרי' הכא דלא אמרינן מגו דמעיז והא פ' חזקת הבתים (דף לו.) גבי הנהו עיזי דאכלי חושלי יכול לטעון עד כדי דמיהן במגו דאי בעי טעין לקוחות הן בידי אע"ג שהוא ידוע שאם טען כן היה משקר והוי מעיז וי"ל ולחלק בין הכא להחזיק בדבר שהוא ידוע שאינו שלו שכבר הוא מעיז וא"כ אין לנו לגרוע המגו משום מעיז ובין הכא לטעון נאנסו (ג) ליסמט שלא יגבו משלו שאינה ידוע ונכרת העזתו כיון שאינו בא להחזיק בשל אחרים שאז יש לו לגרוע המגו משום מעיז דהשתא היתה ידועה ונכרת העזתו כתב הרא"ש ז"ל וקי"ל כר' חייא בר יוסף ושמעינן מינה דלית הלכתא כרמי בר חמא דאמר ד' שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת עכ"ל : נגנבה באונס . בלסטים מזוין : והוכר הגנב . ויכול לכופו להוציאו מידו : עושה עמו דין . משלם לבעלים והוא יפרע מהגנב : ואם שומר שכר (ח) . אע"פ דפטור בלסטים מזוין הכא הואיל והוכר הגנב ולא יפסיד כלום עליו לטרוח אחריו ולפיכך הוא ישלם לבעלים ויחזור ויפרע מהגנב : אחד זה וכו' עושה עמו דין . דמלוה לחזר אחר האבדה והלכתא כרבא : סליקו להו פרק הגוזל עצים

הגוזל ומאכיל והמניח . או המניח בגמרא מפרש אי מיירי בשהגזילה קיימת או לא : גמ' גזל ולא נתיאשו כו' . וא"ת מאי איריא ולא נתיאשו אפי' נתייאשו נמי ואפי' אם יאוש קונה גובה מן השני מדר' נתן [ב"ק מ: וכ"מ] דא"ר נתן ונתן לאשר אשם לו ויש לומר דאה"נ דגובה מן השני מידי דהוה בעלי חובין של הגזלן אבל לא נתיאשו נקט לאשמועינן שגובה מן השני משום גזלה וכ"מ שאם החזירו לגזלן או מחל לו הגזלן אפילו הכי מוציא הנגזל מידו של שני ומטעם רבי נתן אם מחל לא היה מוציא מידו : ברשותא דמריה קאי . וזה

(*) מתני' הגוזל את אביו וכו' בדף קח: בספר מהר"ם לא הביאו [וכ"כ הב"ח וז"ל משנה זו הנמצא בד"ס ליתא בהלפסי ישן]

(ג) איני יודע אמאי נקט שיניה בטענת נאנסו דמעיקרא דקושיא לא קשיא ליה מנאנסו דהוי מאין מעיז לאין מעיז אלא מטענת מלוה הוי קשיא ליה דהוי נמי מאין מעיז למעיז כמו חושלי וי"ל בדוחק דמיירי הכא בטענת נאנסו דבעי אשתבועי ולא מיפטר במיגו דלא היו דברים מעולם דפקדתני משום דהוי מיגו גרוע דהיינו מיגו דהעזה וה"ה דהוי ליה למינקט מלתא במלוה דקאי בה אלא דמלתא דפסיקא נקט שזה פשוט יותר דמוכרח בעצמו : אפילו שהאכילו הגזלן הראשון מדעתו ורצה מזה גובה רצה מזה גובה וכן נראה מהג"ה *) (כי) שמלאתי סביב *) אולי צ"ל כ"י

המאור הגדול

תנן הגוזל ומאכיל את בניו והמניח לפניהם פטורין מלשלם קשיא לרב חסדא פי' נ"ל דמסיפא קשיא ולא מרישא דהגוזל ומאכיל את בניו ליכא מאן דפליג דודאי פטור הוא בכל ענין ואפי' לפני יאוש שהמאכיל לאחרים כאוכלו הוא עצמו דמי דהוצאה דידיה הוא וכ"ש לבניו שמזונותיהם עליו ועד כאן לא קאמר רב חסדא אלא בבא אחר ואכלה אבל כשהאכילו הגזלן לא קאמר דהוצאה דידיה הוא והגזלן הוא שחייב לשלם הלכך קשיא מסיפא דקתני והמניח לפניהם פטורין מלשלם ולקמן מוקים לה רב חסדא כשאכלום דהא רב חסדא כרבא ס"ל ומ"מ פטורין מלשלם קשיא דאי בגזילה קיימת פטורין כ"ש בשאכלום וא"נ רשות יורש כרשות לוקח דמי הא אמר רב חסדא גזל ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה קא פסיק ואמר ובא אחר אפי' לוקח אמר רב חסדא מתני' לאחר יאוש וסוגיא דשמעתא רב חסדא כרבא ס"ל ורמי בר חמא פליג עלייהו ומאוקימתא דברייתא דר' הושעיא דקתני גזילה קיימת חייבין

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור תנן הגוזל ומאכיל את בניו והמניח לפניהם פטורין מלשלם קשיא לרב חסדא פי' נ"ל דמסיפא קשיא ליה ולא מרישא וכו' עד מתניתא כו' : אמר הכותב השיב הרב ר' אברהם בר' דוד ז"ל מההיא מעשה דבר חמוה דר' ירמיה לסהדי דר' ירמיה דלא קבלינהו לסהדי דר' ירמיה עד דגדל ולא חששו למיתה אע"פ שהזמן ארוך דלאמא הלכתא כסומכוס ורבנן לית להו אין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין :

הגהות מאי"י [א] נ"ב ז"ל רש"י לבנו של אביו או לאחיו של אביו אם אין לו בנים ואע"פ שנפל ירושה קמיה דהילך בעי למעבד השבה ואינו מעכב אפי' כנגד חלקו : [ב] נ"ב פי' שאינו רוצה להפסיד חלקו : [ג] נ"ב לוה מאחרים ומשיב לאחיו לקיים מצות השבה ובעלי החוב באין ונפרעין מן השבה את חלקו כגון אם היו שנים אחים והוא שלישי נפרעין בעלי חובים מן ההשבה שליש חובו והשאר יגבו ממנו : [ד] נ"ב דאהתם קא' : [ה] נ"ב שכל: [ו] הגזילה כצ"ל וכ"ב ודוקא אליבא דרמי בר חמא דאמר יורש כרשות לוקח וקני ביאוש ושינוי רשות ואפי' בגזילה קיימת ולהך לישנא בגמ' דקאי על מתני': [ז] נ"ב דף ק"ח ע"ב [ועי' בהגה' חו"י] :

וזה שאוכלו נעשה כגזלן מבעליו. משמע שאם נתיאשו אין גובה מן השני [ג] כיון שאכלו אע"ג דליכא הכא שנוי רשות דכל שגזלו מן הגזלן לא חשיב שינוי רשות אלא לוקח כשמכרו או נתנו ואילו לא אכלו היתה חוזרת הגזלה עצמה כדאמרי' לקמן בסמוך ותימה כיון דכי איתה בעין חייבים אמאי פטורין בשביל שאכלוה ויש לומר דטעמא מקרא דדרשינן לקמן [דף קיב.] והשיב את הגזלה אשר גזל אם כעין שגזלו יחזיר מכאן אמרו הגוזל ומאכיל וכו' הרא"ש ז"ל: תנן וכו'. כתב הרא"ה ז"ל בשם זקנו הר"ז ז"ל דמסיפא דמתני' דהמניח לפניהם פריך דס"ד דלפני יאוש עסקינן ובגזלה קיימת

נר מצוה

ופריך השתא בגזלה קיימת פטורין כל שכן היכא דבא אחר ואכלו שאין הגזלה קיימת ולא ידעינן אמאי הוה ס"ד דלפני יאוש ובגזלה קיימת פטורין אבל מרישא ודאי לא קשיא ליה ולא מידי דשאני מאכיל דהוצאה דידיה הוא ומודה רב חסדא בהא שאינו גובה אלא מן הגזלן: [דתריצנא] (א) מתני' וכו' רישא וסיפא בחד גונא מני אתיא: הניח גזלה קיימת. שלא אכלוה אחרי מותו ותבעה הנגזל חייבין דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ויאוש בלא שינוי רשות לא קני: אין גזלה קיימת. שאכלו אחרי מותו פטורין דאינהו לא גזול מידי: הניח אחריות וכו'. משלו חייבין לשלם דאשתעבוד נכסי: נימא תיהוי[ד] וכו'. דאמר לעיל רצה מזה גובה: כי תניא ההיא. דר' אושעיא דתני פטורין לאחר יאוש: והשתא אתיא הא דר' אושעיא כמתני' דתריץ רב חסדא לעיל לאחר יאוש ובשאין הגזלה קיימת וכה"ג דוקא אמרינן פטורין אבל גזלה קיימת אפילו אחר יאוש חייבין להחזיר. וכתב רבינו אלפסי ז"ל והשתא דקי"ל דמטלטלי משתעבדי לבעל חוב חייבין לשלם ממטלטלי דשבק אבוהון בין לפני יאוש בין לאחר יאוש בין אכלי בין לא אכלי דהוה ליה כמלוה על פה וקי"ל השתא דמלוה על פה גובה מן היורשין בין ממקרקעי בין ממטלטלי עכ"ל: אין חייבין להחזיר. כדמסיק מקרא: פרה וטלית [ה]. שהוא דבר מסוים וזילותא דאבוהון שאומרים זו היא שגזל פלוני של רבית היא מפני כבוד אביהן דוקא בשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת וכדאוקימנא פרק איזהו נשך: [ל' גמרא [דף קיב.] מטה ושלחן מהו אוי דבר מסויים או לא]: [ו] מטה ומיסב עליה וכו' שהם דברים דקיימין בתוך ביתו וחזו לה ואיכא זילותא: ויחכס עוד [משלי ס] כפרה וחמור כן מטה ושלחן: [דף קיב.] זאת אומרת [מדקתני] דאין חייבין להחזיר אע"פ שיודעין שהן של רבית דמשמע שהן בעין: רשות יורש [כרשות לוקח]. והוי יאוש ושנוי רשות דקני *דא"כ הוא"ל רבית קלונה יוצאת בדיינין: רבא אמר וכו'. וקי"ל כותיה: (ב) קטנים פטורין. דלאו בני דינא נינהו אע"ג דגזלה קיימת מיהו מחסרי גוביינא וסומכוס הוא דפטר קטנים לקמן: [ואם אמרו גדולים] אין אנו יודעים וכו'. ושמא אבינו השיב לך דמים. והקשו ז"ל דכיון דכי אמרי מהימני אפילו כי לא אמרי נמי להימנו דהא קי"ל טוענין ליורש טוענין ללוקח ותירץ הר"ז ז"ל שלא אמרו טוענין אלא בדבר שהוא קרוב אל הדעת ולא בדבר שהוא רחוק מן הדעת כי הכא כי הגזלן ישיב דמים מגזילה שהיא עדיין תחת ידו וכן אמרינן [ב"ב דף ע:] גבי שטר כיס היוצא על היתומים [ז] וכו' [ח] דלא טענינן להו נאנסו לפי שהיא טענה רחוקה מן הדעת [ט] וכן בכתובות (דף פה:) גבי כסא דכספא דאפקיד בי חסא וכו' ולא טענינן ליתמי דאביהן חזר ולקחו דכיון שלא היה אמוד טענה רחוקה היא והשיב על הרי"ף ז"ל דאוקי לה [בפרק המפקיד] בדאית עדים ורואה שאפילו אביהם היה קיים לא היה נאמן שאם כן לא היה צריך תלמודא לאוקמא בדלא אמוד דאפילו הוה

תורה אור

את בניו והמניח לפניהם פטורין מלשלם לאחר יאוש היא (א) ואין גזלה קיימת אבל גזלה קיימת א אפילו לאחר יאוש חייבים להחזיר. דתנא רבי אושעיא הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם והמניח לפניהם גזלה קיימת חייבין אין גזלה קיימת פטורין. ואם הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין לשלם. ואמרינן אין גזלה קיימת פטורין לימא תהוי תיובתיה דרב חסדא (ה) ופריק לא רב חסדא מוקים ליה לאחר יאוש. והשתא דמטלטלי משתעבדי לבע"ח חייבין לשלם ממטלטלי דשבק אבוהון בין לפני יאוש בין לאחר יאוש בין (ב) אכלו בין לא אכלו דהוה ליה כמלוה על פה [ה] וקי"ל השתא דמלוה על פה גובה מן היורשין בין ממקרקעי בין ממטלטלי. אבל ודאי *הניח להן אביהן מעות של רבית אין חייבין להחזיר דתניא *הניח להן אביהן מעות של רבית אע"פ שהן יודעים שהן של רבית אין חייבין להחזיר: *ואם הניח להן אביהן פרה וטלית וכל דבר המסוים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן: ואמרינן [ה] עלה* אמר רמי בר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי רבא אמר לעולם אימא לך רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ושאני הכא דאמר קרא °אל תקח מאתו נשך ותרבית לדידיה הוא דאזהריה רחמנא לבריה לא אזהריה רחמנא. והאי דאמרינן חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן הני מילי בשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת כדאוקימנא

רש"י

נעשה כגוזלו מבעליו: ואין גזילה קיימת. שאכלוה אחר מותו פטורין דאינהו לא גזול מידי: גזילה קיימת. שלא אכלוה אחר מותו ותבען הנגזל חייבין דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי (ג) וליכא כי אם יאוש כדי דלא קנה: הניח להן אביהן אחריות. קרקעות משלו חייבים דמשתעבדי נכסי (ב) (ד) כרב חסדא דאמר רצה מזה גובה רצה מזה גובה: וכל דבר המסויים. שניכר שהיה של נגזל וכל שעה נראה לרבים כגון טלית וקרקע חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן שאומרים הבריות זהו טלית שגזל פלוני [ב]: זאת אומרת. מדקתני דאין חייבין להחזיר: רשות יורש כרשות לוקח דמי. ואיכא יאוש ושינוי רשות: הני מילי כשעשה תשובה. אבל לא עשה תשובה אין היורשין להחזיר: דמי

דף קיב. | דף צד: | כדף קיב. | ויקרא כה

א מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין קצג טוש"ע י"ד סי' קסא:

רבינו אפרים

א] וקי"ל השתא וכו'. כתב רבינו אפרים ז"ל הא מלתא ליתא דכבר פרשינן בכמה דוכתא דלא תיקון רבנן למגבא ממטלטלי דיתמי אלא לבע"ח ולאשה אבל לניזק ולנגזל לא תיקון מידי הלכך היכא דלית להו ליתמי קרקע ואין גזילה קיימת דתהדר בעיניה לא מגבינן מינייהו מטלטלי וכן הלכתא:

הגהות חו"י

(א) נ"ב ופי' מניח לפניהם ר"ל ושם אכלוהו או מכרוהו: (ב) דמשתעבד נכסי מחיים כרב חסדא כנ"ל: נ"ל דא"כ

הגהות הב"ח

(א) ופרקינן כנ"ל: (ב) אכלי וכו' אכלי כנ"ל: (ג) ואין כאן שינוי רשות כ"א כוי' כנ"ל: (ג) כרב חסדא דאמר רצה מזה גובה רצה מזה גובה. כ"ז נמחק:

שלטי הגבורים

שהיב במרדכי לקמן גבי לוקח מן הגזלן הארכתי כאן:

א לפי דברי התוס' וטור ח"מ סי' שס"א בשם ר"י כתבו דאם מכר הגזלן את החפץ לאחר יאוש בעלים דהשתא שהוא ביד לוקח איכא תרתי יאוש ושינוי רשות קנה הלוקח את החפץ ואין לנגזל על הלוקח כלום לא בגוף החפץ ולא בדמי החפץ ומיי' פ"ב מהל' גזילה כתב דלוקח אינו מחזיר הגזילה בעצמה ומשמע אבל דמי' צריך להחזיר וכ"כ טוח"מ סי' שס"א בשמו וכ"כ מיי' להדיא פ"ה מהל' גניבה ופ"ה מהל' גזילה וסמ"ג עשין ע"ג כ' כדברי מיי':

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בגמ' מדקדק והמניח לפניהם אמר רמי בר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח ומוקי לה רבא כשאכלום ופריך הא מדקתני סיפא ואם היה דבר שיש לו אחריות נכסים חייב לשלם [י] ומשני רבא ה"ק אם הניח להם אביהם אחריות נכסים ופריך לה והא מתני' כו' עד אמר רבא כישכיבנא נפק ר' אושעיא לוותי דתריצנא מתני' מותיה ותשורי מיחסרא כדתני ר' אושעיא בגוזל ומאכיל כו':

(ב) לשון ברייתא בגמ' ת"ר הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם גדולים חייבים לשלם קטנים פטורין ואם אמרו גדולים אין אנו יודעים חשבונות שחשב אבינו עמך פטורין משום דאמרי אין אנו יודעין פטורין אמר רבא ה"ק גדולים שאמרו יודעין אנו חשבונות שחשב אבינו עמך ולא פש לך גביה מידי פטורין. (בעמוד הזה באו דברי הרי"ף שלא כסדר האלפס כי א"א היה לכוונם):

המאור הגדול

דאמר רצה מזה גובה רצה מזה גובה. כ"ז נמחק:

חייבין אין גזילה קיימת פטורין דרב חסדא מוקים לה לאחר יאוש וכן הכי מוקים לה רבא אבל רמי בר חמא מוקים לה לפני יאוש שמעי' מהלין אוקימתא דין ד' שערים. א) לפני יאוש וגזילה קיימת. ב) לפני יאוש ואין גזילה קיימת. ג) לאחר יאוש וגזילה קיימת. ד) לאחר יאוש ואין גזילה קיימת. הרי אלו ד' שערים הראשון לחיוב לדברי הכל ובאחרון לפטור לדברי הכל השני השערים התיכונים לרב חסדא ורבא חייב לרמי בר חמא פטור נמצא לרב חסדא ורבא דהלכתא כוותייהו לעולם חייב חוץ מלאחר יאוש ואין גזילה קיימת ולרמי בר חמא לעולם פטור חוץ מלפני יאוש וגזילה קיימת ומחלוקת שני השערים התיכונים תוכל להבחין מסוגיא דשמעתא דרב חסדא ורבא לא סבירא להו דרמי בר חמא ורמי בר חמא לא ס"ל דרב חסדא ורבא הלכך לפני יאוש ואין גזילה קיימת לרב חסדא חייב דהא אמר רצה מזה גובה רצה מזה גובה ולרמי בר חמא פטור דלא ס"ל הכין לאחר יאוש וגזילה קיימת לרמי פטור דאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי ולרבא ורב חסדא חייב דלא סבירא להו הכין ולפום הדין סברא מתוקמן מתני' דלקמן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אלא מתניתא קמייתא דקתני גדולים חייבין קטנים פטורין כסומכוס משום טעמא דאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין ומתניתא בתרייתא דקתני ואכלום בין גדולים בין קטנים חייבין כרבנן דסבירא להו מקבלין משום דדמיא להו לכגון שהיה חולה או עדיו חולין שאילו היינו ממתינין להם עד שיגדילו חיישי' באורך הזמן למיתה ומסתברא דהלכתא כרבנן הלכך מתניתא קמייתא דקתני והמניח לפניהם גדולים חייבין קטנים פטורין רב חסדא ורבא מוקמי לה אי לפני יאוש בין גזילה קיימת בין שאינה קיימת אי נמי לאחר יאוש וגזילה קיימת ורמי בר חמא מוקים לה בלפני יאוש וגזילה קיימת דוקא וברייתא דקתני ואכלום בין גדולים בין קטנים חייבין אי הות קיימת בהכי בודאי הויא תיובתיה דרמי בר חמא דלא ס"ל רצה מזה גובה רצה מזה גובה אלא מטילא אירחיא לה משום קושיא דקטנים מקלא קלויה לפי שהקטנים פטורין ואפי' לפני יאוש שהקטן פטור בכל ענין כדקי"ל שפגיעתו רעה ואינו משלם לאחר זמן ולפום הכין תריצנא והמניח לפניהם ולא אכלום בין גדולים בין קטנים חייבין הלכך רב חסדא ורבא מוקמי לה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ורמי בר חמא מוקים לה דוקא לפני יאוש ולעולם קמייתא כסומכוס ובתרייתא כרבנן ורישא דקתני הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם ההיא לדברי הכל ואפי' לפני יאוש כדפרישית לעיל:

הלכך כיון דאמרי' דברייתא קמייתא רב חסדא ורבא מוקמי לה לפני יאוש ואין גזילה קיימת ליתא להוא פירושא דפריש בה ה"ר אברהם ז"ל וסמכיה על מאי דאמרי' בן גזלן יש לו חזקה ואע"ג דאבוה אין לו חזקה אלא שמעי' מינה דאע"ג דאבוהון היה מהימן בשאין גזילה קיימת לא טענינן להו ליתמי מאי דמצי טעין אבוהון מ"מ דהא הכא דאבוהון מצי טעין החזרתיו לך כשאין שם עדי גזילה וה"ה לגזילה קיימת אם אין שם עידי גזילה שיכול האב לומר לקוח הוא בידי ואינהו לא מיפטרי היכא דאמרי אין אנו יודעין עד דאמרי יודעין אנו וכללא דאמור רבנן לא הוי אלא דלא טענינן להו ליתמי מאי דלא מצי טעין אבוהון אבל מאי דמצי טעין אבוהון איכא דטענינן ואיכא דלא טענינן הדבר שהוא קרוב מן הדעת טענינן והרחוק מן הדעת לא טענינן אין לנו אלא מה שאמרו רבותינו בעלי התלמוד ז"ל וראיה לדבר מהני שב מרגניתא דצירן בסדינא ר' מיאשא ושכיב ר' מיאשא ולא פקיד ומכסא דכספא בי חסא ושכיב חסא ולא פקיד ולפום הכי מיתרץ ההוא קושיא דרגילין רבנן לאקשויי בשט"ח היוצא על היתומים כדאיתא בפ' המוכר את הבית מ"מ לא טענינן להו ליתמי נאנסו ושם בירךנו דבר זה ומי שמעמידה ביתומים גדולים ולא בקטנים טעות הוא בידו וכל היכא דאמרי' יתומים סתמא אין צ"ל שהקטנים בכלל:

מלחמת ה'

וכתב עוד בעל המאור ז"ל הלכך כיון דאמרי' דברייתא קמייתא רב חסדא ורבא מוקים לה לפני יאוש בשאין גזילה קיימת ליתיה להוא פירושא דפריש בה הרב ר' אברהם ז"ל וסמכיה על מאי דאמרי' גזלן יש לו חזקה: **אמר** הכותב בשאין שם עדי גזילה ליכא לאוקומא לברייתא דהא הגוזל קתני ובלאו הכי לא מחייבי יתומים כלל שאני אומר מכרן לאביהן ובדליכא סהדי דחזיוה גבייהו דיתמי נמי ליכא לאוקומא דהמניח לפניהם קתני משמע לפנינו הניחם לבניו ולא מחייבי נמי קטנים לרבנן אלא בהכי הלכך אדהיא לה ראייתו דכיון דאיכא עדי גזילה ורואה לאחר מיתה ביד היתומים לא מצינן למיטען להו לקחה אביהם ממך דהא כדאיכא עדים ורואה אפי' אחר דלאו אומן אין לו חזקה וכניו יש להם חזקה בטענת עצמן כשלא ראוהו עכשיו בידם שיכולים לומר החזרנוה לך שאין כאן בטענת עצמן ולא מחמת אביהם שכיון שראו גזילה קיימת לאחר מיתתו כדקתני המניח לא נשארה לאביהם בה שום טענה אלא אינהו מצו למימר החזרנוה לך ומיגו דיכלי למימר הכי יכלי למימר לא פש לך גבי אבונא ולא מידי ובכל מה שהאריך בדין טוענים ליתומים לא מועיל אלא לחלוק על דברי הגאונים שכולם ז"ל הסכימו דטענינא להו כל מאי דמצי טעין אבוהון והראיה שהביא ממעשה דרבי מיאשא ודחסא ודבי ר' אמי איגם כלום וכך קבלתי פירושם על דעת הגאונים ז"ל והוא האמת הכוא גברא דאפקיד בסהדי שב מרגניתא בי ר' מיאשא ואין העדים מכירין אותם בטביעות עינא או שלא ראו אותן עכשיו ביד התתומים ויש שם עדים אחרים שראו בידם שב מרגניתא דצירן בסדינא ובא זה המפקיד וטען בידכם הן והם אומרים אינהו דלמא אהדרינהו אבונא לך והנך דחזו סהדי אחריני נינהו ואמר להו היאך אפקינהו דנחזינהו אם מכירין אותם עדי פקדון ואינון אמרי כדו לא מפקינן וכעובדא דרמאי דפומבדיתא דבפרק חזקת הבתים דאמרי' עלה רואה תניא ויטלנו לומר הנך אחריני נינהו אבל השתא דקים לן ביה בודאי דלא אמיד ולית ליה שב מרגניתא לא מצו למימר הנך דידיה נינהו ואחריני נינהו והנהו החזירם לך אלא אמרי' הני נינהו ולא מצו למימר נמי חזר אבינו ולקחם ממך דהא ליכא מיגו אבל אם אין שם עדים שראו אותם עכשיו בידם של יתומים יכלי למימר החזירם לך וכיון דאיכא מיגו יכלי למימר לקחם ממך וטענינן להו אע"ג דלא טעני ואע"ג דאיכא למימר דלמא עביד הוה דיש מתרוששם והון רב כיון דאיכא עדים ורואה לא אמרי' אחריני נינהו ואפשר דהך טענה לאו דוקא היא דהא איכא למיחש נמי דלמא פקדון הם שאחר הפקיד אצל אביהם אלא ה"ק ודאי לאו דר' מיאשא נינהו דהא לא אמיד והא קא יהיב סימנא וטעמא דאי יהיב סימנא לא צריך לטענה דאמיד אלא מיהו טענה דאמיד צריך לטענה דסימנא דבלא סימן לא מפקינן מינייהו ואינך צריך לפרש דהאי תדא ועוד צריכי להדדי אלא טעמא בתרא עיקר והראשונה מפילה ורוב ועוד האמורין בתלמוד כך פירושם א"ת שאין טעם זה מספיק עוד יש טעם אחר ותתאה גבר לעולם והכא נמי עיקר טעמו של דבר משום סימנין דכיון דיהיב סימנא אין היתומים יכולין לומר ליתנהו גבן והחזירם אבונא לך והנך אחריני נינהו דהא יהיב סימנא ואמרי סהדי דהך סימנא אית להו להנך דברשותייהו ועל כרחך אינהו דאפקיד גבי אבוהון נינהו וכיון דליכא מיגו לא יכלי נמי למימר חזר אבינו ולקחם ממך דהא איכא עדי פקדון ואיכא עדים שראו אותם בידם של יתומים וסהדי בסהדי סימנא משום ליה רואה דהא ידעינן דהנהו דאפקיד גבי אביהם הם וכל היכא דאיכא עדים ורואה אינו נאמן לטעון לקוח הוא בידי והיינו דכתבו רבינו הגדול ורב חננאל ז"ל בפ' המפקיד והם ה"נ כי איתיה בחיי' לא מצי למימר הדרה זבינתיה מינך ומסתייע הך סברא ממאי דגרסי' בפ' חזקת הבתים וכו' זה לשון הגאונים ז"ל ומדבריהם אתה למד דהנך עובדי כדאיכא עדים ורואה מינהו זה הפי' שקבלתי על דעת הגאונים ז"ל והוא נכון וברור ועולה כהוגן וכל הנוטה ממנו תועה מדרך השכל ובעל החבור הזה ז"ל כתב בספר הנבהא שלו בפי' הנך עובדי דהן תדא ועוד צריכי להדדי ואין אנו דנין בפחות משתי אלה שאם היה אמיד אני אומר שמא מכרן זה ולקחם זה ממנו ואע"ג דהא יהיב סימנא לאו כלום הוא ואי לאו יהיב סימנא אע"ג דלא אמיד נמי לא שקיל ולא מידי לא יהא אלא אבדה כמה דלא יהיב סימנא הא לא שקיל שמא אדם אחר הפקידם אצלו ועכ"ז צריך שיהא מיתנא דלא פקיד דאילו פקיד על שאר נכסיה ולא פקיד על הלין למימר הלין נכסי דפלניא אינון אע"ג דלא אמיד בחזקת יתמי מוקמינן לאו ולא מפקי מינייהו וכמה איגשי עתירין בביתא ומסכנין בשוק וקרא כתיב מתרושש והון רב ואלו דברי הבאי שאין כאן טענה להוציא מידם של יתומים דאע"ג דיהיב סימנא איכא למימר מכרן לאחר והפקידן אצל זה או לקחן זה ממנו שהרי יש מתרושש והון רב ואי משום דלא פקיד אדרבה מסייע ליתמי דאי פקיד אהנך ולא פקיד אשאר נכסים ודאי דפקדון נינהו דאילו הוו דידיה ודאי הוה אמר למאן ליהוי דהא בוו עסי מכל מה דאית ליה ואין דרכן של בני אדם לחלק בשעת מיתה הסובים ולא יחלק מרגלותיו לבניו ועוד דאיכא למימר מלאך המות הוא דאנסיה ועוד דהוה ליה לנ"ב לומר חדא דלא פקיד אלא ודאי הך פירושא לית ביה ממשא וכל אלו הפטרות פסר מפני שלא עלה בידו פי' דברי רבי' הגדול ז"ל כהוגן כמו שכתב בספר הלכה שלו שאינן ברורין כל צרכן ואלו הן המחילות שמחל לו ולא השיגם בספר המאור וכבר פירשתי לך כי דברי רבי' הגדול ז"ל נכונים וברורים קיימים ובריים ועל אסניהם דבורים ואין צורך במחילתו שהרי פטרונוהו מתביעתו וכן יש לך לפרש ממה שאמרו בפ' איזהו נשך אבל דבר המסוים לא מ"ט דלמא אתי מאריה ויהיב סימנים ושקיל ליה פי' שחוששין דלמא מאן דאפקיד האי דבר המסוים גבי האי גברא בסהדי אפקדיה גביה ואנן סהדי דאית גבייהו דיתמי ואי יהיב סימנא שקיל ליה דהא איכא עדים ורואה שכיון שאנו יודעים בדבר א"א לכפור עדות זו ובלאו סימנא ליכא למיחש דלמא אמר לן אפיקו ואיכא עדים ורואה דאנן ידי יתומים אנן וכדי לא מפקינן כי טיכא דלא מפקי אינהו אי גדלי ומיהו בסימנא מוציא מידם אע"ג דאמיד וכדכתבינן:

הגהות מאי'. [א] נ"ב כלשון אחרון בגמ' שקאי רמי בר חמא על ברייתא כו' ולא אמתני': [ב] נ"ב של רבית היא: [ג] נ"ב פי' כגון אם מחל הגזלן שלא שייך דר' נתן: [ד] נ"ב דרב חסדא: [ה] נ"ב או חמור וממאמר אחריו: [ו] נ"ב ומסיק תן לחכם ויחכם עוד: [ז] נ"ב פי' שטר עסקא למחצית שכר ולמחצית הפסד דהוי פלגא גבי מלוה ופלגא פקדון: [ח] נ"ב נשבע וגובה מחצה: [ט] נ"ב דנאנסו קלא אית להו: [י] נ"ב מכלל דרישא בגזלה קיימת:

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פג טוש"מ סי' שמא:

דף סב. ובגמרות שלנו הוא ג"כ בפ' שלפני זה דף לד:

ב מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' (כח) [קי]:

ג מיי' פ"ג מהל' עדות סמג עשין קט טור ח"מ (שם) [כח]:

אמוד שוב אין חזקה כיון דאיכא עדים ורא"ה. והרמב"ן ז"ל השיגו שמפורש בכמה מקומות דטענינן ליתמי אפילו טענה רחוקה בכתובות פרק אחרון (דף קט.) גבי עשאה סימן לאחר וכו' אילו אבוהון היה קיים הוה טעין הלם אחד וכו' רכבא דדקלי וכו' ובפרק לא יחפור (דף כג.) נמי גבי לקח חצר ובה זיזין וכו' כיון דיחיד הוא אומר פיוסי פייסיה אבל התם אימא לא צריכא הרי שאפילו במקום רבים שהוא רחוק לפיים אותם טוענין לו והראיות שהביא [הר"ז] אינן: שטר כיס מפורש שם במקומה מעשה דחסא נמי פשיטא דטעמא דלאמיד לא מהני ליה דיש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב *) (א) והא דבעינא דיהיב סימנא משום שכך היה המעשה שזה המפקיד הפקידו בעדים לחסא אביהן ומת חסא ובא המפקיד לתבוע לבניו והביא עדי פקדון וגם הביא עדים שראו עכשיו בידם כוס של כסף אבל לא היו מכירין אם הוא אותו שהפקידו אצלו וזה ודאי אינו חשוב ראה דמאי למימר ההוא אחרינא הוה כדאמרינן בפרק חזקת הבתים (דף מו.) גבי רמאי דפומבדיתא וכו' ההוא אחרינא הוה ולפיכך בא המפקיד ונתן סימנין עליו והודו העדים שראוהו עכשיו כדבריו ומשוו ליה ראה שהרי עכשיו כאילו מכירין העדים שזה הכוס שהפקידו אצלו והיינו דמצטריך ליה טעמא דיהיב סימנא דהאי טעמא משוי ליה ראה. והכא בסוגיין נמי בדאיכא עדים ורא"ה ביד אביהם כשמת מיירי שאביהם לא היה נאמן בשום טענה שיטעון ולפיכך אי לא אמרי איתן לא טענינן להו אבל איכהו מאי אמרי שלא ראו הדבר ברשותם אחר שמת אביהן והיו יכולין לומר החזרנו לך ומתוך טענה זו הם נאמנין לומר אין אנו יודעין חשבונות שחשב אבינו עמך אבל אנן לא טענינן אלא דברים שנאמנין עליהם מחמת אביהן אבל לא דברים שנאמנין עליהם מחמת עצמן עד כאן לשון הרא"ה ז"ל בשם רבו ז"ל. משום דאמרי. בתמיה הואיל ויודעין שגזלה באה לידו חייבין להחזיר הרי"ף ז"ל לא הביאה וגם אני לא כתבתיה אלא מפני התועלת דטענינן ליורשין: משתמשין בה כל ימי שאלתה. משום דכל דבר השאול לכל הזמן שהוא שאול מותר להשתמש בו ואף על פי שהשואל מת והיינו כשקבע בה זמן אבל לא קבע בה זמן משתמשין בה הזמן הראוי לפי אותו תשמיש ששאלה ולא אמר בהא סתם שאלה שלשים יום שלא אמרו אלא במלוה שנתנה להוצאה. הריטב"א ז"ל: מתה. אין חייבין באונסיה דהא לא קבילו עלייהו נטירותא דהם לא שאלו ולא מידי ומיהו דוקא מתה שהיא אונסין הוא דקאמר אין חייבין אבל בגניבה ואבדה הואיל ונהנו בה מיחייבי כשומרי שכר ואפילו נמי כי לא נשתמשו בה חייבין כיון דהם יכולין להשתמש בה כדאמרינן בפרק המפקיד (דף מג.) המפקיד מעות אצל שלחני מותר להשתמש בהן לפיכך אבדו חייב באחריותן ומפרש רב נחמן טעמא בההיא הנאה דאי מתרמי ליה זבינא דאית בה רווחא זבין בהו הוי עליהן שומר שכר הרשב"א ז"ל וכתב הריטב"א ז"ל וכן אתה דן במלוה על המשכון ומת שאף בנו נעשה עליו שומר שכר בההיא הנאה דתפיס ליה אזוזי וכן באומן בכלי אומנותו וכן דעת מורי הרב ז"ל עכ"ל. והרא"ש ז"ל כן כתב דהכא חייבין בגנבה ואבדה. אבל הראב"ד ז"ל כתב דהיכא דרצו להשתמש בה בתורת שאלה אחזיקו בה ומתה חייבין באונסיה והכא במתה באגם דוקא מיירי: בשר בזול. דהיינו פחות שלים דחשבינן [ב"ב דף קמו:] כל זוזא בד' דנקי והיינו שני שלישי דמים וכלהו דמי לא לישלמו דאי הוו ידעי דבעי לשלומי לא אכלי בשרא והעור יחזירו כמות שהוא: (ב) אחריות נכסים. דהיינו קרקע: חייבין. לשלם לגמרי פרעון שלם [ולא בזול] ואע"ג דהם לא קבלו עליהם אונסים וגם לא רמיא חיוב אונסים אשואל משעת שאלה אלא דוקא בשעה שתאנס והיא שעתא לאו נכסי דשואל נינהו דמשום הכי [ברישא] פטורין אם כן מה לי הניח אחריות נכסים מה לי לא הניח ויש לומר דטבחוה פשיעה היא ואע"פ דהך פשיעה אתי לבסוף מ"מ אבוהון הוא דעבד לה בחייו דלא אודעינהו דשאולה היא ואשתעבוד נכסיו בחייו וכן הסכימו המפרשים ז"ל. וכ"כ הרא"ה ז"ל דמשעת פשיעה הגורמת לאונס מתחייב השואל עלה וכ"מ לשואל חמור לרכוב עליה שלוחו ומתה בדרך והדבר ספק אם מחמת מלאכה מתה אם לאו דכיון דקי"ל שאינו חייב עליה עד שעת אונסין הרי הוא פטור שהרי זה כאומר [לקמן דף קיח.] איני יודע אם הלויתני אם לאו אבל השואל את החמור לרכוב עליה ונתנה לשלוחו והדבר ספק אם מתה בפשיעה או באונס חייב שהרי הוא פושע עליה כשנתנה לשלוחו שהרי [גיטין דף כט.] אין השואל רשאי להשאיל והוא מתחייב משעת פשיעה והרי זה כאומר הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אם לאו שהוא חייב עכ"ל: מתנו לה אסיפא. הא דהניח להם וכו' אסיפא דהיינו טבחוה וכדפי': פרה שאולה וכו' פטור. מלשלם דלא אמרינן משעת שאלה מחייב ליה וקיימא ליה ברשותיה אלא דוקא בשעת טביחה והיא שעתא הוא דגזלה נמצא דאיסור שבת ואיסור גזלה באין כאחת ופטור משום דקם ליה בדרבה מיניה: והכי קי"ל כרב פפא דמשעת אונסין דוקא הוא חייב ולא משעת שאלה וכן הסכימו המפרשים ז"ל פרק אלו נערות וה"נ מוכח בבבא מציעא פרק השואל (דף נז:) דמסיק תלמודא אליבא דרב פפא גבי המשאיל אומר שאולה מתה דמקשינן שמעת מינה מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב ותהוי תיובתא דרב נחמן וכו' ואי סבירא ליה לתלמודא [משעת] משיכה מיחייב באונסין הויא ליה מתני' דהתם כמנה הלויתי לך והלה אומר איני יודע אם החזרתיו לך דחייב אפילו לרב נחמן אלא הלכתא כרב פפא אע"פ שלא כתב כן הרמב"ם ז"ל: כעין שגזל. פי' אם גזלה קיימת יחזיר אבל אין גזילה קיימת פטורה ובדידיה ליכא לאוקמא אלא בבנו: בר חמוה. קטן היה: טרק גלי באפיה. [ג] דלת פתח אביו סגר ולא הניחו ליכנס לפי שהיה רבי ירמיה חפץ להחזיק בה: והא אייתי סהדי דאחזקי בה בחיי אבוה. והיה טוען שאביו מכרה לו או נתנה לו: שלא בפני בעל דין. והאי [קטן] כמאן דליתיה דמי: לא שמיע להו. דכיון שהוא מוחזק בשדה ועומד בתוכה אע"פ שהקטן הוציאו והחזיק בה לאו כל כמיניה דכה"ג מקבלים עדי המוחזק הכא נמי כיון שרבי ירמיה היה מוחזק בבית ועומד בתוכה לאו כל הימנו של התינוק להוציאו מתוכו: שתקף בעבדיו. שלקח עבדיו עמו: ונראה. אם שלו הוא: התם הוא. כלומר מי דמי התם הוא דיורד לתוך שדה חבירו דלית ליה להוות תינוק בתוך אותו שדה חזקה דאבוה: אבל הכא. דאית ליה להאי תינוק בבית זה חזקה דאבוה אלא שרבי ירמיה טוען שמכרה לו או שנתנה לו כה"ג ודאי אין מקבלין ולא מפקינן לתינוק מינה ולכשיגדל יביא רבי ירמיה עדים וידון עמו. ולענין הלכה קי"ל כסומכוס ולאיה מהאי עובדא דבר חמוה דרבי ירמיה דעבדו עובדא כסומכוס ופירשו טעמא משום דאין מקבלין

*) עי' במלחמות בארוך.

רש"י

דמי בשר בזול. היינו שני שלישי דמים ולא כל הדמים דאי הוה ידעי דבעי שלומי לא הוי אכלי בישרא והעור יחזירו כמו שהוא: כעין שגזל. כלומר אם הגזלה קיימת יחזיר אבל אם אין הגזלה קיימת פטור ובדידיה ליכא לאוקומי אלא בבנו מכאן אמרו כו': בר חמוה דר' ירמיה. קטן היה: טרק גלי. פתח בית אביו סגר ולא (ב) הניח ליכנס לפי שר' ירמיה רצה להחזיק בה: (ג) דאחזוקי בה בחיי אבוה. והיה טוען שאביו מכרה או שנתן לו: שלא בפני בע"ד. והאי קטן כמאן דליתיה דמי: שתקף בעבדיו. שלקח עבדיו עמו שיסייעוהו: ונראה. אם שלו הוא: התם. (ד) ירד לתוך שדה חברו דלית ליה להוא תינוק חזקת אבותיו באותה שדה: אבל הכא. דקאי הבית בחזקת אבוה דזה התינוק לא מפקינן (ה) מיניה וכשיגדיל יביא רבי ירמיה (ו) וידין עמו: חולים. מסוכנים למות ואם לא

תורה אור

כדאוקימנא בפ' איזהו נשך*: *אמר רבא הניח להן אביהן *פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה מתה אין חייבין באונסיה כסבורין הן של אביהן היא טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול [א] וכו' כדכתבינן בכתובות בפרק אלו נערות (א) ת"ר °והשיב את הגזלה [ב] מה ת"ל אשר גזל יחזיר כעין שגזל ומכאן אמרו הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם והמניח לפניהן בין גדולים בין קטנים חייבין משום סומכוס אמרו גדולים חייבין °קטנים פטורים: ³בר חמוה דרבי ירמיה טרק גלי באפי דרבי ירמיה אתא לקמיה דרבי אבא אמר ליה שלו הוא תובע א"ל והא מייתינא סהדי דאחזקי בה בחיי אבוה אמר ליה א וכי מקבלין עדים *שלא בפני בעל דין (א) א"ל והתניא בין גדולים בין קטנים חייבין אמר ליה הרי מחלוקתך בצדך משום סומכוס אמרו גדולים חייבין קטנים פטורים אמר איפכא עלמא וקאי כסומכוס לאפקועי לדידי איגלגל מלתא ומטא לקמיה דרבי אבהו אמר ליה לא שמיע לכו הא דאמר רב חמא בר יוסף א"ר אושעיא תינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חבירו ואמר שלי היא אין אומרים נמתין לו עד שיגדיל אלא מוציאין אותה מידו ולכשיגדיל אם יש לו עדים יביא ראיה ונראה מי דמי התם הוא דלא קיימא בחזקה דאבוה אבל הכא דקיימא בחזקה דאבוה לא: אמר רבי אסי אמר רבי ³שבתי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין תהי בה רבי יוחנן וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין קיבלה מיניה רבי יוסי בר חנינא כגון שהיה הוא חולה או עדיו חולים או שהיו

עדיו

[ב] נ"ב אשר גזל: [ג] באפיה פתח בית אביו כצ"ל ותיבת דלת נמחק: [ד] נ"ב ולא טענה רחוקה: [ה] נ"ב והא דנקט עדים ורא"ה לאו מעיקר הטעם הוא אי ליכא טעם דרב אלפס:

שלטי הגבורים

א כתב הנ"י ז"ל בשם הריטב"א דהא דאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין וכו' הוא בדבר שאינו ברור אבל בדבר ברור ואין בו חשש מקבלין כמו שכתוב לפנינו ונראה דכן הוא דעת שאר הפוסקים כמו שכתב מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה וסמ"ג עשין צ"ד וטוח"מ סי' ק"י וסי' שס"ה דהא מחייבין את הקטנים לשלם גזילת אביהם כשידוע שאביו גזל וכן מקיימין שטר המקח בפני הקטנים דכל אלו דברים ברורים הם וכתב הטוח"מ סי' ק"מ בשם רבינו יונה דאע"פ דאין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד מיהו אם הוא בענין דהשתא כשרים להעיד ואם יעידו כשיבא המערער יהיו נוגעים בעדות מקבלין אפי' שלא בפניו ע"כ וכתוב בתקנת הגאונים דכשמקבלין עדות על הקטטות שאין לעדים להעיד בפני הבעלי דינין כדי שלא יעשו על זה קטטות כשישמעו עדותן וגם הדיינין לא יגלו עדותן שיקבלו לבעלי דינין שלא ילך בעל דין אליו להתקוטט אבל עסקי ממון ודאי אין מקבלין רק בפני בעל דין ע"כ ובעדות ממון נמי לפעמים מקבלין העדו' שלא בפני בעל דין כגון שהיה הוא חולה או עדיו חולין ופתחו לו בדיניה כלומר שכבר טענו לפני הדיינין והביא התובע את עדיו ושלחו ב"ד לנתבע שיבא לשמוע עדי התובע ולא בא אז כשיהיו שם שלשה התנאים הנזכרים מקבלין העדות שלא בפני בעל דין ואיכא פלוגתא בפירוש הוא חולה מיי' פ"ג מהל' עדות כתב וז"ל אין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין אם היה בע"ד חולה או שהיו העדים מבקשין לילך למ"ה ושלחו לבע"ד ולא בא הרי אלו מקבלין עדות שלא בפניו עכ"ל משמע מדבריו דתנאי זה דהאמר אם היה חולה קאי אנתבע שר"ל שהיה הנתבע חולה וכן משמע לשון הנ"י שם וריב"א פי' דהיה הוא חולה קאי אתובע שאם הוא חולה ומבקש שיקבלו העדות בחייו כי הוא יזכיר לעדים לכוין העדות ויודע לחקור אותם יותר מן היורשים אז מקבלין העדות שלא בפניו אבל אם היה הנתבע חולה ואומר התובע שיקבלו עדות בחיי הנתבע שלא בפניו כדי שיחזיקוהו בנכסי הנתבע בחייו שאם ימות יצטרך להמתין עד שיגדלו היתומים כי לא יקבלו העדות בעודם קטנים אין שומעין לו לקבל העדות שלא בפניו כדי שיגבה חובו מיד כי מזל רע שלו גרם שחלה הנתבע ואין מקבלין עדות שלא בפניו לחוב ליתומים שלא כדין ולזה הסכימו הרא"ש והטוח"מ סי' כ"ח וכ"כ המרדכי משמע וכשהוא חולה לכל אחד מהפירושים שזכרנו איכא פלוגתא אם מקבלין העדות אפי' לא שלחו להודיע הדבר לבעל דין או לא והר"ן שם כתב דודאי כשהוא חולה א"צ להודיע הדבר לבע"ד דליכא שהות ומקבלין העדות אפי' לא הודיעו הדבר לבע"ד וכ"כ המרדכי בשם ראב"ן ז"ל וכ"כ הרא"ש בשם יש אומרים אבל הרא"ש דידיה ס"ל דגם כשהוא חולה אין מקבלין שלא בפניו אא"כ הודיעוהו וכ"כ הטור ואנ"ל לר"ת שהביא שם המרדכי דודאי צריך להודיע לו טרם שיקבלו העדות ודברי מיי' פ"ג מהל' עדות וסמ"ג עשין ק"ט מטין כדברי הראב"ן והנ"י ז"ל. ואם צריך שיהו כל השלשה תנאין דהיינו שהיה הוא חולה ופתחו ליה בדיניה ושלחו לו ולא בא טרם יקבלו העדות שלא בפניו או לא איכא פלוגתא מרדכי שם בשם ר"ת כתב וז"ל ובפי' ר"ח משמע דאין מקבלין עדים עד שיהא הוא חולה או עדיו חולים ופתחו לו בדינא ושלחו לו ולא בא דכל שלשתן בעינן ולדברי ראב"ן וסייעתו שזכרנו בסמוך כשהוא חולה סגי בתנאי זה בלבד לקבל העדות שלא בפניו וכן אם העדים חולין סגי ובכל א' מאלו לבדו מקבלין העדות שלא בפניו ואם עדיו מבקשין ללכת למ"ה אז צריך גם להודיע לבע"ד שיבא לשמוע דברי העדים ואם לא בא מקבלין העדות שלא בפניו אפי' לא פתחו ליה בדינא ואם פתחו ליה בדינא כלומר שטענו כבר לפני הדיינים והביא התובע עדיו והודיעוהו הדיינין שיבא לשמוע דברי העדים ולא בא כתב הרא"ש דפשיטא דמקבלין העדות שלא בפניו דהא ברצונו לא בא וכ"כ הטוח"מ סי' כ"ט אבל מיי' פ"ג מהל' עדות לא הזכיר כלל דין זה שפתחו ליה בדינא וגם סמ"ג עשין ק"ט נראה דס"ל דלית הלכתא הכי וגם הרי"ף לא הזכירו משמע מדבריהם דאפי' פתחו ליה בדינא אין מקבלין העדות שלא בפניו דהכתי מאי לאשתמוטי בהכי ולומר לב"ד הגדול קאזילנא עד דנקיט דיסקא מב"ד הגדול כלומר שכתבו ב"ד הגדול לב"ד של כאן שיקבלו הם העדות אי נמי אפשר דס"ל למיי' דהא דמר עוקבא פליג אדר' יוחנן והלכה כר' יוחנן וא"כ למיי' וסמ"ג לעולם אפי' פתחו ליה בדינא ונקיט נמי דיסקא מב"ד הגדול אין מקבלין עדות שלא בפניו ומן התימה על הרא"ש היאך פסק דפתחו ליה בדיניה מקבלין שלא בפניו דלא הזכיר התנאי דנקיט דיסקא מב"ד הגדול דהא שם בגמ' הכי מוכח וצ"ע ואם עברו וקבלו העדות שלא בפני בע"ד היכא שאמרו חכמים שלא לקבלו איכא פלוגתא אם מועיל או לאו ריב"א כתב דאינו מועיל ולזה הסכים הרא"ש. וטוח"מ סי' כ"ח וכ"כ הנ"י שם דאם עברו וקבלו לא עשו ולא כלום וכ"כ פ' כיצד הרגל והמרדכי שם בשם ראב"ן כתב דמדמכשר קבלת עדות שלא בפני בע"ד במקום אונס אפי' לכתחלה ש"מ דבלא אונס כשר בדיעבד דאי פסיל ע"י אונס נמי מפסיל וכתבו בשם הראב"ד ז"ל דכיון דאין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד אפי' אמר התובע לדיינים הרי עדי לפניכם אלא שאינכם

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' והשתא ה"ל מלתא דשכיחא [ד] ואפ"ה לא טענינן והיינו ע"כ מטעמא דרב אלפס דאיכא עדים ורא"ה [ה]: (ב) פירוש דמלתא דרבא הוא כסבורין של אביהן היא טבחוה ואכלוה משלמים דמי בשר בזול הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבין לשלם איכא דמתני לה ארישא אחיוב אונסין ואיכא דמתני לה אסיפא והיינו דרב פפא דאמר רב פפא היתה לו פרה גנובה וטבחה בשבת חייב שכבר חייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור סקילה היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחת:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ולא והתניא: (ב) הניחו כצ"ל: (ג) דאחזקי כצ"ל: (ד) נ"ל הוא דירד: (ה) נ"ב ליה: (ו) נ"ב עדיו:

הגהות חו"י

(א) נ"ב דף לד בגמרא ונ"ל כדכתוב בכתובות כו':

הגהות מא"י

[א] נ"ב ואי הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבים לשלם:

מקבלין עדים שלא בפני בעל דין וקיימא לן דמעשה רב ולא דמי לחולה דהתם מיהא איתיה לבעל דין בעלמא אבל הכא ליכא בעל דין כלל · ואם תאמר כיון דלקטן יהבינן דינא דשלא בפני בעל דין אם כן אמאי נזקקים לנכסי יתומים [לעיל דף לט.] לשטר שיש בו רבית [ג] הא אין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין ואע"ג דהתם במלוה בשטר עסקינן ודכ"ע מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין אכתי איך נזקקין להגבותן שהרי אילו היה אביהן קיים ואמר מרענא ליה לשטרא וקבעינן ליה זימנא הכא נמי נקבעיניה ונמתין להם עד שיגדלו ותירץ הרא"ה ז"ל דמיירי כשמעמידין לו אפוטרופוס והעמידוהו במקומו לקבל עדים בפניו שעשאום כשור המזיק שמעמידין לו אפטרופוס כדאמרינן לעיל [בפרק שור שנגח ד' וה' [שם]] מזיק שאני וכיון דקי"ל דאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין אם עברו וקבלו לא עשו ולא כלום דהוו להו טועין בדבר משנה דקי"ל [סנהדרין דף ו.] דחוזר: אמר המחבר כתב הריטב"א ז"ל בשם רבו ז"ל דהא דאמרינן דאין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד וקטן כשלא בפניו דמי היינו בדבר שאינו ברור ויש בו חשש אבל בדבר ברור שאין בו חשש כגון דלוה אבי הקטן ואמר תנו מנה לפלוני מקבלין עדים שלוה כך ונזקקין דליכא למיחש למידי. [כדאיתא פרק שום היתומים (דף כב.) ומביאה בהשר"י וכן הוא שם בתוספות בהדיא]. וכן לכל כיוצא בזה שהוא ברור על פי העדים בלא שום חשש מקבלין עדים שלא בפני בעל דין: וכתב עוד ז"ל דהא דאמרינן דמעמידין אפטרופוס לקטן היינו להפך בזכותם דאפוטרופוס אינו אלא להפך בזכותו אבל לא כדי לחוב לו והיינו דאמרי' [גיטין דף נב.] אין האפוטרופין רשאין לחוב בנכסי היתומים דלגבי הא איניש אפוטרופין כלל ואם עשו לא עשו ולא כלום עכ"ל: ושלחו לו. מדלא קאמר או שלחו לו דקדקו המפרשין ז"ל דקאי אדסליק מיניה שאם היו עדיו מבקשים לילך צריך להודיע לו שיבא קודם שיקבלו כיון שיש שהות ואם לא בא

נר מצוה

עדיו מבקשין לילך למדינת הים ושלחו לו ולא בא: °אמר רבא הלכתא אמקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ואפי' עומד וצווח: ואי אמר קיבעו זימנא דמייתינא סהדי ומרענא ליה לשטרא קבעינן ליה. ואי לא אתו בזימניה נטרינן ליה שני וחמישי ושני ואי לא אתא כתבינן פתיחא עליה (א) ומשהינן ליה תשעין יומין תלתין יומין קמאי לא כתבינן אדרכתא אניכסיה דאמרינן דלמא אזוזי קא טרח. תלתין יומין מציעאי לא כתבינן אדרכתא אניכסיה דאמרינן דלמא לא אשכח למיזף וקא טרח לזבוני. שלשים יום בתראי לא כתבינן אדרכתא אניכסיה דאמרי' דלמא ההוא דקא זבין גופיה קא טרח אזוזי מכאן ואילך ודאי כתבינן אדרכתא אניכסיה והנ"מ דקא מישתמיט אישתמוטי ואמר אתינא [אתינא] אבל אמר לא אתינא לאלתר כתבינן אדרכתא אניכסיה והני מילי מלוה אבל פקדון לאלתר [א] כתבינן אדרכתא אנכסיה והני מילי [ב] אמקרקעי אבל אמטלטלי לא כתבינן מ"ט דלמא שמיט ואכיל להו ומייתי האיך סהדי ומרע ליה לשטרא וליכא לאשתלומי מיניה ואפי' אית ליה למלוה מקרקעי לא כתבינן ליה אדרכתא אמטלטלי דחיישינן דלמא מיכספן הנך מקרקעי וליכא לאישתלומי מיני' וכי כתבינן אדרכתא אניכסיה מודעינן ליה והוא דמקרב כגון דאזיל שליחא בתלתא בשבא ואתי בארבעה בשבא וקאי בחמשה בבי דינא: אמר *) רבא בשליחא דבי דינא מהימן כבי תרי והנ"מ לשמתא אבל לפתיחא לא מ"ט ממונא הוא דקא מחסר ליה דבעי מיתב זוזא דפתיחא: [א] ואמר *)רבא קבעינן ויהבינן זימנא אפומי דאיתתא ואפומי דשיבבא ולא אמרן °אלא דליתא במתא *אבל איתיה במתא לא מ"ט (ג) לא א"ל סברי אשכחיה שליחא וא"ל ואע"ג

*) נגמ' איתא רבינא בשניהם

רש"י

לא עכשיו אימתי: מקיימין את השטר. היו העדים החתומין מבקשים לילך למדינת הים מביא המלוה השטר בב"ד ומעידים על (כתבם) [כ"י] וכותבים (ג) הנפק במותב תלתא כו': ואפילו עומד. בע"ח וצווח מזוייף הוא ואל תקיימוהו אין חוששין לו: פתיחא. שטר שמתא על שאינו פורע החוב: אדרכתא. פסק דין לירד המלוה (ד) על נכסי הלוה וליטלם בשומא בחובו: דלמא מיכספן. קרקעות של מלוה יתקלקלו ויפחתו מדמיהם: וקאי בחמישי בדינא. שבשני ובחמישי היו ב"ד קבועים בעיירות מתקנת עזרא: שליח דבי דינא. שהלך להזמין אדם לבית דין וחזר ואמר אינו רוצה לבא מסימנין ליה כבי תרי דלא משקר בבי דינא: לפתיחא. לכתוב עליו שטר שמתא וכי שרו ליה שמתא לא שרינן ליה עד דיהיב זוזי דפתיחא (ה): זימנא. מזמנין בע"ד יום פלוני לדין: על פי האשה. הסולכת אצלו לפי דרכה או על פי שכניו (ו) סומכין עליהן דעבדי שליחותייהו ואי לא אתי הוי אפקירותא ומשמתינן ליה: דליתיה במתא. שאין אותו פלוני עתה בעיר שבית דין בה ואמרו לשכיניו אמרו לפלוני כשישוב שיבא לב"ד: אבל איתיה במתא לא. משמתינן ליה דהנהו איתתא ושיבבי לא עבדי שליחותייהו כי

מקבלין עדותו שלא בפניו. ואין סברא לומר דקאי כמי אהוא חולה או עדיו חולים דכיון שהדבר נחוץ ודאי מקבלין העדים ואין צריך לשלוח לו דאם לא עכשיו אימתי דשתא חולים לסכנה חיישינן להו כתב הרב בעל העטור תשובה לרי"ף ז"ל אם בא לפני ב"ד שטר קבלת עדות והעדים באותה העיר רואים אם אותם מקבלי עדות בקיאין בדקדוק עדים ובחקירתן הולכין אחר השטר ואין חוששין לעדות העדים ואם לאו אין סומכין על קבלת העדות וכתיבתן אלא סומכין על העדים והלכתא קבלת עדות צריך שלשה ומומחין יודעין הלכות עדות כשר ופסול וזהירין בקבלתן לקבל כל אחד ואחד דתנן [אבות פ"א מ"ט] הוי זהיר בדבריך שמא מתוכם ילמדו לשקר משום דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי ומחדש התחילו הדיוטות לקבל העדים ומטים עקלקלותם וכל המקבל עדות ואינו ראוי לדון כאלו קבל עדות שקר ואין ראוי לדון ע"פ אותו שטר ע"כ: מקיימין את השטר. פי' רש"י ז"ל היו העדים החתומים בו מבקשים לילך למדינת הים מביאן מלוה לב"ד ומעידין על כתב ידן וב"ד כותבין מתחתיו במותב תלתא כחדא הוינא ואתו פלוני ופלוני ואסהוד אחתימות ידיהו אשריכהו וקיימנהו. וכתב הרא"ש ז"ל דאין זה נראה דאי ברוצים לילך מ"ש קיום שטרות אפי' בעדות דעלמא מקבלין כדאמרן לעיל ועוד דבגמ' פליג ר' יוחנן בהא [ד]. ובמבקשים לילך קבלה מינה רבי יוסי בר חנינא לפיכך נראה דאפילו באין רוצין לילך קאמרינן הכא דבקיום שטרות הקלו חכמים דעדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד: ואפילו עומד וצווח. בע"ד אל תקיימוהו שמזוייף הוא אין חוששין לו: פתיחא. שטרא דשמתא על שאינו פורע החוב: ואע"ג דלא כתבינן אדרכתא תוך תשעים יום מכל מקום משמתינן ליה משום שהחליף פניו שלא בא לפני ב"ד: דקא זבין גופיה. לוקח עצמו: [קבעו] ליה זימנא. פי' הרא"ה ז"ל אחר שנתקיים השטר: אדרכתא. פסק דין לירד המלוה לתוך נכסיו של לוה וליטלם בשומא שבחובו. וזה אחר שבא לפני ב"ד והראה להם שטרו מקויים וקבעו לו זמן לפורעו ולא פרעו קורעין לו שטרו ונותנין לו פסק דין זה שילך ויחזיק בקרקעות בני חורין של לוה · ולשון אדרכתא השגה כמו [שופטים כ] כתרו את בנימין הדריכוהו. וכשאינו מוצא בני חורין לגבות מהן *) [ומצא לו משועבדים ביד לקוחות שלקחו מיד הלוה אחר שנשתעבד למלוה זה] בא לב"ד וכותבין לו טרפא עליהן. ופעמים שכותבים עליו ה' שטרות פתיחא אדרכתא טרפא הכרזה ושומא ונוסחתן והלכותיהן כתוב בספר העטור: דאמר אתינא. הלכך לא כתבינן [ה] אדרכתא ומכ"מ היו משמתינן ליה על שלא בא: לא אתינא. שהחליף פניו כל כך קנסינן ליה טפי וכתבינן לאלתר אדרכתא עילויה: אבל פקדון וכו'. והנ"מ דכפר ביה אבל אי מודה ביה אלא שפשע בו והרי הוא חייב עליו דינו כדין מלוה בעלמא': שמיט ואכיל להו. מלוה: אית ליה למלוה [מקרקעי]. דהשתא הוית אמרת דהא איכא ללוה לאישתלומי מיניה דמלוה: מכספן הנך מקרקעי. דמלוה ויפחתו מדמיהן וחיישינן לפסידא דלוה כי די למלוה דמשמתינן ליה: וקאי בה'. משום דבתי דינין קבועין בעיירות שני וה' כתקנת עזרא כדאיתא לעיל פרק מרובה (דף פב.): כתב הרי"ף ז"ל בשם רב פלטוי גאון ז"ל פתיחא היכא דמית אדם שנתחייב לחבירו בב"ד וסרב ועבר על גזירת ב"ד כותבין לקהלות ישראל פלוני גזרו עליו דין וסרב ולא השגיח והחרמנו אותו שלא יתפלל בעשרה ולא יזדמן בג' ואל תמולו לו בן ואל תקברו לו מת והוציאו בניו מבית הספר ואשתו מבהכ"נ עד שיקבל עליו את הדין: שליח. שהלך להזמין לב"ד וחזר לב"ד ואמר אינו רוצה: מהימן כבי תרי · דלא הוה משקר בבי דינא: ממונא הוא דקא מחסר ליה. כתב הרא"ש ז"ל מכאן דקדק רבינו מאיר דאע"ג דמוכח בפרק זה בורר (דף לא:) שאין הנתבע חייב לשלם לתובע ההוצאה שמוציא לתובעו לדין מדקאמר התם [ו] הרי שנושה בחבירו מנה יוציא מנה על מנה ה"מ היכא שאינו מסרב מלבוא לב"ד אבל אם תבעוהו לדין ולא רצה לירד עמו לדין והולך התובע להוציא יציאות לכופו שירד עמו לדין חייב הנתבע לפרוע כל אותן היציאות מדחזינן הכא שחייב הנתבע לפרוע שכר הפתיחא שכתבו עליו על שלא רצה לבוא לדין עכ"ל: יהבינן זימנא. מזמנין בעל דין ביום פלוני לדין ע"פ האשה ההולכת אצלו: דשיבבא. ע"פ שכיניו וסמכינן עלייהו דעבדי שליחותייהו ואי לא אתי מחזקינן ליה כאפקירותא והיו משמתינן ליה: אבל ליתיה. אלא דליתיה במתא. שאין אותו פלוני עכשיו בעיר שב"ד עומדין ואמרו לשכנים כשישוב פלוני אמרו לו לבא: אבל איתיה לא

*) גי' מהר"ם

שלטי הגבורים

שאינכם רוצים לקבלם לכל הפחות קחו ממון הקטנים בידכם שלא יאכלוהו הקטנים ולא יהיה להם מה לפרוע כשיגדלו אין שומעין לו ע"כ ולזה הסכים הרא"ש והטור ח"מ סי' כ"ח וכ"ע מ"ש דהכא אין שומעין לו ומ"ש דגבי הבא לב"ד ואומר יש לי עדים שפלוני חייב לי מעות ומלאתי ממונו וירא אני שאם יבואו לידו יבריחם ולא יהיה לי מקום לגבות חובי דאם רואין הב"ד אמתלא אמת בדבריו תופסין הממון מלוה ושומעין לו ואדרבה היה נראה דכ"ש הכא דהיה לנו לשמוע לו דהתם אפי' אין לו ראיות ועדים מזומנין שומעין לו כ"ש הכא שהעדים לפנינו דהיה לנו לשמוע לו ואין סברא לומר דדוקא גבי קטנים אין שומעין לו אבל אגיים דעלמא שעדיו מזומנין אלא שאין הבע"ד לפניו שומעין לו דזה אינו דהא כל עצמו מדיני דקטן לא אתיא אלא מדין אין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד ולא יהיה גדול טפי הכא מן הדין יותר מדין עצמו וצ"ע:

א רש"י ז"ל פי' דמיירי בשעדים מבקשין ללכת למ"ה אז הוא דמקיימין שלא בפני בע"ד אבל לא בענין אחר וכל הפוסקים השיגו עליו וכתבו דאפי' אין שם שום א' מהתנאים שהם בקבלת עדות על פה שלא בפניו אעפ"כ מקיימין אותו שלא בפניו דקל הוא שהקילו חכמים בקיום שטרות דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ומדרבנן הוא דאצרכוהו קיום הלכך מקיימין את השטר שלא בפני בע"ד. ולאחר שקיים המלוה שטרו אם טען הלוה מזוייף הוא שטרו זה תנו לי זמן שיש לי עדים לפסלו נותנין לו זמן וכתב הרא"ש דיהבינן ליה זמן ב"ד ל' יום ומגיד משנה פכ"ב מהל' מלוה כתב הכל לפי ראות עיני הדיינין מדלא פי' התלמוד מהו הזמן שנותנין לו ש"מ דתלוי במראות עיני הדיינין לפי הענין וכתב מיי' שם וסמ"ג עשין צ"ד וטור ח"מ סי' נ"ח אם יראה לדיין שיש ממש בדבריו דלוה נותנין לו זמן להביא עדיו לפסול השטר ואם נראה לדיין שאינו בא אלא בעלילות ובהואנות ובטענות של דופי אומרים לו שלם ואח"כ אם יש לך ראיה יחזיר ואם היה המלוה אלם ושמא אינו יכול להוציאו מידו אם יתן לו אז מניחין אותו ביד שליש עד הזמן שיקבעו לו להביא ראיה ומדברי התלמוד נראה דמאריכין לו הזמן הרבה להביא עדיו ואולי דהוא עובדא דתלמודא היה בענין שהמלוה לא היה יכול להפסיד באריכות הזמן ללוה דפשיטא דכך יש לחוש לפסידא דמלוה כמו לפסידא דלוה וכדי להשוות המדה תקנו הכי פיסקא שינתן הממון ביד שליש דהשתא לא יהיה פסידא לא לזה ולא לזה כלל כד"ן והאדרכתא שכותבין הב"ד לאחר תשעים צ' יום דוקא כותבין על קרקעות דלוה אבל על המטלטלין אין כותבין אדרכתא אפי' אחר צ' יום דאין מורידין המלוה למטלטלין שמא יאכל אותם ויביא זה ראיה ויבטל השטר ולא ימצא ממה יטול ואפי' היה למלוה קרקע אין מורידין אותו למטלטלין דלוה שמא תכסיף או תשדף קרקעי דמלוה ולא ימצא אח"כ הלוה לכשיביא ראיות ממי יגבה חובו וכתב מיי' פכ"ב מהל' מלוה דהא דאין כותבין אדרכתא על המטלטלין היינו דוקא כשאומר אביא ראיה ואבטל השטר אבל אמר איני בא לב"ד כותבין אדרכתא על המטלטלין אמת כי הרא"ש ז"ל לא הזכיר חילוק זה מ"מ נכון הוא דודאי כשאומר אין לו עוד ראיה מורידין אותו גם למטלטלי הלוה דהא מאיזה טעם הוא דאין מורידין אותו למטלטלין דלוה משום חשש שמא יביא ראיות לבטל השטר ולא ימצא אח"כ ממי יגבה הכא ליכא למיחש דהא אמר הלוה שאינו בא עוד לב"ד כלומר שאין לו ראיות לפסול השטר ופשיטא הבע"ח גובה ממטלטלין דלוה וכ"כ הרשב"א כדברי מיי' וסמ"ג עשין צ"ד ואפשר דגם הרא"ש ז"ל לא פליג בזה ולא הזכירו הרא"ש להיותו מובן מעצמו לכן לא העליתי המחלוקת אע"פ דהטור ח"מ סי' נ"ח הביא דברי מיי' וכתב אח"כ דאביו הרא"ש לא חילק בזה אין נראה בעיני שיהיה כאן מחלוקת ומ"מ כתבו הגאונים והביא הטור דבריהם דאע"ג דלא כתבינן אדרכתא על מטלטלי יהבינן להו ביד שליש ויהבי ליה זמן הראוי לב"ד אי דידע ליה בגו ההיא זימנא לחיי ואי לא יהיבנא ליה בידא דמלוה והכי מסתברא דאי תימא דהאי דאין מורידין המלוה למטלטלי דלוה ר"ל לעולם א"כ נמצאת מדת הדין לוקה דכל חד וחד שלא יהיה לו קרקעות יאמר אנא מייתינא ראיה לפסול השטר ולא יגבה הלה לעולם חובו אלא ודאי הכל תלוי בקביעת זמן הדיינין ומסור הדבר אליהן כמה דברים אמורים דמשהינן ליה צ' יום היינו דוקא באומר אתינא כלומר שכל הצ' יום נשמט ואומר עתה אבא ועתה אבא ואביא ראיה ואבטל השטר אבל אם הוא מורד ואומר איני בא לב"ד כותבין עליו האדרכתא מיד ואין קובעין לו זמן וכן אם התביעה היא פקדון אפי' אם נשמט לומר עתה אבא אין ממתינין לו אלא כותבין אדרכתא מיד: וטור כתב ואם לא יבא כותבין מיד ולא ידעתי מה ר"ל אם לא יבא כיון שכותבין מיד וכתב מגיד משנה הטעם בפקדון מפני שלא ניתן להוצאה אבל המלוה ניתנה להוצאה ועלה על

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' עדות ופכ"ב מהלכות מלוה ולוה סמג עשין צד וקט טור ח"מ סי' מח:

ב מיי' פכ"ה מהל' סנהדרין סמג (ז) עשין כח טור ח"מ סי' יח:

רבינו אפרים

א] ואמר רבא קבעינן זימנא אפומא דאיתתי' ואפומא דשבבא. פי' הגאון ז"ל אדם שהוא רגיל לצאת מביתו לשדה או למקום אחר לשוב לערב או לאחר יום או יומים ואין שליח מצויו אומרים לשכניו ואפי' לאשה כשרה כשיבא לביתו אמור נתבקשת לב"ד לבא בפניהם וכשאמרו אמרנו לו כאילו פגע בו שליח ב"ד ואם לא יבא עושין לו דין. והני מילי דליתיה במתא אבל איתיה במתא שכנים שוגגין ואומרי' שמא פגע בו שליח ב"ד ואין ראוי לסמוך עליהן:

[דף מד ע"א]

הגהות הב"ח

(א) צ"ל ומשמתינן: (ב) נ"ב דאמרי' אימור: (ג) נ"ב כ"ד: (ד) צ"ל לתוך: (ה) נ"ב לספרא: (ו) וסומכין כצ"ל: (ז) צ"ל לאוין ר"ח:

הגהות מא"ו

[א] נ"ב אפי' אמר אתינא: [ב] נ"ב פי' דכתבי' לאלתר: [ג] נ"ב פי' כגון שלוה אביהם מעכו"ם ברבית ב"ד יורדין לנכסי אביו ומוכרין כדי לפרוע החוב ואיירי בדקבל עליו העכו"ם לדון בדיני ישראל רק הרבית לא קבל עליו דין ישראל כן מסקינן בערכין דף כב: [ד] נ"ב וסבר דאין מקיימין שלא בפני בעל דין: [ה] נ"ב לאלתר: [ו] נ"ב שכופין את הלוה לדון בעיר שלא יצטרך המלוה להוציא ממנה:

לא משמתינן. דהנהו איתתא ושביביה לא עבדי שליחותיהו דאמרי שליח דבי דינא אשכחיה ואמר ליה הלכך משדרינן עוד שליחא אחריני בתריה: ולא אמרן וכו'. כי אתא ההוא פלוני לביתו לית ליה אורחא לבבא [דבי דינא אבל אית ליה אורחא אבבא דבי דינא] לא סמכינן אשיבבי דאמרי בי דינא אמרו ליה: ואשתלויי אישתלי. שכחו שליחותן קודם ששב אותו פלוני לביתו: כי אתי לבי דינא. אבל עד דאתי לדינא לא מקרעינן ליה אע"ג דאמר אתינא אתינא: על דלא צייית אי כתבו ליה על דלא צייית שלוו לו ולא

רש"י

כי אמרי שליח דבי דינא אשכחיה וא"ל: אשתלו. שכחו שליחותם קודם ששב אותו פלוני לביתו: דלית ליה אורחא. לאותו פלוני כששב לביתו אאבבא (ב) דבי דינא לא סמכינן אשיבבא דאמרי בי דינא אמור ליה: כי אתא לבי דינא. קרעינן אבל אומר אתינא לא קרעינן עד שיבא לב"ד: קבעינן זמן. ליום שני בשבת לא בא מזמנין אותו ליום חמישי ואם לא בא מזמנין אותו ליום שני: ועד למחר לא כתבינן פתיחא. כי כל היום ממתינים לו שמא יבא: לא ביומי ניסן. אין מזמנין אדם לבא בניסן או בתשרי שהן (ג) זמני קציר ובציר: אבל מניסן לבתר ניסן. שולחים לו שיבא ביום פלוני באייר: דינא דמלכותא דינא. וזה שקבל המכס מן המלך בדבר קצוב כך וכך לשנה אינו גזלן: שאין לו קצבה. אלא נוטל כל חפצו: מאיליו. שלא מאת המלך ואפילו יש לו קצבה: נודרים. שאומר קונם כל הפירות שבעולם עלי אם אין תבואה זו של בית המלך (ב): הרגין. רוצחים: חרמים. בעלי תגר [א] וגוזלין ממון: אסור להבריח בו. בלבישת כלאים את המכס במקום (ג) שאין גובין מכותים וסברי דשל כותי הוא:(ד) ופליגי התם דאיכא מאן דשרי שאין מתכוין להנאת לבישה: דינא דמלכותא דינא. ונמצא שזה גוזל המוכס ישראל זה שקבלו מן המלך נכרי בהיתר: במוכס כנעני אנס. ואין לחוש אם הוא גוזלו היכא דליכא חילול השם שאינו מבין שזה מכזב: באין עליו בעקיפים. בעלילות עד שפוטרים

תורה אור

נר מצוה

ואע"ג דליתיה במתא נמי לא אמרן אלא דאתי ביומיה אבל אי לא אתי ביומיה לא מ"ט (א) אישתלו ולא אמרו ליה ואע"ג דאתי ביומיה נמי לא אמרן אלא דלית ליה אורחא אבבא דבי דינא אבל אי אית ליה אורחא אבבא דבי דינא לא מ"ט לא אמרו ליה סברי אשכחיה (ג) וא"ל: *ואמר רבא האי מאן דכתבינן פתיחא עליה אדלא אתא לדינא כי אתא לדינא קרעינן ליה לפתיחיה. אדלא צאית לדינא לא קרעינן ליה לפתיחיה עד דצאית ולא היא כי אמר ציאתנא קרעינן ליה לפתיחיה: אמר רב חסדא קבעינן א זמן דייתי לדינא שני וחמישי ושני זימנא וזימנא דבתר זימנא. ועד למחר לא כתבינן פתיחא: רב אשי איקלע לבי רב כהנא אפום נהרא חזיה לההיא איתתא דאקבעה זימנא בצפרא וקא כתבי עלה פתיחא לאורתא א"ל לא סבר לה מר להא דרב חסדא [דא"ר חסדא] קובעין מד"ס זמן ב' וה' וב' א"ל הנ"מ גברא דלא שכיח במתא אבל איתתא כיון דשכיחא במתא ויתבה ולא קא אתיא מעיקרא מורדת היא אמר *רב לא "מקבעינן זימנא לא ביומי ניסן ולא ביומי כא (א) סיון ולא ביומי תשרי ולא במעלי שבתא ולא במעלי יומא טבא: אבל מניסן לבתר ניסן ומתשרי לבתר תשרי מקבעינן: וממעלי שבתא לבתר שבתא לא מקבעינן משום דמיטרד בשבתא: פיסקא אין ב פורטין "לא מתיבת המוכסין ולא מכיס כב הגבאין מוכסין והא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רב חיננא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו: וכן הא "דתנן נודרים להרגים ולחרמים ולמוכסים במוכס העומד מאליו או מוכס שאין כג לו קצבה תניא אסור להבריח בהם מן "המכס רבי שמעון אומר משום רבי כד עקיבא מותר להבריח בהם מן המכס בשלמא לענין "כלאים בהא קא מיפלגי כה מר סבר דבר שאין מתכוין אסור ומר סבר מותר אלא להבריח מן המכס מי שרי והא קאמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רב חיננא בר כהנא במוכס שאין לו קצבה דבי רבי ינאי אמרו במוכס העומד מאליו רב אשי אמר הכא במוכס כנעני א) עסקינן וכדתניא "ישראל וכנעני אנס שבאו לפניך לדין אם כו אתה יכול לזכהו בדין ישראל זכהו ואמור לו כך דיננו בדיני כנענים זכהו ואמור לו כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקיפין ב) דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם וקי"ל כרב אשי דבתרא הוא (א): אמר *רב ביבי בר גוזלא א"ר שמעון חסידא "גזילו של כנעני אסור אבדתו כז מותרת ג) : גזלו אסור כדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מנין לגזל כנעני שהוא אסור שנאמר °ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שמסורין בידך ולא בזמן שאינן מסורין בידך אבדתו מותרת כי הא דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב מנין לאבדת כנעני שהיא מותרת שנא' °וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך ד) ולא אבדת כנעני ה) תניא ר"פ בן יאיר אומר כל מקום שיש חילול השם אף אבידתו

א) והכנעני הוא אנס. ב) עי' מ"ש בשיטה מקובצת לדף קי"ג ע"א: ג) לפי שנהגו הכנענים מנהג הפקר בקנייני אחרים לכן מדדו להם במדתם ודנום כדיניהם (ועי' מ"ש בשיטה מקובצת דף ל"ח ע"א). ד) שיש גם לו לב כמוך נמוסים ומשפטים לדיקים בדברים שבין אדם לחבירו. ה) שנוהג הפקר בקנייני אחרים.

ואפילו הוא דבר קצוב אין לחוש אם גוזלו היכא דליכא חלול השם שאין מבין שזה מכזב:
[ג] על גבי עשרה אפי' להבריח בו את המכס ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' עקיבא מותר להבריח ... עובד כוכבים לפי שאין נותנין מכס מכל מה שהאדם לבוש וכתב הרא"ש ז"ל דאין לפרש להבריח ...

חכמים אם תבא אשתו לספר עמו אחורי הגדר להטעותו ולא אמרו בזה ימות ואל תספר עמו אחורי הגדר עם שהוא מכוין ושבור ליהנות מן העבירה וכ"ש הכא שאין רצונו ליהנות מן האיסור כדי שנחוש ונגזור שמא ימשך אחריו וגם האיסור מצד עצמו מותר מפני פקוח נפש שאין ראוי לחוש כלל ומותר. ורבי צדוק [בקדושין מ׳] ורב כהנא [אם] היו יכולין להטעות למטרוניתא שתבעתם להנצל מן העבירה שתסבור שדעתם למלאת רצונה לא הוו מסכני נפשייהו. ועוד שאין להחמיר בפקוח יותר ממה שפירשו לנו חז"ל כנ"ל ועוד לי ראיה בזה מהא דאמרינן בנדרים פרק קונס יין שאני נר מצוה

רש"י

שפוטרים את הישראל: טעותו. היה חייב מנה לכנעני או איפכא וטעה בחשבון או שהבליעו דליכא חילול השם: לקנא דדהבא. מזרק של זהב: במר (דפרזלא) [דפליזא]. בחזקת של נחושת: ואבלע ליה זוזא. ועוד טעות אחרת שהטעו בחשבון (זה) והבליע לו זוז: אמר ליה רב (ו) לכותי חזי דעלך קא סמיכנא. איני מונה אותם כדי להוציא עצמו מן החשד: לשון אחר כותי אמר לרב (ז) חזי דעלך קסמיכנא: שיבשי. זמורות: קיטופי. אשכולות: [לא שקיל דמי. ואני איני רוצה ליקח בחנם]: האי מאן דאישתכח בבי דרי. היו ד׳ שותפין בגורן והביאו השלשה חלקם לביתם והרביעי נמצא בגורן: פרע מנתא דמלכא. בשביל כולם ולכשיבואו חבריו אין יכולין לומר לו שלך היה ולא שלנו. ואם היה גבאי זה ישראל (הוא) שקנה המס מן המלך אין כאן גזל דדינא דמלכותא (ח) הוא ואם כותי הוא מותר לקנותו ממנו: אבל באריסא לא (ב). דאין לו חלק בגוף הקרקע ואין לו לפרוע חלק בעל הבית וגזל הוא מה שנוטלין מן האריס: בר מתא אבר מתא מיעבט. רשות ביד ישראל גבאי המלך למשכן בן העיר על מס בן עירו דדינא דמלכותא דינא: בבול (ג) ארעא. מס קרקע שאכל פירותיה: וגיזתא דשתא. כסף גולגולת: אבל שתא דחליף שנה שעברה והגבאי כבר פרע למלך קצבה שקיבל עליו על שנה שעברה ומעתה המס שלו ואין לו כח למשכן אחד על חבירו: אפומא דחד. ונמצא מפסידו שלא כדין: במגוסתא. בני כפר שאין מקפידין לדון כמשפט: בי דואר. שלטון: למומתא. שדו ליה. שבועה מטילין ע"פ עד אחד

אסורה °אמר שמואל וטעותו מותרת א) כי הא דשמואל זבן לקנא דדהבא בכלל דפליזא מן ההוא כותי ב) בארבע זוזי ואבלע ליה זוזי יתירא: רב כהנא זבן מאה ועשרין חביתא דחמרא בכלל מאה מההוא כותי אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא: רב אשי הוה שפיל ואזיל [באורחא] חזא הנהו שבשי דגופנא דתלו לבר מן פרדיסא ותלו בהו קיטופי א"ל לשמעיה (א) פוק חזי אי דישראל הוא לא תייתי ואי דכותי הוא אייתי שמעיה ההוא כותי (ג) אתא אמר ליה דכותי שרי א"ל הכי קאמינא ליה אי דכותי הוא אייתי דשקיל דמי ואי דישראל הוא לא תייתי דלא שקיל דמי: יח גופא אמר שמואל ^אדינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע דקטלי דיקלי ועבדי גישרי ועברינן עלייהו (ג): אמר רב האי מאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא וה"מ בשותפי אבל באריסא לא דאמר רב בר מתא אבר מתא מיעבט וה"מ בבול ארעא פי׳ יבול הארץ [א] ובגיזתא דשתא אבל חליף ליה שתא כיון דמפייס מלכא לא: מבריז כט רבא ואיתימא רב הונא (א) דסלקין ^בלעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דידע סהדותא לכותי אישראל חבריה ואזיל [ג] מסהיד ליה בכותי היו משמתינן ליה א מ"ט כיון דכותים מפקי ממונא (ד) אחד סהדא היו משמתינן ליה והני מילי (ה) *במגיסתא אבל בי דואר אינהו נמי חד סהדא למומתא י שדו ליה אמר רב אשי האי בר ^גישראל דזבין ליה ארעא לעובד כוכבים אמיצרא דישראל חבריה היו משמתינן ליה מאי טעמא משום דאמר ליה

א) לפי שנהגו הכנענים מנהג הפקר בקניני אחרים וכן מדדו להם במדתם ודנום כדיניהם (ועי׳ מ"ש בשיטה מקובצת דף ל"ח ע"א): ב) לפי שנלמדו הכותים לאליני ז׳ אומות ולמנהגיהם לכן דנום כדיני ממונם כדיני ז׳ אומות:

טועס וכו׳ (דף סב:) אמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר עבדא דנורא אנא לא יהבינא כרגא מ"ט לאברוחי אריא מיניה הוא דקאמר ופירשו המפרשים ז"ל בשם התוס׳ [עבדא דנורא] שעובד האש שאותן שהיו עובדין האש היו פטורי׳ ממכס ומס והתירו לפי שהצורבא מרבנן יודע לכוין בלבו כנגד הקב"ה שהוא אש אוכלה ומעתה ק"ו הוא להא ואפילו לפירוש שאר המפרשים ז"ל דלא פירשו הכי ופי׳ עבדא דנורא אנא עבד לכומר העובד עבודת כוכבים אש וה"ה לעכו"ם אחרת מכ"מ אין ספק שאין מחשבין אותו ביהודי אחר שעובד כומרי עבודת כוכבים וכל שכן הא דאינו אומר כלום כנ"ל. אח"כ מצאתי במדרש רבה פרשת וישלח שני תלמידין של רבי יהושע שינו עטיפתן בשעת השמד פגע בהם איסטרייטו"ס מומר אמר להם אם בניה של תורה אתם תנו נפשכם עליה למה שניתם עטיפתכם ואם אין בניה אתם וכו׳ אמרי ליה בניה אנו ועליה אנו נהרגין עכ"ל המחבר. הרי מבואר שגם כי רצונם ליהרג בשביל התורה עכ"ז היו רשאין לשנות מלבושיהן למלבוש עכו"ם שמא לא יכירום ולא (א) ימיתום עליהם: טעותו. שטעה בחשבון או שהבליעו דליכא חלול השם: לקנא. מזרק: דפליזא. בחזקת של נחושת: ואיבלע ליה זוזא. פי׳ בערוך שנתן זוז לכותי יותר בעבור שישמח הכותי וילך מהרה: חזי דעלך וכו׳. רב כהנא אמר כן לכותי איני מונה אותם כדי להוציא עצמו מן החשד: שבשי. זמורות: שקיל דמי. אפשר לומר שכן היה דעתו מתחלה שהרי גזלו וגנבתו אסורה או שמא לא חשיב גזל משום שאין מקפידין בכך ומה שהוצרך לומר כן משום דשמעיה דמשויה הפריסה בין עובד כוכבים לישראל: דינא דמלכותא כתב הראב"ד דמדקאמר דמלכותא ולא אמר דמלכא נראה שלא אמרו אלא בחקי המלכות הקבועים להם כגון מסים וטסקא אבל שר שגזל שדה בדרך חמס הרי הוא כשאר גזלנין ואין דינו דין וכדאמרינן בבבא בתרא שערי דכרא לא משתעבדי לכרגא: בבי דארי. בגורן ומיירי בכגון ארבעה שותפין שהן שותפין בגורן והביאו השלשה חלקים כל אחד חלקו בביתו והרביעי׳ נמצא בגורן: פרע מנתא דמלכא. בשביל כלם וכשיבואו חביריו אין יכולין לומר שלך יהיה ולא שלנו דכיון שמוטל עליהם לפרוע מן הדין דדינא דמלכותא דינא. אף על פי שנפרעו מזה כולם מצטרפין בההוא פרעון הלכך אם גבאי זה ישראל שקנה המס מן המלך אין בזו משום גזל לומר שלקח מזה הכל שהרי מן הגורן שנשתעבד למס המלך הוא לוקח ומכלם הוא נוטל ובדינא ואם הגבאי הוא עובד כוכבים מותר לקנות ישראל ממנו מה שנטל מן הגורן שאינו גזל כלל: אריסותיה. *) מפיק לו דאין לו חלק בגופה של קרקע ואין עליו לפרוע חלק בעל הבית הלכך אם הגבאין נטלו חלקו של אריס בשביל מס הקרקע שלא כדין הוא ואין ראוי לישראל לקנות מהם דגזל הוא: בבול ארעא. פירש רי"ף ז"ל יבול הארץ ורש"י ז"ל פי׳ אכילה דארעא נראה דגרים בבול בכף והענין אחד כלומר מהקרקע שאוכל פירותיו: כרגא דשתא. כסף גולגלתא דשתא: אבל שתא דחליף. כיון שכבר פרע הגבאי למלך כל קצבה שקבל עליו משנה שעברה ומעתה המס שלו אין לו כח למשכן זה על חבירו. וכתב הרא"ש ז"ל דאתא לאשמעינן רב דדינא דמלכותא הוא שאם עברה השנה ולא הספיקו עבדי המלך לגבות את המס (ב) שפטורין כל אותן שלא פרעו באותה שנה דאם היה דינא דמלכותא. שיגבה המלך בשנה זו מס של שנה שעברה אף הקונה ממנו קנה כל זכות שהיה למלך בו ואע"פ שפרע הגבאי למלך משלו אין לו להפסיד דינו: דסלקין. לאותם שעולין לארץ ישראל: ודנחתין. שיורדים משם לבבל: אפומא [דחד סהדא]. שהפסידו שלא כדין: משמתינן ליה. כתב הרא"ש ז"ל בשם ריב"א ז"ל דהיינו דוקא כשעובד כוכבים תובע לישראל והישראל כופר ט ואומר לו פרעתי דאז ודאי אין יכול להעיד שהרי בדיני ישראל לא היה יכול להוציא על פי עד אחד ואיכא מפקי אבל ישראל התובע מן העובד כוכבים שחייב לו והעובד כוכבים אומר פרעתי אפילו ישראל אחד יכול להעיד שפרע שהרי בדיני ישראל היה פוטר עצמו בטענת פרעתי וכיון דבדיני ישראל ראוי לפטור עצמו יכול להעיד מידי דהוה אתרי סהדי דיכולין להעיד אף כשהעובד כוכבים תובע: במגוסתא. בני כפר שאין מקפידין לדון כמשפט: בי דואר. שלטון: אמומתא. גם הם ע"פ עד אחד אין מחייבין אותו ממון אבל מחייבין לבעל שבועה להכחיש העד כדין תורה ל"א דמגוסתא אנסין ודנין בחזקה כמו [מגילה דף כח.] אתי גוזי וקא מחי ליה [ג] סריסין של בית רבי העומדין לרדות בחזקה: היו משמתינן ליה. כתב הרא"ש ז"ל אומר ר"ת היינו דוקא אם ישראל רוצה לקנותה כמו העובד כוכבים וכ"ל דוקא כדי דמיה אבל אם היה העובד כוכבים רוצה להוסיף על כדי דמיה לא (ג) עכ"ל זבן מהרמאי בבבא (ד) מליעא פרק המקבל (דף קח.):

*) בגמ׳ איתא אבל אריס אריסותיה הוא דקא מפיק

ארבעת

א מיי' פ"ה ופ"ו מהלכות גזילה ואבידה סמג עשין עג טור ח"מ סי' שסח ושסט:
ב מיי' פ"ו שם טור ח"מ סי'(שנו)[שט]:

אַרבעה. הרבעת לי אַרי: עד דמקבל עליה וכו'. כתב הרא"ש ז"ל דאי אירע שלא קבל ונמשך נזק לישראל המַלרן לא מיחייב ישראל זה לשלומי ליה משום דהוה ליה גרמא בנזקין דלא ברי היזקא כיון שהעובד כוכבים שכנו עדיין לא עשה הנזק ושמא לא יזיקנו: **מתני'** (א) הרי אלו שלו. דמסתמא נתייאשו הבעלים מהם וקנוהו האיך ביאוש ושינוי רשות: [אם] נתיאשו דשמעינן להו דאיאוש דאמרי ווי ליה לחסרוניה אבל סתמא לא וקשיא רישא [לסיפא] ובגמרא משני לה [סיפא] בליסטים עובדי כוכבים ורישא בליסטים ישראל דמיאש

נר מצוה

גמ' אריא ארבעת לי אמיצראי משמתינן ליה עד דאתי ומקבל כל אונסא דאתי (א) מחמתיה:
מתני' המציל מן הנהר ומן הלסטים אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו אם נתייאשו אין סתמא לא אמר רב אסי לא שנו אלא בלסטין עכו"ם דדיינו בגיותא אבל בישראל דאמרי מי יימר אפילו סתמא נמי איאושי מיאש:
מתני' אמר רבי יוחנן בן ברוקה נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל זה ומהלך בתוך שדהו (ב) ונוטל את נחילו ואם הזיק משלם מה שהזיק אבל לא יקוץ את הסוכה על מנת ליתן (ג) דמים רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר קוצץ ונותן דמים: **גמ'** (ד) *אמר רב אשי אין מסיח לפי תומו כשר אלא לעדות אשה בלבד אמר ליה רבינא לרב אשי והא נחיל של דבורים א"ל (ה) בקנין דרבנן (ו) וההוא עובדא נמי דהוה

רש"י
אחד כמו הדין ואין מוציאין ממון: [בלסטים עובדי כוכבים דדייני] בגיותא. (ז) בגאוה וזרוע: דאמרי. לנגזל מי יימר כדקאמרת הבא עדים כלדבך שגנבו ממך י"מ דאמרי מימר אומרים רק דברים לא תן לו ואין חובטין במקל: **מתני'** נחיל של דבורים. גדול של דבורים: לא יקוץ את הסוכה. נתיישבו דבורים על סוכת האילן וירא ליטלן אחת אחת פן יברחו לא יקוץ הסוכה להוליכן כולם יחד ואפילו על מנת ליתן דמים: **גמ'** בקנין דרבנן. הוא דאיכא גזל אלא מפני דרכי שלום[א]:
והכשירה

בסתמא: נחיל. גדול: לא יקוץ סוכה. נתישבו דבורים על סוכות אילן וירא(אדם) ליטלן אחת אחת שלא יברחו לא יקוץ את הסוכה להוליכם כולן יחד ואפילו על מנת ליתן דמים: **גמ'** אם נתיאשו אין וכו'. וקשיא לרישא כדפרישית במתני': בליסטים עכו"ס. סיפא דבעי דשמעינן ליה דאייאש מיירי בליסטים עכו"ס: בגיותא. בגאוה וזרוע נטויה וחובטים במקלות ולפיכך לא מתיאשו: דאמרי מי יימר. דאמרי לנגזל מי יימר כדקאמרת הבא עדים שגנבו ממך משום הכי אפילו בסתמא מייאש: לעדות אשה. שמעו התינוקות שאומרים הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני בפרק בתרא דיבמות (דף קכא:): נחיל של דבורים. דאמרינן במתני' דנאמנת אשה או קטן: קנין דרבנן הוא. דאין בהם גזל אלא מפני דרכי שלום דהא הפקר הוא ותנן נמי יוני

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) רישא דמתני' נטלו מוכסים חמורו ונתנו לו חמור אחר נטלו ליסטים כסותו ונתנו לו כסות אחרת הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן המציל מן הנהר כו':

שלטי הגבורים
איכא פלוגתא ואין נראה לדקדק מכאן דדבר שלא היה אפשר לו לעשותו אלא באיסור שיועיל כאילו נעשה. כדי שנאמר גבי המוכר דבר לחבירו והלה לא משך שיהיה בכלל טוען לחבירו דבר שאם יודה לא יתחייב ממון ושלא יכול להשביעו משום שאם היה מודה. לא היה שם רק משום מי שפרע ואע"פ שלא היה אפשר לו לאשתמוטי מהלוקח אלא באיסור וקבלת מי שפרע מ"מ הוי בכלל אם יודה לא יתחייב ממון ולדקדק דבר זה מכאן ולומר כי היכי דהכא אע"פ דלא הוי מצי לאשתמוטי מן השכותי בדיני ישראל אלא בשבועת שקר אפ"ה חשבי' ליה למעיד זה מפסיד ממונו התם נמי נ"ם דכל דקדוק זה אינו נראה בעיני מהכא דהכא היינו טעמא לפי שמוציאין ממון [ממנו] ע"פ עד א' שלא כדין דאין הדין נותן שנוציא ממון רק ע"פ ב' עדים כל עוד שהלה כופר ומיהו למעשה צ"ע ומ"מ כל האי שמעתא דישראל המעיד לכותי מיירי שמעיד שלא ע"י אונס

הגהות הב"ח (א) נ"ב ליה: (ב) נ"ב של חבירו: (ג) נ"ב לו: (ד) נ"ב אלפסי ישן. אשה וקטן בני עדות נינהו א"ר יהודה אמר שמואל הכא במאי עסקינן כגון שהיו בעלים מרדפים אחריהם וכן מסיחין לפי תומן ואומרים מכאן יצא נחיל זה: (ה) תיבת (בקנין) מוקף וכ"ב ס"א תקנתא דרבנן היא וכך היא גירסת התוס': (ו) נ"ב היא: (ז) בגיאות כצ"ל:

כלל אלא ממילא: א מיי' פ"ו מהל' גזילה וסמ"ג עשין ע"ג והרא"ש שם וטור ח"מ סי' שס"ח כתבו דגנב בין יהיה הגנב ישראל בין יהיה הגנב כותי בכל ענין הוי בסתם יאוש בעלים שאין יודעין מי גנבו וגזלן וליסטים אם הן ישראלים הוי נמי בסתם יאוש בעלים מפני שבסתם הדבר שנתיאשו הבעלים מהן מאחר שאין ב"ד ישראל דנין אלא בראיה גמורה ובעדים אבל גזלן וליסטים כותים לא הוי בסתם יאוש שהבעלים יודעים שהכותים מחזירין מיד הגזלן אע"פ שאין שם עדים שגזל אלא בראיות רעועות ובאומד הדעת

המאור הגדול
[דף קיד ע"א] **תנא** ומחזיר לבעלים הראשונים דייקינן האי פירושא מדקתני ומחזיר ולא קתני מחזיר ש"מ דלא פליג אמתני' אלא אוסיפו הוא דקא מוסיף כלומר ואם יש בו מותר יחזיר לבעלים הראשונים דכיון דבטעות אתא לידיה לא הוי שנוי רשות גמור והיינו דאמרי' מ"ט יאוש כדי לא קני ובאיסורא אתא לידיה וה"ל לגביה ההוא מותר ידו כיד המוכס כיון דבטעות נתנוהו לו ולית הלכתא הכי אלא יאוש ושנוי רשות הוי וקנה הכל ואפי' המותר ואם להחזיר במדת הסידות מחזיר לבעלים הראשונים דהכין אסיקנא בלישנא בתרא ומתני' כפשוטא מסייעא להדין לישנא בתרא והרי"ף ז"ל השמיט כל זה ולא הזכיר מזה כלום וכללא דקי"ל ביאוש דיאוש כדי לא קני כדפסיק הרי"ף כר' יוחנן דאמרי חיובי בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ושנוי מעשה גמור אפי' בלא יאוש קני כדקי"ל בהגוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים אי נמי כדתנן לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור ליכא לאפלוגי בין שנוי החוזר לברייתו לשנוי שאינו חוזר לברייתו וכמו שפירשנו דינו בגזלן ויאוש ושנוי מעשה כל דהו קני בעורות של גנב לרבנן ושל גזלן לר"ש אי נמי של גנב ושל גזלן לרבי דאמר גנב הרי הוא כגזלן וקי"ל כגזלן דר"ש ככולהו ויאוש ושנוי מעשה כל דהו קנה כשנוי שאינו חוזר לברייתו כדאוקימנא כגון שקצען ואע"פ שעוצבה אינה צריכה קצוע כיון דאיכא שנוי השם בהדי יאוש קני דמעיקרא משכא והשתא אברזין ולפיכך הגנב והגזלן והאנס הקדשן הקדש ותרומתן תרומה ובכורותיהן מעשר דאיכא יאוש ושנוי השם דמעיקרא כשורא והשתא טללא כיון דשנוי החוזר לברייתו הוא לא קני בשנוי השם ויאוש ושנוי רשות דברי הכל קנה אבל שנוי רשות ויאוש כגון שנתיאשו הבעלים בלוקח לא קני וכדפריש רב זביד אליבא דר' יוחנן בפירקין דהגוזל זוטא בגנב ומכר ואח"כ הוכר כרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ואע"ג דאוקמא רב פפא במלתא אוחרי דרב זביד אליבא דר' יוחנן לא מדחיא וקי"ל כוותיה דמר בדוכתיה וכוותיה דמר בדוכתיה ולא קי"ל כרבי דאמר גנב הרי הוא כגזלן ובכולהו סתמא הוי יאוש וקני אלא כרבנן דפליגי עליה דר"ש קי"ל דסתם גנבה יאוש בעלים הוא ולא ביאוש כדי אלא ביאוש ושנוי השם שאינו חוזר לברייתו כדאמרי' לעיל בעורות של גנב וגזלן אי נמי לר"ש אי נמי ביאוש ושנוי רשות וכן במאי דמתני לה רבי לר"ש ברבי לא דבר שיש בו אחריות נכסים אלא אפי' פרה וכו' בההיא נמי לא קי"ל כוותיה משום דר' ס"ל רשות יורש כרשות לוקח דמי כסברא דרמי בר חמא ודחאוה רבא ורב חסדא וכדתני ר' הושעיא קי"ל דכל גזילה קיימת יורשין חייבין וסמך עלה רבא דהוה בתרא ותירצה למתני' כוותיה:
ה"נ בפירקין דהגוזל זוטא תנן התם עורות של בעה"ב וכו' אמר עולא מחלוקת בסתמא אבל בידוע יאוש קני ול"ג יאוש כדי אלא פירושו יאוש בדבר הצריך עמו או שנוי השם שאינו חוזר לברייתו כגון עורות שקצען דמעיקרא משכא והשתא אברזין או יאוש ושנוי רשות ולפום הכי לא קשיא דעולא אדעולא דאמרי' בפ' מרובה מנין ליאוש שאינו קונה דכתיב והבאתם גזול וכו' ואע"ג דאמרי' הקדשן הקדש התם בקדשי דמים ומדרבנן הכא בקדשי הגוף ומדאורייתא ורבא אמר אף בידוע מחלוקת

מלחמת ה'
ועוד כתב תנא ומחזיר לבעלים הראשונים דייקינן האי פירושא מדקתני ומחזיר ולא קתני מחזיר ש"מ וכו':
אמר הכותב נאה הוא דורש ואין נאה מקיים שבודאי יפה דקדק דלא פליג אמתני' אבל לא קיימה יפה דה"ל למתני אם יש בו מותר יחזיר דהיכי קתני הרי אלו שלו ומחזיר דמשמע דבמאי דתנא הרי אלו שלו חייב להחזיר לבעלים הראשונים והטעם עצמו שאמר דכיון דבטעות אתא לידיה לאו שנוי רשות הוא לא דייק כלל שא"כ אפי' הכל חייב להחזיר שהרי אין זה שנוי רשות והיאך שניתו הרי אלו שלו ומדקאמרי' כי אתא לידיה משמע דהשתא מיהת שנוי רשות איכא ועוד דה"ל לפרושי ולמימר שאין זה שנוי רשות ואין הדעת סובלת פירוש זה ומי הגיד לו דנתנו לו חמור אחר בשנתחלף להם בשלו קאמר אדרבה מדלא קתני נתחלף לו חמורו בבית המכס כדקתני בעלמא נתחלפו כליו בבית האומן משמע דלדעת נתנו לו חמור אחר שאילו היה הדבר כן בשנתחלפו דוקא באמת לא היו שונין משנתם בסתם אלא הכי פירושא ואם בא לצאת ידי שמים מחזיר לבעלים הראשונים דהא לא קתני משלם לבעלים הראשונים ולא חייב להחזיר אלא מחזיר ובדרך תשובה משמע לפי דעתו של בעל המאור ז"ל והיינו באיסורא אתא לידיה אע"פ שעכשיו קנאו ובלישנא בתרא אמרי' שאפי' לצאת ידי שמים אינו חייב אלא אם רצה להחזיר שאמר אי אפשי בממון שאינו שלי יחזיר לבעלים הראשונים וזה הלשון לא לצאת ידי שמים משמע אלא לפנים מן שורת הדין ולפנים משורת ידי שמים ולפיכך השמיטה הרב הגדול ז"ל דקי"ל כלישנא קמא והיינו רישא דמתני' דקתני אין פורטין לא מתיבת המוכסין דאע"ג דאיה"ש ואם פרט קנה הסור לעשות כן דיאוש כדי לא קני ולישנא בתרא לא פליגי ארישא דמתני' ומיהו אפסקא דנטלו מוכסין חמורו לא פליגא דעלה תניא ומ"ש בעל המאור ז"ל דקי"ל כלישנא בתרא ויאוש ושנוי רשות גמור הוי אינו שהרי מפורש בגמ' מ"ט יאוש כדי קני ואי נמי לא גרסת ביה כדי אכתי קשיא דה"ל למימר טעמא משום דשנוי רשות הוא זה אלמא משום יאוש כדי קאמר ולא קי"ל הכי וכך השיב עליו הרב ר' אברהם בר' דוד ז"ל ודברי רבינו הגאון הכתובים בשער ל"ב מספר המקח אינן אלא מן המתמיהין:
ומה שכתב עוד ויאוש ושנוי מעשה כל דהו קני בעורות של גנב לרבנן כדאוקימנא כגון שקצען ואע"פ שהעוצבה אינה צריכה קצוע כיון דאיכא שנוי השם בהדי יאוש קני אינו נכון שהרי הקשו בגמ' בפרק מרובה ממריש הגזול אמאי לא קנאו בשנוי השם וליכא למימר בדאיכא יאוש דהא גזול תנן ולא גנוב וליכא יאוש לרבנן ואע"ג דבנאו בבירה דמימר אמר בי דינא מחייבי ליה לאהדוריה ניהליה ועוד דמדמיה לא מיאש הלכך לאו יאוש הוא כלל דאי לא תימא הכי קשיא לרבה דאמר יאוש כדי קני ומתני' קתני דלא קני אלא מפני תקנת השבים אע"כ ליכא יאוש דכל גזילה לאו יאוש בעלים הוא וש"מ בשנוי השם בלחוד קני דכשנוי מעשה דמי כדמפורש בגמ' ועוד דקאמרי' בההיא שמעתא שנוי השם כשנוי מעשה דמי התם מעיקרא עצים והשתא כלים הלי טעמא למה לי הטו שנוי מעשה קשיא לן אלא ה"ק שנוי מעשה גופיה כי קני משום שנשתנה שמו הוא הלכך בעוצבה שקצעה אע"פ שאין כאן שנוי מעשה כיון בנשתנה שמה שנוי גמור שאינו חוזר לברייתו קנה בלא יאוש אע"פ שקנה בשני השם בלבד אם לא נתיאשו הבעלים אינן יורדין לידי טומאתן במחשבה של אלו שכיון שהבעלים מחזרין אחר הגזלן להעמיד אותו בדין אין מחשבתו של אותו גזלן מחשבה גמורה שתרד לידי

הגהות מא"י [א] נ"ב דהא הפקר נינהו דתנן יוני שובך ויוני עליה אין בהן משום גזל אלא משום דרכי שלום:

[יוני] שובך ויוני עליה יש בהם מפני דרכי שלום. קינן קן צפור (א): והשיאה רבי לכהונה. אע"ג [ס] דאורייתא הוא משום זונה בשבויה הקלו דספיקא בעלמא הוא: הכא בגמרא מייתי תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ וכן תנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך את יינו ומציל את דבשו של חברו ונוטל דמי יינו מתוך דבשו: ופסק הריא"ף ז"ל וכל האחרונים ז"ל דלית הלכתא כותייהו אלא קי"ל כמתניתין דתנן אין לו אלא שכרו וגרסינן נמי סוף פרק מרובה [י] עשרה תנאים שהתנה יהושע ומקשינן ותו ליכא והא אמר ר' יהודה בשעת הוצאת זבלים וכו' וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא ניטוף שע"מ כן הנחיל יהושע כו' וכן הני דשדה חבירו וקוצץ ומציל דבשו ומפרקי' יחידאי לא קאמרינן אלמא לית הלכתא כותייהו: מתני' יצא לו שם גניבה. קול שנגנבו כליו: ישבע. הלוקח ויטול כל מה שנתן ויחזיר [לו] כליו וקודם יאוש מיירי אפי' לרבנן דאמרי [דף קיד.] סתם גניבה יאוש בעלים איירי כגון שהבעלים [כמו בב"מ דף כב.] מרדפים את הגניבה ובספרים אפילו בגנב ישראל מצינו למימר דלא מייאש מפני שיודע שיבואו ליד ישראל כי עכו"ם לא יקנו אותם מן הגנבים וכדאמרינן פרק אלו מציאות (דף כד:) נהר בירן כיון דישראל סכרו לו וישראל כרו ליה לא מיאש הרב רבינו אשר ז"ל ומ"מ נוטל מה שנתן מפני תקנת השוק אבל מן הדין חייב היה להחזירם לו בלא כלום וכן אמרו בירושלמי [דפירקין הל"ג] תקנת חכמים היא כדי שלא יהו בעלי בתים מטפלים אצל הגנבים: שאני אומר וכו'. משמע דוקא היכא דאיתא להאי טעמא אבל היכא דליתא כגון כלים העשויים להשאיל ולהשכיר לא ואפילו (ב) לא יצא לו שם גניבה [נאמן] וכן כתב הרמב"ם ז"ל וכתב הרא"ש ז"ל מכרן לאחר וקשה ליהמניה כשטוען נגנבו במגו דאי בעי אמר השאלתים לך דספרים עשוים להשאיל כדאמרינן בכתובות (דף נ.) ולדקתם עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן וליכא למימר אחזוקי אנשי בגנבי לא מחזקי' כדאיתא סוף כל הנשבעין (דף מו:) דהיינו דוקא כשאומר גנבת לי אבל כשאמר גנבן אחר ומכרן לך הא כמה גנבי איכא בשוקא כתב הרא"ש ז"ל ותירץ ר"ת ז"ל דיש חילוק בין האנשים במה שאנו מכירין מנהג האדם אם רגיל להשאיל לחבירו: אמר המחבר תמהני מגו דמעיז הוא שהרי [זה] יודע שלא השאילו וכ"ל שמסכימים מפרשים אלו עם מה שפרש"י ז"ל לעיל גבי פקדון מעיז ומעיז (ג) עכ"ל: גמ' הפגין. צעק: עילה מצא. כלומר שמכר כליו ונתחרט וידע שמכרן לוקח לאחר ועמד והפגין בלילה לאמן דבריו כשיערער: מסיים בה. היתה מחתרת כלומר שעמד והפגין וכשהשכים בבקר נמי מצא מחתרת חתורה: ואנבוקראות. חבילות: (ד) [ודלמא לאו] הכי דתבע דאם הוא אומר שהיו רברבי שמא היו זוטרי או אם אמר שהיו חדתי שמא היו עתיקי: באומרין הללו כליו. ואין מכירין הגנב אלא שמכירין הכלים והספרים דהשתא לא איירי בהוכר הגנב דפליגי רב ור' יוחנן בגמ': גלימא. דגנביה למריה הדרא. בחנם ואין הלוקח יכול לעכבה על מעותיו דקודם יאוש איירי הכא כדפי' לעיל: תקנת השוק. על שקנאן בשוק בפרהסיא ולא

נר מצוה

דהוה קמיה דרבי מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואימא נשבינו לבין האומות יצאתי לשאוב מים ודעתי על אימא ללקט עצים ודעתי על אימא והשיאה רבי לכהונה על פיו משום דבשבויה הקילו רבנן: הא דתניא (א) דרבי ישמעאל ברבי יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לשדה חבירו וקוצץ סוכה של חבירו ומציל נחילו (ב) ונותן דמי סוכה מתוך נחילו וכן תנאי ב"ד הוא שיהא זה [א] מפרק את עציו ומציל [ב] פשתנו של חבירו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו וכן תנאי בית דין (ג) שיהא זה שופך את יינו ומציל דבשנו של חבירו ונוטל דמיינו מתוך דבשנו של חברו (ד) חזינן מאן דאמר הני כולהו הלכתא נינהו ואנן לא סבירא לן הכי דקי"ל כמתני' דתנן אין לו אלא שכרו (א) וגרסי' נמי בס"פ מרובה* בענין עשרה תנאין שהתנה יהושע ותו ליכא הא איכא הא דא"ר יהודה בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו וצוברו כל ל' יום ברה"ר כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ והא איכא הא דרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה וכו' ופרקינן דיחידאה לא קאמרינן (ס) [ג] דביחידאה לא קא מיירי דשמעת מינה הא דר' יהודה והא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה כולהו לאו הלכתא נינהו: מתני' המכיר כליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם גניבה בעיר ישבע כמה הוציא ויטול ואם לאו לא כל הימנו שאני אומר מכרן לאחר ולקחם זה ממנו: *זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה (ו) חבית של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכה *אין לו אלא שכרו ואם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו: שטף נהר חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו יפה מאתים הניח את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו ואם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו: גמ' *וכי יצא לו שם גניבה בעיר מאי הוה דלמא זבוני זבנינהו והוא ניהו דקא מפיק שמא אמר רב יהודה הכא במאי עסקינן כגון שבאו בני אדם ולנו בתוך ביתו ועמד והפגין בלילה ואמר נגנבו כלי ודלמא עילה מצא רב כהנא מסיים בה משמיה דרב כגון שהיתה מחתרת חתורה ובני אדם שלנו בתוך ביתו יצאו °ואבונקראות של כלים על כתפיהם והכל אומרים נגנבו כליו של פלוני ודלמא כלים שקול ספרים לא שקול ואסיקנא א"ר אבהו (ב) באומרים הללו כליו של פלוני והללו ספריו של פלוני: אמר רבא לא שנו אלא בבעל הבית העשוי למכור את כליו אבל בבעל הבית שאינו עשוי למכור את כליו לא צריך *כולי האי ודלמא (ז) איצטריך ליה זוזי וזבין [א] אמר רב אשי הרי יצא לו שם גניבה בעיר: [אתמר] גנב ומכר ואח"כ הוכר הגנב רב משמיה דרבי חייא אמר הדין עם הראשון ר' יוחנן משמיה דר' ינאי *) אמר הדין עם השני [ד] אמר [ה] רב פפא דכ"ע גלימא למריה הדר והכא בעשו בו תקנת השוק קא מיפלגי ומאי הדין (ג) הדין [עם דין] הלוקח רב משום ר' חייא אמר הדין עם הראשון דינא דלוקח למישקל זוזיה מגנב סבר [ו] לא עשו בו תקנת השוק ר' יוחנן אמר הדין עם השני דינא דלוקח למישקל זוזיה מבעל הבית קסבר

*) בדפו"י הגי' חייא

רש"י

והכשירה רבי לכהונה. ואע"ג דהוי איסורא דאורייתא משום זונה מכל מקום משום שבויה הקילו דספיקא בעלמא הוא: (ח) שיהא זה שופך יינו (ט). זה בא בחביתו של יין וזה בא בחביתו של דבש ונסדק חבית של דבש: מתני' ויצא לו שם גניבה. שיצא הקול שנגנבו כליו: ישבע. הלוקח כמה נתן ויטול ויחזיר לו כליו ולפני יאוש קמיירי: גמ' והפגין. צעק: עילה. עלילה מצא כשמכר כליו ונתחרט וידע שמכרו לוקח לאחר ועמד והפגין בלילה כדי להאמין דבריו כשיערער: ואנבוקראות. חבילות: לא צריך [ז] כולי האי. (ד) דגימא ספר פלוני [ח]: הדין עם הראשון. דינו של בעל הבית (י) ותביעה על הגנב הוא ואין הלוקח בעל דינו ואם בא לגבות ממנו יתן לו דמים ואע"פ שהוכר הגנב לא אמרינן יחזיר הלוקח הכלים בחנם ויפרע מגנב: הדין עם השני. דין בעל הבית עם הלוקח הוא ויוציא ממנו כליו בחנם והלוקח יתבע

רבינו אפרים

[א] אמר רב אשי הרי יצא לו שם גניבה בעיר. ירושלמי א"ר הלא בר ממל בדין הוא שלא ישבע ולמה אמרו ישבע מפני בעלי בתים שלא יהיו נטפלים עם הגנבים. ר' אסי אמר אם טען ואמר מאיש פלוני לקחתים נאמן. אתא עובדא קמי ר' נסא ולא קביל מהו פליג אמר ר' בר נס דעקן הוה בגין כן לא קביל:

חדושי אנשי שם

[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות מאי'

[illegible]

... בעולם קודם יאוש פלוני ותרווייהו אית להו דרב חסדא דרבה מזה גובה ורבה מזה גובה ובגלימא דגניבה כ"ע לא פליגי דהדרא למרה מיד בחנם ואין הלוקח יכול לעכבה על מעותיו וכדרב חסדא והדין עם הראשון דאמר רב לא בדין שבעה"ב קאמר אלא בדינו של לוקח קאמר. ר' יוחנן סבר עשו תקנה ונהי דאית לן דרב חסדא ולא מצי לוקח למימר לבעה"ב לאו בעל דברים דידי את מיהו אחר שישלם לו את הגניבה יתבע מעותיו מבעה"ב ואי קשיא מ"מ דמי קא שקיל מה לי משום תקנה מה לי [illegible] טענת לאו בעל דברים דידי את נ"מ היכא דגזל ובא אחר ואכל בלא דמים דאמרי' כדרב חסדא ואם השני נותן לו מן הראשון גובה הימנו: [ו] נ"ב פי' משום דהוכר הגנב: [ז] נ"ב לאהדורי: [ח] נ"ב ופלוני: [ט] נ"ב דאיסורא: [י] [illegible]

מלחמת ה'

דהא אמרי' בגמ' דשני בשם הוא ומדאורייתא קני וסוי יודע כי החילוק עצמו שחלקו מקצת המפרשים ז"ל בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית כדברי בעל המאור ז"ל וגמרינן לה מדתניא בפ' מרובה גנב והקדיש משלם תשלומי ד' וה' וכמתני' תנן אינו משלם אין רבינו הגדול סומך עליו ויש סמך וראיה לדבריו ממאי דאמרי' התם אבל קדשי קדשים מאי חייב אי הכי אדתני רישא טבח ואח"כ הקדיש ליפלוג וליתני בדידיה וכו' ואף אנו נאמר אי ס"ד בקדשי בדק הבית משלם אדתני רישא טבח ואח"כ הקדיש לפלוג וליתני בדידיה בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית חייב כדמקשו בגמ' ועוד שזו קשה דטבח ואח"כ הקדיש ודאי קדשי בדק הבית הוא וכיון שכן בהקדיש ואח"כ טבח נמי משכחת לה בהקדש בדק הבית אלא ודאי מתני' דיקא כדברי רבינו הגדול [illegible]

[illegible]

המאור הגדול

[דף קיד ע"ב] וה"מ בסתמא אבל אם היו הבעלים מרדפין אחריהן לעולם לא קני וכל הנך דתקנת השוק כשהיו בעלים מרדפין אחריהם מוקמינן לה כדאמר דשמעתא ועמד והפגין בלילה ואמר נגנבו כלי ואע"ג דלענין שם גניבה הוא דאוקימנא לן מינה נמי הא דאמרי' דצריך שיהו הבעלים מרדפין דלא מתרצין שמעתתא לפום מאי דפרי אלא

[illegible]

הפירושים שנכתבו באותה שמועה שבפ' הניזקין וכתבתיה בכאן כדי לזווגה עם דברינו אלה:

ומה שכתב עוד וה"מ בסתמא אבל אם היו הבעלים מרדפין אחריהם לעולם לא קני וכו' כדאמרי' ברישא דשמעתא ועמד והפגין בלילה וכו' אין אותו הטעם מספיק לכך שכל אדם מפגין על ממונו בשעה שנוטלין אותו ממנו ואם לא נתיאש בשעת הגניבה שעדיין הוא סבור להציל שימצא הגנב לעולם לא יתיאש אלא כיון דאוקימנא למתני' כשבאו בני אדם ולנו בתוך ביתו והוא מכירם לא דמי לגנב דגנב אינו מכירו אלא דמי לגזלן ודאי מלתא דלא מיאשי אפי' בתר הכי כגון במרדפין דמשכחת לה לתקנת השוק בהכי ואפי' בשאין מכירין ומתוקמא שמעתתא בהכי ומשכחת לה נמי ביאוש שלא מדעת כגון שלא הרגיש בגניבה עד שיכיר כליו ביד אחר ודליכא

נ"ל כרבנן דאמרי סתם גניבה כו' דהא ר"ש ס"ל בדף (קיד.) דסתם גניבה לא הוי יאוש . וע"ש בריש ע"ב

א מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עה טור ח"מ סי' רסד ורעד :

ב מיי' שם סמג עשין עד טור ח"מ סי' רסד :

בגמ' איתא אבימי בר נאזי

בגמ' איתא בהנהו

בגמ' איתא דר' אבהו

דף קטו: · דף קטו. · [דף מו ע"ב]

ולא הכיר בו שנגנב עשו בו תקנת השוק שישלם לו בעל הבית המעות . ופסק הרי"ף ז"ל הלכתא כר' יוחנן דאמר עשו בו תקנת השוק להאי גברא בעל הגלימא שתובע אותו ללוקח . וא"ת היכי אמרינן דלוקח שקיל זוזי משום תקנה הא מדינא חייב להחזיר בחנם דהא קי"ל *(כר"ש) דאמר סתם גניבה יאוש בעלים והוי יאוש בידא דגנב ושינוי רשות [בידא] דלוקח ותירץ הרא"ה ז"ל בשם זקנו הרז"ה ז"ל דמיירי שהבעלים מרדפים אחריהם דליכא יאוש : חובו . מלוה : הקיפו . לחנוני : לאו אדעתא דהאי גניבה יהבת ליה זוזי [ז] מקמי

נר מצוה

קסבר עשו בו תקנת השוק והלכתא כר' יוחנן דקסבר עשו בו תקנת השוק: אמר *)רבא גנב א מפורסם לא עשו בו תקנת השוק: איתמר גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו לא עשו בו תקנת השוק מאי טעמא דאמרינן ליה לאו אדעתא דהאי מידי דיהיב לך יהבת ליה זוזי: משכנתא שוה מאתן ב במאה עשו בו תקנת השוק [א] . שוה מאה במאה אמימר אמר לא עשו בו תקנת השוק מר זוטרא אמר עשו בו תקנת השוק זביני שוה בשוה עשו בו תקנת השוק שוה מאה במאתן רב ששת אמר לא עשו בו תקנת השוק רבא אמר עשו בו תקנת השוק והלכתא בכולהו עשו בו תקנת השוק לבר מגנב ופרע בחובו וגנב ופרע בהקיפו דלא עשו בו תקנת השוק: *אביי בר נאזי חמוה (א) דרבי הוה מסיק ביה ארבע זוזי בההוא גברא גנב ואייתי גלימא יהב ליה ויהב ליה ארבעה זוזי אחריני [ב] אתא [ג] לקמיה דרבינא א"ל ארבעה זוזי קמא גנב ופרע בחובו הוא לא בעית למיתבא ליה הני ארבעה זוזי בתראי והאי זיל הב ליה ושקול גלימך מתקיף לה רב כהן דלמא גלימא *מהנהו ארבעה זוזי קמאי יהבה ניהליה דהוה ליה גנב ופרע בחובו ארבעה בתראי הימוני הימניה כדמעיקרא איגלגל מילתא ומטת לקמיה *דרבא אמר להו הלכתא כרב כהן: נרשאה גנב ספרא זבנא לפפונאי בתמנן זוזי אזל פפונא זבניה לבר מחוזא במאה ועשרים לסוף הוכר הגנב אמר אביי אזיל מריה דספרא יהיב ליה לבר מחוזא תמנן ושקיל סיפריה ואזיל בר מחוזא שקיל ארבעין מפפונא מתקיף לה רבא השתא בלוקח מן הגנב עשו תקנת השוק בלוקח מן הלוקח לא כל שכן אלא אמר רבא מרי ספרא יהיב ליה לבר מחוזא מאה ועשרים ושקיל ספרא ואזיל מארי ספרא שקיל ארבעין מפפונא ושקיל תמנן מן גנבא וכן הלכתא: זה בא בחביתו של יין וכו': *אמאי לימא ליה אנא רטו מהפקירא [ד] קא זכינא (ב) כדאמר רבי ירמיה כשעקל בית הבד כרוך עליה מתני' נמי כשעקל בית הבד כרוך עליה (ג) אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו (ד) *ולימא ליה משטה אני בך מי לא תניא הרי שהיה בורח מבית האסורים והיתה °מעבורת [ב]לפניו ואמר לו טול דינר והעבירני אין רטז לו אלא שכרו אלמא א"ל משטה אני בך (ה) אמרי הא לא דמיא אלא לסיפא אמר לו טול דינר בשכרך והעבירני נותן לו שכרו משלם . מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רמי ברחמא סיפא בצייד ששולה דגים מן הים עסקינן דא"ל אפסדתן מיהא כוורי בזוזא: שטף נהר חמורו וחמור חבירו וכו': בעא מיניה רב כהנא מרב ירד להציל ועלה שלו מאליו מהו א"ל ההוא משמיא הוא (א)דרחימו עליה כי הא דרב ספרא הוה קא אזיל בההיא שיירתא לוינהו אריה כל אורתא הוו שדו ליה חמרא דחד מינייהו ההיא אורתא דמטא גבי רב ספרא שדייה ניהליה לחמריה לא אתא אריה קדים רב ספרא למחר [ה] זכה ביה בחמריה א"ל רב אחא מדפתי לרבינא למה ליה לרב ספרא דאקדים זכה ביה פשיטא כי

*) כדפו"י הגי' רב

רש"י

מעותיו מן הגנב : בהקיפו. שהקיף לחנוני : לאו אדעתיה דהאי. מה שנתן לך הלוית לו ולא ידעת ממנו בו (ו) הפעם : שוה מאה במאה. אין דרך לעשות כן להלוות על משכון כל שויו ולאו אדעתיה דהאי משכון אוזפיה אלא הימוני הימניה : רב ששת אמר לא עשו בו תקנת השוק. אפילו ליטול המאה דכי היכי דמאה היתירים מתנה (ז) דשויו נמי מתנה הוו : ורבא אמר עשו. ליטול אפילו המאתים דאורחיה למזבן בדמים יקרים : לבר מגנב ופרע בחובו ובהקיפו. דלא יהיב זוזי אהאי חפץ כלל : כשעקל בית הבד כרוך עליה. דלא חשיב כפסידא כולי האי : עקל. מדורע"א. חבית של דבש כרוך בעקל ולא ישפך הכל אלא יטף מעט מעט וליכא הפקר : מעבורת. ספינה רחבה שעוברין בו רוחב הנהר : אפסידתן כוורא בזוזא. היינו בשכרך דקתני טול דינר [ו] בשכר שאתה מפסיד כאן והעבירני נותן לו אותו שכר משלם ומתני' נמי הרי הפסדו ניכר דבידים קא מפסיד שהרי שופך את יינו בידים בשבילו : ירד להציל. על מנת שיתן לו (ח) דמים : ועלה שלו מאליו מהו. מי אמרינן מעיקרא מדאפקריניה [המציל] כאבוד דמי וחייב האיך לשלומי (ט) והדר זכיה ביה [מריה] בידים מהפקירא או דילמא כיון דסליק סליק : מן שמיא דרחימו עליה. ויהיב ליה דמי כאילו מת : לוינהו. נתחבר עמהן אריה והיה משמר את בהמתן מחיות וליסטין : קדים רב ספרא. קודם שאחר יחזיק בה שהרי

משכנתא שוה בשוה. אין דרך לעשות כן להלוות על המשכון כל שויו הלכך לאו אדעתא דהאי משכון אוזפיה אלא הימוני הימניה : בר מגנב וכו' . דלא יהיב זוזי אהאי חפץ . הרא"ש ז"ל כתב נראה מדאמר בר מהני דלית בהו פלוגתא דלא איצטריך [ח] אלא משום דבכלהו [עשו] קאי אפילו אגנב מפורסם דלעיל (א) : הלכתא כרב כהן . דכיון דמהימניה מעיקרא השתא נמי הימניה : נרשאה ופפונאי ובר מחוזא . ע"ש מקומם נקראו : ושקיל מריה דספרא תמנין . שנשארו ממה שהוציא מן גנבא . אמר המחבר (ב) ותמהני שאם כן לא היה פוסק הרי"ף ז"ל ההיא דגנב מפורסם כלל (ג): **מתני'** אין לו אלא שכרו . שכר כלי ושכר פעולה : ואם אמר לו וכו' חייב ליתן לו . כיון שהתנה כן עם הבעלים או ה"ק אם אין שם הבעלים והתנה כן בב"ד כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ב מהלכות גזילה ואבדה ובגמ' עביד צריכותא מהני תרי בבי דאי תנא זה בחביתא ולא תנא שטף נהר הוה אמינא דמש"ה מהני ביה תנאה משום דקא מפסיד יינו בידים אבל שטף נהר [חמורו] דממילא הוא לא מהני ביה תנאה ואי תנא שטף נהר ולא תנא זה בא בחביתו הוה אמינא דמשום הכי [בסתמא] אינו נותן לו אלא שכרו משום דהפסד דממילא הוא אבל זה בא בחביתו שהופך יינו ומפסיד בידים אפי' לא התנה חייב ליתן לו צריכא : אמר המחבר וקשה לי [ברישא] אמאי לא יהבינן ליה טפי משכרו כיון שמפסיד יינו שהוא הפסד מרובה והא אם היה מתבטל ממלאכתו אם היה טוקב מרגליות יהבינן ליה כשכר פועל בטל מאותה מלאכה כדאיתא באלו מציאות (דף נא:) לפירוש ר"ח ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל אלמא דלפי ההפסד הוא השכר ואילו הכא לא יהבינן ליה אלא כמי שנותנין למי שבא בכדו ריקם שנותנין לו שכר כלי ושכר פעולה וכ"ל לומר דהתם במתבטל ממלאכתו דהוא מילתא דשכיחא לא רצו להפסידו כולי האי אבל הכא לא שכיחא מילתא שבקוה אדיניה כיון שיכול להתנות סוף פרק אלו מציאות בשם הרמב"ן ז"ל עכ"ל : **גמ'** מהפקרא קא זכינא · דבש שלך היה הולך לאיבוד והריני כמציל מן הגייס קודם [שנפסד לגמרי] הרא"ש ז"ל: כדאמר רבי ירמיה . לקמן : עקל . ריטורטא בלע"ז : כרוך עליה . חבית של דבש קשורה בעקל ולא נשפך הכל אלא מנטפת מעט מעט וליכא הפקר אבל אם לא היתה קשורה והיה נשפך הכל כיון שהיה הולך לאיבוד זכה המציל מן ההפקר כיון שלא היה מחוייב בהשבה כדאמרן : מעבורת . ספינה רחבה שעוברין בו רוחב הנהר : הא לא דמיא . מתני' דהכא שהפסיד עם רישא דהתם דלא מפסיד כלום כדמסיק ואזיל אלא לסיפא דההיא דמעבורת : אפסדתן כוורי בזוזא . והיינו בשכרך דקתני טול דינר בשכר שאתה מפסיד והעבירני נותן לו שכרו משלם כיון שהתנה עמו והכי נמי איתא סוף פרק אלו מציאות [דף נא:] גבי היה בטל מן הסלע וכל שכן מתניתין דהכא שהפסדו ניכר יותר דבידים קא מפסיד שסופך יינו בידים בשבילו : ירד להציל . על מנת שיתן לו דמי שלו : ועלה [שלו] וכו' מהו . מי אמרינן מעיקרא דאפקרי' [המציל] כאבוד דמי ואיתחייב ליה האיך לשלומי והדר זכה ביה מריה מדהפקר או דילמא כיון דסליק סליק : משמיא רחימו עליה . ויהיב ליה דמי כאילו מת : לוינהו . נתחבר עמהם אריה והיה משמר בהמותיהם מחיות ולסטין : קדים רב ספרא . קודם שיחזיק בה אחר שהרי הפקר היה : אדעתא

הגהות הב"ח (א) נ"ב דרבינא: [illegible]

הגהות חו"י (א) נ"ב כה"ג לעיל בפ' החובל סי' קס :

הגהות מא"י [א] נ"ב אבל בפחות משוה מאתן במאתן אפשר דכ"ע לא עשו תקנת שוק אמאה אחרינא : [ב] נ"ב לבסוף הוכר הגנב : [ג] נ"ב פי' בעל הגלימא : [ד] נ"ב ואפי' כל הדבש לשקול . רש"י : [ה] וזכה כצ"ל : [ו] תיבת בשכר רשום לימחק : [ז] דמקמי כצ"ל : [ח] נ"ב לאשמועינן : [ט] וצ"ב וקשה דאם היה דעת הר"ן כן דמעשה דנרשאה גנב מפורסם הוה הוי קשה רבא אדרבא דהא רבא אמר לעיל דבגנב מפורסם לא עשו בו תקנת נגזל ונוכל לומר דזה אמר המחבר היה כתוב בגליון וקאי על דברי הרא"ש שהביא הר"ן דבכולה עשו קאי אפי' אגנב מפורסם מקשי דא"כ דבכולהו עשו קאי נמי אגנב מפורסם לא היה הרי"ף פוסק כן בגנב מפורסם דמאחר שמביא הרי"ף עצמו [דברי] רבא דאמר דלא עשו תקנה בגנב מפורסם :

המאור הגדול

אלא בהכי ובכותי ליכא לאוקמיה דבכותי לא עבדינן תקנתא כדאמרי' לגבי גזלן בשהשביח כותי כל היכא דאיכא יד כותי באמצע לא עבדינן תקנתא והיכא דמוכחא מלתא מדעתייהו דלא מיאשי אי נמי דמתיאשי גלוי דעתא מלתא היא וכה"ג לא הוי סתמא אלא פירושא כדאמרי' בשיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטרפה ותלתא פרושי דאתמנו עלה בשותפין חד בין בשיכולין להציל בין בשאין יכולים וחד בפועל בשאין יכולין להציל וחד בשיכולין להציל ע"י הדחק לא אמר אמרי ליה אי אמרת לן הוה מסרינן נפשין אמר יתיבו אסוחי אסח דעתייהו אלמא גילוי דעתא מלתא היא וקי"ל ככל הנהו תלתא פירושי : [דף קטו ע"ב] ולכתחלה לא יאמר פי' היכא דאיכא פסידא והא תניא הרי שהיה לו עשר חביות וכו' וקשיא לן ארמותיב ליה מינה ולא עבדינן ... וקשיא לן ארמותיב ליה מיין נסייעיה משמן ותירץ ה"ר אברהם ז"ל דהא דקתני ובשמן לא יעשה כן מפני הפסד כהן אבל אם מקבל עליה הפסד כהן לשלם לו החסרון אומר לכתחלה ולפום הכי מקשינן ליה מינה ול"נ דהתם מפני הפסד כהן חיישינן שמא לא יהא נזהר יפה יפה בשמירתו בחבית הסדוקה דלא חייש אפסידא דכהן אבל גבי מעות דפסידא עליה רמי דהא מעשר שני שלו הוא ליכא למיחש להכי דודאי מזדהר בשמירתו הלכך ליכא למיחש להכי והיינו דאקשי' אמאי אמרי' לכתחלה לא יאמר ופרקי' התם שעקל בית הבד כרוך עליה ולפיכך אומר דלכתחלה כיון שהפסידך מועט והיא רחוקה מן ההפסד מפני כריתת העקל אבל לגבי אנס ומעות בידו הפסדו קרוב אפי' ביכול להציל ע"י הדחק ולפיכך לא יאמר לכתחלה :

מלחמת ה'

דליכא יאוש איתא לתקנת השוק ומה שטען ז"ל דאי בדכותי היכי עבדינן ליה תקנתא כדאמרי' לענין גזלן שהשביח אינה טענה מי דמי התם כיון דלקח כותי ואילו אתא איהו לא שקיל שבחא הכא מחמתו נמי לא שקיל אבל הכא כל גנב נמי לא שקיל דמי מבעה"ב ולוקח שקיל ותקנתא דלוקח הוא דעבוד רבנן ולא למוכר ועוד דהתם אי טריף נגזל שבחא הדר ישראל הלוקח עליה דכותי ומשלים ליה ואי לא טריף נגזל שבחא ריוח כותי ופסיד ישראל הנגזל הלכך לא עבוד רבנן תקנתא אבל הכא הכותי חייב הוא לשלם לזה או לזה מ"מ ואין זו דומה לזו בשתי דרכים אלו וכך מצינו בתשובה לרבינו שרירא גאון ז"ל שדין תקנת השוק בלוקח מכותי וא"ל לפנים :

א הרי"ף ומיי' פ"ה מהל' גניבה כתבו דהלוקח מגנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק ואם לא נתיאשו הבעלים מן הגניבה צריך הלוקח להחזיר בחנם לבעלים אלא שחוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב ומוציא ממנו דמים ששקל לו וכן הוא דעת רמב"ן לפי מה שכתב המרדכי שם בשמו והתוס' כתבו דגם בגנב מפורסם עשו תקנת השוק וצריכין הבעלים להחזיר ללוקח מה שהוציא בו אלא אם ידע הלוקח ודאי שהוא גנוב צריך להחזירו בחנם וכן הוא דעת סמ"ג עשין ע"א ודעת הרא"ש ז"ל וטור ח"מ סי' שנ"ו ועוד כתב סמ"ג שאם אומר הלוקח מגנב מפורסם לטובה נתכוונתי להשיב אבידה נאמן לדברי הכל :

ב למיי' פ"ה מהל' גניבה והרא"ש שם וטוח"מ סי' שנ"ו אפי' שהלוה על משכון שוה ק' מאתים זוז טפי מכדי דמי המשכון אעפ"כ עשו בו תקנת השוק וצריך ליתן למלוה המעות שנתן לגנב והראב"ד ז"ל ס"ל דאם הלוהו יותר מכדי דמי המשכון דלא עשו בו תקנת השוק ונראה דאפי' כדי דמי המשכון לא שקיל מן הבעלים דאיכא למימר דכל המעות שהלוהו אמנה נינהו דהימוני הימניה ולא אדעתא דמשכון אוזפינהו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כ"ה בח"מ סנ"ו וכ"כ בסמ"ג [illegible]

ריז כי אפקריה אדעתא דאריה אפקריה אדעתא דכ"ע לא אפקריה (א) א"ל לרווחא דמילתא הוא דעבד: בעא מיניה רב מרבי ירד להציל ולא הציל מהו א"ל זו שאלה היא אין לו אלא שכרו איתיביה (ב) "השוכר את הפועל *להביא לו כרוב ודורמסקין לחולה ומצאו שמת או שהבריא נותן לו שכרו משלם א"ל התם עביד שליח שליחותיה הכא לא עביד שליח שליחותיה: ריח ת"ר ב שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטורפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ואם שכרו תייר לפניהם מחשבין [ה] אף לפי נפשות. ולא ישנו ממנהג החמרין. ורשאין החמרין [ג] להתנות כל מי שאבד לו חמור מעמידין לו חמור אחר אבדה בכוסיא פירוש בפשיעה אין מעמידין לו שלא בכוסיא מעמידים לו ואם אמר תנו לי ואני (א) אשמור אין נזקקין לו פירוש אם אמר תנו לי דמי חמור שלי שאיני רוצה ליקח חמור ואני אשמור עמכם כבראשונה אין נזקקין לו פשיטא לא צריכא דאית ליה חמרא אחרינא מהו דתימא אמר להו הא אית לי חמרא אחרינא בהדייכו קמ"ל דאמרי ליה אתרי מסרת נפשך טפי [אחד לא מסרת נפשך טפי]*: תנו רבנן ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול לטובעה והקלו ממשאה מחשבין לפי משוי ואין מחשבין לפי ממון. ולא ישנו ממנהג הספנין. ורשאין הספנין להתנות ביניהן כל מי שתאבד לו ספינה מעמידין לו ספינה אחרת אבדה בכוסיא אין מעמידין לו שלא בכוסיא מעמידין לו ואם פירש למקום שאין הספנין הולכין אין מעמידין לו (מדפו"י)

ריט ת"ר שיירא ג שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס וטרפה ועמד אחד והציל הציל לאמצע ואם אמר לעצמי אני מציל הציל לעצמו היכי דמי אי דיכולין להציל אפי' אמר נמי ולא כלום הוא ואי דאינן יכולין להציל אפי' לא אמר נמי אמר רמי בר חמא הכא בשותפין עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא מדעת חבירו אמר מיפלג פליג °לא אמר לא פליג ורבא אמר הכא בפועל עסקינן וכדרב דאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום אמר מהדר הדר ביה לא אמר לא הדר ביה רב אשי אמר הכא ביכולין להציל ע"י הדחק (ה) לא אמר אמרי ליה אי אמרת לן הוה מסרינן נפשין אמר ניתיבו אינהו אסוחי אסחו דעתייהו: הני תלתא [ג] פירושי הלכתא נינהו:

רכ תוספתא (ג) ד בני חבורה שמחלו עליהן מוכסין מחלו לאמצע ואם אמרו משום פלוני מחלנו מה שמחלו מחול לו:

רכא מתני' ה הגוזל את השדה ונטלוהו מסיקין אם מכת מדינה היא אומר לו הרי שלך לפניך ואם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחרת שטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך: גמ' אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה היכי דמי אילימא דאנסוהו לכולהו ארעתא [דידיה ולא אנסיה לכולהו ארעתא] ואנסוהו להא נמי בהדייהו מרישא שמעת מינה אם מכת מדינה היא אומר לו הרי שלך לפניך הא לאו מכת מדינה היא חייב להעמיד לו שדה [ד] הכא במאי עסקינן כגון דאנסוהו ואמרי ליה אחוי ארעתך ואחוי נמי ההיא בהדייהו: ההוא גברא דאחוי

רש"י

הפקר היה: לרווחא דמילתא. שלא יהא עירעור בדבר: דורמסקין. פשב האכל בשלקות בקדירה: לטורפה. לבוזזה ונתפשרו עמהן בממון: תייר. המראה להן הדרך: אף לפי נפשות. שטעות הדרך במדבר סכנת נפשות הוא: ולא ישנו ממנהג החמרים. שאם נהגו לתייר לפי ממון או לפי נפשות [ה] לגיים עושין: [גירסת רש"י ואם אמר תנו לי ואני לוקח. כלומר תנו לי דמי החמור ואני לוקח בהן חמור] אין נזקקין לו כלומר אין שומעין לו דשמא לא יקח את החמור והם לא התנו אלא שיקח חמור וימסור את נפשו לשמור עמהן בלילה מחיות ולסטין: מחשבין לפי משאו. אם השליך זה מאתים ליטרא זהב ישליך זה מאתים ליטרא ברזל במשקל: הציל לאמצע. כל אחד נוטל את שלו: אי דיכולים להציל. בעלים לא איאוש [ואפי'] אי אמר לעצמי גזלן הוא: וכגון זה. במקום איבוד [ממון] שותף חולק אפילו לא ירצה חבירו: פליג. ומעכב לחלקו מה שמציל: לא אמר לא פליג. ושפיר עביד דמסר נפשיה אעיסקא דתרוייהו הואיל והוא שותף עמו אורחיה למיטרח אכולה עיסקא: בפועל. שהיה שכיר לבעלי [ו] ספינה וכשאין יכולין להציל אמר הדרי בי וזכי מן הפקרא: (ג) אמר רב אשי. לעולם באינים דעלמא וכגון דיכולין להציל ע"י הדחק: אמר לעצמי. ושמעו בעלים ושתקו ולא מסרו עצמן ויש בו להם אסחו דעתייהו וגילו בדעתן דאייאוש ולא בעו למימסר נפשייהו מיהו היכא דיכולין להציל להדיא אפילו שמעו ושתקו לא קנה דמסתמא לא אייאוש: מתני' ונטלו מסיקין. אנסין גזלוה מן הגזלן: אם מכת מדינה הוא. דאנסוה ארעתא דאחריני ודהאיך: ואם מחמת הגזלן. מפרש בגמ': גמ' (ג) ואחוי נמי. הא שלא גזלה הוא בעצמו אלא שמע מן [ז] השר שמבקשין לגזול והראה זה להם

נמוקי יוסף

אדעתא דכ"ע לא הפקיר. ולא דמי להא דאמרינן באלו מציאות (דף כז.) המציל מן הארי וכו' הרי הן שלו מפני שהבעלים מתיאשים דהתם מתיאש ודאי מפני שהארי בא לטרוף כדמשמע לישנא דהמציל ולפיכך הוי הפקר לכ"ע אבל הכא שהארי היה בשלום עמהם שמלוה אותם לא היו מפקירין אלא לצורך אכילתו ולפעמים היה שבע ולא היה יכול לאכול והשתא נמי אם היה שבע ולא היה צריך לאכול לא היה לו להתיאש הרא"ש ז"ל: לרווחא דמילתא. שלא יהא ערעור בדבר: אמר המחבר ונראה לי דדמי להא דרב ספרא לענין שצריך שיתן לו מה שהתנה עמו ומשום מה נר מצוה שהרויחו לו משמיא לא יפסיד כלום כרב ספרא דאע"פ שנתנו האחרים חמוריהם לא נטלו חלק בחמור של רב ספרא אבל מ"מ יש חלוק ביניהם להיכא שבא חברו וזכה בחמור קודם בעליו דנהי דלהאי ענין דאריה לא הוי יאוש כמו שמפורש בפנים מה ששוטף נהר הוי יאוש כדאיתא פרק אלו מציאות (שם) ככ"ל: דורמסקין. פרונא"ש בלע"ז: לשון אחר מרדיט"ש עשב האכל בשלקות בקדרה: נותן לו שכרו משלם. מהלשון נראה שהיה נוטל שכר גדול יותר ממה שראוי לפי טורח השליחות וכ"כ מדדמינן לה להא דירד להציל שנותן לו דמי שלו ולפ"ז הא שנתן לו שכרו משלם. ולא אמר לו משטה אני בך מיירי כגון שידוע שהיה משתכר [ח]: לטרפה. לבוזזה: מחשבין. מה שנתפשרו עמהם בממון: תייר. זה שמראה להם הדרך: אף לפי נפשות. שטעות הדרך במדבר סכנת נפשות הוא: ולא ישנו ממנהג החמרים. שאם נהגו לתייר לפי ממון או לפי נפשות עושין: בכוסיא. בפשיעה: אין נזקקין לו. שמא לא יקח חמור והם לא התנו אלא כדי שיקח חמור וימסור עצמו לשמור עמהם בלילות מן חיות ולסטים א"כ [ט] כשיאמר [נמי] תנו לי דמי החמור ואני אשמור עמכם כבראשונה אין נזקקין לו: והא אית ליה וכו'. ואפילו יאמר א' אני יכול לשמור יפה אבל שנים איני יכול לשמור קמ"ל דאמרי ליה כ"ש דהשתא מסרת נפשך טפי: לפי משוי. אם השליך זה ק' ליטרין זהב ישליך זה ק' ליטרין ברזל: ולא ישנו ממנהג הספנים. שאם נהגו לחשב לפי משוי או לפי ממון או כפי מה שנהגו לא ישנו ממנהגם: בכוסיא. בפשיעה כגון שהלך בניסן בתוך עומק המים כדרך שהולכין בתשרי ומתוך שהנהר גדול וחזק שם בימי ניסן טבעה כי בניסן גדול הנהר מהפשרת השלגים ומן הגשמים ואז אין מרחיקין משפת הנהר אלא מעט ובתשרי שהמים חסרים והספינה גוששת אצל שפת הנהר רגילין להתרחק לתוך עומק המים: הציל לאמצע. כל אחד מכיר את שלו ונוטל: אי דיכולין בעלים להציל. לא הייאוש ואפילו אמר לעצמי גזלן הוא: הכא בשותפין. ובין יכולין להציל בין אין יכולין להציל וכגון זה שהוא במקום איבוד שותף חולק אפילו לא ירצה חבירו: אמר פליג. ומעכב לעצמו מה שיציל: לא אמר לא פליג. ושפיר עבד דמסר נפשיה לקטלא אעסקא דתרווייהו הואיל והוא שותף עמו דאורחא למטרח אכוליה עסקא: בפועל שכיר. ובשאין יכולין להציל: יכול לחזור בו. משום כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים: הדר ביה. וזכי מהפקרא: רב אשי אמר. לעולם באינש דעלמא וכגון דיכולין להציל ע"י הדחק: אמר לעצמי ושמעו בעלים ושתקו ולא מסרו עצמן אסחו דעתייהו וגלי דאייאוש ולא בעי ממסר נפשייהו ומיהו היכא דיכולין להציל להדיא אפילו שמעו ושתקו לא קנה דמסתמא לא אייאוש: כתב הרי"ף ז"ל הני תלת פירושי כולהו הלכתא נינהו: תוספתא בני חבורה שמחלו עליהם מוכסין מחלו לאמצע אם אמרו משום פלוני מחלנו מה שמחלו מחול לו עכ"ל: מתני' מסיקין. אנסים גזלנין גזלוה מן הגזלן: אם מכת מדינה. דאנסוה ארעתא דאחריני ודהאיך: ואם מחמת הגזלן. מפרש בגמ': שטפה נהר. שהיתה על שפת הנהר וגבוהה משפתו והמים שוחקים וכורין תחת השפה ומתפשט לתוך השדה: אומר לו הרי שלך לפניך. דמהיכא [דף קיז:] מליטו חיובא בגזלן בקרא דוכחש בעמיתו הא דרשינן ליה לכלל ופרט וכלל וכחש בעמיתו כלל בפקדון או בתשומת יד או בגזל פרט מכל אשר ישבע עליו חזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות ועבדים ושטרות [ואימעיטי מן השבועה ומן השבון] (עיין פירוש דמתניתין על הא דפרשנו): גמ' אם מחמת הגזלן. כתב הרא"ש ונראה שלא היה כתוב בספר רש"י [י] שאנסוהו אבל באנסוהו נמי אתא שפיר לומר חייב ולא דמי לאנסוהו עכו"ם והראה ממון חבירו דפטרינן בסמוך דהתם אנסוהו להראות ממון חבירו אבל הכא אנסוהו להראות את שלו ולא היה לו להראות של חבירו: ואחוי. שלא גזלה הוא אלא שמע מבית המלך שמבקשים לגזול שדות והראה להם זה טלו קרקע של פלוני דחייב מדינא דגרמי *ומהדרינן בתר תנאי דתנא (ב) לה משום דליתא במתניתין בהדיא: אכריא

שלטי הגבורים

א אבל אם חבירו יכול להציל אע"פ שזה אומר לעצמי אני מציל לא זכה בחלק חבירו אלא אהני ליה האי מלתא דאמר לעצמי אני מציל שכל מה שיציל עד כדי חלקו שיש לו באותה עיסקא הוי שלו לגמרי כאילו חלק השותפות מעיקרא והוברר שזה שהציל היה שלו דכגון זה שיש איבוד ממון שותף חולק שלא מדעת חבירו והוי כל שהציל עד כדי חלקו שלו אבל אם הציל יותר מכדי חלקו הרי הוא של חבירו דלמה יזכה בחלק חבירו מאחר שגם חבירו יכול להציל וליכא כאן הפקר ויאוש כלל, ועיקר ועל מה שהציל יותר מחלקו אפשר דלא שקיל שכירות כלל דכיון דהוא מבני השיירא כן אורחייהו דבני השיירא לטרוח הא' בעד חבירו בלא שכירות כן פירש"י והטור ח"מ סי' קפ"א והרא"ש ז"ל בהלכה שם פ' הגוזל בתרא וכ"ה עיקר ואפשר דגם מיי' פי"ב מהל' גזילה ופ"ה מהל' שותפין הכי דעתיה דלפי האמת כיון שאמירה זו אינו אלא בחולק העיסקא עם חבירו בשלמא בשלו שיציל יזכה אלא מה שיציל יתר על חלקו ממאן יזכה והלא גם חבירו יכול להציל ואין כאן הפקר כלל ואם אינן יכולים להציל רק ע"י הדחק ואמר זה לעצמי אני מציל והריני מוסר עצמי לסכנה להציל והם שתקו ולא אמרו אף אנו נמסור נפשין להציל אז ודאי אסותי אסחי דעתייהו שאר השותפין וגילו בדעתייהו שאבדו התקוה מלהציל דהא לא היה להם אפשרות להציל אלא אם ימסרו נפשם ולא רצו למסור מעתה אגלאי מלתא כדברי זה שאמר להם לעצמי אני מציל שהם נתייאשו לגמרי מן הכל כאילו לא היו יכולין להציל כלל וחשיב הפקרא וזה שהציל הציל לו והוי כל מה שיציל שלו לגמרי אפי' הציל הרבה יותר מכדי חלקו דלא שייך למימר הכא שחילק עם השותפין באמירה זו דהא הם נתיאשו מן הכל באמירה זו או אין להם חלק באותו ממון כי הפקירוהו ואצ"ל אם מתחלה לא היו יכולין להציל כלל דודאי מה שהציל זה הציל לעצמו וא"צ שיאמר לעצמי אני מציל זהו הפי' הנכון הנראה בעיני גבי שותפין באומר לעצמי אני מציל:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ואני אשמור וכו' כ"ה גם גי' הרא"ש ולכך פירשו שרוצה ליקח לעצמו דמי החמור ואין רצונו ליקח אחר ורוצה לשמור עמהם בלא חמורו וכ"ה ברמב"ם בפי"ב דגזילה אבל גי' רש"י והגי' היה לפניהם בגמ' אם אמר תנו לי ואני לוקח אין נזקקין לו ולכך פירשו דאין שומעין לו שמא לא יקח את החמור וכו' וכ"ה לפנינו בגמ' הגי' ואני לוקח. ורש"ל בח"ש הגיה בגמ' וכתב מלת אשמור במקום לוקח ולא ידעתי לכוונו אליבא דרש"י ופשוט הוא דהוא דלא כרש"י: מהר"ם (ב) תוס' לעיל בפ"ק הגוזל עצים [כ] מסדרי בתר תנאי דמחייבי בדיני דגרמי גבי מחילת הכרם שנפרצה ולא מייתי ממתני' דהכא משום כו':

עין משפט

א מיי' פ"ח מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוש"מ סי' שפח :

נמוקי יוסף

אכריא. אולרות של חטים נ"ל שלא אנסוהו על שיראה אותן ממש דא"כ פטור הוא וכדפרישית : לבי אביוני. שם מקום : אם נטל ונתן ביד חייב. פרש"י ז"ל דהציל עצמו בממון חברו ופירש [ג] [נטל ונתן ביד] [ד] מעצמו בלא אונסא (ב). והרי"ף ז"ל פי' נטל ונתן ביד חייב אפילו אנסוהו עכו"ם להביא אותו ממון [של פלוני] [ה] שהראה להם באונס והביא באונס חייב ואע"ג דאנסוהו להראות ממון חבירו והראה פטור חילק ז"ל בין מה שעושה בידים ממש להראה שהוא גרמא וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות חובל ומזיק. וכתב עליו הראב"ד ז"ל בהשגות גם בזה על דרך הרב [ו] הוא הולך ואין הגאון מודה לו וכן בדין שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ומאין יתחייב לו זה שימות בשביל ממון חבירו הואיל ויחדו לו בפירוש וכבר הארכנו בדברים הללו בפי' בב"ק והרב בעל העטור ז"ל פי' נטל ונתן ביד כדפי' רש"י ז"ל . ואכתוב פירושי בסוף שמעתין בע"ה על מקומו מפני שדעתי לחבר ראיית הרי"ף ז"ל על מקומן תחלה . אמר המחבר לדעת הרי"ף ז"ל שנשא ונתן ביד חייב אפילו [אנסוהו על] ממון זה אם כן כי תניא בההיא הראה פטור לית לן למפטר אלא כה"ג דוקא אבל אם אנסוהו סתם והראה ממון חבירו חייב שהרי הציל עצמו בממון חברו ומלתא דמסתברא היא דכל היכא דהציל עצמו בממון חבירו חייב לשלומי אפי' בהראה שלא נטל ונתן ביד וזה פי' רבא דאם הראה מעצמו כנשא ונתן דמי . וכל ההלכה מעידה שפיר כפי' ז"ל ואע"ג שאפשר לדחות דחויי ניכהו ומה שקשה

רש"י

להם שלו קרקע זה של פלוני : (א) נשא ונתן [ביד] חייב. שהציל עצמו בממון חבירו:

דאחוי אכריא דחיטי דבי ריש גלותא אתא לקמיה דרב נחמן חייביה רב נחמן לשלומי מהא דתנן ואם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה וקי"ל דאחוי אחווי : *רב הונא בר יהודה איקלע לבי אביוני אתא לקמיה דרבא אמר ליה כלום בא מעשה לידך אמר ליה [א] ישראל *שאנסוהו כותים והראה ממון חבירו בא לידי וחייבתיו . אמר ליה קום אהדר עובדא למריה דתניא ישראל שאנסוהו כותים והראה ממון חבירו פטור א ואם נטל ונתן ביד חייב ואמר רבא ואם הראה מעצמו כמי שנשא ונתן ביד דמי וחייב איכא מאן דאמר כי היכי דישראל שאנסוהו כותים והראה ממון חבירו פטור הכי נמי ישראל שאנסוהו כותים להביא ממון חבירו והלך והביא פטור [א] ואנן לא סבירי לן הכי דכי מעיינת בה בשמעתא לא סלקא אליבא דהאי סברא כל עיקר דהאי דתניא ואם נשא ונתן ביד חייב במאי עסקינן אי באונס הא [ה] (א) אמרינן פטור ואי מעצמו מאי איריא (ב) נשא ונתן ביד אפילו הראה נמי חייב אלא לאו הכי קאמר ישראל שאנסוהו כותים והראה ממון חבירו פטור ודוקא הראה אבל נשא ונתן ביד חייב ואע"ג דאנים לא שנא אנסוהו [ה] (ב) והלך הוא והביא ולא שנא אנסוהו להביא והביא והכי נמי מסתברא [ב] (ג) דאמר ההוא גברא (ג) דאחוי אחמרא דרבי

שלטי הגבורים

א לדעת הרי"ף ז"ל שם אם הישראל נטל ממון חבירו ונתנו ליד האנס חייב אפי' שהאנס אנסו על הנטילה כגון שאמר לו האנס לך לבית פלוני והבא לי ממון בידך ותנהו לי והלך זה ונטל ממון מבית פלוני והביא לו חייב זה הנוטל לשלם לזה שנטל הממון מביתו כיון שעשה מעשה בידיו וכ"ה דעת מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק וסמ"ג עשין ע' והרא"ש שם והטור ח"מ סי' שפ"ח ולפירש"י ז"ל שם והראב"ד ז"ל ור"ת ובעל העיטור שהביא הנ"י ז"ל שם דבריהם באורך מוכח דסבירא להו דדוקא אם האנס אנסו לזה מחמת עצמו על ממון סתם והלך זה והביא בידו ממון חבירו ונתן לאנס הוא דחייב דהציל עצמו בממון חבירו אבל אמר לו האנס לך והבא לי ממון של פלוני והלך והביא ה"ז פטור דאממון דחבריה הוא דאנסוהו ואינו מציל עצמו בממון חבירו והאריכו בראיות כמו שכתבו כולם שם. הנ"י ז"ל באורך ואם היה יודע האנס בממון זה מאליו ואנס לזה להביאו לו והוא במקום שאין יד האנס שולטת נראה בעיני דודאי לדעת הרי"ף דמפרש לההיא דפקיע של עמיר דמיירי דקאי בתרי עברי דנהרא דלא מצי למשקליה מאליו דחייב הנאנס הזה שנשא ונתן ביד ובשיטה זו קאי הרשב"א שהביא המ"מ דבריו פ"ח מהל' חובל ומזיק ופ"ה מהל' פקדון דס"ל דאפי' ידע האנס בממון זה אם הוא טמון בבית בעלים במקום שלא יוכל האנס למצוא אותו אם לא יראנה לו זה הנאנס והלך זה ונתן לו חייב דלדידהו אינו פטור אא"כ ידע בו והוא במקום שהאנס יכול ליטלו וימצאהו אם יבקשנו דלא הוי כפקיע דעמיר דנהר מפסיק ביניהם אבל לדעת החולקים על הרי"ף כגון ר"ת ובע"ה וכמה פוסקים שהביא הנ"י דמפרשי ההיא דפקיע עמיר דמש"ה חייב הנושא ונותן משום דאין שם אונס כלל שלא היה יכול לאונסו מכיון שהנהר מפסיק ביניהם לדידהו נראה דודאי כל עוד דאמר דנושא ונותן ע"י אונס פטור ה"ז פטור אפי' לא יוכל האנס ליטלו מעצמו דלא מפליג כלל בין יוכל ליטלו מעצמו או לא והרא"ש נמי אע"פ דאזיל בשיטת הרי"ף לחייב הנאנס ליטא וליתן מ"מ ס"ל דכל שנפטר הנאנס ליטא וליתן ה"ז פטור אפי' לא היה יכול האנס ליטלו דגם איהו מפרש לההיא דפקיע של עמיר שלא היה שם אונס כדמפרש לה ר"ת וסיעתו . ואם אנסוהו לילך ולהביא ממון פלוני שבבית פלוני והלך והביא בזה נראה דאיכא פלוגתא בין הנ"י והרא"ש דהנ"י שם כתב שאם אנסוהו כותים לישראל ... תן לנו ממון פלוני שבבית פלוני חבירך והלך זה ונטל ונתן ביד חייב דכיון שאין ממון זה בידו ממש אין זה נקרא שבא לו האונס מחמת אותו ממון דדוקא כשהממון שאנסוהו עליו הוא בידו כההיא דפקדון שזכרנו הוא ... האונס מחמת אותו הממון והרא"ש שם דאם אמרו האנסים לזה לך והבא לי ממון פלוני שבבית פלוני דפטור דפטור דכיון דידע האנס בממון זה שלא ע"פ המוסר פטור וכ"כ הטור ח"מ סי' שפ"ח ומשמע להדיא מדברי הרא"ש דאין חילוק בין אם הממון שאנסוהו עליו בפרט היה פקדון אצלו והלך והביאו בין לא היה פקדון אצלו אלא שהיה ביד אחר ואנסו עליו בפרט בכל ענין פטור הנושא והנותן ביד דהרי לא פי' ההיא דירושלמי דמיירי בפקדון ... פי' הרא"ש שם להדיא דמיירי אפי' באומר לך לבית פלוני והבא ממון פלוני שאין בידו דנאנס ומה שהוקשה על זה להנ"י דקאמר א"כ דאפי' שכשהוא ביד אחר פטור אמאי הוצרכו לתת טעם בפקדון לפטור שידו כיד בעלים

הגהות הב"ח

(א) נ"ל אמרת: (ב) נ"ב להראות: (ג) נ"ע דאמרינן :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ברש"י נשא ונתן ביד חייב שהציל עצמו בממון חבירו מלשון זה משמע שמפרש לתת להם ממון שהשאו להראות להם ממון והוא הלך ונתן ביד משל חבירו דאז הציל עצמו בממון חבירו אבל אי אנסוהו על ממון ידוע להביא ממון של פלוני פטור אפי' אם נשא ונתן ביד דזה לא נקרא הצלה בממון חבירו מאחר שאנסוהו על זה ממש ואילו היה חייב באנסוהו על ממון זה ממש לא היה הטעם שהציל עצמו בממון חבירו אלא מאחר שעשה מעשה וכמ"ש הרי"ף בהדיא ומבואר הכל באורך בנ"י אלא שהוצרכתי לכתוב משמעותו של רש"י בזה ודו"ק ודלא כמו שהבין רש"ל בח"ש שהאריך בזה בלי טעם ולא ירד לדקדק בעומק הדברים. בזה ובכתבי בגמ' הארכתי יותר ושם בנ"י מייתי להא דרש"י ופירשו כדכתיבנא . ומסיק הנ"י ומפרש דאיירי בלא אונס ר"ל דרש"י מפרש להא דאמר רבה אם הראה מעצמו כנשא ונתן ביד דמי היינו בלא אונס ולאפוקי מפי' הרי"ף דלדידיה איירי באונס שאנסוהו להראות לו ממון סתם והראה של חבירו וכמו שיתבאר בדברי הנ"י ובספרי רי"ף שנדפסים (והוא מהר"ם) טעה בזה : מהר"ם (ב) ואוקמא רבא דאם הראה מעצמו כנטל ונתן ביד דמי :

רבינו אפרים

[א] ישראל שאנסוהו כותים והראה ממון חבירו עד אלא ש"מ כי לא אוקמינהו עלויה ואע"ג דאנים חייב.
כתב רבינו אפרים ז"ל לא דק מרן בהא מלתא ואגב שיטפא לא עיין בה דלכאורה אי אממונא ... אנסוהו ולא אממונא דידיה אפי' נשא ונתן ביד פטור והכי קתני ישראל שאנסוהו כותים מחמת עצמו ... ה ממון חבירו פטור מ"מ דגרמא הוא וגרמא בעלמא לא מחייב אלא מכוין לאזוקי ואם נשא ונתן ביד ... ב דהא והאי הציל עצמו בממון חבירו . אבל מי שאנסוהו כותים על ממון חבירו ליתא בהא מתניתא כלל אלא מהא שמעתא דלקמן גמרי' לדיניה דאמרי' לקמן ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא אתו גנבי עליה שקליה ויהביה ניהלייהו . ואמר רב אשי נחזי אנן אי אמיד עליה דידיה אתו ואי לא אמיד ודאי אההוא כסא דכספא אתו השתא ומה משום דלא אמיד אמרי' דעל ההוא כסא דכספא אתו ופטרינן ליה ואע"ג דנשא ונתן ביד היכא דידיע מלתא דעל ממונא דחבריה ודאי אתו לא כ"ש דפטור הלכך היכא דאנסוהו על ממון חבירו ל"ש אנסוהו להראות והראה ול"ש אנסוהו להביא והביא בכולהו פטור כרב אשי . וכדפסיק רבנא חננאל ז"ל וליכא למידא מיניה :

המאור הגדול

דברי הרב אלפסי ז"ל בשמעתא דישראל שאנסוהו עכו"ם יותר נכונים וברורים מדברי ה"ר אפרים אע"פ שהם מדוקדקים והא דתניא אמר לו אנס הושיט לי פקיע זה או עמיר זה ודאי מסייע ... לרב אלפסי והרב ר' אפרים דחק עצמו בה למימרא דליכא אונס כלל ולא מתחוורא כוותיה ומאי ... יתי סייעתא לדבריו הרב רבינו אפרים להוא מעשה דההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא לאו ראיה ... דהתם כיון דעליה אתו ובביתו הוה מחית והיתה יכולת בידם לחפש אחריו ולמצוא דמיא לההיא ... מרי' כיון דאוקימנא עילויה מיקלא קלייה אבל אם לא היתה יכולת בידם למצאו לעולם אימא לך אם ... א ונתן ביד חייב כדברי הרי"ף ולדברי הרב ר' אפרים דמפליג בין שאנסוהו מחמת חבירו כיון דמשום ... ן חבירו קא מטי ליה אונסא אפי' נשא ונתן ביד פטור וקשיא עליה ההוא מעשה דההוא גברא דאסיק ... ית למעבר' דאמרי' עלה רודף הוא למה לן למימר רודף הוא הא [אי] לא הוי רודף מחייב והא ... מת ממונא דחבריה דמטי ליה היזקא ברם נראין דברי רבינו הרי"ף ותו לא מידי וזה נוסח דברי ה"ר ... רים לא דק מרן בהא מלתא ואגב אונסיה ושיטפיה לא עיין בזה דלכאורה כי אממון חבירו אנסוהו ... אממונא דידיה אפי' נשא ונתן ביד פטור והכי קא תני ישראל שאנסוהו עכו"ם מחמת עצמו והראה ... ן חבירו פטור מ"מ דגרמא בעלמא הוא וגרמא בעלמא לא מחייב אלא אי מכוין לאזוקי ונשא ונתן ביד ... ב דהא ודאי הציל עצמו בממון חבירו אבל מי שאנסוהו עכו"ם על ממון חבירו ליתא בהא מתניתא ... אלא מיהא שמעתא דלקמן גמרינן לדיניה דאמרי' לקמן ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא אתו ... י עליה שקליה יהביה ניהלייהו ואמר רב אשי עלה ניחזי אנן אי אמיד עליה אתו ואי לא אמיד ודאי ... הוא כספא הוא דאתו השתא ומה משום דלא אמיד אמרי' דעל ההוא כספא אתו ופטרי ליה ואע"ג ... שא ונתן ביד היכא דידיעא מלתא דעל ממונא דחבריה ודאי אתו לא כ"ש דפטור הלכך היכא דאנסוהו ... ממון חבירו ל"ש אנסיהו להראות והראה ול"ש אנסוהו להביא והביא בכולהו פטור כדרב אשי וכדפסיק רבינו חננאל ז"ל וליכא למינדא מיניה אלו דברי הרב הזה ז"ל ואין נראה לי דבריו :

מלחמת ה'

ועוד דברי הרי"ף ז"ל בשמעתא דישראל שאנסוהו כותים יותר נכונים וברורים מדברי הרב ר' אפרים ז"ל אע"פ שהם מדוקדקים וכו' : אמר הכותב אי הכי כי אמיד ועליה אתו נמי אמאי לא נפטר דהא מקלי קלי ומיפטר מההיא שעתא דאתו בביתיה ושמא רצונו לומר דכי אמיד לא אתו אכסא ולא בחשי בתריה אבל כי לא אמיד בחשי ולא מחוורא הכי שהרי כספים אין להם שמירה אלא בקרקע וכיון שכן אפשר שלא ימצאוהו ואם לא טמנו בקרקע פושע הוא וחייב ועוד מה יעשה רבינו הגדול ז"ל באותו ירושלמי שבפ' החובל תני כותים שאנסוהו ונטלו ממנו ממונו של חבירו בפניו פטור נטל הוא ונתן להם חייב א"ר יוסי הדא דתימא באותן שאמרו לו תן לנו ממון אבל באותן שאמרו לו תן לנו ממונו של פלוני אע"פ שהוציא ונתן להם פטור וכמדומה לי שלא ראה בעל המאור דברי רב חננאל ז"ל בשמועה זו שהביא זו הראיה הגדולה רק דברי הרב ר' אפרים כי על כן קראה בשמו ומן התימה שעלינו לתמוה על רבי' הגדול ז"ל אם על דברי ר"ח ז"ל בא להשיב וכי לא הכל ממנו לדרוש שברייתא זו באנסוהו סתם היא כדברי ה"ר אפרים תלמידו ז"ל והלא כך העמידוה בירושלמי ור"ח עצמו כתב כן והיאך לא הזכיר רבינו דבריו של ר"ח ולא הגיד מה יתרץ בראייתו שהביא מכסא דכספא ומה יעשה בדברי הירושלמי אבל מקום הניחו לנו לפרש דברי רבינו ז"ל כמנהגנו הוי יודע כי רבינו הגאון הוא רבינו האי ז"ל היה אומר שהנושא ונותן ביד והמראה שניהם שוים וכל מקום שאנסוהו להראות והראה פטור אנסוהו להביא והביא נמי פטור והיה מפרש ברייתא זו כך ישראל שאנסוהו כותים והראה פטור כיון שלא עשה אלא לאונסו ואם הוסיף מעצמו ונטל ונתן להם חייב שהרי לא היו אונסין אותו להביא וזה דעת הגאון בשערי השבועות שלו ואף בתרוצותיו בהן מפורש וזו היא מחלקתו של רבינו בכאן ואלו הן טענותיו ותשובותיו שאם הנושא ונותן ביד באונס פטור ליתני אנסוהו ונטל ונתן פטור וכ"ש הראה וזהו שכתב וכ"ת מ"ש מראה מנושא ונותן ביד וכו' לא נראה שבעל הדין היה משוה אותם וראיותיו על זה מבריעות ומספיקות והריני מוסיף עוד ראיה אע"פ שאין צורך מדאמר רבא ואם הראה מעצמו כמי שנטל ונתן ביד דמי דמדקתני ברייתא פטורה במראה במלתא דמחייבא ביה נושא ונותן ביד איצטריך רבא למימר אע"פ שהקלו במראה מחמת האונס בלא אונס הרי הוא כמי שנשא ונתן ביד דאי לאו הכי למה לי למימרא והא בין מעצמו בין ע"י אונס כנושא ונותן ביד דמי הנה ... פי' דברי רבינו הגדול ז"ל . ותדע ותשכיל ממונא דבר זה כי מדבריו ומדברי הגאון ז"ל תוכל ללמוד סיוע למה שכתבנו במס' סנהדרין בפ' אחד דיני ממונות שהדיין שטעה בשיקול הדעת פטור אם לא עשה מעשה ... פי' לדברי מי שהוא דן דינא דגרמי אין הגורם כעושה מעשה שהרי הודה לנו בעל המאור ז"ל שאין מחייבין הגורם באונס אע"פ שהעושה מעשה חייב בו ורבינו הגאון שהוא דן דינא דגרמי כדייני אזיל לטעמיה שהוא משוה ... רם לעושה מעשה ואחרי זה אנו צריכין לדון על דברי ר"ח שהרי משיחתו של רבינו למדנו שאף הנאנס להביא ממונו של פלוני והביא חייב וראיותיו מראות פנים לשני הדברים שהרי פקיע עמיר זה דהאנס ליה הוא כדקאמר ... ו ז"ל דאי דליכא אונס כיון דאוקימנא בתרי עברי נהרא פשיטא צריכא למימר הא ודאי מזיק הוא פושע הוא גזלן הוא . ועוד דההוא גברא דאמטי חמרא דרבנן עלוי דההוא מברא אגסי' ליה וטעמא דקיימי עילויה לאו הכי מחייב ואע"ג דאנוס ואפי' באונס הגוף נמי אשכחן כה"ג בעובדא דגדישין דמטמרי בהו פלשתים וקטלי בהו ואסרי למיקליינהו להציל עצמו בממון חבירו והתם אם היו יכולין להתרחק בלא נפשות היאך היה נקרא ... ל עצמו ולמה היה הדבר ספק אצל הגבורים ואדונינו דוד לא ידע אלא ודאי הגלתם היתה מיוחדת בשריפת הגדישין ואעפ"כ אסרו לשרוף אלא ע"מ ליתן לו דמים וכן הא דאמרי' בנרדף ששבר את הכלים של כל אדם חייב ... ור להציל עצמו בממון חבירו ודאי מדקרי ליה הכי בשהיו כלים מפסיקין לו הדרך עסקי' ואפ"ה חייב וכי מה בין מי שאונס הגוף בא לו מחמת ממונו של פלוני למי שאונסו בא עליו בממונו של פלוני שניהם אקרי אונסין ... מון מציל והשלה מיוחדת בו אלא כולן חייבין וברייתא גופא דקתני אנסוהו באונס גופו משמע וגברא דאמטי חמרא דרבנן אנוס בנפשו הוה דהא בהדייהו קאי ומסתמא דכולהו אונסין בגופיה אנסי דאי הוו משכחי ממונו זה אין מניחין את שלו שהוא בידם ודאי לבקש של חבירו שהוא ספק ואע"פ שאמרו אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלשה מי קאמרינן יהרג ואל יעבור ימסור וישלם ממון לבעלים אבל השמועה מוכחת והדברים ... ם נראין שיש הפרש בין נפקד לאדם אחר שהאחר שאנסוהו להביא ממונו של פלוני מן שמים הוא דקנסוהו בהך אונסא דנפל עליה ואסור להציל עצמו באותו ממון של חבירו שאין הממון גורם עליו כלום הלכך מכיון שלא ... יד נעשה עליו כגזלן להתחייב באונסיו אבל הנפקד שהוא שומר לבעלים ידו כידם ורשותו כרשותם ועשייתו כעשייתם ורואין אותו כאילו הבעלים היו שם ובאו עליהם הגנבים שבודאי היו נותנין אותו להם שע"מ כן הפקיד ... מ כן קבל שיהא שומר לבעלים ולא שיהיה בידו עושר שמור לבעליו לרעתו שהוא נהרג עליו וממונם פלט והיינו כסא דכספא דבגמ' דילן . ועובדא דר' דוסתאי בר' ינאי דפ"ק דגיטין דאסיקנא א"ה שפיר עבדת ואיתמר התם ... רושלמי א"ר חגי הדא דהימא הוא דלא יכיל למקמה בגרמה טבאות ברם ההוא דיכיל מקמה גרמה טבאות מפיק ליה מן הדין ויכולין לדין כלומר חייב לשלם לנפקד הא למדנו שכל שאינו יכול לסבול יסורין ויש בו סכנת נפש ... בר פקדון פטור והיינו נמי מימרא דירושלמי דאיתמר הכא הדא דתימר וכו' שבני א"י שונין ברייתא זו בנפקד והלשון שלהם מוכיח דתנו בה אנסוהו ונטלו ממונו בפניו ואמרו נמי תן לנו ממונו של פלוני אע"פ שהוציא ונתן ... פטור מטעם שהוציא מביתו ומסר להם וזהו מה שנתחלף בכאן בין שתי הגמרות בענין הברייתא ודרכן תדיר בכך ומיהו בעיקר דינא גמ' דידהו בהדי דילן רשות ומאן דלא סבר הכי לא טעם כלום בשמעתין ובת עוה ואנא כי שכיבנא רבינו נפיק לוותי דמתרץ מתני' כוותי למעלות דלן ליית וכן תהא רעוא מארי שמיא :

השגות הראב"ד

ואנן לא סבירא לן הכי דכי מעיינת בה בשמעתא לא סלקא אליבא דהאי סברא כל עיקר וכו' : כתב הראב"ד ז"ל ואנן מתחזי לן דסברא דקמאי סברא מעליא היא דהיכא דאנסוהו להביא ממון חבירו והביאו ... ור . והנך פירכי כולהו דכתב הרב לאו פירכי נינהו כדכתבי' בסוף שמעתא ול"ש אנסוהו אונס נפשות ול"ש אנסוהו אונס יסורין . ולא שכבר אנסוהו אלא אפי' ספחידוהו לאנסו בכך ויש כח בידם לעשות והם למודים לעשות כך והלך והביא מפני פחדם פטור אבל אם הפחידוהו להזיקו בממונו אם לא יביא להם ממון חבירו והלך והביאו כה"ג ודאי מציל ממונו בממון חבירו הוא וחייב . ואם הראה פטור דגרמא בעלמא הוא וגרמא במקום אונס פטור דכה"ג לאו מסור הוא:

הגהות חוו"י (א) נ"ב ר"ל לדבריהם : (ב) נ"ב נ"ע דאפשר דאין כוונת אותן האומרים רק באנסוהו להביא וס"ל דהא דתניא ואם נטל ונתן ביד פטור באנסוהו להראות והביא דלא אנסוהו לזה ודו"ק . ... י"ל מה דתניא אנסוהו ר"ל שאנסוהו ויסרהו שיתן להם מעות ולפייסם הראה להם ממון חבירו מ"מ פטור ... משא"כ בנטל ונתן ביד רק די"ל בכה"ג מציל עצמו בממון חבירו הוא וחייב בכל גוונא : (ג) ההוא גברא דאנסוהו ואחוי כו' כצ"ל :

הגהות מא"י [א] נ"ב סתם: [ב] נ"ב פי' דאפי' אנסוהו להביא והביא חייב : [ג] (נטל ונתן ביד) הא"מ ונ"ב מתוך דברי רש"י נראה דבאנסוהו להביא והביא פטור דאם היה חייב לא שייך לפרש הטעם דנטל ונתן חייב משום דהציל עצמו בממון חבירו דלשון זה לא שייך אלא באנסוהו סתם על מעות והביא ממעות אחרים אבל כשהיה האונס להביא ממון של זה א"כ לא היה לומר שהציל עצמו אלא הטעם דאפסדיה בידים ועוד מוכח מדפי' במימרא דהראה מעצמו . מעצמו בלא אונס ואם איתא דאנסוהו להביא והביא חייב א"כ יכול להיות דהראה מעצמו אפי' ע"י אונס כגון שאנסוהו על מעות סתם והראה של פלוני אלא ודאי כנ"ל ואם נשא ונתן ביד מיירי דוקא כהכא שאנסוהו סתם על מעות והביא של פלוני א"כ צריך לומר דהראה מעצמו מיירי ובלא אונס כלל ודו"ק ורבים טעו בדברי רש"י ז"ל שפירשו מעצמו בלא אונס קאי על ואם נשא ונתן ביד חייב ושקר מכחש ראיות והוכחות ודו"ק בדברי הנ"י ותשכח : [ד] נ"ב פי' מימרא דהראה מעצמו : [ה] נ"ב פי' אבל לא אוקמיה ממש עליה : [ו] נ"ב פי' הרי"ף :

שקשה עליו מאד זאת דכסא דכספא [דאי אכסא אתו פטור ואע"ג דיהבה בידים] ויותר יש מן התמיהה איך לא הרגיש הרב בה ולא חשבה לנגדו מאומה לכן נראה לי שהיה פשוט לפניו ז"ל דלא דמיא כלל ולאו ראיה היא להנך דהך פקדון הוא ושומר שאני וכן מצאתי שכתב הרא"ש ז"ל הא דאמרינן אתו אדעתא דכסא ופטור אע"ג דאמרינן לעיל אם נשא ונתן ביד חייב ואע"ג דאנסוהו עכו"ם שומר שאני דאדעתא דהכי אפקדיה גביה שיציל עצמו אי אתו אדעתא דכסא עכ"ל וכיון דגמ' שלנו אתיא כדעת הרב ז"ל לא חיישינן אירושלמי דלקמיה וכ"ש שיכול לומר נמי דבפקדון מיירי הירושלמי וכמו שכתוב בפנים ומיהו מה שכתב הראב"ד ז"ל נ"ל נכון מאד דנהי דלא אמרי' ימות ואל ישא ויתן ביד [אלא] ישלם מ"מ מהיכא תיתי שיתחייב לשלם כיון שאין לו למות עליו וגם לא בא לו האנס מיד אחר אלא על אותו ממון שיחדוהו לו בפירוש. וצ"ל לומר דע"כ כי מחייבין נשא ונתן ביד לא אוקמינן להו לעכו"ם עילויה דאי אוקמינן מההיא שעתא קלייה ופטור אלא ודאי בדלא אוקמיה וכל היכא דלא אוקמיה מצי לאשתמוטי מידי דהוה אתרי עברי דנהרא דאע"ג דהוה אנוס נמי חייב כן נראה לי על דעת רבינו הגדול ז"ל. ודרך רבינו האי גאון ז"ל במשפטי השבועות אשר לו כדרך רש"י ז"ל והרב"ה ז"ל שכתבו שם דנטל ונתן ביד חייב בדלא אוקמינהו עליה אלא שאנסוהו להראות [סתם] והוא נטל ונתן ביד וז"ל המראה ממון חבירו והנושא ונותן ביד דין אחד לשניהם שאם מעצמן חייבים ואם מחמת אונס פטורין והא דאמרינן אם נטל ונתן ביד חייב ה"ק ואם אנסוהו להראות ונטל ונתן ביד חייב ובדלא אוקמינהו עליה עכ"ל משמע ליה ז"ל דבאונס באוקמינהו עליה פטור והיינו כגון שפירש לו ממון פלוני אם כן כשחייב הוא שאנסוהו על ממון סתם כפרש"י ז"ל והרב"ה ז"ל ואתי להו שפיר ההיא דכסא דכספא שהוא כממון זה כפשטא אלא שקשה להם מאד הראה ממון חבירו פטור דמיירי נמי בממון סתם דומיא דסיפא דנשא ונתן וכו' ואמאי פטור [אפילו באונס] הא מציל עצמו בממון חבירו ויותר דומה לדינא דגרמי וחייב מלגרמא בנזקין דפטור דהא ברי היזקא כדאמרינן [דף קיז.] מה [ג] תאו זה וכו' אף ממון של ישראל כיון שנפל לידי עכו"ם שוב אין מרחמים עליו ולא דמי למשסה*) כלבו בחבירו [ד] דשמא לא יזיקנו דחשבינן ליה גרמא אבל זה שכבר ראו אותו כנפל בידם דמי כיון שיכולין ליקח אותו ועוד קשה להם הא דאם הראה להם מעצמו כמו שנטל ונתן ביד וחייב דע"כ לא מצי מיירי דהראה באונס [ובממון זה] דהא אמרת פטור [ה] אלא ודאי בלא אונס מיירי וכדפרש"י ז"ל וא"כ מאי קמ"ל תניא דהיינו מתניתין דאם מחמת הגזלן. ומה שכתבתי בפנים [ו] בשם הרא"ה ורבו ז"ל נמי מסכימים לדעת רבינו הגדול וכסברת הרא"ש ז"ל בפקדון ומתוך הלשון [ז] נראה שאם אנסוהו עכו"ם לישראל ואמרו תן לנו ממון של פלוני חבירך אפילו נשא ונתן ביד פטור לכ"ע שהרי מחמת אותו ממון בא לו האונס כההיא דכסא דכספא וא"כ קשה לי אמאי הוצרכו למימר טעמא בפקדון שפטור לפי שידו כיד בעלים וכו' כמו שכתוב בפנים לפיכך נ"ל דדוקא כשממון חבירו בידו ואונסין אותו עליו ממש אז אמרינן שמחמת אותו ממון בא לו האונס אבל כשאין הממון בידו אין חילוק בין תן לי ממון פלוני של פלוני חבירך להושיט לי פקיע עמיר זה בתרין עברי דנהרא וגרע מיניה מפני שאינו עכשיו עליו כמו בפקיע עמיר הלכך אף בכה"ג חייב לדעת רבינו ז"ל דכיון שאינו בידו אין האונס בא מחמת אותו [ממון] מיקרי (א) וחייב כנ"ל דעתם: דרי ואמטי. שא והולך עמנו אל בית המלך: ה"מ וכו'. דאם נשא ונתן ביד חייב היכא דלא אוקמיה להו לעכו"ם על הממון מעיקרא על ידי אונס אלא הולך ונותן להם אבל הכא משעה דאוקמינהו על יין נשרף היין והיא שעתא פטור הוא וכי אמטינהו דידהו אמטי רש"י ז"ל והביא הרי"ף ז"ל ראיה לדבריו כנגד הגאונים ז"ל שכתבו שאם אנסוהו להביא והביא פטור מהכא דאם איתא דאם נשא ונתן ביד דאמרינן חייב מיירי בדלא אנים א"כ מאי הוקשה הכא לרב אשי דפטר לההוא גברא דילמא כי פטריה רב אשי משום דאנוס הוא דודאי מדפטריה הכי אית לן למימר והשיב עליו הרב בעל העטור ז"ל דהך ראיה ליתא דודאי אנסוהו מעיקרא בממון סתם [ח] מיהו בתר דאתוי להו מי אנסוהו ודאי ליכא אונס והוה ליה כמי שאנסוהו בממון סתם ונטל ונתן ביד חייב כדתניא לעיל: פקיע. קשר: חייב. ואע"ג דקאי עכו"ם על הממון הואיל ונשא ונתן ביד חייב: בתרי עברי. עכו"ם מצד זה והעמיר מצד זה דאי לא יהביה ניהליה לא מצי אנס למשקליה ורבינו אלפסי ז"ל מסתייע לפירושו מהא דחייב ואע"ג דאנים ליה לבתר הכי ושמעת מינה דמאן דשקיל ליה לממונא דחבריה וממטי ליה בידיה לגבי אנס חייב ואע"ג דאנים. ולא שנא אנסוהו להביא והביא והשיב עליו הרב"ה ז"ל [ט] לית [ראיה] כלל דהתם ליכא אונסא דכיון דקאי בתרי עברי נהרא מצי לאשתמוטי מיניה אבל היכא דאנסוהו על ממון חבירו וליכא לאשתמוטי אפילו נטל ונתן ביד פטור וכן הלכתא עכ"ל: אמיד. עשיר: עליה אתו. בשביל עשרו באו ולא משום זה הכוס א"כ כשנותן להם כוס זה להציל מהם מציל עצמו בממון חברו הוא וחייב: ואי לא אמיד. ודאי לא באו אלא על ההיא כסא והרי זה

כמו

תורה אור / נר מצוה

דרב פנחס ודרב מרי בני רב חסדא אמרי ליה דרי [ואמטי] בהדן דרא ואמטא בהדיהו אתא לקמיה דרב אשי פטריה אמרו ליה רבנן והא תניא אם נשא ונתן ביד חייב אמר להו הני מילי היכא דלא אוקמינהו עילויה °אבל הכא כיון דאוקמינהו עילויה מיקלא קלייה אי אמרת בשלמא הא דתניא חייב אע"ג דאנים היינו דקא מקשו מינה רבנן לרב אשי אלא אי אמרת הא דתניא חייב בדלא אנים אבל היכא דאנים פטור היכי קא מקשו מינה רבנן לרב אשי והא ההוא גברא דפטריה רב אשי אנוס הוה ועוד אמאי קאמר להו רב אשי הני מילי היכא דלא אוקמינהו עילויה לימא להו הנ"מ היכא דלא אנים אבל האי אנים הוא אלא ש"מ כי לא אוקמינהו עילויה אע"ג דאנים חייב [א] וכי תימא מ"ש מראה מנשא ונתן ביד דהאי פטור והאי חייב ותרוייהו אניסי האי גרמא והאי בידים ומסתייע נמי האי סברא מהא דאותיביה רב [א] כהנא לרב אשי אמר לו אנס הושיט לי פקיע עמיר זה או אשכול של ענבים זה והושיט לו חייב והא הכא אע"ג דקאי עילויה כי קא יהיב ליה בידיה חייב ופרקינן הכא במאי עסקינן דקאי בתרי עברי דנהרא דלא מצי שקיל ליה ומשום הכי חייב ואע"ג דאנים ליה [ג] חייב. [ב] ושמעית מינה דמאן דשקיל ליה לממונא דחבריה וממטי ליה בידיה לגבי אנס (א) חייב ואף על גב דאנים: [א] ההיא שותא דהוו קא מינצו עלה בתרי האי אמר דידי היא והאי אמר דידי היא קם חד מינייהו מסרה לפרהגמונא דמלכא אמר אביי יכיל למימר ליה אין מסרי ודידי מסרי א"ל רבא כל כמיניה אלא אמר רבא משמתינן ליה עד דמייתי לה וקיימי תרוייהו בדינא: גרסי' בגטין בפירקא קמא* שלח ליה מר עוקבא לרבי אלעזר בני אדם העומדין עלי ובידי למוסרן למלכות מהו שרטט וכתב ליה °אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי אע"פ שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום שלח ליה קא מצערן לי טובא ולא מצינא דאיקום בהו שלח ליה °דום לה' והתחולל לו והוא יפילם לך חללים השכם והערב עליהם בבית המדרש והן כלין מאליהן שמעינן מינה דאפילו במקום צער אסור למימסר בר ישראל למלכות עובדי כוכבים ל"ש גופיה ל"ש ממוניה: *ההוא גברא °דאפקידו גביה כסא דכספא אתו גנבי עליה שקליה יהביה ניהלייהו אתו לקמיה דרבא פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא אמר רב אשי נחזי אנן אי אמיד עליה אתו ואי לא אמיד א (א) אההוא כסא הוא דאתו. אמיד פי' עשיר: ההוא גברא דאפקידו גביה ארנקא דפדיון שבויים אתו גנבי עליה שקליה יהביה ניהלייהו אתא לקמיה דרבא פטריה (ב)

רש"י

(ב) דרי ואמטי. שא והולך עמנו אל בית המלך: ה"מ. דאם נשא ונתן ביד חייב דלא אוקמינהו לעכו"ם על ממון מעיקרא ע"י אונס אלא הלך ונטל ונתנו להם: אבל היכא דאוקמינהו עילויהו. ע"י אונס: קלייה. ואההיא שעתא פטור וכי אמטיתו דידהו אמטי: פקיע. קשר: דקאי בתרי עברי נהרא. כותי עומד מצד זה והוא מצד אחר: שותא. מכמורת של דגים או של חיות: לפרהגמונא. ממונה של מלך: שירטט. שאסור לכתוב פסוק

*) נ"ל למשסה כלבו של חבירו בחבירו כדף כד ע"ב

[ה] נ"ב אבל להרי"ף ז"ל ניחא דשפיר מיירי אפי' באנסוהו סתם והוא הראה ממון חבירו נמי חייב: [ז] נ"ב עי' לקמן בלשונו: [ח] נ"ב ההוא מעשה דרב אשי: [ט] נ"ב דהך ראיה:

שלטי הגבורים

בעלים אין זה קושיא להרא"ש דודאי דלפי הירושלמי סגי בטעמא שהכותי האנס יודע שהכוס פקדון בידו כמ"ש שם הרא"ש בעצמו אבל תלמוד דידן לא ירד להאי טעמא ומ"מ תרי הטעמי' אמתיים ונכונים הם הלכך לדעת הרא"ש הא דחייב כשנושא ונותן ביד ע"י אונס כשאומר לו האנס לך והבא לי ממון של פלוני דוקא כשלא פירש לו האנס איזה ממון יביא לו שאינו יודע האנס הממון שבבית פלוני אלא א"ל לך הבא ממון של פלוני דאז כיון שאין האנס יודע מה ממון יש בבית פלוני אין האונס בא לו לזה מחמת אותו ממון וכשזה מביא לו חשיב כאילו מסר איהו מעצמו זה הממון ביד האנס דהא לא היה יודע בזה הממון בפרט שמביא לו והלכך חייב אבל אם פירש לו האנס הממון שיביא לו מבית פלוני אין זה עושה כלום מדידיה אלא מחמת האונס שהממון ההוא גרם לו האונס ואין כאן מציל עצמו בממון חבירו כלל מיהו דוקא כשלא הודיעו המוסר מעיקרא אבל הודיעו המוסר מעיקרא לפעמים חייב ואם אנסוהו הכותים בסתם והלך זה והראהו ממון חבירו גם בזה נראה דפליגי דלהרי"ף שם וכן לדברי הנ"י שם והרא"ש והטור ח"מ סי' שפ"ח מוכח להדיא דאם אנסוהו הכותים בסתם והלך זה והראה ממון חבירו חייב לשלם דודאי בכה"ג מציל עצמו בממון חבירו הוא ולדברי ר"ת שם שהביא הנ"י מוכח להדיא דאם אנסוהו להראות בסתם והלך והראה ממון חבירו פטור דאין זה אלא גרמא בלבד כיון שלא נשא ונתן ביד כלל ופשיטא דכן הוא דעת רש"י והראב"ד ובעל העיטור דכולהו בחד שיטה איתנהו וא"ת והא שם בגמ' איתא להדיא דאנסוהו להראות שלו והראה של חבירו בהדייהו חייב והיאך א"כ יפטר בהראה של חבירו כשאנסוהו סתם אין זה קושיא דהתם כשאנסוהו להראות שלו והראה גם של חבירו חייב לכ"ע משום דמה שהראה של חבירו הוי מעצמו גמור ולא היה שם אונס כלל ועיקר דהא האנס לא אנסו בסתם אלא אנסו בפרטות על שלו ואילו היה מראה לו את שלו לא היה האנס מבקש ממנו דבר אחר הלכך כשזה מראה לו שלו וגם של אחרים הוי מראה ממון חבירו שלא באונס כלל והלכך חייב לכ"ע אבל היכא שאנסו בסתם ולא פירש על מה הוא אונס אפשר שיהיה האונס על ממון אחרים כמו על ממון עצמו הלכך כשמראה ממון חבירו חשיב שפיר ע"י אונס ופטור לר"ת וסיעתו:

א ונפקד שאינו אמוד שבאו עליו אנסים ולקח הפקדון שהופקד אתו ונתן לאנסים להציל עצמו דאמר דפטור מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון פסק שהוא פטור ולא חילק בין אם היה הפקדון במקום שיד האנסין שולטת בו אם היו מחפשים אחריו מבלי שיראהו להם הנפקד דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס בין לא היה יד האנסים שולטת בו מבלי הראותו שנפקד להם ופי' שם מגיד משנה

עין משפט

ג"י מסר"ס

א מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טור ח"מ סי' רצב:

רבינו אפרים

א] ההיא שתיתא וכו'. מהא נמי ליכא סייעתא דהא פריקנא לקושיא דר' אבהו דקאי בתרי עברי דנהרא לומר שאין זה אונס כלל אלא לרצונו נשא ונתן. והאי פירוקא דרב אשי מסייע למאי דאמר רבנא חננאל ז"ל. עד כאן כתב רבינו אפרים ז"ל:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ועובדא דכסא דכספא הוה דכוותיה דלא הוה עכשיו בידיה הלכך הוצרכו לתרץ בו דשומר שאני:

תהלים לט

שם לז

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ודאי: (ב) נ"ל דרי:

הגהות חו"י

(א) נ"ב משא"כ [illegible]

הגהות מא"ע

[illegible]

השגות הראב"ד

א] ובי תימא מאי שנא מראה מנשא ונותן ביד וכו' עד האי גרמא והאי בידים ומסתייע נמי האי וכו'. כתב הראב"ד ז"ל הך סייעתא שבושא הוא דההוא אנס דקתני התם לא קניס ליה כלל. תדע דהא במסקנא מוקמינן לה דקיימי בתרי עברי דנהרא כדקא מוקים לה רב אשי והתם מאי אונסא קא מטי ליה מיניה. אלא להכי קרי ליה אנס מפני שהוא נוטל ממון חבירו שלא מדעת חבירו. וכי הוה מותיב ליה ר' אבהו הכי הוה מותיב ליה דהא הכא דהוה קאי אסבל עלויה דאנס מעיקרא דהוה חזי להו וכי קא מושיט ליה חייב אלמא מעשה קא עביד וחייב. והכא נמי מעשה קא עביד וחייב. אי נמי איכא למימר דר' אבהו דקא מותיב ליה הוה סבירא ליה דכל נשא ונתן ביד חייב ל"ש ייחד לו ממונו בפני פלוני ול"ש ממונו מסתמא ואפי' חזי ליה נמי וקאי עלויה כיון דאיהו קא עביד בידים חייב ואע"פ דאנים. מיהו אנן אמסקנא סמכי' ואסוגיא דשמעתא דהא חזינן דכל היכא דייחד לו אנס להביא לו ממון של חבירו אע"ג דמייתי ליה בידים לא מחייב מההוא מעשה דכסא דכספא. הלכך האי אנס דהכא היינו טעמא דמחייב עלויה משום דקאי בתרי עברי נהרא ומצי לאשתמוטי מניה ולאו אנוס הוא. ובהכי מתוקמא סברא דקמאי שפיר. אי נמי איכא למימר דההוא אנס דקתני הכא אנס דממונא הוא דלא קא מפסיד ליה אלא בממוניה אבל אנס דגופיה דאית ביה סכנה לא ס"ד דלחייב כלל. ואיכא דמקשו להאי סברא דקמאי מהאי מעשה דההוא גברא דאסיק חמריה למעבריה ובעי דנטבע אינשי והיה מקשה אביי לרבא האי מציל עצמו בממון חבירו הוא. ורבא נמי לא שני ליה אלא משום דרודף הוא משום דמיוחד הוא האי ממונא דמטי ליה היזקא מניה והוי נמי היזקא דגופיה. ולאו פירכא היא תיסק אדעתיה דאביי דנשבקיה לחמריה דהאי ונטבעו אינשי אלא האי מעברא לכ"ע הוה ומריה דחמרא הוה מסיק ליה וההוא גברא דטבעיה אי הוה שדי לחמרא דידיה לא הוו טביעי אינשי ואמאי והציל חמורו בחמור חבירו. ואמר ליה רבא אע"ג דאית ליה רשותא בהאי מעברא דכ"ע הני מילי טעינה יתירא דמאן דקדים זכה אבל שהוא כיון דקיימי אינשי למטבע טעינה יתירא דהאי חמרא זכותא ורודף הוא. וזה דרך האמת: ב] ושמעית מינה דמאן דשקיל וכו' עד ואע"ג דאנים: ז"ל ודוקא שאנסו ע"י ממון סתם והלך והביא משל חבירו דחייב אבל אנסוהו להביא ממון פלוני פטור דבהאי גוונא לאו מציל עצמו בממון חבירו הוא דהא אדעתא דההוא ממונא אנסוהו. והיינו בההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא ואתו גנבי עליה ושקליה ויהביה ניהלייהו ואמר רב אמיד ודאי אדעתא דכסא אתו ופטור. ואע"ג דיהביה ניהלייהו בידים. וכן בדין שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא ע"ז ושפיכות דמים ועריות ותו לא מידי:

עין משפט

א מיי' פ"ח מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוח"מ סי' שם:

ב מיי' פ"ק מהל' מלוה ולוה ופ"ו מהל' שאלה ופקדון סמג עשין עא עג פד לד טור ח"מ סי' ער רנג שסו:

בגמ' אית' רבה וכן לקמן רבה לטעמיה כו'

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גירסת אלפס ישן. ההוא גברא דהוו קא סלקי אינשי למעברא הוה קא מסיק חמריה קא בעי למיטבע כו' וכן נראה גי' רש"י שלפנינו. אבל גי' הגמ' ההוא גברא דקדים חמרא למעבר מקמי דהוו סלקי אינשי למעברא קא בעי למיטבע כו' והמדפיס עירב שני הגירסאות גם יחד והדפיסו בפנים וצריך להסיר האחת: (ב) נ"ל טלא: (ג) תו"מ ונ"ב ס"א שהיה נרדף מפני הרודף ושיבר כו': (ד) נ"ל טלא: (ה) נ"ל ולהכניס בה חבירו כו':

הגהות הו"י

(א) נ"ב נל"ע למה הוצרך לזה:

חדושי אנשי שם

(א) אמר המדפיס והמגיה הקטן יוסף יש לי בזה מקום עיון מפני מה אמר ולא

נמוקי יוסף

כמו שאנסוהו ליתן ממון של פלוני דאפילו נטל ונתן ביד פטור מהא הסיגוהו לרבינו אלפסי ז"ל. וכתב הרב"ה ז"ל שמעינן מהכא דהיכא דאנסוהו עכו"ם על ממון חבירו לא שנא אנסוהו להראות ולא שנא אנסוהו להביא פטור כדרב אשי דפסקה וכ"כ ר"ח ז"ל דהכא משום דלא אמיד אמרינן על ההוא כסא [אתא] ואע"ג דנשא ונתן ביד פטרינן ליה כ"ש היכא דידוע דאנסוהו אממונא דחבריה דפטור והא דקתני ישראל שאנסוהו עכו"ם והראה ממון חברו פטור נשא ונתן ביד חייב דוקא שאנסוהו מחמת עצמו על ממון סתם והיכא נר מצוה דנשא ונתן ביד מציל עצמו בממון חברו הוא וחייב וכי הראה גרמא בעלמא הוא ופטור והרב רבינו אלפסי ז"ל פליג בהא ומסתברא כרבוותא קמאי והכי גרסינן בירושלמי עכו"ם שאנסוהו ונטלו ממנו ממון חברו פטור נטל ונתנו להם חייב אמר ר' יוסי הדא דתימא באומר לו תן ממון סתם אבל תן לנו ממון פלוני אפילו נטל ונתן ביד פטור עכ"ל בסי' [פ'] פרק פקדון בספרו. והרא"ה ז"ל כתב בשם רבו הרמב"ן ז"ל וז"ל הדברים צריכין לפנים שאין ספק שהוא מפורש שבממון פלוני פטור מן הירושלמי ומן הגמ' דילן. וכמה ראיות מכריעות שהוא חייב כהכי שהביא רבינו הגדול ז"ל וכדאמרינן בסמוך גבי נרדף שהיה בורח מהרודף ושבר כלים של כל אדם חייב שאסור להציל עצמו בממון חבירו ואמרי' לעיל פ' הכונס (דף ס:) גבי מלחמה דדוד מי יסקני מים וכו' גדישין דישראל הוו דהוו מיטמרי בהו פלשתים וקא מיבעיא ליה מהו למקליהו להציל עצמו בממון חברו א"ל אסור והא התם דכממון פלוני דמי ואין ספק שאין הפרש בין שאונסין אותו להביא ממון חברו בין שיכול להציל עצמו ע"י ממון חבירו ועיקרן של דברים שכל מקום שאין האונס בא לו מחמת אותו ממון כלומר שאין הממון גורם האונס חייב. וכגון הבא לי ממון פלוני חבירו חייב שהרי אין אותו ממון גורם לו עכשיו האונס וכן אם היה פקדון אצלו והיו אונסין אותו להביא ממון סתם חייב שאף כאן לא בא האונס לו מחמת הממון ההוא. אבל אם היה פקדון אצלו ואנסוהו עכו"ם לתת להם אותו פקדון שהרי בא לו האונס מחמת אותו ממון פטור לפי שידו כיד הבעלים ולדעתא דהכי הפקידו גביה ולדעתא דהכי קביל ממון מיניה שאין אדם מסים עצמו בממון חבירו יותר מבממונו ועל זה הדרך עולות כולן יפה כראוי. עובדא דגברא דאחוי אחמריה דרב מרי התם לא הוי האונס מחמת הממון וכן ההיא דהושט לי פקיע עמיר זה וההיא דנרדף וההיא דהכונס אין הממון גורם לו האונס וההיא דכספא. דכספא מוכחת מאי דפרישנא שהרי אמר בפירוש שאם לא באו על אותו הכוס חייב ואם באו על אותו כוס פטור שהרי מחמת אותו כוס בא לו האונס וכן אותו ירושלמי שהביא ר"ח ז"ל דישראל שאנסוהו עכו"ם ונטלוהו ממנו וכו' מדקאמר נטלו ממנו ממון חברו משמע דפקדון הוה וכ"כ רבינו ז"ל ובזה הדרך יחלק אור עכ"ל: אין לך פדיון וכו'. ואי לאו הכי הוה מחויב אע"ג דאמרינן בסוף החובל (דף צג.) לשמור ולא לחלק לעניים הכא חייב שלא נתן לו לחלק לעניים אלא לשמור ולהחזיר לו והוא יחלקנו הלכך חייב להחזיר אם לא שקיים המצוה הוא בעצמו הרא"ש ז"ל: שותא. מכמורת לדגים או לעופות: משמתינן ליה. היו מנדין אותו עד שיחזיר הדבר לכמות שהיה ויסלק יד האנס מביניהם ויעשו דין ישראל: [ד] לקועיה. לצוארו שבר מפרקתו: כתוא. הוא שור הבר כדמתרגמינן ותאו וזמר [דברים יד] תורבלא בלא יער: אין מרחמין עליו. וספיר עבדת דקטלתיה. והרמב"ם ז"ל כ' דין זה פ"ח מהל' חובל ומזיק וז"ל מותר היה להרוג המוסר לאנסין בכ"מ ואפילו בזמן שאין דנין דיני נפשות ומותר היה להורגו קודם שימסור אלא כשאמר הריני מוסר לפלוני בגופו או בממונו ואפילו בממון קל הרי זה התיר עצמו למיתה. ומתרין בו ואומרים לו לא תמסור אם העיז פניו ואמר לא כי אלא אמסרנו מצוה להורגו וכל הקודם להורגו זכה וכו' עוד כ' ז"ל עשה המוסר לאנס אחר זמם ומסר יראה לי שאסור היה להרגו אא"כ הוחזק למסור דזה ודאי היה נהרג שמא ימסור אחרים. ומעשים היו בכל זמן בערי המערב כן וכו': אמרו ז"ל בכ"מ וכו' משום דאמרי' הכא בגמ' א"ל רב לרב כהנא עד האידנא מלכות דיונאי דלא קפדי אשפיכת דמים והאידנא דפרסאי ניהו דקפדי קום ערוק לארץ ישראל. אמר אפילו ממון קלו דמשום תיבנא הרגו. וכל השאר באר היטב מהכא. והרי"ף ז"ל לא כתבו הכא: מעברא· ספינה מעברת הנהר: מסיק חמריה. הכנים חמורו לספינה: בעו אינשי למטבע. האנשים שהיו בספינה רצו ליטבע בנהר מפני כובד החמור: מלח ליה. ל"א מלח כמו מלחים התחיל אחד מן המלחים להציל את הספינה ודחפו והשליכו: האי רודף הוא. בעל החמור רודף הוא להרוג נפשות: ושיבר את הכלים. רודף שיבר את הכלים פטור מלשלם שהרי מתחייב בנפשו הוא ברדיפה זו ואפילו אינו הורג דתנן בפ' בן סורר ומורה (דף עג:) ואלו נתנו להצילן בנפשן הרודף אחר חבירו להורגו ונמצא תשלומין וחיוב מיתה באין כאחד: חביב מגופו. שהרי נרדף זה רשאי להרוג את רודפו שנאמר אם במחתרת ימצא הגנב וגו' התורה אמרה אם בא להורגך השכם להרגו: ולא מן הדין. שהרי מציל עצמו בממון חברו חייב וכ"ש מציל אחר בממון חבירו: הרמב"ם ז"ל כתב זה הדין סוף הפרק הנזכר וז"ל ספינה שחשבה להשבר מכובד המשוי ועמד אחד מהם והקל

רש"י

בלא פרשוע: דהוו סלקי אינשי למברא. היו נכנסים במעבורת לעבור הנהר והכניס ההוא גברא את חמורו לתוכו ורצה החמור לטבוע המעבורת: (ד) מלח ביה. דחפו לחמור והשליכו בנהר: א"ל. האי בעל החמור רודף הוא להרוג נפשות: ושבר. רודף את הכלים פטור שהרי מתחייב בנפשו הוא ברדיפה זו אפילו אינו הורג ניתן רשות לכל אדם להצילו בנפשו [ג]: לא יהא ממונו חמור מגופו. כי הנרדף רשאי להורגו: ולא מן הדין. שהרי מציל עצמו בממון חבירו חייב כ"ש מציל אחר בממון חבירו

[דף קיז.] אמר אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא א"ל אין לך פדיון שבוים גדול מזה: °ההוא גברא (א) דקדים [ואסיק] חמרא למברא מקמי דהוו קא סלקי אינשי למברא הוה קא בעי למיטבע אינשי (ב) מלח ביה חד מינייהו שדייה לחמריה במיא אתא לקמיה *דרבא פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבריה הוא א"ל רבא האי רודף הוא. (א) רבא לטעמיה דאמר [א] רודף שהיה רודף אחר חבירו להרגו ושיבר את הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור מאי טעמא מתחייב בנפשו הוא. ונרדף (ג) ששיבר את הכלים של רודף פטור של כל אדם חייב. של רודף פטור לא יהא ממונו חמור מגופו. של כל אדם חייב אסור לו לאדם שיציל את עצמו בממון חבירו. ורודף שהיה רודף אחר הרודף [ב] ושיבר את הכלים בין של רודף בין של נרדף בין של כל אדם פטור ולא (א) מן הדין אלא שאם אין אתה אומר כן אין לך אדם שהוא מציל את חבירו מיד הרודף:

*מתני' הגוזל את חבירו או א שלוה ממנו או ב שהפקיד אצלו בישוב לא

שלטי הגבורים

טעם מיי' דכיון שממון הוא ברשות זה הנפקד מחמת הפקדון זה באו לו גנבים וודאי נילה אינו בדין שיתחייב זה משלו כלום כיון שלא נאבד הפקדון מחמת פשיעתו וזהו ש"ת שאינו חייב אלא בפשיעה והלכך פטור ובשם הרשב"א ז"ל כתב המ"מ שם דכשאמרו פטור הנפקד דוקא שהוא במקום שיד גנבים שולטת שם שאם יתפשו ימצאו הא לאו הכי ודאי חייב דלא גרע מאנס שאנסו להביא ממון והביא שהוא חייב כל זמן שאין יד האנס שולטת באותו ממון עכ"ל וכל פלוגתייהו הוי לפי סברתם דאזלי בשיטת הרי"ף ז"ל דאנסוהו לישא וליתן חייב לשלם דאילו למ"ד אנסוהו לישא וליתן ביד פטור ואין חילוק בין ידו דאנס מגעת שם בין דאין ידו דאנס מגעת שם אפי' במקום שאין הממון פקדון בכל ענין פטור דאין להקשות עלייהו מההיא דאמר לאנס הושט לי פקיע של עמיר והושיט דחייב דאוקימנא דקאי בתרי עברי דנהרא דלא מצי למישקל איהו מעצמו דאלמא כל שאינו יכול האנס ליטלו מעצמו חייב הנושא והנותן ע"י אונס דזה אינו קושיא דאינהו מפרשי ליה להיא דפקיע עמיר דמיירי בלא אונס כמ"ש הנ"י שם בשם בעל העיטור שהשיב על הרי"ף ז"ל דההיא דפקיע עמיר מיירי דליכא אונסא דכיון דקאי בתרי עברי נהרא מצי אשתמוטי מיניה דאילו היה שם אונס פשיטא שהיה פטור זה שהושיט לאנס אע"פ שיד האנס אינה שולטת עד שם דבכל ענין הן פטורין ודעת הרא"ש נראה דבכל ענין פטור הנפקד דלא חילק בין יכול האנס ליטלו מעצמו או לא ונראה דהרא"ש נמי ס"ל דגם בכל מקום דאמרי' נשא ונתן ביד פטור כגון במקום שיודע האנס בממון הישראל שמאנס לזה להביא לו דפטור אפי' היה הממון שמאנס לזה להביא במקום שאין יד האנס מגיע שמה ושולט עליו ואין להקשות עליו מההיא דאנס להושיט לו פקיע עמיר דחייב המושיט אע"פ שהיה יודע בו האנס כיון דלא מצי למשקליה ממילא ואין יד האנס שולט שמה דאין זה קושיא די"ל דאע"פ דהרא"ש ס"ל כדברי הרי"ף דהמאנס להביא ממון ישראל והביא דחייב מ"מ אינו מפרש ההיא דאנס להושיט לו פקיע עמיר כמו שפי' הרי"ף דהרי"ף מפרש לה דקאי בתרי עברי דנהרא ומאנס לזה להביא לו העמיר וכיון דאין יד האנס שולט שמה דלא מצי שקיל ליה האנס ממילא לולי שזה הושיטו לו מש"ה חייב הנאנס (ובודאי דלדידהו כל דלא מצי שקיל ליה האנס ממילא לולי שזה הושיטו לו מש"ה חייב הנאנס) ובודאי דלדידיה כל דלא מצי אנס למשקל ממילא אם זה הנאנס נתן לו חייב בכל ענין אבל הרא"ש ז"ל לא פי' להיא דפקיע עמיר כך רק ס"ל דהא דרב כהנא דאיתיביה לרב אשי מההיא דפקיע עמיר היה סבור רב כהנא שהאנס שמאנס לזה העמידו על הפקיע ומש"ה הקשה לו והא הכא דהעמידו עליו וחייב ותירץ דאינו כן אלא אין האנס מאנס לזה כלל כי אינו יכול לאנסו דאע"פ שהעמידו עליו ואמר לו תן לי פקיע עמיר אינו מאנסו לכך לפי שאינו יכול לאנסו דמיירי דקאי בתרי עברי דנהרא מדקאמר הושיט ולא קאמר תן ומש"ה חייב והכי איכא משמע לישנא דגמ' דקאמר א"ל אנס הושיט וכו' אלמא דאינו מאנסו כלל תדע דס"ל להרא"ש כך דהא הביא לשון הגמ' כצורתו ולא פי' התירוץ כדמפרש ליה הרי"ף דאמר הכא במאי עסקינן דקאי בתרי עברי דנהרא דלא מצי שקיל אלא כתב הרא"ש הכא במאי עסקינן דקאי בתרי עברי דנהרא ותו לא ונמצא א"כ דלהרי"ף ז"ל כל שאין האנס יכול ליטלו בידו אע"פ שמאנס לזה לתתו לו חייב הנאנס אם נתנו לו לפי פירושו שמפרש ההוא דפקיע עמיר מיירי שמאנסו לתת לו ומשום דקאי בתרי עברי דנהרא דלא מצי אנס למשקליה אי לא יהביה ליה חייב ולהרא"ש ודאי אם היה מאנסו לתת לו שהאנס יודע בממון או אפי' אין האנס יכול ליטלו משם שאין ידו מגעת שם פטור הנאנס לפי פירושו שפי' ההיא דפקיע של עמיר דמש"ה חייב הנותן לו לאנס מפני שאין האנס יכול לאנסו שיש נהר מפסיק ביניהם דהוי המושיט לו כאילו נותנו מעצמו אבל אם היה מאנסו ודאי שהיה פטור אע"פ שהאנס לא היה יכול ליטלו מעצמו ומעתה יתיישב אליבא דהרא"ש הא דאמר דהושיט לי פקיע של עמיר לא דמי לתן לו כוס פקדון שבידך דהתם ליכא אונס והכא איכא אונס ויתיישבו דברי הרא"ש היטב דלא תיקשי

מן הדין וכו' וכ"ה בטוח"מ סי' ש"פ; מ"ש מהא דתנן בב"ק דף ל"ב שנים שהיו מהלכין ברה"ר א' רץ וא' מהלך וכו' הזיקו זה"ז שניהם פטורין וכו' ומוקמינן בגמ' בע"ש בין השמשות מפני שרץ ברשות דאמר ר"ח באו ונצא לקראת וכו'. והביאו הרמב"ם בפ"ו מהל' חובל וכ"ה. בהאשר"י ובטוח"מ סי' שע"ח. וא"כ ה"נ האי רודף אחר הרודף ושבר את הכלים מדינא פטור דרודף ברשות הוא ואין לך מצוה גדולה מזו שרודף להציל נפש מישראל וכן הוא בתוס' בשמעתין דהכל חייבין להרגו להציל הנרדף וכ"כ הטור סי' שע"ח שהרואה אותן חייב להרגן וכן כתבו תוס' בסנהדרין דף ע"ג בד"ה אף רואה וכו' וי"ל דהתם רשות וכו' אבל הכא קמ"ל דחובה ע"כ וא"כ קשה מ"מ אמרו ולא מן הדין אלא שאם וכו' הלא מדינא פטור כיון שהוא רץ ורודף ברשות להציל כדכתיבנא וקושיא זו הקשיתי להגאון המנוח אב"ד ור"מ כמהור"ר שמואל שאטין בתוך שו"ת אשר לו בפנים שונים בארוכה ותירץ כפי רוחב שכלו ול"נ לייישב בהא דכתב המרדכי והביאו ג"כ מרן ב"י בטוח"מ סי' שע"ח וז"ל דוקא אותה מצוה דבין השמשות דאין לו שהות אבל בשאר מצות כגון לרוץ לבהכ"נ או לבהמ"ד ביום או פנאי אם הזיק חייב עכ"ל לפ"ז יכולין למימר דלהכי קתני הכא ולא מן הדין וכו' מפני דאתו להורות דאין לפטרו אלא דאפ"ה פטרו בחמנא ויהיב טעמא שאם א"א אומר כן אין לך אדם שהוא מציל שיאמר דצריך לירד בדינא ודיינא לברר שלא היה באפשר להציל מבלי היזק שבירת כלים ובגמ' מדויק ביותר לכוונה שכתבתי דנקט שאין לך כל אדם ודו"ק ונכון היא ונ"ל דזהו כוונת הרמב"ם פ"ו דחובל וז"ל דרך ברשות כדי לכנוס השבת והוא אינו פנוי ע"כ כוונתו לאפוקי היכא דרך לדבר מצוה אחרת והוא פנוי חייב כדינא דמרדכי הנזכר והוא דלא כרבינו סמ"ע בסי' שע"ח ס"ק י"א וע"ש. ואין כאן עוד מקום להרחיב הדבור:

עליה כלל שום אחת מהקושיות שהקשינו לדברין פ' הגוזל בתרא והרשב"א שהביא המ"מ פ"ה מהל' פקדון ופ"ח מהל' חובל ומזיק אבל אין ידו שולטת שם אלא בהראותו של זה דגם אם יאמר האנס למנא לא יוכל אז חייב זה הנושא והנותן לו אפי' אם ידע בפטור הנאנס וא"ת והא ההיא דפקיע עמיר דאם היה עובר הנהר היה לוקחו ואעפ"כ חייב המושיט אין זה קושיא די"ל ובעל העיטור וסיעתם וגם הרא"ש בנושא ונותן ע"י אונס בממון ידוע אם אין יד שולטת בו שם כמו שכתבנו נראה דדוקא דפטור הנאנס דהא כולהו כתבו בסתם שהוא פטור וקנתם כתבו טעם לדבר משום דאדעתא דהכי קביל עליה שמיר קבע המלוה ללוה זמן ורצה הלוה לפרעו תוך הזמן כדי שלא יעמיד באחריותו עד הזמן והמלוה אינו רוצה לקבלו לפי הגיע הזמן אע"פ שהלוה ממהר לפרוע חובו כדי להציל עצמו מן האונסים העתידים לבא כגון חלוף המטבע וגזירת המסים להשגיח על תקנת חבירו לפי שאין דומה לפריעת המדבר שם הסכנה מצויה וגלויה אבל אם לא הגיע הזמן אם מצוי עצמו מן הסכנה (ה) ולהפליר את חבירו ועדיין לא הגיע זמן הפרעון הרי זה כפריעת מדבר ואין ראוי לפורעו קודם זמנו לקבל מעותיו כדי שלא יהיה באחריותו הלוה יכול לכופו לקבלם תוך הזמן שקביעות הזמן הוא לתקנת הלוה בכל מקום ע"כ לעכבו ולומר תן לי חובי כולו בפעם אחת דאף פרעון של דינר דינר נקרא פרעון אלא שיש למלוה תרעומות עליו ומיהו ת ילוס לעכו"ם ברבית ויסגלם בחנויות אשר תחת ידו כנהוג ושיתחיל הלוה לתת למלוה ריוח מהם כפי התנאי שביניהם יעמדו שביתין אלו ולא ירויחו המעות כלום ויפסיד הריוח שהיה מגיע לו מהם עד סוף הזמן דבכה"ג נראה דודאי אם תוך הזמן כד"נ: ב וכתב מ"מ פ"ק מהל' פקדון וז"ל וכ"ל שאם הפקיד אצלו לזמן ידוע שאינו יכול להכריחו לקבלו להחזיר במדבר דהסכנה שם מצויה כההיא דכתבנו גבי הלואה בהל' מלוה ולוה אבל אם בא להחזיר לו ביישוב אפי' גזירת המסים והתחתורת הדין עמו שאין עתה נראה הקלקול אע"ג שעתיד לבא למחר או בו ביום לאחר הפרעון זמן אם מצוי וניכר לעינים חילוף המטבע מיד וגזירת המסים והשתחורת ומפני זה רוצה הלוה לפרוע מיד כדי רעו קודם זמנו לקלקלתו ולהפסדו של מלוה אבל אם אין שם א' מכל החששות האלה אע"פ שטוען המלוה כי אין בכל מקום ע"כ והוסיף הטור שם בשם אביו ז"ל לומר דאם בא לפרוע תוך הזמן בפרוטרוט דינר דינר אין המלוה עליו ומיהו נראה בעיני דההלואות שעושין עתה לבעלי חנויות המלוים לעכו"ם ברבית ועושין תנאי ביניהן שאותם נאי שביניהם וקובעין זמן להלואה זו דהשתא קביעת זמן להלואה זו היא גם לתקנת המלוה שאם יחזירם לו בתוך ודודאי אם בא הלוה להחזיר בתוך הזמן מצי מלוה לעכב עליו דהיכר לעינים הוא ההפסד שיגיע לזה אם חוזר יותו לקבלו ממנו תוך זמן זה שיכול לומר קבלת עליך שמירת זה הזמן הקצוב ע"כ ונראה לענ"ד דמיירי דוקא ביישוב אפי' תוך הזמן שקבל עליו אחריות למה לא יתחייב לקבל ואיבעית אימא דאפי' ביישוב אינו יכול לכוף המפקיד

הגהות מאי [א] נ"ב רבה: [ב] נ"ב להציל: [ג] נ"ב דתנן פ' בן סורר ומורה ואלו ניתנו להצילן בנפשן הרודף אחר חבירו להרגו ונמצא תשלומין וחיוב מיתה באין כאחד: [ד] נ"ב שייך לגמ' בעובדא דרב כהנא דשמיט לקועיה דהאי גברא שבא למסור תבנא דחבריה בידי כנענים:

והקל ממשאו והשליך בים פטור שהמשא שבה כמו רודף אחריהם להרגם ומלוה רבה עשה שהשליך והוסיפה ע"כ וכתב הראב"ד ז"ל בהשגות שהמשא שבה כמו רודף וכו' א"א אין כאן מלח ולא תבלין שאין כאן דין רודף כלל ואין זה דומה למעשה דחמרא דפרק הגוזל ודין זה שהטיל ליס אע"פ שהטיל משל איש אחד מחשבין על כולם כפי משאם כדאיתא בגמרא ע"כ ותמה עליו המגיד משנה ז"ל איך דחה הרב דברי המחבר בלא טעם וכבר כתב המחבר דין זה דמחשבינן על כולם כפי משאם והביא [ב] כל הברייתא פרק י"ב מהל' גזילה ואבדה דמיירי בעומד עליה נחשול שנראה שדעת המחבר לחלק בין כשמשליכין מלד סער הים לבד ואין הספינה טעונה יותר מדאי ובין כשאחד או שנים טעונים יותר מדאי והיה מתנהג כדרכו אז המשוי כרודף כעובדא דחמרא וכזה יש מלח ויש תבלין ע"כ תורף דבריו. אמר המחבר מפני [שאין] דעת המחבר כן כמו שהגיד המגיד תפסו [ג] הרב שמתוך דבריו ניכר שאינו מדבר כאם ידוע הטוען אות' יותר מדאי ואז חשבה להסבר [ד] [שנאמר] מה בין זה למעשה דחמרא ועוד שהוא מבואר שאין כן דעת המחבר שאמר והקל ממשאה שלא חלק בין משא של טוען ראשונה שאינו מכביד לטוען באחרונה שמכביד יותר מדאי אלא שהגורם הוא המשא שהיה כבר בה ואין אנו יודעין מי הגורם מן הסוחרים (ג) וכן שטענוהו יחד או שהחזיקו בה קודם שתלך במים שלא היה ניכר עדיין ההיזק וכשהלכה על פני המים חשבה להסבר דלא מצינו למימר לשום אחד הוא הגורם וזה כטעם נחשול שבים שכיון שאין זה גורם יותר מזה מדוע נגיל לו בממון חברו אלא כ"א בממונו בחלק [אחד] שוין ולא דמי למעשה דחמרא שהיה ידוע שהוא בא וטבע כרודף ממש ולפיכך לא טעם בה הרב שום טעם. כנ"ל: **מתני'** לא יחזיר לו במדבר. אם אין זה תובעו לא יכול לכופו לקבל חובו או פקדונו. דלאו מקום שמור הוא: ע"מ לצאת במדבר. קס"ד שאמר לוה זה על מנת שתלא במדבר ושם אפרע לך וא"כ דאתניה בהדיא לקבלו במדבר פשיטא ובגמ' מפרש לה: **גמ'** ניתנה לתבוע. אם ירצה מלוה דידו על העליונה: וכתב הרי"ף ז"ל שמעינן השתא ממתני' ומברייתא שהמלוה לחבירו בישוב אית ליה רשותא למגבה מיניה במדברא אפילו בע"כ דלוה [אבל] אי לא בעי לאיפרועי במדבר לית ליה רשותא ללוה למימר טול [ה] האי דאית לי גבאי אלא קיימי באחריות דלוה עד דפרע ליה למלוה בישוב כדאוזפיה בישוב והני מילי מלוה אבל אבדה דאשכחה בישוב אי נמי פקדון דאיתפקד [ו] בישוב לית למריה פקדונא רשות למתבעי להבריה במדברא היכא דליתנהו גביה ואי איתנהו גביה ולא בעי מרייהו למשקלינהו לית ליה רשותא נמי להאיך לאותבינהו גביה ולמיזל אלא מחייב באחריותיהו עד דמהדר ליה לישוב: (א) אי בעינא וכו'. והכי אשמעינן תנא דאף על גב דלא תנאי גמור הוא דהא אי בעינא קאמר אפילו הכי כיון דידע דאיהו נמי למדבר נפיק על כרחו יקבל: **מתני'** חייב לשלם. אמרינן בגמ' דאי איהך קא תבע ליה גזלתני וכן כולן והלה הודה לו אלא שאומר איני יודע אם החזרתי כיון דברי ליה שעשה כך אלא שמסופק לו אם החזיר חייב לשלם ואפילו מדיני דאדם דלא אתי ספק ומוציא מידי ודאי: אבל. אם אמר מעצמו בלא תביעת חבירו אינו חייב אלא בבא לצאת ידי שמים אבל א"ל [ז] וכו' פטור אפי' בדקא תבע ליה דה"ל כמנה לי בידך וכו' כדאיתא בגמ': **גרסי'** בגמ' [דף קיח.] איתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור אוקי ממונא בחזקת מריה תנן אבל אמר איני יודע אם גזלתיך אם הלויתני וכו' פטור מלשלם היכי דמי אילימא דלא קא תבע ליה רישא אמאי חייב [ח] אמרי בבא לצאת ידי שמים איתמר נמי אמר רבי חייא בר אבא אמר ר"י מנה לי בידך והלה אמר איני יודע חייב בבא לצאת ידי שמים (ב): תנן אבל אמר. תלמודא קא מקשה מסיפא דמתני' דפטר לרב הונא ורב יהודה דאמרי חייב משום דסברי דמתני' איירי בדתבע ליה והלה אומר איני יודע כדמסיק ולפ"ה אומר פטור אבל מרישא לא מקשה לרב נחמן ורבי יוחנן דאמרי פטור משום דכ"ע מודו דכיון דברי ליה שעשה כך חייב דלא אתי ספק ומוציא מידי ודאי כדפרישית במתני' ואינהו לא פליגי אלא במנה לי וכו': אמרי בבא לצאת לעולם דלא קא תבע ליה ומיהו כיון דקא מודה ואמר דודאי גזליה לא נפיק ידי שמים עד דעביד השבה. אבל סיפא הואיל דלא [ידע] גזלן דליכא שום טענת ברי לא לריך למיפק ידי שמים. הך דחוי הוה לרב הונא ורב יהודה אבל לרב נחמן ורבי יוחנן מתני' אתא שפיר בדתבע. והפוסקים ז"ל פסקו כרב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני הלכך מתני' בדתבע וכדפירש במתני' וסיפא דאמר פטור כרב נחמן דמנה לי בידך הוא. וכ"כ רש"י ז"ל כרבי יוחנן ורב נחמן דאמרי פטור מיהו ישבע כדקאמר [הוא] שאינו יודע שחייב לו כלום דלא עדיף שמא מברי דהא א"כ הוה טעין ליה אין לך בידי כלום הוה משבעינן ליה שבועת היסת. וכתב הרא"ש ז"ל ורש"י ז"ל פירש דלישנא קמא דרב נחמן פ' שבועת הדיינין [דף מ:] עיקר [ט] דלא בעינן דררא דממונא. ורבינו האי גאון ז"ל כתב דלא משבעינן ליה אלא שמותי היה משמתינן ליה על תנאי שאם היה חייב יהיה מודה. ור"ת היה פוטרו [ג"כ] משבועה דכיון דאיכא חרי

רי"ף

לא יחזיר לו במדבר (א) על מנת לצאת למדבר יחזיר לו במדבר: האומר לחבירו גזלתיך והלויתני והפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך ואם לא החזרתי חייב לשלם: אבל איני יודע אם גזלתיך אם הלויתני אם הפקדת אצלי אם לא הפקדת פטור מלשלם: **גמ'** ורמינהי מלוה משתלמת בכל מקום אבדה ופקדון אין משתלמין אלא במקומן אמר אביי ה"ק מלוה ניתנה ליתבע בכל מקום אבדה ופקדון לא ניתנו ליתבע אלא במקומן. שמעינן השתא ממתני' ומברייתא דהמלוה את חבירו בישוב אית ליה רשותא למיגבא מיניה בדברא אפי' בעל כרחיה דלוה. אבל אי לא בעי מלוה לאיפרועי בדברא לית ליה רשותא ללוה למימר ליה למלוה הא לך זוזי דאית לך גבאי אלא קיימי באחריותיה דלוה עד דפרע ליה למלוה בישוב כדאוזפיה בישוב והני מילי מלוה אבל אבדה דאשכחה בישוב אי נמי פקדון דאיתפקד גביה בישוב לית ליה למרי אבדה או למרי פקדונא רשותא למתבעיה לחבריה בגויה ובדברא היכא דליתנהו (ב) גביה וכי היכי דלא מיחייב חבריה לאהדרינהו ניהליה בדברא היכא דליתנהו גביה הכי נמי אי איתנהו גביה ולא בעא מרייהו לקבלינהו בדברא לית ליה רשותא להאיך לאותבינהו גביה ולמיזל אלא מיחייב (א) באחריות עד דמהדר להו ליישוב [א] כדאפקדינהו ניהליה בישוב: האומר לחבירו גזלתיך והלויתני וכו': ודוקא בדקא תבע ליה חבריה דכיון דברי ליה שגזל או שלוה ואיסתפק ליה אם החזיר אם לא החזיר חייב דאין ספק מוציא מידי ודאי (ג) ואי לא תבע ליה חבריה אלא איהו אמר מדעתא דנפשיה וחבריה לא קא תבע ליה אינו חייב אלא בבא לצאת ידי שמים והיכא דתבע ליה חבריה ואמר ליה מנה לי בידך ואיהו אמר לא ידענא אי לוינא מינך אי לא פטור והיינו דתנן אבל אם אמר לו איני יודע אם גזלתיך אם הלויתני אם הפקדת אצלי *) [אם לא הפקדת] פטור ורב הונא ורב יהודה דאוקמוה למתני' בדלא קא תבע ליה לית הלכתא כוותיהו אלא אע"ג דקא תבע ליה פטור דקי"ל כרב נחמן ורבי יוחנן דאמרי (ד) מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור מלשלם אבל משתבע דלא ידע ואם [א] בא לצאת ידי שמים חייב: **מתני'** [ב] הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב

*) כ"ה בד"ס

רש"י

חבירו: **מתני'** לא יחזיר לו (ב). אם אין זה תובעו אין זה יכול לתת לו חובו או פקדונו במדבר כי אין זה מקום משתמר: על מנת לצאת למדבר. שהודיעו כשהלוהו שדעתו לצאת למדבר עמו: **גמ'** ניתנה ליתבע. אם ירצה מלוה דידו על העליונה: בבא לצאת ידי שמים. דכיון דקא מודה דודאי גזליה לא נפיק ידי

נר מצוה

היכא דררא דממונא ביניהו אז משביעין אותו אבל אם אמר מנה לי בידך אין לך בידי או איני יודע אם יש לך בידי בכה"ג לא משביעים ליה כלל היסת מ"מ אמר רב האי דאע"פ דאין שם דררא דממונא שהוא כופר הכל הגס

מלחמת ה'

ועוד כתב ז"ל מפירש"י דאיהו גריס אי בעי' לאהדרינהו ניהלך התם במדבר מהדרנא לך וכו': **אמר** הכותב ת"ו והלא מלוה ופקדון שוי כאן אפי' בישוב נמי א"ל לילך אחריו שהרי בגזילה נמי א"ל להחזיר אחריו אלא כשנשבע כדקתני מתני' בפ' הגוזל עצים והכא לא קתני נשבע ואת"ל נמי דלר"ע בלא נשבע נמי צריך לילך אחריו דוקא בגזילה משום קנסא אבל לא בפקדון ת"ו שיהא הנפקד צריך לחזור אחריו ואי אמרת מתני' אפי' נשבע קאמר אין שומעין לך חדא דלא קתני הכי והיה לו לפרש דהא (ו) קאמר לא יחזיר במדבר אבל צריך להחזיר בייסוב (ז) ואין דינו אלא כשנשבע שצריך לחזור אחריו ועוד דאי נשבע אפי' במדבר נמי צריך לילך אחריו דהא מחייב להאדוריה לידיה דכתיב לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ולא חלק הכתוב בין מדבר לייסוב ואת תקנה תקנו בו כדרך שתקנו בהוצאה יתירה על השבה הוה ליה למיתני מביא לב"ד כדקתני התם דבדלא ב"ד ודאי לא מיפטר וכמדומה לי שלא הלך מעולם למדי שכמה מדברות יש בין א"י למדי ובכל מקום שאמרו אפי' למדי גוזמא הוא כאדם שאומר לחבירו אפי' לסוף העולם ועוד דהוה ליה למיתני אינו חייב להחזיר ואמאי קתני לא יחזיר דמשמע שאין חזרתו חזרה גמורה ועוד הוה ליה למיתני למדבר ולא ליתני במדבר שאין הלשון הזה אלא לשון שמניחם במדבר ועוד למה לא שנו משנה זו בפ' הגוזל עצים ועוד ואמאי קתני מתני' הפקיד לו בייסוב דמשמע דאם הפקיד לו במדבר צריך לילך אחריו במדבר אמאי ועוד היאך עלה על הדעת דבמלוה צריך לילך אחריו במדבר ובפקדון ואבידה לא מה בין זה לזה אבל לפי הפי' המקובל והידוע ניחא דקס"ד דכיון דהפקיד גביה בייסוב והוליכו למדבר פשיטא הוא שלא היה לו להוליכו שאין דרך הנפקדים בכך ולא על דעת כך הפקידו. אלא מה שאין אומר כן במלוה ומלאתי דתניא בתוספתא הגוזל את חבירו או שלוה ממנו או שהפקיד לו בייסוב לא יחזיר לו במדבר אבל מחזיר לו בשיירא והאבידה חוזרת לבעלים בכל מקום מי שבא בדרך והיה מעות בידו וראה אנס בא כנגדו אמר לו בא ועול את אלו שאני חייב לך אם קבל עליו פטור ואם לאו חייב וזו הברייתא שלא כדברי בעל המאור ולא כתבתיה כאן להשיב עליו שאין צורך אלא ללמוד ממנה שהאבידה חוזרת לבעלים בכ"מ שהרי רבתה בו התורה השבות הרבה אע"פ שנראה ממה שכתב רבינו הגדול בהא דהפי' באבידה צריך שיחזירנה בייסוב ולמאי דקס"ד בגמ' מעיקרא נמי אבידה כפקדון ולא יחזירם אלא במקומן:

המאור הגדול

נראה לי מפירש"י דאיהו גריס אי בעינן לאהדורי ניהלך התם במדבר מהדרנא לך ולפי גירסא זו כך הוא פי' משנתנו הגוזל או המלוה את חבירו בייסוב לא יחזיר לו במדבר כלומר שא"צ לילך אחריו למדי ובלבד שילך בייסוב ורמינהו מלוה משתלמת בכל מקום קא סלקא (ד) דעתך לימא שחייב לילך אחריו ופריקנא ניתנה ליתבע בכל מקום כלומר לא שחייב לילך אחריו אלא שניתנה ליתבע בכל מקום שהמלוה תובעו זה הפי' לפי גי' רש"י נכון אע"פ שפירושו אינו כלשון הזה ובספרי ספרד (ה) דוקא כי גרסי אי מהדרת ליה ניהלי במדבר מקבילנא ליה מינך ועל לשון זה סמך הרי"ף ז"ל ופסק מה שפסק:

הגהות מאי"ו [א] נ"ב אבל גבי אבידה אפשר שיכול לשנית גביה ולמיזל ולכך לא נקיט הרי"ף ז"ל טעמא אלא כדאפקדינהו: [ב] כלשון כצ"ל: [ג] נ"ב פי' חולק עליו: [ד] נ"ב שכתב שהם שחשבה להסבר מכובד משא: [ה] האי זוזי דאית לך גבאי כו' כצ"ל: [ו] נ"ב גביה: [ז] נ"ב איני יודע אם גזלתיך: [ח] נ"ב כו': [ט] נ"ב קאי ארישא דקתני התם מנה לי בידך אין לך בידי כלום פטור קאמר ר"נ משביעין אותו היסת אבל לאיכא דמתני לה אסיפא אמנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור דדוקא היכא דאיכא דררא דממונא קאמר רב נחמן דמשביעין אותו היסת אבל ברישא לא:

שלטי הגבורים

המפקיד לקבל פקדונו ואעפ"כ לא פליג על הטור דכתבנו בהל' מלוה ולוה בשם הטור והרמב"ן והרא"ש ז"ל דסבירא להו דלוה יכול להחזיר ההלואה אפי' תוך הזמן כשאין שם חשש הפסד המלוה דשאני דין פקדון מדין הלואה גבי הלואה היינו טעמא דמצי להחזיר תוך הזמן משום דזמן ההלואה הויא לתקנת הלוה כמו שפי' שם הטעם בעל התרומה להדיא אבל הכא גבי פקדון אפשר דזמן שקובע לפקדון הוי רק לתקנת המפקיד דמה תועלת יש לנפקד באותו פקדון כדי שיבקש ממנו זמן הלא אין כאן רק הנאת המפקיד שזה שומר פקדון שהפקיד אצלו עד אותו זמן הלכך מצי המפקיד לעכב עליו מלהחזירו כיון דלטובת ולתקנת המפקיד הוקבע זמן בפקדון לשומרו כד"נ וצריך לפרש הא דאמר דלא מצי מפקיד לתבוע פקדוני מן הנפקד במדבר ובמקום שאין הפקדון אצלו מאי קאמר ומה חידוש השמיענו בזה וכי רוצה זה הפקדון עתה שאינו בידו דנפקד והא אפי' אם ירצה לתתו לו לא יכול דאינו בידו ונראה דהכי קאמר דהמפקיד אינו יכול לתבוע פקדונו מן הנפקד שיביאנו לידו במקום אחר שאינו מקום הפקדון דאינו מחויב להוליכו אחריו במקום המפקיד רק חייב המפקיד ללכת לקחת פקדונו במקום שהפקידו אצלו כי שם הוא הפקדון וה"ה דלא מצי מפקיד להכריח את הנפקד במקום שאינו מקום הפקדון שיתן לו דמי שויו דפקדון:

א רש"י ז"ל כ' דמשביעים אותו היסת שאינו יודע שהלוהו מעולם דלא עדיף שמא מברי דהא אי נמי הוה טעין ברי אין לך בידי כלום הוה משביעין ליה היסת דס"ל לרש"י דמשביעין היסת אפי' כי ליכא דררא דממונא וכ"כ הרי"ף ז"ל ומיי' פ"ק מהל' טוען ונטען וסמ"ג עשין צ"ה והרא"ש שם וטוח"מ סי' ע"ה דמשביעים ליה היסת שהוא כדבריו שאינו יודע שהוא חייב לו והוסיף הטור לומר דאפי' אם כשתבעוהו תחלה טען טענת ברי ואומר אין לך בידי כלום וחייבוהו לישבע היסת וכשבא לישבע חזר בו ואמר איני יודע אם הלויתני אם לאו כדי להקל בשבועתו וליפטר בשבועת איני יודע שומעין לו ונשבע שאינו יודע אם הלוהו אם לאו ונפטר ואין כאן טוען וחוזר וטוען והתוס' שם והג"י והגהת מיי' פ"ק מהל' טוען ונטען וסמ"ג עשין צ"ה ותשובה למיי' סוף ספר משפטים סי' ל"ז כתבו בשם רב האי ור"ת כי מן הדין אין להשביע היסת רק היכא דאיכא דררא דממונא כגון דאמר מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך דהשתא איכא דררא דממונא ביניהו אז

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' טוען ונטען סמג עשין נה טוח"מ סי' עה וסימן ססה:

ב מיי' פ"ק מהל' גזילה ואבידה ופ"ז מהל' גניבה סמג עשין עא ועג טור ח"מ סי' שסו שסו:

חרושי אנשי שם

מהר"ם (א) לי גמ' ע"מ לצאת במדבר פשיטא לא צריכא דאמר ליה לכוי האי פקדון גבך דאנא למדבר נפיקא וא"ל איהו אנא נמי למדבר בעינא למיפק דהכי קאמר ליה אי בעינא לאהדרינהו לך התם מהדרנא לך:

(ב) פי' והיינו בדתבע ליה הואיל ואיכא שום טענת ברי הלכך לרב הונא ורב יהודה נמי רישא דאינו יודע אם החזרתי לך אע"ג דלא קא תבע ליה כיון דאיהו ידע דגזליה איכא ברי וחייב בבא לצאת ידי שמים פירש"י:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל באחריותייהו עד דמהדר להו ניהליה בישוב כו': (ב) נ"ב במד"ס: (ג) נ"ל וכן: (ד) נ"ל דע"ה לומר: (ה) דווקאי גרסי כו' כצ"ל: (ו) נ"ל דקאמר: (ז) נ"ל אין:

הגהות חו"י

(א) נ"ב לא קאי על הגזול [illegible] (ב) [illegible] טוען ברי שלא פרע ולכן בדלא תבע פטור דשמא פרע ודו"ק: (ד) נ"ב עיין ברי"ף כתובות פ"א [סי' קצו]:

(א) והא והא דאהדר לכיסיה כצ"ל :

תרי ליסני לא היה רוצה לחייבו שבועה מספק אבל [אם] הודה שחייב וטען לו שפרע הוה מחשב ליה דררא דממונא כי ההיא דנתתיו לך אע"ג דליכא עדים בהודאה : והרי"ף ז"ל כ' פטור שמשלם ומשתבע דלא ידע: ואם בא לצאת ידי שמים חייב ע"כ דהא ר' יוחנן [דפוטר] אמר חייב בבא לצאת ידי שמים ודוקא בדתבע ליה : מתני' חייב באחריותו. דמכי גנביה קם ליה ברשותיה והשבה דעבד לאו השבה הוא עד דמודע להו לבעלים : ומנו את הצאן. אחר שהחזירו שהיא שלימה הרי יש כאן דעת בעלים : גמ' לדעת צריך דעת. אם הכירו בעלים שנגנב מהם טלה צריך שיודיעם כשיחזירהו להם ואי לא מודע להו אע"ג דמנו את הצאן והיא שלימה אכתי חייב באחריותו דכיון דידעי הוי ליה גזילה גמורה ובעי השבה מעלייתא : שלא לדעת. [ו] לא הכירו הבעלים שתהא נכנס חסרה ולאחר חזרה מנו את הצאן והיא שלימה פוטר מנין זה מלשלם : אסיפא דבלא ידעו מהני מנין אבל רישא דבידעו לא מהני מנין : ושמואל אמר וכו'. וכי קתני מנו אכולה והכי משמע מתני' רישא בשידעו הבעלים וסיפא כלומר וכן אם לא ידעו דין אחד יש להם וחייב אבל מנו וכו' פטור בין ברישא בין בסיפא : ור' יוחנן אמר וכו'. והכי קתני הגונב טלה מן העדר לדעת והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו והוא שהחזירו שלא לדעת אבל אם לא ידעו הבעלים לא בגנבתו ולא בחזרתו וכן אם מנו את הצאן והיא שלימה בגונב לדעת דהיינו ארישא פטור מלשלם : ורב חסדא אמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת צריך להודיעם ואם לא הודיעם אע"ג דמנו חייב [וכי קתני ומנו ארישא] ומנו הנך דרישא את הצאן אחר חזרה פטור : מ"ט דרב חסדא. בשלמא טעמא דכולהו ניחא דעדיף להו לדעת משלא לדעת ועוד דמתני' ניחא להו לתרוצה כותייהו טפי: הואיל ואנקטה נגרי בריתא למדה לצאת חוץ ומעתה צריכה שימור יפה וכיון דלא ידעו הבעלים לא מיזדהרי בה אבל לדעת מנין פוטר שהרי הכירו שנגנב והוחזר ומעכשיו יזהרו בה : וכתב הרי"ף ז"ל ומסתברא לן דהלכתא כרב חסדא דהא רבא כותיה

נר מצוה

חייב באחריותו : (א) ואם לא ידעו בו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו ומנו את הצאן והיא שלימה פטור מלשלם : גמ' אמר רב לדעת צריך דעת שלא לדעת מנין פוטר וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה אסיפא ושמואל אמר בין לדעת בין שלא לדעת מנין פוטר וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה אכולה ורבי יוחנן אמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין נמי לא בעי וכי קתני [א] ומנו את הצאן והיא שלימה ארישא ורב חסדא אמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת צריך דעת וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה ארישא אמר *)רבא *מאי טעמא דרב חסדא משום דנקטה ניגרא ברייתא מסתברא לן דהלכתא כרב חסדא משום °דאנקטא ניגרא ברייתא דהא *רבה כוותיה ס"ל ועוד דטעמא דיליה מסתבר : וה"מ בבעלי חיים משום דאנקיט להו ניגרא ברייתא אבל מידי דלאו בעלי חיים כגון סלע מן הכיס וכיוצא בו הילכתא כר' יוחנן דקי"ל דכל רב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ורב חסדא לא פליג עליה דר' יוחנן אלא בבעלי חיים משום דאינקיט להו ניגרא ברייתא אבל מידי דלאו בעלי חיים לא פליג הלכך הלכתא כר' יוחנן דאמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין לא צריך : והא דתני חדא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא ותניא אידך לא יצא אסיקנא דכ"ע מנין פוטר וכ"ע אית להו דרבי יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה (א) [ב] והוא דאהדרא לכיסיה ולא קשיא הא דקתני יצא דאית ליה זוזי בכיסיה וכיון דאדם עשוי למשמש בכיסו הרי (ב) מנאו לאחר שהחזירו ולפיכך יצא דמנין פוטר. והא דקתני לא יצא

דאהדרא

*) בא"י הגי' רבה

(גי' רבא; גי' מהר"ס)

רש"י

ידי שמים עד דעביד השבה: מתני' חייב (ג)באחריותן. דמכי גנבה קם ליה ברשותיה והשבה דעבד לאו השבה היא עד דמודע להו לבעלים: ומנו את הצאן. אחר שהחזירו: והיא שלימה. הרי יש כאן דעת בעלים גמור: גמ' לדעת. צריך דעת אם הכירו בעלים שנגנב השלה מהם צריך שיודיעם כשיחזירנו (ד) דכיון דידעי הוי גזילה גמורה ובעי השבה מעלייתא ואפי' מנו את הצאן לאחר שהחזיר בלא דעת בעלים והיא שלימה חייב באחריותו : שלא לדעת. שלא ידעו בעלים קודם השבה שנגנבו ומנו את הצאן לאחר שיחזירהו והיא שלימה אותו מנין פוטר : אסיפא. דלא ידעי בעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו : אכולה. בין ידעו בין לא ידעו דרישא דמתני' איירי בידעו מדקתני סיפא לא ידעו והא דקתני ואם לא ידעו הכי קאמר וכן אם לא ידעו כו' [ג] : אם מנו כו'. ארישא והכי קאמר (ה) חייב באחריותו אבל אם לא ידעו בעלים בגניבתו ובחזירתו או שמנו הצאן אפילו ידעו בגניבתו פטור : שלא לדעת. צריך דעת בעלים להודיעו [ד] אע"ג דמנו חייב : ומנו את הצאן. ארישא והכי קתני חייב באחריותו בין מנו בין לא מנו אימתי בזמן שלא ידעו הבעלים בגניבתו ובחזירתו (ו) אם מנו הנך דרישא את הצאן אחר חזרה פטור : מ"ש דרב חסדא. בשלמא טעמא דכולהו ניחא דעדיף להו דעת משלא לדעת וגם מתניתין מתיישבת אליבייהו : הואיל דאנקטה ניגרא ברייתא. למדה לצאת חוץ [ה] מעתה צריכה שימור יותר וכיון דלא ידעו בעלים לא מיזדהרי בה : אבל לדעת מנין פוטר. שהרי ידעו שנגנבה (ז) וחזרה ומעכשיו יזהרו בה יותר מפני מקודם : אית להו דר' יצחק. וידוע לבעלים בגניבתו כשמנה והיה חסירה ולאחר חזרה מנה והיה שלימה :

בכדי

הגהות מאי'

[א] נ"ב וה"ק ואם לא ידעו כו' או ידעו ומנו את הצאן כו' פטור : [ג] והא והא דאהדר כצ"ל [וכ"ה בגי"ח] : [ג] נ"ב אבל מנו את הצאן והיא שלימה פטור בין רישא בין סיפא דלא ידעי : [ד] נ"ב ואם לא הודיעו : [ה] ומעתה כצ"ל : [ו] מידי דלאו כצ"ל : [ח] לשון גמ' לא דר"ע אית ליה דר' יצחק ולא קשיא הא דקתני יצא לכיסיה דמי דמי וכמי ליה לידיה ולא בעית אימא אידי ואידי דמי ומי ליה לכיסיה ולא קשיא הא דאית ליה זוזי אהדרינא כיסיה והא דלית ליה זוזי אהדרינא בכיסיה :

שלטי הגבורים

הגם דאין משביעין היסת ומיהו היה משמתינן ליה אם לא יודה האמת שיהא בשמתא ור"ת לא היה מוחה ביד הדיינין אם היו משביעין היסת היכא דליכא דררא דממונא אלא שהוא לא היה רוצה לעשות מעשה להשביע וכתוב בהגהת מיי' פ"ק מהל' טוען ונטען וז"ל שוב ראיתי בתשובת מורי רבינו ז"ל שר"ת חזר בו בסוף ימיו ובתשובות למיי' סוף ספר משפטים סי' ל"ז כתוב בשם ריב"א ז"ל דהכל תלוי לפי ראות עיני הדיינים הן לחיוב הן לפטור והאריך שם והר"ר ישעיה כתב דבשבועת היסת צריך כפירה שני מעין דכל. דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אבל רב האי כתב שמשביעין אותו אפי' על ש"פ וכ"כ הטור והא דאמרי' דהאומר לחבירו מנה לי בידך וא"ל הן למחר א"ל תנהו לי וא"ל נתתיו לך דהייב שבועת היסת לכ"ע לא הוי לכ"ע רק היכא דבההודאה דאתמול היה שם עדים ואין יכול עתה לכפור אבל אם כשאמר לו אתמול הן לא היה שם עדים או שהודה אתמול שחייב והשתא טוען פרעתי ולא היה שם עדים בהודאה איכא פלוגתא התוס' שם פ' הגוזל בתרא כתבו דר"י שמע ורצה לר"ת לחייב שבועה אפי' ליכא עדים בהודאה דהוי ספיר דררא דממונא ור"י כתב מדידיה דלפי פסק ההלכה לא חשיב דררא דממונא אא"כ היה עדים בשעת ההודאה דאתמול דאין יכול השתא לכפור לא הלויתני מעולם וצריך שיטעון פרעתי :

הגהות הב"ח

(א) תיבת ואם נמחק : (ב) מנאו כצ"ל : (ג) באחריותו כצ"ל : (ד) נ"ב ואי לא הודע להו אע"ג דמנה את הצאן והיא שלימה עדיין חייב באחריותה דכיון: (ה) נ"ב הגונב טלה דהיינו ידעו אח"כ והחזירו חייב באחריותו היכא דלא מני אבל : (ו) נ"ל ואם ; (ז) נ"ל והחזירוה :

סבר ליה ועוד דטעמיה דידיה מסתבר : וה"מ בבעלי חיים. משום דנקיט להו נגרי בריתא אבל [ז] דלא בעלי חיים ניהו כגון הגונב סלע מן הכיס וכיוצא בו הלכתא כר' יוחנן דקי"ל דכל רב ושמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ורב חסדא לא פליג עליה דרבי יוחנן אלא בבעלי חיים משום דאנקטינהו נגרי ברייתא אבל במידי דלאו ב"ח לא פליג הלכך הלכתא כר' יוחנן דאמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת לא צריך עכ"ל : והבליע לו בחשבון. לאחר זמן לקח הימנו מקח או שנתן לו דמים והוסיף עליהם מה שגזל והבליע לו בחשבון שהיה בוש לומר הרי זה גזלתיך : אדם עשוי למשמש בכיסו. ולמנות כמה יש בתוכה וזה מיד מנה אחריו ומצא יותר מדמי המקח והכיר שהחזיר לו גזילתו : [ל' גמ' [ח]] הא דאהדר ליה לכיסיה הא דקתני יצא דמנה גזלן ורמא לכיסיה דנגזל וכיון דאית ליה דרבי יצחק הוה ליה מנין ופטור : הא דלא אהדר ליה. הא דקתני לא יצא דמנה גזלן ורמא לידיה דנגזל הלכך איכא למימר דהשליכן זה בתיבתו ולא מצאן : הא דאית ליה זוזי בכיסיה. פירש הרב אלפסי

המאור הגדול

מאי לאו סלע לדעת. ובפלוגתא דרב ושמואל דבסלע שלא לדעת ליכא בכולהו אמוראי מאן דמחמיר טפי ממנין וא"כ ה"ל ר"ע דאמר צריך דעת בעלים דלא כחד מכולהו אמוראי ומאי לאו טלה שלא לדעת ובפלוגתא דרב חסדא ור' יוחנן דבטלה לדעת ליכא מאן דמיקל בציר ממנינא וא"כ ה"ל ר"י דלא בעי אפי' מנין דלא כחד ואוקמא רב זביד משמיה דרבא אליבא דר' חסדא בשומר שגנב מרשותו ובטלה דה"ל שלא לדעת כר"י שסבר לא כלתה לה שמירתו והויא לה חזרה בדעת השומר כחזרה לדעת הבעלים דבמקום בעלים קאי מאחר שהחזירו למקום שגנב ור"ע סבר כלתה לה שמירתו וצריך דעת בעלים והאי דאוקמא רב זביד הכי כי היכי דתיקום רב חסדא כדברי הכל בטלה מיהת ואפי' כר"י ורב זביד משמיה דרבא הוא דאוקמא הכי רבא למעמיה דס"ל כרב חסדא דאמר רבא מ"ט דרב חסדא וכו' ואהניא אוקמתיה לתרוצי בטלה מיהת אבל בסלע ליכא לדחויא למאי דאמרי' מעיקרא דבפלוגתא דרב ושמואל ודאי פליגי וכטעמא דפרישנא ואי איכא מאן דסליק אדעתיה דרב זביד אכולה ברייתא קאי ואפי' אסלע וה"ט דר"ע דאמר צריך דעת בעלים כלומר צריך חזרה לרשות הבעלים כדבעינן למימר קמן לדעת הרי"ף ז"ל ואפי' במנין סגי ליה ור"י דלא בעי אפי' מנין ס"ל מאחר שלא כלתה שמירתו וחזרה שמירתו במקומה כמי שלא גנבה מעולם דמיא אי הכי מאי איריא למקום שגנב דאלמא צריך שיחזירנה לתוך אותו הכיס שגנבה ממנו אפי' שלא במקומה נמי תהא חזרתו חזרה מאחר שחזרה שמירתו במקומה כאילו לא גנב מעולם וא"ת דלמא למקום שגנב לא להחמיר עליו אלא להקל עליו שאינו צריך חזרה לרשות בעלים אלא כיון שהחזירה השומר לרשות עצמו שגנבה משם דיו ולאו דוקא במקום שגנב לתוך אותו חבית הא לא מצי אמרת דהא חזינא בהדיא בפיסקא דהמפקיד חבית דאוקימנא כולה לר' ישמעאל וסיפא שהניחה במקום שאינה מקומה אלמא כל היכא שלא החזירה למקומה כגון שייחדו לה הבעלים מקום צריך שידעו הבעלים כי בחזרתה עד דמנח לה במקומה מיהא שמעינן דאפי' שומר שגנב מרשותו והחזיר לרשותו עדיין תורת גזלן וגנב עליו עד שיחזירנה למקומה ואם נשברה אפי' באונס נשברה לו וכיון שהחסרת עליו בדין למקום שגנב יחזיר על מה אתה מיקל עליו לפטרו לדעתיה דר' ישמעאל אפי' ממנין : הלכך קשיא לן טובא מאי דפסק הכא הריא"ף ז"ל וגם מ"ש בב"מ בפ' המפקיד בפיסקא דהמפקיד חבית דדוקא בשומר שגנב מרשותו הוא דקסבר ר"ע צריך דעת בעלים ואפי' בסלע בגנב וגזלן מבית בעלים דינו כמתני' דהגונב טלה ובדבר שאינו בעלי חיים אפי' מנין ל"צ כרבי יוחנן הא קשיא לן טובא היאך יהא שומר שגנב מרשותו צריך דעת בעלים אפי' בסלע וגנב מבית בעלים אפי' מנין נמי לא צריך ולאו ק"ו הוא השתא גנב מרשותו צריך דעת גנב מבית בעלים לא כ"ש וא"ת אה"נ משום דשומר שגנב מרשותו כיון דכלתה שמירתו אשתכח דלא אהדריה לרשות בעלים אי הכי האי צריך דעת בעלים צריך חזרה לרשות בעלים מבעיא ליה וקשיא נמי ההיא דאמר ר"א הכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה והרי"ף ז"ל פירשה באלו מציאות ואמר כל השומרים צריכין דעת ולגרמיה הוא דפריש הכי להעמיד דבר ואנן רגילים לפרושי הכל בין שומר בין גנב בין גזלן אלמא גנב מבית בעלים נמי צריך דעת מ"מ קשיא ליה מה שפסק הרב ז"ל וא"א להעמידה ועייננא בה טובא וכנ"ל לפסוק כיון דשמואל ור' יוחנן קמו להו כר"י ודלא כר"ע אידחו להו מימרייהו וקמו להו לבר מהלכתא ורב חסדא נמי כיון דקי"ל סלע דלר"ע צריך דעת ולדידיה מנין פוטר אפי' בטלה כה"ג היינו לדעת וכ"ש בסלע אע"ג דטרח רב זביד לשנויי ליה טלה לאוקומיה ביה מימרא כדברי הכל מ"מ סלע קי"ל פש ליה רב דקם ליה כר"ע בודאי וברייתא דהגונב טלה מן העדר וסלע מן הכים מסייע ליה ולא קשיא ליה בה ולא מידי הלכך הלכתא כוותיה לדעת צריך דעת שלא לדעת מנין פוטר ול"ש טלה ול"ש סלע וליתא לאוקמתא דרב זביד דאוקמא בשומר שגנב מרשותו ושלא לדעת אלא בכל גנב לדעת מוקמינן לה לברייתא ואע"ג דה"ל ר"י בטלה דלא כחד מכולהו אמוראי לא איכפת לן מאחר דהלכתא כרב ור"ע דאינהו עיקר ושארא אידחו להו וכל מאן דנפק מימרי לבר מהלכתא לא טרחי בתר דקי"ל הלכתא לאוקומי ליה שנויא דגמ' וממאי דהלכתא כר"ע דא"ר יוחנן הלכה כר"ע והרי"ף ז"ל נמי סמך עלה ופסק כר"ע ומימרא דר"א דאמר הכל צריכין דעת כפשוטה מסייעא לרב ובגנב ובגזלן לדעת אלמא כל לדעת צריך דעת ל"ש טלה ול"ש סלע ואי קשיא לך מאי טעמא בעיא דעת בהמפקיד חבית והא שומר שגנב מרשותו הוא וא"כ מ"ש חבית דלא סגי ליה במנינא י"ל כיון דחבית באפי נפשה היא וליתא חבית בין החביות

דומיא

מלחמת ה'

ועוד כתב מאי לאו סלע לדעת ובפלוגתא דרב ושמואל דבסלע שלא לדעת ליכא בכולהו אמוראי מאן דמחמיר טפי ממנין וכו' : אמר הכותב איני יודע מה הוא שח דכיון דס"ל לר"י לא כלתה שמירתו כשהחזיר לדעתו הרי הוא כדעת בעה"ב וא"ל מנין אחר דחזקת לדעת היא והוא שהחזירה למקומה שאם לא החזירה למקומה לא החזירה לרשות הבעלים שאין רשותו כרשות הבעלים וצריך הוא להוציא גזילה מתחת ידו מרשותו אבל כשהחזירה למקומה פטור שאותו מקום שייחדו לה הבעלים והוא מושאל להם ברשות הבעלים הוא ודעתו כדעתם שלא כלתה שמירתו והרי בטלה אמר ר' ישמעאל למקום שגנב יחזיר ואינו צריך מנין אחר אלמא חזרה לדעת היא דשלא לדעת צריך דעת לרב חסדא ופטור מפני שדעת השומר כדעת הבעלים מאחר שלא כלתה שמירתו : כתב עוד הלכך קשיא לן טובא מאי דפסק הרי"ף ז"ל וגם מה שכתב בב"מ בפ' המפקיד בפיסקא דהמפקיד חבית וכו' הא קשיא לן טובא היאך יהא שומר וכו' וא"ת אין ה"נ וכו' וזו אינה קושיא דה"ק ליה ר"ע לר"י אין השבתו למקום שגנב השבה עד שיודיע בה לבעלים ולדעתם תהא מונחת ברשותו שכבר כלתה שמירתו הראשונה ומ"ש רבינו ז"ל כל השומרים צריכין דעת לא להוציא גנב וגזלן שכולן שוין אלא שהכל נכנסין בכלל שומרין והנה לפנינו דברי רבינו הגדול ז"ל שבכל מקום שכתב בשומר שגונב ברשותו שצריך דעת בעלים פי' ואמר משום דכיון דכליא שמירתו כאילו לא החזיר דמי דעדיין ברשותיה קיימא והיינו כמי צריך דעת בעלים דאיתמר בגמ' דחבית אבל אם החזירה לרשות הבעלים שלא מדעת הבעלים בזה לא דבר רבי' הגדול ז"ל כלל ומ"מ אני אומר שכל שומר שהפקידו בעלים אצלו כלומר כדי שתהא ברשותו והוא גמלך והחזירה לו שצריך דעת בעלים גמורה שאפי' גנב צריך שיחזיר לאותו רשות שגנב משם ואין מנין פוטר אא"כ החזירה לאותו רשות דהא מעיקרא קס"ד דלאוקומא לפלוגתא דר"י ור"ע בגנב בעלמא ואפ"ה אמר ר"י למקום שגנב יחזיר אלמא כל היכא דיחדו הבעלים מקום לאותו דבר כגון טלה שיחדו לו הבעלים העדר שהוא נראה כיחוד גמור צריך להחזיר לאותו מקום ואם לא החזירו אין מנין פוטר אע"פ שהוא ברשות בעלים ונראה מדברי בעל המאור ז"ל שהוא מודה לי בזה וכיון שכן אין חזרתו לרשות הבעלים פוטרתו עד שיודיע בה לבעלים ואפי' כשתמצא לומר דגנב מרשות הבעלים אע"פ שיחדו לה הבעלים מקום כגון טלה מן העדר והחזירו לבית פטור התם ה"ט מפני שאינו יחוד גמור ורשות בעלים אחת היא אבל בעה"ב שהפקיד ביד שומר כדי שלא להחזירו אצלו כיון שהוציא מרשותו לגמרי ולא רצה שיהא מונח אצלו ודאי המחזירו שם חייב שהרי יהדו להם הבעלים רשות השומר ולא רצו שיהא מונח אצלם והיאך יצא זה ידי חזרה בכך לפיכך צריך דעת בעלים והיינו דאמר ר"א הכל צריכים דעת בין גנב שגנב בעלי חיים שלא לדעת בעלים ובין גזלן שגזל מן השומר שלא לדעת בעלים והחזיר לרשותן ובין ד' שומרין חוץ מהשבת אבידה אע"פ שהוא שלא לדעת ובעלי חיים אינו צריך דעת אבל ודאי השבת גניבה וגזילה וד' שומרין שוין דהא כי הדדי כתיבי תדע שכל חיובן של ד' שומרין אינו אלא מפני שלא החזירו למקום שגנבו שהרי בשואל שלא מדעת אמרי' בפ' המוכר את הספינה גבי השולח את בנו אצל חנוני וכו' דאי שואל הוי בחזרה ליד התינוק סגי ליה ואי גזלן הוי לא אלמא השבת גזלן צריכה להיות השבה מעלייתא יותר מהשבת שומר שלא מדעת נמצינו למדין שטעם השבת שומרין מפני שצריכין להחזירה למקומה הוא זה כ"ל אבל לא דיבר רבי' הגדול ז"ל בזה כלל ולא היה לו לבעל המאור הזה ז"ל לערער על דבריו בכך וכבר נדחו דברי בעל המאור ז"ל מכלל מה שכתבנו שהוא כתב דליתא לדרי יוחנן דקם ליה דלא כר"ע דאמר לדעת צריך דעת וכבר קיימנו את שתיהם ואפי' לדבריו לא היה לנו לדחות הא דר' יוחנן דאמר מנין פוטר דקי"ל כוותיה ושמואל דהוא דיינא ונחית לעומקא דדינא כוותיה ס"ל הלכך ה"ל לדהויה לר"ע

מקמי

אלפסי ז"ל הא דקתני יצא דאית ליה זוזי אחריני בכיסיה דכיון דאדם עשוי למשמש [ד] כיסו הרי מכאן לאחר שהחזירו ומצא העודף ולפיכך יצא דמנין פוטר: דלית ליה זוזי בכיסיה לא יצא דכיון דלית ליה זוזי לא ממשמש ביה ולא מנה ליה הלכך אי איתאביד או מיגניב מרשותא דגזלן אגנוב ומחייב באחריותו עכ"ל: ורש"י ז"ל פי' [איפכא] אית ליה זוזי אחריני בכיסיה ולא ידע כמה [פי' וליכא מנין]: ובפרק איזהו נשך (דף סג.) אמרינן אמר רב נחמן האי מאן דאוזיף פשיטי מחבריה ואשתכח בהו טופיאנה אי עד בכדי שדעת טועה חייב להחזיר ואי לא מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה: א"ל נר מצוה

רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי איניש תקיפא הוא דלא יהיב מתנה מאי אמר ליה אימר מיגזל גזליה ואיבלע ליה בחשבון וכן הלכתא: [לשון הגמ' [ה] הוא ואוקימתא דרב זביד] דכ"ע בין רבי ישמעאל בין רבי עקיבא כרב חסדא סבירא להו דשלא לדעת צריך דעת בעלים וסתם גניבה שלא לדעת היא והכא לאו בשגנב מרשות בעלים הוא אלא בשומר שגנב מרשות עצמו: לא כלתה שמירתו. אע"ג שנעשה גנב עדיין הוא שומר לבעליו וסגי לי בדעת דיליה: כלתה שמירתו. כיון שנעשה גנב כלתה שמירתו דתו לא מהימני ליה הבעלים וכיון שכלתה שמירתו צריך דעת בעלים דשלא לדעת צריך דעת ולא אמרינן דסגי בדעת שומר. ורב זביד לא אתא לשנויי השתא אלא טלה אבל סלע אפילו רב חסדא מודה דלא בעי' דעת בעלים אלא בבעלי חיים וכדפי' לעיל וא"כ קשה רבי עקיבא דאמר צריך דעת בעלים גם בסלע לא אמר כרבי יוחנן דלר' יוחנן לא צריך לעולם דעת [ו] בעלים והרי"ף ז"ל פסק כרבי יוחנן והסכים עם כל הגאונים ז"ל דפסקו כר"ע וזו תימה גדול ותירץ הרמב"ן ז"ל דאפשר שהרי"ף ז"ל סובר שאף לר"ע מחזיר למקום שגנב ושלא לדעת מנין נמי לא בעי כר' יוחנן מיהו כיון דלא מהדר ליה לרשות בעלים צריך להודיעם ובזה דברי הרי"ף ז"ל קיימים: אבל עוד נראה לנו לומר דר' יוחנן דאמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין נמי לא בעי לא אמרה לשמעתיה אלא בשהחזיר הגניבה למקומה שהיתה מונחת שם מתחלה שכשהוא כן רואין אותו כאילו לא נגנב מעולם: אבל אם לא החזירה למקומה צריך דעת בעלים [ז] ועל כרחך הגונב מרשותו של שומר ומחזיר

דאהדר לכיסיה דלית ביה זוזי דכיון דלית ביה זוזי לא ממשמש ביה ולפיכך לא יצא דהא לא ממשמש ביה הלכך אי מתאביד או מיגנב ברשותא דגזלן איגנב ומחייב באחריותו:

דף סג. רכח ובפרק איזהו נשך* אמרינן אמר [א]רב נחמן האי מאן דיזיף פשיטי מחביריה ואשכח בה טפיאתא אי בכדי שהדעת טועה חייב להחזיר ואי לא מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה *א"ל רב אחא בריה דרבא *לרב אי איניש תקיפא הוא דלא יהיב [א] ליה מתנה מאי א"ל אימור מיגזל גזליה ואבלע ליה בחשבון דתניא *הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא א וכן הלכתא: והא דתניא

רכט ב הגונב [ב]טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר צריך דעת בעלים [ג] אוקימנא בשומר שגנב מרשותו [ג] דרבי ישמעאל סבר לא כלתה לה שמירתו ולפיכך לא צריך מידי דאיהו במקום בעלים קאי ור' עקיבא (א) סבר כלתה לה שמירתו ולפיכך צריך דעת בעלים דהא איהו לאו במקום בעלים קאי וכאילו לא החזיר דמי דעדיין ברשותיה קיימא:

רל **מתני'** אין [ג]לוקחין מן הרועין צמר וחלב וגדיים ולא משומרי פירות עצים ופירות. אבל לוקחין מן הנשים כלי פשתן בגליל וכלי צמר ביהודה ועגלים בשרון. וכולן שאמרו (ב)להטמין אסור: ולוקחין ביצים ותרנגולין מכל מקום: *מוכין שהכובס מוציא הרי אלו שלו: ושהסורק מוציא הרי אלו של בעל הבית:

הכובס נוטל ג' חוטין והן שלו יתר מכן של בעל הבית. ואם היה שחור על גבי לבן נוטל את הכל והן שלו. החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו ומטלית שהיא שלש על שלש חייב להחזיר לבעלים. מה שהחרש מוציא במעצד הרי אלו שלו ובכשיל הרי אלו של בעל הבית. ואם היה עושה אצל בעל הבית אף הנסורת של בעל הבית: **גמ'** רבה זבן שבישתא מאריסא אמר ליה אביי והא תנן ולא משומרי פירות עצים ופירות אמר ליה הני מילי שומר דלית ליה בגויה אבל האי אריסא כיון דאית ליה בגויה אימר מדנפשיה קא מזבין: ת"ר שומרי פירות אימתי לוקחין מהן בזמן שיושבים ומוכרין והסלים לפניהם והטורטני

רש"י

בכדי שהדעת טועה. שהאדם רגיל לטעות וכך: תקיפא. עצרן שאינו רגיל לתת מתנות: בשומר שגנב מרשות עצמו. מיירי ודכ"ע כרב חסדא דאמר שלא לדעת צריך דעת: רבי עקיבא סבר. כיון שנעשה גנב כלתה שמירת בעלים ולא סגי בדעת שומר אלא צריך דעת בעלים והם לא ידעו בחזירתו: ור' ישמעאל סבר. עדיין הוא שומר עליו וסגי בדעת דידיה כדמסיק: **מתני'** אין לוקחין מן הרועין. דאיכא למימר שגנבו מצאן הבעלים המסור להם: צמר ביהודה ופשתים בגליל. מלאכת נשים ועושות ומוכרות לדעת בעליהם: עגלים מן הרועים בשרון. ברחבה לעין כל דכיון דמוכרים בפרהסיא לא גנבום ל"א שרון מקום גידול עגלים ולוקחין אותם בזול ומגדלין אותן לעצמן וזה עיקר וכן מוכיח במנחות: מוכין שהכובס מוציא. מן הבגד צמר דבר מועט ע"י שטיפה ואין דרך הבעלים להקפיד מן הדין הוא שלו והמקפיד בטלה דעתו אצל כל אדם: כשהסורק מוציא. על ידי קוצים שקורין קרטש"א של בעל הבית דדבר חשוב הוא: הכובס נוטל שלשה חוטין. דרך אורגי בגד לארוג ג' חוטין ממין אחר בסוף הבגד והכובס נטלו ומשוה הבגד ומיפהו: ואם היה חוט שחור. שאורגו בבגד לבן נוטל הכל לפי שהשחור מגנה הלבן: כדי לתפור בו. מפרש בגמ': הכי גרסינן ומטלית שהיא ג' על ג'. או חייט ששוה את תפירתו וקיצע ממנה מטלית קטן שהוא ג' אצבעות על ג' אצבעות: במעצד. כלי שמחליקין בו הנסרים: בכשיל. קורדו"ם והוא מפיל ספאין גסים: אצל בעה"ב. שכיר יום וריסא מיירי בקבלן: **גמ'** שבישתא. זמורות: דלית ליה בגויה. אין לו חלק בעלים ובפירות אבל אריס חולק בזמורות ובגפנים

אותה לרשות הבעלים צריך דעת וכן הוא אחר שיחדו לה הבעלים רשות [וגנב משם] אם החזיר לאותו רשות יצא אבל לרשות הבעלים צריך דעת בעלים: וכן מעדר זה לעדר זה. צריך להחזיר לאותו עדר שגנב או לדעת בעלים: והשתא אתיא שפיר הא דרבי עקיבא דכיון שכלתה שמירתו א"א לו להחזירה לרשותו אלא לרשות הבעלים וכיון שהחזיר לרשות הבעלים וגנב מבית שומר צריך להחזיר לדעת הבעלים ורבי עקיבא אפשר דאתיא כרבי יוחנן ואתיא נמי ככולהו והשתא אתי שפיר הא דלקמן רבי יוחנן כותיה דרבי עקיבא והויא דהכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה ואתיא בין בגנבים בין בשומרין דבעלי חיים מן הדין הוא חייב בהן לעולם ובשאיט בעלי חיים בגונב מרשות שומר. ע"כ מלשון הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל: **מתני'** אין לוקחין מן הרועין. דאיכא למיחש שמא גנבו מלאנו של בעל הבית המסור להם: כלי פשתן בגליל. זו היא מלאכת הנשים והן עצמן עושות ומוכרות דלדעת בעלים הוא: ועגלים מן הרועים בשרון. רחבה לעיני הכל דמדמוכרין בפרהסיא אלמא לא גנבוה: ל"א שרון שם מקום ומקום גידול עגלים הוא ולוקחין עגלים בזול ומגדלין אותן ושלהן היא ולשון זה עיקר: **גמ'** שבישתא. חבילי זמורות: שומר שכרו הוא נוטל במעות ואין לו חלק בעלים אבל

מלחמת ה'

מקמי מימרא דאמוראי דהוו בתריה ומאי דאמר דהלכה כר"ע מדר' יוחנן דאמר הלכה כר"ע לעולם וליתא למתני' דסתם ואח"כ מחלוקת היא טעותא היא דר' יוחנן ודאי הכי ס"ל דלדעת מנין פוטר ושלא לדעת אפי' מנין נמי לא בעי דאי ס"ל כל לדעת צריך דעת הוה מוקים לה למתני' כרב דהא מתני' כפשטה דרב אתיא ולא דייקא כר' יוחנן טפי מדרב דתימא הכי ולאו בדוקיא דמתני' פליגי בדקא מקשינן דרב אדרב ודרבה אדרבה והיינו דקאמרינן בפלוגתא דר' יוחנן ורב חסדא אלמא אליבא דנפשייהו פליגי וכיון שכן על כרחו לפי דעתו דר' יוחנן לית ליה דר"ע וכוותיה דר"י ס"ל וסתם מתני' דהכא אליבא דידיה ר"י היא ואי הכי היכי פסיק כר"ע לעולם כלומר שכל לדעת צריך דעת בין בגנב בין בגזלן והא לדידיה מנין פוטר אלא ש"מ כדברי רבי' הגדול ז"ל ועוד אי סלקא דעתך דהלכתא כרב ופלוגתא דר"י ור"ע לאו בשומר שגנב מרשותו היא היכי מוקמינן למתני' דתנית דלא כר"ע דלמא כר"ע היא ומודה ר"ע בשומר דלא כלתה שמירתו וחזרה לדעת והיכא שמעת להו פלוגתא בשומר שגנב מרשותו והדוחק נמי שנדחק במה שאמרו שם בגמ' דר"ע אמר צריך דעת בעלים ואמר משום דתבית באפי נפשה היא בעינן דעת בעלים דלא שייך בה מנין היפך האמת הוא דכשהיא בפני עצמה מכיון שראוה הבעלים הויא לה כמנין ופוטר בלא דעת בעלים כגון שלא הכיר בה שהיא שלו דהיינו מנין ולימא איהו לנפשיה צריך חזרה לרשות הבעלים מיבעי ליה אלא ודאי אוקמתיה דרב זביד איתא ואליבא דכ"ע היא וכדפרישית דאלת"ה א"כ הויא תיובתא דשמואל לגמרי מברייתא ואמאי לא איתותב מינה בגמ' דבשלמא כולהו אמרי לך אנא דאמרי כמר או כמר אלא שמואל דלית ליה קיום נימא תיהוי תיובתיה אלא ש"מ דרב זביד לכ"ע פריק ומאן דנהירין ליה שבילי דתלמודא היכי מצי למימר הכי כיון דבגמ' לא אוקמוה לרב כדברי הכל ולפום האי פירושא בין למאי דס"ד מעיקרא בין למאי דמפרקי' השתא אמרי' דבתרתי פליגי דבכדי לא קתני תרתי טלה וסלע היכי מתרלינן אנן מדעתין מאי דלא איתמר בגמ' ומוקמינן למתניתא באוקמתא חדתי ואדרבה אי הוה אפשר להו למימר אמר לך רב אנא דאמרי כדברי הכל ולא הוו ליה למימר הכי משמע טפי דלית הלכתא כוותיה ודרב חסדא עדיפא דהשו רב זביד ורבא דבתראי איכון לפרוקי ליה אפי' לתנאין והא דתניא הכא הגוזל את חבירו ודאיתמר התם דלמא מיגזל גזליה וכדתניא וכו' כולהו דלא כרב מדלא תנן הגונב דאפי' תמצא גזלן שלא לדעת אי סלקא דעתך כל לדעת צריך דעת היכי פסיק תנא הגוזל יצא וליתיה אלא אחד מאלף ולא תני גונב דאיתיה בכולהו אלא לדעת היא ועלה מסקינן ה"נ דכ"ע מנין פוטר כללו של דבר שאין ערעור הוא דכיון דשמואל ור' יוחנן ורב חסדא אמרי לדעת מנין פוטר הלכתא כוותייהו וכיון דרב ושמואל הרוייהו אמרי שלא לדעת מנין מיהא צריך כוותייהו קי"ל דרבים נינהו ואין דבריו של אחד במקום שנים וזה הפסק נראה שהוא נכון וכ"כ רבינו הגדול ז"ל כטעם הזה בפ' חבית וכיוצא בו בגמ' במס' חולין בפ' השוחט אלא שיש לנו לסמוך עליו ועל ר"ת ז"ל שהסכימו כאן לפסוק כר"י והוי יודע שזו ששנויה בתוספתא הגונב טלה מן הדיר והחזירו לדיר וא"כ נגנב כל הדיר כולו פטור וכולה כדאיתא בשומר שגנב ברשותו מתוקמא ומדלא מייתי לה בגמ' ש"מ דלא הויא תיובתא דחד מהני אמוראי ומ"ש בעל המאור ז"ל שהוא סומך על דברי רבינו ז"ל בכל מה

המאור הגדול

דומיא דטלה מן העדר וסלע מן הכיס מש"ה לא שייך בה מנין ובעינן דעת בעלים ותם ה"נ ל"ש חבית ול"ש טלה ול"ש סלע כל היכא שהחזירה למקום שאינה מקומה צריך דעת ולא סני ליה במנין ובהא אפי' ר"י מודה מאחר שלא החזיר למקומו שגנב ושמעת ליה להאי סברא משמעתא דחבית דאוקמא רב ששת לכולה מתני' כר"י וסיפא שהניחה במקום שאינו מקומה ואם לא יחדו לה הבעלים מקום כל מקום שברשותו הוא מקומה ואי קשיא לך תוב כיון דלר' יוחנן ודאי תנאי היא והוא דאמר כר"י וסתם מתני' דהכא אליבא דידיה דר"י קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה והתם א"ר יוחנן הלכה כר"ע לעולם לא קשיא משום דה"ל סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם סתם בב"ק הגונב טלה מן העדר והחזירו ומחלוקת בב"מ בחבית אליבא דתרי תנאי וכר' יוחנן וכולה נזיקין חדא מסכתא היא ואי קשיא לך היכי גמרינן מפסקא דר' יוחנן דאמר הלכה כר"ע לעולם דהא כבר דחייה רבא בדוכתא ואמר הלכה כב"ה אנן מדוקיא דלעולם גמרי' הלכתא דהכין פירשה רב אשי התם בפ' המפקיד ואל תתמה אם נדחה שורש הדבר ואנו למדין מן הענף תמצא כן בהרבה מקומות בתלמוד ואחד מהם כתבתי לך לזכר ולראיה בהזהב דאפסיקא הלכתא כשמואל דאמר שתות מעות נמי שנינו משום דתניא כוותיה מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה ה' בו' וכו' וההיא ברייתא אידחיא לה בהדיה מתני' דדחיה רבא משום דקמו להו כר' יהודה הנשיא ואידו פסק הלכתא כר' נתן ואפ"ה גמרי מיניה לסיועי ליה לשמואל מדקתני מכר לו שוה ה' בו' ודחיא ליה לדרב דפליג עליה ואע"ג דהלכתא כוותיה באיסורי ואונאה איסורא היא ומאחר שראינו שפסק הרב אלפסי כר"ע סמכנו גם אנחנו על דבריו בכל מה שאנו יכולין להעמידם והני מתניתא דהגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון דאלמא מנין פוטר בגזלן שלא לדעת מוקמינן להו ואליבא דהלכתא דשלא לדעת מנין פוטר לדעת צריך דעת ל"ש טלה ול"ש סלע כברייתא דהגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס ואי אמרת ה"ד גזלן שלא לדעת אפשר בכל גזלן דמפרסם נפשיה לההוא גזלנותא ולא *) מחייבי מאינשי אלא שלא נזדמן לו לראות הבעלים בגזילתו דלא קי"ל כר' אבהו דאמר היכי דמי גזלן כגון בניהו בן יהוידע דכתיב ויגזל את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו והכי נמי

*) נ"ל ולא מטמרי.

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א ונראה בעיני שלא נאמר כל זה אלא על הסתם אבל אם הוא אומר טעיתי ותחזיר לי טעותי ה"ז מחזיר לו טעותו על כל פנים וכן נראה בעיני שהמלוה את חבירו ואינו תובע הלואתו אין הלוה חייב לשלם לו מאליו הואיל ואינו תובעו במתנה בקש ליתן לו כמב"ש בפ' איזהו נשך:

ב הרי"ף שם ומיי' פ"ד מהל' גניבה והרא"ש וטור ח"מ סי' שנ"ה פסקו דהשומר שגונב מרשותו כגון שגנב טלה מעדר שהופקד אצלו וסלע מכים שהופקד אצלו והחזיר הסלע למקומו וטלה לעדר ה"ז חייב באחריותו עד שיודיע לבעלים שהרי כלתה שמירתו וכאילו לא החזיר כלום עד שיודיע לבעליו ומה שיש להקשות עליהם דנראה דסבירא להו גבי סלע דשלא לדעת צריך דעת ואינהו גופייהו בשלא לדעת ל"צ דעת. ולי תימה למה לא מהמנינן ליה תו להאי שומר הא כיון שהחזיר זה שעשה תשובה וחזר לכשרותו וסמ"ג עשין ע"א הביא הכל באורך וכתב דר"י ז"ל פוסק כר' ישמעאל דלא כלתה לו שמירתו וחשב שפיר חוזר אפי' לא הודיע לבעלים וכן כתבו הגהות מיי' פ"ד מהל' גניבה:

לשון ריא"ז

שומר שגנב טלה מן העדר או סלע מן הכים שהיו בשמירתו אע"פ שהחזיר הגניבה למקומו לא נפטר בחזרה זו הואיל וגנב שוב אינו בחזקת שומר ואין רשותו כרשות הבעלים והרי הוא כמי שלא החזיר כל עיקר ולא נפטר בחזרה זו עד שידעו הבעלים בחזרתו כמב"ש בב"מ בסוף פ' המפקיד ואין זה השומר מחייב כפל בגניבתו הואיל ומתחלה בתורת שיתר בא לידו ולא בא לידו בתורת גניבה כמב"ש בראיה ט"ו:

הגהות מא"י

[א] פי' ליה רשום למחוק: [ב] נ"ב ל' גמ' מאי לאו בסלע לדעת ובפלוגתא דרב ושמואל ובטלה שלא לדעת בפלוגתא דרב חסדא ור' יוחנן וה"ב אתו כתנאי לא דכ"ע אית להו דר"ת כו': [ג] נ"ב שיחזיר למקום שגנב קמפליגי: [ד] בכיסי' כצ"ל: [ה] נ"ב אמר רב זביד בגונב שגנב מרשות בעלים כ"ע לא פ' דאית להו דר"ת והכא בגנב מרשותיה שיחזיר לרשות בעלים קמיפלגי כו': [ו] נ"ב דאמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפי' מנין לא צריך: [ז] ועל כן כצ"ל:

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' גזלה ולוה סמג לאוין קפא:

ב מיי' פ"ד מהל' גניבה סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה:

ג מיי' פ"ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנח:

שם דף סג. בגמרא איתא לרב אשי

מכילתין דף קיח:

דף קיט.

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עיין לקמן מה שכתב בזה הרב פרק המפקיד סימן שמא: (ב) הטמין כצ"ל:

א מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים סמג עשין קסב טור י"ד סי' רמח: ב מיי' פ"ה מהלכות גזילה ואבידה טור ח"מ סי' שסט: ג מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק סמג עשין ע טור ח"מ סי' שפח: ד מיי' פ"ק מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עג טור ח"מ סי' שנט:

אבל אריס חולק בזמורות ובקנין וביין: טורטני · אמזנים גדולים ומוכרין פירות במשקל כדרך התגרין וכיון דמוכרין בפרהסיא לא גנבום: לוקחין וכו'. דבר מועט לצדקה ואין הבעל מקפיד: רבינא גבאי צדקה הוה: שירי · צמידים: כיפי. צעיפים: דבני מחוזא. עשירים הוו: רוב משלו. רוב ממונו הוא משלו ולא משל גזל הלכך הולכין אחר הרוב ונהנין ממנו דמשלו הוא: אפילו מיעוט משלו. תלינן ואמרינן האי מידי דיהיב ליה מדידיה הוא: אדא. שם האיש: דיילא. שמש: חמור מגופו. דקתני בפרק

רש"י

ובגפנים: והטורטני. אמזנים גדולים ומוכרים פירות כדרך תגרים דכיון דמוכרים בפרהסיא לא גנבום: עד שיהא רובא משלו. בלא גניבה אז הולכין אחר הרוב כיון שרוב ממונו משלו ונהנה ממנו דמשלו הוא: ושמואל אמר אפי' אם מיעוט ממונו משלו תלינן בו ואמרינן האי מידי דיהב להאי מדידיה היא: אדא. שם האיש: דיילא. שמש: מסור · מלשין המוסר ממון חבירו לאנסים: וכ"ת הני מילי. דגזל בידים: שהיו מספיקין להם מים ומזון. כי הגבעונים היו משמשין למזבח והיו חוטבי עצים ושואבי מים: מעלה עליו הכתוב כאלו הרגן. לגבעונים: מלא מחט. מלא אורך המחט וחוץ למחט שכל זמן שאין בו מן החוט אלא מלא מחט מצומצם אינו יכול לתוחבו בבגד:

סליק פרק הגוזל ומאביל

ס"א ליהנות ובא"י גרים לקנות

תורה אור

והטורטני לפניהםוכולן שאמרו (א) הטמין אסור ולוקחין מהן מפתח הגנה אבל לא מאחורי הגנה: רלא אגבאי צדקה לוקחין מן הנשים ומן העבדים ומן התינוקות דבר מועט אבל לא דבר מרובה: רבינא איקלע למחוזא אייתו (ב)בני מחוזא כבלי ושירי (ג)רמי קמיה וקביל מינייהו אמר ליה רבא תוספאה והא תניא לוקחין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה אמר ליה הני לבני מחוזא דבר מועט הוא: רלב איתמר בגזלן מאימתי מותר *ליגבות ממנו רב אמר עד שיהא רוב משלו ושמואל אמר אפילו דבר מיעוט משלו אורי ליה רב יהודה לאדא דיילא כדברי האומר אפילו מיעוט משלו: רלג ממון גמסור רב הונא ורב יהודה חד אמר אסור לאבדו ביד וחד אמר מותר לאבדו ביד מאן דאמר מותר לאבדו ביד לא יהא ממונו חמור מגופו ומ"ד אסור לאבדו ביד סבר דילמא הוי ליה זרעא מעליא °ויכין רשע וצדיק ילבש וסוגין דאסור לאבדו ביד דאיבעיא לן התם עשו תקנת נגזל במסור דמשתבע ושקיל מיניה דמסור או לא ואסיקנא תיקו ושמעת מינה דכל שכן שאסור לאבדו ביד: רלד אמר רבי יוחנן דכל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאלו נוטל נשמתו ממנו שנאמר °כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח: ואומר °אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים מאי ואומר וכי תימא הני מילי בידים אבל בגרמא לא תא שמע אל שאול ואל בית הדמים וגו' והיכן מצינו בשאול שהרג את הגבעונים אלא מתוך שהרג את נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון העלה עליו הכתוב כאלו הרגן: החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו: וכמה כדי לתפור בו אמר רב אסי אמר רב יהודה מלא מחט וחוץ למחט ואסיקנא מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט:

ירושלמי תני בר קפרא מלא משיכת מחט:

איוב כז · משלי א · ש"ב כא

הגהות הב"ח

(א) הטמין כצ"ל: (ב) נ"ב כבי: (ג) רמו כצ"ל:

סליק פרק הגוזל ומאביל וסליקא להו מסכת בבא קמא

נר מצוה שני דע"ז (דף כו:) המינין והמסורות מורידין אותן אבל לא מעלין: מסור. הוא מלשין המוסר ממון חבירו ביד עכו"ם אנסים והרי"ף ז"ל כתב דסוגין איתא כמ"ד אסור לאבדו דאיבעיא לן התם עשו תקנת נגזל במסור דמישתבע ושקיל כמה שהפסידו או לא ואסיקנא בתיקו ושמע מינה דכ"ש שאסור לאבדו ביד: שהיו מספיקין מים ומזון. לגבעונים שהגבעונים היו משמשים למזבח חוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהים: **מתני'** מוכין. גרטויש"א בלע"ז שהכובס מוליא מבגד הצמר דבר מועט על ידי הכבוס ואין בעל הבית מקפיד ומן הדין הרי הן שלו והמקפיד לא הויא קפידא: שהסורק מוליא. על ידי הקוצים שקורין קרדוני"ש: של בעל הבית. שדבר חשוב הוא ולא מחיל: נוטל שלשה חוטין. דרך אורג בגד לארוג ג' חוטין ממין אחר בסוף הבגד והכובס נוטלן ומשוה הבגד ומיפהו: ואם היה שחור. החוט שארגוהו בלבן רשאי ליטול הכל לפי שהשחור מגנה את הלבן: כדי לתפור בו. בגמרא מפרש שיעור תפירה: הכי גרסינן ומטלית וכו' חייט שהשוה את תפירתו וקילע ממנה מטלית שלש אצבעות על שלש אצבעות: מעלד. שמחליק בה הנסרין ושפאיו דקין: כשיל. קרדום ומפיל שפאין גסים: **גמ'** מלא מחט וחוץ למחט. שכל זמן שאינו נשאר מן החוט אלא מלא מחט מצומצם אין יכול לתוחבו בבגדו והרבה דברים כאלו אמרו בגמרא והטעם לכולן מפני שבעל הבית מקפיד עליהן: אין בעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו שלו:

סליק פרק הגוזל ומאביל וסליקו להו מסכת בבא קמא

המאור הגדול

גמ' מסתברא מדאמרי' בפ' איזהו נשך אימור מיגזל גזליה ואבלע ליה בחשבון כדתניא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא מדאמרי' דלמא מיגזל גזליה אלמא אפשר שיהא גזלן שלא מדעת:

מלחמת ה'

מה שהוא יכול להעמידם אלו קיים תנאו לא הטריח עצמו בכל זה ולא הלאנו בכל אלה התלאות. והאלהי הגדלות יצילנו מכל שגיאות ויראנו מתורתו נפלאות:

סליקו להו הגוזל ומאביל וסליקא לה מסכת בבא קמא

גליון מהרש"א מהגאון וכו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל על מסכת בבא קמא

מראה המקומות המובאות בתוך הגהות האלה בציוני דפים המה ע"פ הדפים שבאלפס דפוס אמשטרדם וסדר הדפים מדפוס ההוא נרשמו בגליון האלפס הזה בפנים באותיות מרובעות

דף ג ע"ב רי"ף לא ניחא לי דתהוי לשמעון תרעומות עלי. ומש"ה אם נתן לשמעון במתנה דלא שייך תרעומות לא יוכל לטעון בעדו הגהת ש"ע (בשם רשב"א) בסי' רכ"ו ס"א וצ"ע מסוף סי' רמ"א בסמ"ע דהקונה קרקע באחריות ונתנה לאחר וטרפוהו מן המקבל מתנה חוזר הנותן על המוכר דיאמר הנותן עכ"פ היה לי הנאה מהמקבל אם היה נשאר המתנה בידו ע"ש בסמ"ע וצ"ע למה לא יטעון בעדו מהאי טעמא: **שם** נ"י ד"ה אי מפקת כו'. דמי הגזלה לבד. כיון דאפותיקי הוא מצי לומר ארעאי אשבח. ומבואר יותר בנימוקי ב"מ דף ס"ו ריש ע"ב:

דף ט ע"א סוף העמוד נ"י ד"ה בליבי מגלגלין עליו את הכל. עי' לקמן קל"ח ריש ע"ב בנימוקי:

דף י ע"ב נ"י במתני' ד"ה שיהו. חצה של ג' ימים פשיטא. עי' בנ"י לקמן דף י"ח ע"ב במתני' ובמהר"ן שפירא שם אות א':

דף יח ע"ב רי"ף איכא מאן דפשט. עי' ריטב"א קדושין בדף כ"ז ע"א מ"ש בתוך ד"ה וקשיא להו לרבנן:

דף יט ע"א נ"י ד"ה מועד. משלם את הכופר ליורשים דאילו לניזק. עי' מהרי"ט ח"ב חלק אה"ע סי' ד':

דף כ ע"א שם ד"ה דאפי' ניזק. משום דהוה ליה למידע. ולקמן בב"מ פרק הבית והעליה עלה קל"ז ע"ב כתב בשם הרנב"ר היפוך זה: **שם** ד"ה נכסתא דקי"ל כרבנן דאמרי. ברי"ף לקמן דף קל"ג ב':

בא"ד אבל היכא דאין הדמים. עי' בנימוקי לקמן דף קפ"ח ב' ד"ה סומכוס אומר:

דף כו ע"א שלטי הגבורים אות א'. והטענה הראשונה אשר להראב"ד. נעלם ממנו דברי הרמב"ן המובאים בר"ן פ' שבועת הדיינין עלה שי"א ע"א:

דף כז ע"א ד"ה דמחזי. ומנא ר"ת ז"ל סמך. עי' בנימוקי פ' יש נוחלין בדף רי"א ריש ע"ב:

דף כט ע"א במתני' ד"ה היה מוכסו. ומאי קשיא שאני תגר שהוא כמי שאינו. וי"ל דהמקשן אכתי לא אסיק אדעתיה לחלק והיה סבור דגם היכא דליכא בר מיזבא אמרי' אין שליח לדבר עבירה שפיר הקשה דלסברתו גם היכא דלא ידע אמרי' אין שליח לדבר עבירה תשובת בן לב סי' ג' סוף ל"ח. ועי' בשעה"מ פ"ז ממעילה דהכי קא קשיא ליה להנימוקי כיון דזהו המקשן ע"כ היה סבור דגם בלא ידע הוי שליח א"כ הו"ל להקשות ממתני' דהכא. וכבר השיג הש"ך בסי' שמ"ח על התוס'. ועי' רש"י קדושין דף כ' ע"א ד"ה שליח מעל סותר לכאורה לסברתו דהכא:

דף לב ע"ב רי"ף קא גמר מינה רב להא. בש"ך סי' שפ"ה ובמ"מ פ"ז מחובל ומזיק ה"ד הניחו דבר הרי"ף בתימה דהא רב לשיטתיה יליף קנסא מקנסא בפ' הניזקין:

דף לד סוף ע"א רי"ף ועבר עליו הפסח. במל"מ פ"ג מגזילה ואבידה הל' ה' תמה על הרי"ף למה השמיט איבעיא דאיפשטא בדף ק"ה ריש ע"ב דנשבע עליו צריך לשלם תשלומין מעליא:

דף לה ע"א רי"ף ואע"ג דקא שבח לענין נסכא. במהרי"ט ח"א סי' י' ביאר כוונת הרי"ף דר"ל אם יתכם לעשות מהם הפלס ימצא בשויה יותר על השאר חומש אבל לפי האמת אינו משביח עכשיו כלום כיון דלא זל פירי. אבל כל שיש לו איזה ריוח הן בפירי או בנסכא אסור ואם הוא יותר על חומש כיון דהתוספת נראה וניכר אסור אף שלדידיה ליכא שבחא כלל: **שם** נ"י ד"ה ושמואל סבר דכיון דיוצא במישן. ודוקא כשהתנה רק שיתן לו מטבע דכיון דיוצא במישן מטבע מקרי אבל אם התנה ליתן לו כפי שהסים יוצאת בחותה שעה אינו מועיל מה שיוצאת במישן. מהרי"ט ח"א סי' י'. וע"ש ח"ב אה"ע סי' ב':

דף לט ריש ע"ב נ"י אכתי איך נזקקין להגבותן. עי' ש"ך חו"מ סוף סי' י"ג וקצות שם:

דף מ ע"א ד"ה אמר. ולא דמי לאין מתרפאין מעצי אשירה. עי' בר"ן פסחים ר"פ כל שעה: **שם ע"ב** בא"ד ור' צדוק ורב כהנא [אם] היו יכולין. קדושין דף מ' ע"א:

דף מא ע"א נ"י ד"ה קנין דרבנן הוא. דאין בהם גזל אלא מפני ד"ש. בגמ' מקשה תחלה אשה וקטן בני עדות נינהו ומשני כגון שהיו בעלים מרדפים אחריהם ואשה וקטן מסיחים לפי תומם. פירש"י שהיו מרדפין קודם דיבור הקטן דרגלים לדבר דשלו הם. ובתשובת מהר"י בן לב ח"א כלל א' ס"ג הקשה על פירושו דא"כ מאי מקשה בגמ' והא אין מסיח לפי תומו כשר אלא בעדות אשה. והוצרך לשנות שאני נחיל דקנין דרבנן הוא. הא בנחיל לאו אעדות מסיח לפי תומו לבד סמכינן אלא ארגלים לדבר כיון שהיו מרדפין. והעלה הוא דלרבותא נקט מרדפין דמ"מ מקרי לפי תומו. והוכיח מזה לענין עדות אשה אף שישראלים דברו מזה הענין כל שלא שאלו לכותי בפירוש מקרי לפי תומו. ועי' בספר פני יהושע:

דף מב ע"א נ"י ד"ה אמר המחבר תמהני מיגו דמעיז הוא. עי' בחידושי מהר"ן שפירא לקמן דף קס"ט ע"א אות א' שם מה שפירש"י ז"ל לעיל סוף פ' הגוזל עצים: **שם ע"ב** ד"ה אדעתא דכ"ע. ולא דמי לכא דאמרי'. עי' בנימוקי סנהדרין דף כע"ב ע"א. גבי מותר המת ליורשיו:

ספר מרדכי למסכת בבא קמא

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחידושי דינים רבים :

עם **הגהות הרמ"א ז"ל** . והם מסוגרים בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*) . גם הצגנו הרפין מהגמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי.

א **ארבעה** אבות [דף ו ע"ב] ת"ר מיטב שדהו וכו' . פסק האלפסי כרב [פפא ורב] הונא [בריה דרב יהושע] דכל מידי דמטלטל מיטב הוא וטעמא מדפריך [*סוף דף'] גבי בעלים מטפלין בנבילה השתא [*אי] אית ליה לדידיה [כמה טריפות] יהיב ליה וכו' והאי דבעי מיטב ה"מ היכא דיהיב [*ליה] מקרקעי כו' כדפסיק האלפסי אבל ר"ת פליג [*עיין לקמן ר"פ המוכר פירות דף מ'] ופסיק דג' דינין חלוקין הן לענין פרעון בנזקין או כסף או מיטב בדאית ליה אבל לית ליה מלי פרע אפילו סובין כרב הונא דהכא ולא כרב הונא בריה דרב יהושע ובבעל חוב אי אית ליה זוזי צריך לפורעו מעות ולא מטלטלי ומקרקעי אפילו מיטב כדאמר בהכותב [גבי] ההוא תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה הוא עשה שלא כהוגן וכו' משמע דאין לפורעו אלא מעות· ואי לית ליה זוזי ואית ליה קרקע יהיב ליה מבינונית ואי לית ליה קרקע יהיב ליה מטלטלי מכל מילי ולא מצי א"ל זיל טרח אייתי לי זוזי בין בנזקין בין בבע"ח וכן לוקח שנמלא מקחו מקח טעות כך דינו כדמוכח [*בריש] פרק הפרה ופועל אפילו לית ליה זוזי מצי אמר ליה זיל טרח ואייתי זוזי כדאיתא פרק הבית והעלייה השוכר את הפועל (*ועשה) [*לעשות] עמו בתבן או בקש וא"ל טול מה שעשית [בשכרך] אין שומעין לו ולמורי רבינו מאיר ז"ל נראה בתלוש דוקא בתבן וקש אבל במידי דאכילה כגון חטין ושעורין וא"ל טול מה שעשית בשכרך שומעים לו ופסק הלכה כך עיין פרק הכותב ופרק המוכר פירות ופרק המפקיד [א]וכתב רבינו ברוך ממגנ"א בס' התרומה לשטת ר"ת (ברוב הנוסחאות לא הוזכר ר"ת כאן בדברי רבינו ברוך) כן הדין [*נותן] אם אדם חייב לחבירו ממון אם מנזקין בין אית ליה זוזי בין לית ליה זוזי כל מה דבעי מגבי ליה אי בעי קרקע מגבי להו מן העידית ואי בעי לאגבויי מטלטלי אפילו סובין כדאיתא פ"ק דב"ק כל מילי מיטב הוא ודלא כרב הונא דאמר או כסף או מיטב ואי מהלואה חייב לו אי אית ליה זוזי משלם זוזי כדאמר בהכותב [*גבי] ההוא תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה אלמא אם היו לו מעות עליו לשלם מעות דאי לא תימא הכי למה היה לו לתלות מעותיו בעובד כוכבים הא אפילו היה לו מעות לא ישלם אלא מה שירצה אלא ודאי לכך תלה מעותיו [ב]למימר שאין לו מעות ודינו על הקרקע שאם היו לו מעות ע"כ ישלם מעות הואיל וזוזי קביל זוזי נמי אית ליה לשלומי והא דאמר לפיכך עשו לו שלא כהוגן לפי דבריו קאמר [*כלומר] לפי שהיה אומר שהמעות היו של עובד כוכבים עשו לו שלא כהוגן ואם מחמת שכירות נתחייב לו אפילו אין לו מעות צריך למכור מקרקעי או מטלטלי ויביא לו מעות כדאיתא פ' הבית והעלייה השוכר את הפועל לעשות [*עמו] בתבן ובקש וא"ל טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו וקאמר בגמרא ולריכא דס"ד אמינא דשומעין לו דאמרי אינשי ממאדי רשותא פארי אפרע אלמא דבשאין לו מעות קאמר [*דאי ביש לו מעות לא אמרינן ממארי רשותא פארי אפרע אלא ודאי בשאין לו מעות קאמר] וגבי שכיר לאו כל כמיניה לשלם לו אלא מעות אפילו אין לו עכ"ל (ר"ת) . והמיימוני [כתב] פ"א דהלכות מלוה בעל חוב גובה מן כל המטלטלין שימלא ואם לא הספיקו המטלטלין גובה מן הקרקע אחר אשר יחרימו [*ס"א שמחרימין] סתם על מי שיש לו מטלטלין משלו או מי שיודע ממטלטלין שלו [*ולא יביאם לב"ד] וגובה מכל קרקע שיש לו אע"פ שהיא משועבדת לבעל חוב שקדם או לכתובת אשה גובין לו ואם יבא ראשון לטרוף יטרוף: ב [דף ז ע"א] מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ואם אין לו אפילו נותנין לו אלף זוז בפעם אחת נוטל הכל ואם יש לו בתים ושדות ואינו מוצא למכור דזילי נכסיה מחמת פשיעה דעייל ונפיק אזוזי לא ספינן ליה מידי אבל אם לא פשע אפילו שוות יותר מר' זוז יכול ליטול קודם שימכור פחות משווין אע"ג דכ"ע נמי זיילי כך פי' ר"י לשיטת רש"י ז"ל : (הגה"ה) מי שהיו לו בתים ושדות וכו' פירשו התוס' לא איירי הכא בבתים שדר בהם דהא תנן במס' פאה דאין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו לפי זה נראה במקום שיש תקנה שאין לתת מכים של נדקה ליש לו דבר קבוע דאין לחשב בית דירה וכלי תשמישו עכ"ה : (*זילי כך פי' ר"י לשיטת רש"י ז"ל) והלפסי כתב דאי זייל [ג]כ"ע נמי דאפילו אם הוזלו כ"כ דאפילו על מחצה לא הגיעו לא ספינן ליה כיון [ד]דגם כ"ע זיילי ובלבד שווין ר' [*זוז] ואפילו לפי הזול אבל אי דכ"ע לא זיילי ודידיה זייל כיון דעייל ונפיק אזוזי אפילו מולא למכור וא"ל למיזל רק מעט ספינן ליה ואי ביומי ניסן יקרי ארעתא וביומי תשרי זיילי ארעתא וכ"ע מנטרי עד ניסן [עד פלגא אורחיה למיזל הלכך] [*עד פלגא] לא ספינן ליה כיון דשוה ר' טפי לאו אורחיה למיזל וספינן ליה (*לשיטת) [*ולשיטת] רש"י עד פלגא אורחיה למיזל [ה]הרי שוות ק' מוסיפים לו עוד ק'.

[דף ח] ת"ר מכרן לאחד או לג' בני אדם כו' ג נראה דניזקים גובין ממשעבדי אע"ג דמלוה על פה היא דמיירי שעמד בדין וחייבוהו ב"ד ושוב [כ"א מכר] קנה דאז יש לו קול והיכא הוא דאפסיד אנפשייהו א"כ ס"ל מלוה הכתובה בתורה [ככתובה] בשטר דמיא : כל האומר אי אפשי כו' עי' פ' ב' דייני גזילות ד גבי אי לייתת ואי לא מהדרנא כו' ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למרייהו ושקליתו מזיבורית וע"כ גובין מן הבינונית אבל אין יכול (*לדחותו) [*לדחותם] אלא הזיבורית מהאי טעמא כיון (*דלא גזים) [*דגזים] דאמרינן ליה לכי תהדר אבל כתובת אשה אינה גובה אלא מן הזיבורית כדינה דקודם שיתן לה יותר מדינה ודאי מיהדר שטרא דזיבורית למריה וחשוב כאלו החזיר וכן מי שאבדה לו דרך שדהו בחד דאתי מכח (ב"ד) ארבעה שכבר הפסיד הדרך וקודם שיתן לו זה הדרך בודאי יחזיר (אחת) למוכר וחשוב כאלו החזיר כן פירש ר"י לשיטת רש"י : ה ראובן שמכר שדה לשמעון ובא בעל חוב דראובן וטרף ליה כו' לא מצי למימר ליה [*לאו בעל דברים דידי את] וא"ת מאי נפקא מינה [*ליה] דכל מה שזה יכול לטעון גם זה יכול לטעון וי"ל כגון שראובן פקח יותר לטעון [*ושמעון אינו כאן שימנוהו אפוטרופוס והב"ד אפוטרופוס לדיקנני לא מוקמא] א"נ כגון שזה אומר אין לי עדים ואין לי ראיה דשוב לא מצי מייתי להו וזה יכול להביא אבל לא מצי לפרש כגון שעדים של בעל חוב קרובים לראובן ולא יוכל בעל חוב להביאם אם ראובן יטעון דאם כן כי נמי שמעון יטעון לא יביאם כיון דאי מפסיד הדר על ראובן [א] שהוא קרוב כדמוכח בשלהי פ"ק דמכות גבי אילעא וטוביה' . עי' פרק המפקיד [גבי] ו אפוטרופא לדיקנני לא מוקמינן : [דף ט] עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו וא"ת אם נתן המעות אמאי יכול לחזור והלא קרקע נקנה בכסף [א] וע"ק מאי קאמר מאימת הוי חזקה והאמר נעל גדר ופרץ הוי חזקה כדאיתא פרק חזקת הבתים ואם כפי' רש"י שלא נתן הכסף פשיטא שיכול לחזור בו עד שלא החזיק וי"ל דמיירי שנתן הכסף ובאתרא דאין כסף לבד קונה אלא חזקה עמו והשתא טובא קמ"ל דיכול לחזור אע"פ שנתן המעות ואין בו אפילו מי שפרע כיון דלא חזר מחמת יוקרא וזולא אלא מחמת חשש שלא יפסיד הכל והשתא בעי מאימת הוי חזקה כיון שנתן הכסף דיו בחזקה כל דהו . משהחזיק בו אינו יכול לחזור בו פי' משהחזיק חזקה גמורה אע"פ שלא נתן המעות ולא כתב את השטר וא"ת פשיטא וי"ל דקמ"ל דאין (*ראובן) [*שמעון] יכול לומר (*לשמעון) [*לראובן] טול קרקע זו במעות שאני חייב לך לפי שנפחתו דמיה : מכי דייש אמצרי פי' מתקן גבול השדה ומגביהו ותיקון זה היה רגיל ביניהם וקמ"ל דתיקון חזקה גמורה היא כאלו נעל גדר ופרץ כ"פ (*ר"ת וכ"פ) רשב"ס פרק המוכר פירות גבי וחכמים אומרים אין הילוך מועיל עד שיחזיק אבל הריב"א פירש דמיירי שנתן המעות וכתב השטר ודעתו של אדם כל זמן שלא הלך לראות המקח [ז]ולתקן גבול השדה כוונתו שיכול לחזור בו אם לא יתקבל בעיניו או אם יבא שום ערעור : ז ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהם . וא"ת והלא כל אחד חייב לפרוע חוב של אביו ואין יכול ליטול (*על) [כל] חלק האחד [ג] כדאמרי' פ' יש נוחלין היה עליו שטר חוב בכור נותן פי שנים וי"ל דהכא מיירי שעשה אפותיקי אותו קרקע : בתלמוד טטל רביע בקרקע ורביע במעות ומייתי באלפסי פרק בית כור עי' פרק המוכר את הבית ובפ' מי שמת בסוף : [דף י] ת"ר הכשרתי במקלת נזקו פסק המיימוני בהל' חובל (*פ"ה) [*פ"ק] ח שנים שהמיתו בהמה ביחד או שברו הכלי ביחד משלמים [וי"ג משלשין] ביניהם . ט ה' שהניחו (*חבילות) [*ה' חבילות] על בהמה ולא מתה ובא זה והניח חבילתו עליה ומתה אם היתה הבהמה מהלכת עם אותם חבילות ומשהוסיף זה חבילתו עמדה ולא הלכה האחרון חייב ואם מתחלה לא היתה מהלכת האחרון פטור ואם אין ידוע כולם משלמים בשוה וכן חמשה שישבו על הספסל ולא נשבר ובא אחד [*וישב עליו] ונסמך עליהם [ח]דלא יכלו לעמוד כגון פפא בר אבא שהיה בעל בשר ונשבר אע"פ שהיה ראוי לישבר קודם שנסמך הואיל וקירב שבירתו האחרון חייב שאומרים לו אם לא נסמכת (עלינו) [*ס"א עליו] היינו עומדים קודם שישבר ואם ישבו כולם כאחד כולם חייבים . (כן המסקנא בתוס' כ"פ ר"ת וכן הלכתא) אבל רבינו שמואל פי' שלסתם בני אדם שאול הוא לישב עליו דסתם ספסל עשוי לכך והוי כמו מתה מחמת מלאכה אבל פפא בר אבא היה משונה ועב משאר בני אדם ולבני אדם כמותו אין סתמו שאול [ט]ומסקנת התוס' כפי' ר"ת וכן כל כיוצא בזה : [דף יא ע"א] י אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן פירש"י אין שמין להיות הנבילה של בעלים ולא מצי יהבי הנבילה לבעלים אפילו בשויין כדמשמע בירושלמי מניין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן אמר ר' אבא בר ממל חיים שנים ישלם חיים ולא מתים עד כדון גניבה גזילה מניין אמר רבי אבא אשר גזל כעין שגזל וכן משמע הלשון [*דקאמר] זיל שלים ליה כרגא מעליא וכן פי' האלפסי והקשה רשב"ם דהא בכולהו אבות ילפינן ישיב לרבות שוה כסף ואי אית ליה לדידיה נבלות ושברי כלים יהיב ליה לבעלים דכתיב ישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין וגנב וגזלן נמי מכ"ד אבות דתני רבי חייא וא"כ דינם שוה לענין מיטב לכ"נ לרשב"ם דלענין פחת קאמר דאין שמין להיות הפחת שנפחתה הנבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין על הבעלים [י]אלא על הגנב ועל הגזלן כי הפחת עליהם כי קנו אותם בשינוי רשות ומעשה והוי דידהו ע"כ אם רולים לפרוע הנבלה לריכים [כ]לפרוע לבעלים כמו שהיא שוה עתה והא דאמרינן חיים ולא מתים וכן כעין [ל]גזילה לא קאמר אלא לענין פחת נבלה דלא הויא על הגגזל וכן הא דקאמר הכא זיל שלים כרגא מעליא שוה כרגא מעליא קא"ל שאינו מקבל הפחת שפיחתו השברים (עי' בפי' הר"ן בשם הרמ"ה) : יא ומה שעל בניהם ובנותיהן אין שמין כתב המיימוני דהא דאמר ס"פ נערה שנתפתתה אחד המעריך עלמו (*והמקדיש) [*ואחד המקדיש] נכסיו אין [מ]שמין לו בכסות אשתו ובניו כלום ה"ה ב"ח [נ]והכי איתא בירושלמי וה"מ בגדי חול אבל בגדי שבת ומועדים גובה מהן והנ"ל שאם היו להם טבעות וכלי כסף וזהב שהכל לבע"ח ופסק רבינו מאיר[ס] בתשובה[ע] [ג] דהיינו דוקא מה שבעל תיקן להם דטעמא של מיימוני כדמפרש לקמן (*פרק) [*בפ'] הגוזל קמא גבי המקדיש נעשה כמי שהקנה להם כסות אשתו ובניו מעיקרא [ד] והכי מחלק בירושלמי גבי אחין שחלקו מה שעליהן שמין מה שעל נשיהם אין שמין בד"א כשראויה להשתמש בהם בחול [ה] מיהו היכא דידע (*שהיתה) [*שהקנה] להם מעיקרא אפילו [פ]בכסות שבת ורגל אין לו בכסות אשתו ובניו . וכ"ש היכא דהכניסה לו דאין ב"ח גובה מהן ואפילו כלי שבת וכלי רגל שהרי הן מיוחדין לה ואפותיקי הן לה דקי"ל כר' יהודה דאמר ביבמות פרק אלמנה גבי המכנסת שום לבעלה וכו' הדין עמה משום שבח בית אביה ואמרינן התם אם רלה הבעל למכור לא ימכור ע"כ תשובת רבינו מאיר : (*עוד) [*שוב] מלאתי תשובה אחרת בשם רבינו מאיר דאפילו בגדי שבת ורגל שתיקן לה הבעל נעשה כמי שהקנה לה [*מעיקרא] ואין ב"ח גובה מהם דפלוגתא דרב ושמואל אפילו בבגדי שבת ורגל דקאמר כלתא דבי בר אלישיב וכו' עד דאמרי יתמי זילא לן מלתא דתזלי הכי (*לבשנתיהו) [*לבשתינהו] לכולהו מאני אתא לקמיה [צ]דרבינא אמר הלכתא [*כרב דאמר אלמנה וכו'] שמין מה שעליה ואי ס"ד (דשמואל) [*שמואל] בגדי חול דוקא קאמר [אין שמין לו] [*לא] הל"ל הלכתא כרב דהא אפילו שמואל לא קאמר אלא בגדי חול אבל בגדי שבת לא אמר אלמא שמואל בכולהו מאני נמי פליג ומדקאמר [*התם] אע"ג (*דתניא) [*דתנן] כוותיה דשמואל [*הלכתא כוותיה דרב דתנן ס"מ וכו'] ס"מ דמתני' דערכין דאין לו בכסות אשתו ובניו אף בשל שבת ורגל איירי דומיא דשמואל דאם לא תימא הכא אף כשמואל לא (*תניא) [*תנן] וכן משמע מתוך דברי האלפס שהרי ס"פ נערה לא חילק בין בגדי חול לבגדי שבת אבל בפ"ק דב"ק גבי האחין שחלקו מה שעליהן שמין מה שעל בניהם ובנותיהם אין שמין שם הביא באלפסי הירושלמי דוקא בגדי חול אבל בגדי שבת ורגל שמין וטעמא רבה איכא [דיש] לחלק כיון דאפילו בשלהם שמין ואינם מותרין זה כנגד זה כ"ש דגבי בניהם ובנותיהם הוה לן למימר הכי

הגהות הב"ח א וזה לשון רבינו ברוך בספר התכמה כנ"ל (וס' התרומה לשון ר"ת) תא"מ : ב בעובד כוכבים כנ"ל : ג נ"ל דכ"ע : ד כיון דכ"ע נמי זיילי כנ"ל : ה נ"ל היו : ו נ"ב ס"א אם יכול להעמיד אפוטרופוס : ז נ"ב ס"א ולראות : ח דלא יכלו כו' בעל בשר תא"מ : ט ומסקנת כו' כיוצא בהם תא"מ : י (אלא על הגנב ועל הגזלן) תא"מ וכ"ב ס"א אלא לניזק ולא לגנב ולא לגזלן כי הפחת הוא עליהם : כ נ"ל לתתה : ל כעין שגזל כנ"ל : מ אין לו כנ"ל : נ (והכי איתא בירושלמי) תא"מ : ס נ"ב דין זה נמצא גם במרדכי פ' נערה ובתשובות מיימוני השייכים לספר משפטים סי' א' ועי' בתשובות מהרי"ק שורש י' : ע נ"ב סי' פ"ד : פ נ"ל בכלי : צ נ"ל דרבי ינאי :

הגהות ממ"י א] ואם כפירש"י כו' עד שלא החזיק וע"ק מאי קאמר כנ"ל :

חדושי אנשי שם

ש"י [א] ר"ל דקשה לו דבהמפקיד כתב המרדכי שלכך טוען ראובן בע"כ משום דקרוב הוא לעידי ב"ח דמשמע דאם לא יטעון היו עידי ב"ח כשרים וק"ל· קושיא זו מלאתי בגליון במרדכי ישן אבל נ"ל שאין כ"כ קושיא כי י"ל דהיא היא הואיל והעדים פסולין לכן אמרו חז"ל שיטעון כדי להוציא מלבו של ב"ח להראות לו שהם פסולין אבל אין נפקותא בין יטעון בין לא יטעון ולכן כתב המרדכי עיין דמשמע שאין זה כ"כ קושיא : ג"ם אבל בנוסחאות שלנו כתב בפרק המפקיד כך א"נ כגון שהעדים קרובים לשמעון ולא לראובן ורולה לפוסלו משום שהוא נוגע בדבר ולהכי טוען בע"כ ולפי זה לא קשיא מידי ודו"ק: ג"ם [ב] וצ"ל דפריך לשמואל דאמר ויתר דלרב ס"נ בטלה המחלוקת או י"ל דפריך ג"כ לרב דהא חד היה יכול לעכב עליו שלא יטרוף רק חצי חלקו ומאחר ג"כ חצי חלקו דשניהם משועבדים לשלם חוב אביהם ומתרץ שעשאם אפותיקי : מהר"ם [ג] והוא בתשובת מיי' לסדר משפטים ת' ומביאם באשר"י בהג"ה שלהי פרק נערה גם במרדכי האריך ע"ש : [ד] אלמא דהוא תקון להם משום הכי משתעבדי אי לאו דהקנה להו מעיקרא לאשתו ובניו ומיהו הכא בב"ח לא ידעינן אי מעיקרא אי לא מעיקרא כדמסיק : ג"ם [ה] פי' אבל בגדי שבת ורגל לא אמרינן דמסתמא נעשה כמי שהקנה להם מעיקרא

אלא דלא ניחא להו דליבזו (*נשיהם) [*בניהם] ובנותיהם הקטנים בב"ד אבל בגדי שבת
ורגל יכולין להעריך ואין צריכין לבא לב"ד אבל בגדים שאדם קונה לאשתו אין חילוק (*והנותן)
[*דהנותן] מתנה לאשתו קנתה והיכא דליכא עדים שקנאן לשמן ושיהא שלהן וקא טעין
לקחתן לשמן נאמן ובשבועה. ועוד פסק רבינו מאיר דאדם שגירש אשתו בלא יב פשיטותא
דאין שמין בכתובתה אפילו בגדי שבת ורגל וכן משמע מלשון האלפס וטעמא משום דגרושה
(כ"א מדעתה) מטעמא [*ס"א אדעתא] דנפשיה אין שמין דאיהו בעי לאפוקי ואיהי לא בעיא
למיפק. אבל רבינו יצחק פירש דכ"ש [*גרושה] דשמין שאדם מקפיד יותר על גרושתו
מאלמנותו ע"כ: משכחת לה בגדול אחי ואם מיחו הרשות בידם: את מהימן לי בשבועה.
עיין פרק המפקיד פסק האלפסי יג והשתא דתיקון רבנן לבע"ח לגבות ממטלטלין גובה
מיתמי (*לניזקין) [ס"א איתו] בין ממטלטלין בין ממקרקעי. ור"ת הגיה על זה דליתא
שהרי אין אנו סוברין כן אלא בכתובתה שמקני מטלטלי אגב מקרקעי שכתוב בו דאית להון
אחריות ודלית להון אחריות. וגם רב שרירא גאון לא תיקן כך אלא בכתובה עכ"ל ר"ת.
אמנם כתבתי פרק הכותב בשם רבינו יואל ובנו רבינו אבי העזרי שהיו דנין כן הלכה למעשה
כדברי האלפסי להגבות לבע"ח ממטלטלי דיתמי וכן פירש רשב"ם פרק גט פשוט. הגה"ה
ה"ר אליהו [*לקמן בהגהות כתב הר"ר אליהו] הג"ה בפ"ק דב"ק [*די"ב סע"א] פירשו
התוס' מכר לו עבדים וקרקעות בקנין אגב מיירי החזיק בקרקעות לא קנה עבדים משום
דאין קרקע נקנה אגב קרקע אפי' אומר לו קנה קרקע הסמוכה לתהום ואגבה תקנה העליונה
דהשתא הוי זו על גבי זו לא קנו באגב א"כ אין לכתוב בשטרות בקרקע אגב קרקע עכ"ה:
[דף טו ע"ב] והלכתא פלגא נזקא קנסא כו' ואי תפס לא מפקינן מיניה פירש ר"ת יד אי
תפס את המזיק עצמו דהיינו הכלב והשונרא אבל שאר דברים לא דא"כ נפק מיניה חורבא
דפעמים היה גוזל לו יותר ממה שהוזק ולא מפקינן מיניה דאין דנין דיני [ל' תוס' קנסות
וכן באשר"י] [*וכן גירסת רמ"א] גזילות בבבל: הגה"ה גליון בתוספות ואי תפס אפשר
דכל דבר לא מפקינן מיניה ואם יגזול יותר יחזיר המותר עכ"ה. ומצאתי דוקא שתפס הכלב
והשונרא קודם שבאו ליד הבעלים דאל"כ אם היה אלם היה תקפו מידו וכ"כ ה"ר חזקיה
בפסקיו: טו ואי לא אזיל משמתינן ליה מצאתי בשם רבינו יעב"ץ דוקא שיש לו [דרך]
ללכת לשם ואפ"ה רוצה לדחותו ע"כ משמתינן ליה דאל"כ קשה מפ' שבועת הדיינין דאמר
בדרבנן לא נחתינן לנכסיה ומשמתינן ליה ופריך האי לנקטיה בכובסיה דליסבקיה לגלימיה:

סליק פירקא

כיצד הרגל [דף יט ע"ב] [ואם נהנית משלמת מה שנהנית כיצד] אמר רבה דמי עמיר
רבא אמר דמי שעורים בזול ויש פוסקים כרבא שהוא בתרא ול"נ לרבינו אבי העזרי
כיון *שכנגדו (ס"א גורס שרבו) חולק עליו דוקא: טז [דף כ ע"א] בחצר דלא קיימא לאגרא
ואע"ג דעביד למיגר-מאי טעמא זה נהנה וזה אין חסר [*כו'] ואי חסר אפי' פורתא כשחרירותא
דאשיתא או בשום דבר צריך שיתן לו שכר אע"פ שעולה לו יותר מחסרונו פירוש ר"י.
וא"ת מ"ש מפרק אלו נערות גבי תחב לו חבירו תוך בית הבליעה [*חייב האוכל] אע"פ
שאם היה מחזיר היה נמאס ולא היה שוה כלום אפ"ה אם בלע משלם מה שנהנה וי"ל דאע"ג
דבההיא שעתא לא חסר מידי מיהו כיון דהנאתו באה לו ע"י חסרונו של זה [*שהיה לו בתחלה]
משלם מה שנהנה מידי דהוה אהא דתנן אכלה מתוך הרחבה משלם מה שנהנית דאלעיסה לא
[שם ע"ב] מיחייב [דהוי שן ברה"ר] (*אבל) [*אלא] אהנאת מעיה מחייב אע"ג שאם
היתה מחזירה לא היתה שוה כלום פירוש ר"י: והא דפטרינן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו
דוקא היכא דלא גלי אדעתיה דניחא ליה בההוא הנאה אלא בחנם אבל אי גלי דעתיה דניחא
ליה באותה הנאה אפילו בשכר חייב כדתניא אם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין
עליו את הכל. פי' ר"י מאי טעמא זה נהנה וזה אינו חסר כתב רבינו אבי העזרי שמעתי
דמצי למיכפייה דהא כופין על מדת סדום וי"מ דאין כופין אלא כגון היכא דמהני [*אפילו]
אי הוה בעי לארווחי בהא מלתא לא מצי לארווחי הלכך כייפינן ליה כיון דלא חסר מידי
אבל היכא דאי הוה בעי בעל החצר לאיגורי הוה מירווח השתא נמי כי לא מוגר ליה לא
כייפי ליה כך פירש ר"י דאין כופין להבא אך אם עבר ונהנה א"ל להעלות לו שכר ואי חצר
דקיימא לאגרא צריך להעלות לו שכר אפילו בגברא דלא עביד למיגר דהא אפסדיה כדקאמר
את גרמת לי הקיפא יתירה עכ"ל וכן פירש האלפס [*כן הוא באשר"י ע"ש] רדלא כר"י
אבל ביסוד רבינו פרץ מצאתי דפשיטא דפטור [ו] כיון דלא נהנה ואם הפסידו אין זה אלא
גרמא בעלמא מידי דהוה שאהרבין ארי לפני בהמת חבירו דפטור וכן פירש ר"י דאפילו
אם הקף חבירו והוליאו בע"כ ודר בו אין זה אלא גרמא בעלמא ומשלם כשעת הגזילה ופירש
ראב"ן יז דכל הבתים בזמן הזה קיימי לאגרא ואע"ג דלא השכירה מעולם ומעשה ביהודי
אחד שברח מעירו ולקח השר את ביתו והשאילו ליהודי אחר ואותו [שברח] שאל לו השכירות
ופסק ה"ר שמואל שלא יתן לו דהאי ביתא לא קיימא לאגרא שאם ילא היהודי מן הבית השר
ישאילנו לעובד כוכבים ונמצא זה נהנה וזה אינו חסר: [דף כב ע"א] דאפיך מיפך וא"ת והלא
תחלתו בפשיעה לגבי כי אורחיה וסופו באונס דלאו כי אורחיה וי"ל דלא יח מיחייב תחלתו
בפשיעה וסופו באונס אלא כמו תמקרן לרגל: יט אשו משום חליו פירש ר"י לא שיבעיר
האש בעצמו אלא בכ"מ שפשע שלא שמר גחלתו דמטיא ליה ברוח מלויה חליו הן: הכלב שנטל
חררה כו' מוקי לה בגמרא דסתם דלתות חתורות הן אצל כלב וכן כ מצאתי בשם רבינו
שמריה מספיר"א דסתם תיבות חתורות הן אצל העכברים וחייב הנפקד אם שם בגד לשם
ואכלו העכבר שהיה לו להשים על גם ואפילו נטל כא הכלב הגחלת ממקום ששמור היטב
ולא הוי חתורה אצל כלב מ"מ חייב בעל הכלב הכל דתחלתו בפשיעה שלא שמר כלבו והיה
יכול לילך וליקח ממקום שאינו שמור כ"כ וסופו באונס חייב. ולא דמי להא דפרק הפרה
דלא אמרינן מנו דפשע לגבי גמלים דחייב אף על השוורים אם נפלו ע"י התלעה. פירוש ר"י:
[דף כג ע"ב] איבעיא להו פי פרה בחצר הניזק כו' פירש ר"י כגון שנכנסה הפרה בחצר הניזק
ובאו חש"ו ולקחו פירות ונתנה לתוך פיה ואכלתן אוממקום שהפרה עומדת לא היתה יכולה
ליקחם אם חייב בעל הפרה או לא אבל אם בר דעת נתן לתוך פיה פשיטא דחייב ואם
הפירות היו מונחים במקום שהפרה היתה יכולה ליקחם פשיטא דחייב בעל הפרה פירוש
ר"י. לכאורה נ"ל דאיפשיטא הבעיא דבחצר הניזק דמיא ול"ע אם פקח נתן לתוך פיה
והפירות היו מונחים במקום שהיתה הפרה יכולה ליקחם ונראה דאותו פקח חייב כיון דאגבהיה
קנייה ואי לא אגבהיה אלא בקרב לה אצלה (*ואם) [*אם] כן לא מידי עבד כיון דגם במקומן
היתה אוכלתן גואע"פ שלקח הפירות מרשות הניזק אין חייב [בעל פרה] אא"כ אוכלתן גם
ברשות הניזק: א"ל אביי ליגדור מר גדירא בארעיה שלא יוכלו הבהמות ליכנס שם כב פירש
ר"י ור"ח דלא קיי"ל הכי אלא אע"פ שלא שימר פירותיו ובא שור ואכלתן חייב: תא תיב
אמסחתא קביל זוזך אומר ר"י דוקא באותם העומדים לשחיטה כי אע"פ שישלמו טורח הוא
להם לבא עמהם לדין וגם פעמים שאין עדים אבל עז העומדת לחלבה ורחל לגיזתה אין
לשוחטה אלא מה שהזיקה ישלמו כדאמרי' בהנהו עיזי דבי תרבו שלוה להלניע ולא לשוחטם:

כג [דף כד ע"ב] המשסה כלבו של חבירו בחבירו פטור ואפי' לר"מ דדאין דינא דגרמי. תימה
מ"ש משורף שטרותיו של חבירו [דחייב] שגורם שהלוה פטור ולא יפרע לו ה"נ המשסה גורם
שהכלב נושך אותו גם מ"ש ממראה [את] העובד כוכבים בממונו של ישראל שגורם שיקחו לו
העובד כוכבים ה"נ גורם לכלב שיזיק ומה לי זה ומה לי זה וי"ל דגבי משסה מצי למימר
המשסה הואיל ויש בעלים לכלב היה להם לשמור אותו שלא ישתסה הלכך יתחייב בעל הכלב
והמשסה פטור משא"כ בשורף שטרותיו של חבירו ומראה ממון חבירו לעובד כוכבים למוסרו
דהתם ברי היזק שסתם עובדי כוכבים אנסים וגזלנים ר והעובד כוכבים אין לו בעלים
לשומרו: כד [דף כו ע"ב] הזרק כלים מראש הגג פירש האלפסי רבה לטעמיה דאמר פרק
הגוזל קמא השורף שטרותיו של חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקי"ל דלית הלכתא
הכי דאמרינן אכפייה רפרם לרב אשי ואגביה כי כשורא לגלמי (*ועיין לקמן וגם פרק הכותב
עד כאן) ור"י פי' דהא גרמא בניזקין הוא ופטורה לכ"ע: כה [דף כז ע"א] הניח לו
גחלת על בגדו ונשרף חייב אע"ג דחזי ליה ושתיק לא אמרינן סתמא דמלתא מחיל ליה
דהא אשכחן אפילו כשמטה לו לקרוע דחייב אם לא אמר על מנת לפטור: סליק פירקא

המניח איכא כו נמי דקרו ליה לחביתא כדא ולכדא חביתא ותרוייהו צריכי שאם התנה
[לתת] לו כד והקנה לו בסודר ונתחייב (*לו) הלוקח לתת לו דמים יכול הלוקח לומר
לו לא אתן לך דמים אא"כ תתן לי חבית [ואיכא] דקרי לחביתא כדא הואיל והוא מוחזק לא
אזלינן בתר רובא ואם התנה לתת לו חבית ונתן הלוקח דמים למוכר יכול [*גם] המוכר
לומר לו לא אתן לך אלא כד דקרינן לכדא חביתא ולא אזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דאפילו
רב דאמר פרק המוכר (*הפירות) [*פירות] דהולכין בממון אחר הרוב הכא מודה שיכול
המחזיק לומר למוציא אע"פ שהרוב מסייעך לא תוציא ממני דקים לי בנפשאי שאני מן
המועט אבל גבי מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן לא מצי למימר ליה מוכר ללוקח קים לי
בנפשאי שאתה מן המועט דזבני לנכסתא [*ואדרבה הלוקח יכול לומר קים לי בנפשאי שאני
מן הרוב דזבני לרדיא]. ר"י והכא לא שייך למימר הדמים מודיעים דקרובים הדמים של כד
להיות כדמי החבית א"נ סוגיא זאת כרבנן דאמרי אין הדמים מודיעים: [שם ע"ב] אמאי
פטור איבעי ליה לעיוני ומיזל אבל לא פריך אמאי חייב בעל החבית בנזקו דאין לו (*לאדם)
ליזהר מהיות ניזוק וכ"פ ר"י לעיל פרק כילד הרגל כז ויותר חייב אדם לשמור שלא יזיק
ממה שנזהר בנזק עלמו וכן מוכח מדפריך תלמודא וליחייב נמי בעל הגחלת ולא פריך וליפטר
בעל הכלב מן החררה כיון דס"ד דפשע בעל הגחלת וחררה וא"ת ליסני הכא דפטור משום
דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ויש לומר דאע"ג דזה שינה לא יהא חבירו רשאי
לאבדו בידים וכיון דאיבעיא ליה לעיוני ומיזל כאלו אבדו בידים וגם אין להקשות למ"ד נתקל
לאו פושע הוא מאי פריך איבעי ליה לעיוני דיש לומר דהתם בטעון קאמר אבל כשאינו טעון
כי הכא לכולי עלמא איבעי ליה לעיוני ומיזל. זבאפילה שנו דפטור תימה הא ספ"ב דלעיל
אמרינן כח פלע תחת פלע לחייב על האונס כרלון וי"ל דלא רבי רחמנא אונס גמור דהוא
כעין גניבה אלא כעין אבידה שיש פשיעה קלת כגון דנפל מן הגג אבל הכא הוי אונס גמור
וכן משמע בירושלמי דלעיל דאונס גמור פטור דפטור ישן היכא דאדם [ישן] קדם לכלים
וכן פירשו התוס' בסוף פ' השוכר האומנים דלא מיחייב אדם באונס אלא אונס כעין אבידה א]
זודמי להיא דירושלמי דאמרינן (*דקדם) [*קדם] האחד ויסן ובא חבירו ויסן אצלו או הניח
הכלי אצלו או נכנס בביתו שלא ברשות דלא הוה ידע ליה [דפטור] או כעין ההיא דפרק
הגוזל בתרא ודפרק אלו נערות יתומים שהניח להם אביהם פרה שאולה וסוברים שהיא של
אביהם וטבחוה ואכלוה אין משלמים הנזק אלא מה שנהנו דהיינו דמי בשר בזול וכן גבי
אם עמד בעל חבית [*ונשבר חבית בקורה] דפירקין (*וכל) [*דכל] אונס שהוא כעין
גניבה פטור האדם המזיק ואונס דרבינן מפלע תחת פלע דחייב [היינו] כעין אבידה והכי
נמי אמרינן פרק השואל דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה. שאין דרכן של בני
אדם להתבונן בדרכים. תימה למאן דאמר נתקל פושע ויש לומר דהיינו שנתקל בקרקע
בלא מכשול הוי פושע: כט לרבוצה שלשה יש מפרשים דהיינו לעני שבישראל ור"י פירש
[*אדרבה] לגדול שבישראל כי ההיא דפרק החובל [סטרו] נותן לו מאתים זוז דמוקי לה
בגדול שבישראל: ל קיי"ל כרב נחמן דעביד איניש דינא לנפשיה [*עיין בקולון שורש קס"א
ענף א'] פסק רבינו מאיר דהני מילי בחפץ המבורר שהוא שלו ומחזיק בו ומסרב להחזיר
לו אבל בשאר מילי (*לא) שאין ידוע אם זה שלו אם לא לית ליה רשות אפילו הוה ליה
פסידא לפי דברו דאם כן לא שבקת חיי לכל בריה דכל אחד יאמר לחבירו ודאי דידי מגזל
קגזלת לי ויכה אותו ויחטוף אותו ויאמר עבידנא דינא לנפשאי דודאי רב נחמן לא פליג
אמתני' דפ' המקבל המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ועוד והא קרא כתיב בחוץ תעמוד
והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט וכן מצאתי בספר יראים דר"כ אמר
למילתיה בגזלן שדבר שלו בעין ורולים לגזול [*אותו] ממנו (*או) [*אם] הוציאה גזלן ולא
נזקף דמי גזלתו במלוה וקרא דלא תבא אל ביתו לעבוט במלוה (*ובזוקף) [*או בנזקף]
למלוה. וראיה מפ"ק דברכות [*דאמר] בתר גנבא גנוב וטעמא טעים. והקשה ה"ר
קלונימוס הלא מן הדין לקח דקיי"ל עביד איניש דינא לנפשיה וי"ל דהיינו דוקא אותו דבר
עלמו שנלקח לו לאדם מותר לו ליקחנה בכל מקום שיכול להשיגו דומיא דמילתיה דבן בג בג
דאמר שלו הוא נוטל אבל הכא לקח זמורות אחרים שלא גנב לו הארום ומכאן הביא ראיה
רבינו מאיר לדבריו דהא הכא ידע רב הונא בודאי שגנב לו דחלילה לו לרב הונא לעכב
מספק וכן משמע הלשון מי קא שביק לי המינייהו והא קא גנב כוליה פי' הוא גונב יותר
מכדי חלקו עיין פרק הגוזל בתרא גבי ההוא שותא כו': המזיק שעבודו של חבירו פטור.
[ז] כתב רבינו מאיר וז"ל אמר לי מורי ה"ר ילחק מויגא בשם רבינו יונתן מדלא
לא מחייב ליה מדרבי נתן שהרי החופר בקרקע בורות שיחין ומערות מן הדין חייב
לפרוע לבעל הקרקע דהפסידו וכיון דחייב לו יתחייב לבעל חובו מדרבי נתן דאמר הנושה
בחבירו מנה כו' ש"מ דלא מיחייב מדרבי נתן אלא כגון ראובן לוה משמעון ושוב לוה שמעון
מלוי חייב ראובן ללוי מדרבי נתן כיון דבעידנא דנתחייב שמעון ונשתעבד ללוי ונשתעבד לו
ראובן כמו כן אבל אם שמעון לוה מלוי מתחלה ושוב לוה ראובן משמעון לא משעבד ראובן
ללוי והיינו טעמא נמי דהכא פטור ואמרתי למורי דהכא מיירי בכי ה"ג שאין המזיק חייב
לבעלים כלום כגון ההיא דקיימינן עלה שחטו ונתנו במתנה שהבעלים בעלמם עשו לו
ההיזק שחטוהו ונתנוהו במתנה וכה"ג מיירי לב המזיק שעבודו כגון שראובן עשה שדהו
אפותיקי לשמעון וא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו דומיא דשור הם דאתינא עלה דאין
משתלם אלא מגופו והלך ראובן בעלמו וחפר בו בורות שיחין ומערות וכן השורף שטרותיו
של חבירו אינו חייב ללוה כלום שהרי לא עשו היזק רק למלוה עיין פרק ב' דכתובות ופ"ק
דקדושין (*בה"ג) [*בהג"ה] ומיהו בהגהות אשר"י לא כתב אלא דברי רבינו ילחק א"ז מהר"ם:
לג [דף ל ע"ב] שטר שיש בו רבית גובה הקרן כו' ומיירי כגון שהרבית מפורש בו דליכא
למיגזר שמא יגבה [*גם] הרבית אבל אם זקפו הקרן עם הרבית וכתוב סתם פלוני חייב
לפלוני כך וכך אינו גובה אפילו הקרן כמו שטרי חוב המוקדמים (*פסולין) [*דפסולין] לגמרי

הגהות ממ"י א] אבל כעין גניבה לא כצ"ל:

הגהות הב"ח ר דלא כר"י נ"ב במ"ס אין זה: ש נ"ב ס"א אהרכין בהמת חבירו לפני ארי:
ת נ"ל מרגל לקרן: א ממקום שהפרה לא היתה כצ"ל: ב נ"ל קירב אצלה כצ"ל:
ג נ"ב ס"א אע"פ שלקחה פירות מרשות הניזק אינה חייבת אא"כ: ד נ"ל הם: ה זרק כלי מראש הגג כו'. פירש האלפסי רבה כצ"ל: ו באפלה שנו דפטור תא"מ: ז באפלה שנו דפטור כצ"ל: ח נ"ל מידי:

חדושי אנשי שם

מעיקרא הכי מחלק בירושלמי דקדושין: ג"מ [ו] פי' אינו ר"ל דפטור לגמרי אלא כלומר פטור הוא מלשלם לו כל שכרו אבל מ"מ מה שנהנה משלם כדמסיק כיון דלא נהנה וכו': מהר"ם [ז] ועיקר הדין דמזיק שעבודו כתבו התוס' והאשר"י דהוי דינא דגרמי וחייב וגם המרדכי תדע שסובר כן שהרי בגמרא מדמהו לשורף שטרותיו של חבירו ועדיף מיניה לחיובא ובשורף חשיב ליה לקמן בהגוזל דינא דגרמי לחיובא וכן פוסק בהדיא בפ'

[*ובפ'] (*כדאמר פרק) איזהו נשך [אמרינן] לרבי יוחנן אע"ג דהרבית מפורש ולא אתי לידי גבייה מ"מ עדים עוברים על לאו דלא תשימון עליו נשך ומה שאין לך נפסלין מיירי ברבית דרבנן וכיון דלא מטי להו הנאה לא פסלי אע"ג דלא בעינן רשע דחמס הני מילי באיסור דאורייתא אבל באיסור דרבנן לא פסלי להו אלא [ט]העוברין מחמת חימוד ממון. א"כ אפילו [י]מדאורייתא [*ר"ל רבית דאורייתא] לא פסלי משום דלא תשימון משמע להו לאינשי במלוה ולוה והוי להו שוגגין א"כ [*כגון] שהיו העדים אנוסים מחמת נפשות ואע"ג שגובה הקרן מ"מ המוצא יקרענו ואם יבא לב"ד יקרעוהו עיין פרק איזהו נשך פירוש ר"י: **לה** נרצע שכלו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת ואינו יוצא וחבל בו ועשה בו חבורה פטור ופירש ר"י דאורחא דמלתא נקט נרצע שכלו ימיו שאז רגיל לסרהב ולהוציאו [*לפי שאינו יכול להשתעבד בו עוד] משמע שה"ה מסרתו ואפילו קודם הזמן אם חושש מגניבה וכ"ש אדם דעלמא שיצא עליו שם שהוא גנב: **לו** כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ה"מ גבי שורו אבל גבי אדם לא אמרינן הכי וחייב אפילו אינו מתכוין רק שאינו אונס גמור: **לז** [דף כח ע"א] שהיה לו לשומטו ולא שמטו [אבל דחפו חייב] ואפילו בשור תם דאיכא פסידא מ"מ ה"ל לשומטו כי אין כ"כ טורח גדול [*יותר] בשמיטה מבדחיפה אבל (*ממלא) [*בממלא] חצרו של חבירו או רה"ר חביות שיש [טורח] לסדרם זה על זה יכול לשבר ולצאת וליכנס גם אינו צריך להקיף פירוש ר"י. (*לרכובה ג' י"מ לעני שבישראל ור"י פירש אדרבה לגדול שבישראל כי ההיא דפרק החובל נותן לו ר' זוז דמוקי לה בגדול שבישראל). קנסא קא מגבת בבבל פירוש דין קנס בושת דלית ביה חסרון כיס. (א) ב' אנשים שחבלו זה בזה עיין פרק הגוזל בתרא תשובת רש"י. [ל]ומעשה היה בקולוניא באחד שהפקיד אצל חבירו פקדון לימים כפר לו ולקח המפקיד את שלו בידי עובד כוכבים ומתוך כך העלילו את הנפקד והפסיד הרבה ופסק הרב דאם היה אפשר למפקיד להציל את שלו בענין אחר חייב כמו היה לו לשומטו ולא שמטו וכן פירש רבינו יקר. **לח** וכן אין לדחוף אדם את חבירו שמכין זה את זה אלא יש לשומטו בנחת ואם דחף חייב לעשות לו דין: [דף לב ע"א] ומודה איסי בע"ש **לט** בין השמשות שהוא פטור מפני שהוא רץ ברשות ודוקא אותה מצוה דבין השמשות דאין לו שהות אבל בשאר מצות כגון לרוץ לבית הכנסת או לבית המדרש דיש לו פנאי אם הזיק חייב: [דף לה ע"ב] [*אי נימא] דקאמר ניזק ברי ומזיק שמא אכתי נימא תהוי תיובתא דרבה בר נתן דאמר סוף פרק המניח **מ** טענו חטים והודה לו בשעורים פטור ומשמע [ל]אפילו גם אמר איני יודע על החטין פטור מכלום פירש"י (ורש"י לא פירש כן בהלכה) חטין לא [מ]יתנו לו דהא לא הודה לו ושעורים לא יתנו לו כיון דהתובע לא שאל לו מחל לו אבל בירושלמי אומר דמש"ה לא יתן לו אפילו שעורים שהודה לו מפני שהפליגו בדברים בעלמא ולא הודה לו כלום ועל פירוש רש"י הקשה רבינו יקר מ"ש מפרק המפקיד (*דתניא) [*דתנן] ב' שהפקידו אצל אחד [*זה מנה] כו' וכן ב' כלים אצל אחד כו' [*והשאר] יהא מונח עד שיבא אליהו [ח] [נ]והלא בשביל שכל אחד תובע את הכלי הגדול הוא אומר איני יודע וא"כ היה לנו לפטור את הנפקד כי הכא טענו חטים והודה לו בשעורים [*ס"א וכדפרש"י] (*וכן פירש) רש"י וכדאמרינן הכא אפילו ניזק אומר ברי ומזיק שמא ותו [לרבי יוסי נמי דאמר התם הכל יהא מונח] כלי הקטן אמאי יהא מונח הלא מחל לו ואפילו יבא אליהו לא יתן לו ויש לומר כדפירש ריב"א פרק המפקיד (*התם) [*דהתם] אין להם טענה על הנפקד אלא ביניהם עצמם יש להן טענה כי היכי דלא תיקשי מההיא דפרק השואל מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם. עיין פרק יש נוחלין וכן פסק האלפסי בשער י"א דטענו חטים והודה לו בשעורים פטור מדמי שעורים א"כ תפס שעורים כדמשמע הכא בשמעתין [דאמר] ואמאי חטין ושעורין נינהו וכו' עד הכא במאי עסקינן שתפס והכא נמי גבי חטין ושעורין אי תפס לא מפקינן מיניה אבל רבינו תם פירש דדוקא הכא דיש לו טענה על שני השוורים מהני תפיסה אבל אם תפס השעורים דאין לו טענה עליהם לא ור"ת לטעמיה דפירש לעיל פ"ק [והוא] דתפס המזיק עצמו. ואומר רבינו ברוך ממגנצ"א דנראין דברי רבינו תם דוקא בקרן דמשתלם מגופיה אבל דבר המשתלם מן העלייה נראה כדברי אלפסי. ומעשה בא לפני ריב"א **מא** באחד שחבל בחבירו ותפס הנחבל כוס של כסף משל החובל והיה לב הרב [ס]מהסס בדבר וישב לפני ה"ר שמריה וא"ל [*הר"ש לריב"א] רצונך שאפטרנו א"ל כן א"ל א"כ אמור שישומו החבלה ואיתא בפ' החובל דאנן לא בקיאינן בשומא וכל דבר שצריך שומא אין דנין אותו בבבל [ט] והא דאמרינן לקמן בשור שנגח ד' וה' ההוא דתקע לחבריה וחייבוהו סלע התם בגרוע שבגרועין כמתני' פ' החובל התוקע לחבירו. **מב** לא צריכא [דף לו ע"א] דתפס פירש ריב"א וז"ל כגון דתפס מקודם[הודאתו] דמי שיעור [קטן] דכיון דתפס כבר מהניא ליה הודאתו אע"פ שלא הודה על מה שטענו כיון שהודה זכה הלה במה שבידו ואם תאמר אפילו תפס שיעור גדול יהא נאמן [*במיגו דאמר ליה להד"ם] וליהוי מזיק המוציא מחבירו עליו הראיה ויש לומר כגון שתפס בעדים שעכשיו אינו נאמן במגו [ע]לפיכך אין נאמן אלא כפי ההודאה: סליק פירקא

שור שנגח ארבעה וחמשה **מג** [שם ע"ב] אנן יד עניי אנן וכו' רבי גמליאל וב"ד אביהם של יתומים כתב האלפסי איכא מאן דפשיט [*מהאי] דמאן דיהיב מידי לעניי באמירה ובעי למיהדר ביה מצי למיהדר [*ביה] כדאמר רב יוסף הכא ואע"ג דליכא עניי הכא דליזכו [*ביה] אנן יד עניי אנן שמעינן [*מינה] דדינא דעניי כדינא דהדיוט דמי דהדיוט אי אמר לחבריה מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ואי לא לא קנה ה"נ דינא דעניי ומשום הכי אמר רב יוסף אע"ג דליכא עניי הכא דליזכו ביה במעמד שלשתן אנן יד עניי אנן [*כל זה דברי רב אלפסי] ואנן לא סבירא לן הכי דליכא למישמע מינה הכי דבהדיא אמרינן בפיך זה צדקה אלמא [אמרינן] בדבור לחודיה מיחייב והא דאצטריך רב יוסף למימר דאע"ג דליכא עניי הכא יד עניי אנן דאלמא דאם לא הוה הכי מצי למיהדר ביה לאו משום דדין עניי כדין הדיוט דמי אלא משום דההוא פלגא דזוזא לאו ברשותיה הוה דהא לא אתא לידיה כדאמרינן [*אמר רב] כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים הקדישו אינו קדוש ופרכינן פרק קמא דבבא מציעא הא יכול להוציאו בדיינים הקדישו קדוש אע"ג דלא אפקיה והא אמר [*רבי יוחנן] [רב] גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ואוקימנא להא דרב במקרקעי דכי יכול להוציאו בדיינים ברשותייהו דמרייהו קאי וה"מ דבמטלטלים אפילו ממון שיכול להוציאו בדיינים הקדישו אינו קדוש ומש"ה [*אמרינן] אמר [ליה] רב יוסף אנן יד עניי אנן דלא גרע מדינא דהדיוט דקני במעמד שלשתן אבל מידי דאיתיה ברשותיה ואמר הרי זה לעניים כבר זכו בה עניים ולא מצי למיהדר כדאמרינן בפיך זה צדקה ואמר רבא [*לצדקה] (*ולצדקה) מיחייב עלה לאלתר דהא קיימי עניים אבל ודאי אי בעי לשנויי לה מידי [*דיהיב להו] (*דיהיב) לעניים עד דלא מטי ליד הגבאי במידי אחריני דכוותיה מצי למעבד (נ"א לשנויי) הכי כדגרסינן בערכין א"ר יוחנן אמר רבה בר אבוה א"ר סלע זו לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר ל"ש אמר זו ול"ש אמר עלי והנו רבנן האומר סלע זו לצדקה עד שלא באת ליד הגבאי מותר לשנותה משבאת ליד הגבאי אסור לשנותה ע"כ וכתב רבינו אבי העזרי ונראה דבריו [ר"ל דברי האלפס דאמר עניים קנו בדבור לחוד] דדמי קצת להקדש דאמרינן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ותו דאמרינן בירושלמי פרק הזהב אמר רבי יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נותן לך מותר לחזור [*בו] הדא דתימא (*ה"מ) בעשיר אבל בעני נעשה נדר. וסעד מצאתי בתשובת הגאונים. וריב"א פירש דלא [הוה] בעי למיהדר ביה אלא [*הוה] בעי למיזף ההוא פלגא למיבריה [*ביה] נפשיה עד דה"ל זוזי ופרע להו לעניי בתר הכי כיון דלא אתי עדיין ליד הגבאי וקאמר [*רב יוסף] יד עניי אנן וחשיב ליה כאלו באת ליד הגבאי מטעם מעמד שלשתן ואסור לשנויי כדאמרינן בערכין פ"ק [י] ולא נהירא האי פירוש דנהי דמעמד שלשתן מהני דלא מצי למיהדר ביה מיהו למיחשב כאלו באת ליד הגבאי ואסור לשנויי כדאמרינן [פ]לא מהני ור"י פירש שאין זה נדר כו' עיין פרק מי שמת. שאל ה"ר שלמה את רבינו מאיר **מד** אם אמירה דאסמכתא מועלת בהקדש דנהי דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט מ"מ טפי ממסירה להדיוט לא הוי ומסירה להדיוט דאסמכתא לא [צ]מקני להדיוט כדאשכחן גבי עירבוני מחול [*לך] פרק הזהב דבעי קנין וגבי גבוה נמי לא [ק]מהני אמירה ואפילו בקנין לא מהני אסמכתא אלא בב"ד חשוב ומטעם הפקר ב"ד הפקר ומכח בית דין אבל אין לו כח להקנות במסירה כ"ש באמירה לגבוה דאסמכתא לא קניא והשיב רבינו מאיר דאין הפירוש במסירה גרידה אלא הכי פירושו אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כמסירה המועלת להדיוט באיזה ענין שתמצא שתועיל מסירה להקנותו להדיוט מהני נמי אמירה לגבוה [כלומר ואסמכתא מועלת בהקדש] וראיה מדאמרינן הכא ניתבינן לעניים אנן יד עניי אנן והקשה רבינו שמשון משנ"ץ וזה לשונו ואם תאמר בלא יד עניי אנן מתחייב בצדקה באמירתו כדאמרי' פ"ק דר"ה בפיך זו צדקה ויש לומר דכמו שאין מקדישין דבר שלא בא לעולם הכי נמי אינו נותן צדקה דבר שלא בא לעולם וכשאמר נתביה לעניים [ר]לא היה קונה הקדש ונהי דאם היה אומר סלע זו לכשיבא לידי אתננו לצדקה דומה הוא שמתחייב מטעם נדר גם בהקדש אם היה אומר אתננו להקדש הוה מהני אבל זה לא אמר כן אלא ניתביה לעניים ולא נדר כלום עכ"ל אלמא אפילו [*דבר] שלא בא לעולם דגרע טפי מאסמכתא דלא מצי לאקנויי לחבריה בשום ענין לא בקנין בית דין חשוב ולא בשום דבר אעפ"כ מהניא אם אמר השתא אם יבא לידי אתננו לצדקה אע"פ דאיכא תרתי אסמכתא ודבר שלא בא לעולם וטעמא הוי משום דבהדיוט יכול להקנות זה הממון לכל הפחות משבא לעולם במסירה או בקנין [הלכך] גבי גבוה מיהא מהניא אמירה אף קודם שבא לעולם דלכשבא לעולם יצטרך ליתן כיון דנעשה נדר והוא הדין לאסמכתא ועוד האריך רבינו מאיר ועת לקצר וכן פסק המיימוני פרק כ"ב דהלכות מכירה ועוד הביא ראיה [ש]בתשובת גאון וכן פסק רבינו מאיר **מה** דנדר ושבועה ותקיעת כף מהניא אפילו (*מאסמכתא) [*באסמכתא] דרובן על ידי דאי [*פירוש אסמכתא] כן דאם יהיה אלהים עמדי ואם נתן תתן את העם הזה בידי [*וכן הרבה] דהוי אסמכתא כמו כל דאי לא קני דפרק איזהו נשך (*וכן הרבה) וכן [ת]מפרש רבינו מאיר דברי ש"מ **מו** ככתובים וכמסורים דמי פירוש כמסירה מועלת (*בכ"מ) [*כמתנת בריא כן נ"ל] בהאי זה לך שתועיל שהרי כל דברי ש"מ [א]ומצוה מחמת מיתה אסמכתא היא אם ימות תנו ואפ"ה היכא דמת קני ותדע דכך הוא דהא הלואתו לפלוני אע"ג דלא משכחת לה בבריא אפילו בקנין אגב קרקע כיון דמשכחת [*לה] לכל הפחות במעמד שלשתן קנה [כ] לאפוקי שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פירות דקל זה לא אמר כלום דלא משכחת לה בבריא כלל בשום ענין [*פי' משום דהוי דבר שאין בו ממש] ומצאתי [עוד] בשם רבינו נתנאל (*מקנין) [*מקנו"ן] דאסמכתא קניא לגבי הקדש וצדקה שהרי אסמכתא קונה [מן התורה] כדאמר מנין לערב מן התורה דכתיב אנכי אערבנו והיינו אסמכתא. ושאר דיני אסמכתא פירשתי פ' הרבית אין **מז** נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכל בהם ולכתובת אשה משום מזוני (*כו') [בין] מלוה הבאה מחמת [*עצמן בין מלוה הבאה מחמת אביהן] [ב](לא הוה) משום דאין מקבלין עדים שלא בפני **מח** בעל דין (*וקטן) [*דקטן] כשלא בפניו דמי וכשבא מחמת אביו אפילו בשטר [אע"ג] דקיי"ל מקיימין שטר שלא בפני בעל דין כדאיתא פרק הגוזל בתרא מ"מ חיישינן לצררי [*ושובר] וטעמא דפריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו עיין פירקא קמא דב"ב ובפ' גט פשוט: **מט** כי היכי דמשתעבדנא לך כו'. מכאן פסקו תוס' דרבינו פרץ נ"ע דנפקד (*אחד) יכול לעכב פקדון בשביל אחר שיש לו דין על המפקיד שהרי השואל מוסר השור לניזק ע"פ ב"ד משום דר' נתן ולאפוקי מהאומר דלא שייך דרבי נתן אלא במלוה שהרי שואל הוא נפקד. ע"כ הגה"ה: סליק פירקא

שור **נ** שנגח את הפרה [דף מו ע"א] זו דברי סומכוס שאומר ממון המוטל בספק חולקין לאו בכל ספק אמר סומכוס חולקין דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה דכל אדם יתבע לחבירו אלף זוז ויוציא ממנו ת"ק [*זוז] אלא במקום דבלא טענתיה מהכא ראוי הדבר להסתפק [ג]בב"ד בלא טענתיה כגון הכא במתני' ובמחליף פרה בחמור פרק השואל ופרק המוכר את הבית תנו חלק לפלוני בכור עיין פרק החולץ ובריש השואל: (*ואפילו) [*אפילו] ניזק **נא** אומר ברי ומזיק שמא [*המע"ה] ואם תאמר הרי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם כדאמר רבא פרק השואל ויש לומר דהתם מיירי דיכול לידע כגון בהלואה ופשע דלא ידע לכך משלם אבל הכא אינו יכול לידע דלא הוה בשעת מעשה וכן מוכח פרק כל הנשבעין גבי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין דמסיק נ' ידענא וכ' לא ידענא דאבוהון [ד]מחויב (*מתוך) [*שבועה ומתוך] שאינו יכול לישבע משלם משום דהוה ליה לידע אבל יורשים פטורין דאין יכולין לידע ובהכי נמי ניחא דהכא משמע דלית ליה לרב יהודה ברי עדיף וגבי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אית ליה ברי עדיף אלא ש"מ דשאני הכא שאינו יכול לידע והתם יכול לידע עיין פרק השואל ובפ"ק דכתובות: **נב** [דף מח ע"ב] ושמואל אמר הלכה כרבי [דאמר בסתמא לא קיבל עליו נטירותא בעל הבית] לכאורה משמע דהלכה כרבי דקיימא לן כשמואל בדיני אמנס רבא דהוא בתראה משמע לעיל דאית ליה כרבנן דקאמר לעיל הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשותו וחפר בו בורות

הגהות הב"ח ט נ"ל בעוברין : י נ"ל בדאורייתא : כ כאן שייך מ"ש לעיל לרכובה ג' כו' עד שבישראל : ל נ"ב ס"א אע"פ שאמר : מ יתן לו כו' ושעורים נמי לא יתן לו כנ"ל : נ והלא בשביל אחד כנ"ל : ס ריב"א כנ"ל : ע לפיכך אין נאמן נ"ב במ"ס אין זה : פ נ"ב בפ"ק דערכין : צ נ"ל מהני : ק נ"ב ס"א יועיל : ר נ"ב ס"א כמו דבר שלא בא לעולם הוא זה החוב ואם היה אומר ניתביה להקדש לא כו' : ש נ"ל מתשובת : ת וכן כהאי גוונא מפרש כנ"ל : א וּמְצַוֶּה כנ"ל : ב מחמת עצמן הוי משום כנ"ל : ג לב"ד בלא טענתייהו כנ"ל : ד כה"ג מחויב כנ"ל :

חדושי אנשי שם

כפ' השולח : [ח] לשון הברייתא נותן את הקטן לאחד מהן ומתוך הגדול משלם דמי קטן לשני והשאר יהא מונח והמחבר תפס המימרא בקיצור בהעברה וכן דרך הגמרא והמחברים בכמה מקומות : [ט] כלומר ואפי' ע"י תפיסה והא דפשוט ליה במלתיה דבעיא שומא דלא דנינן בבבל משאר דיני קנסות דדיינינן ע"י תפיסה כדאיתא פ"ק נ"ל הטעם משום דלא אמרינן עביד איניש דינא לנפשיה אלא בדבר הבכור שהוא שלו כדאמרינן לעיל ואנן כיון דלא בקיאין בשומא לא משכחת ליה דבכור ולא מהניא תפיסה · ואע"ג דאמרינן בהחובל גבי ההוא תורא דאלס ידיה דינוקא וא"ל רבא זיל שיימוהו כעבדא ופריך והאמר רבא כל הניזוס אין דנין אותו בבבל א"ל כ"מ דאי תפס דהיינו דוקא בגוף המזיק דאין זה בכלל עביד איניש דינא לנפשיה דשלו הוא מדין שעבוד נמצא לפי זה שאפי' החולק על ר"ת דתפיסה מהניא בכל דבר לא אמר אלא בדבר הקצוב וצ"ע וכהג"ה באשר"י לא משמע כן ומיהו לא קשה מידי דלא מייתי מפרק החובל אלא שדבר הצריך שומא אין דנין אותו בבבל וממילא ידענא דלא מהניא ביה תפיסה כיון שאין החבלה דבר ידוע בשומא כגון שסופו לחזור ולא דמי להכהו על ידו ונמתה וסופה לחזור דהתם איפליגו בה אביי ורבא ולכ"ע אין נותן דמי ידו ולא בעי למשיימיה כעבדא דהכא כיון דע"י חבורה בעי למשיימיה אלא שאין שומתו ידוע כ"כ כיון שסופה לחזור הלכך ודאי לכ"ע לא מהניא תפיסה ומטעמא דקלקולא כרבינו תם דהכא ודאי כיון שאין החבלה פסוקה בדמים אפי' החולק על ר"ת מודה הכא דוודאי חיישינן לקלקולא ובפ' החובל לא קאמר דמהניא תפיסה אלא בדבר ששומתה ידוע וע"ש באלפס : מהר"ם [י] ובתשובת מיימון לספר הפלאה שם תמצא פסקים אלה מביאם שם גם באגודה דהך פירקא ובהגהות מרדכי במס' סנהדרין מביא בכאן בקצרה ע"ש : ש"י [כ] ואין להקשות דבפ'

מי

שלטי הגבורים

(א) פרק המניח בא"ז אסור לאדם להכות את אשתו וגם חייב בנזקיה אם הזיקה ואם הוא רגיל להכותה תמיד ולבזותה ברבים כופים אותו להוציאה וליתן כתובה וכן השיב רבינו שמחה שעשוהו על ידי עובדי כוכבים עשה מה שישראל אומר לך . ע"כ מצאתי :

שיחין ומערות בעל הבור חייב בנזקי בעל החצר הא ברשות פטור ואי כרבי אפילו ברשות
[חייב] כדאמרינן בסמוך דלרבי בסתמא [*ר"ל שנתן לו רשות סתם ולא אמר לשמור] חייב
בעל הבור וגם בכולי שמעתין דלעיל מסיק רבא כרבנן דברשות [*חייב בעל החצר] (*פטור
בעל הבור) אפילו נשברין ברוח אפילו חנק את עצמו . בההיא הגהה דבעי למיתב ריפתא יש
פסקים כרב יוסף ויש פוסקים כרבה עיין ס"פ האומנים : נג [דף מו ע"ב] נזקקין לתובע
תחלה . פרש"י ראובן תובע לשמעון תחלה מנה ושמעון משיבו תפסת משלי או משכון היה לי
בידך ונפחת מדמיו שנשתמשת בו נזקקין לראובן ומוציאים המנה משמעון ואח"כ נזקקין לשמעון
על דבר התפיסה והמשכון . ואומר ריב"א ז"ל וכן פירשו התוספות וצ"ל כגון שיש [*לו]
שטר לראובן על שמעון דאז אין שמעון נפסד במה שאנו נזקקין לראובן תחלה אבל [*אם]
אין לו שטר [*אז] אין נזקקין לראובן להוציא המנה תחלה משמעון דא"כ אנו מגרעין כחו
של שמעון שאם ה[אין] לו עדים על דבר התפיסה אין בדבריו כלום אבל אם לא הייתו
נזקקין לראובן תחלה היה שמעון נאמן בדבריו מגו דאי בעי אמר אין לך בידי כלום כיון
שאין לו שטר ואפילו יש לו עדים יכול לומר [פרעתי] כדמשמע בכולי תלמודא [*דהמלוה
את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים] ואפילו בשטר דפקדון [י]כדמוכח ס"פ המוכר את
הבית וה"כ ע"י מגו יכול לטעון עד כדי דמיו כדמשמע פרק חזקת הבתים גבי הנהו
עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא . הג"ה אכן קשה דאטרוחי ב"ד תרי זימני לא מטרחינן כדאמר
בפרק המקבל והתוס' הקשו היכי דמי אם יש לשמעון עדים מוכנים או טוען שיביא עדים
תוך שלשים שהפס משלו למה יגבה [ז]מראובן תחלה והלא אם שואל ל' יום לפרוע חובו נותנין
לו שהוא זמן ב"ד ואם שמעון אומר שיביא עדים שלו לאחר ל' יום [*אפילו] בלא קרא נמי
לא היינו שומעים לו (*אפילו) [*ואפילו] זיילו נכסי דאטו אם אומר שלאחר שנה או שנתים
יביא עדים מי (שמעין) [*שומעין] ליה כלל ותירץ כגון ששמעון אומר פלוני ופלוני הוו
בשעת מעשה ויודעין (*שכדבריו) [*שכדברי] כן הוא ואנו יודעים (*שאומרים) [*שאומר]
אמת בזה שהיו בשעת מעשה ואי לאו קרא ה"א שראוי להמתין להם אפילו סופן לבא לזמן
מרובה כיון דאי אפשר להביאם תוך שלשים יום אלא לזמן מרובה קמ"ל אין שומעין לו [נ] אם
לא שיהיו הדברים ניכרין אמת וי"מ כגון זה תובע שחבל בו ושמעון [*אומר] יש (*לו)
[*לי] שאר תביעות עליו ומגבין לראובן תחלה דמי חבלתו אע"פ ששמעון אומר שהיום או
למחר יביא עדים (*ואין) [*אין] ממתינין לו כלל דקיי"ל בהחובל דאין נותנין זמן לחבלות
ויותר משמע (*חבלות) [*לפרש לענין חבלה] מלענין מלוה מדמייתי עלה קרא דאשרו חמוץ
בפ' אחד דיני ממונות ופירוש זה בתוספות עכ"ה . ואין נראה לריב"א פירוש זה דאף אם יש
לו שטר אין מוציאין המנה ממנו עד שנדע טענת שמעון ודינו להיכן נוטה דאפוכי מטרתא
למה לי שמא יתחייב גם ראובן לשלם התפיסה והמשכון [*לשמעון] וראיה מפרק המקבל
גבי שנים שתמא מלוה אומר שלשה ולוה אומר כו' דמסיק אפוכי מטרתא ל"ל במילתא
דעבידא לאיגלויי אע"ג דקיי"ל קרקע בחזקת בעליה קיימא וכמאן דנקיט שטרא בידיה דמי
ונם משמע אע"פ שאין לו עכשיו עדים כיון דהיום או למחר סופן לבא לא מטרחינן וכן
מסיק תלמודא פרק בתרא דכתובות גבי ב' שהוציאו ב' שטרות זה על זה וזה על זה . ומפרש
ריב"א דאין ר"ל נזקקין להוציא המנה אלא ר"ל נזקקין לשמוע דבריו תחלה [מ] (*ומאד)
[*ומאז] יכול למתק דבריו בכך וכן משמע לשון זקוק ולא קאמר שפוסקין דינו וכן משמע
בפסוק שמביא ממנו ראיה יגיש דבריו דהיינו טענותיו . וכן משמע בתוס' דתניא כילד הדין
הדיינים יושבין והנידונין עומדין ובעל דין פותח דבריו ראשון שנאמר מי בעל דברים יגש
אליהם וקשה לפירושו הא דמסיק פעמים שנזקקים לנתבע תחלה (*וכגון) [*כגון] דזיילי נכסיה
שיכי מסכתת לה כה"ג . ונראה לפרש דאם יש לו קרקע למכור והעולם יראו שראובן התובע
יטעון תחלה יסברו שלכך הוא דחוק למכור וזיילי נכסיה אבל (*כששומעין דבריו של שמעון)
[כששמעון טוען] תחלה יסברו שהוא תובע ולא נתבע ולא זיילי נכסיה . ועוד הוסיף ריב"א
שאם ראובן תובע תחלה ואין לו ראיות מוכנים וראיות שמעון מוכנים אין לומר דלהא נמי
נזקקין לתובע תחלה ולא לנתבע [וימתינו] עד שיהו ראיות ראובן מוכנים דלאו כל כמיניה
לדחותו בכך דלמא איערומי קא מערים וגם פירש דאם יש לראובן ראיות מוכנים ולשמעון
אין מוכנים מוציאין ממנו המנה ולא אמרינן אפוכי מטרתא למה לי . ומיהו תימה א"כ
מ"ש [ח]דפרק המקבל דמשמע דלא בעינא אלא מילתא דעבידא לאיגלויי אע"פ דהשתא לא
מיגלייא [ט]וגם נראה לפרש דאם אדם תובע לחבירו והלה אמר תפסת משלי ויש לי עדים
אך אינם מוכנים אע"פ שאין מוציאין ממנו כיון דעבידא לגלויי יתנו לו ב"ד זמן [*שלשים
יום] ואם לא יביא בתוך הזמן יוציא ממנו המנה ומיהו כל זמן שמביא ראיה סותר דהלכתא
דשב"ג בראיה ראשונה ע"כ עיין פ"ק דב"מ על חיישינן לשמא מלוה ישנה יש לו עליו :
נד [דף נא ע"ב] א"ר יהושע [*בן לוי] המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו מפתח קנה [נ] כתב
רבינו אבי העזרי וה"ה במוכר (*המונחת בבית או בשוכר) [*או בשוכר סחורה המונחת בבית]
ומסר לו המפתח נקנית הסחורה [אגב] הבית כאלו שכר את מקומו עי' פ' חזקת הבתים :
[דף נב ע"א] ר' [*יעקב] (*עקיבא) אומר עיזא דאזלא בריש ענא כתב רבינו אבי העזרי (*וכן
הדין במוכר סחורה או בשוכר שהכל תלוי במנהג סוחרים) [*ש"מ דהכל תלוי במנהג קניית
סוחרים] . (ובספר המרדכי של הגאון הגדול שאירי מהר"ר ישעיה שנ"ל ראיתי שמוחק מה
שנחקתי ידו"ק) : [דף נד ע"א] כל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי נשאל לרבינו
מאיר נה אחד עשה סעודה והזמין שם את ראובן ואת בני ביתו דהיינו נפתלי [*אוכל לחמו
ומשרתו] (*משרתו) של ראובן ונפלה מריבה ביניהם ועמדו בני ביתו של ראובן והכו בעל
הסעודה ובעל הסעודה רץ לפני השופט וקבל על ראובן ועל בני ביתו והשופט היה חייב
לראובן ו' ליטרא ויצא ראובן בפעם ההוא מלפני השופט [*נקי] כי אמרו עליו שלא פשע אלא
בני ביתו פשעו ועליהם נעשה ראובן ערב לתקן עוותם ושוב בא שמעון [*עם] קרובו (*של)
בעל הסעודה ואמר [י]שגם ראובן [*בעצמו] פשע וגרמו שהעליל השופט (*את) [על] ראובן
ונפסד החוב וראובן טען עליהם והיה לו עדים וגם שמעון טוען שעובד כוכבים אחד העיד שגם
לוי מסר את ראובן ואין עד [*אחר] בדבר והשיב רבינו מאיר וז"ל ערבים עלי דברי דודים .
אחר בערב פסח כשהיינו טרודים לבער חמץ מכל לדין . נפניתי מכל עסקי להשיב על
שאלתכם [*רק] דרך קצרה נראה בעיני אם ידוע שכבר מסר בעל הסעודה את ראובן
[*לשופט] ואת נפתלי אוכל לחמו ומשרתו טרם יבא שמעון [*למסרם] לשופט ושוב בא שמעון
ומסר גם הוא כשוקב אחר מגלף דשמעון פטור מידי דהוה המרבה בחבילות דבלאו
איהו [כ"א לא] הוה אזיל מאי קעביד (*וכמה) [*וכמו] כוסף קמתו של חבירו בפני הדליקה
דבלאו איהו הוה מטיא ליה ברוח מצויה דמאי קעביד הכי נמי כבר ברי היזקא כתוא
מכמר מכיון דנפל למכמר התפול פח (*לארץ) [*על הארץ] ולכוד לא ילכוד [*כ"ש] הכא
(נמי) בנדון זה ברור הוא שהחוב שהיה לו לראובן על השופט מופסד היה ושמעון קמחא
טחינא טחן דמיקלא קלייה כבר המוסר הראשון ואוקמינהו עילויה ושמעון לאו מידי עבד
לענין ממון שהפסיד [*ראובן] (*נהי) [*ונהי] דכבר יצא ראובן [*נקי] מלפני השופט ושמעון
גרם שהחזירו מי יכול לידע כמה הפסיד [*ראובן] בכך שכבר מחויב לשופט והולך להיות
ערב עבור בני ביתו והדבר ידוע שבזה היה מוכתב לתקן ולמצוא חסדו של השופט עבור
העוות שעוותו בני ביתו ומי יודע שמא בלא מסירת שמעון היה מעכב לו השופט החוב
בעלילת ב"ב לבד אפילו לא היה מעכב את כולו אלא מקלתו מי יוכל לידע כמה ומספיקא
לא מפקינן ממונא משמעון אמנם לפטור שמעון בלא כלום אי אפשר כי הגדיל להיות חוטא
ולא לו סניגור לקטיגור ונעשה סרסור לעבירה ענוש יענש בתעניות ובמלקיות או בנידוי
אם בר הכי הוא [ס] אמנם אם אין ידוע שכבר נמסר ראובן ובני ביתו אל השופט אלא
ששמעון אומר כן לאו כל כמיניה דשמעון לומר שכבר נמסר אחרי שיש עדים [*שראו]
ששמעון מסרו [ואם] הוא [*וקרובו] (*ובעל) [*בעל] הסעודה עמדו ביחד למסור את
ראובן ובני ביתו נמצא שניהם חייבים כמו שור ואדם שדחפו שור לבור כולן חייבין לענין
נזקין ה"ה האי כולא הזיקא עבד והאי כולא הזיקא עבד דכל חד (*וחד) [*לחוד] היה
יכול לעשות זה ההיזק במסירתו והאי משלם פלגא והאי משלם פלגא [כ]ואם בעל הסעודה עני
ואין לו מה לשלם בזה לא יפסיד שמעון לשלם הכל ולא אמרינן כל היכא דליכא לאישתלומי
מהאי משתלם מהאי ואפילו לרבי נתן דקיי"ל כותיה לא אמרינן הכי אלא היכא דשותפין
לאו בר תשלומי כלל כגון שור תם שדחף את חבירו לבור או שור ושור פסולי המוקדשין
שנגחו או שלמים שהזיקו דבשר שהוא חלק בעלים [וכ"כ בהגהת אשר"י] והאימורין שהוא
חלק גבוה הזיקו יחד אבל בשביל עניות של מסור חבירו של שמעון לא יפסיד שמעון לשלם
הכל יותר מדינא . [ע] אמנם אם אתם רגילים לפטור את בעל הסעודה לפי שהיה
מוכה ואין אדם נתפס על צערו אז יראה לי ששמעון [*לבדו] חייב כל ההיזק אם יש שם
עדים שמסרום שניהם ביחד כרבי נתן דכל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי
דהלכה כרבי נתן דנחית לעומקא דדינא וגם סתם לן תנא כוותיה פרק שור שנגח את הפרה
[*גבי] נפל לפניו מקול הכרייה וכ"פ האלפסי . ואת החוב שהפסיד שמעון [*לראובן] יש
לאומדו כמה היה שוה כי פעמים יש חוב גדול שאינו שוה דמי כולו ואף לא דמי חציו הכל
לפי מה שהוא בטוח כדתניא פ"ק דמכות מעידים אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ונתן
לה כתובה כו' עד ונמצאו זוממין אין אומרים ישלמו כל כתובתה אלא טובת הנאת כתובתה
ואם אין יודעין כמה החוב היה שוה אלא שיודעים שבם ליטרין היה חייב לו השופט ששמעו
מפי השופט או מפי אחרים אז ישבע ראובן הנמסר כמה היה שוה ויטול אע"ג דלא עבדינן
תקנת נגזל במסור לישבע וליטול [*מ"מ בעדות] כל דהו מגבינן [פ] ותדע דאי לתיקון
העולם איך יכולין העדים לידע לעולם כמה הפסיד אלא [*ששמעו] מפי הכותים אשר פיהם
דבר שוא ולא חיישינן נמי שמא הנמסר בקש לעובדי כוכבים לומר כן כדי שיתחייב לו
חבירו כל זה הממון ושמא נתפשר עם העובד כוכבים בפחות אלא בעדות מסור הקילו
משום דלא אפשר [ל]ומפני תיקון העולם [מ]כדאשכחן בכמה דוכתין הקילו חכמים בעדות
אשה ובעדות בכור לומר מעצמו נפל בו מום וכ"ש לענין ממון דהפקר ב"ד הפקר ומגדר
מילתא ומה ששמעון טוען שלוי מסר אותו כמו כן אח"כ אין בדבריו כלום דכבר מסרו
הוא ומקלא קלייה להאי ממונא ועוד דלמסירת שמעון יש עדים ולמסירת לוי אין בו אלא
עדות עובד כוכבים שאינו לא מעלה ולא מוריד ואין על לוי אפילו שבועה מעתה אחרי
שיש עדים ששמעון מסרו תחלה והרבית לא ישלם שמעון דמעידנא שמסר ליה קלייה וכל
הגזלנים משלמין כשעת הגזילה ומהאי טעמא פטר פרק הגוזל בתרא ההוא גברא דאחווי
אחווי (*לחמריה) [*אחמריה] דרב מארי (*בריה דרב) [*ורב] פנחס ולבתר דאחווי (*אמר)
[*אמרו] ליה דרי ואמטי בהדן משום דכיון דמעיקרא (*אוקמינהו) [*אוקמינן] עילויה מעיקרא
מיקלא קלייה ושלום מאיר ברבי ברוך : סליק פירקא

הכונס [דף נו ע"ב] אלא תחתיו נו דשומר [*כו'] דאורחיה [*דרועה] למימסריה לברזיליה
וכן הדין לכל אדם שמסר למי שידוע שרגיל למסור לו אבל לאינים אחרינא לא . עיין
פ' המפקיד גבי כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד: בההיא הגהה דלא בעי למיתב
ריפתא לעניא ודוקא בזמן שמתעסק אבל לא כל זמן שהאבידה בביתו דאטו בשביל (*שיהא)
[*שיש] לאדם מזוזה בפתחו [*או ציצית בבגדו] יהא פטור (*ממצות) [*מכל מצות] עי' פרק
האומנין [א] [דף נז ע"ב] נפלה לגינה נז משלמת מה שנהנית ואפי' נחבטה ע"ג ירקות או ע"ג
פירות והוזקו משלמת מה שנהנית וכ"ש אכלה ובתלמודא מפרש לא מיבעיא קאמר לא
מיבעיא אכלה דמשלמת מה שנהנית אבל נחבטה סד"א דלהוי כמבריח ארי מנכסי חבירו
ומה שנהנית נמי לא משלם קמ"ל . ואימא הכי נמי מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו והאי
לאו מדעתו א"כ מבריח ארי לא מפסיד והאי מפסיד ואם תאמר הרי פורע חובו [*של
חבירו] דחשבינן ליה מבריח ארי בנדרים אע"ג דאית ליה פסידא ויש לומר דהכא אית
ליה פסידא למציל ואלו לא היו שם הירקות (*ודאי) [*בודאי] היתה הפרה נחבטת וניזוקת
וברי היזקא [לגבי ניצול] ע"כ לא חשיב מבריח ארי אבל בפורע חובו איכא למימר דלמא
הוה מפייס ליה ומחיל ליה ולא ברי היזקא ודמי למבריח ארי והשתא ניחא נמי הא דתנן
שפך זה את יינו והציל הדבש דשכר מיהא שקיל וכן הא דתנן שטף נהר את חמורו [*ואת
חמור חבירו] והניח את שלו והציל את של חבירו דשכרו מיהא נוטל וכן (*פרק) [*בפרק]
הפועלים דאם קדם ברועים ובמקלות נוטל עד כדי דמיהן ובתוס' דב"מ פרק שני מצאתי
דמסתמא גם שומר חנם דקדם בשכר חוזר ונוטל מבעל הבית דלא חשבינן כל הני כמבריח
ארי שלא יטלו כלום אלא ש"מ משום דכל הני ברי היזקא ומ"מ קשה למה ברועים נוטל
כדי דמיהן ובאיך אינו נוטל כי אם שכרו אע"ג דהוציא הרבה בהצלה ויש לומר דברועים

הגהות הב"ח ה נ"ב פי' שאם אין לשמעון עדים : ו נ"ב יכול לומר החזרתי לך בפקדון במגו דאי בעי אמר נאנס פקדונך ממני כצ"ל : ז נ"ל ראובן : ח מהא דפרק כצ"ל : ט נ"ב ס"א ונראה : י אל השופט שגם ראובן פשע ובא שמעון עם קרובו בעל הסעודה וגרמו כו' : כ נ"ב עיין בהגהות מיימוני פי"ב מהלכות נזקי ממון : ל נ"ב לתקן : מ כדאשכחן נ"ב במ"ס אין זה :

שלטי הגבורים

(א) שיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אפילו בלא שמיעת קול אלה ואפילו חד . ר"י . נעל בפניה כראוי ונפרצה בלילה פטור הא ביום חייב דקלא אית לה למלתא ומסתמא ידעינן אפילו נודע לו שנפרצה בלילה ויצאתה הבהמה אין לטרוח יותר מדאי לחזור אחריה באפילה . ר"י . הפורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצאתה מאליה ונאבדה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים . ואם הכותל בריא חייב אפילו בדיני אדם ואם היה רעוע פטור אף על הכותל בדיני אדם . פר"י :

חדושי אנשי שם

מי שמת איכא פלוגתא אי קני הלואה אגב קרקע דתשובה שבכאן היא תשובת מהר"ם שסובר דאינו קונה שהרי פסק [כן] והמרדכי הביא פ' מי שמת דאינו קונה ומתוך כך פסק דאין להקנות חובות עובד כוכבים לישראל ואסור לו ליקח הרבית ע"ש : ש"י [ל] וקשה דבטור ח"מ סי' עז כתב ואם גלוי וידוע לב"ד שפלוני ופלוני הן עדים בדבר והרחיקו נדוד נותנין לו זמן עד שיכולין לבוא עכ"ל וי"ל דהטור מיירי בדזילי נכסי : ג"מ [מ] ומה שריב"א פירש לעיל וצ"ל כגון שיש שטר לראובן וכו' אינו מפרש אליבא דעצמו אלא כלומר לפי' רש"י נ"ל כגון שיש שטר וכו' אבל הוא פירש בענין אחר והא דהרב המחבר שינה דברי ריב"א כמו שהוא בתוספות שבם כתוב בדברי ריב"א וקבלת עדות תחלה וכ"מ אפי' אם ימותו עדים של נתבע או ילכו למדינת הים בעוד שמקבלין עדים של תובע ואפשר משום שהשיבו על זה התוס' בפ' אחד דיני ממונות ז"ל ותימה דלא מסיכי דזיילי נכסיה ודו"ק : מהר"ם [נ] הכי איתא בהגה"ה במיי' פי"א מהל' מכירה כתב ראבי"ה וכן הדין בשוכר או במוכר סחורה ומונחת בבית ומסר לו המפתחות דנקנית הסחורה אגב הבית כאלו שכר את מקומה ע"כ : [ס] אבל צורבא מרבנן לא החמירו אלא ילקה [וכ"כ הב"ח] : ש"י [ע] וקשה קצת למה אינו מביא דברי הרמ"ה שמביא הטור"מ סי' ת"י וקכ"ט דלפום ריהטא משמע דפליג על מהר"ם וז"ל כתב הרמ"ה נמי שנים שמזיקין ושניהם בני היובא אלא כו' ואין לו מה לשלם משלם מן האחר כו' וע"ק שהטור כתב על דברי הרמ"ה וז"ל וא"כ למה אינו מביא דברי מהר"ם דפליג למה תלה הדבר בסברתו וי"ל דהרמ"ה לא פליג על מהר"ם דבתשובה של מהר"ם מדבר בענין מסירה שכל אחד בעצמו יכול לעשות בלא חבירו כמו שכתב לעיל והשני הוי' התני א"כ למה ישלם הוא אבל הרמ"ה מדבר בענין היזק שאחד לא היה יכול בלא השני וא"כ נעשו חברים ושותפין לכן יש לשלם בשביל שותפו וא"כ מתורץ ג"כ שאינו מביא מהר"ם לשם ואינו חולק הטור על הרמ"ה אלא מסברא דנפשיה ואין להקשות הכי בפרק הכונס כתב המרדכי ומכאן נראה שאם שנים או עלים ואם ושניהם ליבו ואין בכל אחד כדי ללבות פטורין ולפי תירוץ הנ"ל חייבים אפי' אחד בעד חבירו דיש לומר דהתם הטעם דלא היה אלא גרמא ולכן פטורים כמו שכתב רב אשי הטעם בהדיא בגמרא וז"ל ואם בלבויו כו' ונצטרפו וליבו פטור לרב אשי דלא חשיבה אלא גרמא וע"ז קאי ומכאן נראה דשנים כו' . אבל שנים שדחפו לבור שהוא הזיק בידים חייבים וגם אחד בעד חבירו ועוד דבהגודה כתב דין זה דבר תמוה : ג"מ [פ] פי' ובשבועה או אפי' עד אחד כשר בלא שבועה וכן הוא בהדיא לקמן בהגוזל בתרא :

פסוע

מיירי דליכא בעלים התם ולהכי עבוד רבנן תקנתא כדי שיקדים ברועים ובמקלות אבל גבי חמור ודבש מיירי דאיכא שם בעלים דאל"כ ה"מ למימר מהפקירא קא זכינא כדלקמן והואיל והבעלים שם מה להם לחכמים לחוש בתקנתם [*עיין בתוס'] ולפי זה נח הפודה [*את] השבויים אפילו שלא מדעתם כגון שאין יכול לבוא אליהם לשאול להם אם יש לפדותם שפודה אותם וחוזר וגובה מהם מה שנתן לפדיונם ולא חשיב מבריח ארי הואיל וברי היזקא (*תוס') וכן השיב רבינו מאיר[ל] נט על אחד שנתפס והיה לו די משלו[ס] [*ואומר אל הפדוני] שפודין אותו בע"כ והביא ראיה מדאיתא פרק נערה שנתפתתה האומר אם מת אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לא כל [*הימנו] שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור ועוד ראיה מפרק קמא דקדושין דקתני יש בעבריה משא"כ בעברי כו' עד ומפדין אותה בע"כ דאב משום פגם משפחה [ע]אי הכי עבד עברי נמי נכפינהו לבני משפחה משום פגם משפחתו ומשני הדר אזיל ומזבין נפשיה וכי היכי דכופין את האב לפדות את בתו (ס"א כך כופין) כ"ש שכופין את זה לפדות את עצמו כיון שיש לו די [פ]וספק דאין לדחות דשאני התם שהאב פשע במכירתה שהוא מכרה ולהכי כופין אותו דהא דחויא ליתא שהרי עבד עברי היה לנו לכוף בני המשפחה לפדותו לולי דחיישינן דלמא הדר ומזבין נפשיה ומפסיד לבני משפחה בכל יום ויום ואע"ג דהם לא פשעו במכירתו היינו כופין אותן לפדותו לולי[צ] דחיישינן דהדר אזיל מזבין נפשיה משום פגם משפחה א"כ היכא שנתפס ביד עובדי כוכבים לשבי ולביזה ולמשיסה דכולהו איתנהו ביה ומייסרין אותו במכה שאין לו קצבה כשאין חפץ להתפשר פשיטא דפודין אותו בע"כ משום פגם משפחה ועוד ראיה מפרק מציאת האשה יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשם מתנה וחוזרין ונפרעין ממנו ופריך תו לא שקיל אמר רב פפא לאחר מיתה אלמא דאי לאו חששא דתו לא שקיל היינו נפרעין ממנו מחיים א"כ [ק]ה"נ נפרעין ממנו מחיים דליכא למיחש דלמא תו לא שקיל דהא תפיסה לאו כל יומא ויומא איתא כמו מזונות ועוד דמזונות אינם יכולין ליתן לו בע"כ כי לא נוכל לכופו שיאכל משל אחרים ולהכי חיישינן דלמא תו לא שקיל אבל יכולין ליתן לשבאי שלו מעות בלא ידיעתו שיפטור אותו אלמא דבשביל המזונות לוקחין ממנו בע"כ ואפילו מחיים אי לאו משום חששא דלמא [תו] לא שקיל ואע"פ שהוא אוכל ושותה אף [ר]כשהוא מסגף עצמו וחייו חיי צער כ"ש שפודין אותו מידי עובדי כוכבים משום פגם משפחה ושלא יטמע בין העובדי כוכבים ואפילו המוכר קברו אמרינן פרק המוכר פירות דבאין בני המשפחה וקוברין אותו בע"כ דלוקח משום פגם משפחה ואין לפוטרו מלהחזיר לו דמי פדיונו משום דדמי לפורע חובו ומבריח ארי בעלמא הוא כדאמרי' בירושלמי אפילו ב"ח דוחק [*הא [*ר"ל דאז לא שייך לומר שמא הלוה ליתא כמו שפירש רש"י[*ס"א ר"י] דהמבריח ארי לא שייך יפייס המלוה] :
אלא היכא שמצילו מן הצער ולא מן ההפסד אבל היכא שמצילו מן ההפסד לא הוה מבריח ארי ומשלם לו ואע"ג דהיא דפורע חובו מצילו מן ההפסד ואפ"ה קרי ליה מבריח ארי שאני התם כיון דמן הדין [ש]היה חייב הלוה לפרוע למלוה לא קרינן ליה הפסד וכ"פ ר"י וא"כ בנדון זה כיון דהצילו מן ההפסד שפדאו חייב לפרוע לו שהרי היהודי לא היה חייב בדין לעובד כוכבים שתפסו והאי גזלנא הוא ולא הוי דינא כמוכס שאין לו קצבה דפ"ד דנדרים וא"כ חייב לשלם לו דמי פדיונו ע"כ: ועובד כוכבים [*אנס] שאנס ם שדה מישראל ובא ישראל אחר לפדותו נראה לר"י דצריך ישראל ראשון לתת לזה כל מה שנתן לעובדי כוכבים אם ירצה שיחזיר לו מידי דהוה ארועה שהקדים במקלות שנותן לו הוצאה עד כדי דמיהן ומיהו אותו ישראל שקנאה אינו יכול לעכבה ולומר זכיתי בה (*ואתה) [*דאתה] נתייאשת לפי שהעובד כוכבים אנס או שלקחו ממנו בלווי השר כגון יהודים שבורחים ודינא דמלכותא דינא [ת]זה אינו דיאוש אין כאן דקרקע אינה נגזלת ואין זה דינא דמלכותא אלא גזילה היא כיון שהוא רוצה לשנות המנהג ודמיא למוכס שאין לו *קצבה [*עיקר דינא דמלכותא בפרק הגוזל בתרא ע"ש ובמרדכי פ"ק דגיטין :] ומיהו [א]ממטלטלים הויא שפיר יאוש אבל בספרים לא שייך בהו יאוש [וכ"כ לקמן בפ' הגוזל בתרא] דהעובד כוכבים לא יוכל למוכרם רק לישראל: ורבינו מאיר פסק (קן) משום ריב"א סא דפורע חובו של חבירו פטור וכן מוכיח ריב"א מן הירושלמי ומייתי לה באלפסי פרק שני דייני גזילות ואע"פ שר"ת חולק נראה לו דברי ריב"א ועי' פרק שני דייני גזילות גבי תנן אומר הניח מעותיו על קרן הצבי עי' פ' הגוזל בתרא גבי אמר שמואל דינא דמלכותא דינא ובפ"ק דגיטין רב אשי אמר כי אמר זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת [*וכו'] ואע"ג דגרמא בניזקין פטור מיהו אסור לגרום כדאמר [מר בר] רב אשי פ' לא יחפור: ויש מחלקין בין גרמא לגרמא שיש גרמא שדומה קצת למעשה בידים דומיא דמסור וקפילא כמייה עי' פ' הגוזל קמא: [דף נט ע"ב] סב ליבה וליבתו הרוח אם יש בליבויו כדי ללבות חייב וכגון שאין בליבוי הרוח לבד כדי ללבות אבל אם יש בליבוי הרוח כדי ללבות פטור דבלאו איהו הוה אזיל בין ברוח מצויה בין שאינה מצויה אם כבר היא שעתא שהניח האש והעצים כבר באתה הרוח וכו' ואם אין בליבויו כדי ללבות נצטרפו וליבו פטור לרב אשי דלא חשיב אלא גרמא בעלמא ומכאן נראה דאם שנים הביאו עצים ואש ושניהם ליבו ואין בכל אחד כדי ללבות [*ומסיים בתוס' ותימה הוא וכן מסיים בהגה"ה באשר"י ודוחק . מהר"ם :] פטורין: [דף סב ע"א] *[לר' יהודה] סג עשו תקנת נגזל באשו ואע"ג דלא קיי"ל כר' יהודה מיהו בהדליק הבירה מודו [רבנן] לר' יהודה דמשלם כל מה שרגילין להטמין בבירה ומישתבע ושקיל: עשו תקנת נגזל במסור או לא תיקו. האלפסי פסק לקולא ואפילו אם יש עדים שמסרו ואבד ממונו ואין יודעין כמה [ב]אבל ר"ת פסק אם יש עדים שהזיקו ואינם יודעים כמה הזיקו ישבע שכנגדו ויטול *(*ותקנת נגזל במסור דסלקא בתיקו) [*וכן] פי' [*מיהו התוספות והאשר"י לא הביאו אלא דברי רב אלפס . מהר"ם]
ר"י לקולא וכן פירש רבינו מאיר דכל תיקו דממונא דקולא לנתבע וחומרא לתובע ישבע הנתבע שלא הפסידו. ורב האי גאון פסק בשער השערים יחלוקו אבל בתשובתו פסק דכיון [ג] דאשו ומסור סלקא בתיקו המע"ה ונראה לרבינו אבי העזרי שאם תפס לאח"כ כיון שאין זה התפיסה ברורה לא מהני ובסה"מ פסק דמהני ומשתבע הנמסר ושקיל ושאר דיני מסור אכתוב בסוף מכילתין ובסוף (*ב"ב) [*הגוזל בתרא]: עשו תקנת נגזל במסור או לא. פי' ר"ת סד דקך בעיא הוי כשהמסור מכחיש[ד] הנמסר דומיא [דתקנת] נגזל דשבועה שהגזלן מכחישו אבל אם המוסר עצמו אינו יודע כמה ישבע הנמסר כמה הפסיד ויטול ור"י פירש דהבעיא אפילו כשאין (*המסור) [*המוסר] יודע דומיא דנגזל באשו דאין המבעיר יודע הפסד הניזק כמה הוא דאיבעיא ליה במסור אי עביד תקנה או לא: ההוא גברא דבטש

בכוספתא כו' כתב רבינו אבי העזרי וז"ל ש"מ סה דכל מי שמפסיד ממון לחבירו בפשיעתו ויש לו עדים שאיבד ע"י ממונו או [ד]בידו או ע"י פשיעתו שישבע כמה הפסידו ויטול ובלבד שיטעון דבר הרגיל לשום באותו מקום כדאמר מי מנחי אינשי [מרגניתא] בכוספתא או לא כו' אבל אי טוען דבר שאינו רגיל[ה] ה"ז לא ישבע אלא כדי ליטול מחלה לפי מה שכתב רב האי גאון בשערים שלו דכל תיקו [ו]נוטל מחצה [*דההיא דכספתא סליק בתיקו] ולפי מה שכתב בתשובתו (*רב האי) לא ישבע ליטול כלום [*וכן ראיתי כתוב ע"ש ספר צפנת פענח להרמב"ן ז"ל . מהר"ם :] דהמע"ה. *ונילף מינה ארנקי בשק אם היה יו"ט או שבת אמרינן דרכו להניח בשקו עכ"ל: הגה"ה אבל בתוס' פירש[ז] [הר"ר מרדכי] לפני מורי ר"פ ז"ל (*כתבתי) [*כתב] דע"כ הכא גבי כוספתא לא קא מיבעיא ליה אם עשו תקנת נגזל דא"כ מאי קאמר לאו היינו מתני' והלא ממתני' לא שמעינן מידי אלא (*דברי) [*מדברי] אמוראי (*לעיל) [*דלעיל] דעשו תקנת נגזל (*במסור) [*באשו] לכך נראה דהכא מיירי שיש עדים [ח]מה הפסידו אך מיבעיא ליה אי חשיב אונס דשמא לא מיבעיא ליה לאסוקי אדעתיה ומש"ה קאמר לאו היינו מתני' דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דכל מילי דרך להניח בבתים ומשני אי דקטעין זוזי ה"נ אבל[מרגניתא] שמא אין דרך להניח מרגניתא בכוספתא [*עכ"ה]: [*והאשר"י נראה שדעתו נוטה כדעת אבי העזרי . מהר"ם :] *(*וכס' [ט]הניזקין בפ' ז' דהלכות חובל כתב המיימוני כל המזיק ממון כו' ואינו יודע כמה הזיק הרי הניזק נשבע בתקנת חכמים ונוטל מן הגזלן[י] כו' ע"ש) (*והא) [*כהא] דאמר דכל מילי דרך להניח בבתים היינו דוקא לאינים דאמיד עיין פ' הכותב על ידענא ביה בר' מיחשא דלא אמיד. ירושלמי חד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צרור אירעו אונס הדין אמר סיגין הוה מלא והדין אמר מיטכסין [*כלי מילת] הוה מלא אתא עובדא קמי דרב ואמר הרי זה נשבע ונוטל צריך לפרש אירעו אונס פירוש [ל]בהפסד ובפשיעה והנפקד אומר שמא סיגין ומפקיד אמר ודאי מיטכסין וע"כ נשבע ונוטל וכ"כ המיימוני (*ועוד כתב) וז"ל בפ"ה דשאלת למה נשבע כאן בעל הפקדון לפי שאין השומר מחויב שבועה [*דאורייתא] שאפילו (*אם הודה ואמר) [*אמר] ברי לי שהיה מלא סיגין והמפקיד אמר מלא מרגליות היה השומר נשבע היסת ונפטר כמו טענו חטין והודה לו בשעורין עכ"ל ונראה דה"פ [מ]למה (השומר) [לא] (היה) נשבע היסת ונפטר כמו שטענו חטין *[*והודה בשעורים או] בעל הפקדון יטול בלא שבועה [ק] דהא השומר הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע דהא אמר שמא סיגין [נ]ואין יודע ומפרש דאין כאן שבועה דאורייתא אפילו בברי [*דה"ל כמו טענו חטים והודה לו בשעורים] אבל אם שניהם טוענין ודאי כגון שלא היה שק צרור הנפקד נשבע [*היסת] ונפטר ואם שניהם טוענין שמא כגון שמת המפקיד ובנו טוען ואומר דלמא מיטכסין [*כאשר הגהתי כן הוא לקמן בהגהות ובס"א לא מתקן אלא שפכו הגירסא כך למה בעל הפקדון נשבע ונוטל יטול בלא שבועה דהא השומר הוי מחויב שבועה ואין יכול לישבע דהא אמר שמא סיגין ואין יודע ומפרש דאין כאן שבועה דאורייתא אפי' בברי דהשומר היה נשבע היסת ונפטר כמו שטענו חטים והודה בשעורים אם שניהם טוענים ודאי וכו'] :
בזה כתב הרמב"ם וז"ל מת [*אביו] והניח לו שק צרור והפקידה אצל חבירו המפקיד אומר איני יודע מה היה בו שמא מרגליות היו בו וכן השומר אומר איני יודע כמה אני חייב לשלם שמא זכוכית היה מלא שורת הדין שאני אומר בטענה זו שישבע השומר כתקנת חכמים שאינה ברשותו ויכלול בשבועתו שאין יודע בודאי שהיה בו יותר (עוד) [על] (*הסוה) [*מהשוה] כך וכך וישלם מה שהודה וכן כל כיוצא בזה עכ"ל: סו חמסן יהיב דמי והוא עבר בב' לאוין לא תחמוד ולא תתאוה והיינו דקא פריך בפ"ק דב"מ והא קא עבר בלא תחמוד ומשני לא תחמוד לאינשי [ג] בלא דמי משמע להו [*אבל הא דאמר אפילו בדמי הוי חמסן] [ס](ואינו) [*ואין] נקרא (*חמדן) [*חמסן] אלא הנותן דמים ולוקח בעל כרחו של חבירו אבל חומד במחשבה בלא מעשה אין עובר בלא תחמוד דתניא במכילתין יכול החומד אפילו בדברים ת"ל לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה להלן עד שעושה מעשה אף כאן עד שעושה מעשה ע"כ[ע] והמיימוני פסק [ב] כל המזיק ממון לחבירו ואינו יודע כמה הזיק הרי הניזק נשבע כתקנת חכמים ונוטל [כמו הנגזל] מן הגזלן והוא שיטעון דבר שהוא אמוד בה כילד לקח כיסו של חבירו והשליכו לים או לאש או מסרו ביד אנס ואבד בעל הכים אומר הכים היה מלא זהובים והמזיק אומר איני יודע (*כמה היה) [*מה היה בו] כי שמא עפר היה בו הרי הניזק נשבע בנקיטת חפץ ונוטל והוא שיטעון דבר שהוא אמוד בהם ודרכו להניח בכים אבל אם אין דרכו להניח בכים [*זה] פושע הוא בעצמו כילד סז הרי שחטף [פ]אחד סל או חמת מלאים ומחופין והשליכן לאש או לים וטען הניזק שמרגליות היו בתוכו אינו נאמן ואין משביעין אותו על כך ואם תפס אין מוציאין אותו מידו אלא נשבע שמרגליות היו בתוכו ונוטל ממה שיש אצלו. ידע המזיק שהכים היו בו זהובים ואינו יודע כמה והניזק אומר אלף (היה) [*הרי] נוטל אלף בלא שבועה והוא שיהיה אמוד [צ]ה"ז המזיק מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם : סליק פירקא
מרובה גרסינן בתלמוד [דף סו ע"א] אמר סח רבה יאוש קונה ולא ידענא אי דאוריי' אי דרבנן ורב יוסף אמר [*יאוש] אינו קונה[ק] [ת] רב נחמן ורב [*ששת וכן רבא ועולא] כולהו סבירא להו כרב יוסף [דף סח ע"ב] אר"י גזל ולא נתיאשו הבעלים כו' [*שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינה שלו וזה לפי שאינה ברשותו] אבל פקדון מני מקדים דברשותיה דמרייהו איתא כדאמרינן פרק המוכר את הספינה ומסקינן בשמעתין דיאוש כדי סט לא קני והנ"מ בגזילה דבאיסורא אתא לידיה אבל באבדה דאשכח בתר (*דיאוש) [*דמייאש] מרה מינה ואמר וי לי לחסרון כים כיון דבהתירא אתא לידיה (*קנאה) [*קנה] ביאוש אבל רב האי גאון כתב בספרו מקח וממכר שגזלן קנה ביאוש בעלים ומותר לקנות ממנו מה שגזל וסמך על הא דבפ' הגוזל בתרא נטלו מוכסין את חמורו כו': [דף ע ע"א] אמרי נהרדעי לא כתבינן אדרכתא אמטלטליה דכפריה. כתב ר"ת ע עכשיו הורגלו לכתוב [*אדרכתא] אף אמטלטלי דכפריה ואין חוששין לטעמא משום דמיחזי כשיקרא[ר] ונראה הטעם [*הוא לר"ת] משום דמסקינן פרק הכותב[ש] אשרתא דדייני (*דנכתב) [*דנכתבא] מיקמי דניחוו סהדי אחתימת ידייהו פסולה משום דמיחזי כשיקרא ומסיק שם דליתא דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן מדר"כ [*וכו'] וכן בפרק כל הגט ואע"פ שיש [ת]חילוק במיחזי כשיקרא כי ההוא דפרק גט פשוט אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו ואי לא ידעיתון יומא כתובו יומא דקיימיתו ביה משום דמיחזי כשיקרא מכל מקום יש לדמות[א] להוא דהכותב לקיים המנהג ולפי (*מסקנא)[ב] [*המסקנא] בפרק שבועת העדות שמקשה מההיא דנהרדעי היה יכול

 נ נ"ב בתשובה סי' ל"ב : ס ונוס שלא לפדותו משל עצמו כנ"ל : ע נ"ל ופריך : פ נ"ב ס"א וספוק ואין כו' : צ משום פגם משפחה דחיישינן דהדר אזיל מזבין נפשיה כנ"ל : ק נ"ל הכא נפרעים : ר נ"ל שהוא כו' ואי כו' : ש תיבת היה נמחק : ת כה"ג כנ"ל : א מטלטלי כנ"ל : ב וכן פי' ר"י לקולא וכ"פ רבינו מאיר דכל תיקו דממונא לקולא לנתבע וחומרא לתובע ישבע הנתבע שלא הפסידו אבל ר"ת פסק אם יש עדים שהזיקו ואינם יודעים כמה הזיקו ישבע שכנגדו ויטול ורב האי גאון פסק כנ"ל והשאר נמחק : ג נ"ל את : ד נ"ל בידים : ה לנסים שמה כנ"ל : ו נ"ל דממונא : ז מורי לפני ר"פ ז"ל כתוב : ח נ"ל כמה : ט נ"ל נזיקין : י נ"ל ממון לחבירו ואינו : כ מזינא אי איכא דאמיד כו' כנ"ל : ל הפסד' בפשיעה כנ"ל : מ למה נשבע בעל הפקדון כנ"ל והשאר נמחק : נ נ"ל ואיננו : ס נ"ב במקצת נוסחאות כתוב ואין בוי"ן ובמקצת כתוב ואינו דאין נקרא חמסן אלא הנותן דמים כו' : ע נ"ב מספ' יראים סי' רנ"ד : פ תז"נ : צ שהרי זה כנ"ל : ק ואפילו מדרבנן כנ"ל : ר שאמר בלשון אחרון ולא ידע הטעם כנ"ל : ש נ"ל גבי : ת נ"ל הלוקים : א נ"ל זה : ב נ"ל זו :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [נ] פשוט הוא בגמרא באשו דעשו תקנת הנגזל באשו לר' יהודה דמחייב על נזקי טמון באש אלא משום דבעלמא ס"ל לרב האי גאון בדין תיקו דיחלוקו היכא דלא ברור הזיקא אבל הכא במסור סלקא בתיקו דומיא דאשו דברי הזיקא ובמעשה בידים דאזלא ממילא והיינו טעמא דרבי יהודה אפי' הכי פטרי רבנן דבעי עד שיהא הזיקא ברור וידוע והיינו טעמא כיון דמדינא הוי לפטור כל אש שלא במקומו דהוי כמו גרמא ומשום הכיו לחוד הוא דמחייב ליה מסתייע לחייב בדבר הפשוט ולא בדין תיקו הילכך תיקו דהכא גבי מסור קולא לנתבע והמוציא מחבירו עליו הראיה נראה לי עיין בהגהות אשר"י פרק אלו מציאות לא כתב מלת אשו : [ק] ובנוסחא ישנה מצאתי ונראה דה"פ למה ישבע בעל הפקדון יטול בלא שבועה כו' וכן הוא לקמן בהגהות : [ר] נראה לפרש לפי גירסא שלפנינו שרוצה להביא ראיה שעובר בלא תחמוד אם מעמיד עצמו על החפץ אע"פ שנותן לו דמים ומתרצה כיון שהוא מכריח דעתו בדבר שאינו עשוי לו לימכר וכן משמע בסמ"ג סי' י"ט וכן מצאתי בהדיא בהג"ה בסמ"ק בשם ה"ר יונה והיינו דמסיק רבינו דאינו נקרא חמסן אלא הנותן דמים ולוקח בעל כרחו משמע אבל חמדן מקרי אפי' שאינו בעל כרחו. ויש נוסחאות כתוב בהן ומשני דלא תחמוד בלא דמי משמע להו ואינו דאין נקרא חמדן אלא הנותן דמים ולוקח בעל כרחו של חבירו ולפי גירסא זו חמסן וחמסן חד הוא וכן הוא בהדיא בס' יראים סי' רי"ג וכן מוכח קצת מן התוספות : [ש] וכן כתב לקמן בהגהות בשם ר"י וריב"ף שכן האמת דעשו בו תקנת נגזל בניזק וכן פסק האשר"י ובנמסר בעיא היא ולא אפשיטא ובנפסק עיין באשר"י : [ת] ורב נחמן ורב ששת כולהו כרב יוסף וכן רבא ועולא וא"ת קשה עולא אדעולא דהא בפ' הגוזל בתרא קאמר על ההיא דעורות דגזלן מחשבה מטמאתן כו' אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע שידוע

להרץ דליתיה כאשר ביארנו אלא לפי דבריו משיב לו [א] וכן פירש ר"י [*ויש דוחים] וליתא (*קשה) [*קושיא] שמקשים מקיום ב"ד לדברים אחרים דדוקא בקיום ב"ד חיישינן למיחזי כשיקרא ולא במקומות אחרים [*ולפיכך] (לפיכך) בפרק ב' דכתובות ג]דמקשה על קיום ב"ד אין אומר שם דליתא עכ"ל וכתב רבינו אבי העזרי כי יש גורסים הכא אמטלטלי דכפריה ד]פקדון וסבר לא כתבינן אורכתא אלא אפקדונא [*פירש דלא כפריה] [ובדלא כפר] דקי"ל פקדון כל היכא דאיתיה ברשותיה דמרייהו איתיה והאידנא נהוג עלמא למיכתבה אמלוה ואכל מילי ורמב"ן כתב וז"ל אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי פירוש נהרדעי בלישנא קמא פליגי [ב] ארבי יוחנן ואמר דאפילו פקדון לא מקדים ויהיב [*ר"ל או יהיב לחבירו בהקנאה] ואיכא דאמרי [*אמרי] נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה והיינו כרבי יוחנן דכיון דכפר ליה ה"ל כגזלן ודוקא (*פקדון ליכא) [*בפקדון דליכא] למימר אישתמוטי קא מישתמיט דלאו להוצאה ניתנה אבל מלוה דלהוצאה ניתנה אפילו אם כפר לא הוי כגזלן וכתבינן אורכתא. כל אורכתא דלא כתיבא ביה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את. הקשה רבינו יואל לחמיו ראב"ן והא שלוחו של אדם כמותו ותירץ דודאי כל זמן שהמשלח חי לא מצי מדחי את השליח אבל אם מת יאמר לשליח לאו בעל דברים דידי את דהא נפלי זוזי קמי יתמי כההיא דלקמן פרק הגוזל קמא דלמא אדאתי שכיב רבי אבא והתקבלתי (*זוזי דידיה) [דרבי אבא] לאו כלום היא ובפרק הגוזל קמא דאמרינן דאין תקנה אלא דלקני ליה אגב קרקע ושוב אתו נהרדעי ותקנו דאין צריך אגב קרקע אלא זיל דון ואפיק לנפשך ומועיל כאלו הקנו אגב קרקע. והלכתא שליח שויה פירוש ומפקינן מיניה. רבינו תם עא היה רגיל לשלוח הרשאה ביד עובד כוכבים מדאמרינן פרק ראשון דקידושין גבי נמכר לעובד כוכבים מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי ניניהו חליפין למדנו שבשאר דברים מועלין חליפין לעובד כוכבים [*כמו בתבואה וכלים] וצריך ליזהר שלא לכתוב בהרשאתו של עובד כוכבים וקנינא מיניה שאין שליחות וזכיה לעובד כוכבים אלא וקנה העובד כוכבים כתבינן ואע"ג דאמרינן הכא והלכתא שליח שויה ואין שליחות לעובד כוכבים אין אומרים שליח שויה אלא לענין שלא יוכל לעכבם. ובתשובת הגאון ראיתי דאם הרשה עבדו הרשאה היא כדתניא אין עושין אפוטרופוס נשים ועבדים וקטנים ואם מינן אבי יתומים הרשות בידו. והרשאה הואיל ואתא לידן נימא בה מלתא. פרק שבועת העדות אמרינן ואשר לא טוב עשה בעמיו זה הבא בהרשאה ומצאתי בשם רבינו יהודה בר' קלונימוס עב דאין אדם יכול למנות שליח להרשאה שלא בפני השליח דחוב הוא לו משום ואשר לא טוב עשה בעמיו ולא מהני קנין ואפילו אם יתרצה אח"כ השליח אמנם לפי מ"ש ר"י ניחא שפיר דההיא מיירי דוקא כשהוא עושה שליח בשביל שהוא אלם ובעל טענות אבל כשהוא טורח להביא מעותיו לחבירו שאין חבירו יכול לטרוח אין זה חובה ואדרבה מצוה עביד להציל עשוק מיד עושקו: פסק ר"י דמלשון הרשאות שכותבין ויהא ה]להון רשות לקבוע זמן ולבטל זמן' למחאה מחאה (*ולאחוותה) [*ולאחוואה] פירוש [לקבוע זמן] להביא עדיו להגיד זכותו ולמחאה מחאה פירוש אם הוא מורשה לדון עם המחזיק בקרקעותיו של זה יהא לו רשות למחות שלא תהא חזקת המחזיק חזקה ולקיומיה חזותא פירוש לקיים ראיותיו ולבטל חזותא פירוש לבטל ראיות ז]בעל דינו וכל מה דמתעניה ליה מן דינא פי' הרי הוא שלוחי ח] (*כל) [*בכל] מה שהדיינים יפסקו לו בין לזכות בין לחובה ט]אני מקבל עלי לפי שהוא במקומי וזה הלשון מועיל שלא יוכל המורשה לעכב לעצמו וגם כתוב בתיקון (*הרשאות) [*שטרות] שיש לו להחרים ולהשביע ולגזור גזירה גם מזה יש ללמוד דהכי קי"ל דאין עג הנפקד יכול לומר למורשה לאו בעל דברים דידי את וכן משמע פרק שבועת העדות דקפריך והא אמרו עד שישמע מפי התובע אמר שמואל בבא בהרשאה א"כ הבא בהרשאה יכול להכריח הנפקד לבא לב"ד שהרי בכופר עסקינן מדמצריך המורשה להביא עדים בב"ד ולהשביעו דהא בב"ד עסקינן דאל"כ לא היו העדים חייבין בכפירה כדתנן אין חייבין עד שיכפרו בו בב"ד וכן נמי נראה לר"י דקי"ל כמו עד שכתוב בהרשאות ויש לו רשות לדון בכל ב"ד שירצה (א) בין בדיני ישראל בין בדיני עובדי כוכבים דאי אינים אלם הוא ואינו יכול לכופו בדיני ישראל מותר לכופו בדיני עובדי כוכבים והא דאמרו סוף פרק המגרש לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים היינו היכא שיכול להכריחו ביד ישראל אמנם מצאתי [בתשובת] רבינו מאיר דאין מותר להכריחו ביד עובדי כוכבים אא"כ יתירו [*לו] ב"ד או ראשי הקהל וכן כתב המיימוני בסנהדרין שאם לא רצה לבא לב"ד נוטל רשות מב"ד ומציל בדיני עובדי כוכבים מבעל דינו: ופר"ת דאין עד המורשה יכול להרשות אחר תחתיו אא"כ נתנו לו הבעלים רשות כדאמרי' הכא דשליח שויה א"כ יכול לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר וכ"פ בה"ג [עוד] פסק ר"ת אע"ג דאין אדם יכול להקנות הלואתו כדמשמע פרק מי שמת ובריש פרק אע"פ מ"מ תקנו חכמים שיכול להרשות. ולגבי הרשאות מהני קנין שהוא יוצא מרשותו של זה והוי כמו מתנה ע"מ להחזיר והרשאה בלא קנין לא מהני וגם כל זמן שלא הגיע החפץ ליד המורשה יכול לחזור בו ולבטל שליחתו אפילו שליחות בקנין כדתנן גבי תרומה הרשה לתרום עבדו תרומתו תרומה בטלו עד שלא תרם אין תרומתו תרומה [ובתשובת] האלפס כתב ראובן שיש לו עו שט"ח על שמעון והרשה לוי לתובעו ואבד ממנו השטר אם באונס משתבע דבאונס אבד ופטור. ועוד כתב שהמורשה עז אפילו יוציא ממון מן הנתבע כשרים הן קרוביו בין לדין בין לענין עדות שהפסד והזכיה לבעל התביעה היא 'אבל אם המורשה יש לו חלק במה שיוציא מן הנתבע פסולין הן קרובים בין לדין בין לעדות ומי שיש לו עדות בתביעתו לא ירשה אחד מן [קרובי] העדים אם יש למורשה חלק בתביעה ורבינו מאיר כתב שאין עח המורשה יכול לפטור ולמחול אלא לדין שכך כתוב בהרשאתו וישתעי דין וכל מה דמתעני ליה מן דינא קבלתי עלי בין לזכות בין לחובה אבל לבלוע לא נתן לו כח אא"כ יש עדים שכך הוא כתוב בהרשאה שהרשהו גם לפטור סוף דבר בסתם הרשאה שליח שוייה ומצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. בתיקון שטרות של (*שטר) הרשאה (*כתוב ביה) [*צריך לכתוב] זמן וכתב רבינו שמחה דאין צריך לכתוב זמן דמה לי אם הוא מוקדם ומה לי אם הוא מאוחר גם מה שכותבים ברעות נפשאי בדלא אניסנא אין צריך דכל היכא דלא שייך מסירת מודעא אין צריך לכתוב כן ועוד דשליח בעלמא הוא ומה שייך לומר בנפש חפיצה והלא יכול לבטל השליחות כמ"ש לעיל וכן פירש רב יהודאי גאון ומה שכותבין ויהא רשאי לתופשו ולהביאו לדין לגבות ממנו ממון זה ויטול אותו לעצמו פירוש שיהא רשאי להביא לדין שלא יוכל לומר לאו בעל דברים דידי את שהרי נוטל אותו לעצמו כמו זיל דון וזכי ואפיק לנפשיך ומה שכותבין ויהא לו רשות [לקבוע זמן] ולבטל זמן [*וכו'] פירוש הואיל והוא דן ומוציא לעצמו יש לו רשות לקבוע זמן לפי שהוא בעל דינו וע"פ תביעתו יקבעו ב"ד זמן כדאמרי' פרק הגוזל בתרא קובעין זמן שני וחמישי ושני ולבטל זמן פירוש אם יבטל הנתבע זמן הראשון יקבע לו זמן אחר*.

*ויתר דיני הרשאה עיין בהגהות פרק הגוזל קמא ובהלכות גדולות דמס' שבועות. מסר"ס :

[דף פא ע"ב] עט תנאי ב"ד שיהא זה שופך את יינו ומציל את דובשו פי' ר"י רשאי בעל הדבש לשפוך את היין אבל בעל היין אם שופך את היין מדעתו יכול לומר בעל הדבש לא מרצוני נעשית ולא הייתי שופך כי הייתי דוחק ומציל ואין לו אלא שכרו מפסקי ה"ר חזקיהו תקנו מסיכה בשומרין [עיין פרק השואל] : סליק פירקא

החובל כתב רבינו פ אבי העזרי וז"ל הכי מסקנא דסוגיא זו [דף פד ע"ב] דכי עבדינן שליחותייהו במלתא דשכיחא [ואית ביה חסרון כיס] פירוש כ]כמו ארבעה אבות נזיקין [ג] הקרן והשן והרגל והבור והמבעה וההבער ושאר אבות דר' חייא ור' אושעיא דפ"ק כגון ארבעה שומרים ושבת ורפוי וגנב בקרן ולא בכפל [*דקנס הוא] וגזלן ועדים זוממין היכא דלא אפשר לאהדורי כגון שהעידו בממון על ראובן ונתחייב לתתו לשמעון [ושמעון] [*אכלו] (*ואכלו) ואין לו ממון כדי לשלם ונמצאו זוממין (*כיון) [*דכיון] דלא אפשר לאהדורי הממון חייבין הזוממין והמסור אע"ג דדיבורא בעלמא ל]ניניהו כולהו וכיוצא בהן דאיכא נזקי ממון גובין אותו בבבל כרפרם דאכפייה לרב אשי ואגבי בדינא דגרמי כי כשורא לגלמי וכההיא דפרק הגוזל בתרא דאחוי אכריא דחטים וחייביה ר"נ ואמר אם הרשה מעצמו כמו שנשא ונתן ביד דמי ודן ר"נ בדיבורא דאחוייה וכ"ש ביתר מזה מ]כל היזק שהזיק אדם בגופו כגון הקוצץ נטיעות של חבירו והתולש [*ס"א דלועיו] זרעיו ומקשאיו וכ"ש היכא דקץ לפירא ואכיל דהני כולהו כגון נזקי שור באדם *ניניהו [*ר"ל נזקין שבאו לשור ע"י אדם. רש"י דף פ"ד] דשור ממונו והני ממונו (*ואזקינהו) [*דאזקינהו] הא אחרינא דמחייב וה"נ האי ברתא דפרק [*כיצד הרגל] הפרה דחזא לפתא אפומא דדנא והוא חמרא דאכל נהמא כו' וההיא ברתא דפרק הפרה דאכל ליישא ומת הני כולהו והדומות להן מגבינן בבבל ואסקינן דהא (*דאמרינן) [*דאמר רבא] שור בשור גובין אותו בבבל שהוא במועד ובשן ורגל מיירי דמועדין [דוקא] מתחלתן [*ולא בקרן דאין מועד בבבל] עיין בגיטין פרק השולח גבי המוכר עבדו לעובד כוכבים עכ"ל. ושאלתם על לאה פא שטענה על ראובן אמרת לאישי מה לך להתייחד עם נפקת ברא כמו זוגתך וחרפתני והשיב לא היו דברים מעולם וטען עליה שהיתה [היא] מבזה שוכני עפר והיא השיבה לא היו דברים מעולם כ"ל על דברי קנטורין שבין לאה לראובן אלו היו עדים בדבר שקרא אותה נפקת ברא היה לקהל לקונסו או במלקות או בממון לפי המבזים והמתבזים לפי ראות עיני הקהל כי דיני קנסות הם אלו ואין להם קצבה אלא הכל לפי מה שהוא אדם ככל אשר ישיתו עליו עיני העדה ועכשיו שאין עדות והוא אומר [לא] (*חרפתני) [*חרפתני] [*ס"א לא חרפתיך אלא את חרפתני] די לה בכך ושבועת היסת לא נתקנה בדיני קנסות כאלה אלא על תביעת ממון *בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא [דרב נחמן פרק שבועת העדות ע"ש] וכן על פב חירוף של שוכני עפר אלו היה עדות בדבר או שהיתה מודה היה לה ליקח מנין ולילך על קברו ולבקש מחילה מן המת כדאיתא פרק בתרא דיומא אבל עכשיו שכופרת פטורה אף בלא שבועה כדפרישית אמנם אם ירצו הקהל להפיס דעתם יתנו ברכה בביהכ"נ על עצמם שיודו האמת ושלום מאיר בר' ברוך ע"כ : [דף פו ע"ב] פג ערום לאו בר בושת הוא ודוקא שהבושת בא ע"י שמגלהו [*פי' שהיה כבר קצת מגולה וזה מגלהו יותר ולפי שהוא עצמו אינו מקפיד על בשתו לכך המוסיף פטור] אבל מכה את הערום פשיטא דחייב אף על הבושת. ור' יהודה פד פוטר הסומא (*כו') [*מכל מצות האמורות בתורה] מ"מ מודה דמדרבנן חייב בכל המצות האמורות בתורה ואם רואה מאורות מימיו פורס על שמע ומוציא אחרים ידי חובתן *אע"ג דהוי תרתי מדרבנן (דק"ש מדרבנן) [*דק"ש נמי מדרבנן מ"מ] עדיף מקטן שהגיע לחינוך דלא פטר אלא כי הוי חד מדרבנן ובפ"ב דמגילה פירשתי : [דף פז ע"א] זה חומר כו' ושור אינו משלם אלא נזק בלבד דכתיב פה איש בעמיתו ולא שור בעמיתו והכי נמי (*איכא למימר) [*דרשינן] איש בעמיתו ולא איש בשור ואם כן אדם שחבל בבהמת חבירו ואינה יכולה לעשות מלאכה ומתבטלת ימים רבים פטור כיון שהחבלה סופה לחזור ס]ולא שייך בה נזק אלא שבת ושבת לא הויא בשור הנחבל והכי [*נמי] מוכח פרק [רביעי] דגיטין [ד] *נגחו שור יום של רבו לרבו ויום ס]של כו' הניחא לאביי דאמר נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה שפיר אלא לרבא דאמר אינו נותן לו אלא שבתו שבכל יום ויום האי שור הוא ושור אינו משלם אלא נזק והא דאיתא פרק הנחנקים אלא מעתה הכחישה באבנים ה"נ דלא ליחייב בתמיה וכן בהשואל כחש בשור מחמת מלאכה מאי אבל

[*בין ללישנא קמא כו'. פי' פרק שבועת הדיינים איכא ב' לישני אי בעינן דוקא דררא דממונא לשבועת היסת ובזה אפילו ללישנא דס"ל דלא בעינן דררא דממונא היינו אפ"ה תבעו ממון והוא כופר לגמרי להד"ם אבל מכל מקום תביעת ממון בעינן] :

[*פורס על שמע כו' אע"ג דהוי תרתי מדרבנן. פי' פריסת ברכת ק"ש דרבנן ואפילו אם היה דאורייתא לא היה סומא מתחייב אלא מדרבנן א"כ סומא תרתי דרבנן בהותה מצוה אפ"ה מוציא אחרים ועדיף מקטן כו' אלא כי הוי חד מדרבנן פירוש קטן שאוכל כדי שביעה דאינו חייב לברך רק מדרבנן והגדול שאוכל כדי שביעה חייב מדאורייתא א"כ הוי חדא מדרבנן אצל הקטן ויכול להוציא הגדול אבל אם לא אכל הקטן רק כזית דאפילו אצל הגדול אינו אלא מדרבנן ואצל הקטן תרתי מדרבנן אינו יכול להוציא הגדול ודוק היטב]:

[*פי' רצונו להביא ראיה אם חבל בהמת חבירו והחבלה סופו לחזור שפטור דלא תימא איש בעמיתו בא למעוטי דוקא אם קטע רגלו של שור שישלם רק הנזק ולא השבת אבל אם חבל הבהמה והחבלה סופו לחזור ה"א שישלם השבת מאחר שלא שילם הנזק השבת ליהוי במקום הנזק להכי מייתי ראיה שאין שבת במקום נזק וע"ש פ"ד דגטין] :

הגהות הב"ח ג נ"ל שמביאו : ד נ"ל אפקדון : ה נ"ל לו : ו זמן ולאחוואה אחוותא פי' כנ"ל : ז נ"ל של : ח נ"ל על כל : ט אני מקבל עלי נ"ב במ"ש אין זה : י נ"ב עיין בתשובות מהרי"ו סי' קי"ט ובתרומת הדשן סי' דש"ן : כ נ"ל כגון : ל הוא ניניהו כנ"ל : מ נ"ל וכן כל : נ נ"ל דלא : ס נ"ל של עצמו לעצמו :

שלטי הגבורים

(א) ראובן היה לו שטר חוב על שמעון וכתב בו שיוכל לטעון ולתבוע בין בדיני ישראל בין בדיני עובדי כוכבים והיה על ראובן שט"ח שנתחייב לעובד כוכבים והלך ראובן ומסר לעובד כוכבים שטר שהיה לו על שמעון בפרעון שטרו תשובה נראה אע"ג דנהגו הסופרים לכתוב בשטרות בין בדיני ישראל בין בדיני עובדי כוכבים כל כה"ג לא דרשי' לשון הדיוט לומר שיוכל לתבוע בערכאות של עובדי כוכבים משום דעבירה היא דאפילו דין שהעובדי כוכבים דנין אותו כמו ישראל ההולך לפני דייני עובדי כוכבים מחלל שם שמים ומיקר שם עבודת כוכבים הלכך צריך לתובעו בדיני ישראל ואם הוא ציית דינא אין לו לילך לפני דייני עובדי כוכבים ואם הוא ימסור שטרו לעובד כוכבים צריך לקבל עליו כל אונס דמתילד ללוה אם יעביר עליו העובד כוכבים את הדרך ויוציא העובד כוכבים ממנו יותר ממה שהיה הישראל יכול להוציא ממנו בכח אותו השטר וכן אם בא לו היזק לשמעון מפני שהעובד כוכבים תובעו בערכאות של עובדי כוכבים והוצרך ליקח מליץ שיטעון בשבורו צריך ראובן לסלק ההיזק שכמו שראובן לא היה יכול לתובעו בדיני עובדי כוכבים גם אין יכול למסור שטרו לעובד כוכבים שיתבענו בדיני העובד כוכבים שאין יכול ליתן לעובד כוכבים יותר ממה שיש לו בו ואם העובד כוכבים תובעו בדיני עובדי כוכבים נמצא שמעביר עליו את הדרך צריך ראובן לסלק היזקו: ביום קושרו בלילה מתירו פעמים רבות תמהתי מהיכן נהגו לגדל כלבים ונראה דשמא דוקא בעיר הסמוכה לספר ביום שאינן יראין קושרו אבל בלילה שצריכין שמור יתרה מתירו ואנן שדרין ביניהם אפילו ביום מתירין בעיר הסמוכה לספר בלילה דמי כי היכי דעיר הסמוכה לספר מתירין בלילה ה"נ לדידן אפילו ביום. הגהות :

חדושי אנשי שם

שידוע שנתייאש ד"ה קונה יאוש ותירץ ר"י דהתם דיש שינוי השם עם היאוש לכתחלה נקרא עור והשתא כסוי ושינוי השם לבדו אינו מועיל אא"כ יש שם יאוש אבל שינוי מעשה כגון גזל עצים ועשאן כלים מועיל לקנות ואפי' בלא יאוש עמו כמו שמוכח כאן בברייתא בשמעתין בגנב ובא אחר וגנבו : [א] דהשיא וליתא דקאמר תלמודא פרק הכותב ופרק כל הגט הכי פירושא וליתא לקושיא שמקשה כו' עיין באשר"י פרק שני דכתובות וצ"ל דהאי וכן פירש ר"י לא מייתי לה אלא אפלגו דינא לקיים מנהג שלנו דמיהא היכא שאין מעשה ב"ד לא חיישינן למיחזי כשיקרא שהרי כבר פי' דלפי המסקנא דפרק שבועת העדות היה יכול לתרץ דליתא לנהרדעי ולא חיישינן למחזי כשיקרא כלל אבל בנוסח אחר מצאתי וז"ל ולפי המסקנא בפ' שבועת העדות שמקשה מקיום ב"ד לדברים אחרים מסיק דדוקא לקיום ב"ד חיישינן למחזי כשיקרא ולא במקומות אחרים לפיכך בפ"ב דכתובות שמביאה על קיום ב"ד אינו אומר שם וליתא וכן פי' ר"י וליתא לקושיא כו' ואיני יודע ליישב גירסא זו כי לא נראו הדברים שם בפ' שבועת העדות לא בקשיא ולא בתירוץ : [ב] לאו דווקא פליגי אלא דעדיפא מיניה דרבי יוחנן לא אמר שאינה ברשותו אלא בגזל ונהרדעי אפילו בפקדון ולישנא בתרא כר' יוחנן ממש וז"ל רמב"ן בספר צפנת פענח והא דכתוב בספרים בלישנא בתרא דמחזי כשיקרא פירוש משובש הוא אלא הטעם הוא כדפרישית משום דר' יוחנן דכיון דכפר הוה ליה כגזלן ואינו ברשותו ומיהו בתוס' מוכיח דנהרדעי לא פליגי אדר' יוחנן דלא"ד נמי היכא דלא כפריה אע"ג דגזילה כתבינן אע"פ שאינו ברשותו ואינך יכול להקדיש ולא להקנות אבל להרשות יכול וטעמא דלהאי לישנא מסקינן דשליח שויה ומשו תקנה לענין שליחות כאילו היה קונה קנין גמור עכ"ל תוס' וא"כ במטלטלין דכפריה נמי יעשו תקנה הילכך הולך לטעמא דמיחזי כשיקרא : מהר"ם [ג] בתשובת מהרי"ל סימן קע"ה מקשה דקרן כדי נקט והאי בתם קי"ל פלגא נזקא קנסא ואי במועד אין מועד בבבל אלא דאייעד בא"י ואתיוה לחו"ל ה"ל מילתא דלא שכיחא ולא עבדינן שליחותייהו ותירץ דלסימנא בעלמא נקטיה דשור דמתניתין היינו קרן שן ורגל כרב ולא כשמואל דאמר מבעה זה השן ומיהו בהגהות אשר"י מביא הך פיסקא בשם א"ז ולא כתב שם מלת הקרן וגם בשא"ז אינו. והכי כתיב שם אבות נזקין דשור כשן ורגל ומבעה וההבער ובור כו' : [ד] לא מייתי ראיה אלא דשור פטור משבת משום איש בעמיתו ולא שור בעמיתו וה"נ אית למדרש איש בעמיתו ולא שור בשור וכן פי' תוס' שם :
וקשה

שלא מחמת מלאכה פשיטא ליה דחייב התם מיירי בהכחשה דלא הדר השייך ביה נזק וא"כ פו שוכר בהמה או שואל ונחבלה אף בפשיעתו שמא פטור ואין לחלק בין (שוריס) [*שומרים] לאדם המזיק מדאמרי' ריש בבא קמא (*ותו) [*והא] שומר חנם והשואל אדם דאזיק שור הוא *(וה"ר) [*והרב הר"ר] חיים מפרי"ז אומר *דלא דמו דלא שייך שבת אלא באדם דשבתו לא הוי בכלל נזק (*הוא) דמיד כשהוזק שמין אותו כמה דמיו פחותין (לו)

[*פליג אדלעיל שאומר איש בעמיתו ולא שור בעמיתו ה"כ איכא למימר איש בעמיתו ולא איש בשור ע"ז אמר לא דמו דלא שייךכלל כאן וממילא לא מיעט קרא]:

[*למכור] וכן פירש רבינו מאיר כדברי רבינו חיים אדם דשבתו (מאדם) לא הוי בכלל נזק ע(*משום) דשבת לא פחתו דמיו כל כך אבל שור פשיטא דשבת בכלל נזק הוא [*פי' וחייב לשלם שבת לשור] : [דף פז ע"א] חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה כו' פז העבד והאשה פגיעתן רעה . פסק ראב"ן כיון שהנשים רגילות לישא וליתן בזמן הזה הרי כאלו מינוס בעלים שלוחים ואם יש עדים חייב הבעל לשלם מפני תקנת השוק שישאו ויתנו עמהם פח ואם אין עדים נשבעת והא דאמרינן פרק השולח אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ה"מ גבי נדר דצריכה בעצמה לפרש הנדר בפני ב"ד אבל הכא אפשר ע"י אפוטרופוס [ה] ועוד תתבזה ותתבזה ולא תגזול משא"כ חובל שאין הבעל נהנה מזה עכ"ל ראב"ן . וכן פירש רבינו ברוך ממגנצ"א שאין חילוק בין אשת איש לפנויה אלא דאין לה לפרוע פט כגון גבי חבלה אבל לא גבי פקדון וגזילה דהא [*גבי פקדון וגזילה] לא קתני פגיעתן רעה הן שגזלו כו' ואם היא כופרת בודאי תשבע דתניא מי שהלך בעלה למדינת הים ואשתו תובעת [*מזונות] כו' הכן אומר תשבע כ"ש אם אחרים תובעים אותה וק"ל מפ"ק דב"מ דמשמע דאפילו גנבו פטורין דקאמר אלא מעתה האומר לעבד ולאשה לאו וגנבו כו' ומצאתי בתשובת [רבינו מתתיה גאון] [*ור"ג] (*ר"ג) מ"ה ובשערי (*שבועה) [*שבועות] דאין משביעין אשת איש[פ] על פקדון ואינה משלמת אלא אם כן יש לה נכסים שאין לבעלה רשות בהן אבל טותבין עליה פסק דין לכשתתאלמן או תתגרש תשלם וכן פסק בסה"מ וז"ל ר"מ ושאלתוני אם יש להשביע אשת איש גם בזה איכא פלוגתא [*דרבוותא] טובא ובעיני נראה דאין להשביעה ולא מטעמא דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד דהאי טעמא לא שייך אלא בדברים שבינו לבינה דהא מייתי לה פרק השולח ובהמדיר בכתובות [ובפ'] אלמנה ניזונת גבי אלמנה בין בב"ד בין שלא בב"ד [נפרעת] מנכסי בעלה אבל במלתא דשייכי בה אחריני לא איכפת לן בניותא דבעלה שאין רוצה שתתבזה צאי דינא הוא תתבזה ותתבזה והיכול כדאיתא פרק מי שמת גבי מעשה בבני ברק בא' שמכר בנכסי אביו [*ומת המוכר] וערערו עליו בני משפחתו לומר קטן הוה כו' עד לימרו לקוחות אנן זוזי יהבינן [ליבוול וליבוול] אלא טעמא משום מה שקנתה אשה קנה בעלה ואף בנכסי מלוג שלה שלא שמאתן בכתובה אין בעל חוב גובה מהם אפילו (*עמדה ולותה) [*לותה ועמדה] ונשאת כמו שמפרש לפירוש ר"י היכא דלותה מלוה על פה דבעיא היא פרק יש נוחלין בעל בנכסי אשתו לוקח הוי או יורש ולא איפשיטא וכי דפסק רשב"ס בשם ר"ח דאם לותה קודם שנשאת ועמדה ונשאת דיורש הוי משום פסידא דמלוה אבל תוס' לא פסקו כן וכ"כ ר"ב בשם ר"י (*פרק) [*בפ'] מי שאמר הריני נזיר ואמר ואני דכי היכי דאמרינן האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות משום דאינהו אפסדו אנפשייהו [ו] משום דלא הוה (*להם) [*למזבן מאתתא דיתבא תחת בעלה הכי נמי אינהו דאפסידו אנפשייהו[ק] דלא הוה להו] למיזפה בלא שטר לאיתתא דקיימא לאינסובי וכיון דאי אמרה לא הלויתני (*אלא) [*או לא] הפקדת אצלי או החזרתי לך או (*הפסדתי) [נשרפו] פקדונך לא הייתו משביעין אותה כיון שאין לה לשלם השתא נמי אין משביעין אותה בכל מה דקאמרה רמהימנינן לה כל זמן שהיא תחת בעלה לענין שלא להשביעה דמגו דאי בעיא שאמרה הכי [ר"ל כדלעיל] לא משבעינן לה תחת בעלה עד שתתאלמן או תתגרש השתא נמי לא משבעינן לה ומהמנין לה תמה דקאמרה שבשעה שהפקיד בידה אמר לה אל תחזירי אלא לשניהו לענין שלא להשביעה תחת בעלה אלא נאמנת במיגו כדפרישית אבל כותבין לו פסק דין שנתחייבה לו לחזור פקדונו או לישבע שכך צוה לה שלא להחזיר כ"א על פי שניהם ואם תתאלמן או תתגרש ולא תרצה להחזיר [ז] לו עדיין ישביענה [אז] שהוא כדבריה ע"כ צ ושאלתוני מה דין הנשים (*המסורות) [*המוסרות לאנסים] ויש להם בעלים [*תשובה] נהי דפגיעתן רעה (*ואין) [*דאין] לה (מה) לשלם שמותי [*מיתת] משמתינן להו כי השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה והוא הדין לענין ממון אם יש להם ממון על מנת שאין לבעלה רשות בה מוציאין אותה מידה ונותנים אותו לנמסר אפילו נכסי מלוג יחליטו הגוף ביד הנמסר והבעל יאכל פירות עד יום מותה אפילו אם תמות בחיי בעלה לא יירשנה בעלה אלא הנמסר יקח הכל גם קרן גם פרי דבעל בנכסי אשתו יורש הוי ולא לוקח דלא אמרינן דטבא ליה עבדי ליה אלא היכא דליכא פסידא לאחריני ולא דמי לאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה שהבעל מוציא מיד הלקוחות דשויה רבנן כלוקח ראשון מטעם שנשאה דשאני התם (*דאפסידו) [*דאינהו אפסידו אנפשייהו דלא הוה להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא כדאמרי' פרק יש נוחלין אבל הכא (*הנמסר) [*דנמסר] לא פשע לא עבדינן ליה לבעל לוקח אלא יורש ואין לדקדק כיון דתשלומי מסור קנסא הוא ולא תשלומין [*ס"א מדינא] כדמשמע בירושלמי פרק הגוזל בתרא נימא ליה לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן [*ר"ל וה"ה לבעלה שהוא ג"כ יורשה] כדאמר פ' מי שהפך וכן שמעתי שפסק ר"י בר' אברהם במסור לאנסים ה"מ [*מסור] צא שמסר ולא הספיק הנמסר להעמידו בדין עד שמת המסור אבל אם קם המסור בדין ונתחייב נתחייבו הנכסים ותו לא ירשו להו הנכסים ושלום מאיר בר ברוך . וכתב רב נחשון גאון הא דאמר העבד והאשה פגיעתן רעה צב היינו לשלם ממון אבל מלקות חייבות דאם לא כן עבדים חובלים בבני מיוחסין ונשים באנשים . מנהג בב' ישיבות החובל בחבירו בעינו או בשיניו אע"פ שאינו משלם היו מנדין אותו עד שיפייס לבעל דינו ואי טעין נחבל כיון דאין דנין דיני קנסות בבבל שלחו בעל דיני לא"י עמי משלחין אותו ואם מסרב היו מנדין אותו כדמסיק פ"ק דב"ק (*גבי) [*אהאי] כלבא דאכל אימרי [*כו'] (א) עכ"ל : [דף פט ע"א] צג כל לגבי בעלה ודאי מחלה ודוקא אע"י שכותבת התקבלתי אבל במחילה בעלמא לא הויא מחילה כשכבר נשואה ואם תמחול כתובתה לבעלה אסור להשהותה אפילו

שעה אחת בלא כתובה עי' פ' נערה שנתפתתה : [שם] ואפסידי (*לגברא) [*לוקח] בידים לא מפסדינן . נראה לר"י צד אם יש שום אדם שרוצה לוותר ולקנות ולשלם בדמי קנס החבלה דזבניק כדי לפרוע לזה ומיהו אם נחבל[ג] רוצה לקנות אין ב"ד צריכין לטרוח בחנם כי בודאי היא תמחול ולא יועיל לו כלום והיכא דחבלה בבעלה לא תמכור כתובה לבעלה אא"כ נפישה כתובתה מכתובה דאורייתא [*דאם] תמכור לבעלה שלא ישאר לה (*אלא) כתובה דאורייתא (*שלא) תהא קלה בעיניו להוציאה ואסור צה למכור לו ע"מ שאם תתאלמן יהיו היורשים [*פי' של בעלה] פטורין ואם תתגרש תתחייב לה [ח] דלא פלוג רבנן בין אלמנות לגירושין וכשאין לה כתובה דאורייתא אסור להשהותה פרש"י : [דף צא ע"א] אחזו ותקע באזנו וחרשו חייב דלאו מחמת ביעתותא נתחרש אלא מחמת הקול והוא הדין אם אחזו [ד]ודחה בכותל כנגד אזנו ונתחרש חייב : [שם ע"ב] שורי הרגת נטיעותי קצצת כו' צו השיב רבינו מאיר[ה] אשר שאלת *שראובן טען על שמעון אתה [תשובה למיימון ספר נזיקין י"כ] : פטרת בעלי חובי וערבי בלא ידיעתי ושמעון משיב אתה אמרת[ו] לפוטרן אם יש עדים שעדיין חייבין לראובן לא כל כמיניה (*לשמעון) [*דשמעון] לומר אתה אמרת לי לפוטרן כדאמרי' הכא[ז] אתה אמרת לי להורגו כו' עד בשור העומד להריגה [משמע] הא לאו הכי לא מהימן אפילו אין עדים שקיצץ נטיעותיו אין נאמן לומר אתה אמרת לי לקוצצן (*מגו) [*במגו] דאי בעי אמר לא קצצתי (*ואי) [*דאי] בדאיכא עדים דוקא מיירי אם כן כי פריך כל כמיניה לוקמוה בדליכא עדים שקיצץ או שהרג אלא שמע מינה דאפילו ליכא עדים לא מהימן [*במגו] . וא"ת אמאי לא מהימן במגו וי"ל דה"ל מגו במקום עדים דאנן סהדי שהוא משקר דאין (*נותנין) [אדם נותן] רשות לקוץ [ח]נטיעות שאין עומדים לקוץ [ט] ה"נ אנן סהדי דלא א"ל לפטור החוב והערבים כל זמן שלא פרעוהו ואם יש עדים כמה היה זה החוב ישלם כפי טובת הנאה שבו ולא כל דמי החוב אלא בשויו לימכר כדתניא פרק קמא דמכות מעידין [אנו] באיש פלוני שגירש את אשתו כו' אומדים כמה אדם רוצה ליתן בכתובה ע ועוד תנן מעידנו באיש פלוני שחייב לחבירו ק' זוז וכו' אומדין כמה אדם רוצה ליתן כו' אלמא כל שעתא אמדינן לפי ההיזק . הכי נמי [ט]אמרי' כל אגרמי ספק אתי ספק לא אתי ואינו משלם אלא כפי [י]אומדנא דהיזק ואם אין עדים כמה היה [כ]מן החוב ישבע [*ראובן] כמה הזיקו וישלם ומן המותר יהיה פטור דבעיא היא אם עשו תקנת נגזל במסור ומסיק תיקו וכל תיקו [*דממונא] המע"ה . ואם אין עדים שיודעין שהחוב לא היה פרוע אז נאמן לומר אתה אמרת לי לפוטרם במגו דאי בעי אמר לא פטרתי אותו דהשתא אינו מגו במקום עדים [*עי' בתשובת מיימוני] ואם שכנגדו מודה לו שא"ל לפוטרם פטור אע"פ שלא א"ל ע"מ לפטור כדמסיק רבא ס"פ החובל דלא בעינן ע"מ [לפטור] לגבי ממון אלא היכא דאתא לידו בתורת שמירה מעיקרא ושלום מאיר בר' ברוך . עוד מצאתי תשובה אחרת בשם רבינו מאיר[ל] נוטה קצת לזו וז"ל הנני משיב בקצרה על דברי ריבות [שעבר] שיפה דנו הדיינים שישבע שלא פשע בחוב מיהו אם אמת כדברי [ראובן ששמעון] מחל לעובד כוכבים כל החוב אע"פ שא"ל [ראובן] כל מה שתעשה בשלך תעשה בשלי חייב [שמעון] לפרוע דהא תנן ס"פ החובל קרע כסותי ושבר כדי חייב היכא דלא א"ל ע"מ לפטור כ"ש היכא דהשליטו על החוב לטובתו להציל מידם ולא למחול להם דהוי כמו אתא לידו בתורת שמירה[מ] אפילו אמר [ליה] בתר הכי קרע כסותי חייב כ"ש הכא שלא א"ל מעולם למחול שהוא חייב וישלם כפי שויו ולא כל החוב כאשר כתבתי לעיל בתשובה אחרת ע"כ ישבע שמעון שלא מחל אותו ולא פשע בו ויש לו[נ] לתובעו ולסייעו מן העובד כוכבים מפני השבת אבידה לבעלים וראובן שתבע את שמעון צז שמסר אותו לאנסים ויש לו עד אחד (*והעובדי כוכבים) [*וגם העובדי כוכבים] מעידים עליו ישבע שמעון להכחיש העד בפני העובדי כוכבים דאפילו מסור בעדים בעיא היא אם עשו בו תקנת נגזל במסור או לא וסלקא בתיקו והמע"ה וישבע שלא [ס]הפסידו על (*יד) [*ידן של העובד כוכבים] כ"ש הכא שאין עדים שהוא מסר אלא ע"א שישבע להכחיש העד ושלום מאיר ברבי ברוך . (עיין פרק הגוזל בתרא גבי אמר רמי בר חמא הכא בשורפת כו' ובפרק המקבל גבי אמר רבא האי מאן דקביל עסקא מחבריה) (*ובס') [ובסוף ספר] החכמה בסימן שנ"ח השיב רבינו אבי העזרי לרבינו ברוך ממגנצ"א על דבר צח הסטר שטען השליש פרוע (*הוא) [*היה] לכן שרפתיו ואתה אמרת לי לשורפו והמלוה כפר ונסתפקת אם יש לדמותו להיא דהחובל נטיעותי קצצת אתה אמרת לי לקוצצן ופריך [ע]לאו כל כמיניה כו' ה"נ הכא או דלמא שאני הכא כיון שהשטר[פ] בידו בלא עדים נאמן לומר פרוע הוא במגו דאי בעי קלתיה כדאמרי' בפרק זה בורר בסנהדרין גבי ההיא איתתא כו' ולהאי דפרק החובל לא דמיא דהתם ידוע שהאילן של זה ויש עדים שקצצו דאל"כ יהא נאמן ע"י מגו דלא קצצתי מעולם והכא אפילו הפקיד השטר בידו בעדים נאמן השליש לומר פרוע הוא ע"י מגו דהחזרתי לך כדאמרי' פ' המוכר הבית ולא כמ"ש אדוני שדוקא [צ]שהשטר בידו בלא עדים אז שייך לומר מגו דאי בעי קלתיה דאפי' בעדים נמי [ק]אי בעי קלתיה דמהימן (*היינו) [*הוא] משום מגו דהחזרתי לך דהמפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים ומצאתי שפי' רשב"ם כדברי בסנהדרין : [דף צג ע"ב] הא דאתא לידיה בתורת שמירה הא דאתא לידיה בתורת קריעה צט ואם נתן לו חפץ לשמור ולאחר שקיבל [*עליו] בדין שמירה נמלך ואמר קרע או אבד [*כיון שתחלתו קיבל עליו לשמור ובתורת כן נתן לו כל מה שאמר אחר כן קרע או אבד] אינו אלא כמשטה (*או) [*כלומר] כפטומי מילי בעלמא [ר]ואומר אל יכבד עליך שמירתו פי' איני חושש אפילו אם תאבד אבל אם בשעת נתינה א"ל שמור לי ותקרענו אם תרצה אם קרעו פטור וכ"ש היכא שלא עשאו שומר כלל אלא א"ל קרע [ש][*כסותי המונח דפטור אבל לגבי אבריו אם אמר הכני ופצעני חייב[ת] ומיהו אם אמר קרע כסותי] ויש לתלות דהוא אומר לקרוע כי הוא צריך לקריעה זו כדי לעשות אמדה שהוא צריך לכך איכא למימר דפטור אם קרע (עיין ס"פ המקבל ופרק המגרש גבי ות"ל דהוי מתנה כו') : פי' ר"י ק מעשה בראובן שהלוה י' ליטרין לשמעון לזמן קצוב ואחר הזמן אומר ראובן לשמעון אותם י' ליטרין שאתה חייב לי יהא לך למחצית שכר (*וכבר) [וככך] נתעסק שמעון בהם (*ונאנסו) [*ושוב נאנסו] נראה דשמעון חייב באונסין כאשר בתחלה כי אין המעשה נשתנה בחליפות דברים [י] וראיה (*מפ') [*מפורש פ'] החובל האומר קרע כסותי ושבר כדי חייב ורמינהו עלה

 ע דמשום שבת כצ"ל : פ צ"ל אף : צ אשתו בב"ד כצ"ל : ק צ"ל משום : ר צ"ל דמהימנינן : ש אמרה לא הפקדת אצלי או החזרתי לך או נאנס מידי ואלו אמרה הכי לא משבעינן כצ"ל : ת צ"ל במה :
א שכתבה לו כצ"ל : ב צ"ל לזה : ג צ"ל בעצמו : ד צ"ל והכה בכותל : ה נ"ב בתשובה סי' י"ג : ו צ"ל לי : ז שורי הרגת נטיעותי קצצת אתה אמרת לי להורגו אתה אמרת לי לקוצצו פטור . ופריך
א"כ לא שבקת חיי לכל בריה כל כמיניה כו' כצ"ל : ח צ"ל נטיעותיו : ט"תו"כ : י אמדנות הסיזק כצ"ל : כ תו"כ : ל נ"ב בסי' כ"כ : מ דאפילו כצ"ל : נ לסייעו ולתבעו כצ"ל : ס הפסיד על ידו כצ"ל : ע תו"כ : פ צ"ל בה :
צ צ"ל כשהשטר : ק נ"ב ס"א ואי : ר צ"ל כלומר : ש צ"ל את : ת"ר דייכו אם אמר לו קרע את כסותי כצ"ל : א נ"ב ס"א אימרא : ב שמנדין אותו עד כצ"ל :

חדושי אנשי שם

ג"מ [ה] וקשה מה שייך שבועה ע"י אפוטרופוס וי"ל דה"פ דכלפי שפסק דאם יש עדים חייב הבעל לשלם ע"י שתובעים אשתו לדינא לזה אמר דהכי אפשר ע"י אפוטרופוס ולא הוצרכה לבא עצמה לדינא אלא תעשה מורשה וכלפי שפסק דאם אין עדים נשבעת לזה אמר ועוד תתבזה ולא תגזול כו'. כ"מ : מהר"ם [ו] דלא הוה להו למזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא הכי נמי אינהו אפסדו אנפשייהו משום כו' : [ז] כי אם על פי שניהם ואם תתאלמן או תתגרש ולא תרצה להחזיר לו עדיין כו' עי' עוד מזה לקמן בהגהות פ' החובל ובהגהות קידושין סי' תתר"א : ג"מ [ח] ותימה דפ' נערה כתב המרדכי איפכא שיכולה למכור כתובתה לבעלה שאם ימות בעלה שלא תגבה היא כתובתה מן היורשים וגם לא תוכל עוד למכור בטובת הנאה אבל אם בא לגרש צריך ליתן לה כתובתה ודו"ק כי יש לחלק בדוחק : ש"י [ט] הא קמן דכאן אמר דמיירי בעדים דאילו בלא עדים הוי מגו ולעיל אמר דמיירי בלא עדים ולא הוי מגו ואין לומר דפליגי דאם כן ה"ל למרדכי לכתוב בהדדי ולכתוב אבי"ה פליג וכ"ל דלא פליגי ותרוייהו סברי דהא דאמרינן דקוצץ נטיעות וכו' מיירי בכל נטיעות הן טובות הן רעות ולעיל בתשובת מהר"ם דמיירי בב"ת דהוה דומיא דנטיעות טובות מביא ראיה דלהם מדבר אפי' בלא עדים אינו נאמן דאם אפי' בנטיעות טובות נאמן בלא עדים דוקא לוקמא בלא עדים דנאמן אלא שמע מינה דאפילו בלא עדים אינו נאמן לפחות בנטיעות טובות והוא הדין לחוב ואין להקשות לוקמא דגמרא מיירי בלא עדים ובנטיעות רעות מטעם דאי בעי קלתיה לכך אמר ולהאיא דהחובל לא דמי ר"ל שמיירי גם כן בנטיעות רעות אבל י"ל דבנטיעות רעות ר"ל דוקא בעדים אבל בלא עדים בנדון דידן הוי מגו ואין להקשות כדלעיל לוקמי' בלא עדים די"ל לכך לא מוקי לה באין עדים משום דמיירי נמי בנטיעות טובות שהם אפילו בלא עדים אינו נאמן דהוה מגו במקום עדים וק"ל : מהר"ם [י] וכי האי גוונא אמרי באומר שגנב טלה בגרשותו פע"ב דבגנב

שלטי הגבורים

(א) באלפסי מנהג ב' ישיבות ב מנדין עד דמפייס לבעל דינו ול"נ לר"ת דהאי לנקטיה בכופסיה דלשבקי לגלימיה הוא ועוד דגבי כלבא דאכל אימרי אמרינן לעיל דמשמתינן ליה לסלוקי היזקא אבל לא משמתינן ליה למפרע אימרא :

לשמור ולא לקרוע ואמר רבא לא קשיא הא דאתא לידיה בתורת שמירה וכו' אלמא היכא דאתא לידיה בתורת שמירה ואע"ג דהדר ביה ואמר ליה לקרוע לאו כלום הוא ובתורת שמירה קאי הכי נמי בתורת מלוה קאי ולא משתנה לעסקא ועוד דאמרי' פרק הפועלים מתנה ש"ח להיות פטור משבועה ושואל להיות פטור מלשלם כו' ופריך בגמ' ואמאי מתנה על מה שכתוב בתורה הוא ומסיק לעולם ר"מ היא ושאני הכא דמעיקרא לא שיעבד נפשיה ממילא הא לא שיעבד נפשיה לא מלי מתנה: [דף צג ע"א] קא שאלו עני דפומבדיתא דמיקץ קייץ להו ובמקום דלא קייץ להו פטור משום דממון שאין לו תובעים הוא ומיהו אם הגבאי אומר לשומר שמור לי לצורכי עניים של לדקה ואם תפשע תתחייב לי חייב והוא אינו יכול לפטור עצמו אלא בגבאי ולגבאי יש לו להחזיר לעניים ואין לו להחזיר לעניים בדבר כי למה יעשה סחורה במעות של לדקה דקיימא לן כר' יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים: קב כל "המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא [*מפסקי רב אלפס מפרק עמר הדין] הכהו נקרא רשע פסק ראב"ן דיש לקרותו רשע ופסול קב לעדות ושמכנגדו נשבע ונוטל עד שיעשה תשובה מרשעו ויקבל דין אפילו לא תבעו זה אלא אחר וכ"ש המיימוני פי"ו דגזילה ("ועוד) "כתב המיימוני כבר פסקו [*הדין] [*ירושלמי עד כאן גם אדקא לרי יודא בר' חנינא] שהמביישים ת"ח אפי' קד בדברים קונסין אותו [אתא עובדא לקמיה דרשב"ל וקנסיה ליטרא דדהבא]: ונוטין ממנו משקל ל"ה דינר מן הזהב שהוא משקל ט' סלעים פחות רביע וקבלה בידינו שגובין קנס זה בכ"מ בין בארץ בין בחולה לארץ ומעשה היה אללנו כן בספרד ויש ("תלמידים) [*ת"ח] מוחלים להם וכן ראוי להם ויש תובעין אותם ועושין פשרה ביניהם אבל הדיינים אומרים לו לפייס חייב אתה ליתן לו ליטרא של זהב ע"כ לשון המיימוני וכ"ש בספר המצות והביא ראיה מן ירושל' (תוס') "השיב [*שאלה תוך תשובת הרשב"א סי' תתנ"ו]: ר"מ קה על עשיר שקרא בן גדולים בחור חשוב ממזר בן ממזר (א) דינא דגמרא ידוע הקורא לחבירו ממזר סופג את הארבעים והכל לפי מה שהוא אדם [אס' רגיל] בכך ראוי לקונסו יותר [אף כי כבוד הגדולים] שבקש לפניו בקבלר שפגע וגעו ביקר חקר כבוד קו והמחרף יחוס ויחסה לעלמו ויסגוף עלמו בתעניות ובמלקיות וגם ממון יתן ויתכפר לו אולי יש תקוה כי מאד יש עון גדול ועונש לשלוח יד בקדושים אשר בארץ "כדאמרי' פרק חומר בקדש שלא א"ר יהושע אלא בושני מדבריכם ב"ש ובנזיר פ' כ"ג ור"ש לא אמר אלא כל ימיו של ר"ע היה מטמא אם משמת חזר בו איני יודע ואמר כל ימיו הושחרו שיניו מפני תעניותיו (בנזיר פכ"ג) כ"ש זה האיש וכ"כ [*רבינו] אבי העזרי [*גם במס' יומא הביא המרדכי זה] נהגו אבותינו ואמרו שהיתה תקנת קדמונינו וחרם שלא להוליא לעז ושם רע על המתים שהם שוכני עפר *ורבים תמהו מה ראו על ככה [*כתוב עוד במרדכי במס' יומא]: ולא דבר רק [*הוא] מהם כי באנו לאגדה דרבי תנחום פ' ואתחנן אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע כל הכעס הזה עלי למה כו' א"ל אתה אמרת שלח נא ביד תשלח. ומאז באתי אל פרעה. לא ה' שלחני. ואם בריאה יברא ה'. שמעו נא המורים. הנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים. וכי אברהם ילחק ויעקב חטאים היו שאמרת לבניהם כך אמר לפניו ממך למדתי שאמרת את מחתות החטאים האלה בנפשותם א"ל אני אמרתי בנפשותם ולא באבותם עכ"ל אבי העזרי. ואי לדידי לייט יקבל תשובה בתעניות ובמלקיות ובממון וטוב לו. ועוד השיב ר"מ קז "על החזן שהיו רוב הלבור חפלים בו ומקלת לא נתרלו בו. "ונעשה ע"פ השר שבקש "הממונים להתרלות לא טוב עשית להימנות ע"פ השר ובארלנו היו מקפידים על דבר זה וכבר נעשה"ט בימי אבי העזרי שנתמנה חזן אחד והלך" א' ונתכוון לכבדו וגרם שההגמון שלח אחריו ולקח מגנפת שעל ראשו ונתן עליו ואמר הילך החזנות וכעס" מיד אף כנגד ההגמון ואמר אדוני אין דיני לקבל ממך עבודת בוראנו ולא קבל עליו" אע"פ שמתחלה קבל עליו וסברו שקנס (גם) את היהודים גם בנדון הזה החזן עליו לתקן. ועוד השיב ר"מ על ראובן קח ושמעון שהיה להם ירושה שאין שום אדם רשאי לבנות דבר בב"ה זולתם ועתה בא ראובן למכור חלק ירושתו לאחד מעשירי העיר דנראה לאו כל כמיניה שהרי לא השליטו הקהל על אותה מלוה אלא לאותו האיש ולזרעו אבל לא למכור לאחרים. ודמיא להחיא דת"כ פרשת לו גבי כ"ג תחתיו מבניו שבנו קודם לכל אדם יכול אע"פ שאינו ממלא מקום אבותיו ת"ל ואשר ימלא ידו בזמן שממלא מקום אבותיו אין ואם לאו יבא אחר וישמש תחתיו כ"ש שאינו רשאי למוכרו לאחר בלא רשות הקהל וכן כל מיני שררה כהונה ולויה וכיולא בהן אין לו רשות למכור: בספרי פ' שופטים דרשינן למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל מלמד שאם מת בנו עומד תחתיו מנין שכל פרנסי ישראל בניהם עומדים תחתיהם ת"ל בקרב ישראל כל שהוא בקרב ישראל ע"כ:

סליק פירקא החובל

הגוזל שדה[ב] מחבירו קט [דף צה ע"א] ומכרה לאחר והשביחה בא בעל הקרקע ונטל אותה מיד הלוקח עם השבח. אבל היליאה משלם לו דהוה ליה יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דנוטל היליאה וכן לשמואל דאמר פ"ק דב"מ הכיר בה שאין שלו ולקחה אפילו שבח אין לו אבל היליאה מיהת אית ליה: [דף צז ע"א] קי המלוה על המטבע [*כו'] תחלה פרש"י דוקא הלוהו [*שוס] פרקמטיא אבל הלוהו מעות מה שהלוהו משלם לו ובסוף ימיו חזר בו. (המלוה חבירו על המטבע) פרש"י בתשובה (*לסוף) [*בסוף] ימיו כגון שהלוהו מעות ע"מ שישלם לו מעות ולא שאר סחורה וה"ה למוכר לחבירו לזמן על המטבע ע"מ שישלם לו מטבע כדמפרש בפירוש [*רש"י הנ"ל] [ראשון] וכן הכותב לאשתו בכתובתה מטבע הידוע משקלו והוסיפו על משקלו אם הוזלו הפירות מחמת התוספות מנכה לו שיעור התוספות מפני איסור הרבית. [פנים ואם לא הוזלו מחמת התוספת] (הגה"ה (*הוזלו) [*אלא שהוזלו] מחמת גשמים ולא מחמת שהוסיפו על המטבע. עכ"ה) אין כאן רבית ואין מנכה לו מן המטבע היולא באותה שעה בד"א שהוסיפו עליו חומש כגון שהיה משקלו ד' ועשאו ה' (*שעל) [*שעד] שיעור הזה אין קפידא ודעת הלוה בכך אם ישתנה המטבע אבל אם הוסיפו עליו יותר מחומש מנכה לו התוספת אע"פ שלא הוזלו הפירות וה"ה למלוה על המטבע ופחתו ממנו (*תוספת ה"ג) [*וכן פי' ר"ח ואלפסי וספר המלות] הגה"ה (כר"פ וכדרב הונא דעבדי (עבידתא אגרימי טייעא) [*עובדא בזוזי דאגרומא והוא סוחר ישמעאל] שוה עשרה בתמני עשרה ישנים נעשו שמונה ולוה לפרוע י' חדשים [תחת ישנים] וזה דוחק דסוף סוף איכא רבית מה לי מועט מה לי מרובה) [ל] ויש לשון אחר מיושב טפי שלוה לתת להם שמונה חדשים בעבור היו"ד ישנים כיון שהוכבד המשקל עכ"ל (וכ"פ ר"ח והאלפסי) והמלוה חבירו על המטבע [*והוסיפו עליו] נותן לו המטבע היולא באותה שעה ומיירי כששוין החדשים והישנים במשקלם [פי' לא מיירי השתא בתוספת] ואע"ג דזילי פירי בחדשים הואיל ומחמת חריפותא הוי אין בכך כלום וכגון שהוליא הלוה המטבע שהלוה לו אבל אם הוא בעין לא גרע מגזלן שאומר [*לו] הרי שלך לפניך קיא וגזלן נמי אם הוליא המטבע שגזל לא עדיף מלוה ונותן לו מטבע היולא ואי קשיא (*דתניא) [*הא דתנן] כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה י"ל כיון שהחדשים והישנים שוים במשקל כשעת הגזילה הוא וכ"כ ראב"ן ור"י היה פוסק קיב כשנפסל המטבע [מ] דדינא דמלכותא דינא וכמו שתיקן השולטן שהפורע לאלתר (*ס"א יפיל) [יטול את] רביע והפורע לאחר שנה יפרע הכל כך היו עושין היהודים ביניהם ע"כ [בשם] ר"ת וגם בשם רשב"ם היה אומר ר"ת [כן] והוא היה דן כך אחריו כל הימים אם היה כתוב בשטר שיש לו [אללו] כך וכך ליטראים טובים היולאים בהולאה נותן לו מטבע היולא אם לא הוסיפו עליה יותר כפי מה שאמור בתלמוד שהוסיפו עליו ונשאל לרבינו מאיר קיג על אודות ראובן שנדר לתת לאשתו ב' זקוקים כסף עד חנוכה מכסף הניתן אז ע"מ שתקבל גט ממנו ועתה אומר שביום ראשון של חנוכה נפסל המטבע והשיב נראה שיתן לה כסף ראשון אם הוא נותן ערב חנוכה דכיון דאמר עד חנוכה הוי זמנו עד שיגיע (*כדפריסית) [*כדתנן] בנדרים פרק הקונס ומייתי לה בקדושין פרק האומר (*דעד) [*האומר עד] הפסח אסור (*כשיגיע) [*עד שיגיע] עד שיהא פסח אסור עד שילא ומסיים זה הכלל כו' ושלום מאיר בר' ברוך: [דף צח ע"א] קיד הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור דאמר ליה הא מנח קמך ואי בעית שקליה [נ] ואפילו למאן דדאין דינא דגרמי פירש ר"י ודוקא בללולין אבל בעכורין לא דלא חזי ליה וה"מ דאדיי אדויי אבל שקליה בידיה מיגזל גזליה והשבה בעי למיעבד וז"ל רבינו יקיר הזורק מטבע של חבירו לים הגדול היכא דחזי ליה פטור לרבנן ולרבי מאיר חייב ואם תאמר לפי מאי דפריך [*ר"ת דפירש ר' יקר ודו"ק] דרבי מאיר מחייב בזורק מטבע חבירו לים מ"ש לר' מאיר מהמכה בהמת חבירו דמשלם נזק אבל (*אם רפו) [*ריפוי] אינו משלם אע"ג דגרם לו ליתן לרופא [*שכר] [ומאי שנא] "זורק מטבע חבירו לים הגדול דגרם לו להשכיר שכירים להעלותו וכן בריפוי שבת דאדם חייב דלריך להשכיר רופאים משא"כ בבהמה דפטור ומ"ש לכ"ע דאף ר"מ מודה דפטור בזורק מטבע כו' ויש לחלק בין נזקי גופו לנזקי ממונו שכשמזיק לגופו שיש לו ליתן לרופא [*הוי היזק ממונא שע"כ יש לו ליתן לרופא] (והזיק ממונו הוא) מש"ה חייב לשלם ריפוי לבד מן הנזק [*דאפחתיה] מכספיה אבל כשמזיק לממונו ומחמת אותו ממון [*מפסיד] ממון אחר כגון חובל בהמה ומחמת הבהמה הפסיד ממון אחר שיש לו ליתן לרופא זהו גרמא דלאו בגופו הוא אלא בממונו משום הכי פטור והיינו טעמא דמודה ר"מ בזורק מטבע כו' דמחמת הממון מפסיד ממון אחר בכה"ג מודה רבי מאיר [ס] ודוקא פטרו רבנן (*מראה) [*במראה] ממון ישראל משום גרמא אבל אם היה מוסר גוף חבירו בידי כותים עד שיפדה עלמו מן הכותים אפילו רבנן מודו [*שהוא חייב] ודמי לחובל בחבירו שמשלם ריפוי דהשיב לו כאלו הפסיד ממונו ממש כשגרם לו ריפוי ה"נ הואיל ומסר גופו בידי כותים כאלו מסר ממונו בידים ותדע שיש חילוק בין נזקי גופו לנזקי ממונו בכה"ג ומשום האי טעמא דפרישית שהרי שבת דאדם אם סגרו בחדר וביטלו ממלאכתו חייב שהרי ד' דברים שייכי באדם ושבת אחד מהם ואם סגר בהמתו בבית ובטלה ממלאכתה פטור לד"ה כי ההיא דגזל אפדנא דתורא וחרש בהן קנסיה רב נחמן משום דגזלן עתיקא הוה אבל מן הדין אינו חייב כלום וכ"ש היכא דסגרה בבית דפטור והיינו טעמא משום דעל ידי ממון זה נפסד ממון אחר ומש"ה פטור אפילו לר"מ וכ"ש המטיל כים חבירו דפטור [ע] ואם תאמר מ"ש מהא דאמרינן פרק הרבית האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין דמשלם יש לומר דהתם כגון קטו שקיבל עליו בפירוש אם לא אקנה לך אשלם ממיטב תדע דפריך מהא (*דאוביר) [*דאמר אם אוביר] ולא אעביד אשלם במיטבא ואי מיירי דלא קבליה עילויה מאי קושיא דאם אוביר דהתם קיבל עילויה הלכך בדקבליה עליה לשלם איירי ואי לא קביל עליה היה פטור לדברי הכל ומכאן אתה למד לכל הגרמות אם יקבל עליו בפירוש לשלם אם יגרום לו הפסד שהוא חייב והיינו טעמא נמי דמוכר שדה לחבירו והשביחה והוליא עליו הולאות הואיל וקיבל עליו חייב [*לשלם] והיינו טעמא דקאמר טול דינר והעבירני אם הוא לד דגים וגורם להפסד הואיל וקיבל עליו לשלם דינר חייב וכן השוכר חמריו ופועליו וגורם "להפסיד שכרם במקום אחר (מ"מ) הואיל וקיבל עליו לשלם חייב דכולם גרמות נינהו ואי לאו שקיבל עליו היה פטור לד"ה והיינו טעמא דאמר האי מאן דזבין ארעא לעובד כוכבים אמילרא דישראל משמתינן ליה עד דקביל עליה כל אונסא דאתיליד [*מיניה] משמע שאם לא היה מקבל לא היה חייב משום דגרמא בניזקין הוא ולאו "בר הזיקא ממש אלא קנסא קנסו ליה והא דמחייב ר"מ קטז במראה דינר לשולחני דוקא" (דא"א) [*ס"א דאין לו] לאישתמוטי וע"כ יש לו ליקח ע"פ השולחני (*דהיינו) [*דהוי] כמו דיין שדן (*הדין) [*דין] וטעה אבל מראה מקח לתגר או לקרובו וכן משכונות וכן ההיא דפרק חזקת הבתים והא אית ליה סהדי דאימלכית בך ואת אמרת לי זיל זבון (*אמר) [אמר ליה] אמינא השני נוח לי כו' אע"פ שקרקע גזולה" והכשילו (*בעלמו) [*בעלתו] מכל מקום פטורי כולהו משום דאית להו לאישתמוטי ולא לסמוך על דבריו והיינו דומיא (*דפרך) [*דפורץ] גדר לפני בהמת חבירו דאמרינן שלא היה לה להזיק (*ולא) [*ושלא] לאכול דהתם מודה ר"מ והכא נמי ל"ש: [דף צט ע"ב] וההוא [דמראה] דינר רע לשולחני דוקא שהוא חסר אבל אם הוא אינו כך רע אלא שנפחת לורתו פטור [שולחני] דהשתא אם הוא עושה בידים אמרי' הסף מטבע של חבירו דפטור ואפילו לרבי מאיר הואיל ולא חסרו אלא גרם לו שיתן שכר לתקן לורתו (*היינו) [*דהיינו] דומיא דזרק מטבע לים דפטור אפילו לרבי מאיר דמחמת ממון זה גרם להפסיד ממון אחר (*ודומיא) [*ודמיא] לריפוי בהמה הלכך הואיל ולא חסרו פטור כל שכן אם הראה דינר לשולחני שנפחתה לורתו דפטור דאפשר לתקנו אבל אם הראה לו מטבע שנפסל ואומר טוב הוא אין לך חסרון [*גרמא] גדול מזה דאי אפשר לתקנו

הגהות הב"ח א תו"כ: ב נ"ב בתשובה סי' רפ"ס: ג נ"ל הוא: ד נ"ל אם ראוי בכך: ה נ"ל כדאשכחן: ו נ"ב סי' ת"ק: ז נ"ל ונעשה: ח נ"ל הממאנים כו' עשה להימנות פ"ן: ט נ"ל מעשה: י נ"ל יהודי: כ נ"ל מאד: ל נ"ל התזנות: מ נ"ב ס"א מזורק: נ נ"ל בריא: ס נ"ל נהס: ע מראה דינר לשולחני דא"א כנ"ל: פ נ"ל היתה:

שלטי הגבורים

(א) שאלו מקמיה רב מתתיה גאון ראובן שרקק בפני אשה אבל אינם יודעין אם נגע בה הרוק אם לאו ואמר כיון שנתכוון לרוק בפניה בושת קל הוא שאם הגיע בה הרוק לפנים הייתו מלקין ומנדין אותו בבבל ובא"י גובין ד' מאות זוז וכיון שלא הגיע בה הרוק ודאי בר פיוסי הוא וליזיל ולפיים בעל האשה בתעניות ויבקש ממנה מחילה ומבעלה וימחול לה וכב עמרם גאון אמר נשבעת האשה שהגיע בה הרוק וכפי זה יפייס אותה בתעניות ובמלקיות ע"כ: ס"פ אלו מליאות בעא מיניה רב חסדא מרב הונא תלמיד ורבו לריך לו מהו א"ל חסדא חסדא לא לריכנא לך את לריכא לי כו' עד מר יתיב בתעניתא ארבעים שנה ומר יתיב בתעניתא ארבעים שנה מכאן שמעתי מביאין ראיה שאחד שמקנתר חבירו וא"ל איני מומר או עבריין או כיולא בזה אפילו שלא אמר כמוך בפירוש הוי כאילו פירש הג"ה מנאתי: הקורא לאשתו זונה במריבה מלקין ליה ומתרינן ביה דאי קרי לה זימנא אחריתי יוליאה ויתן כתובה. אשה שמכעיסה לבעלה לריכה לישב ל' ימים בתענית ואשה שהכתה בעלה וקנתה את כפו אז תתענה מ' יום בשנה אחת ואשה לריכה שתהא כפופה לפני בעלה בדברים ובמלאכה ובכל דבר שירלה שנא' ואל אישך תשוקתך ל' הר"ר חיים ברוך עיין פרק אע"פ: *) ומכאן הביא ראיה על עובדת כוכבים שהיתה כובסת בגדים לכמה יהודים ואבדה סדין והעובדת כוכבים נטלה סדין מאחר היהודים ונתנה לאותו הסדין הנאבד וכמתי להחזיר הסדין שהרי אותם יהודים אחרים לא נתייאשו אלא היו מרדפים אחר הכובסת וגם קיי"ל בפרקין גנב ופרע בהוכו גנב ופרע בהקיפו דלא עשו בו תקנת השוק ולריך להחזיר לבעלים בחנם אבל ודאי אם הכובסת משכנו עשו בו תקנת השוק במשכנתא ולריך להחזיר הדמים לבעלים ע"כ:

*) שייך לריש פ' הגוזל.

מסכת

חדושי אנשי שם

דבגנב דעלמא קי"ל כרבי יוחנן שלא לדעת א"ל דעת שלפי פרק הגוזל בתרא בשומר שגנב סלע ברשותו קי"ל כר"ע התם דלריך דעת וכהאי גוונא כתוב בתשובות רבינו ברוך מביאה המרדכי לקמיה פרק הגוזל קמא סימן קכ"א והיא כתובה בתשובת מיימון וספר משפטים סימן כ"ע: מהר"ם [כ] א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן דבר תורה גזילה הנשתנית חוזרת בעיניה פרש"י כמות שהיא עכשיו ואפי' השביחה דשנוי לא קני וא"ת משנתנו מפני תקנת השבים. אמר רבא גזל והשביח ומכר גזל והשביח וסורים מה שהשביח מכר ומה שהשביח הורים והקשו התוס' דאפי' לרב דאמר פ"ק דמליעא לוקח יש לו שבח בשלא הכיר בהן שאינה שלו היינו מגוזל אבל נגזל לא יהיב שבחא ומתרלי' דהיינו בקרקע דאינה נגזלת דגזלן גופיה לית ליה שבח אבל הכא במטלטלין שיש שבח לגזלן מפני תקנת השבים גם ללוקח ממנו יש לו עכ"ל תוס': [ל] ועיקר של הג"ה זו לקוחה מן התוספות שמפרשי דעת רש"י כן ונותן לו שמונה מן הראשונה תחת ח' שהלוהו דיש קפידא בחומש והוא לשון אחר שפי' כאן שהוא מיושב טפי שלוה לתת לו ח' חדשים עבור י' ישנים. וכל המפרשים ראשונים ואחרונים הסכימו על לשון ראשון שמפורש בהג"ה זו והיא דעת הפנים ועליו כתב וכן פסק ר"ת ורב אלפס וכן כתב האשר"י וי"ד סימן קס"ו: [מ] כלומר וגזר המלך שכל מלוה לחבירו שיהא פורע לו מהמטבע השנית. ובנימוקי בית יוסף בטור י"ד סימן קס"ו מביאה ומביא שם עוד תשובות אחרות בזה ע"ש: [נ] ואי משום דבעי למיתב זוזא לבר אמוראי דלישקליה גרמא הוא שגורם להפסיד אותו שבח וגרמא בנזקין פטור: [ס] ופלוגתייהו דר"מ ורבנן הוי כדינא דגרמי דלא אפשר ליה דאישתמוטי כדמסיק: [ע] צ"ל שמגבל ותיהו לקמיה בסמוך סי' קכ"ד כתב לחייב במגבל

כים

וזה דאמרי' פרק הגוזל בתרא מכריז רבא האי בר קיין ישראל דידע סהדותא דעובד כוכבים על ישראל חבריה כו' וקאמר דהיו משמתינא ליה משמע דאין חייב לשלם לו אלא היו משמתינן ליה על מה שהפסידו בגרמא אבל אינו משלם מדקאמר גבי דזבין לעובד כוכבים אמגרא דישראל היו משמתינן ליה עד דקביל עליה כל אונסא דאתיליד מכלל דהכא היו משמתינן ליה ולא מקבל עליה ולא משלם ואפילו לרבי מאיר (*משום דלא חסריה ולא מידי) [*בס"א כל זה מחוק] דה"מ למימר אמה העידותי כי הייתי יודע בודאי שהיית חייב לו "ולישנא דרבא נמי משמע הכי מדקאמר האי בר ישראל דידע סהדותא לעובד כוכבים משמע ברי לי דידע אע"פ שזה אומר לא הייתי חייב לעובד כוכבים אין לחייבו בכך דהמוציא מחבירו עליו הראיה והלה אומר לא חסרתיך והיינו דומיא דשף מטבע ומיהו אם היו לו עדים שפרע לעובד כוכבים ולא היה חייב לו כלום הרי ודאי חסרו (*וה"נ) [ומשום הכי] הוי חייב האי עד ואם זה היה מודה ממה שהיה חייב לעובד כוכבים אלא שרצה לכפור לו ולהרויח בכך והלך העד והעיד עליו לא הוינן משמתינן ליה דלאו כל כמיניה להרויח והיינו דקאמר וה"מ עד אחד אבל תרי לא כלומר הואיל והדבר ידוע שהוא חייב [*לעובד כוכבים] כדין עשו שהעידו עליו הלכך עד אחד שהוא פטור משום דמצי למימר לא חסרתיך ואע"ג דהיו משמתינן ליה זהו משום דאין (*דבר) [*הדבר] ידוע לנו שבדין העיד ולא ה"ל לעשות ואע"ג דכל המזיקין וכל הגורמין היזק פטורין ולא היו משמתינן להו הכא היו משמתינן ליה הואיל ומרויח לעובד כוכבים ומפסיד לישראל [*ומכוער הוא] ודמי למסור לאנס דהיו מורידין אותו ואע"ג דשאר מזיקין ואפילו גנב וגזלן אין מורידין אותו התם היינו טעמא דהואיל ומרויח לעובד כוכבים ומפסיד לישראל מכוער הוא שמרגיל עצמו למסור ממון בידי עובדי כוכבים הלכך דינו חמור מכל המזיקין והכא נמי הואיל והעיד על ישראל והרויח העובד כוכבים ואין ידוע שבדין העיד היו משמתינן ליה ואע"ג דגבי ההוא שותא לא אמרי' הכי דקם חד ומסריה לפרהגנא דמלכא ואמר אין מסרי ודידי מסרי דהתם היו משמתינן ליה עד דמוקי ליה בדינא [פ] לא דמי דהתם (*דבר) [*הדבר] ידוע שמסר ממון לאנס שהיה (*מונח) [*מוטל] בספק ודינו כל דאלים גבר ושמא היה [חבירו] אלם וגבר ולקח ממנו הלכך יש לו להחזיר ולהחזיק הממון אחזקיה קמא אבל הכא דאין ידוע אם מסר כלום שהרי העובד כוכבים לא היה אנס אלא בדין תובע ישראל ואיכא למימר כדין העיד לו אבל התם מסר לאנס עובד כוכבים שלא כדין ואם תאמר הואיל וההוא שותא הדין כל דאלים גבר הלא אם היה בעצמו תוקף בה היתה שלו ה"נ בשתקפה ע"י העובד כוכבים ומסרה לפרהגנא (גם) בזאת תדע כי הדבר מכוער הוא למסור ממון לעובד כוכבים אנס ומ"ה קנסו אותו ומוטב שהוא היה בעצמו תוקף ומיהו הא מיבעיא ליה אם העובד כוכבים מסייע ליה לתוקפה ותוקפה הישראל לעצמו ע"י עובד כוכבים ולא למוסרה לעובד כוכבים אם זהו כל דאלים גבר ומסתברא דאין לעשות ע"י עובד כוכבים כלל: וכן דן [*רבינו מאיר] (וי"מ) קיה בראובן שעיכב חובותיו של שמעון על פי שר אנס שיעשה לו דין דראובן מסור גמור הוא אם שמעון לא היה סרבן מתחלה וישלם ראובן כל מה שהזיקו בקלקול חובותיו (*עוד) עיין סוף פרק הגוזל בתרא ע"כ קים מאן דאין *דינא דגרמי ר"מ אבל גרמא בניזקין דכ"ע פטור כדמשמע בכמה דוכתין [*סוף] פרק

*שם פסק ע"ש רב רבי אליעזר מטולא שאין לו דין מסור:

כיצד הרגל גבי זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא א' וסלקן פטור כו' וכן פרק שור שנגח הפרה דתנן הכניס פירות בחצר בעה"ב שלא ברשות כו' אמר רבא ל"ש אלא שהוחלקה בהן אבל אכלה פטור והנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וכן פרק הכונס השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן וכל הנהו דחשיב [*ריש] פרק הכונס דפטורין מדיני אדם וכן המבעית חבירו דהויא גרמא דאמרי' בקדושין התוקע באזנו וחרשו פטור ועוד פרק הכונס אמרינן ליבה וליבתו הרוח פטור ופרק כיצד הרגל שיסה בו כלב שיסה בו נחש פטור כל אלה פטורים ומטעם גרמא בניזקים אבל מחילת הכרם שנפרצה אומר לו גדור וכן דן את הדין וחייב את הזכאי ומראה דינר לשולחני וכן השורף שטרותיו של חבירו ומוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו ומסור לאנס דאחוי אחוי כל אלה דינא דגרמי הן וחייבין פירש ר"י כל הני דינא דגרמי הן [היכא] (*דהוא) [*כי הוא] בעצמו עושה ההיזק בממון חבירו ובמחילת הכרם שנפרצה כיון שעל ידי ייאוש אוסר הזרעים הוי כמו מעשה ועוד דהוי כמו מערב ממונו בשל חבירו [*ס"א ממון חבירו בשלו] ועוד בכל הנך דדינא דגרמי בשעת מעשה הוא עושה ההיזק [*לממון חבירו] ואע"ג דנתייאש ולא גדרה *בעל כ"ז שלא הוסיף מאתים [אינו נאסר] מ"מ כלאים איכא ואם היה ניכר היה נאסר התוספת ולי לא נתיישב לי ולא יכולתי לעמוד על החילוקים וגם ר"י נמגם (*ברובם) [*ברוב החילוקים] לכן קצרתי תוס' *אכן הריב"א [*עיין באשר"י ולקמן בהגהות]: כתב מה שמחלק רבינו יצחק בין דינא דגרמי לגרמא בניזקין נראה שכולם שוים אלא דמלתא דשכיחא קנסו ביה רבנן וחיובן אינו אלא מדרבנן ומטעם קנס ומלתא דלא שכיחא לא והכי איתא בירושלמי דשבועות המקרע שטר של חבירו שלא מדעתו רבי חנינא ור' אבא חד אמר חייב וחד אמר פטור מ"ד חייב משום קנס וניחא השתא דלא מצי למימר חמור דבור *אתא למעוטי שטרות שהחיוב אינו אלא מדרבנן כ"פ ריב"א ע"כ: [דף צח ע"ב] ודבר

*שילהי פרק שור שנגח את הפרה אמר רבא חמור דבור לר' יהודה וע"ש בתוספות:

הגורם לממון כגון שגזל ממנו [ממון גמור] (*בפסח) [*חמץ לפני פסח] ועבר עליו הפסח ובא אחר ושרפו אחר הפסח והגונב קדשים (*חייב) [*שחייב] באחריותן (*לר"ש דסבר) [*ר"ש סבר] דבר הגורם לממון כממון דמי ורבנן סברי לאו כממון דמי: [דף ק ע"א] מחילת הכרם שנפרצה אומרים לו גדור וכו' משמע [*נמי] דלא אמרי' קמא קמא בטיל וכן פרק כל הבשר גבי המעביר עלין נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור משמע' דלא אמרינן קמא קמא בטיל וכהנה רבות וקשה (דאמרינן) [*דאמר רבי יוחנן] בפרק בתרא דמסכת עבודת כוכבים המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ותירץ רשב"ם וראב"ן וריב"א דהיכא דנודע בינתים [ג] ושוב איתוסף אמרי' קמא קמא בטיל ואי לא נודע בינתיים אמרי' מלא מין את מינו וניעור מכאן קב פוסקין דחתיכה של איסור [*שנפל] בס' דהיתר ולא הכיר בה להעלותה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה אם אין בהיתר כדי לבטל שתיהן [ק] אבל אם הכיר בה וידע שיש בהיתר לבטלה [אז] [אפילו] (לבטל) אם נפלה אחרת אין צריך ביטול כנגד שניהם דתנן פרק ה' דתרומות סאה תרומה שנפלה לתוך מאה סאה של חולין ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה

ורבי שמעון מתיר ומסיים בתוספתא בד"א בשלא ידע בה ואח"כ נפלה אבל ידע בה ואח"כ נפלה הרי זו מותרת ומלתא דרבי יוחנן [דהמערה יין נסך לבור] דידע והכיר בה שעירה יין נסך ואח"כ שכח ועירה פעם שניה וכן עשה כל היום ודוקא שכח אבל לא שכח הוה ליה מזיד ואשכחנא דרבי יוחנן גופיה שאמר קבא פ"ק דחגיגה [והכי] (תניא) בירושלמי כל איסורין שבתורה שריבה עליהן אם בשוגג מותר ואם במזיד אסור וכתב המיימוני פרק ט"ו דמאכלות אסורות נ"ל כיון שהוא קנס אין אוסרים תערובת [זה] אלא לזה העובר שביטל האיסור אבל לאחרים הכל מותר ובאיסורין שהן מדרבנן מבטלין לכתחלה האיסור [י] כיצד חלב שנפלה לקדירה שיש בה בשר עוף ונתן טעם בקדירה מרבה עליו בשר עוף [*אחר] שיבטל הטעם וכן כל כיוצא בזה ובפ' בתרא [*דע"ז] פירשתי עיין פ"ק דביצה ופרק כל הבשר ופ"ק דפסחים וסוף פ' הערל: [דף קג ע"ב] קבב לקח מה' בני אדם ואינו יודע מאי זה מהם לקח חייב ליתן לכל אחד ואחד ואפילו למ"ד מנה לי בידך והלה אמר איני יודע פטור הכא חייב דהא ודאי לאחד מהם חייב: [קב ע"א] הנותן מעות לשלוחו ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורים כו' עד כאן לאכילה כאן לסחורה מכאן פסק ר"י שיכול אדם להלוות לחבירו [*מעות בהיתר] למחצית שכר והלוה מקבל עליו כל (*אחריות כמו) [*האחריות כגון] שיאמר שילווס על משכונות כסף וזהב ויטמרם בקרקע' אם הלווס בענין אחר אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע כמו התנה (*ליתן) [*ליקח] חטין ולקח שעורים ואין בענין זה איסור רבית ליחשב קרוב לשכר ורחוק להפסד מאחר שאם היה עושה מה שמלוה לו היה קרוב לזה ולזה וגם המקבל אינו נחשב גזלן במה שמשנה ממונו של זה לדבר אחר דאם היה נחשב גזלן לא היה אומר הותירו לאמצע אלא בודאי נחשב לענין זה כשליח גמור מאחר שאין מתכוין לגזול אלא מתכוין לטובת הבעלים כדי שירויחו חביריו בדבר וכן מצאתי בתשובת רבינו ברוך שפסק כן ועוד הוסיף וכתב שיש לו להתנות שאם יצטרך המקבל[ה] מן המעות להוציא לצורכו שיחזיר אותם בקרוב ויזכה אותם למפקיד ע"י אחרים [ב] וילוה אותם במעות הראשונות שאם לא היו המעות [תמיד] בחובות או בסחורה היאך יתן הרבית על מה שהוציא הרי משלו נותן ואם לא לקח רשות להוציא כשיצטרך להחזיר הרי שלח יד בפקדון והרי הן מלוה עליו ואינם בחזקת הבעלים וא"כ רבית הוא: קבג כתב האלפסי דלא אמר רבי יהודה הותירו לאמצע אלא כשנותן לו המעות בשותפות למחצית שכר אבל אם נתן לו שלא בתורת שותפות אם הותירו הותירו לבעל המעות וכן פסק ר"י והא לא דמיא לפלוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי דאם הוסיפו לו מנה יתרה אם הכל לבעל המעות או יחלוקו דפרק אלמנה ניזונית [ח] דהכא שינה לגמרי בשליחותו. מצאתי (*תשובה) [*ס"א שאלה] אחרת [*שתם] בפנינו חתומי מטה קבד תקף ראובן (*לשמעון) [*שמעון לדין] וטען שלחתי על ידך עשרה זקוקים מאיי הים [*קשור] בארנקי [קשורים] אבל לא היה קשר משונה וכשחזרתי משם תבעתי מעותי ואמרת שהלויתם לעובד כוכבים מפני אחריות הדרך והריוח המגיע לחלקי תתן לי ופרעת לי עד הריוח והריוח אני תובע ושמעון השיב לא נדרתי לך שום ריוח אבל בחזירתך דחיתיך בדברים והראוני מן השמים ששמעון חייב לראובן לשלם [*לו] חלקו בריוח שמסתמא לא היה דעתו של שמעון לשלוח בו יד ולהיות גזלן דלא משוי נפשיה רשיעא ועוד שהגאונים פסקו שמה ששנינו קבה המבטל כיסו של חבירו אין לו עליו אלא תרעומת זהו במקום שאין מרויח בו אבל אם מרויח בו חייב ליתן לו וכן הורה לנו רבינו אליעזר בר' יהודה וגם רבינו משה כהן שלח פעם אחת כסף ע"י יהודי ועכב כספו כשנתים וגבה ממנו בעל כרחו ריוח י"ב זקוקים ואם שגינו הורינו. [תשובה] [*והשיבו] אמנם כן הוא המבטל כיסו של חבירו והרויח בו שנותן הריוח לבעל המעות [*ומיהו] דוקא אם נותנו לו מתחלה לקנות בו דבר להרויח וחזר ואמר לא קניתי לך או לא הרוחתי אלא לעצמי [א] אבל בתורת פקדון לא משום דכשאמרו חכמים מותרין [*ר"ל שאינם קשורים] ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן לא דברו אלא לשלם הפקדון אבל ברווחא אי מתרמי ליה [לנפקד] זבינא למיזבן לא חייבו לתת למפקיד ותו דהוי כמו זה נהנה וזה אינו חסר אם מותרין הן (*ואם) [*ואפילו אם הם] צרורים פטור נמי מן הריוח אע"פ שחטא ועבר על דעת בעה"ב והכי [*נמי] משמע לישנא דברייתא דהגיא בתוס' פרק איזהו נשך ובירושלמי נמי איתמר ובספר חפץ הביאו הנותן מעות לחבירו (*ולקח) [*ליקח] בהן פירות למחצית שכר (*ובאחרון) [*ובאחרונה] אמר לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת ואם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו בע"כ אבל דרך פקדון לא שכל זמן שהוא פקדון אין לו הפסד וביטול כיס ונראה דגבי פקדון נמי אם תובע פקדונו מפני (*שיאמר) [*שאומר] אני רוצה להרויח בו או להלוות והלה מעכב ומרויח בו גם זה מבטל כיסו הוא ואם ידוע שמרויח בו חייב לתת לו מכאן ולהבא שהרי הוא מזומן להלוותן וקרוב הדבר בעיני שאפילו אם (*תבע) [*תפס] פקדונו מפני שזה אומר אני רוצה להלוותו [*ולהרויח בו] וזה אומר הלויתיו או עכבתיו [*ס"א הפקדתיו] כדי להרויח אם תקבל להיות קרוב להפסד ולשכר אתן לך חלקך וזה אומר לו לא אך שלי (*תתן) [*תן] לי כי בידי להלוותו על משכון טוב שאין שום ספק בדבר אף על פי שמבטל כיסו של חבירו [*הוא] ויודע לבסוף שנפרע החוב והרויח בו דפטור ולא דמי לאם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע משום דהתם מתחלה נעשה שלוחו ושינה בשליחותו הלכך ידו על התחתונה ובתשובת רב האי גאון מצאתי וז"ל המפקיד מעות אצל חבירו אסור להשתמש בהן בלא רשות בעל הפקדון ואם עבר ושלח בהן יד חייב באחריותן ואם הרויח בהן נותן לו מחצית שכר עכ"ל והקשה רשב"ם כיון דשלח בהן יד ה"ל כגזלן ותנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה ואמאי יתן לו מחצית הריוח ואומר אני דבמה שעבר קודם שתבעו לא עלה על לב הגאון לחייבו בריוח (והיינו) כמו שהוכחנו לעיל ולא משוינן לגאון שוגג בזה אך בכה"ג קאמר שזה תובע להחזיר לו פקדונו ששלח בו יד כדי להרויח [ג] (*ואינו) [*או] רוצה להיות עמו קרוב לשכר ולהפסד דהתם אי מסרב ודאי ליה מיחייב נמי בריוח למיפלג בהדדי ותו לא מידי [אבי"ה] עי' פרק אלו מציאות ובפרק מי שמת וס"פ אלמנה ניזונית: [דף קד ע"ב] אין משלחין קבו מעות בדיוקני (*פרש"י) [*פירוש] דיוקני דג או ד"א שהוא סימן שלו אפי' עדים חתומים עליה האומר שזהו סימן שלו אין משלחין: הגה"ה שמואל לטעמיה כדלעיל דשליח שעשאו בעדים נמי לא הוי שליח והכי סלקא שמעתין עכ"ה. י"מ בדיוקנא פירוש שני קני דיו שנים כמו דיו פרצופין כגון שלקח קנה אחד וחתך אותו לשנים ונתן (לו) חלק אחד לנפקד ואמר ליה מי שיביא לך הענין שיהא שוה לזה הענן על ידו שלח לי

*היא כתובה בתשובה מיי' לס' משפטים סי' כ"ט ע"ש:

הגהות הב"ח צ נ"ל ולישנא: ק נ"ל ומן הדין: ר נ"ל דהו: ש נ"ל ליה: ת נ"ל מחייב: א נ"ל בטל: ב נ"ל נמי: ג נ"ל ועכשיו: ד הרבה וכן מצאתי כנ"ל: ה להוציא מן המעות כנ"ל: ו כשיתן לו ריוח מאלו המעות שהוציא רבית הוא כנ"ל: ז נ"ל וידוע: ח תז"ג: ט נ"ב ס"א ורוצה: י נ"ל בהדיא:

חדושי אנשי שם

כיס חבירו סימן קכ"ד אם הרויח בדבר חייב להחזיר לו הריוח אם לכתחלה מסרו לידו הממון בתורת ריוח פירות לבעל המעות: [ס] והתם דמי לשני עדים שמעידים לעובד כוכבים על הישראל שחייב לו כיון דהאי לא מסרים לשותא לפרהגנא הוי נמי דינא כל דאלים גבר והשתא ניחא האי מסרותא היינו אלמותא וכדין עשה מה שעשה כאלו דבר ידוע של עדות שני עדים שמעידים לעובד כוכבים על הישראל ולא לשמתיה ומתרץ לא דמי כו' וכדמסיק: אי נמי מעד אחד קשיא ליה דעד אחד היו משמתינן ליה ומיהו אינו משלם ולא כופין אותו שישתדל לחזור הדין לחזקיה קמא מפני שאין האמת ידוע לנו ומצי לאשתמוטי א"כ הך עובדא דשותא הוי דכוותיה שאין האמת ידוע לנו של מי הוא ומצי לאשתמוטי ולמימר דידיה מסריה ואמאי היו משמתינן ליה וכייפינן ליה עד דמוקי לה בדינה ואהדריה לממונא אחזקיה קמא: ג"מ [ג] פי' בדפסוק פסוקי ועיין בתוספות בד"ה אמרי' לו גדור: מהר"ם [ק] וכתב בסמ"ק במצות בשר בחלב ובי"ד סי' צ"ד שכן הדין בכף אם נתחבה במקום האוסרה שתי פעמים בלא ידיעה בינתיים שצריך ב' פעמים ששים אבל הגהות מהרא"י כתבו בשערי דורא סי' פ"ה דלא נהגינן הכי והאריך בראיות בספרו בתרומת הדשן סימן קפ"ג ע"ש: ג"מ [י] וקשה והא משמע בפ"ק דביצה שאפי' באיסור מוקצה שהוא מדרבנן כגון עצים שנשרו מן הדקל שמרבה עליהם עצים מוכנים ואמרי' בגמרא דמקליה קלי דמשמע דוקא משום דקלי איסורא אבל באיסורא שהוא בעין לא אמרינן שמבטלין וי"ל דאפשר שהמיימוני ס"ל שמוקצה איסוריה דאורייתא א"נ התם דמתרץ דמקליה קלי היינו אליבא דרב אשי ואפשר דלא קי"ל כוותיה והרי"ק פירש דהרמב"ם סבר כשנוי קמא ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין: מהר"ם [ב] ואע"ג דבמידי דלאו ב"ח קיי"ל כר' יוחנן שלהי מכילתין שלא לדעת אין צריך דעת כדפסק רב אלפס והאשר"י הייט בגנב דעלמא דהתם כי מחזיר עבדי ליה השבה אבל שומר שגנב ברשותו ק"ל כר"ע התם דצריך דעת בעלים וכה"ג כתב מרדכי שלהי פרק החובל: [ח] פירוש דהתם לא פליג ר"מ ועוד דרבי יהודה ס"ל התם הכל לשליח: [א] פירוש ולא שינה בסחורה אחרת ממה שאמר המשלח שאם שינה נשבע שנתכוון לגזול ולכן שינה והרויח כדאיתא בהג"ה באשר"י: [ג] נ"ל דהאי ואינו רוצה קאי אנפקד אבל במפקיד אינו מסרב להיות עמו קרוב לשכר

ואפילו עדים חתומים עליה פירוש שיש עדים שמסר לו המפקיד לזה הטן ואמר ליה
להביא אעפ"כ אין משלחין דהא דאמרינן פרק השואל אם אמר לו המשאיל שלח ושלח
פטור הני מילי דאמר ליה מפיו וייחד לו השליח אבל הכא לא ייחד לו השליח ע"כ אין
משלחין ואם נאנס בדרך חייב המשלח ורבי יוחנן אמר מאחר שיש עדים שמסר לו אין
חוששין יותר ע"כ משלחים ואם נאנסו בדרך פטור המשלח אי נמי אין משלחין מעות[כ]
פירוש אם ירצה הנפקד יעכב ולא ישלח דחיישינן שמא ימות ונפלי זוזי קמי יתמי ונמצא
דבטל שליחות ורבי יוחנן אומר דאין יכולין לעכב כיון דבשעה שנתן לו המעות לנפקד אמר
מי שיביא לך זה הטן תן לו הוי כאלו בא לידי המשלחו [*ס"א השליח] מחיים וי"מ
אין משלחין מעות בדיוקני פירוש דיו שנים שהקנה לו בפני שנים ואפילו עדים חתומים
על הקנין משום דמעות אין נקנין בחליפין ולהכי נקט מעות ולא דבר אחר ע"כ דברי
הר"ב . ובספר המצות כתוב וז"ל אין משלחין מעות בדיוקני פירש ר"י דיוקני צורות
שבטבעות שחותמין בהן חותמות ולשון דיוקני פרצוף כמו בדיוקני עצמה אל תסתכל ומסר
לשלוחו הצורה וחתמו העדים שזו דיוקני שלו וא"ל השליח בסימן זה לשלוח המעות לבעל
החותם ופסק האלפסי דאין הלכה כרבי יוחנן אלא הלכה כשמואל [דהלכה כשמואל בדיני
ועוד] דסוגית התלמוד סובר כשמואל [ל]דקאמר ולשמואל מאי תקנתיה כי הא דר' אבא
הוה מסיק זוזי בי רב יוסף כו' עד ואקנינהו אגב אסיפיה דביתיה כו': [מ]הגה"ה ואומר
הרב ז"ל דלפי' רי"ף דפסיק הכא כשמואל ולעיל פסק כרב חסדא דשליח שעשה בעדים
הוי שליח נ"ל דר"ח עדיף [ג׳] מדשמואל דאל"כ הוי דבריו סותרין זה את זה ותימה מאי
קאמר אלא לשמואל מאי תקנתיה כדר' ("אמי) [*אבא] ואם היה סובר כרב חסדא
אמאי לא אמר תקנתיה כרב חסדא אלא לית ליה ולפי זה הלכה כרבה דשליח שנעשה
בעדים לא הוה שליח וכן מצינו בתשובת רב [מתתיה] גאון ובשאלתות דרב אחא פ' ויקרא
ומיהו אם א"ל מפיו שלח לי ע"י [נ]בני הוי שליח כדמשמע במתני' דהשואל ונראה דה"ה
אם כתב לו בכתב ידו . ומה שאנו מצריכים לכתוב הרשאה ולהקנות אגב קרקע [*היינו]
משום דחיישינן שמא ימות ונפלי זוזי קמי יתמי ע"כ. [ס]הגה"ה ויש [רוצים] להוכיח מכאן
דבקנין אגב קרקע יכול להקנות הלוואתו [*פי' מלוה ע"פ] וקשה דאמרינן בפרק מי שמת
מתנת שכיב מרע שכתוב בו קנין אמר [רבא] ארכביה אתרי רכשי הרי הוא כמתנת
בריא שאם עמד אינו חוזר וכמתנת ש"מ שאם אמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני משמע
דבבריא לא ("אהני) [*מהני] קנין למיקני הלואה ("וי"ל) [*י"ל] דהתם מיירי בקנין
חליפין בלא קרקע ע"כ מתוס' ה"ר ברוך וכן מצאתי בדברי רבי יואל ובנו ראבי"ה
הא דאמר פרק מי שמת שכיב מרע שאומר הלואתו לפלוני [*הלואתו לפלוני] משא"כ
בבריא ומסיק דאיתיה בבריא במעמד שלשתן ה"ה בקנין אגב קרקע (מפרש"י) וכן
משמע [ד] [*מפירש"י] ריש פרק אע"פ וכן (*מצאתי בפרק אע"פ כדברי) [*כתב] ר"א
ברבי שמעון (*והר"פ) [*ס"א ומוהר"ס] היה דן דאפילו בקנין אגב קרקע ליתא :
[ה] הגה"ה וכ"ל אני ההדיוט ראיה מפ"ד דשבועות משביע אני עליכם שאיש פלוני
כהן הוא וכו' ומסיק בגמרא [טעמא] דאיש פלוני כהן הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין
והא קתני עד שישמעו מפי התובע ומשני בהרשאה משמע דיכול להקנות ע"כ ובסה"מ
[*בסי' פ"ב בדף ע"א סוף ע"ד] כתב וז"ל קבז היתה לו מלוה ביד אחר אינו יכול לכתוב
הרשאה עליה ואפילו היה החוב בשטר מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין אדם מקנה דבר
שלא בא לעולם ואין לו דרך שיקנה חוב אלא במעמד שלשתן או בהקניית שטר [*חוב]
עצמו בכתיבה ובמסירה מפני שהוא מקנה שעבוד [הכתוב שם] ראיה לדבר שאין אדם יכול
להרשות על המלוה מדאמר פרק אע"פ מתנת שכיב מרע שכתוב בו קנין הרי הוא
כמתנת בריא כו' והרי הוא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתי לפלוני מועיל משמע
דמכח בריא אין יכול להקנות אפילו בקנין וכן נמי אמרינן פרק מי שמת שכ"מ שאמר
הלואתו לפלוני[ע] [*כו'] משא"כ בבריא [פ]פירוש משא"כ [*בברי] ואפילו בקנין דאל"כ מאי
אריא הלואה אפילו כל [מילי] נמי לא מקנו בבריא בדיבורא בעלמא אלא אפילו בקנין נמי
לא מהני אבל שכ"מ מיקני באמירה שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי ואין צריך
קנין ועל כל זאת אמר ר"י דתקנת הגאונים עיקר דיכול להרשות על מלוה דמסקינן פרק
מרובה דשליח שויה וכהי דאין יכול להקנות הלואה כשנותנה מ"מ שליח מלי שויה [*שזהו]
לעצמו וע"כ הוא כן שאין הטעם של הרשאה תלוי בקנין דהא קיי"ל כאיכא דאמרי [בפרק
מרובה] דמטלטלי דגזליה כי לא כפריה כתבינן הרשאה כמו שפסקנו למעלה אע"פ שאין
יכול להקנותה כמו שאין יכול להקדישה דקיי"ל כרבי יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים
שניהם אין יכולין להקדיש ועוד תקנו הגאונים שכותבין בהרשאה והקניתי לו ד' אמות[צ]
בחצרי אע"פ שאין לו קרקע ופירשו הקדמונים שאין לך אדם שאין לו ד' אמות בא"י וקשה
מפרק הזהב דקאמר תלמודא וניקנינהו ניהליה אגב קרקע ומשני דלית ליה קרקע וכן פרק
חזקת הבתים וניתום דלמא איקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי ומשני דאמרי [עדים] ידעינו
ביה דלא הוה ליה קרקע מעולם ומפרש ר"ת דדבר זה מועיל מטעם הודאת בעל דין כק'
עדים דמי והרי הודה שיש לו קרקע ואין לחוש למיחזי כשיקרא שהרי מצינו בפרק מי שמת
שכיון שהודה איסור גיורא שהמעות האלו שהפקיד לרבא הם של רב מרי בנו הוצרך רבא
ליתנם לרב מרי אע"פ שהיה משקר וגם טעם זה אינו הגון כ"כ למבין וכתב המיימוני
וז"ל כי הגאונים [עצמן] שתקנו תקנה זו אמרו שאין ("אומר) [*אומרים] [ק]יקוב הדין
את ההר אלא (לקיים) [לאיים] על הנתבע אם [ר]בא לדון בהרשאה ("ויהא) [*וירא שמא יחזור
בעל המעות עליו] נפטר דלא גרע משליח שעשאו בעדים אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו
אין כופין אותו לא ליתן לו ולא לישבע לו עד שיבא בעל דינו ובמלוה על פה שכפר בה
לא תקנו שיכתוב עליו הרשאה ע"כ [סמ"ג] כי הא דר' אמי (הוי מסיק זוזי בי רב פפא)
[*הוה מסיק] תריסר אלפי זוזי [*בי חוזאה] ואקנינהו [*לרב שמואל בר אבא] אגב אסיפיה
דביתיה [*כו'] [ופסק האלפס הלכה כשמואל] וא"כ קבח ראובן שהיה לו פקדון ביד שמעון
("ושלח) [*ובא] לשמעון כתב ולא הכיר אם היה כתב יד ראובן אפילו היה כתוב בו
סימנין ואותיות שביניהן בייחוד ומתוך כך מסר שמעון לשליח והאמין לו הפקדון חייב אם
ראובן כופר ואומר לא שלחתי לך כתב ואמנם שמעון היה יכול להחרים סתם על מי ששלח
כתב זה ולא יודה ויש מי שהורה שישבע ראובן ואחר כך יטול כדרך הנשבעין ונוטלין
[ו] (*מצאתי בשם האלפסי ובשם ה"ר יוסף ן' מגאש שישבע שמעון שבועת היסת שכתב
זה בא אליו ולפיכך שלח ויפטר) [*בס"א כל זה אינו] קבט לוי שבא בשליחות ראובן ולקח
חמשים מיד שמעון ובא ראובן ואמר לא שלחתי אלא להביא עשרים ועשרים לבד הביא לי
[הרי ראובן נשבע שלא שלחו[ש]] ולוי נשבע היסת שהחמשים שנתת לי נתתי לראובן [*ס"א
וראובן נשבע שלא שלחו אלא ליקח ך' וך' לבד הביא לו כדין כל מודה מקצת] וישלם
שמעון מביתו ("אם היה) [*מה שהיה] חייב לראובן וכן כל כיוצא בזה עד כאן לשון ספר
המצות ונ"ל כגון שבא בלא הרשאה כו' : כתב רב אלפס קל והיכא דשדר (ליה) חבריה כתב
וא"ל שדר ליה הסוא מידי דאית ליה גבך ושדרינהו ניהליה לא מחייב באחריותיה דהאידנא

נהוג ("הכי) [*הכי] תגרי וכ"פ ר"ת *ופסק
רבינו אבי העזרי שאם היה קלא חייב ראובן
לשמעון זקוק ושלח לו על ידי שלוחו ונאבד אין
שמעון יכול להשביע לשליח עד שיבא ראובן

*ואם טען המלוה ואמר לא שלחתי לך ולא כתבתי
לך ישבע הלוה שבועת היסת שכתב ידו בא אליו
ולפיכך שלח לו ויפטור וכן כתב רב אלפס והר"ר
יוסף אבן מגא"ש בספר המצות :

וראיה מפרק הזהב בני העיר ששלחו שקליהם ונגנבו בליסטין מזויינין אם משנתרמה תרומה
נשבעין לגזבר פירוש משום דלא ההפסד להקדש ואם לאו נשבעין לבני העיר ובני העיר
שוקלים אחרים תחתיהם אלמא דאין הגזברים יכולין להשביעו ודכוותיה פסק זקני ראב"ן
קלב בראובן ששלח זקוק לאשתו למזונות ונאבד שאינו נשבע לאשתו אם לא מדעת בעלה
כי הא דר' אבא הוה מסיק כו' . נחלקו גדולים אם היתה מלוה ביד אחר אם יכולין לכתוב
עליה הרשאה ועל כל זאת תקנת הגאונים עיקר דיכול להרשות על מלוה דמסקינן פרק
מרובה דשליח שוייה . נשבע ואח"כ באו עדים כו' קלג בספר החכמה כתב נשבע ואח"כ
באו עדים פטור שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם ואין הלכה כן אלא אם באו עדים אחר
השבועה חייב לשלם וממורי הכהן קבלתי דאפילו אם לא באו עדים וזה תפס משלו שלא
בפניו ואומר איני רוצה לישבע שהדין עמו שהוא נשבע לשקר דיכול לעשות כן [ז] ובשערי
שבועות [ת]האלפס [סוף שער ראשון] כתב שיקבל התובע השבועה במקום גביית הממון
שנאמר ולקח בעליו וגו' משמע דלא כדברי מורי הכהן : כתב רי"ף קלד גברא דמורכין
ליה לית ליה רשותא לאורכי אחרינא מיהו אם נתן לו רשות בזה הרשות בידו ולעיל פרק
מרובה פסק [*האלפס] דיכול המשלח לבטל שליחותו וכתב בספר המצות קלה ראובן הביא
הרשאה והבע את שמעון ("איגו) [*אין שמעון] יכול לדחותו [*ולומר] שמא המשלח
("הרשאה בטל) [*הרשה אחר ובטל] שליחותך שהרי ראובן אומר לי תן לי הפקדון שיש
בידך והרשאתי תהיה אצלך ואם המפקיד הרשה אחר הוא הפסיד לעצמו ושמעון פטור שהרי
בהרשאתו נתן לו : קלו וראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע את לוי ואמר [לוי] להד"מ אבל
יבא שמעון וישבע ויטול מוליאין הממון מיד לוי ויהא הממון מונח ביד ב"ד עד שיבא שמעון
("ונשבע) [*וישבע ויטול] והיה יכול ראובן להחרים על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב
הממון : קלז נתחייב לוי שבועה אין יכול לעכב ולומר איני נשבע עד שהיה מחרים בפני
שמעון על מי שיטעון עלי שקר שאין זו החרם אלא תקנה קלח שתקנו הגאונים האחרונים
להחרים כדי שיכוונו בעלי דינין דבריהם ואין מעכבין את שבועתו של זה מפני תקנה זו הקלה
עכ"ל . (*נשבע ואח"כ באו עדים בספר החכמה כתוב) [דף קז ע"א] קלח עירוב פרשיות
כתוב כאן דכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב אבל אפקדון לא [*פי'] דאפילו כופר בכל
חייב שבועה דאורייתא וכ"פ האלפסי . והקשה ר"ת והלא כמה סתמי משניות מוכיחות דאף
בפקדון בעינן הודאה במקצת בשבועות סלע הלויתני עליו כו' והשוא מנורה בת עשרה
חוליות ("שלשה) [*וכן הדין עשר] גפנים טעונות מסרתי לך ופר"ת וכן ריב"א [ח] לדברי
האומר עירוב פרשיות כתוב כאן כי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב פירוש גם
אמלוה כי מלוה פקדון דין אחד להם לפיכך אין להעמיד כי הוא זה אלא בדבר השייך
בשניהם ("כמלוה ופקדון) [*במלוה ופקדון] כגון להד"מ או החזרתי לך בזה לא יתחייב
[א]לאו בכופר במלוה ולא בפקדון אא"כ הודה במקצת הטענה דאין מעיז לכפור בכל [*לומר]
לא הלויתני ולא הפקדת אצלי מאומה אבל בטענת אונסין שאינה פוטרת במלוה (היה)
מתחייב בפקדון בלא הודאת מקצת מפני שאין שייך כאן מלתא דרבה דאמר מפני מה
אמרה כו' חזקה אין אדם מעיז כו' כי בטענת נאנסו מעיז ומעיז מפני שאין חבירו
מכיר בשקרו וזהו ("מהו) [*מה] שאומר בב"ב בפרק המוכר את הבית ואי ("אמרי")
[כי אמר ליה] נאנסו לאו שבועה בעי אבל לרמי בר חמא דאמר כאן ובפרק השואל ופרק
קמא דב"מ אין עירוב פרשיות כתוב כאן אף בטענת נאנסו צריך הודאה במקצת וכ"כ
בב"ב פרק המוכר את הבית בשם ר"ת ואין הלכה כרמי בר חמא שהרי סוגיית התלמוד
חלוקה עליו בדברי רב עמרם ורב חסדא בפרק המוכר את הבית . וגם בריש סנהדרין
מוקי סתם מתני' כדברי האומר עירוב פרשיות כתוב כאן וכן פסק המיימוני פרק שני
דשכירות [*ס"א דשבועות] : אמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע
(תי') [*תימה] והלא רבנן דרבי שמעון לא דרשי טעמיה דקרא ויש לומר הכא ("דבר
תימה)[ב] [*דדבר תמוה הוא] (הוא) אפילו רבנן דרשי כדאמרינן בריש סוטה [מפני מה]
האמינה תורה עד אחד בעדות סוטה [*וכן] בריש פרק אלו הן הנשרפין מפני מה לא
נאמר יד בברזל והכא [*נמי] ה"פ הואיל וכופר הכל פטור מפני מה אמרה תורה מודה
מקצת הטענה ישבע אמאי לא אמרינן דפטור מגו דאי בעי כפר הכל ומשני אין זה מגו
כי חזקה אין אדם מעיז פניו [*בפני בע"ח] לכפור הכל ותימה מאין פשוט לנו כל כך
דכופר הכל פטור אדרבה ליחייב מק"ו ומה מודה מקצת דהוא כמשיב אבידה חייב כופר
הכל לא כל שכן ותירץ רבי משה מפונטיזא דמדאיצטריך רחמנא לאשמועינן גבי עד אחד
דקם הוא לשבועה בכופר הכל משמע הא ליכא עד אחד פטור וה"ר משה מאלנץ תירץ
דידעינן מטענו חטין והודה לו בשעורים דפטור כ"ש כופר הכל ורש"י פירש מפני מה
אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ולא כופר הכל ומשני חזקה אין אדם מעיז ואילולי
שאומר אמת לא היה מעיז . וקשה והלא בבנו דמעיז ("פטריה) [*פטרו] מודה מקצת
במגו דאי בעי כופר הכל ופטור ("בפרק שני) [*כדאמרינן בפרק שני] דכתובות ובפרק
שבועת הדיינין גבי מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס וחכמים פוטרין משום דבבנו מעיז
והכא גבי כופר הכל פטרינן משום דאינו מעיז גם מה שפירש רש"י דגבי מלוה דוקא אין
אדם מעיז משום שעשה עמו טובה [*אבל גבי פקדון מעיז] וגם י"מ דגרסינן ה"מ מלוה
אבל פקדון מעיז קשה מכמה משניות דמוכיחות דאף פקדון בעינן הודאה במקצת כאשר
הקשה רבינו תם לעיל ופי' ר"י מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע פי' יהא
נאמן במגו דאי בעי כופר הכל או נלמוד מהכא דלא אמרי' מגו בעלמא ומשני אין זה מגו
דעזות הוא לכפור הכל ואין אדם מעיז פניו לכפור דבר שחבירו מכיר בשקרו אבל היכא
שאין עזות כגון כנגד בנו אפילו מודה מקצת פטור במגו דאי בעי כפר הכל וא"ת גם זה
עזות פנים הוא דכופר במקצת ומשני בכוליה בעי דלודי ליה כו' וטפי הוי עזות פנים
לכפור הכל מלכפור החלי *("ובכולי בעי[ג]
פירש בקונטרס) תבעוהו בעלים [והודה
לשומר] כו' דברי רבינו יקיר סי' ס"א ע"ש :

[*מדקדק הרי"ן מדנקט הודה לבעלים או לשומר
שהוא במקומו ש"מ דאם הודה לאדם אחר שאינו
בעלים דלא שמיה הודאה וכן כתב ריב"א בתוס'
וכן פר"ין] :

סליק פירקא

הגהות הב"ח כ נ"ל בדיוקני : ל מן דקאמר עד דביתיה כו' מוקף וכ"ב במ"ס אין זה : מ תו"כ : נ כ"ב במ"ס אין זה : ס תיבה הגה"ס נמחק וכ"ב כי הא דר' אבא הוה מסיק זוזי כו' ומסיק פירושו הלואה : ע הלואתו לפלוני כצ"ל : פ משמע משא"כ כו' ומן דאל"כ עד באמירה מוקף וכ"ב במ"ס אין זה : צ נ"ל קרקע : ק נ"ל בה : ר רוצה לדון בהרשאה זו כצ"ל : ש אלא ליקח עשרים ועשרים בלבד הביא לו כדין כל מודה מקצת ולוי כצ"ל : ת נ"ל דרב אלפס : א לא במלוה כצ"ל : ב גבי דבר תמוה כצ"ל : ג דלודי ליה פירש בקונטרס כצ"ל וכ"ב וכי תימא דלא נשבע אשארא דחשיד אממונא וכו' כמו שכתוב לקמן בהגהות והוא שייך לכאן :

חדושי אנשי שם

לשכר ולהפסד אלא שקצת קשה מה שייך האי לישנא בנפקד שהרי מעכב את הכל : ג"מ [ג] פי' דרב חסדא מיירי
שהעדים מעידים שנעשה שליח לקבל המעות אבל דשמואל מיירי שהעדים אין מעידין אלא שהיא דיוקני שלו אבל
אין מעידין שנעשה שליח לקבל המעות פי' וכיון דרב חסדא עדיף שמואל מודה דשליח בעדים הוי שליח :
[ד] וצ"ל דפליגי אתשובת ר"מ דלעיל פרק שור שנגח ע"ש : ש"י [ה] ק"ק ממעשה דר' אבא הוה מסיק זוזי
כו' וי"ל דרבי אבא לא הלואה גמורה היה אלא היתה להם לעיסקא או למחצית שכר דלא ניתנה להוצאה לכך
היה יכול להקנות דהוה כעין פקדון אבל הלואה דניתנה להוצאה על מה יכול לחול הקנין : מהר"ם [ו] אבל
אם הכיר בה שהוא כתב ידו וכתוב בו מנה שיש לי בידך שלחני לי ביד פלוני והמלוה טוען לא כתבתי ולא
שלחתי מצאתי בשם רב האלפס פי' כך הוא שדוכן של דברים בסמ"ג הלכות שלוחים : [ז] וכן כתב בטור
ח"מ סי' פ"ז בפשיטות ובתשובת אשרי כלל ח' דין ה' וע"ע במרדכי פ"ק דסנהדרין במעשה שבא לפני ראב"ן
באחד שמחל לחבירו על השבועה ואחר כך תפס משלו סימן תתקי"ו : [ח] ר"ת וריב"א שוין בזה אפילו לדברי
האומר

הגוזל קלט [דף קיד ע"א] [*מתני'] נטלו לסטין (א) או מוכסין את כסותו ונתנו לו כסות אחרת הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשים מהם אבל אם נתנו לו בעוד שהבעלים של אותו כסות מרדפין אחריו [*ולא נתייאשו] חייב להחזיר לבעלים הראשונים אע"פ שלאחר שבאת ליד זה נתייאשו חייב להחזיר לבעלים הראשונים דשינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני אבל יאוש ואח"כ שינוי רשות קני מ"מ אם בא להחזיר ואמר איני חפץ בממון שאינו שלי [ט] יחזור לבעלים הראשונים [י] ומכאן הבאתי ראיה על מעשה שבא לידי על כובסת קמ כותית שהיתה רוחצת בגדים לכמה יהודים ואבדה סדין אחת והכותית נטלה סדין אחרת מן היהודים אחרים ונתנה לו תמורת סדין שלו אשר אבדה ואמרתי להחזיר לו שהרי אותם יהודים אחרים לא נתייאשו מסדין שלהם שלא היו מרדפין אחר הכובסת מפני סדין שלהם וגם קיימא לן בפירקין גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו דלא עשו בו תקנת השוק וצריך להחזיר לבעלים בחנם אבל ודאי אם הכובסת משכנה הסדין לאותו יהודי עשו תקנת השוק במשכנתא וצריך להחזיר [א] לבעלים כפי אשר קנאו : ושמעתי שספקה רבינו מאיר בה דאמרינן [נטלו לסטים כסותו ונתנו לו כסות אחרת] קמא אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו אלא לא מיאשו ומשמע בגמ' דמחזיר לבעלים הראשונים ואינו נוטל מתוך כסות זה דמי כסותו ואמאי מ"ש מהאי דאמרינן נוטל מבעל הבית את (*שהכהו) [*שהוציא והכהנו] ויש לומר דס"מ היכא דטרח והוציא הוצאות כדי להציל או נוטל מבעה"ב מה שהוציא עד כדי דמיהם אבל גבי לסטין (*וגוזלו) [*שנטלו] כסותו ושוב נתנו לו כסות אחרת בלסטים עובד כוכבים דמסתמא לא מייאש מחזיר בחנם כיון דלא הוציא יציאות להציל :

[דף קיא ע"ב] אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלה רצה מזה גובה רצה מזה גובה פי' ר"י דוקא לא נתייאשו אבל נתייאשו נהי דגבי משני מדרבי נתן מטעם גזילה מיהא לא גבי ונפקא מינה שאם (*מחלוה) [*מחל לו] גזלן ראשון לשני או שפרע [*לו] לראשון פטור השני מן הגזל *ובספר החכמה כתב גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא [*אבל אי גבי בתורת גזילה גבי משני אפילו מחל לו גזלן ראשון או פרע לראשון] : אחר ואכלה רצה מזה גובה רצה מזה גובה כו' ותו *) תנו [רבנן] פ' המפקיד השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר וכו' ואמרינן בגמרא לימא ליה משכיר לשוכר זיל אנת ודיל שבועתך והכא איסתפי דינא בהדי שואל ועוד אמרינן פרק המפקיד נימא ליה לשרסיא זיל שלים הרי אע"פ שלא הפקיד לשרסיא (עליו) היה לו לשלם לבעלים אם פושע הוא . מכאן היה דן רא"ש קמב וכן הסכימו כל הגדולים שכל ממון שלא נקנה ביד מי שהוא ביאוש למ"ד יאוש (*לא) קני ולא בשנוי מעשה ולא בכל דבר שכיוצא בו נקנה הרי הוא ברשות הבעלים ואם (*כן הפקירוהו) [*ס"א מכרוהו] בעלים או נגזל מהם ובא אחר ולקח מן הגזלן או הפקידו [*הנפקד] ביד אחר בכ"מ שהוא ברשות בעלים קאי ויכולין הבעלים להזמין לדין הגזלן השני או הנפקד השני ואם הן שלישים או רביעים דין א' להם ולא מצי למימר לבעלים לאו בעל דברים דידי את קמג ואם השומר הראשון הוא עם השני במלאכתו בכך לא נפטר השני כי שמירה בבעלים לא פטרה אלא בבעל הממון (*פי' למי) [*לפי] שהתשלומין שלו ולא ישגה אדם לחלוק על זה וראיה נכונה' אשר אין לפקפק בה דאמרינן פרק השואל לא צריכא דאגרא איהי פרה מעלמא והדר נסבה ואליבא דרבנן כו' מאחר שהתשלומין שלה ולא לבעליה שהשכירוה לה איהי הויא בעלים ומאחר שהיא נשאלת לו [פשיטא] (*דיפטר) [*יפטר] בעל הדין מדין שאלה בבעלים ואפילו [אי] בעל הוי שואל בנכסי אשתו כי תיבעי לך אליבא דרבי יוסי דאמר תחזור הפרה לבעלים הראשונים דכיון דאין תשלומין שלה לא הויא [*היא] בעלים לפטור בעל בשאלה דידה מדין שאלה בבעלים שמעינן דאין נקראים בעלים אלא (*למי) [*מי] שהתשלומין ג] שלו הוא [מן] המחוייב ויען ירוץ קורא בו הכתוב לשון רש"י שהוא כדברי וזה לשונו ואליבא דרבנן דאמרי דינא דשואל בהדי משאיל הלז ולא אגל בעלים הראשונים לא תיבעי לך דאפילו הוא שואל כיון דלדידה בעי לשלומי פטור דשאלה בבעלים היא כי תיבעי לך אליבא דר' יוסי דאמר תשלומין לבעלים היא והשתא לאו שאלה בבעלים עכ"ל . רב חסדא מוקי לה בלאחר יאוש קמד והשתא דמטלטלי משתעבדי לבעל חוב חייב הבן לשלם [*ממטלטלי דשביק אבוהון בין אם נתייאשו הבעלים בין אם לא וכו'] (ואפילו) לא נתייאשו הבעלים (*כן פסק האלפסי) [*אלפסי] והכי נמי משמע פרק השולח ומייתי לעיל פ"ק טימא טהרותיו של חבירו לא קנסו בנו אחריו [משמע] הא בממונו קנסו עיין ס"פ גט פשוט ובתשובת ר"ג קמה נמצא דמי שנתחייב ממון עבור מלשינות ומת אפילו למ"ד דמלוה ע"פ אינה נגבית מן היורשים הכא גובה כשעמד בדין דקלא אית ליה [*והוה ליה כמלוה בשטר] אבל חייבוהו ב"ד קנס לא קנסו בנו אחריו : [דף קיב ע"א] הניח להם פרה שאולה כו' אין חייבין באונסיה . נראה לרבי אבל בגניבה ואבידה חייבין הואיל ונהנה ממנה וה"נ אמרינן פרק האומנים גבי כולן שאמרו (*וטול) [*טול] את שלך והבא מעות כו' [הניח להם אחריות נכסים חייבין לשלם וסיפא קאי דליכא חיוב אונס] אבל ארישא לא והיינו דרב פפא דאמר דלא אמרינן משעת שאלה מיחייב באונסיה וא"ת א"כ כסבורים של אביהן הן וטבחוה אמאי משלמין היכא דהניח להם ח אחריות נכסים הא לא נתחייב בהם האב וי"ל משום דפשע שהיה לו לומר לבנו שאינו שלו הלכך מחיים פשע בה ונתחייב בה באותה שעה ונשתעבדו הנכסים . פסק רבינו מאיר קמו על המלוה חבירו למחצית שכר ומת הלוה ואינו רוצה להניח הממון ביד אלמנתו דאם הלוה לו בסתם סתם הלואה שלשים יום והאי עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון [*וכ"ש פקדון שהרי דינו דיכול ליקח בכל עת שירצה] ואם הלוהו לזמן קצוב ועדיין לא הגיע הזמן נראה דאין יכול להוציא מידה דכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד וישאו ויתנו בהם למחצית שכר כל ימי משך זמן העסקא כדאמרינן פרק אלו נערות הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה והמיי' פליג (עיין) ספ"ה דהל' שלוחים וה"ר משה מרגנשבור"ק כתב ומספקא לי דדלמא דוקא גבי שמירות בהמות אבל בעסקא יכול לטעון הם אינם יודעים להשתדל כמו אביהם וכן משמע פרק המקבל רב יוסף ה"ל שהלא שכיב והניח ה' (*חתוונתא) [*חתנוותא כו'] וריב"א מסופק אם הוא הדין אם שבק חד ורבינו יעב"ץ כתב דחד לא מצי מסלק ליה עיין פ"ק דב"ק ופ' (*הבית) [הבית והעליה] : [דף קיב ע"ב] קמז כגון שהיה הוא חולה או עדיו כו' ושלחו לו ולא בא בכולהו גרסי' או אבל גבי ושלחו ליה ל"ג או ופר"י מכאן משמע מדלא גרסי' או דשלחו ליה גרידא אין מקבלין ובאלפסי ובאביאסף בפניהם כתוב ושלחו וכן נמצא בספר ישן ובפי' ר"ח משמע דאין (ב) מקבלין עדים שלא בפני בעל דין עד שיהא הוא חולה או עדיו חולים ופתחו לו בדינא ושלחו [לו] ולא בא דכל שלשתן בעינא וכל קבלת עדות ג] בפני שלשה [צריך] שלא יהא עד מפי עד כ"כ רבינו יואל הלוי ואפילו היכא דקבלו בדיעבד שלא בפני בעל דין כתב ריב"א דלא הוי עדות לדון על פיהם וראייתו מפ"ב דכתובות דאמרי' מכחישין העדים שלא בפניהם ואין (*זוממין) [*מזימין] העדים אלא בפניהם והזמה שלא בפניהם נהי דלא הויא הזמה הכחשה מיהא הויא והכי פי' מכחישים העדים שלא בפניהם דהכחשה לא הוי חוב העדים כלל אלא חוב הבעל דין והרי הבעל הדין לפנינו אבל אין מזימין העדים אלא בפניהם דהזמה חובת העדים היא ומסיק הזמה שלא בפניהם נהי דלא הוי הזמה הכחשה מיהא הויא אלמא אפילו בדיעבד לא מהני ויש שדוחין דכל ענייני הזמה חידוש הוא ולא גמרינן מינה ועוד פי' ריב"א דהא דקאמר או שהיה חולה אתובע דוקא קאי דאם התובע חולה ורוצה שיקבלו עדיו בחייו לפי שיורשים אינם יודעים לחקור אחר מותו כמו שהוא יודע אז מקבלין עדות אבל אם הנתבע חולה בשביל כך אין מקבלין עדים אלא בפניו דבשביל מה היה לנו לקבל שלא בפניו מפני שמא ימות ולא יוכל לתבוע שוב ליתומים קטנים עד שיגדלו והא היא גופה (דיתמי) טעמא מאי [*אומר אין לתבוע יתומים] מפני שאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וא"כ גם עתה כשחלה אין מקבלין שלא בפניו דמזל התובע גרם שחלה הנתבע ד] או העדים אבל היכא דהוא פשע כגון דשלחו לו ולא בא והוא דפתחו ליה [*בדינא] אז ודאי מקבלין וראב"ן כתב דמדכשר קבלת אונס שלא בפני בעל דין ש"מ דבלא אונס כשר בדיעבד דאי פסול ע"י אונס נמי מיפסיל [ה] ועוד כתב דאם אינו בעיר ואין שהות לשלוח אחריו דמקבלין : קמח מקיימין השטר שלא בפני בעל דין משום דקיום שטרות דרבנן אבל בקבלת עדות שהוא דאורייתא מודה הוא דבעינן שיבא בעל השור ויעמוד על שורו : [דף קיג ע"א] לא קבעינן זימנא כו' קמט וכן נהגו הקדמונים שאין קובעין בביהכ"נ לא בניסן ולא בימים הנוראים ואם הם בני הכפרים שבאין למנין קובעים להם זמן אחר הרגל ואם יש דחייה [מדין דגמרא אמר רב נחמן לא יהבינא זימנא לבני כלה בכלה כו' והשתא דאיכא רמאין חיישינן] ורמאות דנין לאלתר . אמר שמואל דינא דמלכותא דינא וגם מסקינן קנ שליחא דמלכא כמלכא פירש רבינו חננאל דקיימא לן כשמואל דהא רבא קאי כוותיה ומחזיק לטעמיה . נראה (*לראבי"ה) [*בהגהות אשר"י לריצב"א] אדם (ג) קנא שהניח ספרים בעיר וברח דאם קנאם יהודי אחר יחזיר לו עד כדי דמיהן אם נתן כך (*מכן) [*בכן] אפי' ה] לרש"י *(דפי') דספרים *[אין] בהם (*דין משום)[*משום דין] אנפרות [ו] (*ודין) [*ולא דין] סיקריקון דהא אמרינן אין לוקחין יותר מכדי דמיהם משמע הא כדי דמיהם לוקחין דלא ניחא להו לבזיינהו באנפייהו כדאמר פרק השולח ואם לא יקחם ישראל פשיטא שהשר ישליכם לאיבוד . פסק הרב מלונדרי"ש קנב שאם יש לשמעון [חותם] אחד וכתוב על שם ראובן ויש לראובן חותמות אחרים כתובין על שמו ובא המלך ונוטל חותם [ז] שמעון בשביל מתנת ראובן (*שאין) [*שיש] לו לראובן לשלם לשמעון (כלום) מפני שהמתנה [אינה] דומה למסים . כתב המיימוני פ' (*שני) [*ה'] דהלכות גזילה קנג אסור (לקנות דבר) [לקנות מדבר] הגזול ואפילו לאחר יאוש והוא שידע בודאי שהיא הגזילה עצמה כיצד ידע שזו הבהמה גזולה אסור לרכוב עליה ולא יחרוש בה גזל בית או שדה אסור לעבור בתוכה או ליכנס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואם דר בתוכה חייב להעלות שכר לבעלים עיין ר"פ מרובה : (תוספות) . דינא דמלכותא דינא פסק ה"ר יצחק בר פרץ שישראל קנד המלוה (*גם) לישראל חבירו על המשכון אין המלוה זקוק לשומרו יותר משנה מלמוכרו ולגבות הלואתו כדינא דמלכותא גבי מלוים לעובד כוכבים ברבית ועשה מעשה כזה באחד שמשכן לחבירו ספרים ואחר שנה שלא פרע בא הישראל ומכר המשכון לסוף שנה ותבעו חבירו לדין ופסק דאין לו עליו כלום משום דינא דמלכותא והביא ראיה מפרק קמא דגיטין מכל השטרות העולין בערכאות של כותים כו' דפסק בגמרא דדינא דמלכותא דינא כשמואל עד כאן : (ג) כותי קנה בעל זרוע שאנס נכסי ישראל וירד לתוך שדהו מחמת שהיה לו חוב גמור על בעל השדה או מחמת שיש לו נזק ביד זה ישראל או מחמת שהפסיד ממונו ואחר שלקח השדה מכרה לישראל אחר אין הבעלים יכולין להוציאו מיד הלוקח במה דברים אמורים שהודו הבעלים שאמת טען הכותי המוכר או יעידו עדי ישראל שאמת טען הכותי המוכר וכן אם היה מלך או שר באותו מקום שיכולין לכוף את הכותי המוכר לדין ולא תבעו הבעלים את הכותי אינם יכולים להוציא מיד הלוקח מזה הכותי אע"פ שאינו מודה לכותי ואע"פ שאין שם עדים שטען אמת שהרי הלוקח אומר לבעלים אם גזלן הוא למה לא הבאת אותו בדיניהם עד כאן לשון המיימוני ט עיין רפ"ק דגיטין ובפרק הכונס : [דף קיד ע"ב] קנו האי מאן דאשתכח (*בי) [*בבי] דרי כו' עיין פרק מי שהיה נשוי גבי שור לחרישה ועומד לחרישה : פרע מנתא דמלכא פירוש רש"י היו ארבע שותפין בגורן והביאו השלשה חלקים בביתם וחלק הרביעי נמצא בגורן פורע מנת למלך בשביל כולם וכן [אם] גבאי זה ישראל הוא שקנה המס מן המלך אין בו משום גזל דדינא דמלכותא הכי הוא והני מילי בשותפין כדפי' לעיל אבל אריס לא מאי טעמא אריסותיה הוא דמפיק ואין לו לפרוע חלק של בעל הבית אמרינן בירושלמי דפירקין ודפ' שני דייני גזירות אמר ריב"ל אין אדם נתפס על חבירו וחייב ליתן לו כלומר שאם ראובן חייב למלוה של עובד כוכבים או ישראל והלך אותו המלוה ותפס שמעון בן עירו ומשכנו בעבור ראובן הלך שמעון ונתפשר עם זה המלוה ונתן לו כסף או משכון אין ראובן חייב לשמעון כלום כי המלוה הזה שלא כדין תפסו לשמעון אלא ארנונא וגולגולת פי' אא"כ תפסו גבאי המלך את שמעון בעבור ראובן בן עירו שהיה חייב ארנון וגולגולת פי' מס קרקע שאוכל פירותיה או כסף לגולגולת ורב אמר אפילו היה חייב ראובן (*שטר) [*שאר] חוב ותפס הא שמעון בעבורו יכול לומר [לו] שמעון את שדי עביטך מינאי וחייב ראובן לפרוע לשמעון מה שנתפשר עם המלוה ומסיים עלה פרק שני דייני גזירות חייליה דרב מן הדא הגוזל [ס"א הלוקח] שדה ונטלוה מסיקין [*כו'] אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחרת ורבי יוחנן אמר קנס קנסו הגזלנין ולקמן בפירקין בירושלמי הוא אמר רבי יוחנן והלא אמרו קרקע אינה נגזלת ולמה אמרו חייב [פי'] ולמה חייבוהו להעמיד לו שדה אחרת [ותירץ] קנסא קנסוה הלכך רבי יהושע בן לוי ור' יוחנן

*) בד"ס הגי' תנן וכצ"ל.

הגהות הב"ח ד נ"ל מה ותיבת את נמחק : ה נ"ל בעל כרחו : ו כן אם הפקירוהו : ז נ"ב על זה : ח נ"ב אביהם : ט נ"ב פרק עשירי :

הגהות מ"י א] נ"ב הדמים : ב] נ"ל הוא שלו : ג] אינו אלא בפני ג' שלא וכו' כצ"ל : ד] תי' או העדים מוקף : ה] נ"ל לר"י :

חדושי אנשי שם

שאומר עירוב פרשיות כתוב כאן גם בפקדון צריך הודאה במקצת כמו במלוה אלא בזה נחלקו ר"ת וריב"א כי לדברי ר"ת דמאן דאית ליה עירוב פרשיות דין הפקדון כדין המלוה מה מלוה בשתי פרות שני חדא דכפירה וחדא דהודאה אף פקדון בשתי פרות הדא דנאנסו וחדא דהודאה ולמאן דלית ליה עירוב פרשיות בעי ג' פרות בפקדון בטענת נאנסו חדא דנאנסו וחדא בכפירה וחדא דהודאה . ולדברי ריב"א למאן דאית ליה עירוב פרשיות דין הפקדון כדין המלוה ממש מה מלוה בכפירה והודאה אף בפיקדון כפירה והודאה אבל בטענת נאנסו דלא שייכא במלוה חייב בפקדון גרידתא בלא הודאה והנה התוס' בהלכה זו תופסי' עיקר דברי ריב"א וכן האשר"י ובמרדכי בעמוד : מהר"ם [ע] נ"ל שבא ללמד שאם בא להחמיר ממדת חסידות שלא ליהנות בממון שאינו שלו שלא יחזירנו לעכו"ם או שיתננו במתנה לאחרים אלא יקיים בו מצות השבה לבעלים הראשונים : ג"ם [י] פי' ולא תימא שיהא קרוי הפקר וכל הקודם זכה בו שהרי הבעלים הראשונים נתייאשו ממנה : ש"י [כ] וק"ק דבפ' ד' מיתות כתב ראב"ן כיון דעביד רבנן מעלה לפרש העדות צריך לפרש אי לא פריש לא הוי עדות עכ"ל משמע הואיל ואמרו חכמים ז"ל צריך לפרש אי לא פריש אפי' בדיעבד לא הוי עדות ותי' מהרי"ק שורש קי"ז בצריכות אבל העיקר הואיל ואמר ר"ל מעלה עביד רבנן לפרש משמע אפילו דיעבד אבל כאן איתו כתוב מעלה אם כן יש ראיה מקבלת אונס שבדיעבד כשר : מהר"ם [ל] בפר' הניזקין עובד כוכבים שבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סקריקון וצריך להחזיר בחנם וספרים יש בהן משום אנפרות ולא דין סיקריקון מ"מ הא אמרי' כו' בשגמון זה מביא כך פיסקא בהגהות אשר"י פרק הכונס : [מ] חותם כמו חותמות שבקרקע מתיר ומפקיע ופרש"י פתחי הבורות והמערות והכא פירוש כעין חנויות שקורין קליסי"ן או כיפוס שקורין גוועלב"א : ומקור הדין לקוח מן הירושלמי דלקמיה ובגמ' בר מתא אבר מתא מיעבע וה"מ בכול ארעא פי' באכילת קרקע וכן פרש"י ביבול ארעא : ש"י [נ] ויש לפקפק אמאי שביק ש"ד

שלטי הגבורים

(א) מעשה היה בעובד כוכבים שנטל טלית של יהודי ומסרו לישראל בחובו ונ"ל דחייב להחזיר לו בחנם כי היא דגנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו דלא עשו בו תקנת השוק ועוד ראיה מההיא דהכא גזל ולא נתייאשו הבעלים רצה מזה גובה כו' . הגה"ה : (ב) תקנת הגאונים שמקבלין עדות מן הקטטות שאין לעדים להעיד בפני שבעלי דינים כדי שלא יעשו זה עם זה קטטות כשישמעו עדותן וגם הדיינים לא יגלו עדותן שיקבלו לבעלי דינין שלא ילך בעל ריב אליו להתקוטט אבל על עסקי ממון מקבלין בפני בע"ד . ע"כ : (ג) נראה לריצב"א אדם שהניח ספריו בעיר וברח דאם קנאם יהודי אחד יחזיר לו בכדי דמיהם אם נתן כך מהם אפילו לפי' ר"י דפי' דספרים אין בהם משום אנפרות ודין סיקריקון דהא אמרינן אין לוקחין יותר מכדי דמיהם משמע הא כדי דמיהם לוקחין דלא ניחא להו לבזויינהו באנפייהו כדאמר בהשולח ואם לא יקנם ישראל פשיטא שהשר ישליכם לאיבוד . פי' ר"ח :

והעדים

תרוייהו פליני אדרב הלכך אם היה [ראובן] חייב למלוה עובד כוכבים או ישראל והלך אותו מלוה ותפס ישראל אחר בן עירו של ראובן ונתפשר [*עמו] אותו ישראל אחר ונתן לו כסף או משכון אין ראובן חייב לאותו ישראל אחר בן עירו כלום אבל אם תפסו בשביל ארנון וגולגולת שהיה ראובן חייב לגבאי המלך לפרוע ופרע אותו ישראל בעבורו חייב ראובן לפרוע לו. וכבר בא מעשה לפני רבינו שמחה ודן כר' יהושע בן לוי ושלח הדברים לר"י בר אברהם והורה כדבריו (עי' בהגהות ב"ב): מכריז רבא האי בר ישראל דידע בסהדותא ואזיל קנז ואסהיד לעובד כוכבים על בר ישראל חבריה משמתינן ליה מאי טעמא דאינהו מפקי ממונא אפומא דחד סהדא ולא אמרן אלא חד אבל תרי לא וחד נמי לא אמרן אלא בדינא דמגיסתא אבל בי דינא דבי דוואר לא דאינהו נמי מחד אממותא שדו ליה: פסק ר"ת על(א) ישראל היודע עדות לעובד כוכבים שישראל חייב לו ומעיד עדותו היו משמתינן ליה אע"פ שמעיד אמת לפי שבדיניהם מוציאין ממון ע"פ עד אחד ונמצא שמפסיד חבירו שלא כדין דמאי לאשתמוטי ודוקא עד אחד אבל ב' עדים לא דהא בדינינו מוציאין בשני עדים וה"מ להוציא ממון מישראל אבל להעמיד ממון ביד עובד כוכבים כגון שישראל תובע את העובד כוכבים וישראל זה מעיד שאין העובד כוכבים חייב לו כלום לא משמתי' ליה דהא בדינינו נמי מעמידין ממון ביד בעליו [אפילו] בלא עד דהמע"ה ובפרק הגוזל בתרא נמי אמרינן האי בר ישראל דידע סהדותא לעובד כוכבים על חבריה ישראל ואזל ואסהיד לי' היו משמתינן ליה וכו' ובעיא הוא באדם חשוב דמהימן כבי תרי אם יכול להעיד ועלתה בתיקו עכ"ל א] צריך לומר דתרי קרובין לא חשיבין אלא כחד דהא בדינינו אין מוציאין ע"פ קרובים: קנח גזל כנעני אסור וטעותו היה מותר כעובדא דשמואל פירש ראבי"ה דוקא כשהכנעני טועה בעצמו אבל לא שמטעהו (*כדאמר) [*דהא אמר] שמואל פרק ג"ה אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של כנעני ולא יהא דעתו חמור ממונו ובפרק אלו הנשרפין משמע דבמקום שיש חלול השם דמיחייב לאהדורי ליה אבידתו. ובירושלמי פרק אלו מציאות משמע אפילו אין ידוע לכנעני דהשתא ליכא חלול השם מצוה לאהדורי כדאיתא גבי עובדא דר"ש בן שטח דזבן חמרא [*מעובד כוכבים] הוה ביה מרגניתא והדרה מפני קדוש השם עיין רפ"ק דקדושין: קנט האי בר ישראל דזבין ארעא לעובד כוכבים אמצרא כו' תימה האמרי' בפרק לא יחפור ולא לסופר [*ארמאי] וכו' משמע הא אינו סופר שפיר דמי וי"ל [דהכא] מיירי דישראל חבירו רוצה לקנות הקרקע אבל אי לא בעי למיקני שפיר דמי ואפילו הכי לא ישכירנו לסופר ארמאי ור"י בר אברהם חילק בין שכירות למכר ואפילו הישראל רוצה לשכור לא אשכחן דהחמירו אלא לזבוני ונשאל רבי מאיר מי קם שמעמיד [את] חבירו ערב לעובד כוכבים מה הדין והשיב כ"ל דודאי עליה דידיה רמי לסלוקי ואפילו אם העובד כוכבים מעליל עליו שלא כדין אחרי שמחמתו ב] שהעמיד לו ערב בא עליו הצרה הזאת וכן דנין בכל מלכותינו ושמעתי תולין (*טעם) [*הטעם] בתקנת הקהלות לומר שעל כך תקנו כו' שאם לא כן אין אדם מציל את חבירו ומתערב לו מן העובד כוכבים ואני אומר שדין גמור הוא מדינא דגמרא בפרק הגוזל בתרא האי בר ישראל דזבין ארעא לעובד כוכבים אמצרא דישראל חבירו משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דמתייליד מחמתיה משום דאמר ליה אריא ארבעת לי אמצראי ה"נ כיון שהעמידו ערב נגד העובד כוכבים ארי ארב ליה עליה ועליה רמי לסלוקי ואין לחלק בין (*הכא להתם) [*התם] דלא נתרצה שכנגדו שהרבין לו הארי אמצרא (*להיכא) [*להכא] שנתרצה לו מרצונו דאטו משום דמלוה עשה ונתכוון להציל מגרע גרע דנהי דנתרצה לו להרבין עליו הארי לא נתרצה הערב לסלק הארי משלו כיון שיש לכשנגדו ממון שיוכל לסלקיה סוף דבר על שמעון מוטל לסלק העובד כוכבים [*ס"א העירון] מראובן אפילו אית ליה סהדי שההגמון והשופט פטרוהו כיון שהעירון לא פטר ליה עליה רמי לסלק העירון מיהו נראה לי שאינו נאמן לומר כך וכך הוצרכתי ליתן להעירון להתפשר עמו ואפילו בשבועה לא יטול דלא גרע זה ממסור דקיימא לן דלא ישבע נמסר ויטול דמסקי' בתיקו אם עשו תקנת נגזל במסור וספק דממונא להקל קסא וצריך הנמסר לברר כמה הפסיד מחמת מסירתו ואם ראובן נתפשר עם העובד כוכבים [*ס"א העירון] וסילקו ולא העמיד עליו עדים איהו דאפסיד אנפשיה שהיה לו להתפשר בפני עדים ולומר בפניהם שבשביל הערבות של שמעון נותן לו ממון זה ומיהו אפילו יש עדים לראובן שבכך נתפשר עם העובד כוכבים [*העירון] (*בפניהם והעמיד עליו עדים) עבור העלילה שהעליל עליו מחמת שמעון נראה שלא יטול ראובן בלא שבועה [ס] אלא על פי עדות ברורה או על פי עד אחד ברור כמו בנסכא דרבי אבא וכדמוכח בפרק שבועת העדות [ע] דכשנגדו נוטל בלא שבועה מדלא אמר מי יימר [*כדבריך שם בדין כשכנגדו חשוד ע"ש] דמשתבעת או שהוחזק כפרן וכן כל כיוצא בזה אבל בנדון זה כיון שהעדים אינם יכולין לידע בירור הדבר על מה נותן לעובד כוכבים אלא ששמעו כך מפיו לא יטול אלא בשבועה כדפי' ואפילו בחנוני על פנקסו שאלו ואלו באין לידי שבועת [שוא] נשבעין להפיס דעתו של בעל הבית כל שכן בנדון זה כיון דליכא עדות ברורה ובהדי נשבעין ונוטלין לא שייך למיחשביה דלא חשיב אלא הנך דאיכא דמכחשי להו ובכולהו שכנגדו מכחישו וחנווני ופועלין [*נמי] קא מכחשי אהדדי [וכן] נראה לי (כן) גבי מסור אע"ג דאית להו סהדי שכך וכך הוצרך להתפשר עבור המסירה צריך הנמסר לישבע כמו כן אם לא שיהיה עדות ברורה דהוו בהדיה מי שנמסר וראו שלא היה יכול להתפשר בענין אחר אלא בכך וכך וכן משמע מתוך המיימוני וזה לשונו אם תפש הנמסר אין מוציאין אותו (*מיד המוסר) [*מידו] ואם לא תפש אין [נותנים לו] אם לא בראיה ברורה עכ"ל מכלל דראיה ברורה בעינן והיינו לכל הפחות בעדים שיתפשר לפניהם ואם אין העדות ברורה לידע שלא הערים ולא פשע ישבע (*כמו כן) ויטול כדפרישית ומה שכתבתי שהמעמיד חבירו כנגד העובד כוכבים לערב שחייב לסלקו אפילו אם העובד כוכבים מעליל עליו שלא כדין ה"מ שאינו מודה [*הערב] שהעובד כוכבים פוטרו בפניו אבל אם יש עוד עדים שפטרו וחוזר העובד כוכבים ומעליל עליו נ"ל דאין חייב לסלקו כיון דכבר אברח אריא ממצריה ושוב בא ארי ממילא ושלום מאיר בר ברוך: [דף קיד ע"ב] המכיר כליו וספריו ביד אחר כו' וכגון שיש עדים שאלו כליו [*של זה הם] [וכדמסיק בגמרא] ובסה"מ מחלק בין כלים העשויים להשאיל ולהשכיר ובין כלים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר דבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר אפילו בעל הבית העשוי למכור כליו לא צריך כולי האי ודי לו בזה שיצא לו שם גניבה בעיר דמגו דנאמן לומר השאלתיו והשכרתיו לך נאמן לומר נגנבו לי קסב ור"ת פסק דכל הספרים עשויים להשאיל ולהשכיר ואם תאמר אם כן אפילו לא יצא לו שם גניבה בעיר יהא נאמן לומר נגנבו במיגו דאי בעי יאמר השאלתיו לך ותירץ רבינו תם דמיירי באדם שאין גם בו ואינו רגיל להשאיל ולהשכיר לו. [פ] ולא נהגו העולם כר"ת אלא ספרים ג] מדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר עיין בפ' הנשבעין ובפרק המקבל [*ע"ש בתוס' דקי"ז]: ישבע כמה הוציא ויטול פרש"י לפני יאוש דאי לאחר יאוש קנה אותם המחזיק בהן בייאוש ושנוי רשות (ג) אמנם בספרים

נראה שהוא לעולם לפני יאוש [וכן כתב עוד פרק הכונס] שהרי לעולם הם באים ליד ישראל כדאמרי' פרק שני דבבא מציעא שאני נכר בירן כיון דישראל כרו ליה וישראל סכרו ליה לא מיאשי ורבינו מאיר קסג השיב על ראובן שהכיר ספריו ביד שמעון שגזלן העובד כוכבים ביום הגזרה וידוע לכל שנגנבו ונגזלו (*למדהטו) [*תנן] פרק הגוזל בתרא המציל מן הגיים ומן הלסטים ומן הנהר אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו ודייק עלה בגמרא נתייאשו אין סתמא לא ואמר רב אשי לא שנו אלא לסטים עובד כוכבים הואיל ודייני דינא כו' אבל לסטים ישראל *) אמר מימר (כו') אפילו בסתמא מייאש אלמא חזינא (אי) דלסטים עובד כוכבים אי לא שמעינן ליה (כההיא דמיירי במייאשי) [*בהדיא דמייאש] אמרינן סתמא לא מייאשי הלכך (*שמעון) [בס"א אינו] דקנאו מיד העובד כוכבים במאי ליקניה שינוי רשות בלא יאוש מי איכא למ"ד דקני וא"ת הא תניא בתוספתא דמעשר [*שני] ומייתי לה פרק הגוזל בתרא מי שבא בדרך ומעות בידו ואנס בא כנגדו לא יאמר פירות שיש לי בבית יהו מחוללים על מעות אלו ואם אמר דבריו קיימים ומוקי לה התם ביכול להציל ע"י הדחק אבל אינו יכול להציל א] לא אמר כלום משום דמסתמא מייאש אלמא דבלסטים שאינו יכול להציל מידו סתמא מייאש י"ל ההוא באנס ישראל משום דמימר אמר סתמא מיאש אי נמי יש לומר אפילו תימא לסטים עובד כוכבים ובדבר שאין בו סימן כגון מעות דאיירי בהו התם וצריך להחזיר באנס ק"ו מגנב מפורסם דלא עשו בו *תקנת השוק אע"ג דשמא לא גנבו עתה [*לעיל קאי על הספרים שהכיר ראובן] כל שכן בנדון זה (*דודאי) [*דבודאי] העובד כוכבים גנב וגזל ושוב מצאתי שפסק רבינו מאיר דישבע כמה הוציא ויטול [*מיד כדי דמיכן] מידי דהוה אשומר או כל אדם שקידם ברועים ובמקלות (*כדמסיק) [*כדפסק] ר' גרשון [גם ר"י] בעובד כוכבים דאנס קרקע כו' כמו שפירש פרק הכונס ופ"ב דב"מ: [דף קטו ע"א] מפני תקנת השוק פסק ראב"ן אם קסד נפלה דליקה בעיר או שבאו שוללין ז] ומצא (*אחר כך ומכיר) כליו וספריו ביד אחר אם אינו עשוי למכור את כליו ישבע כמה הוציא ויטול ויחזיר ואם עשוי למכור אין יכול לטעון עליהם אא"כ יש עדים שבשעת הדליקה והשלל צעק על ספריו ובין עשוי למכור ובין אין עשוי למכור אם טען זה שבידו אתה מכרת לי נאמן בשבועה אפילו יצא לו שם גניבה בעיר דכולה שמעתין לא מיירי אלא באומר מאדם [*אחד] נאמן לקחתים אבל אם אמר ממך קניתים נאמן בשבועה אפילו יצא לו שם גניבה בעיר ועוד פסק קסה ישראל שלקח כלים (*וספרים) מגנב מפורסם ישראל או עובד כוכבים ומכר לישראל אחר והוציא עובד כוכבים מן הלוקח בדיניהם ואמר שלי הם שנגנבו ממני אם יש עדים שמגנב מפורסם קנאם ישראל הראשון חייב להחזיר דמיו ללוקח השני ולא מצי אמר העובד כוכבים שהוציא ממך שקרן ס] ולא שלו (*היא) [*היו] דמה שאמרו חכמים דאם היה גנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק משום דלא איבעי ליה למיזבן מגנב מפורסם וכיון דזבין מיניה איהו דאפסיד אנפשיה חייב להחזיר ללוקח את דמיו ואם אין עדים שמגנב מפורסם קנאם לא [*שהרי] עשו בו תקנת השוק ולא יחזיר לו [*פי' ללוקח שני] הדמים [*דאמרינן העובד כוכבים] דבר שוא ושלא כדין תפשו והלוקח יפסיד וכן הלכה והלכתא בכולהו קנו עשו תקנת השוק פירש האלפסי שהכלל שאמר בכולהו לא [קאי] על גנב מפורסם שאמר רבא כי אם על מחלוקת האמוראים שנחלקו בלוקח (*פירוש) בפחות משוויין או ביותר ור' יהודה כתב שמצא בשם ר"ת שכולל גם גנב מפורסם שעשו בו תקנת השוק ואם היה אומר לטובה נתכוונתי להשיב אבידה נאמן לדברי הכל ובלוקח מגזלן עשו בו תקנת השוק במה דברים אמורים בדברים שאינו ידוע בהם שגזלן או גנבן אבל דברים שידע ושמכיר בהם שגזלן או שגנבן לא עשו בו תקנת השוק ואפילו מגנב ומגזלן לא יגבה הלוקח מעותיו למ"ד הכיר בה שאינה שלו ולקחה כו' [כשמואל דאמר בפ"ק דב"מ אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשם מתנה ובזה מטלטלין וקרקעות שוים דבתרווייהו שייך האי טעמא. [שם] זה בא (*בכדו) [*בחביתו] של יין וזה בא בכדו של דבש כו' נשאל לרבינו מאיר קסו על ראובן ושמעון שהלוו על משכון וביד ראובן היה המשכון ותפסו השר ונלקח לו גם אותו משכון ושוב נתפשר עם השר שלו והחזיר לו אותו משכון ושמעון אינו רוצה לסייעו בפדיון המשכון כמו שפדאו מן השר כי אמר שמעון ששר שלו (*מוחזק) [*מושל] על שר של ראובן שאם לא מהר ראובן לפדותו היה [*שר שמעון] כופה לשר של ראובן להחזיר המשכון בחנם. והשיב נראה לי דאין לו לראובן אלא שכרו כמו שטף נהר חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו יפה מאתים הניח שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו והטעם כיון שהבעלים יכולין להציל על ידי הדחק דומיא דריסא (*נסדק) [*דמיירי בנסדקה] חבית של דבש דמוקי לה תלמודא עי' בפרק הכונס [*הכי] דאין לו אלא שכרו [כדלעיל במרדכי ריש פרק הכונס ע"ש] [כשעקל בית הבד כרוך עליה] דמבריח ארי בעלמא הוא ואע"ג דאמרינן שותף כיורד ברשות דמי לומר שנוטל בשבח המגיע *לשניהם בשדה שאינה עשויה ליטע [כשדה העשויה ליטע] ופר"ת שאם ירד ונטע שדה שאינה עשויה ליטע לא אמרינן ידו על התחתונה דכיון שהיה שותף לא היה צריך ליטול רשות מחבירו דהתם נמי אם נטע במקום שאינו מגדל למחים הניח מעותיו על קרן הצבי ולא יפרע לו השותף אלא אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה והיינו דקאמר בשדה (*העשויה) [*שאינה עשויה] ליטע דבשדה העשויה ליטע (*כמי דאמרי) [*אמרי'] בפרק השואל אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה ותו לא הכי נמי שותף נותן לו בשאין עשויה ליטע כמו בעשויה ליטע ובנדון זה [נמי] (*אמרינן) ע [*אמדינן] [הכא] כמה יהא אדם [*שהיה] כמו שמעון שהיה דר תחת (*השר מוחזק היה) [*שר המוחזק] רוצה לית תחלה במשכון זה להצילו מיד שר של ראובן [*ס"א בלא טורח] וכמו כן נוטל ראובן משמעון מה שההנהו כמו שומר שכר או שומר חנם שקידם ברועים ובמקלות בשכר שנוטל מבעה"ב מה שההנהו וכן פירש ר"י [ור"ג] בשר שאנס קרקע של ישראל וקנאו ישראל אחר מן השר דמחזיר הקרקע וחוזר ונוטל מבעה"ב מה שההנהו ושלום מאיר בר"ב עיין פ"ב דב"מ: [דף קטז ע"א] אדעתא דאריא אפקריה [*אדעתא דכ"ע לא אפקריה] מעשה היה בראובן קסח שאמר לשמעון הקף לי בגדים מן העובד כוכבים וכן עשה לאחר זמן נתן ראובן המעות לשמעון ליתן להעובד כוכבים ושכחם העובד כוכבים יותר משנתים והלך העכו"ם ואינו יודע היכן הוא וראובן שואל אותם מאחר דשכחם העובד כוכבים ואם ישאלם העובד כוכבים עלי לפרוע לך ושמעון השיב אמת כדבריך [*אבל איני רוצה ליתן לך המעות] [ואני זוכה בהם] והשיב רבינו מאיר כי דבר פשוט הוא שיש לשמעון להחזיר לראובן כל המעות שנשארו בידו דודאי היכא קסט דראובן היה שולח שמעון לקבל מעות מן העובד כוכבים וטעה העובד כוכבים בחשבון להוסיף לו והלך העכו"ם ואינו יודע היכן הוא בהא איכא פלוגתא דרבוותא והתשובה שהשיב ר"ת לה"ר יעקב תמצא פרק אלמנה ניזונית שמתחלה רצה ר"ת לומר דחולקין ושוב חזר בו ואמר הכל לבעל המעות ואפילו לפי' ר"י דפירש שם ופסק הכל לשליח שאם גנב וגזל והטעה את העובד כוכבים מה טיבו של בעה"ב בזה ואפילו חולקין אין שייך לומר דע"י מעותיו נשתכר דלא

*) נ"ל כיון דאמרי מימר:

הגהות הב"ח י נ"ל שיש : כ נ"ב ס"א שפוסק : ל דגיותא : מ נ"ב כלל : נ נ"ל וכא : ס נ"ב הוא : ע אומדין :

הגהות מ"י א] נ"ל ונראה לי : ב] שהעמידו ערב כנ"ל : ג] נ"ב הוו:

שלטי הגבורים

(א) כמצא בשם הר"ם שני יהודים שהכו זה את זה והלך השלטון בכ"ה וצוה לקהל לגזור חרם אין להם לגזור להציל עצמם בממון אחרים אם יכולים בשום פנים להתפשר ואם אינם יכולים יעידו ויפרעו לניזק כל הזיקו. לשון אגודה הגה"ה: (ב) אדם שהציל ספרי חבירו עם ספריו וצריך ליתן מפני ההצלה שמא אין לו ליתן אפילו שכר טרחו דהא דשפך זה יינו כו' אין לו אלא שכרו התם דקא ידע דקטרח בשל חבירו אבל הכא נתכוון לטרוח בהצלת ספריו ואינו יודע אם מציל ספרי חבירו ומשמיא רחימו עליה עד כאן לשון רבינו יחיאל מפרים:

חדושי אנשי שם

דנדרים ופרק הגוזל בתרא ופרק חזקת הבתים דמייתי מימרא דשמואל דדינא א]דמלכותא דינא. ותירץ מהר"ר ישראל בתשובה משום דר"ת דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בקרקע והם המרדכי והרא"ש בפ"ד דנדרים וכן מביא ראיה מפ"ק דגיטין דלמדנו דדינא דמלכותא דינא שייך ג"כ בכל מילי: מהר"ם [ס] שבשבילו הולך להתפשר ולא בשום דבר אחר ושלא היה יכול להתפשר בפחות דכל הנוטלין אין נוטלין בלא שבועה: [ע] עיין בפרק חזקת הבתים בענין נסכא דרבי אבא דש כפל הענין ויותר מפורש בתשובת מיי' להלכות טוען ונטען סי' ע"א עיין שם: [פ] כל זה ישנו בהגהות מיימוני פ"ה מהל' גניבה ובתוס' ס"פ המקבל ובנימוקי יוסף

דמי לשאר טעות שמתן הכל בשביל המעות שסבור שהמעות שוות כל מה שנותן לו אבל הכא טעות בעלמא הוא ודבר בפני עצמו הוא . ה"מ כשהעובד כוכבים טועה ונותן לישראל יותר מדאי אז זכה השליח באותה התוספת שהעובד כוכבים מוסיף שלא כדין אבל בנדון זה בודאי יחזרו לראובן *ויש להביא [*דמאיזה טעם יזכה השליח הלא כשראובן נתן לו המעות לעובד כוכבים לא זכה בהן העובד כוכבים כל זמן שהמעות ביד שמעון :] ראיה מפרק הגוזל בתרא גבי רב ספרא דאדעתא דהריא אפקריה אדעתא . דכ"ע לא אפקריה ה"כ הדבר ידוע דאדעתא דליתבינהו לעובד כוכבים יהבינהו ניהליה ולא אדעתא שיעכבם לעצמו וליכא למימר דכיון דאמר תן לעובד כוכבים וקי"ל תן כזכי א"כ זכה העובד כוכבים ויצא מרשות ראובן וכי שכחם שוב העובד כוכבים זכה שמעון במה שבידו מן ההפקר הא ליתא [*דלא אמרינן תן כזכי אלא בישראל אבל גבי עובד כוכבים אפי' אם היה אומר לשמעון זכה באותן מעות לעובד כוכבים לא זכה בהן העובד כוכבים עד דאתא לידיה דהא אמרינן] (*כו' דאמרי') פ"ק דב"מ דזכיה מתורת שליחות איתרבי ואמרי' בפ' הרבית דאין שליחות לעובד כוכבים אפי' מדרבנן וא"כ אפילו אמר בהדיא זכה בשביל העובד כוכבים לא זכה בהן העובד כוכבים כ"ש שלא מהני תן כזכי טפי מזכי גופיה וא"כ כל זמן שהמעות ביד שמעון הם ברשות ראובן ואם העובד כוכבים שכחן כילד הלה עושה סחורה במעותיו של זה אלא יחזיר המעות לבעלים הראשונים שהרי לא נתכוון לזכות לשמעון אלא להעובד כוכבים ואם העובד כוכבים לא קנאם כדפרישית הדרי למרייהו דהא ספ"ק דגיטין אמרי' הולך מנה לפלוני שאני חייב לו והלך ובקשו ולא מצאו איכא מ"ד יחזרו למשלח ואיכא מ"ד ינתנו ליורשי מי שנשתלחו לו אבל ליכא מ"ד שיעכבם השליח כי לא נתכוון המשלח לזכות לו ולא מצי למימר אני חפץ לעכבם שלאחר זמן יתבעם העובד כוכבים דכיון דהימניה שמעון לראובן מעיקרא ונעשה לו ערב בלא משכון גם עתה לא יעכבם בספק בשביל [פ]ערבון וגם לא מצי למימר שמעון אני חפץ לקדש השם ולהחזיר להעובד כוכבים כעובדא דירושלמי דר"ש בן שטח שבשלו יש לו לקדש השם ולא בשל אחרים וע"ז נאמר למען ספות הרוה את הצמאה . ולאחר זמן מצא ר"מ שנשאלה שאלה זו לרבינו יקיר על ראובן שקנה חפץ מן העובד כוכבים במנה והאמין לו העובד כוכבים עד למחרת ולמחרתו היה [*לראובן] דרך (ראובן) נחוץ לצאת מן העיר ונתן המנה לשמעון לתת להעובד כוכבים ושכח העובד כוכבים המנה והלך לו ואין יודע היכן הוא והשיב וז"ל אם הדבר ברור ששכחו העובד כוכבים (*ודאי למאן) [*זכה ודמי להא] דאמר בכריתות הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם בה זכה ולא מצי אמר הנותן על דעת כן שלחתים אם לא יקבל יחזיר לי אלא מטעה שילא מתחת ידו הסיח דעתו ממנה והכי אמרינן גבי שור הנסקל אם הוזמו עדים כל הקודם בו זכה דמההיא שעתא אפקריה וא"ת [*מ"ש] מההיא חמרא דרב ספרא (*לא) [*דלא] אמרת הכי אלא אדעתא דהריא אפקריה [*כו'] התם טעמא כדאמר (*גבי) עלה (*חמור מאליו) משמיא רחימו עליה כלומר הואיל (*ועושין) [*ונעשה] לו נס מה שלא נעשה לאחרים אדעתא דהכי נעשה לו כדי שיזכה [*בו] רב ספרא (*בו) ולא אחר אבל שכחת העובד כוכבים הוא שכחה ואין זה נס [לכל] וכל הקודם בו זכה אבל בזה יש להסתפק מי יאמר דשכח העובד כוכבים ויכול ראובן לומר לא שכח העובד כוכבים והיום או למחר יתבע ממני הואיל ולא שכחם העובד כוכבים בודאי אין שמעון יכול לומר זכיתי לעובד כוכבים דאין שליחות לעובד כוכבים הלכך שורת הדין שיחזיר לראובן אם פקח ראובן לטעון כך עכ"ל רבינו יקיר ור"מ דחה ראיותיו דמההיא דכריתות לא כ"ל [*להביא ראיה] דשאני התם [*דאיירי] דכבר קבלה וזכה בה המקבל מתנה ולהכי כי אמר אי אפשי בה אפקריה ויכול להפקיר כיון דכבר זכה בה ונתקיימה המתנה שעה אחת הרי נעשית מחשבתו של נותן כי לא חשש רק שיקבלנה ממנה והרי קבלה לשם מתנה ותו לא איכפת ליה לנותן אי אפקר ליה אי לא אבל הכא לא זכה בה העובד כוכבים מעולם וא"כ הדרי למרייהו והכי אמרינן התם בשלמא לר"ש בן גמליאל סבר כי יהיב איניש מתנה אדעתא דמקבלי מיניה ואי לא מקבלי מיניה הדרא למרייהו ומשור הנסקל שהוזמו עדיו אין נראה לו ראיה דשאני התם דמיד שנגמר דינו אסור בהנאה ואסחו בעלים דעתייהו מיניה דלא שכיחא דליתו סהדי ומזמי להו אבל הכא דלא הוי הפקר (*ואפילו) [*דאפילו] בתר דיהביניהו ביד שמעון אי הוה אמר תנם לי ואשא ואתן בהם עד שיתבעם העובד כוכבים היה צריך ליתן לו וכיון דהכתי יש לו זכות בהם לא מסח דעתיה ולא מפקר להו כלל אלא אדעתא ליתנם לעובד כוכבים אם נתנם לו הרי טוב ואם לא נתנם יחזירם לראובן : [דף קטו ע"א] גנב ופרע בחובו כו' נשאל לרבינו מאיר על ראובן

קע שהפקיד פקדון ביד שמעון ובא לוי ותפס את הפקדון מיד שמעון עבור החוב ששמעון חייב לו וראובן אמר לו מה לך אצל ממוני ושמעון מודה דהממון של ראובן והשיב נראה דבר פשוט דלוי חייב להחזיר הממון לראובן וכן פי' ריב"א פרק איזהו נשך גבי הנהו זוזי דיתמי היכי עבדינן להו כו' אבל דבר המסויים לא דלמא פקדון נינהו ואתא מאריה ויהיב סימני ושקיל ליה כו' ומה שנסתפק משום דכיון דשמעון חייב באחריות בפשיעה שפשע שהיה לו ליזהר דלוי לא יהיה תופשו יכול לומר של שמעון אני תופס הא ליתא שהרי קי"ל גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו לא עשו בו תקנת השוק וצריך להחזיר לבעלים בחנם ורואה אני שהדברים ק"ו ומה התם שפרע הלוה לו מדעתו זה החפץ צריך להחזיר כ"ש בנדון זה שלקח החפץ בעל כרחו ובאיסור אתא לידיה כ"ש דצריך להחזיר בחנם (עיין פ"ק דהלכות שלוחין גם עיין פרק כל הנשבעין כה"ג אף כי בנדון זה היה לנו לחייב את שמעון כדאמר קדשים שחייב באחריותן שהזיקו חייבים אע"ג דשל הקדש הם [*וכתיב כי יגח שור איש] מ"מ אם תפס ניזק נפרע מהם למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי [*ר"ל וכיון שנתחייב באחריותם הם כממוניה] ועיין פרק הרבית) : [שם ע"ב] לימא ליה מהפקירא קא זכינא כו'

ושאלת על קעא דליקה שנפלה בעירכם והאש היתה קופצת לכאן ולכאן וברחו בני אדם מן העיר מפחד הדליקה ועמד יהודי אחד הציל ספר אחד ובעליו ברח מן העיר אינו חייב להחזיר לבעלים דהא מצי אמר הנא מהפקירא קא זכינא כו' כדאמרינן בהגוזל בתרא ולימא מהפקרא קא זכינא [*כו'] משמע אי לא עקל בית הבד כריך עליה היה זוכה ושלום מאיר בר ברוך :

קעב [קטז ע"א] טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו אומר ר"מ דה"ה לשכר שדכנין שאינו מחויב לתת לו כ"א שכר טרחו אמנם ראיתי בספר א"ז שפסק משם רבינו שמחה שחייב לתת לשדכן כל מה שהתנה ליתן לו [ג] ולא דמי לטול דינר והעבירני שבשכר שדכנין *רגילין לתת הרבה יותר מכדי טרחו והביא ראיה [*וכן כתבו התוס' ואשר"י פרק מצות חליצה] : דמעשה בא לפני ר"י באחד שעשה בהשבעה של שדים שהוחזרה הגניבה ונדר לו זקוק ואחר שעשה המעשה לא רצו ליתן לו אלא שכר טרחו ופסק ר"י לתת לו כל מה שהתנה [*ס"א שנדר] דבדבר זה רגילין לתת יותר מכדי טרחו ואמרתי לפני מורי שכן ראיתי ולא השגיח ושוב מצאתי כן בספר המצות משום רבינו יהודה דה"ה (*מענין) [*לענין] רפואות (*דרך) [*דדרך] ליתן דמים מרובה ולא נאמר בזה שיחק בו עיין פ' מי שמת ושוב הרצו הדבר לפני רבינו מאיר שכן ראו בספר המצות ולא השגיח ובספר החכמה כתב רבינו ברוך ממגנצ"א על בעל הבית שחייב לתת לשדכן כל אשר התנה לו וכן פסק רבינו שמחה ואם הוא כופר ואומר לא השכרתיך מעולם נאמן בעל הבית בלא שבועה דליכא דררא דממונא כלל שמודה השכיר שלא בא ממונו ליד השוכר וגרע ממנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ואפילו גבי קלילה [*בפ' כל הנשבעים] קס"ד למימרא אי לא מייתי ראיה (יפרע) [יפקע] ומשמע בלא כלום (*וקלילה) [*דקלילה] מידכר דכיר* וכ"ש [*שדכן] דדכיר טפי אם לא שכרו מעולם [*ר"ל שהשכיר אומר שנים קצצת לי והבעה"ב אומר לא קצצתי עמך] : וכן יש לפרש ההיא דפרק כל הנשבעין אם אמר לא שכרתיך מעולם נאמן בלא שבועה ור' מאיר פסק דאם עני תובע לעשיר נדרת לי כך וכך דהעשיר נשבע ונ"ל דחולק על דברי רבינו שמחה [*לעיל שאמר ואם הוא כופר ואומר לא השכרתיך כו'] עיין פרק שבועת הדיינין :

נשאלתי עסק ראובן שטען על קעג שמעון השכרתני לילך עד קלוני"א להשתדל בשביל זיווג אחותך ואמרת לי אם הייתי יכול לעשות נגד הבחור שהיה בא פה אז היית נותן לי ט"ו דינר בשביל שכירותי והלכתי אחריו ובאנו בכאן אני והבחור והיינו מזומנים לקיים התנאים שהודעת לאותו בחור בכתבך ע"כ אני שואל ממך שכירותי ט"ו דינר והשיב שמעון שלא נדר לו שום דבר מעולם אא"כ שישא אותו בחור אחותו ולא נשא אחותו והעיכובא לא היה בידי לכך איני חייב לך שום דבר כי התניתי עמך ע"מ אם הזיווג יהיה ולא קיים אותו הבחור והשבתי אם נדר שמעון ט"ו דינר בשביל שכר טרחו שטרח ללכת לשם אע"פ שלא נתקיים הזיווג חייב ליתן לו שכרו כדין כל פועל שזוכה בשכרו כשנגמר מלאכתו אפילו בלא קנין ודמי לאומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאדבר לשלטון עליך [*אם דבר עליה לשלטון] הרי זו מקודשת דקיים התנאי אם נתפייס השלטון בדיבורו ואם לא [*נתפייס] אינה מקודשת דהא אין שום פרוטה בדיבורו אא"כ יתפייס עמה ה"נ יש לדקדק אם היה ראובן שכיר על השליחות (*או על) [*ועל] הזיווג [ס"א ולא] ע"מ שיתקיים [*חייב לשלם] ואם כדברי שמעון שלא נדר אלא בגמר הזיווג אז פטור שמעון לגמרי כי כמה שדכנים יגעים לריק ומוציאים הרבה ואינם מצליחין ומפסידין טורחם ויציאותם וישבע שמעון שלא נדר לו כלום אא"כ יגמר הזיווג ויפטר גם ישבע שלא שינה מן התנאים שעשה עם ראובן ולא גרם העיכוב אלא כל התנאים שהזכיר אז שמעון מתחלה רצה שמעון לקיים כמו שאמר לראובן אז יהיה שמעון פטור בשבועתו מאחר שלא פשע בביטול הזיווג עיין פרק מי שמת מה שפירש רבינו יואל הלוי :

השוכר את הפועל קעד להביא (*דורמסקים) [*כרוב ודורמוסקין] לחולה נותן לו שכרו משלם ככל אשר התנה לו (*אם עשה) [*מאחר שעשה] שליחותו פירש הרב ר' חזקיה *דוקא אם היה עוסק במלאכה שהפסיד לו *(בו) כל כך אז נותן לו שכרו משלם אפילו יותר מכדי טרחו הרבה אבל אם לאו הכי לא יתן לו רק שכר טרחו דדמי לבורח מבית האסורין [*כו'] דמצי אמר ליה משטה אני בך וטעמא (*דהא אסור) [*דהוא] מסוכן וחייב [צ]להצילו וליטול שכר טורחו [ק] והכי נמי מצוה להביא רפואה לחולה אבל בשאר מלאכות [*ר"ל שאינה של מצוה] חייב לתת לו כל אשר התנה לו עיין פ' מי שמת : קדים רב ספרא כו' עיין ס"פ אלמנה ניזונת : [קטז ע"ב] ת"ר

*ויסנו בתוספות ונג"י

קעה שיירא שהיתה מהלכת במדבר כו' תני בירושלמי שיירא שנפל גיים עליה מחשב לפי ממון [ר]ואינה מחשבה לפי הנפשות כתב הרב יצחק מויינא וזה לשונו מדלא קתני בירושלמי לטורפה כדתני הכא בברייתא דבתוספתא משמע דבטרפה הגיים עסקינן [ש] ואע"פ שיש לפרש שעמד עליה [ת]לטרפה ונתפשר עמו כמו התוספתא עד כאן לשון ספר א"ז :

קעו רשאין החמרים להתנות כו' פי' ר"מ דבלא קנין איירי והקמ"ל (*דתנאי כדברים) [*דהתנאי קיים בדברים] בעלמא וכן (*דין) [*הדין] בכל מה שהשותפים מתנין כדאמרינן פרק בית כור בההיא הנאה דלייתי אהדדי גמרו ומקנו אהדדי ולא כמו שפירש המיימוני בהלכות שלוחים גבי דין השותפין דצריך להביא הכים לשום מעות השותפות בתוכו ויגביהו (*אותה) [*אותו] שניהם. וכ"פ בספר המצות. ת"ר שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה ועמד אחד מהן והציל הציל לאמצע ואם אמר (*בשביל פלוני מה שמחלו מחול לו) [*אני אציל לעצמי הציל לעצמו] תניא בתוס' דב"מ השותפין שמחלו להן המוכסין מה שמחלו מחלו לאמצע ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחול לו ודקדק רבינו שמחה

קעז רישא היכי מיירי אילימא דמחלו סתמא פשיטא דמה שמחלו מחלו לאמצע אלא מיירי שביקש אחד מן השותפין שימחלו לו (*כיון דע"י) [*וע"י] בקשתו מחלו לו [*ואפ"ה] (*כ"ה בס"א) מחול לאמצע [ב] (אפילו פירש לו) דאין שותף חולק שלא לדעת חבירו ודרך השותפין לטרוח בשביל חביריהם ואם אמרו בשביל פלוני [*כו'] פירוש שאמרו מעצמם [*ר"ל בלא בקשתו] מה שאנו מוחלין אנו מוחלין בשביל פלוני[ש] זכה הוא לבדו ולא זכו חביריו עמו ומתוך כך פסק על ראובן הבא אצל השר לאחר [ר"ל אפילו לאחר ודו"ק] שנתפשרו הקהל [ת]מן המס ובקש למחול לו חלקו מן המס ומחל לו מה שמחל לו צריך לחלוק עם הקהל וכתב הרי אמרו על דודי ה"ר קלונימוס הפרנס שאחר שהיו הקהל מתפשרים היה בא אצל ההגמון והיה מבקש אותו למחול[א] חלקו (*מן) [*עבור] המס וכאשר היה מוחל לו היה חוזר ונותן עם הקהל וכסבורין היינו שמדת חסידות היה עושה ועכשיו אני רואה דמדת הדין הוא וכתב ר"מ נראה [*לי] דיש לדחות דרישא איירי שבקש [ב]מהם למחול סתם [*ס"א וקמ"ל] אע"פ שלא היה שם אלא הוא מחלו לאמצע כיון שמחלו סתם אבל [*אם] אמרו בשביל פלוני מחלנו אפילו [ג]על ידי בקשתו מה שמחלו מחול לו הלכך *נראה דאם כבר פשרו הקהל עם השר ושוב בקש אחד [ד]לפוטרו מחלקו הציל לעצמו ופטור אבל אם קודם הפשרה בקש יהודי אחד מן השר לפוטרו וכן עשה ופטרו חייב לתת מס כדאמרינן גבי שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה ועמד אחד מהם והציל הציל לאמצע [וכל דיכולים להציל] אע"ג דאמר לעצמי אני מציל הכי נמי הציל לאמצע דמה שהשר פוחת לו הוא מכביד על האחרים ואזלינן בתר אומדנא דמוכח (ביה) [*בזה] כי כן דרך השרים אמנם אם השר אמר מעצמו קודם הפשרה פלוני לא יתן מס אלא פלוני ופלוני יתנו (*אותו) [*אז] הוא פטור אע"ג דהורגלו ליתן מס ביחד וראיה מפרק מי שמת [*דגרסינן] כי אתא רבי יצחק בר יוסף אמר הוא דמי כלילא דשדו (*ביה) [*דבי] מלכא אאבולי ואאסטרטגי [ר"ל עשירים ועניים] אמר רבי ניתיב אבולי פלגא ואסטרטגי פלגא ומפרש התם דמעיקרא כי הוה כתבי אבולי הוה כתבי ואסטרטיגי הוו מסייע בהדייהו וידע מלכא דאסטרטיגי מסייעי בהדייהו השתא מאי דקאמר [*דניתבי] אבולי ואסטרטיגי למימר דהגי פלגא והגי פלגא אלמא אע"ג דעד השתא בני אבולי הוו יהבי טובא כיון דקאמר מלכא השתא ליהבו בשוה יהבו כדבר המלך ומה שכתבתי שהרשות ביד השר כשאומר מעצמו להקל על זה ולהכביד על זה ה"מ קודם שנתפשרו עמו דומיא דאבולי ואסטרטגי דאמר להו מלכא [*מעצמו] מעיקרא מקודם שנתפשרו ליהבו תרווייהו אבל אם כבר נתפשר ושוב רצה להוסיף לזה ולפחות לזה לאו כל כמיניה אלא כפי מנהגם שהיו רגילים ליתן דשותפין נינהו ושותף אינו חולק שלא לדעת

*הנה המרדכי פוסק כמו שדחה ר"מ ז"ל אבל האשר"י מכריע כדברי רבינו שמחה :

הגהות הב"ח פ נ"ב הערבות : צ נ"ב הספן : ק נ"ל ואין מחשבין : ר נ"ב גיים : ש נ"ב אז : ת נ"ל עבור : א נ"ל לו : ב נ"ב אחד : ג אם ע"י בקשתו מחלו כנ"ל : ד נ"ב מהם :

חדושי אנשי שם

יוסף פסק בהדיא ואפילו לא יצאו לו שם גניבה : ש"י [ג] באגודה דף י"א כתב ראיה לזה מדמזבני מילין כדינרים : מהר"ם [ק] ומיהו אפילו לא שכרו תחלה כל שטרח בשביל הצלת גוף חבירו או ממונו משמע בתוס' ובאשר"י בפרק הכונס בשמעתי' דמבריא הרי שצריך לשלם לו הוצאותיו ושכר טרחו של עצמו : [ר] פי' וכבר נתברר שבא על עסקי ממון הוא דמחשבין לפי ממון אבל עומד לטרפה שעדיין עומדין בספק נפשות אין מחשבין לפי ממון לבד ומיהו רי"ף ורא"ש לא הזכירו ירושלמי זה וגם הת"ה סי' רע"ב כתב כל' הברייתא כתם שעמד עליה גיים לטרפה ונתפשרו כו' וכן בסמ"ג מ"ע ע"ד וכן במיי' פי"ג דהלכות גזילה ואבידה וגם מביא דין זה בהג"פ אבל בברייתא שניה דעמד אחד מהם והציל בדקתיה ובכל ספרי הפוסקים גרסת כולם שוב שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים וטרפה בוי"ו ועמד אחד מהן והציל הציל לאמצע באלפס ובמיי' וסמ"ג ואשר"י וא"ז : ג"ם [ב] פי' ונ"ל דלא יחשב זה משום דנר האבוד הואיל שמדינא מוכרח כ"א ליתן מדבר

קלוב

חבירו גם השר שבא לשנות את הדין אין שומעין לו דלא אמרינן בכה"ג דינא אלא גזילה וכמו מכס שאין לו קצבה ועי"ל *דשאני הכא [*כלומר שאינו דומה לאבולי] דלא היו שותפין ממש אלא סיועי הוי מסייעי בהדייהו במקלת בלא מצות המלך כי המלך פטר אסטרטיגי לגמרי אלא שמעצמם סייעו קצת ונודע שוב להשר שכך היו עושין [ח] אבל היכא שהשותפין היו לגמרי שכל אחד מהם נותן לפי ממונו יכול להיות דאפילו אם אמר השר מעצמו פלוני לא יתן כלום אעפ"כ חייב לפי שמה שהוא מיקל עליו הוא מכביד על האחרים ועוד דשותף אינו חולק שלא לדעת חבירו ואפילו יהודי הנכנס בעיר תחלה לדעת כן להתפשר לבדו שלא להשתתף עם הקהל אינו יכול להיות נחלץ מהם אלא לדעתם ולאו כל כמיניה וה"מ למסים דוקא הם שותפין אבל עלילות והרטניות אינם שותפין בזה ואם השר מעליל על מקלת הקהל שלא כדין לא יתנו האחרים עמהם וראיה מפ"ק [*דב"ב] ההוא דמי כלילא דשדו אאינשי טבריא אתו לקמיה דרבי אמרו ליתבי רבנן בהדן [*כו'] עד ערקו פלגא פש להו [*פלגא] שדו להו אפלגא [*כו'] ולכאורה אותם שברחו פטורין היו דאל"כ לימא להו רבי אפילו אם תברחו הצטרפו ליתן אלא עלילה היתה ולא היו שותפין בזה לכך אע"פ ששמו עליהם מתחלה על כולם הבורחים פטורים עד כאן לשון רבינו מאיר :

*אדלעיל מוסב היכא שהשר אומר מעצמו קודם פשרה דשומעין לו וחזר בו דאין ראיה מאבולי דרבי כו' :

קעח *גם פסק הר"ם וז"ל אם אמר השר מעצמו איני חפץ ששום יהודי ידור כאן אלא ברשות ראובן דראובן יכול לעכב עליו מדינא דמלכותא השיב ר"ת וז"ל

*תשובה זו ישנו בתשובת מיימון לספר קנין סי"א :

קעט ושאלתם על דבר המס שנותנים לשר בלא קצבה וראובן טוען לשמעון לתת ממון אחרים שבידו אתם מכניסים ראשי בין שני הרים גדולים בין סלע המחלוקת ובקושי אני משיב את אשר עם לבבי כי רבים לוחמים בזאת גם אחי הרב לא הודה לך בעיני יפלא איך אדם מציל עצמו בממון חבירו [א] כ"ש ממונו בממון חבירו דלא מיבעיא פלגא פקדון דאין לו לשלוח יד בפקדון אלא אפילו פלגא מלוה אינו כשאר מלוה דאי בעי למיסתי ביה שיכרא לא מצי שתי ומלוה זו לאו להוצאה נתנה גם אינה נעשית מטלטלין אצל בניו כדאמרינן פרק המקבל אלא כל היכא דאיתיה ברשות דמפקיד הוא ולא דמי [*אלא] לההוא גברא דאפקיד גבי חבריה כסא דכספא כו' בסוף ב"ק ומסקינן דאי אתא אדעתא [*דכסא] דכספא פטור אלמא דאי אדעתא דידיה אתי חייב כשנתן להם הכוס וכמו שהוא אסור להציל עצמו בממון חבירו כ"ש לאחרים להציל [אוקן] בממון חביריהם ומה שטען ראובן שיתן שמעון משלו כנגד ממון אחרים משום דממונה המלך מכביד את המס זו אינה טענה שהרי המלך אמר לעבדיו גבו מן העובדי כוכבים כך וכך ממון והם קיצבים לכל אחד ואחד לפי מה שיש לו וגם [מן] היהודים אומר לגבות כך וכך (*והם לא) [*ולא] ימירו משפטם לרשעה מן העובדי כוכבים לקצוב על כל אחד יותר ממה שיש לו כי שארית ישראל לא יעשו עולה ולפי ממונו יתן כל אחד ואחד ולא מממון אחרים וגם המלך יודע וכל השרים יודעים אשר דרך היהודים לישא וליתן בשל אחרים ואם ראובן ירא שמא יכביד השר מפני ממון אחרים שיש ביד שמעון ילך אל המלך ויאמר לו אדוני המלך שמעון יש לו משל אחרים ויראה לו פנים וידים מוכיחות וזה טוב לשמעון ותבא עליו ברכה נא ולמד מדמי כלילא דשדו אאבולי ולא אאיסטרטיגי ואפילו הכי הוו מסייעי בהדייהו כי דעת המלך על העשירים ועניים טפלים להם וכי לא היה באיסטרטיגי מלובש בגדי חופש יתר מן הבולאות והלא דבר גלוי הוא דאיסטרטיגי [דרכם] להראות עושר יותר מן הבולאות וכשם שצועק (ראובן על) שמעון על ממון אחרים כמו כן יפגעו [*פירוש יצעקו] עליו אם ישביע עצמו ומה שטוען ראובן שרוצה לתקן לתת משל אחרים מעתה והלאה ושמעון מעכב הדין עם שמעון אם הוא מישובו דהא דאמרינן ורשאין בני העיר להסיע על קיצתן הכי פירוש ורשאין בני העיר להסיע ולהפסיד ממון את העובר על הקצבה שקבלו והתנו ביניהם לדעת כולם שנתרצה בתחלת התקנה ועתה עובר עליה והוא שעשאוה בחבר עיר כי הני דתרי טבחי שנתרצו וחזר בו האחד והואיל וליכא קנין וכמו דבר שלא בעולם הוא צריך חבר עיר וכן מפורש בתוספתא על מי שירצה לשולטן או להגמון יתן כך וכך אבל להפקיע ממון שלא מדעת בעלים אסור אם לא על ידי הפקר צבור או בית דין וקודם מעשה זה אני מורה כן לכל שואל ומה שנוהגין במלכות זה לתת משל אחרים לא נהגו אלא מן החצי שהיא מלוה לו ולא מן החצי שהוא פקדון ואפילו מן החצי שהוא מלוה לא נהגו אלא מפני שקבלו עליהם מתחלה מדעת כולם ומשל עובדי כוכבים אין נותנין כלום דכולו פקדון וכן תיקן רבינו שלמה זקני במלכותינו ושלום יעקב בר' מאיר . השיב ה"ר אביגדור קפ כהן לקהל פיבר"ש נראין הדברים אם מתחלה הטיל המלך מס על בני פיבר"ש ס' זקוקים בפני עצמם ובקשו שאר הישובים מן המלך או משלוחיו לחברם עמהם במס כדי להקל עליהם בחיבור זה והתרו בהם בני פיבר"ש שלא לעשות החיבור אם נתברר הדבר שעברו על התראה זו (ועל דבר חשובי פרא"ג) שאמרו להם שלא לעשות והם הלכו בשרירות לבם והזקיקו את שלוחי המלך לחבר ע"י פיים או ע"י שוחדים אחרים ובחיבור זה הפסידו בני פיבר"ש כי הוצרכו ליתן יותר ממה שהוטל עליהם בתחלה עבירה היא בידם שגרמו להם הפסד להקל על עצמן בממון חביריהם אך אם אמרו לשלוחי המלך מתחלה היינו מרובים ועכשיו מועטים ואין אנו יכולין לתת כמשפט הראשון ושלוחי המלך אמרו לחברן אז אין פשיעה אבל עכשיו שאמרו להם לחברן אין לך אחווי גדול מזה כי במה שיקל מעליהם יכביד על האחרים ואף אם מתחלה היה מנהג להטיל מס ע"פ המלך בחיבור ועכשיו מעצמו שינה להטיל מס בפירוד משמיא דרחימו עלייהו ואין השאר רשאין לפיים או להשחיד להחזיר דבר לקדמותו דדמי לפרדכת [*פירוש עניי דמתא פ"א איש בטל] דאגלוה מאתיה דמסיק שם אבל אגדיסקי סייעתא דשמיא היא ולא מחייב אפילו לסייע מתא אלמא הואיל ושלוחי המלך שכחוהו או מחלו לו מדעת אע"פ שהכביד על בני העיר כשיעור הראוי לו פטור ונראה דאף בעשיר הנושא ונותן בעיר ומרויח בעיר [*פי' שמחל לו] דינו כן. והיינו דתניא בתוספתא שותפין שמחלו להן מוכסין מה שמחלו מחלו לאמצע ואם אמר בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו פירוש כיון שמאליהן מחלו בלא דבריו ופרדכת דנקט אורחא דמילתא הוו למחול לו לפי שיודעין שאין לו ממון הרבה כי העשיר למה ימחלו לו ומההיא דהגוזל בתרא [והא לא עבדו כדאמרי מלכא דקאמר שליחא דמלכא כמלכא] אין ראיה דהתם שלוחי המלך מעצמם שינו למישקל (*חד בגא) [*מחד בגא] משום דטריחא להו מילתא למינקט מכולהו בני ואיהו אפסיד אנפשיה דאיבעי ליה למינקט כו' אבל הכא כל הפסדן של אלו אין אלא ע"י נותני השוחד להפיל ממון של אלו כתוא מכמר ונהגום בידי לא יוכלו קום מיהו אם אין עדים בדבר כמה הפסידו במסירה זו הא איבעיא לן פ' הכונס אי עשו תקנת *(*השוק) במסור לאנס או לא ולא איפשיטא ומספיקא לא מפקינן ממונא ואם יש עדות על המסירה אפילו אין ידוע כמה הפסידו פסולין לעדות ולשבועה אבל בהודאת עצמן לא מיפסלי דאין אדם משים עצמו רשע ואם הודו כמה גרמו להם להפסיד חייבין לפרוע כל מה שהודו דאע"ג דמודה בקנס פטור ודינא דגרמי הוי קנסא דרבנן מדקא מיבעיא לן אי עשו תקנת נגזל במסור לאנסים ואי מדאורייתא מה לי גזלן מה לי מסור לאנסים מסור לאנס נמי גזלן הוא מיהו ה"מ (הנמסר) [המודה] בקנס דאורייתא כגון אונס ומפתה ותשלומי כפל משום דכתיב אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע עצמו דמודה בקנס פטור אבל בקנס דרבנן מחייב בהודאת עצמו ושלום אביגדור בר' אליהו הכהן עיין פרק חזקת הבתים גבי שותף כיורד ברשות דמי וס"פ אלמנה נזונת : אמר רמי בר חמא הכא בשותפין קפא עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו פסק רבינו מאיר וז"ל על ראובן ושמעון שהיו דרים תחת שר אחד והיה להם חוב אחד בשותפות ויצא ראובן משם לדור תחת שר אחר וכעס עליו השר ואמר לשמעון את חלקך אסייע לך שיפרעו לך אבל חלק ראובן לא אסייע דאם אמר שמעון לעצמי אני מציל הציל לעצמו דכל בכה"ג במקום איבוד שותף חולק שלא לדעת חבירו . ועוד דכל היכא דאמר בתלמוד כגון זה למדין ממנו דבר הדומה לו קצת ואע"ג דלא דמי לגמרי [*ר"ל שאפשר שישתדל עם השר שיסייע ג"כ לראובן] ומהאי טעמא נמי יש לומר קפב שנים שהיה להם חוב ביחד והחוב מקולקל וצריך להוציא הוצאות הא' רוצה והשני אין רוצה יכול לחלק שלא לדעת חבירו ויאמר לעצמי אוציא חלקי ואציל לעצמי דכיון דאיכא פסידא יכול לומר [*י"ס אי אמר] פלג עד כאן לשון רבינו מאיר : קפג ועוד השיב אשר שאלת מעניני המס שהורגלו היהודים בכל מלכות המלך לתת מס בשותפות וכן נהגו כמה שנים והנה אח"כ נתן המלך לבנו קצת מלכותו מעכשיו ואין לוקח מס מן היהודים הדרים בעיירות בנו והמלך אין לו כלום על עיירות אלו של בנו ועתה תובעים הקהלות מס מאותם היהודים הדרים בעיירות של בן המלך לתת עמהם כמשפט הראשון בעודם תחת יד המלך ועתה נ"ל ודאי אם נסתלק המלך מאותם עיירות לגמרי אף הריוח העולה אינו בא לידו זולתי ליד בנו או ליד אפוטרופוס של בנו לעשות לו סגולה לית דין ולית דיין שאין להכריח יושבי העיירות האלו לתת מס עם יושבי מלכות של המלך דטובא אשכחן דהיכא דאית ליה פסידא דשותף חולק שלא לדעת חבירו בפרק הגוזל בתרא שיירא שהיתה מהלכת במדבר [*כו'] וכ"ש הכא דמפסיד כי כל מה שנותנין למלך הם מפסידין ודבר פשוט הוא כי לא נשתתפו אלא משועבדים היו למלך בעודם שלו ודרים תחתיו וכל זמן שהן שלו הם למס עובד אבל אם יצאו מתחת ידו אדעתא דהכי לא נשתתפו וגדולה מזאת אמרינן בפרק כל הגט בג' פרקים מוכרין התבואה והיין כו' עד מאי נפקא מינה לשותפין כו' ופר"ח ור"ת למאי דאמרי' הני בי תרי דעביד עסקא בהדי הדדי ואמר ליה חד לחבריה תא וניפלוג ואמר ליה אידך נרויח טפי דינא הוא דמעכבי והשתא עד הפרקים הללו יכולין לעכב זה את זה מלחלוק ובפרקים הללו ימכרו ויחלוקו ולא מצי מעכבי אהדדי וכן לכל דבר שיש בו זמן אע"ג דמסתמא נשתתפו אזלינן בתר אומדנא דמוכח דאמרינן עד ההיא שעתא נשתתפו ותו לא כ"ש וכ"ש ק"ו בן בנו של ק"ו להפסד מרובה כזה שמפסידין כל מה שנותנין למלך דרשאי לחלוק ועוד שהמלך עצמו פוטרן ועומד וצווח שאין לו חלק עליהם אלא של בנו הם דבר פשוט הוא כי שומעין לו וגדולה מזו אמרינן פרק מי שמת ההוא דמי כלילא דשדי קיסר אאבולי ואאסטרטיגי ואע"ג דמעיקרא סיועי בעלמא הוו מסייעי אסטרטגי בהדייהו אזלינן בתר מצות המלך למעט לזה ולהרבות לזה ולשנות הסדר כ"ש בנדון זה שאומר המלך אינם שלי דשומעין לו אמנם אם נתן אותם עיירות גופם מהיום ופירות לאחר זמן ויש לו תפיסת יד בהם בליקח מהם מס לא בטלה השותפות ויש להם לתת עמהם כבראשונה ושלום מאיר בר' ברוך : קפד אמר פליג לא אמר לא פליג פסק רבינו אבי העזרי דאם אין עדים בדבר שאומר כן נשבע שלא נתכוון להציל אלא לעצמו וזוכה . ההוא גברא דאחוי אכריא דחיטי כו' כתב בס' חפץ שכך אמר רב פלטוי גאון ראש ישיבה מסור לאנסים קפה פסול לעדות ולא מיבעיא מסור גמור אלא אפילו אדם המריב עם חבירו ואומר קפו בפרהסיא אלך ואמסור ממונך לכותים הואיל ומעיז פניו בפרהסיא נחשב רשע ופסול לעדות והוא הדין לשבועה וכן (*נמסר דין מסור) [*נפסק דין המסור לאנסים] בשתי ישיבות [ב] ובס' ה"מ וכ' המיימוני וז"ל המוסר לאנסים [ג] שאנסוהו להראות את ממון חבירו [*או] להביא והלך והביא ונתן ביד העובד כוכבים אינו רשע אלא בר תשלומין בלבד ומשביעין אותו כשאר הכשרין : [דף קיז ע"ב] ההוא גברא דאחוי אמטכסא כו' סבר לחיוביה מהא דתנן דן את הדין כו' מכאן תשובה לדברי גאוני מגנצא רבינו יהודה בר' קלונימוס ורבינו משה בר' מרדכי ורבינו משה כהן קפז דכתבו דאפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי מחייב במסור דאחוי אחווי בלא אונס דהא הכא [*ס"א מייתי ראיה למסור מהא] דתנן דן את הדין [*כו'] [ד] ומוקי לה בבכורות ובהגוזל כר"מ [*פי' משמע אבל לרבנן פטור] דדאין דינא דגרמי [*פי' אע"פ שיש סתירה לדבריהם מ"מ חייב אפילו בדיבור] : *ומיהו גם בדיבור בלא אחווי חייב והביא ריב"א ראיה מהמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו [*לו] דהוה דבור בעלמא וחייב המוחל וה"ר אליעזר מטול"א הביא ראיה מרים מכילתין [*אהא דאמר ונחשב נמי מסור לאנסים ומתרץ בדבורא כו']: דאמרי' בדבורא לא קא מיירי *משמע דמסור לאנסים חייב בדבורא בעלמא 'ויש רוצים לומר כי היכי דישראל שאנסוהו עובדי כוכבים והראה פטור הכא נמי אנסוהו להביא והביא פטור ואנן לא סבירא לן הכי [*כו'] בספר אלפס וכן פירש בס' המצות וכתב רבינו מאיר דמכל מקום גבי פקדון אם אנסוהו עובד כוכבים לנפקד לתת להם הפקדון יכול ליתן להם ואם נתן פטור כדאמר לקמן ואי לא איניש אמיד הוא אדעתא [*דכסא] דכספא אתו ופטור אלמא כל היכא דאיכא למיתלי אדעתא דפקדון אתו יכול להציל עצמו בפקדון וה"ר מרדכי הביא ראיה לדבריו דגרסינן בירושלמי [סוף] פרק החובל אמר רבי יוסי הדא דתימא 'באומרים תנו לנו ממון [סתם אבל] ממון פלוני ופלוני ונשא ונתן ביד פטור והיכא קפח שנים דרים בישוב ואין להם עדים ואתא

*גי' מהר"ם נגזל וכן גי' רמ"א :

הגהות הב"ח ה נ"ב עי' בתשובת מהר"ס סימן כ"ג : ו ויש רוצים לומר תי' אלו מוקף ונ"ב איכא מ"ד : ז באומר תנו לנו ממון של פלוני כו' :

חדושי אנשי שם

קצוב דאל"כ הא אמרי' שותף חולק שלא לדעת חבירו במקום האבוד : ש"י [ח] קשה דלקמן כתב היכא דאית ליה פסידא שותף חולק שלא לדעת חבירו וע"ק שכתב ג"כ לקמן וגדולה מזו אמרו פ' מי שמת ההוא דמי כלילא דשדי קיסר אבולי וכו' עד אזלי' בתר מצות המלך למעט ולהרבות ולשנות כ"ש בנידון כו' ולעיל כתב דלא הוי שותפין ולכך יכול המלך לשנות וכאן אמר אדרבה הואיל וסיוע כו' משמע דהיה לנו לומר שאין לשנות מטעם זה וי"ל דהכא מדבר דכבר הוטל עליהם המס פתאום והשר הטיל עליהם המס שוה בשוה אזי אי אפשר לחלוק דהוה כנתרצה שלא לחלוק בפעם ההוא כי כבר נתחייב כ"א בדברי השר ולכך אמר דהשר היה בכחו הואיל ולא היו שותפין מתחלה קודם בדבר כבר היה בכחו להטיל על כ"א מה שרצה ורצה שישתתפו לכן אין שותף חולק בענין זה בפעם ההוא ר"ל הואיל ושתפם בפעם זה אין יכולין לחלק וא"ת הלא אין לשר לשנות השותפות שהיה מתחלה לכך אמר שמתחלה לא היו שותפין ממש אבל לקמן שהמעשה היה שהיו שותפין כל שנה במס אבל בשנה זו רוצים לחלוק וגם המלך פוסק עליהם שלא ליתן על שנה הבאה וא"כ ק"ו אם המלך יכול לחייב בדיבורו מה שאינו חייב מתחלה שהרי רק מסייעי האיסטרטגי לבולי ועתה מחייב החצי ק"ו שהמלך יכול לפוטרם ואיני מביא ראיה ממה שהמלך מחייבם ומשנה אותם שהרי אין ראיה מזה כמו שכתוב למעלה דשאני לפי שאינם שותפים ממש אבל שותפות ממש שמא אינו יכול לשנות אלא רק מביא ראיה שהמלך יכול לפוטרם בדבר שאין בו שותפות ממש לענין זה בפעם ההוא : [א] ר"ל ולא יתן מהאי המלוה מס ובב"ב כתב שצריך ליתן ממעות אחרים ע"ק שבכאן כתב מה שטוען שרוצה לתקן ליתן ממעות אחרים ושמעון מעכב הדין עמו כו' וקשה דבב"ב פסק שיכול לתקן ושם פירשתי שני הקושיות בתי' אחד שבכאן מיירי במס שאין לו קצבה והוי גזילה ושם מיירי במס הקצוב וע"ש : מהר"ם [ב] פסק מורי ה"ר חיים בנו של א"ז וז"ל כל מי שעוסק בפסולי או בגיזם או בכל דבר שיכול לבא בו סכנה לקהל אם הקהל התרו בו שלא לעשות ולא השגיח יכולים להגיד לעובד כוכבים פלוני עוסק באלו ענינים מכוערים ואם מתוך כך יעלילו עליו ויקחו כל אשר לו אין על המגיד פשע וכ"ש שמותר להבריחו מן העיר אפילו ע"י עובד כוכבים ואם לא עשה כן רק פעם אחת וחדל או יחדל ודאי אסור להגיד לעובד כוכבים אכן אם הקהל באו כבר לידי עלילה שסבורים העובד כוכבים שהוא עשה זה המעשה או שידוע להם בודאי שיהודי אחד עשה כן אכן אין יודעים מי עשה ובאים להעליל על זה אתה עשית מותר לומר לעובד כוכבים פלוני עשה ולא אני ואפילו אם העושה נתכוון לדבר מצוה ולא לרעתו של זה כעובדא דר' יצחק שמל גרים ומתוך כך באו הקהל לידי עלילה והתיר רבי אבא מארי להראות עליו והסכימו כל גדולי דורו עכ"ל וכן היינו עושים פה אם היה צורך : [ג] וכמ"ע כתב בשמו שהוסיף לפסול לגמרי אפי' האנוסים והיינו דלא כס"ה והמיי' וצריך לחלק כמו שמחלק לקמיה בין אונס ממון לאונס נפשות בסימן רס"ו . ובהג"ה באשר"י פרק הכונס מביא דין זה בשם א"ז מספר חפץ וגם בהגה"ה אשר"י בפרק זה בורר ובהגה"ה במיי' פי"א מה' עדות ויש מרבותינו כתבו דלעדות מסור כשר יחיד וקרוב ואשה ואף בחומד הדעת נאמנין על המסור ומותר לינצל מן המגזם אפילו על ידי עובד כוכבים עוד כתבו רבותינו אין מרחמין על המסורות לאנסים ומורידין אותו ע"י כותים ואין מעלין ואין צריך לדקדק אחריהם בעדותם כולי האי אם ידוע לקהל שחשוד על כך ומותר להראות עליהם . העתק מתשובות מהר"ם מירזבורק סי' רי"א : ג"מ [ד] פירוש דהא הכא רצה לחייב אם לא מטעם שלא נשא ונתן ביד :

אפילו

אחד ולוה על חבירו דמסריה לכותים והלה אומר לה"מ זה היה מעשה בפני ר' אלעזר והורה בשם רבינו תם שיש לו לישבע בפני השר שלא דבר על שכנגדו שום דבר שהביאו לידי הפסד ממון ולעיל פירשתי דלא מיבעיא מסור גמור דפסול לעדות ולשבועה אלא אפי' אינש דסני לחבריה ואמר בפני עדים אזילנא ומסרינא לך מן דיבורא רשע הוא וכי אמרי רבנן לא נחשדו ישראל על כך ה"מ [דסני ליה] ושתיק ליה מישתק אבל הכא דקא [*פעי פי' צועק] (גזים) בפרהסיא בדיבורא מזיק הוא ופסול לעדות ואין (*לומר דעביד) [*להקשות מהא דאמרינן עביד] אינש דגזים ולא עביד דאיכא למימר דהכא מיירי במוחזק לכך כדפי' פ' כל הנשבעין: ונשאל לרבינו מאיר על ראובן ושמעון שהיו קפט שותפין בחוב וראובן קבל הערבות *ותפסו השר [*פי' שהחוב היה בחזקת ראובן שהערבים ערבו לו]: והוצרך ראובן לפטור החוב ושמעון הזמינו לדין בשביל חלקו והשיב נראה לי דאם ראובן לא נתפס אלא בשביל החוב כדי לפטור בע"ח והערבים ולא שאל ממנו זולתי החוב לבדי לפטור החוב והערבים ודחק אותו לכך הוא פטור דה"ל כמו ישראל שאנסוהו [*עובד כוכבים] להראות ממון חבירו והראה דפטור ונדון זה לא הוי כנשא ונתן ביד אלא דינא דגרמי בעלמא ואין חילוק בינו ובין אנסוהו עובדי כוכבים להראות דאידי ואידי דינא דגרמי ניגהו דברי היזקא ואי עביד הכי מדעתיה בלא אונס חייב כמו שורף שטרותיו של חבירו אבל באונס פטור ואע"ג דאמרי' פ' א' דיני ממונות כיון דאמר ליה פטור אתה כמי שנשא ונתן ביד דמי הא איתותב ואם ישבע ראובן שלא נתפס אלא בשביל חוב זה ושנאנס לפוטרו פטור. ועוד השיב רבינו מאיר זכרונו לברכה קצ על שאלת ראובן שקבל עסקא מכמה בני אדם ושוב תפסו המושל עם שאר היהודים שלו ולא השיגה ידו כדי גאולתו ולקח מן העסקא ונתן פדיון נפשו לא בירר לי מורי יפה מנהג עירו אלא מבני מלכותך עמדתי על הדבר שהמסים נגבין מן העסקא ומשלם הנותן חלקו דהיינו מן החצי והמקבל מן החצי כיון דהריוח חולקים גם המסים ושאר עולים מן האמצע וכן הוא כמו כן מנהגינו וזה המקבל היה לו עסקא למחצית שכר י' זקוקין ונתן כולם למושל בשביל פדיון נפשו כי לא היה לו ממון לפדות עצמו. לפוטרו מכל וכל אי אפשר מכל העשרה זקוקין שנתן לשר דאפילו לא נשא ונתן ביד חייב (הוא) באונסין מחלק חצי העסקא דהאי עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ולא דמי להא דאמרינן פרק [*הגוזל] בתרא ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא אתו גנבי [*עילויה] ושקל (ליה) ויהביה ניהלייהו ומסקינן דפטור אי לא דאמיד דאדעתא דכסא אתו דשאני התם דשומר חנם הוה ולא מיחייב באונסין אבל בנדון זה אפלגא דמלוה מיחייב' אפילו ממילא כל שכן אי שקלא 'ויהבא ניהלייהו. ולחייבו נמי בכל העשרה זקוקין אי אפשר כגון אי טעין [*ר"ל אף שטוען כן מ"מ א"א לחייבו] הנותן ואמר לא התקבלתי אלא להשתתף במסים ועולים בלא תפיסה אבל הא פדיון נפשו של תפיסה היא ולא מס [חדא] כיון דיש לו לנותן לתת חלקו מן המסים [הדין] אע"פ שהמסים (שלנו) בזמן הזה אין להם קצבה אלא כפי שיעלה על דעת המושל צריך ליתן והמסרב לתת דתו להמית לשלול לבוז ולתפוס וכמוכס שאין לו קצבה ניגהו דמתניא בהדי הרגין וחרמים בפרק ארבעה נדרים ואפילו הכי קבל לתת אותו הנותן וקרי להו מסים נדון זה נמי אע"ג דפתח המושל בתפיסה הדבר ידוע שלא בא [*על עסקי נפשות] אלא על עסקי ממון אלא לפי שרוצה להכביד עליהם ולשאול יותר מדאי וירא פן יברחו לזה להתפסם ואלו מובטח היה שלא יברחו לא היה תפסם כמו פעם אחרת והדבר ידוע וברור שאין זו אלא כשאר מסים ויש לו לנותן לתת חלקו וכל אותם שנותנים לו עסקם כמו שנותנין 'לשאר מסים ודמי לשיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה דמחשבין לפי ממון כיון שלא בא אלא על עסקי ממון ואע"פ שיש קצת הפרש אין לחלק א] כדפרישית (כך נראה) דהכל קרוי מסים בזמן הזה כיון שלא תפסו לבדו אלא גם שאר היהודים תפס עמו ולא בעלילה בא עליו כל כי האי גוונא חיוב [*עליו] ליתן מכל העסקא לפי החשבון ויש לדמות להא דפרק הגוזל בתרא דכי היכי דהתם אדעתא דכסא דכספא אתו ה"נ הכא שר העיר נותן דעתו לגבות מכל אחד לפי הממון שהוא נושא ונותן בו וכל שכן הכא בנדון זה שאין לו לעצמו (*לפי) [*כלפי] מה שהוצרך לתת לשר וגרסי' בירושלמי דפרק מי שמת רב נחמיה בריה דרבי שמעון נתפס לבולי [*פי' לחיילות] אתא עובדא קמיה דר' אמי אמר אי אית בנכסי דנחמיה שנתפס (*וכולי) [*לבולי] ינתן לו מנכסיו ואם לאו ינתן לו משל אמצע והוא שלא יהיה שם פשיעה אלמא היכא דלית ליה נכסי נותן ח משום שותפות וכל שכן הכא דעדיפא ונתפס לבולי דבולי הוי שנתפס ביד החיילות אבל הכא שנתפס ביד השר שאינו מתכוין אלא לגבות ממון שהוא נושא ונותן בו נראה לי אפילו [*כי] אית ליה לדידיה נכסי כפי פדיונו נותן מן העסקא לפי החשבון מכל העסקות שבידו ועוד השיב רבינו מאיר על ראובן ושמעון קצא שתפס המושל ונתפשרו יחד ויש לאשת (*האיש) [*אחד מהן] מעות מתכשיטיה שמכרה ואין (*לבעלה רשות) [*ס"א בעלה רגיל] לשלוח בהן יד אם בעלה חייב לתת [*גם] מהם לפי החשבון הא נמי פשיטא ליה שדעת השר ליקח מכל אחד לפי הממון שבידו ושביד אשתו ודמיא להיא דהגוזל בתרא דאדעתא דכסא דכספא אתו ה"נ אדעתא [*דממון] שבידו ושביד אשתו שנושאין ונותנין בו אתא המושל ונותן עיניו לפי ב] הנכנסין ויוצאין וגדולה מזו בכל מלכותינו נוהגין שאפילו ממה שיש לבניו ולבנותיו שלא נישאו צריך לתת (*להם) [*מהם המס] ועוד [*הדלעיל קאי ראובן קבל עסקא מכמה בני אדם כו'] יש לו להביא ראיה דיש לו לתת מכל העסקא דאי לא תימא הכי א"כ ה"ל רבית שהדבר ידוע שאילו לא היה נושא ונותן באלו מעות (*אלא) [*של] העסקא לא היה נתפס כמו שאר עניים שאין להם ומי גרם ט תפישתו ונתינת פדיון נפשו מעות הללו של העסקא וא"כ אי לא [דרי טתן] בהדיה בהפסד זה [*א"כ] הוה דרי ליה מקבל טפי מפלגא בהפסד ושלום מאיר בר' ברוך קצב נשאל לר' טוביה אם יש לאדם מעות משל אחרים ומלוה בשבילו אם יעכב מעשר המעות או יתנם לבעל המעות והשיב אחי ר' יחזקאל דע כי יש [לך] לשלם לזה העלם אברהם בר' ג] יוסי מעשר מעותיו שהלוית עבורו בטובת הנאה כי הוא מושבע עליו להביא [*המעשר] אל בית האוצר בעירו הואיל והריוח שלו אבל אתה אינך מושבע עליו אחרי שאין לך חלק בשכר דגבי מעשר דגן גופיה כתיב מעשר דגנך תבואת זרעך ובירושלמי מפיק מעשר מעות מכבד השם מהונך ומראשית כל תבואתך ואפילו קדמה תקנת מקומך לתקנת מקומו אני מורה לך לשלמו לו והוא יביאהו אל בית האוצר בעירו [ה] אם לא פירשו בתקנתם שיפרישו עישור מכל מה שירויחו בין יבא לידם בין יבא ליד אחרים וה"נ נראה לי במלוה מעות לחבירו למחצית שכר שיש לו לשלם חצי המעשר לבעל המעות והוא חייב להביאו אל בית האוצר שבעירו הואיל ומחצית שכר שלו ושלום טוביה בר אליה: [דף קטז ע"א] קצג ההוא שותא כו' היו משמתינן ליה עד דמייתי לבי דינא פסק ה"ר אליעזר ממיץ דתקנת חכמים היא 'שלא יהא אדם רגיל בכך אבל אינו נקרא בכך מסור ולהכי קאמר היו משמתינן ליה ולא קאמר מחייבינן ליה והיכא דתקפה לעצמו בידי עובדי כוכבים אף שאין לו לעשות כך דהא כדקי"ל [בהמניח] עביד איניש דינא לנפשיה ה"מ בחפץ המבורר לו וידוע [*לכל] שהוא שלו אבל לא בד"א מכל מקום אי תקף בידי (*אדם) [*כותים] לא דיינינן ליה דין מסור 'ואף על פי שהפסיד אותו שתקפו מהרבה

מידו כגון שהעלילו (*בעליו) [*עליו הכותים] ולקחו ממונו יותר או העניׁשוהו אפילו הכי אין על התוקף דין מסור דלא מצינו בתלמוד מסור לאנס אלא במתכוין להזיק את חבירו *אבל זה נתכוין להוציא את שלו ודומה להיא דנסכא דר' אבא [*דאמר] אין חטפי *ודידי חטפי ואם יש עדים שתקף על ידי כותים לאו כל כמיניה אבל אם אין עדים

*עי' לעיל ר"פ הגוזל קמא מביא פיסקא דמהר"ם שדן בו דין מסור לאנס בכה"ג:

[*פי' דלא הוה פסול אלא להאי שבועה ולא לאחריני דדידיה חטף]:

נאמן במגו בספר אבי העזרי: היו משמתינא י עד דמייתי וקאי בדינא ואע"ג דהוי דינא כל דאלים גבר ה"מ [במקום] שיכול לומר לזה הביא ראיה ועדים ויוציא זה לפנינו ויראו אם היה שלו ויחזירנה לו אם יזכה בדין אבל היכא דמסר להשר לא יועיל עדים עוד ולא (*יוכלו לראות) [יוכל להראות] עדים אם היה שלו: [דף קיז ע"ב] שדייה לחמריה במיא וטבעיה ז] ופטריה משום דרודף הוא כו' וכגון שהיתה בתחלה סכנה להכניס חמור בספינה אבל אי האו רגילי להכניס כמו שעושין עתה ואח"כ נעשה כך שהיה חמור מקפץ ומדלג ובעי לאטבועי הספינה אם הוליכו לנהר חייב דבעל החמור לא רודף הוא ובמה שהחמור מקפץ ומדלג ובעי לאטבועיה אנוס הוא [*האי] [ו] (ומציל עצמו בממון חבירו) [*ומשמע דהמציל עצמו בממון חבירו] דחייב אפילו הציל עצמו בסכנת נפשות ודכוותיה כולה שמעתין דאנסוהו [*עובדי כוכבים] והראה ממון חבירו דפטור היינו מחמת אונס נפשות דוקא אבל מחמת אונס ממון היה חייב דהא עדים שחתמו שקר מחמת אונס ממון חשבינן להו רשעים ופסולין לעדות כמו גזלנים אבל מחמת נפשות כשרים וה"ה לענין תשלומין מחמת ממון חייבין לשלם ומחמת נפשות פטורין מלשלם והתם נמי [בעדים] לא נושא ונותן ביד ומ"ש מהך דהכא ונראה דישראל שאנסוהו והראה ממון חבירו דפטור זה משום דינא דגרמי ולא הוי אלא מדרבנן לכך כי אנים לא מחייב כלל אלא כשנשא ונתן ביד והך דהכא דשדי בנהר חשיב כנשא ונתן ביד (*וחייב לשלם מדאורייתא הלכך אפילו ס כל שהוא חייב ואפשר דאפילו מחמת נפשות חייב לשלם דהוי מציל עצמו בממון חבירו ומ"מ רשע לא הוי דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלשה דברים) [*ס"א ושמא התם חשיב נושא ונותן ביד לחייב לשלם מדאורייתא והלכך אפילו כשהוא אנוס חייב ואפשר ישראל כשאנסוהו עובדי כוכבים פטור כו' משום דדינא דגרמא לא הוה אלא מדרבנן הלכך כי אנוס לא מחייב אלא בנשא ונתן ביד דחייב מדאורייתא אע"פ שהוא אנוס וגבי שומר אמר לקמן כיון דאדעתא דכסא דכספא אתו ונתנה להם פטור משום דלא נעשה שומר אלא ע"ד כן שיפטר מאונס אם יציל בו את עצמו. כן הוא בס"א]: [לשון רי"ף בשלטי פירקא] מסקנא כך הוא קצד דממון מסור לאנס היה אסור לאבדו בידים והביא האלפסי ראיה מדאיבעיא להו אם עשו תקנת נגזל במסור לאנס או לא וכתב רבינו ברוך בספר החכמה וז"ל אומר אני דמצי למימר דהתם מיירי כגון שחזר המסור בתשובה דלא ודאי אסור לאבד ממונו לדברי הכל וממורי הכהן קבלתי לא פליגי [ז] אלא בלאבדו ביד דוקא אבל לעכב לעצמו לא דהיינו צדיק ילבש וצ"ע קצה כתב רבינו מאיר ז"ל ושאלתם על אודות רבי אפרים שהלך בערכאות של כותים וקבל (*עליו) [*על] רבי יואל להכריתו שיעשה לו דין יהודים ומתוך כך קבל רבי יואל על רבי אפרים והפסידו ממון במסירתו [השיב הר"ם] נראה לי דיפה דנתם ויפה זכיתם ויפה חייבתם אתה [*פלוני] [אלופי ומיודעי ה"ר יצחק] ובית דינך ונהי שרבי אפרים לא טוב עשה בעמו וראוי למחות אותו על העמוד כי הלך בערכאות כותים תחלה להכרית שכנגדו ואע"פ שלא הכריחו אלא לדת יהודות לא היה לו לעשות דבר זה אלא על פי קהלו או על פי הגדולים שבמלכות ויקבל עליו את הדין ללקות או יתן ממון הכל לפי מה שהוא אדם כאשר ישיתו עליו רבותינו שבמדינה אמנם רבי יואל חייב לשלם לרבי אפרים כל ההפסד שהפסידו כמו שפסקת דלא מיבעיא כה"ג שרבי אפרים לא הפסידו כלום לרבי יואל דחייב רבי יואל לשלם לרבי אפרים כל הפסד שהפסידו אע"פ שרבי אפרים התחיל בקלקלה תחלה אלא אפילו הפסיד רבי יואל תחלה ממסירת רבי אפרים ואחר שנגמר הפסידו של רבי יואל היה הולך ומוסר גם הוא את רבי אפרים ומפסידו היה נראה לי דשמין ההפסד דעשו זה לזה ואם הפסיד רבי יואל לרבי אפרים יותר ממה שהפסיד רבי אפרים לרבי יואל ישלם רבי יואל לרבי אפרים במותר כ"ש כדתנן פרק המניח שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר כ"ש ולא היה לו לר' יואל להפסיד ממונו של רבי אפרים ואפילו מסרו רבי אפרים תחלה כמו שכתב באלפס וראייתו מהא דאיבעיא לן ס"פ הכונס אם עשו תקנת נגזל במסור [*או לא] ומסיק בתיקו ואי ס"ד מותר לאבדו בידים השתא לאפסודי ממונו בידים שרי כ"ש דכשנגדו יטול בשבועה וא"כ לא היה לו לרבי יואל להפסיד ממון לרבי אפרים. ועוד הא דאמרינן המסורין כו' הני מילי קודם שמסר דאמר דמחוינא אבל היכא שמסר כבר והפסיד לא. וכן כתב המיימוני וזה לשונו עשה המסור לאנסים את אשר זמם לעשות נראה לי שאסור להורגו אא"כ הוחזק למסור לאנסים הרי זה יהרג שמא ימסור אחרים ומעשה בכל יום בערי המערב להרוג את המסורות לאנסים שהוחזקו למסור ממון ישראל ולמסור המוסרים בידי עובדי כוכבים להורגם ולהכותם ביד רשע עכ"ל ונראה לי דטעמא הוי משום דמסור רודף הוא [illegible] שלא מהוי אלא אממון חבירו מחמירים ביה טפי מהיכא דאזיק איהו גופיה ממונא דחבריה בידים ושדי בנהרא או שורף דישו של חבירו דלא קטלינן ליה והיכא דאחוי אחוי בעלמא ממונא דחבריה כל דהו קטלינן ליה אלא היינו טעמא דמסור לאנסים רודף הוא להרוג ע חבירו דכתיב כתוא מכמר מה התוא כיון שנפל למכמר שוב אין מרחמים עליו אף ממון של ישראל כלומר כשישראל נופל בידם כל דהו מעלילים [עליו] עלילות כל כך עד שהרבה פעמים בא לידי סכנת נפשות הלכך אם עשה המסור לאנס את אשר זמם תו לא קטלי' *ליה דתו לאו רודף הוא ואפילו בשעת רדיפתו למסור לאנסים נראה לי אם היה

[*היכא דעשה אשר זמם שאסור היה להורגו משום שדינו כרודף וק"ל]:

יכול להציל פ באחד מאבריו בחתיכת לשונו או בסימוי עינו אסור להורגו והורגו חייב מיתה הלכך בנדון זה שחזר רבי יואל ומסר את רבי אפרים בזה לא הציל עצמו בשום דבר הלכך חייב בכל ענין לשלם לו הפסדו. קצו ושכתבת שיש שפוטרין את רבי יואל לפי שאין אדם נתפס על צערו כיון דבשעת חימום הוה שאותו קם עליו והעמידו בערכאות של כותים נהפך גם הוא לתנין לעשות לכשנגדו כאשר זמם לו ולא כאשר עשה ותולים הדבר בתקנת הקהלות אינו סבור שתקנו הקהלות דבר זה שאם השני חזר בו ומסר את הראשון ונתכוון להפסיד את ממונו ובזה לא הציל עצמו רק שנתכוין לנקום עצמו בכך ודאי כל כה"ג לא פטרו אותו הקהלות אלא מן הקנס שלא לנדותו או להלקותו על המסירה שמסר את חבירו כי יחם לבבו אבל מלשלם ההפסד שהפסיד לחבירו דבר פשוט הוא שלא פטרו כי לא באו להפקיע ממון להקל על דברי התלמוד וכיון דתנא שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם אין לפוטרו מן הממון אף מה שהפסיד במסירתו את חבירו קודם שנשמט הוא ונפטר מן הכותי כ"ש צ רבי יואל שמסר את חבירו אחרי שכבר יצא מדיניהם זכאי ואין לתמוה מהאי דתניא שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם הא קיימא לן הבא להרגך השכם להרגו הא לא קשה דההיא ק מיירי לאחר שהכה ר חבירו

הגהות הב"ח ו נ"ב ניגהו : ו נ"ב באונסין : ז נ"ב ליה : ז שאר כצ"ל : ח נ"ל משל : ט נ"ב לו : י נ"ב כדי : כ נ"ל הא דקיימא : ל נ"ל ואפילו אם : מ נ"ל מידו הרבה : נ נ"ב ליה : ס נ"ל אפילו כשהוא אנס : ע נ"ב את : פ נ"ב עצמו : צ נ"ב זה : ק נ"ב דשני אנשים : ר נ"ב את :

הגהות מ"י א] כך נראה כדפרישית כצ"ל : ב] הנכנסים ויוצאים כצ"ל : ג] יוסף כצ"ל : ד] נ"ב כו' :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [ה] נ"ל אפילו אם לא פירשו כו' וכן מצאתי בהגהות פ' השותפין ואם לא פי' כו' פי' אפי' לא פירשו בני מקומו כתקנתם כו': [ו] נמצאו בתשובת ריב"ש שאותם הנשבעים לעכו"ם אפי' מחמת ממון חשובים כאנוסים מחמת נפשות וכשרים לעדות ולשבועה ע"כ ומיהו יש בדבר לגדד: ב"ח [ז] פי' דלא פליגי אמוראי בגמרא חד אמר אסור וחד אמר מותר אלא בלאבדו כו'. אך צ"ע דלפי קבלתו בעיא דלעיל אם עשו תקנת נגזל במסור אם לאו ה"ד אי קא מיבעיא לענין עיכוב לעצמו הא פשיטא דמותר ואי קא מיבעיא לענין איסור

וחבל בו ואין דעתו להכותו עוד וחזר השני גם הוא והכהו וחבל בו וכל זמן שמכהו מותר להציל את עצמו ואם אי אפשר להציל עצמו אא״כ יחבול בו פטור ומותר: שוב מצאתי שהוכיח מורי רבינו שמחה שהאלפסי פליג על המיימוני דאי ס״ל כדברי המיימוני א״כ מה הביא ראיה דממון מסור אסור לאבדו בידים מדאיבעיא בפרק הכונס אם עשו תקנת נגזל במסור או לא דלמא ההוא דהכונס איירי כשעשה המסור לאנס אשר זמם דאז אסור להורגו והיא שעתא אסור לאבד ממונו לכ״ע דהא מה דאמרינן מותר לאבדו בידים מקל וחומר דגופו יליף ליה אלא ש״מ מדבריו שאינו תופס דברי המיימוני עיקר ושלום מאיר בר' ברוך: [דף קיח ע״א] אמר אביי ה״ק מלוה ניתנה ליהבע [*כו'] כתב האלפסי קצת דאם ישיב לו במדבר ואין בעל האבידה או המפקיד רוצה לקבלם במדבר האחריות על הנפקד והמוצא עד שיתנם לו ביישוב. וכתב ראבי״ה רפיא בידי שודאי אם היה יכול להניחם ביישוב אפשר להיות כדבריו אבל אם מפני הסכנה הוציאם או שלא רצה להניחם שם משום שומר שמסר לשומר חייב. ונאנסו ודאי נראה לי דפטור הנפקד והמוצא: הגונב טלה מן העדר כו' אוקימנא בשומר שגנב מרשותו כו' (*ומשמע) [*משמע] אדם קצה הנפקד אם שאל חפץ א' מן הפקדון שבידו ולאחר זמן החזירו למקום שהיה מונח בתחלה בחזקת פקדון שאין עליו דין שואל אלא שומר בעלמא (*ודעת) [*דדעת] שומר חשיב כדעת בעלים ואפילו ר' עקיבא דאמר כלתה שמירתו הני מילי גונב דמעתה לא מהימן ליה אבל שואל מהימן ליה ולא כלתה שמירתו עיין בפרק המוכר את הספינה [*מנה לי בידך והלה אומר איני יודע. עיין ספ״ק דכתובות ובס״פ כל הנשבעין]: [וע״ע בפרק הגוזל קמא ובתשובת מיימון לספר משפטים סי' כ״ט ובמרדכי פרק החובל]:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת בבא קמא: בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען:

הגהות ממסכת בבא קמא

פרק החובל [לשון רי״ף לענין דיני קנסות בבבל] **קצת** מנהג בשתי ישיבות שהיו מנדין [אותו] עד דמפייס לבעל דינו ולא נראה לר״ת דהאי לינקטיה בכובסים [*כו'] הוא ועוד גבי כלבא דאכל אימרי אמרינן לעיל בסוף פ״ק דהוו משמתינן ליה לסלוקי היזקא אבל לא לעביד תשלומין עיין בפרק השולח על המוכר עבדו לעובד כוכבים ופרק הכונס וריש הגוזל עלים בסי' ע״א:

פרק הגוזל קמא ת״ר הגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהם ודוקא שהחזירו מאיליהן דהא כמה אמוראי בתראי דנו להחזיר ובתלמודא דקאמר בימי רבי נשנית משנה זו ופר״ת [*דוקא] בימי רבי לא לפניו ולא לאחריו ע״כ בסי' ע״ב מס' המצות: אי דאיכא סהדי (*מאי) [*דידעי מה דהוה] בשטר לכתוב ליה שטר אחר עי' פרק ד' אחין ופ' חזקת הבתים ופ' גט פשוט: אייתי ראיה דמומחה לתרנגול את ופטירת וכדין הטבח כך דין השולחני דצריכין להביא ראיה שהן מומחין ואם לא הביאו ראיה משלמין אבל בשכר אפילו מומחין חייבין. ר' שמעון א] אחוי דינר לר' אלעזר פסק הרי״ף ש״מ דהדיוט לא בעי לשלומי ליה [*היכא] דלא עליה קא סמיך ולא נראה לר״י דהא לעיל גבי ההיא איתתא דחזיא דינרא ב] לר' חנינא משמע דאם ר' חנינא היה הדיוט היה חייב מן הדין. ע״כ בסימן ע״ב ובסי' ע״ט. (*במקום) [*במרדכי קטן אין משלחין מעות בדיוקני] וצריך לפרש כגון שבא בלי שום הרשאה ואומר הרב ז״ל דלפי רי״ף דפסיק הכא כשמואל ולעיל פסק כרב חסדא דשליח שעשאו בעדים הוי שליח צ״ל דרב חסדא עדיף מדשמואל דאל״כ היו דבריו סותרין זה את זה ותימה מאי קאמר אלא לשמואל מאי תקנתיה כדר' אבא ואם היה סובר דרב חסדא אמאי לא אמר תקנתיה כדרב חסדא אלא לית ליה ולפי זה הלכה כרבה דשליח שעשאו בעדים לא הוי שליח וכן מצינו בתשובת רב מתתיה גאון ובשאלתות דרב אחאי פרשת ויקרא. ומיהו אם [*אמר ליה אביו שלח לי על ידי בני] כו' כתוב בדוכתיה בגי': סליק פירקא

עוד הגהות ממסכת בבא קמא פרק ארבעה אבות

תשובת רשב״ם [תוספת פ״ק] ר על שנים שישבו על ספסל אחד ושברוהו רשב״ם פוטרם משום דלשהם בני אדם ספסל שאול לכל הבא לישב עליו דסתם ספסל עשוי לכך והוי כמתה מחמת מלאכה אבל פפא בר אבא היה משונה ועב יותר משאר בני אדם ולבני אדם כמותו סתמא אין שאול וצריך לומר לפי פירושו דהאי דמסיק כגון פפא בר אבא דאכולהו* [*חמשה] קאי מדקאמר [*ר״ל לכל היושבים על הספסל]: אי לאו את הוה יתיבנא פורתא (*וקימא) [*וקיימינא] דמשמע שאם היה נשבר תחתיהם היו חייבין ולפי המסקנא דמשני דבהדי [*ר״ל פפא סמיך על האחרים היושבים על הספסל]: דקאי סמיך* עלייהו אין צריך לומר דאכולהו קאי והא דנקט כגון פפא בר אבא היינו משום דלא ידע לפרושי מהני' בע״א [ח] ור״ת מפרש דנקט פפא בר אבא משום (*דמסקינן) [*דמסקנא] דברייתא אשמעינן דכחו כגופו ודוקא פפא בר אבא שהיה אדם כבד ומתוך כובדו מונען מלעמוד שהיה סמוך עליהם אבל שאר בני אדם שאינם שמינים כל כך ואין שמיכתן מעכבתן מלעמוד אינהו נמי פשעו שלא עמדו וכולן חייבין וכן רבי עזריאל הולך בשטתו לחייבם: [אמר שמואל וכו'] ג] דאין שמין להיות הפחת שנפחתה הנבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין על הבעלים אלא לניזק ולא (*לגנב ולגזלן) [*בגנב ובגזלן] כי הפחת הוא עליהם דקנו ליה בשינוי שם ומעשה והוי דידהו ע״כ [אם] רוצים לפרוע הנבילה צריכין לתת לבעלים כמו שהוה עתה [בשעת העמדה בדין] והא דקאמר הייש שנים ישלם ולא מתים וכן [*אשר גזל] כעין גזילה לא קאמר אלא לענין פחת נבלה דלא הויא על הנגזל וכן הא דקאמר הכא זיל שלים ליה נרגא מעליא (*קמשמע לן) [*שוה נרגא מעליא קאמר ליה] שאינו מקבל הפחת שפחתו השברים: פנים כתב הר״ר אליהו ז״ל רא שנכסיו מתקנת גאונים ואילך שנכנסו מטלטלין תחת מקרקעי להגבות כתובה לאשה ובע״ח ולא חשיב ליה מטלטלי דיתמי נכנסו גם להלואת מלוה על פה וכתב הרב ר' אליהו הטעם דאפילו מלוה על פה דהלכתא כרים לקיש דאמר פרק מי שמת שיעבודא דאורייתא אפילו למלוה על פה אם כן חשיב מלוה על פה [כמלוה בשטר] וא״כ בעל חוב שתפס מטלטלין משום מלוה על פה אפילו לאחר מיתה מהניא תפיסה ומה שתפס תפס והא דאמרינן הפיסה דלאחר מיתה לא מהניא היינו בשעה שלא היו המטלטלין משועבדין לבע״ח ולא לכתובה משום דהוי מטלטלי דיתמי ולבעל חוב לא משעבדי וקצת ראיה מפרק מציאת האשה הני ארנקי דמחוזא אשה גובה פורנא מהם פ״ה כתובה. מאי טעמא אסמכתינהו עלייהו ופ״ה שגובין מטלטלין האלה שהם להם במקום קרקעות ולא אמרינן מטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי:

פרק שור שנגח ד' וה'

ירושלמי [*דפאה] רב רבי יוסי בר' חנינא אומר כל הצריך ליטול ואינו נוטל כאילו שופך דמים ואסור לרחם עליו על חייו לא חס [*כ״ש על אחרים] כו' כל מי שאין צריך ליטול ונוטל לא ימות מן הזקנה עד שיצטרך ליטול וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל לא ימות מן הזקנה עד שיתפרנס אחרים משלו ועל זה נאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה' שמעינן שמי שאין לו כלום מתחייב בנפשו אם אינו נוטל [*מן הקופה] אמרו על ר' אליעזר בן הורקנוס שהיה אוכל עפר על שלא היה רוצה ליהנות כדאיתא בפרקי דר' אליעזר ובתנחומא אמרו על אלישע הנביא שהיה נהנה אע״פ שהיה לו הרבה יותר ממאתים זוז ושמא אסור ליהנות דרך צדקה אבל דרך דורון שרי אפילו עשיר גדול עיין ד] בסימן מ': תשובת ר״י הזקן רג מעשה ביהודית שנפטרה [ואמר הר״א ממיץ] שנדרה ליטרא לצדקה ולאחר פטירתה החזיק רא״ש בשלה ולא רצה להחזיר ליורשיה אלא ליתן לצדקה והנה היורשים אומרים לא ידענו בזאת הצדקה כלום והנה שאלו לר״י והשיב כי רא״ש אין לו להחזיק בממון היורשים כלום ודין מצוה לקיים דברי המת אין מוטל עליו כיון שלא השליטתן [*מתחלה לכך] ואפילו יטעון רא״ש שהוא גבאי (*ויד) [*וידו יד] עניים [הוא ורוצה לעכב הצדקה בידו וליתנה למי שמחלק הצדקה שנותנים בעירו] אעפ״כ אינו נראה שיהיה לו כח להחזיק [*בממון] על כך לחלק [*זאת] הצדקה לדעתו יותר מלדעת היורשים אפילו (*שיש) [*אם יש] לו מגו להיות נאמן על ידו [*ס״א שבל ידו נדרה] (*שנדר הצדקה) [*שנדרה לצדקה] ואע״ג דתניא בתוספתא דבבא קמא תנו מאתים זוז לעניים יתנו לעניי אותה העיר רבי אחא אומר לעניי כל ישראל אין לכוף היורשין לתת לעניי אותה העיר אפילו אם תמצא לומר דהלכה כת״ק שכן מנהג שהרבה עשירים נפטרו בצרפת [*ובשאר מקומות] והיו נודרים לצדקה ולא היו נותנים לעניי אותה העיר אלא מחלקים [*לכאן ולכאן] כמו שנראה בעיניהם לפי שהדבר ידוע עכשיו שאין מתכוין ליתן [הכל] לעניים מועטים שבאותה העיר [ס״א ולא הכל לאורחים הבאים מחוץ לעיר] (*אלא) [*ולא] לעניי עולם הבאים לשם לגמרי (ואם) [ואז] היו ישראל מרובים בעיר אחרת ועניים מרובים [שם נראה] לחלק להם [*לצדקה] יותר [מעירם] לפיכך אין [לרא״ש] להחזיק [לחלק] בממון היורשים אלא יחזיר ליורשין [ט]: אסמכתא הוי הבטחת [י] גוזמא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך שאם לא יקיים תנאו שיתן כך וכך וכן פרש״י בפרק הזהב גבי ערבוני יקון לך ואעפ״כ יש ראיה לר״ת רד מהגוסס ומעריך ומקדיש (*יכול) [דיכול] לגרש נמי (האי) [*דאי] לא היה יכול לגרש משנעשה גוסס בשום ענין לא היה יכול ה] להקדיש דלא מהניא אמירתו לגבוה משנעשה גוסס כיון דבהדיוט לא מהני בשום ענין עיין [*ע״ש במרדכי שהביא מזה ראיה לדברי ר״י שגוסס כתי לענין גט] (*ריש) [במרדכי ריש] פרק מי שאחזו *וצ״ל להביא ראיה מפרק אע״פ דקאמר הא לא דמיא אלא להא לאומר לחבירו שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים לכשאפדה ממך תקדיש דקדשה כו' ותו גרסי' בערכין פ' האומר משקלי עלי [המשכיר בית לחבירו] ונתנגעה כו' עד דקאמר לכשיבא שכרו יקדש כו'. אמנם צריך עיון דקשיא לן דמוקי לה התם דוקא כר״מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משמע דלרבנן דלית להו [אדם מקנה] דשלב״ל לא מהני בכי האי גוונא. עיין ביש נוחלין:

פרק הכונס צאן לדיר

נעל בפניה כראוי ונפרצה בלילה פטור הא ביום חייב דקלא אית ליה למילתיה ומסתמא ידע ואפילו נודע לו שנפרצה בלילה ויצאה הבהמה אין [*לו] לטרוח יותר מדאי [*לחזר] אחריה באפילה פר״י: הפורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצאה מאליה ונאבדה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואם הכותל בריא חייב עליו [*ר״ל על הכותל] ואפילו בדיני אדם ואם הוא רעוע פטור אף על הכותל בדיני אדם פר״י: דשויא טמון באש פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אע״ג שמתכוין לטובה שלא ימהר ויאחז בו הדליקה כל כך במהרה דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה פן יבוא לידי היזק פר״י: רדה והשוכר עדי שקר והוציא ממון אי לנפשיה ממונא בעי לשלומי אפילו בדיני אדם (*אי) [*אלא] לחבריה אע״ג דלית ליה לחבריה במה לשלם או הלך למדינת הים אינו חייב אלא בדיני שמים פר״י: והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואפילו בלא שמיעת קול אלה ואפילו חד פר״י: הוציאוה לסטים הלסטים חייבין בנזקיה ולאו דוקא הוציאוה אלא אפילו הכישה בירושלמי מפרש כגון (*שנתכוון) [*שנתכוונו] לגוזלה הלכך חייבין על מה שמזקת דקמה להו ברשותייהו אבל הכישוה לאבדה אין חייבין על נזקה ור״י מסתפק דשמא התלמוד דידן פליג ומחייב אפילו הכישוה לאבדה והיכא שהכישה ממש על קמת חבירו חייב (*אפילו) [*אע״פ] שהבהמה אינה שלו כלל כמו מדליק פשתנו של חבירו בנרו של חבירו פר״י: אמר ר״י כיון רו דחייב הכתוב שומר שכר בגניבה וסתם גניבה קרובה לאונס הוא כדאמרינן ריש פרק השואל סברא [*הוא] דבכל ענין שהיתה הגניבה חייב מגזירת הכתוב ואפילו באונס שחפר מאה אמה וישב שם לשמור או שקפלה עליו שינה או רוח שגעון ואע״ג דבלסטים מזויין דהיינו שבויה דקרא פטר בה [הכתוב] אע״פ שאין [*אונסו] אונס גדול מזה ודוחק עד כאן בתוספות ולי נראה דכל אונס גמור פטור בשומר שכר כמו לסטים מזויין שפטור אפילו למאן דאמר דגנב הוא ולמאן דאמר לסטים מזויין כגזלן הוא [*הוא] הדין לכל גניבות אונס קרי להו גזלן דהא לסטים מזויין מיטמר [*מאינשי] ואעפ״כ קרי ליה גזלן ואינו תולה רק באונס ואין חילוק בין גנב לגזלן רק לענין כפל: בהשיא הנאה דלא בעי למיתב ריפתא לעניא דוקא בזמן שמתעסק אבל לא כל זמן שאבידה בביתו דאטו משום דיש מזוזה בביתו יהיה פטור מכל המצות עיין פרק האומנין יש פוסקין כרבה ויש פוסקין כרב יוסף עיין סוף פרק האומנין רז מעשה שהאל ראובן משמעון סייף שהיה לו במשכון [*מעובד כוכבים] ואבדו והיה שואל לו שמעון דבר גדול כמו ששאל ממנו העובד כוכבים נראה לי דלא ישלם לו אלא שויו דסתם סייף דעלמא לפי דנטירותא דסתם סייף קביל עליה אבל נטירותא של סייף יקר לא קבל עליה וראיה מפרק הכונס הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא והזיקתו שפשעה בו משלמת בשל כסף דנטירותא דכספא קביל עליה ולא נטירותא דדהבא ועוד ראיה דאמרינן התם השאיל מקום לחבירו להגדיש שעורים וחיפן בחטים והדליק המשאיל את הגדיש דאין משלם לו אלא דמי שעורים וצריך עיון: (סליק פרק ששי)

(פרק מרובה)

אבל בתוספת פירש לפני מורי הרב רבינו ו] אלפסי נ״ע כתבתי דע״כ הכא גבי כוספיתא לא מיבעיא ליה אם עשו תקנת נגזל דאם כן מאי קאמר לאו היינו מתני' והלא ממתני' לא שמעי' מידי אלא מדברי אמוראי לעיל דעשו תקנת נגזל במסור לכן נראה דהכא מיירי שיש עדים במה הפסידו אכן מיבעיא ליה אי חשיב אונס דשמא לא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה ומשום ה״ק לאו היינו מתני' דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דכל מילי דרך להניח בבתים ומשני אי דקא טעין זוזי ה״נ אבל שמא אין דרך להניח

הגהות מ״י א] נ״ב בן לקיש: ב] לר' חייא כצ״ל וכן לקמן: ג] אין כצ״ל: ד] בספר המצות כצ״ל: ה] נ״ב להעריך: ו] נ״ל פרץ:

חדושי אנשי שם

איסור בעלמא הא לחד אסור ולאידך מותר ואפשר שלזה כוון הספר שסיים בסמוך ול״ע: ש״י [ח] וקשה מאי מקשה והא דנקט כו' האיך תלוי במאי דקאי אכולהו וי״ל דהכי פירוש' דקשה הואיל והטעם מפני דקאי עלייהו א״כ אפילו אינו משונה ראוי לחייב לכך אומר שמה שאמר פפא בר אבא היינו קודם שעלה על דעתו תירוץ של בהדי דסמיך אבל אח״כ נראה אין צורך בזה דה״ה לאדם אחר: מהר״ם [ט] ומידיעה שכך נדרה ובעלתו יתנו אותן יורשים אותם דינרים שאמר רא״ש כי הוא נאמן בעיני ע״כ ועדיין יחקור אם אחרים יודעים שא״א שהוא לבדו שמע ולא אחרים ושלום יצחק בר שמואל ותשובה זו כהוגה בפנים במרדכי פ״ק דב״ב: [י] נ״ע להולמו עם תשובת מהר״ם בדין אסמכתא אי מהני אמירה דאסמכתא

מרגניתא בכוספתא : *) אמר אמימר ואי תפס [שליח] לא מפקינן מיניה פירוש משום דמתנה גמורה היא ולא שליחות רב אשי אמר כיון דכתב כל מה דמתעבית ליה מן דינא קבלית עלי שליחא שוייה ואין לפרש דבזה בטל דבריו דאמר זיל דון וזכי [*ואפיק] לנפשך דאם כן הוה אמר ליה לאו בעל דברים דידי את ועוד דא"כ למה תיקנו לכתוב תחלה זיל דון זכי ואפיק אלא הכי פירושא שליחא שוייה ומפקינן מיניה ומיהו גם רב אשי מודי דמתנה הויא ולא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את ואי קשיא ההיא דפרק גט פשוט הכל הולך אחר התחתון ויש לומר התם אי אפשר לקיים שניהם והלכתא שליחא שוייה כו'. עיין בפנים. גרסינן בתלמוד אמר רבה יאוש קונה ולא ידעינן אי דאורייתא או דרבנן ורב יוסף אמר יאוש אינו קונה ורב נחמן ורב ששת כולהו כרב יוסף וכן רבא ועולא ואם תאמר קשיא דעולא אדעולא דהא בפרק הגוזל בתרא קאמר על ההיא עורות של גזלן מחשבה מטמאתן אמר עולא בסתם מחלוקת אבל בידוע פירוש ידוע שנתייאשו דברי הכל יאוש קונה ותירץ ר"י דהתם יש שינוי השם עם היאוש דבתחלה עור נקרא והשתא נקרא כיסוי ושינוי השם לבדו אינו מועיל אא"כ יש שם יאוש אבל שינוי מעשה כגון גוזל עלים ועשאן כלים מועיל לקנות אפילו בלא יאוש עמו כמו שמוכיח כאן בשמעתין בברייתא דגנב ובא אחר וגנבו [*ושם] פ"ח מפרש (ע"ש) :

*) כאן שייך סליק פרק ששי ופרק מרובה אשר היו מוקפים בעמוד שלפני זה.

שייך לפרק הכונס בדין מסור לאנסין

ובפרק שמיני [דהלכות חובל ומזיק] כתב המיימוני מי שיש לו עדים שמסר ממון חבירו כגון שהראה [*מעצמו] לאנס (*ונשא) [*או נשא] ונתן ביד [*באונס] ולא ידעו העדים כמה הפסידו במסירתו והנמסר טוען כך וכך הפסדתי והמוסר כופר במה שטענו אם תפס הנמסר אין מוציאין מידו אלא נשבע בנקיטת חפץ וזכה במה שתפס ואם לא תפס אין מוציאין מיד המוסר אלא בראיה והמוסר לא ישבע כי פסול הוא הואיל והראה מעצמו : **רח** מי מנחי איניש מרגניתא בכוספתא אי לא פי' ר"י דאפי' יש עדים שהיתה מרגניתא בתוכה מיבעיא ליה דשמא לא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה להאי ולא אמרינן מאי הוה ליה למיעבד גביה דאזיקתיה כיון דלא רגילי אינשי לאנוחי כלל ולא דמי לדינר של זהב לעיל שאמר לה שדינר של כסף הוא [ואמר רבא הזיקתו משלמת דינר של זהב] [ב] דאיבעי [א] ליה לאסוקי אדעתיה טפי דפעמים שאומרים כן [ג] שאם היתה יודעת שהוא של זהב לא היתה שומרו ולא דמי לארנקי בגדים דרגילי טפי (*ממנחי) [*דמנחי] מרגניתא בכוספתא פירש ר"י והוא הדין לענין שבועה [דעשו בו תקנת נגזל] דאי טעין דבר דרגילין אינשי מהימן דלא רגילין אינשי לא מהימן ואפילו בעדים [*פטור] דכל תיקו דממונא לקולא ואלפס נמי כתב (*דמי שתבע) [*דמשתבע] אכל מילי דעבדי אינשי דמנחי בגוה ושקיל : חזינן אי אמיד הוא [א]והא דאמרינן דכל מילי דרך להניח בבתים היינו דוקא לאינים דאמיד עיין פרק הכותב על ידעינן ביה ברבי מייהשא דלא אמיד ירושלמי חד בר נש אפקיד גבי חבריה שק של *למר ס"א צרור [*וכן גי' רמ"א] אירעו אונס הדין אמר סיגין הוה מלא והדין אמר מטכסין הוה מלא אתא עובדא קמיה דרב ואמר הרי זה נשבע ונוטל צריך לומר ארעו אונס פירוש הפסיד ובפשיעה והנפקד אומר שמא סיגין והמפקיד אומר ודאי מטכסין ועל כן הוא נשבע ונוטל וכן כתב המיימוני ועוד (*זה לשון פרק הכותב) [*כתב וזה לשונו פ"ה דשאלה] למה נשבע כאן בעל הפקדון לפי שאין השומר מחוייב שבועה דאורייתא דאפילו (*אם הודה ואמר) [*אמר בריא לי שהיה מלא סיגין והמפקיד אומר מלא מרגליות היה השומר נשבע שבועת היסת ונפטר כמו טענו חטין והודה בשעורים עכ"ל ונראה דהכי פירושא [למה] נשבע בעל הפקדון ויטול בלא שבועה דהא השומר היה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע (*דהוא) [*דהא] אמר שמא סיגין ואינו יודע ומפרש דאין כאן שבועה דאורייתא ואפילו בברי [*דהוה ליה כמו טענו חטים והודה בשעורים] . אבל אם שניהם טוענין ודאי כגון שלא היה שק *מלא למר ס"א צרור [*וכן גי' רמ"א] ישבע הנפקד ויפטר ואם שניהם טוענין שמא כגון שמת המפקיד ובנו טוענו ואומר דלמא [*מטכסין] בזה כתב המיימוני וזה לשונו מת אביו והניח לו שק צרור והפקידו אצל חבירו המפקיד אומר איני יודע מה היה בו שמא מרגליות היו בו וכן השומר אומר איני יודע מה אני חייב לשלם שמא זכוכית היה מלא שורת הדין שאני אומר בטענה זו שישבע השומר כתקנת חכמים שאינו ברשותו ויכלול בשבועה שאינו יודע בודאי שהיה בו יותר על השוה כך וכך וישלם מה שהודה וכן כל כיוצא בזה עכ"ל :

שייך לפרק מרובה בדיני הרשאה

דרש רבא שתי נשים ילדו במחבא כותבין הרשאה זה לזה ובשבועות פרק ג' [ג] וד' משביע אני עליכם שאיש פלוני כהן ומסיק בגמרא טעמא דאיש פלוני כהן הוא הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין [*ומקשה] והא קתני עד שישמעו מפי התובע ומשני בבא בהרשאה משמע שיכול להקנות חוב בהרשאה ואין לדחות דבפקדון איירי [ד] כיון דדייק תלמודא טעמא דאיש פלוני כהן משמע דאין כאן תביעת ממון ואי במלוה פטור יכלול אותו במתני' בהדי איש פלוני [כהן] שהרי מתני' מיירי בבא בהרשאה : סליק פרק שביעי

אבל קשה לי דאמרינן בפרק *כל הבשר *ואפילו אשתו של שומר נשבעת ומיהו מהתם יש לומר דהתם להציל השומר משבועה שהיה מתחייב השומר בעלה לשלם וע"י שבועה איכא ריוח ביתא דמיפטרא ורבינו חיים כהן מפרש דודאי משביעין אשת איש וכן השיב רבינו קלונימוס בתשובתו ודוקא שהיא עסוקה בדבר השמירה אבל אם [*אינה] נושאת ונותנת בו לא וכל שכן שאין להשביעה בטענת שמא על השותפות אא"כ מתעסקת בו. רמ ראיתי תשובה מן הרב רבי עזריאל שפסק דנהי דאין משביעין אשה תחת בעלה מ"מ היו מחרימין סתם על כל היודע מכל התביעות שתובעים לה ואשה שיש לה בעל היא צריכה להודות בכח החרם ואם הוא פקדון שהופקד בידה היא צריכה להחזיר :

*אתשובת מהר"ם קאי כפ' החובל שפוסק שם שאין להשביע א"א בפקדון :

*צ"ל כל המשביעין

שייך לפרק הגוזל בתרא

השיב רש"י רי על אחד שחירף חבירו והזכיר לו [עונותיו הראשונים] שנטבע במי הגזרה ועמד אחד ואמר חס מהזכיר שהרי נגזר על זה [ה] ולא הזכיר [*מי הוא הגוזר] ועכשיו נודע שרבן גרשון גזר על זה שכל המזכיר יהיה בנידוי ויש אומרים שהמחרף בנידוי של ר"ג נידוי עולמית והשיב רש"י שגוזרי גזירות אינם מתכוונים לעטות השוגים שאינם יודעים הגזירות אלא מקללין כל היודע בה ומפקפק בה וכל (*מי) [*זמן] שלא הוזכר בשם מי שגזר עליה לא פקפק בגזירתו ולא בא לכלל נידוי ולא הוי כאפקירותא למיהוי בנידוי עד דידע מאן גברא רבה דאזמיניה כדאמר כו' ואפילו אם באנו להחמיר עליו אין להטיל עליו רק חומר של סתם גזירה ולא נידוי של גדולי עולם כיון שלא ידע בו ואם היה המתרה מאנשי ריבו של מחרף אין זה קרוי ידיעה לפי שלא היה נאמן עליו ואע"פ הגהות הב"ח א נ"ב וכו'

שבדיני נפשות חולקין עליו חביריו על רבי יוסי ואומרים מותרה שאמרו ואפילו מפי השד [*ואפילו מפי עצמו] היינו התם דקביל התראה עליה ואמר יודע אני ועל מנת כן אני עושה אבל הכא כיון (*שאין המתרה) [*שהמתרה אין] נאמן עליו כסבור לשתקו הוא בא ועוד אומר אני ריא שאם יתברר שרבן גרשון גזר בנידוי עולם שלא להזכיר גנאי זה לא לבעלי תשובה ולא לדורי דוריהם והתרו למגנה על זה בשם רבינו גרשון או הוא מנודה לעולם אע"פ שלא התריע בשופרות כשנידה אבל כל זמן שלא נתברר שגזר רבינו גרשון על המגנה [נידוי עולם] כך יש לנו לדון בלב ולהכריע דעתו כמו בפרק הרבית גבי רב עילים ומוליאין ממון מזה וליתנו [*לזה על פי הכרעה זו] כל שכן שיש לנו זכות תקנת רבינו גרשון ולומר שלא היה בדעתו לנדות המגנה כ"כ שלא יועיל לו היתר דיודע היה שאי אפשר שלא יולדו פריצים שיזכירו לחביריהם גנותם ויודע היה שלא יולד אחריו גדול להתיר נדוי לבאים אחריו ובודאי אם עבר איש על נדוי בחייו ולא בא להתיר נידויו אין לו היתר עולמית אבל באים אחריו לא כיון דא"כ לא הוה ליה היתר ולא הייתו יכולין ליבדל ממנו תמיד ונמצאו עוברים ואפילו אמר כל העובר יהא בנידוי לא אמר אלא שינהגו בו חביריו נדוי כמשפט כל דור ודור עד שיפייס באנא ושא נא וילקה ואח"כ כל בי עשרה שבצבור שלוחי רבן גרשון להתירו כי יש לומר שלא גזר רבינו גרשון אלא על הדור לנהוג בו נזיפה ונדוי לפי דעתם וכן הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי הפירוש כך הוא : ריב על האיש שקורא לחבירו מלשין בן מלשין אם אותו האיש מלשין הוא וקרא אותו מלשין בן מלשין אין בזה שום אשם וראיה מפרק ד' מיתות דקאמר כמאן קרינן לרשיעא בר צדיקא רשיעא בר רשיעא כמאן כי האי תנא כו' : סליק פרק שמיני

פרק הגוזל קמא

תנו רבנן הגזלנין ומלוי רבית שהחזירו אין מקבלין מהן וכן פסק המיימוני ודוקא שהחזירו מאליהן [*דהא כמה אמוראים פסקו להחזיר] בתלמודא קאמר בימי רבי נשנית משנה זו ופירש רבינו תם בימי רבי ולא לפניו (*אלא) [*ולא] לאחריו ור"י אומר דמיירי בבני אדם שכל ימיהם היו מתפרנסים מן הרבית ומן הגזילה ואם נקבל מהם לא יוכלו לעשות תשובה אבל גזל פעם אחת באקראי או הלוה ברבית ורוצה לעשות תשובה פשיטא דמקבלין סימנו לעולם [*וס"ה היכא דחייביה ב"ד בע"כ משלם ומקבלין ממנו ע"ש בתוספות מבואר יותר] : פירש ר"י קיימא לן שינוי [מעשה] קונה ומתני' דנותן למר לצבע דמשמע שינוי אינו קונה פירש רבינו תם דמיירי באינו מתכוין לקנות אבל אם מהכוין לקנות מודה דשינוי קונה ולכך אינו מונה אותם עם התנאים האומרים שינוי אינו קונה : פסק רבינו תם על הישראל היודע עדות לעובד כוכבים שהישראל חייב לו ומעיד עדות להעובד כוכבים בדיניהם היו משמתינן ליה אע"פ שמעיד אמת לפי שבדיניהם מוציאין ממון ע"פ עד אחד ונמצא שמפסיד ממון חבירו שלא כדין ודוקא עד אחד דמלי לאשתמוטי אבל שנים לא דהא בדינינו מוציאין בב' עדים והני מילי להוציא ממון ישראל אבל להעמיד ממון ביד עובד כוכבים כגון שישראל תובע וישראל זה מעיד שאין העובד כוכבים חייב לו כלום לא היו משמתינן דהא בדינינו נמי אנו מעמידין ממון ביד בעליו אפילו בלא עד (*המוציא) [*דהמוציא] מחבירו עליו הראיה ובפ' הגוזל בתרא נמי אמרינן האי בר ישראל דידע סהדותא [*לעובד כוכבים] על ישראל חבריה ואזל ומסהיד עליה היו משמתינן ליה כו' ובעיא היא באדם חשוב דמהימן כבי תרי אם יכול להעיד ועלתה בתיקו [ו] ע"כ לשון ר"ת. ונראה לומר דתרי קרובי לא חשיב אלא כחד דהא בדינינו אין מוציאין על פי קרובים : חזרתי בכל נדרין דכל אותו סוגיא דהאי בר ישראל דאזל ומסהיד עליה לא מיירי לחייבו ממון לקנוס אותו לשלם כי אם לשמותי בשביל שחניף [ר"פ הגוזל בתרא נטלו מוכסן את כסותו כו' ושם כפול] ומכאן הבאתי ראיה על כובסת בת עובד כוכבים שהיתה רוחצת בגדים לכמה יהודים ואבדה סדין והבת עובד כוכבים נטלה סדין משאר היהודים ונתנה תמורת סדין הנאבד וכמתי להחזיר הסדין שהרי אותם היהודים האחרים עדיין לא נתייאשו ועדיין היו מרדפים אחר הכובסת וגם קיימא לן בפירקין גנב ופרע בחובו גנב ופרע בסקיפו לא עשו בו תקנת השוק וצריך להחזיר לבעלים בחנם אבל ודאי אם הכובסת משכנה הסדין עשו בו תקנת השוק במשכנתא וצריך להחזיר הדמים לבעלים :

שייך לפרק הגוזל קמא

אייתי ראיה ריצ דמומחה לתרנגולים את ופטר וכדין טבח כן דין שולחני [*דצריכין להביא ראיה] דמומחין הן ואם לא הביא ראיה משלם אבל בשכר אפילו מומחין חייבין. ר"ש [ז] אחוי דינר לר"א וכו' פסק האלפסי ש"מ דהדיוט לא בעי לשלומי עד דמודע ליה דעליה סמיך ולא נהירא לר"י דהא לעיל גבי ההיא איתתא דאחוי דינר לרבי (*חנינא) [*חייא] משמע דאם היה רבי (*חנינא) [*חייא] הדיוט היה חייב מן הדין. כתב הרב ר' אליהו כשאדם מזיק דבר של חבירו כמו שורף שטרותיו של חבירו דמזיק החוב [ז] עצמו וכן נתייאש ולא גדרה על [ידי] היאוש נאסרו הזרעים וכן מראה דינר לשולחני דעל ידו קבל דינר שאינו יוצא [וכן] דן את הדין (*על) [*דעל] ידו נותן את הנבלה לכלבים הוא וכיוצא בו נקרא דינא דגרמי [*וחייב] אבל אם הדבר בעין אע"פ שצריך (*לצאת) [*להוציא] משלו כדי להעמידה כבראשונה ושאינו שוה עתה למכור כמו שהיתה כמו זורק למים לצלין אע"פ שצריך לתת שכר (*לתרמודאי) [*לבר אמוראי] ליטלו גרמא בנזקים [הן] ופטור וכן הסף מטבע של חבירו בקורנס אע"פ שצריך לתת שכר לצורף וכן החובל בבהמת חבירו שפטור אע"פ שאינו שוה עתה כבראשונה וכן כל דבר שאינו מחוסר גוף הדבר אלא שצריך להוציא כדי להשיבו לקדמותו הוא נקרא גרמא [*בנזקין] ואפילו במחסר גוף הדבר יש לחלק שאם אין הנזק בא לו מיד שעושה הדבר כמו פורץ גדר לפני בהמת חבירו ומוסר הבערה ביד חרש ש"ו הוא נקרא גרמא וכן זרק כלי מראש הגג ותחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסלקו פטור דבעידנא דשדייה פסקו גירי דידיה וכן ההיא דהמקבל בית (*לאחד) [*של אחד] ועלייה של אחר נפחתה המעזיבה והמים יורדין כאן ושותתין במקום אחר וכן כולם [נ"א סולם] וכרייה דלא יחפור כל אלו גרמות בעלמא ואפילו לר"מ לא מחייב בדינא דגרמי אלא היכא שההזיק ברי ובא מחמת הגרמא ושהגורם לא יכול להשמט לומר לא נתכוונתי לכך כמו שורף שטרותיו ומסור אבל כופף קמתו של חבירו [*לאפוקי למ"ד דאיירי ברוח שאינה מצויה] : *למאן דאמר טמון איתמר מצי למימר לטובה נתכוונתי שלא ישרף מהרה פטור ולאו כללא הוא [ח] הרי נתייאשו [לגדרה] ולא [*גדרה] היה יכול לומר לא הוה לי פנאי והרי מראה דינר יכול לומר טעיתי וכן דן הדין ומיהו האלפסי פירש בפרק הגוזל קמא דלית הלכתא כרבה בההיא [דפרק] כילד זרק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסילקם כו' וכן בההיא דפרק [הגוזל קמא] הזורק מטבע חבירו לים הגדול ולירס אוזן פרתו של חבירו ושורף שטרותיו בפניו דקי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי [מ] [ט] ולא כן כתוב [בתוספתא] ומיהו הוא עצמו פירש דההיא דמחויב

הגהות מ"י א] לא לאסוקי אדעתה כצ"ל : ב] נ"ב לפי : ג] גרסי' כצ"ל ותיבת וד' נמחק : ד] נ"ב דהא : ה] שלא להזכיר ועכשיו כו' כצ"ל : ו] נ"ב בן לקיש : ז] על ידי כצ"ל : ח] צ"ל שהרי : ט] תי' ולא כן כתוב מוקף :

חדושי אנשי שם

דאסמכתא בהקדש שכתב מרדכי בפרק שור שנגח ד' וה' : ש"י [ב] דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה וכו' משמע הכא שהוא חייב ולעיל כתב שהיא פטורה כשפשעה בו וכ"ל דפשעה בו דלעיל ר"ל פשיעה אבל לא הזיקתה בידים או היא פטורה ולקמן מיירי במזיקתה בידים או היא חייבת על זה קאי ולא דמי וכוספתא הזה ג"כ היזק בידים וק"ל כי שני הדינים בגמרא פ"ק דב"מ : ש"י [ג] פי' ולכך לא מהמתינן ליה דכל תיקו דממונא לקולא דאע"ג דהיכא איסורא למעיד אזלינן לקולא ולא מהמתינן ליה : מהר"ם [מ] עיין בתוס' פרק לא יחפור

בשורף ה"מ היכא דהשורף מודה דקוסטא קא טוען ומחמת דשורף לו שטרא לא מלי גבי ליה אבל היכא דלא קא מודה ליה דקוסטא קא טוען א] אלא דקאמר דלא מחמת דשריף לא מלי גבי ליה לא מיחייב כדקאמרינן התם מתקיף לה רמי בר חמא היכי דמי אי דאיכא סהדי דידעי מה הוה כתיב בשטרא ניכתב ליה שטרא אחרינא ואי לא [מנא] ידעי' [*וכו'] אמר רבא תהא במאמינו והמיי' חייב הזורק כלים והמסלק כרים וכסתות שניהם גרמו ההיזק והשורף שטרותיו של חבירו לשלם כל החוב ובלבד שיודה לו : לצבוע לו אדום וצבעו שחור ר' יהודה אומר אם השבח יותר על היציאה פירוש אם נתן לו לצבוע שוה חמש מנה וסממנים חמש מנה ואגרא עשר מנה ואם לא שינה הוה שוה כ"ה מנה ועתה ששינה שוה ל' מנה נוטל בעל הבית כל השבח ולא יתן לו רק עשר מנה (*לגמרי) [*לאגרא] : ואם היתה [יציאה] כו' פירוש אם נתן לו למר שוה ה'* ג] היינו שכר אומניתר על השבח שלא השביח י' מנה ואין הכל שוה [כ"ה] מנה נותן לו השבח היתר על חמש מנה שהיה לו לבעל הלמר להרויח אם היה עושה כדין והאומן יפסיד שכרו מקצת ולא דמי ליורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה [שלא] [*ברשות] בשדה שאינו עשוי ליטע דלוקח כל השבח בשביל יציאתו [אם היציאה יתירה על השבח] ואם השבח יותר על היציאה זה יתן [השבח] לבעל הבית דהיכא *[*ס"א דהכא דאמר לו. ר"ל שהרי אמר לו לצבוע אדום]. [דנתן] לו [*דאין לו לשנות [לצבוע] חשיב כאלו התנה עמו פירוש ר"י [ע"פ הירושלמי ונזכר בתוספות ובאשר"י] ורבינו אלחנן פירש בענין אחר : ריד מה שכתבת ששמעון קבל עליו לתת ריוח מהלואה [פירוש לסחורה ידועה ושינה מדעת בעל המעות ולקח סחורה אחרת והרויח יותר] נראה דאפילו אם הוא כדבריו צריך לחלוק עם חבירו את הריוח כיון שהרויח ממעות השותפות ודמי להא דאמרינן פרק הגוזל קמא הנותן מעות לשלוחו פירוש למחצית שכר ליקח בהם חטים ולקח בהם שעורים אם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע ומסקנא דלסחורה כולי עלמא לא פליגי דהותירו לאמצע ה"נ אחרי שהוא מודה שהוא קבל המעות לקנות הכסף למחצית שכר גם שאר רווחים אם יקנה בהם וירויח בהן אם פחתו פחתו לו אם הותירו הותירו לאמצע . אמנם אם פירש מתחלה אם ארויח בשאר ענינים לא אחלוק עמך אז לא יחלוק עמו . ושלום מאיר בר ברוך :

[*מנה וסממנים ה' מנה ואם לא שינה היה שוה כ"ה מנה ועכשיו ששינה אין הכל שוה אלא עשרים מנה בזה הוא ההוצאה יתירה על השבח ר"ל ההוצאה היינו שכר וכו'] :

ואומר הרב ז"ל דלפי האלפס שפסק הלכה כשמואל [*דשליח שעשאו בעדים לא הוה שליח] [דאין משלחין מעות בדיוקני ולעיל] פסק כרב חסדא דשליח שעשאו בעדים הוי שליח צריך לומר דרב חסדא עדיף מדשמואל דהם לא כן סותרים זה את זה ותימה מאי קאמר אלא לשמואל מאי תקנתיה כדרבי אבא ואם היה סובר דרב חסדא אמאי לא קאמר תקנתיה כדרב חסדא אלא לית ליה ולפי זה הלכה כרבה דשליח שעשאו בעדים לא הוי שליח וכן מצינו בתשובת רבינו מתתיה גאון ובשאלתות דרב אחאי פרשת ויקרא ומיהו אם אמר לו [מפיו] שלא לי ביד בני הוי שליח כדמשמע מתני' דהשואל ונראה דהוא הדין אם כתב לו בכתב ידו . ומה שאנו מאריכים לכתוב בהרשאה ולהקנות אגב קרקע היינו משום דחיישינן שמא ימות ונפלי זוזי קמי יתמי כי הא דרבי אבא הוי מסיק היינו הלואה ויש שרוצים להוכיח מכאן דבקנין אגב קרקע יכול להקנות הלואתו וקשה דאמרינן פרק מי שמת מתנת שכיב מרע שכתוב בו קנין אמרי בי רב ארכבה אתרי ריכשי ג] והרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר וכמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני משמע דבבריא לא מהני קנין למיקני הלואה (*די"ל) [*וי"ל] דהתם מיירי בקנין חליפין בלא קרקע ע"כ מתוך דברי רבינו [*ברוך] ז"ל וכן מצאתי בדברי רבינו יואל הלוי ובנו רבינו אבי העזרי [*דהא] רבא שאמר בפרק מי שמת שכיב מרע שאמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני משא"כ בבריא ומסיק דאיתיה בבריא במעמד שלשתן הוא הדין בקנין אגב קרקע וכן מפרש רש"י פרק אע"פ וכן מצאתי בדברי ר"א ברבי שמשון (*ומורי) [*ומהר"ם] זכרונו לברכה שהיה דן אפילו בקנין אגב קרקע ליתא ובספר המצות כתב וזה לשונו היתה לו מלוה ביד אחר אינו יכול לכתוב הרשאה עליה ואפילו היה החוב בשטר מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם ואין לו דרך לאדם שיקנה חוב אלא במעמד שלשתן או בהקניית שטר חוב עצמו בכתיבה ומסירה מפני שהוא מקנה השעבוד הכתוב שם ראיה לדבר שאין אדם יכול להרשות על מלוה כדאמרינן פרק אע"פ מתנת שכיב מרע שכתוב בו קנין הרי היא כמתנת בריא כו' והרי היא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתו לפלוני מועיל משמע דמכח בריא אין יכול להקנות אפילו בקנין וכן נמי אמרינן פרק מי שמת שכיב מרע שאמר הלואתו לפלוני וכו' מה שאין כן בבריא ד] ואפילו בקנין דאל"כ מאי אוריא הלואה אפילו כל מילי נמי לא מיקני בבריא בדבור בעלמא אלא אפילו בקנין לא מהני [*בבריא] אבל שכיב מרע מיקני באמירה שדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו וא"ל קנין ועל כל זה אמר ר"י דתקנת הגאונים עיקר דיכול להרשות על מלוה דמסקינן פרק מרובה דשליח שויא ונהי דאינו יכול להקנות ההלואה כשעתנה [*שיהו לעצמו] מ"מ שליח נעשה (*שיהו לעצמו) וע"כ כן הוא שאין הטעם של הרשאה תלוי בקנין דהא קי"ל כאיכא דאמרי דמטלטלי דגזליה כי לא כפריה כתבינן הרשאה כמו שפסקנו למעלה אע"פ שאין יכול להקנותם כמו שאין יכול להקדישם דקי"ל כרבי יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש ועוד תקנו הגאונים שכותבין בהרשאה והקניתיו לו ד' אמות בחצרי אע"פ שאין לו קרקע ופירשו קדמונינו שאין לך אדם [*בישראל] שאין לו ד' אמות [*קרקע] בארץ ישראל וקשה מפרק הזהב דאמר תלמודא ונקנינהו ניהליה אגב קרקע ומשני דלית ליה קרקע וכן פרק חזקת הבתים דאמרי עדים ידענא ביה בהאי דלא הוה ליה קרקע מעולם ומפרש רבינו תם שדבר זה מועיל מטעם הודאת בעל דין כמאה עדים דמו והרי הודה שיש לו קרקע ואין לחוש למחזי כשקרא שהרי מצינו פרק מי שמת כיון שהודה לאיסור גיורא שהמעות האלה שהפקיד לרבא שהם של רב מרי הוצרך רבא ליתנם לרב מרי אע"פ שהיה משקר. וגם טעם זה אינו הגון כל כך למבין [ג] וכתב רבינו משה וזה לשונו על זה כי הגאונים שתקנו תקנה זו אמרו שאין אומרים יקוב הדין את ההר כלומר שכך הדין שיצטרך לדון עמו אלא לאיים על הנתבע אם בא לדון בהרשאה וליתן (*אפילו) [*כן הוא במיימוני בפ"ג מהלכות שלוחין] אם יחפוץ ליתן (*פטור) [*נפטר] דלא גרע משליח שעשה בעדים שכך הוא דינו כאשר מבואר בספר המצות אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו אין כופין אותו לא ליתן לו ולא ישבע לו עד שיבא בעל דינו ובמלוה על פה שכפר בה לא תקנו שיכתוב על זה הרשאה עד כאן לשון ספר המצות עיין פרק שבועת העדות : (סליק פרק תשיעי)

כי הא דר' אבא הוי מסיק וכו' נחלקו הגדולים אם היה לו מלוה ביד אחר אם יכול לכתוב עליו הרשאה ועל כל זאת תקנת הגאונים עיקר דיכול להרשות על המלוה דמסקינן בפ' מרובה דשליח שויא : וכתב הרב אלפסי דגברא דאורכיה לית ליה רשותא לאורכי אחריני ומיהו אם נתן לו רשות בזה הרשות בידו : וכתב בספר המצות [*ראובן הבא בהרשאה ותבע לשמעון אינו יכול לדחותו שמא המשנה הרשה אחר ובטל (*שליחותו) [*שליותך] שהרי ראובן אומר לו תן לי הפקדון שיש לי כאן והרשאתי תהא אצלו ואם המפקיד הרשה אחר הוא הפסיד לעצמו ושמעון פטור שהרי בהרשאה נתן לו וראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע את לוי ואמר [*לו] לא היו דברים מעולם אבל ישבע שמעון ויטול ה] ויוציא ממון מיד לוי ויהיה הממון מונח [ביד ב"ד] עד שיבא שמעון וישבע ויטול וכן כל הדברים שתולה לוי בשמעון ידון עם ראובן ויהיה הממון מונח עד שיבא שמעון וישאל ויש לראובן להחרים על מי שטוען שקר כדי לעכב הממון. נתחייב לו שבועה אינו יכול לעכב ולומר איני נשבע עד שאחרים בפני שמעון על מי שטוען עלי שקר שאין זה החרם אלא תקנה קלה שתקנו הגאונים אחרונים כדי שיכוונו בעלי הדין את דבריהם ואין מעכבין שבועתו של זה מפני תקנה הקלה עכ"ל* :

*ויתר דיני הרשאה עיין בפנים בפרק מרובה :

עירוב פרשיות כתיב כאן (*וכי) [*דכי] כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב אבל אפקדון לא דאפילו כופר בכל חייב שבועה דאורייתא כפירוש רש"י וכן פסק הרב אלפסי והמיי'. והקשה ר"ת והלא כמה משניות מוכיחות דאף בפקדון בעינן הודאה במקצת בשבועה גבי סלע הלויתיך כו' וכן ההיא י' גפנים טעונות מסרתי לך. ופירש רבינו תם וכן [ריב"א] לדברי האומר עירוב פרשיות כתיב כאן כי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב פירוש גם אמלוה כי מלוה ופקדון דין אחד להן לפיכך אין להעמיד כי הוא זה אלא בדבר השייך בשניהם במלוה ובפקדון כגון לא היו דברים מעולם או החזרתי לך כי בזה לא יתחייב לא במלוה ולא בפקדון אא"כ הודה במקצת הטענה דאינו מעיז לכפור הכל [*לומר] לא הלויתני ולא הפקדתני אבל בטענת אונסין שאינה (*פוטרין את המלוה) [*פוטרת מלוה] היה מתחייב בפקדון בלא הודאת מקצת מפני שאין שייך כאן מלתא דרבה דאמר מ"מ אמרה תורה דהמודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו כי בטענת נאנסו מעיז ומעיז מפני שאין חבירו מכיר בשקרו וזהו מה שאומרים פרק המוכר את הבית ואי דאמר נאנסו לאו שבועה בעי אבל לרמי בר חמא דאמר כאן ובפרק השואל ובפרק קמא דבבא מציעא אין עירוב פרשיות כתיב כאן אבל בנאנסו צריך הודאה במקצת וכן כתוב בפרק המוכר את הבית משם ר"ת ואין הלכה כרמי בר חמא שהרי סוגית התלמוד חולק עליו כדברי רב עמרם ורב חסדא בפרק המוכר את הבית וגם ריש פירקא קמא דסנהדרין מוקי סתם מתני' כדברי האומר עירוב פרשיות כתיב כאן. וכן פסק המיימוני פרק ב' דשכירות : אמר רבה מ"מ אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע תימה והלא רבנן דר"ש לא דרשי טעמא דקרא וי"ל גבי דבר תמוה אפילו רבנן דרשי כדאמרי' בסוטה מ"מ האמינה תורה עד אחד בסוטה וכן ריש פרק אלו הנשרפין מ"מ לא נאמר יד בברזל והכא הכי פירושא הואיל וכופר הכל פטור מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה חייב שבועה אמאי לא אמרינן דפטור במגו דאי בעי כופר הכל ומשני אין זה מגו כי חזקה אין אדם מעיז פניו [*בפני בעל חובו] לכפור הכל ותימה מאין פשוט לנו כל כך דכופר הכל פטור אדרבה ליחייב מק"ו ומה מודה מקצת דאיהו כמשיב אבידה חייב כופר הכל לא כל שכן ותירץ [הרב רבינו משה מפנטיז"א] (*דאיצטריך) [*מדאיצטריך] רחמנא לאשמועינן עד אחד דקם הוא לשבועה בכופר הכל משמע הא ליכא עד אחד פטור [*והרב ר' משה מסג"ן תירץ] דידעינן מטענו חטים והודה לו בשעורין דפטור (*בשכופר) [*כ"ש כופר הכל ורש"י פירש מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ולא כופר הכל ומשני חזקה אין אדם מעיז ואלולי שאמר אמת לא היה מעיז וקשה והלא בבנו דמעיז פטרינן מודה מקצת מגו דאי בעי כפר הכל ופטור כדאמרינן פ"ב דכתובות ופרק שבועת הדיינין גבי מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס וחכמים פוטרים משום דבבנו מעיז והכא גבי כופר הכל פטרינן משום דאינו [מעיז גם מה שפירש] [*רש"י] דגבי מלוה דוקא אין אדם מעיז משום שעשה לו טובה אבל גבי פקדון מעיז [ולפי"ז אפילו כופר הכל חייב בפקדון] וגם יש ספרים דגרסי כן ה"מ מלוה אבל פקדון מעיז וקשה מכמה משניות (*מוכיחות) [*דמוכיחות] דאף בפקדון בעינן הודאה במקצת כאשר הקשה ר"ת לעיל *ופי' ר"י

*כ"ז כפול שילהי פ' הגוזל קמא בפנים :

מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע פי' יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל או נילף מהכא דלא אמרינן מגו בעלמא ומשני אין זה מגו דעזות הוא לכפור הכל ואין אדם מעיז פניו לכפור דבר שחבירו מכיר בשקרו [*וכופר הכל פטור לכ"ע בכל מקום אפילו במקום שיכול להעיז דגזירת הכתוב הוא כי הוא זה דוקא ולא כופר הכל תוספות] . אבל היכא שאינו עזות כגון כנגד בנו אפילו מודה במקצת פטור במגו דאי בעי כופר הכל . וא"ת גם זה עזות פנים הוא דכופר במקצת ומשני בכוליה בעי דלודי ליה וכו' וטפי עזות לכפור הכל מלכפור חצי . ובכולהו בעו דלודי ליה פירש בקונטרס וכי תימא ולא (*נשבע) [*ישבע] אשאר [*מגו] דחשיד אממונא חשיד אשבועתא [*וקאמר] [דלא מקרי חשוד] מדלא כפריה לכוליה וכי היכי דמודה בפלגא בכולו נמי בעי דלודי ליה וקשה דבפ"ק דב"מ מסקינן דלא אמרינן מגו דחשיד וכו' וליכא למימר התם ו] מדרבה דלא חשיד לפי שראו שפרשו משבועה ולא פרשו מממונא [*לפיכך הקילו עליו שיפטר עצמו בשבועה וא"ל לשלם כל מה שתובע אותו אבל מדאורייתא חשיד אזה חשיד נמי אזה ומשלם הכל כי מן התורה אין שום שבועה לחשוד כי אם פרעון]. דהא משמע פרק חזקת הבתים גבי נסכא דרבי אבא דאי הוה אמר לא חטפי היה נשבע להכחיש העד אלמא לא אמרי' מגו דחשיד אממונא וכו' דההיא שבועה דאורייתא היא [*פירוש התורה האמינתו בשבועה] דאשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם משום דתקנתא לתקנתא לא עבדינן כדאמרינן גבי ההוא רעיא פ"ק דב"מ לכך נראה לפרושי דלא תימא כיון דאין אדם מעיז פניו קוסטא קאמר ויפטר משבועה מאותו מקצת שכופר מטעם חזקה דאין אדם מעיז להכי קאמר (*בכוליה) [*ובכוליה] בעי דלודי ליה דאינו ברצון מעיז אלא אישתמוטי קא מישתמיט :

פרק הגוזל בתרא

והא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא רשו המלך שכעס על עבדיו ושמשיו מבני המדינה ולקח שדהו או חצרו אינו גזל ומותר ליהנות בו והלוקח אותו מן המלך הרי הוא שלו ואין הבעלים מוציאים מידו שזהו דין המלכים שלוקחים כל ממון משמשיהם כשכועסים עליהם והרי המלך הפקיע שעבודו ונעשה שדהו כהפקר וכל הקונה אותה מאת המלך זכה בה : בר חמוה דרבי ירמיה טרק גלי באפיה דר' ירמיה וכו' עד מי דמי התם לא קיימא בחזקת אבוה אבל הכא קיימא בחזקת אבוה לא מפקי' מיניה פירש ר"י אפילו אם היה רבי ירמיה בתוך הבית מפקינן מיניה דומיא דתינוק דבעל השדה עומד בשדה [*ואם כן היה יכול לחלק בין ההיא דר' ירמיה דלא היה עומד להא דתינוק דהתם בעל השדה היה עומד ולכך אין מוציאין מחזקתו אלא ודאי אין קפידא בעמידה ובחזקה של עתה אלא בחזקה דאבוה . וק"ל] ובחזקתו עומדת דמפקינן מן התינוק שהוחזק בו דהתלמודא לא קא מפליג בהני תרי מילי אלא משום חזקה דאבוה ולא משום דהתם בעל השדה מוחזק בשדה שבחזקתו [הוא] אלמא גבי רבי ירמיה אמר (*ימתין) [*שימתין] עד

הגהות מ"י א] נ"ב א"נ מודה ליה : ב] כו' וההוצאה דהיינו כנ"ל : ג] הכי כנ"ל : ד] נ"ב פי' : ה] מוציאין הממון : ו] מדרבנן כנ"ל :

חדושי אנשי שם

יתפור ובאשר"י דהאי שמעתא כתב שהם מספקים בדבר ושרש"י והראב"ד ז"ל פוטרים לגמרי בשורף וזורק זורק מטעם גרמא בניזקין ומיהו האשר"י עצמו חשיב להו לבתר כדינא דגרמי וכ"כ בפנים במרדכי בשם ר"י ע"ש בפרק הגוזל קמא וכן בהגהות אשר"י בשם א"ז : ג"ם [נ] פי' דא"כ איך יכולין העדים להעיד שאין לו קרקע דלמא הודה במקום אחד שיש לו :

שינדיל [ולא לייתינן ליה] אפילו הוה רבי ירמיה מחזיק בבית. אמנם ריב"א פירש דוקא טרק גלי שהחזיק התינוק בעצמו ולא (*המיחו) [*הניחו] מעכשיו אינו יכול רבי ירמיה להוציאו מידו אלא בעדי חזקה ואין מקבלין עדות שלא בפניו אבל אם היה רבי ירמיה דר באותו בית וזה היה תובעו בב"ד שיצא מביתו לא הייתי מוציאין רבי ירמיה על ידי תביעתו של זה אע"ג דקיימא לן [*ס"א דקיימי] מעולם דבית זה היה בחזקת אבוה משום דרבי ירמיה עכשיו אין צריך להביא עדים שהרי הוא אינו מערער אלא מוחזק בבית וזה מערער עליו (*ולא שהיה) [*ולכך כשיהיה] גדול יתבענו לדין או יביאו עדים שהחזיק בחיי אביו מחיבור מורי ה"ר אפרים ז"ל: וכי מקבלים עדים שלא בפני בע"ד עיין פירקא קמא דבב"ב ופרק הבית [*והעליה] כתב המיי' (*בפ"ב) [*בפכ"ב] מהלכות מלוה סדר גביית החוב כן הוא כשיבוא המלוה שטרו [*כ"ל דל"ל מתחלה] ויתקיים אמרינן ללוה שלם ואין יורדין לנכסיו תחלה עד שיתבענו ואם טעה הדיין והוריד המלוה לנכסי לוה קודם שיתבענו מסלקין אותו. אמר הלוה הריני משלם קבעו לי זמן כדי שאלוה מאחר או אמשכן או אמכור ואביא [*לו] מעות קובעין לו זמן שלשים יום ואין מחייבין אותו ליתן משכון שאילו היה שם מטלטלין היו בית דין גובין לו מכן ואם רצה המלוה להחרים על מי שיש (*לו) [*בידו] מעות ומטלטלין ומפלינו בדברים הרי זה מחרים ואין מחייבין ללוה להביא ערב עד שיתן. שלמו שלשים יום ולא הביא בית דין כותבין לו אדרכתא וכן אם אמר מתחלה איני משלם כותבין אדרכתא על נכסיו מיד ואין קובעין לו זמן וכן אם אין שטר אלא על פה הודה כותבין אדרכתא על נכסי בני חורין שיש לו: טען ואמר שטר שנתקיים מזוייף ואני אביא ראיה ואבטלנו ועדים במקום פלוני הם אם נראה לדיינים שיש ממש בדבריו קובעין לו זמן ואם נראה להם שלא בא אלא בעלילת דברים אומרים לו שלם ואח"כ אם יש לך ראיה (*אמור) [*יתאור] ואם המלוה היה אלם ושמא אינו יכול להחזיר מידו מניחים על ידי שליש: שמואל זבן לקנא דדהבא במר דפרזלא פירש רש"י ז"ל שאמר לו הכותי נחשת הוא וטעה מעצמו אבל שמואל לא הטעה הכותי דאמר שמואל בפרק כל הבשר אסור לגנוב דעת הנכרי והקפיד שמואל על שמעיה דיהיב לנכרי תרנגולת נבלה במר דשחוטה: ואבלע ליה זוז פירוש נתן לעובד כוכבים זוז יתר בהבלעה כדי שיאמר בדעתו הטעתי הקונה וימהר לילך: [מתני' ישבע לוקח כמה הוליא ויטול] [*קאי על המכיר כליו וספריו דאמרינן יטול מה שהוליא מפני תקנת השוק]. מפני תקנת השוק ואם תאמר בלא תקנת השוק יטול ויאמר אני להציל נתכוונתי ולהשיב אבידה ויש לומר שמיירי שהיה יכול (*לתבעו) [*לתבוע אותם] [מאותם] שלנו בתוך ביתו אפילו לא היה זה קונה אותם ועוד יש לומר דלא שייך למימר כלל הכי שהרי הלוקח טוען שקנאן מאדם אחר נאמן ולא מאותן שלנו בתוך ביתו שהיה אומר שנגנבו: מחיבור מהר"ם ז"ל: סליק הגהות מרדכי ממסכת ב"ק

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת בבא קמא

מאת הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף אוטילינג ז"ל.

ארבעה אבות

(א) פסק האלפסי כרב הונא דכל מילי דמטלטל מיטב הוא:

(ב) ב' דינין חלוקים הן לענין פרעון:

(ג) לר"מ ז"ל נראה בחלוס דוקא בתבן וקש אבל במידי דאכילה כגון חטין ובוטנין וא"ל טול מה שעשית בשכרך שומעין לו ופסק הלכה כן:

(ד) מיימוני פירש בעל חוב גובה מן המטלטלין שימצא ואם לא הספיקו המטלטלין גובה מן סקרקע אחר אבר יחרימו סתם על מי שיש לו מטלטלין שלו או מי שיודע שיש לו מטלטלין:

(ה) מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופיאה ואם אין לו אפילו נותנין לו אלף זוז בפעם אחד נוטל הכל:

(ו) במקום שיש תקנה שאין לתת מכים של צדקה ליש לו דבר קבוע אין לחשב בית דירה וכלי תשמישו:

(ז) נראה דנזקין גובין ממשעבדי אף על גב דמלוה על פה היא:

(ח) אי לייתת לייתת ואי לא מסדרנא לשטריה למרייהו:

(ט) ראובן שמכר שדה לשמעון כו' לא מצי למימר לאו בעל דברים דידי את:

(י) אפוטרופא לדיקני לא מוקמינן:

(יא) עד שלא החזיק יכול לחזור בו:

(יב) כל אחד חייב לפרוע חוב של אביו:

(יג) שנים שהמיתו בהמה ביחד או שברו הכלים ביחד משלשים ביניהם:

(יד) [ה'] שניתו ה' חבילות על בהמה ולא מתה ובא זה והניח חבילתו עליה ומתה כו':

(טו) וכן ה' שישבו על ספסל אחד ולא נשבר ובא אחד ונסמך עליהם דלא יכלו לעמוד הואיל וקירב שבירתו חייב:

(טז) אין שמין לא לגנב ולא לגזלן להיות הנבילה של בעלים:

(יז) פסק ר"מ דוקא מה שבעל תיקן להם בע"ח גובה מיהא היכא דידע דהקנה להם מעיקרא או הכניסה לו אפי' כלי שבת וכלי רגל אינו גובה:

(יח) כלהא דבי בר אליטיב כו' עד לבשתינהו לכולי מנא:

(יט) הנותן מתנה לאשתו קנתה והיכא דליכא עדים שקנאן לשמן ושהיו שלה וקא טעין לקחתיו לשמן נאמן ובשבועה:

(כ) אדם שגירש אשתו בלא פשיעותא אין שמין בכתובתה אפי' בגדי שבת ור"י חולק:

(כא) ששתא דתקון רבנן לבע"ח לגבות ממטלטלים גובה מיתמי נזקים בין ממטלטלי בין ממקרקעי:

(כב) פר"ת אי תפס את המזיק עצמו דהיינו הכלב והשונרא אבל שאר דברים לא:

(כג) ואי לא אזיל משמתינן ליה כתב רבי' יעבץ דוקא שיש לו ללכת לשם ואפי' הכי רוצה לדחותו:

כיצד הרגל

(כד) דוקא בחצר דלא קיימא לאגרא ואף על גב דעביד למיגר מ"מ זה נהנה וזה אין חסר ואי חסר אפילו פורתא בשחרוריתיה דאשיתא או בשום דבר צריך שיתן לו שכר:

(כה) כופין על מדת סדום:

(כו) פירש ראב"ן דכל הבתים בזמן הזה קיימי לאגרא ואף על גב דלא השכירה מעולם:

(כז) מעשה ביהודי א' שברח מעירו ולקח השר את ביתו והשאילו ליהודי אחר ואותו[שברח] שאל לו השכר ופסק הר' שמואל שלא יתן לו דהאי ביתא לא קיימא לאגרא שאם יצא היהודי מן הבית השר ישאילנו לעכו"ם ונמצא זה נהנה וזה אינו חסר:

(כח) לא מחייב תחלתו בפשיעה וסופו באונס מאב לאב כמו מקרן לרגל:

(כט) פי' ר"י לא שיבעיר האש בעצמו אלא בכל מקום שפשע שלא שמר גחלתו דמטיא ליה ברוח מצויה חציו הן:

(ל) מצאתי בשם רבינו שמריה משפיר"א דסתם תיבות תחורות הן אצל העכברים וחייב הנפקד אם שם בגד לשם ואכלו העכברים שהיה לו להשים על נס:

(לא) אפילו נטל הכלב הגחלת ממקום שמוך שיטב ולא הוי חתורה אצל כלב מ"מ חייב בעל הכלב הכל דתחלתו בפשיעה שלא שמר כלבו:

(לב) פר"י ור"ת דלא קיימא לן הכי אלא אף על פי שלא שימר פירותיו ובא שור ואכלתן חייב:

(לג) המשסה כלבו של חבירו בחבירו פטור ואפילו לר"מ דדאין דינא דגרמי:

(לד) זרק כלים מראש הגג כו':

(לה) הניח לו גחלת על בגדו ונשרף חייב אף על גב דחזי ושתיק לא אמרינן סתמא דמילתא מחיל ליה דהא אשכחן אפילו כשאוה לו לקרוע דחייב אם לא אמר ע"מ לפטור:

המניח

(לו) איכא נמי דקרו ליה לחביתא כדא ולכדא חביתא:

(לז) יותר חייב אדם לשמור שלא יזיק ממה שנזהר בנזק עצמו:

(לח) בהפילה שנו דפטור:

(לט) לרכובה שלשה י"מ דהיינו לעני שבישראל ור"י פי' לגדול שבישראל:

(מ) קיימא לן כרב נחמן דעביד איניש דינא לנפשיה פסק ר"מ ה"מ בחפץ המבורר שהוא שלו ומחזיק בו ומסרב להחזיר לו אבל בשאר מילי לא:

(מא) המזיק שעבודו של חבירו פטור:

(מב) ש"מ דלא מחייב מדר' נתן אלא כגון ראובן לוה משמעון ושוב לוה שמעון מלוי חייב ראובן ללוי מדר' נתן אבל אם שמעון לוה מתחלה ושוב לוה ראובן משמעון לא משעבד ראובן ללוי:

(מג) השורף שטר חוב של חבירו אינו חייב ללוה כלום שהרי לא עשה היזק רק למלוה:

(מד) שער שיש בו רבית גובה הקרן מיירי כגון שהרבית מפורש בו אבל אם זקפו הקרן עם הרבית וכתוב סתם אפי' הקרן אינו גובה:

(מה) עדים עוברים על לאו דלא תשימון עליו נשך:

(מו) נרצע שכלו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת ואינו יוצא וחבל בו ועשה חבורה פטור וה"ה משרתו ואפי' קודם הזמן אם חושש מגניבה וכ"ש אדם מעלמא שילא עליו שם שהוא גנב:

(מז) כל המשנה ובא אחר ושינה פטור ה"מ גבי שורו אבל גבי אדם לא:

(מח) שהיה לו לשומטו ולא שמטו ואפי' בשור תם:

(מט) מעשה היה בקולניא"ש בא' שהפקיד אצל חבירו פקדון לימים כפר בו ולקח המפקיד את שלו בידי עכו"ם ומתוך כך העלילו את הנפקד והפסיד הרבה ופסק הרב דאם אפשר למפקיד להציל את שלו בענין אחר חייב כמו הוה לו לשומטו ולא שמטו:

(נ) כן אין לדחוף אדם את חבירו כשמכין זה את זה אלא יש לשומטו בנחת ואם דחף חייב לעשות לו דין:

(נא) ומודה איסי בע"ש בין השמשות שהוא פטור מפני שהוא רץ ברשות ודוקא אותה מצוה דבין השמשות דאין לו שהות אבל אשאר מצות כגון לרוץ לבהכ"נ לא:

(נב) טענו חטים והודה בשעורים פטור ומשמע אפי' גם אמר איני יודע על החטין פטור מכלום:

(נג) מעשה בא לפני ריב"א באחד שחבל בחבירו ותפס הנחבל כוס של כסף משל החובל והיה לב הרב מהסס בדבר:

שור שנגח

(נד) אנן יד עניי אנן ר"ג ובית דינו אביהם של יתומים:

(נה) בפיך זה צדקה אלמא אמרינן בדיבור לחודה מחייב:

(נו) ודאי אי בעי לשנויי הוה מידי דיהיב להו לעניים עד דלא מטי ליד הגבאי במידי אחרינא דכותיה מצי למיעבד:

(נז) אסמכתא מועלת בהקדש:

(נח) כמו שאין מקדישין דבר שלא בא לעולם הכי נמי אינו נותן צדקה דבר שלא בא לעולם:

(נט) ר"מ. נדר ושבועה ותקיעת כף מהניא אפילו באסמכתא דרובן ע"י דאי כן אם יהיה אלהים עמדי ואם נתן תתן את העם הזה בידי:

(ס) דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו פירוש כמסירה מועלת בכל מקום:

(סא) אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכל בהם ולכתובת אשה משום מזוני:

(סב) אין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד וקטן כשלא בפניו דמי:

(סג) פסקו התוספות דרבי פרץ דנפקד (אחד) יכול לעכב פקדון בשביל אחר שיש לו דין על המפקיד:

שור שנגח הפרה

(סד) ממון המוטל בספק חולקין לאו בכל ספק דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה אלא במקום דדל טענתיה מהכא ראוי הדבר להסתפק בב"ד:

(סה) שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים:

(סו) שמואל אמר הלכה כרבי:

(סז) מקקין לתובע תחלה וכילד:

(סח) המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו מפתח קנה אבי"ה. וה"ה במוכר סחורה דמונחת בבית או בשוכר ומסר לו המפתח:

(סט) ראבי"ה. מוכר סחורה או (סוחר) [שוכר] תלוי במנהג סוחרים:

(ע) אחד עשה סעודה והזמין את ראובן ואת בני ביתו דהיינו נכתלי ומשרתו של ראובן ונפלה מריבה ביניהם ועמדו בני ביתו של ראובן והכו בעל הסעודה ובעל הסעודה רץ לפני השופט כו' אם יש דין מוסר ביניהם:

הכונס

(עא) שומר אורחים למימסריה לברזיליא וכן הדין לכל אדם שמסר למי שידוע שרגיל למסור לו:

(עב) נפלה לגינה משלמת מה שנהנית ואפי' נתבטה ע"ג ירקות:

(עג) הפודה השבויים אפילו שלא מדעתם כגון שאין יכול לבא אליהם לשאל להם פודה וחוזר וגובה מהם מה שהוליא ולא מקרי מבריח ארי:

(עד) עכו"ם שאנס שדה מישראל ובא ישראל אחר לפדותו נראה לר"י דצריך ישראל ראשון לתת לזה כל מה שנתן לעכו"ם אם ירלה שיחזיר לו:

(עה) ספרים לא שייך בהו ייאוש דהעכו"ם לא יוכל למכרם אלא לישראל:

(עו) פורע חובו של חבירו פטור:

(עז) יש מחלקין בין גרמא לגרמא:

(עח) אם שנים הביאו עזים ושניהם לבו ואין בכל אחד כדי ללבות פטורים. בהדליק הבירה מודו לרבי יהודה דמשלם כל מה שרגילין להטמין בבירה ומשתבע ושקיל:

(פ) עשו תקנת נגזל במסור פירוש דהך בעיא הוי כשהמסור מכחיש הנמסר אבל אם המוסר עצמו אינו יודע כמה ישבע הנמסר כמה הפסיד וישבע ויטול:

(פא) ראבי"ה. כל מה שמפסיד ממון לחבירו בפשיעתו ויש לו עדים שאיבד על ידו ממונו או ע"י פשיעותו ישבע כמה הפסיד ויטול ובלבד שטוען דבר הרגיל לשום באותו מקום:

(פב) תמסן יהיב דמי. ועובר על לאו דלא תחמוד ולא תתאוה:

(פג) מיימוני פסק כל המזיק ממון לחבירו ואינו יודע כמה הזיק הרי הניזק נשבע כתקנת חכמים ונוטל מן הגזלן והוא שיטעון דבר שהוא אמוד:

(פד) הרי שחטף אדם שק או תמת מלאים ומחופין והשליכן לאש או ליס וטען הניזק שמרגליות היו בתוכו אינו נאמן ואין משביעין אותו על כך:

מרובה

(פה) יאוש קונה:

(פו) מסקינן בתלמודא דיאוש כדי לא קני בגזילה אבל באבדה קני:

(פז) רב האי. גזלן קנאה ביאוש בעלים ומותר לקנות ממנו מה שגזל:

(פח) כתב ר"ת עכשיו הורגלו לכתוב אף אמטלטלי דכפריה:

(פט) ר"ת היה רגיל לשלוח הרשאה ביד נכרי:

(צ) אם הרשה עבדו הרשאה היא:

(צא) אין אדם יכול למנות שליח להרשאה שלא בפני השליח דחוב הוא לו משום ואשר לא טוב עשה בעמיו ולא מהני קנין ואפילו אם ירלה אח"כ השליח לפי' ר"י בר קלונימוס אבל לפירוש ר"י ניחא:

(צב) אין הנפקד יכול לומר למורשה לאו בעל דברים דידי את:

(צג) קי"ל כמו שכתוב בהרשאות ויש לו רשות לדון בכל ב"ד שירלה בין בד"י בין בדא"ס דאי איניש אלים הוא ואינו יוכל לכופו בד"י מותר לכופו בדא"ס:

(צד) ר"מ. אין מותר להכרית בידי עובדי כוכבים אא"כ יתירו ב"ד או ראשי הקהל וכן[כ'] מיימוני:

(צה) אין המורשה יכול להרשות אחר תחתיו אא"כ נתנו לו רשות הבעלים:

(צו) אלפסי. ראובן שיש לו שטר חוב על שמעון והרשה לוי לתובעו ואבד ממנו השטר אם באונס משתבע דבאונס אבד ופטור:

(צז) המורשה אפילו יוציא ממון מן הנתבע כשרים הן קרוביו בין לדין בין לעדות:

(צח) ר"מ. אין המורשה יכול לפטור ולמחול אלא לדין שכך כתוב בהרשאתו וישתעי דין אא"כ יש עדים שכך כתוב בהרשאתו:

(צט) כתב רבי שמחה דבהרשאה אין צריך לכתוב זמן דמה לי אם הוא מוקדם או מאוחר:

(ק) תנאי ב"ד שיהא זה שופך את יינו ומציל את דובשו:

החובל

(קא) אבי"ה. מסקנא דעבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא:

(קב) לאה שטענתה על ראובן אמרת לאישי מה לך להתייחד עם נפקת ברא כמו זוגתך ותרפקני והשיב לא היו דברים מעולם כו' מה דינו:

(קג) וכן על חירוף של שוכני עפר אילו היה עדות בדבר או שהיתה מודה היה לה ליקח מנין ולילך על קברו ולבקש מחילה מן המת:

(קד) ערום לאו בר בושת הוא ודוקא שהבושת בא על ידי שמגלהו אבל מכה את הערום שבושת דחייב אף על הבושת:

(קה) רבי יהודה פוטר הסומא כו' מ"מ מודה דמדרבנן חייב בכל המצות האמורים בתורה ואם ראה מאורות מימיו פורס על שמע ומוציא אחרים י"ח:

(קו) אדם שחבל בבהמת חבירו ואינה יכולה לעשות מלאכה ומתבטלת ימים רבים פטור:

(קז) לא שייך שבת אלא באדם דשבתו לא הוי בכלל נזק:

(קח) ראב"ן. כיון שהנשים רגילות לישא וליתן בזמן הזה הרי כאילו מינום בעלים שלוחים ואם יש עדים חייב הבעל לשלם מפני תקנת השוק שישאו ויתנו עמהם:

(קט) הא דאמרינן אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד הני מילי' גבי נדר דלריבה בעלמא לפרש הנדר בב"ד:

(קי) ר"ב. אין חילוק בין אשת איש לפנויה אלא דאין לה לפרוע:

(קיא) אין משביעין אשת איש על פקדון ואינה משלמת אא"כ יש לה נכסים שאין לבעלה רשות בה אבל כותבין עליה פסק דין לכשתתאלמן או תתגרש תשלם:

(קיב) נשים המסורות ויש לשם בעלים מה דפגיעת רעה ואין לה מה לשלם שמותי משמתינן לה כי השום הכתוב אשה לאיש:

(קיג) קם המסור בדין ונתחייב נתחייבו הנכסים ולא ירשו יורשיו הנכסים:

(קיד) כתב רב נחשון גאון הא דאמר העבד והאשה פגיעתן רעה היינו לשלם ממון אבל מלקות חייבות דאל"כ עבדים חובלים בבני מיוחסים ונשים באנשים:

(קטו) אי טעין נחבל כיון דאין דנין דיני קנסות בבבל שלא בעל דיני לא"י שמי משלחין אותו ואם מסרהב מנדין אותו:

(קטז) כל לגבי בעלה ודאי מחלה ודוקא בכותבת לו התקבלתי אבל במחילה בעלמא לא:

(קיז) ר"י. אם יש שום אדם שרולה לוותר ולקנות ולשלם דמי חבלה זכינן להו כדי לפרוע לזה ומיהו אם נחבל רולה לקנות אין ב"ד חייבים לטרוח בחנם:

(קיח) אסור למכור לו ע"מ שאם תתאלמן יהיו היורשים פטורים ואם תתגרש תתחייב לה דלא פלוג רבנן:

(קיט) ראובן טען על שמעון אתה ספרת בעלי חובי וערבי בלא ידיעתי ושמעון משיב אתה אמרת לפוטרו אם יש עדים שעדיין חייבים לראובן לא כל כמיניה לשמעון לומר אתה אמרת לי לפוטרן:

(קכ) ראובן שתבע את שמעון שמסר אותו ויש לו עד אחד והנכרים מעידים עליו ישבע שמעון להכחיש העד בפני הנכרים:

(קכא) שטר שמטן השלים פרוע הוא לכן שרפתיו ואתה אמרת לי לשורפו והמלוה כפר אי נאמן אי לאו:

(קכב) אם נתן לו הסן לשמור ולאחר שקבל בדין שמירה נמלך ואמר קרע או אבד אינו אלא כמטעם או כפטומי מילי אבל אם בשעת (שמירה) [נתינה] אמר כך וקרע או אבד פטור:

(קכג) מעשה בראובן הלוה י' ליטרין לשמעון לזמן קצוב ואחר הזמן אמר ראובן לשמעון אותם י' ליטרין יהיו לך למחלית שכר ונתעסק שמעון בהם ונאנסו נראה דשמעון חייב באונסין:

(קכד) שאני עניי דפומבדיתא כו' במקום דלא קיין להו פטור משום דממון שאין לו תובעין הוא מיהו אם הגבאי אמר לשומר שמור חייב:

הגבאי

(קכה) הגבאי אין לו להרויח כי למה יעשה סחורה במעות של צדקה:

(קכו) כל המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע:

(קכז) פסק ראב"ן דיש לקרותו רשע ופסול לעדות ושכנגדו נשבע ונוטל עד שישוב מרשעו ויקבל דין ואפי' לא תבעו זה אלא אחר:

(קכח) מיימוני המבייש ת"ח אפילו בדברים קונסים אותו וגובין ממנו משקל ל"ה דינר וגובים קנס זה בכל מקום:

(קכט) יש תלמידים שמוחלים להם וכן נאה להם:

(קל) עשיר שקרא בן גדולים בחור השוב ממזר בן ממזר ראוי לקונסו יותר שבקש לפגום בקבר:

(קלא) המחרף יחוש לעצמו ויסגוף עצמו בתעניות ומלקיות וגם ממון יתן ויתכפר בו כי מאד יש עון גדול ועונש לשלוח יד בקדושים אשר בארץ:

(קלב) ראיה והוכחה למה עונשים המוציאים לעז על המתים:

(קלג) חזן שהיו הצבור חפצים בו ומקצת לא רצו בו ונעשה ע"פ השר שבקש הממונים להתרצות לא טוב עשה לסימנת ונעשה בימי ראב"ה כו' החזן עליו לתקן:

(קלד) ראובן ושמעון שהיה להם ירושה שאין שום אדם רשאי לבנות [דבר] בה"כ זולתם ועתה בא ראובן למכור חלק ירושתו לאחד מעשירי העיר לאו כל כמיניה:

הגוזל

(קלה) הגוזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה בא בעל הקרקע ונוטל אותה מיד הלוקח עם השבח אבל היציאה לא:

(קלו) המלוה על המטבע כו' נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה:

(קלז) גזלן נמי אם הוציא המטבע שגזל נותן לו מטבע היוצא:

(קלח) כשנפסל המטבע דינא דמלכותא דינא וכמו שתיקן השולט':

(קלט) אם היה כתוב בשטר שיש לו כך וכך ליטראות טובים היוצאים בהוצאה נותן לו מטבע היוצא אם לא הוסיפו עליה יותר מהאמור בתלמוד:

(קמ) נשאל לר"ת ראובן נדר לתת לאשתו ב' זקוקים כסף עד חנוכה מכסף הניתן או על מנת שתקבל גט ממנו ועתה אומר שביום ראשון של חנוכה נפסל המטבע והשיב שיתן לה כסף ראשון:

(קמא) הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור דאמר ליה הא מנח קמך ופי' ר"י דוקא בגלולין ודאדויי אדייה אבל שקיל בידיה מיגזל גזליה:

(קמב) יש לחלק בין נזקי גופו לנזקי ממונו:

(קמג) מכאן אתה למד לכל הגרמות אם יקבל עלי' בפי' לשלם אם יגרום לו הפסד שהוא חייב:

(קמד) הא דמחייב ר"מ במראה דינר לשולחני דוקא דא"א לאיסתמוטי והיינו כמו דיין שדן הדין וטעה:

(קמה) מראה מקח לתגר או לקרובו וכן משכונות ושכשילו [בעלתו] פטורים:

(קמו) מכריז רב האי בר ישראל דידע סהדותא לעכו"ם על ישראל חבירו כו' משמתינן ליה משמע דאין חייב לשלם לו אלא משמתי':

(קמז) ר"מ. ראובן שעכב חובותיו של שמעון על פי השר שיעשה לו דין (לראובן איסור) [דראובן מסור] גמור הוא אם שמעון לא היה סרבן מתחלה וישלם ראובן כל מה שהזיקו:

(קמח) גרמא בניזקין כ"ע פטור:

(קמט) חתיכה של איסור [שנפלה] בס' דהיתר ולא הכיר בה להעלותה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה אם אין בהיתר כדי לבטל שתיהן אבל אם הכי' ויודע בה שיש בהיתר לבטלה אפילו אם נפלה אחרת אין צריך בטול כנגד שתיהם:

(קנ) לקח מה' בני אדם ואינו יודע מאיזה לקח חייב ליתן לכל אחד ואחד:

(קנא) פסק ר"י שיכול אדם להלוות לחברו למחצית שכר והלוה מקבל עליו כל אחריות כמו שיאמר שילוה על משכונות כסף וזהב ויטמנם בקרקע ועכשיו אם הלוה בענין אחר אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע:

(קנב) עוד הוסיף וכתב שיש לו להתנות שאם יצטרך המקבל מן המעות להוציא לצורכו שיחזיר אותם בקרוב ויזכה אותם למפקיד על ידי אחרים וילוה אותם במעות הראשונות ואם לא לקח רשות להוציא הרי שלח יד בפקדון:

(קנג) כתב האלפסי דלא אמר ר' יהודה הותירו לאמצע אלא כשנותן לו המעות בשותפות למחצית שכר אבל אם נתן שלא בתורת שותפות אם הותירו הותירו לבעל המעות:

(קנד) בפנינו ת"מ תקף ראובן לשמעון וטען שלחתי על ידך י' זקוקין מאיי סיס בארנקי אבל לא היה קשר משונה וכו':

(קנה) המבטל כיסו של חבירו אין לו עליו אלא תרעומת וזהו במקום שאין מרויח בו אבל אם מרויח חייב ליתן לו:

(קנו) ר"ת שלח פעם אחת כסף על ידי יהודי ועכב כספו כשנתים וגבה ממנו בעל כרחו ריוח י"ב זקוקים:

(קנז) המפקיד מעות [אצל] חבירו אסור להשתמש בהן בלא רשות בעל הפקדון ואם עבר ושלח בהן יד חייב באחריותן ואם הרויח בהן נותן לו מחצית שכר:

(קנח) אין משלחין מעות בדיוקני כמה פירושים של של דיוקני:

(קנט) סמ"ג. היתה לו מלוה ביד אחר אינו יכול לכתוב הרשאה עליו ואפילו היה:

(קס) החוב בשטר מפני שהמלוה להוצאה נתנה ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואין לו דרך שיקנה החוב אלא במעמד שלשתן:

(קסא) תקנו הגאונים שכותבין בהרשאה והקניתי לו ד' אמות קרקע בחצרי אע"פ שאין לו קרקע ופירשו דאין לך אדם שאין לו ד' אמות בא"י ור"ת דחה משום דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי:

(קסב) ראובן שהיה לו פקדון ביד שמעון בא לשמעון כתב ולא הכיר אם היה כתב יד ראובן אפי' היה כתוב בו סימנין ואותיות שביניהם בייחוד ומתוך כך מסר לו הפקדון לשליח חייב אם ראובן כופר ואומר לא שלחתי לך כתב. האלפסי פטר את שמעון בשבועה:

(קסג) לוי שבא בשליחות ראובן ולקח חמשים מיד שמעון ובא ראובן ואמר לא שלחתי אלא להביא עשרים ועשרים לבד הביא לי לוי נשבע היסת שהחמשים שנתת לי נתתי לראובן וישלם שמעון מביתו אם היה חייב לראובן וכן כל כיוצא בזה:

(קסד) והיכא דשדר ליה חבריה כתב ואמר ליה שדר לי הוא מידי דאית לי גבך ושדריגהו ניהליה לא מחייב באחריותיה דהאידנא נהוג הכי הני תגרי וכ"פ ר"ת:

(קסה) אבי"ה. אם היה חייב ראובן לשמעון זקוק ושלח לו ע"י שלוחו ונאבד אין שמעון יכול להשביע לשליח עד שיבא ראובן:

(קסו) ראובן ששלח זקוק לאשתו למזונות ונאבד אינו נשבע לאשתו אם לא מדעת בעלה:

(קסז) ס' החכמה כתב נשבע ואחר כך באו עדים פטור ואין הלכה כן ומורי הכהן אומר דאפילו אם לא באו עדים וזה תפס משלו שלא בפניו ואמר אני רוצה לישבע שהדין (עמו) [עמי] שהוא נשבע לשקר דיכול לעשות ובשערי שבועות דלא כדברי מורי:

(קסח) רי"ף. גברא דמורכין ליה לית ליה רשותא לאורוכי אחרינא אא"כ נתנו לו רשות:

(קסט) סמ"ג. ראובן הביא הרשאה ותבע את שמעון אין יכול לדחותו שמא המשלח הרשאה בטל שליחותך:

(קע) ראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע את לוי ואמר לא היו דברים מעולם אבל ישבע שמעון ויטול מוציאין הממון מיד לוי ויהא מונח ביד ב"ד עד שיבא שמעון:

(קעא) נתחייב לוי שבועה אין יכול לעכב ולומר איני נשבע עד שאחרים בפני שמעון על מי שיטעון שקר עלי:

(קעב) נשבע ואחר כך באו עדים בס' החכמה. ערוב פרשיות כתוב כאן:

(קעג) חזקה אין אדם מעיז פניו לכפור הכל:

הגוזל בתרא

(קעד) נטלו לסטים או מוכסים את כסותו ונתנו לו כסות אחרת הרי אלו שלו:

(קעה) מעשה בא לידי על כובסת נכרית שהיתה רוחצת בגדים לכמה יהודים ואבדה סדין אחת והנכרית נטלה סדין אחר מן היהודים אחרים ונתנה לו תמורת סדין שלו אשר אבדה וצויתי להחזיר שהרי אותם יהודים לא נתייאשו מן הסדין שלהם:

(קעו) אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו הא מסתמא לא מייאש:

(קעז) אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלה רצה מזה גובה רצה מזה גובה:

(קעח) הסכימו כל הגדולים שכל ממון שלא נקנה ביד מי שהוא בייאוש הרי היא ברשות הבעלים ויכולין הבעלים להזמין לדין הגזלן השני או הנפקד:

(קעט) אם השומר הראשון הוא עם השני במלאכתו בכך לא נפטר השני:

(קפ) השתא דמטלטלי משתעבדי לבעל חוב חייב הבן לשלם אם לא נתייאשו הבעלים:

(קפא) מי שנתחייב ממון עבור מלשינות ומת גובה מן היורשים אבל קנס לא:

(קפב) המלוה חבירו למחצית שכר ומת הלוה סתם הלואה ל' יום ומוציא מיד אלמנותו:

(קפג) ואם הלוהו לזמן קצוב ועדיין לא הגיע זמנו אין יכול להוציא מידם:

(קפד) אין מקבלים עדות שלא בפני בע"ד עד שיהא הוא חולה או עדיו חולין ופתחו לו בדינא ושלחו ולא בא וכל קבלת עדות בפני ג':

(קפה) ריב"א. הא דקאמר או שהיה חולה אתובע קאי דוקא דאם התובע חולה ורוצה שיקבלו עדיו בחייו מקבלין:

(קפו) אבל אם הנתבע חולה בשביל כך אין מקבלין עדות שלא בפניו:

(קפז) ראב"ן כתב מדמכשר קבלת אונס שלא בפני בעל דין ש"מ דבלא אונס כשר בדיעבד ואם אינו בעיר ואין שהות לשלוח אחריו מקבלין:

(קפח) מקיימין השטר שלא בפני בעל הדין משום דקיום שטרות דרבנן אבל קבלת עדות שהוא דאורייתא בעינן שיבא בעל השור ויעמוד על שורו:

(קפט) נהגו הקדמונים שאין קובלין בבית הכנסת לא בניסן ולא בימים הנוראים ואם הן בני הכפרים שאין למנין קובעים להן זמן אחר הרגל ואם יש דחייה ורמאות דנין לאלתר:

(קצ) מסקינן שליחא דמלכא כמלכא:

(קצג) אדם שבנית ספרים בעיר וברח אם קנאם יהודי אחר יחזיר עד כדי דמיהן אם נתן כך בהן:

(קצד) אם יש לשמעון חוב אחד וכתוב על שם ראובן ויש לראובן חותמות אחרים כתובין על שמו ובא השר ונטל חותם שמעון בשביל מתנת ראובן שאין לראובן לשלם כלום לשמעון מפני שמתנה דומה למסים:

(קצה) אסור לקנות דבר הגזול ואפילו לאחר יאוש והוא שידע בודאי שהיא הגזילה עצמה:

(קצו) ישראל המלוה (בא) לישראל חבירו על המשכון אין המלוה זקוק לשומרו יותר משנה מלמוכרו ולגבות הלואתו:

(קצז) עכו"ם בעל זרוע שאנס נכסי ישראל וירד לתוך שדהו מחמת שהיה לו חוב גמור על בעל השדה או מחמת דבר אחר ומכרה לישראל אחר אין הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח:

(קצח) האי מאן דאישתכח בי דרי פורע מכס המלך בשביל כולם:

(קצט) אין אדם נתפס על חבירו וחייב ליתן לו ופירושו:

(ר) אם היה חייב למלוה עכו"ם ותפש ישראל אחר ונתפשר עמו (אם) [אין] חייב להחזיר לו אבל אם תפשו בשביל ארנון וגולגולת חייב ראובן לפרוע לו:

(רא) מכריז רבא האי בר ישראל דידע בסהדותא ואזיל ואסהיד ליה לעכו"ם על דבר ישראל חבריה משמתינן ליה:

(רב) ודוקא עד אחד אבל ב' עדים לא דהא בדיננו מוציאין בב' עדים:

(רג) והני מילי להוציא ממון מישראל אבל להעמיד ממון ביד עכו"ם לא משמתינן ליה:

(רד) גזל העובד כוכבים אסור ואסור גם להטעותו:

(רה) אסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעתו של עכו"ם:

(רז) האי בר ישראל דזבן ארעא לעכו"ם אמצרא:

(רח) המעמיד חבירו ערב לעכו"ם עליה דידיה רמי לסלוקי ואפי' אם העכו"ם מעליל עליו שלא כדין אחרי שמחמתו שהעמיד לו ערב באה לו הצרה הזאת:

(רט) מיהו אינו נאמן לומר כך וכך הוצרכתי ליתן לעכו"ם להתפשר עמו ואפילו בשבועה:

(רי) צריך הנמסר לברר כמה הפסיד מחמת מסירתו:

(ריא) אם ראובן נתפשר עם העכו"ם וסילקו ולא העמיד עליו עדים איהו דאפסיד אנפשיה שהיה לו להתפשר בפני עדים (ולא)[ולומר] בפניהם שבשביל ערבים של שמעון [נותן] ולא יטול בלא שבועה:

(ריב) המכיר כליו וספריו ביד אחר ויש עדים שאלו כליו וסמ"ג מחלק בין כלים לכלים:

(ריג) ר"ת פסק דכל הספרים עשוים להשאיל ולהשכיר ולא נהגו כוותיה:

(ריד) ישבע כמה הוציא ויטול רש"י פי' לפני יאוש המנס[בספרים] נראה שהוא [לעולם] לפני יאוש:

(רטו) ר"מ השיב על ראובן שהכיר ספריו שגזלן העכו"ם ביום הגזרה וידוע לכל שנגנבו ונגזלו וצריך להחזיר בחנם:

(רטז) ראב"ן. נפלה דליקה בעיר או באו שוללין ואח"כ הכיר כליו וספריו ביד אחר אם אינו עשוי למכור ישבע כמה הוציא ויטול ויחזיר ואם עשוי למכור אין יכול לטעון עליהם ואם טען אתה מכרתו לי נאמן בשבועה:

(ריז) ישראל שלקח כלים וספרים מגנב מפורסם ישראל או עכו"ם ומכר לישראל אחר והוציאו עכו"ם מן הלוקח בדיניהם הראשון חייב להחזיר דמיו ללוקח שני:

(ריח) והלכתא כוותיהו עשו תקנת השוק והאלפסי פי' לא על גנב מפורסם:

(ריט) ראובן ושמעון הלוו על משכון וביד ראובן הוא ותפשו השר ונלקח גם המשכון ההוא ונתפשר עם השר. ושמעון אינו רוצה לסייעו אין לו לראובן אלא שכרו:

(רכב) הולך מנה לפלוני ולא מצאו ליכא מאן דפליג שיעכבם השליח:

(רכג) בשלו יש לקדם השם ולא בשל אחרים:

(רכד) ראובן הפקיד פקדון ביד שמעון ובא לוי ותפס הפקדון מיד שמעון בשביל חוב שיש לו על שמעון לוי חייב להחזיר הממון לראובן:

(רכה) דליקה שנפלה בעיר והאשה היתה קופצת לכאן ולכאן וברחו בני אדם מפחד הדליקה ועמד יהודי והציל ספר א' ובעליו ברח מן העיר אינו חייב להחזיר לבעלים:

(רכו) טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו:

(רכז) א"ז פסק שחייב ליתן לשדכן כל מה שהתנה ליתן לו שבשכר שדכנין רגילין ליתן הרבה יותר מכדי טרחו:

(רכח) א' עשה השבעה בשדים שהוחזרה הגניבה ונדר לו זקוק ואחר שעשה המעשה לא רצה ליתן לו אלא שכרו ופסק ר"י לתת לו כל מה שהתנה:

(רכט) סמ"ג. ה"ה מענין רפואות דכך ליתן דמים מרובים ולא נאמר בזה שיחק:

(רל) אם הוא כופר ואומר לא השכרתיך מעולם נאמן ב"ה בלא שבועה:

(רלא) ר"מ פסק דאם עני תובע לעשיר נדרת לי כך וכך דהעשיר נשבע:

(רלב) ראובן טען על שמעון השכרתני לילך עד קולוני"א להשתדל בשביל זיווג אחותך ואמרת שאם אעשה שהבחור יבא פה תתן לי ט"ו דינר בשביל שכירותי וכן בא ושמעון אומר שלא נדר אא"כ יקח אחותו אם נדר בשביל טרחו חייב:

(רלג) השוכר הפועל להביא דורמסקין לחולה נותן לו שכרו משלם ככל אשר התנה:

(רלה) שיירא שהייתה מהלכת כו' מחשב לפי ממון ולא נפשות:

(רלו) דאין התמרין להתנות כו' וכן דין בכל מה שהשותפין מתנין:

(רלז) שיירא שהייתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה ועמד אחד מהן והציל הציל לאמצע ואם אמרו בשביל פלוני מה שמחלו מחלו לו:

(רלח) השותפין שמחלו להן המוכסין מה שמחלו מחלו לאמצע ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו:

(רלט) פירש רבינו שמחה דמיירי שבקש אחד מן השותפין שימחלו לו:

(רמ) ראובן הבא אצל השר לאחר שנתפשרו הקהל מן המס ובקש לו למחול חלקו ומחל לו מה שמחל צריך (לסלק) [לחלוק עם] הקהל:

(רמא) אם קודם פשרה בקש יהודי אחד לפוטרו מחלקו וכן עשה ופטרו חייב לתת מס:

(רמב) אם השר אמר מעצמו קודם הפשרה פלוני לא יתן מס אלא פלו' ופלו' יתנו אותו הוא פטור אע"ג דהורגלו ליתן מס ביחד:

(רמג) אם כבר נתפשר ושוב רצה להוסיף לזה ולפחות לזה לאו כל כמיניה ואין שומעין לשר בזה:

(רמד) יהודי הנכנס בעיר תחלה לדעת כן להתפשר לבדו שלא להשתתף עם הקהל אינו יכול להיות נחלק מהם אלא לדעתם:

(רמה) הני מילי למסים דוקא הם שותפין אבל עלילות וארנוניות אינם שותפין בזה ואם השר מעליל על מקצת הקהל שלא כדין לא יתנו האחרים עמהם:

(רמו) אף על פי ששמו עליהם מתחלה על כולם הבורחים פטורים:

(רמז) אם השר מעצמו אומר אי חפץ שום יהודי ידור כאן אלא ברשות ראובן ראובן יכול לעכב עליו מדינא דמלכותא:

(רמח) על דבר המס שנותנין למלך בלא קצבה וראובן טוען לשמעון לתת מממון אחרים שבידו:

(רמט) אם מתחלה הטיל המלך מס על העיר בפני עצמם ובקשו שאר הישובים מן המלך לחברם עמהם במס כדי להקל עליהם והתרו עליהם בני העיר שלא לעשות החבור והם הלכו בשרירות לבם והציקו את שלוחי המלך לחבר ובחיבור זה הפסידו בני העיר כי הוצרכו לתן יותר ממה שהוטל עליהם מתחלה עבירה היא בידם שגרמו להם הפסד אבל אם שלוחי המלך אמרו לחבר בשביל טענותם אין פשיעה:

(רנ) ראובן ושמעון שהיו דרים תחת שר אחד והיה להם חוב בשותפות ויצא ראובן משם לדור תחת שר אחר וכעס עליו השר ואמר לשמעון את חלקך אסייע לך שיפרעו ולא חלק ראובן בכה"ג שותף חולק שלא לדעת חבירו:

(רנא) שנים שהיה להם חוב ביחד והחוב מקולקל וצריך ליתן שוחד ולהוציא הוצאות האחד רוצה והב' אינו רוצה יכול לחלק שלא לדעת חבירו:

(רנב) הורגלו היהודים לתת מס בשותפות ואח"כ נתן המלך קצת מלכותו לבנו ואינו לוקח מס מהיהודים הדרים תחתיו אין להכריח אלו לתת מס עם יושבי מלכות של המלך:

(רנג) אמנם אם נתן אותם עיירות גופם מהיום ופירות לאחר (מזו) [זמן] ויש לו תפיסת יד בהם ולוקח מהם מס לא בטל השותפות:

(רנד) ראבי"ה. אם אין עדים בדבר שאומר כן נשבע שלא נתכוין להציל אלא לעצמו וזוכה:

(רנה) מוסר פסול לעדות ולשבועה:

(רנו) אפילו אדם המריב עם חבירו בפרהסיא ואומר אלך ואמסור ממונו הואיל ומעיז פניו בפרהסיא נחשב רשע ופסול לעדות וה"ה לשבועה:

(רנז) המוסר שאנסוהו להראות את ממון חבירו ולא להביא והלך והביא ונתן ביד העכו"ם אינו רשע אלא בר תשלומין ומשביעין אותו כשאר כשרים:

(רנח) אפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי מחייב במסור דלאו אחווי בלא אונס:

(רנט) והיכא שנים דרים ביישוב ואין להם עדים ואתא אחד ואות על חבירו דמסריה לשלטון והלה אומר להד"מ יש לו לישבע בפני השלטון שלא דבר על שכנגדו שום דבר שהביאו לידי הפסד ממון:

(רס) ראובן ושמעון שהיו שותפין בחוב וראובן קבל הערב ותפשו השר והוצרך ראובן לפטור החוב ושמעון הזמינו לדין בשביל חלקו אם ראובן לא נתפס אלא בשביל החוב כדי לפטור בעל חוב והערבים ולא שאל ממנו זולתי ודחק אותו פטור:

(רסא) ראובן שקבל עיסקא מכמה בני אדם ושוב תפסו המושל עם שאר היהודים שלו ולא השיגה ידו כדי גאולתו ולקח מן העסקא לפדיון נפשו נותן מן העסקא כדי פדיונו אפילו אית ליה נכסי לדידיה:

(רסב) ראובן ושמעון שתפסם המושל ונתפשרו יחד ויש לאשת האחד מעות מתכשיטיה שמכרה ואין לבעלה רשות לשלוח בהם יד בעלה חייב לתת מהם כפי החשבון:

(רסג) אם יש לאדם מעות משל אחרים ומלווס בשבילו יש לשלם המעשר לבעלים:

(רסד) ההוא שותא ספק ה"ר אליעזר מטולא דתקנת חכמים היא שלא יהא אדם רגיל בכך אבל אינו נקרא בכך מסור:

(רסה) והיכא דתקף בידי עכו"ם לעצמו אף שאין לו לעשות כן לא דיינין ליה דין מסור:

(רסו) אי הוו רגילים להכנס כמו שעושין ואחר כך נעשה כך שהיה חמור מקפץ ומדלג ובעי לאטבועי הספינה אם השליכו לנהר חייב:

(רסז) כולי שמעתא דאנסוהו והראה ממון חבירו דפטור היינו מחמת נפשות דוקא אבל מחמת אונס ממון היה חייב:

(רסח) מסקנא כך הוא דממון מסור אסור לאבדו בידים:

(רסט) רבי אפרים שהלך בערכאות של עובדי כוכבים וקבל על רבי יואל להכריחו שיעשה לו דין יהודי ומתוך[כך]קבל רבי יואל על רבי אפרים והפסידו ממון במסירתו אף על פי שרבי אפרים לא טוב עשה חייב רבי יואל לשלם לו כל מה שהזיק:

(רע) מיימוני. עשה המסור לאנסים את אשר זמם לעשות נראה לי שאסור להורגו אא"כ הוחזק למסור לאנסים הרי זה יהרג שמא ימסור אחרים:

(רעא) יש אומרים שאין אדם נתפס על נערו ופוטרים את רבי יואל זה אינו אבל חייב לשלם:

(רעב) אלפסי אם ישיב לו במדבר ואין בעל האבידה או המפקיד רוצה לקבלם במדבר האחריות על הנפקד והמוצא עד שישיבם לו ביישוב:

(רעג) משמע אדם הנפקד אם שאל חפץ אחד מן הפקדון שבידו ולאחר זמן החזירו למקום שהיה מונח בתחלה בחזקת פקדון אין עליו דין שואל אלא שומר חנם:

לוח הדינים אשר נמצאו בהגהות מרדכי ממסכת בבא קמא

ארבעה אבות

(רעד) מנהג בבתי ישיבות שמנדין עד דמפייס לבעל דינו ולא נראה לר"ת:

(רעה) תנו רבנן הגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלים מהם:

(רעו) וכדין השבת כך דין השולחני דצריכין להביא ראיה שהן מומחים ואם לא הביאו ראיה משלמין אבל בשכר אפילו מומחים חייבים:

(רעז) תשובת רשב"ם על שנים שישבו על ספסל ושברוהו רשב"ם פוטרם שם באורך:

(רעח) עכשיו מתקנת גאונים ואילך שנכנסו מטלטלין תחת קרקע לגבות כתובה לאשה ובע"ח ולא חשיב ליה מטלטלי דיתמי נכנסו גם להלואת מלוה על פה:

כיצד הרגל

(רעט) כל הצריך ליטול ואינו נוטל כאילו שופך דמים ואסור לרחם עליו:

(רפ) כל מי שאין צריך ליטול ונוטל לא ימות מן הזקנה עד שיצטרך ליטול:

(רפא) וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל לא ימות מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו:

(רפב) שמעינן שמי שאין לו כלום מתחייב בנפשו אם אינו נוטל:

(רפג) אמרו על אלישע הנביא שהיה נהנה אף על פי שהיה לו יותר ממאתים זוז ושמא אסור ליהנות דרך צדקה אבל דרך דורון שרי אפילו עשיר גדול:

(רפד) תשובת ר"י. יהודית שנפטרה שנדרה ליתן לצדקה ולאחר פטירתה החזיק רא"ש בשלה ליתן לצדקה ר"י אמר שאין לו להחזיק:

(רפה) אסמכתא הוי הבטחת גוזמא שאדם מבטיח את חברו לסמוך:

(רפו) יש ראיה לר"ת מהגוסס ומעליך ומקדים כו':

הכונס

(רפז) נטל בפניה כראוי ונפרצה בלילה פטור הא ביום חייב דקלא אית ליה:

(רפח) הפורץ גדר לפני בהמת חברו ויצאה מאליה ונאבדה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואם הכותל בריא חייב ואפילו בדיני אדם ואם הוא רעוע פטור אף על הכותל:

(רפט) השוכר עדי שקר להוציא ממון אי לנפשיה ממונא בעי לשלם אפילו בדיני אדם אי לחבריה אף על גב דלית ליה לחבריה לשלם אינו חייב אלא בדיני שמים:

(רצ) והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:

(רצא) אר"י כיון דחייב הכתוב שומר שכר בגניבה כו' סברא שהיתה הגנבה חייב בכל ענין:

(רצב) בהשיא הנאה דלא בעי למיתב רפתא לעני דוקא בזמן שמתעסק אבל לא כל זמן שאבידה בביתו:

(רצג) מעשה בשאל ראובן משמעון סייף שהיה לו במשכון ואבדו והיה שואל שמעון דבר גדול כמו ששאל ממנו הנכרי כו' דלא ישלם לו אלא דמי שויו:

מרובה

(רצד) רב אשי אמר כיון דכתב כל מה דמתעני לי מן דינא קבלית עלי שליחא שוייה כו':

(רצה) גרסינן בתלמוד אמר רבה יאוש קנה ולא ידעינן אי דאורייתא אי דרבנן כו':

(רצו) מיי'. מי שיש לו עדים שמסר ממון חבירו כגון שהראהו לאנס ונשא ונתן ביד ולא ידעו השפיים כמה הפסידו במסירתו והנמסר טוען כך וכך הפסדתו והמוסר כופר כמה שטענו אם תפס הנמסר אין מוציאין מידו אלא נשבע בנקיטת חפץ ואם לא תפס אין מוציאין כו':

(רצז) מי מנחי איכסי מרגניתא בכוספתא אי לא פר"י דאפילו יש עדים שהיה מרגניתא בתוכה מבעיא ליה דשמא לא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה:

(רצח) והא דאמר לכל מילי דרך להניח בבתים היינו דוקא לאינים דאמיד שם באורך:

(רצט) דרש רבא שתי נשים ילדו במחבא כותבין הרשאה זו לזו:

החובל

(ש) רבי' חיים מפרש דודאי משביעין אשת איש ודוקא שהיא עסוקה בדבר השמירה אבל אם נושאת ונותנת בו לא וכ"ש שאין להשביעה בטענת שמא על השותפות אא"כ מתעסקת בו:

(שא) תשובת רבי עזריאל נהי דאין משביעין אשה תחת בעלה מ"מ היו מחרימין סתם על כל היודע מכל התביעות שתובעות לה ואשה שיש לה בעל צריכה להודות בכת החרם:

(שב) השיב רש"י על אחד שחרף חבירו שנטבע במי השמד ונודע שרבן גרשון גזר על זה שכל המזכיר יהיה בנדוי יש אומרים שהמחרף בנדוי של ר"ג והשיב רש"י דאינו:

(שג) אבל אם התרו למגנה על זה בשם רבן גרשון אז הוא מנודה לעולם:

(שד) כל ביה עשרה שבצבור שלוחי ר"ג להתירו:

(שה) איש שקורא לחבירו מלשין בן מלשין אם אותו האיש מלשין אין בזה שום אשם:

הגוזל עצים

(שו) ת"ר הגזלנין ומלוי רבית שהחזירו אין מקבלין מהם ודוקא שהחזירו מאליהן:

(שז) ור"י אומר דמיירי בבני אדם שכל ימיהם הם מתפרנסים מן הרבית ומן הגזלה ואם נקבל מהם לא יוכלו לעשות תשובה אבל גזל פעם אחת באקראי או הלוה ברבית מקבלים הימנו:

(שח) קיימא לן שנוי קונה:

(שט) פסק ר"ת על ישראל היודע עדות לכותי שהישראל חייב לו ומעיד עדות לכותי בדיני כותים משמתינן ליה אע"פ שמעיד אמת:

(שי) והני מילי להוציא ממון ישראל אבל להעמיד ממון ביד כותי כגון שישראל תובע וישראל זה מעיד שאין הכותי חייב לו כלום לא משמתינן ליה:

(שיא) ובעיא היא באדם חשוב דמהימן כבי תרי אם יכול להעיד ועלתה בתיקו:

(שיב) נראה לי דתרי קרובים לא חשיב אלא כחד דהא בדיננו אין מוציאין על פי קרובים:

(שיג) חזרתי בכל צדדין דכל אותה סוגיא דהא' בר ישראל דאזל ומסהיד לא מיירי לחייבו ממון לקנוס אותו לשלם כי אם לשמותי בשביל שהחניף:

(שיד) מכאן הבאתי ראיה על כובסת גויה שהיתה רוחצת לכמה יהודים ואבדה סדין והגויה נטלה סדין משאר היהודים ונתנה תמורת הסדין שאבדה ונמתי להחזיר הסדין שהרי אותם לא נתייאשו:

(שטו) ש"מ דהדיוט לא בעי לשלומי עד דמודע ליה דעליה סמיך ולא נהירא לר"י:

(שטז) מפרש בארוכה מה נקרא דינא דגרמי וגרמא בנזקים שם באורך:

(שיז) שמעון קבל עליו לתת ריוח מהלואה נראה דאפילו אם הוא כדבריו צריך לחלוק עם חבירו הריוח:

(שיח) הנותן מעות לשלוחו פירש למתנים שכר פתחו פתחו לו הותירו הותירו לו שם באורך:

(שיט) מיהו אם אמר ג' טלית שלא ביד בני הוי טלית:

(שכ) מה שאנו מצריכים לכתוב בהרשאה ולהקנות אגב קרקע כו':

(שכא) סמ"ג. היתה לו מלוה ביד אחר אינו יכול לכתוב הרשאה עליו ואפילו היה החוב בשטר כו':

(שכב) עוד תקנו הגאונים שכותבין בהרשאה והקניתיה לו ד' אמות בחצרי אף על פי שאין לו:

הגוזל ומאכיל

(שכג) נחלקו הגדולים אם יהיה לו מלוה ביד אחר אם יכול לכתוב הרשאה עליו ותקנת הגאונים עיקר דיכול להרשות על המלוה:

(שכד) סמ"ג. הבא בהרשאה ותבע לשמעון אינו יכול לדחותו שמא המשלח הרשה אחר ובטל שליחותם:

(שכה) וראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע את לוי ואמר להד"ם אבל ישבע שמעון ויטול ויוציא ממון מיד לוי ויהיה הממון מונח עד שיבא שמעון וישבע ויטול שם באורך:

(שכו) ותימה מאין פשוט לנו כ"כ דכופר הכל פטור אדרבה מיחייב מק"ו ושם באורך:

(שכז) מפרש איזהו נקרא דינא דמלכותא דינא:

(שכח) מיימו'. סדר גביית החוב:

(שכט) טען ואמר שטר מזוייף הוא ואני אביא ראיה והבטלנו אם נראה לדיינים שיש ממש בדבריו קובעין לו זמן ואם נראה להם שבא בעלילת דברים אומרים לו שלם ואחר כך אם יש ראיה אמור:

(של) שמואל זבן לקנא דדהבא כמר דפרזלא פרש"י שהכותי טעה מעצמו:

לוח הדינים אשר נמצאו בנמוקי יוסף ממסכת בבא קמא

מאת הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף אוטילינג ז"ל (אבד"ק קרימונה).

ארבעה אבות

א אפילו סובין היכא דלית ליה למזיק זוזי אבל היכא דאית ליה זוזי צריך למיהב ליה זוזי וכיון דדינא הכי נראה דאי אית ליה מטלטלי וארעא לא מצי יהיב לי' ארעא דמטלטלי עדיפי וכו': דף ב ע"א ד"ה ישיב

ב מלוה ע"פ שעמד בדין ונתחייב לשלם ואח"כ מכר דהעמדה בדין כשטר דמיא והוא דאיתברר דלא פרעיה או דלא קבליה לדינא עילויה דגלי אדעתיה שאין רצונו לפרוע: שם ע"ב ד"ה כולן

ג אע"ג דדינא דבע"ח בבינונית אי אמר בע"ח הב לי זיבורית ספי פורתא שומעין לו: דף ג ע"ב סד"ה רצה מזה גובה

ד יצאו עליה עסיקין יכול לחזור בו מטעם מקח טעות כיון שצריך לטרוח וללכת לב"ד ולבטל ממלאכתו: שם ד"ה עד שלא החזיק

ה כשעשאו אפותיקי גובה ובטלה חלוקה אבל בלאו הכי לא מצי בע"ח לגבות מהיורש רק חלקו המגיע ממנו: דף ד ע"א ד"ה ובא בע"ח

ו והאי דנטל א' כספים וא' קרקעות וכו' דא' בגמרא היינו באפותיקי: (שם)

ז הידור מצוה עד שליש פירוש מוסיף שליש משלו מיגיעו ודוחק את חייו להדר המצוה וכתב הרמ"ה אבל בעשיר מוסיף על שליש: שם ד"ה עד שליש

ח פחת נבילה אניזק אבל אם לא הודיע המזיק לניזק חייב המזיק דפשע ודוקא כגון דסרחא או פחת' אבל אי זיילא לאו פשיעותא הוא דלא הוי ליה לאסוקי אדעתא דזיילא: שם ע"ב ד"ה ישיב

ט מה שעליהן אין שמין היינו בגדי חול כתבו בהלכות ומבגדי של חול שמעינן להיכא דיהיב חד מן אחי מתפיסת הבית וחזו אחי ושתקי דמחילה הוי: דף ה ע"א ד"ה שעל

י אין אדם רוצה שיהא פקדונו ביד אחר וחייב אפילו נאנסה בעדים: שם ע"ב ד"ה אנת

יא הא דאמרינן בקנסא אי תפס לא מפקינן דוקא שיעור קרנא דהיזק אבל תשלומי כפל ד' וה' אפקינן: (דף ו סע"א) ד"ה ואי תפס

יב ואי אמר קבעו לי זימנא וכו' והאידנא דליכא סמוכים בא"י לא קבעינן ומיהו היו שמתינן עד דמפייס ויהיב דבר ראוי ומתירים לו אפילו לא נתרצה הניזק ומשמע דמתירין ולא יהיב מידי אם יתעקש ניזק: שם ע"ב ד"ה ואי

יג מזמנינן אע"ג דאין מוציאים מנה על מנה ה"מ היכא דאיכא דייני באתרא דמצו למידן דינא ואינו יכול לומר לב"ד שבעיר פלוני אני רוצה לילך שהן בקיאין ומומחים יותר אבל אין כאן דיינים מזמנינן ליה וכו': שם ד"ה אמר

יד הא דאסור ללמוד עם תלמיד שאינו הגון דוקא שיודע בו שאין לו תקנה אבל מסתמא שכר יש לו דמטין למצוה גם מסיק בב"ב יכנסו הכל: שם ד"ה הא דאינו

כיצד הרגל

טו ואי תפס לא מפקינן דוקא דתפס מידי דאית ליה מרינא למגבת מיניה בא"י דהיינו גוף [של שור המזיק] דתם אינו משלם אלא מגופו אבל מידי אחרינא מפקינן מיניה: דף ח ע"א ד"ה והשתא

טז הא דאמרינן אין הלכה כתלמיד במקום רבו כרפליג עמו אבל אם האריך ימים התלמיד אחרי רבו וחולק עליו הלכה כבתרא: שם ע"ב ד"ה לשון גמ'

יז חצר דקיים למיגר וגברא דעביד למיגר כתבו התוספות דפטור מידי דהוי אמבטל כיסו של חבירו או הדקי' לחבריה באנדרונא דפטור והרא"ה בשם הגאונים ורבו סוברים דלא דמי דהתם גרמא בעלמא אבל הכא שדר בו חייב ומיהו אילו סגר הבית כל השנה פטור עכ"ל ריטב"א אבל הרא"ה חולק דחייב בשבת שלא במקום נזק כגון דהדקי' באנדרונא ואי גזלינן לביתא דקיים לאגרא חייב אפי' לא דר ביה וצ"ע: שם ד"ה מאי תפרתיך

יח הא דאמרינן כופין על מדת סדום דוקא בדבר של שניהם אבל להשתמש בשלו במידי דלא שייך ביה חבריה כלל אין כופין: שם ד"ה מאי הוה

יט השוכר בית בדמים יקרים ונמצא שלא היה של משכיר אינו נותן לו רק כדרך השוכרים וכן אם שכרו בדמים מועטים מעלה כדרך השוכרים: דף ט ע"א ד"ה אמר המחבר

כ מי שלא התפלל דסבר עדיין יש שהות ובין כך עברה השעה אינו בכלל מזיד ופושע אלא הוי כמי שטעה ולא התפלל וכן הנשבע לפרוע לחבירו ביום פלוני ונזכר בעוד היום גדול וחשב שיש פנאי והלך לעסקיו ושכח עד שעבר היום הרי זה כאנוס ומיהו לענין תפלה יש לחוש וכו': דף י ע"ב ד"ה אמר המחבר

כא אם קבלו עדות שלא בפני בעל דין לא עשו ולא כלום דהוו טועין בדבר משנה וחוזר וכן הדין בכל דבר שאין רשות לב"ד לעשותו ולכתחלה אם עברו ועשו לא עשו ולא כלום ואע"פ שהן רשאין לעשות בשאר מקומות: שם ד"ה לשון גמ'

כב בשת דלא מחייב אלא במתכוין אפי' לא נתכוין לבייש אלא להנאתו חייב: דף יא ע"א ד"ה דומיא

המניח

כג הא דאמרת למחייה מאה פנדא דמרא שמעי' דשליח ב"ד נמי הכי דיינינן בהדי דלא ציית דינא: דף יב ע"ב ד"ה מחה

כד הא דעביד דינא לנפשיה בממונא דשכיחא בעינא אבל לאפרועי מלוה מיניה לא עביד דינא לנפשיה היכא דליכא פסידא ודוקא דאית ליה סהדי או ראיה או חייב מודה אבל אי לאו הכי לאו כל כמיניה: שם ד"ה והא דעביד

כה מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין פירוש ג' בבות דיני נזיקים וגזל והשיב אבדה ואונאה ורבית ולא מיקרי חסיד אלא דעביד לפנים משורת הדין דמקדש עצמו במותר לו בין בדברים שבינו למקום בין להרחיק ליגע באיסור גזל ונזקים: דף יד ע"א ד"ה מילי דנזקין

כו הא דאמרינן מזיק אשתו בתשמיש חייב דוקא ב' שלישי נזק אבל צער לא דהוי כמתכוין לזרוק ב' וזרק ד' וצריך עיון לדמויי: הא דאמרינן דרץ בע"ש בין השמשות פטור היינו דרהיט לצרכי שבת או מסתמא אבל אי בריר דרהיט לשמור צרכיו חייב: דף טו ע"ב ד"ה הכא וד"ה שהוא רץ

כז הרואה איש מכה רעהו מותר להכות המכה להפרישו מאסור וכו': דף טז ע"א ד"ה תם

כח טוענו חטין והודה לו בשעורין וקאמר תובע שעורים נמי יש לי בידך לא מחייב אי לא הדר מודי ולא מחייב בהודאה קמייתא אע"ג דהויא בבית דין: דף יז ע"א ד"ה והודה

כט וחלוקין מתי הוי ממין הטענה או לא ותובע דמי חטין והודה לו בשעורים דלא הוי הודאה היינו לאפוקי מיניה אבל אי כבר תפיס תובע זכה וכן המודה בפני ב"ד בלא תביעת חבירו והדר תפיס קודם דהדר מהודאתו אפילו בעדים לא מפקינן מיניה: שם ד"ה וה"ה לטענו חטין

שור שנגח ד' וה'

ל צער ובושת לא מגבינן. אבל אי תפיס תפיס ומנדין עד דמפייס. וכן בחב הנודר מגו דהייל נדר עליה משתעבדי כולי נכסים אפילו דעתיד למיקני. פרוזבול נתקן אפילו למלוה על פה יתומים קטנים לא בעו פרוזבול אבל עניים. או יתומים גדולים לא: דף יח ע"א ד"ה הב וד"ה יתומים

לא קי"ל כל אם תמצא לומר דאתמר לאסוקי שמעתא הלכתא הוא: שם ע"ב ד"ה את"ל

לב נחמתא דבבלאי גדופא הוי דאמרי מאי אפשר למיעבד ש"מ דכה"ג הוי גדופא דחייב האדם לקבל גזירת המקום יתברך מאהבה: דף יט ע"א ד"ה גרסינן בגמרא

לג כותל רעוע דשותפי יכול האחד לסתור אותו בלי רצון חבירו ומוציא ממנו לבנותו בעל כרחו מהא דרבי נתן: דף כ ע"א ד"ה לשון

שור שנגח את הפרה

לד הא דאמרי' מתוך שאינו יכול לישבע משלם בדה"ל למידעי: שם ד"ה דאפי'

לה אין נזקקין לנתבע להכריח לתובע שיקבל שבועתו דמצי למימר אולי היום או למחר ישיב אל לבו ויודה: שם ע"ב ד"ה והראב"ד

לו ואי זיילי נכסי דנתבע כופה להוציא לאור תביעתו ומכאן נהגו שהמזכה קרקעותיו מכריז מי שיש לו תביעה עליהם יבא לב"ד וכו': שם בא"ד

לז אע"ג דאדם מועד לעולם אפילו אונס אי פשע ניזק פטור: דף כא ע"א ד"ה הוזק

לח אי אשכח ישראל משכון של ישראל שהיה ביד כותי חייב להחזירו לישראל דלא הוי לכותי רק שעבוד עליה ולית ליה בגופיה זכיה וכו': דף כא ע"ב ד"ה משכנו

לט כל ספק טרפה דבעי בדיקה דלא בקיאים בה אשהי י"ב חדש ושרי: דף כב ע"א ד"ה טרפה

מ פלוגתא דרבוותא אי משכיר ביתו מצי מקדיש ולאסור על השוכר: שם ע"ב ד"ה לאסר

מא מסירת מפתח לא הוי כחזקה רק כאמר לך חזק וקני: שם ד"ה לעולם

מב פי' עביד להו נגידא סמייתא ממנה עליהם פרנסים שאינן מהוגנים: שם ד"ה נגידא

הכונס

מג השוכר עדי שקר להעיד על ממון שהיה לו לקבל אינו חייב להחזיר הממון גם אם יודה והשוכר עדי שקר לחברי' דחייב בדיני שמים דוקא שוכר אבל אומר לא ופטור ועדי שקר שהודו חייבים לשלם דהוי גרמי: דף כד ע"א ד"ה אלא לחבריה

מד אפילו למאן דדאין דינא דגרמי הכובש עדותו אינו חייב בידי אדם שאין להעיד לחבירו אלא במדת גמילות חסדים: שם ד"ה משום

מה המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד וכן רועה לברזיליה והן נכנסו תחת הבעלים ואי פשעי ולית להו לשלומי הנפקד פטור: שם ד"ה אלא

מו הא דעוסק במצוה פטור [מן המצות] באי אפשר לקיים שתיהם וכו': שם ד"ה שומר

מז מבריח ארי דפטור כשאין ברור שיבא ההפסד: שם ע"ב ד"ה לית ליה

מח פלוגתא אם עשו תקנת נגזל במסור לאנס בדלא ידע מוסר כמה מפסדיה ר"ת והרא"ש: דף כה ע"ב ד"ה במסור

מרובה

מט כתבינן הרשאה אפילו אמלוה וכש"כ אמטלטלי דכפריה: דף כז ע"א ד"ה דמחזי

נ אי המורשה לא בעי למיהב למשלחו מפקינן מיניה דשליח שווייה ומינה דאי תפיס מנכסי הנתבע במקום שחב לאחרים מפקינן מיניה: שם ע"ב ד"ה וקי"ל

נא המשלח יכול לומר לתקוני שדרתיך וכן לבטל השליחות: שם ד"ה הורו

נב ניתן הפקדון ע"פ ההרשאה ואם בטל ההרשאה אין לו עליו כלום אם לא הודיעו: (שם)

נג אם הנתבע טוען להד"ם יבא הוא וישבע ויטול מוציאין הממון ליד ב"ד עד שיבא וישבע ויטול ויכול היה המורשה להחרים על הטוען שקר לדחותו ולעכבו: (שם)

נד אין אדם מוריש קנס לבניו: שם ד"ה קנס

נה בזמן הזה דאין ב"ד להגבות קנסות יש פלוגתא אי מודה בקנס פטור דלא הוי מודה אלא לפני מומחים לדיני קנסות וכו': דף כח ע"א ד"ה ששרי

נו מטלטלי לא מקנו בשטר אפילו למי שפרע וכו': שם ד"ה לשון גמ'

נז דברים האסורים לאכילה ועומדים למלאכה מותר לעשות בהם סחורה חוץ מכלבים וחזירים: שם ע"ב ד"ה אין מגדלין

נח עשרה בטלנים לעסוק בצרכי צבור והם אנשים כשרים ומתפרנסים מן הצבור ומקדמין לבהכ"נ וכו': דף ל ע"א ד"ה עזרא

נט תקנת עזרא חפיפה בראש לבד דמדאורייתא במשמוש סגי והדחת כל הגוף לא הוה אלא מנהג: שם ד"ה תוספת מידי

החובל

ס מידי דשכיחי עבדינן שליחותייהו בדיני גזילה דפקדון ודומה לו אבל גזילה דומיא דויגזול את החנית לא וה"מ דליתא גזילה בעיניה אבל איתיה בעיניה מחייבינן להחזיר : שם ע"ב ד"ה אין מועד

סא הנך שיעורי דפ' החובל הוו בסתם בני אדם שאינן בעלי אומנות וכו' : שם ד"ה כללו

סב הא דמכר שטר ומחלו חייב בדינא דגרמי בכתובה דספק אי אתי לכלל גביה לא מחייבינן אלא מה שקבלה : דף לב ע"א ד"ה אל לגבי

סג והא דמחלו מחול אפילו כתב משתעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך ואפילו במעמד שלשתן וכו' : שם

סד כל לגבי בעלה ודאי מחלה אע"ג דאפשר לעשות קיום שלא תמחול במשכון או בערבון או נדר או שבועה שלא תמחול מ"מ לא חייבוה לעשות קיומים לתקנת ניזק : שם

סה אין עד נעשה דיין בדיני ממונות לדון על פי ראייתו שראה וכן בדין שהעיד בו אין יכול לדון אפילו על פי עדות אחרים אבל עד שראה ולא העיד דן ע"פ עדות אחרים דלא בעינא והצילו העדה בדיני ממונות : שם ד"ה ועד

הגוזל קמא

סו אין רוח חכמים נוחה הימנו פי' אין רוח חכמה וחסידות נוחה בקרבו : דף לג ע"ב ד"ה אין

סז הא דאמרי' דהגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלים מהן היינו שרוב עסקם היה בכך וגם שחוזרים בתשובה מעצמם וכו': שם ד"ה כיון

סח הנכנס לבית לשם גזילה אע"ג דקיימא לאגרא לא יהיב ליה אלא דמי פחתה : דף לד ע"ב ד"ה כתורת

סט כשמוכר פרקמטיא אפילו אומר בסתם כך וכך מעות צריך לתת מטבע היוצא בשעת פרעון אפילו הוסיפו על המטבע : דף לה ע"א ד"ה נותן לו מטבע

ע הכרת מטבע צריך בקיאות גדול ולית ליה למיחזי אי לא הוי מומחה ביותר ושאר בני אדם חייבים אפילו בחנם אי סמיך עליה : שם ע"ב ד"ה ותניא

עא היזק שאינו ניכר או גרמי שהיזק ניכר ולא עשה מעשה חייב אבל גרמא שגרם ואפשר שלא יבא ההיזק פטור ולא מיחייב בגרמי אלא כד הוי קצתו פושע : שם ד"ה שלשה

עב שליח שעשאו בעדים ולא כתב לו זיל דון ואפיק לנפשך מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את : דף לו ע"ב ד"ה הוי

עג עסקא דיהיב למחצית שכר מצי להקנות ולא הוי כמלוה דלהוצאה ניתנה : דף לז ע"ב ד"ה הקפה

עד היכא דכתב ליה שדר לי ע"י פלוני ושלח פטור דהכי נהיגי תגרי : שם ד"ה והיכא

הגוזל בתרא

עה לא טענינן ליתמי אלא מאי דהוי מצי טעין אבוהון אבל אינהו מצי למיטען לא ראינו הדבר ברשותו או החזרנו וכו' : דף לט ע"א ד"ה שטר

עו סתם הלואה הוי ל' יום אבל לא שאלה רק לפי התשמיש ששאל ואע"פ שהשואל מת אי שאל לזמן קבוע היורשים משתמשים בו : שם ד"ה משתמשין

עז הא דאמרינן דאין מקבלים עדים שלא בפני ב"ד וקטן כשלא בפניו דמי היינו בדבר שאינו ברור אבל דבר כגון שצוה תנו מנה לפלוני מקבלים ונזקקים דליכא למיחש למידי וכן לכל כיוצא בזה : שם ע"ב ד"ה אמר

עח אם הוא חולה או עדיו חולים כיון שהדבר נחוץ ודאי מקבלים [עדים] ואין צריך לשלוח לו : שם ד"ה ושלחו לו

עט שטר קבלת עדות אם מקבלי העדות בקיאים בדקדוקי דיני עדות ובחקירה הולכים אחריו ואם לאו שואלין פי העדים : שם בא"ד

פ צריך לקבלת עדות ג' מומחים יודעים הלכות עדות וזהירין בקבלתו ואין ראוי לדון ע"פ עדות שנתקבל על יד מי שאינו ראוי לדון : שם בא"ד

פא אע"ג דאין על הנתבע לפרוע הוצאות אם לא רצה לירד לדין והוצרך להוציא הוצאות לכופו חייב לפרוע כל אותן הוצאות וכו' : שם ד"ה ממונא

פב הא דנשבעים לשרים שלא לצאת צריך לקיים ולא דמי לנשבעים למוכסים דשם לא הוי חילול ה' וכו' : דף מ ע"א ד"ה נודרין

פג שרי לשנות מלבושים כדי שלא יכירו שהוא יהודי ולא דמי לערקתא דמסאנא דיהרג וכו': שם ד"ה אמר המחבר

פד הא דהיו משמתינן למאן דמזבין לעכו"ם אמיצרא דישראל דמוצא למכור לישראל בכדי דמיה וכו' : שם ע"ב ד"ה משמתינן

פה בספרים אפילו גנב ישראל לא מייאש וצריך להחזיר לבעלים אבל מחזיר לו מעותיו משום תקנת השוק : דף מא ע"ב ד"ה ישבע

פו אם בא לו האונס בגלל אותו ממון פטור וזולת זה בכל חייב : דף מג ע"ב ד"ה ומה

פז ממון מסור אסור לאבדו דרשע יכין וצדיק ילבש : דף מו ע"א ד"ה מסור

מאה שערים

לרבינו יצחק בר אבא מרי ז"ל ממארשיליא בעל העיטור.

[א] דף יא ע"ב ברי"ף אמר רבה זרק כלי מראש הגג וסיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסלקן פטור מ"ט בעידנא דשדא פסקו ליה גיריה מסתברא לן דלית הלכתא כרבה וכו' עד לגלמא : ד"ת ליכא למידתי מימרא דליכא מאן דפליג עלה אלא הכי סבירא לן כי דיינינן דינא דגרמי היכא דעביד היזקא בגופא דממונא דחבריה ותסריה כל דהו כגון מותל ושורף שטרות ומזיק שעבודא של חבירו אבל לא אזיק בגופא דממוניה וממילא הוא לא דקי"ל גרמא בנזקין פטור כגון שף מטבע וזורק מטבע לים הגדול וכגון הא דזורק כלי מראש הגג וסיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסלקן פטור מ"ט דההוא בתרא לא נגע כלל בהיזקא וקמא נמי בעידנא דשדא פסקי גיריה והלכתא תרוייהו פטור דגרמא בנזקין דפטור דלא נגע בממוניה דחבריה אי נמי נגע ולא חסריה וכל הני דפטרי מדיני אדם ותייב בדיני שמים דגרסי' בפרק הכונס והעושה מלאכה במי חטאת והנותן סם המות לפני בהמת חבירו והשולח את הבערה והמבעית את חבירו ושברה כדו ולא סלקו גמלו [ולא העמידו] לבה ולבתה הרות פאין בלבויו כדי ללבותה דכל הני פטירי אליבא דר' מאיר משום דממילא ניגהו ולא מנכר ולא דמו לשורף ומותל ולדן את הדין ולמראה דינר לשולחני ולמסור דאמרינן בההוא דאמרי אמטכסא דכלהו מחייב ר"מ משום דינא דגרמי משום דמזיק בגוף הממון הוא . והא דאמרי' שעלה ע"ג חבירו להורגו ובא בעל הסור ושמט את שלו וכפל עליון ומת פטור ומוכח התם דאי לית ליה פסידא חייב לא דמי לסילוק כרים וכסתות דהתם לא נגע בכלי הכא נגע הלכך פטור וכן הלכתא :

[ב] דף יב ע"א אמרי במערבא משום דר' אלעאי לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים כו' ועד והדין הוא סברא דילן : ד"ת אי איתא דרב פפא ס"ל לפי שאין דרכן של בני אדם היכי אמר רב פפא לא דייקינן מתני' אלא או כשמואל או כר' יוחנן דמדקאמר הכי ש"מ ס"ל דאע"ג דלא ברשות חייב ולא אמרינן אין דרכן וכולהו אמוראי הכי סבירא להו ור' אלעאי יחידאה הוא ואפי' הכי עובדא קרן זוית הוה דלשמואל חייב ולר' יוחנן פטור משו"ה קאמר ליה לימא כשמואל ס"ל דאמר אפילו הא בקרן זוית חייב ולא כר' יוחנן דאמר פטור ואמר רב פפא בקרן זוית דעלמא פטור אבל הכא קרן זוית דבי עצורי הוה וכן קבלתי וכך פירש אדונינו הרב אבינו ז"ל ובעל מתיבו' לא אייתי הא דר' אלעאי :

[ג] דף טו ע"ב ומצא את רעהו פרט לממציא את עצמו מכאן אמרו אם משיאתה אבן מתחת ידו הוציא הלה את ראשו פטור וכו' עד ומסתמא כמאן דמתני לה אריסא אבל הא פטור לגמרי : ד"ת לא ירד לדעתו דאיכא למימר כיון דשכיחי רבים איבעי ליה לעיוני ושוגג קרוב למזיד קרינן ביה ותייב בד' דברים :

[ד] דף יח ע"א ההוא גברא דתקע ליה לחבריה שלחה רב טובי בר רב מתנה קמיה דרב יוסף וכו' עד ש"מ במטלטלי אפי' ממון שהוא יכול להוציאו הקדישו אינו קדוש : ד"ת מי דמי מטלטלין בממון שהוא יכול להקדישו אינו קדוש היכא דלא אפקיה והכא דאפקיה לית דינא ולית דיינא ואם איתא אפילו איכא עניי הכא לא קנו אי לאו דיד עניים אנן אלא היינו טעמא דאמר אע"ג דליכא עניים הכא אנן יד עניים אנן דאי הוו עניי הכא זכו בהו עניי דהכא דהא קיי"ל כת"ק דאמר האומר תנו מאתים זוז לעניים יתנו לעניי אותה העיר השתא דליכא עניי הכא אנן זכינן לעניים דעלמא . וטעמא דאמרינא לרבנן אפילו ההוא זוזא מטא ליד רב יוסף וקאמר היאך איברי נפשאי דכעני דמינא וא"ל רב יוסף אע"ג דעני את מכי אמרת הבו לעניי כבר זכו ביה שאר עניי :

[ה] דף כג ע"ב הניח אבן על פי הבור ובא שור ונתקל בה באנו למחלוקת ר' נתן ורבנן ומסתברא דהלכתא כר' נתן דקיימא מתני' כוותיה : ד"ת לאו משום דקיימא מתניתין כוותיה דהא גבי אונאה בהזהב מתני' דקתני מי שהוטל עליו ידו על העליונה קיימא כוותיה דר' יהודה הכשיא ואפ"ה פסק רבא הלכתא שתות קנה ומחזיר אונאה כר' נתן ואמרינן תניא כוותיה דרבא מדר' נתן אע"ג דר' יהודה הכשיא וסתם מתני' פליג עליה ש"מ דהלכתא כר' נתן בכל דוכתא משום דר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ור' אליעזר נמי הכי ס"ל דקאמר לעיל לא תימא נתקל באבן וניזוק באבן הוא דחייב אלא אפי' נתקל בקרקע וניזוק באבן חייב כמאן כר' נתן :

[ו] דף כה ע"א אמר ריש לקיש לא שנו אלא שמסר לו גחלת ולבה וכו' ומסת' לן דהלכתא כר"ל משמיה דחזקיה וכן הדעת נוטה דכיון דר"ל בר פלוגתא דר' יוחנן הוא בכל דוכתי ואיהו קאמר משמיה דחזקיה ש"מ כחזקיה ס"ל והוה ליה ר' יוחנן יחידאה ולית הלכתא כוותיה :

[ז] דף כו ע"א ההוא [גברא] דבטש בכספתא עד מי עביד אינש מרגניתא בכספתא דחבריי או לא מהא שמעינן דלית הלכתא כר' יהודה לענין טמון באש דאי ס"ד הלכה כר' יהודה אמאי קא מיבעי לן מי עביד אינש דמנחי מרגניתא [בכספתא] או לא דהא קיי"ל וכו' כדכתוב בהלכות : ד"ת אי משום הא לא אריא דאפילו לר' יהודה דקאמר במדליק בתוך שלו והלכה בתוך של חבירו דמשלם כל מה שבתוכו בכלים שאין דרכן להטמין קאמר אבל אנקי לא קאמר דדברים המופלגים קאמר ובנוסחא עתיקא דילן לא גרס אפי' אנקי ובנוסחא דכתוב אנקי הני מילי בדאיכא סהדי הא ליכא סהדי וטעין איהו דאנקי הוה ליה כגוה אי נמי מרגנייתא דדברים מופלגים ניגהו מיבעיא לן אי עשו בו תקנת השבים או לא והיינו דא"ל רב יימר לרב אשי טענו כפא דכספתא מאי וגמרא דבני מערבא איבעי לן גבי נגזל מהו שיטענו דברים מופלגים נשמעיניה מן הדא אריסיה דבר זוזא וכו' ומהא ליכא למשמע מינה דליתא לר' ומההוא דהכופף משמע ומההיא דאמרינן טמון באש דפטר רחמנא היכי משכחת לה ש"מ מלתא פסיקתא היא . וק"ל הא דגרסי' בירושלמי א"ר אושעיא כשאין עדים יודעין אבל יש עדים יודעין כו"ע מודו להא דר' יהודה וישלם כל מה שבתוכו :

[ח] דף לא ע"א אביי אמר נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה ורבא אמר נותן לו שבתו שבכל יום ויום ממלאכה דבטיל מינה וכן הלכתא ומסתמא כפועל בטל שיימינן ליה : ד"ת לא ירד לדעתו דכיון דבידים קא מזיק ליה ומבטל ליה מאגריה בעי למיתן לו שכרו משלם ואינו דומה לשבת טעון בלא חולי להכא ריקן בחולי והלכך היה שכרו ביום [סלע] נותן לו סלע מנה נותן לו מנה והכי איתא בירושלמי ובתוספתא אבל הכהו וגבהה ידו סכהו ונמתה רגלו רואין אותו כאילו עושה סלע ביום נותן לו סלע ביום מנה ביום נותן לו מנה ביום :

[ט] דף לב ע"א תנאי ב"ד שיהא יורד לשדה חבירו וקוצץ סוכתו של חבירו להציל נחיל שלו ונותן דמי סוכה של חבירו מזינן מ"ד וכו' עד לאו הלכתא ניגהו : ד"ת אנא דברייתא אית ליה דינא דמתני' ואין לו שכרו אלא כפועל בטל וכדקתני בתוספתא אין לו דמי השב אבדה כשכר משיב אבדה כדתנן היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל בטל והני מילי דעביד איהו מנפשיה בלא דעתיה דחבריה וכיון דעקל בית הבד כרוך עליה דלמא לא מפסיד ואין לו אלא שכרו אבל ברייתא בעלים גופייהו קא עבדי כדקתני ונותן דמי סוכה של חבירו מתוך נחיל שלו וה"ג ביין ועלים כדגרסינן בסוכה תנאי ב"ד הוא שיהא שופך יינו של חבירו ומציל את דובשנו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו דאי ס"ד דמתני' פליג ודא ודא אחת היא היכי פסיק לה מתני' דמכיר כליו וספריו ביני וביני ליתני מתני' דזה בא בחביתו של יין בהדי מתני' דר' יוחנן בן ברוקה אלא לאו ש"מ דלא דמו והא דאמר במרובה ביחידאה לא קא מיירי לאו משום דלאו הלכ' ניגהו דא"כ הו"ל למימר ההוא יחידאה הוא אלא האי דלא תנא ליה בהדייהו משום דיחידאה קתני להו ולא מיירי ביחידאה והא דר' יהודה בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר הלכה היא דהא מתני' דהמוציא תבנו וקשו בבבא קמא שקלינן וטרינן לאוקמה אליבא דר' יהודה ורב אשי נמי אוקמ' כוותיה דקאמר תבנו וקשו תנן דמשרקי ש"מ דהלכה כר' יהודה ואע"ג דההיא דפרק המקבל דתנן המוציא מוציא והמזבל מזבל אוקי דלא כר' יהודה נהי דלא מחייבינן ליה דלא כר' יהודה מיהו המוציא מוציא ברשות ב"ד כאותן שאמרו מותרים לקלקל ואם הזיקו חייב וכנר חנוכה דברשותו חייב . ותזינא דשדרו ממתיבתא דמתני' דקתני אין לו אלא שכרו דינא ור' יוחנן דאמרי תנאי ב"ד תקנה הוא כדי שלא יפסד ממון חבירו :

[י] דף לג ע"א רב הונא בר יהודה אקלע לבי אבזיני אתא לקמיה דרבא א"ל כלום מעשה בא לידך א"ל ישראל שאנסוהו נכרים והראה ממון חבירו בא לידו וחייבתיו א"ל הדר עובדא למאי' וכו' איכא מ"ד וכו' כדכתיב בהלכות : ד"ת היכא דאנסוהו נכרים על ממון חבירו לא שנא להראות והראה לא שנא להביא והביא בכולהו פטור כסברא דר"ת ור"א מדאמר ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא אתי גנבי עילויה וסקליה ויהביה ניהלייהו אתא לקמיה דרבא פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו אמר רב אשי נחזי אנן אי אינש אמיד הוא עליה אתו ואי לא ודאי אהסיא כסא דכספא אתו והכא משום דלא אמיד אמרינן על ההוא כסא אתו ואע"ג דנשא ונתן ביד פטר לה ר"ש היכא דידיעא מלתא דאנסוהו אממונא דחבריה דפטור והסיא דקתני ישראל שאנסוהו נכרים והראה ממון חבירו פטור נשא ונתן ביד חייב דווקא שאנסוהו מחמת עצמו על ממון סתם והיכא דנשא ונתן ביד מציל עצמו בממון חבירו הוא וחייב דכי הראה גרמא בעלמא הוא ופטור . וה"ג בירושלמי תני נכרים שאנסוהו ונטלוהו ממנו ממון חבירו פטור נטל הוא ונתנו להם חייב אמר ר' יוסי הדא תימר באומר תן לנו ממון סתם אבל אמר תן לנו ממון פלוני אפילו נטל ונתן ביד פטור . ורבינו דאייתי סייעתא מההוא גברא דאחוי חמרא דרב פינחס ודרב מרי ואמרי ליה דרי ואמטי בהדן דרא ואמטי בהדייהו דקשיא ליה לישני ליה ש"מ היכא דלא אנים אבל האי אנים הוא הא לא קשיא דנהי אנסוהו מעיקרא בממון סתם בתר דאחוי ליה מי (אנס') אנסוהו בממון סתם ונטל ונתן ביד חייב ומשום הכי אצטריך לשנויי כיון דאוקמה עילויה מקנא קלי והא דתניא א"ל אנס הושיט פקיע עמיר זה לאו סייעתא הוא דהתם ליכא אונסא דכיון דקאי בתרי עברי נהרא מצי לאשתמוטי מיניה אבל היכא דאנסוהו על ממון חבירו וליכא לאשתמוטי אפילו נשא ונתן ביד פטור וכן הלכתא :

[יא] דף מה ע"ב הגונב טלה מן העדר והחזיר אמר רב לדעת צריך דעת שלא לדעת מנין פוטר . ושמואל אמר בין לדעת בין שלא לדעת מנין פוטר ור' יוחנן אמר לדעת מנין וכו' כדאיתא בהלכות : ד"ת נמי כרב חסדא דרבא הוא דפריש טעמא ורב זביד משמיה דרבא אמר בשומר שגנב מרשות בעלים דכ"ע כרב חסדא ש"מ דהלכתא כוותיה ולדעת מנין פוטר שלא לדעת צריך דעת ודוקא בעלי חיים אבל דלאו בעלי חיים שלא לדעת אפילו מנין לא בעי כר' יוחנן וכדגרסינן בהאיזהו נשך האי מאן דזייף זוזי מחבריה ואשתכח ביה טופייתא וכו' ודוקא בשומר שגנב ברשות בעלים אבל בשומר שגנב מרשותו כגון המפקיד אצל חבירו פסק רבינו בפרק המפקיד כר' עקיבא אליבא דר' יוחנן וצריך דעת בעלים ודעתו נוטה כדכתיבנא התם בבבא מציעא : סליק

הגהות מעשה אילפס

להגאונים המפורסמים בעלי מפרשי הים מלבוב. ובהן נכללו חדושים מס' מחנה אפרים.

דף א ע"א בשה"ג אות ג' ד"ה נראה . ול"ע בדברי רש"י . כ"כ עי' בשו"ת מנחת יעקב סי' מ"ש בזה ועי' במהריב"ל ובשע"מ הל' עכו"ם :

דף ב ע"א בנמוקי יוסף ד"ה של . שמין הערוגה המשובחת . כ"כ עי' בגליון מ"ש מהרנ"ש בזה ועי' בשו"ת דבר שמואל סי' ס"ה שכתב ג"כ כעין זה וע"ש עוד מ"ש בזה בלשון הרי"ף : שם ד"ה ישוב . כתב הרמ"ה ז"ל . כ"כ עי' בגליון מ"ש מהרנ"ש בזה ועי' בש"ך סי' ת"ע ס"ק א' : ע"ב בנמוקי יוסף ד"ה ומאן דאמר . לית ליה דעולא . כ"כ לדברי שניהם היינו אשתעבד מעיקרא אלא למאן דלית ליה דעולא מעיקרא נשתעבד מן הדין ומש"ה אזיל בתר שיעבודא דמעיקרא אבל למאן דאית ליה דעולא כיון דלא נשתעבד מעיקרא אלא מן התקנה היכא דחזי ליה מידית לא תיקן (מח"א) ועי' שו"ת הרמ"ע סי' סט :

דף ז ע"א בנמוקי יוסף ד"ה והוא דקא אזיל . והשיב על הרי"ף ז"ל . כ"כ עי' מ"ש בזה בתשב"ץ ח"ב סי' ער"ב דף נז וע"ש מה שהאריך בדיני תפיסה בספק :

דף ח ע"ב ברי"ף ד"ה ואיכא מאן דפסק כרבה . כ"כ עי' בכנה"ג בכללי התלמוד אות ס"א ובקונטרסנו מכלל יופי הארכנו בזה :

דף ט ע"א בנמוקי יוסף ד"ה בליבי . וכדמשמע מתוך הסוגיא . כ"כ עי' בשו"ת מהר"ש יונה סי' א' וסי' י"ב מ"ש בזה :

דף יג ע"א בנמוקי יוסף ד"ה ברוח שאינה מצויה . אבל היכא דהוה מצי לעיוני . כ"כ קשה דהיינו דוקא כשהוא מזיק בעצמו אבל בממונים שהזיק לא כמ"ש הוא עצמו דף קיד (מח"א) כוונתו לסוף פ' האומנין ועי' בשמ"ק מ"ש בשם הרשב"א :

דף טו ע"א בנמוקי יוסף ד"ה האי . דאם היה לו פנאי . כ"כ ל"ע דא"כ מה חילוק יש בין ראשון לשני (מח"א) ועי' בגליון מוהרנ"ש מ"ש בזה ועי' בשעמ"ק ותמצא ישוב :

דף יח ע"ב ברי"ף ד"ה ושמעינן מינה דבמטלטלין . כ"כ ועי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' קנב שהאריך בזה :

דף יט ע"ב בשה"ג אות א' ד"ה יש . ועוד נ"ע דבפ"י מנזקי ממון . כ"כ לא ידעתי מאי קשיא ליה דבבהמה דרשינן אם כופר מה ת"ל אם לרבות כופר שלא בכוונה (מח"א) ועי' בלח"מ שם :

דף כ ע"א בנמוקי יוסף ד"ה דאפילו . שהרי מודה לו . כ"כ עי' בגליון מ"ש מהרנ"ש בזה ועי' בתוס' שם ד"ה אפי' ובמהרש"א ובשמ"ק ודו"ק ועי' במשנה למלך בפי"א מאישות הלכה ה' :

דף כא ע"א בנמוקי יוסף ד"ה הרי"ף . ואנן קיי"ל כמאן דדאין . כ"כ לפי מ"ש הרא"ש פ' הגוזל קמא דלא דיינינן דיני דגרמי אלא היכא דבשעת מעשה נעשה ההיזק אבל כל שלא בא ההיזק מיד לא אין מקום לחילוק זה (מח"א) אפשר דהנמוק"י הבין בדברי הרי"ף דאינו מחלק בין גרמי לגרמא אבל בסמ"ע וש"ך סי' שפ"ו ס"ק ד' כתבו דהרי"ף ג"כ מחלק חילוק זה ע"ש :

דף כה ע"ב בשה"ג ד"ה ר"ת . ועוד היכא כתב דבהזכחות . כ"כ לא ידעתי מאי מייתי מדין מזיק למסור דבמזיק עשו בו תקנת נגזל ובמסור סלקא בתיקו ולא מפקא באומדנא ול"ע (מח"א) ועי' במהרי"ט חלק חו"מ סי' מ"ז :

דף כז ע"א ברי"ף ד"ה לא כתבינן אדרכתא . כ"כ הד"ת היתוק כאן מחידושי הר"ן בשבועות דף לג ואין צורך להעתיקו שכבר נדפס והמעיין ידרשנו משם :

דף לב ע"ב ברי"ף ד"ה אמאי קא גמר מינה רב להא . כ"כ דבריו תמוהים דהרי רב ס"ל בגיטין דילפינן קנסא מקנסא ועי' במשנה למלך פ"ז מחובל ומזיק שתמה בזה וכבר קדמו הש"ך סי' שפ"ב וסי' שפ"ה ועי' בירושלמי גיטין פ"ה הלכה ה' ובש"ק ד"ה מתניתין ובחדושנו הארכנו :

דף לד ע"א בשה"ג ד"ה לדברי . דלמיי' מוכח דקני . כ"כ דברים אלו צ"ע דהטור סי' שנ"ד כתב דביאוש כדי קני בשינוי דממילא וכן ביוקרא וזולא ול"ע (מח"א) ועי' בלח"מ פ"ב מגזלה הלכה ד' ודו"ק: ע"ב ברי"ף ד"ה ולית הלכתא כוותיה. כ"כ עי' בהרא"ש מ"ש בזה ועי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' רי"ח שהאריך בזה ועי' בלח"מ פ"ג מגזלה ה"ד :

בשה"ג

דף לה ע"ב בשה"ג אות ב' ד"ה לדברי. אם יקבלוהו ממנו. נ"ב וכן נראה ממ"ש הרא"ש בפרקין לחלק בין דיני דגרמי וכתב וז"ל וכן מרא"ה דיכר לשולחני ואמר שהוא טוב מיד סומך עליו ונעשה לו היזק כי פטר אותו שנתנו לו ע"כ ועי' בשו"ת הרא"ש כלל ק"ב סי' ג' (מח"א) ועי' בש"ך סי' ש"ו ס"ק י"ב:

דף לו ע"ב בשה"ג אות א' ד"ה מיי'. ראובן שאמר לשמעון. נ"ב עי' ברא"ש כאן ובטור סי' קפ"ג ובב"י שם (מח"א) ועי' בהגהות מהרל"ח שם מ"ש בטעם דברי הרמ"ה:

דף לח ע"א בשה"ג אות א' ד"ה לפי מה. מבית הראשון מבלי ידיעתו. נ"ב הטור לא נקט נטלו מבלי ידיעתו אלא בשלא האכילו אבל באכלו והוא קודם יאוש חייב בכל ענין (מח"א):

דף מ ע"ב בשה"ג אות א' ד"ה נראה. ומסופקני וכו' ולא כר תשלומין. נ"ב עי' בשבועות דף לב מי יימר דמשתבעת ובפסחים דף לג ע"ב אי בעי דריך להו בפחות מכזית כלומר ואמאי אין כה תשלומין אמר רבא גזירה וכו' ודו"ק (מח"א) ועי' בתו"מ סי' כ"ח סעיף ג' בהג"ה דקיי"ל דאינו חייב לשלם וראיותיו אינם ראיות מוכרחות דכאן א"א לסוגיא ממון דיכול לומר אמת העדתי ועי' בסמ"ק מ"ש בשם הרמ"ה ובשם הר"ס מסארקסטה:

דף מב ע"א בנמוק"י ד"ה אמר. וקשה לי בריפא אמאי. נ"ב בנמוק"י פי' אלו מציאות (מח"א) ע"ש גבי יש שם ב"ד מתנה עמו: **ע"ב** ברי"ף הגוזל את השדה ונטלוהו מסיקין וכו' הב"ע כגון דאנסוהו ואמרי ליה אחוי ארעתך ואחוי נמי הטוא בהדייהו עכ"ל. נ"ב אם אנסוהו להראות והראה שלו ובאותו מקום שהראה היה ממון של חבירו ג"כ ונטלו האנסים שלו ושל חבירו נראה דפטור ולא דמי לאנסוהו על שלו והראה שלו ושל חבירו שאמרו שחייב דהתם היה יכול להראות שלו מבלי שיראה של חבירו כמ"ש התוס' ובאנסוהו על שלו והראה של חבירו שהוא חייב התם משום דקא מאתרשי ליה ודמי למ"ש בפ' הזרוע מי שאנס כו' את גרנו (מח"א) ועי' בסמ"ק: **שם** בשה"ג אות א' ד"ה אבל. וא"ל לומר אם מתחלה. נ"ב מדברי כל הפוסקים נראה דבשותף אפי' א"י להציל כלל אם לא אמר לעצמי אני מציל הציל לאמצע (מח"א) ועי' בש"ע סי' קפ"א ס"ב ובש"ך ס"ק ד' ובשו"ת אא"ז הח"ץ ז"ל סי' קל"ב:

דף מג ע"א במלחמות ד"ה אמר. הא למדת שכל שאינו יכול לסבול ויש בו סכנת נפשות ומסר פקדון פטור. נ"ב נראה דוקא משום שיש בו סכנת נפשות פטור אבל משום שלא יקח ממונו חייב ולא ימסור ממון הפקדון אבל מדברי הרא"ש והמרדכי נראה דאפי' משום אונס ממון פטור וה"ל כלא קיבל זה שמירה אדעתא דהכי ועי' בשו"ת הרא"ש כלל ס"ד (מח"א): **ע"ב** בנ"י ד"ה ודרך. רבי' האי גאון ז"ל. נ"ב לא ידעתי מי דחקו לפרש כן דדברי הגאון ברור מללו ואפי' בממון זה חייב אם לא אנסוהו להביא כי אם להראות ובכה"ג הוא דפטור אם הראה בממון סתם אבל אם הראה לבדו חייב והו"ק בספר המלחמות ותמצא כדברי (מח"א):

הגהות במרדכי

סימן א ולשטת ר"ת כן הדין. נ"ב עי' בגליון שכרוב הנוסחאות לא נזכר ר"ת כאן וגם בג"מ כתב ס"א אינו והוא עיקר ע"ש וכן נראה ובזה מיושב קושי' הש"ג שסביב האלפס דף ג' ד"ה רבינו שהקשה דברי ר"ת אהדדי: **סי' יז** מעשה ביהודי א'. נ"ב עי' במתנה אפרים הלכות גזילה סי' י"ג מ"ש בזה: **סי' נו** אלא תחתיו דשומר. נ"ב כגון שותפו וכ"כ הוא עצמו פ' המפקיד סי' רע"ד אבל לפי מ"ש הרא"ש בתשובה לפי שאין דרך בני אדם לשמור כל חפציהם בתיבות ואדעתא דהכי הפקידו דיניתנו ביד אשתו ובניו אין ראיה לשותף דדוקא לבני ביתו הוא דקאמרינן הכי משום דאין דרך לשמור בתיבות אלא מניחים ביד בני ביתו לשומרם אבל כל שאינו מבני ביתו הגם שהוא שותפו לא שלא הפקידו אצלו אלא כדי שישמרנו אצלו וכן נראה מדברי הר"מ ודו"ק (מח"א). ועי' בב"י סי' רנ"א שהביא דברי המרדכי אלו ומהתימה שהשמיטו בש"ע שם: **סי' ק** ואחר הזמן אומר ראובן לשמעון. נ"ב עי' בשו"ע חו"מ סי' ק"כ בהגהת רמ"א ובסי' קע"ו ע"ש והיינו דוקא אם לא כוון בתחלת ההלואה לעשות ממנו אחר ז"פ עיסקא (קונטרס הש"ע בהלכות רבית): **סי' קג** ופסול לעדות. נ"ב עי' בב"י סי' ל"ד דאינו רק מדרבנן ועי' בשו"ת חוט השני סי' י"ת דף כ"א ע"ב דחולק על זה ועי' בשו"ת ב"י סי' ב' שמסתפק בזה: **סי' קיא** כשעת הגזילה הוא. נ"ב עי' בפסחים דף לב גבי איבעיא להו כשהוא משלם לפי מדה משלם (מח"א): **סי' קיג** אם הוא נותן ערב חנוכה. נ"ב כן הוא עיקר הגירסא כמ"ש הש"ך סי' ע"ד ס"ק כ"ז ועי' ג"מ שהביא שני גרסאות ע"ש: **סי' קיד** כי האי דגזל אפדנא. נ"ב אין ראיה משם דגזלן שאני דאינו משלם רק כשעת הגזילה (מח"א): **סי' קטו** משום גרמא בנזקין. נ"ב מדברי מהר"ס שהביא המרדכי פ' הגוזל בתרא סי' ק"ס גבי מי שמעמיד את חברו ערב מראה דאע"ג דלא קי"ל חייב וכ"כ בשה"ג פ' המקבל וא"כ צ"ע היאך הביא המרדכי סתם דבריו בלא חולק (מח"א): **סי' קכד** דלא משוי נפשיה רשיעא. נ"ב היינו טעמא משום שלא היה קשר משונה דיכול להשתמש בהם אבל לא לזקפן עליו במלוה ולהיות גזלן מש"א"כ אם היה הקשר משונה כיון שבלא בהם יד נעשה עליהן גזלן ועי' פ"מ ח"א סי' ע"ט (מח"א): **סי' קכה** נותן מתנות שכר. נ"ב היינו טעמא משום דבאתה הנאה על ידו וכ"כ רבינו שמחה הביאו הש"ג סביבות המרדכי פרק אלמנה ניזונית ובירושלמי הביאו הב"י בסי' קפ"ג וז"ל בשקיים שליחותו נתכוין לזכות לבעל המעות לא קיים שליחותו נתכוין לזכות ללוקח ולמה חולק עמו הא הואיל ובאתה הנאה על ידו כלומר דהמעות גרמו וכ"כ הרא"ה הביאו נ"י בהגוזל קמא דף לה ע"א גבי הנותן מעות לשלוחו וזו היא דעת הרב בעל העיטור (מח"א): **סי' קלא** עד שיבא ראובן נ"ב ואם הודה שפשע חייב לשלם ולא מצי למימר לאו בעי"ד דידי אם כיון דאמר הולך זה לפלוני זכה לו והרי זה ממון של שמעון כמ"ש הטור סי' קכ"ה וה"ט דלא מצי להשביעו משום דלאו שומר דידיה הוא אלא היכא דלא אפשר לגבות מן הראשון דאז אמרינן תחזור פרה לבעלים (מח"א): **סי' קנז** אע"פ שמעיד אמת. נ"ב המרדכי עצמו כתב פ' הגוזל קמא היפך זה ועשה"ג פ' הגוזל בתרא דף נג ע"ב (מח"א) כוונתו לדברי המרדכי סי' קי"ז ויש ליישב ודו"ק: **סי' קסח** מעשה היה בראובן. נ"ב עי' בנמוק"י פ' נגמר הדין גבי מותר המת ליורשיו (מח"א) ועי' ברא"ש פ' הגוזל בתרא סי' כ"א: **סי' קעג** ישבע שמעון שלא נדר. נ"ב כלומר מש"ה אפי' שכר טרחא לא שקיל ולא דמי להאי דירד להציל ולא הציל דנוטל שכר טרחו דהתם דרך להשכיר פועל אפי' על ספק שמא יציל משא"כ בשדכנות דאין דרך לתת שכר כי אם בגמר הקנין וממ"ש וגם ישבע שלא שינה מן התנאים ולא גרם השיכוב נראה דכל שבא השיכוב מצדו חייב לשלם לפחות שכר טרחו ויותר נראה מדברי המרדכי שחייב לשלם כל מה שנדר לו (מח"א) ועי' בשו"ת אא"ז הכ"ה ז"ל בישנות סי' כ"ח ובשו"ת פנים מאירות חלק א' סי' נ"ז: **סי' קפג** משועבדים היו. נ"ב עשה"ג פ' המקבל דף קכז ע"א וע"ב (מח"א): **סי' קצד** והביא אלפסי ראיה. נ"ב עי' בשו"ת תומת ישרים סי' קפב כלל ל"ב סי' ה' ועי' בש"ך סי' שפח ועי' בחבורנו מפרשי הים על ב"ק שם:

בהגהות מרדכי סי' רד אעפ"כ יש ראיה לר"ת. נ"ב קאי על שו"ת מהר"ם שהביא המרדכי פ' שור שנגח ומ"ש ונראה להביא ראיה מפ' אע"פ הוא דיבור בפ"ע וקאי על אם בא לידי אקדישנו אם הוה דשלב"ל ודין ראשון של גוסס הוא דין בפ"ע (גד"מ): **סי' ריא** מלשין בן מלשין. נ"ב דוקא כשאביו חי אבל אם כבר מת אסור להוציא לעז על המתים כמבואר בתנחומא פ' ואתחנן ובמרדכי סוף פ' הנזכל בשם ראבי"ה ובעין זה כתב באגודת אזוב פ' ד"מ לענין רשיעא בר רשיעא ודו"ק: סליק

הגהות וחדושים על הרי"ף ממסכת בבא קמא

מהגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים.

דף א ע"ב נימוקי יוסף ד"ה ישן והא תנן אדם מועד לעולם. נ"ב לא הבנתי דבריו דבש"ס קאמר והא תנן דתולדותיהן כיוצא בהן ולא מצי ר"פ לומר ע"ז לאו כיוצא בהן אבל אה"נ דמצי למימר דישן היא תולדה וחייב כיוצא בו כמו כיחו וניעו דהוא חייב כיוצא בו:

דף יז ע"א נ"י ד"ה מאי קמ"ל כו' דלאו ממין הטענה הוא. נ"ב א"כ על שעורים לא היה תביעה כלל לכך פטור מטעם משטה:

דף כא ע"א נ"י ד"ה הוזק בו שזה היה עומד במקומו ובא בעה"ב כו'. נ"ב לא ידענא אהיכא קאי דהא בהוזק בו בעה"ב חייב ואפשר דקאי אהיכא דידע ביה בעה"ב דפטור הנכנס אם הוזק בו בעה"ב כדעת רמ"ה שהביאו הטוש"ע סי' שע"ח ויש כאן חסרון וצ"ל דוקא בלא ידע אבל בידע ביה בעה"ב הוזק בו בעה"ב פטור אך ע"ז לא שייך הטעם משום דאנוס הוא אונס גדול דאטו משום דידע ביה בעה"ב אנוס הוא טפי מלא ידע ביה וי"ל אף בלא ידע ביה אנוס הוא אך דבלא ידע חייב על הכניסה דלא הו"ל לכנוס שלא בידיעתו אבל בידע ביה אינו פושע על הכניסה דהא ראהו והו"ל לומר לו שלא יכנס ומדראה ושתק הוה כנתן לו רשות וכן משמע בסמ"ע שם דראהו הוה כרשות ודו"ק:

דף כד ע"א נמוקי יוסף ד"ה ממונא בעי לשלומי כו' וכ' הרא"ה ז"ל מכאן נראה כו'. נ"ב נראה דדייק הכי משום דק"ל לוקי לנפשיה וכגון שאמת הוא שחבירו חייב לו רק שאלו העדים הן שקרים ולכך פטור מדיני אדם כיון דבאמת חייב לו וחייב בד"ש מחמת ששכר עדים שקרים ועברו על לא תענה לזה הוכיח מכאן דבכה"ג אפילו בדיני שמים פטור רק שעובר על מדבר שקר תרחק ולהבין ההבדל בין חייב בד"ש בין שעובר על מדבר שקר דג"ז יש לו עונש בד"ש אך הענין חייב בד"ש רצה לומר שחייב לשלם בד"ש ואינו יוצא ידי שמים עד שישלם. אבל בנ"ד שלא הוציא ממון שלא כדין שבאמת חייב לו אף בד"ש אינו מחויב לשלם רק שעשה עבירה ששכר עדים שקרים וגרם להם שעברו על לא תענה אמנם זה לא יתקן אף שישלם להבע"ד מ"מ כבר עבר על מדבר שקר תרחק אמנם בשוכר להוציא ממון שלא כדין עובר על מדבר שקר וזולת זה חייב לשלם בד"ש ואינו יוצא ידי שמים עד שישלם והרב בפ"י לא דק כלל וכ' כאן דברים שאינם נכונים כאשר השגתי עליו בגליון:

דף כט ע"א נמוקי יוסף ד"ה ומת ברשות הבעלים כו' עד ומאי קשיא. שאני חצר שהוא כמי שאינו יודע בדבר ויש שליח כו'. נ"ב תמוה מאד דהא דשאינו יודע יש שליח הוא לבתר דמשני דהיכא דלאו בר חיובא אי דבע"כ יש שליח מזה למדו דה"ה בא"י דדמי לחצר דבע"כ כמ"ש התוס' כאן ובב"מ משא"כ המקשן דלא ס"ד לחלק בזה פשיטא דאף בא"י. שוב מצאתי בתשובת מהרי"ט ח"א סי' קט"ז שהקשה זה וכן ביש"ש ולענ"ד נראה דכוונתו דממ"נ אי המקשן לא ס"ד הך סברא מאי מקשה שם על ר"י הו"ל לאקשויי גם על ר"ל תקשה ליה הך מתני' וכן הקשה הש"ך בסי' שמ"ח ולענ"ד כך הוא כוונת הנ"י שוב מצאתי בתשו' נ"ב ח' אה"ע סי' ע"ח שמפרש כן אך באמת זה אינו קושיא דעל ר"ל לא מצי מקשה ממתני' די"ל דר"ל מפרש המשנה בפי' אחר כמו שפי' המחבר כאן או כמו שפירש הרמב"ם ומנ"ל להקשות אבל על ר"י מקשה שפיר ועי' בשעה"מ פ"ז מהל' מעילה דין ב':

דף מד ע"א בשה"ג אות ב' ד"ה וכתב מגיד משנה כו' דמיירי דוקא כשבא להחזיר במדבר דהסכנה כו'. נ"ב ולכאורה דבריו תמוהין דהא במדבר אף אחר זמנו א"י להחזירו וכן השיג עליו במשנה למלך פ"ז מהל' שאלה ונ"ל ליישב דבריו דכוונתו דמחזירו בישוב רק שלא במקומו ויצטרך לילך דרך מדבר קודם שיגיע למקומו ובכה"ג תוך זמנו א"י לכופו שיקבל ממנו ואח"ז יכול לכופו וכן הדין להדיא בהלואה כמ"ש בחו"מ סי' ע"ד ובסמ"ע שם ס"ק ג' עיי"ש וז"ש כההיא דכתבנו בהלואה ודו"ק: **ע"ב** ברי"ף רשותא למתבע' לחבריה בגוייהו בדברא. נ"ב אינו מדוקדק דאף בישוב כל שאינו מקום שהפקידו כגון שהפקידו בסבריא א"י לתובעו בציפורי: **שם** באלפסי ולא בעי מריה לקבלינהו בדברא כו'. נ"ב כאן בדברא דוקא דאילו בישוב אף שאינו מקום שהפקידו יכול להחזירו לו: **שם** נמוק"י אלא קיימו באחריות דלוה כו' לית ליה רשותא נמי כו'. נ"ב משמע דגם באבידה הדין כן אבל בתוספתא בפרקין מבואר דאבידה חוזרת לבעלים בכ"מ וכ"כ בש"ך סי' רצ"ג ס"ק ו':

מרדכי סי' קצח הנפקד וכו' החזירו למקום וכו'. נ"ב עי' סמ"ע וב"ח סי' רצ"ב שפי' דברי המחבר בשאל דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו אבל בדבר שהמפקיד מקפיד שלא ישתמש בו אזי חשוב גזלן ובעי חזרה מדעת בעלים והש"ך שם כתב דאפי' בשואל חפץ שאין בעה"ב מקפיד מ"מ כיון ששאלו שלא מדעת הוה גזלן רק מיירי בשואל מדעת בעלים וכולם תמהו על הרב בהג"ה שם דמשמע מדבריו דאפילו בשואל דבר שבעה"ב מקפיד עליו אעפ"כ מועיל חזרה שלא מדעת בעלים וז"א וע"ש שהאריכו ועי' בשלטי הגבורים בבבא מציעא ס"פ המפקיד דף כ"ז ע"א:

תוספתא פרק א כל שחייבתי כו' עד ה' תמין וה' מועדין אף הצבוע. נ"ב עי' באלי' רבא על ב"ק דף ט"ז ב' ברש"י ד"ה אף שמפרש מאי דקאמר אף דה' מועדין דקאמר הכא היינו הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס וז"ש ה' תמין היינו שאר בהמות וה' מועדין היינו ה' חיות וע"ז מוסיף אף אך זה דוחק גדול דהא חמשה תמין אינו קאי על מין בהמות לומר חמשה בהמות הן תמים אלא אנזק דהיינו נגיחה נשיכה כו' ה"ה חמשה מועדין לא קאי אמין רק אנזקין שן ורגל כדאיתא במשנה או כדמפרש בגמ' ואם הועדו המשתן מועדים ועוד דלרידיה הו"ל לפרושי דוב ונמר כו' ועוד דכיון דלא מפרש בהדיא איך שייך להוסיף אף הצבוע דלמא ת"ק חשבו בהנך ה' כיון דלא מפרש לכך נ"ל דהתוספתא אמשנה קאי וכפרש"י בב"ק ט"ז א' עי"ש: **באו"ד** מה שאכלה היא אינו להאכילה לפיכך כו'. נ"ב ט"ס הוא וכך הגי' הנכונה הובא בש"ס ד"כ ע"א אומרין כמה אדם רוצה להאכיל את בהמתו דבר הראוי לה אע"פ שאינו רגיל לפיכך אכלה חטין או דבר הרע לה פטורה: **באו"ד** שינתה ואכלה משלמת מה שהזיקה כיצד שינתה ואכלה כו'. נ"ב עי' ש"ס ד"כ ע"ב דמוקי בקופצת וע"ש פרש"י ופי' הרי"ף ולכאורה משמע מכאן כפירש"י מדקאמר שינתה ועיין ברא"ש מ"ש פי' הרי"ף: סליק

נמוקי הגרי"ב על הרי"ף ממסכת בבא קמא

מהגאון וכו' מו"ה יהודה בברך זצ"ל

דף א ע"א ברי"ף מדקתני אבות כו'. נ"ב עי' ברא"ש שהקשה בזה מסיכי תיתי שלא יהי' התולדות כיוצא בהן. והנראה בזה דעי' תוס' ד"ה ולר"א מ"ש בזה ב' תי' ועי' תוס' שבת ע"ג ב' שהבריתו שם התי' הראשון מהך דכאן. ולכאורה יפלא למה לא הביאו שם מר"פ הזורק דשם שכ' כל הסוגיא. והנראה בזה ליישב דמשם לא רצו להביא משום דשם י"ל כמ"ש התוס' שם וכאן בתי' הב' אולם מכאן הביאו ראיה שפיר. והוא דלכאורה למאי הביא הש"ס הך שקלא וטריא מאי איכא בין אב לתולדה כו' אולם י"ל דרש"י במתני' פי' דאבות קרי להנך דכתיבי. וכבר הקשו דא"כ מאי מבעי אם תולדותיהן כו' תפשוט ממתני' דכיוצא בהן דא"כ מה קאמר במתניתין לא הרי כו' דאי לא הוה כתיבי הוה רק תולדה וגלא הוה כ"כ ומהצורך לכתוב כולהו. אבל באמת כוונת רש"י לפרש לגד דתולדותיהם כיוצא בהם. דקשה למאי קרי לה אב. לזה פי' להנך דכתיבן. אולם לגד דלאו כיוצא אין צריך להסביר כן. ומש"ה קרי לזה אב ולזה תולדה מחמת החלוקים שביניהם וזה גופא כוונת האיבעיא אם נאמר ותולדותיהם לאו כ"כ ולכך קראם אבות משום דחלוקים בדיניהם מהתולדות או כיוצא בהם וקראם אבות משום דכתיבי וכפירש"י ורש"י פי' כן לפי המסקנא. ולאלומי מלתא דשייך שפיר לקרא אב משום חשיבות גם שאין בהם חלוק דין לזה הביא הש"ס השקלא וטריא עד ולר"א. אשר לר"א מוכרח לתרץ דלכך קרא אב משום דהוה במשכן חשיבי. מזה ראי' אף דלא חלוק בדינא מ"מ שייך לקרות אב ושפיר נפל הספק בכאן לומר תולדותיהם כיוצא כו' ולפ"ז שפיר הביאו התוס' בשבת שם ראי' מב"ק לתי' הראשון דלר"א אין שום נ"מ לדינא רק משום חשיבי קרי לה אב. דלאתירוצים אחרים גם לר"א יש נ"מ בדיניהם וא"כ אין ראי' לקרות אב רק דוקא היכא שחלוק גם בדין ומוכיח תי' הראשון שם ולפ"ז שפיר עלה על הדעת לספק בזה אי תולדותיהם כיוצא או לא. משום דלכאורה מסתבר דאין כיוצא. דא"כ למאי קרא אב. ומשום חשיבות לחוד הוא על צד הדוחק. וגם זה מסתבר שיהי' כיוצא כיון דאין חלוק בשום דבר מאב שלו כמ"ש הרי"ף ולכך איבעי' להש"ס. נדוק היטב:

דף לג ע"ב בנמקי יוסף ריש פ' הגוזל עצים ד"ה כיון דטריחא כו' והכי משמע בסוכה ל"א גבי הסיה אתתא כו'. כוונת הנ"י הגם דאין ההכרח לפירש"י מהא מתני' דתנן ביטול דמיו משום דשם הוא קודם תקנת רבי. והגמ' לא הקשה רק שמגינו תקנת השבים אף בגזילה קיימת לזה דהכי משמע בסוכה דשם בימי האמוראים פסקו להך דינא דמריש לתת דמי עצים. וע"כ צ"ל דלענין שצריך לתת דמי מקרי גזילה קיימת וכמ"ש הסמ"ע. ומ"מ צ"ע למאי דמסיק הנ"י אח"כ דתקנת רבי הוא רק באותן בני אדם שרוב עסקם ומחייתם בגזל ורבית. וגם דוקא היכא שבאו לעשות תשובה מעצמם. א"כ אין ראיה מהסיא דסוכה הנ"ל ולעולם אחר תקנה יכול להיות דגם גבי מריש לא יקבלו. ועי' היטב:

דף לד ע"ב ברי"ף התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור והוא שלא בטלו ממלאכתו כו'. מ"ש רבינו והוא שלא בטלו כו' מ"ע כו' זה מוקי לה בגמ' להרץ על רב דפסק כר"מ דעבדי כמקרקעי דמי כו'. אבל למ"ד דכמטלטלי דמי פטור אפי' בטלו ממלאכתו וא"צ לטעמא דניחא ליה כו'. והרי"ף שכתב זה היה ס"ל דעבדא כמקרקעי דמי. משא"כ לפמ"ש לפנינו בהרי"ף ולית הלכתא כוותי' דעבדא כמטלטלי דמי. והוא שחזר בו בסוף ימיו כמ"ש הרא"ה הביאו הנ"י גם דין זה צריך להגי'. ובלתי ספק שמחק מן והוא שלא בטלו כו' עד דלא נסתרו עבדי' רק שהמדפיסים שגו ברואה והניחו זה כמו שלפנינו. ולא בחנו שזה הוא לפמ"ש בתחלה דעבדי כמקרקעי דמי. וזה ברור. וא"ל לדוחקים שכתב הש"ג וגם המע"מ הניח בצ"ע דברי רבינו. ולפמ"ש הכל ניחא בס"ד:

דף לה ע"ב ברי"ף ואסקה רבא דכ"ע אין אומן קונה בש"כ ושמעינן מינה דאין אומן קונה בש"כ עכ"ל הרי"ף. עי' ברא"ש שכתב וכ"ל דאין ראי' משם כו' ומיהו לאו ראי' כו' ועי' במע"מ וביש"ש שהרבו לתמוה על הרא"ש. ומ"ש הש"ך בחו"מ סי' ש"ו בכונתו לא יכולתי להלום דבריו. דכיון דאיהו בעי לפסק הלכה כר"א דאומן קונה בש"כ תקשי ג"כ נ"ל לרבא לאוקמי דפליגי במלוה ופרוטה הוה לי' לאוקמי בפשיטות דפליגי באומן קונה בש"כ והלכה כר"מ. ועוד נ"ל להרא"ש להזכיר האוקימתא דישנה לשכירות כו' והלא יש עוד אוקימתא דפליגי במקדש במלוה וכמ"ש בגמ'. ואם נאמר דזו דחיקא מחמת קושיית התוס' שם ד"ה ר"מ סבר כו' ואין סברא לומר כו' דזה קשה ג"כ על הגמ' וצריך לאסבורי ולא היה להרא"ש ליחד האוקימתא רק הול"ל דאוקימתא דרבה דפליגי במלוה ופרוטה אינה פשוטה כ"כ כאוקימתות הקודמים עי' זה היטב. והנלענ"ד לפרש דברי הרא"ש בפשיטות. והוא דהרא"ש הביא ראייתו דאין אומן קונה בש"כ מגד ממ"נ דאי פליגי באומן קונה בש"כ הלכה כחכמים ואי לא פליגי באומן קונה בש"כ כ"ע ס"ל דאין אומן קונה. לפ"ז יהי' מוכח ג"כ דישנה לשכירות כו'. ואי לא פליגי תרווייהו צריכי למסבר דישנה לשכירות כו' ותקשי על התוס' דלמה לא הביאו ראי' מזה דישנה לשכירות כו'. והרי כל מילי' דהרא"ש לדחות ראיית הרי"ף מכח דברי התוס'. ולפי ראייתו תקשי גם על התוס' ובע"כ צ"ל דאף דפליגי בישנה לשכירות כו' י"ל דהלכה כר"מ דאין לשכירות אלא לבסוף. וא"כ לפ"ז גם ראיית הרא"ש אינה ראי' די"ל דפליגי באומן קונה בש"כ והלכה כר"מ ומ"ש הרא"ש ומיהו לאו ראי' ר"ל משום דאיכא למימר דפליגי והלכה כר"מ כו' דהא ע"כ צ"ל כן לדברי התוס' דפליגי בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. וז"ש דאיכא למימר דפליגי בישנה כו' ר"ל לדברי התוס' וכנ"ל והיינו כמ"ש הרא"ש בפ"ב דקדושין די"ל דהלכה כר"מ. ובע"כ לרב אסי צ"ל כן דפליגי באומן קונה בש"כ והלכה כר"מ ומשו"ה פסק דקונה בש"כ. וכונת הגמ' דדחי לא דכ"ע אין אומן קונה בש"כ. ר"ל משום דקושיית הגמ' לימא כתנאי הוא דהו"ל לרב אסי לומר דהלכה כר"מ ולא לפסוק דין באפי נפשי'. ועיי בא תי' הגמ' דאיכא למימר דכ"ע כו' אלא הכא כו' וכן שארי אוקימתות שם. לכן הוצרך רב אסי לומר דינו לבדיה על המתני' דאם אמר רק הלכה כר"מ לא הוה ידעינן דאומן קונה בש"כ וכמ"ש כיוצא בזה המהרש"א פ"ק דשבת. עפי' רש"י ת' ד"ה שדי נופו כו' ע"ש: סליק

הגהות פעולת שכיר על הרי"ף ממסכת בבא קמא

מהרב המאור הגדול מוהר"ר ישכר בער זצ"ל זקן ההוראה פה ווילנא.

דף א ע"א נ"י ד"ה ושמירתן. כדאמרינן לקמן ואשמור. נ"ל ואפשר:

דף ב ע"ב נ"י ד"ה השתא ל"ג וכו'. חד מיניה קדים (בשעות) כצ"ל:

דף ד ע"א נ"י ד"ה גרסינן בגמרא הדור מלוה עד שליש במלוה כצ"ל:

דף ה ע"א נ"י ד"ה במסירה. דמה לי מגביהה ע"י עצמו. נ"ב נ"ע דאי משום הגבהה מאי איריא בסימטא הא הגבהה קונה בכ"מ ובגמ' קדושין דף כ"ה דמוקי לה הש"ע בסימטא היינו למאי דאמרינן התם דמשוך כליו של לוקח דקנין הגבהה לא שייכי שם כמ"ש התוס' שם ריש דף כ"ו ד"ה אי נמי כו':

דף ו ע"א בחאנ"ש אות ג' סד"ה ר"ל דגם לשאר דינים כו' וכדלעיל. בסמוך. נ"ב וי"ל שכוונת הנ"י עפמ"ש הש"מ דלמ"ד חייב א"ל דהיא גופא קמ"ל ע"פ עדים חייב אע"פ שהודה תחלה דהא כולה מתני' למעוטי אתיא ולא לרבות ולפ"ז י"ל דהמתרץ סיפא איצטריך ליה ר"ל כיון דהגב סירכיה דאפי' עדים נקט לה ואיכא בהא למעוטי עבדים ועובדי כוכבים הוה דומיא דכולה מתני' דאתי למעוטי ושייך שפיר למיתני רישא לאשמועינן דחייב אע"פ שהודה תחלה משום סיומא דסיפא דאיכא ביה מעוטי:

דף ז ע"א נ"י ד"ה ומיהו דוקא כשנקשר מאיליו הדליל כו'. עי' הגהת ד"ת ומהר"ס. וכ"כ הגהת ד"ת והגהת מהר"ס סותרות זו את זו ולד"ת אדלעיל קאי בדאדיי אדויי ואפי' בדליל שיש לו בעלים והצניעו כראוי חייב בעל התרנגולת משום נזקי רגל וצרורות כמ"ש התוס' ד"ה אלא מתני' כו' והראב"ד פ"ב מהל' נזקי ממון הלכה י' ע"ש סוף דבריו ובהגה' רמ"א סי' ש"ץ סעיף י'. ומהר"ס לא גרס דוקא ולפי הגהתו האי ומיהו מילתא באפי נפשיה הוא וקאי אהיכא דהזיק הדליל בתר דנייח דבעל הדליל פטור משום דאנוס הוא שהרי הצניעו כראוי ובעל התרנגולת פטור משום ולא שור בור כמבואר שם ברמב"ם והשגת הראב"ד ע"ש. ועיקר כפי שהגיה בד"ת:

דף ח ע"א נ"י ד"ה מעל גבי חברתה. אלא פירוש קופצת היינו שזקפה רגליה וכו'. נ"ב ביאור פירוש זה עיין ברא"ש סי' ד' מ"ש לדעת רב אלפס ז"ל:

דף ט ע"ב נ"י ד"ה מפני שהן מועדין. שאז הוא תחלתו וסופו באונס. נ"ב עי' חדושי הרשב"א ז"ל שכתב דקרוב לכותל לא חשבינן ליה תחלתו פושע גמור להתחייב עליו על האונס שבסופו דלא אמרינן הכי אלא במקום פשיעה גמורה אבל מ"מ כל שקפצו אפי' סמוך לכותל כיון דמדעתן קפצו ופעמים קופצים כן משלם ח"נ ולא חשבינן ליה משונה ע"כ ע"ש ונראה שגם הנ"י כן כוונתו ודלא כמהר"ם אות א' ועי' ש"מ: **שם** גמ' וחייבין נזק שלם דאורחייהו הוא. ממטה למעלה כצ"ל:

דף י ע"א נ"י בד"ה כגון שנפלה. בדין הוא דליפטר אטמון א"ה גבי גלוי נמי א"ה דמשום כלו חניו פטור בתבר אחריתי כצ"ל: **ע"ב** נ"י ד"ה ליגדור. דנהי דהבית. ובגליון נ"א דהרה"ר. נ"ב עיקר הגירסא דהבית ועי' ברא"ש שהתינוק הוא בין בית שהוא בעיר לשדה: **שם** ד"ה לשון גמ'. ורבותינו ז"ל. נ"ל ורבותי:

דף יא ע"א נ"י סד"ה דומיא. אלא כשהוא פושע גמור בתחלה ובסוף. נ"ב כ"ה ע"פ הגהת ד"ת ונ"י בתחלה או בסוף וכ"נ עיקר והרי עלה לראש הגג ונפל ברוח מצויה פושע בתחלה ולא בסוף וחייב בד' דברים וכן מוכח מדברי הנ"י לעיל גבי אשו משום חציו דפושע בתחלתו חייב בד' דברים: **ע"ב** ד"ה הא מיבעי. דאפתחיה מכספא. נ"ב דלא אפתחיה כצ"ל ועי' בתוס':

דף יב ע"א נ"י ד"ה לשנוקרת. וזה עם הפרק. נ"ב ז"ל הערוך ערך שנוקרת והוליא ראשונה שבהן שהיא כנגד תוליא שלישית שבאצבע שבצדו:

דף יג ע"ב נ"י ד"ה במתכוין. דלא זכו מיהא הוברר הדבר. נ"ל דלא זכו בהו הוברר:

שם בא"ד אי מזקי מכאן ואילך כצ"ל:

דף יז ע"א רי"ף אמר רבה בר נתן. לימא מסייע ליה. נ"ב מאי קמ"ל תנינא כצ"ל:

דף יט ע"ב נ"י ד"ה ר' יהודה אומר. אלא איידי דאיצטריך. נ"ב עי' תוי"ט:

דף כ ע"א נ"י ד"ה זו דברי סומכוס. ונהי ברשותא דמאן קיימא וכו'. ומוקמינן לה בסימטא ובאגם ומוקי ברשותא דמרה קמא הא מני סומכוס היא כצ"ל: **ע"ב** בריי"ף שאם אי אתה אומר כן כצ"ל: **שם** נ"י ד"ה מ"ט. (גם לעיל פרק המניח כו' ומזיק שמא) תא"מ וכ"ב בדפוס ישן ליתא ונראה שהיא איזה הגהה מגליון שמכתוב: **שם** בא"ד כדאמרינן בפרק בהמה המקשה. נ"ב נ"ל ביצה דף ו' ע"א: **שם** (כן ע' חי) תא"מ:

דף כב ע"א נ"י ד"ה מאי ניניהו. בעל הבור. נ"ב נ"ל שהל"ל הבל הבור: **ע"ב** רי"ף (וכיון דכסהו כראוי כו' שהפליע מתוכו) תא"מ וכ"נ שייך לקמן קודם איבעיא להו כסהו וכו': **שם** בנ"י ד"ה ואי במסירה. או חצר שאינה של שניהם כו' או בחצר של שניהם כדאיתא כצ"ל:

דף כד ע"א נ"י ד"ה טומן. דאפילו כוון אולי יכול להציל כצ"ל: **שם** סד"ה אלא. אבל אם היו מודים העדים חייבין כצ"ל. וכ"ב ועי' ב"י ח"מ סי' ל"ב וכד"מ שם: **ע"ב** ד"ה שהוחלקה. בשם רבו הרמב"ן ז"ל. נ"ב עי' לשון הרמב"ן המובא בש"מ ב"מ שם:

דף כו ע"א ברי"ף א"ל רב יימר לרב אשי טענו כסא דכספא בבירא מאי כצ"ל: **שם** בנ"י סד"ה תיקו. ואחרנקי בגדים נמי פעמים דמניחין כו'. נ"ב נ"ל דר"ל דאף שמניחין שם לפעמים אפ"ה פטור והיינו משום דלא רגילי לאנוחי גנבים לא אסקי אדעתי' לתפש ואף המזיק לא אסיק וה"ה למרגניתא בכספתא לא ה"ל לאסוקי אדעתיה ועי' תוס' דף ס"ב ד"ה מי מנחי כו':

דף כט ע"א נ"י ד"ה שהרי. והרי זה כמו שאין שם עדים. נ"ב ר"ל עדי גניבה והרי חייב עצמו בקרן. ועי' רא"ש ספ"ק סי' כ' ובטוח"מ סי' א' ובכ"מ שם: **ע"ב** נ"י ד"ה אין מגדלין. אסור אדם שיגדל חזירין ואסור אדם כו' כצ"ל: **שם** ד"ה רועה בהמת שלו. נ"ב כ"ה לשון רש"י אבל לפי מ"ש לעיל דלגדל בהמה דקה אפי' של אחרים אסור ע"כ דר"ל דמי שהבהמות שלו עשה תשובה שלא יגדל עוד אפי' ע"י אחרים אלא משום דלגבי רועה בהמה דקה של אחרים לא שייך למיתני אין מחייבין כו' נקט הכי והא דלא פי' ברועה בהמה גסה שעשה תשובה משום דברועה בהמה גסה לא שייך כלל לחייביה למכור אפי' על יד שהרי יכול למוסרה לאחרים לרעותה ולגדלה בבית אפי' בעצמו וע"כ דלא מיירי אלא ברועה בהמה דקה ושלו כפירש"י: **שם** ד"ה בקנים ובגפנים. נ"ב לשון גמ':

דף ל ע"ב נ"י סד"ה אדם באדם. ריפוי ושבת ובושת. נ"ב אע"ג דשכיחא כיון דלית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו. כ"ה בגמ':

דף לא ע"א נ"י ד"ה של אחרים. דאי בעי מסר לה. נ"ב ר"ל דממתת איכה ימסרנה למזול ומוכה שחין ועי' תוס' כתובות דף מ"ז ד"ה משום איבה:

דף לג ע"א נ"י ד"ה ולא לאבד. ולאו למיפטרא מפשיעה לגמרי כצ"ל:

דף לד ע"ב סד"ה וכתב הרא"ה. נ"ל וכל זה: **שם** ד"ה הלוהו. אבל על מה שדר בו קודם הלואה אינו חייב. נ"ב עי' בנ"י פ' איזהו נשך מ"ש בזה בשם הרמב"ן ז"ל:

דף מ ע"ב ברי"ף דאמר רב בר מתא כו'. נ"ל ואמר:

דף מא ע"ב נ"י ד"ה ישבע. וכן אמרו בירושלמי. נ"ב עי' פני משה מ"ש בזה:

דף מג ע"א נ"י ד"ה וכתב. אמר המחבר לדעת הרי"ף ז"ל. נ"ב הג"ה זו שהיא פה כצ"ל דעתה (לקמן ע"ב) מקומה לקמן דף ע"ד ע"א אחר לשונו ובזה שדרך יחלק אור עכ"ל: **שם** בנ"י ד"ה וכל ההלכה. (דאי אכלה כו' דיהבה בידים) תא"מ: **ע"ב** בנ"י ד"ה וז"ל והיינו כגון. נ"ב נ"ל שר"ל שהגאון מפרש הא דקאמר הש"ס כיון דאוקימנא עילוי' ר"ל כיון שפירש לו ממון פלוני כשרוף דמי ואפי' נטל ונתן ביד פטור: **שם** בא"ד (וכממון זה) תא"מ: **שם** בא"ד כצ"ל דעתם. נ"ב ע"ל הג"ה *): **שם** ד"ה ה"מ. מי שאנסוהו. נ"ב ואפשר עוד דהני רב חסדא אמרו ליה דרי אמטי בהדן בכדי שיתחייב מדין נשא ונתן ביד ורב אשי פטריה:

דף מד ע"א [נ"י ד"ה אבל אם כו' יחלק אור עכ"ל *)]: **שם** ד"ה שותא מכמורת כו' דין ישראל. אין לך פדיון כו' הרא"ש ז"ל כצ"ל: **שם** סד"ה וכל. כתבו הכא. נ"ב ע"כ: **שם** בחאנ"ש אות א' מאי שנא מהא דתנן. נ"ב ול"נ דהא דפטרינן משום רשות מצוה היינו דוקא כגון רץ בע"ש ומדליק נר חנוכה מבחוץ אליבא דר"י לעיל ס"פ הכונס וטעמא משום דכיון שהאי יומא קא גרים שהעם נחפזים ורצים ברשות מצוה ה"ל לניזק לאסוקי אדעתיה להשמר יפה ולהרחיק עצמו מן הנזק וכיון שפשע בעצמו ולא נשמר איהו דאפסיד אנפשיה אבל במצוה המזדמנת לאדם לשעה להציל נרדף וכיוצא בו והניזק לא ידע ביה ולא ה"ל למידע כלל האדם שמזדמן לפניו וזוכה במצוה שכר מצוה והפסדה דיליה הוא וחייב להכשיר נזקו:

דף מה ע"א רי"ף א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אינש כצ"ל: סליק

*) עי' מ"ש לעיל בדף מ"ג ע"א.

מלאכת יום טוב

מהגאון וכו' מו"ה יום טוב ליפמאן זצ"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יו"ט)

דף מב ע"א בתשה"ס סימן ג' איני יודע היכי קאי וכו'. נ"ב כמש"כ מהר"ס לפרש דברי הנמוקי יוסף הוא תמוה דא"כ קשית דרבא אדרבא דלעיל אמר רבא גנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק והכא בנראה קאמר רבא גופיה דעשו בו תקנת השוק. ועו"ק מה תמיה היא זו הא לעיל בסמוך כב הנ"י בעצמו דעת הרא"ש שהוכיח כן. ע"כ נראה בעיני דדברי הנמוקי יוסף אלו שייכים לעיל אדברי הרא"ש וקאי ט"ס יש בו וכצ"ל שא"כ לא היה מביא הרי"ף ז"ל ההיא דגנב מפורסם כלל. וכוונתו דאי כפי' הרא"ש דלית הלכתא כוותיה דרבא בהא דגנב מפורסם לא היה לו להרי"ף ז"ל להביאו בהלכותיו כלל דכל הנך דמביא משום פלוגתייהו הוי לאשמעינן הלכתא כמאן. וכן גנב ופרע בהקיפו גנב ופרע כתובו הלכתא ניהו. אבל הך דגנב מפורסם אי הוה ס"ל כדעת הרא"ש לא הוי ליה להרי"ף ז"ל להביאו בהלכות כלל. כן נראה לי לפרש לשון הנמוקי יוסף והלשון כלל שכתב הנ"י ודו"ק: סליק

הגהות בן אריה מהגאון כו' מוהר"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק נאלדינגען וטעלז.

דף טז ע"א נ"י סד"ה ותם במועד כו' ונראה לי שהירושלמי מסייע לדבריו ז"ל דאמר עלה דמתני' כו'. נ"ב ע' בירושלמי פרק קמא (סוף הלכה א') פיסקא וכשהזיק חב המזיק כו' אמר ר' יוסי הדא אמרה כו' [וע' ברמ"א חו"מ סי' ת"ב ובאחרונים שם ובסימן תכ"א סעיף י"ג]:

דף כד ע"א נ"י ד"ה ממונא בעי לשלומיה כו' אלא שעובר על מדבר שקר תרחק. עיין תומים סימן ל"ב ס"ק א':

דף כט ע"ב רש"י ד"ה שעשה תשובה שלא לגדר עדר בהמות. נ"ב נ"ל שלא לגדל עוד בהמות:

דף לה ע"א רי"ף במתני' ההנהו כו' ושיבר את הכלים או שהזיקן. נ"ב נ"ל או שהזיק. [כן הוא במתני' שבמשניות ובמתני' שבירושלמי. וכן פירשו הרבה מפרשים בשיטה מקובצת על מתני' זאת (דף לה ע"ב) שהזיק אחרים בסתירת הכותל ע"ש ומבואר שכן היה גירסתם במתני']:

דף לט ע"ב נ"י ד"ה ושלחו לו כו' כתב הרב בעל העיטור תשובה לרי"ף ז"ל כו'. נ"ב בבעל העיטור הוא באות ק' קבלת עדות. ותשובת הרי"ף הוא בסי' ר"א. ועד אלא סומכין על העדים. הוא לשון הרי"ף שם בתשובה ומן והלכתא קבלת עדות צריך כו' זהירין בקבלתן כו' אינו שם רק הוא לשון בעל העיטור שם. ודלא כבאר הגולה חושן משפט סי' כ"ח סעיף כ"א [שציין גם על זה בשם תשובת הרי"ף]:

דף מג ע"ב נ"י ד"ה וז"ל וכו' אלא שקשה להם מאד הראה ממון חבירו פטור כו' ואמאי פטור כו' ויותר דומה לדינא דגרמא וחייב כו'. נ"ב ע' במאור ד"ה דברי הרב אלפסי ז"ל לשון רבינו אפרים וגרמא בעלמא לא מחייב אלא אי מכוין לאזוקי עכ"ל. [בזה מתורץ קוש' זו של הנ"י]:

דף מו ע"א ברי"ף איקלע למחוזא אייתי בני מחוזא כבלי כו'. נ"ב בגמ' איתא אייתי בשי דבני מחוזא כו':

במרדכי פרק ה סי' נג וכן משמע בתוספתא דתני' כיצד הדין כו'. נ"ב בתוספתא פ"ו דסנהדרין. אבל מה שמסיים כאן שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם ליתא שם בתוספתא רק כן מסיים ע"ז בירושלמי דסנהדרין פרק ג' הלכה ח' וע' בעיטור סוף בירורין:

פרק י סי' קעה מדלא קתני כו'. ע' יש של שלמה ב"ק פרק י' סי' מ"ב [ובחתם סופר חושן משפט סי' ק' מה שכתבו על זה ופתחי תשובה חו"מ סי' רע"ב סק"א]:

בהגהות מרדכי פ' החובל אבל קשה לי דאמרינן בפרק כל הנשבעין דף מו ע"ב: שם שהיא עסוקה בדבר השמירה אבל אם נושאת ונותנת בו לא כו'. נ"ב לכאורה נראה דצ"ל אבל אם אינה נושאת ונותנת בו שוב מצאתי כיה ש"ש בבא קמא פרק ח' סי' כ"ח שהביא לשון זה ומפרש לה בדוחק ע"ש:

תוספתא פ"א כיצד משלמת מה שנהנית כו'. אם אכלה תעין הראויות לה הרי זה פטורה נ"ב נ"ל תעין הרעות לה כו':

פ"ב היה אחד מהן טעון כו'. מעבירין את הטעון מפני הרכוב כו'. נ"ב ע' רי"ף ריש פ"ד דסנהדרין ובירושלמי. [ברי"ף שם איתא מעבירין את הרכוב מפני הטעון וכן הוא ברא"ש שם וברמב"ם פי"ג מהל' רוצח הל' י"א ובחו"מ סי' רע"ב סעיף י"ג. וע' ירושלמי ב"ק פ"ג ה"ה]:

פ"ח ועד שמת יהודה בן בבא כו'. נ"ב ע' ירושלמי סוטה פרק ט' הלכה ט' ובבבלי תמורה דף ט"ו ע"ב:

פ"ט בן עזאי אומר נותן לו דמי מזון כו'. נ"ב ע' ירושלמי פ"ח הלכה ב'. [שם איתא נכאי מזון. ומפרש לה שם ע"ש]:

פ"י ואם שנה אותה מברייתה משלם כשעת הגזילה והגנב לעולם משלם כשעת הגנבה. [ע' מ"ש על דברי תוספתא זאת בהגהותיו על הגמ' ב"ק דף ס"ה א' על תוס' שם ד"ה גופא. ועפ"ז יש מקום קצת ליתן טעם לחלק בין גנב לגזלן משום דכתיב חיים בגנבה ע"ש. אבל שמעתי מפי אחד מגדולי ישראל שהרא' בעיניו תוספתא ישנה כתיבת יד שלא היה כתוב בה תיבת לעולם. ובזה דברי תוספתא זאת פשוט שאין חילוק בין גנב לגזלן. וקאי הכל על ואם שינה אותה מברייתה או (הגזלן) משלם כשעת הגזילה והגנב משלם כשעת הגנבה]:

גליון אלפס

הגהות מאת הג"מ שניאור זלמן בר אברהם שליט"א אבד"ק גאלדינגען.

[מלבד המראה מקומות ברי"ף ונו"כ [ונדפסו בפנים מסוגרים במרובעים] ושנויים בגירסות הרי"ף ונו"כ לפי גירסת תלמוד בבלי וירושלמי, וחדושים על הרי"ף ונ"י, שנדפסו על גליון האלפס בציון כוכב כזה *) אלה המה החדושים אשר לא יכולנו להציגם על הגליון].

דף א ע"א בנימוקי יוסף סוף ד"ה השור והבור כו' ואידך שור דאזיק שור דיליף משור שהזיק את האדם בהיקשא דכתיב כמשפט הזה עכ"ל הנ"י. לכאורה קשה דהא לא מצינו בשום מקום דיליף שור דאזיק שור משור באדם. אמנם כוונת הנ"י להא דיליף לקמן (דף לג.) מכמשפט. כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם. דיליף שם שור דאזיק אדם משור בשור מהיקשא דכמשפט. א"כ ממילא ש"מ דילפי' נמי להיפך שור דאזיק שור משור דאזיק אדם דכתיב בהדיא בקרא או בן יגח דילפי' (לקמן דף מד.) נגיחה למיתה נגיחה לנזקין משום דאין היקש למחצה [כדאיתא בנדרים דף ז. וכריתות כב:]. ואע"ג דהיקשא דכמשפט (דף לג.) הוא להקיש שור דאזיק אדם לשור. שהמית שור דהא רק בהמית שור משתעי קרא דתם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם. מ"מ מאחר דמקיש כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם לכל מילי הקיש גם לחייב נזקין דשור בשור כמו נזקי שור באדם דכתיב בקרא: **שם** נ"י ד"ה ושמירתן עליך או מעשית בהם מעשה שחייבך בשמירתן כדאמרי' לקמן (דף ו.) ושמירתן עליך שאין אתה חייב כו' כצ"ל ותיבת ואשמור ט"ס הוא וכן בתוי"ט לא העתיק תיבת ואשמור: **שם** סוף ד"ה לשלם תשלומי נזק כו' אבל טורח נבילה כו' דכ"ע אבעל הבור רמינן לי' כדאמרינן לקמן עכ"ל. הוא (בדף יא.) אבל מ"ש הנ"י דכ"ע לאו דוקא דרק אבא שאול ואחרים ס"ל טורח נבילה דמזיק אבל ת"ק שם פליג. רק דקי"ל כאבא שאול משום דאחרים ס"ל כוותי': **שם** ד"ה ואמרי נמי בגמרא דרגל נ"ל מושלח את בעירה כו' ול"ש לא מכלי' אלא שסופו לחזור ולצמוח כו' עכ"ל הנ"י. וכ"כ רש"י (דף ג.) ד"ה איידי ואידי כו' ושילח אתי לחיובי הכא דלא כלי' קרנא דמשמע כגון שאכלה ערוגה וסופה לחזור ולצמות אבל לא כתחלה עכ"ל רש"י. והנ"י השמיט תיבות אבל לא כתחלה. כעולם מפרשין דלכך כתב רש"י אבל לא כתחלה משום דאם היה חוזר וצומח כמו בתחלה אין כאן היזק כלל. אבל לענ"ד באמת זה טעות ודייקי דאפילו הכי דיינא שיהי' פטור בכה"ג מלשלם. דפשיטא שחייב לשלם לו כל מה שהי' שוה הערוגה אע"פ שתחזור ותצמח כתחלה דהא גם הבעל הבית בעצמו היה יכול לקצור העשבים ונמצא שהפסידו כל מה שצמחת הערוגה בפעם זה. ואין לומר דלכך פטור משום דאמרי' בסוף מכלתין אמר ר"י כשות והזיז אין בו משום גזל. ופרש"י הזיז שחת של תבואה חטין ושעורין בעודן ירק עכ"ל. והיינו ע"כ מפני שסופו לחזור ולצמות כתחלה לכך אין בעל השדה מקפיד. אבל זה אינו דהא באתרא דקפדי יש בהם משום גזל א"כ היכא לאוקמא קרא באתרא דקפדי. ובאסיפת זקנים בסוף מכילתין כתב וז"ל ושחת של תבואה רוב המקומות קפדים עלי' ואסור וכ"כ היש"ש סוף ב"ק דלכך השמיט הטור הא דינא דכשות והזיז אין בהם משום גזל משום שבכל מקומות שלנו אתרי דקפדי נינהו והיים שם אך שחת לא ידענא לתרץ. איך נמצא מקום דלא מקפידין על שחת כו' עכ"ל היש"ש. ולעיל (דף נח:) אכלה הזיז כו' והכ"א רואין כמה היתה יפה כו'. לכן נלע"ד דלכך הוכרח רש"י לפרש אבל לא כתחלה. משום שאם היה חוזר וצומח כתחלה א"כ ה"ל מכלי' קרנא ממש. כיון שלהתבואה ליכא היזק כלל ואמאי קא מחייבת לי' למזיק לשלומי רק עבור השחת שאכלה בהמתו מפני שבעל השדה בעצמו הי' קוצרה וזה הוה מכלי' קרנא לגמרי. לכך פרש"י שלא היה חוזר וצומח כתחלה א"כ א"א לחייבו למזיק אחתת שהיה בעל השדה קוצרה כיון שהוא לא היה קוצרה שלא יקלקל התבואה ואינו חייב רק על זה שהשחית וקלקל התבואה שלא תהיה טובה כ"כ וזה הוי לא מכליא קרנא. וכן צריך לפרש דברי הנמוקי יוסף שכוונתו כמ"ש אלא שסופו לחזור ולצמות. דהיינו לא כתחלה כמו שפרש"י דאי כתחלה פשיטא דה"ל מכלי' קרנא לגמרי. והרי גם על רש"י שמפרש שחוזר לצמות אבל לא כתחלה הקשו ג"כ התוס' דה"ל מכלי' קרנא מפני שבעל השדה בעצמו היה יכול לקצור. אע"ג שבלא ספק לא היה קוצרה שלא תוכחש התבואה מ"מ ס"ל להתוס' דכיון דסוף סוף המזיק האכיל שהתבואה א"כ גם הבעה"ב היה יכול לעשות כן א"כ ה"ל מכליא קרנא. אבל רש"י לא ס"ל האי סברא מאחר שידוע שבעל השדה בעצמו לא היה עושה כן א"כ

א"כ ליכא לאוקמי למזיק רק על פשיעת השומר וזה הוא לא מכליא קרנא . אבל אם היה חוזר ונעשה כתחלה א"כ פשיעה שהיה בעל הבהמה פושע בה גם רש"י מודה דס"ל מכליא קרנא . וזה ברור . ויש להאריך ראיה לדברי מדברי התוס' [illegible] [illegible]

חייא מפגל משום דבפלוגתא לא קא מיירי דלמ"ד לוקין על לאו שאין בו מעשה אינו משלם . ולכך פרש"י דקושי' הש"ס הוא ליתני מפגל חטאת לשם שלמים [כמו במנחות דף מט.] דבזה אינו לוקה . עכ"ד . אבל קשה מאד דהא גם במפגל ממש לאכול חוץ לזמנו פשיטא דאפי' למ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו לא לקי רק כשהיתה התראה וא"כ קשה עדיין ליתני ר' חייא מפגל ממש וכגון דלא אתרו בי' דמשלם אליבא דכ"ע . וכה"ג ממש מתרץ הגמ' בכתובות (דף לב:) אמתני' דאלו נערות . דפריך הא אינו לוקה ומשלם ומשני עולא דכל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם ומילקא לא לקי ור' יוחנן משני כגון דלא אתרו בי' . וכל התירוצים דהתם שייכו נמי אמתני' דגיטין דכהנים שפגלו . ולא קשי' כלל קושי' המאירי וא"ז . וע"כ צ"ל דהמאירי קושטא דמלתא מתרץ לפי מאי דקי"ל באמת דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו . אבל אין זה מעלה ארוכה לפרש"י דהכא אמתני' אינו מפרש פיגול ממש כמו בכל דוכתי שחישב לאכול חוץ לזמנו ולא אתרו בי' דליכא פלוגתא וחייב אליבא דכ"ע ולכך הוכרח הש"ס לתרץ בקדשים לא קא מיירי . ולכך באמת הנ"י מפרש בפי' קמא במפגל ממש . ודברי רש"י עדיין צ"ע . והנה מן דין דברי הת"ס צ"ע דאיך יתרץ הגמרא דבפלוגתא לא קמיירי דהא באמת מיירי ר' חייא בפלוגתא דתני מוציא ש"ר אע"ג דדיבורא הוא ובדבורא לא קא מיירי משום דדבורא דאית בי' מעשה הוא . והיינו כראב"י בכתובות (דף מו.) דאילו לרבנן א"צ מעשה והוה דיבורא בעלמא ולא ה"ל למחשבי' ומדחשיב ליה ש"מ דמיירי בפלוגתא ודוחק לומר דדוקא בפלוגתא מה שאינו חייב לכ"ע לא קא מיירי . אבל מוציא שם רע דלכ"ע חייב רק דלרבנן כיון דחייב בלא מעשה בדיבורא בעלמא לא ה"ל למחשבי' בפלוגתא כי האי מיירי וכיון דלראב"י הוה דיבורא שיש בו מעשה קא חשיב לי' . וזהו דוחק גדול לחלק בהכי והי' צריך הש"ס להאריך ולחלק בהכי לכך עדיפא מיני' משני הש"ס בקיצור ובפשיטות בלא דוחק דבקדשים לא קא מיירי . ולא קשיא מידי :

דף ד ע"א נ"י ד"ה ובא בע"ח ונטל כו' שאינו רשאי לגבות תוכו מאחד טפי מחבריי' עכ"ל . דברי הנ"י כאן סותרים מ"ש בעצמו בב"ב פ"ז סי' תתכ"ז בד"ה וטרף חלק אחד מהם כו' על דעת כן חלקו שאם יבא בע"ח ויטרוף כו' וידוע הוא שבעל חוב יטרוף מאיזה מהם שירצה כדאיתא בירושלמי פ' מי שהיה נשוי כו' עכ"ל הנ"י . ועיין תומים סי' קל"ב ס"ק ב' תירוץ ע"ז :

דף ה ע"א נ"י ד"ה זו וזו בהגבהה כו' דבסימטא מביא ד' כלים ומניח תחת ד' רגליו דמה לי הגבהה ע"י עצמו או מגביהה ע"י כלי עכ"ל . הדברים תמוהים מאד . הרא דהא קי"ל בב"ב (דף עו:) ובקדושין (דף כב:) דהגבהה קונה בכל מקום אפי' ברה"ר ואפי' ברשות מוכר ואמאי קאמר הנמוקי יוסף בסימטא מביא ד' כלים . ועוד קשה דבהדיא קאמר התם בקדושין (דף כה:) דהא דקאמר מביא ד' כלים ומניח תחת ד' רגליו אינו מטעם הגבהה רק כדי שיקנו לו כליו של לוקח [ולכך בעי ד' כלים דאי משום הגבהה כלים ל"ל בחבילי זמורות וכיוצא סגי] דקאמר עלה התם ש"מ כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח . ש"מ דמטעם כלים של לוקח קנה ולא משום הגבהה וברור לענ"ד שיש כאן חסרון בדברי הנ"י וצ"ל ומונח תחת ד' רגליו . אי נמי אפי' ברה"ר וע"י חבילי זמורות ומטעם הגבהה דמה לי מגביהה ע"י עצמו או מגביהה ע"י כלי כו' וזה ברור . ופלא שגם הכתונת פסים לא עמד ע"ז :

דף ו ע"ב בנ"י ד"ה תלוי כתף כו' מכאן ראיה לפי' רש"י ז"ל שפי' שחליצה האמורה באבל שיוציא כתפו כו' עכ"ל . כוונת הנמוקי יוסף לרש"י דשבת (דף קה:) ד"ה חולצין כו' חלוקו קרוע עד שכתפו חלוצה ערומה עכ"ל . וכ"כ רש"י במו"ק (דף כב:) ד"ה רצה חולץ כתפו עכ"ל וכ"כ שם בסוף הדף חולץ כתף מימין . עכ"ל רש"י : **שם** נ"י ד"ה קיים אמרי' לימוד לא אמרי' כו' . הכתונת פסים כתב על הנ"י שדבריו תמוהין ומה שכתב מוהר"מ בהגהותיו שהנ"י גורס כגירסת השאילתות שהביאו התוס' הוא תמוה דהא לפי גירסא לא גרסי' קיים אמרי' לימוד לא אמרי' כו' עכ"ל ע"ש . ונראה לענ"ד שהנ"י גורס כגירסת הערוך ערך גדל שגורס ר"י אמר קיים אמרי' לימוד לא אמרי' ולא אמרי' והא אמר מר גדול התלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה ופרקי' לא קשי' הא למגמר הא לאגמורי . פי' למגמר הוא תלמוד גדול שהתלמוד מביאו לידי מעשה לאגמורי הוא לאחרינא מעשה גדול כו' עכ"ל הערוך והוא ממש כמו שפי' כאן הנמוקי יוסף שמפרש כפירוש השאילתות אבל לא גרס כגירסתו רק גרס קיים אמרי' לימוד לא אמרי' . ומפרש דהא דלא אמרי' לימוד אקיברא דגברא רבה הוא משום דלימוד לא הוה מעלה כ"כ (פי' לימוד לאחרים לפי המסקנא) ואמרי' קיים דעדיף טפי היפך ממה דאמר בתחלה קיים לא אמרי' אלא היכא דידיע מלתא דקיים כחזקי' כו' שפירוש הא דלא אמרי' משום שהוא מעלה גדולה יותר מדי והשתא מפרש בהיפך דהא דלא אמרי' הוא שהוא אינו מעלה כ"כ ואמרי' עליו קיים דעדיף טפי ופשוט :

דף ח ע"א ד"ה מה שנהנית אפי' ברה"ר כו' כיון שזה נהנה וזה אינו חסר חייב לשלם מיהו מה שנהנית בלחוד עכ"ל . פי' משום דאלעיסה אין לחייבו כיון דהוה שן ברה"ר וא"א לחייבו רק משום הנאת מעיו וזה הוה זה נהנה וזה אינו חסר משום שאם היתה הבהמה מחזרת ופולטת אינה שוה כלום אפ"ה חייב כיון שנהנה מן החסרון שהיה בתחלה . וכ"כ התוס' בסוף ד"ה הא איתהנית כו' (בדף כ:) ע"ש :

דף טז ע"א בנ"י ד"ה ותם במועד כו' ראשון חייב ואחרון פטור דקי"ל (דף כ.) כל המשנה ובא אחר כו' עכ"ל הנ"י . עי' מה שכתבתי בגליון בקיצור וכאן אכתוב באריכות קצת . אך קשה דהא בדף כד: קאמר לבעוטי בי לית לך רשותא . הרי דלא מהני טעמא דכל המשנה ובא אחר ושינה בו לענין הכאה ובעיטה לבעלי חיים [רק לענין דבר שאינו בעלי חיים יש רשות גם לבעוט כמ"ש הרא"ש בפ"ב סוף סי' יב.] וצ"ל דהכא שאני שהשור הראשון התחיל בהכאה תחלה אין לחייב להשני אם חזר והכהו בשעת תימוס דהא אפי' באדם המזיק ג"כ פטור השני בכה"ג כמ"ש הנ"י לקמן בסמוך בשם הירושלמי ובשם הרא"ש : **שם** כא"ד אמר המחבר וצ"ל שהירושלמי מסייע לדבריו ז"ל דאמר עלה דמתני' הדא אמרי' המזיק כו' עכ"ל הנ"י . בירושלמי שלנו לא נמצא על משנה זו אבל הוא בירושלמי פרק א' סוף הלכה א' על המשנה כשהזיק חב המזיק א"ר יוסי הדא אמרה אדם שחבל בחבירו תחלה אע"פ שחזר ונעשה נזק חייב . ופי' הפני משה שאע"פ שחזר ונעשה הראשון ניזק מן השני הראשון חייב מפני שהתחיל להזיק :

דף כא ע"א ברי"ף הג"ה אמר רב לא שנו אלא שהבאים גופו כו' . בגמרא איתא אמר רבא לא שנו אלא שהבאים מגופו כו' וכצ"ל גם ברי"ף אמר רבא ולא רב דהא בגמרא קפריך ע"ז הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא אלא לרב דאמר עד דמפקיר לי' מאי איכא למימר . ואם היה רב גופי' בעל מימרא דהכא ה"ל להגמרא להקשות בקצרה והא רב גופי' הוא דאמר משורו למדנו אע"כ צ"ל כאן ברי"ף אמר רבא כדאיתא בגמרא או אמר רבה כמו שמשמע מהנמוקי יוסף שהי' גורס רבה שכתב בד"ה וריחו כו' דרב לטעמי' דאמר לעיל בשלהי פרק כיצד דדינא דגרמי פטור עכ"ל . וברור שטעות סופר הוא בנ"י מ"ש דרב לטעמי' וצ"ל דרבה לטעמי' . דהא רבה הוא דקאמר הכי בשלהי כיצד (דף כו:) זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים כו' או קדם וסילקן פטור כו' ושם ברור שהוא רבה דהכי איתא בכל הספרים וברי"ף . ועוד שהרי"ף כתב בשלהי כיצד דרבה לטעמי' אזיל דאמר בפרק הגוזל השורף שטרותיו של חבירו פטור . והתם פשוט שהוא רבה דרבא מפרש התם (דף צח:) תהא במאמינו . א"כ מבואר שהנמוקי יוסף היה גורס כאן אמר רבה לא שנו אלא שהבאים מגופו . ואע"פ שקצת מזה נדפס על הגליון מ"מ אין בית מדרש בלא חידוש :

דף לב ע"א נ"י סוף ד"ה מטלטלי בני שטרא נינהו כו' כדאמרי' בהזהב (דף מט.) דדברים אין בהם משום מחוסרי אמנה כצ"ל . אך קשה דהא התם קי"ל כר' יוחנן דדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה וכ"פ הרי"ף שם (סי' שס"ו) וצ"ל משום דמודה ר' יוחנן במתנה מרובה והנ"י מדמה הא דהכא למתנה מרובה משום דלפעמים ירוית הרבה אם יחזור בו מן המכירה או הקנין של המטלטלין [אע"פ שהגהתי דבר זה על הגליון מ"מ חזרתי וכתבתי פה מפני דבר אחד שנתחדש בו] : **ע"ב** ברי"ף אמר רב דיקלא דטעין קבא כו' . כל דינים אלו של קציצת אילן לא הובאו בטוש"ע וכבר העיר ע"ז הט"ז ביו"ד סי' קט"ז ס"ק ו' :

דף לג ע"א בנמוקי יוסף ד"ה ולא נאבד כו' אפי' א"ל תן עיניך בו כו' עכ"ל הנ"י . מ"ש אפי' א"ל תן עיניך פטור עד שיאמר הילך ושמור לי הוא במכילתא פ' משפטים פ' ט"ו ר' ישמעאל אומר עד שיפקיד אצלו ויאמר הילך ושמור לי זה אבל אם א"ל תן עיניך בו הרי זה פטור עכ"ל אבל בגמ' לא נזכר שצריך לומר לו הילך ושמור לי רק בב"מ (דף מט:) איתא דהא ביתא קמך אינו אפי' שומר חנם . (ובדף פא:) איתא דהנח לפניך או הנח סתם לא הוה אפי' שומר חנם :

דף לה ע"א נ"י ד"ה אכפי' רפרם לרב אשי כו' בילדותו עכ"ל . וכ"כ רש"י ועיין ט"ז אורח חיים סי' שמ"ג ס"ק ב' שהכפיה היה בדברים שיעשה לפנים משורת הדין והלילה לר"א שיוצרך לכפיה :

דף מ ע"ב נ"י ד"ה דינא דמלכותא כו' וכדאמרי' בב"ב דשערי דכדא לא משתעבדי לכרגא עכ"ל . פי' משום דמסיק התם (דף נה.) דלית הלכתא כר"ה ברי' דרב יהושע וא"כ שערי דכדא לא משתעבדי לכרגא דאפי' ארעא לא משתעבדי רק לטסקא אבל לכרגא לא : סליק

הגהות על הרי"ף ממסכת בבא קמא

מהגאון כו' מו"ה אהרן משה טויבש זצ"ל (בעהמ"ס תועפות ראם) ונקרא בשם קרני ראם .

דף א ע"א נ"י ד"ה לשלם מן העלייה . נ"ב דאע"ג דלרבא מיבעי' ליה מ"מ כיון דלר"פ פשיטא ליה ר"פ בתרא הוא והלכתא כוותיה כ"כ הרא"ש והיינו דאע"ג דר"פ תלמידא הוא מ"מ מאביי ורבא ואילך הלכתא כתלמיד נגד הרב וכמ"ש הרא"ש בב"מ דף ג' ע"ש ועוד דלדידן דקי"ל פלגא נזקא קנסא א"כ אין לנו לומר דיהיה כקרן לשלם מגופו הואיל ואינו משלם אלא ח"נ כיון דיש לומר דדוקא בקרן דהוי קנס משלם מגופו אבל מה דהוי ממון משלם מן העלייה כיון דלא מצינו קולא דמגופו רק גבי קנסא אין ללמוד על ממונא ורבא אפשר דסובר דפ"נ ממונא ומש"ה מספקא ליה בח"נ צרורות ור"פ אע"ג דסובר פ"נ ממונא סובר דמשלם מן עלייה אבל אנן לדידן דקיי"ל כר"ה בריה דרב יהושע דפ"נ קנסא ודאי פשוט לן דבהאי נזק צרורות מן העלייה וכמ"ש וז"ב וגם בכך דלפטרו ברה"ר הוא מגד הסברא וכמ"ש התוס' בסוגיא וביותר למ"ש הרי"ף דמש"ה פטור שן ורגל ברה"ר משום דאורחייהו וכמ"ש הרא"ש דבא לפרש טעם הפסוק דלמה פטרתו תורה ברה"ר משום שדרכו לילך ברה"ר וא"א שילכו הבעלים אחריהן תמיד ע"ש ואע"ג דאי לאו קרא דובער הוי דרשינן מושלח דדוקא בשלח שלוחי ובשלח שלוחי תו ליכא להך סברא דדרכו לילך ברה"ר וע"כ טעמא אחרינא איכא בהא דפטור שן ורגל ברה"ר מ"מ אחר דגילה ובער דמחייב אפי' באזלא ממילא תו יש לנו לדרוש טעם הקרא ואפשר דמש"ה דרשינן לחומרא כדי לעמוד על טעם הקרא דפטור ברה"ר ומיושב קושי' התוס' ומש"ה גם ח"נ צרורות כיון דא"א שילכו בעלים אחריהן פטורין ברה"ר וזה ג"כ טעם דרבא דפוטר יותר ברה"ר מדדרים לשלם מן העלייה ומטעם שכתבתי ומיושב קוש' התוס' בזה ונכון הוא : **שם** ד"ה ובשערה . נ"ב ועיין בתוס' בסוגיין דתוזר להזמית ג"כ הוי מכליא קרנא ורבינו אחז בשיטת רש"י ז"ל ועיין ברשב"א שהסכים ג"כ כשיטתו וע"ש שהביא ראיה מירושלמי והא אין להקשות דאע"ג דכתיב ושלח ובער מ"מ אע"ג דושלח משמע אפי' לא מכליא קרנא מ"מ דוקא היכא דשלח שלוחי אז מיחייב אפי' בלא מכליא קרנא ואם אזלא ממילא חייב דוקא במכליא קרנא ואתי ובער לאזלא ממילא ובמכליא קרנא דוקא משום דיש סברא להיפך וכמ"ש בש"מ דהרי מה שחייבה שן משום דיש הנאה להזיקו ואם אינו חייב אלא בשלח שלוחי א"כ אין זה להנאתו ע"ש וכן יש לומר ברגל כיון דרגל מיחייב משום היזקו מצוי ואם אינו חייב אלא בשלח שלוחי אין כאן היזקו מצוי אלא דאם לא כתב רק ושלח מלשון זה משמע ע"כ דוקא בשלח שלוחי ואנן טעמא דקרא ניקום ונדרוש אבל השתא דגילה לן ובער שמחייב אפי' באזלא ממילא תו אין לנו סברא לאוקמי דוקא במכליא קרנא דהרי מגד הסברא יש לחייב יותר באזלא ממילא משלח שלוחי וא"כ יהיה לא מכליא קרנא תמיר ממכליא קרנא ואין זה סברא מש"ה חייב בכל בין שלח שלוחי בין אזלא ממילא ובין מכליא קרנא ובין לא מכליא קרנא וזה נכון ומיושב קוש' התוס' שהקשו דנימא איפכא לדרוש לקולא שאין כאן קולא וכמ"ש וכתי' שהארכתי : **ע"ב** ד"ה ישן . נ"ב ועיין בתוס' בסוגיא בשם הירושלמי דישן דוקא כשהשכיב עצמו אצל הכלים או אצל חבירו אינן אצלם חייב אבל אם הביאו אליו כלים או בא אדם אצלו כשהוא ישן אינו חייב ועיין לקמן ברי"ף פ' כיצד הרגל ועיין בפ' המניח גבי מי שילאתה האבן והוציא הלם את ראשו דפטור מד' דברים ובטור סי' תכ"א מחייבו בנזק ודו"ק : **שם** ד"ה ומסור . ועיין בריתות ברש"י דסובר דמסור ומפגל אינו משלם מעידית ותוס' שם ובאמת פשטות סוגיא דידן משמע דדין מסור ומפגל כשאר אבות נזיקין לשלם ממיטב מדאמרינן במפגל בקדשים לא קא מיירי ובמסור בדיבורא לא קמיירי דלדינא אין חילוק ביניהם ועיין מש"ש ומ"ש בפ' השוכר את הפועלים בהג"ה :

דף ב ע"א נ"י ד"ה וכתב הרמ"ה . נ"ב עיין בחדושי אנשי שם ונראה דדעת הנ"י דר"פ ור"ה ג"כ סוברים דבהיכא דאית ליה זוזי צריך לסלוקי בזוזי רק היכא דאין לו זוזי ויש לו קרקע ומטלטלי' לר"פ ולר"ה בריה דר"י כל מילי מיטב נינהו ויוכל לסלק במטלטלי' משא"כ לר"ש צריך לסלוקי או בקרקע או לעשות ממטלטלים כסף ודוקא היכא דלית ליה קרקע אז לא אמרינן ליה זיל טרח וזבין וכ"מ לי רהיטת הסוגיא דהל"ס מאי פריך שם אי דלית ליה פשיטא דילמא מיירי בדאית ליה קרקע ומטלטלים ופליג אר"פ ור"ה בריה דר"י בהיכא דיש לו גם כסף דצריך לסלק בכסף אלא ע"כ דבכה"ג כולם מודים וכדעת הנ"י והבן : **ע"ב** נ"י ד"ה ומאן דאמר . נ"ב ולפ"ז נראה דה"ה אם בשעת הלואה לא היה לו רק בינונית אע"ג דקנה אח"כ זיבורית ונפסיס הבינונית שוב עידית ע"מ כיון דמדינא גובה מן עידית אזלינן בתר שיעבודא דמעיקרא דהשתעבדא ליה הכי בינונית וכמו בהיה לו עידית ומכרה עיין היטב כי הוא דבר ברור בסברא וא"כ קשה דמאי פריך בכתובות ק"י ניתי בעל בינונית ונגבי זיבורית בריתא ע"ש דבשלמא גבי בעל זיבורית בגובה בינונית כיון דהוי ליה לדידיה עידית והבינונית לא נשתעבדו מעיקרא בשעת הלואה מגבי ליה מזיבורית אבל אם בעל בינונית גובה זיבורית אע"ג דנעשים עכשיו הבינונית עידית כיון דמעיקרא נשתעבדו לו הבינונית אזלינן בתר מעיקרא אע"ג דהוי עידית עכשיו לדידיה וגובה מהבינונית וזה קו' נפלאה והארכתי בתי' . שוב מצאתי בספר הפלאה שעמד בזה על שיטת רש"י בהיה לו עידית ומכרה ע"ש והוא כעין קושייתנו :

דף ג ע"א רי"ף הנחתי לך . נ"ב עיין בר"ן כתובות בפ' מי שהיה נשוי כמה שמחולק עם הרשב"א במכר לשנים ובאחד כי בכ"ה בניסן ובאחד בניסן סתמא דהרשב"א סובר דא"י לגבות משום אחד דכ"א יכול לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו והר"ן סובר דתו הוי כאשתדף ב"ח וגובה מכ"ה בניסן דעייל' לברר ע"ש ומסוגיא דידן משמע כהר"ן מדגבו מג' ב"ח אע"ג דכל אחד יכול לומר הנחתי לך מקום לגבות וכמ"ש רבינו וע"כ דהיינו משום דהוי כמו אשתדף ב"ח אלא דלפ"ז קשה מאי מקשה השתא לג' ב"ח מכרן לאחד מיבעיא דלמא דוקא לג' ב"א כיון דמדינא א"י לגבות אפי' מזיבורית דיכול לומר הנחתי לך מקום לגבות ואני קניתי מקודם ומש"ה גובה מהעידית משום דהוי כאשתדף ב"ח אבל במכרן לאחד כיון דעכ"פ ברור השעבוד אזיבורית תו אינו גובה מעידית ואשמועינן רבותא במכרן לאחד ג"כ גובה מעידית וזה קוש' עצומה והארכתי בתי' : **שם** בנ"י ד"ה בניזקין כדיתמי . והרי"ף לא הביא הך דאיירי ביתמי אלא דל"א כלל הך דאי שתקת ואי לאו אהדר שטריה למריה ועיין במאור ובמלחמות שהאריך בזה בהך דאי שתקת דלאו טענה הוא כלל דאיך יפקיע הדין בניזיק בעידית מסברא דאי שתקת ע"ש אלא דכבר האריכו הראשונים דהרי בסוגיא אמרינן הך סברא ויש מותקין בגמ' שם . ולענ"ד נראה דס"ל להרי"ף דאם מדינא שאין על הלוקחים לשלם רק זיבורית בקנו עידית ומדין יכולים לטעון הנחתי לך מקום אע"ג שלא הניחו עידית א"כ תזינן שהך שיעבודא מהדין לגבות רק מבעלים ולא מלוקח הוי זה טענה דאי שתקי וזה תלוי דאם מיתומים ג"כ אינו גובה רק מזיבורית מש"ה גם בלקח עידית באחרונה שייך אי שתקו אבל אם קיי"ל כרבא דשטר שכתוב בו שבח גובה מיתמי מעידית וכן בניזקין כיון דדינא בעידית רק מלקוחות אינו גובה דחשו חכמים לפסידא דלקוחות א"כ אין טענה דאי שתקת דהל"כ מהדרינא דאפי' אם יחזור מדינא גובה מלוקח רק משום פסידא דלקוחות חששו וכיון דכעת אין כאן פסידא על תקנה בעלמא לא אמרינן אלא מהדרינא וא"כ סובר רי"ף דהך קו' אפי' נזיקין נמי הייני להכא תוזאה ולאביי דסובר בגיטין דשטר היוצא על היתומים אע"ג דכ' שבחא רק מזיבורית והרי"ף לשיטתיה דפוסק כעולא ומחלק בין יתומים ללקוחות ותו ל"ש אי שתקת וכמ"ש ועיין היטב בבעה"מ ותראה אשר הוספנו . טוב לקח בזה ונכון הוא :

דף ד ע"ב נ"י ד"ה אמר שמואל ודוקא היכא דהתבר . נ"ב עיין בחי' מהר"ן שפירא דבאתבר מחמתיה א"י לסלקו בשברים ומ"מ לא אדע טעם לחילוק זה וכיון דקיי"ל דאפי' שינוי ממילא קונה ומ"מ יכול לסלקו בשברים והיינו משום דשוה כסף ככסף ול"א לזה והשיב את הגזילה כעין שגזל וא"כ אפילו בתברי' בידים ממש מ"מ לא יוכל לסלקו בשברים והרי הך דכאשר גזל לא דרשי' לי' אלא לענין הפחת שיהיה נגזלן וצ"ע . ועיין עוד בדברי הרמב"ם פ"ב מגזילה ובדברי הכ"מ ובזקיני הב"ח סי' שנ"ד שדבריו תמוהין למעיין בו ומ"מ העיקר כדברי הה"מ דמיירי דלא הוי שינוי גמור והיינו בענין ששמו עליו עדיין ולכן ברוצה ניקח הזיבורית שומעין לו ומ"מ הוי שינוי קצת ודוקא שעשאו בידים עדיף טפי וכמ"ש התוס' לר"א דסובר שינוי אין קונה מ"מ שינוי בידים קונה וא"כ אפי' לדידן דשינוי קונה מ"מ שם שינוי בידים עדיף ומשם דקדק הרמב"ם בפ"ב מהל' גזילה גזל כלי ושברו דהוי שינוי בידים אולם בפ"א מהל' גניבה דמיירי מגניבה ובגניבה סתמא יאוש בעלים ביאוש ושינוי החוזר לברייתו ג"כ קונה כמ"ש התוס' בסוכה ל"א ובח"מ סי' שי"ג וסי' שנ"א מש"ה כתב הרמב"ם שם ושברו או נשבר דאפי' ממילא סגי כיון דהוי יאוש בגדיא ובסתם גזילה שלא הוי יאוש בעלים וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ב מהל' כלים ועיין ב"מ אה"ע סי' כ"ח דקדק הרמב"ם בשינוי בידים כנ"ל נכון ומדוקדק בלשונו הטהור והבן היטב :

דף ו ע"ב נ"י ד"ה הזאב והארי כו' ודוקא בחצר הניזק . הרמב"ם פ"א מהל' נ"מ הלכה ה' כתב ה' מיני בהמה מועדין מתחלת ברייתן להזיק ואפי' הן בני תרבות לפיכך אם הזיקו או המיתו בנגיחה או בנשיכה ודריסה וכיוצא בהם חייב נזק שלם ע"ש ואינו מחלק כלל בין רה"ר לרש"י ומ"מ כתב הה"מ שם דכל אלו אם עשו דין שן ורגל חייבים כדין שן ורגל ואם עשו מעשה קרן דינו כדין קרן אלא שהם מועדין תיכף עיי"ש וא"כ משמע דמה דאורחייהו בהכי פטורים ברה"ר אם עשו מעשה שן ורגל אלא דהרמב"ם השמיט דינא דשמואל דארי ברה"ר דרס ואכל פטור וכן הרי"ף לא הביאו וראיתי בזקיני הב"ח סי' שפ"ט שכתב מדאקשינן עלה דשמואל מברייתא וכן היה שנכנסה לחצר הניזק טרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם אלמא דאורחייהו הוא לטרוף ולאכול כמו לדרוס ולאכול ותולדה דשן הוא וברשות הניזק משלם נ"ש וברה"ר פטור לגמרי ואע"ג דמשני לה רנב"י אשנויא דחיקא לא סמכינן עכ"ד וקשה לי כיון דלהרמב"ם הני ה' בהמות עכ"פ מנזק שלם לא מפטרי דהוי מועדין מתחילתן וא"כ דלמא מאי דאמר שמואל טרף ואכל חייב היינו הנ"ש דהוי בקרן מועדת ומה דאמרינן וכן חי' שנכנסה לחצר הניזק היינו דמשלמת עכ"פ נזק שלם מדין קרן מועדת ואע"ג דאכתי מקשה דמ"ט תני לה בתולדה דשן מ"מ מתחלת הסוגיא לא הוקשה מתולדה דשן דהא משני באורי תרבות ועיין בתוס' ד"ה וכן חיה דף טז ע"ב ובש"מ ליישב במה שכתבו התוס' דל"מ לשנויי דכר"ט אתי' דאמר קרן בחצר הניזק נ"ש משלם מדקתני לה גבי תולדה דשן דאע"ג דמתחלה לא מקשה מזה דתני לה גבי תולדה דשן מ"מ א"כ כר' טרפון דמשלם בחצר הניזק מ"מ כיון דמגופו משלם לא הוה למחשב לתולדה דשן ע"ש ואמנם לשיטת הרמב"ם דהוי מועד מתחלתו לכל דבר ואפי' לשלם מן העלייה וקשה דמאי מקשה לשמואל ועוד יש להאריך בזה וע"כ העיקר כדמשמע מלשון רבינו והסכמת הפוסקים דמה דהוי מקרן לא משלם רק חצי נזק : **שם** ד"ה קיים אמרינן . רבינו פי' כשיטת השאילתות מובא בתוס' בסוגי' והתוס' מחלקין דלימוד לאחרים עדיף ממעשה ולמה שהסכים רבינו ז"ל בפי' השאילתות לא היה לו להביא הגירסא דקיים אמרינן לימוד לא אמרינן דלפי' השאלתות אין לפרש כלל דלימוד לא אמרינן דכיון דאמרינן קיים ע"כ לימוד לעצמו ואם לא אמרינן לימוד לאחרים כיון שקיים אמרינן כ"ש לימוד לאחרים דלגמר לאחריני הא מעשה עדיף וכן התוס' מחקו האי גירסא לפי' השאילתות ע"ש והיינו מטעם שכתבתי ורבינו אחז המקל בתרי ראשין וגם לפענ"ד עיקר כגי' השאילתות דאם כפי' התוס' דלימוד לאחרים עדיף מקיים חזקיה דהרבין תורה לישראל מ"ט לא אמרו עליו רק קיים ולא מה שלימד לאחרינא כיון דזה גדול מקיים וצ"ע : סליק

תוספתא

בבא קמא פרק ראשון

פרק א א (א) כל [ה] שחייבתי בשמירתו חייבתי בנזקו [א] זה (ב) השור והבור הכשרתי במקצת נזקו כהכשר כל נזקו [ב] זה הבור [ג] חייבתי בתשלומי נזקו מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה (ג) נכסין שאין בהן מעילה (ד) פרט לשור של ישראל שנגח [ד] לשור של הקדש ושור של הקדש שנגח לשור של ישראל נכסין שהן של בני ברית פרט לשור של ישראל שנגח [ה] לשור של כנעני נכסין המיוחדין (ה) פרט לנכסי הפקר חוץ מרשות המיוחדת למזיק פרט [ו] לשהזיק שור ברשותו [ז] ורשות הניזק והמזיק וכשהזיק חב המזיק כגון (ו) חצר השותפין והבקעה נכסין המיוחדין שהן חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק. והשומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר שהזיק שור ברשותו מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק [ח] אחד נזקי אדם ואחד נזקי בהמה (ז) שמין להם מן העידית שנאמר (שמות כב) מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם: ב שום כסף אין אומרים (ח) [ט] תצא פרה א) בטלית ולא טלית ב) בפרה אלא שמין אותן ג) בכספים שוה כסף מלמד שאין ב"ד שמין אלא מדבר [י] שיש בו אחריות תפס הניזק במטלטלין [יא] שמין לו מהן בפני ב"ד ואפילו מן היתומים (ט) והוא שתפס מחיים בפני (י) ב"ד מלמד שאין חייב עד שיעמוד בדין [יב] ולא בב"ד הדיוטות על פי עדים מלמד שכל דבר שהוא קנס אין משלם על פי עצמו בני חורין ובני ברית יצאו עובדי כוכבים ועבדים [יג] ופסולי עדות נשים בכלל הנזק אע"פ שלא דבר הכתוב אלא [יד] באיש (כ) סופנו לרבות את האשה הניזק והמזיק בתשלומין (ל) לשלם חצי נזק: ג (מ) חמשה תמין וחמשה מועדין [ב] [טו] אף הצבוע ר' אלעזר אומר (נ) אף הנחש במה דברים אמורים בזמן שבאו מן המדבר [טז] אבל אם היו מרום מועד משלם נזק שלם תם משלם חצי נזק והנחש בין כך ובין כך מועד לשלם הבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא ליגוף ולא לישוך ולא לרבוץ ולא לבעוט על כולן משלמת [יז] חצי נזק בין [ג] ברשות הרבים (ס) ונתזו צרורות מתחת רגליה [יז] ונפל על הכלי ושברתו משלמת חצי נזק היתה מהלכת כדרכה ברשות הרבים ודרסה על הכלי ושברתו וניתז הימנו חרס ושבר כלי אחר על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק:

ד (ע) בהמה שנכנסה מאיליה לרשות היחיד והזיקה בידה וברגלה (פ) ובקרנה ובעול שעליה ובמשוי שעל גבה ובעגלה כשהיא מושכת משלמת נזק שלם [יח] והמזיק (צ) בכרמלית משלם נזק שלם בהמה שהיתה מהלכת כדרכה ברשות הרבים נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנת מצד הרחבה [יט] ומתוך החנות משלמת ד) מה שנהנית כיצד משלמת מה שנהגית (ק) אומדין כמה אדם רוצה להאכיל את בהמתו מה [כ] שאכלה היא אינו [ד] להאכילה לפיכך אם אכלה חטין הראויות לה הרי זו פטורה שינתה ואכלה משלמת מה שהזיקה (ר) כיצד שינתה ואכלה [כא] היתה קופתו מופשלת לאחוריו ברשות הרבים פשטה פרה פיה לתוכה ואכלה משלמת מה שהזיקה משאוי שנתן על פתח החנות חציו בפנים וחציו בחוץ [כב] פשטה פרה פיה לתוכו ואכלה ה"ז פטורה: ה בהמה שאכלה אוכלין שאין ראויין לה [ס] (ש) טרפה את הבהמה ואכלה את הבשר חמור שאכל כרשינין פרה (ת) שאכלה שעורין חזיר שאכל חתיכת של בשר כלב שליקלק את השמן משלמין נזק שלם: בהמה מועדת לילך [ו] לשבר (א) למעך את האדם ואת הפירות ואת הכלים בין שהזיקה ברגלה בדרך הילוכה ובגופה בדרך הילוכה חמור במשאו שעליו בדרך הילוכו סומכוס אומר (ב) חזיר שהיה נובר [כג] והזיק בחוטמו משלם נזק שלם: ו [כד] ארבעה כללים היה רבי שמעון בן אלעזר אומר בניזקין (ג) כל מקום שיש רשות לניזק ולא למזיק חייב ה) בנזק שלם למזיק ולא לניזק פטור מן הכל לזה ולזה כגון חצר השותפין והבקעה על השן ועל הרגל פטור על נגיחה ועל נגיפה על נשיכה ועל רביצה ועל בעיטה מועד משלם נ"ש ותם משלם חצי נזק כל מקום שאין רשות לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינה של שניהם על השן ועל הרגל משלם נזק שלם על נגיחה ועל נגיפה על נשיכה ועל רביצה ועל בעיטה מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים רבי טרפון היה אומר [כה] על הכל משלם נ"ש וחכמים אומרים על השן ועל הרגל משלם נזק שלם על נגיחה ועל נגיפה על נשיכה ועל רביצה ועל בעיטה מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק: ז שור המזיק ברשות הניזק (ד) כיצד נגח נגף נשך רבץ בעט [כו] רבי מאיר אומר משלם נ"ש וחכ"א על השן ועל הרגל משלם נ"ש על נגיחה ועל נגיפה על

אור הגנוז

פרק א [ה] שחבתי: [ב] ר"מ אומר: [ג] בין ברה"י בין ברה"ר בהמה שהיתה מהלכת כדרכה בין ברה"י: [ד] ראוי: [ס] ושתה משקין שאין ראוין לה וכן חיה שאכלה אוכלין שאין ראוין לה ושתה משקין שאין ראוין לה: [ו] כדרכה:

נוסחאות כ"י

א) כטלית: ב) כפרה: ג) ככספים: ד) שהזיקה: ה) בכל:

מגן אברהם [א] זה השור והבור. כגון שמסרן לחש"ו כדאי' בגמרא דף ט' משא"כ באש. דשור דרכיה לנתורי אבל אש כל כמה דשבקה ליה עמי' ואזלי: [ב] זה הבור כגון שמסר בור ט' ובא אחר והשלימה לי"ד שהאחרון חייב כדאמרינן בגמרא דף יו"ד: [ג] חייבתי בתשלומי נזקו. מדלא קתני במקום אלא בתשלומי נזקו משמע שהבעל מטפל בנבילה והמזיק משלים לו השאר מה שהוה פחות. בגמרא דף יו"ד: [ד] לשור של הקדש דיש בו מעילה. עי' בגמרא דף י"ג: [ה] לשור של כותיים. אבל שור של כותיים שנגח שור של ישראל בין תם ובין מועד משלם נזק שלם עי' בגמרא דף ל"ח: [ו] לשהזיק שור ברשותו. פי' ברשות המזיק דה"ל תוכך ברשותי מאי בעי: [ז] ורשות הניזק והמזיק וכשהזיק חב המזיק. נראה לי דה"ג ורשות הניזק והמזיק כגון חצר השותפין והבקעה. וכשהזיק חב המזיק לאיתויי השומר חנם וכו' כצ"ל וס"ל כמ"ד דף י"ג דקאי אריבא חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק כמי פטור: [ח] אחד נזקי אדם ואחד נזקי בהמה. פירוש בין אדם שהזיק בין בהמה שהזיקה וכו' בגמרא דף ה': [ט] תצא פרה בטלית. כגון פרה שהזיקה וקרעה לטלית והטלית הזיק לפרה כגון שנכשלה בטלית ונפלה. דף יו"ד: [י] שיש בו אחריות קרקעות. ומיירי ביתומים דף י"ד: [יא] שמין לו מהם אפי' מן היתומים. כצ"ל: [יב] ולא בב"ד הדיוטות. מיירי בדיני קנסות שאין דנין אלא מומחין: [יג] ופסולי עדות. צ"ע דהיכי ממעטים מבני חורין ובני ברית פסולי עדות. והאפשר כיון דממעטין עבד א"כ מוכח דגם גזלן פסול דהא עבד נפקא לן מגזלן כדאי' בגמרא דף פ"ח ואפשר דצ"ל שפסולים לעדות וקאי אעבד וכותי: [יד] באיש סופנו וכו'. בגמרא דף טו: [טו] אף הצבוע. פי' מועד מתחלתו: [טז] אבל אם היו מרוס. פירושו היינו שנתגדלו בעלי': (הג"ה) ול"נ שצ"ל אבל אם היו מרות. פירוש שנתגדלו בבית והם בני מרות ואפשר שגם כוונתו כן וצ"ל שנתגדלו בבעלים ועכ"פ צריך להיות מרות מנחם מענדל אב"ד דק"ק קראטשין (עכ"ה): [יז] חצי נזק. היתה מהלכת ברה"ר כצ"ל: [יז] ונפלו על הכלי ושברתו. צ"ל דהכלי מונח ברשות היחיד דהא קי"ל דצרורות פטורים ברה"ר עי' בגמרא דף י"ט: [יח] והמזיק בכרמלית. כגון בקרפף שאינה מיוחדת לפירות עמ"ש לעיל ולקמן: [יט] מתוך החנות משלמת מה שהזיקה. כצ"ל גמרא דף י"ט: [כ] מה שאכלה אע"פ שהוא אינו רגיל להאכילה וכו' חטין הרעים לה וכו' כצ"ל דף כ': [כא] היתה קופתו וכו'. ומיירי בקופלת דה"ל משונה: [כב] פשטה פיה לתוכו ואכלה הרי זה חייבת אכלה בחוץ הרי זה פטורה כצ"ל דף כ': [כג] והזיק בחוטמו. פי' שהתיז צרורות דס"ל צרורות משלם נ"ש: [כד] ד' כללים. דף י"ד: [כה] על הכל משלם נזק שלם. היינו בחצר הניזק דף כ"ד: [כו] צ"ל רבי טרפון:

חסדי דוד

פרק א כל שחייבתי בשמירתו כו'. במשנה איתא כל שחבתי ואמרינן בגמ' דף ו' כי הוא לישנא דירושלמי דתנא לישנא קלילא במקום חייב אמר חב והך תנא תוספתא תנא לישנא דבבלי לכן שינה מן שחבתי על שחייבתי: שום כסף כו' נשים בכלל הנזק אע"פ שלא דבר הכתוב אלא באיש סופנו לרבות את האשה. מ"ש שלא דבר הכתוב אלא באיש דהא כתיב בקרא וכי יגוף שור איש וגו' ומה דאמר סופנו לרבות הך לישנא דייקא דכוונתו על הכתוב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה וכדברי ר"י בגמ'. והך קרא מאוחר הוא בתורה ושייך הלשון סופנו דאלו לאיתך דרשא מן ואלה המשפטים או מן והמית איש או אשה הנך קראי קדימי הם ולא שייך לשון סופנו: ה' תמין וה' מועדים כו' אבל אם היו מרום כו'. נראה דצ"ל אבל אם היו מעיר וזה ההפך מן במדבר האמור לפני זה ומעיר הם בני תרבות א"נ צ"ל מרון וכמו כבני מרון שפי' אימרנא וכבשים שהמה נכנעים ולא פראים ושובבים. ובסיפא צ"ל על כלן משלמת חצי נזק בין ברה"י ובין ברה"ר היתה מהלכת כדרכה ברה"ר ונתזו צרורות וכו' משלמת ח"נ במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברה"ר על הראשון פטור ועל האחרון משלם ח"נ ועי' בגמ' דף י"ט והראה כי הגהה זו מוכרחת היא: בהמה שנכנסה מאליה כו'. עי' בגמ' דף י"ז בהמה מועדת לשבר דרך הלוכה כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה כו' ומעין דברים אלו תנינן לקמן בפרקין ונראה כי גם כאן תחת ובקרנה צ"ל ובגופה כי קרן תם הוא. אבל לפי' הרשב"א בחדושיו אם פגעה בקרניה דרך הלוכה והזיקה בלא נגיחה מועדת היא ומשלם נזק שלם יש לקיים הגירסא ובקרנה. ובסיפא צ"ל מתוך הרחבה ומפתח החנות משלמית מה שנהנית וכן צ"ל כמה אדם רוצה להאכיל את בהמתו הראויות לה לפיכך אם אכלה חטים ה"ז פטורה והשאר נמחק ועי' בגמ' דף כ':

תרנגולין

מצפה שמואל (א) כל שחייבתי בשמירתי. משמע כלשון הס' ברש"י ועי' ט: וירושלמי פ"א הל"ב: (ב) השור והבור. י. ושם: (ג) נכסים שאין בהם מעילה. יב: ושם: (ד) פרט לשור של ישראל. יג: ושם ועיין לז: במשנה: (ה) פרט לנכסי הפקר. שם ושם ועיין רא"ש סימן ט"ו דבנזקין מודו רבנן לר"י דבעינן בעלים ועי' רמב"ם פ"ו מנזקי ממון הל"ד וע"ש בלח"מ ועי' תוי"ט פ"א מ"ב. ועיין ירושלמי נדרים פ"א הל"א: (ו) חצר השותפין. חייבין זה בנזקי זה ועי' ירושלמי כאן פ"ג הל"ח וב"ב פ"ג ה"ז ועי' תוס' יג: ועי' דף מ"א דאתיא כמ"ד חצר השותפין פטור לכאורה הוא דלא כהתוס' והעיקר הוא דאתא ככו"ע וכמ"ש בפנים: (ז) שמין להם מן העדית. ה"י. ועיין ירושלמי ב"מ פ"ט הי"ד וגיטין רפ"ה: (ח) תצא פרה בטלית. יב: וירושלמי פ"א ה"ג ועיין בזה שיטת התוס' והרא"ש ועיין נ"י ועי' חידושי הרשב"א מ"ש בזה: (ט) והוא שתפס מחיים ועי' בדברי הרא"ש בשם ר"ת סימן י"ח ועי' ירושלמי פ"ב דגיטין הל"א מניין שאם רצה ליתן כסף ת"ל ישיב לרבות שוה כסף והוא קושית הפ"י יד: דימוא הכוונה לרבות זה ולמסקנת הירושלמי כפי פי' הפ"מ מחליטין קרקע ולא כסף ועי' ש"ך ח"מ ס"ס תי"א שהאריך בזה ועי' ב"מ פ"ח מ"ש בד"ה אין נשבעין בסוף הענין ושם בירושלמי מבואר דהם ג"כ גובה מקרקעי כשזקף במלוה וגובה מן העדיות ע"ש רפ"ה א"כ כשהזיק חב המזיק יכול להיות בהם ומ"מ משלם ממיטב הארץ וא"צ למ"ש התוי"ט פ"א מ"ב ד"ה בפני למיירי במועד דאלו בתם לא שייך מיטב הארץ ולמ"ש אינו כן בירושל': (י) ב"ד כו' שהוא קנס. שם: (כ) סופנו לרבות האשה. טו. וירושלמי פ"א הל"ג ועי' ספרי פ' נשא ר' יהודה אומר אשה למה נאמר לפי שנאמר כי יפתח איש בור כו' ועי' תוס' טו: דבעינן רבויא להדיא היכא דכתב איש: (ל) לשלם ח"נ. עי' רי"ף בשם הירושלמי מלמד שזה מפסיד ח"נ והיינו למ"ד פלגא נזקא ממונא אבל למ"ד קנסא היינו לפחת נבילה מ"מ הרי"ף דפוסק כמ"ד קנסא ומ"מ הביא הירושל' כמ"ש בזה השיטה מקובצת וראיתי מי שהניח זה בצ"ע ולא ראה דברי השיטה: (מ) חמשה תמין. טו: ושם פ"ד הל"ה ועיין ירושלמי שבת פ"ו הל"ג נגח נגף וכו' תולדות דקרן: (נ) אף הנחש. עש"ג סוף פ"ק ולח"מ פ"א מנ"מ הל"ו ועי' תוס' ד"ה והנחש: (ס) ונתזו צרורות. יט. ועי' ירושלמי פ"ב הל"א והמ"א הגיה היתה מהלכת ברה"ר ועי' בגמרא י"ט דמיבעיא לן בהלכה ברה"ר והתיזה ברה"י ואם נגיה בין ברה"י בין ברה"ר קמ"ל דלא כר"ט כד: דאמר משונה קרן בחצר הניזק דנ"ש משלם. ואח"כ אמר ונתזו ענין בפ"ע מדין צרורות: (ע) בהמה שנכנסה מאליה. יט: (פ) ובקרנה. בדרך הליכה גם בקרן הוי כדין רגל כמ"ש הרשב"א אבל דוחק לאוקמי בחצר הניזק וכר"ט או בקרן מועדת: (צ) בכרמלית. עי' בפנים והא"כ כ' בקרן מועדת ולמ"ש התוס' יג: ד"ה חצר דלר"ח אפילו מיוחדת לפירות ולשוורים שחייב א"ש דבהכי איירי כדאמר שם יד. קתני התם דומיא דבקעה: (ק) אומדין. דף כ. וירושלמי פ"ב הל"ד: (ר) כיצד שינתה ואכלה. כ. ועי' רמב"ן במלחמות והרשב"א בחידושיו כ' דקופלת לא הוי שינוי וכיאתו תוס' זו לרש"י בגמרא משלמת ח"נ דשינוי הוא והוי קרן ועי"מ פ"ג מנ"מ הל"ו וכ"כ הנ"י פ"ב דקופלת הוו שן ברשות הניזק ומשלמת נזק שלם ועיין ירושלמי פ"ב הל"ד בזה דמשמע דמשלם נ"ש ועי' בעה"מ ועי' ברמב"ן מה שכתב על דבריו ובירושלמי דשם מבואר אם התיזה צרורות ברה"ר ושבר כלי ע"ג אדם ויש לו דין רה"י ועי' ש"ס יט. ותוס' ד"ה תאמר: (ש) טרפה את הבהמה. יט: וירושלמי הל"א עי' לח"מ פ"א הל"ו וש"ג סוף פ"ו: (ת) שאכלה שעורין. דראויה ע"י הדחק ועי' ירושלמי ב. דמעיקר השן ולא תולדות ותולדה כגון נתחככה בכותל כמבואר בש"ס ג.: (א) למעך. עי' טז: (ב) חזיר שהיה נובר. יט: (ג) כ"מ שיש רשות. י"ד וירושלמי פ"א הל"ב: (ד) כיצד נגף נשך. כד: וירושלמי פ"ב הל"ו:

מנחת בכורים

פרק א א כל שחייבתי בשמירתו. שנתחייב לשמור והוא במשנה (ט:): השור והבור שמסרן לחש"ו. אף שהשור קשור והבור מכוסה חייב משא"כ באש ופליגי בזה ר"י ור"א בגמרא (ט:): הכשרתי. הזמנתי: זה הבור. אם אחד חפר בור ט' והשני השלים לעשרה האחרון חייב: בתשלומי נזקו. המבואר במשנה ולא אמר בנזקו: שהבעלים. הניזק ומה שחסר ישלים המזיק ותשלומי לשון השלמה ופחת נבילה דניזק: מעילה. המבואר במשנה למעוטי שור הקדש דפטור דלא איקרי רעהו: המיוחדין. שנאמר במשנה: הפקר. אפילו נגח ואח"כ הפקיר דבעינן מיתה וגמר דין כאחד: מרשותו. של מזיק פטור דא"ל תוכך ברשותי מאי בעי: ה"ג ורשות הניזק והמזיק. כגון חצר השותפין והבקעה ופליגי בגמרא (יג:) אי לחיוב או לפטור. ולפי הגירסא דהכא לחיוב הוא והיינו בקרן. אבל בשן ורגל מבואר לקמן בכלל דרשב"א: ה"ג כשהזיק חב המזיק להביא ש"ת וכו'. וכן גרס המ"א: ונכסין המיוחדין עד להביא ל"ג ולפי הגירסא י"ל בדוחק דקאי על חצר השותפין והבקעה באיזה נכסים חייב כגון אותן שהן מיוחדין שהן חוץ מרשות המזיק היינו שהן שותפין: ורשות הניזק והמזיק. הפל עוד לומר דבזה הוא שחייב ולא זולת: נזקי אדם. אדם המזיק כגון מבעה לרב דאיירי במשנה: מיטב שדהו. מיירי בשור המזיק וילפינן זה מהדדי: ב שום כסף. מבואר במשנה (יד:) דתנן שוה כסף בפני ב"ד וע"פ עדים והנשים בכלל הנזק והניזק והמזיק בתשלומין: אין אומרים. בהזיקה פרה את הטלית וטלית את הפרה דתנא זה בזה אלא שמין את הניזק ומי שהזיק יותר משלם: שוה כסף. קרקע אבל מטלטלין כסף הוא דאם לא יזדבן הכא מזדבן במתא אחריתא: ה"ג ב"ד שמין לו מהם. ומיירי שתבעו מחיים ולא גרסינן כאן בתוספתא כדאותא בש"ס (יד:): עד שיעמיד בדין. חיוב הקנס אינו אלא משעת העמדה בדין (עיין ד. ובתוס' שם). ובת"ב מפרש דהוא פרט למכר נכסים קודם שעמד בדין דאין גובין כדס"ד בגמרא דס"ל להתוספתא דשעבודא לאו דאורייתא (ע"ש בתוס' בשם ר"ת) ומ"ש נראה יותר. ועוד ממעט בפני ב"ד לא ב"ד הדיוטות: ע"פ עצמו. אפילו באו עדים אח"כ: יצאו כותים ועבדים. כותים מבני ברית ועבדים מבני חורין: ופסולי עדות. קרובים וקאי אקרובים שפסולין לעדות. ירושלמי פ"א הל"ג: אלא באיש. דכתיב כי יגח שור איש: לרבות מואלה המשפטים וגו'. לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה: ח"נ. שהניזק מפסיד מחצה וא"כ שניהן בתשלומין ואתיא אף למ"ד פלגא נזקא קנסא ולענין פחת נבלה כמבואר (טו.): ג חמשה תמין. מבואר במשנה הדוב והארי והברדלס מבואר שם דמועדין מתחלתן לשלם נזק שלם: ה"ג בגמרא ר"א אומר אף הנבוע. והוא מין ברדלס זכר והמשנה איירי בנקבה (כל"ב דרש"י טו.): אף הנחש. אף שהוא מבני תרבות ומגיה בגמרא (טז:) נחש מועד לעולם: כד"א. מדברי ר"א ופליג על ת"ק בדוב וארי דלא הוי מועדין כשהן בני תרבות ובנחש אין חילוק: מרות גרסינן. שגדלין בבית ויש להן אדון. והה"ג מ' דוד לוריא כתב דיש לגגיה אמרים והוא לשון תרבות הרבה פעמים במדרש. ועי' בערוך ערך אמר ע"כ ומצינו ג"כ לשון אמרכל ומפרשינן בש"ס בהוריות (יב.) לשון אומר על כולו שממונה על הכל: בין ברה"ר בין ברה"י גרסינן כדין קרן דכולן תולדה דקרן א"כ גרסינן היתה מהלכת ברשות הרבים ונתזה צרורות והכלי שהוזק הוא ברשות הרבים דחצי נזק משלם ותולדה דרגל הוא: ברשות היחיד גרסינן. כלי אחר ברה"י כדין רגל דפטור ברשות הרבים וחייב ברה"י: ד מאליה. ולא נפלה: בכרמלית. חצר המיוחדת לפירות דחד דלגבי פירות הו"ל חצר הניזק ולא רשות הרבים ולא רשות היחיד לגבי שוורים דתרווייהו. ומ"א כ' דקרפף שלא הוקף לדירה דלשבת לא הוי רשות היחיד לטלטול מכל מקום לענין נזק הוי רה"י: מתוך החנות. משלמת מה שהזיקה גרסינן כדין שן ברשות היחיד א"נ מיירי במחזרת לשמואל בגמרא דמשלם רק מה שנהנית כיון דעומדת רק ברה"ר רק שמחזרת לצידי רה"ר: ה"ג. להאכיל את בהמתו דבר הראוי לה אע"פ שאינו רגיל: חיטין הרעות לה גרסינן: פשטה וקפלה. ואכלה על גבי קופתו הו"ל חצר הניזק ואורחיה הוא ומשלמת נ"ש אבל אכלה כדרכה הו"ל ברשות הרבים ופטור (סימן שנ"א סי"ח): לתוכו. לחוץ פטורה דהוי רשות הרבים אבל לפנים חייבת דהוי חצר הניזק ומיירי באוכלין ארוכין כדמוכח בגמרא ועי' ירושלמי בפ"ב: ה בהמה שאכלה. אוכלין שאינו ראוי לה: ליתא דמשנה הוא בפ"ב דמבואר דמשלם ח"נ לא כן הוא בטרפה. ויותר נראה להגיה כמו בגמרא משלמת ח"נ או מיירי באוכלין הראויין ע"י הדחק: טרפה. חיה: לילך. הוא תולדה דרגל: ואת הכלים. בכלים קטנים דאורחיה לשבור ברגילה. א"נ במן הגד: סומכוס אומר. ולפי הגמרא (יז:) חסר כאן בדבריו דינא דצרורות דנזק שלם משלם לדידיה ואין הלכה כן: ו בנ"ש. בגמרא מפרשינן הכי להגרסא שם בכל בין בקרן בין בשן ורגל וס"ל כר"ט דקרן בחצר הניזק נ"ש משלם: לזה ולזה. לפירות ולשוורים לא לזה ולא לזה. אלא דחד והוי מיוחד לניזק לפירות ולשניהם לשוורים לכן חייב בשניהם והוי ג' כללות בד' מקומות. ולפי הירושלמי לא לזה ולא לזה אלא דחד ולענין שן ורגל חייב דקרינן ובער בשדה אחר: על הכל. ברשות הניזק חייב על הקרן ג"כ נ"ש: ז כיצד. שמבואר במשנה ספ"ק: רמ"א. ס"ל כר"ט דבחצר הניזק נזק שלם משלם וכן לקמן בתוספתא פ"ה הל"ג:

שנקרו

על נשיכה ועל רביצה ועל בעיטה מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק:

פרק ב א [א] תרנגולין (א) שהידסו את העיסה ואת הפירות או שניקרו משלמין חצי נזק הידסו עפר על גבי עיסה ועל גבי פירות משלמין נ"ש (ב) היו מחטטין בחבלי של דלי נפל ונשבר משלם נזק שלם נפל ונשבר ושבר כלי אחר על הראשון משלמין נזק שלם ועל האחרון משלמין חצי נזק תרנגולין (ג) שירדו לגינה ושברו את [ב] החליפין וקיטמו את הירק משלמין נזק שלם סומכוס אומר על הקיטום נזק שלם [ג] ועל השבור חצי נזק תרנגול (ד) שהיה פורח ממקום למקום והזיק בגופו משלם נזק שלם ברוח שבכנפיו חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם (ה) הכלב והגדי שנפלו [ד] הרי אלו פטורין קפצו והזיקו הרי אלו חייבין אבל אדם שקפץ בין מלמעלה בין מלמטה והזיק ה"ז חייב [ד] נפל על גבי חבירו והזיק התחתון בעליון [ה] והעליון בתחתון בתחתון פטור [ה] ואם אמר לו קבלני שניהן אחראין זה לזה: ב איזהו תם ואיזהו מועד מועד שהעידו בו שלשה (ו) [ו] פעמים ותם שהיו התינוקות ממשמשין בו בין קרניו. נעשה תם בן יומו ונעשה מועד בן יומו. [ז] צהבין הבקר שלשה פעמים זה אחר זה ביום אחד הרי זה תם: רדף שלש רדיפות זו אחר זו אפילו ביום אחד הרי זה מועד דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מועד שהעידו בו ג' ימים זה אחר זה ותם שהחזיר בו ג' ימים זה אחר זה. ג (ז) לעולם אין נעשה שור מועד עד שיעידוהו בפני בעלים ובפני ב"ד [ח] בפני בית דין ולא בפני בעלים אין נעשה שור המועד עד שיעידוהו בפני בעלים ובפני ב"ד העידוהו בפני שנים יום הראשון בפני שנים יום השני בפני שנים יום השלישי הרי אלו שלש עדיות [ז] והן עדות אחת נמצאת כת הראשונה זוממת הרי (ג) יום אחד פטור מלשלם שנייה זוממת ב' ימים פטור מלשלם שלישית זוממת הרי שלשתן זוממין הוא פטור והן חייבין ועל זה נאמר (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו: ד (ח) נשברו כדו וצלוחיתו ברשות הרבים ובא אחר והוזק בהן הרי זה חייב ר' יהודה פוטר שאין שמירתן עליו מודה רבי יהודה לחכמים [ח] במניח אבנו וצלוחיתו ברשות הרבים ובא אחר והוזק בהן שהוא חייב מפני ששמירתו עליו ומודים חכמים לרבי יהודה במניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונפלו ונשברו ובא אחר והוזק בהן שהוא פטור מפני שאין שמירתן עליו: ה הניח אבנו ומשאו ברה"ר אמרו לו פנה אותו אמר להם [ט] אי אפשי בהן כל הקודם בהן זכה (ט) ואם בא אחר והוזק בהן [י] הרי זה חייב נפלה כותלו לרשות הרבים אמרו לו פנה אותן ואמר אי אפשי בהן כל הקודם בהן זכה בהן ואם בא אחר והוזק בהן ה"ז חייב המפריח גדרו (י) בקוצין ובצרורות לרה"ר ובא אחר והוזק בהן [יא] ה"ז פטור נפלו ובא אחר והוזק בהן הרי זה חייב [יב] בנאן כדרכו פטור עד (כ) שיתנו לו זמן ונתנו לו [יג] ונפלו בתוך זמן פטור (ל) לאחר זמן הרי זה חייב וכמה הוא זמן אין פחות משלשים יום: ו המצניע קוצים וזכוכית בתוך כותלו של חבירו ובא בעל הכותל וסתרו ובא אחר והוזק

בהן הרי זה חייב (מ) חסידים הראשונים היו מוציאין אותו [יד] לתוך שדות עצמן ומעמיקין להן ג' טפחים כדי שלא תעלם המחרישה [טו] היה בקופה של תבן ובא בחבילה של קוצים ברה"ר ובא אחר והוזק בהן הרי זה חייב רבי יהודה פוטר [טז] שלא נתנו עררי ישראל אלא לכך (נ) [יז] כגון אלו הפותחין ביבותיהן והגורפין מערותיהן ברשות הרבים בימות החמה שאין להן רשות בימות הגשמים אע"פ שיש להן רשות ובא אחר והוזק בהן הרי זה חייב (ס) המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים ובא אחר והוזק בהן הרי זה חייב וכל הקודם בהן זכה (ע) [יח] החופר את הגלל לזכות בה ברה"ר ובא אחר והוזק בה הרי זה חייב ואסורה משום גזל רבן שמעון בן גמליאל אומר כל המקלקלין ברשות הרבים מותרין משום גזל: ז (פ) קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה נתקל הראשון ונפל בא חברו [יט] ונתקל בו ונפל הראשון משלם לשני והשני לשלישי ואם מחמת הראשון נפלו כולם הראשון משלם על ידי כולן וחייבין על נזקי אדם ופטורין [כ] על נזקי כלים לפיכך אם הזהירו זה את זה הרי אלו פטורין (צ) [כא] חמרין שהיו מהלכין זה אחר זה נתקל הראשון ונפל בא חבירו ונתקל בו ונפל ובא חברו ונתקל בו ונפל אפי' מאה כולן פטורין הראשון משלם לשני והשני לשלישי ואם מחמת הראשון נפלו כולם הראשון משלם על ידי כולם שחייב על נזקי אדם ופטור על נזקי בהמה לפיכך אם הזיקו זה את זה כולן פטורין [כב] שור שדחף את חברו וחברו את חברו הראשון משלם לשני והשני לשלישי ואם מחמת הראשון נפלו הראשון משלם על ידי כולם ואפי' הן מאה כולן פטורין ח (ק) [כג] חמשה שישבו על גבי ספסל ונשבר כולן חייבין לשלם ואם מחמת האחרון נשבר האחרון משלם על ידי כולם [כד] חמרין (ר) שרגליו של אחד מהן רעות אין רשאין לעבור עליו נפל רשאין לעבור עליו [כה] היה אחד מהן טעון ואחד מהן ריקן מעבירין את הטעון מפני הרכוב אחד טעון ואחד ריקן מעבירין את הריקן מפני הטעון אחד רכוב ואחד ריקן מעבירין את הריקן מפני הרכוב היו שניהם טעונין שניהן רכובין שניהן ריקנין עושין פשרה ביניהן וכן שתי ספינות שהיו באות זו כנגד זו אחת פרוקה ואחת טעונה מעבירין את הפרוקה מפני הטעונה שתיהן פרוקות ושתיהן טעונות עושות פשרה ביניהן: ט (ש) שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים אחד רץ ואחד מהלך שניהן רצין שניהן מהלכין [כו] שניהם ממשמשין והזיקו זה את זה שניהן פטורין שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך איסי הבבלי אומר הרץ חייב מפני ששינה ומודה (ת) איסי הבבלי שאם היה ערב שבת עם חשיכה פטור: י (א) [כז] מסקלין דרך רשות הרבים דברי רבי יהושע [כח] ר' עקיבא אומר כשם שאין לו רשות לקלקל כך לא יסקל (א) אם סקל יוציא לים או לנהר או למקומות הטרשים והמסקל נוטל אבן מן האמצע ונותן לצדדים ואם בא אחר והוזק בהן ה"ז חייב [כט] אע"פ שאמרו הרי הוא כמסקל מלפני בהמה ונותן לפני אדם מלפני הרואים ונותן לפני הסומין [כח] שדרך בהמה להלך באמצע ובני

נוסחאות כ"י

א) שחק. בין הבקר שלשה ימים: ב) שני ימים: ג) הרי יום אחד פטור מלשלם נמצאו שלשתן זוממין כו':

אור הגנוז

פ"ב [א] והזיקו: [ב] העליון חייב העליון בתחתון התחתון פטור: [ג] ימים: [ד] העדוהו בפני בעלים ולא בפני ב"ד: [ה] זמן: [ו] חבירו ונפל ונתקל בו בא חבירו ונתקל בו ונפל הראשון וכו':

מגן אברהם [א] תרנגולים שהידסו וטנפו את העיסה וכו' משלמין נזק שלם. הידסו עפר וכו' משלמין חצי נזק כצ"ל דף י"ז פי' דה"ל צרורות: [ב] החליפין. פי' מין עשב: [ג] ועל השבור חצי נזק. דס"ל דהוי משונה: [ד] נפל על גבי חבירו והזיק התחתון בעליון התחתון פטור. משמע דעליון חייב. דס"ל דבשנפל פושע הוא. דף כ"ט ודף ל"א: [ה] ואם א"ל קבלנו. אפילו עצמו למטה ואתה תקבלנו שניהן אחראין זה לזה. פירוש דצריכים לשמר זה לזה שלא יזיקו זה את זה: [ו] בן יומו יצא בין הבקר וכו' כצ"ל: [ז] והן עדות אחת. פירוש לענין הזמה. דף כ"ד: [ח] במניח אבנו. פירוש שהניחם בכוונה: [ט] אי אפשי בהן וכו' כצ"ל. פי' שהפקירן: [י] ה"ז חייב דכל תקלה דאפקרינהו ס"ל תולדה דבור: [יא] ה"ז פטור. לפי שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלי'. דף כ"ט: [יב] בנאן כדרכו. פי' ואח"כ נפלו פטור. ב"מ דף קי"ז: [יג] לתוך שדות עצמן. דבשדה חבירו חיישינן שמא יחפור בור וישליכם לתוך: [יד] היה בא בקופה וכו': [טו] שלא ניתנו ערי וכו' וכיון שרשות בידו להביא ברה"ר עשאו פטור: [טז] כגון אלו וכו' אתאן לת"ק: [יז] התופך את הגלל וכו' כצ"ל: [יח] נזקי. כלים ואם הזהירו וכו': [יט] חמרין וכו' כולן פטורין נ"ל דמיירי שהחמור נתקל ונפל ואח"כ נפל חבירו עליו לפיכך פטורין ומ"מ הראשון משלם לשני וכו' מיירי שניזוק השני בגופו של ראשון וזהו שסיים שחייב על נזקי אדם פי' אם הוזק באדם חייב ואם הוזק בבהמתו פטור וכ"ה בגמרא דף כ"ט ע"ש דהוא אינו פושע בנפילת בהמתו: [כ] שור שדחף וכו' כולן פטורין. רק הראשון חייב: [כא] חמשה שישבו וכו'. דף י"ד ע"ב: [כב] חמורין שרגליו וכו'. טור חו"מ סי' רע"ב: [כג] היה א' טעון וכו'. פירש כשפגעו במקום צר וצריך אחד מהן לחזור לאחוריו סנהדרין דף לב ע"ב: [כד] שניהם ממשמשין. פי' כעורים באפילה: [כה] מסקלין דרך רה"ר. פי' שמשליכים האבנים לצדדים: [כו] רבי עקיבא אומר אין לו רשות לסקל ואם סקל יוציא ליס או לנהר או למי הטרשי' וכו' עי' ספ"ג דשביעית: [כז] אע"פ שאמרו הרי הוא כמסקל מלפני בהמה ונותן לפני אדם וכו'. פי' אע"פ שעושה שלא כהוגן מ"מ אם רוצה לשלם מה שהזיק מותר לעשות כן נראה לי: [כח] שדרך בהמה להלך באמצע ובני אדם מצדדין. וא"ת הא אמרינן רפ"ח דשקלים שהטהורים

חסדי דוד

פרק ב תרנגולין שהדסו את העיסה וכו' משלמין נזק שלם הדסו עפר וכו' משלמין ח"נ כצ"ל וכ"ה בגמ' דף י"ז אמנם בגמ' גרסינן שהדסו וטינפו ע"ג עיסה וכו' אבל בירושלמי הגיר' כדהכא: איזהו תם וכו' נהבין הבקר ג' פעמים זא"ז וכו'. לא נוכל לפרש שהיו פני הבקר נהובין בשלוה ובהשקט ולא נגחו חוזרין לתמותן וקמ"ל דלאו דוקא תנוקות ממשמשין דסגי בפעם אחת אלא אפי' נהבין הבקר ג' פעמים סגי להחזירם לתמותם דא"כ יהיה מזה סתירה לדברי התוס' דף כ"ג ולהר"ן והריטב"א שכתבו לחזרה בעי' לד"ה ג' ימים אבל ג"פ ביום אחד אינו מועיל אבל נראה דמלתא אחריתא אשמעינן הכא והייט דכפ' דו"ה אמן תנן שור האיצטדין פטור מן המיתה כשנגח אדם דכתיב כי יגח ולא שיגיחוהו אחרים ואשמעינן הך תנא תוספתא דה"ה לענין תשלומין דלא מקרי מועד ויהי' נהובין מלשנא דאשכחן בסנהדרין דף ק"ה משל לב' כלבים שהיו בעיר והיו נהובין זה בזה ופירש"י נהובין בשוסין כאדם שכועס שפניו נהובין ועי' בערוך ערך נהב וה"ק נהבין הבקר שהיו אנשים מכעיסין הבקר ומשסין אותן זה בזה ועי"ז נגחו זה את זה אפי' ג"פ ביום אחד דקרבו נגיחותם עכ"ז אינן אלא תמין ומשלמין ח"נ דבעינן שיגחו מעצמן והיינו דמסיים רדף ג' רדיפות כו' ובזה מצאנו מקור לדברי הרמב"ם בפ"ו הלכה ה' דכתב שורין שמשחקין בהן ומלמדין אותן ליגח זה את זה אינן מועדין זה לזה וכו' והראב"ד השיג על זה וה"ה הניחו מכח סברא ועתה אנחנו רואים שדברי הרמב"ם לקוחים מן התוספתא: לעולם אין נעשה שור המועד עד שיעידוהו בפני בעלים ובפני ב"ד שעידוהו בפני ב"ד ולא בפני בעלים בפני בעלים ולא בפני ב"ד אין נעשה שור המועד שעידוהו שנים ביום הראשון שנים יום הב' שנים יום הג' וכו' הרי יום א' פטור מלשלם שניה זוממת ב' ימים פטור מלשלם הרי שלשתן וכו' כצ"ל וכל זה מוכח ומפורש בגמ' והשאר נמחק: המפריח גדרו בקוצין כו' ובא אחר והוזק בהן חייב אבל נפלה בתוך שלו ה"ז פטור כצ"ל וכן נראה להדיא בגמ' דף ל' עלה דמתני' דקתני הגודר גדרו בקוצים והוזקו בהן אחרים חייב בנזקן אתמר עלה אר"י לא שנו אלא מפריח אבל מצמצם פטור ע"ש. ולפי הנוסחא שלפנינו המפריח פטור א"כ כ"ש במצמצם וא"כ מתני' במאי נוקי לה אלא וודאי משבשתא היא וכדאמרן: המצניע קוצים וזכוכית וכו' הרי זה חייב. פי' המצניע הוא חייב ובגמ' שם דף ל' בלישנא דברייתא איתניי' הכא בהדיא ועי' ברמב"ם פי"ג הלכה כ"א ובבא שאח"ז צ"ל היה בא בקופה של תבן ובחבילה של קוצים וכו' ופי' בא אחר נראה דר"ל שהאחר ג"כ הי' בא בקופתו או בחבילתו דאל"כ הוי לי' לעיוני וטעמא דת"ק דאע"ג דברשות ב"ד קעביד שכך התנה יהושע מ"מ הוא התנה רק שלא יעכבנו מלילך בחבילה אבל לא התנה לפטור אם יזיק:

מצפה שמואל (א) שהדסו את העיסה. יז: וירושלמי פ"ב הל"ב: (ב) היו מחטטין. בפנים פירשתי לפי סוגיית הגמרא דבתר מעיקרא אזלינן וא"כ לא הוי צרורות וכי קתני חייב היינו אדלי ומ"מ לא הוי משונה דמיירי בחבל ישן או בקשור והכי משמע לפום סוגית הגמרא יח. ובתוס' שם ד"ה והא הכא אבל אי בתר תבר מנא אזלינן א"כ הוא דמשלם דהו"ל צרורות וכי קתני נ"ש היינו אחבל ואף בחבל בריא דכיון דתנא דמשלם מסתמא החבל בריא הוא ומ"מ משלם נ"ש דמיירי במאוס בליסה ועי' ברא"ש בפ"ב בפסק הלכה אי בתר מעיקרא אזלינן אי בתר תבר מנא ועי' שו"ע סי' ש"צ סי"א ובפ"ב מנ"מ הלי"ד בלח"מ ובהה"מ שם ועי' בהשגות הראב"ד שם והרא"ש בשם הראב"ד בפ"ב סי' א' כ' כדברי הרמב"ם נראה דראב"ד אחר הוא דתרי ראב"ד ניניהו כידוע. ולכן ס"ל דהיכא דאזיל מיניה אורחא הוא ומשלם נ"ש על הדלי ושיטת הה"מ דהרמב"ם אזיל בשיטת התוס' ובריתא איירי בחבל בלוי ועי' ירושלמי פ"ב: (ג) שירדו לגנה. ירושלמי פ"ב הל"ב ומשום שן או רגל בדרך הלוכה: (ד) שהיה פורח. יז: ושם וירושלמי שבת פ"ט הל"ה ועיין ירושלמי פ"ב משמע דנפח ושברן לכו"ע נ"ש משלם והיינו כפי דברי הרי"ף וגבי ההיא דרמי בר יחזקאל דבאית בי' בזרוני חייב נ"ש וכן הסכים הרשב"א מהירושלמי דנפח בבזרוני כיון דאורחא הוא נ"ש משלם: (ה) הכלב והגדי. כה: וירושלמי פ"ב ה"ה ועי' סימן ש"צ בהגה השניה כ' ויש אומרים וקאי על דין השני ואם היה הכלי וכו' אבל דין הראשון אין חילוק והוא מתוס' ד"ס ונפלו ת"ב: (ו) ותם שהיה ממשמשין. כד. וירושלמי פ"ב הל"ו: (ז) לעולם אינו נעשה. שם ועי' תוס' בשם ר"ת וכ"מ פכ"א מהל' עדות הל"ח ולח"מ שם ועי' בגמ' אי ליעודי גברא אי תורא לא אפשט ואף אי ליעודי גברא מ"מ אינו יכולים קמאי למימר אי הוי ידענא דמיירי ברמזי ולכן התוספתא כאן שהרי מיירי בג' יומי וע"כ דמרמזי רמוזי או במכירין או כשבאו עדים רצופים בכל הג' ימים: (ח) נשברה כדו. כט. וירושלמי פ"ג הל"ב ועי' תוס' כ"ט ד"ה מדמתניתין בסוף הדבור ועי' רא"ש ודעת הבעה"מ שהוא מטעם אדם המזיק והרמב"ן במלחמת תמה עליו: (ט) ואם בא אחר. עי' בפנים בשם התוס' ועי' ל"י דגבי מים לא שייך לומר דנתכוון לזכות ועיין מלחמות לא משמע כן: (י) בקוצין וצרורות לרה"ר. ל. וירושלמי פ"ג הל"ב: (כ) שיתנו לו זמן. ירושלמי פ"ג ה"ג וב"מ פ"י ועי' ל"י בפירוש המשנה בזה דשם אין חילוק בין נתנו לו זמן בנפל גדרו דחייב כיון דלא אפקרינהו א"כ כאן באפקרינהו ועי' ירושלמי ב"מ שם ס' ה"ד: (ל) לאחר זמן. שיטת הרא"ש בזה משום בור וי"מ חייב ברה"ר אף דילפינן ממה הלד כמ"ש הרא"ש בפ"ק ועי' טור סימן תט"ז שכ' שהרי ממונו: (מ) חסידים הראשונים. שם ושם: (נ) כגון אלו הפותחין. ל. וירושל' (ס) המוציא תבנו וקשו. שם ושם הל"ג והל"ד: (ע) החופר את הגלל. עי' ת"ח שכ' מן תוספתא זו מבואר דרשב"ג אגלל נמי פליג ועי' ירושלמי פ"ב דדמאי לענין נזקין אין חילוק בין כוון לזכות או לא: (פ) קדרין. לא. ושם הל"ה והל"ו עיין ברא"ש ועי' רמב"ן במלחמות וכן הראב"ד פי"ג מנ"מ הל"י וכן דעת הנ"י ועי' בשו"ע סימן תי"ג סעיף א' וב' מחלוקת הפוסקים בדינים אלו: (צ) חמרין שהיו. שם ושם: (ק) חמשה שישבו. י. וירושלמי פ"ג הל"ס: (ר) שרגליו של א' מהם. ירושלמי פ"ג הל"ה ורי"ף ורא"ש פ' אד"מ ועי' מיי' פי"ג מהל' רוצח הל"י פירושו דלעבור מעליו פירש עליו ממש ועי' בשו"ע הו"מ סימן ער"ב סי"ב וי"ג וי"ד ועי' בגליון הרי"ף שם ע"ש בזה ועי' תוס' כו: ד"ה אמאי בסה"ד שם ועי' מה"פ בזה: (ש) שנים שהיו מהלכין. לב. ובירושלמי פ"ג הל"ו: (ת) איסי הבבלי. בש"ס דלא כאיסי בן יהודה ועי' ירושלמי הוא איסי הבבלי הוא איסי בן יהודה ועי' פסחים קי"ב וביומא כ"ב: ועי' נדה לו: תוס' ד"ה איסי. ת"ב: (א) ואם סקל. עי' ספ"ג דשביעית ור"ש שם שהביא תוספתא זו:

מנחת בכורים

פרק ב א שנקרו. בחרטום: נזק שלם גרסינן ברישא וכסיפא: וחבל של דלי. ויש בו עניבה דדרכו לפסוק בחטיטה או בישן: ועל האחרון. כדין צרורות: החליפין. עלי תרדין: ועל השבור. דלאו אורחיה ח"נ כדין קרן: ח"נ. כדין צרורות דמכחו סומכוס לטעמיה: שנפלו. לאו אורחיה ובכלים דמקרבי לגבי כותל דאילו קפצו לא היו שוברים ואף תחלתו בפשיעה ליכא: חייבין. מלמעלה למטה אבל בסיפך לאו אורחייהו ואדם אין חילוק כדמסיים: התחתון פטור. דאונס גמור אף באדם (עיין לב: וברא"ש שם בדין קדרין) וס"פ המניח: ואם אמר לו. העליון לתחתון קבלני ופשע התחתון חייב התחתון ג"כ: ב ג'. אפי' ביום אחד נעשה מועד: ותם. חוזר לתמותו: בין קרניו. ואינו נוגח ואשמועינן התוספתא דאף ביום א' חוזר התם לתמותו וגם אפילו אם חזר מנגיחה הוי תם לנגיחה (עי' רמב"ם פ"ו ה"ז ות"ב) ועי' (מח:) וטעם פלוגתייהו מבואר בגמרא (כד.): ג בפני ל"ג: עדות אחת להזמה. אין כת האחת חייבת עד שיוזמו כולן: הרי יום ראשון. בעל הגדתו ומשלם ח"נ על נגיחה שלא הוזמו: והן חייבין. על ח"נ כולן מצטרפין לשלם וכת האחרונה משלמת ח"נ לבדה זולת הצרוף עי' שם (כד.): ד חייב מדין בור. דלא הוי הנפילה אונס דנתקל פושע הוא ור"י סבר נתקל לאו פושע הוא: ומודה. במניח בכוונה: ונפלו. ברוח שאינו מצויה דהוי אונס ובש"ס מפרש דפליגי במפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אבל לאחר נפילת פשיעה הוי בור ואף באפקרינהו חייב לכ"ע ושיטת התוס' דלאחר נפילת פשיעה ג"כ פוטר ר"י: ה חייב. אף שהפקיר: המפריח. לאו דווקא דמיירי במצמצם ופטור לפי שאין דרך בני אדם להתחכך בכותל: נפלו. בכותל רעוע: המצניע חייב. דהו"ל לאסוקי אדעתיה. א"נ מיירי בלא קוצים וחייב משום הכותל אם היזק בהן: כדרכן. כותל בריא ובלא קוצים פטור עד שיתן לו זמן ב"ד לסתור הכותל פתה שרעוע ואם נפל בתוך הזמן אין עליו כלום: ה"ג חייב: בכותל רעוע. דהו"ל לאסוקי אדעתיה והמצניע פטור ובכותל בריא בעל הכותל חייב: ך שלא תעלם את הקוצים ובגמרא הגירסא שלא תעכב המחרישה: לכך. בתנאי יהושע ופטור אם הזיק: בימות הגשמים. אף בימות הגשמים מ"מ חייב בהיזקו: וכל הקודם. כיון דאיכא שבחא קנסו גופן משום שבחן ואין מורין כן: ההופך גרסינן. וכל ההופך למטה מג' כמבואר בש"ס ולכן בעינן כוונה לזכות בהם: ואסורה. דבגלל ליכא שבח ולא קנסו: מותרין. אף גופן קנסו משום שבחן ומורין כן: ז ונפל. והיה שם עוד שלישי שנפל בשני וכן בש"ס: מחמת הראשון. שהכב לרוחב הדרך דעל ידו נפלו כולן: נזקי גופן. אם נפלו מעצמן אבל נפלו הכלים פטור (ועי' רש"י ותוס' בסוגיא): לפיכך. ארישא דחייבין זה בנזקי זה משום פשיעה ובהזהיר פטור: כולן חייבין. גרסינן שחייב על נזקי אדם והיינו בנזקי גופו אבל לא כשנפלה בהמה גרסינן וחייב ומיירי באינו יכול להעמיד את הבהמה ל"ע בש"ס (כט.): לפיכך. ארישא. הזהירו גרסינן: כשורים. ורק הראשון חייב שע"י הוזקו: ח שישבו. בב"א: האחרון. שסמך עליהם ונשבר ובלא איהו לא היה מתבר: לעבור. ויפסע ממנו ולהניחו יחידי בדרך וי"מ לעבור עליו ממש אם נפל בדרך ואין מקום לעבור ואין הלכה כן: הכי גרסינן רכוב מפני הטעון מפסרין ביניהם מעלין בדמים: מעבירין. כשפגעו זה בזה והוצרך אחד לנטות: ט ואחד מהלך. בע"ש בין השמשות דרשות לאחד לרוץ: או שניהם רצים. אפילו בחול דלשניהם אין רשות: ממשמשין. כעור באפלה: והזיקו. שלא במתכוון: הרץ חייב. בשאר ימות החול גם ת"ק מודה וכדמוכח בגמרא (לב.): י והמסקל נוטל. הנוטל אם בא אחר והוזק חייב אע"פ שאמרו שחייב הרי הוא כמסקל וכו' כלומר דאסור לעשות כן אף שרוצה לשלם: מגדדין גרסינן. לכן לא יתן בצדי רה"ר וכן בהיפך מפני הבהמה:

והסומין

ובני אדם מצדדין דרך הרואין להלך באמצע (ג) והסומין מן הצדדים המסקל נוטל מתוך שדהו ונותן לרה"ר ובא אחר והוזק בהן הרי זה חייב אע"פ שאמרו הרי הוא כמסקל מתוך שאינו שלו ונותן לתוך שלו (ד) מעשה באחד שהיה מסקל מתוך שדהו ונותן לרשות הרבים היה חסיד אחד רודפו אמר לו מפני מה אתה מסקל מתוך שאינו שלך ונותן לתוך שלך שחק עליו לאחר זמן נצטרך אותו האיש ומכר את שדהו והיה מהלך באותו מקום ונתקל אמר לא לחנם אמר לי אותו חסיד הרי את מסקל מתוך שאינו שלך ונותן לתוך שלך :

פרק ג א שור שהזיק שהיה (א) מועד בקרנו [א] ותם בשנו והבל ובזה [ב] תם משלם חצי נזק מגופו מועד משלם נזק שלם מן העלייה אין שם עלייה תם משלם חצי נזק מגופו מועד [ג] יוציא ויבקש לעלייה כלל אמרו בנזקין הרג את שורו וקרע את כסותו וקיצץ נטיעותו (ב) לא יאמר טול את הנבילה ותן לי את הפרה טול את הקרעים ותן לי את הטלית טול את הקציצין ותן לי את הנטיעות אלא שמין אותן כמה הן יפין עד שלא הוזקו וכמה הן יפין [ד] משהוזקו לפיכך הן משלמין רבי עקיבא אומר (ג) אף התם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם שנאמר כמשפט הזה יעשה לו יכול ישלם מן העלייה תלמוד לומר יעשה מגופו הוא משלם ואין משלם מן העלייה : ב (ד) שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את שורו מת או הכחיש אין לו אלא שור : שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבילה יפה חמשים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל החצי החי וחצי המת שנאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגם את המת יחצון דברי רבי יהודה אמר לו ר' מאיר לא בזה דברה תורה אלא בזמן שאין הנבילה יפה כלום הא מה תלמוד לומר וגם את המת יחצון יחצו דמי מיתה ביניהם : ג יש חייב על נזקי עצמו ועל נזקי שורו וחמורו ופטור על נזקי עצמו ועל נזקי שורו [ה] כיצד חייב על נזקי עצמו ועל נזקי שורו וחמורו הזיק ברשות היחיד חייב שורו וחמורו חייבים (ה) הזיק (ו) במתכוין שורו וחמורו חייבים (ז) הדליק גדישו של חבירו ביום הכפורים חייב שורו וחמורו חייבין כיצד פטור משלם על נזקי עצמו ועל נזקי שורו וחמורו הזיק ברה"ר בדרך הלוכו פטור שורו וחמורו פטורין [ה] (ז) המית בלא מתכוין פטור שורו וחמורו פטורין (ח) חבל בהקדש בגר ועבד משוחרר פטור שורו וחמורו פטורין ופטור על נזקי עבדו ואמתו : ד כיצד משלם (ט) במותר חצי נזק שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים הכחישו חמשים זוז וחזר האחרון הכחישו [ו] שלשה של זהב האחרון משלם לראשון חצי דינר זהב שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים [ז] וחבל בו חמשים זוז וזה חזר האחרון והכחישו השבית הניזק היה יפה ד' מאות זוז שאלמלא לא הזיקו היה יפה שמנה מאות זוז עד שלא עמד בדין השבית המזיק אם עד שלא עמד בדין השבית אין לו אלא כשעת הנזק הכחיש אין לו אלא כשעת עמידתו בב"ד השבית המזיק אם עד שלא עמד בב"ד השבית אין לו אלא כשעת נזקו הכחיש אין לו אלא כשעת עמידתו בב"ד אם משעמד בב"ד השבית אין לו אלא כשעת עמידתו בב"ד הרג שורו של חבירו [ח] הוקרה בהמתו או שהוזלה הדליק גדיש של חבירו והוקרה תבואה או שהוזלה בין משעמד בב"ד ובין עד שלא עמד בבית דין אין לו אלא כשעת נזקו : ה שור שהיה רודף [ט] חבירו והפך הנרדף וחבל בו או שחבלו בו אחרים (י) הרי אלו (כ) פטורין הוזק הרודף בנרדף פטור נרדף ברודף חייב (ל) שור שעלה על גבי חבירו ובא בעל התחתון [ט] ושמטו או ששמט את עצמו ונפל ומת פטור דחאו ונפל ומת חייב : ו (ל) שור שהיה רועה ויצא שור אחר אחריו נמצא הרועה זה שמת אפי' זה מנוגח וזה מועד לנגיחה זה מנושך וזה מועד לנשיכה פטור רבי אחא אומר (מ) גמל שהיה אוחר בין הגמלים ונמצא שם גמל מת חייב בידוע שזה המיתו יצאו שני שוורים אחרים ספק שהן המיתוהו ספק ממקום אחר מת הרי אלו פטורין אם בידוע שהן המיתוהו (נ) הרי אלו משלמין [י] בקטן ולא בגדול בתם ולא במועד שני שוורים שהיו רועים ויצאו שני שוורים אחריהם נמצאו הרועים הללו מתים ספק שהם המיתום ספק ממקום אחר מתו הרי אלו פטורין [יא] (ס) ואם בידוע שהם המיתום הרי אלו משלמין בקטן ולא בגדול בתם ולא במועד [יב] ואם בידוע שהשחורין המיתו את הלבנים והיו שם אחד גדול ואחד קטן אחד תם ואחד מועד הרי אלו משלמין לגדול ולקטן לגדול מן הקטן ולקטן מן הגדול לגדול מן התם ולקטן מן המועד : היו הניזקין של שנים והמזיקין של אחד ספק שהן המיתום ספק ממקום אחר מתו הרי אלו פטורין ואם בידוע שהן המיתום הרי אלו משלמין בקטן ולא בגדול בתם ולא במועד ואם בידוע שהשחורים המיתו את הלבנים והיו שם אחד גדול וא' קטן אחד תם וא' מועד הרי אלו משלמין לגדול ולקטן לגדול מן הקטן ולקטן מן הגדול לגדול מן התם ולקטן מן המועד [יג] והניזוקין משמנין ביניהם זה נוטל לפי שלו וזה נוטל לפי שלו היו המזיקין של שנים [יד] והניזוקין של אחד ספק שהן המיתום ספק ממקום אחר מתו הרי אלו פטורין ואם בידוע שהן המיתום הרי אלו משלמין בקטן ולא בגדול בתם ולא במועד ואם בידוע שהשנים המיתו [טו] את השנים אחד והיו שנים אחד גדול וא' קטן אחד תם ואחד מועד הרי אלו משלמין [טז] לגדול ולקטן לגדול מן הגדול ולקטן מן הקטן לגדול מן התם *) לתם מן המועד והמזיקין משמנין ביניהם זה נותן לפי שלו וזה נותן לפי שלו היו המזיקין של שנים והנזקים של שנים אע"פ שידוע שהשחורים המיתו את הלבנים הרי אלו פטורים שזה אומר שלך המית וזה אומר לו שלך המית ואם בידוע שהשנים המיתו את השנים [יז] בזמן שכולן באין לב"ד פטורין אין כולן באין לב"ד חייבין שנים שזרקו שני אבנים ושברו שתי (ע) חביות אחת של יין ואחת של שמן זה אומר את של יין וזה אומר את של שמן משלמין [יח] את של יין אחת מלאה ואחת רקנית זה אומר את הרקנית וזה אומר את [המלאה] משלמין את הרקנית שברו את החביות זה אומר אתה שברתה וזה אומר אתה שברתה שניהן פטורין :

פרק ד א שור שחציו של ישראל [א] וחציו של הקדש שהזיק [ב] של ישראל

*) נ"ל לקטן

מועד

אור הגנוז

פרק ג [א] וחמורו : [ב] אחר :

מגן אברהם שהטהורים מהלכין לצדדין וטמאים באמצע . וי"ל דכאן מיירי בזמן הזה שאין טומאות וטהרות נוהג : [א] ותם בשינו . פי' להשיך אדם וכליו דאלו לאכילה הן מועד מתחלתו : [ב] תם משלם וכו' . פי' לזה שהזיק בשנו ישלם מגופו ולזה שהזיק בקרנו ישלם מעלי' : [ג] יוציא ויבקש . כלומר יבקש ממקום אחר ואם לא מצא יפסיד : [ד] משהוזקו לפי כך ב' תיבות הן משלמין כצ"ל . פי' לפי זה הן משלמין : [ה] המית בלא מתכוון*) : [ו] שלשה של זהב הם ע"ה זוז : [ז] וחבל בו חמשים זוז שהשבית הניזק וכו' בב"ד השבית אין לו וכו' כצ"ל וכ"ה בגמ' דף ל"ד: [ח] הוקרה בהמה וכו' . פי' שבהמות החיות הוקרו או הוזלו ולא איירי מפחת נבילה : [ט] וששטו וכו' דף כ"ח : [י] בקטן ולא בגדול וכו' אם שניהם של איש אחד וכן תמין משתלם מן הקטן ולא מן הגדול : [יא] ואם בידוע שהם המיתום . פירוש אבל אינו יודע איזה מהן ויש לומר אחד המית שניהן ולכן משתלם רק מן הקטן : [יב] ואם בידוע שהשחורין וכו' . מיירי שידוע שכל אחד מהם המית אחד ואינו ידוע מי המית הגדול ומי המית הקטן לכן משלם לגדול מן הקטן וכו' : [יג] והנזוקין משמנין ביניהם . פי' נוטלין לפי ערך כגון ששור של ראובן שוה מאתים ושל שמעון שוה מאה והמזיקין הגדול שוה מאה והקטן שוה עשרים נמצא שמשלם הקטן כולו דהיינו עשרים . ומהגדול משלם חמשים נמצא משלם שבעים נוטל ראובן שני חלקים ושמעון חלק אחד :[יד] והנזוקין של א' וכו' . ואם בידוע שהם המיתום הרי אלו משלמין . צ"ע דליפטרו לגמרי דכל אחד יאמר שור של חבירו הזיק ולא שורי וא"ל דמיירי שידוע שכל שור הזיק שור אחד דא"כ היינו סיפא דקתני ואם בידוע שהשנים המיתו את השנים וכו' וצ"ל דס"ל כיון שניזק אחד תובע שניהם צריכין לשלם ומיהו בגמרא דילן לא משמע הכי : [טו] את השנים של אחד כצ"ל : [טז] לגדול מן הקטן ולקטן מן הגדול לתם מן הגדול ולמועד מן הקטן כצ"ל : [יז] בזמן שכולן באין לב"ד חייבין אין כולן באין לב"ד פטורין כצ"ל דכששני נזוקין באין לב"ד חייבים לשלם ממ"נ לאחד מהן כמו ברישא בניזק אחד אבל אם אחד מהן בא לב"ד יכול לומר לא הזקתי אותך אלא לחבירך : [יח] את של יין דשוה אינו שוה כמו שמן : [א] וחציו של הקדש שהזיק : [ב] של ישראל מועד וכו' . פי' חלק ישראל מועד משלם וכו' ועי' בגמרא דף י"ג גבי תודה שהזיקה וכו' :

*) נראה דחסר כאן פירושו

נוסחאות כ"י

א) בלא מתכוין : ב) חייב :

חסדי דוד

פרק ג שור שהזיק כו' אין שם עליה יצא ויבקש לעליה כצ"ל . ופי' אין שם עליה כי אין שם מטלטלין שאם יש בעליה מטלטלין גם סובין מקרי מיטב אבל אם אין שם מטלטלין אז יצא ויבקש בקרקעותיו את המעולה ובזה ישלם וכ"כ הרמב"ם בפ"ח הלכה כ"ז שאם נמצאו מטלטלין אין נזקקין לקרקעות ועי' בח"מ סי' ת"ט : כיצד משלם במותר כו' הכחישו חמשים זוז חזר האחרון והכחישו כו' כצ"ל וכ"ה בירושלמי וכבא שאח"ז יש בלבולים ושבושים וכצ"ל שור שוה מאתים שנגח כו' וחבל בו נ' זוז השבית הניזק והיה יפה וכו' עד שלא עמד בב"ד השביתו אין לו אלא כשעת הנזק וכו' והשאר נמחק וכ"ה להדיא בירושלמי ובגמ' דידן דף ל"ד הובא מתניתא זו בקיצור וע"ש ברש"י ובתוס' ותמיהא טובא דנראה שנעלמו מעיני המאורות הגדולים רש"י ז"ל והתוס' ליתנא דהתוספתא והירושלמי דבתרווייהו מפרש בהדיא אין לו אלא כשעת נזקו והך ליתנא מוכח להדיא כפי' בתרא שדחו הם ז"ל וכן מוכח מהרמב"ם בפ"ז דין י"א דמפרש כפי' בתרא שדחו רש"י ותוס' ז"ל ע"ש : שור שהיה רודף חבירו וכו' . הך מתניתא לא הובאה בשום מקום ולא הזכירוה הפוסקים אלא כיוצא בזה שמענו שכתב הרא"ש ז"ל ודקדק כן מדברי רש"י ז"ל וכ"כ הנמק"י בשם הרמ"ה אהסיא דב' שורים שחבלו זה בזה דמשלמין במותר ע"ש ובח"מ סי' תכ"ח ובסמ"ע שם ואיך שיהי' הדין הנזכר כאן בתוס' הוא מעין דין שדקדק הרא"ש . ולא ידעתי איך נעלמה התוספתא זו מעיני כל הפוסקים ובפרט הרא"ש והרמ"ה שהיו יכולים להסתעויי מהכא לסברתם ·

מצפה שמואל

(ב) והסומין מן הצדדים . עי' בפנים ועי' שקלים רפ"ח : (ג) מעשה בא' שהיה מסקל . עי' כ"י ועי' ירושלמי בכורים פ"א דאין עושין חלל תחת רה"ר ועי' ב"ב ספ"ג : (א) מועד בקרנו . מכאן דמועד לאב לא הוי מועד לתולדה ודברי הרמב"ם בפ"ב מנ"מ שכ' אם האב מועד תולדתו מועדין היינו לענין מועדין מתחלתן וע"ש בהס"מ ובהשגות: (ב) לא יאמר טול את הנבילה . מימרא דשמואל יא. ועי' ירושל' קדושין פ"א סוף ה"א ודין שמין לגזלן ועי' כאן פ"א ה"א לענין שמין לנזקין : (ג) אף התם שחבל . לג. : (ד) שור שוה מנה . לד. וירושלמי פ"ג הל"ט : (ה) הזיק במתכוין . עי' דף מ"ד פלוגתא דר"י ור"ש בלא מתכוין ועי' ירושלמי פ"ד הלכה י"ד והת"ב הגיה הזיק בלא מתכוין חייב ושורו וחמורו חייבין ועי' כט. ועיי רמב"ן ובעה"מ בשן ורגל שלא בכוונה אי הוי כקרן בכוונה . ובהמית בלא מתכוין בפנים פרשתי לענין תשלומין והת"ב מפרש לענין מיתה מקרא דוארב לו עד שיצא מתכוין ושורו ילפינן ממיתת בעלים דהוקשו כמיתת בעלים וכו' : (ו) הדליק גדישו . ל"ד: וירושלמי פ"ג הל"י : (ז) המית בלא מתכוין . מד: : (ח) חבל בהקדש . עי' ב"מ לט: ותוס' שם ועי' דף ל: ד"ה שור : (ט) מותר ח"נ . לד. וירושלמי פ"ג הל"ט ועי' נ"י מ"ש בזה לשיטת הרא"ש וגם רש"י דמחשבין נ"ש נגד נ"ש והמותר בתם בח"נ ובמועד נ"ש והנ"י לא כתב כן ע"ש שמחשבין מאה של תם נגד חמשים של מועד ובמותר מחשבין ויש לעיין בזה בירושלמי כתובות פ"ג הל"ט דתלה זה בשנים שהוציאו שט"ח זע"ז דפליגי ר"נ ור"ש ע"ש ומדאמר אין לו אלא כשעת נזקו משמע שהיה משלם יותר משמע כל"ב ברש"י ע"ש וכן בת"ח ועי' לח"מ פ"ז מנ"מ הלי"א שכתב כן להדיא ועי' ירושלמי פ"ג הל"ט א"ר לא כיני מתניתא השבית המזיק וע"ש בפ"מ דדחיק ליה ליתנא דאין לו אלא כשעת נזקו והוא כלשון ראשון ברש"י : (י) הרי אלו פטורין . כז: וכח. וירושלמי רפ"ג ועי' שו"ע סי' ת"כ וסמ"ע שם : (כ) שור שעלה . שם ושם : (ל) שור שהיה רועה . ב"ב לג. וע"ש ברשב"ם ועי' רמב"ם פ"ח מנ"מ הלי"ד : (מ) גמל שהיה אוחר . שבועות לד: ועי' ירושלמי פ"ד הל"ה שבועות וכאן פ"ה הל"א וירושלמי פ"ב דכתובות : (נ) ה"א משלמין . כל הסוגיא לה: ולו. וירושלמי ספ"ג ובשו"ע סימן ת' וסי' פ"ח ושור שחור מצוי להזיק כמס' ברכות שור שחור ביומי ניסן : (ס) ואם בידוע . עיין מ"א שכי' כיון שניזק אחד תובע לשניהם ואפשר עוד לומר כיון ששני התובעים לפנינו הרי חייב לאחד ממ"נ והוי כאומר כ"א אותי גזל ואף לר"ט דמניח גזילה ומסתלק כאן הרי שניהם יתלוקו : (ע) חביות . ירושלמי ספ"ג :

מנחת בכורים

והסומין מן הצדדין . דרואה לפעמים הולך במקרה באמצע אבל סומא הולך תמיד בצדדין: אע"פ שאמרו שחייב. וכך אע"פ כמו אעפ"כ וכה"ג בכלים פי"ז משנה ב' ועיין שם בר"ש ומתפרש אע"פ שמקבלת של ערב טמאה והכוונה אע"פ שאין מקבלת של שתי כיון שמקבלת של ערב טמאה : לתוך שלו . דרה"ר תמיד שלו אבל רשותו עומד למכור וכמעשה שהביא . והגר"א פי' דאע"פ שאינו רשאי לעשות כן אם רוצה לשלם רשאי ואין הדבר כן כמבואר בריש הלכות גזילה :

פרק ג א בשינו . לנשיכה היה תם והוא תולדה דנגיחה ומועד לאב לא הוי מועד לתולדה : תם משלם . בעל הניזק מהתם מזומן נזקו ממה לוקח . אבל בעל הניזק מהמועד צריך לבקש ממה לגבות הפרה . שיש למזיק תחת שורו אי : לפי כך . שני תיבות : יעשה לו . למעלה ממנו דין מועד . ונאמר או בן יגח וגו' כמשפט הזה יעשה לו ולו היינו לשור והיינו מגופו : ב שורו . של מזיק דהוי ח"נ: אלא שור . ויפסיד הניזק מח"נ שלו וכר"ע שאמר שותפי נינהו : דמי מיתה ביניהם . פחת שפיחתו מיתה מחלין בחי ושבת נבלה איכא בינייהו לר"מ דניזק הוי ואין המזיק שייך בנבלה ולר"י את המת מחלין קאי בשוה א"כ המזיק יש לו חלק בנבלה : ג הזיק במתכוין . משום סיפא דנקט בהמית בלא מתכוין נקיט רישא במתכוין אבל באמת דנזקין חייב שלא בכוונה כגון נפל מן הגג וכן בשור בלא כוונה ר"י מחייב (מד:) וי"ל באדם משום שור נקטיה וכר"ש דפוטר נזקין בלא כוונה: ביום הכפורים . דאינו חייב מיתה ושורו וחמורו אף בשבת חייבין : בדרך הלוכו · שלא במתכוון פטור דאין דרך ב"א להתבונן בדרכים והמניח פשע (עיין רפ"ה, דף מח) : פטורין . דהו"ל רגל ברה"ר : המית בלא מתכוון פטור . אף שהזיק ממון דחייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין : חבל בהקדש . כל מזיק דכי יאכל פרט למזיק רק מדרבנן יש סוברים דמשלם כשהזיק בגופו ושורו שהזיק של הקדש פטור מטעם רעהו : בגר ועבד משוחרר . ומת דאין לנכס יורשים : עבדו ואמתו . שהזיקו פטור האדון שלא יזיק סך רב בכל יום . ובת"ב מפרש דשורו שהזיק לעבדו וכן הוא שהזיק שלא בב"ד מראשי אברים פטור : ד כיצד . דין ח"נ אשמעינן כשחבלו זה בזה : חזר האחרון והכחישו . לא גרסינן ובכל הם מיירי ד' מאות זוז . אע"פ כן חייב ולא מצי אמר ליה מאי אפסידתך שאלמלי וכו' א"כ הזיקו לכן אם עד שלא עמד בדין וכו' משלם כשעת נזקו : הכחיש . הניזק ותבע דא"ל קרנא דתורא קבירא ביה : עמידתו בב"ד . דהוי שותפים א"כ לשניהם הוכחש : השבית המזיק . אף ממילא ולא פטמו : כשעת נזקו . ואינו נוטל בשבח אבל אח"כ השביח הוי הניזק שותף בשור : אם משעמד בב"ד השבית . מחמת פטום יש להניזק חלק בו ומשלם לו דמי פטומו והשבח היותר לשניהם דהוי שותפים : הוקרה בהמות משאר בהמות . שמין הניזק כשעת העמדה בדין ומוקמינן בגמרא ברייתא זו כר"ע דאמר שותפין נינהו ע"ש ובתוס' ד"ה כשפטמו וד"ה הב"ע : ה הרי אלו פטורין . דכל המשנה ובא אחר ושינה בו האחר פטור והא דמשלמין במותר היינו כשהתחילו לנגוח ביחד וגם מיירי דלא היה אפשר לו להציל באופן אחר ולכן השני פטור (עי' רא"ש פ"ג סימן י"ג) : נרדף ברודף . אגב רישא תניא ואולי קמ"ל דאף מחמת ד"א חייב והא דתנן בסלע לקה דפטור ספ"ג היינו שלא מחמת הרודף : ומת . העליון פטור התחתון אפילו העליון מועד והיה משלם לו כל הזיקו עביד איניש דינא לנפשיה : דחאו . והיה יכול להצילו בד"א : ו פטור . דאומדנא לאו כלום הוא : שהן המיתוהו . ושניהם של איש אחד ובגוונא דלא הוי מודה בקנס (עי' רא"ש ספ"ג) : בקטן . אף שעדיין אינו מגיע לח"נ וכן באחד תם ואחד מועד משלם להקל . ומשלמים אשורים קאי דמגופן משלמין : והיו שם . במזיקין וכן בנזקין אחד גדול ואחד קטן או שהיו המזיקין ג"כ אחד תם ואחד מועד או בנזקין אחד גדול ואחד קטן ושניהם תמין בהכי גוונא משלמין להקל: הרי אלו משלמים . כשהניזקין כותבין הרשאה זה לזה : והמזיקין . שני הנזקין נוטל כ"א מהנזק כפי ערך שהוא שורו יותר משל חבירו כגון שהמזיקין אחד שוה מאה וא' עשרים שמשלם המזיק דמי הקטן כולו ודמי מחצה מהגדול בשניהם . תמים הרי נוטל ראובן שני חלקים מזה ושמעון שליש כששורו של ראובן שוה יותר לפי ערך הזה וכן בתם ומועד : שהן המיתום . כאן צ"ע שהרי כל אחד מצי למדחי ואולי מיירי בשותפים בשני השוורים : את השנים . של אחד גרסינן : והמזיקין משמנין . כגון שהיו המזיקין אחד גדול וא' קטן ובנזקין אחד גדול ואחד קטן דהגדול משלם להקטן מחצה היינו נ' וקטן לגדול מחצה היינו כל דמי קטן כגון כ"ה נמצא א' מפסיד הקטן כולו וא' נותן נ' ממ"נ : א' תם וא' מועד . דשל ראובן מועד ושל שמעון תם הרי ראובן נותן כמו שהזיק הקטן ושמעון נותן כמו תם לגדול ושניהם שוים בנזקין היינו התם לגדול כמו להקטן דאל"כ שאינו שוה רק ח"כ של הקטן יכול שמעון לומר התם שלי הזיק להקטן דמיירי באינם שותפין שהרי משמנין ביניהם : משמנין ביניהם . ונותן כ"א כפי שלו כדפי' : כולן באין לב"ד חייבין גרסינן . וכסיפא פטור ורישא מיירי בהרשאה אבל לא בהרשאה יכול כל א' לומר לחבירו הזקתי ולפי הגירסא דהכא נמי י"ל בזמן שכולן באין היינו בלא הרשאה והוצרכו כולם לבוא . ובאין כולן היינו בהרשאה : של שמן . בירושלמי כגירסא זה אומר של יין וזה אומר של יין וכן בסיפא :

פרק ד א שור שחציו . בשני שותפין והקדיש אחד חלקו דאילו אחד המקדיש חצי בהמה קדוש כולה כמבואר בתמורה

(א) מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק (ב) של הקדש בין תם ובין מועד פטור הוזק מאחד [ג] של ישראל חייב ושל הקדש פטור [ד] שור של הקדש הבעלים חייבין באחריותן (ג) הבעלים נוטלין את נזקו (ד) ונותנין את נזקו שור שחציו של ישראל וחציו של כנעני שהזיק את של ישראל מועד משלם נ"ש ותם משלם ח"נ ושל כנעני בין תם ובין מועד משלם נ"ש (ה) שור של כנעני שהזיק שור של [א] אחר חבירו אע"פ שקבלו עליהם לדון בדיני ישראל משלמין נ"ש שאין תם ומועד בנזקי הכנעני (ו): ב שור של ישראל שנגח שור של כותי ושל כותי שנגח שור של ישראל מועד משלם נזק שלם מן העלייה ותם משלם חצי נזק רבי מאיר אומר שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור ושל כנעני שנגח שור של ישראל בין תם ובין מועד משלם נזק שלם מן העלייה: ג יפה כח הדיוט מכח גבוה וכח גבוה מכח הדיוט יפה כח הדיוט נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה ריבית ואונאה להדיוט (ז) [ה] ואין ריבית ואונאה לגבוה תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה להדיוט ואין תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה לגבוה [ו] נשבע להדיוט משלם קרן וחומש לגבוה אין משלם (ח) אלא קרן. יפה כח גבוה [ז] מעילה לגבוה ואין מעילה להדיוט (ט) אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט [ח] קרן וחומש לגבוה ואין קרן וחומש להדיוט [ט] (י) הקונה מן הגבוה בכסף מן ההדיוט בכסף בשטר ובחזקה: ד (כ) [י] שור חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח פטור ר"ע ור' יעקב אומרים משלם חצי נזק. שור (ל) שנתחרשו בעליו או שנשתטו בעליו או שהלכו בעליו למדינת הים יהודה בן נקוסיא. אומר סומכוס אומר לעולם הוא בתמותו עד שיעדוהו בפני בעלים רבי יוסי אומר מעמידין עליו אפטרופין העידוהו בפני אפטרופין נתפקח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן או שבאו בעליו ממדינת הים יהודה בן נקוסיא אומר סומכוס אומר לעולם הוא בתמותו ראשונה עד שיעדוהו בפני בעלים שנייה ר' יוסי אומר הרי הוא בחזקתו: ה זה הכלל כל שהועד בו והועד [יא] בדבר שהועד בו [יב] בשעה שהועד עליו משלם נ"ש מן העלייה וכל שלא הועד בו ולא הועד בבעליו בדבר שלא הועד בו בשעה שלא הועד עליו משלם ח"נ מגופו (מ) רבי יהודה אומר מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול אימתי הוא תם עד שיחזור בו שלשה ימי שבתות זה אחר זה: ו (נ) יש כאן חייב בכופר וחייב במיתה חייב במיתה פטור מן הכופר חייב בכופר ופטור מן המיתה פטור מן הכופר ופטור מן המיתה שור מועד שהמית חייב בכופר וחייב במיתה שור תם שהמית (ס) ושור חרש שוטה וקטן שהמית המית גר ועבד משוחרר חייב במיתה ופטור מן הכופר שור שהיה (ע) מתחכך בכותל ונפל על האדם נתכוון להרוג את הבהמה הרג את [יג] הבהמה לכנעני והרג בן ישראל לנפלים והרג בן קיימא חייב בכופר ופטור מן המיתה (פ) ולענין הניזקין רבי יהודה מחייב ורבי שמעון פוטר שנאמר כי יגח שור עד שיתכוון ליגח [יד] ואם היה תם פטור מן הכופר ופטור מן המיתה (צ) [טו] המית כותי בן] שמנה פטור מן הכופר ופטור מן המיתה רבי יהודה אומר (ק) שור המדבר ושור הקדש ושור גר שמת ואין לו יורשין פטור שנאמר והועד בבעליו ולא ישמרנו אין בעלים לאלו יתר על כן אמר ר' יהודה המית כשהוא של הדיוט ולא הספיק לעמוד בדין עד שהקדישו בעליו המית כשהוא של גר ולא הספיק לעמוד בדין [טז] עד שמת הגר פטור שנאמר ולא ישמרנו בעליו והמית את ששוות המיתתו לשעת עמידתו בב"ד חייב את שלא שוות המיתתו לשעת עמידתו בבית דין פטור כיצד הוא משלם (ר) [יז] שמין את הניזק כמה הוא יפה לפי כך [יח] הוא משלם דברי רבי יהודה [א] ר' יוחנן בן ברוקה אומר שמין את הבעלים כמה הן יפים לפי כך הן משלמין: ז [יט] כל שחייב בבן חורין (ש) חייב בעבדים בין בכופר בין במיתה וכל שפטור בבן חורין פטור בעבדים בין בכופר בין במיתה כל שפטור בבן חורין פטור בעבדים המית עבד עברי נותן כל כופר ועבד של שני שותפין נותן לשניהם (ת) חציו עבד וחציו בן חורין נותן לפי חשבון חצי כופר ליורשין וחציו שלשים סלע לבעלים: ח (א) הממית על פי עד אחד (זבחים דף ע"א) והרובע והנרבע על פי עד אחד פסול לגבי מזבח ופטור מן המיתה ומותר בהנאה הממית על פי שנים והרובע והנרבע על פי שנים פסול לגבי מזבח (ב) ואסור בהנאה וחייב במיתה הממית בין משלו בין משל חבירו בין (ג) לפני הקדישו ובין לאחר הקדישו בין בשוגג בין במזיד [כ] בין באונס בין ברצון פסול לגבי מזבח [כא] רובע ונרבע בין משלו ובין משל חבירו בין לפני הקדישו בין לאחר הקדישו בין בשוגג בין במזיד פסול לגבי מזבח באונס כשר ברצון פסול יש בנוגח שאין ברובע וברובע שאין בנוגח נוגח משלם את הכופר (ד) לאחר מיתה מה שאין כן ברובע ויש ברובע שהרובע עשה בו [כב] אונס כרצון שאין מתכוין כמתכוין (ה) מה שאין כן בנוגח:

פרק ה

א (א) שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין והקדישו בעליו מוקדש שחטו ומכרו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי משעמד בדין הקדישו בעליו אין מוקדש שחטו ומכרו ונתנו במתנה לא עשה כלום מפני שמשלם מגופו שור מועד שהזיק בין (מועד) עד שלא עמד בדין בין משעמד בדין והקדישו בעליו מוקדש (ב) שחטו ומכרו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי מפני שמשלם מן העלייה: ב שור תם (ג) שהזיק ואח"כ המית המית ואח"כ הזיק פטור שור מועד שהזיק ואח"כ המית חייב המית ואח"כ הזיק עד שלא נגמר דינו חייב [א] משנגמר דינו פטור (ד) שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר הזיק שור ברשותו מועד משלם נזק שלם תם משלם חצי נזק *) שאלו בחזקת תם ונמצא מועד הבעלים משלמין חצי נזק [ב] והשואל פטור הועד בו בפני שואל ואח"כ (ו) מכרו הבעלים [א] משלם חצי נזק והשואל משלם חצי נזק המית ברשותו ואח"כ מסרו

*) עי' בגמ' דף מ.

נוסחאות כ"י

א) ר' ישמעאל בנו של ריב"ב אומר: ב) מסרו לבעלים הבעלים משלמין ח"נ:

אור הגנוז

פרק ד [א] ישראל: פרק ה [א] הבעלים:

מגן אברהם [ג] של ישראל חייב. פי' על חלק ישראל חייב. ועל חלק הקדש פטור: [ד] שור של הקדש הבעלים חייבים באחריותן דהא דאמרינן לעיל פטור היינו בקדשי קדשים אבל בקדשים קלים ממון בעלים הוא בגמ' דף י"ב: (ה) ואין ריבית ואונאה לגבוה. פי' שבהקדש אין דין ריבית ואונאה עיין בב"מ דף נ"ז: [ו] נשבע להדיוט. פי' הכופר בפקדון ונשבע והודה כדאי' ס"פ ויקרא: [ז] מעילה לגבוה. פי' בשנהנה מביא קרבן מעילה: [ח] קרן וחומש לגבוה. פי' כשנהנה מהקדש בשוגג: [ט] הקונה מן הגבוה וכו' קדושין פ"ק דף כ"ח: [י] שור חש"ו וכו' דף ל"ט: [יא] בדבר שהועד בו. אבל מועד לנגיחה אינו מועד לנשיכה: [יב] בשעה שהועד עליו. אבל מועד לשבתות אינו מועד לימות החול: [יג] והרג את האדם כצ"ל: [יד] ואם היה תם. פי' והמית שלא בכוונה: [טו] כותי וכן שמנה כצ"ל. פי' או בן שמנה: [טז] עד שמת הגר והוי הפקר: [יז] שמין את הנזק דף מ' ע"א: [יח] לפי כך הן משלמין. פי' לפי ערך זה הן משלמין: [יט] כל שחייב בבן חורין וכו'. דף מ"ג: [כ] בין באונס כו' פסול ס"ל כשמואל דף מ' דאמר אונס פסול לגבי מזבח: [כא] רובע ונרבע וכו' אונס כשר עמ"ש בסמוך: [כב] אונס כרצון משא"כ בנוגח. פי' לענין קטלא חייב מיתה אע"פ שעשה באונס משא"כ בנוגח דכשהמית באונס פטור ממיתה כדאי' שם וקשה דא"כ למה אמר דלגבי קרבן הוי איפכא דנוגח באונס פסול ורובע כשר ואפשר דלעיל קאי אנרבע דהוי אונס גמור משא"כ ברובע דאין קישוי אלא לדעת ואע"פ שכתבו התוס' כגון שנתקשה למינו ותקפתו והביאתו עליה מ"מ התשמיש הוי לדעת: [א] משנגמר דינו פטור. דשוב אין לבעליו חלק בו ואין מחויב לשמרו: [ב] והשואל פטור. דא"ל תורא שאילי אריא לא שאילי דף מ' ע"א:

חסדי דוד

פרק ד יפה כח הדיוט כו' ואין נזקין לגבוה. לאו בנזקי קרן לבד מיירי אלא בכל אבות נזיקין קאמר ואפי' אדם המזיק להקדש פטור אם לא נהנה דאמעיט מרעהו דכתיב בחד מינייהו ויליף כלהו מניה וכמ"ש התוס' ז"ל רפ"ק דף ה' בד"ה שור רעהו כו' ע"ש: יש כאן חייב בכפר כו'. בגמ' דף מ"ד שנויה בסגנון אחר וז"ל יש חייב וכו' הא כיצד מועד בכוונה חייב במיתה ובכפר מועד שלא בכוונה חייב בכפר ופטור ממיתה תם בכוונה חייב במיתה ופטור מכפר תם שלא בכוונה פטור מזה ומזה. ולפי הלשון שלפנינו בתוס' יש לפרש הכי שור מועד שהמית כלומר שכוון להמית חייב בכפר ובמיתה שור תם שהמית פי' בכוונה חייב מיתה ופטור מכפר כדדרשינן ובעל השור נקי נקי מחצי כפר ע"ש והוסיף כאן גם שור של חרש ושוטה וקטן כי במיתה חייב דאתרבי בגמ' משור שור שבעה ומכפר פטור כמו ביתמי' דאיתא בגמ' משום דלא בני כפרה נינהו וה"ה לחשו"ק. ומ"ש שור שהיה מתחכך ולא אמר שנתחכך משום דא"כ הוי משמע שלא הורגל בכך וזו פעם ראשונה היה וא"כ תם הוא ופטור מכפר ולכן קתני שהיה מתחכך דמשמע שהיה רגיל בכך. ופלוגתא דר"י ור"ש בנזקין איתא נמי בגמ' אלא דלא דריש לי' מקרא כי הכא ע"ש ובאמת הך קרא כי יגח שור לא כתיב כלל בנזקין אלא בשור שהמית את האדם ואולי צ"ל דכתיב כי יגוף והוא בשור המזיק והעיקר דל"ג כלל ולא פליגי אלא בסברא וכנראה מהגמ'. ונראה שדברים אלו נשמטו ממקומן ושייכי לקמן בבבא רביעית בתם שלא בכוונה דפטור ממיתה משום דכתיב כי יגח עד שיתכוון ליגח וכדאיתא בגמ':

פרק ה שור תם שהזיק ואח"כ המית המית ואח"כ הזיק פטור. בגמ' דף נ' איתא ת"ר שור תם שהמית והזיק דנין אותו דיני נפשות ואין דנין אותו דיני ממונות ופירש"י שהמית אדם ואח"כ הזיק אין דנין אותו ד"מ דתם אינו משלם אלא מגופו והרי הוא נסקל ע"כ ומשמע להדיא מדבריו שאם הזיק ואח"כ המית שדנין אותו ג"כ דיני ממונות והוא להיפך מהמבואר כאן בתוס' שלפנינו דקתני בהדיא בין שהמית ואח"כ הזיק ובין הזיק ואח"כ המית פטור. וכן מסתברא כיון דתם אינו משתלם אלא מגופו והרי הוא נסקל מה בכך שהזיק בתחילה הלא אין לו ממה לגבות מאי אית לך למימר דמשהי' לי' לרדייא דכל שלא נגמר דינו לא שייך ענוי הדין וגם אינו אסור בהנאה ומשלם משבח החרישה הא מסקי' בגמ' שם דרדייא עליה דמרא היא ואינו כגופו של שור אלא כשאר נכסיו. וי"ל דאליבא דר' ישמעאל ניחא דסבר שמין את השור ואינו אלא כמו בעל חוב דזוזי הוא דמסיק בי' וכדאיתא בר"פ דו"ה ולע"ג דתם אינו משתלם אלא מגופו מ"מ אי בעי לסלוקי בזוזי מצי לסלוקי והשור לא הוה אלא כאפותיקי ולפ"ז אם הזיק ברישא דיינינן ליה כאילו נאבד האפותיקי דחייב לשלומי בזוזי והלכך דנין דיני ממונות ברישא ומשלם מרדייא דחשיב כזוזי דעלייה משא"כ אם המית ברישא ואח"כ הזיק דלא חל מעולם חיוב גמור לשלם מגופו דבשעה שהזיק כבר בר סקילה הוא הלכך לא מחייב לשלם מרדייא דהוה עליה דמרא. וכל זה לר' ישמעאל אבל לר"ע דס"ל הוחלט השור בוודאי דאין שום חילוק ואפי' הזיק ואח"כ המית פטור דהא שורו דניזק הוא דהמית וכי היכי דבאינש דעלמא שהמית שורו אם

מצפה שמואל (א) מועד משלם נ"ש. עי' יג. ורש"י בל"א והכא אפילו כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי א"כ מועד משלם נ"ש ממש ותם חצי נזק אף בעד חלק ההקדש: (ב) של הקדש. שם: וירושלמי פ"ד הל"ג ועי' ירושלמי שבועות פ"ו ס' ה"ו דר"ש סבר דקדשים שחייב באחריותו שלו מקריא ועי' תו"כ סוף פ' ויקרא בקרא דכחש בעמיתו: (ג) הבעלים נוטלין את נזקו. עי' גיטין נג. בפגלו במקדש: (ד) ונותנין עי' רמב"ן בפ"ק שכ' דאף לר"ש פטור דאינו אלא גרמא וכאן אם מוקמינן כר"ש לא משמע כן וכן כ' בת"ב והעיר מסוגיא רפ"ק דלא מוקי נכסים שאין בהן מעילה כר"ש משמע כרמב"ן: (ה) שור של עובד כוכבים. עי' ירושל' פ"ד הל"ג ועי' רמב"ם מנ"מ הל"ה שכ' היפך זה והשיג עליו הראב"ד מהירושל' וכן התוס' כאן סותר לזה ועי' לח"מ שם: (ו) שור של ישראל. שם ושם לח: ועי' ירושלמי ברכות פ"ז והדין כותי לאו ספק הוא כמ"ד כותי כישראל לכל דבר ועי' ירושלמי דמאי פ"ג מובא ג"כ ועיין שם ספ"ו ועי' כתובות פרק ג הלכה א וגיטין פרק א הלכה ד ויבמות פרק ז הלכה ו בדין כותים ועי' ירושלמי פסחים פרק א בדין תמן דמסיים עכשיו שאין להם לא שירי מצוה חשודין הן ומקולקלין: (ז) ואין ריבית ואונאה. עי' ב"מ נז: ועי' נ"י פ"ה דב"מ קח: שהביא זה. וע"ש בשם הריטב"א ועי' תוס' בכורות יא. ד"ה וגונב: (ח) אלא קרן. עי' רמב"ם רפ"ב מהל' גניבה והשגת הראב"ד דמעל ואיכא קרן חומש ואשם ועי' מ"ל שם ומה דאמרינן בב"ק ע"ח הרי עלי עולה פטר נפשיה בכבש י"ל מדרבנן ועי' רש"י שם ועיי פ"ז מהלכות מזיק הל"ד ולהרמב"ם הכ"ל הא דב"ק אף לרבנן משלם הקרן אבל נראה דהוא רק בגנב אבל מזיק אינו משלם קרן מה"ת כמ"ש הר"כ ועי' ירושלמי גיטין רפ"ה ותוס' ב"מ נט: (ט) אמירתו לגבוה. קדושין כט: ועי' ירושלמי קדושין רפ"ג וע"ש פ"א הל"ו: (י) הקונה מן הגבוה בכסף. ירושלמי קדושין פ"א שהקדש נפדה בכסף וע"ש בבבלי דף ה': (כ) שור חש"ו. לט. וירושלמי פ"ב הל"ד: (ל) שנתחרשו. עי' נ"י במשנה שכ' דמיירי בחרש מעיקרא אבל נתחרש בר דעת הוא נ"ל הכוונה דסתם חרש שאינו שומע ואינו מדבר חרש מעיקרא הוא אבל באמת אם אירע שנתחרש ונתאלם ג"כ דינו כחרש גמור כדמשמע כאן ות"ב העיר בזה: (מ) רי"א מועד לשבתות. לז. וירושלמי פ"ד הל"ד: (נ) יש כאן חייב בכופר. עי' מג. ושם: ומד: וירושלמי פ"ד הל"ה: (ס) ושור חש"ו שהמית. עי' מיי' פ"ו מנ"מ הל"ו ובמגיד ולא זכר תוספתא זו וכ"כ בת"ב: (ע) מתחכך בכותל. מד. וירושל' פ"ד הל"ו וכשמואל שם וכ"כ הרמב"ן במלחמות והשיג שם על בעה"מ מתוספתא מקרן שלא בכוונה ג"כ משלם כופר והיינו בג"פ דאל"כ תם הוא וכ"כ הת"ת דג"פ שלא בכוונה חייב בכופר ועי' רמב"ם פ"י מנ"מ הל"ט ועי' תוס' דף מד. ד"ה הא תם שכתבו דאפי' ג"פ פטור וצ"ע וכ"כ בת"ב: (פ) ולענין הניזקין. מד: וירושל' שם הל"ז ועי' בש"ס יליף מקרא אחרינא ועי' בעה"מ והרמב"ן בזה: (צ) המית בן שמנה. עי' נ"י ספ"ד: (ק) שור המדבר. מה: וירושלמי שם ועי' בת"ת שהקשה מאי יתר על כן לפירוש הת"י פ"ק ועי' רש"י יג. ולח"מ פ"ח מנ"מ ה"ד חידושי הגהות סימן ת"ו בארוכה: (ר) שמין את הניזק. מז. וירושלמי פ"ד הל"ו ועי' ירושלמי כתובות פ"ג הל"י תפתר כמ"ד פדיון נפשו דמי מזיק ועי' ירושלמי ספ"ה דשביעית מובא זה: (ש) חייב בעבדים. מג: (ת) חצי עבד. גיטין מג: (א) המית ע"פ ע"א. עי' תמורה כ"ח וכאן מ: וירושל' כל זה: (ב) ואסור בהנאה. עי' תוס' כריתות כד. ד"ה אמרו: (ג) לפני הקדשו. פי' נדה מא.: (ד) לאחר מיתה. עי' גיטין מג: (ה) משא"כ בנוגח. עי' נ"י פ"ב בסוגיא דמשסה דשור האיצטדין חייב בנזקין: (א) שור תם. לג: ועי' ירושלמי גיטין רפ"ה דהא דבשור תם משכחת לה שגובה מן המשועבדים שמכר השור והיינו כמו כאן ועי' תוספתא דכתובות לענין הקדש עי' ירושלמי שם כרמו פרט להקדש ועי' ירושלמי רפ"ד ובענין רדיא עי' שו"ע סימן ת"ז ובש"ך שם אם מכר לר"ע וע"ש בשיטת רש"י ועי' רמב"ם פ"ח מנ"מ הל"ד ועי' רש"י מג: ד"ה והועד: (ב) ושחטו. אם שחטו. מזיק לאחר העמדה בדין משלם הפחת דהשור דניזק הוי והא דלעיל פ"ג דהשבית אין לו אלא כשעת העמדה בדין ועי' תוס' לד. ד"ה הכא: (ג) שהזיק ואח"כ המית. נ: ושם מבואר שהמית והזיק וכאן אין חילוק (ד) שומר חנם והשואל. מ. וירושלמי פ"ד הל"ד:

מנחת בכורים

בתמורה ובתוספתא שם: (והת"כ פי' כריב"ג דק"ק ממון בעלים וגובה מבשרן ואינו גובה מאימורין א"כ הוי חציו): מועד משלם נ"ש. חלק ישראל: של ישראל המזיק. אי נמי על חלק ישראל קאמר: שור של הקדש שקבלו הבעלים אחריות וגורם לממון כממון דמי כר"ש (ב"מ נח. ב"ק ע"ח) והמ"א מפרש בשלמים כר' יוסי הגלילי דממון בעלים ולשון שהבעלים חייבין באחריותן משמע כדפי': ב של כותים גרסינן דכותים כישראל: של כותים. דתנא קמא סבירא ליה גירי אמת ור"מ ס"ל דגירי אריות א"כ גירי אמת וקנסינן להו כממונם שלא יטמעו בהן: ג ואין נזקין לגבוה. דפטור אם הזיקו של הקדש. א"נ בהיזק של הקדש דמזיק פטור: ריבית. כגון הפוסק על הפירות עד שלא יצא השער (ב"מ מ.) ועוד גווני בתוספתא ב"מ פ"ד ולענין אונאה מפרשינן בש"ס (שם) דאפילו פחות מכדי אונאה. והומר לא קאי ע"ז וקצת לא משמע כן כאן: אמירתו לגבוה. מקנה באמירה שור זה עולה: וחומש. בנהנה מן ההקדש: בכסף. פדה במאתים ועמד במנה אין יכול לחזור משא"כ בהדיוט יכול לחזור עד שימשך שכן בקרקע פודה מן ההקדש בכסף ובהדיוט בשטר וחזקה נמי קנה ועי' קדושין (כט.): ד חש"ו. דאין בהן דעת לשמור: ח"נ. אף במועד ובעביד לו שמירה פחותה וס"ל דתם שמירה מעולה בעי אבל מועד סגי בפחותה וגד תמות במקומה עומדת לכן משלם ח"נ ועוד מוקים לה בגוונא אחריני בגמרא: שנייה. דרשות משנה: בחזקתו. מועד כבתחלה: ה שהועד בו. והועד בבעליו גרסינן: בדבר שהועד. כגון לנשיכה או לנגיחה או הבדל בין מינו לשאינו מינו: משעה. הבדל בין ימות החול לימות השבת: ו שהמית. אדם: חש"ו. דלאו בני כפרה נינהו: ופטורין מכופר. וכן בתם ליכא חצי כופר (עי' מה: וירושלמי פ"ד הל"ס): הניזקין. שלא בכוונה: גר. אין לו יורשים: חייב בכופר. במתכוין להרוג ומיירי ג"כ דאייעד בכך: פטור. מן המיתה: לפי כך. לפי זה דמי ניזק: הבעלים. מזיק: ז בב"ח. מיתה וכופר: חייב בעבדים. מיתה: ושלשים סלע. כגון שור מועד בכוונה: כל שפטור. שור תם שלא בכוונה וכן מועד שלא בכוונה חייב בכופר ופטור ממיתה. וכל שפטור וכו' לא גרסינן לה: ליורשיו. וראוי ליטול ואין לו שאין לו יורשין כמבואר בגיטין (מג:): ח מן המיתה. שהרי ליכא ב' עדים: פסול לגבי מזבח. פשוט הוא ואגב אחרינא תניא: בין משלו. דאילו במוקצה ונעבד אינו אוסר שאינו שלו לכן נקט לה: באונס כשר. בנרבע דהוי אונס גמור ובתוספתא בתמורה נקיט בין באונס בין ברצון פסול וכן נראה להגיה כאן: ברובע. וקטל ברביעה כוון דלהנאתו כ"ון פטור: שהרובע. ברובע באונס חייב מיתה אבל נוגח בשור האצטדין שמלמדין להרוג פטור ממיתה וכן אינו מתכוין פטור ממיתה וכשמואל בגמרא ע"ש דאונס פסול למזבח אבל לא לקטלא ולרב כ"מ גם למזבח דבאונס כשר:

פרק ה א שור תם: בעליו. אף דשותפי נינהו לר"ע מ"מ פודה הניזק בדבר מועט שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון וכ"ש לר' ישמעאל דבע"ח הוא: עשוי לרדיא. אבל הניזק גובה ממנו אפילו לר"י דבע"ח הוא וכן שחטו אינו משלם פחת השחיטה דהמזיק שעבודו של חבירו פטור: מגופו. דהוא של הניזק ואין מעשה המזיק כלום: בין עד. וכו' גרסינן: שחטו. במועד מילתא דפשיטא הוא רק אשמעינן בהם: פטור. דבר מיתה הוא ומאי ישלם: ב הזיק שור. אחר השומר חייב: והשואל פטור. בגמ' איתא השואל משלם ח"נ וכאן י"ל בלא ידע השואל שהוא מועד ויכול לומר תם שאילי מועד לא שאילי ואפילו פלגא נזקא לא משלם כמ"ד דקנסא ומודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור א"כ י"ל דאי תם הוי מודינא ומפטרנא א"כ הוי מעריקנא לאגמא וכש"ס מיירי בדתפסי ב"ד אלא שלפ"ז הבעלים משלמין נ"ש כיון שהשואל פטור: והשואל פטור. גרסינן דרשות משנה וברישא שהועד בפני בעלים כ"מ שאלך שם שם בעליו עליו והכי איתא בש"ס:

ואח"כ

מסרו לבעלים (י) עד שלא נגמר דינו מסרו לבעלים פטור משנגמר דינו מסרו לבעלים חייב [ג] ר"ע אומר אף משנגמר דינו עד שלא נסקל מסרו לבעלים פטור : ג פרה שהמיתה ואח"כ ילדה עד שלא נגמר דינה ילדה ולדותיה מותרין משנגמר דינה (ו) ילדה ולדותיה אסורין נתערבו באחרים ואחרים באחרים כולן אסורין בהנאה מה יעשו להן [ד] כונסין אותן לכיפה עד שעה שימותו ר"א בר' שמעון אומר כולן נסקלין הגוזל שור מחבירו והמית ברשותו ואח"כ [ה] מסרו בעדים לבעלים בין משנגמר דינו ובין עד שלא נגמר דינו חייב : ד הלוקח שור מחבירו בחזקת שהוא תם (ז) ונמצא מועד והועד בו בפני ב' באמת שהוא חייב לו מפני שמקח טעות שור שפסק את המוסרה ויצא והזיק תם פטור ומועד חייב דברי ר"מ רבי יהודה אומר תם חייב ומועד פטור רבי אליעזר בן יעקב אומר זה וזה פטורין שנא' (שמות כא) ולא ישמרנו בעליו שמור הוא זה ר' אליעזר אומר (ח) אין לו שמירה לשור אלא סכין : ה (ט) כנוס שורך [ו] ואני אשמרנו הזיק פטור הוזק חייב כנוס שורך ושמרו הוזק פטור הזיק משלם [ז] נזק שלם דברי רבי מאיר וחכמים אומרים על השן ועל הרגל משלם נזק שלם על נגיחה ועל נגיפה על נשיכה על רביצה ועל בעיטה מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק : ו (י) הכניס שורו לחצר בעל הבית [ח] שלא ברשותו ובא שור ממקום אחר שלא ברשותו נגח נגף נשך רבץ בעט רבי מאיר אומר משלם נזק שלם וחכמים אומרים על השן ועל הרגל משלם נזק שלם על נגיחה ועל נגיפה על נשיכה ועל רביצה ועל בעיטה מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק (כ) הכניס קדירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ובא שור ממקום אחר שלא ברשות ושברן פטור ואם הוזק בהן בעל קדרות (ל) חייב (מ) הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ובא שור ממקום אחר שלא ברשות ואכלן פטור ואם הוזק בהן בעל הפירות חייב (נ) נפל לבור [ט] והבאיש את מימיו חייב בכופר דברי רבי טרפון [י] רבי עקיבא פוטר מן הכופר היה בו עבד או אמה (ס) נותן שלשים סלעים דברי רבי טרפון ורבי עקיבא פוטר משלשים סלעים : ז יש נותן את הכופר ואין נסקל נסקל ואין נותן את הכופר. החופר בור ברשותו ונפל עליו שור והרגו נותן את הכופר ואין נסקל נכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות נגחו שורו של בעל הבית או שנשכו כלבו של בעל הבית ומת נסקל ואין [יא] משלם את הכופר : ח שור שנגח את הפרה (ע) ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה סומכוס אומר משלם חצי [יב] כופר לפרה ורביע לולד וכן פרה שנגחה את השור ונמצא ולדה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה סומכוס אומר משלם חצי נזק מן הפרה ורביע מן הולד :

פרק ו א (א) שור שדחף את חבירו ונפל לבור ומת בעל השור חייב ובעל הבור פטור [א] ר' נתן אומר במועד זה נותן מחצה וזה נותן מחצה בתם בעל הבור משלם שלשה חלקים ובעל השור רביע : ב (ב) החופר בור ברשותו ונפל עליו שור והרגו חייב בכופר ואם הוזק השור בעל [הבור] פטור החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו פטור מן הכופר ואם הוזק השור בעל הבור חייב חפר בור (ג) א) ברשותו ופתח לרשות הרבים [ב] אפילו הוא של רבים חייב עד שימסור לרבים איזה הוא בור שאמרה תורה חפר (ד) ברשות היחיד ופתח לרשות היחיד יש לו רשות לחפור ויש לו רשות לפתוח. ברה"ר ופתח לרה"ר אין לו רשות לחפור ואין לו רשות לפתוח ברשות היחיד ופתח לרשות הרבים יש לו רשות לחפור ואין לו רשות לפתוח [ג] אבל יש לרבים רשות ליכנס לשם ברשות הרבים ופתח לרשות היחיד [ד] אפילו הוא של רבים פטור רבי יוסי בר יהודה מחייב עד שיעשה לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים או עד שירחיק מן הכותל ארבעה טפחים [א] שיהלך אדם או עד שימסור לרבים חפר ופתח ומסר לרבים פטור וכן היה נחוניא ב) פותח וחופר שיחים עושה חופר ופותח ומוסר לרבים וכשבא דבר לפני חכמים אמרו עשה זה (ה) כהלכה חפר כראוי וכסה כראוי עשה לה [ה] חוליא גבוהה עשרה טפחים מסרו לחולה ולזקן שיש בהן דעת פטור חפר שלא כראוי וכסה שלא כראוי עשה לה חוליא פחותה מעשרה טפחים מסרו לחרש שוטה וקטן שאין בהן דעת חייב : ג (ו) חפר ט' טפחים ובא אחר וחפר טפח האחרון חייב ר' ג) יהודה אומר אחר האחרון למיתה אחר הראשון להיזק חפר עשרה ובא אחר וסיידו וכיידו האחרון חייב. אחד חפר עשרה ואחד חפר עשרים וא' חפר מאה וא' חפר מאתים כולן חייבין. בור של שנים (ז) אחד מכסה ואחד מגלה המגלה חייב כסהו ונתגלה כשהוא עומד ורואהו ולא כסהו הרי זה חייב כסהו והלך לו ואע"פ שנתגלה (ח) לאחר מכן פטור חפר ה' טפחים ובא אחר וחפר ה' האחרון חייב (ט) כמה שעורו להזיק כל שהוא ולמיתה עשרה טפחים סומכוס אומר לעומק שלשה טפחים לארכו ולרחבו ארבעה ר' [ב] אלעזר אומר (י) [ו] כמלואו של נופל (כ) נפל לפניו מקול הכרייה חייב [ז] לאחריו מקול הכרייה פטור בבור ובשיח בין מלפניו ובין מלאחריו חייב : ד (ל) נפל לתוכו ד) חרש שוטה וקטן שור סומא המהלך בלילה חייב בן או בת עבד או אמה פטור נפל לתוכו שור וכליו [ג] ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים שנא' (שמות כא) ומכרו את השור החי וגו' יצאו כלים [ח] שאין להם

אור הגנוז

פרק ו [א] כדי : [ב] אלעזר הקפר : [ג] ונשתברו חמור וכליו :

נוסחאות כ"י

א) ברשות הרבים : ב) חופר שיחים עושה כו' : ג) רבי אומר : ד) שור חרש :

מגן אברהם [ג] רבי יעקב אומר וכו'. דא"ל הרי שלך לפניך דף מ"ס : [ד] כונסין אותן לכיפה. סנהדרין דף עט ע"ב : [ה] מסרו לבעלים. כצ"ל : [ו] ואני אשמרנו. כצ"ל : [ז] משלם נ"ש. דס"ל דקרן בחצר הניזק משלם נזק שלם : [ח] שלא ברשותו. כ"ל דקמ"ל דאע"פ שלא נתן לו בעה"ב רשות אעפ"כ ה"ל כאילו הזיק ברשות הניזק ומשלם נ"ש על קרן דילפינן ק"ו מקרן. ובאמת נראה לי להגיה כאן לחצר בעל הבית ברשות כיון שנתן לו רשות ה"ל כאילו אבל שלא ברשות פטור על שן ורגל : [ט] הבאיש את מימיו חייב. היה אביו או בנו לתוכו חייב בכופר כצ"ל : [י] רבי עקיבא פוטר. דס"ל שלא בכוונה פטור מכופר : [יא] ואין משלם את כופר. דא"ל את ברשותי מאי בעית : [יב] חצי נזק לפרה כצ"ל : [א] ר' נתן אומר וכו' דף נ"ג : [ב] אפי' הוא של רבים. פירוש שחופר בור לצורך רבים : [ג] אבל יש לרבים רשות וכו'. כיון שפתחו לרה"ר אע"פ שהבור עומדת ברשותו ויש רשות לרבים ליכנס לשם : [ד] אפי' היא של רבים. פי' שהבור היא של רבים מ"מ כיון שפתחו פתוח לרה"י פטור דאין רשות לרבים ליכנס לשם : [ה] חוליא גבוהה. פירוש שהשליך עפר סביבו : [ו] כמלואו של נופל. פירוש שהבור יהי' אורך ורוחב כ"כ כמלואו של נופל פי' כארכו ורחבו של נופל אבל אם הוא פחות מכן ונכפף הנופל ונפל לתוכו פטור : [ז] לאחריו מקול הכרייה. פי' שנתקל בבור ונפל לאחורי הבור שמוכח בגמרא דף נ"ג : [ח] שאין להם הנאה. נ"ע דהיכן מצינו דכלים אין להם הנאה. ונ"ל דגרסי' שאין מהם הנאה וכן גרסי' גבי אדם. וגבי אדם א"ש דמת אסור בהנאה אך גבי כלים י"ל דכשנשברו אין בהן כלום כגון כלי חרס לכן ממעטין כל הכלים כצ"ל אך ק"ק דהא האי קרא גבי שור כתיב ולא גבי בור :

חסדי דוד

אומר לב"ד המתינו לי עד שאחרים בו מעט ואח"כ תדונוהו לסקילה בוודאי דלא משגחינן ביה ה"נ לא משגחינן לפסידה דניזק דשורו הוא שהמית וראוי לזה מדברי התוס' מ"ש על הא דקאמר הש"ס רדייא עליה דארא הוא ע"ש נמצינו למדין דרש"י ז"ל פי' למתניתא אליבא דר"י וכדמוכח לדברינו מכח הסוגיא דלא מצי אוקי לר"י והך תוספתא ר' עקיבא היא. ועי' במלחמות הרמב"ן ריש פרק דו"ה וביש של שלמה ותחזה כי הדברים ברורים ונכונים הם : **הכנים** שורו לחצר בעל הבית שלא ברשותו כו' הכניס קדרותיו וכו' הכניס פירותיו וכו'. הך תלת בבי קשין להולמן טובא ולפי הגמ' דף מ"ז הכל משנה הוא ממאי דתנא הכא והתוס' קשה טובא דהיכי תנא דרמ"א נ"ש והא הכניס שלא ברשות וע"כ לא קאמר ר"ט נזק שלם אלא בחצר הניזק הא לא"ס פשיטא דאינו משלם אלא ח"נ ותו מ"ש דהך בבא מחייב לבעל השור והנך תרתי בקדרות ובפירות פטור הא הכא והכא שלא ברשות הוא ותו מ"ש דבריישא מסיים בה אם הוזק השור ובתרי בבי בתרייתא לא מסיים. ונראה לפרש הך מתניתא כמו דאיתא בגמ' דף י"ד דשלא ברשות היינו שלא נתן לו רשות לגמרי להכניס ברשותו כל מה דבעי אלא לשורו בלבד נתן לו רשות ולא לפירות ולקדרות. ומה דנקט שלא ברשות פי' למילי אחריני רק לשורו בלבד נמצא לענין השור הו"ל כחצר השותפין הלכך בעל השור חייב לר"מ נ"ש דר"מ לטעמי' דס"ל קרן ברשות הניזק משלם נ"ש אבל לגבי קדרות ופירות הואיל ולא נתן לו רשות לזה א"כ הו"ל רשות שאינה של שניהם ודינה כרה"ר והלכך בין בקדרות בין בפירות דהו"ל רגל ברה"ר ובין בפירות דהו"ל שן ברה"ר פטור בעל השור ועי' בירושלמי אלא דיש שם ט"ס ובמקום קרן צ"ל רגל אבל הותלק בפירותיו ובקדרותיו דהו"ל בור ברה"ר פשיטא דבעל הפירות ובעל הקדירות חייב :

פרק ו החופר בור ברשותו כו'. הך רישא לא הובא בגמ' ובפוסקים ומ"מ מתוקמא שפיר לפי ההלכה דמאי למימר תורך ברשותי מאי בעי. והך סיפא החופר בור ברה"ר כו' מובא בב"ב דף קע"ה ובפ"ק דעירובין ע"ש ומ"מ מאי דמסיים כאן ואם הוזק השור בעל הבור חייב התם לא מסיים הכי אלא יורשי בעל הבור חייבין לשלם וכן נראה עיקר דהא מיירי שמת בעל הבור וי"ל גי' הספרים שלפנינו דמיירי שנפל עליו השור ועשהו טריפה ולא המיתו מיד ועמד בדין ונתחייב ולכך תנא הכא בעל הבור חייב : **נפל** לתוכו שור חרש שוטה וקטן וסומא או מהלך בלילה חייב וכו' כצ"ל וכ"ה בגמ' ולפרושי מתני' קאתי דלא תימא דר"ל

מצפה שמואל (ה) עד שלא נגמר דינו. שם ושם ועי' ירושלמי ערלה פ"ג כל הסוגיא בשור הנסקל לענין איסור הנאה וירושלמי רפ"ב דפסחים ועי' בפירוש רא"ש בבכורים פ"ג לקרנה של גלגלה הושבה דמפרש לענין שור הנסקל : (ו) ילדה וולדותיה אסורין. סנהדרין פ. ושם : (ז) ונמצא מועד. מו: וירושלמי ספ"ד ועי' ירושלמי ספ"ה דשביעית פלוגתא דרב ושמואל בנמצא נגחן : (ח) אין לו שמירה. תוס' ספ"ד שהקשו לר"א דלא תסגי בור בכסוי משום דר' נתן כיון דר"א סבר הכי ועי' ב"ב ס. במשנה דאין עושין חלל ר"א מיקל טפי גבי בור. ת"ב : (ט) כנוס שורך. מח: וירושלמי פ"ה הל"ד : (י) הכניס שורו. ע"ש בירושלמי : (כ) הכניס קדירותיו. עי' מז: וירושלמי הל"ב גרסינן הוזק ברשות שאינה לשניהם פטור וכן בסיפא בהוזק בהן וא"ש בין לרב בין לשמואל בש"ס (כח:) ובת"כ כ' בדרך אחר כל התוספתא גבי שור הזיק חייב יש לו דין קרן בחצר השותפין דמקנה לו מקום בחצרו וחייב ח"נ וכ"מ בש"ס (מח.) דא"ל ואני אשמרנו הא סתמא חייב ואמאי נימא דסתמא נמי חייב בעל החצר והא דאני אשמרנו כדי לחייב בעל החצר נ"ש ויותר נראה דמשלם נ"ש כדאמרינן בש"ס שמירת שורו קבל עליו דאפילו תנן א"ע והא דמדייק בש"ס הא סתמא נמי חייב הו"ל כמ"ד ואני אשמרנו וכ"מ בש"ס (יג:) דאמרינן אי דאזקיה תורא דשואל וכו' לימרו ליה וכו' משמע דדין שומר בין הוזק מעלמא בין הוזק מבעל החצר ועכ"פ אתיא כרבי דאמר עד שיקבל עליו בעה"ב לשמור הא סתמא פטור בעל החצר וחייב בעל השור ועי' רמב"ם פ"ז מנ"מ הל"ה שכ' בעל הבור כטור והשיג עליו הראב"ד וע"ש בהה"מ. הכניס קדירותיו דס"ל רגל ברשות שאינה של שניהם ופטור ובירושלמי מבואר כד"א קרן ברשות שאינה של שניהם פטור : (ל) חייב. עיין כח: לרב כל תקלה דלא אפקרינהו שור הוא ולשמואל בור הוא וכן גבי פירות לקמן ובירושלמי גרסינן פטור בשני הצבות כיון דלשניהם אין רשות להלך ונ"ע לרב דהוי שור א"כ הו"ל קרן בחצר שאינה של שניהם דחייב בש"ס (יז.) ונפרש דלרב הו"ל שן ורגל ברה"ר דפטור ע"כ מדברי הת"כ והמעיין יבחר : (מ) הכניס פירותיו. שם וירושלמי הל"ג : (נ) נפל לבור והבאיש את מימיו. מז : (ס) נותן. עי' ירושלמי פ"ה הל"ד : (ע) ונמצא עוברה. מו. וירושלמי פ"ג הל"א : (א) שור שדחף. נג. וירושלמי פ"ג הל"א ועי' ת"ח נג. שהביא מכאן דפליגי גם במועד וכשיטת התוס' : (ב) החופר בור. ב"ב קע"ה : (ג) ברשותו ופתח לרה"ר. עי' תוס' (מט:) ד"ה ת"ר : (ד) ברה"י ופתח לרה"ר. מכאן סיוע למ"ש הטור בשם הרמ"ה סימן ת"י וה"נ שחפר במקום שיש לו רשות לחפור ועיין סמ"ע ס"ק י"א (ת"ב) : (ה) כהלכה. עי' בכורות ספ"ח גבי ר"ט מבואר כה"ג ועי' ירושלמי דמאי פ"א הל"ג בעובדא דכתו קנת בנוסח אחר ממה שהובא בבבלי ג. ועי' ירושלמי שקלים פ"ה הל"א מובא מעשה זו ועי' ירושלמי ספ"ב דשביעית לענין קלקול רה"ר ותקונו : (ו) חפר ט' טפחים. נא. וירושלמי פ"א הל"ב : (ז) אחד מכסה ואחד מגלה. עי' נא: וזה עשרים טפחים ירושלמי פ"א הל"ב ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ו הל"ה דמקשה מינה לענין סקילה ועי' ירושלמי כאן פ"ה הל"ז דמשכחת לה בור של בני שותפין בכה"ג ועי' תוס' כח: ד"ה ה"ע ועי' רמב"ן במלחמות דחצר שותפין והפקירו רשותן ובורן פטורין ולא מקרי בור שותפין ודלא כרש"י. וכן דף נא: ד"ה בור : (ח) לאחר מכאן פטור. מבואר דהא דבור שמסר לחש"ו חייב היינו כמו שכתב הסמ"ע סימן ת"י ס"ק מ"ה שהבור עשוי להתגלות היינו ע"י החש"ו ולא מאיליו והת"ח לא כתב כן : (ט) כמה שיעורו להזיק. עי' מיי' פי"ב מנ"מ הל"י ובמגיד שם ועי' ש"ס ג. וירושלמי פ"א הל"ב ובפ"ה הל"ו ובטו"ע סימן ת' ועי' בש"ך מתוספתא זו : (י) כמלואו של נופל. להפ"מ הכוונה דאם יש שיעור לתרנגול אף גמל חייב והמ"א פירש דאם נפל בכפיפה פטור ופשוט הדבר למאי דקי"ל דבעינן אומד לנזקין כמבואר דף נא. א"כ כאן דכל שהוא היינו כשאמוד דראוי להזיק זה אבל למאן דאמר דבעינן שיעור אף דאמוד לנזקין בפחות דלא הוי בור כלל ולקמן דאמרינן דקס"ד דממטה למעלה חשיב א"כ משמע דשור בטפח חייב כמו בעשרה דפשיטא דיש בו כדי להמית ועל זה אמר דחשיב ממעלה למטה וכפורתא כל שהוא מעשרה הוי חייב וכל חד כפי דתיית אבל ממילא בכל שהוא היא אם אמוד להזיק דבר הנופל בו וכן מדוקדק לשון הרמב"ם שפסק כנ"מ כפי"ב הל"י דבכל שהוא והוא ס"ל כפ"א מחובל הלי"א דיש אומד לנזקין והיינו כמ"ש ודקדק באמרו וכמה כדי להמית עשרה טפחים אבל אם היה פחות מעשרה וכו' ומת פטור ואם הוזק חייב והיינו דחשיב ממעלה למטה וכל חד לפום דמיתזק ביה וכ"כ בשיטה שם דלהלכה מלמעלה למטה חשבינן ע"ש ולכן לא הביא בש"ס ברייתא זו שם וגם מה דאמר טפח היינו פחות השיעור שבטפחים וזהו פירושו לפענ"ד : (כ) נפל לפניו. נג. : (ל) נפל לתוכו חש"ו. עי' נג. וירושלמי פ"ה הל"ז :

מנחת בכורים

ואח"כ. מסרו לבעלים גרסינן: פטור. די"ל הרי שלך לפניך ורבנן סברי דאין גומרין דינו של שור שלא בפניו א"כ יכול לומר דהוי מערקינא לאגמא : ג ילדה. עיברה וילדה. אבל עיברה קודם אסור דהוולד נגח ג"כ ובסיפא מיירי ג"כ דעיברה קודם וכן משמע בש"ס סנהדרין (פ:) : פטור. גרסינן דאומר לו הרי שלך לפניך כדלעיל : ד והועד בו בפני ב'. שאמת הוא חייב וכו'. שבנים מעידין שכן הוא שמועד הוא וגם לשון התוספתא יש לכוין בלא הגהה. ובאמת היינו שהלכה כן כמבואר בכמה מקומות שהוא חייב להחזיר לו מפני שהוא מקח טעות ובכולם זבניה לרדיא או פריש דלרדיא דאל"כ אין הולכין בממון אחר הרוב כשמואל (מו:) וקי"ל כן : את המסירה. דהוי שמירה פחותה: תם פטור. דסגי בשמירה פחותה ומועד בעי שמירה מעולה. ובש"ס לר"מ אחד תם ואחד מועד מיחייב ור"י פוטר בהיפך : סכין. לשחיטה ומבואר פלוגתייהו (מה:) : ה הוזק. חייב כ"ש שהרי קיבל שמירה: פטור. בעל השור דבשמירת בעל החצר הוא : משלם נ"ש. דס"ל קרן בחצר הניזק נ"ש משלם. ובגמרא מוקמינן דיוקא דרישא וסיפא אהדדי : ו לחצר בעה"ב ברשות. גרסינן דהו"ל חצר הניזק ופליגי כדלעיל דכיון דהכירו המזיק שלא ברשות הו"ל קרן בחצר הניזק : שלא ברשות. א"כ הו"ל חצר שאינו לשניהם וס"ל להתוספתא דבכה"ג פטור מנזקי קרן דרק ברה"ר או חצר הניזק חייב וכן הוא בירושלמי ברישא ובסיפא דגם שן בחצר שאינו של שניהם פטור וכדס"ל לגמרא (יז.) עיין לעיל (פ"א הל"ו): בעל הקדירות פטור גרסינן: בעל הפירות פטור. גרסינן כדפרישנא : והבאיש. מימיו בשעת נפילה דהו"ל מזיק ממש. אבל לאחר נפילה הו"ל שור בור ומים כלים ובבור פטור כלים : חייב. בכופר בהיות אדם בתוכו ומיירי במועד להפיל בני אדם בבורות או בתם ובחצר הניזק דמשונה קרן בחצר הניזק כ"ש משלם (מז:) ור"ע פוטר אי בתם לא ס"ל כר"ט ונקי מת"כ ואם במועד שלא בכוונה פטור מן הכופר (עיין תוס' טו. ד"ה הא מני) : שלשים סלע. כדין כופר דלעיל כמבואר פ"ד הל"ו : ז ואין נסקל. דשלא בכוונה הוא ופטור ממיתה. אבל כופר חייב ובסיפא נסקל דהוי בכוונה אבל לענין תשלומין פטור דא"ל תורך ברשותי מאי בעי : ח משלם ח"נ גרסינן ורביע לולד דהוי ממון המוטל בספק : ת"כ מן הפרה. אי איתא לפרה ואם ליתא לפרה נוטל מן הולד רביע דהו"ל ספק אם נגח הולד או רביע קאמר דעובר ירך אמו (תוס') . וי"מ דכאן כו"ע מודו דליתא לפרה משתלם מן הולד (ר"ן חולין כ"ח) :

פרק ו א שור שדחף. חייב לרבנן דשור כולה היזקא עבד ומשלם כולה במועד ופלגא בתם (רש"י ועי' תוס' שם) : בתם. דליכא לאשתלומי מן השור משלם בעל הבור : ב פטור. דהו"ל כנכנס לחצר חבירו שלא ברשות : בעל הבור. יורשיו וקי"ל מלוה ע"פ גובה מן היורשין וכ"ש נזקין דהו"ל מלוה הכתובה בתורה ולא בעינן העמדה בדין : של רבים. היינו לצורך רבים ומ"מ כיון שלא מסר חייב : אין לו רשות לחפור. דאין עושין חלל תחת רה"ר כמבואר בב"ב (ס:) : לרבים. ליכנס שם ולכן חייב דס"ל דחיובא דבור בין ברה"ר בין ברה"י והפקיר רשותו ולכן בפתחו לרשותו פטור אלא אם כן הפקיר רשותו ג"כ : ר"י בר"י. מיירי בחופר ברה"י סמוך לרה"ר כגון החופר ליסודות לת"ק פטור ור"י מחייב ובגמרא מבואר פלוגתייהו : ד"ט. וכאן פטור לת"ק. אבל חופר בור שלא ברשות אף לת"ק חייב בתוך ד"ט סמוך לרה"ר ועוד מוקמינן בגמרא כל הברייתא למ"ד דבור ברשותו פטור : ג רבי. אומר גרסינן : למיתה. האחרון לבד עבד שיעור מיתה אבל לנזקין שניהם חייבין וה"ג בגמרא : וסיידו וכיידו. בלא עשה הראשון שיעור לא לניזקין ולא למיתה אף לרבנן חייב : מקול הכרייה. שהיה בור כרויה וכרה דגרמא בעלמא משתלם מן בעל הבור : לאחריו. שנתקל בבור ונפל לאחורי הבור : בבור. שנפל לבור ממש אף לאחריו שמת מתבעתא ולא מהבל חייב כשמואל (נג) : ד פטור. דהו"ל ליזהר : שור וכליו. אף בב"א מ"מ פטור ע"ז וחייב ע"ז (רמב"ם פי"ג מנ"מ הל"א) א"נ קמשמע לן כהירושלמי דבבור מיתה הוא דפטור על הכלים כגון בור עשרה עי' רשב"א : שנאמר והמת יהיה לו גרסינן : שאין להם הנאה

להם אונאה (ט) יצא אדם שאין הימנו אונאה במותו למה זה דומה (י) למניח אבנו וצלוחיתו ברשות הרבים ובא אחד והוזק בהן חייב על נזקי אדם [ט] ופטור על נזקי צלוחית [י] אם [ד] הושם את הצלוחית ונשברה אף הוא חייב על צלוחיתו (ס)בור שבאמצע הדרך [יא] הרי זה של עולי בבל עד שתודע לך שהיא של אנשי אותה העיר שברחבה ושבכרמלית הרי היא של אנשי אותה העיר עד שתודע לך שהיא של עולי בבל שבאמצע השדה הרי היא של בעל השדה עד שתודע לך שהיא של אנשי אותה העיר (ע)הנהרות והמעיינות שמושכין הרי הן של כל אדם: ה (פ) המבעית את חבירו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים צוח באזנו והרשו פטור אחזו באזנו והרשו חייב המבעית בהמת חבירו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים (צ) [יב] הלעיטה חלדות הרדופני וסם המות וצואת תרנגולים פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים [יג] (ק) העושה מלאכה במי חטאת (ר) ובפרת חטאת (ש) של חבירו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים [יד] שליח ב"ד שהכה ברשות ב"ד והזיק פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים: ו [טו] (ת) רופא אומן שריפא ברשות ב"ד והזיק פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים [טז] המחתך את העובר במעי אמו ברשות ב"ד והזיק פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים: ז (א) אחד שור וחמור ואחד שאר בהמה חיה ועוף לנזקין מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק אחד שור וחמור ואחד שאר בהמה חיה ועוף (ב)להרבעה ולכלאים ר"ע אומר כל אחד ואחד [יז] יתרבה במקומו ר' יוסי אומר משום רבי ישמעאל בדברות הראשונות הוא אומר (שמות כ) אתה ובנך ובתך א) ושורך וחמורך וכל בהמתך שור וחמור בכלל היו ולמה יצאו להקיש עליהן מה שור וחמור האמורים לענין שבת עשה שאר בהמה חיה ועוף כשור וחמור אף שור וחמור האמורים לענין כל דבר ג) שאר בהמה חיה ועוף כשור וחמור: ח (ג) נעל כראוי קשר כראוי עשה לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים מסרה לחולה ולזקן שיש בהן דעת (ד) פטור נעל שלא כראוי עשה לה מחיצה פחותה מעשרה טפחים מסרה לחרש שוטה וקטן שאין בהן דעת [ה] (ה) איזה הוא שלא כראוי כל שאין יכול לעמוד ברוח מצויה (ו) רועה שמסר צאנו לרועה אחר ראשון חייב ושני פטור המוסר צאנו לרועה אפי' חגר אפי' חולה אפילו לפניו כשלש מאות צאן פטור מסרו לחרש שוטה וקטן חייב לעבד ולאשה פטור ומשלמין לאחר זמן כיצד עושין להם ב"ד כותבין עליהן שטרי חוב נתגרשה אשה ונשתחרר העבד חייבין לשלם: ט החותך יבלת של חבירו ועומד לחתכה לא יאמר לו תן לי מה שחבלת בי אלא נותן כל בשתו (ז) הקוצץ נטיעותיו של חבירו ועתיד לקצוץ לא יאמר לו תן לי *)מה שחבלת בי אלא [יח] נותן לו כל נזקו. י (ח) אין שמין בית קב מפני שמשביחו ולא בית כור מפני שפוגם אלא שמין בית סאה פחותה באותה שדה כמה היתה יפה כמה היא יפה רבי שמעון בן יהודה אמר משום רבי שמעון במה דברים אמורים

בזמן [ו]יחורי תאנים או שקטפה לולבי גפנים אבל אם אכלה פגים או בוסר רואין אותן כאלו הן פירות גמורין רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא אכלה פירות נטועות [יט] שמין להם נטועות [כ] נטיעות עצמן שמין (לו) להן בית סאה רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי עקיבא תבואה שהביאה שליש הרי היא כנטיעות: יא (ט) [כא] ניבה וניבתו הרוח אם יש בשלו כדי ללבות הרי זה חייב ואם לאו הרי זה פטור ר"ש אומר (שמות כב) שלם ישלם המבעיר את הבערה הכל לפי הדליקה המדליק בתוך שלו [כב] (י) כמה תעבור הדליקה רבי אלעזר בן עזריה ג) אומר [ז] עשר אמה דרך רשות הרבים בשעת הרוח שלשים אמה ר' יהודה אומר שלשים אמה ובשעת הרוח חמשים אמה רבי עקיבא אומר חמשים אמה ובשעת הרוח שלש מאות אמה מעשה בערב שקפץ האור ביתר משלש מאות אמה והזיק מעשה שעברה הדליקה את הירדן [כג] שהיתה קשה במה דברים אמורים בזמן שקפצה אבל אם היתה מסכסכת והולכת או שהיו עצים מצויין לה אפילו עד מיל הרי זה חייב עברה נהר או גדר או שלולית שהן רחבין שמנה אמות פטור: יב המדליק את הגדיש והיו בו כלים (כ) רבי יהודה אומר ישלם כל מה שהיה בתוכו וחכמים אומרים אין משלם אלא [ח] גדיש של חטים או גדיש של שעורין רואין את מקום הכלים כאילו מלא תבואה ומודה רבי יהודה לחכמים במשאיל מקום לחבירו להגדיש והטמין כלים שאין משלם אלא גדיש גדיש של חטים וגדיש של שעורין ורואין את מקום הכלים כאילו מלא תבואה השאילו לגדוש בו חטין וגדש שעורין שעורין וגדש חטין אין משלם (ל) אלא שעורין היה גדיש חטין ומחופה בשעורין שעורין ומחופה בחטים אין משלם אלא שעורין: יג היה אדם ישן בתוכו ודלק (מ) [כד] אפילו שוגג פטור מפני שנדון בנפשו נכנס לחנות של נגר שלא ברשות (נ)ויצאת לו בקעת וטפחה לו בפניו פטור (ס) ואם נכנס ברשות בעל החנות חייב נכנס לחנותו של נפח שלא ברשותו ויצאו ניצוצות והזיקוהו פטור ואם נכנס ברשות בעל החנות חייב (ע) פועל שנכנס להצר בעל הבית שלא ברשות אע"פ שיש לו רשות ליכנס ולהגבות את שכרו נגחו שורו של בעל הבית או שנשכו כלבו של בעל הבית פטור ואם אמר לו היכנס בעל הבית חייב גמל שטעון פשתן ועובר ברשות הרבים ונכנס בפשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את הבירה [כה] מן האגף ד) ולחוץ חנוני חייב רבי יהודה אומר אם היתה לפניו אצטווה והדליק פטור וחכמים אומרים אע"פ שהיתה לפניו [כו] אצטווה והדליק חייב וכן היה רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהניח ברשות וחכמים אומרים בין זה ובין זה חייב (פ) [כז] כגון אלו מסככין על פתחי חנויותיהן ברשות הרבים בחג אע"פ שיש להן רשות ובא אחר והוזק בהן ה"ז חייב: יד (צ) [כח] חומר בשור שאין בבור ובבור שאין בשור שהשור חייב בכופר וחייב בשלשים של עבד נגמר דינו אסור בהנאה ודרכו לילך ולהזיק מה שאין כן בבור חומר בבור שהבור

*) אולי צ"ל מה שהפסדתני

נוסחאות כ"י

א) עבדך ואמתך ובהמתך ובדברות האחרונות הוא אומר (דברים ה) אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמורך וכל בהמתך: ב) נעשה: ג) ר' אליעזר: ד) ולפנים בעל גמל חייב מן האגף ולחוץ כו':

אור הגנוז

[ד] הסה: [ה] חייב: [ו] שאכלה: [ז] שש עשרה: [ח] דמי:

מגן אברהם [ט] ופטור על נזקי צלוחית. פי' כשהאדם שבר הצלוחית שלא בכוונה פטור: [י] אם הוא שבר את הצלוחית וכו'. פי' שהיכרו בכוונה: [יא] הרי היא של עולי בבל. פי' של כל העולם ע"ס פ"ה דנדרים וסוף בילה: [יב] הלעיטה חלתית וכו' כצ"ל: [יג] העושה מלאכה וכו'. ונמצא שפסלה: [יד] שליח ב"ד שהכה ברשות ב"ד והזיק פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים. נראה לי דהכי פירושו דהש"י יודע אם היתה כוונתו להזיק חייב בדינו אבל אם לא נתכוין להזיק פטור מדיני שמים: [טו] רופא אומן וכו' ודינו מסור לשמים. משמע דרופא שריפא שלא ברשות ב"ד והזיק חייב בדיני אדם: [טז] החותך את העובר כדי שלא תמות אמו. כדאי' בסנהדרין ספ"ט: [יז] יתרבה במקומו. פי' דילפי' כל א' במקומו ולא ילפי' כולן משבת כדיליף בגמרא: [יח] נותן לו כל נזקו. פי' דאמר אנא בעינא למיעבד האי מצוה כדאי' בגמרא דף צ"א ע"ב: [יט] שמין להן נטיעות. פי' כמה היתה יפה הנטיעה קודם וכמה היא יפה עכשיו: [כ] נטיעות עצמן. פי' אם אכלה הנטיעות עצמן: [כא] ניבה. פי' כמו ליבה שהוא נפח השלהבת: [כב] כמה תעבור הדליקה שש עשרה אמה וכו' כצ"ל: [כג] היתה קשה. פי' שהדליקה היתה קשה: [כד] אפי' שוגג פטור. כר' יוחנן פ"ג דכתובות דף ל"ד ע"ב: [כה] מן האגף לחוץ. פי' שהחנוני הניח נרו מן מקום שהדלת סוגר ולחוץ חייב: [כו] אצטווה. פי' ספסל היתה לפני החנות וא"כ אין דרך לילך סמוך לחנות מפני הספסל: [כז] כגון אלו מסככין על פתחי חניותיהן ברה"ר בחג אע"פ שיש להן רשות אם הוזק בהן א' חייב. נ"ל שכן לב ב"ד מתנה שמותר לעשות סוכה ברה"ר וא"כ יש ללמוד מזה שגם עתה העושין סוכה ברה"ר אין בהן משום גזל: [כח] חומר בשור וכו'. בגמרא דף ע:

חסדי דוד

שור של חשו"ק אלא שהשור עצמו הוא חשו"ק. והוסיף ג"כ בשור פקח אם הוא סומא או מהלך בלילה דדין אחד להם: **המבעית** את חבירו כו' הלעיטה חלתית הרדופני כו' כצ"ל ועי' בפרק אלו טריפות דף נ"ח לענין טריפה אבל לענין נזיקין לא מצינו בגמ' הלשון הזה ובפרק הפרה דף מ"ז איתא הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ומפרשי דהפי' בסם המות דפירי כגון אפרזתא דעבידי דאכלה פטור מד"א משום דהויא לה שלא תאכל פי' ואינה אלא גרמא בעלמא שאין הנזק מוכרח אבל כל זה אינו מועיל לפי הנוסחא שלפנינו דבין אי גרסינן הלעיטה או הלעיסה וכלישנא דפא"ט הענין שנתן לתוך פיה בענין שלא תוכל לומר הו"ל שלא תאכל ולמה יפטור מד"א. מה איכא למימר הו"ל לפלוט הא אפי' באדם דבר דעת הוא אפשר דלא ידע שהוא סם המות כ"ש שאין זה שייך בבהמה כלל. אלא נ"ל דהך תנא סובר דדיני דגרמי ג"כ פטור ולית הלכתא כוותיה ואנן דקיי"ל דד"ג חייב אינו פטור רק בנותן לפני הבהמה וכמו דאיתא בגמ' וגם הרמב"ם בפ"ד כתב כלשון הש"ס: **נעל** כראוי כו' מסרה לחולה ולזקן שיש בהן דעת כו'. אע"ג דחולה וזקן לא יוכלו לרדוף אחריה אם תברח מ"מ כל שקבלו עליהם לשמור הוא נסתלק והם נכנסים תחתיו להתחייב בנזקים. ובסיפא נ"ל מסרה לחשו"ק שאין בהן דעת חייב. ומה דמוסיף עוד המוסר צאנו לרועה אפי' חגר אפי' חולה כו' הנה כבר תנא לעיל הך דינא בין שמסר לחולה ובין שמסר לחשו"ק. אבל כאן מיירי שמסר לרועה ברזילי' והיינו תלמידו ולכן נקט בלישנא שמסר לרועה ולא נקט לרועה אחר כדלעיל. וקמ"ל דאע"ג דהך ברזילי הוא חגר או חולה מ"מ אדעתי' דהכא למסור לברזילי' מסרה ניהלי' ומפטר הרועה והבעלים משתעי דינא עם הברזילי. אבל אם הברזילי' הוא חשו"ק חייב הרועה דאדעתא למסור לחשו"ק לא מסרה ניהליה וכן מוכח בגמ'. וע"ע ברמב"ם בפ"ז מהל' שאלה ומ"ש הסמ"ע בסי' רצ"א בשם המרדכי ובחדושי הרשב"א ובה"ה שם ונראה דמדין העבד ואשה למדו מהך תוספתא: **החותך** יבלת של חבירו כו'. הך

מצפה שמואל (ט) יצא אדם שאין הימנו הנאה. ירושלמי פ"א הל"א וע"ש במה"פ לענין הנאה במת ועי' מש"כ הרשב"א נג: ד"ה שור ואדם בסה"ד ובשיטה שם ד"ה מן. ע"ש היטב ובתוספות פ"ק י. מ"ש בזה ובשיטה שם. ועי' זבחים עא: ועי' מל"מ בהל' אבל פי"ד הלכה ה ובביאור הגר"א ביו"ד סימן שמ"ט ס"ק א' ולא זכר מתוספתא זו ואולי משום דסוגיא דש"ס דממעט אדם משור לא משמע כן כמ"ש התוס' ועי' תוס' ערכין דף י. ד"ה נפשות קצת מוכח דלאף עובד כוכבים אסור ע"ש אם נימא כר"מ דעובד כוכבים נערך: (נ) למניח אבנו וצלוחיתו. ג. וירושלמי פ"א הל"א: (ס) בור שבאמצע הדרך. עי' נדרים מח. וירושלמי נדרים פ"ה הל"ה וע"ש מז: (ע) הנהרות והמעיינות המושכין. עי' ב"ה לט. ועי' מיי' פ"ו מהל' גזילה הל"ג והה"מ שכתב נראה שלמד מעירובין נעלם ממנו בשעתא דא תוספתא זו: (פ) המבעית את חבירו. קדושין כד: וירושלמי קדושין פ"א וכאן מבואר אף בבהמה סברא זו דמבעית אנפשיה: (צ) הלעיטה חלדות. מז: (ק) העושה מלאכה. נו.: (ר) ובפרת חטאת. גיטין פ"ה הל"ה הנותן עול על פרתו ובתוספתא דהכא. ובמי חטאת פרש"י שסקלו בהן משקולת ועי' גיטין נג. דלא מסקינן כן ועי' ראב"ד פ"א מהל' חובל הל"ד מה שהשיג על הרמב"ם והעיר הת"כ על מהר"מ שי"ף בגיטין שהקשה כן וקדמו הראב"ד: (ש) של חבירו. כח. וירושלמי פ"ח הל"ג עי' רמב"ם פ"ה מהל' רוצח הל"ו ועי' תוס' דגיטין פ"ד הל"ג מבואר דפטור מתקון העולם והיינו בשוגג דאי במזיד ודאי חייב וקאמר טעמא דלא חייבוהו מדרבנן בדיני אדם היינו מפני תקון העולם ועי' ב"י יו"ד סי' של"ו ברופא: (ת) רופא אומן. עי' יו"ד סי' של"ו וב"י שם ועי' מ"א ועי' תנא דבי א"ר פרק כ"ג: (א) א' שור וחמור. נד: וירושלמי ספ"ה ועי' ברכות כז. לענין תרנגול דנסקל בירושלים ועי' תוי"ט פ"ק דסנהדרין מ"ד שהביא המכילתא דילפינן מסר סיני דשאר בהמה כשור ועי' מ"ש בפ"ו דעדיות בזה ולא חשיב זה כאן דכאן לנזקין היינו לענין תשלומין ומה שאמר כאן יתרבה במקומו עי' מ"א מה שפי' ועי' בפנים: (ב) להרבעה וכלאים. שם ושם והיינו הנהגה בשור וחמור: (ג) נעל כראוי. מה: וירושלמי רפ"ז ועי' דף מה מדין שומרים: (ד) פטור. היינו בשן ורגל לגמרי אבל בדין קרן הבעלים משלמים בשמרוהו שמירה פחותה וי"א אף בשמירה מעולה עי' ב"י סימן שצ"ו וע"ש ס"א ובסמ"ע ס"ק י"ח: (ו) רועה שמסר צאנו. עי' ב"מ לו. וירושלמי פ"ו הל"ב ולמ"ש בפנים דמיירי בשמירה מעולה אין זה ענין למ"ש הרמב"ם והראב"ד בפ"ד הל"א והרד"ל כתב דנ"ל עיקר להגיה הראשון פטור והשני חייב וכמתניתין דנכנס הרועה תחתיו וכן נ"ל בדברי הירושלמי ורצ דהתם מפרש כן הברייתא וע"ש ועי' ירושלמי גיטין פ"ג הל"ה וקדושין פ"א הל"ד מדין שומר שמסר לשומר: (ז) הקוצץ נטיעותיו. נח: ועי' ירושלמי שביעית פ"ד הל"ה וכאן פ"ח הל"ו ע"ש: (ח) אין שמין בית קב. נח: וירושלמי פ"ו הל"ה כל זה והגי' שם בא"ח קצת ומבואר שם נטיעות שמין אותו בששים והפ"מ נדחק שפירש ב' מיני נטיעות כינהו ולפענ"ד הגירסא בירושלמי כמו כאן בתוספתא וגרסינן פירות נטיעות וכן כאן נגיה כמו בירושלמי: (ט) ניבה ולבתו הרוח. ס. וירושלמי פ"ו הל"ד: (י) כמה תעבור הדליקה. סא: וירושלמי פ"א הל"א מה אם המניח גחלת וכו' עד מקום שהיא מהלכת ופ"ו הל"ו כל זה: (כ) רי"א משלם כל מה שבתוכו. שם ושם הל"ז ועי' ירושלמי פאה ספ"ו דמביא זה לענין שכחה בטמון ועי' ירושלמי פ"ה הל"ד: (ל) אלא שעורים. מילתא דפשיטא הוא כיון דלא הזיק יותר ועי' מ"א ועי' כ"י ב"ק פ"ו נז: ד"ה וחיפן בשעורים ודבריו צריכין ביאור: (מ) אפילו שוגג פטור. כר"י כתובות לד: ועי' רשב"א כב: ד"ה עבד כפות לו ועי' ירושלמי כתובות פ"ג ותרומות פ"י וכאן פ"ג הלכה ד' ועי' רמב"ם רפ"ג מהל' גניבה ועי' רמב"ם פ"א מהל' נערה הי"ג וריש פ"ד מהלכות רוצח ובחובל פ"ד הל"ו ועי' ב"ם כב: בגדי דחד ועבד דחד ובתוס' שם ובחידושי הרשב"א שהאריכו בענין מיתה לזה ותשלומין לזה ומהכא נראה דבכן תורין מיירי א"כ הוי מיתה לזה ותשלומין לזה אי הגדיש של אחר: (נ) ויצאה לו בקעת. לב: ועיין בגמרא פטור אף מד' דברים ובלא ידע בו כדמוכח מח. והא דתנא בריתא פטור מיירי בלא ידע ביה: (ס) ואם נכנס ברשות. כלישנא קמא בגמרא חייב בד' דברים וללישנא ב' אף בגלות ועי' פ"ז מהל' ב"מ הל"ז והלח"מ שם עי' בפ"ו מחובל הל"ד ובהל' ב"מ פי"ג הל"ה וע"ש בכ"מ בפ"א הלט"ז. ת"ב: (ע) פועל שנכנס. לג. ועי' ירושלמי פ"ג הל"א דפליגי לענין ד' דברים ועי' ירושלמי מכות פ"ב הל"ד מדין גלות וד' דברים בפועל: (פ) כגון אלו שמסככין. המ"א בתוס' הביא ראיה מכאן דמותר לעשות סוכה ברה"ר ועי' פוסקים בסי' תרל"ז ואולי מיירי שהסכך נטוי לרה"י ובדין עובד כוכבים העיר המ"א שם ועי' בירושלמי פ"ו הל"ח ד"ה כגון שהשיג על הרשב"א מתוספתא זו דמבואר דבסוכה פליגי: (צ) חומר בשור שאין בבור. ע: וי' כל ההלכה ועי' בשיטה שם וע"ש בש"מ ד"ה משא"כ ושם בש"מ בד"ה חייב בענין זה:

מנחת בכורים

הנאה. בשבורין לא מהניא כלום: שאין הימנו הנאה. דמת אסור בהנאה ובגמרא דרשינן משור ולא אדם חמור ולא כלים ולפי זה שור כלים מיותר: למה זה דומה. מה דומה לבור: צלוחית. שהוזק בהן דפטור על נזקי כלים בבור (המ"א נדחק בזה ומ"ש הוא העיקר): אם הוא שם. גרסינן שהם בידים: **ה** פטור מדיני אדם. בשוגג ולא כוון להזיק השליח ב"ד: **ו** המחתך. להציל אמו והזיק את האם (פ"ו דאהלות): **ז** יתרבה במקומו. כדילפינן בגמ' בג"ש משבת: ה"ג. בדברות הראשונות נאמר בהמתך ובדברות האחרונות נאמר שורך וחמורך וכל בהמתך ור"ע דס"ל דלא דרשינן מהא דא"כ נדרש כלל ופרט וכלל וכעין הפרט דבר דמטמא במשא כגון שור וחמור אבל עופות לא אלא דרשינן ג"ש (עי' ירושל' בפ"ה ופ"מ שם): **ח** שאין בהן דעת חייב. גרסינן: שא"י לעמוד. אבל יכול לעמוד ברוח מצויה פטור דסגי לה בשמירה פחותה במועד לר"י ובשן ורגל לכו"ע: לרועה אחר. ונאבדה הראשון חייב דיכול לומר את מהימנת לי בשבועה ואיך לא מהימן אבל השני פטור בשבועה: פטור. בהזיק דמסרו לב"ד: **ט** כל בושתו. ולא יותר ובושת נותן עכ"פ דמ"מ נהי יש מאחר ואינו כמתבייש מעצמו: ועתיד לקוץ. כגון שמסוכן ליפול על ב"א: כל נזקו. שיפסידו ממצוה (נח:): **י** בית קב. שהזיקו אין שמין לבדו: ולא בית כור. אין שמין ההיזק מן הקב כאילו היה בבית כור דפחת כור מחמת הקב הוא דבר מועט: בית סאה. בששים וכן קב בששים וילפינן מקרא ובער בשדה אחר שנישום אגב שדה אחר: יחורי תאנים. והוא עדיין בתנטה: פירות גמורין. אלא שמנכין כחש גופנא שהיה מכחיש האילן מחמת הפירות לכשיגדלו יותר. עי' תוס' (נט.) ד"ה אכלה וכאן לא משמע כן: משום ר"ע. ה"ג אכלה פירות גמורים משלם גמורים פירות נטיעות שמין להם נטיעות עצמן וכו' ופירות נטיעות דינן בנטיעות דשמין אגב שדה ונטיעה היא בת שנתה וכן משמע בירושלמי: תבואה שלא הביאה. גרסינן דאז שמין כנטיעות ושמין אגב שדה (עי' ירושלמי ופ"מ ומ"ש עיקר בפירושו): **יא** ר"ש אומר. במדליק בתוך שלו ודלק בשל חבירו ליכא שיעורא לחייב אלא לפי גובה הדליקה ולקמן פליגי בזה: ע"ז אמה גרסינן בדרך רה"ר: קשה. הדליקה קשה ולכן עברה נהר אבל שאר אם פטור בעבר הנהר: שלולית. אמת המים המהלכת שלא לאגפיה: **יב** המדליק. בתוך של חבירו ר"י אומר ישלם אף מה דאין דרך להטמין וחכמים לא מחייבי אלא מה שדרך להטמין: דמי גדיש. דנטירותא דגדיש קבל ולא יותר: גדיש של חטים. לפי מה שאל ממנו: ומחופה בשעורין. הרי לא ראה רק שעורין: **יג** שנידון בנפשו. הדולק במזיד היה חייב מיתה וקים ליה בדרבה מיניה וכן אף בשוגג פטור: פטור. מגלות וחייב בד' דברים: חייב. בגלות: שנכנס. לתבוע שכרו: ולחוץ. אבל בפנים פטור: אצטווה. לא הוי לגמל לקרב את עצמו (עי' במשנה ספ"ו): כגון אלו. לרבנן קאי דאילו לר"י פטור והרשב"א כ' דלא פטר ר"י רק בנר חנוכה (עיין ספ"ו ברשב"א ובשיטה שם): **יד** משא"כ בבור. אם נפל אדם שם פטור בעל הבור

שהבור מועד לעולם מה שאין כן בשור חומר בשור שאין באש ובאש שאין בשור שהשור חייב בכופרין וחייב בשלשים של עבד ונגמר דינו אסור בהנאה ואם מסרו לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש חומר באש שהאש מועדת לעולם מה שאין כן בשור חומר בבור שאין באש ובאש שאין בבור חומר בבור שהבור מסרו לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש חומר באש שהאש דרכה לילך ולהזיק ומועדת לאכול דבר הראוי לה ודבר שאין ראוי לה מה שאין כן בבור:

פרק ז

א הגנב משלם תשלומי כפל ואם טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה (א) הגזלנים בין כך ובין כך אין משלמין אלא קרן שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי וכי מה ראתה תורה להחמיר בגנב יותר מבגזלן אמר להם גזלן השוה עבד לקונו וגנב חלק כבוד לעבד [א] יותר על כבוד קונו כביכול עשה גנב את [עין] העליונה שאינה רואה ואת האוזן שאינה שומעת שנא' (ישעיה כט) הוי המעמיקים מה' לסתיר וגו' (תהלים לד) ויאמרו לא יראה וגו' (יחזקאל ט) כי אמרו אין ה' רואה אותנו עזב ה' את הארץ ר"מ אומר משלו משל משם רבן גמליאל למה"ד לשנים שעשו משתה בעיר אחת אחד קרא את בני העיר ואת המלך לא קרא ואחד לא קרא לא המלך ולא את בני העיר איזה מהן עונשו מרובה זה שקרא את בני העיר ואת המלך לא קרא עונשו מרובה יתר מן השני אמר רבי עקיבא (ב) מפני מה אמרו טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מפני שנשתרש בחטא: ב חמשה דברים היה רבן יוחנן בן זכאי אומר (ג) כמין חומר (ד) מפני מה גלו ישראל לבבל יותר מכל הארצות כולן מפני שבית אברהם אביהם היה משם משלו משל למה הדבר דומה לאשה שקלקלה על בעלה להיכן משלחה לבית אביה (ה) בלוחות הראשונות הוא אומר (שמות לב) והלוחות מעשה אלהים המה וגו' ובשניות מעשה משה (שם) והמכתב מכתב אלהים משלו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שקדש את האשה הוא מביא את הלבלר ואת הקולמוס ואת הדיו ואת השטר ואת העדים קלקלה היא מביאה את א) הכלרייה שיתן לה המלך כתב הכר יד שלו (ו) הרי הוא אומר (ויקרא ד) אשר נשיא יחטא אשרי הדור שהנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו [א] (שמות כא) ורצע אדוניו את אזנו במרצע (ז) וכי מה נשתנה אוזן יתר לרצוע מכל איבריו לפי ששמעה מהר סיני (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם ופרק ממנו עול שמים והמליך עליו עול ב"ו לפיכך אמר הכתוב תבוא אוזן ותרצע שלא שמרה את מה ששמעה ד"א הוא לא רצה להשתעבד לקוניו יבא וישתעבד לבנותיו ואומר (דברים כז) מזבח אבנים לא תניף עליהן ברזל (ח) וכי מה ראה הכתוב לפסול את הברזל יותר מכל מיני מתכות מפני שהחרב נעשה ממנו והחרב סימן פורענות והמזבח סימן כפרה מעבירים דבר שסימן פורענות מדבר שסימן כפרה והלא דברים קל וחומר ומה אבנים שאינן לא רואות ולא שומעות ולא מדברות על שמטילות כפרה בין ישראל לאביהם שבשמים אמר הכתוב לא תניף עליהן ברזל בני תורה שהן כפרה לעולם על אחת כמה וכמה שלא ליגע בהן אחד מכל המזיקין כולן הרי הוא אומר (שם) אבנים שלימות תבנה את מזבח ה' אלהיך (ט) אבנים שמטילות שלום והלא דברים ק"ו ומה אבנים שאינן לא רואות ולא שומעות ולא מדברות על שמטילות שלום בין ישראל לאביהן שבשמים אמר המקום יהיו שלימים לפני בני תורה שהן שלום בעולם על אחת כמה וכמה שיהיו שלימים לפני המקום: ג שבעה גנבין הן הראשון שבכולן גונב דעת הבריות (י) והמסרב בחבירו [ב] לאורחו ואין בלבו לקרותו והמרבה לו בתקרובות ויודע בו שאינו מקבל והמפתח לו חביות שמכורות לחנוני והמעול במדות והמשקר במשקלות והמערב ב) הנורה בתלתן ואת (כ) החומץ בשמן אע"פ שאמרו [ג] אין השמן מקבל ג) דלים לפיכך מושחין בו את המלכים ולא עוד אלא שמעלין עליו שאילו היה יכול לגנוב דעת העליונה היה גונב שכל הגונב דעת הבריות נקרא גנב שנא' (ש"ב טו) ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל מי גדול גונב או נגנב הוי אומר נגנב שיודע שנגנב ושותק וכן מצינו כשהיו ישראל עומדין לפני הר סיני בקשו לגנוב דעת העליונה שנאמר (שמות כד) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע כביכול נגנב הוא להם תלמוד לומר (דברים ה) מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וגו' א"ת שאין הכל גלוי לפניו והלא כבר נאמר (תהלים עח) ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו אעפ"כ (שם) והוא רחום יכפר עון וגו' ואומר (משלי כו) כסף סיגים מצופה על חרש [ד] שפתים חלקים ולב רע; רבי מאיר אומר (ל) בוא וראה כמה חביבה מלאכה לפני מי שאמר והיה העולם שור מפני שבטלו ממלאכתו משלם חמשה שה מפני שאין לו מלאכה משלם ארבעה רבן יוחנן בן זכאי אומר בוא וראה כמה חס המקום על כבוד הבריות שור מפני שמהלך ברגליו משלם חמשה שה מפני שטוענו משלם ארבעה למעלה מהן גנב את האסורין בהנייה שפטור מלשלם. את (מ) השטרות ואת הקרקעות ואת ההקדשות אין משלם אלא קרן את הבהמה ואת העופות ואת הכסות ואת הפירות ואת הכלים ד) משלם תשלומי כפל [ה] אע"פ שאסור בהנאה (נ) יש לו היתר לאחר זמן. הגונב את השור טבחו ומכרו משלם חמשה שה משלם ארבעה שנא' (שמות כא) חמשה בקר ישלם תחת השור למעלה מהן הגונב את בן חורין (ס) שנידון עליו בנפשו רבי שמעון אומר הרי הוא אומר (משלי כט) (ע) חולק עם גנב שונא נפשו וגו' משלו משל למה הדבר דומה לאחד ה) שטוען ויצא מבית חבירו מצאו אחד ואמר לו מה זה פלוני אמר לו טול חלקך ואל תגיד לאחר זמן מצאו בעל גניבה אמר לו משביע אני עליך אם לא ראית אדם שטען כלים ויצא מתוך ביתי אמר לו שבועה שאיני יודע מה אתה סח על זה נאמר חולק עם גנב שונא נפשו אלה ישמע ולא יגיד אבל (פ) המתגנב מאחר חבר והולך ושונה פרקו אע"פ שנקרא גנב זוכה לעצמו שנא' (שם ו) לא יבוזו לגנב כי יגנוב וגו'; סוף שמתמנה פרנס על הצבור ומזכה את הרבים וזוכה לעצמו ומשלם על מה שבידו שנאמר (שם) ונמצא ישלם וגו' ואין שבעתים אלא דברי תורה שנאמר (תהלים יב) אמרות ה' אמרות טהורות וגו': ד (צ) גנב ונתן לאחר וטבח גנב ונתן לאחר ומכר גנב ונתן לאחר והחליף (ק) גנב והקדיש גנב ונתן במתנה גנב ונתן בהקפה גנב ופרע את חובו גנב ושלח סבלונות לבית חמיו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. הגונב (ר) את הקיטעת ואת החיגרת ואת הסומא הגונב של שותפין משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. השותפין שגנבו משלמין תשלומי כפל ופטורים [ו] מתשלומי שלשה: ה (ש) הגונב טרפה ומכרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה כלאים ומכרו משלם תשלומי ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר וחכ"א אין משלם אלא תשלומי כפל בלבד. רבי אליעזר אומר הכלאים מן הרחל ומן הגדי משלם תשלומי ארבעה וחמשה. (ת) מן הכוי משלם תשלומי כפל ופטור מתשלומי שלשה. הגונב פרה מעוברת וטבחה משלם תשלומי ארבעה וחמשה מעוברת וילדה [ז] ואח"כ טבח את עוברה משלם תשלומי כפל ופטור מתשלומי שלשה (הגונב פרה מעוברת וילדה ואח"כ טבחה שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל ופטור מתשלומי ג') הגונב פרה מעוברת וילדה ואח"כ טבחה שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל כשעת הגניבה ותשלומי ד' וה' כשעת טביחה ומכירה כחושה והשמינה משלם תשלומי כפל כשעת גניבה ותשלומי ד' וה' כשעת טביחה ומכירה. (א) [ח] הגונב ו) פרה וטבחה ומכרה שור הנסקל וטבחו (ב) עגלה ערופה וטבחה

נוסחאות כ"י

א) הכל דייה שיתן וכו' : ב) הגירדה : ג) כלום : ד) ופטר חמור : ה) שטעון כלים : ו) טרפה :

אור הגנוז

פרק ז [א] ואומר :

מגן אברהם [א] יתר על כבוד קונו. כצ"ל : [ב] לאורחו. פי' להיות אצלו אורח עי' בחולין דף נ"ד ע"א: [ג] אין השמן מקבל דלים. דלים לשון דופי וזיוף כדאי' בגמרא אין בו דלים. ובילקוט גרס אין בו מעל לקונין. עי' בילקוט ומ"ש שם פי' שאם מערבין דבר בשמן אין מקבל אותו מ"מ יכול לזייף שהשמן צף למעלה ושאר המשקין נשארין למטה : [ד] שפתים דולקים כצ"ל : [ה] פטר חמור אע"פ שאסור בהנאה וכו' כ"ה בילקוט : [ו] מתשלומי שלשה. היינו בשותף שטבח שלא לדעת חבירו כדאי' בגמרא דף מ"ח : [ז] ואח"כ טבח את עוברה. דקנאה בשינוי : [ח] הגונב פרה אדומה וטבחה וכו' ר' נתינא וכו' יוהכ"פ הכי הוא כשבת. דס"ל דחייבי כריתות פטורין מתשלומין עי' בכתובות פ"ג :

חסדי דוד

הך בבא לא נמצא בשום מקום. וקמ"ל דלא יכול לתבוע כל החמשה דברים דהא הוא עומד ליחתך. ואין כאן חבלה אבל נותן הוא לו בושתו דהי' יכול לחתכה בסם וכיוצא שאין בהן בושת והוא חתכה בסכין וביישו משלם הבושת והה"נ דמשלם הצער. וע"ע במשנה ס"פ החובל וע"ע בחו"מ סי' ת"ך בסופו ובסי' שפ"ב :

פרק ז הגונב משלם תשלומי כפל כו' הגזלנין כו'. הא דנקט הגנב בל"י והגזלנין בל"ר. אפשר לומר דהתנא בא לאשמעינן דיש תרי גווני גזלן חד כמו ויגזול את החנית דבניהו בן יהוידע וחד כגון בעלי שכם וכדאי' בגמ' דאע"ג דמיטמרי גזלני ניהו דלא מיטמרי אלא כי היכי דלא ליחזינהו איניש ונערקי מינייהו. וכמילתי' דריב"ז דנקט עין ואזן י"ל דבא נרמוז דבין בגנב ובין בטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל וכדאיתא בגמ' בר"פ מרובה וכנגד גנב דעשה מעשה נקט עין. וכנגד טוען טענת גנב דלאו מידי דמעשה עבד אלא מלתא בעלמא קאמר נקט אוזן ועי' בהוי"ט רפ"ב דאבות : חמשה דברים הי' ריב"ז אומר כמין חומר כו'. איידי דנקט לעיל דרשא דריב"ז בענין הגנב תנא נמי הנך חמשה דברים כמין חומר ועי' ברש"י קדושין דף כ"ב בפי' כמין חומר. והך דרשא דהלוחות מובא בשמו בדברים רבה ס"פ עקב בשנוי לשון ולפי הלשון שלפנינו יש לפרש מה דקתני הלבלר והקולמוס הוא רמז להכתב והמכתב שנינו באבות שנבראת בע"ש בהש"מ. והדיו והשטר רמז למ"ש ר"ל שהיתה כתובה באש שחורה ע"ג אש לבנה. והעדים הוא רמז לב' לוחות וכדאיתא במדרש שם למה שנים כו' ע"ש ומ"ש אח"ז קלקלה היא מביאה כלריא כו' קשה לפרש וליתא שם במדרש ע"ש [ואולי פירושו קלקלה במה שנשתברו לוחות הראשונים שהיו מעשה אלהים היא מביאה את הכלרייא זה כלי הכתיבה שיתן לה המלך כתב הכר ידו שלו פי' שיכתוב משה בכתב יד של הקב"ה ולא הקב"ה בעצמו] ואידך דמזבח שנויה בשמו במכילתא בשנוי לשון ע"ש : שבעה גנבין הן כו'. מובא במכילתא פ' משפטים ובילקוט שם והנך מילי דר"מ ודריב"ז בטעם תשלומי דו"ה אינם ענין לכאן ונראה דנשמטו ממקומן ושייכי לעיל בר"פ בתר דרשה דריב"ז שהחמירה תורה בגנב וכו' וכך היא שנויה יחד בגמ' ע"ש : גנב ונתן לאחר כו'. גנב והקדיש גנב והחליף גנב והקיף גנב ונתן במתנה גנב ופרע בהקפו גנב ופרע את חובו כו' כצ"ל וכן מוכח בגמ' שם דף ע"ט. ופי' ופרע בהקפו היינו שחבירו מכר לו פרקמטיא באשראי והשתא יהיב ליה בהמה זו חלופה וזה מין אחר של חליפין גנב ופרע את חובו פי' דפרע לו בעד דמי הלואה : הגונב טרפה ומכרה וכו'

מצפה שמואל

(א) הגזלנים. עט: ועי' ת"כ סוף ויקרא ועי' סז: : (ב) מפני מה אמרו. סז: : (ג) כמין חומר. עי' קדושין כב: ותוס' שם : (ד) מפני מה גלו. פסחים פז: : (ה) בלוחות הראשונות. עי' מד"ר סוף פ' עקב : (ו) הרי הוא אומר אשר נשיא. הוריות י: וירושלמי שם פ"ג הביאו : (ז) וכי מה נשתנה. קדושין כב: וירושלמי קדושין פ"א הל"ב : (ח) וכי מה ראה הכתוב לפסול הברזל. ת"כ פ' קדושים ילקוט קדושים רמז תתכ"ד וכאן פלגינהו בתרתי אבנים שלמות ולא תניף. סיוע להרמב"ם פ"א מהל' בית הבחירה הלט"ו דאבנים שלמות הוא עשה. שיהיו שלימות אף בלא ברזל ומילקוט משמע דהכל חדא וכאן עיקר. ת"כ : (ט) אבנים שמטילות שלום. ת"כ פ' קדושים פי"א וילקוט שם : (י) והמסרב. חולין צד: : (כ) חומץ בשמן גרס בת"כ. הת"ך פירש ז' גנבים. א' גונב דעת הבריות ב' מסרב ג' המרבה ד' הפותח ה' המעוול ו' המשקר ז' המערב. וא"כ וכמ"ש בפנים כן עיקר : (ל) בא וראה. עט: : (מ) השטרות. כז: ועי' כאן פ"ה לענין חומץ. ועי' ירושלמי פ"ז הל"א לענין דאין כפל בקרקעות : (נ) יש לו היתר לאחר זמן. בכורות יא. ועי' ירושלמי קדושין פ"ב הל"ה להדיא כן לענין פטר חמור ועי' ירושלמי פסחים פ"ב הל"א לענין פטר חמור שהמית מיתתו כמה וע"ש : (ס) שנדון עליו בנפשו. סנהדרין פד: מקרא והתעמר בו ומכרו : (ע) החולק עם הגנב. עי' רמב"ם פ"ד מתשובה דתשובתו קשה ועי' חו"מ סימן ל"ד לענין פסולי עדות וע"ש בלח"מ : (פ) המתגנב מאחר חבר. ילקוט משלי בקרא דלא יבוזו ועי' ש"ך ח"מ סי' רנב ס"ק לה : (צ) גנב ונתן לאחר. עח: ועי' ירושלמי שבועות פ"ח הל"ג דלר"י פטור בטובת ע"י אחר ועי' סנהדרין פ"ז הל"י : (ק) גנב והקדיש. עיין מ"ש הה"מ בפ"ב מהלכות גנבה הל"ו מה שנחלקו הר"מ והרא"ה אי משלם ד' וה' בהקדש בדה"ב ובקדשי מזבח עי' דף עו. ועי' תוספות שם ד"ה והשתא ועי' ירושלמי פ"ז הל"ד דמקדיש אינו כמוכר ומוכיח מינה לענין מעשר ועי' תוס' לג: ד"ה משום בשם ר"ת דקדושת דמים מפקיע מידי שעבוד והיינו משום דס"ל דהוי כמכר וכ' הת"כ מה שהקשו שם לר"ת מהם דאינו קדוש לכאורה התם משום דמכר אינו מכר והוי כקרקע אבל דברי ר"ת הוא במטלטלין וקדושת הגוף נמי דלענין ד' וה' גרע דאינו משלם לענין בע"ת עדיף דמפקיע מידי שעבוד ועי' ערכין כג: ד"ה משום והיינו דמקדיש אינו כמוכר ע"כ : (ר) את הקיטעת. עח: וירושלמי פ"ז הל"ה : (ש) הגונב טרפה ומכרה. עז: ומוקמינן כר"ש דשחיטה שא"ר לא שמה שחיטה ולכן טבחה פטור ואנן קי"ל דאף טבחה חייב : (ת) מן הכוי. עי' חולין פ. וקל"ב ועי' ירושלמי ספ"ד דבכורים איזה כוי ובפנים לפי הש"ס. עי' תוספתא בחולין רפ"ה ורפ"ו ורפ"ט ורפ"י הוזכר כדברי ת"ק כלאים וכוי וכאן לא נזכר כוי בדברי ת"ק וגם משמע הכא דפליגי רבנן גבי כלאים דלא משלם ד' וה' ושם בחולין גבי כסוי הדם רבנן מודו דנוהג בכלאים : (א) הגונב פרה וטבחה ומכרה. עח. ועי' חולין דף פ"א פרת חטאת איכא משנה : (ב) עגלה ערופה. עי' חולין דף פ"א דעגלה ערופה איכא משנה ונ"ע אם נאסרת מחיים א"כ דהוי כקדשים ופטור מד' וה' ואי עריפתה אוסרתה א"כ הוי שחיטה ראויה ובשור הנסקל הוכיחו התוס' בסנהדרין פ. ד"ה בשור מכאן דאינו נאסר מחיים ומ"מ צ"ע דהוי איסורי הנאה ופטור מד' וה' ועי' כתובות לג: ד"ה גנב וקדושין כד: תוס' ד"ה והרי ובמכלתין מ"ס תוס' ד"ה מכור :

מנחת בכורים

הבור : משא"כ בשור. בקרן : משא"כ באש. אם מסרו פטור כמבואר (ט:) וכופר ליכא באדם שהזיק באש : שאין ראוי לה. לרבנן כלים ולר"י דמחייב כלים בבור היינו לאכם נרו וסכסכה אבניו. ובגמרא (ט.) איתא נמי שהבור תחלת עשייתו לנזק משא"כ באש ובבור היזק קרקע דפטור (ובירושלמי בב"ב) עי' רש"י (לד.) וחידושי הרשב"א שם :

פרק ז א הגנב. עבד לקונו. אינו מתירא מפני כל ב"א : ב ה"ג והלוחות וגו' והמכתב מכתב וגו' ובשניות מעשה משה : שנאמר פסל לך. נקרא על שם משה : הכלרייה. המה דברים הניכרים ושם כלי הכתיבה נקרא כן ובילקוט הגירסא קלקלה היא מביאה את הכל די שיתן לה המלך וכו' ובזה יותר נכון : אחר. ולא נאמר כן בכהן משיח ואיך : לבניו. גרסינן ורצה לומר בני אדם והיינו שנמכר לעבד לפי שגנב : ג שבעה גנבים. קחשיב הכל לקמן למעלה מזה וכו' ואיכא ז' והוא (א) הגונב דעת הבריות וכולן בכלל (ב) גונב איסורי הנאה שפטור לגמרי (ג) את השטרות משלם קרן (ד) את הבהמה משלם כפל (ה) טבח ומכר משלם ארבעה וחמשה (ו) הגונב בע"ת שנידון בנפשו (ז) הגונב ד"ת שמותר : והמסרב. בכלל גונב דעת : שמכורות. ופותחן בלא"ה והוא חושב שבשבילו פתחו : בילקוט הגירסא בתלתן ואת החול בפול : אע"פ שאמרו אין השמן מקבל. שצף למעלה מ"מ מטעה שיסברו שהכל שמן ואית דגרסי שאין בו דלים שאין בו דופי (מא) ואעפ"כ אסור לערב ובילקוט הגירסא מפני שאמרו : גדול. נגנב הוא ל"ד שרצו לגנוב דעת העליון כביכול והראיה שאמר הקב"ה מי יתן והבין הקב"ה כי אין דעתן באמת שנאמר ולבם לא נכון עמו ומ"מ שתק הקב"ה : שאסור בהנאה. מיירי בפטר חמור ומ"מ חייב דיכול לפדות בשה כ"ש : ר"ש אומר. לפי הנראה חולק עם הגנב נחשב לשביעי ועל זה קאמר ר"ש דחייב בכולן דמורה היתר וקשה לו לפרוש אבל סיותר נראה דהגונב ד"ת הוא השביעי דחולק עם הגנב לא איירי בת"ק : ישלם שבעתים. שנאמר את כל הון ביתו וגו' וסיפא דקרא ישלם שבעתים וכן הוא בילקוט : ד ונתן לאחר. בשליחות מ"מ חייב דלאו לרבות השליח : ונתן לאחר והחליף. כלומר ע"י שליח דכאן אתרבי בגמרא דאמרינן שליח לדבר עבירה דילפינן טביחה ממכירה דע"י אחר וא"כ מכירה ע"י שליח נמי חייב ד' וה' : משלם. דמכירה וטביחה חלה בכל הבהמה : שגנבו. וטבח שלא לדעת חבירו דאז פטור מתשלומי ג' כמבואר בגמ' (עה:) : ה דברי ר"מ. דאו לרבות כלאים : מן הכוי. בין תיש הבא על הצביה ובין צבי הבא על התישה דס"ל דכולה שה בעינן א"כ אף באביו צבי כיון דמספקא לן אי חוששין לזרע האב א"כ בספק פטור אבל ברחל וגדי שניהם מין החייב (עי' חולין פ"ב): מעוברת. וטבח משום סיפא נקטיה ובסיפא קנה בשינוי ומשלם כפל כשעת הגזילה : כשעת טביחה. דהכיא שעתיה דקמזיק ובגמרא סה: איתא כשעת הגניבה (עי' רמב"ן במלחמות ר"פ הגוזל ועי' ברא"ש פ"ט):פרה. אדומה:

דברי

(ג) וטבחה והטובח לעבודה זרה (ד) משלם תשלומי ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים עד שתהא זביחה מותרת באכילה ר' נחוניא בן הקנה אומר יום הכפורים הרי הוא כשבת לתשלומין: ו מכרה חוץ [ז] מרגלה חוץ מקרנה וחוץ מגיזתה משלם תשלומי ארבעה וחמשה רבי שמעון בן אלעזר אומר חוץ מידה וחוץ מרגלה (ה) משלם תשלומי כפל חוץ מקרנה וחוץ מגיזתה משלם תשלומי א) ארבעה וחמשה ר' אומר חוץ מדבר [ט] שהנשמה תלויה בו משלם תשלומי ב) ארבעה וחמשה חוץ מדבר שאין הנשמה תלויה בו משלם תשלומי ג) כפל ואין משלם תשלומי ארבעה וחמשה: ז [י] גנב ברשות [ג] וטבח ומכר אם (ו) הגביה ונתן לפדיון בנו הרי זה חייב ואם לאו פטור נתן לפדיון בנו לבעל חובו ולאשה בכתובתה [יא] לא עשה כלום הגביה ונתנו לפדיון בנו ולבעל חובו ולאשה בכתובתה [יב] מה שעשה עשוי: (ז) [יג] היה עומד ברשות הרבים וטבח ומכר אין משלם אלא קרן: ח הגונב תרומה [יד] ומעשר שני משלם תשלומי כפל (ח) את השטרות ואת הקרקעות ואת ההקדשות אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים אין משלם אלא קרן [טו] רבי יוסי הגלילי אומר (ט) קדשים קלים כהדיוט ושאר כל הקדשים אין משלם אלא קרן. בן עזאי אומר בכור כהדיוט ושאר כל הקדשים אין משלם אלא קרן. אבא יוסי בן דוסאי אמר משם רבי יוסי בן הגלילי שלמים כהדיוט ושאר כל הקדשים אין משלם אלא קרן. ט (י) שנים מעידין בו שגנב ושנים מעידין בו שטבח ומכר נמצאו זוממין על טביחה ומכירה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי [ד] שלשה נמצאו זוממין על הגניבה הוא פטור והן משלמין תשלומי כפל נמצאו זוממין על זה ועל זה חייבין ועל זה נאמר (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו. שנים מעידין בו שגנב והן מעידין בו שטבח ומכר נמצאו זוממין על הטביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה אמר רבי יוסי בד"א בזמן (כ) שהן שתי עדיות אבל אינם אלא עדות אחת [טז] עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה [יז] נמצאו זוממים על טביחה ומכירה הוא פטור והן משלמין תשלומי כפל נמצאו זוממין על זה ועל זה חייבין על זה ועל זה נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו. תן לי שורי ואמר [יח] אין לי אלא מעות תן לי מעות ואמר אין לי אלא בהמה תן לי ג' ד' [יט] שורים ואמר אין לי אלא אחד אם היה יפה כדמי כולן שמין לו:

שנים מעידין בו שגנב ושנים מעידין בו שמכר (ד) נמצאו [ג] זוממין על גניבה (ה) [א] פטור והן פטורין נמצאו זוממין על מכירה הוא פטור והן פטורין [ב] על זה ועל זה נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו: ב (ו) היכן שורי שגנבת אמר לו אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה אביך מכרו לי אביך נתנו לי במתנה והעדים מעידין בו שגנב וטבח ומכר משלם תשלומי ד' וה'. הודה עד שלא באו עדים אין משלם אלא קרן משבאו עדים משלם תשלומי ד' וה'. היכן שורי שגנבת ואמר לו תועה מצאתיו וטבחתיו והעדים מעידים בו שגנב וטבח מאליו בא אצלי וטבחתיו והעדים מעידין בו שגנב וטבח ומכר בשוק היה עומד וטבחתיו והעדים מעידין בו שגנב וטבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' (ז) [ד] הודה בין משבאו עדים ובין עד שלא באו עדים אין משלם אלא קרן. היכן שור שהפקדתי אצלך ואמר לו איני יודע מה אתה סח או שאמר לו שאבד והעדים מעידים בו שאכלו אין משלם אלא קרן הודה בין משבאו עדים ובין עד שלא באו עדים אין משלם אלא קרן. היכן שורי שגנבת ואמר לו אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה אביך מכר לי אביך נתנו לי במתנה משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידין בו שגנב וטבחו ומכרו משלם תשלומי ד' וה' הודה לאחר שבועה או עד שלא באו עדים משלם קרן וחומש ואשם. משבאו עדים משלם תשלומי ד' וה' ואשם: ג היכן שורי שגנבת ואמר (ח) תועה מצאתיו וטבחתיו משביעך ואמר אמן והעדים מעידים שגנב מאליו בא אצלי וטבחתיו בשוק היה עומד וטבחתיו משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים בו שגנב משלם תשלומי כפל ואשם הודה לאחר שבועה אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואשם ואם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם. היכן שורי שהפקדתי אצלך. אמר איני יודע מה אתה סח או שאמר לו אבד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים בו שאכלו אין משלם אלא קרן הודה לאחר שבועה בין משבאו עדים ובין עד שלא באו עדים משלם קרן וחומש ואשם (ט) אמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים בו שגנבו משלם תשלומי כפל הודה לאחר שבועה עד שלא באו עדים משלם קרן וחומש ואשם אם משבאו עדים משלם תשלומי כפל ואשם וחומשו עולה לו מתוך כפלו דברי רבי [ג] יעקב וחכמים אומרים כל המשלם את הקרן משלם חומש ואשם וכל שאין משלם את הקרן אין משלם חומש ואשם ואין משלם תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' מוסיף חומש ואשם [ה] זה אינו בא מכח בעלים אלא מכח שבועה: ד (י) אין פורשין נשבין ליונין אלא אם כן היה רחוק מן הישוב שלשים רים במה דברים אמורים במדבר אבל בישוב אפי' מאה מיל הרי זה אסור (כ) [ו] אין מגדלין תרנגולין בירושלים מפני הקדשים ואם יש להן גנה או אשפה הרי זה מותר [ז] אע"פ שאמרו (ל) אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל

פרק ח

א (א) [א] הגונב נפש מאחיו מבני ישראל אחד גונב איש ואשה וגר ועבד משוחרר אחד איש ואשה וגר ועבד משוחרר שגנבו הרי אלו חייבין. מכר (ב) בין לאביו בין לאחיו בין לאחד מן הקרובים חייב גנבו ולא מכרו או שמכרו [ב] ועומד בשוק פטור (ג) הגונב את העבדים פטור

נוסחאות כ"י

א) כפל ותשלומי דו"ה ר' מאיר אומר חוץ כו': ב) כפל: ג) ארבעה וחמשה:

אור הגנוז

[ב] מידה ורגלה: [ג] הבעלים: [ד] ד' וה': פ"ח [א] הוא: [ב] נמצאו זוממין ע"ז וע"ז חייבין ועז"נ: [ג] עקיבא:

מגן אברהם

[ט] שאין הנשמה תלוי בו משלם וכו'. מדבר שהנשמה תלוי וכו': [י] גנב ברשותו וטבח וכו'. פי' שלא הוציאו מרשות בעליו ולכן אם הגביהו חייב דקנאה בהגבהה: [יא] לא עשה כלום. דעדיין לא קנאו ואם מת פטור: [יב] מה שעשה עשוי. פי' הוא משלם לבעלים ד' וה' עי' במשנה דף ע"ט או כפל ומ"מ משמע כאן שהגנב בעצמו הגביהו ונתנו אח"כ לפדיון בנו רש"י לא פירש כן עי' בנימוקי יוסף: [יג] היה עומד ברה"ר וכו' לא קנאו: [יד] ומעשר שני. ס"ל ממון הדיוט הוא: [טו] ר' יוסי הגלילי וכו' גמרא דף י"ג: [טז] עדות שבטלה מקצתה וכו'. גמרא דף ע"ג ע"א: [יז] נמצאו זוממים על גניבה הוא פטור וכו' כצ"ל: [יח] אין לי אלא מעות. פי' שאכל שורו ורצה לשלם מעות: [יט] ד' וה' שורים שהפקיד אצלו ואמר שאכלם ורוצה ליתן א' שור אחר בעדם: [א] הגונב נפש. סנהדרין דף פ"ה: [ב] ועומד בשוק פטור. שעדיין לא קנאו הלוקח: [ג] זוממין על גניבה. סנהדרין דף פ"ו: [ד] הודה עד שלא באו עדים אינו משלם אלא קרן אם משבאו עדים משלם תשלומי ארבעה וחמשה היכן שורי שהפקדתי וכו' כצ"ל: [ה] זה אינו בא מכח בעלים. פירוש שהחומש ואשם אינן באין מכח בעלים ועי' בגמרא דף ס"ה ודף ק"ח: [ו] אין מגדלין תרנגולין בירושלים ואם היה להם גנה או אשפה מותר וכו'. נ"ע דהא אין עושין אשפתות בירושלים ולא גנות כדאי' בגמרא דף פ"ב: [ז] אע"פ שאמרו אין מגדלין בהמה דקה בא"י וכו' ומה אני מקיים לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים וכו' במדברות שביהודה. נ"ע דהא אין מגדלין בהמה דקה בא"י תקנת חכמים הוא. ואפשר דס"ל דעכ"פ כיון דקרא לא חייש לפסידא דא"י למה תקנו חכמים ואין להקשות דלמא מקרא זה איירי בחו"ל דא"כ לא הו"ל למיכתב שיו כלל רק הו"ל למיכתב מין אחד דנוהג גם בארץ אך קשה דהו"ל לאתויי קרא דפ' משפטים דכתיב על שור וכל תמור על שה או קרא דארבע צאן תחת השה וי"ל דלהכי מייתי קרא דמשנה תורה דנאמר סמוך לכניסתן לא"י א"כ מסתמא מיירי בא"י. א"כ י"ל דהנך קראי י"ל דכתבה תורה לאשמעי' דאם אחד עבר וגידל בהמה דקה ומכירו גנב ממנו או הזיקו חייב לשלם אבל הכא דקאמר אם ראיתם נדחים חייב לרדוף אחריהם ולהצילם מקשה שפיר דיניתם לצרות או יתפום אותם וישחטם:

חסדי דוד

גנב כלאים וטבחה משלם כו' כצ"ל. וכ"ה בגמ' ומפרש שם בגמ' דסתמא סובר שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ולכן נקט גבי טרפה ומכרה ולא ושחטה דעל שחיטה היה פטור משום שאינה ראויה היא. ולפ"ז נראה דצריך לגרוס כאן דברי ר"ש דהא ר"מ מוכח לקמן גבי והטובח לעבודת כוכבים שסא"ר שמה שחיטה וכן סובר בהדיא בחולין דף פ"ה אע"כ צ"ל דברי ר"ש: הגונב תרומה כו'. פי' שגנב תרומה מבית כהן דאילו מבית ישראל הרי אין לו בתרומה אלא טובת הנאה וקי"ל דטובת הנאה אינה ממון ודברי ריה"ג מוכח בגמ' דף י"ג ע"ש ומהאי מתניתא דמייתי התם נראה להדיא דט"ס נפל בנוסחת הספרים כאן שהפכו דברי ב"ע לאבא יוסי ודברי אבא יוסי לב"ע וכצ"ל בן עזאי אומר שלמים כהדיוט אבא יוסי וכו' בכור כהדיוט וה"נ איתא בירושלמי התם בפ"ק:

פרק ח הגונב נפש מאחיו כו'. איידי דתנא לעיל בפ"ז הל"ג ז' גנבים הן דלמעלה מכלן הוא זה הגונב נפש תנא הכא דין זה ומקומו בסנהדרין פ' הנחנקין וע"ש במשנה ובגמ' דף פ"ה ודף פ"ו: היכן שורי שגנבת א"ל כו'. לא נמצאת בגמ' ומיהו יש לפרש דברישא קמ"ל דלא נימא דלא חייבה תורה תשלומי דו"ה אלא דוקא שהגנב כפר לגמרי ואמר שאינו בידו כלל וכן משמע פשטיה דקרא אבל כאן שהודה שהוא בידו אלא שאמר דבהיתרא אתא לידי' שהוא או אביו מכרו או נתנו במתנה סד"א דליכא בזה תשלומי דו"ה. ומ"ש והודה עד שלא באו עדים משמע אפי' באו אח"כ פטור זה סייעתא לרב דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור: אין פורשין נשבין ליונים כו' אין מגדלין תרנגולין בירושלים כו' ואם יש להן גנה או אשפה כו'. עי' בכפתור ופרח פ"י ונראה מדבריו דמפרש הך ואם יש להן גנה או אשפה אסיפא דמתני' דתנן ולא כהנים בא"י כי בירושלים אין עושין לא אשפתות ולא גנות כדאיתא בגמ' ע"ש: אין מגדלין בהמה דקה כו' במדברות שבספר נימאייק. עי' בספר כפתור ופרח בפ' הנ"ל דגרס עמאיך ופי' דהיינו כפר עמיקין שהוא סמוך לעכו

מצפה שמואל

(ג) וטבחה. עי' רמב"ן פ' הגוזל הגירסא ושם דמי פרה העומדת לילד שנשום הולד אגב אמו ולכן בטבח עוברה שילדה בסיפא משלם כפל כפי שומא דמי פרה העומדת לילד אבל הולד קנה בשינוי וסיפא דשמינה והוכחשה מיירי בכחשא דממילא לכן משלם כדהשתא אבל בידים הוי כקטלא וקנה בשינוי ומשלם כשעת הגניבה כמבואר דף סה. אי דמשכחשא היא ע"ש וע"ש ברא"ש פ' הגוזל ביאור דמי פרה העומדת לילד דפרה לילד נמכר ביוקר מאילו קונה ד"א ומשלם כשעת הגזלה היינו גזלה ממש והנראה שם דס"ל דקונה גוף הפרה בשינוי זה ובשו"ע סי' שנ"ד ס"א פסק כהרמב"ם דדוקא אחר יאוש קונה בשינוי זה וכן מיירי ע"כ הכא וגם גוף הפרה לא קנה בשינוי כמ"ש הרמב"ן מתוספתא זו דאל"כ אמאי משלם בסיפא ד' וה' וכ"כ הש"ך שם ודלא כהטור ועלא"מ בשיטת הראב"ד בפ"א מגניבה הל"א דמשלם כשעת גניבה היינו שעת לידה דעד הלידה לא הוי שינוי: (ד) משלם ד' וה'. בגמרא ע"א הגירסא אינו משלם ועי' ירושלמי פ"ז הל"ה: (ה) משלם תשלומי כפל. עי' מיי' פ"א מהל' גניבה הלט"ו ובהה"מ שם לענין שמין לכפל ועי' ירושל' פ"ט הל"א מדין כחושה והשמינה: (ו) הגביה. עט. וירושלמי פ"ז הל"ו וע"ש בפ"מ ועי' ירושלמי שבועות פ"ח הל"א והלי"ז ועי' תוס' שם ד"ה ונתנו שהוכיחו מכאן דהגנב קאי ועי' רמב"ם פ"ב הל"א ובהשגות וע"ש הל' ט"ז בהה"מ: (ז) היה עומד ברה"ר. יש לפרש דברה"ר לא הוי גנב אלא גזלן ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ג ופי"א הל"א דבפני י' בני אדם הוי גזלן: (ח) את השטרות ואת הקרקעות. ב"מ נז:. ועי' ירושלמי תרומות פ"א בדין גנב תרומת הקדש כאן ועי' ירושלמי שם ספ"ו רעסו ולא הקדש ועי' ירושלמי גיטין רפ"ה: (ט) קדשים קלים כהדיוט. מג. וירושלמי פ"א הל"ב ע"ש בקלת שינוי ודין הבכור עי' ירושלמי פ"א דמעשר בזה וקדושין פ"ב הל"ז ועי' תו"כ פ' ויקרא בקרא דומעלה מעל: (י) ושנים מעידין בו שגנב. עג. וירושלמי פ"ז הל"ג: (כ) שהן שתי עדיות. שם ושם ועי' ירושלמי שבועות פ"ח הל"ג מביא שם דברי סומכוס אע"פ שאין גניבה יש טביחה: (א) הגונב נפש. סנהדרין דף פד: (ב) בין לאביו. שם. ועי' מיי' פ"ט מהל' גניבה הל"ג דהגירסא לאביו של גנב פטור דבעינן שיצא מרשותו לגמרי אף מכל הקרובים ע"ש במגיד: (ג) הגונב את העבדים. עי' ירושלמי סנהדרין פי"א סוף הלכה ב ועי' בבלי שם פה. ועי' ירושלמי פסחים פ"ח סוף הל"א בדין הגונב חצי עבד: (ד) נמצאו זוממין. סנהדרין פו. וירושלמי כאן פ"ז הל"ז: (ה) הוא פטור. עי' בפנים מסיפא דעל זה חייבין משמע דברישא שייכא דין הזמה אבל יותר נראה להגיה ברישא הוא פטור והן חייבין כר"י דס"ל כן בסנהדרין פו: לכן בהוזמו עדי מכירה חייבין מיתה אבל עדי גניבה פטורין אבל כשהוזמו שניהם ע"ז נאמר ועשיתם ושניהם חייבין ולפי הנוסחא כאן ע"ז וע"ז נאמר הכוונה דאם באו עידי הזמה לתרוייהו מקוים דין הזמה משמע דברישא ליכא דין הזמה וכמ"ש בפנים: (ו) היכן שורי שגנבת. עי' דף קה. לענין חומש ומבואר כהיפך ולפי התוספתא היינו שבכל אלו הטענות מכחש להגניבה כגון שהוא באנס וכיון דאילו מיגנב פטור השתא נמי ממונא כפר ליה אבל בש"ס מיירי דאמר הילך וליכא כפירת ממון: (ז) הודה בין משבאו. עי' ירושלמי שבועות פ"ה הל"ג בזה מבואר שם אם עד שלא באו עדים כו' וע"ש כל ענין זה: (ח) תועה מצאתיו. הודה עד שלא באו עדים משלם קרן משבאו משלם ד' וה' כצ"ל אפשר דקמ"ל דאם הודה בגניבה ואח"כ באו עדים פטור אע"ג דלא מיחייב בהודאה זו כלום שהרי כבר נתחייב בקרן תחלה שאמר תועה היה אפ"ה הוי הודאה לפטור ועי' בש"ס ע"ה כגון דאתי בי תרתי וכו' בהודאה דטביחה לא הוי הודאה הכא שאני שהודה מעצמו עי' מל"מ פ"י מהל' גניבה הל"ח ועי' תוס' כח. דהוכיחו דמשלם חומש בהודאה אחר שבאו עדים והוא תוספתא כאן ובכ"מ מלינו שחומש כדין אשם ואם מביא אשם לא יביא חומש בטוען טענת גנב בש"ס סה: נשבע ובאו עדים ואח"כ הודה אמרינן ממון שאינו משתלם בראש אינו מוסיף חומש אבל אשם איכא והכא דכפל ליכא איכא אשם ועי' ירושלמי פ"ח דשבועות מבואר כתוספתא זו ועי' רמב"ם ריש הלכה ח מהל' גניבה שפסק כר"ם דהשולח יד בפקדון פטור מכפל על טענת גנב ופסק כר' אלעי שכבר יצא משבועה ראשונה וסתרי אהדדי ע"ש במגיד ועי' בת"ח שם ועי' ירושלמי שנים מעידין: (ט) א"ל נגנב. סה. ועי' ירושלמי שבועות פ"ח הלי"א ולשון הת"כ משבאו עדים אפשר דקמ"ל אפילו משמשין ובאין כר"א כר"ם בגמרא: (י) אין פורשין. עט: וירושלמי פ"ב הל"ז ועי' דף פג. בתוס' מ"ש בזה: (כ) אין מגדלין. פג: וירושלמי שם ואם יש להן גוב גרס בת"כ וע"ד שכ' הרמ"ע בתשובה דבלול מותר ולאיה מקרא הגבר ביומא פ"א ע"ש א"כ כאן בגוב היינו בכור מותר וכן דאו אשפה שנית בנ"ע ולמ"ש בפנים א"ש הכל: (ל) אין מגדלין בהמה דקה. עי' בכורות רפ"ד והתוספתא כאן בזה"ז דוק שם היטב ועי' ירושלמי פסחים ס"ד הלכה ג' ועיין שם וכאן פ"ז הל"ז כגון מסיר וכו':

מנחת בכורים

דברי ר"מ. דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה: יום הכפורים. ואם טבח ביום הכפורים פטור: ך חוץ מדבר שאין הנשמה וכו' חוץ מדבר שהנשמה וכו'. ורשב"א ס"ל דבעינן דבר הניתר בשחיטה ג"כ והיינו ת"ק לפי התוס' יעויין בש"ס: ז ואם לאו. שלא הגביה ועדיין ברשות בעלים הוא: נתן לפדיון בנו. לפי הענין בבא דרישא הוא ונראה דלא גרסינן ברישא ונתן לפדיון בנו: ברה"ר. וטבח ומכר לא קנה משיכה (עי' כתובות לא:) והת"כ מפרש משום דכיון דהוא ברה"ר והכל רואין גזלן הוא ולא גנב ולכן פטור מד' וה' כדמוכח בש"ס (עט:) ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ח הל"ג דבפני י' בני אדם הוי גזלן וכן שם פי"א: ח תרומה. למ"ד אין טובת הנאה ממון מיירי בגנב תרומה מיד כהן או מישראל שנפל לו מבית אבי אמו כהן א"כ בגנב תרומה מישראל וקנסוהו לשלם כפל שלא יהא חוטא נשכר כמבואר בפ"ב דקדושין: ומעשר שני. ממון בעלים לר"י: בכור כהדיוט. אבל מעשר בהמה דאינו נמכר לא חי ולא שחוט לא וכן שלמים טעון סמיכה ונסכים דממונא הוא דנמכר תם חי ובעל מום חי ושחוט: ט והן משלמים תשלומי כפל. דטביחה ומכירה בטל ממילא דאם אין גניבה אין טביחה ומכירה: שהן שתי עדיות. שהעידו בבת אחת בכדי שאילת רב לתלמיד א"כ כשהוזמו על הטביחה ממילא בטל על הגניבה שהעידו בב"א ולרבנן תכ"ד הוי כתלמיד לרב הוא פטור דבטיל כולה והן משלמין תשלומי ג' אבל לא כפל דלא הוזמו על הגניבה וע"ם כאן בתוספתא: שמין לו. כיון שהוא כמו תביעת הנתבע מאי נ"מ לו ואף שתבעו שור ורוצה ליתן מעות פטור משבועה שאינו ברשותו בטוען שנאבד דמצי לקנות כמבואר בפ' המפקיד (והת"כ מפרש דקמ"ל דשמין גם לגנב ולגזלן דיש להן דין מזיק דאי ל"ל מעות משלם אפילו סובין ולא אמרינן זיל טרח וזבין ואייתי לי זוזא ועיין ש"ך סימן שנ"ג ס"ק ז' ועי' תוס' ב"מ לו: ד"ה שלם ועי' רש"י ותוס' י"א ד"ה אין שמין):

פרק ח א הגונב נפש ומכר. חייב היה מיתה: איש ואשה. דכתיב גונב נפש כל דהוא נפש: אחד איש ואחד אשה. דכתיב ומת הגנב ההוא מ"מ: בין לאביו. לא קי"ל הכי עי' מ"ש על הגליון: עומד בשוק. ולא קנהו הלוקח עדיין: העבדים פטור. דכתיב מאחיו: הוא פטור. דעדי מכירה פטורים ממיתה ויכולין לומר לא ידעתי מעידי הגניבה ומיירי שעדיין לא באו: ס"ג על זה ועל זה נאמר ומיירי שבאו ב' הכתות בב"א וכולן רצו לחייבו מיתה: ב עד שלא באו. דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור כשמחייב עצמו בקרן ואיכא מ"ד אף באינו מחייב כלל פטור: הודה. לפי שנשבע מלינו חילוק לענין חומש לקמן. אמר כאן דאין חילוק: משביעך אני. אף בשבועה שלא מודה ליכא חומש אלא ד' וה' ואף שלא נשבע ג"כ משלם כפל ד' וה': ואשם. ל"ג באו ולא הודה: ואכלו. כפל ליכא הכא לכן אינו משלם רק קרן שלא הודה וחומש ואשם בהודה ובבא דלעיל דמשלם תשלומי ד' וה' ואשם חומש ליכא דממון שמחייבו כפל פוטרו מן החומש כמבואר בש"ס (סה.) ומבואר מתוספתא כאן דאפילו הודה אחר עדים פוטרו מן החומש וכן בבבא זו: ג מתוך כפלו. כששוין הכפל והחומש כגון שנשבע וחזר ונשבע עד שנעשה החומש כמו הכפל אבל אינם שוין משלם כ"א לחוד ורבנן מפקי מקרא דממון המשתלם בראש מוסיף חומש ואם לאו לא רשב"י אומר אף אשם פטור וכן הוא בגמרא וכאן צריכין להגיה וצ"ל כל המשלם את הכפל אינו משלם חומש ואשם וכל שאינו משלם כפל מוסיף חומש ואשם ואשם זה אינו בא מכח בעלים וכו': ד נשבין. פחין שלא ילכדו יוני הישוב: בישוב. כרמים דולג מכרם לכרם ואפי' הרבה: מפני הקדשים. שלא יביאו כעדשה מן השרץ ויטמאו: גינה גרסינן. ותסר הבבא דלא כהנים בא"י מפני הטהרות ובזה אם יש להם גנה או אשפה ושם יגדלו אבל בירושלים אין עושין גינות או אשפתות:

ישראל אבל מגדלין בכור בעל מום ל' יום ואם היה תם אפי' י' שנים ה"ז מותר ומה אני מקיים (דברים כב) לא תראה את שור אחיך או שיו נדחים וגו' במדברות שביהודה במדברות [ד] שבספר נימאייק מפני מה אמרו אין מגדלין בהמה דקה בא"י מפני שמביאין בהמה דקה מחו"ל א)(מ)ואין מביאין בהמה גסה מחו"ל לארץ אע"פ שאמרו אין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין אותה קודם לרגל שלשים יום קודם למשתה בנו שלשים יום (נ) ולא שתהא יוצאה ורועה בשוק אלא שתהא קשורה לכרעי המטה (ס) שאלו את ר"ג מהו לגדל בהמה דקה בא"י אמר להן מקיימין את [ח] העגונה שלשים יום והטבח לוקח ומוכר ובלבד שלא ישייר את האחרונה שבהן יותר משלשים יום (ע) כל האשכלות שעמדו להן לישראל משמת משה ועד שעמד יוסי ב) בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים א"א ליתן בהן דופי משמת יוסי ג) בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים ועד [ה] שמת יהודה בן בבא שהיו כל מעשיו לשם שמים אלא שגדל בהמה דקה כך היה פעם אחת חלה נכנס רופא אצלו א"ל אין לך רפואה אלא בחלב רותח לקח לו עז וקשרה בכרעי המטה והיה יונק ממנה חלב רותח שהיה גונח פעם אחת בקשו חכמים ליכנס אצלו אמרו היאך נכנס אצלו שלסטים עמו בבית וכשמת דקדקו חכמים במעשיו ולא מצאו בו עון אלא זה בלבד אף הוא אמר בשעת מיתה יודע אני שאין בידי עון אלא זה בלבד שעברתי על דברי חבירי אמר רבי [ו] ישמעאל שזורי (פ) מבעלי בתים [ז] היו בית אבא ומפני מה חרב מפני שדנו דיני ממונות באחד ושגדלו בהמה דקה אעפ"כ [ט] חורש היה לנו סמוך לעיר ושדה מפסקת בינו לעיר שבהמה נכנסת ויוצא דרך עליה (צ) רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור כולן כאחד אלא מוכר והולך על יד על יד נפלו לו חזירים וכלבים בירושה אין מחייבין אותו למכור אותן כולן כאחד אלא מוכר והולך על יד על יד נדר ליקח לו בית וליקח לו שדה אין מחייבין אותו ליקח לו מיד אלא עד שימצא את ההגון לו: מעשה באשה אחת שהיצר לה בנה ואמרה קונם כל מי שישלח אלי איני מחזרתו וידעו בה שני בני אדם שאינן הגונין קפצו עליה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו לא נתכוונה זו אלא עד שתמצא את ההגון לה: ה (ק) כשם שאין מגדלין בהמה דקה כך אין מגדלין חיה דקה ר' שמעון בן אלעזר אומר מגדלין כלבים כופרים וחולדות הסניאין והתולין והקופות דברים המנקין את הבית אע"פ שאמרו אין מגדלין כלבים ביישוב אבל מגדלין בעיירות הסמוכות לספר בימים קושרים אותן בשלשלאות של ברזל ומתירין אותן בלילות ר' אליעזר אומר (ר) המגדל כלבים כמגדל חזירין: ו (ש) צד אדם יוני שובך מתוך שלו אימתי בזמן שהושיבן כתקנתן [י] לא הושיבן כתקנתן אסור בהן ומותר בגדוליהן אבל צדין חיה ועוף מכל מקום ואין נמנעין (ת) בראשונה שהיו שבטים כתקנן אמרו אין אדם פורש חרמו ומעמיד ספינתו בתוך של חביריו אבל צדין בחכים (א) ובמכמורים בכל מקום ואין נמנעין ובלבד שלא יפרוש את הקלע ויעמיד את הספינה. אין השבטים צדין דגים מימה של טבריה מפני שהוא של נפתלי ולא עוד אלא שנותנין לו מלא חבל של חרם לדרומו של ים שנאמר (דברים לג) ים ודרום ירשה דברי ר' יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר ים זה ימה של סוכני ג) דרום זה ימה של טבריא ירשה זה ים הגדול ר' שמעון בן אלעזר אומר תלושין שבמדבר הרי הן של כל השבטים ומחוברין הרי הן של אותו השבט וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר אין לך כל שבט ושבט שלא היה נוטל בהר ובשפלה ד) ובנגב וכן לפניהם החתי והאמורי והכנעני והפריזי והחוי והיבוסי (ב) [יא] ירדן שבארץ ישראל שנאמר (יהושע יג) הירדן וגבול ואומר (במדבר לד) ומעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה ירדן שבירחו דברי ר"י ר"ש בן יוחאי אומר הרי הוא אומר (שם לה) כי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען [יב] כיון שאתם עוברים את הירדן הרי אתם בארץ כנען רבי אלעזר ברבי יוסי אומר תחומי ארץ ישראל שבכתובין נידונין כארץ ישראל:

פרק ט

א (א) [א] השור והבור והמבעה וההבער שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער ורפוי ושבת ובשת (ב) חבל בו חמשה נותן לו חמשה אינו אלא ארבעה נותן לו ארבעה אינו אלא ג' נותן לו ג' אינו אלא שנים נותן לו שנים אינו אלא אחד נותן לו אחד בנזק כיצד הכהו וקטע ידו וקטע רגלו אין רואין אותו כאילו עושה סלע ביום [א] וכאילו עושה(סלע)מנה ביום אלא רואין אותן (ג) כאילו חגר שומר קישואין וא"ת (ד) לקתה מדת הדין מדת הדין לא לקתה שכבר נותן לו דמי ידו ודמי רגלו אבל הכהו וצמתה ידו הכהו וצמתה רגלו רואין אותו כאילו עושה סלע ביום נותן לו סלע ביום מנה נותנין לו מנה ביום ונותנין לו כל נזקו ובכלן שמין ונותנין לו מיד לפיכך אם מתנונה והולך אפי' ה' שנים אין לו אלא מה שאמדוהו הבריא נותן לו מה שאמדוהו עד כמה נותן לו עד כדי שיבריא (ה) בן עזאי אומר [ב] נותן לו [ב] זכה מזון (ו) עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה חייב לרפאותו וחייב ליתן לו דמי שבתו שלא מחמת המכה או שעבר על דברי הרופא פטור ר"י אומר אפי' עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה חייב לרפאותו ופטור מליתן שבתו וחכ"א כל שחייב לרפאותו חייב ליתן לו שבתו [ג] וכל שפטור מלרפאותו פטור מליתן לו שבתו: ב המכה את חברו ואמדוהו למיתה אומדין אותו לחיים לחיים אין אומדין אותו למיתה אמדוהו למיתה (ז) חייב מיתה ופטור מן הממון אמדוהו לממון חייב ממון ופטור מן המיתה(ח)[ג]אמדוהו למיתה והיקל ממה שהיו אומדים אותו לממון שנייה מאימתי נותן לו משעה שהכהו אמדוהו לחיים ומת משלם נזק צער ריפוי ושבת ובשת ליורשין אמדוהו למיתה והיקל ממה שהיה הכביד ואח"כ מת אומדים אותו אם מחמת מכה ראשונה מת הרי זה חייב ואםלאו הרי זה פטור ר' נחמיה אומר אפילו מת מחמת מכה ראשונה פטור ועוד זו דרש ר' נחמיה (שמות כא) אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה וכי עלתה על לב שיהא זה מהלך בשוק וזה נהרג על ידו אלא אפי' מת מחמת מכה ראשונה פטור: ג (ט) [ד] החובל בבנו ובתו גדולים חייב בכל בעבדו ושפחתו העברים של אחרים מוציאין מידו ושל בתו נותנין לה מיד ושל בנו עושה לו בהן סגולה מיד בבניו ובנותיו קטנים של עצמו פטור מן הכל החובל בבתו קטנה נזקה שלה והשאר הרי זה פטור חבלו בה אחרים נזקה שלה והשאר עושה לה בהן סגולה ואם מתה אביה יורשה. החובל בבנו גדול חייב בכל [ה] בעבדו ושפחתו הכנענים חייב בכל ופטור מן השבת מפני ששבתו שלו (י) [ו] חבל יותר מן הראוי להן הרי זה חייב (כ) האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו וכולן שהכו ושהזיקו הרי אלו פטורין חבלו יותר מן הראוי להם

אור הגנוז

[ד] שבכפר עמאייק: [ה] שעמד יהודא בן בבא אפשר ליתן בהם דופי אמרו עליו על ר"י בן בבא שהיו כל מעשיו לש"ש: [ו] ר"ש שזורי: [ז] שבגליל: פ"ט [א] י"ג הן אבות נזיקין: [ב] נקי: [ג] שבתו:

נוסחאות כ"י

א) לארץ: ב) יוסף: ג) סופני: ד) בערבה ובשדות ובמדבר:

מגן אברהם

[ח] העגונה. כמאומרת: [ט] חורש. יער: [י] לא הושיבן כתקנן. פי' שבאו יונים ממקום אחר ונתיישבו שם: [יא] ירדן כארץ ישראל. פי' שירדן יש לו דין א"י עי' בבכורות [דף נ"ה]: [יב] כיון שאתם עוברים. אבל שירדן עצמו אינו כא"י: [א] וכאלו עושה מנה ביום. כצ"ל: [ב] נותן לו זכי מזון. פי' מזונות זכים ונקיים: [ג] אמדוהו למיתה. סנהדרין דף ע"ו: [ד] החובל בבנו ובתו. פירש של אחרים: [ה] בעבדו ושפחתו הכנענים. נראה לי דצ"ל ושפחתו העברים: [ו] חבל יותר וכו'. נראה לי הכי פירושו כשמכה עבדו לעשות מלאכתו וחבל יותר מהראוי להן חייב:

חסדי דוד

ע"ש. ונדברי ר"י שזורי חסר תיבה אחת וצ"ל מ' ב"ב שבגליל ועי' בגמ' דף פ' והרב בעל כפתור ופרח כתב דכך ר' ישמעאל הוא ר' ישמעאל בן אלישע כהן גדול שהוא א' מהרוגי מלכות דמשחרב הבית יצא מירושלים וקבע דירתו הוא ובית אביו בגליל ע"ש דהאריך בזה:

פרק ט הבריא נותנין לו מה שאמדוהו עד כמה נותן לו עד כדי שיבריא. הך עד כמה נותן לו כו' נראה כפשוט יתר. והאיתי להרמב"ם בפ"ב מה"ח שכתב עלה דהסיא דנותן לו הכל מיד כד"א כשרצה המזיק אבל אם אמר המזיק אין רצוני בתקנה זו אלא תרפאהו דבר יום ביומו שומעין לו וס"ס לא מצא שרש לדבריו וכתב שזה נראה לרבינו דבר פשוט כו' ע"ש אמנם לפ"ז סי' כתב הרמב"ם בלשון ויראה לי. וגם אין הסברא פשוטה כ"כ אולי יכול הניזק לומר אי אפשר למתבעי' בדינא כל יומא. אלא נ"ל דהרמב"ם למד מהך תוספתא ומפרש דקאי על מ"ש לעיל ונותנין לו מיד לפיכך אם מתנונה והולך אפי' ה' שנים אין לו אלא מה שאמדוהו בד"א שרצה ליתן לו כל האומד מיד אבל לא רצה אלא ליתן לו דבר יום ביומו עד כמה נותן לו עד כדי שיבריא ואפי' הוסיף על האומד ומדקתני עד משמע נמי לא פחות ולא יותר שאם שבריא מהרה אינו נותן יותר דלא מהני סברא דמשמיא רחימו אלא להחזיק ביד הניזק מה שקיבל אבל לא להוציא מיד המזיק ואם לא נתן לא יתן: החובל בבנו ובתו גדולים כו'. לא מצאתיה כמות שהיא בשום מקום ולא"א ליישבה כלל כי כולה משבשתא היא ונ"ל להגיה וכצ"ל החובל בבנו ובבתו גדולים חייב בכל בבניו ובנותיו קטנים של עצמו פטור מן

מצפה שמואל

(מ) ואין מביאין בהמה גסה. עט: (נ) ולא שתהא יוצאה. עי' פ. תוס' ד"ה שאלו מ"ש בזה: (ס) שאלו את ר"ג. עט.: (ע) כל האשכולות. תמורה טו: וע"ש דלא מצאו בו דופי רק דופי של סמיכה שנחלקו בו בימיו ונראה לפ"ז דלא חשיב הכא העון זה רק שעבר על דברי חבירו והיינו דחסיד שאני וכדאמרינן בעלמא אדם חשוב שאני ויש חילול השם ואף במקום סכנה יש לו למנוע אבל מדינא מותר במקום חולי ולכן לא נחשב זה לדופי ומ"מ נ"ע כיון דפקות נפש הוא איך רשאי לו להחמיר וע"פ זה מה דמסיים אלא עון זה היינו אינו עון גמור וכמ"ש ועי' פ. ועי' ירושלמי פ"ט ה"י כל זה וע"ש ביפה מראה ובמה"פ ד"ה כל הזוגות ועי' ירושלמי חגיגה פ"ב הל"ב: (פ) מבעלי בתים. דף פ.: (צ) הרועה שעשה תשובה. דף פ.: (ק) כשם שאין מגדלין. שם: (ר) המגדל כלבים. עי' ירושלמי סוף פ"ז: (ש) צד אדם. עי' פג. ורש"י שם ס"פ: (ת) בראשונה שהיו שבטים. פא. וירושלמי כלאים פ"ב הל"ד מקיימין מתנאי יהושע וב"ב פ"ה הל"א כ"ז והמ"ח הביא מתוס' זו דבתוך שלו מותר לפרוס כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מנ"מ הל"ג ולא כמ"ש התוס' פא.ע"ש: (א) ובמכמרים. עי' ת"ח בזה דלהס"מ מכמורת וחכה אחד והתוס' כ' דרק חכה מותר וקשה שהשבטים הוסיפו להתיר מכמורת אבל אח"כ שאין השבטים כתיקונן חזר הדבר לתנאי יהושע דרק חכה מותר ועי' מ"ש בפנים: (ב) ירדן שבא"י. בכורות נה. ועי' גיטין ז. וירושלמי פ"ד דחלה הל"ח פליגי אי ירדן כא"י. ועי' ב"מ כב. הירדן שנטל מזה ופשיטא שם דהיינו לתחום א"י: (א) השור והבור. ד: וירושלמי פ"א הל"א: (ב) חבל בו. עי' פג. וירושלמי פ"א הל"א והל"ג ועי' פה: ועי' ברא"ש ועי' הס"מ פ"ד מהל' חובל הל"ב ועי' רמב"ן במלחמות שהביא תוס' זו: (ג) כאילו חיגר. עי' סמ"ע סימן ת"כ ס"ק כ"ו עי' בפנים מ"ש: (ד) לקתה מדת הדין. עי' פה. ורש"י שם ועי' בשיטה שהאריך בהך דכי מתפסת שנדחקו התוס' ע"ש מ"ש בשם הראב"ד שבשומת הנזק נשום כאילו נמכר לשמירת קישואין ועי' רמב"ן במלחמות: (ה) בן עזאי אומר. נט. וירושלמי פ"ח הל"ז: (ו) עלו בו למתים. פס. ועי' מיי' פ"ב בהל' חובל ומזיק הלי"ע ובכ"מ שם לשיטתו: (ז) חייב מיתה ופטור מן הממון. כתובות לה. וירושלמי כאן פ"ז הל"ג וכתובות פ"ג ושבת סוף פי"א: (ח) אמדוהו למיתה. סנהדרין עח: וירושלמי שם פ"ט הל"ג ועי' כתובות ל"ה שם סברא דחזקיה דלא תחלוק אלא לפוטרו מממון ועי' ירושלמי נזיר ס"פ בתרא: (ט) החובל בבנו. פז: עי' ירושלמי כתובות פ"ד הל"א מובא תוספתא זו ומסייע מרישא דחבלה לאביה דבנו ובתו של עצמו פטור וסיפא חבלו בה אחרים נזקה שלה מבואר כר"ל דלא זכתה לאביה אלא בביאה ולא הבא מחמת הבלה וא"כ לפי הירושלמי רישא וסיפא סותר ועי' רמב"ן במלחמות האריך בזה וכתב בס"ד ויש בירושלמי ובתוספתא דברים אשר לא כן אל תשים לבך עליהם ובפנים מבואר לדינא בשו"ע ובדותק: (י) חבל יותר. עי' בפנים ולשון הס"ב א"כ אם ליכא חיוב תשלומין חייב מלקות כמ"ש הב"י ריש סימן ת"כ ועי' מכות ח: ועי' כח.: (כ) האב המכה את בנו. עי' מכות ח.:

מנחת בכורים

ל' יום. ואח"כ נותן לכהן: ואם היה תם. בזה"ז דאי בזמן הבית מקיים י"ב חדש כמבואר בר"פ עד כמה: מה אני מקיים. לא היה להן לחכמים לאסור לגדל בהמה דקה כיון שהתורה לא חשה לזה מ"א ואולי נימא דמה"ת אסור להניח בהמה דקה לרעות דקי"ל גרם היזק מה"ת אסור אף במקום שאינו חייב לשלם רק חכמים גזרו דאף לקשור בכרעי המטה אסור א"כ כשמוצאין שה נדח הבעה"ב פשע בעצמו שלא קשרה כד"ת והתורה נוה בא"י ג"כ: בהמה גסה. ולכן לא גזרו: מקיימין. נראה דגרסינן אין מקיימין והוא שאם נקח האחרונה קודם לרגל לא ישהה אלא לרגל ישחט ורק ל' יום קודם לרגל מותר לשהותו: יותר מל' יום. אם השוק קרוב למכרו לא ישהה יותר מל' יום ול' יום גרסינן בגמרא דאסור לשהות ל' יום כיון שיכול למכור קודם ויש גורסין יותר מל' וטבח שיש לו הרבה בהמות מותר לשהות העגונה הנשארת יחידי עד ל' יום (תוס' פ. ד"ה והטבח): אשכלות. איש שהכל בו: ועד שמת. עד שעמד גרסינן וכן הוא ע"פ הש"ס סוטה (מג:) ובירושלמי שם פ"ט הל"ה: אפשר ליתן בהם דופי. וכן הוא בש"ס: שזורי. לא גרסינן א"כ ר"ש שזורי: ה"ג. אע"פ שחורש היה לנו: דרך עליהן. ולכן אסור (ועיין ספרי): רועה. בהמה דקה: ה סנאים. גדילות בסנה: המנקה. מן העכברים: ו מתוך שלו. ולא חיים שמא באו לשם ממקום אחר ובגוונא שהותר לפרוש המצודה בתוך שלו כגון שהיה עד מקום הישוב ארבעה מילין פנוי בלא כרמים ושובכין: לא הושיבם כתקנתן. ויש לחוש שמא אחרים באו שמה (עי' מ"א) שלא הרחיק המצודה מן העיר כתקון: ומותר בגדוליהן. דזכתה לו חצרו וגם קנה בשינוי כמבואר בר"פ הגוזל: חיה ועוף. דהפקר הוא ונתייאשו הבעלים ומותר לכתחלה אבל בשדה חבירו אסור לפרוס מצודה לכתחלה ובדיעבד קנה (עי' רמב"ם פ"א מהל' זכיה) חרמי מצודה אבל חרם ומכמורת מותר: אין השבטים. בגמרא איתא נדין דהוא מעשרה תנאים שהתנה יהושע והכוונה בתוספתא שיש הפרש בין נפתלי שהיה בחלקו ובין שאר השבטים בפריסת קלע דנפתלי שהיה בחלקו רשאי לפרוס קלע אבל שאר השבטים אין פורשין קלע שאינה שלהם ובראשונה התירו להשבטים גם מכמורים (שיטת הרמב"ם בפ"ה מנ"מ) וי"מ דפריסת קלע אף בתוך שלו אסור אלא החילוק במכמורים דבחלקו מותר (עמ"א): לדרומו. ביבשה למשוך הרשתות: ה"ג. ר"ע אומר ים זה ימה של סוכני: של כל השבטים. כשאר הפלל ומלקוח שלכל ישראל חלק בהן: וכן לפניהם. האומות לכל אחד היו להם בהר ובשפלה ובנגב: ה"ג. ירדן כא"י: ירדן שבירחו. ה"ג ירדן כירחו וכן בבכורות (נה:) שאתם עוברים וירדן אינו כא"י: שבכתובים. העירות הכתובות בפ' מסעי:

פרק ט א הסור. חשיב י"ג אבות נזיקין דרבי אושעיא (ד:): חבל בו ה'. באופן שראוי ליתן כל החמשה או ד' או ג' כדמפרש ואזיל: בשבת כיצד גרסינן: עושה מנה גרסינן. לא אמדינן כל המלאכה שהרי נותן לו דמי ידו אלא שמין לו השבת שמתבטל בחליו מה שראוי לעשות כשהיה בריא בלא יד ורגל: חיגר. ברגל אחת אמדינן כחיגר שומר קישואין דעדיין ראוי לכך אבל במקטע ב' רגליו מעריכן כאילו שומר הפתח (רא"ש): ונמתה וסופו לחזור. אז אינו נותן אלא שבתו בכל יום שהרי אין כאן שומת נזק כאילו נמכר בשוק שהרי סופו לחזור וכרבא כש"ס: הבריא. מזל דידיה גרם: זכו מזון. מה שצריך למזונות זכים וקלים נותן לו ובש"ס הגירסא נכי מזון: לרפותו. דבריפוי תנא ביה קרא ורפא ירפא ורבנן סברי דאף ריפוי פטור (פ"ה תוס' ד"ה עלו): ב לחיים. חוזרין ואומדין להקל אם בטעות אבל לא להחמיר מן המיתה אף שהכביד ומת: והקל. ואומד מיתה טעות הוא צריך אומד אחר לממון: משעה שהכהו. אף שאומד אח"כ נותן גם על מה שעבר: לחיים ומת. דפטור מן המיתה משלם ליורשים: ועוד זה דרש. לראיה דאף בידוע שמת מחמת מכה הראשונה פטור: ג חייב. בכל באינו סמוכים על שלחנו א"נ מיירי בשל אחרים (מ"א): מידו. הכל אפילו השבת דבשלו מבואר לקמן דפטור בשבת: של בתו. של אחר הנזק והשבת של אביה בקטנה סמוכה על שלחנו (ובשו"ע סימן תכ"ד סי' י"א אף באינה סמוכה): של בנו קטן. של אחר עושה סגולה וקונה קרקע והאב אוכל פירות עד שיגדלו כיון דסמוך על שלחנו: של עצמו פטור מן הכל. פשטות הלשון משמע מכל החמשה דברים ובסמוכין על שלחנו ואפילו גדול וי"א דרק בשבת פטור אבל חייב בשאר דברים: החובל בבתו קטנה. באינה סמוכה על שלחנו נזקה שלה כלומר הן נזק שלה והן השאר היינו שבת הכל לאביה שהרי זה שייך לאביה דבזה נפחת בכסף מכירה לאביה אבל חייב בצער ורפוי ובושת וי"א דפטור לגמרי (עיין רמב"ן) א"נ מיירי בנזק שאינה פוחת מכספה דזה שלה ממש והיינו דדייק ליתנא נזקה היינו מה שהנזק הוא לה ולא לאביה שייך לה אבל השאר כלומר נזק הפוחת מכספה הוא של אביה ולכן פטור: אחרים. באינה סמוכה על שולחן אביה דבסמוכה נתבאר לעיל דמוציאין ונותנים לו היינו לאביה אבל כאן שלה והיינו נזקה והשאר הכל עושין סגולה והפירות לקטנה וי"מ סגולה ס"ת: גדול. שאינו סמוך על שלחנו: ה"ג הכנענים. פטור מן הכל ועבדו ושפחתו העברים חייב בכל חוץ מן השבת דשבתו מלאכתו הוא: חבל יותר מן הראוי. לפי הנראה בעבד עברי מיירי ואם מיירי בעבד כנעני נ"ל שמתחלה סימא עינו שבאופן דיוצא לחרות וחבלה שאח"כ ממילא חייב וכן כתב בת"ב:

ואינו

להן הרי אלו חייבין (ל) [ז] שליח ב"ד שהכה ברשות ב"ד והזיק פטור אבל חבל יתר מן הראוי לו הרי זה חייב רופא אומן שריפא ברשות ב"ד והזיק פטור (מ) חבל יתר מן הראוי לו הרי זה חייב: ד (נ) המבייש את חבירו ערום ה"ז חייב ואינו דומה מביישו ערום למביישו לבוש ביישו במרחץ ה"ז חייב ואינו דומה מביישו במרחץ למביישו בשוק ואינו דומה המתבייש מן היקר למתבייש מן הפגום ואינו דומה גדול המתבייש לקטן המתבייש (ס) [ד] החובל בחרש שוטה וקטן חייב בארבעה דברים ופטור מן הבושת מפני שאין להן בושת רבי אומר חרש יש לו בושת קטן אין לו בושת: החובל שוטה [ח] פעמים יש לו בושת ופעמים אין לו בושת סומא רבי יהודה אומר אין לו בושת וחכמים אומרים יש לו בושת: ה (ע) [ט] החובל באשתו בין שחבל בה הוא בין שחבלו בה אחרים מוציאין מידו וילקח בהן קרקעות והוא אוכל פירות ר' יהודה בן בתירה אומר בושת שבסתר לה שני חלקים ולו אחד בושת שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד שלו נותנין לו מיד ושלה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות (פ) החובל בחייבי גליות ב"ד חייב בכל [י] בחייבי מיתות ב"ד עד שלא נגמר דינו חייב משנגמר דינו פטור. היוצא ליהרג וחבל באחרים חייב חבלו בו אחרים פטורין ר' שמעון בן אלעזר אומר אף הוא שחבל באחרים פטור שאין מחזירין אותו [יא] לאמידת ב"ד מעתה הרודף אחר חבירו להרגו ונהפך הנרדף וחבל בו או שחבלו בו אחרים פטורין שנא' (במדבר לה) ולא תקחו כופר לנפש רוצח הרגו והרג (צ) את בהמתו כאחד וקטע את ידו כאחד הרגו וסימא את עינו כאחד פטור שנא' (שמות כא) ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם יש אסון אין נענש אבל הרג את בהמתו ואח"כ הרגו קיטע את ידו ואח"כ הרגו סימא את עינו ואח"כ הרגו חייב שנא' (שם כב) דמים לו שלם ישלם. זה הכלל כל שחלה עליו מיתה מיתה ותשלומין כאחד פטור (ק) מיתה ואח"כ תשלומין תשלומין ואח"כ מיתה הרי זה חייב: ו (ר) החובל באביו ואמו ועשה בהן חבורה אפי' שוגג פטור מפני שנדון בנפשו [יב] הרובע והנרבע אפי' שוגג פטור מפני שנדון בגופו. הדליק גדיש של חבירו ביום הכפורים אפי' שוגג פטור מפני שנדון בנפשו: (ש) [יג] הגונב כיסו של חבירו והוציאו בשבת הרי זה חייב שכבר נתחייב בגניבת הכיס עד שלא תבא שבת אם היה מגרר בו ויוצא פטור [יד] העושה מום במוקדשין אין משלם אלא חצי נזק: ז (ת) הכה את האשה ויצאו ילדיה משלם נזק צער רפוי שבת ובשת לאשה [ה] וולדות לבעל שנא' (שם כא) ונגפו אשה הרה מה תלמוד לומר הרה ולדות לבעל הריון. נתגרשה מזה ונשאת לזה נתגרשה מזה ונשאת לזה נתגרשה מזה ונשאת ולדות לבעל הריון היתה מעוברת מגר ועבד משוחרר ולדות של גר ועבד משוחרר (א) לפיכך אם מת הרי זה זכה: ח החובל בעבדו ושפחתו העברים בינו לבינן הרי אלו נשבעין ונוטלין. החובל בעבדו ושפחתו [טו] הכנענים בינו לבינן פטור מפני שהוא קנס [טז] המכה את עבדו מכרו לאחר ומת פטור שנאמר (שם) והכהו ומת תחת ידו עד שתהא מכתו ומיתתו ברשותו עבד שחבל בעצמו [יז] יוצא לחירות ונותן לרבו (ב) האשה שחבלה בבעלה אין מפסדת כתובתה כלום וכשם שאי אפשר לה למכור כתובתה והיא תחתיו כך אין מפסדת כתובתה והיא תחתיו: ט [יח] עבד שאמר לרבו הפלת את שיני וסמית את עיני תן לי דמי עיני *) הרב אומר סמיתי את עיניך והפלתי את שינך טול דמי שינך (ג) [יט] עבד נשבע ונוטל (ד) [כ] המוכר את עבדו (ה) בין מתכוין לו ובין שאין מתכוין לו יצא בן חורין היה רשב"ג אומר במתכוין יוצא בן חורין ובשאין מתכוין לא יצא בן חורין. רבו רופא ואמר לו רפא את עיני זו וסימאה שיני זו ועקרה שיחק בו ויצא בן חורין [ו] רשב"ג אומר לא יצא בן חורין (ו) וכולן אם אמר לאחר לעשות לו כן לא יצא בן חורין. הכהו (ז) נגד עינו ואינו רואה נגד אזנו ואינו שומע לא יצא בן חורין שנאמר והכהו (ח) עד שיעשה בו מעשה על עינו ואינו רואה על אזנו ואינו שומע יצא בן חורין. הכהו על מוחו וירדו מים וחפו את עיניו [ז] [כא] ויצאו (ט) בנות מלך וסימא את עיניו יצא בן חורין. הכהו על עינו וכהתה על שינו ונדדה אם היה משתמש בהן לא יצא בן חורין ואם לאו יצא בן חורין. היתה עינו כהה וסימאה שינו נדודה ועקרה אם היה יכול לישתמש בהן לשעבר יצא בן חורין אם לאו לא יצא בן חורין: י (י) החובל בחבירו ומת יתנו היורשין (כ) מת הנחבל יתן ליורשיו. הנחבל בין שיש שם טענה ובין שאין שם טענה הרי זה נשבע ונוטל (ל) רבי יהודה היה קורא אותה [ח] [כב] הכחכח [כג] וכל זמן שהן חוככין זה את זה הרי אלו נשבעין ונוטלין. היה נשוך מקום שאין יכול לישוך את עצמו נוטל שלא בשבועה [כד] לאחר זמן זה אומר חבלת וזה אומר לא חבלתי הרי זו כאחת מכל הטענות: יא החובל בחבירו (מ) אע"פ שלא בקש החובל מן הנחבל הנחבל צריך שיבקש עליו רחמים שנא' (בראשית כ) ויתפלל אברהם אל האלהים וכן אתה מוצא בריעי איוב שנא' (איוב מב) ועתה קחו לכם שבעה פרים ושבעה אילים מה הוא אומר (שם) וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו וגו' ר' יהודה אומר משום ר"ג הרי הוא אומר (דברים יג) ונתן לך רחמים ורחמך והרבך וגו' (נ) זה סימן יהא בידך כל זמן שאתה רחמן הרחמן מרחם עליך. הכהו באחר ידו בנייר ובפנקס בעורות שאין עבודין (ס) בטמוס של שטרות שבידו נותן ד' מאות זוז (ע) ולא מפני שמכה של צער אלא מפני שמכה של בזיון שנא' (תהלים ג) קומה ה' הושיעני אלהי כי הכית [כה] את כל אויבי וגו' (מיכה ד) בשבט על הלחי וגו' (ישעיה נ) גוי נתתי למכים וגו' וכשם שחייב על נזקי חבירו כן הוא חייב על נזקי עצמו [ט] הרק (פ) [כו] וטש בפניו כנגד חבירו (צ) ותלש בשערו מקרע את כסותו משבר את כליו מפזר את מעותיו בחמתו פטור מדיני אדם

*) בכ"י נותן לו דמי עינו.

אור הגנוז

[ד] בן גדולים המתבייש לבן קטנים המתבייש: [ה] דמי: [ו] שנאמר הכהו עד שיעשה בו מעשה: [ז] על עיניו: [ח] כאי: [ט] הוא עצמו:

מגן אברהם [ז] שליח בית דין וכו'. סנהדרין דף פ"ה: [ח] פעמים יש לו בושת. דמכלמו ליה ומכלם גמרא דף פ"ו: החובל שוטה וכו' נ"ל המבייש: [ט] החובל באשתו. רפ"ו דכתובות: [י] בחייבי מיתות ב"ד סנהדרין דף פ"ה: [יא] לאמידת ב"ד. פי' שיאמדו הב"ד הניזק דבעי' שיהא בפניו: [יב] הרובע והנרבע וכו'. צ"ע דמה יתחייב הנרבע וי"ל כגון שהיה הרובע אנוס כגון אשה שאנסה לא' והביאתו עלי' מ"מ פטור לשלם לו בשת עי' פ"ד: [יג] הגונב כיסו וכו'. כתובות דף לא: [יד] העושה מום במוקדשין אין משלם אלא חצי נזק. פירוש שאמין כמה היתה שוה מתחלה יותר ומזה משלם החצי ואפשר הטעם משום דכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי עפ"ע דבבא קמא: [טו] הכנענים וכו' פטור מפני שהוא קנס. קשה הא אפי' חבל בעדים פטור ונ"ל דמיירי שחבל עבדו של חבירו ואפ"ה פטור מפני שהעבד פסול לשבועה וה"ל ישבע הוא ויפטר וע"ז קאמר מפני שהוא קנס וא"כ אע"פ שיודה יפטר וכ"כ הסמ"ע רסי' ת' ומ"מ נ"ע דממונא הוא דהא אפחתי' מכספי' לכן נ"ל דמיירי שחבל בעבדו הכנעני וחסרו אבר והוא רוצה לצאת לחרות והוא כופר פטור: [טז] המכה את עבדו הכנעני: [יז] יוצא לחירות. פי' כשרבו רוצה מוציאו לחירות והוא מחויב לשלם לרבו מה שנפחת מכספו אבל ודאי אם אין רוצה רבו לשחררו אין כופין אותו על כך: [יח] עבד שאמר לרבו הפלת את שיני וסמית את עיני תן לי דמי עיני והרב אומר חילוף הדברים: [יט] עבד נשבע ונוטל. פירוש משום דממ"נ הוא בן חורין וא"כ נאמן בשבועתו ועי' בגמרא דף ע"ד: [כ] החובל את עבדו כצ"ל א"נ י"ל דמכרו לחוץ לארץ או לנכרים וראשון עיקר: [כא] ויצאו בנות מלך. אפשר דבת עין קרי הכי ועי' כ"ז בקדושין פ"ק דף כ"ד וכ"ה: [כב] הכאה כאי: [כג] כל זמן שהן חוככין. פי' שהן מודים במקצת. עי' בשבועות פ"ז דף מ"ד: [כד] לאחר זמן. פירוש אחר זמן כגון שנכנסו למקום א' ויצא חבול א"ל חבלת פטור דכיון דלא תבעו מיד מוכח' מילתא דשיקרא קאמר: [כה] את כל אויבי לחי. למכים ולחיי למורטים: [כו] וטש בפניו. פירוש שנוטל הרוק ומטשטשו על פניו. כנגד חבירו כפני חבירו:

חסדי דוד

הכל של אחרים מוציאין מידו של בתו נותנים לו מיד ושל בנו עושין לו בהו סגולה מיד החובל בבתה קטנה נזקה שלו והשאר הרי זה חייב חבלו בה אחרים נזקה של אב והשאר עושין לה בהן סגולה ואם מתה אביה יורשה החובל בבנו קטן חייב בכל בעבדו ושפחתו העברים של אחרים חייב בכל של עצמו חייב בכל ופטור מן השבת מפני ששבתו שלו בעבדו ושפחתו הכנענים פטור מן הכל חבל יתר מן הראוי להן ה"ז חייב ע"כ ועי' בגמ' דף פ"ו ובכתובות דף מ"ג וברמב"ם פ"ד ובח"מ סי' תכ"ד: **החובל** בחבירו ומת יתנו היורשים. או משום דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי או דסובר מלוה ע"פ גובה מן היורשין ולא טענינן ליורשים שמא פרע אבוהון משום דאיהו נמי לא הוה מצי טעין דהו"ל כטוען על מעשה ב"ד וסיפא דאם מת הנחבל יתן ליורשיו לשיטת הראב"ד דחמשה דברים ממונא נינהו ניחא ולשיטת הרמב"ם נ"ל דכבר עמד בדין דאל"כ אין אדם מוריש קנס לבניו דשמא היה מודה ומפטר:

מצפה שמואל (ל) שליח ב"ד שהכה. עי' כח. וירושלמי פ"ח סוף הל"ג ועי' רמב"ם פ"ה מהל' ר לא הל"ו והשגות שם: (מ) חבל. עי' מכות כב: ועי' תוס' כתובות לג: ד"ה דלמא: (נ) המבייש את חבירו. פו: (ס) החובל בחש"ו. שם: (ע) החובל באשתו. כתובות סו. וע"ש תוס' ד"ה ה"ג בשם ר"ת כשחזר בו ועי' רמב"ם פ"ד מהל' חובל הלט"ז והגמיי"י ועי' שו"ע אה"ע סימן פג ס"א ובביאורי הגר"א שם ס"ק ו' העיר בזה דכאן מבואר דאוכל פירות ונע"ג וע"ש בביאוריו סק"ג שהביא תוס' זו כפרש"י דרק בושת לה ב' חלקים אבל לא פגם ועי' תוס' כתובות ריש פ"ו דגם בפגם כן הוא ועי' סמ"ג שהביא תוס' זו וע"ש: (פ) החובל בחייבי גלות. עי' ערכין ו: שנאמר ולא תקחו כופר ועי' ר"פ החובל דדרשינן הקרא למילתא אחריתא ועי' סנהדרין עג. ילפינן מקרא דניתן להציל בנפשו: (צ) את בהמתו. כא. כתובות לה. וירושלמי פ"ט הל"ג: (ק) מיתה ואח"כ תשלומין. עי' ירושלמי כתובות רפ"ג ותרומות פ"י וכאן פ"ג הל"ד וירושלמי גיטין פ"ה וכתובות לא. מקרא דדמים לו הרי שהיו לפניו כדי יין וכדי שמן ושברן כשהוא מותר חייב לשלם ועי' רמב"ם פ"ג מהל' גניבה הל"א והוא כתוספתא זו: (ר) החובל באביו. לד: ולה. וירושלמי פ"ג שם ושם: ע: (ש) הגונב כיסו. כתובות לא. וירושלמי שם ושם ועי' ירושלמי שבת וקדושין פ"א סוף הלכה ה: (ת) הכה את האשה. מט. ובשו"ע באה"ע סימן פג דמבואר שם דדינו כחבלה דלה ב' חלקים ולו ח"א ועי' חו"מ סימן תכ"ג בסמ"ע שם ס"ק ב' דמחלק בין וולדות לשאר נזק ועי' באורי הגר"א באה"ע ס"ק ד' בשם היש"ש והוא כמ"ש הסמ"ע ועי' רמב"ם רפ"ז מהל' חובל ובהה"מ שם ושם ילפינן לדרשא אחרינא ותרתי ש"מ וכן במכילתא בקרא דנגפו הרה ילפינן תרתי ועי' רש"י מט: ונ"ע דהכא תני אם היתה שפחה ומתו שניהם זכה בין בדמי ולדות בין בנזק וצער. ת"ב: (א) לפיכך אם מת. שם וע"ש מט: היטב בגמרא וירושלמי: (ב) האשה שחבלה בבעלה. פט. ושם: (ג) עבד נשבע ונוטל. עי' ירושלמי שבועות ריש פ"ז היה עבד דאין מוסרין שבועה לעבד דחשוד הוא וכאן במוחזק בכשרות ועוד דעתה בן חורין הוא ועי' ירושלמי ב"ק פ"ח הל"ה ועי' יו"ד סי' א: (ד) החובל גרסינן. עי' מ"א דגרס המכה: (ה) בין מתכוין. קדושין כד: (ו) וכולן אם אמר. עי' דף לב: : (ז) נגד עינו. קדושין ושם וירושלמי כלאים פ"ח מובא זה טפח נגד עינו וסימא וכל הענין: (ח) עד שיעשה בו מעשה. עי' דף לא ותוס' שם שהביאו זה: (ט) בנות מלך. עי' שבת קט.: (י) החובל בחבירו. עי' ב"ב קעד: ועי' חו"מ סי' פט וסי' ל ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ח הל"ו דאין נשבע ונוטל והכא ע"כ מיירי באין עסק שבועה ועי' חו"מ סי' פ"ח דבכה"ג אין מורים שבועה לבניו והכא מיירי דאמדוהו מחיים דבעינן אומד לנזקין לא.: (כ) הנחבל. עי' שבועות רפ"ו: (ל) ר"י היה קורא. ירושלמי שבועות פ"ז הל"ג: (מ) אע"פ שלא בקש. לה. וירושלמי פ"ח הל"ז: (נ) זה סימן. ירושלמי שם: (ס) בטמוס של שטרות. עי' מיי' פ"ב מהל' חובל הל"ב ובהה"מ ובהשגות ובשו"ע חו"מ סימן רכ ס"ע ועי' תו"כ סוף פ' אמור שהביאו וע"ש פ' מז ועי' ירושלמי רפ"ז וכפ"מ שם: (ע) מפני שמכה של צער. מכאן משמע כפרש"י ל. דהוא על הבושת כמ"ש הת"ח והשיג על הרמב"ם כפ"ב מהל' חובל שהוא בעד כולן ועי' ה"ג הלכות ב"ק נג: שם ט"ס ונ"ל כמ"ש כאן ומביא הקרא ואומר בשבט יכו על הלחי את שופט ישראל ועי' ת"ב שכ' להרמב"ם הכוונה בתוספתא דלא מכה של צער דאף בלא צער נותן בעד הבושת אבל מ"מ בדאיכא שלן אינו נותן אלא בעד כולן וכמ"ש הרמב"ם הכהו במטפחת נותן בושת ל. וע"ש ועי' הגמיי"י פ"ג מהל' חובל סימן י': (פ) וטש נגד חבירו. משמע דוקא בפני חבירו אבל בלא"ה מותר לבייש עצמו כמבואר בש"ס צא ועי' תענית טו אינו דומה המתבייש מעצמו: (צ) מתלש בשערו. שבת קה:

מנחת בכורים

ד ואינו דומה. השומא אינו שוה: במרחץ. כגון על גבי הנהר שב"א עומדים ערומים ולבושים ועשאו ערום דאיכא קצת בושת וכן בערום דאתא רוחא וכרכיה למנה והוא עשאו ערום ממש דאל"כ ליכא בושת (פו: תוס' ד"ה ערום): ה"ג. רבי אומר שוטה אין לו בושת חרש יש לו בושת קטן פעמים וכו' כגון דמכלמי ליה ומכלם: ה שחבל בה הוא. אם הזיקה בתה"מ חייב כמבואר (לב.): בושת שבסתר. וה"ה פגם ושבת והריפוי הוא לבעלה והצער לה שבגלוי נמאסת כגון בפניה: החובל בחייבי גלות. היינו בעיר מקלטו אבל יצא מעיר מקלטו במזיד מבואר דינו במכות (יא): בחייבי מיתות. דכתיב ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ומקשינן הכאה לקללה: פטורין. לאו בעמך הוא: פטור. דמלוה על פה אינו גובה מן היורשים: לעמידת בית דין גרסינן בערכין. שהרי אינו עומד בפני ב"ד ולגירסא דהכא לאמידת ב"ד דא"א לאומדו בפניו שהרי יוצא ליהרג: או שחבלו בו אחרים. באינו יכול להציל בד"א: והרג את בהמתו כאחד. בש"ס (כב:) אפילו ממון לזה ותשלומין לזה פטור מתשלומין: הרגו וסימא את עינו. כגון שבסימא את עין נהרג כמבואר (פד.) ואח"כ הרגו אפילו באתחלתא דמיתה מ"מ חייב בתשלומין (עי' פ"ד) דמים לו בבא במחתרת בגוונא דאינו חייב מיתה: ו הרובע. אף שע"י מעשיו גרם מיתה להשור פטור מן התשלומין דקים ליה בדרבה מיניה א"נ בהזיקו ממון אחר וקמ"ל שאף שהממון אינו מחמת המיתה מ"מ פטור: ביוה"כ. כר"נ בן הקנה דכרת פוטר מתשלומין א"נ בחייב מלקות דמלקות פוטר: נתחייב מיד. בהגבהה: מגרר ויוצא. לרה"ר א"כ שבת וקניית הגנבה באין כאחד דלא קנה עד שתבא לרשות אחר כיון שלא הגביה ומיירי לגדי רה"ר דברה"ר לא קנה כלל ואיכא מ"ד אף לרה"ר כתובות (לא:): במוקדשין אין משלם אלא ח"נ. כיון דלמזבח קיימי ליכא כ"ש בהטלת מום שהרי גם עתה אינו ראוי לקרבן ודינו כמבואר בערכין (כט:) במקדיש עולתו שאמין הטובת הנאה מה שאמין לבעלים כמה רוצה ליתן בעד זה להקריב עולה אע"פ שאינו חייב וזה השומא נישם בת"נ שהבהמה נפסדת לגמרי כדין המטיל מום בקדשים (עי' ב"ק נ"ח ד"ה הלורס) והת"כ מפרש דקאי על ריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים ומשלם דמי בשר לבעלים ולא דמי אימורים ומ"מ משלם מדרבנן (כמ"ש התוס' ב"מ נט.): ז משלם נזק. ודינו כחבלה דעלמא מבואר במס' כתובות (סו) במומין שבגלוי לה שני חלקים ושבסתר לה חלק א' וגם רפוי שייך לאשה שהרי בה מתרפאת ובגוונא שאמדוהו לחמשה יומי ועביד סמא חריפא ונתרפאת בתלתא יומי מותר הריפוי שייך לבעלה (עי' אה"ע סימן פג וחו"מ סימן ת"כ): לבעל הריון. הראשון ה"ז זכה ובחבל בחיי הגר אבל בחבל לאחר מיתת הגר זכתה לעצמה (עיין מט:): ח נשבעין ונוטלין. בגוונא שתקנו חכמים בנחבל בר"פ כל הנשבעין ובינו לביני והיינו שלא ראו עדים שחבלו אבל עכ"פ יצא חבול מתחת ידו: מפני שהוא קנס. וכגון שימא עינו שרוצה העבד לצאת לחרות והמ"א מפרש בחבל בע"כ של אחר וכיון דהוא חשוד פטור דכל הנשבע ונוטל כשהוא חשוד מפסיד: פטור. ממיתה: שחבל בעצמו. אל עליו חיוב תשלומין לרבו רק שאין לו ממה לשלם וכשיוציאו רבו לחרות נותן דמי חבלה לרבו ויוצא לחרות אינו חייב רק בשיוצא לחרות עי' נזיר (כב:) במשנה: האשה שחבלה. בלא נפיש כתובתה מכתובה דאורייתא ונפיש מדמי חבלה והשתא לא מגרש לה אבל אם יגבה בדמי חבלה קלה בעינו להוציאה: כשם. שאם מכרה לאחר לא הפסידה כתובת בנין דכרין כך המוכרת לבעלה לא הפסידה כתובת בנין דכרין שהן יורשין זכות כתובתה יתר על אחוהון הכי מוקמינן בגמרא ועוד מוקמינן שם בגוונא אחרינא: ט עבד נשבע ונוטל. כדין נחבל בר"פ כל הנשבעין ובגוונא דאיכא עדים שעכ"פ חבלו באחת שיוצא לחרות וי"א דאינו נוטל דמי עין אא"כ תפס: ה"ג החובל את עבדו. ופליגי בשן ועין שלא בכוונה אם יוצא לחרות דרשב"ג סבר ושחתה עד שיכוין לשחתה: וכולן אם אמר. דאם כי יכה כתיב הוא בעצמו: שיעשה בו מעשה. והכא העבד בעצמו מיבעת נפשו והכי אמרינן בש"ס (כד.) וכאן משמע דגזרת הכתוב הוא: בנות מלך. השחור שבעין: י יתנו היורשים. כשנשבע ונוטל בחייו כדין נחבל א"נ בדאיכא עדים (עיין בסימן קח): יש שם טענה: מודה במקצת ור"י ס"ל דדוקא מו"מ: הכחכח. שחיכך זה בזה והיינו שהם שם חבלה בודאי כדסבירא ליה לר"י דדוקא מו"מ א"נ קמ"ל דדוקא בכפל המחלוקת בעוד שעסוקין בחבלה והיינו שהעדים ראו שיצא חבול מת"י אבל אם נשתהה זמן מועט י"ל דאחר חבלו כמבואר לקמן לאחר זמן וכו': יא אע"פ שלא ביקש החובל מן הנחבל שיתפלל בעדו. אבל בקשת מחילה בעינן וכ"א בת"כ א"נ הכוונה אע"פ שלא ביקש מחילה מ"מ בל ימנע מלהתפלל: אל אלהים. על אבימלך: מה הוא אומר. ולא מצינו שבקשו ממנו שיתפלל בעדו אבל איוב בעצמו התפלל: מרחם עליך. ולא יהא אכזרי למחול: בנייר ובפנקס. דכתיב ועשה מ"מ כמבואר בת"כ: בטומוס. פי' בערוך קלף שעושין מקליפה של עץ: בשבט על הלחי. אלמא לחי בזיון הוא וכן לחיי למורטים: על נזקי עצמו. חייב בדיני שמים: וטש בפניו. שנוטל הרוק ומטשטש בפניו: כנגד חבירו. ונמאס לחבירו דחייב בדיני שמים ואמר עוד גוונא דתלש בשערו והוא חובל בעצמו וחייבו בדיני שמים

אדם ודינו (ק) מסור לשמים שנא' (בראשית ט) ואך את דמכם לנפשותיכם מיד נפשותיכם אדרוש רבי שמעון בן אלעזר אומר משם רבי חלפאי בן אגרא שאמר משם ר' יוחנן בן נורי מתלש בשערו מקרע את כסותו משבר את כליו מפזר את מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודת כוכבים שאילו אמר לו יצרו לך ועבוד עבודת כוכבים היה עובד שכך היא עבודתו של יצר הרע: האומר (ר) סמא את עיני קטע את ידי שהזקתני פטור (ש) [כה] אנסוהו עובדי כוכבים ונטלו ממונו [י] בפניו פטור נטל [יא] ונתן להן ה"ז חייב:

פרק י א הגוזל את הפרה ועברה אצלו וילדה ושלישה אפי' ארבעה וחמשה פעמים וכן הגוזל את הרחל ונטענה אצלו וגזזה אפי' ארבעה וחמשה פעמים עז וחלבה אפי' ד' וה' פעמים משלם כשעת הגזלה (א) רבי שמעון אומר רואין אותן כאילו הן שומות אצל אחרים (ב) גזל צמר ולבנו טווי ולבנו פשתן ונקהו אבנים ושיפן משלם כשעת הגזלה (ג) רבי שמעון בן אלעזר אומר כל דבר שהשביח הגזלן יד הגוזל על העליונה רצה משלם כשעת הגזילה רצה אומר לו הרי שלך לפניך: ב גזל (ד) עבדים והזקינו (ה) אילנות והזקינו פירות והרקיבו בית ונתנגע מטבע ונפסל יין ונתגלה יין ונתנסך תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונעבדה בה עבירה אומר לו (ו) הרי שלך לפניך; עבדים והזקינו ומכרן אילנות והזקינו וקצצן פירות והרקיבו ומכרן בית ונתנגע ונתצו מטבע ונישוף א) יין ונתגלה ושפכו יין ונתנסך ושפכו תרומה ונטמאת ושרפה חמץ ועבר עליו הפסח ושרפו בהמה ונעבדה בה עבירה (ז) ונסקלה משלם כשעת הגזילה (ח) זה הכלל כל גזילה שהיא בעינה ולא שינה אותה מברייתה אומר לו הרי שלך לפניך ואם שינה אותה מברייתה משלם כשעת הגזילה (ט) [א] והגנב לעולם משלם כשעת הגניבה (י) הגוזל את המריש ובנאו בבירה בית שמאי אומרים יקעקע את הבירה ויטול את המריש ובית הלל אומרים מחשב כל מה שהיה שוה ונותן לבעליו מפני תקנות השבין: ג (כ) היורד לחורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשות וכשהוא יוצא אמר תן לי עצי ואבני (ל) אין שומעין לו רבי שמעון בן גמליאל אומר בית שמאי אומרים הרשות בידו ובית הלל אומרים אין שומעין לו: [ב] היורד לחורבתו של חברו ובנאה שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה. היורד ברשות שמין לו וידו על העליונה כיצד ידו על העליונה אם השבח יתר על הוצאה נותן לו את השבח ואם הוצאה יתרה על השבח נותן לו את הוצאה: ד (מ) נגר שקבע מסמר בשידה בתיבה ובמגדל ונשבר חייב לשלם מפני שהוא כנושא שכר נתן לחרש לעשות לו כסא ועשה לו ספסל ספסל ועשה לו כסא יד הבעלים על העליונה דברי רבי יהודה ר"מ אומר נותן לו דמי עציו מודה ר"מ לר' יהודה שאם נותן לחרש לעשות לו כסא נאה ועשה לו כעור ספסל נאה ועשה לו כעור שיד הבעלים על העליונה. והמוליך חטין לטחון ולא לתתן ועשאן מורסן וסובין קמח לנחתום ועשאו פת נפולין בשר לטבח [ה] והקדיחו חייב לשלם מפני שהוא כנושא שכר רשב"ג אומר נותן לו דמי בושתו ובושת אורחיו. המוסר בהמתו לטבח ונבלה אומן פטור הדיוט חייב ונושא שכר בין זה ובין זה חייב. המראה דינר לשולחני ונמצא רע חייב לשלם מפני שהוא כנושא שכר: ה (נ) הגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפי' למדי לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו אבל נותן הוא (ס) לשליח ב"ד [ג] [ו] ואם מת מחזיר ליורשיו ר' שמעון בן אלעזר אומר בשליח ב"ד שעשה גזל ולא שליח ב"ד שעשה גזל לפיכך אם שלח הלה ונטלה הרי זה זכה אמר רבי אלעזר ברבי צדוק בד"א בזמן שהיתה הקרן מרובה על הוצאה אבל אם היתה הוצאה מרובה על הקרן הרי זה משלם קרן וחומש בב"ד ומביא אשם על השבועה: ו (ע) פרוטה בקרן מעכב חצי פרוטה אין מעכב חומש כולו אין מעכב (פ) [ד] מי שזקף החומש הרי הוא [ג] כחומש לכל דבר. הגוזל את חבירו ונשבע לו הרי זה משלם קרן וחומש ומביא אשם (צ) מת הנגזל משלם הגוזל ליורשי הנגזל (ק) קרן וחומש ומביא אשם מת הגוזל יורשי הגוזל משלמין לנגזל קרן ופטורין מן החומש ומן האשם. מתו הגוזל והנגזל יורשי הגוזל משלמין ליורשי הנגזל קרן ופטורין מן החומש ומן האשם: ז ראה גזילתו של חבירו בתוך ביתו ואבדתו של חבירו בתוך ביתו ואמר איני יודע [ד] ונעלמו ממנו בשעה שנשבע פטור שנאמר (ויקרא ה) ונשבע על שקר וגו'. אמר לבניו גזילה זו של פלוני היא אבידה זו של פלוני היא בזמן שנשבעין על דעת אביהן ב) חייבין [ה] על דעת עצמן פטורין: ח הגוזל את הרבים (ר) חייב להחזיר לרבים חומר גזל [ס] הרבים מגזל היחיד שהגוזל את היחיד יכול לפייסו ולהחזיר לו גזילו הגוזל את הרבים אין יכול לפייסן ולהחזיר להן גזילן. הגוזל את הנכרי (ש) חייב להחזיר לנכרי חמור גזל הנכרי מגזל ישראל מפני חילול השם. הגוזל את הנכרי ונשבע לו (ת) ומת [ו] אינו מתכפר לו מפני [ו] חילול השם: ט (א) דרש רבי יוסי הגלילי בגוזל את הגר והיה עולה לירושלים ומעותיו ואשמו בידו ומצאו וזקפו עליו במלוה הביא את אשמו ואח"כ מת הגר יצא לא הספיק להביא אשם עד שמת הגר הרי זה צריך להביא אשם והמעות זכה בהן וחכמים אומרים לא עשה כלום עד שיתנם לו ויחזור ליטלם ממנו. (ב) דרש ר' עקיבא כשבא מזפרן בגזל את הגר

אור הגנוז

[י] של חבירו: [יא] הוא: פ"י [א] וניבלה וצמר לצבע והקדיחו: [ב] שעשה ואם מת: [ג] כקרן: [ד] או שהיה יודע: [ה] גזל רבים: [ו] חייב להחזיר:

נוסחאות כ"י

א) ונתשו: ב) פטורין על דעת עצמן חייבין:

מגן אברהם [כה] אנסוהו עובדי כוכבים והרא"ה ממון חבירו ונטלו בפניו פטור: [א] והגנב לעולם משלם וכו' משמע אפי' שינה אותה מברייתה וצ"ע למה ואפשר כיון דמשלם כפל משלם כבראשונה: [ב] היורד לתוך חורבתו. ב"מ דף ק"א: [ג] ואם מת מחזיר ליורשין כנ"ל: [ד] מי שזקף בחומש הרי כקרן לכל דבר פירוש שזקפה במלוה עליו: [ה] ועל דעת עצמן פטורין. עי' בגמרא: [ו] מפני חילול השם. וא"ת יחזור ליורשיו י"ל דמ"מ איכא חילול השם אצל אביו:

חסדי דוד

פרק י הגוזל את הפרה ועיברה כו'. לדעת הראב"ד ודעימי' הוא משום שנוי דעיבור או לידה חשיבה שנוי ולכן משלם כשעת הגזילה ולדעת הרמב"ם לא עיבור ולא לידה לא חשיבי שנוי משום דהוי שנוי החוזר לברייתו ומה דמשלם כשעת הגזילה מוקי לה דנתעברה אחר יאוש דכל שבח שהשביח ממילא אחר יאוש של גנבי הוי אבל אם ילדה לפני יאוש אע"פ שנתעברה אצלו צריך לשלם הכל לבעלים. ועי' בדבריו בפ"ק מהל' גניבה ובפ"ב מהל' גזילה ובב"י סי' שנ"ד וסי' שס"ב ומ"ש הש"ך בסי' שנ"ד ע"ד הרב המגיד דבריו ברורים הם אך מ"ש ע"ד הטור תמוה הוא מנ"ל הא וברמב"ם לא משמע כן ע"ש: גזל עבדים והזקינו כו' מטבע ונפסל נ"ל מטבע ונפסל ונשפו וקמ"ל דאע"ג דכבר נפסל הואיל ונשפו שהפסיד צורתו ושוב אינו יכול לומר הרי שלך לפניך חייב לשלם כשעת הגזילה וכן ביין שנתגלה או נתנסך ושפכו. ואמנם מה דמסיים והגנב לעולם משלם

מצפה שמואל (ק) מסור לשמים. עי' רמב"ם פ"ו מהל' מלכים דלוקה מכת מרדות: (ר) סימא את עינו. סוף פ"ח וירושלמי פ"ח הלי"א: (ש) אנסוהו. עי' דף קיז. ועי' בעה"מ ורמב"ן וירושלמי ספ"ח היטב וב"י שם ועי' שו"ע סימן רל"ב סעיף א' וסימן שפ"ח ס"ב ועי' ב"י בשם הרא"ה. ואם כאן מיירי בפקדון אם אמרו ממון פלוני פטור דמותר להציל עצמו בזה כיון שמראין על אותו ממון: (א) רש"א רואין. דף לה: ועי' תוס' ד"ה מני ומתוספתא זו ראיה דלא קנה גוף הגזילה בשינוי שהרי קתני נתלבה ובחלב אין סברא שיקנה גוף הבהמה ועי' רמב"ן ובעה"מ ריש פרק הגוזל ורא"ש שם והוא כשיטת הרמב"ן ומשלם כשעת כגזילה היינו הפרה עצמה והרמב"ן כתב שם שכן דעת הראב"ד וכוונתו אל ראב"ד אחר דאי להראב"ד בהשגות הא סוף פ"ב מהל' גזילה כתב דאין שינוי גדול מלידה וגיזה ומשמע דמיירי לענין גוף הפרה והקשה עליו הלח"מ ע"ש: (ב) גזל צמר ולבנו. עי' רפ"ט וירושלמי פ"ז הל"א ועי' חו"מ סימן שנ"ד בדין שינוי שאינו חוזר ושינוי החוזר ע"ש היטב בסימן שס"ב: (ג) רשב"א. עי' רמב"ן במלחמות דרשב"א איירי בהשביח בידים משום דא"ל אנא מפטמי ואת שקלת ומבואר בפנים: (ד) עבדים והזקינו. דף לו: ועי' ירושלמי פ"ט הל"ג ועי' קיז: במשנה לענין שטף נהר ועי' רמב"ם רפ"ט מהל' גזילה ובשו"ע סימן שס"ג: (ה) אילנות והזקינו. עי' ירושלמי כלאים פ"ז הלי"ד ועי' תוס' סוכה ל: בזה בארוכה בדין גזילת קרקע ועי' ירושלמי פ"א דערלה (ב') שאין קרקע נגזלת: (ו) הרי שלך לפניך. עי' ש"ס ע"א בשור הנסקל דר"מ סבר כר"א בן יעקב דאמר החזירו לבעלים מוחזר ואפילו נגמר דינו וע"כ דסבר היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק כמ"ש התוס' מה. ד"ה השתא ולפ"ז צ"ע בגיטין נג: לימא כתנאי המטמא מ"ס היזק שאינו ניכר שמיה היזק והיינו ר"מ והלא כאן לר"מ לא שמיה היזק והתוספתא אתיא כר"מ ומ"מ אומר הרי שלך לפניך וצ"ל דשם קאי לחזקיה דאפילו שמיה היזק מ"מ אומר הרי שלך לפניך. ת"ב: (ז) ונסקלה משלם. ברישא י"ל דמיירי שהתפיס ביד ב"ד ולכן משנגמר דינו אינו יכול לומר הרי שלך לפניך וסיפא בתפסוהו מעצמם ולכן דוקא בנסקלה חייב אבל בלא"ה אומר הרי שלך לפניך ועי' רש"י מה. וקושיית התוס' שם ומל"מ פ"ג מהל' גזילה יישב זה ועיין לח"מ שם. ת"ב: (ח) זה הכלל. ואנן קי"ל דכחש בידים דהדר אומר הרי שלך לפניך כמבואר בסי' שס"ג ס"א: (ט) והגנב לעולם משלם. כן מבואר להדיא בירושלמי פ"ט הל"א זה הכלל שהיה ר' יעקב אומר כל גזילה שהיא קיימת בעינה וכו' אומר לו הרי שלך לפניך והגנב לעולם משלם כשעת הגניבה ועי' בפנים. ועי' תוספות גיטין מב: ד"ה ושור ודף מג: ד"ה גזלן: (י) הגוזל את המריש. עי' סו. וירושלמי פ"ט הלכה א': (כ) היורד לחורבתו. ב"מ קא. וירושלמי פ"ט הל"א וגיטין פ"ה הל"ו וב"מ פ"י הל"ג וכאן סוף פ"ז: (ל) אין שומעין לו. בפנים הגהתי שומעין לו כדמשמע בב"מ קא. ע"ש ואם נגרוס כאן אין שומעין א"כ תקשה על רב נחמן מת"ק דאמר לכ"ע אין שומעין לו ועי' בכתובות פ"ח הל"ח ושם ג"כ טעות סופר אם לא דנכוון הגירסא דהכא ודהתם כמ"ש הכ"י הביאו הב"י בסימן שע"ה דהא דשומעין לו וידו על התחתונה היינו משום שלא הקנו אלא אדעתא שלא יפסיד א"כ אם בעל הקרקע רוצה ליתן כל ההוצאה אין שומעין לו ובזה מיירי התוספתא וידו על העליונה גם כן אם אינו רוצה לשלם מחמת אלמותו שומעין לו וידו על העליונה כתב הת"ב עי' רש"י ב"מ ק"א פירש זה ובעה"מ השיג עליו והרמב"ן הביא מתוספתא דכתובות ולא הביא מכאן דכאן מיירי ביורד ברשות: (מ) נגר שקבע. עי' דף נח: (נ) הגוזל את חבירו שוה פרוטה. דף קג. וירושלמי פ"ט: (ס) לשליח בית דין. דף קד. וירושלמי יבמות פרק ט"ו הל"ט וירושלמי ב"מ פ"ג הל"ה: (ע) פרוטה מקרן. קג. עי' תו"כ סוף ויקרא לאשמה בה פרט לפחות משוה פרוטה ועי' ירושלמי ריש פ"ו משבועות: (פ) מי שזקף החומש. ברמב"ם פ"י הלי"ב לא הוזכר זקף: (צ) מת הנגזל. עיין דף קד. וקה. ועי' תו"כ ס"פ ויקרא מקרא דונתנו: (ק) קרן וחומש. ועי' רמב"ם פ"ח הל"א דאם נשבע לו ואח"כ מת דנותן קרן וחומש ועי' בכ"מ שכתב דכן מבואר במשנה ועי' במשנה דמיירי בהולכה לידו ועי' תוס' שם בסוף העמוד וכאן יותר מבואר עי' ספרי פ' נשא פ"ד ורמב"ם פ"ז שם ונעלמו ממנו עי' שבועות כו. מקרא דהאדם בשבועה וכאן מפקא ליה מקרא דונשבע על שקר. והנה שכח גוף הדבר הוי אנוס וגם כסבור שמותר להשביע על השקר מבואר ברמב"ם בהלכות שבועות פ"א הל"ו דפטור מקרבן שבועה ועי' ירושלמי נזיר פ"ח הל"א אם אמר סבור הייתי שאיזה שבועה פטור ועי' בתוס' שבועות לא: ד"ה ואין שכתבו בסוף דבריהם דשגגתא גרידא היינו אומר מותר ומ"מ אמרינן שם תניא להא דר"א ור"א דכה"ג אנוס הוא ופטור והיינו מאשר יבטא האדם משבועה ומדרשא דמבואר כאן דנשבע על שקר אינו מוכח זה וא"כ הו"ל להביא יותר קרא דהאדם ואולי כיון דמסכת קרא גופא משבועת הפקדון מביא יותר מקרא זה ובתוס' דשבועות פ"ק מבואר ג"כ מקרא זה: (ר) חייב להחזיר לרבים. דף לד: ועי' ב"ב פ"ח ותוס' ד"ה התם והוא סיפא דחייב להחזיר להן גזילו כמ"ש בפנים ועי' ירושלמי בילה פ"ג סוף הל"ת כהבא שאול ועי' ירושלמי ב"מ פרק ו' סוף הל"ו: (ש) חייב להחזיר לעובד כוכבים. עי' דף קיג:. והסמ"ג כתב אם לא ליעד אסור וכן בתוס'. (ת) ומת אינו מתכפר. הוזכרה במגיד פ"ז מהלכות גזילה הל"ז ועיקר דברי הרמב"ם שם מת"כ ויקרא פי"ב ופכ"ב ופלא על הה"מ שלא זכר זה: (א) דרש ריה"ג. עי' דף קיט וירושל' פ"ט הלכה ט"ו:(ב) דרש ר"ע כשבא מזפרין. שם ושם ועיין ספרי פרשת נשא פיסקא א' וב' ופיסקא ד'. ושם בפ"ב יליף מן ואשמה הנפש ההיא דפטורים מן האשם אבל הקרן חייבים ובפ"ד קודם שבא מזפרין דרש שיורשים פטורים אף מן הקרן דכתיב מלבד איל הכפורים הקרן דומה לאשם וכשבא מזפרין הוסיף דאפילו נתן כבר מן האשם פטורין והם אינם יכולים להוציא הכסף מן הכהן כמבואר כאן והגר"א כתב שם דאחר שבא הוסיף דפטורים מן האשם וחייבים בקרן ואין הדבר כן ועי' בירושלמי ספרי פ' נשא:

מנחת בכורים

שמים א"כ מכות מרדות (רמב"ם פ"ו מהל' מלכים הל"ו): עבודתו של יצה"ר. ומוליכו מעט מעט לחמור חמור ועובר ג"כ משום שלא יהא לך אל זר בנפשו של אדם לא יהיה מדה זרה: שהזקתני. וניחא ליה בהכי וע"מ לפטור קאמר לכן פטור אבל בעין סתמא חייב דאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו: אנסוהו. להראות:

פרק י א הגוזל כשעת הגזילה. דקנה בשינוי ומשלם דמים. רואין אותו כאילו הן שומות. בשבח שבעל גבי גזילה לת"ק כוליה דגזלן ולר"ש כאילו נישם לאחרים למחצה ולשליש כמנהג ואפילו נטענה אצלו וגזזה לא קנה גזלן רק כאחרים (עי' רמב"ן פ' המפקיד): גזל צמר וליבנו. איירי בשינוי שאינו חוזר וקנה הגזלה מה"ת: רשב"א אומר כל דבר. ס"ל לרשב"א דשינוי אינו קונה וה"ק נוטל שבחיה מתקנת השבים. כיחש אומר לו הרי שלך לפניך ורשב"א כר"י דאמר בשבח שעל גבי גזילה דגזלן הוי מפני תקנת השבים אף בשינוי החוזר לברייתו וכן איירי כאן כמבואר בש"ס (לד.): ב עבדים והזקינו. דעבדי כמקרקע דמי: פירות והרקיבו. וכגון שהרקיבו מקצתן: ונתנגע. בית המנוגע וצריך נתיצה: וניסוף הצורה. ונשתנה: יין ונתנסך. ובש"ס (לו:) הגירסא יין והחמיץ: הרי שלך לפניך. אף לר"מ דעבדי כמקרקע דמי ותוספתא זו כוותיה מ"מ בכל הני אומר לו הרי שלך לפניך: וקצצן. כיון שהזיק בידים א"י לומר הרי שלך לפניך אבל אם נפחת מאליו אומר הש"ל ובעבדים שמתו גם מאליהם א"י לומר הש"ל כקצת פוסקים ואנן קי"ל דיכול לומר הש"ל (עי' סימן שס"ג ס"ך ס"ק ג): חמץ ושרפו. ל"ד בידים אלא אפילו נשרפה ממילא כיון דליתא בעינה חייב לשלם תשלומי מעליא וכתב בת"ב דשרפו י"ל דאחר שרפו כמבואר בש"ס (לח:): ונסקלה. אבל יוצא להסקל אומר הרי שלך לפניך ורישא דקתני ונעבדה בה עבירה איירי ג"כ אף שנגמר דינו לסקילה מ"מ אומר הרי שלך לפניך ובש"ס (לח:) מבואר דמשנגמר דינו א"י לומר הרי שלך לפניך (ועיין בא"ז מ"ש בזה): זה הכלל. מרבה אפילו בכיחש אומר הרי שלך לפניך (ת"ב). ואם שינה בכחישה דלא הדרה דקנה בשינוי ואפילו כחשה ממילא משלם כשעת הגזלה כמבואר ש"ס (לו:) מימרא דר"פ: כשעת הגנבה. שמשלם כפל וצ"ע (מ"א ועי' בסימן שנ"ז) והת"ב מפרש דבהוכחשו אפילו ממילא משלם כעין שגנב ונפקא מינה לתשלומי כפל דו"ה דהכחשה התחלתא דטביחה היא ואפילו בכחשה והדרא משלם כפל וד' וה' כעין שגנב ובירושלמי משמע דברייתא לענין שבחא דגזלן משלם קרן כדהשתא דאף דשבח עובר וגיזה של גזלן שבחא דפטומי מ"מ כפל וד' וה' משלם כעין שגנב (מסיעת הרמב"ן ועי' תוס' סה.): ויטול את המרים. הקורה למ"ד יאוש קונה הכא מיירי בלא נתייאשו הבעלים (עיין תוס' סז. ד"ה הא לאו): ג אין שומעין. כשרוצה בעל החצר ליתן כל ההוצאה זכה לו אגרו בע"כ דבונה אבל כשאינו רוצה להחזיר רק הפחות היינו השבח הפחות מן ההוצאה יכול בעל הבנין ליטלו: רשב"ג. בגמרא פליגי בזה ובאילנות משום כחש השדה או משום ישוב א"י: ידו על העליונה. כמנהג אריסי העיר: ד נגר. שלקח כלי שלם לתקנו ולא שייך שבח כלי גביה: כנושא שכר. כלומר שנושא שכר והכי מפרשינן בגמרא: דמי עציו. דקנה בשינוי: כעור. דליכא שינוי: על העליונה. ההוצאה או השבח נותן מה שפחות: בשר לטבח והקדיחו. שהרפו היורה או שהקדיחו במלח: כנושא שכר. שנושא שכר דאל"כ פטור משום דהוי אונס דהאדם המזיק נמי פטור (עיין בש"ג ובשו"ע סימן ש"ו ס"ד): ובושת. כשהוכן לעשות סעודה וע"י נתקלקל: כנושא שכר. אם נושא שכר אף אומן חייב: ה לבנו. של נגזל: לשליח ב"ד. מפני תקנת השבים: שעשה גוזל. לא נפטר מאחריותו אבל שליח שעשה נגזל נפטר ושליח ב"ד ל"ד אם שלח הלה הנגזל ונטל מיד שליח אפי' מיד שליח שעשאו גזלן נמי פטור: הקרן מרובה. ובשום פטור ודיוקא דרישא דוקא כדאמרינן בעלמא שלא יוציא מנה על מנה סנהדרין (כה.) ועיין ש"ס (קג:) (ועי' קג. תוס' ד"ה אבל ח"פ קמ"ל דלא חיישינן שמא תוקיר ועי' תוס' ק"ד: ד"ה תוך ומיישב בזה. (ת"ב): ו אינו מעכב. להוליך אחריו למדי: מי שזקף החומש הרי הוא כקרן. גרסינן ונשבע על החומש זהו הזקיפה כמבואר במשנה ומוליך אחריו למדי (עיין רמב"ם פ"ג מהל' גזילה הל"ב) והת"ב כתב עוד דגרסינן מי שזקף הקרן נעשה כחומש לכל דבר כמבואר בש"ס (קט:) גבי גזל הגר דזקפו במלוה הוי כמחל ליה וקיים מצות השבה והוו כחוב בעלמא: ואם מת מחזיר ליורשים. לעיל נמי מבואר דמת מחזיר ליורשין וכפל כאן לומר דאפילו ליורשין נמי מוסיף חומש ולעיל אשמעינן דמוליך אחריו למדי וקמ"ל ג"כ דאף ליורשים הוי כפרה ומרבינן לה מקרא דיתנו: משלמים לנגזל קרן. מיירי כשלא הודה אביהם כמבואר בש"ס (קד.) וכן מן האשם דאין כפרה לאחר מיתה: ז בשעה שנשבע פטור. דאינו חייב על שגגה גרידא דעל שקר כתיב וכאן שוגג גמור הוא ובשבועות (כו.) נפקא לן מן האדם בשבועה: ע"ד אביהם. שאביהן לא גזל ושקר הוא אבל ע"ד עצמן שהם לא גזלו הרי אמת הדבר וקמ"ל דמשלמין חומש על גזילת אביהם: ח ולהחזיר להם גזילן. דהכי שעושה צרכי רבים מ"מ להן אינו מחזיר: חמור גזל כותי. דאיכא נמי חילול השם ואף כשמת והכא חמור טפי מאחר חילול השם כמבואר ביומא (פו.) דבישראל כיון שנענש על עבירתו הכל יודעין דבעונש בא עלי ושוב ליכא חילול השם משא"כ הכא בעובד כוכבים שעיקר חילול השם הוא על כל ישראל ועדיין נשאר כבראשונה: ט זקפו. ה"ה אפילו לא זקפו כיון שהודה לו זכה במיתתו ורבותא דר"ע נקטיה אפי' זקפו לא זכה: יצא שכבר זכה בקרן וחומש שבידו: לא הספיק. דאשם כפרה ואף שזכה בממון מביא כפרתו: והכ"א לא עשה כלום ואינו

הגר ונשבע לו והיה עולה לירושלים ומעותיו ואשמו בידו ומת בדרך הכסף ינתן לבניו ואשם ירעה. עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה (ג) שנא' (במדבר ה) מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו מי שצריך כפרה יצא זה [ז] שאין צריך כפרה (ד) נתן את הכסף לאנשי משמר ומת אין היורשין יכולין להוציא מידם שנא' (שם) איש אשר יתן לכהן לו יהיה (ה) נתן הכסף [ח] ליהויריב ואשם לידעיה [ז] יחזיר הכסף אחר האשם דברי רבי יהודה וחכ"א אשם אחר כסף אמר רבי אם כדברי רבי יהודה (ו) יקריבו בני יהויריב את האשם לא נתכפר לו אלא אם כן קיים אשם יחזיר הכסף מבני ידעיה אצל בני יהויריב ויקריבו בני יהויריב את האשם ויתכפר לו עבר משמרו של יהויריב יחזיר האשם מבני יהויריב אצל בני ידעיה ויקריבו בני ידעיה את האשם ויתכפר לו (ז) הביא אשמו ולא הביא גזלו לא יהא [ט] ממרס בדמו עד שיביא גזילו [י] אלא [יא] תעובר צורתו ויצא לבית השריפה הביא אשמו ולא הביא [יב] מעילתו לא יהא ממרס בדמו עד שיביא מעילתו אלא תעובר צורתו ויצא לבית השריפה. מצורע שהביא חטאתו קודם לאשמו לא יהא ממרס בדמו עד שיביא אשמו אלא תעובר צורתו ותצא לבית השריפה: י (ח) גזל והחליף גזל והקדיש גזל ונתן במתנה גזל ונתן בהקפה גזל ופרע את חובו גזל ושלח סבלונות לבית חמיו הרי זה חייב והמקבל ממנו הרי זה פטור: (ט) הגוזל ומאכיל לבנו ובתו הקטנים לעבדו ושפחתו הכנענים פטורין מלשלם (י) הניח להן אביהן דבר שיש בו אחריות חייבין לשלם לבנו ובתו הגדולים לעבדו ושפחתו העברים חייבין לשלם (כ) ואם אמרו גדולים אין אנו יודעים מה חשבון עשה עמכם אבא פטורין מלשלם: יא (ל) אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכים של [יג] גביין ואין נוטלים מהן צדקה [יד] אבל פורט הוא לו דינר ומחזיר לו את השאר (מ) [טו] נתחלפו לו כלים בבית האומן אינו רשאי להשתמש בהן וילך הלה ויבקש את כליו. בבית האבל ובבית המשתה רשאי להשתמש בהם וילך הלה מיד ויבקש את כליו: יב (נ) גנב שנטל מזה ונתן לזה מה שנטל נטל ומה שנתן נתן א) [ח] שטף נהר עצים ואבנים וקורות מזה ונתן לזה אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלהם אם היו (ס) הבעלים מרדפין אחריהן או שהיו (ע) [טז] במקום אחר הרי אלו של בעלים: יג (פ) שפך זה את יינו והציל דבשו של חבירו נותן לו שכרו דמי השב אבדה ואם אמר לו ע"מ שאטול דמי שלי מתוך שלך חייב ליתן לו. פרק זה את עציו והציל פשתנו נותן לו שכרו דמי השב אבדו ואם אמר ע"מ שאטול דמי שלי מתוך שלך חייב ליתן לו רבי יוחנן בן ברוקה אומר (צ) תנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך את יינו ומציל דבשו של חבירו ונוטל דמי יינו מתוך דבשו של חבירו ושיהא זה מפרק עצו ומציל פשתנו של חבירו ונוטל דמי עצו מתוך פשתנו של חבירו:

מאימתי זוכה אדם בנחיל של דבורים משתכנס לקרפיפו הרי [יז] שירד נחילו לתוך גנתו של חבירו [ט] ושל בעל הגינה מניחו להכנס שלא לשבר את ירקו הרי זה יורד על כורחו ומציל נחילו ואם הזיק משלם מה שהזיק רבי ישמעאל בר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא (ק) שיהא זה קוצץ את הסוכה [יח] ומציל נחילו ונוטל דמים שע"מ כן הנחיל [י] לישראל את הארץ: שנים שהיו באין במדבר ביד זה חבית של מים וביד זה חבית של דבש נסדקה חבית של מים תנאי ב"ד הוא שיהיה זה שופך את דבשו ומציל מימיו של חבירו וכשיגיע ליישוב [יט] נותן לו דמי דבשו שהמים מחיה במדבר ואין הדבש מחיה במדבר: (ר) פועל ועני שעלו באילן ושברו את הסוכה אם עלו במקום שדרך בני אדם רגילין לעלות בו פטורין ואם לאו חייבין. הגוזל את השדה ונטלה אנס יאמר לו הרי שלך לפניך: יד הגוזל את חבירו או שלוה הימנו או שהפקיד לו ביישוב לא יחזיר לו במדבר אבל מחזיר לו בשיירה. והאבדה חוזרת לבעלים בכל מקום. (ש) מי שבא בדרך והיה בידו מעות וראה אנס בא כנגדו ואמר לו בא טול את אלו שאני חייב לך אם קיבל עליו פטור ואם לאו חייב. משכן לו בית משכן לו שדה וראה דליקה ממשמשת ובאה בתוך שלו אמר לו בוא והציל את [יא] שאני חייב לך אם קיבל עליו פטור ואם לאו חייב: טו הגונב טלה מן הדיר והחזירו ואחר כך נגנב כל הדיר כולו אם הודיעו בו לבעלים [יב] פטור ואם לאו חייב. הגונב חבית מן המרתף והחזירה למרתף ואח"כ נגנב כל המרתף כולו אם הודיעו בו לבעלים פטור ואם לאו חייב [כ] הטה את החבית ונטל ממנה רביעית ונשברה אינו משלם אלא רביעית הגביהה ונטל ממנה רביעית ונשברה או שהחמיצה משלם את הכל (ת) הגונב סלע מן הכים והחזירה לכים ואח"כ נגנב כל הכים כולו אם הודיע בה לבעלים פטור ואם לאו חייב (א) אמר רבי יהודה בד"א בזמן שהחזירה לצרורתה אבל נטלה מן הכים והחזירה לצרור מצרור (ב) והחזירה לכים הרי זה חייב: הגונב כיסו של חבירו והחזירו לו כשהוא ישן וניער והרי כים בידו אם מכיר את שלו פטור ואם לאו חייב. הגונב סלע מחבירו בלא יודע (ג) והבליעה לו בחשבון יצא. (ד) לא תגנבו [כא] ע"מ למיקט לא תגנבו על מנת לשלם תשלומי כפל ותשלומי ד' וה': טז [כב] בן בג בג אומר [יא] לא יגנוב אדם את שלו מבית אחרים שמא יראה כגנב (ה) וכן היה בן בג בג אומר לא יגנוב אדם את שלו מבית הגנב שמא אף הוא יראה כגנב אלא משבר את שניו ומוציא את ה) טליתו מידו. גנבים שנכנסו (ו) במחתרת ועשו תשובה כולן חייבין להחזיר עשה אחד מהן תשובה אין חייב לשלם אלא [כג] על חלקו בלבד. אם היה מוציא ונותן לפניהם חייב לשלם [כד] על הכל. טול דמי פרתך טול דמי טליתך [כה] אין שומעין לו באמת נגנבו או אבדו נותן לו דמיהן:

נוסחאות כ"י

א) גזלן שנטל מזה ונתן לזה מה שנתן נתן ומה שנטל נטל ירדן שנטל מזה כו': ב) שלו:

אור הגנוז

[ז] יצא. אשם ליהויריב וכסף לידעיה: [ח] ירדן שנטל מזה ונתן לזה מה שנטל נטל ומה שנתן נתן: [ט] ואין בעל הגינה מניחו: [י] יהושע: [יא] אלו: [יב] או שמנאם: [יג] אל יטול:

מגן אברהם

[ז] שאין צריך כפרה דמיתתו כפרה לו: [ח] ליהויריב וכו'. גמרא: [ט] ממרס בדם. פירוש שיהא מערב הדם שלא יקרש כדאי' פ"ה דפסחים דף ס"ה: [י] אלא: [יא] תעובר צורתו. לפי שנשחט בפסול עפ"ז דפסחים דף פ"ב: [יב] מעילתו. פירוש מי שמעל בהקדש שצריך ליתן קרן וחומש: [יג] של גביין. של גבאין כצ"ל: [יד] אבל פורט הוא. פירוש שהוא חייב למוכסי' חצי דינר נותן לו דינר והמוכסין מחזירין לו השאר: [טו] נתחלפו לו כלים בבית האומן רשאי להשתמש בהן וילך הלה ויבקש את כליו וכו'. פירוש יצא ויבקש את כליו בבית האומן ובבית המשתה אינו רשאי להשתמש בהן וילך הלה מיד ויבקש את כליו כצ"ל פירוש שאותו שיש בידו כליו של חבירו ילך מיד ויבקש כליו. וכ"ה בב"ב דף מ"ו: [טז] או שהיו במקום אחר א"כ ה"ל ייאוש שלא מדעת פ"ב דב"מ דף כ"א: [יז] שירד נחילו וכו' ואין בעל הגינה מניחו כצ"ל: [יח] את הסוכה. פירוש ענף האילן: [יט] נותן לו דמי דבשו מהלשון משמע דצריך ליתן לו מה ששוה הדבש ביישוב ומ"מ נ"ל דמנכה לו שכר טרחו שהיה צריך להביאו ליישוב: [כ] הטה החבית. ספ"ג דב"מ דף מ"ד: [כא] על מנת למיקט. פי' לצער לחבירו ולהחזיר לאחר זמן בב"מ דף ס"א: [כב] בן בג בג אומר. דף כ"ז: [כג] על חלקו בלבד. נ"ע דאמרי' במדרש סוף פרשת מקץ עשרה שנמצאו בגניבה אחד מהם נתפס ע"י כולן: [כד] על הכל. פירוש שהוא הוציא לבדו הגניבה ונתן להם: [כה] אין שומעין לו. שצריך להחזיר הגזילה עצמה:

חסדי דוד

כשעת הגנבה. לא ידענא מאי שיא שהרי דין הגנב והגזלן שוה בכל עניינים אלו ועמ"ש הה"מ בפ"ב מה"ג ובפ"ב מהל' גזילה ובה"מ סי' שנ"ד וסי' שס"ב ושס"ג ואפשר לומר כיון שדין הגנב לשלם כפל משא"כ בגזלן וקמ"ל דאפי' בענין שהגזלן יוכל לומר הרי שלך לפניך כגון שנאסר אותו הדבר וכדלעיל אבל בגנב שחייב לשלם כפל אפי' כשמחזיר אותו כמו שהוא ואפי' השתא לא שוה מידי מ"מ צריך לשלם הכפל כשעת הגניבה. וכן יתפרש דברי הירושלמי ע"ש: בן בג בג אומר לא יגנוב אדם את שלו כו' וכן היה בן בג בג אומר כו'. בגמ' פרק המניח לא נזכרה תרתי מילי אלא חדא בלבד ע"ש ולפי הנוסחא שלפנינו י"ל דלא זה אף זה קאמר שהראשון איירי כמי שבא לידו בהיתר כגון נפקד והדר אשמעינן דאפי' מבית הגנב אסור אלא משבר וכו' כלומר דמאי למיעבד דינא לנפשיה בכה"ג אי לא בעי לאטרותי בדינא ודיינא והיינו כר"נ התם בגמ' ומה דנקט עוד ומוציא את טליתו נראה דבא לאשמעינן דאפי' במידי דליכא פסידא לישב שם בבית הגנב וכמ"ש התוס' שם. ומ"ש גנבים שנכנסו במחתרת כו' עי' בסנהדרין דף ע"ב דקנינהו בדמים דהו"ל שנתחייב מיתה כשבא במחתרת פטור מלשלם קמ"ל הכא דמ"מ אם באים לעשות תשובה ולצאת ידי שמים כולן חייבין להחזיר ופי' כולן בין אין לו דמים בין יש לו דמים או דיתפרש כולן בין שהן קיימין ובין שנאבדו דאע"ג דרבא מחלק התם וסובר דאם איתא בעינייהו חייב להחזיר ואם נאבדו פטור מ"מ לצאת ידי שמים חייב אפי' בנאבדו ואתיא כרבא דפ' הפועלים דף נ"א דסובר דאפי' במקום מיתה רמי' עליה תשלומין ע"ש:

מצפה שמואל

(ג) שנאמר ונתן את הכסף. דף קיא. וירושלמי שם הל"ט ופרשתי בפנים התוספתות וגירסתם ע"פ שיטת רש"י ע"ש ולהרמב"ם דרך אחר באלו התוספתות: (ד) נתן את הכסף לאנשי משמר ומת. עי' רמב"ם פ"ח מהל' גזילה הלכה י"א אף בקטן שאינו בעל מתנה ועי' במדרש רבה פ' נשא מבואר כן. וכן כתב הת"ב: (ה) נתן הכסף ליהויריב. בפנים פירשתי שיטת רש"י ולהרמב"ם בפירוש המשנה מבואר דאם קבל יהויריב כסף במשמרת ידעיה וידעיה קיבל האשם במשמרתו בזה פליגי ר"י ורבנן לרבנן יחזור האשם אל הכסף ולר"י בהיפך והמשנה מתפרש נתן הכסף ליהויריב ואשם לידעיה יצא האשם ליהויריב והוא כדעת חכמים שיחזור האשם אל הכסף וכסף לידעיה. כלומר לר"י דכסף יחזור לידעיה אם קיים האשם ואז יקריבהו ואם לא כגון שהקריבו האשם בני ידעיה מקמי שקיבלו יהויריב הכסף אז יקריבוהו אשם אחר בני יהויריב וזה דברי הברייתא בגמרא אלא שבגמרא נקט כשבעל המשמר הוא יהויריב ועי' ברמב"ם בפיה"מ ובהלכות גזילה פ"ח הלכה י"ב וע"ש בלח"מ: (ו) הקריבו בני יהויריב כצ"ל. אף שבתחלה מפרש הרמב"ם המשנה שנתן לידעיה האשם במשמרתו כאן מיירי שנתן האשם ליהויריב מקמי כסף ולא זכו אלא בעור בלבד ועי' ירושלמי הגירסא כדברי ר"ע ואולי חסר כאן בתוספתא: (ז) הביא אשמו. עיין דף ק. ועי' תוס' זבחים קג: ד"ה ומודה מ"ש בתוספתא זו ועי' ירושלמי פסחים הל"ט בשם תני ר' חייא דפסול גוף אין טעון עיבור צורה ועי' ירושלמי שם סוף פ"ו בדין עיבור צורה: (ח) גנב והחליף. דף קטו. ועי' תוספות סז. דלא חשיב שינוי רשות בנטלו מוכסין שלא כחוק כמבואר בש"ס אם נטל מחזיר לבעלים הראשונים משום דבע"כ אבל כאן ודאי הוי שינוי רשות ואין לפרש קודם יאוש והמקבל פטור היינו שנוטל הדמים מהנגזל מפני תקנת חכמים דכפרע בחובו לא שייך תקנת השבים וכן בהקדש קודם יאוש לא מצי מקדיש: (ט) הגוזל ומאכיל לבנו. דף קיד: ועי' ירושלמי פ"י הל"א ועי' ירושלמי תרומות פ"ז גזל מעותו של זה ונתן לזה: (י) הניח להם אביהם. בש"ס בינינן למימר דהיינו דבר מסויים ועי' ירושלמי גיטין פ"ב הל"ב וכתובות פ"ט הל"א וכאן פ"י הל"א: (כ) ואם אמרו גדולים. דף קיב. וירושלמי שם: (ל) אין פורטין. דף קיג.: (מ) נתחלפו לו כלים. ירושלמי פ"י הל"א ודלא כהפ"מ שם אלא כמ"ש בפנים ועוד יש לפרש דבריסא שמכר ילך האומן ויבקש את כליו שמכר כי החליף משא"כ בסיפא אבל מ"ש בפנים עיקר אבל אין לפרש דבריסא שמכר ילך בעל הכלי ויבקש את שלו דאינו מוציא מיד האחר כמבואר בסימן קל"ו סעיף ב' וע"ש בסמ"ע ועיין בירושלמי הגירסא בא"א: (נ) גנב שנטל מזה. ב"מ כב. וירושלמי פ"ג דתלה: (ס) בעלים מרדפים. עי' ירושלמי בכורים פ"א: (ע) במקום אחר. עי' מ"א שכתב מכאן דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. ונ"ע כי לא מייתינן להא בב"מ שם: (פ) שפך זה את יינו. דף קטז: ועי' ירושלמי פ"י הל"ד: (צ) תנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך. קיד: וירושלמי שם ועי' תוס' פא: ד"ה ונוטל שבא ר"י בן ברוקה לומר דאם בא לשפוך היין אינו רשאי לעכב ולתנא קמא יכול לעכב ועי' רה"ש שם: (ק) שיהא זה קוצץ. שם ושם וע"ש הל"ב ועי' ירושלמי כתובות פי"ג הל"ז בנחיל של דבורים לנכות שכר טרחו להביאו ליישוב: (ר) פועל ועני. ירושלמי שם: (ש) מי שבא בדרך. קטו: וכ"י פ' הזהב בסוגיא דדברים בלא מעות הביא זה וכתב שם מזה מוכח דלענין פרעון דנתינה בע"כ שמה נתינה דדוקא מחמת האונס אינו מקבל וקי"ל כן עיין חו"מ סימן ק"ב ועיין גיטין מ"א הטה את החבית ב"מ מד. וירושלמי סוף פ"ג: (ת) הגונב סלע. קיח: עי' ירושלמי פ"י הל"ט ועי' נ"י ובפנים: (א) אר"י בד"א. לפ"ז צריך דעת בעלים ואף שמחזיר למקומה והפוסקים לא משמע כן רק בהודעה לבעלים סגי ונראה דר"י קאמר לפרש והכי קאמר הא דבעיק שיודיעו לבעלים גבי שומר היינו משום דבעינן חזרה למקום שגנב אבל נטל מן הכיס ס"ז חייב מפני שמחזיר למקום אחר א"כ בשומר שכלתה שמירתו אף לכיס חייב דהוי כמקום אחר. ת"ב: (ב) והחזירה לכיס ה"ז חייב. דעת הנ"י דבעינן מקומו ממש ודעת הרמב"ן דרשות בעלים אחד הוא ונ"ל כאן דכיס שאני שצריך להחזיר למקומו: (ג) והבליעה לו בחשבון. דף קיח: וע"ש ומנין פוטר תנאי היא דתני חדא הבליעה בחשבון יצא ותניא אידך לא יצא וכתב בעה"מ דמשכחת לה בגזלן שלא לדעת על דרך דאמרינן בב"מ ס"ד דלמא מגזל גזליה דאי לדעת לרב צריך דעת ולא סגי במנין והרמב"ן כתב דאי אפשר גזלן שלא לדעת וא"כ הברייתות דלא כרב: (ד) לא תגנבו על מנת למיקט. ב"מ סא: ועיין בהגהות הגאון רי"ב ותו"כ פ' קדושים פ"ב סימן ג' ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ח הל"ג וסי"א הל"א: (ה) וכן היה בן בג בג. ב"ק כז: וירושלמי רפ"ג ועי' תו"כ פ' קדושים פרשה ב' סימן ב' ומתוס' זו משמע בדין כדאמר שם כח. ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ח הל"ג ורפ"א הל"א ועי' ה"ג הלכות ב"ק מביא לשון זה ובדין: (ו) במחתרת. ירושלמי פ"י הל"א:

מנחת בכורים

ואינו יוצא אא"כ שנותן לגר ותוזר ונוטל ממנו: מת. ומת הגזלן: ירעה. כדין אשם שמתו בעליו וישראל כה"ג ג"כ אין מביאין אשם אלא דנ"מ בהמעות: לידעי' יצא. גרסי' דיהויריב קיבל כדין מקמי ידעיה: ה"ג. נתן אשם ליהויריב וכסף לידעיה יחזור וכו'. לר"י ידעיה עשה שלא כדין שקיבל הכסף במשמרת יהויריב ולרבנן יהויריב עשה שלא כדין שקבל האשם מקמי דכסף: ה"ג הקריבו בני יהויריב את האשם לא נתכפר לו שהרי קרבו אשמו קודם הכסף וצריך להביא אשם וזכו בני יהויריב העור מן האשם הפסול: אא"כ קיים. מבואר לעיל וקמ"ל כאן דאף אם עבר משמרת שניהם מ"מ יחזור הכסף אצל האשם ולא אמרינן דמתלו אהדדי אמנם בעבר רק משמרו של יהויריב ולא תבע את הכסף מבני ידעיה אז מבואר יחזור האשם וכו': תעובר צורתו. טעון לינה דאז הוי פסול הגוף ונשרף: י' פטור. דקנה ביאוש ושינוי רשות והגזלן מחזיר הדמים ואף בגנב והחליף הוי שינוי רשות (ועי' בזה הרמב"ן ובעה"מ): והקדיש. לאחר יאוש מצי מקדיש (עי' תוס' סז ד"ה אמר עולא וסוכה רפ"ג ד"ה הא קניא ועי' בעה"מ דמיירי בקדשי בד"ה ולהרמב"ן אף בקדשי מזבח): הקטנים. לאו בני תיובתא נינהו וכן ע"כ לית להו לשלומי אף בלפני יאוש אין להם לשלם רק בהנית אביהם קרקע אף לקטנים מוטל לפרוע חוב אביהם אבל גדולים לפני יאוש רצה מזה גובה רצה מזה גובה: ואם אמרו גדולים. בגמרא מפרש דאם אמרו יודעים אנו שלא נשאר מידי: יא אין פורטין. דחזקתו גזול: פורט לו דינר. כשחייב לו מקצת נותן דינר ומקבל מה שמגיע לו דהוי כמציל: בבריתא גרסינן רשאי להשתמש. די"ל מדעת האומן מסרו שאחד מסר לו למכור כליו ומכר של זה בטעות ונותן האומן כלי של אחר שניווהו למכור: וילך ויבקש. אם רוצה כליו דוקא: אינו רשאי גרסינן · ולכן יבקש מיד שהרי ליכא כלי גביה להשתמש ביה: יב ומה שנתן נתן. דקניא ביאוש ושינוי רשות דסתם גניבה יאוש בעלים: מרדפים. דחזינן דלא מייאשי מ"מ לא הוי יאוש וכן אם היו הבעלים כאן אע"פ שאומרים שאין מתייאשין לא מהני כיון דלא מרדפי מסתמא מתייאשין: במקום אחר. ולא ידע מהאבדה הוי יאוש שלא מדעת: וכתב הת"ב דבזה מיושב קושית התוס' ברפ"ב דב"מ שהקשו מנ"ל דמסתמא חייב להחזיר ולתוספתא זו מוכח דס"ל לא הוי יאוש וקשה לאביי ומשני ביכול להציל: יג שכרו. ולא כל דמי היין: של דבורים. של הפקר: יורד על כרחו. בעל הדבורים יורד ומציל וגרסינן לעיל ואין בעל הגינה מניחו להכנס: דמים. בעל הסוכה: ועני. שעלה ליטול עוללות מן האילן: פטורין. כיון דהוי אונס גמור דאפילו אדם המזיק פטור: יד לא יחזיר לו במדבר. אינו מחוייב לקבל במדבר. אבל שיירה מקרי ישוב (עי' ב"י סי' ע"ד בשם בעה"ת ועי' רמב"ן במלחמות): והאבדה חוזרת. דריבתה בו תורה השבות הרבה: ואם לאו. שאינו רוצה המלוה לקבל אחריות אינו כופהו וכן בסיפא בלוה שהמלוה רוצה שיקבל המשכן שבאחריותו הוא אף באונסין כגון בסתנה אין הלוה מחוייב לקבל. אבל בלא אונס נתינה בע"כ הוי נתינה (עי' שו"ע סימן ק"כ) א"נ מיירי בסיפא שהלוה אמר למלוה שיקבלנו זה בחובו והמלוה אינו מחוייב לקבל כשרואה דליקה הולכת בסמוך: טו כל הדיר. כולם ל"ד ותיובתא אמה שהחזיר בלא דעת בעלים אשמעינן ופליגי בגמרא לרב לדעת צריך דעת בעלים ולרב חסדא שלא לדעת צריך דעת בעלים ולשמואל ולר' יוחנן לעולם לא בעינן דעת בעלים והתוספתא כאן מיירי בשומר שגנב מרשותו דבזה צריך דעת בעלים כר"ע בגמ' וכדלקמן (ועיין רמב"ן במלחמות): חבית. מיירי בשומר שגנב מרשות עצמו וכדלעיל נטלה לרב ור"י (עי' בעה"מ דמפרש בא"א): החבית. המופקדת אצלו והגבהה הוי שולח יד בכולה: התמילה. נטילת מקצת גרמה מחמת שאינה מלאה לכן התמילה וחייב אף בלא הגבהה: הגונב סלע מן הכיס. לרב לדעת צריך דעת לכן בעינן דעת בעלים כאן ולשאר אמוראים מיירי דא"ל זוזי בכיסו ולא ידע המנין א"נ מיירי בשומר שגנב מרשותו דלר"ע צריך דעת בעלים: לצרורותה. למקום שהיה צרור מתחלה: לצרור. הוא מ"א לא נפטר בהודעה ג"כ: פטור. דהוי כהודעה אבל אם אינו מכיר סבור דכיס אחר הוא ועד הנה מיירי בסלע מן הכיס דלא ידוע לבעלים כמה מעות בכים דבעינן הודעה אבל סלע סתמא אדם עשוי למשמש בכיסו והוי כהודעה: סלע מחבירו. ולא מן הכיס א"כ ידע בחזרה לכן אף הבליע בחשבון הוי חזרה והתוספתא זו כרב דלדידיה לדעת צריך דעת ולא סגי במנין וכן בריתא דנקיט בכיסו של חבירו דאם מכיר את שלו פטור היינו משום דהוי כלדעת: טז שלא יראה כגנב. אף דשלו הוא נוטל מרגיל עצמו לגנוב: מבית הגנב. כמבואר ברכות (ה:) בתר גנבא גנב וטעמא טעים ואפילו אין חבירו רוצה ליתן מרצונו אסור ליקח בגניבה אלא משבר שיניו ומוציא טליתו בדין: חייבין להחזיר. מדינא בגזלה קיימת א"נ קודם תקנה דתקן רבי שלא יקבלו מיד הגזלן (צד:) אם היה מוציא. כדי הוא הגנב כיון שקנה בהגבהה: אין שומעין. כמבואר (סז.) אחר גזל כעין שגזל יחזיר כיון שיש הגזילה בעין:

אין

פרק יא א (א) [א] אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן הקטנים קבלו מן האשה יחזיר לאשה מתה יחזיר לבעלה קבל מן העבד יחזיר לעבד מת יחזיר לרבו קבל מן הקטן עושה לו בהן סגולה מת יחזיר לאביו וכולן אם אמרו (ב) בשעת מיתה ינתן לפלוני שהן שלו יעשה מפורש כפירושו הבן שנושא ונותן משל אביו וכן העבד שנושא ונותן משל רבו הרי הן של אב הרי הן של רבו אם אמרו בשעת מיתה ינתנו לפלוני שהן שלו יעשה מפורש כפירושו : ב האומר (ג) תנו מאתים דינר (ד) לבית הכנסת תנו ספר תורה לבית הכנסת ינתנו לבית הכנסת הרגיל בו ואם היו שנים והיה רגיל בשתיהן ינתנו לשתיהן האומר תנו מאתים דינר לעניים (ה) ינתנו לעניי אותה העיר ר' אחא אומר לעניי כל ישראל האומר תנו שדה פלונית לעניים [ב] לקט שכחה ופאה לעניי אותה העיר לעניי עיר פלונית לקט שכחה ופאה לעניי עיר אחרת (ו) [ג] הבן שהיה אוכל משל אביו [א] ובן שהיה אוכל משל רבו קוצץ ונותן פרוסה לבנו ולבתו ולעבדו של אוהבו ואינו חושש משום גזלו של בעל הבית שכך נהגו : ג (ז) לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה ואין לוקחין פירות יינות שמנים וסלתות לא מן הנשים לא מן העבדים ולא מן הקטנים אבא שאול אומר לוקחין מן האשה (ח) בחמשה דינרין כדי שתקח בהן כפה לראשה (ט) גבאי צדקה נוטלין מהן דבר מועט בצדקה אבל לא דבר מרובה : ד אין לוקחין א) לא שמן במועט ולא זיתים במועטין אבל לוקחין מהן שמן במדה וזיתים במדה רבי שמעון בן גמליאל אומר לוקחין מן הנשים זיתים בגליל העליון שפעמים שאדם בוש להיות יושב על פתח חנותו ונותן לאשתו ומוכרה. (י) הבן שמוכר בשוק וכן העבד שמוכר בשוק מותר ליקח מהן וכולן שאמרו להטמין אסור. שומר פירות יושב ומוכר וסלו לפניו יושב ושוקל ותורטני לפניו מותר ליקח מהן וכולן שאמרו להטמין אסור (כ) אין לוקחין מן הרועין לא עזין ולא גיזין ולא תלושין של צמר אבל לוקחין מהן תפורים [ד] שהתפורים שלהן ולוקחין מהן חלב וגבינה במדבר אבל לא ביישוב. בכל מקום לוקחין מהן ד' וה' צאן ד' וה' גיזין אבל לא שתי צאן ולא שתי גיזין רבי יהודה אומר לוקחין מהן בייתיות ואין לוקחין מהן מדבריות כללו של דבר כל שגונב הרועה ואין בעל הבית יודע בו אסור ליקח ממנו וכל שאי אפשר לו אלא אם כן (ל) בעל הבית יודע בו מותר ליקח אותו. [ה] אין שוכרין בהמה מן הרועין (מ) ולא כלים מן בעלי אומניות אין שואלין בהמה מן הרועין ולא כלים מן בעלי אומניות הן עצמן מותרין להשתמש בהן וכלים הנמכרים לשם חדשים [ו] אסור להשתמש בהן : ה אין לוקחין (נ) מן הגרדי לא קוצין ולא עירין ולא סנקאנין [ב] ולא שירי פקעיות אבל לוקחין ממנו בגד מנומר שתי טווי וארוג אין לוקחין מן הצבע לא אותות ולא דוגמאות ולא תלושין של צמר אבל לוקחין הימנו צמר צבוע טווי שתי וערב אין לוקחין מן הסורק ג) מפני שאינן שלו מקום שנהגו להיות שלו הרי אלו שלו בכל מקום לוקחין ממנו כר מלא מוכין (ס) וכסת מלאה מספחות ולוקחין מן הכובס מוכין מפני שהן שלו ולא יסרק את הבגד לשתיו אלא לערבו. ולא יהא נותן בבגד יתר מג' חוטין ג) [ג] ושני חוטין העליונין הרי אלו שלו אם היה שחור על גבי לבן נוטל את הכל והן שלו (ע) ישעיה איש טיראה היה נוהג בחסידות ונוטל את הכל אם עתיד להשוותו אפילו ד) מותר משויהו לארכו ואין משויהו לרחבו מה שחרש מוציא (פ) במעצד והנפסק במגרה הרי אלו ה) של בעל הבית מתחת המקדה ומתחת הרהיטני ונגרר במגירה הרי אלו ו) שלו. הנותן עורות לעבד. הקצוצין והתלושין הרי אלו של בעל הבית והיוצא עם שטף המים הרי אלו שלו. החייט ששייר מן החוט פחות ממלא מחט ומטלית פחותה משלש על שלש והנותן עורות לעבדן [ז] כולן אצל בעל הבית הרי אלו של בעל הבית. מסתתי אבנים מפסקי גפנים מנקפי הגין מנכשי זרעים בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן אסורים משום גזל אין בעל הבית מקפיד עליהן מותרין משום גזל. השוכר את הפועל לנקף עמו בהגין ולזמר עמו במזמרות מקום שנהגו להיות שלו הרי אלו שלו של בעה"ב הרי אלו של בעל הבית (צ) ואין משנין ממנהג המדינה : סליק

אור הגנוז

[א] וכן העבד שהיה כו' : [ב] פנקין ובכ"י פאניקנין : [ג] כופין :

נוסחאות כ"י

א) מן הבדדין ; ב) מוכין : ג) חכין : ד) טפח מותר כו' : ה) שלו : ו) של בעל הבית :

מגן אברהם [א] אין מקבלין פקדונות. ב"ב דף נ"א : [ב] לקט שכחה ופאה לעניי אותה העיר. כיון שאמר סתם לעניים יש לכל עניי ישראל ס"ל כר' אחא ולכן מותרין עניי אותו העיר ליטול לקט שכחה ופאה אבל אם אמר לעניי עיר פלונית ליטול לקט שכחה ופאה לעניי עיר אחרת דעניי אותו העיר אין רשאין ליטול ממנה לקט שכחה ופאה כדאמרינן לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו : [ג] הבן שהיה אוכל משל אביו וכן עבד שהיה אוכל כנ"ל : [ד] שהתפורים שלהן. משמע הטעם משום שקנאן בשינוי וכן כתב הרמב"ם : [ה] אין שוכרין ולא שואלין בהמה מן הרועים ולא כלים מן בעלי אומניות הן לעצמן מותרין להשתמש בהן. נ"ל דמסתמא אדעתא דהכי נתנו לו שישתמש בהן הוא עצמו : [ו] אסור להשתמש בהן. אפשר דמיירי שמכר כלים ישינים לשם חדשים כגון שלבנן א"כ הוא מטעה הבריות ולכן אסור להשתמש בהן אפילו מי שלקחו בחזקת ישינים. עי' סוף פ"ד דב"מ : [ז] כולן אצל בעל הבית. פירוש אם עושין בבית בעל הבית הכל של בעל הבית :

חסדי דוד

פרק יא אין מקבלין פקדונות כו'. הרשב"ם בב"ב דף נ"א כתב הטעם דאיכא למימר גנבום לבעליהן ולאדוניהן ותינוקות נמי שמא גנבו מבית בעה"ב שהם דרים שם כו' והא דלא פי' בתינוקות שמא גנבו משום דלישנא דברייתא דתיקא ליה דקתני אם מת יחזיר ליורשיו ול"ק יחזיר לאביו ש"מ בדלית ליה אב אבל לפי הנוסחא שבידינו בתוס' מפורש דמיירי בבן אצל אביו : האומר תנו מאתים דינר לביהכ"נ כו' אי אומדין דעתיה דמסתמא היה דעתו לבהכ"נ אשר הוא רגיל בו וכמו בההיא דקאמר נכסי לטוביה דאמדינן דעתיה אי שכן קודם אי קרוב קודם. ובסיפא נ"ל הבן שהיה אוכל משל אביו וכן עבד שהיה אוכל משל רבו וכו' : לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה ואין לוקחין פירות יינות שמנים וסלתות כו' משמע דפירות יינות כו'. בשום מקום לא יקח משום דלא הוה אורחייהו לממסר בידן מ"מ זה דוקא בזמנם היה כך אבל בזה"ז ידענו כי מוסרין בידי הנשים והוו כמו צמר שביהודה שלוקחין מהן ובאמת הרמב"ם השמיט הך מלתא דיינות. ובבבא שאח"ז נ"ל אין לוקחין מהבדדין לא שמן במועט כו' : אין לוקחין מן הסורק מוכין מפני שאינן שלו כו' כנ"ל. וכ"ה בגמ' וע"ש בפירש"י ומ"ש וכסת מלאה מספחות מלת מספחות ליתא בגמ' ולא אתפרש הוראתו ואפשר נ"ל מטפחות והוא מל' גרירה דברים הנגררין ע"י מסרק. וכן בסיפא נ"ל אם עתיד להשוותו אפי' טפח מותר ועי' בגמ' ובפרש"י :

מצפה שמואל (א) אין מקבלין. ב"ב נא. נב. ועי' ירושלמי פ"י הל"ו ופרק ט הלכה א : (ב) בשעת מיתתן. עי' רשב"ם נח. מפרש דשעת מיתתן לאו דוקא אלא אורחא דמילתא תנא דבחיים אם רצו נותנין בעצמם ועי' שו"ע אה"ע סימן פ"ו ס"א בהג"ה דהיכא דאית לה מגו נאמנת וא"צ לעשות פירוש לפירושן כלל א"כ דוקא נקט בשעת מיתתן וכן הוא בדברי הרא"ש בב"ב שם : (ג) תנו מאתים דינר. עי' יו"ד סימן רנ"ח ס"ד וחו"מ סימן רנ"ג וסמ"ע שם ס"ק כ' ועי' ש"ך שם : (ד) לבהכ"נ. עי' ב"ב מג: ורשב"ם שם וחידושי הרשב"א כאן : (ה) ינתנו לעניי העיר. עי' גיטין לו: ועי' ירושלמי שם פ"ג ועי' מרדכי פ"ק דב"ב סימן תנ"ה : (ו) הבן שהיה אוכל. עי' חידושי הרשב"א כאן ועי' יו"ד סימן רמ"ח בב"י שם ומשמע דאם אין מנהג אסור ועי' חולין לד: ובשו"ע או"ח סימן ק"ע סעיף י"ט דאורחים הנכנסין אצל בעה"ב אינם רשאין ליתן פרוסה לבנו של בעה"ב וע"ש במ"א ס"ק ס"ב ועי' בתוספתא סוף ביצה ועי' רשב"א בחידושיו לחולין דף ו. שהוכיח מזה דאף דבר מועט איכא משום גזל ודוקא כאן התירו ועי' מרדכי : (ז) לוקחין מן הנשים. דף קיט: (ח) בחמשה דינרים. בש"ס הגירסא ד' וה' ויש לדקדק בלשון זה כמו בשבת ס: וכאן דף קיח: השתא ה' שרי ד' מיבעיא ולא מצינו חילוק בזה בין עניים לעשירים ולפי גירסת התוס' א"ש : (ט) גבאי צדקה. שם : (י) הבן שמוכר בשוק. עי' דף קיח. : (כ) אין לוקחין מן הרועים. קיח. : (ל) בעה"ב יודע בו. עי' סמ"ע סימן שנ"ח ס"ק ה' : (מ) ולא כלים מבעלי אומנות גרסינן : (נ) מן הגרדי. קיט וש"ם : (ס) וכסת מלאה. פי' בהה"מ ספ"ו מהל' גניבה ומשמע דאף שינוי חוזר לברייתו מהני : (ע) ישעיה איש טיראה. ירושלמי פ"י הלכה י"א : (פ) במעצד. דף קיט וש"ם: כל הענין עד סוף : (צ) ואין משנין. עיין רמב"ם פ"ו מהלכות גניבה הלכה ח מתוספתא זו :

מנחת בכורים

פרק יא א אין מקבלין פקדונות. דמחזקינן שאינו שלהם : יחזיר לאשה דשמא נתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בו : יחזיר לבעלה. שיורש את אשתו אבל נתגרשה יחזיר ליורשיה : מת יחזיר לרבו. אפילו נשתחרר העבד ומת יחזיר לרב דסתם עבדים גזלנים הם : יעשה לו סגולה. אבל לא יחזיר לידו דהוי כמאבד בידים כמבואר ב"ב (פח.) : לאביו. דיורשו בשעת מיתתו ואע"ג דל"ל מגו דאי בעי שקלא ויהבה לפלוני נאמנים וכ"ש שלא בשעת מיתה דאיכא מגו. (עי' תוס' ב"ב נא: ונב. ד"ה קיבל) מפורש כפירושו. בגמרא שם יעשה פירוש לפירושו אם מהימן לו מחזירין לפלוני ואי לא מהימן לא מהדרינן ואיכא דמפרש דתליא אם אמיד אותו פלוני אם לא : אם אמר בשעת מיתה. אף דליכא מגו ובידוע שיש להן ממון שאינו של רב או של אביו נאמן אף דליכא מגו (עי' סימן ס"ב ס"א בהג"ה) : ב ינתנו לשתיהן. ויחלקו ביניהם המעות ובס"ת שאי אפשר לחלוק צריך ליטול כ"א ספר תורה : לעניי כל ישראל. היינו שיחלקו לכולם יחד את הסך ולא ירבה ליתן לקרוביו יותר : לקט. כיון דלעניים לר"א לכל עניי ישראל א"כ מותרין עניי העיר ללקט בתוך השדה דלא הוי כשלהם : עיר אחרת. אבל לא עניי העיר המיוחדת שהרי השדה שלהם וכתיב לא תלקט להזהיר העני על שלו (מ"א) ונראה טעמו אף דברישא דיש גם לעניי העיר חלק בו כיון דשייך לכל עניי ישראל מותרין בלקט שכחה ופאה שהרי כיון דשייך לכל עניים עומד למכור השדה ול"ל בהשדה אלא זכיות דמים ומ"מ צ"ע. והרב הג' מהרד"ל כתב דנ"ל איפכא דכרבנן אתיא ולכן ברישא דלעניי אותה העיר לקט שכחה ופאה לעניי עיר אחרת ובסיפא נ"ל לקט שכחה ופאה לעניי אותה העיר : וכן העבד גרסינן : ג אבל לא דבר מרובה. ובש"ס מסיים בזה וכולן שאמרו להטמין אסור וכן מבואר כאן בסיפא וקאי אכולה : ד במעטן. כיון דלוקחין מן המעטן חיישינן לגנבה אבל במדה סתמא אינו גנב ובש"ס הגירסא אבל לא שמן במועט : הבן שמוכר בשוק וסמוך על שולחן אביו דסתמא נ"ל משלו מש"ה מותר ליקח כיון דבשוק מוכר לצורך אביו הוא : תפורים. משום שקנה בשינוי כיון שאין גזל ודאי אלא מספק אתה בא לאוסרו בשינוי כ"ד מותר (עי' הה"מ פ"ג מהלכות גניבה) : במדבר. דאין הבעלים שם ליטלם ובבעה"ב מקפיד על מכירת הרועה אבל בלא זה אסור ליקח גם גבינה אף דהוי שינוי שמא אחר שעשה גבינה נתכוין לגזול משא"כ בצמר מיד שגוזז הוא גזלן : ד' וה'. ד' מעדר גדול וה' מעדר קטן ובכתובים דאין בעה"ב מרגיש אבל בריאים אף ג' מותר אבל שתים אסור כדמפרש בסיפא : ביתות. של העיר ולקולא קאמר : ואין בעה"ב יודע בו. שלא ירגיש בחסרונו : אין שואלין בהמה. דאין השואל רשאי להשאיל והוי כעין גזל : הן עצמן. דאין בעה"ב מקפיד בזה ואולי מיירי כשנותן בעה"ב למכור כמבואר בסיפא והת"ב מפרש דהוא על דרך שהתירו בפקדון (ב"מ ל.) : לשם חדשים. כיון שמוכרן בשם חדשים בעה"ב מקפיד על האומן ג"כ ומ"א נדחק בזה ולא נורך שפירש הטעם משום שמטעה את הלוקח כמבואר בב"מ ספ"ד וכן בת"ב אבל מ"ש נראה יותר : ה הגרדים. אורגין : קוצים. חוטים שנתקו מן השתי ותלויין ראשיהן בבגד כעין קוצים ושייך לבעה"ב : עירין. מה שדרך הגרדים להניח נמר בקנה של ערב כדי שלא יצא הערב מכאן ומכאן : סנקאנין. בגמרא פונקלין שעושין ליריעות הנארגות מעומד ואין להן קנה כדרך הגרדין : מנומר. קיבון בגדים הרבה ומ"מ מותר דקנה בשינוי : ארוג. שלא נטווה כגון שרברות : אותות. תותך מעט לראות אם יקלוט הצבע : דוגמאות. שמראה לדוגמא : מספחת. אולי הוא מספוא וכולם משום דקנה בשינוי : לערבו. בגלימא אבל בסרבלא לשתיו סורקין ולא לערבו : חוכין. דרך הסורקין לעשות לולאות במחט לאורכו של בגד שמותחין בהן כשהוא נסרק ובולטין אותן מקום הלולאות והאומן מקצרן ומשוה הבגד ואמר שלא יתפרס יותר מדאי שתהא נוח להפשיט יותר רק ג' תפירות : שחור. דנמאס : בחסידות. דעשה בגד ממין אחר שלא יתחדו אותו לגונב ומ"מ נטל הכל בשחור ע"ג לבן והת"ב מפרש עוד שי"ל שהיה חסיד ונטל הכל משום קפידא דמצות ציצית כמבואר בש"ס בסוף מכלתין ויזהר ברי קפיד עלייהו : משוויהו. שצריך להשוות הבליטות : אפילו יתר מותר גרסינן : לרחבו. בגלימא כמבואר בגמרא : במעצד. הנסורים גסים : מקדח. שנקבער בל"א : רהיטני. הוב"ל : במגירה. במשנה דתני במעצד הרי אלו שלו במעצד קטנה : מלא מחט. ואון למחט כמלא מחט : שלש אצבעות. כולן העושין אצל בעה"ב ובשכיר יום : שבעה"ב מקפיד. שדרך אנשי המקום להקפיד : הרי אלו שלו. ולא תליא בהקפדה רק במנהג :

סליק תוספתא ממסכת בבא קמא